BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLIX
H
69
NAPOLI

XLIX
H
69

F.
H
42.

XX A 31

18. A 11

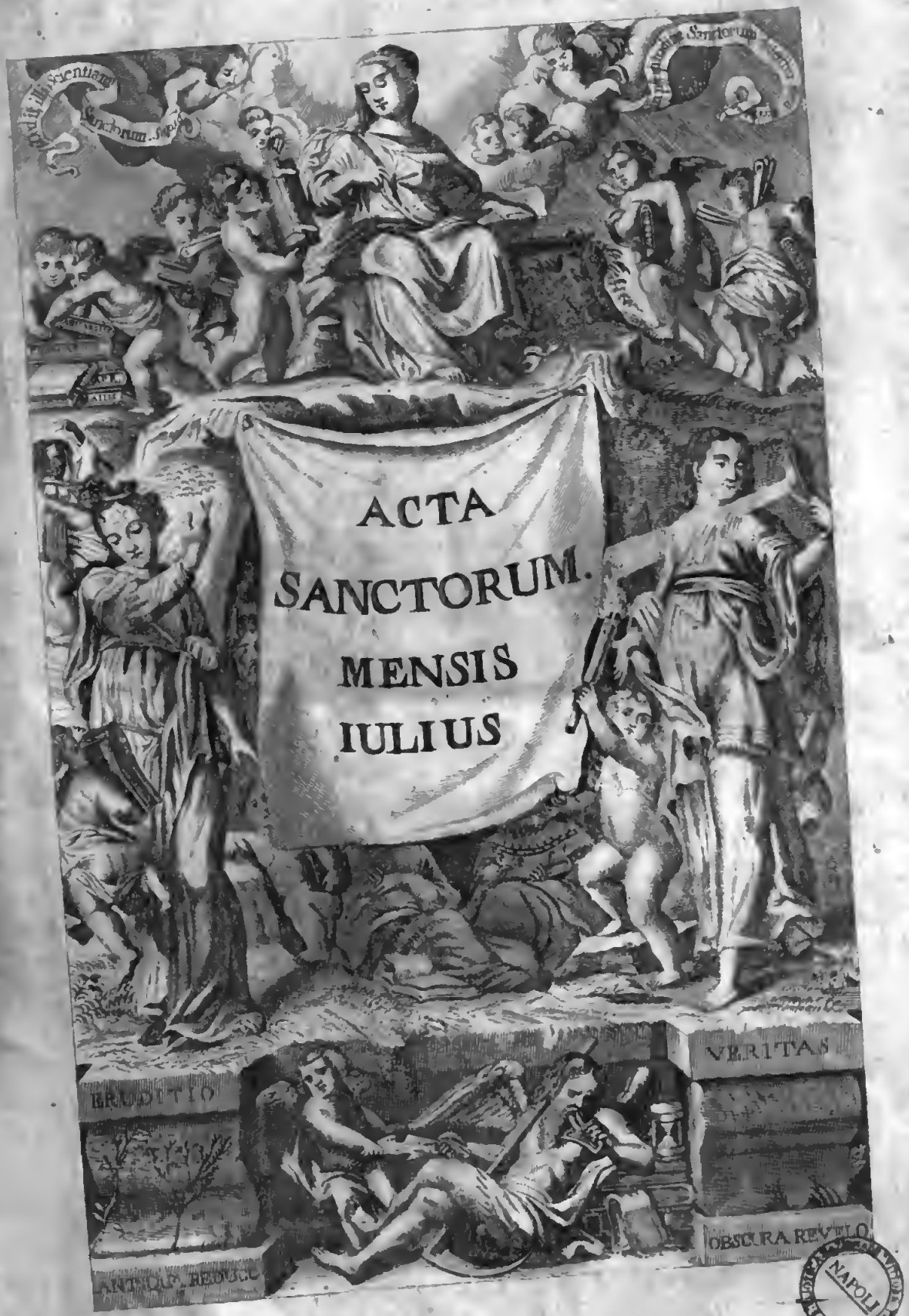
ACTA
SANCTORUM.
MENSIS
IULIUS
VERITAS
OBSCURA REVELO
NAPOLI

ACTA SANCTORUM JULII

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Monumentis, ſervata primigenia veterum Scriptorum phraſi,

COLLECTA, DIGESTA,

Commentariiſque & Obſervationibus

ILLUSTRATA

A JOANNE BAPT. SOLLERIO.
JOANNE PINIO.
GUILIELMO CUPERO.
PETRO BOSCHIO.

E Societate JESU Presbyteris Theologis.

TOMUS VII.

Quo dies vigeſimus nonus, trigeſimus & trigeſimus primus continentur.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

VENETIIS, MDCCXLIX.

Apud { Sebastianum Coleti et Jo: Baptistam Albrizzi Hieron. Fil.

Superiorum termissu, et privilegio.

Digitized by Google

SERENISSIMA DOMINA D. MARIA ANNA ARCHIDVX AVSTRIÆ

ANNÆ MARIÆ

REGIÆ PRINCIPI HUNGARIÆ, BOHEMIÆ

Et Sereniſſimæ Archiduci, Duci Burgundiæ, Brabantiæ, Luxemburgi, Limburgi, Geldriæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolíæ: Comiti Flandriæ, Namurci, Tyrolis, Goritiæ &c.

TOmus hic de Actis Sanctorum Julii menſis, Auguſtiſſimo Parenti conſecrari poſtremus, eo quidem titulo Tibi inſcribitur, ARCHIDUX SERENISSIMA, quod natu minor in Auſtriaca ſerie, & ipſa poſtrema es ordine; aſt alia non defuere urgentiora que argumenta, quæ librum huoc Tibi præcipue vindicarent, idque imprimis, quod Sanctos licet ſolito pauciores contineat, tales certe complectatur, quos amore Dei & proximi ferventiſſimos, Tibi potiſſimum venerandos imitandoſque propoſuiſti. Patieris etenim, DOMINA MEA SERENISSIMA, ea me confidenter eloqui, quæ de Tuis præclaris virtutibus, non in Aula ſolum Paterna, ſed tota paſſim Vindebonenſi urbe, imo ditionibus Auſtriacis univerſis, quin & toto Romano imperio laudatiſſime circumferuntur, ut jam nunc eo videaris ſtudioſe contendere, quo Te Sanctorum exempla deducunt, hortantur, exſtimulant. Loquamur apertius; ea in Te, quantumvis tenella Archiduce, eluceſcunt veræ Chriſtianæ pietatis ſpecimina, ut Urbis totius amorem Tibi conciliaveris, animos, corda, tenerrimoſque ſenſus pridem obſtrinxeris, eo feliciſſimo omine, quo non Romani ſolum imperii, ſed orbis totius Europæi delicium Te aliquando fore augurantur univerſi, eoſque adeo populos fortunatiſſimos vel modo audacter prædicare non dubitent, quos Sereniſſimæ Archiducis Mariæ Annæ ſuaviſſimo imperio ſubeſſe contigerit. Porro quemadmodum ſingularibus corporis eximiiſque animi dotibus ornatiſſima es, (Auguſtiſſimum enim Genitorem vel in imagine refers) ſic iis præcipue virtutibus excellis, quæ Auguſtiſſimo Auſtriaco ſanguini congenitæ, Te, jure quaſi hereditario, præter ceteras reddunt amabiliſſimam. Clementiam loquor affabilitati conjunctam, quam a protoparente religioſiſſimo Imperatore Rudolpho, in poſteros olim transfuſam, eos inter perpetuo claruiſſe accepimus, atque in Auguſtiſſimo Genitore perſeverantem, non ſine ſumma voluptate experti aliquando ſumus. Age vero: ea modo inſpicere liceat, quibus ætati Tuæ competenti maxime exercitio ad virtutum omnium pretioſiſſimam gemmam eniteris, innatam nempe illam Auſtriacis Principibus in Deum ter Optimum Maximum ardentiſſimam devotionem, quæ pari quodammodo flexu in ejus amicos, Cælites Sanctos, diffunditur, quos quam Tibi caros habeas, qua item veneratione proſequaris, mihi quam teſtatiſſimum eſt: illudque imprimis, quod præter ardentem cum Deo communicationem, nihil ſuavius Tibi poſſit obtingere, nihil jucundius, quam ſi cum Sanctis ipſis in Sacrorum librorum lectione Tibi liceat converſari. Egregia enimvero ad ſolidiſſimas virtutes incitamenta, quemadmodum oblatum hic Tibi, SERENISSIMA PRINCEPS, de Actis Sanctorum volumen, exemplis perſpicuis non minus quam admirandis abundantiſſime demonſtrabit. Ut de vetuſtiſſimis ſimul & longe illuſtriſſimis Eccleſiæ Catholicæ incomparabilibus Præſulibus Germano & Lupo non loquar, recentiora exempla ſunt, quæ in duobus Auguſtiſſimi Jeſu nominis inſignibus plane cultoribus, S. Joanne Columbino & S. Ignatio Loyola, admirandum prorſus in modum emicuerunt: ille negotiis ſecularibus & lucri aviditati immerſus, hic militari gloria tumidus, ita librorum Sacrorum lectione in viros alios commutati ſunt, ut ſpretis calcatiſque mundanis omnibus tum lucris & voluptatibus, tum honoribus & vanitatibus nuntium ſortiſſime juxta ac conſtantiſſime remiſerint, animarum ad Deum convertendarum facti lucratores aviditſſimi, tum vero adorandi Jeſu Servatoris nominis flagrantiſſimi prædicatores. Ex iis Ignatium Tibi ſingulariter in deliciis eſſe, ARCHIDUX SERENISSIMA, perſpectiſſimum habeo, eum nempe Sanctum, quem olim Auguſtiſſimi Carolus & Ferdinandus inſigni cultu vivum proſecuti ſunt, ſingulares naſcentis tum Societatis noſtræ Patroni, Patres, auſim dicere; æque ac Ferdinandus ille alter Græcienſibus, Viennenſibus, innumeriſque aliis monumentis tota Societate celebris non minus quam venerandus: cui cedere noluiſſe videtur Avus Tuus Auguſtiſſi-

guſtiſſimus, æternæ memoriæ, atque æternum de Sanctis meritus, Leopoldus & ipſe Ignatius, & Sancti patrocinium non obſcure expertus; neque ceſſurum confidimus Genitorem Auguſtiſſimum, operis hujus noſtri munificentiſſimum Mæcenatem. Ad S. Ignatium redeo, cujus Vitam ad ceteras Tuas virtutes præluxiſſe, ex iis, quæ quotidie præbes egregiis ſpeciminibus, exploraſſe videor. Ecquid enim aliud loquuntur memorata illa Tua erga Numen ſupremum ardens dilectio? Quid tenerrimus in ſuaviſſimum Jeſum amor? Quid in Sanctos veneratio? Quid erga res omnes ſacras, quin & homines Deo conſecratos laudatiſſima reverentia? Reliqua proſequamur, oculoſque in eam virtutem flectamus potiſſimum, quam S. Ignatius Societatis ſuæ teſſeram quodammodo eſſe voluit, angelicam morum innocentiam, in Te uſque adeo reſulgentem, ut virginalis in vultu ſeſe continuo prodat verecundia, vel ob leviſſimos nævos etiam oſcitanter commiſſos. Aut vehementer equidem fallor, aut indicia iſtiuſmodi ſtrenuam Te & vigilantem Sereniſſimarum Amitarum, quibus Sanctiſſimus Parens Noſter adeo cordi eſt, imitatricem fore atque æmulatricem haud obſcure præſagiunt. Quid ſolas Sereniſſimas Amitas, ſingularibus ſuis virtutibus toti orbi Chriſtiano notiſſimas, appello, dum tot alia Auguſtiſſimi ſanguinis fulgentiſſima lumina præceſſerunt, quæ Gynæceum Halenſem a tot luſtri prædicat, & porro laudare non deſinet vel ipſa ſera poſteritas, imo æternum perſeveratura jucundiſſima memoria Ignatianarum illarum, quas Tibi non minus caras quam notas eſſe, manifeſte oſtendit parium virtutum in tenerrima ætate præmatura licet, at conſtans æmulatio? Orationis limites excedam neceſſe eſt, ARCHIDUX SERENISSIMA, ſi reliquas Tuas cum S. Ignatio communes dotes enumerare contendero; aſt ea ſane prætereunda minime eſt, qua non ſolum divina aut ſacra ſervide meditaris, verum & Tuum illud eſt ornamentum prorſus ſingulare, quo etiam Chriſti membris, pauperibus præſertim & egenis, ſumma commiſeratione, non ſine illuſtrium matronarum Tibi obſequentium ſtupore, ſuccurrere conſueviſti. Ignoſce, DOMINA MEA SERENISSIMA, ſi è plurimis exemplum unicum ſeligam memoratu longe digniſſimum: dum non ita pridem ſacri Jubilæi tempore miſericordiæ viſcera ita Tibi commoviſti, ut quod anno forte non uno ærariolum in arbitrarios uſus ſenſim collegeras, illud totum quantum, largiſſima ſane manu, in pauperes erogatum volueris, eo animata vere Chriſtiano argumento, quod ex tam ſancta Jubilæi confecutione, potiorem Tibi theſaurum obventurum rectiſſime argueres; eorum utique non immemor, quæ ex ſacris lectionibus ſelici memoriæ mandaveras, *Da pauperibus & habebis theſaurum in cælo*, ut monet ſapientiſſimus ille cæleſtium bonorum Œconomus, qui vani omnis ſeculi blandimenta expertus, viam longe ſecuriſſimam ad æternum duraturas divitias apertiſſime demonſtravit. Neque hoc contenta, alium Tibi theſaurum paras non minus æſtimabilem, dum ſolicito eoque quotidiano orandi ſtudio, id curare ſoles quam maxime, ut propitium habeas largitorem bonorum omnium; quo piiſſimo artificio theſauri cæleſtis vadimonium, ad ſanctiſſimi Patroni exemplum, ut virgo de numero prudentum, Tibi ſecuriſſime comparaſti. Macte vero animis, MARIA ANNA SERENISSIMA, & quam glorioſe cœpiſti digniſſimam Auſtriaca Principe vitæ ſemitam, ut firmo tramite teneas, dicatum hic Tibi oblatumque de Sanctis volumen præ oculis habere non deſinas. Atque ut a principio ordiri Tibi liceat, eam, inter Sanctos alios omnino non neglexeris, virginem utique ſanctiſſimam, quæ Chriſto ipſi Servatori hoſpitium præbere meruit: Martham illam, inquam, quæ ad obſequendum Domino, vel nimium ſolicita fuiſſe memoratur. Eo Te, SERENISSIMA PRINCEPS, vel modo anhelantem conſpicor, ut & officio conſimili Tibi fungi concedatur, quoties Auguſtiſſimæ Euchariſtiæ particeps, Dominum etiam Tuum, Salvatorem amantiſſimum, devotiſſime ſuſcipies, in quo venerando, laudando orandoque numquam poteris eſſe nimis ſolicita. Unam hanc è multis, ſacroſancto Dei verbo laudatam virginem ſeligo, quam Tibi, PIISSIMA ARCHIDUX, in exemplum etiam proponi poſſe exiſtimem, cui tot alias in eodem libro adjunctas incomparabiles heroidas, effuſo, pro Sponſo vere virgineo, ſanguine laureatas, non ſine ſtupore miraberis, quarum ſi minus veſtigia Tibi ſequi fas ſit, at certe invictam fortitudinem attentius contempleris, animos inde ſuſceptura, quibus ita ad perſeverantiam in recte cœptis promovearis, ut quæ modo tenuioribus lineamentis virtutum ſpecimina præclare exhibes, eadem uſque in beatam ſenectam, numquam intermitti patiaris. Neque vero tædeat umquam eo progredi, quo Te optimus Patronus invitaverit, ſuaviſſima etiam in eum finem documenta daturus. Illic, mihi crede, tamquam in ſpeculo intueri meditarique licebit omnium virtutum inſignia prorſus, quæ inclytiſſimus Patriarcha Noſter Ignatius, non filiis ſuis dumtaxat, ſed omni hominum generi, etiam Principibus Auguſtiſſimis exempla & miranda & imitanda reliquit, quæ ego hic fruſtra

ſtra ſingillatim enumeravero, dum in libro ipſo ſuculentiſſime exhibeantur. Nunc Te poſtremum alloquar, DOMINA MEA SERENISSIMA, hortarique non verebor quam impenſiſſime, ut quem Tibi ducem in ordinanda totius vitæ pia ſanctaque ſerie jam nunc propoſuiſti, eumdem & Tibi patronum tutelaremque perpetuo adſciſcas, quemque innumeris prope miraculis, clientibus etiam afflictiſſimis ubique terrarum benigne ſuccurriſſe intelliges, de ejus patrocinio eo fias ſecurior, quo gloriosis ejus veſtigiis religioſius perges inſiſtere. Fortunatius nihil Tibi vovere ac demiſſiſsime augurari poſſunt

SERENISSIMA ARCHIDUX

ARCHIDUCALIS SERENITATIS TUÆ

Clientes Devotiſſimi
JOAN. BAPT. SOLLERIUS
JOANNES PINIUS
GUILIELMUS CUPERUS
PETRUS BOSCHIUS
SOCIETATIS JESU.

SYNO-

SYNOPSIS
TOMI SEPTIMI
DE ACTIS SANCTORUM
JULII.

ESt hic ultimus prænoteti menſis Julii tomus, mole par ceteris, non item dierum aut Sanctorum numero, ordine ſecundus ſupra trigeſimum, tres ſolos ultimos menſis dies xxix. xxx. & xxxi. complexus, quibus reſeruntur Sancti propriis ſuis nominibus ſolum octoginta octo, eponymi vero trecenti & octoginta quetuor, præter varios non expreſſo numero manipulos. Sanctorum nominatorum paucitatem ſupplent illuſtriores Sancti aliquot, de quorum præclariſſimis geſtis plure pertractanda fuerunt, ut mox docebimus. Solita eſt ad ordinetem claritatem, virorum diviſio, per receptos in Eccleſia gradus *Eccleſiaſticum* nempe, *Monaſticum* & *Secularem*, ultimahi porro claſſem conſtituentibus Sanctis feminis, ſub titulo *Sexus Feminei*, ſerveto etiam ubique de more reginum ordine,

EX STATU ECCLESIASTICO,

In Oriente ſolus inter entiſtites ſenctos occurrit *Conſtantinus*, iſtius nominis patriercha CPolitanus, ab aliis ſynonymis poſterioribus, etiam patriarchie, orthodoxie ſue, tamquam ebarcteriſtica diſcretus. Eſt & ſolus etiem in Africa *Firmus* Tagaſtenſis epiſcopus, qui in Faſtis vetuſtioribue plane ignotus, S. Auguſtino debet, quod in Romano hodierno locum obtinuerit: firma nempe voluntate nec mentiendi, nec hominem, epud ſe occultatum, vel morte intentate, prodendi. De Romano Pontifice *Felice* II. lites & controverſiæ; ut non inepte ſignum dixeris, cui contradiceretur; pluribus ejos ſamem, ſanctitatem ec martyrium lacerantibue, peucinribus cauſam ejus, tamquem ferme deſperatam, meticuloſe tuentibue, abſterritis nempe libello aliqun ſupplice, cujus ſuppoſititiam præſationem mirum eſt tot viris doctis imponere potuiſſe. Everſa ea ſatyra, expenduntur explicanturque omia, quæ e nnnnullis ſanctis Patribus de ejus in S. Liberii locum ſubſtitutione ac deinde ceſſinne, paulo acerbius dicta odioſe eongeruntur; certe & conſtans in Eccleſia cultus, & fides integra & martyrium, aliorum auctoritate merito vindicantur. *Calimerus* Mediolani ordini ſuo, nnn geminue ſed unicus eeſtituitur, tem inſigni veneratione a ſucceſſoribus epiſcopis habitus, ut ex iis unus altare anreum ei erexiſſe memoretur, *Petrus* Ravennatium præſul multis tenebris a Rubeo aliiſque involutus, atque è ſerie locoque ſuo nnn recte depulſne, ex Agnelli probatiori chronologia ſic reſtituitur, ut non *Junior* ſed *Senior* plane primuſque iſtius nominis poſteiminio oſtendatur, geſtis ejus meliori etiam nrdine ex eodem Agnello diſpoſitis, præeunte ejus illuſtratore Baccbinio. Huc ſpectat Auguſtiſſimi nominis Jesu cultor eximius, eoque titulo etiam hodie in progenie ſua celeberrimus *S. Ignatius*, ab illuſtri loco natali *de Loyola* dictus, qui ex ſeculari militie, Societatis ſeu militum JESU ductor ac fundator, in ſecra ſue militie etiamnum vivus, a eelebri Exercitiorum ſpiritualium libro, quam acriter impugnato, tam glorioſe defenſo & approbato, curſum ſuum exorſus eſt. Hinc peregrinatio Hieroſolymitana, ſtudia litterarum a veterano prope milite inchoata, Lutetiæ paucorum ſociorum aggregatio, unde initie novi plane epoſtolici e clericalis Ordinis Romæ approbati; ejus per orbem, in Indias uſque pnpegatio, acerrimæ perſecutiones ſuperatæ, quas inter effuſſere favores Pontificii & Cæſarei, variorumque principum, in Germania præſertim, ſocios adverſus hæreſee certaturos poſtulantium; quibus omnibus tenella religio ſuffecit, dirigente Ignatio, inter obloquia, criminationes, celumnies atque enguſtias, divina virtute mirabiliter ſulta. Quorum omnium accurata redditur ratio, Vitaque de eo a Ribadeneira ſcripta, ex Maffeio, Orlandino, Bartolo, authenticiſque erchivi Romani documentis mirifice juxta ac copioſe elucidatur. Tum vero gloria ejus poſtbuma, nno ſolum egregiis monumentis, verum & plurimis perpetuiſque ed hac tempora miraculis ſolide confirmeta eſt.

E Gallia bina Eccleſiæ ſidera, viri vere magni, tomum hunc ornant *Germanus* Autiſſiodorenſis & *Lupus* Trecenſis epiſcopi, Apoſtnlicis temporibus digniſſimi. Ille ex duce ſeu gubernetore provinciæ, viro potente, conjugato, ac ſuperſtitioſo venstore, ſtupendo prodigio ferme invitus in elerum primum adſcitus, tum presbyter ordinatus, & paulo poſt, univerſo populo poſtulante, epiſcopus conſecratus, ſimul & exemplum gregis factus; atque incredibili pœnitentiæ & auſteritatis genere, vitæ rationem exorſus eſt, quam inter labores prope immenſos ad extremum uſque ſpiritum conſtantiſſime tenuit; non uni Autiſſiodorenſi eccleſiæ, ſed toti ferme Galliæ, Britanniæ & Italiæ natus. Suos incredibili labore inſtituit; Britannos è Pelagianorum luto eripuit. Armoricorum gratia Ravennam progreſſus, ibi glorioſum vitæ finem invenit, vel mortuus ad ſedem ſuam triumphantis in morem reductus. Singula accurate deſcribunt Conſtentius ſoluta, S. Hericus ligate oratione, quibus admiranda & genere & oumero prodigia ſubjunguntur. De reliquiis, id miraculo proximum, quod vel viliſſima ad ipſum ſpectantia ſumma ubique in pretio habita ſint, & porro habeantur. Quæ omnia operoſe & accurate eruderata ſunt ee diluceide illuſtrata. Huic ſuppar, ut cœpi dicere, nec inferioribus geſtis, virtutibus ac mireculis illuſtris *Lupus* ille, Trecenſium ſuorum adverſus ferum Attilam prodiginſus defenſor, hodieque pretioſis ſuis reliquiis eorum patronus, Sidonio Apollinari laudatiſſimus. Celeberrimæ cum S. Germano in Britanniam expeditiones, Vitæ plures de eo ſcriptæ, uti ætas, parentes, educatio, tum vita ejus monaſtica, dimiſſa non invita uxore; ſecuta in ipſo epiſco-

epiſcopatu vita aſperrime, laboras, diſcipuli, ſeceſſus non unus, ſumma apud omnes auctoritas & veneratio, tempus obitus & inſignia miracula, ceteraque ad Sanctum ſpectantia ſtudioſa expendrnde fuerunt. Non adeo ſplendida ſunt, quæ de *Genevaco*, Dolæ in Britannia Armorica epiſcopo traduntur, uti & de *Proſpero* Aurelianenſi antiſtite. Idem dixeris de duobus Metenſibus epiſcopis *Expletio* & *Goſſelino*, quorum hic vix ut Sanctus agnoſci potuit. Magis emicuit *Guilielmi* Briocenſis præſulis infracta fortitudo in tuendis Eccleſiæ juribus, adverſus ducem, ſummum cleri olorem, indeque *Mauclere* ſarcaſmo inuſtum. Geſta præclara, exſilium, relictumque perpetuum monumentum, de Viri ſanctitate abunde teſtantur.

Unum Anglia epiſcopum ſuggerit, ſedis Cantuarienſis egregium vindicem *Tatwinum*, ob ſuſceptam peregrinationem Romanam, unde Pallium retulit, ceteraſque meritas prærogativas; æterne ideirco apud ſuos, non minus quam ob inſignem ſanctitatem memoria dignus.

EX STATU MONASTICO.

Huc referendi cccc. anonymi monachi martyres, ſurentium Acephalorum totidem victimæ, in Hiſtoria eccleſiaſtica notiſſimæ.

Porro ordinis hujus in hoc tomo Sanctorum paucitatem egregie compenſat auguſtiſſimi JESU nominis alter cultor ſane præclarus eoque nomine Ordinis religioſi fundator, *Joannes Columbinus* Senis, laicæ ferme familiæ inſtitutor, mirabili, ut ita dicem, metamorphoſi, ex avidiſſimo lucri trapezita, factus venator animarum non minus quæſtuoſus; tam inaudita morum totiuſque vitæ mutatione, ut prodigio ſimile fuerit, in tam humili vitæ genere, nobiles ſectatores nanciſci potuiſſe. Hinc novus in Eccleſia Ordo, a nominis JESU perpetua prope invocatione *Jeſuatorum* dictus, Fundatoris ipſius genus, ætas, Ordinis primordia, exercitia, habitus, progreſſus, mutationes, oppugnationes, exſtinctio: tum vero geſta Sancti & miracula, corporis diuturna incorruptio, aliaque eodem ſpectantia: demum & monialium Jeſuatarum inſtitutum perſeverans, ejus origo & leges ordinate dilucidantur explicaturque.

In Gallia *Imiterius* jurenſis monachus, in loco Cellulæ dicto, latere ſolitus, ſolam nominis & ſanctitatis famam reliquit. Nec multo notior eſt vita, quam duxere germani fratres apud Treviros ſolitarii *Bantus* ac *Beatus*, ille ibi antiquo cultu illuſtris, hic non minori veneratione in Carthuſia Confluentina, quo ejus ſacrum corpus delatum eſt, celebrari ſolitus.

Neotus regio ſanguine in Anglia ortus, monachus primum Glaſtonienſis, inde ſolitarius, præclariſſimis multis, tum naturæ tum gratiæ dotibus ornatus, ſtupendis etiam prope miraculis ac prophetiæ dono glorioſe effulſit.

Apud Belgas cultu magis quam rebus geſtis Antverpiæ notus eſt *Hathebrandus*, illuc translatus ex Friſia, ne iconomachorum pateret injuriis. Dantur lectiones de vita; in quibus id vel præcipue mirandum, virum pauperem plura cœnobia condere potuiſſe, ſed quorum hodie vix ſuperſunt veſtigia.

EX STATU SECULARI.

Inter Orientales *Callinicus* Gangræ in Paphlagonia martyrii lauream conſecutus eſt: *Joannes* autem miles ſub impiiſſimo Juliano certavit. Quibus adde *Mamantem* & *Baſiliſcum*. Miles alter *Eudocimus*, dictus *Juſtus*, magnis poſt obitum ſignis reſulgens, miro modo Cpolim translatus eſt. *Fabius*, non *Fabianus*, & ipſe miles, ſingulari fortitudine Cæſaream Mauritaniæ illuſtravit.

Romæ celebratiſſimi Perſæ martyres *Abdon* & *Semen* non uni diſſertationi materiam præbuerunt. Inſignes ibidem martyres *Simplicius*, *Fauſtinus* & *Beatrix*. *Oneſimus* porro & lucii ex Valconia martyres Puteolis, eaſdem ferme controverſias renovant, quas alibi difficile fuit evolvere. Ad ſimiles ſcopulos explorendi etiam fuere *Fauſtus* & *Deodata*, pro quibus certant Syracuſani Siculi cum Teurianenſibus Calabris. *Juſtinus* confeſſor Tuderti colitur, *Terentius* vero inter patronos Faventinos. At *Rufinus* martyr Aſſiſii aut triplex eſt, aut ita confuſus, ut quem hoc die velint Aſſiſienſes, non facile quis explicuerit.

E Septemtrione *Olavus* rex Norvegiæ & martyr inclytus, etiam apud ipſos acatholicos, ſi non debitum cultum, ſaltem illuſtriſſimam ſanctitatis famam promeritus eſt, apoſtolus ſuorum non minus dicendus quam princeps: qui immenſos labores, fidei Chriſtianæ inter ſuos propagandæ cauſa ſuſceptos, paſſaſque ab eiſdem diras perſecutiones, martyrii tandem lauree glorioſe coronavit; mirificis clarus miraculis. Quæ omnia ex reconditis Norvegiæ monumentis accerſere, quam operoſum fuerit, facile intelliget eruditus lector.

EX SEXU FEMINEO.

Martha Chriſti Servatoris hoſpita, ſatis notæ eſt ex Evangelio: ejus in Provinciam adventus, iiſdem quibus ſororis Mariæ Magdalenæ obnoxius eſt difficultatibus, quas tales non cenſemus, ut Taraſconenſes veruſtiſſima ſua poſſeſſione deturbandi ſint. *Juſtina* martyr Cæſareæ in Cappadocia, S. Baſilium encomiaſteu necte eſt, quemadmodum & celebres Tuburbitanæ in Africa *Maxima*, *Donatilla* & *Secunda* S. Auguſtinum. Major longe difficultas fuit in iis elucidandis, quæ de *Lucilla*, *Flora* & *Eugenio* mira admodum & tantum non incredibilia memorantur, eis non abſimilia, quæ de *Lucia* virgine & *Auctia* rege barbarorum dedimus xxv. Junii: ut ferme dubius hæreas, ſintne ambæ hiſtoriæ confundendæ.

Helena vidua martyr in Suecia, a S. Brynolfo Scarenſi epiſcopo multis titulis laudari merite eſt; peregrinatione Hieroſolymitana, virtutibus, martyrio, miraculis & perenni fonte in Zelandia Danica illuſtris.

Atque hi ſunt præcipui Sancti, de quibus in hoc tomo agitur: reliqua docebunt ſolitæ indices, tum nominum Sanctorum, tum Chronologicus, Hiſtoricus, Topographicus, Onomaſticus & Moralis.

INDEX SANCTORUM
AD TOMUM VII. JULII.

A

30 ABdon & Sennen mart. Romæ. COMM. PRÆV. §. 1. Antiquus horum Martyrum cultus ex variis monumentis 130. §. 2. Difficultates circa Actorum veritatem, & quædam de iis conjectura 132. §. 3. Variæ horum Sanctorum reliquiæ, earumque translationes 135. ACTA auctore anonymo, *ex Ms. Fuldenſi cum aliis collato*. 137. Translatio ex Urbe ad monaſterium Arulenſe, *ex Ms. Arulenſi, quod Baluzius edidit*. CAP. 1. Territorii Arulenſis deſcriptio, calamitates, & earum remedium ab abbate Arnulfo Romæ quæſitum in Sanctorum reliquiis 139. CAP. 2. Revelario de reliquiis SS. Abdon & Sennen, earum translatio & miracula in itinere patrata 140.
29 Abſeodus, Rufus, Abdo, Pontianus & Niceetus *Ex Hieron.* 37.
29 Anaſtaſia, Philippus, Saturninus, Cæleſtius, Petronia & Pelagia *Ex Hieron.* 38.

B

30 BAntus & Beatus fratres presbb. conff. Treviris & Confluentiæ 307.
29 Benjamin & Berius, ſeu Verius, & forte Benius. *Cultus apud Græcos* 43.

C

29 CAllinicus mart. Gangræ in Paphlagonia, COMM. PRÆV. Cultus ex Marllio Rom. ac Faſtis Græcis, elogia, palæſtra martyrii, Acta 39. MARTYRIUM. *Ex editis apud Surium* 40.
31 Calimerus epiſc. mart. Mediolani in Inſubria. COMM. PRÆV. De cultu æiste & geſtis 171. DEPOSITIO S. Calimeri martyris epiſc. Mediol. *Ex antiquiſſimo cod. Ms. Ambroſiano* 173.
29 Conſtantinus patriarcha CPolitanus, CPoli. CAP. 1. Cultus ex Faſtis Græcis, elogium, tempus ſedis ac mortis 84. CAP. 2. Orthodoxia S. Conſtantini, & ſinceritas hic ſextæ ſyaodi œcumenicæ ſtabilitur 85.

D

31 DEmocritus, Secundus, Dionyſius & Thyrſus MM. *Ex Hieron.* 178.

E

31 EUdocimus Juſtus ſen junior CPoli COMM. PRÆV. Cultus apud Græcos, elogia, tempus vitæ, mortis modus, cognomentum duplex, Acta 308. Vita *ex editis apud Surium*, Prologus CAP. 1. Sancti natales, educatio, virtutes, militia, mors, miracula hanc conſecuta 311. CAP. 2. Corporis integritas ac flexibilitas, translatio CPolim; honorifica ibidem depoſitio 312.
30 Expletius epiſc. conf. Metis in Belgica 1, 137.

F

31 FAbius mart. Cæſareæ in Mauritania. Bollandi commentatio poſthuma 179.
31 Fantius ac Deodata Tauriani in Calabria vel Syracuſis in Sicilia. COMM. PRÆV. Memoria in Faſtis, Acta aliis immixta hic diſcuſſa; quænam hic dentur 176. ACTA *ex Vita S. Fantini tom. v. Julii a pag.* 553. 177.
29 Fauſtinus confeſſor Tuderti in Umbria 38.
29 Felix PP. II. & mart. Romæ COMM. CAIT. de cultu, pontificatu & obitu. §. 1. Ad quæſtiones introductio 43. §. 2. S. Felicis cultus in Eccleſia receptiſſimus 45. §. 3. Quæ adverſus S. Felicem opponi ſolent, ſolvuntur 47. §. 4. SS. Athanaſius & Hieronymus, ceteræque huc ſpectantes difficultates explicantur 49.
29 Felix, Nicetas, Poſtiniana & Philippus. *Ex Hieron.* 37.
31 Firmus epiſc. conf. Tagaſte in Africa. *Ex Marlio Romano*, 180.

G

31 GErmanus epiſc. conf. Autiſſiodori in Gallia. COMM. PRÆV. §. 1. Sancti cultus & reliquiæ, earumque translationes 184. §. 2. Sacri corporis ejus amiſſio in ſtrage Hugonotica anni 1567., 187. §. 3. Quid etiamnum veriis in locis de Sancti corpore ſupereſſe dicatur 189. §. 4. S. Germani Acta & eorum ſcriptores 191. §. 5. Annus ejus natalis; converſio, & epiſcopatus initium 193. §. 6. Legatio duplex in Britanniam adverſus Pelagianos 195. §. 7. Geſta Sancti apud Britannos; & reliqua uſque ad obitum 198. Epiſtola Conſtantii presbyteri ad S. Patientem Lugdunenſem epiſcopum 200. Epiſtola ejuſdem ad S. Cenſurium Autiſſiodorenſem epiſcopum 201. VITA auctore Conſtantio presbytero, *ex Ms. Chiffletiano, cum aliis multis collato* ibid. LIBER PRIMUS CAP. 1. S. Germani honores in ſeculo; mira ejus vocatio ad clericatum, ſucceſſionemque in locum S. Amatoris ep. Autiſſiodorenſis; hujus obitus ornatus miraculis 202. CAP. 2. Electio Sancti in epiſc. Autiſſiodorenſem; nova in hoc ſtatu & auſtera ejus vita; fundatio monaſterii; poteſtas in dæmones 204. CAP. 3. Libellus de mirabili revelatione S. Corcodemi M. & converſione S. Mamertini ab idololatria 206. CAP. 4. Ejuſdem libelli continuatio 209. CAP. 5. S. Germani pietas erga defunctos inſepultos; ejus ac S. Lupi epiſcopi Trecenſis miſ-

tio Britannica adverſus Pelagianos; conſecratio S. Genovefæ; tempeſtatis mira ſedatio 211. CAP. 6. SS. Germani & Lupi epiſcoporum felix expeditio adverſus Pelagianos in Britannia 213. CAP. 7. Alia S. Germani expeditio ad Galliarum præfectum, ex commiſeratione ſuſcepta & ornata miraculis 214. ARGUMENTUM libri primi & ſecundi 215. LIBER SECUND. CAP. 1. Alia ejus cum S. Severo ep. in Britanniam expeditio contra Pelagianos; alia pro Armoricanis in Italiam 216. CAP. 2. Miracula in hoc itinere plurima; feliciſſimus obitus apud Ravennates; defuncti honores, & tranſlatio ad eccleſiam Autiſſiodorenſem magnificentiſſima 218. EADEM VITA auctore Herico monacho, aſtylo Conſtantii ſoluto ad ligatum revocata, *ex vetuſtiſſimo Ms. Lobienſi* &c. Epiſtola auctoris dedicatoria ad Carolum Calvum 221. Auctoris invocatio 223. Allocutio ejuſdem ad librum 225. LIBER I. Vitæ magni patris Germani, de prola in metrum tranſlata. CAP. 1. Sancti patria, nobilitas, ſtudia, conjugium, honores, amor venationis & ſuperſtitio 226. CAP. 2. S. Amatoris zelus adverſus Germani ſuperſtitionem; & hujus ira 227. CAP. 3. Revelatio S. Amatori facta de ſuo obitu, & ſucceſſione Germani; hujuſque converſio & mirabilis ordinatio 229. Præfatio lib. 2. 230. LIBER II. CAP. 1. S. Amatoris obitus; ſucceſſio S. Germani, & initium vitæ auſteriſſimæ 231. CAP. 2. Collatio Sancti cum Apoſtolis, Martyribus &c. Ejuſdem hoſpitalitas, ſolitudo, cœnobium 232. Præfatio libri 3. 233. LIBER III. CAP. 1. Poteſtas ejus mirabilis in dæmones; converſio S. Mamertini 234. CAP. 2. Ejus pietas erga defunctos; remuneratio hoſpitii; electio ad expeditionem Britannicam; conſecratio S. Genovefæ virginis 235. CAP. 3. Tempeſtas ſedata Sancti precibus; Pelagiani argumentis ejus & miraculo victi 237. Præfatio libri 4. 238. LIBER IV. CAP. 1. Cetera apud Britannos geſta; ac præſertim victoria Alleluiatica 239. CAP. 2. Reditus e Britannia; iter Arelatenſe miraculis illuſtratum 241. CAP. 3. Revelatio Sancto facta de natali S. Juliani M.; nova expeditio in Britanniam, viſitata S. Genovefa; felix reditus 242. Præfatio Libri 5. LIBER V. CAP. 1. Armoricorum prodigioſa defenſio, & nova pro iiſdem ſuſcepta profectio in Italiam; miracula in itinere usque ad Alpes facta 244. cap. 2. Continuatio ejuſdem itineris & miraculorum per Italiam 246. Præfatio libri 6. 248. LIBER VI. CAP. 1. S. Germani adventus ad regiam tunc urbem Ravennatium, imperatori ceteriſque gratiſſimus; miraculorum ejus ibidem frequentia 249. CAP. 2. Ibidem mortuum ſuſcitat; liberat energumenum; prædicit obitum ſuum 251. CAP. 4. Sancti morbus; obitus; gloria; hereditas; funus; tranſlatio in Gallias 252. Epilogus, Dei & S. Germani in auctorem beneficia, hujus operis cauſæ præcipuæ 254. MIRACULA S. GERMANI ep. Autiſſ. Libri duo auctore eodem Herico monacho, *ex perveteſto codice noſtro Lugdunenſi collata* &c. Prologus auctoris 255. LIBER I. CAP. 1. S. Germani colloquium cum diſcipulo defuncto; mortui reſuſcitatio, aliaque viventis miracula a Conſtantio prætermiſſa 256. CAP. 2. Alia quædam ad ejus vitam ſpectantia uſque ad obitum & exſequias 258. CAP. 3. Tranſlatio corporis ejus in Gallias, ejuſdem receptio ac ſepultura 260. CAP. 4. Baſilicæ S. Germani & ſepulcri magnificentia regia, miraculis aſſiduis decorata 263. CAP. 5. Miracula in aliis S. Garmani per Galliam eccleſiis facta 266. CAP. 6. Continuatio miraculorum variis locis ibidem ejus nomini dicatis patratorum 268. CAP. 7. Miracula facta apud cœnobium S. Germani Monteſalconenſe 270. CAP. 8. Miracula ejus quæ in Alpibus & in Britannia contigerunt 272. LIBER II. Prologus ejuſdem auctoris. CAP. 1. Nova eccleſiæ S. Germani in cœnobio Autiſſiodorenſi fabrica, miraculis & cœpta & conſecta 273. CAP. 2. S. Germani tranſlationes miraculis illuſtratæ; ſanctorum quoque Amatoris ep. & Urbani ac Tiburtii MM. reliquiæ ad ejus eccleſiam delatæ 275. CAP. 3. Prodigia facta in tranſlatione SS. Urbani & Tiburtii MM.; item SS. Mauritii & Innocentii MM.; Catalogus Sanctorum in cryptis S. Germani Autiſſidori ſepultorum 278. CAP. 4. Elogium eccleſiæ S. Germani Autiſſiodorenſis, & pia S. Herici ad fratres exhortatio 282. Sermo ejuſdem Herici, in ſolennitate S. Germani recitandus 284. APPENDIX I. ad S. Herici lib. 2. de Miraculis S. Germani, auctore anonymo, *ex Ms. Chifflctiana*. 285. APPEND. ALT. ad S. Herici hiſtoriam de Miraculis S. Germani 287. APPEND. III. De miraculis S. Germani ep. Autiſſ. Selebienſibus, auctore anonymo. *Ex hiſt. Selebienſi* &c. CAP. 1. Auctoris præfatio ad librum 1.; abſciſſio digiti S. Germani punita; ejuſdemque in Angliam imperata tranſlatio 290. CAP. 2. Ipſa ſacri digiti ad Selebiam prodigioſa tranſlatio 292. CAP. 3. Ejuſdem ibi veneratio ſtabiliri cœpta miraculis 295. CAP. 4. Præfatio ejuſdem auctoris, ad librum ſuum ſecundum; & aliquot S. Germani miracula ibidem facta ſub Elia abbate 297. CAP. 5. Continuatio miraculorum ſub eodem abbate 299. CAP. 6. Plura in uno homine Sancti prodigia; tum alia ſub abbate Germano ſpectata 300. CAP. 7. Reliqua miracula uſqua ad annum Chriſti 1174. 302.

29 Genevæus epiſc. conf. Dolæ in Britannia Armorica 83.

31 Goſſelinus ep. conf. Metiſio Belgica 1. SYLL. de aliquali cultu, geſtis & ætate 304.

29 Guilielmus ep. conf. Brioci in Britannia Armorica. COMM. PRÆV. Sancti ætas, genus, epiſcopatus, perſecutiones, canonizatio, cultus, Acta eorumque ſcriptor 110. VITA auctore Godefrido Calvo, *ex Surio*. Prologus &c. 122. MIRACULA & CANONIZATIO. 125.

H

30 HAtbebrandus abbas conf. Antverpiæ in Belgio. COMM. PRÆV. §. 2. Sancti notitia ex reliquiarum Atverpiam tranſlatione 161. §. 2. Illuſtriſſ. Aotverpienſis epiſcopi diploma & Acta 163. VITA in octo lectiones diſtributa *ex Ms. cœnobii S. Salvatoris Antverpiæ* 164.

31 Helena vidua martyr Scodevę in Suecia. COMM. PRÆV. Sanctæ cultus apud Suecos & Zelandos; ejus vita & ætas 329. VITA, auctore, ut putamus, S. Brynolfo ep. Scareoſi, *ex cod. Ms. cœnobii Bodecenſis*. Incipit paſſio S. Helenæ viduæ & martyris quæ eſt Calendis Auguſti 332.

I

31 IGnatius Loyola conf. fundator Ordinis clericorum regularium Societatis Jeſu Romæ, COMM. PRÆV. §. 1. Sancti nomen & cognomen,

gnomen, patria 409. §. 2. Locus nativitatis in Loyolæa domo; anous; parentes, fratres ac ſorores; ſeries genealogica 411. §. 3. Educatio; vita militaris; propugnatio arcis Pampelonenſis 412. §. 4. Lectio ſacra; Mons ſerratus; Sancti ibidem confeſſarius, ac mors; veſtitus; imago & inſcriptio 414. §. 5. Iter e Monte ſerrato Manreſam; Sancti ſpelunca; Exercitia ſpiritualia ibidem compoſita; tempus commorationis 417. §. 6. Exercitiorum liber a quo, ubi & quando ſcriptus? Hujus argumenti vindiciæ 419. §. 7. Argumenta alia, quibus Exercitiorum liber S. Ignatio, tamquam vero ejuſdem auctori aſſeritur; expenſa recentioris cujuſdam objecta 421. §. 8. Exercitiorum idea; viri in illis tradendis exercitati; fructus in Societatem Jeſu fingillatim, atq; in univerſam rempublicam Chriſtianam generatim ex illis derivati, S. Ignatio etiamnum vivente 423. §. 9. Exercitiorum liber impugnatus, examinari juſſus a Sede Apoſtolica; deinde ab eadem approbatus ac laudatus; ajuſdem libri vindiciæ 425. §. 10. Aliæ Exercitiorum vindiciæ; elogia 427. §. 11. Sancti Barcinone in Italiam, & inde in Terram ſanctam profectio; Barcinonem reverſi litterarum ſtudia, virtutes, prophetiæ 429. §. 12. Monaſterium meliori frugi reddere ſatagens, peſſime mulctatur; virtutes exercitæ; elogia; ſuſpenſo ſpatium pœnitentiæ mirum prorſus modo impetratum 431. §. 13. An ſuſpenſus ille a morte ſit ſuſcitatus; ſocii Barcinona Sancto adjuncti; de quodam non aſſumpto prophetia 432. §. 14. Res Complutenſes ac Salmanticenſes 434. §. 15. Adventus Lutetiam Pariſiorum; calumnia occaſione collegii ibidem Montis acuti Sancto impacta; exercitia pietatis, ſtudia humaniora, hoſpitium 436. §. 16. Excurſus in Belgium; prophetia Antverpiæ edita; publica infamia Pariſiis, in magnam Sancti laudem converſa; reductio hæreticorum; ſocii priores inconſtantes 438. §. 17. Primi a quibus coaluit Jeſu Societas; elogia; licentiæ ac magiſterii gradus in Artibus 440. §. 18. Studium theologicum Pariſiis; vota in Monte Martyrum; commoratio Pariſienſis; diſceſſus in Hiſpaniam teſtimonium 442. §. 19. Iter in patriam; virtutum exempla; morum emendatio; miracula, vaticinationes, ardor divini amoris; illuſtratum cubiculum 445. §. 20. Colloquium Segobricæ de inſtituenda Societate Jeſu; adventus Venetiaa 447. §. 21. S. Ignatius Venetiis a S. Cajetano Thieneo non petiit admitti in Ordinem PP. Theatinorum 448. §. 22. Alia argumenta, quæ iſti fabellæ incommodant; Sedis Apoſtolicæ de ea judicium 451. §. 23. Tres ſocii prioribus adlecti; denarius primorum Patrum numerus; Fabri fructus Pariſiis; ejus ac ſociorum diſceſſus Venetias, inde Romam; Sanctus cur Venetiis relictus 453. §. 24. Primi Patres gratioſe a Romano Pontifice admiſſi; ſuſcipiendi Ordines ſacros & eccleſiaſtica munia obeundi facultates 455. §. 25. Declarata Sancti adverſus criminationes innocentia; primitiæ ſacræ ubi & quando celebratæ 457. §. 26. Famoſa apparitio S. Ignatio facta in agro Romano; ingreſſus in Urbem; tradita Exercitia 459. §. 27. Albaneana apud monachos Benedictinos Sancti in condendis Societatis Jeſu Conſtitutionibus inſtitutio commentitia; primorum Patrum de conſtituenda Societate deliberationes 461. §. 28. Variæ Patrum determinationes circa Societatem inſtituendam; facultas prædicandi ac confeſſiones excipiendi in Urbe & ejus diſtrictu 464. §. 29. Romanæ inopiæ per Ignatium ſuccurrit Margarita Auſtriaca; hujus ad ipſum litteræ, acta Emin. Contareni apud Pontificem pro Societate; labores Patrum in Italia; Societas fertur per apparitionem promota 466. §. 30. Societas opportuno tempore inſtituta; ejuſdem fines ac media 468. §. 31. Alia quædam media Societati propria; ejus vivendi modus; duæ proprietates ei cum aliis religioſis communes 470. §. 32. Origo nominis Societatis Jeſu; ejuſdem impugnatio 471. §. 33. Extrema ad abolendum e Societate hoc omen tentata; audacia cujuſdam epiſcopi Romana auctoritate repreſſa; nominis ejuſdem commendatio ex re quadam mira; objectiones contra illud 473. §. 34. Societati Jeſu a S. Ignatio, & ab aliis, ut fertur prægnata, antequam condita; principalis ejuſdem auctor ac ſecundarius; primus item ejuſdem præpoſitus Generalis quorum ſuffragiis electus. 474. §. 35. Suffragia patrum pro electione S. Ignatii in Præpoſitum Generalem; item declaratio duplex S. Franciſci Xaverii circa Societatis Jeſu Conſtitutiones, ex autographis eorum; quando illud munus Ignatius inierit 477. §. 36. S. Ignatii & ſociorum tunc Romæ aſſiſtentium profeſſio conſignata ſcripto; autographa abſentium; profeſſio Patrum Romæ in manibus commiſſarii Benedictini non edita; quomodo Ignatius generalatum ſit auſpicatus; converſio hæretici; primi Societatis provincialia; inſtauratio Decretalis Innocentii III. 479. §. 37. Ordinis Cartuſiani cum Societate Jeſu Coloniæ inita familiaritas ab anno 1543. aucta deinceps & propagata; ejuſdem Ordinis Lutetiæ Pariſiorum arga noſtros benevolentia 482. §. 38. Sententiæ quibus ſanctus Pater ac Socii ejus a publica infamia liberantur ad Ribadeneiræ lib. 3. cap. 13. 484. §. 39. Dignitates eccleſiaſticæ hominibus Societatis ab Ignatio præclutæ; regi Romanorum circa Caniſium utcumque factum ſatis; nonnulla circa Claudium Jaium, S. Fr. Borgiam ac Lainium in hac materia 486. §. 40. Geſta ab Ignatio in liberanda Societate ſeminarum cura 487. §. 41. Sacri Cardinalium Collegii, ac deinde Julii PP. III. in Ignatium & Societatem benevolentia; conventus Patrum in Urbem; approbatio & dignitas Conſtitutionum 489. §. 42. Mirabiles Ignatii ſenſus in condendis Conſtitutionibus; harum confectio pluribus titulis veneranda; abdicatio generalatus a Sancto pertentata; res Indicæ; collegium Germanicum 491. §. 43. Litteræ illuſtrium perſonarum in Hiſpania, Italia ac Gallia ad S. Ignatium ſcriptæ circa collegia Societatis Jeſu 493. §. 44. Ferdinandi ad S. Ignatium litteræ de collegio Viennenſi, componendo catechiſmo, coalcientiæ ſuæ negotiis; conficiendo a viris Societatis compendio theologico pro Germania contra hæreſes 495. §. 45. Ferdinandi I. epiſtolæ ad S. Ignatium, & geſta ad fundandum collegium Pragenſe 498. §. 46. Ex apiſtolis Alberti Bavariæ ducis ad S. Ignatium elucidantur ac confirmantur res a noſtris geſtæ Ingolſtadii ac fundatum ab eodem duce collegium 501. §. 47. Teſtimonis originalia a S. Ignatio in Italia & Sicilia in favorem Societatis obtenta, occaſione decreti Sorbonici adverſus eamdem Societatem lati 505. §. 48. Teſtimonia in laudem Societatis data in Hiſpania, Luſi-

Luſitania, Germania ac Belgio, occaſione ejuſdem decreti Sorbonici ; illius in Hiſpania prohibitio 505. §. 49. Societas Belgica ; S. Ignatii in gubernanda Societate adminiſter; gratia apud Marcellum PP. II. ac Paulum IV. 507. §. 50. Sancti morbus, mors ejuſque adjuncta 508. §. 51. Alia nonnulla circa Sancti obitum, & ejuſdem adjuncta ex antiquis documentis eruta 511. §. 52. Apparitio, miraculum, concurſus, ſepultura, novus in Societate vigor 513. §. 53. S. Franciſci Xaverii & aliorum e Societate Jeſu concepta de S. Ignatio æſtimatio 515. §. 54. De S. Ignatii ſanctitate quid ſenſerit P. Petrus Ribadeneira 516. §. 55. Viri illuſtres exteri, meritorum S. Ignatii præcones 518. §. 56. Quanto in pretio fuerit S. Ignatius apud Cardinales Gaſparem de Quiroga, Franciſcum Mariam Taurufium &c. 520. §. 57. Vultus ac corporis conformatio ; veſtitus, afflicta valetudo, effigies, ſcripta 521. §. 58. Alia quædam S. Ignatii ſcripta 523. §. 59. Chronicon breve ab anno 1521, uſque ad 1543. ulterius deinde continuatum uſque ad Sancti obitum 524. §. 60. De S. Ignatii virtutibus, ac primo de oratione 526. §. 61. Donum lacrymarum ac deliciæ cæleſtes, ex affectu erga ſanctiſſimam Trinitatem 528. §. 62. Externa inter orandum reverentia ; animi collectio ; nonnulla piæ affectionis puncta . 529. §. 63. Pia erga SS. Euchariſtiam, Jeſum mediatorem ejuſque Virginem matrem & S. Ignatium martyrem affectio 531. §. 64. Caritas erga proximum ; gratus erga bene merentes animus 534. §. 65. Alia quædam erga bene meritos officia ; manſuetudo & amor pacis 536. §. 66. Alia manſuetudinis Ignatianæ ſpecimina ; amor Dei 537. §. 67. Humilitas S. Ignatii ac data circa eam documenta 539. §. 68. S. Ignatii obedientiæ exempla ac documenta 541. §. 69. Alia obedientiæ ſpecimina ac documenta 543. §. 70. Sancti erga Chriſti Vicarium, prælules eccleſiaſticos ac principes ſeculares obſervantia 545. §. 71. Amor voluntariæ paupertatis 547. §. 72. Qualis pauperias Societati Jeſu a ſuo conditore præſcripta ; animi ejus magnitudo 548. §. 73. Alia magnitudinis animi ejus ſpecimina 550. §. 74. Dantur reliqua, ex conſtantia in rebus magnis. Æquabilitas animi ; victoria qua homo ſeipſum vincit 552. §. 75. Alia de victoria ſui documenta ; examen particulare ; afflictatio corporis, caſtitas, modeſtia, ſermo 554. §. 76. Severitas in vindicanda religioſa diſciplina 557. §. 77. Alia vindicatæ religioſæ diſciplinæ exempla ; fuga novitatum ; modus puniendi defectus ac delatoribus credendi 559. §. 78. Severitas in immorigeria, ineptis & in malo obſtinatis e Societate dimittendis 561. §. 79. Alia quædam in expurganda ab ineptis Societate exempla ; benignitas erga eos qui inde dimitti vellent 563. §. 80. Solicitudo paterna in curandis ſubditorum corporis & animi morbis ; reverens eorum erga Sanctum affectus ; alia ipſius erga illos intimi amoris argumenta 565. §. 81. Alia, quæ Ignatii in regendo ſuavitatem commendant 568. §. 82. Qualem ſe præbuerit Sanctus Pater erga novitios 570. §. 83. Induſtria in formandis Societatis Jeſu præſidibus ; frequens communicatio litterarum 572. §. 84. Apophthegmata quædam aſcetica S. Ignatii 574. §. 85. Nonnulla Sancti placita circa ſcholaſticos, magiſtros litterarum humaniorum ac Præpoſitum Societatis Generalem ; donum pacis procurandæ ; ſtudium erigendorum in Germania Seminariorum, ac propagandæ Hieroſolymis Societatis Jeſu 575. §. 86. Virtutes S. Ignatii, ac documenta aſcetica, teſtimonio P. Oliverii Manarei confirmata, pars 1, 2. & 3, 578. &c. §. 87. Spiritus prophetieus ; notitia arcanorum 583. §. 88. Vultus cæleſti luce illuſtratus ; apparitio ; mirum in dæmones imperium 585. §. 89. Miracula a Viro ſancto patrata ſoiſſe, Ribadeneira non negavit 588. §. 90. Reliquæ pro miraculis S. Ignatii a Ribadeneira aſſertis vindiciæ 590. §. 91. Vita prima ex ore S. Ignatii cæpta & ſcripta a P. Ludovico Conſalvo a Camera S. J., Perpinianus Vitam ejuſdem Sancti conſcribere meditatus ; Didacus Paiva Andradius quid & quando ſcripſerit 591. §. 92. Vita a P. Petro Ribadeneira ſcripta 593. §. 93. Notæ in Vitam a Ribadeneira vulgatam ; ejuſdem vindiciæ ; res geſtæ Sancti a Maffeio & Orlandino editæ 596. §. 94. Vitæ ab aliis vulgatæ ; monumenta noſtra Romana Mſs. 598. §. 95. Prima ſepultura & translationes corporis S. Ignatii, reſeruntur a pag. 599. §. 96. Breves in translationem ſecundam ac tertiam obſervationes pro identitate, ſtabili poſſeſſione, ac perpetua præſentia corporis S. Ignatii Romæ. Corpus venerabilis ſervi Dei Roberti Cardinalis Bellarmini in ſepulcrum Sancti delatum 602. §. 97. Acta pro canonizatione S. Ignatii ſub Clemente PP. VIII. cultus publicus Romæ inchoatus 603. §. 98. Beatificatio promota atque obtenta ſub Paulo PP. V. Decretum S. Congreg. Rituum 606. §. 99. Publica Urbis & orbis lætitia in dicta beatificatione ; eadem cælites prodigiis comprobata ; Breve Pauli PP. V. quo Beati Officium ac Miſſa extenditur ad totam Societatem ; geſta ſub laudato Pontifice pro canonizatione 608. §. 100. Litteræ Ludovici XIII. Francorum regis, pro Beati canonizatione ; Gregorii XV. ad illas reſponſoriæ 610. §. 101. Relatio facta Gregorio PP. XV. ſuper vita, ſanctitate, actis canonizationis ac miraculis S. Ignatii : deducuntur tres partes, a pag. 611. §. 102. S. Iſidoro proximus in canonizatione S. Ignatius ; elogium ejus ; dies iſtius ſolennitatis, ſententiæ Cardinalium circa eam prolatæ 619. §. 103. Reliqua purpuratorum Patrum ſuper B. Ignatii canonizatione ſuffragia 621. §. 104. Suffragia archiepiſcoporum & epiſcoporum ; Gregorii XV. reſponſio, decretum & ſententia 623. §. 105. Indulgentiæ, collecta pro Miſſa Pontificia, Bulla canonizationis ; propagatio cultus in Hiſpania ; eadem alibi petita 624. §. 106. Officia Sancti propria 625. §. 107. Indultum peculiare circa recitationem Officii S. Ignatii ; ejus olim conclavia, nunc lacella domeſtica Romæ, & ſacra ibidem ipſius lipſana 627. §. 108. Cranium S. Ignatii in ſacrario domus profeſſæ Societatis Jeſu Romæ ; an & quid apud PP. Camaldulenſes prope Tuſculum in Latio ? 628. §. 109. Alia ſacra lipſana Romæ, in Hiſpania, Gallia, Coloniæ Agrippinæ 630. §. 110. Sacra lipſana in Germania & Belgio 632. ACTA ANTIQUISS. a P. Ludovico Conſalvo S. J. ex ore Sancti excepta : & a P. Hannibale Codretto ejuſdem S. J. in Latinum converſa. Præfatio ſcriptoria 634. CAP. 1. Vita militaris, vulnus in propugnatione Pampelonenſi, ſanatio, lectio ſacra, apparitio ; donum caſtitatis, deſiderium itineris Hieroſolymitani ac vitæ perfectioris 635. cap. 2.

Diſcef-

Diſceſſus e patria, geſta in Monte ſerrato ac Manreſæ 637. CAP. 3. Scrupuli; cæleſtes favores; iter Barcinonenſe 639. CAP. 4. Adventus Romam, Venetias, Hieroſolymam, atque ad loca ſacra 641. CAP. 5. Adventus in Apuliam, Venetias, Ferrariam, ac Genuam; captus pro ſpeculatore, contemnitur tamquam demens; ſtudia Barcinone ac Compluti 644. CAP. 6. Carceres Compluti ac Salmanticæ 646. CAP. 7. Studia Lutetiæ Pariſiorum, & alia ibidem geſta 649. CAP. 8. Adventus in patriam, virtutes ibi exercitæ; iter in ulteriorem Hiſpaniam; deinde in Italiam; famoſa ibidem apparitio ac geſta 651. VITA ALTERA, auctore R. P. Petro Ribadeneira S. Ignatii ſynchrono ac familiari conſcripta. *Ex editionibus Plantinianis annis 1587. & Colonienſi anni 1602. hic recuſa.* Prologus auctoris ad Lectorem 655. Item Prologus ad Fratres S. J. ibid. CAP. 1. Natales S. Ignatii, vita in ſeculo acta, ad meliorem converſio 658. CAP. 2. Profectio in Mooriem ſerratum; ibidem geſta, vita Manreſæ inſtituta; ſcrupuli 661. CAP. 3. Divinæ illuſtrationes; Exercitiorum ſpiritualium liber, gravis morbus 664. CAP. 4. Iter Hieroſolymitanum, perluſtratio locorum ſanctorum, reditus in Hiſpaniam; ſtudia litterarum Barcinone 667. CAP. 5. Acta Compluti & Salmanticæ; profectio Pariſios 671. CAP. 6. Studia Lutetiæ Pariſiorum, officia caritatis in invidiam vocata 674. CAP. 7. Liberatio a publica virgarum infamia; ſocii Sancto adjuncti; reditus in Hiſpaniam 676. cap. 8. Acculationes Venetiis; adventus Sociorum, labores in Veneta ditione 679. CAP. 9. Socius a S. Ignatio curatus; luſtra Iæ academiæ, apparitio Domini Jeſu; ingreſſus in Urbem; mora Sancti in Monte Caſino 681. CAP. 10. Deliberatio de conſtituenda Societate, magna Romæ tempeſtas; Ignatii ac ſociorum, tum intra tum extra eam labores; S. Franciſcus Xaverius ac Simon Rodericus in Indias deſtinati 684. CAP. 11. Confirmata a Paulo PP. III. Societas; mirum Dei in ea conſtituenda conſilium 688. CAP. 12. Alia in Societate conſtituenda divinæ providentiæ argumenta 692. CAP. 13. Orthodoxa fides apud Indos propagata 694. CAP. 14. Electio Ignatii in Præpoſitum Generalem, ipſius ac patrum profeſſio; Sancti regimen; S. Franciſci Xaverii in Indiam & aliorum alio profectio 698. cap. 15. Varia Societatis collegia, ejuſdem amplior a Sede Apoſtolica confirmatio 701. cap. 16. Pia Romæ opera; varia collegia, obitus P. Petri Fabri 704. CAP. 17. PP. Cariuſiani mirifice erga Societatem affecti; maleſacta pro beneſactis S. Ignatio repenſa; Societas a cura ſeminarum liberata; aditus ad honores eccleſiaſticos præcluſus 707. CAP. 18. Varia Societatis collegia; ejuſdem elogium a Magiſtro Generali Ordinis FF. Prædicatorum datum; noſtri Africam, Siciliam ac Braſiliam ingreſſi 711. CAP. 19. Societas a Julio PP. III. confirmata, Inſtituti idea 714. CAP. 20. Plenior Inſtituti ac formæ Societatis deſcriptio 718. CAP. 21. Ejuſdem deſcriptionis proſecutio 720. CAP. 22. Inſtitutum Societatis Jeſu a Gregorio PP. XIII. confirmatur 723. CAP. 23. De collegiis, quæ habet Societas Jeſu, ad inſtituendam juventutem 726. CAP. 24. Reliqua ejuſdem argumenti commoda expenduntur 730 CAP. 25 Voluntas deponendi regimen Societatis, ejuſdem Conſtitutiones, collegium Romanum & alia quædam in Hiſpania; noſtri ab archiepiſcopo Toletano ibidem vexati; provincialatus Lainii, mors Jaii 734. cap. 26. Collegium Germanicum; obitus & elogium S. Franciſci Xaverii 737. CAP. 27. Luſtrata a noſtris Corſica; Exercitia ſpiritualia ad fidei Quæſitorea delata; collegia ac diſtributæ in Hiſpania provinciæ, varia collegia; collegii Sorbonenſis contra Societatem decretum. 140. CA. 28. Duo e Societate Evangelii præcones a barbaris interempti; alter Æthiopiæ patriarcha creatus; ſeditio Cæſaraugustana in laudem Societatis converſa, varia collegia 743. CAP. 29. Societas in variis provinciis propagata; S. Ignatii obitus 746. CAP. 30. Graviſſimorum virorum de S. Ignatio udicia; habitudo corporis 748. CAP. 31. Oratio ac familiaritas cum Deo 750. cap. 32. Caritas erga proximos, animi ſubmiſſio 753. CA. 33. Perfectæ obedientiæ exempla & documenta a Sancto data, imperium in animi affectus 756. cap. 34. Moderatio & efficacia ſermonis, ſeveritas benignitate temperata 759. CAP. 35. Commiſeratio, animi magnitudo 762. ca. 36. Rerum ſpiritualium peritia 765. CAP. 37. Alia in rebus ſpiritualibus S. Ignatii induſtriæ 768. CAP. 38. Prudentia in rebus gerendis ac vigilantia 770. CA. 39. Miracula a S. Ignatio patrata 773 GLORIA POSTHUMA. *Ex variis quæ ſcriptis quæ impreſſis documentis.* CAP. 1. Gloria poſthuma e loco natali. §. 1. Domus Loyolanæ idea; ſacellum ſancti Patris 777. §. 2. Ulterior ſacelli notitia; Sancti Ignatii Bibliotheca, collegium, ædes ſacra 778. §. 3. Publica erga ſacrarium Loyolaeum veneratio; miracula 780. §. 4. Alia miracula; Loyolaea domus quomodo Societati Jeſu acquiſita 782. CAP. 2. GLORIA POSTHUMA S. Ignatii ex commoratione apud Manreſanos ac Barcinonenſes. § 1. Spelunca aliaque loca Manreſæ Sancto honorifica 783. §. 2. Alia venerationis ſpecimina, cæleſtes favores; Spelunca Societati Jeſu data 785. §. 3. Exercitia ſpiritualia poſt Sancti mortem laudata; uſus eorum in Societate, & apud viros ſanctos &c. 786. §. 4. Uſus Exercitiorum apud Italos, ac Venetenſes in Britania minore 788. § 5. Uſus Exercitiorum in ditione Subalpina, & adjunctis ei provinciis 789. §. 6. Sanctus apud Barcinonenſes poſt mortem glorioſus 790. CAP. 3 GLORIA Sancti POSTHUMA ex miraculis. §. 1. Miracula uſque ad annum Chriſti 1600. in Italia ac Sicilia patrata 792. §. 2. Miracula ad annum uſq; 1609. in Hiſpania 795. §. 3. Miracula in Balearium inſularum majore, Germania & India, quibus additur unum in Belgio anno 1610. 797. §. 4. Miracula per S. Ignatium edita ab anno 1591. ad 1616. Pars 1, 2, & 3. a pag. 799. §. 5. Miraculorum ab anno 1566. uſque ad prædictum annum 1616. Supplementum & continuatio uſque ad 1628. ex centum miraculis a P. Daniele Bartolo excuſis, Vitæ S. Ignatii lib. 5. Pars 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. ad pag. 820. §. 6. Miraculorum ac beneficiorum ſupplementum & continuatio uſque ad annum 1730. Claſſis prima ex Italia a pag. 822. Claſſis 2. ex Sicilia 824. Reliqua ad Siciliam ſpectantia miracula 827. Claſſis 3. ex Hiſpania; ac primo ex Aragonia 829. Alia ibidem miracula 832. Ex Catalonia aliiſq; Hiſpaniæ locis 834. Claſſis 4. ex Sabaudia ac Germania 836. Claſſis 5. ex Provincia Belgica. CAP. 4. GLORIA POSTHUMA ex imaginibus, ac patrocinio tutelari; ſingularis erga Sanctum veneratio §. 1. Imago Munebregana, Guadianenſis, Antiquarienſis, Regalbutana, ac Crembſienſis 840. §. 2. Sanctus in variis Hiſpaniæ

Italiæque locis &c. patronus tutelaris 842. §. 3. Singularis erga Sanctum veneratio in Belgio, Germania, Americ. 844. CAP. 5. GLORIA Sancti POSTHUMA ex ædibus ſacris, honore ſepulcri, apparitionibus. §. 1. Templa Romæ, in Belgio & ſibi 845. §. 2. Gloris ſepulcri S. Ignatii ex lacello Romano 847. CAP. 6. GLORIA S. Ignatii POSTHUMA. ex Societate Jeſu, quam inſtituit. §. 1. Gloria ex SS. Tereſia, Philippo Nerio & Carolo Borromæo in Societatis fundatorem derivata 849. §. 2. Gloria Sancti e beato exitu eorum qui moriuntur in Societate Jeſu 851. Auctarium circa beneficia patrocinio S. Ignatii attributa 852

Imiterius confeſſor in comitatu Bunguediæ. IYLL. de cultu 306

35 Joannes Columbinus fundator Ordinis Jeſuatorum, prope Senas in Tuſcia. COMM. PRÆV. §. 1. Antiquus Beati cultus ex variis monumentis 333. §. 2. Diverſi Actorum ſcriptores eorumque auctoritas 335. §. 3. Elegans Beati elogium ſeu vitæ compendium ex Faſtis Senenſibus 337. §. 4. Aliqua in longioribus Actis omiſſa & controverſa 339. §. 5. Miracula intercaſſione Beati patrata 341. §. 6. Corpus Beati, diu incorruptum & integrum, tandem diſſolvitur, & para capitis & oſſium, olim turto ablata, adhuc in diœceſi Ariminenſi invenitur 342. §. 7. Jeſuatorum origo, nomenclatura, exercitia & veſtitus 344. §. 8. Jeſuatici Ordinis progreſſus, regulæ, ſtatuta, conſuetudines & privilegia 346. §. 9. Jeſuatorum inſtitutum, diu fruſtra impugnatum, ac tandem Pontificia auctoritate exſtinctum 349 §. 10. Monialium Jeſuatarum inſtitutum adhuc perſeverans, Ordinis origo, leges, & præcipua primæ adjutricis geſta 351. VITA auctore Jo. Baptiſta Roſſi S. J. *ex editione Romana ad ordinem hiſtoricum reducta.* CAP. 1. B. Joannis patria, ſtirps, cognomen, parentes, prima ſtudia, conjugium, proles, negotia & munera ante converſionem adminiſtrata 354. CAP. 2. Mira & ſubita ejus converſio ad bonam frugem ex lectione Actorum S. Mariæ Ægyptiacæ 356. CAP. 3. Conſentiente uxore, votum caſtitatis a ipſo emiſſum, & alia pietatis exercitia obita 357. CAP. 4. Electio locii, & ejuſdem ad ſimilem apoſtolicæ vitæ normam inductio 359. CAP. 5. Morbus Beati, occulta fuga ad nolocomium, & vexatio ex parte uxoria ſuæ ob pauperem ac vilem vivendi modum 360. CAP. 6. Mirificus orantis Beati ſplendor, benigna Chriſti ſuſceptio ſub forma leproſi, divina conſolatio, & tandem his miraculis emollita uxoris durities 365. CAP. 7. Omnimoda bonorum ſuorum abdicatio, vehemens pauperatis amor, & prodigioſus honoris contemptus 365. CAP. 8. Fervens illius erga Chriſtum amor, aliquot diſcipulorum delectus, & dura eorumdem probatio 367. CAP. 9. Inſignis duorum juvenum converſio & conſtans eorum fervor 370. CAP. 10. Senenſe fratrum Prædicatorum cœnobium, opera B. Joannis Columbini ad ſtrictiorem paupertatis & diſciplinæ obſervantiam redactum 372. CAP. 11. Indictum B. Joanni exſilium a magiſtratu Senenſi, divina ob id vindicta, ſubita injuſtæ expulſionis revocatio, & amica ad redirum invitatio 373. CAP. 12. Commoratio ejus in urbe Aretina; prodigioſa unius ſocii fanatio, & alia ibidem geſta 374. CAP. 13. Profectio Tifernum, mira quorumdam converſio, inimicorum reconciliatio, monialium ad ſtrictiorem paupertatem reductio, & crebra cum epiſcopo Tifernate converſatio 376. CAP. 14. Magnus concionum fructus in variis Tuſciæ locis, pietas Piſanorum a beato Josnne laudata, verbum Dei in aliis urbibus diſſeminatum, & nonnulli diſcipuli collecti 378. §. 15. Horrida Beati pœniteotia, experita illius inſtructio a Corſignanenſibus, pervica x Monticellanorum duritia, obtenta tamen paucorum cooverſio, & ibidem ſubita ulceroſi viri ſanatio 380. CAP. 16. Uberes concionum fructus io Monte Alcino collecti, morbus omnium ſodalium B. Joannis Columbini, & repentina unius par ipſius preces ſanatio 385. CAP. 17. Columbini abſentis apparitio alteri facta, cognitio rerum longe diſtantium, diſceſſus ex Monte Alcino miracula in itinere pstrata, adventus Alciaoum, & copioſa ſeminati ibidem verbi divini meſſis 284. CAP. 18. Reditus Beati ad orbem Senenſem, priſtinus diſciplinæ ac paupertatis rigor apud moniales S. Abundii ab ipſo reſtitutus, conſobrina exhortatione ejus & miraculo ad ſeveram vivendi methodum adducta 385. CAP. 19. Diver a miracula quæ in vita Besti contigerunt 387. CAP. 20. Diſceſſus B. Joannis ex urbe Senenſi Viterbium; ingenioſa adoleſcentis in illo itinere induſtria, ut Beati diſcipulus fieret, & alia memoratu digna, quæ Viterbii geſta ſunt 388. CAP. 21. Profectio Beati Cornetum; receptio Urbani PP. in portu Cornetano, diſceſſus Viterbium, congregatio illius a ſummo Pontifice approbata, & uniformis habitus omnibus ſociis præſcriptus 390. CAP. 22. Falſa B. Joannis ſociorumque accuſatio, innocentia illorum poſt examen comperta, eadem veſtium forma omnibus a Romano Pontifice data, pius vivendi modus probatus, & alia paternæ benevolentiæ ſigna ipſis exhibita 392. CAP. 23. Reverſio Beati ad urbem Senenſem, morbus in itinere, pia teſtatio ante ſumptionem ſacri Viatici, & poſtrema ad diſcipulos ſuos monita 394. CAP. 24. Pius B. Joannis obitus, indicia ſanctitatis poſt mortem ſecuta, honorificæ exſequiæ, & ſepultura in monaſterio S. Abundii 397. MIRACULA, quæ ab obitu Sancti uſque ad annum 1435. contigerunt, auctore Feo Belcaro, *ex Italicis Actis* &c. 398. ALIA MIRACULA quæ ſeculo 16. patrata ſunt, auctore Paulo Morigia, *ex Italica Jeſuatorum hiſtoria* 400. APPENDIX. De ſcriptis & documentis B. Jo. Columbini 401. §. 1. Senta B. Jo. Columbini de fide, ſpe, & caritate erga Deum & proximum 403. §. 2. Documenta ejuſdem Beati de ſublimi quodam orationis genere, de mortificatione, voluntaria psupertate, mundi contemptu & patientia 405. §. 3. Doctrina illius de humilitate, timore Domini, prudenti regimine & ſtudio perfectionis 406

30 Joannes milet. Cultus apud Græcos, elogia, veneratio publica CPoli 148

30 S. Julitta mart. Cæſareæ in Cappadocia. COMM. PRÆV. Cultus, elogia, tempus ac locus martyrii, Acta ex S. Baſilio magno 141. ELOGIUM auctore S. Baſilio magno &c. Sancta inique oppreſſa rejicitur in judicio, quia Chriſtiana; ingne martyrium conſummat illæſo corpore; gloria poſthuma 143

L

29 LUcilla, Flora, Eugenius & alii Romæ. COMM. PRÆV. §. 1. Antiquus horum Sanctorum

rum cultus, incertum martyrii tempus, & ambigua eorum ab aliis distinctio 13. §. 2. Varia tum Mss. tum impressa Actorum exemplaria, eorumque antiquitas 16. §. 3. Diversa recentiorum auctorum judicia de Actis horum Sanctorum 18. §. 4. Verosimilis Actorum cum aliis confusio, & manifesta eorumdem mutua imitatio 21. ACTA *ex Ms. codice Cathedralis ecclesiæ Aretinæ* 23. ACTA ALIA auctore S. Petro Damiani, *ex Romana editione ejus operum*. Prologus. CAP. 1. Harum sanctarum Virginum pietas, captivitas, & in captivitate libertas 25. CAP. 2. Virginum e captivitate liberatio, reditus Romam, & martyrium una cum suo raptore 26. APPENDIX De posthuma eorumdem martyrum gloria §. 1. Prima sacrorum corporum sepultura, & eorum translatio ad diœcesim & urbem Aretinam 27. §. 2. Variæ ecclesiæ in Italia, Hispania & Gallia reliquias SS. Floræ Lucillæ & Eugenii sibi vindicant 29. §. 3. Reliquiæ SS. Eugenii, Antonini & Theodori, quæ in Germania esse existimantur 31

29 Lupus episc. conf. Trecis in Gallia, COMM. PRÆV. §. 1. Sancti cultus: reliquiæ earumque translationes 51. §. 2. Elogia quædam Sancto nostro recitata, maxime a S. Sidonio Apollinari 54. §. 3. Acta ejus antiqua, tum brevia, tum longiora, eorumque ætas & meritum 56. §. 4. Locus & annus Sancti natalis, parentes, educatio, nuptiæ 59. §. 5. Ejusdem vita monastica apud Lerinenses; primordia episcopatus; Legatio in Britanniam cum S. Germano ep. Autissiodorensi 61. §. 6. Gesta ejus post reditum in Britanniam; liberatio Trecarum ab Attila; secessus in montem Latisconem, & inde Matisconem, ejusque causa 64. §. 7. Reditus ejus ad ecclesiam suam; ad S. Sidonium gratulatoria; tempus felicis obitus 66. §. 8. Miracula S. Lupi post obitum facta 68. ACTA ANTIQUA auctore anonymo, *ex cod. Valcellensi Ms. collato &c.* 69. ACTA RECENT. auctore anonymo *ex ms. Ultrajectino, collato* &c. CAP. 1. S. Lupi natales, educatio, nuptiæ, vita monastica, electio ad sedem Tricassinam 72 CAP. 2. SS. Lupi & Germani expeditio in Britanniam adversus Pelagianos 73. CAP. 3. Fides Catholica restituta Britannis per SS. Lupi & Germani prædicationem & miracula 75. CAP. 4. Attilæ irruptiones in Gallias; martyrium SS. Memorii & sociorum ejus; Trecarum immunitas ab Hunnorum vastatione; Attilæ interitus 77. CAP. 5. Asperrima vita S. Lupi, & quædam ejus miracula 80. CAP. 6. Ejusdem apud omnes veneratio; discipuli, obitus & sepultura 81

M

30 Mamas & Basiliscus martt. Cultus *ex Fastis Græcis* 149

29 Martha V. Christi Servatoris hospita, Tarascone in Provincia: COMM. HIST. §. 1. Cultus ex sacris Fastis aliisque venerationis monumentis. 4. §. 2. Martha Tarasconensium Gloria. 6. §. 3. Augustior theca Ludoviei XI. Franciæ regis aliaque ejusdem loci decora & Sanctæ ipsius miracula. 8. §. 4. GESTA S. Marthæ, *ex Officio Avenionensi* 9. §. 5. Cultus S. Marthæ extra Provinciam, reliquiæ, miracula alia, templaque ipsi dicata 11

31 Martyres 12. Romani. Notitia *ex Fastis Græcis* 180

31 Martyres 350. monachi anonymi in Syria secunda. *Ex Martyrologio Romano* 305

30 Maxima, Donatilla & Secunda Tuburbi in Africa COMM. PRÆV. De palæstra martyrii ejus; tempore, cultu & Actis 146. MARTYRIUM *ex S. Adonis Martyrologio* 147

N

31 Neotus conf. in Anglia. COMM. PRÆV. §. 1. Sancti cultus & Actorum scriptores 314. CAP. 2. Aliquæ Actorum circumstantiæ examinantur 316. §. 3. Reliquiæ & variæ earum translationes 318. VITA, auctore anonymo *ex cod. Becceusis monasterii in Normannia, collato* &c. Prologus 319. CAP. 1. Sancti clara stirps parentes, studia, vita monastica, virtutes, sacerdotium, & exigua corporis statura cap. 2. 320. Vita solitaria, Romana peregrinatio, cœnobii constructio, sanctitatis fama & stupenda miracula in hujus Sancti gratiam patrata 322. CAP. 3. Sancti miraculum, auxilium, monita, prædicationes, morbus, mors & sepultura 324. CAP. 4. Prophetia Sancti completa, apparitio illius post mortem Ælfredo regi facta, relata ejus auxilio victoria de paganis, eorumque conversio ad fidem Christianam 326

O

29 Olavus rex & martyr, Nidrosiæ in Norvegia. COMM. HIST. §. 1. Cultus antiquitas & propagatio 87. §. 2. Acta, eorumque auctoritas; notitia brevis parentum & majorum S. Olavi 89. §. 3. Patria, tempus natale, educatio, expeditiones piraticæ 91. §. 4. Baptismi ejus tempus ac locus; reditus in patriam, regnique primordia 94. §. 5. Jus civile & canonicum ab eo conditum; liberatæ provinciæ; pax facta cum rege Sueciæ; zelus pro religione Christiana, pietas singularis & quotidiana, Sigurdi obitus 96 §. 6. S. Olavi manluetudo & clementia, nuptiæ, labores ad stabiliendam in provinciis ethnicis rem Christianam 98. §. 7. Olavi Sueci obitus; Sancti pietas & clementia; Vossensium aliorumque conversio; filius S. Olavo natus; insularum submissio; gesta in Upsandis 100. §. 8. Sancti bellum cum Canuto Magno; miraculum geminum; fuga in Russiam ob corruptos a Canuto subditos 102. §. 9. Reditus ejus in Norvegiam; pugna & martyrium; regni tempus 105. §. 10. Sancti corporis sepultura, elevatio, decoratio, incorruptio vegeta quorannis observata, pluraque inter hæc miracula 108. §. 11. Ejusdem corporis translationes variæ, asserta incorruptio, status modernus, aliaque ad reliquias pertinentia 110. ACTA BREVIA auctore anonymo, *ex Passionali Ms. cœnobii Bodecensis*. CAP. 1. Sancti conversio; labores ejus apostolici non minus quam regii; martyrium 113. CAP. 2. Miracula mortem ejus consecuta 115. APPENDIX miraculorum S. Olavi regis ac martyris, ex variis momentis 117

31 Onesimus & socii martt. Puteolis in Campania. *Ex Officio proprio* 173

P

29 Pater, mater ac duo filii. Cultus ex *duobus Mss. Græcis* 43

31 Petrus episc. conf. Ravennæ in Italia. COMM. PRÆV. Petrus qui Ravennæ colitur, non junior sed senior dicendus 181. VITA *ex Agnelli libro Pontificali* 182

29 Prosper epiſc. conf. Aureliani in Gallia. SYLLOGE de cultu & ætate 82

R

30 RUfinus mart. Aſſiſii in Umbria. COMM. CRIT. Unusne an plures ſancti Rufini Aſſiſii celebrentur 150. B. Petri Damiani ſermo de S. Rufino martyre 151. Ejuſdem hymnus de ipſo S. Rufino, breviter ejus martyrium comprehendens 154
30 Rufus, Priſcus & XIV. alii martt. veroſimiliter Tuburbitani. *Ex Hieron.* 148

S

29 SEraphina. *Ex Martyrologiis* 38
29 Simplicius, Fauſtinus & Beatrix Romæ. COMM. PRÆV. Cultus horum Martyrum; reliquiæ, Acta. ACTA *ex editis Mombritii & plurimis Mss.* 34

T

30 TAtwious epiſcopus conf., Cantuariæ in Anglia. SYLLOGE de cultu & geſtis 159
30 Terentius confeſſor, Faventiæ in Æmilia Italiæ. COMM. PRÆV. Sancti cultus probatus, Acta magis incerta 154. VITA *ex Mss. veroſimiliter Faventino* 155

U

30 URſus epiſc. conf. Autiſſiodori in Gallia. SYLLOGE de cultu, ætate, geſtis & ſepultura 158

INDEX APPENDICIS,

Juxta ordinem dierum.

DE B. Bartholomæo Vicentino, tom. 1. die prima 854. Eodem tomo & die, de SS. Felice & Moderato, ibid. Eodem tomo die 11. Julii: de S. Juvenale patriarcha Hierosol. COMM. HIST. §. 1. Sancti cultus & elogia 855. §. 2. SYLLOGE geſtorum ejus 857. §. 3. Acculationes adverſus ipſum, & vindiciæ 860. Tom. 11. Julii die VI., 863. Ad appendicem diei VI. pag. 447. De Beato Hugone peregrino 864. Ad diem VII. Julii. De S. Wolflaico, ibid. Ad diem X. Julii. De reliquiis S. Alexandri M. filii S. Felicitatis 864. Ad diem XI. Julii. De S. Amabili virgine, Rothomagi in parthenone S. Amandi. De S. Læto puero M. Pruvini in Brigio ſeu Bria Galliæ. SYLL. De cultu & Actis Dominici 2. Julii. De S. Marcellina virgine ad diem XVII. Julii 866. Ad diem XX. Julii. D. S. Marino presbytero confeſſore Autiſſiodorii in Gallia. 869. Vindiciæ breves pro Hiſpanica S. Jacobi prædicatione, contra R. P. Michaelem a S. Maria, magiſtrum ſacræ Theologiæ, ex Ord. FF. Eremitarum S. Auguſtini. §. 1. Reſuſcitatæ hujus controverſiæ origo, progreſſus ac materia explicantur 869. §. 2. Argumentum de tempore diviſionis Apoſtolorum fruſtra nobis ab adverſario objicitur 871. §. 3. Præcipuum adverſarii argumentorum refellitur ac enervatur 875. §. 4. Alia quædam R. P. Michaelis argumenta obiter diluuntur 878. §. 5. Aliquot effugia adverſario occluduntur 881. §. 6. Adverſarius conſtringitur ineluctabili auctoritate S. Hieronymi, quam fruſtra tentat eludere 883.

INDEX CHRONOLOGICUS

SECULO I.

S Martha Chriſti Servatoris hoſpita celebris, in Provincia Galliæ 8

SECULO II.

Sub finem floruit S. Calimerus epiſc. Mediolanen. martyr 172

SECULO IV.

Anno 359. obiit S. Felix PP. II. & martyr 43
An. 378. natus eſt S. Germanus Autiſſiodorenſis epiſcopus 193
An. 390. S. Expletius ep. conf. Metis 157

SECULO V.

Floruit S. Proſper ep. Aurelianenſis 82
Obiit S. Lupus ep. Trecenſis in Gallia 51
An. 425. Petrus, *Senior* non *junior* dicendus, Ravennatum epiſcopus obiit 181
An. 429. miſſio S. Germani in Britanniam 195
An. 448. ſignatur ejus obitus 184
An. 488. ſcribitur ejus vita 255
An. 460. creditur obiiſſe Goſſelinus Metenſis ep. 304

SECULO VI.

Monachi CCCL. anonymi MM. in Syria 2. 305

SECULO VII.

S. Genevæus ep. Doli in Britannia Armorica 83

Con-

Conſtantinus Patriarcha CPolitanus 48
Floruerunt ſancti fratres Bantus & Beatus 307

SECULO VIII.

An. 734. Obiit S. Tatwinus ep. Cantuarien. conf. 159

SECULO IX.

An. 877. aut circiter obiit S. Neotus conf. in Anglia 314

SECULO XI.

Floruit S. Olavus rex Norvegiæ & martyr 87
Item S. Helena vidua, martyrium etiam paſſa 329

SECULO XII.

S. Hathebraodus abbas conf. in Friſia 161

SECULO XIV.

Anno 1367. confirmatus eſt Ordo Jeſuatorum 390. Eodem obiit ejus fundator S. Joannes Columbious 397

SECULO XV.

An. 1428. Jeſuatorum Ordinem tuetur Martinus PP. V. 350
An. 1491. Natus eſt S. Ignatius Loyola 411

SECULO XVI.

Anno 1521. Globo tormenti bellici læditur S. Ignatius 413
1522 Sacræ militiæ tirocinium ponit 415
1540 Societatem a ſe inſtitutam confirmari curat 462
1556. Ad laborum præmium a Deo evocatur 510
An. 1568. Amiſſum ſac. corpus S. Germani Autiſſiodor. 187

SECULO XVII.

Anno 1609. Inter Beatos refertur S. Ignatius a Paulo PP. V. 608
An. 1622. Canonizatur a Gregorio PP. XV. 619
An. 1668. Jeſuatorum Ordo ſupprimitur a Clemente PP. IX. 351

NOTITIA FIGURARUM

Ornantium hunc tomum.

PRæfigitur ſolitum operis frontiſpicium.
Item effigies ſereniſſimæ Archiducis Mariæ Annæ, cui tomus ipſe inſcribitur.

Lipſanotheca S. Marthæ pag. 8
SS. Abdon & Sennen 130
Theca reliquiarum S. Hathebrandi 163
Effigies S. Joannis Columbini 346
Vicus, vulgo La Storta, prope Romam 461
Effigies S. Ignatii Loyolæ 523
Sigillum S. Ignatii 532
Imago B. V. Cæſarauguſt. olim S. Ignatii 533
S. Ignatii chirographum 632
Candelæ reliquum candelabro inſertum 633
Ara argentea Loyolana 780
Antiqua domus Loyolana, collegium, ſacellum ibid.
Numiſma in memoriam conditæ ædis ſacræ collegii Romani 845
Ara & ſacellum S. Ignatii Romæ 849

ACTA

A D

ACTA SANCTORUM JULII.

TOMUS SEPTIMUS.

VIGESIMA NONA DIES

SANCTI QUI IV. KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

B S. Martha V. Chriſti hoſpita, Taraſcone in Provincia

Martyres Romæ.
- S. Lucilla
- S. Flora
- S. Eugenius
- S. Antoninus
- S. Theodorus & ſoc. XVIII.

Martyres ibidem.
- S. Simplicius
- S. Fauſtinus
- S. Beatrix

Martyres ibidem.
- S. Abſeodus
- S. Rufus
- S. Abdo
- S. Pontianus
- S. Nicetus
- S. Felix

Marcyres in Africa.
- S. Niceta
- S. Poſtiniana
- S. Philippus

C S. Anaſtaſia

Martyres incerti loci.
- S. Philippus
- S. Saturninus
- S. Cæleſtius
- S. Patrunia
- S. Pelagia
- S. Fauſtinus conf., Tuderti in Umbria. E
- S. Seraphina.
- S. Callinicus M., Gangræ in Paphlagonia.
- SS. Anonymi pater, mater, ac duo filii, apud Græcos.
- S. Benjamin, B. Berius ſeu Venerius &c. — Apud Græcos.
- S. Felix II. Papa Martyr, Romæ.
- S. Lupus Epiſc. Conf., Trecis in Gallia.
- S. Proſper Epiſc. Conf., Aureliani in Gallia.
- S. Genevæus Ep. Conf., Dolæ in Britannia Armorica.
- S. Conſtantinus Patriarcha Coſtantinopolitanus.
- S. Olavus Rex Martyr, in Norvegia F
- S. Guilielmus Ep. Conf. Brioci in Britannia Armorica.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Athanaſii epiſcopi Methonenſis commemoratio in Sicilia, *nempe quod origine* Catanenſis *fuerit, ponitur hoc die a Ferrario, iis fere verbis, quibus uſus eſt Cajetanus in Martyrologio Siculo; forte quod ambo ignoraverunt, coli Sanctum eo die, quo de ipſo actum eſt* XXXI. Januarii.

Odœnum *pro* Oweno, *de quo ad* XXVI. *diximus, tamquam Confeſſorem ex Martyrologio Anglicano Wilſoni editionis anni* MDCVIII. *hoc die produxit Ferrarius: at Wilſonus ipſe in poſteriori editione anni* MDCXL. *melius ipſum omiſit, memor fortaſſe referri ipſum eo die, quo de ipſo ſub* Owini *nomine actum eſt* IV. Martii.

S. Guilielmum *epiſcopum Piſtavienſem, ejus nominis III. ad hunc diem reduxit Ghinius, quem Julii* Tomus VII. *huc non ſpectare pridem oſtenderunt Majores noſtri, dum de eo agerent ad* XXIX. Martii.

S. Domni *ſeu* Domnii *Salonenſis epiſcopi translationem factam Spalatum hoc die celebrari notavit Henſchenius, citatis deſcriptam translationis ejuſdem hiſtoriam, quam fruſtra ſit huc adduxiſſe. Vide quæ de Sancto dicta ſunt ad ejus natalem* XI. Aprilis.

B. Marquardum *ex Ordine S. Franciſci hoc die o proprio ſuo penn eduxit Ferrarius, quem Arturus & Hueberus melius retulerant eo die, ſive obitus ſive translationis aut elevationis, quo de ipſo in hoc opere actum eſt* XXIX. Maii.

S. Apoſtolus Artemas in pace conſummatus *refertur cum verſiculis in noſtro Supplemento ſæ-*

A *piſſime indicato ; ſed de illo egimus uti diximus heſterno die inter Prætermiſſos.* XXII. Junii.

S. Joannis Baptiſtæ capitis revelatio *vel in ipſo Romano parvo hoc die ſignatur. Additur in Molano, quod* facta ſit Pipino regi in Aquitania ; *ac demum quod* de ea ſit tractatus apud martyrem Cyprianum. *Quæ ad ſanctiſſimum Domini Præcurſorem ſpectant, abunde illuſtrata ſunt* XXIV. Junii.

S. Ladislai *Hungariæ regis translatio, neſcio unde relata ſit in Additiones Mſſ. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum : verum ſive ea hoc die ſive ſequenti facta fuerit, jam abunde relata & illuſtrata eſt in Actis die quo Sanctus colitur* XXVII. Junii.

S. Mariæ Magdalenæ octava *notatur in codice Uſuardino Brunellenſi, adiſis* XXII. Julii.

S. Peregrini *memoria male ad hunc diem dilata*
B *eſt in codice Uſuardino Hagenoyenſi : de eo actum eſt die præcedenti* XXVIII. Julii.

S. Camelianus *epiſcopus Tretenſis male hoc die ſignatur in noſtro Floravio Sanctorum Mſs., de ipſo actum eſt die, quo vere colitur* XXVIII. Julii.

S. Euſtachii *memoria ſignatur in apographis noſtris Mſſ. Sirmondo-Chiffletianis : de quo egimus cum Martyrologio Romano, die præcedente* XXVIII. Julii.

Urbanum Papam ſecundum, qui ſacrum bellum in Saracenos pro recuperandis Hieroſolymis indixit, *celebrat hoc die Ferrarius* Beatum *ipſum appellans poſt Martyrologos monaſticos Wionem, Dorganium & Menardum, quibus acceſſit Bucelinus meritiſſimo ipſum elogio exornans, quod ſeculo* VI. *Benedictino tomo* 2. *pag.* 902. *fecit etiam Mabillonius, eum æque ac ceteri* Beati *titulo veneratus. Tum vero in Poſthumis parte* 3 *inſignem tanti Pontificis Vitam nobis reliquit, quam hue libentiſſime tranſtuliſſemus, ſi cultus alicujus ab Eccleſia permiſſi vel tenuia veſtigia ſuggeſſiſſet, quibus quamdiu caremus, præſcriptos a Majoribus limites haudquaquam tranſgredi nobis integrum putamus. Ornetur quibuſvis elogiis, geſta ejus præclariſſima laudentur ab omnibus ſcriptoribus, quos longo ordine recenſent pradicti monaſtici, quouſque de cultu non conſtat, ultra ſeriem vi-*
C *rorum* piæ memoriæ, *ut Sauſſayus, aut* venerabilium, *ut eum alii compellant, a nobis evehendus non eſt.*

S. Gennardum presbyterum confeſſorem, *omnibus aliis Martyrologiis incognitum, hoc die nobis ſuggerit codex Hieronymianus, quem Blumianum appellamus, latereulum ſuum, ſeſe Floreutinio incipiens a Fontanellenſi additamento hujuſmodi* : In Fontanella monaſterio, depoſitio Gennardi presb. & ennf. *Fruſtra Sanctum hujus nominis pro hoc die quæſivi hactenus, neque alio ſignatum uſquam reperi præterquam apud Caſtellanum, inter Sanctos incertæ diei ſeu abemeros ipſum numerantem cum titulo* abbatis S. Ægidii in Septimania, *de cetero nec verbum addens, quo ad diſtinctiorem ejus notitiam procedi queat. Doceant nos ii quorum intereſt, cultum ejuſque diem, ætatem, geſta &c. ut alibi de eo agi poſſit.*

Dedicatio baſilicæ B. Petri Apoſtoli, *qua etiam in* Fontanella monaſterio *ab aliis codicibus Hieronymianis refertus, hujus loci non eſt.*

Ludoviei Torques, *ut venerabilis martyris, cum duobus ſociis memoriam recolit Marchaſius in* D *ſuo Diario Dominicano, ſuis ſongam cum ejus ſeriem ſubjungens.*

Bartholomæus Rondaninus *Faventinus, ejus Ordinis Dei famulus, ab eodem Marchaſio etiam hoc die conſignatur.*

Baldricus II. *ut epiſcopus* XLVII. *ob multa præclare geſta merito inter Flores eccleſiæ Leodienſis a Piſeno connumeratus eſt,*

S. Theodori martyris *Romani memoriam hoc die agit Petrus Paulus Boſca in Martyrologio Mediolanenſi, ut* cujus corpus Mediolani in eccleſia conceptionis PP. Capuccinorum religioſe conſervatur. *Verum de iſtiuſmodi Sanctis, quorum corpora ex cryptis Romanis recentius erula ſunt, arbitrario nomine inſignitis, melius vacuiſſet jam dictus Martyrologus : non ſemel de ea re correptus & porro corripiendus,*

Marcella, *ut S. Marthæ ancilla ſeu pediſſequa ad hunc diem a Majoribus noſtris non ſemel remiſſa eſt ; nempe ex vocatiuncula aliqua ad Vitam* E *S. Veronicæ de Binaſco* XIII. *Januarii, iterum ex Greveno* VIII. *Junii ; tum demum & ex* X. *Junii. Ac ſane aptius referri non poterat, quam ea die, quo magiſtræ ſeu dominæ feſtivitas recolitur. Hinc in Uſuardo Florentino hæc legumtur :* Item beatæ Marcellæ famulæ beatæ Marthæ, quæ poſt ejus mortem in Slavoniam pergens, & ibi Evangelium Chriſti prædicans, poſt annum a dormitione Marthæ, in pace quie vit. *Alia plane legit Florarium noſtrum Sanctorum Mſs. alia additiones Cartuſiæ Bruxell. ad Grevenum, alia Maurolycus & brevioſſime Ferrarius : porro longiori oratione ipſam in ſupplemento ornavit Sauſſayus : ſed æque incerta omnia, quemadmodum & cultus, de quo & reliquis ad ipſam ſpectantibus, quid ſatis ſecure dici poſſit, prorſus non video ; ut perinde ſit, ſive hoc loco ſive alio hæc de ipſa commemorentur.*

Ethelwinum, *ut* epiſcopum Lindisfarnorum *ſacris Faſtis primus, quod ſciam, inſeruit Wilſonus in Martyrologio ſuo Anglicano editionis anni* 1608. *ad* XXIX. *Junii, ſequente Ferrario, ut eo die in Prætermiſſis notatum invenerat. Tum* F *vero Wilſonus idem in editione altera anni* 1640. *ad hunc diem, neſcio an melius, removit ; nonnulla utrobique de ipſo aſſereus, non magis certa quam ſit ejus ſanctitas aut cultus, de quibus omnibus hæc ſola reperio apud noſtrum Alfordum in Annalibus ad annum* 701. *num.* 8. Moritur circa hæc tempora Ethelwinus, Sidnaeeſtrenſis epiſcopus, de quo ſupra, eum de ſede illa dixi. *Forte hic Sanctus eſt, de quo noſtrum Martyrologium* XXIX. *Julii, ubi ſcribitur Lindesfarnenſis epiſcopus, cum ſcribi potius debeat Lindesfarorum : nam qui Sidnaceſtrig ſedit, ita dicebatur : & quia Beda lib.* 3. *cap.* 27. *eum de Ædilbun ſcribit ſancte mortuo, affirmat eum fratrem habuiſſe ejuſdem* nominis, qui factus eſt epiſcopus in Lindiſſe, hunc eumdem eſſe putamus. *Satis dubia hæc ſunt omnia, certe non ſufficientia, ut Ethelwinus iſte, alibi prorſus incognitus, Sanctis continuo in hoc opere annumeretur.*

Virgilium epiſcopum, *abſque ulteriori notitia hoc die pro ſua auctoritate ſignavit Camerarius, atque item*

Melchiadem confeſſorem : *neutrum admittam*

do-

A *donec de utriuſque ſanctitate & cultu aliunde conſtet.*

Alnardum, Almardum, *ſive* Alinardum *Lugdunenſem epiſcopum heri inter Prætermiſſos collocavimus, neque hoc die præſtantiorem locum meretur, tametſi a Menardo inter Sanctos relatus ſit.*

Oliverii *neſcio cujus, epiſcopi* nihilominus & confeſſoris, *natalem* in civitate Pobispoforum *annuntiant Additiones Mſs. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Quæro Sanctum iſtius nominis, in Belgio ſatis recepti, at nullum reperio præter* Liberium *ſeu* Oliverium *Auconitanum peregrinum, de quo actum eſt* XXVII. *Maii: quæro epiſcopum Pobiſpoforitanum, quem qui aſſignaverit, de geographia optime meritus fuerit.*

Joannes de Florentia *Ordinis Prædicatorum Sanctis etiam, in jam dictis Additionibus Cartuſiæ Bruxellenſis, annumeratur; at is ne Marcheſio quidem notus eſt in Dominicano Diario.*

B Alexander *Ciſtercienſis abbas, ordine novus, a S. Bernardo ad meliorem vitam converſus, magnis ornatur elogiis ab Henriquez, Chalemoto, aliiſque, ut qui electus ab univerſo Ordine* abbas generalis, eam dignitatem egregiis virtutibus decoraverit, & tandem ætate grandævus, pietate ac miraculis celeberrimus quieverit in Domino; poſt cujus tranſitum, multis ſignis ſanctitas ejus magis innotuerit. *Habet locum hoc die in Kalendario Ciſtercienſi Devione excuſo, & a nobis ſæpe citato. Sic nimirum ut* Beatus *celebratur ab Ordinis ſcriptoribus; verum a Sauſſajo aliiſque non niſi piæ memoriæ titulo donatur, cui a nobis, quamdiu de cultu non conſtat, nihil ſuperaddi poteſt.*

Beatrix *ejuſdem Ordinis virgo præclariſſima, in cœnobio dicto Nazareth prope Livam Brabantiæ prima Prioriſſa, Raiſſio aliiſque laudatiſſima eſt, atque ut* Beata *ab Henriquez & Chalemoto prædicatur. Vitam ejus plane admirabilem in Hagiologio Brabantino ſcripſit Joannes Gillemannus, & poſt ipſum Joannes de Aſſigny Gallicè, Latine vero præfatus Henriquez inter Quinque prudentes virgines. Neque nos quidquam prætermiſimus, quo de cultu ſaltem aliquali certiores redderemur, inſignem Vitam præſto paratam, hic editur i: at ſpe noſtra omnino fruſtrati, cogimur ſalum breve elogium referre, quod ei in ſuo Menologio laudatus Henriquez aptavit,* Virginem *commemoratus* admirandæ ſanctitatis, quæ corpus ſuum aculeis, ſpinis, catenis, duriſſimiſque funiculis continuo affligens, ſpiritum immaculatum ſervavit, & ſpiritu prophetico ac multis miraculis claruit, & glorioſas ac frequentes habuit revelationes: cujus cor Chriſtus igneo jaculo dulciter tranſfixit, eamque inter omnes creaturas ab ipſo ſpecialiter dilectam aſſeruit, & ſic meritis glorioſa ex hac vita feliciter diſceſſit.

Bartholomæi *laudatæ jam virginis Beatricis parentis, ut viri venerabilis ex eodem Ordine Ciſtercienſi Vitam etiam habemus, egregiis ejus geſtis, a Raiſſio contractis, refertam, quod hic indicaſſe ſit ſatis,*

Beatricis, Alhambræ in diœceſi Terulenſi, *verba ſunt Ferrarii hoc die, qui poſitionem ſeu locum explicans ita habet:* Oppidum eſt diœceſis Terulenſis in regno tamen Toletano apud ortum Aſiæ fluvii, quod veteribus Laminium dictum putatur. *Tum de Beatrice ait, ſe ipſam accepiſſe ex monumentis & Vita ejuſdem edita,* D cujus tranſlatio hac die ex Pauli V. conceſſione anno MDCVI. celebratur: ex lib. fac. Congregationis Rituum. *Non auſim hac aperti erroris aut falſitatis arguere; at qualiſcumque Beatricis, qualiſcumque hæc ſit* tranſlatio, *quæro ipſius natalem, & quamdiu apud Tamayum talem Hiſpaniam Sanctam non invenio, dubitare ſaltem licet de tota Ferrariana orationis veritate*

Coellanum *eum* [1], ſanctum *reperiſſe ſe putavit Colganus, & quidem hoc die celebrandum, ad Vitam S. Brigidæ pag. 574. col. 2. at conjecturam ejus non probavit Bollandus ad Vitam eamdem num. 33. & vel ſi conveniret nomen auctoris Vitæ iſtius Sanctæ, necdum probaretur* Coellanum *iſtum, ſive* Coelanum *aut* Coelenum *Sanctorum Faſtis adſcribendum, ſaccuſibus catalogis.*

Coccea *aliqua non eo ſtatim titulo dicenda eſt* Sancta, *quod Sancti alicujus nutrix fuerit, ut Colganus cenſuit ad Vitam S. Kerani pag. 450. num. 14. multo minus ad hunc diem pertinet, vulgatis Catalogis ignota*

Memoria encæniorum venerabilis templi Domine E (ὑπερ ἁγιασμοῦ) noſtræ Deiparæ ναοῦ τῶν Προμήτορ* *inſeritur noſtris apographis Græcis Sirmondo-Chriſtianæ, quæ nobis ſubſervimus pro Supplemento ad Menæa excuſa. Ædem hanc apud Caugium non invenimus; ſed non eſt dubium, quin ad CPolim ſpectet; nam idem auctor CPolis Chriſtianæ lib. 4. pag. 186. ponit ædem ſacram* Archangeli ultra ſinum in Promoti ſuburbano, *ex Chronico Alexandrino: monaſterium etiam* Προμήτορ *profert; ubi hæc fortaſſe Deiparæ ædes ſtetерit. Sed pro* Προμήτορ *eſſe ſcribendum* Προμάχου, *planè cum Caugio cenſemus: de quo, uti & de loci ſitu, conſuli is poteſt*

Sex fratres MM. *Aureliani in Gallia*
Ludovicus de Plana M. *Stampis in Gallia*
Adelmarus de Felſinio *Fugiaci in Gallia*
Soldanerius *Vitrbii in Italia*
Landonus a Monte felſtrio *in Italia*
Bernardinus Perufinus *Puteolis in Campania Italiæ*
Petrus Franciſcus Gorus *Florentiæ in Italia*
Marcus a Bononia *apud Campum baſſum in Apulia*
Paulus a Corleone *Corleonis in Sicilia*
Angelus Storrens *Sergnii in Apulia*
Martinus a Numbela *Badajocii in territ. Hiſpalenſi*
Franciſcus de las Naucas *Mexici*
Anonymus *Sagunti in Hiſpania*
Franciſcus Doziechus *in Hiſpania*
Anna & Colletta virgines *Auxonie in Burgundia*
Martinus Baraus *cum aliis præclaris Patribus in Aquitania*
Paulinus de Piſtoria *aliique ex ordine Capuccinorum*
Franciſca de Belena *Belviſii in Hiſpania*

cum titulo Beati *memorantur ab Arturo in Menologio Franciſcano & F duæ ultimæ etiam in Gynæceo*

ut venerabiles referuntur in Menologio Hueberi

S. Urſi epiſcopi Autiſſiodorenſis *memoriam dum hoc die refert Ferrarius in Catalogo Sanctorum qui in Romano non ſunt, extra eborum, ut ſæpe alias, ſaltat, utpote cum probè noſſet & qui-*

A *quidem fateatur, die ſequentis in Romano recoli. Meminiſſe debuerat ſtituli ſui, atque adeo neque hunc* S. Urſum, *neque* Theodotam cum filiis, *neque* Eudocimum *hoc die ſignare; quod eſt rebus ſacris obſcuris novas affundere tenebras. Hæc obiter notata ſint. De* S. Urſo *agemus loco ſuo, nempe die craſtina* xxx. Julii.

Sanctorum martyrum Mamantis & Baſiliſci *quorum Δαρτὸ mentionem faciunt Menæa magna typis edita, hoc die: ſed cum in aliis Faſtis Græcis conſignentur die proxime ſequenti, neque ſcimus quæ cui dies ſit præferenda, ideo malumus cum pluribus eos differre ad diem* xxx. Julii.

Beati Joannis militis *nomen ponitur in Menæis magnis excuſis; in Faſtis autem ſacris eccleſiæ Æthiopicæ apud Jobum Ludolfum in hiſtoria ejus gentis pag.* 424. *ubi ſcribitur* Johannes præfectus militum; *de quo cum aliis tabulis Græcis nos acturi ſumus* xxx. Julii.

Pii imperatoris Theodoſii junioris (*vi viii*) *memoria refertur in Menæis magnis excuſis, ſequente, ut ſolet, Maximo Cythereo. Vide dicenda inter Prætermiſſos die proxime ſequente* xxx. Julii. B

SS. Fantius & Deodata *martyres Syracuſani, neſcio cur a Ferrario hoc die ſignentur, cum a Cajetano referantur menſis hujus die* xxxi. Julii.

S. Eudocimi conf. in Cappadocia *meminit hoc die Ferrarius in novo Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt; quo etiam die datur ejus Vita apud Surium. Sed Sanctum hunc nos rejicimus ad diem, quo in Faſtis Græcis refertur.* xxxi. Julii. D

Sanctæ martyris Theodotæ & filiorum *commemoratio fit in Menologio, ex interpretatione Sirleti apud Caniſium edito, ac Menæis typo excuſit, utrobique cum elogio: quos hoc etiam die ſignat Ferrarius in novo Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt: ſed quamquam iſti Martyres ibi non ſint hoc die; alio tamen ibi notantur, quo & apud nos proferentur,* 13. Auguſti.

S. Serapia *ſignatur hoc die in variis Martyrologiis, quorum aliqua male ſcribunt* Seraphiam. *Nota eſt Sancta Romana, ſciturque hoc die martyrium ſubiiſſe, verum feſtivitas ejus propter rationes ſuo tempore explicandas, dilata eſt in Martyrologio Romano ad* iii. Septemb.

SS. Abundii & Abundantii *cum S. Felice PP. II. & martyre memoria ſignatur hoc die in Martyrologio Romano. Agetur de ipſis feſto ipſorum natali* xvi. Septemb.

Malcolmi IV. regis Chriſtianiſſimi virginis elevatio *ooem* Dumfirmelini *annuntiat Dempſterus atque ex eo Ferrarius. Porro de Malcolmo eodem variis diebus agit idem Dempſterus, Malcolmum III. S. Margaritæ maritum, de quo cum Margarita uxore actum eſt* x. *Junii, cum Malcolmo IV. confundens: atque iterum* xiii. & xviii. *Novembris. Demum elevatio, de qua hodie, iterum refertur* xxv. *Decembris. Malim tantiſper Camerario adhærere regis hujus natalem ſignanti eo die, quo res examinari poterit* iii. Decemb. E

DE S. MARTHA VIRGINE,

CHRISTI SERVATORIS HOSPITA,

TARASCONE IN PROVINCIA,

COMMENTARIUS HISTORICUS.

J. B. S.

§. 1. Cultus ex ſacris Faſtis aliiſque venerationis monumentis.

C

SEC. 1. *Poſt ea, quæ in Commentario de S. Maria Magdalena ad* xxii. *Julii ſatis fuſe diſputata, utrique ſorori communia ſunt, tum circa cultus diem, tum circa depoſitionem in Provincia, hic ea dumtaxat brevius expendenda reſtant, quæ ad ſolam* S. Marthan *hoc* xxix. *Julii referuntur. Hæc vero ut clarius intelligas, primum conſulendus eſt* §. 9. *jam dicti Commentarii Magdaleniani, tum vero noſtra ad Uſuardi Martyrologium obſervatio* xvii. *Decembris, ubi quæ de memoria* S. Lazari & S. Marthæ in Bethania *a Romano parvo inſinuantur, eo ſenſu accipienda memineris, quem ſuis locis uberius explicuimus; eadem enim ubique milit at ratio pro prævalente Provincialium traditione circa ſacrorum iſtorum corporum avitam poſſeſſionem: dierum vero & fraſtri & ſororibus adſcriptorum diverſitatem ſatis vindicatam exiſtimamus, dum Hieronymianorum aliorumque Martyrologiorum vitiatas annuntiationes, unde mutationes in Officia eccleſiaſtica irrepſerunt, ex probatioribus monumentis reſtituere conati ſumus. Hic nobis de ſola* S. Martha *ſermo erit, ducto principio a notitia urbis ſeu oppidi, ubi ea hodiedum celeberrimo cultu honoratur.*

Variæ hujus cultus peculiaris

F

2 *Inter varia Provinciæ ſacra monumenta, quæ Majoribus noſtris olim ſuggeſſit noſter P. Carolus Faber, ſæpius in hoc opere ideirco laudatus, non poſtremum eſt Ms. in Chartarum noſtrarum theſauro repertum, atque ab ipſo deſumptum ex grandi codice D. Henrici de Suarez, quo inter alia* S. Marthæ *Vita continebatur, præmiſſa loci, quo de hic infra ſermo recurret, brevi deſcriptione: Taraſconem intelligo, ſic ab ipſo depictam:* Taraſco Provinciæ urbs, ad lævam Rhodani, quo intermedio a Bellicadro in Occitania diſtinguitur, urbs antiqua in finibus Cavarum: Strabo eamque uti extremum eorum oppidum notat: ſolo fertili æque & amæno, Vigueriatus eſt (*intelligo vicariatum ſeu territorium*) è præcipius totius Provinciæ. Exiſtimarunt aliqui nomen habuiſſe ab horrendo dracone regiooem infeſtante, vulgo Taroſca cognominato. *Aſt alii prudentius antiquitatem urbis probant ex Strabone, qui ante Chriſti tempora opus ſuum Geographicum edidit.* Inter Avenionem & Arelatum quaſi medium ad quatuor leucas diſtat ejus meminit Ptolomæus l. 2. c. 10. Taraſconem vocans. eſt ſub parlamento Aquenſi & in diœceſi Avenionenſi.

Taraſcon in Provincia

3 *Hic*

A hoc die prædam asseris suis

3 *His præmiſſis, ad* S. Martham *Taraſconenſium ſingulariſſimam patronam quod modo ſeorſim attinet, necdum mihi perſpectum fateor, quo potiſſimum tempore a* 17. *Octobris vel* 17. *Decembris, quibus diebus a Romano parvo & Adone in citato Commentario num.* 99. *ſignatam obſervavimus; quandonam, inquam, ex iis locis ad hunc* 29. *Julii retracta fuerit. Si recte colligo ex iis codicibus Uſuardinis, in quibus hoc die conſtanter relatam inveni, nempe Aquicinctino, Lovanienſi, Bruxellenſi, Florentino aliiſque, tuto conferi poſſe videtur, ſaltem ante ſeculum tertium decimum ipſam hodiernæ ſolennitate celebratam fuiſſe, quippe cum ea ætate multo poſteriores non fuiſſe codices iſtos, alibi oſtendimus. Certe antiquum etiam eſſe oportet codicem, quo uſus eſt Belinus, dum primam ſuam editionem Venetiis curavit anno* 1498. *in qua diſertiſſime annuntiatur his verbis:* Item eodem die feſtum S. Marthæ virginis, ſororis S. Mariæ Magdalenæ & Lazari. *Faſtos Græcos hic non adduco, nam ſynonyma, quæ in Menologio Sirleti* 4. *Junii, in Menæis* 8. *Februarii ut martyr cum ſorore Maria ſignatur, huc prorſus non pertinet, ut alibi etiam oſtenſum eſt.*

B quatuor monaſtia eccleſiæ vetera.

4 *Colitur itaque hoc die* S. Martha *tota quam late patet Eccleſia Catholica, quæ ritu Romano utitur, ſic in Martyrologio expreſſa*: Taraſci in Gallia Narbonenſi, S. Marthæ virginis, hoſpitæ Salvatoris noſtri, & ſororis beatæ Mariæ Magdalenæ & S. Lazari. *Non eadem eſt apud aliquas Gallia eccleſias ratio, ut de S. Maria Magdalena ſuo loco diximus. Notavit Caſtellanus in primo Bimeſtri pag.* 346. *ambas ſorores eodem hoc ipſo die Aurelianis celebrari, at quo ritu non expoſuit. Habeo præ manibus directorium noviſſimum eccleſiæ Autiſſiodorenſis, in quo S. Mariæ Magdalenæ feſtum notatur* 22. *Julii; hoc vero die fit Officium de S. Lupo Trecenſi, cum commemoratione* SS. Mariæ & Marthæ Chriſti hoſpitarum. *Sic & alibi pro vario hodiernorum criticorum arbitrio mutationi ſubjacent Officia eccleſiaſtica, ut etiam videre eſt apud Cluniacenſes, ubi frater ſororibus ipſis adjungitur ad diem* 1. *Septembris, feſte eodem Caſtellano, cujus poſſimum ductu & impulſu S. Mariæ Bethanidis Officium in diœceſi Pariſienſi recitatur* 19. *Januarii; at* S. Martha *Chriſti hoſpita loco ſuo dimota non eſt, ſervata ibidem hodierna ejus feſtivitate ritu ſemiduplici.*

C Sanſayus veterem traditionem ſequitur,

5 *Atque hæc quidem ſatis certa ſunt, quidquid avide atripuerit neologendiſta Gallus, quod in Prætermiſſis ad* 16. *Februarii notatum inveneratex Martyrologio Aquiſgranenſi Ms. nempe eo die* Marthæ, Mariæ ſororum & Lazari *natalem ſignari* Hieroſolymis: *quaſi codex iſte, manifeſta aberrans, ceteris apponi poſſit. Ea hoc, ut alibi, ſequimur, quæ verſimiliora ſunt, quæ a centum non amplius annis in ipſa Gallia paſſim admittebantur, a quibus proinde non receſſit Sanſayus in Martyrologio ſuo ſic diſerte ſcribens*: Taraſci in Gallia Narbonenſi, S. Marthæ virginis, quæ beatæ Mariæ Magdalenæ & Lazari ſoror, domus hoſpitio excepit Salvatorem noſtrum Jeſum Chriſtum: poſt cujus aſcenſionem in Gallias divino nutu cum ipſis commigrans, Maſſiliæ primum conſtitit, ubi ſui ſexus collecto cœtu, vitæ regularis prima huic dedit ſpecimina, deinde Taraſcum, ut Chriſti cultum & idem inſtitutum ampliaret, progreſſa, poſt piorum laborum perfectum cumulum, ad conſpectum æterni Regis ſupernæque Sion beatorum civium conſortium, eo die, quem prædixerat, meritis plena & miraculis illuſtris lætanter evolavit. Ad cujus tumulum magna cum fierent divinæ virtutis & gloriæ inſignia, Clodovæus rex Francorum delatus, a gravi, qua detinebatur, ægritudine ſanatus eſt.

D Auct. J. B. S.

6 *Plura de ſacro* S. Marthæ *cultu ex Faſtis colligere, in re tam manifeſta ſupervacaneum judico. Habe modo quæ noſter Gueſnæus in Magdalena Maſſilienſi advena, de ſancta Sorore obiter collegit illuſtria venerationis monumenta cap.* 18. *ex cujus §.* 6. *hæc deſcribo*: Avenione, ubi primum Martha ad prædicandum Chriſti Evangelium delata concedit, haud obſcura virtutum ejus miraculorumque patent veſtigia; quippe areola domicilii, quod occupaverat, in ſacellum peranguſtum tectoque modico inſigne excitata, hodie religionis ergo a multis viſitur, a pluribus etiam forte videretur, niſi vulgo penè ignotus eſſet locus, aut ad eum aditus, ut plurimum ſoribus intercluſus. Olim quidem, cum eſſet, ſive ob beneficiorum ejus recentiorem memoriam, ſive ob religioſæ venerationis inflammatum ardentiori amore ſtudium Chriſtianorum, notior, adeo coli ab Avenionenſibus ſolebat, ut nemo fere proximum ac continens Deiparæ Virginis templum ſe adiiſſe crederet, qui non illa quoque Marthæ cellulæ veſtigia ſanctiſſima frequentaſſet.

Conſuevit monumenta antiqua,

7 Sita eſt domus ad Orientem in ſupercilio exciſi monticuli, non procul pontificiarum ædium poſtico & altiſſima turri. Illinc vero metropolitani templi & collegii canonicorum ædes ampliſſimæ, totam ferme regionem occupant. Quæ cauſa fuit, cur devius omnino ſit locus atque avius: neque enim certis ſemitis aditur, & perito itineris duce opus eſt. Sed eo quoque, ut opinor, aliquod relictum eſſe videtur monumentum rei loeique, quod Avenionenſes diem natalem Marthæ in feſtis habeant, eoque vertente, quotannis prædicti canonici ad ejus ſacellum ſupplicationem decernant, ibidemque frequenti civium concurſu, ſacerdotalis muneris penſum aliquod horarium Miſſæque ſolennia exſequantur, ne tam memorandæ pietatis monumentum penitus intereat. In bullato diplomate dato anno ſalutis MCCCCLXXV. die 20. Februarii, quo Sixtus IV. Pontifex, mutata regulari forma, canonicos Dominæ a Domnis in ſeculares traduxit, leguntur hæc verba; „ Cum itaque, ſicut accepimus, licet eccleſia Avenionenſis Ord. S. Auguſtini, quæ inter ceteras cathedrales eccleſias illarum partium elaret, & olim a beata Martha, Domini „ Jeſu Chriſti Redemptoris hoſpita, ad laudem „ ejus & glorioſæ Virginis eſt fundata &c. *Quo autem hæc Sixti IV. verba ſenſu accipienda ſint, docebit te Papebrochius in Propylæo pag.* * 79. e, *quod hic obiter notaſſe ſufficias. Pergit Gueſnæus.*

quæ Avenione ſuperſunt,

E

F * primæ editionis; in Venetæ p. 405. e. 10. ſatis ſervanda vocavit.

8 Ferunt in eadem urbe clariſſimum cœnobium ac templum fratrum Prædicatorum Marthæ ſanctitatem & quaſi divinum quoddam opus ſpirare. Locus enim aut loci potius veſtigium eſſe dicitur, in quo juvenem quemdam, Avenionem proxime, in fluvio ſubmerſum & defunctum, vitæ reſtituit ac ſaluti. Teſtes habeo non paucos ſpectatiſſimæ fidei & religionis, S. Vincentium Ferrerium, qui Avenione præſens aderat, eo fere tempore, quo in recenti fundatione ejuſdem monaſterii, hoc viſentibus aut dicentibus miraculo erat. „ Poſt hoc, inquit, Avenionem ivit Martha, & eum prædicaſſet ibi in magna quadam „ platea (ubi nunc eſt conventus Prædicatorum) „ quidam juvenis infidelis, volens venire ad ſermonem ſine navi, natando voluit tranſire Rhodanum, & ſubmerſus fuit, & poſt quatridu-

A „ um inventus eſt. B. Martha ſuſcitavit eum, de-
Auct. „ vote orando Jeſum Chriſtum, quod ſicut ipſe
J. B. S. „ voluit ſuſcitare Lazarum fratrem ſuum, ita vel-
„ let ſuſcitare iſtum juvenem „. *Habes celebris miraculi ſubſtantiam, a Bernardo Guidone variiſque Legendis pluſculum exornatam. Verum hæc Avenionenſia religioſæ venerationis veſtigia modo ſufficiunt. Nunc Taraſconem cum Gueſnaeo progredimur.*

§. II. S. Martha Taraſconenſium Gloria.

Præmiſſa varia in ob-ſcuris & obſcura.

Hanc equidem non a miraudis figuis aut vulgatiſſimis prodigiis repetendam exiſtimo, ſed a pretioſis Sanctæ exuviis ibidem conſtanter honoratis, ab eccleſia ei dicata, a perpetuo iſtic patrocinio, quæ S. Marthæ *triumphos appellat is, qui hiſtoriam pane-*
B *gyricam Gallice edidit, de qua inferius agendum erit. Draconem porro illum, tetris coloribus paſſim depictum, templi a Sancta ædificati dedicationem, aliaque non minus ſtupenda, quæ in ejus obitu & exſequiis contigiſſe narrantur; tum regis Cladovæi Taraſconem acceſſum, atque ab inſanabili morbo curationem, aliaque id genus miranda potius quam certa fide digna; ea, tuiquam, hic vindicanda aut aſſerenda non ſuſcipio; ſatis ſit rebus iſtis acquieſcere, quæ ad ſolidam* S. Marthæ *gloriam conducunt: idque imprimis quod Avenione digreſſa Taraſconem ſeſe contuleris, ibidemque ſanctiſſimam vitam (quæ magis quam verbis laudas inſtituiſſe cenſenda eſt) conſimili morte concluſerit. Neque vero ab eo abhorrere quis debet, quod dum eo loci conſiſteret, non ſolum Chriſti Hoſpita, ſed & Apoſtola, inter primas curas de ſororibus virginibus congregandis cogitare cœperit, in quarum conſortio reliquam vitam exegerit.*

Templum hoc corpus ipſa potuerit tum p. 187.

10 *Ceterum quale templum Taraſcone ædificare ipſa potuerit, ex indiciis ſatis certis non eſt promptum colligere. Veſtus ipſi de inferiori templo id intelligendum, in quo tempo ipſius ſacrum corpus repertum fuerit, ut verba ſequentia inſcripsit:*

Viginti novies ſeptem cum mille relapſis
Anno poſtremo nobis patet Hoſpita Chriſti:
Mille ducentis tranſactis, minus & tribus annis
C Imbertus præſul Roſtagno præſule ſecum
in prima Junii conſecrat eccleſiam.

Ex quo patet, *inquit Gueſnaus*, ſanctiſſime Marthæ reliquias, quas olim propter furoram gentilium celari oportuerat, & in inferioris templi hypogæo habebantur ſepoſitæ & reconditæ, divinitus inventas eſſe anno 1188. ſuperiorem vero ædem ſacram conſtructam & inauguratam fuiſſe anno 1197. De præſulibus quod quæritur, conjicere licet, primum illum Imbertum fuiſſe de Aqueria, qui inter archiepiſcopos Arelatenſes numeratur. Roſtagnus fuit archiepiſcopus Avenionenſis.

Caput in gemina theca impoſitum;

15 *Ad clariora ſenſim accedimus; nam quæ poſterioribus ſeculis geſta ſunt, iis documentis nituntur, quibus ſi paria do veuſtioribus traditionibus haberentur, jam pridem cavillantium criticorum calami repreſſi fuiſſent. Audiamus ea quæ hic tradit Gueſnaus pag.* 119. Anno MCCCCLVIII. ſanctiſſimæ Marthæ ſepulcrum apertum eſt; ejuſque veneranda calvitia in argenteo cruſtulique aureolis illito capite repoſita, ut patet ex præſcriptis ea de re Actis, quæ ex tabulis rerum communis ſtatus Taraſconenſibus, quod quiſque commodiſſime percipere videbitur, fideliter excerpſimus. *Et nos ex Gueſnaeo hic ſubjiciemus, unde patet, quanta olim veneratione, quam intepuiſſe non arbitramur, pretioſiſſimum depoſitum coluerint Taraſconenſes,* S. Matthæ *clientes fideliſſimi. Inſtrumenti titulus eſt hujuſmodi.* Proceſſus factus de repoſitione capitis ſanctæ Marthæ Taraſcone, in imaginem argenteam ſuperauratam, anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo octavo, & die octavo menſis Auguſti. *Tum ſic habet:*

D 12 In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, amen. Anno incarnationis ejuſdem MCCCCLVIII. die quadam Martis intitulata, octava menſis Auguſti, regnante ſereniſſimo & illuſtri principe & domino noſtro Renato, Dei gratia regnorum Jeruſalem & Siciliæ rege, ducatuum Andegaviæ, & Barriduce, comitatuumque Provinciæ & Forcalquerii, ac Pedemontis comite feliciter exiſtente. Amen. Tenore hujus præſentis publici proceſſus cunctis fiat manifeſtum, quod, permittente divina providentia, & Spiritu ſancto inflammante populum Chriſtianum villæ Taraſconis, Avenionenſis diœceſis, qui populus, & univerſitas dictæ villæ Taraſconis, moti ſingulari devo-
E tione erga glorioſam virginem ſanctam Martham, ſepultam in dicta villa Taraſconis, & in eccleſia ejuſdem, quæ merebatur dici Hoſpita Chriſti Salvatoris mundi, & ut caput ejuſdem glorioſæ ſanctæ Marthæ, repoſitum in quadam parva capſeta, repoſita in tumulo retro altare ſanctæ Marthæ, in capella inferiori; ob reverentiam ipſius virginis glorioſæ ſanctæ Marthæ fieri fecerunt unam imaginem argenteam deauratam, & circum circa illam, vitam ſanctæ Marthæ per imagines de argento, ut oculis luculentis apparere poteſt, & quatuor Taraſcas deferentes illud fieri fecerunt, ut cum majori devotione invocari poſſet.

13 Verum quod, permittente altiſſimo domino noſtro, patrato dicto opere capitis, ut ſupra deſcribitur, contigit præfatum ſereniſſimum dominum noſtrum regem Renatum applicare ad dictam villam Taraſconis, cum illuſtriſſima principiſſa domina noſtra D. Joanna regina Hieruſalem & Siciliæ ejus conſorte. Ad cujus regiam majeſtatem, ipſa univerſitas Taraſconis exponi fecit, per nobiles ac honorabiles viros D. Joannem de Luperiis legum doctorem, & Jacobum F Rodulfi ſcindicos * dictæ villæ Taraſconis (eiſdem dominis ſcindicia aſſiſtente magnifico milite D. Joanne de ſancto Michaele, D. de Bucedone, capitaneo Caſtri Bauci, & totius baroniæ & conſiliario regio) præmiſſum opus argenteum fuiſſe patratum. Itaque ſolum non remanebat niſi caput dictæ glorioſæ virginis Marthæ relevare, & illud reponi facere in dictam imaginem argenteam, & ut dignius fieri poſſit eum honore & laudibus Dei, & dictæ ſanctæ Marthæ, eamdem regiam majeſtatem ſuppliciter requiſiverunt, ut in relevatione dicti capitis cum ejus inclytiſſima comitiva, ac prælatis eccleſiæ, qui in talibus intereſſe debent, intervenire habeat, & ut veritas in futurum dicendis atteſtatur & referatur, ut Chriſtianis fideliter corpus dictæ ſanctæ Marthæ viſitantibus poſſit affirmari, caput illud eſſe relevatum, & repoſitum in dictum opus argenteum.

14 Et dictus D. noſter rex Renatus, ut verus Chriſtianus, habens ſingularem devotionem & amorem erga dictam S. Martham, tantam patronam dictæ ſuæ villæ Taraſconis; conſiderans caput dictæ S. Marthæ, ſi relevetur & reponatur in dictum opus, eſſe melius quam ſicut jacet in terra prædicti tumuli; promptum & paratum

ſe

A se obtulit, cum omni honore & reverentia, quibus poterit; licet indignum reputet, interesse relevationi dicti capitis; & pro illo relevando mandare D. Cardinali de Fuxo, Avenionensi legato, ut venire habeat, & si causans suam senectutem venire non posset, delegare, & committere habeat & dignetur, quod & illico factum exstitit. Paulo post continuata dicta devotione, apud dictam villam Tarasconis se transtulit venerabilis religiosus D. Guillelmus Morelli canonicus & officialis curiæ episcopalis Avenionensis, tamquam legatus & commissus, per dictum Cardinalem de Fuxo, & hoc, die quadam Jovis, quæ intitulatur decima dicti mensis Augusti: qui D. officialis & commissarius ad relevationem dicti capitis, una cum supra nominatis DD. scindicis Tarasconis, ejusdem domini officialis adventum illustri D. nostro regi Renato notificaverunt, qui facto, inter
B dictos D. officialem & scindicos, ordinatum & enucleatum extitit, procedere ad apertionem tumuli, ubi per relevationem ejusdem alias factam, quod ibi demonstratur, sepulta est dicta gloriosa S. Martha.

Desolibitur 25 In cujus quidem ordinationis executionem, primum ordinatum fuit, supersedere quacumque manufactura in dicta villa Tarasconis, & hoc, voce tubæ præcedenti, quasi quidem major pars populi Christiani, & fere tota gens dictæ villæ Tarasconis, apud dictam ecclesiam S. Marthæ se transtulit, ad videndum fieri dictam aperturam tumuli, caputque dictæ S. Marthæ reponi in dicta imagine de argento superdeaurata. Quibus sic factis, dictus dominus officialis, una cum scindicis prænominatis, ad capellam S. Marthæ se personaliter contulerunt, & paraverunt omnia eorum munimenta, facientia ad apertionem dicti tumuli, & ibidem statim prænominatus D. noster rex Renatus, & dicta D. nostra regina, una cum illustribus, & magnificis duce, Seneschallo D. Frederico de Lotharingia, duce de Vaudemont genero dicti D. nostri regis, D. Jolanda ejus uxore, filia dicti D. nostri regis, & frequenti nobiljum conventu & ceteris aliis curiæ regiæ, apud dictam ecclesiam S.
C Marthæ & capellam, ubi sepulta est dicta gloriosa S. Martha, applicuerunt.

po facto 26 Quibus accedentibus, & facta primum devota oratione, Den & dictæ gloriosæ S. Marthæ, ad apertionem dicti tumuli processerunt, & primo fuit per lignifabros, præsente semper dicto D. nostro rege, ad apertionem cujusdam tabernaculi, in altum elevati, facti de postibus nuceis, clavibus firmiter clausi; & facta apertione dicti tabernaculi, intra ipsum reperta fuit una capsa, plena terra, lapidibus, & minutis ossibus dictæ gloriosæ S. Marthæ. Item & secundo cum in capsa non fuerit repertum caput, dictus dominus rex voluit inquisitionem habere a senioribus dictæ villæ, qui fuerant in relevatione totius corporis S. Marthæ, & ibidem statim ad dictum D. nostrum regem ductus fuit nobilis Lazarus de Luperiis, supranominatus, septuagenarius, dictæ villæ Tarasconis, qui fuerat præsens relevationi corporis dictæ S. Marthæ, & interrogatus per D. nostrum regem Renatum, si fuerat in relevatione corporis dictæ S. Marthæ; qui respondit, quod sic, cum pluribus & diversis episcopis, & prælatis, & fuit repositum corpus S. Marthæ in una capsa, longitudinis quatuor aut quinque palmarum, & caput illius separatum, in una alia capsula, & illam vidit suis propriis oculis ponere infra tumulum, retro altare S. Marthæ positum.

17 Et quidem digitum monstravit, dando intersignia, videlicet quod sit in capsa, ubi est corpus S. Marthæ, una amphora vitrea, quæ commode nun potest cognosci, de qua sit. Quæ reperta fuit supra corpus dictæ gloriosæ S. Marthæ, & supra pectus. In qua dicitur, quod erat de terra, supra quam languis corporis D. Jesu Christi fuerat sparsus, dum fuit passus in cruce. Quibus sic dictis, fuit apertus tumulus cum magnis solennitatibus & devotione, magnis circumcirca luminatibus, januis portæ capellæ S. Marthæ clausis, in eadem inclusis prænominatis, una cum notario subscripto. Quo aperto, repertæ fuerunt duæ capsæ, in quarum altera, videlicet majori, reperta sunt ossa magna dictæ gloriosæ S. Marthæ, & corpus item in alia capsula; reperta item fuerunt ossa capitis gloriosæ dictæ S. Marthæ fracta aliquantulum propter magnam temporis distantiam, quo dictum caput recluſum extiterat in dictum vas; ac cum maxilla inferiori dictæ S. Marthæ, sana & nitida sicuti prima die, qua reperta fuit, sine aliqua violentia, & macula, sed ex dicto vase proveniebat odor incomparabilis, ex quo omnes assistentes videbantur satiati, & ibidem statim in præsentia dicti D. nostri regis, & aliorum omnium, facta fuit monitio, alta & intelligibili voce, ne aliqua persona cujuscumque conditionis, seu gradus existat, auderet recipere, publice, clam, latenter, vel quoquo modo, de dictis reliquiis, sine licentia dicti D. Cardinalis, seu ejus vicarii, & hoc sub pœna excommunicationis, quæ pœna bina & trina vice fuit publicata, alta & intelligibili voce.

18 Et demum ibidem apportato opere capitis *affixi pris manibus* de argento, repositio super altare, dicto D. officiali, & presbyteris dictæ ecclesiæ S. Marthæ cantantibus, campanis pulsantibus, & populo Christiano in orationibus vigilante, luminaribus magnis accensis, dictum caput per prædictum dominum officialem captum repositum extitit intra dictum opus argenti; præsentibus dicto D. nostro rege Renato, ejusque illustri consorte, D. Frederico de Lotharingia ejus genero, D. Jolanda ejus uxore, filia dicti D. nostri regis, Fulqueto d'Aragon, domino de Misone, Joanne de Ianeto Michaele militibus, Antonio de Punteves, domino de Cabanes, scindicis & assessore dictæ villæ, & nobis notariis subscriptis, ac omnibus aliis nobilibus & incolis dictæ villæ Tarasconis, superius nominatis, & ibidem statim præsentibus continuo quibus supra, clauso dicto capite in dicto vase argenteo, in ea parte in qua aperiri poterat, pariter fuit sigillatum sigillo parvo illustris principis dicti D. nostri regis, & inde sigillo dictæ villæ Tarasconis, in testimonium veritatis omnium præmissorum. Sic relevatum cum magnis honore & reverentia, ac laudibus portatum extitit superius super altare, ibi osculatum a multitudine populi, ibidem sistente, & inde repositum in armario sive scrinio, ubi custodiri debet (cujus claves e manibus operarii, & scindicorum dictæ villæ) fuit dimissum, prout est & esse debet.

19 Quibus sic peractis, rediere omnes, ad alia ossa corporis dictæ S. Marthæ & reservata in *Jam dicta anno 1448.* amphora, quæ supra pectus dictæ S. Marthæ reperta extitit pro reliquiario: sciendo in futurum, quod illa omnia reducta fuerunt honeste, in dicta magna capsa, ipsa prius velo parata, cum panno canapis tenuissimo & cum magna devotione reposita fuerunt intra dictum tumulum, magis infimum, & una ex capsis ubi prius erat re-

le-

A levata ipſa glorioſa S. Martha; & in altiori vaſe marmoreo ſupra dictum vas repoſita extitit capſa, ubi ſunt omnia oſſa minuta alia dictæ S. Marthæ, Qui tumulus fuit cumulatus & coopertus prima die quodam vaſe marmoreo; demumque de quodam alio lapide elevato in altum admodum, & ſic ipſum corpus debite recluſum, & tumulatum cuſtoditur cum magno honore, & reverentia, per dictam villam Taraſconis, ubi quotidie fiunt miracula infinita per interceſſionem ipſius glorioſæ S. Marthæ. Et demũ adveniente die Dominica, quæ fuit 13. Auguſti, dictum caput fuit cum magnis honore & reverentia, in proceſſione ſubtus umbellam portatum, per dictam villam, & hoc per univerſitatem, motam ſingulari devotione erga dictam S. Martham. In quorum fidem ego Petrus Margoti notarius publicus, una cum honorabili viro magiſtro Joanne Mutatoris etiam notario &c.

AUCT. J. B. S.

§. III. Auguſtior theca Ludovici XI. Franciæ regis, aliaque ejuſdem loci decora & Sanctæ ipſius miracula.

B

Augusta theca fuſius Gallice

QUem verbo ſuperius indicare cœpimus panegyriſtam Gallum, hic paulo propius conveniemus. Fuit is R. adm. atque Ampl. D. R. Bertet, dum librum ederet, anno 1650. Prior, Cantor & canonicus ad S. Marthæ, poſtmodum eccleſiæ ejuſdem decanus, qui libro bene magno orationem verboſe pertexuit, in paucas paginas facile contrahendam, ut proinde mirum nemini videri debeat, ſi eo opere vix uſi fuerimus. Ipſum diviſis auctor in partes potiſſimum quatuor, quarum prima S. Martham *ut* innocentem *exhibet, altera* agentem *ſeu* operatricem, *tertia* acquirentem *ſeu* conquæſtricem, *quarta demum, qua ſola tantillum utemur, heroidem ſuam ut* triumphantem *circumducit. Mitto quæ poſtremæ partis iſtius totis novem capitibus verboſiſſime more ſuo perorat, illud præ manibus accipio, quod cap. 10. ſuſe ſcribit de Ludovici XI. Franciæ regis inſigni munificentia, quam ad totas duodecim paginas extendit, ego vero ex Gueſnæo deprimere malui, ne tot pavergis ſtudioſe iſtic innexis, tædium potius afferam quam voluptatem. Eu igitur quæ de magnificentiſſima theca tradit ipſe pag.* 122.

C

Beneficia Ludovici deſcribuntur,

21 Anno MCCCCLXXVIII. Ludovicus XI. Franciæ rex aureum illud S. Marthæ caput, quod etiamnum ſpectandum omnibus præbetur, inſigne pietatis ſuæ regiæque munificentiæ monumentum obtulit. Elaboratum fuerat illud caput ab Andrea Mauche Turonenſi, auratiorum operum artifice, & ab eo Taraſconem delatum, comitante regio piarum largitionum quæſtore, de quibus acta, ſcriptis litteris ſolenniter teſtata, Pariſios retulerunt, infraſcripto D. Philippo &c. Eodem anno MCCCCLXXVIII. IX. Decembris calvitia S. Marthæ, ex illa priori argentea theca, auro dumtaxat illuſa, in hoc ſolide aureum caput aſportata & decentiſſime repoſita: quod caput ab illuſtriſſimo & reverendiſſimo Siſtaricenſi epiſcopo, ſolenniori apparatu conſecratum eſt, & honore maximo per urbem circumductum, nec non ſolenni omnium ordinum ad ædes ſacras divino numini gratulatione, ipſo rege Renato eum regina ſubſequente, & univerſorum auditorum, dynaſtarum & principum comitatu.

quæ hic exhibetur.

22 *Appoſite hic ſupplevit Bertetus quod noſter omiſerat, ipſius videlicet auguſtiſſimæ thecæ imaginem, quam aſpexiſſe ſatis eſt, ut de regia munificentia ſtatuatur. En ipſam, pro ut a Bertetu jam citato Gallico opere æri inciſa repræſentatur.*

D

E

Quas opere anaglyptico expreſſas vides hiſtorias; nulla interpretatione opus habent, ſunt ipſæ præcipuæ vitæ S. Marthæ, *quemadmodum in Legendis circumferuntur, geſta. Addit porro orator, non ibi ſtetiſſe regiam urgam ſanctam Patronam liberalitatem, utpote qui in ejus honorem, eccleſiam eam ditaverit ubi ſacrum ejus corpus depoſitum eſt, fundando opimos canonicatus quindecim, aliaque omnia ſubordinata officia, vicarios perpetuos, clericos, choraulos, reliquaque id genus munera, ad*

F

imitationem ſanctæ regiæ Pariſienſis capellæ, uſque adeo ut S. Marthæ *capitulum vix ulli eſſet in toto regno ſecundum. Pergit orator ſigillatim exponere, quæ & qualia dona reu munificus eccleſiæ iſti præterea contulerit, variaque & illuſtria beneficia, quæ ſanctiſſimæ Patronæ ſuæ accepta retulerit, liberatus etiam variis inſidiis, ac præſenti mortis periculo, cujus rei prægrandem calicem argenteum deauratum teſtem reliquerit, qui hodiedum in uſu eſſe pergit ſolennioribus feſtivitatibus. Atque ex his, opinor, facile colligis, quanti facienda ſit Chalemoti obſervatio, dum in ſuo Menologio, alibi* S. Marthæ *caput, nempe apud ſuas ſanctimoniales collocatum exiſtimat.*

Alia munuscula ipſi eccleſiæ

23 *Porro recenſitis Ludovici XI. aliorumque Franciæ regum in Taraſconenſem* S. Marthæ *eccleſiam beneficiis, proſequitur Bertetus ſequenti cap.* 11. *enumerare exhibitos Sanctæ honores a viris primariis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, eoſque inter a ſuprema in terris poteſtate: quibus omnibus longa oratione exornatis, id voluit dicere, Gregorium XI. dum adhuc Avenione reſideret, ſumptuoſam aram in jam dicta eccleſia erexiſſe, opere tum materia, auro nempe, argento & lapidibus pretioſis, tum vero inſigni artificio ſpectabili; partes ejus ſingulas, nempe præcipuas Sanctæ actiones,*

opere

A *opere anaglyptico ibidem expreſſas, more ſuo ita deſtribens, ita triumphantem* Martham *in eo altari repræſentatam exhibens, ut id falſum veriſſime aſſeras, nempe fieri non poſſe, qui magnificam eram contemplentur, quin ex tam variis multiplicibuſque iconiſmis continuo perſpiciat, eam dignisſimæ Chriſti Hoſpitæ conſecratam eſſe. Subdis demum, reliquas omnes dignitates eccleſiaſticas votis ac liberalitatibus ſuis dona ac munera certatim contuliſſe, quæ illuſtriorem redderent ſanctiſſimæ iſtius Patronæ triumphum: atque hac tota reliquo capite de S.R.E. Cardinalibus, archiepiſcopis, principibus, aliiſque dynaſtis ac optimatibus modo ſue oratorio cumulate recenſes,*

quam votivæ tabulæ

24 *Ad* S. Marthæ *gloriam propius ſpectant votivæ tabulæ iſtic circumquaque expoſitæ in perpetuam miraculorum a Sancta patrocinio memoriam. Id vero plane mirabile,* Berteto *teſte, concurrere omni parte ingentem populi multitudinem, iis muneribus paſſim onuſtam, quæ ſinguli ſanctæ Soſpitatrici certatim adferunt in gratiarum actionem, tum ob ſingularia accepta beneficia, tum ab imminentia mala, quibus Sanctæ patrocinio ſe liberatos agnoſcunt. Si oratori credimus, uſquam tot dona, uſquam tot picturæ, uſquam tantus Sancti alicujus triumphantis apparatus, quamvis in uno S.* B *Marthæ templo ſpectantium oculos rapit in admirationem; adeo ut relatis ſignis & prodigiis, tamquam totidem peripetasmatibus muri ipſi mirifice exornentur; dicamus ſingulos peculiarium tractus, colores ſingulos, ſingula ipſa verba illuſtre teſtimonium reddere gratiarum acceptarum potentiſſimæ Triumphatricis interceſſione: vel ipſi diverſarum gentium habitus, appenſa arma, naves, humanorum cordium, capitum, tibiarum brachiorumque formæ gratitudinis argumenta ſunt, non minus prona quam jucundum, in eo beneficiorum omnis generis armamentario ſpectaculum præbentia.*

plurimæ rum miraculorum relatio.

25 *Ne in immenſum abeat miraculorum prope innumerabilium relatio, eo ſe reſtringit orator noſter, ut rotunde teſtari non formidet,* S. Marthæ *ſubdita eſſe elementa omnia, in quæ dominium prodigioſe exercuerit. Ab igne exorſus memorabile exemplum adducit, dum anno 1639. exorto incendio, tota Taraſconenſis urbis periclitaretur, flagrante non minima ejus parte: at Sanctæ reliquiis furenti jam flammæ, & non ſolum urbi, ſed & maturæ circumquaque meſſi certum exitium minitanti oppoſitis, ita ſubito reſedit, ut patentiſſimi miraculi tot teſtes habuerit, quot erant Taraſconenſes incolæ.* C *Ad aerem quod attinet, perniciioſos ejus influxus non minus potenter Sancta compeſcuit, dum annis 1629. 1639. 1640. & 1649. graſſante circumquaque peſtifera lue, Taraſconenſes clientes ſuos tam mirabiliter protexit, ut dum vicinos omnes contagio invaſiſſet, ab ea ipſi immunes fuerint. Narrat deinde, quoties exundantes rapidiſſimi Rhodani undas Sanctæ viſibiliter repreſſerit, ſubmerſoſque vitæ reſtituerit. Demum ut & de terra triumphaſſe oſtendat, id* Berteto *extollit potiſſimum, quod Taraſconenſis ager conſtanti fertilitate & abundantia ſub tam potentis Protectrice perpetuo gaudeat.*

Singulare Taraſconenſium

26 *Operis concluſio eo appoſite reducitur, quod triumphatrix* Martha *ſingulari prorſus protectione Taraſconenſes ſuos foveat & tueatur, innumeriſque beneficiis quotidie cumulet, ut adeo rectiſſime duci poſſit non ſolum ipſorum Patrona, ſed gratioſi titulo Mater pientiſſima. Neque ſane extra Taraſconem quærenda miracula, quibus Sancta meritæ illuſtrentur, cum in ſola ea urbe, ſi Berteto fides eſt, quotidiana ſint & perpetua. Unum in oratore* D *mecum deſiderabis, quod longiſſima ſua panegyri id explicare neglexerit, quod ad Sanctæ honorem non parum conduxiſſet; quo nimirum ritu quæve Officii ſolennitate capitulum iſtud Sammarthanum ſanctiſſimam ſuam Patronam celebrare conſueverit. Quod igitur Taraſco non ſuggeſſit, Avenione, tamquam a metropoli accerſendum fuit; unde pridem accepimus* Officium B. Marthæ virginis & hoſpitæ Chriſti. Juxta leges Romani Breviarii ultimo emendati auctoritate Clementis VIII. *Inde ea nobis modo deſumenda erunt, quæ totius ejus vitæ & virtutum aliqualem ſeriem, ex ipſo Evangelio, ex SS. Patrum encomiis, ex vulgatis pridem Legendis exhibitura ſunt.*

in Sancta diſtributo

27 *In eo Officio per octavam, uti loquimur, diſtributo, hæc præcipue obſervanda ſunt, quod* patrocinium *Pſalmi ad omnes Horas ex ordinario Breviarii Romani accepti ſunt, ita plures Antiphonæ Evangelii verbis plerumque conceptæ exhibentur, hymni duo proprii, quemadmodum & nonnulla reſponſoria, ut ex iis, quæ ſeq. §. deducemus, clarius patebit. Lectiones ad* I. *Noct. prima dies ſatis communes ſunt ex libris Eccleſ. & Proverb.;* II. *Noct. ex S. Auguſtino,* III. *ex S. Baſilio: die* II. *&* III. *ex* E *aliis ſanctis Patribus recte deſumuntur. Die* IV. *ſi de S. Petro ad Vincula. Die* V. *pounntur lectiones* II. *Noct. ex Breviario Romano ad hanc diem* XXIX. *Julii. Porro die* VI. *de Inventione S. Stephani,* VII. *de S. Dominico:* VIII. *demum enumntur lectiones* II. *Noct. ex traditione ſeu ex vulgatis Legendis, quæ quali auctoritate nitantur, ex iis, quæ de S. Maria Magdalena diſputavimus, ſatis patere exiſtimamus. Sufficiet hic ea pauca ſpecimina, ut de longioribus hiſtoriis apud Bellovacenſem, S. Antoninum, Petrum de Natalibus, Bernardum Gaidonis aliosque ſeratur judicium. Marcella, Synthex aliique id genus merito hodie non recipiuntur. Nobis igitur ſatis erit, præcipua Vitæ capita ex eo Officio decerpſiſſe.*

§. IV. Geſta S. Marthæ, ex Officio Avenionenſi.

Conſtat Officio

ANtiphonæ *ad Veſperas.* I. Intravit Jeſus in quoddam caſtellum, & mulier quædam, Martha nomine, exeepit illum in domum ſuam. II. Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium. III. Diligebat Jeſus Martham; & ſororem ejus Mariam & Lazarum. IV. Dixit Jeſus Marthæ, reſurget frater tuus: Ego ſum reſur- F rectio & vita, qui credit in me etiamſi mortuus fuerit, vivet. V. Ait Martha; Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti. *Capitulum.* Gratia mulieris ſedulæ delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit, diſciplina illius datum Dei eſt. *Hymnus.* Quidquid ſuperna civitas Cavo recondit ambitu, Hoc, Martha, claudit ædibus, Cum Jeſus illuc advenit. Beata ter cœnacula, Mentæ, cibi, ſedilia, Quæ corpus illud attigit, Quod cuncta tactu cooſecrat. Beatior ſed hoſpita, quæ paſcis a quo paſceris, Mentemque reples hoſpite, Dum membra curas hoſpitia. Quam te juvat turbatio, Cui talis imminet quies, Quam recreaot negotia, Quæ tanta præbent otia. Da, Martha, da fidelibus Sic membra Chriſti paſcere, Ut pectus impleant Deo, Mundi nec æſtus ſentiant, Fac dulcia hoſpes mentium, Nos hoſpitæ ſuffragio, Cæli quieto civium Gaudere contuberio.

29 *An-*

A AUGT. J. B. S. propriis Antiphonis

29 *Antiphona ad Magnificat*. Suſcepit Dominum Martha, ſicut ſolent ſuſcipi peregrini, ſed tamen ſuſcepit famula Dominum, ægra Salvatorem, creatura Creatorem, ſpiritu paſcenda in carne paſcendum. *Oratio*. Omnipotens ſempiterne Deus, qui unigenitum tuum, pro ſalute hominum in terris converſantem, ſanctiſſimæ virginis Marthæ hoſpitio ſuſcipi voluiſti: præſta, quæſumus, ut ejuſdem virginis meritis & interceſſione, in cælorum domicilio recipi miſericorditer valeamus. *Invitatorium*. Imperatorem cælorum qui beatam Martham cælo ſuſcepit, a qua ſuerat ſuſceptus in terris, venite adoremus. *Hymnus*. Chriſte vitæ, Chriſte mortis Jura juſte temperans, Et ſemel reos ſepulcri Nocte longa contegens: Quæ fuit vis illa amoris, Quæ poteſtas hoſpitæ, Ut tua jam lege raptum Supplicanti redderes? Sole jam quarto jacebat Præda mortis Lazarus, Corda frigus, ora pallor, Membra livor texerat; Et lues fœdo per auras Diffluebat halitu, Martha lacrymis liquefcit, Martha ſupplex accidit; Martha ſperat, Martha credit, Te Deum pronuntians, Vinceris, piaſque reddis Lacrymanti lachrymas: Infremis, divoque mortis Vincla rumpis ſpiritu, Juſſa mors audit, ſibique Fit ſuperſtes Lazarus. Chriſte ſac preces fidelis Sentiat plebs hoſpitę, Et ſuæ ſepulcra culpæ Rediviva delerat.

30 *Ad* I. *Noct. Antiph.* I. Beatæ Marthæ ſoror erat, nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum illius. II. Stetit Martha & ait; Domine non eſt tibi curæ, quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, ut me adjuvet. III. Reſpondens dixit illi Dominus; Martha, Martha, ſolicita es & turbaris erga plurima. Porro unum eſt neceſſarium; Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. *Sequuntur Lectiones primi Noct. de quibus ſupra dictum eſt. Tum* II. *Noct. Antiph.* I. Erat quidam languens Lazarus a Bethania, de caſtello Mariæ & Marthæ ſororum ejus. II. Miſerunt ergo ſorores ejus ad Jeſum dicentes; Ecce quem amas infirmatur. III. Audiens autem Jeſus, dixit eis; infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, ut glorificetur Deus per eam. *Lectiones* IV. V. & VI. *ſumpta votantur ex ſermone S. Auguſtini de verbis Domini* 26. *quas hic juvat deſcribere, pauculis ut præteritis, quæ ſuperius dedimus*.

ad Nocturnas ſingulas

B

C

31 *Lect.* IV. Martha & Maria duæ ſorores erant, ambæ non ſolum carne, ſed etiam religione germanæ, ambæ Domino cohæſerunt, ambæ Domino in carne præſenti concorditer ſervierunt. Suſcepit eum Martha ſicut.... Voluit enim Dominus formam ſervi accipere, & accepta forma ſervi, in illa paſci a ſervis dignatione non conditione. Nam & iſta dignatio fuit, ſe præbere paſcendum. Habebat carnem in qua eſuriret quidem & ſitiret; ſed neſcitis quia in eremo eſurienti angeli miniſtrabant? Ergo quod paſci voluit, paſcenti præſtitit. *Reſponſ.* Martha ergo ut audivit quia Jeſus venit, occurrit illi &c. *Lect.* V. Martha igitur Dominum paſcere diſponens & præparans, circa multum miniſterium occupabatur. Maria ſoror ejus paſci a Domino magis elegit. Deſeruit quodammodo ſororem ſuam circa multum miniſterium laborantem, & ſedit ipſa ad pedes Domini, & vacans audiebat verbum ejus. Auris fideliſſima audierat: Vacate & videte quoniam ego ſum Dominus. Illa turbabatur, iſta epulabatur, illa multa diſponebat; iſta unum alpiciebat. Utrumque officium bonum; ſed tamen quod ſit melius, quid nos dicamus? Habemus quem interrogemus, & patienter audiamus.

D

32 *Reſp.* Dixit Martha ad Jeſum; Sed nunc ſcio quia quæcumque popoſceris a Deo, dabit tibi Deus &c. *Lect.* VI. Bona ſunt miniſteria circa pauperes, & maxime circa Sanctos Dei ſervitia debita, obſequia religioſa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apoſtolo; Si nos verbis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus? Bona ſunt hæc, melius eſt tamen quod elegit Maria; illud enim habet ex neceſſitate occupationem, iſtud ex caritate ſuavitatem. Vult homo occurrere quando miniſtrat, & aliquando non poteſt. Quæritur quod deeſt, paratur quod adeſt, diſtenditur animus. Nam ſi Martha ad illa ſufficeret, adjutorium ſororis nunquam poſceret. Multa ſunt, diverſa ſunt, quia carnalia ſunt, quia temporalia ſunt: & ſi bona ſunt, tranſitoria ſunt; Marthæ autem quid ait Dominus? Maria meliorem partem elegit; non tu malam, ſed illa meliorem. *Reſp.* Jeſus autem dixit Marthæ; Qui credit in me etiamſi mortuus fuerit, vivet &c.

tunc Reſpd. ſervit,

E

33 *Ad* III. *Noct. Antiph.* 2. Martha ergo ut audivit quia Jeſus venit, occurrit illi. II. Dixit Jeſu Martha ſoror ejus qui fuerat mortuus; Domine jam fœtet, quatriduanus eſt enim. III. Reſpondit ei Jeſus: Nonne dixi tibi, quia ſi credideris, videbis gloriam Dei? *Lect.* VII. *homilia S. Baſilii epiſcopi*. Martha hoſpitio Dominum ſuſcepit, ad ejus vero pedes affidet Maria. Laudandum ſane in utraque ſorore ſtudium. Ceterum tu res diſtinguito. Nam Martha in miniſterio occupata, ea parabat, quæ hoſpitis corpori futura erant neceſſaria. Contra Maria, cum ad pedes illius aſſideret, audiendis, quæ ab eo dicebantur, vacabat. Sic altera Domini partem illam, quę attingi aſpectu poterat, reficiebat; altera parti illi, quæ occulta cerni non poterat, intendebat. Vere enim qui aderat, is & homo erat & Deus. Idem ſtudium ambarum mulierum approbabat. *Reſp.* Utique, Domine, ego credidi; quia tu es Chriſtus filius Dei vivi &c.

humilitas

34 *Lect.* VIII. At Martha cum labore nimio delaſſaretur, Domioum rogabat, ut ad ſe in ſuſcepto munere adjuvandam, ſororem vellet adhortari. Dic enim tu, inquit, ut ſurgens mecum miniſtret. Cui Dominus; Martha, Martha.... Neque enim ea fuit cauſa, quamobrem huc veniremus, ut in toris lupini recumberemus, neque ut ventrem expleremus, ſed ob eam rem hic ſumus, ut paſcamus nos verbo veritatis, & myſteriorum contemplatione. Itaque Dominus, neque illam a ſuſcepto miniſterio eſt deborratus, & huic laudem tribuit, quod quæ diceret, auſcultaret. *Reſp.* Nonne dixi tibi &c. *Lect.* IX. Agedum igitur, per duas mulieres duo mihi vitæ genera introduci animadvertoz unum quidem inferioris notæ, nempe quod in craſſioribus vitæ hujus muneribus obeundis ſe occuparit, quamquam ipſum quoq; mirificè commodum eſt. Alterum nobilius & cum ſpiritu magis conjunctum, nimirum quod ſeſe ad arcanas res contemplandas altius extulerit. Hæc tu qui audis, ſpiritui convenienter interpretare, & utrumvis magis placuerit, diligito; atque ſi miniſtrare vis, in nomine Chriſti miniſtrato. Ipſe enim dixit; Quatenus feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.

& verſus propriis F

35 *In reliquo Officio Antiphonæ eadem recurrunt; Hymnus ad Laudes deſcribi meretur*: Felice, Martha, remige, Temone, velo, flamine, Rectore, nauta, naviga. Cum Chriſtus hæc ſit omnia

quæ repetuntur

A nia, Te noſtra prono geſtiunt Sinu tenere littora, Quam ſuſtinere perfidæ Telluris ora neſciit. Tu monſtra noſtris exiges Terris. Vitæ reduces corpora, Regeſque morbis eximes. Quod quiſque ſupplex expetet, Hoc impetratum proſperæ Feret potens ſalubria, Nullumque triſtem deferes. O ter quaterque, o ſepties Beatus urbis incola. Qui te ac tuorum cominus Sedem celebrat offium. Cui propter advolvi licet Qui fletibus ſpargit locum. Qui pectus in terram premit, Qui vota fundit murmure. Fac dulcis hoſpes mentium Nos hoſpitæ ſuffragio, Cæli quieto civium Gaudere contubernio. *Quæ die* II. *&* III. *referuntur homiliæ, ea* S. Marthæ *geſta non magis explicant, quam quæ jam dicta, aut alibunde ſatis nota ſunt. Die* IV. *ſit de* S. *Petro ad Vincula* : V. *autem recitantur lectiones ex Breviario Romano, quas in gratiam eorum, quibus Officium iſtud ad manum non eſt, hoc juverit ſubjicere. Lect.* IV.

B 36 Martha nobilibus & copioſis parentibus nata, ſed Chriſti Domini hoſpitio clarior, poſt ejus aſcenſum in cælum, cum fratre, ſorore & Marcella pediſſequa ac Maximino, uno ex ſeptuaginta duobus diſcipulis Chriſti Domini, qui totam illam domum baptizaverat, multiſque aliis Chriſtiania comprehenſa, a Judæis in navem, ſine velo & remigio imponitur, vaſtiſſimoque mari ad certiſſimum naufragium committitur; ſed navis, Deo gubernante, ſalvis omnibus Maſſiliam appulſa eſt. *Lect.* V. Eo miraculo & horum prædicatione primum Maſſilienſes, mox Aquenſes ac finitimæ gentes in Chriſtum credidecunt, Lazarusque Maſſilienſium, & Maximinus Aquenſium epiſcopus creatur. Magdalena vero aſſueta orationi & pedibus Domini, ut optima parte contemplandæ cæleſtis beatitudinis, quam elegerat, frueretur, in vaſtam altiſſimi montis ſpeluncam ſe contulit, ubi triginta annos vixit *&c.* Martha autem mirabili vitæ ſanctitate & caritate, omnium Maſſilienſium animis in ſui admirationem adductis, in locum a viris remotiſſimum, cum aliquot honeſtiſſimis feminis ſe recepit, ubi ſumma C cum laude pietatis & prudentiæ, diu vixit, ac demum, morte ſua multo ante prædicta, miraculis clara migravit ad Dominum IV. Kalendas Auguſti. Corpus ejus apud Tharaſconem magnam habet venerationem.

37 *Hæc ferme ex* S. *Mariæ Magdalenæ Legenda, de qua alias ſatis diximus. Cum* VI. *die Inventio* S. *Stephani,* VII. S. *Dominici feſtivitas celebrentur, ſola ultima Octavæ die lectiones propriæ adducuntur, vetuſta iſtic traditione receptæ, quæ longioris hiſtoriæ vices ſupplere hic poterunt. Lect.* IV. Sacramentum regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei revelare & confiteri honorificum eſt. Eam ob rem mirabilia opera, quibus B. Marthæ & vitam & mortem illuſtrare Deus voluit, pia perennique memoria Tharaſconenſis eccleſia olim coluit, & religioſiſſima traditione ad hanc ætatem propagavit. Illud inter reliqua nobile. Immanis draco terrarum aquarumque pernicies, tenebricoſum nemus ad Rhodani ripam obſederat. Illinc quaſi ex inſidiis, aut in aggere publicum iter agentibus, repentinus ingruens, aut in flumen navigiis improviſus ſubiens, eaque ſubvertens, humanas prædas agebat. Fecerat monſtro venerationem timor, & religio erat tangere, quod horror erat vel audire. Sed ut illuc Martha advenit, divini ſecura præſidii, monſtrum adorta eſt, ipſumque ſacra perſperſum aqua ita edomuit, ut mulie bri vinctum zona, audenti jam populo & illudendum tradiderit & mactandum. D

38 *Lect.* V. Subinde cum magna jam populi multitudo verbis illius & factis in Chriſti fidem eſſet traducta, ſacris ſyoaxibus peragendis eccleſiam exædificavit; ad cujus encænia cum S. Maximinum Aquenſem, Trophimum Arelatenſem, alioſque magno numero fideles convocaſſet, excipiendis hoſpitibus defuit vinum: ſed pius Hoſpitæ precibus Chriſtus adfuit, & verſa in vinum aqua, vetus miraculum innovavit. Hoc quoque digniſſimum eſt memoratu. Avenione civitate nobili, ubi Tharaſconenſis eccleſiæ matrix eſt, celebri aliquando concione, inter urbis portam & Rhodani ripam, de fide Chriſti verba faciebat B. Martha. Turbam conſpicatus ex ulteriore ripa adoleſcens, aviduſque noſcendi quid ageretur, auſus eſt natando illuc contendere, ſed vi fluminis illico abreptus ſubmerſusque interiit. Conquiſitum cadaver ad concionantis pedes abjicitur: illa, brevi oratione interpoſita, ſanum vegetumque ſuis reſtituit.

39. *Lect.* VI. Quid illud? quod in beatæ Marthæ funere traditur contigiſſe? Præerat tunc Petragoricenſi eccleſiæ ſanctus Fronto, e Chriſti diſcipulis unus: is cum ſolenniter ſacris operaretur, & Petragoricis corpore non abſcederet, E Chriſto tamen agente, ad beatæ Marthæ exſequias corpore præſens fuit. Cujus rei fidem fecere pontificiæ ejus chirothecæ, tunc eo loco relictæ, quarum altera etiam nunc illic aſſervatur. Demum eamdem gratiam, quam præbuerat Deus vivæ, ſervavit & mortuæ. Nam Clodoveus, qui primus e Francorum regibus Chriſto nomen dedit, ubi provinciam iſtam ſecundam Viennenſem Viſegothorum, quos Arianæ labes tunc infecerat, jugo exemiſſet, graviſſimo renum dolore torqueri cœpit. Itaque fama admonitus miraculorum, quæ ad beatæ Marthæ ſepulcrum quotidie perpetrabantur, ut eo ſupplex acceſſit, plenam recuſit ſanitatem. *Totum Officium hoc diſtichon claudituv*:

Hoſpita quæ Chriſtum excepiſti, Martha, precare
Hoſpes ſit nobis, hoſpes ut ille tuus.

§. V. Cultus S. Marthæ extra Provinciam, reliquiæ, miracula alia, templaque ipſi dicata. F

QUæ ſupra a §. 2. *à nobis tradita ſunt de occultatis ad uſque ſeculum duodecimum ſacris* S. Marthæ *reliquiis, rurſuſque reconditis, donec ſeculo* XV. *arctius denuo recluſæ fuerint, ſi ut certa & indubitata admittantur, difficile ſane erit colligere, quando aut unde acceptæ ſint variæ aliæ ejuſdem Sanctæ reliquiæ, quæ per Italiam, Germaniam, Hiſpaniam, Belgium & ſorte regiones alias ſub ejus nomine circumferuntur, ut ex variorum ſcriptorum fide mox pluribus referemus. Verum non uſque adeo ſcrupuloſe nos in iis nos verſari, ſæpius jam & abunde præmonuimus; nam ſive veræ ſint ipſiuſmet ſanctæ Chriſti Hoſpitæ ſorte Tarafci ſeu Taraſcone obtentæ, ſive cognominis Sanctæ alterius; recepto nobis principio juniti pergimus, rectè & religioſa id genus pignora honorari, modo genuinæ Sancti alicujus reliquiæ ſint, ut ſemel & ſemper ab odioſa quæſtione eximamur, quam jam toties diximus, nos nec decidere velle, nec poſſe. Ea igitur ratione intelligenda ſunt, quæ hoc ultimo paragrapho, in gratiam piorum* S. Marthæ *dicendum recenſebimus.*

41 *Has inter reliquias non poſtremum locum ex* Florentia
tenent

A Auct. J. B. S.

sent quarum notitiam Florentia cum Majoribus noſtris communicavit Exim. P. M. Raphael Badius, monaſterii Virginum Humiliatarum, in proximo Montugo, ut vocant, Confeſſarius, quad S. Marthæ nomine, a prima ſua inſtitutione, nempe a ſec. XIV. inſignitum, pretioſo theſauro gaudet, anno 1389. eo non ſine miraculo delato, aliis poſtmodum prodigiis illuſtri, & ſerio etiam bodie celebri, tametſi ejus rei documenta ad nos non pervenerint. Badii commentariolus Italicus in eo conſiſtit, quod dicti parthenonis initia ſignet ad an. 1336. ex hereditate cujuſdam Lotharii di Davanzato de Davanzati, qui per teſtamenti ſui exſecutores, totam ipſam impendi voluerit in fundandum exſtruendumque virginum cœnobium, non deſignata, eni ſubeſſent, regula: unde cum in exſecutorum numero eſſent FF. Philippus & Paulus ex Ordine Humiliatorum, nihil antiquius habuere, quam ut, obtentis ab Ordinario & parocho debitis facultatibus, ex Ordine ſuo virgines in eam hereditatem inducerent, ſtudio ad id comparato, in quo parthenonem erigerent, qui etiam poſt exſtinctum aut ſuppreſſum virorum Ordinem, in virginibus & ibi & alibi ad hunc uſque diem religioſè perſeverat.

B apud Humiliatas,

42 Porro locus plane non eſt, ut de fratribus iſtis Humiliatis, notiſſimis olim, ſaltem in Italia religioſis, hic agamus pluribus; qui eorum noſcendorum cupidus eſt, videat ſi in opere noſtro, quæ de eorum inſtitutionis initiis dicta ſunt tomo 1. Aprilis pag. 466. de ejuſdem vero exſtinctione tomo 2. Maii pag. 663. tum autem ſcriptores illos, qui eu profeſſo de Religioſis Ordinibus tractarunt Paulum Merigiam, Joannem Petrum Creſcentium, Philippum Bonanuium, Hippolytum Helyotum & alios: ad rem noſtram propius ſpectat, quod inchoata 8. Maii 1342. templi fabrica, ſerio cogitari cœperit de introducendis eo ſanctimonialibus, ac deinde 8. Septembris 1343. omnibus rectè ordinatis, admiſſæ ſint nobiles virgines, unde religioſa illa Humiliatarum familia feliciter coaluerit, poſt varios, ut diximus, adverſos Ordinis caſus, hodiedum ſubſiſtens. Hiſce ita præmiſſis, ad argumentum accedimus, de Sanctæ noſtræ reliquiis ex inſtituto acturi, quæ ut caſu plane mirabili eo adductæ ſunt, ſic ſingulariter poſt ſe reliquerunt ſanctiſſimæ Chriſti Hoſpitæ patrocinationis documenta. Hæc igitur modo in præcitata Mi. relatione narrat Badius.

C

quæ ex arcbivis Card. de Brancaco

43 Non multis poſt memoratam modo parthenonis fundationem annis, hoc eſt, inquit, circa annum 1389. tranſiturus illac ex Gallia, a Clemente VII. Avenionenſi pronotus Cardinalis Joannes de Brancaco, Romam proficiſcens, ubi ad Montugum progreſſus eſt, ſenſit, vi quadam occulta, equum eus infidebat, retineri prohiberique, quo minus ultra procederet. Caulam porro inquirens inſoliti hujuſmodi prodigii, edoctuſque, monaſterium illud S. Marthæ Benhanicæ ſororum, cujus ipſe venerandas reliquias, nempe digitis groſſioris ſeu medii articulum e Provincia ſecum abſportaverat, facile intellexit, ſuperiori poteſtate ſeſe compelli, ut pretioſa illa, quantumvis ſibi cara lipſana ibidem loci honorandadeponeret; ſtatimque monaſterium ipſum ingreſſus, ejus ſuperiore ceteriſque monialibus ad ſe vocatis, rem, uti contigerat, ingenuo expoſuit, ſacrumque theſaurum proferens, eo ipſas munifice donavit recreavitque, gratiſſimo utique munere, tum quod beatiſſimæ ſuæ Protectricis ac Matris eſſent reliquiæ, tum quod divina diſpoſitione ad ſe tranſmiſſæ viderentur. Ex ſcriptis autem miraculis, id præ ceteris refero, quod an. 1524. idque multiplex accidit in quatuor diverſis monialibus, ejuſdem Sanctæ interceſſione eodemque tempore a præſentiſſimo mortis D *periculo liberatis.*

44 Enumerantur iſtic fuſius morbi varii quibus tum laborarent quatuor ſorores propriis nominibus exproſſæ, nimirum Magdalena Libri, Anna Davanzati, Bernarda Bernardi, Andrea de Guidi, quæ cum perieuloſiſſimis infirmitatibus diu affictæ decubuiſſent, jamque a medicis pro depoſitis haberentur, id demum conſilii, id auxilii ſuperfuit, ut ſanctiſſimæ Patronæ reliquiæ e templo per ſuperiorem, pie comitantibus ceteris omnibus monialibus, ad prope agonizantes eu ordine deferrentur, quarum monaſtlis jam faucta ipſa Martha ſeſe præſentem exhibuerat, certaſque de valetudinis recuperatione reddiderat. Id certe, ſtupentibus omnibus, continuo ſubſecutum eſt, ut tres e lecto mox ſurgentes Soſpitatrici gratias ad ejus aram acturæ feſtinaverint, alia, quæ nonnihil dubitaverat, eadem etiam reliquias ad templum ſubſecuta fuerit ſana prorſus & integra. Porro tanti miraculi fama cum ad aures Vicarii generalis P. Benedicti Bortoli perveniſſet, eo ſtatim advolavit, ipſaque S. Marthæ feſta luce, inſigni celebritate gratiæ Deo ſanctiſſimæque Thaumaturgæ ſolenniſſime peractæ ſunt; tota rei ſerie in tabulas debite relata, quam hic in pauca contraxiſſe ſufficere exiſtimavimus. E *ibidem eſt labra.*

multis miraculis

45 Nec prætereunda ſingulariſſima etiam gratia, quæ in totam iſtam ſacram familiam, eximio prorſus S. Marthæ favore & patrocinio, annis poſt quinqua collata eſt, dum anno 1529. furente rurſus bello, ut jam tot annis in Tuſcia tumultuatum fuerat; armis tunc circa Florentiam undique perſtrepentibus; dumque militari licentia diriperentur omnia incenderenturque, monialet vero in cutiora loca ſe recepiſſent, relicta ad domus cuſtodiam unica vetula ſorore laica, id prodigii obſervatum eſt; graſſantes milites monaſterium ingreſſos, tanta formidine ſubito fuiſſe correptos, ut nec unus ad diripiendum manum extendere auſus fuerit: nimirum virgo aliqua ipſos perterruit candidis veſtibus indata, conſtrictum draconem fune ducens, virginum cellulas omnemque monaſterii ambitum circumjens, quam S. Martham fuiſſe, ea forma in templo depictam, conſtant omnium ſuit opinio: id certe indubitatum, nullam prorſus a militibus illatam monaſterio injuriam aut jacturam; aſſirentibus etiam annalis prædatoribus, virginum pſalmodiam noctu ſe ſæpius intelleuiſſe, cum tamen certo ſcirent, nullam prorſus religioſum eo tempore ibi exſtitiſſe. Atque hæc ibi: nunc alias per Italiam, Romanas ſaltem Bononenſeſque eccleſias perluſtremus. F

Item Romæ de prædicta eccleſia,

46 Satis celebris Romæ eſt S. Marthæ eccleſia prope collegium noſtrum Romanum, exſtructa cum eximio monaſterio, anno, ut inquit Panciroius 1536. incredibilis prope cura & zelo S. Ignatii de Loyola Societatis noſtræ fundatoris, ut feminæ pœnitentes a lubrica vita converſæ ibidem reciperentur ad meliorem vitam inſtituendæ, quibus poſtmodum alio translatis, admiſſæ ibi eo monaſterio fuere virgines ſanctimoniales, ſub regula S. Auguſtini hodiedum iſtic ſuperſtites. Ad rem noſtram hic facit maxime, quod, teſte Piazza in Hemerologio, ſanctæ Marthæ reliquiæ in ejus loci eccleſia honorari dicantur. Eſt & aliud Romæ dicatum S. Marthæ templum poſt S. Petri baſilicam, ubi & hoſpitium ſeu noſocomium exſtat, in uſum Pontificiæ familiæ deſtinatum. Porro ad S. Cæciliæ tria S. Marthæ oſſa reperit laudatus Piazza, aliaſque ejuſdem reliquias ad S. Mariæ de Victoria. Bononiæ item in S. Vitalis platea templum ſanctæ Chriſti Hoſpitæ ſacrum

A *crum memorat Maſinius ad hunc diem, in quo & ipſius reliquiæ venerationi exponuntur, quemadmodum & in eccleſia metropolitana, ad S. Stephani, & ad S. Luciæ PP. Societatis Jeſu.*

In Belgio, 47 *Neque Belgium noſtrum ſacris* S. Marthæ *pignoribus carere, oſtendit Rayſſius, ubi ipſa non uno loco ſe invenisſe teſtatur in ſuo Hierogazophylacio Belgico. Atque imprimis in nobiliſſimo Aquicinctino cœnobio pag.* 58. *nobis refert* pedem integrum beatæ virginis Marthæ, *utique noſtræ ſeu Tarascenſis, quæ ſola celebris fuit hactenus.* Hic pes ſiniſter eſt, *inquit Rayſſius*, integer prorſus carne & oſſibus conſtans, ioſignique theca ex cryſtallo, maximi ſane pretii in formam calcei effigiata, decenter incluſus. *Addit in ſuo ſacrario Bucelinus*, os ejuſdem perinſigne in mooaſterio B. V. M. de Naxara, *ut in Hiſpaniam quoque* S. Marthæ *reliquiæ perveniſſe, ex ipſo intelligas. In Parco deinde, celebri juxta Lovanium abbatia Ordinis Præmonſtratenſis pag.* 401. *jam dicti Hierogazophylacii, inter varia ſacra & veneranda cimelia etiam* S. Marthæ *annumerantur. Demum pag.* 494. *catalogum bene longum texit reliquiarum noſtrarum Mechlinienſium, ubi dono dominæ Adrianæ de Ridder, particulæ aliquæ aſſervantur* de ſanctis Maria & Martha.

48 *Ne plures alios theſaures inveſtigare cogar aut evolvere, quod ab aliis majori otio fieri facile patiar, ſuggero poſtremas mihi quidem notas reliquias, quas offert tomus noſter primus Januarii pag.* 1084. *in longiori Pragenſi ſerie, tum tomus ejuſdem menſis alter pag.* 612. *in pari ſacrorum ejuſmodi lipſanorum enumeratione Ulyſſiponenſi, ubi inter cetera etiam aliqua* S. Marthæ *recenſentur. Porro Pragenſes iſtas paulo notabiliores oportet eſſe reliquias, cum earum haud dubie cauſa, & erectum magnificum ſacellum, & per univerſam diœceſim ſolenne feſtum in ſuis ſacris Bohemiæ pulveribus narret noſter Crugerius tom.* 1. *pag.* 19. *Atque hiſce, qua hactenus deducta ſunt, ſi non criticis & moroſis hominibus, ſaltem pus* S. Marthæ *cultoribus factum ſatis exiſtimo.*

D AUCT. J. B. S.

Præce & nobis.

E

B

DE SS. LUCILLA, FLORA, EUGENIO, ANTONINO, THEODORO, ET OCTODECIM SOCIIS MARTYRIBUS.

ROMÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§. I. Antiquus horum Sanctorum cultus, incertum martyrii tempus, & ambigua eorum ab aliis diſtinctio.

XXIX. JUL. *De immemorabili trium priorum Martyrum cultu conſtat ex tribus S. Petri Damiani ſermonibus; quos in annua eorum feſtivitate habuit, & in quorum ultimo geſta & martyrium* Lucillæ, Floræ, *ac* Eugeoii *ſeu potius* Eugegii *hiſtorice exponit. Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib.* 6. *cap.* 157. *Acta & martyrium trium priorum narrat, & de reliquis martyrii Sociis*

Ex antiquis auctoribus,

C *hæc addit*: Horum exemplo Antonius, Theodorus, Dionyſius, Apollonius, Capanus, Pioſus, Corſeus, Cborigenes, Pacus, Saturous, Victor, & alii novem, quorum nomina mioime reperta ſunt, ſe Chriſti cultores acclamantes, ab eodem præfecto (*nempe Helio, de quo antea egerat*) gladio cæſi martyrio coronantur, quorum omnium paſſio agitur IV. Kal. Auguſti.

adſiciatis mutatis 2 *Franciſcus Diui, advocatus Luciuianenſis, qui ſub nomine Academici Recollecti diſſertationem pro Actis ſanctarum* Floræ & Lucillæ *contra Baronium anno* 1723. *Lucæ typis vulgavit, publicam earumdem Virginum ac Martyrum venerationem in illa diſſertatione pag.* 48. *exponit his verbis*: Cultus ſanctarum Virginum pluribus in locis ſatis latus apparet ex eccleſiis ſub nomine SS. Floræ & Lucillæ conditis, & affluentia populorum veneratis: exſtat enim templum Caſtri Turritæ non longe ab Arretio, & eccleſia Stagiani, item eccleſia Sarnæ, & alia Verrazzaoi, ut æque eccleſia Poggioli, & eccleſia Sapigni ſub nomine earumdem Sanctarum; & vetuſtiſſima eccleſia Hoſtiæ Tyberinæ, & ſatis antiqua in Monte Amiato, & magnificum templum ſanctarum Floræ & Lucillæ civitatis Arretinæ, & alia plura monumenta in aris & picturis ubique diffuſis. *De inclyto Benedictini Ordinis monaſterio, quod ab his duabus Virginibus cognomen habet, & de ſacris illarum reliquiis eo tranſlatis poſtmodum agemus.*

3 *Inter Martyrologia, quæ de his Sanctis memuiſſe novimus, primum eſt Uſuardinum, quod Grevenus anno* 1525. *Coloniæ edidit, & in quo ad diem* XXIX. *Julii leguntur ſequentia*: Eugenii regis barbarorum, Floræ, Lucillæ virginum cum aliis multis martyrio coronatorum. *Molanus eodem die in additionibus ad Uſuardum minore charactere* SS. Floram & Lucillam *tantummodo exprimit, aliosque generatim ſic memorat*: Romæ ſanctarum virginum Floræ & Lucillæ martyrum cum aliis multis, quarum Paſſio habetur, & exſtat de eis ſermo Petri Damiani. *Maurolycus in ſuo Martyrologio de tribus primis nominatim agit, & aliorum numerum ita recenſet*: Romæ ſanctarum Floræ & Lucillæ virgioum cum Eugeoio barbarorum rege & aliis viginti ſub Achio (*veroſimiliter* e *pro* e *legit*, & Aelium *dicere voluit*) præfectum paſſarum.

& cæteroſ. dum Martyrologus,

F

4 *Petrus Galeſinius plura eorumdem Martyrum nomina ſic expreſſit*: Romæ item ſanctarum virginum Lucillæ & Floræ, Eugenii, Aotonini, Theodori, Dionyſii, Apollooii, Capaoi, Pioſi, Corlei, Chorigenis, Pacii, Saturnini, Victoris & aliorum novem, qui Galieno imperatore ob præclara certamina fidei confeſſione in primis illuſtres, coronantur. *In notis autem ad hunc Martyrologii ſui locum iudicat, ſeſe ea de-*

oſtendit tantummodo bili cultus horum Martyrum,

A *ſumpſiſſe* ex libro ſcripto & tabulis eccleſiaſticorum annalium, ex ſermone item Petri Damiani xx. qui manu ſcriptus exſtat. *Cum Petrus Damioni detribus primis Sanctis dumtaxat mentionem faciat, haud dubie Galeſinius reliqua Martyrum nomina ex Petro Equilino vel aliis eorum Actis hauſit. Martyrologium Romanum, quo hodiedum utimur, circa numerum Martyrum cum Galeſinio convenit, ſed panciores proprio nomine ita appellat*: Romæ præterea ſanctorum martyrum Lucillæ & Floræ virginum, Eugenii, Antonini, Theodori, & Sociorum decem & octo, qui ſub Gallieno imperatore illuſtre martyrium obierunt.

Auct. G. C.

vocat Baronius

5 *Si Martyres iſti* ſub Gallieno imperatore *paſſi ſint, ut hoc in Romano Martyrologio & apud Gateſiaium dicitur, illud intelligendum eſt juxta monitionem eminentiſſimi Baronii, qui in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 262. *num.* 55. *ita ſcribit*: Quod autem ſpectat ad Martyres Romæ paſſos, quod nonnulli ſub Gallieno imperatore

B martyrium ſubiiſſe dicantur; non id accidit, ut, ceſſante Valeriano, ii martyrio fuerint coronati: quandoquidem (ut dicemus) Gallienus, capto ab hoſtibus Valeriano parente, mox perſecutionem ceſſare juſſit, datis pro Chriſtianis edictis; ſed quod ſolus Gallienus Romæ imperaret, Valeriano agente cum exercitu in Oriente, idcirco plerique Martyres, ſive Romæ, ſive alibi, ſub Gallieno paſſi dicuntur. *Hinc eminentiſſimus annaliſta eodem Chriſti anno num.* 57. *martyrium horum Sanctorum ita collocat*: Ibidem etiam Flora & Lucilla virgines, Eugenius, Antoninus, Theodorus, atque Socii decem & octo occiſi ſunt, Gallieno jubente, ut memoriæ prodium eſt in Romano Martyrologio, natali ipſorum die, quarto Kalendas Auguſti.

quæ 262. poſſus pe- primo aſſi- ſtit

6 *Neſcio, cur eminentiſſimus ſcriptor huic martyrio determinate aſſignaverit annum Chriſti* 262. *qui certe a vera chronologia aberrat*; quandoquidem Gallienus, capto ab hoſtibus Valeriano parente, mox perſecutionem ceſſare juſſit, datis pro Chriſtianis edictis, *ut ipſo Baronius ibidem fatetur. At Pagius in Critica ad annum Chriſti* 259. *num.*

C 8. *& ſequentibus contendit, Valerianum hoc ipſo anno* 259. *a Perſis captum fuiſſe*; *Tillemontius vero in Hiſtoria imperatorum tomo* 3. *pag.* 519. *&* 520. *probare nititur, captivitatem illam anno* 260. *collocandam eſſe. Quidquid ſit de hac chronologica controverſia, omnes eruditi jam deſerunt Baronium, qui eamdem Valeriani captivitatem uſque ad annum Chriſti* 262. *perperam diſtulit. Si igitur Gallienus, patre ſuo capto, ſtatim perſecutionem contra Chriſtianos ceſſare juſſit, quomodo potuerunt hæ Virgines cum aliis anno* 262. *ſub Valeriano & Gallieno palmam martyrii obtinere? Quomodo determinatus ſub his imperatoribus annus aſſignatur, cum hactenus nulla Actorum exemplaria aut veterum monumenta prodierint, in quibus glorioſum horum Martyrum certamen ſub imperio Valeriani & Gallieni referatur?*

Petrus Damianus illorum martyrium ad annum 270. *refert ſub Aurelio pra- ſecto*

7 *Initio numeri* 5. *dixi*; ſi Martyres iſti ſub Gallieno imperatore paſſi ſint, *quia S. Petrus Damianus in ſermone tertio de* SS. Flora & Lucilla, *qui a Conſtantino Caetano Romæ anno* 1606. *inter ejus opera tomo* 2. *in pag.* 247. *editus eſt, chronologiam Martyrologii Romani & eminentiſſimi Baronii multum præverſit, quando ipſidem ac pietate harum duarum Virginum ita agere incipit*: Gloriosæ igitur virgines Flora & Lucilla foroces temporibus, quantum intelligi poteſt & datur, Antonini cognomento Pii, cum Romæ luis ſanctis moribus in conſpectibus divinis arderent: foris verò ſecundum nominum ſuorum proprietatem florerent & lucerent, apoſtolicam vitam delegerunt. *Cum autem Antoninus Pius ab anno Chriſti* 138. *uſque ad* 161. *gubernaverit, veriſimiliter Petrus Damiani collegit, eas virgines ſub imperio illius floruiſſe*, quantum intelligi poteſt & datur *ex tempore martyrii, quod poſt viginti annorum captivitatem ſubierunt, & de quo Petrus in eodem ſermone pag.* 248. *circa finem ſic loquitur*: Imperantibus igitur Romæ M. Antonio Vero & Commodo Aurelio, anno ſcilicet Domini centeſimo octogeſimo vel circa, SS. virgines Flora & Lucilla ſororea eum Eugegio rege ad martyrium ſuſcipiendum pro Chriſto urbem Romam intrantes inveniunt, agente præfecto urbis, Helio nomine, furor * gentilium contra Chri- * lege fuoy, ſticolas deſævire. *Alia Actorum apographa certum martyrii tempus non indicant, excepto uno infra producendo, quod illud etiam ſub iiſdem imperatoribus collocat.*

eo tempore nondum ea Acta inventa fuerunt

8 *Quod ſi forte hæc* Floræ, Lucillæ & Eugegii *hiſtoria confuſa ſit cum Actis Luceiæ virginis & Auceia regis, de quibus die* XXV. *Junii actum eſt, martyrium eorum uſque ad tempora Diocletiani* E *differendum eſſet*: *nam anno Chriſti* 301. *urbi Romanæ præfuit Ælius Dionyſius, qui ſorte in his & illis Actis juxta morem ſatis uſitatum unico Ælii vel Helii nomine appellatur. De altero Romanæ urbis præfecto, qui Ælius Ceſetianus vocatur, & ſub quo hæ Virgines circa annum* 275. *martyrio affici potuerunt, poſtea agemus. Id unicum hic affero, ab anno Chriſti* 254. *uſque ad mortem Valeriani & Gallieni nullum Ælium occurrere inter præfectos urbi Romanæ, quos Bucherius noſter in Commentario ad Canonem Paſchalem Victorii cap.* 13. *a pag.* 236. *enumeras, & quorum ſimilem catalogum Georgius Eccardus ex codice Cæſareo inter ſcriptores medii ævi tomo* 1. *a pag.* 18. *nuper edidit. Hinc ſequi videtur, quod* Flora Lucilla & Eugegius *lauream martyrii non obtinuerint ſub imperio Valeriani aut Gallieni, cum toto illo tempore nullus Ælius aut Helius urbi Romanæ præfuerit, qui tamen in variis eorum Actis conſtanter nominatur. Quare in margine hujus commentarii nihil certi circa tempus martyrii* F *notare volui, cum tria Miſſ. Actorum exemplaria nullos imperatores nominent, & ſub illis, quos Petrus Damiani & Martyrologium Romanum ſignarunt, nullum Ælium aut Helium, Romæ præfectum, reperire potuerim.*

eſt Helius vel Ælius vocari poſſit.

9 *Ne quis autem hic hæreat ad nomen præfecti Romani, quem modo* Ælium *modo* Helium *appellavimus, audiat Raphaelem Volaterranum, qui in Commentariis Urbanis, Baſileæ anno* 1544. *impreſſis, lib.* 23. *fol.* 142. *agens de origine Æliorum & variis iſtius nominis viris ita præmonet*: ÆLIOS cum diphthongo & HALIOS cum adſpiratione ſcriptos utroque modo in antiquis marmoribus invenimus. *Scio, Joannem Glandorpium in Onomaſtico Romano col.* 11. *huic Volaterrano teſtimonio contradicere; at interim fateri debet, eumdem Claudii libertum, qui ſub Nerone impotenter dominabatur, in Annalibus Taciti lib.* 13. *cap.* 1. Ælium *nuncupari, qui in mox citanda Dionis Epitome pag.* 294. *& ſequente* Helius (*Græce* Hλιος) *vocatur. Adde, quod Tacitus lib.* 1. *Hiſtoriarum cap.* 37. *eumdem ſine diphthongo* Elium *nominet. Sic etiam quidam Galliæ populi ab antiquis geographis promiſcue* Hedui, *vel* Ædui *& ſimpliciter* Edui *appellantur, & a Græcis per vo-*

cem

A *cem Elium vel Ailium exprimuntur, ut apud Cellarium in Notitia orbis antiqui par. 1. lib. 5. cap. 2. pag. 536 videri poteſt. Non opus eſt pluribus hujus promiſcuæ ſcriptionis exemplis, cum ipſe hoſternorum Actorum defenſor, in cujus gratiam potiſſimum minutiora hujus hiſtoriæ adjuncta tam ſcrupuloſe examinamus, nullum hic nobis negotium faceſſat: advocatus enim ille obvium quemlibet Romanæ urbis præfectum, nomine Helium vel Ælium, ſub imperio Commodi vel Valeriani & Gallieni libenter arripuiſſet, ut ex jam dicendis ſatis apparebit.*

quem Dinus fruſtra quæſivit, 10 *Franciſcus Dini in memorata ſuperius diſſertatione putat, ſe ſub Commodo imperatore hunc Ælium vel Helium præfectum invenifſe, dum ibi pag. 39. ſic ſcribit*: Memorant etiam Q. Helium Lætum præfectum prætorio vel exercitibus ſub Commodo, ex Herodiano lib. 1. cap. 3. Gandorpius (*volvit ſupra citatum Glandorpium haud dubio indicare*) Baronius *&c. At imprimis Dinus hic nobis non oſtendit Helium præfectum Urbis, qualem Acta ab ipſomet edita ibidem pag. 55. clare requirunt his verbis*: Tunc autem Ancillæ Chriſti, quæ ad civitatem monitæ venerunt,

B Romæ ſe palam oſtenderunt, & poſt paucos diet comprehenduntur, & illico ducuntur ad præfectum urbis Romæ. Cumque oblatæ ſiſſent Helio præfecto Urbis, dixit ad eas. *Sed Dinus non ignorat, ut opinor, inter præfectum Urbis & præfectum prætorii apud Romanos ingens diſcrimen eo tempore fuiſſe. Si quis horum officiorum differentiam plenius noſſe cupit, conſulat Guidum Pancirolum in Notitia dignitatum imperii fol. 6. 115. & ſequentibus.*

& eſt hoc omnium viſimum; 11 *Præterea is idem prætorii præfectus, quem Dinum Q. Helium Lætum vocat, ab antiquis pleriſque auctoribus Q. Æmilius Lætus appellatur: Sic Epitome Dionis, quæ inter minores Græcos Romanæ hiſtoriæ ſcriptores Francofurti anno 1590. impreſſa eſt, in ea editione pag. 383. expreſſe habet, quod imperatori Commodo inter gladiatores pugnanti Æmilius Lætus præfectus prætorio aſſiſteret. Equidem fateor, eumdem in Onomaſtico Romano col. 57. nominari Q. Ælium Lætum a Glandorpio, qui forte ſecutus eſt quamdam Lampridii editionem, in qua Ælius legebatur: nam inter novemdecim Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores, quos Janus Gruterus Hanoviæ*

C *anno 1611. edidit, pag. 284. in ipſo Lampridii textu ita habetur*: Quintus Æmilius Lætus præfectus & Marcia concubina ejus inierunt conjurationem ad occidendum eum. *Hinc quoque inter ſex Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores, Lugduni Batavorum anno 1671. cum variis notis impreſſos, præter Salmaſii monitionem editor ibidem tomo 2. pag. 320. ad eumdem Lampridii locum hæc notari jubet*: QUINTUS ÆLIUS LÆTUS; ſcripti ÆMILIUS; ſic Dio & Zonaras *ſua ætate in ſcriptis codicibus Æmilium legiſſe videtur, cum in Pariſienſi editione anni 1686. tomo 1. Annalium pag. 600. de illo ipſo ſic ſcribat*: Æmilius (Græce Αἰμίλιος) Lætus præfectus, & Electus cubicularius, cum eum factis illis offenſi monuiſſent, ut deſiſteret, iracundiam & minas illius (*tempore imperatoris Commodi, de quo ibi agitur*) metuentes, in bubulis carnibus venenum ei præbuerunt. *Hæc ſatis ſuperque dicta ſint de iſto prætorii præfecto, qui huc non pertinet, etiamſi revera nomen Ælii habuiſſet.*

Suſpicor nunc, Acta hujus Martyrum cum aliis confuſa eſſe. 12 *Præter ſuperius indicatam confuſionis ſuſpicionem, qua oritur ex nomine Ælii vel Helii præfecti, ſub quo tam Lucia virgo & Aucejas rex, quam Flora & Lucilla cum Eugegio rege in utriſque Actis martyrium ſubiiſſe dicuntur, alius non vexat ſcrupulus, quem eruditis proponimus, ut eum nobis evellam. In manuſcripto Actorum exemplari, cujus exgraphum anno 1640. P. Bealillus noſter Neapoli ad Bollandum miſit, præter Floram, Lucillam & Eugegium, numerus & nomina reliquorum Martyrum ita recenſentur*: Offerebantur autem & alii tredecim, quorum hæc nomina ſunt; id eſt Aſſerius, Antonius, Theodorus, Dionyſius, Apollonius, Caponius, Pyoſius, Coryſius, Origenes, Paceus, Saturius, Victorius, Victor, & alii novem, quorum nomina minime reperimus. *In veteſto codice eccleſiæ Aretinæ, ex quo inferius Acta eorum dabimus, poſt narratum* Floræ, Lucillæ, & Eugegii *martyrium hæc leguntur*: Offerebant autem miniſtri & alios duodecim id eſt Aſſerium, Antonium, Theodorum, Dionyſium, Appollonium, Caponium, Pioſium, Corſeum, Origenem, Paccum, Saturium, Victorem & alios novem, quorum nomina minime reperimus. *Simili fere modo nomina exprimit Ms. noſtrum Ultrajectinum S. Salvatoris, ad quod proxime accedit Petrus Equilinus, cujus verba ruſtio hujus paragraphi exhibuimus.*

E *erroneus ob tranſpoſitionem*

13 *Jam vero auctiarius Martyrologium Romanum, quod die* XXIV. *Junii ſic habet*: Ibidem (*ſcilicet Romæ, ubi etiam præcedentes Martyres paſſi fuerant*) ſanctorum Martyrum Fauſti & aliorum viginti trium. *At qui hic* Fauſtus *appellatur, in aliis Martyrologiis vocatur* Feſtus *vel* Sixtus, *cui antiquiſſima Hieronymiana* Luciam *ſeu* Lucejam *addunt hoc modo*: Romæ Feſti, Luciæ (*in Corbienſi* Lucejæ *legitur*) cum aliis viginti duobus. *Alia apographa hanc virginem & martyrem nominant* Lucelam, *ut in Opere noſtro ad diem* XXIV. *Junii, tomo* IV. *ejuſdem menſis pag.* 808. *videri poteſt. Galeſinius in ſuo Martyrologio ad eamdem* XXV. *diem Junii ita annuntiat*; Romæ ſanctæ Luceiæ virginis, Aceiæ regis, & viginti duo * martyrum. *Juverit hic ſemper obſervare numerum iſtorum Martyrum, qui utrobique ad viginti quatuor reducitur aut proxime accedit.*

* *lege duorum*

14 *Pergamus ad diem ſequentem ſeu* XXV. *Junii eum hodierno Martyrologio Romano, ubi ſic legitur*: Romæ ſanctæ Luciæ virginis & martyris cum aliis viginti duobus. *Hic omittitur Aucejas rex, quem Notkerus aliis eadem die ſic adjungit*: Romæ S. Luciæ virginis & Auceiæ regis, qui cum aliis viginti duobus pariter martyrio coronati ſunt. *Hic adde Luciam, quam tomo* II. *Julii pag.* 249. *inter Prætermiſſos collocavimus, & de qua Martyrologium Romanum die* VI. *Julii ita meminit*: Eodem die ſanctæ Luciæ martyris, quæ natione Campana, a Rixio vicario * tenta & acriter cruciata, eumdem convertit ad Chriſtum, quibus adjuncti ſunt Antonius, Severinus, Diodorus, Dion, & alii decem & ſeptem, qui in Paſſione collegæ & in corona fuere conſortes. *Ne hic operoſe actum agamus, vide plura tomo* V. *Junii noſtri a pag.* 11. *& attente conſidera nomina Sociorum, qui ibidem in Actis pag.* 14. *ſic exprimuntur*: Offeruntur ei alii viginti (*ſcilicet præter Luceiam virginem & Aucejam regem*) id eſt Antonius, Hereneus, Theodorus, Dionyſius, Apollonius, Apamius, Pronicus, Coteus, Orion, Papicus, Satyrus, Victor & alii novem, quorum nomina ſoli Deo cognita ſunt. *Hæc cum dictis dicendiſque compara, & ſedulo attende, an uſquam annuntiationum confuſio irrepſiſſe videatur.*

in Martyrologio Romano

* *al. Varo*

15 *Prætereo idem Martyrologium Romanum die* 15. *Decembris ſequentes Martyres ita celebrat*:

aliquoties repeti.

A Romæ ſanctorum Martyrum Irenei, Antonii, Auct. G.C. Theodori, Saturnini, Victoris, & aliorum decem & ſeptem, qui in perſecutione Valeriani pro Chriſto paſſi ſunt. *Memento, quod eminentiſſimus Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti 262 num. 57. affirmet, etiam hos viginti duos Sanctos ſub Gallieno imperatore laurea martyrii coronatos fuiſſe, quemadmodum de viginti tribus hodiernis ibidem aſſerit. Confer ergo fere æqualem Martyrum illorum numerum, ſimilia aliquorum nomina, & diligenter adverte, an diverſis diebus non ſit forte repetita ejuſdem ſanctæ cohortis annuntiatio, quamvis modo plura, modo pauciora illuſtrium iſtorum militum nomina exprimantur. Sed de hac re iterum ſermo infra recurret, quando Acta Luceiæ virginis & Auceiæ regis cum hodiernis Sanctorum noſtrorum Actis conferemus, & manifeſtam alterutrorum imitationem detegemus.*

§. II. Varia tum manuſcripta tum impreſſa Actorum exemplaria, eorumque antiquitas.

B

De Actis in publico Oratorii Romani

Inter quatuor horum Actorum apographa, quæ hactenus in litteraria Muſei noſtri ſupellectile conſervavimus, primum prodit ex collectaneis P. Antonii Gallonii, & excerptum eſt ex Ms. codice Oratorii Romani, littera H ſignato, ut in margine notatur. Hæc Acta, quorum ontographum apud Romanos Oratorii Patres adhuc in bibliotheca invenire arbitror, ab omnibus aliis in principio differunt, atque ita incipiunt: Tempore, quo Marcus Antoninus cum Aurelio Commodo Romanam rempublicam gubernandam ſuſceperat, anno videlicet ab Incarnatione Domini centeſimo trigeſimo tertio, quidam præpotens rex Eugegius, natione & Partorum genere oriundus, ingenti comparato exercitu Italiam petens, ſtatum reipublicæ Romanæ barbarica feritate invaſit, ac parta victoria regnum, quo venerat, repetens, Floram virginem ſanctimonialem, civem urbis Romæ, cepit una cum beatiſſima virgine Lucilla ſorore. *Anni imperatorum hic male componuntur cum annis Chriſti, qui manifeſtus error haud dubie per amanuenſis ſcitantiam irrepſit, & in fine eorundem*

C *Actorum ita corrigitur:* Paſſæ ſunt iſtæ gloriosæ virgines & Martyres Chriſti, anno ſalutis noſtræ centeſimo octogeſimo vel circa, quarto Calendas Auguſti. *Reliqua hæc hic omittimus, cum aliis Actorum exemplaribus plane conveniant.*

Baronii verosimilitudinem judicio ſubjicit,

17 *Non placet bis nobis præpotens ille rex, natione Parthus, qui cum ingenti ſuorum exercitu Italiam invaſerit, quandoquidem ex antiquis ſcriptoribus conſtat, tunc Parthos ab imperatoribus Romanis ultro in Oriente oppugnatos ac devictos fuiſſe. Hæc aliaque etiam Antonio Gallonio diſpliceruntur, ut in obſervationibus ad ſuam Italicam ſanctarum Virginum Romanarum Hiſtoriam poſt Acta* SS. Lucillæ & Floræ *pag. 143. & ſequente ſatis indicavit. Hinc probabiliſſime colligo, Gallonium hæc ipſa Acta, quæ Papebrochio noſtro ex ejus collectaneis perhumaniter communicata ſunt, præ oculis habuiſſe.*

ac contra primorum ſuum

18 *Fruſtra igitur Franciſcus Dinus in memorata* SS. Floræ & Lucillæ *apologia §. 2. nobis perſuadere nititur, ab eminentiſſimo Baronio dumtaxat viſa eſſe proliciora harum Virginum Acta, verſibus Leoninis aliiſque digreſſionibus interpolata, prout in quodam Aretini monaſterii codice continentur. Fruſtra, inquam, ſeverus Baronii judicium, de quo nos infra pluribus, hac ratione eludere conatur, & nimis confidenter pag. 30. ſic concludit:* Igitur hæc Acta, teſte etiam Antonio Gallonio, cum Baronio convivente, in libro de Virginibus Romanis pag. 142. ad diem 29. Julii fuerunt Baronio miſſa. *Non eſt dubitandum, quin Gallonius & Baronius judicaverint de illis Actis, quæ in Romana Oratorii bibliotheca conſervabantur. Hæc autem nec verſibus nec hymnis interpolata ſunt, quæ Acta, inquit ibidem Dinus,* credimus Baronio tranſmiſſa cum verſibus intermediis, digeſta in triginta lectiones, ſacræ Scripturæ locis accommode exornata: *nam Acta Galloniana, excepto principio, cum aliis fere ad verbum concordant, ut ſupra monuimus,*

D

ex ipſo Baronio confutatur.

19 *Potuiſſet Dinus hallucinationem ſuam colligere ex ipſo Actorum initio, quod Baronius in notis ad Martyrologium Romanum hoc die ſic citat:* Ejuſdem generis eſſe probantur ea, quæ legimus in manuſcriptis, quorum eſt exordium: Tempore, quo Marcus Antoninus cum Aurelio Commodo &c. *Non magis ovum ovo eſt ſimile, quam principio Actorum Gallonii hic citatum a Baronio initium. Interim ipſeque Dinus pag. 9. & ſequente fatetur, in prolixioribus monaſterii Aretini Actis prius varias Eccleſiæ perſecutiones narrari, & tandem lectione IV. hiſtoriam harum Martyrum ſic incipere:* Prænotata itaque tempeſtate quidam excellentiſſimus atque fortiſſimus barbarus rex Eugegius, *Confer hæc cum exordio, quod ex Actis Gallonii ſupra num. 16. dedimus, & utriuſque principii diſcrimen ultro in oculos incurret.*

E

Neapolitana & Belgica eorundem Actorum apographa

20 *Antonius Beatillus, Societatis Jeſu ſacerdos & ſtrenuus operis noſtri adjutor, Neapoli ad Majores noſtros anno 1640. tranſmiſit alterum eorumdem Actorum exemplar, neſcio ex qua bibliotheca aut codice deſcriptum, quod initio ab egrapho Galloniano prorſus differt: nam nullum martyrii tempus indicat, de exercitu in imperium Romanum irruente non meminit: ſed ſimpliciter aſſerit, ſanctas illas Virgines captas eſſe a ferociſſimo barbaro rege, Eugegio nomine, de cujus genere aut natione altum ſilet, Cetorum cum duobus ſequentibus apographis plane convenit, niſi quod in hoc, præter novem anonymos martyrii Socios, alii* tredecim *nominentur, ubi alia exemplaria tantum* duodecim *recenſens, quos ſupra num. 12. nominibus ſuis expreſſimus. Huic conſonat tertium apographum, quod olim Roſweydus noſter ex Ultrajectino S. Salvatoris codice accepit, ſi demas jam indicatam duodecim Sociorum diſcrepantiam &*

F

in fine quamdam exigui momenti elauſulam, quæ ponitur in Aretino Actorum exemplari, de quo jam pauca præmonebimus.

fere conterminum cum Ms. codice Aretino,

21 *Denique ampliſſimus D. Honorius Turamini, dum Aretino* SS. Floræ *ac* Lucillæ *monaſterio præerat, anno 1721, una cum humaniſſimis litteris ad nos miſit manuſcriptam Franciſci Dini diſſertationem, cui præmittebantur authentica earundem Virginum Acta, quæ Dinus anno 1723 ſimul cum apologia ſua contra Baronium typis vulgavit. Hæc omnia dignißimus iſte abbas pro ſingulari amore, quo ſanctas monaſterii ſui Patronas proſequebatur, nobis benigne communicavit, & ea Acta ex antiquo codice extrabi, epiſcopali ſigillo muniri, ac legitimis teſtimoniis roborari curavit.*

22 *Inter alias formulas, quæ in hujuſmodi inſtrumentis adhiberi ſolent, Angelus de Biſdomi-*

nis,

nis, publicus notarius Aretinus, de illo Actorum apographo ſic teſtatur: In Dei nomina Amen. Die Mercurii, undecima menſis Decembris 1720. Vitæ ioſraſcriptæ SS. Floræ & Lucillæ copia fuit extracta e quodam libro, in cathedrali Aretina exiſtente, cartæ pecudineæ cooperto ſoderis * ligneis: licet non numeratas tamen inveoitur ad paginas 96. circa medium deſcriptio Vitæ ſupradictarum Sanctarum, & quia cum dicto ejus originali concordare inveni, ego infraſcriptus notarius in fidem me ſubſcripſi. *Tunc Actorum egrapho ſubſcriptum erat propria manu notarii nomen, & deinde confectum aliorum teſtimonium de ipſius munere ac fide ſubſequebatur. Nos hæc Aretina Acta, cum aliis collata, poſt hunc commentarium excudemus, & in margine aut annotatis diſcrepantiam gravioris momenti obſervabimus. Nunc ad impreſſa Actorum exemplaria progrediamur.*

23 *Hic primum locum merentur illa Acta, quæ in operibus S. Petri Damiani tomo 2. a pag. 247. excuſa ſunt: nam Petrus Damiani in duobus aliis ſermonibus, quos de SS. Flora & Lucilla inſtituit, & qui eodem tomo pag. 95. & ſequentibus occurrunt, geſta earum paucis attingit, eaque potius oratorie quam hiſtorice exponit; at in tertia concione jam citata totam iſtius hiſtoriæ ſeriem percurrit, & quaſdam rei geſtæ circumſtantias explicat, quæ in Mſs. Actis tacentur. Sic aſſerit*, Eugegium *regem fuiſſe* in Africæ partibus, *de qua mundi parte in tribus Mſs. noſtris altum eſt ſilentium. Imo apographum Gallicanum indicat, illum natione Parthum fuiſſe. Verum ut hæc omnia facilius inter ſe conferri poſſint, etiam Acta ſub nomine S. Petri Damiani edita ſecunda loco recudemus.*

24 *Quamvis de primo Actorum ſcriptore ejuſque ætate nihil certi poſſit decerni, tamen conſtat, antiquiora Acta concionibus S. Petri Damiani materiam ſuppeditaſſe, cum ipſe in jam citata Conſtantini Caetani editione tomo 2. ſerm. 35. pag. 95. ſub finem ita loquatur*: Iſtæ itaque, ſicut in veterum geſtorum reperitur hiſtoria, a barbaro quodam rege captæ per geminata decennii curricula ſub honeſta cuſtodia ſunt detentæ. *Deinde circa medium paginæ ſequentis hæc habet.* Jam verò quod ſtylus tradit hiſtoriæ, Dominum ſcilicet eis nocturno ſilentio fuiſſe locutum, eaſque ad conſummandum Romæ provocaſſe martyrium *&c. Denique in ultimo ſermone pag. 247. ante ipſam Actorum narrationem ita præfatur*: Sed ipſa nobis hiſtoria jam loquatur, ipſa nobis Sanctorum originem, ipſa eorum vitæ progreſſum, ipſa conſummati certaminis gloriam jam propoſuit. *Ex his liquet, ante tempora Petri Damiani hanc traditionem aut hiſtoriam exſtitiſſe.*

25 *Certe eruditiſſimus Baronius priorem S. Petri Damiani ſermonem legerat, & nihilominus in notis ad Martyrologium Romanum hac die dolet, genuina harum Sanctarum Acta periiſſe, & vulgatam earum hiſtoriam ibidem in dubium revocat ex ipſis Damiani verbis, quæ in eodem ſermone pag. 96. ſic habentur*: Si tamen rei fides adhibenda, quæ dicitur. *Non me latet, quod Dinus in ſua diſſertatione hæc Damiani verba in alium ſenſum violenter detorqueat, & propterea eminentiſſimum Baronium pag. 11. ſic aggrediatur*: De cetero Baronius magnum colaphum impegiſſet ſancto Cardinali Damiano, quem Wernerius Cartuſianus vocat doctorum graviſſimæ auctoritatis, & Trithemius pietatis admirabilis, ſi probabile quidem fuiſſet, illum in aliquo dubitaſſe de veritate hiſtoriæ. *Tunc poſt ineptam contra eccleſiaſticos Baronii Annales retorſionem, quæ hic nihil ad rem facit, adverſarium pagina ſequente ſic interrogat*: Ad quid ergo aptiſſimis Scripturæ locis, hortationibus ad plebem confluentem orationes conſarcinaſſet ſcriptor ille piiſſimus, ſi in aliquo de rerum veritate anceps fuiſſet?

26 *Sed interrogatus Dinus reſpondemus, ab erauditiſſimis piiſſimiſque concionatoribus exemplis Sanctorum ac ipſorum Apoſtolorum quotidie populo ad imitationem proponi, etiamſi vulgata illorum Acta ab ipſis certa non habeantur. Sic concionatores quotannis in feſto ſanctæ matris Annæ, S. Margaritæ, S. Barbaræ, aliorumque plurimum ſanctorum vehementer hortantur populum ad patrocinium eorum implorandum, ac imitandas eorum virtutes, etſi de ipſorum geſtis multa incerta & improbabilia narrari non ignorent. An S. Petro Damiani magnum colaphum impingit, ut Dinjana phraſi utar, qui Actis S. Chriſtophori fidem abrogat, quamvis Damianus tomo 2. a pag. 92. in annua illius feſtivitate ſermonem inſtituerit? Potuit igitur S. Petrus Damiani de SS. Flora & Lucilla utiliter diverſas conciones habere, & bona fide populo proponere earum Acta, quæ nunc communiter circumferebantur, præſertim cum narrationis ſuæ certitudinem prudenter reſtrinxerit his verbis*: Si tamen rei fides adhibenda, quæ dicitur.

27 *Similes dubitandi formulæ in rebus hiſtoricis apud Damianum adeo uſitatæ ſunt, ut hanc Dinus contra communem hominum ſenſum fruſtra explicare conetur. Sic lib. 1. epiſt. 10. de veritate cujuſdam hiſtoriæ, quam conſcripſerat, ſe dubitare ſignificat his verbis*: Hæc eadem geſta, quæ ſcribimus, quia in tranſitu audire nos contigit, utrum inoffenſam fidei ſinceram teneant, certum per omnia non habemus. *Iterum lib. 2. epiſt. 14. poſt narrata varia miracula ad Deſiderium abbatem Caſinenſem ita ſcribit*: Hæc omnia, venerabilis pater, non ſine magno timore deſcribimus, ne vel per oblivionem propriam vel per infidæ relationis audaciam a veritatis linea quantumlibet declinemus. *Denique lib. 2. epiſt. 15. eumdem Deſiderium ſic caute monet*: Hæc ego, venerabilis pater, & alia quamplurima non ſine magnæ formidinis angore conſcribo, ne videlicet vel relatores mei meræ veritatis ſemitam non tenuerint, vel ipſe quoque relatinum in quolibet immemor, oblivione deliquerim. *Vides, non omnia pro indubitatis habenda eſſe, quæ ſanctus ille ſcriptor ex aliorum teſtimonio facile credit & narrat.*

28 *Quin imo nonnumquam ex populari traditione refert quædam adeo mira & improbabilia, ut omnentiſſimus Bellarminus in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis ad annum 1060. poſt enumerata S. Petri Damiani Opera de quibuſdam illius ſcriptis obſervatione prima ſic judicaverit*: In epiſtola ad Dominicum cap. 5. narrantur quædam leviora de animabus defunctorum, quæ die Dominico refrigerium pœnarum videntur habere, & in figura aviculaarum de lacu averni exire cernuntur, quæ fabulis fortaſſe ſimiliora ſunt, quam hiſtoriæ. *Prodigioſa hæc hiſtoria jam in editione Conſtantini Caetani, quæ anno 1610. Pariſiis prodiit, lib. 1. epiſt. 9. legitur, & iterum lib. 2. epiſt. 14. paucis indicatur. Sunt & alia, quæ doctiſſimus piiſſimuſque Bellarminus ibidem in ipſius ſcriptis reprehendit.*

29 *Quapropter ipſemet Sanctus iſte non diffitetur, quædam a ſe ex qualicumque aliorum fide narrari, & idcirco ea libero lectoris judicio ſubmittit, ut patet ex libro 1. epiſt. 9. ubi ſe propter hanc ipſam aviculorum hiſtoriam ſic excuſat*: Sed cum hæc de aviculis, & corvo inter aquas nigras

ex apographo Actorum egrapho anno 1720 accepimus

* ideſt lignoſis.

Ejuſdem Petri Damiani ſimilem hiſtoriam refert.

B

ex antiquioribus Actis.

C

an Damianum probetur a Baronio, contra quem inſurgit Dinus.

D

& Petro Damiani.

E

in rebus hiſtoricis

majorem tribuit auctoritatem

quamvis quæ ipſe ſanctus ſcripſerit.

F

Digitized by Google

A aliquando apparentibus, aliquando ſe abſcondentibus, in pagina digeſſiſſem, religioſus monaſterii Caſinenſis abbas Deſiderius advenit, ſeſeque rem ſic habere ſunditus abnegavit. Cumque illum & Humbertum, meum videlicet relatorem, in mutuis colloquiis deduxiſſem, Humbertus ait: Ego quidem hujus allegationis teſtimonium non defendo, verumtamen hoc ſimpliciter retuli, quod ab accolis loci illius audivi. Sed quoniam perſonæ iſtæ, Deſiderius videlicet & Humbertus, tantæ auctoritatis ſint, ut neutri eorum fides debeat denegari, ego quoque, quod ſcripſi, proeaciter non affirmo, ſed utrum verum ſit necne, legentium inquiſitioni relinquendum eſſe decerno. *An Deſiderius abbas magnum colaphum impegit S. Petro Damiano, quando narrationi ejus contradixit, ſeſeque rem ſic habere ſunditus abnegavit? Definat ergo Dinus majorem credulitatem a nobis exigere, quam poſtulaverit ipſemet Petrus Damiani, cujus bonam fidem & ſanctitatem interea veneramur.*

qui Acta Aretina

30 *Hic quæri poteſt, utrum Petrus Damiani aliquod exemplar ex quatuor manuſcriptis noſtris ſecutus fuerit. Franciſcus Dinus in jam ſæpe laudata diſſertatione pag. 4. & ſequente, id de Aretino eccleſiæ cathedralis apographo ſic confidenter aſſerit:* B Convenit in rerum ſubſtantiis earumdem Martyrum Paſſio, quæ reperitur in ſatis antiquo & integerrimo codice pergameno, picto & inaurato eccleſiæ cathedralis Arretinæ, in quo breviori ubique methodo continentur, ut dicitur in exordio: LEGENDÆ SANCTORUM TOTIUS ANNI, & antiquitas Legendæ SS. Floræ & Lucillæ ſatis prodit ex ſtylo ſimplici, ut firmiter credo, quinti ſeculi; utque candido lectorum judicio locum relinquam, io fine operæ pretium duxi univerſam hanc Sanctorum Paſſionem ad litteram fideliter, ut par eſt, tranſcribere. De his meminiſſe patet S. Petrum Damianum, qui ſcribebat ſeptingentis circiter abhinc annis, dum ſerm. XXXV. de SS. Flora & Lucilla inquit: ISTA ITAQUE SICUT IN VRTERI REPERITUR HISTORIA. *Hic majorem citationis accurationem & fidelitatem in Dino ego requirere, quia in eo ſermone hæc ſic leguntur:* C Iſtę itaque, SICUT IN VRTRUM ORSTORUM REPSRITUR HISTORIA, a barbaro quodam rege captæ, per geminata decennii curricula ſub honeſta cuſtodia ſunt detentæ. *Petrus Damianus non dicit, hæc reperiri* io veteri hiſtoria, *ſed* in veterum geſtorum hiſtoria. *Poterant autem eſſe vetera geſta, quamvis eſſes recentior eorum hiſtoria, ut ſumus frequenter in elucidandis Sanctorum Actis experimur.*

alioqui Mſſ. noſtra

31 *Jam vere ulterius contendo, quod Petrus Damiani memoratam Legendam Aretinam præ oculis non habuerit. Imprimis id probo ex tempore martyrii, quod Petrus Damiani exprimit, & de quo in hac Legenda Aretina prorſus tacetur. Deinde in ſermone Petri Damiani dicitur* Eugenius *fuiſſe rex barbarus* in Africæ partibus, *& ſanctas Virgines in Africam abduxiſſe, quæ regio in Actis Aretinis non nominatur. Denique Damianus nullum verbum facit de tot martyrii ſociis, qui in Legenda Aretina aliiſque Mſs. noſtris recenſentur. Nonne illi etiam ſanctas Virgines honore afficerent, quando in iis Albæ ita præfecto Helio reſpondentes inducuntur?* Notum ſit tibi quia Chriſtiani ſumus, & credimus in Chriſtum, in quem beata Flora & Lucilla crediderunt. *Cur igitur hos glorioſos certaminis comites & imitatores omiſiſſet, ſi hæc eadem Acta præ manibus habuiſſet?*

D *pro audito habuiſſe videatur*

32 *Ex his etiam conjicio, Acta Galliciana Petro Damiani non præluxiſſe, quia* Eugenius *in illis* natione & Partorum genere oriundus *ſcribitur, ut ſupra monuimus: ſi enim ea vidiſſet, quomodo* Eugegium *ex Partho in Afrum transformaſſet? Propterea tamen non inficior, Damiano alia Acta ad manum fuiſſe, quæ etiam vetera appellare potueris, quamvis duntaxat uno alterove ſeculo ante ſuam ætatem compoſita fuiſſent. Quidquid ſit, advocatus illo* ex ſtylo ſimplici *non evincit, Legendam Aretinam ſeculo quinto exſtitiſſe, etiamſi ſe id firmiter credere affirmet.*

ex quibus recentioris ſua hauſerunt, excepto Tamayo

33 *Petrus de Natalibus lib. 6. cap. 137. etiam aſſerit, ſanctas illas Virgines ab* Eugenio (*ſic pro* Eugegio *conſtanter ſcribit*) *in Africam abductas fuiſſe, ut infra apparebit, quando alia occaſione compendium Actorum ex illo proferemus. Ex hactenus aſſignatis fontibus ſua hauſerunt recentiores, excepto Tamayo, qui in ſuo Martyrologio Hiſpanico tom. 4. pag. 289. contra antiquiores ſcriptores Paſſionem earum propria auctoritate concinnavit, &* Eugenium *liberaliter civitate Romana donavit, Acta alio charactere ſic magnifice narrare* E *incipiens:* Eugenius civis Romanus tempore Valerii & Galieni imperatorum, cum adverſus Chriſtianos dira & immanis perſecutio exoriretur, & Helius præfectus adverſus Chriſti membra erudeliter deſæviret, its ut multorum fidelium corpora cruciatuum atrocitate diſcerperet, conſtans in fide cum aliis ſociis martyrialem congreſſum exſpectabat *&c. Non eſt operæ pretium referre reliqua, cum ipſemet Tamayus ibidem fateatur, ſeſe hæc omnia deſumpſiſſe ex recentioribus auctoribus, quorum tamen nullus* Eugenium, *quod ſciam, civem Romanum nuncupavit. Nihil attinet hic longe ordine recenſere alios ſcriptores, qui propter ſacras horum Sanctorum reliquias, quas ad patriam ſuam translatas fuiſſe exiſtimant, Acta illorum Gallice, Germanice, ac Hiſpanice ediderunt; nam de illis auctoribus alia occaſione iterum infra mentio facienda eſt.*

§. III. Diverſa recentiorum auctorum judicia de Actis horum Sanctorum. F

Card. Baronii ſuorumque Martyrologii Romani annunciationem de his Martyrum Actis ita judicat: Agit de his item Molanus in additionibus ad Uluardum. Exſtat manuſcriptus ſermo Petri Damiani in die natali prædictarum Virginum & Martyrum. Incipit: GAUDEAMUS, FRATRES &c. Quæ autem Petrus in Catalogo lib. 6. cap. 137. de his ſcribit, apocrypha omnino eſſe noſcuntur, nec ulla penitus veritate ſubſiſtunt. Ejuſdem generis eſſe probantur ea, quæ legimus in manuſcriptis, quorum eſt exordium: TEMPORE, QUO MARCUS ANTONINUS CUM AUSELIO COMMODO &c. Habet complura, quæ nec temporum nec rerum veritati ulla ex parte conſentiunt. Nec meliora his nactus videtur Petrus Damiani, dum de iiſdem Actis ſermonem texens, quaſi anceps per latum campum excurrentem orationem fræno quodam coercens ait: SI TAMEN REI FIDES EST ADHIBENDA, QUA DICITUR, &c. Dolemus clariſſimarum Martyrum germana Acta periiſſe; ſed magis dolemus, a nescio quo otioſo ac imperito,

quæ-

A quædam fabulosa commenta illorum loco esse supposita. *Hoc Eminentissimi scriptores judicium quidam probant, alii improbant, ut jam videbimus.*

alii scriptores,

35 *Antonius Gallonius in Historia sanctarum Virginum Romanarum sententiam Baronii amplectitur, & ibidem a pagina 143. in observationibus plures difficultates contra hæc Acta proponit. Silvanus Razzius in Vitis feminarum sanctitate illustrium tomo 4. fol. 107. verso memorata Baronii verba Italice vertit, & opinioni illius consentit. Nicolaus Des-Guerrois, presbyter Trecensis, in Gallicis sanctitatis Christianæ annalibus ad annum Christi 262. fol. 27. verso dolet cum Baronio, sincera horum Martyrum Acta interciderisse, & cum eodem censet, S. Petrum Damiani de illorum Actorum certitudine dubitasse. Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ die 19. Julii in annotatione ad hæc Acta opinionem suam declarat his paucis verbis:* Agit de illis Petrus in Catalogo lib. 6. cap. 157. Sed diverse narrat enim quædam, quæ parum verisimilia videntur; maxime de rege illo Eugenio.

B *ut pretor morem suum ipse Tamayus*

36 *Quin imo ipse Tamayus, quod mireris, hic præter morem suum adeo scrupulosus est, ut tomo 4. Martyrologii Hispanici pag. 289. de suspectis S. Eugenii Actis ita ratiunde pronuntiet:* Hinc veniunt reipuenda Acta conscripta de hoc sancto Martyre ab illustrissimo DD. Petro Gonzalez de Mendoza archiepiscopo Granatensi in Historia Salicensi lib. 4. cap. 9. fol. 818. ubi apocrypham scripturam secutus, Petri Equilini & aliorum commenta contexuit. *Sic ille, qui centies alibi fabulosa Sanctorum Acta defendit, ac novis fabulis auget; imo in his ipsis Actis, quæ pro genio suo verbose exornat, S. Eugenium propria auctoritate sive teste sine tabulis facit civem Romanum, & nihilominus hanc lucubrationem suam nobis pro genuina historia obtrudit. Ne vero ipsum judicii tam insolubi pœnituisse videatur, post Acta SS. Lucillæ & Floræ ibidem pag. 291. idem ita repetit;* Hæc sunt Acta istarum sanctarum Virginum genuina: illa vero, quæ Petrus Equilinus conſarcinavit, procul dubio apocrypha censenda sunt, ut notarunt Baronius, Gallonius, Razzius, & Ferrarius, quidquid in contrarium D. Petrus Gonzalez & P. Vargas commententur.

37 *Saltem ex his Tamayi verbis didici, Acta horum Martyrum ab illustrissimo Petro Gonzalez de Mendoza & R. P. Alfonso de Vargas contra Baronium vindicari. Primo igitur consului revereadissimum archiepiscopum, qui in Historia Hispanica divæ Virginis Salicensis lib. 4. cap. 9. post multa ratiocinia prudenter dubitat, an historiæ SS. Floræ, Lucillæ ac Eugenii ab altera Luceiæ virginis & Auceiæ regis distinguantur. Deinde ibidem pag. 823. opinatur, tempore Gordiani imperatoris seu anno Christi 242. in Africam abductas fuisse, & post viginti annorum captivitatem anno Christi 262. sub imperio Valeriani & Gallieni palmam martyrii obtinuisse. Hanc opinionem suam probare nititur ex ipso Baronio, qui in Annalibus ad annum Christi 242. num. 1. sic scribit:* Sabinus & Venustus consules creati sunt, quibus (ut auctor est Capitolinus) Gordianus Sabinianum cum suis in Africa rebellantem compressit.

C *contra duos scriptores Hispanos,*

38 *Fateor, hanc Afrorum rebellionem a Julio Capitolino inter sex Historiæ Augustæ scriptores pag. 161. referri; sed nusquam ibi legimus, conjuratos illos adeo fuisse potentes, ut in Italiam ultro irrumpere auderent. Gratis tamen demus, Afros quosdam piraticis navibus Romana littera infestasse; restabit adhuc assignandus anno Christi 262. præfectus Urbis, nomine Helius seu Ælius, qualis sub toto Gallieni imperio non inventur, sicut supra §. 1. diximus juxta antiquos Bucherii & Eccardi catalogos, in quibus præfectus Urbis sub consulatu Gallieni v. & Faustini, seu anno Christi 262. Nummius Albinus vocatur.*

qui ea Acta sacri consentiunt;

39 *Alfonsus de Vargas ex Ordine Minorum S. Francisci de observantia in Vitis gloriosorum martyrum, quorum reliquiæ in Horteusi Deiparæ Conventu honorantur, historiam SS. Floræ & Lucillæ ex Petro Damiani Hispanice reddidit, mutato tamen martyrii tempore, ut sibi fol. 6. verso sincere præmanet. Deinde fol. 14. in observatione ad illa Acta repetit jam dictam illustrissimi præsulis Granatensis conjecturam, quam de tempore captivitatis ex rebellione Africana formaverat, & in fine observationis suæ concludit, quod auctoritas S. Petri Damiani sufficiat, ut de veritate hujus historiæ nemo audeat dubitare. At quomodo Alfonsus de Vargas dubitare ausus est de ætate harum Virginum, quam S. Petrus Damiani aperte expressit? Cur usque ad tempora Valeriani & Gallieni differt illarum martyrium, quod S. Petrus Damiani sub* M. Antonio Vero & Commodo Aurelio *diserte consignavit?*

ab opinione Petri Dam. tot discedunt.

40 *Discere cupimus, an aliquis scriptor, Petro Damiani antiquior, certamen harum Virginum sub imperio Valeriani & Gallieni collocaverit. Quod si juxta Alfonsum Petrus Damiani tantopere hic a vera chronologia aberraverit, an etiam in aliis ejusdem historiæ circumstantiis errare non potuit? Ceterum jam paragrapho præcedente ostendimus, ipsum Dei manum in rebus historicis non exigere a nobis tam cæcam credulitatem, ut narrationes suas nobis prudenti lectorum inquisitioni relinquere.*

Dinus hæc Acta ex professo defendit,

41 *Hos duces Actorum defensores labore multum superavit jam sæpe laudatus Franciscus Dinus, qui anno 1723. sub nomine Academici Recollecti Latinam dissertationem edidit, ut historiam SS. Floræ, Lucillæ ac Eugenii contra Baronium vindicaret. In ea apologia manibus pedibusque, ut ita dicam, supra relato Eminentissimi Baronii judicio obluctatur, & undique argumenta corradit, ut ea Acta verosimilia reddat, in utrumque paratus, sive martyrium istarum Virginum sub imperatore Commodo contigisse velis, sive illud octoginta circiter annis usque ad imperium Valeriani & Gallieni malis differre. Jam superius attigi aliquas illius conjecturas, quæ mihi haetenus non satisfaciunt, & quas propterea ibidem refutavi. Ceterum laudo pium Dini conatum, quamvis illum optato successu carnisse doleam. Nihilominus in ejus gratiam hic libenter jam subjicio, quæ sunt istius historiæ difficultates utcumque dissolverit.*

& earum difficultates.

42 *Primo satis superque probat, nomen regis, quo Eugenius in Actis appellatur, antiquitus non habuisse tam restrictam significationem, qualis ei jam communiter tribuitur. Unde hic per regem intelligit dynastam aut potentem toparcham, idque erui ex ipsis Actis, in quibus non dicitur palatia, urbes, aut regnum, sed dumtaxat* domum suam & matronam suam, & filios, & omnes amplissimas possessiones *reliquisse. Denique ex variis sacris & profanis monumentis concludit, illud regis nomen druidi ac potenti piratæ tribui potuisse. Sed non erat opus tam multis testimoniis, ut explicaretur ille dignitatis titulus, quem Eminentissimus Baronius & Papebrochius noster jam dudum exposuerant, & quem viri eruditi haud difficulter admisuerunt.*

In illi accurrunt explicatio assumitur;

43 *Secundo recte ostendit, tam frequentem fuisse, in Africa rebellionem contra imperatores Romanos, ut Eugenius uno alterove earum tempore facile ad ostia Tiberina potuerit navem piraticam appellere,*

& in

A *& in terram deſcendens illas Romanas Virgines, vuri commorantes, ſecum in captivitatem abducere. Hæc non ſunt improbabilia, cum quotidiana experientia nos doceat, noſtris temporibus ſimilia ad littora Italiæ, & Hiſpaniæ ſæpius a piratis Afris clanculum perpetrari. Sed tunc rejicienda ſunt Acta Galloniana, quæ innuunt,* Eugeginm *terreſtri exercitu Italiam invaſiſſe, & cum Romanis feliciter dimicaſſe, ut colligitur ex his verbis:* Quidam præporens rex Eugegius, natione & Partorum genere oriundus, ingenti comparato exercitu Italiam petens, ſtatum reipublicæ Romanæ barbarica feritate invaſit, ac parta victoria, regnum, quo venerat, repetens, Floram virginem ſanctimonialem, civem urbis Romæ, cepit una cum beatiſſima virgine Lucilla ſorore. *Nos his Actis Gallonianis Aretina eccleſiæ cathedralis aliaque Acta libenter præferremus, ſi reliquæ difficultates tam probabiliter ſolverentur.*

Auct. G. C.

B *ſub maximo labore, ut Romanæ urbis præfectum*

44 *At Dinus in omnem partem ſe torquet, ut inveniat præfectum Urbis, nomine Helium, qui in omnibus Actis clare exprimitur. Cum vero talem non reperiret ſub imperio Valeriani & Gallieni, pag. 40. hanc excuſationem affert:* In Actis innumerabilibus & probatiſſimis nomina Auguſtorum non leguntur, ſed præfidum tantum, quorum nomina impoſſibile eſt verificari ex hiſtoriis illorum temporum, quamvis tunc tamquam clariſſimi omnibus innoteſcerent. *Sed illa excuſatio hic non obtinet: etſi enim libenter concedam, omnia talium præſidum nomina ex antiquis hiſtoriis probari non poſſe, tamen legitime concludo, nullum Helium ſub Valeriano & Gallieno fuiſſe præfectum urbis Romanæ, quia apud Bucherium & Eccardum ſupra citatos exſtat antiquiſſimus catalogus, in quo præfecti Urbis ab anno Chriſti 254. uſque ad annum 354. ſine ulla interruptione recenſentur, & ibi ſub toto Valeriani & Gallieni imperio quotannis præfecti Urbis ab Helio longo diverſi nominantur. Hæc igitur diſerta præfectorum Urbis enumeratio deſtruit frivolam Dini excuſationem, quam alioquin ex ſilentio antiquitatis non prorſus fruſtra allegare*

C *potuiſſet.*

quendam Ælium invenit;

45 *Nec minus Dino laborandum fuit, ut quæreret quemdam Helium, qui ſub imperatore* Commodo *præfecturam urbis Romanæ adminiſtraſſet. Hinc pag. 39. memorat* Q. Helium Lætum: *ſed jam ſupra diximus, hunc probabilius* Q. Ælium Lætum *appellari, & ipſe Dinus fatetur, illum fuiſſe præfectum prætorii, tum tamen præfectus Urbis aſſignandus eſſet. Cum autem ſatis adverteret, hunc præfectum prætorii ab eruditis pro præfecto Urbis non facile admittendum eſſe, confugere cogitur ad P. Helvium Pertinacem, qui ſub* Commodo *præfectum Urbis egit, & poſtea imperium Romanum gubernavit. In ea hypotheſi gratis petit, ut Helvium pro Helio contra unanimem Actorum conſenſum legamus.* Sique errori amanuenſis tribuatur, *inquit pag. 34.* ubi ad Commodi tempora Paſſio ſanctarum Virginum referatur, HELVIUS, non HELIUS, præfectus in Actis legendus eſſet. *Sed Dinus, neceſſitate compulſus, contra conſtantem Actorum lectionem ſine ullo fundamento excogitavit hunc amanuenſis errorem, qui proinde tam facile negatur, quam aſſeritur.*

qui fruſtra laboravit eorum ſententiam;

46 *At viro ſedulo, Helium præfectum ubique fruſtra quærenti, feramus opem, quam poſſumus, dummodo a ſententia ſua paululum velit recedere. Primo itaque dicat, iſtas duas Virgines ſub imperio Valeriani & Gallieni potius ab aliquo dynaſta barbaro abductas fuiſſe, quam ſub iis imperatoribus martyrium conſummaſſe, & poſt viginti annorum captivitatem ei Ælium Urbis præfectum oſtendemus. Hac aſſertione non contradicet Aretinis cathedralis eccleſiæ Actis, quæ nullos Romanos imperatores deſignant, ſed duntaxat præfectum Romanæ urbis nominant Helium, ſub quo Virgines iſtæ una cum* Eugeglo *coronam martyrii adeptæ fuerunt. Neque improbabiliter aſſeret, illas Virgines ſub imperio Valeriani & Gallieni in captivitatem abductas fuiſſe, cum barbaræ gentes eo tempore undique in imperium Romanum atque in ipſam Italiam irruerent, ut ex veteri hiſtorico jam oſtendemus.*

D

43 *Zoſimus, qui anno 590. Francofurti cum aliis Romanæ hiſtoriæ ſcriptoribus Græco-Latine excuſus eſt, lib. 1. Hiſtoriarum pag. 646. ad propoſitum noſtrum hæc habet.* Valerianus, animadverſo periculo, quod imperio Romano cunctis ex partibus imminueret, Gallienum filium imperii conſortem deligit; & quod undique publicæ res infeſtarentur, ipſe verſus Orientem movet, ut Perſis reſiſteret: Europæos exercitus filio tradit, cohortatus eum, cum iis ut copiis ſemet irruentibus undique barbaris opponeret. Gallienus videns Germanicas gentes ceteris infeſtiores eſſe, quæ adcolas Rheni Celticas nationes acrius vexarent, hanc partem ſibi propugnandam ab hoſtibus ſumit; aliis, qui per Italiam, Illyricum, Græciamque prædis agendis intenti eſſent, duces eum eorum locorum exercitibus bellum facere juſſit. *Tillemontius in Hiſtoria imperatorum tome 3. pag. 322. affirmat, Gallienum anno Chriſti 253. ſocium imperii adſcitum fuiſſe, adeoque barbari Italiam infeſtabant circa hoc tempus, cujus poſtea oportet meminiſſe. Imo Scythæ poſtmodum ſub Gallieno univerſam Italiam excurſionibus ſuis affixerunt,* & ad ipſam uſque Romam perrexerunt, *ut Zoſimus ibidem pag. 650. teſtatur.*

& opportuno tempore

E

48 *Itaque nullo modo mirum foret, ſi ſanctæ illæ Virgines in tam crebra variarum gentium irruptione captæ fuiſſent ab aliquo principe barbarorum, qui circa annum 253. vel 254. Italiam depopulabantur. Hoc poſito, poſt captivitatem viginti annorum, qui in omnibus iſtarum Sanctarum Actis numerantur, eas Romam reducimus, & ibi opportune invenimus Ælium Ceſetianum; qui forte ſub imperio Aureliani præfecturam urbis Romanæ adminiſtravit, & certe electioni Taciti imperatoris anno 275. interfuit, atque hoc munere functus eſt, ut Vopiſcus in Lugduno-Batava Hiſtoriæ Auguſtæ editione tom. 1. pag. 605. teſtatur his verbis:* Ibi præfectus Urbis Ælius Ceſetianus ſic locutus eſt. *Si Dinus hoc ſyſtema amplexus fuiſſet, nihil a veriſimilitudine alienum protuliſſet, & hæc omnia facile conciliaſſet cum Aretinis cathedralis eccleſiæ Actis, quorum antiquitatem & fidem tantopere extollit.*

Ælium Urbis præfectum aſſignamus

F

49 *Noſtra hypotheſis ex eo confirmatur, quod imperator Aurelianus non diu ante mortem, quæ juxta exactiores chronologos anno Chriſti 275. evenit, perſecutionem contra Chriſtianos moverit, ut Lactantius in libro de Mortibus perſecutorum cap. 6. indicat his verbis:* Aurelianus, qui eſſet natura veſanus & præceps, quamvis captivitatem Valeriani meminiſſet; tamen oblitus ſceleris ejus & pœnæ, iram Dei crudelibus factis laceſſivit. Verum illi ne perficere quidem, quæ cogitaverat, licuit: ſed protinus inter initia ſui furoris exſtinctus

ut quodam hypotheſi.

A ſtus eſt. Nondum ad provincias ulteriores cruenta ejus ſcripta pervenerunt, & jam Cœnofrurio, qui locus eſt Thraciæ, cruentus ipſe humi jacebat, falſa quadam ſuſpicione ab amicis ſuis interemptus. *Aurelianus ergo ſub vitæ ſuæ finem (puta anno Chriſti 274. exeunte) cœpit Chriſtianos perſequi cruentis ſcriptis, ſive compoſitis contra nos edictis, ut Euſebius in editione Valeſiana lib. 7. Hiſt. eccleſ. cap. 30. loquitur, Quamvis autem ea edicta ad ulteriores provincias non pervenerint, tamen veroſimiliter Romæ & in vicinioribus regionibus publicata fuerant.*

quam vis dicit; prop. primus.

50 *Nec videmus rationem afferendi, quod hæc perſecutio cum morte Aureliani defierit: nam Euſebius loco proxime citato nos docet, Aurelianum conſiliis quorundam impulſum fuiſſe, ut hanc perſecutionem adverſus Chriſtianos excitaret. Quis non credat, etiam mortuo Aureliano, ethnicos his edictis abuſos fuiſſe, ut Chriſtianos perſequerentur? Quis ſibi facile perſuadebit, impios deorum antiſtites & ſacrificulos, præſertim Romæ, hanc occaſionem neglexiſſe,*
B *quin odium ſuum in Chriſtianos poterant explere? Non eſt ergo abſonum, ſi dicatur Ælius Ceſetianus poſt mortem Aureliani, vacante per ſex vel ſeptem menſes imperio,* Floram, Lucillam *ac* Eugegium *ob Chriſtianæ religionis profeſſionem anno Chriſti 275 capitis damnaſſe. De hac Aureliani perſecutione & martyribus, qui circa iſtud tempus paſſi ſunt, conſule Tillemontium tomo 4. Monument. eccleſ. pag. 345. & ſequentibus. Hæc quidem veroſimilia ſunt, & nec Actis nec antiquæ hiſtoriæ repugnant; attamen pro eorum veritate ſpondere non audemus, cum obſtet alia difficultas, quam paragrapho ſequente quibuſcumque iſtorum Actorum vindiciis ſolvendam proponimus.*

§. IV. Veroſimilis Actorum cum aliis confuſio, & manifeſta eorumdem mutua imitatio.

Jam §. 1. *de ambigua horum Martyrum ab aliis diſtinctione aliquid indicare cœpi; hic autem erudite lectori proponam rationes, ob quas aliquis non temere ſuſpicari poſſit, hiſtoriam* Floræ, Lucillæ, & Eugegii *confuſam eſſe cum Actis Luceiæ*
C *virginis & Anceiæ regis, quæ Papebrochius noſter ad diem* XXV. *Junii illuſtravit, Scio, illic ſeſam Luceiam induci, & regem nomine Anceia appellari: hic vero* Floram *cum* Lucilla *ſorore intervenire, & regem* Eugegium *nominari, Non ignoro, martyrium Luceiæ & Anceiæ ſub imperatore Diocletiano collocari; ſed etiam adverti, in tribus manuſcriptis* Floræ & Lucillæ *Actis nullos imperatores Romanos nominari, & S. Petrum Damiani ac Martyrologium Romanum hodiernum in iis aſſignandis multum inter ſe differre. Denique non inficior, hiſtoriam ſimilem bis contingere potuiſſe, quamvis non videatur re ipſa bis contigiſſe. At ſaltem contendo, ſi Acta non ſint eadem, illa ex his aut hac ex illis deſumpta fuiſſe. Quapropter compendium utriuſque Actorum hic ſimul exhibeo, ut de hac re lector ipſe judicet.*

52 *Petrus Equilinus in Catalogo lib. 6. cap. 4.* De ſanctis Luceia virgine & Anceia martyribus *ita ſcribit*; Luceia virgo & Anceias ejus dominus temporalis Romæ martyrium paſſi ſunt temporibus Diocletiani. Hæc Romana origine ab Anceia barbarorum rege capta & in patriam ſuam adducta eſt: quam dum barbarus violare vellet, audiens ab ea, quod Deum cæli haberet ſponſum, D
ejus defloratione extimuit, & reverenter ipſam Aucr.
tractans in ſolitaria domo poſuit, ancillis aliis G. C.
ei ad miniſterium deputatis, quæ die noctuque jejuniis & orationibus intenta erat, cujus etiam precibus idem rex pluries de ſuis hoſtibus triumphavit. Unde & ejus ſanctitatis exemplo ad Chriſtum converſus Virginem mansuſit. Dum autem illa repatriare vellet revelatione divina prænonita, Anceias Dei providentia, deſerto regno, Virginem uſque Romam ſecutus eſt, ubi ambo ipſi pro nominis Chriſti confeſſione detenti gladio martyrium impleverunt VIII. Kalendas Julii. *Vincentius Bellovacenſis in Speculo lib. 12. cap. 97. fere ſimilem eorumdem Actorum ſynopſim exhibet; ſed Luceja & Anceia martyrium ad diem ſequentem differt, ac illis viginti duos ſocios ita adjungit:* Paſſi ſunt etiam cum eis alii XXII. qui tunc in carcerem miſſi fuerant, quorum omnium martyrium celebratur VII. Kal. Julii.

53 *Nunc audi, quid idem Equilinus in Catalogo lib. 6. cap. 157.* de ſanctis Flora & Lucilla virginibus & Sociis martyribus *narret hoc modo:* Flora & Lucilla virgines cum ſociis ſuis Eugenio & aliis Romæ martyrium ſub Helio Urbis præfecto paſſæ ſunt. Hæ cum eſſent ſorores Chriſtianæ ſanctimoniales, & ex urbe Roma oriundæ ab Eugenio barbarorum rege captæ ſunt, & in Africam ductæ: quas cum tyrannus violare vellet, dixerunt regi, ſe Deum cæli habere ſuæ virginitatis cuſtodem & corruptionis ultorem. Quod ille audiens timuit, eaſque revereri cœpit, atque in quodam cubiculo incluſit, adhibitis ancillis ad miniſterium earum, quæ jejuniis & orationibus intendebant. Rex vero cum ſæpius ad bellum prodiret, earum ſe orationibus commendabat, & continuo de hoſtibus victoriam reportabat, omniaque ipſi ad votum proſpere ſuccedebant. Sicque viginti annis apud barbaros permanentes, poſt ipſum tempus divinitus admonentur, ut Romam redeant, & martyrium percipiant. Quod cum regi retuliſſent, ipſe jam mente Chriſtianus effectus, divino ſpiritu tractus, Virgines deferre noluit; ſed relicto regno, una ſecum Romam pervenit. F
Ipſæ autem ab Helio præfecto comprehenſæ, cum ſacrificare nollent, capite puniuntur, cum quibus & Eugenius ſe Chriſtianum profitens ſimul etiam decollatur. Horum exemplo Antonius, Theodorus, Dionyſius, Apollonius, Capanus, Piſous, Corſeus, Chorigenes, Pacus, Saturnus, Victor & alii novem, quorum nomina minime reperta ſunt, ſe Chriſti cultores acclamantes ab eodem præfecto gladio cæſi martyrio coronantur, quorum omnium paſſio agitur IV. Kal. Auguſti.

ex Petro E. cattuno, E

54 *Si quis adhuc de confuſione Actorum dubitet; quia in priore Petri Equilini compendio non memorantur Helius, Urbis præfectus, nec recenſentur martyris comites, illum de Actorum identitate aut ſaltem de mutua eorum imitatione prorſus convincendum arbitramur, quando utraque Acta longiora inter ſe conferre voluerit. Nos hic unum alterumve ſpecimen paucis dabimus circa Helium præfectum & martyrii ſocios, qui in priori Petri Equilini compendio omittuntur. In Actis SS. Luceiæ & Anceiæ, quæ ad diem* XXV. *Junii tomo* V. *iſtius menſis a pag.* 13. *ex Mſ. Vaticano & Amandino edidimus, ſic legitur:* Poſt paucos dies comprehenſa eſt ſancta Luceia a miniſtris, & adducitur ad Urbis præfectum Ælium, qui dixit ad eam: Tu Chriſtiana es? Virgo Dei reſpondit: Chriſtiana ſum: nam ad hoc me Dominus poſt

vi-

Ut Acta ſolus aut ſaltem ſimilia eſſe oſtendatur.

exhibemus duplici hiſtoria compendium

& quoſdam longiorum Actorum textus

A viginti annos de captivitate revocare dignatus est, ut martyrii coronam accipiam . . . . Sic præfectus, data sententia, jussit eam decollari. *In Actis hodiernis hæc de* SS. Flora & Lucilla *sic narrantur*: Post paucos dies comprehenduntur & illæ, ducunturque ad præfectum urbis Komæ: cumque oblatæ fuissent Helio præfecto Urbis, dixit ad eas: Vos Christianæ estis? Responderunt Virgines Christi & dixerunt; Christianæ sumus: nam ad hoc nos mittere Dominus noster Jesus Christus post viginti annos de captivitate dignatus est, ut ad martyrii coronam perveniamus . . . . Tunc præfectus, hac audita sententia, jussit eas decollari.

55 *Quod vero ad socios martyrii attinet, ii in Actis SS. Luceiæ & Anceiæ tomo citato pag.* 14, *sic enumerantur.* Offeruntur ei alii viginti, id est Antonius, Hereneus, Theodorus, Dionysius, Apollonius, Apamius, Pronicus, Coteus, Orion, Papicus, Satyrus, Victor, & alii novem, quorum nomina soli Deo cognita sunt. *Acta autem* SS. Floræ & Lucillæ, *quæ ex codice cathedralis ecclesiæ Aretinæ accepimus, hodiernus martyrii socios ita commemorant*: Offerebant autem ministri & alios XII. id est Asserium, Antonium, Theodorum, Dionysium, Appollonium, Capomium, Piosium, Corseum, Originem, Paccum, Sarurium, Victorem, & alios IX. quorum nomina minime repperimus. *Quid hic discernimus est, præter luxata quorundam Martyrum nomina? Verbo uno tanta est utriusque historiæ similitudo, ut eadem videri possit, aut saltem narratio unius ex altera, paucis mutatis, haud dubie desumpta fuerit, sicut quilibet ex attenta longiorum Actorum collatione facile deprehendet.*

56 *Dico, saltem narrationem unius historia ex altera, paucis mutatis, haud dubie desumptam fuisse: fieri enim potuit, ut duæ sorores Christianæ vi vel fraude ab aliqua dynasta ethnico abductæ fuerint, quem illa postmodum ad fidem Christianam miraculis converterint, ac etiam martyrii sui socium habuerunt. Hæc synopsis, cujus alia adjuncta ignorabantur, alicui posterioris temporis scriptori forte fundamentum præbuit, ut ex Actis Luceiæ virginis & Anceiæ reginæ hanc historiam adornaret. Simile quid contingere potuit uni virgini Christianæ, cujus ignota gesta fortasse aliquis Actorum exornator, quales non pauci a seculo IX. exstiterunt, ex historia* SS. Floræ, Lucillæ & Eugenii *isthem opisodiis amplificaverit.*

57 *Cum itaque de mutua Actorum imitatione apud attentos utriusque lectores constare debeat; rogo Dinum aut quemvis apologiæ ejus defensorem, ut nos doceat, utra historia prius conscripta fuerit. Equidem fateor, id difficultet determinari posse, nisi ipsa Actorum autographa inter se conferrentur, quod vix licet sperare. Papebrochius noster codices, ex quibus Acta* SS. *Luceja virginis & Anceiæ reginæ edidit, tomo* V. *Junii pag.* 11. *ita assignat*: Habemus ea Acta ex duobus insignibus Mss. altero Vaticano Romæ a nobis, altero apud S. Amandi in Hannonia monasterium invento a Rosweido; & eadem sæpius alibi vidisse meminimus. *Jam nos superius manuscripta hodiernorum Martyrum Acta recensuimus; sed eorum codicum, ex quibus excerpta sunt, antiquitatem etiam ignoramus, de qua sine oculata inspectione aut certis virorum peritorum testimoniis temere judicaverimus. Quare arbitramur, certo pronuntiari non posse, utra Acta sint genuina, nisi de majori aliorumorum antiquitate constiterit.*

58 *Fortasse Dinus reponet, Aretina ecclesia cathedralis Acta antiquissima & seculo* V. *composita esse, ut in sua dissertatione pag.* 4. *ex stylo simplici collegit. At respondeo, id tam facile negari, quam asseratur, & idem de Actis SS. Luceiæ & Anceiæ dici posse, cum hæc non tantum simili stylo, sed iisdem fere verbis aut phrasibus conscripta sint. Quod si contendat, ea a Petro Damiani visa esse, & vetera vocari, ut pag.* 5. *affirmat, assertionem ejus rotunde negabo ob rationes, quas §.* 2. *num.* 31. *produxi. Imo propter hanc ipsam eorumdem Actorum discrepantiam suspicabor, Acta Luceiæ & Anceiæ, qua sibi constant, hodiernis* SS. Floræ, Lucillæ, & Eugenii *Actis sinceritate & antiquitate præstare. Firmiter ergo Dinus statuat, quænam Acta* SS. Floræ & Lucillæ *velit sueri: nam ut naufragus modo unam, modo alteram tabulam arripit. Nunc cum Petro Damiani & codice monasterii Aretini Virgines illæ sub imperatore Commodo passas esse concedit; mox iterum cum Martyrologio Romano & Galesinio martyrium earum sub imperio Valeriani & Gallieni collocat, & utrobique a difficultatum procellis emergere conatur, dum interim sub his imperatoribus nullum Romanæ urbis præfectum, nomine Helium vel Ælium, potest assignare.*

59 *Quapropter Dino amice suadeo, ut defendat sola cathedralis ecclesiæ Aretinæ Acta, quæ antiquissima esse existimat. Neque ab hoc consilio meo videtur multum adhorrere, dum in dissertatione sua ad augustias redactus, pag.* 39. *de his ipsis Actis ita loquitur*: In illis vero cathedralis Arretinæ, quæ Acta asseri possunt excerpta fideliter ab antiquiori autographo . . . . . nihil dicitur, quod passæ sint sub Commodo, sed solummodo nomen Helii præfecti Urbis apponitur. *Defendat, inquam, hæc sola Acta, juxta quæ probabile captivis occasio, viginti captivitatis anni, & Ælius Cesetianus, Romanæ urbis præfectus, opportune inveniuntur; ut paragrapho præcedente a num.* 46. *ostendimus.*

60 *At tunc redibit quæstio, utrum Acta* SS. Floræ, Lucillæ & Eugenii (*tuutisper supponimus, unam historiam ab altera diversam esse*) *prius sint conscripta, & scriptori aliorum materiam subministraverint: nam in Actis SS. Luceiæ & Anceiæ opportunum captivitatis tempus, Ælius præfectus, & alia adjuncta æque probabiliter explicantur, ut Papebrochius noster ad diem* XXV. *Junii in Commentario prævio ante illa Acta erudite demonstrat. Imprimis præfectura Ælii Dionysii, quæ in annum Christi* 301. *incidit, optime concordat cum reliqua Actorum historia, quæ affirmat, Luceiam viginti annos in captivitate expleviisse, ac post illos Romæ sub Ælio præfecto Urbis laurea martyrii coronatam fuisse: si enim a præfectura Ælii viginti annos retrocedendo numeraveris, perveniet ad tempora Probi imperatoris, quibus hic raptus probabilissime fieri potuit, sive illum aperto bello, sive occulto latrocinio factum velis, ut ex sequentibus intelliget.*

61 *Flavius Vopiscus, inter sex Historia Augustæ scriptores Parisiis anno* 1620. *editus, in Vita imperatoris Probi narrat multa bella, quæ ille contra variat barbarorum nationes gessit; & pag.* 239. *post alia sic scribit*: Blemyas etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit, qui mirabilem sui visum, stupente populo Romano, præbuerunt. *Geographi passim testantur, Blemyas in Africa circa Ægyptum habitasse. Dubitari vix potest, quin victores Romani una cum aliis captivis*

Digitized by Google

A *vis præcipuos Blemyarum duces aut regulos Romam tranſmiſerunt, ut more ſuo triumphum de ſubacto populo auguſtiorem redderent. Quidni aliquis potentior iſtius gentis dux aut regulus clam aufugiens, aut ab ipſis Romanis in patriam remiſſus, Chriſtianam virginem, dolo interceptam, barbarica licentia ſecum abduxerit, ut ea abuteretur?*

62 *Quod ſi credere malis, virginem illam aperta* & antiqua hiſtoria *vi raptam eſſe, audi eumdem Vopiſcum, qui ibidem pagina ſequente de Probo ſic loquitur*: Facta igitur pace cum Perſis, ad Thracias rediit, & cantum millia Baſtarnarum in ſolo Romano conſtituit, qui omnes fidem ſervaverunt. Sed cum & ex aliis gentibus plerolque pariter tranſtuliſſet, id eſt ex Gepidis, Gautunnis, & Vandalis, illi omnes fidem fregerunt, &, occupato bellis tyrannicis Probo, per totum pene orbem pedibus & navigando vagati ſunt, nec parum moleſtiæ Romanæ gloriæ intulerunt. *Si tot barbaras nationes* per totum pene orbem pedibus & navigando vagati ſunt, *& Romanum imperium, aliis rebellionibus diſtractum, vexaverint, quidni aliquis barbarus dynaſta aut potens pirata ad oſtia Tiberina appulerit, & cum alia præda unam alteramve virginem Chriſtianam averterit?*

B 63 *Jam memorata Probi imperatoris geſta & barbarorum gentium rebellio circa annum Chriſti* 279. *vel* 280. *contigerunt, ut apud Tillemontium in Hiſtoria Imperatorum tomo* 3. *a pag.* 429. *videri poteſt. Si autem ab eo tempore viginti annos captivitatis computaveris, pertinges ad annum Chriſti* 301. *quo præfecturam Urbis adminiſtravit Ælius, ſub quo Lucia & Auceias coronam martyrii obtinuiſſe dicuntur. Propter hanc Actorum congruentiam cum veteri hiſtoria Papebrochius noſter, quem de nimia credulitate non facile accuſandum arbitror, Commentarium prævium de his Martyribus tomo* v. *Junii pag.* 12. *ſic fiunt*: Hiſtoria prævie explicatis, nihil video, cur recipi hæc Acta non poſſint, non ſolum ut antiqua, ſed etiam ut ſincera gravierque & veriſimiliter ſcripta; neque ullatenus ſimilia iis, quæ exculare cogimur, tamquam multis poſt rem geſtam ſeculis ex parum ſincera traditione, aut etiam præſumpta ſimilitudine adornata circumſtantiis, fabulam potius quam hiſtoriam referre judicandis.

64. *Si Dinus aut alius quiſpiam Actorum Arelatenſium vindex ſolide oſtenderit, hiſtoriam* SS. Floræ, Lucillæ & Eugegii *ab hiſtoria SS. Luceiæ & Auceiæ diverſam eſſe, libenter de illa, aut ſaltem de illius ſubſtantia, idem judicium feremus, & hypotheſim noſtram, ſuperius a num.* 46. *propoſitam, tamquam thеſim defendemus. Addidi, nos ſaltem de alterutrius hiſtoriæ ſubſtantia libenter ita judicaturos, quia mutua verborum ac phraſium imitatio in Actis longioribus tam manifeſta eſt, ut non poſſit negari. At vereor, ut alii, nis ipſam ſubſtantiæ diverſitatem ſatis clare demonſtret. Quamvis ob vehementem confuſionis ſuſpicionem inter præterminſſos hujus dei hanc ſanctorum Martyrum cæterorum ponere potuiſſemus, & lectorem ad Acta SS. Luceiæ, Auceiæ & ſociarum remittere, tamen Acta* SS. Floræ, Lucillæ *& aliorum hac die cum Martyrologio Romano etiam elucidare voluimus ob rationes, quas jam allegabimus.*

65 *Imprimis inter tot tamque diverſas barbarorum incurſiones, ut ſupra monui, abſolute fieri potuit, ut talis virginum Chriſtianarum raptus diverſo tempore bis contigerit, & ſimilem ſucceſſum habuerit, qui alicui poſterioris ætatis ſcriptori, circumſtantiarum ignaro, materiam præbuit, ut antiquiora ſimilis hiſtoriæ Acta imitaretur. Præterea religioni nobis ducebamus omittere* S. Floram (*etſi* Lucilla *virgo &* Eugegius *rex forſaſſe a* Luceia *virgine &* Auceia *rege non diſtinguerentur*) *de cujus immemorabili cultu ex S. Petro Damiani & quibuſdam Martyrologiis conſtabat. Denique ex reverentia ſecuti ſumus Martyrologium Romanum, quod hac die* S. Floram *cum aliis annuntiat, & ſuſe hanc hiſtoriam diſcuſſimus, ut facilius diſpicerent illi, quorum intereſt, utrum annuntiatio Martyrologii Romani ad diem* XXV. *Junii, &* XXIX. *Julii utrobique ſit retinenda, poſtquam cum Actis SS. Luceiæ, Auceiæ & ſociorum attente contulerint hæc*

Quæque hactenus dicta ſunt, alia adhuc addenda ſunt, C

eamen ob quaſdam rationes hac die illuſtrantur.

D Auct. G. C.

A C T A

Auctore Anonymo

ex Ms. codice cathedralis eccleſiæ Aretinæ, quorum authenticum apographum anno 1721. *ad nos miſſum eſt.* E

FLora virgo ſanctimonialis *a*, civis urbis Romæ, capta eſt una cum beatiſſima virgine Lucilla a ferociſſimo barbaro rege *b* Eugegio nomine. Cum vero cepiſſet eas, duxit in patriam ſuam *c*, videnſque eas eſſe pulcherrimas, voluit corrumpere eas. Ut vidit beatiſſima Virgo Flora illius libidinis inſaniam, ait ad eum: Noli vim facere, quoniam magnum habeo ſponſum, qui ſtatim vindicat injuriam meam in te. At ille iracundia repletus dixit ad illam: Et quis eſt ſponſus tuus, vel cujus eſt poteſtatis, ut vindicet injuriam tuam in me. At illa fiducialiter, ut ancilla Chriſti, nihil metuens dixit ad eum: Dominum meum Jeſum Chriſtum habeo ſponſum, qui eſt in cælo, cui me ego, & ſoror mea Lucilla devovimus eſſe ancillas, qui habet poteſtatem univerſæ carnis, & ſervimus illi ſine macula; qui & poteſtatem habet præſtare omnia petentibus ſe ex fide, & qui eum agnoſcunt.

a Sanctæ Floræ patria, ab Eugegio rege ſac. *b* *c*

67 At ille vero cum hæc verba audiſſet, dixit ad eas: Ergo, ut video, Chriſtianæ eſtis vos. Caſtiſſimæ Dei reſponderunt: Chriſtianæ ſumus F plane. Audiens vero eas eſſe Chriſtianas, territus eſt ab eis valde. Itaque ab ea hora cœpit eas digne honorare, ſicut merebantur ſperantes in Domino honorari, ſtatimque juſſit cubiculum digniſſimum præparari in remoto loco, ubi nullus virorum haberet ingreſſum. Cumque Electæ Dei in eum ingrederentur, digniſſimas quoque juſſit eis puellas obſequium exhibere, quibus præcepit, ut ab obſequio earum non recederent, ſed honorifice eis obſequerentur, ut ancillis Chriſti, dicens eis: Eæ vero magnæ ſunt, quæ Deum, qui eſt in cælo, colunt. Ibidem cum reſpondent.

68 At illæ Ancillæ Chriſti in cubiculo cœperunt orationibus, & jejuniis vacare, gratias magnas agentes Deo die, noctuque, eo quod dignas habuiſſet Dominus ancillas ſuas poſitas in captivitate, & tantam eis Dominus gloriam præſtitiſſet, ut gratiam invenirent in conſpectu regis alienigenæ. Pro eo etiam frequenter orabant Deum, ut nihil mali illi contingeret, nec in domo ipſius. Cum autem hæc feciſſet, contigit ei poſt paucum tempus, ut ad bellum procederet contra adverſarios ſuos, & ab his moriuntur.

A ſuos, cumque proficiſceretur, vocavit ancillas
ex Ms. Chriſti, & ait ad eas: Flora, & Lucilla, ancillæ Chriſti, precamini Deum veſtrum pro me, ut ſalvus redeam ad domum meam, ſuperatis eiſdem victiſque adverſariis meis & amplius vos honorabo. At illæ dixerunt ad eum: Vade, ioquiunt, ſalvus & ſanus; credimus enim in Deum Jeſum Chriſtum, qui eſt in cælis, quia iocolumis exiode reverteris.

qui etiam præcibus ſuis victoriam obtinuere,

69 At ille profectus contra adverſarios ſuos, devicit illos cito, & reverſus eſt ſanus in domum ſuam cum magna gloria; & exinde cœpit eas honorare, & velut matres habere, eo quod ita ei proveniſſet, Intellexit enim, quod per earum orationes Deus eum in omnibus adjuvaſſet *. Et quia loogum eſt totum, quod per eas Dominus operatos eſt, enarrare per ordinem, ex his, quæ geſta ſunt, breviter aliqua profequar. Quoniam quotienſcumque perrexiſſet ad bellum, adverſarios ſuos ſive per voluntatem, ſeu vi provolutos ad ſe eolligebat. Ita illi contingebat, ut proſtratis inimicis ſuis victor inde ad domos ſuas rediret. Cenſus quoque, & honor domus ſuæ creſcebat, & de die in diem proficiebat. Hæc Dominus Jeſus Chriſtus orationibus ancillarum ſuarum beatæ Floræ, & Lucillæ omnia præſtabat.

* Ladijuvilleg

B 70 Cum autem compleſſent ibi commemoratæ
Poſt viginti annorum captivitat ancillæ Dei Flora, & Lucilla vigioti annos, ait ad illas Dominus in ſomnis nocte: Surgite Flora, & Lucilla, & amplius hic oe moremioi, ſed revertimini in urbem Romam civitatem veſtram; quoniam oportet vos ibi martyrium eomplere. At illæ ſurgentes primo mane exultantes & gaudentes, gratias agentes Deo, eo quod illa nocte dignatus eſt eis præcipere, ut ad civitatem ſuam remeareot, magis autem inibi ut accipere gratiam martyrii feſtioarent, & * ajunt ad regem beata Flora, & Lucilla: Dimitte nos, ut redeamus ad patriam noſtram, quia ibi martyrium conſummari oporter, quoniam ad coronam martyrii vocat oos Deus: ſic enim oobis revelare dignatus eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cui ſervimus corpore immaculato. Vide ne velis nos hic retioere, & graveris.

* it vadun dat

Eugenius illas Romæ gaudenter

71 At ille dixit ad eas: Si vos hioe ire dicitis, ego hie ut quid remaoeam? non enim expedit mihi: nam venient adverſarii mei hue, quos Deus veſter per orationem veſtram repulit a me, interficient & occident me, ideoque omnia derelioquo, & vadam vohiſcum. Quæ dixerunt; Credimus in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, quod ille te adoptavit ſibi ſervum ad ſocietatem gregis ſui ſancti. Et ille cum audiſſet tale, tantumque promiſſum, dereliquit domum ſuam & matrooam ſuam,
C & filios, & omnes ampliſſimas poſſeſſiones ſuas, quas poterat poſſidere, cnmitatus eſt cum Ancillis Chriſti, non ut alieous, ſed ut domeſticus civis earum, oon ut barbarus, ſed ut civis Romaoorum, non ut lupus, ſed ut ovis Chriſti. Carpit iter cum magnis Dei ancillis Flora, & Lucilla. Toti tres properaot ire Romam, ingrediuntur civitatem, & ibi perſecutionis tempus agebatur.

ſit una eſt illis Virgioibus

72 Tunc autem Ancillæ Chriſti, quæ ad civitatem monitæ venerunt, Romæ ſe palam oſtenderuot, & poſt paucos dies comprehenduntur & illæ, ducunturque ad præfectum urbis Romæ. Cumque oblatæ fuiſſent Heljo *d* præfecto Urbis dixit ad eas: Vos Chriſtianæ eſtis? Relpooderunt Virgines Chriſti, & dixerunt: Chriſtianæ ſumus: nam ad hoc nos mittere Dominus noſter Jeſus Chriſtus poſt viginti aonos de captivitate digoatus eſt, ut ad martyrii coronam perveniamus. Præfectus dixit: D Juſtiſſimi imperatores juſſeruot, ut aut ſacrificent Chriſtiaoi diis noſtris, aut tradaotur eis. Tunc reſponderunt Ancillæ Chriſti: Dicimus tibi, quia paratæ ſumus pro vivo, & vero Deo mori; ad hoc enim de captivitate nos Dominus noſter vocare dignatus eſt, ut paſſiooem certaminis accipiamus. Tunc præfectus, hac audita ſeotentia, juſſit eas decollari.

ob Chriſti fidem capti in pleriſque

73 Cumque hæc vidiſſet Eugegius rex, eoquod Ancillæ Dei martyrii coronam ſuſcepiſſent, obtulit ſe viriliter præfecto, dicens ei: Et me cum eis depone, quia hæ ambæ dominæ meæ ſuot; & cum hæc audiſſet, interrogavit eum præfectus dicens: Quis es tu? Eugegius reſpondit; Ego ſum Eugegius rex, & ego ſum, qui eas hinc duxi captivas, cum cootra Romanos pugnarem: nam multa mihi per eas Dominus præſtitit, quia ego io captivitate xx. annis conſervavi eas. Sed cum Deus earum apparuiſſet eis dicens ad eas: Revertimini Flora, & Lucilla Romam martyrium ſuſcipere, elegi eas magis, relictis omnibus meis, ſequi. Ego namque pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti martyE rium cum eis deſidero. Præfectus dixit: Tu Chriſtianus nooes; quomodo ergo poteris pro nomine Dei ipſarum mori? Eugegius dixit: Effuſio ſaoguinis credo quod me faciat Chriſtianum, & a cooſpectu ſuo Chriſtus me faciat ooo eſſe alienum. Et hune venerabilem virum in confeſſione Chriſti præfectus juſſit decollari. Et eum hæc feciſſet, exivit in prætorium ſuum.

quibus etiã alii Martyres adjuncti gaudent.

74 Offerebant autem miniſtri & alios xii. id eſt Aſſerium, Antonium, Theodorum, Diooyſium, Apollonium, Capomium, Proſium, Corſeum, Origenem, Paccum, Saturium, Victorem *e*, & alios ix. quorum nomina minime reperimus, quos interrogavit præfectus, ſi eſſent Chriſtiaoi; at illi confeſſi ſunt & dixerunt: Notum ſit tibi, quia Chriſtiani ſumus, & credimus in Chriſtum, in quem beata Flora, & Lucilla crediderunt, & cum hæc audiſſet, juſſit & ipſos decollari ſimiliter. Et ipſi cum magno gaudio venerabiliter ſuſceperuot martyrium, Deo gratias agentes, qui eos ad confeſſionem ſui nominis, ac gloriæ ſuæ perducere dignatus eſt; & paſſæ ſuot iſtæ glorioſæ Virgines, & Martyres Chriſti quarto Kal. Auguſtas. Regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

F

ANNOTATA.

a *Per ſanctimonialem hic non intelligitur femina votis religioſis adſtricta, ut aliqui perperam exiſtimant: nam antiquitus etiam hoc nomine appellabantur feminæ aut virgines, quæ vitæ integritati potiſſimum operam dabant, quamvis nullis legibus monaſticis alligarentur, ut apud Cangium in Gloſſario videre licet.*

b *Vocabulum regis recte mitigavit Dinus, ut in Commentario prævio num. 42. diximus.*

c *Patria ipſius, quæ hic tacetur, a Petro Damiani Africa vocatur.*

d *De hoc præfecto urbis Romanæ, qui in omnibus Actis nominatur, ſat multa diſputavimus in Commentario prævio.*

e *Horum Martyrum numerus, & nomina in quibuſdam Actorum exemplaribus nonnihil mutantur.*

ACTA

A

ACTA ALIA

auctore S. Petro Damiani.

Ex Romana Operum ejus editione, per Conſtantinum Caetanum curata, tomo 2. a pag. 247.

PROLOGUS.

Auctor omnium Martyrum fortitudinem laudat.

DEum mirabilem in Sanctis ſuis, Pſalmiſta teſte, didicimus, non ſolum in eo quod mirabilia ſigna per eos operatur in his, qui infirmantur, verum etiam, quod per eum ipſi convaleſcentes de infirmitate communi, fortes facti ſunt in bello. Infirmitas enim hominum avet mortem fugere, maxime vero ſi ſit eum cruciatibus inferenda. Sed ſancti Martyres hanc infirmitatem per Dei gratiam ſuperantes, non ſolum oblata pertulere tormenta, ſed per ipſa ſuam vitam ſuderunt: verum etiam ultro ſe tyrannis & carnificibus ad pœnas atrociſſimas obtulerunt. Quod hominum
B genus optimo jure dixerim, divino munere, fortitudinem ſuam mutaſſe. Cum, quod per naturam amatur, nullo cogente, deponunt: &, quod naturaliter exhorretur, ipſi ſua ſponte ſequuntur. Quod ſiquidem mentis robur, quamvis in viris ipſis mirabile ſit, & ſummis laudibus dignum; longe tamen eſt mirabilius, & laudabilius in ſexu femineo, qui frigiditate ſuæ naturæ timidus, & mollis eſt: & ſicut bellis ineptiſſimus eſt, ita gladios odit, & arma: & non ſolum conſpectum, ſed & memoriam ſanguinis perhorreſcit.

Et præcipue mirum hoc esse confitemur ejusdem ætatis. *a*

76 Hæc idcirco præmiſerim, ut intelligatis, fratres chariſſimi, quales, quantæque ſint Virgines, ad quarum ſolennia convenitis *a*, in quibus non ſolum religionem venerari debemus, nec virginitatem tantum, ſed & ipſum martyrium: nec qualecumque martyrium, ſed tale, ad quod ipſæ ſua ponte de remotis regionibus non ſecus, quam ad ſummas delicias cucurrere. In quo ſummæ fortitudinis actu non ſolum emicuere, ſed etiam ſuæ virginitatis exemplo, barbarorum regem nondum baptiſmatis unda renatum, ad idem certamen, eodem ſubeundum affectu, æmulatione ſanctiſſima, perduxerunt. Quasquidem Virgines, & re-
C gem ſi comparemus ad invicem in actu tantæ virtutis, ſexu quidem ſuperant, pietate & exemplo; ſuperantur autem a rege, quod is nondum regeneratus in Chriſto, tyrocinium ſuum a tanta celſitudine perfectionis incepit, ut prius martyr fieret, quam fidei ſuſciperet ſacramentum: & qui totus aqua non fuerat, ſuo ſanguine lavaretur. O vere ſpectaculum maximum, cernere eum, qui Chriſtianus non fuerat, cervicem pro Chriſto tendere: & eum, qui nondum erat renatus baptiſmate, per martyrii palmam baptizatis plurimis anteferri! Sed ipſa nobis hiſtoria *b* jam loquatur, ipſa Sanctorum originem, ipſa eorum vitæ progreſſum, ipſa conſummati certaminis gloriam jam propo-
b nat,

D

AUCT. PET. DAM.

ANNOTATA.

a Hinc colligo, hanc narrationem in anniversaria harum Virginum festivitate institutam esse.

b Non exprimitur, utrum haec historia tunc fuerit scripta vel traditione duntaxat accepta. Vide quæ de simili Petri Damiani textu in Commentario prævio num. 30. dixi.

CAPUT I.

Harum ſanctarum Virginum pietas, captivitas, & in captivitate libertas.

Post Romæ urbis laudes.

URbem Romam univerſas urbes omni nobilitatis genere præceſſiſſe, & caput orbis fuiſſe, manifeſtum eſt. Si enim ante Chriſti Domini nativitatem conſideres, Romanos invenis rerum dominos; ſin poſt, per B. Petri ſedem caput orbis
E affectam vides: ſi viros, qui provenerant in ea, mente revolvas, conſilio cautos, ſtrenuos armis, fortitudine ſummos, præſtantes juſtitia, moderatos in rebus omnibus, comprobabis. Unum, quod ante Chriſtum deſuerat, fidei ſcilicet pietas, per Petrum illata, urbem, quæ eatenus in ceteris ceteras ſuperaverat, nobilitavit adeo, ut in hoc etiam ceteras anteeedat. Quis enim ſufficiat numerare, quot hujus urbis indigenæ Chriſtianis temporibus bello, paceque claruerint? Vincit quidem opinionem eorum numerus, vincit & fidem. Sed inter eos, qui cruciatibus ſuis regnum cæleſte mercati ſunt, hæ nimirum, ad quarum ſolennia convenitis, ſpecialem obtinent dignitatem, virilem quidem animum induentes, Romæ progenitæ, Romæ religioſiſſime vivere, Romæ defungi demum conſtantiſſime meruerunt.

Florentius pro vita harum Virginum.

78 Glorioſæ igitur virgines Flora & Lucilla ſorores, temporibus, quantum intelligi poteſt, &
F datur, Antonini, cognomento Pii *a*, eum Romæ ſuis ſanctis moribus in conſpectibus divinis arderent; foris vero ſecundum nominum ſuorum *a* proprietatem, florerent, & lucerent, apoſtolicam vitam delegerunt, qua ſe a terrenarum rerum amore retraherent, & corporis ſui ſanctificata vaſcula pudicitiæ ſanctificatione litarent: & quæ noverant per ſuperbiam angelos corruiſſe, per humilitatem ſibi ad cælos pararant aſcenſum. Cum igitur per hæc, & alia benefacta, Deo, hominibuſque placerent; voluit eas Dominus per tribulationes, veluti aurum per ignem probare, ut eas apud ſe glorioſiores efficeret. Cum enim Deus Virgines ſanctas virtute fortitudinis inſtruxiſſet, noluit eas latere, ſed in campum certaminis prodire: ut quæ ſui corporis paſſiones, & diaboli tentationes vicerant, ipſum etiam ſeculum ſuperarent.

quas barbarus rex regulus captas

79 A levioribus igitur ſumens initium conſilio ſancto ſuo, quomodo de malis etiam elicit bona, Sanctas de regione ſua ſubduci permiſit, ut & patientiæ meritum ſumerent, & nomen Chriſti exteris gentibus nuntiarent, & eas ad ejus cultum adducerent. Erat ſiquidem per ea tempora in Africæ partibus *b* rex barbarus, nomine Eugegius, *b*
qui Romanis regionibus infeſtus, eas depopulare *c* conatus, inter reliquos captivos, Virgines ſanctas, volente Deo, in ſuam regionem ad- *c*
duxit: quas cum juveníli ætate & pulchritudine

A præſtantes videret, in earum exarſit amorem. Quibus cum cultu regio mundum muliebrem exhiberi curaret, Flora virgo prudenter advertens, quid intenderet barbarus, ait ad eum: Vide, quid facias. Nam potentiſſimum ſponſum habemus, qui noſtris, ſuiſque permotus injuriis, furorem ſuum exagitabit in te. AUCT. PET. DAM.

abinteſpidam vur. ſ mi ulc ſua defenſiua?

80 Furit, auditis his, barbarus, & ſuperbiæ vanitate turgidus, non putans inveniri poſſe quemquam, qui in ſe poſſit exercere vindictam, turbata mente, & arroganti voce reſpondit; Et quis eſt ſponſus veſter, cujuſve poteſtatis, ut injurias ſuas, vel veſtras in me poſſit ulciſci? Virgo vero Domini Flora nihil trepidans, ſemioeæ cogitationi virilem fiduciam inſerens, Deum, inquit, & Dominum Jeſum Chriſtum ſponſum habemus, qui cælum, terramque de nihilo condidit: & univerſa, quæ cæli ambitu continentur: cui cuncta deſerviunt, cui nihil poteſt eſſe difficile; huic Domino Deo nos ipſas ſpopondimus, huic immaculato corde & corpore ſervimus. Quod violari, quod pollui, quod tuæ libidini deſervire, quam abſonum, quam impium, quamque ſit impoſſibile, videas. Neque enim potes perſuadere tibi, ſi templum Dei, quod ſumus nos, violare tractaveris, te impune iturum: ſed certo certius tibi perſuadere debes, te protinus diſperdendum abeo, quem in noſtris laceſſis injuriis. B

hoores affi ſit,

81 His auditis, invictiſſimus rex, tantam miratus feminæ conſtantiam, facundiam & caſtitatis amorem, Domini nutu terretur, & impurum affectum, quo virginibus ſtuprum paraverat, in religionem commutans, Deum ſummum & verum in earum pectoribus veneratur: ſtatimque juſſit eis ſecretum & ornatum cubiculum præparari, ad quod nulli virorum pateret ingreſſus, ſed ſolis virginibus, quas perpetuo Sanctarum obſequio dedicaverat. Quibus etiam mandavit, ut ab earum miniſterio non recederent, ſed eis ſumma reverentia deſervirent; utpote ancillis Dei, qui moraretur in cælis.

ſit earum precibus

82 Videntes igitur ſanctæ Sorores tantam Dei providentiam circa ſe, qua de prædone patronum, & de corruptore pudoris aſſertorem effecerat, & principum curiam in monaſticum clauſtrum commutarat, divinum conſilium admiratæ, gratias C agebant ingentes omnium bonorum Auctori, qui & in captivitate poſitas apud alienigenam regem tantam gratiam invenire feciſſet, pro cujus incolumitate, ſimul & ſalute perpetua, Deum, prout juſtum erat, frequenter orabant, ne qua notari poſſent ingratitudinis macula.

ſuria beneficia obtinet.

83 Foroatur interim animus regis ad fidem, & in tantum earum ſacris precibus confidebat, ut & profecturus ad bellum, ſe eis inſtantiſſime commendaret: a quibus cum juberetur bono animo eſſe, vel audiret ſe domum cum ſalute reverſurum, quaſi cæleſti munitus oraculo, victoriæ ſpem certam concipiens, deſcendebat in prælium, & ſemper nutu Dei victoriam reportabat. Quibus evidentiſſimus earum ſignis ſanctitatis, rex intelligens, per earum ſe preces eſſe profectum a Deo, & in cunctis agendis adjutum majori Virgines proſequebatur honore, & velut matres habebat, beatum ſe judicans, & regnum ſuum *d*, quod ancillarum Chriſti protegebatur meritis, & precibus firmabatur. *d*

ANNOTATA. D

a *Antoninus Pius ab anno Chriſti* 138. *uſque ad* 161. *Romanum imperium tenuit, ut in Commentario prævio num.* 7. *dictum eſt.*

b *Patria hujus reguli in tribus Miſſ. Actorum apographis ſiletur, ut in Commentario prævio obſervavimus.*

c *Depopulatio ea facile intelligi poteſt juxta ea, quæ in Commentario prævio num.* 48. *vel* 62. *notavimus.*

d *Hic ditio iſtius dynaſtæ vocatur* regnum, *etſi Dinus ex Actis Arctinis ob eam vocem omiſſam argumentetur, & nomen regis mutet, ut in Commentario prævio num.* 42. *videri poteſt.*

CAPUT II.

Virginum e captivitate liberatio, reditus Romam, & martyrium una cum ſuo raptore.

VIrginibus igitur ſanctis in Africana regione ſub Eugegio rege, religioſe, ſanctèque degentibus, & rege jugibus illas obſequiis, & beneficiis proſequente, jam annus vigeſimus agebatur, ex quo fuerant de ſua propria civitate captivatæ. Poſt quod temporis ſpatium, volens Dominus Jeſus fideliſſimas Sponſas ſuas de ſeculi præſentis eruere laborioſo certamine, & in ipſum cæleſtem thalamum introducere, & ſciens illas ad martyrium ſubeundum eſſe promptiſſimas, noluit eas domeſticis tantum triumphis ornari; verum in campum prodire, & ſancto certamine glorioſam vitam glorioſi martyrii triumpho finire. Non enim fruſtra rex noſter milites ſuos fortiſſimis armis pecingit, quod profecto tunc faceret, ſi quos ad martyrium roboraret, & certamen non opponeret, & naturæ fineret in pace concedere. E

Sanctæ virgines poſt virginis annorum captivitatem

85 Sponſus igitur ſuus ſub intempeſtæ noctis ſilentio per viſionem apparet, & eas his verbis alloquitur: Dilectæ ſponſæ, nullam ultra moram in his regionibus facite, ſed ſurgentes ad patriam veſtram redite, ubi vos oportet per martyrium conſummari. Quibus auditis, Virgines gaviſæ gaudio magno pio tanto nuncio, & beneficio, ſponſo Chriſto gratias ſummas egerunt: & mane ſuo principi narraverunt, rogantes, ut ſibi liceret ad patriam, ſecundum oraculum ad ſe factum, ad palmam martyrii conſequendam, redire. *præmonentur ad martyrium Romæ ſubeundum.* F

86 Tunc vero hæc audiens rex, & perpendens impium, ſimul & impoſſibile divinis reſragari præceptis, & alta conſideratione pertractans, eatenus ſe per præſentiam Virginum in rebus bellicis, non modo ſervatum eſſe, ſed auctum & per eas in omnibus glorioſum effectum, per earum abſentiam ſibi, vitæque ſuæ timens exitium, decrevit earum itineribus comitem ſe tribuare, & dixit ad eas; Quandoquidem vobis recedendum eſt, & integrum mihi non ſit veſtrum dilceſſum in his regionibus remorari, ſi permittitis, veniam & ipſe vobiſcum. Innuentibus autem eis, & id fieri cupientibus, & aſſerentibus inſuper, ipſum Chriſtiano gregi certo certius aggregandum, quaſi divino reſponſo permotus, regno, filiis, & uxore dimiſſa, Ancillarum Chriſti comes efficitur: & qui jam virgines barbarico furore de regionibus earum abduxerat, *quæ ipſi raptor ejus minatur*

Axerat, quaſi pater amantiſſimus reducebat.

Divina gratia mutatur,

87 Inter utrumque ſi conferas, mutationem divinæ dexteræ contueris. Ibi enim Eugegium lupum ferociſſimum invenis, hic manſuetiſſimum agnum. Aliena tunc rapere, virginitatem corrumpere, innocentes occidere conabatur: at nunc ſua pro nihilo ducit, pudicitiam aſſerit, pro Chriſto mori deſiderat, atque ad vitam ponendam pro Chriſto ſua ſponte de longinquis regionibus occurrit. Mireotur hæc gentiles & incredeli, mirentur neſcientes, Deum in Sanctis ſuis eſſe mirabilem, ſicut præfati ſumus *a*. Nos eoim hujuſmodi non mirari, ſed amare debemus, fidelibus omnia ſcientes poſſibilia.

a

Ab ſub Helio, Romanæ urbis præfecto,

88 Imperantibus igitur Romæ M. Antonio Vero, & Commodo Aurelio *b*, anno ſcilicet Domini centeſimo octogeſimo, vel circa, ſanctæ virgines Flora & Lucilla, ſorores, cum Eugegio rege ad martyrium ſuſcipiendum pro Chriſto urbem Romam intrantes, inveniunt, agente præfecto urbis, Helio nomine, furor *gentilium contra Chriſticolas deſævire. Quem illæ minime veritæ, palam ſe oſtenderunt, & a ſatellitibus comprehenſæ, præfecto Urbis Helio *c* præſentantur, a quo de Chriſtiano cultu percunctatæ, Chriſtianas incunctanter ſe aſtruunt, adjicientes, ſe poſt annorum viginti captivitatem, juſſu Chriſti, Romam ad martyrium rediiſſe.

b

** leg. ſuo tempore*

c

B

poſt illatum Martyrium

89 Quibus Helius, præceptum imperatorum aſſerit; & inculcat id eſſe, ut Chriſtiani diis litent, vel gravibus ſupplicüs occidantur. Ad hæc Virgines reſponderunt, paratas ſe pro vivo veroque Deo vitam propriam ponere, ad quod ipſæ revelatione divina de longinquis mundi regionibus adveniſſent. Tunc impius Helius videns eas non poſſe de ſancto propoſito amoveri, juſſit eas felici cruore damnari, juxta cujus imperium adſtante Eugegio, & earum conſtantiam admirante, a lictoribus capite plexæ, martyrii coronam adeptæ ſunt.

Baptiſterii autem

90 Poſt quarum exceſſum, videns Eugegius rex Floram & Lucillam, matres ſuas, & dominas per tantam conſtantiam coronatas, ſe ſuperſtitem reliquiſſe, ardens amore martyrii, cujus in ſexu femineo jam exempla præceſſerant, præfecto ultro ſe obtulit, dicens: Et me ipſum cum eis depone, quoniam ambæ dominæ meæ ſunt, & poſt earum excelſum vivere renuo. Interrogatus autem quis eſſet, nomen edicit, & patriam, virginum quoque, & ſuam omnem hiſtoriam manifeſtat, adjiciens, ſe pro nomine Jeſu Chriſti mortem appetere. Retractabat Helius, & revocabat in dubium, quod hic, qui Chriſtianus non erat, vellet pro Chriſto defungi. Cui rex Eugegius dixit: Effuſio mei ſanguinis me Chriſti cultorem efficiet, qui me a ſua gratia alienum non ducet. Poſt quam fidei confeſſionem Vir venerabilis juſſu præfecti capite truncatus.

C

immarceſcibilis gloriæ coronam adipiſcitur.

91 Sic virgines glorioſæ Flora & Lucilla cum Eugegio rege capitis obtruncatione, & morte, immortalitatem acquiſierunt quarto Kalendas Auguſti, quas ad thalamum ſummi ſponſi ſpiritus angelici duxerunt, quæ, dum viverent, & in morte, toto meotis affectu, atque amore proſecutæ ſunt, pro quo divitias, voluptates, honores, & vitam ipſam, qua nihil homini carius, libentiſſime contempſerunt. In quo quieſcentes, & beatæ pro voluntaria paupertate inæſtimabiles & veras divitias acquiſierunt, pro temporalibus jejuniis æterna convivia, pro contemptu pruritus fœdiſſimi honeſtatem, & perpetuas voluptates; pro ridiculis & puerilibus honoribus bujus vitæ veros, ſolidos & ſempiternos honores, & pro momentanea fragilique vitam meruere perpetuam.

D

AUCT. PST. DAM.

ANNOTATA.

a Similia divinæ gratiæ miracula in ſacra Scriptura & hiſtoria eccleſiaſtica adhuc occurrunt.

b De his imperatoribus, quorum nomina hic luxata aut tranſpoſita ſunt, vide Tillemontium tomo 2. Hiſtor. imperat. pag. 562. & ſequentibus.

c Ubique occurrit iſte Urbis præfectus Helius, quamvis martyrium harum Virginum tempore multum diverſo a quibuſdam collocetur.

APPENDIX

De poſthuma eorumdem Martyrum gloria.

§. I. Prima ſacrorum corporum ſepultura, & eorum translatio ad diœceſim & urbem Aretinam.

E

Corpora harum Martyrum in ſuburbio Oſtienſi ſepulta,

Gallonianum Ms. de quo in Commentario prævio num. 16. meminimus, primum ſepulturæ locum in fine Actorum ita indicat: Paſſæ ſunt iſtæ gloriоſæ Virgines & Martyres Chriſti anno ſalutis octingeſimo octogeſimo vel circa, quarto Calendas Auguſti, quarum corpora a fidelibus Chriſticolis honorifice in ſuburbano civitatis Hoſtienſis humata, ibidem fere ſeptingentis annis quieverunt. *Ex hoc textu duntaxat erui poteſt, illic corpora* Floræ & Lucillæ *ſepulta fuiſſe. Nihilominus ipſe Antonius Gallonius in Italica Virginum Romanarum hiſtoria pag. 143. affirmat, alios martyrii ſocios una cum iſtis duabus Virginibus in vicinia Oſtienſi tumulatos fuiſſe. Petrus Damiani, qui de SS. Flora, Lucilla & Eugegio tantummodo agit, poſt ſermonem ſuperius editum tomo 2. Operum pag. 319. de horum trium ſepultura hæc ſubnectit:* Corpora vero eorum a fidelibus collecta ſunt, & Chriſtiane ſepulta in ſuburbano civitatis Oſtienſis, ubi quieverunt annos per ſeptingentos & ultra, videlicet uſque ad annum Domini nongenteſimum primum: quo tempore religioſus pater Ioannes, epiſcopus Aretinus, cancellarius Palatinus, ſacra ſanctarum Floræ & Lucillæ & Eugegii corpora a Benedicto ejus nomine Romano Pontifice tertio petiit & accepit. *Deinde ſubjungit tranſlationis iſtius hiſtoriam, quæ ſi revera Petro Damiano tribuenda ſit, tugeus in eam anachroniſmus irrepſit, ut ſtatim obſervabimus.*

F

poſtmodum tranſlata fuere

93 *Etiam chronologicus error eſt in altera ejuſdem tranſlationis narratione, quam Papebrochius noſter ex collectaneis Gallonii excerpſit, & quæ ſic ſonat:* Anno Dominicæ incarnationis DCCCLXI. Joannes humilis epiſcopus Aretinus ac Romanus cancellarius a domino Benedicto Papa III. prædicta corpora (*nempe* SS. Floræ, Lucillæ & Eugegii, *quorum nomina titulus exprimit*) impetravit, & a familia ſua portari faciens ad epiſcopatum ſuum, per aliam viam ipſe epiſcopus, ne a Romanis perſequentibus inveniretur, iter ſuum conſecit. Contigit autem, familiares ſuos cum ſanctis corporibus inter lacum, nomine Diſortium, & Aretinas paludes hoſpitari; loci vero habitato-

A res ex reverentia famulorum intelligentes, ibi esse
Auct. G.C. sacras reliquias, miraculose quamdam particulam pretiosissimarum reliquiarum impetraverunt, ibique ecclesiam ædificantes, in honorem Dei Genitricis Mariæ, & sanctarum Dei Lucillæ & Floræ consecrari faciunt: unde & castrum a sancta Flora nomen accepit, & sic Comites illius regionis vocantur Comites sanctæ Floræ, qui prius vocabantur Comites Amiatæ.

ad diœcesis Aretinæ ecclesiam

94 Inde igitur progredientes cœptum iter agere cœperunt; pervenientes usque in Aretinam planitiem ulterius sacra corpora ferre nequibant. Episcopus autem, ut supra dictum est, per aliam viam iter arripiens, ante eos venit ad civitatem suam; sed cum nuntiatum ei fuisset, quod evenerat, occurrit obviam eis cum maxima clericorum multitudine; sed cum sacra pignora penitus de loco illo moveri non possent, juxta consilio cum his, qui aderant, jumentum abire sinunt, ut quem locum animal peteret, ipsum sine aliqua hæsitatione scirent sanctas Virgines elegisse ad habitandum: quod animal cursu veloci montem ascendit, qui Titanus tunc dicebatur, nunc vero mons sanctæ Floræ de
B Turrita, per duo quasi milliaria distans a civitate Aretina. Ibi in ecclesia corpora sancta requieverunt per multa secula & ætates, ubi mirabilia magnifica & multa operatus est Dominus noster Jesus Christus ad laudem & gloriam nominis sui.

sive monasterium,

95 *Hucusque etiam pertingit narratio, quæ S. Petro Damiani adscribitur, & quæ cum hoc Ms. Galloniano conferri potest; nec ab illo in substantia differt; nisi quod supradictæ montis Titani ecclesiæ superaddat monasterium, dum post narratum reliquiarum immobilium prodigium pergit hoc modo:* Tunc devotus antistes, accepto nuntio, & maxima deductus multitudine clericorum & populi, perrexit obviam Sanctis, & præmissis precibus sacris, & lacrymis aspersus, per se ipsum jumentum illud movere conatus est. Quod cum & ipse non posset, juxta cum suis consilio, jumentum abire sinunt, pro certo sciens, eum locum a Sanctis electum, ad quem sua sponte veterinum animal advolasset. Quo facto, brutum animal ab angelis Dei sanctisque Martyribus ductum, quasi de carceribus erumperet, cursu velocissimo montem, qui tunc Titanus dicebatur, ascendit, & in loco certo Sanctis cælitus constituto constitit, qui ab urbe Aretina per duo millia fere passuum distat: ubi brevi devotione
C fidelium basilica facta est, & monachorum cœnobium, quod sanctitate commorantium in eo, & interventu Virginum crebris magnisque miraculis in multos annos mirabiliter adolevit: pro cujus celebritate cœnobii & devotione Sanctarum castrum ibi conditum est, & a sancta Flora, sicut & mons ipse totus, accepit nomen, quod annis plurimis floruit.

cujus fundatio ignoratur.

96 *Si hic in alterutra narratione recte signatus assertæ translationis istius annus, colligere possemus, quo tempore fundatum fuerit cœnobium* SS. Floræ & Lucillæ, *circa cujus originem ipsi scriptores monastici in tenebris palpant: nam Placidus Puccinellius ante Chronologiam abbatum generalium congregationis Casinensis* de nobili abbatia SS. Floræ, Lucillæ & Eugenii civitatis Aretii (*hic est ejus titulus*) *ita scribit*: Hujusce abbatiæ propriam non invenimus fundationem; sed exploratum est nobis, eam ædificatam fuisse ante adventum S. Caroli Magni in Italiam, qui eamque ditavit nobilissimo diplomate, anno DCCC. mandans, abbates dictæ abbatiæ debere esse ex patriciis ejusdem civitatis, & non alienigenas. Ideo tantum ab anno DCCCLXV. in- D
cepimus seriem prælatorum dictæ abbatiæ. *Si vera sit alterutra translationis historia, suppositum est hic a Puccinellio citatum Caroli Magni diploma, & cornuta tanta fundationis antiquitas, quæ etiam Ludovicus Mabillonium, diligentem veterum monumentorum scrutatorem, dum in Annalibus Benedictinis ad annum Christi 939. lib. 44. num. 5. post relatam Lotharii regis donationem, monasterio* SS. Floræ & Lucillæ *factam, de ejusdem cœnobii exordio sic dubitat:* Quo tempore conditum sit illud monasterium, quive fuerint ejus conditores, incertum. Certe non multum ante hoc tempus exstitisse erediderim. *Dixi, quod colligere possemus tempus fundationis, si in alterutra narratione recte signatus esset translationis annus, quia in utraque historia chronologiam cum inductis personis componi non posse, jam demonstrabo.*

Petrus Damiani.

97 *Petrus Damiani affirmat, corpora horum Martyrum per septingentos & plures annos in suburbano civitatis Ostiensis requievisse* usque ad annum Domini nongentesimum primum, *& eo tempore Joannem episcopum Aretinum has sacras reliquias a* Benedicto ejus nominis Romano Pontifice tertio *petiisse atque accepisse. Verum anno* 901. *Benedictus* E
Papa, istius nominis tertius, jam abhinc quadraginta duobus annis ex hac vita migraverat, ut chronologi passim tradunt. Neque eo anno adhuc in vivis fuisse videtur Joannes, præsul Aretinus, cum Ughellus tomo 1. Italiæ sacræ in novissima editione Venetа col. 414. de ejus successore hæc memoret: Petrus, hujus nominis III. Aretinorum narratur fuisse episcopus ex privilegio Ludovici regis Italiæ anno DCCCI. & ex monumento Lucensis ecclesiæ anno DCCCCV. ut infra in episcopis illius videbimus. *Hinc satis liquet, S. Petrum Damiani, aut quisquis est auctor hujus narrationis, tempora Benedicti Papæ & Joannis episcopi Aretini cum anno nongentesimo primo perperam conjunxisse.*

& Ms. Gallo. ianum.

98 *Supra exhibitum Ms. Gallonianum, quod illam sacrorum corporum translationem anno* 861. *alligat, ad annos Benedicti III. Pontificis propius quidem accedit; sed cum iis conciliari non potest: etenim Benedictus iste anno* 858. *mortuus est, postquam Ecclesiam ab anno* 855. *per duos annos, menses sex & dies decem dumtaxat gubernaverat, ut apud Pagium in Breviario Romanorum Pontificum tomo 2. a pag.* 79. *probatur. Non potuit igitur Joannes Aretinus anno* 861. *sacras illas reliquias a Benedicto III. Pontifice impetrare. Hinc sequitur, Franciscum Dinum falli, dum in sua Dissertatione pag.* 45. *scribit, Baronium* vidisse Joannis supplicem libellum, præsentatum Benedicto, anno DCCCLXI. qui utinam, *inquit*, ad nos perveniisset: eum ex eo libaremus clariores notitias ad sanctarum Virginum celebritatem. *Nescio, qua metamorphosi Dinus historiam translationis in* Joannis supplicem libellum, præsentatum Benedicto, anno DCCCLXI *transmutaverit, cum Baronius hæc dje in notis ad Martyrologium Romanum ita aperte loquatur:* Legimus libellum de earumdem sacrorum corporum translatione, qui sic exorditur: ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS DCCCLXI. JOANNES HUMILIS EPISCOPUS ARSTINUS &c. *An eminentissimus scriptor his verbis libellum* supplicem, *Benedicto Pontifici oblatum, indicat? Certe ex hoc libelli exordio satis patet, factum esse a Baronio idem Ms. Gallonianum, quod nos supra a num.* 93. *dedimus. Frustra ergo Dinus desiderat hanc translationis historiam, cui similem inter Opera Petri Damiani habebat, &*

ex

A *ex qua* clariores notitiæ ad ſanctarum Virginum celebritatem *non hauſiſſet*.

perſonas male cum annis conciliant

99 *Porro ſi ſacra iſtorum Martyrum corpora ſub pontificatu Benedicti III. translata fuerint, oportet id contigiſſe inter annum* 855. *&* 858. *cui tempori non repugnat epiſcopatus Joannis, de quo laudatus Ughellus tomo* 1. *Italiæ ſacræ in jam dicta editione Venetа col.* 413. *&* 414. *hæc habet*: Joannes epiſcopus Aretinus, palatinuſque comes, Caroli Calvi imperatoris conſecrationi interfuit, celebratæ ab Aſperto archiepiſco Mediolanenſi, anno DCCCLXXVI. Fuit legatus Apoſtolicus, dum juramentum fidelitatis eidem Carolo Calvo præſtaretur, anno DCCCLXXVII. Ejuſdem etiam Joannis mentio exſtat in quodam privilegio Sigifridi ducis anno DCCCLXXVIII. illiuſque meminit Baronius ad annum DCCCLXXVI. *Deinde ibidem ex communi aliorum opinione memoratam ſacrorum corporum tranſlationem Joanni iſti ſic adſcribit*: Ab Oſtia Tiberina tranſtulit Aretium corpora SS. Floræ, Lucillæ, Eugeniique regis Afrieani, de quo Petrus Damianus, Baroniuſque in notis ad Martyrologium Romanum die XXIX. Iulit. *Ughellus prudenter hic omiſit determinatum tranſlationis iſtius annum, in qua ſignando Petrus Damiani & alii a vera Benedicti III Pontificis ætate aberrarunt, ut jam oſtendimus*.

B *de tranſlatione ſacrorum corporum*

100 *Quando Ughellus hic dicit, quod Joannes ille corpora trium iſtorum Martyrum tranſtulerit* Aretium, *intelligendus eſt de territorio Aretino, ex quo poſtea ad urbem Aretinam delata ſunt, ut Conſtantinus Caetanus, ni fallor, poſt præfatam Petri Damiani hiſtoriam monet his verbis, alio charactere impreſſis*: Monaſterium verò anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo tertio per factiones Aretinorum Guelfas & Gibbellinas dirutum eſt. Qua deſolatione peracta, cum ſanctia reliquiia translatum eſt in urbem Aretii, ubi uſque hodie Virgines ſanctæ magna populi veneratione coluntur. Caſtrum vero poſtea anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo ſexto propter eaſdem factiones dirutum eſt. *Hæc fortaſſe deſumpta ſunt ex Petro Ricordato, qui in Hiſteria monaſtica fol.* 452. *verſo ſimilia Italice refert*.

quo poſtea in ipſam urbem Aret. ſunt tranſlata.

tni *Gallonianum Ms. noſtrum de eadem monaſterii everſione, & ſubſecuta ſacrorum corporum tranſlatione ad ipſam urbem Aretinam, ita in fine meminit*: Nunc vero quieſcunt in civitate Aretii in eccleſia, quæ fuit ædificata anno Domini MCCCLXXIII. poſt everſionem caſtelli & monaſterii ſanctæ Floræ de Turrita; quod caſtellum, eccleſia & monaſterium deſtructa & everſa fuerunt per bella ſeu partes Aretinorum videlicet Guelfaa & Gibellinas. Et licet diebus noſtris devotio hominum longe ſit imminuta, multa tamen adhuc miracula faciunt earum patrocinia implorantibus. *Non ſatis clare intelligo, quomodo monaſterium iſtud territorii Aretini anno* 1193. *fuerit dirutum, & poſt eam deſtructionem una cum ſacris illis reliquiis in urbe Aretina collocatum, dum interim in Ms. Gallouiano legimus, ſacras illas reliquias requieſcere Aretii in eccleſia, quæ fuit ædificata anno Domini* MCCCLXXXIII. *poſt everſionem caſtelli & monaſterii ſanctæ Floræ de Turrita. Hæc, inquam, non ſatis clare intelligo: ubinam enim toto illo temporis intervallo, quod ab anno* 1193. *uſque ad annum* 1383. *effluxit, reliquiæ illæ quieverunt? An Aretii in alia eccleſia? An ea eccleſia, quæ anno* 1383. *ædificata dicitur, illo anno fuit reſtaurata? An forte error in numerum annorum irrepſit?*

C

102 *Utcumque ſeſe ea res habeat, monaſterium*

illud extra urbem Aretinam ab his Martyribus cognomen gerebat tempore S. Petri Damiani, qui lib. 7. *epiſt.* 14. *de eo ſic ſcribit*: Dicam ſane, quod mihi retulit Heinricus, venerabilis rector cœnobii ad honorem beatarum Virginum Floræ & Lucillæ in Aretino territorio conſtituti. *Hoc monaſterium in urbe Aretina etiamnum floret, & brevitatis cauſa communiter* S. Floræ *nomine tantummodo appellatur, ut videre eſt apud Ughellum in noviſſima Italiæ ſacræ editione tomo* 1. *col.* 403. *ubi inter cetera diœceſis Aretinæ ornamenta ſic recenſetur*: Sparſa per urbem ac diœceſim plura monaſteria, zemplaque magnifice culta, certiſſimo Aretinorum in Deum pietatis argumento viſuntur. Eminet in iis D. Floræ Ordinis S. Benedicti nobile cœnobium ingentibus redditibus ampliſſimiſque privilegiis ab imperatoribus ac regibus obtentis potitur. *Nunc ſupereſt examinanda lis, quæ circa reliquias aliquorum ex his ſanctis Martyribus movetur*,

D AUCT. G. C. *in qua baſilicæ eo quieſcere dicuntur.*

§. II. Variæ eccleſiæ in Italia, Hiſpania, & Gallia reliquias SS. Floræ, Lucillæ & Eugenii ſibi vindicant.

E

Præter reliquias horum Martyrum in Italia,

HAud difficulter credo, *ſacra quædam oſſa ſanctorum Martyrum, de quorum tranſlatione in diœceſim & urbem Aretinam ſupra egimus, vicinis eccleſiis communicata fuiſſe. Saltem de venerandis illorum exuviis, quæ in Italia honorantur, Franciſcus Dinus pag.* 48. *&* 49. *ſuæ Diſſertationes nec docet ſequentia*: Earum reliquiæ veneraniur in eccleſia Servorum, & in ea S. Sebaſtiani Peruſiæ, & meminit Jacobillus de reliquiis S. Eugegii poſt Vitas Sanctorum Umbriæ; & in archivio abbatiæ Aretii lib. 39. pag. 101. eſt memoria abbatis Aleotti, in qua narratur, quod in eccleſia S. Floræ montis Aminatæ, deperditis boſtuli incendio reliquiis, Boſo Comiti S. Floræ petenti fuerit oa & digitus earumdem Sanctarum conſignatus, & cum magna populi veneratione acceptus. Et anno MDCXLIX. fuit miſſa epiſtola a Sarſinæ epiſcopo pro impetranda dictæ eccleſiæ Sapigni ab abbate Gregorio Riccardetti aliqua reliquia S. Floræ; qua honorificenter tranſmiſſa, idem epiſcopus eum toto clero ad illam recipiendam extra eccleſiam ſe contulerit.

F

Hiſpani ſibi vindicant notabiles earum partes,

104 *Satis facile capio, quod vicinæ quædam eccleſiæ in Italia nonnullas ſacrarum reliquiarum particulas ex theſauro Aretini monaſterii accipere potuerint; ſed non video, quo fundamento Tamayus integra horum Martyrum corpora, aut notabiles eorum partes in Hiſpaniam adduxerit. Imprimit tomo* 4. *Martyrologii Hiſpanici pag.* 283. *in Actis* S. Eugegii *ſeu* Eugenii, *quæ ex cerebro ſuo concinnavit, de ſacris illius reliquiis hæc habet*: Cujus corpus tunc a Chriſtianis lepultum, poſt ejus partem Aretium Italiæ, & partem ad Salicenſa cœnobium in Hiſpania tranſlatam, utrobique honorificentiſſime cuſtoditur & colitur. *Deinde hunc ſuum Actorum textum ita latius explicat*: Diximus paſtem corporia apud Aretium Italiæ cuſtodiri, & optime: nam eccleſia illa totum habere contendit ex donatione Benedicti III. Pontificis maximi facta Joanni epiſcopo Aretino, ut referunt Gallonius, Razzius & Ferrarius: &

A ne confuſionis pondere gravarentur Fratres Minores Conventus Salicenſis in Hiſpania; qui etiam totum Martyris corpus poſſidere contendunt ex beneplacito Pauli V. Pontificis maximi, cujus diploma refert idem D. Petrus Gonzalez Hiſtoriæ Salicenſis dicto libro 4. cap. 9. unicuique partem pignorum ſtatuere congruum fuit. *Sat confidenter, ſi fas vere. At ipſum fontem adeamus, quem Tamayus aſſignat.*

AUCT. G. C.

105 *Illuſtriſſimus Petrus Gonzalez de Mendoza lib. 4. Hiſt. Salic. cap. 3. (non cap. 9. ut Tamayus male citat) profert aſſignatum diploma, quod ſic incipit:* In Dei nomine. Amen. Noverint univerſi, quod anno a nativitate Domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſeptimo, die vero quinta menſis Februarii, indictione quinta, Pontificatus autem ſanctiſſimi D. N. Pauli divina providentia Papæ quinti anno ſecundo, coram me notario publico Apoſtolico & teſtibus infra ſcriptis in Aracælitano Conventu ſancti Franciſci hujus almæ Urbis, perſonaliter comparuerit reverendiſſimus admodum pater frater Ludovicus de ſancto Joanne Euangeliſta, prædicator & ſacræ theologiæ profeſſor Ordinis ſancti Franciſci diſcalceatorum, & dixit, ſe facere donationem quorumdam ſanctorum Martyrum corporum integrorum. *Juvat hic paululper ſubſiſtere. Si corpora illorum Martyrum, inter quos nominatur aliquis Eugenius, fuerint integra, quo jure Tamayus illa mutilat, & partem* S. Eugenii *relinquit monaſterio Aretino, & alteram Conventui Salicenſi concedit?*

& nonnulla integra corpora

B

106 *At pergamus cum eodem diplomate, in quo nomina ſanctorum Martyrum ita exprimuntur:* Crescentius, Philippus, EUGENIUS, Titus, Aurelia virgo & martyr, & Euſebius Papa & martyr. Quæ quidem ſacra corpora fuerunt a me dicto notario Apoſtolico propriis manibus e cœmeterio ſancti Sebaſtiani extra muros almæ Urbis deſumpta cum licentia & ſupplicatione ſanctiſſimi D. N. Pauli Papæ quinti. *Ab hic Eugenius, cujus corpus extractum eſt* e cœmeterio ſancti Sebaſtiani extra muros almæ Urbis, *idem dici poteſt cum* Eugenio *vel* Eugenio, *qui primam ſepulturam habuit in ſuburbio Oſtienſi, & cujus corpus indo jam a multis ſeculis ad diœceſim Aretinam tranſlatum eſt, ut ex antiquis inſtrumentis diſcimus? Ceterum in hoc diplomate, quod hic totum exſcribere non vacat, recte probatur, illas ſanctorum Martyrum reliquias, Roma in Hiſpaniam tranſmiſſas, publicæ veneration licite expoſitas poſſe: ſed præter quamdam nominis ſimilitudinem nihil eſt, ex quo colligas, Eugenium illum cum* Eugenio *vel* Eugegio *noſtro eumdem eſſe: imo ex tempore & loco patet, illos multum inter ſe differre.*

quæ ex corpus Romanis nec ex partes,

C

107 *Nec Tamayo ſufficit corpus* S. Eugenii *noſtri gratis diviſiſſe, ut ea ſacri theſauri parte Hiſpanos ditaret; quin etiam partem corporis* S. Floræ *& integrum corpus* S. Dionyſii *ex eadem Martyrum cohorte popularibus ſuis liberaliter tribuit, dum Aliis* SS. Floræ *&* Lucillæ, *ex Ferrario deſumptis, hæc ſua authoritate addit:* Quarum exemplo, martyrii deſiderio incenſus Dionyſius & alii ſocii Chriſtum libere prædicantes, ejuſdem judicis juſſu decollati ſunt: quorum corpora eum SS. Virginum corporibus apud Oſtiam a Chriſtianis ſepulta ſunt, ex quibus poſtmodum partem exuviarum S. Floræ apud Aretinum (*forte voluit dicere* Aretium *vel ſubintellexit monaſterium*) Italiæ, & partem ejuſdem corporis virginis eum integro S. Dionyſii corpore apud cœnobium S. Mariæ Hortanæ prope Iſſorcim in Hiſpania tranſlatam comperimus.

ut patet ex Martyrologio Hiſpanico Tamayi

108 *Unde Tamayus illam tranſlationem eruerit, paulo inferius in notis ſignificat hoc modo:* Quatenus ad tranſlationem partis corporis S. Floræ, ſororis S. Lucillæ virginum Romanarum, & integra ſacra ipſius S. Dionyſii, eorum & aliorum Martyrum ſocii, Roma (ad) cœnobium Hortenſe fratrum Minorum prope urbem Illorcim in Murcitano regno Hiſpaniæ, videndus R. P. F. Alphonſus de Vargas in Hiſtoria Virginis Hortanæ §. VII. fol. 76. ubi fol. 77. authenticum de hujuſmodi ſacrarum glebarum (tranſlatione) teſtimonium refert, ex quo patet, quod anno MDCXXIII. hæc ſacra pignora ibidem ex Urbe fuere translata. *At quomodo hæc iterum cohærent? Tamayus numero præcedente fatetur, corpora horum Martyrum* apud Oſtiam a Chriſtianis ſepulta *fuiſſe: hoc autem numero aſſerit, quod aliqua eorumdem pars anno 1623. ex urbe Romana in Hiſpaniam tranſlata fuerit. An forte hæ reliquiæ ex prima ſepultura Oſtienſi tranſlatæ fuerunt ad quoddam cœmeterium Romanum, ex quo deſumptæ ſunt juxta ipſum inſtrumentum, quod Alphonſus de Vargas in Hiſtoria Virginis Hortanæ a fol. 77. ex Latino Hiſpanice exhibet? Sed ubinam talis tranſlationis ex uno ſepulcro ad alterum teſtes aut tabulæ reperiuntur? Ex his ergo ob ſupradictas rationes etiam concludo, Sanctos illos, qui in Conventu Hortano honorantur, ab hodiernis Martyribus noſtris diverſos eſſe.*

D

in Diplomatibus

E

109 *Eodem tomo 4. Martyrologii Hiſpanici pag.* 289. *memoratur* S. Flora virgo & martyr Romana, *quam Tamayus ab hac noſtra diſtinguit, & de qua ibidem ſic notat:* Ejus ſacra pignora ex decreto Urbani VIII. Pontificis maximi anno Domini MDCXL. tranſlata ſunt ad Hilpaniam, concedente R. P. F. Joanne ab Annuntiatione Fratrum Diſcalceiatorum SS. Trinitatis, redemptionis captivorum procuratore generali, ut patet ex diplomate ſuperius adducto. *Diploma illud adduxerat ad diem* IX. *Aprilis tomo* 2. *ſui Martyrologii a pag.* 564. *ubi dicitur corpus iſtius* S. Floræ *cum aliis multorum Sanctorum reliquiis* ex Calixti cœmeterio *extractum, & in Hiſpaniam tranſmiſſum. Tamayus autem tomo 4. præfati Martyrologii pag.* 290. *affirmat, ſacra ejus pignora* Salmanticenſi collegio per R. P. F. Iſidorum de S. Joanne, tunc miniſtrum generalem, conceſſa *fuiſſe.*

& teſtimonium,

F

110 *Tunc vero ibidem hanc diſtinctionis rationem allegat:* Quæ aut qualis iſta ſit virgo & martyr, penitus ignoro: nam ſororem * Lucillæ haud eſſe poſſit, quia ejus corpus partim apud Aretium Italiæ, & partim in cœnobio Minorum ſanctæ Virginis Hortanæ in Hiſpania juxta Illorcim aſſervatum agnoſcimus. *Næ Tamayus hic præter morem ſcrupuloſus eſt! Quandoquidem jam corpus* S. Floræ *diſpertire cœperat, eodem fundamento, id eſt nulla, potuiſſet iſtud in tres aut plures partes dividere, ut collegio Salmanticenſi, quæ ac Hortano Conventui gratificaretur. Nos non audemus illis extra Italiam concedere veras* SS. Floræ, Lucillæ *aut* Eugegii *reliquias, niſi ſeſe illas ex Aretino monaſterio accepiſſe legitime probaverint. Hinc prudens lector facile colliget, quod de ſequentibus eorumdem corporum competitoribus ſit ſentiendum.*

quæ præſag poſſeſſione * lege ſoror

ipſemet allegat.

111 *Martinus de la Naja, rector collegii Bilbilitani Societatis Jeſu, Cæſar-Auguſtæ anno* 1653. *Acta* SS. Floræ, Lucillæ, & Eugenii ex *Petro Damiani & Petro Equilino Hiſpanice edidit. Hunc opuſculo occaſionem præbuit quædam* S. *Lucilla, cujus corpus anno* 1643. *ex urbe Romana Bilbilim tranſlatum eſt, & ibidem in collegio noſtro ho-*

A *honoratur, ut initio narrationis iſtius Hiſpanicæ pag. 1. videre eſt. Ubique autem R. P. rector ſuppoſuit, hanc S. Lucillam cum hodierna* S. Floræ *ſorore eamdem eſſe. Attamen poſt Acta in fine pag.* 22. *ex Baronio & Gallonio refert, corpora harum Sanctarum in civitate Oſtienſi a Chriſtianis ſepulturæ tradita fuiſſe, & illuſtre illarum martyrium ac ſacras reliquias Aretii in Tuſcia multum celebrari. At nos ex hac ſepultura Oſtienſi, & Aretina reliquiarum celebritate concludimus, quod S. Lucilla Bilbilim translatum ab ſolam homonymiam confuſa fuerit cum altera, quæ cum ſorore ſua &* Eugegio *rege martyrium ſubiiſſe narratur.*

Sacra capita SS. Floræ & Lucillæ

112 *Ex Hiſpania tranſeamus in Galliam, ubi etiam aliquæ eccleſiæ veras eorumdem hodiernorum Martyrum reliquias ſibi vindicant: nam Nicolaus Def-Guerrois in libro Gallico, cui titulus eſt* Sanctitas Chriſtiana: *& in quo præcipue hiſtoriam Trecenſem illuſtrat, ad annum Chriſtum* 262. *a fol.* 27. *verſo Acta* SS. Floræ, Lucillæ *ac* Eugenii *oratorie amplificat, & tandem fol.* 30. *verſo aſſerit, ſacra capita harum duarum Virginum in Tricaſſino Octavis Præmonſtratenſis cœnobio, quod vulgo* ſacellum S. Mariæ ad plancas *dicitur, ab immemorabili tempore honorifice conſervari, & quotannis ad*

B *diem* XXIX. *Julii magna confluentis populi devotione viſitari. Attamen paulo ſupertus ex Baronio tenuit, tranſlationem eorumdem corporum ad diœceſim Aretinam anno* 861. *contigiſſe, ideoque caute addit, forte illum duorum ſacrorum capitum theſaurum eodem tempore in Galliam allatum fuiſſe.*

In diœceſi Trecenſi

113 *Nicolaus Camuzatus in Promptuario ſacrarum antiquitatum Tricaſſinæ diœceſis fol.* 363. *de memorato Præmonſtratenſis ordinis cœnobio ſic obiter agit*: Nec vero iidem comites liberalitatis eximiæ fructu, tum monaſterium Belli loci, quod e juſdem regulæ mandritas paulo ante ſuſceperat, tum cœnobium Capellanum, quod B. Mariæ de capella ad plancas ſeu afferes vulgus appellat, eodem pæne tempore (*videlicet ſeculo* XII.) in Tricaſſina diœceſi conſtitutum, earere ſuſtinuerunt. *Cum itaque tranſlatio iſtarum Sanctarum ad diœceſim Aretinam ſeculo* IX. *facta fuerit, & Comites Brene ſeculo* XII. *dumtaxat monaſterium Capellanum fundaverint, Præmonſtratenſibus iſtius loci cœnobitis probandum incumbit, ſacra illarum Virginum ea-*

C *pita jam a ſeculo* IX. *in Galliam allata eſſe, vel poſtea ex Aretino theſauro ad ſuum cœnobium perveniſſe. Sed antequam has notabiles* SS. Floræ & Lucillæ *reliquias ipſis certo attribuam, antiquos & fide dignos hujus tranſlationis teſtes ac tabulas requiro.*

& corpus S. Eugenii Lemovicis in Gallia eſſe perhibetur.

114 *Lemovicis in Gallia publicæ veneratioui exponitur corpus S. Eugenii, quem aliqui cum hodierno* S. Eugegio *vel* Eugenio *confundunt, didici ex litteris cujuſdam Galli, cujus nomen caſu a reliqua epiſtola evulſum eſt, & qui ad majores noſtros poſt alias eruditas quæſtiones ita ſcribit*: R. P. A. Girard è Societate Jeſu in nova & magna Sanctorum Legenda, quam nuper edidit, ſub finem nonnullas addidit Sanctorum Vitas, quorum corpora e Romana civitate ad diverſas Galliarum eccleſias tranſlata ſunt, ut ſancti Marini ſenatoris & martyris, qui colitur XXVI. Decembris, & cujus corpus tranſlatum eſt ad Urſulinas Cadomenſes in Normannia Gallica anno MDCLV. Item S. Theodoræ virginis & martyris, de qua in Actis S. Alexandri Papæ, quæ colitur 1. Aprilis, & cujus corpus ad eaſdem Urſulinas eodem tempore tranſlatum eſt, ut in illa Legenda videre eſt. Denique habet & Vitam S. Eugenii regis cujuſdam Africani & martyris ad diem XXIX. Julii, cujus Acta refert Petrus Damianus tomo 2. Operum in fine: & in fine addit ille P. Girard, quod corpus illius Eugenii regis & martyris inventum fuerit Romæ in cœmeterio Callixti anno MDCLXII. & inde ad Carmelitas diſcalceatos Lemovicis tranſlatum anno MDCLXIII. ibique ſolenniter fidelium veneratioui expoſitum. Illa corpora eſſe eorum Sanctorum, quorum Acta habentur, mihi non facile perſuadeo. *Neque nos id facile in animum inducemus, ut ex præcedentibus ac ſequentibus ſatis colligi poteſt.*

D AUCT. G. C.

§. III. Reliquiæ SS. Eugenii, Antonini, & Theodori, quæ in Germania eſſe exiſtimantur.

E *Urſinenſe cœnobium in Germania*

PRætor *Italicas, Hiſpanicas & Gallicas hodierni* S. Eugegii *vel* Eugenii *reliquias, de quibus paragrapho præcedente egimus, eaſdem ſibi vindicat Urſinenſe cœnobium, cujus ſitum & fundationem Bruſchius Centuria* 1. *Monaſteriorum Germaniæ fol.* 161. *verſo ſic deſcribit:* Urſinium, vel (ut nunc corrupte dicitur) Irſingum olim caſtrum eo ipſo loco conditum, ubi hodie S. Stephani templum in editiore colle conſpicitur, nunc vero monaſterium Ordinis ac inſtituti Benedictini ampliſſimum ac pulcherrimum, paululum infra Khauffburnium oppidum imperiale non procul a Wertaebio amne in mediis denſiſſimiſque nemoribus ſitum, fundatum & locupletatum eſt anno Chriſti MCLXXXII. regnante Friderico Barbaroſſa Suevorum duce & pregloriоſiſſimo imperatore, ab Henrico marchione de Rumſperg & ejus filiis Godefrido & Bertholdo & Irmelgarde filia, in media eccleſia ibi ſepultis. *Corbinianus Khamm in ſua Hieracchia Auguſtana part.* 3. *cap.* 13. *ſect.* 1. *pag.* 363. *locum ejuſdem cœnobii ex diſtantia vicinorum oppidorum ita clarius indicat*: Urſinum, Urſimium, Irſingum, vernacula lingua Irſen, Irle dictum, imperiale ampliſſimum, & pulcherrimum monaſterium diſtat una hora ab oppido imperiali Kauffbura, quatuor Mindelheimo, quinque Ottobura, F & ſex horis Landſperga.

Abbas hujus cœnobii ampliſſimus abbatum

116 *Ampliſſimus D. Placidus, hujus monaſterii abbas, anno* 1670. *ad Papebrochium noſtrum humaniſſimas dedit litteras, in quibus poſt honorificam Operis noſtri mentionem ita pergit*: Cum vero & ego pro monaſterio meo ante paucos annos integrum corpus S. Eugenii regis & martyris Roma allatum obtinuerim, qui modo in magna habetur veneratione, atque de ejus Vita & translatione quædam habeam documenta, uti acclusi libelli monſtrabunt, oprarem ego atque rogarem, ut R. V. hunc etiam ſanctum Eugenium, ſi fieri adhuc poſſit, & ita vilum fuerit, ſuis faſtis ad XXIX. Julii inſereret: poterit autem, ſi auctores citati non ſatis fide digni videbuntur, addere, demere, augere, minuere, mutare, prout placebit. Utut ſit de auctoritate de Vita ejus ſcribentium; hoc tamen certum eſt, quod ſcribitur de ejus inventione & tranſlatione. Poſſem & referre quædam beneficia ab ipſo ægris collata, quæ cum nondum ſint approbata, omitto.

& libellum Germanice

117 *Benigniſſimus illu abbas de veritate Actorum dubitari quidem permittit, & animum nobis ea augendi, minuendi ac mutandi licentiam concedit; ſed ſupponit, S. Eugenium iſtum ab hodierno hujus nomi-*

nis

A *nis Martyre non differre. Id manifeſtius apparet ex*
AUCT. *libello Germanico, quem idem abbas luteris ſuis ad-*
G. C. *junxit, & in quo poſt vulgarem Actorum ſynopſin ſo-*
lennitas translationis ſybthmis Germanicis, choro
muſico, aliiſque ejuſmodi ornamentis decoratus. Huic
libello etiam præfixa eſt imago, quæ S. Eugenium co-
rona, ſceptro, ac veſtibus regiis exornat, & tam-
quam glorioſum Urſinenſis monaſterii patronum re-
præſentat. Infra iſtam effigiem æri inciſa leguntur
ſequentia: Sanctus Eugenius rex & martyr, Ro-
mæ anno CCLXII. paſſus, ibidem juſſu ſanctiſſimi
Papæ Alexandri VII. anno MDCLXVI. cum S. An-
tonino ſocio martyrii ex cœmiterio Priſcillæ a re-
verendiſſimo & illuſtriſſimo archiepiſcopo Octa-
viano Carrapha effoſſus, ac inde demum anno M-
DCLXVIII. in imperiale monaſterium Urſinenſe Or-
dinis S. Benedicti ſub reverendiſſimo D. abbate
Placido ſolenniter translatus eſt. *Ex his communis*
B *iſtorum cœnobiarum perſuaſio ſatis intelligitur.*

corpus habuerunt S. Eugenii ſi pro illis

118 *Cæterum nos juxta deſiderium reverendiſſimi*
abbatis de veris alicujus S. Eugenii reliquiis, ad mo-
naſterium Urſinenſe translatis, nullo modo ambigi-
mus, cum illarum reliquiarum inventio, translatio,
& licita veneratio in eodem libello legitimis inſtru-
mentis probentur; at præter nominis ſimilitudinem
nullum videmus fundamentum credendi, has reli-
quias ſpectare ad S. Eugenium *martyrem, qui hac die*
in Martyrologio Romano refertur. Quod ſi hæc nomi-
nis ſimilitudo ad id aſſerendum ſufficias, nos eodem
fundamento contendere poterimus, corpus S. Eugenii
regis in Domo Profeſſa Antverpienſi Societatis noſtræ
conſervari, cum martyrem iſtius nominis e cryptis
Romanis acceperimus, & cum legitima licentia ipſum
publicæ veneration exponamus. Interim nemo no-
ſtrum id ſibi perſuadet; ſed ſacras illius reliquias
venetamur tamquam veri martyris, cujus geſta igno-
ramus.

ut in Angelomontano Helvetiæ monaſterio martyr ejuſdem nomine

119 *Cœnobium Angelomontanum, quod inter Ura-*
niæ Subſilvaniæque montes in Helvetia ſitum eſt, eo-
dem jure ad S. Eugenium *regem pertinere crederet*
corpus S. Eugenii martyris Romæ acceptum, de quo
R. D. Ignatius ejuſdem monaſterii abbas ad majores
noſtros ita ſcribit, Paucis abhinc annis Roma divi-
ni favoris eximium pignus montibus noſtris illa-
tum, ſacrum videlicet ſancti martyris Eugenii
C corpus, quod de mandato ſanctiſſimi domini A-
lexandri VII. ex cœmeterio S. Ciriatæ una cum
aliis decem ſacris corporibus extractum (incito
ipſius tumbæ lapidi cum palma nomine S. EU-
GENIUS M.) ab illuſtriſſimo a reverendiſſi-
mo D. Marcello Anania, emioentiſſimi D. Marii
Cardinalis Ginetti tunc temporis vicarii generalis
viceſ-gerente, anno Domini MDCLV. prænobili
D. Thomæ Candido Veneto, auratæ militiæ equi-
ti cum facultate illud publicæ veneratioui qua-
cumque in eccleſia exponendi, datum, & ab eo-
dem equite D. Thoma ultima Maii anno MDCLX.
reverendiſſimo & ampliſſimo DD. Ignatio prædi-
cti monaſterii Angelomontani abbati ac vallis do-
mino abſoluto, in capſa lignea ſigillis eminentiſſi-
mi D. Cardinalis vicarii, ejuſdemque viceſ-geren-
tis probe munita tranſmiſſum, eidemque reveren-
diſſimo D. abbati XXIX. Junii anno MDCLX. per vi-
rum honoratum Oiwaldum Zelger Subſilvanum
ſolenni ritu loco publico ad hoc deputato præſen-
tatum & in manus conſignatum eſt.

prodigioſa præſtat ſe pignora

120 Quod poſtmodum proceſſione devotiſſi-
ma io dicti monaſterii eccleſiam deportatum, pu-
blicæque veneratioui in ſacello ſanctorum prin-
cipum Apoſtolorum Petri & Pauli expoſitum pri-
mo, quo fieri potuit, tempore aræ, ejuſdem D
honori a præfato reverendiſſimo D. abbate Igna-
tio magois ſumptibus, recens conditæ, ſacri cor-
poris partibus prius inrer ſe artificioſo nexu com-
miſſis ac opere Phrygio inſigniter exoroatis, in
forma leniter cubantis, impoſitum eſt. Et vero
tanti ſideris ſeu fulgor ſeu fama illico magnam tum
incolarum devotionem, tum advenarum per in-
via ac devia quin & per abrupta montium affluxum
ac frequentiam excivit; dum ſanis ſubinde cor-
poribus animæ ſanitas, ægris verò corporum quo-
que curatio impertiebatur, adeo ut elapſis pro-
xime tribus luſtris & quod excurrit, miracula ter-
ſtium fide dignorum atteſtatione legitima rite
comprobata numerum ſeptingeotorum facile ex-
cedaot. Prodigiolam certe Martyris hujus benefi-
centiam altero a ſacri corporis adventu die, e ter-
ritorii noſtri vaſallis, primarius reverendiſſimi D.
abbatis officialis, a manum vocant, Andreas Ku-
ſter, ſexagenario major, vir qua bello qua pace in- E
ſignis experientiæ ac prudentiæ expertus eſt. Is ex
maligno, quo dudum periculoſe decumbebat, morbo
indecore claudicans infimis a ſancto Martyre
precibus opem implorans, poſtridie ſubitam &
conſtantem incolumitatem obtinuit.

multi vô tiemas ſuo pio uſui tenebat.

121 Fuere (ut variorum corporis languorum
perſanationes prudens præteream) qui vel quæ a
multo tempore per enormia ſcelera, & quod gra-
vius, per ſacrilegas confeſſiones, in corpore ce-
teroquin ſano, miſeras & oppido contaminatas
traherent animas, voto ad S. Eugenium facto,
labes non confeſſione magis quam lacrymis feli-
citer eluerent. Magnum certe Dei amicum, ſan-
ctum & glorioſum martyrem Eugeoium ſummi
juxta ac infimi proclamant. Et ſane pretioſam fuiſ-
ſe mortem ejus in conſpectu Domini, qui tam
glorioſum fecit ſepulcrum ejus, vel ipſa, præ-
ter frequentiora miracula, argumento eſſe poteſt
tota & tanta ſacrorum anathematum, è regione
ſacelli ejus appeoſorum, copia, ut quod ſæpius
experti jam ſumus, æternumque experturos nos
piè ſperamus, merito ſolenni commemoratione
frequentius accinamus: In ſervo ſuo ſancto mar-
tyre Eugenio conſolabitur nos Deus. Amen. *Hæc*
F *fuſius referre volui, ut omnes intelligant, reliquias*
ignotorum Sanctorum propter crebra miracula aut ce-
lebrem earum cultum non eſſe notioribus ejuſdem no-
minis Sanctis adſcribendas: Urſinenſes enim non fa-
cile corpus S. Eugenii *regis et martyris concedent An-*
gelomontanis, quamvis apud hos poſteriores plura
& illuſtriora miracula patrentur. Nos pro utriſque
nil præter nudum ejuſdem martyris nomen ſtare exi-
ſtimamus.

Monaſterii Ciſtercienſ. in Bavaria ſuperiore

122 *Cœnobium monialium Ciſtercienſium in Ba-*
varia ſuperiore, quod communiter Vallis felix *ſeu ver-*
nacule Seeligenthal *vocatur, & de quo* Gaſpar Jon-
gelinus in Notitia abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis
lib.3.pag.21. conſuli poteſt, anno 1668. e Romanis
cryptis accepit corpus S. Antonini martyris, & eo lo-
co plerique S. Antoninum illum ex hodierno Martyrum
numero eſſe arbitrantur; nam in libello quodam Ger-
manico, qui Monachii anno 1619. editus eſt, vulga-
ria SS. Floræ, Lucillæ *& ſociorum Acta ex Petra*
Equilino referuntur, & S. Antoninus *tamquam te-*
ner, pulcher, ac nobilis adoleſcens Romanus deſcri-
bitur, atque cum Helio præfecto loquens in ſcenam
præcipue inducitur, etiamſi in illis Petri Equilini
Actis nullum de his omnibus fiat verbum, ſed ſolum
S. Antonini *nomen exprimatur.*

123 *Idem libellus Germanicus pag.* 15. *&* ſe-
quen-

ad ſe corpus bodierni S. Antonini translatum eſſe.

A *quento aſſerit*, S. Antoninum *alioſque martyrii ſo-cios a Chriſtianis ſepultos fuiſſe in eccleſia S. Sebaſtiani extra urbem Romanam via Appia in cœmeterio Calliſti, atque eo loco corpus eſtius Martyris per mille quadringentos quatuor annos, decem menſes, ac viginti duos dies quieviſſe, donec Alexander VII. Papa illud e cryptis iſtis extrahi permiſit, quod deinde ad moniales Ciſtercienſes ſolemniter translatum eſt; corpus vero S. Eugenii regis, tunc ex eadem crypta ednctum, in Urſinenſi ordinis Benedictini monaſterio honorifice collocatum eſt, ut authentica inſtrumenta teſtantur. Neſcio, qua auctoritate aut veriſimili ſtudiosi ſpecie auctor iſtius libelli hanc ſepulturæ locum SS. Antonino & Eugenio regi aſſignaverit.*

cui opinioni aliqua difficultas opponitur.

124 *Nolo hic ex opponere Petrum Damiani, qui corpora* Floræ, Lucillæ *ac* Eugegii *regis in ſuburbio Oſtienſi primum ſepulta fuiſſe affirmat, Sed contradicit ipſis authenticis Urſinenſis monaſterii inſtrumentis, ad quæ nihilominus provocat: nam R. P. Joannes Laurentius a ſancto Andrea, procurator generalis Carmelitarum Diſcalceatorum, anno 1667. in epiſtola, quam Urſinenſes inter authentica tranſlationis teſtimonia ad calcem ſui libelli Germanici ediderunt, ſic ſcribit:* Cœmeterium, ex quo extracta ſunt duo corpora ſanctorum martyrum Eugenii, & Antonini, fuit illud Priſcillæ, quod non fuit

B expreſſum in litteris authenticis eorum, quia dictæ litteræ authenticæ ſuerunt deductæ ex originali continente authenticam generalem omnium corporum, quæ extracta fuerunt eadem die ex cœmeteriis: attamen in capſulis particularibus ſignantur cœmeteria ſingulorum, quando excavantur, quorum omnium ſum ego ipſe teſtis, qui devotionis gratia præſens aliquando dictæ excavationi, vidi prædicta duo corpora ſimul extrahi ex eodem loco, ſub eodem lapide ſepulta, cum propriis eorum nominibus. *At cœmeterium Priſcillæ a cœmeterio Calliſti longe diverſum eſt. Quomodo igitur moniales Ciſtercienſes affirmare poſſunt, corpus S. Antonini fuit ex cœmeterio Calliſti ednctum eſſe? Hæc inter ſe concilient, ſi poſſint. Nos interim pergimus ad alium ejuſdem caterva Martyrem, quem nonnulli in Germaniam tranſlatum fuiſſe exiſtimant.*

Corpus S. Theodori bodierni Auguſtæ Vindelicorum

125 *Simon Mayr, Societatis noſtræ ſacerdos, Auguſtæ Vindelicorum anno 1694. ad Janningum noſtrum ita ſcripſit:* Miſſum eſt nobis nuper Roma corpus S. Theodori martyris una cum litteris authenticis, & noſtræ Societatis templo hic Auguſtæ donatum; jamque pro viribus ſacra oſſa ornantur, ut publicæ veneration fidelium exponantur, quem in finem cogitamus etiam brevem ejuſdem

C S. Martyris vitæ, mortis, & martyrii epitomeo typis edere, ut piis Catholicorum ſtudiis & votis faciamus ſatis. Rogamus itaque R. V. ut, ſi quæ monumenta de hoc ſancto Martyre exſtent, ea vel paucis exſcribi curet, & nobis communicare dignetur: de vita, inquam, de natione, ætate, conditione, morte & genere martyrii, ſi tamen quidpiam de his annotatum reliquit antiquitas. Sed metuo, ut aliquid exſtet. Cum autem plures ſint hujus nominis ſancti Martyres, ut ne dubium relinquatur de noſtro ſacro pignore, ſcriptum eſt nobis Roma, eſſe reliquias S. Theodori martyris, cujus memoria celebretur in Martyrologio Romano ad diem XXIX. Julii. Inquiſivi ego in Baronio de hoc Sancto ad annum Chriſti CCLXII. tomo 2. fol. 617. ſed præter nomen & necem vix quidquam reperi. Itaque ſi quid porro documenti repererit R. V. obſecro, id nobis ſcribere, cum vacabit, dignetur.

126 *Janningus hiſce litteris reſpondit, tum nomen Theodori ſacro iſtius Martyris corpori recenter inditum, tum cultus illius diem* XXIX. *Julii gratis aſſignatum videri; ceterum de* S. Theodoro, *qui* XXIX. *Julii memoratur, nihil exſtare certi præter nomen, quod cum alior, poſt ſanctas virgines* Floram *& Lucillam paſſis, recenſetur. Non habemus, quod huic Janningi judicio addamus præter alterum S. Theodorum, quem Petrus Paulus Boſca in ſuo Martyrologio Mediolanenſi ad eamdem diem* XXIX. *Julii ſic annuntiat:* Romæ ſancti Theodori, cujus corpus Mediolani in eccleſia Conceptionis patrum Capuccinorum religioſe conſervatur. *In notis autem dicit, ſe hanc notitiam accepiſſe* ex tabulario PP. Capuccinorum, qui hodie peragunt Officium ritu duplici de S. Theodoro. *An is S. Theodorus ſit ex hodierna Martyrum caterva, aliis indagandum relinquo.*

D *Mediolani conſervari putatur.*

127 *Nemo hic nobis dicat (id ab indiſcretis & rudioribus Catholicis nonnumquam objici audivi) criticum hujuſmodi examine devotionem populi erga ſacras reliquias diminui, cum plebs cupiat neſſe geſta illorum Sanctorum, quos veneratur, Sed reſpondemus, cultum Sanctorum, qui verisimo niti debet, falſa plebis perſuaſione augendum non eſſe. Quod ſi fervor quorundam intepeſcat, quia Sanctum illum ignotum eſſe intelligunt, concionatorum eſt plebejo iſti errori* E *occurrere, & auditores ſuos ad veram ſolidamque ſacrarum reliquiarum veneration hortari. Doceant illos, quod per interceſſionem ignotorum Martyrum aliquando plura præſtentur beneficia, dum eorum auxilium viva fide imploratur. Exempla eſſe poteſt S. Eugenius, qui in Angelomontano monaſterio colitur, & cujus invocatione plus quam ſeptuaginta miracula contigerunt, ut ſupra num.* 120. *ex ampliſſimi abbatis teſtimonio retulimus. Narrent terribilem punitionem æditui, qui reliquias cujuſdam Sancti ſibi ignoti contemnens, ab ipſo Sancto apparente ita multatus eſt, ut poſtridie moreretur, ſicut in opere noſtro ad diem* XXVI. *Maii, tomo* VI, *ejuſdem menſis pag.* 440. *ex fide dignis teſtimoniis refertur.*

Suggerunt, aut rationes

128 *Quod ſi concionator antiquiora hujus ani ſimilis res exempla populo velit proponere, adeat Vitam S. Gregorii Magni, quæ in opere noſtro ad diem* XII. *Martii illuſtratur, ibique tomo* II. *ejuſdem menſis pag.* 154. *inveniet, quod patrata fuerint miracula per panuos, qui corporibus Sanctorum tantummodo fuerunt admoti. Hinc idem S. Gregorius Papa Conſtantiæ imperatrici, reliquias S. Pauli Apoſtoli petenti, lib.* 3. *epiſt.* 30. *poſt alia ſic reſpondet:* Cognoſcat autem tranquilliſſima domina, quia Romanis conſuetudo non eſt, quando Sanctorum reliquias dant, ut quidquam tangere præſumant de corpore; ſed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad ſacratiſſima corpora Sanctorum ponitur: quod levatum in eccleſia, quæ eſt dedicanda, debita cum veneratione reconditur, & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, acſi illuc ſpecialiter eorum corpora deferantur. Unde contigit, ut beatæ recordationis Leonis Papæ temporibus, ſicut a majoribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquiis dubitarunt, prædictus Pontifex hoc ipſum brandeum allatis forficibus inciderit, & ex ipſa inciſione ſanguis effluxerit.

& exemplo.

F

129 *Etiam de his pannis ſeu brandeis, contactu ſanctorum corporum ſacratis, intelligendus eſt S. Gregorius, dum lib.* 2. *Dialogorum cap.* 38. *Petrum ita interrogantem inducit:* Quidnam eſſe dicimus, quod plerumque in ipſis quoque

quibus panis

pa-

A patrociniis Martyrum ſic eſſe ſentimus, ut non tanta per corpora ſua, quanta beneficia per reliquias oſtendant, atque illic majora ſigna faciant, ubi minime per ſemetipſos jacent? *Tunc vero S. Gregorius interroganti Petro ibidem ſic reſpondet*: Ubi in ſuis corporibus ſancti Martyres jacent, dubium, Petre, non eſt, quod multa valeant ſignа demonſtrare, ſicut & faciunt, & pura mente quæreotibus ionumera miracula oſtendunt. Sed quia ab infirmis poteſt mentibus dubitari, utrumoe ad exaudiendum ibi præſentes ſint, ubi conſtat quia in ſuis corporibus non ſint, ibi neceſſe eſt, eos majora ſigna oſtendere, ubi de eorum præſantia poteſt mens infirma dubitare. Quorum vero meos in Deo fixa eſt, tanto majus habet fidei meritum, quanto illic eos novit & non jacere corpore & tamen non deeſſe ab exauditiooe. AUCT. G. C.

ad ignotos Martyrum cultum excitari poſſe.

130 *Hæc & ſimilia exempla, quorum plura diligens concionator ſæculo inveniet, materiam ſuggerunt excitandi populum, ut etiam ignotorum Martyrum patrocinium magna fiducia imploret: ſi enim per brandea ſeu lintea, corporibus ſanctorum Martyrum admota, fidelibus prodigioſa beneficia præſtentur, quanto magis ea conferentur per ipſa ſanctorum Martyrum oſſa, de quorum veritate unlle modo dubitandum eſt, cum corpora hujuſmodi Martyrum e cryptis Romanis ad alias regiones non transferantur, priuſquam ſeverum examen ſubierint, & in tumulis eorum certa martyrii ſigna reperta fuerint, ut apud Marcum Antonium Boldettum in Obſervationibus ad cœmeteria ſanctorum Martyrum, Romæ anno 1720. Italice editis, poteſt videri. Ceterum hæc accuratius diſcutere volui, ut eadem opera refellerem mendacia hæreticorum, qui nos calumniantur, quaſi ſine ullis prudentiæ regulis obvia quælibet oſſa avide pro ſacris arripiamus & veneremur. Luterea Catholici, contemptis eorum calumniis, juxta majorum ſuorum conſuetudinem Sanctos pie colere pergant, & reliquias etiam ignotorum Martyrum debita veneratione proſequantur.* D E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

B SIMPLICIO, FAUSTINO, ET BEATRICE

ROMÆ.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus horum Martyrum, reliquiæ, Acta.

SUB DIOCLETIANO. *Horum cultus in Eccleſia Romana*

M*Artyrum horum antiquiſſimam ſimul & conſtantem in Occidente veneracionem cum vetuſta monumenta, tum uſus hodierous oſtendunt: adſcripti enim leguntur hoc die Faſtis Hieronymianis juxta probatiſſima quæque exemplaria, a Florentinio aliiſque vulgata; in quibus tamen obſervari velim*, Beatricis *nomen aliquando luxatı; ut in codice Epternacenſi ſcribitur*, Biatricis; *in Blumiano* Viatricæ. *Exſtant & orationes propriæ in eorumdem natali ſub Sacrificium olim recitandæ, quæ videri poſſunt in Libris Sacramentorum tam Gelaſianis apud Thomaſium libro 2. capitulo 37. quam Gregorianis apud Pamelium* (*cujus pra ceteris codicem laudat idem Thomaſius in præfatione ad opus quod citavimus*) *Liturgicorum tom. 2. pag. 321. Conſule ſis etiam Menardum in obſervationibus ad editionem ſuam ejuſdem operis, pag. 171. & ſeq. Sunt vero orationes illæ apud Thomaſium & Pamelium proſus eadem, niſi quod apud hunc integre recitantur nomina martyrum* Simplicii, Fauſtini & Beatricis; *apud illum vero magis barbare*, Simplici, Fauſtini, & Viatricis. *Hoc etiam peculiare omnino eſt codici Gelaſiano, quod Martyrum noſtrorum natalem ſolus colloces non* IV. *ut omnes, ſed* V. Kal. Auguſti. C

antiquiſſimus proprior

2 *Sequuntur antiqua Kalendaria Frontonis & Allatii; itemque Martyrologia, ut Romanum vetus, Wandelberti, Rabani, Adonis, Uſuardi, Notkeri, & (ut cetera præteream) Romanum hodiernum; ſed omnia ad hunc, quem diximus, diem* IV. *Kal. Auguſti. Horum, ne faſtidio ſint, ſingulorum textus aſſignaſſe ſufficiat; unum pro omnibus Adonianum accipe, unde Actorum noſtrorum vetuſtatem intelligas; ſic enim habet*: Item eodem die (IV. *Kal. Aug.*) natale ſanctorum martyrum Simplicii, Fauſtini & Beatricis, temporibus Diocletiani & Maximiani: qui poſt multa ac diverſa ſupplicia juſſi ſunt capitalem ſubire ſententiam; & ligato ſaxo in collo eorum, jactari per pootem, qui vocatur Lapideus, in Tibertnis rbeumatibus. Quorum corpora Dei nutu ioventa ſunt a beata ſorore eorum Beatriee & a beatis presbyteris Criſpo & Joanne, & ſepulta ſunt in loco, qui appellatur Sextum Philippi, via Portuenſi, quarto Kalendas Auguſti. F

ex Martillo & libris Sacramentorum.

3 Beatrix autem, ſoror Martyrum, cum moraretur apud venerabilem Lucinam, factum eſt, ut quidam vicinus poſſeſſor Lucretius ambiret poſſeſſiunculam ejus. Pro hoc itaque fecit teneri ſanctam Beatricem, & duci ad ſacrificandum. Tunc beata Beatrix exclamavit: Chriſtiaoa ſum: non ſacrifico dæmoniis. Ducta eſt itaque & carcerali cuſtodiæ mancipata. Cumque io Dei nomine libere ageret, fecit eam ambitioſus Lucretius præfocari noctu. Quam venerabilis Lucina juxta ſanctos Martyres, germanos ejus, ſepelivit quarto Kalendas Auguſti. Poſt hoc ingreſſus prædium Sanctorum Lucretius, dum ibi apularetur, quædam mulier infantulum lactabat. Qui iofantulus coram omnibus in convivio vocem emiſit: Audi, Lucreti: occidiſti, & invaſiſti: ecce, datus es io poſſeſſionem ioimici. Ad hanc vocem invaſus eſt a maligno ſpiritu ibi in convivio, & per tres horas vexatus, emiſit ſpiritum. *Hæc ille medio circiter ſæculo nono, ex Actis, ut patebit, infra producendis.*

4 *Eum-*

A S. Leo PP. II. translatio eorum corpora ad Eccleſiam S. Pauli.

¶ *Eumdem quoque cultum arguunt translationes reliquiarum variæ ; quarum unam refert Anaſtaſius Bibliothecarius ad S. Leonem PP. II. de quo ita ſcribit* : Hic fecit eccleſiam in urbe Roma juxta ſanctam Bibianam, ubi & corpora Sanctorum Simplicii, Fauſtini & Beatricis, atque aliorum Martyrum recondidit, & ad oomeo beati Pauli apoſtoli dedicavit ſub die vigeſima ſecunda menſis Februarii: ubi & dona obtulit ; *idque anno, ut contendit Pagius, Chriſti* 683. *Cum vero hic nulla fiat mentio loci, unde hæc tum corpora ad eccleſiam S. Pauli allata fuerint, incertum eſt, primane hæc fuerit eorum translatio, an hanc aliæ præceſſerint, & primam quidem hanc fuiſſe indicat Octavius Panciroltus in Theſauris almæ Urbis abſconditis, regione* 2. *eccleſia* 43. *quæ eſt S. Mariæ Majoris, pag.* 261. *cum aſſeras, ab eodem S. Leone erutas tunc fuiſſe hæc corpora ex cœmeterio jam dicto in via Portuenſi, ubi primum condita fuerant. Verum hujus rei teſtem requirimus antiquiorem.*

B Quæ colla-ta ipſa, partim ad S. Mariam Majorem, partim ad alios ſunt.

¶ *Certius eſt, translationem hanc alias, ſed longo intervallo, eſſe conſecutas ; id quod ipſe teſtantur reliquiæ, aliis modo locis collocatæ : nam teſte Aringho Romæ ſubterraneæ tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 5. *cum eccleſia S. Pauli vetuſtate collapſa jam eſſet, inde* ſanctorum Simplicii, Fauſtini, & Beatricis corpora . . . in S. Mariæ Majoris baſilicam, una cum ipſa marmorea arca, ubi aſſervabantur, delata, pio ac religioſo fidelium cultu deinceps cuſtodienda depoſita ibidem fuere. *De arca illa ibidem num.* 1. *hæc ſcripſerat.* Quorum (*nempe* Simplicii & Fauſtini) marmoream arcam, in qua depoſiti primum fuerant, in ſacrario baſilicæ S. Mariæ Majoris, inſcriptione hac prænotatam, diligenter olim ſuſpeximus, videlicet :

MARTYRES SIMPLICIUS ET FAUSTINUS
QUI PASSI SUNT IN FLUMEN TIBERE, ET
POSITI SUNT IN CIMITERIUM
GENEROSES
SUPER PHILIPPI.

Ita Aringhus ; & fere etiam Baronius in annotatis ad hunc diem in Martyrologio. Ex hac porro ſatis aliqua barbara epigraphe colligendum videtur, S. Beatricis *tumulum illum cum Fratribus ſuis non fuiſſe communem ; cum horum tantummodo nomina præferat. Cetera iſtic notata ex Actis & annotatis lucem accipient.*

C

¶ *Eumdem tranſlationem loco mox aſſignato recenſet Panciroltus, ſed & tertiam ſimul adſtruit ; cum dicta tria corpora non integra narrat eſſe apud S. Mariam Majorem, ſed mediam eorum partem aſſervari in eccleſia S. Nicolai in Carcere dicta. Fatetur interea, ignorari omnino tempus tum diviſionis hujus, tum tranſlationis utriuſvis. His adjungi poteſt quarta, qua reliquiarum S. Beatricis pars notabiles devenit ad eccleſiam S. Andreæ de Valle nuncupatam ; ut in Hemerologio ſacro Urbis, die* XXIX. *Julii, tradit Carolus Bartholomæus Piazza his verbis.* Feſtum (SS. Simplicii, Fauſtini & Beatricis, *de quibus ibi differit*) celebratur in baſilica S. Mariæ Majoris, ubi corporum eorum pars magna ſervatur ; & in eccleſia S. Nicolai in Carcere, ubi eſt pars altera ; & ad S. Andream de Valle, ubi S. Beatricis exponuntur infignes reliquiæ. *Et hæ Romæ quidem celebrantur, tametſi etiam cum exteris eccleſiis communicatas fuiſſe oporteat, cum & Bononiæ aliquas repererit Maſſonius ; & ſi Nicolao Bertrando credimus*, S. Simplicii *corpus, aut ſaltem pars ejus inſignis Toloſam in Gallias pervenerit. Et vel Tamayo, ad genus pignorum aviditſimo, non ignobilem partem haud gravate concederem, ſi ea acquieſceret ; minime vero, cum totum ipſe* S. Beatricis, & *quidem hujus corpus ſibi vendicat, ſub Gregorio XIII. ut pro ſua auctoritate audet aſſerere, invenium ; quod poſtmodum, nempe anno* 1649. *Innocentius X. ad Mariam Annam Hiſpaniæ reginam Mediolanum miſerit per Cardinalem Ludoviſium. Non negaverim equidem, ſacrum aliquod corpus, ſub ea nomine, ſanctis quibuſque feminis facile aptabili, reginæ iſti dono datum, aſt hujus* S. Beatricis *fuiſſe, unde vel remote colligi poſſit, prorſus non invenia : ut proinde admittendam continuo non cenſeam turgidam hanc Tamayi annuntiationem* : In regali Scurialenſi cœnobio, beatæ Beatricis virginis & martyris, ſororis ſanctorum Simplicii & Fauſtini, quæ cum in ergaſtulo ſuffocata expleviſſet agonem, Gregorio XIII. Pont. Max. inventa & honorifice cum fratribus ſepulta eſt. Nunc vero ejus ſacra liplana S. D. N. Innocentius X. Pont. Max. Sereniſſimæ Mariæ Annæ Hiſpaniarum reginæ Catholicæ, inter alia pietatis munera, in itineris tutelam emiſit, quæ in Hiſpaniam advecta, locum in regali cœnobio ſeculis permanſurum iovenere. *Cum his confer quæ habentur in Martyrologio Novocomenſi, ut de antiquiori poſſeſſione facias conjecturam.*

D AUCT. P. B.

E

¶ *Acta Martyrum noſtrorum, qualia typis edidit Mombritius tom.* 2. *fol.* 29 ; *exſtant in plurimis ac pervetuſtis Codicibus manu exaratis ; ut ſunt in Muſeo noſtro ſignati Q. Ms.* 6. *Q. Ms.* 7. *aliique, ſed minus antiqui ; tum alibi plures, ut in archivo eccleſiæ Andomaropolitanæ, in cœnobio Præmonſtratenſium canonicorum Windbergenſi in Bavaria, a quibus eorumdem Actorum apographa jam olim accepimus ; item alii, ad quos hæc apographa examinata fuerunt, in monaſterio Cartuſiæ Brugenſis, in cœnobiis S. Maximini & S. Martini Treviris, in bibliotheca quondam celebri Belſortiana ; his adde codices Romanos, Vaticanum & Vallicellenſem, quos hic ceteris congruere patet ex fragmentis illis Actorum noſtrorum, quæ profert Aringhus, ſupra num.* 5. *citatus. Quid plura ? Adonem hæc eadem vidiſſe ac deſcripſiſſe propemodum nemo dubitabit, ubi elogium ex illo datum cum Actis hiſce contulerit.*

Acta Mart. extant tum variis ſeculis, tum ſeparata ab aliis S. Anthimi presb. & M. interpolatis.

¶ *Eadem, quamquam paulo ſuccinctius, habes in Actis S. Anthimi presbyteri & martyris, quæ dedimus ad* XI. *Maii, imo potius in Actorum illorum appendice, ſeu capite tertio. Et licet paſſim in codicibus occurrant ſic, ut modo producuntur, ab Actis S. Anthimi eorumve appendice ſeparata, & in pleriſque quidem codicibus illis Acta S. Anthimi nulla prorſus legantur, ne in illo quidem, quem ſecutus eſt Ado (utpote qui nudam S. Anthimi die* XI. *Maii memoriam proponit, nihil adjungens elogii) putamus tamen, Acta Martyrum noſtrorum nequaquam ſeorſum, ut nunc exſtant, fuiſſe compoſita, ſed ſimul cum Actis S. Anthimi, aut horum appendice, ſive capite tertio. Manifeſtum id faciunt, quæ juxta omnes codices num.* 2. *narrantur de corniculis duabus ſingulas quotidie nuces ad SS. Lucinam & Beatricem afferentibus ; quæ omnino ita reſpiciunt ea, quæ in Actis S. Anthimi cap.* 3. *num.* 12. *præcedunt, ut ſine illis intelligi non poſſint ; ideoque forſitan ab Adone, Notkero, Petro de Natalibus lib.* 6. *cap.* 153. *Jacobo de Voragine cap.* 99. *in Actorum noſtrorum epitomis omiſſa ſunt ; quia nullus eorum S. Anthimi Acta viderat ; ſine quibus, quid ſibi vellent in Actis Martyrum noſtrorum corniculæ, divinare non poterant. Avulſa igitur hæc ab illis fuiſſe primo credimus, ac ſic deinde ſeparatim in varios codices tranſiiſſe. Niſi quis velit, in Actis S. Anthimi & ſociorum multa*

quibus an ſeu fuerant infuſa, forte a quodam Actorum interpolatore.

quarum ad S. Nicolaum in Carcere, & S. Andream de Valle.

fuiſſe

A AUCT. P. B. *fuiſſe de variis Martyribus ſeorſim primo ſcripta, quæ deinde in maſſam unam non ſine interpolatione coaluerint, a qua denuo abſtracta fuerint Acta hæc noſtra, coenicularum epiſodio vitiata.*

Unde & quæ inter. rupta non ſunt; fida tamen in pluriſque ſigna.

9 *Epiſodium dixi, ut mitius ageerem, quam Tillemontius nota 1. in S. Luciuam, Monum. eccleſ. tom. 4. pag. 758. ubi fabulam illud appellat. De eo certo nihil eſt in Actis melioris notæ S. Sebaſtiani M. die* XX. *Januarii pag. 278. ubi tamen occaſio erat rem eamdem, ſi re vera contigiſſet, verbo ſaltem uno indicandi. Idem omittit Baronius ad annum Chriſti* 302. *num. 114. ubi Acta noſtra compendio tradit, addens in margine, ea eſſe* in aliquibus corrigenda; *quod intellexiſſe videtur primum quidem de hoc ipſo epiſodio, cum illud ipſe ſupprimat; tum de vitiis quibuſdam ſyntacticis aut ſimilibus levioris momenti: nam quod ad naccationis ſubſtantiam pertinet, eam adhibet ipſe, nil corrigens. Et ſane quod in illis carpi merito poſſit ullea, non video; ſaltem ſi per ſe ſpectentur Acta, reſciſſis iis, quæ hæc antecedunt & ſequuntur in Actis S. Anthimi cap. 3. quæque huc propriæ non pertinent. Quod enim Tillemontio Monum. eccl. tom. 4. pag. 560. diſplicere viſa ſit narratio eadis & occupati præadii* S. Beatricis *per Lucretium, hominem, ut ille ponit, pervatum, id leve eſt: privatum etenim non fuiſſe Lucretium, ſatis Acta produnt num. 2. tametſi ex officio publico miniſter undequaque perfidus privatum ſectatus eſſe commodum dicatur. Corrigendum ergo quidem cum Baronio monumentum hoc antiquitatis putamus; at nequaquam Tillemontio aſſentiendum, qui illud pag.* 559. *aptum eſſe negat ad fidem ullam faciendam; cum tamen eodem ſtatu ſtatue; & quorſum, obſecro, niſi ad fidem faciendam? Eo igitur ipſo*

2 Factum eſt autem, ut quoddam prædium, quod fuerat beatæ Beatricis commune cum Fratribus, vicinus poſſeſſor ambiret. Tunc itaque fecit tenere* beatam Beatricem & duci ad ſacrificandum idolis. Tunc beata Beatrix dixit ad eos: Ego non ſacrifico dæmoniis, quia Chriſtiana ſum. Quare Lucretius dixit ad eam: Accede oune, & ſacrifica magnæ deæ Dianæ, & libera te a diverſis ſupplieiis, quæ te exſpectant. Itaque beata Beatrix exclamavit voce magna dieens ad eum: Numquam tibi bene ſit *m*, Lucreti; ego jam tibi dixi, quia Chriſtiana ſum, & Domini mei Jeſu Chriſti ancilla; & reprobis idolis tuis numquam ſaerifico. Quibus auditis, juſſit eam Lucretius carcerali cuſtodia mancipari, quouſque de ea cogitaret *n*. Cumque in Dei nomine obſtitiſſet*, fecit eam ambitioſus vicinus Lneretius præfocari noctu a ſervis ſuis; & ſic tradidit ſpiritum Domino: quam etiam ſancta ac venerabilis Lucina una cum ſuis ſanctiſſimis Fratribus ibi in Sexto Philippi ſepelivit quarto Kalendas Auguſtas *o*.

D ubi & ipſe deinde Martyr ſub pœna ſuis; al. tenuit

m

n

** codd. alii perſtitiſſet. al. liberet a gerat & al. pertinaverat.*

o

3 Poſt hæc autem ingreſſus eſt prædium Sanctorum, & fecit Lucretius convivium, in quo inſultans * Sanctis Dei, dum epulantur* & eſſet ibi mulier, quæ filium ſuum lactabat, ille infantulus, pannis involutus, vocem emiſit in convivio coram omnibus, dieens: Audi, Lucreti; oceidiſti & invaſiſti: ecce, datus es in poſſeſſionem inimiei. Ad hane vero vocem impalluit Lucretius, & tremor ac timor invaſit eum, ſtatimque etiam ſatanas in eum ingreſſus, ibi in eonvivio per tres horas vexavit eum, quouſque ſpiritum ejus tolleret. Tantus autem metus irruit in omnes, qui aderant, ut ſimul omnes ad Chriſtianos confugium faeerent, & Chriſtiani facti, omnibus enarrarent paſſionem ſanctæ ae beatæ martyris Beatricis, virginis Chriſti, in convivio vindieatam. Lucina autem venerabilis femina cum fugeret, aſperitate territa paſſionis, apparuit ei ſancta Dei Beatrix, dicens: Noli abſcedere: quia in hoc menſe pax dabitur eccleſiis Chriſti *p*. Quod factum eſt, Domino auxiliante, & regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, eui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

*E Deo movens ejus odiſſeuto; & per eam vel volumus ſi. num perſecutionis. * al. infa]: nabat; al. inſultabat *al. epulaſ ceuur, al. epulatus. ſunt.*

P

F

A C T A

c Ex editis Mombritii & plurimis Mss.

Simplicii & Fauſtinum fratres martyres ſepelit Beatrix ſoror.

TEmporibus Diocletiani & Maximiani, ſceleratiſſimorum imperatorum, multi Chriſtianorum necati ſunt in urbe Roma propter nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti. Eodem autem tempore eontigit, ut quædam, Beatrix nomine & opere, quæ erat ſoror ſanctorum Simplicii & Fauſtini, qui pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti multa & diverſa ſupplicia, quæ illata ſunt eis a carnificibus, juſſi ſunt capitalem ſubire ſententiam *a*, & corpora eorum, ligato ſaxo in colla eorum, ſic mitterentur *b* per pontem, qui vocatur Lapideus *c*, in Tiberinis rheumatibus *d*: quorum corpora Dei nutu inventa ſunt juxta locum, qui appellatur Sextus Philippi *e*, via Portuenſi *f*. Tunc beata Beatrix una cum beatis Criſpo & Joanne presbyteris *g* aliiſque Chriſtianis levaverunt corpora ſanctorum martyrum Simplicii & Fauſtini de fluvio, & ſepelierunt ea ibi in Sexto Philippi *h*, quarto Kalendas Auguſtas. Et hæc, ut diximus, beata, Beatrix nomine, eorum ſoror, poſteaquam ſuis ſepulturam fratribus Martyribuſque Chriſti fecit, venit ad venerabilem Lucinam *i*, & apud eam morata eſt per menſes ſeptem *k*, in quo omni ſpatio ſemper duæ eornicuiæ eum ſingulis nucibus adveaeruat *l*,

a *Per* ſententiam capitalem *intelligit Tillemontius, ubi de S. Lucina, tom. 4. pag. 559. illam, qua capita Maetyeibus amputata fuerint. Sed ſi eſt ita; quomodo poſt reſecta capita*, ligato ſaxo in colla eorum, *mitti poterant in Tiberim? Malim ergo* capitalem *accipere* ſententiam *pro ea, quæ uecem qualemcumque imperaret: atque adeo præfocatos fuiſſe aquis Tibeeinis hoſce Fratres exiſtimo: id quod inſcriptio ſupra num. 5. exhibita non obſcuee confiemat.*

b *Ita codices fere omnes. Sed patet, nullam hic eſſe ſyntaxim. Vel igitur reſtituenda eſt ex Actis S. Anthimi* XI. *Mart, vel ita legendum cum vetuſtiſſimo Ms. S. Audomaei:* Eodem autem tempore ſanctus Simplicius & ſanctus Fauſtinus pro nomine Chriſti poſt multa ac diverſa ſupplicia, quæ illata ſunt eis a carnificibus, juſſi ſunt capitalem ſubire ſententiam; & eorpora eorum, ligato ſaxo in colla eorum, mittebantur per pontem, qui vocatur Lapideus, in Tiberinis rheumatibus. Quorum corpora Dei nutu inventa ſunt

jux-

ANNOTATA.

A juxta locum, qui appellatur Sexto Philippi, via Portuensi. Tunc beata Beatrix una cum beatis Crispo & Joanne *&c.*

c Qui vulgo Lapideus, sed a prudentioribus Lepidi vocatur, *inquit hoc die Notkerus in Martyrologio. Appellatur & Sublicius & Æmilius, estque unus ex antiquis octo pontibus Tiberi Romæ impositis, idemque, quem defendit Horatius Cocles, donec a tergo abrumperetur, quemque pro ligneo lapideum postea fecit Æmilius Lepidus, teste Leandro Alberto in descriptione Latii, ubi de hoc plura legi possunt. Vide & Aringhum Romæ subterran. tom. 1. lib. 1. cap. 6. num. 10.*

d *Id est*, in fluenta Tiberina : rheuma *enim Græce* fluxum *sonat*. Tiberis *vero cui notus non est?*

e *Codices aliis habent* Sexto Philippi · *plerique* Sextum Philippi: *codex S. Martini Treviris*, Sex. to milliario Philippi. *Variant quoque hic exemplaria Martyrologii Hieronymiani apud Florentinium. Sunt, qui existiment, vocatum sic fuisse locum, quod*
B *sexto ab Urbe milliari distaret; sed longius abfuisse, docet Aringhus Romæ subterraneæ tom. 1. lib. 2. cap. 20. ubi de hoc loco unice agit. Mirabilis ergo prorsus hæc fuit inventio sacrorum corporum, ut quæ sine manifesto prodigio tot miliaribus abripi non poterant fluminis, cum essent colligatis depressa saxis; neque adeo ibi quæri aut inveniri potuisse videntur sine divino quodam indicio.*

f Via Portuensis *erat, quæ juxta ripam Tiberis Roma ducebat ad Portum Trajani; sicut Ostiensis appellabatur, quæ juxta ripam adversam strata fuit usque ad ostia Tiberina.*

g *De* SS. Crispo & Ioanne *agendum erit cum Martyrologio Rom. die* 18. *Augusti.* D AUCT. P. B.

h *Ubi nimirum cœmeterium erat Generosæ, juxta epigraphen in commentario num.* 5. *propositam. Adi Aringhum paulo ante citatum.*

i Colitur S. Lucina *die* 30. *Junii, quando de illa est actum. Ex hoc autem loco verisimile videtur, quod observavimus in Actis S. Sebastiani M. die* 20. *Januarii cap.* 12. *num.* 36. *eamdem esse* Beatricem *hanc nostram cum illa, quæ dicitur ibidem cum S. Lucina de sacro fonte suscepisse feminas a S. Polycarpo tinctas.*

k *Ita & in Actis S. Ambiani, & hic in plerisque codicibus; in quibusdam tamen, ut Audomaropolitano, & nostro P. Ms.* 157. *legitur* per dies septem.

l *Adi Commentarium num.* 8. *&* 9.

m *An & hoc corrigendum est: an potius explicandum eo modo, quo apud interpretes Scripturæ sacræ illud Petri Actorum cap.* 8. *vers.* 20. Pecunia tua tecum sit in perditionem.

n *Hæc & similia sane homini privato non quadrant, qualem hunc* Lucretium *statuit, nescio qua* E *fundamento*, Tillemontius.

o *Hoc est, eodem mense ac die, quo Fratres ejus, sed non eodem anno, ut patet ex numero præcedenti.*

p Tillemontius *in S. Lucina tom.* 4. *Monum. pag.* 560. *suspicatur, hic prædici pacem illam qualemcumque, quæ ecclesiis, maxime occidentalibus, accidit, cum Diocletianus & Maximianus Herculeus imperio cesserunt mense Majo anni* 305.

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS VIA PORTUENSI

ABSEODO, RUFO, ABDO, PONTIANO ET NICETO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XXIX. JULII. JAm dixi, *horum antesignanum in codice Epternacensi* a strui Philippum, *qui non ad proprium Martyris nomen, sed ad cœmeterii, ad* Sextum Philippi *referendus est: ubi & id etiam in eodem codice notandum, quod hanc classem cum tribus fratribus, jam relatis, Simplicio, Faustino & Beatrice confuderit; in Lucensi vero atque in Blumiano* Felix *aliquis immisceatur, qui cum Africe positione melius infra recurrit. Purior est Corbejensis annuntiatio, ubi tamen pro* Niceti *legitur* Diceti. F

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRICANIS

FELICE, NICETA VEL NITICA, POSTINIANA VEL POSTUMIANA, ET PHILIPPO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XXIX. JULII. HOs quatuor *Martyres Afros esse, colligere me cogunt codices Lucensis & Corbejensis: tametsi Epternacensis post nomen* Felicis *insertam habeat particulam* alibi; *in eo præterea a reliquis dissentiens, quod inter Postinianam & Philippum* Patruinam *intrudat, quæ ab aliis ad ultimam classem reducitur; ut proinde ad solos quaternos martyres tota hæc turma restringatur, cum ea sola differentia, quam in ipso titulo expressimus, quod pro* Nicetæ, *Corbejensis legat* Niticæ, *solus vero Epternacensis* Postunianæ. *Nihil præterea recurrit, quod observatione dignum sit.*

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS INCERTI LOCI

ANASTASIA, PHILIPPO, SATURNINO, CÆLESTIO, PATRUNIA ET PELAGIA.

J.B.S. Ex Hieronymianis,

XXIX. JULII. *IN variis noſtris codicibus varie diſpoſiti Sancti, ordine hic deſcripto recenſendi videntur. Jam monui* Patruinam *in Epternacenſi tranſpoſitam fuiſſe, quæ in Luceuſibus* Patrunia *dicitur. Magis etiam a genuino textu recedit Corbejenſis, dum pro* Pelagio, *quæ agmen claudit,* Jocundinum, *neſcio quem, aliis prorſus ignotum ſubſtituit. Nimis quam manifeſtum eſt, aliorum codicum auctoritatem hic præferendam.*

DE S. FAUSTINO CONFESSORE

J.B.S. Tuderti in Umbria. E

B

XXIX. JULII. *TUdertina civitas jam in Actis noſtris ſatis nota eſt: ac Mariane autem ſeu Martulano epiſcopatu, jam pridem antiquato, agit Ughellus tome 10 nova editionis col. 139. cujus primum epiſcopum S. Brutium retulimus ad IX. hujus menſis; de altero S. Felice pauca attuli XXX. Octobris. Hæc vos ducunt ad* S. Fauſtinum, *qui S. Felicis diſcipulus fuiſſe ſupponitur, origine, ut volunt Martanus, Tuderti vero honoratus, de cujus ætate aut geſtis nihil uſquam traditum eſt, ut gratis plane notarit Ferrarius,* vixiſſe ſub Diocletiano & Maximiano. *Neque ſane in ſacris Faſtis noſtris vel memoriam reperias præterquam in ſole Martyrologio Romano, in hac parte a Baronio aucto, ut qui in annotatione nihil alleget præter* vetera monumenta eccleſiæ Tudertinæ, quæ ad nos, *inquit,* allata ſunt: *ea utique quibus ſubinde uſus eſt Ferrarius in Catagelo Sanctorum Italiæ, expreſſe aſſereus, ſe ea accepiſſe ex Officiis eccleſiæ Tudertinæ, recens Romæ approbatis; puta ſub elapſi ſeculi principium, quibus quod adderent nec Jacobillus de Sanctis Umbriæ, nec Poſſevinus de Tudertinis quidquam magnopere habuere, id nos unice docentes, coli iſtic Sanctum Officio duplici, ſub ea lectione, quam hic ex Ferrario ſubjicimus.*

Dic erit cultus Tudertini

Fauſtinus S. Felicis epiſcopi Martani diſcipulus, cum magiſtrum ſuum martyrio afficiendum acciperet, ad illum veniens ad ſortiter mortem pro Chriſto perferendam hortatus eſt. Cum vero magiſtrum ſepeliſſet, ad ejus ſepulcrum manens viſiones Angelorum habere meruit. Is baſilicam in S. Felicis honorem ab epiſcopo Spoletano inchoatam perfecit. Tandem poſt magnas perſecutiones, & calamitates, quas ſanctiſſime vivens perpeſſus eſt, miraenlis clarus migravit in cælum IV. Kal. Auguſti. Cujus nomini a civibus Tudertinis, in agro haud procul a caſtro, quod vulgus S. Fauſtini villam appellat, eccleſia conſtructa & dedicata eſt.

aſſiſtens ſepulcro.

DE SANCTA SERAPHINA F

J.B.S. Ex Martyrologiis,

C

XXIX. JULII. *NUdum hic nomen profero abſque ullo virginis aut martyris titulo, quod eum expreſſum non repererim, neque de geſtis, patria aut ætate vel verbum uſpiam.* Mamiam *nominari, id fateor, at fruſtra a me quæſitam, vel in ipſa Armenia minore, ubi ipſam Ferrarius, divinando, opinor, collocaverat. Minus etiam quo perſpicere, quid Caſtellanum moverit, ut ad marginem notaret* circa annum CCCCLXII., *utpote de qua jam dixi, nihil a me præter ſolum nomen repertum, & quidem poſt longam tædioſamque diſquiſitionem. Ignoraſſe prorſus Baronium, de qua Sancta ibi ageretur, ex eo manifeſte patet, quod ſola hæc verba annotarit:* Tam in Martyrologio antiquo Romano, quam in veteri Ms. de ea habetur mentio hoc die. *Quale iſtud Ms. ſit, neſcio: niſi codicem Strozzianum viderit, quem habes in auctariis Uſuardinis. Porro* Romanum antiquum, *quod ipſe appellat, non aliud eſt quam Belini* ſecundum morem curiæ Romanæ, *in quo ſic plane legitur:* In Mamienſi civitate, ſanctæ Seraphinæ. *Grevenus pro* Mamienſi *ſubſtituit* Mamerti: *pejus etiam Maurolycus* Hamienſi, *ex quibus, uti & ex Molano lucis tantumdem hauſeris,*

Solo vocabulo nota

Atque hic manum ſubduxeram, ulterioris indagationis pertæſus, dum aliud agens, incidi in Tamayi Martyrologium Hiſpanicum, ubi prima ipſa laterculi annuntiatione tam multa, tam putide fingi potuiſſe vehementer miratus ſum. Audi commentum purum, putum: Mamiæ in Gallæcia Hiſpaniæ, S. Seraphinæ virginis, quæ cum a B. Jacobo Apoſtolo, fidei rudimenta perciperet, & poſtea orationibus, jejuniis & caritatis operibus vacaret, ad Sponſum caſtitatis flore migravit. *Ita ille, in obſcura quæque graſſari ſolitus, & ſaveute Juliano ſuo geographiam & topographi-*

a Tamayo nitro depingitur.

am

am ad unius faos inflectere. Et notas quidem suas a novo mendacio exorsus est, dum ait recoli ipsam, scilicet S. Seraphinam, in antiquo Martyrologio Romano Rosweydi, *quod nescio an a limine unquam salutaverit. Tam vero alia ex symmistis suis* commiscens, *sua deque veritis omnia, quæ hic plurimus piget refellere. Aulam Halum non moror, neque Aloram seriem ex Juliano Toletano irreverecunde compaginatam, usque adeo ut vel ipsius obitus annum, nempe* 56. *ex Dextri conjecturit assnere non dubitaverit.*

D AUCT J. B. S.

DE S. CALLINICO MARTYRE

GANGRÆ IN PAPHLAGONIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. P.

Cultus ex Martyrologio Romano ac Fastis Græcis, elogia, palæstra martyrii, Acta.

DIE XXIX. JUL.

B *Cultus apud Latinos ac Græcos.*

Lavrioſus ille Chriſti Athleta ab heſterno die inter Prætermiſſos ad hodiernum rejectus, inſcribitur Martyrologio Romano, hiſce verbis eum commemorantis: Gangræ in Paphlagonia S. Callinici martyris, qui virgis ferreis verberatus, aliisque suppliciis erutiatus, tandem in fornacem injectus, spiritum Deo reddidit. *Apud Græcos memoria ejus vulgatissima est, uti liquet ex eorum Fastis, nimirum Typico S. Sabæ, Menologio apud Canisium, Menæis magnis prælo editis, Synaxario Basiliano, Calendario, quod vulgavit Genebrardus, Horologio utroque, Anthologio, Horologio item seu Horis canonicis monachorum Basilianorum Cryptæ Ferratæ, apographis denique Ambrosianis: ut Martyrologium Arabico-Ægyptium, ac Menologium Slavo-Russicum præteream, & Kalendarium Ruthenorum apud Possevinum; in quo vocatur* Callimachus; *nonne minus recte, quia non satis conformiter ad tot alia exemplaria, quæ* Callinicum *constanter scribunt?*

versiculi in Menæis excusis.

2 *Menæa citata præter versum acrostichum, aptant ipsi post secundum ejus annuntiationem sequentes versiculos*:

Βλοδολὶ ὁ Καλλίνικος ἐν χαμίνῳ
Τὸ νικοκλεὲς ἔρνος ἡ θεία ἔφυσε.
Εἰκὰς ἀμφ' ἑνδεκάτῃ φλὸξ Καλλίνικον κατέβαλε.

Dum Callinicum flamma fornacis vorat,
Pulcri triumphi lauream a Deo obtinet.
Vicena nona flamma exuffit Callinicum.

Alluſio eſt in nomine proprio Καλλίνικος *& adjectivo* νικοκλεὲς: *quæ* pulcri triumphi *vel* pulcre triumphantis *significato reddere poſſis Latine.*

C *elogium ex Synaxario Basilii imperatoris.*

3 *Ex elogiis illud integrum Latine hic verto, quod apud nos habetur Græce ſub finem tomi 1. menſis Julii, in Synaxario Baſilii imperatoris. Sic itaque ſonat*: Callinicus Chriſti martyr fuit ex regione Ciliciæ. Dum vero Chriſtianus eſſet, & verbum Dei doceret, auctor erat, ut abſtinerent a rebus vanis, Chriſtum autem omnium factorem agnoſcerent: unde comprehenſus, ad præſidem ductus eſt, & omnigenis ab ipſo tormentis ſubjectus: ferreaque calceamenta indutus clavis acutis inſtructa, coactus eſt currere ante equos, uſque ad civitatem Gangrenſem, quæ diſtabat ſtadia ſexaginta. & poſtquam pedes emenſus eſſet ſexaginta ſtadia, & vidiſſet, quod milites, qui ſe abducebant, præſiti animo linquerentur, fuſis precibus, eduxit aquam e terra, & potavit eos. Et dum ad Gangrenſem pervenerat civitatem, in carcere concluſus eſt; ac paucis poſt diebus e carcere ejectus, & coactus Chriſtum negare, & morem non gerens, igne vivendi finem fecit: ac pretioſum ipſius corpus manibus Chriſtianorum in ipſo loco, ubi martyrium compleverat, depoſitum eſt.

E *Ex quo patet Gangra metropolis palæſtræ*

4 *Porro* Gangra *ſeu* Gangre, Gangræ *item* ANCYRO *plurali &* Gangra, *urbs eſt in Paphlagonia mediterranea, caput gentis ac regiæ ſedes.* Ultimus Paphlagoniæ rex fuit Dejotarus, Caſtoria filius, cognomento Philadelphus Morzeos regiam habens, & Gangra oppidulum ſimul ac caſtellum, *teſte Strabone lib.* 12. *Urbs iſta magis innotuit ſynodo ibi habita; de qua Labbeus tom* 2. *Conciliorum a col.* 413. *notatque Severinus Binius ibidem col.* 428. *ex Stephano, quamdam hujus nominis urbem fuiſſe in Arabia felice, & ex Nicæa quamdam item* Gangram *Ponti indicat. In titulo autem dictæ ſynodi recte quidem* Gangra *hæc noſtra attribuitur Paphlagoniæ; ſed ibidem expungendum cenſemus*, ſeu regione Pelaſgorum, *quod ab alio quodam perperam hic adjectum ſit. Et verò adjectio iſta recte abeſt a noviſſima Conciliorum editione, a noſtro Joanne Hardouino vulgata. Etenim auctore Plinio lib.* 4. *cap.* 4. Peloponneſus, . . ante appellata *ſuis* Pelaſgia, *Græciæ in Europa peninſula.*

hiſtoria datur.

5 *Porro ſitum urbis Gangrenſis aſſignat Cellarius in mappula expanſa ante librum* 3. *Geographiæ antiquæ; quem tamen ibidem cap.* 8. *pag.* 192. *fatetur*, difficile eſſe invenire: quia nec Ptolomæus habet, neque in Itinerariis apparet; F præterquam quod Peutingeriana tabula GANGARIS exſtat, quæ haud dubie, *inquit*, Gangra eſt: nade iter Pompeiopolim per XXXV. dirigitur; binc Synopen per XXVII. Quæ ſi ita ſunt (nec vero certiora habemus) magnopere errant, qui ad flumen Halyn ponunt, ut fit in indice Conciliorum etiam Labbei editionis, *col.* 121. *Apparatus prioris. Sed non videmus, quod adeo* magnopere errent *illi; nam tametſi fluvius iſti, prout notatur in eadem mappula, proxime & immediate contigua non ſit Gangra, ſi tamen* ad *tam aliqua loci latitudine accipias pro* verſus, *ſic impactum a Cellario errorem vel excuſabis, vel ſaltem aliquouſque mitigabis. Atque hæc quidem de palæſtra martyrii in productio Sanctis elogio expreſſa.*

vel de ſubſtantia conſonans alia elogia eodem ſanctis CPolit. GR. pro item cum vulgatis, quæ.

6 *Ejuſdem in ſubſtantia argumenti ſunt elogia in Menæis magnis excuſis, apud Canisium, & in novo Anthologio: minutiunculas non moror hic, de quibus mentio fiet in annotatis ad Acta. In ſchedis quoque noſtris Mſs. notatum invenio elogium Græcum cum iſto exordio*: Οὗτος τοίνυν: *additurque eſſe*, Pariſiis *in* B. R. cod. 389. *Illud ſingulare eſt, quo abſolvitur elogium in An-*

A *thologio, & dictis Menæis*: Celebratur ejus ſolennitas juxta Juſtiniani pontem, & juxta Petrium, *de quibus vide Caugii indicem ad Polim Chriſtianam*; *apud quem etiam invenies* portam ſeu portulam S. Callinici, *lib. 1. pag. 50. & lib. 4. pag. 180. tradit, quod pons iſte ab ede* S. Callinici *appellationem ſumpſerit*; *quam eadem rædificavit Baſilius Macedo, teſte Porphyrogenito in Avi Vita cap. 93. Antiquiſſimam inſuper* apud Gangras . . eccleſiam ſancti martyris Callinici, & reliquias ejus *ſeculo 9. ſub Anaſtaſio imperatore, habes lib. 15. hiſtoriæ Miſcellæ*; *de qua etiam ede meminit Cedrenus ad annum* 25. *dicti imperatoris. De Martyris feſto nonnulla obſervamus in annotatis in* k.

Auct. J. P.

Acta Græca, variis editis apud Surium.

7 *Habemus Acta Græca, tranſcripta, ſicut apponitur*, ex Julio Metaphraſtæ bibliothecæ regis Franciæ: *hoc titulo prænotata*: μαρτύριον τῶ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Καλλινίκου. Martyrium ſancti, & glorioſi megalomartyris Chriſti Callinici. *Sic porro incipit*: Τῆς ἱδιοκτήτου μανίας ἐπικρατούσης, καὶ πάντα ἐπιτιμώσης καὶ διαφθειρούσης. *Finitur autem hoc modo*: Αἱ δὲ ἡμῖν ὁμιλίαι καὶ ἀπραξόκοπαί τε καὶ βίου διαγωγαὶ πραχθεῖσαι, οἷς ἂν ἀκόντες ἢ τῶν πεπραμένων διατεθείμεθα δικαίως, τοῖς δὲ αὐταναγκες λιμὴν καθορμισθείημεν, αἰνῶ ἔχοντες κυβερνήτῃ δὲ τῷ τὰν πρυμνῶν, καὶ χέρσον ἡμῶν ἢ σωτῆρα Θε. *Unde planum fit, quod illud Martyrium coincidat cum eo, quod ſub nomine Symeonis Metaphraſtis editum eſt apud Surium*; *quod videre etiam eſt apud Lipomanum tom. 6.*

B

non ſatis bona ætas.

8 *Et ſane ſive is verus Martyrii auctor exſtiterit, ſive alius quiſpiam anonymus, ſub iſto nomine ab aliis adoptatus, parum refert cognoſcere: hoc unum dicere poſſumus, in hoc Martyrio, tametſi non longo, quoſdam non obſcuræ notæ characteres relucere, quæ dramaticas Græcorum compoſitiones præferunt. Exemplo ſint prologus, dialogiſmi, ac tota narrationis congeries, in qua genuinorum Actorum merita neutiquam poſſumus invenire, neque ullum ex ea ſatis commodum tempus elicere martyrii. Apud Surium quidem adſcribitur in margine annus 250; ſed unde, & quam vere, ipſe viderit. Baronius autem ad annum* 254. *Martyribus ſub Decio paſſis annumerat hunc noſtrum*; *ſed ex nullo id monumento probat. Interpretatio apud Surium Latina ſatis coacta & contorta eſt, quam nunc exhibeo.*

C

MARTYRIUM

Sub nomine Simeonis Metaphraſtis.

Ex editis apud Surium.

Plures dæmones abducuntur ab erroribus?

CUm ſimulacrorum invaleſceret inſania, & omnia exederet & corrumperet, malis quidem dæmonibus divinus honor attribuebatur. Deo autem creatori & opifici univerſorum neque animum volebant adhibere, qui erant dediti impietati; neque ei, quem par eſt, honorem tribuere. Nam cum mutilatis eſſent animis ii, quibus obtigerat, ut fierent ad Dei imaginem, veritatis quidem lucem averſabantur, convenientes oculis ad ejus, qui illos fecerat, agnitionem: currebant autem ad tenebras erroris, neque volentes illuſtrari ſplendore ſuæ gratiæ, neque omnino contra intueri, & adſpicere ubique diffuſum radium cognitionis. Nam cum multam & tenebricoſam effudiſſet malignus in homines ignorationem, & eos omnino in ſuam redegiſſet poteſtatem, a vero quidem & ſolo Deo disjunxit & abduxit: ſurda autem & muta ſimulacra turpiſſime perſuaſit colere & adorare: ut ſic eos omnino expugnaret & ſubjugaret. Sed qui nos cuſtodit & ſervat Dominus, non conceſſit ei, ut omnino ſuum in nos impleret odium: neque ſe adeo impudenter gereret, ut nos omnes conculcaret. Multi enim eum vicerunt, & omnes ejus vires perdiderunt. Domini enim amore inflammatis eorum animis, & totis ejus, qui eſt potens, charitate confirmatis, ad bellum gerendum adverſus inimicum ſtrenue & audaciter proceſſerunt, omnibus quidem membris lacerati, & carnis compagibus reſoluti, recreationem autem ac delicias ea, quæ magnos dolores afferunt, tormenta exiſtimantes: quos adhuc certaminum ſanguine diſtillantes accepit Chriſtus agonotheta. D

Sed a variis ſuperatur, quos tamen S. Callinicus vincit. E

2 Puræ namque ei oblati ſunt hoſtiæ, & victimæ voluntariæ. Propter quæ communis ſuperatus inimicus, cecidit admirabili quodam caſu, illis ſpectantibus. Cum eo congreſſus magnus quoque Athleta, & corona redimitus Callinicus, cujus luctam & certamina in præſenti proſequitur oratio, uſque adeo derſit ea, quæ ſunt ejus terribilia, ut tamquam infantem prima ſtatim lucta proſtraverit & humi affixerit. Sed ejus quidem egregii Viri omnia ſingulatim dicere & referre, nec ulla poſſet oratio, nec quæ ab eo geſta ſunt, auditione fuerunt accepta ab omnibus, ut poſſint omnia proferri ab omnibus. Quædam autem pauca, & quæ eorum, qui audierunt, minima fugiunt memoriam, (etenim interfuerunt quidem, cum decertaret Martyr, & viderunt nonnulla eorum, quæ fiebant) præſenti oratione tradentur memoriæ. Sic enim & noſtro ſatisfaciemus deſiderio, & Athletæ afferemus brevem laudem martyrii.

fidei prope gentis ſuæ Galatiæ clarus;

3 Hic ergo divinus & magnus Callinicus in bona, & omnium rerum ferili Ciliciæ regione natus, fuit præclare educatus, Deum quidem omnium ſalvatorem & effectorem ab infantia confitens & honorans: ſimulacra autem, nullo ſenſu prædita & plane ſurda, abhorrens & habens odio. Qui eum etiam vellet pietatem ubique diſſeminare, uſus eſt multis & longis peregrinationibus, vitam quidem dignam religione exercens, vitæ autem inſtitutum exornans religione. Fidem enim in Chriſtum non ſolum in ſinu ferre, ſed etiam publice prædicare, pium eſſe exiſtimans, cognitus fuit a multis magiſter veritatis: quos perinde ac quidam magnes trahebat ad ſeipſum, & avertebat ab errore. Ab ejus enim, tamquam alicujus ſirenis, dulciſſimo verborum capti ſono ii, qui audiebant, ſtatim deducebantur ad fidei agnitionem, pulcra ei effecti præda. F

Ancyræ Galatiæ præfertur; ubi ſiſtitur præſidi a

4 Cum vero multos vicos & civitates obiens, perveniſſet Ancyram *a*, Galatiæ civitatem magnam, & populo frequentiſſimam, (erat autem verbum divinum in ea explicans & dividens) & multi ex iis, qui tunc illic erant, fuiſſent ejus doctrinæ participes, accenſa eſt ab aliquibus in eum invidia & odium inconſideratum. Qui enim divinas inſolenter deſpiciebant admonitiones, & averſati quidem erant veritatem, tamquam terra autem petricoſa ſemen verbi non admittebant, fidei Præconem accuſant apud eum, qui tunc erat præſes civitatis, virum quidem plenum impietate, plenum item ira & crudelitate. Ei autem erat

A rat nomen Sacerdos *b*. Ad quem cum productus
b eſſet Athleta, & veniſſet in ejus conſpectum: Quid, inquit, audax & arrogans præſes Sancto, adverſus tantam potentiam audes ſolus ex aliis te inſolenter gerere, idque cum ſis advena, & non noſtras, omnibus ſe ſubmittentibus, & diis ſacrificia offerentibus, & eos ſtudentibus habere benevolos ac propitios; per quos nobis donantur, quæcumque ſunt optima & pulcherrima? Sed tu quidem non ſolum non accedis diis ſacrificaturus, & eos placaturus: ſed eos etiam ab inſtituto dimovens, qui volunt accedere, verbis ad inducendum accommodatis decipis, neque corporis fretus magnitudine, neque authoritate ulla aut dignitate. Cui Martyr Chriſti ſic manſuete reſpondit & placide:

qui egregie reſpondet. 5 Ego quidem me fateor eſſe hominem ſpecie humilem & puſillum: circumfero autem in hoc meo vaſe fictili pretioſum meum theſaurum, & margaritam Chriſtum Dominum meum & Salvatorem Jeſum, cujus ſum ſervus: cui projectus ſum abutero, qui eſt mihi divitiæ, gloriatio & virB tus; per quæ ſunt mihi delectabilia & longe jucundiſſima quæcumque ſunt in vita aſpera & moleſta. Non eſt ergo mirum, o præſes, ſi cum talis ſis mihi Dominus, contendo & decerto, ut & ipſe me a viriis rubigine expoliam, me integrum & ſincerum, quoad ejus fieri poteſt, conſervans, & quemadmodum ab errore idolorum eos, qui ſunt decepti, avellam, & adducam ad veritatem. Qui enim abducit peccatorem ab errore viæ ſuæ, (ut dicunt divinitus inſpirata eloquia) ſervabit animam a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Atque utinam tu quoque a me perſuadereris, præſentem quidem relinquere deceptionem, ad veritatis autem lucem accedere. Tunc enim re vera cognoviſſes, quid ſit univerſorum quidem Deus & Dominus: quid autem, quæ ſunt apud vos ſimulecra; quæ re vera ſunt animæ eo itium & interitus.

dividens carnes & tormenta, 6 Hæc cum male audiſſet anima, & quæ ea, quæ ſunt honeſta, habet odio, quæ contineri non poterat, ira fuit repleta. & Sanctum torve intuens: C Mihi, inquit, videris mortem vitæ præferre jucundiſſimæ, & ideo adverſus deos verba ultra es inſolentibus, & amentiam tuam ſignificantibus, hæc puerilia & inepta contexans, & uno e ſpiritu *c* proferens: ſed ſcias futurum, ut nihil horum tibi proſit, neque te aliquis ex meis manibus eripiet, ne is quidem, quem tu profiteris Deum & Salvatorem. Omnia enim tua membra contreſtabo, & quodcumque eſt ecorbum, tibi inferam ſupplicium: ut ipſa ſcias experientia, quantum ſit malum non parere iis, qui dominatum obtinent, & quam multis ſint pœnis obnoxii ii, qui deos ſublannant, & eorum cultum repudiant. Quem Martyr audacius fixis intuens oculis: Noli, inquit, differre, nec protrahere: ſed cito para omnia tormentorum inſtrumenta. Veniant flagella, enſis, ignis, rotæ, & quæcumque alia excogitata fuerunt ad ſupplicia. Eſt enim mihi unum ſolum terribile & formidandum, ne quid timeatur plus quam Deus, & ab ea, quæ illic eſt, ſeparet beatitudine. Alia autem omnia, quæ meo corpori intuleris, voluptatem mihi potius reputabo, quem cruciatum, propter meum in Deum amorem.

quibus 7 Tunc præſes cum deſperaſſet fore, ut mutaretur, jubet ei totum corpus cædi nervis crudeliſſimis. Qui cum cæderetur, clamabat præco: Agnoſce deos, Callinice, & eos invoca, ut te ab hoc tormento eximant. Ille autem jam leniter plagas accipiebat, ut ne videretur quidem omnino pati: tantum abeſt, ut concideret, aut flecteretur, ad D Deum ſolum totam mentem dirigens, & ei conEX EDITIS AUDSUSRIUM. ſtanter agens gratias, pro quo hæc pati delegerat. Et quo magis videbat corpus ſanguine diffluere, eo magis ſublannabat eos, qui verberabant, quod non plures & vehementiores ei plagas inferrent. Sunt ea enim, inquit, longe minores & imbecilliores, quam ego expectavi, & quam ſim tolerare paratus. Propter quæ majori furore percitus Sacerdos, jubet eum pendere a ligno, & ferreis lanieri ungulis. Quem cum etiam circumſteterent lictores agreſtes & crudeles, ſcrutati ſunt totam compagem corporis, nulli corporis parti parcentes. Dixiſſes eum habere naturam lapidis, aut aliquam aliam eorum, quæ ſunt dura & repugnantia, cum vidiſſes eum nulla affici moleſtia, nec ullo frangi dolore. Sic eum mutavit ejus amor in Chriſtum, ut ejus, quam habebat, obliviſceretur naturæ. Tantum enim abfuit, ut ſummo tormento ſuccumberet, ut voce libera irrideret & ludificeretur tyrannum. Qua de cauſa videbatur hic quidem inexpugnabilis; ille autem pudore affectus, & ſola quadam inani te exultatione jeE *ſtatuit converſo ad fornacem deflatur.* ctans.

8 Cum autem omnino deſperaſſet ſtolidus, ad hoc ultimum converſus eſt ſupplicium, quod ſolus vel eum admodum paucis excogitavit & invenit: quod quidem erat ſignum ejus furioſæ & amentis animæ. Nam cum crepidas clavis acutis confixiſſet, jubet alligari pedibus Martyris, & imperat iis, qui eum abducebant, lictoribus, ut tractus iniret viam Gangram *d* uſque. Ut autem majores & acriores ei afferrentur dolores ex perforatione clavorum, cum alios lictores collocaſſet in equis perniciſſimis, cogebat ante eos curiere Athletam clavis confixum. Omnino vel ad ſolum ſpectaculum fractus eſſet omnis animus, ne apertis quidem oculis hæc ferens adſpicere. Sed non ille immanis, & corde plane lapideo aut natura, eſt ullo modo commotus, aut dolorem reputavit inſuperabilem: ſed tamquam iis, quæ gerebantur, inſultans, præſidebat ſuperbus, impium ſuam animam implens talibus ſpectaculis. Qui etiam juſſit lictoribus, ut ſimulatque dictam aſcendiſſent civitatem, vehementiſſimam fornacem accenderent, & Sanctum in eam injicerent: ut etiam, qui illic ſunt, ajebat, viderent ejus inobedientiam, atque contumaciam: quoniam in ea quoque civiF tate multos, ut accepimus, abduxit a cultu deorum.

Inſignis Martyris fortitudo mirabilis. 9 Ille ergo magnus Chriſti Athleta per hanc viam ductus laboriosam, habebat ſupernam gratiam eum confirmantem & ſuſtentantem: a quo etiam perficiebatur curſus celerius, quem ab illis equis, quantumvis pernicibus. Nam perinde levis, ac ſi fuiſſet ad curſum expeditus, cum illis ferro alligatis perenrrebat crepidis, pſallens ille Davidis: Exſpectans exſpectavi Dominum, & attendit mihi. Et eduxit me a lacu miſeriæ, & a luto fæcis. Et ſtetuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Et illud: Dominus illuminatio mea & Salvetor meus, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidebo? Poſtquem enim currens peregit ſexaginta ſtadia *e*, *e* & pervenit ad quemdam locum, qui dicebetur Matrica *f*, facit in eo quoddam inſigne miracu*f* lum. Nam cum lictoribus, qui eum abducebant, linguæ ſiti horrerent & æſtu immodico, (erat enim menſis Julius) & propter viæ moleſtiam propemodum deficerent, & nec aqua alicunde appareret, qua ſitim ſedarent, & ſe exanimatos re-

EX EDITIS APUD SURIUM.

A crearent, & nec alia inveniretur ratio, qua malo afferrent remedium, omni ſpe abjecta, ad totum Sanctum converſi ſunt, ad ejus pedes provoluti, & hæc ei dicentes cum lachrymis: Ne recorderis noſtrorum malorum, o Sancte, nec veniant in mentem noſtræ in te contumeliæ. Sed eorum omnium oblitus, fer nobis opem periclitantibus, & da aquam ſitientibus animabus, & quæ ſunt vi æſtus liquefactæ: conſumptus enim eſt nobis humor naturalis. Defecit, ut vides, virtus: æſtus imminet capiti. Nos omnia ſimul opprimunt mala, quæ tuum eſt ſolius mutare & curare.

aqua ex petra defectus præſidi tribuitur ſanctiſſimi

10 Hæc dicentibus lictoribus tenui & imbecilla voce, eorum movetur miſericordia Vir maxime miſericors: & cum ſe convertiſſet ad preces, invocavit Deum, qui injuriarum & malorum oblivicitur, ne eos deſpiciat tanta oppreſſos neceſſitate: ſed miſereatur, & aquam eis bibendam præbeat, ſicut olim populo, qui erat in ſolitudine, & eos conſoletur, qui ſunt adufti ſiti. Simul autem cum Sancti invocatione & precibus (o miraculum!) aqua ex quadam petra effluens, & tamquam ex fonte copioſe ſcaturiens, & lictorum torrida ora refrigeravit, repleta illo novo & copioſo fluento, quod poſteris eſt conſervatum plenum & perenne *g*. Noo enim defecit fluctus ab eo tempore, & numquam eſt conſumptum. Talis fuit Martyris ad Deum fiducia & virtus. Ita eos, qui glorificant ipſum, Deus glorificat. Qui enim ſolem ſuum oriri facit ſuper juſtos & injuſtos, & nutrit omnes tam malos, quam bonos, quid mirum, ſi his etiam viris, licet ſint moribus ſævi, & cædes ſpirantes, abunde ſuppeditarit ſuam miſericordiam? Qui cum etiam, ut diximus, abunde bibiſſent ex illa aqua, quæ affluxerat, & ſuos recreaſſent ac erexiſſent animos, perrexerunt iter facere, ſequente eos quoque Martyre. Quod cum totis ſeptuaginta *b* ſtadiis confeciſſent, Gangram pervenerunt, ſicut eis imperatum fuerat.

ex eodem martyrum cæſarum.

11 Ceterum lictores non lubentes quidem, (habebant enim ante oculos Martyris beneficium) ſed victi metu eorum, qui obtinebant dominatum, (habebant enim animos molles & flexibiles, & hiantes ad ea ſola, quæ videbantur) feſtinarunt facere id, quod juſſi fuerant, eos maxime incitante Martyre, ut abiret celerius ad eum, quem cupiebat. Quocirca cum fornacem ſuccendiſſent, & Sanctum propa ſtatuiſſent, jam lætantem & exultantem in eam injecerunt. Qui cum etiam ultimis verbis Deum laudaſſet, & in certaminis conſummatione egiſſet gratias, in manus Domini tradidit ſpiritum, & ad eam, quæ illic eſt, tranſiit beatitudinem, vigeſimo nono menſis Julii *k*. Sed tu quidem, o Beate, martyrum decus & ornamentum, ſic e vita egreſſus, & præmiorum ſtigmatibus decoratus, nunc purus ſedes cum Chriſto ſponſo puriſſimo, in hoc te oblectans & exhilarans, & corona gloriæ ab eo coronatus. Memento autem noſtri quoque deinceps, qui te colimus, & hoc ſacrum tuum feſtum celebramus: & da nobis, ut æquabiliter & ſine ulla offenſione tranſigamus vitæ alperitatem: ut cum non obruti enataverimus ex hoc mari tentationum, in portum quietis appellamus, ipſum habentes gubernatorem tuis interceſſionibus Dominum noſtrum & Salvatorem Chriſtum: Quem decet omnis honor & adoratio in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Ancyra *duplex eſt*; *de qua obiter meminimus die* 28. *hujus*, *occaſione S. Euſtathii martyris*.

b *Elegium Baſilianum*, *quod ſupra dedimus*, *præſidis nomen non exprimit*; Sacerdonem *vero vocat Menologium Canſianum*; *Menæa excuſa & novum Anthologium* Σαμψώνα.

c *Græce eſt* ἀνυδρεί, *id eſt* uno ſpiritu, *vel* ſine reſpiratione. *Merito itaque expungendus eſt aſteriſcus marginalis apud Surium*, *quaſi* forte *legendum ſit* vano.

d Gangra *ſuperior explanata eſt*.

e *Menæa excuſa ſic habent*: Jubetur currere uſque ad civitatem Gangræ diſtantem ſtadia octoginta. Equo itaque emenſus (διανύσας) ſeptem: *quibus conſonat Anthologium*: *ſed legendum potius cenſeo cum Synaxario Baſiliano* πεδίῳ, *ut intelligatur Martyr juſſus eſſe conficere illud ſpatium itinere pedeſtri*; ſtadiorum, *ſi dicto Synaxario credimus*, ſexaginta. *Ex Menologio apud Canſium habemus*, *quod Martyr* juſſus ſit ante equos Præſidis currere uſque ad urbem Gangram, diſtantem ſtadiis octoginta.

f *Locum hunc in aliis elogiis non offendo*: *cujus ex hoc martyrio contextu meminit Ortelius*; *ſynonymum alterum in Pannonia inferiore oppidum*, *& Valeriæ Ripenſis indicans*.

g *Menæa excuſa cum Anthologio paucis illud ipſum fere indicant*, *dum dicunt*: Ἐξήγαγε ὕδωρ ὑπερφυᾶ καὶ νῦν ἔτι πηγάζον. Eduxit aquam; quæ ad hanc uſque diem ſcaturit; *ut habet verſio Latina in Menologio apud Canſium*; *tacente Baſiliano Synaxario de continuatione fluxus miraculi*.

h *Loci hujus diſtantia aliis diſcrepat*, *ex dictis liti*. e.

i Imperatores, *ut ſuſpicor*, *intelligis*; *in Græco quippe eſt* παρὰ τῶν προκειμένων: *quos ſi nominare potuiſſet*, *notam ſuggeſſiſſet chronologicam ad figendum tempus martyrii*.

k *Elogia* S. Callinicum *ſiguant eodem quidem die*: *ſed martyrio tunc ſanctum non memorant*: *quod alio fortaſſis die contigerit*: *nam* olim, *teſte Baronio in notationibus*, feſtum S. Callinici celebrari ſolitum fuit VIII. Kalend. Novembris, ut apparet ex Actis SS. Synodi Chalcedonenſis: ea enim die, ſexta Actio ejus concilii eſt habita. Verum ea verba, quæ in translatione Dionyſii exigui poſt ſubſcriptionem apiſcoporum in ea Actione reperiuntur, in Græco textu deſunt hodie; *neque ego apud Labbeum & Harduinum in textu Latino quidquam de hac re invenio*.

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANONYMIS

PATRE, MATRE AC DUOBUS FILIIS.

Cultus ex duobus Mſſ. Græcis.

J. P.

DIE XXIX. JUL. *Cultus ex Menæo Chiffletiano ac Mazarinæo; cætera nobis incognita.*

CUltus publicus anonymorum iſtorum Martyrum, ab heſterno die inter Prætermiſſos huc rejectorum, & aliunde nobis ignotorum, nititur duobus noſtris apographis Græcis, videlicet Menæe Chiffletiano ac Mazarinæo. In priore quidem exemplari indeterminate & prorſus obſcure ita ſignantur: Πατὴρ μήτηρ, καὶ δύο τέκνα. Pater, Mater, & duo filii. In poſteriore autem cum majore aliquouſque ſaltem notitia: Οἱ ἅγιοι μάρτυρες πατὴρ & μήτηρ σὺν δυσὶ τέκνοις ἐν εἰρήνῃ τελ. Sancti martyres pater & mater cum duobus filiis in pace conſummantur. Cum majore, inquam, aliquouſque ſaltem notitia; uti perſpicuum ſit ex ſequentibus verſiculis, dictæ annuntiationi ſubjectis:

Πατὴρ ἐκαύθη & τέκνα & τέκνα,
Τὸ πατρομητρόπαιδον ἀθλητῶν γένος.
Matrem, patremque, & filios ignis vorat,
Patriſque ſimile & matris heroum genus.

Cetera, quæ ad hanc ſacram familiam ſpectant, Deo nota, nobis autem incognita ſunt; ac proinde plura his ſuperaddere non licet.

E

DE SS. BENJAMIN ET BERIO, SEU VERIO

ET FORTE BENIO, BINÆO, AC BENEO.

Cultus apud Græcos.

J. P.

B DIE XXIX. JUL. *Sancti iſti aliunde modo nec die notantur in Fastis; & forte Beniamin.*

POnuntur Sancti iſti apud Græcos diverſa moda ac diverſo die: Menæa quippe magna typis edita, hodierno ſic ſcribunt: Τῶν ἁγίων Βενιαμὶν & Βοεὶμ. SS. Beniamin & Berii. Craſtino autem, excerpta ex Menæis Mſs. bibliothecæ Ambroſianæ tradunt iſta: Τῶν ἁγίων Βερὶν & Βενέου. SS. Benii & Binæi. Codex Taurinenſis die item craſtino nomina nobis ſuggerit τῶν ἁγίων Βενιαμὶν, Βοεὶου & Βερὶν, Sanctorum Beniamyim, Benii & Benei. Ex iſtis annuntiationibus, ſi mendoſæ non ſint, habemus Sanctos quatuor, diverſo modo, tameſſi cum ſumma efformationis affinitate, exaratos. Dixi, ſi mendoſæ non ſint annuntiationes: pro qua re quiſnam auſit ſponſorem ſe aut vadem ponere? In Benjamin quidem minor videtur difficultas; major eſt in Berio, Benio ac Bineo ſeu Binæo; quæ tria nomina nos ita concipimus, ut abſque ſufficiente neceſſitate Sanctum multiplicemus, ut non ſint niſi unius unici Sancti, multiplicato nomine fortaſſis, quod

C mendoſe ſcriptum alicubi, ac deinde tranſcriptum fuerit cum incremento. Id tamen propterea quod certo nobis non conſtat, ideo Sanctos quatuor ſuperius in titulo poſuimus cum adverbio forte; ſi, ut fieri certe poteſt, ſingula nomina propria, adeo inter ſe convenientia, ſingulos fortaſſe Sanctos deſignent.

2 Porro publica eorum veneratio confirmatur ex *cultus CPoli.* altatis Faſtis Græcis, in quibus haud dubie deſignatur locus, ubi cultum habuerint; videlicet πλησίον τῶν παλατίων τῆ Ἑβδόμῃ. Juxta palatia Hebdomi. Notat quidem Cangius CPolis Chriſtianæ lib. 4. pag. 110. ex Menæis hoc die XXIX. Julii, SS. Benjamini & Verii feſtum & memoriam celebrari *iſta loca*; ſed, addit, an in æde iis dicata, incertum. De Hebdomo agit idem auctor ibidem lib. 2. pag. 172. & alibi, ſicus videre eſt in indice ejus ad CPolim Chriſtianam. Plura, quæ circa hos Sanctos obſervemus, in promptu non ſunt.

F

DE S. FELICE PP. II. ET MARTYRE

ROMÆ.

COMMENTARIUS CRITICUS.

J. B. S.

DE CULTU, PONTIFICATU ET OBITU.

§. I. Ad quæſtiones introductio.

ANNO CCCLIX. *Non agitur hic de Legendis britium, & quot quot alios numeraveris paſſim citari ſolitos,*

NOn hic de S. Felicis Actis prævie illuſtrandis agitur, quamvis enim multæ ejus reperiantur Legendæ, tum edita apud antiquiores Bellovacenſem, S. Antoninum, Petrum de Natalibus, Mombritium, & quot quot alios numeraveris paſſim citari ſolitos, tum vero apud nos variæ exſtent Mſs.; ingenue fateri cogimur, nullam prorſus eſſe, quam tuendam aut ſatis appoſite explicandam ſuſcipere audeamus. Breviores alias invenio ex diverſis codicibus deſcriptas, quarum principium notiſſimum eſt; Fuit temporibus, quas alio nomine inſignire vix poſſis quam textus Anaſtaſii, ſatis per ſe difficilis, interpolationes; niſi malis dicere, ipſum Anaſtaſii textum, ex hujuſmodi farcimine, a Luciferianis forte cor-

A AUCT. J, B, S, *corraſo, pro majori parte proceſſiſſe. Minus etiam tolerabilis eſt longa ac tædioſa, imo inſulſa hiſtoria, cujus bina exemplaria inter chartas noſtras reperi ſub hoc titulo*: Incipiunt Acta & paſſio beati Felicis martyris atque Pontificis edita a B. Bonifacio martyre & Pontifice. Natalis ejus IV. Kaleodas Auguſtas. *Inepto & falſo titulo reſpondent ferme cetera, verſibus hinc inde intermixtis, ut ſatis ſit, iſtiuſmodi pium drama hic nominaſſe.*

ſive antiquis ſive recentioribus i

2 *Æque diffuſa eſt recentior altera ſancti Pontificis Vita, dicam, an potius ſtudioſa apologia, Romæ ſeculo proxime præterito, a neſcio quo compoſita, cui longa ſcriptorum in ſpeciem ſeries præmittitur, ex quibus nimirum compilata cenſeri debeat, certe in ſequentia quinque capita diviſa.* 1. De Electione Felicis. 2. Qualis fuerit Felix ante adeptam Pontificiam dignitatem. 3. De rebus in pontificatu geſtis. 4. De obitu Felicis & iis quæ obitum ſunt conſecuta. 5. Quid veritati magis congruere videodum ſit (*diceres*, videatur) in præſenti con-

B troverſia. *Laudandum utcumque fateor ſcriptoris iſtius conatum, verum in quo tam multa falſa & dubia indiſcriminatim veris immixta ſunt, tot allegata momenti perexigui teſtimonia, ut ſi parerga omnia ſubduxeris, ad paucas pagellas tota diſſertatio facile contrahi queat. Recte, opinor, quis conjecerit, non placuiſſe Romæ verboſiorem commentarium, non ſatis ſolidis ſulcris ſubnixum, quem neque mihi eventilare hic eſt animus; aliæ adducendæ ſunt auctoritates, unde quæ ad* S. Felicis *cultum, pontificatum & obitum ſpectant, paulo ſolidius ſtabiliantur.*

alia prius fundanda ſunt,

3 *Hinc igitur facis noſtra hæc præfatiuncula, nempe ad enodandas quæſtiones, quæ a duobus jam ferme ſeculis eruditorum ingenia mirum in modum exercuerunt, fatente Baronio, tempore Gregorii XIII. eam ſe animo opinionem concepiſſe, quod* S. Felix II. *in titulo hic propoſitus, non ſolum non* Martyris *titulo donandus, ſed nec* Sancti *appellatione honorandus eſſet, atque adeo e ſacris Faſtis prorſus eradendus, tametſi jam a tot ſeculis in Martyrologiis locum habuiſſet. Notiſſima eſt hiſtoria in ejus Annalibus videnda ad annum 357. & infra a nobis recitanda, in qua quid ipſum compulerit, ut, mutatæ prorſus ſententia,* Felicem *&* ut Sanctum, *&* ut Martyrem

C *agnoſceret, pluribus explicat, non dubitans certe quin inter Romanos Pontifices ipſi locus debeatur, quidquid a nonnullis SS. Patrum, Optati, Hieronymi & Auguſtini Catalogis non computetur: quod certe* Felici *hunc noſtro peculiare non eſſe, jam pridem oſtendit Henſchenius. Habes paucis intricatiſſimæ controverſiæ præcipua capita, quæ eo ordine diſpertiri conabimur, ut ſingulis ſuis paragraphis ſua proponatur materia, atque ea qua poterit, accuratione expendatur.*

convellendaque famoſa præſatio

4 *Ac primo quidem fontem præcipuum deſignamus & aggredimur, unde odioſa maxime adverſus* S. Felicem *argumenta depromuntur, quibus, præter ſolitam ſuam modeſtiam, virus affundere non neglexit Tillemontius, infra a nobis conveniendus; nuſquam diſſimulando, quæ ceteri eorum temporum notiſſimi ſcriptores in ſanctum hunc Pontificem, fortaſſe paulo acrius, atque ea adverſariorum relationibus hinc inde interſerunt. Hic illa potiſſimum tela avertere & infringere conabimur, quæ ex famoſiſſimo presbyterorum Luciferianorum Marcellini & Fauſtini libello precum, dicamus potius ex ſuppoſititio perperamque ei aſſuta virulenta præfatione deſumi conſuevere, quam mirandum prorſus eſt, tam facile ab iis admiſſam, qui partes* S. Felicis, *cujus iſthic fama tam turpiter proſcinditur, tutandas ſuſceperunt. Evolvi libellum ſæpius, ipſumque & præfationem expendi* D *attentiſſime, non abſque gravi ſtomacho, quod audaciſſimi ſchiſmatici, vel apud ipſos Auguſtos in epiſcoporum aliorumque famatiſſimorum liberrime involent, eaque temere commiſceantur, quæ mirum eſt Cæſares iſtos Valentinianum, Theodoſium & Arcadium tolerare potuiſſe, ſi verum eſt eorum reſcriptum, ſub finem hujuſmodi precum appoſitum.*

inoptiſſimo adjecta

5 *At mittamus tantiſper libellum iſtum ſupplicem ſeu preces, in quibus expreſſis ſuis nominibus & in recto ut loquimur, jam dictos imperatores alloquuntur bini oratores, non Romæ, ſed Conſtantinopoli, non tempore* Felicis *aut Liberii aut Damaſi, ſed dum ſimul ipſi regnarent, quod certe non videtur fieri potuiſſe niſi circa annum 390. quando de tribus iſtis Pontificibus conqueri minime poterant prælati illi Luciferianorum patroni; qui proinde toto ſuo illo libello precum, nullum iſtorum Pontificum vel eminus ſaltuat, ut prorſus non intelligam, quis eorum opuſculo infame caput præfixeris, quod ab ejus* E *materia ſexcentis paraſangis diſtare oſtenditur; ut jam taceam, quod ridiculum videatur, libello ſupplici, tantis principibus offerendo, præfationem adjicere, tametſi ad rem ſpectaret quam proxime; ſatis erat preces effundere, mirum quam inſolentes & duras, ne crudas & immitti ſatyra ornari ipſas oporteret; præterquam quod abſurda præfatio non ab ipſis compoſita ſit; quod ex fine manifeſtiſſime patet, dum impius narrator de Marcellino & Fauſtino loquitur in tertia perſona, quemadmodum & ipſe Valentinianus induatur, quem non niſi ineptiſſime tali præfatione alloquerentur; ut totis poſt ipſos ſeculis, humano utcumque capiti cervix equina, dicam monſtruoſa, appingi potuerit. Rem introſpiciamus.*

æqui inepta libello præ cum

6 *Ut a titulo exordiar, certiſſimum videtur, eum a Marcellino & Fauſtino prorſus concinnatum non eſſe. Quid, obſecro, ad libellum precum facit* præfatio de eodem ſchiſmate Urſini, *ad quod nec vox una ex toto libello torqueri queat? Quid deinde orationis principium procul accerſitum,* temporibus Conſtantii imperatoris, filii Conſtantini? *Non aliter quis loqueretur de re multis jam ſeculis præterita. Quis igitur binos illos oratores ita garriviſſe cenſent de geſtis, quibus ipſi nimirum interfuerint? Quis non continuo perſpiciat, Damaſum hic unice impeti,* F *quem, quiſquis ſatyræ auctor fuerit, ſtatim* ambitione corruptum *pronuntiat; tum vero tam inmaniter dilacerat, ut non* ſchiſma Urſioi, *quem* ſanctum, venerabilem, ſine crimine, *&* prius Pontificem ordinatum *aſſerit, ſed Damaſum traducat,* impietate maculatum, ſcelerum conſcium *eorumque* auctorem, *ut latrocinantem, vaſtatorem & homicidam? Hæccine, obſecro, ab alio procudi potuerint, quam ab impiiſſimo ſycophanta, qui ſub iſtorum presbyterorum nomine, in S. Damaſum bilem omnem ſuam evomuerit, a non minus ſcelerato Catholicæ Eccleſiæ haſte poſtmodum collectam, atque in ea adverſaria intraſſam, quibus Onuphrius Panvinius notas ſuas in Platinam bene adornavit.*

Marcellini & Fauſti

7 *Adverſetur quiſquis voluerit, num quam in animum inducam, presbyteros illos Marcellinum & Fauſtinum, utut de cetero audaces, tam inverecundam, tam impudentem, tam mendacem narrationem libello ſuo precum præfixiſſe, nedum imperatoribus tam orthodoxis offerre auſos fuiſſe. Liceat dicere quod ſentio; Videri mihi præfationem iſtam, partum eſſe ſceleſti alicujus tenebrionis hæretici, qui per trium iſtorum Pontificum latus,*

Ro-

A *Romanæ Eccleſiæ faciem, ſemper ſplendidam & immaculatam conſpurcare contendeerit, ut proinde aullam omnino fidem promereatur; non majorem certe in iis, quæ de* SS. Felice *&* Liberio, *quam in iis, quæ de S. Damaſo patentiſſime mentitus eſt: ut quid ex pura puta calumniarum ſarragine tuto admitti poſſit, quo ſæpius lego, eo minus intelligam. Atqui ex impuriſſimo iſta fontina turbidas ſuas aquas hauſere ii omnes, qui* S. Felici *tam ſuccenſent, tanto, ut ita dicam, furore adverſati ſunt. Quid igitur tantopere ne verebimur, fœtoremem cloacam hunc amoliri, dicam apertius, totam illam præteaſam præfationem ab hac controverſia penitus excludere, uſque ſolis intendere, quæ ex multo certioribus fundamentis deprompantur?*

quam hinc procul remittam volumus.

8 *His præmiſſis, tametaam aſſertis, aut ſaltem poſtulatis, erit diſſertationis noſtræ ordinata ſeries, ut* 1. *parte, ſeu paragrapho ſequenti ea recenſeamus, quæ ad* S. Felicis *conſtantem in Eccleſia Catholica cultum pertinent ex Martyrologiis aliiſque eccleſiaſticis monumentis, quæ argumentorum noſtrorum ſedes, aut loci communes merito appellantur, quique tales ſunt, ut ſi tamen e ſacris Faſtis excludi debeat ſanctus Pontifex* Felix, *innumeris aliis, indubitate haſtenus honoratis, idem immineat periculum. Parte* 2. *ſeu altero paragrapho referentur, quæ adverſus ipſum ex aliis ſcriptoribus eccleſiaſticis paſſim admiſſis, Ruffino nempe, Socrate, Sozomeno & Theodoreto objici ſolita ſunt; præſertim vero ex SS. Athanaſio & Hieronymo, quibus ſolvendis ſerviet pars tertia. Tum demum de exilio lapſuque Liberii & noſtri pontificatu; inde de Liberii reſipiſcentia, hujuſque abdicatione, ac poſtremo de martyrio diſputandum erit: e quibus omnibus non ita difficile eſſet emergere, ſi ſinceri & integri ad nos perveniſſent Pontificum Catalogi, quos ſtudioſe corruptos, aut ſaltem interpolatos, ex dicendis manifeſte perſpicies. Sit igitur*

B

§. II. S. Felicis cultus in Eccleſia receptiſſimus.

Quam adverſa fama laboraverit. Poſt.

C A*Dverſa fama laboraſſe Sanctum, de cujus cultu hoc agere ineipimus, in confeſſo eſt, a ſeculo præſertim* XVI. *quo hæretici, Catholicæ Eccleſiæ hoſtes infeſtiſſimi, recondita queſque hiſtoriæ anguſtos ſcrutati ſunt, ut ipſi maculas, rugas & probra quæque inurerent filii apoſtatæ, Catholicis etiam ſcriptoribus in deceptionem adductis: adeo ut Onuphrius Panvinius a codice ſuo Avellanenſi, quem in notis ad Platinam recitat, ſeductus, & ipſum ſecutus Ciaconius aliique rotunde & expreſſis verbis, non dico ut Sanctum ſed nec ut Papam Felicem admittere auſi fuerint: quibus tamen occurrerunt Victorellus, Oldoinus & reliqui Catholici ſcriptores omnes paſſim, ſi paucos hypereriticos a nobis ſæpe notatos excipias, quibus id familiare imprimis, ut in quælibet Eccleſiæ ulcera, ſive vera ſive ſuppoſita anguem caninum infigant, quidquid vel tantillum olet, aviditſime arrodere ſoliti, ut infra patebit evidentius. Quouſque vero præſens controverſia vel in ipſa urbe Romana dicto jam ſeculo adducta fuerit, docebit te Baronius ejusdem ſuperius anno* 357. *num.* 30. *cujus hic verba ita præmittamus, quæ ad ſtabiliendum* S. Felicis *cultum dirigere aggrediamur.*

docet ubique Baronius,

10 Cum ingreſſus Felicis abſque controverſia a majoribus fuerit exiſtimatus iniquus, & de exitu ipſius eadem inter ſe pugnantia ſcripta nutent; inde accidit, ut temporibus pontificatus Gregorii XIII. dum de emendatione Romani Martyrologii a viris eruditis, ad hoc delectis frequentes haberentur conventus, & de Felice non levis controverſia ineidiſſet, expungendusne eſſet ob vitioſum ingreſſum ejus, vel abſque martyrii titulo relinquendus; deque his diu multumque altercatum eſſet, & ego in eam ſententiam pedibus iverem, ut Felicis nomen expungendum eſſet, eoque argumento volumen haud breve ſcripſiſſem, cui faverent adſtipularenturque complures viri eruditi in Urbe tunc exiſtentes; accidit plane, veluti divino miraculo, ut eum in diaconia SS. MM. Coſmæ & Damiani, in foro ad templum pacis poſita, quidam male conſulti, ſed non ſine divina providentia, clam altare unum a dextris poſitum ſuffoderent, ut theſaurum invenirent, quem acceperant, neſcio quo revelante, ibi eſſe repoſitum, in marmoream arcam inciderent, in cujus altero latere, tabulæ lapideæ interſtitio ab altera diſtincto, repoſitæ invenirentur reliquiæ ſanctorum martyrum Marci atque Marcelliani & Tranquillini; in altero vero arcæ latere corpus S. Felicis, de quo agimus, una cum lapideo laterculo ibidem intus poſito, hiſce litteris exarato: CORPUS FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QUI DAMNAVIT CONATANTIUM; quod accidit pridie ejus diei, quo ejuſdem S. Felicis in Eccleſia natalis dies agi conſuevit IX. Kal. Auguſti anno Domini MDLXXXII. cum de ejus meritis diſceptatio magna eſſet, jamque pene ob innumeras contrarias aſſertiones cauſa cadere videretur: quando opportune ipſemet Felix viſus eſt, admiratione omnium, redivivus comparuiſſe, per ſe ſuam ipſe cauſam acturus, cum jam valde ſtylo contradicentium eſſet oppreſſus.

D Auct. J. B. S.

E

F

quamvis ex hiſtoria conjuncture oppressus,

11 *Aut ego multum fallor, aut ſi Eminentiſſimo Annaliſta ea omnia documenta inſpicere promptum fuiſſet, quæ hic ſubjicienda ſunt, non tam facile ab adverſariis induci ſe paſſus eſſet, neque tanto zelo calamum acuiſſet, ut* S. Felicem e *Martyrologio Romano expungeret, eam etſi dubium fatear, utrum in codicibus Hieronymianis ſatis expreſſe referatur, potiuſque oppoſitum mihi videri in obſervationibus ad Uſuardum pridem indicaverim, quidquid codex Menardi apud Florentinium ipſi faveat, nemo ſane nobis eripiet auctoritatem Romani parvi, a Roſweydo editi, in quo diſertiſſime leguntur hæc verba:* Romæ, Felicis Papæ & martyris ſub Conſtantio. *Porro Martyrologii iſtius, quod* vetus Romanum *appellavit editor Roſweydus, antiquitas & ſinceritas abunde ſuis locis vindicatæ ſunt, quod preſſe ſecutus eſt Vicentenſis inſulatus Martyrologus, hunc Uſuardus & Notkerus, illos ceteri omnes, quorum ejuſdem rei teſtium nubes afferri poſſet: ac nequit frigide regerat, hos omnes Martyrologos unius inſtar habendos; Rabanum adde, atque haud dubie Wandelbertum, quo etiam Beda ſeu Florus adduci poſſe videtur. Adde demum Sacramentaria a Frontone recitata, de quorum vetuſtate fruſtra cavillabuntur immoderatiores critici: quibus accedent alia inferius ſubnectenda.*

ex quibus de vetuſto cultu docendi poterat.

12 *Ut candide & ſincere ſingula hic expendere conſtituimus, ſic prævie & ultro nos confitemur, elogia a nonnullis noſtris Martyrologiis, hic citandis, concinnata, præſertim ab Adone, Rabano & Notkero, tolia eſſe, ut certiora proferre nequeant, quam ſint fontes ipſi, unde ſua illi hauſiſſe deprehenduntur: ut maxime dolendum ſit, Catalogos Pontificum, de quibus agit Henſchenius ante tomum* 1. *Aprilis, puriores ad nos non perveniſſe, emanuenſium aliquorum, ut ſuſpicari licet, malitia*

A *litia corruptos, aut imperitia luxatos & interpolatos;*
AUCT. J. B. S. *quod idem de tam variis Anaſtaſii, tum Mſſ. codicibus tum additionibus dicendum eſt, quæ omnia ſi in prima ſua integritate ſervata fuiſſent, multis nos, procul dubio, difficultatibus eximerent, quibus nibilominus S. Felicem expedire conabimur, præcipua illo maſtige exarmato, quo potiſſimum receptam Eccleſiæ opinionem critici noſtri arietare conſueverant: præteſtam illam Marcellini & Fauſtini præfationem intelligo, cujus nullam prorſus nos rationem hic habituros, jam ſupra monuimus. En igitur Martyrologorum noſtrorum aciem, qua adverſariorum cavillos & vindicationes nullius adverſus Eccleſiæ vetuſtiſſimam ſententiam, ponderis eſſe, mobiſcum, niſi fallor, non ſine voluptate agnoſces & perſpicies. Audi modo encomiaſten Adonem.*

Habet Ado-nem & re-liqui,

13 Romæ via Aurelia, beati Felicis Pontificis, ſub Conſtantio filio Conſtantini. Idem Conſtantius auguſtus concilium hæreticorum ac Valentis & Urſacii Arianorum approbans, quia & ipſe Arianus erat, ab Euſebio Nicomedienſi rebaptizatus, ejecit S. Felicem Urbis Epiſcopum de ſede epiſcopatus ſui; & facta eſt perſecutio magna in
B clero, ita ut presbyteri & clerici plures necarentur & martyrio coronarentur. Depoſitus ſanctus ac beatiſſimus Papa Felix habitavit in prædiolo ſuo, quod eſt via Portuenſi: & agentibus poſtmodum hæreticis, exinde levatus, ductus eſt ad civitatem & capite truncatus martyrio coronatur IV. Idus Novembris. Exinde raptum corpus ejus a presbyteris & clericis & ſepultum in baſilica, quam ipſe conſtruxit via Aurelia XV. Kal. Decembris, in milliario ſecundo: cujus natalis celebratur IV. Kal. Auguſti. Sedit autem in epiſcopatu anno uno, menſibus tribus, diebus duobus. *Brevius, ſed eodem prapa ſenſu Rabanus, qui Adonem certo non vidit:* Romæ eodem die, paſſio Felicis Papæ & martyris. Hic Felix declaravit Conſtantium filium Conſtantini eſſe hæreticum, eum ſecundo rebaptizaretur ab Euſebio Nicomedienſi epiſcopo, & juxta præcepta ejuſdem Conſtantii Auguſti, martyrio coronatur & capite detruncatur.

Habet martyrii locum

14 *Notkeri annuntiationem deſcribere opus non eſt, utpote ex Adone acceptam: Uſurandum tamen audire juvat, cujus textus tam appoſite contractus eſt, ut nihil in eo occurrat quod commodo propugnari non poſſit. Sic habet:* Romæ via Aurelia, natalis beati Felicis Papæ, qui a Conſtantio auguſto, ob Catholicæ fidei defenſionem a ſede ſua dejectus & gladio necatus glorioſiſſime occubuit. *Hic recta & juſta martyrii cauſa aſſignatur, a loco autem præſcinditur, in quo præcipua eſt difficultas. Hanc porro explanavit Baronius Annalium tom. 9. pag. 867. inter ea, quæ in prioribus tamis addenda vel emendanda recenſet; ubi una etiam cultum confirmat, qui in ipſo martyrii loco perſeveraverit. Ita ibi la mitur:* Id factum dicitur in civitate Cære, ſic reſtituendum eſſe, pro Cora, ex antiquis Cærenſis eccleſiæ monumentis didicimus. Eſt Cære civitas in Falliſcis, via Aurelia poſita, decimo ſeptimo ab urbe lapide: ubi idem Felix ut patronus colitur, cujus Pontificis illuſtrata memoria, facta olim fuit ſedes epiſcopalis. Eſt invenire frequenter inter alios epiſcopos in publicis conventibus, Cære epiſcopus. *En modo ipſum Martyrologii Romani textum:*

In hodierno Romano.

15 Romæ via Aurelia, S. Felicis ſecundi Papæ & martyris, qui a Conſtantio imperatore Ariano, ob Catholicæ fidei defenſionem e Sede ſua dejectus, & Ceræ in Tuſcia occulte gladio necatus, glorioſe occubuit. Ejus corpus inde a clericis raptum, eadem via ſepultum fuit: poſtea vero ad eccleſiam ſanctorum Coſmæ & Damiani delatum, ibidem Gregorio decimo tertio ſummo Pontifice repertum eſt ſub altare, una cum reliquiis ſanctorum martyrum Marci, Marcelliani & Tranquillini, atque in eodem loco pridie Kal. Auguſti ſimul cum eis reconditum. *Atque hæc præcipuorum veterum Martyrologiorum eam diſtincta cumpreſſaque teſtimonia ſic* S. Felicis *cultum extra omnem controverſiam collocant, ut alium quemlibet, nequidquam obſtrepentibus malevolis, veriſſime Sanctum, de communi hagiographorum conſenſu declarent. Adde & Florum & Wandelbertum, quos de noſtro* S. Felice *etiam agere ex Kalendariis mox citandis non obſcure patebit. Neque ſane opus eſt Mauralycum, Bedam Plantinianum, Felicium, Galeſinium, aut alios recentiores huc accerſere, qui ad augendum numerum, non item ad majorem auctoritatem conciliandam fruſtra adnitebantur. De vetuſtis Kalendariis aut Sacramentariis nan eadem eſt ratio.*

Accidit Frontonio Kalendario.

16 *Hæc nobis ſuggerit Fronto in Kalendario ſuo Romano ad hunc diem ſic legens:* DIE XXIX. (*nempe Julii*) NATAL. SS. FELICIS PAPÆ, SIMPLICII, FAUSTINI ET BEATRICIS VIA PORTUENSE, *allegans præterea Sacramentaria, in quibus etiam* Felix *cum iiſdem ſociis recolitur, licet non in omnibus addatur titulus* Papæ. *Quæ vero difficultas hic movetur circa* viam Portuenſem, *facile ſolvitur ex eo, quod pluribus ſucceſſive locis corpus depoſitum fuerit, poſt plura demum ſecula ad SS. Coſmæ & Damiani Romæ repertum. Porro celebrem fuiſſe ejus memoriam oſtendunt Adrianus & Nicolaus Romani Pontifices, qui apud Anaſtaſium* S. Felicis *corpus honoraſſe, eccleſiamque & cœmeterium reſtauraſſe dicuntur. Horum primus, quem ſeculo* VIII. *feciſſe conſtat, in noviſſima editione pag.* 262. *inter varia Sanctorum corpora etiam legitur honoraſſe* corpus S. Felicis, ſimili modo martyris ſeu Pontificis. *De eccleſia autem ejuſdem Sancti habetur pag.* 266. Nec non & eccleſiam S. Felicis poſitam foris portam Portuenſem, a novo reſtauravit. *Tum de Nicolao ſeculi* IX. *Pontifice, æque diſerte teſtatur Anaſtaſius pag.* 418. Renovavit etiam iple Paſtor benignus cœmeterium beati Felicis martyris, ac confeſſionem via Portuenſi. *Dubium Frontonis circa cultum S. Felicis I. ſalutum habes in Actis noſtris* XXX. *Maii: Marcellinum autem & Fauſtinum, qui ei negotium faceſſebant, jam ea arena diſcedere compulimus.*

Sacramentarium Toloſanum,

17 *Sequatur modo præclarum aliud ex Sacramentario, non jam Romano ſed Toloſano pro* S. Felicis *ab omni ævo agnita ſanctitate argumentum, ubi iſtic in Litaniis antiquiſſimis, inter alios ſanctos Pontifices ſic invocatur* Felix, *ut dubium eſſe prorſus non poſſit, quin ipſe indigitetur, Frontone id evidenter demonſtrante;* S. Felix Apoſtolice ora (*intellige pro nobis.*) *Mirum ſane ſi hæc ſtudioſe exornata quis dixerit etiam in ipſa Gallia, ne & ibi Sanctus fingeretur, quem vix ſeculo* VII. *aut* VIII. *in ſacros Eccleſiæ Faſtos tantum non intruſum imaginari ſibi præſumunt, ac zelo prorſus caco alios ſuadere conantur ſeveriores noſtri critici, omnia ſua deque habentes, modo* S. Felicem *& dignitate, & cultu eccleſiaſtico & martyrii laurea, præjudiciis tranſverſim abrepti, inclementer exſpoliens. Quod autem non expreſſius* martyr, *ſed* confeſſor *duntaxat appelletur, ejus martyria ubi*

A *bil obeſſe, ſatis aliunde intelligitur, ut verum earum rerum pretii, atque item apud Frontonem explicatum invenies. Fruſtra hoc teſtimonium, cum nonnullis ſymmiſtis ſuis, ſolita ſua modeſtia vellicat Tillemontius, uti & illud quod ſequitur deſumptum ex Actis S. Euſebii presbyteri, eapropter non rejiciendum.*

18 *Acta illa ſeu Vitam S. Euſebii Romani presbyteri* (*qui* XIV. *Auguſti colitur*) *poſtremum vulgavit V. C. Stephanus Baluzius tomo* 2. *Miſcellaneorum pag.* 141. *in quibus more ſuo ſcrutari non neglexit quæ carperet, paſſim dubitans Tillemontius, anſus demum ad poſteriora ſecula ipſa retrahere contra apertam Oroſii fidem, qui ſe, utpote S. ipſius Euſebii diſcipulum, hæc geſta conſcripſiſſe diſertis verbis teſtatur: quæ tamen ultro fatemur, falſariorum manus non effugiſſe. Hæc ſatis ſit, Virum præclariſſimum Euſebium fiſſi, Catholicum, Sanctum, & ſancto obiiſſe* Felici *contra Liberium adhærentem, qui coram ipſo & imperatore, malim dicere imperatoris juſſu, multis interrogatus, intrepido fidem & integritatem ſuam tutatus eſt; ex quo cum quæreretur;*

B Quid eſſet inter fidem & fidem? *ita reſpondiſſe fertur*: Quantum ad nos peccatores, integre tenentes ſumus. Quantum ad vos, inſania diaboli & invidia ſuperſtitionis veſtræ (*ſerte addendum fecit*) ut Felicem Epiſcopum, quem vos non tacuiſtis Catholicum, & Dominum Jeſum Chriſtum invocantem, purum Sacerdotem ab omnibus declaratum, in damnationis cauſam exilii direxiſtis *, qui tamen in prædiolo ſuo orationibus vacat. *Quamdiu vixerit lecturis, non uſque adeo promptum eſt definire*; modico certe tempore *ſuperfuiſſe, inferius intelliges. Ceterum cultum ejus irrefragabilem eſſe, aut ex ſupra dictis conſtat, aut de quo Sancto probari is ſufficienter poſſit, equidem non ſatis perſpicio.*

19 *Inter criticis noſtris ſcrupulus is nempe præcipuus ac palmaris eſt tomo* 6. *Monumentorum pag.* 777. *quod in Actis illis ſupponantur uno eodemque tempore Romæ fuiſſe Liberius Papa & Conſtantius auguſtus, quod critico iſti aſyſtaton prorſus viſum eſt, in ea hypotheſi quod Liberii exſilium tandiu duraverit, ut Conſtantium Romæ agentem menſibus Aprili & Majo*

C *anni* 357. *iſtic reperire ipſe non potuerit. Equidem tueri id nolim, fateborque lubens, ſincera & primigenia S. Euſebii Acta ad nos non pervenifſe, in quibus utinam nec alia deſint, quæ jure meritoque corrigenda ſint. Neque ſane ex toto mihi placet adductus dialogiſmus, qui ex interpolatoris ignorantia ſeu nequitia ſic formatus ſit, ut ambo illi Liberius & Conſtantius Romæ una cum S. Euſebio fuiſſe fingantur, & hic quidem Cæſaris præſentis juſſu multa perpeſſus, contra fidem hiſtoriæ, ex qua habemus, non tam aperte, certe non ad effuſionem ſanguinis Conſtantium, quantumvis Arianum, in Catholicos ſæviſſe. Jam ſatis innui, in perfidos ejus miniſtros refundendum, quidquid tum Euſebius, tum Felix ipſe aliique pro fide toleraſſe dicuntur. Ad rem noſtram facis nunc, Acta S. Euſebii talia eſſe, ut quiſquis interrogator iſte fuerit, de* Felicis PP. *ſanctitate haud dubium ferant teſtimonium. Quæ præterea ipſi opponuntur, docebis ſolvetque ſequens*

§. III. Quæ adverſus S. Felicem opponi ſolent, ſolvuntur.

OVemadmodum dubiis turbulentiſque temporibus fieri aſſolet, ut res etiam innocuæ pro partium ſtudiis diverſiſſimo modo referantur, *id plane acci-*

D *diſſe perſpicies in iis, quæ* Felicem, *quem modo audaſter, ex Eccleſiæ ſenſu Sanctum declaravimus, circumſtant, ubi tam incerta varia que ſunt ſcriptorum veterum teſtimonia, ut quid ex iis certi ſtatues, vix detur intelligi. Atque hac non ſolum ad ejus ingreſſum, ſeu in Liberii locum ſubſtitutionem ſpectans, quam alii innocentem, alii ſubdolam, ſacrilegam & perjuram pronuntiant; ſed & ad regiminis tempus, ejectionem, martyrium, ejuſque cauſam pertinent: ut quocumque te vertas, vix ubi pedem figere tuto poſſis, uſquam reperias. Neque vero ſatis obvium eſt diſtinguere quouſque ſe ea extendant: ego, ne hic longis digreſſionibus extra chorum ſaltare velle videar, Sanctis cultum, mores ſanctos, martyrium, ſuenda ſuſcipio; de reliqua pontificatus controverſia eos auctores aſſignaturus, apud quos res ex pridem ita explanata eſt, ut ſi Tillemontius ejuſque gregales eos conſuluerit dignati fuiſſent, non tam leviter, ut ego quidem exiſtimo, ad omnimodam ejus condemnationem prorupiſſent.*

21 *Duriſſima ſane eſt ea cenſura, quam tomo* 6. *Monument. pag.* 781. *præter ſolitam ſuam modeſtiam ita proferre auſus eſt*: Ut quid igitur tot difficultatibus inlvendis implicamur ad defenſionem viri, quem tota antiquitas deſerit? quem neceſſe eſt fateri, toto ſaltem biennio fuiſſe horrorem Eccleſiæ, quemque tueri nequeas, niſi ruinoſis fundamentis innitendo, ac parvi momenti auctoritatibus, quæ ſeipſas interimant, utpote ſcriptis authenticis convulſæ. *Hæc quam temere eructentur, puto Majores noſtros aliosque pridem demonſtraſſe. Videantur ea, quæ ad Catalogos Pontificios ante tom.* 1. *Aprilis paucis olim attigi Henſchenius; tum vero iſtius menſis tom.* III. *pag.* 1002. *ejuſdem de Marcellino & Felice diſſertatio, ubi quæ ex SS. Athanaſio & Hieronymo afferuntur, ſolide emollire conatus eſt. Notæ etiam ſunt Papebrochii diſſertationes a Pagio laudatæ, in quibus cum præſatione, Marcellino & Fauſtino ſuppoſitæ, pluſculum tribuerit, non ægre ferret, ſi adhuc viveres, ſeſe in ea parte a nobis deſeri. Actum non agamus; quæ ipſi in* S. Felicis *favorem recte diſputarunt, ea utique hic adoptata cupimus; at cum is non acquieverit cenſor noſter, ea iterum vellere cogimur, quæ ipſe recentius obtruſit. En igitur antiquorum hiſtoricorum textus hic ex ordine, quibus explicatis, nihil opinor ſuperfuturum, quo critici nos magnopere terreant.*

22 *A Rufino ordimur, qui inter varias confuſiones lib.* 10. *accumulatas, cap.* 22. *de Romana hac refert, quod* S. Felici *magnopere obeſſe non poteſt, dum fugillatur quidem ejus cum Arianis ſimulata communio, at fidei integritas aſſeritur: ſic ibi habet.* Igitur Liberius. . . qui . . . . in urbe Roma per idem tempus ſacerdotio fungebatur, in exſilium truditur; inque ejus locum Felix diaconus ſuus ab hæreticis ſubrogatur: & non tam ſectæ diverſitate, quam communionis & ordinationis convenientia maculatur. *Neque ſane video quid ex Socrate lib.* 2. *cap.* 37. *nonnepere haurire poſſit cum ſuis Tillemontius, niſi obfirmato animo certum ſit venena undecumque exſugere. Ita loquitur*: Et primus quidem Liberius, Romanæ urbis Epiſcopus, cum fidei illi conſenſum accommodare renuiſſet, in exſilium mittitur, Felice in ejus locum ab Urſacianis ſuffecto. Qui cum eſſet Eccleſiæ Romanæ diaconus, Arianam tunc amplexus perfidiam, ad epiſcopatus honorem promotus eſt. Nonnulli tamen affirmant, illum opinionem Arianam minime amplexum eſſe, ſed vi ac neceſſitate compulſum ordinationem ſuſcepiſſe. *Quæ invidioſa hic*

ſunt

Digitized by Google

A AUCT. J. B. S. *ſunt avidiſſime arripit Tillemontius: ego quæ ſubjicio benigna ſunt, ea vera exiſtimo. Quis noſtrum vincet?*

23 *Sed neque Sozomenus lib. 4. cap. 25. edit. Valeſianæ quidquam refert, quod* S. Felicis *famæ aut ſanctitati officiat: id vero expreſſiſſime aſſerit, ipſum haud diu poſt Liberii reditum ſupervixiſſe, quo vivente Tillemontii machina de impoſſibilitate martyrii ſub Conſtantio. Tu videſis, quid ex Sozomeno contra Sanctum exſculpi queat.* Imperator, *inquit*, Romam redeundi poteſtatem Liberio conceſſit. Scripſerunt etiam epiſcopi, qui Sirmium convenerant, ad Felicem, qui tum Romaoæ Eccleſiæ præſidebat, & ad clerum ejuſdem civitatis, ut Liberium ſuſciperent; utque ambo Apoſtolicam Sedem gubernareot, & ſimul ſacerdotio fungerentur abſque ulla diſſenſione, & quidquid moleſtiæ acciderat propter Felicis ordinationem atque abſentiam Liberii, oblivioni tradereot. Nam Liberium, utpote virum undequaque egregium, & qui pro religione imperatori ſortiter reſtitiſſet, popu-

B lus Romanus impenſe diligebat: adeo ut ejus cauſa graviſſimam ſeditionem excitaverit, & ad cædes uſque proruperit. Poſt hæc vero cum Felix modico tempore ſupervixiſſet, Liberius ſolus Eccleſiam adminiſtravit. Quod quidem divioa providentia ita diſpenſavit, ne Sedes Petri dehoneſtaretur a duobus Præſulibus ſimul gubernata: quod diſcordiæ ſignum, & ab eccleſiaſticis legibus alienum eſt.

24 *Hæc, ſi poſſit, conciliet Tillemontius cum puditiſſimis calumniis ex infami præfatione, a nobis repudiata, corraſit. Conciliet item ea, quæ idem Sozomenus habet ejuſdem libri cap. 11. in hæc verba*: Liberius epiſcopatu Romano ſpoliatus eſt, ejuſque adminiſtratio commiſſa eſt Felici cuidam, illius dieri diacono. Quem quidem ajuot fidei concilii Nicæni perpetuo adhæſiſſa, & quod ad religionem pertinet, omni prorſus reprehenſione caruiſſe. Unum vero illud io eo eſſe reprehenſum, quod etiam aote ordinationem communione cum hæreticis ſociatus ſuiſſet. *Atque hæc ſunt antiquiſſima de*

C S. Felice *teſtimonia, quæ quomode cohæreant cum audaci Tillemontii epiphonemate uuper adducto, ubi depingitur tamquam* a tota antiquitate deſertus, *tamquam* borror Eccleſiæ, quem tueri nequeas niſi ruinoſis fundamentis *&c. quæro qui ſatis explicet. Certe relata hucuſque ſcripta, ipſa illa authentica ſunt, ſiquæ ego noverim, a critico noſtro jactata, ex quibus epiphonema haudquaquam eruitur. Addam & alterum ſcriptorem, nempe Theodoretum, ex quo in favorem abſurdæ cenſuræ tantumdem extundent, niſi eum cum ceteris ad præjudicia ſua obtorto collo inflectant. Audiamus igitur ipſum Theodoretum,*

25 *Hic lib. 2. toto cap. 17: non niſi* de exſilio & reditu B. Liberii *loquitur, præmiſſaque mulierum aliquot Romanarum apud Conſtantium ſupplicatione, ſic de S. Felice pergit*: Quippe poſt magnum Liberium ordinatus fuerat quidam ex ejus diacoois, Felix nomine: qui formulam fidei a Nicænis patribus axpoſitæ, integram quidem atque inviolatam ſervabat, cum iis tamen, qui eam labefactabant, libere communicabat. Atque ob hanc cauſam oemo ex civibus Romaois in eccleſiam ingreſſus eſt, dum ille intus eſſet; idque tum mulieres illæ imperatori ſuggeſſerunt. Flexus itaque imperator, agregium illum omniqua laude digniſſimum ab exſilio redire juſſit: ambos vero io commune Eccleſiam adminiſtrare, Hæc imperatoris epiſtola cum in Circo recitata eſſet, populus exclamavit, æquam D eſſe imperatoris ſententiam. Spectatores eoim diviſos eſſe in factiooes duas, ex coloribus ſuis cogoominatas. Alterum igitur epiſcopum huic factioni, alterum illi præeſſe oportere. Hac ratione cum imperatoris epiſtolam exploſiſſent, omnes una voce acclamaruot: Unus Deus, unus Chriſtus, unus epiſcopus. Ipſa enim eorum verba hic appooere æquum exiſtimavi. Poſt has Chriſtianiſſimæ plebis acclamationes, pietate ac juſtitia plenas, reverſus eſt admirandus ille Liberius: Felix vero recedens, ad aliam urbem ſe contulit.

26 *Affectatam non nihil hanc eſſe Theodoreti narrationem atque in Liberii favorem adornatam, nemo non ſtatim diceret, qui infelicis ejus lapſus hiſtoriam apud alios legiſſet; ex qua nimirum refelli poſſe crederet, quæ de ejus tam pacifico & triumphanti reditu memorantur, ubi apud alios legitur, vim a Conſtantio Romanis inferri debuiſſe, ut in Urbem reciperetur, majorem etiam ut tamquam Pontifex agnoſceretur, Clero & populo* Felici, *ſemper Catholico, & tunc maxime probato adhærentibus, qui demum, ut etiam quodammodo adhibita expellendus fuerit. Atque hæc alia eſt Liberiani reditus hiſtoria, cujus Sedem, a qua per ſubſcriptionem defecerat, eo certe tempore legitime* S. Felix *tenuit, donec reſipiſcens Liberius poſt altas difficultates eam denuo obtinuerit.* E *Ad hunc modum exponi poſſunt Theodoreti verba: quamquam in ordine ad rem noſtram nihil in ejus textu ſit, quod* S. Felicem *tantillum lædat, niſi id crude dictum, quod* nemo ex civibus Romanis eccleſiam ingreſſus eſt, dum ille intus eſſet, *diceret, multos Romæ Liberio addictos manſiſſe, quamdiu de ejus in fide conſtantia dubitari non potuit: quid enim ſunt* ſpectatores in factiones diviſi?

27 *Ne quid in ambigua cauſa diſſimulare voluiſſe videar, illa ex S. Athanaſio referam, quæ Sanctio noſtræ honorifica certe non ſunt, ſed quæ apud reliquos ſcriptores non ita expreſſa invenias, ne quidem in mendaci præfatione. Sic lego in epiſtola ad ſolitarios, ſeu ut eſt in noviſſima operum ejus editione, in hiſtoria Ariana ad monachos, quæ exſtat tomo 1. pag.* 389. Hoc itaque uſus (*Conſtantius*) mioiſtro (*nempe* Epicteto neophyto audaci adoleſcente) rem plane ſtupendam Romæ F perpetravit, quæ revera Aoticbriſti malignitatem præ ſe ferat. Adornato namque in eccleſiæ locum palatio, cum populorum vice, tres ſibi caſtratos adeſſe juſſiſſet, demum improbos tres cataſcopos, id eſt exploratores, haud eoim epiſcopi nuncupandi, adegit in Felicem quemdam, ipſorum moribus dignum hominem, epiſcopum ordinarent in palatio. Populi enim aoimadverſa hæreticorum prævaricatione, noo conceſſerunt, ut eccleſias illi iogrederentur, ſed procul illis abſceſſerunt.

28 *Hæc qua ratione emollienda ſint pridemque emollierit Heuſchenius, dicemus paragrapho ſequente; audiantur hic modo etiam quæ in Euſebii Chronico S. Hieronymus ad annum Conſtantii* XII. *qui fuit Chriſti* CCCLII. *de* S. Felice *non ſatis exacte ad chronologiam ſcripſit:* Romanæ Eccleſiæ XXXIV. ordinatur Liberius; quo in exſilium ţcuſo, omnes elerici juraverunt, ot nullum alium ſuſciperent. Verum cum Felix ab Arianis ſuiſſet io ſacerdotium ſubſtitutus, plurimi pejeraveruot, & poſt anoum cum Felice ejecti ſunt, quia Liberius tædio victus exſilii, & in hæretica pravitate ſubſcribens, Romam quaſi victor intraverat. *Mirum profecte de Sancti pontificatu ejuſ-*

que

A *que duratione tam diverſa a ſynchronis etiam ſcriptoribus tradi potuiſſe. Hic* poſt anoum *ejectus fertur* Felix, *quem biennium & ultra adimpleviſſe, in confeſſo eſſe videtur. Tum autem quod in Chronico Proſperi hæc ita referantur, ut Liberii exſilium figatur* nono epiſcopatus ejus anno, *admitti prorſus non poteſt. Cetera cum verbis S. Athanaſii, iiſque, quæ ſuperſunt, difficultatibus jam, quouſque fieri poterit, explanare conabimur.*

§. IV. SS. Athanaſius & Hieronymus, cæteræque huc ſpectantes difficultates explicantur.

Ea probem & merito

ET *de S. Athanaſio quidem recte cenſuiſſe videtur* Henſchenius, *in ea Eccleſiæ Romanæ, præſcindentibus ubique Arianis, confuſione, facile aliqua in Ægyptum permanaſſe, qua non ſatis exactam exhiberent rerum geſtarum ſeriem: certe adjuncta elogiis S.* Felicis *atrienſibus nemo coloribus depinxit: in quo tamen ſi vera prædicaſſe non diffiteremur, id demum doceret, quod jam ultro admiſimus, non ſatis legitimum fuiſſe Sanctum in Sedem Romanam ingreſſum. Nam quod alter Pontificum Catalogus, ab hoc ferme articulo male inchoatus, inſinuat, quaſi* Congregati ſacerdotes, & cum conſilio eorum Liberius, ordinaverunt in ejus (Liberii) loco Felicem presbyterum epiſcopum, venerabilem virum; *non videmus ea uti auctoritate, quæ plane requiritur, ut tam aperto S. Athanaſii teſtimonio opponatur; cum & jam dictus Catalogus & Pontificalium verba ita eo loco eius & dubiis & falſis permixta jam monuerimus, ut quid tum ex ipſis haurire poſſis, non facile quis definiat. Ceterum* Venerabilem *fuiſſe, & conſtantiſſime orthodoxum manſiſſe, neque aliter quam* neceſſitate compulſum ordinationem ſuſcepiſſe S. Felicem, *ut viduatæ quodammodo Eccleſiæ ſuccurreret, id vero ex dictis ſatis perſpicuum exiſtimamus.*

emollivit Henſchenius.

30 *Demus nihilominus cum Henſchenio,* Felicem *revera ab Arianis electum, ſive quod Liberio eum adverſari crederent, ideoque ſuarum eſſe partium; ſive quod ſperarent, tanto obſtrictum beneficio ad caſdem facile adducendum, aut ſaltem acturum diſſimulantius, numquid non in eo decepti fuerunt Ariani, quemadmodum ex poſt geſtis ac morte pro fide obita clare patuit? Quo modo decepti iidem fuerint in SS. Meletio atque Cyrillo, hoc pro Hieroſolymitana, iſto pro Antiochena ſede per Arianorum factionem electis, & quos fautores ſibi ſperaverant, acerrimos paſſi adverſarios, vidimus* XII. *Februarii &* XVIII. *Martii. Idem utique hic ipſis acciderit*, Felice, *ut ſupra teſtabatur Sozomenus*, fidei concilii Nicæni perpetuo adhærente, & quod ad religionem pertineret, omni prorſus reprehenſione carente, *quinimo ſubinde ita Arianis infeſto, ut non niſi eorum invidia odio & artibus e medio demum ſublatus ſit, non Valentiniano & Valente coſs. ſeu anno* 365. *ut mentitur famoſa præfatio, ſed* modico tempore *poſt Liberii reſtitutionem. Atque his recte expoſitis, ſatis emollitum putamus, quod a citatis SS. Patribus duriuſcule dictum accepimus.*

Perplexa multo alia

31 *Verumtamen perplexa ſuperſunt non pauca in diſtinguendis turbatis illis Liberii &* Felicis *temporibus, determinandiſque annis, menſibus & diebus, quibus hic tum illegitime ſederit, tum vero poſtmodum legitime, de qua re teſtimonia protulimus ſuperiori paragrapho prorſus non convenientia: alius*

ejuſdem temporis ſcriptoribus Liberii exſilium ad ſolum annum, aliis ad biennium, aliis ad triennium extendentibus. Nequid hic ut certum aſſerere præſumam, id ſaltem puto verſimillime dicendum, triennio & forte amplius Roma abfuiſſe Liberium, nempe ab anno 355. *quo a Conſtantio Mediolanum accerſitus, tam intrepide & fortiter ſe geſſit, ut inde in Thraciam pulſus, annis minimum duobus fatale exſilium toleraverit, cujus tædio victus, id demum humanitus paſſus ſit, quod ſupra abunde retulimus. Ex quo tempore non incongrue forte diſi poſſet, quod legitime ſederit* S. Felix, *atque exinde fluere cœperit annus integer, menſes tres & duo dies, qui in Catalogis ei conſtanter tribuuntur; verum gliter hi rectius explicari poſſunt, ut mox patebit manifeſtius.*

D AUCT. J. B. S.

De SS. Liberii & Felicis temporibus

32 *Non parva ſane ea difficultas eſt, ut veri pontificatus termini circumſcribantur, quandoquidem non diu poſt lapſum in Urbem reduſſe ſuppoſitur Liberius anno* 358. *imo, ut volunt aliqui,* Victor intravit. *Aſt hæc omnia non tam pacifica fuiſſe, ſupertus notavimus: quod vero a pleriſque inobſervatum eſt, eo rem reduſſe oportet, ut Liberius, quantumvis a Romanis deſideratus, non tam plana omnia in reditu invenerit, quin, rebus alternantibus, denuo cedere coactus ſit, rurſus in exſilium pulſus, quemadmodum diſertis verbis legitur in S. Hieronymi Chronico ad annum* 359. Liberius epiſcopus Rom. in exſilium pellitur, *niſi id forte potius ſpectet ad ipſum reditus annum* 358. *At quoquo modo ea explicuerit, id certe evincere videmur, quod quæritur, nimirum toto eo tempore Liberii vices, ſive per novam electionem, ſive aliter legitime ſuppleviſſe* S. Felicem; *qui rebus Liberii tandem plene compoſitis, ultro ceſſerit,* modico *poſt* tempore, *ab infeſtis Arianis, quos ante deluſerat, fortaſſe etiam cum aliis, martyrio coronatus.*

E

a Blanchinio

33 *Atque ab hac explicandi ratione haud videtur abhorruiſſe recens Anaſtaſii Bibliothecarii cum peramplis notis ac diſſertationibus editor illuſtriſſimus Blanchinus tomo 3. pag. 15. ubi ejus verba, quibus in exſilio Liberius feciſſe dicitur* annos duos, *ſic ſubjungit:* Huie biennio ſi addatur annus unus cum menſibus tribus & diebus duobus Felici tributis, colligitur ſumma annorum 3. menſ. 3. & dierum 2. Hæc autem detracta ex annis 14. menſibus 4. diebus 2. numeratis ab F
inito per Liberium pontificatu ad ejus obitum ex documentis quarti ſeculi 14-4-2

3-3-2

ſuperſtites reliquit annos 11 menſ. 1-0

Tribuunt picturæ S. Pauli & complures Catalogi cum Bibliothecario pontificatus Liberii annos x. menſ. vii. dies iii. Quare menſes 5. & dies 27. ſupra annos duos ſolidos ejuſdem exſilio ſunt aſſignandi. Tum vero ex hiſce annis exſilii 2, menſ 5. dieb. 27. & ex legitimo pontificatu Felicis 1-3-2. cum aſſignatis ſedi Liberii 10-7-3, colligitur ſumma ann. 14-menſ. 4. dier. 2, reſpondens intervallo temporis intercepto ex die XXII. Maii CCCLII. ad XXIV. Septembris CCCLXVI. qua rebus humanis exemptus fuit.

ſatis verosimilium

34 *Plura deinde in hanc rem documenta adducens, qua apud ipſum videri poſſunt, ſic demum ad rem noſtram concludit*: Erit itaque chronologia duorum Pontificum Liberii & Felicis ex allatis documentis ita diſponenda.

Anno 352. Die Dominica XXII. Maii ordinatur Rom. Pontifex Liberius.

355 Idibus Auguſti pellitur in exſilium Liberius.

A rius.

AUCT. 356 Die . . . intruditur Felix in Sedem Roma-
J. B. S. nam.

357 Die IV. Non. Aug. redit a priori exſilio Liberius.

358 Die X. Martii exſulat iterum Liberius, poſt menſes 7. dies 9. a reditu numeratos & cedit pontificatu.

358 Eligitur legitime ſucceſſor S. Felix die VIII. Auguſti

359 S. Felix expulſus martyr ſive occiditur, ſive cedit pontificatu die XI. Novembris.

359 Conſtat epiſcopatus juxta Bibliothecarium dies 39. ex XI. Nov. ad XXI. Dec.

359 Die XXI. Dec. iterum eligitur Rom. Pontifex Liberius, qui Apoſtolicæ Sedis præſidet uſque ad obitum ſuum XXIV. Septembris CCCLXVI.

compoſita ſunt,

35 *Ita Blanchinus, cujus etſi ſingulos apices tueudos non ſuſcipiam, rationem certe veroſimillimam fateor, qua expediatur nodus alias indiſſolubilis, ad diſtinguenda Liberii &* Felicis *tempora, quaſi ſtudioſe hactenus involuta: quibus ad eum modum ordinatis, non longa opus erit diſſertatione, ut verus pontificatus Romanus* S. Felici *vendicetur, de qua re ſuſius olim egerunt laudati ab Henſchenio Cardinales Perronius & Bellarminus, Greteſerus & tot alii, ad quos jam ſupra eos remiſimus, quibus hæc non ſatisfecerius hic ex inſtituto noſtro eatenus elucidanda. Neque vero ea moramur, qua Chriſtianus Lupus apud Henſchenium, paucique alii Catholici, a repudiata ſuperius Marcellini & Fauſtini ſuppoſititia præfatione ſeducti, ad excludendum e Romanorum Pontificum ſerie* S. Felicem *noſtrum, non niſi temere congeſſerunt, utpote quem teſtes irrefragabiles a Scriſtrato Antiquitatis eccl. illuſtratæ tom. 1. diſſertatione 2. cap. 9. §. 12. magno numero relati, ut veriſſimum Pontificem conſtanti atque unanimi ſuffragio & olim admiſerunt & hodiedum admittunt, ſolis hypercriticis, a nobis ſupra notatis, contra biſcere audentibus.*

Quæ contra martyrium pugnant,

36 *Neque etiam de* S. Felicis *martyrio ejuſque cauſa multis diſputandum exiſtimo: qui laureolam iſtam tanto conatu ei avellere contendunt, hoc potiſſimum telo nos impugnant, quod ex toties rejecta falſariorum præfatione Sanctus noſter Conſtantio diu ſupervixerit, ſcilicet, quem modico poſt abdicationem tempore e vivis ereptum oſtendimus. Atque eo etiam argumento, veram martyrii palmam ei adſcribere auſus non eſt Papebrochius, quamquam alio ſenſu ipſum & ut martyrem & ut ſanctum ac verum Pontificem ſemper veneratus ſit. Aliter in citata non ſemel diſſertatione olim ſtatuerat Henſchenius; neque nos a receptiſſima Baronii totiuſque Eccleſiæ catholicæ opinione vel ad latum unguem recedendum arbitramur, dum ut ſupra ajebat Annaliſta eminentiſſimus:* opportune ipſemet Felix viſus eſt, admiratione omnium, redivivus comparuiſſe, per ſe tuam ipſe cauſam acturus, cum jam valde ſtylo contradicentium eſſet oppreſſus. *Quidquid hic contra luctetur cum ſuis Tillemontius, cauſam evincit reperta inſcriptio,* CORPUS FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QUI DAMNAVIT CONSTANTIUM.

non minus facile

37 *Fruſtra hic me interrogaveris, num in Catalogis Pontificiis aut libris Pontificalibus martyrii ipſius* S. Felicis *cauſam accerſam, qua iſtic paſſim expreſſa eſt, ubi nempe legitur*: Hic declaravit Conſtantium filium Conſtantini hæreticum, & ſecundo rebaptizatum ab Euſebio Nicomedienſi juxta Nicomediam in Aquiſone villa *&c. Paucis reſpondeo; Maxime gentium: neque id niſi ab imperitis quæro poteſt, cum manifeſte pateat, ſitque adeo vel vulgo notum admiſſumque, verba illa ab ignorante in eum locum perperam intruſa, atque ab omnibus* S. Felicis *vindicibus certatim rejecta. Verum etſi ea cauſa falſo ibi allegetur, poſſitque ea pericopa abeſſe, manente integerrima conſtructione, aut alio etiam ſenſu, ut notat laudatus Blanchinus, explicari; ſatis nobis ſuperque eſt, aut* Conſtantii præcepto, *tametſi id ægre concedendum putemus, aut eo totius rei conſcio; quod ſe a* S. Felice *deluſum, habitumque adeo ut hæreticum intelligeret; certe ob* Catholicæ fidei defenſionem, *qua* Conſtantium *abunde* damnaſſet, *a perfidis Arianis* martyrio coronatum *& capite* truncatum fuiſſe,

diſſolvi poſſunt,

38 *Quod de martyrii loco, diverſimode etiam notato, movere quis poſſet; id a Baronio abunde pertractum expoſitum, adductis ſupra verbis num. 14. Porro de vero natali die quid opinandum ſit; ignorantiam fateri malo, quam multis rem involvere: quamvis enim in uno alterove codice referatur ad* XXVII. *Februarii, hoc die coli certum eſt, ſive is obitus, ſive translationis, ſive abdicationis conſentur; ſatis diu ſpinoſis tricis implexi fuimus, quibus ea demum quadrat coronis, quam ipſis impoſuit Baronius dicto anno 357. num. 52. his verbis*; Quod autem ad univerſam rerum geſtarum inter Liberium atque Felicem ſeriem ſpectat, intuere mecum atque admirare pariter, lector, ſummam Dei providentiam, qua ſemper moderatus eſt ipſam Romanam Eccleſiam. Nam labefactato ex Arianorum communione, etſi non hæreſis participatione Liberio, Felicem antea eorumdem communicatione conjunctum, excitat ex adverſo, ſtatimque erigit adverſus eos *ipſos* Arianos, quorum ſane ope fuerat Romanam Cathedram conſecutus, & magno præſidio contra adverſarios confirmat; ſicque ad pugnam roborat, ut exagitans Arianos omnes, eorumque principem Conſtantium feriens anathemate, fuerit pro mercede inſignitus corona martyrii,

DE

DE S. LUPO EPISCOPO CONFESSORE TRECIS IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. P.B.

§. I. Sancti cultus ; reliquiæ, earumque translationes.

ANNO CDLXXIX.

TRrecas, *ſive* Tricaſſes, *urbem amplam Galliæ Celticæ ad Sequanam fluvium Campaniæ provinciæ caput, atque antiqua epiſcoporum ſede nobilem bini jam in ſuperiori tomo antiſtites exornarunt; S. Urſus videlicet & S. Camelianus; ſed ambobus illuſtrius, qui inter eos medius interveſſit,* S. Lupus: *utpote quem hoc die non Trecenſes tantum modo ut patronum, ab opere ſervili per omnem diœceſim feriati, colunt, teſte Def-Guerrois in Hiſtoria eccleſiaſtica Tricaſſium ad annum* 451. *fol.* 89. *verſo*; *verum etiam ex Martyrologio Romano univerſa his verbis celebrat Eccleſia:* Trecis in Gallia, Sancti Lupi epiſcopi & confeſſoris, qui cum Beato Germano ad expugnandam Pelagianorum hæreſim in Britanniam perrexit, urbemque Trecas a furore Attilæ, Galliam omnem devaſtantis, aſſidua oratione defendit: demum quinquaginta duobus annis ſacerdotio venerabiliter functus, in pace quievit.

Celebratur hoc die apud Martyrologium Romanum.

B

2 *Romano præterea olim Beda, ut a nobis editus eſt tom.* 2. *Martii, ubi ad hunc diem ſic habet:* Eodem die depoſitio S. Lupi epiſcopi de Trecas, qui cum Germano venit Britanniam, & quinquaginta duos annos ſacerdotio functus eſt: qui tempore Attilæ, qui Galliam vaſtabat, ſicut in hymno ejus canitur, "Dum bella cuncta perderent, Orando Trecas muniit". *Idem fere habent Rabanus, Ado, Notkerus; niſi quod hic annos epiſcopatus numero rotundo* quinquaginta *numeret, quod etiam in quibuſdam Bedæ exemplaribus factum obſervavimus. Uſuardus, more ſuo contrectior, de Attila non meminit. Brevius Wandelbertus:*

Felix, Simplicius, Fauſtinus, & alma Beatrix,
Tricaſſiq; Lupus quartam communiter auranc*.

In veteriſſimis quoque exemplaribus Martyrologii Hieronymiani adſcripta legitur, Trecas civitate depoſitio ſancti Lupi epiſcopi & confeſſoris. *Dixi ſupra, Trecenſes eum hoc die ſolemniter celebrare; quod ita nolim accipi, quaſi hunc ſolum diem ejus cultui conſecrent: nam & Dominica ante hunc diem, & ſecunda dies octavæ, ſeu* XXX. *Julii, & Dominica Palmarum, & dies alii, de quibus infra, peculiari apud illos ritu in Tutelaris ſui honorem quotannis tranſiguntur; ut aſſerit Conſinctus in notis Mss.*

Et alia aut aliquiſſima.

C

Et al. ornata.

3 *Sed & his antiquiora ſuppetunt venerationis ejus publicæ, ſaltem apud Tricaſſes, argumenta: ibi enim ſeculo ſexto baſilicam exſtitiſſe, ipſius nomine, ac prodigiis celebrem, non ſolum Gregorius epiſcopus Turonenſis, quem poſtea producemus, eſt auctor; ſed evoliquanto etiam ſenior Nicetius epiſcopus Trevirenſis in epiſtola ad Chlodoſvindam reginam, Alboini Longobardorum regis uxorem, quam præter alios exhibet Cheſnius Scriptorum Galliæ tom.* 1. *pag.* 853. *& ſeqq. quamque Labbeus noſter in Compendio chronologico ſcriptam notat anno Chriſti* 565. *adque exemplo Sirmondi, Conciliorum Galliæ tom.* 1. *pag.* 321. *& ſequente. In ea poſtquam de eccleſia S. Martini Turonenſis ac frequentibus in illa miraculis ſanctus hic præſul præclara memoravit, ſic ad alias progreditur:*

Ejus eccleſia ſæv. 1. celebrata miraculis.

Nam quid dicam adhuc de domino Germano, Hilario, vel Lupo epiſcopis; ubi tanta mirabilia hodie apparent, quantum nec dicere verbis valeo; ubi tribulantes, id eſt, dæmonia habentes, in aera ſuſpenſi torquentur, & Dominos, quos dixi, eſſe confitentur? Numquid in eccleſiis eorum (*Longobardorum*) ſic factum? *&c.*

4 *Non erat hæc illa baſilica, ubi nunc ſacra ejus* ubi illæ, ubi nunc ſunt ejus reliquiæ. *lipſana intra muros Trecenſes conquieſcunt, ut in Coſmographia ſua tom.* 1. *part.* 1. *pag.* 344. *perperam Belloforeſtus aſſerit; ſed alia in ſuburbio tum quidem ad orientem poſita, at nunc, dilatato in eam partem ambitu mœnium, prope portam S. Jacobi incluſa, nobilitataque cœnobio,* ſancti Martini in Areis *nuncupato: quamquam neque hæc ipſa eadem* E *nunc prorſus eſt cum antiqua illa, de qua modo Gregorius Nicetiuſque meminerunt, quæque anno* 889. *everſa funditus eſt a Normannis; ita ut ex vetere baſilica ſola reliqua eſſet ædicula, quæ Martiniana nuncupata eſt, ac proceſſu temporis fidelium largitionibus ampliata, ut videre eſt apud Camuzatum in Promptuario ſacrarum antiquitatum Tricaſſinæ diœceſis a folio* 294. *verſo. Varia varius temporibus hujus nomina fuiſſe tradit Def-Guerrois in Hiſtoria citata ad annum* 427. *fol.* 83. *at primo quidem appellatam eccleſiam ſeu monaſterium B. Mariæ; deinde vero, cum ſepultus in ea fuiſſet* S. Lupus, *ac plurimis coruſcare miraculis, obſoleſcente priori titulo, baſilicam* S. Lupi *cœpiſſe nuncupari; donec facibus Normannicis deflagravit, & cum ablatis aliis* S. Lupi *exuviis ejuſdem nomen amiſit, ſancti deinceps Martini dicta.*

5 *Sunt qui eamdem illam eccleſiam olim conditam fuiſſe velint ab ipſo* S. Lupo, *ut Def-Guerrois ad an.* 427. *fol.* 84. *verſo; & quidem intra biennium ab accepta Tricaſſinæ ſedis adminiſtratione, quod addit auctor Vitæ ejus Gallicæ Ms., & Conſinctus in notis ad cap.* 20. *Vitæ longioris Ms. Pariſiis huc ad nos miſſis, id ſe colligere ait,* tum quia nulla ejuſdem eccleſiæ monumenta antiquiora ſunt, tum quia ſcriptorum omnium vulgatiſſima hæc fuit opinio. *Favet certe huic ſententiæ Hugo Flaviniacenſis, auctor ſeculi undecimi, loco, quem paragrapho ſequente recitabimus, cum de Sancto ita pronuntiat:* Unde raptus ad pontificatum, eamdem gravitatem morum, eamdem humilitatis & vilitatis ſectabatur continentiam, LOCATO SIBI IN PROSPECTU URBIS MONASTERIO, ubi cum his, qui ſecum adorant, divinis intendebat theoriis. *Accedit etiam, quod ibidem ſine dubio ſepultus ſit; atque adeo ejus eſſe ſepulcrum illud elegans & pervetuſtum, quod ibidem etiamnum ſupereſſe dicitur, quidam, ſeſte Conſineto in notis ad cap.* 51. *laudatæ Vitæ Ms.,* cetiſſimis conjecturis opinantur: *quod ſane argumento eſt, eccleſiam illam ſingulari ratione peculiarem ipſi fuiſſe, cum viveret.*

ſed antiquior alia, ubi ſepultus fuit.

F

6 *Ut ut eſt, cum in hac baſilica ſacrum hoc*

AUCT. P. B. depoſitum per quatuor circiter ſecula perhonorifice ſervatum fuiſſet, ingruenti Normannorum calamitati feliciter atque in tempore ſubductum eſt, atque in Stauſtatum; quod ex epiſtola diſcimus Adelerini (ſen Adelelini; nam utroque modo ibi notatus legitur) comitis ſimul & abbatis S. Lupi apud Camuzatum pag. 296. ubi ſic ſcribit: Adelerinus abbas S. Lupi Ragioario archiclavi (id eſt, theſaurario) ceteriſque canonicis eccleſiæ S. Lupi famulantibus; notum eſſe volumus omnibus filiis ſanctæ Dei Eccleſiæ, quia cum tota pene paganorum crudelitate popularetur Gallia, eadem rabie graſſante Trecorum conati ſunt tangere limina: quorum adventu civea ejuſdem urbis paventes, qua quiſque potuit, parte aufugerunt. In ſuburbio autem prædictæ civitatis corpus B. Lupi in magna gloria & diligenti cura a Raginario, ejuſdem eccleſiæ archiclavi, & a reliquis clericis nobiliter ſervabatur, qui omnes uno conſenſu gloriabam ſancti Viri ſuis humeris ad tuta deculere loca.

7 Pagani vero urbem captam incendio tradiderunt, vaſtantes cuncta & diripientes omnia. Quibus recedentibus, qui a proprio ſolo olim diceſſerant, dulcia cœperunt inviſere loca, & urbem, quam nudam dimiſerant neceſſitate cogente, licet tero, muris & turribus & ſeris obfirmaverunt. In qua jam dicta Raginarius una cum conſenſu Bodonis XXXIX. epiſcopi Trecorum, & Adelelini illuſtris comitis & abbatis S. Lupi, juvantibus & opem ferentibus ejuſdem eccleſiæ clericis, in proprio ſui juris ſolo infra muros prædictæ civitatis eccleſiam conſtruxeruot, in qua etiam condigno honore ſacrum corpus B. Lupi poſuerunt: quia eam, in qua prius extra muros fuerat humatum, feritas & immanitas Marcomannorum flammis adusſerat. Placuit itaque &c. Actum Auguſta Trecorum civitate publice, Cal. Martii, anno III. regnante Odone glorioſiſſimo rege.

8 *Conſtat hinc primo, ſublatum ex eccleſia jam dicta fuiſſe* S. Lupi *corpus ante illius & urbis incendium, quod accidit, non anno* 892. *ut cum Sigeberto putarunt Camuzanus & Def-Guerrois: ſed anno* 889. *ut cum ſynchronis ſcriptoribus Reginone & Annaliſta Metenſi unus rectius chronologi ſtatuunt. Conſtat ſecundo, illud interim loco aliquo tuto fuiſſe repoſitum, donec barbari receſſiſſent, & urbs inſtaurata ac munita jam eſſet, imo & eccleſia intra illam ædificata, in quam theſaurus iſte poſſet inferri. Conſtat tertio, & eccleſiam illam novam jam erectam fuiſſe, & translatum eo Sancti corpus anno regni Odonis tertio, qui non eſt annus Chriſti* 893. *ut iterum juxta Sigeberti Chronicum ſupputant hiſtorici, quos dixi, Trecenſes; ſed annus Chriſti* 895. *ſiquidem Ode regnare cœpit poſt menſem Aprilem anni* 888. *ut ex Regimone aliiſque Sigeberto vetuſtioribus docet Labbeus noſter in Chronologia ſua: hæc autem Adelerini epiſtola ſcripta eſt ſub finem anni tertii, nempe Kalendis Martiis. Scripta, inquam, tunc eſt epiſtola peractæ translationis teſtis; at ipſa translatio pertinere videtur ad annum præcedentem: cum celebretur die* X. *Maii: uti in Prætermiſſis ad illum diem notavimus. Conſtat quarto, ſub iiſdem cuſtodibus permanſiſſe ſacras reliquias, qui tum quidem canonici erant ſeculares, at anno* 1135. *regulares facti ſunt, quod vitæ genus hodieque profiteatur: iidem enim, qui veterem eccleſiam in ſuburbio poſſederant, in urbe novam, ubi nunc eſt, ædificarunt, & in hanc migrantes, uno ſecum ac depoſito ſuo,* S. Lupi *titulum tranſtulerunt. Adeſis Guitberum abbatem apud Camuzatum loco, quem indicavi.*

9 *Cum vita regulari ac religioſa canonicorum eccleſiæ* S. Lupi *tandem reflorueit, quæ languere diu jam cœperat, in ſanctum Præſidem pietas ac veneratio: nam ſub abbate Eurarde ſeu Everarde, qui cœnobio iſti præfuit, teſte Guitbero ejus ſucceſſore, ab anno* 1147. *uſque ad* 1153. *vel potius (nam erratum ibi videtur in priori numero, licet id neque Def-Guerrois, neque Sammarthani obſervaverint) ab anno* 1141. *die* XIX. *Decembris, quando Gerardus ejus deceſſor, juxta ejuſdem Guitberi calculum, jam a die* XXIV. *præcedentis eodem anno Novembris officio ceſſerat, uſque ad annum* 1153. *diem* XXII. *Novembris, quo deſiit vivere, cum præfuiſſet, ut ibidem Guitberus aſſerit, annis undecim, menſibus undecim, diebus tribus: ſub abbate, inquam, Eurardo corpus S. Lupi publice, præſentibus Henrico pontifice (Tricaſſino, qui juxta Camuzatum ſedit ab anno* 1146. *uſque ad* 1169.) *ſuburbaniſque abbatibus, populo monſtratum eſt; capſa, in qua idem corpus repoſitum eſt, ſuis (Eurardi) expenſis facta. Quæ ejuſdem Guitberi verba ſunt,*

10 *Neſcio, ad hanc tranſpoſitionem, an ad priorem translationem ſpectet, quod narratur in Vita Gallica Ms. cap.* 20. *cui titulus eſt.*: De translatione ſacrarum reliquiarum S. Lupi: *ſic enim habet*: Oſſa S. Lupi educta ſunt ex ſepulcro, ſuo cum ornamentis pontificalibus, quibus, cum humo mandaretur, corpus involutum fuerat, quæque per miraculum inventa ſunt incorrupta. Omnia ſimul repoſita in thecam, populo ad imploranda Sancti ſuffragia undique affluenti exponendam. *Et paulo inferius*: Indumenta pontificalia ad hunc uſque diem conſpiciuntur ad Dei, & magni S. Lupi, gloriam; & feſta ejus luce peponi publice ſoleot. *Conſuetus in notis ad Vitæ Ms. cap.* 51. *bina profert inſtrumenta; alterum ab Everardo abbate datum anno* 1448. *alterum aliquanto poſterius a Petro Audouillete abbate; in quibus hæc indumenta ſigillatim recenſentur; ſed qui nobis notas illas enſcripſit amanuenſis, brevitatis cauſa, textus ex iis citatos prætermiſit, ſecus ſane ac juſſus fuerat: neque enim de hac re in vulgatis alibi monumentis quidquam hactenus nobis occurrit.*

11 *Priori capſæ elegantior deinde alia & pretioſior ex argento artificioſe elaborato ſubſtituta per Joannem de Chailly abbatem* S. Lupi, *qui juxta cœnobii ſui Necrologium officio ac vita deceſſit anno* 1365. *in eamque tradicta pars corporis (nam caput ſeorſim incluſum eſt.) Huic ſcriniæ, teſte Camuzato fol.* 253. *inſculpta hæc erat epigraphe*: Iſta capſa fuit incepta & perfecta cum Dei adjutorio tempore Joannis de Chailleyo, abbatis hujus monaſterii, licentiati in Decretis. Orate Deum pro eo. *Obſerva*, inceptam *hic dici* & perfectam, *non* fractam & refectam, *ut interpretatur Def-Guerrois ad annum* 1486. *fol.* 408. *verſo; ubi ait (viderit ipſe, quo fundamento) veterem arcam, quam, ut ante diximus, circa medium ſeculi duodecimi Eurardus adornaverat, argenteam fuiſſe; ſed cum tempore Chailleyi abbatis ad conquirendas oblationes per pagos vicinos ritu ſolenni circumferretur, fractam eſſe, & ab hoc abbate reparatam: imo iterum ſubinde diffractam fuiſſe, cum abbatem ageret Nicolaus Forjot, qui eam denuo multo, quam ante, ſumptuoſius inſtaurari juſſerit.*

A

Oſſuſio capitis & repoſitio in alium theſaurum elegantiſſimum.

12 *Solidius eſt, quod idem ad annum* 1505. *de Forjoto narrat ex Camuzato, qui fol.* 153. *verſo ex veuſto codice cœnobii* S. Lupi *monumentum exſcribit his verbis conceptum:* Anno Domini MDV. apoſtolicam naviculam gubernante Julio II. Rom. Pontifice; dum regni Francorum imperium moderaretur Ludovicus XII. præerat eccleſiæ Trecenſi Jacobus Raguier epiſcopus reverendus. Is anno ſupradicto, die vero Aprilis VI. ſcilicet Dominica prima poſt octavas Paſchæ, ad humilem venerabilis patris Nicolai Forjot, tunc abbatis monaſterii S. Lupi Trecenſis (viri ſane litteris ac moribus, nec non rei domeſticæ ac familiaris cura nominatiſſimi) ſupplicationem ex quodam veteri vaſculo argenteo, pulcro & honeſto, venerandum B. Lupi, Trecorum epiſcopi ac patroni, caput inter Miſſarum ſolemnia, poſtque Offertorium extraxit, populoque Trecenſi ex tabulato, ad hoc in medio dicti monaſterii templo diſpoſito, magna cum religione monſtravit. Hincque novum in vaſculum,

B non minus pretioſum, quam magnificum, auro gemmiſque decoratum, a prædicto venerabili patre Nicolao Forjot, dicti monaſterii S. Lupi abbate, per quemdam argentarium ſabrum Trecis commorantem, Joannem Papillon dictum, magna cum impenſa ſabrefactum, debito ac religioſo apparatu honorifice tranſtulit, relicta in jam dicto vaſculo inferiori dicti B. Lupi mandibula.

anno 1505. *ſolemniſſime facto.*

13 Decoraverunt perſonaliter & cum magna devotione venerati ſunt ſanctæ translationis actum venerabiles ac religioſi patres Carolus de Refuge monaſterii Cellæ, Philippus de Bournaut Moliſmenſis, Emundus Erardus S. Martini in Areis, Savinus Gillot Rippatorii, & dictus Nicolaus Forjot dicti S. Lupi, abbates: item circumſpecti ac honorandi viri Nicolaus le Bacle decanus Trecenſis, Ludovicus de Courcelles Brenæ, & Ludovicus Bude Areyarum in eccleſia Trecenſi archidiaconi, Joannes Millon officialis Trecenſis, Joannes de Celle reis capicerius, & Stephanus de Refuge cellarius eccleſiæ collegiatæ S. Stephani Trecenſis, cum aliis dictæ Trecenſis & S. Stephani Trecenſis eccleſia-

C rum canonicis. Miniſtrabant divinaque cantica concinebant religioſi ac canonici hujus jam dicti monaſterii Nicolaus Prunel Prior clauſtralis, Petrus Leſpargnot theſaurarius, & Joannes Noan præpoſitus cum aliis ſuis canonicis tam domi quam ruri commorantibus.

qua quæſtuali recolitur Dom. 2. *poſt Paſcha.*

14 Non defuerunt hujus inclytæ civitatis inſigniores viri dominus de Fonion comitatus Deu gubernator, illuſtriſque principia domini Dorvali Campaniæ gubernatoris viceſgerens, Joannes Clamena generalis, Joannes Bazin particularis locum tenentes domini baillivi Trecenſis, Guilelmus Huyard conſiliarius, Antonius Huyard advocatus, & Simon Liborom procurator regii, Guilelmus Bruyer præpoſitus Trecenſis cum Petro de Chappis & Guidone Coiffard ſuis loca tenentibus, Nicolaus Marel fiſci regii ordinarius receptor, itemque Hugo Leſpriviter camerę Trecenſis ſcabinorum major, Joannes Saulnier veſtigalium regiorum (taillia vocant) electus*, itemque Joannes Berthier, Michael Angenoſt, Joannes Richer, Antonius Vitel, Joannes Megrigny & Guilelmus Hay matriculatii hujus eccleſiæ jam dictæ, itemque Guilelmus Mole & Joannes Tartier mercatores cum aliis inſignioribus Trecenſis civitatis viris pleriſque, cumque plebia utriuſque ſexus & conditionis tam ex civitate quam ex agris maxima multitudine, quanta nec viſa prius in prædicto monaſterio. Tantaque fuit in

an ex. quæſtor? *Julii* Tomus VII.

Deum exultatio & ad B. Lupum patronum ſuum omnium devotio, ut nemo pio gaudio non lacryma- D
retur ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui AUCT.
glorificat Sanctos ſuos; cui cum Patre & Spiritu P. B.
ſancto honor, virtus & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.
Hæc ibi. Nos annuam celebrandis hujus memoriam apud Tricaſſinos ſervari, dudum notavimus in Prætermiſſis ad diem 6. *Aprilis. Conſinctus addit, huic ſolemnitati aſſignatam eſſe Dominicam* 2. *poſt Paſcha.*

Tres capſæ argenteæ reliquiarum S. Lupi Trecaſſ.

15 *Porro ex dictis conſequens eſt, ut præter inclumenta pontificalia, reliquiarum* S. Lupi *in cœnobio illo, theca tres aſſervantur argenteæ, major videlicet, quæ maximam corporis partem continet; minor alia vetus, e qua caput eductum eſt præter inferiorem mandibulam, quæ in illa relicta eſt; ac Forjotiana tandem, quam ultimo memoravimus, qua qua, ut paulo ſuperius Camuzatus obſervat, exhibet* effigiem epiſcopi, quam duo angeli ſuffulciunt, totam fere argenteam & inauratam, operibuſque encauſticis ſuperinductis & gemmis fulgentibus elegantiſſime adornatam, & eouſque affabre factam, ut omnium quidem, qui iptam perluſtrarint & perſpicaet oculo perlegerint, judicio, in nullo totius Galliæ delubro cum ea imagine ob artificii ſubtilitatem componendum opus, quantavis elaboratum ſit induſtria, inveniatur. E

Eccleſia plures ejus nomine ac reliquias ſortitur.

16 *Neque mirum eſt, tanti Præſidem hunc ſuum fuiſſe a Trecenſibus, quando ita nunquam deſuit in rebus adverſis, ut affirmat auctor Vitæ Gallicæ Ms., ſubdens id incitamento fuiſſe fidelibus non in vicinia modo Tricaſſium, ſed inde etiam longe poſitis, ut hujus Sancti reliquias expeterent & quidam obtinerent, ejuſque nomine ſuas Deo baſilicas dedicarent: ut præſentis auxilium, ſi quid eis ſiniſtri accideret, commodius implorarent.* Itaque factum, *inquit*, ut eccleſiæ nunc ſint plures quam triginta cum intra diœceſim Trecenſem, tum in remotis ab ea provinciis, quæ S. Lupum ut patronum celebrent titularem. Imo & S. Eligius, epiſcopus Noviomenſis, ſuo tempore monaſterium Novioduno vicinum inſtituit, cujus eccleſiam Deo conſecravit nomine S. Lupi Trecenſis; ita palam omnibus faciens ſuam erga hunc Sanctum devotionem. *De hoc cœnobio, quod poſterius S. Eligii nuncupatum eſt, videri poſſunt Annales Benedictini tom.* 1. *pag.* 354. *Quid, quod ipſi etiam in regno Neapolitano Beneventano non eccleſias ei ſolum erexerint, ſed ejuſdem quoque in iis reliquias venerari ſe putent? Ita certe de Sancto noſtro ſcribit Marius de Vipera in Catalogo Sanctorum eccleſiæ Beneventanæ ad diem* XXIX. *Julii:* Cujus ſacrum corpus fuit Bencventum translarum, & in baſilica ipſi dicata exſtat ſepultum, olim Benedictinæ familiæ addicta. Caputque ejus, in cathedrali in argentea theca inclulum, magna veneratione aſſervatur. Eſt & alia baſilica eidem excitata extra civitatem, prope ubi de Serretella dicitur, a qua tota illa regio nomen habet. Quando translatio prædicta facta exſtiterit, non eſt qui id docear. Beneventanæ civitatis calamitatibus id adſcribitur. *Ita Marius: quiſi de corporis & capitis potiori parte velit intelligi, nemini poſt ea, quæ hoc paragrapho dedimus, facile perſuadebit, non confuſos hic eſſe Sanctos ſynonymos, noſtrumque adeo* Lupum *pro alio quocumque* S. Lupo *ſuppoſitum,*

A AUCT. P.B.

§. II. Elogia quædam Sancto noſtro recitata, maxime a S. Sidonio Apollinari.

S. Eucherius tom. parat. T. Lupum T. Pan'o appellat.

QUamquam ea, quæ huc uſque produximus, publicæ erga ſanctum hunc Antiſtitem jam cælo receptum venerationis indicia, luculenta ſunt meritorum ejus ac certiſſima teſtimonia; non pigebit hic tamen addidiſſe quædam ex elogia, cum viventi a coætaneis, tum a poſteris defuncto conſignata; quæ quidem etſi privata ſint, ſunt tamen eo tempore & ab iis auctoribus adornata, ut de veritate ſinceritateque ſuſpecta nemini videri poſſint. Tale eſt illud, quod habet S. Eucherius, epiſcopus poſtmodum Lugdunenſis, ſub finem libelli, quem de Laude eremi ſcripſit ad S. Hilarium; ubi ſolitudinem Lerinenſem a viris ſanctiſſimis, quos alunerat illa alebatque, commendans. Hæc habuit, *inquit*, reverendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Benjamin lupum retulit: *ac ſi aperte dicat: alterum ac redivivum in* Lupo *Paulum apoſtolum eremus hæc habuit; ita hujus ille mores, virtutis, ardorem lucrandarum Deo animarum in ſeſe expreſſerat. Quo quidem quid aſſeri poſſit illuſtrius, non video; maxime de illo, qui tum nuper admodum ex illa ſolitudine ad labores apoſtolicos erat egreſſus: ſcriptus eſt enim hic libellus, poſtquam Hilarius priſtinæ quietis amore ad Lerinum redierat, unde ſub finem anni 426. cum S. Honorato conceſſerat Arelatem, ubi hunc in eccleſiæ ſibi creditæ adminiſtratione non diu juvit; & antequam idem S. Hilarius ad S. Honoratum crebro invitatus reverteretur, aliquanto ante ejus obitum, ſeu diem* XVI. *Januarii anni 429. ſcriptus eſt ergo anno 427. vel ad ſummum ſequente; quando* S. Lupus *haud ita pridem factus epiſcopus, nondum in agro Domini excolendo illa præſtiterat, quæ maximam deinde ejus nomini gloriam attulerunt.*

S. Sidonius Apollin. appellat patrem patrum, ep. ſcopum epiſcoporum, alterum Jacobum,

18 *Multo uberior eſt in ejus laudibus, qui multo poſterius eas recenſuit, S. Apollinaris Sidonius epiſcopus Arvernorum, Epiſtolarum lib. 6. epiſt. 1. quæ ſic habet:* Sidonius domino papæ Lupo ſalutem. Benedictus Spiritus ſanctus & Pater Dei omnipotentis, quod tu pater patrum, & epiſcopus epiſcoporum, & alter ſeculi tui Jacobus, de quadam ſpecula caritatis, nec de inferiore Jeruſalem tota C Eccleſiæ Dei noſtri membra ſuperinſpicis; dignus qui omnes conſoleris infirmos, qoique merito ab omnibus conſulatis. Et quid nunc ego dignum dignationi huic putris & fœtida reatu terra reſpondeam? Colloquii ſalutaris tui & indigentiam patiens & timorem, recordatione vitæ plectibilis adducor, ut clamem tibi, quod dixit Domino tuus ille collega: „ Exi a me, quia homo peccator ſum, „ Domine „. Sed ſi iſte timor non temperetur affectu, vereor, ne Geraſenorum deſtituar exemplo, & diſcedas a finibus meis. Quin potius illud, quod mihi conducibilius eſt, colleproſi mei te propoſita conditione conſtringam, ut ajam tibi: „ Si „ vis, potes me mundare „. Qua ille ſententia non plus de Chriſto, quid, peteret, prodidit, quam, quid crederet, publicavit.

primum ſpiritus arbitratus poſteriorem,

19 Ergone, cum ſis procul ambiguo primus omnium toto, qua patet, orbe pontificum; cum prærogativæ ſubjiciatur, cum cenſuræ tuæ attremat etiam turba collegii; cum in gravitatis veſtræ comparationem ipſa etiam grandævorum corda pueraſcant; cum poſt defudatas militiæ Lirinenſis D excubias, & in apoſtolica ſede novem jam decurſa quinquennia, utriuſque ſanctorum ordinis quemdam te conclamatiſſimum primipilarem ſpiritalia caſtra venerentur; tu nihilominus haſtatorum anteſignanorumque pauliſper contubernio ſequeſtratus, ultimos calones tuos lixaſque non deſpicis, & ad extimos traharinrum, qui per inſipientiam ſuam adhuc ad carnis ſarcinas ſedent, crucis diu portatæ vexilla circumſers, ac manum linguæ porrigis in conſcientia vulneratia? Noſti, ut apparet, ex adverſa acie ſauciatos, Dux veterane, colligere; & peritiſſimus tubicen ad Chriſtum a peccatis receptui canere; & evangelici paſtoris exemplo non amplius lætaris, ſi permaneant ſani, quam ſi non remaneant deſperati.

morum rorumque; columnam virtutum, veram dulcedinem,

20 Te ergo, norma morum, te, columna virtutum, te (ſi blandiri reis licet) vera, quia ſancta, dulcedo, deſpicatiſſimi vermis ulcera digitus exhortationis contrectare non piguit. Tibi avaritiæ non ſuit, paſcere monitis animam fragilitate jejunam, & de apotheca dilectionis altiſſimæ, ſectandæ nobis humilitatis propinare menſuram. Sed E ora, ut quandoque reſipiſcam, quantum meas deprimat oneris impoſiti maſſa cervices. Facinorum continuatione miſer eo neceſſitatis acceſſi, ut is pro peccato populi nunc orare compellar, proquo populus innocentum vix debet impetrare, ſi ſupplicet. Nam quis bene medelam æger impertiat? Quis febriens arrotanti tactu pulſum diſtinguat incolumem? Quis deſertor ſcientiam rei militaris jure laudaverit? Quis eſculentus abſtemium competenter arguerit? Indigniſſimus mortalium neceſſe habeo dicere, quod facere detrecto; & ad mea ipſe verba damnabilis, cum imperem quæ non impleo, idem in me quotidie cogor dictare ſententiam.

interceſſor Meoſſe non numerem;

21 Sed ſi tu inter me & illum, cui crucifigeris, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum pro ſcelerum meorum populo, junior mage quam minor Moſes, interceſſor aſſiſtas, non ulterius deſcendemus in infernum viventes; nec per carnalium vitiorum incentiva flammati, ad altare Domini ignem diutius accendemus alienum. Quia, quamquam nos, utpote reos, gloriæ libra non reſpicit, ſatis tamen ſuperque gaudebimus, ſi precatu tuo levare valeamus interioris hominis noſtri, etſi non integrum ad remunerationem, certe vel cicatricatum pectus ad veniam. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa. *Hæc auiſtes ille ſanctiſſimus, nec minus utique, cum altum laudat, ſinceruſ, quam, cum ſe deprimit, humilis, reſpondebat epiſtolæ, qua* S. Lupus *collatam illi vocem epiſcopi dignitatem gratulatus fuerat ante circiter Chriſti 472. ut infra videbitur. Epiſtolam vero illam* S. Lupi *ſuo etiam loco proferemus.* F

epiſcopum incumbere debere eum, qui ſe non nomen tantum epiſcopi habere cupit,

22 *Dedit idem & alias tum ad Sanctum noſtrum, tum ad alios litteras, in quibus eamdem conſtanter in eum veneracionem ſuam, idem de ſanctitate ejus ceteriſque dotibus judicium profitetur: ſic epiſtolam ejuſdem libri quartam* S. Lupo *inſcriptam orditur his verbis:* Præter officium, quod incomparabiliter eminenti Apoſtolatui tuo ſine fine debetur, etſi abſque intermiſſione ſolvatur, commendo ſupplicum bajulorum pro nova neceſſitate vetuſtam neceſſitudinem *&c. Sic ibidem epiſt. 9. ad eumdem, poſtquam laudaſſet epiſtolæ cujuſdam a* S. Lupo *ad Gallum aliquem ad frugem & uxorem, quam male deſerverat, revocandum conſcriptæ admirabilem efficaciam ac fru-*

A *fructum*, *hæc ſubdit*: Quod ſupereſt, obſecramus, ut crebra oratione, per quam vitiis omnibus immane dominamini, nos quoque, ſicut evangelicos Magos remeaſſe manifeſtum eſt, vel jam nunc per aliam viam morum in Beatorum patriam redire faciatis.

Amſorma eſt in litteris quamvis in moribus ſibi contrariis.

23 *Sic libro 9. epiſt. 11. cum accuſatus amice a* S. Lupo *fuiſſet, inſuſque ſe per epiſtolam copioſam defendere, quaſi de violatis caritatis & amicitiæ legibus, eo quod volumen epiſtolarum, libris ſeptem prioribus contentarum, ſibi abſolute non obtuliſſet, ſed perlegendum tantummodo, ac tum alteri cuidam reſignandum; ita factum purgat Sidonius, ut ipſam hic epiſtolam, niſi eſſet longiuſcula, placeret exſcribere: adeo multa complectitur, quæ ad Sancti noſtri gloriam mirifice faciunt. Ac primo quidem*: Delicto, *inquit*, huic quantulumcumq; eſt, inter principia confeſtim ſupplico ignoſci, diffidentiæ, & non ſuperbiæ, faſſus errorem: nam cum mihi rigor cenſuræ tuæ in litteris æque ut moribus ſit ambiſariam contremiſcendus, fateor tamen, in voluminis ipſius operiſque referatu illam mihi fuiſſe plus oneri, quam prætenditis, caritatem . . . quandoquidem mortalium mentibus vis hæc naturalitus ineſt, ut ſiquid

B perperam fiat, minus indulgeant plus amici.

omnibus epiſcopis a ſe prælatâ, & merito,

24 *Deinde non auſus* Lupo *ipſe per ſeſe præreverentia contradicere*: Dixiſſet alius, *inquit*: neminem tibi prætuli, . . . Quem prælatum ſuſpicabare, unius epiſtolæ forma contentus ableceſſit: . . . tu, qui te quereris omiſſum, tribus loquaciſſimis paginis (*litteras intelligit, quarum primas dedimus, duas alias modo citavimus*) fatigarus, potius in nauſeam conciraris. . . Adde quia etiam in hoc, quod forſitan non ootaſti, reverentiæ tuæ meritorumque ratio ſervata eſt; quod, ſicut tu antiſtitum ceterorum cathedris, prior eſt tuus in libro titulus (*Libras ſextum & ſeptimum indicas, qui epiſtolas continent epiſcopis variis Gallicanis inſcriptas, quarum ordine prima eſt ad* S. Lupum) Illius nomen vix ſemel tantum, & ſibi adſcripta pagina ſonat: tuo, præter tibi deputatas, frequenter illuſtrantur alienæ: *quod infra patebit. Tum inter alia ſignificat (ſi tamen obſcuram ſententiam ſatis aſſequor) idea ſe membranas ſuas per* Lupum *ad alium deſtinaſſe, ut hic ea tam oculato cenſore perlectas emendataſque poſſet accipere*: Neque enim in iis, *inquit*, quæ tractaveris, ulla culpabitur aut diſtinctionum raritas, aut frequentia barbariſmorum. *Concludit tandem purgationem hanc ſuam, ſed alieno nomine*

C *uſurpatam, his verbis*: Hæc & his plura ſors aliquis. Ego vero cuncta prætereo, & malo precari veniam, quam reatum, ſi hoc eſſe creditur, deprecari,

ut cui per annos 50. poſſeſſoi omnes faveant.

25 Attamen, *inquit paula inferius*, cum ſatis tibi, & quidem merito, (Quidnam enim [*tibi*] ſimile?) in omnibus eedam (quippe qui in alio genere virtutum jam per quinquennia decem non æquævis ſacerdotibus tantum, verum & antiquis quoties collatus, antelatuſque ſis) noveris volo, . . . pedem me conflictui tuo, ſi mutuo ſuper amore certandum eſt, non retractaturum; quia cum in ceteris rebus, tum fœdiſſimum perquam eſt in dilectione ſuperari. Quæ, velis nolis, certa profeſſio convitiis tuis illis, cuncta fane blandimentorum mella vincentibus, non præter æquum reponderatur.

litterarum ac litterorum ſuarum ſuorum æquipondia.

26 *Demum epiſtolæ finem imponens, id in ſancta Præſule commendat, quod merita bodieque amiſtues imitentur omnes; ut litteras videlicet earumque ſtudioſos impenſe foveant*. En litteras, *inquit*, tam garrulas ferme quam requirebas: . . . namque in audeutiam ſermocinandi quem non ipſe compellas? *Exinde radio illum ſolaro comparans, ex abdmiſſimis terræ viſceribus fontes elicienti*: Ita, *inquit*, ſi quos, Vir ſacroſancte, ſtudioſorum ſenſeris aut quietos, aut verecundos, aut in obſcuro jacentis famæ receſſu delitefcentes, hoc eloquii tui claritas, artifice confabulatu dum compellat, & publicat. Sed quorſum iſta: quid morarum eſt? Redeamos ad cauſam, ſuper cujus abundante blateratu, quia pareo, precor, ut errata confeſſum veniæ clementis induitu placatus impertias: licet (quæ lætitia tua ſancta, quæque communio) copioſius hilarere, ſi meæ culpæ defenſio potius tibi ſcripta feratur, quam ſatisfactio. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa. *Scripſa hæc ſunt biennio ante obitum* S. Lupi.

in ſuos Scriptore exercitatiſſimum &c.

27 *Epiſtolæ ad alios exaratæ, in quibus de ipſo cum laude meminit S. Sidonius, variæ ſunt: ut lib. 4. ep. 17. in qua Arbogaſtem, de ſacris Litteris aliqua ſciſcitatum, remittit nominatim ad* inclytos Galliarum patres & protomyſtas Lupum *& Auſpicium*: quorum doctrinæ abundanti eventilandæ nec conſultatio, *inquit*, tua ſufficit. *Lib. 7. ep. 13. extollit Himerium, quod* ſanctum epiſcopum Lupum, facile principem pontificum Gallicanorum . . . morum

E . . imitatione reſtituit. *Itaque quidquid ibi de Himerio diſſerit, etiam* S. Lupo *congruere neceſſe eſt. Lib. 8. ep. 14. Antiochi fidem auctoritatemque commendat ex eo, quod is* quondam in cœnobio Lirinenſi Luporum concellita Maximorumque fuerit. *Ibidem ep. 15 laudat* ſanctum Anianum, maximum conſummatiſſimumque pontificem, Lupo parem, Germanoque (*Autiſſiodorenſi epiſcopo*) non imparem. *In Carmine 16. quod eſt Euchariſticum ad Fauſtum, inter maxima Leriuenſis inſulæ lumina reverſetur* Sancta Caprafi vita ſenis, juveniſque Lupi.

Epiſtola Ruricii ep. Lemovic. non videtur ad ipſum ſpectare;

28 *Sum, qui epiſtolam Ruricii, epiſcopi Lemovicenſis, libri primi decimam apud Cauſinum Antiquarum lect. tom. 5. pag. 469. ad hunc* Lupum *datam fuiſſe velim, quem in ea proinde Ruricius teneriimo affectu compellet* pectus ſuum, dominum ſuum, flammam pectoris ſui; *verum nihil iſtic occurrit, unde epiſtolam illam epiſcopo, ac non viro potius ſeculari inſcriptam arguas, eloquentiæ tum tamen laude floreuti, qualis per ea tempora, & quidem Lemovico haud paſſo propinquior, erat Lupus ille, ad quem ſpectat epiſtola S. Sidonii undecima libri octavi: huic certe aptius quadrant tituli* magnanimitatis, probitatis *&c. quibus in iſtis litteris inſigniunt.*

F *ſed potius ad illum pertinet elogium Gregorii Magni;*

29 *Cum hæc & Sanctorum & ſynchronorum de Antiſtite noſtro judicia quis expenderit, nolet, opinor, multis ea poſterorum privatis teſtimoniis enerari verius, quam confirmari; non poſſum tamen, quin unum ſaltem alterumve producam; atque illud imprimis, quod de* SS. Lupo *ſimul & Germano intelligendum eſſe oſtendit Pagius in Criticis Baronii ad annum 429. num. 5. illud, inquam, quod habet S. Gregorius Magnus lib. 27. Moral. cap. 6. ubi ſacrum hoc illius adaptat vaticinium Job. c. 36.* „ Si voluit extendere nubes, „ quaſi tentorium ſuum, & fulgurare lumine ſuo „ deſuper, cardines quoque maris operiet „ *ad quæ verba Gregorius*: Quod faciendum quidem Heliu vocibus audivimus, *inquit*; ſed auctore Deo jam factum cernimus: omnipotens enim Dominus coruſcantibus nubibus cardines maris operuit: quia emicantibus prædicatorum miraculis ad fidem etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim, pene cunctarum jam gentium corda penetravit. Ecce, in una fide Orientis limitem Oci-

A ridentiſque conjunxit. Ecce, lingua Britanniæ, quæ nihil aliud noverat quam barbarum ſtrendere, jam dudum in divinis laudibus Hebræum cœpit Halleluja reſonare. Ecce, quondam tumidus, jam ſubſtratus Sanctorum pedibus ſervit oceanus, ejuſque barbaros motus, quos terreni principes edomare ferro nequiverant, hos pro divina formidine Sacerdotum ora ſimplicibus verbis ligant *&c. Conſer hæc ſis cum altera* S. Lupi *Vita, quam damus, cap. 3. præcipue num. 27.*

AUCT. P. B.

Et aliud ſuppoſitum Hugonis Flaviniacenſis.

30 *Ne quid vero de antiqua tanti Viri exiſtimatione diuturnitas temporum detriviſſe videatur, audi Hugonem, abbatem Flaviniacenſem in Chronico apud Labbeum Bibliotb. Mss. tom. 1. pag. 83. ubi de S. Pulchronio agitur, veterum omnium laudes ſeculo* XI. *congerentem*: Erat tunc temporis in eadem urbe Tricorum beatus Lupus morum probitate celebris, ſanctitatis dote inſignis, pietate laudabilis, patientia mirabilis, ſapientia conſpicuus, caritate diffuſus, ſpe longanimis, fide prædicabilis, gravitate venerabilis, per zelum juſtitiæ erectus erga de-

B linquentes, per compaſſionem proximus, in adverſis patientiſſimus, in proſperis cautus; in quo omnis laus ſecure canitur. Hic in ſeculo annis ſeptem cum uxore ſua Piminiola, Sancti Hilarii Arelatenſis epiſcopi ſorore converſatus, Lirinenſe cœnobium expetiit; unde raptus ad pontificatum, eamdem gravitatem morum, eamdem humilitatis & vilitatis ſectabatur continentiam, locato ſibi in proſpectu urbis monaſterio, ubi cum his, qui ſecum aderant, divinis intendebat theoriis. Huic Magiſtro beatus Pulchronius in monaſterio erudiendus a parentibus traditur *&c.*

§. III. Acta ejus antiqua, tum brevia, tum longiora, eorumque ætas & meritum.

C *Poſſ. Actorum epitomatoris, quæ ſola exſtabant.*

ACta S. Lupi *non admodum pervulgata fuiſſe, aut certe nunc eſſe, ex eo conjicimus, quod eruditorum ejus præconum vix quiſquam eſt hodie, qui aliud illorum aut ceperit aut ſequatur exemplar, quam quod e Surio, ſed* elimato paſſim *auctoris primigenii* ſtylo, *eſt editum. Ante illud ſola publici juris erant Actorum* (*heu! nimis jam antea per ſe brevium*) *bina compendia: alterum in Speculo hiſtoriali apud Vincentium Bellovacenſem lib. 20. cap. 16. & hoc quidem ſatis fideliter ex ipſis vetuſtis Actis excerptum; alterum in Catalogo Sanctorum apud Petrum de Natalibus lib. 6. cap. 156. neſcio, unde deſumptum; paulo quidem Vincentiano ſuccinctius, ſed non paulo corruptius; idque ſive nomina ſpectes propria, ut cum* S. Lupi *conjugem Punimolam appellat, atque hujus fratrem Germanum; ſive ipſam hiſtoriam; ut cum eumdem* Lupum *biennio monachum fuiſſe ſtatuit; cum illum, nondum epiſcopum, cum S. Germano per annum ſiſtit in Britannia; cum obcæcatum prodigioſe Tricaſſibus Attilam cum exercitu exhibet: cum denique hujus Præſulis epiſcopatum annis quinque & viginti circumſcribit: quamquam poſtremum hoc vitium non ipſius eſt Equilini, (in editione enim Vicentina anni 1493. quam habemus, recte exprimuntur anni 52.) ſed juniores typographi.*

ipſa verba Actis propria. Sed mutata ſtylo, qua ſua ſunt.

32 *Fecit epitomes hujus utriuſque cum brevitas tum diſcrepantia, ut Vita demum ipſa expeteretur ab omnibus; donec Surii tandem ſagacitate atque induſtria emerſit e tenebris codicum antiquorum; ſed quanto limatior, tanto deformior: ſiquidem antiquitatem ut nativus color exornat, ſic dedecorant pigmento recentia. Vel ſic tamen doctorum hominum judicio placuit, ſummaque adeo aviditate excepta eſt non ab exteris modo, ſed ab ipſis etiam Trevenſibus; ut qui hanc alteri, quam dudum in Officio recitare conſueverant, non dubitaverint anteferre;* Hiſtoria ejus, *inquit de Sancto noſtro Camuzatus, eruditus eccleſiæ Tricaſſinæ canonicus, in Promptuario ſuo fol.* 153. exſtat apud Surium tomo quarto. Alia etiam habetur, ſed minus ſincere & venuſte ſcripta, quæ in eccleſiis Tricaſſinæ diœceſis legitur. *Eminentiſſimus Baronius eamdem laudat in Annalibus ad an.* 451. *num.* 42. *ut* fideliſſime ſcriptam; *& ad an.* 478 *num.* 15. Exſtant, *inquit*, res geſtæ (*apud Surium, quem citat in margine*) ſancti Lupi, licet brevi compendio, omni tamen fide antiquitus ab homine ejus temporis ſcriptis traditæ. *At de fide quidem auctoris integerrima idem ſentit Tillemontius, vir utique ad iſtiuſmodi præconia minime præceps, Monument. Eccleſ. tom. 16. pag.* 127.

D

E

33 *Cum tamen idem Baronius ad an.* 451. *num.* 42. *de eodem ſcriptore Actiſque ſic habeat:* Subdit miracula ab eo (*S. Lupo*) tunc edita fideliſſimus ſuorum temporum rerum ſcriptor: licet multa nimia brevitate tranſilierit: niſi forte mutilata habeantur, quæ exſtant, ejus Acta: *ſotus inſinuat, non ita ſatisfactum lectoribus a Surio fuiſſe, quin magnum reliquerit accenderitque gemmi, ex quo hauſerat, ſontis deſiderium: id quod etiam aperte ſupra Tillemontius profitetur. Hunc nacti pridem nos amicorum beneficio ſumus; atque utinam purum! neque enim vetuſtiſſima etiam inter ſe prorſus conſonant exemplaria, ut ex tribus liquet, quæ habemus. Horum illud viſum eſt optimum, quod ſimpliciſſimum, licet mendoſiſſime ſcriptum in codice noſtro membraneo Valcellenſi ad diem* XXIX. *Julii; idemque exſtat, ut nobis ſignificavit P. Joannes Gamans noſter, in Ms. Blauburano; alterum, quod a Gamanſio deſcriptum accepimus* ex Bodecenſis cœnobii, Ordinis regularium S. Auguſtini, diœceſeos Paderbornenſis Paſſionali pergameno Ms. inſigni, meuſis Julii fol. 131. *aliquanto comptius eſt, & ad Surii ſtylum propius accedit, ut illud hic ante oculos habuiſſe videatur: ceterum a priori ſic differt, ut ſenſu ſemper, & maximam quoque partem verbis ambo conveniant.*

non eadem ſyllo primo; quando

F

34 *Tertium exemplar ex Mſſ. Accuſtii monaſterii & Vallis Lucentis a Chiffletio noſtro ſubmiſſum eſt, idemque ſervari intelligo inter monumenta Conſueti ad S. Genovefam Pariſiis. Hoc interpolatum eſſe ipſo ſtatim exordio patet: nam ubi priora duo exemplaria hæc tantum habent:* Beatiſſimi & apoſtolici viri, antiſtitis Lupi Vitam ex aliquantulo enarrare operæ pretium eſt; quoniam in operibus laudum ſuarum multiplex materia dicendi conſurgit: *ubi in exemplari hoc tertio ſcribitur:* Beatiſſimi & apoſtolici viri, antiſtitis Lupi, Vitam ex aliquantulo enarrare conemur: etenim qualiter ſe Deo, tam in operibus bonis, quam in virtutibus, exhibuit, cunctis fidelibus diſcernere operæ pretium eſt; quoniam in operibus laudum ſuarum *&c. Idem, ut cetera præteream, apparet ex fine, qui in prioribus exemplaribus talis eſt:* Vitæ præſentis debitum ſolvens, ſpiritum emiſit ad cælum, dignis in terra laudibus excolendus. Unde nunc nobis, quò ſublimis evectus eſt, præſidium glorioſus impendat; præſtante Domino noſtro

dubitavit ut Mſſ.

A ſtro J. C. cui eſt gloria & poteſtas per omnia ſecula ſeculorum. Ameo; *in tertio autem talis*: Ab hoc ſeculo migravit ad Domi num, conſecutus a Domino munus ſibi promiſſi um, atque gaudium acceptuꝝ æternum, bea tum cælo, ſuſcipientibus angelis, intulit ſpiritum; corpus cum plebe catholica relinquens in tumulo, dignis atque angelicis laudibus excolendum; ubi præſenti tempore & uſque io ſecula omnis plebs catholica, oranda meretur adipiſci oraeula, ut cuſtodiatur Eccleſia catholica, & a gente eripiatur hæretica, & ad gaudia perveoiat ſempiterna: adjuvante Domino noſtro J. C., qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen. *Equidem ejuſmodi amplificationibus, tametſi antiquis, vel novellam Surii exornationem prætulerim; ut quæ multa ſis moderatior. Itaq ue hisce exemplari cum aliis conferendo non immorabimur, cum paſſim differat,*

De auctoris ætate ac fide.

35 *Primum igitur exemplar hic dabimus, tamquam ab omni fuco ornatuque præ ceteris alienum, atque adeo vetuſtiſſimum; reliquorum, ſi quando notabilis fuerit, diſcrepantium addituri. Porro de ſcriptoris ætate non eſt, quod cum Baronii ſententia, ſupra num. 32. propoſita, vere damus: quamquam nihil etiam occurrit, unde illam ſolide confirmemus. Itaque Tillemontius dum hujus anonymi fidem pro meritis extollit, ætatem caute diſſimulat. Poſſet hæc fortaſſis ex ipſa Vita num. 11. mecumque colligi, niſi locus eſſet corruptiſſimus, nec ſatis aperte in majori, de qua mox dicemus; Vita reſtituitur cap. 6. num. 57. ubi, hæc leguntur*: Subſcriptis etenim ejus referantibus diſcipulis, qui ejus in talibus ſemper adhæſerant monitis, relatio ejus æſtimata tradita eſt poſteris: quorum unus fuit Polochronius *&c. quamquam enim hæc interpretatio innuere videatur, Vitam S. Lupi antiquiora conſcripta fuiſſe ab aliquo, qui cum diſcipulis ejus vixerit aliquamdiu, ab iſſque didicerit, quæ ſubinde, puta ante medium ſeculi VI. literis commendarat: ſenſum tamen etiam hæc verba metaphoricum patiuntur, imo talenti adjuncta videntur exigere; ſi ſi dictum ſit. Ipſa ſanctorum ejus diſcipulorum opera, & crebra, quibus fulſere, miracula, manifeſta ſunt poſteris Magiſtri præconia, & vitæ quod commodo ejus virtutumque luculenta relatio. Hic autem ſenſus ſi in prima Vita unquam fuerit, uſque adeo nihil ad ſequendam biographi ætatem facit; ut etiam ab iis, qui modo ſcriberent, vere poſſet adhiberi. Ut ut eſt, antiquum hunc Scriptorem no fidelem eſſe, conſtabit ex modo dicendis de Vita longiori.*

Vita altera S. Lupi longior

36 *Vitam S. Lupi longiorem ſeu majorem appello illam, qua olim in ejus Officio uti conſueverant eccleſiæ Trecenſes, aliæque ipſius nomine dicatæ. Hujus apographum exemplar unum habemus ex Ms. codice Ultrajectino S. Martini, alterumque in codice noſtro pergameno P. Ms. 14. Dividitur utrobique capitibus undecim. Eadem aſſervatur Ms. Pariſiis in cœnobio S. Genovefæ, & quidem notis copioſiſſimis illuſtrata a Jacobo Couſineto, Ordinis S. Auguſtini apud Trecenſes olim canonico, qui eam, ex vetuſtiſſimis abbatiæ S. Lupi ibidem Mſs. erutam, ad quinquaginta circiter Mſſ. extraneas contulit, obſtiſque nobis ultro ac perhumaniter anno 1663. incertum tamen, quam ob cauſam ſubinde non miſerit. Eamdem vero eſſe cum noſtra, didicimus ex P. Stephano Souciero noſtro, viro cum eruditione de omnibus, tum aſſiduis officiis de opere noſtro optime merente: hic enim anno 1728. & textus aliquot noſtros cum exemplari Couſineti contulit, & hujus notas omnes exſcribi nobis curavit: ex quibus deprehendimus, tria tantum eſſe notabilia, inter Mſſ. noſtra & Couſinetianum, diſcrimina: primum quidem, quod hoc munitus dividatur, puta in capita omnino unum & quinquaginta; ſecundum vero, quod in hoc legantur, quæcumque infra toto capite quarto inde tranſcripſimus, quia in utroque exemplari noſtro præterminſſa prorſus erant; tertium denique, quod in gemino Ms. noſtro ad calcem Vitæ, num. 62. epiphonema quoddam adjiciatur, quod in Pariſienſi non legitur.*

D Auct. P. B.

37 *Hanc Vitam, ut ſupra monuimus, breviori Surianæ poſtponendam duxit, qui utramque legerat Camuzatus, tamquam minus ſincere & veruſte ſcriptam. Et fol. 295. de eccleſia diſſerens, quæ nunc dicitur S. Martini in Areis, cum eam narraſſet tempore, quo S. Lupus exceſſit e vivis, Deiparæ Virgini fuiſſe conſecratam, idque ex hac eadem Vita, ſubdit illico*: Quod tameo aſſeveranter affirmare non auſim; quamvis illud in Ms. S. Lupi Hiſtoria ſcriptum legatur: longe enim poſt ejus obitum concinnata eſt; ut & ſtylus, temporibus conſentaneus, ſatis indicat. *Patet hinc viri, in antiquitatibus Trecenſibus verſatiſſimi, de hac Vita, ſcriptoriſque fide judicium, candorque in monumentis patria diſcernendis tam verus, quam ſeverus.*

Censura Surii parum placet.

E

38 *Longe aliter de illa ſtatuit Couſinetus tum alibi, tum præſertim tomo ſecundo manuſcriptorum ab eo relictorum, & ad S. Genovefæ ſervatorum; ubi de Scriptoribus agit, qui de S. Lupo poſteritati aliquid commendarunt, art. 1. ibi enim & Vitam hanc, & ejus auctorem mirificis extollit elogiis: ac Vitam quidem appellat* Hiſtoriam fideliſſimam; viam certam & rectam: elaboratiſſimum opus, in quo nullum (*auctor*) errorem admiſit, nullum dubium ioclufit, a quo apocrypha omnia eliminavit & procul abegit, Hiſtoriam *denique*, quam ignoravit Baronius, & cujus tantum epitomeo apud Surium legit & probavit. *Auctorem vero non ſemel nuncupat* ſcriptorem iotegerrimum, ſapientiſſimum, gravilſimum, meritiſſimum, clariſſimum, ſtudioſiſſimum, primum *inter hiſtoriæ S. Lupi ſcriptores* locum meritum, *utpote* qui primas egit & habuit in eodem opere; qui veritati ſtuduit imprimis & brevitati, qui ab ipſiſmet S. Lupi diſcipulis audierit, quæ ſcriptis diligentiſſime commendavit, *&c.*

Ex Couſinetio ſupra modum, tum in Mſs. Pariſiis

39 *Cum hæc legerem, vix potui dubitare, quin ejuſdem eſſet Couſineti, erga nos uptime, dum vixit, affecti munus* Vita *quædem Gallica Ms.* glorioſi S. Lupi, epiſcopi & patroni Tricaſſium in Campania, hauſta ex antiquis Mſſ. abbatiæ regalis, quæ ipſius titulo inſignitur in eadem urbe, atque ex variis, qui de illo meminerunt, auctoribus aliis. *Hanc ille, opinor, ex Vitæ ſuæ Latinæ, ex notarum, aliorumque monumentorum ſuorum congerie, compilandam, & pro illis, quæ promiſerat, mittendam nobis judicaverit: tametſi ejus nomen, neſcio cujus oſcitantia, muneri non ſit inſcriptum. Conjecturam firmant primo titulus Vitæ jam datus, qui fere conſonat cum titulo Vitæ ejus Latinæ Pariſiis aſſervatæ: ſecundo annus, quo ſcripta notatur, 1664. qui annum proxime ſecutus eſt, quo monumenta ſua Latina nobis addixerat: tertio totius Vitæ per capita 20. (tot enim ſunt) decurſus, ubique cum Vita Latina notiſque in eam Couſinetianis, ad marginem aliquoties citatis, conſentiens: ipſa denique Præfatio, quæ tota pertinet ad extollendam defendendamque præ omnibus majorem illam S. Lupi Vitam Latinam, quam ubique ſequitur, licet alia ne nonnulla intermiſceat, addatque. Præcipua porro, quæ pro Vita noſtra majore omnibus præferenda in prologo illo producuntur, argumenta huc redeunt:*

Ex in Vita Gallica S. Lupi Mſ. profluxere

F

A AUCT. P. B. nisi variis augere & exornare,

40 *I. Virtutes* S. Lupi *viventis, elogia & veneratio defuncti ſtatim undequaque tributa credere non ſinunt, primigenia ejus Acta tam jejune conſcripta fuiſſe, quam ſunt apud Surium*, ubi viva ejus imaginis levis tantum adumbratio datur. *Quærenda ſunt igitur alibi longiora ſimul & genuina.* 11. *Ubi vero ea potius inveniantur, quam ubi vivus mortuuſque conſtanter floruit, hoc eſt in eccleſia Trecenſi? Talia ergo cenſenda ſunt, quæ iſtic olim in ſolennitatibus* S. Lupi *recitari conſueverunt.* 111. *In his narratio eſt amplior, antiquior, verior, quam in omnibus compendiis; iis proinde omnibus præferenda eſt: & ampliorem quidem eſſe, per ſe patet: antiquitatem vero colligere eſt tum ex priſco Actorum illorum uſu in eccleſiis ejus nomine conſecratis, tum ex Hugone Flaviniacenſi, qui ante annos ſexcentos ex iis textum citavit; tum vel maxime ex his ipſis Actis (infra cap. 6. num. 54.) ubi auctor aſſerit, ſeſe ab ipſis Sanctis diſcipulis audiuiſſe, qua narrat: denique veritati hanc magis congruere, liquet ex eo, quod compendia recentiora* S. Lupo *annum tantum unum in Lerino concedant; cum annos ſaltem*

B *quindecim debuiſſent numerare: Actorum vero longiorum hiſteria tempus nullum definiat: deinde ex eo id etiam elucefcit, quod eadem compendia tam ingratos fingant Trecenſes ſtatim poſt innoxium Attilæ diſceſſum erga Præſulem ac Liberatorem ſuum, ut hic eorum a ſe defectione offenſus, exſilium elegerit voluntarium: a quo non dicitur poſtea rediiſſe: ut adeo vel biennio poſt obiiſſe videri debeat, vel ad obitum uſque per annos ſex circiter & viginti gregem ſibi creditum deſeruiſſe; quorum hoc de Epiſcopo epiſcoporum incredibile eſt; illud autem apertiſſime falſum. Tanto ergo his verior auctor noſter, quanto iſtis magis oppoſita narrat. Hac ibi.*

quibus auctoris ejus gravatur & judicium,

41 *Sed horum priora duo argumenta quivis videt, quam parum urgeant: ad tertium reponi poteſt primo, ampliorem quidem eſſe hiſteriam illam, quam ſit alia, de qua ſuperius egimus, ſed plerumque verbis tantum aut epiſodiis almodo accerſitis; ceterum ad rei ſubſtantiam pauca admodum adjicere; ordinem quoque rerum eumdem preſte ſequi: imo vel hoc ipſo ſuſpectam eſſe, quod ſit amplior, cum hiſtoriæ, quando ſeorſum & ex profeſſo ſcribuntur, crefcere ſoleant ſæpius, quam decreſcere. Secundo, vel inde igitur colligi poſſe, longiorem breviori recentiorem eſſe; neque contrarium erui vel ex uſu eccleſiarum Trecen-*

C *ſium, vel ex Hugone Flaviniacenſi, vel ex ipſis Actis majoribus: uſus enim ille quam ſit antiquus, non conſtat; quod vero textum ex his Actis deſcripſerit Hugo in Chronico apud Labbeum in Biblioth. Mſs. librorum tom. 1. pag. 89. inde conſequi fatemur, ea ſeculo undecimo exſtitiſſe (quod nemo negat;) at nequaquam, eſſe omnium antiquiſſima. Imo vero non obſcure indicat ibidem abbas ille Flaviniacenſis, Acta illa longiora aliis eſſe poſteriora: citat enim primo loco* Vitam beatiſſimi Lupi (*minorem noſtram, ut putamus, licet verba non exprimat, quæ minus clara erant, ſed ſenſum tantummodo;*) *tum ſubdit:* Teſtatur hoc & alius quidam præfati beati Lupi ſcripto virtutes replicans; *ita longioris Vitæ ſcriptorem deſignans, cujus deinde textum ſubjungit. Cur illum, obſecro, ſecundo loco repoſuit, niſi quia poſteriorem putavit? Quid eſt proprie* replicare ſcripto virtutes S. Lupi, *niſi antea ſcripta uberius explicare?*

auctor ampliora ſcripſit

42 *Denique quod auctorem hunc eruditus Conſinctus credat ſua non ex priore ſcripto, ſed ex ipſo* S. Lupi *diſcipulorum ore excepiſſe, id collegit ex loco, quem ſupra citabam num. 35. at illo quam ſit ambi-*

guus, ibidem indicavi. Fac tamen, clarum eſſe, D *atque id aperte ſignificare, quod relatio actuum* S. Lupi *poſteris ſit ſcripto tradita, idque referentibus ſeu dictantibus ejus diſcipulis. Cedo, de qua relatione ſcripto tradita hoc affirmat; de ſuane, an de alia? Non de ſua, opinor, ſi aliam agnoſcit ſua priorem: talem autem non agnoſcit ſolum, ſed etiam ſecutum ſe dicit: ſic enim habet infra cap. 6. num. 54. ubi de* S. Lupi *geſtis memorat*: Noannulla vero incuria perſonæ male ſervantium: pauca etiam in ore ſunt hominum; ſed quia adſtipulationi non innituntur hagiographorum, quaſi apocrypha eliminamus a compendio noſtrarum litterarum *&c. Ut quid queritur, ſervata non fuiſſe Acta omnia, ſi nulla credas ante ſe ſcripta fuiſſe? Cur queritur, periiſſe Acta, ſi cum diſcipulis, eorum teſtibus, ac ſpectatoribus vivebat? Quinam vero illi homines ſunt, in quorum ore, cum illo ſcriberet, pauca ferebantur de Sancto, & quidem apocrypha? An* S. Lupi *diſcipuli? Tandem quenam ſcribere ſe aſſeris auctor illo de Sancto noſtro? an non illa, quæ* adſtipulationi innituntur hagiographorum? *Potuimus diſertius teſtari, non primum eſſe ſeſe; quis de* S. Lupo *ſcripſeris; ſed alios præceſſiſſe, quos ipſe ſit ſecutus? Horum autem præcipuum putamus illum fuiſſe, qui Vitam breviorem conſcripſit: eum & hujus veſtigia premat auctor longioris, & alia in antiquis codicibus nulla* S. Lupi *Vita compareat: nam compoſitam ali quam fuiſſe a Gilda Sapiente, non probant qui aſſerunt; ut ad diem* XXIX. *Januarii pag. 954. Majores noſtri obſervarunt.*

43 *Jam de fide hujus ſcriptoris quid ſentiendum,* cum ſeculo demum undecimo *patebit ex ſequentibus paragraphis & annotatis. Dabimus illum interim, qualis qualis eſt; ut quivis videat, quanti ſit æſtimandus. Et ſane antiquum eſſe, non diffitemur; & quidem ſcripſiſſe videtur anno* Chriſti 889. *quandoquidem de* S. Lupi *translatione prima non meminit; & poſt editam, paſſimque, etiam in Gallia, vulgatam* Hiſtoriam gentis Anglorum, *quam ſeculo præcedente venerabilis Beda conſcripſerat: hunc enim, & non aliam ab eo citari cap. 3. num. 30. certum videbitur conferenti ea, quæ narrat auctor capp. 1. & 3. cum Hiſtoria Bedæ lib. 1. cap. 17. & ſeqq. quamquam enim Bedæ morem brevitatemque, ut cetera ſolet omnia, garrulitate ſua plerumque amplificet ſimul & inficiat; tamen identidem ad ipſiſſima Bedæ verba phraſeſque relabitur, eaque deſcribit, ut jacent: ut certiſſime Hiſtoriam Bedæ ante oculos habuiſſe dicendus ſit; niſi alia aſſeudatur antiquior* Hiſtoria actuum Anglicorum, *quam Beda totidem verbis deſcriptam inſeruerit ſuæ; & quæ quidem tam vulgaris olim in Gallia fuerit, quam eam fuiſſe minuit, quam aſſignat auctor noſter his verbis*: cum ſcire volentibus in medio ſit Hiſtoria actuum Anglicorum. *Scio equidem, Bedam hac hauſiſſe ex Vita S. Germani Altiſſiodorenſis, & hujus etiam hic verbis uti: ſed Vita illa appellari non potuit* Hiſtoria actuum Anglicorum: *atque adeo eam auctor noſter vel non vidit, vel certe per titulum jam dictum indicare nec potuit nec voluit. Porro Scriptoris noſtri nomen ignotum eſt: ſed patria aut certe domicilio Trecenſem fuiſſe, conjicimus ex cap. 6. num. 59.*

Hoc ſeculo forſitan, aut non forſitan.

E

F

§. IV.

§. IV. Locus & annus Sancti natalis, parentes, educatio, nuptiæ.

S. Lupi patria Tullum in Lotharingia.

JUveris nunc *Acta ſancti Auctiſtitis tum antiqua, tum a recentioribus aucta ſigillatim expendere; idque ordine, ut ſimul ad ſua quæque tempora revocentur: ſunt enim plura in iis obſervanda, quam ut referri inter annotata poſſint, niſi onerare potius Vitam utramque Ms. quam illuſtrare velimus. Quæritur ergo primum, ubi ſit natus.* Ex urbe Leucorum, *inquit Vita prima: addit vero ſecunda*: Quæ nunc dirivato vocabulo Tullum vocatur, *id quod etiam additur in prioris Vitæ Ms. paſſim interpolato Acciſtis monaſterii & Vallis Lucentis.* Leuci *dicti ſuos olim, qui tractum illum modernæ Lotharingiæ incolebant, qui fere Moſam inter & Moſellam fluvios,* B *ubi alter alteri proximus eſt, continentur. His urbes duas ipſe olim Ptolemæus in Geographia ſua aſſignat,* Tullum *videlicet* & Naſium. *Tullum tamen in priore Vita per* urbem Leucorum *deſignari potius, quam Naſium, auctori majoris Vitæ facile conceſſero; tum quia urbs erat præcipua & Leucorum caput, tum quia antonomaſtice &* Leucia & civitas Leucorum *in vetuſtis monumentis appellata legitur; ut videre licet apud Valeſium in Notitia Galliarum ad vocem* Tullum. *Inſcitiam tamen aliquam arguere videntur addita illa,* Quæ nunc dirivato vocabulo Tullum vocatur; *quaſi vero diu poſt* S. Lupi *tempora vocitari Tullum ceperit; quæ fuit eo nomine a ſeculo ſaltem ara Chriſtianæ ſecundo celeberrima.*

annus natalis ejus circiter 383

45 *Annum Sancti natalem neutra exprimunt Acta; hunc variatur inter neotericos. Sammarthani in epiſcopis Trecenſibus, dum illum ajunt* quinquaginta duobus annis natum ad epiſcopatum Trecenſem aſſumptum fuiſſe, *eoque annis totidem functum, tranſiſſe ad Chriſtum anno* CDLXXIX. *natum cenſent anno circiter Chriſti* 375. *ſed nihil afferunt, quo di-*
C *cta ſtabiliant. Tillemontius Monument. eccleſ. tom.* 16. *pag.* 127. *nativitatem ejus contra differt uſque ad finem circiter ſeculi quarti; credo, quia ſic ejus chronologiam ſatis commode poterat ordinare; maxime cum ſe putaret anno tantum uno opus habere ad circumſcribendam vitam ejus in inſula Lerinenſi monaſticam, de qua ve dicetur inferius: certe nullum aliud reperio pro hac ſententia fundamentum. Nobis non improbabilis apparet annus, quem adſtruit in notis ad Vitam Ms. Conſinetus, Chriſti* 383. *cum & totam Vitæ chronologiam reddat magis veriſimilem, ut videbimus: & aliqua ſaltem auctoritate nitatur: nam nota* 1. *in caput* 51. *pro ea citat* vetuſtum quemquam codicem inter *cœnobii ſui* plutearios, *quo ſic habeat.* Obiit autem ſanctiſſimus ille Pontifex (*Lupus*) plenus dierum, ætatis ſuæ anno nonageſimo ſexto, expletis ab Incarnatinne Domini quadringentis ſeptuaginta novem annis. *Deme* 96. *a* 479. *& annum habebis vel natalem, vel natali proximum* 383. *Ceterum candide fateor, maximam non eſſe iſtius codicis auctoritatem; cum in eo ſuperioribus verbis hæc ſatis inepte (forte ex majori Vita) ſubdantur*: Anaſtaſio tenente monarchiam; mutavitque terrea cælicia, fruens gaudio divinæ majeſtatis: *Anaſtaſius enim imperare primum cœpit anno* 491.

parentes ejus & progenies

46 *Patrem* S. Lupi *Mſs. noſtra tam Vitæ minoris, quam majoris exemplaria* Epyricum, Epyrichum, Epirichium, Epitrichium *nuncupant, præter Valeſienſe, quod habet* Hebricium: Epyrichium *quoque in ſuis Mſſ. legi teſtantur Conſinetus; nuſquam* Epirochium; *ut appellatur apud Surium, & qui eo ſunt uſi recentiores paſſim omnes. De matre ejus nihil ſcitur, & ipſum nomen ignotum eſt; quidquid eam Savaro ſororem fuiſſe ſuſpicatur S. Germani epiſcopi Autiſſiodorenſis, quod ne Conſinetus quidem ipſi aſſentitur. Nobilem tamen imprimis utramque parentem innuit Vita prior, dum Filium aſſerit fuiſſe familiæ primum, ſive ea præ aliis illuſtrem. Hinc, opinor, auctor ſecundæ Vitæ collegerit, Sanctum noſtrum* parentibus linea regalis exortum propagina; *&, quia reges in Gallis non invenerat, in vicinas illos Britannias quæreudos putaverit, addens,* propagatum *fuiſſe* regio ſtemmate in pago Britannico pollentibus. *Sequitur hunc eum in notis ad Vitam illam, tum in Vita Gallica Ms. Conſinetus, operoſe contendens, fieri potuiſſe, ut S.* Lupi *majores, Chriſtianam amplexi religionem, ad vitandas perſecutiones, in Gallias ex inſula Britanniæ commigraverint; cum id multos feciſſe, Gildas aliique teſtentur. Non diffiteor equidem, id fieri potuiſſe; ſed ut omnino factum eſſe credam, teſtem* E *ergo magis idoneum; maxime cum nihil hujuſmodi vel in Vita antiquiore, vel apud Sidonium, vel in ullis Britannorum monumentis reperiam, & hi quidem tametſi Præſulem hunc ſanctiſſimum tamquam Catholicæ in Britannia fidei vindicem, ſacris aliquando Faſtis ſuis, teſte Alfordo in Annalibus ad annum* 479. *adſcriptum habuerint; a ſe tamen eſſe orundum hactenus ignoramus. Et eodo mihi reges ante ſeculum quintum in ea Britanniæ parte, quæ Romano parebat imperio.*

frater, Vincentius, Lerinenſis, aliquando monachus;

47 *De Sancti fratribus aut ſororibus Acta neutra meminerunt: at unum ſaltem ipſi fratrem germanum fuiſſe, nomine Vincentium, qui aſcetricem deinde vitam cum eo in ſolitudine Lerinenſi als quamdiu colueris, ex S. Eucherio diſcimus in epiſtola, de qua ſupra §. 2. num.* 17. *mentionem fecimus, de Laude eremi pag.* 40. *ubi de Lerina,* Hæc habuit, *inquit,* reverendi nominis Lupum . . . hæc habuit germanum ejus Vincentium, interno gemmam ſplendore perſpicuam. *Sed quis iſte Vincentius? Idemne cum S. Vincentio, qui presbyteri Lerinenſis titulo ſcriptiſque celebratur: an alius? Hoc eum die* XXIV. *Maii, quo de priori eſt actum, hue Papebrochius in* F *diſcuſſum remiſit. Res eſt ſane obſcura, ſive nomen, ſive monaſterium, ſive tempus conſideres, quæ utrique (ſi duos tamen eſſe voluerimus) communia ſtatuere neceſſe eſt. Unum ſatiunt Sauſſayus in Martyrologio ad diem* XXIV. *Maii, Baluzius in* Notis ad Vincentium Lirinenſem, *a ſe editum Pariſiis anno* 1669. *pag.* 431. *aliique eruditi non pauci, id ſuppouentes potius, quam probantes; quibus etiam Conſinetus in notis ad Vitam Ms. adhæret nota* 3. *in cap.* 6. *pro ſe citans* Lectionarium novum regalis eccleſiæ S. Lupi in feſto S. Lupi Lectione IV. *&* Breviarium Tullenſe, editum anno MDCXXIV. *ad diem* XXIV. *Maii. Sed hæc recentia ſunt: nam in Breviario Tullenſi, quod habemus, anni* 1535. *nullus apparet illa die Vincentius.*

non ille idem,

48 *Contra, diverſum fuiſſe Vincentium vulgo Lerinenſem, a noſtro ſenſet Tillemontius tom.* 16. *ubi de* S. Lupo, *pag.* 128. *idque quia Vincentius,* S. Lupi *frater, jam Lerinenſis eſſe deſierat anno Chriſti* 427. *æque atque ipſe* Lupus, *ut ex citata nox epiſtola S. Eucherii patet: Vincentius autem ille, quem Geunadius appellat* apud monaſterium Lerinenſis inſulæ presbyterum, (*utique quia talis*

talis

AUCT. P. B.

A *lis erat, cum illam diſputationem ſcriberet, quam ipſi Gennadius attribuit) diſputationem ſuam ſeu Commonitorium adverſus hæreſeon novationes compoſuit, ut ipſemet inducat apud Baluzium pag. 365. triennio ferme poſt concilium*, quod in Aſia apud Epheſium celebratum eſt VV. CC. Baſſo Antiochoque conſulibus, *id eſt anno Chriſti 431. non ergo noſter ille Vincentius fuiſſe videtur, cum annis antea quinque Lerino exceſſerit. Noriſius quidem Hiſt. Pelagianæ lib. 2. cap. 11. contendit, Vincentium, Commonitorii auctorem, non ideo a Gennadio* Lerinenſis inſulæ presbyterum *vocari, quia in illa inſula monachus exſtiterit ſcripſerit; ſed quia ad eam poſterius acceſſerit, in eaque moriens ſit ac ſepultus. Quod ſi verum eſt, eluditur, fateor, argumentum pro auctorum diverſitate jam poſitum, dicendo, Vincentium noſtrum vel ad Lerinum rediiſſe, exemplo S. Hilarii, poſt annum 434. vel etiam Lerinenſem a Gennadio nuncupari, quia Lerinum, antequam ſcriberet, incoluiſſet,*

B *quo tempore ſcripſerit in Lerina ſcribebat an. 434.*

49 *At enim nego, Vincentium noſtrum eo rediiſſe, cum id nemo affirmet, nec probare potuerit Noriſius: nego, Vincentium ſcriptorem a Gennadio, qui eadem, quo ipſe, ſeculo Maſſiliæ floruit, Lerinenſem vocari, qui in Lerino non ſcripſerit: aliter enim ſonant Gennadii verba, aliter ab omnibus ante & fere etiam poſt Noriſium intellecta ſunt. Et ſane levis eſt ratio, qua novellam ſuam de hac re ſententiam tuetur; dum ait, auctorem Commonitorii ipſo ſtatim initio ſe monachum quidem fateri cum ſcriberet, at non Lerinenſem: ſunt enim hæc ejus verba:* Locus autem (*hortatus nos ad ſcribendum*;) quod urbium frequentiam turbaſque vitantes, remotioris villulæ, & in ea ſecretum monaſterii incolamus habitaculum. *At* in Lerina, *ſubdit Noriſius*, nulla villa erat: . . antequam enim S. Honoratus . . Lerinam appelleret, hæc a nullo habitabatur; *id quod probat ex Hilario in Vita S. Honorati. Sed quodnam hoc argumenti genus eſt:* In Lerina nulla villa erat, antequam S. Honoratus Lerinam appelleret, ſub finem ſeliceſ ſeculi quarti vel initium quinti: ergo nec ulla erat anno 434. quo ſcribebat Vincentius? *An non paſſim cœnobia villarum juxta ſe urbiumque excitandarum occaſio fuere? Tum quis dicat, auctorem illum, ſicut celare noſſorem voluit nomen ſuum, adſcito nomine Peregrini; ita non voluiſſe etiam obſcurius deſignare Lerinum ſuam*, villulam *eam* remotiorem *appellando? Adi Baluzium*

C *citatum pag. 432. & Tillemontium tom. 15. nota 2. in Vincentium Lerinenſem, pag. 860. Gennadium ergo ſequimur juxta veterem eruditorum & obviam interpretationem; Vincentium vulgo Lerinenſem, Commonitorii ſcriptorem anno 434. Lerinum incoluiſſe dicimus; illumque prondea noſtre, qui jam anno 417. inde abſceſſerat, diverſum fuiſſe ſtatuimus,*

ſed alius; et forte S. Vincentius ep. Sanctonenſis.

50 *Quod ſi quis roget, quis tandem ergo fuerit, aut quo ex inſula Lerinenſi contuleris ſeſe Vincentius* S. Lupi *germanus; reſpondeo, minus patere, quid eſſe tum cœperit, quam quid eſſe deſierit; nec facile inter alios plures ejuſdem ætatis Vincentios noſtrum poſſe deſignari. Quia tamen ipſum laudat S. Eucherius tamquam* interno gemmam ſplendore perſpicuam, *id eſt, ut ego quidem interpretor, ſeientia ac ſanctitate, qua* interna *ſunt ornamenta, inter coætaneos eminentem; crediderim illum, item ut Fratrem alioſque, qui eo eodem aſceterio tum temporis prodibant, epiſcopum electum fuiſſe, & quidem Sanctonenſem, ac deinde Sanctorum alibi adſcriptum. Conjecturam hanc injicit Preſa vetus in laudem S. Honorati aliorumque San-*D *ctorum, qui Lerinam aliquando coluerunt, apud Vincentium Barrali in Chronologia Lerinenſi parte 1. pag. 29. ubi S. Vincentio ſtatim adjungitur* S. Lupus *in hac verba*: Vincentius Sanctonenſis, Lupuſque Trecenſis, Atque Juſtus Lugdunenſis Fuerunt antiſtites. *Idem* S. Vincentius epiſcopus Sanctonenſis *inter Sanctos, olim apud Lerinam cultos, ſed quorum nunc neque feſtum anniverſarium, neque Acta ſciantur, recenſetur e vetuſto catalogo ibidem, parte 2. pag. 149. Nec refert, quod apud Sammarthanos non apparet S. Vincentius in ſerie epiſcoporum Sanctonenſium: cum in illa ſerie deſideentur plurimi uſque ad ſeculum ſextum epiſcopi.*

Aliſtichius S. Lupi patruus; an & magiſter?

51 *Habuit & patruum* S. Lupus, *in pleriſque exemplaribus Couſinetianis* Aliſtichium *nuncupatum: nam in ſola, inquit, epitome vocatur* Luſtricius. Aliſtichium *in brevioribus Actis legit etiam Surius, & ſic habent bina exemplaria noſtra Mſſ. majoris Vitæ; at minoris, Bodecenſe nominat* Alyſticum; *Valcellenſe & Accinctinum*, Luſticium. Patruo æque familiæ meritis decorato *junior adhuc* Lupus *poſt obitum patris*, ſchulis traditur, rhetoE *ricis* imbuitur (*vel* imbuendus) ſtudiis; *ut eſt in Vita priore. A quo traditur? A patruo, opinor, pupilli tutore. At cui traditur litteris imbuendus? Ipſine eidem patruo? Viu credo. Quis enim virum* familiæ primum *facile ſibi ſuadeat ludimagiſtrum fuiſſe? Malim ergo legere*: Ab Aliſtichio patruo ſchulis traditur *&c. Atque in hanc ſententiam ſi non legit, ſaltem interpretandum cenſuit hunc locum Surius. Auctor interim ſecundæ Vitæ ita expoſuit, ut ipſi patruo, quem proinde philoſophum facit, imbuendum Puerum teaditum fuiſſe narret: nihil tamen de ſcholis meminit: credo, ne patruum, quem regio ſtemmate propagatum aſſeruerat, nimis inepte continue pædetribam cogeretur fateri. Ceterum de Aliſtichio nihil alibi legimus; uti ne que de Sanctis cognatis alius: nam de S. Germano Autiſſiodorenſi, quem ei frairem dat apud Uſſerium de Primordiis Britan. eccleſ. cap. 11. Claudius Menardus; Petrus vero Equilinus cognatum, unde ſit hauſtum, neſcimus, niſi poſterior id acceperit e Vita ſecunda, quæ cap. 1. num. 3. quid ſimile videtur innuere.*

F *Ac S. Germanus ephebus, an cognatus Trecenſis ſocius S. Lupus?*

52 *A ſcholis & eloquentiæ laude ad nuptias* S. Lupi *tranſit auctor Vitæ brevis: ut longioris ſcriptor primus eum inter ephebos collocat in aula S. Germani ducis, qui deinde epiſcopus fuit Autiſſiodorenſis. Sed hoc narrat iterum ipſe ſolus, & epitome, neſcio quæ, citata apud Couſinetum in notis ad Vitam Ms. cap. 3. Silent antiquiores, qui de SS.* Lupo *Germanoque ſcripſerunt. Eumdem ergo res hæc fidem meretur, quam aliæ eadem nuice auctoritate infra ſubnixæ: atque imprimis quod ab eodem duce Germano comes creatus ibidem num. 4. dicitur anno circiter quarto poſt nuptias, de quibus mox agemus, cum Pimenticla celebratas: nam Couſineto, qui hanc aſſertionem non tuetur modo, ſed etiam explicandam cenſet de comitatu Trecenſi, qui Sanctio noſtro collatus huc fuerit, probandum erat, recentiora non eſſe, quam hæc ipſa ſint Acta, teſtimonia quæ profert; puta* ſigillum vetus abbatiæ S. Lupi Trecenſis, quod utrimque celatum exprimit ex utraque parte ſanctum Lupum; in altera cum ornamentis pontificalibus gladium, acie in terram demiſſa, manu geſtantem, cum inſcriptinne: SIGILLUM CAPITULI S. LUPI TRECENSIS; in altera vero parte eumdem Lupum deſignat in equo laxatis habenis admiſſo, equeſtri habi-

habitu gladium in aerem vibrantem; cujus eſt inſcriptio: SANCTUS LUPUS, COMES TRECENSIS. *Sane vox Capituli hoc ſenſu accepta, priſca non aedolet Eccleſia ſecula. Aliud teſtimonium ex literis Henrici, comitis Trecenſis, anno 1161. datis apud Camuzatum fol. 307. depromit, in quibus fit mentio* dominii, quod in civitate Trecenſi antiquitus B. Lupus habuit confeſſor glorioſus, *& recognoſcitur* ſignum & memoria ipſius antiquæ dominationis. *At hæc referri poſſunt vel ad S. Lupum epiſcopum, vel ad eccleſiam ejus nomine conſecratam; ſæpe enim per nomen Sanctorum deſignantur eorum eccleſiæ, & quæ ad eorum eccleſiæ dominium pertinent, ad ipſorum dominium pertinere dicuntur. Adde, nihil ibi de S. Lupi comitatu legi. & ut legeretur, inſtrumentum eſſe ſeculi duodecimi.*

quando, & quam ſponſam duxerit

53 *De conjugio S. Lupi cum Pimeniola, S. Hilarii epiſcopi ſubinde Arelatenſis, de quo ad diem v. Maii eſt actum, ſorore, utraque conſentiente Acta; licet aliter atque aliter ſponſæ nomen exprimant Mſſ.* Pimeniolam *in ſuo legit Surius, Vincentius Bellovacenſis Spec. hiſt. lib. 2. cap. 16. Mſs. noſtra Valcellenſe ac Badecenſe: at Mſs. Accinctinum habet* Pimiolam: B *Petrus Equilinus*, Punimolam; *bina majoris Vitæ exemplaria, alterum* Pinniolam, *alterum* Pynniolam; *apud Couſinctum vero* Piminiolam. *Eſt hæc nobis aliunde prorſus ignota; at multo ignotior Equilino, ut qui eam S. Germani Arelatenſis, qui nullus fuit, nempe ſacu ſororem. Quo autem tempore initum fuerit hoc matrimonium, fileatur in Actis; hunc recentiorum diſtenſio, ut Couſineti in notis ad Vitæ Mſ. capus 4. qui illud refert ad annum Chriſti 403. & Baillet in Legenda Gallica, qui adſcribit anno 417. & hic quidem nullam addit rationem; cur ita ſtatuat; ille vero id facit, quod aliter conjugis ſeptennium, quod adſtruunt Acta, invenire non potuerit ante feceſſum* S. Lupi *in inſulam Lerinenſem, quam contigiſſe vult anno Chriſti 410 de quo poſtremo conveniretur. Non rem, ut eſt, malimus incertam atque indefiniram relinquere; modo & poſt annum 403. & ante annum 417. contigiſſe dicatur: poſt annum, inquam, 403. quia cum S. Hilarius alterum tunc tantum ætatis annum ageret, nec ſciatur multos habuiſſe fratres aut ſorores, non apparet, ſororem tum illis fuiſſe nubilem: ante annum vero 417. quia videtur* S. Lupo *poſt expletum ſuum* C *conjugio ſeptennium, & ante ſuſceptum epiſcopatum, temporis quantum poteſt in Lerino dandum eſſe; ut ſuo loco videbitur.*

an cum ea perpetuam continentiam

54 *De liberis ex illo matrimonio ſuſceptis nihil ſcitur. Laudatur vero in antiquiori Vita Pimeniola a ſenſuum maturitate & ſtudio verecundi pudoris. At in ſecunda Vita craſſus oratio, dum ambo conjuges n. 5. perpetuam dicuntur ſervaſſe virginitatem. Longius etiam progreditur Couſinctus tum in notis ad majorem illam Vitam Latinam: tum in Gallica, quam ipſe ſine dubio compoſuit, manuſcripta, cap. 2. ubi ait, ambos ab initio contractarum nuptiarum caſtitatis perpetuæ votum conſenſu mutuo vovcupaſſe, idque hortatu S. Hilarii, fratris Pimeniolæ. Verum hoc optimi atque eruditi viri parum cauta fuit ſedulitas: nuptias enim has ille celebratas aſſerit anno 403. Hilarium vero certum eſt tunc infantem tantummodo fuiſſe bimulum. Decepit illum epiſtola cujuſdam Hilarii ad S. Auguſtinum Hipponenſem, quæ in editione Benedictinorum Pariſienſium tomo ſecundo legitur inter Auguſtinianas ducenteſima vigeſima ſexta, & in fine ſic habet*: Sciat ſanctitas tua, fratrem meum, cujus maxime cauſa hinc diceſſimus, cum matrona ſua ex conſenſu perfectam Deo continentiam devoviſſe. Unde rogamus ſanctitatem tuam, D ut orare digneris, quo hoc ipſum in eis Dominus AUCT. confirmare & cuſtodire dignetur. *Hæc omnino Couſinctus S. Hilarii Arelatenſis verba de* S. Lupo *ejuſque conjuge Pimeniola putavit eſſe.* P. B.

mutuo voto conſecr. se Deo, ſoroque.

55 *Sed epiſtolam illam Hilario Arelatenſi adſcribi non poſſe, poſt Bellarminum, Labbeum, alioſque, nos ipſi oſtendimus die v. Maii in Appendice ad ejus Acta. Idem operoſe facit Tillemon tom. 13. mem. 92. in S. Auguſtinum; & tomo 15. ubi de S. Hilario Arelatenſi, cap. 11.* Res hæc eſt, *inquit*, de qua neminem nunc eruditum ambigere credimus. *Factamen, S. Hilarii Arelatenſis hanc eſſe, ſic, ab eo* S. Lupum *ac Pimeniolam deſignari, & quidem fratrem appellatum eſſe, cum eſſet levir; illam vero* matronam, *cum eſſet Hilarii germana ſoror: ne ſic quidem Couſineto ſuffragari poteſt hic locus: non enim aſſerit, conjuges matrimonio numquam uſos fuiſſe, & in ipſis nuptiis perfectam Deo continentiam devoviſſe. Adde, ridiculum videri poſſe, ſi anno demum 429. (tum enim epiſtola ſcripta eſt) hoc eſt, biennio poſt initum a* S. Lupo *epiſcopatum, S. Hilarius, tanquam rem novam, S. Auguſtini precibus commendaverit votum continentiæ, quod juxta Couſinctum Sanctus noſter cum ſponſa feciſſet anno Chriſti 403. ſive ab annis omnino viginti ſex. Sed quid opus eſt hic plura dicere? Fatemur ergo, nullam eſſe virtutem tam eximiam, ut negari de viro debeat,* in E *quo, ut ſupra monebat Hugo Flaviniacenſis*, omnis laus ſecure canitur: *ut aſſeratur tamen res adeo ſingularis, ut eſt virginitas in conjugio & quidem voto conſecrata, de qua nec auctor antiquioris Vitæ, nec* S. Sidonius Apollinaris, *nec alii eius præcones meminerint, neſcio, an majoris Vitæ ſufficere poſſit auctoritas; quamquam nec ipſa de voto mentionem facit. Certe idem Hugo, qui majorem illam Vitam, ut ante vidimus, atque ac minorem legerat, tot inter congeſta functi Præſulis elogia, virginitatem ejus conjugalem non attigit.*

§. V. Ejuſdem vita monaſtica apud Lerinenſes; primordia epiſcopatus; legatio in Britanniam cum S. Germano epiſc. Autiſſiodorenſi.

S Eptimo conjugii anno, *juxta Vitam utramque, par illud ſanctum*, inſtigante Domino, ſe F ad converſionem hortatu mutuo contulit. *Et Pimeniola quidem quo ſe receperit, ignoratur*; Lupus *vero* relicto patrio lare, eunctiſque mundanæ cupiditatis nexibus deſtitutus, evangelicæ perfectionis exempla ſectatur, virumque eximiæ ſanctitatis. . . S. Honoratum (*uxoris ſuæ conſanguineum, ut colligitur ex Actis SS. Honorati & Hilarii*) ... credidit expetendum, abbatem primæ habitationis in ſolo Lyrinenſi: cujus nempe inſtructione cervice ſubdita jugum dominicæ ſervitutis excepit, omnium vigiliarum abſtinentiarumque dogmatibus inſtitutus. *Quibus verbis ſatis diſerte exprimitur inſtitutum ejus apud Lerinenſes monaſticum, idque ſub S. Honorato abbate; adeoque ante finem anni 426. quo ille abbatis officium cum archiepiſcopatu Arelatenſi commutavit. Sed quamdiu ante? Vix anno toto, ſi recentiores*

F S. Lupus facit in cœnum Lerinenſe.

AUCT. P. B.

A *plerosque audimus, qui Vitam Sancti vel in solo Surio, vel etiam in epitome Vincentii Bellovacensis legere potuerunt: nam cum ubique anno tantum uno dicatur in Lerino degisse, quando ad insulas Trecensis evehebatur; evectus autem ad has fuerit adulto, ut mox patebit, anno Christi 426. sequitur, si Surio Vincentioque standum est, ut vix ante finem anni 425. ad insulam illam accessisse putandus sit.*

in quo non fuit p. 1. ann. 15. aut paulo

57 *Ab his plurimum dissidet Cousinetus in Vita Gallica Ms. & in notis ad Latinam nostram Ms. secundam: contendit enim, non unum unum, non duos (*uti adstruit Equilinus*) in secessu Lerinensi positos a* Lupo *fuisse, sed ut minimum quindecim: quippe qui secundum Acta longiora cap. 1. num. 5. Lerinum aditurus, comitatum Trecensem S. Germano, etiam tum duci, vendiderit; Germanum autem cum Georgio Vele in Vita S. Germani Gallica cap. 24. putat ducatu renuntiasse anno 410. aut certe non serius: unde nec serius differri potuisse existimat discessum* S. Lupi

B *ad solitudinem Lerinensem. Non placet haec opinio, quod ex ea sequatur alia jam refutata de nuptiis anno 403. celebratis. Responderi igitur potest primo, de dignitate comitis eiusque restitutione Germano duci facta solum testari auctorem Vitae secundae; nec hujus eam esse auctoritatem, ut satis in illa secure liceat acquiescere. Deinde ex Constantio, Actorum S. Germani scriptore antiquissimo integerrimoque, liquere, ducatui non renuntiasse Germanum, nisi paulo ante obitum S. Amatoris, qui incidit in annum Christi 418. juxta dicta ad diem 1. Maii pag. 31. Ergo, ac Vitae quidem secundae insistendo, cogimur* S. Lupum *ante annum Christi 417. in Lerino sistere. Neque vero argumenta Violii ad vim differtae Constantii historiae hoc loco afferendam adigunt: petuntur enim ex chronologia Vitae Sanctorum Simplicii ep. Augustodunensis, & Patricii Hibernorum Apostoli; quae talis est, ut ex Constantio emendari debeat, utpote inferioribus longe momentis, ne dicam aperte falsis, subnixa; ut videsis ad dies* XVII. *Martii, ubi de S. Patricio; &* XXIV. *Junii, ubi de S. Simplicio est actum. De hoc etiam consuli possunt vel Monumenta ad hist. eccl. Tillemontii tom. 10. nota 2. in S. Simplicium, vel Gallia Christiana in episcopis Augustodunensibus tom. 4. editionis novissimae: ubi Violii chronologia plane subvertitur. Plura de his, cum de S. Germano tractabitur, die* XXXI. *hujus mensis,*

C

sed nec per omnia tam gramm.

58 *Minus displicet alterum Cousineti argumentum, quo id saltem conatur evincere, ne uno tantum alterove anno Lerinense asceterium tenuisse* S. Lupus *credatur: plus enim aliquid ait exigere S. Eucherium extatum supra, cum illum inter sex, quos nominatim appellat, Lerinae primipilos ab ipso fundatore seriem recenset. Idem de S. Apollinari Sidonio dicendum carmine 16. ad Faustum; ubi inter praecipua ejusdem insulae decora, quorum pauca nomine compellat, in ipso statim principio numeratur* Sancta Caprasi vita senis, juvenisque Lupi: *& lib. 8. epist. 14. ubi Antiolum commeadat, quod olim in coenobio Lerinensi fuisset* Luporum concellita Maximorumque, *quasi duos illos nominando, omnes nominaret, quorum ibi prae reliquis eluxissent virtutes: & in epistola ad ipsum Sanctum, quam §. 2. totam dedimus, num. 19. ubi vitam ejus in Lerino, ac deinde in episcopatu ductam commemorans, addit:* Utriusque Sanctorum ordinis (*monastici videlicet & episcopalis*) quemdam te conclamatissimum primipilarem spiritalia castra venerentur, *Haec sane elogia, non unius anni tironem monachum, quantumvis excellentem (Quos enim novitius fervor non per annum facile unum excellere patiatur?) sed constantiam ac probatae dintius in ea professione virtutis arguunt.*

D

59 *Et vero unde vel Surius, vel Vincentius Bellovacensis annum illum unum descripserunt, nescio. Nullum certe tempus definitur neque in tribus exemplaribus nostris Mss. Vitae minoris; neque in illis majoris Vitae, cujus auctor haud dubio eorum auteoculas habuit; neque apud Huganem Flavinicacensem, qui Vitam utramque legerat, ut vide in Bibliotheca Mss. librorum a Labbeo edita tom. 1. pag. 84. Suspicor ergo, siquidem in Suriano Vincentianoque codicibus Mss. annus unus notatus fuerit, illum a seculo quodam amanuense ideo intrusum fuisse, quia paulo post narratur,* S. Lupum *e Lerino regressum esse Matisconem, ut quae sibi remanserant, pauperibus erogando distraheret. Id nimirum ille ante professionem religiosam, exacto jam triennio (quod unius anni fuisse putaverit) omnino credideris fieri debuisse; hinc annum illum expressisse, quem ipse existimaret in prototypo suo vel omissum esse, vel necessario subintelligi. Quod si est ita, nullam profecto codices isti merentur hoc loco fidem: plura enim tum*

E *licite simul & valide fiebant a monachis in hoc genere, quae deinde rescissa sunt; ut ostendit Thomassinus in Veteri & nova Ecclesiae disciplina parte 3. lib. 2. cap. 43. Deinde cum cunctis mundanae cupiditatis nexibus renuntiasse ibidem dicatur Sanctus, antequam Lerinum adiret, evangelicae perfectionis exemplar sectatus, sine dubio renuntiaverat jam tum etiamsi, quae habebat Matisconi; & cum certum ante discessum e patria reipsa distraxerit, aliquo causa fuisse debet, quo minus idem tum exsequi potuerit in bonis Matisconensibus: eadem vero causa annos illum pluribus a propositi executione potuit prohibere. Habes hujus rei exemplum eadem aetate praeclarum in celeberrimo illo Zenone monacho, de quo Theodoretus in historia religiosa cap. 12. Multo alia, quibus ostendi potest, ea illa bonorum distractione nequaquam consequi, ut anno tantum uno monachus antea fuerit* S. Lupus, *nec enim obesse, quo minus ei annos in Lerino sex septemve facile concedamus.*

sed non sequitur ex eo quod illum desiderent.

60 *Annos autem illos continuos fuisse censemus, nec ante desisse, quam electus fuerit episcopus Trecassinus; atque adeo hic rerum a Cousineto recedimus, qui in notis suis & Vita Gallica Ms. existimat, Sanctum nostrum, annuente* S. Honorato, *discessisse e coenobio Lerinensi Matisconem una cum fratre suo Vincentio, biennio ante episcopatum; ideque ut contemplativae vitae deinceps alienam & apostolicam jungeret; cui quidem novae professioni cum*

F *aliquanto tempore vacasse narretur in Vita secunda, inde non inconsulte se credit Cousinetus huic rei biennium assignare. Sed nempe auctori suo, nostra quidem sententia, nimium tribuit: nam is, nisi fallor, vitam illam apostolicam eo tantum excogitavit, quod in* Lupum, *annis jam plurimis monasticam paupertatem, sua opinione, professum, quadrare ea non posse crederet in sensu proprio, quae de facultatum distractione legerat in Vita nostra antiqua; itaque ea ipse sensu mystico interpretanda putavit, quasi de bonorum ibi tantummodo spiritualium distractione ageretur. Ut ut est; nos verbis auctoris primigenis in sensu proprio utrumque, a quo nihil cogit recedere, adhaerebimus; neque prius do Sanctum credimus e solitudine sua venisse Matisconem aliam ob causam, quam, ut quae illic sibi remanserant, pauperibus erogando distraheret; neque eo venisse cum proposito Lerinum non repetendi, aut aliud vitae genus auspicandi, ad quod nul-*

sed hoc fuisse videtur, quod illum desiderent.

lius

A *lius auctoritate ſcitur evocatum fuiſſe, niſi cum a grege Trocenſi paſtor optatus eſt. Sed neque S. Apollinaris, ubi militiam ejus ſpiritualem deſcribit, de medio inter monaſticum & epiſcopalem militiæ gradu meminit. Hugo Flaviniacenſis loco ante aſſignato,* Lirinenſe, *inquis de* S. Lupo, cœnobium expetiit; UNDE *raptus ad pontificatum, eamdem gravitatem morum . . . ſectabatur,*

niſi cum dicitur eſſe epiſcopus Trocenſis ſub finem anni 426.

61 *Raptus autem ad pontificatum fuit occaſione defuncti recens S. Urſi epiſcopi Tricaſſini: hunc enim ejus deceſſorem faciunt & Vita noſtra ſecunda & epiſcoporum Trecenſium vetus catalogus apud Camuzatum. Obiit vero S. Urſus die* XXV. *Julii, ut vide ad diem illum pag.* 167. *videtur ergo non diu poſterius ſuffectus illi fuiſſe* S. Lupus: *ſed vel ſequente Auguſto, vel ſub autumni initia. Annus non admodum exploratus eſt, aliis* 426. *aliis* 427. *aliis* 428. *deligentibus. Qui annum* 426. *aut* 427. *defendunt, cum ſtabilire nituntur ex Vita noſtra prima & chronico Proſperi: nam in illa dicitur* S. Lupus *cum S. Germano in Britanniam fuiſſe miſſus,* tranſcurſo (*poſt ordinationem ſuam*) biennio tempore . . . temporibus hibernis; *in hoc autem, eadem hæc miſſio facta notatur, Coſſ.* Florentio & Dionyſio, *id eſt anno Chriſti* 429. *Cum ergo in eumdem conſulatum & annum bis incidant hiberna tempora, ſemel initio, & iterum in fine conſulatus & anni, qui Vitam veterem intelligendam putam de parte illa hiemis, quæ cum initio conſulatus jam dicti concurrebat, tranſcurſi biennii exordium repetere poſſunt a fine anni* 426. *qui vero de illa hiemis parte interpretandam exiſtimant, quæ ſub finem anni & conſulatus ejuſdem inceperat, initium ejuſdem biennii poſſunt ſtatuere verſus finem anni* 427. *Nobis præplacet autumnus anni* 426. *pro initio epiſcopatus* S. Lupi, *pro miſſione vero Britannica hiberni temporis illa pars, quæ anno* 429. *vernum attingebat proximetuam præterquam quod ſit* biennium *illud facile* tranſcurſum, *id eſt completum inveniatur, ita potius inchoandum illud eſſe, ſuadent ſequentia.*

B

non ſub finem 427.

62 *Primo, quia præprie hiems tantum una in ſingulos incidit conſulatus,* tum ſcilicet, *cum novi conſules creantur, pars enim illa, quæ ſub finem conſulatus menſe Decembri redit, tantilla eſt, ut conſiderari non debeat: quando ergo miſſus in Britanniam Sanctus dicitur in hieme,* Coſſ. Florentio & Dionyſio, *id intelligendum videtur de hieme, quæ paulo ante conſulatum anni* 429. *cœpta, cum illo concurrit a Kalendis Januarii uſque ad ver. Secundo, expeditionem illam Britannicam exeunte potius hieme, quam ineunte ſuſceptam fuiſſe, innuere videtur Conſtantius in Vita S. Germani, eum ait, ſanctos Præſules ad Britanniam appulſos, inſulam* raptim (*adeoque non diu poſt adventum ſuum*) opinione, prædicatione, virtutibus impleviſſe: *& tum quotidie ſtruente frequentia ſtiparentur, divinum ſermonem non ſolum in eccleſiis,* verum etiam (*quod ineunti veri congruit, non hiemis media*) per trivia, per rura, per devia *diffudiſſe. Adierant ergo inſulam anno* 429. *circa tempus vernum, non menſe Decembri: ac proinde, cum* S. Lupus *tum biennium epiſcopatus tranſcurriſſe debuerit, quem autumnali tempore auſpicatus erat, neceſſe eſt ejuſdem epiſcopatus initium defigere in autumnum anni* 426. *Accedit huc tertio, quod comparatio* S. Lupi *epiſcopi cum Paulo Apoſtolo, a S. Eucherio inſtituta anno Chriſti* 427. *vel* 428. *videatur ſupponere non recens adeo tum ſuſceptum ab eo munus epiſcopi, ſed tanto ſaltem temporis ſpatio admuiſtratum, quanto opus erat ad apoſtolicarum Pauli virtutum tot edendas ſpecimina, ut ipſum earum numero*

C

ac ſimilitudine Paulum dici poſſet referre. Extendendum eſt ergo potius ad annum 426. *principium ejus, quam ab omnis ſequentibus ordiendum.* D AUCT. P. B.

63 *Imo contra annum* 428. *quem epiſcopatus hujus primordiis aſſignat Pagius in criticis ad Annales anno illo, num.* 23. *facit inſuper, quod in hoc ſyſtemate* tranſcurſum *non ſit in epiſcopatu* biennium *ante expeditionem Britannicam. Deinde quod parum urgeat ratio, qua opinionem illam ſolus defendit Pagius: petit enim eam ex epiſtola S. Sidonii Apollinaris prima libri ſexti, ſcripta, ut ibi affirmat, anno* 473. *in qua dicuntur a* S. Lupo *in apoſtolica ſede novem jam decurſa quinquennia: ubi* Sidonius, *inquit,* epiſcopatus Lupi annos per quinquennia numerat, quia hoc anno (428.) quo Valentinianus imperii cæſarei quinquennalia dedit, epiſcopus creatus fuerat. *Quis non videt, hoc negari poſſe perinde ac affirmatur? Certe qui opera Sidonii legit, minime mirabitur annos* Lupi *per quinquennia numerantem; quandoquidem & poeta fuit, & phraſes paſſim affectat vulgo minus obvias. Cur vero ſicut imperatores quinquennia ſua a ſuis quique diverſis ordiuntur inauguratiouibus; ita etiam* S. Lupi *quinquennia ab ipſius* Lupi *inauguratione, tametſi cum imperatoria non congrueret, numerare non potuit Sidonius? Præterea nego, S. Sidonium vel ordinatum eſſe epiſcopum, vel epiſtolam laudatam ſcripſiſſe anno Chriſti* 473. *tametſi id erudite Pagius tum in Criticis Baronianis ad annum* 472. *num.* 5. *tum in Prolegomenis ad Diſſertationem ſuam hypaticam num.* 31. *& 32. conetur adſtruere, ſed argumentis plane ſimilibus, ideoque a Tillemontio rejectis in Monumentis ad hiſt. eccleſ. tom.* 16. *nota* 6. *in S. Sidonium. Adiſis illum; & nobiſcum ſtatues, non ex tempore ſcriptæ iſtius epiſtolæ colligendum eſſe initium epiſcopatus* S. Lupi, *ſed ex hoc initio, Sidonianæ tam ordinationis quam epiſtolæ tempus.* E

64 *Intra biennium vero illud, quod legationem Britannicam anteceſſit; conditam eſſe a ſancto Præſule eccleſiam illam ac monaſterium, de quibus egi ſupra* §. 1. *num.* 4. *& 5. affirmat Conſtantius. Rem, utcumque probabilem, ut videmus, ſubtimide tamen, admiſit Camuzatus in Antiquitatibus Tricaſſ. fol.* 295. *at vero tempus illius qua ratione definiri poſſit, non video; viderint illi, qui deſiuiunt ex iis tantum verbis Vitæ ſecundæ cap.* 2. *num.* 12. *quibus dicitur Sanctus ante diſceſſum in Britanniam totum elerum campaginaſſe moribus ſuis almis. Hoc ſane intelligi poteſt feciſſe abſque inſtituto cœnobio. Neque vero, tametſi aliter non poſſet intelligi, ullam in chronologia fidem meretur auctor ille, cum in ea paſſim tota aberret via; exempli ſit, quæ bienuium illud ſecuta eſt,* SS. Lupi *& Germani cupiditio Britannica, anno* 429. *ut ex S. Proſpero certum eſt, ſuſcepta; hanc enim biographus ille cap.* 2. *num.* 13. *collocat* anno dominicæ Incarnationis quadringenteſimo quadrageſimo nono, Marciano regnante cum Valeriano: *ubi quot fere verba, tot fuus parachroniſmi turpiſſimi: nam anno* 448. *extremum diem obiit S. Germanus; Marcianus imperare primum cœpit anno* 450. *& quidem adulta; Valerianus autem illo ſeculo nullus. Conſtantius quidem hoc vitium libratiis impingit, qui* Valerianum *ſcripſerint pro Valentiniano;* Valerianum *tamen legi fatetur in omnibus exemplaribus. Non diffiteor equidem, eſſe chronographos, qui hanc legationem juſto ſerius annotaverint, ut Adonem, Sigebertum, Robertum Altiſſiodorenſem, Matthæum Weſtmonaſterienſem; ſed quæ horum auctoritas, quæ ætas, quæ conſenſio, ut cum Proſpero, Eucherio, aliiſque ipſius* S. Lupi

De epiſcopo, quod ab eo conditum dicitur, & legatione in Britanniam.

A *æqualibus aut ſupparibus conferatur ? Itaque nec*
AUCT. *auctorem hic ſuum , nec recentiores illos chronologos*
P. B. *ipſe Couſinetus auſus eſt ſequi , utpote ab eruditis in*
hac re pridem ac merito rejectos . Vide Pagium in Criticis ad an. 429.

ſinſque dupoſitos. 65 *Quanto tempore commorati apud Britannos fuerint Antiſtites apoſtolici non liquet . Couſinetus in notis ſuis triennium numerat* , videlicet ab anno Chriſti CCCCXXIX. ad annum CCCCXXXII. ut ex Actis, *inquit* , S. Micomeris patet . *Sed quid de Actis S. Michomeris educi poſſit hujuſcemodi , diſpiciat , qui volet , ad diem XXX. Aprilis pag. 715. ego certe non aſſequor . Georgius Viole in Vita S. Germani cap. 15. concludit , legationem illam duraſſe non minus annis quatuordecim aut quindecim , ab anno ſcilicet Chriſti 429. ad 444. Uſſerius in tudice chronologica ad eccleſiarum Britannicarum Primordia , Sanctorum adventum in Britanniam notat anno 429. reditum anno 430. Sed nihil admodum ſolidi in partem ullam eſt momenti : niſi quod parum verſimilis videatur continuata tot annis Paſtorum a credito ſibi*

B *grege abſentia . Cetcrum tum hoc , tum quid ab utriſque geſtum ibi fuerit , expendetur in Actis S. Germani , qui primas in hac expeditione , utpote ſenior , partes egit .*

§. VI. Geſta ejus poſt reditum e Britannia ; liberatio Trecarum ab Attila ; ſeceſſus in montem Latiſconem , & inde Matiſconem , ejuſque cauſa .

Quid dein de eo ſta tuatur S. Ru. uſque ad an. 451.

QUid e Britannia redux egerit S. Lupus *uſque ad irruptionem Attilæ , non explicat Vita antiqua . Couſinetus tamen affirmat , interfuiſſe illum cum aliis epiſcopis anno* 444. *concilio , ut creditur , Veſuntioncnſi in celebri cauſa Chelidonii epiſcopi. Quæ quidem conjectura ob maximam ejus inter Galliarum præſules auctoritatem ſatis eſt veriſimilis : incerta tamen ; cum ſynodi iſtius acta perierint . Addit idem , ſepultum ab eo fuiſſe S. Michomerem anno* 446. *id que ex hujus Actis ; verum hæc quanti fiant , jam diximus . Auctor denique Vitæ noſtræ ſecundæ cap. 3. num.*

C *30. invitatum illum denuò fuiſſe narrat una cum S. Germano ad alteram adverſus reſuſcitatam in Britannia Pelagianorum hæreſim expeditionem (anno circiter* 447.) *ſed corporis moleſtia fractum , ſuæque & aliarum eccleſiarum diſtentum ſollicitudine , id recuſaſſe , ac pro ſe cum S. Germano comitari juſſiſſe diſcipulum ſuum S. Severum , epiſcopum Trevirenſem. Invitatum fuiſſe , non dicit Conſtantius in Vita S. Germani . Corporis moleſtia fractum fuiſſe , minus crediderim , cum & junior fuerit S. Germano (qui & ipſe vitæ auſteritate nihilo mitius atterere corpus aſſueverat) & illi annis uno & triginta ſuperfuerit . Tum cui placeat imperium illud S. Lupi in S. Severum , diſcipulum quidem ejus aliquando , at epiſcopum tunc Trevirenſem ? Comitem ſane Germani Severum facit Conſtantius , ſed non a Lupo miſſum . Quare ſiquid horum credi debeat , ita malim interpretari ſcriptorem noſtrum ; ut moleſtia corporis , non lenium (ut expoſuit Hugo Flavinıacenſis apud Labbeum in Bibliotheca Mſs. lib. tom. 1. pag. 84.) ſed morbum ſenes , quorum conflictatus fuerit S. Lupus ; imperium vero , ſeu , juſſio , conſilium ſignificet Severo* D *datum , aut adhortationem .*

67 *Illuſtre nunc ſequitur Antiſtitis noſtri factum , quo Attilam , cum Hunnorum aliorumque barbarorum exercitu innumerabili extrema , quæ paſſa jam tot alis fuerant , Tricaſſibus omnia minitantem , precibus exarmavit . De anno , quo id acciderit , nemo dubitat , quin fuerit Chriſti* 451. *Coſſ.* Marciano auguſto & Flavio Adelphio , *Attilanis in Gallia vaſtationibus & clade apud S. Proſperum in Chronico altoſque memorabilis . Non ita , teſte Bonfinio rerum Hungaric. decade 1. lib. 4. conventis inter auctores , ante , an poſt famoſam illam inter Aetium Attilamque pugnam contigerit : ipſe tamen cum aliis , qui ſub finem ſeculi decimi quinti Attilæ geſta cu Hunagricis aliarumque gentium monumentis operoſe collegerunt , ut Thuroczio in Chronico Hungar. par. 1. cap. 16. Callimacho Experiente , & Nicolao Olabo in Attila , poſt cladem Catalaunicam id maluit referre ; quod & nobis placet , non adeo quia cum Vita noſtra ſecunda congruit , quam quia ſatis aperte ſignificari videtur in prima ; dum in ea narratur num. 5. rogatum fuiſſe* E *ab Attila S. Lupum , ut ſe atque exercitum ſuum ad Rhenum uſque deduceret , idque pro incolumitatis ſuæ ſtatu exercituſque ſui ſalute . Cur enim viam relegeret ad Rhenum ; cur ſibi ſuiſque timuerit ; niſi quod , amiſſa , poſt cladem , prædandi fiducia , ad propria reverteretur , ut fere habet S. Proſper ? Itaque neque Hungaris hic illis aſſentiendum videtur , qui Attilæ , poſt prælium , variarum urbium excidia tribuunt , & quidem poſt receſſum a Tricaſſibus .*

68 *Doleudum vero , quod hunc S. Lupi cum Attila congreſſum neque Idacius , neque Proſper , neque Jornandes , neque alius illis temporibus utcumque vicinus , præter unum Vitæ noſtræ veteris auctorem , attigerint ; tum , quod hic ipſe rem tam obſcure obſcureque narraverit , ut adjuncta pleraque poſteri divinanda reliquiſſe videatur . Supplere quidem hunc defectum toto capite quarto ſcriptor Vitæ ſecundæ conatus eſt ; ſed vereor , ut magnam apud omnes is fidem obtineat , qui poſtquam Attilam num. 40. inaudito eatenus interitu periſſe memoraſſet , eumdem rurſus num. 45. virum ac furiis agitatum produxit in ſcenam . Plura nos dicimus : nam cum totum illud caput fere pertineat ad Acta S. Memorii & Sociorum ejus martyrum , quæ hinc deſumpta contraxiſſe videtur Camuzatus in Promptuario antiquitatum* F *Tricaſſ. fol.* 430. *ac notis illuſtraſſe , ad eum lectores remittimus , judicem utique , cum eccleſiæ ſuæ deprimit monumenta , minime ſuſpectum ; donec de iiſdem & aliis , quæ habemus , nihilo melioribus eorumdem Martyrum Actis nos ipſi die VII. Septembris , quo coluntur , uberius diſſeramus . Id ſolum hic obſervari cupimus , caput hoc totum in utroque noſtro majoris Vitæ exemplari deeſſe ; ſed non ſine manifeſta mutilatione , cum initium ſequentis capitis cum fine præcedentis nequaquam cohæreret : quare hiatum hunc ex integro Couſinetı textu ſuppleudum curavimus . Porro aliter hæc narrant recentiores multo Hungarorum chronographi ; at utrum verius , merito ambigas ; quando quidem inſtrumenta non extant , quibus aſſerant narrationem ſuam ; uedum indicant , cujus illa ſint ætatis aut pretii . Accipe interim , ut viſum erit , quæ in Attila ſuo cap. 9. tradit Nicolaus Olabus :*

69 Primum igitur omnium Tricaſſiorum urbem . . . . in finibus Senonum ad flumen Sequanam ſitam , venit (*Attila*) . . . Hujus igitur Trojæ

an-

A antiſtes divus Lupus, habitu iodotus pontificali, cum multitudioe cleri, Athilæ advenienti ſit obvius. Is, facta ſalutatione, interrogat Athilam, quinam eſſet, qui tot regibus devictis, natiooibus ac populis proſtratis, urbibus everſis, cuncta vi ſibi ſubderet. Cui Athila, Ego, inquit, ſum rex Hunoorum, flagellum Dei. Qua voce Lupus territus, Quis, inquit, mortalium flagello Dei mei reſiſtet, quo minus in omnes, quos volet, ſæviat? Veoi igitur, ut dicis, Dei mei flagellum: quo libet, proficiſcare: omnia tibi, ut Dei miniſtro, me non repugnante, parebunt. Jubet iode portas urbis reſerari, ac Athilam (frenum equi honoris cauſa manu tenens) ſumma veneratioone iotroducit. Qui ſive humanitate ductus Epiſcopi, ſive Dei voluntate, ſine ullius cæde & detrimento per urbem mediam cum omoibus ſuis copiis progreſſus, altera urbis parte egreditur. , , Dum igitur, relicta Treca, ad Rhemos exercitum duceret, magnum ſuæ clementiæ in itinere edidit teſtimooium: nam cum pleroſque Trecæ urbis accolas, metu

B perterritos, eum conjugibus & liberis ad ſilvas vicinas, ſalutis ſuæ tueodæ cauſa, profugientes in itinere conſpexiſſet, eos bono animo & intrepido eſſe juſſos, domum abire permiſit. Inter quos adducta eſt ad eum per milites ex ripa fluminis, in quod ſe metu fere exanimata, præcipitare volebat quædam molier, quæ parvula filiola, quo ſinos ulnæque faciliore gravarentur oocre, collo faſciis alligata, ac duabus minoribus jumento, quod agebat, impoſitis, deinde aliis quoque ſeptem, per annorum ſeriem majoribus, circumſepta erat filiabus. Movit Athilam miſeræ mulieris ad pedes ejus lacrymoſa provolutio, ac tot prolium iofantium numerus: juſſamque aſſurgere manibus propriis erexit. Quam amplius deinde donis, ut filiolas nutriret, & mariiis collocaret, donatam, domum redire jubet. *Hæc ille; de* S. Lupo *tum præſente nut hæc ſuadente nihil inſinuant.*

Cui Stilico eodem anno 451. io multem Latiſconem ſe-

70 *Accedimus modo ad locum, quo nullus in Actis* C S. Lupi *apparet intricatior. Ponimus ergo, id verum eſſe, quod in veteri Vita num. 5. narratur de deductu per ſanctum Antiſtitem Attila uſque ad Rhenum, qui tum inde illum ex conductu ad ſuos remiſerit; tametſi res hæc omiſſa ſit in Vita ſecunda. Quæritur, quid deinde acciderit. Sic habet Surius:* Reverſus autem Vir Dei, ut vidit ſe deſperatione ſuorum turbatum, ad montis perſugium Latiſconem ceteris ſolertior feſtinavit, ut eo transferret plebem, quam orationum ſuarum ſuffragiis diſcrimini ſubjacentem inter excidia publica & hoſtilia arma defenderat. Illud perſugium diſtat ab urbe milliaribus quinque & quadraginta. Manens vero illic biennii ſpatio, offenſus raritate ſuorum eo venientium, Matiſconem ſibi cenſuit expetendam *&c. Hunc textum ſequi non dubitarunt auctores Suria juniores, quotquot fere de Sancto noſtro meminerunt, etiam ocu-Instiſſimi quique: cum tamen in eo plura ſint haud ſane conciliatu facilia. Unde enim, obſecro, tanta Trecenſium deſperatio? Nihil paſſi fuerant; urbem, domos, fortunas omnium divino præſidio tutatus erat Epiſcopus, intactaſque ſervaverat; hoſtem inſuper, ne timeri ultra poſſet, ſibi ſuiſque demeruerat; imo jam ultra Rhenum abduxerat: non erat ergo deſperandi illis aut fugiendi cauſa: ſed potius, ſiqui ante fugerant, promptiſſime redeundi. Multo minus apparet, cur ipſe* S. Lupus *tum fugerit, & quidem* ceteris ſolertior feſtinaverit. *Quem enim timere poterat? Attilam, jam abſentem, jam ſibi ſuiſque benevolum? Atqui ne furentem quidem timuerat. Suoſne? At*

quam ob cauſam? Nam quod colluſionis cum Attila D *inſimulatum apud eos fuiſſe neoterici quidam ſuſpi-* AUCT. *cantur, id nulla ratione veriſimile faciunt. Præ-* P. B. *terea cetera, quæ in textu cuncta diſplicent: ſed quæ tamen quomodocumque demum explicanda cenſerem, niſi in Surio legerentur cum hac monitione præfixa:* Stylum Fr. Laur. Surius paſſim climavit. *Vereor ſane, ne ſcribnus hoc loco exemplar præ manibus habens, bona quidem fide, ſed ita tamen illud elimaverit, ut primigenii ſcriptoris mentem non ſit aſſecutus.*

71 *Suſpicionem hanc auget, quod nulla nos con-* *eoo ſatis laxate ex M.S. Actis, hoc loco valde corruptis* *ſequi manuſcripta potuimus, quæ hoc eodem loco corrupta non ſint. En ſpecimen. Valeſienſe perelegans ſic habet:* Regreſſus namque ut vidit fervorem diſperſionem, & turbatum ad montis perfugium Latiſconi expertus Olericio feſtinavit, ut illic transferret plebem, quam orationum ſuffragiis diſcrimini ſubjacentem inter excidia publica & hoſtilia arma defenderat. Ubi biennii temporis ſpatium eommanens, offenſus venientium caritate ſuorum, Matiſconii ſe cenſuit transferendum *&c. Bodecenſe autem, nihil de Latiſcone memorans, mutilatum eſt in hunc modum:* Reverſus igitur facerdos E Domini Lupus ad prædictum oppidum Matiſcone, quod non longe diſtabat a Tricaſſina urbe (*imo diſtat leucis horarüs circiter* 44.) cum ibidem poſt duorum aonorum eirculum vitam ſanctæ converſationis duxiſſet, oblata eſt ei quædam mulier *&c. Omnium vero mendoſiſſimum eſt Mr. Accheriani & Vallis Lucentis, dum ita ſcribit:* Qui (*S. Lupus*) cum viſitare a fidelibus Chriſtianis ipſum tyrannum (*Attilam*) rogaretur, ille infidelis exſtitit dux perditionis; & ſtatim confractus dolore corporis ſui, ſenſit injuriam; ſed ſemper deſperatus fuit, ut per prædicationem, unde virtutem Dei ad ſalutem reeeperat, duriſſimo animo fatigato a diabolo non reverteretur; Latiſconem montem, captivam prædam furando, ingemo ire feſtinavit. Sanctus vero antiſtes Chriſti Lupus hoc apud Deum valuit obtinere, ut hoſtilibus armis plebs Chriſti ooo periret. Ibique duobus annis Vir Dei com- F maoens, videnſque quod a paucis fidelibus Chriſtianis, qui remanſerant ſibi, adquiſitis viſitaretur, inde digreſſus, urbem Matiſconem ſtatuit pervenire *&c. Enimvero ſi tale aliquod exemplar habuit Surius, quis anſit dicere, ratio illud ab eo elimatum fuiſſe?*

72 *Mihi certe non facile ſuadebitur, melioremSu-* *et alium locum alio ſanſa reſtitu-* *rio vetuſtioremve fuiſſe codicem, quam ille fecerit, quo uſus eſt n tot ſeculis auctor Vitæ ſecundæ, qui cap. 5. num. 46. ſcriptori primigenio ſenſum tribuit tanto veriſimiliorem, quanto magis a Suriano diverſum. En illum:* His tta geſtis (*quæ de Trecis per* Lupum *ab Attila liberatis narraverat,*) & rebus Tricaſſinæ eccleſiæ ſumma pace placatis, Lupus volens ſe arctius implicare vacationibus divinis, & cæleſtibus tantum intereſſe choreis, turmas civium, cauſa ſuæ liberationis eum colentiom, deſeruit: & ad montem Latiſconem pervenire ſtuduit: ubi terum ſecularium exemptus laqueis, theoricæ tantum vitæ per bieanium operibus ſtuduit continuis. Sed, ecce, Lux illa Phœbea ſub latibulo tali diu latere non potuit: eum tandem ejus fama finitimos concivit. Ille vero contemplationi ſuæ videns crebro redeuntis populi frequentiam obeſſe, biennii exacto ibidem tempore, ad urbem Matiſconam . . maturat tendere *&c. Videt hic aliam cauſam ſecedendi in Latiſconenſem ſolitudinem; favorem ſcilicet plauſuſque triumphales, quibus Liberatorem ſuum tam impenſo Trocenſes colebant, ut eos ferre diutius non poſſet*

AUCT. P. B.

A *ejus humilitas. Vides, & aliam fuiſſe cauſam Latiſconem deſerendi, ac longius ab eccleſia ſua recedendi, non* raritatem *utique* ſuorum eo venientium, *ut habet Surius; ſed potius* caritatem & frequentiam, *cui ſubtrahere ſe tantiſper voluerit, donec obliterata paulatim recentis beneficii memoria, civium erga ſe fervor & affectus immodicus intepeſceret.*

quam qui apud Surium habetur.

73 *Neque obeſt huic interpretationi, quod in Ms. Valcellenſi dicatur in montem illum feſtinaſſe* videns ſervorum diſperſioorem; ut illic transferret plebem, quam orationum ſuffragiis diſcrimini ſubjaceotem inter excidia publica & hoſtilia arma defenderat; *vel, ut habet Accinctinum*, captivam prædam furando: *nam ſiquid ſimile genuini codices habuere, id intelligi poteſt non de civibus Trecenſibus, ſed de circumjectis ruſticis accoliſque, quorum plurimos in ſumma deſperatione, ac rebus omnibus amiſſis, quaquaverſum fugiſſe, paulo ante narrabat Olabus; multos etiam captos fuiſſe veriſimile eſt: his libertatem, illis fugam tutam obtinuiſſe poteſt* S. Lupus, *cum Attilam verſus Rhenum commearetur: cum autem in reditu pluribus eorum deeſſe videret, ubi aut unde ſubſiſterent, eos eduxiſſe in Latiſconem, ibique coloniam illis novam aſſigneſſe, quæ latibulum ſimul eſſet ſuum, ac dulcis a ſtrepitu Trieaſſino ſeceſſus, ſimul novella quodammodo iuxta diœceſim ſuam eccleſia, in qua boni paſtoris officium utiliſſime poſſet exercere.*

B

De ſitu Latiſconis monitis,

74 *Dixi*: intra diœceſim ſuam: *nam in ea Latiſconem fuiſſe, docet Valeſius in Notitia Galliarum, ubi de Lugonibus agit; non deſinicus tamen ulterius ejus ſitum. Camuzatus vero in annotatis ad Acta S. Memorii fol.431. verſo textum citans ex Vita* S. Lupi, *hæc notat in margine*: Monuit me vir eruditus, Latiſcoocm montem eſſe, qui Gallico vocabulo Lanſuine iodigitatur, quique quindecim leucis a Trieaſſina civitate diſtat, tribus vero a cœnobio Molitmenſi; io cujus montis vertice olim muniſſimum caſtellum extructum erat, quod ante annos multos ſunditus dirutum & ſolo ædaquatum eſt. Illa autem diſtantia ſatis apte & congrue quadrat (*textui ex Vita S. Lupi Suriana citato*,) ſi tria milliaria leucæ tribuantur, toto ſpatio interſtitii ad quadragiota quinque milliaria excreſcente, *Totidem videlicet milliaria apud Surium aſſignantur; non item in Mſſ. noſtris ſive veteris ſive recentioris Vitæ: neque ſi ſolo diſtantiæ iſtius argumento nititur hæc Latiſconis deſignatio, non admodum certa eſt. Camuzatum interea ſecutus eſt Deſ-Guerrois in Hiſtoria ſua eccleſiaſtica Tricaſſina fol.89. ſed nihil rationis addidit.*

C

apud Surium anno 453. abire Metiſconi; ubi egit cū S. Eupbronio ep. Auguſtodun.

75 *Ubicumque vero fuerit Latiſco, non ita procul abfuiſſe videtur ab urbe Trecenſi, quin commoda fuerit ex hac ad montem illum excurſio; quandoquidem ad vitandam ſuorum eo venientium frequentiam ſanctus Præſul poſt biennium, hoc eſt anno Chriſti 453. Matiſconem uſque receſſit. Metiſconem, inquam, quæ urbs eſt epiſcopalis in ducatu Burgundiæ: quamquam non intra ipſam urbem commoratus fuiſſe Sanctus videtur, utpote fugitans multitudinis, ſed in* prædio *quodam* Matiſcooii, *ut eſt in Vita prima num. 6. ubi & bina notantur iſtic ab eo patrata miracula. Ibi quoque erat, niſi fallor, quando tam ipſe quam S. Eupbronius epiſcopus Auguſtodunenſis, conſulti per commonitoriam a Talaſio epiſcopo Andegavenſi de obſervatione vigiliarum Natalis Domini, Ephaniæ, & Paſchæ, item de bigamis clericis & iis, qui conjugati aſſumuntur, communem illam epiſtolam Talaſio reſcripſerunt, qua eccleſiarum ſuarum in rebus propoſitis diſciplinam exponunt. Non recitabimus autem hic illam, tum quia non eſt ſolius Antiſtitis noſtri propria, tum quia in omnium manibus ſunt collectiones conciliorum, in quibus reperitur, ut in Labbeana tom.4. col. 1048. Scripta ibidem ereditur ſub initia epiſcopatus Talaſii, qui ordinatus fuerat* IV. Nonas Octobris, Opilione V. C. Coolule, anno Chriſti CDLIII. *ut legitur in titulo concilii Andegavenſis tum habiti, ejuſdem tomi col.* 1020. *vel eodem ergo, vel anno ſequenti compoſita videtur, quando* S. Lupus *in Matiſconenſi prædio degens, non procul aberat Auguſtoduno: neque enim diu ultra annum* 454. *in illo receſſu ſe detinuit, ut mox explicabitur.*

D

§. VII. Reditus ejus ad eccleſiam ſuam; epiſtola ad S. Sidonium gratulatoria; tempus felicis obitus.

E

S. Lupus Matiſconi redit.

MIrantur eruditi, *in Vita priore noſtra nihil dici de reditu ſancti Antiſtitis ad eccleſiam ſuam; & quæ in ea a numero 7. ad finem uſque narrantur, ſive ulla loci alterius mentione ſic decurri, quaſi Matiſcone & ſubſtitiſſet ſemper, & finem denique vivendi feciſſet: cum tamen id certiſſima falſum oſtendi poſſit ex epiſtolis ad eum datis a S. Apollinare Sidonio jam epiſcopo, adeoque poſt annum* 471. *& ante annum* 477. *quo ſeptem priores epiſtolarum ſuarum libros edidit, ut ipſemet indicat lib. 9. epiſt.* 11. *Ex epiſtolis illis certum omnino eſt, non diu manſiſſe illum extra eccleſiam ſuam: nam qua veritate laudari poſſet lib.6. epiſt. 1, anno* 472. *tamquam* Pater patrum & Epiſcopus epiſcoporum, & alter ſeculi ſui Jacobus, *ſi jam ab annis uno & viginti procul a grege anachoretam egiſſet? Tum quid niſi Trecas deſignat Sidonius, cum verbis jam recitatis continuo hæc addit:* De quadam ſpecula caritatis, nec de ioferiore Jeruſalem tota Eccleſiæ Dei noſtri membra ſuperinſpicis, dignus qui omnes coofoleris iofirmos, quique merito ab omnibus eoofularis? *Perinde enim eſt, ac ſi diceret: uti S. Jacobus Hieroſolymorum epiſcopus ſic in ſua reſidebas eccleſia, ut ſimul ſcriptis & conſiliis ad aliarum omnium conſolationem inſtitutionemque curas ſuas & caritatem extenderes; ita tu quoque tametſi in eccleſia tua, quæ Hieroſolimitanam illam æmula diſciplina & ſanctitate refert, corpore reſideas, animo tamen eccleſias omnes inſpicis, dum eas epiſtolis vel conſolaris afflictas, vel conſulentes inſtituis. Sed nihil in hac re legi poteſt evidentius, quam ejuſdem libri epiſtola 4. quæ expreſſis verbis præſentem Tricaſſibus* S. Lupum *ſupponit, ut eam vel obiter inſpicienti palam fiet.*

F

ad eccleſiā ſuam anno 451.

77 *Quid quod ipſa Vita ejus antiqua non reditum hunc dumtaxat, ſed etiam tempus non obſcure videatur innuere, quo acciderit? Ac reditum quidem, quia quidquid extra ſedem ſuam & ſtabile domicilium geſſiſſe Sanctum narrat, ibi locum exprimit, in quo ſingula contigerunt, ut Britanniam, Rhenum, Lanſconem, viam e Latiſcone verſus Matiſconem, ipſam denique Matiſconem, de qua eum ita loquitur num.6.* Cui quidem degeoti in prædio Matiſconii, oblata ſibi eſt puella *&c. ſatis inſinuat, ſe completi totum illud tempus, quo Sanctus ibi degit, nec de illo tempore aliud ſciri, præter miraculum ibi relatum,*

A *tum. Cum ergo a numero ſeptimo res prorſus alius ad finem uſque ſine ulla locorum deſignatione recenſeat, ſignificare videtur, eas intra diœceſim & ordinariam ejus ſtationem eſſe geſtas, & quidem annis* ſere viginti & quinque; *unde tempus colligas, quo, relicta Matiſcone, Trecas redieris, perpetuo manſurus. Fuerit ergo Matiſconæ biennio circiter, ab anno* 453. *uſque ad initium fere anni* 455. *nam inde uſque ad obitum ejus, ſive annum* 479. *diem* XXIX. *Julii, anni ſunt* 24. *& medius, hoc eſt* fere viginti & quinque. *Ita certe auctorem hunc veterem intellexit omnino & expoſuit, qui Vitam ex eo ſecundam adornavit, cap.* 3. *num.* 49.

In ea eſt; ad obitum permanſit.

78 *Ea vero, quæ intra annos illos* 25. *accidiſſe narrantur, ad ſua quæque deſiuta tempora reducere, nec promptum eſt mihi, neque operæ pretium. Miror vero, cum Conſinetum video ad illos reducere, quæ modo de utroque Sanctli receſſu dicta ſunt: ceuſeo enim, illum abiiſſe primum in Latiſconem anno quarto ante obitum ſuum; in quo ſane & ſuo auctori re-*

B *fragatur & noſtro: utraque enim Acta id aperte narrant factum eſſe ſtatim atque urbem ab Attila deſenderat. Et de noſtris Actis vetuſtioribus res eſt evidens, ipſo fatente & carpente Conſineto; de recentioribus vero, quæ ſecundo loco dabimus, quæque Conſinctiana quodammodo dici poſſunt, quod ea ipſe & ſequi ſe profitetur & illuſtrare, non eſt, quod aliter ſentire quis poſſit; ſive ordinem narrationis attendat, ſive, quam adſtruunt, ſecedendi cauſam: hanc enim cap.* 3. *num.* 46. *duplicem ſtatuunt; primam*, ut ſe arctius implicaret vocationibus divinis; *alteram*, ut turmas civium, CAUSA SUÆ LIBERATIONIS EUM COLENTIUM, DESERERET. *Credo, an id cives illi anno demum a liberatione ſua primo ac vigeſimo inceptaſſe credendi ſunt; an potius celeute adhuc, ut ita dicam, beneficio? Hæc ſufficiant ad convellendam optimi viri ſententiam, nulla alioqui auctoritate munitam. Quæ vero in Actis nulla ſit mentio litterarum intra idem tempus a Sancto ſcriptarum, non poſſum, quin epiſtolam ejus illam hic repræſentem, qua ſupra* §. 2. *num.* 21. *monui,*

C *gratulatum fuiſſe S.* Lupum *S. Sidonio Apollinari de ſuſcepto recens epiſcopatu circa initium anni* 472. *eſt enim & unicum proprie & Viro tanto dignitſimum monumentum: nam alia epiſtola, de qua paulo ante meminl, ipſi cum S. Euphronio communis fuit. Sic igitur ſanat apud Acherium in Spicilegio recuſo tom.* 3. *pag.* 302.

Gratulatur S. Sidonio Apollinari

LUPUS DOMNO PAPÆ SIDONIO.

79 Gratias ago Domino Deo noſtro Jeſu Chriſto per ſpiritum ſanctum, qui te, cariſſime frater, in hac generali titubatione & preſſura dileciſſimæ ſponſæ Eccleſiæ ſuæ ad ejus ſuſtentationem & conſolationem in ſacerdotem vocavit, ut ſis lucerna in Iſrael; & ſicut ambitioſos honores mundanæ militiæ cum ſumma laude exequutus es, ita militiæ cæleſtis operoſa munia & humilia miniſteria, ipſo adjuvante Chriſto, alacriter percurras; nec retro, ad aratrum applicata manu, pigritantium agricolarum more, oculos convertas. Tu imperatorios apices per glorioſiſſimas affinitates proxime conſequutus es; tu trabeales ornatus ſplendidaſque præfecturas, & quidquid irrequieta deſideriorum ſeries ſibi beatius in ſeculo poteſt fingere, honorificus & inter ſtreperos plauſus exercuiſti. Mutatus eſt ordo; & in domo Domini apicem attigiſti, qui non in exuberanti mundani faſtus fulgore, ſed in maxime infima mentis depreſſione, & humili reſupinati cordis abjectione pertractandus eſt.

80 Qui olim conabaris natalium decora additis honoribus ſuperare, nec credebas, homini ſufficere, ſi ceteris par eſſet, & pares non tranſgrederetur, in eum ſtatum deveniſti, in quo, licet ſuperior, nulli te debes ſuperiorem reputare: minimo ſubditorum tuorum ſuppoſitus, eo plus eris honoratior, quo te humilitas Chriſti accinget; & eorum plantas oſculaberis, ſupra quorum capita pedes tuos olim collocare dedignabaris. Iſte profecto jam tibi labor incumbit, ut ſis omnium ſervus, qui videbaris omnium dominus, & aliis incurveris, qui ceteros conculcabas, non quia eras ſuperbus, ſed quia dignitatum præteritarum majeſtate, ne dicam vanitate, tantum tibi ceteros antecedendum erat, quantum tibi modo præ ceteris eſt recedendum. Fac ergo, ut nunc ingenium tranſferas ad divina, qui tantum valuiſti ad humana. Colligant plebes tuæ ex ore tuo ſpinas de capite Crucifixi, qui ex verbis tuis colligebant roſas de pompa mundiali; & capiant de eloquio ſacertis verba diſciplinæ cæleſtis, qui capiebant de eloquio dominantis normam diſciplinæ civilis.

D AUCT. P. B. *anno circiter* 472.

81 Ego quidem, qui te tantum amavi cum ſequentharis ariditatem ſeculi, quali menſura putas jam amare ſequentem ubertatem cæli? Jam deliber, & inſtans eſt reſolutio mea; ſed non putavero reſolvi, qui licet ſolutus, in te vivam, & te in

dignitatem epiſcopali.

E Eccleſia relinquam. Gaudeo exui poſtquam Eccleſiam induiſti & te induit Eccleſia. Macte, amicitia vetuſte, ſed fraternitate recens. Supprimit poſtremus titulos antiquos: nihil eſt, quod hodie velim de præterita meminiſſe dilectione, quando moderna dignitatia & firmiorem facit eſſe caritatem & tenaciorem. O ſi Deus vellet, ut te amplecterer! Sed in ſpiritu perſicio, quod non poſſum in corpore; &, præſente Chriſto, non amplius reipublicæ præfectum veneror & oſculor, ſed Eccleſiæ, qui mihi filius ætate, dignitate frater, & meritis pater eſt, Ora pro me, ut in Domino conſummatus, opus, quod in junxit, conſummem, & in eo tandem impleam tempora, quæ reſtant, qui tot & tanta (Væ mihi!) his, quæ non debui, implevi; ſed apud Dominum miſericordia. Memor eſto mei.

82 *Qui hanc epiſtolam legeris, fallar, niſi mecum impenſe doleat jacturam tot alterum, quot ab eo ſcriptas fuiſſe colligimus ex Sidonio; dum illum facit eccleſiarum omnium in rebus dubiis conſiliarium, in adverſis conſolatorem. Juvat tamen vel ſamæ loquentem audiviſſe Sanctum, ut inde penitius ejus indolem ſpiritumque noverimus. Ceterum ex hujus epiſtolæ parte poſtrema facile eſt conjicere, grandævum, eum*

Moritur anno ætatis 96. ab ejus ſcriptas Chriſto 479. XXIX. Julii,

F *hanc dictaret anno* 472. S. Lupi *ætatem; ob quam videtur etiam a Sidonio ſupra cum S. Jacobo comparatus, qui anno ætatis nonageſimo ſexto martyrium feciſſe creditur. Cum igitur poſt hæc annis inſuper ſeptem vixerit, minime mirum videri debet, quod illum ſupra* §. 4. *num.* 45. *natum dixerimus anno Chriſti* 383. *atque adeo Jacobi longævitatem vivendo adæquaſſe: obiit enim, ut ibidem ex vetuſto codice notavimus, ætatis ſuæ anno nonageſimo ſexto, expletis ab Incarnatione Domini quadringentis ſeptuaginta novem annis, imo ipſo illo anno Chriſti* 479. *die* XXIX. *Julii felicem ejus ad Superos tranſitum contigiſſe ſtatuunt poſt Baronium ceteri fere omnes: nec vero differri ulterius poteſt: cum juxta utramque Vitam & Martyrologos* §. 1. *n.* 1, *& 2, ætatis vexerit eccleſiam Trecenſem annis* 32. *qui ab exeunte circiter an. Chriſti* 426. *etiam complete numerati, ultra annum jam dictum* 479. *non excurrunt; ſi vero mutilos aliqua parte accipias, in anni præcedentis menſe Julio cenſiſtes. De epiſcopatu*

A AUCT. P. B. *patu autem tum diuturno nemo eſt, qui dubitet; quandoquidem epiſtolæ ſuperſunt S. Sidonii Apollinaris ad eum datæ, altera epiſcopatus ejus anno quadrageſimo quinto vel ſexto, altera quinquageſimo vel ſequenti; ut §. 2. vidimus.*

non ſolus, 83 *Ex his collige, falſum eſſe, quod ait auctor Vitæ ſecundæ cap. 6. num. 61. obiiſſe* S. Lupum, Anaſtaſio tenente monarchiam regni; *quod & ſupra obſervavimus §. 4. num. 45. Deinde, erraſſe etiam epiſcopos illos, qui anno Chriſti 845. Meldenſia concilium celebrantes, canone 73. adſcripſerunt* ſancto Lupo Trecaſſenorum epiſcopo *canonem trigeſimum concilii Aurelianenſis tertii; quod anno 538. non a Trecaſſeno (jam annis 59. vita functo,) ſed a Lugdunenſi Lupa coactum fuerat: id quod mirum eſt, neminem obſervaſſe ante Sirmondum noſtrum. Atque hæc ad illuſtranda Antiſtitis noſtri, dum hic fuit, Acta præcipua ſufficiant. nam quæ numeris momenti ſunt, ad annotata remittimus. Supereſt nunc, ut de miraculis, quæ jam cælo exceptus oſtendit, pauca dicamus; cum de iis nemo Vita quid memoret.*

B §. VIII. Miracula S. Lupi poſt obitum facta.

Ex innumeris miraculis pauca ſigillatim ſcripta.

I *Numerabilia ac prodigioſa fuiſſe* S. Lupi, *jam fonte bonorum omnium in cœla fruentis, erga clientes ſuos beneficia, dubitare non ſinunt, quæ paragrapho primo de cultu ejus diſſeruimus tum num. 3. ubi luculentum eſt pro ſecula ſexto S. Nicetii teſtimonium; tum num. 16. nam quæ ibi de eccleſia ejus nomine erecta dedicatiſque notavimus, ſine aſſiduis miraculis vim fingi poſſunt accidiſſe. Eadem vero ut perpetua ſerie continuari oſtendat Conſinetus, hæc tradit in notis ſuis ad caput 48. Vitæ Ms. etiam nunc obſervari Trecis:* Genitrices, *inquit*, ſeu nutrices ſtatim poſt collatum infantibus ſacri Baptiſmi ſacramentum, prolem ſuam aut nutritium ad fanum S. Lupi ſiſtunt. Ibi ſacerdotes, ritu ubique recepto, S. Lupo Collectas, & alias preces fundunt, quibus, in modum exorciſmi cujuſdam, infantis corpuſculum contra adverſas valetudines jo virtute Chriſti & meritis ſanctiſſimi Tutelaris munitur. Quibus peractis, ad majorem patrocinii cautelam, catalogo cuidam inſcribitur infans, quo
C ſub Sancti auſpiciis vivere certius teneatur. Subinde quovis morbo laborent ſive pueri, ſive adulti, ad S. Lupum undequaque accurritur; cujus patrocinii juvamen ſæpe experiuntur. Si typo (*id eſt morbo comitiali, aut ſimili convulſione*) corripiantur infantes, quæ adeo ſæva eſt, ut humanis careat remediis, adeoque medico cæleſti indigeat, divi Lupi expoſcitur patrocinium; quæ cum ſæpius illius meritis depellatur, S. LUPI TYPUS vulgo appellatur.

Pœnitio & vindicta blaſphemi. 85 *Mirum erga, tot ex prodigiis tam pauca litteris ſigillatim eſſe commendata. Plura nos certe non invenimus, quam quæ modo ſubjicientur. S. Gregorius ap. Turonenſis lib. de Gloria Confeſſorum cap. 67. hoc refert:* Lupum antiſtitem apud Tricaſſinorum Campaniæ urbem ſepultum, nulli habetur incognitum: ad cujus baſilicam Mauri cujuſdam ſervus, negligentia admiſſa, confugit: frendens vero dominus ejus, de veſtigio proſecutus, ingreſſus baſilicam, nec oratione proſtratus, blaſphemias in Sanctum evomere cœpit, ac dicere: En tu, Lupe, ſervum meum auferes? Et propter te non licebit mihi in eum ultionem debitam exercere? Et injecta manu ſervum trahere cœpit, dicens: Non mittet hodie hic Lupus manum ſuam de ſepulcro, ut eruat te de manibus meis. Hæc dicente miſero, exemplo lingua, quæ in Sanctum blaſphemias effudit, divinitus obligatur; atque mutatus (*al.* mutus) homo debacchare cœpit per totam ædem, dans mugitum ut pecus, ſermonem ut homo ooo proferens. Cumque hæc ſuis nuntiata fuiſſent, adprehenſum duxerunt ad domum ſuam. Uxor vero ejus multa munera io baſilicam poſuit; ſed hic tertia die cum gravi cruciatu vitam finivit. Quo defuncto, mulier quæ dederat, recepit; ſervus tamen permanſit ingenuus.

incendia exſtincta anno 1524 & 1130. 86 Oculis quoque omnium ſpectabilem ſe præbuit virtus ſacrarum S. Lupi reliquiarum ac beoigna Patroni hujus protectio, *inquit*, ex Chronologia S. Lupi ſub abbate vigeſimo octavo *Conſinetus in Vita Gallica Ms. cap. 18.* anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto, die xxv. menſis Maii, quando urbis Trecenſis pars media flammis correpta fuerat, quibus eccleſiæ ſeptem deflagrarunt, ædeſque ter mille & ultra io cineres redactæ ſunt, idque boris non amplius decem: tum enim producta ad urbis meditullium, ubi jam quoque incendium ſurebat, S. Lupi lipſaotheca, ſubito ad hujus depoſiti pretioſi conſpectum E ignis conquievit. *Pluribus hæc eadem narrat laudatus antea Deſ-Guernois fol. 417. verſa; qui & aliud addit ejuſdem urbis incendium anno 1530. die* iv. *Maii, ſimili prorſus modo exſtinctum, niſi quod non ſolius tunc* S. Lupi, *ſed ſanctarum inſuper Heldis & Helenæ corpora prolata fuerunt; quorum proinde ſimul omnium meritis adſcriptum hoc fuit tamquam commune prodigium.*

ſubita blaſphemi pœna 87 *Narrat Thuanus Hiſtoriarum ſui temporis tom. 5. lib. 99. pag. 86. infelicem Calviniſtarum ad opprimendam anno* 1500. xv. *Kal. Octobres, feſto S. Lamberti, urbem Trecenſem, quæ tum fœderatis parebat, expeditionem; ſed quia iſtic nonnulla diſſimulat, rem eamdem ex majorum traditione Conſinetus in notis in Vitæ Ms. caput 40. ad Sancti noſtri gloriam ita referendam exiſtimavit:* Die, *inquit*, ſupradicto, qui eſt xvii. Septembris, cum ab adverſariis religionis Tricaſſes timerent (a quibus & abhorrent,) obſeratis ea de cauſa portis omnibus civitatis, pretioſum S. Lupi caput, in elegante theca recluſum, cum per vicos in publica ſupplicatione, adſtantibus omnibus ordinibus, ut aſſolet, deferrent; dumque cives omnes, F ipſi quoque ſtationarii, ſupplicationi adeſſent, & vota ſua ex præcordiis ſuoderent, regiis copiis aditus io civitatem patuit. Interim eorum dux quidam ſceleratus, qui ad arcam uſque medius inter copias perrexerat, impie Sanctorum reliquias irridens, exprobrabat his verbis: Heu, heu Tricaſſes, quid vobis proſit Lupus veſter & motiones, modo vobis erit experimento! Sanctum Paſtorem noſtrum intelligebat impius ille & aliorum Sanctorum innumeras exuvias, quas ſpe jam deprædabatur. Vix blaſphemiæ verba illa protulit homuncio, cum ſubito ſcloperi ictu multatus interiit.

& urbis Trecenſis liberatio anno 1590. 88 Inde vero plebeii, in vindictam impietatis Sanctorumque defenſionem acriter commoti, copias omnes forti animo delcot, ſpoliaque adverſariorum, & victoriæ inſignia ad S. Lupi aras, quibus gratias benigno liberatori rependerent, appenderunt. Dies autem prædictus xvii. Septembris deinceps feſtus atque ſolennis in honorem S. Lamberti ſanctique Lupi in hujus eccleſia celebratus eſt. Sed ad hæc uſque tempora rex Chriſtianiſſimus grati in Deum animi penſum, ob perpetuum

A um exhibitæ ſibi obedientiæ monumentum ſolennes haſce publicas ſupplicationes inſtituit feria tertia majoris ſeptimanæ. *Hæc ille, quorum fidem penes auctorem eſſe volumus. Videtur certe quid ſimile ad eundem annum indicare Deſ-Guerrois fol.* 423. *verſo*; *nam* eodem, *inquit*, anno, die XVII. Septembris Trecæ per inſidias ab hoſtibus occupatæ ſunt, qui usque ad medium jam urbis pervenerant, quando, Dei magis ac Sanctorum tutelarium ſuorum virtute, quam viribus humanis repulſi ſunt.

Sanctio puella a morbo ea deco,

89 *Ilem Couſinetus in Vita* S. Lupi *Gallica Ms. cap.* 19. *ex Actis capitularibus abbatiæ ejus Trecaſſinæ, trium miraculorum teſtimonium profert authenticum, Actis illis die* XIX. *Octobris* 1641. *ne periret, juſſu Prioris inſerium; quod hic e Gallico verſum exhibeo*: Anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quarto Matthæus Le Febure, mercator cauponarius *, habitans Victoriaci Francici (*quod oppidum eſt Campaniæ ad Matronam fluvium*) filiam habebat annos ferme undecim natam, quæ morbo comitiali frequenter vexabatur. Monitus fuit dictus Le Febure unaque uxor ejus, votum oportere

* *marchand hoſtelin*

B fieri nomine S. Lupi Trecenſis, ac Trecas adiri ſuppliciter, curarique, ut Miſſæ ſacrificium offerretur: id quod fecit memoratus Le Febure, eo lecum adducens filiam ſuam, ſimul eum glore ſua: comitabatur vero etiam Nicolaus quidam Le Roux, uti & uxor dicti Le Roux mercatoris apud Victoriacum Francicum. Ubi Trecas pervenerat, curavit in eccleſia S. Lupi ad aram maximam celebrari Sacrum, cui & ſupradicti aſtiterunt. Inſerea tempore Sacrificii dictus Le Febure animo neutiquam ad pietatem affecto jocari cœpit ac ridere, & imagines aſpectando per ludibrium quærere, quî vocarentur icones illæ. Peracto Sacro, proferebatur caput S. Lupi; hoc ille ut vidit, exploſit ſcilicet, & Vellem, inquit, ſanctum hunc Lupum habere domi meæ; eſſet mihi ſane perutilis: neque enim parum ex illo pecuniæ conflarem.

Et puerii ejus bloſphemi punitio;

90 Sanatur interim ejus filia, nec morbo deineeps illo tentata fuit umquam, quo antea laboraverat. Sed patrem, qui ad hæc riſerat, & caput S. Lupi ſibi donari per jocum optaverat, malum idem, quo conflictata fuerat filia, tertio circiter poſt menſe corripuit. Hoc autem ingruente, niſi propere quiſpiam ſuccurriſſet identidem, atque

C hominem agitaſſet, exſtinctus brevi fuiſſet miſer; (ut eventus te vera docuit: nam) eum die quodam Dominico mane eſſet in horto ſuo; veritus, ne ſe morbus invaderet, domum reverſus eſt, ubi mox correptus, pronus in lectulum vilem collapſus eſt; cumque adeſſet nemo, qui poſſet opitulari (nam ad Sacrum omnes exierant) ita, uti eecideat, exſpiravit.

Item alterius puellæ epilepſiæ, circa an. 1639.

91 Dicto Le Roux filiola fuit ſex tantum ſeptemve menſibus in lucem edita, quæ ſpaſmis ita frequenter afficiebatur, ut crederetur mortua. Duravit hoc malum uſque ad annum ætatis tertium. Tum vero dictus Le Roux recordari cœpit filiæ dicti Le Febure, quæ adeundo dicti S. Lupi Trecenſis eccleſiam liberata fuerat morbo comitiali: vosum ergo dicto S. Lupo & ipſe fecit; quo emiſſo, numquam amplius filiolam malo illo tentari deprehendit: & die vigeſima nona Auguſti anni milleſimi ſecenteſimi trigeſimi noni dictus Le Roux & uxor ejus Miſſam offerri curaverunt in honorem S. Lupi, præſente filia ſua. Quæ omnia ſupradicta memoratus Le Roux affirmat eſſe vera, & ſubſcripſit: Nicolaus Le Roux; adjecta nomini nota propria. *Hactenus inſtrumentum illud*: *neque quod ſigillatim de miraculis addamus, quidquam ſupereſt. Quare ad ipſa nunc Acta progredimur*; *de quibus monuimus ſupra* §. 3. D AUCT. B. P.

ACTA ANTIQUA

Auctore anonymo, ex codice Valcellenſi Ms., collato cum aliis Mss. & editione Surii.

BEatiſſimi & apoſtolici viri antiſtitis Lupi vitam ex aliquantulo enarrare operæ pretium eſt; quoniam in operibus laudum ſuarum multiplex materia dicendi conſurgit. Fuit namque ex urbe Leucorum *a* familiæ primus, Hebricio * genitus patre. Quo defuncto, Liſticio * patruo, æque familiæ meritis decorato, ſcholis traditur rhetoricis imbuitur * ſtudiis *b*. Quem deineeps adprime eruditum, per regionem eloquentis eloqui * fama vulgabat. Cui glorioſæ memoriæ Pimeniola, ſancti Clari * Areſatenſis epiſcopi germana, juncta matrimonio fuit: quæ juventutis annos ſenſuum maturitate conſervans, verecundiæ ſemper pudore flagrabat *c*.

f. Lupi patria, parentes, conjuges.

a

* *Ita* Epichiro * *al.* Alethachro

E

* *Bod. Mſ.* imbuencus

b

* *Bod* Aorentum eloquio

* *Sirm* Hilarii *cum al. Mſs.*

c

Conſentiente uxore ſit monachus Lerinenſis.

* *Bod.* meoris

* *Bod.* defunctus

* *Bod.* majori

d

* *al.* inſula Lyrinenſis

2 Septimo congugii anno, inſtigante Domino, ſe ad converſionem horſatu mutuo contulerunt. Tunc ille ſuperni ſpiritus vigore flammatus, transferens ad nitorem mentium * veſtis ornatum; relicto patrio lare, cunctiſque mundanæ cupiditatis nexibus deſtitutus *, evangelicę perfectionis exempla lectatur; virumque eximiæ claritatis & gratiæ ſplendore conſpicuum, ſanctum Honoratum alacri animo, majorem * virtute credidit expetendum, abbatem primæ habitationis *d* in ſolo Lyrinenſi *; cujus nempe inſtructione cervice ſubdita jugum dominicæ ſervitutis excepit, omnium vigiliarum abſtinentiarumque dogmatibus inſtitutus.

3 Quove * fidei calore regrediens ad oppidum Matiſconium, ut quæ ſibi remaoſerant, pauperibus erogando diſtraheret, ad urbis Trecaſſinæ illico pontificium raptus eſt. Cujus talia perfectionis fuere primordia, ut civibus ſuis viam ſalutis non niſi ſemper * prædicationibus aperiret, & imperiti populi ſenſus divina inſtrueret lectione. Clerum ſuum quoque, gratia præeunte, habenis juſtitiæ ſtrenue gubernabat.

deinde epiſcopat Trecaſſinæ.

* *Bod.* Quo ille

* *Bod.* conſidione

F

4 Poſt hæc cum eſſet ingenio pollens, clarus eloquio, ſanctitate præcipuus, tranſcurſo biennii tempore cum ſancto Germano, totius perfectionis & gratiæ ſpiritalis fama pleno, contra hæreſim Pelagianam, pravi * dogmatis fœdam, ad Britanniam commeavit, Qui uno ſpiritu juncti & pari voluntate concordes, terribilia oceani fluctus, temporibus hybernis inexplorate mari ſe committentes, orationis gubernaculo mitigabant: quippe inter undarum minas ad portum ſerenitatis advecti, virtutibus crebris adventus ſui nuncium præmittebant: namque mœnibus propinquantes, omnium excipiebantur occurſu: ubi ſignorum mirabilibus *, cunctis admirationi fuere: nam captus ab hominibus * fecientes, ægrotis medelam reddentes, palam ſpiritus nequam de obſeſſis corporibus propellebant: omnes enim * prorſus ad fidem Trecaſſinæ confeſſionis *e* ab errore populos adduxere, illo jam pene tota ex parte Britannia occupata *f*.

Cum S. Germano Britanniæ Pelagianæ mum eli. meant.

* *ſpem* pravit

* *Bod* aſſociantibus

* *Bod.* capturam hominem

* *al.* eniam

e

f

5 Inter hæc non longa poſt tempora *g* immineati-

g

EXMSA. A nentibus Hunis, quorum per Gallias ubique diffusus premebat exercitus; quippe cum diversa urbium loca simulatæ pacis arte temptaret, Trecalſinam urbem patentibus campis expoſitam, & armis immunitam & mare *, cum infeſtaret ſui agminis denſitate, ſolicitus piæ mentis Antiſtes, recurrens ad oota præſidia, ſola ad Deum intercelſione & prece depoſita, ſupernæ opis defendit auxilio: in cujus abſolutione totius diſcriminis compreſſit iocendia b. At ille feralis Attila & immitis, fidem ejus altiore ſenſu ſulcipiens *, pro incolumitatis ſuæ ſtatu, excreituſque ſui ſalute, ſecum indicit iturum; Rbem etiam fluenta viſurum; ibique eum dimittendum pariter pollicetur. Cui, de loco confeſtim ut revertatur, offertur; reditus non negatur, iter oſtenditur: nec minus pro ſe orandum ſupplicavit enixe, interprete Hunigaſio.

6 Regreſſus namque ſ ut vidit ſervorum diſperſionem & turbatum ad montis perfuginm Latiſconi expertus Olericio feſtinavit, ut illic transferret plebem, quam orationum ſuffragiis diſcrimini ſubjacentem inter excidia publica & hoſtilia arma defenderat. Ubi biennii tempnris ſpatium commanens, offenſus venientium carnate ſuorum, Matiſconii ſe cenſuit transfarendum: ibique eunti quædam mulier Aliſia k, proſtrata corpore in aggere publico paralytica, proclamavit: quæ mox, eodem orante, remedium ſanitatis adepta eſt.

Cui quidem degenti in prædio / Matiſconii, oblata ſibi eſt puella, hora circiter ſexta *: impulſu dæmonis muta: cui protinus ſigum crucis imponens, mediaque nocte ex more conſurgens, & pſalmorum decantatione peracta, invocato nomine Trinitatis, imperavit *, (&) reſtituit priſtinæ locutionis officium m,

7 Cujus e plurimis licet pauca perſtricta ſint, tamen videtur cum pietate qualitas replicanda u. Annis fere viginti & quinque o aſperi lectuli jacendi laborem ſuperpoſitus ſtabiliter ſuſtinebat p: cui indumentum noo niſi ſemper eilicium fuit: deinde unius tunicæ ſemper uſu contentus, in orationibus pervigil alternis noctibus perdurabat: biduanis jejuniis defatigato corpuſculo, juventutis incentiva proſternens, flectibus ora, futuris intentus, indefeſſe rigabat: jugi etiam diſtrictioni omne Sabbatum ſuperponens q, quam non niſi panis hordeaceus ſolvebat.

8 Nec ſacræ immemor Legis, cenſus ſuos in inopias pauperum tranſmigravit *, & in redemptionem tranſtulit captivorum; ſciens, eleemoſynis, cælorum regna poſſe mercari. Nam plnrimos ſæpe, quos detineri deſperationis incommodo reperiſſet, viſitatione celeri refovebat: inter quos ſcilicet cariſſimum * Claudium, filium ſpectabilis Germanianæ *, quem jam, deficiente vigore membrorum, vicinæ mortis pallor operuerat, io quo hiatus frigidi deſignabant robur extinctum: jamque exanime * intra hoſpitium corpuſculum *, orationi intentus, revocat * in morte compoſitum: refunditur in viſcera calor egreſſus; languentes venæ incipiunt motus admovere defectos: & ſpem vivendi oſtendit in faciem *: ſicque incolumen ſub ope Chriſti paternis reformavit affectibus *.

9 Nec minoris miraculi res eſt, uno eodemque tempore & aſibi extendiſſe virtutem. Nam elariſſima mater familias, germana ſancti ac venerabilis presbyteri Ruſtici, quæ letali dudum conſtringebatur defectione membrorum, cui membribus deem neque pes neque manus implebat officium, ab eo viſitari deſideravit: quem ad ſe intuens venientem, inter preces & * fletus admiſcens, palmas utralque tetendit, inqoiens: Si vis, potes me mundare *. At ille bis terque ad Deum in oratione procumbens, lacrymarnm imbre perfuſus, compellavit ægroram: quæ magna voce proclamans, ait, nihil ſe dolere; deſiſſe languorem. (Et) eui jam fuerat voluntas refectionis allata *, exemplo victus alimoniam flagitavit.

10 Illud ſingularis gratiæ beneficium, quod ei inter proceres ſeculi erat divinitus conceſſum, ſolicitudo memoriæ credidit retinendum: (nam cum ab omnibus gentium regibus ingens illi reverentiæ exhiberetur affectus; ſpeeialius tamen a rege Gehaudo r obedientiæ fuit honor impenſus: s) Nam Brionenſes t, videlicet quos Alemannorum quandam cepit immanitas, ſcriptorum ad ſui notitiam pagina * deſtinata, non cupiditate illectus, non præda hominum captus, non auri pondere nec pretio victus, ſed regia dignitate ſublimis, cunctos dempſit hoſtili ſervitio, nam * nimiæ dominationis acerbitate depreſſos, & velut devictus * raipnblicæ legibus, ſtatum, quem amiſerant, univerſis hujus abſolutionis & libertatis priſtinæ reparavit v.

11 *, Cui * rei geſtę elationem * poſteris tradunt præſentium exempla facturum * qui affuerunt * vera ex ſcholis ejuldem diſcipulorum virtutis exempla docuerunt: *, u nam cuncti inſignibus miraculis præminebant. Unde in ſanctum Pulthronium x, epiſcopum eccleſiæ Veredunenſis, curationum gratia prælucebat: ita ut religatis poſt tergum manibus dæmoniacis imperaret, & priusſenſum y perciperent, quam in collifionem ſuorum corporum cernui laberentur *. Sanctum Severum z Treviris ordinatum, primæ Germaniæ genibus prædicantem, Apoſtolorum non ambigimus ſocietati permixtum. Sanctum quoque Alpinum aa, Cahalaunicæ pontificem civitatis, reſplendentem prærogativa diutinæ ſaniiatis *, locis plurimis non ſilendum eſt quam ſæpe dæmonom purgator exiterit. Merito in tantorum præconiis *, Magiſtri laus glorioſa ſignatur.

12 In cujus fede dignus profecto antiſtes Camilianus bb mitæ probitatis * ſucceſſor electus eſt: nam glorioſæ memoriæ pontifex Lupus, ætate perfecta *, annis quinquaginta & duobus ſacerdotio functus, vitæ præſentis debitum complens, ſpiritum emiſit ad cælum, dignis in terra laudibus excolendus. Unde nunc nobis, quo ſublimis * evectus eſt, præſidium glorioſus impendat; præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt gloria & poteſtas per omnia ſecula ſeculorum. Ameo cc.

ANNOTATA.

a *De* Leucis *& eorum* urbe *adi Commentarium prævium* §. 4. *a num.* 44. *ubi & de familia Sancti plura diſſerumus; uti & de tempore, quo ſingula hic narrata contigerint.*

b *An ipſi puero traditus fuerit litteris imbuendus, an potius a patruo, ibidem diſcuſſum eſt num.* 51.

c *De* Pimeniola *atque hoc conjugio ſatis ibidem diximus a num.* 53.

d Primæ habitationis *dicitur abbas S. Honoratus; quia habitata non fuit inſula Lerinenſis, antequam ad eam acceſſit ac cœnobium in ea condidit Sanctus ille; quod proinde* prima habitatio *poteſt appellari. Vide Comm.* §. 4. *num.* 49. *Cetera, quæ hoc, & ſequente numero explicatione indigent, expoſita ſunt ibidem* §. 5.

e Ad fidem Trecaſſinæ confeſſionis; *ita diſertiſſimo*

Digitized by Google

A *ſiſſime codex Valcelleuſis*; *at Bodecenſis habet*, Ad fidem trinæ confeſſionis; *Accinctinus vero*, Ad Trinitatis fidem. *Sed quid hæc ad Pelagianos, quorum error non ſanctiſſimam Trinitatem, ſed Jeſu Chriſti gratiam oppugnabat? Videris hoc, apponor, Surius; adeoque ſtylum eliminde pro his verbis, quæ forte in ejus Mſ. legebantur*, Ad fidem trinæ confeſſionis, *reponenda cenſuerit iſta*, Ad ſacræ fidei confeſſionem: *& recte quidem, ſi hanc elimationem non de judicio ſuo, ſed ex alio quodam antiquo monumento prompſiſſet. Nos id præſtari poſſe exiſtimamus, apponendo aliis codicem Valcelleuſem, atque adeo legendo*, Ad fidem Trecaſſinæ confeſſionis. *Certum eſt enim ex Conſtantio in Vita S. Germani*, ex Britanniis directam legationem Gallicanis epiſcopis nuntiaſſe, Pelagianam perverſitatem in locis ſuis late populos occupaſſe; *ob eamque cauſam in Gallia* ſynodum numeroſam collectam fuiſſe, *in qua delecti ex omnibus ad ceſtirpandam apud Britannos hæreſim Pelagianam, in hac utique ſynodo damnatam iterum & catholica confeſſione redargutam, fuere SS. Germanus & Lupus. Eam nec* confeſſionem *ab auctore noſtro deſignari putamus, & appellari* Trecaſſinam, *quia ſynodus illa in urbe*

B *Tricaſſina collecta fuerit; adeoque hic ejus locum indicari, quem quia non aſſignaverat Conſtantius, qui de ſynodo illa ſolus meminerat, eruditi hactenus ignorarunt.*

f *Mſs. Bodecenſe & Accinctinum interpolata hic ſunt: primum ſic habet*: Omnes etiam populos prorſus ad fidem trinæ confeſſionis ab errore antiquæ perverſitatis abduxerunt. Itaque jam tota Britannia fide Chriſtianæ religionis fuerat occupata. *Alterum vero ſic*: Talemque Dominus in eorum occurſum gratiam tribuere dignatus eſt, ut .. gentem pravo dogmate deceptam, ad Trinitatis fidem & religionem Catholicam revocarent, & ad urbes illarum regionum propinquantes, multorum ſigna miraculis radiarent. Nequam ſpiritus de obſeſſis corporibus fugabant, cæcorum lumina reſtituebant, & omnibus viam ſaluris oſtendebant. Fruitque a Domino inſpirata gratia io itinere, & felix peregrinatio in opere. *Hæc omnia multum a ſimplicitate tam codicis, quem ſequimur, quam illius, quem polivit Surius, diſtant.*

g *Ad Commentarium §. 5. num. 65, & §. 6. ab initio.*

h *Bodecenſe Mſ. habet* incendium; *quod hic pa-*

C *tes accipi figurate ad figuficandam diſcriminis magnitudinem præſentiamque.*

i *De hoc loco in Mſs. noſtris corruptiſſimo conſule dicta in Comm. §. 6. num. 70. & ſeqq.*

k *Surius legit*, juxta Aliſiam; *Bod. Mſ.* juxta baſilicam, in qua orare conſueverat, *quæ videntur interpolatoris eſſe. Eſt autem* Aliſia, *vel* Alexia, *ſeu potius* Aleſia, *olim urbs, nunc vicus in ducatu Burgundiæ, una tantum leuca diſtans Flaviniaco; adeoque Trecas inter & Matiſconem; de hac plura Valeſius in Notitia Galliæ.*

l *Bod.* in eodem caſtello, *Tillemontius innuit, hoc prædium etiam tum ad Sanctum pertinuiſſe, tamquam patrimonii olim ſui reliquias; ſed nihil video, unde id poſſit colligi. Adi etiam Commentarium §. 6. num. 75.*

m *Hujus narrationis conſtructio paulo nitidior eſt in Bodec. Mſ.; res tamen narrata non differt.*

n *Locus hic admodum obſcurus eſt, ut prima fronte naſcas, referendane ſint, quæ ſequuntur, ad præteritum tempus, an ad futurum; imo ad præteritum potius referri dicas in Mſs. Bodecenſi his verbis:* Licet pauca de plurimis ſtrictim & compendioſe D dixerimus; videtur tamen non incongruum, ut EX MSS. vitæ ejus qualitatem AB EXORDIO replicemus. *Aliter tamen videtur legiſſe Surius; aliter auctor Vitæ ſecundæ; aliter exigit rerum ordo & adjuncta; ut in Commentario dictum eſt §. 7. num. 76. & ſeq.*

o *Sic habent omnia Mſs. noſtra tam primæ quam ſecundæ Vitæ, ut & Vincentius Bellovacenſis, contra Surium, qui ſcribit*, annis plus minus viginti.

p *Bodecenſe*: Expers lectuli, jacendi laborem ſuprapoſitus tabulæ ſuſtinebat; *& fere conſonat Bellovacenſis & Surius: Accinctinum habet* tabulam lapideam, *uti & auctor Vitæ ſecundæ.*

q Superponere Sabbatum jugi diſtrictioni, *idem eſt ac Sabbato quolibet jejunium ſolito ſtrictius ac ſeverius obſervare. Vide Cangium ad vocem* Superpoſitio. *Bodecenſe habet*, Jugem etiam diſtrictionem omni Sabbato ſuperponeos.

r *De* Gebaudo, *vel juxta Surium* Gebavulto, *aut* Gibuldo, *vel* Gibaldo, *Alamannorum per hæc tempora rege, agitur quoque in Vita S. Severini Noricorum apoſtoli ad diem 8. Januarii, pag. 491.*

s *Quod uncis hic eſt incluſum, accipere coacti ſumus ex Mſs. Bodecenſi, quia Valcelleuſe nullum ſenſum offert, ſic habens*: Quippe cum hominibus E gentium regibus eidem reverentia ſervaretur, affectibus ſpecialius arrigebat vultu (*forte pro*, tamen a Gebavulto) obedientia (*forte* obedientiæ) fuit honor impenſus.

t Brioneoles *etiam legit Surius; cetera Mſs. etiam Vitæ ſecundæ*, Brigonenſes. *Sed eadem, opinor, utriuſque nominis ſignificatio eſt. Erant autem* Brionenſes, *qui pagum Brionenſem alterutrum (nam duos iſtic fuiſſe docet Valeſius in Notitia Galliarum) in Campania Gallica incolebant. Tillemontius hæc putat referri poſſe ad* Breones, *ſeu Briones, qui ad Vindelicos pertinuerunt juxta Cellarium in Notitia orbis antiqui tom. 1. pag. 335. & ſeq.; verum de pricribus hunc locum explicat auctor Vitæ ſecundæ cap. 6. num. 55. Tum hic* Brionenſes *appellantur, non* Briones.

v *Senſus videtur eſſe: Gebavultus reparavit eis ſtatum, quem nunc obtinent Brionenſes per illam regis abſolutionem, & quem olim obtinuerant, antequam capti fuiſſent. Bodecenſe Mſ. habet*: Statum, quem amiſerant univerſi, libertati priſtinæ reparavit.

u *Hic textus incluſus aſteriſcis ** eſt corruptus ille, de quo dixi in Commentario §. 3. num. 35. Ego* F *ſic reſtituerem atque interpretarer*: Cujus rei geſtæ relationem poſteris traduot præſeorium exempla factorum, hoc eſt præſens hæc mea Actorum S. Lupi deſcriptio: quod autem hæc vera fuerint, docuerunt exempla virtutis, id eſt ſanctitas & miracula diſcipulorum, qui ex ejuſdem ſchola prodierunt: nam *&c. Accinctinum Mſ. ſic refert*: Cujus rei gratia & relatione in præſenti tempore exempla Viri Dei oſtenduntur manifeſta: quæ fuerunt autem ex ſcholis ejuſdem diſcipulorum virtutes, exemplo & operibus docuerunt; & cuncti io multis miraculis &c. *Bodecenſe vero ſic*: Non ſolum autem ille beatus Antiſtes multis virtutum inſignibus celebris fuit; verum etiam diſcipuli ejus miraculorum fulgore ubique præminebant.

x *De* S. Pulchronio *ſeu* Polychronio *actum eſt, iterumque agi debet die 17. Februarii.*

y *Id eſt effectum imperii; quo pronde præverte-re ſolebat impetus illos, quos, cum expelluntur, exerunt plerumque dæmones, allidendo ad terram energumenos. Hunc locum elarierihus verbis expli-*

A explicatum citat Hugo Flaviniacenſis in Chronico Virdunenſi, ubi agit de hoc Sancto, apud Labbeum in Biblioth. Mss. libb. tom. 1. pag. 84.

EX MSS.

z De S. Severo ep. Trevir. agendum erit 15. Octobris. Quod autem hic dicitur in Germania prima prædicaſſe, id non ſignificat, Treviros ad Germaniam tum pertinuiſſe cis-Rhenanam, ſive primam ſive ſecundam (nam Belgicæ primæ attributi fuerunt;) ſed quod labores ſuos apoſtolicos ad primam ſeu ſuperiorem Germaniam præcipue extenderit; ſicuti & ad Britannos extendit, qui multo minus ad eum ſpectabant, quam prima Germania; cum utraque Germania cis-Rhenana, totaque Belgica ſedi Trevirenſi metropolitico jure olim paruerint; teſte Carolo a S. Paulo in Geographia ſacra ultimæ editionis pag. 136. & ſeq.

aa De S. Alpino agemus die 7. Septembris.

bb De S. Cameliano S. Lupi ſucceſſore egimus die 28. hujus menſis.

cc Minuſculas exemplaris hujus a Bodecenſi diſcrepantias, ut quæ ad rem nihil facerent, conſulto hic illic negligendas putavimus.

B

ACTA RECENTIORA

Auctore anonymo, ex Ms. Ultrajectino S. Martini, collato cum codice noſtro membraneo ſignato P. Ms. 14. & ſuppleto ex aliis.

CAPUT I.

S. Lupi natales, educatio, nuptiæ, vita monaſtica, electio ad ſedem Tricaſſinam.

C

t. S. Lupi patria, & genus regium. * Conſtat legit diſtracto

a b

SAnctus Domini confeſſor Lupus, vit omni mentis probitate conſpicuus, & æterno Regi ſacerdos dilectiſſimus, in urbe Lucorom, quæ nunc deviato * vocabulo Tullum vocatur, extitit oriundus, parentibus linea regalis exortus propaginis, propagatis regio ſtemmate (vel ſtigmate a) in pago Britannico pollentibus b. Pater ejus, Epyrichus nomine nuncupatus, majorum ſuorum nobilitate fuit opulentiſſimus. Qui Puerulus bonæ indolis io ipſis infantiæ cunis altur lacte ſuper-næ traditionis. Sed vix percurrerat gemitus infantiæ, cum mors inevitabilis ipſum viduat genitore. Quo mortis retibus irretito, Puer quidam * facie tenus, fomitem ſapientiæ ſitiens, oppido debriandus litteris patruo traditur, Aliſtichio vocabulo, tam ſeculi dignitate quam philoſophiæ diademate decenter ornato.

* ac. quidem?

avultio, forma, vir beatus,

2 Hic Puer lagaciſſimus inniſens thelauro prudentiæ obedienti ſervens aure, adeptus eſt eam mirificiſſime: in ſeptiformis enim philoſophiæ artibus ſic excellebat præ ceteris coævis omoibus, ut quaſi ſol deputaretur inter ſodalium fidereos cœtus. Nec latuerunt eum philoſophorum callida argumenta nec poetarum grandiſona figmenta, nec divinæ auctoritatis allegorica myſteria: quia ibi in diſcendo nulla mora eſt, ubi Spiritus Sanctus doctor adeſt. Sicque nobilitabatur hinc dogmatis regimine, illinc ſanguiois generoſitate, ut famoſus jam in omnium haberetur ore: erat eoim omoi morum honeſtate redimitus, corpore formoſus, animo benigous, eloquio gratioſus, omnia ſolerti conſiderans oculo, fluxa vitiorum præſtigia * virtutis calcabat calcaneo, & virtutum culmina aſcendebat conamine ſummo.

D

* imo præſtigias hoc ſæc.

3 Hunc igitur liberalibus litterarum rivulis propinatum, parentela titulis inſignita nobilitatum, in aula Germani, tunc ducis, poſtea vero Autiſſiodorenſis epiſcopi, ſtudet decenter admiſſume: quem excipiens dux ſinn placidæ dilectioois, intima ſui aoimi credidit ei plus reliquis: nam hioc ſuppetit ſanguinis generoſitas, illinc docti animi leonias: adeſt & ſodalium amor inextricabilis; quorum ſic obſequebatur ſtudiis, ut laus ejus omnibus eſſet amabilis. Igitur epheborum pudice exemptus ſervore, cum juveoilis ætatis juveneſceret maturitate & videretur habere modum ſoæ vitæ, nuptiarum ſponſalia ſuadent parentes eum celebrare. Aſſenſum præbet eorum ſuaſioni, non ardore explendæ libidinis, ſed teſtimonio celandæ caſtitatis. Quæritur diverſarum terrarum provinciis, quæ ejuldem nobilitatis inveniretur digna accubitare ipſius thalamis.

t t. conſenſatio in aula D. Germani, rum ducis

e

E

4 Ioveniunt tandem puellam, ſancti Hilarii Arelatenſis epiſcopi germanam, nomine Pinioolam *. Hanc igitur corpore formoſiſſimam, morum, majorum oobilitate præſtantiſſimam, ſaoctitate fratri ſuo comparandam, ſibi caſtam vendicat ſponſam. Nec tamen enervat petulans libido animum pudicitiæ deditum; ſed caſtimoniç dat locum; quia fervebat vena caſti aoimi de ſola lampade Chriſti, ſecuodum dictum Apoſtoli, uxorem habens erat tamquam non habens: ardebat enim in beatiſſimo Tirone amor caſtitatis, ſicot enucleavit exbibitio operis. Ad ſufficientiæ etiam terrenæ complcodam plenitudioem, eum ſibi procerum multitudo & gentium plebe elegerunt Comitem; ut qui rhetorica affluebat facuodia, & eallebat (quomodo) dicendo vel taccndo ſcientiæ ſuæ moderamine moderaretur commotæ plebis jurgia d.

Caſta quæ puta, & alia quitas Geomitri. * Conſta. Pinioolam

d

5 Orbita ſolaris jam ſeptenot annos irradiaverat atvis ex quo celebraverat ouptias caſtæ conjugis, cum, ecce, tempus adveoit, quo diu delibetats complere ſtuduit: ardei enim relinquere Comitatum, trienoio jam admioiſtratum; ardet exonerare mentis eollum onere terrenarum curarum; ardet caſtæ conjugis a ſe repudiare matrimonium; quo curis ſeculi omnino expeditus, ſoli Deo vacare poſſit liberius, ot & ſine uxore manens, cogitet tantum quæ Domini ſunt, quomodo placeat ipſi. Siodet activam vitam, quæ turbatur ergn plurima, poſtponere; & cootemplativæ, cæleſtibus vicinæ, eulmen attingere: ſuſpirat centeſimam virginitatis a Domino accipere coronam. Unde ſtatim pudicæ conjugis parvipendit aperte diſſimulatam copolam; anhelat virtutum perfectioooem adipiſci. Unde & Comitatum ſuum Germano reddidit duci, & renuotiat omnibus, quæ poſſidet, propter oomen Chriſti.

t t t. poſt annos 7. viduitatis conjugi & ſocio,

F

6 Relictis itaque patriis laribus, & prædiorum magnitudine illimitatis jugeribus, & totius mundanæ cupiditatis tuptis nexibus, Domini ſecutus diſciplinam, poſt regni militiam, moonachicam elegit vitam; & velut alter Abraham, exiens de terra & cognatione ſecularium negotiorum; adivit egregiæ ſaoctitatis virū & gratiæ Dei ſplendore cooſpicuum, ideoque cunctis honorandum,

ut monachum ſe duxit apud Leviniacenſes;

oo-

A nomine Honoratum, qui abbas ſummæ parſimoniæ & arctiſſimæ vitæ præerat primæ habitationi Lirinenſis inſulæ. Caput etiam ſequebantur membra, id eſt monachi, Dei æmulatione æmulantes abbatis miranda opera, & ejus formæ imprimebant omnia ſua.

*obi animis aliqua objectabus; * conſtruxerat*

7 Ibi Miles Dei ſeculi depoſuit prætexta * (ſeu præcepta) induens ſe ſanctæ regulæ eucullam; impoſitoque collo ſuæ mentie Chriſti jugo, monitis utilibus abbatis aurem accommodat cordis, ſubjungens facta ampliora dictis, mortuus mundo, vivens vero Chriſto; nullumque finit tempus præterire vacuum ſalutis labore, ſed ſemper aut obedientiæ inſudat laboribus, aut ſine intermiſſione orationum lucubrationibus, aut ædificabilium ſermonum inſiſtit ſeminibus. Fit cunctis exemplar & ſpeculum, a quo reſultat omnie lux imitandorum operum. Secundum dictum Apoſtoli, ejus converſatio erat in cælis. Sed tameo aullus eſt ſcriptorum, qui explicare poſſit commercia ejus virtutum: unde, cum coojiciatur ex iaclitis ejus miraculis, cujus converſationis fuerit, tam hic B quam reliquis locis, pauca carpentes de multis, eorum aliquanta inferemus paginulis.

quæ & alia cum manifeſtius Maſſiconem obi.

8 Igitur agoniſta Dei Lupus, ubertate omnium virtutum ubertim vigoratue, & omni auſteritate monaſticæ vitæ aſſuetus, cum jam arctam viam, quæ ducit ad vitam, deleſtabili curreret corde, ipſinſque curſum remorari nullo modo valerent mundi illecebræ; ne tantum lumen unius clauſtri occulerent latebræ, a cœnobio prædicto recedit, Dei providentia diſponente, & ad urbem Maſtico- *pro Maſſiconem* nem * pervenit, eumdem eadem præeunte, non quaſi propoſiti deſertor, & mundi, jam ſibi crucifixi, repetitor; ſed biat ire de virtute in virtutem, & contempleri Spiritus ſancti diviſionem, ut in multis diffuſam in ſui unius cordis theſauro qua lervaret * virtutum ſummam, & velut apis ar- *an obſervaret?* gumentoſa, diverſorum locorum floridas conſuetudines decerperet, quas in mellitorum operum dulcedine ipſe congereret. Exemplum bonorum actunm ſe præbebat omnibus, ut multi ad comparationem vitæ ipſius parvipendentes ſuæ ente actæ vitæ curſus, & ejus illecti bonorum operum ſœnoribus, præeuntem ſequi tois molirentur conatibus. Nam ſubſerviebat multorum ſaluti, qui pridem ſibi vixerat ſoli. Doctrinam verborum ſolidabat aſtipulatione operum, ſciens, caput eſſe doctrinæ, quæ doceat, ſe facere.

C

IV. *Eligitur epiſcopus Trecaſſinus;*

9 Cum ſic ejus operum odor redoleret populo circumcirca manenti, & ſama ejus jam increbreſceret per ora vulgi, contigit, Sanctum Urſum, præſulem Trecaſſinæ eccleſiæ, mortem obiſſe, terrarumque ſuſpiria cæleſtibus gaudiis mutaſſe: quo eccleſia tento paſtore viduata, æſtuabat pontificalem catbedram digni peſtoris relocari inſula. Rimanti indagine luſtrant diverſi diverſarum urbium loca, examinantes diverſorum vitam perſpicacis mentis lucerna. Tandem multis inſpectis, oon reperitur Lupi æquiperandus metitis. Hunc igitur ſommerciis virtutum & bonorum operum moribus omnibus expoſitum regalis celſitudo ac e Ariſtaci e præfecti ſtimulatio, procerumque multitudo, & plebis Trecorum concors concio, ſibi fieri epiſcopum acclamabant uno ore. Ille autem vitæ ſtudens anachoriticæ *f* & populi turbine timens retardari curſum ſuæ vitæ, quantis poterat renitebatur luctaminibus, teſtans, ſe imparem viribus, cui imponeretur onus, parvis ejus humeris minus * & parvo ejus robore majus. *f. nimium*

Julii Tom. VII.

10 Non conſpicio, ait, fratres, iis me floribus redimitum, quibus divina auctoritas florere monet epiſcopum. Plebs e contra ardore divinæ voluntatis ſuccenſa, ſic eum eſt adorla: En, ſpernere Chriſtum convinceris, cum ejus oves paſcere nolis: innocens enim & abſque ſermone converſatio quantum prodeſt exemplo, tantum nocet ſilentio. Sed & cum tui ſolius & non proximorum cura ferveſcis, profecto quaſi unius tantum pedis calciamento uteris. Profapia polles, divino dogmate fulges, omnibus excellis, virtute coruſcus haberis: quid igitur moraris, aut moramur multis? Velis, nolis, noſter eris epiſcopus. Tunc Vir humilitatis ſummæ cum non auderet reſpuere quod utiliter præcipitur ſubire, caritatis geminæ circumfultus virtute, ad ſedem pontificalis honoris ſublimatus eſt, gratia Dei favente. D EXIMIUS. *quod omnibus videtur, credam ſcripsi.*

11 Hic Præſul almifluus ſortitus culmen religionis perpetuæ, ſtuduit ſanctitatis opem augere, & ſi quid deerat perfectionis, ſupplere. Mactabat omni die holocauſtum Domino non ex pectore alieno, ſed ex pectore proprio: temperatus erat æquitate, prudens fortitudine, longanimitate vigens, in adverſis patiens; quæcumque Deo placita eſſe noverat, lingua docebat & opere exercebat: ſiquando alicujus adverſi infeſtatio occurriſſet ovili ſibi commiſſo, ipſe pro turribus & viribus ſtabat ex adverſo; ne quemquem ſibi commiſſorum patiebatur patere diabolo, qui tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devorare poſſit: ſolicitus plebis, diœceſim luſtrabat ſuæ urbis, confirmans fidem individuæ Trinitatis, & ſanans omnes protegendo virtutum alis. *ac ſuſce- ptum, ſtrua- mus gerit.* E

ANNOTATA.

a *In codice noſtro aſſignato legitur*, ſcemate vel ſtigmate; *apud Couſinetum vero in textu*, ſtegmate; *ad marginem additur*, alibi, ſtemmate. *Aliquoties autem bina ſic verba in exemplaribus hujus Vitæ recurrunt; quia amanuenſes antiquiores manuſcripti charactores contractos diſcernere non potuerunt; nos illud uncis includimus quod minus probamus.*

b *Vide de his Commentarium* §. 4. *num.* 46.

c *Senſus eſt: Parentela nobilitatis titulis inſignita (id eſt conſanguinei ejus nobiles) ſtudet hunc* Lupum *admiſſum (ſeu admitti) in aula &c.*

d *Multa hic inobſervata præterimus; quia diſcuſſa jam ſunt in Commentario prævio: id quod & in ſequentibus monitum lectorem volumus.* F

e *Couſinetus legit* Ariſtarchi, *eumque putat Comitatum urbis Tricaſſinæ poſt* S. Lupum *obtinuiſſe; ſed nihil addit argumenti, niſi quod* non repugnet.

f *Atqui juxta hunc auctorem numero præcedente, anachoreſim ſuam Lerinenſem deſeruerat jam, & ſubſerviebat multorum ſaluti, qui pridem ſibi vixerat ſoli &c. An ergo melius ſecum ipſe cobæret hic ſcriptor, quam cum Vita priore? Adi Commentarium prævium* §. 5 *num.* 60.

CAPUT II.

SS. Lupi & Germani expeditio in Britanniam adverſus Pelagianos.

TAlibus propugnaculis dum præſulatum ſibi ereditum muniret Lupus, miles ſummi Regis, & per biennium vacans continuis hujuſmodi factis, jamque totum clerum compagineret moribus *Gratiosus barri Pelagiana*

G

A bus ſuis almis, contigit, Britanniam tranſmarj- EX MSS. nam veneno infici antiqui ſerpentis, qui conabatur germina Catholicæ fidei adhuc in ea pullulantia hæreſibus obruere neſandiſſimis: tempore enim, quo poſt Incarnationem Domini trecenteſimus nonageſimus quartus impletus eſt annus, Archadio & Honorio regnantibus *a*: quidam Brito &, ut ſic dicam, brutus intonuit hæreticus, pelago falſitatis demerſus, nomine Pelagius, miniſter diabolicæ falſitatis & conditor obſcenæ ſuperſtitionis; qui in tantum commendabat libertatem arbitrii rationalis (creaturæ vel) naturæ, ut ſine dono divinæ gratiæ ad perficiendam hominis juſtitiam diceret ſufficere; & ſine ejuſdem gratiæ auxilio mendoſe auctorizaret, hominem ſalvari poſſe.

per univerſam Britanniam,

13 A cujus falſificati cordis pharetra ſpicula neſandæ hæreſis volitare cœperunt per totius Britanniæ loca. Quem plumbeum pugionem Innocentius Pontifex Sedis Romanæ anathematis mucrone damnavit: ſed nec ejus nec aliorum ortbodoxorum ſumma auctoritas corrigere valuit virulentas illius anguis verſutias; ſed pro parte victus, linguis adhuc micat & ore truculentus, ſeque defendendo magis auget crimen ſuæ hæreſis, quam minuat ſatisfaciendo pro malis commiſſis. Et more accidit hominum, ut fama mali magis quam boni crebreſceret in ore multorum: unde hæc peſtis mobilitate viguit, vireſque eundo acquiſivit, & per annos plus. *b* ſerpentinum illud virus prævaluit. Anno igitur dominicæ Incarnationis quadringenteſimo quadrageſimo nono, Marciano regnante cum Valeriano *c*, jam in tantum in auras ſe extulit, ut totam Britanniam ſuffundere tentaverit.

epiſcopi Galliarum prum e Britannia conſulentes rogati?

14 Verum Britannorum aliqui divino numine ſepti, cum nec vomitum illius aſpidis excipere vellent, ſcilicet ut gratiam Dei blaſphemarent; nec illius ſyllogiſticis concluſionibus reſiſtere reſponſis ſimplicibus poſſent, ultimum & utiliſſimum omnibus inſedit conſilium; ſcilicet ut ad Galliæ epiſcopia ſibi exſpectent ſuccurſum. Quod nimirum dum aures Gallicanorum perculiſſet antiſtitum, ſynodi conſtruunt tempus & locum *d*, qua confluentes deliberent, quid ſit de iis actitandum. Conveniunc e diverſis urbibus Galliæ; convenit & Lupus præſul Tricaſſinæ eccleſiæ; fit conſilio mora multa: manentibus & monentibus tandem potior cunctis hæc ſedit ſententia; ſcilicet ut ad dona fidei tuendæ præſtantiſſimus eligatur, qui ad tantæ hæreſis machinamenta reſutanda mittatur. Quæ vox dum per aurium volutatur receptacula, gelidus tremor ſtatim per ima cucurrit oſſa: alium enim terrent ſævientis maris rodendæ * procellæ, alium conſcientia, qua pollet, verſutiſſimo boſti non poſſe reſiſtere, alium acris hyemis algor, tunc pene intolerabilis omnibus, & cælum non tractabile æquoreis ratibus.

p an radendas?

p deſtinant SS. Lupum & Germanum; qui mitto vulgus S. Genovefam:

15 Tandem, omnibus poſtpoſitis, Lupus inexpugnabilia fidei cinctus propugnaculis, & Germanus eligitur epiſcopus Antiſſiodorenſis. Omnes aſſenſerunt, & quæ ſibi quiſque timebat, in illos converſa tulerunt. At Satellites Dei interius ferventes flamma ſancti Flaminia, exteriora contemnunc frigora hyemis; conſcientia etiam eorum multo dogmate ſibi lætabunda ſuadet, eos obſidere hæreticorum tortuoſa figmenta. Pro amore igitur Domini reſpondent, ſe paratos omnia pati, & ejuſdem omnipotentia fretos, qua etiam inter omnia rugitus * aſinæ in facundiæ poteſt flectere ſonos, hæreticorum propoſitionibus ſe obviam ituros. Hinc benedictionis munere roborati *e*, iter arripiunt ſecuri, Jamque paſſibus æquis arva Pariſiorum tangunt, ubi Genoveſam *f* virginem D inveniunt; quam dum corde ſeneſtrato *g* conſpiciunt, & Domino revelante, bonæ indolis eſſe *f* cognoſcunt, ſuaſionibus ſalubribus excitant, & *g* ſacroſancto velamine velant.

* Conſiderandum?

16 Inde permeantes, oceanum mare adeunt ee- VI. leres, vela dant, & vaſtum æquor cava trabe pervolant, & uſque ad medium freti, quod a Galliæ oris Britannias uſque tenditur, ſecundis flatibus tuta navis labitur: ſed poſtquam altum tenuit carina, nec jam amplius ulla apparet terra, ſed undique populus ſeu ſcopulus *p*, & undique pontus; tum Domini permiſſione, qui Sanctos ſuos diſponebat probare & clarificare, inimica vis dæmonum cœpit occurrere, videntium inſuperabiles Viros ad recuperandam ſalutem populorum tendere. Venti incumbunt amnibus, vaſtoſque tollunt ad littora fluctus, & ſupra capita eorum imber aſtitit cæruleus, nec non & omnis inhorruit unda nubibus: nubes diem involvit, & nox bumida cælum abſtulit; hinc navis curvato gurgite tollitur in cælum, binc aperte mergitur in abyſſum: franguntur remi, nec ventorum rabiem ſuſtinent E mali, eripiunc nubes ex oculis cælum & diem, præſentemque minantur omnja mortem.

ventis navigantes tempeſtate corripitur

p imo undique quos polus cingit.

17 Tunc Milites Chriſti inviciſſimi pectora *a dæmonibus excitata, ſed a Sanctis preces juvant.* ter quaterque percuſſi, auxilium invocant Jeſu Chriſti, qui quondam diſcipulos in ſimili tempeſtate liberaverat, & Petrum mergentem ſuſtentaverat: nec mora, cælum eorum patuit precibus, & oratio ad ſupernos pervenit audiţus: dicto citius Dominus tumida æquora placavit, inimicos dæmones fugavit, collectaſque nubes diſperſit, ſolemque placidum reduxit: hinc vela ſecundi intendunt venti, ferturque cita gurgite navis, & tandem Britannicis adjicitur oris; ubi potiuntur Sancti quiete optati littoris. Ibi innumera populi multitudo convenerat, quæ diu exſpectatos Sacerdotes cum gaudio ſuſcipere maturat; quibus etiam vox dæmoniaca, etſi invita, venturus ipſos prædixerat: ſiniſtri enim ſpiritus jam annuntiaverant, quod timebant. Sed & poſtea, dum potenti virtute Sacerdotum excluduntur a vaſculis humanorum corporum, profitentur, ſe excitaſſe tempeſtatis periculum, & multotiens, quamvis fruſtra intendiſſe laqueos adverſitatum, quibus præpeditos cupiebant retro dare greſſum.

Concurrunt hæreticos plurimque ardore apud ſtatim. F

18 Sed inſuperabiles Viros ubique conſtat adeptos eſſe victoriæ gaudium: nullius enim eloquentiſſima lingua poteſt explicare, quantis, & quibus virtutum miraculis coruſcaverint in locis Britanniæ. Quid moremur multis? Britanniam tocam impleverunt ſancta opinione, virtutibus, prædicatione; nec tantum ſub eccleſiarum parietibus per eos verbi divini ſemina, verum etiam per rura, per trivia ſpargebantur & compita. Jam Pelagianum virus evomebant ipſo infecti, & rorem hauriebant Catholicæ fidei; ſubtrahebantur Pelagianorum ſchiſmati, & gratiam cæleſtem profitentes reparatricem mundi, compaginabantur Eccleſiæ corpori. Nec mirum: erat enim in Prælulibus, inſtar Apoſtolorum, & gloria & auctoritas per conſcientiam, doctrina per litterarum affluentiam, virtutes per meritorum opulentiam.

Pronuntiat a Pelagianis ad publicam diſputationem;

19 Latitabant mordaci conſcientia paſſentes ſiniſtræ perſuaſionis auctores, more maligni ſpiritus, perire populum ſibi evadentem gementes. Tandem diuturna meditatione concepta, etſi videbatur profanis impar ea pugna; tamen, ne ſilentes viderentur probare ante reprobata, præſumunt monomachiæ cominus inire bella, dubi-

amque

A manque ſortem duelli maluerunt ſubire; quam in populum, quem converterant, pudorem taciturnitatis incurrere; ſcilicet ne viderentur ſe ipſi ſilentio damnaviſſe: procedunt conſpicui nitore veſtium, fulgidi auro, & oſtro decori, & aſſentatione multorum fiſi. Illorum ab ore ſeiotillæ non * ſ. non obſiſtunt *, & oculis acribus ignes ferveſcunt: illinc Viri apoſtolici oblato fœdere gaudentes, dum vident bellum componi, nullius, niſi tantum Dei, adjutorio freti; iſtinc hæretici agreſti cultu procedunt turbidi.

ſed hæc ita confuſam; 20 Adſunt ſtudio huic effuſæ matres, invalidique ſenes, & promiſcui ſexus plebes, finem rei exſpectantes: aſtant pugnatores ſecta diſſimiles, armis diſpares: hinc fides divina, inde præſumptio humana; hinc pietas humilis, inde ſuperbia facilis; hinc falſilogus Pelagius, hinc auctor veritatis Chriſtus. Primum Viri apoſtolici præbuerunt adverſariis copiam loquendi, & diu delibe-
* an affari? rata jubent eito affari *. Sed eorum garrulitas fit veritatis pondere inanis, contenta tantum verborum næniis, paleis comparanda ſine granis, ipſa,
† ſ. ſumpla ut ita dicam, tempora † fibilis pollut virulentis, auraſque vicinas tructationibus putridis, aureB que diu onerat latratibus infeſtis; ſtomachantur bile ſub obliquo, eum deficiunt mendacia laborioſa; tumidas intendunt rumpere buccas, cum jam nulla ſuccurrat falſitas.

ac violentiam plebis manus ho ſtilis vix effugiens. 21 Deinde Antiſtites venerandi ſpiritu intelligentiæ profuſius repleti, tanquam imbres, mittunt eloquia Dei, & falſas perfidorum diſſolvunt conelusiones, ut ignis ſtipulas arentes; divinis nituntur auctoritatibus, & eorum colliſunt impetus: miſcebatur ſermo proprius cum divino, & aſſertiones ſanctas ratus ſequebatur ordo: vanitas convincitur, perfidia confutatur; ita ut ad ſingulas verborum objectiones dum nequeunt reſpondere, taciti ſe ſatentur * erraſſe: moliuntur reſtrin-
* an fatis? gere, ut ſerpens gravi vulneratus vulnere; ſed nulla datur vi poſſe, quia reſcindatur pari clauda vulnere: populus arbiter vix manus abſtinet, volens interficere quos videt ſuccubuiſſe; exclamans ſine intermiſſione, Antiſtites victores eſſe: ſed Viri apoſtolici, amatores pacis ſummæ, nullum volentes perire, ſed omnes ſalvos eſſe, compeſcuerunt populorum manus divina majeſtate, nec voluerunt malum pro malo reddere, ſed more ſummi Magiſtri, verbis, quibus & truces leones poſſent mitigare, adverſantium corda ſtudebant linire. Ve-
C rum illi pelago falſitatis ultra modum immerſi, ad ſummam nudamque veritatis viam non poſſunt erigi.

ANNOTATA.

a *Videtur hæc auctor arripuiſſe ex Hiſtoria venerabilis Bedæ lib. 1. cap. 10. ubi dicitur quidem, Arcadius cum fratre Honorio regnum ſuſcepiſſe* anno ab Incarnatione Domini trecenteſimo nonageſimo quarto (*quamquam id anno tantum ſequente contigit*;) *ſed non dicitur eodem anno exorta Pelagii hæreſis: hanc enim ſine anni determinatione Beda natam fuiſſe aſſerit temporibus Arcadii & Honorii imperatorum; quod verum eſt, cum ambo ſimul imperaverint uſque ad annum Chriſti* 408. *Porro poſt annum Chriſti* 397. *emerſiſſe e latebris errores Pelagii, ex S. Auguſtino probatur lib. de dono Perſeverantiæ cap.* 20. *ubi ſe ait edidiſſe libros Confeſſionum* antequam Pelagiana hæreſis extitiſſet: *edidit aut illos anno* 397. *juxta Tillemontium, aut circa annum* 400.

juxta nuperrimos operum ejus editores Benedictinos. D EX MSS.

b Per annos LV. *totidem numerantur ab anno* 394. *a quo ſcriptor hic Pelagianiſmi primordia non bene repetit, uſque ad annum* 449. *ad quem minus etiam recte expeditionem* SS. Lupi *ac Germani in Britanniam mox referret.*

c *Vide Commentarium* §. 5. *num.* 64.

d *Locum hujus ſynodi fuiſſe ipſam urbem Tricaſſinam exiſtimamus ſupra in annotatis ad Acta priora lit.* e.

e A quo nempe, *inquit hic Couſinetus*, niſi a ſummo Pontifice, & a Gallicanis epiſcopis, a quibus miſſionis ſuæ munus acceperunt? *Nam & a Cœleſtino Papa miſſum fuiſſe S. Germanum, teſtatur S. Proſper in Chronico. Vide Baronium ad an.* 429.

f *Hæc de* S. Genovefa *aliunde accepit auctor, quam ex Beda, ex quo accepit cetera, quæ hic narrat de Britannica miſſione. Forte & Vitam S. Germani aliquam adhibuit.*

g Corde feneſtrato, *id eſt perſpicaci & intima penetrante præcordia.*

CAPUT III.

Fides catholica reſtituta Britannis per SS. *Lupi & Germani prædicationem & miracula.* E

ISta dum geruntur, mutuiſque ſermonibus longum tempus exigitur, ad miraculum venitur, & ſermonum dubietas operis examine probatur: nam quidam tribunitiæ dignitatis honore ſublimatus cum conjuge procedit in medium, qui magnis clamoribus implevit prima ora patrum: adducunt enim ſecum filiam decennem, formoſam corpore, ſed frontis privatam lumine, genibus provolvuntur Sacerdotum orantes quatiente ſingultu, filiæ reddi lumen oculorum. At Lupus rebellium conatus volens radicitus deſtruere, hortatur ſocium ſuum Germanum, ut adverſarios rogent pro recuperando lumine infiſtere. Sed illi conſcientia puniente deterriti, cum ultra non daretur eis fuga elabi, etſi inviti, colla tamen deponunt victi, enervatos ſe conelamant; & eum parentibus pro recuperando lumine puellæ Antiſtites orant.

Sancti Pelagianos confundit, & fidem probant.

cæca puella viſum recuperando.

23 Sacerdotes autem Dei videntes, illos propria confeſſione victos, & omni conatu deſtitutos, ut, recuperato lumine ſub clara fronte puellæ, redderetur etiam lumen fidei in eorum corde, gratiam cunctipotentis Patris cœperunt poſtulare. Nec mora, prælto adeſt divina gloria, quæ, reddito F lumine, tenebrarum devicit obſcura. Hinc puella feneſtris claræ frontis donata, parentelæ *, ultra quam dici poſſit, lætanti aſſignatur læta. Quod miraculum dum fidelibus oculis populi eſt ſubjectum, corroborat prædicationem verborum, quæ demiſſa per aures, legniter irritaverat animos eorum. Nam & adverſarii, poſtquam populus omnis eorum favent exhortationi, teſtantur, ſe quoque ab hac nullo modo jam poſſe exorbitari *, integreſcit in illis quotidie fidei ſacramentum, & crebreſcentibus miraculis ferveſcunt & ipſi baptiſmatis adire lavacrum *a*.

* *Id eſt, parentibus*

* *l. exorbitare*

a

VII. *Britanni adverſus Pictos & Saxones opem petunt a Germ.*

24. Ad augmentandam etiam voluntatem fidei pereipiendæ, Domino permittente, qui omnes vult ad ſe trahere, nec reſpicit, qua quiſque ad ipſum trahitur occaſione, talia contigerunt genti Britannicæ. Nam Saxones Pictique ſeptemtrionales junctis viribus bellum ſumpſerunt adverſus Bri-

A tones; ſed Britones viribus impares, nec acies
EX MSS. audentes ſtruere, nec campis ſe credere, ut caſtra tantummodo & muros ſervarent, tutos aggere, turribus inclauſos abdunt ſe propere. Sed & adhuc timor pallidus corda eorum acuit, ſalſuſque ſudor per oſſa cucurrit; ut municipia undique cuncta
P. f. cinctis munitionibus diffiderent non poſſe contraſtare tot & tantis exercitibus occurrentibus. Solatiis igitur deſtituti agminum, & virtutibus incitati mirandorum operum, provolvuntur genibus Epiſcoporum; ut humanitus deſtituti, divinitus impetrarent auxilium.

qui hoc occaſione mutis ſtupefactam perſuadent; 25 Tunc Sacerdotes Dei armis inexpugnabilis fidei præcincti, ſoliuſque Omnipotentis munimine fiſi, corda trepidantium lenibus leniunt verbis, mœſtoſque dulcibus ſolantur dictis: Ne trepidetis, ajunt, fratres, neque timor anxius veſtras laceret mentes; quia in proximo eſt ſalus veſtra, ſi non longe abſit voluntas veſtra: potens eſt enim Dominus liberare vos de inimicorum veſtrorum manibus, liberatoſque his & hujuſmodi tribulationibus perducere ad æthereos cœtus. Unde ſi adhærentes ei, baptiſmate ejus fueritis loti, hac, & a cunctis hoſtium infeſtationibus liberabimini. Talibus & horum ſimilibus dulcioribus verbis tra-
B hitur ad Chriſtum populus innumerabilis, ſicque roboratur Sanctorum inſtitutionibus, ut maximus crederetur acceſſiſſe exercitus. Apoſtolicis ducibus militabat in caſtris Chriſtus. Ad complendam etiam populi religionem, revolverat cæli ambitus Quadrageſimæ obſervationem, quæ religioſis ſuſpirantibus ad reſurrectionem exaggerabat pleniſſimam religionem, in tantum ut aſſiduis prædicationibus eorum, populi inſtigati ad gratiam baptiſmatis convolarent celerrimi. Tandem Paſchali ingruente ſolennitate, catechumenorum multitudo ſacratur baptiſmate.

cum epiſcopum ipſi ducunt ex urbem & invenit; 26 Qua ſolennitate emenſa, dum jam hoſtis civitatum obſideret propugnacula, Lupo cum Germano præeuntibus, ſequitur madidus baptiſmate exercitus; fides tuta ſervet in populo, ut, abjecto armorum ſubſidio, ſalus ſperetur ſolum a Domino. Inſtitutio vel forma caſtitatis * nuntiatur
* f. caſtitatem hoſtibus truculentis; qui ſperantes, facile poſſe vinci inermes, ac opprimi metu exanimes, pernicibus plantis addunt alas; & mœrentes recolligunt, inſperati belli timore fugaros; quorum tamen adventum celerem, fama curo velocior trepidam divulgat in gentem. Quæ vox dum inermi-
C um aures percutit, timor pallidus ſenſum decutit, & armorum munimina antea abjecta unuſquiſque recipere quærit. Sed Viri Apoſtolici auxilio cælitus venturo fiſi, profitentur ſe duces belli, armorumque fiduciam monent a ſe longe fieri. Nec minus hoc juſſi faciunt, omnibuſque poſtpoſitis, Sanctos ſequuntur, quocumque incedunt.

poſtibus irruentibus, omnes inge-mere cum Alleluja; 27 Tunc illi cum expeditis circumcirca percurrentes e regione, qua hoſtium ſperabatur adventus, adeunt vallem celeres, quam cingunt undique nemoroſi colles; quam intrantes, divinitus inſtituti, componunt exercitum timore ſuſpenſum ſermone tali: Una, inquiunt, vox voci reſpondeat noſtræ; quæ tameo ad ſummam unicn innitatur ſermone. Jamque eſt hoſtium cuneus properans, ut nil velocius, ſpe victoriæ feſtinantiſſimus, repentino impetu ſuffundere ſperans ſe inerme vulgus. Quibus irruentibus undique cœperunt Sancti Alleluaticum melos devota voce ter repetere. Hinc populus omnis pectora tundens pugnis, eamdem laudem frequentat vocibus altiſonis: adſpirante Domino, mirabilis adſonat echo, ſilvarumque colles elatum clamorem multiplicant, aere repercuſſo. D

quo ſervili adverſarii præcipites fugiunt, 28 Intonat omne nemus terribiliter, mentesque hoſtium attonitas timor anxius diſſolvit atrociter. Non ſolum ſcopulos & nemus circumdatum, fugiunt, ſed ipſum timent ſuper ſe ruere cælum. Solvuntur membra omnium timore, geliduſque coit ſanguis formidine ſalſuſque etiam ſudor e toto corpore. Sternuntur cælius inclito * terrore; trepidatio- * an ipdi-to?
nique injectæ peroicitas pedum creditur vix ſufficere: arma ſunt oneri fugientibus, & celeribus plantis teſtudineus creditur adeſſe greſſus: projiciunt omnia, gaudentes eripuiſſe diſcrimini vel nuda corpora. Fugiunt per præruptа & invia; teneris plantis tribulorum ferunt fructeta: plures etiam tota formidioe præcipites flumen abſorbuit, quos antea ſuper ſe incedentes ſuſtinuit.

obſtitit ho prædicti impedimento. 29 Ultionem ſuam innocens exercitus intuetur & victoriæ cooceſſæ otioſus ſpectaror efficitur. Spolia colliguntur expoſita; & milites religioſi amplectuntur cæleſtis palmæ gaudia. Triumphanc victoria, fide obtenta, non viribus compoſita. Tandem omnibus rite compoſitis, & hoſtibus viſibilibus & inviſibilibus fortiter expulſis, redire moliuntur Pontifices cum benedictione devote. E
Adeſt præſto clypeus dominicæ protectionis, qui eos protectos ab omnium hoſtium inſidiis tranquillo greſſu reddidit ſedibus ſuis.

VIII. ſuc alcera expeditio Britannica Lupus pro ſe diſcipulum miſit. 30 Nec longi temporis interveniente interſtitio, reviviſcere cœpit Pelagiana hæreſis per Britanniam iterato, ſed paucorum (utpote multis devictis) auctorum innitens ſubſidio. Rurſus Britanniæ coloni per prætitulatos Viros lacte Catholicæ fidei perlucidi & imbuti, ad eoſdem mittunt; & adhuc rudes & tantæ rabiei vento impares, ab eis ſuccurſum petunt, ne pereant germina, quæ noviter plantaverunt. At Domini athleta Lupus jam corporis moleſtia fractus *b*, & eccleſiæ ſibi commiſſæ regimine præcipue intentus, & ſocium ſuum Germanum fidens ſufficere adverſus incredulorum inſultus, ipſe remanens, diverſorum epiſcopatuum populum conſolatus & conſolaturus, diſcipulam ſuum, nomine Severum, cum Germano epiſcopo jubet accelerare (ad) maria greſſus: hunc enim Magiſter facundiſſimus litterarum imbuerat dogmatibus, & divini operis inſormaverat legibus; qui totius ſanctitatis (archæ * nixus * f. ſeu magiſtr
&) archæ innixus, & magiſter * Lupi æmulator F
ſagaciſſimus Trevirorum eccleſiæ ordinatus erat epiſcopus, verbique divini ſemina (prævius ſeu) primas Germaniæ, propagabat gentibus. Hunc igitur ſapientiæ lampade clarum Germano trans maria Lupus mittit ſocium. Sed de his plus juſto, ut timeo, dictum; cum ſcire volentibus in medio ſit hiſtoria actuum Anglicorum *c*: unde ad alia jam vertamus manum *d*. c d

ANNOTATA.

a *Quod hic de Baptiſmo dicitur, de ſuo ſcriptor hic addit; & ſatis quidem inepte; cum de ſolis hactenus Pelagianis agatur. De Baptiſmo mentionem fecit Beda poſterius, ubi de ethnicis agitur, quos ante victoriam de Saxonibus ac Pictis relata ſacri Præſules expiarunt.*

b *Adi Commens. §. 6. num. 66.*

c *Hiſtoriam deſignat eccleſiaſticam gentis Anglorum a venerabili Beda conſcriptam, lib. 1. cap. 27. & ſequentibus, quæ utinam exſcripſiſſet potius, quam puerilter adeo amplificaſſet! Ceterum infra hæc omnia, lector, hauries multo purius ex fonte primi-*

A *primigenio ad diem hujus menſis* 31. *ex Actis, inquam, S. Germani ep. Autiſſiodorenſis a Conſtantio compoſitis.*

d *Obſerva, hinc uſque ad initium numeri* 46. *hiare utraque exemplaria noſtra Mſſ., ſcriptione tamen ita conſuturata, ut ſi nihil deeſſet; at ſenſu & ordine narrationis minime cohærente, ut patebit legenti ea, quæ num.* 46. *habentur. Quare quod amiſſum hic erat, hoc eſt totum caput quartum ut ſequitur, ex Conſuetiano exemplari Pariſiis nobis deſcriptum, hoc loco exhibemus, uno capite complectentes, quod ibi diſpeſcitur in decem.*

CAPUT IV.

Attilæ irruptiones in Gallias; martyrium SS. Memorii & Sociorum ejus; Trecarum immunitas ab Hunorum vaſtatione; Attilæ interitus.

B

Attila irruptio.

QUodam tempore irruentes Huni cum Attila, ſuo rege, per quæque loca Galliæ ſive Germaniæ populabantur omnia ferro & igne: ad vindictam namque ſcelerum, quæ commiſerant incolæ Gallicani, in tantum, Domino permittente, perſecuta eſt ira ejuſdem Attilæ ſæviſſimi Tyranni, ut, interemptis multis millibus plebis, nec civitatibus munitiſſimis, nec Sanctorum parceret eccleſiis; ſed omnia conſummando vaſtaret incendiis: nam multos Sanctorum, qui tunc præerant civitatibus per regnum, legimus quam maxime inſudaſſe, quo poſſent ſibi commiſſa (ſubducere) aperte fureuti, ſed a Domino minime obtinuiſſe.

S. Servatii olim revelata,

31 Beatus Servatius, Tungrenſis epiſcopus *a*, filius Emmui, filii Eliud, qui fuit conſobrinus beatæ Mariæ Virginis *b*, non modo privatarum rerum, ſed & publicarum quoque curis ac ſollicitudine anhelus, revelationum ſuarum unam de mille revelare diſcipulis ſuis dignatus eſt, prædicens, typicos Johanni in viſu ſcorpiones oſtenſos, locuſtaſque galeatas, ſcilicet barbaricas Hunorum phalanges, de puteo abyſſi ſuæ progreſſuras ſore, orbemque florentis Eccleſiæ præcipue per Gallias, & ſpecialiter urbem Octaviam, quæ C Tungris vocata eſt, depaſtum ire. It rumor & pavor per populos & provincias: rogatur Sanctus in *c* Burgundiam ire ad urbem Trecaſſinam *c*: aſſenſit benignitas Sancti: contendit illi obviam omnis ſacerdotalis dignitas, totaque regni ſublimitas: ſaſtantia precum compellitur exponere, quæ voverit: exoratus expouit. Omnibus metu concuſſis, iuitur conſiliuni, quæteuus a diverſis regionibus evocatis epiſcopis & ſpiritalibus viris, apud Agrippinam Coloniam coucilium celebretur, in quo, quid agendum ſit, communi decreto ſtatuatur. Iuter ceteros affuit huic coneilio Trecenſis epiſcopus Obtatianus*. Multis iuibi multa deliberantibus, taudem ſedit & complaeuit omnibus, ut beatus Servatius, cui Deus ſecreta ſua revelaverat, ad Apoſtolorum Petri & Pauli limina Romam dirigeretur; ſi quo modo poſſet interceſſione precum ſuarum obtinere, ut imminens ultio Dei ad miſerieordiam flecteretur. Acquievit Sanctus: Romam venit; ad tumulum Apoſtolorum votorum ſuorum preces effudit.

**al. Optatianus*

ejuſque precibus aliquamdiu dilata,

33 Tandem poſt multas lacrymas, poſt multa ſuſpiria, poſt multas vigilias obdormivit. Poſt hæc quieſcenti & tamquam in exceſſu mentis conſtituto Dominus Jeſus Chriſtus cum magna multitudine Sanctorum glorioſus apparuit; inter quos D EDMSS.
ſe ei præ ceteris beatus Petrus Apoſtolus offerens, ſic allocutus eſt, dicens: Servati, quod ſemel prædeſtinatum eſt & fixum apud ſummum Judicem mutari non poterit: ſed indultum eſt tibi, quod plaga ſupervenieus tempore tuo non erit, nec eam vadebis. Revertere quantocyus in terram tuam, & prædica populo tuo pœnitentiam: quia, ſi pœnituerunt & converſi fuerunt, corpora quidem dabuntur in direptionem (vel directionem;) ſed animæ tibi datæ ſunt, ut ſalvæ fiant. Beatus Servatius reſpondit: Pater, non eredent mibi; quia gens exaſperans eſt. Cui beatus Petrus, Vade, anquit, ſecurus; & ego clavem hanc committo tibi, eum qua tibi trado poteſtatem ligandi atque ſolvendi: & per hoc ſignum ne timeas, quia eredent tibi. Proficiſcere Trajectum; ubi, paucis diebus evolutis, quieſces in pace, & ad curiam noſtram pertranſibis. Auditis hujuſcemodi reſponſis, ſanctus Servatius reverſus eſt, ſicut ei beatus Petrus ordinaverat, & apud Trajectum requievit, & appoſitus eſt ad patres ſuos.

E

ex morte Galliæ emendari i

34 Paueis poſt tranſitum illius elabentibus annis *d*, omnis caro Europæ in flagitio & ſeelere corruperat viam ſuam, more Judæorum Prophetis inſultantium: Pertranſibunt dies, & paribit omnis viſio; cum, ecce *e*, Attila Hunorum rex *e* Walameris Oſtrogothorum regis, & Ardarici Gepidarum regis *f*, & multarum aquilonarium gentium ſibi ſubjectarum auxilio fultus, a Pannoniis egreſſus, occidentale imperium invadit eum quingentis armatorum millibus. Et primo per locas Gallias tanta Dei per eosefferbuit indignatio, ut nullam omnino civitatem, caſtellum, vel oppidum aliqua a furore eorum potuerit tutari munitio.

d

e

f

reſiſſe quidem primo, ſed mox indignatus ſuo voſtus,

35 Poſtremo Aurelianis urbem eis obſidentibus, ad ſubſidium Galliarum advolavit patricius Romanorum Etius, fultus & ipſe Theoderici Viſigothorum, & Merovei Francorum regis, aliarumque gentium copiis militaribus. Conferto prælio in campis Catalauuicis, pugnatum eſt uſque ad diremptionem noctis. Etius quidem ſuperior receſſit; Attilam tamen non uſquc ad internecionem delevit. Cæſa ſunt ibi centum octoginta millia *g* pugnatorum; inter quos etiam cecidit Theoderieus rex Viſigothorum. Attila, reſumpta ſpe & pro diſceſſu *, repatriavit, mature rediturus, ſuppleto exercitu *. Quis memoret, quantas in reditu nunc hic, nunc illic irruens per Gallias dederit ſtrages: & vineæ Domini Sabaoth ferus aper F ſubverterit urbes & mœnia? Dant prætaritæ cladis indicium civitates Lingonis & Treveris; ſed maxime (prob dolor!) Tungria, quondam glorioſa in regna, indita * in ſuperbia; quam ſubito ſubvertit Deus, ſicut Sodomam & Gomorram. Diviſit autem Dominus Trajectum & Tungrim, ſicut olim inter Hebræos & Ægyptios, ut longo licet tempore Tungri obſeſſa, ne unus quidem hoſtium proximam Trajectum devenerit, aut ſaltem viderit.

g

** Sigebertus, ex Actii diſcurſu*

** ſ. inflata*

Lingonibus, Trevirisque, Tungris &c. ſæuitie.

36 Captis demum & occiſis in ore gladii omnibus, ſubſedit Tungris inſtar Babylonis deſertæ. Ibi habitavere eorvi & berieius, & ortæ ſunt in domibus ejus ſpinæ & urticæ, & paliurus in munitionibus, & redacta eſt ad nihilum, & deſolata eſt in finem. Huni vero diſpari rabie in ſacra vigilia Paſchæ urbem Metis circumdederunt: ſed dum contra firmitatem murorum nil proficerent & fatigati demum inanes rejecti, neſariæ plebis clamor aſcen-

A ascendit in cælum, sicut Sodomæ & Gomorræ; & ex MISS. (proh dolor!) muri solidissimi ultro corruerunt. Hostes, assumpta spe, intraverunt: cives in ore gladii perierunt: solum Protomartyris oratorium a periculis remansit illæsum; cui quidam desuper in armis splendidus adstans, tela procul hostium & flammas repulit: Auctor, Metensia episcopus, captivatur; sed, Hunis cæcitate percussis, cum captivis suæ urbis relaxatur. In portis Remensium ipse Sathan sese ostendit ductorem barbarorum, prostrato ibi etiam sanctissimo Nicasio præsule cum sorore Eutropia virgine & universa plebe *b*.

b Trecassem gladium deprecatur S. Lupus, *i*

37 Hæc barbaries i gravis dum causas cælestis Regis destrueret parcens nullis, Attila rex ejus, quo non sceleratior ullus, legatos ad urbem Trecassim misit, Lupoque antistiti, ut ejus servituti ipse manciparetur, & urbem Trecorum suo dominio traderet, mandavit. At Lupus, ut erat humilitatis præcipuæ, deputans sub corde humili, se minus reliquis episcopis apud Deum valere, qui precibus sua nequibant tutare *, maodat, sub ejus potestate humiliandum esse. Nuntiis redeuntibus, B Pontifex instat precibus profusioribus, acuunt suspiria pervigiles questus, oraque ejus natant fletibus, nec io pace sopor ullus, semperque pernox perseverat in orationibus: poscit divinitus auxilium, quo grex sibi commissus tyranni possit effugere gladium. Post longos ergo gemitus ductos a pectoris imo, quadam nocte declinat sompno. Panditur interea domus Omnipotentis, angelusque ejus jussu adlabitur terris: pervenit ad Lupum, talibusque dictis alloquitur mœstum: Ne trepides, ioquit, Miles Dei, neve laceret timor intima cordis tui; quoniam audivit Dominus preces fletus tui: solve metum; quia magni meriti (es) apud Deum. Ecce, lacrymæ, quæ diu toto labuntur ab ore, peccata laverunt plebis tuæ, & inceodia extinxerunt civitatis tibi commissæ.

* *Al.* tutari

qui & eruditur S. Memorii & sese martyrium i

38 Nec solum urbem a concremantibus flammis eruit Dominus; sed etiam excedens vota tua, quosdam tuorum per coronam martyrii vocat ad æthereos cœtus: nam in ecclesia tibi credita quosdam educasti fratres, pascua divini verbi, quibus eos pavisti, memoriter ruminantes, & æmula manu te in omnibus bonis sectantes, quos per martyrium Dominus vocat ad cœtus cælestes; quos nominatim & personaliter tibi designabo, ne devius C error adsit tibi in tot fratrum collegio. Primus eorum frater est Memorius, Diaconi arce sublimatus, & septem pueruli bonæ indolis, quos adhuc arcet magistratus in scholis. Cum ergo ferox ille hostis appropinquaverit sedibus ruis, humilians te in hoc sicut in omnibus aliis, prætitulatos fratres obviam mittas illis, ferentes signa dominicæ Crucis, cum Evangeliorum textibus; quia sic eos ad ætherea vocat Christus.

ad quod illi gaudenter parent,

39 His dictis, angelus se immisuit auris: at Præsul membra eorripit a sompno, & in sublime erectus, gratias reddit Deo; pernoctat io orationibus usque dum supera revisit sol æthereus: mane vero facto, fratribus supradictis deountiat sibi dicta ab angelo: attamen humanitatis causa tristatur de morte sibi subditorum acerba. At illi amore cælestis regni flagrantes, & ad centesimam martyrii coronam suspiraotes, Dominum, qui eos non propriis exigentibus meritis, sed gratia suæ largitatis ad hanc gloriam vocabat, laudant unanimes. Jamque hostis territorium Trecassinum apperit cum cooerepitantibus flammis, urbemque tendit Trecassim, sperans se possessurum eam sine offeodiculo contradictionis. Fugantur populi timore percussi a sedibus oativis; matres cum pueru- D lis erinibus sparsis, scoes cum juvenculis rufi- * *Al.* sanct pectora pugnis, properant omnes ad mœnia urbis: sicque fugiunt a facie hostis, ut aves ab incursu maris, & oves a facie leonis. Quorum adventum mortiferum ut agnovit Præsul jam urbi vicinum, designatos fratres ammoaet, etsi flens, perficere jussum. At illi albis anduti pretiosis, & insigoiti crucibus cum Evangeliorum textibus aureis, sumpta benedictione Pontificis, & dato oscuIo, cuoctis obviam tendunt hostibus ferreis.

Attilegus ultra ccccc veotes, misera ipsa mors ea finem pgdens fuit j

40 Præveoiunt ad villam, sermone Francio- quo Urolium dictam, super ripam Sequanæ sitam, civitati Trecassinæ vicinam; ubi hostium expectant velaniam. Adest Attila rabidus, sedens super equum rabidiorem Getulis leonibus, septusque truculentis comitibus. Cui occurrit Memorius obviam cum suis, obviamque pergunt ei incedentes cum reverentia summi honoris. Jamque instat hora divinæ prædestinationis, qua & ille ferox sentiat mulctam divioæ animadversionis, & Deo dilecti reddant aoimas cælorum astris. Ventus enim vehemens divinitus exortus pulvere E campi fœdat omoium conspectus & omnium penetrat sinus. Quio etiam Memorii sociorumque ejus, scilicet regi proximorum, vestes amplas intendit præ omnibus, murmurque terribile reddit intus conclusus: quarum albedine inedicibilt repercussus equus Attilæ, & attonitus tanti sonitus murmure, hac & illac cœpit volitare, nec poterat retardari freni districtione: fugit per præruota & invia, datque saltus incompositos per icopulorum ardua: donec sessorem impium tergo detrudat. Tunc ille supinus cadens ab alto, pœoas luit corpore toto. Frustatim dissolvitur corpus, nec ex toto corpore integer vel unus remanet artus; patiturque mortem dignam propriis actibus, ejusque anima gehennæ demergitur igoibus *k*, *k*

Ideo & ipse ab ejus ministris occisus i

41 Comitatus autem ille leoois videns regis sui exitium, clamat, viros sanctos usos arte magorum, rabiemque totam vertit io corpora ipsorum. Cædunrur gladiis more bideotium, & particulatim discerpuntur corpora Christi tironum: sæviunt lupi in agnos, mactantque dentibus teneros. Erat maous tortorum in Christi milites, phalanxque torva in roseos flores; nec pudor ullus mulctare F non repugnantes & opprimere innocentes: omnes trucidat acies ferri, uno tantum excepto, quem Dominus disponebat superstitem esse socio gregi: nam Domioi gratia disponente, unus ex septem *l* elapsus est luporum faucibus, qui delitescens sub cujusdam saliçia densis vimioibus, præviderat omnia formidoloSus. Quin etiam postquam plebs scelerata, sancti Memorii viscera plus omnium rimata est ferro, caput venerandum rescindit a corporis trunco, & Sequanæ demergit profundo. Sicque corporum relictis glebis, Martyres sancti junguntur cælestibus choreis, & a Domino decoraotur fulgidis laureis.

tum ipsi se comites tua, tua cede conficiunt,

42 Nec mora; cootinuo iostar divina ultio, a qua vindictam sperayerat Martyrum concio: nam omnes nimia cupidine capiuntur auri & ornamentorum, quæ detulerant in vestibus & libris Martyres sancti; cupit quisque habere totum, non partes: unde oritur inter eos execranda cædes: dæmonis instinctu mutuo cæduntur in ictu, & iotestino pereunt interitu: non hæsitat genitus enisem exerere in cauum genitorem, nec genitor in genitam sobolem; oec parcit germanus germaoo, nec avun-

culus

culus nepoti ſuo. Quid multa? cunctorum cum nulla foret par pœna malorum illis, qui profanaverant aras Dei ejuſque Sanctorum; hoc tamen ipſi ſibi compenſaverunt exitium; nullulque ſuperfuit ex tanto agmine; ſed una omnes uniti conſpiratione, una pereunt morte.

S. Lupus invenit MM. corpora ſepulta.

43 Is ergo, qui latitabat ſub ſalice, videns ſtragem deſerbuiſſe, & cadaveribus interemptorum campum horrere, nec unum ex tantis ſupereſſe, de latibulo ſtuduit proſerpere, & quæ facta erant, ſancto Pontifici celeriter ountiare. Illum congeſtæ portarum ad limina matres ut ſolum viderunt, clamorem in æthera tolluot; qualis bello ſupremus apertis urbibus, aut pelago carinis jam deſcendentibus: quæ dum Pontificis percuſſerunt aures, humanitatis cauſa lacrymis implevit oculorum orbes; & tamen interiori mente gaudet, terram cælis commutaſſe fratres. Fratribus accerſitis, feſtinat ad funera fratrum, volens ad urbem honorifice deferre corpora eorum. Inoupiæ examines, puerique, ægrique parentes mœnibus effuſi, per plana, per invia paſſim, quilque ſuas ad lacrymas currunt avidi; ipſoſque euntes comitabantur millia populi: ſtudio ſolandi fervent: gemitu itinera, & plangoribus reclamant arva. Ut vero perventum eſt ad campum, tunc fragor miſerrimus exoritur ore omnium; cæu prius nulli manaſſent imbres lamentorum. Requirunt ioter poreos & margaritas, id eſt inter homines tyrannos, Dei Athletas: latebant enim inter tribulos aſperos lilia leniſſima, id eſt, Martyres ſancti inter perſecutorum nequiſſimorum cadavera.

martyrium autem fecerunt 7 Idus Septemb.

44 Taodem diverſis luſtratis, inveniunt eos variis jactatos locis. Reperitur corpus ſancti Memorii privatum capite, ſicut prædiximus factum fuiſſe. Tunc Pontifici ipſum caput quærenti adeſt puerulus, qui latuerat ſub viminibus, indicatque gurgitem, quo demerſus erat theſaurus. At ille ſuſpiria trahens ab imo pectore, Dominoque ſupplicans humillima prece, eum baculo, quem geſtabat, adiit amnem, temptana ſi quo modo reperire poſſet exanimis trunci fragmen; intentuſque orationibus baculum cœpit acſi natantem tendere ſuper aquæ fluctus. Facto citius crucis ſigno, Domini juſſu, caput Martyris ſumma ebullit in unda, ſequiturque baculum, ut piſcis humum; acſi ejuſdem baculi cuſpide ſit proſeſſum *. Quod trepida manu arripiens Epiſcopus, revehit ad corpua, ipſumque reponit cervicibus. Quos inventos humeris imponentes, ad urbem voluot deferre; ſed nullo modo datur poſſe. Quod ut oculo, divinitus luce claro, Præſul vidit, Domini non eſſe voluntatem, eos illuc deferri aſſenſit; contemplatuſque locum tanto theſauro aptum, in eo recondidit ſanctarum reliquiarum theſaurum. Sicque compleverunt Martyres prædicti martyrium ſuum ſeptimo Idus Septembris, commutantes terras cælis.

* *an perfoſſum?*

Attilla propter S. Lupum Treveris parcit; ac eund. mox miſeretur.

45 Venium eſt Trecas: pugnatur ad portas: deſuper beatus Lupus pontifex ultro hoſtem compellans, Quiſnam tu es, inquit, qui terras noſtras emoliris, gentemque perturbas? Cui rex furiis ſcelerum agitatus, Ego ſum, ait, Attila, flagellum Dei. Quo contra humilis Antiſtes graviter ingemiſcens, Et Ego ſum Lupus, inquit, heu! vaſtator gregis Dei, & dignus nimium flagello Dei. Mox beatus Lupus juſſit portas patefieri, ut ingrederetur hoſtis Attila. Miro miraculo inimici divinitus cæcitate percuſſi, tranſierunt a porta ad portam per mediam civitatem, tum neminem videntes, tum neminem lædentes. Quid Veſontionum, quid urbis Leucorum, ſingulorum immorer preſſuris D
locorum? Rurſum Attila validiorem jungens exer- Ex Mss.
citum, Italiam ingreditur, & omnes pene civitates aut diruit, aut diripuit, aut incendit. Ad eum Leo Papa *m* venit; & non ſolum ſalutem, ſed & ut *m*
rediret, obtinuit. Rex Attila rogatus a ſuis, cur ei tam fuiſſet placabilis, reſpondit, ſe non eum eſſe veritum, ſed lenem quemdam venerabilem, evaginato gladio ſibi mortem minitantem, niſi ejus in omnibus expleret voluntatem. Poſt hæc Marciano imperatori apparens Dominus in ſomnis, arcum Attilæ fractum oſtendit *n*: nec id vanum fuit: *n*
eadem quippe nocte Attila in nuptiis ſuis crapulatus, erumpente per apoplexiam ſanguine de naribus, in lecto eſt offocatus; reſpiravitque *modus* tanta liberatus peſte *o*. *o*

ANNOTATA.

a De S. Servatio *fuse actum die* 13. *Maii a pag.* 209. *iterumque in Exegeſi de epiſcopatu Tungrenſi & Trajectenſi ante tomum ſeptimum Maii a pag.* XXI.

b *Hæc genealogia quam ſit fabuloſa in eadem Exegeſi reperies loco citato: indidemque diſces, quouſque admittenda ſint, & quomodo explicanda cetera, quæ de eodem Sancto hic ſubjiciuntur.*

c *Nondum alibi legimus* urbem Tricaſſinam *in Burgundia quomodocumque ſumpta collocatam; ſed in Campania: itaque pro Burgundia alii Franciam vel legerunt vel ſubſtituerunt; ut vide in variis editionibus concilii Agrippinenſis, ad annum* 346. *celebrati; ubi & ſuſpectæ fidei dicuntur a Binio, quæ in illo concilio de legatione S. Servatii ad Sedem Apoſtolicam ob graſſationem Hunnicam narrantur, eademque rejicit Baronius ad annum* 346. *num.* 9. *ut quæ tempore nequaquam cohærent.* E

d *Inter concilium Coloniense jam dictum & irruptionem Attilæ anni elapſi ſunt centum & quinque. Neque de illa ergo actum in illo concilio, neque ea ad ad Sancti ejuſdem Servatii tempora pertinere potuit; cujus Acta vide; & confer, ſi lubet, cum poſterioribus obſervationibus Pagii in Criticis ad Baronii annum* 451.

e *Quæ hoc & ſequenti numero comprehenſa ſunt aſteriſcis, apud Sigebertum in Chronico verbis totidem referuntur in editione Miræi ad annum Chriſti* 453. *atque adeo vel ibi ex auctore noſtro exſcripta ſunt,* F
vel inde arrepta, & auctori noſtro, qui Sigeberto haud dubie fuit antiquior, ab alio interpolatore ſuppoſita.

f Walameris & Ardaricus *præ ceteris regulis Attilæ cari fuerint, vide apud Jornandem de rebus Geticis cap.* 38.

g In hoc famoſiſſimo & fortiſſimarum gentium bello ab utriuſque partibus CLXII. (al. CLXV.) millia cæſa referuntur, exceptis &c. (al. XV.) millibus Gepidarum & Francorum, qui ante congreſſionem publicam noctu ſibi occurrentes, mutuis eoncidere vulneribus, Francis pro Romanorum, Gepidis pro Hunnorum parte pugnantibus: *ita Jornandes ibid. cap.* 41. *in editione noviſſima anni* 1723. *Scriptorum Italiæ tom.* 1. *pag.* 212. *Adi & Valeſium, Rerum Francicarum tom.* 1. *lib.* 4. *ubi expeditionem hanc Attilæ totam exponit ex auctoribus variis.*

h *Hæc omnia diſcutienda remittimus ad diem* 10. *Auguſti, quando de* S. Auctore *ep. Metenſi: & 14. Decembris, quo de* SS. Nicaſio & Eutropia *agendum erit.*

i *Hinc incipiunt Acta S. Memorii & Sociorum ejus martyrum, de quibus diximus in Commentario* §. 6. *numer.* 68.

k *In*

A k *Ineptam ſane fabulam & auctore vel tantillum* Ex MSS, *hiſtoriæ quare prorſus indignam! Itaque Couſinetus hoc loco obſervat, eam non eſſe hujus auctoris, ſed exſcriptoris cujuſdam: at nihilo magis id probat, quam Camuzatus in notis ad Acta S. Memorii* debile *illud* nimis, *ſe judice*, & infirmum ſubterfugium, *quod in recentiori Ms. Gallico, duos hic Attilas adſtruente, repererat.*

l *Quem fuiſſe volunt S. Camelienum, qui* S. Lupo *poſtea in epiſcopatu ſucceſſit.*

m S. Leonis Magni *Acta dedimus die* XI. *Aprilis*

n *Hoc idem habet Jornandes de rebus Geticis, cap.* 49.

o *Hactenus exemplaria Couſineti ſecuti, dedimus, quod noſtris deerat: cetera, quæ ſequuntur, ex utroque noſtro Ms. produximus.*

CAPUT V.

B

Aſperrima vita Sancti Lupi, & quædam ejus miracula.

IX. *S. Lupus fundit in gremio Leo ferocem.*

HIs ita geſtis, & rebus Trecaſinæ eccleſiæ ſumma pace plaeatis, Lupus voleos ſe arctius implicare vacationibus diviois, & caleſtibus tantum intereſſe choreis, turmas eivium, cauſa ſuæ liberationis eum coleotium, deſeruit, & ad montem Latiſconem pervenire ſtuduit *a*; ubi rerum ſecularium exemptus laqueis, theoricæ tantum vitæ per bienoium operibus ſtuduit contiouis. Sed, ecce, lux illa phœbea ſub latibulo tali diu latere oon potuit; cum tandem ejus fama fioitimos conſcivit. Ille vero contemplationi ſuæ videns crebro redeuntis populi frequeotiam obeſſe, bieonii exacto ibidem tempore, ad urbem Matiſconam (vel Latiſconam) maturat teodere.

a *b* bienio *pro* Matiſconam; *ubi jam ter pernoctaverat*, *al.* ſuadio

47 Cumque fioes illius provinciæ ſecundo * attigiſſet pede, iovenit mulierem deſtitutam omoi corporis virtute, ſolutam ſcilicet membris torpore laxæ paralyſis, & uſtulatam æſtibus anhelæ febris: vita maoans ſioe corporis uſu, mortis imago illi erat, immenſuſque calor frigus letale coquebat. Quæ dum vocem Pootificis audiſſet, ubicumque, qua potuit virtute, remedium ſanctitatis * cœpit implorare. Vir Domioi mitiſſimus miſericordia motus, aſſiduis ioſtare cœpit precibus, quibus ſolpitas priſtina poſſit ei reddi diviois: fit pronior arvis, propinquior datis aſtris *b*, C nec fit ab ea longinqua auris diviœ, tantis fidelis Viri precibus pullata: ilico ſtriogitur in ſolidum, quæ fluxerat antea nervis, & fugit algor ſerventis febris: illa ſana convaleſceos membris, genibus obvolvitur Pontificis, grateſque Deo reddidit vocibus latis.

* *al.* ſanitatis

X. *aliamque muto domoque infeſſam.*

48 Cum adbue Præco Dei in ejuſdem moraretur finibus patriæ, & fragrantia virtutum ejus fragraret ubique, ecce, offertur ei puella, quam ſelle (jugis vel) oigri veneni infecerat ſerpena lividus, gaudens humano tabo proprium pingueſcere virus. Nec ſuffecerat ſe jactare ſub ipſius corporis aula; ſed velut fauces angens, vocis abſtulerat organa. Quam Vir mitiſſimus iotuens oculo, ſignavit eam ſanctæ Crucis ſignaculo, fugieoſque populi circumſtantis favorem, noluit illia præſaotibus pro ea fundere orationem, exſpectans dum cæli ambitus revebat noctem. Jam cœperat nox bumenti palla ſolarem ſubtexere orbitam, & cæruleam terris infuderat umbram; cum demum Athleta Dei pro ea cœpit precum ſuodere hoſtiam. Cælum ejus D patuit precibus, & oratio ad ſupernos perveoit auditus. Muta diu tacitas effudit lingua loquelas, Lubricuſque ille Celidrus * io vacuas evanuit auras. Ut fudit in terria roſeum jubar ſol igoitomus, * patuit eam ſanam eſſe omnibus. Quæ glorificaos Deum, notam repetiit domum.

* *l.* chelydrus
* *f.* iguivomus

Reverſitur Trecas; obit anno 55. *ſupervenit, &c*

49 Bieooioque ibidem exacto, cum jam virtutum ejus fragraotia redoleret vulgo, & fioitimos fama adcieret ad eum; calle diverſo, prædicti montis *c* relicto faſtigio, epiſcopatus ſui ſedem munere repetivit divioo. Quo * morans quanta ſe exulerit virtutum in arce, oulli explicare eſt poſſibile. Annis denique vigioti & quioque, antequam pretioſa reſolveretur io morte, nulla ſomnos ſovebat veſtimeotorum mollitie, nec torto camporum gramine; ſed ſola tabula lapidea ſolo terræ certe ſubſtrata corpus ſuſteotabat fatigatum ab oratiooe diviœ: pretioſarum veſtium honorem non affectabat; ſed ſolo aſperrimo cilicio membra macie confecta contegebat: juxta divinam vocem, una taotum tunica conteotus erat; reliqua vero ſibi ſupervacanea deputans, paupetibus erogabat: jugi deliberabat meote, quia ſericũ & purpuræ non poſſent Chriſtum induere. Apoſtolorum imitans affectus, oulli ſecundus, ſprevit agros, ſuſpiratus polos: gazas recondebat, quo nequeant pati adverſa, & quo neſciant æruginis & ærucæ timere exterminia: ſemper ſatagebat de parte conquirere E totum & penſare manentia, io cauſis eaducorum, & ſequi per damna quæſtum.

* pro Ubi

50 Biduaois jejuoiis corpus atteouebat, omoibus bebdomadibus earnis iocentiva terreois parſimoniæ compedibus ſolutus *; omni etiam eiborum delectamento ſublato, jejuniorum victimam dilatabat ad veſperam, gemitu & fletu ſuleiens eam, ipſamque tandem hiſpidi hordei pauxillo ſolvans pallidam: ſtipendiorum epiſcopatus ſui partem maximam peregrinis & pauperibus diſtribuebat; reliquam vero in redemptionem captivorum expendebat. Animarum motus ſelle oequiſſimi hoſtis excitatos curabat affidue; corporum detrimenta reſtituebat: quibuſque * videbatur adeſſe. Iſta dum fierent, ſicque virtutum decoratum Domino domicilium in beato Viro polirent (ſeu pollerent,) accelerant diverſis e ſedibus diverſiſſimis varicati & vexati infirmitatibus poſcentes dulce ſuavitatis * munus: quos ille curabat precibus ſuper æthera fuſis; & revocata ſuis obtemperabant organa nervis. Sed oos modicis grandia ineludimus verbis, timentes, prolixum vel ſaltem faſtidioſum eſſe ſingula variis aperire ſententila; & oe tanta lateant merita Viri, locum eſſe credimus de multis vel pauca patefieri.

in omnes miſeretur, & ſe omnibus dorsit.
* *an* laſſo vene?

* *id eſt*, omnibus

F
* Languori

51 Claudius exſpectabilis * Germani * filius, nobilis nobilibus genitus, acerrimæ infirmitatis gravatus eſt compedibus; ut defunctis membris, nodiſque laxata mole ſolutis, adhuc animatus, jam multis videretur mortuus: reſoluta quippe membra jacebant officiis deſerta ſuis, languidaque demiſſis peodebant vincula oervis; diligeoterque eum intuentibus non aliud videbatur in eo, quam mortis imago; fovebatur ſcilicet ignis ſpiritus pectore ſolo. Vir ergo Domini ſolita flexus pietate, lacrymarum fundens imbrem, pro eo cœpit Dominum orare. Cujus preces auris divina oon morata eſt exaudire tempore aliquanto, ſed facilius patuit oranti Dilecto. Redit ſtatim calor ſpiritus, & gelidos ad vitam ſubrigit artus: reformaotur organa peremptæ vocis, & ſtringitur in

XI. *Claudium moribundo prece ſanat*
* *al.* Ipe-dabilis
* an Germaniæ?

ſoli-

A solidum, qui fluxerat antea nervis. Linquit monumenta natura * cubilis, quod misero erat pars mortis: laudat Dominum vocibus exultans, amplectiturque genua sancti Viri, ejus genibus se volutans. Congratulatur pater filio sospiti, nec majore certe tenetur * lætitia, sospitate reddita sibi. His ita gestis alia subdenda decrevimus, ut magis luceat sancta Sancti virtus.

* f. costa

* f. tenetur tur

52 Mater familias quædam clarissima, sancti ac venerabilis Rustici scilicet germana, infirmitate indicibili torquebatur, & per decem juges menses ipso morbo sic vinciebatur, ut omnium membrorum perditis officiis, pene exanimis videretur. Quæque dies, vel potius hora, credebatur esse ultima, nihilque aliud sperabatur ab omnibus, quam mors deterrima. Morbo dum diutissime torqueretur tam indicibili, tandem virtute, qua potuit, cœpit precari, ut a beato Lupo mereretur visitari. Vir Domini longa ejus audiens suspiria & visitationis suæ diu desiderata munia, in hoc, sicut in omnibus, amplectens Domini præcepta, infirmæ illius adit

uti & frequens

B luguhria tecta: cujus ad aures dum laberetur pennata fama nuntians, Lupum adire jugentia sua tecta, præsentia ejus aliquantulum roborata, oculos diu clausos attollit, ipsumque videre summo conamine quærit. Quem cum vidisset, duplices palmas tendit ad sidera, & refert voce talia: Virtutum sancte Vir Domini schemate clare, cui Deus in cunctis aures accommodat dictis, si tibi stat cordi, potes hic mea membra saluti reddere, perduras & carnis solvere habenas.

Rustici precatur.

53 Mox dum hæc sic ejus aures mulceret, & tanto eam dolore affligi videret, vulnera pii cordis fecerunt viam, orbeique obortis implevit lacrymis. Ad solita igitur vertitur orationum medicamenta, longaque trahens ab imo pectore suspiria, Dominum pro ea precatur voce gemebunda. Dum jam protelaret precum vota, singultu quaticnte, vix valens explicare verba; ecce, mulier domum repletur, sic clamans voce sonora: Grates Celsithrono ridenti pectore reddo; & tibi, singularem cui Christus præstat honorem. Vir Doni sancte, quo non est major in orbe: ecce enim, dolor truculentus tuis precibus abactus, totius corporis deseruit artus; sanitas tuis precibus introducta, nulla in-

C firmitatis priscæ reliquit vestigia. Hæc dum pectore petoraſſet ridiculoso, vagitus lætitiæ dans more incomposito, sana & incolumis corripit se a lecto, ignotaque domus loca calle cœpit oberrare conecto.

ANNOTATA.

a *Redi ad Commentarii §. 6. num. 70. & seq.*

b *Sensus videtur hic esse: Mulier in terram prona & abjecta, sit cælo sibi per preces* S. Lupi *conciliato propinquior.*

c *Nempe Latisconensis, qui Matisconem Trecas repetenti debuisset occurrere.*

CAPUT VI.

Ejusdem apud omnes veneratio; discipuli; obitus & sepultura.

Auctor cur plura miracula proferat.

SEd de miraculis nos satis egisse arbitramur lectoribus peritis, qui solent vitam præponere factis, qui etiam maxima speculantur ex minimis: innumerabilis est enim acervus ejus factorum, quorum maxima ipse occuluit, fugitans favorem D hominum; nonnulla vero incuria perierunt male servantium; pauca etiam in ore sunt hominum; sed quia adstipulationi non innituntur hagiographorum, quasi apocrypha eliminamus a compendio nostrarum litterarum: hæc tantum, quæ proeul dubio scimus, curavimus indicare: ne videamur gnaris loqui diarsice (vel diatertice *a*.)

Ex mss.

55 Illud enim etiam singularis gratiæ beneficium coruscabat in Viro, prima & summa pagina mihi dicto, quod ab omnibus honore coleretur reverendissimo. Regalis hunc humiliabatur celsitudo; procerum famulabatur multitudo; quorum si quis Christianorum quemlibet severitate coartasset legis, vel oppressisset pondere tyrannicæ potestatis, Lupi placatus grata oratione, quocumque * teneretur, solvebat eum faste. Inter quos et Sabaucus * rex Alemannorum eminentius bumilitatis impendebat obsequium, pede vicino * compleus in omnibus ejus præceptum.

a Testatur quoniam S. Lupo defuerunt.

Sid est, ubicunque * Consta. Gesbanthus * hoc est, statim ut ejus nuntius eum rex externo captivum dimisserit.

56 Nam Alemannorum immanitas forte vinctos duxerat Brigonenses silvicolas, partes civitati Trecorum incolenti * vicinas: tunc Vir sanctus, litteris manu propria exaratis, a rege prædicto postulat, Brigonenses laxari a vinculis, cujus ille mandata oculo parturiens * lagaci, & corde exquirens efficaci, non auri execrando excæcatus est munere, non alicujus luti infectus cupiditate, sed

E * immisso. lentes * lege potestatem

preces Pontificis devotissima susceptt mente: vinctis, quos tenebat, clausira pandit: colla attrita baculis pius solvit, cunctoique libere abire permittit, eamdemque libertatem eos tenere decernit. Sicque virtus & impetratio sancti Viri impetravit, eos libertate donari.

57 Prolixitate impoliti sermonis fastidium putamus nos intulisse lectoribus, dictis rimantibus actus tanti Pontificis: unde garrulitas nostra, quæ ingenii sui stultitia magis dedecorat decoranda, conticescat; & tanti Magistri interdum propria intermittens, discipulorum ejus aliqua patefaciat; ut argumentum ab effectu trahentibus doctis, in discipulorum vita mirabili, mirabilis liqueat virtus Magistri: subscriptis etenim ejus relatantibus discipulis, qui ejus in talibus semper adhæserunt monitis, relatio ejus actuum fradita est posteris *b*:

S. Lupi discipuli successores S. Polychronii ep. Verdun.

b Vel Polychronius

F **** quorum unus fuit sanctus Polocronius *, ecclesiæ Verdunensis episcopus, meritis & honore coruscus; cujus vitam sanctitate plenam munere virtutum miraculorum patratio ostendit, quibus claruit plusquam credibile sit: nam miseris, quos dira vexabat conditio furoris, ut & intrinsecus angerentur *c* ferreis hominum catenis, precibus a Domino remissionem impetrabat sanitatis *, ut & *d* dæmones pellerentur eum armis suis virulentis, & larvarum lemurumque carerent deinde phantasiis. Nec solum in talibus, sed & in diversis fulgebat horum similibus; quæ libellus de ejus vita scriptus elucidat scire volentibus ****.

c Nempe Latisconenses, qui Matisconem Trecas repetenti debuisset occurrere.

* Hugo Flav. Virdun. ep. d

58 Sanctus nihilominus Severus, super quo mentionem paulo superius fecimus, discipulorum ejus fuit unus: qui virturum culmen adeptus, Treverorum ecclesiæ ordinatus est archiepiscopus. Is primo * Germaniæ gentibus, quam a Magistro didicerat, prædicans doctrinam, bonorum omnium exercitationibus pontificalem redimibat cathedram: cujus etiam mirabilium magnificentia actuum non tantum in libris, sed & in ore est hominum. Tertius nihilominus ex auditoribus ejus fuit Alpinus, Catalaunicæ urbis episcopus, omni morum probitate conspicuus, & infirmitatibus quibuslibet

Severus ep. Trevir. Alpinus ep. Catalaun.

* f. primus

A bet animarum vel corporum ſanandis promptiſſimus: cujus flores virtutum, tam carne quam ſpiritu actarum, ubiq; redolent, & tam bibliis præteritarum plenis, quam hominibus præſantia * eernentibus inhærent: ajus enim præcipue ſubſidiis credit ſe muniri gens Catalaunicæ urbis.

EX MSS.

* f. præſcientibus, f. videntibus

59 Sanctus præterea Camalianus, quem ſucceſſorem ſuæ ſedis ſurrogavit, ajus diſcipulatui adhæſit; cujus vita pretiola & omni laude digna, & mors digno diademata recompenſata penes nos habentur ſumma admiratione culta: nam Pater ſanctus ſubjectos de ſucceſſore volens certos reddere, nutu cunctorum ſurrogavit Camalianum dignum digna. Horum pontificum contubernio interfuit cluentiſſimus nomine Aventinus *e*, qui cujus fuerit virtutis, non tam exhibitio miraculorum, quam ſcripta pandunt Vita. Nune, lector ſolertiſſime, ſolerti animo perpende, quantis virtutum floribus Vas illud potuit fragrare, quod tanto ſuos debriavit nectare: perpende, quanto nitueritCaput ſchemate, cum tanto raniteant articuli fulgore: perpende, quantos divinitus excipiat manipulos, qui tales aluerit culmos.

Camaliannus, Lupi ſucceſſor, quibus addo S. Aventinum.

e

B

60 Interea ecapit adeſſe tempus, quo agonizantis Militis bravio arat remunerandus: nam LII. annis eccleſiæ præfuit ſibi creditæ, excolens gregem dominicæ plahis ſummo opera. Tandem omnibus rite peractis, & rebus omnibus ſumma pace locatis, divinitus invitatur ad præmia regni cæleſtis: ſolvitur carnis ergaſtulo, & cæleſti invehitur palatio: angelorum cœtus ſit obvius, & paradiſi tanto Conſorta lætatur conventus. Corpus tumulandum ralinquit flentibus alumnis, & animam clare cælorum reddidit aſtris.

Poſt annos ſu epiſcopatus 50. moritur S. Lupus;

61 Cujus ſolenne pignus corporis pervigilibus frequentantes obſequiis, tandem in orientali ſuburbio Trecaſinæ civitatis, monaſterio dicato ſub honore beatæ Mariæ ſemper Virginis *f*, tam diſcipuli quam plebs totius condunt civitatis; ut quem, dum adviveret, ſemper habuerunt defenſorem & pro propugnaculo, etiam mortuum pro inexpugnabili haberent ſcuto. Obiit autem Pontifex ſæpe dictus quarto Kalendas Auguſti, Anaſtaſio tenente monarchiam regni *g*; mutavitque terrea cælicis ſarvians * gaudio divinæ majeſtatis, quæ axpers temporis in unitate Trinitatis vivit & regnat in ſeculorum ſeculis. Amen *h*.

ſe ſepelivit in monaſterio S. Mariæ.

f

D

g

* f. ſtruens

h

62 O Sancta ſancti Viri præconia! O incomparabilis ejus præſantia; quem tantis alumni proſequuntur lamentis, & tam inexplicabilibus cæleſtis turba axcipit hymnis! Rex regum ſuperna te vocat ad palatia; angelorum turba tibi ſit obvia, a mundi hujus palæſtra ad ſuperna te ducens gaudia: frueris gaudens Apoſtolorum contubernio, gloricationa Prophetarum, confeſſione Martyrum, coherediata Confeſſorum, integritate Virginum; odaſque Domino cum eis concinens, æternæ palmæ ſars præmium; qno memor ſis te piè flagitantium. Amen.

Epiphonema ſeripſere.

ANNOTATA.

a *Sic utramque vocem disjunctive exhibent gemina Mſs. noſtra; ſed prima tenenda eſt:* δ'ιαφο effarre *ſignificat*, δ'ιαφορὰ alationem. *Aut ergo.* (*Et utinam vere!*) *ſo nolniſſe ſcribero, niſi que certa comperiſſes; idque ne quis exiſtimaret, ea quæ narravis, temere & ultra verum extolli. Conſinetus legit* diaſyrtice, *id eſt* obtrectatorie; *ſed patet, lectionem noſtram eſſe præferendam.*

E

b *Vide Commentarium* §. 3. *num.* 35. *Quæ hic ſequuntur aſteriſco gemino contenta, iiſdem fere verbis omnibus hinc deſcripſit Hugo Flaviniacenſis in Chronico Virdunenſi; ut monuimus in Comment.* §. 3. *nu.* 41.

c *Hugo Flaviniac. pro*, ut & intrinſecus angerentur, *legit*, ut aſtringerentur.

d *Hugo habet*, ut ſolo ejus juſſu & dæmones *&c.*

e *De S. Aventino presbytero egimus die* 4. *Febr.*

f *Diximus de hoc monaſterio in Comment.* §. 1. *nu.* 4. *& ſeq.*

g *Falſum id eſſe oſtendimus in Comment.* §. 7.

h *Hic terminantur Acta in exemplaribus Conſineti; at in utroque noſtro additur ſequens epiphonema.*

DE S. PROSPERO EPISCOPO CONFES. AURELIANI IN GALLIA.

C

F

J. B. S.

Sylloge de cultu & ætate.

SEC. V.

De geſtis pauca ſuſpicatur;

DE Sancti hujus geſtis non eſt quod memorem, *nam, teſte Carolo Sauſſeyo in iſtius eccleſiæ Annalibus pag.* 89. De Proſpero nihil haberemus, niſi ad eum ſcripſiſſet Sidonius Apollinaris epiſcopus Arvernenſis, ex cujus epiſtolis agnoſcimus, eum B. Aniann proxime ſucceſſiſſe: *de qua re paulo inferius. Hic primo cultum proſequimur antiquum ſane & celebrem, utpote in codicibus Hieronymianis expreſſum*: Aurelianis civitate, depoſitio Proſperi epiſcopi. *Etſi vero fateamur, meram additionem eſſe primigenio textui inſertam, quemadmodum & alteram de S. Lupo Trecenſi, vetuſtiſſimam ipſam eſſe, nemo qui hos codices noverit, diffitebitur. Inde ipſam accepit Rabanus, non impropria fortaſſe ipſi adjiciens epitheta* doctiſſimi viri & ſanctiſſimi; *quibus melius ſimpliciter acquieviſſet Notkerus, evitaturus confuſionem, quam apertiſſime prodidit hiſce verbis*; Qui multa ad utilitatem Eccleſiæ conſcripſit, maximeque gratiam Dei, contra ſuperbiam hæreticorum defenſara curavit: *hæc enim ad alium Proſperum, Aquitanum videlicet, Pelagianiſmi reliquiarum maſtygem, ſpectare, vulgo notiſſimum eſt, & a Majoribus noſtris pridem obſervatum tomo* v. *Junii, pag.* 54.

a *Id vero mirandum quam maxime, Aurelianenſem* Proſperum *vel ipſis popularibus Martyrologis Flore, Adoni & Uſuardo præteritum, neque in multis hujus auctariis celebratum, ut ex noſtra editione cuique licet perſpicere. Binium deſcripſere Sammarthani, in brevi eo, quod Sancto tribuunt, elogio errantem ſecuti; aſſignanda feſtivitati ejus* v. Kal. Auguſti, *ubi in aliis omnibus ſignatur hic dies* IV. Kal. Aug. *Sammarthanorum verba ſunt*: S. Proſ-

cultus ut ior eſt.

A Proſper celebris ſanctimonia, uti teſtantur publicæ eccleſiarum tabulæ, quibus præconium ejus annis ſingulis v. Kal. Auguſti in eccleſia decantatur. *Intelliges, inquam, diem hodiernum, quo recte Sauſſeyus elegantis magis quam vera oratione in ſuo Martyrologio ipſam annavit*: Aurelijs, ſancti Proſperi epiſcopi confeſſoris, qui ætatæ ſanctitatis fuit, ut beato Aniano digno delectu ſuccederet, cujus & laudis ſtudioſus cultor adeo fuit, ut a Sidonio epiſcopo Arvernenſi, eloquentiæ gloria celebratiſſimo, flagitaret poſteris commendari. Nec minus ardens ipſius virtutum æmulator; actibus eximios ejus progreſſus conſecutus; poſtquam etiam ſynodis interfuiſſet Carpentoractenſi & Vaſenſi, magno cum ſcientiæ & pietatis decore, talenti divinitus crediti, ampliatis copioſæ fœnoribus, ad gaudium Domini fidelis ſervus pro meritis evocatus eſt. *Si recte notans Kalendaria, officium hoc die Aurelianis fit de S. Martha, cum* S. Proſperi *commemoratione, Atque hæc de cultu,*

B 3 *In aſſignanda ætate Bivium merito deſeruere Sammarthani, id unum adjicientes*; ſucceſſiſſe autem Aniano anno CCCCLIII. palam eſt ex epiſtola Sidonii Apollinaris lib. 8. ep. 15. *Idne ex ipſa epiſtola tam clare educatur, tute judex eſto. Ita ſcribit Sidonius*: Dum laudibus ſummis ſanctum Anianum, maximum conſummatiſſimumque pontificem, Lupo parem, Germanoque non imparem vis celebrari, fideliumque deſideras pectoribus infigi Viri talis ac tanti mores, merita, virtutes; cui etiam illud non abſque juſtitiæ gloriæ datur, quod te ſucceſſore deceſſit: exegeras mihi ut promitterem tibi, Attilæ bellum ſtylo me poſteris intimaturum, quo videlicet Aurelianenſis urbis obſidio, oppugnatio, irruptio nec direptio, & illa vulgata exauditi cælitus ſacerdotis vaticinatio continebatur. Cœperam ſcribere, ſed arrepti operis faſce perſpecto, tæduit inchoaſſe. Propter hoc nullis auribus credidi, quod primum me ceſſore clamoſaveram. Dabitur, ut ſpero, procatui tuo, & meritis antiſtitis ſummi, quatenus præconio ſui, ſub qus cumque & quidem celeri occaſione famulemur *&c. e quibus de S. Aniano epiſcopatus ſui, æque ac de* S. Proſperi *initio tantumdem prorſus elicies*,

C

4 *Id ſatis recte adverti Sauſſeyas annaliſta*: Ex qua epiſtola, *inquit*, hæc oportet legere, primum, S. Proſperum proxime, ut dixi, Aniano ſucceſſiſſe: deceſſit eum Anianus, Proſpero ſucceſſore. Perperam ergo præpoſteratum ordinem in tabulis Democharis & alius (obſerva) in quibus inter eos interjiciuntur Magnus, Febatus, Gratianus, Monitor. Demum vero S. Proſperum contemporaneum fuiſſe S. Sidonio Apollinari, qui floruit, ut habet Trithemius, temporibus Zenonis imperatoris circa annum CCCCLXXX. *Hæc ita accipe, ut S. Proſperum* contemporaneum fuiſſe S. Sidonio, *haud quaquam difficemur, at vereſi eo ſe aſu ad annum* CCCCLXXX. *S. Sidonii ætatem produxeris, quaſi etiam ad eum annum removendas ſit* S. Proſper, *qui proinde etiam tunc floruerit: quamvis ad id tempus perveniſſe concedamus S. Arvernenſem antiſtitem, de* Proſpero *certe, unde id Sauſſeyus colligere potuerit, prorſus non intelligimus: multaque etiam minus aſſentimur iis, quæ infra ſubjungit*, hunc eſſe Proſperum, qui ſubſcripſit concilio Carpentoractenſi, *ut ante nos obſervavit Labbeus, ad Bivii notationem appoſite has voculas adjicieus*, errat Binius.

D AUCT. J. B. S. *dubia non pauca*

E *accumulat plurima.*

5 *Prodigium certe commiſiſci aportet, ſi* S. Proſper *anno* 453. *S. Aniano, ſatente Sauſſeyo, ſucceſſerit, vitam vero protraxerit ad annum* 527. *quo habitam fuiſſe Carpentoractenſe concilium bodie in confeſſo eſt. Porro quamdiu vixerit* S. Proſper, *fatebor ingenue, id mihi incompertum, neque auſim adſtruere, Sidonii epiſtolam ad ipſum datam, ſcripſam eſſe dum jam Claromontanam cathedram adminiſtraret, ad quam non niſi circa annum* 470. *evectus eſt. Planiora omnia fuerint ſi junior ipſum ſcripſiſſe dicatur Sidonius, puta anno circiter* 460. *ſanctum vero Proſperum annis ſaltem aliquibus ſupervixiſſe, tametſi incertum prorſus eſſe oporteat, utrum Sidoniam epiſcopalibus inſulis fulgentem unquam viderit. Non multum forte hic aberrat Sauſſeyus, dum* S. Proſperum ad minus decem annis læſiſſe *arbitratur, ſcilicet a morte S. Amani, quæ incidit in annum* CCCCLIII. *uſque ad annum* CCCCLXIII. *tametſi falſo ibi nitatur ſuppoſito, quod eo anno celebratum fuerit Carpentoractenſe concilium, cujus veram epocham reſtituimus; aliaque ibi addacat non ſatis conſequenter connexa.*

F

DE S. GENEVÆO EPISC. CONFESS.

J. B. S.

DOLÆ IN BRITANNIA ARMORICA.

DCXXXIX. *Vide cultus nequa eſt.*

Ubinam patuit, utrum huic Genevæo, *ſeu* Geneveo *in Actis noſtris concedendus eſſet locus, tum quod in Catalogis abſque* Sancti *titulo referatur, tum quod præter nomen de eo nihil memoriæ proditum ſit, ne quidem apud Albertum, liberalem cæteroquin Sanctorum popularium encomiaſten, apud quem tamen* Sancti *appellatione donatus eſt. Eam præceſſerat Sauſſayus, in Supplemento Martyrologii ſic de ea ſcribens*: Eodem die apud Dolum in Armorica, depoſitio ſancti Genevæi, illius eccleſiæ epiſcopi, illic & memoria ſanctitatis & cultu nominis, certique natalis conſignatione illuſtris. *Aſt neque ejus neque Alberti auctoritati innixi auſus fuiſſem, niſi Caſtellanus, in hac parte accuratior, de* S. Genevæi *cultu teſtimonium tuliſſet; non* Dolenſem epiſcopum *ipſum, ſed* regionarium *appellans, ac ſuperiorem Dolenſis monaſterii poſt S. Bridocum. Si Alberto credimus, electus fuit anno* DCXXXIV. *ac poſt quinquenniam, anno* DCXXXIX. *migravit ad Dominum.*

DE

DE S. CONSTANTINO PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO,

CONSTANTINOPOLI.

CAPUT I.

Cultus ex Faſtis Græcis, elogium; tempus ſedis ac mortis.

ANNO DCLX. XVI. Memoria ejus in Faſtis Græcis.

QUam diebus omnino diverſis recenſitum apud Græcos invenimus Conſtantinum hunc, tam ex conſenſione plurium & auctoritate annunciationum ſufficiens præberi nobis putamus fundamentum, ut in favorem legitimi ac publici aliquando ipſi conceſſi cultus pronuntiemus: nam Menæa magna excuſa hoc die XXIX. Julii Conſtantini patriarchæ Conſtantinopoleos *memoriam faciunt: quo & ipſum ſignat Menæum Mazarinianum his verbis*: Ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος πατρ. Κ.Π. ἐν εἰρήνῃ ἐκοιμήθη. Sanctus Conſtantinus patriarcha CP. in pace conſummatur. Et *mox iſto, quod ibidem ſubditur, diſtichо laudatur*:

Ἔχεις ἄλυκτον οἶκ' Ἐδὲμ προσοίκιον,
Κωνσταντῖνε, πρόεδρε ἐν Κωνσταντίνου.
Primas in altis obtinet ineffabiles,
Qui civitatis regiæ primas tulit.

Quæ magis ad verbum ſtylo ſoluto ſic reddi poſſunt: Habes ineffabilem in Edem præpoſiturum, Conſtantine, præſes urbis Conſtantini. *Alluſio eſt, uti alias ſæpius in hujuſcemodi verſiculis, parvu leporis, utpote quæ præſulibus omnibus facile applicari poſſit. Menæum Chiffletii hunc ſanctum Præſulem memorat ad diem* XXVIII. *hujus: ſicut tunc habes inter Prætermiſſos.*

Honoratio publica CPoli.

2 *Ad ſtabiliendum autem publicum, quo CPoli olim honoratus fuerit, cultum, maxime conducit teſtimonium, quod legitur in noſtro Ms. ſupplemento ad Menæa magna excuſa, ex apographis Sirmondo-Chiffletianis ad diem* IX. *Auguſti; ubi poſtquam hæc, præfixo Sirmondi nomine, data fuiſſet annuntiatio*, Μνεία τοῦ ἐν ἁγίοις Κωνσταντίνου ἀρχιεπισκόπου τῆς βασιλίδος πόλεως, Memoria S. Conſtantini archiepiſcopi imperatoriæ civitatis: *mox ſubditur*: Τελεῖται ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ. Celebratur autem ſolennitas ipſius in ſanctiſſima magna eccleſia, in die Dominica: *CPoli videlicet in eccleſia S. Sophiæ, ac die Dominica incerta: cum nulla hic determinetur. Id quod anſam fortaſſe præbuit, diverſis adeo inter ſe diebus ipſum in Faſtos referendi. Nunc ita ſtabilito* Conſtantini *cultu, explanandum nobis eſt, quiſnam iſte ſit inter plures patriarchas CPolitanos ſynonymos, quem Græci veneratione publica proſecuti fuerint.*

Inquiritur, quiſnam quatuor ſynonymi patriarchi CP.

3 *Anſelmus Banduru noviſſime contexuit ſeriem chronologicam Patriarcharum CPolitanorum, incipiendo a S. Metrophane, & deſinendo in Gregorio II. ſen Georgio Meliſſeno, tomo ſuo primo Imperii orientalis præfixam: ubi quatuor occurrunt Conſtantini. Et primus quidem alligatur anno Chriſti* 674. *ſecundus ex Silæi epiſcopo, patriarcha renuntiatur anno* 754. *a Conſtantino Copronymo; ſed deinde factus ei exoſus, & in exilium relegatus die* XXX. *Auguſti anno* 766. *Tertius eſt Conſtantinus Lichudes ſeu Lichudes, Michaeli Cerulario per Iſaacium imperatorem anno* 1059. *in exilium ejecto ſuffectus. Quartus denique Conſtantinus Chliareuus ibidem notatur anno* 1153. *eccleſiam CP. adminiſtrandam ſuſcepiſſe. Equis itaque ex his quatuor ſynonymis patriarchis CP. intelligi debet, qui, quamvis confuſo dumtaxat nomine, in ſacris tamen Græcorum Tabulis memoratus fuiſſe videatur? Secundus ne ullum locum vel remotiſſimum quidem hic nancifci queat, multa & gravia prohibent rationum momenta: nam, teſte Theophane in Chronographia, ejurata imaginum religione, ſacrilegis ſe nuptiis contaminavit; falſi, ut eum vocat plus ſemel*, nominis patriarcha.

his ſic bene intelligendis

4 *Donec tandem a peſſimo imperatore Copronymo peſſime habitus eſt, poſtquam ab exilio, ad quod ipſius juſſu erat ejectus, CPolim eſſet revectus; ubi omnigenis injuriarum modis indibrio expoſitus, & turpiſſime exauctoratus, inter hæc verba infeliciſſimæ tragœdiæ ſcenam finivit: nam* miſſis ad eum patriciis interrogat *imperator Conſtantinus Copronymus, uti auctor eſt Theophanes*; Quid de fide noſtra; & ea, quam habuimus, ſynodo ſentis? Is vero animi plane vani homuncio: Optime, reſpondet, credis, & ſynodum recte celebraſti: nimirum hoc pacto imperatorem rurſus placare ſperans. Illi dato reſponſo citius ſubinſerunt: Hoc unum erat, quod ex impuro ore tuo audire volebamus. Nunc itaque in tenebras, & in malam horam perge. Itaque ſententia in eum lata in Cynegio capite truncatus eſt. *Ergo* Hæreticus *iſte, prout merito vocatur a Baronio ad annum* 767. patriarcha *locum hic habere non poteſt, quando de albo Sanctorum agitur. Plura de eo dabit idem Baronius ad annum* 754. *& 767. Jam vero tertius & quartus recentiores nobis ſunt, quam ut huc ſpectare poſſint. De utroque tractat Pagius; ac de tertio quidem ad annum* 1058. *num.* 12. (*ubi Pſellis circa præclaras ejus ſapientiæ ac rerum agendarum dotes elogium invenies*) *& ad annum* 1066. *num.* 10. *De quarto autem meminit idem auctor ad an.* 1155. *num.* 12.

& quæſtio dirimitur pro Conſtantino primo in Concilio CPolitano 3. laudato

5 *Supereſt itaque, ut nullus alius* Conſtantinus patriarcha *in Faſtis Græcis notatus intelligi debeat, quam iſtius nominis primus. Et vero de ejus ortodoxia hoc redditum habes teſtimonium in concilio CPolitano tertio, Actione* 13. *apud Labbeum tomo* 6. *col.* 995. Sanctum concilium dixit: Corporali ſacramento in noſtra audientia, & glorioſiſſimorum judicum, qui nobiſcum ſunt, perſoluto a Georgio Deo amabili diacono, & chartophylace ſanctæ hujus magnæ Dei eccleſiæ, perfectamque nobis ſatisfactionem hujuſmodi corporali verbo prohibente, quod nullatenus ſanctæ memoriæ Thomas, Joannes atque Conſtantinus, a quibuſdam libello extorſerunt de operatione & voluntate: nos ſanctæ memoriæ tres viros, id eſt, Thomam, Joannem, & Conſtantinum prævidimus in identitate manere, atque in ſacris diptychis ſanctarum eccleſiarum recitari; utpote qui

in

A in omnibus immaculati, & irreprehenſibiles inventi ſunt circa rectam noſtram Chriſtianorum fidem. *Baronius ad annum 664. Acta iſta ſextæ ſynodi ſuſpecta ſe habere ſatis oſtendit, dum priuſquam illa proferat, præmittit*, ſi tamen impoſtura careant.

6 *Et ſane impoſtura non caret, quatenus Catholicis acceſſuri Thomam ac Joannem, Conſtantini in cathedra patriarchali deceſſores, habet Baronius tum ibi obiter, tum pluribus id probas ad annum 656. in dicto Thoma; & ad annum 658. in Joanne.* Ceterum, *inquit ad annum 664.* quod ad Conſtantinum pertinet, nihil prohibet, quin potuerit eſſe Cathnlicus, imperatnre (*Conſtante*) jam in Occidente inter Catholicos apparente Cathnlico. *Pagius ad annum 666. num. 1. affirmatius, & mea quidem ſententia, rectius ſtatuit, ipſum fuiſſe epiſcopum Catholicum. Etenim quoniam publica veneratio, a variis Tabulis alicui Conſtantino attributa, verificari dumtaxat poteſt, atque ex dictis verificari debet in hoc* Conſtantino *noſtro, non autem in alio;* B *ſupereſt, ut ab illo amoveamus ſuſpicionem omnem Monotheliſmi contra Catholicos; præſertim cum ipſius ſolennitas, ſicut ſupra vidimus, CPoli celebrata fuiſſe dicatur; qui proin in ſua legitima ea publici cultus poſſeſſione relinquendus eſt, donec ratio aliqua ſolida afferatur, quæ non affertur hactenus, quæ ipſum ab ea deturbet; uti pluribus probabitur paragrapho proximo.*

7 *De reliquis vero, quæ ad ipſum ſpectant, hæc pauca accipe.* Erat diaconus ejuſdem eccleſiæ *CPolitanæ, itemque* vaſnrum cuſtos & œconomus, *teſte Nicephoro in Chronographia, antequam ad ejuſdem eccleſiæ inſulas promoveretur. Id autem anno 674. contigiſſe probat Pagius ultimo loco citatus, contra Baronium, qui illud anno 664. annectit; mortem vero Præſulis noſtri laudatus Pagius adaptat anno 676. ex Chronico Nicephori, quod eum ſediſſe dicat anno uno, menſibus octo, & diebus ſeptem, juxta editionem Græcam Scaligeri, & editionem regiam;* licet, *inquit*, Baronius, uſus forſan editione Nicephori parum correcta, habeat annum unum, menſes 2. & dies 7. *Et vero quia allegatus ſupra Bandurus iſterum Patriarcharum ſeriem ac ſucceſſionem* C *ita ordinavit, ut eat, conſulti, uti pute, & expenſis aliorum auctorum circa illas temporis charactetibus, æræ Chriſtianæ annis accommodarit, uſum eſt ex ipſo, conſentiente Pagio, principium patriarchatus Conſtantiniani affigere dicto anno 674. finem vero anno 676. Etenim hanc rationem temporis longe præferendam eſſe illi, quam Baronio uſum fuiſſe notare, perſpicuum fiet ex dicendis, quibus Sanctum noſtrum ab omni hæreſeos ſuſpicione liberare, Actaque ſexta ſynodi, quæ eminentiſſimus idem Cardinalis tamquam depravata hic opinatur, vindicare conabimur.*

tamquam proba ab Catholicis.

Officium ante epiſcopatum, ut puto ſolita ab uxorib.

CAPUT II.

Orthodoxia S. Conſtantini, & ſinceritas hic ſextæ ſynodi œcumenicæ ſtabilitur.

Verba ſynodi œcumenicæ VI. *quæ fuit Conſtantinopolitana* III. *ſuperiunt num. 6. pro orthodoxia* S. Conſtantini *a nobis producta, quia Baronius depravata fuiſſe exiſtimavit, id cauſa fuit, cur*

debilius ac remiſſius circa hoc punctum quid ſentiret, exprompſerit, his verbis uſus: Quod ad Conſtantinum pertinet, NIHIL PROHIBET, QUIN POTUERIT eſſe catholicus *&c. Audin'*, nihil prohibet, quin potuerit *&c.? Quæ rem ſuſpendunt ac relinquunt potius in incerto, quam affirment ac determinent. Contra autem, quod ſalva ſapientiſſimi viri reverentia dictum ſit, potuit fieri, imo vero* tam *debebat: quia diſertiſſimis prædictæ ſynodi verbis inculcatum profertur teſtimonium, quod tam* Conſtantinus, *quam Thomas ac Joannes, deceſſores ejus, accuſati de libellis non ſat Catholicis apud quoſdam extortis, prout colligitur ex allata ſupra ſynodi fragmento, in omnibus immaculati, & irreprehenſibiles inventi ſunt circa rectam noſtram, inquit ſynodus,* Chriſtianorum fidem. *Quo teſtimonio quidnam ad Sancti noſtri honorem conducibilius; quidnam ad comprobandam orthodoxæ fidei ejus veritatem prædicari queat aptius, non videmus; unde ſit legitimum, ſincerum, ac genuinum.* D Auct. J. P. Teſtimonium pro orthodoxia S. Conſtantini a ſexta ſynodo ad-

9 *Et vero quod tale ſit, quandoquidem totus in* oſtenditur *eo præſentis controverſiæ cardo vertitur, probandum nobis jam incumbit. Pagius in Critica hiſtorico-chronologica in Annales Baronii, ad annum 658. num. 2, ſic ſatur:* Thomæ ſucceſſit Joannes, quem utrumque in Actis ſextæ ſynodi Cathnlicum male prædicari putavit Baronius, quod ea depravata exiſtimaret. Ad hæc utrumque fuiſſe particpem eorum, quæ facta ſunt in S. Maximum, ejuſque diſcipulos, qui hoc tempore duriſſimo detinebantur exilio, arbitratus eſt. Verum cum jam conſtet, ante Thomæ & Joannis (*ac proin ante* S. Conſtantini *noſtri*) pontificatum CPoli ſævitum eſſe in S. Maximum, ejuſque diſcipulos, Actaque ſextæ ſynodi induhitatæ fidei eſſe; nunc de utroque patriarcha (*atque adeo potiore jure de hoc noſtro*) nonniſi bene ſentiendum. *Ita Pagius; quibus & nos omnino ſubſcribimus. Quod vero Baronius in oppoſita plane ſententia fuerit, conſtat ex iis, quæ habet ad dictum annum 658. de Thoma CPolitano epiſcopo; cui anno mortem ejus affigit, vocans eum Monotheliſam; ubi & de Joanne agit, ipſius ſucceſſore.* E

10 *Ante omnia itaque probandum nobis eſt, ante* non eſſe depravatam, ſed ſinceram *Thomæ ac Joannis pontificatum CPoli ſævitum eſſe in S. Maximum, ejuſque diſcipulos; quod ſi evictum dederimus, ſequuntur tria inde corollaria: utnirum* 1. *Acta ſextæ ſynodi, quatenus illos tamquam orthodoxos laudant, depravata non eſſe, ſed ſincera.* 2. *Recte proin de illorum præſulum fide ſentiendum eſſe.* 3. *Denique teſtimonium ſynodi habere plenam auctoritatem, ut quæ aſſeverat de orthodoxia* S. Conſtantini, *citra omnem dubitationem admittantur, & quidem potiore, ut hoc iterum repetamus, jure; quia juxta dicta publicæ veneratiouis poſſeſſio pro ipſo ſtat. Itaque tempus mortis S. Anaſtaſii presbyteri & apocriſarii, S. Maximi abbatis, & Anaſtaſii, ejus diſcipuli, Pagius ad annum 66n. partim ex ejuſdem Anaſtaſii apocriſarii epiſtola ad Theodoſium presbyterum Gangrenſem, partim ex Hypomneſtico determinat, ſummatim veſerens, quæ huc faciunt. Epiſtola illa inſeritur Operibus S. Maximi, quæ duobus tomis edita ſunt Pariſiis per R. P. Franciſcum Combefiſium, & illa legitur tom. 1. a pag.* LXVII. *ex qua deſcribo ſequentia:* F

11 *Epiſtola* miſſa *notatur in titulo, qui ei præfigitur,* a tertio exilio, id eſt Lazico. *Mox ſub epiſtolæ exordium,* Notum igitur facin vobis, *inquit Anaſtaſius,* quod cum veniſſemus ad amicorum Chriſti regionem Lazorum VI. Idus Junias, V. Indict. (*quæ concurrit cum anno Chriſti* 662.) ſtatim ex ratione temporis,

A ſeparaverunt nos ab invicem, præceptione illius, qui tunc præeſſe his, qui illic erant, ſorte meruerat: diripientes omnia, uſque ad unam acum & filum, quæcumque ad neceſſarias utilitates, tam ex vobis, quam ex aliis Chriſti amicis adquiſieramus. Et ſacratiſſimum quidem illum virum (dominum, aio, Maximum abbatem) neque in ſubjugali, neque in vehiculo ſedere valentem, pro eo, quod in infirmitate poſitus eſſet; cum, plectentes virgulas ex eis quaſi lectulum texuiſſent, bajulantes detulerunt, & incluſerunt in caſtro Schemari vocitato, juxta gentem illorum, qui dicuntur Alani. Dominum vero Anaſtaſium abbatem, & me peccatorem ſuper equos imponentes duxerunt *&c.*

Auct. J. P.

quo martyrium S. Maximi

12 Porro Chriſti Dei martyr, domnus videlicet abba Maximus, cum eſſet cuſtodiæ mancipatus in caſtro ſuperius memorato, divina ſibi facta viſione, advocavit quoſdam ex his, qui erant in caſtro, & dixit ad eos: Tertio decimo die Auguſti menſis hujus inſtantis, quintæ dictæ Indictionis, feria ſeptima, aſſumet me Dominus: quod & factum eſt. Igitur tertio decimo die prædicti Auguſti menſis, præteritæ v. Indictionis ſecundum B divinum ejus vaticinium, feria ſeptima, præſentibus derelictis, perrexit ad Dominum. *Atque hinc prorſus conſtat, S. Maximum, anno Chriſti 662. vita functum fuiſſe. Nunc autem de ipſo Anaſtaſio, quid circa tempus mortis definiendum ſit, expendamus.*

ex ſcriptis

13 *De Stephano Catholicæ fidei fervente præcone in Lazica idem Anaſtaſius in eadem epiſtola ſic ſcribit*: Nobilis ille vir Kalendis Januarii, VIII. Indictionis, quæ modo præteriit, . . obdormivit in Domino: *ergo Anaſtaſius anno Chriſti 665. quocum illa Indictio concurrebat, necdum obierat. In ſcholio autem, dicta epiſtolæ ſubjecto, diſertiſſimis terminis mortis tempus ſic definitur*: Obiit autem & ipſe ſanctus pater noſter & martyr Anaſtaſius, qui hanc ſcripſit epiſtolam, die Dominico, hora tertia, v. Idus Octobris, eum in ſancta collecta diceret, Sancta Sanctis, Indictione x. *id eſt anno 666. quo Indictio decima Kalendis Septembris inchoata eſt. Hypomneſticon ſupra memoratum, quod habetur* C *apud Combefiſium loco citato, a pag.* LXXX. *eumdem diem, annum eumdem mortis Anaſtaſii apocriſarii ſignat, videlicet* Octimbrii die undecima, feria prima, hora tertia, cum diceretur inter ſancta Officia, Sancta Sanctis, Indictione decima. *Nec deſunt ibidem characteriſticæ notæ, ex quibus durationem vexationum ejus determinemus: nam mox ita dicitur*: Prædictus quidem ſanctus Anaſtaſius presbyter & apocriſiarius Romanus, a ſexta Indictione præteriti cycli uſque ad decimam Indictionem, in omnibus prædictis tribus exiliis ſuis, traductionibus diverſis affectus, tribulationibuſque & neceſſitatibus & anguſtiis non mediocribus nec modicis, permanſit annis viginti.

contigiſſe probatur

14 *Ab anno itaque Chriſti 647. quo Indictio ſexta Kalendis Septembris cœpit, uſque ad annum 665. quo Indictio decima Kalendis Septemb. inchoata fuit, perſecutiones ſuſtinuit Anaſtaſius; atque adeo a Conſtante imperatore ante promulgationem famoſi Typi, quæ contigit anno 648. Denique de S. Maximo, & Anaſtaſio ejus diſcipulo Hypomneſticon denno hæc memorat pag.* LXXXIII. Pariter & Anaſtaſius diſcipulus ejus ab undecima Indictione præteriti Cyeli per tria exilia, Bizys ſcilicet & Perberi Thracenſium regionis, atque prædictum Lazicum, in multis contritionibus, & intolerabilibus neceſſitatibus, atque hujuſmodi athleticis certaminibus, annis decem peractis, ad regnum migravere ſupremum: ſanctus quidem Maximus, ſicut dictum eſt, menſe Auguſto, die tertiadecima, Indictione quinta. . . Diſcipulus vero ejus Anaſtaſius menſe Julio, die viceſima quarta, Indictionis ejuſdem. *Unde planum fit, Maximum atque Anaſtaſium ejus diſcipulum vexationibus exercitos fuiſſe ab anno 652. uſque ad annum 662. ab undecima videlicet Indictione, uſque ad quintam.* D

unde ſua Conſtantino noſtro plana ex hoc habeantur

15 *Age vero nunc, & jam diebus mortis, quam perfectionis horum Athletarum durationem, de quibus hactenus & ſatis multa & ſolida in medium protulimus, accurate perpenſis, ſtatuendum lectori reliquimus, an duo dicti præſules CPolitani Thomas ac Joannes partem aliquam habuerint in iis, quæ contra laudatos boſce fidei confeſſores, Maximum ac ſocios ejus, agitata ab hæreticis narravimus, in iis, inquam, quæ contra illos ab hæreticis agitata ſunt; qui præſules tum ad infulas promoti fuere, quando omnia jam pridem adverſus eos intentata erant; adeo ut nulla veri ſpecie aſſeri poſſe videatur, quod ullo hi pacto in ærumnas eorum influxerint: nam Thomas II.* E *quo de hic agimus, anno primum 666. creatus patriarcha notatur apud Bandurum ſuperius allegatum, ubi & Thomæ Joannes V. dicitur ſuffectus fuiſſe anno* 668 Conſtantinus vero noſter, *duobus iſtis ſucceſſit, ac cathedræ CPolitanæ regimen, ut ſupra dicebamus, adiit anno 674. ac proin quia tempore remotior fuit Antiſtes a laudatorum fidei pugilum vexationibus, remotior etiam merito cenſeri debet ab omni in illas vel leviſſimo etiam influxu, atque adeo verus, ſincerus ac genuinus orthodoxus.*

& finem 1 ſui ſynodi §. offerunt contra Baronium ibi excuſandi

16 *Merito igitur ſimul cum duobus aliis deceſſoribus ſuis laudatur Actione* 13. *ſynodi œcumenicæ ſextæ, ſeu CPolitana tertiæ, quæ ob has laudes neutiquam depravata hic dici poteſt; ſicut jam abunde probatum dedimus. Quæ ad Thomam & Joannem ſpectant, operoſius quidem tractavimus, quamvis illa proprie non erant hujus loci, ſed ita faciendum fuit, tamut ſua Actioni* 13. *ſæpe dictæ ſynodi ſinceritas aſſereretur, quam ut* Conſtantini *noſtri orthodoxia pleniore luce clareſceret. Quod ſapientiſſimus Annalium eccleſiaſticorum auctor durius de Thoma & Joanne ſenſerit: quodque do* Conſtantini *orthodoxiæ non ſatis plane & affirmate locutus fuerit; non tam mirari debemus, quam excuſare: neque enim omnia videre potuit Baronius; multaque in lucem monumenta prodiere, quæ ipſum, dum ſuos Annales conderet, latebant; ut dubium eſſe non poſſit, quin longe aliter in hac noſtra cum ipſo controverſia ſcripturus fuiſſet, ſi epiſtolam, & Hypomneſticon, ſuperius citata, in promptu habuiſſet: quorum verba nimis clara & expreſſa ſunt; quamut cum in ratione temporis, quam Baronius ponit, tum in aliis, ex eadem non ſatis apte ab ipſo hic ordinata conſectarius, debita cum reverentia ab ipſius opinione non recedamus. Verum hæc & alia, quæ ad notionem temporis noſtri Patriarchæ pertinent, plenius examinari poterunt in tractatu chronologico, qui de biſce patriarchis, Deo bene favente, poſtea in lucem edetur.* F

DE

A D

DE S. OLAVO, REGE ET MARTYRE,

NIDROSIÆ IN NORVEGIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS, P. B.

§. I. Cultus antiquitas & propagatio.

ANNO MXXX. *Nidrosia S. Olavi venerationi publicæ*

S*Anctum* Olavum *regem ac martyrem veneratur hoc die, imo venerata eſt olim, cum a vera non-dum religione deſciviſſet, Norvegia; idque imprimis Nidroſiæ, urbe totius regni primaria, neque tam regum plurimorum ſolio, quam hujus unius tumulo longe prudem lateque celebrata. Condiderat eam paucis ante annis Olavus alius, cognomento Trygguinus, ſeu Tryggonis filius, quando hujus interitu collapſam* Olavus *noſter inſtauravit illuſtrioreque ornavitque, teſte Petro Claudii Undalino apud Torfæum Hiſt. Norveg. part. 1. lib. 2. cap. 21. Nomen a ſitu duxit; os enim occupat fluvii Nid, qui Norvegis in ſecunde caſu Nidar inflectitur; hinc* Nidroſia, *& per ſyncopen* Nidroſia. *Sed & a tractu, cui præſidet, Thraudia, Throndemonis, Throndemnis, Throndemis, Drontheim, Trontheim appellata paſſim legitur. Sinui Throndenſi aſſidet, ubi is Nidarum excepit, ad gradum ab æquatore circiter ſexageſimum quintum cum dimidio. Epiſcopos habere cœpit ſub S. Olavo rege uſque ad annum Chriſti 1152. quo ad cathedram archiepiſcopalem evecta eſt, juxta eumdem Undalinum ibidem cap. 19. ubi & unuſquiſque ejus catalogus exhibetur. Annum illum erecti, & quidem* in honorem ſancti Olaſi, *archiepiſcopatus confirmat Torfæus Hiſt. Norveg. part. 3. lib. 9. cap. 12. contra Miræum, Pagium, aliosque, ex Joannis Magni Hiſtoria Gothorum lib. 18. cap. 18. id referentes ad annum Chriſti 1148. Nunc vero urbem hanc a priſtino ſplendore diſtare plurimum, aſſerunt Baudrandus, aliique geographi.*

anno poſt martyrium in ejus elapſo decimo ;

2 *Nidroſiæ, inquam, cœleſtes primum honores* Olavo *decreti ſunt, idque anno poſt ejus martyrium uno tantum ac diebus quinque elapſis; quando ſublatum e tumulo corpus ejus, ariſque in æde S. Clementis admotum, & omnium venerationi ab epiſcopo Grimkelo, ut latius infra narrabitur, fuit expoſitum. Nidroſiam tota brevi ſecuta eſt Norvegia: nam vix ſanctis Patris locum anno Chriſti circiter 1035. filius* C *ejus Magnus adeptus erat, cum ad ipſius cultum promovendum incubuit: itaque præter alia eo ſpectantia id effecit, juxta Torfæum citatum part. 3. lib. 3. cap. 16. ut* mox per univerſam Norvegiam faſtum memoriæ ſancti Olaſi, lege latâ, promulgatoque die, qui menſe, quo cœſus eſt, quotannis recurrit, inſtitutum conſecratumque *fuerit*, pari eum celeberrimia veneratione in perpetuum colendum. *Neque vero ad hanc legem condendam ſervandamve humana tantum auctoritas, quantum divina contulit: tot enim aſſidue firmabatur prodigiis, ut eam exteri continuo, ad quos lata non fuerat, certatim & ultro amplexi ſint.*

ac vere quæ Superiorius hoc die ex labrata ;

3 *Teſtatur id certe Adamus Bremenſis Hiſt. eccleſ. lib. 2. cap. 43. his verbis*: Igitur Olaph rex & martyr tali fine conſummatus eſt, corpuſque ejus in civitate magna regni ſui, quæ Trondemonis dicitur, cum decenti eſt honore tumulatum; ubi uſque hodie pluribus miraculis & ſanitatibus, quæ per eum fiunt, Dominus oſtendere dignatus eſt, quanti meriti ſit in cœlis, qui ſic glorificatur in terris. Regnavit autem annis XII. Cujus paſſionis feſtivitas agitur IV. Kal. Auguſti, omnibus Septemtrionalis oceani populis, Sueonum, Gothorum, Semborum, Danorum atque Slavorum æterno cultu memorabilis. *Scribebat hæc Adamus eodem ſeculo, quo Sanctus vixit. Conſonat huic ſuppar Annaliſta Saxo, nuper editus in Corpore hiſtorico medii ævi a V. Cl. Joanne Georgio Eccardo, tom. 1. col. 491. cum ait*: Iſte eſt beatus Olaph rex & martyr, cujus feſtivitas agitur IV. Kal. Auguſti omnibus Septentrionalis oceani populis Normannorum, Sueonum, Gothorum, & Danorum, atque Slavorum æterno cultu memorabilis. E

& quidem cultu quod liceat,

4 *Neque vero apud eos hoc die cultum qualemcumque obtinuit, ſed ſingularem omnino, ut Carm regnorum ſuorum Patronum delegerint: ac de Normannis quidem ſeu Norvegis id patet ex dictis: de Sueonibus vero fidem faciunt* Officia propria SS. Patronorum regni Sueciæ, ex veteſtis Breviariis ejuſdem regni deprompta; ad inſtantiam ſeremiſſimi Sigiſmundi III. Sueciæ & Poloniæ regis, a ſac. Rituum congregatione, auctoritate Apoſtolica, recognita & approbata; atque omnibus, tam in dicto Sueciæ, quam etiam Poloniæ regno habitantibus conceſſa; ut libere & licite, translatis vel omiſſis aliis Officiis, quæ eadem die occurrunt, recitari poſſint & valeant. *Sic habet inſcriptio Officiorum illorum in editione Plantiniana anni 1651. Inter ea, vero ſuum habet die XXIX. Julii* S. Olavus *rex & martyr, & quidem ritus duplicis, cum oratione, antiphonis, lectionibus, & reſponſoriis aliquot propriis; quæ, quod vulgo exſtant, hic prætermittimus. Conſtat hinc interim, etiam juxta veteſta regni Breviaria, honoratum illum a Sueonibus, ut Patronum, fuiſſe, ejuſque peculiarem veneretionem nunc inſuper ad Polonos extendi.*

quidam in Sueria

5 *Breviariis illis antiquis, quæ non habemus*, F *reſpondet Miſſale Sueticum, quod penes nos eſt, excuſum, ut ex typis colligimus, circa finem ſeculi XV. ibi namque in Kalendario prævio rubrica notatur feſtum* IV. Kal. Aug. Olavi regis duplex. *Tum loco ſuo Miſſa propria exhibetur, ex qua Sequentiam ſaltem non piget excerpere, quæ ſic legitur:*

Lux illuxit lætabunda,
Lux illuſtris, lux jucunda,
Lux digna præconio.
In ſolemne gaudium
Prorumpat fidelium
Sincera devotio.
Glorinſus hodie
Chriſti Martyr, gloriæ
Sublimatus ſolio,
Pro terrenis brevia
Commutavit gaudia
Felici commercio.

A Inſigni Martyris inſignis gloria
AUCT. Dulcis eſt gaudii dulcis materia.
P. B. Inſiſte canticis, mater Eccleſia;
Cæleſti jubilo tange cæleſtia.
Inter curas abſolutus
Rex Olavus conſtitutus
In regni faſtigio,
Suſpirabat in æterna,
Provolabat in ſuperna
Mentis deſiderio.
Chriſti tactus in odore,
Vires ſumens ex languore,
Corde, factis, vocis ore,
Quem amabat, coluit.
Sed nec minis, nec terrore
Mortis fractus, nec labore,
Idolorum ab errore,
Multo quidem cum ſudore,
Gentem ſuam eruit.
Tulit ab impia gente ludibria,
Minas & odia, pœnas, exilia;
Sed mente ſtabili, mira conſtantia
B Devicit omnia; felix felicia
Migrans ad gaudia cum palma nobili,
Ante diem paſſionis
Ad inſtantis vim agonis
Animatus viſionis
Divinæ ſolatio,
Quod amabat, prægnſtabat,
Præguſtatum plus optabat,
Plus optatum vendicabat
Illuſtri martyrio.
Rex & Martyr triumphalis,
Tutor noſter ſpecialis,
Tua proles ſpiritalis
Sit ab hujus mundi malis,
Te tuente, libera.
Quos infeſtat vis carnalis,
Corruptela generalis,
Peſtis potens & letalis,
Nos ſub tuis tutos alis
C Tua ſalvet dextera. Amen.

jam olim habuit.

6 Eodem ſpectant, quæ docet nuperus auctor, in hac re minime ſuſpectus, utpote ab avita veraque religione alienus; cum ad Vaſtovii Vitem Aquilonian, quam anno 1708. Upſaliæ recudendam atque illuſtrandam ſuſcepit, pag. 22. de priſco Martyris noſtri apud Sueones cultu hæc tradit: Cathedralis eccleſia metropolitanæ hujus noſtræ urbis (*Upſaliæ*) memoriæ illius (*S. Olavi*) ut & S. Erici, & Laurentii martyria, more illorum temporum, olim conſecrata fuit: & non paucæ eccleſiæ rurales hujus diœceſeos effigiem Olavi hodieque ſervant. Cenſus item annuus, veneratione Regis, ad templum Nidroſienſe diu hinc tranſmiſſus fuit. Nicolaus autem Katilli, cognomento Albus, duodecimus archiepiſcopus Upſalenſis (*qui juxta Joannem Magnum ſedit ab anno Chriſti* 1305. *uſque ad* 1314.) luæ eccleſiæ eumdem merito vindicavit. *Ita ille.*

& in Dania.

7 De Danis vix opus eſt dicere; quando regem habuit aliquando cum Norvegis eumdem, S. Olavi filium, Magnum ſcilicet Bonam, cui nihil æque cordi fuiſſe dicitur, ut ſanctiſſimi Parentis apud ſubditos veneratio; quam omnibus perſuadere ob frequentia & ubivis celebrata tum temporis miracula facilimum fuit. Idem tamen etiam comprobari poteſt cum ex codice Danico, cujus annotationem inter Uſuardi noſtri auctaria ad hunc diem reperies, tum ex antiquis ejuſdem populi Faſtis, quos litteris Runicis olim exaratos deinde prælo ſubjecit illuſtravitque Olaus Wormius Hafniæ anno 1643. *in die cum Olai feſtum aſſignatur die* XXIX. *Julii, & quidem rubrica expreſſum, ut alia, quæ ſolemnore præ ceteris cultu celebranda vulgo proponuntur. His adde Breviarium eccleſiæ ac diœceſis Sleſwicenſis impreſſum Pariſiis anno* 1512. *ubi eodem die præter lectiones ſex in primo & ſecundo nocturno ex Actis ejus contractas propria quoque collecta recitatur: in Kalendario autem, quod præmittitur, minio partim notatur feſtum, partim atramento, ut aliorum quorumdam Sanctorum, quorum in Dania memoria fuit olim celebrior. Et ſane interdicta iſtic antiquitus opera tum ſervilia fuiſſe, liquebit ex miraculis infra.*

in Scotia, in Anglia,

8 Quid, quod etiam extra fines ſuos uſque ad Anglos Scotaſque eumdem Dani cultum propagarunt? De Scotia teſtem habemus Hectorem Boethium Hiſt. Scotorum lib. XI. *verſus finem; ubi cruentum in Buchania Danos inter & Scotos prælium, ſanctique mox inter eos fœderis leges commemorat, & has inter alias:* Ager, quo cruentum recens prælium erat geſtum, ſacer fieret Chriſtianorum ſepulturæ, pontificis opera dicatus. In eo conderentur Dani recenter cæſi (nam ipſi Chriſti dogma paulo ante ſuſceperant;) conditoque ibidem templo, inſtituerentur ſacerdotes ad ſacra pro illis Deo optimo maximo quotidie exequenda. *Tam id factum narrat Hector; & ſubdit.* Veteris illius templi, divo Olavo (in cujus tutela Danorum Norwegorumque regnum eſt) aliquot poſt tempora . . . . tum ſacrati, vel hoc ſeculo extant veſtigia . . . , templo arenæ ventorum impulſu (ut freqnentius in illis fit locis) agitatæ multitudine obruto, alteroque haud ei diſſimili, loco commodiori, reædificato. *Hæc refert ad Malcolmi Scotorum regis tempora, quem obiiſſe docet anno circiter Chriſti* 1040. *unde antiquitatem colligas Danicæ Scoticaque erga S. Olavum religionis: quæ ibi etiam aauc inter Scotos Catholicos, dum litanias recitant, conſervari dicitur. Et quidni hanc etiam per ea tempora, dum Anglia potirentur, iidem eo Dani invexiſſe credantur? Floruit ibi certe plurimum; cum urbs ſola Londinenſis (ex qua de ceteris facilis eſt conjectura) eccleſias plures, & quidem parœciales, S. Olavi nomine dedicatas olim oſtentaverit. Nec dubium proinde, quin ejuſdem regni Faſtis olim ſacris fueris adſcriptus: quod etiam ex Uſuardi auctariis licet colligere: notatur enim hoc die in codice Altempſiano, quem eccleſiæ Wintonienſis in Anglia fuiſſe, ibidem in præfatione oſtendimus.*

in Belgio; Gallia &c.

9 Sed & in Belgio antiquum ejus fuiſſe cultum ac permultum, ex iiſdem Uſuardi ad hunc diem auctariis eluceſcit: ut ex codice Aquicinctino, quem in præfatione judicavimus ſeculo decimo tertio non videri poſteriorem; ex Roſweydino, qui, ac ibidem indicatum eſt, ad eccleſiam B. Mariæ Ultrajectinam aliquando pertinuit, referturque ad ſeculum duodecimum; ex Floratio Sanctorum Mr. anni 1485. *ac denique ex editionibus Lubeco-Colonienſi anni* 1490. *& Grevenianæ anni* 1515. *In Gallam unde aut quando idem cultus promanaverit, incertum; Pariſiis tamen & Rotomagi viget, at §. XI. num.* 126. *narrabitur: mirum, ni per Normannos jam iſtuc olim introductus: nam per eoſdem aſque in Hiſpaniam inde a ſeculo* XIII. *penetraſſe dicitur; per Chriſtinam videlicet, Haconis Norvegiæ regis filiam, quæ Philippo, Alfonſi Caſtellæ regis fratri, nupta, id primum a conjuge poſtulatum aſſecuta ſit, ut in ea regione*

mox

A *mox templum* S. Olavi *titulo conſecrandum erigeretur. Videſis Torfæum Hiſt. Norveg. part. 4. lib. 4. cap. 44.*

Ejus canon. olavo in Martyrolo. gio Rom.

10 *Præterea gemes alias* (*ipſoſque adeo Groevii laudes apud Blavium in Athenis ſuo tom. 1. part. 2. pag. 4.*) *quibus Martyris hujus gloria, ut per decurſum patebit, pluribus retro ſæculis innotuit. Quid enim opus eſt ad cultum ejus aſſerendum eccleſias enumerare ſingulas; quando illum in Martyrologio ſuo Romana defendit, quæ complectitur univerſas? In eo namque annuntiatam hoc die videmus feſtam* In Norvegia ſancti Olavi regis & martyris *memoriam; neque id nuper admodum, ſed ab annis ſaltem ducentis & ultra; ut palam ſit ex editione Belinſiana anno 1521. ſuperſtite etiam tum auctore, Pariſiis adornata. Notaſſe fuerit ante annum etiam illum in vetuſtioribus ejuſdem Eccleſiæ tabulis, ignoramus. In editione Belini Veneta anni 1498. certe non comparet. Porrò quæ hic de cultu reſulimus, minime mira videri poterunt, cum expenſa fuerint quæ de reliquiis ejus atque miraculis proferentur inferius: martyris vero titulum ei datum credimus, quia in eo bello cecidit, quod illi maxime ob religionis Catholicæ in regno promovendæ aſſerendæque ſtudium ardentiſſimum, ſubditorum* (*quorum tamen plurimi Chriſtiani jam erant*) *rebellio ſuſcitaverat,*

B

§. II. Acta; eorumque auctoritas; notitia brevis parentum & majorum S. Olavi.

Acta unde non certo, quem cultum;

QUam plana ſunt, *quæ de Sancti cultu dicta ſunt hactenus, tam ancipitis ſunt auctoritatis ac fidei, quæ circumferuntur ejus Acta: ut neſcias, quid ex iis affirmari pro certo poſſit; quippe quorum nec nota ſit ætas, nec certus auctor, neque conſona narratio. Hæc vero diſcrepantia, etiam in præcipuis geſtorum ejus capitibus, quam ſit antiqua, docent Adamus Bremenſis, qui eodem, quo Sanctus, ſeculo floruit, & Theodricus monachus Nidroſienſis, qui ſeculo ſequente Hiſtoriam de regibus Norvegiæ compoſuit, excuſam Amſtelædami anno 1684. nam prior de modo peracti martyrii* (*quo quid accuratius tum ſciri vulgo debuit?*) *tres affert, maximeque diverſas ætate ſua ſententias Hiſt. eccleſ. lib. 2. cap. 43. totidem alias producit alter cap. 13. neque minus pugnantes, de loco ac tempore converſionis ejus & ſuſcepti Baptiſmi: addit vero:* Nec mirum, de Olavo id contigiſſe (*ut ambigeretur ſcilicet, quando, aut in qua mundi plaga Chriſte nomen dederit*) in illa terra, ubi nullus antiquitatum umquam ſcriptor fuerit: cum idem ſcribat B. Hieronymus de Conſtantino Magno *&c. Enimverò ſi bini illi ſanctiſſimæ ejus vitæ cardines in obſcuro verſantur, quid ſatis erit in rebus ejus minoribus exploratum? Juvat tamen quidquid ad manus noſtras devenit, expendere.*

C

Duorum duo exemplaria Mſſ.

12 *Acta Sancti Mſſ. habemus duplicia: altera* ex Bodecenſis cœnobii, Ordinis regularium S. Auguſtini, diœceſis Paderbornenſis, Paſſionali pergameno Ms. inſigni, menſis Julii fol. CCVI. *ut manu propria adſcripſit, qui hæc, ut alia plurima, huc deſtinavit, laudatus toties Societatis Jeſu presbyter Joannes Gamans. Altera ex Ms. Ultrajectino ſancti Salvatoris. Hæc in iis, quæ ad vitam Sancti & martyrium pertinent, confuſa ſunt fabulis, & iſtorum temporum ac locorum hiſteriis adverſantur: quam ob cauſam eatenus omittenda cenſuimus. En tibi interim, ſi lubet, eorum compendium: Converſus ad Chriſtum per viros apoſtolicos in regno ſuo* Olavus, *mox ipſe fidem prædicat. Hinc germani ſui encurrit odium. Utrivis interim eſſetur Daniæ regnum, illi ceſſurum unice, qui e duobus citius adnavigaverit. Claſſem igitur expedit frater:* Olavus *a Chriſto apparente animatus, naviculam ſine comitatu unicam ſibi deligit, quæ, angelo duce, per doſſetas prodigioſe pertuſoſque ſcopulos tranſmiſſa, tam cito, tam recto curſu appellitur ad portum Danicum, ut menſe toto fratrem anteverteris. Idem haud procul Nidroſia ſubinde factum, cum Norvegiam, quam frater invaſerat, repeteret* Olavus. *Hic porro Daniæ vix regnum adeptus, religionem Chriſtianam verbis ac miraculis continuo dilatavit. Quod non ferens germanus, effecit tandem, ut Sanctus, quod cum Chriſtus cum cruce ſpectatus monuerat, profugerit in Ruſſiam; ubi diei Dominicæ religionem, ſecundo per imprudentiam baculo, ut putabat ipſe, temeratam ſuſigni, quod infra narrabitur, exemplo expiavit.*

D

AUCT. P. B.

E

quorum nunc ſe baſtaſum,

13 *Poſt triennium iterum ſpectabilem ei ſe Dominus offert, onuſtum cruce, ſpinis coronatum, atque hiantibus tote corpore cruentum vulneribus; &, Redeundum tibi, inquit, in Daniam,* Olave *carissime; ut quæ tua cauſa paſſus ego ſum, tu ab impio fratre cauſa mea paſſuris. Dum pavet ille, iterum cœleſti viſo paratique poſt victoriam triumphi contemplatione recreatus, in fraternas incidit inſidias; qui mea abreptum in regiam aut Chriſto renuntiare jubet, aut Chriſti ſupplicia necemque ſuſtinere. Cum vero dimovere a propoſito non poſſet* Olavus, *mox eadem ſubiit omnia, ut breviſſime dicam, quæ in prætoria Pilati & in monte Calvariæ Dominus; niſi quod non pro crucifigentibus tantum, ſed & pro mercatoribus, mare tranſeuntibus, qui ipſum in periculis invocarent, oraverit. Tres quoque horas pependit e cruce; hora nona clamans, In manus tuas &c. exſpiravit; terra tremuit; ædificia plura corruerunt.* Tandem tertia die volebat (*frater*) corpus ejus comburere; corpus autem intactum ab igne permanſit: ſed de cineribus ignis venit draco terribilis, qui germanum Olavi cum pluribus interfecit. *Tum ſequuntur miracula, de quibus inferius. Hæc Acta ſecutus eſt ante duo jam ſecula Grevenus, ac deinde Molanus; ut vide in auctariis noſtris Uſuardinis ad hunc diem. Hæc eodem aut ſimilia legiſſe videtur Joannes Meurſius Hiſt. Danicæ lib. 3. cum de cæde S.* Olavi *ait:* Norvegique adeo ipſi non proditione eum a ſuis cæſum, ſed a fratre Haraldo, volunt; cum quo de limitibus controverſia illi eſſet. *Itaque Norvegis ea tribuis auctoribus. Quam verè inſulſa ſint, ex dicendis colliges.*

F

alterum fuſcrius, ex utroque confloxa Legenda excuſe,

14 *Multo ſincerius eſt Ms. Bodecenſe: quod proinde prælo dignum putavimus, & huic Commentario ſubnectendum. Ex eo depromptæ videntur lectiones, quas modo dicebam, ſex propriæ veteris Breviarii Sleſwicenſis, præter quintam, quæ abunde hauſta ſit oportet, cum illud memores, quod poſt concinſum Dominica die baculum Sancte contigiſſe poſtea narrabitur. Ex utriſque autem hiſce Actis conflata eſt Vita S. Olavi, quæ fol. 119. & ſeqq. exſtat in Legenda Sanctorum impreſſa Lovanii anno 1485. nam fere ab initio ea recenſet, & quidem verbis propemodum iiſdem, quæ habentur in Ms. Bodecenſi a numero 2. uſque ad medium circiter numerum 7. inde vero uſque ad finem proſequitur narrationem per ea, quæ in Ms.*

AUCT. P. B.

A *Ultrajectino fere a capito ad calcem uſque legantur ; niſi quod pauculis omittat, quædam etiam addat, nonnulla tranſponat, maxime in miraculis. Nihilo igitur minus eſt fabuloſa, quam Ultrajectina, quam continet ; imo vero magis : quandoquidem ejus auctaria, quantumvis exigua, nænias obtruduni meras ; ut cum dicitur fol.* 102. Veniens ergo S. Olavus, ut regnum Daciæ, ſibi divinitus promiſſum, acceptaret, omnes campanę totius regni per ſe pulſare inceperunt. Hoc idem factum eſt, eo revertente de Ruſcia ab exilio in Daciam

Varia ejus Acta Latine edita cur hic non recudantur.

15 *Alia ejuſdem Acta in Vita ſua Aquilonia vulgavit Voſſovius tum e Vita noſtra Bodecenſi, tum ex Adamo Bremenſi aliuſque ſcriptoribus compilata, aut, ſi mavis, Actorum breve compendium, pleraque generatim, pauciſſima ſigillatim facta recenſens. Itaque & hoc miſſum facimus. Uberior Saxo Grammaticus Hiſt. Danicæ lib.* 10. *Ericus Olai, decanus Upſalenſis Hiſt. Gothorum Sueconumque lib.* 2. *& toto poſt hunc ſeculo Joannes Magnus archiepiſcopus Upſalenſis, a quo Vitam Sancti mutuati ſunt & qui Olai Magni lucubrationes edidit Hiſt. gentium Septentr. lib.* 2 *cap.* 21. *& qui opus Surii poſt Moſandrum amplificavit ; ubi ad hunc diem Julii* XXIX. *legi poteſt : ne-*

B *que enim eorum quemquam ſeorſim hic ſequendum putamus ; ſive quod exteri fuerunt omnes, ſive quod neque inter ſe ubique, neque cum Norvegis conſentiunt, ſive quod omittunt plurima, non ſinguli tantum, verum etiam univerſi ; & ea quidem imprimis, quæ ad commendandam Regis Martyris ſanctitatem poſthumamque gloriam plurimum faciunt : quo ex capite non ſatis quoque placet Theodricus monachus, quem aliquem omnibus anteferre non dubitarem, utpote & Norvegum, & Saxoni æqualem, & inter ſuos omnium primum.*

fides ita pro negotii qualitate variat

16 *Islandorum olim in rebus hiſtoricis maxima totо Septentrione fuit auctoritas, & præſertim apud Norvegos ; quod ipſe cum in prologo ſuo, tum in hiſtoria, Theodricus affirmat. Horum plura quidem & antiqua periere monumenta ; ſupereſſe tamen non pauca dicuntur, vernaculo ſermone concepta, atque inſcribia Vitæ* S. Olavi *noſtri, neſcitur a quo, aut quando compoſita ; vetuſto tamen inſcripta codici, quem ab inſula, ubi delituit, Occidentalis Islandiæ, Flateyenſem appellant. In hiſce verſandis totus fuit, tum maxime, cum Hiſtoriam Norvegicam*

C *jam prope quinquagenarius meditari cœpit, Thormodus Torfæus, Daniæ Norvegiæque regis hiſtoriographus, & ipſe in Islandia natus : cujus tandem opus illud, triginta, & quod excurrit, annis elaboratum, & in partes ſeu tomos quatuor diviſum Hafniæ anno* 1711. *prodiit in lucem. In præfatione totius Hiſtoriæ inſtrumenta deſcribit, quibus eſt uſus ; ſuntque magnam partem Islandica tum, cum ibi religio Catholica floreret unice, conſcripta : fabulis tamen, ut fatetur, non raris aſperſa ; ſed quæ a veris narrationibus facile ſecerni poſſint. Id quod ſigillatim quoque monet de Vita* S. Olavi *in Serie regum Daniæ lib.* 1. *cap.* 4. *Catholicis autem hiſce monumentis, ubi ad ſancti Regis noſtri ac Martyris tempora deſcribenda deſcendit, ita fere eſt uſus, ut exſpectationem noſtram ſuperaverit : nam cum heterodoxus fuerit, & a Sanctorum cultu prorſus abhorrens ; vix quidquam tamen, quod ad Martyris hujus gloriam veneracionemque comperit attinere, videtur ita diſſimulaſſe, quin obiter ſaltem attigerit.*

commentitia rivis datur hiſtoricis

17 *Cum igitur jejuna valde ſint Acta Mſs. quæ, quia meliora non ſuppetunt, danda conſummus, cogamurque adeo, ut erudito prioque lectori fiat ſatis, ſyllogen his rerum omnium aut ſaltem præcipuarum, quæ ſparſim apud auctores varios de* S. Olavo *inveniuntur, ad compenſandam iſtius Manuſcripti egeſtatem, præcurro ; nemo, opinor, ægre feret orthodoxus, ſi & hunc ſcriptorem, aut ejus potius inſtrumenta, ſæpius appellari viderit : permulta enim tradit, quæ in tenebris baſilenus Norvegicis Islandiciſque ſepulta deliuere. Nec vero de fidelitate ejus hic laborandum videtur : nam ut hæc tanta non eſſet in omnibus, quantam ipſe in præfatione verbis admodum gravibus profitetur, in iis certe ſuſpecta fiugi non poteſt, quæ ad Martyris hujus ſanctitatem, miracula, cultumque veterem illuſtrandum ſpectant ; quæque proinde auctoris hujus multo magis intererat, perpetuis damnare latebris, quam ad ſectæ ſuæ redargutionem opprobriumque ſempiternum producere.*

promiſſa brevi occaſione partuit eras

18 *Priuſquam vero de Sancto ipſo diſſeramus, juverit de parentibus ejus ac majoribus hic pauca notaſſe. Patre habuit Haraldum, matrem Aſtam, teſte cum aliis paſſim Theodrico Nidroſienſi cap.* 13. *Haraldo a Groenlandia, Norvegiæ provincia, in qua fuit educatus, cognomen Groenske, ſeu Groenskis fuiſſe inditum, ex monumentis Norvegicis docet Torfæus part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 6. E *& alibi ; ex Sueeis vero Ericus Olai lib.* 1. *pag.* 27. *& qui hunc ſecutus eſt, Joannes Magnus. Hallucinantur ergo tam Arngrimus Jonas, cum* Olavi *noſtri matrem Aſtridam nominat, Rerum Islandic. lib.* 2. *pag.* 150. (*neque enim hujus* Olavi, *ſed alterius cognomento Trygguiui ſeu Tryggonis filii parens fuit Aſtrida, juxta Torfæum in Serie reg. Dan. lib.* 3. *cap.* 40.) *quam Bailletus in Legenda ſua ad hunc diem, dum Sancti patrem Thirgouem ait fuiſſe, quem alii Haraldum Groenskam nuncupaverint. Enimvero alius Thirgo, ſeu potius Tryggo, alius Haraldus Groenska ; tametſi filium uterque Olavum genuit : neque eos ita confuſos reperit legendiſta apud Saxonem Grammaticum aut Joannem Magnum, quos ad marginem citat. Sed nimis aperta ſunt hæc, quam ut morari nos debeant.*

& majorib.

19 *Per utrumque parentem regat atavos attigiſſe Sanctus creditur : avum enim paternum, juxta Compendium Snorrianum apud Torfæum part.* 3. *lib.* 1. *cap.* 19. *habuit Gudriodum ; proavum Biorum ; abavum Haraldum Pulchricomum, primum totius Norvegiæ ſeculo nono declinante* F *monarcham. Idem, ſed paulo corruptius, legere eſt apud Theodricum Nidroſienſem cap.* 13. *ubi Gudriodum ipſe appellat* Gotd' rotd' ar Syr ; *Biorum vero*, Bernhardum, *cognomento* Mercatorem. *Matris genealogiam a Ragnare ſeu Regnero Lodbroch, rege Daniæ, atque Angliæ, ut ferunt, domitore expandunt Torfæus in Serie reg. Dan. lib.* 3. *cap.* 10. *& paulo aliter loco ante citato Jonas : quorum ille ibidem pag.* 386. *natum fuiſſe ſtatuit Regnerum anno circiter Chriſti* 720. *defunctum vero anno* 790.

Patre ejus Auſtralis Norvegiæ rex,

20 *Haraldus Groenskius poſt patris cædem fugere compulſus in Sueciam, poſt annos aliquot Haraldi Cæruldentis, regis Daniæ, beneficio reſtitutus, ab anno ætatis decimo octavo, Chriſti circiter* 962. *patrium regnum obtinuit, hoc eſt, non univerſam Norvegiam (ut innuere videtur Ericus Upſalenſis lib.* 1. *pag.* 27.) *ſed partem ejus aliquam ; Vingulmarchiam ſcilicet, Veſtfoldiam, & Agdas uſque ad Liudiſneſiam, ut oſtendit Torfæus part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 16. *ſive totum fere*

Nor-

A *Norvegiæ tractum auſtralem: Vingulmarchia nunc, ut idem ex Undalino docet part. 1. lib. 2. cap. 2. a freto Sninſunda, in præfecturæ Babuſienſi ſito, ab Ortu verſus Septemtrionem & Occidentem extendebatur uſque ad ſinum Obloenſem; inde vero Veſtfoldia verſus Occaſum uſque ad Agdas, ſive Agdaſidam; quæ ulterius verſus Lindiſneſium, ultimum Norvegiæ ab Auſtro & Occidente angulum, protenſa in præfecturas tres dividitur, quas appellant Liſterleen, ſeu Liſtenſem; Mandalsleen, ſeu Mandalenſem; Nedenesleen, ſeu Nidnæſenſem; quibus adjiciunt recentiores quartam, quam dicunt Abigdelag, aliis Raabygdelag; de quibus idem Undalinus conſulatur loco citato cap. 10.*

apud Torfæum incendio perdita

21 *Jam annos ibi multos, Daniæ regi conditionibus certis obnoxius, regnaverat, cum orientalia quædam Septemtrionis loca populatur, claſſem in reditu Sneciæ littoribus applicuit, ut narratur apud Torfæum part. 2. lib. 8. cap. 17. Excepit hoſpitem perhonorifice Sueciæ regina Sigridis, Erici Victorioſi nuper conjux, tum vidua; dum tamen in convivio facetiis pluſculum indulget, convivam odioſa comparatione pupugit; haud minoris eſſe ſibi dictitans agros & prædia ſua, quam regnum ejus totum in Norvegia. Non diſſimulavit iram Haraldus, &*

B *abrupto mox epulo, diſceſſit. Tum regina vulneri periculoſo medendum rata, tot muneribus, tantoque honore abeuntem obruit, ut placatum dimitteret. At hoc perfunctam diſcrimine, aliud excepit haud paulo gravius. Æſtate proxima Haraldus Aſiæ conjugis repudium, novaſque meditatus nuptias, dum expeditionem navalem verſus Orientem refunnit, ex itinere Sigridem ſalutat, ejuſque expoſcit atque urget conjugium. Illa procum armatum nec admittere omnino voluit, nec auſa reſpuere, debortari primum a conſilio cæpit, Aſtæque fidem ac meritis commendare, neque ſpem tamen omnem excludere. tum ubi operam ſe ſenſit perdere, verſa, ne præſenti repulſa ſuperioris injuriæ vindictam accenderet, eam aſtu ſtatuit mutevertere. Benigne ergo invitatum ad epulas largo paratoque perfudit mero, donec potu ſimul ſemuoque captum, ſubjecti in triclinio ſacibus, exuſſit. Id factum Upſaliæ teſtatur Ericus Upſalenſis lib. 2. pag. 28. Nunc ad* Olavum *Haraldi filium progrediamur.*

C

§. III. Patria, tempus natale, educatio; expeditiones piraticæ.

Locus S. Olavi

A *Biturita patris non multum removeri poteſt* S. Olavi *natale tempus; ſiquidem juxta Islandos apud Torfæum proxime aſſignatum, jam eo gravidam Haraldus Aſiam reliquerat, cum ab illa diſcederet. Hæc vero ut & mariti exitium & decretum ſibi paulo ante ab eo repudium, ex Hranio quodam, qui ſervandæ reducendæque claſſi præfuerat, intellexit; regno (quod Haconi Comiti Norvegiæ monarchæ ceſſiſſe tum putatur) protinus egreſſa, ſeſe ad patrem ſuum Gudbrandum in Uplandas recepit. Uplandas autem & Uplandos appellant Norvegiæ mediterraneæ tractum ampliſſimum, pluribus olim regulis habitatum, nunc vero Aggerhuſienſis præfecturæ nomine comprehenſum, & ab intimo propemodum ſinu Osloenſis, ſeu Obloenſis receſſu ad Septemtrionalia vergentem, de quo Undalinus lib. 2 a capite 6. uſque ad 9. In hoc tractu ſita quoque eſt Groenlandia Norvegica, qua Occaſum & Thelemarkiam,* D *olim Groenlandiæ ſubjectum, reſpicit lacus Mies.* Auct. P. B. *Ibi educatum fuiſſe Haraldum diximus; eodem confugiſſe Aſtam, ac poſtbumum Haraldo* Olavum *enixam eſſe in prædio Vika, aſſerit ex codice Flateyenſi Torfæus part. 2. lib. 8. cap. 17. At enim quo tempore?*

23 *Id ſane perobſcurum arbitror: nam ſi Islan-* & annos notatis; *dos audimus apud Torfæum mox indicatum, perierit Haraldus ineunte circiter æſtate anni 995. quo & natum eorum aliqui* Olavum *ſtatuunt apud eumdem part. 3. lib. 1. cap. 14. Sequitur hos ipſe Torfæus ibidem & part. 2. lib. 8. cap. 35. tametſi fateatur, in hac re codicem Flateyenſem ſibi non conſentire, dum in Vita Olavi Trygguni trimulum fuiſſe, cum Theodrico Nidroſienſi cap. 13. aliiſque, tradit, quando ab eodem Olavo Trygguno inventus apud matrem in Uplandis fuit, anno monarchiæ ejus tertio, Chriſti 998. unpſiſſeque jam tum Aſiam Sigurdo Syri: in Vita autem* S. Olavi *ſexennem fuiſſe memorant, cum Sigurdus Syr ejus matrem amoret,* quam etiam, *inquit Torfæus,* anno CMXCVIII. uxorem duxiſſe conſtat: *itaque hic annus ei natalis aſſignatur* 992. *ibi* 995. *Fallor, ſi inſtrumentis parum adeo cohærentibus unquam ſententia ſtabiliri tuto poteſt; maxime* E *cum incredibile propemodum videatur,* Olavum, *ſi tam ſero natus eſt, ea geſſiſſe, quæ ex iiſdem auctoribus paulo inferius referemus.*

24 *Loccenius, rerum Septemtrionalium peritus* *ſed hic parum cerius.* *in paucis, tam lubricam & incertam horum temporum rationem comperiſſe ſe profitetur, ut in Hiſtoria ſua Suecorum ante annum* 1150. *chronologiam nullam indicare ſit uſus. Et vero ab Islandorum calculis plurimum recedit Jacobus Gisle in* Chronologia ab optimis quibuſque auctoribus collecta, *excuſaque Stokholmiæ anno* 1592. *cum ad annum Chriſti* 998. *hæc notat:* S. Olavus, rex Norvegiæ floruit, & bellum geſſit cum Olavo Skotkonung: *ad annum vero* 999. S. Olavus filium Olavi Skotkonung in uxorem duxit. *Adde, Pontanum Rerum Danicarum lib. 5. in eam ſententiam propendere, quæ Aulaſum illum, qui Suenonem Danorum regem anno* 994. *in obſidione Londinenſi adverſus Anglos juviſſe dicitur,* Olavum ſanctum *fuiſſo ſuſpicatur; eumque proinde jam tum adultum ſtatuit. Faciunt hæc omnia, ut Islandorum placuit non ſatis hac res* F *deciſa videri debeat: niſi quis velit, plus iis tribuendum nunc eſſe, quum ſecule duodecimo volgavit Theodricus cap. 1, ubi veterum Islandorum chronologiam* diligentiſſime inveſtigatam & *tumido defendit, & ſequitur infeliciter; dum Haraldum Pulchre-comatum,* S. Olavi *abavum, regnaſſe uſi* anno ab Incarnatione Domini milleſimo quinquageſimo ſecundo, *hoc eſt, anno poſt Abnepotis ejus martyrium, juxta ipſius Theodrici computum, vigeſimo tertio.*

25 *Neque conſtat ſibi codex idem Flateyenſis,* *Ejus educatio uſque ad annum æt. 12. vel 13.* *dum educationem* Olavi *deſcribit: nam, Torfæo teſte part. 3. lib. 1. cap. 14. modo enutritum affirmat apud avum maternum Gudbrandum in Groenlandia, modo apud vitricum Sigurdum Syrem, Hringarikiæ regulum. Utrumque tamen aſſertum conciliari poteſt, ſi matrem ſecutus dicatur Filius, & cum ea apud avum detentus, donec ad ſecundas nuptias Aſta tranſiit, eumque ſecum ad Sigurdum traduxit in Hringarikiam, quæ Obloenſi ſinui verſus Aquilonem vicina eſt. Mitto quæ hic edidiſſe Puerum narrant cum bellicoſi, tum magnifici ac liberalis olim animi ſpecimina. Oſtenuis cum eſſet, æquales omnes ſuperaſſe ſertur & corporis & ingenii viribus; nec*

niſi

A *niſi* duodecim annos agebat (ut communiter, *inquit Torfæus ibidem cap.* 15. tria Mss. pergamenca
AUCT. habent; quartum tamen pariter vetuſtum quindecim refert) cum primam nauticam expeditionem
P. B. ſuſcepit, Hranio, qui eum, intra tamen paternam domum, nutriverat, Nutritiuſque inde, uliaa Peregrinator, dictus eſt, cura ejus, donec adoleſceret, cuſtodiaque commiſſa: fuit enim vir piraticæ gnarus & aſſuetus.

prinde ex-peditiones piraticæ

26 Primo curſus in Daniam directus, Ottare Nigro tcſte: exinde primo autumno, in Sueciam; ubi cædibus, latrociniis & incendiis omnia miſcuit, jure, ut ſibi videbatur, optimo, in ultionem paternæ cædis; eodem poeta (*Ottare Nigro*) hoc ſenſu verſus eadem re modulante:

Vos remis agitare rates & pandere vela
Aſſueti, paſſim, zephyris ſpirantibus, amplis
Inſtructi ſpoliis, peragraſtis Balthica regna.
In primis Cygni meritas ſunt pendere pœnas
Compulſi fratres: metus omnia miſcuit ingens.

Cygni fratres *hic Sueci vocantur ab alluſione nominum* Sben, *quod Sueeum*, & Sbuan, *quod cygnum*
B *ſignificat. Obſervari autem hic velim, verſus hujuſcemodi Islandico primum compoſitos eſſe, & maximo apud omnes Septentrionales in pretio, utpote æquales temporibus, de quibus agunt, teſtimonia. Poeta enim illi, ſeu ſcaldri, ut appellantur, regum olim principumque perpetui comites ac miniſtri præcipui, ea fere, quibus interfuerant ipſi, præſenti carmine celebrare conſueverant. Horum catalogum exhibuit Olaus Wormius, & ex illo nuper Sibbernus in Bibliotheca hiſtorica Dano-Norvegica cap.* 1. *adjectis, ſub quibus floruere, regibus; ubi & Ottarem Suarte, ſeu Nigrum ſub* S. Olavo *notatum invenies, uti & alios infra citandos.*

Primum in Sueciam,

27 *In hac expeditione poſt ſuperatas in mari Balticо non minus arte ac dolo, quam virtute, Sotinm & Thordum piratas, juxta Torfæum ibidem & cap.* 16. claſſe Sueciam ingreſſus (*verba ſunt Loccenii, qui Torfæo brevior eſt Hiſt. Suec. lib.* 1. *pag.* 17.) magis cum agris, pecoribus & villis, quam hominibus bellum geſſit, omnia circumquaque depopulatus ad lacum uſque, tunc Logen, nunc Melerum dictum. Inde Sigtunam (*haud procul Stockholmia verſus Septemtrionem*) progreſſus, ponte amnem ſtravit; per quem traduceret exer-
C citum. Sed rex Suediæ (*Olavus Skotskonung*) contra cum juſtum exercitu egreſſus, catena ferrea per lacum Stocſundium trajecta, præſidiiſque poſitis, ei intercluſit reditum ac tutum receptum. Hia anguſtiis circumventus Olaus Haraldi, conſilium, quod præſens neceſſitas ſubjecit, ex tempore capit; & ad Agnifitiam, ab Agnn Dageri filio ita dictam, poſtea Stocholmiam a Stocſundio appellatam, depreſſiori ſolo, ubi nunc flumen eſt Auſtrale, noctu magna ſuorum induſtria & celeritate perfoſſa, & aqua denſo imbre adaucta, extraxit ſe cum claſſe ſua, ſalvuſque hinc evaſit.

Iredi in Gothlandiam,

28 *Primum hoc fuiſſe* Olavi *noſtri bellum, ſcriptores Norvegi Suecique conſentiunt, non hic modo, quem produxi, Loccenius, ſed & Joannes Magnus Hiſt. Goth. lib.* 17. *cap.* 21. *&* Ericus *Upſalenſis lib.* 2. *pag.* 29. *quamquam hi de ætate ejus annorum* 12. *aut* 13. *altum ſilent, ut cui talia non admodum congruant; quod ipſe non diſſimulat Torfæus loco citato, tametſi auctorum ſuorum fidem eponiosi ſuæ præferendam duxerit. Ereas vero, cum hæc ait a Loccenio referri ad ea tempora, quibus* Olavus *jam rex Norvegiæ factus eſſet: plura namque inter hæc &* D *regnum ejus, paucis tamen his verbis interſcit:* Ita ex manibus & inſidiis hoſtium prorſus inopinantium elapſus, quum Gothiam, Finnoniam, Friſiam, Angliam, aliaſque peregrinas oras peragraſſet, tandem ad ſuos in Norvegiam reverſus eſt: *ac tum demum de monarchia conſequenda agitaſſe* Olavum *narrat: & conſonant* Ericus *ac Magnus; niſi quod uterque de Gothica ſeu potius Gothlandica incurſione aliquanto uberius meminit; &* Ericus *quidem in hunc modum:* Ille vero (Olavus, *Stocſundio mox elapſus*) partes Suecorum aggreſſus, acceſſit Gothlandiam (*inſulam in mari Baltico ad Orientem Oſtrogothiæ*) & magnam pecuniæ ſummam a Gothlandenſibus extorſit; alioquin totam terram dediſſet in prædam. Tunc vero pacifice apud eos hiemabat: *anno videlicet* 1007. *ut putat Torfæus: at ego vel ferius hæc geſta crederem, vel natum civium* Olavum, robuſtum *nunc utique, ut obſervat* Ericus, & audacem.

29 Primo vere (*anni ſequentis*) inde in Oſiliam *Oſiliam, Finniam & Friſiam,* (*quæ Gothlandis orientalis eſt inſula, Livonico objecta ſinui, vulgo Oeſel*) movit, lateque popula- E tus, incolas cum valida manu obſiſtentes ſuperat, fugientes in pœnam perfidiæ cædit: primo namque adventu pacem certa pecunia pacti ſunt; ad quam recipiendam cum ſtatuta dic adeſſet, armis, non peconia inſtructi confluxerunt. *Ita Torfæus ibidem, tam hujus, quam Gothlandicæ incurſionis teſtem appellans coætaneum Siguatum Poetam, alias Siguardum Skald. Pergit vero:* Inde Finniam, ſeu Finningiam, petivit; ubi tuto latrocinio, Finnis ſaltibus & latebris ſe occultantibus, nec manum conſerere auſis, agri vaſtantur, præda abigitur. *Verum* Olavus, *dum hujus dulcedine longius abripi ſe ſinit a litore, Finnorum inſidias egre, nec ſine ſuorum ſanguine, evadit.* In Daniam deinde trajectum, *inquit idem*, ubi *Dano cuidam Comiti*, Thorkeli Procero (ut unum tantum Ms. exemplar *hiſtoriæ Snorrianæ, appellatum* Kringla, habet) jam ad expeditionem nauticam in procinctu ſe junxit; qui in Auſtrum navigatione directa, maritimam Cimbriæ oram præterveſti, cum in Sudurvikam perveniſſent, in multas piratarum manus (*forte navet*) inciderunt; prælioque commiſſo, multas earum in ſuam poteſtatem redegerunt... Secundum hanc victoriam Friſiam Olafus petivit, jactiſque ad latus Kinnli- F meuſe anchoris, populabundus incolas aggreditur; qui vim vi repulſuri, cum illo conſixerunt; *ſecundo, an adverſo Marte, non additur; annus tamen cap.* 27. *notatur, quo, ſecundum Islandicos annales Norvegiæ, id acciderit, Chriſti* 1008.

Angliam,

30 *Ad ejuſdem anni autumnum refertur ibi-* *dem* Olavi *noſtri adventus primus in Angliam; ut qui & non multum anteceſſerit obitum Sueonis, Daniæ regis Angliæque domitoris, quem Iſlandi affigunt anni Chriſti* 1009. *& toto triennio mortem Ethelredi, Angliæ regis, præverterit, quam illi, ibidem cap.* 19. *anno Chriſti* 1011. *vel* 1012. *illigant: nam trimatum, quod Ethelredi obitus clauſerit,* Olavum *tranſegiſſe in Anglia non Islandi ſolum, ſed & Sueci aſſerunt, atque imprimis* Ericus *Upſalenſis lib.* 1. *pag.* 30. *Et credo quidem id poſſet, ſi annus tum Sueonis tum Ethelredi fatales hic recte configurentur; at enim quantumcumque Islandicis annalibus ſuis auctoritatem eſſe Torfæus velit; eo tamen adducet neminem, ut illos, præſertim in hac re, antiquioribus Anglicarum rerum ſcriptoribus comparandos, nedum anteferendos putet. Æqui horum*

omnium

A *omnium teſtimonia conſonant, quibus & Suenonem apud ſe anno Chriſti* 1014. *& Ethelredum anno* 1016. *obiiſſe aſſerunt; ut videre eſt in Chronico Saxonico, Florentio Wigornienſi, Simeone Dunelmenſi, aliiſque ad annos modo deſignatos. Non poteſt ergo cenſeri* Olavus *in Angliam veniſſe paulo ante obitum Suenonis, ibique triennio, uſque ad Ethelredi mortem permanſiſſe: cum ante annum Chriſti* 1016. *etiam juxta Torfæi chronotaxim, univerſa ſibi Norvegiæ regnum & ſubjecerit & præſens adminiſtraverit; ut infra videbitur.*

ſed hæc plenius

31 *Saxo Grammaticus Hiſt. Danicæ lib.* 10. *id factum narrat, poſtquam exceſſerat e vivis Sueno, &* Olavus *Norvegiæ totius imperio jam erat potitus: tum enim a Canuto, Suenonis filio, ad ſubigendam denuo, quæ defecerat, Angliam invitatum, ſtrenuam ei operam navaſſe; donec (anno* 1016. *jam adulto) pace cum Edmundo, Ethelredi defuncti filio, compoſita, Norvegiam repetens a Canuto diſceſſerit, & iratus quidem illi, tum quod ſe promiſſa Angliæ parte fraudaſſet, tum quod pellicem erupuiſſet Alvinam. Saxonem ſequitur Krantzius in Dania lib.* 4. *cap.* 25. *& alibi, uti & Meurſius Hiſt.*

B *Dan. lib.* 3. *ubi de Canuto Magno. Hæc ſententiis conciliari nequit cum Adamo Bremenſi Hiſt. eccl. lib.* 2. *cap.* 40. *ubi ait*, inter Knut (*Canutum*) & Olaph (Olavum *noſtrum*) regem Nordmannorum continuum fuiſſe bellum, nec ceſſaſſe omnibus diebus vitæ eorum, *idque ſtatim atque obierat Sueno, Canuti pater, ut ibidem innuit cap.* 36. *neque cum Hiſtoria Norvegica, juxta quam* Olavus *nec poſt annum Chriſti* 1014. *unquam adiiſſe Angliam potuit; nec Danis iſtic antea, ſed Ethelredo militavit, ſaltem ſecundum ſelectiora monumenta, quæ contra narrationem codicis Flateyenſis Torfæus defendit eadem ſemper parte* 3. *lib.* 1. *cap.* 19. *in quibus nulla quoque vel de promiſſa regni parte, vel de Alvina concubina fit mentio. Pugnat etiam cum Suecorum hiſtoria apud utrumque Magnum & Ericum Upſalenſem, qui* Olavum *iisdem aſſerunt ab Ethelredo in Anglia contra Danos ſtetiſſe: licet eatenus Adamo Bremenſi repugnent etiam ipſi; quippe qui* Olavum *noſtrum (ſive eumdem illum faciat cum* Olavo *filio Cracaben, ſive diverſum) Danis adhæſiſſe uſque ad Suenonis obitum, manifeſte indicat, cum tunc eum narret* ſeparatum eſſe a regno Dannrum; *neque poſteriorem ei profectionem ad Anglos ullam adſtruat,*

C 32 *Alii* Olavum *multo citius in Anglia ſiſtunt; eum variis deſcribitur.* *ut Joannes Wallingfordus, qui ſeculo decimo tertio ineunte floruit, & anno* 1691. *inter ſcriptores hiſtoriæ Britannicæ quindecim editus eſt Oxoniæ: is enim eumdem hunc* Olavum *fuiſſe affirmat pag.* 550. *qui Suenonem juverit in obſidione Londinenſi (anno* 994.) *ac martyrio deinde & miraculis coruſcaverit. Hunc non viderat Pontanus, opinor, cum in eamdem ſententiam, ut ſupra monebam, inclinaret, atque ita intelligendos crederet ſeculi duodecimi auctores Anglicanos, quantumvis nomen immutantes, Anlafum appellent, cum de obſidione Londinenſi agunt ad annum jam memoratum;* Olavum *vero deinde & Olafum ad annos Chriſti* 1027. *& ſequentes, ut videſis in Chronico Saxonico, Florentio Wigornienſi, & Simeone Dunelmenſi, ut recentiores omittam; qui omnes (ſi primum excipias) Anlafi ſui expeditionem breviſſimis terminis circumſcribunt: veniſſe enim illum aiunt cum Suenone, & Londinum invaſiſſe* VIII. *Septembris anni* 994. *inde vero per varias provincias incendio, vaſtatione, cædibus fædaſſe omnia, donec ingenti pretio delinitus, in Sutbamptonia per hiemem, Anglis ex condicto uſtum præbembus, conquieviſſe: quo tempore Ethelredus eum, quanto potuit ſtudio, a Suenonis partibus abſtraxiſſe, ita ſuis aſſeratis, ut ab ipſo Ethelredo in Sacramento Confirmationis ſuſceptus, æſtate proxima Norvegiam repeteret, pollicitus, quod & præſtitit, numquam ſe Angliam hoſtili animo reviſurum. Dixi: Si primum excipias: nam Chronicum Saxonicum illum etiam anno* 993. *in Anglia bellantem exhibet, & pace, ſeu inductis ſaltis, ab Ethelredo* in Confecratione (*id eſt, Baptiſmo, ut ex Cangio patet*) ſuſceptum. *Sed de Baptiſmo agemus inferius.*

D AUCT. P. B.

33 *Anlafum tamen hunc ab* Olavo *noſtro diverſum, atque adeo Olavum Tryggonicum fuiſſe, conſtenduut Alſordus noſter ad annum illum, & Torfæus part.* 2. *lib.* 8. *cap.* 17. *& 29. & vero nonnihil eorum etiam gravibus non caret eorum opinio. Sed quid ego hiſce diutius memet ipſe piumque lectorem fatigo? cum neque ſanctitatis Olavi interſit, hæc ſciri; neque in tanta ſcriptorum diſcordia ea definiri ex uno poſſint, quin labefactentur ex aliis? En tibi interim breviter quæ tum ibi, tum alibi, extra patriam geſſiſſe Heroem noſtrum ex Snorrii Sturlæi, Islandi (qui ſeculo decimo tertio claruit) compendio verbis totidem, niſi quod parentheſes ſuas interſerit, Latine refert Torfæus part.* 3. *lib.* 1. *cap.* 19. Filius Haraldi Pulchricomi fuit Biornus, Gudriodi pater; Gudriodus autem Haraldi Groenskii pater erat, illius, qui uxorem duxit Aſtam, Gudbrandi Kulæ filiam. Eorum filius fuit Olavus Craſſus; qui puer patria eum nutritio ſuo Hranio exceſſit. Primum ei conflictus ad ſcopulos Sotinos; ſecundus in Eſthonia; tertius in Suurvica, Daniæ provincia; quartus in Vinlandia (Finnlandia legendum;) quintus in Kinnlimafida adverſus equites.

E *nil nocet poſſimus obſtare.*

34 Inde in Angliam conceſſit; ubi ad ponem Londinenſem conflictus ſextus, adverſus Danos, qui ibi bellabant, prædoneſque facti ſunt (verſuque Siguati Poetæ confirmatur.) Dani pontem propugnabant: Olafus Ethelredi partes ſecutus, oppugnabat (Ottaria Nigri verſus in teſtimonium citatur integer.) Septimus in teſquis Ringmarenſibus (prælium Ringmarenſe Simon Dunelmenſis de Geſtis regum Angliæ ad annum MX. memorat.) Octavus, eum Cantuariam expugnaret, adverſus Danos & Vandalos; nam & illi Knuto militabant (Siguati verſus affertur.) Nonus ad fluvium Nyamndam, contra Danos (Siguati rhythmus iterum adducitur.) Decimus adverſus Danos piratas in loco Hole, ubi caſtellum quoddam diruit. Undecimus in Grislupollis. Inde Occidentem verſus profectus, in ſinu Feilenſi duodecimum certamen geſſit. Auſtrum verſus inde movens, decimum tertium prælium in Seliupollis ciebat, expugnatoque oppido Gunnvaldsburgo, Comitem Geirfinnum comprehendit.

Combrodi gellorum cruciatus patriam.

F

35 Inde Auſtrum verſus ad fluvium Karliſa procinctum movit; utramque ripam infeſtabat, diuque ibi adverſis ventis detentus, cum Niorvaſundam (fretum Gaditanum) meditaretur, monitus eſt, Deum nolle, eum in Auſtrum longius proceedere; ſed potius, ut patriam Norvegiam repeteret, ibique rex in æternum permaneret. Deinde Rex in Pictaviam rem movit, ingreſſuſque Leiram (Ligerim) oppidum Varandi poſt editum certamen exuſſit. Proxima hieme in Sigun, alia Signa (oppidum aut pars aliqua Normanniæ eſt) retedit, præmiſitque in Angliam Hranium, nutritium ſuum cum muneribus & promiſſis ingentibus ad alliciendos magnatum animos; quod ille fideliter executus, uſque Londinum pervenit,

a Suenone Sturlæo deſumptum.

Pro-

AUCT. P. B. A Proximo vere Olafus in Angliam trajecit, decimumque ſextum prælium in Jungfurda geſſit, Decimum ſeptimum ad Valdiam (Carmeo Signati poetæ, Chronicis omnibus notatum, vicies cum hoſte collatis ſignis eum pugnaſſe liquido tradit.) *Hæc ibi: obſcure, ut patet; ſed ſi vere, quis non miretur hiſtoricorum, Anglicorum imprimis, ſilentium?*

§. IV. Baptiſmi ejus tempus ac locus; reditus in patriam, regnique primordia.

Jam alibi dubitatum eſt.

QUæ de Olavo *dicta ſunt paragrapho ſuperiore, facilius ignorari quilibet patietur, quam, quæ cum illis conjuncta fuit, ejus ab avitis ſuperſtitionibus ad Chriſti Baptiſma converſionem. Eſt vero hæc certiſſima, & ab auctoribus plurimis paſſim aſſerta, ſed non uno ab omnibus loco ac tempore: neque enim agitari deſiit, quæ a ſeculo duodecimo inter ipſos etiam Norvegos agitata fuit controverſia, tribus diſtracta ſententiis, ut ex Theodrico Nidroſienſi liquet; qui cap. 13. cum narraſſet, Olavum Tryggonis filium, Norvegiæ ab anno 995. uſque ad 1000. monarchiam, venuſſe ad Uplandas, ibique invenuſſe cognatum ſuum* Olavum *noſtrum una cum Aſta matre, trium annorum puerulum; continuo ſubjicit:* Tunc & eum (*S. Olavum*) una cum matre, ibidem, ſecundum quoſdam, baptizari fecit: alii conteodunt, eum in Anglia baptizatum: ſed & ego legi in Hiſtoria Normannorum, quod a Roberto in Normandia Rothomagenſi metropolitano baptizatus fuerit.

B

Quo loco ac tempore baptizatus fuerit Sanctus?

37 *Opinionem primam ceteris, ut veriſimiliorem, præfert Torfæus part. 3. lib. 1. cap. 14. ſed millum addit argumentum. Eamdem adſtruit Vita fabuloſa in Ms. Ultrajectino, quatenus luſtratum illum ſacro fonte aſſerit in Norvegia; variat in eo tamen, quod adultum fuiſſe tum indicet, non puerum; nec de Olavi Trygguini interventu meminerit. Secunda eſt Joannis Wallingfordi, qui eum tempore obſidii Londinenſis (anno 994.) Ethelredo ſuſcipiente, baptizatum affirmat pag. 548. & Joannis Magni, qui (annum minus clarus eſt, cum eum lib. 17. cap. 23. ait* cooperatione Mildredi (*Ethelredi*) Anglorum regis, Baptiſmatis ſacramento ablutum fuiſſe: *quibus accedit Chronicum Saxonicum ſupra citatum §. 3. num. 32. juxta illos ſaltem, qui per Aulam intelligi volunt* Olavum *noſtrum. Tertium præ cæteris probaſſe videtur ipſe Theodricus, quando hanc ſolam ratiocinio confirmare nititur, quod ibi legi malim, quam hic adſcribero, cum omnino ſit paralogiſmus; utpote Robertum Franciæ regem cum Willelmo Normanniæ duce conjungens. Eamdem ante Theodricum defendit Willelmus Calculus, monachus Gemmeticenſis, Hiſt. Normannorum lib. 5. cap. 12. eamdem Thomas Walſingamus, a Camdeno editus, in Hypodigmate Neuſtriæ pag. 429. eamdem Vita Mr. Bodecenſis infra cap. 1. num. 2. Lectiones Brevarii Sleſvicenſis anni 1512. & antiqui Brevarii Nidroſienſis, teſte Torfæo mox aſſignato; imo & Propriis moderni Suecorum; eamdem Waſſerius in ejus Vita; Pommerayus in Hiſtoria archiepiſcop. Rotomag., ubi de Roberto I. pag. 245. aliique.*

C

38 *Sane niſi vera ſit hæc poſtrema ſententia, difficile dictu erit, unde eam excogitare potuerit monachus Gemmeticenſis, aut qua fronte ſcriptis publicis ſit auſus aſſerere, vix toto ſeculo poſt factum elapſo; ex tabulis Rotomagenſibus, ſi falſum ſcriberet, facile revincendus. Tum niſi vera ſit hæc opinio, credi vix poterit fieri potuiſſe, ut eam, rejectis aliis, eccleſiæ Daniæ, Sueciæ, ipſiuſque adeo metropolitanæ Norvegiæ jam olim in Officio recitandam adoptarint; cum Norvegorum præſertim illuſtrius id eſſet epiſcopis, ſi eis potius, quam externo, melioris vitæ primitias debuiſſe ſecundum Deum Rex tam ſanctus crederetur. Neque nos igitur dubitamus aſſevere, id Rotomagi contigiſſe; ſed quo tempore? Henſchenius noſter in Commentario hiſtorico de S. Sigfrido ad diem XV. Februarii §. 1. num. 3. aſſignat annum 993. Olavo noſtro tribuens, quæ apud ſcriptores Anglos de Aalafo legerat: verum obſtant Calculus & Walſingamus, quorum ille teſtis eſt in hac re graviſſimus; ambo enim id accidiſſe aſſeverant opera Richardi II. Normanniæ ducis (qui patri primum ſucceſſit anno 996.) & poſt obitum Suenonis, Daniæ regis, qui incidit in annum 1014. & initium Februarii. Validum hoc telum eſt in eos, qui Aalafum illum, ut ſupra vidimus, cum S. Olavo confundunt.*

D

non tamen id falſum putamus Rotomagi

39 *Videtur ergo ſalutaribus expiatus undis* Olavus *anno eodem, quo regreſſus ad ſuos, Norvegiam univerſam ſibi expit ſubjicere, hoc eſt* 1014. *Neque video, quid huic ſententiæ magnopere poſſit incommodare: vivebant tum certe omnes, qui tanto negotio occaſionem, Willelmo teſte, præbuerunt; Richardus II. Normanniæ dux; Robertus I. archiepiſcopus Rotomagenſis; Odo, Comes Caraotenſis. Adde, juxta ipſos etiam Islandos, apud Torfæum part. 3. lib. 1. cap. 18.* Olavum *anno illo in Normannia uſque ad verum tempus fuiſſe commoratum. Sola objici poteſt rerum a Calculo narratarum ſeries; ut quæ videatur innuere, id contigiſſe ante expugnatum a Roberto, Galliæ rege, & Richardo II. duce Normanniæ, Mildunum; cum hoc ibidem narretur poſt* Olavi *Baptiſmum cap. 14. Qui proinde, ſi ſervatus eſt ordo, reponendus videbitur ante annum Chriſti 999. quo hæc Mildunenſis oppreſſio ex Chronico Floracenſi notatur apud Labbeum in Chronologia hiſtorica, & Daniele in Hiſtoria Galliæ. Sed reponi poteſt, non ſemper ab hiſtoricis temporis ordinem, cum facta narrant diſparata, ſervari; atque adeo ſæpe ne ſciri quidem. Sic idem Willelmus* Olavi *Baptiſmo Ethelredi mortem præmittit ibidem cap. 9. cum illum fine dubio ſecuta ſit. Porro nomen in Baptiſmate non videtur immutaſſe, quidquid in annotatis hoc die ad Martyrologium Romanum id velit Baronius ex inſpecta minus, ut apparet, accurate Hiſtoria Joannis Magni lib. 17. cap. 21. ubi narrat,* Olavum regem Jacobi nomine in Baptiſmate appellatum fuiſſe: *ſed alius hic eſt Olavus a noſtro, Sueciæ rex, non Norvegiæ. Adi Ericum Upſalenſem lib. 1. in fine.*

E

anno circiter Chriſti 1014.

F

40 *Poſtquam vero Rotomagi* S. Olavus cum nonnullis ſuorum, hortante Roberto archiepiſcopo, ad fidem converſus eſſet, atque ab eo Baptiſmate lotus, & ſacro Chriſmate delibutus, de percepta gratia gaudens, ad regnum ſuum regreſſus eſt, inquit Calculus *lib. 5. cap. 12. Alii tamen additam ab eo primo Angliam, atque inde Norvegiam tradunt. Ad Angliam refert Theodricus Nidroſienſis, quod ante diſceſſum in Norvegiam ei acciderit narrat cap. 15. his verbis:* Fertur, quod tunc Olavus adierit quemdam heremitam, magnæ ſanctitatis virum, qui ei multa prædixerit, & quia largiturus ei eſſet Dominus abundantiam gratiæ ſuæ, nec

quo & in patriam reditu Olavus

non

non & quali morte ex hac luce migraturus eſſet ad Chriſtum, *Annales Islandici apud Torſæum part. 3. lib. 1. cap. 20. per Northumbriam illum circumducunt; ubi expugnato portu Valdenſi, duas conſpicuæ magnitudinis navis confici curaverit, ſingulisque ſexaginta delectos & cataphractos milites impoſuerit, cum quibus, reliqua claſſe exercituque dimiſſis, patruum repetierit, ut eam tum ab Hacone, ejuſque patruo Suenone, Jarlis ſeu Comitibus, fiduciaria jure pro Succiæ Daniæque regibus adminiſtratam, extorto tandem jugo exſolveret, ſibique, ſi poſſet, & Chriſto (quod jam facere cœperat pridem Olavus Trygguinus cognatus ejus) vindicaret. Ac de navibus quidem duabus numeroque militum loricatorum conſentit his etiam Theodricus loco citato; ubi reditum ejus ad ſuos ita proſequitur.*

ut eum locoque ſervitute liberatum,

41 Proſpero igitur curſu tranſmiſſo oceano, applicuit primo, quodam divino præſagio, ad inſulam quamdam (*juxta Torſæum*, in medio Norvegiæ tamquam umbilico ſitam) quæ materna lingua noſtra dicitur Sæla, Latine vero interpretatur Felicitas, nimirum portendens futuram Viri beatitudinem, & quia ſpem felicitatis æternæ tori patriæ auſpicio ſui adventus invexerit. Abhinc navigavit in locum, qui dicitur Sautungſund (*Torſæo* Ulſaſunda, *ad Auſtrum Sælæ*) ubi & moratus eſt aliquot dies. Ibi tunc perlatum eſt ad eum, adventare Hacoo, Filium Erici (*& in majorem regni Norvegici partem ſucceſſorem*) cum duabus navibus, una parva, quam nos vocamus ſcuta, altera longa, quam antiqui vocabant liburnam. .. Quo comperto, Olavus noſter excogitavit hujuſmodi laqueum. Fecit naves ſuas altrinſecus e contra locari; &, quia locus erat anguſtiſſimus, cordas inter ipſas naves tendi, quæ tamen fluctibus operirentur, ne dolum detegerent; ut dum ibi incauti irretirentur, illæſi & ſine ſanguinis effuſione, ſi fieri poſſet, caperentur: quod & ita contigit. Nam adveniens Hacon, oil aliud ſuſpicatus, quam eſſe mercatores, illico a Rege capius eſt. Ibi tunc abjuravit totam illam partem Norwagiæ, quam ipſe tenuerat: inde profectus eſt in Angliam, *ad Canutum Magnum, cujus erat ex ſorore nepos.*

sibi; ut legitimo regi, ſubderet,

42 *Hoc obito tam feliciter ſublato, reſtabat alius; Sueno videlicet Jarlus, Haconis, ut dixi, patruus; qui reliquam Norvegiæ partem poſt victum Olavum Trygguinum a Succiæ rege ſibi commiſſam obtinebat: is enim, teſte ibidem Theodrico*, cum audiſſet adventum beati Olavi, collecto exercitu mox illum inſequitur. Olavus vero rex (hoc enim nomen a ſuis jam ſortitus fuerat, more antiquorum Romanorum; quia & ibi exercitus ſibi ſolebat creare imperatorem & regium nomen imponere) diffideos de auxilio Throndenſium (noverat enim eorum facilitatem & inconſtantiam) feceſſit in ſuperiorem provinciam, ibique hiemavit cum vitrico ſuo Siuuardo (*alii Sigurdum appellant*) & Aſta matre; *nihil interim negligens, quo & vitricum & ceteros Uplandorum regulos ad regem ſe totius Norvegiæ hereditaria jure legitimum agnoſcendum & proclamandum adduceret; id quod ab iis elaborate circiter eodem anno reparatæ ſalutis 1014. in ſolemnibus ſecundum Uplandorum leges comitiis conſecutus eſt. Tum vero Suenonem Comitem cum infeſto exercitu ſibi proxima vere occurrentem apud Vikam (Auſtralis hæc erat Norvegiæ tractus ſinum ambiens Obloenſem) navali certamine ita contudit, ut is in Sueciam, ubi brevi poſt obiit, profugus, vacuam facilemque Norvegiæ totius monarchiam Victori reliquerit; ut videri latius poteſt apud Torſæum part. 3. lib. 1. a cap. 22. uſque ad 27. neque enim hic nobis niſi ſumma rerum capita, & ea quidem ſelecta, propoſitum eſt recenſere.*

D AUCT. P. B.

43 *Quod ad annum pertinet, qua ad regni faſtigium fuerit primum evectus, in eo non obſcure conveniunt auctores rerum Aquilonarium præcipui; ut Adamus Bremenſis lib. 2. cap. 36. & Saxo Grammaticus lib. 10. in Canuta Magno, dum Olaviani regni primordia cum Suenonis Daviæ regis obitu, qui anno 1014. ab Anglis conſignatur, proxime conjungunt. Hinc forte Greveuus, qui in Uſuardi ſui primo editante obitum S. Olavi notaverat anno Chriſti 1028. in ſecunda notavit anno 1026. quod vel apud Adamum in aliquo exemplari, vel apud Albertum Stadenſem legiſſet, illum regnaſſe annis duodecim; quos proinde ab anno 1014. numerandos credidit: eoque ad magis, quod eum IV. Kal. Auguſti, feria ſexta, occiſum putaverit, ut §. 9. num. 101. dicetur. Theodricus quoque Nidroſienſis cap. 19. occubuiſſe ait beatum* Olavum *anno, de quo poſtea dicendi locus erit, 1029. poſtquam annis 15. ut cap. 20. narrat, regnum obtinuiſſet: initium igitur regni ejus ab eodem anno Chriſti 1014. repetit. Quin ipſe etiam Ericus Upſalenſis, tametſi illud lib. 1. pag. 30. aliquamdiu poſt obitum Ethelredi regis Anglorum differat; cum paulo tamen inferius annum cædis* Olavi *ſtatuat 1028. eumdemque ſubinde regni ejus decimum quintum, ad eandem omnino (ſi annum decimum quintum incompletum intelligas) ſententiam redigetur. Neque huic refragari cenſendi ſuos recentiores alii, qui regnum ejus auſpicantur ab anno Chriſti 1015. ſive quod finem anni præcedentis negligendum putaverint; ſive quod anno demum illo abſolutum, victo exacteque Suenone Jarla, imperium ſit adeptus.*

Ex vero ejusdem tibi cumple eodem anno 3

E

44 *Nam vix, parta victoria, cognovit* Olavus, *regno exceſſiſſe Suenonem Comitem, cum* Occidentalia Vikæ, *inquit ibidem Torſæus cap. 26.* uſque promontorium Lidandiſneſiam prætervectus, magno populi confluxu exceptus, ubique rex prooun ciatur anno MXV. Inde certior, Erlingum Skialgum (*qui Suenoni militabat*) magnum militum numerum contraxiſſe, in Aquilonaribus Agdiæ partibus moras amputabat, ventique ad votum ſpirantis opportunitate uſurus, in Thrandiam magois itineribus contendit, plurimum referre ratus, ſi populoſiſſimas regni provincias, dum Comes procul abeſſet, ſibi ſubjiceret. Nec fefellit opinio: nam ut primum eo pervenit, abſque ulla tergiverſatione omnium ſuffragiis rex creatur; Nidroſiæque per antumnum conſedit; ubi omnia, quæ ad convictum hibernum requirebantur, inſtrui curavit, palatiumque regium, ædemque ſacram, memoriæ S. Clementis dicatam, in eodem loco, quo auctoris, qui hæc ſcripſit, tempore ſita erat, exſtrui *&c. Viſum hæc ſuis exſcribere, quod inde eluceſcat, quantopere ab ipſe regni aditu Chriſtiana ei religio cordi fuerit.*

quamvis anno 1220. tum ſequuto

F

45 *Interea Sueno Comes ſeu Jarlus, dum & Ruſſorum ſpoliis & viribus Socorum adjuvat, amiſſas nuper ditiones recuperare meditabatur, in ipſa belli procinctu tentatus morbo, vivere ſub autumnum ejuſdem anni deſierat: cujus rei nuntius mutantes aliaqui provinciæ aliquot* Olavo *ſic aſſerunt, ut ſolum hunc ultro regem Norvegiæ totius non expeterent modo, ſed & rite ſingulæ proclamarent, & penſis mox regiis vectigalibus profiterentur. Uſſit id Olavum Skotkonung, Succiæ regem, maxime cum ex provinciis ſibi ſub Suenonis adminiſtratione per Nor-*

monarchiam totius univerſam obtinuit.

vegiam

A *regiam tributariis nihil per exactores, hac hieme de more ſubmiſſos, potuiſſet extundere; imo eorum aliquos ſuſpendio multaſſet* S. Olavus, *quod populum ſibi jam ſubditum, poſtquam id ipſe fieri diſcrte vetuiſſet, exactionibus improbis vexare perro obſtinatus perrexiſſent. Bellum igitur & graviſſimum, & minime dubium imminebat; ſed illud ſuſque deque tantiſper habens* Olavus *noſter, prius ſibi regnum legibus formandum, quam defendendum armis decrevit: ut modo ex Hiſtoria Norvegiæ, quam & hic ſecuti jam ſumus, part. 3. lib. 2. cap. 2. retulimus.*

AUCT. P. B.

§. V. Jus civile & canonicum ab eo conditum; liberatæ provinciæ; pax facta cum rege Sueciæ, zelus pro religione Chriſtiana; pietas ſingularis & quotidiana: Sigurdi obitus.

B

Anno 1016. legus condit civiles & eccleſiaſticas.

PRoximo vere (*anni ſcilicet* 1016. *juxta Islandos ibidem cap.* 2.) Rex Thrandis expeditionem in Auſtrales Orientaleſque regni partes injungit. Mox toto regno ſapientiſſimum quemque, ſine ullo divitiarum reſpectu ad ſe convocavit, legeſque, quas Hacon Adalſteini alumnus (*primus Norvegiæ rex Chriſtianus ab anno Chriſti* 935. *uſque ad* 950. *ut cenſet Torfæus Hiſt. Norveg. part.* 2. *lib.* 5. *append.* 2.) in Thrandia condidit, ſibi exponi curavit; iiſque ex illorum conſilio, prout videbatur, vel dempſit vel addidit. Jus autem canonicum, quod *Briſtinrett*, ſeu Eccleſiaſticum jus appellabat, ex ſententia Grimkelis ſacerdotumque compoſuit, ſummaque ope nixus eſt ad exſtirpandum ethniciſmum, pravoſque mores, Chriſtianæ profeſſioni noxios; eoque rem deduxit, ut cives in leges, quas tulit, conſentirent, ſeque ad earum obſequium jurejurando obligarent. Nec illa ſolicitudo regni limitibus terminabatur: majora de Chriſtiana re mereri cupiens, anxie in vicinarum gentium mores & inſtituta, præſertim

C quæ religionem ſpectabant, inquirebat; Orcadenſium nempe, Hialtlandorum, Færeyenſium, & Islandorum; variaque in ſingulis vitia & defectus obſervabat... *iiſque* articulos illos, quos Chriſtianæ pietati adverſantes legibus eorum eximi voluit, miſit.

Et hoc quidem ex epiſcopi & ſacerdotum ſententia;

47 *Cum Grimkelem hic audis appellari, antiſtitem illum intellige, quem cum aliis tam epiſcopis, quam presbyteris multis adductum ex Anglia a* S. Olavo *tradit, commendatque imprimis a doctrina & virtutibus Adamus Bremenſis Hiſt. eccl. lib.* 2. *cap.* 40. *in quem locum conſuli poſſunt, quæ obſervavit Torfæus part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 10. *Quantum vero huic ejuſque ſacerdotibus tum ipſe deferri voluerit Rex ſanctus ab ipſe ſtatim regni principio, textus modo deſcriptus edocet; quem confirmat laudatus Bremenſis de iiſdem adjiciens:* Quorum monitu & doctrina cor ſuum Deo præparavit (*S. Olavus,*) ſubjectumque populum ad regendum commiſit. *Itaque a Regis latere vix unquam diſcedebant; in publicis autem conſeſſibus ſecundum ab eo locum occupare conſueverant; ut palam ſit ex deſcriptione palatii Nidroſiæ anno ſuperiore, uti diximus, edificati, ubi juxta Torfæi narrationem part.* 3. *lib.* 2. *cap.* 1. in medio cœnaculo ſolium Regis erat; ſupra (ſive a dextera) collocatus Grimkel epiſcopus cum ſacerdotibus; infra (ſive a ſiniſtra) conſiliarii *&c. *Idem denique hic eſt ille Grimkel, qui Martyris deinde noſtri corpus e terra ſuſtulit. Sed ad eorpus redeamus hiſtoriam.*

D

48 His peractis, in Auſtrales partes procinctum movit (*S. Olavus*) in ſingulis præfecturis aliquantiſper moratus. Ubi convocatis in curias judiciales civibus, leges, quæ Chriſtianiſmum munirent, publice recenſitæ, pravæ conſuetudines abrogatæ, moreſque idololatriam redolentes vetiti, qui Comitum (*Erici, Suenonis, Haconis*) tempore irreplarunt: nam licet legum auctoritatem ſevere vindicarent, Chriſtianorum tamen ſacrorum nulla illis cura; religio cujuſque arbitrio permiſſa. Inde factum, ut paſſim circa maritima omnes quidem ſacro lavacro abluti, plerique tamen Chriſtianarum conſtitutionum ignari eſſent; mediterranea autem, montana, & valles athuici tantum incolebant: nam eum ſuo quiſque arbitrio circa divina ſentiret, id ſingulorum mentibus maxime inhærebat, quod in juven- E tute didicerant. Tam periculoſæ licentiæ fræna ut injicerentur, gravis pœna univerſis & ſingulis novæ legis prævaricatoribus, abique ullo conditionis ſortiſque reſpectu adjecta eſt; cujus metu ubique in obſequium Regis, tandem etiam abſque contradictione, juratum. *Itaque jam tum elogium illud promereri cœperat, quod ei Theodricus cap.* 16. *ubi leges jam dictas egregie laudat, adſcribit in hac verba:* Et, ut breviter concludam, ad hoc tanum principabatur mortalibus, ut eos ad immortalitatis gloriam, quantum in ſe eſſet, perduceret.

que tuto ejus opes prov. malignos ex rempta ſunt.

49 *Nequaquam tamen interea dum apoſtolum vi-* *Eadem ejus pro omnia a Dei tate Sueciæ que provin- cias reſtitu*
debatur agere, quæ regis erant, intermittebat: tantum enim illi Deus in eadem expeditione auctoritatis afflavit, tantum ſubditis amoris ac ſtudii; ut, cum ad Vikam accederet, diffugientibus, qui bacleus ibi ſub Erico & Hacone conſederant, regis Daniæ præfectis, ultro ei ab omnibus & obſequium, & cenſus regii ac vectigalia deferrentur. Quin & Tauſberga Gothiam verſus curſum inſtituens, provinciam Babuſienſem, a Suecis pridem occupatam, ad priſtinam fidem benevolentia reduxit, non armis; F *niſi quod Eiliſum, Sueciæ iſtic regis præfectum, civium voluntati abſtrepentem, Thorer quidam Procerus, Norvegici Regis emiſſarius, per tumultum obtruncaverit. Inde inſulis aliquot vicinis lociſque maritimis receptis, affecta jam aſtate Raumolfam uſque, qui Babuſienſi præfecturæ verſus Aquilonem propinquus eſt, revectus amnem ſubiit, oppidumque mox Sarpsburgum, Virgini Deiparæ dicatum, exſtruxit; autumnum ibi proximum & hiemem exacturus: Hiſt. Norveg. ibid. capp.* 3. *&* 4. *Sarpsburgum vero, ut notat Undalinus lib.* 2. *cap.* 5. *a Suecis anno Chriſti* 1617. *redactum eſt in cineres, pro eoque urbem aliam, mari tamen aliquanto propiorem, exſtruxit rex Daniæ Fridericus II. quæ ab ejus nomine Fridrichſtadium appellatur.*

50 *Non poterant hæc ſic abire, quin irritatos* *anno 1019. legatos ad Sueciæ reg gem de pac ea offerens deſtinat*
antea ſatis cum Sueciæ tum Daniæ regum animos acerbiſſime exulceravent. Minus tamen erat præſens a Canuto Magno (tum rebus Angliæ nimis occupato, quam ut alias cogitaret) periculum. At Olavum Sueciæ male omnes metuebant, ut quem non belli cauſæ tantummodo, ſed & proludia quædam incitarent; hæc enim eadem hieme Huitiſus quidam a S. Olavo *ad exigenda per Jamtiam tributa præficiſci juſſus e Thrandia, cum jam om-*

nia

A nia congeſſiſſet, a Sveccis militibus, in quos forte incideraat, ſpoliatus primum, deinde cum comitibus undecim occiſus erat. Aliquanto etiam ante interdicta fuerat inter utramque gentem commercia. Odium vero Olavi Succici adverſus Norvegicum eo excreverat, ut aec regem illum, nec aliter quam Craſſum compellari unquam paterentur. Quod ei cognomen, ſameſi ex contemptu natum, eo corporis tamen habitudinem deinceps adhæſit. Atque hæc quidem, ut aliud nihil addam, belli erant jam cœpti indicia manifeſta. Terrebat illud vero pro ceteris Vikenſes; qui Regem præcipue conati ſunt exorare, ut, miſſis ad Sveccum legatis, conditiones pacis offerret. Fecit hoc ille tum quidem circa autumnum anni 1017. ſed cum jure ſuo ne ad latum quidem unguem ſtetiſſet cedere, metuens ipſa legatio auciſſet potius, quam ſpem vel minimam feciſſet, niſi alio fuiſſet ſubnixa præſidio.

quid & cum gemadver, & ſitam Smith, de Sveadore agitur.

B 51 Mirifice enim ad hoc negotium Regi noſtro profuit, Occidentalis Gothiæ comitem Regnualdum (alii Ragualdum vocant) amicitia ſibi ac fœdere eſtate ſuperiorum devinxiſſe; ut ut hoc ipſum fœdus, cum Olavo Tributario primum innotuerat, bilem ejus vehementiſſime accendiſſet. Hujus itaque auctui & conſiliis permiſſa legatio fuit; quæ cum apud regem implacabilem diu protracta, nihil proficeret; tum vero Regualdus non conſiliis, ſed auctoritate, qua valebat, agendum intelligens, anno 1018. ineunte, in Sveciam ipſe proficiſcitur; ibique re cum Thorgnyeo, nutritio ſimul & agnato ſuo, eodemque ſupremo Upſalenſium judice, ac ſumma apud ſuos exiſtimationis viro, communicata, ſito hujus ope in proximis regni comitiis uſus eſt, ut, comprobante Olavi Norvegici poſtulata populo, iis aſſentiri regem Sveciæ vel invitum frementemque coegerit; quippe qui non ſeditionis modo, niſi id faceret, verum etiam regni ac vitæ periculum aperte proſpiceret. Ita & pax Olavo noſtro iiſdem, quibus propoſita fuerat ab eo, conditionibus data; & Ingigerdis, ſeu Ingeri, Olavi Succici filia (nam & hanc experieras) deſponſa fuit. Adi-ſis hæc omnia pluribus enarrantem Torfæum ibidem a cap. 4. uſque ad 11. aut, ſi mavis, Loccenium Hiſt. Sveac. lib. 1. ubi de Olavo, cognomento Tributario Rege, Sveccice Skotknung. Nos viam reliquimus, quam, ne legationis ordo interrumperetur, præterveſti jam ſumus.

Upſalenſes ſuaſores S. Olavo, ut in Regionis Chriſtiana ſtatum.

C 52 Vix legatos jam dictos S. Olavus in Sveciam direxerat, quando ipſe eodem autumno anni MXVII. Sarpsburgo profectus, Vingulmarchiam primo tranſivit, eo ordine obſervato, ut ſemper in ſuperioribus (id eſt, Uplandis, de quibus ſupra monui §. 3. num. 22.) diverſaretur, eoque reliquarum partium incolas, præcipue vero cultiorum provinciarum populoſiſſimarumque, convocaret. Ubique in religionis ſtatum ſolicite inquiſitum, cujus cultus ſevere ubique injunctus, abuſus abrogatus. Dati, & per provincias locis maxime idoneis ſparſi paſtores gregis, quot opus erat, qui curam ejus gererent. Pœne, ſacra averſantibus, exilium, vel manuum vel pedum mutilatio: aliis oculi eruti, alii capite plexi, alii patibulo ſuffixi. Nemo impunitus evaſit, nullo ordinum opumve diſcrimine pœnæ exactæ, nullus geometricæ proportionis reſpectus. Ita ex Mſs. ſuis Torfæus part. 3. lib. 2. cap. 7. At ſi nullo diſcrimine exactæ ſunt pœnæ, ſi nullus geometricæ proportionis fuit reſpectus; cur non eadem omnibus, qui Chriſtiana ſacra averſabantur, inflicta pœna eſt; ſed aliis exilium, aliis mutilatio &c.? Nimirum per averſationem illam hic ſignificare voluit auctor qualecumque in illos Chriſtianæ religionis odium; ſed tale, ut per

gula,

diverſa crimina, quibus diverſa reſponderit pœna, D
ſe prodidiſſet; puta fidei præcones perſequendo; AUCT.
neophytos vexando; ſacroſancta myſteriis ſacrilege P. B.
profanando; aut iis etiam ad præſtigias, quibus (teſte Adamo Brem. lib. 2. cap. 40.) tota illa barbaries exundabat, abutendo; conventus ſacros diſſipando; ſacella deſtruendo; fidem, ſemel cum baptiſmo ſuſceptam, abjiciendo, ut infra dicitur §. 9. num. 96. aliiſve hujuſcemodi pluribus. Sed hiſteriam proſequamur.

& hanc tam ſeverè, ut regulis id non ſuaſerat, ut non cum ma- ignoret;

53 Raumarichiam (præfecturam in iiſdem Uplandis ſitam, de qua Undalinus lib. 2. cap. 6.) cum trecentis militibus ingreſſus, quanto ad mediterranea provectus eſt, eo minorem Chriſtianæ fidei notitiam deprehendit; inſtitit tamen eadem ſeveritate in pœnis, ni pareretur, exigendis perſeverare. Inde ad Raumarichiæ regem (imo regulum, Olavi, ut ceteri erant omnes, ſubditum) aſſiduus punitorum, bonis mulctatorum, vel relegatorum confluxus adeo eum terruit, ut, quo ſe verteret, neſciret. Cum autem Hrærekus, Heidmarchiæ rex, eorum (regulorum Uplandicorum) eſſet ſapientiſſimus, conſilia ejus requirere ſtatuit. Ad eum igitur profectus, quo in ſtatu res E
ſuæ eſſent, exponit. Placuit Gudriodum, Dalorum regem, & Hadalandiæ regem arceſſere. Omnes in villa Heidmarchiæ Hringiſakrn (nunc Ringſaker; ubi ingens fluvius, qui Gudbrandzdalas, vulgo Gulbrands Dalen perluit, in lacum Mios, quem alii Moi appellant non ſine duorum lacuum multum a ſe invicem diſtantium confuſione, effunditur;) ubi Hringus rex, Hrærekı frater, habitabat, convenerunt. Hi quinque ſimul inter ſe ſeorſim colloquebantur. Colloquium vero illud, ne in pauca totum contrahamus, in conſpirationem deſitt adverſus Olavum; ut quo ſuperſtite nulla ipſis libertas, ſalus nulla ſperanda foret. Dies ergo faciori conſtituta, qua Regem ipſum acceſſurum noverant; convocati ex provinciis ſingulis civium primarii; ſatrapæ quoque ex ſingulis regnis cum trecentis quique militibus ad præfinitum tempus adeſſe juſſi: dum reguli interea ibidem conviviis indulgerent.

ſed conſpiratio ruito detecta fuit

54 Conſultationi vero eorum interfuerat Ketill quidem Kalfus; qui conſcenſa mox nave lacum emenſus, & poſtridie ad Olavum a matutinis precibus redeuntem perveniens, ei conjurationis ordinem omnem aperuit. Rex igitur dicto celerius amandat, qui equos undique conquirant, alios ad lacum, ad naviculas, quot poſſent, in adventum ſuum præparandas. Inde templum accedens, Sacra celebrari juſſit; quibus peractis, a prandio ingenti celeritate ad lacum profectus, Ketillia nave cum comitibus, quot capere poterat, conſcenſa, reliquos in naviculas transferendos divifit. Adulto veſpere, tranquillo ſtagno remigatum eſt: principio lucis cum omnibus copiis, quæ quadringentis militibus conſtabant, Hringiſakrum perventum, cuſtodibus nihil de eorum adventu ſentientibus: ædes, in quibus una degebant, inermes adhuc & inepes, conjurati, conſeſtim armato milite circumſeſſæ; ipſi oppreſſi, & ad Regem ſine mora producti. Is Hrærekum, ceteris magis aſtutum ac pervicacem, ne quid porro tentare poſſet, utroque privavit oculo, cuſtoditumque apud ſe in comitatu detinuit. Gudriodo exciſa lingua. Hringus & reliqui duo, data fide, ſe numquam in Norvegiam reditures, exulare juſſi. Tum omnium provincias, tamquam belli jure quæſitas, ſibi Olavus reſervat. In ſatrapas deinde, prout conjurationis quiſque particeps deprehendi potuit, animadverſum eſt. Sin- F

A gula, *inquit Torfæus*, Ottar Niger (*poeta coætaneus*) tribus verſibus memorat, in autographis
AUCT. P. B. obviis.

Sæcli religioſa pietas; obtrectatores; eruſque fides.

55 *Demirari hic libet Regis hujus noſtri, paulo ante barbari ethnicique, religionem, principibus Catholicis merito imitandam; cum ita dies ſingulos in regni curas divideret, ut eorum primitias, melioremque adeo partem, matutinis in templo precibus ac Sacrificiis conſecraret. Id vero quam ſolenne ipſi fuerit, tum e locis aliis apud ipſum Torfæum non paucis, tum ex hoc præſertim, quem modo recitavimus, elucefcit: neque enim unquam alias omiſiſſe cenſeri poteſt, quod, ubi in mora tantum erat regni vitæque periculum, animo tam ſedato peregit. Itaque minime mirum eſt, ſi ei ardua quævis negotia, ſæpe præter omnium ſpem, tam proſpere ceſſerint. Porro rebus, quas jam expoſui, confectis, ad perluſtrandam, ut cœperat, Raumarichiam rediit, vicinam Hadalandiam ſubinde inſpecturus. Moritur interea eadem hac hieme anni* 1017. *Olavi vitricus, Sigurdus Syr, relictis cum Aſta tribus, quos ex ea*
B *ſuſceperat, filiis, Halfdano, Guttormo, & , qui tricennis fuiſſe tum ducitur, Haraldo: ad quam proinde Reu ſanctus, pinſque adeo filius, aliquamdiu conſolandam diverſit.*

§. VI. S. Olavi manſuetudo & clementia; nuptiæ; labores ad ſtabiliendam in provinciis ethnicis rem Chriſtianam.

Anno 1018. *S. Olavus bona dubia exempli manſuetudine*

ANno 1018. Olavus *a primo vere provincias obiens, verſus Auſtrum & Occaſum Hordiam uſque, maritimas, claſſem, ſatrapas ad comitatum delectos, & quidquid conferre aliquid ad nuptiarum, autumno proximo celebrandarum, ſplendorem ornatumque poterat, comparavit. Quo tempore non unum inſitatæ regibus clementiæ ſpecimen dedit; ut eſt in Hiſt. Norveg. part. 3. lib. 2. cap. 21. & ſeqq. Dum enim Hrærekum, oculis, ut dixi, captum, uuſquam a latere ſuo dimittit; is, quantumvis nihilo minus honorifice, quam cum apud ſuos regnaret, ab* Olavo *haberetur, prioris tamen fortunæ*
C *numquam immemor, atque in omnem ultionis occaſionem intentus, Regem e medio tollere, quacumque demum id conſequi poſſet ratione, decrevit. Miniſtrum ergo ſuis, ut putabat, conſiliis idoneum nactus, eo miſerum perpulit, ut meditatum diu facinus in ſe reciperet. Jamque hic pugione ſub veſte condito Regem ad preces veſpertinas accedentem confoſſurus, intra veſtibulum opperiebatur, cum ſubito ejus aſpectu ac majeſtate turbatus, paveris aliquid vultu prodidit: quo Rex animadverſo,* Quid *ita*; *ait*: mihine inſidiaris? *Hac voce eucuſſam ei crederes veſtem ſimul ac ficam e manibus; ita illic protinus in medium abjectis, & veniam ſuppleu orabat, & ultro conceptum ſcelus auctoremque fatebatur. At enim quæ pœna reum utrumque ſecuta eſt? Sicarium, ut incolumis regno cucederet: Hrærekum, ut ne Regi deinceps tam prope aſſiſteret; tum ut ad cuſtodiam hujus impoſterum ſpectatæ fidei ſi patoribus regiis uteretur. Hæccine læſæ majeſtatis, duplicique in Hrærekoadverſus eum conjurationis ſupplicia dici poſſunt?*

57 *Frangere ſane tam immitem animum tanta le-*
nitas debuit; efferavit tamen: nam appetente mox
D *Paſchæ ſolemnitate, Regem, quem occidere bis fruſtra tentaverat, fugere, non tamen ſine cæde, ſtatuit. Favebat locus: cum Rege enim Tunsbergæ* regnum, *tunc erat, imperio fragmentiſſimo: nec deerant, qui adjutarent, a Finno quodam perfido calliditſſime, neque poſſet eſſe ſuſpicio, ſubornati. His regulum fugitivum, trucidatis ejus juſſu doloque ambobus, quos ei nuper* Olavus *adhibuerat, cuſtodibus, ex ipſo Regis hoſpitio clam noctu ſubductum, ac parata in portu nave exceptum ſine dubio aveuiſſent; niſi quis domi in calentia caſu per tenebras impingens cadavera, recentis flagitii cognoſcendi occaſionem Regi dediſſet: qui ſtatim emiſſis terra marique ſatellitibus, fugientis navem brevi eſt aſſecutus, atque ipſum adeo Hrærekum, & quidem ſolum: nam ceteri, cum elabendi ſpes alia non ſupereſſet, navigio ad littus appulſo, ſeſe in ſilvas abdiderant, uno tamen ex perſequentibus fugitæ proſtrato. At quid ſupplicii ſumptum? Hoc unum loco*: Exinde Hræ-
E *rekus arctiori cuſtodia noctes dieſque obſervatus: hoc eſt, ut ego quidem interpreter, Rex ei crimen ſua cauſa commiſſum condonavit; ſolumque cavit impoſterum, ne talia perpetraret. Verum hoc ipſum quam parum ſevere caverit, ex ſequentibus colliges, quæ ipſis hiſtorici noſtri verbis placet adſcribere.*

58 Feſto Aſcenſionis domiuicæ (*eodem anno ac ejus vicesimo loco*) cum Regem ad ſacram ædem accedentem epiſcopus cum ſacri ordinis proceſſu ad ſedem regiam deduxit: cui? Hrærekus pro more a latere, * *malius diuiſſem?* togæ lacinia faciem velatus, aſſidens, (&) humerum ejus manu attrectans, Holoſericam, inquit, Agnete, veſtem hodie geris. Fit id, reſpondit Rex, in feſti, quod celebramus, maximi honorem, quo Chriſtus in cælos aſcendit. Non, reſpondit Hrærekus, ea, quæ de Chriſto narratis, ita aſſequor, ut credam: multa enim in iis abſurda; quamvis priſca memoria multa acciderint. Exordio Sacrorum Miſſalium, cum progreſſus loco Rex, manibus ſupra caput levatis, ad altare in genua procumbens, preces funderet, toga forte in humeros rejiciebatur. Mox Hrærekus alacriter exſiliens, pugione, quem ſub veſte occultaverat, Regem appetit; attactuque leviter humeris (quod opioione ulterius ſe a loco removiſſet) toga paſſim ſciſſa, ſine tamen
F vulnere Regis: ſucceſſu fruſtratus, ictum iterat; ſed ubi longius proceſſiſſe agnovit, Mene, exclamat, Craſſe, fugis? Extemploque juſſu Regis templo educitur.

59 Tum vero multi enixe flagitabant, ut Rex *non ſemel* eum occideret, ſecuritatique ſuæ conſuleret; cui *confidentem.* nihil periculoſius, quam tantorum flagitiorum ſive venia, ſive contemptus; eum detentus noctes dieſque, in ſingula momenta intentus, vitæ ejus inſidiretur; dimiſſus, graves turbas & inteſtina bella procul dubio excitaturus. Rex, conſilio approbato, multos minoribus de cauſis capite plexos affirmat: ſe tamen invitum victoriam de quinque Uplandorum regibus una matutino horula ſine ullius cæde (quod ſui eſſent propioqui) partam, illius ſanguine maculaturam. *Sic ibi monumenta Islandica; ex quibus cap.* 13. *etiam narratur, quo pacto cum Reu poſt hoc facinus in Groenlandiam, aut ſi id fieri non poſſet (ut re vera non potuit) in Islandiam transferri juſſerit, ibique apud fidos ſibi, quos aſſignabat, amicos collocari; iſtic vero optime ipſi fuiſſe dicitur; donec morbo tentatus interiit. Diſplicebunt, opinor, criticis in textu jam producto adjuncta quædam, quæ*

nec

A *nec mihi placent; at ſi vera eſt narrationis ſubſtantia, ſat erit ad* Olavi *noſtri mouſuetudinem admirandam. Nunc quæ cap.* 14. *& ſeqq. commemorantur, paucis exſequar.*

Eodem anno ſponſam aſpectat, a Sueciæ rege eludi-tur.

60 *Tunsberga poſt hæc* Olavus *cum ingenti claſſe atque apparatu comitatuque exquiſitiſſimo ad regni ſui Gothiæque limites, Kongbellam navigat, ſponſam ibi ex condicto Ingigerdem excepturus. Obſtupuit vero, cum iſtuc appulſus & in multam uſque commoratus æſtatem, nil de ſponſæ adventu quidquam, nil de Sueci regis conſiliis aut morarum cauſſis inaudiit. Ad Regnualdum tandem, Gothiæ Comitem, per legatos recurrit; at hic nihil de re tota certior, diu ſuſpenſum detinet; donec, acceptis ab ipſa Ingigerde litteris, quod illa nuntiabat, cum* Olavo *communicavit; eeſcidiſſe videlicet omnino Sueciæ regem ea pacta, quæ ſibi anno ſuperiore violenter extorta dictitaret; alterique principi filiam conjugem deſtinaſſe; non illi, ut uiebat, qui peſſime de ſe taties eſſet meritus. Addebat autem Comes, orabatque, ne tam atrocem iniqui regis injuriam, ſibi crederet ulla ratione poſſe adſcribi, neve hæc adeo fœderi ſuo atque amicitiæ, quam æternam vellet eſſe,* B *quidquam officeret. Hæc denuntiatione commotus pro rei indignitate* Olavus, *anceps hæſit aliquandiu, ſeſtivumne apparatum in bellicum continuo verteret, ac penetraret in Sueciam; an ad annum uſque proximum vindictam differret: hoc tamen, quod & proceribus magis probaretur, decrevit. Dimiſſis igitur in præſens copiis, Sarpsburgum, hiemem ibi cum numeroſo ſatellitio exacturus, receſſit.*

anno ſequenti filiam duci anno 1019. quo & pax inita cum Suecis.

61 *Regnualdus interea Ingigerdem intelligit a patre Ruſſiæ regi Jariſlao deſponſam, cujus ſibi anno ſuperiore Norvegiæ Regi collocandæ demandata fuerat in comitiis ſolennibus provincia. Quare & ipſe ad vindicandam utcumque &* Olavi *noſtri, & comitum illorum, & ſuam injuriam, audendum aliquid ratus, ex occaſione conſilium capit. Erat tum forte apud ipſum Aſtridis, altera Olavi Tributarii filia, hoc tantum inferior Ingigerde, quod ex matre minus nobili eſſet genita. Hanc ergo id minime nolentem S.* Olavo *ſponſam offert, clam, ſi placeret, patre ducendam. Cum conditioni ſolertiſſime per legatum propoſitæ aſſenſus tandem Rex ſanctus eſſet, Sarpsburgum Comes ipſe cum Aſtride contendens, nuptias tum auctoritate ſua, tum periculo conficit circa feſtum Purificatæ Virginis anno* 1019. *Inſremuit quidem, rem primum ut reſciit, pater, uſque adeo ut Regnualdum patibule deſtinaret: brevi tamen tum precibus* C *Ingigerdis, tum coorta populi ſeditione, tum proceruni conſiliis ſic ejus ira deferbuit; ut, indicto ad Kongbellam regis utriuſque conventu, & nuptiæ anno eodem confirmatæ ſint, & ſocerum inter ac Generum pax demum ſincera coaluerit. Hæc multo uberius Islandi referunt loco citato; conſonatque Theodricus Nidroſienſis cap.* 16. *quibus adhærere merito maluit Loccenius Hiſt. Suec. lib.* 1. *quam recentioribus Erico Upſalenſi & Joanni Magno, qui hæc aliter narrant.*

Anno loco. religionem Chriſtianam promovet circa Thrandiam

62 *Exinde* Olavus *itinere per Vikam inſtituto ad Setumptrionem deflexit, ut provincias in eo tractu poſitas inſpiciat; donec Thrandiam in autumno attigit; ubi per hiemem degens, & in religionis Chriſtianæ ſtatum more ſuo ſolicite inquirens, comperit,* Aquilonarem Halogiæ (*præfectura erat Thrandenſi ſeu Nidroſienſi ſatis vicina verſus Boream, uti & Naumudalum, de quo mox. Vide Undalinum lib.* 2. *cap.* 2.) partem cognitionis illius plane exſortem: ſed & multa in Naumudalo ac interiore Thrandia limam requirere. Vium itaque Regi in remotio-

ra, & primo quidem Halogiam adſitaque proficiſci uſque ad extremos imperii ſui limites (*puta Finmarchiam.*) . . Appetente vere, anno MXX. quinque naves, navaleſque ſocii cum ſatellitibus numero trecenti delecti, curſuſque in Naumudalum directus: evocatique in curias cives, ubique fidem Regi ſacramento obſtrinxerunt, moreque ſeculi regem pronuntiarunt. Mox leges, nuper latæ, promulgatæ; adjecta vel capitis, vel membrorum, vel omnium bonorum publicandorum pœna, nova ſacra averſantibus ſecundum obſtinationis modum vel gradus; irrogataque ſupplicia multis, idque abſque ullo ſortis ſtatuive reſpectu; nec prius diſceſſum, quam omnes & ſinguli in religionem juraſſent. . . Maxima æſtatis pars in Halogia per ſingulas curias Chriſtianis ſacris publicandis civibuſque initiandis tranſacta. . Affecta æſtate in Thrandiam reditum: ibi hiems proxima exacta. *Torfæus part.* 3. *lib.* 2. *cap.* 20. D Auct. P. B.

ubi anno ſequente plura dicit, qui mox ad ſolita diſcurrunt E

63 *Iiſdem curis annum inſequentem præcipue conſecravit: nam cum eu iiſdem provinciis renuntiatum ſibi ab expleratoribus eſſet, cives earum primarios, tametſi ſatro fonte abluti omnes fuiſſent, poſt Regis tamen diſceſſum ad ejurata paſſim idolorum ſacrificia celebranda confluere, eos ad ſe ſemel & iterum, ut cauſam dicerent, evocavit. Adfuit inter alios Aulver quidam, ceteris ut magis reus, ſic magis etiam diſertus at potens: is compoſitis ex arte mendatiis hic ita crimen ſibi ſuiſque objectum diluiſſe ſe credidit, ut nihil jam futurum eſſet a Rege periculi. At ille feſto Paſchatis, anno eodem* 1021. *per Thoraldum quemdam rem totam, ut erat, pro certo edoctus, imo & diem proxime inſtantem, quo juxta conſtitutum inter eos ordinem ab ipſo Aulvere uefanda hæc inter epulas ſeera eſſent peragenda, comparatis non armatiſque navibus, improviſus ad locum advolat; Aulverem in ipſe ſcelere deprehenſum jubet interfici, ceteros apprehendi, ac pro ſuo quoſque merito plecti. Tum locis indicta, habitaque comitia; in iis Chriſtiana primum inſtaurata profeſſio; deinde ſacræ ædes, ſacerdoteſque, qui veræ fidei promovendæ advigilarent, conſtituti; tum, quæ Aulveris fuerant, regio additta fiſco, qui ea tamen ejus vidua, cujus tutelam ſuſceperat, exinde cum honeſtiori connubio fortunaque reſtituit. Ita fere Torfæus ibidem, cap.* 21. *ubi hæc ſubdit*: Annus hic erat regni Olafi ſecundum exemplaria Mss. ſeptimus. *Congruunt ſane quæ ſupra diximus* §. 4. *num.* 43. F

laude ſe alios provocat Chriſti cultum,

64 *Eodem anno Orcadum inſularum Comites cum in mutuis diſſidiis ad* Olavum *confugere, ejus ſe clientes, ſeu vaſalles, ut ſub aliis olim Norvegiæ regibus fuerant, profiteri juſſi ſunt ad eum modum, quem apud Torfæum legere eſt toto capite* 22. *Magis huc ſpectat, quod ex capite ſequente addo per compendium*: Secundum cædem Aulveris, inquit, tranſactionemque cum Comitibus Orcadenſibus, Rex, utraque Mæria (*vulgo Noordmeer & Sundmerland*) luſtrata, eodem autumno in Reumſdalum (*vulgo Romſdalen*) pervenit; ibique relictis navibus, terreſtri itinere in Uplandas conceſſit. Leſiæ & Doſræ viſitatæ; incolæ ad Chriſtiana ſacra adacti; refractarii morte multati (*ſenſu ſimilium ſuperius expoſito hæc intelliga;*) quidam fuga ſibi conſulebant; converſorum filii obſides dati; eccleſiis ſacrorum præſides præfecti. *Idem obſervatum per alia tractus ejuſdem Gudbrandalenſis loca; donec rei fama ad Gudbrandum, vallium iſtarum dynaſtam, per etbnicos magoſve fugitivos delata, apoſtoli Regis expeditionem propemodum interverta: princeps enim ille, ut erat religioni Chriſtianæ*

AUCT. P. B.

A *ſliane non minus iuſenſus, quam devotus avitæ ſuperſtitioni, ruſticos undique ad ſeptingenta uſque capita contractos, duce filio, in* Olavum *mittit. Verum hic divina fretus ope ruſticanum exercitum ita excepit ac fudit, ut ne ducem quidem ſineret elabi; ſed captum apud ſe quatriduo detinuerit; tum ſumma benevoleutia cumulatum, veraque, ut apparet, imbutum fide, non tamen initiatum, remiſerit, ut proximum Regis adventum parenti renuntiaret.*

non ſine periculo, & magno labore.

65 *Exarſit ad hæc pater non in* Olavum *tantummodo, ſed etiam in filium; cujus tam animus modo ac religio, quam exercitus Vikori ceſſiſſet. Acceptum itaque dedecus novo bello per ſe ipſe ulturus jam erat, cum* eadem nocte viſus (*eſt ipſi*) pec quietem vir facie clara, ſed formidabili, aſſiſtere, hiſque verbis alloqui: Vides, quam infelix filii tui adverſus regem Olaſum expeditio fuerit: tu tamen damnum clademque longe majorem accipies, ſi te oppoſueris: occumbes cum univerſo exercitu, una cum illis a lupis & corvis dilaniandus. Terri-

B tus hac viſione, eam ad Thordum Iſtrumagium, qui quoque Dalorum (*ſeu Vallium in eodem tractu verſus Auſtrum*) princeps erat, detulit: qui eamdem ſibi quoque oblatam memorabat. *Quare emiſſo pugnæ conſilio, Regem ultro invitat; gratiſſimum id ſibi fore ſignificans, ſi quidquid novi dogmatis afferat, in conventu pacifico proponatur. Accepta conditio; & triduum colloquio datum, præſentibus cum ingenti ſuorum multitudine Gudbrando ac Thordo Iſtrumagiæ. Primo die multa Rex ſanctus, multa Sigurdus, quem ſecum habebat, epiſcopus de vero Deo ejuſque cultu diſſeruere; ſed nullo tum quidem operæ pretio: negabant enim ethnici, Deum ſe illum, quem nec oſtendere quiſquam nec videre poſſet, agnoſcere: alium ſibi eſſe, cujus & notum numen eſſet, & majeſtas omnium oculis quovis die ſpectabilis. Quod ſi aliquid Chriſtianorum ille Deus valeret, id efficeret ſaltem, ut aura, quæ pluvia tunc erat, in craſtinum conventum ſerenior aſpiraret: tum ſuum ſeſe Thorem (ſic idolum nuncupabant) medium in forum productures. Atque ita diſceſſum eſt.*

diſceſſis judicis.

66 Olavus *cum obſide Gudbrandi filio ad hoſpitium reverſus*, ceteris cubitum euntibus, univerſam noctem inſomnem ardentibus precibus tradu-

C xit, *peractiſque prima luce ſacris, ad forum cum Sigurdo regreditur. Auditus iterum antiſtes, cum de rebus divinis copioſe diſſereret, cælo, quod expectarant ethnici, mirum in modum ſerente. Ceterum non ita perſuaſit omnibus, quin tertium ſibi diem ſecundo ſimilem dari poſtularent. Poſt noctem ergo, rurſus ab* Olavo *pervigili prece tranſactam, redítur ad concionem; ad quam ethnici, cum nihil jam pluviæ timerent, ſimulacrum illud ſuum, tum ingenti mole, tum auro argentoque conſpicuum, advexerant; verum illud eſſe deum atque omnipotentem clamitantes. Exploſis* Olavus *ſcilicet, atque unico impulſu, quo in fruſta diſſiluit, ita confutavit, ut in has voces Gudbrandus erumperet:* Magnum quidem damnum dei noſtri interitu acceptum eſt: cum tamen ſibi ſuccurrere nequiverit, par eſt, ut in illius cultum concedamus, quem tu colis. Mox Gudbrandus cum filio ab epiſcopo baptizatus; relictique in Dalis verbi Dei miniſtri; amicitiaque inter Regem Gudbrandumque contracta, poſtea vi-

pervigil ſanctus & laboriſ.

guit: ah eoque templum in Dalis fundatum.

67 In Heidmarchiam inde profectus Rex, univerſam ad Chriſti notitiam perduxit; paſtores per parœcias diſpoſuit; templa ædificari initiarique curavit: deſiderabantur enim multa: neque enim prima luſtratione, poſt captos reges exactoſque, in penetralia provinciæ proficiſci licuit, irritatorum ingeniorum factionumque regiarum inſidiantiumque metu. Jam vero inter dominos, præfectorumque regiorum metu coercitos, imperioque aſſuetos omnia tutiora. Heidmarchia univerſa in Chriſtianum morem manſuefacta, per Thotmiam & Hadalandiam itum; neque prius, quam incolis Chriſtiania ritibus imbutis, diſceſſum. Hringarichia deinde viſitata: ibi quoque quæ ad Chriſtianam fidem confirmandam deſiderabantur, abunde proviſa. Cives autem Raumaricbiæ de adventu Regis certiores, non immemores ſe profeſſi noviſſimi tranſitus, copias contraxerunt, eique ad fluvium Nyciam obvii, numero longe ſuperiores, prius eum adorti ſunt; ſed mox in fugam acti, clade ſua Chriſtianam religionem lucrati ſunt. Univerſa inde provincia luſtrata, Chriſtiana ſacra recepit. In Solcyas inde Orcum verſus profectus, totam provinciam ad nova ſacra convertit. *Ita clauſis Sanctus annum Chriſti* 1021, *perpetuo progreſſu per mediterraneas ſibique ſuccedentes ordine ſituque provincias ab Aquilone in Auſtrum.*

D

E

§. VII. Olavi Sueci obitus; Sancti pietas & clementia; Voſſenſium aliorumque converſio; filius S. Olavo natus; inſularum ſubmiſſio; geſta in Uplandis.

Olavi Sueonia regis obitus ejusque accidentia anno 1024.

ANno *Chriſti* 1022, *nihil admodum memorabile notatum invenio, præter obitum Olavi, Sueciæ regis, cognomento Skotkonung, qui, ut jam vidimus,* Olavi *noſtri ſocer erat; quemque hoc anno vita exceſſiſſe Islandi volunt non ſolum hoc loco, ſive Hiſt. Norveg. part. 3. lib. 2. cap. 23. ſed & in Annotationibus ad Vaſtovii Vitem Aquiloniam pag. 27. quos proinde Torfæus etiam ſequitur in Serie regum Daniæ lib. 3. cap. 10. Verum aliud hic alii ſtatuunt; ut nihil appareat certi: nam annum hujus rei* 1028. *aſſignat Joannes Magnus Hiſt. Goth. lib. 17. cap. 23, & poſt hunc in ſuis Chronicis Gisło & Suauingius; annum* 1024. *tuetur Meſſenius in Annotationibus ad Vaſtovium citatus; annum* 1027. *indicare videtur Ericus Upſalenſis, cum lib. 2. pag. 31. ait illum obiiſſe* anno octavo poſtquam dedit (*S. Olavo*) filiam ſuam; *quamquam ſibi non conſtat, ibidem ſubdens:* Rex Norvegiæ (*S. Olavus*) poſt mortem Schottakonungb diu ſupervixit. Moritus eſt vero S. Olavus anno Domini MXXVIII. *Et ſuo pervixiſſe quidem Olavo Sueco Norvegicum, docet etiam Hiſt. Dan. lib. 10. in Canuto Magno Saxo Grammaticus, Adamus contra Bremenſis Hiſt. eccl. liii. 2. cap. 54. Norvegico Sueonum ſuperſtitem facit, ſaltem quinquennio; cum hunc obiiſſe aſſerat* eodem tempore, *quo Canutus Magnus finem vivendi fecit: & hunc ſequitur Vaſtovius in Vite Aquilonia; imo & Theodricus Nidroſienſis, ut patet tum ex cap. 16. tum maxime ex cap. 18. Quid ergo hic certi ſtatuas?*

69 *Poſtquam annum* 1022. *magnam partem in Vika, & provinciis deinde Orientalibus ſuo more obeundis inſumpſiſſet* S. Olavus, *primo vere anni* 1023. *Sarpsburgo Tonsbergam redux, mox ad inſu-*

S. Olavus anno 1023 in inſula Carmoa

A *inſulam Kornutem* (*vulgo Carmen*) *verſus Occaſum, in præfectura nunc Stavangerienſi, poſitam, navigat; ubi juxta Hiſtoriam Norvegicam part. 3. lib. 2. cap. 26. res accidit, hic non prorſus omittenda. Quinto poſt Paſcha die dum apud Augvaldrneſiam* (*vulgo Aulſnes*) *Rex, inter cœnandum, vultuoſum quemdam ſuum Thorerem de injuria, qua is nuper Asbiornum quemdam nobilem affeciſſet, interrogat, Thororque veris falſa miſcendo ſe purgat, Asbiornus* (*qui clam ingreſſus, coram audiebat omnia*) *in accuſatorem ſuum, Regi proxime aſſiſtentem, involans, gladio caput ei demeſſuit. Tulit rem* Olavus, *ut æquum erat, indigniſſime; verbis tamen more ſuo temperavit. Ceterum præcipui ſceleris haud minus promptum* (*nam rem in ipſo loco juſſerat apprehendi*) *parabat ſupplicium, deprecante fruſtra Skialga, Asbiorni conſobrino. qui cum Regis exorandi ſpem nullam videret, Thorarinum aggreſſus eſt, cujus cuſtodiæ vinctum Asbiornum* Olavus *commiſerat; ut id ſaltem ſe abſente fatisgeres, ne reus ante Dominicam proximam plecteretur; quod ille facturum ſe recepit, at præſtitit.*

B *Homicidio ſupplicium ac pœnæ dijudicat.*

70 *Nam cum nocentem eadem nocte juberet* Olavus *in crucem abripi, Thorarino reponente*, nocturnas cædes nefarias reputari, *rem in craſtinam lucem differri paſſus eſt*. Poſtridie *vero* Rex publicis precibus cum interfuiſſet, neceſſariis cognoſcendis uſque ad tempus ſolennibus Sacria celebrandis idoneum vacabat; accedenſque templum, a Thorarino quærit, aſſurrexerintne in tantum ſol, ut amicus eorum Asbiornus paribulo ſuffigi poſſit. *Tum ille verecundus*, Retulit, *inquit*, epiſcopus proximo, qui præceſſit, die Veneris, Regem omnipotentem graviſſimas injurias ſuſtuliſſe; beatiorem, qui ejus patientiam, quam qui ferali iſtius ſententiæ auctores, qua morti adjudicatus eſt, imitari poſſet; eras diem profeſtum, nec longam moram. *Hac arte ſanctiſſimo Principi diem ſecundum, qui Veneris erat, extorſit: nam* Rex eum intuitus, Obtinebis, ait, ne hodie occidatur: tu modo cuſtodi, tuæ certe vitæ periculo, ſi quocumque modo elabatur. His dictis, ad templum acceſſit.... Faria ſeptima, celebratis matutinis precibus, Rex in frequanti provincialium conventu lites longiore tempore audivit, quâ alias conſuevit; inde ad ſolennia Sacra, iiſque finitis, ad

C prandium proceſſit. *Thorarinus interea adituo perſuaſerat, ne ſolennitatis* (*Dominica in Albis*) *immittentis ſignum ad horam conſuetam differret; ſed agitaret ara campana, cum primum regia menſa moveretur.* Finito *igitur* prandio, .. cum captivum a ſervis ad locum ſupplicii duci juſſiſſet, campana ſonuit; eodamque momento Thorarinus Regem accedens, ut feſti tempore ei parceretur, oravit. Rex, cuſtodia ipſi mandata, ad ſacra proceſſit.

Eadem confirmat.

71 *Die Dominica, epiſcopus expiato per ſacram exomologeſim Asbiorno, ut Sacris meridianis intereſſet, permiſit. Thorarinus vero, futuri haud dubie conſcius, Regem exorat, ut res cuſtodia mox alis committatur. Vix deinde Sacro, cui & Rex cum ſuis, & vinctus ad templi fores Asbiornus, aſſiſtebant, datum erat initium; cum Erlingus advenit, Skialgi pater, idemque avunculus Asbiorni, & ſatraparum in Occidentali Norvegia potentiſſimus; milites, quos, bortanto filio, collegerat, mille ſecum & quingentos adducens. His primo imperatum, ut cuſtodibus Asbiornum eriperent; tum nequid ultra, niſi juſſi, moverent. Dum id fit, commotus ad ſtrepitum ac tumultum populus, templo effundi-*

tur, præter Regem, qui immotus Sacria intentus

D conſedit; *donec, iis abſolutis, & ipſe prodiit*; *occurrente ad ſalutandum per mediam ſuorum aciem Erlingo, ac nepoti hoc ſaltem poſtulante concedi, ut nec morte, nec mutilatione, nec exſilio mulctaretur. Cum armatas preces Rex imperterritus aſperne, ut ſe dignum erat, exciperet; excandeſcens Erlingus, vim, niſi audiretur, minitari præſentem auſus eſt. Non* Olavum *hæc, ſed Sigurdum epiſcopum terruere, a quo tandem ille exorari ſe ſinit, ut mitiore pœna & læſæ majeſtati, & avunculi patrocinio ſatisfieret.*

AUCT. P. B.

72 Eodem vere, *ut habet Hiſtoria Norveg. ibid. cap.* 27. cum Hordiam rex Olafus circumviſſet, in Vorſiam (*vicinæ ſunt verſus Aquilonem provinciæ*) profectus eſt; cognitoque, Chriſtianum ibi cultum langueſcere, in Vangio (*vulgo* Vangs, *ad Orientem utrinſque Hordiæ ſive Horlandiæ*) forum egit; quo frequentes incolæ, ſed armati omnes, convenerunt. Juſſit Chriſtiana ſacra profiteri, ethnica armis vindicare ſtatuebant. Inſtructa ab utraque parte acie, cum res ad conflictum ſpectaret, ſingulis Voſſenſium ducis officium detrectantibus, inde metu perculſi, Regi ſe univerſi dedi- E derunt; amplexiqua dogmata, quæ imperabantur, Chriſto nomen dederunt: nec inde priu, quam ſingulis ad fidem revocatis, diſceſſum... In ſinum Oſtrenſem (*vulgo* Oſter fioerd, *in Hardia Septemtrionali*) inde profectus Rex, receptis navibus, Sogniam (*paulo magis Aquilonarem*) petit, eamque per æſtatem luſtravit. Autumno ſinum intra (*Sognienſem.*) In Valdreſiam (*quæ a ſinu verſus Ortum ad Gudbrandi valles extenditur*) deinde procinctum movit magnis itineribus ſtagnum uſque; ubi improviſus omnibus, ſingula navigia intercepit. Indicto foro, locum prope lacum delegit; ut omnium naves, ſi neceſſitas exigeret, in poteſtate haberet.

Populis Sanctæ expeditio ad Voſſenſes.

& Valdren ſes ad Chriſtum convertendos.

73 Frequentes ibi cives, armati omnes, Chriſtiana ſacra obtrudenti, ſtrepitu tumultuque minati, conticere eum juſſarunt. Intractabiles obſervans, majorique numero, quam ut cogi poſſent, ad canſas audiendas, litesque dirimendas ſe convertit; conſilio, ut *in* factiones diſtributos a propoſito oppugnandi Chriſtianiſmi diſtraheret. Mox magna litium meſſis concordiam ſolvit, ſingulis litigantium ſtudioſe neceſſitudines fautoreſ- F que in cauſæ præſidium conquirentibus, idque toto die, donec veſpere conventus ſolutus eſt. Sed nec tunc quidem ruſtici collectam turbam diſtrahi paſſi ſunt: nam cum primum de Regis adventu certiores facti erant, telo, belli indice, per univerſam provinciam miſſo, omnibus ſimul liberis ſervisque convocatis, in Regem moverunt, villis maximam partem intra provinciam hominibus vacuis. Quod cum Regem non laterat, naves conſcendit, tranſmittenſque tranſverſum lacum, agros exſpoliat, uritque. Quod conſpicati, qui in unum congregati, Regem invadere decraverant, mox inter ſe diſcordes plurimi domos ſuas repetabant, ſi forte uxores liberoſque periculis eximere poſſent. Diſſipata itaque acia.... non amplius reſiſtere poterant. Itaqua Rex, trajecto ſtagno, ab utroque latere provincam vaſtat, diripit, incendit. Qua neceſſitate coacti, manus dederunt; elementiamque implorantes, obſequium promiſerunt. Singulis talia poſtulantibus pareitum; Chriſtianaque ſacra ubique introducta, omneſque provinciæ ejus incolæ baptizati, fidem obſidibus firmabant.

A AUCT. P. B. unde Nidroſiam reverſo acceſſerit Magnus filius.

74 Longa deinde per autumnum mora Regem in templis ædificandis, conſecrandis, facerdotibuſque ordinandis, detinuit. Navibus per iſthmos inter ſtagna deductis, profectum; nec tamen per ſuperiora, ſuſpecta colonorum fide: quod uſque dilatum, dum aſperum frigus aquas congelaret. Tum demum in Thotniam (*præfecturam in mediterraneis haud procul Valdreſia*) itum.... Inde Rex per aquilonares valles montem uſque profectus, recta Thrandiam petivit, ibique hiemavit.... Erat (*vero hac eadem hieme, ſive exeuntis anni 1023, ſive ineuntis 1024.*) in aula Regis virgo quædam, nomine Alfnildis, inſigni forma, honeſto quidem ſtemmate natuque; ſed inter regias ancillas numerata: cui Rex, paucis conſciis, aſſuevit. Hæc nocte quadam, paucis mulieribus, presbytero, & poeta Siguato præſentibus, eum partus dolore diutius conflictata, nec ſine præſentiſſimo vitæ periculo puerum enixa eſt, mortuo quam vivo propiorem, atque adeo, ut diſcerni nequiret, an vitalem auram traheret. Sed ut primum ægre admodum reſpiravit, ſacerdos Siguato ſuggeſſit, Regem neceſſario excitandum, ſine cujus conſenſu infans, ſacra lympha abluendus, certo nomine inſigniri abſque temeritatis culpa ne- B quiret, nec initiationis Sacramentum abſque animæ illius periculo differri.

& quidem ex adultero,

75 Is neceſſitatis articulum agnoſcens, non tamen adeo inevitabilem, ut ſeverum Regis interdictum de ſe non excitando eapropter violandum exiſtimaret (cum conſtaret, ſponte excitari velle;) myſtæ auctor fuit, ut is luſtrali aqua infantem perfunderet; ipſe nominis imponendi periculum in ſe ſuſciperet. Id quod factum eſt; puerique nomen Magni inditum. Mane ſequentis diei, poſtquam Rex ſurrexiſſet, quæ geſta eſſent, cognovit. Accito itaque Siguato, quæria, unde tanta ei audacia, ut filium ſuum, ſe inſcio, baptizari fecerit. Quia, reſpondit, duos Deo lucrari, quam diabolo unum malui... Ad mortem ſpectabat infans; ſi ante baptiſmum extinctus, procul dubio diaboli, jam vero Dei. Sed nec, te irato, ultra mortem puniri poteram; quam ſi jam officio recte functus, te exigente, non evadam, Deum tamen habebo propitium. Qui, inquit Rex, puerum Magnum appellaſti, nomine familiæ noſtræ ignoto? Caroli Magni, reſpondit, viri, quem toto orbe optimum novi, nomen ei aptavi.... Probavitque Rex animi vultuſque hilaritate factum. Is puer deinde adolevit; tandem etiam rex C Norvegorum potentiſſimus evaſit. Ab eo deinceps Magni nomen in poſteros regea, deinde etiam alios, profluxiſſe videtur.

ut graves auctores affirmant. Groenlandia Regi tributaria.

76 *Utinam vera non ſint, quæ modo de* Olavi *filia, ex pellice ſuſcepto deſcripſimus! Utinam cum Henningio, tomo quarto tabularum Genealogicarum pag.* 122. *nullos ex liberas, ſaltem poſt converſionem, niſi legitimo thoro progenitas, poſſimus adſcribere! Sed Islandis graviſſima patrocinatur auctoritas Adami Bremenſis, qui Hiſt. eccl. lib.* 2. *cap.* 57. Magnum *appellat* filium Olaph martyris a concubina: *favet annaliſta Saxo, Adamo ſuppar, ut ſupra monui §.* 1. *num.* 3. *cum ad annum dominicæ Incarnationis* 1059. *de Magno aſſerit*: Iſtum beatus Olaph rex & martyr ex concubina procreavit: *huno brevi intervallo ſecutus eſt verbis a me diſertis cap.* 16. *Theodricus Niroſienſis, addens, quinquennem tantummodo fuiſſe Magnum, quando illum Jaroslavi tutelæ paulo ante martyrum Pater commendabat. Huic equidem quæ par auctoritas poſſit opponi, non video. Itaque hic admirari mavelim cum hominis, quantumvis ſancti, adverſus libidinem, niſi cautiſſime ſibi ſemper attenderit, imbecillitatem; tum Dei, nisi tantum crimen ſincera ſequatur pœnitentia, miſericordiam: quam proinde utramque haud ſane minorem expertus, toties in Pſalmis repetit rex alius & Prophetа ſanctiſſimus. Notas porro ex Arngrimo Torfæus cap.* 26. *hoc anno* 1023. *Groenlandiam Sanctæ noſtro tributariam eſſe factam, ſed ab eo pacta ſubinde defeciſſe.*

77 *Sequenti vero anni* 1024. *Asbiornus, cum priori ſceleri inſignem adjeciſſet perfidiam, regiaque contemptum clementiæ, quod aliter plecti non poterat, clam juſſus interfici. Quæ res non paucos cum Erlingo ſatrapes alienavit a Rege. Quoniam vero, ut eſt in Hiſtoria Norvegica ibidem, cap.* 29. jam totius regni majores provinciæ Chriſtianum dogma receperant, *ad inſulas tranſmarinas Groenlandiam, Ferrenſes, Islandiam* Olavus *curam vertit. Et* in Islandiam *quidem* materiam templo ædificando, campanamque ingentem dono miſit: quæ in perpetuum ejus honorem memoriamque in publico totius inſulæ comitio conſtituta eſt. Campana autem ſcriptoris noſtri ætate ibidem remanſit; jam vero ablata eſt, inquit Torfæus.* Hæc dona miſſa ſunt, poſtquam Islandi jus canonicum, quod ipſe condiderat, in ſuas leges, ipſo monente, retulerunt; E *tum ſpe, ut iſtic narratur, eoſdem ſibi ſubjiciendi; quod per legatum hac æſtate, qua & Ferrenſes ad obſequium adegerit, tentaſſe dicitur; nec vero ego negaverim: id mirer tamen a Torfæo part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 9. *Arngrimoque in Crymogæa ſua lib.* 3. *ſub initium, tam ſiniſtre accipi, quaſi ſola dominandi cupiditate ſit actum, ac non potius vel boni communis, vel religionis amore; ut eamdem ibi nuper ab Olavo, ut volunt, Tryggonio propoſitam, perinde ut jam faceras in Norvegia, & promoveret ſimul, & in perpetuum ſtabiliret. Quod addit Arngrimus, nobiles ex Islandia juvenes, qui in aula Norvegica educabantur, eam ob cauſam in vincula conjectos a Rege ac male habitos fuiſſe, hoc vero hæretico blaſphemoque ſcripteri, nec ullum pro ſe teſtem afferenti, quis credet?*

apud Upſalenſes hodie hermodo

78 Olavus *interea ab affecto ejuſdem anni vere Nidroſia claſſem verſus Auſtralia ſalverat; tutaque æſtate in adjacentibus mari provinciis perluſtrandis poſita, ad Orientales uſque limites autumno devenit. Inde Vikam reviſens*, hiemem in Uplandis exegit; ubi conviviis paſſim exceptus, quæ ad confirmandum novellæ religionis ſtatum deſiderabantur, abunde procuravit, correctis, quæ limam requirere videbantur. *Ibi tum quoque non impari ſorte* F *& Gunnhildem ex Sigurdo vitrico ſororum, & matertteram Iſridem, nuptui collocavit. Quæ occaſione commemoratur hic quoque* altera Regis matertera, nomine Thoruna, (quæ) S. Hallvardi mater fuit. *Vide dicta de S. Hallvardo ad diem* XIV. *Maii, qua colitur, pag.* 401.

§. VIII. Sancti bellum cum Canuto Magno; Miraculum geminum; fuga in Ruſſiam ob corruptos a Canuto ſubditos.

Anno 1024. Canuto Norvegiam repaſcente.

VIx, *poſt inſpectas Uplandorum provincias aliquot, Rex proxime vere anni* 1025. Tausbergam conceſſeras, *juxta Hiſtoriam Norveg. part.* 3. *lib.* 2. *cap.* 30. *cum ex Anglia legati a Canuto Magno venere, cum litteris, quibus ſignifi-*

cabat,

A ebat, *Norvegiæ regnum hereditario jure ſuum eſſe*; *nolle ſe tamen id bello perſequi, niſi cogatur*; *quin imo ſi Norvegiæ poſſeſſionem cum regio titulo detinere cupiat* Olavus, *hanc eum ſuo beneficio impetraturum*; *modo ſe adiret, tributaque, quæ Comites antea, ipſe quoque impoſterum penderet. Hæc ille tum ſcilicet movenda demum cenſuit, poſtquam & res ſuas in Anglia ſatis jam firmatas, & Olavi fatis luxatum apud Norvegos comperiſſet imperium: neque enim potuerat Rex ſanctus aut tam ſeverum ſuperſtitioni bellum indicere, aut conditas a ſe leges, & religionem præſertim tanto ſtudio urgere Catholicam, aut obeundis abſque intermiſſione provinciis, improborum ubique ſatraparum licentiæ præſens immiuere, quin odia multorum in ſe ſimultateſque concitaret. Hæc autem fovere impune noverat Canutus: nam ſi quis ad eum e Norvegis quacumque ex cauſa recurreret, is & benigne, ſi ſubſiſtere vellet, habebatur, &, ſi non vellet, profuſis muneribus onuſtus abibat. Qua induſtria quot ſibi amicos exteros, tot imeſtinos* Olavo *paravit hoſtes. Neque vero, cum res ad certam regni recuperandi ſpem ſatis matura videbatur, Canutum ſequiter impellebat Hacon Comes; privata apud eum, ex quo cedere* Olavo *coactus fuerat, jam pridem vita pertæſus.*

Olavus eō regē Suecie ſe ad bellū parat.

80 *Rem ergo haud ignarus, quo hæc vergeret legatio, cum Norvegiam nullo jure Canuti, ſed ſuum unice legitimum eſſe patrimonium renuntiaſſet; illudque adeo ſe armis, quoad viveret, ab injuſta cujuſvis tyrannide vindicaturum; convocatis ad ſe per præfectos copiis, in Vika ſeſe continebat; unde promptiſſima eſſe poterat in hoſtem, quacumque regnum aggrederetur, expeditio. Inde legatis ad Suecos directis, Aunundum (vel Olavum Tributarium, hujus Aunundi ſive Amundi patrem, ut alii volunt, juxta dicta ſuperius num. 68.) eorum regem, in belli ſocietatem ſic attraxit, ut a Canuto deinde, qui Daniæ proſpecturus, Angliam per autumnum atque hiemem reliquit, avelli nequiverit. Atque ita Canutus ille, & qui hunc proxime ſecutus eſt, in ſolo fere bulli metu apparatuque præterit: qui quidem apparatus anno* 1026. *apud Suecos Norvegoſque multo ferbuit magis, poſtquam utriuſque gentis reges ad Kongbellam ſecreta coram inter ſe conſilia contuliſſent; ut ne tum quidem fuerit intermiſſus,* C *cum revellus in Angliam cum copiis omnibus extremo vere Canutus, relicto ad regni Danici tutelam filio, nihil jam hoſtile præ ſe ferebat: neque enim is ille* Olavo *videbatur, qui litem ſemel motam diu poſſet ſuſpendere. Quare prævertendum potius, quam exſpectandum cenſuit.*

anno 1027. *Eclandiam vaſtat;*

81 *Itaque maritima regni loca Nidroſiam uſque circumiens, navium, militum, pecuniæ, quantum potuit, collegit; ac tandem, redeunte vere anni* 1027. *cum ingenti claſſe numeroſaque terreſtrium ac navalium copiarum exercitu inde movit in Auſtrum.* Ubi in Hordiam pervenit, *inquit Hiſtoria Norveg. ibidem cap.* 37. cognovit, Erlingum Skialgium (*de quo ſupra num.* 71. *& ſeqq.*) magno comitatu, quatuor vel quinque navibus, quarum primariam ipſe duxerat, reliquas ſinguli filiorum, ſingulas viginti ſealmorum, in Aogliam ad regem Knurum conceſſiſſe. *Aliorum vero nondum tam aperto defectio erat. Inde Rex ad Auſtrales ulterius provincias delatus, cum de Canuti expeditione certi nihil acciperet, nec ſine gravi damno tot ibi copiæ detineri diu poſſent, ſuos in Daniam tranſferre ſtatuit, alienis ſumptibus alendos. Quod idem Sueci fecere. Et hi quidem Scaniam Sueciæ contiguam; illi vicinam Zelandiam populationibus eſtivis impune vaſtarunt;* *Danis, qui regum duorum robori arcendo impares* D *proſſus erant, de ſola Jutia defendenda ſolicitis,* AUCT. *ac ſpe interea deſtituti, tamquam brevi utroque* P. B. *deconcendæ, utrumque hoſtem, nequid ſerium tentaret, callide fallentibus.*

ſed a Comite pul ſus, Norvegiam repetit:

82 *Senſere dolum, cum advolantis ex Anglia, Septembri menſe, Canuti fama, & hanc pone ſecuta claſſis, ambos perculit; ut quæ numero ac magnitudine navium cæteroque apparatu Sueticam ſimul & Norvegicam dimidia parte ſuperaret. Tum vero, inerti populatione miſſa, de tuenda communi fortuna cogitatum. Nec longum deliberationis ſpatium fuit: tam alacer enim ac præceps in hoſtem rapiebatur Canutus; ut parum abfuerit, quin per Olavi ſtratagema vel colliſa claſſe interiret; vel diſſipata, in hoſtium aſſilientium manus vivus incideret. Quod ultimum Ulphonis Comitis, regi levato ſua opportune ſuccurrentis, averſit induſtria, qua factum, ut redintegrata Danorum claſſe, non aliud adverſariæ, quam in citata fuga, præſidium fuerit. Animum tamen non deſpendit* Olavus (*qui, dum rem Sueciæ ex communi conſilio exercitum navalem utrumque duceret, proxime ad Helgam fluvium cum ceteris copiis excubuerat*;) *niſi poſtquam Suecos, vel invito eorum rege, dilabi paſſim animadvertit: tum enim & ipſe, licet ſolus* E *cum ſuis aliquamdiu ſtativa ſervaverit, tandem, relictis ad Calmariam navibus, terreſtri per Gothiam Occidentalem itinere Norvegiam repetit: Canutus vero, cum id reſciit, Zelandiam. Hæc porro, quæ ex Hiſtoria Norvegica delibamus, quam varie tractentur ab aliis, oſtendit Locenius Hiſt. Suec. lib.* 1. *ubi de Amundo Annoſo. Mirum vero hic præ omnibus eſt Chronicum Sanctense, quod prælium hoc ad Helgam, vel, ut ibi vertitur, ad fluvium ſanctum, narrat accidiſſe anno Chriſti* 1025 *addiſque*: Ibi autem viri quamplurimi interfecti ſunt a Caouti regis parte, tam Dani quam Angli; & Suedi loco funeris domiati ſunt.

mirantur interpolici

83 *Non poſſum, quin hic interferam, quæ ex Islandis ſuis narrat Torfæus part.* 3. *in appendice ad lib.* 2. *cap.* 3. *tum quod hoc fere tempore creduntur accidiſſe, tum quod in medio armorum tumultu conſtantem* Olavi *ſanctimoniam egregie produnt. Hoc enim ſtativa, ut diximus, apud Helgam tuente, qui excubias agebant, Eigili quidam, & Toſius Gothiæ Comitis cujuſdam filius, vinctos omnes, quod eorum lamenta ferre non poſſent, offracta noctu cuſtodia, dimiſere liberos. Indignum* F *facinus ita Regem commovit*, ut cæde utriuſque protinus vindicaturus videretur. Paulo poſt Eigilio deſperatum morbum incidit, (&) magna pœnitentia ductus, Regem ſibi quocumque modo placare ſtatuit; oranſque per interpretes veniam, diu exaudiri nequit. Tandem interceſſore Finno Arnioo, Regem eo uſque perpulit, ut ſe ægrum non modo inviſeret, ſed etiam lateri, quod maxime torquebatur, manus imponeret, precibuſque ſe Deo commendaret. Fugatus continuo morbus ſanitatem reſtituit.

divinitus ornatus.

84 *Toſio quoque addicta venia, ſi patrem Comitem ad Regis alloquium poſſet inducere. Erat is Gothus, neque adeo ſubditus* Olavo, *ſed regi Sueciæ: ethnicis præterea ſuperſtitionibus tantopere addictus, ut non religionem dumtaxat Chriſtianam exſecraretur; ſed & illos, qui hanc profiterentur, cane pejus & angue defugeret. Huc ut* Olavum *allicere, noverat Toſius quam eſſet arduum: facturum ſe tamen, quidquid poſſet, recepit. Domum ergo profectus, rem rem ſatis edixerat, cum*

a ſu-

A *a furente patre aſperioru, quam quæ nuimo proſpe-*
Auct. P. B. *xerat, audire debuit nc pati, donec id tandem, quod flagitubat, evicit, & tum patre Suepsburgum redit ad Regem.* Adducto Comite, Tofius, iram Regis denuo deprecatus, abſolvitur, Poſtera die Rex Comiti Chriſtianorum ſacrorum majeſtatem utilitatemque cum multis nequidquam commendaſſet, obſtinatum in inveteeato cultu monet, aſſa eum in ſua poteſtate; nolle tamen invitum ad eum cultum cogera, qui quanto magis ſpontaneus, tanto Deo futueus acceptior: liberum itaque eum ſe dimittere. Nec ultra detinat. Profectus Comes via per ſaltum ferente; nec procul repentino morbo corripitue. Regem itaqua arceſſit; venientique mutatam ſententiam eeſeet: velle ſe Chriſtianum fieri. Mox adhibitus ſacerdos, ſenem convertit; qui ahlutus ſalutari lavacro, animum præſagire aſſeverat, ultimum hunc ſibi morbum futurum: nolle eo loco efferei, ubi ſibi tanta ſalus illuxerit: quem quoque ſecum conſecrari optat, templo poſt exceſſum ſuum ſuperſtructo, docari-
B que eccleſiam liberaliter, idque pro animæ ſuæ ſalute. *Sic obiit ille; & quod optaverat, ub heredibus cumulate præſtitum eſt. Mibi vero plus his aliquid, quam in depulſis ante per attuctum doloribus, apparet miraculi. Sed redeundum, unde digreſſi ſumus.*

Canutus; poſt corruptos munetibus Norvegiæ ſatrapas

85 *Erat, opinor, qui ſuperius narratu legere vix poſſis, quin Angliæ Danuæque regis incuſet ſegnitiem: quippe qui victorem exercitum innumerabilem otioſa tamille hoſtium claſſis obſervatione tam diu detinuerit. At enim nolebat ille feroces ſimul & venales animos ferro ſubigere, ſed auro. Id quod tum per ſpeculatores ſuos agebat maxime, cum nihil agere videretur: tot enim hoc ipſo tempore Norvegorum duces largitate corrupit; ut* Olavus, *ſi quam ſuis conſultationem indixiſſet, ex ſententiarum contentione maligniſque multorum conſiliis, rem ſibi unum perfidis eſſe, non obſcure conjiceret. Verum id multo intellexit apertius, ubi Norvegiam attingens, Erlingum audivit cumulatum divitiis jam aliquandiu ub exercitu Danico in patriam rediiſſe, & quidem cum Canuti exploratoribus non paucis, qui ingentes, quos ad demerendos regis ſuo ſatrapas adveuerunt ſecum, theſauros tam liberaliter effudiſſent; ut multos e Nor-*
C *vegiis palam, clam veru plures defeciſſe ab* Olavo *conſturet. Ita ne vix uſquam jam tutu eras Regi upud ſuos fides, maxime Occidentem verſus ac Septemtrionem. Unde coactus eſt in Vika per hiemem Uplundiſque ſubſiſtere; quamquam & ibi conductos reperit in ſe ſicarios, ut in Hiſtoria Norveg. part. 3. lib. 2. cap. 41. videre eſt.*

Norvegii abiiunt; ubi Haconem proregem creant anno 1028.

85 *Canutus vero cum in præcipuis quibuſque Norvegiæ proceribus non amare jam ſe tantummodo ſineret, verum etiam vehementer expeti; anno 1028. ut primum per veris auras tempeſtivum fuit ad navigandum mare, claſſem expedit navium (ſi Islandis credimus loco mox citato) pluſquam quadringentarum ſupra mille, vel (ut cum Theodrico Nidroſienſi cap. 16. cenſet Ericus Olai lib. 2. in Amundo Carbonario) mille ducentarum, vel certe (ſi Florentium Wigornienſem aliuſque Anglos præſerre ceteris æquum eſt) quinquaginta dumtaxat. Hoc ſane, ſi de bellicis magniſque navigiis agitur, veriſimilius eſt. Sic igitur tranſmiſſo, qui Danium a Norvegia diſcernit, oceano, ad Occidentales regni partes appulſus, indeque verſus Boream per maritimas omnes provincias Nidroſiam uſque triumphantis in morem deductus, rex ubique ſolennibus tonitiis, meraque omnium gratulatione ſalutatur, non partis illius tantummodo, cujus antea ſibi jus arrogaverat; ſed Norvegiæ univerſæ. Quod idem cum deinde Sarpsburgi factum eſſet, Hacone ſive Haquino Comite (quem ut anno præterito belli ducem, ſic modo triumphi ſocium adſeverat) prorege apud Norvegos relicto, Danium ſub exitum autumni repetiit: neque enim ſolicitabat eum* Olavus, *quem ſatis exauctoratum pulſumque arbitrabatur, cum omnes ei propemodum regni proceres non ſubduxiſſet modo, ſed in hoſtes etiam infenſiſſimos commutaſſet.*

D

87 *Canuti diſceſſu cognito, Rex ſanctus, qui in lacu Dramenſi apud Vikenſes interea cum paucis delituerat, Tunsbergam acceſſit. Erant ibi naves ex portu Calmarienſi per æſtatem revectæ non amplius tredecim; quibus vel ſortunam ſuam, vel ſubditorum fidem explorare per ſe volut, priuſquam regno exederet. Milite autem commeatuque ſruſtra imperato, expeditionis comites adhibere coactus eſt, qui ſe ſponte offerebant. Navigato ſub anni 1028. ſinum Lindiſneſiam verſus inſtituta; inde porro vix ad Septemtrionem inflexa, cum & venti adverſantibus retardatur, & innateſcit Erlingo; qui, ingenti mox contractu claſſe, incurſionem parat, ſed ſibi nimia feſtinatione fatalem: dum enim abſito jam aſpirante elabentem ſibi videt* Olavum, *impatiens moræ prætoriam, quam ducebat ipſe, ſic impulit, ut a reliquis ejus navibus longiſſimo intervallu diſtructa, ante ad promontorium Bukenſi cum Rege conſligeret, ab eoque vinceretur, quam illæ poſſent ſuccurrere. Pugnatum tamen acerrime fuerat; nec, niſi poſt interfectos propugnatores ad unum omnes, capta cum duce, etiam tum dimicante, prætoria. Erlingo parcitum voluit* Olavus: *ſed auditus ub Asluko non fuit: hic namque tantam perfidiam in cognato ſibi principe non ferens, cum e veſtigio impacta capiti hipenne mactavit. Res hæc Regem quidem offendit graviter; ſed ſupervenientes continuo Erlingi copiæ omnes, Olavianis multo ſuperiores, ita perculſi, ut immemores laudiſtæ, de funere tantum duci ſuo ceſiſque commilitonibus ducendo cogitarent.*

Olavus ab ipſo perſe-ctio ſummo perfidia.

E

88 Olavus *hoc metu liberatus, quo longius in Aquilonem provehitur, hoc majora impendere ſibi intelligit undequaque diſcrimina: & a tergo quidem Erlingi filios ad paternæ cædis ultionem exercitum expedire; ex adverſo autem ipſum cum ſatrapis multis magnaque manu Haconem jam in proximo, ad ſe, ſi poſſit, opprimendum, adeſſe; aliunde etiam nihil ſibi affulgere præſidii, ut in ipſo quidem comitatu: ex eo enim præcipues quoſque ſenſim a latere ſuo ad Haconem deſciſcere.* Cedendum ergo mari duxit; *uteque tum ſuæ, tum ſuorum per aſperos regni montes fugiendo conſulendum. Iter uſque Leſias proximoſque Gudbrandzdalos difficillimum fuit, nec ſine miraculis, ut apud Torfeum part. 3. lib. 3. cap. 2. Islandi referunt, complanatum: quadringentis enim ibi militibus ac centum inſuper agricolis, qui viam ſternebant, penuria laborantibus tantum ciborum obtinuiſſe ſatis ad Deum precibus* Olavus *dicitur, ut ſinguli abundarent; tum immania ſaxa, quæ ne centum quidem operæ moliri poterant, paucorum impulſu, poſtquam attigiſſet ipſe, revulſa ceſſiſſe; ſoni denique ſub uutro ſcaturiens, præſentiſſimum egrotanti pecori remedium fuiſſe, ex quo ibi manus Rex ſanctus ublnerat, indeque locus S. Olavi antrum bodieque nuncupari. A Gudbrandzdalis porro per Heidmurthium, Vermiam, Nericiam ad Sueciæ tandem regem vero tempore cum Aſtride conjuge, communique filia Ulfhilde, Magno filio, antiſtite Sigurdo, ut colligi poteſt ibidem*

F

Olavus fugit in Sueciam, atque inde in Ruſſiam.

ex

A *ex cap. 4. aliisque non multis evasit, subſtitutique aliquandiu; donec eadem ætate, relictis in Suecia* regina, filiaque, ipſe navibus comparatis, aſſumpto filio Magno, in Ruſſiam ad regem Jarisleifum (*alii Jariſlavum*) reginamque Ingigerdem, veterem ſponſam, nunc uxoris ſororem, conceſſit; ſummaque benevolentia exceptus, territorium ad ſuſtentationem vitæ aulæque ſufficiens conſequitur,

anno 1029. 89 *Sic regnum exſilio mutavit Sanctus anno, juxta chronotaxim Islandicam, 1029. quamquam fugitivus & expulſus vere dici poſſit ab anno præcedente, quo & Canutus Norvegiam ſibi totam ſubjecit, & ipſe in latebras Dranenſes abditus, exſuli jam tum in ditione ſua, quam regi erat ſimilior. Hoc ſenſu chronologiam hanc valde confirmant Anglicana Wigornenſis, Dunelmenſis, aliorumque probatiſſima Chronica, cum ad annum Chriſti 1028. ſic habent: Canutus, rex Anglorum & Danorum quinquaginta navibus magnis Norregiam devectus, Olavum regem de illa expulit, ſibique eam ſubjugavit. Idem ea quoque ad annum 1027. quæ de corruptis per Ca-*

B *nutum Norvegis Islandi memorant, bis verbis adſtruunt:* Cum regi Anglorum & Danorum Canuto intimatum fuiſſet, quod Norregani regem ſuum Olavum propter ejus ſimplicitatem, & manſuetudinem, æquitatem, & religioſitatem, nimia vilipenderent, multum auri & argenti quibuſdam illorum miſit, multis rogans petitionibus, ut illo ſpreto & abjecto, deditionem illi faceren, ac illum ſuper ſe regnare permitterent. Qui cum ea, quæ miſerat, aviditate magna ſuſcepiſſent, ei remandari juſſerunt, ad illum ſuſcipiendum ſe paratos fore, quandocumque veller venire, *Caterum de narrata trium regum expeditione, eodem anno 1027. ſuſcepta, verbum ibi nullum; uti neque in Actis noſtris, neque apud Adamum Bremenſem, aut monachum Theodricum (qui & ipſe Olavianum exſilium anno Chriſti 1028. adſcribit) vel Olavo ſynchronos Islandiæ poetas (nam Signatus a Torfæo addactus part. 3. lib. 2. cap. 37. de ſolo Canuti apparatu, anno 1028. in Norvegiam abſque pugna deſtinato poteſt intelligi;) in ea tamen poſt Saxonem Grammaticum aſ-*

C *ſerenda Dani fere Sueciæque conſentiunt, licet in adjunctis plurimum diſcrepantet,*

ut plures affirmant, 90 *Perro cum de tempore jam dicti exſilii tot auctores antiqui conſentiant, non auſim iis Grammaticum Saxonem anteferre, qui victum a Canuti claſſe regnoque expulſum exſulaſſe in Ruſſia* Olavum *ſtatuit; tum inde reverſum, atque Amundi Sueconum regis ope, ejecto viciſſim, a quo pulſus fuerat, Canute, reſtitutum, ſanctiſſime, ut antea, regnaſſe; & hæc quidem omnia ante annum 1017. ſive expeditionem, de qua diximus, Daniçam. Scio equidem, haud abſimilem regni hujus viciſſitudinem ab Adamo Hiſt. eccl. lib. 2. cap. 43. narrari, ſed ex fama, ut ait,* volante *tantam; deinde modo tam diverſo, ut narrationis varietas fidem hic hiſtoricam non parum imminuat. Et ſane ſi vera ſunt hæc, vel erraſſe ceteros omnes neceſſe eſt; vel (quod nec Adamus, nec Saxe commenti ſunt) bis exſulem* Olavum *fuiſſe. Malim igitur credere, minus iis notum fuiſſe ejuſdem exſilii tempus, quam aliis, ac præſertim Anglis, qui ſingula, quæ breviſſime narrant, in ſingulos accurate annos ita diſtribuunt, ut rerum potius tempora, quam res ipſas indagaſſe videantur. Tum nemo eorum, opinor, eſt, qui Canutum aſſerat ante annum Chriſti 1028. Norvegiæ regem fuiſſe, nedum ab* Olavo *dejectum; cum ejus tamen res multo leviores diligenter annotaverint.*

D

Auct. P. B.

§. IX. Reditus ejus in Norvegiam; pugna & martyrium; regni tempus.

NOn diu Olavus *apud Jariſlavum degerat, cum exeunte circiter ejuſdem anni autumno Hacon, ſponſam ex Anglia domum tranſferens, in mari periit;* nullo, *ut addit Hiſtoria Norvegica part. 3. lib. 3. cap. 2.* præter deſiderium nuſquam comparentium, nuntio. *Unde factum exiſtimo, ut Angli ejus interitum ampo tantum ſequente non averint, cum Norvegii aliquanto ſitius innotuerit; atque imprimis Bierne cuidam Stallario, qui honeſte ab* Olavo *fugiente dimiſſus, Haconi deinde extorſam auro minuſque fidem obligaverat. Is vero, ubi mortuum pro rege audiit, ſacramento jam exſolutum ſe credens, in Ruſſiam conſeſtim ad* Olavum *properat, eique ſub anni finem & Hacopis vanitas exitium, & recuperandæ Norvegiæ oblatam divinitus opportunitatem.* (*Ericus Upſalenſis id plures feciſſe tradit; Joannes Magnus legatos ait fuiſſe a quibuſdam Norvegiæ proceribus miſſos,*) *Aliter Regem hic nuntius, aliter proceres, exſilii ſocios, affecit: hi nempe patriæ, rerumque, quas amiſerant, deſiderio tenebantur; ille hæc faſtidiens, ex ſolo Dei nutu pendebat: ut qui namquam ante melius, quam in otio Ruſſico, guſtaſſet ac vidiſſet; quoniam ſuavis eſt Dominus: & illud abſque dubio crebrius uſurpaſſet:* Quid enim mihi eſt in cælo, & a te quid volui ſuper terram? . . . Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum . . . Mihi adhærere Deo bonum eſt.

Eversus anno 1029. Hacopis in tertias ab-ſentia ob-ſtat.

E

92 *Dum enim in Ruſſia commoratus eſt, juxta Hiſtoriam citatam ibidem cap. 3. in rerum divinarum contemplatione totus fuit: & animi a terrenis abſtracti indicia paſſim obſervata: ut adeo jam & aulæ totius opinione ſanctus haberetur, & opinionem hanc divina prodigia comprobarent.* Nam eum ſummæ, *ut loco aſſignato legitur,* dignationis viduæ filius, enato in gutture ulcere, ſeu ſtruma, ad deſperationem uſque laboraret, conſulta a matre ſibi familiari regina Ingigerdis, eam ad regem Olaſum, quem optimum medicum affirmabat, miſſam, ſuis eum verbis (ſi aliter non procederet) orare juſſit, ut manus (filio) adhibere non gravaretur. Aditus, imperitiam artis medicæ excuſans, ad interpretem illius eam relegabat. Verum auditia reginæ verbis, manus admovit; diutiuſque contrectans, non prius dimiſit, quam puer os commoveret: mox ingeſtam panis particulam, quam volæ ſuæ, crucis forma, decuſſatim impoſuit, cum puer deglutiviſſet, dolor omnis evanuit, paucorum dierum ſpatio ſanitas rediit.

apud Ruſſos jam tum olebat ob vitæ ſanctimoniam.

F

93 *Eamdem exiſtimationem auxit mirifice præclarum facinus, quod iſtic etiam accidiſſe Islandi eodem capite ſic referunt:* Quanta autem cura leges divinas obſervaverit, vel exinde patet, quod die ſorte Dominica in ſede regia reſidens, altioribus cogitationibus immerſus, bacilli, quem manu tenebat, cultello ſchidias demeteret, moneturque ab adſtante pocillatore, qui eum celebria diei oblitum obſervabat, feriam ſecundam hebdomadis in craſtinum diem incidere; conjectis in eum oculis in mentem revocabat, ſeſtam diem violatam. Candelam ergo accenſam poſcit, collectaque ſingula fragmenta volæ impoſita ſuccendit,

miraculis comproba-tum,

A dit, utique paſſus, dum arderent, ſupplicium
AUCT. pœnamque tranſgreſſi, quantumvis per ignoran-
P. B. tiam, mandati divini ipſe de ſe, cum primum
peccaſſe reſcivit, ſevere exegit, *Multo hæc elegantius adornata legi poſſunt apud Saxonem, ubi de Canuto Magno Hiſt. Danicæ lib.* 10. *unde ad Krantzium, Vaſtovium, alioſque tranſiere. At in Breviario Nidroſienſi, teſte Torfæo part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 12. *itemque in Sloſwicenſi, de quo monui* §. 1. *num.* 7. *uti & in Vita Sancti Mſ. Ultrajectina, qua de egimus* §. 2. *num.* 12. *res eadem inter miracula recenſetur; nec immerita, ſi verum eſt, quod iſtic aſſeritur*, Olavi *dexteram, abſumptis igne ſegmentis, illæſam permanſiſſe.*

qui divino inſtinctu actus, 94 *Ex his* (*ut ad propoſitum redeam*) *colligere promtum eſt, Principis iſtiuſmodi animum multo jam per ſe minus ad aſſiduas regalis faſtigii turbas, quam ad tranquillam privatæ conjunctaque cum Deo vitæ ſolitudinem aſpiraſſe: nec proinde mirum videri oportere, ſi de reliqua tum ætate vel peregrinationibus ſacris, ut ibidem narratur, vel monaſtico inſtitutu conſecranda cogitaverit. Sed neque ignorare, jam expertus, poterat, quanto multis ad ſalutem utilior, Deoque gratior eſſe poſſet apoſtolica, quam*
B *tenuerat hactenus, regnandi ratio. Ad eam autem geminam ſibi viam aperiri videbat; alteram a Jariſlavo & Ingigerda, qui regni ſui, etbnicis paſſim adhuc erroribus involuti, quantum optare vellet, ei partem offerebant; alteram a Biorno & conſortibus exſilii ſatagis, vitam ultro & omnia devoventibus, ſi modo, cum facile poſſet, vacuam occupare Norvegiam, ultimamque ſtabiliendæ in ea religioni manum admovere dignaretur.* His anxius, Deo res ſuas ſolicite commendabat, *inquit ibidem Hiſtoria*, eam ſibi ſortem depoſcens, quam ipſe proviſerit. *Quando, ecce, vir inſignis* (*Olavum credidit ipſe Tryggonium, regem olim Norvegiæ*) *ei viſus eſt per quietem aſſiſtere, & acribus ad rediturn verbis horari: Theodricus tamen cap.* 18. *tantum dicit*, Olavum admonitum *fuiſſe* in ſomnis, *ut rediret; Acta noſtra Mſs. & Breviarium Sloſwicenſe* divino inſtinctu inſpiratum. *Sed ſive inſtinctus fuerit, ſive cujuſcumque divinitus apparentis oratio; ſic Regem ad parendum impulit, ut nullis Jariſlavi aut Ingigerdis ei malo ſimentium blanditiis poſſet retineri; datum iis tamen, ut Magnum, ejus filium, in tutela ſervarent.*

C 95 *Holmgardæ, ubi Moſcorum tum erat regia,* cum epiſcopo *Siguardo, & comitibus ducentis, ſa-*
cum excitu ad recuperandam Norvegiam vadit; *vente bruma, profectus, vereo tempore Aroſiam tenuit, cum Sueciæ regi, tum conjugi præſertim ſuæ ac filiæ, boſpes longe jucundiſſimus. Mora tamen ipſi longior ibi, quam gratior fuit: neque enim iter e Ruſſia in Sueciam deproperari ſic poterat, quin jam ejus fama uſque in Norvegiam ſparſa, regnum tumultu commoveret univerſum. Quod ubi Suecis renuntiatum eſt, ab* Olavi *expeditione militiaque omnes abſterruit. Nec deerant, qui vel intermittendam dicerent, vel ad meliora tempora differendam. Verum ille, cum altioribus ageretur conſilius, urgere non deſiit, quoad, obtenta ab amico rege cum ſatellitibus quadringentis, militum, quotquot ſequi vellent, conſcribendorum facultate, iter in Aquilonem Jemptiam verſus inſtituit. In eo tractu mirifice recreatus eſt, cum Haraldum, fratrem uterinum, conſpexit auxilio ſibi cum ſexcentis in Norvegia militibus venientem. Acceſſit mox etiam cum mille ducentis Dagus, Hringi Heidmarchiæ regis* (*de quo ſupra* §. 3. *num.* 53. *& ſeq.*) *filius; quibus & alii per viam adjuncti ſunt, donec per Sueciæ fines, mon-*
teſque Thraudenſibus ad Orientem oppoſitos penetratum eſt. Ibi demum cum Regi, quia bellum inſtabat, luſtrare placuiſſet exercitum, nongentos in eo comperit etbnicis adhuc ſordibus immerſos. Hos illn vel faceſſere jubet, vel Chriſtum agnoſcere: non enim indigere ſe (*teſte etiam Theodrico, cujus hæc verba ſunt*) paganorum & a Deo alienorum, maxime contra Chriſtianos; vilem ſibi fore victoriam, quæ iniquorum monibus pararetur. *Ita pars major dilapſa; quadringenti religionem Chriſtianam amplexi ſunt, ut totus exercitus ad tria capitum millia redactus. Quibus quidem ſubinde alii, ſed non alia lege, ſunt additi.*

96 *Rebelles interea, qua venturum cognoverant,* mira hominis ſanitas, aliisque tumquam virtutum exempla proponens. *audis accedere, ſed copiis, quantas uno in loco quam Norvegia vidiſſet, inſtructos. Quare ſuorum paucitati conſulturus, arma imperat vicinis agricolis. At illorum aliqui jam apud hoſtes erant; ceteri, paucis exceptis, obſequi recuſabant. Perfidiam non tulere duces; ſed villarum direptione atque incendiis, ſi Regi videretur, plectendam clamitabant: eum ille, reos quidem eos eſſe, & iſtiuſmodi pœnis uſum ſe aliquando confeſſus eſt; Verum cum eanſem* Dei, *inquit*, proſtitutam datam ei fidem, tranſitumque ad idola & paganiſmum exequerer: jam
E *vero cauſa hæc me attinet, probis quidem generoſiſque animis execrabilis; multo tamen levior; quippe defectio a rege. Compreſſa ſic turba, progreditur intrepide; id ſe precibus, vigiliis, inedia facile conſecuturum confidens, quod numero forte non poſſet. Et vero hæc Deo cordi fuiſſe, ſi codici Flateyenſi credimus, prodigio non uno, ſed inferius a nobis proferendo, patuit. Illud prætereundum hoc loco non eſt, quod hoſtibus aliquanto jam propinquiet, multas argenti ſolibras agricola bis verbis tradidiſſe dicitur*: Hoc argentum reſervabis, finitoque bello, pro hoſtium noſtrorum, qui prælio occumbent, animorum ſalute tripartito ad propitiandum Deum erogabis: pars templis, pars ſacerdotibus, pars quoque pauperibus cedet. *Idem paulo aliter narrat & multis exornat Theodricus Nidroſienſis cap.* 19.

97 *Tandem ventum eſt Stiklaſtadas. Oppidum* duos paſſuum celebri viſo reædificatur, *id erat ſeu prædium, ut vult Undalinus apud Torfæum Hiſt. Norv. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 19. duobus in ortum a Nidroſio milliaribus ſitum; *at juxta mappas Wittianas leucis inde bororiis diſtat circiter octodecim. Ibi cum jam prope in conſpectu hoſtis eſſet,*
F *agmine conſtituere: quando Thorgillo cuidam, qui iſtic habitabat, ad Regem accedenti, operamque offerenti in bello, reſpondit Sanctus*, utiliorem navaturum, ſi ſuorum poſt conflictum ſauciorum auxilium ſublevamenque, mortuorumque ſepulturam in ſe reciperet. Petivit quoque, ut corpori ſuo, ſi forte occumberet, curam adhiberet, ni ab hoſtibus prohiberetur. Id quod ille quoque pollicitus eſt. *Inſtructa deinde acie, ſuiſque ad rem ſtrenue gerendam animatis, dum hoſtium exſpectatur incurſus, ſomno Rex tantiſper indulget. Sed illis ſigna mox erigentibus, a Finno, copiarum ſuarum duce, excitatus, interpellari ſomnium noſtrum eſt: cumque reponeret Finnus*, quod neceſſitas excipiendi hoſtilem impetum omni ſomnio anteferenda videretur: jam enim directam in ſe aciem facile perſpici; Rex, non tam prope adhuc acceſſiſſe, reſpondit, quin præſtiterit dormiviſſe. Quid vero, ait Finnus, ſomniaſti, quod tanti facis, ut ipſe evigiloſſe maluiſſes? Scalam, inquit Rex, vidi a terra in cælum uſque pertingentem, meque per gradus aſcendentem, ſupremumque tenuiſſe. *Cæleſte hoc*

fuiſſo

A *fuiſſe ſomnium, eum ipſa res indicat, tum auctores qui illud referunt, plurimi, ut Albertus Stadenſis in Chronico ad annum* 1028. *Vita noſtra utraque Ms. Breviarium Sloſwicenſe, Vaſtovius &c. Quorum tamen aliqui id aliquanto citius acciſſe volunt, ut ex Actis noſtris videbitur.*

vanum rebellibus fruſtra offert.

98 *Porro progreſſus ante aciem Rex, ubi Kalſum, Pinni fratrem, hoſtiumque ſupremum ducem, non tantum abeſſe jam ex adverſo vidit, quin exaudiri invicem poſſent*, Quid ibi, inquit, Kalſe? Nonne noviſſimo diſceſſu (*nam poſt Regis diſceſſum, ad Canutum, aureos montes pollicentem, defecerat*) amice noe invicem ſalutabamus? Nec tibi fas tela in nos ingerere, cum quatuor fratres tui nobis militent. Multa, reſpondit Kalſuo, præter fas jam fiunt: noviſſimo enim diſceſſu tuo nos ita deteruiſti, ut neceſſitate compelleremur paciſci cum iis, qui remanebant. Itaque locum, quem quiſque tenet, eumdem defendet. Paciſcerer tamen tecum, ſi mei arbitrii eſſem. Tum Rex: Tu forte, Kalſe, ad pacem propendeo; haud tamen civeo pacifice ſe gerunt. *Sic per ſe deuno pacem non obſcure rebellibus obtulit, quam paulo ante rejecerant, uti*
B *ex Theodrico diſcimus cap.* 19. *ita ſcribente*: Audiens igitur Rex, congregatam adverſum ſe multitudinem, miſit ad eos Fin, fratrem Kalſi, . . . qui populo pacem offerret; Regis animum paratum nuntiaret: oblitum enim præteritarum injuriarum, ignoſcere cuique quod eatenus perperam egiſſet: deteſtari ſe effuſionem humani ſanguinis, & maxime in civilibus bellis: nullo modo ſe velle manum conſerere, ſi ſalubribus ejus monitis acquieſcant. Effera vero mens barbarorum unanimi conſenſu paci contradicit: & multo miſeri magis eligunt Sanctum Dei hoſtiliter impetere, quam ſalutaris ejus monita ſuſcipere. *Hunc nimirum in eis furorem accenderat epiſcopi cujuſdam Dani (quem Islandi Sigurdum, ſed a priore diverſum; alii Trugillum appellant) Canuto addictiſſimi ſeditioſa oratio; quam legeſis Hiſt. Norveg. part.* 3. *lib.* 3. *cap.*7.

pridiem

99 *Ab his ergo ſine mora ſignum conflictus datum: cum in eos Olaviani, pictis in caſſide & clypeo crucibus omnes conſpicui, ac teſſera præſcripta*, Prorſum, prorſum, Chriſti, Crucis, Regis milites, *ſe mutuo incitantes, ferociter invehuntur, pugnamque cient, quam ita breviter exhibet eodem capite Theodricus*: Collatis itaque ſignis, ferobat vexillum ante Regem vir ſtrenuus, nomine Biorn. Hic in primo ſtatim congreſſu occiſus eſt a Thori Hund, qui primam aciem ducebat contra Regem. Illico ſubſecutus eſt occaſus Regis, accepto, ut fertur, vulnere ingenti. Quis ei manus intulerit; utrum unum an plura vulnera habuerit, quia a diverſis diverſa dicuntur, non nil temere affirmare volumus, nec officioſo mendacio aliorum aures demulcere. Dagr vero, unus ex principibus Regis, nec non & cognatus ejus, cernens, vexillum una cum Rege cecidiſſe, viriliter illud erexit, hortatus ſocios & obteſtatus, ut necem Regis non velint inultam; ne geminatum gaudium adverſarii reportarent, & de nece Regio, & de iocruenta victoria. Inde ruunt omnes in arma; penetrant hio vel ter aciem hoſtium: plurimos proſternunt; protrahitur pugna uſque ad veſperam; nox pugnantes diremit: diſcedunt tandem utrique non tam victi, quam feſſi & vulneribus affliti. *Longior eſt Islandorum deſcriptio Hiſt. Norveg. part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 8. *differtque tum in aliis nonnullis, tum in ipſa Regis cæde, quam ita proponit*: Eodem momento Rex Kalſi agnatos provectus, Olafum lethali vulnere affecit. Thorer vero (*Hund, ſeu Canis, cujus manum modo Rex bebeſcente gladio vulneraverat, humerumque contuderat Biornus*) colligens ſe, Biornum medium tranſfodit. Interea Thorſteinus naupegus Regem ſupra ſiniſtrum genu feriebat: confeſtimque a Finno occiditur. Iſto vulnere accepto, Rex ad ſaxum ſe reclinans, abjecto gladio, cæleſtem opem invocavit. Thorer autem ſubtus lorieam ventrem ei perfodit, Mox Kalſus ſiniſtrum colli latus percuſſit. Tria iſta vulnera, in corpore ejus conſpecta, vivio eum exemerunt: dubitant tamen, an Kalſuo vulnus ei intulerit. D Auct. P. B.

100 *Ceterum toties in hujus expeditionis ac pugnæ narratione variorum & ſynchronorum poetarum carmina in teſtimonium aſſignantur; ut, ſi clara ſint illa ac genuina, mirandum ſit, unde ipſe illo, qua ſuſceptam, fuiſſe oporteret, ſeculo tam obſcura fuerit, quam prodit Adamus Bremenſis Hiſt. eccl. lib.* 2. *cap.* 43. *cum ita ſcribit*: Unde Rex E Chriſtianiſſimus, fortitudine in hoſtes, & juſtitia in ſuos celebris, ad hoc ſe in regnum a Deo credidit reſtitutum, ut jam ex tunc nemini parcere debuiſſet, qui vel magus permanere vellet, aut Chriſtianus fieri detrectaret. Et cum magna ex parte votum ſuum impleſſet, pauci, qui ex Magis remanſerant, in ultionem eorum, quos Rex damnavit, ipſum etiam obtruncare non dubitarunt. Alii vero dicunt, eum in bello peremptum: quidam autem in medio populi circo ad ludibrium Magis expoſitum, Sed & alii ſciunt, illum ob gratiam Knut regis latenter occiſum; quod & verum eſſe non diffidimus, eo quod regnum ejus invaſerit. *Ob gratiam Canuti occiſum eſſe, fatetur Grammaticus (quidquid Canutum defendere conetur Alfordus noſter in Annal. eccleſ. Anglic. ad annum* 1028. *num.* 3.) *non tamen latenter, ſed in domeſtico bello. Chronicum Saxonicum ad annum* 1030. Hoc anno, *inquit*, venit Olafus rex poſtea in Norvegiam: iſte vero populus coactus adverſus eum, cum illo præliatus eſt; iſque ibi occidebatur. *In prælio quoque cecidiſſe Martyrem, Acta noſtra Ms. Breviarium Sloſwicenſe, Ericus Upſalenſis, Joannes Magnus, aliique cum Islandis ſentiunt; a quorum opinione neque nobis recedendum videtur, impoſo tot gentium diverſarum ſulta monumentis.* in prælio, ut putamus: F

ideoque anno Chriſti 1030 *die* 29. *Julii,*

101 *De anno quoque ac die martyrii nonnulla diſſenſio eſt: nam annum Chriſti* 1028. *aſſignant Albertus Stadenſis in Chronico, ſic haud dubie Adamum Bremenſem interpretatus; Ericus Upſalenſis lib.* 2. *in Olao Skotkonung; Vita Ms. Bodecenſis, Breviarium Sloſwicenſe; & recentiores paſſim eum Baronio, Theodricus vero Nidroſienſis cap.* 19. Occubuit autem, *inquit*, beatus Olavus quarto kal. Auguſti, quod tunc erat quarta feria, anno ab Incarnatione Domini milleſimo viceſimo nono; ut nos certius indagare potuimus. *Errat ſane vel ipſe, vel librarius quiſpiam; eum littera Dominicalis anno illo fuerit E, adeoque quarto kal. Auguſti feria tertia, non quarta. Et quarto quidem Kalendas Auguſti obiiſſe Sanctum aſſerunt, quotquot natalem hunc ejus diem ſuperius annotarunt; diem vero illum in quartam feriam (non in ſextam, ut ex Vita Ultrajectina, Lovanii, ut ante monuimus, excuſa auctaque fabulis, Grevenus exiſtimavit) incidiſſe, præter Theodricum affirmant etiam Ms. Bodecenſe cap.* 10. *num.* 10. *Snorro Sturlonides ſcriptor ſeculi* XIII. *in Vita* Olavi, *citato in annotatis ad Vitam Aquilonianam col.* 22. *& auctor Chronicæ Danorum, qui*

co-

A *eodem ſeculo floruiſſe creditur, in editione Lipſienſi*
AUCT. *anni* 1695. *pag.* 4. *Hoc vero neque cum anno* 1028. *co-*
P. B. *herere poteſt, quæ dies* XXIX. *Julii in feriam ſecundam*
incidit. Malim igitur cum Islandis hunc obitum re-
ferre ad annum Chriſti 1030. *quo feria quarta congruit*
cum IV. *Kal. Auguſti; maxime cum annum hunc di-*
ſerte exprimant Chronicum Saxonicum, Florentius
Wigornienſis, Simon Dunelmenſis, Radulphus de
Diceto, aliique paſſim inter Anglos, quos ad eum-
dem annum ſecutus Matthæus Weſtmonaſterienſis:
Eodem, *ait*, anno (1030.) ſanctus Olavus, rex,
doctor, prædicator, & apoſtolus Noricorum in
Norwegia, Haraldi regis Noricorum filius, in
Norwegia perimitur, a Noricis percuſſus nimis
truculenter quadam ſecuri: . . indignabatur enim
gens illa pagana & cruentiſſima, quod primas le-
ges & ſuperſtitioſas idem ſanctus rex Olavus præ-
dicando, docendo, evangelizando, ſtatuendo eva-
cuaret. *His adde Snaurugium, Huitfeldium, Tor-*
ſæum, Sibernum, aliosque neotericos, in rebus Bo-
realibus operoſe verſatos.

cum ve-
ro geneſet annos ſere ſe-
decim:

102 *Hinc jam ſtatue, quamdiu apud ſuos* Olavus
regnaverit: annis videlicet ſere ſedecim, ſi ab in-
tercepto Hacone uſque ad martyrium computentur.
B *Adamus Bremenſis, qui Hiſt. eccleſ. lib.* 2. *cap.* 43.
annos regni duodecim tantummode numerat (ſi tamen
eo loco interpolatus non eſt, cum hæc alibi deeſſe teſte-
ſur, qui Adamum Hamburgi edidit anno 1706.) *uti*
& Albertus Stadenſis; tot forte annos regno detra-
hunt, quot exſilio tribuendos putarunt. Et de Sta-
denſi quidem id minus eſt mirum, quandoquidem
Olavi *cædem biennio anteverſit. Sic Theodricus Ni-*
droſienſis cap. 20. Regnavit autem, *inquit*, B. O-
lavus annis quindecim; quorum tredecim ſolus
obtinuit regnum: nam primo anno cum Suenone,
filio Hacon Mali, pugnam habuit; ultimo vero
... rabellionem paſſus eſt, & inquietum fuit re-
gnum. *Ubi vides, annos regni proprie dicti cenſeri*
tredecim, *amputatis duobus, quibus impeditum il-*
lud fuit, & uno, quem Regis vitæ detraxit, mor-
tuum ſtatuens anno 1029. *numeraſſet erge cum Sta-*
denſi annos regni tantummodo duodecim, *ſi interfe-*
ctum cum illo putaſſet anno 1028. *Porro chronologiæ*
noſtræ graviſſimum argumentum eſt in Carmine Is-
C *landico Signati portæ*, S. Olavo, *dum viveret, fa-*
miliariſſimi; quod ita vertit Hiſt. Norveg. part. 3. *lib.*
3. *cap.* 9. *Terſæus*: Regit Olafus regnum ſuperius,
genarosum caput, integras hiemes (antequam
occumberet) quindecim, in illo territorio: *totidem*
enim integræ putantur hiemes ab exeunte anno 1014
uſque ad ultimam elabentis anni 1029. *quam non* in il-
lo territorio, *ſed exſul apud Ruſſos traduxit. Si ta-*
men & hanc placet adnumerare, regnaſſe dices inte-
gras hiemes ſedecim,

§. X. Sancti corporis ſepultura, elevatio, decoratio, incorruptio vegeta quotannis obſervata, pluraque inter hæc miracula.

Sancti ſepulti ipſo die prodi ſomni ejus interfectorem;

RE*s hactenus ab* Olavo *geſtas ſummatim exſe-*
cuti, ad eas accedimus, quæ defuncto acci-
derunt. Finito prælio nec Thorer quidem (*qui*
a Rege, ut jam diximus, vulneratus, ei ventrem
perfoderat) quamtumvis in Regem vivum infeſtus,
ultra tamen mortem ſæviebat, *inquit hiſtoricus no-* D
ſter part. 3. *lib.* 3. *cap.* 8. Quin tactus humanitate,
tantique faſtigii reverentia, demortui corpus de-
center compoſitum, veſta texit: deterſoque ſan-
guine, faciem, tamquam dormientis, rubentem,
quam vivi clariorem conſpexit; cum manans e
vulnere Regis in vulnus ajus, quod manu excepe-
rat, ſaoguis adeo præſentam medicinam attulit,
ut obligatione opus non eſſet. Id quidem ipſe,
cum ſanctitas Regis publicaretur, teſtatus eſt;
omniumque hoſtium nobiliorum primus eam pro-
pugnare occapit. *Corpus tamen ejus tum auferre non*
eſt auſus (crede, quod hoſtium cadavera condere ve-
titum eſſet, ut cap. 9. *narratur;*) *ſed id in craſtinum*
diſtulit; atque ita hanc ei gloriam ille præripuit, cui
id ſupra diximus Sanctum ipſum ante pugnam de-
mandaſſe; Thorgillus, inquam, de quo ibidem hæc
leguntur:

103 Thorgils, Halmæ filius, promiſſæ Regi *aliunque*
curæ haud immemor, cum filio Grimo, ſero ve- *eorum;*
ſpera inter tenebras corpus ejus in exiguam quam-
dam caſam ſolitariam, villaque diremptam (*bor-*
reum appellat Undalinus par. 1. *lib.* 2. *cap.* 19. *quod ſuo*
tempore ſubſiſtere dicebatur) illatum, veſtequa nu-
datum, cenſa luce, aqua abluebat; linteiſque E
involutum, in pavimento ſub lignorum ſtrue oc-
cultabat, ne ingredientibus obvium foret: abſo-
lutoque pietatis officio, demum redibat. Evenit
autem, ut inter mendicantium turbam, quæ u-
trumque exercitum ſequebatur, &, finito bello,
receptacula per noctem quærebat, cæcus quidam
pauper a directore, qui eum ductare ſolebat, eo
introductus, dum manibus locum quieti commo-
dum explorabat, humectata manu alevando pileo
admota, oculos liquore digitis adhærente aſperge-
ret, oriqueſtatim pruritu, fricaret; exiens de-
inde, manus proprias, deinde proxima quæque,
quantum per tenebras licebat, oculis colligena,
prædium deinde accederet (*per prædium hoc; &*
ſupra per villam Stiklaſtadas intellige;) ingreſſuſ-
que domum, receptum luminum uſum omnibus
palam faceret. Multi, qui præſentes erant, no-
verant quod cæcus vicatim ſtipem periverit. Ita-
que inſolentem caſum admirati, ubinam illa caſa
eſſet, exquiſivarunt. Hinc haud mediocris motus
Thorgilſem & Grimum inceſſit, ne, dum tanti
miraculi cauſam explorarent, hoſtes quoque regii F
corpore ajus potirentur, injuriiſque & ludibrio af-
ficerent. Certi itaque, ſanctitati Regis eum ho-
norem a Deo habitum, actutum eo clam omnibus
ſe confarentes, efferunt, campoque abſcondunt.
Id factum narratur eadem feria quarta, qua Sanctus
occubuerat.

corpus hoc cæleſti ra-
diat, & eâ-
apud Ni-
droſium
condigne;

105 *Poſtridie*, feria quinta, *cum ad requirendum*
Sancti corpus rediſſet Thorer; aliique in eodem campo
ſanctos ſuos inveſtigarent; Thorgils & Grimus de
cadavere Regis valde ſoliciti erant, ne inventum
denique hoſtium ludibrio exponeretur: cognove-
runt enim, aos conſtituiſſa illud vel aquis immer-
gere, vel igne conſumere. Auait metum inſoli-
ta lux, ipſis quoque obſarvata; quæ locum, ubi
concidebat, priuſquam inde auferretur, deinda
eum, quem jam delegerant, irradiavit, ne ini-
micis anſam ad eum intentius ſcrutandum forta
præbens, illud quoque proderet. Loculo igi-
tur, quam poterant accuratiſſime facto, illud
impoſuerunt. Fecerunt & alium, quem lapidibus
ſtipuliſque, pondere cadaver axæquante, reple-
tum magna cura clauſerunt. Utrumque lembo im-
poſitum, cum primum Stiklaſtadis advenæ recol-
ſerunt

A ferent. . . Nidarosiam deportarunt; aperte enim, in quem lapides congesti erant; reliquum occultarunt. Mox nuntiis episcopum (*Danum illum, de quo superius*) certiorem faciunt, inventum se Regis cadaver adferre. Mittit ille, qui ad pontem excipiant: exceptus (est loculus) qui lapidibus onustus (erat,) inque sinum lembo delatus, jussu ejus mergitur. *Fallor, nisi hoc fabulam olere videbitur.* Nocte vero Thorgils iter tenebras adverso flumine remigans, donec urbem superasset, ad locum, qui Sordida porta appellatur, navem admovet, inque domunculam ab aliis separatam funus infert. Interea Thorgils urbem ingressus, adit eos, quos Regi amicissimos fuisse novit; postulatque, ut corpus regium accipiant. Id vero cum singuli metu præpediti abnuerent, ipse ad superiora per fluvium reportat, ibique in arena coodit, sedulo providens, ne ulla recentis operis vestigia paterent: absolutoque tanto pietatis ministerio, domum repetit.

B *sed ea non fuit miraculorum exordia;*

106 *Dum ibi latuit sanctæ Regis corpus, latere merita Deus noluit: tantam enim continuo sive miraculorum superiorum fama, sive occultus Numinis instinctus vulgo fiduciam excitavit, ut si quis humana destitutus ope, divinam optaret, ad S. Olavi simul confugeret patrocinium, idque eventu tam felice, tam frequente ac mirabili, juxta Torfæi historiam ibidem, cap. 12. ut, dum se aliis morbis, periculis alii, alii adversis casibus post nuncupata ejus nomine vota non sine prodigiis ereptos profitentur, invitis testimonio sanctitatem ejus brevi omnibus persuaserint. Mutata vel infensissimorum nuper hostium de suo Rege judicia. Paucissimi reum quemque præteritæ seditionis ac cædis tam usfariæ. In Trugillum antistitem, auctorem illius præcipuum, vemo non ringebatur; ut is adeo nihil sibi tutum satis apud Norvegos futurum prospiciens, mox in Angliam ad Canutum profugerit. In hujus locum, agentibus Thrandis, evocatus illico ex Uplandis Grimkel episcopus, Sancto, quoad vixit, in paucis carus; rogatusque, ut miraculorum examen institueret. Comperta eorum veritate, Thorgillum, Grimumque Stiklastadis ad se Nidrosiam vocat; a quibus & alia nonnulla, & locum, ubi abditum esset Martyris corpus, edoctus, una cum Einare Thambarskelfere, qui & Sancti cultum nihilo minus habebat cordi, & in aula valebat plurimum, regem regisque matrem adiit, tanti thesauri honestiori sepultura decorandi facultatem ab eis postulaturus. Rex tum erat Saevio, Canuti Magni ex Alfifa seu Alvina concubina filius, aut saltem pro tali habitus; qui Haconi defuncto successus a patre, maternis consiliis tam duro subditos exercebat imperio, ut ad exigendas unice, quas Regem sanctissimum trucidando meruerant, panas missus a Deo vindice videretur. Certe in hac ipsius Sancti causa usque adeo se commodum præbuit, ut antistitis arbitrio totam commiserit.*

C

ut anno 1031. publica venerationi exponi debuerit,

107 Magnus tum populi in urbe concursus, frequensque episcopum Einaremque stipans comitatus, ad locum sepulcri processit: apertaque humo, capulum, quasi semeripsum exerturum, parum infra superficiem inventum. Consensu inde multitudinis ad ædem (*ab ipsomet erectam juxta* §. 4. *num.* 44.) S. Clementis, jussu episcopi conditur. *Hæc translatio anno* 1031. *in æstate facta dicitur; eamque proinde (forte quod nova rursum prodigia cultum Sancti publicum maturarent) brevi intervallo consecuta est corporis elevatio; de qua sic ibidem Islandi:* Sublatum deinde (idem capulum) post menses duodecim dieſque quinque a cæde Regis (*hoc est anno* 1031. *die secunda, si quinque diebus annumeretur dies cædis; vel, si is excludatur, tertia mensis Augusti.* Tuoe quoque propius superficiem se transtulisse deprehensum, politumque, tamquam recens fabricatum, Præsule, dum aperiretur, præsente, odor exhalatioque suavis circumstantes mirifice affecit. Facies ab eo nudata, nihil a viva mutata, dormientem roseis genis repræsentabat. Id vero miraculum omnibus visum (*si tamen satis fuerit scriptum, versumve*) quod capilli ungueſque, acti in eum usque diem vixisset, crevissent: ad quod spectatum ipse rex, materque, & procerum singuli accesserunt. Verum Alfifa, corpora hominum arenis infossa, tarde putrescere arguens, aliter se habiturum, si terræ pulveruleotæ conditum fuisset, prædicabat. Episcopus capillo mystaceque, quem seculi more longum Rex aluerat, forficibus præfectis, ad regem Alfisamque conversus, Jam, ait, ad eamdem mensuram redegi, quam assecuti suot, cum morerentur; partes autem præfectæ, quas teneo, postmodum accreverunt.

D Auct. P. B.

E

& quidem prorsus incorrupta.

108 Alfifa, gnara quam opinio sanctitatis Regis sibi esset periculosa, præfectas capillorum particulas igne explorari jussit; Sanctum habituram, si vim ejus resperet: neque enim novum aut ad miraculum quidquam, si terræ, longo quamvis tempore, insossi crines non corrumpantur; quippe observatum sæpius, etiam in iis, qui sepulcro diutius detenti fuissent, quam Vir iste. Thuribulo igitur, igne thureque consecratis impleto, injecta segmenta, exeso thure incorrupta in omnium conspectu regi proceribusque omnibus antistes exhibuit. Alfifæ igni non consecrato idem experiti postulanti Einar silentium injunxit, multisque eam & acerbis verbis objurgavit. Facta tunc miraculo fides, Olafusque a ipso rege, publico judicio Sanctus pronuntiatus (*ineptam hoc est, si aliud significat, quam quod publico antistitis ac populi judicio rex se quoque assenturi palam testatus sit;*) corpusque ædi S. Clementis illatum (*forte ex cæmeterio,*) supra altare exaltatum; loculus byſſo obductus, perizomate holoserico: mox multifaria miracula in testimonium sanctitatis edita.

F

Hujus elevationis memoria solemnis & eventus.

109 *Hujus quoque elevationis memini, ut initio diximus, Theodricus Nidrosiensis in Historia de regibus Norvegicis citata jam sæpius, cap.* 10. *ubi sic habet:* Quomodo vero mox omnipotens Deus merita martyris sui Olavi declaraverit, cæcis visum reddendo, & multa commoda ægris mortalibus impendendo; & qualiter episcopus Grimkel, qui fuit filius fratris Sigwardi (*alias Sigurdi*) episcopi, quem Olavus, filius Tryggya, secum adduxerat de Anglia, post annum & quinque dies beatum corpus e terra levaverit, & in loco decenter ornato reposuerit, in Nidrosiensi metropoli, quo statim, peracta pugna, transvectum fuerat; quia hæc omnia a oonnullis memoriæ tradita sunt, nos notis immorari superfluum duximus. *Et vere ne tantæ rei memoria Norvegis olim posset excidere, anniversario exinde festo, & quidem cum pervigilio solemni, celebrata fuit Nidrosiæ, ut vide apud Torfæum part.* 3. *lib.* 10. *cap.* 24. *& alibi; ubi appellatur* S. Olavi festum posterius; *primum enim agitur hoc die* XXIX. *Julii; illud vero die, qua facta est elevatio, secunda vel tertia Augusti, Secunda, inquam, vel tertia: nam dies secundæ Augusti hæc solemnitas affigitur loco citato, usi & part.* 4. *lib.* 6. *cap.* 9. *at part.* 4. *lib.* 5. *cap.* 4. incidere *dicitur* 10 tertium

A diem Auguſti: *& utrolibet die intelligi poteſt præfata elevatio.*

AUCT. P. B. *Plura miracula in eadem elevatione facta;*

110 *Texui, quem numero penultimo dedimus, hæc ſubdit Torfæus*: Memorant, in loco, ubi primum cadaver ſepultum, perennis aquæ fontem exſtitiſſe, morbis expellendis ſalubrem, ſanatorum frequentia, magna deinceps cura obſervatum. Ibi ædicula (capellam vocant) primo exſtructa, altareque, ubi monumentum Regis ſtatutum; quo loco, tempore ſcriptoria noſtri templum Chriſto ſacrum ſtetit (*ab Olavo Pacifico erectum, ut vide paragrapho ſeq. num. 116.*) . . . Tradit inſuper, fama vulgatum, ſanum Olavi ſuo tempore conſtitiſſe, ubi domus illa ſolitaria, in quam illatum corpus unicam noctem remanſit: (*hoc Magnum inchoaſſe, Haraldum perfeciſſe §. ſeq. num. 114. dicemus.*) Purtam quoque Olafi appellatam, ubi reliquiæ ejus de nave exportatæ; ſuo quidem tempore in medio urbis: Capilli, unguiumque præſecandorum curam (utrumque enim, tamquam vivum, creviſſe) epiſcopum geſſiſſe. His teſtimonium perhibent carmina duorum poetarum, qui hæc ipſa coram inſpexerunt, vetuſtate ſua auctoritatem omni exceptione majorem ſibi vindicantia: primum familiaris ejus Siguati, quikcapillos

B creviſſe affirmat; ſecundum Thorarini Loſtungæ, eo invictæ fidei, quod odæ, quæ Glelogn dicitur, honori Sueni, Alfifæ filii, dicatæ hæc inſerverit; ubi præter crinium, unguiumque incrementum, ipſe, qui præſens apud Sueuum (fuerat,) campanas ſponte ſonare, ſponte candelas ſuper altare accendi, gregem (ut interpretatur auctor) immenſum claudorum, cæcorumque, aut aliter ægrotantium, jam tum recepta valetudine integram inde diſceſſiſſe perhibet.

& alia, mox hinc cum Sanctis filius Norvegiæ vita ſcribit;

111 *Dum hæc per univerſum regnum fama circumfert, novis identidem prodigiis & crescens & confirmata, mirum eſt, quantum omnium animos affecerit, eorum præſertim, qui de Rege, jam ſua etiam opinione ſanctiſſimo, peſſime ſe nuper meritos agnoſcebant. Itaque tam atroci flagitio ſatis eluendo nullas ſibi lacrymas profuturas credunt, niſi illatam injuriam, qua ſaltem jam poſſit, parte, compenſent. Quare quod ereptum* Olavo *per ſe delent imperium, Magno, ejus filio; apud Ruſſos ſuperſtiti, quantumvis undecimum dumtaxat ageret ætatis annum, reſtituere per ſe ſine mora decernunt: ut quod non ſolum æquitas fieri poſtularet, ſed & facile fieri tempora fuerent: Sueuonus enim Alvina quo tyrannidem*

C *jam ferebat uemo; uemo non exſecrabatur. Sic anno circiter 1035. (de quo tamen diſputantem adiſis Torfæum Hiſt. Norveg. part. 3. lib. 3. cap. 16) reduEtus per eos e Ruſſia per Sueciam cum numeroſo exercitu atque Aſtride uoverca Magnus, tanto ſatraparum vulgique ſtudio exceptus eſt, ut Sueno, deſtitutum ſe videns, in Daniam ultro diffugerit, eodem iſtic anno ſublatus e vivis,*

Patris ſequitur præterita ſibera dicto uenit; anno circiter 1035.

112 Et Magno quidem, *ut habet ibidem Torfæus*, filio ejus in regnum reducto, regiaque dignitate ſublimato, prima cura, operumque principalium initium erat in exornandis paternis reliquiis. Sarcophagum igitur ad corporis modum, capuli ſimilitudine, auro, argento, gemmiſque exornatum fieri conſtituit, anteridis in formam ſuperne pectinatum, poſtica parte laminis connexum, antica fere penſili clauſum, columellis ſuſtentum. Et corpus Regis illatum, multa ſtatim miracula ediſſe, etiam poetæ Siguati teſtimonio, tunc temporis Magni regis ſatellitia, qui multos, qui illuc cæci acceſſiſſent, recepto viſu inde receſſiſſe, carmine cecinit. Hoc illud eſt celeberrimum S. D Olafi ſerinium, per quod longo tempore jurabatur, etiam legum juſſu, idque in rebus graviſſimis: nam & ſi rex aliquis eligendus eſſet, nullo ex regoli ſtemmate exiſtente, ad hoc ipſum ſerinium proceres, optimum electuros, jurare tenebantur. Mox per univerſam Norvegiam feſtum memoriæ ſancti Olafi *&c. ut ſupra §. 1. num. 2. Hujus porro juris jurandi exempla dat aliqua per deturſum Hiſtoriæ, ut part. 3. lib. 4. cap. 5. & alibi. Ipſa autheca vero curam præcipuam ab epiſcopo ad hunc regem tranſiiſſe, docet eadem ibidem hiſtoria cap. 13. cum de Nidroſia diſſerens, ſubdit*: Ibi Magnus a primo in regnum reditu ſolus S. Olavi reliquias cuſtodivit, clavemque retervabat; ſemelque quotannis, aperto ſarcophago, ipſa capillos tondebat, unguesque ſecabat, frequenti ſemper prodigiorum proventu. *Hæc ad annum* 1046. *referuntur.*

quem ipſe & ſoroſſor quotannis aperiebant ad capillos & ungues Sanctis tondendos &

113 *Curam hanc deinde Magnus cum Norvegiæ regno in Haraldum tranſtulit, fratrem* S. Olavi *uterinum; qui poſt cladem Stikladuſem elapſus in Ruſſiam, indeque in Orientem profectus, incredibilia geſſiſſe dicitur, donec divitiis oneratus, in patriam ad regem uepotem rediit, eaque anno circiter* 1047. *morienti ſucceſſit. Idem ergo ille pietatis officium ab eo tempore quotannis obivit uſque ad expeditionem Anglicanam annumque ſibi fatalem, Chriſti* 1066. *quo Hiſtoria Norvegica part. 3. lib. 5. cap. 17. hæc memorat:* Haraldi autem claſſis univerſa, copiæque Solundis apparuere. Ipſe, paratis omnibus, ante quam Nidroſia ſolveret, ſcrinium S. Olafi acceſſit, aperuitque; præſectiſque capillis & unguibus, iterum clauſit, clavemque in fluvium Nidam projecit; nec poſtea apertum perhibetur uſque ad tempora Magni, regis Haconis filii & archiepiſcopi Jonis, reſte Hrockinskinna (*ſic appellat codicem Islandicum, de quo videſis ejus prolegomena Hiſtoria præfixa,*) quæ hoc addit (*non ſine errore tamen, ut patebit §. ſeq. num. 118.*) *Nam quæ poſtea ex Undaliuo narrabimus, hujus codicis auctore poſteriora ſunt.* Quo vero fine Haraldus claves projecerit, *inquestibidem do ſuo Torfæus*, nemini conſtat. Corruptionem ſenſiſſe credi poſſet, ni poſt tot deinceps annos incorruptum deprehenſum eſſet. Nam an alind jdentidem unguentii delibutum ſubſtiturum fuerit, haud immerito dubitatur, *Quibus verbis Undaliuum, ut ſupra videbimus, carpit; nimis tameu indulgenter, utpote gregalem ſuum.* Certe cum hæc Haroldus faceret, lapſi ſunt a cæde S. Olafi anni triginta ſex, Kringlæ (*codex eſt Islandicus*) triginta quinque.

E

F

§. XI. Ejuſdem corporis translationes variæ, aſſerta incorruptio, ſtatus modernus, aliaque ad reliquias pertinentia.

Gentes corporis evanuiſſe anni circiter 1066.

Sacrum hoc depoſitum ex eccleſia S. Clementis in alias deinde atque alias translatum fuiſſe, ex Torfæi Hiſtoria docemur; ut cum part. 3. lib. 5. cap. 19. dicitur: Magnus rex (*Norvegiæ ſimul ac Daniæ, Sancti filius, de quo egimus hactenus, cognomento* Bonus & Potens) templum S. Olafo (*Nidroſiæ*) exſtrui curaverat, ubi corpus ejus una nocte reſervatum eſt: non tamen perfecit. Quod deerat, Haraldus *Sancti frater, cognomento* Strenuus, *alias* Durus, Imperioſus,

Pul-

A Pulericomus) ſupplevit... Excitabat quoque (*idem Haraldus*) a fundamento templum B. Virginis, prope locum, ubi eorpus Fratris primam hiemem in arena ſepultum quieſcebat, magnæ molis ædem, tanta firmitate ealce eoagmentatam, ut confringi vix poſſet, enm archiepiſcopus Eyſtenus (*poſt annos centum*) eam deſtrucret. Quoad baſilica iſta (*B. Virginis*) perfecta eſſet, reliquiæ S. Olafi in templo ei dicato conſervabantur. *Hic duplex ergo translatio corporis aſſeritur tempore Haraldi facta; prior ex baſilica S. Clementis, ubi ante fuerat, ad eccleſiam* S. Olavi, *a Magno cæptam, abſolutam ab Haraldo; poſterior ex hac* S. Olavi *eccleſia ad baſilicam B. Virginis, ab eodem Haraldo (uti etiam notat Theodricus Nidroſienſis cap. 29.) aut eo ſaltem regnante, ædificatam: nam ipſius Haraldi tantam aut religionem, aut munificentiam viu credet, qui ea legerit, quæ de illo vix annis quatuerdecim poſt ejus obitum Adamus Bremenſis Hiſt. eccleſ. lib. 3. cap. 18.*

B *& ſeq. ſcripſit in hæc verba*:

regnante Haraldo, Sancti frater, qui peſſima audiit.

115 Rex Haroldus erudelitate ſua omnes tyrannorum furores exceſſit: multæ enim per illum eccleſiæ virum dirutæ; multi Chriſtiani ab illo per ſupplicia ſunt necati. Erat autem vir potens & clarus victoriis; qui priùs in Græcia & Scythiæ regionibus multa contra barbaros prælia exercuit. Itaque multis imperans nationibus, propter avaritiam ſuam & crudelitatem omnibus erat inviſus. Serviebat etiam maleficis artibus, non attendens miſer, quod ſanctiſſimus Germanus ejus talia monſtra eradicavit a regno, certans uſque ad ſanguinem pro amplectenda Chriſtianitatis norma; cujus egregia merita teſtantur hæc miracula, quæ quotidie fiunt ad ſepulcrum Regis in civitate Throndemnis. Videbat hæc ille derelictus a Deo; nihilque compunctus, oblationes quoque ac theſauros, qui ſumma fidelium devotione ad tumulum Fratris ſunt collati, ipſe Haroldus unca manu corradens, militibus diſperſit. *&c. Diluere hæc quidem conatus eſt loco ſupra citato Torfæus; ſed argumentis, ut voeant, fere negativis; ſum ita, ut vix uſquam alibi magis genuinum ſe prodat Martini Lutheri diſcipulum. Nos rem noſtram agamus.*

Sub Haraldi ſucceſſore ac filio alia tranſlatio, at omnia ſuppliciis miraculis ornata;

116 *Alia ejuſdem Theſauri translatio exhibetur Hiſt. Norveg. part. 3. lib. 6. cap. 12. ubi ab Olavo Quieto ſeu Pacifico, Haraldi jam dicti filio & in regnum ſucceſſore, dicitur præter cetera pietatis opera* Nidroſiæ baſilica ſaxea ædificata, collocataque ſupra ſepulcrum, quo S. Olafus conditus erat; ita ut altare ipſi conditorio ſuperſtrueretur. Hanc cathedralem ædem Abſolon Petræus appellat, primumque lapidem ab ipſo rege ſtratum memorat. Eo ſtatim ſcrinium ejus translatum, altarique ſuperimpoſitum: ſecuta miraculorum multa ſeries. Anno ſequente, eum idem feſtum recurreret, veſpera nimirum pervigilii ejus, magna frequentia populi, cæcus viſum recuperavit. Craſtino autem, quo dies memoriæ ejus feſtus celebrabatur, cum ſcrinium ſanctæque reliquiæ pro more templo efferrentur, inque cœmeterio collocarentur, qui longo tempore mutus erat, loquendi facultatem uſumque recuperavit. Inde Deo & S. Olafo fluente vena laudes celebratæ. Mulier etiam longum iter e Suecia profecta, annos quatuordecim (codiei Flateyenſi octodecim) cæca in templum introducta, ſatis oculata, viſu inter ſacra Miſſæ recepto, educta, publica ſupplicatione Deo facta. Hujus quoque regis tempore accidit, cum per plateas ſcrinium illud ſacrum portaretur, ut inſolita gravitate portantibus immobile repente fieret: effracta platea, infantis necati reliquias monſtravit, quibus Scrinium ineubuit: quibus ablatis, idem, qui antea, portabilis ſcrinio genius rediit.

C

D Auct. P. B.

117 *Eumdem regem, eamdemque baſilicam deſignat Theodricus Nidroſienſis cap. 29. cum ait:* Iſte conſtruxit baſilicam in honorem Sanctæ Trinitatis in Nidroſienſi metropoli, ubi nunc (*aliquanto poſt medium ſeculi duodecimi*) requieſcit corpus beati Olavi martyris; ſicut & prius pater ejus Haraldus eccleſiam beatæ Mariæ ſemper Virginis in eadem civitate conſtruxerat, ut hactenus cernitur. *Ceterum miracula, quæ iſtic anno ſequente facta narrantur, præter ultimum, de quo me alibi non meminiſſe legere, multo ſeriùs accidiſſe tradunt Acta noſtra Mſſ. cap. 2. num. 12. & Breviarium Nidroſienſe apud ipſum Torfæum part. 3. lib. 3. cap. 12. pag. 513.* nempe anno, quo beati martyris Olavi baſilica novo principatus (*id eſt archiepiſcopatus*) & pallii veſtitur honore; *qui eſt, juxta Undalinum part. 1 lib. 2. cap. 19. pag. 83. annus Chriſti 1152.*

quorum tamen aliqua diu poſteriùs facta narrantur.

118 *Singulare prorſus eſt, quod apud Camdenum in Britanniæ deſcriptione legitur pag. 841. ubi vetuſtum* Chronicum regum Manniæ, *inſulæ Hiberniam inter & Britanniam qua Scotos attingit, ſite profert; in eo enim ad annum Chriſti 1098. ſic habetur*: Eodem anno Magnus, rex Norwegi, filius Olavi, filii Haraldi Harfagre (*id eſt*, Pulericomi) volens explorare ineorruptionem S. Olavi regis & martyris, præcepit, ut ejus mauſolæum aperiretur. Epiſcopo autem & clero reſiſtente, ipſe rex audacter inceſſit, & vi regia aperiri ſcrinium fecit. Cumque & oculis vidiſſet, & manibus attrectaſſet incorruptum corpus, ſubito timor magnus irruit in eum, & eum magna feſtinatione diceſſit. Sequente nocte Olavus rex & martyr ei per viſum apparuit, dicens: Elige tu, inquam, unum e duobus; vel vitam eum regno infra triginta dies amittere; vel a Norwegia diſcedere, & eam amplius numquam videre. Expergefactus rex a ſomno, vocavit ad ſe principes & majores natu, & expoſuit eis viſionem. Illi autem conterriti, hoc conſilium dederunt ei, ut cum omni feſtinatione de Norwegia exiret. Ille ſine mora eoadunari ſeeit elaſſem eentum ſexaginta navium, & ad Oreadas inſulas transfretat, quas ſibi ſtatim ſubjugavit, & tranſitum faciens per univerſas inſulas, eaſque ſibi ſubjieiens, pervenit uſque ad Manniam. . .. Videns autem inſulam pulcherrimam, placuit in oculis ejus, eamque ſibi habitationem elegit. Quæ uſque hodie ex ejus nomine nuncupatur. *&c. Videſ, apertam hic fuiſſe lipſanotheeam ſub Magno Nudipede, non Haconis, ſed Olavi Pacifici filio; neque adeo primum tempore Joni archiepiſcopi, ut ſupra narrabat Hrockiuskiuus: nam it anno demum 1152. ex epiſcopo Stafangrenſi primus Nidroſiæ archiepiſcopus, teſte Undalino ſupra, creatus eſt.*

Magnus rex Sancti corpus incorruptum compertum an. 1098.

E

F

119 *Neſcio, que referri debeant initia baſilicæ illius metropolitanæ in eadem urbe Nidroſienſi, quæ tum* S. Olavi *titulo, tum operis elegantia ſingulari ad noſtra uſque tempora, tametſi reliquiæ ejus tantum aliquæ ſuperſint, ſupra modum ac fidem celebratur. Undalanus enim ejus primordia altius repetit apud Torfæum part. 1. lib. 2. cap. 19. pag. 80. cum eamdem illam vult eſſe,* cujus fundamenta Haraldus Strenuus, Norwegiæ rex & S. Olafi frater, primus in arenoſo illo colle, ubi fratris Olafi corpus primum ſepultum fuerat, jaci curavit, ejuſque poſtea filius rex Olafus, cognomento Quietus ſeu Tranquillus, una cum archiepiſcopo Eyſteno

Baſilica metropolitana Nidroſiæ elegantiſſima.

quadamtenus perfecit, Chriſtoque dicavit; ſanctique Olafi loculum altari impoſuit. *At errat bomo non ſemel: nam* 1. *Non aliam ſive in illo colle, ſive prope illum, eccleſiam condidiſſe ſcisur Haraldus, præter illam, quam Deiparæ conſecratam diximus.* 2. *Hujus autem non ſolum fundamenta jecit, ſed eam prorſus abſolvit.* 3. *Alia eſt hæc ab illa, quam ædificavit ejus filius Olafus, uti teſtatur Teodricus, qui, ſupra num.* 117. *utramque ſimul exiſtentem vidit.* 4. *Turpis paralogiſmus eſt, Undalino præſertim, hoc eſt Norvego & inter viros patriæ ſuæ ac ſectæ eruditos numerato, cum Olafi Pacifici regnum conjungit cum Eyſteni archiepiſcopatu, quæ tamen inter ſe diſtant annis propemodum octoginta. Recte igitur aſſertis hiſce ſubdit ibidem Torfæus:* Hæc falſa ſunt.

J. Olavo tendere ſupplo 311.

120 *At enim an verum videri poterit, quod ipſe mox addit:* Longe enim poſt Olafum vixit Eyſtenus ille, qui baſilicam, cujus hodie aliqua pars exſtat, ædificavit, deſtructo illo, quod Haraldus rex excitavit, templo? *Haud equidem crediderim:* B *neque enim illo loco condita fuit baſilica illa metropolitica, quem occupabat eccleſia Deiparæ Haraldina; ſed illo eodem, quo conſtructa fuerat alia ab Olavo, Haraldi filio; id quod ex ipſis Torfæo & Undalino colligimus: nam hoc loco citato, ille part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 31. *ex antiquis monumentis docent, magnificæ illius ædis metropolitanæ* altiorem aram ſupra locum, ubi monumentum Regis erat, *conſtitutum fuiſſe*; ibi quoque altare in veteri illa æde (*cujus locum occupabat hæc nova*) ſtetiſſe. *Atqui hoc non quadrat veteri eccleſiæ Haraldinæ, ſed Olavianæ, juxta ipſum iterum Torfæum ſupra num.* 116. *hujus ergo, non illius locum occupavit metropolitana, quam aiunt: adeoque ſiqua deſtructa ſunt, ut novo ædificio locum darent, Olaviana ſunt. Quamquam neque veri admodum ſimile ſit, deſtructum fuiſſe fundituſ opus regium, quod ſeculo nondum uno ſteriſſet. Forte ea tantum demolitus eſt Eyſtenus, quæ novæ formæ, quam volebat inducere, minus apta videbantur. Sic cœptum opus ab Olavo Pacifico dici poterat, quod Eyſtenus conſummaverit. Ut ut eſt, cum Eyſteno fabrica illa vel unice vel præcipue tribuatur, dicere de illa uſque in hunc locum deſtituimus: ſedet enim Eyſtenus ille, quem Theodricus in Hiſtoria ſuæ* C *dedicatione appellat*, dominum & patrem ſuum Auguſtinum Nidroſienſem archiepiſcopum, *ſedit, inquam, juxta Undalinum ſupra, ab anno Chriſti* 1161. *uſque ad* 1184.

maxima pars deſtructa, reſtaurata a Lutheranis pro parte ſtat;

121 *Subſiſtebat etiamnum illa anno* 1550. *quo Coſmographiam ſuam Carolo V. Imp. inſcribebat Munſterus, quandoquidem lib.* 4. *in Norvegia, de Nidroſia ſcribens, ita pronuntiat*: Exſtat hodie eccleſia cathedralis, argumentum veteris felicitatis; cui magnitudine, & labori (laborati, *opinor*) lapidis artificio par opus non eſt ſub orbe Chriſtiano. Crepido circum aliare corrupta fuit incendio, ſed reparata anno MDXXX. in quam quidem crepidinem reparandam impenſa imputantur ad ſeptem millia aureorum. Atque a tantilla parte æſtimatio præſtantiæ fiat templi totius. Hoc autem tempore (*inquit ſupra Undalinus, qui ſcribebat ſub finem ſeculi* XVI.) maxima ejus pars, excepta tantum ſacra cella ſeu choro, proſtrata & diruta jacet, *& quidem, ut idem teſtatur inferius, ictu fulminis, quo bis ante levius contacta, tandem tertio deſtragravit, poſt Munſteri, ut apparet, tempora, diuque adeo poſtquam a Lutheranis occupata jam eſſet ac profanata. Partem, quæ ſuperſt, ejuſdem ſectæ antiſtiti & canonicis vigin-* D *ti quatuor coſſiſſe, tradit Davitius in deſcriptione Europæ tom.* 3. *pag.* 687. *Qui de ejus forma ac materia pluſculum deſiderat, adeat Undalinum loco aſſignato; ubi etiam ſubjicis ſequentia:*

& perſet eriegerum deteſtandis capitata;

122 Et prout cathedralis hæc baſilica ſtructuræ elegantia, omnique operis magnificentia eminebat, ita etiam reliquis ornamentis, ceteris præſtabat: ditiſſimum enim habuit ſacrarium, libris, calicibus, patellis, veſtibus ſacerdotalibus, hierothecis, atque aliis ejus generis rebus ac eccleſiæ utenſilibus refertiſſimum. . . . Eſt & hæc baſilica, pro hujus regni faculiate, ingentibus reditibus magniſque poſſeſſionibus ditiſſima . . . Illud vero dolendum. . . quod ſub initium reformatæ religionis (*ita ſectam ſuam nuncupat, miniſter ipſe Lutheranus*) templis ac monaſteriis, quidquid auri, argenti, aliorumque cimeliorum . . ibidem reperiebatur, detrabere minime contenti, ornatas & elegantes ſtructuras. . dejecerunt ac deſtruxerunt, . . . ſacraſque ædes, . . . deteſta- E bile Chriſtianoque homine indignum latrocinium exercendo, omni ornatu prorſus denudarunt. . . Hoc modo Otto Stigius pulcherrimam Thrandenſis baſilicæ bibliothecam. . ibidem in cœmeterio cremari curavit. . . Eadem tempeſtate argenteus, quo S. Olafi corpus condebatur, loculus, duabus . . ligneis arcis (*quibus includebatur loculus argenteus*) omni auro argentoque ac pretioſiſſimis gemmis (quarum una reliquis præſtabat, quam archiepiſcopus Eiricus Valkendorp butyri viginti tonnarum dodecadibus emerat. .) denudatis, ablatus eſt; ut & ingens crux argentea, a tribus in pompa viris ante S. Olafi tumbam (*ad quam in ſupplicatione circumferendam ſexaginta bajules requiri, ſuperius dixerat*) portari ſolita, . . . cum reliquis bujus baſilicæ cimeliis aureis pariter ac argenteis, exedræ & triclinio exempta, . . . quorum haud exiguam partem ingens quoddam navigium in Daniam tranſvecturum, ante Agdaneſiam undis abſorptum, numquam poſtea comparuit: cum paulo ante bona ejuſdem pecuniæ portio, magna nave in Daniam tranſportanda, Batavis piratis in prædam ceſſiſſet; quod contigit anno Chriſti MDXLI. F

corpus ſanctum Olafi bonoſte ſervatum fertur;

123 *Hic hæreſi cognatus furor; hæc latrocinia: hoc, ipſiſmet cum pudore fatentibus, ſceleratiſſimæ direptionis emolumentum fuit. Vellem tamen, ut idem auctor, cum talia diſſimulare auſus non eſt, etiam addidiſſet, quid gregales ejus ſacrilegi, loculum ſacrum auferentes, de incluſo Sanctiſ corpore ſtatuerint. Videntur id certo illæſum utcumque aſſervaſſe, ligneis forſan, quas ornamentis ſpoliaverant, arcis illis binis incluſum, donec, ut idem inferius narrat, bellorum tempeſtate inter Danos (*quorum erat Norvegia*) Sueoſque ſæviente, bi, cum Thrandiam armis obtinuiſſent (*anno juxta Calviſium Chriſti* 1564.) hoc idem corpus in ſepulcreto quodam humo mandari curarunt; quod Friderico Daniæ rege exercitum huc mittente, pulſiſque boſtibus, & Thrandia (*paucis poſtquam capta fuiſſet menſibus*) recuperata, e noſtratibus (*Danis aut Norvegis*) quibuſdam locum indicantibus, effoſſum eſt, & ſummo cum honore & magnificentia in cathedrali baſilica in cenotaphio reconditum; cujus exequiis univerſi hic eccleſiaſtici ordinis viri, nobiles, cum militum tribunis, copiis omnibus, & omni reliqua turba, quanta pro hujus oppidi (*jam pridem a veteri amplitudine ſtatuque dejecti*) facultate fieri poterat, reverentia cohoneſtantes, proſe-

que-

A quebantur. *Nimirum hoc regiæ dignitati datum; non ſanctitati.*

& quidem incorrupti;

124 *Sed enim incommoda novatoribus accidebat corporis Regis Romano-catholici uſtra vulgo & jactata paſſim ab orthodoxis incorruptio; argumentum utique veræ ejus religionis ac ſanctimoniæ prater alia inculentum. Multi, quos allocutum ſe dicit Undalinus, ſiccum illud jam quidem, ſed integrum tamen inſpexerant; atque inter alios, qui forte Catholici erant, Jenam quemdam, Agdarum nemophylacem, & anno 1575. ætatis autem 63. vita functum, qui ortbodoxus olim fuerat & eccleſiæ Thrandenſis diaconus, at poſtea ad Lutheranos defecerat, apud quos integerrimæ vitæ laudem adeptus eſt. Retulit is Undaline, ſe vidiſſe aridum & ſiccum illud corpus,.. idque grandi & procera ſuiſſe ſtatura, omni ex parte integrum, rubra barba, naſoque parum concidente & ariditate conſtricto, in quo letalia ejus vulnera viſebantur, ligni inſtar durum & ſiccum. .. Nihil vero impedire ſtatuit, quo minus id verum ejus corpus haberi poſſit. Nihilominus cum*

B *miraretur, quod ſupra quingentos & quinquaginta annos... omnino corruptum & vermibus conſumptum non eſſet, concluſit, aut a Pontificiis balſamo conditum (cujus tamen nullam notam, nec humoris veſtigium exhibuit) aut miraculoſe conſervatum. Videt, ne illum quidem, qui veram religionem ejurare potuerat, hujus tamen prodigii evidentiam, tametſi vellet maxime, ex animo prorſus eradere potuiſſe? Nam balſamo conditum fuiſſe qui poterat credere, ſi nullam balſami notam, nec ullum humoris veſtigium curioſe ſuſpicienti corpus exhibebat?*

quale fuiſſe cum anno 1568 verſa eſt ob-ruptum.

125 *Idem tamen, ſi Undalino credimus hæretico, tandem* ſibi perſuaſit, monachos falſa venditantes, in primi putridi Regis corporis locum aliud balſamo conditum & ſiccatum clanculum ſubſtituiſſe; talique deinceps modo putreſcenti recens ſemper ſubſtituendo, vulgati miraculi ſpeciem conſervatam oſtentaſſe. *At hoc ne ipſa quidem Undalinus ſuadere ſibi potuit: ſubdit enim:* Quod tamen ſi factum eſſet, famam numquam vulgaſſe, res mira videri poſſit. *Vah miſeros! Ut ſe torquent, cum veritati fidem nec dare volunt, nec poſſunt, obſtrepere, te conſcientia, denegare! Quid vero malignius, quid*

C *fingi ſtultius poteſt, quam quod ſibi Jonas ille perſuaſerit? Monachi aliud corpus ſubſtituerunt. Atqui in monachorum poteſtate numquam fuit S. Olavi ſepulcrum; ſoli primum epiſcopi, tum reges, deinde rurſus epiſcopi loculi clavim ſervarunt. Aliud corpus ſubſtituerunt. Quando, obſecro? Ante Magni Boni & Haraldi Strenui tempora; an poſt illa? Si primum; cur fraudem non deprehendit vel Sancti filius, vel frater? Si ſecundum: ergo ſoteris, idem corpus abſque ulla fraude per annos 35. incorruptum fuiſſe ac vegetum. Quid ni ergo etiam diutius? Aliud ſubſtituerunt. O ſtolidos igitur Danos illos Norvegeſque Lutheranos, qui corpus illud, quod neſcirent latronis eſſes aut mendici, an Regis, ſanta veneremini (ſupra num. 123.) proſecuti ſunt! Sed quid hiſce nugis ſigillatim confutandis immoremur, quas ne ipſi quidem heterodoxi aut ſibi ſatis aut gregalibus probari poſſe cenſuerunt? Quid ergo. Miraculum faſſi tandem ſunt? Noluerunt. Negarunt ergo? Non poterant. Quid igitur? Obſtuerunt. Nam, teſte ibidem Undalino,* Anno MDLXVIII. Georgius Lycke, eques auratus, regio juſſu huc (*Nidroſiam*) profectus, S. Olafi buſtum humo impleri juſſit. *Non potui, tum hoc legeram, non illius meminiſſe, quod habet S. Joannes cap. 12.* Cogitaverunt autem principes ſacerdotum, ut Lazarum interficerent; quia

D multi propter eum abibant ex Judæis, & credebant in Jeſum. *Hactenus de corpore.*

AUCT. P. B. *Reliquiæ ejus aliæ.*

126 *Sunt alibi tamen & aliæ ejuſdem Sancti reliquiæ majori in honore ſervatæ: nam, teſte Benzelio in annotationibus ad Vaſtovni Vitam Aquilonium pag. 22.* Caſſidem & calcaria Olavi, Nidroſienſis olim eccleſiæ anathemata, Ericus XIV. rex Suethiæ, urbe occupata anno MDLXIV. Stockholmiam attuli; illicque in ſacello eccleſiæ primariæ B. Nicolao dedicatæ hodieque aſſervantur. *Pariſiis quoque ad S. Victoris, ſacellum eſt S. Olavi, ubi Martyris hujus induſium in veneratione habetur: ut ad diem XXIX. Julii notatur in Kalendario, quod ſpirituale vocant, Pariſino anni 1697. & ſequentium. Rotomagum inſuper devenille exuviarum ejus aliquid, aut Franciſcus Pommerayus in Hiſtoria archiepiſcoporum Rotomagenſium, ubi de Roberto I. cap. 2. num. 8. pag. 245. quamquam nec aſſerti teſtem, nec translationis tempus aut modum, nec reliquiæ ipſæ quales ſint, vel unde decerptæ, ſignificet. Fuerunt aliæ præterea quædam apud Nidroſienſes olim in eccleſia cathedrali; ut Sancti haſtennis & vexillum, de*

E *quibus agit Theodricus cap. 24. item haſta, de qua Torfæus part. 4. lib. 4. cap. 26. quæ quo nunc evaſerint, neſcimus.*

Cur hujus commentarii ſubjiciamus Actorum epitomen Ms.

127 *Atque hæc ſunt, quæ ad S. Olavi hiſtoriam illuſtrandam conferre maxime judicavimus; quæ ſi quibuſdam longiora videbuntur, aut minoris in rebus quibuſdam fidei, quod ex monumentis quidem Catholicis, ſed Catholico fere hactenus orbi ignotis, & quidem per interpretem heterodoxum, promanaverint, iis gratum, opinor, accidet, ſi Actorum qualemcumque epitomen Ms. ex Catholico cœnobii Bodecenſis archivo promiſſam repræſentaverimus; & eo quidem gratius, quod ex hoc præſertim fonte derivata videntur compendia, quæ in anni juris Breviariis, & Aquilonia Vita recitantur. Hunc tamen, quia miracula non admodum multa continet, tum Adami Bremenſis lib. 3. cap. 19. aliorumque paſſim teſtimonio plurima fuerint ac pene quotidiana, appendicem ſubjicimus nonnullorum, quæ alibi conſignata occurrere.*

F

ACTA BREVIA

Auctore anonymo, ex Paſſionali pergameno Ms. cœnobii Bodecenſis,

CAPUT I.

Sancti converſio; labores ejus apoſtolici non minus quam regii; martyrium.

Prædicatur Norvegis Evangelium.

REgnante illuſtriſſimo rege Olavo apud Norwegiam, quæ eſt terra prægrandis, verſus Aquilonem locata, a meridie Daciam habens, eamdem ingreſſi ſunt terram pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Hactenus ſacrilegis idolorum mancipatæ ritibus & ſuperſtitioſis erroribus deluſæ nationes illæ, veri Dei fidem

A & cultum audierant quidem *a*, ſed multi ſuſcipere contempſerant: ſicut enim loca Aquiloni proxima inhabitabant, ita familiarius eas poſſederat, & tenaciori glacie infidelitatis aſtrinxerat Aquilo ille, a quo panditur omne malum ſuper univerſam faciem terræ, & a cujus facie ollam ſuccenſam vidit Jeremias, & qui in Iſaia jactanter profert: Super aſtra cæli exaltabo ſolium meum; ſedebo in monte teſtamenti; in lateribus Aquilonis. Ceterum magnus Dominus & laudabilis nimis, qui de lateribus Aquilonis ædificavit civitatem ſuam, auſtri placido flamine Aquilonis diſſipavit duritiam, & gentium efferarum obſtinatos ac ferocos animos calore fidei tandem emollivit. Audierunt auditum a Domino, & legatos ad illas gentes miſit præcones verbi ſui, qui veritatem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, partibus illis prædicarent, culturam everterent idolorum, credentibus vitam indeficientem & gaudia æterna promitterent, incredulos & rebelles futuri judicii & perennis ſupplicii metu deterrerent.

Ex MS. *a*

& baptizatur Rothomagi S. Ouen. *b*

2 Huic tunc, ut diximus, provinciæ præerat rex Olavus; qui licet gentilis *b*, natura tamen benignus erat, & ad honeſta quæque ſequenda quadam mentis ingenuitate promptiſſimus. Hic, evangelicæ veritatis ſinceritate in Anglia comperta, fidem toto admiſit pectore, & ad Baptiſmi gratiam in urbe Rothomagi devota animi alacritate convolavit. Purificatus igitur lavacro ſalutari, repente mutatus eſt in alium virum; & juxta quod Apoſtolus ait, conſepultus Chriſto poſt Baptiſmum in mortem, oblitus quæ retro ſunt, in anteriora ſe extendens, in novitate vitæ, ſuſceptæ religionis perfectiſſimus obſervator, ambulabat. Sordebat ei omnis vana delectatio, & terreni regni gloria præ dulcedine cœleſti vileſcebat: in regali faſtigio conſtitutus, ſpiritu pauper erat; & terreois negotiis implicatus, nihilominus meditabatur exſtia: quidquid divina lex prohibet, vehementer abhorrebat; quidquid præcipit, ardentiſſimo complectebatur affectu.

B

vix idem & apoſtolus ſuadetur.

3 Nec propria ſalute contentus, populos, quibus, divina diſpenſante providentia, præſtitutus erat, ad fidem vigilanti convertere nitebatur inſtantia; & novo rerum ordine rex, apoſtoli vice fungens, ipſe dux verbi, Chriſti gratiam paſſim omnibus prædicabat; nonnullos etiam prædicationis gratia, quæ diffuſa erat in labiis ejus, a nefandis dæmonum cultibus ad agnitionem & reverentiam ſui Creatoris reduxit; nonnullos ad ſeculi contemptum & amorem ſupernæ patriæ mirabilis ejus devotio & vita continentiſſima medullitus inflammavit. Cujus enim obſtinationem, cujus duritiam inſigniſſimi Regis ſermo dulcis & ſapientia plenus ſpirituali non frangeret? Cujus torporem vel deſidiam converſatio ſingularis illius non excitaret?

C

etiam ejus pietati adverſantur.

4 Verumtamen in medio nationis pravæ & perverſæ poſitus, licet multos convarteret; quam plurimos tamen habebat adverſarios ſortes & potentes; in quibus majorem locum ſibi vendicabat voluntas, quam pietas vel ratio; animi præceps impetus, quam amor veritatis. Hi nobiliſſimi Chriſti Martyris prædicationi & operibus ſanctis, totis niſibus obviabant, & vias Domini rectas evertere conabantur. Juſtus autem, ut leo confidens, abſque terrore erat; & juxta exemplum beati Job, non expaveſcebat ad multitudinem omiam, nec deſpectio propinquorum terrebat eum, nec adverſantium minis vel inſidiis averti poterat a prædicationis conſtantia.

5 Jeſu bone! Quantos labores, quantas perſecutiones ſuſtinuit, antequam populum incredulum, & ſibi contradicentem a ſua poſſet perverſitate deflectere? Datum ſiquidem erat illi, non ſolum ut Chriſtum crederet, ſed etiam ut pro illo pateretur; nec ſolum pati, nec ſolum temporalis regni diadema pro Chriſto paratus erat deponere; ſed etiam martyrii per coroaam ad perennium gloriam gaudiorum pertingere enixius deſiderabat. O quam devotæ charitatis flagrantia; quantus fidei fervor excellentiſſimi Chriſti Martyris pectus accenderat! Qui in medio gentium indomitarum conſtitutus (quibus, juxta Salomonem, confidentibus in ſtultitia ſua minus erat tutum occurrere, quam urſæ ſævienti raptis catulis) non ceſſabat tamen ſalutare fidei verbum, quod abhorrebant, publice & privatim quantiſcumque poſſet ingerere. Plurimum profecit in brevi, & innumerabilem Domino multitudinem acquiſivit: confluebant ad Baptiſma certatim populi, & numerus credentium augebatur in dies: effringebantur ſtatuæ; ſuccidebantur luci; evertebantur delubra; ordinabantur ſacerdotes, & fabricabantur eccleſiæ; offerebant donaria populi cum devotione & alacritate; erubeſcebant idolorum cultores; confundebantur qui confidebant in ſculptili, & in multis illius regionis partibus, in fidelium depreſſa multitudine, mutire non audens omnis iniquitas, oppilabat os ſuum.

D *ebolum plurimos convertit;*

E

& legat condere ecclesias Christianas;

6 Exultabat Rex plus quam credi poteſt, laborum ſuorum gratiſſimos fructus jam in præſenti percipiens: non ceſſabat autem indefeſſus Evangelii prædicator oune obſtinatos conviocere, nune inſtruere rudes, nunc in fide teneros confirmare: nihil regii faſtus, nihil tyrannidis in ſuos exercebat ſubditos; imo omnibus exempla præbebat magnæ humilitatis & manſuetudinis. In futurum etiam provinciis, quibus præerat, providens, ne nobiliores quique & potentiores per potentiam humiliores opprimerent, leges divinas & humanas multa plenas ſapientia & mira compoſitas diſcretione ſe ripſit & promulgavit; in quibus ſuom cuique conditinni jus aſſignavit. In illis etiam, quantum liceret prælatis in ſubjectos, & quantam ſubjecti reverentiam exhiberent erga prælatos, certis limitibus diſcrevit. Ibi modeſtiſſimus & æquiſſimus arbiter ſapienter conſiderans, plerumque reges poteſtate ſibi conceſſa ſuperbe abuti in ſubditos, legum rigore regalem coercuit & refrænavit liceotiam. In illis legibus claret, quam devotus erga Deum, quam benignus erga proximum Rex glorioſus extiterit.

F

Tandem ab adverſariis Ruſciam fugere cogitur;

7 Explicari verbis non poteſt, quanta beneficia populis illis Rex ſæpe nominatus contulerit; quantum profuit, dum præſuit, & in promulgatione legum, & in ſuſtentatione pauperum, & aſſiduitate prædicationis, & exemplo ſuæ ſanctiſſimæ converſationis *c*. Sed e converſo perpeſſus eſt ab eis tribulationes multas & malas; donec illorum multitudini reſiſtere non valens, ſeceſſit in Ruſciam, opportunum ratus cedere tempori, donec voluntati ſuæ ac propoſito tempus idoneum Dominus conferre dignaretur. Nemini veniat in mentem, fortiſſimum & conſtantiſſimum Chriſti Athletam, ut eſt infirmitatis humanæ, ceſſiſſe perterritum metu paſſionis, qui ſæpenumero paſſioni ſe ipoote objecerat, ſicut rei exitus & illuſtre martyrium ipſius declaravit; utilitati aliorum, opportuniori ſe reſervavit tempori, quando fructus uberiores exhibere Domino, & talentum ſibi commiſſum multipliti reſignare poſſet cum uſura.

c

8 Clariſſimus igitur Chriſti Martyr ingreſſus Ru-

A Ruſciam, & a Jarzellano* ejuſdem provinciæ rege magnifico glorioſe ſuſceptus, & in honore ampliſſimo, quamdiu ibi morari voluit, habitus eſt. Ibi non parvo tempore demoratus, honeſtæ vitæ formam, & ſuæ religionis, caritatis, benignitatis & patientiæ celebre monumentum incolis reliquit. Denique decoctus igne perſecutionis & exilii, acceptabilis inventus & idoneus, qui majora certamina poſſet ſuſtinere, divino inſpiratus inſtinctu, per Sueciæ fines ad propria remeavit. Ibi collata ſibi a Domino abundantiore gratia, a multis cum magno ſuſceptus deſiderio, gratioſus & optabilis bonis, verendus atque terribilis apparuit ſanæ doctrinæ adverſariis. Indutus igitur lorica fidei, & accinctus gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, per infamiam & bonam famam, per gloriam & ignobilitatem, per arma juſtitiæ a dextris, & a ſiniſtris orator egregius fidei verbum conſtanter ubique in via diſſeminabat; paratus pro Chriſto pati quaslibet perſecutiones, objiciebat ſe ſponte periculis, martyrium, ſi Deo placuiſſet, ſuſcipere non recuſans.

*unde redieris ad martyrium vitæ ſtirpem, * lege Jarzislavo*

B 9 Et quoniam dignus eſt operarius mercede ſua, tandem Domino placuit Agoniſtam ſuum de carcere carnis educere, ut pleniſſimam & ſuperabundantem laborum ſuorum reciperet mercedem, & Regem rex videret in decore ſuo. Erat quædam pars illius terræ, in qua modo ſanctiſſimum corpus ejus requieſcit, cujus incolæ *d*, indurati & pertinaces in malitia ſua, veritatis, & ideo Regis, hoſtes erant inexorabiles: in hanc venit provinciam Chriſti Martyr, ſorte Dei gratiam populis incredulis prædicaturus: quo comperto, veritatis hoſtes convocaverunt conſilium iniquitatis; convenerunt in unum adverſus Dominum & adverſus Chriſtum ejus: erat namque ejus ſalutifera prædicatio ipſis & eorum operibus valde contraria. Unde quidam ex eis, cuidam * Kanuti, ejus adverſarii, muneribus corrupti; quidam vero lolius malitiæ inſtinctu, ſed & novam religionem, paternis ſcilicet legibus contrariam, ſuſcipere recuſantes, ordinato exercitu in loco, qui nunc Stielaſtadt appellatur, ignorantem & a ſua gente aliquantulum diſtantem, bello excipiunt: ſed illuſtriſſimus Martyr, qui totus ſuſpenſus in cæleſtia, per martyrii coronam illuc pervenire intimis deſiderabat præcordiis, a facie multitudinis non timuit: imminet illi bellum quod amator pacis ſuſcepit, pro juſtitia & æquitate pugnaturus. Exercitu itaque, quantum in brevi potuit, congregato, obviat inimicis.

juxta palmum e ſubdolis fidiculis

d

f. cujuſdam

C 10 Porro Dominus, qui Martyri ſuo mercedem, pro quo tot agones pertulerat, reddere, & gloriam ſuam, quam diutius & avidius ſitierat, jam revelare decreverat, ut glorioſius eum coronaret, iniquorum jaculis glorioſum Martyrem occumbere permiſit. Occubuit autem quarto Kalendas Auguſti, feria quarta, milleſimo & viceſimo octavo anno *e* ab Incarnatione Domini, pro fidei defenſione ab inimicis fidei crudeliter interemptus, feliciter de caſtris ad æterna Regis palatia, de bello migrans ad pacem, quæ exſuperat omnem ſenſum, ad laudem & gloriam Chriſti. Amen. Nocte igitur præcedente diem, qua Martyr inclytus paſſus eſt, apparuit illi Dominus Jeſus, verbis conſolatoriis illum demuleens: Accede, inquit, ad me, Dilecte mi, ut laborum tuorum fructus dulciſſimos carpas, in ſempiterna lætitia noſtro fruens conſortio. Qua viſione admodum confortatus, paſſioni ſe lætus obtulit, jam divinitus ſperans ſealam, quam in ſomnis nuper ad cælos erectam viderat *f*, per quam ad dulcedinem, quam guſtaverat, feliciter erat aſcenſurus.

ſtatim obdormivit, tuvicarus anno *a Chriſto.*

*

D

ex ms.

f

ANNOTATA.

a *Nempe ſub Olavo Tryggonis filio, Norvegiæ rege; cujus maximas laudes ex eo petunt Norvegi, quod religionem ipſis Chriſtianam annuntiari curaverit. Vide ejus elogium & vindicias, adverſus Adamum Bremenſem, Saxonem Grammaticum alioſque, apud Torfæum Hiſt. Norveg. part. 2. lib. 10. cap. 51.*

b Gentilis *non erat amplius, cum regnum obtinuit; ſed tamen paulo ante fuerat.*

e *Hinc de illo Saxo Grammaticus lib. 10.* Ab eodem quoque, *inquit*, pauperibus protectio, pupillis tutela, ſacerdotali ordini veneratio, detrimentorum violentia laceſſitis ſubſidia præbebantur. Præterea ex gremio ejus, veluti quodam munificentiæ fonte, complura alia virtutum ſpectacula manaverunt. Hæc hactenus; quia publico cultu conſecrata pietas privatæ laudis egena non eſt.

E

d *Thraudenſes deſignat auctor.*

e *Imo anno* 1030. *ut §. 9. num. 101. dictum.*

f *De viſione ſcalæ dixi ibidem, num. 97.*

CAPUT II.

Miracula mortem ejus conſecuta.

Cæco viſus, aliinguibus loquela reddita;

EVoluto itaque paſſionis illius tempore, cum corpus ejus regales laviſſent miniſtri, projecta eſt ante oſtium aqua, mixta ſanguine, qui de vulneribus Beatiſſimi fluxerat. Tranſiens itaque ante oſtium quidam cæcus, caſu prolapſus eſt in locum, qui adhuc aqua infecta ſanguine madebat; cumque digitos madefactos eadem aqua ad oculos ſuos reduxiſſet, illico, deterſa caligine, lumen priſtinum recepit. Qui certius exploratus miraculum, ſe per beati martyris Olavi meritum viſum recepiſſe, cognoſcit. Unde cum ipſo omnes audientes miraculum, divinam pietatem & Martyris meritum dignis extulere præconiis *a*.

a

Pueri cujuſdam, falſo impetiti crimine (ut ſæpe fert juſtus crimen impii) lingua abſciſſa eſt. Hic fama miraculorum, quæ per ſancti Olavi merita fieri frequenter audierat, excitatus, ad memoriam Martyris venit; Sanctum multis effligitat lacrymis, altis exorat gemitibus, ut loquendi officium, quod injuſte perdiderat, ſuo reſtituat interventu. Factumque eſt, ut qui ad ſepulchrum Sancti mœrens & elinguis venerat, ad ſua cum gaudio libere loquens remeaverit *b*.

F

b

After quidam a Slavis captus, abſciſſa lingua, forte elapſus eſt. Hic ad memoriam Martyris veniens, & ut linguæ ſuæ priſtina redderetur ſanitas, cum intima cordis contritione poſtulans, ulum loquendi, quem amiſerat, recepit, ſeque in eccleſia eadem perenni obſequio Martyris mancipavit.

contracta, erecti, membra, debitæ ſanitati

12 Mulier quædam adeo deformiter contracta, ut pedes ejus clunibus adhærerent, ad ſepulchrum Martyris allata eſt; ubi cum in lacrymis & obſecratione jugi perſeveraſſet diutius, integræ ſoſpitati reddita, extenſis nervis, erectis tibiis, confortatis pedibus, & ſingulis membris officio ſuo & formæ redditis, hilaria & gaudens ad propria repedavit.

An-

A Anno igitur, quod beati martyris Olavi baſili-
Ex Ms. ca novo principatus & pallii veſtitur honore *e*, in-
e ter erebras populorum confluentias adſunt quidam
tres debiles ex longinquo, varia eorporum ægri-
tudine laborantes; qui pariter ad eccleſiam beati
Martyris venientes, ipſius obtentu ſperabant, le
ea die gratiam ſoſpitatis potiſſimum impetrare;
qua idem Martyr carnis jura pro Chriſto ſolvens,
gaudium ſuſcepit æternaliter permanſurum: erat
namque inter eos quidam cæcus, qui in ipſa Mar-
tyris vigilia viſionis lætitia meruit conſolari. Die
vero ſequenti, cum proceſſionis officia ſolemniter
agerentur, & in cimiterio feretrum more ſolito
deponeretur, mutus quidam locutionis gratiam
d recepit, ejuſque detenta lingua, officia *d* in lau-
dem Salvatoris gaudens laxavit.

e Mulier etiam quædam, a Suevorum *e* finibus
longe profecta, ad limina ſancti Martyris oratio-
num cauſa deerevit proficiſci; quæ licet in itinere
tam cæcitatis, quam laboris pateretur incommo-
da, fide tamen robuſta & ſpe confortata, iter
complevit aggreſſum: quæ cum natalis illius die
glorioſam ingrederetur baſilicam, & ſacroſancta
B Miſſarum celebrarentur officia, viſionis optatæ
f lætitiam, quam ab annis tredecim *f* amiſerat,
meruit recipere.

Sum mul- 13 Varingus *g* quidam in Ruſcia ſervum emerat,
tis. bonæ indolis juvenem, ſed mutum; qui dum ni-
g hil de ſeipſo profiteri poſſet, cujus gentis eſſet
ignorabatur: ars tamen, qua erat inſtructus, in-
ter Varingos aum converſatum fuiſſe prodebat:
nam arma, quibus illi ſoli utuntur, fabricare no-
verat. Hic cum ex venditione domini diverſa
probaſſet, ad mercatorem quem dam poſtmodum
devenit, qui ei pietatis intuitu jugum laxavit ſer-
vile. Hic optata libertate potitus, in civitatem
b devenit, quæ Holingard *b* appellatur, & in domum
cujuſdam religioſæ matronæ hoſpitalitatis gratia
ſuſceptus, per dies aliquos manſit. Mulier autem
in beati martyris Olavi honore exiſtens ſedula, ad
ſingulas horas in ejus eccleſia orationibus incum-
bebat. Nocturni igitur temporis hora viſus eſt a
ſa videri beatus martyr Olavus, præcipiens ſibi,
ut præfatum ſecum puerum ad eccleſiam deducat:
quod ſtatim ad matutinales horas properans exe-
quitur. Cumque in eccleſiam venirent, puer haud
diu moratus, ſopore relolvitur; & qui mulieri
prius apparens, curandum ad eccleſiam adduci
C præcepit, vultu & habitu probatur poſtmodum,
divina favente gratia, curationem puero apparens
contuliſſe.

Viſionis 14 Erat in Hybernia quidam dux, Guthorinus
inſignis. *i* nomine, natione Noricus, ſcilicet beati Olavi
i nepos, vir genere præclarus, & armis potens.
k Hic cum rege Bibliniæ *k* Margsdo fœderatus, &
quadam familiari ſocietate convictus erat. Contigit autem, ut ambo pariter in expeditione cum nu-
meroſa claſſe profecti, inde multis opibus locupletati reverterentur. Quodam die, dum ſpolia inter ſe
diviſuri conveniſſent, videns Rex prædam innume-
rabilem, amore cupiditatis cæcatus eſt: proponit
duci, ut aliquat unum e duobus quod valit; Aut, in-
quit, omnia enm navibus relinquea ſpolia, aut a me
bellum tibi illatum ſuſtinebis. Inter haa poſitus
dux Guthorinus anguſtias, quid eligat, neſciebat:
relinquere prædam cum navibus turpe ſibi & inde-
corum nimis videbatur; bellum ſuſcipere perieu-
loſum admodnm erat: erat enim inter exercitus
grandis diſtantia: rex enim quindecim naves ha-
buiſſe dicitur; dux vero tantum quinque.

15 Dux itaque anxius Guthorinus biduanas pe- D
tiit inducias; ſi forte tyrannum a nequitia exco- *oravit, ſe-*
gitata poſſet deflectere: nam eodem die erat vigi- *cundo*
glia beati Olavi regis & martyris. Poſtquam vero *Junii.*
animum barbari nullis potuit precibus emollire,
elegit honeſte mori, quam cum dedecore tanto &
infamia ſui generis, ſpolia ſua tyranno cum navi-
bus relinquera: ſed, quia humanum decrat,
divinum implorat auxilium, & beatum Olavum,
ut ſibi ſuccurrat, deprecatur, promiſitque, ſe in
eccleſia Martyris erucem factnrum argenteam, ſi
ſe de manu regis perfidi liberaret. Quid multa?
Ordinato exercitu, inimicis occurrit agminibus,
& fortiſſime dimicans, ope Chriſti & glorioſi Mar-
tyris interventu totam barbarorum multitudinem
proſtravit. Inopinata autem potitus victoria,
cum lætitia ac multis ſpoliis reverſus, crucem fe-
cit argenteam miræ magnitudinis, longe humani
corporis molem excedentem *l*, & poſuit eam in *l*
eccleſia beati Martyris ad corpus ejus, in divini
triumphi & inopinatæ victoriæ, quam per merita
ejus obtinuerat, monumentum.

16 Erat in Daeia præpoſitus *m* quidam, vir E
odibilis & pravus, &, ut de iniquo legitur judice, *Feſtum*
Deum nec homines reverens; hic aneillam habe- *ejus vin-*
bat natam in provincia beati martyris Olavi *n*; & *dicta duplici miraculo*
hæc arat erga venerationem Sancti devotiſſima. *punitur.*
Præpoſitus autem ille, ut erat homo perverſus & *m*
nequam, & qui laudes bonorum ingenis depravaret *n*
ſtudio, non credebat his, quæ de Martyre dice-
bantur; ſed quidquid de miraculis ejus & gloria
communis divulgabat aſſertio rumore, fictitium
& ridiculum æſtimabat. Contigit autem, ut paſ-
ſionis ejuſdem Regis & Martyris annua reverteretur ſolemnitas, quam eum magna veneratione
regionis illius homines celebrant. Vir ergo peſ-
ſimus ad oſtendendam malitiam ſuam inveniens
tempus idoneum, pravitatem, quam pridem in
corde tractaverat, in opere demonſtravit: non
ſolum enim noluit exhibere reverentiam Sancti
natalitio; ſed etiam ad contemptum illius, præ-
fatæ mulieri, quam erga venerationem Martyris
ceteris devotiorem compererat, præcipit, ut in
ipſo feſtivitatis die panes deferat ad coquendum
a. Illa, quia perverſitatem hominis noverat, &
ſa tormentis ſciebat affligendam graviſſimis, niſi
obſecundaret illius ſcelerati imperio, licet invita,
ſacrilegis mandatis obtemperat; panes defert ad F
clibanum: læla vebementer, crebris gemitibus
Sanctum interpellans, teſtatur quoque, & jura-
mento confirmat, ſe numquam deinceps delatu-
ram honorem Martyri, niſi certis declararet in-
dieiis in tanta neceſſitate virtutem ſuam. O re-
cens, & enta tempus illud inauditum miraculum!
Uno eodemque momento & homo nequiſſimus
percutitur cæcitate *p*, & panes in clibano poſiti *p*
convertuntur in lapides. Adhuc ax illis lapidibus
unus in miraculi teſtimonium & memoriam in
beati baſilica reſervatur Martyris, Amen.

ANNOTATA.

a *Hoc miraculum fere eodem modo deſcribitur in Breviario Sleſwicenſi Lect. 4. at in Vita Ultrajectina varians quædam adjuncta; ſicut & ſupra §. 10. n. 104.*

b *Hoc & ſequentia duo miracula iiſdem verbis, ſed paulo corruptius, leguntur in antiquo Breviario Nidroſienſi apud Torfæum part. 3. lib. 3. cap. 12.*

c *De tempore horum trium proxime ſequentium miraculorum adi Commentarium §. 11. num. 116. & ſeq.*

d *Bre-*

d *Breviarium Nidroſienſe habet*: Et diu detentæ linguæ officium in laudem *&c.*

e A Suevorum finibus. *Ita etiam Breviarium Nidroſienſe. Superius tamen §. 11. num. 116. dicebatur* e Suecia profecta. *Et ſane cum Suecia multo minus diſtet Nidroſia, quam Suevia; mulier vero hæc* longe profecta *dicatur; Suevicam fuiſſe, non omnino incredibile eſt.*

f Tredecim *habet etiam Breviarium Nidroſ.; loco tamen ſupra citato legitur* quatuordecim & octodecim.

g *De* Waringis, *ſeu* Varingis *agit Cangius in Gloſſario; ſed multo fuſius in Obſervationibus ad Hiſtoriam Conſtantinopolitanam Villa-Harduini num. 89. docetque, hoc nomine vocatos fuiſſe Anglo-Danes, qui ex Anglia a Normannis expulſi, Byzantinorum imperatori ſe mancipaverint. Horum ducem fuiſſe Haraldum, Sancti fratrem, ſub Michaele Paphlagone, tradit Torfæus part. 3. lib. 4. cap. 10. Sed quid illi ad Ruſſos? An ad eos etiam confugiſſe illorum aliqui dicentur? Fallor, niſi hoc loco* Varingi
B *appellentur exteri apud Ruſſos* Waregi *illi, qui principes ſuos, a Ruſſis ad imperium anno circiter Chriſti 861. electos, ſecuti, ibi deinceps remanſere. Erat vero* Wagria (*unde & Vagri & Waregi & ferte etiam* Varingi *dicti*) famoſiſſima quondam Wandalorum civitas & provincia, Lubecæ & ducatui Holſatiæ finitima, *inquit Baro Herberſteinius in rerum Moſcoviticarum Commentariis, quos hic, ſi lubet, conſule ſub initia uſque ad pag. 5.*

h Holingard, *rectius in Breviario Nidroſ., ubi hoc prodigium totidem verbis recitatur, legimus* Holmgarder; *quam eam juxta monumenta Islandica, in quibus ſæpe recurrit, dicatur fuiſſe Ruſſorum regia, ſuſpicor, ab aliis* Novogardiam *appellari apud lacum Ilmen; quandoquidem hæc totius olim Ruſſiæ potentiſſima fuit. Certe* Holingardiam *apud geographos uſquam reperimus.*

i Guttornius *legitur in Brev. Nidroſ., quod narrat hoc etiam miraculum; Torfæus vero Hiſt. Norveg. part. 3. lib. 5. cap. 4. ubi idem refert ad annum circiter Chriſti* 1052. Guttormum *appellat; aitque fuiſſe Haraldi Strenui ex ſorore Gunnhilde nepotem, adeoque nepotem etiam* S. Olavi, *cujus eadem Gunnhildis ſoror erat uterina.*
C

k *Imo* Dubliniæ, *ſeu provinciæ illius, cujus caput erat* Dublinum, *urbs Hiberniæ celeberrima, Adi Torfæum loco citato: nam inde eos ambos in Britanniam navigaſſe ad ſpolia conquirenda tradit.*

l *Crux illa ad ſeptem ulnas aſſurgebat; & in eccleſia metropolitana Nidroſiæ deinde ſervata fuit; ut vide apud eumdem ibidem Torfæum.*

m *Hoc miraculum eſt etiam in Breviario Sleſwic., ubi etiam legitur* præpoſitus; *ſed in Ms. Ultrajectino dicitur fuiſſe* miles quidam; *& quidem (ut ineptam videas interpolationem)* in Dacia in villa, in qua corpus S. Olavi eſt ſepultum.

n Provinciam B. Olavi *appellat, opinor, Thraudiam; ubi erant ejus reliquiæ longe lateque celebres miraculis; niſi mavis intelligi totam Norvegiam.*

o *Apparet ergo, id in Dacia ſeu Dania licitum non fuiſſe illo die, adeoque diem illum etiam ibi, ut feſtum, quod aiunt, in populo inſtitutum fuiſſe; ut in Commentario obſervavimus.*

p *In ſola Vita Ms. Ultrajectenſi dicitur impius ille converſus, poſt duplex hoc miraculum, ad Sancti ſepulcrum acceſſiſſe, ac promiſiſſe* ei perpetuo ſervire, & vigiliam ejus in pane & aqua jejunare; ſtatimque vilum recepiſſe.

D

APPENDIX

EX VARIIS.

MIRACULORUM S. OLAVI REGIS AC MARTYRIS.

Ex variis monumentis.

Secundos crudelitatis manifeſtat.

PRæter miracula tum ex *Vita Ms. Bodecenſi* modo, tum aliunde in Commentario prævio recenſita, nonnulla commemorantur alia; quæ, ne quid neglectum videri poſſit etiam in hac parte, ſubjungimus. *In Breviario Nidroſienſi, apud Torfæum citatum deſcripto, inter ea, quæ cum Ms. Bodecenſi habet communia, hæc inſuper admiſcentur*: Erant duo viri fratres; & hi genere præclari, abundantes in ſeculo obtinuerunt divitias. Illis erat ſoror, ſecundum carnis ſuperficiem pulcra; ſed, ut rei probavit exitus, ad pravorum detrectationes minus circumſpecta. Hæc cum quodam ſacerdote Anglico, qui in domo fratrum ejuſdem mulieris E manebat, devotam habens familiaritatem, honeſto zelo multa ei contulerat beneficia. Accidit autem, ut de muliere illa ſiniſtra ſuſpicio oriretur. Sed, quia ſermo malus mentem audientium facilius ſolet inficere, propter aſſidua colloquia inſonti ſacerdoti culpa iodicitur. Fratres autem ejus ad magnam familiaritatem, qua ſacerdoti conjuncta fuerat, quaſi de re certi, ſupra modum indignati ſunt; & furore nimio ſuccenſi, dolorem ſuum diſſimulando ſuppreſſerunt. Quadam vero die ſacerdotem, nihil mali ſuſpicantem, evocant; & aſſumpto quodam cliente ſuo, iniquitatis, quam conceperant, conſcio, quaſi cujuſdam *rei* gerendæ (cauſa) ſecum abducunt: cumque remote & longe a domo ſua in loca ſecretiora deveniſſent, atripientes presbyterum, nihil tale ſuſpicantem, frangunt ei tibiaa, abſcindunt linguam a capite, oculos eruunt; denique, cum ille dolore anxius, linguæ reſiduum movens, balbutire videtur, invadentes eum, partem linguæ, quam reliquerant, forcipibus extrahentes, iterum abſcindunt, & eodem ſemivivo relicto, in domo cujuſdam pauperculæ mulieris ab ipſa ſuſceptus defertur.

Subito ſanatur a S. Olavo apparente.

a Porro ille tantam expertus crudelitatem hominum, de divina clementia non diffidit: ore taceos, devoto corde efficacius loquitur, quo infirmior, eo fortior & potens, ad glorioſum martyrem Olavum, de cujus meritis tam magna audierat, totis converſus præcordiis, illum ſibi in tanta neceſſitate non deeſſe. Quo miſerior, eo miſerabilior, quo magis anxius, eo obnixius eum depoſcit. Sic in oratione & gemitu & contritione cordia perſiſtens, opem Martyris implorare non ceſſat; miſer miſeratione dignus. Poſtero tandem die ſoporis quiete reſolvitur; &, ecce, apparuit ei ſanctus Martyr, dicens, ſe eſſe Olavum, quem tam devote & obnixe invocaverat: deinde oculos ejus & tibias, & quæque loca ſaucia blanda manu pertractans, tandem ut ad linguam ejus manum ſuam miſit, radices tanto extraxit conamine, ut nimio dolore coactus, clamorem maximum ſacerdos emitteret. Illico poſt ſanitatem tactum Martyris tam graviter læſo tanta divinæ pietatis ubertas affuit, ut nihil omnino paſſus videretur: lingua reddita, tibiæ ſanatæ, oculi reſtituti, & loca, ſiquæ fuerant vulnerata vel læſa, integerrimam recepere ſoſpitatem. In argumentum tamen, quod oculi fuerint eruti, remanſit in palpebris cicatrix

ex VARIIS.

A catrix eandida. *Legitur hoc idem miraculum in Vita Ms. Ultrajectenſi, ſed aliis verbis; diciturque accidiſſe in Dacia; tum* S. Olavus *non tantum tetigiſſe presbyteri vulnera, ſed unguento etiam, quod in pyxide afferebat, unxiſſe, addita ſingulis unctionibus precatione congrua;* Dominus meus Jeſus, qui claudis greſſum præbuit, te ſanet. In nomine ejus tibi dico, ſurge, & ambula *&c.*

Incendium imagini Sancti reſtitutum in Ruſſia: tacta ſanata. * *f.* eimiſ.

3 In civitate quadam Ruſſiæ, quæ Holmgarder appellatur, contigit, tale incendium ſubito deveniſſe, ut totius urbis vaſtatio videretur imminere: cujus habitatores nimirum * timore reſoluti, ad quemdam ſacerdotem Latinum, nomine Stephanum, qui in eccleſia beati Olavi ibidem miniſtrabat, catervatim confluunt, ut in tanta neceſſitate experiantur beati Martyris (opem,) & certis probent indiciis, quæ de ipſo, fama referente, didicerant. Sacerdos autem haud ſegnis eorum ſavet voluntati; imaginem ejus arripit brachiis ſuis; ignibus oppoſuit. Sed nec ignis ulterius tranſgreditur, & pars relicta civitatis ab incendio liberatur. *Idem etiam narrat Ms. Ultrajectinum, ſubdens:* Propter hoc miraculum hæc civitas poſt hoc incepit ſanctum Olaum martyrem in maxima devotione habere, cujus feſtum eſt in die Sanctorum martyrum Felicis & Simplicii, Fauſtini & Beatricis. *De his hoc eodem die* XXIX. *Julii ſupra nos egimus, Pergit vero Breviarium Nidroſiouſe:*

B

Contigit in loco, qui Stiklaſtad dicitur, eo anno, quo beati martyris Olavi baſilica novo principatus & pallii veſtiretur honnre, quod mulier quædam viſum recepit, cujus pupilla ab alio infante in pueritia cultelli punctu violata eſt; & ex illius dolore uterque oculus ad cæcitatem gravatus eſt. Sed Martyris interventu, deterſa cæcitate, priſtinum lumen ſe recepiſſe gaudet.

Protector Capitanus, dictus S. Olavo, vincit hoſtilem.

4 Apud regiam urbem Conſtantinopolim eccleſia eſt S. Olavi regis & martyris memoria, & in civitate eadem in honorem ejus eccleſia fabricata eſt. Accidit quadam tempeſtate, ut præfatæ urbis imperator, exercitu collecto, adverſus quemdam paganorum regem præliaturus procederet: ordinata utrimque acie & ſtudio militari diſpoſita, bellum inivit. Invadunt Chriſtianos acerrime barbari, & in primo congreſſu victores exiſtunt. Occumbit pars maxima Græcorum, & Chriſtiani exercitus robur elanguet. Reſtabat acies non grandis, quæ nihil aliud præſtolabatur, quam mortem. Deſolatus imperator, & fere corde diſſolutus, ad divinum ſe convertit auxilium, & beati martyris Olavi opem profuſis pariter implorat lacrymis, quem pro juſtitia pugnantibus frequenter adeſſe, fama referente, didicerant: vovent, ſe ſub nomine Martyris, & in honorem ſanctæ Mariæ Virginis, in urbe regia fabricaturos eccleſiam, ſi ejus interventu victores remearent. O præclarum & inſigne miraculum! Apparet Martyr quibuſdam de exercitu, & Chriſtianam aciem ſignifer inſignis præcedit. Horror invadit hoſtilem exercitum, & metu divino perculſi omnes vertuntur in fugam immanes barbari, quibus paulo ante multus & fortis reſiſtere non valebat exercitus: auxilio Martyris munita perſequitur acies non grandis: fit paganorum ſtrages innumera, & multis onuſti ſpoliis victores Chriſtiani revertuntur.

C

ejus ut Deipara templum erigit, & munera Nidroſiam mittit.

5 Imperator igitur Conſtantinopolim regreſſus, voti, quo ſe apud Deum & beatum Martyrem obligaverat, non immemor, in honorem Sanctæ Mariæ Virginis eccleſiam conſtruxit: ad cujus opus fabricæ tam devota fuit & prompta populi victoris oblatio; quatenus perfecta eccleſia ingenti, & peractis omnibus, quæ ad ejus ornatum erant neceſſaria, adhuc de pecunia oblata multum ſupereſſet. Et quam in his & aliis multis beneficiorum inſignüs omnium animus in beati Martyris obſequio devotus exſtiterit, multarum pretioſarum, & inde miſſarum rerum ſplendore, hæc, in qua ipſe requieſcit, teſtatur eccleſia. *Utinam imperator, expreſſo nomine deſignatus vel hic eſſet, vel in Ms. Ultrajectino, in quo res eadem, ſed aliis adumbrata coloribus exhibetur! Ibi enim* S. Olavus *ante aciem de cælo ſiſtitur*, tamquam rex coronatus, ſedens ſuper equum album, bene armatus, habens in manibus ſuis vexillum eum albo panno, & in uno latere habens erucem rubeam cum corona plicata tamquam de ſpinis eum omnibus armis Chriſti, & in alio latere arma ſancti martyris Olavi; (qui) & dixit imperatori: Sequimini me in nomine Jeſu Chriſti, & S. Olavi; & victoriam obtinebitis; quia vocatus adſum *&c. Verum huic Ms. paſſim aperte interpolato, vix eſt, ubi ſatis in rerum adjunctis fidas. Quid ſi miraculum hoc ſub imperio Michaelis Paphlagonis militantis Haraldo*, S. Olavi *fratri, credamus acciduſſe? Certe id videtur dicendum; niſi vel his eadem propemodum omnia contigiſſe velis Conſtantinopoli, vel falſa de Haraldo narrari ab Islandis apud Torfæum part.* 3. *lib.* 4. *cap.* 10. *Imperaſſe autem putatur Paphlago ab anno Chriſti* 1034. *uſque ad* 1041.

D

E

Repreſſum incendium; oculi ſanantur.

6 Contigit quodam tempore, civitatem, in qua Sanctus Martyr requieſcit, vehementer accendi. Unde ad muniendam ipſam eccleſiam corpus Martyris pro muro ignibus opponunt. Acceſſit autem quidam ſatis temerarius; & ſerinium Martyris cœpit verberare, minas inferendo, quod totum ſimul incendio relinquendum eſſet, niſi ſolitum monſtraret beneficium, & eccleſiam cum domibus adhuc illæſis, ſuis orationibus cuſtodiret. Eccleſia autem intacta permanſit; ſed vir ille nocte ſequenti gravi oculorum dolore correptus, tandem in eccleſia ſancti Martyris precibus ſalutem recepit. *Hoc in ſolo Breviario Nidroſienſi legimus; quemadmodum & aliud, quod inde ſubjicio.*

Innocens ſuſpenſus a quo S. Olavi implorata.

7 Ruſticus quidam, vir ſimplex & innocens, a quibuſdam potentibus provinciæ illius, in qua manebat, non juſtitia, ſed odii cauſa, falſo latrocinii crimine impetitur, & poſtpoſita diſcuſſione negans trahitur, & inimicorum præjudicio ſuſpendio addicitur. Cumque anxius & miſerabilis in gente perverſa nullum, cum oraret, juſtitiæ locum videret, de humano prorſus deſperat auxilio. Unde ad Dei miſericordiam toto ſe vertebat pectore, & beatum martyrem Olavum obnixius deprecatur, ut innocenti ſibi apud Deum precibus pro juſtitia ſubveniat, qui nocentes multoties miſerieorditer a debita pœna ſuis precibus liberat. Quid plura? Ex adipe prodit iniquitas eorum: abſque mora tranſiit in effectum: ſuſpendunt inſontem ſuſpendio digni. Verum legis ſcrutator S. Olavus miſeretur miſerabili; affuit clamanti, pro innocentia juſtitiam poſtulanti. Continuo itaque ut a terra levatus eſt, quaſi in viſione viſus eſt ſibi ſanctus martyr Olavus pedibus ſuis afferem ſuppoſuiſſe; eui innixus, per novem ferme horas illæſus permanſit; donec uxor ſua & filii a quodam nobili reverterentur, impetrata licentia, ut corpus deponerent & ſepulturæ commendarent.

F

ſervatur innocens;

8 Cumque (laborarent,) ut eum ſuſtollerent; filius ejus aſcendit in arborem, cui ſuſpenſus adhærebat, quæ ex quodam promontorio alte fixa

mane-

A manebat, enjus ſummitatem cum prædictus juvenis ſerpendo attingeret, vibrato ictu, ligameo, quo ſuſtentabatur, præcidit. Quod dum fieret, corpus miſerabile in tale præcipitium tendit, ut magis membratim crederetur comminui, quam etiam viventi ſalus poſſe ſperari. Sed nec caſus aſperitas, nec eminentia ſcopuli poterat inferre gravamen, cui pro juſtitia Martyris meritum præſtitit juvamen. Qui ſtatim quaſi reſolutus ſopore, reſedit, viſionem velut ſomnium recolens. Cum autem, diſcedente algore, vigor membris accreſceret, & reſumpto ſpiritu paulatim convaleſceret; & ad Sancti Martyris limina propere tendit, & rem penes ſe geſtam, & multorum teſtimonio approbatam, ad laudem Dei, ex ordine, ejus loci archiepiſcopo & fratribus (*canonicis Nidroſienſibus*) expoſuit. *Hactenus laudatum Breviarium, in illo fragmento, quod ſolum videre nobis licuit apud Torfæum*; *aut vero hæc etiam, eadem omnia in codice Flateyenſi* tamquam ex profeſſo *enumerari*; *nec pauca deinde adjici, quæ Sanctus tum vivus, tum*
B *defunctus ediderit. Ea generis utriuſque ſpecimina quædam, quæ quidem fidem aliquam mereri videntur.*

Equus ſubito ſanatus: aqua in ambroſiam, hydromeli, vini ſimilem.

9 *Cum Sanctus exercitum Stiklaſtadas duceret, ut ſupra dictum in Commentario §. 9. num. 96.* eo ipſo die equum, cui Rex inſidebat, diſtracto erure, inutilem factum memorat (*codex ille*;) eumque ſinguli ſuos certatim offerrent, neminem admiſiſſe; teſtatum, aut ſe pedibus inceſſorum, aut eodem vectore uſurum: obligato deinde pede, in amœna pabula, dum cibo ſe refeciſſent, immiſſum, finito prandio, integrum recepiſſe. Eodemque die ſitienti ſibi allatam aquam, ſed ab epiſcopo benedictionis formula prius conſecratam, repulſiſſe, negantem, cereviſiam ſe poposciſſe; iteruraque relatam pariter averſatum, cum nullam ſaperet; tertio tandem obteſtatum, eum cereviſiam hydromelique illo die (quippe jejunio deſtinato) recuſaverit, haudquaquam vino ſe indulturum. Tum vero epiſcopum, agnito miraculo, dono divinitus dato frui eum imperaſſe, atque ita ſalubri ſe hauſtu recreaſſe. *In Torfæus parte 3. lib. 3. cap. 5. qui tamen hæc pro fabulis habet, cum ſint multo credibiliora, quam quod ex eodem codice refert ibidem lib. 3. cap. 12. de Sigurdo a lamia quadam Trollorum* (*gigantes & magos intellige, juxta*
C *part. 1, lib. 3. cap. 8.*) *generis diris devoto, & a S.* Olavo *per inciſam manui crucem reſtituto. Porro inter viventis miraculi numerari etiam poſſunt prædictiones ejus variæ, quas eventus oſtendit, a prophetico ſpiritu dictatas fuiſſe. Harum exempla dat Torfæus part. 3. pag. 173. 175. 181. 189.*

reſtitutæ alicujus ſi quis;

10 *Idem quoque loco proxime citato inter defuncti prodigia ex eodem codice hæc refert*: Eyſteni Ingiique regum Norvegorum temporibus, qui patri Haraldo Gillio anno MXXXVI. (*imo* MCXXXVI. *ut infra accuratius notatur lib. 9. cap. 5. & 6.*) occiſo cum fratre tertio Sigurdo Broncho (non tamen omnes ſimul) in regnum ſucceſſerunt, quidam, nomine Haldor in Vandalos incidens, lingua per partem gulæ proximam perfoſſam extracta atque imis radicibus exciſa privatus; voto Olafo noncupato, elinguis impoſterum ſermonis uſum, ut antea, recepit: ei deinde, quoad vixit, in æde ſacra miniſterium præſtitit. Meminit hujus miraculi Snorrius Sturlæus. *Mihi ſane idem videtur, quod paulo ante Torfæus ex Breviario Nidroſienſi dederat*; *uti & nos ex Ms. Bodecenſi cap. 2. num. 11. licet ibi Slavi, hic Vandali* (*nam hi ſæpe confuſi reperiuntur apud auctores Septentrionales, ut patet ex Hiſtoria Norveg. part. 3. lib. 4. cap. 7.*) *linguam* D *evelliſſe dicuntur. Quæ vero inſidem ſubdit, nova ſunt.* EX VITA RIIS.

alia quædam bene facta.

11 Mulierem præterea Nidroſiæ habitantem, quæ epilepſia ſingulis menſibus laborans, novum, eumque juvenem, maritum morbum celabat, poſtquam eum (*S. Olavum*) una cum B. Virgine invocavit, adque pervigilium candelam obtuliſſet, jejuniaque a ſacerdote injuncta recte peregiſſet, ab iſta peſte liberaſſe traditur.

Rupem quoque in Thelemarchia, cum ejus de ædificanda ei lapidea æde conſultaſſent, nec ſaxa decenti mollitie extarent, cum primum latomus lapidicinam exploraſſet, ſponte ruptam laudatus codex memorat; inde templum levi negotio exſtructum.

Puerum etiam in provincia Nidroſiæ proxima per biduum errore abreptum, poſt nuncupata ſibi vota, in eo loco, ubi diu fruſtra quæſitus eſt, apparuiſſe.

Virum quoque, qui ſe malo dæmoni mancipaverat, eum ad templum ſibi dicatum ceremoniis E interfuiſſet, ad veram pœnitentiam convertiſſe. Atque hæc ſunt, *inquit Torfæus*, quæ codex Flateyenſis multis memorat, in compendium relata.

Sancti bidui ſubito ſanatio.

12 *Alia ſunt ejus mirabilia, in Hiſtoria Norvegica loco non uno ſparſa*; *unde eo præſertim ſeligo, quæ minus diſpliceant*; *ut quæ referuntur imprimis part. 3. lib. 4. cap. 7. ex Morkinskinna, qui codex eſt veuſtus Islandicus, ſed hic illic interpolatus, ut in Præfatione Hiſtoriæ memoratæ dicunt. De hoc ita Torfæus*: Tradit enim idem liber, dum Magnus (*Sancti filius & Norvegiæ Daniæque rex*) in occurſum Vandalorum (*Daniam infeſtantium anno Chriſti circiter* 1046.) exercitum duceret; Ordulfum (*Suxoniæ ducem, qui Ulfhildem*, S. Olavi *filiam*, *Magni ſororem, duxerat*) e bello (*quodam*) domum redeuntem, ſauciumque .. in palatio eum aulicis poteſſe, uxore Ulfhilde a latere aſſidente; cum derepente vir quidam, pileum Danicum gerens, ingreſſus, parumque in pavimento conſiſtens, iterum exiens omnibus ſuerit conſpectus: interrogatam a duce Ulfhildem, num virum noviſſet, reſpondiſſe, ex myſtace Patrem ſuum (videri:) Magnum forte, fratrem ſuum, auxilio indigere. Ducem vero pollicitum, ſe cum copiis omnibus, quas bello reduxerat, ſuccurſurum, mox edixiſſe F tribunis militum, ut cohortes quilque ſuas educerent. Illam vero interfatam poſtulaſſe, ut vulnera ſibi obligari pateretur; debilem nimium (futurum,) ni Deus, Paterque ſuus ſanaret. Inde balteo Patris ſui (*S. Olavi*) admoto, ſtatim dolorem evanuiſſe. Ducem deinde raptum in occurſum Magoi profectum, *&c.*

Apparitio, & vi. ſiones.

13 *Narratur ibi deinde Magni de Vandalis numero longe ſuperioribus victoria, a* S. Olavo, *tum ipſi, tum ruſtico cuidam apparente, promiſſa, & indictis* ſi *ſerta cæleſtibus*; *ſed quæ res ibi longius deducitur, pluet eam brevius ex Theodrici Nidroſienſis Hiſtoriæ cap. 24. deſcribere.* Wandali, *inquit*, ... tunc .., incredibili multitudine advecti ſunt in Daciam, operientes faciem terræ more locuſtarum. Quod cernens Magnus rex, animo conſternatus eſt: nam neque tempus habuit exercitum (*majorem*) congregandi, nec tutum putabat eum paucis contra tantam multitudinem dimicare; & intolerabile videbatur, vaſtari regionem in præſentia ſui. In hac igitur anguſtia mentis poſito regi ſertor nocte ſubſequente apparuiſſe beatum Olavum, patrem ejus, & ei monuiſſe, eum in

Deo

A Deo ſpem ponere; facile ei eſſe dare victoriam non minus in paucis, quam in pluribus; oportere eum craſtino die ad bellum procedere; Dei miſeratione victoriam non defuturam. Hac ergo viſione confortatus rex Magnus, in craſtinum viriliter proceſſit ad prælium, ſubſequens vexillum, quod Patris ejus fuerat; tenena manu bipennem ejuſdem, quæ ibi conſtacta eſt, & modo ſervatur in Nidroſienſi eccleſia. Major itaque ruit in hoſtem; plurimos proſtravit, ceteros turpiter, Deo auxiliante, in fugam vertit. Hoc prælium geſtum eſt in loco, qui dicitur Luirſcogs Heithr, *in Jutia. Vide Torſæum loco citato, & Grammaticum Saxonem ſub finem libri decimi, alioſque.*

14 Cum diu Haraldus, ſanctis Regis ac Martyris frater, in imperio Conſtantinopolitano meruiſſet, gravi tandem crimine accuſatus, in carcerem cum duobus famulis conjicitur; tum vero, ut ex ſuis monumentis narrat Torſæus part. 3. lib. 4. cap. 11. refertur, cum per plateas eo duceretur, frater ejus S. Olafus ei apparuiſſe, liberationiſque ſpem feciſſe. Verum eadem nocte vidua quædam opulenta, duobus comitata famulis, ſcalis ad ſuprema (*carceris altiſſimi, ſed ſuperne aperti*) progreſſa, fune ad ima demiſſo, ſingulos pœnalibus clauſtris exemiſſe; idque monitore S. Olafo, quam (dicitur) ægrotantem prius ſanaſſe, tum vero per quietem ſoſtri loco, ut periclitanti fratri ſubveniret, repoposciſſe, locumque carceris indicaſſe. *Tum aliquanto inferius additur*: In illa platea (*Conſtantinopoli ſcilicet*) qua ſanctus Olafus Haraldo apparuit, cum in carcerem duceretur, in honorem ejus ſacellum exſtructum eſt, quod auctorum horum temporibus floruit, manſitque in eum diem carceri ab Haraldo deinceps nomen. *Hæc mira quidem, ſed minus tamen fabuloſa videntur, quam quæ de carcere Haraldi Conſtantinopolitano, ac mirabili evaſione vel Saxo Grammaticus, vel alii ibidem citati narrant.*

15 Magnum quoque filium, qui proſperrimo victoriarum curſu ſpem jam de ſe maximam faciebat, a temporariis curis ad cœleſtium contemplationem mortiſque præparationem revocaſſe dicitur ibidem, *cap. 15.* Vidit enim per quietem, patrem S. Olafum, ſibi aſtantem, eligere juſſiſſe; ſecumne ſtatim vadere: an regum potentiſſimus evadere, ætatemque ad ſenium prorogare mallet; hac tamen conditione, ut ſcelus committeret, cujus vel venia deſperanda, vel difficulter impetranda videretur. Viſus autem ſibi Patri ſuo electionem detuliſſe; eum vero ſecum vadere juſſiſſe. *Nec diu ſuperſuiſſe, ibidem narratur: quamquam de ejus obitu non eadem aliorum ſententia eſt; ut iſtic & ſequenti præſertim capite legere licet; ubi & mirificis commendatam elogiis, imo & miraculis, ejus memoriam invenies. Norvegi defunctum volunt* XXV. *Octobris, anno* 1047. *ætatis vigeſimo tertio, regni Norvegici circiter duodecimo, Danici ſimul & Norvegici quinto. Adi Theodricum Nidroſ. cap.* 27.

16 Miraculo, quod ſupra de Guttormo retulimus, aliud in Kringla connectitur, teſte Torfæo ibidem lib. 3. cap. 4. nec ſcio, *inquis*, an ad hæc tempora referendum. Tradit enim, contractum quemdam in Gallia, genibus pugniſque repentem, quod digiti in volam eſſent intorti, ſub dio in via quadam dormientem, virum quemdam nobilem ſe accedentem ſomniaſſe, qui, quo tenderet, quæſivit. Villam, quo ire deſtinavit, profitentem, monuit, ut templum, Olafo Londini ſacrum, viſitaret. Expergefactus, monitiſque pariturus, Londinum petit; delatuſque in pontem, ubi templum Olafi eſſet, ſciſcitatur. Reſponſo accepto, complura ibi templa, nec, quibus ſingula conſecrata eſſent, ſibi conſtare; paulo poſt acceſſit eum vir quidam, quo pergeret, quærens. Ut Olafi templum peti cognovit, ſe ducem ſequi juſſit: noſſe enim viam, quæ eo ferat. Tranſitoque ponte, plateaque templo contigua ſuperata, cum ad portam perveniſſet, ducem intrantem ægre ſecutus, cumque ſuper limina ſe conjeciſſet, derepente ſanus abſque gravamine inceſſit; dux autem diſparuit. *Miſſa prodigia cetera, quod ex adjunctis fabuloſis omnino vel conficta, vel certe incredibilia videantur; ut quod etiam refert Olaus Magnus Hiſt. Septentrion. lib. 2. cap. 15. de gigantibus ab eo in ſtatuas lapideas commutatis.*

C DE S. GUILIELMO EPISCOPO CONF. F

BRIOCI IN BRITANNIA ARMORICA.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti ætas, genus, epiſcopatus, perſecutiones, canonizatio, cultus, Acta, eorumque ſcriptor.

ANNO MCCXXXVII. *Antiſtitem proferimus, rebus præclare geſtis, certaminibus pro eccleſiaſtica libertate, ceteriſque eminentibus virtutibus ſeculo* XIII. *tota Gallia tam celebrem, tot miraculis illuſtrem, ut paucis poſt obitum annis, in album Sanctorum ſolemniter relatus fuerit. Fuit is* S. Guilielmus (*aliis* Guillelmus *aut* Wilhelmus) *Briocenſis in minori Britannia epiſcopus, de qua civitate cum jam pridem actum fuerit ad* 1. *Maii, ejus Sancti occaſione, a qua appellationem ſortita fuit, non eſt quod ei pluribus deſcribendæ hic immoremur. Id mirum eſt, Sancto cum illuſtri ſcriptorem non obtigiſſe, qui præter virtutes & miracula, aliquali ordine Acta ejus diſpoſuerit, ex quo nimirum erui potuiſſet, qua origine, aut quando natus, quando creatus epiſcopus, quo demum anno felicem animam exhalaverit; ut eucomium te legere intelligas potius quam ſanctiſſimæ vitæ hiſtoriam, teſtante ipſomet, ſe* nonomnia, ſed *ſolum* aliqua explanare, ſermone quodam, licet rudi ac ſimplici, brevi tamen admodum & veraci, *ut ex ſequentibus fiet manifeſtum.*

Virtutes paucis in Vita enarrantur.

filio felicem præbuit obitum.

ſeptem ſimul & Norvegici quinto.

contractum ſanat Ludovicus Londinensis.

a Eſto-

quem cum eum adjungit Ge.

2 *Etenim de Sancti ætate nec verbo agit biographus, ni uiſi ſucceſſorem Philippum nominaſſet, tum vere Innocentium IV. Pontificem, a quo Sanctorum honoribus donatus eſt, vix divinari poſſet, ad quod ſeculum revocare ipſum oporteret. Porro qui de ſolo ſelici ejus cuitu ſubinde ſcripſere, rem potius involvunt, quam elucident. Sammarthani in Gallia Chriſtiana diſerte ſignant annum* 1234. *eiſque preſſe adhæret nuperus Hiſtoriæ Britannicæ ſcriptor Lobineus tomo* 1. *pag.* 317. *Contra vero Joannes Cbenu, Claudius Robertus, d'Argentre, aliique, quos citat & ſequitur Albertus le Grand, glorioſum ejus obitum unanimiter reducunt ad annum* 1237. *in eo inter ſe diſcordes, quod epiſcopatus tempora aut reſtringant aut extendant. Audi laudatum Cbenu, qui deceſſoris Silveſtri morte anno* 1233. *innexa, ſic pergit:* S. Guillelmus II. dictus Pinchonius, rexit eccleſiam XIV. annis: partem eccleſiæ cathedralis conſtruxit, quam perfeciſſet, niſi invida mors eum abripuiſſet XXIX. Julii anno MCCXXXVII.

aut tempus epiſcopatus ejus.

3 *Melius initia epiſcopatus* S. Guillelmi *refert Robertus ad annum* 1220. *ut non ſolum* XIV. *annos in*

B *dignitate, ſed* XVII. *circiter expleverit, ſaltem anno ſedis* XVII. *primum e vita migraverit; id quod recte adeptavit Albertus Le Grand, ſit vitæ ſeriem inſtituens, ut natum velit Sanctum anno circiter* 1184. *ætatis* XXII. *adeoque* 1206. *minores Ordines ſuſcepiſſe, ad altiores ſucceſſive promotum, ac demum, mortuo deceſſore Silveſtro, qui ſedecim dumtaxat menſibus ſederat, ad cathedram evectum anno, ut diximus,* 1220. *His ita ordinatis, ſeptemdecim pontificatus annos* S. Guilielmo *tribuit, finem ejus recte connectens cum anno* 1237. *Verum ſui immemor turpiter labitur, dum ait* anno ætatis LIX. *ad Superos evolaſſe, cujus vitæ initia ſuperius revocaverat ad annum* 1184. *ut ſi conſequenter loqui voluerit, non ultra* LIII. *vitæ annos Sancto adſcribere potuerit. At enim candide fatemur, nos reperire hactenus non potuiſſe, quo vere anno lucem aſpexerit, unde determinatos vitæ annos liceret colligere: ſi vere* LIX. *ætatis annum attigerit, toto ſexennio citius, adeoque anno* 1178. *ortum dicere neceſſe eſt.*

Plus de origine quidi quam tradiderit

4 *De natalibus dubium ingerit Legendæ ſcriptor,*

C *dum in Prologo opus ſuum in ſeptem capita diſpoſcens, ait ſe* acturum primo de ipſius nobili origine, *quam tamen nec verbo unico attingit; niſi eam intelligat de nobilitate morali, ea nempe, quam ſola ſtatuit atque unica virtus, ſeu de recta & pia educatione illuſtrium eo ſenſu parentum, quos de cetero conſtat nulla prorſus ſeculari nobilitate fuiſſe conſpicuos, ut diſerte tradunt omnes, qui de ejus progenitoribus vel obiter locuti ſunt. Parentum itaque ſortem & conditionem ſupra mediocrem non fuiſſe, in confeſſo eſt: nomen patri* Oliverius *ſeu* Olivarius Pinebon, *vel ut alia Pichon (Picionem Latine format Caſtellanus) ex vico S. Albani diœceſis Briocenſis: matrem autem dictam accepimus* Joannam Fortin, *ex vico æque ignobili diœceſis Maclovienſis, ut adeo tota* S. Guilielmi *nobilitas, a ſolis heroicis virtutibus atque inſigni ſanctitate accerſenda ſit, qua in parte munera ſuo prorſus non defuit Legendæ concinnator.*

pauca de exſilio.

5 *Ea ipſo nimirum colligi omnino poſſunt dotes omnes virtuteſque ſanctæ Antiſtite digniſſimæ, nempe* orationis gratia, ad divina revarentia, mira ſapientia & ſcientia, & dilcreta prudentia, *tum præter* vitæ anſteritatem, pietatem & humilitatem, ſervida ejus, *imo incomparabilis* caritas, *tum in Deum, tum in proximum, puta in dileciiſſimum ſibi gregem, ac pauperes poſſimum, in quos non quotidianas ſolum ſtataſque eleemoſynas,* ſed D
bladum *omne ſuum, dicamus hordea, & quidquid* AUCT.
in domo ſua habuit, largiſſime profudit. Adde pa- J. B. S.
ſtoralem, imo plane paternam atque indefeſſam curam; in propugnandis eccleſiæ clericique juribus infractam fortitudinem, qua duci Petro, cognomento Mauclerc, *intellige infenſiſſimo cleri oſori, in faciem reſtitit, ſæpe non ſemel præſentiſſimo mortis periculo expoſuit: quam quidem laborioſam ejus vitæ partem non ſatis diligenter exſequitur auctor, ſed cujus defectum Albertus aliique abunde ſupplevere-runt. Ea demum res rediit, ut in exſilium pulſus, ab agro epiſcopo Pictavienſi benigne ſuſceptus, ejus vices aliquamdiu indefeſſo zelo ſupplerit.*

Obitus et canonizatio.

6 *Ad ſuos poſtliminio redux, glorioſum vitæ cur-*
ſum pari fine abſolvit, tanta perfectiſſimæ ſanctita-
tis fama poſt ſe relicta, ut ea Lugdunum continuo pe-
netraverit, ubi per id tempus commorans Innocen-
tius PP. IV. cognita miraculorum celebritate, vix
toto poſt obitum decennio, Sanctorum catalogo eum
adſcribere non dubitaverit; expedito ad id inſigne
diplomate XVII. *Kalend. Maii, anno ejus* IV. *ſeu* E
1247. *quod hic poſt Acta & Miracula integrum refe-*
remus, ubi id peculiariter notandum eſt, ipſum ca-
nonizationis diem XV. *Aprilis ſolennem apud Brio-*
cenſes perſeveraſſe, bulla ipſa Canonizationis in
tres lectiones diſtributa, præter natalem hoc die cele-
brari ſolitum cum ſolenni octava, cujus decurſu va-
rie diverſis diebus lectiones recitantur, ut ſint nu-
mero duodecim, totam ferme Legendam complectentes, quæ & ad aliat Britannicæ Armoricæ eccleſiat tu-
tenſæ ſint, de quibus videndus Albertus, ſingulas
ordine recenſens. Porro hymnos Sancto proprios huc
referre operæ pretium non duxi, neque recentiora
Martyrologia, Uſuardum Bruxellenſem, Molanum
aut alios, quorum omnium vices ſupplebit Sauſſayi
elogium hujuſmodi:

Sauſſayi elogium.

7 Ipſo die in Briocenſi diœceſi, depoſitio S. Guilielmi, ejuſdem civitatis epiſcopi & confeſſo-ris. Hic virginalis vitæ ſtudiolus, & in pauperes perpetuo egregia uſus eleemoſyna, tum maxime aliquando ingraveſcente annona, non ſolum quidquid frumenti ipſa habuit, ſed aliunde mutuo accepit, egentibus ad vitæ ſuſtentationem impertitus eſt. Orationi præterea & precibus ita deditus, ut præter divinum horarum Canonicarum officium, & alias pias precationes, totum etiam Pſalmorum librum ſingulis diebus intima animi pietate recitaret. Humilitate, item & abſtinentia mirabili ſuit: zelo etiam paſtorali & fortitudine præcallens. Sæpe ſiquidem pro ovium ſuarum corporali ſalute, irruentium in civitatem hoſtium gladiis cervices ſuas objecit. Ut damna & injurias a ſuis depelleret, ſæpe dies noctaſque in fletibus & lacrymis pervigil exegit, ut iram divini numinis, horum ſceleribus offenſi mitigaret. Exſilium etiam pro juſtitia Vir Dei perpeſſus eſt. Sed exſtinctis divina ultione tyrannis, itarum ad ſuam diœceſim, condigno honore revocatus; ibi ultimum vitæ actum, multis aliis pietatis & ſanctis operibus elarum, feliciter conſummavit. Corpus ejus in cathedrali eccleſia ſepultum, biennio poſt incorruptum repertum eſt, ſuaviſſimo fragrans odore: magniſque virtutum divinarum coruſcationibus teſtatam ſuit glorioſi ſpiritus beatitudinem. Quem ideo Innocentius PP. IV. ſolenni judicio Sanctorum catalogo colendum adſcripſit.

Quis ſcriptor

8 *Supereſt, ut de Vitæ auctore pauca diſquiramus.* *Enm Surius rotunde nominavit* Godefridum Cal-vum, Bituricenſem archiepiſcopum: *at fruſtra*

A AUCT. J. B. S. *hic inter civitatis illius archiantiſtites quæſitus eſt ſanctus. Neque vero dignitatem hujuſmodi ſcriptor ipſe ſibi tribuere auſus eſt, candide profeſſus* imperitiam *ſuam in verbis*, Licet autem in me non abundet ſcientia; nec ſuppetat facundia *&c.*, *quæ prorſus cadere non videntur in virum, qui fuerit archiepiſcopus ſive Bituricenſis ſive alterius metropolitæ; verum, ut Claudius Robertus recte conjectaſſe videtur, in aliquem potius ſancti ipſius Guilielmi obſequio deputatum, qui Bituricenſis fortaſſe origine, in eccleſia Briocenſi archidiaconi aut archipreſbyteri munere functus fuerit, Nos viri nomen, nempe Godefridi ſeu Gaufredi, cognomenta Calvi, retinendum cenſuimus, ab omni titulo aut gradu abſtinentes. Eo modo Vitam ipſam, ut a Surio edita eſt, ſervatis ad marginem auctoris capitibus.*

V I T A

B *Auctore Godefrido Calvo, Ex Surio,*

PROLOGUS.

Auctoris ſpontaſio. SCripturus Vitam beati antiſtitis Guilielmi, inhabitatorem ejus invoco Spiritum ſanctum: ut qui et virtutes largitus eſt, mihi ad narrandum eas ſermonem tribuat, & de ſua clementia vires præbeat, quas mea imperitia denegat. Licet autem in me non abundet ſcientia, nec ſuppetat facundia ad hujuſmodi ſancti Viri miranda opera, prout condecet, depromenda; inductus tamen tam devotione, qua ipſi Sancto ex pluribus beneficiis & ſuffragiis per eum receptis obligor, quam requiſitione quorumdam virorum valde ſolennium, quibus obtemperare ex charitate compellor, ipſius geſta, non quidem omnia: quia non omnia didici, aut ſcire potui: ſed aliqua, quæ partim in ejus domo & ſocietate exiſtens, oculata fide perſpexi: partim a quibuſdam viris fide dignis auditu percepi, ad Dei & ſanctiſſimi Viri gloriam explanare conabor, ſermone quodam licet rudi ac ſimplici, brevi tamen admodum & vera. C Ut autem quæ ſequuntur, facilius ſe offerant inquirenti, ſeptem infra poſitis capitulis ſunt diſtincta. Agitur enim primo de ipſius nobili origine & ſanctæ vitæ inchoatione. Secundo, de orationis gratia, & ejus ad divina reverentia. Tertio, de mira ipſius ſapientia, & ſcientia, & diſcreta prudentia. Quarto, de ejus ſervida charitate, vitæ auſteritate & pietate. Quinto, de ipſius profunda & admiranda humilitate. Sexto, de ejus felici obitu & conſummatione. Septimo de mirabili ejus canonizatione & translatione.

INCIPIT VITA

Cœpit ingrediens ſervare. SAnctus Guilielmus a primæva juventutis ſuæ flore ſenile cor gerens, nulli voluptati animum dedit: ſed ſciens militiam eſſe vitam hominis ſuper terram, in ſanctitate & juſtitia coram Deo ſervire diſpoſuit omnibus diebus vitæ ſuæ. Qui in carne ambulans, non ſecundum carnis deſideria militavit, ſed eam ſpiritui ſervire coegit. Quod in ſuo obitu cuidam confeſſori ſuo, cui cordis arcana, tamquam domeſtico, committebat, reſeravit, dicens: Frater, age gratias pro me D Deo, qui me uſque hodie mundum a peccato carnis per ſuam gratiam cuſtodivit. Verumtamen humani generis inimicus, qui & eo, quod a juſto contemnitur, magis ad ſcandala provocatur, tamquam leo rugiens, quærens quem devoret, per mulierum aſtutias ipſum ſervum Dei corrumpere pluries attentavit. Cum enim idem adhuc juvenis, & in minori officio conſtitutus, in domo cujuſdam divitis fuiſſet hoſpitatus, mulier quædam fornicationis ſpiritu ſtimulata, radios igneos in ipſum Dei virum procaciter vibrabat, Non enim ſolum Deo ſanctitatis merito, ſed etiam cunctis eum videntibus corporis elegantia, verborum facundia, & conversationis gratia placens erat. Poſtquam autem immundus ſpiritus cor illius mulierculæ ſallaciter occupavit, donec conceptum in animo virus peccati effunderet, non quievit. Die vero cedente tenebris, ceteris dormientibus, captato noctis ſilentio, perrexit ad beati viri cubiculum dormientis, & ad latus ejus ſe projecit coluber tortuoſus. Porro vir Dei ad E tactum mulieris inſolitum excitatus, non ſolum ſcelus abhorruit, verum etiam de lecto ſtatim, quaſi de medio ignis exiliens, a facie colubri ſe abſcondit: ſicut patriarcha Joſeph, qui fugit oblatam libidinem, pallio derelicto.

Impedit mulierem cum ipſo ſtare. 2 Vere ergo beatus Guilielmus, qui inventus eſt ſine macula: qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus; & facere mala, & non fecit. Alio quodam tempore, cum B. Guilielmus pontificali officio ſungeretur, quædam nobilis mulier de territorio Brioccaſi, tam viri, quam amicorum auxilio viduata, ſuper debitis & aliis negotiis in Epiſcopi curia plurimum vexabatur. Tandem quid ageret, neſciens, ex muliebri nequitia cogitavit, quod ſi poſſet amore polluto Pontificis gratiam obtinere, ſuos facilius adverſarios ſuperaret, & cauſam ſuam favore judicis ſine proſpero terminaret. Quadam igitur die deductum in partem Epiſcopum cœpit blandis ſermonibus & plenis illecebris ad commiſcendum ſecum in obſcœno libidinis provocare. Sed vir Dei Spiritu ſancto præmunitus, cauſam ejus & intentionem cordis ſordidam intelligens, tale fertur mulieri dediſſe reſponſum: O mulier infelix, cur paſtorem tuum, pontificem, patrem & dominum, hujuſmodi ver- F bis ſeducere voluiſti? Et excutiens manu tunicam lineam ante pectus, qua more pontificis utebatur, quaſi de ſinu cordis ignem excluderet, cum indignationis indiciis hæc adjecit: Vide, miſera, quia Dei Epiſcopus ſum & lacerdos. Tunc increpationis viri Dei ſtimulis fauciata, pallio confuſionis operuit vultum ſuum; & tacta dolore cordis intrinſecus, de domo protinus eſt egreſſa. Sic tamquam aurum in fornace probavit Dominus Sanctum ſuum, & ſicut holocauſti hoſtiam accepit eum merito caſtitatis.

Benigniter ejus in manu ferre, & pauperat. 3 Præter hæc caſtitatis inſignia, aliud in ejus obitu virginitatis apparuit argumentum. Nam cum corpus ejus a miniſtris eccleliæ lavandum digna cum reverentia tractaretur, illius membra ſeſe- riora non pudenda, ſed quaſi puerilia ſunt inventa. Virginitatis ergo aureola decoratus, qui cum mulieribus non eſt coinquinatus, merito ſequitur Agnum Dei. Non ſolum autem lumbos præcinxit fortitudine caſtitatis, verum etiam lucernas ardentes tenuit in manibus per opera charitatis. Iple enim tamquam pater piiſſimus pauperes nutriebat, miſerorum miſerias relevabat, & ce-

tera.

A tera pietatis opera miſericorditer indigentibus exhibebat. Nec ſatis erat ſibi, quod per burſarium pauperibus miniſtrabat: quinimmo de burſa, quam ad hoc portare conſueverat, ipſemet indigentibus manum miſericordiæ porrigebat. Tanto ſiquidem circa pauperes ardebat compaſſionis affectu, quod quando ciborum reliquiæ dabantur pauperibus congregatis, ipſe per feneſtram aliquam ſuper dantes & accipientes intuitum dirigebat, ne quiſpiam eleemoſynam defraudaret, neve pauper aliquis læderetur, vel expers muneris remaneret. Si vero multitudini pauperum non ſufficereot eroganda, defectum protinus ſuppleri faciebat.

CAP. II. *Magna liberalitas in pauperum animos.*

4 Tempore quodam æſtivo, cum B. Guilielmus videret ſame pauperes cruciari, totum bladum ſuum eis expoſuit diſpergendum. Sed cum inter tantos minime ſufficeret, præſertim cum uſque ad meſſem magnum adhuc temporis ſpatium ſupereſſet, precibus ſuis canonicorum bladum accepit mutuo, pauperibus erogandum. Vere beatus eſt iſte Sanctus, qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecuniæ thesauris: ſed ſicut jucundus homo

B miſeris miſerans, ſua Domino commodavit. Sic enim in villicatione ſua fidelis extitit, quod omnibus fere neceſſitati pauperum diſtributis, unde teſtamentum faceret, nihil omnino ſupereſſet. Maluit enim in cælo theſaurum ſibi creditum collocare, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur: quam in terra cum ſervo pigro Domini ſui pecuniam occultare, aut alienis relinquere devoraodam. Sic lucerna beati Guilielmi non ſolum luxit exterius ad Dei gloriam: verum etiam arſit interius in affectu, cujus ardor fuit in ipſo tripliciter ordinatus, ad Deum ſcilicet, ſeipſum, & proximum. Nam in amore Dei totus, devotis precibus vacando, exardeſcebat cum propheta, dicente: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.

Humilis legis Pſalterium.

5 Quamvis enim cum Martha circa curam reginimis multis negotiis eſſet occupatus: illud tamen Mariæ neceſſarium, divinis ſermonibus vacans & devotis orationibus, nullatenus omittebat. Præter enim horas Canonicas & alias orationes conſuetas, diebus ſingulis Pſalterium, quod ſciebat cordetenus, lectitabat. Iterum quoad ſeipſum, arſit in eodem igniculus charitatis, de quo dicit

C Dominus: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut ardeat? Ignis enim incinerat & conſumit. Deus autem noſter ignis conſumens eſt. Cujus ardor beati viri animam per humilitatem incineravit: corpus per fragilitatem attenuans, utraque pari fœdere Dei ſervitio mancipavit, ſicut in Levitico ſcriptum eſt: Utramque partem conſumpſit ignis. Beatus vero Guilielmus quanto major erat, eo magis humilis apparebat, & humilitatis opera faciebat. Nam aliquando ad ſufflandum ignem pro calefaciendo cibo pauperum, caput ſuum dicitur inclinaſſe.

CAP. III. *Summa ejus cura.*

6 Die quadam ad domum ejus, nuntius quidam venit, commodato poſtulans balnearium vas pro muliere paupere, in puerperio decubante. Nam pro hujuſmodi piis operibus vaſcula talia reſervabat. Cumque cauſam ejus itineris Epiſcopus didiciſſet, nec quiſquam de ſuis famulis, præter capellanum, præſens eſſet, nec negavit ei, nec diſtulit quod petebat, ſed cum adjutorio capellani ſui vas, quod blado plenum erat, evacuans, impoſuit in humeros nuntii propriis manibus ad portandum.

& humilitas.

7 Quadam autem nocte lectus cujuſdam monachi in Epiſcopi cubiculo factus erat: cumque vadens dormitum Epiſcopus, lectum monachi prope D
terram cerneret, ſnum vero propter pontificalem A. GODF.
excellentiam ac reverentiam loco ſuperiori: non CALVO.
eſt paſſus inferiorem ſe jacere monachum: immo fecit iterum lectum ſterni, & alterum alteri coæquari. His & aliis hujuſmodi meritis & exemplis beatus iſte Guilielmus pontifex exaltationis æternæ gloriam eſt adeptus. Non ſolum autem cor ejus incineravit ignis Dominicæ charitatis, ſed & corpus per pœnitentiam cremavit. Quamvis enim ſuæ, necnon & aliorum dignitatibus vel meritis deferendo, magna ſæpe convivia præparari faceret, ſervata tamen modeſtia, ſemper parum guſtans de carnibus, reliquum in eleemoſynam pauperibus erogandum reſervabat.

CAP. IV. *Vitæ auſteritas.*

8 Aqua pura vel cum vino mixta largiter utebatur, quamvis a pluribus vinum & pinguia diligere putaretur. Præterea cum lectus ejus, ſicut decebat Pontificem, ſterneretur, & ſervi crederent ipſum ſuper mollia quieſcentem, ſpreto cubili, teriæ duritiam adorandum & dormiendum læpius eligebat. Quantum vero ad proximum, in
E eo charitas igneſcebat. Nam quotieſcumque deſolatum aliquem vel afflictum cerneret, aut infirmum, infirmabatur & ipſe ſecundum illud Apoſtoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror? Die inſuper quadam, dum ipſe beatus Vir ſtaret in medio domus ſuæ, quædam hydropica ac paupercula mulier elemoſynam poſtulans ſtetit ante eum. Erat autem infirmitate ſic inflata, quod vix corpus ſuum capere poterat tunicæ latitudo. Quam intuens pius Pater, qui ſuper afflictos pia ſemper geſtabat viſcera charitatis, præcepit eleemoſynam ei dari: necnon de theriaca, quam habebat, poculum ei miniſtrabat, pie credens ipſam per antidotum hujuſmodi poſſe conſequi ſanitatem. Accepto poculo, mulier abiit via ſua.

ex in ſenſuum miſerorum humanitas.

9 Hora prandii memor fuit Epiſcopus illius, & ferculum ſuum, de quo parum guſtaverat, per nuntium illi miſit. Quam per vicos & plateas nuntius diu quærens, tandem invenit in lectulo paſſione nimia laborantem, & fini ſuo eam appropinquantem. Quod cum Epiſcopo retuliſſet, timens ille, ne per theriacam, quam ei miniſtrari juſſerat, mortis periculum incurriſſet, oraturus pro ea ad Dominum, in eccleſiam feſtinavit: ubi flens
F largiter & rugiens a gemitu cordis ſui, reum ſe mortis ejus humiliter accuſando, tamdiu miſericordiam Domini invocavit, donec nuntiatum eſt ei, quod mulier ſurrexit, & ab infirmitate ſua dimiſſa penitus eſſet. Quod Epiſcopus audiens, ſecit eam præ gaudio ſibi præſentari. Quam videns ſanitati plenarie reſtitutam, admirans vix credere potuit, quod hæc eſſet, quam quaſi monſtrum viderat ipſo die. Quis autem dubitet, mulierem hanc de portis mortis, ſancti Viri fuiſſe precibus & meritis revocatam?

CAP. V. *Objicit ſe periculis pro ovibus ſuis.*

10 Alio quodam tempore, cum ex preſſura præliorum, quæ inter Francos & Britones agitabantur, ducatus Britanniæ turbaretur, & Brioecenſis civitas, irruentibus in eam alternatim hoſtibus, damnis multis & injuriis gravaretur, beatus Guilielmus, tamquam bonus paſtor, eum fletu magno per civitatem circumiens, diſperſas oves conabatur paternis affectibus conſolari. Sæpe etiam prædonum in medium ſe magnanimiter ingerens, animam ſuam pro ovibus ſuis ponere non formidabat. O quoties in ipſum oviculas protegentem, viri ſanguinum manus ſacrilegas injecerunt, & in cervicem ejus vibrantes gladios, ipſum

A. GODEFALVO.

minis & contumeliis affecerunt. Ipſe vero cum hæc omnia pateretur, non comminabatur, ſed tamquam agnus manſuetiſſimus, corde tacito patientiam ſervabat. Et ſi quando propter clericorum inſtantiam, neceſſitas ipſum compelleret ferre excommunicationis ſententiam in maleficos & prædones, ne remiſſus & negligens videretur, cum dolore cordis & multis lacrymis vim clavium exercebat, eum malefactores hujuſmodi ſententiæ gladio feriebat.

Pallitur in juſtitia.

11 Quanta charitatis ardore dilexit proximos, qui ſic luxit, ut David & Samuel, inimicos? Sic virga ſancta de radice Jeſſe, quod interpretatur incendium, procedebat. Nam virga correctionis de incendio debet egredi charitatis. Ezechiel autem loquens de quatuor animalibus, deigne vidit in ſpiritu fulgur egrediens. Ex igne vero fulgur egreditur, cum excommunicationis ſententia, non ex ira vel odio, ſed ex charitate profertur. Interea gravi perſecutione per tyrannorum malitiam in eccleſia Britannica ſæviente, B. Guilielmus zelo juſtitiæ viriliter inflammatus, ferocitati tyrannicæ reſiſtere ſatagebat. Quam ob cauſam minis & in ju-

B riis ab ipſis tyrannis & eorum complicibus eſt adſtrictus: nihilominus tamen murum ſe pro domo Domini, quantum poterat, opponebat. Renuens igitur in præjudicium libertatis eccleſiaſticæ principum acquieſcere voluntati, compulſus eſt exire Britanniam, & in exilium proficiſci. Sed vir juſtus, tamquam leo confidens in Domino, ſcienſque quod dignitas nominis Chriſti omnia poſſidet in omni poſſeſſione, & quod omne ſolum ſorti patria eſt, ut piſcibus æquor: damna, minas, exilium & contumelias propter ſpem æternæ beatitudinis ſuſtinuit patienter. Nam Dominus dicit: Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

CAP. VI. Juſt. exulat, ſe ſcipſo ſuisque ſpem ſuam ponit.

12 Tunc temporis vero Pictavenſis epiſcopus, continuis laborans infirmitatibus, impotens & debilis erat factus, ita quod officium ſibi competens exercere penitus non valebat: qui beatum Guilielmum, obſtinatæ perſecutionis impetum fugientem venerabiliter ſuſcipiens & devote, gregis ſui curam ipſi committere dignum duxit. Beatus igitur Guilielmus, aſſumpta cura vicaria Pictavenſis diœceſis, ibi per annos aliquot ſanctiſſime converſatus

C in his, quæ ad ſuum officium ſpectabant, ordines celebrando, eccleſias dedicando, altaria conſecrando, pueros confirmando, necnon & alia pontificis officia ſolicite miniſtrando, apud Deum & homines gratioſum ſe exhibuit & famoſum. Cuo autem placuit Deo ferocitatis hoſtium impetum enervare, relictis ovibus alienis, bonus paſtor ad oves proprias, ob ipſius abſentiam omnium deſolatas, reverſus eſt cum gaudio valde magno.

Redit ad ſuam ſuos.

13 Circa curam iſtam propriarum ovium, non ſolum ſpiritualiter ſanctæ converſationis exemplo & doctrinæ pabulo: verum etiam temporaliter humanæ neceſſitatis ſubſidio, ſicut dictum eſt, ſolicite vigilabat. Hoc enim triplici cibo præcepit Dominus Petro ſuiſque ſucceſſoribus paſcere plebem ſuam. Et quamvis gregis ſui curam præponeret omni negotio temporali, fabricam tamen Brioceſis eccleſiæ cathedralis, ſi poſſet in pace vivere, proponebat conſummare jam inceptam. Circa quod opus cum die quadam vigilantius cogitaret, ſpiritu prophetico repletus, dixit: Certe vivus vel mortuus ædificium hujus eccleſiæ enolumabo. Dominus autem ipſius prophetiam proceſſu temporis adimplevit. Nam cum ipſe vivens feliciter, victurus in perpetuum, præſentis vitæ curſum feliciter conſummaſſet, corpus ejus ſanctiſſimum in eccleſia cathedrali digna fuit cum reverentia tumulatum. D

Felix obitus ejus.

14 Quod cum ibidem duobus annis, antequam coruſcaret miraculis, tamquam lapis pretioſus latuiſſet, Philippus epiſcopus ſucceſſor ejus ſtuduit nihilo minus fideliter ipſius propoſiti circa fabricam eccleſiæ fieri protector. Oportebat autem pro fundamento quærendo, ſecundum diſpoſitionem operis, corpus beati Guilielmi de loco, in quo poſitum fuerat, transferri. Factum eſt autem, cum ad effodiendum theſaurum illum clerici cum populo convenirent, ipſum corpus cum omnium membrorum integritate mirabiliter eſt repertum, & quaſi pretioſiſſimis fuiſſet aromatibus conditum, optimo odore eos, qui aderant, adimplevit: ita ut ex converſatione, quam viderant, & mirabilibus, quæ videbant, ipſum proculdubio crederent eſſe ſanctum, cum corruptibile corpus, quod quidem per biennium in ſepulcro latuerat, cernerent incorruptum. Quid aliud dicere poterant, niſi quod a Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris?

Corpus ejus poſt biennium inventum alibi tranſlatum.

15 Mirabantur præterea, nec mirum, quo- E modo cadaver hominis, quod tamdiu jacuerat ſub terra, odoris ſuaviſſimi redolentia ſpecies aromaticas ſuperaret. Sed ille, cui integer a peccato ſerviverat carnis, ex incorrupti inventione corporis ſanctitatis ipſius lucernam de ſub modio ſuper candelabrum exaltari diſpoſuit, ut luceret omnibus, qui in domo ſunt, odor ſuavitatis ex ipſo Domino, ſuaviter omnia diſponente, mirifice procedebat: ut qui vitæ in vitam bonus odor fuerat, bonus odor ſanctitatis, odorem miraculorum prodigiis diffunderet uſquequaque. Ab illo enim die cœpit crebrioribus coruſcare miraculis, per quæ ſanctitatis ejus notitiam, non ſolum per uoiverſam Britanniam, verum etiam per eirenm adjacentes & remotas proviocias Dominus dilatavit. Quotquot itaque diverſis oppreſſi languoribus ejus tumulum viſitarunt, ſalutia ab eo beneficia fideuter poſtulantes, recuperata ſanitatis optatæ gratia, lætantes ad propria ſunt regreſſi. Quamobrem catervatim currunt undique populi, cernere cupientes, necnon in ſeipſis experientes miracula, quæ per eum mirabiliter in Sanctis ſuis Dominus miſericorditer operatur. Quorum eleemo- F ſynis & devotis oblationibus eccleſia, quam Sanctus in vita vel poſt mortem dixerat inſtruendum, opere pretioſo ſuſcepit complementum, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei.

Miracula ad tumulum ejus.

CAP. VII. Refertur ab Innocentio IV. in numerum Sanctorum.

16 Cum igitur beatus Guilielmus tot & tantis G miraculorum radiis, non ſolum Britanniam, verum etiam diverſas mundi provincias illuſtraret, Philippus bonæ memoriæ Brioceſis epiſcopus, ſucceſſor ejus, indignum arbitrans, ſi tantum lumen intus vel ſubtus modium celaretur, ad dominum Papam Innocentium IV. Lugduni tunc temporis reſidentem, cum firmiſſimis miraculorum teſtimoniis & teſtibus propter hujuſmodi negotium properavit. Quibus auditis rumoribus, exultans in gaudio Præſul ſummus, miraculorum inquiſitionem Cardinali cuidam committere dignum duxit. Sed quod accidit ipſa die, propter hujuſmodi negotium aſſignata, non minus eſt miraculo deputandum. Nam præter teſtes idoneos, quos adduxerat dictus epiſcopus Brioceſis, alii quamplurimi de aliis mundi partibus ſubito confluxerunt, de ſanctitate beati Guilielmi probatiſſima perhibentes, eo quod tam in ſe, quam in aliis, ipſius invocata ſuffragia pro diverſis infirmitati-

A tatibus ſenſiſſe firmiter afferebant. Probatis itaque miraculis, & in ſummi Pontificis audientia recitatis, necnon ab eo & eunctis Cardinalibus aliiſque eccleſiarum prælatis, qui aderant, approbatis, idem ſummus Pontifex, de communi fratrum conſilio, Guilielmum Briocenſem epiſcopum in Sanctorum catalogo, meritis ejus exigentibus, decrevit firmiter conſcribendum, & celebri memoria venerandum. Ipſius autem Sancti mirabilia, pauca tamen, quia non poſſet aliquis ſingula quæque ſcripto explicare, breviter enarrabo.

MIRACULA.

Hydropica tentatio.

MUlier quædam Briocenſis diœceſis, quæ tribus & eo amplius annis per totum corpus fuerat hydropiſi ſic inflata, quod ſanitatem poſſe conſequi nullatenus credebatur: facto voto, ſuper beati Guilielmi tumulum, quarto Calendas Auguſti, die videlicet, quo beatiſſimus Confeſſor migravit a ſeculo, requievit, & poſt horam diei primam, cum divinum officium in eccleſia cantaretur, quaſi de ſomno evigilans, ſublato tumore, B beati Guilielmi meritis reſtituta eſt ſubito priſtinæ ſanitati.

Item aliud miraculi.

2 Homo etiam quidam languidus apud ſanctum Briocum ante januam alterius hominis jacebat in ſterquilinio, ſic contractus, quod pro victu ſuo quærendo per villam ſuper palmas & genua ſe gerebat. Cujus paſſioni mulier quædam compatiens, dixit ei: Afane, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, voveo te beato Guilielmo, qui ſuis meritis & precibus tibi conferet ſanitatem. Et apprehendens eum ad manus mulier & ejus filius, ſuper pedes ſuos erexerunt. Qui protinus conſolidatis membris, ad eccleſiam cum multis eum ſequentibus, & Deum in beato Guilielmo laudantibus, iter arripuit, omnipotenti Deo gratias referens & ſuo ſanctiſſimo Confeſſori.

Mulieris humidus morbus pellitur.

3 Alia inſuper mulier tantam lateris corroſionem patiens, quod inteſtinis fere patentibus, eum horrore magno fœtorem nimium emittebat, per unam noctem ſuper ſepulcrum Sancti requievit. In craſtino vero circa horam primam multis præſentibus, ab hac horribili paſſione ſic extitit liberata, quod nulla remanſerunt prædictæ paſſionis veſti-C gia.

Mortuus puer revivi-ſcit.

4 Cum præterea puer quidam, velut annorum octo, circa ripam ludens cujuſdam fluminis, in ipſum ſubito cecidiſſet, populis clamantibus, pater ejus præ dolore cucurrit ad locum, citius quærens eum. Quem cum multis eum juvantibus minime reperiſſet, ingeminatis clamoribus cœpit inſanire. Adſtans vero populus ei compatiens, dixit: Vove filium tuum ſancto Guilielmo, ad cujus invocationem Deus miracula operatur. At ille conſilio eorum vix intendens præ dolore, protinus ſic clamavit: Sancte Guilielme, confeſſor Domini benedicte, tibi meum filium voveo & commendo. Vix votum finierat, & ecce puer ſub aqua mortuus eſt inventus, & de profundo fluminis extractus. Quem mortuum pater inſpiciens, iterato clamare ad beatum Guilielmum cœpit lacrymabiliter, & eum invocare, dicens: Sancte Guilielme, redde mihi filium meum vivum, quem mihi oſtendere dignatus es ſic defunctum. Mater autem pueri tunc temporis ad beatum Guilielmum profecta peregre pro eodem puero, quia eidem infirmitas quædam acciderat, ad ejus tumulum nocte præcedenti aderat. Dum igitur pater voto & oratione devotus exiſteret, in conſpectu adſtantium ſtatim eſt puero vita reſtituta. D

A. GODF. GALVO.

Item aliud puer.

5 Alius inſuper puer, quaſi annorum trium, de Dolenſium finibus, in quoddam foſſatum cecidit, per quod ſciebat mare tranſitum. Ubi cum parentes ejus cum dolore quærentes filium, annuente Domino, perveniſſent, reſupinum in aqua puerum reperernnt, & de foſſa extraxerunt. Cumque in eo nullum vitæ comperiſſent indicium, ipſum cum clamore valido & dolore voverunt beatiſſimo Confeſſori. Ad cujus invocationem puer, aquam evomens cum ſanguine, reſpiravit.

Sanatur vena corpo-ris tetra ſtula.

6 Rurſus homo quidam per ſex annos & amplius duo foramina in ventre habuerat & bibebat, adeo pernicioſa, quod quidquid per os ſuum ſecundum viam nutrimenti ſumebat in corpus, relictis naturæ purgatoriis locis, per illa duo foramina rurſum emittebat. Qui ante Guilielmi tumulum requieſcens, ad invocationem ejuſdem Sancti, a tam enormi paſſione curatus eſt. Cuidam etiam mulieri eſt candidior ſolito manilla ſubito reſtituta, quam ſibi præ nimio infirmitatis dolore miſerabiliter amputaverat.

Alia miracula.

7 Viro præterea cuidam eſt repente conſolidata rupturs, per quam ipſius viſcera ſe adſpectibus hominum horribiliter offerebant. Quædam rurſus puella, cujus adeo pedes & tibiæ ulceroſæ erant ex quadam paſſione, quam medici fiſtulam nuncupant, quod ei ſola tibiarum abſciſſio, ne per eam, ſinceram corporis partem corrumpi contingeret, pro conſilio præſtolabatur, ad plenum eſt a prædictis vulneribus liberata. Alia quoque puella, ignis incendio intereepta, fuit in medio carbonum reperta. Cui ejuſdem Sancti meritis ignis, vim ſuæ virtutis oblitus, nullum impreſſit veſtigium læſionis. E

Nautæ a periculo eripiuntur.

8 Quadam etiam die, cum quidam nautæ peregre profecti ad beatum Guilielmum, per mare vellent ad propria remeare, facta eſt tempeſtas in mari valida, adeo ut ruptis funibus fractiſque remigiis, fluctus naviculam operireot. Qui nimirum de vita deſperantes, beatiſſimi Guilielmi auxilium invocando, dixerunt: O beate Guilielme, confeſſor Domini glorioſe, ſuccurre nobis in ſupremo mortis periculo conſtitutis. Statimque ad ejus invocationem ſani nautæ, cum navicula fluctibus operta, ad portum proſperum ſine humano remige pervenerunt. Quid plura? Per beati Guilielmi confeſſoris glorioſiſſimi merita reſtituit Dominus cæcis viſum, ſurdis auditum, mutis loquelam, claudis greſſum: ſicut probant baculi, lectique lignei, quos ante ſepulcrum ejus ſalutis beneficia conſecuti, redeuntes ad propria, reliquerunt. Poſſeſſi a dæmone liberantur, paralytici reparantur, quam plurimi vi febrium laborantes, ſanitatem celerem conſequuntur. Hæc & alia multa & magna mirabilia, quorum non eſt numerus, præſertim cum illius miracula finem non habeant, per beatiſſimum confeſſorem ſuum Guilielmum Dominus omnipotens operatur, ad laudem & gloriam nominis ſui, Amen. F

CANONIZATIO.

Rationis præcipuæ ejus canoniſationis

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Chariſſimo in Chriſto Filio illuſtri Regi Franciæ, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum veniſſet Patriarcha Jacob ad locum in quo poſt ſolis occubitum requieſcere cupiebat, jacentes lapides capiti ſuo ſuppoſuit, ac in loco dormivit

A eodem. Cujus imitatus exemplum ſanctæ memo-
ex Bul- riæ beatus Guilielmus Briocenſis epiſcopus, in via
la. præſentis ſeculi mundo dormire non deſtitit, lapi-
de quem reprobaverunt ædificantes, prudenter ca-
piti ſuo ſuppoſito ſuæ mentis. Nam ipſe virtutibus
intentus, invigilans, & ab hujus mundi ſtrepitu,
quantum permittebat pontificalis dignitas, ſe ſub-
ducens, concupiſcentiæ oculos, quos primis pa-
rentibus ſeductor aperuit, clauſos a ſuæ nativitatis
primordio cuſtodivit, ut ſuæ mentis ad terrena non
reflecteretur intuitus, quominus ad contemplan-
dam divinæ celſitudinis majeſtatem liberior habe-
retur. Sciebat namque quod ſervire duobus domi-
nis, gaudere cum mundo & regnare cum Chriſto,
nulli mortalium reperitur fuiſſe conceſſum. Qua-
re mundum iſtum io contemptum deducens, ejus
concupiſcentias prorſus a ſuis actibus abdicavit, &
carnem cum vitiis multarum aſperitatum anguſtiis
crucifigens, eam velut unigenitam filiam cum
Jephte Domino in ſacrificium obtulit, ferventis
igne ſuppoſito charitatis, ſicque carnis & oculorum
concupiſcentiis proinde legi ſuppoſitis rationis.

B Tunc inimicus humani generis, qui ſe ſinceris men-
tibus ingerit importunus, fortius ſurgebat in ſcan-
dala, ut eum ſaltem ad Deum erectum a ſuo ſtatu
per ſuperbiam vitæ dejiceret, qui conſuevit ex alio-
rum plerumque iolurgere victoria vitiorum. Sed
idem Epiſcopus, velut alter Jacob, vitiorum vi-
delicet ſupplantator, aſſumpto præmiſſo lapide
Domino noſtro Jeſu Chriſto, cum quo etiam Da-
vid ingentem Philiſtæum miraculoſe proſtraverat,
ſic inimici diaboli pravos penitus debilitavit conа-
tus, quod licet non deſiocret iovidere; ne tamen
jam ſuperatus ulterius vinceretur formidans, eum-
dem Epiſcopum ſuis perverſis inſultibus jam impe-
tere non audebat. Nec mirum ſi nihil inimicus
proficiebat in eo, qui per jugem orationum inſtan-
tiam aſſidue lyram pulſabat Davidicam, quæ non
patiebatur Saulem regem Iſraeliticum ob ſui can-
tus dulcedinem a maligno ſpiritu moleſtari.

Eo itaque de mundo, carne ac diabolo glorio-
ſum (auctore Domino) conſequente triumphum,
non ſolum ſcalam, cui ſuerat innixus Dominus,
& per quam Jacob angelos vidit aſcendentes & de-
ſcendentes, meruit inueri, quinimmo aſcendit &
deſcendit per eam, ut ſuo Conditori per dulcis con-
templationis ſtudium inhæreret, & interdum coo-
deſcenderet, per piæ compaſſionis affectum, ſuo-
C rum infirmitatibus ſubditorum. Quia profecto ne
ſibi ſoli per vitæ meritum in mundo proficeret,
dumtaxat Rachelis amplexibus, contemplationi
quidem pulchræ ſed ſterili adhærendo; una cum
Jacob ad Liæ quandoque deſcendit cubiculum, mi-
naturus ad loca deſerti pœnitentiæ gregem ſibi com-
miſſum, gemellis fœtibus fœcundatum: quem cum
omni diligentia pavit tripliciter, videlicet verbo
prædicationis, fructu orationis, & in hoc miræ
converſationis exemplo, quod virginitatis polle-
bat candore, abſtinentiæ gloriabatur anguſtiis, &
blandimentis erat præditus lenitatis. Merito igi-
tur tunc gaudere poterat Briocenſis eccleſia curæ
talis deputata Paſtoris, qui tamquam magiſterium
vitæ, pietatis titulus, & miſericordiæ ſpeculum
totam Britanniam & adjacentes provincias ſuæ do-
ctrinæ radiis mirifice illuſtrarat. Sed nunc, non
ſolum ipſa, immo Eccleſia univerſalis debet am-
plieri perfundi lætitia, tum quia de novo perſpi-
cuum ſidus oriri conſpicit in partibus Occidentis,
per quod & io muodi pelago nauſragantes ad por-
tum reducuntur ſalutis, tum quia talem in terris
meruit producere filium, nunc angelorum conci-
vem effectum, cujus patrocinium invocandum D
cenſuit in ſuis neceſſitatibus non indignum. Ceте-
rum ut ipſe, qui dum adhuc in carne retineretur,
erat quaſi lilia, quæ ſunt in tranſitu aquæ, oliva
pullulans, & cypreſſus incremento proficiens ve-
nuſtatis: nunc carnis ſolutis oexibus, & Iſrael de
Jacob, id eſt Deum videns, effectus, tamquam
lucerna non ſub modio, ſed ſupra candelabrum po-
ſita, illis qui ſunt in domo Domini miraculis coru-
ſcaret, eſt per ipſum velus alterum Elyſæum puer
mortuus ſuſcitatus. Cuidam mulieri eſt candidior
ſolito reſtituta mamilla, quam ſibi præ nimio in-
firmitatis dolore miſerabiliter amputarat. Mulie-
re nihilominus altera, per extenuationem corpo-
ris congruam, ab hydropiſi nimium tumaſcente
curata. Viro inſuper cuidam inguinis repente con-
ſolidata ruptura, per quam ipſius viſcera ſe homi-
oum aſpectibus borribiliter offerebant. Quædam
etiam puella, cujus adeo pedes & cibiæ infecti fue-
rant ulceribus fiſtularum, quod ei ſola tibiarum
abſciſſio, ne per hoc ſinceram corporis partem
corrumpi contingeret, pro conſilio præſtabatur,
ad plenum de ulceribus liberata prædictis.

E *Conflit ſui ſanctor adſerti-tur.*

Altera quoque puella ignis intercepta incen-
dio, fuit in medio carbonum reperta, cui ejuſ-
dem Sancti meritis ignis vim ſuæ virtutis oblitus,
nullum impreſſit veſtigium læſionis. Necnon lu-
men cæcis, auditus ſurdis, mutis loquela, greſſus
claudis, & paralyticis debitum membrorum offi-
cium, ad invocationem ſui glorioſiſſimi nominis
ſubito conſeruntur: per quod ignorantium Deum
tenebræ pulſantur, hæreticorum perverſum dog-
ma confunditur, & fidelium beata credulitas ad-
augetur. Cum igitur dignum ſit, ut quos triump-
haos ſublimavit eccleſia, militans quæ ipſam ut
poteſt ſemper imitari deſiderat, prompto vene-
retur affectu: Nos poſtquam de tam apertis ejuſ-
dem Epiſcopi miraculis, tam per teſtes idoneos,
quam etiam quoſdam miraculoſe curatos in no-
ſtra & Fratrum noſtrorum præſentia conſtitutos li-
quido conſtitit, ipſum quem cum juſtis in libro
viventium tranſcriptum eſſe cognovimus, de com-
muni Fratrum eorumdem & venerabilis fratris no-
ſtri Patriarchæ Conſtantinopolitanenſis & præla-
torum omnium tunc apud Sedem Apoſtolicam io
feſto Reſurrectionis Dominicæ exiſtentium con-
ſilio, & aſſenſu, glorioſo Beatorum catalogo
decrevimus adſcribendum, univerſis regni tui
Prælatis præcipiendo mandantes, quatenus feſtum F
ipſius quarto Kalendas Auguſti, quo ſpiritum red-
didit Domino, attenta devotione celebrare pro-
cureot, ac faciant per ſuas civitates & Diœceſes
a Chriſti fidelibus ſolemniter celebrari, ut per
hoc eum io cælis mereantur iotercefforem propi-
tium invenire. Porro cupieotes ſepulturam ipſius,
quæ tam evidentibus ſignis rutilare dignoſcitur,
congruis honoribus frequentari, omnibus vere
pœnitentibus & confeſſis, qui cum reverentia il-
luc in eodem feſto annuatim acceſſerit, ipſius ſuf-
fragia petituri, de omnipotentis Dei miſericor-
dia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejuſ-
dem auctoritate confiſi, unum annum & quadra-
ginta dies, accedentibus varo ad prædictam ſe-
pulturam infra ejuſdem feſti octavas, quadragin-
ta dies de injunctis ſibi pœnitentiis miſericorditer
relaxamus. Ut ergo de novi Sancti celebritate
lætetur, quod velut florem miræ fragrantiæ in
Eccleſiæ ſanctæ roſario productum conſpicit regia
celſitudo, ac Conditort omnium, qui taoti Con-
feſſoris præſentia Eccleſiam ipſam dignatus eſt mo-
dernis temporibus decorare, ſioa intermiſſione

gra-

A gratiarum uberes referat actiones, præmissa serenitati regiæ merito duximus præsentibus intimanda, cupientes quod sic per piæ devotionis studium, ipsius suffragium tibi vindices, apud Deum, ut virtutum incremento proficias & futuræ tandem D beatitudinis gloriam consequi mereatis. Datum ex Bul-
Lugduni, decimo septimo Calendas Maii, Pon- LA
tificatus nostri anno quarto.

TRIGESIMA DIES.

SANCTI QUI III. KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

S. Abdon) Martyres Romæ,
S. Sennen)
S. Julitta martyr, Cæsareæ in Cappadocia.
B S. Maxima)
S. Donatilla) Martyres Tuburbi in Africa.
S. Secunda)
S. Rufus
S. Priscus
S. Paternica
S. Septimia
S. Optio
S. Ammonius
S. Justus
S. Julia
S. Potamia
S. Abdus
S. Aceneus
S. Maxima
C S. Hospis
} Martyres etiam verosimiliter Tuburbi in Africa.

S. Donatula)
& forte S. Silvanus)
& S. Magnilus)
S. Joannes miles, cultus apud Græcos.
S. Mamas) Martyres apud
S. Basiliscus) Græcos.
S. Rufinus martyr, Assisii in Umbria,
S. Terentius confessor, Faventiæ in Æmilia.
S. Expletius episc. confessor, Metis in Belgica I.
S. Ursus episc. confessor, Autissiodori in Gallia.
S. Tatvvinus episc. confessor, Cantuariæ in Anglia.
S. Hathebrandus abbas confessor, Antverpiæ in Belgio; ex Frisia.

E

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

F

S. Brunulphus episcopus Scarensis *in Suecia, signatus est hoc die in Florario Ms. cum S. Helena populari martyre, unde eum verosimiliter accepit Grevenus; ex hoc Canisius, Ferrarius & alii: at de sancto Episcopo actum est vero ejus natali die* VI. Februarii.

B. Æmilianam *hoc die, post ex Ordine venerabiles, ultimo loco signavit in suo Menologio Franciscano Fortunatus Huebertus, sub latissima positione* in Italia, *nullo prorsus addito charactere, unde satis dignosci possit, Non aliam ego* Æmilianam *novi, quæ* singularem in S. Francisci Ordine tertio promeruerit laudem *præter Florentinam viduam, quæ alio nomine* Humiliana *dicitur: ast illa importune hujus diei latercule inferitur, cum spectet ad diem, quo Acta ejus pridem illustrata sunt* XIX. Maii.

S. Aldrici *Senonensis episcopi hoc die signatur* translatio, *Gesta ejus & reliqua ad eum spectantia illustrata sunt ipso die natali* VI. Junii.

S. Lutgardis V. translationem *hoc die signant additiones Mss. Cartusiæ Bruxellenses ad Grevenum, Acta ejus & reliqua ad ipsam spectantia illustrata sunt* XVI. Junii.

S. Gebhardum *seu* Gebehardum *nescio ex quibus tabulis Salisburgensibus hoc die signat Ferrarius, notans Baronium ejus obitum retulisse* XVI. *Junii, quando de eo in supplemento Junii ad istum diem fuse actum est* XVI. Junii.

S. Ladislaus *rex Hungariæ dicitur a Ferrario hoc die coli in ecclesia Zagabriensi: poterat & in hoc & in aliis superflue laberi partere, ubi ex Martyrologio Romano sciebat coli* XXVII. Junii.

S. Martialis *Lemovicensis ep.* XVIII. *Februarii huc per errorem remissus est; spectat ad diem, quo Acta ejus illustrata sunt* XXX. Junii.

S. Erentrudis, *seu* Erendrudis *male in Kalendario aliquo refertur hoc die; jam pridem de ea actum est vero ejus natali* XXX. Jun.

S. Godelevæ translatio *a Florario Ms. hoc die satis recte signata est. Sanctæ gesta suo loco illustravimus, nempe tomo* II. *Julii, ubi de ejus translatione plura invenies pag.* 375. *nempe* VI. Jul.

Sanctorum apostolorum Silæ & Silvani, ac sociorum *memoria habetur hoc die in variis Græcis Tabulis, nimirum Typico S. Sabæ, Menæis magnis excusis cum acrostichide ac versiculis, Menologio apud Canisium, Anthologio, Horologio seu Horis canonicis Cryptæ Ferratæ, ac codice Taurinensi Ms. sed in Horologio anni* 1607. *& in Kalenda-*

A *dario apud Genebrardum non adduntur illis ſocii, De S. Sila ſive* Silvano Apoſtolo, *actum invenies apud nos die* XIII. *hujus, ſecutos Martyrologium Romanum; ubi etiam probatur, quod unus hic* Silas, *ſive, ſi ita vis,* Silvanus, *perperam a Græcis in duos dividatur. Et præter ea, quæ ibi in confirmationem iſtius unitatis producta fuere, addi poteſt, quod Kalendarium Ruthenorum apud Poſſevinum, nec non Syriacum ſeu Chaldaicum & Horologium anno* 1601. *editum, ſolius* Silæ *apoſtoli meminerunt. Conſulo interea, quæ tam ſuper hac unitate, quam de ſociis* Creſcente, Epæneto & Andronico *dicta ſunt ad diem* XIII. Julii.

S. Lubertus, *forte* Libertus *martyr alicubi a Majoribus hoc die repertus, idem veroſimiliter ipſe eſt qui Trudonopoli in Belgio a Normannis trucidatus, colitur quando de eo egimus* XIV. Julii.

S. Theodemirum *martyrem Cordubenſem ex tabulis iſtius eccleſiæ ſe hoc die referre taſtatur Ferrarius; nos cum Martyrologio Romano de eo egimus* XXV. Julii.

B SS. Mauri epiſcopi, Pantaleonis & Sergii MM. translatio *Vigiliis hoc die commemoratur: coluntur Sancti & de ipſis jam actum eſt* XXVII. Jul.

S. Samſon *neſcio cur hoc die colatur in Offi-* ciis *Abrincenſibus, nos de eo egimus* } XXVIII. Julii.

SS. Nazarius & ſocii *etiam alicubi in hunc diem transferuntur: eorum natalis eſt* }

Sancti P. N. Conſtantini junioris (τῦ τίν) patriarchæ CPolitani memoria *habetur ad hunc diem adſcripta Supplemento noſtro Ms. Sirmondo Chiffletiano; quæ etiam refertur in apographis ex codice Taurinenſi, & Menæis Mſſ. bibliothecæ Ambroſianæ; ſed hic utrobique abſque titulo* ſancti. *Quatuor novimus ſynonymos CPolitanos patriarchas; particula vero τῦ τίν vel hic ſincera eſt & genuina, vel adventitia atque intruſa: ſi primum, putamus per eam denotari Conſtantinum II. cui locus inter Cælites convenire neutiquam poteſt: ſin vero ſecundum, ut ſcribi debeat* Conſtantinus *ſimpliciter, tunc intelligi forte poterit patriarcha hujus nominis primus; quem dedimus* XXIX. *hujus. Tu conſuleſis, quæ dicta a nobis ſunt eodem die*

C XXIX. Julii.

S. Martha *in Kalendario aliquo huc translata, ſpectat ad* XXIX. Julii.

SS. Benjamin, Benii, Binæi *nomina ſignantur alicubi in Græcis noſtris apographis; de quibus* XXIX. Julii.

S. Fauſtinus *Tuderti non recte notatur hoc die, ſpectat ad præcedentem* XXIX. Julii.

S. Silvanum, *neſcio quem, qui Evangelium in Galliis prædicaverit, hoc die nobis annuntiat Caſtellanus, nullis aliis appoſitis characteribus, unde inter plures ſynonymos ſatis dignoſci aut diſtingui poſſit: nulla adducta auctoritate, qua conſtet talem* Silvanum, *præter tot alios in rerum natura unquam exſtitiſſe, aut ſaltem inter Sanctos commemorandum & quidem hoc die. Quid quod ipſe in indice dubitet, utrum cum* S. Sila *confundendus non ſit? Poterat ſane tam obſcuræ annuntiationi ſuperſedere, qua quid fieri poſſit, prorſus non intelligimus.*

Ludovicum Gandulium *titulo* beati *hoc die ornat Marcheſius in Diario Dominicano, geſta ejus ſuſe deſcribens, obitumque confignans anno* 1615. *at cum nulla cultus ei unquam ab Eccleſia conceſſi indicia adferat, nobis integrum non eſt Apoſtolicum judicium prævertere.* D

Saranum *aliquem in Scotia epiſcopum*, cujus prætioſæ reliquiæ in Tungland recondebantur, *inveneruni Majores noſtri ad* X. *Martii. Mirum non notaſſe alium* Saranum doctorem qui ſuos ad Paſcha Romanorum more celebrandum induxit: *qua etiam Dempſteri verba ſunt, tertium ſynonymum producentis* XVIII. *Maii & ipſum epiſcopum ad* Mulum Galviæ. *De primo dubitarunt Majores, utrum admittendus eſſet, imo an confundendus cum eo, quem hoc die ſignat Camerarius his verbis:* Sanctus Saranus. De eo decretum Honorii primi Pontificis tom. 3. conciliorum generalium & alii auctores. *Qualiſcumque collectio iſta Conciliorum ſit, aut qualecumque Honorii decretum; ex his non probatur* Sarani *ſanctitas aut cultus, neque ad eum vindicandum ſufficit Dempſteri aut Camerarii auctoritas, niſi aliunde roboretur.*

Item ſancti Tiburtii, *quid apud Grevenum ſignificet, prorſus non intelligo: haud dubie nec ſcivit ipſe de quo ageret. Si titulum* martyris *adderet, haberem quo reducerem; at nominis iſtius confeſſorem necdum novi.* E

Lupini epiſcopi, *apud eumdem Grevenum æque obſcura oratio eſt, ſi canonicum Carcaſſonenſem dixiſſet, erat quo remitti poſſet.*

Catharina de Vannis *inſigni elogio donatur in Faſtis Senenſibus, ut quæ a libidinoſa vita ad ſeriam pœnitentiam revocata, præclaris virtutibus, quin & miraculis in vita & poſt mortem reſplenduerit, ut merito inter venerabiles connumeretur, ſed abſque omni Sanctæ aut Beatæ titulo.*

Thimotæus martyr Valimenſis cum ſuis confratribus Carmelitis anno MCCLXVIII. in cœnobio Valim martyrio coronatus. *Ita ſecundum omnes apices R. P. Philippus Viſtantinus in ſua Acta ordinata Ms.*

Germanus *aliquis filius Galli donatur* ſancti *titulo a Colgano, ubi de S. Melo,* VI. *Februarii pag.* 261. *col.* 2. *num.* 13. *aſt ego cum in notis tabulis Hibernicis uuſquam reperio.*

Mariam *aliquam, virginem abbatiſſam, nempe in* F *monaſterio* a S. Helena erecto in monte Calvariæ, *hoc die profert Arturus in Gynæceo, ubi ſemper deſideratur quod primo neceſſarium eſt, ut de cultu conſtet.*

Wiltrudis *virgo & ipſa abbatiſſa Summontarianenſis monaſterii in territorio Auguſtano*, genere, ſanctimonia & miraculis illuſtris *in Gynæceo etiam prædicatur ut* beata, *pro qua adducit Raderum noſtrum tomo* 3. *Bavariæ Sanctæ pag.* 135. *Vera eſt citatio, atque a Radero multis ibi ornatur illuſtris virgo ſanctimonialis, & beatæ titulo donatur; at quo die ipſa migraverit, & quo proinde eccleſiaſticam venerationem conſecuta ſit, id plane ignoravit Raderus, quod Arturo incumbebat oſtendere, priuſquam eam hoc die referret. Hoc vos docuant illi quorum intereſt, & Wiltrudi iſti locum inter Sanctos in hoc opere ultro & libentiſſime concedemus.*

Evangeliſta *Tiburtina virgo Clariſſa hoc etiam die* beata *declaratur ab eodem Arturo.*

Andream *celebrem olim Pragenſem epiſcopum multis magniſque encomiis exornat noſter Balbinus in Epitome rerum Bohemicarum pag.* 255. *ut* cujus caput Pragam allatum, in ſacrario S. Wenceslai (ubi crux aurea ſuper altare S. Crucis picta, hodieque viſitur) velut martyris locatum

A tum eſt, idemque miraculis, Caroli IV. Cæſaris tempore, ſcribitur claruiſſe. *Addunque:* Quod S. Thomas Cantuarienſis in Anglia, hoc *fuiſſe* Andream epiſcopum in Bohemia *&c. quæ ſane cultum aliquem ſacris eloquiis ſeculo* XIV. *exhibitum fuiſſe ſatis manifeſto oſtendunt; quamvis nec apud Crugerium, nec apud alios ejus uſquam, ut* Sancti, *aut* Beati *celebretur memoria. In ea perplexitate conſulendum putavi noſtrum P. Jacobum Rebuzer Pragæ commorantem, a quo quod reſponſum eſt hic ſubjicio:* De Andrea epiſcopo quondam Pragenſi, de quo inquiritur, id breviter repono, non tam ex meo ſenſu, qui huc uſque de cultu hujus viri Sancti nihil inaudieram, quam ex mente quorumdam capitularium hujatum, quos deſuper requiſivi, nempe; quod in ſuis ſcriptis reperiant, Virum hunc temporibus illis, de quibus Balbinus mentionem fecit, cultum eſſe ut Beatum, nunc vero cultum illum penitus deſiiſſe, ut jam paucis vel de nomine notus ſit. *Ex quibus ſatis patet, locum ei in hoc operi inſerendi non poſſe, qui alias hoc ejus die natali* XXX. *Julii tribuendus eſſet.*

B Viſæ *ſeu* Bishoes *alicujus abbatis*, diſcipuli Sanudæ *laudatio ſatis incompta, ex Syriaco Latine verſa, ad Majores noſtros Patriſiis tranſmiſſa eſt, huic operi nimirum inferenda ad hunc diem* XXX. *Julii, qua illum Caſtellanus ex Kalendario Copticо, haud dubie Jobi Ludolfi, apud quem vocatur* abba Witza, diſcipulus Shinodæ, *in additiones ſuas ad Martyrologium Romanum tranſtulit. Jam non ſemel dictum eſt, & iterum reperimus, nullam nos prorſus iſtiuſmodi Sanctorum rationem habituros, niſi prius de eorum orthodoxia conſtet; ſimque alicubi in antiquis Faſtis ſeu Græcis ſeu Latinis ſignati, Magiſtrum illum abbatem* Synadam *ſeu* Sanudam *excluſimus* 1. *Julii, neque hunc* Viſam, *ſeu* Witzam *ſeu* Biſoeo *dignorem cenſemus qui inter veros Sanctos connumeretur.*

Pii imperatoris Theodoſii junioris (τῦ νέu) *nomen inſcribitur apographo noſtro ex codice Tauriaenſi* ß, *in excerptis ex Menæis bibliothecæ Ambroſianæ, nec non Supplemento noſtro ex Mſs. Sirmondo-Ghiſletianis: verum quandoquidem imperator iſte tam heſterno quam hodierno die tamquam* pius, *non autem tamquam* Beatus, *nedum* Sanctus *apud Græcos memoratur; neque ſcitur alunde, quod apud hos ſolemni, publico, legitimoque aut ſufficiente ſaltem cultu honoratus unquam fuerit, abſit, ut eumdem nos ipſi attribuere audiamus, donec nobis de illo ſufficienter conſtiterit.*

C Guido *abbas* XVI. *Ciſtercienſis & epiſcopus Rhemenſis hoc die refertur in Kalendario Ciſtercienſi cum titulo* Beati, *quem ei etiam tribuit Henriquez in Menologio, ſed* XX. *Aprilis, quo die vide Prætermiſſos pag.* 744. *Iterum recurres* XX. *Maii in jam dicto Kalendario & Chalemoto.*

Arnaldus *varſorum cœnobiorum prius abbas, deinde contra Albigenſes prædicator, demum archiepiſcopus Narbonenſis, eodem titulo donatus ab Henriquez hoc die, inſigni elogio ornatur, ſed multo prolixiori a Bucelino, quibus omnibus nec dum video meritum ipſum Sanctorum honores, ut Sauſſayus eum ſolum retulerit inter viros piæ memoriæ, quemadmodum & Guidonem ſeu Widonem, de quo mox locuti ſumus.*

Theodoricus de cellario *monachus Hemmerodenſis non majori jure Beatis adſcribitur a jam dictis Henriquez, Chalemoto ac Bucelino.*

Gerardus *martyr, in Germania*
Bertrandus a Turre *confeſſor, Avenione*
Gregorius Lombardus, *Bajocis in Neuſtria inferioris Galliæ*
Benevenutus *confeſſor, Mantuæ in Italia*
Hieremias *confeſſor, Foſſalvii in Romandiola*
Petrus a Gamarra *confeſſor, apud Salicetum in Caſtella*
Joannes Baptiſta *confeſſor, Sanſeverini in Apulia*
Petrus de Ajerola *confeſſor, Lauri in Campania Italiæ*
Joannes a S. Franciſco *confeſſor, Mexici in India occidentali*
Antonius Benaldus *confeſſor, Cortraci in Flandria*
Joannes a Sanctis *confeſſor, Peneraudæ in territorio Salmantino*

cum titulo Beati *memorantur ab Arturo in Martyr. Franciſcano.*

Hueberus in Menologio pleroſque referens, ab omni titulo prudentias abſtinet.

D

Franciſcus Galindus, *Curci ſeu Villæ de Ancla in regno Peruano*
Ludovicus de monte Felcro, *confeſſor in Italia*

Addunturab Huebero.

E

Godinum Bracarenſem in Gallæcia Hiſpaniæ epiſcopum *cum elogio nobis hodie profert ſæcundus ignotorum Sanctorum reſoſſor Tamayus in Martyrologio ſuo Hiſpanico; caudide faſſus*, nondum ejus memoriam in ullo ex Martyrologiis antiquis & recentioribus ſcriptam cognoſci: *quo poſito, quidquid nobis citet ex Alvaro Lupo aut aliis, probare poterit*, virum doctrina celebrem *fuiſſe; &, ſi ita vis*, etiam bonis operibus conſpicuum, *at Sanctorum catalogo adſcribendum, id vero non evicit Tamayus: nec magis probum Chronologia monaſtica Luſitana, aut Roderici da Cunha in hiſtoria ſua parte* 2. *cap.* 17. *aut alii.*

Theodemirus apud Calagurim Hiſpaniæ urbem in Vaſconum populis epiſcopus, *ex eadem Tamayi figlina porrigitur, auctoribus potiſſimum Luitprando & Juliano, quos hic ſatis ſit nominaſſe.*

Octaous *apud Tamayum ordine tertius* Aucæ in Murgoborum populis Hiſpaniæ *& ipſe* epiſcopus, *cujus* memoria, *ut fatetur*, ſub ſilentii velo jacebat, auctoritate Luitprandi & Juliani revixit; *imo planiſſime emortua eſt.*

S. Paotho *ſeu* Banto *presbyter annuntiatur hoc die in cod. Uſuardino Bruxellenſi, ab aliis die ſequenti; jam monuimus ad* XXVI. *Julii, non & de* Beato *ejus fratre, qui ibi ſignabatur, & de ipſo, utpote quorum geſta connexa ſint, acturos die ſequenti* XXXI. Julii.

S. Germani vigiliam, *alicubi ſignatam, hic indicaro ſatis eſt, de ipſo agetur die ſequenti* XXXI. Julii.

S. Helenæ martyr *in Suecia hoc die refertur in Florario Ms. Greveno & Molano: melius Ferrarius cum Vaſtovio in Vite Aquilonia eam ſignavit die ſequenti* XXXI. Julii.

Egreſſio crucis a palatio (*intellige CPolitano*) & acceſſus juxta magnam eccleſiam *&c.*, *donec tandem per totam urbem circumferatur, contra morbos, hoc menſe quam aliis frequentiores, intelligitur ex Menæis noſtris Mſs. excerptis e bibliotheca Ambroſiana. As de profeſto crucis olibi apud Græcos agitur die craſtina* XXXI. Jul.

S. Fantinum *hinc inde perperam intruſit Bucelinus Philippum Ferrarium peſſime citans, qui in utroque ſuo Catalogo* Fantinum *expreſſiſſime refert die ſequenti; multa & ipſe miſcens & confundens, ut jam dictum eſt, dum de* S. Fantino Tauria-

nenſi

A nensi *agerctur* XXIV. *Julii*, *& rursus repetendum erit, dum ad proprium locum in Prætermissis remittetur die sequenti* XXXI. Julii.

S. Justam martyrem *in Aprutio, non nisi apud Ferrarium repereris Castellanus; cur vero ipsam hoc die signaverit, prorsus non assequor: neque certe aliam indicare potest præter Forconiensem, quæ in utroque Catalogo, disertissime relata est eo die quo de ipsa agemus* I. Augusti.

S. Justinus puer martyr *ex* XXVII. *Martii male ad hunc diem remissus est: signatur enim in vetustioribus Martyrologiis & in Romano, die quo in ipso agemus* I. Augusti

S. Tertullinus *non recte hac die signatur in cod. Usuardino Florentino, fortasse ex Flori auctariis acceptus: de ipso cum antiquis & Romano Martyrologio agetur proprio die natali* IV. Augusti.

S. Alexandri martyris translationem *ex Galesinio accepit Ferrarius hac die in Catalogo generali recte observans notari a Galesinio annum* 120. *pro* 1210. D *atque item in tabulis ecclesiæ Bergomensis, non reperiri hac die istam translationem; forte, in quis, quod solum in ecclesia S. Alexandri ea celebretur. Locus erit id accuratius examinandi eo die, quo Sanctus ponitur in Martyrologio Romano* XXVI. Augusti.

S. Leofronam *illustrem in Anglia cum multis sociis martyrem hoc die consignavit Wion, eumque in prima sua Martyrologii Anglicani editione anni* 1608. *secutus est Wilsonus, & hunc Ferrarius: verum in posteriori sua editione anni* 1640. *sanctam consignavit eo die, quo de ipsa agemus* XXIII. Septembris.

S. Luciæ V.M. translatio *Greveno adscripta reperitur in additionibus Mss. Cartusiæ Bruxellensis: absque ulla aut loci in quem facta sit, aut temporis memoria. Notissima est celeberrima Sanctæ festivitas* XIII. Decembris.

B

DE SS. ABDON ET SENNEN MARTT.

E

ROMÆ.

G.C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Antiquus horum Martyrum cultus ex variis monumentis.

SUB DECIO.

Probatur cultus immemorabilis, ex inscriptionibus.

Antiquissimam horum Martyrum venerationem satis indicat Calendarium Romanæ Ecclesiæ, quod circa medium sæculi IV. exaratum Ægidius Bucherius noster suo Commentario in Victorii Aquitani canonem Paschalem inseruit, & quod ibidem pag. 268. *sic habet:* Tertio Kalendas Augusti Abdon & Sennen in Pontiani (*subintelligo cœmeterio*) quod est ad Ursum pileatum. *Paulus Aringhus tomo* I. *Romæ subterraneæ lib.* 2. *cap.* 22. *testatur, vetustas nostrorum Martyrum imagines in hoc Pontiani cœmeterio ab Antonio Bosio inter alia vetera monumenta inventas esse, easque ibidem pag.* 383. *repræsentat. Nos hic easdem ex ipso contractas & fideliter juxta prototypon æri incisas exhibemus.*

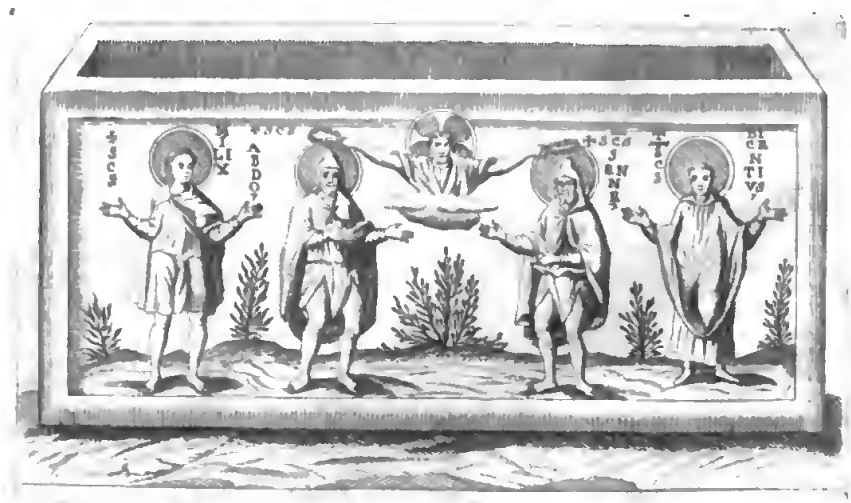

C F

Roma in cœmeterio Pontiani

a *Laudatus Aringhus loco citato pag.* 376. *de hoc monumento ita disserit:* Mira & inenarrabili tandem animi exultatione, quod diu a Bosio perquisitum peroptatumque fuerat, sanctorum martyrum Abdon & Sennen sepulcrum ultro sese contemplandum obtulit. Lateritius ibi sarcophagus exstabat, longitudinis palmorum septem cum dimidio, altitudinis quatuor, profunditatis totidem, in cujus anteriori prospectu pictura quædam Christum redemptorem nube circumfusum præ se ferebat, qui ambabus manibus invictos martyres Abdon & Sennen ibidem pari arte pictos, suisque nominibus prænotatos coronat. Hi autem præclarissimi Martyris stantes ibidem repræsentantur, & præ-

A præter diadema, quod nobile ſanctitatis inſigne eſt, pileolum quemdam Perſarum more capiti impoſitum geſtant.

Inventio

3 Porro in eodem ſarcophago juxta ſanctum Abdon beati quoque Miliis imago appoſita cernitur, laicali, ut jam diximus, veſte induti, & juxta ſanctum Sennen adeſt imago B. Vincentii levitæ, qui eccleſiaſticis de more indumentis decoratur. In ejuſdem vero ſarcophagi labro inſcriptionem appoſitam fuiſſe, ejuſdem veſtigia præ nimia jam veruſtate penitus conſumpta deſignabant: in ejuſdem autem inſcriptionis initio hæc verba dumtaxat perlegi potuere, nempe ONIS DIE, quæ divinando potius quam explanando hic interim nobis deſcribere ac recenſere fas erit, ut iſte nimirum ſit verborum ſenſus DEPOSITIONIS ſeu TRANSLATIONIS DIE: iſtæc oimirum ad tempus referendo, quando ſacra beatorum Martyrum corpora ibidem depoſita vel certe translata fuere. *Non ſunt hujus loci, quæ Aringhus ibidem de adjunctis Martyribus diſputat. Ceterum quo tempore corpora* SS. Abdon & Sennen *in hoc cœmeterium illata ſint, poſtmodum alia occaſione indicabimus.*

B

ex veteribus Martyrologiis

4 *Florentinius in notis ad Martyrologium ſumm hac die recte obſervat, celeberrimos ſanctos martyres* Abdon & Sennen *ab antiquiſſimo tempore Romæ veneratione accepiſſe, & in omnibus Occidentalibus Eccleſiæ Martyrologiis indicatos fuiſſe: nam præter jam relata antiquitatis monumenta eoſdem Sanctos veluſtiſſima Hieronymiani Martyrologii apographa, Allatii & Frontonis kalendaria, ac a Menardo Thomaſioque edita Sacramentaria celebrant. Hic addo Bedam, Florum, auctorem Ramani Parvi, Rabanum, Adonem, Uſuardum, Notkerum & Wandelbertum, quorum poſtremus hac die in ſuo Martyrologio metrico ita canit.*

Abdon & Zennen deſignat tertia ſanctos
Regni quos Romæ tribuit de germine Perſis.

Non opus eſſe arbitror hic ſingulos iſtorum Martyrologorum textus coacervare, cum de immemorabili illorum Martyrum cultu abunde conſtet, & longior Adonis annuntiatio ſen potius Adonum compendium poſtea ſit exhibendum.

& propinquo diſſidio ab urbe

5 *Quare dumtaxat proferam breviorem Uſuardi annuntiationem, qua nobilitatem horum Sanctorum, locum captivitatis, & genus martyrii ita indicat:*

C Romæ natalis ſanctorum Abdon & Sennes ſubregulorum, qui eum io Cordula civitate Perſarum vincula paterentur a Decio, ad ultimum eos duxit Romam catenis obligatos, & diverſis pœnis maceratos, ubi primo plumbatis cæſi, & deinde gladio interfecti ſunt. *Similia narrantur in vulgaribus eorum Actis, e quibus hæc verſimiliter excerpta ſunt, ut poſtmodum videbimus. Interea negotium nobis faceſſit civitas* Cordula, *quæ etiam* Corduba, Cerduba, Corduena, Cerduna *aliiſque modis ſcribitur, ut in Uſuardo noſtro illuſtrato ad hanc diem obſervatum eſt. Nihil hic morantur Fanciroli, qui in Theſaurus abſconditis urbis Romanæ pag. 837. Cordubam Hiſpaniæ nobis obtrudit.*

de qua ſacris hi Martyres capti fuiſſe dicuntur.

6 *Eminentiſſimus Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die* XV. *&* XXII. *Aprilis putat, indicari Corduenam, de qua Ammianus Marcellinus meminit, & quam Ethicus coſmographus Cordubenam appellat; ubi de fluvio Tigri agit. Ammianus Marcellinus quidem egens de bello Perſico lib. 24. cap. 8. Corduenam nominat; ſed editio Lugduno-Batava anni 1693. ibidem notat, in manuſcripto codice* Corduam *legi. Præterea Maurolycus nobis aliam dubitandi materiam ſuggerit, dum hac die in ſuo Martyrologio affirmat,* SS. Abdon & Sennen in Cborodna civitate Perſarum *vincula paſſos fuiſſe. Equidem fateor, quod* Chorodna *alias* Chorodra *a Ptolomæo lib. 6. Geographiæ cap. 4. inter civitates Perſidis recenſeatur; at neſcia, qua auctoritate Maurolycus illud nomen pro aliis ſupra dictis ſubſtituerit, & dubito, utrum Chorodna a Corduena & ſimilibus ejuſdem civitatis nominibus differat. Quapropter has tenebras diſſipare volentibus libenter locum cedimus, & ad confirmandum Martyrum noſtrorum cultum progredimur.*

D AUCT. G. C.

Præſentia horum Sanctorum ex urbe Romana

7 *Romæ antiquitus eccleſiam ad iſtorum Martyrum honorem conditam fuiſſe, ſatis patet ex Anaſtaſio Bibliothecario, qui in Vitis Pontificum Romanorum cap. 97. de Hadriano I. Papa ſic tradit:* Eccleſiam ſancti Felicis poſitam foris portam Portuenſem a novo reſtauravit: ſimulque & baſilicam ſanctorum Abdon & Sennen atque beatæ Candidæ una cum ceteris Sanctorum cœmeteriis in idipſum pariter renovavit. *Hinc colliga, illam* SS. Abdon & Sennen *baſilicam jam din exſtitiſſe, cum ſeculo octavo reſtaurari debuerit. Seculo ſequenti Nicolaus I. Papa collapſum eorundem Martyrum cœmeterium renovavit, ut idem Anaſtaſius cap. 107. narrat his verbis:* Renovavit etiam ipſe Paſtor benignus cœmeterium beati Felicis martyris ac confeſſionem via Portuenſi: nec non & cœmeterium eadem via ad Urſum pileatum, ubi corpora ſanctorum Chriſti martyrum Abdon & Sennen requieverunt, jam in ruinis poſito*, pulcro ac miro reſtauravit honore.

E

** lege poſitum*

in Galliam

8 *Neque hæc veneratio intra urbem Romanam ſubſtitit; ſed jam ab aliquot ſeculis in Galliam pervenit, ubi etiamnum perſeverat, ut noſter Simon Mothier in notis ad Martyrologium Romanum teſtatur: ibi enim poſt alia aſſerit, duos iſtos Martyres variis iſtius regni locis invocari ad conſervandos terræ fructus, ac præcipue Ernodori vel Exelodnui in provincia Biturienſi (vernacule* Iſſoudun *vocatur) magno populi concurſu celebrari. Nicolaus Catbemot in Sanctuario Biturienſi docet, eoſdem Sanctos eccleſiæ vulgo dictæ* Givaudins *aliæ* Javaldapos *& Javaudains patronos eſſe, eorumque patrociniuin communiter contra grandinem implorari. Simon de Peyrouet in Catalogo alphabetico Sanctorum ac Sanctarum, qui poſt ejus mortem anno 1706. Toloſæ editus eſt, de* S. Abdon *poſt alia ſic notat:* Parœciam habet ſibi ſacram in hac noſtra diœceſi Toloſana, ubi vernaculo s. DON vocitatur ab indigenis. *Qua ratione cultus eorundem Martyrum in alias Galliæ & Italiæ urbes propagatus fuerit, facile intelligetur, quando de reliquiis & variis ſacrorum corporum translationibus agemus.*

F

& montem Libanum

9 *Quinimo Catholicus iſtorum Martyrum cultus (neſcia qua occaſione aut quo tempore) in Orientem tranſiit, ut Franciſcus Quareſmius tomo 2. Terræ ſanctæ lib. 7. peregrinat. 7. cap. 5. teſtatur his verbis:* Longe a Canobin, tria circiter milliaria, eſt villa fœcunda ſatis & amœna: oleis, ficubus, nucibus & aliis arboribus abunſans & aquis irrigua; ubi multæ domus & aliquæ eccleſiæ ſunt: & eſt ibi una archiepiſcopalis ſancto Sergio dicata, & ſedes archiepiſcopi Maronitæ montis Libani, quæ Eden appellatur, & forte propter ejus amœnitatem & delicias: Eden enim deliciæ interpretatur.

propagata eſt.

10 Supra ipſam eſt facellum ſanctis martyribus Abdon & Sennen dicatum, quod Maronitæ ABDA appellant: in quorum die feſto (quod ipſi

mobi-

A mobile faciunt, ipſumque celebrant Dominica prima Maii) quando Miſſa celebratur, ſubtus altare fons aquæ vivæ emanat; & cum venerabile elevatur ſacramentum magit fluic, & poſt aliquot dies ſiccatur: & ita evoluto anni circulo, eodem tempore ſimiliter fluit, & poſt Kalendarium Grègorianum & decem dierum mutationem factam ſimili modo Dominica prima Maii aquat elargitur. Ita ab archiepiſcopo Eden & aliis, qui viderunt, intellexi. *Pariſiis anno* 1721. *D. De la Roque edidit ſuum Hodœporicon Syriæ & montis Libani, in quo tanquam teſtis oculatus tomo* 1. *pag.* 197. *affirmat, hos duos Martyres Perſas, in Edena Maronitis magna devotione honorari. Non eſt autem dubitandum de mira fontis iſtius ſcaturigine, quam Quareſmius eu incolis fide dignis intellexit, ſi D. de la Roque ibi de illa non meminerit, quia forte propter brevem in eo loco meram nihil de ea audivit.*

AUCT. G. C.

§. II. Difficultates circa Actorum veritatem, & quædam de iis conjecturæ.

B

Varia Mſſ. Acta.

UTinam de Actorum veritate ſicut de legitima horum Martyrum veneratione conſtaret! Habemus in Mſs. noſtris codicibus aliiſque apographis varia horum Actorum exemplaria, quæ tamen caſtigatione indigent, ut cum eminentiſſimo Baronio in notis ad Martyrologium Romanum hac die fateri cogimur. Apud Surium ea Actis Laurentianis ad diem x. *Auguſti inſerta leguntur. In codice noſtro, ſignato P. Ms.* 155. *iiſdem præmittuntur Acta S. Polychronii aliorumque martyrum Perſarum, de quibus die* XVII. *Februarii & XXII. Aprilis egimus. Mombritius tomo* 1, *& Petrus Equilinus lib.* 6. *cap.* 158. *ea ſeorſim ediderunt, cum quibus codeu noſter Valcellenſis P. Ms.* 157. *apographum Fuldenſe, ac Audemarenſe ita concordant, ut circa rei ſubſtantiam non diſcrepent.*

quæ videntur conſcripta eſſe poſt obitum Conſtantini Magni

12 *Neſcimus, quæ auctore aut quo ſeculo ea omnia exarata ſint. Sed ubique in fine Actorum leguntur hæc aut ſimilia*: Jacuerunt corpora ad exemplum Chriſti anorum tribus diebus. Poſt triduum venit quidam Quirinus Chriſtianus ſubdiaconus, qui manebat ibidem juxta amphiteatrum, & collegic
C nocte corpora & recondidit in arcam plumbeam in domo ſua tertio Kalendas Auguſti. Poſtea vero latuerunt corpora ſanctorum Abdon & Sennes martyrum multos annos uſque ad tempora Conſtantini, jam Chriſtiani. *Et tunc* levata ſunt corpora ſancta & translata ſunt in cœmeterio Pontiani. *Si Quirinus ille tribus diebus poſt peractum glorioſum certamen corpora horum Martyrum in domo ſua recondidit, quemode in kalendario Bucherianо ac aliis antiquiſſimis faſtis martyrium eorum* tertio Kalendas Auguſti *ſignatur? At quocumque modo ea ſe habeant, ſaltem ex hac clauſula non improbabiliter colligimus, Actorum ſcriptorem poſt tempora Conſtantini Magni vixiſſe.*

ex anno ſeculo octavo

13 *Aliunde autem patet, eadem Acta ante ſeculum* IX. *ſcripta fuiſſe, cum Ado in Martyrologio ſuo illa ſic centauerit*: Romæ natale Abdon & Sennes ſubregulorum ſub Decio imperatore: quos Decius in Cordula civitate Perſarum ſibi præſentari juſſit: quibus & dixit: Sic ſtulti facti eſtis, ut non recordemini, quia non eolentes deos traditi eſtis in manus Romanorum & noſtras? Cui beatus Abdon: Magis nos victores facti ſumus, Deo favente & Domino Jeſu Chriſto, qui regnat in æternum. D Jubente igitur Decio, vincti catenis recluſi ſunt in arcta cuſtodia. Tunc dixit Abdon ad Sennen: Ecce gloria, quam ſemper ſperavimus. Poſt menſes quatuor veniens Decius Romam, & adducens ſecum beatos Abdon & Sennen catenis vinctos, juſſit omnem ſenatum convocari & fecit conventum in Tellude cum Valeriano præfecto v. Kalendas Auguſti, & juſſit ſibi præſentari Abdon & Sennen maceratos diverſis pœnis. Et dixit ad ſenatum: Dii deæque tradiderunt hoſtes ferociſſimos in manus noſtras. Ecce inimici Reipublicæ & Romani imperii.

ex poteſt ut Adonis ea pendio,

14 Et introducti ſunt ornati auro & lapide pretioſo, vincti catenis; omniſque ſenatus mirari cœpit in aſpectibus eorum. Et cum conſtanter Chriſtum in conſpectu eorum faterentur, Decius iratus juſſit Valeriano præfecto, ut ſi non adorarent deum ſolem, ferarum morſibus interirent. Qui denudavit eos & duxit ante ſimulacrum ſolis juxta amphitheatrum, ut ſacrificarent. Verum illi contemnentes, exſpuerunt in ſimulacrum ſolis. E Tunc Valerianus juſſit, ut plumbatis cæderentur. Deinde introducti in amphitheatrum, & dimiſſi ſunt eis leones duo & urſi quatuor, qui rugientes venerunt ad pedes Sanctorum, & nullatenus reedentes cuſtodiebant eos. Valerianus vero plenus furore, juſſit gladiatores introire & Beatos ſubregulos interficere, & ligare pedes eorum, & ante ſimulacrum ſolis jactare, ubi jacuerunt corpora Sanctorum tribus diebus. Poſt triduum venit quidam Quirinus Chriſtianus ſubdiaconus, qui manebat juxta amphitheatrum, & collegit nocte corpora, & recondidit in arca plumbea in domo ſua tertio Kalendas Auguſti, ubi latuerunt uſque ad tempora Conſtantini. Tunc ſe referantes beati Martyrea, levati ſunt & translati in cœmeterio Pontiani. *Quicumque hoc compendium conferre voluerit cum Actis, poſt hunc commentarium exhibendis, prudenter dubitare non poterit, quia Ado eadem Acta aut plane ſimilia præ oculis habuerit.*

juxta Baronium nonnihil corrupta ſunt,

15 *Nunc forte quiſpiam quæret, quid de his Actis judicemus. Cum ſemper deſideremus Acta illuſtrium Martyrum defendere, quamdiu fieri poteſt, illæſa veritate, malumus alienis verbis, quam noſtris iſtud judicium exprimere. Eminentiſſimus Baronius fatetur, hæc Acta* nonnihil corrupta *eſſe, quande in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 254. *num.* 27. *de his aliiſque Martyribus Perſis ita ſcribit*: Abuſus eſt Decius, de Perſis quam eſt conſecutus Chriſtiani hominis ope victoriam: nam eam diis acceptam ferens, in eorum contemptores Chriſtianos acrius vindicavit, occiſis, qui in ejus manus devenerant, Perſis Chriſtianis, Polychronio epiſcopo Babylonis, Parmenio, Elima, & Chryſotelo presbyteris, diaconis Luca & Mucio, viriſque nobiliſſimis Maximo & Olympiade, ac demum poſt longa vincula Abdone & Sennen ſubregulis. Exſtant horum Acta, ſed nonnihil corrupta.

F

quam corruptionem aliqui erudi

16 *Severiores quidam critici his Baronii dictis non acquieſcunt, ſed contendunt, Perſicam Decii imperatoris expeditionem, cui hæc omnia innituntur, confictam eſſe. Andi inter illos eminentiſſimum Noriſium, qui Diſſertatione* 3. *de epochis Syro-Macedonum cap.* 10. *de hac re ita ratiocinatur*: Ceterum illa Deeii in Perſas expeditio in Annales eccleſiaſticos deportata eſt ex Actis, quæ præmittuntur narrationi martyrii S. Laurentii, quę tamen eidem eruditiſſimo Baronio loco laudato num. XXVII. nonnihil corrupta dicuntur, & in notis

A tis Martyrologii ad diem xxx. Jolii eaſtigatione indigere fatetur. Initio Actorum cap. 1. dicitur Decius, victis ac ie Perſis, Babylonem, Bactrianam & Aſſyriam recuperaſſe, ac apud Babylonem templum Saturno ædificandum juſſiſſe, quo perfecto, Polychronius Babylonis epiſcopus, diiatibidem libare recuſans, occi traditus fuit, clero ejuſdem eccleſiæ in civitatem Cordubam tracto, ibique poſtea interfecto.

majorum ſcelera.

17 Additur, Decium ex Perſide Romam Abdonem & Sennem Perſarum ſubregulos duxiſſe, eoſque ob Chriſti cultum interficiendos juſſiſſe, quibus paucos iotra dies ſocios addidit ſanctos Sixtom Papam ac Laureotium. Denique dicitur Decinsa dæmone correptus animam Romæ inter cruciatus exhalaſſe; quæ omnia plane fabuloſa ſunt: nam Sextus Rufus in Breviario accurata bella a Romanis cum Perſis geſta recenſens, bello a Gordiano cootra illos feliciter adminiſtrato addit alterum poſtea a Valeriano contra eoſdem improſpere geſtum, quæ itidem ſcribit Eutropius libro IX. ita ut nulla uſquam legatur Decii contra Perſas expeditio.

B

dum Perſicum Decii imperatoris expeditionem negant.

18 *Denique ex epiſtolis S. Cypriani aliiſque antiquis ſcriptoribus probare nititur, Decium, qui ad ſummum duobus annis & aliquot menſibus imperavit, uſque ad annum Chriſti* 251. *Romæ manſiſſe, quando Macedoniam aut vicinas regiones contra Priſtum imperii æmulum ac faventes illi Gothos profectus eſt, ubi ab hoſtibus victus occubuit. Tandem Noriſius poſt hæc argumenta ſic concludit:* Itaque fictitia eſt illa Decii in Perſas expeditio in memoratis Actis narrata, uti etiam perperam ibidem dicuotur Sixtus Papa ac Laurentius martyres ſub Decio occiſi, qui Valerisno auguſto imperante interfecti ſuot, uti etiam falſum eſt, Decium Romæ ſævam animam exhalaſſe, cum ille, ut, ceteris conſentientibus, ait Conſtantinus auguſtus in oratione ad Sanctorum cœtum cap. 24. in Scythicis eampis una eum omni axercitu proſtratus interierit.

ex quo eruta ſuere ſequentia patet.

19 *Juxta hanc Noriſii aliorumque cenſuram ſequetur, nos nihil de his Martyribus uto poſſe affirmare, niſi quod Florus in codice Atrebatenſi ac Tornacenſi ante tomum* 12. *Martii pag.* XXVII. *ſic de illis tradit:* Romæ paſſio ſanctorum Abdon & Sennes, qui de Perſida Romam VENERUNT, & ſub Decio imperatore diverſis pœnis macerati, ad ultimum gladio interfecti ſunt. *Nota, Florum non dicere, quod illi Martyres a Decio Romam addufti ſint, ſed ita loqui, aeſi ultro Romam venerint, ibique ab obnoxis detecti martyrium ſub Decio imperatore ſubierint. Neque ea peregrinatio Romana, a Perſis Chriſtianis ſuſcepta, exemplo caret: nam quoſdam Perſas orationis cauſa Romam veniſſe legimus apud Florum, Adonem & Uſuardum, inter quos poſtremus ad diem* XX. *Januarii ſic habet:* Via Cornelia ſanctorum martyrum Marii & Marthæ eum filiis ſuis Audifax & Abacue nobilium de Perſida, qui ad orationem venerant Romam tempora Claudii principis: equibus poſt toleratos fuſtes, equuleum, ignem, ungues, manuum præciſionem, Martha in Nympha necata, ceteri ſunt decollati, & corpora eorum incenſa.

C

magnum Actorum patrocinium confictum eſſe.

20 *Hinc etiam ſequeretur, Perſicam illam Decii expeditionem ab Actorum ſcriptore gratis excogitatam fuiſſe, ut inveniretur opportuna occaſio, qua* SS. Abdon & Sennen *ex tam longinqua regione Romam adducerentur. At tunc maxima Actorum pars falſa eſt, & corruit lectio Breviarii Romani, quæ hoc fundamento nititur, & quam hodiedum ita recitamus:* Abdon & Senneo Perſæ, Decio imperatore accuſati, quod corpora Chriſtianorum, quæ inhumata projiciebantur, in ſuo prædio ſepeliſſent, juſſu imperatoris comprehenduntur, & diis jubentur ſacrificare: quod cum facere negligerent, & Jeſum Chriſtum Deum conſtantiſſime prædicarent, traditos in arctam cuſtodiam, Romam poſtea rediens Decius vinctos duxit in triumpho. Qui cum in urbe ad ſimulacra attracti eſſent, ea deteſtati conſpuerunt. Quamobrem urſis ac leonibus objecti ſunt, quos feræ non audebant attingere. Demum gladiis trucidati, colligatis pedibus tracti ſunt ante ſolis ſimulacrum, quorum corpora clam inde aſportata Quirinus diaconus ſepelivit in ſuis ædibus.

D

Auct. G. C.

Baſi Acta cum ſcriptore ab omni errore utique non poſſe.

21 *Ingenue fatemur, hic nobis aquam hærere, cum antiqua monumenta, ab Adone viſa & contracta, tantæ falſitatis arguere non audeamus, & conteaviis Noriſii argumentis plane ſatisfacere non poſſimus. Attamen nolumus tueri omnes Actorum circumſtantias, in quibus hinc inde manifeſti errores deteguntur. Sic Acta noſtra num.* 2. *innuunt, S. Sixtum Pontificem Romanum ſub Decio captum & martyrio affectum eſſe, cum tamen ſub imperatore Valeriano paſſus fuerit, ut ad diem* VI. *Auguſti ſolidis argumentis poterit oſtendi. Occurrunt etiam alia nonnulla obſcura & corrupta, quæ in Annotatis obſervabimus. Quod ſi ſcriptor Actorum tam imperite tempora confuderit, potuit etiam facile commiſcere ea, quæ Decius ante & poſt adeptum imperium geſſit, qua de re jam conjecturam noſtram proponemus.*

E

tamen facillius excuſari eo anno occiſori poſſit.

22 *Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die* XVII. *Februarii monet*, tempora Decii ſcriptorum inopia remanſiſſe obſcuriſſima, eaque tantum de eo facta eſſe perſpicua, quæ de perſecutione ab ipſo in Chriſtianos excitata produnt Chriſtianorum ſcriptiooes & Acta ſanctorum Martyrum. *Hæc monitio etiam obtinet in geſtis Decii, antequam ad imperatoriam dignitatem eveheretur, quæ uſquam apud hiſtoricos diſtincte exprimuntur. Nihilominus ex Sexto Aurelio Victore in Epitome de vita & moribus imperatorum Romanorum diſcimus, quod Decius eſſet in armis promptiſſimus. Idem auctor in Hiſtoria abbreviata de Cæſaribus indicat, quod* Decius Syrmienſium vico ortus, militiæ gradu ad imperium *aſcenderit. Imo Decium rei militaris peritiſſimum ac bello ſtrenuum fuiſſe ſatis patet ex eo, quod Philippus imperator illum invitum exercitui ſuo præfecerit, ut lib.* 1. *Hiſtoriarum narrat Zoſimus, qui ibidem addit, Decio a militibus imperium delatum eſſe, eo quod inter alia uſu militari Philippum anteiret.*

F

ſi Decius anno ſuſceptum imperium

23 *Cum igitur Deciut tanta rei militaris peritia præditus fuerit, non eſt improbabile, illum circa annum Chriſti* 243. *quamdam exercitus Romani partem in bello Perſico duxiſſe ſub imperatore Gerdiano, qui adhuc juvenis ope ducum ſuorum varias de Perſis retulit victorias, ut Julius Capitolinus in Hiſtoria Auguſta pag.* 181. *teſtatur. Præterea non eſt a veriſimilitudine alienum, tunc aliquot Perſas a Decio captos eſſe, ac primores eorum Romam abductos fuiſſe, ut conſueto more augerent pompam triumphi, quem ſenatus Romanus jam Gordiano decreverat, ſicut idem Capitolinus loco proxime citato refert hoc modo:* His in leoatu lectis, quadrigæ elephsotorum Gordiano decretæ ſuot, utpote qui Perſas viciſſet, ut triumpho Perſico triumpharet.

cum Imperatore Gor.

24 *Interea Gordianus cum victricibus copiis Romam reverſurus interficitur inſidiis Philippi, qui dicto juxta Zoſimum lib.* 1. *ſtatim imperium arripuit,*

A & ſacramentis intervenientibus amicitia cum Sa-
AUGT. pore conſtituta, belloque ſopito, Romam profici-
G. C. ſcitur. *Facile autem fieri potuit, ut aliqui Perſæ cap-*
tivi, præſertim Chriſtiani, qui jam Romam abdu-
cti fuerant, in ea urbe ultro manere voluerint, tum
quod ibi plures Chriſtianos invenirent, tum quod li-
berius religionis ſuæ exercitium haberent ſub Philip-
po imperatore, quem varii antiqui ſcriptores Chri-
ſtianum fuiſſe exiſtimant, & qui certe Chriſtianis fa-
vebat, ut colligitur ex S. Dionyſio Alexandrino ſyn-
chrono, qui apud Euſebium in editione Valeſiana lib.
6. cap. 41. mortem Philippi ac Decii ſucceſſionem, ita
indicat: Sed continuo imperii illius, (*ſcilicet Phi-*
lippi) erga nos benigniſſimi, mutatio nobis nun-
tiata eſt; & graviſſimus nobis minarum terror in-
tentabatur. Jamque aderat edictum imperatoris;
nempe Decii, qui terribilem contra Chriſti cultores
perſecutionem movit, ut idem Sanctus ibi pluribus
deſcribit.

In Perſida
ex Romanis
abitum vix,
ac conjici-
pius;

25 *Jam autem ſupponamus, ex iſtis nobilibus*
Perſis SS. Abdon & Sennen *ob memoratas rationes*
Romæ remanſiſſe uſque ad imperium Decii, qui anno
B *Chriſti* 249. *Philippum occidit, & imperator factus*
præ odio adverſus Philippum, perſecutionem in-
tulit Eccleſiæ, *ut Euſebius lib. 6. cap. 39. loquitur,*
Nihil itaque mirum, ſi hos Perſas Chriſtianos, quos
ante aliquot annos e Perſide Romam adduxerat, ſtatim
comprehendi juſſerit, & martyrii affecerit. Hoc
modo explicari poterunt Acta S. Polychronii, alio-
rumque Martyrum Perſarum, quos Decius in Orien-
te interfeciſſe traditur: potuit enim tunc victor & mi-
litiæ dux ſub Gordiano aliquos ſacerdotes & clericos,
pleroſque popularibus ſuis invisos, ſine ullo motu oc-
cidere. Hoc pacto etiam utcumque poterunt conciliari
Acta noſtra, ſi tantummodo dicamus, quod ſcriptor
Actorum geſta Decii ducis & imperatoris miſcuerit,
ſicuti alibi tempora diverſa manifeſte confudit, &
martyrium S. Sixti Papæ ſub Valeriano præfecto col-
locat, quod Valeriano imperatori adſcribendum eſt.
Tota hæc conjectura, ni fallimur, nec limites veroſi-
militudinis excedit, nec veteri hiſtoriæ repugnat.

Et quam
conjecturam
confirma-
mus ex
nummis;

26 *Quminio ipſe Noriſius nobis ſuggerit mate-*
riam, qua conjecturam noſtram confirmemus: nam
Diſſertatione tertia de epochis Syro-Macedonum exhi-
bet nummos, quos anno Chriſti 250. *in honorem Decii*
imperatoris cudit Colonia Rheſænefiorum in Meſopo-
tamia, quam Gordianus obtenta ibidem victoria con-
tra Perſas maxime memorabilem reddidit, ut Julia-
nus Apoſtata in oratione apud Ammianum Marcelli-
C *num lib. 23. cap. 5. teſtatur. Noriſius circa iſtos num-*
mos ſibi ipſi huns moves ſcrupulum; Alterum ſur-
ſus dubium occurrit, nempe cur Rheſæneſii tot
nummos uno eodemque anno CXVIII. (*ſi hos annos*
118. addas annis Urbis conditæ 885. *vel Chriſti* 132.
quo Rheſæneſii in gratiam Hadriani imperatoris epo-
chem ſuam inchoarunt, pervenies ad annum Urbis
conditæ 1003. *ſeu Chriſti* 250.) imagine Decii, ac
quoidam etiam Herenniæ Etruſcillæ Auguſtæ uxo-
ris, itemque utriuſque filii Decii cæſaris obſig-
naverint, cum hactenus rari ejuſdem urbis
nummi alios cæſares repræſentantes, inventi fue-
rint? *Deinde refert opinionem Baronii, qui De-*
cium imperatorem contra Perſas bellum geſſiſſe exi-
ſtimat, eamque refellit, ut ſuperius a num. 16.
vidimus,

a Noriſio
exhibiti;

27 *Denique Noriſius eandem Diſſertationem ita*
concludit: Itaque tot nummi apud Rheſænam uno
eodemque anno feulpti fuerunt, non quod ibi-
dem bello Perſico urgente Decius ſubſtitit; ſed
vel quia cives ab abſente imperatore novis bene-
ficiis ornati fuerunt; vel quia legatus quipiam D
Meſopotamiæ apud Rheſænam, coloniam Roma-
nam, forte degens, tot nummiſmata in honorem
Decii ac totius domus Auguſtæ obſignanda cura-
vit, *At ſi Noriſio licuit has ejuſmodi nummorum*
rationculas divinando allegare, cur nobis non li-
cebit conjicere, quod Rheſæneſii voluerint commu-
morare victorias, non ita pridem a Decio capta-
rum duce circa urbem ſuam de Perſis relatas, ut
hac adulatione gratiam novi imperatoris aucuparentur?
Ne autem hæc conjectura omnino gratis excogi-
tata videatur, ipſas nummorum inſcriptiones ac ima-
gines accurate exponemus,

qui Rheſæ-
næ in Me-
ſopotamiæ

28 *Noriſius in anteriore ſui nummi parte exhibet*
caput laureo redimitum, in cujus circulo legantur his
characteribus Græci; ATT. KAI. ΓAI. ME. ΔΕΚΙΟC. CEB. *id eſt* IMPERATOR CÆSAR GAIUS MESSIUS QUINTUS TRAJANUS DECIUS AUGUSTUS. *In poſteriore ejuſdem nummi parte repræſentatur mulier capite turrito, inſidens ſcopu-*
lis; ſpicas tenet dextra, monticulis vero innititur ſiniſtra. Superius autem cernitur aquila, quæ E
coronam lauream roſtro geſtat: inferius autem eſt
fluvius, ex quo quidam emergere videtur, Græ-
cis epigraphe hæc ita habet: CEΠ. PHcAINHcIΩN L. HIP. *Hoc eſt* SEPTIMIORUM RHESÆNESIORUM ANNO CXVIII. *ut Noriſius explicat, qui Græcas illas litteras* HIP. *vult eſſe numerales. At alii hos poſtremos characteres paulo aliter exprimunt, ſummumque etiam literas* ΠP. *pro initialibus vocis* ΠPΩTOC *id eſt* primus, *ita ut ſignificent, nummos illos anno primo imperii Deciani cuſos fuiſſe. Sed nihil hic noſtru intereſt, ſive ad primum Decii annum ſpectent, ſive ad annum Chriſti* 250. *prout ſupra computavimus. Ceterum Auſalmus Bandurus in Numiſmatibus imperatorum Romanorum tomo* 1. *pag.* 16. *notat, Rheſæneſtes a ſubdatore ſuo nomen Septimiorum aſſumpſiſſe. In aliis ejuſdem temporis nummis ci-*
vitatem ſuam appellant coloniam Septimiam, ut
jam videbimus,

ad honorem
Decii

29 *Joannes Triſtanus tomo* 3. *Imperii metallici*
pag. 588. *& ſequente profert tres alios Rheſæneſiorum*
nummos, quorum unum brevitatis cauſa hic duntaxat explicabimus. Ex una parte exhibetur caput De- F
cii corona radiata cinctum, & humeris annexum eſt
paludamentum cum hac inſcriptione: ATT. K. Γ.
ME. K. TRAIA ΔEKIO. CEB. *id eſt juxta ipſius explicationem*: IMPERATOR CÆSAR CNÆUS MESSIUS QUINTUS TRAJANUS DECIUS AUGUSTUS. *In altera nummi parte repræſentatur mulier cum mo-*
dio ſtans, & dextra paterain tenens, ac ſiniſtra cor-
nu copiæ, ut communiter appellatur. Ante pedes a dex-
tra eſt ara ignita, ex cujus infima parte prodit palma
ramus. Cernitur a dextris in area aquilæ alis expan-
ſis coronam lauream tenens roſtro, & palma ramum in-
ſiſtens. Hic vero talis epigraphe circumſcribitur;
CEΠ. KOA. ΠIcAINHcIΩN L. ΠP. *Id eſt, ut Triſtanus interpretatur*; SEPTIMIA COLONIA RHESÆNESIORUM ANNO PRIMO.

eſt victoria
ſignis cuſa
fuerunt.

30 *At quorſum, inquies, hæc omnia tam ſcru-*
puloſe deſcribuntur? Quid hæ effigies ad quæſtio-
nem pertinent? Reſpondeo, nos ex his imagini-
bus conjicere, quod Rheſæneſii his nummis aliquam
Decii victoriam voluerint indicare; *quid enim*
aliud ſignificarent tot palmæ & lauri, quæ etiam
in aliis eorum nummis exprimuntur? Neque ab
hac explicatione noſtra abhorret Bandurus, dum
in Numiſmatibus imperatorum Romanorum tomo
1. *pag.* 16. *ad hunc poſteriorem nummum ſic notat*;

Mu-

A Mulierem autem in hoc summo expressam, alii ludem putant esse, alii urbis genium pro Decio sacra facientem; unde victoria deorum auxilio iudicatur per palmam ex ara imo exsurgentem. *Quod si lauri & palmæ signa sint adeptæ victoriæ, qualem victoriam, obsecro, Decius primo imperii sui anno vel Christi 250. de hostibus reportavit? Si igitur ei nummi, anno Decii primo vel Christi 250. cusi, indicens victoriæ unæ susceptum imperium a Decio ostentat, quæ ea verosimilius interpretabimur de victoria circa Rhesenam contra Persas relata, quam illa Romanorum colonia ante pauca annos viderat, & jam Decio novo suo imperatori gratulatur? Has conjecturas ad Acta nostra utcumque conservanda proposuimus, liberum de iis judicium eruditis lectoribus relinquentes.*

§. III. Variæ horum Sanctorum reliquiæ, earumque translationes.

B

Corpora horum Martyrum, quo Florentiæ.

EX *supra allato Actorum fragmento & compendio Adonis scimus, corpora* SS. Abdon & Sennen *in domo Quirini subdiaconi latuisse usque ad tempora Constantini Magni, quando ad cœmeterium Pontiani translata sunt. Non est omnino certum, quamdiu sacra ista corpora in cœmeterio illo quierevint: nam si credamus Actis quibusdam S. Zenobii, episcopi Florentini, eaque stricte intelligamus, facer ille thesaurus post medium sæculi IV. Florentiam translatus est, quandoquidem in Vita S. Zenobii, per Joannem archipresbyterum Aretinum scripta, apud Surium die* XXV. *Maii hæc legimus*: Sed redeamus ad Zenobium nostrum, cui Papa Damasus præclarum munus; DUO CORPORA sanctorum videlicet Abdon & Senoen dono dedit, quasi mutuæ inter se amicitiæ futurum posteris monumentum: quæ in majori ecclesia, videlicet sancti Salvatoris, sub altari Zenobius capsa plumbea collocavit.

a quibus Zenobio translata dicuntur.

32 *Verum antiquiora S. Zenobii Acta, quæ ad diem* XXV. *Maii edidimus, de translatis illorum Sanctorum corporibus non meminerunt. Propterea tamen non inficior, aliquas* SS. Abdon & Sennen *reliquias in ecclesia Florentina conservari, cum ea anno* 1584. *inspecta & recognita fuerint, ut apud nos tomo* VI. *Maii pag. 66. ex fide dignis instrumentis refertur, & ubi ipsamet hæc sic describimus*: Ex latere ipsius capsæ erat capsella plumbea serruminata & religata, in qua repertæ sunt reliquiæ sanctorum Crescentii & Eugenii sociorum S. Zenobii, & SS. Abdonis atque Sennen martyrum *&c. Franciscus Cionacci in opusculo Italico de reliquiis metropolitanæ ecclesiæ Florentinæ asserit, memoratam capsulam intra altare sancta cruce inventam esse. cum hac epigraphe*: RELIQUIÆ SANCTORUM EUGENII ET CRESCENTII; ET SS. ABDON ET SENNEN MARTYRUM, ET ALIORUM SANCTORUM. *Ex hac ipsa inscriptione & præfatæ capsulæ parvitate colligo, Joannem Aretinum in Vita S. Zenobii more satis apud hagiologos usitato totum pro parte scripsisse, & arbitror, Florentinos non nisi aliqua horum Martyrum ossa sibi vindicare.*

C

majori ex parte adhuc Romæ conservantur.

33 *Hanc opinionem meam confirmat perantiquus bibliothecæ Vallicellensis codex, qui apud Aringhum tomo* I. *Romæ subterraneæ lib.* 2. *cap.* 19. *pag.* 363. *post narratam eorumdem sanctorum Martyrum in cœmeterio Pontiani sepulturam subnectit sequentia*: Pusticavero Gregorius Papa transtulit ea inde intra Urbem in basilicam S. Marci Papæ, & ibi honorifice collocavit; in quo loco multa beneficia exuberant usque in hodiernum diem, *Aringhus ibidem hanc translationem non sine fundamento adscribi Gregorio IV. Pontifici, qui S. Marci ecclesiam ante medium sæculi* IX. *instauravit, ac variis donis ornavit, ut Anastasius Bibliothecarius in Vita Romanorum Pontificum cap.* 103. *testatur. Panvinius in Thesauris absconditis urbis Romæ pag.* 837. *& sequenta translationes illas multiplices atque aliter recessas; sed cum nullas assertionis suæ testes citet, & assentiatur reliquis Romanis scriptoribus, qui majorem illorum corporum partem basilicæ in ecclesia S. Marci Papæ annua festivitate honorari asserunt, diutius hic nos morari non debet. His addo Wilhelmum Malmesburiensem, qui lib.* 4. *de gestis regum Anglorum cap.* 2. *scribit, sua ætate* SS. Abdon & Sennen *cum aliis Sanctis in ecclesia prope portam Parmensem conservari. Hinc patet, S. Zenobium integra horum Martyrum corpora Florentiam non transtulisse, & a Florentinis partem pro toto accipiendam esse, quod etiam sentiendum est de reliquis eorumdem sacrorum corporum compositoribus, quos jam enumerabo.*

D AUCT. G. C.

E

est contra Italiæ mos hæc eadem sibi vindicare.

34 Jacobus Gualla *in Sanctuario Papiæ lib.* 6. *cap.* 9. *post narratum* SS. Abdon & Sennen *martyrium hæc subdit*: Eorum venerandæ siquidem corpora Roma Ticinum delata, in sancta Maria Nova tumulantur. *Ughellus tomo* 2. *Italiæ sacræ in novissima editione Venetæ col.* 142. *agens de cathedrali templo Parmensi inter alia sic scribit*: In eo requiescere pia Parmensium devotio vetustaque memoria narrat, corpore SS. Herculani patroni, qui in portu Romano die v. Septembris martyrio coronatus est, Joannis Calibitæ, Pudentianæ, Abdon & Sennen *&c. Sed Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem* XXX. *Julii post prolatum Actorum compendium prudenter hæc annotavit*: Corpora horum sanctorum Martyrum Parmæ in ecclesia cathedrali asservantur, ut tabulæ ejusdem ecclesiæ docent. Eadem Romæ in basilica S. Marci, & Ticini in æde S. Eusebii quiescere putantur; quod (non) nisi secundum partem esse potest. *Haud dubie sic etiam locutus fuisset, si vidisset diploma sæculi* XI. *in quo monachi Amiatenses diœcesis Clusinæ apud Ughellum tomo* 3. *Italiæ sacræ in proxime memoratæ editione col.* 624. *corpora eorumdem Martyrum sic rotunde attribuuntur*: In altari S. Marci infra columnas corpus ipsius, & corpora SS. Abdon & Seonen, & reliquiæ S. Martini. *Idem fere sentiendum est de corpore S. Abdon, quod Ludovicus Vedrianus in Monumentis Sanctorum Mutinensium pag.* 121. *& sequente apud monachos Benedictinos Mutinæ in ecclesia S. Petri honorifice conservari affirmat. Nunc transeamus ad Gallos, qui eadem sacra corpora sibi vindicant.*

F

Veteri Breviario Parisiensi.

35 *Suessionenses S. Medardi cœnobitæ a sæculi sexti* [illegible] *tam firmiter putarunt, corpora* SS. Abdon & Sennen *ad monasterium suum delata fuisse, ut ea translatæ in Breviario Parisiensi anni* 1636. *post Actorum synopsin die* XXX. *Julii sic legerentur*: Quorum corpora etiam iode asportata Quirinus diaconus sepelivit in suis ædibus; equibus dejode, micantibus prodigiis, ad veneronem levata, demum to Galliam translata sunt; atque Suessione in sanctuario, celebris ecclesiæ sancti Medardi multa honorificatione reposita: unde exturbata ab hæreticis, labente superiore sæculo, impie exusta sunt; sed non sine divinæ gloriæ & justitiæ adversus sacrilegos ostensione, sicut in Martyrologio Galliæ plenius enarratur.

A Auct. G. C. & Martyrologium Gallicanum.

36 *Suſpicor, hic aſſignari Martyrologium Gallicanum Sauſſayi, quod ad diem* XXIV. *Martii ſic habet:* Sueſſione ſuſceptio reliquiarum ſanctorum Abdon & Sennen martyrum, quæ Roma in Gallias ſub Ludovico Pio delatæ, illic in baſilica ſancti Medardi cum nonnullis pretioſis cælitum exuviis digno cultu repoſitæ & diu conſervatæ ſunt, donec hagiomachorum modernorum impio furore e ſacrario cœnobii prædicti dejectæ, atque eam rogo, quem illi in gremio eccleſiæ accenderant impii, cum triginta circiter aliorum Beatorum corporibus fuerunt concrematæ. At non ſecus ac thus in igne ſuaviſſimum odorem emiſerunt, cujus fragrantiam orthodoxi eximio lolatio perſenſere; hæretici vero e contra tanto fœtore inde affecti ſunt, ut nonnulli excedere propere coacti ſint. Unus etiam in divinæ ultionis indicium peſtilenti ulcere illico in gutture percuſſus, paucis poſt horis ejulans & deſperans miſere exſtinctus eſt.

B *In quibus eadem corpora Sueſſione in Gallia qui aſſeruntur.*

37 *Facile credo, ſacrileges iſtos rerum ſacrarum vaſtatores juſto Dei judicio publice punitos fuiſſe; ſed miror, corpora* SS. Abdon & Sennen *aliorumque Sanctorum hic utrobique eam rotunde appellari, aeſta in Sueſſionenſi S. Medardi monaſterio integra fuiſſent, cum tamen aliæ eccleſiæ maximam illorum partem potiori jure ſibi vindicent, & forſan Sueſſione exiguæ eorum reliquiæ fuerunt. Tota hæc Medardenſium Benedictinorum perſuaſio nititur quadam narratione, quam nos olim ex Ms. codice Veſontionenſi S. Stephani deſcriptam accepimus, & quam poſtea Mabillonius Actis Sanctorum ordinis Benedictini ſeculo* IV. *part.* 1. *a pag.* 411. *inſeruit. Iſtius autem narrationis hic eſt titulus:* Incipit epiſtola Odilonis ad Ingrannum de adventu & ſuſceptione corporum ſanctorum martyrum Tiburtii, Marcellini & Petri, Marcelliani & Marci, Proti & Hyacinthi, Marii & Marthæ, Audifax & Abacuc, Abdonis & Sennis, quæ eſt pridie Idus Julii.

Pro videntur fabula fundamenta ponit.

38 *Papebrochius noſter tomo* I. *Junii a pag.* 205. *occaſione translationis SS. Marcellini & Petri epiſtolam illam fictionis arguit, eamque pluribus argumentis convellit. Imo ipſe epiſtolæ auctor ſatis indicat, ſuo tempore de his reliquiis dubitatum fuiſſe,*

C *dum paulo poſt initium ita ſcribit:* Proinde quia multi multa loquuntur de beatorum Marcellini & Petri, Marcelliani, Marci, Proti & Hyacinthi, Marii & Marthæ, Audifaæ & Abacuc, Abdonis, Sennis martyrum translatione ab urbe Roma in Galliaa, & repaulationis eorum locum vel ſe neſcire diſſimulant, & negligenter diſſimulando invidiole abnegant, operæ pretium fuit, ut de tantorum corporali præſentia Chriſti militum & veritas rei ambiguæ ſatisfaceret, & dubitantium fides ad amorem Martyrum credendo in melius proficeret. *Reliqua videri poſſunt apud Mabillonium loco proxime citato, qui non videtur tam epiſtolam magni feciſſe, ut ex ſequentibus apparebit.*

Arulenſis monaſterium in Rufcinone.

39 *Arulenſe monaſterium, in Comitatu Rufcinonenſi non procul a limitibus Cataloniæ ad montes Pyrenæos ſitum, etiam gloriatur, ſeſe jam a multis ſeculis corpora* SS. Abdon & Sennen *ex urbe Romana acceſſiſſe. Eruditiſſimus Baluzius in Appendice ad Marcam Hiſpanicam a col.* 1449. *nobis* ex veteri membrana Arulenſi *exhibet ſatis longam & eorum hujus translationis hiſtoriam, cui talem mentionem præmittit:* Cum inventre non poſſem tempus, quo vixit Aenulfus abbas Arulenſis, ac propterea difficile eſſet certe definire, quando gentium facta ſit iſta translatio; nollem autem pro veris ea ampletti, quæ de illa leguntur in Martyrologio Hiſpano, ubi ad diem XXX. Julii iſta dicuntur evenijſſe tempore Karoli M. imperatoris, malui narrationem iſtam ponere extra ordinem in calce hujus appendicis, quam eam in loco fortaſſe non ſuo collocare. D

Jam a ſe: ſtrongnatis omnis ſibi adſcripſerunt corpora SS. Abdon & Sennen,

40 Ceterum illam eſſe antiquam facile colligitur ex titulis CXLIII. & CCXV. ejuſdem appendicis, ex quibus conſtat ereditum fuiſſe ævo Roberti & Henrici regum Franciæ, corpora ſanctorum Abdon & Sennen cuſtodita fuiſſe in monaſterio Arulenſi. Contra in actis conſecrationis eccleſiæ ſancti Salvatoris de monte Amiato in diœceſi Cluſina reperio eos, qui conſecrationem illam peregerunt anno MXXXVI. adnotaſſe in altari ſancti Martini (*utraque Ughelliana editio habet* S. Marci) poſita fuiſſe corpora ſanctorum Abdon & Sennen . . . . Eadem ſe habere putant Parmenſes in eccleſia ſua cathedrali, ut tradit Ughellus. Monumenta monaſterii Arulenſis mihi videntur eſſe certiora. *Tunc ſequitur ipſa translationis narratio, quam nos poſt hunc Commentarium prævium ipſis ſanctorum Martyrum Actis ſubnectemus.*

Ut ex antiquis inſtrumentis patet, E

41 *Inſtrumenta, quæ Baluzius hic pro antiqua monaſterii Arulenſis poſſeſſione citat, in eadem Appendice Marcæ Hiſpanicæ a col.* 948. *&* 1063. *apud ipſum inveniuntur. In priori, quod anno Chriſti* 994. *factum eſt, dicuntur teſtes in eccleſia* ſupra ſanctos martyres Abdon & Sennen *juraſſe, ut res cujuſdam veritatem probarent. In altero, quod anno Chriſti* 1036. *datum eſt, ita leguntur:* Ego Wilelmus gratia Dei comes ſimul cum conjuge mea ac filio, audita querela, redigo in poteſtate Domini ſanctæque Mariæ cœnobii Arulenſis præfatam hereditatem jure perpetuo integriter poſſidendam: nempe & ipſam tertiam partem prædictæ hereditatis, quæ ſecundum conſuetudinem noſtræ terræ mihi jure debetur, dono Domino meo corporibuſque ſanctis, qui * in præſato quieſcunt monaſterio, quorum glorioſa nomina ſunt Abdon videlicet & Sennen, ut jure perpetuo integriter poſſideant ſupra annotatam tertiam partem, ut perpetualiter per unumquemque annum ex frugibus ſeu ſervitiis & redibitionibus ante prædicta Sanctorum corpora luminaria accendantur aſſidue. *Edmundus Martene in Theſauro novo anecdotorum tomo* I. *col.* 155. *ſuper hoc idem poſtea ſimus diploma ex autographo Arulenſi etiam edidit.*

* *Lege quæ*

& Mabillonius. F

42 *Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum Chriſti* 796. *lib.* 26. *num.* 56. *agens de monaſterio Arulenſi eandem ſacrarum reliquiarum translationem ita memorat* Iſtuc ab Arnulpho abbate translata dicuntur ex urbe Roma corpora ſanctorum Abdon & Sennen, eruta ex cœmeterio baſilicæ ſancti Laurentii extramuranæ, cujus rei narratio, chronologicis deſtituta notis, cui tempori aſſignanda ſit, incertum. Neque id erui poteſt ex epitaphio Arnulfi abbatis, qui has reliquias Roma attuliſſe & IX. Kalendas Novembris deceſſiſſe perhibetur. Huc tamen ſcite obſervat eruditus Baluzius, antiquam eſſe hanc translationem, uti colligitur ex diplomatis Roberti & Henrici regum Franciæ, in quibus pro certo habetur, corpora ſanctorum Abdon & Sennen tunc cuſtodita fuiſſe in monaſterio Arulenſi, tametſi eccleſia ſancti Salvatoris de monte Amiato in diœceſi Cluſina, & Parmenſis eccleſia cathedralis ea ſe poſſidere gloriantur, uti & Sueſſionenſe S. Medardi cœnobium. *Si Mabillonius ſupradictam Odilonis epiſtolam judicaſſet genuinam, plura pro Sueſſionenſibus eorumdem Martyrum corporibus dixiſſet.*

43 *Duo*

A 43 *Duo Benedictini ex congregatione S. Mauri in Italiæ ſuo litterario, quod Pariſiis anno 1727. Gallice ediderunt, part. 2. pag. 61. fatentur, ſe non ita pridem in monaſterio Arulenſi inveniſſe inſtrumenta, ex quibus probatur, illic a ſeptingentis & amplius annis creditum fuiſſe, quod ibi corpora SS. Adon & Sennen exiſtant. Præterea tamquam teſtes oculati affirmant, in introitu eccleſiæ Arulenſis cernı ſepulcrum lapideum, in quo dicuntur bi ſancti Martyres antea requieviſſe, atque iſtud ſepulcrum, quatuor columnis innixum, ita ut terram non tangat, prodigioſe modo ſemper plenum aqua reperiri. Addunt, quod populus per exiguum foramen ſcutcola in hanc aquam intingat, ut ea poſtmodum agrotis admoveantur: ex quo ſequitur effectus, inquiunt, quem fides eorum meretur.*

Non tranſlationi illorum corporum ad monaſterium Arulenſe

44 *Jam ſupereſt, ut aliquid prænoteamus de prodigioſa iſtius tranſlationis hiſtoria, cujus ſcriptorem & ætatem ignoramus. Antonius Vincentius Domenec ex Ordine Prædicatorum in Hiſtoria generali Sanctorum Catalauniæ ad diem XXX. Julii a fol. 69. verſo, verſi miſter ex Latino Ms. Arulenſi, Hiſpanice edidit miracula, quæ in ea tranſlatione contigerunt. Hiſce adjungit nonnulla recentiora, quæ a cordatis viris faciliorem fidem impetrabunt, cum non ſint adeo ſtupenda, & ob expreſſas rerum circumſtantias credibiliora reddantur: nam inter alia refert, abbatem Arulenſem anno 1492. a conſulibus Perpinianenſibus in magna ſiccitatis calamitate rogatum fuiſſe, ut reliquias SS. Abdon & Sennen Perpinianum ad tempus tranſferri permitteret, illiſque eo devote tranſlatis, ſtatim uberem aquarum copiam impetratam eſſe. Deinde addit, cives Perpinianenſes anno 1519. iterum ſimili beneficio affectos fuiſſe, & incolas Arulenſes in nimia terra ſiccitate eamdem Sanctorum interceſſionem ſæpius experiri. Denique narrat, quoſdam agros pia horum Martyrum invocatione ſubito priſtinæ ſanitati reſtitutos fuiſſe.*

De quibus ſuo modo alibi quæ præmonemus.

45 *Antonius de Yepes in Chronico generali Ordinis S. Benedicti tomo 3. centuria 3. fol. 266. ad annum Chriſti 778. judicat, hæc omnia miracula non habere a qualem certitudinem, ſignificaque, Hiſpanicam illam miraculorum collectionem ſibi magis placituram fuiſſe, ſi Antonius Vincentius Domenec pauciora & meliora ex iis elegiſſet. Arbitror, Yepeſium ita pronuntiaſſe propter antiquiora prodigia, quæ in ipſa tranſlatione evenerunt, & quæ tamen in Ms. codice Arulenſi leguntur: recentiora enim civitati Perpinianenſi ac toti provinciæ Ruſcinonenſi nota eſſe potuerunt, & forte illic authenticis teſtimoniis confirmantur. Quidquid ſit, Antonius Vincentius Domenec opus ſuum ex variis auctoribus & archivis ſedulo collegit, ita ut de bona illius fide non dubitemus. Attamen ob rationes ſupra allegatas ei conſentire non poſſumus, dum fol. 70. memorati operis dicit, Arnulfum abbatem Arulenſem* corpora integra ſanctorum regum Abdon & Sennen *a Pontifice Romano acceptiſſe. Porro judicium Yepeſii de ſtupendis miraculis nec probare nec improbare audemus. Judices de iis ipſe lector, cui nunc primum Acta horum ſanctorum Martyrum ac deinde Arulenſem tranſlationis hiſtoriam exhibebimus.*

D Ex mss.

ACTA

Auctore Anonymo.

Ex Ms. Fuldenſi, quod cum aliis collatum eſt.

EO *a* tempore cœpit Decius furioſe quærere Chriſtianos, & miſit auctoritatem ſuam in univerſam Perſidam *b*. Tunc quia non potuerunt abſcondi lucernæ lucentes ſub modio, poſitæ ſunt ſuper candelabrum, ut lucerent omnibus, qui in domo Domini ſunt. Tunc venerunt ad eum pagani & dixerunt ei: Ecce quibus in victoria tua languinem redonaſti, corpora Chriſtianorum colligunt, & in prædio ſuo recondunt, & nec diis humiliantur, nec præcepta tua ſequuntur, ut ſacrificiis honorentur. Decius dixit: Qui ſunt iſti profani? Dictum eſt: Abdo & Sennes. Eadem hora juſſit Decius præſentari ſibi Abdon & Sennem, qui dum veniſſent ante conſpectum Decii, dicit eis: Sic & vos ſtulti facti eſtis? Vel hoc recordamini, quia non colentes deos traditi eſtis in manus Romanorum & noſtras. Reſpondit Abdo: Magis nos victores facti ſumus, Deo favente & Domino Jeſu Chriſto, qui regnat in æternum. Decius iratus dixit: Neſcitis quia vita veſtra in manu mea humiliatur? Reſpondit Abdo & dixit: Nos Deo patri & Domino Jeſu Chriſto humiliamur, qui pro noſtra ſalute dignatus eſt ad terram venire & humiliari. Tunc juſſit eos Decius in arcta cuſtodia recludi vinctos catenis. Tunc dixit Abdo ad Sennem: Ecce gloria, quam ſemper ſperavimus a Domino *c*.

Variæ ſſ. Abdon & Sennen ac Perſidæ

a

b

E

c

Romam ad Imper. d

a Eodem tempore nuntiatum eſt Decio, eo quod Galba *d* mortuus fuiſſet: & pergit Romam. Veniens autem Decius Romam poſt menſes quatuor & ſeenm adducens beatiſſimos ſubregulos Abdon & Sennem catenis vinctos pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti (eos ſervavit) pro gloria, eo quod nobiles eſſent, ad ſpectaculum Romanorum. Juſſit Valerianus omnes Chriſtianos publica auctoritate teneri & recludi. Eodem tempore tenuit beatiſſimum ſenem Xixtum Epiſcopum Romanorum *e* cum omni clero ſuo, & recludit eos in cuſtodia publica & fuerunt clauſi multis diebus. Tunc veniebant ad eos multi Chriſtiani, ut benedictionem ab eis acciperent ſacramenti: quia tempus perſecutionis urgebat; & ſic in cuſtodiam veniebant & deferebaot (filios *f*) ſuos & propinquos ex pagania, & baptizabantur a beato Sixto Epiſcopo.

F

e

f

3 Tunc Decius juſſit omnem ſenatum convocari; & fecit conventum cum Valeriano præfecto *g* quinto Kalendas Auguſti, & conſtituto facto, juſſit ſibi Decius præſentari Abdon & Sennem ſubregulos Chriſtianos, quos de Perſida adduxerat, maceratos diverſis pœnis, & dixit Decius ad Senatum: Audiat cœtus veſter, patres conſcripti, dii deæque tradiderunt hoſtes ferociſſimos in manus noſtras: ecce inimici reipublicæ & Romani imperii. Et introducti ſunt ornati ex auro & lapide pretioſo vincti catenis; quos cum vidiſſet omnis ſenatus, mirari cœperunt in aſpectibus eorum. Tantam enim gratiam contulit Dominus Servis ſuis, ut magis dolor eſſet in amore eorum, quam furor.

qui in Senatu deducti g

4 Tunc juſſit Decius abduci Claudium pontifi-

A cem Capitolii, & pontifex Claudius detulit ſecum tripodam, & dicit Decius Cæſar ad Abdon & Sennem: Sacrificate diis & eſtote ſubregulj Romanæ libertatis, & poſſidere omnia noſtra & pacem Romani imperii, augemini divitiis & facultatibus & honoribus, & conſulite vobiſmet ipſis. Reſponderunt Abdo & Sennen: Nos immeriti & peccatores ſemel nos obtulimus Domino Jeſu Chriſto oblationem & ſacrificium, non diis tuis ſacrificia. Decios dixit: Iſtis acerrima tormenta paranda ſunt, & juſſit Decius urſos feroces & leones parari. Dixit Abdo & Sennes: Quid tardas? Fac quod putas: nos ſecuri ſumus de Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui potens eſt omnia cogitamenta tua & teipſum deſtruere.

ex Mss. & variis modis fruſtra tentati.

5 Alia die venerunt & nuntiaverunt Decio, quia urſi & leones in caveis mortui fuiſſent; Decius autem iratus juſſit ſibi editionem * i in amphitheatro parari: & factum eſt, cum veniſſent ad amphitheatrum, noluit Decius introire; ſed juſſit Valeriano præfecto dicens: Si non adoraverint Deum ſolem, ferarum morſibus lacerati intereant. Tunc Valerianus dixit ad Abdon & Sennem: Conſulite natalibus veſtris & thurificate Deo Soli; quod ſi non feceritis, peribitis a morſibus ferarum. Reſponderunt Abdo & Sennes dicentes: Jam diximus tibi: Nos Dominum Jeſum Chriſtum adoramus, B Nam manufactia ſimulacris numquam humiliamur. Eadem hora denudavit eos, & furore repletus duxit eos ante ſimulacrum ſolis juxta amphitheatrum, & præcepit militibus, ut compellerent eos ad ſacrificium. Illi autem contemnentes exſpuerunt in ſimulacrum, & dixerunt ad Valerianum beatiſſimi Abdo & Sennes, Jam fac, quod facturus es.

ut diis ſacrificarint, * al. ſeſſionem

6 Tunc juſſit Valerianus ſub voce præconia, ut cum plumbatis cæderentur, dicens: Deos blaſphemare nolite: & juſſit eos introduci in amphitheatrum, ut ferarum morſibus conſumerentur. Et cum ingreſſi fuiſſent, reſponderunt in conſpectu Valeriani, dicentes Abdo & Sennes: In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti introimus ad coronam: qui interdicat tibi, immunde ſpiritus, & facto ſigno crucis, introjeruot in amphitheatrum; qui cum introiſſent in conſpectu Valeriani oudo corpore, tamen induti corpore Chriſti, dicit Valerianus: Dimittantur leones duo, urſi quatuor k: qui dum dimiſſi fuiſſent, venerunt rugientes ad pedes ſanctorum Abdo & Sennes, & oullatenus recedebant a pedibus eorum, ſed magis cuſtodiebant eos. Dixit Valerianus: Magica apparuit ars eorum; & nemo poterat ad eos accedere propter impetum ferarum. C

primum ſecit obtrectari, poſtea eos non læſerunt.

k

7 Valerianus furore plenus juſſit, ut gladiatores introirent cum tribus dentibus gladiatorum, & ipſi eos interficerent; qui cum percuſſi fuiſſent, ligaveruot pedes eorum ex juſſu Valeriani, & traxerunt & jactaverunt eos aote ſimulacrum ſolis juxta amphitheatrum, & jacuerunt corpora ad exemplum Chriſtianorum tribus diebus. Poſt triduo venit quidam Qurinus Chriſtianus ſubdiaconus, qui manebat ibidem juxta amphitheatrum, & collegit noctu corpora & recondidit in arca plumbea in domo ſua tertio Kalendas Auguſti m. Poſtea vero latuerunt corpora ſanctorum Abdo & Sennes martyrum multos annos uſque ad tempora Conſtantini; de qua re factum eſt, ut ipſos beatos Martyres, (locum) revelantes (inveneriot) temporibus Conſtantini, jam Chriſtiani. (Tunc) levata ſunt corpora ſancta, & translata ſunt in cœmeterio Pontiani.

ac demum trideotibus interficiuntur. l

m

D

ANNOTATA.

a *In aliis Actorum apographis legitur* eodem tempore: *quia illis præfixum erat martyrium SS. Polychronii & ſociorum, ſicuti etiam ſit apud Surium in Actis S. Laurentii ad diem* 10. *Auguſti. Etſi autem hæc noſtra ſic incipiant, videtur tamen in codice Fuldenſi præceſſiſſe idem S. Polychronii martyrium, quod majores noſtri ad diem* 17. *Februarii ediderunt.*

b *Eſt hyperbole: nam Romani circa hæc tempora univerſam Perſidem non ſubjugarunt; ſed recuperarunt aut ceperunt nonnullas urbes, quas Perſæ antea ſuo dominio ſubjecerant.*

c *Hæc ſequebantur in apographo noſtro brevia SS. Olympiadis & Maximi Acta, quæ omiſso, quia ad diem* 15. *Aprilis ea dedimus.*

d *Non exiſtimo, ſcripturem Actorum adeo fuiſſe chronologiæ imperitum, ut voluerit indicare Galbam imperatorem, qui primo Chriſti ſeculo obiit. Antonius Vincentius Domenec in Hiſpaniciæ horum Martyrum Actis dicit, Galbam iſtum fuiſſe ſenatorem, quem Decius contra Perſas proficiſcens vicarium Romæ reliquerit. Sed neſcio, qua auctoritate id aſſirmet, cum apud antiquos hiſtoricos hoc tempore usquam hujuſmodi Galba reperiatur. Quid ſi hæreticus aut ipſe auctor per oſcitantiam ſcripſerit Galbam pro Gordiano? In hac hypotheſi confirmaretur conjectura, quam in Commentario prævio propoſuimus.* E

e *Hunc anachroniſmum in Commentario prævio obſervavimus, & ad diem* 6. *Auguſti plura de eo dicta fuerunt.*

f *Hanc vocem, quæ in exemplo noſtro deerat; ex Ms. Audomarenſi ſupplevi.*

g *Is veriſimiliter eſt ille Valerianus, qui poſt Decium imperio præfuit, & de quo Trebellius Pollio in Hiſtoria Auguſta pag.* 173. *ita ſcribit:* Valerianus imperator, nobilis genere, patre Valerio, cenſor antea, & per dignitatum omnes gradus ſuis temporibus ad maximum in terris culmen aſcendens, cujus per annos ſeptuaginta vita laudabilis in eam conſenderat gloriam, ut per omnes honores & magiſtratus inſigniter geſtos imperator fieret.

h *Antiquitus apud Romanos varii fuerunt hujus nominis pontifices ethnici; ſed nullum inveni, qui tempore Decii ita vocabatur.* F

i *In Ms. Ultrajectino etiam legimus* editionem; *at in Audomarenſi clarius* ſeſſionem. *Nihil tamen in textu mutare volui, quia ſuſpicor, forte* editiorem locum *legendum eſſe.*

k *Auctor ſupra rudeſſimile dixerat, Decio nuntiatum fuiſſe, quod* urſi & leones in caveis mortui fuiſſent. *Id itaque de aliquibus dumtaxat intelligi poteſt, cum poſtea* leones duo & urſi quatuor *contra Sanctos emiſſi dicantur, quamvis Surius in Actis Laurentianis non ſatis conſequenter hanc propoſitionem interpretatus fuerit, quaſi Decio nuntiatum ſit, urſos & leones omnes in caveis mortuos eſſe, ut ipſe ibi expreſſit.*

l *In Ms. Ultrajectino habetur*: cum trideotibus.

m *De difficultate, quæ mihi circa hanc ſepulturæ diem occurrit, monui aliqua in commentario prævio num.* 12.

TRANS-

A

TRANSLATIO

AB URBE ROMANA AD MONASTERIUM ARULENSE.

Ex Ms. Arulenſi, quod Stephanus Baluzius in Appendice ad Marcam Hiſpanicam a columna 1449. edidit.

CAPUT I.

Territorii Arulenſis deſcriptio, calamitates, & earum remedium ab abbate Arnulfo Romæ quæſitum in Sanctorum reliquiis,

B

Arulenſis

PRo declaratione eorum, quæ dicenda ſunt circa translationem corporum beatiſſimorum martyrum Abdon & Sennen apud locum de Arulis *a*, eſt ſciendum, quod dictus locus de Arulis *b* eſt ſituatus in valle quadam, per quam tranſit fluvius, qui nominatur ab incolis Tech *b*, in comitatu Roſſilionis *c* & in territorio Valleſperii *d* & Elneoſi *e* diœceſi, in quo eſt ſituatum quoddam monaſterium monachorum nigrorum Ordinis Cluniacenſis.

a
b
c d
e

tempeſtatibus

2 In iſta igitur valle ex reverberatione ſolis, quoniam ita naturaliter grando generatur, conſuevit tempore, quo fructus terræ in manibus debebant devenire laborantium, inſurgere tempeſtates grandinis & ſalgurum in tantum, quod non remanebant fructus nec folia in vineis, nec in campis apparebant niſi paleæ tantum ſine grano.

2

aliiſque calamitatibus afflicti

3 Inſuper erat in dicto loco & valle alia non mediocriter aſpera tempeſtas ſive peſtilentia, quoniam de die & nocte videbantur beſtiæ ſilveſtres & *f* feroces, & ſignanter cati *f* & etiam ſimiæ, nec non & multæ aliæ ſpecies beſtiarum ſilveſtrium, quæ non timentes faciem hominum per loca ſita in dicta valle intrabant, & pueros rapiebant de cunabulis, & ſuffocabant, & etiam devorabant & comedebant *g* non in modicum terrorem & horrorem omnium tam clericorum quam laicorum habitantium in dicta valle, necnon in magnum dicti cœnobii & dictorum monachorum, pro quibus multum tota illa portio terræ & etiam ajus vicini multipliciter & non immerito gravabantur.

C

f

g

Deum placare cœperunt,

4 Quid plura? Conciliam inierunt omnes clerici pariter & laici, quid agendum eſſet. Erat autem tunc temporis in dicto monaſterio quidam abbas nomine Arnulphus *b*, qui erat ſanctæ vitæ, & ornatus virtutibus & moribus bonis, humilis, devotus, pius, prudens, & religioſus. Cum igitur ab iſto venerabili abbate necnon & aliis bonis viris clericis pariter & laicis fuiſſet ordinatum, ut jejuniis & orationibus inſiſterent, ut Dominus per ſuam ſanctam miſericordiam dignaretur tales peſtilentias & tribulationes a populo ſuo ſublevare & auferre, tandem per dictum dominum abbatem & a dictis monachis & aliis Chriſti cultoribus celebrabantur jejunia & orationes & proceſſiones, cum quibus viſus frequentiſſime eſt Deus placari & populo indulgere. Sed nec ex hoc ceſſavit tempeſtas, vel ex verſutia diaboli inimici naturæ humanæ, vel ex malitia habitantium in dicta valle ſive territorio.

b

D

Ex tali præſtigio.

Abbas Arulenſis videns ramalia non ceſſare,

5 Videns hoc prædictus abbas Arnulphus, cogitavit intra ſe, ut ſi forte propter peccata ſua ſive gentis in dicto territorio commorantis iſtud adveniret, damnum non poſſet tranſire ſive ſublevari ſine reliquiis alicujus Sancti, quæ portarentur in dicto loco de Arulis. Et ex iſta ratione cogitavit pergere Romam duabus de cauſis. Primo ad viſitandum limina beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli & aliorum Sanctorum, qui ibi pro Chriſti nomine paſſi fuerunt tempore diverſorum imperatorum. Secunda ratio, ut ex dictis reliquiis acciperet mereretur a ſummo Pontifice aliquas reliquias, quas portaret ad prædictum locum de Arulis, ut ſaltem propter merita illorum Deus propitius retur & miſereretur, & dictas peſtilentias a populo removeret.

Romam profiſciſcitur,

6 Qui Abbas prædictus & devotus, non motus proprio conſilio, ſed conſilio & ordinatione illius, cujus eſt omnia gubernare, qui poſt multas lacrymas riſum inducit, & poſt pluviarum inundantium ſerenitatem præſtat, & poſt tempeſtatem tranquillum facit, Romam petrexit, ibique viſitavit diverſa cum magna devotione cimiteria, ubi diverſæ reliquiæ & corpora Sanctorum requieſcunt. Et cum quotidie cum magna devotione & ferventi animo & oratione dicta loca viſitaret, accidit, ut ſummus Pontifex quadam die eſſet ad faciendam proceſſionem in quodam cimiterio, ubi ſita eſt eccleſia in honore beati Laurentii *i*; quæ proceſſio, ſtatio dicebatur.

E

i

Et Pontifex ei calamitatum ſuæ terræ fatur.

7 Et cum ſummus Pontifex vidiſſet dictum abbatem ita aſſiduum in oratione & viſitatione locorum ſtationum, acceſſito eo, interrogavit eum unde oriundus eſſet, & qua de cauſa ibi advenilſet. Qui cum a ſummo Pontifice interrogatus fuiſſet, cum eſſet vir magnæ prudentiæ & in affatu diſertiſſimus, reſpondit ſummo Pontifici multum reverenter, humiliter, & ſapienter, indicans ei, unde oriundus fuerat, & quomodo erat abbas dicti cœnobii monachorum, & quod in dicta valle inſurrexerant tribulationes, tempeſtates tales & peſtilentiæ.

ab eoque petit aliorum Sanctorum reliquias,

F

8 Cumque omnia, quæ geſta fuerant, eidem ſummo Pontifici dictus abbas prænarraſſet, compaſſus ſummus Antiſtes dicto Arnulpho abbati necnon incolis habitantibus in ea, ſic reſpondit: Oro Deum, ut per ſuam piiſſimam miſericordiam vos conſolare dignetur, & mittat angelum ſuum de cœlis, qui vos cuſtodiat & tueatur de tantis tribulationibus & periculis. His dictis, reverendus Arnulphus abbas præfatus ad pedes ſummi Pontificis provolutus, ita ipſum affatus eſt: Beatiſſime Pater, noveris me famulum tuum ex hoc ante tuam paternitatem adveniſſe, Deo diſponente, ut tua ſanctitas famulis tuis, qui tantam ſuſtinent peſtilentiam, dignetur concedere & dare aliquas reliquias alicujus vel aliquorum Sanctorum, ut ſaltem propter merita beati vel beatorum Sanctorum tantam & tam ſortem peſtem Deus a famulis ſuis avertat.

quæ ipſi benigne promittuntur.

9 Quod audiens ſummus Antiſtes, pietate motus pariter & benignitate, lacrymando ad abbatem ſic locutus eſt: Video neceſſitatem, quam habetis, & devotionem, quam tu habes. Concedo tibi pariter & trado quaſcumque reliquias volueris, exceptis reliquiis beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli & beatorum martyrum Stephani & Laurentii,

A tii. Tunc ſanctus abbas ita reſpondit: Beatiſſime Pater, ex quo tantam gratiam mihi & famulis veſtris Deo largiente facere vultis, date mihi unam noctem ſpatii, ut deprecer Deum, ut dignetur mihi oſtendere, quæ erunt reliquiæ, quæ tranſferendæ ſunt in dicto cœnobio ſive valle. Placuit poſtulatio ſummo Pontifici, & quod ſic agere deberet conſuluit.

Ex impreſſis.

ANNOTATA.

a *Iſtud oppidum, quod vernacule* Arles, *& Latine* Arelate *vel* Arulæ *vocatur, excrevit circa monaſterium Arulenſe, a quo etiam nomen accepit. Situm eſt in extremis finibus Ruſcinonis non procul a Catalaunia in loco montibus circumdato, quod tamen ſua amœnitate non caret, ut duo Benedictini, qui illud non ita pridem adierunt, in Hodœporico ſuo literario part. 2. pag. 61. teſtantur.*

b *Eſt parvus Galliæ Narbonenſis fluvius, qui oritur in limite Cerretaniæ ex montibus Pyrenæis; deinde in occaſum tendens Arulas Cerretumque rigat, & paulo infra Helenam mari mediterraneo miſcetur.*

B *De eo Pomponius Mela & Plinius meminerunt.*

c *Hic provincia illa ſic vocatur a nomine Hiſpanico* Roſillon, *quamvis Latine nuncupetur* Comitatus Ruſcinonenſis, *qui ab antiqua urbe Ruſcinone, jam dudum exciſa, nomen accepit.*

d *Vocatur a Baudrando Latine* Vallis Pyrri, *eſtque tractus Ruſcinonis in meridiem extenſus verſus montes Pyrenæos.*

e *Latine* Helena, *Gallice* Elne, *eſt urbs epiſcopalis, cujus ſedes anno 1604. Perpinianum translata eſt. De ejus antiquitate & præſulibus plura videri poſſunt in Gallia Chriſtiana.*

f Cati *vel* catti *barbare dicuntur pro felibus, qui hic haud dubie ſilveſtres ſignificantur.*

g *Id forte intelligendum eſt de lupis aut ſimilibus feris: numquam enim audivi aut legi, homines a felibus aut ſimis rapi ac devorari.*

h *Fruſtra poſt Baluzium & Mabillonium quæſivi, quo tempore vixerit is Arnulfus in monaſterio Arulenſi, quamvis ibi de illo legatur ſequens epitaphium, in quo dies mortis indicatur:*

Pulvere concretus jacet hic in pulvera vatus
.... Arnulfus Chriſti venerandus alumnus.
C Hic pater egregius, viveos ſemper ſtudioſus
* forte Myſtico * Davidico depromere carmine * nablo
Digeſſit monachis Benedicti dogmata patris,
Ille quidem Sanctas Romanis vexit aboris
Sancti reliquias Senneo martyris & Abdoo,
Cælica, Cunctipotens, illi da ſcandere regna,
* lege ferris Agmina florigeris retinent ubi fulgida fectis *,
Ergo Kalendarum nooo eum pace Novembris
Spiritus illius ſeculo migravit ab iſto.
Carpe viator iter, ſupplex dic: Parce, Redemptor.

i *Cum in urbe Romana multæ ſint eccleſiæ in honorem S. Laurentii exſtructæ, non facile dictu eſt, quænam hic indicetur.*

CAPUT II.

Revelatio de reliquiis SS. Abdon & Sennen, earum translatio, & miracula in itinere patrata.

Abbas rem ſolutionem edoctus, SAnctus ergo abbas illa nocte orationi ſe dedit cum lacrymis, ut Deus per ſuam miſericordiam ei oſtendere dignaretur voluntatem ſuam ſuper prædictis. Qui tamen dum in oratione perſtitiſſet, obdormivit aliquantuſum. Et tunc in viſione oſtenſum ſibi fuit cimiterium prædictum, ubi ſita eſt eccleſia beati Laurentii, & in dicto cimiterio oſtenſi ſibi ſunt duo tumuli, & ex utroque emanabat ſanguis ad modum fontis, & in medio ſanguinis videbantur liſtæ *a* viridæ.

D

11 Qui admirans quamplurimum intra ſe quærebat, quorum eſſent reliquiæ Sanctorum. Cui per viſionem eamdem relponſum fuit, quod beatiſſimorum martyrum Abdon & Senneo. Qui converſus ad vocem dixit dictus abbas: O Domine, ſi tibi eſſet placitum, ut iſta mecum adportarem pro liberatione patriæ! Reſpondit vox: Iſtæ ſunt reliquiæ, quas vobis Deus conceſſit ad tollendam tribulationem & peſtem, quam patimini. Et ideo ſurge & vade ad ſummum Pontificem, ut tibi tradat dicta corpora *b* Sanctorum, & ut tibi manifeſtentur, perquire cimiterium tibi oſtenſum, & videbis ex tumulis ipſorum emanare ſanguinem, & ea quæ tibi oſtenſa ſunt. Tunc dictus abbas ſurgens, perrexit ad ſummum Pontificem, & narravit ei omnia, quæ ſibi oſtenſa fuerant.

a quod reliquiæ SS. Abdon & Sennen in patriam ferre deberent.

b

E

12 Tunc Papa cum magno gaudio vocavit totum clerum, & cum proceſſione venerunt ad dictum cimiterium, & ita invenerunt, ſicut per viſionem oſteſum (fuerat) abbati. Tunc omnes gratias Deo refereotes, qui non derelinquit ſperantes in ſe, ſed in eis adimplet miſericordiam ſuam, frangentes inſtrumentis ferreis monumenta, tanta fragantia exinde emanavit, uc videretur apotheca aromatum & omnium pigmentorum cella affuiſſe, ex quorum tactu diverſorum ſunt ſanata genera morborum.

viſione facta Pontifex Romanus indicato *i*

i

13 Accipiens autem dictus abbas reliquias prædictas cum magna devotione, & accepta licentia ab Aotiſtite ſummo, iter ſuum aſſumpſit cum intentione ad propria remeandi. Fuit autem anxius dictus abbas, quomodo tam pretioſas margaritas ſecure ad dictum locum de Arulis portaret. Tunc ordinatione habuit unum barrile *c* ſatis magnum & ad hoc idoneum, in quo fecit tres dormunculas ex poſtibus & bitumina, & in medio poſuit reliquias prædictas, & in aliis io utraque vinum, quaſi proviſionem volans facere ad oavigandum, quo facto, pervenit ad civitatem Januenſem *d*.

aut ab Apoſtolo impetrat & ſecum tranſfert,

c

d

14 Cumque perveniſſet ad portum maris, ut ibi navem aſcenderet, fuit ibi quædam mulier dæmoniaca, quæ videns ſanctum abbatem cum animali portantem barrile, dæmon clamavit: Excrucior ex quo ſancti Dei Abdon & Sennen fuerunt hic. Hoc autem cum audiſſet dictus abbas, aſſumpſit da vioo, quod erat in barrile, voluit dare potum mulieri. Sed cum vinum appropinquaret jam in os ejus, non valuit ſuſtinere dæmon, ſed cum magnis clamoribus & fœtoribus exivit, & mulier ſaoitatem accepic.

quibus mulier energumena liberatur,

F

15 His peractis, navem ſive lignum aſceodit properans venire & ad propria remeare. Sed cum fuiſſent in mari per decem milliaria, auditæ ſuot io aere voces & lamentatinnes dæmonum dicentium: Sancti Dei, quare nos affligitis & torquetis? Interim ſurgit tempeſtas non modica in mari, in taotum ut omnes nautæ timerent de naufragio, maxima cum viderent antennam a vento frangi, & multa alia inconveoienria & pericula imminere.

dæmones affligunt.

16 Tunc devotus abbas orationem fecit, ut Sancti per ſua merita ad Deum orareot, ut Deus per ſuam miſericordiam eos exaudiret, ut liberati a morte & periculo, ſani & ſocolumes Deo gratias

& mox mutavit tempeſtatem ſedatam,

refer-

referrent. Et cum abbas cum omnibus aliis orationem compleſſet, viſi ſunt a cunctis in navi exiſtentibus duo juvenes, ſupra quod dici poteſt, pulcri, qui tenentes manu antennam, eam levaverunt cum velis plenis vento; & ſic feliciter applicuerunt ad portum nominatum ab incolis Capdequers *e*, ubi ad memoriam dicti miraculi ſita ſuit quædam eccleſia ſeu capella in honore dictorum Sanctorum non longe ab illo loco.

Divina miracula

17 Profectus eſt ſæpedictus abbas & venit ad quemdam locum nominatum la Jonquera *f*; ibique invenit unam mulierem & duos pueros cæcos, qui mendicabant; qui cum peterent eleemolynam ab iſto domno abbate, abſtracto vino de barrili, dedit eis potum. Qui cum guſtaſſent, ſtatim ſanitatem receperunt. Deinde appropinquans ad dictum locum de Arulis, ne videretur diſcrepare dignitati & officio, quo fungebatur, ſi dictum barrile in humeris portaret, conduxit unum hominem eum uno animali, qui dictum barrile ad ſæpedictum monaſterium portaret. Sed eum per loca tranſirent, campanæ per ſe ipſas pulſabant, nullo humano auxilio ſuffraganie,

De reliquo levare per tretum, *g*

18 Sed cum dictus treginerius *g* hoc comperiſſet, cum fuiſſet prope cœnobium de Arulis prædictum, & campanæ omnes per ſe ipſas, ut dictum eſt, pulſarent, dixit dictus treginerius: Per Deum, ego videbo ſi porto diabolos vel quid porto. Et inpunxit in animale & cecidit per magnam ripam, quæ multum erat alta, ſed propter merita Sanctorum Deus animal, & ea quæ portabat, ita præſervavit, ut in aliquo non læderetur, immo Deo ducente citius animal fuit in dicto monaſterio quam treginerius, nec dictus abbas, qui cum eo veniebant.

Reliquiæ ad monaſterium Arulenſe pertinentes

19 Ex quibus omnibus clare intelligi poteſt, quanti meriti apud Dominum ſit iſti glorioſiſſimi Martyres, qui tantis clarent miraculorum virtutibus. Cum autem dictus abbas ad dictum monaſterium perveniſſet eum tanto theſauro Sanctorum, fuit, nec immerito, eum magno gaudio receptus a clero & populo, & eum magno honore & ſolennitate dictæ reliquiæ fuerunt collocatæ in eccleſia beatæ Mariæ. Et ex tunc propter merita dictorum Sanctorum Deus illas peſtilentias, quæ ante erant in dicta valle, ſublevare & ceſſare fecit.

20 Ibi continue clarent miraculis & virtutibus, ſanitatem præſtantes diverſis generibus morborum. Præſtat etiam Deus omnibus in illo loco petentibus propter merita beatiſſimorum martyrum Abdon & Sennen optatum effectum, ſi juſte petierint. Oremus igitur clementiſſimum Deum, ut per merita beatorum martyrum Abdon & Sennen conferat nobis hic gratiam ſuam, & in futuro gloriam ſempiternam, in qua vivit & regnat per infinita ſeculorum ſeculorum benedictus Deus. Amen.

Ex variis ubicumque locorum reliquiis conſtituta.

ANNOTATA.

a *Liſta apud ſcriptores medii ævi uſurpatur pro limbo, tænia aut vitta. Suſpicor, auctorem hic voluiſſe ſignificare, quod in ſanguine apparuerint vittæ vel lineæ viridis.*

b *Hic pro toto intellige partem, ita ut per corpora Sanctorum ſignificentur alia quæ illorum reliquiæ, ſicuti in Commentario prævio monuimus.*

c Barile & Barillus, *Gallice* Baril, *ſignificat amphoram & cadum vel dolium. Unde Joannes de Janua apud Cangium in Gloſſario hæc habet;* Cadus, *vas quod vulgo dicitur barile.*

d *Id eſt* ad civitatem Genuenſem: *Janua enim pro Genua in ſcriptis medii ævi ſæpius occurrit.*

e *Teſte Baudrando, latine hoc oppidum vocatur* Cadacherium, *olim vulgo Cadachers; nunc vero a Gallis* cap de Quers *& ab incolis* Cadaquez *appellatur, ſitumque eſt in Catalaunia ad littus maris Mediterranei cum portu in Emporienſi tractu prope Rhodas. Antonius Vincentius Domenec hunc portum Hiſpanice vocat* cabo de cruzes, *dicitque eum eſſe leucis ab oppido Arulenſi diſtare.*

f *Eſt oppidulum Catalaunie in tractu Emporienſi ad radices montium Pyrenæorum, & diſtat tribus leucis ab ora maris Mediterranei in occaſum.*

g Treginerius *haud dubie hic barbare provehit ab obſoleta voce Hiſpanica* traginero, *quæ aurigam vel mulionem ſignificat.*

DE S. JULITTA MARTYRE

CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. P.

Cultus, elogia, tempus ac locus martyrii, Acta ex S. Baſilio magno.

SUB DIOCLETIANO.

Annus Ætas memoria in Martyrologio Romano ac Faſtis Græcis cum deeſt;

CÆſoream Cappadociæ, *alias apud nos laudatam die* XIV. *Junii inter ea, quæ ad illuſtrandam Vitam S. Baſilii magni ex variis ibi collecta ſunt, martyrio ſuo nobilitavit* S. Julitta, *Faſtis Græcis ac Martyrologio Romano hodierna die inſcripta. Hoc ita eam annuntiat*: Cæſareæ in Cappadocia ſanctæ Julittæ martyris, quæ bona ſua a quodam potente ſibi uſurpata in judicio repetens, cum ille exceptionem daret, quod ut Chriſtiana non deberet audiri, mox a judice juſſa eſt thus idolis offerre, ut poſſet audiri; quod illa conſtanter recuſans, in ignem conjecta, ſpiritum Deo reddidit: corpus autem a flammis permanſit illeſum. Ejus præclaras laudes S. Baſilius magnus egregio encomio celebravit; *Apud Græcos hoc etiam die refertur in Menæis magnis excuſis, ac Menologio apud Canuſium; ſed craſtino, in Synaxario Baſilii imperatoris, ubique cum elogio: quibus adde Menologium Slavo-Ruſſicum, in quo etiam notatur ejus memoria.* Certamen S. martyris Julittæ *etiam memoratur in Martyrologio Arabico-Ægyptio, ſed* XXXI. *hujus.*

2 *Textum vero Græcum Synaxarii Baſiliani, ad finem tomi* 1. *menſis Julii a nobis vulgatum, hic*

AUCT. J. P. *nibus q damus; ſi. ſed, quod habetur in. hujus in Synaxario Baſilianæ*

A *hic more noſtro latinitate donamus, & ſic ſonat:* Certamen ſanctæ martyris Julittæ. Julitta Chriſti martyr, erat e civitate Cæſareæ Cappadociæ. Habebat illa affectionem adverſus virum quemdam avarum ac violentum, qui abſeiſſa plurimam partem ejus terra, agros, animalia, villas, famulos, omnemque vitæ ſupellectilem ad ſe tranſtulit, contempto jure ac Deo; ſycophantis & falſis teſtibus nec non munerum largitionibus, quibus judices corrumpebat, innixus. Dum autem illa adſtaret coram judice, & inciperet edocere viri tyrannidem, accuſata ab ipſo fuit, quod eſſet Chriſtiana: atque ad olhil præfectium bonorum oculos conjiciens, ſed nmnia eootemnens, Valeat, inquiebat, vita, & ejus gloria: egn enim omnium conditorem & effectorem nnn negabo. Statim itaque iojuſtus judex igni eam tradidit. Foroax vero, Sanctæ complexa e orpus, ſicut lucidus thalamus, animam quidem miſit ad cæleſtem regionem; pretioſum autem ipſius corpus affinibus & cognatis atque omnibus fidelibus ſervavit incolume. *Atque*

B *hæc quidem e dicte Synaxario tranſtulimus.*

cum aliis collatis: olibi verſicu- lis Martyr hoverator -

3 *Similia habentur in Menæis magnis typo cuſis, Menologio apud Caniſium, & in excerptis e bibliotheca Ambroſiana; ſed ibi die craſtino; & ex iis, quæ brevioſſime manu noſtri Henſchenii ad finem elogii in iſtis excerptis adſcripta ſunt, diſcimus Sanctæ memoriam legi in utroque codice Taurinenſi: quo item die* XXXI. *hujus nomen ejus conſignatur in noſtro Supplemente pluries citato, ac proin ſatis note, hiſce cum verſiculis:*

Ὡς ἀχλυώδεος ἠὼ τὸ φῶς ἐ κεμύσε
Πρὶν τὼ καλὸν λάμψαι ἰὼ Ἰουλίττην.

Ubi cum micante pulere Julitta rogus
Confertur; is caligo, non ſplendor fuit.

Quaſi dicas, Julittam *tam infiſtate ſplendore micuiſſe in medicigue, ut lux ejus, ad lucem Martyris comparata, jam non lux, ſed mera caligo cenſeri debeat. Quæ alluſio poetica ita hic parum proprie & appoſiti ad rem ipſam ſalis habet, ut omnibus Martyribus, qui illaſi abigue permanſerunt, facile applicari poſſit. Nunc videamus, an alicunde exſculpere poſſimus verum martyrii tempus, quod nec elogia ſuperius commemorata, nec ipſa S. Baſilii magni oratio panegyrica, quam poſt hunc Commentarium producturi ſumus, determinant.*

C 4 *Habemus tamen ex iis notam aliquam chronologicam, cujus adminiculo inſtruimur circa tempus martyrii, illam videlicet, quod Sancta a ſuo jure rejecta fuerit in judicio, quia erat Chriſtiana. Diſcimus enim ex Euſebio lib.* 8. *cap.* 2. *& clarius ex Lactantio de Mortibus perſecutorum cap.* 13. *quod per primum Diocletiani edictum Chriſtiani declarati fuerint infames, & incapaces, qui in judicio, quacumque etiam de cauſa, audirentur: id quod adeo perfecta convenit cum hiſtoria* S. Julittæ, *ut nos, ſecuti Tillemontium tom.* 5., *in notationibus ad perſecutionem Diocletiani, notatione* 76. *non eredamus faciendam eſſe difficultatem, ſi dicamus cum Baronio, quod martyrii palmam conſecuta ſit ſub perſecutione Diocletiani; an autem anno* 304. *cui illud martyrium adaptat Baronius, non tam certo conſtat, quam quod ueo ante annum primum iſtius perſecutionis, Chriſti* 303. *quo ad diem* XXIX. *Februarii illud decretum promulgatum fuit; ut videre eſt apud eumdem Tillemontium da dicta perſecutione articulo* 8. *Certiora etiam non invenis legendiſta Gallicus in Sanctæ martyrio, quod ſuis Votis Sanctorum intexuit ad hunc diem* XXX. *Julii, dicens creds illud contigiſſe*

Paſſo videtur Tenſta ſub Dioclotano; quo anno, ut conſtat.

tempore imperatoris Galerii Maximiani, qui Dioclo- D *tiano in imperio ſucceſſit anno Chriſti* 305. *Menologium Slavo-Ruſſicum* paſſam *dicit* anno CCCXV. ſub Conſtantio & Galieno: *præque debuit dicere* Galerio Maximiano: *nam Gallienum imperatorem perperam conjungi cum Conſtantio Chloro, hic haud dubie indicato, notiſſimum eſt.*

5 *Quæ autem ad palæſtram martyrii ſpectant, non undequaque ita elucefcunt, ut omni prorſus difficultate careant. Baronius ad annum eo ei: atum, num.* 67. *Cæſareæ Cappadociæ illam attribuit. Elogia Græca Sanctæ natales adſcribunt eidem civitati; an vero eadem, quæ patriæ, etiam palæſtra fuerit martyrii, diſcerne non exprimunt: quamquam illud, quod eſt apud Caniſium, pluſculum lucis ſaltem crepere nobis ſuggerat, unde appareat, verum martyrii locum ibidem fuiſſe: dicit enim:* Hæc Sancta cum eupiſſec apud præſidem Cæſareæ quemdam iniquum hominem aceuſare, quod agros, villas *&c.* ad ſe transferret; *ubi loci cum prator ſeu gubernator, ſicut obſervat Tillemontius in aſſignata ſuperius notatione* 76. *ordinarie reſideret, judicare omnino licet, eumdem quoque locum Sanctæ martyrio obſignaſſe. Favere* E *videtur Panegyris S. Baſilii magni, ſi integrum ejuſdem contextum attente quis conſideret; neque enim illum encomiaſtem alioqui ita locuturum fuiſſe perſuadere nobis poſſumus, in eccleſia utique Cæſarienſis urbis, atque ad ſuos, quibus epiſcopus præerat, ibidem ſubditos. Et, quod caput eſt, de corpore ita pronuntiat:* Sane in ornatiſſimo primarii templi urbis totius veſtibulo conditum, loco quidem adferc venetabilem ſanctimoniam... Terra porro, iſtius Beatæ adventu benedicta, aquam emiſit, quæ ſuapte natura nulli non NOSTRUM gratioſiſſima eſſe debeat. *&c.*

Palæſtram martyrii putamus eſſe Cæſaream Cappadociæ;

difficultas ex interpretatione Latina elogii S. Baſilii de Sancta, propoſita;

6 *Atque ex his poſtremis hujus loci verbis*, dicendum, *inquit vefte Tillemontius in eadem notatione*, quod loquatur S. *Baſilius* de ipſa Cæſarea, aut de civitate non valde ab ea remota; *ſed nos cum intelligamus de ipſa ſola Cæſarea, quandoquidem de Sanctæ corpore ibidem quieſcente adeo diſerte meminit, neque aliunde illud eo translatum vel verbo indicat. Difficultatem movet Tillemontio* τῆ ἐπιδημίᾳ *in mox allata textu. Latinus interpres illud reddit* adventu, *Tillemontius* par la viſite, *id eſt* viſitatione, *quaſi* ille Sanctus *jnata Tillemontium*, videatur loqui de eccleſia, ubi requieſcebat corpus *Sanctæ*, tamquam de loco diverſo ab eo, in quo ipſe erat. F *Attamen candide fatetur, non bene videre ſe, quid ſibi velit* ᾧ ἐπιδημίᾳ, ſi non intelligatur ſimpliciter de præſentia ejus corporis. *Et vero quid ni vox illa ita hic intelligi poſſit, imo ita intelligi debeat, ut aperte non obſtet, quo minus* Julitta, *tam Cæſareæ nata, quam depoſita, ita etiam Cæſareæ martyrii agonem conſummaſſe, intelligatur; quidquid Panegyreus Baſilianæ interpres per illam* adventum *intellexerit?*

expenditur,

7 *Neque enim vox* ἐπιδημίᾳ *adventum de loco in locum denotat ſignificat, ſed denotat etiam* manſionem *ſeu* habitationem *in loco. Ne rem hanc longius protrahamus, ſatis nobis eſſe poſſet, lectorem remittere ad lexica Græco-Latina. Tacitus tamen præterire non poſſum pauculo exempla in Julii Pollucis Onomaſtico ſegmento* 9. *lib.* 9. *cap.* 1. *pag.* 979. *num.* 9. *editionis anni* 1706. *cum latina, quæ textui Græco ibidem reſpondet, interpretatione:* Ἐπιδημεῖν, in populo verſari, ἐπιδημοῦσι, populo cohabitare, ἐπιδημία, cohabitatio. *Quidnam autem* ᾧ ἐπιδημίᾳ *nobis hoc ſicit, ſi ita exponatur, prous exponi ex dictis poteſt, quo minus*

ter-

A terrâ eccleſia Cæſarienſis iſtius Beatæ manſione, cohabitatione ſive præſentia benedicta, aquam emiſerit &c. *Quidnam hic cogit recurrere ad locum vel proximo vel remote diſtantem a loco depoſitionis corporis* S. Julittæ, *in Panegyri S. Baſilii magni indicato? Et quia magna vis eſt in ſignificam vocis ἐνέδημία, quatenus præſentiam in loco deſignat; placet uno alterove exemplo illam confirmare.*

Explicatur. 8 *Scapula citat illud Synefii epiſt.* 149. Ἡμῖν δοὺ ἡ ἀπὸν ἐνέδημος ἡ μνήμη. Nobis, etiam tum quando abes (*corpore*,) præſens es memoria. *Alterum ibidem eſt ex Callimacho in Hymno Apollinis: ubi dicitur Apollo in reddendis oraculis ἐνέδημεῖν, id eſt* præſens eſſe: *ſi quidem ea oracula certiora habebantur gentilibus, in quibus manifeſta erat ſecundum ipſos numinis præſentia. Hoc itaque in notione vocem ἐνέδημία accipe, & evaneſcet difficultas, quo minus*

B *noſtræ Martyris exuviæ in templo Cæſarienſi depoſitæ, & ipſa Sancta martyrium paſſa fuiſſe intelligatur in iſta civitate. Utrumque quamquam diſertis & claris terminis non dicatur in elogio ejuſdem Sanctæ, ex contextu tamen toto, atque ex adjunctis omnibus, deducimus tanquam admodum veriſimile ac probabile.*

Elogii, quod ex S. Baſilio magno habetur, 9 *Porro in eodem elogio varia notantur, quæ ad gloriam* S. Julittæ *poſthumam conducunt: utrumnam feſtus dies, ſeu annua ejuſdem memoria, ſepulcrum, confluxuſque ad illud populi fructuoſiſſimus, ac ſons miraculoſus. Baronius ad annum* 304. *num.* 66. *utitur iſto elogio; ac poſt illum Tillemontius Monumentorum eccleſiaſticorum tom.* 5. *perſecutionis Dioclitianeæ articulo* 66. *legendiſta Gallicus ad diem* XXX. *Julii; quod & Ruinartius inſerit Actis ſanctorum Martyrum ſuccerit ac ſelectis a pag.* 515. *editionis ſecundæ. Elogium illud habuit ad ſuos S. Baſilius magnus, Cæſarienſis eccleſiæ præſul, & modo quidem ſolenni; nec non die ſanctæ Martyri quotannis ſacro, illo utique* qui memoriam renovet, *ut in elogio dicitur,* magni, illius certaminis *&c. An vero is inciderit in hunc diem* XXX. *Julii, an in diem proxime ſequentem, non ſatis conſtat: quia tam uno quam altero Sanctæ memoriam ſignant Græcorum Faſti. Damus porro elogium ex operibus S. Baſilii magni, typo editis Lutetiæ Pariſiorum anno* 1618. *cum notis noſtri Frontonis Ducæi, tom.* 1. *pag.* 367. *interprete Gaudefrido ſive Godefrido Tilmanno: nec vero verſiones aliæ neglectæ ſunt, uti planum fiet ex annotatis.*

Locus quidam explicatur 10 *Locum quemdam prædicti elogii num.* 10. in lignorum ſtruem accenſam inſiluit, *Græce* πρὸς πῦρ ἅπαξ, *ex ſe quidem ſatis clarum, expendere pauculis viſum eſt, occaſionem præbente Tillemontio, qui loco citato, nota* 77. *cenſet, eum poſſe exponi hoc modo, ut ſignificet ardorem & contentionem, quibus Martyr ſe contulerit ad locum, ubi comburi debebat; vel quod ipſam etiam conſenderit pyram, ſi quidem jam tum erat præparata; vel gaudium, quæ ambiri ſe undique a flammis vidit, eaſque admiſit. . At vero quidnam cogit Tillemontium verba adeo clara a ſenſu proprio ac naturali deterquere ad Metaphoricum? Quia, inquit,* moris erat tum temporis, uti nunc, alligare eum, qui ſupplicio debebat affici, aut ipſis etiam clavis affigere ad palum: & accendere poſtmodum ignem. *Sed ratio iſta plane frivola videtur: nam ſicuti ſua cuique regula datur exceptio, ita cuique conſuetudini datur & ſua. Et dicat, amabo, Tillemontius, nonne eamdem iſtam, quam pro Sancta noſtra tempore allegat, conſuetudinem, allegare etiam debebit pro S. Apollonia, ſi conſequenter loqui voluerit? Et tamen Enſo-*

bius lib. 6. *Eccl. hiſt. cap.* 41. *de illa tradit ſequentia,* D *interprete Henrico Valeſio:* AUCT. J. P. *explanat.*

11 Accenſo autem extra urbem rogo, minabantur vivam ſe illam combuſturos. . . At illa veniam deprecari pauliſper viſa, atque interim dimiſſa, celeriter in ignem inſiluit & conflagravit. *Hic quidem, haud diſſimulo, expreſſis tormentis dicitur iſta ſancta Martyr ante tantiſper* dimiſſa *fuiſſe, quam in ignem inſilierit; ſed quid vetat, quo minus hæc noſtra, jam ad ignem damnata, ſed vehementi Spiritus ſancti igne accenſa (id quod conforme eſt iis, quæ his de ea præmittuntur in textu, tum imprimis patheica, quam ad circumſtantes mulieres habuit, orationi) quid, inquam, vetat, quo minus ita affecta, & longioris impatiens mora,* in lignorum ſtruem accenſam inſiluerit *prius, quam ſoluto tum temporis more ad palum annecteretur? Clara quippe ſunt verba S. Baſilii magni, ad improprium ac metaphoricum ſenſum non detorquenda, quando in proprio ac naturali exponi poſſunt, id quod hic fieri poſſe, perſpicuum eſt. Eſt enim ἅπαξ hic* E *ὁ πῦρ,* profilio *vel* inſilio in ignem, *Adiſis Lexica Græca: πρὸς vero præpoſitio, qua utitur auctor elogii, cum accuſandi caſu, idem ſignificat, quod iis ſive in eum motu, Et ſane hujus, de quo agimus, loci apud Baſilium vim non ſatis exprimunt verſiones quædam, uti videre dabitur in annotatis, ad ſæpe dictum elogium, quod nunc exhibemus,*

ELOGIUM

Auctore S. Baſilio magno, Cæſareæ Cappadociæ archiep. ex Homiſia inter diverſas quinta, Gaudefrido Tilmanno interprete.

Sancta inique oppreſſa rejicitur in judicio, quia Chriſtiana; in igne martyrium conſummat, illæſo corpore, gloria poſthuma. F

QUæ de beata Martyre prædicatio ſe offert vobis depromendam, hujuſce eſt cauſa congregationis *a*. Hunc enim diem vobis induximus * celebriter agendum: quippe qui memoriam renovet magni illius certaminis, quod in muliebri quidem corpore, generoſo alioqui animo, & pluſquam virili, omni admiratione ac ſtupore percellens eum illos, qui & ipſi præſentes ſpectarunt decertantem, tum eos, qui auditu percepturi ſunt in poſterum, referentibus his, qui re ipſa tanti iſtius agonis periculum fecerunt, beatiſſima mulier Julitta *b* decertavit (ſi tamen decori ratio permittit eam vocari mulierem, quæ heroica animi fortitudine ſupergreſſa eſt *c* infirmam naturæ muliebris conditionem.)

S. Julittæ ſupra fol. 140.
a indicta mus
b
c

a Cujus unius magnanimitate & conſtantia maximopere crediderim conſternatum eſſe & pereulſum communem humani generis adverſarium, nimirum indigniſſime ferentem, a mulieribus ſibi præripi palmam victoriæ; qui quidem cenſuerit magnificas illas voces exprimere impotenti ſuperbia inſolescens, ſe ſcilicet concuſſurum univerſum

ne victoria diaboli

terra-

A S. BASILIO MAGNO.

A terrarum orbem, & quaſi nidum comprehenſurum, ac velut ova derelicta e medio toblaturum, urbeſque adducturum in tolitudinem: eum interim generoſæ hujus Mulieris virtute conſpiciatur ioferior, quam, quod primum tempore ſolicitabatur, a Chriſto ut deficeret, adniſus eſt elidere argumentis & coovincere inconſtantiæ, quaſi quæ per naturæ iofirmitatem minus poſſet continenter pietatem erga Deum tueri ſervareve, hanc denique invenit, doctrica experieotia *d*, conditione oaturæ ſortiorem, ut quæ adverſarii terriculamenta tanto eluſerit magis, riſuque proſequuta ſit, quanto magis ille eam ſperabat ſe iiſdem perterrefacturum.

d

Judiciſta opes primarias ab eximio honorum ſplendore ſatis valere i[n] oppreſſione

3 Formulam enim hæc, litemve judiciariam intenderat uni cuipiam ex primoribus civitatis viro; qui fraude & violenta impreſſione * undevis extortas opes ſibi uni vindicarat, per rapinam & prædam confertim corraferat divitias. Hic terræ plurimum circumcideraf *e*, neque non agros, villas, pecora ac famulos Julittæ interceperat. Denique cum omoem reliquam ſupellectilem apprimo opulentam, & eam Mulieri ademptam ad ſe tranſduxiſſet, forenſia judicia celeri occupatione prævertit, ut corrumperet, ſobornatis aliquot ealumniatoribus, teſtibuſque falſis, ſimul & cauſæ cardinem reponens in illiberali & ſordida largitione, plane corruptela judicum.

B

2

Judicum opus inſtruere parans i[n] accuſatur quod eſſet Chriſtiana;

4 Dies ſtatus decidendæ iſti cauſæ ut advenit, en tibi præco ex nomine quemque ciebat, jam adornatis & aſſidentibus advocatis. Cumque hæc cœpiſſet inſtrucre judicem de impotenti tyraonide hominis, effetque enarratora formulam modumve, quo initio poſſederit primum; ſimul etiam edoctura diuturni temporis prolix ſtudio a ſuam confirmari ditionem; ad hæc cum jam miſerum in modum deplorarer violaniam viri & inexplebilem avaritiam in occupandis alienis; ille tum in arcam fori progreſſus, ait, lege ngere illi non licere, nec actionem illam introducere: neque enim fas eſſe, quidquam cum civibus aliis habere commune eos, qui hactenus mioime coluerunt deos imperatorum, oi prius Chriſti fidem ejurarint.

C

ut Chriſta abjuret, in judicio non audiendam

5 Prætori io ſpeciem videbatur *f* is in medium proponere, quæ effeot juri conſeotanea, quæve maximopere conduxcrani *g*. Jubetur mox afferri thus, pruoas * item: & propoſitio litigantibus hæc præienditur a judicibus *h*, eos *i* quidem & legibus, & legum ſuffragiis perfrui poſſe, abjurent modo Chriſtum; quod ſi fixius adhæreſcerent fidei, nullum jam ipſis relinqui oſum neque fori, neque legum, ar ne reliqua quidem reipublicæ; quippe (qui) juxta ſanctionem legis, per ajus temporis imperatores latæ *k*, noiam infamiæ incurriſſent.

f

g

* *prunas*

h i

k

ſed illa eadem haud ſane nihil moda.

6 Illa quid ſecundum hæc? Illicne ſtudio capiebatur recuperandarum opum *l*? Num quod ſibi noverat uſui fore *m*, neglectim tranſmiſit, obtinendæ cootroverſiæ cauſa adverſus ſibi injurium? Periculo a judicibus impendenta conſteroata animo eſt & exterrita? Sane nihil minus. Quid ait? Ipſa potius valeat vita, ipſæ peſſum eant fortuitæ facultates: at ne ipſum corpus mihi prius ſuperſit, quam in Deum creatorem meum ulla impia vox mihi ex ore egeratur *n*.

l

m

n

nihil eyeo me aut ſuo mercatus fervido

7 Ejuſmodi ſuis ſermonibus quo videbat exaſperari præiorem infenſius, & acrioris iræ æſtu adverſum ſe ſuccendi; hoc Deo uberiores exiolvebat gratias: quod dum ob caducas facultates controvertit raptori ac delitigat a, vita ſit ſibi ipſi lancire *p* bonorum cæleſtium poſſeſſionem: terram quidem periiciebat ſibi admi, ut poſſideret paradiſum: addici infamiæ, digna ut haberetur corona gloriæ: corpus per contumeliam concidi flagris, vita quoque bae temporaria ſpoliari, compos ut eſſet beatæ illius ſpei, Sanctorum omnium choria allecta * io cæleſtis regni gaudio.

D

p

* *adlecta ſatatur ſe ancillam Chriſti; & ad ignem domuare, Deo ad flammas properat.*

8 Denique dum interrogaretur erebrius, nec aliam redderet vocem, conieſtans aocillam ſe eſſe Chriſti, quin & eos execraretur, qui invitarent & horiarentur ad abjurandam fidem: tum judex ille iniquitatis non eam modo ampliſſimis illis opibus, quæ præter juſtitiæ legumque ſaoctiones illi ademptæ fuerant, privavit; ſed & multam ei dixit, velut ipſa putabat, vita ut privaretur, atrociter addicena eam igni. Hæc porro nullam ad rem earum, quæ, interim dum vivitur, oblectare oos aſſoleot, viſa eſt feſtine adeo excurrere, atque ad deſtinatam ſibi flammam concita perrexit, facie, habitu, ipſis, quæ depromebat, verbis, alacritate inſuper efflorelcente palam indicans, quod in animo deliteſcebar, profuſiſſimum gaudium.

E

adhortatio nullimoda adſtantes ad parem pro Chriſto magnanimitatem.

9 Mulieres quotquot ſibi adſtabant proxime, objecrabat, ne ad tolerandos pro tuenda Chriſtiana religiooe labores, animos finereor remolleſcere: neu cauſificareotur aut præi exerent infirmam femiocæ naturæ conditionem. Eadem quippe maſſa, qua & viri, & ipſæ conſtamus, dicebat: ad imaginem Dei perinde ac iſti, & nos conditæ ſumus. Eſt ſane mulier ab Opifice creata, peræque ac vir, capax virtutis. Quid enim miri eſt? Ao non conſaoguineæ & ipſæ ſumus viris per omnia? Non enim ad conſtituendam mulierem ſola eſt aſſumpta caro, ſed & os ex oſſibus; quo fit, or & ipſæ Domino oihil minus ac viri redhibere debeamus firmitatem fidei atqua conſtantiam, nec non in adverſis patieotiam.

10 His dictis, in lignorum ſtruem acceuſam inſiluit *q*, quæ perinde ac thalamus ſplendore coruſcus, corpus ſanctæ Julittæ circumplexa, animam quidem in cæleſtem illam deſtioavit regionem *r*, & quæ illius meritis congruebat, requiem: corpus aotem honore præripuo venerabile aſſervavit affinibus & cognatis incolume, nec ulla ſui parte læſum; quod ſane io ornatiſſimo templi *f* urbis veſtibulo *s* conditum, loco quidem adſert venerabilem ſanctimoniam, nec minos, qui eo loci conveoiunt, efficit ſanctiores. Terra porro iſtius Beatæ adveotu *u* benedicta, aquam *x* emiſit, quæ ſoapte oatura nulli non noſtrum gratioſiſſima eſſe debeat, adeo ut Martyr hæc imagioem pientiſſimæ referat maria, dum notricis io morem, totius incolas urbis, perinde ac lacte quopiam io communes uſus affatim ſcaturiente nutrit.

Juſtitia in ignem adjecta, in cælum migrat, ita læſo a flammis corpore ſepulcrum, ſons salutaris exoriſus eſt.

F

q

r

f

s

u x

11 Hæc aqua fanis *y* tutela eſt, & temperata deliciantibus ſuppeditatio voloptatis, & ſolatiom ægris. Hanc ipſam io nos benigne coosulit Martyr gratiam, quam olim ſuis Jerichuotiois Eliſæus *z* impartivit, dum ſalliginem naturæ communis aquarum loci iſtius circumquaque finitimi benedictione permutavit in ſaporem dulcem plane, deliciolum & perquam ſuavem. Viri, ne, quæſo, ſiveritis ad tuendam religionem vos conſpici mulieribus inferiores. Mulieres, ab hoc propoſito vobis exemplo ne deſciveritis, quin citra prætextum omnem cobæraſcite preſſius ſuſceptæ ſemel huic pietati, & reipſa facite periculum, huoc oaturæ veſtræ defectum oulli eſſe vobis impedimento, quo minus poſſitis conficere quidvis

ejus aqua ſalutifera. Mortalis ad Sanctæ invocandæ.

y

z

ope-

A operis boni. De hac Martyre plura direre parantem revocat, nec ſinit diuturniorem trahere moram ſermo, qui heri quidem mihi cœptus eſt, nec uſquequaque abſolutus.

ANNOTATA.

a *Minus recte editio Latina Baſileenſis, anni* 1566. Argumentum quidem Eccleſiæ eſt. *Rectius Colonienſis, anni* 1531. *& Baſileenſis anni* 1565. Concionis hodiernæ cauſa.

b *Cave, ne hanc noſtram confundas cum ſynonymis, Antiochena nempe & Tarſenſi in Cilicia, datis die* 16. *Junii. Noſter Fronto Ducæus in notis pag.* 33. *ad illas voces* beatiſſima Mulier, *obſervat*, hæc a præcedentibus ita fuiſſe interpunctione divulſa, ut alteram periodum inchoarent.

c *Græca eſt* ἀνακριβάζεται; *quod editio Colon. citata non recte verſit*, correxit; *at ſortelmendoſe pro* contexit. *Baſileenſis anni* 1566. *melius*, occultavit, *quam noſter hic interpres*, ſupergreſſa eſt. *Porro illa hic proxime ſequentia* quaſi nidum comprehenſurum *&c., ſunt phraſis Iſaiæ* 10. *v.* 14.

B d *Græce* ἢ ἐ πείρᾳ, *id eſt* per experientiam; *non autem* præter opinionem, *uti illud reddit editio Colonienſis citata: Baſileenſis vero anni* 1565. *recte quidem habet* ipſa experientia; *ſed præterea addit* præter opinionem; *quod in textu Græco neutiquam invenio.*

e *Græce* ἀνατεμάμενος, *ac proin melius dixiſſet interpres* abſciderat, *id eſt, ſibi vendicarat.*

f *Græce ſimpliciter* ἐδόκει, videbatur; *& ſic recte habent editio Colon., nec non utraque Baſileenſis.*

g *Græce* ἀναγκαῖα προνοεῖσθαι, *id eſt*, neceſſaria prætendere, *uti eſt in editione Colonienſi; in qua tamen paucula de* thure *ac* prunis; *quæ legimus proxime ſequentia in textu Græco, prætermiſſa ſunt.*

h *Brevius & clarius dixiſſet interpres* & pronuntiatum fuit litigantibus, *vel* pronuntiatum fuit a judicibus: *Græce enim eſt* κρίσεως γενομένης διαζομένοις. *Editio Baſileen. anni* 1565. *melius quam interpres noſter, habet*, dabaturque ſententia a judicibus. *Baſileenſis autem anni* 1566. *minus recte & dilucide*, propoſitio litigantibus prætenta. *Colonienſis aſſignata, ſive interpres ſenſum non ſatis perceperit, ſive per oſcitantiam omiſerit, illud non reddidit.*

C i *In Græco textu lego* ἐπιμένειν μὴ . . ἀπομνύειν δ; *ac proin illud* abjurare *interpretis* (*ac ſecundum textum* negare) *&* adhæreſcere, *quod non ſequitur, non numero plurali Chriſtianos, ſed Sanctam vi textus indigitat; id quod obſervatur in utraque editione Baſileenſi; non autem in Colonienſi.*

k *De hac lege diximus in Commentario prævio, num.* 4.

l Ἀρα ἐδουλώθη τῷ πλούτῳ; Num ineſcata eſt divitiis? (*Quid gratiæ hic ſupra habes* Illicinæ?) *vel* An opum illecebris capta *vel* decepta eſt? *Primam expoſitionem recte adhibet editio Baſileen. anni* 1566. *nullam ſuper his verbis lege in Colonienſi; Baſileenſis vero altera non ſatis recte.* An opes-capæ avit? D A.S.Ba-m *Editio Baſileen. anni* 1566. *vertit*, id quod con-ducibile eſt; *ſed malim* ἀσυμφόρως, *quod lege in* MAGNO. *textu Græco, exponere potius cum editione Baſileenſi anni* 1565. ſalutem ſuam; *quam cum Colonienſi* jus ſalque; *vel cum interprete noſtro*, uſuj ſore.

n *Poterat interpres illud textus Græci* μὴ δὲ σῶσαί μοι περιλυπῶν νῦν ἀναγκάσῃ *&c., tametſi non verbum de verbo, ſic vertere*, corpus mihi prius pereat, antequam in Deum *&c. Simile eſt illud Virgilii lib.* 4. *Æneidos, v.* 24. Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat... Ante pudor quam te violo. *Editiones Colon. & Baſileenſis prior ſatis hic claræ, dum ſic legunt*: corpus.. iri perditum malo, quam *&c.*; *non autem Baſileenſis* 13 *poſterior, dicendo*, & neque corpus mihi reliquum fiat, antequam vocem *&c.*

o *Quanto iterum dilucidius id quod eſt Græce, ἢ κρυπτὸν φόβῳ ἀμφιλαφείᾳ, ac ſine ambagibus explanaſſet*, quod ob divitias caducas contendens, vita ſit *&c.*

p Βεβαιῶσαι, *id eſt*, ſtabilire *cum edi. Baſil. anni* 1565. *vel cum alia* confirmare: *non autem* præferre *cum Colonienſi*; *quæ & in proxime ſequentibus habes, cur diſpliceat.* E

q *Editio Colon.* in pyram procurrit, *cum Baſileenſi anni* 1565. *Baſileenſis anni* 1566. ad rogum infiluit: *verſionem iſtarum duarum priorum editionum non probo; ultimæ illa debuiſſet dicere* in rogum infiluit.

r *In Græco textu eſt* χώρας, *quod recte vertitur* regionem; *in Menologio apud Caniſium legitur* choream; *forte quia interpres legerit in Græco exemplari* χωρίων, *pro* χώρας *vel* χωρίου, *quæ duo idem ſignificant.*

ſ *Editio latina, quam vidit Ruinartius, addit* primarii totius, *ut ipſe notatum reliquit ad hunc locum.*

t *Edit. Colon.* templo; *Baſileenſis prior* civitatis ſuburbio; *poſterior* delubro in ſuburbio: *præplacet noſter interpres.*

u *Conſonat editio Colon. & Baſileenſis prior; poſterior autem ponit, quod idem eſt*, acceſſu: *at nihil horum probo propter dicta in Comm. prav. a num.* 6.

x *In Græco textu additur* ἐκ τοιχείων λαγόντων, F ex ſuis ſeu propriis hiatibus *vel* fiſſuris; *utraque editio Baſileenſis* ex propriis latertbus: *ſed minus recte Colonienſis* ex propriis brachiis.

y Totam hanc periodum, *inquit ad hæc verba noſter Fronto Ducæus in notis pag.* 33. ab interprete omiſſam reſtituimus, quam & Baſilienſis editio & Cornarius, & manuſcripti agnoſcunt: in uno tamen Oljvariano legitur ἀπόρους ἡδονῆς χορηγεῖ, „ temperatæ voluptatis ſuppeditatio „.

z *Hiſtoria paucis narratur* 4. *Regum, cap.* 2. 19. Ecce habitatio civitatis hujus optima eſt.., ſed aquæ peſſimæ ſunt *&c.*

A D

DE SANCTIS VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS TUBURBITANIS IN AFRICA

MAXIMA, DONATILLA ET SECUNDA

J.B.S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

De palæstra martyrii ejusque tempore, cultu & Actis,

FORTE SUB DIOCLETIANO.

MArtyres appello insignes hasce Christianas heroidas easdemque & virgines, tametsi in antiquioribus Fastis & a S. Augustino utraque laurea non decorentur, quæ in aliis omnibus constantissime ipsis tribuitur. Martyrium certe celeberrimum est, præeunte Carthaginensi Kalendario a Mabillonio edito, in que Septimia adjicitur, in nostris vulgatis Martyrologiis præterita, quod ad eamdem Tuburbitanam classem spectare non existimarint, tametsi certissime eo pertineat, ut ex

B sequenti classe patebit. Sic legit laudatum Kalendarium: III. Kal. Ag. Sanctarum Tuburbitanarum & Septimiæ, ubi trium nostrarum palæstra sic exprimitur, ut dubium id solum relinquatur, ad quod Tuburbum (cum in Africa minimum duplex sit) sanctæ illæ Pugiles revocandæ sint, Tuburbum aliud majus, inquit Mabillonius in notis ad citatum Kalendarii textum, aliud minus. Tuburbitanæ civitatis majoris meminit Victor Vitensis in lib. 3. Tuburbum minus in Zeugitana.... Tuburbum majus Africæ proconsularis civitas erat, cujus episcopus Benenatus in Notitia Africæ. In alterutra civitate passas esse, id quidem dubium non videtur; in qua determinate, necdum constat: utri probabilius adscribi possint, mox disputabimus.

De Sanctorum numero

2 Rem nonnihil involvit eodem Hieronymianus Lucensis, dum scripsit; In Africa civitate Tuburtulo Cæsariæ, ubi alii planus Africam solum nominarunt. Ast omnia turbasse videtur Romanum parvum singulari sua positione TUBURBO LUCERNARIÆ, Maximæ, Donatillæ & Secundæ virginum, unde eam accipiens Ado, in

C omnem suam progeniem transfudit; Eodem die apud Africam, civitate Tuburbo Lucernariæ; a qua non deflexit Notkerus: at parum fideliter ductorem deseruit Usuardus, dum scripsit Apud Africam civitate Lucernaria, quam frustra Ortelius aliique Geographi ibi quæsierunt. Neque in moderno Romano res satis composita est, dum restituto Tuburbo, ibi sic legitur; Tuburbi Lucernariæ. Alios Martyrologos frustra hic recensuere, sive ejusdem sint, sive alterius classis. Rabanus certo de ipsis non meminit, minus etiam Beda, Florus aut Wandelbertus, ut adeo lucis unde aliquid frustra nonnulli quæsierint, neque felicius alibunde, ut in Observationibus nostris ad Usuardum pridem insinuavimus, lectores tunc remittentes ad Acta SS. Perpetuæ & Felicitatis VII. Martii, ubi de Tuburbo varie inflexo operosius disquiritur; ad Mabillonium & Ruinartium, ex quibus pro determinanda martyrii loco nihil certi elici posse, jam satis perspeximus.

Et de martyrii loco

nonnulla disceptantis.

3 Cunctis jam locis id disquiritur potissimum, sitne etiam inter Tuburbitanas computandæ binæ illæ illustres martyres Perpetua & Felicitas cum sociis, de qua re hic nobis minime laborandum est. Rem nostram conficeret, qui vel ex levi indicio Tuburbum aliquid Lucernarium vel Tuburbim Lucernariam, vel urbem aliquam Lucernariam dictam, in Africa ostenderet, in qua passæ essent Sanctæ, de quibus agimus, aliique aut socii aut populares, quos in proxima classe infra recensebimus. Si de martyrii tempore satis constaret, referrique adeo ipsæ classis hæc nostra ad eam persecutionem, in qua passa est sancta Crispina, cujus Acta gemina habes inter Ruinartii selecta pag. 404. ubi Anulinus proconsul nostrarum supplicia Virginum ista ad terrorem ingerit; sic illam affatus: Vivere diu desideras, aut mori in pœnis, sicut & ceteræ consortes tuæ Maxima, Donatilla & Secunda? id certe colligeretur, in ea civitate Tuburbitana passas esse, quæ loco martyrii S. Crispinæ proxima fuit, quo aliquousque nos ducerent ea verba, consortes tuæ, esset que adeo Tuburbum majus in Africa proconsulari, in qua Africæ parte satis verosimile est, nostras hasce martyrium consummasse, atque inde Tuburbitanas dictas, sive ipse loco natæ sint, sive in victima,

F

4 Atque id modo inquirendum, sitne similius vero Maximam, Donatillam atque Secundam sub Gallieno agonem compleviſſe, quam sub Diocletiano, Pro Gallieno stant Acta qualiacumque, nescio unde mutuata, certe auctoritatis non magnæ, tametsi ab Adone recitata sint, ubi Anulinus in Africa præses sub Gallieno adducitur, quem multis post annis eo pervenisse constat. Et vero si toti Anulini præfecti olim exstiterint, quot in variis Martyrum dubiis Actis sæpissime allegantur, jam non proprium nomen, sed ferme appellativum dicendum videbitur, utpote cujus nomine, sub singulis ferme imperatoribus, & variis quidem locis, aliquis in

Quæritur etiam

F Christianos sævierit, vel ab ipso Neronis tempore, ut habes ad XXVIII. hujus mensis in Actis SS. Nazarii & Celsi; item die præcedente de SS. Flora, Lucilla & socis, atque alibi diversis diebus aliis. De Anulino igitur S. Crispinæ judice cum plane constet ex probatissimis Actis, is vero satis aperte pronuntiet, tres nostras Virgines sævitiam suam non ita pridem expertas, non videtur earum martyrium a S. Crispinæ certamine, nec a certaminis loco multum removeri posse, consentaneumque adeo, ad eamdem persecutionem spectare, ad quam ipsa S. Crispina pertinet, simulque ad eamdem provinciam. Audiamus modo Ruinartii ad ipsius S. Crispinæ Acta prænotionem num. 3.

5 Passa est, inquit, S. Crispina sub Anulino proconsule apud Coloniam Thebestinam & quidem anno CCCIV. ut videtur, quo anno maxime in Africa sæviebat persecutio adversus Christianos. .... An vero Colonia Thebestina a Thebeste civitate Numidiæ distinguenda? Certe Anulinum in Proconsulari, & Florum in Numidia adversus Christianos tum temporis sævisse, scribit Opta-

sub quo ipsi anno passa fuerint?

tus

A tus Milevitanus epiſcopus lib. 3. Quin Thagarenſis Criſpina dicitur. Duplex autem eſt civitas Thagara, una in Proconſulari, ubi fidelea perſequebatur Anulinus, *unde rurſus videtur colligi, in eadem provincia & Thagurenſem Criſpinam & noſtras Tuburbitanas martyrii coronam conſecutas. Quod ſi tamen vero dicatur in citato Commentario VII. Martii & a noviſſimis operum S. Auguſtini editoribus, apud Ruinartium pag. 82. etiam in ipſa* Proconſulari provincia duplex Tuburbum fuiſſe, *tunc eo res deducetur, ut ingenue fatear, promptum mihi non eſſe, alterutrum ſeligere, quo Sanctarum noſtrarum patriam aut paleſtram accuratius definiam; niſi appoſitum* Lucernariæ *lumnis aliquid ſubminiſtrare cuiquam videatur, quod mihi certe necdum conſpicuum eſt, ut hæc de loco & tempore martyrii, in ea rerum perplexitate ſatis dicta ſint.*

Item an de die agat S. Auguſtin. ann.

6 *De cultu quod memorare ſuperius cœperam, is ſane extra omnem controverſiam poſitus eſt, imo tota Eccleſia receptiſſimus juxta ac celeberrimus eſt, ut ex vetuſtis tabulis manifeſtiſſimum redditur, ad ſolenniorem feſtivitatem ſola deficiente in Breviario &*

B *Miſſali commemoratione. Controverſum olim fuit, utrum in S. Auguſtini ſermone 32. a noſtro Sirmondo edito, qui eſt novæ editionis 345. recte notatum ſit, loqui ibi ſanctum Doctorem de Martyribus* Tuburbitanis, *an forte legendum* Suburbitanis; *verum recte obſervat laudatus Ruinartius, citata pagina 82. num. 3. etiam admiſſa correctione, in ea cauſa, quæ eum Henrico Valeſio vertebatur, nihil prorſus decidi: nam ut ibi in Auguſtino legendum ſit* Tuburbitanæ, *non referri id ad binas illas jam laudatas Martyres, verum certo ad noſtras,* Maximam, Donatillam & Secundam, *quas vere Tuburbitanas fuiſſe clamat tota antiquitas, ut etiam inde hodiernarum Sanctarum clariſſimam famam venerationemque in ipſa Africa intelligas; quas nempe ſanctiſſimus Doctor oratione ſua laudaverit, in qua utinam ea vel eminus attigiſſet, quæ ad illuſtranda earum geſta maxime deſiderantur!*

Vere Acta perierunt.

7 *Jam pridem vehementer optavimus, harum Sanctarum Acta primigenia alicunde eruerentur. quemadmodum refoſſa ſunt illarum paſſiones, de quibus jam locuti ſumus, nempe SS. Perpetuæ ac Felicitatis, atque etiam S. Criſpinæ, ex quibus ea ſolverentur, quæ eruditorum ingenia vexarunt hactenus.*

C *Nam quæ de ipſis circumfertur Legenda, ſive Ms. ſive typis edita, non magna præfert ſinceritatis indicia; imo tot nævis infecta apparet, ut ab hujuſmodi rerum tantillum peritis non facile admittatur. Ea, quam habemus ex Ms. S. Salvatoris Ultrajecti deſumptam & cum aliis collatam, vel in ipſa principio labitur, dum* Maximæ *ſubſtituit* Maximillam *& pro* Tuburbitana *civitate,* Tyburcianam, *aliaque refert aque ignoranter luxata & corrupta, certe pejoris longe notæ quam ſint ea Acta, quæ in Adonis Martyrologio leguntur, & ipſa, ut jam dixi, non ſatis accurata aut probata, imo veriſimillime ex aliis, ut in ſimilibus frequenter accidiſſe alias oſtendimus, pro aliqua parte deſumpta & Sanctis noſtris aptata. Ea ipſa ex Adone ad verbum deſcripta, atque ubi opus fuit, notatiuncula una alterave explicata.*

D

MARTYRIUM

Auct. J. B. S.

Ex S. Adonis Martyrologio.

FOdem die apud Africam, civitate Tuburbo Lucernariæ, natale ſanctarum virginum Maximæ, Donatillæ, & Secundæ: quæ perſecutione Galieni ſub Anolino judice paſſæ ſunt. Qui interrogatione facta, diſtulit audientiam, & beatas virgines & ſorores, Maximam & Donatillam, ad civitatem Tuburbitanam perduci juſſit, quibus nec panem nec aquam ſubminiſtrari præcepit, ſed aceto & felle potari. Videns autem Beatiſſimarum fiduciam, exarſit in iram, & juſſit, ut urgerentur ambulare. Erat quædam puella in ſuperioribus domus ſuæ conſtituta, annorum duodecim, nomine Secunda: cui dum multæ ouptiarum conditiones offeruntur, omnes contempſit, & unum Deum dilexit. Hæc accenſa ſpiritu Dei, eum videret commartyres ſuas Maximam & Donatillam tranſeuntes, (fuit enim in ſuperioribus domus ejus mœnianum *, ubi ſtabat) & ſanctarum Virginum pulchritudinem fidei oculis conſideraret, cogitavit & decrevit ad ſimilem gratiam pervenire.

Cum ad ſupplicium ducerentur Maxima & Donatilla,

E

* i. Meniaoum

2 Et ne aliquis prohiberet honeſte deſcendere, ut impedimenta vitaret, nec opes, nec nationem ſuam contemplata eſt, nec patrem carnalem curavit: ſed, relictis omnibus, unum auctorem caſtitatis Deum quæſivit, quem in æternum poſſedit, & tenuit. Cum ergo egrederentur beatæ Martyres & procederent, Secunda feſtina clamabat poſt eas: Nolite me dimittere, veniam vobiſcum. Et ſimul cum illis civitatem Tuburbitanam ingreſſa eſt. Alia die hora tertia Anolinus procoſul pro tribunali conſedit, & Maximam, & Donatillam ſibi præſentari præcepit, & ad tormenta elidi. Et cum cæderentur, juſſit calcem ſuper plagas earum ſpargi, & fricari: deinde in equuleo extendi & torqueri, & ſtativam * ad bibendum offerri: deinde in craticulam & ad carbones igneos ſterni, & prunas ardentes ſuper capita earum adjici: poſtmodum in theatro ad delubrum deponi, & ab omnibus conculeari. Tunc ex officio dictum eſt, eſſe cum eis puellam aliam, nomine Secundam: quam ſuo judicio Anolinus proconſul applicari juſſit.

ubivo ſe illi adjunxit Secunda

* aquam non manducat.

F

3 Cumque adeſſet, ait: Chriſtiana es, an pagana? Secunda dixit: Chriſtiana ſum. Statim Anolinus ipſam cum Maxima & Donatilla ad beſtias damnavit, & eas ferro vinctas ad ſpectaculum populi adduci præcepit. Quæ cum inducerentur, in media arena oſculatæ ſunt ſe invicem, ut martyrium pace complerent. Urſus autem ferociſſimus ac læviſſimus illico eis laxatus, in manſuetudinem verſus, earum veſtigia linxit potius quam momordit. Iratus Anolinus, quia, ſe ſurente, beſtias mitea vidit, locutus cum concilio, ſententiam ex tabella recitavit: Maximam, Donatillam & Secundam, in ſuperſtitione ſua perdurantes, quæ diverſas pœnas pertulerunt, & beſtiis objectæ ſunt, & diis noſtris ſacrificare noluerunt, gladio animadverti placet. Maxima, Donatilla & Secunda dixerunt: Deo gratias. Et conſummatæ ſunt tertio Kalendas Auguſti.

atque una coronam conſecutæ ſunt.

A D

DE ALIIS MARTYRIBUS VEROSIMILITER ETIAM TUBURBITANIS

RUFO, PRISCO, PATERNICA, SEPTIMIA, OPTIONE, AMMONIO, JUSTO, JULIA, POTAMIA, ABDI, ACENEO; ITEM MAXIMA, HOSPIDE, DONATULA; ET FORTE SILVANO ET MAGNILO,

J. B. S. Ex Hieronymianis,

XXX. Julii. *HOs ſolos codices hic adduco, quod in aliis etiam unius Martyrologiis non referantur præterquam in ſolo Notkero, codicem aliquem mutilum ſecuto, in quo ſolos decem ex memorata cluſſe invenerit; quomodo etiam ferme legit Epternacenſis, qui non niſi novem recenſet. Numerum quatuordecim* B *uniformiter ſignans ambo exemplaria Lucenſe & Corbeienſe, in quo poſteriori adduntur & duo alii* Silvanus & Magnilus, *quibus ad diſtinctionem præpoſui particulam* forte: *nam utrum reliqui accenſendi ſint, an porro reſcindendi, unde certo explorem non habeo. At pro numero quatuordecim recte etiam allegat Florentinius codicem aliquem Reg. Sueciæ, quem in Animadverſis ſuis ſecundum nominis Holſtenius, aſſerens eoſdem ibi pagulis referis, qui in Lucenſi recenſentur, ut de dicto jam cluſ-ſis iſtius numero dubitandum non videatur, Sintne porro Tuburbitani quoque omnes, qui poſt particulam* item *annuntiantur, non audet negare Florentinius, neque ego negaverim, cum nullo certa appareat diſtinctionis nota. De prioribus certe res in propatulo eſt, cum tribus relatis ſupra Virginibus immediate ſubjungantur. An ſimul cum ipſis eodem die an alio tempore paſſi, id equidem affirmare non auſim: neque aliud occurrit, quod de præfatis Martyribus prædicari poſſit; neque de nominibus magnopere laborandum putavi, cum modiciſſima in ipſis occurrat diſcrepantia; nam* Paternice & Paternica, Ammonicus *vel* Ammonius, Potamiena *ſeu* Potamia *tam parum inter ſe differunt, ut ea ſcrupuloſius obſervare, operæ pretium non videatur,* E

DE BEATO JOANNE MILITE.

J. P. Cultus apud Græcos, elogia, veneratio publica CPoli,

SUB JULIANO APOSTATA. *BEatum hunc* Joannem, *plurimorum Synonymorum Sanctorum ſæcundum nomen, heſterno die inter Prætermiſſos rejecimus e Menæis magnis excuſis, & Faſtis ſacris eccleſiæ Æthiopicæ, ad hunc diem; quo inſcribitur (& majore quidem elicubi cum ſolemnitate) variis aliis Tabulis Græcis.* Cultus et Faſtis Græcis *In apographis noſtris excerptis ex bibliotheca Ambro-*C *ſiana refertur his verbis: Μνήμη τῦ μακαρίυ Ἰωάννου τῦ στρατιώτυ* Memoria beati Joannis militis. *Sequitur elogium; de quo uti & de aliis paulla poſt. Ecgraphis Ambroſianis conſonat annuntiatio Synaxarii Baſiliani. In Supplemento noſtro ad Menæa excuſo, quod conſtat ex apographis Sirmondo-Chiſflefianis, loco annuntiationis Græcæ, invenio lutinis litteris ſcriptum,* Joannis ducis; *cui mox ſubnectitur hoc diſtichon:*

Et an Elis? Εἰ ᾽ βασβαροι ἐν οἷς ἄριστος ἦσθ,
Ἐκεῖ σταλεὶς ἔκρινεν Χριστὸς Κύριος.
Nuſquam Beatos ſcimus inter barbaros,
Donec decore Miles o Chriſti occidis.

Quo alludat poeta, obſervationem noſtram promittimus num. 5. *quod autem dicat, neſcire ſe Beatos inter barbaros, intellige vel in ſenſu valde accommodo, ut non promiſcue illos Beatos ſis reperire; vel Taſſalis illud ſolis applica, de quibus ſupra; e quorum numero ſolum* Joannem *noverit poeta fuiſſe beatum,*

ſtabiliter, 2 *Titulus porro* ducis *Beato noſtro etiam datur in aliis noſtris ecgraphis Ambroſianis, quæ catalogum Sanctorum continent, inde excerptum ac per menſes deductum. Martyrologium Arabico-Ægyptium ſic habet*: Memoria S. Joannis militis. *In Ephemeridibus Græco-Moſchis apud nos ante tomum* 1. *Maii, pag.* XXXVII. *vocatur* Joannes miles martyr; *qui etiam titulus ei datur in Menologio Slavo-Ruſſico; tum quod nomini ejus præfiguntur duæ istæ majuſculæ* S. M., *quæ ſanctum martyrem ſignificant; tum* F *quod dicitur ibidem paſſus anno* 364. *Sed de hac re dicetur inferius. Nunc elogium, quod Græce impreſſum legitur ad calcem tomi* 1. *menſis Julii, Latine ſic reddimus,*

Elogium Latine hic redditum.

3 Erat hic ſub Juliano Prævaricatore militans, Dimiſſus itaque una cum aliis militibus, ut perſecutionem adverſus Chriſtianos moveret; iis quidem, qui ipſum videbant, perſecutor apparebat; ſed clam ſtabat a parte Chriſtianorum: hia quidem priuſquam comprehenderentur, ſignificans fugam: illis autem, poſtquam jam comprehenſi eſſent, clam attendens, ut fuga ſe ſubducerent. Non commiſerationis vero dumtaxat erga eos exhibebat affectum, ſed indigentibus etiam ſuppeditabat ea, quæ & orationibus & jejuniis erant accommodata. Ad hæc, viſitatione infirmorum, & afflictorum conſolatione vitam exoroabat ſuam, atque ad honeſtatem accommodabat. Exacta autem ſic vita, requievit in Domino, depoſitusque eſt in loco, in quo ponebantur peregrini. Sed cuidam poſtmodum mulieri per re-

velo-

A velationem innotuit; cui adſtans, res ſuas io vita geſtas, & quo vocaretur nomine, manifeſtavit. Miracula vero multa alia patrans, fugam ſervorum cohibet. Ὁ Παραβάτης, prævaricator, *antiquum Juliano Apoſtatæ nomen inditum fuit, ſicut patet ex Theophane. Imperavit ab anno 361. uſque ad 363. unde de tempore, quo* B. Joannes *vixit, ſtatuere potes.*

Et cum alia collatum; cujus poſtremi paucula addimenta

4 *Similia occurrunt in elogio, quod eſt inter excerpta bibliothecæ Ambroſianæ, quæ aſſervamus; in quo tamen ponitur Sanctus* τραπεζάριος *ἐν τῷ τάγματι* τῶν Ταυφάλων, militaos io numero Tayphalorum; *ac depoſitus fuiſſe ἐν τῷ τόπῳ λεγομένῳ Παυδίκτῃ*, in loco, qui dicitur Pandecte. *In fine autem poſt apparitionem mulieri circa Sanctum factam, ſubditur:* Λέγεται δὲ ὑπὸ τῶν Ἀγίων ἓξ ἄλλα μὲν θαύματα ποιεῖν, ἐξαίρεται δὲ καὶ δράκων ἐνέχων τὸ στόμα τῷ πόλῳ καταφατίας, ἓξ καὶ φέρας φανερὰς καθιστᾷν. Dicitur autem hic Sanctus & alia facere miracula, præſertim vero fugam cohibere famulorum, & pignora indicare, & fures manifeſtare. *Porro quod hic dicitur ἐν τῷ τάγματι* τῶν Ταυφάλων, *intellige in numero*

** forte τὰς σὺν compilatoribus*

B *militari, ſeu coborte (vide utrum ac Cangii Gloſſarium)* Thaiphalorum *ſeu* Taifalorum, *utroque enim modo ſcribitur apud Ortelium; eſtque* Scythica natio Zoſimo *lib.* 2. Gentes trans Danubium, io Dacia, circa Hieraſum fluvium erant; quos a Trajano imp. devictos tradit Eutropius. Horum quoque meminere Aurel. Victor in Gratiano imp., Ammianus 31. Liber Notitiar., & Panegyricus Genethliacus, imp. Maximiano dictus. Sed ſine afflatu Taifali plerumque ſcribunt. Joannes Gnthus prn Triballis videtur habere.

hic a nobis expunctum;

5 *Ita Ortelius, quæ tranſcribimus ex ipſius fide, ulteriore opera ſuperſedentes: & vero quod in rem noſtram hic eſt, & ſufficere nobis debet, illud obſervatum unice volumus, per ordinem militarem ſeu* D *phalangem, in qua militaverit* B. Joannes, *intelligi juxta dicta poſſe illam, quæ conſtiterit e militibus barbaræ Taifalorum gentis; quo allnſerit auctor verſiculorum ſuperius num. 1. allatorum; quid enim aliud voluerit, non videmus. Jam vero quod attinet ad nomen* Pandecte; *ſi vero, quod ſuperius dicitur, id nominis loco iſti adhæſeris; potuit ita appellatus fuiſſe ἀπὸ τοῦ πανδέχεσθαι, ex eo quod caperet peregrinorum* omnium *cadavera, tamquam commune & inhonoratum vulturis iſtius hominum generis receptaculum. Sed valeat, quanti poteſt valere, hæc noſtra conjectura. De ſepulcris, quæ* Polyandria *antiquitas dicta fuerint, conſtat ex Hiſtoria converſionis S. Joſephi Comitis die* XXII. *hujus menſis, pag.* 249.

AUCT. J. P.

6 *Quod vero Faſti Græco-Moſchi ac Slavo-Ruſſici ſuperius allegati Beatum noſtrum dicebant cruciſtiſſe* martyrem; *neutiquam nos in hac re iis ſuffragari poſſumus; de qua Græci nec in annuntiationibus, nec in elogiis modo productis quidquam produnt. Interim haud obſcuram ejus nomen delituiſſe, ſed publica veneratione honoratam fuiſſe CPoli, conficitur ex citato noſtro Supplemento, ubi notantur iſta:* Η' ὁσίου πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας τοῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. *Hujus vero dies feſtus celebratur in venerabili apoſtolico templo ſacti Apoſtoli & Evangeliſtæ Joannis Theologi prope ſanctiſſimam magnam eccleſiam, Sophianam, de qua Cangius CPolis Chriſtianæ lib.* 3. *a pag.* 5. *Pluſcula de hoc templo noſtro dabit Congius CPolis Chriſtiana lib.* 4. *pag.* 113. *Atque hæc quidem ſunt, quæ de noſtro Beato dicenda ſe offerunt; ultimum occaſionem præbitura, ut alia ejus, ſicubi abſtruſa lateant, e tenebris prodeant in lucem.*

Martyr allegati dicitur B. Joannes fuiſſe, quod nec in elogiis probatur, nec in ſynaxi CPoli. E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MAMANTE ET BASILISCO.

Cultus ex Faſtis Græcis.

J. P.

F

C DIE XXX. JULII.

Colitur apud Græcos

AB *heſterno die, quo in Menæis magnis excuſis memorantur hi Martyres, ad hodiernum eos remiſimus, ſicut indicatum ibi fuit inter Prætermiſſos. In dictis igitur Menæis ita tunc annuntiantur, conſonante Maximo Cyther orum epiſcopo:* Sanctorum martyrum Mamantis & Baſiliſci in Darii. *Pro eo, quod in iſtis Menæis, nimirum, quantum mendoſis, habetur τῇ ἁγίων μαρτύρων, rectius lege cum Cythereo præſule τῇ ἁγίῳ μάρτυρι; ambo enim fuerunt Martyres, non ſolus* Mamas; *uti planum fiet ex annuntiationibus, hoc die in aliis Græcorum Faſtis tranſcriptis. Codex Taurinenſis habet iſta:* Ἀθλήσεν τῇ ἁγ. μμ. Μάμαντος καὶ Βασιλίσκου ἐν τοῖς Δαρεῖ ***. Certamen ſanctorum martyrum Mamantis & Baſiliſci in Darii. *Conſentiunt excerpta noſtra e Menæis Mss. bibliothecæ Ambroſianæ, ac Supplementum noſtrum Ms. ad Menæa impreſſa, pluries citatum; in quo illam annuntiationem inſertam, ſed alia modo, quam continuetur ipſe textus, adſcriptam lego, non tamen, ut ſuppono, aliunde huc intruſam.*

** Δαρεῖ*

Textus mendoſus.

2 *Utcumque tamen res illa ſe habeat, parum refert; quandoquidem textus ipſe clarius nos inſtruit circa illas Pugiles, quam ullus alius ex productis; decent, quæ uterque mortis genere martyrium conſummarit. Ac de* Baſiliſco *quidem ſic loquitur hoc die:* Τῇ αὐτῇ ἡμ. ὁ ἅγ. Βασιλίσκος ὁ γέρων ξίφει τελ. Eodem die S. Baſiliſcus ſenex gladio conſummatur. *Et mox ſubduntur duo illi verſiculi:*

Νηλ. Βασιλίσκε, ψαλμικὸν ἐπ' ἀσπίδα,
Καὶ βασιλίσκιον βάτε τ' ταμὲν φέρων.

Age, Baſiliſce, pſalmice ſuper aſpidem,
Atque baſiliſcum gradere, truncatus caput.

Patet, alluſionem hic eſſe, nec ſine gratia, ad illud Pſalmi 90. *v.* 13. Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis.

3 *De Sancto autem* Mamante *ſequuntur ibidem iſta:* Τῇ αὐτῇ ἡμ. ὁ ἅγιος Μάμας ἐν τῷ Δαλάσσῃ βλασθεὶς τελ. Eodem die ſanctus Mamas in mare jactus conſummatur. *Suos is quoque, ut prior, adjectos habet verſiculos, his verbis expreſſos:*

ex epigraphi noſtra Synaxario Chriſtiano.

Ὡ τέκνα μίσει τ' ἀκτέων Μάμας
Τολμᾷ θαλάσσης ἐξερεύξειν ἔ βάθη.

Quaſi ſit peritus myſta piſcatus Mamas,
Intrepidus audet maria ſcrutari infima.

Per ſubſtantivum μίσος, quod communiter accipi ſolet pro diſcente ſacra, myſteriorum perito, vel initiato ſacri alicujus numinis, hic intelligo eum, qui appri-

A *apprime & intime ſit gnarus* ἀκριβῶν piſcatnrum, *ſeu artis piſcatoriæ.*

AUCT. J. P. *Cultum hic ducunt Sancti CPoli.*

4 *Ceterum ex loco ſeu tractu* in Darii, *qui ſuperioribus annuntiationibus adjungitur, colligimus, boſce Martyres publica veneratione cultos fuiſſe CPoli, in ſua ſcilicet, vel alterius Sancti æde ſacra: de quo cultu etiam memorat Caugius CPolis Chriſtianæ lib. 4. pag. 128. quamquam admodum jejune, ex Menæis; ubi nihil invenio, qua parte tractus ille ſitus fuerit. Petrus Gyllius in ſuo Boſporo Thracio lib. 2. cap. 12. agit de* ponte Darii: *unde tractus ille, hic deſignatus, nemeo fortaſſe duxerit, qui prom pars aliqua exſtiterit, ſpectans ad CPolim, verſus dictum Boſporum, ſeu ad os aut fretum CPolitanum.* D *Atque hæc quidem noſtra eſt conjectura circa locum aliunde nobis plane obſcurum: & futurus forte eſt aliquis (ſit ſane optamus) qui melioribus ac certioribus documentis illius, quo de agimus, loci ſitum illuſtret. Porro ubi ubi tractus iſte fuerit, ad urbem certe CPolitanam pertinere, illud argumento eſt, quod dum Faſti Græci ſuis annuntiationibus adjungunt eidem ſacram, & tractum aliquem ſeu locum, ubi Sancti, quos annuntiant, colantur, ſtata lege id ſit intelligendum de CPoli, prout quotidiana nos docet experientia, & exempla apud Caugium citatum lib. 4.*

DE S. RUFINO MARTYRE

ASSISII IN UMBRIA.

J.B.S. COMMENTARIUS CRITICUS,

B Unuſne an plures ſancti Rufini Aſſiſii celebrentur? E

XXX. IULII.

ACturus *de* S. Rufino *ſeu* Ruffino *martyre, qui hiſce plane verbis hoc die annuntiatur in Martyrologio Romano*, Aſſiſii in Umbria, S. Rufini martyris; *ea inveſtigando quæ ad geſta ſeu paſſionem ſaltem Martyris illuſtrandam conducerent, non alia offendi, quam quæ rem totam ita involverent & implicarent, ut quid demum tolerabili aliqua ratione de præfato Sancto dici poſſet, prorſus non intelligerem: ubi telam expandero, ſintne ſatis explanabiles plicæ & rugæ, lectorum judicio diſpiciendum relinquam. Quod igitur in hac re nobis primum eſt, dum poſt Martyrologium Baronii notationes conſulo, hæc ad hunc* XXX. *Julii diem, citatumque textum expoſita invenio*: Exſtat de eodem ſermo Petri Damiani, nec non ſacer hymnus, quæ omnia habes apud Surium tom. 4. hac die; *Sic olimirum Baronio præluxerat Galeſiotus, in cujus ootis id monemur præterea, & apud Lipomanum reperiri tomo 8. quod verum eſt; atque ibidem hymnus etiam ſancto Petro Damiano* C *tribuitur, quem tamen in ejus operibus ita ſermoni ſubjectum reperire non licuit; forte quod editor Cajetanus, ſonoris alterius ſcriptoris, ex rhythmorum numeris, eſſe cenſuerit.*

Ex S. Damiani ſermone

sequit deciſi quæſtio,

2 *Pergo igitur ad ipſum citatum ſermonem, qui in editione Romana laudati Cajetani eſt ordine* XXXVII. *ubi longa oratione agens ſanctus Cardinalis de antiquorum patriarcharum ſepulturis, ad hæc verba demum delabitur*: Beati igitur hujus Martyris corpus de ſuburbio Aſſiſienſis oppidi, ubi antiquitus fuerat poſitum, intra mœnia poſtmodum fuit, gentilis impetus terrore, translatum. *Item deinde proſequitur inter Hugonem tunc epiſcopum & Aſſiſiatem populum, de labro lapideo, in quo olim Sancti corpus poſitum fuerat, transferendo; an ad cathedralem eccleſiam, an ad ipſum S. Rufini baſilicam, ubi miranda narrantur, ſed quæ ad Sancti vitam aut paſſionem non ſpectant: poſtmodum miracula alia, ex quibus tantumdem de* S. Rufini *geſtis edoceaſ. Tum vero ſubdit*: His itaque tranſactis, cœpit nnn parva inquiſitio fieri, quo die invictiſſimi triumphatoris Chriſti Rufini deberet martyrium celebrari. Nullis ſiquidem apud eos exſtantibus hiſtnriæ monumentis, ſola erant eatenus annuæ dedicationis ſolennitate contenti. Tandem auctore Deo, reperta paſſionis hiſtnria, conſtituit venerabilis pontifex, juxta tenorem videlicet quem litteræ teſtabantur, ut III. Kal. Auguſti ejuſdem glorioſi Martyris feſtivitas enlebretur,

3 *Ex his aperte docemur, S. Petri Damiani ævo, nempe ſeculo* XI. *quo & vivebat laudatus Hugo Aſſiſienſis epiſcopus, fixam primum ſtabilitamque fuiſſe hoc die* III. *Kal. Auguſti* S. Rufini *feſtivitatem, cum Aſſiſienſes* eatenus ſola fuiſſent annuæ dedicationis (*opnor baſilica ipſius Sancti*) ſolenoitate contenti: *ut mirum videri non debeat, nullum Sancti hujus apud antiques Martyrologos reperiam fuiſſe memoriam. Porro id mirum maxime, ex tota* reperta paſſionis hiſtoria, *nec verbum a S. Petro Damiano memorari, niſi eam jam dicto hymno complecti voluiſſe dixeris, quod minime crediderim, cum hymnus totus & aliis ſanctis Martyribus quibuslibet facile aptari poſſit. Hæc modo combinari velim cum iis, quæ tradit Ughellus in utra jue editione Italiæ ſa-* F *cra tomo 1. de Epiſcopis Aſſiſienſibus*, Hugnnem *nempe illum, S. Damiano ſynchronum*, anno ML. tranſtuliſſe eorpus S. Rufini, *cum diſertiſſime aſſerat Damianus, ſacrum illud idem corpus*, gentilis impetus terrore, *adeoque multis ante ſeculis, ex ſuburbio* intra mœnia fuiſſe translatum; *tempore autem Hugonis, ut ex ipſa concione infra ſubjicienda intelliges, non niſi de translatione labri lapidei acerrime tumultuatum fuiſſe.*

quo aliuq. de magis implicatur.

4 *Creſcit oratio, imo redditur nodus omnino indiſſolubilis, ſi ad Ferrarium recurras, utpote qui hoc ipſo die in Catalogo Sanctorum Italiæ agens* De S. Rufinn martyre Aſſiſii, *hiſtoriam profert, ab iis quæ in ſermone dicuntur, toto cælo diverſam, quam hic totam ſubjicio*: Rufinus clericus presbytern cuidam apud Aſſiſium inſerviebat. Cum autem presbyter ille adulterium commiſiſſet, veritus ne Rufinus, *in* judicium vocatus, vi juramenti ſe proderet, illum in puteum, nemine vidente, præcipitavit. Poſt multum temporis ſpatium ab haurientibus aquam detectus eſt, ac ita integer & incorruptus inventus, ac ſi recens ſuffinca-

dum alia hiſtoria adnectitur,

tus

A tus fuiſſet. In cujus ore lilium florens repertum ſerunt, in quo veritas ter in flore impreſſa cernebatur. *Hæc ex antiqua traditione & picturis eccleſiæ ſe accepiſſe teſtatur Ferrarius, unde materiam ſumpſit Jacobillus, ut hiſtoriam hic brevi compendio relatam, paulo fuſius ſuo marte extenderet; qua fide, hic non diſputo. Notat autem ibidem Ferrarius*, exſtare eccleſiam extra urbem in loco Arcis nominato, huic ſancto Martyri dicatam, qui etiam S. Rufinus de arce cognominari ſolet. *Atque hæc in Catalogo majori ſeu de Sanctis Italiæ.*

quæ cum dictis ſermone non pugnant;

5 *Ex his vero, niſi ego vehementer fallar, ad evidentiam patet, non recoli hoc tempore apud Aſſiſinates, neque hoc die, memoriam ejus* S. Rufini martyris, *de quo loquentem audivimus S. Petrum Damianum, ut qui de clerico nec eminus meminerit, ſed de celebri priſco Martyre, qui non in* Arcis caſtro, *non in cathedrali eccleſia, ſed propria in baſilica, & intra oppidi mœnia, dum Damianus veneret, ſolemniter coleretur. Neque rem implexiſſimam elucidavit Ferrarius dum in Catalogo generali alia omnia miſcet ad diem* XIX. *Auguſti, ubi præmiſſa in lateculo*

B *hac annuntiatione*, Apud Aſſiſium, S. Rufini martyris, *notavit ea ſe accepiſſe*, ex tabulis eccleſiæ Aſſiſinatis. Exſtat, *inquit*, Arcis caſtro in M. (*opinor* monte) apud Aſſiſium eccleſia, ſuo nomini dicata, licet corpus in cathedrali quieſcat eccleſia. Colitur in Piceno in diœceſi Firmana, quod in Piceno natus ſit. De eo in noſtro Catalogo, *Imo vere, ſed hac* XXX. *Julii, que die certiſſime colebatur* Rufinus *aliquis vetuſtus martyr, quando de Sancte orationem habuit Petrus Damianus, quam totam, æque ac hymnum infra ſubjectam, ex quibus id demum erit conſequens, eos, aut ſaltem cultos olim fuiſſe apud Aſſiſinates, tres diverſos ſanctos* Rufinos *martyres, quorum hodie ſaltem duo in unum confuſi ſint.*

ſed neque epiſcopo quadrat

6 *Non Epiſcopus cum Martyre S. Petri Damiani, ut male eos combinavit Jacobillus, apud quem dum lucem quærerem, novis tenebris me involutum ſenſi. Narrat ille fuſius, ut jam dixi, hiſtoriam clerici ab adultero Curato in puteo ſuffocati, vultque primo, rem illam contigiſſe* XXX. Julii circa annum Chriſti milleſimum, nempe ante mortem S. Petri Damiani Cardinalis, quoniam ipſe, qui obiit MLXXII, narrat, tempore ſuo Aſſiſii celebratam fuiſſe unius S. Rufini martyris feſtivitatem ipſa die XXX. Julii.

C *Tum autem ſubdit*: Aſt ipſe (*nempe ſanctus Oſtienſis Cardinalis*) illum concludit, *vult dicere confundit*, cum Vita alterius S. Rufini epiſcopi & martyris, cujus feſtum agitur XI. Auguſti. *Reſtius multo dixiſſet, & hic & alibi ſæpe tituhans Jacobillus, ſanctum Cardinalem Damianum, tota ſua oratione ne cogitaſſe quidem de ſancto ille* Rufino Aſſienſi epiſcopo, *multo minus de qualicumque Clerico, tam perfido ſubmerſe & quidem eo circiter quo vivebat tempore, nempe circa annum milleſimum, dum Martyrem ſuum ita depingit, ut manifeſte intelligas, & ſub tyrannis gentilibus paſſum fuiſſe, & eorum timore ſacrum corpus e ſuburbanis in civitatem translatum fuiſſe.*

cujus corpus ſæc. XI. primum repertum fuerit,

7 *Neque vero de epiſcopo loqui poſſe S. Damianum, ex eo plane conficitur, quod ejus ætate ferme ignoraretur Aſſiſii ſanctus martyr* epiſcopus Rufinus, *certe ubi corpus ejus jaceret, omnino neſciretur, cujus rei teſtem iterum habeo Ugbellum in Vidone XV.* (*alias X.*) *Aſſiſienſi epiſcopo, qui anno* 1204. *eam cathedram conſcendit, dum ita de eo ſcribit*: Meruitque S. Rufinum primum Aſſiſii epiſcopum & martyrem invictum, qui ad eum diem mortales latuerat, reperire, repertumque in cathedrali honorificentiori loco collocare die III. Menſis Auguſti MCCXII. D

AUCT. J. B. S.

quo die Ferrarius in Catalogo generali ita loquitur: Aſſiſii, translatio S. Rufini epiſcopi & martyris; *at falſe ei tribuit Jacobillus, quod in eodem Catalogo* XI. *Auguſti natalem ejuſdem Sancti celebret, de que ne quidem loquitur: in Catalogo autem Sanctorum Italiæ ad eam diem* XI. *Auguſti* Rufinum *quidem memorat cum Martyrologio Romano, aſt ipſum Marſorum epiſcopum, cui non ſatis apte adſcribit hymnum Petri Oſtienſis ſeu S. Damiani, qui non magis epiſcopo quadrat quam clerico ſuffocato, ut jam taceam, de eodemmet* S. Rufino epiſcopo, *ipſum in utroque Catalogo egiſſe* XI. *Februarii: verum adeo novum non eſt in Ferrario lapſum memoriæ deprehendere.*

Quæritur an Aſſiſinatibus dubiorum ſolvatur.

8 *Habes hic labyrinthum, ex que non facile emerſeris, niſi filum præbeant Aſſiſienſes ipſi, nobiſque ex ſuæ eccleſiæ diſtinctioribus monumentis clarius diſtinguant, quem ſanctum* Rufinum *olim coluerint hac die* XXX. *Julii, quem porro hodie; Damianenſemne an Ferrarienſem colant* XIX. *Auguſti, atque an ob impedimentum, quod nobis fingit Jacobillus, quaſi Indulgentia Portiunculæ obeſſe poſſit, quo minus* XXX. *Julii, toto nempe ante ipſam triduo, ſolita recolatur vetuſtiſſimi Martyris ſuique olim patroni feſtivitas. Doceant nos demum, alumne ipſi colant* S. Rufinum E epiſcopum *præter eum, quo* XI. *Auguſti in Martyrologio Romano ita annuntiatur*: Eodem die, paſſio ſanctorum Rufini Marſorum epiſcopi & ſociorum ſub Maximino imperatore. *Ubi ea ipſi paulo diſtinctius explicuerint, polliceri audeo, monumenta quæ ſuggeſſerint, accuratiſſime a nobis diſcutienda illuſtrandaque ad dictam diem* XI. *Auguſti. Interim cum aliud modo nihil ſuppetat, quod cum aliqua certitudine de* S. Rufino *prædicari queat, præter laudatum toties S. Petri Damiani ſermonem, eum cum hymno, ſicuti a Lipomano & Surio editus eſt, de integro hic recudimus.*

Beati Petri Damiani ſermo de S. Rufino Martyre.

Sumpta occaſione a reſurrectione mortuorum

NOſtis, fratres chariſſimi, ſicut ex Catholicæ fidei magiſtro didiciſtis, quia in ultimæ diſcuſſionis examine, omnes ſimul & peccatores & juſti ante tribunal æterni Judicis, cum ſuis ſunt corporibus exhibendi, Apoſtolo teſtante, qui ait: Omnes nos oportet manifeſtari ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum ſive malum. Et reprobi quidem ad hoc, ut quia hic cum carne ſimul & anima Conditoria lui præcepta calcaverint, cum eadem illic utraque ſubſtantia, ſententiam juſtæ damnationis excipiant, atque utrobique deinceps ſuppliciorum amaritudinem ſentiant, qui dum vivebant, pravis ſuis delectationibus ex utroque deſerviebant: electi autem, ut quia carnem ſuam nunc cum vitiis & concupiſcentiis crucifigere non deſiſtunt, cum ipſis ſuis corporibus, quibus videlicet tamquam tabernaculis, in divina militia uſi ſunt, ad ſupernæ claritatis gloriam provehentur; ut ſoluto militiæ cingulo, unum tunc interior & exterior homo ſentiant quietis perpetnæ municipium, qui ad unum pervenere per communia bella triumpbum, & quibus eadem fuit pugna, eadem fit nihilominus corona.

2 Illud plane erit ſabbatum noſtrum, ille ſeptimus

A timus legis annus, ille veraciter Jubileus. Sabbatum quippe feriatum eſſe præcipitur, & æterna per illud requies figuratur. Sub ejuſdem quoque quietis æternæ vel reſurrectionis deſignandæ myſterio, in ſeptimo anno libertas redditur. In Jubileo autem tubia clangitur, ut unuſquiſque ad poſſeſſionem propriam revertatur: Canet enim tuba, ſicut dicit Apoſtolus, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent. Ad poſſeſſiones ergo proprias omnes tunc revertuntur: quia in illo ultimo reſurrectionis die unuſquiſque proprium corpus recipit, in quo, dum præſentem vitam duceret, habitavit. Tunc Adam, tunc Noe, tunc omnes antiqui patres, imo omnium mortalium animæ ad amiſſam carnis ſuæ terram redeunt: quia recepta corpora ſua in perpetuum poſſidebunt, & perducti in libertatem filiorum Dei, jam ſecure gaudebunt omnes, ſarvili vinculo corruptionis humanæ ſoluti. Cum ergo Sanctorum corpora tantæ futura ſint dignitatis, ut & coronam vitæ perpetuæ, & immortalitatis ſtolam cum ſuis animabus ſint communiter receptura: quid mirum, ſi nunc omnipotens Deus apta illis loca prævideat, & eorum tumulos non
B paſſim, vel per caſum fieri, ſed ex ſuæ voluntatis electione diſponat?

3 Enimvero & illud ſæpe non ocioſe quæritor; Cur Abrahæ, qui ſe ex parte corporis pulverem eſſe confitetur & cinerem, tam ambitioſam ſepulturæ ſuæ providerit etiam habuit, ut ex omni peregrinationis ſuæ latitudine ſolam Hebron, Chananitidis videlicet regionis, eligeret, in qua etiam non parva ſumma ſpeluncam ſibi duplicem compararet. Jacob quoque filios, & Joſeph fratres ſuos obteſtantes ad jurant, ut eorum oſſa ad eamdem ſpeluncam poſt obitum tranferant. Quid eſt ergo, quod ſancti viri, qui & præſentem, & omnem mundi gloriam ſublimi mentis arce deſpexerant, tam cupide, tam anxie, tam ſtudioſe de loco, ubi eorum conderentur cineres, litigabant, niſi quia per Prophetiæ ſpiritum noverant, Salvatorem mundi illic de ſuo ſemine naſciturum, & ſanguinem, qui mundi peccata dilueret, in illa ſpecialiter regione fundendum? ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Quia Deus noſter ante ſecula, operatus eſt ſalutem in medio terræ. Quod nimirum quamquam de ipſo Domini
C corpore ſpecialiter poſſit intelligi, de regione tamen illa quoque, ubi pati dignatus eſt, quæ certe mundi meditullium eſt, non incongrue dici videtur.

4 In Chananæa igitur terra ſancti Patres noſtri tumulos elegerunt, ut inde illi mererentur quandoque reſurgere, ubi ille videlicet ſurrectionis author Chriſtus, primogenitus vivorum & mortuorum, in ſe dignatus eſt reſurrectionis gloriam declarare. Et quid amplius dicam de honore, quem bonorum remunerator Deus Sanctorum ſuorum corporibus exhibet, quando ipſe Deus omnipotens Moyſi corpus dignatus eſt ſepelire, & Eliſei cadaver mortuum legitur ſuſcitaſſe? Imo, ut verum fatear, quod in carne viventibus Sanctis minime contulit, hoc ſæpe divina diſpoſatio mortuis prærogavit. Quod in Abdo ſcilicet viro Dei liquido perpenditur, quem viventem quidem leo potuit orciſurus invadere, ſed cadaver ejus nequaquam permiſſus eſt aliquatenus violare. Preciola nimirum in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus. Non ergo mirum, ſi divina diſpenſatio congrua Sanctorum corporibus loca diſtribuit, & ea nunc quaſi quoddam depoſitum terræ commendat, quæ poſtmodum in regnis cæleſtibus transferenda reſtituat. Sed jam propter quod iſta præmiſimus, de beati Ruffini miraculis breviter aliqua perſtringamus. D

5 Beati igitur hujus Martyris corpus de ſuburbio Aſſiſienſis oppidi, ubi antiquitus fuerat poſitum, intra mœnia poſtmodum fuit, gentilis impetus terrore, translatum. Labrum autem lapideum, in quo prædictum corpus anta jacuerat, per longum tempus extra muros fuerat derelictum. De quo nimirum inter populum & Hugonem, ejuſdem tunc ſedis epiſcopum, gravis eſt orta ſeditio. Epiſcopus ſiquidem ad eccleſiam beatæ Mariæ ſemper Virginis, quæ ejus loci prima ſedes eſt, deferendum eſſe eenſebat, eo nimirum conſilio, ut quod mater eccleſia corpus martyris non haberet, quodam ſaltem vacui ſepuleri ſolatio compenſaret. E contra populus aſſerebat, inter ſacras religiones & proprium tumulum diviſionem fieri non debere, nec humanis nunc adinventionibus permutandum, quod ab ipſo glorioſi Martyris conſummato triumpho videretur divinitus inſtitutum. Taliter igitur hinc atque inde certantibus, labrum mœnibus urbis inſertur, & ab utriuſque ſimul partibus ad bivii E
cujuſdam compitum pervenitur.

6 Illic itaque cum fautores Epiſcopi ad ſanctæ Mariæ, reliqua autem pars populi ad beati Ruffini baſilicam ſacrum vaſculum pertrahere molirentur, bis atque illis in diverſa nitentibus, ereſcente jurgio, eo uſque proceſſum eſt, ut furentes arma corriperent, & mutuos inter ſe ictus, amiſſa placidæ mentis ratione, miſcerent. Vibratis atque *gladiis, eminus utrimque concurritur, & acres ardentibus animis ad infligenda mutuo vulnera debacebantur. Sed o prædicanda divina clementia, quæ humanis miſeretur erroribus, & ſæpe noſtris pravis voluntatibus ita obviat, ut ad bonos exitus ipſa etiam male cœpta perducat. Quid multis morer? Nullus illic vulneratur, nulla denique nec tenuis quidem gutta ſanguinis funditur, atque ut mirabilibus adhuc mirabilinra ſuccedant, ſexaginta fere viri ex parte Epiſcopi prædictum vaſculum ad eccleſiam beatæ Mariæ conabantur attrahere, ſed nullis illud nibus de loci ſui fixa potuerunt ſtatinne movere. Illi igitur cum jam laſſitudine fracti omnino deficerent, & vehiculum lapidis funditus deſperarent; tunc ex altera parte vix ſeptem hnmioes urnam corripientes, ad S. F
Ruffini baſilicam tanta illam permiſſi ſunt celeritata pervehere, ut non lapidem, ſed palearum potius viderentur faſciculum deferre. Ilico populi elamor exultantis attollitur, gratiarum actio fautori Deo læta perſolvitur, & quia pius Dens uoum eum populo ſuo ſenſerit, ab omnibus alacriter divulgatur. Tunc denique probatum eſt, verum eſſe quod dicitur: Vox populi, vox Dei.

7 Acceſſit autem ad rei certitudinem & preſbyter quidam, ab ipſo videlicet beato Ruffino ad Epiſcopam miſſus. Nam cum præfatus Epiſcopus adverſus eos, qui ſibi reſtiterant, non leviter eommotus eſſet, atque illi pararent ſibi digne ſatisfacere, & devota illum humilitate placare, presbytero, quem diximus, per viſum beatus Martyr apparuit, eique dixit: Vade, & dic Epiſcopo, ſi me non vult offendere, ſatisfactionem quamlibet a populo non recipiat: ſed gratis ei puram ſui amoris & benedictionis gratiam reddat: Mea ſiquidem hoc geſtum eſt voluntate, ut vaſculum illud ad meam deferretur eccleſiam, quatenus meum in eo corpuſculum denuo recondatur. Noverat etiam, quia niſi ego illis tumultuantibus interfuiſſem, meque eorum telis oppoſuiſſem,

Digitized by Google

A iſſem, magna hominum ſtrages fuſa jaceret. Sed cum epiſcopus adhuc hæſitans, ne his quidem verbis presbyteri fidem accommodare diſponeret, ecce quidam, qui contractus fuerat, gaudens & exultans eodem die a beato ſe Ruffino ſatebatur erectum, ſibique ab eodem beato Martyre hoc mandatum perhibebat injunctum, ut hæc ipſa cuncta per ordinem, quæ presbyter aſſerebat, ipſe quoque nihilominus epiſcopo nunciaret. Tandem epiſcopus, omni ſcrupulo dubietatis amoto, quod ſibi imperatum eſt, incunctanter exequitur, atque in gratiam ſuo populo donatis offenſionibus fœderatur.

De miraculis excuſat.

8 Sed ne apud aliquem fortaſſis epiſcopus pravum reprehenſionis incurrat, quia ab eccleſia ſua ad horam diſcedens, contra Dei judicium ſentiebat, Iſaac ad memoriam reducendus eſt, qui non Eſau, a ſe videlicet electum, ſed Jacob potius, ab uxore ſuppoſitum benedixit. Et illic ergo carnalis uxor, & hic ſpiritualis ſponſa viris ſuis in propriæ ſententiæ diverſitate prævaluit: quia qui mundi

B infirma elegit, ut confundat fortia, Deus utrique conſenſit. Propheta quoque David conſtruere templum voluit, ſed hoc illi ſuperna diſpoſitio non permiſit. Inter Paulum quoque & Barnabam pro Joanne quodam ſegimus interveniſſe diſſidium: propter quod tamen non ſolum utriuſque Apoſtoli non imminutum eſt meritum, ſed ipſe quoque diſcipulus ab Apoſtolicæ diſcipline linea non erravit. Non ergo mirum, ſi nunc homo aliquando inſcius a veritate diſſentiat, cum & ipſis Apoſtolis & Prophetis humanitus aliquid accidiſſe, Scripturarum authoritas probet. Sed hæc alias. Nunc ad propoſita redeamus. Porro eodem die, duo cæci ad altare beati Martyris illuminati ſunt. Sed & alius debilitatus membris & gibberoſus erectus eſt, & ſaluti per omnia reſtitutus. De quibus porro miraculis dumtaxat quid factum ſit, nobis referre ſufficiat, ne ſi qualiter facta ſint ſingula, per rei geſtæ ordinem referre contendimus, auditores forte

C ſaſſe (quod abſit) lacinioſi ſtyli prolixitate gravemus. Ipſa quoque miracula enumerando perſequi cuncta negligimus, ſed velut ex magno quodam flumine cyathum haurientes trahimus, quem ſuper menſam Chriſti conviventibus ſalubriter propinemus: ne mentis ſtomachus ingurgitatione gravari, ſed ſobrio potu tantummodo ſitis poſſit auferri. Ad alia igitur adhuc enarranda miracula, quæ per eumdem beatiſſimum Martyrem divinitus ſunt oſtenſa, pergamus.

Fidelium oblata recipiuntur.

9 Per idem itaque tempus vir quidem non ferendæ veſaniæ, crudelis & rigidus, pauperculæ mulieri de ſui juris agro chartulam fecerat, quam tunc cum magni furoris impetu contumaciter requirebat: unde & bovem ſibi, & unam ſecurim violenter abſtuleraţ, robur videlicet domeſticæ facultatis, & ſpem regendæ familiæ. Quod iſta præ dolore non ferens, cum contribulati amaritudine ſpiritus eccleſiam beati Ruffini feſtinanter ingreditur, ante altare proſternitur: atque ut ſibi in tantæ calamitatis articulo ſubveniret, lacrymabiliter deprecatur. Quid plura? Adeſt tandem divina miſericordia, & mox ut ab oratione conſurgit, iacere in pavimento ſecurim ſuam ante pedes attonita conſpicit. Illico mœror nimirum in lætitiam vertitur, & digna Deo gratiarum actio a cunctis, qui aderant, unanimiter exhibetur. Sed ecce raptor negocium adhuc ſuæ perverſitatis exequitur, & præfatæ mulieri, niſi monimentum redderet, ſupplicium comminatur: qui tamen mox ut ſecurim tam mirabiliter redditam didicit, confuſus & obſtupefactus expavit, bovem reddidit, pœnitentiam egit, atque omnem querelam, quam eatenus adverſus eam habuerat, ſedata animi feritate, ſopivit. D Ex Surio.

10 Præterea duodecim fures invicem conſpirantes, in domum cujuſdam ruſtici hoſtiliter irruerunt. Qui ligantes eum primo, deinde boves & cetera domus animalia diripientes, protinus abierunt. Interea ruſticus lachrymabiliter vociferabatur, & gemebundus ajebat: O ſancte Ruffine, adſpice miſerum, releva calamitate depreſſum, nec placeat tibi, ut prædones & nequiſſimi homines meæ facultatulæ panpertate ditentur. Ad hanc ergo vocem (mira res!) cum jam raptores animalia proſequentes, duodecim milliariis fere tranſmiſſis, procul abiſſent, ecce omnes, qui direpti fuerant, greges balantes & mugientes accurrunt, & intra caulas ſe ſolito more recipiunt. Sicque factum eſt, ut & illi, quæ præ manibus habere videbantur, repente ſublata congemerent: & iſte, quæ deflebat amiſſa recipiens, verſis utrobique vicibus, exultaret. Viſis itaque tot virtutibus, & tam evidentibus miraculorum ſignis, prædictus Hugo, venerabilis ejuſdem ſedis antiſtes, de parva baſilica, in qua ſanctum corpus fuerat ante receptum, magnam conſtruxit eccleſiam, & juxta poſſibilitatem ſumpius, non ignobiliter decoravit. Deinde beati E Martyris corpus ipſo alveo, qui certaminis materia fuerat, condidit, & cum magna totius diœceſanæ plebis frequentia altare deſuper conſecravit. Porro autem quanti illic deinceps cæci fuerint illuminati, quanti a dæmonibus erepti, quanti ex variis languoribus liberati, perlongum eſt vel apicibus tradere, vel ſermone proferre.

evertunt eorum bona ſuris abducti.

cujus vicinos ſtrenue diuinitus puniuntur.

11 His itaque tranſactis, cœpit non parva inquiſitio fieri, quo die invictiſſimi triumphatoris Chriſti Ruffini deberet martyrium celebrari. Nullis ſiquidem apud eos extantibus hiſtoriæ monimentis, ſola erant eatenus annuæ dedicationis ſolennitate contenti. Tandem authore Deo, reperta paſſionis hiſtoria, conſtituit venerabilis Pontifex juxta tenorem videlicet, quem literæ teſtabantur, ut tertio Kalendas Auguſti ejuſdem glorioſi Martyris feſtivitas coleretur. Nonnulli vero adverſus epiſcopum invidiæ facibus accenſi, & veſaniæ ſpiritu implacabiliter incitati, tumultuabantur, oneroſum eſſe dicentes, populum geminatis F unius Sancti ſolennitatibus feriari, ſuperſtitioſumque eſſe domeſticis adinventas ſtudiis feſtivitates noviter introduci: ad ſummam, non fabricatum hoc religionis amore, ſed ardore pecuniæ. Præſertim autem quidam protervi homines, qui a vocabulo loci, quem incolunt, Inſulani vocantur, ipſo præclaræ feſtivitatis die irreverenter abutentes, cœperunt cum ſuis mulier culis non modo textrinis operibus audaciter inſiſtere, verum etiam ruralibus exercitiis liberius inſudare.

12 Sed protinus illos ſententia divinæ animadverſionis ulciſcitur, & flagellis eruditi, ad cor redeunt, qui cor habere in proſperitate noluerunt. Ut eis aptiſſime congruere videatur, quod per Prophetam dicitur: Redite, prævaricatores, ad cor. Illud etiam: Et nunc ignis adverſarios conſumit. Nam caſus eorum repente flamma corripuit, & non ſolum domeſtica quæque, ſed & quæ in agris erant, omnia globis inextinguibilibus conflagravit; adeo ut infelices illi in extremis jam periculis conſtituti, ad amnem hinc inde confluerent, & in ipſum gurgitis alveum accenſa quæque jactarent. Sed ut perſpicue probaretur hoc non caſum, ſed divini furoris eſſe indicium, quid-

Ex Sur. 10.

A quidquid mergebatur, extingui non poterat. Miro itaque modo elementum illud vires ſui juris & partim tenebat, & ex parte perdiderat: nam & liquida erat aqua, ut immerſa quæque fluctu dehiſcente reciperet: & quodammodo humida non erat, ut ardentia extinguere poſſet. Sed quid minimis immoror, cum & ipſa hominum membra flamma proſiliens occupaverit, & extinctionis remedium, quocumque ſe verterent, invenire non valerent? Tandem uſtulati, ſumigati, & in modum torris combuſti, cum magnis ululatuum ſtridoribus ad beati Ruffini altare confugiunt, indulgentiam petunt, & commiſſi piaculi de cætero emendationem per pœnitentiam pollicentur. Precibus igitur beatiſſimi Martyris ab incendii doloribus liberati, incolumes ad propria ſunt reverſi. Ab illo itaque tempore abſque ullo cunctationis obſtaculo, beati Ruffini martyrium colitur, & die, quam prædiximus, cum magnæ devotionis inſtantia ad ejus eccleſiam a populis undique convenitur.

Illi qui Eccleſiæ deſtinata reperere combuſtæ.

B 13 Illud quoque prætereundum eſſe non arbitror, quod viri quidam trabem de ſylva operoſis exercitiis levigatam, ad beati Ruffini vectare eccleſiam conabantur: quibus nimirum quidam Perufinorum violentiam ingerentes, lignum boſtiliter extorſerunt. Sed cum raptores arborem inſtantiſſimi conatus anxietate prorraberent, & jamjamque Perufinis mœnibus uno vix interjacente milliario propinquarent, repente vehiculum hæſit, nulliſque virium niſibus impelli ulterius potuit. Interea contigui quoque homines ad auxilium confluunt, non pauci etiam jugati boves adduntur. Ordinant diligentius machinam, invicem exhortantur, in robur ſe colligunt, armos objiciunt, vociferantur, impingunt; lignum tamen immobile permanet, acſi fixum radicibus teneretur. Demum magiſtra neceſſitas docuit, quod cæca hominum pravitas ignorabat. Mens namque eorum perpetrari criminis conſcia, licet fero, liquido cognovit, quia qui de beati Martyris ſubſtantia rapinam fecerant, merito illis divina virtus obſtabat. Mutato itaque repente conſilio, Aſſiſium verſus illico vehiculum dirigunt, & accelerandi facultate percepta, beatiſſimo Martyri, C quod ſuperbe rapuerant, humiliter reddunt.

Proverbium.

14 Agamus igitur Salvatori noſtro Chriſto gratias, & digna laudum præconia referamus: qui dum per cives ſupernæ Hieruſalem talia nobis beneficia prærogat, tamquam per exiguas micas ac tenues, ad plenum nos convivium menſæ cæleſtis invitat: & dum illo jam poſt laborem quieſcentes in patria ubertim ſatiat, nos etiam in hujus peregrinationis itinere, quaſi quibuſdam ciborum reliquiis utcumque ſuſtentat: imo qui illos ſolido ſuæ viſionis cibo reficit, quando nos ſignorum D ſuorum lacte tamquam parvulos nutrit, donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Ejuſdem hymnus de ipſo S. Rufino, breviter ejus martyrium comprehendens.

MAgnum Rufini meritum
Turba canat fidelium,
Quo mundi victor exſtitit,
Et liber aſtra petiit.
Bellator invictiſſimus
Præbet ora lapidibus,
Sed verbis grando verberum
Non indidit ſilentium.
Plumbatis inde cæditur;
Jam jam obiiſſe creditur:
Sed qui putatur mortuus, E
Surgit in arma promptius.
Detruditur in clibanum
Furentem flammis ignium,
Caminus ſed incendii
Fit nemus refrigerii.
Nam flammis crepitantibus
Clarus immerſit angelus,
Ad cujus mox imperium
Perdit vires incendium.
Certat martyr egregius,
Ut leo vinci neſcius:
Cuncta pœnarum genera
Mente calcat intrepida.
Saxum collo ſuſpenditur;
Sic fluctibus immergitur:
Quem aqua Chriſto genuit,
Per hanc ad ipſum pervenit.
Nunc carnis liber onere,
Rubro veſtitur podere,
Corona plexus capite
De pretioſo lapide.
Te Martyr alme petimus
Mentis pronæ viſceribus,
Nos tua ſolvant merita, F
Quos noſtra gravant debita.
Sit Patri laus ingenito,
Sit decus Unigenito,
Sit utriuſque parili
Majeſtas ſumma Flamini.

DE S. TERENTIO CONFESSORE
FAVENTIÆ IN ÆMILIA ITALIÆ.

J. B. S.]

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus probatus, Acta magis incerta.

XXX. Iulii.

Faventiam alibi non ſemel, & quidem recentiſſime ad XXVII. *hujus menſis memoravimus, ubi de B. Nevolone agendum fuit. Colit eadem iſta civitas inter præcipuos ſuos patronos, protectoreſque Sanctum, alibi vix nomine notum, nempe* Terentinum, *ſub titulo diaconi, de quo inter ſacras ecclesiaſticas memorias ea antiquiſſima eſt, quam nobis ſuggeſſit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ex monumentis, ut ait, ejus eccleſiæ Mſt. auctoritatis ſane non magnæ, præterquam in eo ſola*

Collow Fa vonia

A *ſolo capite, de quo dubitare non licet, quod nimirum immemorabili veneratione ibidem cultus fuerit* S. Terentius, *teſte Julio Cæſare Tondutio, civitatis ipſius hiſtorico, ſuperius etiam a nobis laudato, dum pag.* 16. *eccleſias Faventinas parœchiales enumerans, inter tres particulares, ipſam* S. Terentii, *ut protectoris nominat, citatque ſynodum diœceſanam, ſub Ugolino anno* 1311. *ex Ordine Minorum aſſumpto, habitam, in qua natales ſingulariter celebrandi præſcribuntur;* Beatorum confeſſorum Æmiliani pontificia, & Rentii (*vult dicere* Terentii) levitæ, in civitate & burgis, ad quorum corpora veneranda, in ſuis propriis eccleſiis reſidentia, Dominus cotidie miranda dignatur oſtendere,

Idem probat ex veteri monumento.

2 *Nec minus illuſtre eſt apud eumdem Faventinum ſcriptorem, perpetuæ erga* S. Terentium *venerationis incolarum argumentum, in templo cathedrali omnium oculis expoſitum, ubi inter præcipuos ejuſdem urbis Sanctos & quidem protectores, annua ſolemnitate feſtive celebrandus præcipitur hac memorabili inſcriptione, a laudato Tondutio, poſt narratam*

B *famoſam Ravennatem iſtius temporis cladem, his plane terminis pag.* 601. *expreſſa:*

IMMINENTE CIVITATI EX GALLIS
PERICULO CÆDIS, EXITII ET FLAMMÆ,
VOVIT UNIVERSUS POPULUS FAVENTINUS
AGERE NON MINUS SOLEMNITER IN DIEB. PASTIM *
SS. SAVINI, EMILIANI, TERENTII ET
PETRI DAMIANI, QUAM DIEB. DOMINICIS AGI
SOLITUM DEBITUMQ. SIT, SI MODO OMNIPOTANS
DEUS RUINAM VERTERET
MDXII.

** Ad eos FESTIV.*

3 *Atque hæc eo adducta ſunt, ut de Sanctis, ſacris omnibus Faſtis præterquam Ferrariæ ait ignoti, conſtanti cultu omnino conſtet, priuſquam de ejus vita aut geſtis ſermonem inſtituant. Ea porro adeo ſimplicia & jejuna, dicamus eandide, adeo incerta videntur, ut fateri cogar, vix fidem apud paulo accuratiores hiſtoricos uſquam inventura. In promptu ratio eſt, quod ſolitis characteribus, auctoritatem conciliantibus, prorſus deſtituta ſint. Et genus Sancti*

Hinc obſcuritas geneſis, ſeu origo,

C *ſeu origo, & vel ipſum, quo vixerit ſeculum omnino incomperta ſunt, nec de Actorum compilatore, ætate ejus aut fide magis quidquam conſtat. Quod enim ait Ferrarius in ſua annotatione;* Vitam a S. Petro Damiano ſcriptam ferunt: *gratis aſſeritur, & populare tantummodo traditionem ſapit, quemadmodum tota ipſa qualiſcumque Vitæ ſeries, quæ tribus potiſſimum, cæci nempe, paralytici & hydropici miraculis conſtans, notum & nota probitatis ſcriptorem meretur, priuſquam tam facile, ut ſincera admittatur, præterquam quod reliqua omnia, præter principium æque dubium, non niſi perpetua videantur plurium miraculorum mera concatenatio.*

Legenda ſatis miſere conſuta

4 *Ea unde ad nos Legenda pervenerit, uuſquam obſervatum a Majoribus aut indicatum invenio: character paulo intricatior Italicam manum arguit, ut facile ſuſpicor, ex monumentis Mſs. eccleſiæ Faventinæ, quæ ipſa allegat Ferrarius, ad nos tranſmiſſam fuiſſe. An & quid idem Ferrarius Imola, ſeu Foro Cornelii de* S. Terentio, *præter cultum ut Sancti popularis, acceperit, quod in altero Catalogo citato potuerit, neque indicat ipſe, neque mihi conjicere promptum eſt; ad Vitam, de qua jam diximus, quamque mox ſubjiciemus, haud dubie referenda ſunt omnia. At vero prætereundam non eſt aliud ſingularis* S. Terentii *apud Faventinos cultus teſtimonium, in peculiari oratione, quæ prædictæ Vitæ ſubjuncta eſt in hunc modum:* Deus qui populo tuo Faventino celebrem hunc diem in beati Tereotii confeſſoris tui ſolemnitate feciſti; tribue, quæſumus, ut illum apud te interceſſorem habere mereamur in cælis, quem nobis, te inſpirante, protectorem elegimus in terris. Per Dominum &c. *Ceterum in Papebrochii itinerario Romano Mſ. notatum reperi, de ſolo S. Savino fieri* officium duplex 1. claſſis *de reliquis patronis Æmiliano, Terentio, Petro Damiano,* duplex 2. claſſis tantum.

D AUCT. J. B. S.

compendia paulo uberiora

5 *Apud laudatum Ferrarium in majori Catalogo Faventinæ urbis Protector diſerte etiam appellatur, ſubjungiturque Vitæ compendium, quod lacum hic ſuum meretur; a pleriſque, niſi vehementer fallar, totis ipſi hiſtoriæ, ex qua contractum eſt, præferendum. Sic habet:* Terentius Foro Cornelii natus, a puero ſimplex & humilis, eccleſias, Deo ſerviendi cupidus, frequentabat. In numerum clericorum adſcriptus & ſacris litteris imbutus, diaconus creatus, Faventiam veniens eccleſiæ S. Crucis, in

E qua inſigne xenodochium erectum eſt, inſervire cœpit, orationibus, vigiliis, aliiſque piis exercitationibus addictus. Cujus ſanctitas vitæ brevi manifeſtata eſt: nam Androgeus quidam mendicus, a nativitate cæcus, Foro Cornelii vitam ducens immaculatam, in ſomnis admonitus, ut ſe Faventiam ad Terentium levitam conferret, eo ductus, ac ante Terentii pedes proſtratus, quod ab angelo ſibi in ſomnis præceptum fuerat, exponit. Cumque Terentius ſe peccatorem diceret, tandem mendici precibus exoratus aquam afferri jubet, eaque ablutis manibus, oculos cæci lavit; iſque (mirandum!) repente lumen oculorum recepit.

traditi Prætulus.

6 *Hæc in Vita multo fuſius deducta ſunt, uti & quæ ſequuntur, hic pauciſſimis delibata. Sic proſequitur:* Quo miraculo per urbem vulgato, multi infirmos ſuos ad ſanctum Levitam deferebant, quos ille ſigno crucis, & manus imponens ſanabat. Terentius ne inania gloriæ tentaretur a dæmone, clam fugiens, apud ædem S. Petri, inter denſiſſimas arbores tuguriolum exſtruxit. Sed eum detectus fuiſſet, variis morbis oppreſſi ad eum in dies plurimi confluebant, quos Chriſti nomine invocato,

F ſanabat. Denique ſibi hoc demigraodi tempus adeſſe, angelo revelante, præſentiens, ſacris prohe munitus, feliciter obdormivit in Domino III. Kal. Auguſti. Cujus corpus primum in eccleſia S. M. conditum, poſtea, eum multis in dies miraculis fulgeret, in eccleſiam S. Crucis, cui inſerverat, translatum eſt. Eum Faventini uti ſuum Patronum venerantur. *Hactenus Ferrarius, cujus epitomen ſatis nitidam confer modo cum Legenda, quam hic ex Mſ. noſtro ſubjungimus.*

VITA

Ex Mſ. veroſimiliter Faventino.

Incerta ætas, æque ac origo:

BEATUS Terentius Forum Cornelii, quam urbem poſteri Imolam dixere, patriam habet. Sed quo tempore natus ſit, aut quos parentes habuerit, non liquet. Humili quidem loco editum, non parva, ex iis quæ ſequuntur, conjectura eſt: ſed, ut ait Apoſtolus; Non eſt acceptor perſonarum Deus, qui cum ſit omnium conditor, & pater, non generis & natalium claritatem, ſed animi bona cujuslibet & merita reſpi-

cit,

Acit, quique ex ignobilibus illustres efficit, qualem
ex MS. divino munere factum esse hunc Levitam postmodum constabit. Solet enim Deus in Sanctis suis plerumque ab ipsis surgentis ætatis initiis præmonstrare, miris quibusdam modis, quales futuri sint, quorum splendore Ecclesiam suam illustrare decreverit. Mira igitur in puero simplicitas & humilitas, ardensque sanctarum litterarum desiderium statim enituit.

Adolescentulus sanctis studiis operam dat.

2 Propterea Imolensem frequentabat ecclesiam, ubi postquam orationi, & contemplationi vacaverat, ministris illius subditus, incredibili studio literas discebat, in quibus brevi quidem temporis spatio adeo profecit, ut jam posset ad sacros ordines promoveri, ad quos per suos gradus promotus est, sic tamen, ut non sit disconatum transgressus: quo gradu insignitus, frequentare vehementius ecclesiam, & orationem cœpit, cui incessanter die noctuque vacabat. Post certum vero tempus, sancti Spiritus impulsu, patriam relinquens, Faventiam se contulit, in qua tunc erat celebre sanctæ crucis xenodochium, quod est publicum adventan-
B tium, præcipue vero pauperum hospitium; quem postmodum vidua mulier, Deum timens, in suam domum benigne recepit, in qua haud parvo tempore commoratus est. Frequentabat autem sanctæ crucis ecclesiam, ubi orationibus, & meditationi jugiter insistebat. Quare spiritui sic vacans, corporis minimam curam gerebat, nec aliam quidem nisi quam humana necessitas exigeret; propterea tenuissimo cibo potuque utebatur.

Androgeus cæcus.

3 His gradibus paulatim sanctus Levita ante oculos divinæ majestatis attollebatur, & in dies eminentior fiebat, nondum tamen noscebatur: studiose latere enpiens, sicut veris Dei famulis mos est, quibus peculiare inest bonum humilitatis, præcipuum sanctæ religionis fundamentum. Sed Deus, qui eum elegerat & volebat illum in Ecclesia sua tamquam super candelabro lucernam splendescere, non est passus illum diutius latere. Erat Imolæ quidam ab ipsa nativitate cæcus, cui nomen Androgeus, victum mendicans, vir alioquin bonus & Deo gratus, qui ejus demum miseratus orbitatem, angelum ad eum misit, qui ei diceret; Androgee, Dei tum nuntius ad te missus, ut te doceam, quo pacto visum recipias. Mirifice lætatus est ille, & ait:
C Deo meo gratias ago, qui servi sui misertus est. Ergo ait angelus; Ocius te Faventiam ad sanctum levitam Terentium confer. Et quomodo illum inveniam, aut quem percunctabor? inquit cæcus. Ubi Faventiam veneris, ait angelus, quærito sanctæ crucis ecclesiam, ubi civitatis illius nosocomium est; in ea illum invenies orationi, ac divinis laudibus incessanter intentum; inventum autem illum sic alloqueris: Terenti, serve Dei, cælestis me nuntius ad te misit, ut oculos meos aperias, & videam. Modum autem, quem servare debeas, esse hunc dices: suas lavet aqua manus; ex eo quod residuum fuerit aquæ, tuos in nomine Christi abluat oculos, quo facto, Dei misericordiam experiere.

Androgeus visum recipit.

4 His dictis, angelus evanuit. Postquam illuxit, Androgeus gaudii ac spei plenus, iter arripuit. Ubi Faventiam pervenit, ad ecclesiam sanctæ crucis perductus est. Beatum ibi Levitam invenit, ad cujus genua procumbens, cælestis nuntii mandata executus est. Quod ubi audivit ille, ut erat humilis & omnis fugitans inanis gloriæ fomitem, respondit, se peccatorem esse, & egere lumine, nedum posse aliis impertiri; esse hoc ab iis petendum, quibus suam Deus gratiam uberius contulisset. At cæcus, divino fretus monito, ait, se D
non prius ab ejus discessurum pedibus, quam impetrasset quod se ab eo consequi posse, non dubitabat: scire, se non frustra ad eum esse missum. Quid sanctus faceret Levita? Hinc pudor ingenuus illum retrahebat, inde jussum urgebat divinum; neque enim ab re factum credebat, ut ad se adhuc ignotum ignotus homo veniisset, & tantam rem a se & tam pertinaciter posceret. Precibus igitur illius, & constantia victus, aquam sibi afferri jussit; lavit manus, & cæci oculos perfudit, dicens; Lucem te videre faciat, qui oculos cæci nati aperuit Dominus Jesus. Mirabilis Deus in Sanctis suis! Mira res continuo, & omni stupore digna secuta est. Videre statim cœpit, qui numquam antea viderat.

multique alii ægri sanantur.

5 Exemplo autem fama rei tantæ totam urbem pervagata est, & ingens populi concursus miraculo stupentium ad eum illico factus. Ita sancti Levitæ, quæ hactenus latuerat, virtus cœpit innotescere, ut deinceps ardena tuper candelabro lucerna esset inciperet, & ope sua multis laborantibus subveni-
E ret. Androgeus autem tanti miraculi testis uberrimus, & cupiens, quas posset, Deo gratias agere, in ipsa ecclesia, in qua lumen videre mernerat, diu fidelis ministerii officio fuoctus est, & illius sacerdotibus intervivit. Vulgata miraculi fama, innumerabilis undique omnis generis ægrotantium cœpit ad eum multitudo confluere, quos impositione manus, in Christi nomine, omnes sanabat. Cumque in dies magis celebre fieret illius nomen, offensus urbis frequentia, & nominis sui celebritate, secessum cogitare cœpit, veritus, ne qua antiqui hostis fraude polluęretue. Sciebat enim, nihil illum avidius, studiosius nihil quærere, quam quomodo posset veros Dei famulos ab instituto cursu retrahere.

Profugo latendi cupido.

6 Recordabatur, innumerabilem fuisse anachoretarum multitudinem, qui Ægypti deserta incoluissent, non ob aliud quidem, nisi ut hominum frequentiam & applausus effugerent, & simul Deo uberius & attentius famularentur. Cum iis igitur adnumerari voluit. Quare, decreto secessu, cum magno
F Faventinæ urbis mœrore, quæ se pretioso privari thesauro videbat, locum sibi ad ædem divi Petri in Laenna delegit, ubi tunc silva erat arboribus densissima, in cujus remotiore parte angustum sibi tugurium construxit in loco, cui Santureto incolæ nomeo indiderant, ubi orationibus ac jejuniis, aliaque multiplici carnis macerations, majore quodam conatu Deo cœpit famulari. Sed ibi quoque latere diu non potuit: nam ad illum undique variis affecti morbis ægrotantes adducebantur, quos omnes, invocato Christi nomine, sanabat: inter quos adductus est miserrimus quidam, cujus intolerabili vexatum paralysi corpus jam decem annos fuerat, quem ubi propinqui ante Sancti tugurium statuere, dixerunt: Serve Dei, tuæ sanctitatis fama impulsi, de longinquis partibus ad te infelicem hunc adduximus, qua vero spe, res ipsa indicat. Huic tu, quam soles benigne aliis præstare, opem ne deneges. His dictis, reliquere ibi ægrotum & abiere.

Invocatur a paralytico.

7 Infelix autem ille, ubi se a suis destitutum vidit; Heu! me miser, inquit, salutis causs huc adductus sum, sed, ut video, eibus seris in hac solitudine sum futurus. Hæc audiens Terentius, ut erat in omnes pius & ad subveniendum laborantibus semper paratus, miseratione motus dixit: Quid tibi vis & quid quæris, fili? Ait ille: Quid quæram, & quid velim, satis quidem videre potes.

To-

A Totos decem annos hoc modo laboravi: ſpe ſalutis recuperandæ huc me propinqui adduxere; ſed ut cernis, mox deſeruere, ut cum mihi auxilio eſſe, ac me tueri non poſſim, ferarum eibus continuo fiam; niſi tu mihi, quam, ut ad nos fama pertulit, tot aliis præſtitiſti, opem feras. Hic vero converſus ad preces, flens ac gemens rogare cœpit, ne ſe ab hominibus ſic deſtitutum deſereret. Sanctus autem Vir in ſua perſtans humilitate, ac ſe peccatorem aſſerens, nec dignum, qui ſe divinis inſerere operibus auderet, tentare quod rogabatur, prorſus negabat.

quem miſam fuiſſe,

8 At paralyticus multo magis inſtare, ac renuentem urgere precibus. Demum illius miſeratione victus, brevem ad Deum orationem habuit. A qua ubi ſurrexit, converſus ad paralyticum dixit; Quo vocaris nomine? Leo, inquit. Tunc Terentius, volens illius fidem experiri; Crediſne, inquit, Patrem &c. trinum eſſe in perſonis, in ſubſtantia vero unum? Credidi & credo, & crediturus ſum ſemper. Tunc ſanctus Vir: Crediſne, B poſſe illum te iſto, quo laboras, morbo liberare? Credo equidem. Ait ille: In illius ergo nomine, qui dixit paralytico: Tolle grabatum tuum & ambula; tibi præcipio ut ſurgas; ſic quidem ut nulla deinceps ægritudinis iſtius veſtigia in te remaneant. Vix verba finierat: ſurrexit continuo ſanus, & ita firmis greſſibus, ac totius corporis viribus, ac ſi nullo umquam morbo laboraſſet; & Deo & ſancto Viro, quas æquum fuit, gratias agens, lætus & exultans propriis pedibus in patriam redit. Non minus mirandum quod ſum relaturus.

uxi & hydropicum.

9 Erat Bononiæ quidam dira laborans hydropiſi, quæ adeo illius membra tumefecerat, adeoque diſtenderat, ut hominis in eo vix forma dignoſci poſſet. Is audita viri ſanctitate ac miraculorum fama, fidei ac ſpei plenus, rependo magis quam eundo ad eum venit, ejuſque opem ſupplicum more implorando, aſſerebat, ſe minime dubitare poſſe quidem, ſe illius apud Deum precibus exitiali morbo liberari. Cui ſanctus; Pater, inquit, miſericordiarum, & totius conſolationis eſt Deus, qui poteſt & ſolet ad ſe ſincera fide confugientes exaudire: ad illum tibi confugiendum eſt, qui dixit: C Petite & accipietis; pullate & aperietur vobis. Scio, inquit ille, nec dubito, poſſe Deum, & ſolere petentibus præſtare quæ dicis; ſed & illud non me latet, talia etiam per Sanctos ſuos operari, in quorum numero niſi tu eſſes, haudquaquam tanta ægrotantium multitudo, quæ ad te confluxit, & confluere non deſinet, ſuis liberata languoribus, a te ſanata diſceſſiſſet. Proinde quod opetua, ſicut fama refert, quam plurimi a Deo impetrarunt, D ut mihi quoque concedas, per eum, qui per te tot Ex ms. miranda operari non ceſſat, ſupplex rogo. Miratus tandem hominis fidem atque conſtantiam Terentius, non ultra differendum putavit. Et brevi ad Deum, ſicus in ſimilibus illi mos erat, habita oratione, converſus ad hydropicum: In nomine, inquit, Chriſti præcipio tibi, ut ſanus & gaudens ad tuos revertare. Ad cujus vocis imperium ita convaluit, ut nullum in eo diræ ægritudinis ſignum remaneret. Ita Deum & Sanctum illius laudans, & præconiis extollens, in ſuam lætus patriam reverſus eſt.

De morte præmonitus ad eam ſe parat.

10 Cum autem jam tempus adveniſſet, in quo Deus illi promiſſam ſuis ſervis mercedem perſolveret, cæleſtem ad eum miſit nuntium, qui de die migrationis ſuæ certiorem illum faceret. Quo audito, mirifice lætatus eſt, cupiens coo inuo diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. Igitur, convocatis ad ſe propinquis loci illius religioſis viris, diem illis obitus ſui adveniſſe nuntiavit; apud quos ſanctam & admodum ſalubrem orationem habuit, impenſe E illos ad Dei proximique dilectionem, ad charitatis, & miſericordiæ opera hortatus, Dei autem miſerationem ſibi illiſque implorans, & ſiquid umquam deliquiſſet, veniam precatus, totum ſeſe illi commendavit, oculiſque ac manibus in cælum elevatis, cum magna veneratione aſſtantium, inter hymnos & pſalmos felicem cælo tradidie animam. Sanctum autem illius Viri cadaver, qui convenerant plurimi, magna cum reverentia ſuſceptum, cum hymnis & canticis ad vicinam Beatiſſimæ Virginis eccleſiam, quæ templo, quod ſupra diximus, beati Petri propinqua eſt, extulere, ad quam, audito ſancti Viri obitu, ingens multitudo confluxit, ibique ductis ſolenniter exequiis, magno cum honore ſepultus eſt. Quot autem, & quantis miraculis illic effulſerit, longum eſſet perſcribere, ut confirmata poſt obitum, quæ concepta erat in pectoribus hominum de Juvenis ſanctitate opinio creſcerer, & venerabilior illis in dies fieret. Sed non eſt paſſa divina providentia diutius in loco mious celebri & quaſi in abſcondito Servum ſuum latere: nam poſt aliquot annos Faventino populo ingens illum in urbem transferendi deſiderium injecit. Igitur tali civitas effuſa impulſu, ex æde, quam diximus, beatiſſimæ Virginis in urbem tan- F tum thelaurom ſumma cum veneratione ac plauſu tranſtulit; & in eccleſia ſanctæ crucis, in qua ille diu verſatus, ac demum cognitus fuerat, honorifice collocavit, ubi miraculis innumerabilibus illum Deus illuſtrem fieri voluit.

DE S. EXPLETIO EPISC. CONFESSORE.

Metis in Belgica 1. J.B.S.

ANNO CCCXC.

Quomodo a claſſicis Mediolani abſit,

Iram proſus, bunc Expletium *inter Sanctos primum ſignatum fuiſſe a Ferrario in Catalogo generali, his verbis*: Metis, ſancti Expletii epiſcopi ejuſdem urbis. *Vades autem ſuos adducens, cum ſe accepiſſe notat*; Ex tabulis eccleſiæ & Catalogo epiſcoporum Metenſium, nec non ex Kalendario Lotharingiæ. *Quas determinate tabulas appellet, quodve Lotharingiæ Kalendarium, ſatis compertum non habeo*: in *Cataloge epiſcoporum Metenſium Mearifſio præfixo, titulum Sancti ſeu S. nomini ejus præponi certum eſt, tametſi in ipſo hiſtoria decurſu ab ea appellatione abſtineat: ſic tamen de eo loquens, ut, licet paucis, abunde certe demonſtret, ſanctitatis fama fuiſſe inſignem. Verba ejus ex Gallicis Latina facio*: Quo tempore beatus Ambroſius epiſcopus Mediolanenſis electus eſt, eodemque anno quo glorioſus S. Martinus Turonenſis eccleſiæ regimen ſuſcepit, cathedram Metenſem conſcendit Expletius, anno nimirum CCCLXXV., qui poſtquam ſancte gregem gubernaſſet annis XVI plenus gloria & benedictionibus mortuus eſt anno CCCXC. ſedente Romæ Papa Siricio, impe-

A rantibus autem Valentiniano II. & Theodosio I. lavit ad cælum. *De certo obitus die non habeo quod* D
controvertam, aut vero asseruam; satis sit, festivi-
tatem ejus hoc die recoli, quidquid in additionibus &
correctionibus suis ipsum signandum noverit Castella-
nus XXVII. *Julii*; Metis, sancti Expletii episcopi,
cujus transitum refert ad annum non expresse CCCXC.
cum Meurissio, sed citeriter ad CCCC. *Verum quemad-*
modum de natali die, sic nec de certo obitus anno quod
decernamus suppetit, ut in hac parte Meurissio, sa-
tis accurato rerum ecclesiasticarum Metensium illu-
stratori, nos posse acquiescere existimemus.

Auct. J. B. S. *cultus ejus non ut ſit brevi videbitur.*

2 *Quidquid igitur a receptis classicis aliisque Martyrologiis præteritus sit* S. Expletius, *videntur argumenta sufficientia Ferrario præluxisse, quibus ipsum Sanctis annumeraret, neque nobis putamus integrum, cum ex opere nostro excludere, Saussaye etiam in Martyrologio ad hunc diem ita diserte ipsum consignante*: Metis, sancti Expletii episcopi & confessoris, qui sancto Auctori succedens, eam ecclesiam annis sexdecim in omni sanctitate rexit, consummatusque in officio pietatis, sub Siricio Papa evo-

DE S. URSO EPISC. ET CONFESSORE

AUTISSIODORI IN GALLIA.

J. B. S.

Sylloge de cultu, ætate, gestis & sepultura, E

SEC. VI. DE *Autissiodoro jam totics in Actis nostris sermo*
fuit, ut uberior loci notitia hoc supervacua sit.
Sanctum, de quo hic agendum est, ab antiquario,
B *ut sæpe alias factum, codicibus Hieronymianis ad-*
jectum fuisse, recte observat Florentinius. Sic in
Epternacensi ultimo loco annuntiatur; Antisiodoro
civitate, depositio Ursi episcopi, *& sic descripsit*
Rabanus. In Lucensi & Corbejensi titulus beati no-
mini præfigitur, tuque secutus est Notkerus. Ab
Adone præteritus est; *quod neque in Floro, sub no-*
mine Bedæ a nobis edito, neque in Romano parvo
reperitus fuerit; *unde nec ejus meminit Usuardus,*
in cujus auctariis nonissimus est, uti & in omni-
bus aliis recentioribus Martyrologiis, tum excusis
tum Mss. ut de cultu receptissimo dubitandum non
sit. In Directorio novissimo ecclesiæ Autissiodorensis
cum S. Palladii translatione hoc die conjungitur sub
ritu semiduplici, notaturque obiisse circa annum 508
quod suave omnino non potest cum brevi ejus elogio in
Historiæ episcoporum Autissiod. apud Labbeum tom.
1. Bibliothecæ Mss. diserte asserente, ipsum fuisse
temporibus Joannis Papæ atque Felicis, quos novi-
mus sedisse ab anno 523. *ad* 530. *At nos turbatissi-*
mam historiæ istius chronologiam ordinandam non su-
scepimus.

Hieronymianus ad postus xst.

C 2 *Neque de gestis ejus alia superſunt, quam quæ*
in citata Historia commemorantur, hac brevi nar-
satione: Ursus sedit annos VI. menses IV. De hoc
viro sanctissimo fideli relatione vulgatur, quod
juxta S. Amatoris basilicam recluſus, anachoreti-
cam duxerit vitam, ubi oratorium usque hodie
est ejus nominis memoriæ sacrum. Contigit eo
tempore, urbem repentino afflatam incendio con-
flagrasse, sed ad virum Dei cum fublatus in altum
clamor populi perveniſſet, succurrendum perí-
culo ratus, familiarem illue baculum destinavit:
iple precibus obnixius atque instanter incubuit, eo
inter minaces flammas, & quæ adhue supererant
constituto, dicto citius incendium omne deflagra-
vit. Hac occasione sancti Viri merito declarato,
urbis decedente pontifice, vi extractum præsula-
tui sofficere. Cella ejus in ecclesiam cessit. Exe-
git vitæ suæ tempus annis LXXXI. moribus & me-
ritis pretiosus, fragilitatis molem III. Kal. Augu-
stas exceſſit, atque in basilica S. Germani, juxta
prædeceſſores suos honestam meruit sepulturam.
Fuit enim temporibus Joannis Papæ atque Felicis.
Hic est Joannes, quem Theodoricus rex hæreticus
Ravennæ in custodia affligendo interfecit, im-
perante Justino, Lampadio & Oreste Coss.
Fuit autem civitas sine episcopo anno uno,
mens. VI.

De gestis pauca superſunt.

3 *Hic ad rem nostram observanda hæc verba*;
Atque in basilica S. Germani, juxta prædeceſſores
suos, honestam meruit sepulturam; *de qua modo ni-*
hil certius doceri possumus, quam ex Visitatione Se-
guieriana facta anno 1634. *&* 1636. *atque alibi a*
nobis citata, uti in codice nostro transcripta habetur
pag. CCLXXX. *his verbis*: Converſi ad alium pari e-
tem, duas imagines sanctorum Alodii & Ursi epi-
ſcoporum, antiquiſſimas quidem, ſed ab hæreti-
cis, ut apparebat, mutilatas inſpeximus, quibus
imaginibus proxime ſuppoſiti erant duo ſarcopha-
gi lapidei, in quorum uno alter ſarcophagus ligne-
us; & utrique ſepulcro convenientia elogia di ver-
ſis characteribus parieti erant inſculpta. Inven-
tus etiam ſarcophagus lapideus, & pro anguſtia
loci exiguus; in quo quidem ſarcophago unius
corporis oſſa, cuculla vel aliquo alio id genus in- F
dumento tenebantur incluſa, patuit. Pro S. Urſo
hæc legimus epitaphia ... Beatæ recordationis Ur-
ſus epiſcopus obiit III. Kal. Auguſti, cum eſſet an-
norum LXXXII. Rexit autem Autiſſiodorenſem ec-
cleſiam anno LXVIII. a beato Germano. Hic requi-
eſcit ſanctæ recordationis Urſus epiſcopus, qui
rexit eccleſiam Autiſſiodorenſem annis ſex, men-
ſibus quatuor.

Ejus epi-
taphia.

4 *Alia epitaphia luxata & imperfecta, quæ*
in jam dicta collectione Mſs. parte 1. *pag.* 39. *re-*
ferantur, nec describo. Sola hæc in epitaphio pri-
mo a noſtro collectore notata ſunt; *usque adeo vene-*
rabilem fuisse memoriam S. Germani apud Autiſ-
ſiodorenſes, ut ab ejus deceſſu epiſcoporum ſuc-
ceſſiones computati cæperint: tum & illud, quod
anni illi 68. *a S. Germani obitu ſic numerati*
ſint, ut ſola SS. Alodii & Cenſurii tempora
colliganiur, acſi vacationes nec interveniſſent.
Subdit idem collector, Democharem atque ac Ba-
vonium aquivoco laboraſſe, dum hunc S. Urſum
putarunt ſubſcripſiſſe epiſtolæ ſynodicæ ad Papam
Leonem directæ. Cujus porro ætatis atque adeo
& auctoritatis ſint verſus ibidem adducti, promp-
tum non eſt divinare. Ita ſonant:

Urſus in obſcuro vixiſſe reconditus antro
Dicitur, ut vitam fingeret ore ſibi.
At baculo exſtinctus tenebras ut diſpulit ignis

Vi-

A Vitam etiam populis fingere poſſe docet. *Ævum certe recentius ſapere videtur alluſio ad urſam catulum lingentem cum hac epigraphe*, INFECTAM PROLEM ORSA REFORMAT. *Neque omiſerim verba ultima, quibus indicat, in cathedrali æque ac S. Germani eccleſiis, S. Urſi memoriam hoc die feſtivam eſſe uſque ad prandium: quod an hoc etiam tempore perſeveret, compertum non habeo; neque alia occurrunt unde ea accerſere voluerim, quæ de hodierno S. Urſin prædicentur.* D AUCT. J. B. S.

DE S. TATWINO EPISCOPO CONF.

CANTUARIÆ IN ANGLIA.

Sylloge de cultu & geſtis. J. B. S.

An. DCCXXXIV. C*Antuarienſis archiepiſcopus, ordine nonus*, S. Tatwinus *vario modo inflectitur, ut quem alii* Tacuine, Tarwine, Tadwinum, Cadwinum, Scadwinum *alterque enuntiant, eumdem tamen indicantes, qui Sanctos inter pridem connumeratus eſt, ut habes in auctariis Uſuardinis, ubi codex Altempſianus diſtinctiſſime ſignat*: In Cantia, depoſitio ſancti Tadwini epiſcopi & confeſſoris. *De eodem meminit Florarium noſtrum Ms. iiſdem prope terminis, at perperam* XII. *Aprilis, ut eo die in elenchо Prætermiſſorum obſervatum invenies. Ghinius ipſum inter eaunicos retulit* X. *Junii, qui non obtus dies eſt, ſed conſecrationis epiſcopalis. Secutus eſt Ferrarius, male allegans Martyrologium Anglicanum, utpote quod tali die de* S. Tatwino *altum filet, ipſum in utraque editione hoc ipſo die commemorans. Perro Sancti titulo ſemper honoratum fuiſſe in Anglia, manifeſte perſpicies ex Vita S. Auguſtini, ejus gentis apoſtoli ad* XXVI. *Maii pag.* 438. *dum inter translata ibi Sanctorum præſulum corpora, non poſtremum locum tenet is, de quo agimus*, S. Tatwinus, *ut in ſua ſaltem primatiali eccleſia, quamdiu Catholica ſtetit, debita Sanctis veneratione cultum fuiſſe certiſſimum videatur.*

De cultu Cantuarienſi nonnulla.

B

2 *An item quod monachus fuerit, & Benedictini Ordinis, non auſim tam poſitive aſſerere, quidquid Parkerus & Godwinus aliique id inſinuent, pridem arripuerit Joannes Tritbemius, ex quo forſaſſe Menardus, qui apud Wionem in Martyrologio de ipſo nihil legerat, eametſi alibi* Tadvinum Sanctum *appellet. Bucelinus non parvo elogio* S. Tatwinum *ornavit; verum in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, a Mabillonio editis, præteritus eſt, dumque de eo agit in Annalibus, ſatis dubium relinquit, utrum inter ſuos ipſum recenſeat. Litem equidem non dirimo; cujuſcumque conditionis fuerit, ex Beda liquet, verum fuiſſe plane illuſtrem, dum de eo ſcribit Hiſtoriæ gentis Anglorum lib.* 5. *cap.* 24. *& ultimo; ad annum* 731. *memorata Brachtwaldi anteceſſoris morte, ita ſubjungens*: Pro quo anno eodem factus eſt archiepiſcopus vocabulo Tatwine, de provincia Merciorum, cum fuiſſet presbyter in monaſterio quod vocatur Brindum. Conſecratus eſt autem in Doroverni civitate a viris venerabilibus Daniele Ventano, & Ingwaldo Londonenſi, & Alduino Lecitfeldenſi, & Aldulfo Roſenſi antiſtitibus die X. Junii menſis, Dominica; vir religione & prudentia inſignis, ſacris quoque litteris nobiliter inſtructus.

Non item quod fuerit monachus.

C

3 *Bedam præ oculis habuit Gervaſius ſeculi* XII. *monachus, de Pontificibus Cantuarienſibus ſic memorans*: Tatwinus presbyter monaſterii, quod vocatur Brindun, de provincia Merciorum, ele-

Elogia Gervaſii & Radulfi;

Julii Tom. VII.

ctus eſt & conſecratus in Cantuaria a Daniele Wentano, & Ingualdo Londonienſi, & Altwino Lichesfeldenſi & Aldulfo Roſſenſi die X. menſis Junii, (DCCXXXI.) vir religione & prudentia inſignis; ſacris quoque litteris nobiliter inſtructus. Suſcepit pallium a Papa Gregorio miſſum: tribus annis Cantuarienſem rexit eccleſiam & tandem III. Kalendas Auguſti de ſeculo migravit. *Eumdem quoque Anglicanæ hiſtoriæ patrem ad verbum deſcripſit Radulfus de Diceto, de Sancti monachatu nec verbum etiam memorans. Hæc autem Bedæ verbis de ſua ſuperaddidit*: Huic Gregorius Papa dedit Pallium, ſcribens ei in hæc verba: Præcipimus ut omnis homo totius Angliæ tibi obediat, & ſciat te primatem totius inſulæ. Obiit autem cum ſediſſet annis tribus. Hujus tempore Beda obiit: *imo, ut eſt receptiſſima ſententia, quam adverſus Baronii dubitantis opinionem recte probat noſter Alfordus, eodem ipſo, quo* S. Tatwinus *anno* 734. E

Item Anglo-quatuor Britannia

4 *Omnia complexus eſt Antiquitatum Britannicæ eccleſiæ collector; cujus etiam verba, cum de Sancto noſtro monumenta alia non exſtent, hic recitare juverit*: Anno eodem (731.) quo Birthualdus moriebatur, factus eſt archiepiſcopus Cantuarienſis Tatwinus Mercius, alias Cadwinus vel Scadwinus, monachus Ordinis S. Benedicti in abbatia Brenton, quamquam alii eum non fuiſſe monachum ſcribunt. Beda facerdotem illum fuiſſe monaſterii Brenton, in provincia Merciorum conſtanter affirmat. Conſecratus eſt anno primo Gregorii III. Pontificis Romani in civitate ſua a Daniele Wentano, Ingwaldo Londinenſi, Adwino Lichfeldenſi, & Adulfo Roffenſi epiſcopis. Vir fuit religione inſignis, & ſacris litteris egregie inſtructus. Anno poſt conſecrationem ſecundo orta eſt inter ſedem Cantuarienſem & Eborac. de primatu controverſia, qua de cauſa ipſe Romam profectus eſt, ubi a Gregorio Pontifice pallio donatus, primatus etiam confirmationem accepit, deinde in Angliam celeri curſu contendit. Non multo poſt duos epiſcopos ordinavit. De hujus geſtis parum aut nihil memoria dignum reperimus. Ad hujus tempora hiſtoriam ſuam Beda perduxit..... Tatwinus ubi tres integros annos feciſſet, diem clauſit extremum anno DCCXXXIV. & Cantuariæ honorifice tumulo conditus. F

Malmesb.

5 *Quod vero in Trophæis ſuis Malmesburienſis, jam dictis adjecturis, Gotzelinum* virtutes *ejus* miras & prædicandas ſcripſiſſe, ejuſque miracula prædicaſſe, ſigna exhibuiſſe; *potuerunt ea fortaſſe exiſtere dum viveres Malmesburienſis; at nec ipſe vidit, nec eorum quidquam modo ſuppetit: ut hic modo habeas quæ de* S. Tatwini *geſtis ſuperſunt omnia, in quibus difficultatis id obſervavit noſter*

A Auct. J. B. S. *Alfordus, quod non facile quis explicuerit, quid contentionis exortum ſit, Sanctum hunc noſtrum inter & archiepiſcopum tunc Eboracenſem, uti paulo fuſius exponit in ſuis Annalibus ad annum 732. num. 1. & 2. ubi citatis, quæ jam proxime dedimus, verbis*, pendet in re controverſa, quis in Eboracenſi eccleſia cum S. Tatwino contenderit, *tandemque concludit in hæc verba:* Quamobrem cum antiqui nihil de lite mota inter Dorovernenſem & Eboracenſem eccleſiam, nihil de conteſtantibus dicunt, optnor, Tatwinum eo ſolum modo Romam appellaſſe, quo paulo ante Bonifacius appellaverat; hoc eſt Gregorium agnoſcendo eccleſiarum omnium principem, & poſtulando ut apoſtolica auctoritate Dorovernenſis ſedis privilegia tueretur. *Pergit deinde Alfordus:*

& Alfordi. 6 Hoc rectius dicitur, quam ut Wilfridum, modeſti animi virum, contentioſum dicas, aut Egbertum (animoſioris ingenii hominem fateor cum Malmesburienſi) tam cito in epiſcopum conſecraveris. Ille quidem poſtea ſecit dixitque multum
B pro Eboracenſis ſedis dignitate, quod forte anſam dedit Parkero & Godwino tempora confundendi: ſed eum Tatwino ſediſſe non putatur. Quidquid ſit, Tatwinus Romam profectus, a Gregorio III. pallium, dignitatis inſigne, & has litteras impetravit, omnibus Angliæ epiſcopis inſcriptas, in hunc modum, nulla Eboracenſis eccleſiæ facta mentione. *Sequuntur litteræ ipſæ Pontificiæ, unicum quod de* S. Tatwino *reliquum ſit documentum, a nobis proinde minime omittendum, ubi ad totius Sylloges noſtræ complementum ex Hovedeno apud laudatum Alfordum Sancti ipſius tranſitum cœleſti fortaſſe aſſenſu præſignatum exhibuerimus. Ita ſcribit ille ad annum 734.* Luna ſanguineo rubore eſt perfuſa quaſi hora integra ſecundo Kal. Februarii circa gallicinium, dein nigredine ſubſequente ad lucem propriam eſt reverſa. Eodem anno Thatwinus epiſcopus nonus Doroveroenſis civitatis in Cantia obiit die tertio Kalend. Auguſti. *Eu modo diploma Pontificium:*

C

Gregorius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, epiſcopis Angliæ ſalutem,

Laudato pro meritis Sancto, 7 Dei omnipotentis immenſæ pietatis magnitudinem collaudamus, quæ ſuæ maieſtatis gloriam ſic dilatare dignatus eſt, ut in omnem terram exierit ſam ſonus prædicatorum ſuorum & in fines orbis terræ, verba eorum. Cujus ineffabili pietatis gratia, ſicut noſcimur procreati, ita quoque lumus adoptati, ſanctæ regenerationis portantes myſterium, in ſpem gloriæ filiorum Dei, D per Jeſum Chriſtum dominum noſtrum. Reverentiæ itaque veſtræ dicato collegio collætantes, ut in fide ſtabiles & in opere efficaces inveniamini, hortamur, honore invicem prævenientes, & alter alterius onera portantes, quod ſic adimplebitis legem Chriſti, charitatem continuam habentes, in dilectione Dei & proximi, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. Fratris igitur noſtri Tatwini, qui beatæ memoriæ Auguſtini prædicatoris veſtri cathedræ ſubrogatus eſt, adventus nos admodum lætificavit, quod virum religionis, & magnæ probitatis, ſub ipſo tempore, quo apud nos ſtetit, eum cognovimus. Proinde ſuditis ejus petitionibus, anteceſſorum ejus jura dignitatis perquiri in ſacro ſcrinio fecimus: & invenientes eum juſta poſtulaſſe, ſacrum pallium cum venerabili uſu dalmaticæ, Apoſtolica ei auctoritate tradidimus: annuentes quoque jura dignitatis omnia, quæ prædeceſſores ſui, a tempore beatæ memoriæ Auguſtini habuiſſe noſcuntur.

8 Sicut ergo prædeceſſores noſtri Gregorii Rom. Pontificis decretum præfato Auguſtino, ſyncello ſuo, prædicatori veſtro, omnes epiſcopos Angliæ ſubjecit: ſic nos, Deo autore, & B. Petro Apoſtolorum principe, licet indigni, ejus nomine vicam gerentes, tibi, Tatwine, Doroverniæ civitatis archiepiſcopo, tuiſque ſucceſſoribus legittimis, omnea eccleſias Britanniæ, earumque rectores, ſubjicimus, Apoſtolica auctoritate præcipientes, ut omnis homo totius Angliæ tuis canonicis juſſionibus obediat: & te ſciat eſſe primatem, atque ſpeculatorem totius inſulæ, cui vices noſtras per omnia gerendas, in regione illa commiſimus. Tuam autem eccleſiam Doroverine conſtituram, ut propriam, & primam ſobolem religionis veſtræ in Chriſto, ſpectaliter ſub tuitione manua noſtræ tenemus: quam volumus in pacis tranquillitate vigere: ejuſque jura & dignitatis privilegia, in perpetuum immutilata ſervari.

9 Quod prima, & mater eſt aliarum omnium, primitus in veſtra religione conſtituta, in honore ſancti Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti. Scriptum eſt enim; Non eſt ſanctus, ut eſt Dominus: & ubi eſt caput vegetum, reliqua membra fortius vegetantur. Vos itaque fratres, hæc Apoſtolicæ auctoritatis mandata, cum alacritate, & ſubjectionis reverentia, audite, & ſulcipite, & cum præfato fratre noſtro, Archiepiſcopo veſtro, in meſſe Dei laborate. Si autem quivis hæc perturbare voluerit, & noſtræ definitionis ſtatura divellere contenderit, & violare: ſciat ſe contra ipſum mundi Salvatorem, & B. Petri auctoritatem, niti; & ideo, niſi reſipuerit, æternæ damnationis ſententiam incurrere. Deus vos incolumes cuſtodiat, dilectiſſimi. *Hactenus Gregorius*,

proximum ſedis confirmat;

atque ipſi ſcipot ad ſubjectionem hortatur.

DE

DE S. HATHEBRANDO ABB. ET CONF.

ANTVERPIÆ IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J.B.S.

§. I. Sancti notitia ex reliquiarum Antverpiam translatione.

MCXC-VIII. S*anctum hic produximus, ante elapſum proximè ſeculum nullis ſacris Faſtis inſcriptum, ne quidem Molano, Sanctos omnes Belgicos accuratiſſimè rotenſenti, in Natalibus ſuis poſthumis anno* 1595. *Lovanii a Cuyckio, & rurſus* 1616. *Ducci a Livenſi & Colvenerio editis, ut manifeſtiſſimè patet, nullam ad ea uſque tempora* S. Hathebrandi *ſeu* Hathebrandi *notitiam in has Belgii partes pervenisſe, tametſi Sanctus in Friſia Belgica floruiſſet, & totis ante quadringentis annis e ſeculo migraſſet, anno nimirum* 1198. *ut ſerum lectionem an aliquali Vitæ, ſeu potius antiquo loci ipſius, in quo vixit & mortuus*

B *eſt, Officio contexta, exoſto ad quatuor contracta, atque hic Antverpiæ pro cœnobio S. Salvatoris ad hunc diem* XXX. *Julii, Sancto feſtivam, typis editæ, ut patet ex proprio directorio, permiſſu ſuperiorum impreſſo, at nunquam in uſum reducto, ſub hoc titulo*: Feſta particularia, quæ in eccleſia S. Salvatoris Ordinis Ciſtercienſis Antverpiæ, ratione notabilium reliquiarum trigiuta ſex eminentium Sanctorum ac Sanctarum, ſacræ fidelium veneratiori exponuntur & annuatim celebrantur.

In Bralemalia primum inuenta

2 *Horum inter Sanctorum reliquias, aliunde acquiſitas, ſextum & trigeſimum locum tenent, quæ acceptæ ſunt ex ſacro ipſius corpore, quo de agimus*, S. Hathebrandi, *in parte Friſiæ Groningana olim celebris, quæ Weſtfaliæ proxima, Fruelingea dicebatur, Monaſterienſi diœceſi ſubdita. Abbas iſtum præfuit monaſterio a ſe condito anno* 1183. *nomine* Feldwirth, *cui poſtmodum ad alterum, opinor, ejuſdem Ordinis diſtinctionem*, Oldeklooſter *ſeu* monaſterii *aut* Clauſtri veteris *nomen eſt traditum, ubi alterum virorum, alterum virginum cœnobium caſtitis, manſitque in eadem diœceſi uſque ad tempo-*

C *ra erectorum in Belgio novorum epiſcopatuum anno* 1559. *quando Groninga datus præſul, totam eam maritimam regionem, multis monaſteriis locupletem, ſibi ſubjectam habuit, donec ſub ſeculi* XVII. *principium prævalentes inſolefcentesque hæretici omnia Catholicæ pietatis monumenta miſerum in modum everterunt & deſtruxerunt, atque ea inter monaſterium illud* Feldwerth, *ſeu* Oldeklooſter, *cujus nulla hodie, quod ſciam, ſuperſunt veſtigia. Ita notat abbatum Catalogus, ſeu potius necrologium, Sancti qualicumque Vitæ, quam Mſ. habemus, ſubjunctum*: Anno MDCVIII. v. Aprilis obiit D. Hermannus a Dockum abbas in Veteri cœnobio. Fuit abbas XXVII. hujus cœnobii, forte & ultimus: rexit clauſtrum annis XLIX. ſed ſuo tempore clauſtrum deſtrui inceptum eſt; quod præfatus abbas magno dolore animi vidit, & etiam ſuo officio eſt privatus, quemadmodum de hac terra, de ceteris abbatibus eſt actum.

Per varias Sanctorum reliquias

ut hæreticis vi omnibus feliciter re-ſiterunt.

3 *In ea generali juxta ac deplorandæ calamitate, quod potuit, curavit Catholica pietas preciosa Sanctorum depoſitis ſalvandis tempeſtive proſpicii, factumque adm, ut* S. Hathebrandi *corpus, ſedulo prius occultatum, deinde fidei viri probe Catholici commiſſum, Antverpiam translatum fuerit, ad jam dicti cœnobii S. Salvatoris eccleſiam, atque ab Illuſtriſſimo ejus urbis antiſtite Joanne Maldero anno* 1620. *ſolenniter recognitum & approbatum, publicæque veneratione expoſitum, quemadmodum ex ipſomet inſtrumento, ſequenti paragrapho producendo & explicando, clarius intelliges: unde tota in hoc Belgio Catholico celebritas orium habuit, ſuffragante potiſſimum Chryſoſtomo*

E *Henriquez in Floribus Sanctorum Ordinis Ciſtercienſis, ubi tomo* 2. *pag.* 399. *ipſum Malderi diploma refert æque ac in ſuo Menologio ad* VII. *Januarii ita primum annuntians*; Antverpiæ, advectus reliquiarum ſancti Hathebrandi, primi abbatis Antiqui monaſterii in patria Groningenſi, quæ Antverpiam advectæ in S. Salvatoris Ciſtercienſium cœnobio aſſervantur. *Hunc auctorem ſecuti ſunt, qui poſt ipſum ſcripſere, tum Belgæ tum Galli, ex iſto Henriquezano fonte ſua depromentes.*

Hinc ab Henriquez aliiſque laudatus.

4 *Hos inter ita loquitur* Menardus *in ſuo Martyrologio Benedictino hoc die*: Antverpiæ, S. Hathebrandi abbatis, *in obſervationibus diſerte indicans, ſe ex citato Henriquez Sanctum accepiſſe, quem nec apud Wionem nec apud alium Ordinis ſui ſcriptorem invenire potuerat. Ipſiſſimum ſortem ſapit Sanſſayus, dum etiam* VII. *Januarii textui ſuo, minori characterе ſubnectit*: Antverpiæ in S. Salvatoris cœnobitica eccleſia, facta eſt ipſo

F die ſuſceptio reliquiarum S. Hathebrandi, primi abbatis Antiqui monaſterii in Friſia, cujus depoſitionis memoria colitur III. Kal. Auguſti; *quo die paulo conſuſius elogium texuit*: In Belgio, S. Hathebrandi abbatis & confeſſoris, meritis eximii, qui Apingendamium apud Friſios cœnobium inchoans, vitæ ſanctiſſimæ illic magna decora prodidit: conſtructoque deinde ad propagationem pietatis in Hollandia Feldvertenſi monaſterio, quod Clauſtrum antiquum dictum eſt, filios multos divinæ religionis ſemine procreavit, emeritæque demum beatitudinis præmia percepit a Domino. In ſacra æde ſui cœnobii ſepultus ſignis admirandis refulſit, quæ eam, qua in cælis potitur, gloriam declaraverunt. Cum autem deſtructum fuiſſet ab hæreticis hoc cœnobium, pia Henrici præpoſiti S. Salvatoris Antverpienſis providentia, hinc ſublatum ipſius cælitis venerabile corpus, non ita diu ad ipſam præpoſituram translatum fuit, approbante Joanne Maldero ep. Antv. qui feſtum ſancti ipſius Confeſſoris quotannis peragi juſſit hoc die, quo conſignatum eſt.

quem Miræus præmiſerat.

5 *Porro Henriquezium, Menardum & Sanſſayum præceſſerat Aubertus Miræus in Faſtis ſuis Belgicis & Burgundicis, biennio circiter poſt ſolennem ſacri corporis recognitionem extuſis, in quibus Sanſſayano non multo accuratius elogium concinnavit, his plane verbis*: Hatebrandus ſeu Hathebrandus

A Feldwertenſe monaſterium Ordinis S. Benedicti, AUCT. quod poſtea Antiquum clauſtrum eſt dictum, pro J. B. S. utroque ſexu anno MCLXXXIII. inchoavit, Appingendami apud Friſios, in diœceſi olim Ultrajectenſi, nunc Groningenſi. Obiit autem anno MCXCVIII ibidem conditus: cujus ſacra oſſa inde Antverpiam an. MDCXX. ad cœnobium S. Salvatoris (quod eſt monachorum Ord. Ciſtercienſis) ſunt allata: una cum codice Ms. in quo lectiones habentur de vita ejuſdem, a monachis Feldwertenſibus in templo, ut apparet, recitari ſolitæ. Inter alia narrantur iſta: Tria temporibus vitæ ſuæ conſtruxit in Friſia pius Pater monaſteria; Feldwerth primum, Merehuſum ſecundum, Germerawald tertium. *Subjungitur & hic diploma laudati epiſcopi Antverpienſis, quod ex Ms. noſtro, cum Miræo & Henriquez collata, mox illuſtratum dabimus, ubi Vitæ compendium, aptiſſime contractum ex Rayſſii Auctario, ad obſcurioris hiſtoriæ ipſiuſque Malderiani diplomatis intelligentiam præmiſerimus. En titulum:*

B *Rayſſius in elogio patrium & parentes tuendus;* 6 De ſancto Hathebrando primo abbate Veteris clauſtri, Ord. S. Benedicti Nurſiæ. Ex ejus Vita manuſcripta, quam ad nos officioſe tranſmiſit D. Philippus van Boonem, prior S. Salvatoris, vulgo Petri Potz. *Hic textus eſt*: Apud Vetus clauſtrum in Friſia, natalis ſancti Hathebrandi, primi ibidem abbatis. Is apud Viſelgones Friſiæ populos natus eſt, parentibus, qui laboribus manuum ſuarum victum ſibi compararent. Quis vero qualiſve futurus eſſet, ante nativitatem parentibus Deus præſignificavit. Alundo ſiquidem (erat is Hathebrandi patet) qui ab uxore diſceſſerat propter ejus ſterilitatem, dormienti divinitus facta eſt vox ut ſurgeret, & ad uxorem reverteretur, quoniam ex ea prolem ſuſcepturus eſſet. Evigilans vero multum timuit; quare Deum orat, quatenus ſuam voluntatem ſibi indicaret. Statim ergo obdormivit, eamdemque quam prius vocem audiit, quodque naſcitura proles monachorum pater eſſet, ſerviret Domino cunctis diebus in ſanctitate, & multos converteret ab iniquitate.

Sedet filii ſuſtinentur monaſtici, C 7 Illien ſurgens gaviſus, & reverſus cum gaudio ſuſcipitur ab uxore. Quæ pacifice cum viro in poſterum habitans filium promiſſum genuit. Ætatis anno decimo quinto ad ſcholas amandatus eſt, ut clericali honore inſigniretur: qui poſtmodum ſcientia competentet inſtructus, pervenit uſque ad honorem presbyteratus. Sacerdos factus, in ſimplicitate Deo ut ſerviret, locum ſolitarium quæſivit: ubi poſtea parentibus orbatus, penitus renuntiavit ſeculo, & religioſum habitum ſuſcepit. Ante ipſum in Friſia non erant monaſteria, ſed neque aliqua regularis diſciplina. Primus igitur cœpit cellas & oratoria conſtruere, & fratres ad ſanctum habitum provocare. Tum multi vicini videntes eum ſanctiſſime vivere, cœperunt ad eum confluere, & ſe ſuaque monaſterio tradiderunt, ut eſſent ſpiritu pauperes in hoc ſeculo.

gloriatur non nec præſenti gaſtle 8 Ceterum concordi fratrum ſententia in abbatem electus, & ab epiſcopo Monaſterienſi benedictus, omnibus præluxit verbo & exemplo, omnibus major erat in vitæ ſanctitate, major in fratrum caritate, in humilitate, contemplatione, & in mentis ad Deum elevatione. Vigiliis & jejuniis corpus macerabat. Noctu vicibus quadrageſies flexis genibus Deum exorabat. Spiritum vero ſuum ab oratione non relaxabat. Sæpe in ſextis feriis virgis in tantum ſe caſtigabat, ut ſanguis ex dorſo flueret. Cogebat fratres ad ſervandum rigorem orationis, quem monſtravit verbis & exemplis. Cumque conſpicerent illicita non ſibi licere, cœperunt adverſus ipſum inſurgere: at ille D maluit affligi pro juſtitia, quam dimittere eos vivere ſine diſciplina. Quidam religioſus videns fratres religionis diſciplinam parvi pendere, propoſuerat, habitu relicto, ad loca ſancta proficiſci: quare Deum non ſine gemitibus exoravit: ſtatim quidam in ſpecie ſui abbatis ei apparuit multis gemmis in birro exornatus: a quo non parum conſolationis deliturus oleo, illico propoſitum mutavit, & conſtanter in monaſterio Deo deinceps ſervivit.

figus eum valle & unctionis, 9 Ceterum quam Deo accepta eſſet ejus ſanctitas, hominibus non ſemel innotuit; ſemel enim madefactam ab imbre cucullam exuens, ad ſplendorem ſolis medio in aere, nullo ſuſciente admiculo, ſuſpendit. Alias cum ad clauſtrum Merehulum, quod ipſe conſtruxerat, viſitando declinaret, mulierculæ miſeria precibuſque motus, Deum pro eadem exoravit; tum prehendens ejus brachium, ſimul ſanitate donavit. Ipſa vero dolore brachii, quo per triennium adflicta fuerat, liberata, patriam illam circuivit clamando, cum E gratiarum actione, dicens orationibus Abbatis ſe ſelvam in brachio; idcirco dandas Deo laudes, & Hathebrando ejus fideli ſervo. Porro multitudo maxima, propter miraculum in ea factum, ad Abbatem veniebat, & gratias Deo maximas referebat. Alii vero verbum Dei ab ore ipſius audire cupientes, alii vero ſanctum Hominem videre volentes, alii autem confitendo peccata ſua, pœnitentiam agentes, alii vero conſilium ſalutare de ſecretis ſuis ab eo quærentes, alii autem diverſos infirmos ad clauſtrum adducentes, ſanitatem a Deo orationibus ejus non deſperantes.

cum Sancto obitum 10 Videns Vir Dei quia univerſus populus ipſum magnificabat, iter ſuum ad Feldwirth clauſtrum arripere volebat, ſed turba tenens eum, ire non ſinebat. Sed ſecreta propter vanam gloriam de terra illa recedens, & ad Antiquum clauſtrum regrediens, poſtea multo tempore non auſus fuit in Emeſgoniam intrare, quoniam homines quærebant ipſum honorare. Obiit anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo octavo, & rexit quindecim annis. Ejus reliquiæ ad ſancti Salvatoris Antverpiæ prioratum non ita nuper, anno ſi- F licet milleſimo ſexcenteſimo decimo nono, cura & ſtudio Domini Henrici Vander Heyden, tum ibidem prioris, nunc autem Villarienſis abbatis, religioſe illatæ ſunt, ſub atteſtatione multarum & venerabilium perſonarum: ita ut reverendiſſimus epiſcopus Antverpienſis Joannes Malderus, omnibus rite examinatis, cenſoerit, eaſdem a fideli populo venerandas, ac quadraginta dierum indulgentias templum dicti prioratus, ubi ſancti Hathebrandi reliquiæ quieſcunt, viſitantibus, & ibidem pro felici Eccleſiæ ſtatu, principum Chriſtianorum concordia ac hæreſum extirpatione orantibus, conceſſerit hac die tranſmigrationis ejuſdem Sancti.

poſt quam monaſterio ſuavis odor progneſti- 11 Teſtantur prædicti teſtes, ſe a religioſis ejuſdem monaſterii ac fide dignis catholicis viris audiviſſe: imminente aliquo gravi infortunio eidem monaſterio, aliquot diebus præcedentibus ſolere ibidem diſpergi ſuaviſſimum quendam odorem, ita ut monaſterium totum repleatur. *Quæ hic poſtremo dicuntur de miraculo ſuaviſſimi odoris, imminente gravi calamitate, olim in cœnobio Feldwertenſi diſpergi ſolito, unde hauſerit Rayſſius, fateri cogor, me prorſus ignorare: ejus rei nec*

Vita

A *Vita inferius data, nec diploma Malderi meminit; neque poſt adhibitam omnem diligentiam, & in Friſia, & hic Antverpiæ apud ex-abbatias S. Salvatoris, vel minimum documentum nanciſci hactenus potui, unde confirmetur hujuſmodi prodigium. An dum viveret Rayſſii inſtructor D. Philippus van Boonen talis ſupereſſet traditio, non habeo unde certo conjiciam.*

Cultus ejus Antverpiæ. 12 *Quod hic reliquum eſt, quæ poteſt, quo præcipue cultu & veneratione Antverpiæ in dicto jam templo celebretur Sanctus ipſe hujus diei XXX. Julii feſtivitate, cum jam ſuperius inſinuaverim, Officium de ipſo non recitari. Re accurate inveſtigata, id in ipſo loco comperi, ſolemne Sacrum de eo decantari; verum de cetero reliqua omnia die illo, quemadmodum tota annis decurſu, Officia ipſa peragi more & ritu Ciſtercienſi, nulla habita ratione Sanctorum etiam aliorum quinque & triginta, quidquid in libello, cujus titulum dedimus, recenſeantur. Id præterea conſtat, a* S. Hathebrandi *reliquiis nonnullas cum variis aliis eccleſiis communicatas, atque eas inter cum ſacello aliquo Lirano, Cluſa ſeu cella dicto, ſub directione RR. PP. Dominicanorum, ubi ex expanſo*

B *Belgico programmate docemur, ſolemniter elevatas fuiſſe anno 1701. tanquam patroni ſingularis adverſus ulcera varioſque dolores, quibus propitium ipſum pii cultores ſæpius experti ſunt. Juverit demum hic oculis ſubjicere ipſam ſanctæ becam ipſam, in qua quæ ſuperſunt Sancti oſſa recondunter, ſacro vertice mitra inſigni, in ſuperiori parte expoſito, quemadmodum hic intueri datur.*

C

CORPUS
FERE INTEGRUM
S. HATHEBRANDI
ABBATIS
COLITUR 30 JULII

D

§. II. Illuſtriſſ. Antverp. epiſcopi diploma & Acta.

Auct. J. B. S.

Cum ex hujus inſtrumenti fide tota pendeat cultus S. Hathebrandi *celebritas, imo & ejus, ſaltem in hac noſtra Brabantia, & hinc alibi principium, nihil magis ad Sancti gloriam conducere poteſt, quam ſi ipſum hic proponatur, & quoad fieri poterit, ſic illuſtretur, ut de totius rei veritate nullum prorſus dubium ſupereſſe poſſit. Quocirca id ſuppoundum præcipue, Illuſtriſſimum approbatorem eo adductum non fuiſſe, ut tam juxta Sancti alicujus veras reliquias publicæ venerationi exponi conceſſerit, quin ei omnino conſtiterit, eaſdem alibi pari cultu donatas fuiſſe, ſaltem ab immemorabili, ut conſequenter confundum plane ſit,* Hathebrandum *Sancti appellatione multis ante annis & forte ſeculis gaviſum fuiſſe, tametſi hodie monumenta non exſtent, unde ea demonſtrari queant, præter ſolam Vitam, rudi plane & incondito ſtylo, neſcio a quo aut quando compoſitam, atque in lectiones octo diſtributam, ut infra clarius perſpicies. Audi modo* E *loquentem rurſus Henriquez in notis ad citatum Menologium:* Erat tunc temporis prior cœnobii S. Salvatoris R. P. Henricus Vander Heyden, nunc abbas Villarienſis, cujus cura & ſolicitudine ſacrum beati Viri corpus ad illud monaſterium advectum fuit. Unde autem, quave occaſione illuc delatum fuerit, ex litteris reverendiſſ. epiſcopi Antverp. conſtat, quæ tales ſunt. *Habe ipſum diploma:*

Tuta cultus celebritas

ex diplomate epiſcopi Antverpien. 14 Joannes Malderus Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Antverpienſis omnibus has viſuris, ſalutem in Domino ſempiternam. Cum ex authentico inſtrumento, plurium fide digno teſtimonio roborato, nobis conſtet, reliquias penæ integri corporis ſancti Hathebrandi, primi abbatis monaſterii dicti Oldencloſter, Ordinis S. Benedicti, prope Appingendam, diœceſis Groningenſis, modo ab hæreticis occupati, anno Domini MDCXVII. ex tumba ſita in medio eccleſiæ dicti monaſterii, a vice-prioriſſa monialium ibidem & duabus converſis, ſolis ſuperſtitibus religioſis ejuſdem monaſterii fuiſſe extractas, & poſt obitum dictæ vice-prioriſſæ ab altera dictarum converſarum, nomine Joanna Dierickx, in cuſto- F diam fuiſſe traditas probo & honeſto viro Nicolao Gaſparis, civi dicti loci Appingendam.

in quo quæ dubia videri poterant 15 *Quandoquidem, ut jam obſervatum eſt, de* S. Hathebrandi *cultu in tabulis eccleſiaſticis nullam exſtabat veſtigium, dubitatum certe fuiſſet, utrum in his Actis locus ei tribueretur, niſi acceſſiſſet diploma quod hic deſcribimus, inde robur ſuum præcipue accipiens, quod teſtetur Illuſtriſſ. approbator,* ex authentico inſtrumento plurium fide digno teſtimonio roborato, ſibi conſtare reliquias *eſſe* penæ integri corporis S. Hathebrandi primi abbatis monaſterii dicti Oldencloſter; *ut adeo extra controverſiam conſeri debeat,* Hathebrandum *in eo monaſterio ab immemorabili cultum fuiſſe ut Sanctum, ejuſque ſacras reliquias ſummorum pretio habitas, ac tanta cura a ſuperſtitibus monialibus ex tumba ſeu monumento extractas fuiſſe & abſconditas, ne ab impiis hæreticis profanarentur. Quod autem ex tumba ſita in medio eccleſiæ extractæ dicantur; nolim, ſepulcrorum ſub terra tibi imagineris: in his enim & Germanicis partibus ſatis receptum eſt, quod non ſemel videre memini, ut tumba ſeu capſæ ſacra reliquias*

AUCT. J. B. S.

A *liquias continentes, in ipſo templo, ſeu medio ſeu laterali exſtruantur, elatis undique ſeu columellis ſerreis, in facelluli modum circumſepta, in quibus elevata Sanctorum corpora aſſervantur, eo modo populi venerationi expoſita.*

explicatur.

16 *Neque magis te terrebunt monaſterii vice-prioriſſa & converſæ ſeu laicæ binæ, quæ ſalvandi ſacri theſauri curam ſuſceperint, quaſi tum monachorum clauſtrum ad moniales tranſiiſſet, quod Bucelinus rotundo aſſerere auſus eſt: nequaquam; nam duo iſthic cœnobia exſtitiſſe jam diximus; atque id in quantacumque inſtrumentorum penuria, apertius ad Chronicam B. Emonis, inter ſacra antiquitatis monumenta collectionis Hugonianæ noratum invenies pag. 477. fundatum nempe a ſancto cœnobium pro utroque ſexu, ut ſupra etiam obſervabat Miraus; intelligo bina cœnobia, alterum virorum, femineum alterum, ejuſdem Benedictini Ordinis: viris autem ſub ſeculi XVII. initium, vel præcedentis exitum diſperſis, remanſerint ſanctimoniales aliquæ, certe tres illæ, de quibus in diplomata agitur, quæ ſacris eccleſiæ cimeliis ſalvandis occultandiſque tam* B *ſolicite intenderint, ut ſingularis Patroni ſui corpus rapacibus iconomachorum manibus præripuerint, commiſerintque* probo *iſti* & boneſto viro Nicolao Gaſparis, civi dicti loci de Appingedam.

Teſtes in recognitione adhibiti,

17 *Quæ deinde in diplomate Malderiano ſequuntur, explicatione non indigent; ad recte cavit Auctores illuſtriſſ. juxta ac eruditiſſimos, ut teſtes adhiberet omni exceptione majores in dictarum reliquiarum inſtrumentorumque, ad earum ſufficientem probationem ſpectantium recognitionem, quales, omni dubio procul fuere eccleſiæ ſuæ archidiaconus Cornelius de Witte ſacra theologiæ Licentiatus, & rei totius promotor atque executor Henricus Vander Heyden, Villarienſis poſtmodum dignitſſimus abbas; tum vero viri celeberrimi Laurentius Beyerlinck, regenti ſuo opere, ſub titulo* Theatrum vitæ humanæ, *toto orbe Chriſtiano notiſſimus, ac Franciſcus Vander Zypen, alias Zypæus, juris utriuſque peritiſſimus, atque in Belgii præſertim expoſitione conyphant, quos omnes eo fluxit ſua contuliſſe dubitandum non eſt, ne quid ad totius rei veritatem ac certitudinem deſideraretur. Sequatur itaque modo* C *altera diplomatis pars, in qua ſic proſequitur Illuſtriſſimus approbator:*

& reliqua ad ſtructionem ſpectantia.

18 Qui Nicolaus coram nobis, præſentibus D. Cornelio de Witte ſacræ theologiæ Licentiato, archidiacono noſtro, P. Heorico Vander Heyden, priore monaſterii S. Salvatoris hujus civitatis Antverpienſis, D. Laurentio Beyerlinck ſacræ theologiæ Licentiato, archipresbytero eccleſiæ noſtræ cathedralis, & D. Franciſco Vander Zypen, utriuſque juris Licentiato, canonico ejuſdem eccleſiæ ac Officiali noſtro, ſub ſolenni juramento declaravit, ſe dictas reliquias a præfata ſorore Joanna accepiſſe, atque tuliſſe ad hanc civitatem Antverpienſem, ut in prædicto monaſterio ſancti Salvatoris aſſervarentur. Nos, pro munere noſtro, libenter iis intenti, per quæ fideles ad debitum Sanctorum cum Chriſto regnantium cultum, & eorum reliquiarum venerationem incitentur, approbamus dictas reliquias, eaſque declaramus eſſe prædicti S. Hathebrandi genuinas; ideoque concedimus, ut eæ, tamquam ſufficienter a nobis recognitæ & probatæ, in templo antedicti monaſterii S. Salvatoris, eodem modo, ut olim in eccleſia, unde translatæ ſunt, populo Chriſtiano venerandæ expoſuantur, atque omnibus Chriſti fidelibus die XXX. Julii (qui ejuſdem S. Hathebrandi natalis eſt) idem templum ſingulis D annis devote viſitantibus, ibidemque pro felici ſtatu ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, principum Chriſtianorum concordia, & hæreſum exſtirpatione, pias ad Deum preces fundentibus, quadraginta dies de vera indulgentia, in forma Eccleſiæ conſueta, in Domino largimur. Datum Antverpiæ die XVII. menſis Januarii anno D. MDCXX.

Nulla hodie apud Priſcos teſtis memoria;

19 *Nihil modo ſupereſt, niſi ut ad Acta ipſa tranſeamus, qualia ad verbum deſumpta ſunt ex Ms. libello loci ipſius Oldecloſter, quem cum ipſo ſacro corpore ad ſapeditum S. Salvatoris cœnobium attulit laudatus ſupra Nicolaus Gaſparis, eo ſtylo & ordine digeſta quo ſupra dicere cœpimus, ut facile pateat, non niſi in monachorum uſum, dicamus ad fovendam in iis erga ſanctum Fundatorem venerationem, ſatis miſere, ut erant ea tempora, exornata: quod vero in hoc re miſerrimum eſt, fruſtra in Friſiam & alio recurri, ut vel minimum lucis in tantis tenebris nanciſcerer. Conſultus ſiquidem de variis huc ſpectantibus Miſſionarius noſter Groninganus P. Petrus Van Reyſingen, paucis ac diſerte reſpondit, nullum prorſus iſtic, neque in Ommelandia ſeu circumjacentibus pagis, ullum aut memoriam ſancti alicujus* Hathebrandi *ſupereſſe apud orthodoxos, ne nomen quidem, quod alioquin inter tot alia Friſica, in Baptiſmo imponi ſolito, Sanctorum nomina procul dubio reconſeretur: ut ſuſpicari meritò liceat, conſuſum eſſe ſeu idem cum nomine* S. Hiltebrandi *martyris, magni S. Bonifacii ſocii, de quo ad v. Junii actum eſt: neque ſic tamen in Rituali Friſico efferri; ubi* Ylebrandi & Hillebrandi *in baptiſmo nomina imponuntur; quæ certe Sanctorum eſſe necdum agnoſco, niſi ad jam dictis revocentur. Tu inde tuto conjice, quid de Vita aut geſtis hodie ibi reperiri poſſit.*

Acta vetera non magni momenti.

20 *Auctorem itaque jam dictæ Vitæ, aut ejus ætatem in vanum plane quæſieris. Si ex ſubnexo Catalogo ſive Necrologio lucrari arguere, ſequeretur, præfatas lectiones non niſi ſub ſeculi XVII. initium compoſitas: at cum certo vetuſtioris longe uſus in choro fuiſſe videantur, major antiquitas eis omnino tribuenda eſt. Id ſatis patet, ex ipſis contractum eſſe Rayſſii elogium, eo ferme modo conceptum, quæ lectiones quatuor in peculiari Directorio S. Salvatoris, ad ejus eccleſiæ uſum compoſito, ſed necdum recuſo,* F *quas fruſtra hic deſcriberem, cum in Vita jam ſubjungenda plenius contineantur. Sequatur itaque*

VITA

In octo lectiones diſtributa,

Ex Ms. cœnobii S. Salvatoris Antverpiæ.

LECTIO I.

Uxorem ab diſſidia ſororis Sancti pater

FUit in Friſiæ partibus, in terra Viſelgonum *a* vir quidam, nomine Alundus, qui duxit uxorem, nomine Tetiam. Erant ambo pauperes, nec habebant prædia, niſi tantummodo, juxta meram illius terræ, tredecim gramina *b*. Ambo laboribus manuum ſuarum vivebant, nec heredem habebant. Tetta concipere a viro ſuo non potuit; & vir ejus eam

a

b

valde

A valde exoſam habebat. Igitur inceperunt inviecem conjuges diſcordare, nec aliquis poterat eos ad concordiam revocare. Propoſuit eam in perpetuum deſerere, quia noluit diutius ei commanere. Reliquit igitur eam, domum, agros, & quidquid habuit, & ſic inops, & pauper ab ea receſſit: [&] *e* venit in terram Gutielgoniæ *e* in villam, quæ Ul- *d* querth *d* dicitur. Ibi ad ſervitium unius divitis provocatur, factus ibi multo tempore illius armiger, quia Domino ſuo ſervivit in omnibus fideliter. Intentionem revertendi ad conjugem poſtea numquam habuit, ideireo Domino ſuo ardentiori dilectione ſervivit. Sed Deus omnipotens aliter diſpoſuit, & tali modo ad propriam uxorem ipſum revocavit. Nocte igitur quadam, dum ille in ſomno jacuit, talem vocem audivit: Alunde, ſurge, & vade ad uxorem propriam, quoniam habebis ſpecialem gratiam. Naſcetur tibi filius: hic erit bonus & juſtus. Evigilans, multum timuit, quid hoc ſomnium eſſet, cogitavit, invocato nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut B ſi ex Deo eſſet, iterum hæc vox ad ſe veniret, & ut divinam voluntatem ipſi indicaret,

ANNOTATA.

a *Pars eſt Friſiæ orientalior proxima ſinui Dollarto atque oſtiis fluvii Emeſæ, ſive Amaſii, dicta* Fivelingoa *in Friſiæ mappa geographica Menſonis Alting: hinc incolæ* Fivelingii.

b *Quæ terræ menſura ſit* gramen, *necdum invenit explicatum: perexiguam eſſe portionem, ſatis oſtendit tam expreſſa pauperies. Paulo diſtinctiorem notitiam ſuggeſſit laudatus ſupra P. van Reyſingen, notans terræ menſuram eſſe, quæ vulgo iſtic* graes *dicatur, propria Friſonibus, complectens virgas geometricas 240. quarum ſingulæ pedes 14. itidem geometricos contineant.*

e *Intellige partem occidentaliorem, quæ apud Altingium notatur* Hunſingoa.

d *Forte* Viskawirth *in jam dicta mappa, non procul a mari,*

LECTIO II.

C Finita oratione, ſtatim obdormivit, & eamdem vocem dicentem ſibi, ſecundum quod prius, audivit: Alunde, ſurge & revertere ad Tettam uxorem tuam propriam; a Deo talem habebis gratiam: ex ea naſcetur tibi filius; hic erit monachorum pater almificus; ſerviet Domino cunctis diebus vitæ ſuæ in ſanctitate, & multos convertet ab iniquitate: & hinc erit tibi ſignum veritatis. Juxta viam per quam ad eam redibis in Halſwert *a* *a*, duas aves ſimul dulciter juxta campanas videbis: Sic tu, & uxor tua poſt hæc debetis concorditer vivere, nec amplius inter vos diſſentire. Evigilans Deo laudes reddidit, & quod talem honorem peccatori Deus exhibuit, ſurgens ſtatim multum gavisus fuit; quia de promiſſis firmiter credidit, O! in puero naſcendo vitæ ſanctitas! O! in Salvatore infinita bonitas! Accepit licentiam a ſuo domino, cui multo tempore fideli ſerviebat obſequio, dominus illum triſtis dimiſit, quia ſincero corde illum dilexit.

divinitus monetur ad ad eam regrediendi

ANNOTATA.

a *In tabula non exprimitur; haud dubie quod non niſi villa aut vicus fuerit.*

LECTIO III.

D Regrediens monſtrato loco vidit aviculas ſedentes & quaſi divinum juſſum explentes. Revertit domum ſuam, cum gaudio ſuſcipitur, conjugale vero ſacramentum inter ipſos celebratur. Habitaverunt ambo ſimul in loco, qui Kapmenæ *a* dicitur, & a Deo filius promiſſus ibidem naſcitur, omnem puero a parentibus Hathebrandus eſt impoſitum. Ablactatus puer, in quinto decimo anno ad ſcholas adducitur, ut clericali honore perfrueretur. Igitur Hathebrandus clericus in ſcientia competenter litteratus, pervenit uſque ad honorem presbyteratus. Sacerdos Dei Hathebrandus in ſimplicitate Deo fideliter ſervivit, ideireo locum ſolitarium quæſivit. Habebant parentes ejus parvum mare, juxta quod habebant aream, nec umquam aliquis habitavit ſuper eam. Fregerunt de Kaſiminze domum, erexerunt manſionem ſuper area, juxta ſtagnum. Creverunt arundines in mari juxta eorum domum, & tellus inter mare, & domum, propter quod locus dictus eſt E Feldwirth *b*, uſque in diem hodiernum.

Ex MS. abjecerat promiſſum ſuum ſemen.

a

b

ANNOTATA.

a *Inferius eſt* Kaſtminze: *at neque hic locus in dicta tabula reperitur, ob datam jam rationem.*

b *Videtur ſcriptor velle indicare, accreviſſe terram circa eorum domum, ita ut ager aut campus ex mari ſeu ſtagno concreſceret; unde Belgice intelligi poſſet,* Factus campus; Feld wirth: *niſi malis inſulam indicari, quod paulo majori auctoritate firmatum vellem, quemadmodum & quæ ſequuntur.*

LECTIO IV.

Orbatus utriſque parentibus, ſtatim cupiens renuntiare ſeculo, ut eo liberius ſerviret Chriſto, fecit abbas ſancti Pauli in Trajecto ipſum monachum, & ſic humiliatis cauſa ſanctum ſuſcepit habitum *a*. Ante ipſum in Friſiæ partibus non erant monaſteria, ſed neque aliqua regularis diſciplina *b*. Cœpit vir bonus cellas, & oratorium conſtruere, & fratres honeſtos, ad ſanctum habitum provocare. Erat monaſterium ſuum in Friſiæ partibus primum monaſterium, propter hoc dictum eſt claustrum, uſque in præſentem diem, Clauſtrum antiquum *c*. Multi vicini ſui, videntes eum ſanctiſſime vivere, cœperunt ad habitum ſanctum convolare, commiſerunt ſe & ſua monaſterio, ut eſſent ſpiritu pauperes in hoc ſeculo. Erat vir bonus, & purus in corpore & ſimplex in mente, ut de B. Job legitur, qui erat vir ſimplex, & rectus Deum timens, & a malo opere recedens. Contigit autem, ut epiſcopus Monaſterienſis in Friſiam viſitando deſcenderet, & ut officium ſibi commiſſum expleret, venit ad memorati Viri monaſterium, ei nomen abbatis impoſuit & officium. Ad petitionem conventus hoc fecit, quoniam nullus electioni ſuæ contradixit.

Hic parentibus orbatus monachum ſanctum ſuſcepit habitum.

a

b

c

ANNOTATA.

a *Satis mira & præceps hic depingitur monachi inſtitutio.*

b *Ignorantiam hic prodit Vitæ ſcriptor: nam a ſeculi iſtius principio ad annum 1183. quo ſuum cœnobium fundavit* S. Hathebrandus, *jam multa erant in Friſia condita monaſteria, a Canonicis regularibus,*

A *bus, a Ciſtercienſibus & Præmonſtratenſibus, quæ*
Ex Ms. *hic enumerare, nec vacat, nec opus eſt.*

c *Non recte probat quod intendit ſcriptor, nam Campus floridus vocatur etiam* Oldenclooſter, *ut aliud taceam ad Marnam, in ipſa illa Friſiæ regione.*

LECTIO V.

Peregrinus facies egregiis exemplis inſtituit.

Accepta benedictione, major fuit in vitæ ſanctitate, major in fratrum caritate, major in humilitate, major in contemplatione, major ad Deum in mentis elevatione. Vigiliis, & jejuniis corpus macerabat, gemitibus & orationibus, & lacrymis inſiſtebat, nocturno tempore, vicibus quadringentis flexis genibus Deum exorabat, ſpiritum vero ſuum invictum ab oratione non relaxabat: ſæpe in ſextis feriis cum virgis in tantum ſe caſtigabat, quod ſanguis, ex ſuo dorſo fluebat; ſicut vir bonus virtutibus claruit, ita in vita ſua mirabilis claruit. Cogebat fratres ad ſervandum rigorem Ordinis, quem monſtravit verbis & exemplis. Cumque conſpicerent, illicita non licere, cœperunt quidam adverſus ipſum manifeſte inſurgere. Revera quadam die dum ſecundum conſuetudinem in conventu ambularet, ſteterunt mali fratres in via ſua, ut eum verberibus, & ſuſtibus caſtigarent. Cumque ad dexteram vel ad ſiniſtram declinare non potuit, accipiens in via vaſculum, ſub cuculla capiti ſuo, ut mortem evaderet, impoſuit. Pertranſiens ipſos, ſuper caput ictum magnum cum patientia ſuſtinuit, & ſic propter remedium memoratum, ſanguinis effuſionem evaſit. Altera die illos cum ſeveritate ſancte corripuit, & illi conſentiendum eſſe, ſibi nullus
a contradixit *a*. Servans vir bonus Ezechielis propheticum: Væ paſtoribus Iſrael, qui ſeipſos paſcebant, gregem autem meum non cuſtodiebant. Malens ſpſe magis affligi pro juſtitia, quam dimittere eos vivere ſine diſciplina.

ANNOTATA.

a *Vult dicere, immorigeros fratres ad religioſam diſciplinam reductos eſſe, ſaltem pleroſque.*

LECTIO VI.

Diſſidens frater confortatur, & immorigeri ad ſanam reducuntur.

Quidam frater Everardus nomine fuit qui Deum timebat, ſanctam obedientiam, & regulæ diſciplinam, quantum potuit, obſervabat. Hic videns quia abbati invidebant, nec mandata Dei, & Ordinis obſervabant, cœpit in corde ſuo quid ageret revolvere: quia nolebat in clauſtro cum livore vivere, propoſuit ſanctum habitum abjicere & ad partes Hieroſolymorum pergere. Quodam nocturno tempore dictis matutinis, Deum cum gemitibus exorabat, & quid ei ſalubre ad faciendum eſſet, flagitare non ceſſabat. Cumque in corde ſuo abire de clauſtro propoſuiſſet, & orationes ſuas, quaſi tunc finiviſſet, ſtatim quidam in ſpecie ſui abbatis ei apparuit, qui etiam multas gemmas pretioſas, in birro *a* portavit: quædam gemmæ, ut ſol cum eſt in cancro, ſplendentes, aliæ vero quaſi luna coruſcantes, aliæ ſicut ſtellæ lucentes, aliæ vero nullum lumen proferentes. Quæ re ſic mœrens ſederet, ille interrogavit. Cui frater Everardus ſtatim reſpondit; Domine mi Pater, cras volo habitum monachalem abjicere, quoniam diutius tantas moleſtias a Fratribus non poſſum ſuſtinere; melius eſt in exilio cum pace Deo ſervire, quam in clauſtro cum livore vivere. Et qui ſunt D
hujuſmodi lapides tam pretioſi, quia numquam tales ferre conſueviſti: ſemper, Pater, ſanctitas tua in humilitate vixit. Statim fratri Everardo ille reſpondit; Noli, frater, habitum ſanctum abjicere, quoniam per multas tribulationes in regnum Dei nos oportet intrare: malorum eſt a peccatis purgare juſtum: ſicut flagellum purgare ſolet triticum, & ſicut ignis argentum, ſic mundari nos oportet, antequam perveniamus ad cælum.

ANNOTATA.

a *Vocis hujus variæ notiones ſunt, pro tunica hic accipi, ex adjunctis manifeſtum eſt.*

LECTIO VII.

Mira Sancti fiducia in auſtroſitate mundi.

Apoſtoli vero & fideles ab infidelibus perſecutiones multas ſuſtinuerunt; tamen Domino fideliter ſine crimine ſervierunt. Judas Scarioth quondam habuit charitatem; infidelibus prædicavit; E
miracula fecit; ſed quoniam in ultimo fur, & traditor exſtitit, idcirco vitam ſuam malo fine concluſit: & quid proſunt tibi quæ fetiſti opera bona, ſi modo intendas ad deteriora? Incaſſum bonum agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur. Tunc ſtatim frater Everardus intentionem ſuam revocavit, & uſque ad mortem ſuam in clauſtro fideliter Deo ſervivit. Quodam tempore, cum Abbas cum fratribus, ſecundum conſuetudinem, in pratis laboravit, ſubito de cælo pluvia non modica ſuper ipſos erupit. Ceſſante pluvia, cuculla ſua ſe Pater exuit, & tunc quaſi ex turbatione in ſplendorem ſolis ſuſpendit, ita ut nec terram, nec lignum, nec aliquid humanum tetigit, ſed quaſi ad exſiccandum veſtimentum, nec ipſe tenuit *a*. Videntes fratres quæ fiebant, Deo maximas laudes reddebant. Tria quippe temporibus vitæ ſuæ conſtruxit in Friſia pius Pater monaſteria, Feldwirdt primum, Merehuſum ſecundum, Germerawald *b* tertium. Cumque ſecundum conſuetudinem Pater ad clauſtrum Merehuſium viſitando declinaret, obviam quamdam mulierculam habebat. Quæ clamabat, flens, ejulans, atque F
dicens, pater Abba, ſerve Dei, miſerere mei, poteris ſi vis a Deo impetrare gratiam, ut ego ſanitatem recipiam; nequaquam recedam a te, niſi ores pro me Deum, & fortiter apprehendens tenuit eum, nec ultra equitare permiſit illum.

ANNOTATA.

a *Frequens in Actis noſtris miraculum, etiam in Vita B. Siardi, in eadem Friſia Canonici Præmonſtratenſis, Horti S. Mariæ (vulgo* Mariengart) *abbatis, qui colitur* XIII. *Novembris, & de quo ſic apud Hemconium canitur*: Longa ſuper radios extendens pallia ſolis. *Utrum in fide hujus ſcriptoris, hoc alterum de* S. Hathebrando *admittendum ſit, verum hujuſmodi peritorum eſto judicium.*

b *Fides etiam hic ſit penes auctorem: miraculo certe proximum eſt, virum tam pauperem, annorum quindecim decurſu, tria cœnobia condere potuiſſe. Equidem* Merebuſum *alibi non reperi: in Antiquitatibus Hugonianis pag.* 557. *notatur* Gemerwolt *ſeu* Gemerwalda abbatia Benedictinorum.

LE-

A

LECTIO VIII.

Miracula ac ſanctiſſimus obitus.

Videns vir bonus mulieris conſtantiam, clamavit ad Dominum, miſericordia motus ſuper eam; Domine Jeſu Chriſte, fili Dei vivi, qui reſpicis corda hominum, magis quam eorum opera, ne reſpicias peccata mea, ſed reſpice, quæſo, ſuper hanc mulieris fidem, quæ credit hac vice a te recipere ſanitatem, ut ſciaoi fideles ſervi tui, quia omnia poſſibilia ſunt firmiter credenti, propter nomen ſanctum tuum, quod eſt benedictum in ſecula ſeculorum Amen. Cumque orationem fudiſſet ad Dominum, apprehendeos brachium illius, confeſtim ſanitatem accepit. Statim vero mulier clara voce Deo laudes reddidit. Aſcendens Pater ſine mora Merehuſiam in clauſtrum proprium, ut ibidem expleret viſitationis obſequium. Prælibasa vero mulier vociferando per terram Emeſgoni *a*, Brocmaoniæ circuiens, clamabat cum grasiarum actione, atque dicens, quia orationibus Abbatis ſalva ſum in brachio meo, ideirco detis uoa mecum laudes Deo & Hathebrando fideli
B ſervo ſuo. Tribus annis & eo amplius dolor brachii ſui eam cruciabat, in tantum ut maoum ad os proprium, vel ad pedem flectere nullo modo valeret. Igitur multitudo maxima propter miraculum in ea factum ad Abbatem veoiebat, & gratias Deo maximas referebat: alii vero verbum Dei ab ore ipſius audire cupientes, alii vero ſanctum bomioem videre volentes, alii autem peccata ſua confiteodo pœnitentiam agentes, alii vero conſilium ſalutare de ſecretis ſuis ab eo quæreotes, alii autem diverſos infirmos ad clauſtrum adducentes, ſanitatem a Deo orationibus ſuis oon deſperaotes, Videns vir Dei quia univerſus populus ipſum magnificabat, iter vero ſuum ad Feldwirt clauſtrum accipere volebat, ſed turba tenens eum ire ooo ſinebat. Sed ſecrete propter vanam gloriam de terra recedens, & ad Aotiquum clauſtrum regrediens, poſtea multo sempore noo auſus fuit in Emeſgoniam intrare, quoniam homines quærebant
b ipſum honorare *b*,

ANNOTATA.

C *a* Emeſgooiam *intelligo, quam ſupra* Hunſingoam *diximus. Vicinam fuiſſe Brocmanniam, ſatis patet.*

b Atque hic ſiſtunt lectiones, quibus, nullo intermedio titulo, ſubjungitur abbatum Feldwertenſium ſeries, ſeu potius Necrologium, in quo primum locum occupat Sanctus hoc modo:

Ipſo die Abdon & Senoen obiit pius pater Hathebraodus abbas primus in Feldwert & fundator monaſterii, qui obiit anno Domini M. C. nonageſimo octavo, & rexit quindecim annis.

1 M. C. LXXXIII. inceptum fuit monaſterium in Feldwert.

2 In profeſto Sixti Papæ obiit domous Reyndo, piæ memoriæ abbas ſecundus in Feldwert, anoo Domini MCCXII. qui rexit xv. annis.

3 Undeno Kalend. Julii obiit domus Tedo tertius abbas io Feldwert. D

4 In profeſto Criſpini, & Criſpioiani obiit EX MS. domous Eyzo abbas piæ memoriæ quartus in Feldwert.

5 Decimo Kalend. Februarii obiit dnmnus Hoyto piæ memoriæ quintus abbas in Feldwert.

6 Io die ſancti Martini obiit domnus Penudus, piæ memoriæ ſextus abbas in Feldwert.

7 Decimo octavo Kalend. Januarii obiis domous Syfrydus piæ memoriæ ſeptimus abbas in Feldwert.

8 Quarto Nonas Martii obiit domnus Ondulphus piæ mrmoriæ octavus abbas io Feldwert.

9 Ipſo die Symonis & Judæ. obiit domnus Itto piæ memoriæ nonus abbas in Feldwert.

10 Pridie nonas Decembris obiit dominus Aldbertus piæ memoriæ decimus abbas.

11 Pridie Kalend. Junii obiit domious Eggericus piæ memoriæ xt. abbas in Feldwert.

12 Altera die undecim millium virginum obiis dominus Tyo piæ memoriæ xii. abbas in Feldwert.

13 Duodecimo Kalend. Junii obiit domious Osbrandus piæ memoriæ abbas in Feldwert XIII. E

14 Kalend. Junii obiit domious Hemmo XIV. abbas in Feldwert.

15 Sexto oonas Martii obiit dominus Sioko xv. abbas.

16 Pridie Kaleod. Majas obiit dominus Oſbrandus xvi. abbas.

17 Nono Kaleod. Junii obiit piæ memoriæ dominus Rudolpbus xvii. abbas in Feldwert.

18 Octavo idus Septembris obiit dominus Zeyno piæ memoriæ XVIII. abbas io Feldwert.

19 In profeſto ſanctæ Catherinæ virgiois obiit dominus Johannes Grave XIX. abbas in Feldwert.

20 Altera die Tiburtii, & Valeriani obiit Hermannus Nordis piæ memoriæ xx. abbas in Feldwert.

21 Sexto Kaleod. Septemb. obiit dominus Jobannes Nordis XXI. abbas io Feldwert.

22 Quarto Non. Octobris obiit dominus Gerardus de Buren piæ memoriæ abbas XXII. in Feldwert.

23 Ipſo divi Petri ad Cathedram obiit dominus Jacobus de Daventria XXIII. abbas in Feldwert.

24 Ipſo die Symonis & Judæ Apoſtolorum obiit F dominus Regnerus de Daveotria XXIIII. abbas io Feldwert,

25 Ipſo profeſto ſanctæ Barbaræ virginis obiit venerabilis dominus & dilectus Pater noſter, dominus Johaones Altinck. XXV. abbas in Feldwert. anoo Domini MDXL.

26 Die tertia Septembris obiit venerabilis dominus & dilectus Pater ooſter dominus Boſſuinus Jobannes XXVI abbas io Feldwerde anoo MDLIX.

27 Aono MDCVIII. quinto Aprilis obiit Reverendus Hermannus a Dockum abbas in Vetericœnobio, fuit abbas XXVII. hajus cœnobii, forte & ultimus: rexit clauſtrum anois XLIX. ſed ſuo tempore clauſtrum deſtrui inceptum eſt, quod præfatus abbas magoo dolore animi vidit, & etiam ſuo officio eſt privatus, quemadmodum de hac terra, de ceteris abbatibus eſt actum.

TRI-

TRIGESIMA PRIMA DIES.

SANCTI QUI PRIDIE KAL. AUG. COLUNTUR.

S. Calimerus ep. mar., Mediolani.
S. Oneſimus & ſocii MM., Puteolis.
S. Fantius) MM., in Calabria vel
S. Deodata) in Sicilia.
S. Democritus
S. Secundus } MM., veroſimilius
S. Dionyſius } in Africa.
S. Thyrſus
S. Fabius M., Cæſareæ in Mauritania.
SS. xu. Martyres Romani.
S. Firmus ep. conf., Tagaſte in Africa.
S. Petrus ep. conf., Ravennæ in Italia.
S. Germanus epiſc. Autiſſiodorenſis.
S. Goſſelinus ep. conf., Metis in Belgica 1ª.
SS. CCCL. Martyres in Syria Secunda.
S. Imiterius conf., in Comitatu Burgundiæ.
S. Bantus) confeſſ., Treveris &
S. Beatus) Confluentiæ.
S. Eudocimus Juſtus, CPoli.
S. Neothus conf. in Anglia.
S. Helena vidua martyr. in Suecia.
S. Joannes Columbinus, Jeſuatorum inſtitutor, Senis in Italia.
S. Ignatius de Loyola, fundator Soc. Jeſu, Romæ.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Joſeph Arimathiæ, curator (*ſepulcri*) Domini *notatur in Supplemento noſtro ad Menæa Græca excuſa, ex apographis Sirmondo-Chiffletianis conſtante; cujus* Joſephi, curatoris Domini *etiam ſit mentio in Menæo Mazariniano. Ex his acceptum ſuſpicor a Caſſellano; at nos jam pridem de illo egimus cum Martyrologio Romano, die* XVII. Martii.

Apoſtolus Tychicus *hoc die notatur in Menæo Mazariniano*, ut in pace conſummatus; *additis duobus verſiculis: adiſis diem, quo de illo actum, præeunte Martyrologio Romano,* XXIX. Aprilis.

S. Morandum *monachum in Suntgovia confeſſorem recte ſignaverat Grevenus, cur ipſum hoc die iterum repetat, nec divinando aſſequor: ſatis ſit de eo a nobis actum eſſe die* III. Junii.

Beatorum confeſſorum Joannis presbyteri & Benigni diaconi depoſitio apud Medianum monaſterium, qui carne & ſpiritu germani, a beato Hidulpho Treverorum archiepiſcopo educati, ſimul migrantes, uno conditi ſunt mauſoleo. *Sic legitur in Uſuardo Luxovienſi; nos utrumque ſanctiſſimo magiſtro, cujus Acta ipſorum geſta innexa erant, conjungendos putavimus, ut videre eſt tomo* III. *Julii pagg.* 236. *&* 237. *die* XI. Julii.

S. Fantini feſtum in ejus E. P., *id eſt* eccleſia propria, (*rectius* parochiali *notatur in Ordine recitandi divinum Officium eccleſiæ ac diœceſis Venetæ pro anno* 1683. *Sanctum ſynonymum dedimus ad diem* 24. *hujus menſis a pag.* 547. *alium præterea daturi cum Græcis ac Martyrologio Romano ad diem* 30. *Auguſti; qui apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ, neſcio quæ de cauſa, ad diem* 31. *Julii retractus eſt, cum alio certe confuſus; ut videre eſt apud nos dicto die* 24. *a pag.* 549. *Is itaque, cujus feſtum ſupra commemoratur, vel jam datus eſt iſto die, vel dandus altero, videlicet* XXIV. Julii vel XXX. Aug.

S. Guilielmi epiſcopi *alicubi hoc die ſignati nomine, non videtur alius intelligi poſſe a Brixienſi, de quo jam egimus* XXIX. Julii.

S. Floram virginem martyrem, a Lucilla *aliiſque ſociis ſejunctam, hoc die nobis refert Grevenus: tu videſis quæ de ea totaque cohorte dicta ſunt* XXIX. Julii.

S. Hathebrandus *hoc die malo a Rayſſio annuntiatur, atque item a Buceline, de eo jam actum eſt die præcedenti* XXX. Julii.

S. Cathwini *ut* Cantuarienſis archiepiſcopi & confeſſoris *meminit hoc die Uſuardus Altempſianus.* Tatwinum *abſque dubio indicare voluit, de quo egimus die præcedenti* XXX. Julii.

S. Julittæ M. *memoria hoc die legitur in quibuſdam Faſtis Græcis; ut videre eſt ex dictis die, quo cum Martyrologio Romano ac Menæi magnis &c. eam dedimus* XXX. Julii.

Venerabilis ac vivificæ Crucis profeſtus dies *legitur hoc die in Typico S. Sabæ, Menæis magnis excuſis, Calendario apud Genebrardum, & Horologio anni* 1607. *de quo etiam meminit Menolo-*

A *uologium Slavo-Ruſſicum Sparvvenfeldianum. Vide quæ inter Prætermiſſos dicta ſunt die veſperno* XXX. Julii.

S. Sabinum *in Fletario Sanctorum Ms. ſic hoc die annuntiatum reperi*: Apud Treverim, natale S. Sabini epiſcopi & Banti presbyteri & confeſſoris. *De hoc ſuo loco hic agitur cum fratre Beato; at quid ſibi alter apud Treveros velis, proſus non intelligo, ut ibi iterum indicatum invenies.*

Auguſti duno, die natio ecclefiæ ſenioris, & tranſlatio multorum ſanctorum MM. *eſt additamentum ad codices Hieronymianos, ut habes apud Florentinium.*

Capuæ ſancti Oliverii epiſcopi & confeſſoris: forte idem quem notavi quarto Kaleodas. *Pura, puta additur eſt Carthuſiæ Bruxellenſis, hic poſitionem ſeu locum mutantis; de quo in Prætermiſſis egimus* XXIX. *hujus, quo ea tempore mihi occurrit, quod ibi dictis ſuperaddamus.*

Encæniorum venerabilis ædis ſanctiſſimæ Domi. oz ooſtræ Deiparæ in Blachernis, ubi jacet ſancta tumba, commemoratio *ponitur in Menæis magnis excuſis: quo forte etiam reſpexerit*
B *Kalendarium Syriacum ſeu Chaldaicum, confuſe atque indeterminate ſic ſcribens*: Renovatio templi Deiparæ Mariæ.

Sancti novi Aeeademici certamen *ponitur in Martyrologio Arabico-Ægyptio; ſed ſuſpicamur locum hunc fœde corruptum eſſe; in quo intelligendum putamus S. Eudocimum juniorem (hoc die a nobis datum) juxta dicta in ejus Commentario prævio num. 2. quem conſule.*

Mariæ jejunium incipere, *hoc die refertur in Martyrologio Arabico-Ægyptio; & Menologium Slavo-Ruſſicum Sparvvenfeldianum*, hoc die, *inquit*, jejunare incipimus.

S. Julianum *aliquem ut* patronum coli Maceratæ *in agro Piceno Italiæ, ſcripſit olim ad Bollandum noſter P. Henricus Lindanus, tum Laureti, ni fallor, Pœnitentiarius. Quærere a Maceratenſibus liceat, utrum ex ſexaginta ſynonymis hactenus datis, is unus ſit, an ab iis diverſus? Tum quæ ejus ætas aut geſta ſint, ut alio die ab ipſis deſignando, de eo agi poſſit, cum de eo hac die altiſſimum ubique ſit ſilentium.*

S. Thyrſus M. *in nonnullis codicibus Hieronymianis aliiſque ſeorſim poſitus, non alius eſt ab eo, quem hoc die cum ſociis retulimus.*

C Arnaldus *abbas Ciſtercienſis refertur hoc die in Kalendario*, ut ordine XVIII; *verum ab Henriquez & Chalemoto ſignatus eſt* XXIV. *Septembris.*

Maria de Sarillon *ſingulari elogio ornatur & beata dicitur in Menologio Heurteuez, in Bellopratenſi cœnobio, de qua etiam agunt Chalemotus & ante ipſum Raylius, ita paucis virtutes ejus complexus*: Hæc multis admodum virtutibus effulſit, obſervationi regularum, orationi ac meditationi, præſertim infantiæ Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti tota dedita. *Obiiſſe dicitur anno* 1577.

Adam *primus abbas monaſterii beatæ Mariæ de Lanckenbemio* ſanctitatis titulo *celeberrimus a Chryſoſtomo Henriquez prædicatur, adducto epitaphio hujuſmodi*:

Abbas cœnobii primus ac optimus hujus
Hic cubat eximiæ vir pietatis Adam.

Vera hæc omnia exiſtimo: verum hic deſideratur primo requiſitum, ut de cultu ei legitimo exhibito doceamur.

Gerardum I. *Cameracenſem epiſcopum hoc die ferme ut* Sanctum *ſignavit alicubi Papebrochius, Julii* Tom. VII.

auctoritate ſolius Marloti, qui in hiſtoria Remenſi tom. 2. pag. 77. cum rotunde hujuſmodi titulo exornat, ſed quem apud populares noſtros Martyrologos fruſtra quæſiverim hactenus. Neque vero, tametſi Sanctus eſſet, ad hunc diem ſpectaret, cum mortuus ſit XIV. *Martii, ut expreſſe notatur in Catalogo, Balderici Chronico præfixo, in editione Colvenerii, & diffuſius in notis ad lib. 3. cap. 63. pag. 576. Citat vero Colvenerius Vitam B. Liethberti cap. 2.* quo aſſeritur, *inquit*, ſanctæ vixiſſe, & canonice eccleſiam ſibi commiſſam rexiſſe. *Ut ut ſit, virum, rebus præclare geſtis illuſtrem, demonſtrat tutatum Chronicon toco ferme lib. 3. at Sanctorum honoribus legitime aliquando donatum, quæro qui nobis præmonſtret; de eo, ſi liceat, ultro & libentiſſime in Supplemento Martii acturis.*

Agnetem *aliquam abbatiſſam Doxauenſem, inter alias ſynonymas, etiam virtutibus inſignes, refert in ſua Epitome rerum Bohemicarum noſter Bohuslaus Balbinus: at non ita, ut ſacris aris unquam admotam oſtendat; utpote hac ſola ex antiquo Kalendario deſcribens.* XXXI. Julii obiit
E beatæ memoriæ Agnes prælata loci hujus, quæ fidem contulit vineam & LXXX. marcas argenti.

Bartholomæus Fracciſcanus *laudatur ab Arturo, poſt Gonzagam, Barezzum & Marium Mutium, adducitque epitaphium ſepulcro appoſitum in cœnobio Mantuano, ubi corpus requieſcit, his verbis conceptum*: Bartholomæo Bergomenſi, homini Dei: qui obiit MDXLVI. die ultima Julii. *Paucis multa, fateor; verum ut Sanctis in hoc opere annumeretur, exſpectanda ſummæ in Eccleſia auctoritatis declaratio.*

S. Dodonem *nobis annuntiat hoc die auctarium alii, quod Uſuardi Vaticani his verbis*: In caſtro S. Agnelli, natalis ſancti Dodonis abbatis. *Nevimus* ſanctum Dodonem de Aſcha *Ordinis Prægmonſtratenſis in Friſia, de quo actum eſt* XXX. *Martii: alium ſynonymum ſuggerunt Molani Natales ad* XXVIII. *Octobris, S. Uſuardi diſcipulum: an ille cum alterutro confundendus ſit, an potius ab utroque diverſus, non habeo, unde definiam. Caſtrum S. Agnelli Italicum quid ſonare videtur, forte a S. Agnello Neapolitano, qui colitur* XIV. *Decembris. At Sanctum ſub Dodonis nomine nullum agnovit Fertarius,* F *neque id tradunt tabulæ aliæ, ſaltem quæ mihi innotuerint.*

Benedictus I. Papa *a Wione, Dorganio, aliiſque monaſticis eadem auctoritate inter Sanctos relatus eſt, qua uſi ſunt in ſignando Pelagio II. a Majoribus noſtris ad* VIII. *Februarii nihilominus prætermiſſo. Ferrarius, qui in Catalogo Sanctorum Italiæ de Benedicto nec verbo meminerat, in Generali monaſticos iſtos ſecutus eſt, ſic tamen ut ſynonymum Benedictum II. qui ut Sanctus vere colitur* VII. *Maii, cum hoc primo aperte confuderit, quemadmodum & eum confuderant Guiſarius Uſuardina ad* XXIV. *Aprilis cuata, ſed eodem die in Prætermiſſis refutata; ut nihil ſatis fundatum appareat, quo Benedictus I. inter Sanctos referri poſſit; a quo cum abſtinuerit Baronius, non ſolitus Romanos Pontifices negligere, fruſtra plane eſt monaſticorum iſtorum annuntiatio, ut ipſum in hoc opere collocemus, quem in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, nec ut monachum, nec ut Sanctum admittere auſi ſunt Aeberius & Mabillonius. Quidquid igitur Sancti titulo donetur, ornetur,*

A *que radiis in vulgatiſſimis tabulis Cavallerianis, curanda omnino non eſt pictorum aut ſculptorum nimia in hac parte libertas.*

S. Fabianus *martyr hoc die Cæſareæ a Ferrario fignatus, is ipſe eſt, de quo hoc die hic ſuo loco agitur ſub vero nomine* Fabii.

Sebertum regem *ex Kalendario Anglico, haud dubie male deſcripto, ſe accepiſſe teſtatur Ferrarius in Catalogo generali; nos iſtius nominis nec regem nec Sanctum novimus: ſi de Sebbo aut Sigeberto loqui voluit; de iis agetur ſuo loco & tempore.*

Matthæolum Camerinm & Antonium Peruſinum *Ordinis Eremitarum S. Auguſtini producis nobis hoc die Jacobillus inter Sanctos Umbriæ cum titulo* Beati, *quali etiam donantur ab Herrera & aliis Ordinis ſcriptoribus, quos omnes ſupra ſapuit jam dictus Jacobillus, dum ipſis hunc, tamquam cultus diem aſſignavit, quem apud ipſos Auguſtinianos non cepecit. Utriuſque elogia ultro & libenter admitto, cupioque locum inter Sanctos utrique adſcribere, ubi de legitimo cultu certoque ejus die me ii, quorum intereſt, edocuerint.*

Godefridus de Cortebeke: *primo Affligemii Benedictinus, deinde Villarii Ciſtercienſis monachus,* B *vir eximiæ vietutis, ut pluribus deſcribitur in lib. de illuſtribus viris monaſterii Villarienſis cap. 20. Non tamen Beatis, quocum elevata ſunt corpora, accenſetur. Refertur hoc die a Chryſoſtomo Henriquez, x. Februarii ab Arnoldo Rayſſio, ut ibi docuimus.*

Gaſpar Barzæus *Belga e Societate noſtra ut Hormutii, in inſula ſinus Perſici, verus apoſtolus meritis hoc die laudibus ornatur in Molani Natalibus Sanctorum Belgii, non vero obitus die, uti ad calcem elogii, quod iſtic videri poteſt, obſervat editor, notatus etiam Vitam ejus a P. Nicolao Trigault tribus libris vulgatam Antverpiæ anno 1610. ubi ſcribitur, quemadmodum & in noſtro Menologio, Barzæum* XVIII. *Octobris ad laborum mercedem evocatum eſſe.*

S. Chriſtinæ octava *memoratur a Caietano in Martyrologio Siculo.*

Bartholomæus de las Caſas, *ſeu* Caſaus, *ut magnus Dei ſervus, Moyſes Dominicanus, ac novi orbis apoſtolus deſcribitur a Marcheſio in ſacro Diario Dominicano, ubi ex Pio & Davila illuſtria ejus geſta & virtutes, tum vero ſuſe memorantur immenſi prope labores, ques, tum ut privatus, tum ut epiſcopus miro ardore exantlavit, nonagenario major mortuus hoc die anno 1566. Recte vero a Sanctorum honoribus abſtinet Marcheſius, cujus modeſtiam aliis in hoc genere imitandam proponimus.* C

Michael a S. Dominico, & Arſenia Afra, *paulo liberalius beatitatis laurea donantur in Anno ſancto Belgico, & in Viridario Germanico, ubi etiam* Pina *aliqua adjungitur, quos ſatis erat debito elogio ornaſſe.*

Triginta duo Martyres *in Anglia*
Anonymus *confeſſor in Hiſpania*
Agnellus ab Alvernia *conf. in Italia*
Adamus *conf. Catharæ in Dalmatia*
Illuminatus de Salvis *conf. Hiſtonii in Apulia*
Thomas Graultius *conf. Atrebati in Belgio*
Marcus Pecorarius *conf. in Etruria*
Petrus Neapolitanus *conf. Maſſacii in Piceno*
Franciſcus Ximenius *conf. Mexici*
} Beati titulo donantur ab Arturo in Martyrologio Franciſcano & duæ ultimæ etiam in Gynæceo.

Ludovicus a Calatagirone *conf. Platææ in Sicilia*
Joanna a Præſentatione *virg. Belviſi in Hiſpania*
Agnes Bizerra *Virg. Ulmeti in Hiſpania*
} D

Catharina de Quadia *virg. etiam Ulmeti adjungitur ab Huebero, ſed qui nec ipſam nec cæteros alio quam pietatis titulo commendavit.*

S. Proſperi *ſacrorum pignorum depoſitionem Madridii in cœnobio SS. Trinitatis Fratrum Excalceatorum a Tamayo hoc die relatam, nempe Martyris Romani, cujus corpus Urbanus VIII. iis conceſſerit, ſatis ſit hic annotaſſe,*

S. Euſebius Vercellenſis epiſcopus, *certaminibus adverſus Arianos ſuſceptis, quæ Eccleſia celebertimus, hoc die a Bollando alicubi ſignatus repertus eſt, ſed perperam; cum verus ejus natalis ſit* S. *Auguſti. At neque ibi illuſtranda ejus Acta, ſed ad* XVI. *Decembeis opportunius transferenda, oſtendetur in Prætermiſſis diei ſequentis* 1. Auguſti.

Serapiæ cum tribus filiabus Piſtis, Elpis & Agapes *legunt auctaria Uſuardina ex codicibus Victorine & Reginæ Sueciæ; perperam uterque codex: nam ſcribere debuerunt non* Serapiæ, *ſed* Sapientiæ *aut* Sophiæ, *nequs hoc die claſſis illa referenda, ſed quo vere colitur & in Romano ſignatur* E 1. Auguſti.

Critullini martyris *ſimilis fere Altempſians codicis corruptio eſt, per quam* S. Tertullinum *appellare debuit, quem in Florario, Greveno & Caniſio etiam ſignatum invenimus; ſed jam pridie cum Romano remiſimus ad diem* IV. Auguſti.

Et domni Amnani vel Anenani epiſcopi *legitur in codice Hieronymiano Epternacenſi, ubi Lucenſis ſeu Fontanellenſis legit;* Aunachara epiſcopi de ordinatione epani; *Corbeienſis vero,* Aunachori epiſcopi natalitium, ordinatio epiſcopi; *paulo uitidius Ms. Reginæ Sueciæ,* Aunari epiſcopi natalitium ordioationis epiſcopatus, *Patet, additamentum eſſe Autiſſiodorenſe, ubi notus eſt* Aunarius, *qui & Anacharius inflectitur, &* Aunacharius, *colitur autem* XXV. Sep.

Saturnum *alias* Saturninum, *magni S. Germani diſcipulum inter Sanctos collocavit, & quidem hoc* XXXI. *Julii die, Collectio Bargedæana Ms. Sanctorum Autiſſiodorenſium, ut qui in noſcio quo* F *S. Germani Martyrologio reperiri dicatur, eodem die obiiſſe, quo ſanctiſſimus Magiſter. At Sauſſayo, qui in Gallicani ſui Supplemento inter Sanctos extra ordinem vagantes, ipſum retulit, de vero obitus die nil quidquam innotuit, uti nec Caſtellano inter Aemeres ſuos ſolo veneeabilis titulo ipſum eruare auſo. Alibi certe, & quidem inter tam numeroſa Uſuardi auctaria nuſquam notus eſt. Scimus ipſum laudari in S. Germani Vita ab Erico ſcripta; quin & in hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium, in S. Germani elogio Sanctum appellari: at quærendus ſuperceſt certus dies cultus, quatenda ejuſdem certa teſtimonia. Notavit eruditiſſ. D. Le Boeuf in Catalogo epp. Autiſſiod., hiſtoriæ ſuæ ſubnexo,* Saturnum *hunc, cui vices ſuas S. Germanus abſens committere ſolebat, verſimillime eumdem eſſe cum* Faterno, *ſeu* Faturno, *quem S. Germani ſucceſſorem ſtatuunt: de quo ferat traditio, quod a barbaris (haud dubie graſſante Attila anno* 451.) *martyrio affectus fuerit, idque eo die, quo res examinari poterit* XXIX. Septembris.

Hibernum abbatem Turonenſem *hoc die inter Sanctos*

A *Hos ſignatum reperit Bollandus in aliquo Benedictino Kalendario, male exagmentato; utpote in quo nec nomen, nec dignitas, nec obitus dies recte exprimantur.* Herbernum, Erbernum, *ſeu, ut alii,* Heribertum *nominare dubitarat, non abbatem ſolum Majoris monaſterii, ſed & Turonenſem archiepiſcopum, a Normannis plurima fortiter paſſum, virumque adeo præclariſſimum,* ſub *cujus* euſtodia corpus S. Martini Antiſſiodorum *uſque* tranſmiſſum *fuerit,* relatumque deinceps ſacrum pignus *&c. Iuter Sanctos eum referre non dubitavit Sauſſayus in Martyrologio Gallicano, non hoc die, ſed proprio natali* XXX. *Octobris, quo inſigne ei elogium texit, ac multo prolixius Buceliuus. At enim ſanctitatis laurea donatus non eſt in Actis Benedictinis, aut eorum Annalibus, ut veroſimillimum ſit, nec in ipſa Turonenſi eccleſia, nec in Majori monaſterio feſtivitatem ejus unquam celebratam fuiſſe. Quibus omnibus rite inſpectis & perpenſis, a* Sancti aut etiam Beati
B *appellatione abſtinuit Caſtellanus in additionibus ſuis pag.* 988. *ſolo* Venerabilis *titulo ipſum honorans. Nobis hic nec diſputandum quidquam eſt, nec definiendum: res de integro examinabitur jam dicto natali die* XXX. Octobris.

SS. Nemeſius & Lucillus *in aliquo Kalendario hoc die perperam relati ſunt, ac male efformatum poſterioris nomen, ubi pro* Lucillo *ſubſtituenda certiſſime eſt* Lucilla virgo, *ſanctis ipſius Nemeſii filia, de quibus cum Romano agendum erit* XXXI. Octobris. D

S. Nicolai reconciliatio *ſignata in Martyrologio S. Cyriaci, cujus fragmentum dedimus tomo* VII. *Junii, quid ſibi velit, haud equidem divinare mihi hactenus licuit: forte lucis aliquid effulgebit, dum de Sancto ipſo agendum erit die natali* VI. Decembris.

S. Apoſtolus Trophimus gladio conſummatus, *cum duobus verſiculis, nihil peculiare admodum ſignificantibus, inſertus legitur ſupplemento noſtro ad Menæa excuſa, & Menæo Mazarinıano. Per hunc nos* Trophimum *non poſſumus alium intelligere, quam illum, qui tamquam unus ex* LXX. *Diſcipulis, ſeſſator Pauli ac martyr, atque apud Græcos celebratus fuerit, prout intelligis e Prætermiſſis ad diem* 14. *Aprilis; de quo item tunc memini Caſtellanus in additionibus ad ſuum Martyrologium univerſale. Vide etiam notationes Baronii ad diem* 29. *Decembris, quo refertur in Martyrologio Romano, & a poſteris noſtris dari poterit eodem die* XXIX. Decembris. E

DE S. CALIMERO EPISC. ET MART.

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J.B.S.

De cultu, ætate, & geſtis.

Sub finem hac. ii.

NOmen *varie efformatum* Calemeri, Calimerii, Chalemeri, Kalemerii *&c. eumdem ipſum exhibet Mediolanenſium epiſcopum, in Catalogis a Papebrochio ante tom.* VII. *Maii recenſitis, poſt Anatolonem, Cajum & Caſtritianum ordine quartum, cujus tempora ſeu ætatem & geſta, quoad fieri poterit, expendemus, ubi primum egerimus de cultu,* Quæ ad cultum ſpectant
C *quem vetuſtiſſimum non eſſe ex eo facile intelliges, quod nullis, quæ claſſica appellamus, Martyrologiis nomen ejus reperiatur inſcriptum, ne ullis quidem eorum auctariis, præterquam additamento Molani ad Uſuardum hoc die in poſterioribus editionibus, in quibus ita legitur:* Mediolani, nativitas S. Calimeri pontificis & martyris, *non indicato alio fonte, unde acceptus fuerit, quam Miſſali Ambroſiano. Certe Baronius dum* S. Calimerum *Romane primus inſeruit, alias, quas citaret, tabulas non habuit, niſi ſolas Mediolanenſes, nempe Præfationem Ambroſianam, & ea, quæ a Galeſinio hoc die notantur, jam jam referenda.* Habetur mentio, *inquit ibidem Baronius,* de eodem in Actis ſanctorum Fauſtini & Jovitæ. *Utique; & quidem tom.* 11. *Februarii pag.* 312. *col.* 2. *verum quæ ibi obiter de* S. Calimero *narrantur, eum iis quæ de ipſo infra dicentur, nemo facile conciliaverit: neque magis placent, quæ alii ſubinde de obſequiis a* S. Calimero *ſanctis Fratribus præſtitis commemorarunt.*

a *Galeſinium prius audiamus in Martyrologio ſuo* Sunt fide digna hæc ſane,
dicti hujus annuntiationem ſic inchoantem; Mediolani, ſancti Calimeri epiſcopi & martyris; cujus religione, diſciplina & martyrio, non ſolum eccleſia Mediolanenſis aucta atque exornata eſt, ſed etiam Liguria pene cuncta ejuſdem virtute, ſingularique Chriſtianæ pietatis propagande labore ſuſcepit Jeſu Chriſti fidem. *Ad quæ in Notationibus ſuis ita obſervat:* Ex tabulis eccleſiæ Mediolanenſis & Brixienſis. Exſtat de eo præterea Præfatio Ambroſiana, & mentio fit in Canone Miſ. Ambr. Ex monumentis vero ejuſdem Ambroſianæ eccleſiæ perveteſtis nos illius actiones acceptas SPLENDIDIUS LATINE REDDIDIMUS. MARTYRIO CORONATUS DICITUR ADRIANO IMP. *Ita Galeſinius; cujus ſplendidam orationem nec invenio, nec quærendam ſentio. Ab ejus ſplendore non tantopere deflectit hiſtoria a nobis infra producenda; aſt in eo multo ſecurior, quod* S. Calimerum *non* ſub Adriano martyrio coronatum dicat; *ſed tum primum ad epiſcopatum promotum, quem ad annos* 33. *tenuiſſe, Catalogi & cetera monumenta conſtanter aſſerunt, quidquid in veriis adjunctis inter ſe plurimum diſcrepent.*

3 *Neque id magnopere mirandum, cum monumenta illa tantam antiquitatem non præferant, ut certi* non item quæ ad
aliquid præter dignitatem epiſcopalem & martyrium eadem.
ex iis tuto eruatur. Et quidem citata a nobis Acta ſanctorum Fauſtini & Jovitæ S. Calimerum *Romæ ordinatum volunt ſub S. Evariſto Pontifice, dum eo ſancti Martyres deducti eſſent. Alia plane memorat in ſua Hiſtoria Mediolanenſi Carolus Novarienſis epiſco-*

A *episcopus, quibus prorſus oppoſita tradit libellus Romæ excuſus ſub titulo* Succeſſores S. Barnabæ *ex Bibliotb. Vaticana, ubi ſub nomine* Calloceriі *hæc habentur*: Rexit eccleſiam Mediolaoen. a Xiſto I. Pont. ordinatus, Ejus religione, diſciplina & martyrio non ſolum eccleſia Mediolan. aucta atque exornata eſt, ſed etiam Liguria pene cuncta ejuſdem virtute ſingularique Chriſtianæ pietatis propagandæ labore ſuſcepit Jeſu Chriſti fidem. Hic in vinculis deductos Mediolanum Fauſtinum & Jovitam nobiles Brixianos.... opibus adjuvit, verbo conſolatus eſt, & ad perferendas pro Chriſti nomine ærumpas adhortatus eſt, (&) in eadem perſecutione, initio videlicet ſuſcepti ab Adriano imperii, martyrii palma inſignis quievit in Domino, cum eccleſiam rexiſſet annis LIII.

AUCT. J. B. S.

Memoria ejus celebris

4 *Atque ex hujuſmodi anachroniſmis nata eſt, ſaltem ſtudioſe arrepta occaſio* Calimerum *geminandi, ne ſynonymo Sancto careret Brixia. Quocumque te verteris, non eſt ubi pedem tuto figas. Sed nos ea proſequamur, quæ ad cultum ſpectant potiſſimum, cujus nimirum inſigne monumentum eſt Miſſale Ambroſianum, quod apud nos pervetuſtum exſtat, editum*

B *nempe anno* 1522. *ex quo hæc ad Sancti gloriam deſumendam ceuſuimus. Prima oratio eſt* SUPER POPULUM: Omnipotens Deus, ſolemnitatem hujus diei propitius intuere, & Eccleſiam tuam interceſſione beati Kalimeri pontificis & martyris tui continua fac celebritate gaudere, omniumque in te credentium vota perfice. Per. Epiſtola: Ubi ſpiritus Domini. Evangelium: Cum venerit filius hominis. SUPER SYNDONEM: Deus auctor mundi & conditor, qui Sanctis tuis in confeſſione tui nominis virtutem atque victoriam contuliſti; præſta populo tuo, ut cujus annua celebritate devotis exultat obſequiis, ejus ſuffragiis tuæ pietatis conſequatur auxilium. Per.

In Miſſali Ambroſ. poſt

5 *Sequitur oratio tertia* SUPER OBLATAM. Omnipotens ſempiterne Deus, qui beatum Kalimerum martyrem tuum pontificalibus inſulis decoraſti, præſta, quæſumus, nos ejus exemplo & magnifico interventu, tibi digne munera conſecrare, ac mundi gloriam mente deſpicere, & cælum ſem-

C per ambire Per. PRÆFATIO. Æterne Deus: & in hac die, quam beati Kalimeri paſſio conſecravit, & nobis venerabilem exhibuit, prædicare. Qui evangelica prædicatione imbutus, doctrinis cœleſtibus eruditus, electione dignitatis conſpicuus, & martyr inſignis, & ſacerdos reſulſit egregius: per Chriſtum. POST COMMUNIONEM. Deus, qui eis tuorum antiſtitum potentiſſimus illuſtrator, tribue, quæſumus, ut per hæc Sacramenta, quæ ſumpſimus, & beatiſſimi pontificis & martyris tui Kalimeri magnificis exemplis pariter & monitis informati, ſeculi iſtius caliginem ſine periculo tranſeamus. Per. *Præter hanc Miſſam, ſibi propriam, id peculiare habet* S. Calimerus, *quod etiam in ordinario Canone ejus fiat commemoratio poſt SS. Naboris & Felicis, ante S. Materni, Euſtorgii &c.*

& in Breviario Vitæ compendio.

6 *Adde modo lectionem ex Breviario Ambroſiano, S. Caroli Card. juſſu edito & poſtea recognito anno* 1635. Calimerius nobili genere in Græcia natus, Romæ educatus, inde Mediolanum venit, ubi a beato Caſtritiano benigne exceptus, cognitaque illius morum ſanctitate & doctrina, in baſilicæ Fauſtinianæ clero adſcribitur. In cujus cleri collegio dum fuit, ceteris pietate præluxit. Itaque poſt Caſtritiani obitum, præclara virtutum laude florens, dignus habitus eſt, qui in illius locum epiſcopus ſuffectus, eccleſiam Mediolaoenſem gubernaret. Quod ſane munus uſque adeo recuſare D contendit, ut catenis vinctus ad illud acceſſerit. Poſt vero, etiamſi epiſcopale curam & dignitatem coactus ſuſceperit, non ſolum eccleſiam ſibi commiſſam religione & doctrina illuſtravit, ſed Liguriam omnem prædicatione ſanctæque factorum exemplis Chriſto Domino adjunxit. Quamobrem in Antonini & Commodi perſecutione comprehenſus, a fidei hoſtibus primum varie cruciatus, demum vulneribus confoſſus, cervicibuſque gladio tranſverberatis, præceps in puteum dejectus, ad martyrii palmam abiit in cælum pridie Calendas Auguſti. Ejus corpus ſepultum eſt in baſilica nomine ſuo exſtructa, in qua altare aureum ob Martyris memoriam Thomas archiepiſcopus faciendum curavit. Septimo poſtea provinciali concilio, magno epiſcoporum numero, populorumque concurſu ſancti Calimerii corpus tranſlatum & in priſtina ſede honeſtiſſime collocatum fuit. *Atque hæc de cultu ſatis.*

Suus qui Iovito verum

7 *Dubium Sancti ætatem jam attigimus, aliis ſub Euariſto, aliis ſub Sixto, aliis ſub Teleſphoro Romanam ejus inſtitutionem locantibus, imo ejus martyrium ſub Adriano: quæ quam abſone in citato libello ſucceſſorum S. Barnabæ combinata ſint, ex dictis patere exiſtimo. Minus etiam obſervanda ſunt,* E *quæ ex Onuphrio Panvinio citat & refellit Ferrarius; ſi enim, ut vult ille, ſub Antonino Pio epiſcopus demum creatus eſt S. Calimerus anno primum* 155. *ſederit autem annis* 53, *ſitque ejus obitus differendus ad annum* 208. *ruere oportet totam epiſcoporum Mediolanenſium chronologiam, & quæ de Sanctis ſuperſunt utcumque tolerabilia. Neque vero lucem bis adfert Petrus Paulus Boſca in ſuo Martyrologio Mediolanenſi: nam præter ſcriptorum variorum nomina, quos inſpicere vix operæ pretium eſt, ac bina aut terna epigrammata, ad res implexas elucidandas haudquaquam opportuna, auget potius dubia, quam explanat; nam duos ſanctos* Calimeros *ex jam dictis SS. Fauſtus & Jovitæ Actis adſtruere, quid eſt aliud, quam rebus de ſe obſcuris tenebras affundere, quas paulo operoſius diſpellere juviſſet?*

ut geminus Calimerus fingatur F

8 *Cetera, qua adverſus Fayum diſputat Boſca, tantumdem rem illuſtrant, nobis longe tutius viſum eſt, antiquis monumentis inſiſtere, ſatis ordinate ex Legenda deductis, ut alia iſta attendenda non ſint, quæ ex ruinoſis fundamentis per æque incerta conſectaria, non abſque partium ſtudio deducuntur. Ne hic igitur tricis plane incertis diutius implicemur, ſufficiat, S. Calimeri ætatem ejuſque geſta ea ratione componere, qua pridem uſus eſt Papebrochius in laudata Exegeſi, cujus verba hic non pigebit deſcribere. Ita ex probatioribus monumentis de Sancto ſtatuit*: S. Calimerus ſedit annos LIII. depoſitus pridie Kaleodas Auguſti. *Atque hic titulus eſt: tum ita ex Catalogis pergit*: Hic decennio fere ante venerandæ memoriæ Caſtritiani præſulis exceſſum, juvenem ſe dederat in diſciplinam S. Teleſphori Papæ, quem anno CXXVII. ordinatum, decennio & amplius ſediſſe demonſtravimus: ſed territus periculis, inter quæ hunc verſari videbat, propter perſecutorum rabiem ſeceſſit Mediolanum. *Quam hæc Legendis conformia ſint, uti & quæ ſequuntur, infra patebit manifeſtius: textum ſequamur.*

ſatis recte chronolo gicam ordinem ſervavit Papebrochius,

9 A S. Caſtritiano adſcriptus in clerum, atque eo mortuo electus epiſcopus, & multa ſub Antonino Pio perpeſſus, itemque ſub Antonino & Commodo, cum annorum circiter quinquaginta trium curricula peregiſſet in cura paſtorali, eodem puteo merſus occubuit martyr pridie Kalend.

Augu-

Auguſti. Ceſſavit autem epiſcopatus anno uno & medio. Sic hiſtoria jam ſæpe allegata, quæ per quos diximus LIII. deducit nos ad annum Chriſti CXCI. ita ut annus CXCIII. ſucceſſori Monæ fuerit primus. De corpore nihil ſciebatur aut cum ſcriberetur hiſtoria, aut cum hic Catalogus compilaretur. Ferrarius ait, in cœmeterio Caii ſepultum, in eccleſia poſtea ſuo nomine ædificata conditum eſſe: & ibi, inquit, altare aureum in ſancti Martyris honorem a Thoma archiepiſcopo ſub Carolo magno poſitum eſt, qui Thomas cum ſuceſſerit anno DCCLVI. apparet, eum, qui primæ huic parti depoſitionis locum, quando ſcire potuit, adnotavit, id prius feciſſe, quam invento corpore eccleſia hæc condereturr. Facta eſt autem S. Calimeri tranſlatio a Frederico Card. Borromæo in novam arcam, ſub eodem altari, quo prius, recondendam, anno MDCXIX. die XXXI. Maii, ipſaque eccleſia, olim Humiliatorum præpoſitura, nunc puellis periclisantibus juxta eam collectis deſervit.

B *Verboſa eſt depoſitionis hiſtoria.*

10 *Geſtorum S. Calimeri ſeriem aliquam Mediolani deſcripſit Henſchenius, ex antiquiſſimo, ut notavit Papebrochius, cod. Ms. Ambroſiano f. N n. 246. Oratio eſt, ut ſupra inſinuabam, ſplendida Galeſinii latinitati haud multum poſtponenda; eſt ipſo longe vetuſtior, cum dictum illum codicem vetuſtiſſimum appellent Majores noſtri, in iſtiuſmodi monumentis dignoſcendis judices haud ſane imperiti. Ad quod ſæculum referendus ſit, non habeo unde conjiciam; verboſum plane ſcriptorem agnoſces ex ipſo Legendæ principio, in hunc modum contexto:* Translato ad cæleſtem curiam viro præclariſſimo Caſtritiano, atque in ſenatorum illuſtriſſimorum concilio, quaſi bellicoſiſſimo ac veterano triumphatore oiteoti ſubtellio decibiliter ſublimato. *Dixiſſet brevius & nitidius; S. Caſtritiano ad ſuperum laborum præmium evocato. Ceterum cum Acta nulla reperiam, quæ veroſimilius geſtorum S. Calimeri ſeriem proſequantur; ut ut hinc inde barbariſmis inſperſa ſit oratio, eam hic integram ſubjiciam, ubi de ſepultura ex Carolo Novarienſi epiſcopo paucula notavero.*

Corpus inventum ſec. XV.

11 *Sic ille in ſua hiſtoria Mediolanenſi memorat pag.* 39. Hujus beati Martyris corpus, Francilco Sforcia duce (*opinor primo iſtius nominis, qui adulto ſec. XV. floruit*) inventum tradit Boſſius in confeſſione ſive ſacello ſubterraneo eccleſiæ ipſi Martyri dicatæ, quæ eſt extra portam Romanam, in qua cum parochiali cura duo presbyteri, canonici dicti, reſident; arbitror enim ibi fuiſſe olim canonicorum collegium. Inventum vero ait in puteo quodam: cum etiam in puteum ab impiis illis, cum eum necaſſent, projectum dicatur. Argumentum cultus inſignis hujus ſancti Epiſcopi illud eſt, quod in ejus Miſſa propriam Præfationem habet eccleſia Ambroſiana: imo eum in lacro Miſſæ Canone nominat una cum Apoſtolis & aliis martyribus. Adhuc ejus corpus in ejuſdem eccleſiæ confeſſione jacet, quo loco curaſſe traditur Thomas archiepiſcopus altare aureum ei ſuperponi. *Ut verbo dicam quod ſupereſt; præfatæ S. Calimeri eccleſiæ veteſtatem & nobilitatem non aliunde certius hauries, quam ex iis, quæ de procurata a S. Laurentio ejus reſtauratione cecinit Eanodius, ut habes tomo VI. Julii noſtri pag.* 442. *Eo modo promiſſam ipſam hiſtoriam.*

D

Depoſitio S. Calimeri *a* martyris epiſcopi Mediolanenſis. EX MS. *a*

Ex antiquiſſimo cod. Ms. Ambroſiano f. N n. 246.

TRanslato ad cæleſtem curiam viro præclariſſimo Caſtritiano atque in ſenatorum illuſtriſſimorum concilio, quaſi bellicoſiſſimo ac veterano triumphatore nitenti ſubſellio decibiliter ſublimato, plebs viduata fidelium non modica urgebatur triſtitia, anxia multum & geminæ hinc inde mœſtitiæ angore prolapſa, primum de paſtoris obitu & de deſtitutione ſui, demum de præligendo ſucceſſore, qui difficile tanti viri compar poſſet illo in tempore inveniri; quandoquidem peſtifera Ælii Adriani vexatione per totum Romanum orbem, maximeque ea parte Italiæ, quæ Cisalpina Gallia nomeo habet, Dei Eccleſia duriter quatiebatur. Qui primo imperii eventu miſerem leſe erga Chriſtianos viros mentitus, poſtmodum ad genuinam, velut canis rabidus, converſus inſaniam, invidorum quorumdam inſolentia vulgique vetordis ſtultiſſimis acclamationibus adeo irritatus eſt, ut multorum, juſſu ajus, martyria & cruciatus Sanctorum quaquaverſum insonarent. *Subleto Mediolani Caſtritiano epiſc.* E

Succeſſor deſignatur Calimerus,

a Hac ergo cauſſa collecti pariter, Chriſtum Jeſum implorabant gemitibus cordis & lacrymarum fontibus hinc indeque manantibus. Sed Deus omnipotens, qui ſuorum optata *b* fidelium maxima ſemper cum pietate & paterna lolicitudine providet, non paſſus eſt ſuam plebem libi ſedule obſequentem neceſſariis diutius viduari præſidiis: quin potius ſolitum continuo poſtulatus, quod ante ſecula præſcierat, a prædeſtinatione præbuit adminiculum. Erat namque id temporis in clero Fauſtæ eccleſiæ delegato vir ſanctiſſimus, generis proſapia gravis *c*, ſed morum illuſtrium ſcientiæque probitate Romanus, cui nomen Calimerus: qui multa abſtinentia & jugi vigilantia peroptime laginatus, porro etiam indefeſſa divinorum dogmatum meditatione abundantiſſime farcinatus (qualem Dei ſapientia beatum appellat: Beatus, inquiena, qui vigilat ad me & obſervat quotidie ad poſtea oſtii mei) facile poterat conſratribus & condiſcipulis bonorum operum, & evidens documentum tribuere, & ingens exemplum præſtare. *b* *c* Græcus F

qui Roma eo profugit,

3 Sed quia ſolet oonnumquam in talibus inſaſtus latere jactantiæ faſtus, quodam fictæ ſanctitatis velamine palliatus, & male cafurum flebilis extollentiæ ſubrepere ſupercilium, is, quem loquor, vir mirificus & omni laude celebrandus, tantæ humilitatis tantæque ſuis ſanctitatis, ut non ſolum cunctis in clero ſubjectus ſratribus, verum etiam minimis quibuſque officiis eſſet ſemper inſentus. De hoc varia a diverſis narratur, ſed certior eſt quorumdam ſuper eo, ut ſuſpicor, relatio, quam in præſenti materia, licet ſuccincte, utillimum puto adjicere. Decennio fere ante venerandæ memoriæ Caſtritiani præſulis exceſſum, dum Adrianus infelix deteriorari, ut præfatus ſum, a meliori propoſito ſtatuiſſet, & Chriſti cultores perſequi, non modo per alios ſed leipſo ſautore, inſani capitis pœnas luituro, decretis vulgatis cœpiſſet: qua tempeſtate Romanæ quoque Eccleſiæ ſummum Pontificem Teleſphorum magnis virtutum præconiis inſignitum, cujus ſagacitate atque indu-

A induſtria ſuprataxatus vir Dei Calimerus ſaluberrimis actibus & ſacris mnnitis a puern fuerat inſ- ꝓ matus, inter ſepulchra martyrum lautantem excitata lues inveniens, Martyrum meritis & numero copularet; æſtimans, quia ſi ipſum caput deterrere ac percutere valuiſſet, hoc eſt Romanum Pontificem: ſubjectinra facilius membra, id eſt diffulas quaque per urbem eccleſias, & earum præſules deglubere atque conſodere t.

ex Ms.

multiſone variorumque clarus

5 Cum ergn adhuc puer in juninribus imbellis degerei annis, veritus ne, ſi ad pœnam ſimili modo ut Magiſter, raperetur, perdurare nnn poſſet, leceſſit ab Urbe latenter. Dumque fugitivus viatur aliquot nberrando diebus, nocturnum cnnficeret iter, Dei tandem revocatus auxilin Albam pervenit ad urbem, quæ alin nomine Mediolanium dicta eſt: ibidem ſæpe memnratum prælulem Chriſtianorum, utpote patronum famnſiſſimum, requirens invenit Caſtritianum: a quo benigniſſime ſuſceptus, ac nnn multn poſt mnrum patientia & fidei dncumentis probatus inventus, reliqun diſcipulnrum ipſius cœtui coadunatus eſt. In qun quanta ſolicitudn in divinis obſequis, quantus mutuæ caritatis affectus in fraternis officiis excreverit, non eſt hujus noſtræ exilitatis evolvere: quocirca ſupertedendum de his magis arbitror, & ad cetera feſtinandum.

B

quas admittere ut compellebatur.

5 Interea ut cœpta ſubſequar, cum gravi nmnes mœrnre afficerentur, de reſtituendn paſtore ovili deſtituto, & nullus auderet vel cogitare de teipin, vel proferre de locin, vixdum cælitus attacti ad reverentiſſimum Calimerum ſeſe cnnvertunt: in quo velut ſpeculari ſapide ſui magiſtri & vitam mirabilem & præclara dogmata uno pariter oculo nnoque audiru contemplabantur ac perdilcebanr. Deprecant ergo illum humiliter, ut ſuis miſeratus ſodalibus, paſtoris non abnuat officium pertinaciter; cui non parvum meritum diuturni temporis felix cnntulerat exercitium. Quid multis moror? Recuſanti omnimodis & velut hoſti cuidam acriter obſiſtenti, vis laudanda ingeritur. Ducitur catenatus domeſticis futurus paſtor ab ovibus, & non niſi epiſcopali lacrandus benedictione ablolvitur. Poſtremo ſacratus in epiſcopum tantam providendis a ſe ovilibus curam ſtrenue impendit, ut juxta quod ſui aptiſſime nominis idioma concinit, boni C diei, qui Chriſtus eſt, aſſertor exiſtens, ab idolatriæ tenebris multorum depelleret mentes, ac lucis æternæ compotes efficeret.

Laborando indefeſſus.

6 Quanti autem per ipſum baptiſmi lavacro abluti, quanti animo ſimul & corpore curati, quæ vox, quæ poterit lingua retexere. Nullius umquam acceſſus ad eum ſine ſalubri documento, nulliuſque receſſus ab eo ſine viatico opportuno: nullius in quacumque anxietate poſtulatio abſque competenti coram illo effuſa eſt remedio. Verum perſecutionis turbine, etiam Adriano perempto, nedum quieſcente, ſed ſub Antnnino ſucceſſore ipſius atrociſſime ſæviente, iſte, de quo ſermo eſt, non jam, ut prius, fugæ metu abdita penetrabat, ſed audacter palanterque paganos refellens ritus, prompin animo ad perferenda quæque pro Chriſto dura & aſpera ſponte ſe ipſis tribunalibus ingerebat. Quin etiam carcerum ergaſtula ultro ingrediens, Chriſti militum animos ad paſſionum tolerantiam incitabat, non inlum gravia quæcumque prn Chriſto pati, ſed mori inluper paratus.

& pericula quæque ebluens

7 Perſæpe deoique eum vinculatis vinculatus, ſæpius cum flagellatis pene exitialiter flagellatus, læpiſſime quoque, dum ſallorum protereret por- D tenta Deorum, & eorum cultores vanos, cœcos ac miſeros palam cunctis ediceret; exſus diutiſſime carpentoque ſuper impoſitus, cum exulantibus exiliatus eſt. Sed quia in eo totius patriæ ſalus & vita omnium conſiſtere abſque dubin credebatur, ut vinculis eximi, ut plagarum inflictarum livnre mederi, ut exilis reduci quantocius poſſet, ſumma fidelium cura incunctanter latagebat. Attamen, ut moris eſt, amore paucorum bonorum, multnrum magis magiſque adverſus illum concitata lunt odia perverſorum.

8 Mittunt denique & nefando Cæſari de nnmi- eadem ca- ne Calimeri ſuggerunt: illum totius auctorem ſee- ptiat, leris, maleficnrumque nmnium principem, deorum injurias temerarie per plateas garrientem, ab eorum debito cultu tntam pene Liguriam avertentem, præmiſſis ſupplicationibus nuntiant: dedecus reipublicæ futurum inclamant, ſi ab uno deteſtando ac diſperdendo ſene, deorum magna potentia deridetur, atque impune ab uno jugiter deriſa, turpiter ab nmnibus contemnatur. Mox E igitur data tententia præcipitur, ut ubicumque inventus fuiſſet, ſine mnra puniretur. Sed Vir ſanctus plus divinum imperium perpendens, quam vitæ præſentia excidium metuens, nnn diebus, non noctibus incepto deſiſtebat. Unde enntigit, ut cum aliis in Romuleo inventus cœmeterio, quod eſt in latere ejuſdem urbis meridiano, haud longe ab Apollinis ſano, ubi cum conſuetudinario thure tendentes oratum intuens quniſdam, acrius more inlin increpabat: ab eiſdem, quos pie admonebat, correptus, inhoneſte Phœbi traditur excubitoribus horrenda pœnarum genere puniendus.

atque in puteum præcipitatur.

9 Quem illi invereratum dumtaxat ſuorum deorum captum attendentes inimicum, gaudio immenſo exhilarati, laudes dabsnt ſummas auctnribus diis, adeo ut plauſu theatrico chorus repleri, tellus concuti putaretur. Tum vero inſurgunt pariter, & ſanctum Dei Calimerum multis undique plagis perfodiunt, reminilcenteique qualia illis probra objecerit, & frequenti eos nævo objecerit vel fœdaverit, & quod plurimos ex ipſis ad fidem Chriſti adtractos & aqua ſalntaris fontis infuſa manu propria ſubmerſos abluerit; cum adhuc feminecis ante illorum pedes jacens, ſpirare extremum moriturus habitum cerneretur, in adjacentis putei profundum, inverſis immerſum pedibus, tranſcapitaverunt, clamantes pariter ac dicentes: F Noſte melius abluemus fontanis aquis, quam ſu noſtros, quos incantationibus tuis amentes efficiens, aquis turbidis ablniſſe prnbaris.

martyrio coronatur.

sn Hic B. Calimeri enſus in ſtadio hujus vitæ, hoc certamen ſuit, quod ad laudem & gloriam cæleſtis Regis per annorum circiter quinquaginta ſpium curricula indefeſſus palæſtrites, Chriſto auſpice peregit. Quibus perniciter evnlutis, ſuperni palatii aulam ſcandit cum reliquis commilionibus atque coævis, potiturus bravio vitæ perennis. Dies paſſionis illius pridie Kalendarum Auguſti. Fuit autem temporibus Adriani, Antonini, item Antonini & Commodi. Ceſſavie epiſcopatus anno & medio.

ANNOTATA.

a Calemerus, *inquit Sirmondus ad Ennodium*, ut Enemerus, rectum eſt a Καλήμερος, ἡμέρα. Uſus inflexit, ut Calimerus dicatur, ſicut Caloceru s, *pro Calocæro*, *quod Græcis eſt* Καλοκαιρος.

b *Legebatur ſecunda manu ſcriptum* opportuna; *monuit Papebrochius*, *potius legendum* optata.

D E

A D

DE S. ONESIMO ET SOCIIS MM.

PUTEOLIS IN CAMPANIA.

Ex Officio proprio. J.B.S.

XXXI. JULII. *Officium citamus, quod ſolum citari potuit, cum libri monumentis omnino deſtituti ſimus: Officium, inquam, quod primum Leontinis in Sicilia a Paulo PP. V. anno 1608. conceſſum eſt, ſequenti proxime anno 1609. ad Puteolanos etiam extenſum, Romæ vero editum apud Jacobum Maſcardum anno 1612. ut ex ipſo inſtrumento conſtat, a P. Antonio Beatillo cum Majoribus noſtris communicato, cujus hæc prima eſt facies:* Officium SS. Oneſimi, Eraſmi & ſociorum mart. a ſanctiſſimo D. N. Paulo V. ſummo Pontifice approbatum, & in civitate Puteolana & ejus diœceſi a clericis tam ſecularibus B quam regularibus celebrandum. *Hæc vero leguntur in facie adverſa:* Admodum illuſtribus DD. Capitulo & clero eccleſiæ Puteolenſis: ad ineundam quandamque inter Puteolorum ac Leontinorum civitates, quæ ſub eorumdem Sanctorum patrocinio numerantur, benevolentiam, Agathinus Caſtilionius protonotarius apoſtolicus, & canonicus Leontinus dono dedit Romæ MDCXII. *Sequitur Officium ipſum* XXXI. Julii duplex. *En modo lectiones* in ſecundo nocturno.

2 LECT. IV. Oneſimus in perſecutione Decii comprehenſus cum Alphio, Philadelpho, Cyrino, Eraſmo, ac tredecim aliis diſcipulis in Vaſconia, ubi Evangelicæ ſalutis ſemen diſſeminabat, ad Nigellionem præfectum conducitur: in cujus conſpectu intrepide Jeſum Chriſtum divino cultu adorandum aſſeverans, maxillis lapide contunditur. Tum reliqui ejus exemplo excii; Et nos etiam Chriſtiani ſumus, exclamant; diſcipulos ne dimittas impunes, dum magiſtrum crucias: agedum conjunge nos eidem certamini, quorum eadem eſt ſententia. Adjungam vos, inquit Nigellio, nefario præceptori. Quare eos totum diem criminibus ſuſpensos torquet. C

3 LECT. V. Poſtridie Romam, ligatis ad terga manibus, ad Decium miſſi, Licinio Valeriano traduntur, qui primum Sanctos, manibus pedibuſque graviſſimo ligno devinctis, in cuſtodia haberi præcepit: ubi a ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo (vinculis ex ipſis conſpectu reſolutis) ad perferendos cruciatus inflammantur. Poſt aliquot dies in quæſtionem vocati, ſenatum univerſum de vana idolorum ſuperſtitione reprehendunt. Tum Valerianus blanditiis agendum ratus, honores divitiaſque pollicetur, ſi a Chriſto deficere in animum inducant. Sed ubi locum pollicitationibus non dari percepit, nervis acriter verberatos ad Diomedem Puteolorum præfectum dimittit.

4 LECT. VI. Tunc Diomedes Oneſimo: Num, ait, tu ſimplices adoleſcentium animos pravis dogmatibus decepiſti? Ego, reſpondit, illos non decepi, ſed ab ignorantia vindicans, in viam veritatis deduxi. His vesbis accenſus præfectus, ingenti lapide Oneſimum comprimi jubet. Quare Sanctus præceptor ſanctiſſimam animam Domino commendans, de tyranno triumphavit. Eraſmus vero & tredecim diſcipuli extra urbem capite plectuntur circiter Kalen. Auguſti. Quorum corpora a Chriſtianis ſepulta ſunt: ſed Eraſmi corpus, divino monitu præmonſtratum, a S. Neophyto epiſcopo Leontinos aſportatum eſt, & in ſepulcro ſanctorum fratrum honorifice conditum. *Utramque approbationem & conceſſionem ſac. Rituum Congregationis, tum Leontinis* XV. *Martii* MDCVIII. *tum Puteolenſibus* XXVII. *Julii* MDCIX. *habes ad calcem, ſubſcribente* Dominico epiſcopo Oſtienſi Card. E Pinello, & Joanne Paulo Mucantio Secretario.

5 *Totam illam hiſtoriam ferme ad verbum deſcripſit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ civitatis relatum jam Officium eccleſiæ Leontinæ, quod idem denuo appellat in Catalogo ſuo generali hoc ipſo die, quo plane ignotos fateri cogimur tum* Oneſimum, *tum* Eraſmum *& ſocios in omnibus omnino Martyrologiis aut Faſtis ſacris quibuſcumque, ſaltem quæ in toto noſtro Muſeo reperiantur: quod quam rarum ſit, non eſt quod pluribus proſequar. Id fatemur præterea, lectiones jam præmiſſas, nec locis, nec temporibus, nec rebus geſtis convenire. Captis* in Vaſconia (*ſatis nota regione ad montes Pirenæos*) *Martyres Græci omnes nominibus inſigniti*, poſtridie Romam *mittuntur ad Decium, & Licinio Valeriano traduntur: inde Puteolos tranſmiſſos torquet Diomedes, qui poſt* Oneſimum *magiſtrum* ingenti lapide *compreſſum, Eraſmum etiam & tredecim diſcipulos extra urbem capite plectit, ut prorſus non intelligas, quo Alphius, Philadelphus & Cyrinus evaſerint. Ceterum adjunctis illis qualibuscumque in medio relictis, ut ſalvetur rei ſubſtantia.*

6 *Quæſtio præcipua moveri poteſt, num ſanctus hic* Oneſimus *confundendus ſit cum eo vel iis, de quo vel de quibus actum eſt* XVI. *Februarii, ubi ſatis dubium relinquitur, ſitne* Oneſimus *Philemonis ſervus, de quo ſcribit Apoſtolus, idem cum ſynonymo epiſcopo Epheſino, de qua re ad eam diem diſputare poterit, dum menſis iſto ſupplebitur augebiturque, ut jam non ſemel in hoc opere dictum eſt. Quod hunc ſpectat, id ſatis obſervavit Henſchenius, & modo certiſſimum videtur, hodiernum* Oneſimum, *quiſquis fuerit, ab utriſque diſtinguendum, cujus nulla Acta reperiri novimus, ſaltem quæ ſecure admitti poſſint; non ea, quæ ejusdem loco examinavit Henſchenius, exſtantque apud Surium ex Metaphraſte; neque ea, quæ Papebrochius ad* X. *Maii operoſiſſime diſcuſſit de SS. Alphio, Philadelpho & Cyrino; ubi quæ in Lectionibus noſtris graviſſime offendunt, paulo tolerabilius explicata invenies.* F

7 *Tolerabilius, inquam, nam poſt addibitum quantumcumque conatum, hoc propria manu de* S. Oneſimo *ſcriptum reliquit Papebrochius:* Vide notata in Majo ad Vitam SS. Alphii &c. Mallem huc applicare ex Lipomano & Surio Acta poſita XVI. Februarii, detractis detrahendis; hæc vero pro fictis rejicere. *Utra præferenda ſint, non auſim equidem definire. Siquid ex Metaphraſtica oratione huic noſtro* S. Oneſimo *aptari poſſit, id eo demum reducetur, quod Romæ paſſus ſit, & Puteolis mar-*

ty-

A *tyrium cum ſociis conſummaverit, aliis tribus, ſi Actis ipſorum credimus, in Sicilia eamdem coronam apud Leontinos conſecutis. Si plura de his legere cupis, adiſis jam dicta Acta, & Surium, cujus longam orationem, merito ab Henſchenio præterminiſſam, & hæc quodammodo rejectam, nos recudendam non cenſuimus, cum præter locos, Metaphraſti nimis quam communes, nihil magnopere ſolidi habeat, quod ſancto noſtro Oneſimo aut ſociis magis proprium ſit, quam ceteris ferme ſanctis Martyribus: ſatis multa valde imperite connexa & confuſa dicuntur in Lectionibus, ut hic ab aliis æque obſcuris & incertis tutius abſtinendum videatur.* D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

FANTIO AC DEODATA,

TAURIANI IN CALABRIA, VEL SYRACUSIS IN SICILIA.

B

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

E

Memoria in Faſtis, Acta aliis immixta hic diſcuſſa; quænam hic dentur.

FORTE IN PERSECUTIONE DIOCLETIANI ET MAXIMIANI. Memoria dubia variis ſtatuitur a Tamayo

RECentiores Martyrologi iſtorum Martyrum memoriam non eodem ſignant die: nam Molanus in additionibus ad ſuum Uſuardum anno 1573. editum, hoc die XXXI. Julii poſt Maurolycum ſic habet: In Calabria, oppido Tabritano * S. Fantini confeſſoris Syracuſani; cujus parentes Fantius ac Deodata, Syracuſis plumbatis cæſi, cum diu litare nollent, decollati ſunt. Ferrarius in novo Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non ſunt, eodem quidem iſto die tradit ſequentia: Syracuſis ſanctorum martyrum Fantii & Deodatæ, ſub Diocletiano; *addatque in notis, ſe eos dare ex* Tabulis eccleſiæ Syracuſanæ; *ſed iiſdem fere verbis iterum de illis meminit ad diem* XXXI. *Auguſti, ac denuo citat dicta eccleſiæ Tabulas, hoc ſuperaddito, quod eos ut cives ſuos colat. Tertio denique eoſdem ſanctos Martyres repetit ad diem* XIV. *Decembris, præter Tabulas eccleſiæ Syracuſanæ, etiam eas quæ ſint Leontinæ civitas;* quas Romæ ab Agathino, *nuper*, Leontino presbytero accepimus. *Sed nos iſtarum Tabularum ætatem, fidem atque auctoritatem non ſatis exploratam habemus. Credamus tamen Ferrario affirmanti, quod eccleſia Syracuſana Sanctos hoſce* ut cives ſuos colat; *an vero tales fuerint, nox diſcutiatur.*

C

apud noſtrates hagiologos relata: Acta Vitæ S. Fantini ſumpta.

2 *Noſter Octavius Cajetanus in Vitis Sanctorum Siculorum tom. 1. pag. 122. illos affigit huic diei* XXXI *Julii; de quibus antea etiam memineras in Idea iſtius operis pag. 89. ac noſter poſtmodum Franciſcus Carrera in Panthæo Siculo, ubi a pag. 189. elegium contexit. Jam autem ſi quæras primum fontem, a quo profluxerint recentiores iſti annuntiationum rivuli; reſpondemus, alium nobis non eſſe cognitum præter Vitam S. Fantini,* SS. Fantii ac Deodatæ *filii; quam produximus ad diem* XXIV. *hujus menſis, a pag. 553. ubi de illis agitur cap. 1. & cap. 2. dicitur, quod* cum recuſarent proconſuli obedire, & thura diis adolere, capita iis præciſa ſunt. *Optabile porro prorſus foret, ut Vita iſta melioris eſſet notæ, & a quibuſdam ſordibus magis expurgata; quam rem tantiſper indicavimus in Commentario ejus prævio, §. 1. num. 7. item §. 2. ſub initium: e quo Commentario accerſenda etiam ſunt plura alia, quæ tunc occaſione S. Fantini in antecceſſum de noſtris hiſce duobus Sanctis tractata ſparſim, ut fit, ibidem fuere: videlicet de eorum nominibus propriis num. 11. de nobilitate ex nioſi ingenii vigis excogitata, a num. 5. de tempore martyrii num. 11. in fine; at num. 14. dictum fuit, quod ratio temporis incerta maneat, utpote non ſufficienter probata: quidquid Cajetanus ad marginem Vitæ Sanctorum noſtrorum, quam edidit, apponat* ann. Ch. CCCIV.

3 Cenſemus, *inquit Cajetanus eodem num.* 11. *citatus*, Fantini parentes externa perſecutione ſublatos, quæ ab imperatoribus Diocletiano & Maximiano excitata eſt; *ſed quod cenſet, neutiquam eum probare ibidem indicavimus. Geſta ac Martyrium eorum interſperſa leguntur Vitæ S. Fantini apud Petrum de Natalibus, epiſcopum Equilinum, lib. 6. cap. 160. ſed quæ ſit corrupta, prout reperies in allegato Commentario, num. 25. Quæſtio altera hic moveri poteſt, an Sancti noſtri Syracuſani fuerint. Syracuſis adſcribi in recentioribus Martyrologiorum annuntiationibus; tanquam cives item Syracuſanos a Syracuſanis coli, teſte Ferrario, nunc vidimus; ſed ſicut nos illam gloriam Syracuſanis nunquam invidemus, ſic gratularemur ſolidam, ſiquidem ea ab ipſis proferretur, rationem. Fundamentum unicum, quantum putamus, hujus rei non aliunde videtur deſumi poſſe, quam ex Vita S. Fantini, in qua utique num. 1. is* Syracuſis natus *aſſeritur; & ejuſdem Vitæ num. 5. agri Syracuſani fit mentio; in quo venatus fuerit. Denique ea, quæ nox referuntur de captivitate ejus, ac martyrio* Fantii *ac* Deodatæ *intelligenda cenſemus, ex verum adjunctis in civitate Syracuſana contigiſſe; ſi vera dicit auctor.* F

e cujus Commentario varia hic occurrunt circa ætatem ac patriam

4 *Hoc unicum, uti exiſtimamus, fundamentum eſt, quo uti poſſunt Syracuſani, ut* SS. Fantium *ac* Deodatam ut cives ſuos colant. *Quod quamquam unicum, ſufficiens tamen hic eſſet, modo ſatis ſolide, melioris, quam, Vitæ ſcriptoris, quam ſit iſte anonymus, auctoritate ſtabiliretur. Deinde cum in allegato pluries Vitæ S. Fantini Commentario prævio, a num. 5. propoſitis ac diſcuſſis pluribus difficultatibus circa locum ipſius natalem, an Tauriani*

horum Sanctorum, Syracuſis an Tauriani?

A *riani in Calabria iſte locus fuerit, an Syracuſis, nos tandem Sanctum iſtum Taurianenſibus tantiſper dandum eſſe cenſuerimus, donec Syracuſani certiora nos docerent; ideo ſanctos Fantii Parentes tantiſper etiam damus Taurianenſibus, vel tamquam iſtius loci incolas vel cives; in titulo tamen hujus præſentis noſtri Commentarii disjunctive Syracuſis vel Taurianis annuntiatos; tum quia Syracuſani ſunt in poſſeſſione; tum quia ſententia noſtra, quæ Taurianenſibus tantiſper favet, non eſt omnino certa.*

S. Deodata perperam a quibuſdam Fantii Leontini filii deſcripta.

5 *Quæ cum ita ſint, ſequitur, ut nihil morari, nedum movere nos debeat* vir quidam Leontinus *apud Cajetanum in Animadverſionibus tomo* 1. *pag.* 103, *ob* caritate in patriam, & pietate in D. martyrem Deodatam permotus, ejus imaginem ære incidendam Romæ curavit cum hac inſcriptione, *quæ ibidem proferuntur:* Sancta Deodata, martyr Leontioa, mater S. Fantii Syracuſani, *At mox recte obſervat, quod vir ille* Leontinam Deodatam eſſe crediderit, Actis vitiatis deceptus, in quæ Petrus Equilinus impegit; *cujus locum ibidem affert, una cum verbis codicis Madrenſiani, ſimiles nugas continentis. Utriuſque textus verba tranſcribere tædet. Videri interim poſſunt, quæ diximus in Commentario S. Fantini*

B *num.* 5. *ubi hallucinationem cujuſdam, imo ejuſdem, ni fallor, qui ſupra, Leontini, qui* Deodatam inter divos Leontinos adſcripſit, *ex laudato Cajetano obiter, prout tunc res ferebat, indicatam lector inveniet.*

Acta, quæ hic damus.

6 *Idem Cajetanus tomo citato, pag.* 122. *Acta* SS. Fantii *ac* Deodatæ *contexuit e Vita S. Fantini; quæ prout plus auctoritatis habere non poſſunt, quam auctor ipſe anonymus, e quo deſumpta ſunt, non magnam certe fidem merito, ſicut partim ex ſuperioribus, partim ex ſæpe citato noſtro Commentario, a num.* 34. *intelligi datur. Quamquam vero Acta iſta a Cajetano compoſita nihil habeant, unde hic recudi mereantur; quia tamen breviſſima ſunt, & Sanctorum noſtrorum geſta ſub uno quaſi aſpectu exhibent, in Vita alioqui S. Fantini quærenda, ideo nobis viſum eſt, illa Acta, ne alio pro iis recurrendum ſit, lectoris oculis hic non ſubducere, quæ alicubi etiam a nobis correcta ſunt. Sic itaque habent,*

A C T A

Ex Vita S. Fantini tom. V. *Julii, a pag.*

C *553. Auctore Octavio Cajetano S. J. tom.* 1. *Vitarum Sanctorum Siculorum, pag.* 122.

FAntius, & Deodata conjuges, ſplendore generis, & opibus inter Syracuſanos a clari, cum etsnici adhuc eſſent, miroque liberorum deſiderio, quibus diu caruerant, tenerentur; largitate in pauperes, precibuſque ab diis expoſcebant ſuis. Nocte quadam Fantius viſus ſibi eſt in ſomnis videre, ſiſti ſe una cum Deodata uxore ad Dei Patris judicium, damnarique ſuperſtitionis impiæ crimine ad æteroos inferorum ignes; ſed adſidentem filium Jeſum Chriſtum, coojugibus adfuiſſe, plagiſque Patri ſuo objectis, ſimul iis veniam, ſtirpemque impetraſſe; mox etiam pollicitum, parentes fidem rectam a filio ſuſcepturos. Qua Chriſti Domini prece, dicta jam ſententia a ſummo judice revocata eſt.

D EX IMPRESSIS. *Sanctis dum eſſent abſentes, ac liberos deſiderarent, Fantio promittitur ſuſceptus*

filium; qui baptizatur,

2 Viſo territus, excituſque Fantius, auditoque Deodata, mente conditam numinis reverentiam tenuere, rectequefactis aluere: ſed ſomnio ex eventu fides. Omeo lætum pareptibus fuit, natus puer, cui Fantino nomen. Is, quo die duodecimum annum explebat, cum in agro Syracuſano venaretur cervam forte oblatam (an divinitus?) refugientem in antrum inſecutus, ſanctum eremitam offendit, a quo una cum Leontio famulo inſtructus in Jeſu Chriſti fide, ac baptizatus eſt.

ac parentes ad fidem convertit.

E 3 Domum reverſus puer, quæ ſibi contigerant, enarratis, parentes Chriſtianæ vitæ inſtituta docet. Ii vero, cum animo, quæ in ſomnis Fantius vidiſſent, probe commemorarent, fidem alacres cum familia ſuſcepere. Simul beati Parentes ſua omnia, quæ haberent, in egentes erogaot. Ex eo Chriſtianæ religionis accuſati, prehenſique una cum filio ante conſularem ſiſtuotur; interrogati, quinam eſſent; Chriſtianos eſſe, reſponderunt,

Plumbatis cædeotur, & confirmante ocl angelo, martyrio coronantur.

4 Ob id dictum, irati conſularis juſſu, omnes plumbatis contuſi ſunt; ſed cum oulla vi doloris, & atrocitate ictuum egregiæ vocis conſtantiam mutarent, in cuſtodias conjiciuntur, ubi noctu delapſus cum luce angelus, cibo reſecit, & ad martyrium confirmavit: prædictoque Fantium, & Deodatam poſtridie martyrium obituros, Fantinum puerum vinculis exſolutum, foribus ultro patefactis, liberum abire permiſit, quo deduceret Deus. Orto die, Fantius, & Deodata ad conſularem retracti, cum ejus obtemperare mandatis, ac diis adolere thura reſpuerent, decollati ſunt; oblatiſque pro Chriſti nomine cervicibus, ad immortalitatis lauream convolarunt.

F

ANNOTATA.

a *An Sancti iſti Syracuſanis vere ſint accenſendi, an potius Taurianenſibus, diximus in Commentario prævio.*

A B

DE SANCTIS MARTYRIBUS

DEMOCRITO, SECUNDO, DIONYSIO ET THYRSO

J. B. S.

VEROSIMILIUS IN AFRICA.

Ex Hieronymianis,

XXXI. JULII.

Quæ in Obſervationibus ad Uſuardum hoc die indeciſa reliquimus, tum de vera horum ſanctorum Martyrum paleſtra, tum de quarto ſocio tribus prioribus adjungendo, tametſi apud Uſuardum non exprimatur; jam paulo diligentius expendenda ſunt. In textu Uſuardino ſic diſertiſſime legitur: Civitate Sinnada, ſanctorum Democriti, Secundi & Dionyſii: *ubi an ſtudioſe a regione abſtraxerit Uſuardus, eſt omnino perſpectum non ſit, certe nec* Phrygiæ, *nec* Africæ *Martyres adſcribere anſus eſt; ut merito quærendum ſuperſit, utrum Baronius ſatis recte Uſuardinum textum transformaverit, ita ſcribens:* In Phrygia Pacattana, ſanctorum Democriti, Secundi & Dionyſii, *qualem annuntiationem in nullo Martyrologio, mihi quidem noto, uſquam invenit, cum potius in claſſicis, qui de Sanctis meminerunt, ut in Rabano & Notkero, diſerte habeatur;* in Africa, civitate Sinnada, *quemadmodum etiam notant codices Hieronymiani majores omnes, excepto ſolo Epternacenſi, in quo ex* Africa *imperitus amanuenſis haud dubie* Phrigia *effinxerit, quales tranſmutationes in eo codice non raro occurrere, ex aliis ſæpiſſime dictis notiſſimum eſt. Quid quod & Beda Plantinianus* in Africa *etiam quaternos Martyres collocet,*

Quod de paleſtra dubium ſuit;

B

Jam vel ſol paſſa videtur,

a Quantum *porro* in loco agonis aſſignando, *quod olim obſervavit Florentinius,* diſtent inter ſe *codices, non ſolum Hieronymiani, ſed & ceteri prope omnes, ex enumeratione apud illuſtriſſimum Hydruntinum in topographica ad Martyrolog. Rom. diſceptatione intelliges:* ſcribunt ſiquidem *aliqui* Synnada, *alii* Cinnada, *tum* Sindana, Sinenda, Sinnenda, Synoda, Cinoda, Summanda, Sumada; *ſic tamen ut regio adjecta non* Phrygiam, *ſed* Africam *ubique paſſim redoleat, ut proinde vera paleſtra non in Aſia, ſed in altera illa orbis parte quærenda ſit; ubi, ſi minus ſub ea forma, certe ſub*

C *aliqua proxime accedente locus reperiendus ſit, cui Sanctis tribuantur, quem ſatis appoſite aſſignavit laudatus Florentinius,* Synnadæ *ſubſtituendo aſſinem Africæ urbem* Sinitam. In collatione equidem Carthaginenſi, *inquit,* & apud Victorem Uticenſem Sinitenſis locus exprimitur in Africa. Synica & Synicenſis epiſcopatus in Africa fuit, cujus meminit D. Auguſtinus lib. 2. cap. 8. & Siniſtenſis tractus meminit idem epiſt. 128. ad Donatum.

3 *Tum ſubjungit:* Eidem Auguſtino Africa ſanctorum Martyrum corporibus plena eſt, ut hic notat Galeſinius, & fere in vetuſtiori noſtro M. ſu- pra reliquos aliarum regionum exuberant, ut non difficile eſſet, hos etiam Africæ, non Phrygiæ aſſerere: *quod ſane, conſiderata codicum noſtrorum auctoritate, non poteſt non videri longe veroſimilius. Præterquam quod & id argumento accedat, certe non infundati: cum enim ſatis illuſtres videantur hi Martyres, ſi vere Phryges eſſent, imo vel ſolum Aſiatici, a Græcis, iſtiuſmodi Sanctorum ſedulis collectoribus, non tam facile videntur prætereundi; dum interim nec Menæa, nec Menologia, nec alia Græca monumenta eorum memoriam unquam prodidiſſe ſcimus. Vero itaque verti nobis non poteſt, quod reliquo textu Martyrologii Romani, ad antiquiorum codicum fidem ſic reſtituendum cenſuerimus, quemadmodum in titulo & nomina & numerus Sanctorum & paleſtra ipſa veroſimilius expreſſa ſunt.*

Sanctos ut Phrygia ſed Africæ tribuendo;

E

4 *Jam & de* S. Thyrſo *ut pauca dicamus, non magis dubium eſt, utrum tribus aliis adjungendus ſit, quam vero plane ſimile modo oſtenderimus, non* Phrygiæ *ſed* Africæ *tribuendos eſſe omnes, & non* Sinnadæ, *Africæ incognitæ, ſed* Sinitæ *probabilius vindicandos.* Thyrſum *igitur, ſeu* Tyrſum *textui adſcribendum cenſuimus, rejiciendaque proinde verba illa, quæ in Mſ. Regiæ Sueciæ legit Florentinius, atque item in Animadverſis Holſtenius,* Tyrii in Syria, Tiſi, *quæ in Mſ. noſtre S. Columbæ, quod Reginæ Sueciæ appellamus, edidimuſque tomo* VII. *Junii; quæ in eo, inquam, Mſ. non reperiuntur, ſed potius confirmatur lectio a nobis prælata de* Africa Phrygiæ *ſubſtituenda, ſic enim ibi expreſſe habetur:* In Africa, civitate Sinnada, natalis ſanctorum Democriti, Secundi, Dionyſii & Tiri: *ubi ſatis patet, legendum* Tirſi, *unde in errorem codices alii contracti induci potuerint, ut* Tirum *paleſtram eſſe putaverint. De quatuor ſociis dubium omne tollunt Rabanus & Notkerus, dum ita annuntiant:* In Africa, civitate Sinnada, natale ſanctorum Democriti, Secundi, Dionyſii, Thyrſi,

Socium quartum adjungendo,

F

DE

DE S. FABIO MARTYRE

CÆSAREÆ IN MAURITANIA

Bollandi commentatio poſthuma, J. B. S.

XXXI. JUL. Quæſitus eſt olim inter Sanctos noſtros Martyres Fabius aliquis nomine, quo cum inſignitus eſſet Alexander PP. VII. tum Fabius Chiſius ad

Cur antehac poſitus poſtea. patrem Monaſterienſem legatus Apoſtolicus, operoſius incubuit Bollandus, ut viro illuſtriſſimo, de ſe bene merito, patronum ſynonymum aſſignaret, ut pluribus deductum invenies ad XVII. Maii, tomo IV. pag. 132. Is vero Fabius, extra ordinem ibi poſitus, cum plane dubius eſſet, ſubſtitui omnino poterat Fabius alter ſocius S. Anthimi ad XI. Maii annumeratus; vel ille potius, qui hoc die colitur, S. Fabius Cæſarienſis: nam qui XXI. Maii cum aliis relatus eſt, Roma Viennam præterito demum ſeculo translatus, e

B cœmeteriis haud dubie acceptus, inter Sanctos ignotos computandus videtur. Notior hic Fabius iis patronus iuto decerni poteſt, qui forte etiam hodie eo nomine compellantur; ut jure meritò ſuſpicee, dandam hic a nobis Bollandi commentationem, præter receptum morem, præmature adornatam, eo unice directam fuiſſe, ut laudato jam ſummo Pontifici Alexandro gratificaretur. Ipſam, uti inter chartas noſtras reperta eſt, totam ad verbum ſubjicimus.

S. Fabii paſſio. 2 Apud Cæſaream *pridie Kalendas Auguſti* celebratur Paſſio B. Fabii Martyris, qui cum ferre vexilla Præſidalia recuſaret, primum diebus aliquot in carcerem truſus, deinde interrogatus ſemel & iterum, in Chriſti confeſſione perdurat, & mox a Judice capitali ſententia condemnatur. *Ita Uſuardus, Bellinus, alique. Sed in quibuſdam, uti & in Martyrologio Romano, poſtrema verba ita efferuntur*: eum in confeſſione Chriſti perduraret, mox a Judice capitali ſententia condemnatur. *Brevius de eo agunt antiqua Martyrologia, verus Romanum a Roſweydo editum*: Cæſareæ, Fabii Martyris, *Mss. S. Richarii & S. Maximini*: Apud Cæſaream, S. Fabii Martyris. *Ms. S. Lamberti Leodii*: Eodem

C die paſſio S. Fabiani Martyris, *Alii quoque* Fabianum *appellant, ut Ferrarius, qui Petrum de Natalibus citat, cum is diſerte* Fabium *vocet. Ms. S. Martini Treviris*: In Cæſarea, Fabiani Martyris, qui ob fidem Catholicam decollatus eſt. *Ejus natalem ita Martyrologio ſuo inſcripſit Wandelbertus monachus*: Martyrii pridie Fabium pia gloria texit. Julius hæc orbi excedens ſolennia linquit.

Acta erui ex Adone. 3 *Acta* S. Fabii *nondum reperire potuimus, Habuit ea Ado, qui eorum hanc epitomen Martyrologio ſuo intexuit, atque ex eo Notkerus, Petrus de Natal. lib. 6. cap. 162. (non 165. ut Baronius citat) Surius, Ms. Florarium, Canſius*: Cæſareæ, paſſio S. Fabii Martyris, qui cum ferre vexilla præſidalia recuſaret, primum diebus aliquot in carcerem truſus eſt: deinde productus ſiſtitur ante tribunal. Interrogatus ſemel & iterum, in Chriſti confeſſione perdurat: & mox a furibundo Judice capitali ſententia condemnatur. Poſt hæc inhumatum corpus cuſtodiri jubetur: quod poſt triduum reticulo inſutum, in maris profunda, ſeorſum caput, ſeorſum cadaver immergitur. Sed Domini virtute reſciſſo reticulo, membra capiti revocantur, & ſcapulis cervix cum indiciis paſſionis adjungitur. Atque ita ſuæ integritati redditum corpus, unda blandiore ad Cartennitanum littus evectum, condigno cultu a fidelibus in baſilica tumulatum eſt. *Roſweydus in ſua editione duo illa verba omiſit*, in baſilica; *quæ habentur in Mss. Lobienſi, Taroanenſi, Leodienſi S. Laurentii*; item- E que *in Notkero, Ms. Florario, vulgato Bedæ Martyrologio, quod Adoni omnino congruit, ut vel inde pateat Bedæ non eſſe, quem multo ſuccinctiorem fuiſſe conſtat. Petrus* in baſilica ibidem juxta poſita conditum *ſcribit: Canſius, fuiſſe dein eo loco ædificatam baſilicam.*

Iterum martyrium, & ſepultura. 4 *Cum autem plures urbes nomine Cæſareæ ſint appellatæ, dubitari poteſt, in qua earum Chriſti miles certarit. Sitne Cæſarea Palæſtinæ quondam metropoli, qui potuit illius Acta ignorare, aut non hiſtoriæ ſuæ inſerere Euſebius, ejus urbis epiſcopus? Quæ addunntur de lutore* Cartennitano, *ad quod appulſum eſt corpus Martyris, manifeſte indicant de Cæſarea Mauritania eſſe ſermonem. Erat enim* Cartenna, *ſive, ut Ptolomæus ſcribit lib. 4. cap. 3.* Cartennæ *urbs inſignis Mauritaniæ Cæſarienſis, non procul Cæſarea, circa* Καρπίτανα ὄρη, Cartent fluminis oſtia. *Atque a* Carteno *videtur* Carteniaum *littus dduxiſſe Roſweydus, qui tamen in margine fatetur ab aliis* Cartemianum *dici, vulga* Caternitanum. *Imo rectius* Cartennitanum, *aut certe* Cartenitanum, *ut habent codices Mss. Lobienſis & Laurentianus, ac Notkerus; Florarium*, Carcenitanum; *Bedæ vulgatus*, Carenitanum; *Petrus de Natal.* Caternianum; *Canſius*, Catervianum. *In Notitia provinciarum Africæ, quam noſter Sirmondus edidit, memoratur inter epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis* Lucidus Cartennitanus, *urbis videlicet Cartennæ antiſtes,*

Tempus. 5 *Quo tempore martyrium ſubierit* Fabius, *nemo eorum, qui citati ſunt, prodidit. Galeſinius, licet præter eos neminem citet, tradit tamen* ſub Diocletiano *contigiſſe*: Cæſareæ, *inquit*, S. Fabii Martyris, qui in Diocletiani & Maximiani perſecutione, aliquot dies primum in carcere incluſus, deinde in judicium perductus, inſtitutis de fide quæſtionibus, cum in illius confeſſione admodum conſtans eſſet, demum multis exanthlatis tormentis ſecuri percutitur.

Cauſa, 6 *Sed cur ille ferre vexilla* præſidalia (*quæ Petrus* præſidaria, *Maurolycus* præſidiaria *appellat, alii* præſidialia, *Canſius ſolum* militaria) *cur ea, inquam, ferre recuſavit? An ſacrum aliquod in Eccleſia munus gerebat? Felicius militem vocat, nec eſt improbabile. Nam ſæpius quidem alias compulſi militare, qui divinis miniſteriis eſſent conſecrati, in opprobrium ſacroſanctis, in quo confiſtebant, ſtatus; verum ut ſigna ferres, aliuſve honores militares, neſcio an hic non militis eſſe delatum, credibile ſit. Nec vero, ſi vana perſuaſione, exiſtimans nefas eſſe Chriſtiano ordines ducere, aliave adminiſtrare belli*

mu-

Auct. J. B. S.

A munera, ideo se morti temere objecisse, in Martyrum numero repoueretur ab Ecclesia: uti neque repositum esse militem illum existimo, si deinde interfectus est, qui donativum sub Severo Principe accepturus, qua redimiri caput debuerat, coronam manu gestavit, causamque expostulatus, Christianus sum, respondit; que facto pax periclitata, imo & turbata Ecclesiæ. Quod tamen factum libro de Corona militis operose, at non satis solide defendit Tertullianus, jam Montani captus deliramentis. Quæ ergo ferre Fabius noster signa recusavit, eo verisimile est deorum fuisse effigies, aut cum aliqua idololatrica superstitione debuisse, formulave sacramenti profana, ut per deos genuumve Cæsaris juraret, quod merito semper Christiani milites abnuerunt.

Alia vero hactenus prætermissa sunt.

7 *Hucusque Bollandus accurate omnia colligens, quæ de S. Fabio ex Martyrologiis erui potuere, ut dictum est in mea hoc die ad Usuardum observatione, ad quam lectores remitto, hic solum additurus, marantium videri posse, quod Bollandus num. 2. tam expresse asseverat, Sancti istius Acta se nondum reperire potuisse, cum verosimillimum sit, ea, quæ citavi ex codice Messiacensi seu Moissiacensi, descripta esse a Papebrochio, atque Antverpiam allata Parisiis anno 1662. nisi forte, uti principio dictum est, suum illum commentarium in Fabii Christi gratiam multo ante composuerit, aut serius senserit, totam illam juvenilem luxuriantemque orationem, de qua in citata observatione meminimus, dignam prorsus non esse, quæ inter Acta connumeretur, aut tali nomine veniat, utpote mera dictio, quæ verbosis magis panegyristæ aut concionatori, quam serio historico conveniat, hinc inde etiam ab Adoniano sensu aberrans, ut nos proinde eam omnino suppriminendam censuerimus, cum hujusmodi argumenta in Actis nostris minime desint, in quibus stylum exercuisse otiosos homines manifestissime pateat,*

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS XII. ROMANIS,

J. P.

Notitia ex Fastis Græcis,

Die XXXI. Julii.

DE sanctis hisce Martyribus meminit hoc die Supplementum nostrum ex apographis Sirmondo-Chiffletianis, quando sic memorat: Οἱ ἁγιοι δώδεκα Μάρτυρες Ῥωμαίοι ξίφει τελ. Sancti duodecim Martyres Romani gladio consummantur. Eodem prorsus modo signantur in Menæo Mazariniano; nisi quod ibi præposito articulo dicatur οἱ Ῥωμαίοι, Utrique loco aptatur illis hoc distichon:

Ῥώμην τελειοῖ δώδεκα βλαστὸς, λέγει,
Τριαχλοεμφύτου Μάρτυρας δέξαι τόκου.

Antiqua quæ dat Roma bis sex germina
Demessa, Christe, Martyres novos cape.

Neo plura habemus, quæ circa illorum Martyrum ætatem, palæstram &c. præferamus; omnia quippe nobis abstrusa sunt.

C

DE S. FIRMO EPISCOPO CONFES.

J. B. S.

TAGASTE IN AFRICA.

Ex Martyrologio Romano.

C

XXXI. Julii.

PRius quam de eo Sancto, omnibus sacris tabulis seu Fastis, saltem quæ Baronianam Martyrologii Romani recognitionem seu potius auctionem præcesserunt, prorsus incognito, quidquam hic audeam asserere, id reverendum census, quod Eminentissimus Annalista ad annum 372. num. non 13. ut notat Martyrologii ejus editio Magutina anni 1631. sed vero num. 115. narrat his verbis: Nec prætereundum quod S. Hieronymus sub anno octavo absoluto, nono tamen inchoato Valentiniani & Valentis imperatorum (est hic ipse annus) in Chronico ait: Presbyter Sirmii iniquissime occiditur, qui Octavianum ex proconsule apud se latitantem prodere noluisset. *Tum vero persimile factum subjungit ex libro de Mendacio, quem ad Consentium seu Consensum scripsit S. Augustinus tomo 4. cap. 13. pag. 9. col. 2. ubi* Firmum, *de quo hic loquimur, vehementer laudat, quod profugum ad se nesoio quem, apparitoribus ab imperatore submissis revelare aut prodere noluerit, extrema quæque potius passus, quam ut fidem datam violaret, aut mendacio rem tegeret.*

Sanctus Patris adscitus est a Baronio,

2 *Ipsa S. Augustini verba loco citato ex editione Lovaniensium hic describimus*: Quanto ergo fortius, quanto excellentius dices, oec prodam, nec meotias? Fecit hoc episcopus quoodam Tagasteosis ecclesiæ, Firmus nomine, firmior voluntate. Nam cum ab eo quæreretur homo jussu imperatoris per apparitores ab eo missos, quem ad se confugientem, diligentia quaota poterat, oecultabat; respoodit quæsootibus, oec mentiri se posse, nec hominem prodere, passusque multa tormenta corporis (nondum enim esaot imperatores Christiani) permaosit in sententia. Deinde ad imperatorem ductus, usque adeo mirabilis apparuit, ut ipsi homini, quem servabat, indulgentiam sine ulla difficultate impetraret. Quid hoc fieri potest fortius atque constaotius? *Hæc S. Augustinus, inquit B. ronius*, ex quibus videas, æquiorem erga episcopum fuisse ethnicum imperatorem; quam contra presbyterum, Valentinianum, ab omnibus crudelitatis nimiæ condemnatum. Hujus autem Firmi dies natalis in Sanctorum memoriam descriptus habetur pridie Kalend. Augusti.

F

Quia, apud auctorem, scilicet ipsum S. Augustinum

3 *Fatemur utique* Firmi *nomen inter Sanctos de-*

A *deſcribi, aſt in ſolo Martyrologio Romano, neque enim habuit Annaliſta Eminentiſſimus quem præter ſe ibi citaret: neque in vetuſtiorem ejus cultum, neque in alias res geſtas, virtutes, aut ætatem inquiſivit, aut fortaſſe inquirere potuit, cum aliunde ſanctus iſte* Firmus *notus omnino non ſit; ut facile ex eo intelliget, quod Tillemontius de eo obiter agens, ſola iſta unde referat, quæ apud Baronium, aut apud S. Auguſtinum de eo ſcripta repererat. Neque etiam judicia alia ſuggerat ſanctus Doctor, ex quibus in imperatoris iſtius ætatem notitiam ac pronde in S. Firmi temporum cognitionem deveniamus. Id quidem verum eſt, glorioſum* Firmi *nomen, ut pluribus ſanctis Martyribus proprium, in Actis noſtris non ſemel relatum eſſe, verum Tagaſtenſis iſtius epiſcopi memoriam in antiquioribus Martyrologiis uſquam ſignatam fuiſſe, jam ſatis diximus.* B AUCT. J.B.S.

Non alibi Firmus iſte nomen ſuum oſt.

DE S. PETRO EPISC. CONFESSORE

RAVENNÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J.B.S.

B

Petrus qui Ravennæ colitur, non junior, ſed ſenior dicendus.

AN. CDXXV. *Repetenda hic non ſunt, quæ occaſione S. Eccleſii diximus ad hujus menſis diem* XXVII. *nempe in Actis hiſce noſtris jam toties de Ravenna ejuſque prærogativis actum eſſe, ut de iſtis ubivis præterea memorandum occurrat. De juſto numero ſanctorum epiſcoporum eadem, quæ ubi tangitur quæſtio, ſupereſt, non facile dirimendo. Nodus vero implexior hic reſolvendus, quis* Petrus *iſte ſit, qui a Ravennatibus ut Sanctus colitur, relatus ad hunc diem in citatis alibi Officiis, tametſi tota feſtivitas de S. Germano celebretur. Rubeum aliosque ſcriptores Ravennates & Ferrarium ſecuti Majores noſtri, minime dubitarunt, quin is eſſet cognomento* junior, *iſtius nominis tertius, ordine* XXIV. *quique adeo ſynodis Romanis interfuerit in cauſa S. Symmachi PP. ad* XIX. *Julii pluribus expoſita. Eadem prorſus eſt Ughelli opinio, tametſi ipſum ordine* XXV. *epiſcopum numeret. Ut verbo dicam, contra ſolem loqui viſus fuiſſet, ſiquis ante edium Agnellum de Pontificibus Ravennat. receptiſſimis illiis Ravennatium placitis fuiſſet auſus contradicere. Ut clariſſime res tota perſpiciatur, præmittendum hic cenſui Ferrario elogium ex Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi ea plane contrahit, quæ paulo juſius retulit Ravennatis hiſtoriæ conditor Rubeus, variis locis libri ſui tertii. Audi Ferrarium:*

Qui annos junior creditus eſt

C 2 Petrus, cognomento Junior, ex Syria originem duxit. Hic ſancto Joanni II. hujus nominis epiſcopo Ravennatum ſuffectus eſt, quo tempore Theodoricus rex urbem obſidebat; multaque propterea incommoda paſſus eſt. Conciliis Romæ ſub Symmacho habitis interfuit ac ſubſcriptus eſt, ubi ſe eccleſiaſticæ libertatis acerrimum defenſorem & ſchiſmaticorum hoſtem oſtendit. Reverſus Ravennam Principi Apoſtolorum admirabile templum in oppido Claſſenſi ædificare cœpit, inter totius Italiæ præcipua cenſendum. Vir ſuit gravitate vitæque innocentia inſignis, corpore gracili barbaque promiſſa. Libros novæ Legis ſabulis aureis exaratos gemmiſque ornatos eccleſiæ largitus eſt. Cum itaque templi memorati ædificationi intentus eſſet, morbo correptus animam Deo reddidit pridie Kalendas Sextiles, in eodem divi Petri templo ſepultus. Cujus corpus poſt multos annos integrum ſuaviſſimoque odore completum repertum eſt. *Allegat hic, & vere, monumenta eccleſia Ravennatis atque Hieronymum Rubeum in ejuſdem civitatis hiſtoria lib.* 3.

poſt Rubeum Ferrarium & alios,

3 *Tum vero in annotatione ſic pergit:* Is ſecundus hujus nominis epiſcopus Ravennas, principio regni Theodorici CDXCIII. creatus eſt a S. Apollinare XXIII. præfuitque ex Faſtis Panvinii annos IX. Quare fieri non poteſt, ut ſub Narſete exarcho, ut quidam ſcribunt, vixerit. *Reſto ſane a Narſetis ætate ipſum removet, qui ſi Agnellum conſuluiſſet potuiſſet, toto ſeculo & amplius Narſete ſeniorem dicere debuerat. Quotus autem in ſerie fuerit, ex dictis ſatis dubium perſpicis, ſenſimque colligis, turbata & implexa eſſe, quæ de hoc* S. Petro *tradita ſunt: nam ut ut recitatum ex Ferrario elogium ſpecioſum appareat, tot auctoritatibus confirmatum, admiſſumque balenus, ruinoſum ipſum tamen prorſus, everſumque udeo & convulſum eſt auctoritate ipſius Agnelli, alios propo omnes Sanctli characteres producentis, dum alterum* Petrum *ſanctum prædicat, illum nempe, qui primus iſtius nominis S. Urſum ſecutus eſt, ſanctum vera Neonem ſucceſſorem habuit, non jam ad ſeculum ſextum, ſeu ad S. Symmachi Papæ tempora removendus, ſed qui Valentiniani III. ætate vixerit, primo imperii ejus anno ad Superos evocatus, quemadmodum diſertiſſime tradit Vita a nobis ſuperius recenſenda.*

E *ex Agnelli hiſtoria*

F

4 *Vidi Rubei ſphalmata, vidit difficultates omnes, eaſque primus expendit, ac quo potuit, conatu explanare conatus eſt V. C. dominus Benedictus Bacchinius, a nobis non ſemel laudatus, Agnellum illuſtrans diſſertatione tertia, primæ editionis in* 4. *tomo* 1. *a pag.* 206. *inter Scriptores Italiæ tomo* 2. *a pag.* 52. *ubi* hiſtoriam Ravennatis eccleſiæ & chronologiam ad integrum ſeculum ſpectantem ita turbasam *agnoſcit*, ut vix ſperare liceat, ex tot ambagibus & parachroniſmatum tenebris evadere. *Ad nos vero hic ſpectat potiſſimum, quod in prima ad* S. Petri *Vitam obſervatione, conatum ſe fateatur*, us priorem hunc Petrum, *contra communem populorum ſcriptorum opinionem* agnoſcerer, quod alias argumenta deſint (ſi meram traditionem excipias) quibus Perrum III. inter Sanctos cultum probemus; Petri autem prioris ſanctitatem, uſque a Gallæ Placidiæ ætate ex hoc Agnelli loco (*in Vita num.* 8. *excutanda*) cognoſcimus. Petrus itaque epiſcopus, quem eccleſia Ravennas ut Sanctum colit, non tertius, ſed prior hic eſt. De tertio illud tantum novimus, Symmachi Romani Pontificis ævo Romæ in pluribus conciliis ſediſſe, quod per parachro-

Loco ſuo & tempori emendatur.

A niſinum . . . . Petro alteri . . . . tributum eſt.

AUCT. J. B. S. *variis pluribus*

5 *Hæc Bacchinius recte, opinor, & re attente ſedulaque examinata, ut apud ipſum citata jam diſſertatione pluribus videri poteſt, ubi de ætate* epiſcoporum Ravennatum, qui floruere a Petro ejus nomini primo ad Eccleſium *eruditc diſputat; ex cujus num. 1. de reliquis conjecturam facies.* Ad implicatiſſima, *inquit*, Agnelli loca pervenimus, in quibus temporum rationem apte diſponere, niſi ex conjecturis fiat, vix ſperandum. Uſque in hanc diem fiderunt eruditi, quotquot de Ravennatis eccleſiæ epiſcopis ſcripſere, Hieronymi Rubei hiſtoriæ, qui licet ex fide documentorum omnia ſe digeſſiſſe aſſeveret, apparet tamen ſæpius conjecturis tantum ædificaſſe, quod neceſſitas ipſa ſuadebat. Ipſe cum non niſi eodem medio ſalebras ſuperare eogar, ut qui conatus meos legerint, æqui bonique conſulant, tricas omnes in unum exponendas primum duxi, quatenus ex rei difficultate, cenſores eorum, quæ ad nodum implicatiſſimum diſſolvendum adjiciam, benigniores efficiam. *Pergit inde ſeptem epiſcoporum intricatiſſima tempora operoſe digerere tota diſſertationis ſuæ prima parte.*

B

Rubei anomaliæ confutatæ

6 *Altera vero Rubei anomalias in diſponenda eadem illa epiſcoporum ſerie refert & refellit, verum ea hic deſcribere opus non cenſeo, cum jam edita in eruditorum manibus verſentur. Id autem prætermittendum non eſt, quod citata etiam jam prima ſua ad Vitam S. Petri obſervatione, pro aſſerenda* Petri epiſcopi cjus nominis primi veritate *ſic expenit*: Petrum hunc contra Rubeum & Rubeum ſecutos admittere, ne pontificum Ravennatum ſeriem ab Agnello traditam inverterem, ſuaſerunt argumeota in præcedenti diſſertatione explicata: nunc addere placet, quæ ex ejuſdem Vita ſuggeruntur. Primo itaque inveriſimile eſt, Agnellum deceptum fuiſſe a tenioribus, retrotrahendo ad initia ferme quinti ſeculi Petrum, qui Symmachi tempore floruit, cum manifeſte ea narrantur de Petro antiquiori, quæ Chryſologo, nec juniori illi competere poſſunt. Ex Syriæ partibus hunc veniſſe cum ceteris prædeceſſoribus ſuis, aperte tradit noſter. Id autem falſo diceretur vel de Petro Chryſologo, quem Italum fuiſſe nullus in hanc diem dubitavit, vel de Petro poſteriori, qui aliquos

C

prædeceſſores Italos habuit. Barba etiam prolixior argumentum ſuggerit, quo alterum ab altero diſtinguamus, inde enim Petrum per ea tempora floruiſſe apparet, quibus maxime Ravennas eccleſia græciſare viſa eſt, cum ſcilicet reſidentibus ibidem Auguſtis, ad Græcæ eccleſiæ mores in pluribus ſe componebant eccleſiaſtici.

qui ſolide refutantur.

7 *Neque ibi ſiſtit Bacchinius, aſſumptum argumentum ſic proſequens:* Exciſo autem occidentali imperio, Gothiſque rerum Ravennæque potitis, barbam raſiſſe epiſcopos Ravennates, argumento eſſe poteſt antiquiſſima S. Eccleſii effigies, quam infra, ex veteri Ravennæ muſivo, ſuo loco dabimus. Rei huic illud arbitror certitudinis gradum conferre, quod in fine Vitæ narratur, pro ejuſdem videlicet ſanctitate Gallam Placidiam juſſiſſe, ejus effigiem in S. Joannis Evangeliſtæ baſilica teſſellis fingi, cujus effigiei locus aſſignatur, & pares deſcribuntur ita diſtincte, ut minime veriſimile ſit, Agnellum decipi potuiſſe, nec diſtinxiſſe inter Petri prioris & Petri Chryſologi effigiem; nam illam ad Petrum III. pertinere non potuiſſe, barba ipſa clamat, & ratio temporis loquitur, nec enim Gallæ Placidiæ juſſu potuit Petri III. effigies fieri. *Atque hæc ſufficere omnino videntur, ut in ordine ad hodiernum* S. Petrum *cum Bacchinio concludamus, Ferrarii cloguntur eu Rubeanis anachroniſmis confuſum eſſe, ac proinde pro majori parte omnino repudiandum, neque alteram Petrum præter hunc & ſynonymum Chryſologum inter Sanctos Ravennæ epiſcopos veroſimillime admitti poſſe, quorum ille verus fundator fuerit Petrianæ eccleſiæ, in qua trecenta altaria fuiſſe dicuntur.*

D

Rursus de Sancti elogium.

8 *Jam ad Vitam Agnellianam quod attinet; fateor candide ea Sancti geſtis ac virtutibus recenſendis ſic cierem eſſe ac jejunorem; ut jam parergum faceam, quo fuſius memoratur hiſtoria eremitæ uſque cujus, a Rubeo ex Ægypto accerſiti, qui Ravennam venerit duobus leonibus comitatus, ut Chriſti Salvatoris effigiem aliquam intueretur, qua viſa mortuus ſit, cum ſuis leonibus ibidem ſepultus: quam narrationem ex populari traditione Agnellum acceptiſſe, ſatis patere exiſtimo. Quod de inventione corporis* Domni Petri archiepiſcopi *nomine inſigniti ab eodem memoratur, utrum ad hunc Sanctum referendum ſit, non audet definire Bacchinius; neque ego modum reperio, quo id facile determinetur. Quæ præterea dubia ſunt, explanat idem Bacchinius obſervatione 2. ubi etiam adverſes, a lapat Agnellianas non incongrue a Rubeo expoſitas per hæc verba; Quod* divinæ legis ab Chriſto Deo traditæ libros tabulis exaratos aureis, præſtantiſſimis gemmis ornaverie. *Sedis tempus non exprimitur; verum ſi recte deceſſoris S. Urſi obitus relatus ſit ad annum 412. noſter autem brevi ſucceſſerit, mortuus anno 2. Valentiniani ſeu 425. annis 13. ſediſſe, neceſſe eſt. Eo modo Vitam ipſam peout ab Agnello deſcribitur.*

E

VITA

Ex Agnelli libro Pontificali,

Editionis Bacchinianæ tomo 1. a pag. 226.

F

CAP. I. *Sanctitas Petrii & Petrianæ eccl. fundatio.*

PEtrus antiſtes XVII. ſanctiſſimus vir, tenni corpore, procera ſtatura, macilentus effigie, prolixam habens barbam. A tempore B. Apollinaris una cum iſto viro prædeceſſores ſui Syriæ fuerunt. Fundator eccleſiæ Petrianæ muros per circuitum ædificans, ſed nondum omnia complens. Nulla eccleſia in ædificio major fuit ſimilis illi, neque in longitudine, neque in altitudine, & valde exornata fuit de pretioſis lapidibus, & teſſellis variis decorata, & valda locupletata in auro & argento, & vaſculis ſacris, quibus *a* ipſe fieri juſſit. Ibi aſſerunt affuiſſe imaginem Salvatoris depictam, quam numquam ſimilem in picturis homo videre potuiſſet ſuper Regiam *b*. Tam ſpecioſiſſimam, & affimilata fuit, qualem ipſe Filius Dei in carne non faſtidivit, quaodo gentes prædicavit: ſed tamen volo, ut vobis notum ſit, quod de ſupraſcripta Domini noſtri ſancti effigie a ſingulis audivi ſenioribus tam popularibus, quam ſacerdotibus, ſicut ipſi traditum habuerunt ab anteceſſoribus ſuis.

a

b

Salvatoris imago ſem data.

2 Non ſolum mihi intimatum eſt, qui volo hunc adſcribere pontificalem, verum etiam & ceteris meis conditipulis, & fratribus, qui nutriti in gremio ſanctæ Urſinnæ eccleſiæ fuimus; quod fuiſſet quidam ſpiritualis pater in eremo, qui poſtulabat quotidie a Domino, ut oſtendiſſet ei formam

A mam incarnationis ſuæ. Qui dum poſt multa tempora in tali oratione ſuæ animæ tædio laſſaretur, aſtitit ei nocte vir in candidis veſtimentis, angelico habitu indutus, dixitque illi; Ecce exaudita eſt oratio tua, & laborem tuum aſpexi. Surge, vade in civitatem, quæ vocatur Claſſis, & quære ibi eccleſiam Petrianam, & cum ingreſſus ibidem fueris, aſpice ſuper valvas ejuſdem eccleſiæ infra
e Ardicam *e*, ibi me videbis depictum in parietis ealce, qualis ego fui in mundo in carne. Deinde ipſe gaudio magno repletus, verbo audito lætus, & ovans eremum reliquit; comitabanturque eum eo duo leones, & ſurgens per longinqua terrena itinera ad civitatem Claſſem pervenit, & cum ingreſſus ſuiſſet in præfatam eccleſiam una cum ipſis leonibus diutiſſime plorans & orans, per parietes ſanctam effigiem quærere cœpit.

Eremita ex- pulſum. 3 Qui cum non inveniſſet, venit ad locum, qui dormienti revelatus fuerat, ipſa eſſe depicta effigias, & videns eam cecidit prono in terram, lacrymoſus adoravit, & agens gratias, quia ſic viderat,
B veluti ei fuerat in ſomnis revelatum. Et intuens in illam diutiſſime, dixit; Gratiam tibi ago exaudisor omnium Deus, qui non ſpernis quærentes te, nec deſideras peccatorum mortem, ſed invocanti te præſtoes; apud quem mediator, nec nuncius, nec intramiſſor neceſſe eſt; apud quem non eſt mora deprecantium fidelium, juxta quod nobis per prophetas pollicitus es; Adhuc loquente te ecce adſum. Ecce non ſecundum mea merita, ſed ſecundum tuam miſericordiam deſiderium meum adimpletum eſt. Jam ſatiatus ſum de ſanctis diviſiis tuis, jam de theſauro cæleſti locupletatus ſum. Suſcipe animam meam in aula ſancta tua, ut invisatus ad cœnam Agni, merear ingredi in regno tuo, & ſedere ad menſam tuam. Et his dictis, diuſſime orans, & gaudens, inter duoſque leones circa eum rugientes reddidit ſpiritum.

d 4 Quod *d* de hinc capientes populum concurrerunt adprehendentes terram ſoſſariam cum nimio
ad eum accurſus & dictus. timore, & veneratione, lambentes leones ejus membra, atque veſtigia, & lacrymas fundentes, cum ingenti luctu ſepelierunt eum. Tunc leones
C unus ad caput ejus proſtratus eſt, & alius ad pedes, rugitus magnos inter ſe dantes, concurrentes hinc & inde juxta ſanctum Viri corpus, magnis vocibus perſtrepentes, atque ſua colla ſub ejus tumulo cupientes ſubmittere (amariſſime populus eum ipſis leonibus flebat) ambo interierunt. Ipſe vero populus in ſovea ex utraque parte in terra, juxta ſancti Viri corpus ſepelivit illos hinc & inde. Cum nimio autem metu territus populus in viam ſuam reverſus eſt, & narrabat mirabilia, quæ Dominus in hominibus, & beſtiis exercuerat.

CAP. II. *Ejus mors* 5 Fuit autem in Valentiniani ſemporibus; cum enim cœpiſſet Valentinianus imperare, in ipſo inſroisu imperii ejus beatus iſte Petrus vita exſpoliatus aſtra petivit. Ut ajunt quidam, ſepultus fuit in ſua fundata eccleſia Petriana. Certiſſima enim ſciatis, veritatem vobis dicam, non ullum mendacium. Dum in monaſterio meo beatæ & ſemper virginis Mariæ, quæ vocatur ad Blachernas reſiderem, quod eſt fundatum non longe a Guandelaria *e*, dum vellem perſcrutare omnium vitas Pontificum Ravennatum, hæſitator eram animæ meæ de hujus ſancti Viri tumulo.

a ſepulchr. 6 Quod dum ita cogitarem, unus ex pueris, qui quotidie aſpectibus meis conſiſtebat, nunciavit mihi, Georgium presbyterum Claſſenſis eccleſiæ adveniſſe. Ille vero illo tempore regebat curam eccleſiæ S. Severi confeſſoris Chriſti, vir valde venerabilis, conſtans in omnibus, firmus abſque imbecillitate. Qui cum ſuiſſet ad me ingreſſus, poſtquam ſediſſet, ſtatim ſciſcitare eum cœpi, forſitan, aut per antiquos homines in auditu, aut viſu aliquid de beati hujus Pontificis gloſochonio *f* ſciſſet. Ille autem hilari vultu dixit mihi; oſtendam tibi, quod maxime cupis, ubi pretioſiſſimus requieſcit theſaurus. Qui cum aſcendiſſemus aquos, properavimus Claſſem: & juſſi meis hominibus, qui nobiſcum comitabantur, longius recedere, quaſi ſtadio medio; & ingreſſi ſumus infra monaſterium S. Jacobi, quod eſt fundatum infra ſupraſcriptæ eccleſiæ fonte.

7 Vidimus ſepulcrum ex lapide proconiſo *g* preD tioſo, & elevavimus duriter, atque modice coo- *g corpus ab Agnello reſ pertum.* perculum. Invenimus infra ipſam arcam capſam cypreſſinam: cumque ſublevaſſemus ejus tegumen, vidimus nos ambo ſanctum corpus jacens, quaſi ipſa hora ſepultus ſuiſſet, longam habens ſtaturam, cutemque pallore præditam, & omnia integra membra, pectus & ventrem integrum, nulla pars deerat, niſi puſvillus capitis minuerat. Tantum autem odorem manavit, ac ſi incenſum flagrantes mixturarum myrrha, balſamoque ſentivimus. Irruit ſuper nos terror horribilis, ac vehementiſſimus, & tanta triſtitia, ut quod antea alacriter aperuimus, vix etiam cum ſuſpiriis, & gemitibus claudere potuimus. Odor denique nos ſuperabat in omnibus, & ſic fuit, ut amplius quam unam hebdomadam odor ex noſtris naribus numquam receſſit. Et deſuper ipſam aream illius imaginem mire depictam continebatur litteris; *Donus Petrus Archiepiſcopus.*

8 Et infra eccleſiam B. Joannis Evangeliſtæ juſ- CAP. III. *Effigies a Galla Pl. cidia tum.* ſit Galla Placidia pro illius ſanctitate ejus effigiem teſſellis exornari in pariete tribunali poſt tergum Pontificis ſupra ſedem, ubi Pontifex ſedet. Quæ effigies ita eſt facta, & prolixam habens barbam, extenſis manibus, quaſi Miſſas canit, & hoſtia veluti ſuper altare poſita eſt, & ecce Angelus Domini in aſpectu altaris illius orationes ſuſcipiens, eſt depictus.

9 Iſtius temporibus Galla Placidia auguſta mul- *ejuſque & Sancti in eccleſiam donaria.* ta dona in eccleſia Ravennæ obtulit, & lucernam cum cereis; totum ex auro primo fecit, penſantes, ut dicuot quidam, pondere publico libras ſeptem, una cum ſua effigie icenofactoriæ artis factam, infra orbitam, & per in gyro legentem; *Parabo lucernam Chriſto meo*. Et hic beatiſſimus alapas *b* Evangeliorum ex auro optimo, & gemmis luciditſimia fecit, & effigies illius ibidem facta eſt, quæ permanent uſque in præſentem diem, litteræ hoc oſtendentes deſuper capitis illius ſcriptæ ſunt; *Domnus Petrus antiſtes ob diem ordinationis ſuæ ſanctæ eccleſiæ ſic obtulit*. Defunctus eſt pridie Kal. Auguſti ſedit annos. . . . menſes . . . Dies. . . .

ANNOTATA.

a *Seculum ſuum ſapit Agnellus, barbariſmis & ſolœciſmis omnium quantum inſperſus, ſed quorum hic ratio habenda non eſt, quoties intelligi poteſt quid velis.*

b Regiam *explicat Bacchinius per* valvas baſilicæ, *quas ita corrupta latinitate indicarit Agnellus, infra num. 2. tantillo clarius locutus.*

c *Quid per* ardicam *ſignificatum velis, ex adjunctis colligendum eſt*: regiam *hoc utcumque percipis, puta* ardieam *ſuperiorem ejus partem eſſe: conjice porro, quæ ſit illa* calx parietis *ſuper valvas.*

ex MS.

a Ad *Nou minus divinanda ſunt quæ hic ſe jungunt, hominemque an leones eremitam ſepelierint.*

e Blachernæ, Guandelaria *atque id genus loca alia in vetuſtiori Ravennæ topographia quærenda ſunt.*

f *Aut ſepulcrum aut loculum indicat vox barbara pro* Γλωσσόκομος, *ſeu* Γλωττοκομεῖον,

g *Aloco, opinor, unde marmor iſtud eruitur, ſumptæ eſt appellatio, nempe a* Proconneſo *ſive* Præconneſo, *inſula Propontidis, de qua vide geographos.*

h Alapas Evangeliorum *ex Rubeo explicuimus in Commentario prævio; ſic nempe Agnellus libri opercula indigitat.*

DE S. GERMANO EPISCOPO CONF.

AUTISSIODORI IN GALLIA.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Sancti cultus, & reliquiæ, earumque translationes.

B

ANNO CDXLV. XII.

AUtiſſiodorum, *urbem Galliæ ad Icaunam fluvium in moderna Burgundia ſitam, quam numeroſa antiſtitum Sanctorum ſeries illuſtraverit, plurium, & quæ jam dedimus, & quæ loco ſuo dabuntur, Acta produnt. Horum vero omnium uemo eſt, qui patriæ ſuæ ac ſedis gloriam extulerit altius, latiuſque protenderit, quam qui modo fere ſexto inter eos ordine numeratur*, S. Germanus: *quo ſane ſi quid in Gallis majus ætate ſua noviſſet S. Apollinaris Sidonius, non ſatis, opinor, ex arte laudaſſet lib. 8. epiſt. 15.* ſanctum Anianum, maximum conſummatiſſimumque pontificem; *cum illum diceret* Lupo parem, Germanoque non imparem, *Sed privata, quæ juſto longius abducerem, mittamus elogia: quando idem de illo ſenſus fuit univerſæ pridem eccleſiæ Gallicanæ; ut quæ Sanctis eum indigetis omnibus prætuliſſe cultu videatur, ac ſoli Martino Turonenſi exæquaſſe; cum hujus haud ſorte plures, quam illius nomine dicatas toto paſſim regno excitavit eccleſias, & in una quidem urbe Pariſienſi (quæ ſuum tamen & ipſa ſanctum Germanum habuit antiſtitem, meritis ac prodigiis, ut ad diem XXVIII. Maii noſtri videre eſt, celeberrimum)* Germano *Autiſſiodorenſi, teſte Bailleto, tres. Præterea gentes alias, atque imprimis Britannicam; quæ, ut liquet ex Alfordi noſtri Annalibus ad annum Chriſti 441.*

C *num. 2. vix ipſis Gallis concedere in hac parte voluit,* ſtructis ejus nomini templis, oppidis, monaſteriis, & altaribus.

feſtum ejus primarium Kal. Oct.

2 *Sed neque de cultus antiquitate differendum hic eſt: ſatis per ſe Acta demonſtrant, vitæ finem, venerationis exordium fuiſſe. Itaque apud veteres Martyrologos plura ejus per annum feſta conſignantur: quorum illud olim præcipuum fuiſſe docebit Hericus in Miraculis, num. 44. & 53. quod ratione depoſitionis ejus celebrabatur Kalendis Octobribus. Ea, ni fallor, cauſa Wandelberto fuerit, cur ad illum tantummodo diem in Martyrologio ſuo metrico* S. Germani *memoriam his verſibus exornaverit:*

Germanuſque, ſimul doctrina inſignis & actu,
Tum propriam munit meritis Autiſiodorum;
Qui oceano fidei refugas & dogma nefandum
Reppulit, & ſignis te, Picta Britannia, texit.

Ado quoque, tametſi alios imitatus, mentionem ejus aliquam faciat die, qua Sanctus obiit, XXXI. Julii; adeo tamen ibi jejunus eſt, adeo ad Kalendas Octobres topoſus, ut facile colligas, poſterius hoc feſtum priore tunc fuiſſe ſolennius; eoque proinde non temere referri poſſe Miſſam illam, Adone, ut volunt, E *multo antiquiorem, de S. Germano noſtro, quam in Miſſali Gallicano veteri Thomaſius, & poſt eum Mabillonius edidit Liturgiæ Gallicanæ lib. 3. pag. 329.*

S. Germani magna apud omnes veneratio!

3 *Nunc aliter res habet: nam in Autiſſiodorenſi quidem ejus cœnobio par eſt utriuſque ſolennitas ac primæ claſſis; ut affirmat Georgius Viole in Ms. noſtro Autiſſiodorenſi C 94. pag. 37. utrumque ſuæ iſtic præſentiæ cohoneſtare ſolet pridem canonici cathedralis eccleſiæ. Quæ conſuetudo jam tum antiquiſſima, ſub abbate Radulpho, qui præfuiſſe dicitur ab anno Chriſti 1188. uſque ad 1208. confirmata legitur ibidem pag. 241. ubi & de eodem abbate ſubditur:* Statuit inſuper, . . . ut Octavæ utriuſque feſti S. Germani ſint duplices. *Per diœceſim vero, juxta nuperrimum Breviarium, dies depoſitionis ritu tantum duplicis majoris colitur, præterquam in eccleſia cathedrali, in qua ſemiſolennis habetur; cum per totam diœceſim ſolennis notetur dies tranſitus, ſive* XXXI. *Julii: quem ſolum ejus veneratioui aſſignat Martyrologium Romanum his verbis:* Ravennæ, tranſitus ſancti Germani, Antiſiodorenſis epiſcopi, genere, fide, doctrina, & miraculorum gloria clariſſimi (*hue uſque conſonat Uſuardo;*) qui Britanniam a Pelagianorum hæreſibus penitus liberavit. *Solum hoc etiam feſtum exhibet Martyrologium, quod Bedæ nomine pridem vulgavimus; ſed ueſcio, cur ad Kalendas Auguſtas. Idem illud fuiſſe, quod ſingulari religione ſervatum apud Britannos invenies infra in Miraculis Selebienſibus cap. 7. num. 78 diſces ibidem ex num. 76.* F

in nunc prid. die Kal. Auguſti.

4 *Tertium ab utraque jam dicta celebritate locum obtinuiſſe videtur dies* XXII. *Septembris, qua notatus reperitur,* In Autiſiodoro, civitate Galliæ, adventus & exceptio ſancti Germani, epiſcopi & confeſſoris, ab Italia; *ut vide apud Florentinium in Martyrologio Hieronymiano, vetuſta hic manu interpolato; apud Acherium in Spicilegio recuſo, tom. 2. pag. 19. apud Martenium ampliſſimæ Collectionis tom. 6. col. 651. & 721. alioſque, etiam in Mss. Æque propemodum Autiſſiodori memorabilis eſt memoria tranſlationis ejus, quæ (ut mihi de Mss. noſtris dicam) in veteri Martyrologio Autiſſiodorenſi apud Martenium citatum col. 686. talis eſt:* VIII. Idus Januarii. . . . Autiſſiodoro tranſlatio ſancti Germani confeſſoris: *illa nimirum, quam a Carolo Calvo accuratam eſſe anno 859.* ſancto Epiphaniorum die, *teſtatur Hericus in Miraculis num. 101. addens*, diem illam *ejuſdem principis ſtudio* ſuccidiis ſeculis perpetuo

alia quatuor celebrandi obſervata.

A petuo celebrem *inditam eſſe. Recte ergo* S. Germani *translationem hoc die Martyrologio ſuo Gallicano adſcripſit* Sauſſayus ; *quamquam ignoraſſe ſe prodidit, de qua Sancti translatione ageretur. His accedunt dies* XVII. *Martii, quam* S. Germani *inventioni, neſcio cui, ſacram ex Breviario quodam antiquo vobis adnotavit* Chifletius noſter ; *ac diei prima Junii, qua idem feſtum alicubi ordinationis ſeu conſecrationis* S. Germani *noſtri memoriam reperis. Quatuor vero hæc feſta miamnum in Autiſſiodorenſi Sancti cœnobio celebrari, aſſerit Viole in Ms.* C 94. *pag.* 26. *ſecundum tamen, ob ſolennitatem Epiphaniæ, uſque in ſequentem diem perpetua lege differri: quartum vero* electionis & conſecrationis *appellari. Notatur inſuper in Calendario Floriacenſi apud Martenium, tomo aſſignato, col.* 651. v. Cal. (*Septembres*) Autiſſiodori translatio corporis S. Germani epiſcopi ; *de qua nil alibi legimus.*

Quanta in honore habuerit.

5 *At eam nihil ad ſingularem omnium ordinum erga ſanctiſſimum hunc Antiſtitem affectum ac religionem comprobandam evidentius, quam ſi reliquatum ejus qualitumcumque æſtimationem illam conſideret,*

B *qua ſe quiſque beatum olim credidit, cum vel rerum viliſſimarum, quas attigiſſet ille aliquando, nactus aliquid eſſet. Exempla dabit luculenta Conſtantius num.* 55. *ubi Nectariolæ ſtudium in colligendo condendoque ſtramine, cui noctem unam incubuerat Sanctus hoſpes, commendat ; num.* 70. *ubi de patenula lignea cum pane hordeaceo, Placidiæ auguſtæ a* S. Germano *antidori loco remiſſa ; ac tandem n.* 75. *ubi ejuſdem principis æque ac S. Petri Chryſologi, aliorumque ſex antiſtitum tantam de* Germani *vix defuncti veſtibus contentionem ait fuiſſe, ut niſi tunicæ ſagulique diſciſſione ſedata non ſit. Nonnihil quoque, de quo ex S. Gregorio epiſcopo Turonenſi egit Hericus in Miraculis num.* 41. *quanti feceris vel particulam lapidis ejus ſepulcralis, ibi videbitur.*

Quæ alibi aliaque colli.

6 *Et vero ne nunc quidem rerum ejuſcemodi pretio tot lapſa ſecula quidquam detriviſſe, teſtantur eccleſiæ, apud quas aſſervari inter pretioſiſſima ſacrorum theſaurorum cimelia dicuntur ; ut eccleſia Deiparæ Virginis metropolitana Pariſiis, quæ manicam habere creditur, quam ipſe Sanctus morti proximus fertur pro eulogia miſiſſe S. Genovefæ, teſte Du Breul Antiquit. Paris. lib.* 1. *pag.* 40. *eccleſia*

C *S. Stephani cathedralis Autiſſiodori, cui S. Heribaldus, epiſcopus trigeſimus quintus, ſeculo nono* capſam auro argentoque mirifice decoravit ; ubi veſtimenta ſacratiſſimi Germani repoſuit ; *ut habet Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium, cap.* 36. *Veſtimentorum illorum unum olim e capſa prodita quotannis conſuevi ſſe die* XXX. *Julii, atque e ſummo ſanctuario exponi publice ; cetera vero die* III. *Auguſti in ſolemni ſupplicatione circumferri, aſſerit Hiſtoria capti per Calvinianos ac liberati Autiſſiodori, in inſtrumentis annexis pag.* XXX. *ubi & ſubdit*, recuperatam (*ex Hugonottica calamitate*) veſtimentorum illorum partem novæ thecæ incluſam fuiſſe anno Chriſti MDCXXXVI. viſitatam vero anno MDCCXIX. *Vide etiam ibidem pag.* LIII *& Violam in Vita Gallica cap.* 28. *pag.* 209. *Harum veſtium elenchum veterem proferre ſe putat Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom.* 2. *lib* 32. *num.* 37. *At mihi res dubia videtur ; cum inter illas memorentur aliqua, quæ in theſauro metropolitanæ eccleſiæ Pariſienſis recenſet Du Breul paulo ante citatus, referique ad S. Germanum Pariſienſem ; tum quia in iſto elencho videtur S. Germanus, ter ſimpliciter appellatus, a noſtro diſcerni, cui additur ibidem epitheton* Autiſſiodorenſis.

D 7 *Eccleſia quoque cœnobii ejus in eadem urbe, quanta cura ac veneratione ſervet ad hunc uſque diem pannum ſericum, quo corpus olim ejus obtexerat Placidia ; ſepulcrum item lapideum, in quo conditus aliquando fuit ; quin & fragmenta ſarcophagi cypreſſini, in quo tranſlatus ſuis ex Italia, dicetur infertus. Eſt & in catalogo reliquiarum abbatiæ S. Petri Autiſſiodorenſis* (*vulgo de ſaint Pere*) *juxta Ms. noſtrum Autiſſiodorenſe, cujus auctor præcipuus creditur Georgius Viole, adſcripta* pars ſudarii (*ſic veſtem illam appellant, qua obvolutum fuit a Placidia corpus*) S. Germani epiſcopi Autiſſiodorenſis. *Templum inſuper Gronenſe* (*vernacule* Gron, *qui pagus eſt prope Senonas*) *fruſta veſtimentorum ejus aliqua religioſe cuſtodit ; ut nos docuit nuperrime Illuſtriſſimus Autiſſiodorenſis.* In

E parœcia *denique* S. Germani de Gueron, *inquit Viole in Vita S. Gallico edita cap.* 28. *pag.* 208. quæ leuca una diſtat Bajocis *in Normannia*, eſt mappa altaris perelegans, ſuper qua ibi fert traditio illum iſtac tranſeuntem ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium celebraſſe. Hoc vero in ea mirandum eſt, quod ab hominum memoria numquam lota, candorem ſuum niveum ſervet ; quantumvis ad ſacra Myſteria conficienda ſatis frequenter adhibeatur. *Ejuſdem generis Ladriaci fuiſſe ſuſpicamur illa Sancti pignora, de quibus Hericus meminit in Miraculis num.* 53 *De particulis ſarcophagi ejus vide eumdem num.* 70.

Corporis translatio ; ſepulcrum ; tumulus ; in quem ea poſita.

8 *Jam ſi tantum iis, quæ Sancti corpus utcumque attigere, honoris impenſum ſit, da ipſo corpore quid dicemus ? Certe eundem exſpiraverat Præſul apoſtolicus, cum jam ſibi theſaurum illum Placidia deſtinaſſet ; ut quem non niſi ipſiuſmet moribundi rogatu, & quidem invita dimiſit ; ſed quanto cum apparatu comitatuque, nareabit infra Conſtantius num.* 76. *ubi etiam aſſeret, quantamcumque hanc illuſtre funus deducentium pompam a Gallis, Patronum proprium excipientibus*, majore famulatu *ſuperatam fuiſſe. De exſequiarum vero ejus ac ſepulturæ apud ſuos magnificentia conſulendus in Miraculis S. Hericus num.* 34. *&* 37. *uti & de baſilica* ingentis fabricæ atque operoſæ amplitudinis, *quam* ſupra ſancti tumulum Pontificis *exſtruxit S. Chrotildis regina*, Clodovei primi *conjux, ibidem num.* 38. *de ornatu regio, quem ipſi tumulo Cimarius, Chrotildis, ut ait, filius, maternæque devotionis fidiſſimus exſecutor & heres, adjecit ; de profuſa lugundis, conjugis ejus, in eamdem baſilicam liberalitate, ibidem, num.* 39.

F

Item alterum ejus tertia tranſlatio ſub Carolo Calvo.

9 *Idem deinde erga* S. Germanum *affectus ad poſteros reges principeſque Gallicanos propagatus eſt, ut in Vita Gallica cap.* 27. *multis probat Viole : excelluere hoc tamen inter alios maximo & Conradus ille, quem Comitem appellant Pariſiorum, & Judithæ imperatricis fratrem, Carolique adeo Calvi avunculum ; & ipſe hic ejus nepos Carolus Galliarum rex ac deinde imperator : & Conradus quidem, cum baſilicam a S. Chrotilde excitatam, qua reſpicit orientem, ea parte protendit, ubi major deinde ara locata eſt, ſub qua & cryptas condidit tribus diſtinctas fornicibus, cum ipſo opere, tum Sanctorum plurium, atque imprimis* S. Germani, *tumulis hodieque memorabiles : Carolus vero, cum eodem tempore geminam ibidem ſacri corporis ejus tranſlationem adornavit ; alteram una cum fratre ſuo Ludovico, anno* 841. *die* 1. *Septembris, in alium, ut appa-*

A AUCT. P. E. *apparet, ejuſdem eccleſiæ locum; alteram, abſoluta Conradi fabrica, ad operoſe præparatum illi in crypta ſubterranea monumentum, anno Chriſti* 859. *die* VI. *Januarii. Atque hæc, cum ab Herico in Miraculis lib.* 2. *cap.* 1. *& 2. ſatis ſuſe narrentur, hic obiter attigiſſe ſufficiat. Non meminit autem ille de tranſlatione reliquiarum S. Martini ad eccleſiam S.* Germani *Autiſſiodorenſem, in qua tamquam in aſylo permanſiſſe eas ab anno Chriſti* 852. *uſque ad* 887. *comentat Pagius ex tractatu S. Odonis de reverſione S. Martini a Burgundia. Sed & nos eam cum eodem tractatu, non paucis difficultatibus obnoxio, ad Novembrem daudam diſcutiendamque remittimus.*

Euſtem exornatio per Lotharium abbatem;

10 *Auguſti patris veſtigiis inſtitiſſe Lotharium, Calvi filium illum, cujus præmaturum obitum in præfatione ad Vitam* S. Germani *metricam Hericus infra deflebit, ex eo manifeſtum eſt, quod non modo eumdem Hericum ad Præſulis noſtri Acta ſtylo ligato exornanda vehementer impulerit, ſed ipſe quoque ſacram ejus lipſanotheeam, ſive, ut eſt in Geſtis abbatum ejuſdem eccleſiæ cap.* 13. capſulam *auro gemmiſque decoraverit; nec diu poſterius in morbum incidens ac morti jam proximus, impetraverit a parente (forte quod id per ſe ipſe non poſſet, B unpera largitate exhauſtus) ut præter alia in baſilica* S. Germani, *ante ſacratiſſimos ſepulcri ipſius cioures . . . una lucerna indeficienter accenſa augeretur; nec pro hac quæquam ceterarum minuatur: de qua re conſulo Annales Benedictinos ad annum, quo vivere deſiit,* 865. *num.* 35.

Et ſolicita poſtodia tenuere Neuſtrienſes Normannos,

11 *Hinc porro colligis Viole in Vita Gallica cap.* 28. *quarto circiter anno poſt tranſlationem anni* 859. *eductas e tumulo reliquias, pretioſaque illi theeæ per hunc Lotharium incluſas, publice primum in ara principe expoſi cœpiſſe; donec non multo poſt abſcuſi eum theca debuerunt, teſte Fratre Nevelone in Martyrologio Ms. Corbejenſi, ubi ad* VIII. *Idus Januarii feſtia tranſlati anno* 859. *in cryptas corporis mentione, continuo ſubdit:* Per idem vero tempus, nec multo dierum intercedente curriculo, terribili paganorum (*Normannorum*) infeſtatione metum incutiente, ſæpe dicti Confeſſoris ſepulcrum altius humi profunditate defoſſa, tenaciſſimi cæmenti glutine terræ venis eſt firmiſſime infitum; ac ſuper illud alius eſt locatus ſarcophagus, quo fragmina cypreſſini loculi, in quo corpus illius a Raveona olim devectum eſt, continatur. Quod ob ambiguitatem futuris ſeculis tollendam ſubjungere placuit. *Ita Nevelo, qui tum floruiſſe dicitur. Neſcio* C *tamen, an hæc ſatis cohæreant cum S. Odonis jam laudato tractatu; niſi & S. Martini corpus in eamdem baſilicam nuper allatum, proſtitiſſe quidem ibi velis aliquamdiu; at, metu illo ingruente, reconditum iſtic etiam fuiſſe.*

ac paſtea reverentia erga illud ſingularis.

12 *Quamdiu deſoſſum ita latuerit Sancti noſtri corpus, haud conſtat. Viole in Vita Gallica, cap.* 28. *eruſum fuiſſe cenſet & palam in eminenti baſilicæ loco expoſitum ab anno circiter* 865. *ſed conjecturis id probat non admodum ſolidis; cum verſimile non ſit, quod metu Normannorum abſconditum fuerat, id metu illo durante, ne dicam creſcente, fuiſſe productum: duraſſe autem illum apud Autiſſiodorenſes uſque ad initia ſeculi decimi, patet cum aliunde, tum ex Actis B. Geraldi epiſcopi Autiſſiodorenſis ad diem* XXVII. *hujus menſis. Neque refert, quod ante tempus illud relatum ad ſuos S. Martini corpus affirmet Odo: nam vel fallit ejus chronologia, ut putat Viole; vel ideo relatum eſt, quia jam majus illi periculum a Normannis Autiſſiodori timebatur, quam Tu-* D *ronibus, ut contra ipſum fere Odonem vult Pagius; vel alia fuerit hujus rei cauſa, de qua ſuo loco videbimur. Quandocumque vero elata inde fuerit* S. Germani *theca, ſingularis illi tum ſemper præ aliis Sanctorum reliquiis exhibita eſt reverentia; ut ex Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiod. cap.* 49. *& Roberti Autiſſiodorenſis monachi Chronologia colligitur: nam cum Robertus rex ſeculo* XI. *de pace cum Burgundis acturus, in pago Autiſſiodorenſi concilium, ut ibi appellatur, indixiſſet, cui & ipſe* cum epiſcopis ac abbatibus adfuit, ſimul & innumerabilia (*ut mos olim erat*) Sanctorum pignora totius pene provinciæ; *cumque* quidam peterent, ut gloriſi Germani corpus illuc deferretur; reſpondit Hugo epiſcopus (*Autiſſiodorenſis*:) Abſit, ut oſſa incomparabilis Viri pro quacumque re aliquando commoveantur: quod ceteri audientes, gratanter conſenſerunt. *Ceterum in publicis populi calamitatibus commota quandoque & in ſupplicatione per urbem circumducta fuiſſe, teſtatur Viole in Ms. Autiſſiodorenſi pag.* 261. *&* 267.

13 *Neque hæc veneratio corpori tunc tantum* E *ſacro deferebatur; ſed & toti propter illud baſilicæ, teſte Glabro infra in Appendice altera ad hiſtoriam Herici num.* 10. *& ſequente. Quin & aſſiduos eodem ſeculo, ſaltem interdiu, lipſanis hiſce advigilaſſe cuſtodes, indicat auctor miraculorum, quæ dabimus, Selebienſium num.* 3. *ubi & quod pro ſeculo* IX. *bis teſtatus in Miraculis fuerat Hericus num.* 96. *&* 101. *id ipſe pro ſeculo* XI. *jam provecto teſtatur,* in Autiſſiodorenſi nempe cœnobio beatiſſimi Germaoi corpuſculum incorruptum requieſcere & integrum; *& quidem, ut ibidem num.* 6. *innuit, in altari, loco ut externis hominibus inacceſſo, ſic domeſticis, noctu præſertim, non ſatis obſervato; donec ei digitus ex temerario monachi cujuſdam affectu, vel morſu vel abſciſſione ſublatus, mentem injecit fratribus & inde removendi tutiuſque occludendi corporis, & digiti amputati, qui vel ſic manſit incorruptus, in hujus locum ſuper altare collocandi; unde aliquot poſt annis in Angliam tranſlatus eſt. Hæc porro tam ſancti pignoris inconſiderata violatio præſenti divinatus ſupplicio caſtigata, priorem erga illud religionem non parum adauxit: non item illa, opinor, quæ circa initium ſeculi* XIII. *impune contigiſſe dicitur in Geſtis abbatum* S. Germani *Au-* F *tiſſiodorenſis cap.* 13.

Euſtem jocorumque aſſeria ſeculo XIV.

& conſervata uſque ad ſeculum 16

14 *Quando ſcilicet Radulphi abbatis cum epiſcopo Hugone, & monachorum cum abbate diuturna litigia eo rem domeſticam deduxere, ut ad eam ſuſtinendam ne ſancti quidem* Germani *theeæ pepercerint:* Capſula etiam, *inquit auctor operis jam citati,* beati Germani, olim a bonæ memoriæ Lothario abbate, filio Karoli regis, auro & gemmis decorata, remanentibus tantum frontibus, auro & gemmis excoriata extitit. *Sed & ipſa illæ, ut hic vocantur, frontes, cum aliis ejuſdem eccleſiæ cimeliis vaſiſque pretioſiſſimis Anglo Navarroque regibus anno* 1359. *in maximis oppreſſæ civitatis angustiis oppigneratæ fuerunt; nec multis poſt annis, ut ſuſetradit Viola in Vita Gallica cap.* 28. *reſtituta. Subinde vero, ut idem aſſerit in Ms. Autiſſiodorenſi noſtro pag.* 256. *hujus arcæ ſplendori melius a Joanne Bituricenſium duce conſultum eſt, cum ad ejus imprimis conſervationem, anno* 1375. *auri beſſem quotannis pendendum in perpetuum aſſignavit. Acceſſit, eodem teſte ibidem pag.* 262. *ingenti* S. Germani, *ut modo ſupereſt, baſilicæ, tot retro annis inſtaura-*

ri

A *ri cœptæ, impoſita tandem, exeunte circiter ſeculo* XV. *corona; magnum ſane prapenſæ orga ſanctis Præſidis tumulum & conſtantis, etiam per iniquiſſima tempora, devotionis argumentum. Eo loco res erant, cum abreptæ Calviniano toxico furiæ, in hoc, ut in alia paſſim, ſacrarium irruere: de qua procella, quia varie traditur, nunc pauca agendum.*

§. II. Sacri corporis ejus amiſſio in ſtrage Hugonottica anni MDLXVII.

Oſſa Sancti an per Calvinianos diſperſa,

DE *Antiſſiodoro ab Hugonottis anno* 1567. *die* XXVII. *Septembris per inſidias ac proditionem occupato, & uſque ad anni ſequentis Aprilem, quo ſunt ejecti, latrocinia nullibique non ſacrilegia ſuſque deque verſo legi mereatur Hiſtoria non admodum longa, quam idiomate Gallico ibidem edidit anno*

B 1723. *D. Le Beuf, eccleſiæ Antiſſiodorenſis canonicus & ſuccentor. Nos id unum quærimus; quid in hoc tumultu* S. Germani *reliquiis acciderit: violatas enim fuiſſe, in confeſſo eſt apud omnes; at quo loco, qua ratione, quo eventu, diſputatur. Auctor jam dictus rem hoc ſenſu deſcribit pag.* 142. *converſatos inter hæreticos, ut, quamprimum urbe potiti eſſent, cœnobium* S. Germani, *ne quid efferri ſubducive poſſet, armatæ paucorum tantiſper obſiderent excubiæ, dum prædonum duces adeſſent. Factum id eſt tam ſolerter; ut a monachis, fugam auxie deproperantibus, vix abdi quidquam potuerit. Ita ſuperveniens mox latrocinantium agminis univerſa prædivitis monaſterii templique gaza ceſſit in prædam. Erant poſt aliare majus, præter theeam* S. Germani *tot principum undique fulgentem anathematis, repoſitæ ſex aliæ grandes (in Actis viſitationis cryptarum, anno* 1642. *compoſitis, tantum quinque, & paulo aliter, recenſentur) SS. Amatis, Uebani, Tiburtii, Theobaldi, Romani, & quorumdam e ſociis S. Mauritii Martyrum ſuſigues corporibus: hos omnes idem impetus præcepſque furor loco revulſas deturbat in pavimentum, oſſa ſimul ſacra petulanti impiæque turbæ promiſcue hac illac procudenda diſpergens. Ut adeo ſi quid harum* S.

G Germani *reliquiarum etiamnum Antiſſiodori ſuperſit, quod in ea tot aliarum confuſione collectum poſſit internoſci, id eximia Catholicorum querumdam pietati ac periculo debeatur. Hæc ille; non aſſerens interim, hujuſmodi aliquid ſupereſſe.*

& cum aliis permiſta fregiſſe;

16. *Vrole in Vita Sancti cap.* 28. *tres proponit de hac re opiniones, medio, quo ſcribebat, ſeculo decimo ſeptimo vigentes; quarum prima cum deſcriptione jam data ſatis congruit; ſecundam ita proſequitur:* Sunt tamen, qui affirmare voluerint, Hugonottos divina quadam virtute conſtrictos, adverſus venerandum hoc atque ipſis terribile dæmonibus corpus attentare nihil aulos fuiſſe; ſed arcæ ejus, auro gemmiſque elaboratæ, contentos materia, ad eccleſiam, quæ inclula repererant, oſſa retuliſſe. Quæ quidem narratio ſi falſa non eſt, ſervari adhuc illa in ejus eccleſiæ theſauro conſeri poterunt inter alia bene multa, quæ tum clam a Catholicis collecta, & in illum dein fine diſcrimine comportata fuerunt. *Valuiſſe hæc ſententia in eodem cœnobio videtur anno* 1663. *quando demum Sanctorum plurium reliquiæ ex ferali illa ſtrage ſuperſtites permixtæque, in capſas repoſitæ ſunt, omnium ſimul nominibus conſignatas: nam inter ea ſanctli quoque* Germani *nomen adſcriptum eſſe, ex* D *epiſtola moderni ejuſdem urbis epiſcopi nupera di-* AUCT. *dicimus. Ut ut eſt; neutram harum opinionem ſa-* P. B. *tis ſibi probari potuiſſe, oſtendit ipſe ibidem Violæ; cum tertiam, atque adeo ſuam, in hæc verba ſubjicias:*

17 Verum conjecturæ non deſunt multumque *an ejusmodi ſint coniecturæ ſum;* veriſimilitudinis, quæ ſuadeant, hæc (*oſſa* S. Germani) in privati cujuſdam ædibus in cinercs fuiſſe redacta. *Utinam conjecturas illas verbo ſaltem uno expoſuiſſes! Jam enim revocantur in dubium: cum ante annum Chriſti* 1634. *veſtigium earum nullum appareat. Itaque tum primum exortas ſimul eſſe, ſimul tacite confutatas, volunt & Illuſtriſſimus Antiſſiodorenſis in epiſtola memorata, & ejus, in Antiſſiodoro capto liberatoque pag.* 144. *canonicus Le Beuf: id enim conſtare ex inſtrumento juridico, cujus apographum repertum ſit inter ſchedas domini Mouſiè, in eadem urbe procuratoris; quodque teſtetur, interrogatos legitime coram urbis Antiſſiodorenſis Locum-tenente, ut vocant, generali anno* 1634. *de corpore* S. Germani *cœnobitas ejus,* E *affirmaſſe, tam nam rem paratorum teſtium auctoritate mox comprobandam, exuſtum illud a Calvinianis fuiſſe: tum prodire ac loqui juſſos eſſe, qui citati fuerant, teſtes duodecim, omnes octogenarios, & ſcelerum ab hæreticis Antiſſiodori patratorum olim ſpectatores: horum autem nemineni de corporis modo dicti combuſtione vel minimam feciſſe mentionem. Mirum ſane, id vel neſciſſe Violam, virum, ſi quis alius, res in hoc genere etiam minutiſſimas operoſe ſcrutatum, & ab anno* 1632. *uſque ad* 1636. *in cœnobio* S. Germani *Antiſſiodorenſi Priorem; vel ita diſſimulaſſe, ut malucrit poſt annos, puta* 1656. *exuſtionem illam corporis publicis etiam typis tuers ſit auſus! Eamdem exinde ſententiam, & quidem magis affirmate, ſecuti ſunt Mabillonius, tum in Itinere ſuo Italica litterario pag.* 231. *tum in Annalibus ad annum* 859. *num.* 49. *Tillemontius tom.* 15. *in* S. Germano *art.* 10. *aliique, quos inter cenſetur Dominicus Fournice abbatiæ ejuſdem Sancti monachus in Deſcriptione cryptarum eccleſiæ ſuæ, Antiſſiodori prælo vulgata anno* 1714.

an potius adeiubi delata ſuerint oſſa;

18 *Quid ſi neque diſperſa fuerint hæc oſſa, neque ad eccleſiam relata, neque vel ibi vel alibi violata flammis; ſed in ipſa theca ſua aſportata fuerint ab Hugonottis in Jacobi cujuſdam Lorenis Calvinistæ caſtrum, Domus-alba nuncupatum, haud procul ab oppido Colangis-ſuper-Scaunam; ibique defoſſa etiamnum delitescant?* Certe eo allatam S. Germani *thecam, &, cum nullis diu viribus, nulla aurifabri induſtria, diſſolvi potuiſſes aut comminui, die certiori, poſtquam advecta fuerat, ſexta decima ibidem egeſto ad eam rem alte ſolo regeſtoque ſepultam fuiſſe, oculata teſtis (utpote Loronis, cum hæc fierent, ancillula, & in ipſa defoſſione, quæ noctu contigit, facem præferro juſſa) coram judice Donziacenſi in diœceſi Nivernenſi jure jurando aſſeruit Claudina Ravier die* XV. *Decembris, anno Chriſti* 1610. *ætatis autem ſuæ quinquageſimo quinto: ad quod uſque tempus reſoſſam non fuiſſe thecam illam, pro certo habebat. Sed nec id ſortur poſterius eſſe factum; cum locus deinde ignotus fuerit: quippe quem ne ipſa quidem Claudina anno jam notato potuit aſſignare; tum quod illum non niſi adnodum juvencula vidiſſet; tum quod deſtructum interea caſtrum, aliamque ad formam redactum, nulla ſitus veteris veſtigia referret. Qui narrationis hujus plura capit adjun-*

F

ela,

A *ſka, longum conſulat inſtrumentum apud citatum D.*
AUCT. *Le Beuf pag. XII. & ſeqq. ubi & facile colliget, non*
P. B. *agi de aperta, aut vacua, ſolaque adeo, ſed integra*
ac prodigioſo indiſſolubili S. Germani capſa & reliquiis. *Enimvero ſi diſſolvi ab iis non potuit, aperiri non potuit; cum a ſeculo undecimo toti ſeris diverſis concluſa fuerit, ut ſine plurimorum, apud quos claves erant depoſitæ, conſenſu patefieri non poſſet; ut colliget ex Miraculis Selebicenſibus cap. 1. n. 7. Atque hinc exſiſtit opinio quarta, a tribus prioribus longe diverſa; quam velim equidem ipſa potius occulti in loco obſeratique theſauri inventione aliquando, quam unius mulierculæ, & quidem ruſticanæ, quantumvis juratæ, teſtificatione firmari.*

ga hæreticis per Catholicos ejecta

19 *Sequitur nunc opinio quinta, eaque omnium recentiſſima; quam ita nuper accepimus a viro primario apud Antiſſiodorenſes in hujuſmodi negotiis auctoritatis ac fidei*: Eſt, *inquit*, cur credam, eas (*reliquias* S. Germani) hæreticorum iſtorum (*Hugonottorum*) furori tum, cum eas incendio deſtinabant, per generoſos fideles ſubtractas fuiſſe,
B ſaccoque mox lineo impoſitas, & ſic apud eos per
e loco quo ejecta
annos ferme triginta ſervatas. Commiſſus deinde fuit ſaccus ille ſancto cuidam urbis Antiſſiodorenſis abbati, qui eum arcæ incluſit ferro ſeriſque munitæ (*dans un coffre fort*) & in iſtius monaſterii penetralibus ad hunc uſque diem conſervatæ. Eidem ſacco affixa eſt ſchedula, abbatis iſtius regularis manu per modum commentarii notata; continetque ſequentia: „ Hæc oſſa mihi in manus „ conſignata ſunt per homines pios; qui mihi di„ xerunt, eſſe reliquias ex theca S. Germani; ſe„ que illas collegiſſe in pavimento eccleſiæ dicti „ S. Germani ipſo tempore, quo Hugonotti ejuſ„ dem baſilicæ lipſanothecas demoliti ſunt anno „ MDLXVII. Notatum MDCVII „.

& in ſacco quod Antiſſiodorenſibus ſervatur
20 Porro hæc ſchedula nullius quidem nomine eſt obſignata; ſed character talis eſt, ut omnino videatur eſſe viri cujuſdam eximii, qui tum iſtius monaſterii abbas erat regularis, & Ludovico XIII. regi a ſacris (*vulgo eleemoſynarius.*) Obiit anno MDCXXVII. in odore ſanctitatis. (*Apte eadem hæc omnia in Edmundum, abbatem cœnobii S. Mariani Prænoſtrateuſem.*) Permultæ etiamnum ſchedæ ſuperſunt ejus manu exaratæ: & notitia characterum ipſius, teſtimonio æquivalet, nec minus diC ſerte ſignificare videtur, & illi hæc oſſa tradita, & ab illo ſacci ſchedulam conſcriptam fuiſſe; quam ſi id ipſemet vel ore vel ſubſcripto nomine teſtaretur. *Hic interſeritur catalogus accuratus oſſium, tum quæ ſaccus continet plurima, tum etiam multorum, quæ in eo ad humani ſceleris integritatem deſiderantur; quem hic omitto. Deinde ſubditur*: Epocha ſchedulæ inauit, eos, qui hæc oſſa dederunt, illa jam tum conſervaſſe per annos quadraginta... Cur vero ea non reſtituerint religioſi monaſterii S. Germani potius, quam aliis, ignoratur; uti & cur ea tam diu penes ſe detinuerint.

quæ poſtremo opinio ut adornetur
21 *Mihi quidem ſaccus hic nequaquam placet; nec adducar facile, ut* homines pios *fuiſſe credam, qui alienum tanti pretii theſaurum tam indigne, ſordide, patuloque receptaculo per annos quadraginta conditum tam injuſte detinuerint; ac ne tum quidem iis, a quibus abſtulerant; ſed aliis, ad quos nullo jure ſpectare noverant, reſtituerint. Quis vero abbatem ſibi fingat regularem tam inſanum, ut eum tum nullis conferendam divitiis contra jus faſque ſibi vindicarit? Tam ſtolidum, ut ignotis hominibus (nam ſi noti erant, nominatos oportuit) oſſa tam neglecta, tamquam* S. Germani *reliquias, ſine* D *teſte, ſive tabulis, ſive jure jurando, ſine ulla probatione obtrudentibus crediderit? Tam impium vero, ſi credidit; ut ea ne tantillo quidem honore dignatus ſit; ſed cum eodem ſacco per viginti, quibus deinde præfuiſſe dicitur, annos in profanam ciſtam abſtruſerit? Tam ineptum denique, ut ſu re tanta per undam ſchedulam, abſque ſigillo aut nomine temere ſacco appoſitam, fidem poſteris facturum ſe crederet? At characteres, inquit, loquuntur. Reſpondeo, non raro diverſorum hominum characteres eſſe admodum ſimiles. Deinde, loquantur ſane characteres, indicentque (per me licet) manifeſte, cujus ſint: nego, illum loqui legitime aut voluiſſe aut potuiſſe, qui ſcripto ſuo aut nomen noluit aut ſigillum adjicere.*

ſuſpectum datur.
22 *Sed enim fac, abbatis illius hanc eſſe ſchedam; fac etiam legitime ſubſcriptam eſſe. Quid ea probabitur? Hoc unum ſcilicet, quod homines, qui optimo abbati videbantur eſſe pii, hæc oſſa attulerint, dixerintque, eſſe* S. Germani; *ſequo ea in hujus baſilica ab hæreticis effuſa collegiſſe. Dixerint enimvero. Quid tum? An id vere eos dixiſſe, au probaE ſe teſtatur ſcheda? Neutiquam. Atqui contrarium Claudina paulo ſuperius non dixit modo, ſed etiam juravit. Demonſtrandum hoc igitur, etiam admiſſe ſchedulæ teſtimonio, ſupereſſe, vera diviſſe homines illos; at proinde, vera hæc eſſe* S. Germani *Antiſſiodorenſis oſſa. Id autem qua ratione fieri poſſit, non video. Eſſet quidem, fateor, aliquod ad hanc rem argumentum, ſi oſſa in ſacco ſervata tum aliis omnibus ejuſdem Sancti oſſibus, quæ a variis eccleſiis ab immemorabili tempore poſſidentur, conferri poſſent; atque ita inter ſe congruere omnia deprehenderentur, ut nullum abundaret: at ſiquid redundet, id eſt, ſi os aliquod ſaccus contineat, quod idem ſpecie tamquam* S. Germani *noſtri cultum occurrat alibi, & vel authentico teſtimonio, vel antiquiſſima loci traditione probatum ut talo; quis, obſecro, teſtimonium ejuſmodi traditionemve per ſaccum, nuper admodum è tenebris erutum, nec idoneis munitum auctoritate, ſe ſperet evertere? Atqui id jam deprobatum eſſe, mox palam fiet n. 29.*

Quid ex eam diverſa narratione ſequatur.
23 *Cum igitur ex tot opinionum contentione ſatis appareat, quam parum certæ ſint ſingulæ, imo & univerſæ; illis lectorum arbitrio relictis, hoc de* S. Germani *corpore ſolum aſſeri poſſe tuto putamus, F quod ſolum aſſerit, apud Le Beuf pag. XI. Frater Petrus de Peſſelicere, teſtis longe graviſſimus, utpote cœnobii* S. Germani *ab anno 1544. uſque ad 1597. Antiſſiodori Prior*: Quo quidem anno, *inquit ille*, MDLXVII. civitas Antiſſiodorenſis ab Hugonotis intercepta & capta eſt: ideoque monaſterium S. Germani cum pluribus aliis eccleſiis ejuſdem civitatis diruta & everſum, & omni ligno, tegula, ferro, plumbo, vitro, campanis ſpoliatum; direptis primo ſacroſanctis tum ſanctiſſimi patris divi Germani, tum aliorum Sanctorum capſulis ac reliquiis, nec non & ornamentis eccleſiaſticis, libris, chartis, titulis, ceteraque totius domus ſupellectila. *Ceterum hæc de illis tantummodo Sanctis hujus reliquiis intelligenda ſunt, quæ ad ſtragem uſque Calviniſmam in ejus theca remanſerant; non de iis, quæ ante tempus illud inde excerpta atque alio tam intra ipſum cœnobium, quam extra illud tranſlata fuerant; de quibus nunc pauca dicturi, a cœnobio ducamus initium.*

§. III.

A

§. III. Quid etiamnum variis in locis de Sancti corpore ſupereſſe dicatur.

Superſunt in cœnobio Autiſſiodor. cenſu S. Germani ei dicati, pulvis corporis, &c.

QUid igitur, *inquit Viole in Vita Gallica c.* 28. eccleſiæ S. Germani de tam divite ſacrarum ejus reliquiarum theſauro, tot retro ſeculis ab ea poſſeſſo, nunc ſupereſt? Reſtant adhuc pannus ingens ſericus, imperatoriis diſtinctus aquilis, quo Sancti corpus involutum olim fuit, quemque S. Germani ſudarium vulgus appellat; os unum è digitorum ejus aliquo; ſepulcrum lapideum, in quo diu corpus quievit; & in illo ſepulcro cineres ejus, ſeu pulvis ejuſdem corporis, cum primi ex cypreſſo ſarcophagi fragmentis aliquot notabilibus. Verum hoc quantulumcumque reſiduum ſufficit ad dolorem, quem è jactura ab hæreticis allata, quantumvis inæſtimabili, contraximus, orcumque leniendum: quandoquidem & glorioſi Præſidis noſtri ſpiritus cineribus ſuis adhuc totus aſſiſtit; & vel capuli cypreſſini lignum aquis intinctum prodigioſas cum in febricitantes

B tum in aliis affectos miſeriis exerit vires; & tantum abeſt, ut priſtina fidelium erga tumulum ejus pietas intepeſcat, ut potius augeatur in dies; & neminem (ut ſemel dicam) eorum deſerit Sanctus, qui vel in morbis ſuis, vel in animi corporiſve anguſtiis, vel in negotiis arduis & intricatis, vel in cruciantibus acerbiſſime calamitatibus ad ejus præſidium cum ſincero Chriſtianæ pietatis ſenſu confugiunt. *De ſepulcro & ſudario, quod accuratius multo deſcribit, videri meretur Mabillonius ſive in Itinere Italico pag.* 231. *ſive in Annalibus Benedictinis ad annum* 859. *num.* 49. *neutro tamen loco reliquias alias commemorat.*

quo tempore Hugonottorum ſub vetera latebant?

24 *Ex his ſolum ſudarium (in ſacrario, opinor, ubi erat ſeculo* XIII.) *expoſitum faiſſe hæreticis prædonibus, ab iiſque raptum, & mulieri cuidam in parœcia S. Petri venditum, ab ea porro, cum rem ſacram eſſe comperiſſet, ad cœnobium S. Petri delatum, atque ita eo tandem rediiſſe ad baſilicam* S. Germani, *ex auctore Deſcriptionis cryptarum obſervat Le Beuf pag.* 143. *cetera vero Hugonottos latuere. Et cypreſſini quidem capuli fragmina a ſeculo* IX. *ut ex Nevelone vidimus, in ſepulcro lapideo condita, cum eodem inventa ſunt ab Hugone abbate, quando*

C *veterem* S. Germani *aram, ſub initium ſeculi* XII. *ad novam erigendam, dirueret, juxta Geſta abbatum cap.* 9. *& interpretationem Violæ in Vita Gallica cap.* 28. *Eadem in eodem iterum ſepulcro reperta ſunt anno* 1277. *quando ara jam dicta incendio corrupta, deſtrui, ac nova denuo ædificari debuit; ſed cum tunc in illo tumulo*, inventum ſit unum officulum de ipſo corpore B. Germani, ut creditur, cum parte ſerici pallii, ſimilis illi pallio ſudarii, quod habetur in theſauro, & multis aliis indumentis, tam ſericis quam lineis, & tribus vel pluribus ſcriniolis, & aliis lignis de capſa, ut creditur, in qua delatum fuit corpus ejuſdem ſancti Pontificis a Ravenna, & cum multo pulvere de corpore & interiori ejus ſepulcro, ut creditur; *& uno denario Autiſſiodorenſis monetæ; ut eſt in Geſtis abbatum* S. Germani, *cap.* 17. *cum tunc, inquam, præter fragmenta cypreſſina, tot aliæ ibi reliquiæ ſint inventæ, additas haſce faiſſe exiſtimamus poſt ſuperiorem inventionem, dum reſtaurabatur altare ſeculo* XII. *atque adeo, jam tum corpus, quod ſub medium ſeculi* XI. *incorruptum adhuc erat, reſolutum faiſſe; imo & partes ejus eximi cœpiſſe e theca, alioque* D AUCT. *transferri: ſiquidem hoc ejus officulum & hi ejus* P. B. *cineres fuerint.*

unde oſſicula ſunt & alteri impetrato anno 1651.

26 Paucis *vero poſt, ultimam hanc inventionem* diebus, *teſte Viola ibidem*, omnes hæ reliquiæ, excepto ſudario (*imo & tadumentis aliis & deſtro nario, ut apparet*) cum ipſo tumulo lapideo tranſlatæ fuerunt ad locum, in quo abſcondita bello Normanico fuerat Sancti ſupellex, hoc eſt *in* latam altamque foſſam inter aram S. Germani in cryptis & altare Sanctorum omnium: unde anno MDCXXXIV. die 2. Novembris una cum ſepulcro lapideo eductæ, atque in memoriam S. Germani aram elatæ ſunt; altari omnium Sanctorum, tum ut commodius fieret hæc translatio, tam ut ſepulcrum auguſtius appareret, tunc temporis deſtructo. Solemnitatem hanc rogatu Prioris, (*ipſe is erat, qui ſcribit*) & religioſorum celebravit illuſtriſſimus ac reverendiſſimus dominus Dominicus Seguier, epiſcopus tunc Autiſſiodorenſis; qui ſimul veras has eſſe S. Germani reliquias pronuntiavit: quod brevi collata multis ad earumdem reliquiarum contactum non ſine miraculo ſanitas, abunde confirmavit. *Hactenus de* E *cœnobio. Nunc ad alia loca, ad quæ ſacri hujus corporis pars aliqua devenerit, eodem capite* 28. *præeuntem ſequamur Violam.*

Quid ſit in Pariſienſi ejus oſſiculi.

27 In baſilica regia, *inquit*, S. Germani Autiſſiodorenſis.. Pariſius os habetur ſatis notabile, quod ſpectare mihi quidem ac venerari contigit, cum duobus tribuſve manus officulis; quæ ſimul omnia argenteo inauratoque ineluſa ſunt brachio. *Sed qui hæc ſecundis nuper curis examinari curavit, Illuſtriſſimus Autiſſiodorenſis ait, aperto brachio illo, quod partim æneum ſit, partim argenteum atque auro tinctum, inventa eſſe os brachii, ſeu partem potius extremam radii, qua manui jungitur, de quo tamen judicari certe non poterit, utrius brachii pars fuerit; partem inſuper coſtæ, aliudque oſſis (neſcitur cujus) fragmentum exiguum: infra has autem reliquias in alio pulvillo eſſe fruſtum cranii, nec & maxillæ inferioris cum dentibus aliquot molaribus: ceterum non dici, has omnes reliquias eſſe* S. Germani; *pro ſolo brachio traditionem eſſe, ab iſta forſan ætate forma profectam.*

F

Quid in cœnobio S. Patroni, & Monaſterio ſ

28 Cœnobium S. Vatoni Verdunenſe, Ordinis S. Benedicti, poſſidet etiam os alterutrius brachii; unde poſtremis hiſce annis deciſæ ſunt aliquot particulæ, & ad eccleſiam Buzanciacam haud procul Moſomo, ut matronæ cujuſdam in iis partibus nobilis pio ſatisfieret deſiderio, translatæ. *Ita Viole. Sed & hoc examinandum cenſuit memoratus epiſcopus; comperitque per litteras ex S. Vatoni monaſterio ad ſe datas, non os brachii, ſed inferiorem tibiæ partem, iſtuc in argenteo brachio conſervari.* Ad S. Germani in Monte-ſalconis oſtenditur os aliud aliquod brachii, *inquit Viole. At epiſcopo Autiſſiodorenſi ab iſtius eccleſiæ capitulo reſcriptum eſt, de* S. Germani *reliquiis certis habere ſe in manu argentea phalangem pollicis dextri: eſſe quidem apud ſe ſeparatis brachii partem aliquam cum indiciis illud* S. Germano *tribuentibus; de horum tamen fide ſibi non conſtare.*

Medianæ Conchis, Coſſiaci, Monte Peſſulano,

29 In parœcia S. Germani Medianenſi (*de Miege*) prioratu olim cœnobii Cluniacenſis, habetur brachii ſiniſtri os illud, quod cubitum vocant. *Atqui totus ſiniſtri brachii cubitus etiam in ſacco, de quo ſuperius memini, reperitur.* In abbatia S. Petri Conchenſi, Ordinis Benedictini, diœce-

A diœceſeos Ebroicenſis, eſt para cranii; Ceſſiaci (*Cheſſy*) ad Ligerim, .., Aurelianum inter & Gargolium, aliquot fruſta coſtarum, quæ & ipſe vidi, inquit. *Inſpecta nuper ſunt coſtæ illæ; & ab iis, quæ in ſacco ſervantur Autiſſiodori, colore differunt.* Urbanus Papa V. Monte Peſſulano fundans SS. Germano & Benedicto cœnobium, ... utriuſque Sancti reliquias ex monaſteriis Autiſſiodorenſi ac Floriacenſi poſtulavit. Movit Autiſſiodorenſes cum ſumma Pontificis dignitas, tum ſingularia ejus in monaſterium, cui abbas ante præfuerat, merita. Datum ergo illi os integrum brachii: quod prædiviti capſæ mandavit includi. *Hæc idem Viole; addens, pretioſum hoc pignus a Calvinianis, auri gemmarumque captis ornatu, fuiſſe direptum. Obſervas vero Autiſſiodorenſis auctor, juxta Gabrielem in libro de Origine S. Petri apud Montem Peſſulanum pag. 42. non os brachii iſtic ab Urbano conceſſum fuiſſe; ſed caput S. Germani: imo juxta eumdem in margine pag. 154. videri etiamnum de reliquiis ejus ibidem aliquid ſupereſſe.*

AUCT. P. B.

Lembrun, Autiſſiodori, Remis Oſia

B 30 Ad S. Germani de Lembruno, in Limania Alvernica, duæ ſunt coſtæ, quas pluribus in dies miraculis Deus illuſtrat, in iis præcipue, quibus mala affecti ſunt oculi. *Epiſcopus Autiſſiodorenſis unam hic tantum coſtam aſſignat, dimidio circiter pede longam; at ſubdit, eſſe inſuper ibi fragmentum cranii & alias quaſdam S. Germani reliquias, teſte viro quodam probo, qui puer olim ejuſdem Sancti beneficio ſanatus fuerit.* Spectantur ejus etiam lipſana in monaſteriis S. Juliani Autiſſiodori, S. Remigii Remia, S. Petri Corbeiæ, S. Petri Catalauni in Campania, S. Cornelii Compendii, Paraclyti in diœceſi Ambianenſi: præterea in eccleſiis S. Germani apud Rhedoncs in Britannia minore, S. Germani vulgo de Viteaux, de Montdeon, & locis aliis pluribus. *Sic iterum Viole, de reliquiarum illarum peculiari qualitate nihil adjiciens. Illuſtriſſimus vero Autiſſiodorenſis conſtare nunc aſſerit, reliquias S. Germani Corbejenſes non hujus eſſe Germani noſtri, ſed Pariſienſis: Mondeorenſes autem a parocho vicino & chirurgo comite viſitatas eſſe, qui retulerint, ibi ſervari radium ſiniſtri, ut quidem videbatur, brachii; nihil tamen appoſitum eſſe authenticæ documenti; imo radium illum incluſum eſſe thecæ ad modum brachii vel à ſtanno vel certe ex argento viliſſimo confectæ;* ut *proinde* dubium videri

C poſſit, an os tale in theca tamilli pretii ſolicite conſervatum fuerit. *Hæc enimvero collectio adverſus nuperum ſaccum multo eſt validior.*

Quid habeant eccleſia S. Stephani Autiſſiodor. de corpore ejus?

31 Cathedralis eccleſia S. Stephani Autiſſiodori præter ingentem elegantium lipſanothecarum, quibus ante oppreſſam ab hæreticis urbem gaudebat, copiam, aureum quoque brachium poſſedit, cui Gualdricus epiſcopus, cum illud anno circiter CIↃXX. juſſiſſet confici, & reliquias S. Germani & nomen impoſuerat. *Conſonat Viola noſtro Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium cap. 44. niſi quod hæc* manum *appellet* aureum, *non brachium. Mitor igitur, nullam hujus mentionem fieri in veteri illo Inventario, quod exhibetur apud D. Le Beuf pag. XXV. Porro quid fuerint iſtæ reliquiæ; veſtium, an corporis pars aliqua, non ſcitur; de corpore tamen, utpote tum incorrupto integroque, decidere quid, quam auſum eſſe Gualdricum, non facile exiſtimem. Sane qui tale quid animo, ut putabat, optimo centum & quod excurrit annis poſterius aggreſſus eſt monachus, quam tulerit pœnam, dicet Hiſtoria Selebienſis.*

32 *Multo minus credibile eſt, corporis ejus aliquid fuiſſe reliquias illas* S. Germani, *quas in Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiod. cap. 20. ad monaſterium S. Amantii in pago Caduricino deportaſſe dicitur S. Deſiderius, quem ſedeſſe volunt ab anno circiter Chriſti* 603. *uſque ad* 621. *cum ſaltem uſque ad Caroli Calvi tempora intactum permanſiſſe corpus illud, diſerte teſtetur Henricus in Miraculis num. 96. Itaque de veſtibus aut alia re ſimili intelligendum hunc locum putavit Viole; quemadmodum & alium illum, quem ex antiquo Lectionario monaſterii Cuxanenſis, diœceſeos Elnenſis, in Catalaunia, Hiſpanice profert Antonius Vincentius Domenec in Hiſtoria ſua generali Sanctorum principatus Catalaunici, ad diem* v. *Januarii; unde ad Tepeſium quoque tranſiit in Chronico Benedictino ad annum Chriſti* 745. *cap.* 4. *Docitur ibi Protaſius quidam archidiaconus Urgelitanus, poſt directum S. Andreæ cœnobium Exaladenſe, adiiſſe Carolum Magnum anno* 794. *ab eoque impetraſſe, ut non modo aliud excitaretur, S. Germani Autiſſiodorenſis nomine conſecratum, in valle Cuxanenſi; verum etiam ut ejuſdem imperatoris juſſu ſibi ab epiſcopo Autiſſiodorenſi traderetur S. Germani manus cum dente uno S. Amateris, ad novum ſuum illud cœnobium transferenda.*

D quid contineant S. Amantii Cadurcenſe,

E & S. Germani Cuxanenſe.

33 *Hic, inquam, ſi interpretem audimus Violam, manus S. Germani vocitari potuerit manus aliqua argentea, cui de veſtimento ſancti Præſulis inſertum quid fuerit. Quod ſi nunc, ait, ibi quidam ex oſſibus ejus videtur; id eo poſt obitum Caroli Magni devenuiſſe dicendum eris: niſi quis velit, auctore, dum corporis hujus integritatem tam diuturnam adſtruunt, hoc non affirmaſſe de corpore omnibus membris ſuis cohærente, ſed de omnibus ac ſingulis membris, etiam abſciſſis a corpore, & in diverſa loca trauslatis. Harum conjecturarum prima ſatis eſt commoda, ſi ſatis verisimilis; tertia neque cum Herici neque cum Selebienſi hiſtoria facile conciliabitur; ſecundam amplectuntur Acherius & Mabillonius in Actis Sanctorum Benedictinorum tom.* 5. *pag.* 877. *ubi, Legendæ iſtius Hiſpanicæ hiſtoria eruditæ confutata, cœnobii Cuxanenſis exordia, & manus jam dictæ tranſlationem Carolo Calvo imperatori tribuunt; non facluri, opinor, ſi editam paulo poſt a Baluzio Marcam Hiſpanicam lib.* 4. *col.* 362. *& ſeq. videre potuiſſent; juxta quam & ipſe deinceps Mabillonius*

F *in Annalibus, tom.* 3. *pag.* 219. *fatetur, anno primum* 878. *hoc eſt poſt obitum Caroli Calvi, de Cuxanenſis monaſterii primordiis cogitari cœpiſſe. Hinc patet, quantam jam dicta Legenda mereatur fidem. Neque negaverim tamen, aliquid reliquiarum S. Germani in illo cœnobio fuiſſe, etiam ante annum Chriſti circiter* 1040. *quo de eccleſia Cuxanenſis reliquiis ſcribebat Garſias, ejuſdem loci monachus, in Appendice Marcæ Hiſpanicæ col.* 1075. *hæc inter alia:* In altaribus interim eccleſiæ nomini ſuo cuique reliquiaa miſerunt: *quaſi dicat, in ſingulis altaribus repoſitas fuiſſe reliquias illorum Sanctorum, quorum nomine inſignita erant altaria. Erat vero inter illos abſque dubio S. Germanus noſter; utpote eccleſiæ ac cœnobii una cum archangelo Michaele, cujus erat ara maxima, patronus. Verum corporis ejus jam tum ibi partem aliquam (puta manum) fuiſſe, credemus, cum documentis melioribus id comprobatum videbimus.*

Quid ſit Grani, Meduni, Maſſoni, Namnetis, Bajocis, in pago Cenomanico.

34 *Præter eccleſias hactenus a Viole enumeratas recenſet & alias in epiſtola laudata Autiſſiodorenſis epiſcopus; ut Grovenſem prope Senonas, ubi ſit coſta ejus una, ſed fracta biſariam, cum ſegmen-*

A mentis veſtium tam S. Germani, quam S. Amatoris, præfixit epigraphis annorum circiter ducentorum & amplius: abbatiam S. Vincentii Metis, ubi juxta catalogum vetuſtum ſerventur ejuſdem reliquiæ notabiles. abbatiam item Moſamenſem in Campania Galliæ, & eccleſiam S. Leopoldi Nanceienſem; ſed quid earum uservis hic locus poſſideat, non additur: abbatiam quoque S. Luciani Bajocenſem, ubi habeatur pars magna cranii, non ſemel acciſa, ut ejus particulis loca varia frueretur: Cezenſis inſuper pagi eccleſiam in diœceſi S. Flori, ubi oſtendatur brachium integrum, ſua etiam nunc pelle tectum, cui deſit nihil, præter digitum indicem, quem ſibi acceperit Sanctorianus epiſcopus; & pollicem, qui in vicino paga Breſonenſi conſervetur; & particulam cubiti, quæ circa annum 1665. conceſſa fuerit monachis S. Germani Autiſſiodorenſibus. Hoc tamen brachium non hujus noſtri, ſed alterius eſſe ſancti Germani, ſuſpicatur idem Illuſtriſſimus, tum ex aliis conjecturis, tum vel maxime quod nondum amiſerit digitum medium, quo a manu dextra S. Germani Autiſſiodorenſis inde a ſeculo XI. juxta Hiſtoriam Selebienſem avulſus & B in Angliam translatus fuit. Argumentum profecto ineluctabile, ſi, ut putatur, brachium illud Cezenſe dextrum ſit. Quid de aliis dicam eccleſiis, de quibus Hericus in Miraculis num. 51. & ſeqq.

apud Cluniacenſes, Rutilenſes, Colonienſes

35 Vidit etiam Roma in Belgium redieus anno 1662. Papebrochius noſter & veneratus eſt in abbatia Cluniacenſi S. Germani Autiſſiodorenſis oſſa aliquot, ut in itinerario ſuo Ms. vovarat, Rayſſius in Hierogazophylacio Belgico pag. 153. in Rutilenſi Carnutia ad ripam Moſæ honorari dicit juncturam unam pedum S. Germani epiſcopi Autiſſiodorenſis. Geleuius de Coloniæ Agrippinenſis magnitudine lib. 3. ſyntagm. 1. pag. 337. explicans eccleſiæ ſuæ metropolitanæ ſupellectilem: Quarta, inquit, hierotheca argentea continet præter diverſas de ſanctis Martyribus, Confeſſoribus, & Virginibus reliquias, brachium S. Germani epiſcopi, qui a ſenatu ad regendam Burgundiam miſſus, S. Amatori in ſede Autiſſiodorenſi ſuccenturiatus,... ſedit annos triginta. Sed vereor, ne de reliquiis plus modo videar dixiſſe, quam ſatis eſt. Et vero quis omnes vel enumeret, vel defendat; cum ſint & aliæ plurimæ ſola S. Germani, aut S. Germani epiſcopi inſcriptione notæ?

C §. IV. S. Germani Acta, & eorum ſcriptores.

Vitam S. Germani ſcripſit Conſtantius, auctor gravis. mus;

NI Actus eſt S. Germanus operum ſuorum præconem Conſtantium, presbyterum, ut epiſtolis ejus ad SS. Patientem & Cenſurium epiſcopos præfixa in vetuſtis codicibus docet inſcriptio, Lugdunenſem. Epiſcopum quidem hunc fecit S. Iſidorus De viris illuſtribus cap. 4. ſed perperam, ni fallor, inquit Sirmondus noſter in annotatis ad S. Sidonii Apollinaris lib. 1. epiſt. 1. cui nunc paſſim omnes conſentiunt. Cæterum vir tantus fuit, ut vix ei parem ætas illa tuliſſe videatur. Itaque Arvernicæ illud eccleſiæ ſidus, quem modo dicebam, Sidonius non ſatis habuit ei epiſtolarum ſuarum libros octo nuncupare, imo deſecandos limando'que committere; ſed illos inſuper tot ejus identidem reſperſit elogiis, ut ea legere apud auctorem tam ineratum ſanctumque nemo poſſit, quin continuo virum hunc fuiſſe undequaque ſummum agnoſcat. Adeſis lib. 1. epiſt. 1. lib. 2. ep. 10. lib. 7. epiſt. 18. lib. 8. ep. 16. lib. 9. ep. 16. ſed præ omnibus libri D tertii epiſtolam ſecundam, ex qua hoc etiam inter AUCT. alia diſces, Conſtantii labores anno Chriſti circi- P. B. ter 473. (hoc eſt quinto tantum aut ſexto ſupra vigeſimum ab obitu S. Germani) pro Arvernis feliciſſime ſuſceptos inde extolli maxime, quod eos ſubiiſſes perſona ætate gravis, infirmitate fragilis, nobilitate ſublimis, religione venerabilis, ſolius dilectionis obtentu. Diu ergo cum Sancto, de quo ſcribit, ejuſque æqualibus vixiſſe debuit; quod ad reliquam ſcriptoris hujus auctoritatem pondus addis gravisſimum; quandocunque demum hoc opus aggreſſus fuerit.

37 Nam tempus, quo texere hanc hiſtoriam cæperit, tum quo eam Autiſſiodorum uſque vulgaverit, quis preſſius, quam ipſemet auctor in epiſtola gemina, Actis præmittenda, definiat? Id ergo contigiſſe certum eſt, ſedentibus Lugduni S. Patiente, Autiſſiodori vero S. Cenſurio epiſcopis. At utriuſque tempora nec brevia fuere, nec ſatis huc uſque notis circumſcripta terminis: ut de S. Patiente Gallia Chriſtiana noviſſimæ editionis tom. 4. col. 23. de S. Cenſurio nos ipſi oſtendimus die X. Junii, pag. 278. ubi chronologiam illam funditus E everſam videbis, quam infra in præfatione ad Miracula S. Germani proponet Hericus; & ex qua conſequi debebat, ut non ante annum ab obitu Sancti quadrageſimum abſoluta ejus Vitæ hiſtoria, aut certe ad S. Cenſurium miſſa credi poſſet; tametſi vel ipſe epiſcopatus ejus tantio miſſa fingeretur. Diſjecto vero collectionis hujus fundamento, ipſam quoque corruere neceſſe eſt. Porro ne nihil in hac re ſtatuiſſe videamur; haud abſurdum id quidem apparet, ſi dixerimus, nec ante ann. 483. nec multo poſterius in publicum hæc Acta prodiiſſe. Cur ante annum illum id factum non putemus, facit aliiſſimum S. Sidonii in epiſtolis eo uſque excurrentibus de opere Conſtantii tam præclaro ſilentium: differre autem multo longius, nec ſinit ætas Conſtantii, jam ante decennium gravis & infirmitate fragilis; neque coguns ſive S. Patientis, ſive S. Cenſurii tempora: licet enim utrorius initium ſciamus aut finem; ſediſſe tamen ambos, incurſantibus Arvernian Viſigothis, ſive verſus annum Chriſti 473. aut ſequentem, ex ejuſdem Sidonii libro ſexto, ep. 10. & 12. non obſcure colligimus.

38. Typis eadem hæc Acta dudum emiſit in lucem Bonitus Mombritius, ſed locis variis miſere truncata, totque fœdata mendis, vix ut legi ſine ſtomacho poſſint; ne vero legi debeant, fecit Surius, cum ea ex melioribus utique codicibus ad hunc diem XXXI. Julii integra denuo & accuratius caſtigata lectoribus obtulit. Cum tamen etiam huic editioni ſuos non deeſſe nævos, leviores tamen ac tolerabiles, deprehenderimus; ne quid in monumento tam pretioſo deſiderari poſſit, illud iterum ad veterum membranarum fidem exigere maluimus, quam a Surio mutuari. Dabimus igitur hoc opus Conſtantii ex apographo vetuſti codicis Chiffletiani, ſed cum aliis pluribus operoſe collato, puta per nos cum codicibus Valcellenſi, Marcbianenſi, Reginæ Sueciæ codice 13. Trevirenſi S. Maximini, Boni-Fontenſi, S. Audomari, codice noſtro Q. Ms. 4. & cum editione Surii, per ipſum vero Chiffletium, virum ſane in rem noſtram, dum advixit, laboriioſiſſimum, cum codice Ms. S. Lazari Heduenſis, aliiſque tribus, quos ſigillatim non deſignat. Obſervari autem hic velim, in quibuſdam exemplaribus capita diſtingui per titulos abſque numeris, in aliis per numeros tantum & finis titulis: titulos vero, ubi

quam non a Surio, ſed ex Mſ. codd. promiſimus; F

ad-

A AUCT. P. B. *adſcripti ſunt, in aliis atque aliis codicibus ita variare, ut auctoris eſſe non poſſint; proindeque hic negligentur. Numeros tamen ſi quis volet, eos Romanis litteris exprimemus in margine. Ad ipſum Vitæ textum quod attinet, quantumvis in illo conferendo minutiſſima quæque notaverim; non eo tamen id animo feci, ut meris nugis nec in re quidquam vel ſententia mutantibus, aut margines noſtras, aut lectoris patientiam onerarem; verum ut in minutiis id exhiberem, in quo codices plures melioreſque conveniunt. Cetera, quæ obſervari merebantur diſcrimina, vel juxta textum, vel in Annotatis adſcripſi.*

hanc S. Hericus metro illigatam, una cum 2. libris de miraculis,

39 *Conſtantium Hericus, vel, ut in veterrimis Mſs. ipſe ſe nominat, Heiricius excipit, longo licet ſeculorum quatuor intervallo junior. Hunc Sanctis adſcriptum dedimus die* XXIV. *Junii; ubi videri de illo plura poſſunt. Mabillonius tom.* 1. *Analectorum pag.* 415. *Collectaneis ejus adnotationes ſubjicit, in quibus natalem ei locum ſtatuit vicum leucis duabus Autiſſiodoro diſtantem, cui & nomen dederit: ſed errorem deinde ſuum agnovit vir eruditus, emendavitque in Annalibus Benedict. tom.* 2. *lib.* 32. *num.* 47. *omnino aſſerens, ex ipſa urbe Autiſſiodorenſi orundum eſſe Hericum. Quantum ei nomen olim litteræ pepererint, hæc Trithemii in Scriptoribus eccleſ. verba produnt:* Ericus monachus Ordinis S. Benedicti, cœnobii Autiſſiodorenſis civitatis, vir in divinis Scripturis doctus, & in diſciplinis ſecularium litterarum eruditiſſimus, carmine excellens & proſa, in declamandis ad populum homiliis doctor egregius fuit. *Hunc in Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium, ad quam illuſtrandam & ipſe ſub epiſcopo Wala collaboravit, cap.* 39. *illuſtre ejusdem* Theoſophi *meruit. Scripſit præter alia poema luculentum, in ſex libros divinum, quo Vitam* S. Germani *a Conſtantio elaboratam, heroicis verſibus exornavit: tum de ejuſdem Sancti vita & miraculis oratione ſoluta libros duos; quorum priore non pauca ſupplere conatus eſt, quæ ſtudioſe a Conſtantio dolebat omiſſa; inde ad poſteriora progrediens tanto auctoritate ſua fit gravior, quanto ſuis temporibus narratione propinquior.*

ſolum ſibi poſterius compoſuiſſe,

40 *Utrumque ſimul opus Carolo Calvo nuncupavit jam anguſto, ut ex dedicatione poematis præmiſſa liquebit, hoc eſt, anno Chriſti* 876. *aut ſequente. Sed an poema tum primum abſolverat? Iis ſenſiſſe loco citato videtur Bellandus noſter, cum ex his Herici de ſe verbis, in epilogo libri ſexti, num.* 178.

En vitam miſeram jam trina decennia verſant,
Additur his annus, ævo glliscente, ſecundus;

cum ex his, inquam, colligat, natum videri poetam circiter annum DCCCXLIII. *At Mabillonius Annalium tom.* 3. *lib.* 36. *illa ætatis ejus trina decennia, tametſi in fine operis poſita, intelligi vult* de prima molitione, non de abſolutione operis. *Ego vero neutris aſſentior: non Bollando; quia diu abſolutum fuiſſe opus illud exiſtimo, priuſquam Carolo nuncuparetur, ut ipſemet Hericus indicat in ſua Dedicatione, n.* 8. *non etiam Mabillonio: quis enim aut qua veri ſpecie anno ætatis, exempli gratia, quadrageſimo affirmet ſeu voce ſeu ſcripto;* En vitam miſeram *&c.? Deinde lucubrationem illam auctor ipſo ibidem num.* 7. *ſuſcepiſſe ſe narrat, cum recens e ſcholis emerſiſſet. An verisimile eſt, obſecro, qui anno, juxta Epilogum libri* 6. *n.* 176. *ætatis fere ſeptimo ſcholis illis traditus fuerat, eaſdem uſque ad annum ætatis* 32. *contriviſſe? Mitto alia, quia res hic ipſa loqui videtur.*

41 *Quod addit ibidem Mabillonius, carmen perfectum eſſe poſt duos libros de miraculis* S. Germani; *id enimvero multo minus aſſequor. Quid enim? An hos in ſcholis compoſuiſſe cenſebitur, e quibus recens emerſerat, cum carmen aggreſſus eſt? Nemo credet. An cœptum interrupit carmen, ut opus illud aliud interjiceret? Quæ cauſa? Quis auctor? Libros, inquis, duos de miraculis una cum Vita metrica Carole nuncupavit. Eſto ſane. Ergo hanc illis poſterius abſolverat. Nego equidem, id ſequi: aliud enim eſt abſolvere, aliud edere ſeu nuncupare; quod ipſe Hericus in Epiſtola dedicatoria n.* 8. *ſatis indicat, cum diu ſe cunctatum fuiſſe ait, opere jam confecto, priuſquam in publicum illud ederet. Cenſeo igitur, inchoatum fuiſſe carmen non diu ante obitum abbatis Lotharii, ſive annum Chriſti* 866. *quando auctor* vix primas operia partes attigerat, *ut fatetur in Dedicatione, num.* 7. *exinde vero hunc cœpto operi perfectionis pertinaciam, ut ibidem ipſe loquitur,* admoviſſe; *hoc eſt, non ante hoc opus dimiſiſſe aut interrupiſſe, quam perfecerit, idque poſt annos aliquot, puta anno Chriſti circiter* 870. *ad quem referri facile patior trina decennia cum annis duobus ætatis ejus: poſt hæc vero libros illos duos de miraculis aggreſſum eſſe, quos anno Chriſti* 873. (*ut patet ex lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 107.) *ſi inchoaverat, certe nondum abſolverat: poema tandem, & duos de miraculis libros (illud pridem, hos nuper expeditos) per eamdem epiſtolam anno Chriſti circiter* 876. *obtuliſſe imperatori.*

utrumque hoc opus dedimus,

42 *Opus utrumque jam dudum promiſimus: nunc fidem liberamus; non eo minorem ab bagiophilis, uti confidimus, inituri gratiam, quod excuſum utrumque jam fuerit. Nam poema ſi ſatis accuratum prodiit (de quo ſtatuere nihil jam poſſumus, cum illud anno* 1647. *viro de nobis optime alias merito commodatum, numquam poſtea viderimus;) earum tamen admodum oportet eſſe, utpote ſemel tantummodo, idque Pariſiis anno* 1543. *luci datum. Sed æque libros de vita & miraculis* S. Germani *alibi vulgatos novimus, quam apud Labbeum noſtrum in Bibliotheca Mſ. librorum, nunc etiam non curvus obvia, tom.* 1. *a pag.* 531. *Ibi vero quam parum emendate (ſive typographorum, ſive membranarum antiquarum, aut eas male exſcribentium vitio) legantur, qui editionem hanc noſtram cum illa contulerit, poſſim ac facile deprehendet.*

43 *Poema dabimus quam fideliſſime* ex Mſ. vetuſtiſſimo Lobienſi in quarto, *ut in apographo notatur. Contulimus vero illud cum alio Mſ. Belfortii, in quo ſæpe corriguntur metri vitia; quæ tamen ipſius auctoris putamus eſſe; deinde cum codice noſtro P. Mſ.* 4. *quem, quia Lugduni emimus olim Henſchenius, Lugdunenſem appellabimus. Nihil eo correctius, nihil in hoc genere, meo quidem judicio, veuſtius: nam ſi charactherem ſpectes, omnino referes ad ſeculum nonum vel decimum; ſin vero annotationes eadem pleraſque manus, ſed minutioribus litteris, aut inter lineas aut ad marginem appoſitas, ipſum continuo Hericum fuiſſe dices, qui eas vel ſcripſerit vel dictaverit; adeo ſingulares ipſius per ea tempora propriamque cum in re theologica, tum præſertim in poetica eruditionem ſpirant. notas tamen ſive poeticas ſive grammaticales, cum ad rem noſtram non faciant, negligendas putavimus. Libros porro ſingulos, alterius meriti, ſed auctoris ejuſdem, exornant proludia: neque hic amittentur; cum tamen titulis careant rem exponentibus, noſtros ad marginem adjecimus. In ipſa Vita ipſius Herici*

Carolo Calvo imper. nuncupasse an. 876. non ſequente;

ex Mſ. vetuſtiſſimo.

titu-

A *tituli uſi ſumus; capitum vero veterum numeri Romanis, ut ante, litteris notabuntur. Continet idem illo codex Lugdunenſis præter Sermonem in ſolemnitate S. Germani recitandum, etiam libros Herici duos de Vita & Miraculis ejus; quos eadem inde fide producemus, & quidem collatos cum codice noſtro inſigni P Ms. 157. cum exgrapho, niſcio unde, per Chiffletium nobis deprompto, ex quo appendicem primam ad Herici librum ſecundum exhibebimus; ac tandem cum editione Labbeana. Veſtus diviſio capitum inſcriptionumque ſervabuntur in margine; ſed has ad numeros noſtros Arabicos diſtractas accommodabimus.*

Addantur poſt duas appendices ad Herici Miracula Selebienſia.

44 *Appendici prima ſuccedet altera, ex auctoribus variis per nos compilata: atque huic demum Miracula S. Germani Selebienſia, quæ cum alibi non habuerimus, a Labbeo noſtro mutuati ſumus Bibliotb. Mss. libb. tom. 1. pag. 594. & ſeqq. ubi Hiſtoriam producit Selebienſis monaſterii; unde nos miracula ſola, & quæ ad hæc utcumque illuſtranda conferre aliquid viſa ſunt, excerpſimus. Auctor monachus fuit Selebienſis*, vix, *cum hæc ſcribere cœpit*, viceſimum ſecundum annum *ingreſſus ætatis, ut ipſe fatebitur cap. 1. num. 2. De fide autem ſua legi omnino velim, qua dabit cap. 1. n. 35. & ſequente. Tempus, quo ſcripſerit, ſic habet cap. 7. in fine*: Actum autem hoc anno incarnati Verbi Dei milleſimo centeſimo ſeptuageſimo quarto, fundationis eccleſiæ noſtræ centeſimo ſexto, abbatis Gileberti decimo quarto: quo etiam anno hæc ſcribere aggreſſi ſumus. *De cœnobio ejus nihil hic addo; quia illud ipſe in miraculis deſignabit. De eadem obiter quæque monent apud Labbeum ibidem Geſta abbatum* S. Germani *cap. 6. pag. 574. Monaſticum Anglicanum præter inſtrumenta fundationis eccleſiæ Selebienſis ſatis auguſtæ latera duo ære expreſſa repræſentat tom. 1. ante pag. 371.*

B

Sed alind nihil.

45 *Hæc ſunt omnia, quæ ad* S. Germani *gloriam hic edenda judicavimus; nam ſiqua ſunt alia, ea fere vel ex his fontibus hauſta ſunt, varieque & permixta (ut in Legendario noſtro P Ms. in. ubi ex Conſtantio & Herico viciſſim adhibitis Legenda* S. Germani *una conflatur) & contracta (ut*

C *in codice noſtro ✠ Ms. 160. Petro de Natalibus &c.) vel ſuſpectæ ſunt auctoritatis; ut quæ apud Nennium & Higdenum ex veteſta quadam, ſed fabuloſa Britannorum Legenda proferuntur; cujuſmodi etiam alia narrantur in codice noſtro non admodum antiquo ✠ Ms. 87. in que eadem eſt Vita* S. Germani, *quam dedit Jacobus de Veragine c. 102. & ex qua juxta antiqua Breviaria Autiſſiodorenſia recitabuntur in Officio feſti ejus lectiones ad Matutinum. Verum de hic plura per decurſum. Nunc ad aliqua, quæ in Actis Sancti noſtri lectorem morari poſſunt, ſigillatim diſcutienda pergamus.*

§. V. Annus ejus natalis; converſio, & epiſcopatus initium.

Natus videtur S. Germanus anno circiter 378.

ANnum S. Germani *natalem non aſſignat Conſtantius*: *Hiſtoria vero epiſcoporum Autiſſiodorenſium cap. 7. cum illum* militaſſe *narrat* ſub Valentiniano majore, *qui vivis excoſſit anno Chriſti* 375. *videtur multo anterius natum invenire. Sed nimirum nemo jam neſcit, quam abſurda ſit paſſim hujus Hiſtoriæ chronologia. Hic certe nihilo verior apparet in deſignanda Sancti ætate, quam in epiſcopatus ejus primordiis, quæ ad tempora revocat Theodoſii I. anno* 395. *vita* D *functi. Ad conjecturas ergo redigimur, quas ipſe offert Conſtantius n. 46. dum eum reſpectu S. Lupi ſeniorem appellat in expeditione anno Chriſti* 429. *ſuſcepta; & n. 62. ubi ſenex abſolute pronuntiatur anno Chriſti* 448. *ac tandem n. 66. ubi ſenectutem ejus eodem anno adeo jam fractam exhibet, ut miraculi loco reponat, quod ſcuem alium ipſe geſtaſſet in humeris*, qui ſemet ipſum ferre vix poterat. *Hæc, niſi fallor, vix tum ſeptuagenaria minorem fuiſſe indicant; uatumque adeo verſus annum Chriſti* 378. *qua ratione & S. Lupo non ſolum epiſcopatu, ſed etiam ætate dici vere potuit ſenior; & anno Chriſti* 417. *ſatis juvenis, ut in eum quodraret illud Conſtantii n. 2.* Cui mos erat tirunculorum potius induſtriis indulgere, quam Chriſtianæ religioni operam dare.

AUCT. P. B.

Converſus autem eo dem anno, quo factus epiſcopus.

47 *Quæ de converſione & mirabili vocatione* S. Germani *a vita laica ad eccleſiaſticam narrat Conſtantius a num. 3. uſque ad num. 6. manifeſtiſſime ſignificant, converſum ordinatumque ſuiſſe Sanctum non diu ante obitum S. Amatoris; quæ vero deinde habet a num. 6. uſque ad num. 10.* E *nihilo minus clare indicent, neque diu poſt ſequutas ejuſdem S. Amatoris op. Autiſſiodorenſis electum ejus loco* Germanum *fuiſſe. Ita hæc interpretatus eſt ſeculo* IX. *S. Hericus in Vita metrica a n. 33. ita denuo idem ipſe in Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium (hanc enim uſque ad ſua tempora cap. 39. compoſuiſſe dicuntur ejuſdem eccleſiæ canonici* Rainogala & Alagus, collaborante Herrico theologo ſimul & monacho) *cap. 7. ubi deſcripta Sancti converſioni ſubditur*: Paucis itaque diebus interpoſitis, S. Amator... ultimum ſpiritum exhalavit, cum ſubito univerſi populi Germanum uno ore proclamant antiſtitem. *Ita ſeculo* XI. *Fulbertus ep. Carnotenſis, vir ætate ſua eruditione clariſſimus, ep. 38. Guidoni epiſcopo ſcribebat*: Magni etenim viri, ut optime noſti, (*erat ergo hæc ſententia apud omnes recepta*) Ambroſius Mediolanenſis, & Germanus Antiſſiodorenſis, aliique nonnulli, quia tales in laico habitu exſtiterunt, ſubito nobis ſancti præſules exierunt. *Ubi vides, perexiguum ſpatium admitti inter ſtatum* S. Germani *laicum & epiſcopalem. Ita quoque Conſtantium, quotquot huc uſque viderim, omnes intelligunt, unum ſi excipias Georgium Viole in Vita* S. Germani *Gallica cap. 7. & præcipue cap. 24. ubi contendit, converſionem modo dictam* annis decem & amplius *ejus epiſcopatu priorem fuiſſe.*

F

non ante, ut perperam putavit Viole.

48 *Opinionem vero hanc ſuam duplici argumento ſtabilire conatur. Primum huc redigimus; Converſus eſt* S. Germanus, *ſuperſtite S. Simplicio ep. Auguſtodunenſi, ut ex Conſtantio certum eſt: Simplicius autem vivere non potuit uſque ad annum Chriſti* 418. (*quo* S. Germanum *ſucceſſiſſe conſtat S. Amatori*;) *niſi ſupra omnem fidem ſediſſe fingatur annis pluſquam octoginta: ſiquidem in ſede Auguſtodunenſi ſuffectus fuerat S. Rhetitio anno Chriſti* 337. *interfuit deinde ſynodis Colonienſi anno* 346. *& Sardicenſi an.* 347. (*Addere poteras & Valentinæ anno* 374.) *Ergo annis, ut minimum, decem ante converſus eſt* Germanus, *quam creatus ſit antiſtes. Hoc primum. Alterum ita contrabo*: *S. Patritius, Hibernorum apoſtolus, ſacras Litteras apud* S. Germanum *didicit, ſi non vivente adhuc S. Martino Turonenſi, annis ſaltem octodecim antequam apoſtolatum anno Chriſti* 432. *adiret; hoc eſt ab*

AUCT. P. B.

anno ſaltem 413. *ergo jam tum Litterarum ſacrarum ſcientia longe lateque celebris evaſerat* Germanus: *ergo illarum ſtudiis jam pridem ſe totum addixerat, atque adeo militiam pridem ac profanam dignitatem cum eccleſiaſtica diſciplina & profeſſione commutaverat. Ita fere Viola.*

quis duos S. Simplicii epp. Auguſtodun.

49 *Reſpondeo ad primum, etiam a Viola dari debere S. Simplicio annos in epiſcopatu circiter* 70. *tot autem annis illum ſediſſe, quis credat?* 2. *Pro exordio epiſcopatus ejus ad annum* 337. *deſigendo nihil afferri poſſe; ſynodos vero citatas valere tantum pro anno* 346. *&* ſeqq. 3. *Synodorum illarum auctoritate, quamvis eam ſibi omnes objecerint, neminem tamen hactenus permovere potuiſſe, ut eam Conſtantio vim afferret, quam attulit Viola, tametſi unicum cum illo S. Simplicium agnoſcerent; ſed auctoritatem illam modis variis eluſiſſe, ut videre poteſt in Actis noſtris ad diem* XIII. *Maii pag.* 210. *&* ad XXIV. *Junii pag.* 812. *apud Tillemontium tom.* 10. *in notis ad S. Simplicium pag.* 835. *&* ſeq. *ac denique in Gallia Chriſtiana noviſſimæ editionis tom.* 4. *col.* 330. *Cetera, cum bona Majorum noſtrorum aliorumque*

B *paſſim eruditorum venia, ingenue fateor, diſplicere mihi ac viſum eſſe ſemper violentum illud effugium, quo, ut unicum S. Simplicium epiſcopum Auguſtodunenſem adſtruerent, eumque ad annum uſque* 418. *ſuperſtitem facerent, concilium Colonienſe ſive Agrippinenſe, in quo diſerte adfuiſſe loquitur cum aliis epiſcopis* Simplicius Auguſtodunenſium, *eatenus quoque corruptum eſſe voluerunt: in concilio autem Sardicenſi, licet inter epiſcopos Galliæ recenſeatur Simplicius, non addi tamen locum epiſcopatus, neque proinde de Auguſtodunenſi intelligi oportere: idem etiam dici poſſe de Valentino; quamquam illud minus incommodet, utpote habitum anno* 374. *a quo uſque ad* 418. *anni tantum ſint* 44. *quibus ſediſſe non abſurde credi poſſit Simplicius.*

confudit in eadem.

50 *Cenſeo igitur, S. Simplicium ep. Auguſtodunenſem jam aſſignatis conciliis adſtitiſſe; eumdemque illum eſſe, cujus Acta ex Gregorio Turonenſi dedimus* XXIV. *Junii, utpote in quibus dicatur vidiſſe publicam Auguſtoduni ſupplicationem & ſacrificia ad ſimulacrum Berecyntiæ, quod (ſaltem*

C *Auguſtoduni, ubi Gallarum præfecti reſidebant) videri ut ſummum potuit uſque ad edictum, quod, Libanio teſte, ſub finem imperii, hoc eſt ante annum* 375. *Valentinianus & Valens imperatores ediderc. Sed nego, ſanctum illum Simplicium confundi poſſe cum noſtro, quem ſeculo ſequente floruiſſe tradit Conſtantius: nam duos Simplicios; alterum, quem jam diximus, ordine octavum, alterum ordine duodecimum, cujus notatos annos non invenerat, in Serie chronologica epiſcoporum Auguſtodunenſium exhibet Severtius, Chronol. archiep. Lugdunenſ. tom.* 3. *pag.* 1. *conſonant, ut aſſeritur in Gallia Chriſtiana loco citato, catalogus, quem refert Saunier, & alius, qui in ſacrario (eccleſiæ Auguſtodunenſis) continetur. Duos quoque ſanctos Simplicios Auguſtodunenſes Martyrologia quamplurima, tum veuſtiſſima, tum recentiora diſcernunt; & alterius quidem (neſcimus, utrius) depoſitionem conſignant die* XXIV. *Junii (Sauſſayus* XXV.) *alterius vero die* XIX. *Novembris; de quibus, ne longus hic ſim, conſule ad utrumque illum diem in Hieronymianis Florentinium, in Adonianis Roſweydum cum ſupplemento, in Uſuardinis Uſuardum noſtrum cum auctariis, in aliis Labbeum in Hagiologio Franco-Gallico, Ferrarium in*

D *Catalogo generali, ubi ad* XIX. *Novembris præter aliosi citat etiam tabulas eccleſiæ Auguſtodunenſis. Quis vero poſt tot hæc teſtimonia duos illos epiſcopos Auguſtodunenſes, utrumque Sanctum, utrumque ſynonymum, ſed alterum altero aliquanto ſenuerem, neget exſtitiſſe? Priorem ergo illum fuiſſe dicimus, de quo agit S. Gregorius Turonenſis & citata concilia; poſteriorem vero hunc noſtrum, de cujus Actis nihil ſciatur præter id, quod pauca hoc loco Conſtantius attigit. Atque ita evaneſcit primum argumentum Violæ.*

epiſcopi quidam S. Patricii minimum tribuit.

51 *Ad ſecundum reſpondeo, Vitas S. Patricii hoc plurimum inter ſe diſcrepare; ut videre eſt in Triade thaumaturga Colgani: ubi prima S. Patricium* S. Germano *diſcipulum tradit* in Auſtrali parte Latii (*quod ineptum videtur, ſi de* S. Germano *noſtro intelligendum eſt; & tamen etiam traditur in Vita ſecunda, quarta, & ſeptima*) *nec addit annos, quos apud eum poſuerit; uti nec in Vita quinta numeratur. Vita tertia annos tantum quatuor recenſet; ſed annis multis ante obitum S. Martini Turonenſis; quod æque abſurdum eſt, ſive*

E *hunc defunctum cum Pagio ſtatuas anno* 400. *ſive anno* 397. *cum Tillemontio. Vita ſecunda* annos *putat* triginta, vel quadraginta, *quibus* S. Germanum *audierit S. Patricius; annos quoque triginta referunt Vita quarta & ſeptima: ſola ſexta, Jocelino auctore, annos habet octodecim; ſed eos non videtur alibi reperiſſe, quam vel in Legenda quadam* S. Germani *Anglicana & fabuloſa, vel apud Hericum in Vita ejuſdem Sancti: quam ſolam hic citat. Omnes autem, ſi primam forte excipias, epiſcopum jam tum Autiſſiodorenſem* S. Germanum *fecerunt, cum ad illum S. Patricius acceſſit; omnes quoque hunc illius diſcipulum tot annis fuiſſe volunt, antequam a S. Cœleſtino PP. ſit miſſus ad Hibernos; pleraque inſuper annos illos inchoant diu ante mortem S. Martini ep. Turonenſis. Hæccine, obſecro, monumenta ſunt, quæ oppoſui poſſunt Conſtantio, ex qua & aliis certiſſime conficitur, anno primum Chriſti* 418. S. Germanum *epiſcopum eſſe creatum? Piget enimvero hic hærere diutius. Adiſis, lector (ſi tamen res tanti videtur) operoſe de S. Patricio diſſerentem Papebrochium ad diem* XVII. *Martii; ibi quid, ubi,*

F *quamdiu cum* S. Germano *egerit, ita digeſtum inveniens, ut Conſtantio nihil officiat.*

Non fuit monachus ante epiſcopatum.

52 *Sunt etiam, qui Sanctum noſtrum, priuſquam epiſcopus fieret, monachum fuiſſe crediderint, idque ipſo converſionis initio; ut Alfordus noſter in Annalibus eccleſiæ Britan. ad ann.* 429. *n.* 11. *&* 12. *id eruens ex eo, quod apud Conſtantium n.* 5. *dicatur S. Amator* S. Germanum, cæſariem ejus capiti detrahens, HABITU RELIGIONIS, rejectis ſecularibus ornamentis, induiſſe. *Verum ſatis ex textu patet,* habitum religionis *hic illum appellari, qui opponebatur* ſeecularibus ornamentis, *quique aſſumebatur ab iis, qui religioni, hoc eſt Dei cultui, ſe totos mancipabant; quales erant clerici quicumque. Certe monachos Autiſſiodorum illos primum vidit, quos ereatus aliquamdiu antiſtes* Germanus, *ut poſtea dicetur, inſtituit. Cujus ergo cœnobii monachum illum Autiſſiodori tum conſecraſſet Amator, ſi nullum erat? Dic ergo, per me licet, monachum fuiſſe, non profeſſione quidem, ſed moribus, ac vitæ præſertim cultuſque aſperitate: bis enim, ex quo ſuſcepit eccleſiæ ſuæ gubernacula, monachos non æquavit modo, ſed ad mortem uſque etiam ſuperavit.*

53 *Dixi, ut Conſtantio & aliis, anno* 418.

colle-

epiſcopus vero conſecratus eſt an. Chriſti 418.

A *collocanda eſſe Sancti noſtri in Autiſſiodorenſi ſede primordia? conſtat enim 1. ex dictis, ſucceſſiſſe illum S. Amatori, eodem, quo hic deceſſit anno. 2.* Germanum *fodiſſe annis 30. diebus 25. obiiſſe vero die XXXI. Julii; ut aſſeris in fine Vitæ, ſi cum ipſo Conſtantius, auctor certe antiquus alius, quem ſequitur Hiſtoria epp. Autiſſiodorenſium cap. 7. diſſentiente jam nemine. 3. Illum cum S. Hilario ep. Arelatenſi, ut in hujus Actis ad diem V. Maii pag. 31. narratur, interfuiſſe depoſitioni Cbelidonii ep. Veſontionenſis, quam anno 444. accidiſſe, ex iiſdem Actis & Valentinianæ de eadem cauſa reſcripta, ad Ætium anno ſequente VIII. Idus Junii data, colligunt Noriſius Hiſt. Pelagiana lib. 2. cap. 12. Pagius in Critica in Annales Baronii ad an. 445. n. 8. & quotquot ſunt alii melioris notæ chronologi. 4. Non igitur epiſcopum eum fuiſſe ante ann. 414. 5. S. Amatorem ad Superas evaſiſſe* Kaleodarum Maiarum quarta feria, *ut ſcribis num. 6. Conſtantius. 6. S.* Germanum *deſiiſſe vivere, ſuperſtite Valentiniano III. cum Placidia matre, ut idem affirmat ſub finem Vitæ. 7. Concurſum feriæ quartæ*

B *cum Kalendis Maii poſt annum Chriſti 412. tantum incidiſſe in annos 418. & 429. Denique omnes triginta, ſi ducantur ab anno 429. excurrere tuo quadriennio ultra Valentinianæ imperatoris interitum, & annis novem ultra mortem Placidiæ, Reſtat igitur ſolus ann. 418. tuo S. Amatoris obitu, quam* S. Germani *ſucceſſione notandus; & hæc quidem a die circiter nat. Julii, in quo anni 30. dies 25. putati, deſinunt in XXXI. Julii, qua expiraſſe dicendus eſt, anno Chriſti 448.*

die ſeptima Julii.

54 *Mirabitur fortaſſe quiſpiam, cur menſe demum Julio epiſcopatus ejus epocha ſumpſerit initium, hoc eſt poſt menſes amplius duos ab obitu deceſſoris; quandoquidem juxta Conſtantium num. 9. vix ei fuerunt juſta perſoluta, cum* ſubito Germanum epiſcopum omnium una vox poſtulavit, *Sed mirari deſinet, ſi ad ea, quæ ſtatim ibidem ſequuntur, attenderis:* Bellum civile indicitur teſtanti *&c. quæ aperte ſignificant, nihil non tenuaſſe* Germanum, *ut electionem ſuam impediret. Sic impediri illa quidem omnino non potuit; retardari tamen ſine dubio debuit. Electus ergo videtur die 1. Junii: nam in Hiſt. epp. Autiſſiod. cap. 7. dicitur* ſuſcepiſſe ſacerdotium tricenſima die poſt

C obitum S. Amatoris; *Viola vero in Vita Gallica cap. 6. etiam nunc in ejus abbatia Autiſſiodorenſi celebrari quotannis ait die prima Junii feſtum electionis ipſius; & quamquam eodem ſimul die, ut paragrapho 1. num. 4. diximus, ordinationis ſeu conſecrationis ejus memoria colitur; non eodem tamen die hanc olim contigiſſe vult idem auctor; ſed eam nobiſcum differt ad menſem Julium; neſcio tamen, cur ad ſextam potius menſis iſtius diem, quam ad ſeptimam; cum hæc anno 418. Dominica fuerit, adeoque confeſſionis epiſcopali opportunior. Cæterum hæc quoque ordinationis per menſem unum ab electione dilatio facile concipitur; ut quæ ab epiſcoporum trium concurſu, non aque ſemper expedito, dependerit. Ab ordinatione porro, non ab electione, epiſcopatus hujus tempora computari, ibidem etiam fatetur Viola.*

An mendo Iuus primo venantia-tores.

55 *Erat vero etiam, opinor, quem ea poſſim offendere, quæ n. 9. ſic narrat Conſtantius:* Suſcepit ſacerdotium (*id eſt epiſcopatum*) invitus, coactus, addictus: ſed repente mutatur ex omnibus. Deſeritur mundi militia; cæleſtia aſſumitur; ſeculi pompa calcatur: uxor in ſororem mutatur ex conjuge, *&c. Quid enim? Tum hæc de-*

num cæpit, cum jam eſſet epiſcopus; qui juxta D *ipſum Conſtantium n. 8. ante obitum S. Amatoris,* AUCT. *menſeſque adeo, ut minimum, duos presbyter ſue-* P. B. *rat conſecratus? An in hoc ordine conſtitutus, uſque ad epiſcopatum militare quodo, aut loco conjugis uxorem habere perrexerit? Abſit profecto, ut tantum de illo nefas vel cogitaſſe auctorem noſtrum, nedum aſſeruiſſe ſuſpicemur. Vel aliud ergo nihil intelligi voluit, niſi* S. Germanum, *quod a prima ad ſacros ordines promotione, more ordinario & clericis uſitate fecerat, id poſt acceptum epiſcopatum cæpiſſe modo longe alio ac prorſus inaudito palam profiteri, tam ſibi in cibo, potu, veſtitu, lecto, vigiliis, vebuſque aliis ad bellum adverſus qualibet hujus vitæ commoda vel delitias etiam innocuas implacabilo pertinentibus legem indicendo, quam inde uſque ad vitæ finem ſemper & ubique conſtantiſſime tenuit: vel hoc, inquam, voluit Conſtantius; vel, ſi mavis, priores omnes Sancti ordinationes, utpote & brevi intervallo ab epiſcopali diſcretas, & ad hanc unice ex divina revelatione directas, tamquam unam ejus epiſcopalem ordinationem accepit; atque* E *hoc ſenſu vere dixit,* Germanum *ab accepto epiſcopi dignitate cæpiſſe, quidquid a primo ad ullum gradu ſeu ordinatione cæperat facilitare.*

Cur habeat monaſtii e epiſcop ſumpſ it.

56 *Quod ad veſtitum ejus num. 11. depictum attinet, eum cum Thomaſſino in Vetera & nova Eccleſia diſciplina tom. 1. par. 1. lib. 2. cap. 43. non aſſumpſit. diffitemur monaſticum potius quam epiſcopalem fuiſſe. Nimirum in hoc ſibi, ut in cæteris, ſanctiſſimos quoſdam eccleſiæ Gallicanæ præſules, & maximum imprimis Martinum, Vir divino plenus ardore ſuique contemptor egregius imitandos propoſuit; quando morem nondum illum Eccleſia reprobaverat. Credideris etiam, jam tum eum animo deſignaſſe cænobinm illud, quod haud multo poſtea excitavit; quippe qui non ignoraret, quanta tum temporis illa præ cæteris eccleſia floreret ſanctimonia, ad quas inſtituendum hujuſmodi introductum jam eſſet. Ut ergo ad hoc vitæ genus Autiſſiodorenſes etiam ſuos alliceret ſortius, meliuſque formaret, ipſe eodem habitu, iiſdemque aſperitatum exercitiis præire omnibus voluit. Atque ea forſitan cauſa ſubinde fuit, cur in* Germano *reprehendendum numquam putaverit S. Cæleſtinus PP. I. quod anno 428. in quibuſdam provinciarum Vienneuſis & Narbonenſis epiſcopis inter alia ſuggilla-* F *vit; puta, quod ſuperſtitioſo potius cultui inſervientes, quam mentis vel fidei puritati, monachorum inſtar incederent* amicti pallio & lumbos præcincti; *idque, ut ex eadem epiſtola patet, non ex humilitate ſpontanea, ſed ex ſuperſtitione, quia id in Evangelio præceptum eſſe credebant; non ad ſuos deſcendes, ſed ad eorum oculis per inſignem hypocriſin imponendum. Certe hoc genus veſtimenti, nemine non ſuſpiciente, ipſaque adeo, ut ex Conſtantio liquet num. 75. Italia venerante, non niſi cum vita* Germanus *depoſuit.*

§. VI. Legatio duplex in Britanniam adverſus Pelagianos.

Conſtat ea ad 429. mitti. tur in Britanniam cum S. Lupo ep. Trec. enſi.

Longiore diſcuſſione non egent, quæ ſequuntur in Actis uſque ad miſſionem ejus apoſtolicam ad Britannos, de qua paulo hic uberius agendum. Suſceptam illam fuiſſe ineunte circiter anno Chriſti 429. diximus jam ſupra in Commentario prævio ad Acta S. Lupi epiſcopi Trecenſis §. 5. a num. 61. pag. 63. Conſulenſis de anno etiam Paginum in

A AUCT. P. B. *Critica hoc loco. Annum illum, simulque expeditionis hujus occasionem, & auctorem præcipuum assignat S. Prosper Aquitanus in Chronico integro his verbis*: Florentio & Dionysio coss.... Agricola Pelagianus, Severiani Pelagiani episcopi filius, ecclesias Britanniæ dogmatis sui insinuatione corrupit. Sed ad actionem Palladii diaconi Papa Cælestinus Germanum Autisiodorensem episcopum vice sua mittit; & *, deturbatis hæreticis, Britannos ad Catholicam fidem dirigit *, *Aliter hac narrat Constantius n.* 41. *nam de S. Cælestino non meminit*; & S. Germanum *apostolici hujus muneris socium adjungit S. Lupum episcopum Tricassinum, qui illud in synodo quadam Gallicana, ad hoc ipsum negotium coacta, patrum universorum precibus exorati, in se receperint. Diversa sunt hæc; sed minime contraria. Cum igitur auctor uterque sit fide dignissimus, conciliandæ eccle censuit Baronius ad ann.* 429. *amborum testimonia*: Potuit, *inquit*, utrumque facile contigisse; ut, quem mittendum synodus illa delegisset, Pontifex comprobasset; vel quem sibi ad eam provinciam legare deberet, ipse Cælestinus arbitrio Gallorum

B episcoporum reliquisset. *Primum præplacet; quia ex Constantio apparet, priusquam ad synodum Gallicanam recurrisse Britannos, quam Romam. Quod solum vero* Germanum *notet Prosper; eo id illum fecisse putamus, quod* S. Germann *legationis hujus partes primarias Cælestinus deculisset. Florentius tamen Wigorniensis Prosperum hoc anno exscribens, S. Lupum diserte* Germann *comitem assignat.*

58 *Quis autem fuerit iste Pelagianus Agricola; qui ejus alii tum apud Britannos assecłæ, non constat: nam qui Agricolam cum Leporio confundunt; Severianum vero episcopum cum Severo Sulpitio; tum qui Pelagianis hic Fastidium adjungunt episcopum, nihil horum evincunt; ut vide apud Usserium de Britan. eccles. Primord. cap.* 11. *& de Fastidio quidem legi quoque meretur Pagius in Crit. ad annum* 420. *num.* 28. *Nos ad Constantium redeamus; qui num.* 47. *synodum seu conventum describit publicum, in quo hæreticorum illorum contractus in unum vires sic adorti sunt Antistites nostri, ut unico conflictu bellum hoc universum confecerint. Id Londini factum asserit Boethius Hist. Scotorum lib.* 8. *ubi* tenuit, *inquit*, disceptatio inter Pelagianos & orthodoxæ fidei Propugnatores, plures dies; sed cum Pelagiani resistere non possent, eo-

C rumque plane causam judicarent omnes inclinatam; qui ex eis resipiscere contumaciter sprevissent, flammis regionum magistratuum opera sunt adusti: ceteri pro admisso delicto Pontificum authoritate pœnis adacti, recepti sunt in gratiam. *Hæc ille, sed sine teste omnia. Camdenus contra Verolamii in Hertfordiæ comitatu (cujus apud eum descriptionem consule) gestum hoc esse contendit, & juxta prostratæ, ait*, hujus urbis mœnia Germani sacellum etiamnum nomine, etsi profano usu, supereſt, quo loci ille pro suggestu verbum divinum effatus erat, ut antiquæ Fani-Albani membranulæ testantur. *Camdeno adstipulatur Florilegus Westmonasteriensis ad ann.* 446. *non tamen (quod Usserio citato visum est) Constantius: quandoquidem n.* 49. *& 50. aperte innuit, a loco hujus disputationis usque ad sepulcrum S. Albani Verolamiense, iter longum fuisse & reditum laboriosum. Exspectamus ergo, ut hanc litem decidat is, apud quem, teste Tillemontio, dicuntur hujus Acta synodi delitescere.*

59 *Supplicationem Præsulum apostolicorum ad S. Albani M. tumulum excepit continuo celeberrimus ille Britonum de Saxonibus ac Pictis triumphus, a cantu, quo partus est, dictus Alleluiaticus. Itaque ad primam* SS. Germani *& Lupi ad Britannos legationem, teste Constantio, certissime pertinet. Quæ res verum, quamdiu quantumque chronologos plerosque & historicos etiam eximios exercuerit; dum nullum in Britanniam venisse Saxones statuerunt ante tempora Vortigerni, qui eos adversus Pictos & Scotos de transmarinis partibus in auxilium vocavit; id quod ante annum Christi* 446. *non contigisse, ultro fatebantur. Hinc alii primam ad Britannos S. Germani cum S. Lupo missionem, objecta S. Prosperi, Actorumque S. Lupi vetustissimorum auctoritate, huc usque differendam putarunt: alii, retenta Prosperi, primam* S. Germani *expeditionem referunt quidem ad annum Christi* 429. *sed aliam hanc fuisse volunt ab ea, quam diu posterius cum S. Lupo suscepit, & ad quam victoria de Saxonibus Pictisque jam dicta pertinet. Ita dum Prosperi verbis adhærere, Vitam S. Lupi rejiciunt; imo ipsum Constantium, qui post missionem cum S. Lupo absolutam, aliam adstruit; quam illi, quia tempus non suppetit, coguntur omittere: alii denique duas*

E *tantum* S. Germani *in Britanniam excursiones admittunt apostolicas; primam cum S. Lupo; alteram cum S. Severo ep. Trevirensi; sed contra disertam Constantii fidem, triumphum Alleluiaticum huic affigunt, non illi. In hoc luto miratus equidem sum etiamnum volutari Bailletum. Sed utinam hic tantum ille peccasset! Porro hæc omnia systemata non tantum ex eo capite corruunt, quod optimis, ut vidimus, auctoribus adversentur; sed etiam ex illo, quod ante constet,* Germanum *obiisse, quam invitati a Vortigerno Saxones, in Britanniam sint appulsi: obiit enim ille anno* 448. *cum hi anno primum sequente, ut ex Alfordo & Pagio discos, Britanniam attigerint.*

60 *Istiusmodi angustiis chronologiam Britannicam pridem expedivit Usserius de Britan. eccles. Primordiis cap.* 11. *pag.* 333. *&, antequam hujus opus vidisset, Alfordus noster in Annalibus eccl. Britan. ad ann.* 458. *n.* 3. *invictis utrumque testimoniis demonstrans, inde a Valentiniani I. imperio frequentes Saxonum in Britannos incursiones fuisse. His assentitur Pagius in Critica Baron. ad an.* 429. *n.* 8. *& seqq. in eo solum diversus, quod Saxones illos, de quibus agunt Constantius aliique, & qui ante* F *Vortigerni regnum Britanniam infestare identidem consueverant, ab Anglo-Saxonibus discerni velit; hos Germania; illos Scotia, vel Orcadum certe, insulinos fuisse contendens. Sed Scoti fuerint, externi fuerint, nostra hic parum interest; dummodo id certum sit (quod est profecto certissimum) grassari illos in Britanniam ante annum Christi circiter* 429. *cæpisse: hoc enim ad S. Prosperi, Constantii, Actorum S. Lupi auctoritatem per hæc tempora longe gravissimam conciliandam vindicandamque sat est. De loco hujus victoriæ addit ibidem Usserius pag.* 333. In agro Flintensi (*qui spectat ad Walliam Borealem*) juxta oppidum, quod Angli Mold, Cambro-Britanni Guid-cruc appellant, hoc gestum ajunt; indeque locum Maes-Garmon, quod Campum Germani sonat, huc usque nomen retinuisse: in præterfluente Alenn fluvinlo, sacro hoc exercitu baptizatu.

61 *Constantius, non ut prodigiosam hanc victoriam narravit, reditum subjicit Antisiitum nostrorum in Gallias. Quæritur ergo, quanto tempore hac eorum legatio, tam breviter a biographo*

A *expedita, duraverit. Tillemontius, qui cap. 7. Noriſium, quem citat, in hujus miſſionis initio verſus finem anni 429. differendo ſecutus, eidem adhæret cap. ſeq. triumphum Allelujaticum (qui juxta Conſtantium accidit aliquamdiu poſt actas ab utroque Epiſcopo ad S. Albanum de legatione tam feliciter abſolutæ gratias) referens ad Paſcha anni 430. Ita ſi iter ad S. Albani ſepulcrum, & moram tum ibi, tum in reditu, ob læſum graviter S. Germani pedem, protractam; deinde iter aliud in Walliam Septentrionalem, ubi memorata victoria contigiſſe creditur, & ubi tempus aliquod Quadrageſimæ quotidianis prædicationibus Apoſtoli noſtri, teſte Conſtantio num. 51. in Britonum caſtris ante victoriam exegerunt; ſi hæc, inquam, omnia conſideres, conflatum in ſyſtemate Noriſii ac Tillemontii miſſionis hujus negotium fateri cogeris ante Quadrageſimam, cujus initium anno 430. incidebat in diem XII. Februarii; atque ita vix duos illi abſolvendo impoſt fuiſſe menſes, & eos quidem brumales, quibus nemo erudes, concionatos fuiſſe Sacerdotes, quantumvis apoſtolicos*, non ſolum in eccleſiis, verum etiam per trivia, per rura, per devia; *ut habet*

B *Conſtantius n. 47. Minus vero etiam Alſordus huic rei ſpatium concedat, neceſſe eſt; cum ad annum Chriſti 429. num. 33. Antiſtites affirmat eodem anno domum reverſiſſe, quo venerant.*

non omnia etiam 14. anno 35.

62 *Viole contra in Vita* S. Germani *Gallica c. 12. & ſequentibus, ubi miros habet parachroniſmos, contendit, hanc expeditionem ad annos ut minimum quatuordecim extenſam fuiſſe; idque duobus maximis argumentis; quorum prius nititur fabula inferius refutanda, qua dicitur per inſignem Vortigerii calumniam accuſatus fuiſſe* S. Germanus *de infami cum ejuſdem regis filia commercio, ex qua filium ſcilicet procreaſſet jam tum, cum hoc judicio peteretur Vir integerrimus, grandiuſculum.* Hæc impoſtura, *inquit Viole*, ut aliquam veri ſpeciem præ ſe ferret, neceſſarium prorſus erat, ut Sanctus jam annos aliquot in Britannia tranſegiſſet. *Fateor; ſed nego, ullam in ea veri ſpeciem apparere; quod mox oſtendam. Secundum argumentum nihilo ſolidius eſt; ponit enim iter illud Arelatenſe, quod a reditu Britannico ſtatim aggreſſus eſt* S. Germanus, *juxta Conſtantium num. 53. eſſe connectendum cum depoſitione Cbelidonii, cui adfuiſſe jam*

C *diximus Antiſtitem noſtrum anno 444. ad quem ab anno diſceſſus in Britanniam 429. commorationis in ea ſpatium fere protendendum cenſet idem Viola. Sed erat: nam cum Arelaten Sanctus venit*, Auxiliaris etiam tum regebat per Gallias apicem præfecturæ, *teſte Conſtantio num. 57. cum autem Cbelidonii cauſa verteretur, idem Auxiliaris non Galliarum amplius (is enim Marcellus tunc erat, ut patet ex veteri inſcriptione Narbonenſi, quam exhibet Queſnellus in opere confixo ſeu notis in epiſtolam 2. S. Leonis Papæ I.) ſed Urbis præfectus erat, aut certe præfectus prætorio per Italiam, tunc in Urbe reſidens; id quod palam faciunt Acta S. Hilarii ad diem V. Maii, pag. 31. num. 23. Aliud ergo tempus fuit Arelatenſis hujus itineris; aliud Judicii Cbelidoniani: ac proinde nullum hic reſtat Violæ fundamentum.*

ſed anno ſaltem unus ſolidus ibi dimenſus.

63 *Nobis neque minus huic legationi quam anni ſolidi ſpatium aſcribendum videtur, neque multo etiam amplius: nam ne multo plus tribuatur, vetat Conſtantius, num. 47. non minus commendans Legatorum apoſtolicorum in agendo celeritatem, quam populorum in ſubmiſſione promptitudinem. Ad hanc pertinent hæc ejus verba*: Itaque regionis univerſitas in eorum ſententiam prompta tranſierat: *ad* D
illam vero hæc: Britannicam inſulam, quæ in- AUCT.
ter omnes eſt vel prima vel maxima, Apoſtolici P. B.
Sacerdotes RAPTIM opinione, prædicatione, virtutibus impleverunt. *No vero hæc ita deproperata quis putet, ut annum totum non exegerint, expendat Britanniæ amplitudinem ac miſerrimum ſtatum, quem legati inde in Gallias miſſi, annuntiantes apud Conſtantium num. 41. aſſerebant*, Pelagianam perverſitatem in locis ſuis LATE POPULOS occupaſſe. *Late ergo patere debuit Apoſtolorum noſtrorum labor; maximeſi non provincias obierint modo, vel urbes, aut eccleſias; ſed ne remotos quidem regum angulos indiſcuſſos reliquerint, diviumque ſermonem, ut ait Conſtantius*, per trivia, per rura, per devia *ſic diffuderint*, ut paſſim (*hoc eſt ad ſingulos fere paſſus, ut dici ſolet, ſubſiſtentibus Epiſcopis*) & fide Catholici firmarentur, & depravati viam emrectionis agnoſcerent. *Hæc qui negat anno toto duraſſe, fateri, ut jam diximus, cogitur, uno alterove menſe, & media quidem bieme, debuiſſe confieri; ac proinde non pedibus, non* E
curſu Apoſtolos noſtros, ſed volatu luſtraſſe omnia. Addo, quod longiorem a ſedibus ſuis abſentiam manifeſte arguunt, quæ de illorum ad ſuos reditu Conſtantius narrat num. 53. Putamus igitur diſceſſiſſe in Britanniam Sanctos ineunte circiter anno 429. ob rationes in Commentario ad Acta S. Lupi prolatas; non rediſſe autem ante Majum circiter anni ſequentis.

Alias in Britannia excurſio facta eſt anno 447.

64 *Multa Britannæ ſcriptores a* S. Germano *apud ſe geſta commemorant, de quibus nullam Conſtantius fecerit mentionem. Sed quoniam duplex ejus fuit ad inſulam illam expeditio, nec inter omnes convenit, ad utram referenda ſint ſingula, priuſquam hæc diſpicimus, nonnulla de ſecunda notemus. Duo nobis in hac, ex Conſtantii eam a num. 59. deſcribentis narratione, certa prorſus apparent: primum, quod priore faciior multo fuerit, ac proinde brevior: nam ut eo advenit*, recognoſcit, *in-quit auctor ille num. 61.* populum in ea, qua reliquerat, credulitate durantem. Intelligunt culpam eſſe paucorum: inquirunt auctores, inventoſque condemnant. *Alterum eſt, quod hanc expeditionem ſtatim Armoricana; Armoricanam vero Italica, in qua diem anno 448. clauſit extremum, ſine mora ſecuta ſit*: Vix domum de tranſmarina F
expeditione remeaverat, *inquit Conſtantius n. 62.* & jam legatio Armoricani tractus fatigationem beati Antiſtitis ambiebat, *&c. Hinc porro ſequitur primo, ut vel ad eumdem annum, quo mortuus eſt, referenda ſit hæc ejus poſterior ad Britannos excurſio, uti refertur ab Uſſerio in Indice chronologico; vel certe ad annum præcedentem, qua Noriſii Hiſt. Pelagian. lib. 2. cap. 12. Pagii in Critica ad annum 435. num. 38. aliorumque, & noſtra ſententia eſt, a Sigeberto prudem & Florilego adoptata; qui quamquam in anno mortis aſſignando, biennio aberraverint, legationem hanc tamen ad annum ejus vitæ penultimum definxerunt.*

non annus 447.

65 *Sequitur ſecundo, ut non admodum preſſo intelligi poſſit Beda Hiſt. eccleſ. cap. 21. ubi primæ expeditioni ſecundam ſubjicit in hæc verba*: Nec multo poſt interpoſito tempore, nuntiatur ex eadem inſula, Pelagianam, perverſitatem iterato paucis authoribus dilatari *&c. tempus enim utrique interpoſitum, ut ex dictis patet, annorum fuit circiter ſeptemdecim. Id quia non animadvertere chronologi quidam, turpiter prolapſi ſunt: nam Matthæus Weſtmonaſterienſis ut ambas lega-*

A tiones conjungeret propius, primam diſtulit uſque
AUCT. ad anu. 445. eamdem ob cauſam Baronium, &
P. B. hunc ſecutus Alſordus noſter, cum priorem ſuo loco
relegiſſent, ſecundam ad annum Chriſti 435. conſignandam putarunt. Et Alſordus quidem ex hoc errore in alium incidit, quo miſſionem ſecundam annis aliquot continuis duraſſe ſtatuit: unde labyrinthum ingreditur inextricabilem, dum ad annum 441. n. t. ſatetur, ex Conſtantio colligi, mortuum eſſe S. Germanum anno 448. nec tamen affirmare audet, eum ultra annum 440. in Britannia permanſiſſe: cum juxta eumdem Conſtantium tempus iſtius expeditionis connecti debeat proxime cum anno mortis; nec poſſit adeo ulla omnino ratione fingi ſuſcepta ante annum Chriſti 414. quo S. Germanus cauſam Celtidoni in Gallia decidebat.

§. VII. Geſta Sancti apud Britannos; & reliqua uſque ad obitum.

B

An illi rerum dapſiores, aliaque fabulorum ſubſidia ſperit:

QUæ in utraque ad Britannos miſſione feciſſe Germanum narrat Conſtantius, neme eſt qui in dubium revoces; verum alia, quæ ab Anglicanis ſcriptoribus ſuperadduntur, qua digna ſint fide, juvat expendere. Famoſum illud eſt inter cetera, quod de rege per Sanctum exauctorato, ac ſuffecto in ejus locum ſubulco in Miraculis num. 80. & ſeqq. tradit Hericus, acceptum, ut ait, a Marco epiſcopo Britone, qui hoc ita apud Britanniam catholicis litteris contineri, juris jurandi interpoſitione firmabat. Credo equidem, catholicis litteris contentam fuiſſe hanc hiſtoriam. Sed quænam erant litteræ iſtæ catholicæ? Legenda, ut arbitror, S. Germani Britannica; ideo catholica dicta, quod ab omnibus tota paſſim Britannia leſtitaretur. Certe rem eamdem in ea legit ſeculo XIV. Ranulphus Higdenus, uti teſtatur in Polychronico ſuo lib. 5. ad annum 449. ſed de Vortigerno Britonum rege narratam; de quo certiſſime falſa eſt; cum nec depoſitus ille fuerit, niſi annis aliquot poſt obitum S. Germani; nec ei ſucceſſerit ſubulcus aliquis, ſed ſtrenuus belli dux, idemque Vortigerni filius, Vortimerus. Sciо, non de Vortigerno hæc referri a Nennio, Scriptore, ut volunt, incunis ſeculi ſeptimi, in Hiſtoria ſua Britonum cap. 30. & ſeqq. ſed Poviſiorum in Wallia tyranno, cui nomen erat Benli: verum & hoc ſcio, rem hanc longe aliter ab eo narrari: nam, ut cetera prætream, non depoſitum ipſo a Germano regem illum, ſed igne cæleſti cum arce ſua totaque familia ſubito abſumptum periſſe, ac tum demum ſubulcum illum hoſpitalem, quem Ketel appellat, ei a ſancto Præſule ſubrogatum aſſerit. Tum quis dicat, plus Nennio, fabulis unicum quantum & parachroniſmis indulgentis, tribuendum eſſe, quam Legendæ cuicumque Britannicæ? Nam & ipſe cap. 49. librum citat, ſeu Legendam, beati Germani, in qua idem interitus ad Germani preces ac jejunia Vortigerno adſcribitur, quem ipſe paulo ſuperius de Benlio ſuo narraverat. Negamus ergo, hiſtoriam illam ſeculo nono ſinceram a Marco videri potuiſſe, quæ duobus jam ſaltem ante ſeculis erat corruptiſſima: tametſi modo per Hericum ad Vincentium Bellovacenſem, aliosque latinos emanaverit.

Plenis. Ri-charmoſi parachroniſmi auctorem.

67 Dixi, fabulis indulgere Nennium & parachroniſmis; illarum, cui opus ad nanum eſt, exemplum legat inſigne cap. 43. quod merito ſuo ab Higdeno mox aſſignato explauditur, utpote ne vetularum quidem ſolo dignum: horum vero aliud habet æque luculentum cap. 54. hi verbis: Beatus vero Germanus reverſus eſt poſt mortem Guorthigirni ad patriam ſuam; & ſanctus Patricius erat in illo tempore captivus apud Scotos; & dominus illius Melchu; & porcarius cum illo erat... Ac poſt Romam uſque perrexit, & per longum ſpatium ibidem manſit... ac tum tandem a Celeſtino Papa Romano, & angelo Dei, cui nomen erat Victor, mopente, & Germano ſancto epiſcopo, ad Scotos convertendos in Chriſtum mittitur. S. Germanus non vixit ultra annum 448. Vortigernus juxta Alſordi, Uſſerii, aliorumque exactiorem chronologiam, annum attigit 466. S. Cæleſtinus Papa anno 432. mortalem cum immortali vita commutavit. Conjice ergo, quam bello Nennius ſuis ſingula temporibus dividat; & quanæ proinde in rebus hiſtoricis eſſe poſſit ejus auctoritas; imo & quam antiqua fuerit ac præceps Britannorum in iiſdem abſque delectu & arripiendis credulitas, & aſſerendis licentia.

C

D

68 Ex dictis quoque collige, quam ſit futilis ejuſdem narratio de Vortigerno rege per Germanum ejecto, qua ſupra num. 62. nitebatur Viola: ſic cum habet cap. 38. Et ſuper hæc omnia mala adjiciens Guorthigernus, accepit filiam ſuam propriam in uxorem ſibi, quæ peperit ei filium. Hoc autem eum compertum eſſet a S. Germano, venit corripere regem cum omni clero Britonum. Et dum conventa eſſet magna ſynodus clericorum ac laicorum in uno conſilio, ipſe rex præmonuit filiam ſuam, ut exiret ad conventum, & ut daret filium ſuum in ſinu Germani; diceretque, quod ipſe erat pater ejus; ac ipſa fecit, ſicut edocta erat. S. Germanus eum benigne accepit; & dicere cœpit: Pater tibi ero; nec te permittam, niſi mihi novacula cum forcipe pectineque detur, & ad patrem tuum carnalem tibi dare liceat. Mox ut audivit puer, obedivit verbo ſenioris Sancti; & ad avum ſuum patremque carnalem Guorthigernum perrexit; & dixit illi: Pater meus es tu: caput meum tonde, & comam capitis mei pecte. Ille autem ſiluit, & puero reſpondere noluit; ſed ſurrexit, iratuſque eſt vehementer; & ut a facie S. Germani fugeret, quærebat: & maledictus eſt, & damnatus a B. Germano & omni conſilio * Britonum. Hæc omnia ſola recitatione ſatis confutari cenſui Uſſerius in Britan. eccl. Primord. cap. 12. cum cetera huc ſpectantia ex Nennii cap. 45. ſubjunctura, ita ſcriberet:

Briſſima fabula de rege Vortigerno.

E

F

* al. conſilio.

69 Et ne complendæ fabulæ quid deeſſet, Samuel Benlani filius, ſive quis alius ille fuerit, qui Ninio (ſeu Nennio) centones ſuos affuit, dignum patella iſta adjecit hoc operculum: Guorthomir, filius Guorthigirni, in ſynodo habita apud Guartherniaun, poſtquam nefandus rex ob inceſtum, quem cum filia commiſerat, a facie Germani & clericorum Britanniæ in fugam iret, patris nequitiæ conſentire noluit; ſed rediens ad S. Germanum, ad pedes ejus cecidit, veniam poſtulans: atque pro illata a patre ſuo & ſorore S. Germano calumnia, terram ipſam, in qua prædictus Epiſcopus opprobrium tale ſuſtinuit, in æternum ſuam fieri ſanxit. Unde & in memoriam S. Germani Guartheuniaun nomen accepit, quod Latine ſonat, Calumnia juſte retorta: quoniam eum Epiſcopum vituperare putaverat, ſemetipſum vituperio affecit. Qui Nennio juniores, non

per S. Germanum epiſcopum auctoratus.

omnem

A *omnem ei ademere fidem, hoc ſolum ex illo notant, excommunicatum fuiſſe a* S. Germano *Vortigernum ob inceſtum cum filia; cætera ſilentio non obſcure redarguentes: ut vide apud Floreſcum ad an.* 450. *Willelmum Malmesburienſem lib.* 1. *Henricum Huntingdonienſem lib.* 2. *Raulphum Higdenum in Polychron. ad an.* 449. *At ut hoc quidem Nennio conceſſerim; cum id factum affirmet non ſolum poſt Anglo-Saxonum adventum in Britanniam, ſive annum Chriſti* 449; *ſed & poſt nuptias Vortigerni cum pagana Hengiſti filia, quæ quidem nuptiæ, teſte cum aliis Matthæo Weſtmonaſterienſi, vera demum cauſa fuerunt, cur anno* 454. *hoc eſt, ſexto poſt obitum* S. Germani, *Britanniæ proceres, rejecto Vortigerno, Vortimerum elegerint,*

de Sanctis epiſcopis in Britannia confoſſoribus;

70 *Conſtantio minus repugnant, quæ ſic apud Capgravium in Vita S. Dubricii epiſcopi fol* 87. *leguntur:* Exorta tandem hæreſi Pelagiana, ad illam confutandam ſanctus Germanus & Lupus epiſcopi a Galliæ epiſcopis ad Britannos miſſi ſunt. Qui cum hæreſim illam exſtirpaſſent, epiſcopos in pluribus locis Britanniæ conſecrarunt. *Conſonat ejuſdem Sancti Vita longior, ſecuto, ut putatur, duodecimo ſcripta, auctore Benedicto monacho Claudiocaſtrenſi, editaque Londini anno* 1691. *in Anglia ſacra part.* 2. *a pag.* 634. *Hæc, inquam, Conſtantio minus repugnant; cum ſimilia innuiſſe videri poſſit n.* 52. *compendioſa hac phraſi:* Compoſita itaque opulentiſſima inſula ſecuritate multiplici, . . . reditum moliuntur, *Verum quod in eadem Vita ſequitur.* Et dextralis, *id eſt Auſtralis*, partis Britanniæ beatum Dubricium ſummum doctorem & archiepiſcopum ſtatuerunt; & Landavenſem eccleſiam in honore beati Petri fundatam, ſedem cathedralem collocarunt, *vix credibile apparet; ſi, ut in eadem Vita dicitur*, anno Domini quingenteſimo duodecimo S. Dubricius migravit ad Dominum, *vel anno* 522. *ut alii volunt apud Alfordum ad an.* 436, *imo apertiſſime falſum eſt; ſi, quod aſſerit Vita longior*, Dubricium metropolitanum archipræſulem, ab Ambroſio Aurelio rege totius Britonum monarchiæ .... delectum *conſecraviſſe dicantur: cum Ambroſius* regnare *cæperit anno* 466, *hoc eſt annis octodecim poſt exceſſum ex hac vita* Germani. *Vide tamen Alfordum loco citato, & Uſſerium in Primord. eccl. Britan. cap.* 5. *pag.* 79, *& cap.* 11. *pag.* 337. *& in Indice chronol. ad an.* 430. *Nos, quanti valeant Acta hæc S. Dubricii, ad diem* XIV. *Novembris diſcutienda remittimus,*

B

C

an litteras docuerit Græcas & Canabriglæ.

71 *Placet etiam Alfordo ad an.* 437. *aliiſque, quod affirmant recentiores aliqui*, S. Germanum *Oxonii litteras docuiſſe, ibique per anni dimidium commoratum fuiſſe. Idem quanta potuit auctoritate, ſtabilire conatus eſt auctor Hiſtoriæ & antiquitatum univerſitatis Oxonienſis lib.* 1. *pag.* 9, *& ſequente. Sed eam in rem nihil attulit, quod notari mereatur, præter locum Aſſerii Menevenſis, dudum ante illi ab Uſſerio cap.* 11. *pag.* 341. *& ſeq. abjudicatum; quod, ut ait ipſe*, antiquiſſimum antigraphum, ſi non ipſius (quod nmoino videtur) Aſſerii, certe proximis ab eo temporibus characteribus Saxonicis exaratum, adhuc in Cottoniana bibliotheca conſervetur, in quo iſtorum omnium neque vola exſtat, neque veſtigium. *Hæc igitur ipſe non temere in Indice citato ad fabulas relegat, æque ac illa, quæ Cantabrigenſes aliqui vendidarunt, quaſi* SS. Germanus *& Lupus apud ſe nedum ſacram docuerint Scripturam, verum & alias liberales ſcientias, experientia rationis & naturæ forma, patriæ & juvenibus manifeſtaverint; ita quod aſtronomia & ceteris artibus eruditi, curſus ſtellarum diligenter obſervaverunt, *&c. *quæ relata confutataque vide apud eumdem Uſſerium cap.* 11. *pag.* 337. *& ſeqq.*

D

AUCT. P. B.

Quam dicipuli ad Britannos tranſmiſſe dicantur;

72 *Neſcio, an multo plures fieri debeat, quod idem Uſſerius legiſſe ſe aſſerat vidam in anonymo de eccleſiaſticorum Officiorum origine, nongentis abhinc annis ſcripto, libello*; Germanum *ſalices & Lupum ordinem curſus Gallorum, ſive Gallicanum liturgiam, a Joanne Caſſiano & Lirinenſis cœnobii patribus acceptum, in Britanniam induxiſſe. Certe textus, quem ex illo Ms. profert pag.* 343. *non magnam præ ſe ferr auctoritatem; cum & Caſſianum & Germanum monachos fuiſſe ſtatuat Lirinenſes. Timide etiam ad eoſdem Sanctos refert, quæ de Cambrorum ſuorum religione inſtitutiſque narrat Giraldus Cambrenſis in Cambriæ deſcript. cap.* 18. *ubi ſic habet:* Unde & tempore, quo Germanus Altiſiodorenſis & Lupus Trecenſis... in inſulam miſſi ſunt, nihil hæreticum, nihil rectæ fidei contrarium ſcofere. Ab eorumdem quoque doctrina hæc, ut fertur, uſque in hodiernum documenta tenuerunt: de quolibet pane appoſito primum fractionis angulum pauperibus donant. Terni quoque in Trinitatis memoriam ad prandium ſedent. Viro cuilibet religioſo, monacho, vel clerico, vel cuicumque religionis habitum præferenti ſtatim, projectis armis, cernuo capite benedictionem petunt. Epiſcopalem vero Confirmationem & chri matis, qua gratia Spiritus datur, inunctionem præ alia gente totus populus magnopere petit. Omnium quoque rerum, quas poſſideot, animalium, pecorum, & pecudum interdum decimas donant; quando videlicet vel uxores ſibi maritali copula jungunt, vel peregrinationis iter arripiunt, aut quamlibet vitæ luæ, Eccleſiæ conſilio, correctionem aſſumunt. Hanc autem rerum ſuarum partitionem, decimam magnam voçant; cujus duas partes eccleſiæ ſuæ baptiſmali, tertiam vero epiſcopo dioceſano dare ſolent.

E

& præſertim ad Cambrenſes.

73 Præ omni autem peregrioo labore, Romam peregre libentius eundo, devotis mentibus Apoſtolorum limina propenſius adorant. Eccleſiis autem & eccleſiaſticis viris, Sanctorum quoque reliquiis, & campanis bajulis, libris textis, & cruci devotam reverentiam exhibere, longeque magis, quam ullam gentem his omnibus honorem deferre videmus. Unde & eccleſiæ iſtorum longe majorem, quam alibi, pacem habent; non etenim in cœmiteriis ſolum, verum etiam extra procul per metas & foſſas ulteriores, ab epiſcopis cauſa pacis impoſitas & conſtitutas, animalibus ad paſcua pax ſervatur. Eccleſiæ vero majores, quibus majorem antiquitas reverentiam exhibuit, quatenus armenta mane ad paſcua exire & veſperi redire poſſint, pacem præbent. Unde ſi cum principe capitales quia inimicitias incurrerit, ſi eccleſiæ refugium quæſierit, eadem ſibi & ſuiapace gaudebit. . . Heremitas & anachoritas abſtinentiæ majoris, magiſque ſpirituales, alibi non videas. *Hæc ille, qui cum anno circiter* 1200. *floruerit, teſtari per ſe non potuit, hæc a* SS. Germano *& Lupo profecta olim eſſe; ideoque prudenter addidit*, ut fertur, *quaſi dicat, populorem tantummodo, minimeque exploratam traditionem hanc eſſe.*

F

de Sanctis etiam ad Hibernos,

74 *Viola in Vita* S. Germani *Gallica cap.* 14. *vult, cum tempore primæ expeditionis Britannicæ in Scotiam quoque & Hiberniam excurriſſe; nam in Scotia converſum ab illo ad fidem Chriſtianam fuiſſe Andinum Scotiæ principem cum Aquila conjuge & filio, cui Sanctus nomen ſuum in Baptiſmo*

A AUCT. P. B. *tisme dederit: ex Hibernia vero adductum ab eo in Gallias Michomerem fuisse; hoc ex Herico in Miraculis num. 7. illud ex Vita S. Germani episcopi & martyris ortum. Respondeo, de Michomere videri posse, quæ scripsit Papebrochius ussler ad diem* XXX. *Aprilis pag.* 776, *&* 777, *ubi locum illum Heirici sic explicat, ut neget in Hibernia fuisse unquam Germanum, Ego interim illud vere ab Herico dici potuisse censeo de Michomere: Qui sanctum Virum* (Germanum) de Hibernie fuerat prolecutus, *si fama miraculorum illum ex vicina Hibernia in Britanniam ad S.Germenum attraxerit, indeque cum illo in Galliam. Certe clariorem antiquioremque, quam hanc S. Herici, auctoritatem require, ut Apostolum nostrum ad Hibernos devertisse credam; quod ne ipsi quidem hactenus Hiberni, quos viderim, asseruere, hac tantum parte* Germano *gloriantes, quod, eo allaborante, maximum ejus discipulum Patricium a S. Cælestino Papa aliquando obtinuerint.*

& Scotos exegerit. 75 *De S. Germano ep. & Marc. ejusque parentibus ac familia egimus ad diem* 1. *Maii; ubi pag.* 259. *Scotos eos quidem fuisse ostendimus, sed tum temporis extra solum patrium in Britannia commorantes; ubi* B *a* S. Germeno *nostro conversi sint. Scio, id in ipsa Scotia factum dici in Vita ejusdem Sancti a Labbeo nostro vulgata in Biblioth. Mss. tibb. tom.* 1. *pag.* 717. *sed intrusum dici potest, cum absit a nostris. Quamquam quid hæc nos Vita moretur, quæ neque nostro, neque Labbei judicio probari potuerit? Atque hæc sunt, quæ de gestis S. Germani nostri Britannicis Constantianæ narrationi superaddita reperimus; quorum cum nihil a Venerabili Beda, antiquitatum gentis illius prudenti juxta operoseque collectore, notatum fuerit; vel post ejus tempora scribi ac vetustiorum auctorum operibus inspergi ab interpolatoribus cæpisse ceuseuda sunt; vel sic cum scripta tradita ab eo comperisse, ut neque sua, neque posteritatis fide satis digna judicaverit, sola Constantii relatione contentus.*

Ad Britannia eo diu tempus consederit a Aurelianis. 76 *Ad reditum* S. Germani *secundum a Britannia* (nostio, quo *fundamento*) *refert Vitæ cap.* 17. *qua de congressu cum S. Aniano ep. Aurelianensi narrat Hericus in Miraculis num.* 10. *& sequente; sed* ex Ms. *quodam* Autissiodorensi de Vita S. Germani *addit historiam, quam, si vera est, mirabitur quilibet, Hericum ipsum assignare potuisse, aut consulte præterire. En illam: S. Anianus, ecclesiam quamdam sæpe frustra consecrare conatus, quod cæptas identidem cæremonias maligni spiritus incondite clamore horrendisque fragoribus abrumpere coegissent, id* S. Germanum, *ut perficeret, oravit. Non restitit ille. Verum vix ad locum ambo jam venerant, cum iidem clamores, eadem obstrepuere murmura. Germanus itaque ad exorcismos versus, ita vim tartaream constrinxit; ut omni populo prodere sese, assumpta bellua informis specie, cogeretur; quam Præsul injecta cervicibus laqueo foras abreptam (ut molossum dicetes), palo, dum absoluta dedicatio esset, alligavit; tum vero coram omnibus dimisit innoxiam. Ecclesiæ subinde nomen ex re datum,* S. Germani de exorcismo (S. Germain de l'exjurerie;) *tametsi corrupta postmodum voce appellari cæperit,* S. Germani de Judaismo (S. Germein de la Jvifverie;) *quasi Judæorum olim synagoga fuisset.*

ab Romam abierit; 77 *Plusit non secerim, quod idem auctor ait cap.* 21., S. Germanum *post eandem expeditionem adisse Romam, indeque Ravennam, ubi finem vivendi fecerit. Sane iter illud Italicum ita describit Constantius a num.* 63. *ut nullum reliquerit hujusmodi assertioni locum. Atque hoc asserit, inquit Viole, Vita S. Moguntiæ in Ms. Augustodunense;* D *idem innuit in Historia episcoporum Autissiodorensium Paschalis PP. ad Humbaudum ep. Autiss. rescribens pag.* 459.; *idem quoque Molanus affirmat in Additionibus ad Usuardum, cum ait, a* S. Germano *Romam ex Britannia translatas esse S. Albani M. reliquias. Respondeo, Vitam illam S. Moguntiæ, quam Violæ beneficio olim accepimus, id quidem affirmare; sed non admodum antiquam videri, atque ex sola vulgi traditione scriptam, ut patebit die* XXVI. *Novembris, quo dabitur: abjicienda est ergo, ubi Constantio repugnat. Paschalis PP. II. in epistola citata tantum dicit, a prædecessoribus suis confirmatas esse donationes, quibus ecclesiæ Autissiodorensi possessiones suas transcripserat* S. Germanus, per *ejusdem beati* Germani petitionem. *Petii autem hoc potuit per epistolam vel procuratorem; idque non sub vita suum, sed sub episcopatus initium, quando possessionibus exuisse se videtur, juxta Constantium num.* 9. *Molanus ubicumque id habeat (usque enim locus assignatur), hauserit, epitor, ex libello illo, Calenis excuso anno* 1502. *quem* E *refutavimus in Actis S. Albani M. ad diem* XXII. *Junii pag.* 173. *& seq. Quamquam in libello illo non dicuntur istæ reliquiæ per* S. Germanum *Romam usque delatæ; hunc enim fingit Romam cognasse quidem, sed non ultra Ravennam pertigisse; ubi ex morieus commendaverit Placidiæ, a qua illas Roma demum acceperit.*

qui anno obierit, &c. 78 *Stabiendus hic esset annus, quo Sanctus obiit, Christi* 448. *sed jam id solidissime factum putamus, ubi de initio episcopatus egimus,* §. 5. *num.* 53. *Multa quoque de discipulis ejus habet Viole cap.* 29. *quæ pluribus disputari possunt; verum & hæc alio consultius erit remittere: nam cum fere Sancti sint, quicumque ex iis noti sunt; actum de iis est, vel agendum loco suo. Aliud vero nihil occurrit, quod non magis commode illustrari possit in Annotatis. Ipsa hic igitur Acta, per se satis longa, subjicienus, ubi genuinam Constantii, de qua supra monuimus* §. 4. *num.* 37. *epistolam præmisermus; quæ sic habet:*

EPISTOLA F

Constantii presbyteri, ad sanctum Patientem, Lugdunensem episcopum.

DOmino beatissimo apostolico, & mihi in æternum patrono Patienti, Constentius peccator. Merito inter omnes virtutes obedientiæ vendicat principetum, quæ fecit plerosque tentere quod nequeunt. Et ideo digni devotionis laude hebendi sunt, qui, inconsidereta sui impossibilitate, jubentibus obsequuntur. Itaque, pape venerebilis, dum & sanctum Virum illustrare virtutibus sute desideras, & profectui omnium, miraculorum exempla largiri, imperasti sæpissime, ut Vitem sanctissimi Germani episcopi, obumbratam silentio, qualicumque stylo, vel præsentibus vel posteris trederem. Quod dum eudeter eggredior, præsumptionis reum esse me sentio. Sed date veniam; nam pene est, ut etiam ju-

A judicium veſtrum quædam culpa reſpergat, qui rantæ materiæ relatorem magis dignum debuiſſetis eligere. Sed quia uterque caritati operam damus, dum & vos me putatis poſſe quod nequeo, & ego auctoritati veſtræ libens pareo, orate, ut miniſterium meum gratiam, quam ſui merito non poteſt obtinere, veſtra interceſſione mereatur. Vale longum in Chriſto, meique ſemper memor eſto, beatiſſime præſul.

EPISTOLA

Ejuſdem ad ſanctum Cenſurium Autiſſiodorenſem epiſcopum.

DOmino beatiſſimo, & mihi apoſtolico honore venerabili Cenſurio papæ, Conſtantius peccator. Prima mihi cura eſt, pudorem conſcientiæ humilis cuſtodire, cujus cancellos ſi in aliquo
B forte tranſgredior, jubentum magis culpa, quam mea eſt, Itaque ut Vitam geſtaque beatiſſimi Germani epiſcopi vel ex parte perſtringerem, fratris veſtri ſancti antiſtitis Patientis fecit auctoritas; cujus præceptioni, ſi non ut debui, ut potui tamen parui. Cumque obedientia mea ad beatitudinis veſtræ notitiam perveniſſet, ut iterato in temeritatem prorumperem, præcepiſtis; jubendo, ut
* paginula, quæ adhuc intra ſecreti vicinia *a* tenebatur, longius, me auctore, procederet; eſſemque ipſe reatus mei quodammodo & accolator & proditor. Manifeſte enim condemnatio in me manebit, ſi verborum meorum abjectio doctorum offeratur auditui. Rejecto itaque pudoris velamine, obtemperans juſſioni, tranſmiſi vobis impenſæ devotionis obſequium; pro fiducia caritatis depoſcens, ut duplici me favore tueamini; quatenus & legentum examen evadem, & miniſterium meum, per interceſſionem veſtram, Domini mei
b ſancti Germani ſenſibus intimetur *b*.

C ANNOTATA.

a Intra ſecreti vicinia teneri *idem eſt Conſtantio, quod* propemodum ſecretum eſſe, *puta quia hoc ſcriptum ſuum non niſi cum paucis amicis Lugduni baſtenus communicaverat.*

b *In codice noſtro inſigni membranco Q. Ms: 4. deeſt hæc epiſtola ad S. Cenſurium cum toto, qui ſequitur, Conſtantii prologo; quorum loco hæc leguntur:* Vir apoſtolicæ recordationis Domnus Germanus epiſcopus, pridie Kalendas Auguſti de corpore diſceſſit, & migravit ad Dominum. Quem venerabilem diem omnes eccleſiæ, præcipue in provinciis Gallicanis, prædicabili devotione concelebrant, excolunt, venerantur; ut ſuffragiis illius miſericordiam Domini conſequantur. *Eadem leguntur in codd. Marchionenſi, & S. Maximini Trevirenſi.*

Chiffletius noſter poſt utramque epiſtolam hæc notat: In Ms. codice S. Lazari Æduenſis perveluſto, opus Conſtantii presbyteri præibant hi verſus, auctore incerto, ſed antiquo & diſerto:

Signat magnificos tomus hic pro parte triumphos
Magni Germani, geneſim, miracula, mores;
Qualiter a tenero pueritia floruit ungni,
Auſpiciis quanto ſophiæ completa fluento;
Faſces patricios, inſignia nobilitatis,
Clarum conjugii, rebuſque & germine nomen;
Poſthabitum tandem conſtanter pectore mundum;
Ordinis ut ſacri metas, & pontificatus
Sumpſerit inſignem meritis & nomine dotem:
Indictaſque cruces carni, jejunia longa,
Noctes inſomnes, & duri ſtramina ſecti:
Largaque quadrifluum documenta aſperſa per orbem:
Clara & apoſtolicis miracula digna tropæis:
Egreſſum ad ſuperos, & ſacri jura ſepulcri

D A. CONSTANTIO PRESB. EX MSS.

VITA

Auctore Conſtantio presbytero ex Ms. Chiffletiano cum aliis multis collato.

PROLOGUS AUCTORIS.

E *Cauſa ſcribendi, & ſcripturæ modeſtia.*

PLerique ad ſcribendum, ſolicitante materia uberiore, producti ſunt; dum per multiplices ſenſus locupletari creduntur ingenia; ſed mihi illuſtriſſimi viri Germani antiſtitis vitam geſtaque vel aliqua ex parte dicturo, incutitur pro miraculorum numeroſitate trepidatio. Et ſicut ſolia ſplendor humanis illarus obtutibus, hebetata oculorum acie, lumen confundit ex lumine; ita animi mei infirmitas oblatum præconiorum cumulum, quem implere non poteſt, expaveſcit. Sed rurſus intra ſedem pectoris mei contentio alterna conſligit: hinc reſiſtit impoſſibilitas conſcientiæ; illinc commemorare aliqua vel proferre & religionis contemplatio, & innumerabilium miraculorum exempla compellunt, quæ agnitioni vel profectui omnium impie per obductum ſilentium ſubtrahuntur. Idcirco malui verecundiam meam negligere, quam virtutes divinas uſquequaque oblivione veteraſcere. Excuſat materia dictatorem, & cui verborum abjectio diſplicuerit, ſenſus placebit. Nec vereor perſuaſurem * me hujuſce miniſterii judicandum; tanta enim jam temporum fluxere curricula *a*, ut obſcurata per ſilentium vix colligatur agnitio. Et vere maluiſſem relatores tantorum bonorum alios potius, quam me fuiſſe; quia quicumque illi, me fuerant digniores: quod quia non contigit, me malo eſſe, quam nemine *b*.

Cod. Valcell. pervaſorem, & reſtit.

F *a* *b*

ANNOTATA.

a *De tempore, quo ſcripſerit auctor, ſupra diximus in Commentario prævio, num.* 37.

b *In cod. Valcell. Prologo ſubjicitur libri primi argumentum, ab argumento libri ſecundi avulſum; nos utrumque iſdem verbis conceptum jungemus ad calcem libri primi juxta codices alios plures. Nam omnes, quos vidimus, codices hoc opus Conſtantii in duos dividunt libros; nec dubito, quid ſic etiam diviſum legerit S. Hericus; licet illud in Miraculis num.* 3. li. brum *appellet; & ex eo Tillemontius hic art.* 3. *colligere videatur, diviſionem illam in libros duos non eſſe ab ipſo Conſtantio factam. Quaſi vero plurium librorum ad eamdem rem ſpectantium congeriem* librum *etiam unum vocitare non liceat, nec de libris Triſtium dixerit Naſo:*

Parve (nec invideo) ſine me liber ibis io Urbem.

Enimvero tam acuta criſis vereor, ne totum tandem

hoc

A. CONSTANTIO PRESB. Ex Mſſ.

A *hoc opus Conſtantio abjudicet ; cum paginis conſtet bene multis ; ipſe vero in epiſtola ad S. Conſurium lucubrationem ſuam appellarit* paginulam.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

S. Germani honores in ſeculo, mira ejus vocatio ad clericatum, ſucceſſionemque in locum S. Amatoris ep. Autiſſiodorenſis ; hujus obitus ornatus miraculis.

1 *S. Germani patria, natales, honores in ſeculo.*

IGitur Germanus, Autiſiodorenſis oppidi indigena fuit, parentibus *a* ſplendidiſſimis procreatus, & ab ipſis infantiæ rudimentis, ſtudiis liberalibus inſtitutus: in quo doctrinæ collatio cum ingenii ubertate conſentiens, eruditiſſimum duplicato bono, id eſt naturæ & induſtriæ, reddiderunt. Atque ut in eum perfectio literarum plena confluëret, poſt auditoria Gallicana, intra urbem Romam juris ſcientiam plenitudini perfectionis adjecit. Deinde tribunalia præfecturæ, profeſſione advocationis, ornavit. In quo actu dum multiplici laudis luce reſplenderet, ſublimem genere, divitiis & moribus ſortitur uxorem *b*. Quem quidem togæ præconiis præminentem, protinus reſpublica ad honorum præſumpſit inſignia ; Ducatus *c* culmen, & regimen per provincias conferendo. Eruditebatur profecto divinitatis occulto judicio, ne quid perfectionis deeſſet apoſtolico Pontifici mox futuro. Parabatur eloquentia prædicationibus; juris doctrina juſtitiæ; uxoris ſocietas ad teſtimonium caſtitatis.

a Eo namque tempore territorium Autiſiodorenſis urbis viſitatione propria gubernabat. Cui mos erat, tirunculorum potius induſtriis indulgere, quam Chriſtianæ religioni operam dare. Is ergo aſſidue venatui invigilans, ferarum copiam inſidiis, atque artis ſtrenuitate frequentiſſime capiebat. Erat autem arbor pirus in urbe media, amœnitate gratiſſima ; ad cujus ramuſculos ferarum ab eo deprehenſarum capita pro admiratione venationis nimiæ dependebant: quem celebris * ejuſdem tune civitatis Amator epiſcopus his frequens compellabat eloquiis: Deſine, quæſo, Vir honoratorum ſplendidiſſime, hæc jocularia, quæ Chriſtianis offenſa, paganis vero imitanda ſunt, exercere. Hoc opus idololatriæ cultura eſt *d*, non Chriſtianæ elegantiſſimæ diſciplinæ. Et licet hoc indeſinenter vir Deo dignus peragere; ille tamen nullo modo admonenti ſe acquieſcere voluit, aut obedire. Vir autem Domini iterum atque iterum eum hortabatur, ut non ſolum a conſuetudine male arrepta diſcederet ; verum etiam & ipſam arborem, ne Chriſtianis offendiculum eſſet, radicitus exſtirparet *. Sed ille nullatenus aurem placidam applicare voluit admonenti. In hujus ergo perſuaſionis tempore, quadam die Germanus ex urbe in prædia ſui juris ſeceſſit.

2. *quæ tirunculis amœnitas & ſuperſtitioſa oblectatio ;*

* al. celebs

d

* al. abſit-pares

cui reſiſtens S. Amator, indignatione ad Germani fecuris ſignoi,

3 Tunc beatus Amator opportunitatem oppetiens, ſacrilegam arborem cum candicibus abſcidit ; &, ne aliqua ejus incredulis eſſet memoria, igni concremandam illico deputavit. Oſcilla e vero, quæ tamquam trophæi * cujuſdam certaminis umbram dependentia oſtentabant, longius a civitatis terminis projici præcepit. Protinus autem fama greſſus ſuos ad aures Germani retorquens, dictis animum incendit: atque iram ſuis ſuaſionibus exaggerans, ferocem effecit ; ita ut oblitus ſanctæ religionis, cujus jam fuerat ritu atque munere inſignitus, mortem beatiſſimo viro minitaret *. Et ne ei aliquo modo quorumdam Chriſtianorum conventus furenti reſiſteret, turbas ſuorum ſecum coadunans, civitati improviſus advenit. Hæc omnia dum a quibuſdam cognita, Amatori ſanctiſſimo panderentur, ait : Ego indignum *f* me eſſe judico, Teſtem fieri, fuſo ſanguine, Salvatoris *. Hoc eſt quod Græci appellant Martyrem *g*. Divina ergo revelatione ſuæ deceſſionis tempus agnoſcens, & Germanum ſibi futurum ſucceſſorem providens, Æduam profectus eſt, ubi Julius *b* reipublicæ rector, ac gubernator Galliæ præſidebat *i*.

D

c

* Cod. Pal. cal. prop hana.

* Cod. Pal. cal. & alii, minaretur

f

* al. Salvatoris

g

b

i

qui simul longi ſucceſſur& ſibi, divinitus intelligunt,

4 Tunc Simplicius *k*, vir ſummæ ſimplicitatis atque caritatis, ejuſdem civitatis epiſcopus, rumore adventus ejus præventus, ei cum ordine clericatus, nec non & cum Julio præfecto, officii ſui turmis ſtipato, ire obvius non neglexit. Quem rite ſalutatum, atque debitæ venerationis aſſentatione purius * honoratum, ad Æduam civitatem perduxerunt. Exhinc poſtera die ſanctus Amator ad prætorium Julii ſe velle ingredi affarit. Cujus Julius adventum cognoſcens, citius in occurſum ejus proſectus eſt; &, quemadmodum decebat fideliſſimum Dei cultorem, obſequiis intra rectum induxit, & more Chriſtianiſſimi filii, ingreſſus ipſius ſe poſtulat benedictionem ſuppliciter promerari. Suppleta ergo oratione, ſic lucerdos reverentiſſimus præfectum alloquitur: Finem meum, Domino mihi innoteſcente, cognovi; & quia non eſt alter, qui regimen ſanctæ eccleſiæ, ſuſcipiat, niſi illuſtriſſimus Germanus, ſicut mihi Dominus Deus meus revelare dignatus eſt, poſco celſitudinem tuam, ut licentiam *l* tribuas mihi roganti, eumdem Germanum conſurare. Cui præfectus. Licet, inquit, neceſſarius ſit, atque utilis reipublicæ noſtræ; tamen quia Deus ſibi illum elegit, ſicut tua beatitudo atteſtatur, contra Dei præceptum venire non poſſum. Tune voti compos; eum lætitia ſuæ eſt iterum redditus civitati.

E

k

* non prius; ut ſar. legit

l

5 In quam cum veniſſet, præcepit univerſum populum in atrium domus ejus adeſſe. Qui eum veniſſent, his eis * concionatus eſt affatibus: Animo attentiores eſtote, filii dulciſſimi; eſt enim operæ pretium, veſtris ſenſibus allegari, quæ meæ mentis receſſus parturiunt. Deo revelante, diem tranſitus mei de ſeculo evidentiſſime ſcio atque cognovi. Propterea hortor unanimitatem veſtram, ut diligentius perſcrutantes, ex cœtu veſtro virum firmiſſimum eligatis, qui ſpeculator ſit domui Dei. Illi autem hoc audientes, conticuerunt; & nullus eorum ei verbum reſpondit: Tunc ille videns, quod omnes ſilerent, iter direxit ad ſanctam eccleſiam; in cujus comitatu omnis congeries profecta eſt populorum. Subeunta autem illo eccleſiam, cum & populus ingredi voluiſſet, ita eum allocutus eſt, dicens: Exonerate, filii cariſſimi, jaculis manus, & arma ex humeris veſtris rejicite, & ſic domum Dei ingredimini: quoniam hæc domus eſt orationis, non Martis ſtatio peſtilentis *m*. Illi vero hæc audientes, dicto citius quidquid chalybis geſtabant, forinſecus poſuerunt. Tunc beatus Amator videns, Germanum illuſtriſſimum nihil oneris truculenti

F

iv. mirio modo illum clero adſcribit, et ordinat,

* plura ejus Mſſ. hoc

m

pos-

A portantem, præcepit oſtiariis, fores eccleſiæ ut clauſtris artarent. Ipſe vero, glomerata ſecum turba clericorum atque nobilium, injiciens manus, Germanum apprehendit; &, invocato nomine Domini, cæſariem ejus capiti detrahens, habitu religionis, rejectis ſecularibus ornamentis, eum promotionis
n honore a induit; talibus eum verbis exhortans, atque confirmans: Satagere te oportet, venerabilis Frater, quo incontaminatum atque immaculatum cuſtodias honorem tibi commiſſum; quia, me decedente, tibi omnipotens Dens paſtorale commiſit officium.

v. *& populo aſſentiente ſucceſſorem eligendum proponit;*

6 Deinde vero incipit jam beatiſſimus Amator obitus ſui incitamentis urgeri. Et licet fuiſſet ægritudine faucius, numquam tamen omiſit prædicationibus populum confirmare, ac dicere: Filioli, hanc Dominus meus, a quo hucuſque fueram peregrinus, animam meam ſuſcipiet: obſecro, ut unanimes atque concordes fratrem Germanum loci mei faciatis adipiſci officium. Cui omnis turba conſentiens, ad confirmationem perſuaſionis ejus, reſpondit: Amen; non tamen ſine lacrymis, neque ſine dolore: omnis namque ætas, atque ordo, vel ſexus, lamentationibus afficiebatur, quia talem amittebat paſtorem. Erat tamen eis inter hæc ſolatii
B genus, quod non diſſimilem forent recepturi Pontificem. Igitur Calendarum Majarum quarta feria o acrius cœpit corporis diſſolutione fatigari. Sed
p nec ſe quievit, etiam inter dolores, a ſalutari prædicatione; ſed omnibus ſaluberrim admonitionem inculcans, ita loquebatur:

jam animâ reddit, ſpe ejus columba exit involans;

7 Prohibete lamenta ſonare; vetate populos flere. Ibi profecto luctivagæ voces emittendæ ſunt, ubi meliori deterior ſucrit ſucceſſurus: hic vero inaſſum lacrymas fundite, ubi optimis meliora ſuccedunt. Iſtius namque vobis prædeſtinati Pontificis non ſolum vita proderit; verum etiam mors. Hoc dicens, præcipit ſe ad ſanctam eccleſiam provehi; ut ibi ſpiritum Datori redderet, ubi die ac nocte eidem conſueverat profiteri. Progreditur cum eo dextra læveque frequens populi multitudo; præeedit clericorum chorus: matronarum caterva ſubſequitur. At ille ubi eccleſiam eſt ingreſſus, pontificalem thronum aſcendens, fere hora diei tertia emiſit ſpiritum. Et continuo chorus Sanctorum
C (quod eſt ad dicendum mirabile) ſucceſſit; & ſpiritum ejus cum hymnis & laudibus in ſpecie columbæ vehebat ad cælum. Hoc multis cernentibus & narrantibus eſt confirmatum.

vi. *dum autem ſepelitur corpus, paralyticus ſanatur.*

8 Exinde ad locum, qui appellatur Autricus p, ad ſepulturam deducitur. Unde dum redeunt, ecce, proſpiciunt quemdam hominem paralyticum, qui jam triginta annis ipſo morbo detinebatur, cervicibus hominum bajulari (erat autem ex territorio Biturico,) quem ſanctiſſimi Amatoris opinio de locis propriis vehi ac peregrinari compulerat. Accedunt hi propius, qui portabant; viri Dei ſoſpitatem inquirunt; cognoſcunt, ipſius fuiſſe, quam
* al. igno- catervatim ex urbe * viderant proficiſci, funeris bem pompam. Tunc languidus exoratus, ut vel aquis paululum frui mereretur, quibus perfulum fuerat illius ſacratiſſimum corpus. Hoc comperiens reverentiſſimus Germanus, tunc preshyter, admirans fidem illorum, juſſit ex eadem aqua paralytici membra perfundi. Mox autem ut delibuti corporis lympha ægroti eſt membris allata, protinus languor omnis diſceſſit, & membrorum compages, morbida reſolutione illico carens, ſuis eſt conſolidata medullis, atque nervis vigentibus reparata.

ANNOTATA.

a Parentibus, *Ruſtico ſcilicet & Germanilla, de quibus Hericus infra in Miraculis num. 19.*

b Uxorem, Euſtachiam nomine, *inquit Hiſtoria epp. Autiſſiod. cap. 7.*

c *Inter* ducatus *duodecim imperii Romani in Occidente numeratur ducatus Armoricani & Nervicani limitis, per provincias quinque diffuſus; per Aquitanicam nempe primam & ſecundam, per ſecundam item ac tertiam Lugdunenſem, & Senonicam, ad quam ſpectabat Autiſſiodorum; ut conſtat ex Notitia imperii. Hic ergo* Germano *obtigiſſe dicendus eſt; quandoquidem, teſte Conſtantio num. ſeq.* territorium Autiſſiodorenſis urbis viſitatione propria gubernabat.

d *Hinc ſimile quid colligi apud ethnicos in uſu fuiſſe non tantum in honorem Martis, cui tropæa ad quercum erigebant hoſtium devictorum ſpoliis onerata; ut eſt apud Maronem initio lib. 11. Æneidos; nec tantum in honorem Bacchi, ut idem docet lib. 2. Georg. a vers. 385. ſed etiam in honorem Apollinis, vel Dianæ, ſi proſpere ceſſiſſet venatio. Quamquam* E *ea* Germani, *utpote Chriſtiani, nequaquam hic mens. erat; cum ſolam hoc facto vulgi admirationem plauſumque captaverit, ut paulo ante dicebatur.*

e *Patet, hic a Conſtantio capita ferarum, expiri ramis dependentia, appellari oſcilla (ſic enim ſcribunt optimi codices,) At unde hoc nomen? Grammatici certant; quos conſule, ſi lubet, in Lexicis etymologicis. Hericus illud videtur duxiſſe ab os & cillo ſeu cilleo, id eſt* moveo; *quod ſcilicet capitum illorum varia ſpecies, aſpectantis vulgi ora moveret ad riſum, jocumve. Adiſis illum in Vita metrica num. 27.*

f *In Vita S. Amatoris die 1. Maii pag. 57. num. 25. legitur* dignum, *quod non eſt credibile de ſe ſenſiſſe virum tam ſanctum & humilem.*

g *Deeſt hæc parenthefis codici Valceſienſi; non aliis; quorum tamen aliquis in ea habent* Martyr; *ſed* Martyrem *legit etiam Stephanus Africanus in Vita S. Amatoris loco citato,*

h *Hoc iter ſuſceptum fuiſſe diximus in Comm. §. 5. num. 47. anno 418. ante Majum. Neceſſe eſt ergo,* Julium *hunc fuiſſe binominem (ut polyonymi ſolebant* F *eſſe Romani) vocatumque etiam fuiſſe* Agricolam, *ſi vera eſt lex illa, quam apud Chefnium in Scriptoribus Hiſt. Franc tom. 1. pag. 83. profert Papirius Maſſonus,* ad Agricolam præfectum Galliarum data xv. Cal. Majas; accepta Arelate x. Cal. Junias.. Honorio XII. & Theodoſio VIII. Coſſ. *id eſt, anno 418. neque enim dici poteſt, ut putavit Tillemontius Not. 2. in S. Germanum, Julio ſucceſſiſſe Agricolam ipſo illo tempore, quo lex data eſt; & paulo ante Amatorem ad Julium veniſſe, quam præfectura defungeretur: nam ex ipſa lege patet, eam ad ejuſdem Agricolæ (qui proinde jam diu præfecturam illam geſſerat intimeque perſpexerat) ſuggeſtionem fuiſſe conditam,*

i *Cave tamen Æduam ſive Auguſtodunum Præfectorum Galliarum ſedem ordinariam fuiſſe credas; hanc enim tum Arelati habebant; ut ex lege jam citata aliiſque monumentis probat Valeſius in Notitia Gall, pag. 29. Imo hæc Julii Agricolæ ad Æduos per hoc tempus excurſio cauſa videtur fuiſſe, cur lex illa, xv. Kal. Maii data Ravennæ, ubi tum degebat Honorius imperator, Arelati accepta non fuerit ante x. Cal. Junii; puta quia non ante redierat illuc Auguſtodunо præfectus, ad quem fuerat directa.*

k Sim-

A k Simplicius *hujus nominis ſecundus, & ipſe ſanctus, ut in Comm. dictum §. 5. num. 50.*

A. CONSTANTIO PRESB. EX MSS.

l *Nimirum id ſine imperatoria vel præfectorum facultate non licebat in reipublicæ civilis adminiſtris: erratque adeo Thomaſſinus in Veteri & nova Eccleſ. diſciplina part. 3. lib. 1. cap. 18. num. 15. cum ait*, S. Germanum *clero fuiſſe additum*, nulla uſquam mentione imperatorii conſenſus concelſi, aut requiſiti.

m Patulantis. *Ita codd. omnes; in Vita S. Amatoris tamen legitur* præliantis.

n Cum promotionis honore; *hoc eſt, non tantum illum clero per tonſuram aggregans, ſed etiam ſimul ad ſacros ordines promovens, ſi non eodem die, ſaltem eodem tempore, ac breviſſimo intervallo: nam ſine alia ordinationis ejus mentione mox illum Conſtantius presbyterum produces in ſcenam. Et vero ſic verba hæc etiam interpretatur Hericus in Vita metrica num. 38. his verſibus:*

Mutatumque animo, mutans diſcrimine veſtis,
Promotum jubet aſſe gradus in honore ſecundi.

B *Honor vero ſecundi gradus ſive ordinis non eſt diaconatus; ut perperam credidit Viole cap. 5. ſed presbyterium; ut hoc ipſo loco vel ipſa Hericus, vel ſuppar ejus ſcholiaſtes in codice noſtro Lugdunenſi annotavit. Adi Thomaſſinum citatum part. 1. cap. 53. num. 2.*

o *Kalendarum Majarum concurſus cum feria quarta non poteſt hic annum alium ſignificare, quam Chriſti 418. ut oſtendimus in Commentario §. 5. num. 53. Eſt hic Chronologiæ veterum epiſcoporum Autiſſiod. cardo præcipuus.*

p Autricus *mons* (*vulgo* Moat-Artre) *urbi ad Auſtrum vicinus.*

CAPUT II.

Electio Sancti in epiſcopum Autiſſiodorenſem; nova in hoc ſtatu & auſtera ejus vita; fundatio monaſterii; poteſtas in dæmones.

C

VII. *S. Germanus ab aliis ordinatur epiſcopus;*

TUm ſubito divina procedit auctoritas, quam conſenſus univerſitatis exſequitur. Nam clerici omnes, cuoctaque oobilitas, plebs urbana, val ruſtica in uaam venere feorantiam: Germanum epiſcopum omnium una vox poſtulat: bellum civile iodicitur poteſtati *a*; cujus ſubjectio facilis fuit; cum atiam ab his, quos pro ſe paraverat, vioceretur. Suſcepit ſacerdotium invitus, coactus, addictus: ſed repeate mutatur ex omnibus. Deſeritur mundi militia, cæleſtis aſſumitur; ſeculi pompa calcatur, humilitas converſationis eligitur; uxor io ſororem mutatur ex conjuge; ſubſtantia diſpenſatur io pauperes, paupertas ambitur *b*.

a

VIII. *quando peccatum & confeſſatum in vita.*

b

10 Jam vero enarrari noo poteſt, qua hoſtilitate vim ſibi ipſe conſciverit; quas cruces, quæve ſupplicia, corporis ſui perlecutor induerit. Brevitar juxta veri fidem univerſa perſtringam. Ex ea vero dia, qua ſacerdotii ſumpſit exordium, uſque ad terminum vitæ, tanta obſtinatione tabe corporis animam ſuam pavit, nt numquam panem frumeoti, noo vinum, non acetum, non oleum, non leguman, numquam vel ſalem ad uſum condiendi ſaporis accaperit. Sane die Reſurrectionis, vel Nativitatis Dominicæ, potiones ſingulæ ſumebantur; in quibus ita vini ſapor aquis omiis diluebatur, ut aceti auſteritas ſolet largis permixtionibus temperari. In refectionibus primum cioerem prglibavit; deinde panem hordeaceum ſumpſit, quem tamen ipſe excuſſit & moluit. Et cum hic cibus, gravior jejuniis, indiceretur, numquam niſi veſpera; interdum tamen ia hebdomada media; plerumque die ſeprimo, poaebatur *c*.

D

11 Indumeotum, cuculla & tunica indiſcretis fuere temporibus. Nam neque hyeme acceſſit adjectio, neque æſtata levamen admiſſum eſt. Quod utrumque tamdiu uſui fuit (niſi forte donatum eſt *d*) donec attritione nimia ſolveretur; cilicio ſemper interius inhærente.

c

11. *in veſtitu, in ſomno &c. auſteritatem aſſumpſit:*

d

Spatium vero lectuli ſui trabeculæ dolatiles ambiebant, injectos cineres uſqua ad marginem continentes: qui tamen quotidiana impreſſione denſati, inconſecti e ſoli duritiam præferebant. Stratum omae, ſubjecto cilicio, & ſuperpoſito uno tantum ſagulo, fuit. Caput ab humeris per cervicis coafinium nulla ſublevavit adjectio. Ita pronus proſtrata per terram membra damoaverat. Noctibus numquam veſtitum, raro ciagulum, raro calceamenta detraxit; redimitus loro ſemper, & capſula Sanctorum reliquias contineate. Jugis gemitus, oratio perſevcraus. Longum enim tampus ſomnum capere ioter tormenta noa potarat. Dicat quiſqua quod ſenſerit; ceterum abſolute definio, beatum Germanum ioter tot cruces longum traxiſſe martyrium. O quam præclara Dei noſtri virtus, & pietas! qui Famulum ſuum in via veritatis fideliter gradientem, duplici remuaeratione donavit; ut & prætariti, ſiqui fuerant, decoquereotur errores, & celeriter deſæcata ſanctitas præſtaretur, quique peccatis præteritis forſitan tenebatur obnoxius, inciperet fœnerator eſſe virtutum.

E

x.

e

12 Hoſpitalitatem peculiari obſervatione ſervavit; omoibus enim, ſine ulla exceptione perſonæ, domum præbuit; & conyivium jejunus paſtor exbibuit. Pedes omnibus, manibus ſuis lavit, Dominicæ inſtitutionis miniſter & cuſtos.

in: hoſpitalitatem colit; inſtituit monaſterii.

xii.

Itaque Vir beatiſſimus (quod eſt difficillimum) ioter frequeotias populorum ſolitudinis vitam, & eremum in ſeculi converſatioae ſervavit. Qui duplicem viam Cbriſto ad profectum religionis inſtituens, in coaſpectu Autiſiodorenſis oppidi, interpoſito Icauna flumine, monaſterium *f* collocavit *g*; ut ad fidem Catholicam populi, ad congregationem monachorum, & eccleſiaſticam gratiam raperentur: præſertim cum tali Pootifice vel magiſtro, accedentibus miraculis fides ſuccenſa ferveret. Et *b* ut ad tentameota virtutum creſcentibus meritis veniretur, oon præſumptionis, ſed miſericordiæ principium fuit.

F

f

g

b

13 Erat illo tempore vir bonis moribus, Jaoarius nomine; qui cum princeps præfidali militaret officio *i*, exactos a provincialibus ſolidos k ad judicem deferebat. Iaeum, cauſa viſendi eum, ex itinere divertiſſet, ſacculum perdidit, quem ferebat: nulloque de circumſtantibus intuente, caſu is reperit, qui vexari inimica infeſtatione conſueverat. Tandemque io ſa reverſus, damnum viator aguovit. Implet queſtibus civitatem, & a beatiſſimo Sacerdote non alitar, quam ſi ipſe tradidiſſet, pecuniam requirebat. Quam ille in Dei nomioe reformandum *, quaſi verus debitor, repromiſit. Ea tum dias Sabbati fuit, qua per iotam urbem ſolicita indagatione percucurrit.

xiii. *perveoit per dæmonis ira, cum furto obiatum i k*

* *id eſt restituendam.*

Et

A Et cum nihil indicii fuisset inventum, post triduum is, qui solidos requirebat, lacrymans genua Sacerdotis amplectitur, confitens, appetiturum se supremæ mortis occasum, nisi pecunia fuisset inventa.

fauni dæmonis capite ac reddivisi malefactoris confessione.

14 Indicit Episcopus patientiam, pollicetur securitatem; nec multum post, priusquam proderetur admissum, exhibert secrete ad se unum ex his, qui patiebantur, præcepit. Fortuito is, qui furti auctor fuerat, præsentatur. Quem cum districta examinatione discuteret, dicens, fieri non posse ut admissum facinus lateret; inimico, per quem fieri prava consueverant, imperat, ut veri fidem celeriter fateatur. Sed nequam spiritus crimen ac malitiam, quam commiserat, denegavit. Tum vero pia commotio Sacerdotis producit inficiantem præcepit in populum. Nec mora, Missam celebraturus egreditur: præmissaque in plebem salutatione solemni *l*, in oratione *m*, tota corporis strage prosternitur. Statimque infelix inimici & captivus pariter & minister in sublime suspenditur; ecclesia ejus clamore completur; plebs universa turbatur; & quasi flammis circumdatus, cum voce maxima nomen invocat Sacerdotis; crimen, quod commiserat, confitetur. Tandemque Vir beatissimus ex oratione coalurgens, accedit ad podium *n*, evocat æstuantem, omnia discentem, universa cognoscit. Solidi de latebris proferuntur; clamor popularis attollitur, & uno ore Germani meritum, & divinitatis potentia prædicatur: eodemque miraculo & decepius pecuniam; & obsessus recepit sospitatem. Plures quidem jam ante curaverat; sed semper notitiam secreti obumbratione suppressit. Hoc vero factum ideo memorabile, quia publicum fuit.

l m

B *n*

xiv. dæmonum infestationes pellit olei consecrati vi.

15 Quodam tempore, conspiratione terribili, beato Viro bellum quoddam dæmones intulerunt. Quem cum multiplici infestatione tentatum, inductum fidei loricæ inexpugnabilem reperissent, concepiam machinam ad plebis excidium contulerunt. Nam primum parvuli, deinde majores naru repente, tumefactis intrinsecus faucibus, interibant; ut irruente morte, ægritudinis spatium vix triduo traheretur. Ita more furentis gladii populus delebatur. Nihil opis humana provisio conferebati C & pene fero plebs trepida ad divinum præsidium per Antistitem decucurrit. Qui protinus oleum benedixit; cujus tactu ita intrinsecus tumefacta tabescebat infirmitas, ut statim meatus pervius & anhelitum & cibum deficientibus ministraret; tantaque celeritate remedium cæleste succurrit, quanta irruerat illata pernicies. Quod admissum malignorum spirituum infestatione contigisse, unus ab obsessis, dum a sancto Viro purgaretur, evomuit; omnesque in fugam varios ejus oratione, confessus est.

xv. monasterium fratribus laborat in suo monasterio,

16 Erat autem familiare beatissimo Viro, alienis vicibus, nunc ecclesiam, nuac monasterium, quasi duæ cælestium militum, visitare; ut certantibus studiis æmulantes ad perfectionis gloriam provocaret. Quadam vice occupatione detentus, cum ad monasterium rogaretur, exeusavit adventum: nec multo post ablolutus morarum nexibus, insperatam fratribus sui præsentiam deferebat. Contigit, ut hora eadem in monasterio unus ex his, qui pati consueverat*, vexaretur. Qui subito cum summa voce proclamat: Germanus ad flumen est; sed sine navigio non potest transmeare. Diu abbas *p* fidem dictis negavit; dum & nequam spiritum fallere, & illum non adesse, quia excusaverat, judicavit. Cumque in eadem vociferatione persisteret, missus nuus ex fratribus, veridicum fuisse dæmonem, nuntiavit. Navigium mittitur; transit Sacerdos: & cum ea, qua solebar, gratulatione suscipitur. Incumbit sine mora orationi: congregatio tota prosternitur. Cum subito per inane actis invisibilibus nexibus hostis religatus appenditur; & id tantum moarum fuit, dum de oratione coosurgeretur: nihilque aliud deprecatus est, quam ut eum aliqua corporis debilitate discederet. Quo interdicto, fœda relinquens vestigia, cum eo, quo erat dignus, fœtore discessit.

** forte cum Surgeret*

a

p

D *a. Germano* TIO PATRIS EX MSS.

17 Hoc itaque monasterium, iter sequens Magistri, semper virtutibus floruit, & sanitatum miraculis longe lateque resulsit. Qualiter sane Mamertinus *q* ab idolorum cultura conversus, divina revelatione percepta, beatum Virum eodem cœnobio degentem expetiverit, commodum huic operi videtur inserere. Quod tamen ejusdem Mamertini verbis melius censuimus intimandum. Verum ob quemque cupidum plenæ narrationis, libellum de hac ipla revelatione ex ordine editum, hic ponere dispoluimus.

cujus ante fanc ad S. Maurontii abbatem dignoscitur auctor,

q

E

ANNOTATA.

a Potestati, *id est Magistratui; quod per distinctionem de S. Germano jam presbytero dicitur, quia paulo ante magistratum gesserat.*

b *Vide quæ de eodem hoc loco dicta sunt in Commen. §. 5. num. 54. & seq.*

c *Sensus est: cum talem sibi cibum, quem sumere gravius erat quam jejunare, perpetuo præscripsisset; illum tamen ipsum, quantumvis ad sustentandas diu vires levissimum, non nisi vespere sumebat: vespere, inquam; non tamen quotidie vespere; sed interdum media tantum hebdomada, seu die Mercurii, vespere; interdum, imo plerumque, tantum die septimo, seu Sabbato, vespere; neque interdum quidem bis, plerumque tamen semel dumtaxat per hebdomadam comedebat, idque vespere. Vide infra num. 66. Explicare hæc visum est, tametsi non valde obscura; ut quivis videat, quam infideliter ea verterit Bailletus in Legenda sua Gallica:* Aux jours de jeune il ne mangeoit que le soir; & quelques fois au bout de trois jours; on l'a vu meme passer la semaine sans manger plus d'une fois: *id est*, Diabus jejunii non nisi vesperi comedebat; & interdum post elapsum triduum: quin imo sæpe, cum hebdomada tota non nisi semel sumpsisse cibum deprehensus est. *Quæ tantum inditas ab Ecclesia jejuniorum diebus hanc vitæ rationem observaverit, & rarissime etiam tum ad septimum usque diem abstinuerit; quod utrumque falsissimum est.*

F

d Nisi forte donatum est; *id est, nisi forte indumentum aliud ante pauperi cuidam ac nudo dedisset, quam esset astrictum.*

e Inconfectum solum *appellare videtur auctor, quod nunquam aratro aut legone versum exercituruve, & æterno situ & obtecturium pedibus omnino tandem usurum. Potest etiam* inconfectum *dici* solum *pro non confecto, non complanato; ut in rusticanis nonnumquam loquutis visitur, durum simul & inæquale.*

f *Hoc* monasterium *construxit primum diœcesis Antissiodorensis, ad ortum urbis astrictum aliquando positum; at pridem jam diruturn. Superstite* S. Germano *appellabatur monasterium SS. Cosmæ & Damiani, in quorum honorem fuerat institutum; at illo defuncto,* S. Germani *nomen habuit; donec sæculo sexto* S. Mariani *nuncupari cœpit, ab hujus sepulcro; miraculis ibi frequentissimo, ut vide in Hist. epp. Antissiod. capp.*

A. CONSTANTIO PRESB. Ex Mss.

7. 8, & 19. *Cave tamen, id confundas cum alio cœnobio Autissiodorensi, quod deinde S. Germani nomine ac tumulo celeberrimum fuit. Plura de utroque docebit Gallia Christiana.*

8 *Quæ littera 8 bis posita concludimus, in Ms. San-Maximinianus, & codice nostro Q. Ms. 4. sic jungitur:* Ut fides Catholica populi augeretur, & monachilis congregatio famulatura Domino instituereretur: *in quibus differunt ab aliis plurimis, non vitioque rejiciuntur; quia, cum nullam hic faciant mentionem de miraculis, tollunt connexionem sequentium cum antecedentibus: nam*

b *Quia de miraculis S. Germani hoc loco meminit Constantius, eorum primum mox numero sequentes descripturus, præfatur his verbis:* Et ut ad tentamenta virtutum &c. *Quasi dicat:* Et quoniam de Sancti virtutibus seu miraculis memini; occum unum, & quidem inter ea, quæ publice patravit, primum, quod non ex præsumptione, sed ex commiseratione erga Jamarinum quendam tentavit, jam subjicam: Erat illo tempore vir bonis moribus &c.

B 9 *Cujus erat fiscum administrare in provincia præsidi Romano commissa,*

k Solidi *apud Romanos nummi erant aurei; ideo pro ceteris solidi nuncupati, quod nummi alii solidorum valorem non æquabant; sed ejus vel dimidium tantum erant, vel triens &c.*

l *Hunc ritum primis seculis viguisse, ut episcopus Missam celebraturus egrediens, populum primo salutaret, dicenda,* Dominus vobiscum, *vel,* Pax vobis, *ex SS. Joanne Chrysostomo & Augustino observatu le Brun in opere liturgico Parisiis excuso anno 1726. tom. 2. dissert. 1. art. 3. §. 9.*

m *De oratione ad Sacrificium præparatoria, nullis certis formalis tunc desueta, sed sacrificaturi pio arbitrio relicta, vide eumdem tom. 1. part. 1. art. 1.*

n Podium *hic significare videtur infimum chori locum, ex quo proximus erat ad plebem in ecclesia consistentem defensus ac prospectus; sicut in amphitheatris podium locus erat arenæ proximus. Sumi etiam potest pro ambone, seu loco elatiore, in quo recitari solebant lectiones sacræ & homilia ad populum. Vide Cangium, &, si lubet, etiam Cabassutium in Notitia eccles. pag. 40. ubi de ambone plura. Putavit Viole in Vita Gallica cap. 8.* podium *hic dici locum eccle-*
C *sia, in quo detinebantur olim energumeni, juxta canonem 17. concilii Ancyrani; sed patet, hic illum intelligi non posse, cum statim antea dixerit Constantius:* Tum vero pia commotio Sacerdotis produci inficiantem præcepit in populum. Nec mora, Missam celebraturus &c. *Non erat ergo in sepio illo amplius hic energumenus cum aliis, sed inde eductus in medium plebis: neque proinde ad illud sepium accessisse credendus est S. Germanus, ut miserum ad se evocaret, qui in media jam ecclesia suspensus sustinebat.*

o Vexaretur, *a dæmone scilicet: agitur enim de energumeno.*

p *Non erat ergo ipse* S. Germanus *abbas cœnobii SS. Cosmæ & Damiani, a se fundati; ut fingitur in Ms. nostro Autissiod. C 94. pag. 337.*

q *De S. Mamertino actum est die 20. Aprilis,*

D

CAPUT III.

Libellus de mirabili revelatione S. Corcodemi M. & conversione S. Mamertini ab idololatria.

QUanta *a* sit divinæ misericordiæ pietas, quantaque bonitatis ejus generi humano patientia gratiam largiatur, nemo Christianorum ignorat, lex igitur suarum manuum figmentum diligit, ut ad declarandam operis sui in eo doctrinam indifferenter omnium bonorum malorumque referet linguas. Quid namque interest inter horum servorum Dei *b* revelationem, & Apostolorum ignorantibus gentibus manifestationem? Hi igitur, quorum Vitam ionotescendam auribus ratum duximus populorum, dum ipsi soli Deo, qui eam largitus fuerat, in notitia esset, humanam vero pene omnem creaturam latuisset, a pagano, medelam vulneris quærente *c*, neleieoubus paoditur: & Pauli Barnabeque gentibus ignota spiritalis prudentia, per immundum spiritum publicatur *d*. Igitur cum hi Deo placiti diuturno tempore in sois lucifluis *e*, jacuissent lepulcris, per Mamertinum, qui eorum nunc spirituale narrat *f* negotium, in omnium cognitionem devenerunt.

E 19 Eram itaque ego ipse, ioquit *g* Mamertinus, idolis serviens, & Jovis templi vel cæterorum falsorum deorum frequentissimus cultor; ita ut nullo modo vel tempore possem simulacris eorum evelli. Et cum eorum instantissima devotione nefandas statuas venerarer, cæcitatem unius oculi pertuli, & ariditatem manus promerui. Eram ergo & debilitatus corpore, obsecundans stationibus nefandis: &, quasi reatus mei incursu, ipsis iratis, plagatus fuissem, crebrius ea lacrymosas preces effundens, rogabam, ut delictis meis veniam tribuissent. Cumque hoc contionatis momentis tristior perpetrarem, eunte me ad præfatum dæmonum habitaculum, obvius mihi fuit quidam, Sabinus *h* nomine, tonsus capite, & vestimentis religiosis amictus. Quem dum percontarer, quis, & unde esset, vel quo pergeret; & propter hanc causam interrogationum ad invicem sermocinaremur; ait præfatus vir: unde tibi talis accidit morbus; vel * cujus religionis es tu? Cui ego: Cultor sum maximorum deorum, Jovis, Mercurii, Apollinis, vel omnium numinum. Propterea indifferenter *i* aras eorum lacrymans pulso, ut mihi reconciliati, quæ abstulerunt indignati, reforment * propitii.

20 Hæc audiens ille, respondit; Erras, oeseiens veritatem: propterea talibus malis involveris, & crudeliter flagellaris. Illi si alicujus scientiæ vel intellectus regerentur doctrina, non perpetuo cæci, muti, surdi, odore privati, gressu impediti, manibus trunci, ferro aut plumbo inhærenter colligati. Nonne ipsi sunt, de quibus sacratissima canit Scriptura: Os habent, & noo loquentur; oculos habent, & noo videbunt; aures habent, & non audient; nares habent, & non odorabunt; manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt; non clamabunt in gutture suo; neque enim est spiritus in ore ipsorum? Et subsequitur de vobis loquens Propheta: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Vides pœnam statuarum cultoribus præparatam. Vides compa-

A rationem veridico ore prolatam? Festina igitur, si vis amissi oculi visionem, & aridæ manus sanitatis percipere viriditatem, meis eloquiis obedire.

cujus consilio ad S. Germanum profectus est Autisiodorum;

21 Est enim in ecclesia Autisiodorensi vir sanctissimus, nomine Germanus (cujus ego sum clericus) timens Deum, & recedens a malo; cui seipsum Christus facie ad faciem demonstrat, & per eum inenarrabiles ostendit corporum curationes. Si vis ergo sanus fieri, relicta servitute idolorum, qua ee miserabiliter irretitus, ipsius tibi præsentiæ posce præsidium. Quo audito, agens gratias, rogavi præfatum virum, ut iter mihi, quo ad eum, de quo indicaveram, Episcopum posse pervenire, illico demonstraret. Ille autem lætitia plenus, propter quod me suis vidit obedire præceptis, antecurrit gressum; & de alto aggere, quod est monte Matogene, ostendens planitiem viæ, revertitur. Ego vero perseverans, lætus iter carpebam. Erat autem eodem die tempestivus imber ab ortu solis usque ad occasum: & licet fuissem madida veste gravatus, nequaquam tamen restiti fatigatus k. Ecce autem, labente jam die, hora pene undecima l, advenante nocte, factæ sunt tenebræ pluvialibus imbribus mixtæ; ita ut nullus posset nec sui itineris comitem aspicere.

B k l

sed multo oppressus, divertit in quoddam orbi cellulam i

22 Vix tandem perveni ad cœmeterium, in quo sancti Amatoris episcopi dicebant esse corpusculum. Et quoniam imbres vibrato fulgure jugiter descendebant in terra, cœpi anxiari, & nimium esse solicitus; quis non inveniebam, in quo me reciperem habitaculo. Crebris ergo micantibus ignibus ex æthere, parva cellula ostenditur oculis meis, in qua unuecrat sarcophagus. Quid plura? Ingredior, obliqui aeris flammis perterritus. Tunc non invenions, ubi requiescerem, super ipsum me jactavi sarcophagum, ignorans, quis in eo requiesceret sepulcro. Ingresso autem me, repentina lux in eodem habitaculo ita per ludum resulsit, ut existimarem solis radios reducis terram suo tempore illustrasse. Supponens ergo capiti meo sportam, quam bajulabam, & lateri baculum, utpote lassus, atque nimium humectatus, somno indulsi.

ubi sepulti SS. Corcodemus & Socii cum aliis ejus apparent; m

m Cod. Lugdun. infolitam lucis

23 Intempesta vero nocte evigilans, respexi juvenem vestibus dealbatum in vestibulo præfatæ cellulæ, in quo jacebam, luciflue illustratum m. Ego vero insolitam lucis majestatem aspiciens, territus, pronum me supra illam, in qua dormiebam, prostravi memoriam. Eram autem intra me orans, timore perterritus, & dicens: Deus Christianorum, cui est pure deserviens Germanus episcopus, cujus ego sanctitatis atque operis bonitatem nunc sequor, erue me de tali, in quo tremebundus jaceo, cito terrore. Me talia prosequente, adolescena, quem ante ostium stare prævideram, emittit vocem dulciflluam, dicens: Sancte Corcodeme n, sancte Corcodeme, levita Christi. His auditis, beatissimus vir Corcodemus de sepulchro, supra quod procubueram, respondit: Scio, qui sis, & vocem tuam audio; tantum dic, quid me velis, Florentine, o frater. At ille, Surge, inquit, velociter: beatus Peregrinus episcopus p cum ceteris fratribus pro nocturnis excubiis celebrandis in ecclesia sunt congregati; propterea te quoque sanctus Amator admonet, ut venias, & interfis sancto conventui.

C n o p

sumpto de funduo

24 Tunc beatus Coreodemus ait: Regredere citius, dulcissime frater, ad sanctum ac beatissimum episcopum mea reportans mandata. Hac igitur nocte non possum de hoc tabernaculo egredi; quoniam hospitalitatem alicui peregrino præbui. Scio enim, quæ hic sit obsidens turba carulorum, & insidias hospiti præparans; quo, me egresso, miserum devoret; ac dilaniet, & si egressus fuero, venenosos in eum dentes iofigat. Me suis Deus excubis non fraudat: quoniam sunt mecum fratres subdiaconi duo; id est, Alexander q, & Jovianus r; necnon & Jovinianus lector. Ergo obtecro te, ut sanctis episcopis hæc, quæ tibi locutus sum, referas, & ah his mihi impetres veniam. Antefatus igitur juvenis, accepto responso, egressus est: me autem tanta cognoscentem mysteria, medullitus formido invasit. Inde soporifero cesserunt languida somno membra.

D A. CONSTANTIO PRESB. EX MSS. q r

25 Et ecce, in extasi raptus, adesse existimabam rursus juvenem, priusquam galli cantarent, ad januam s, & clamasse rursum eo nomine, quo ante clamaverat. & illo iterum respondente, & interrogante, quid vellet; tuoc illa dixit: Sancti episcopi Peregrinus, & Amator, priusquam a le discedant, Missas tuni votivas celebraturi; & propterea te quoque miserunt invisare, ut ministerium tui officii peragas. Si vero formidas propter præfatum hospitem, ajuni, ut vice tua Alexander ei custodiam præbeat. Sed & illud jusserunt, ut tecum Jovianum subdiaconum, & Jovinianum lectorem, qui Alleluja decantent, adducas. His peractis, videbam ego ipse, aperto sepulcro, egredientem ex eo virum, aspectu miræ pulchritudinis decoratum, & vestimentum ejus niveum, tamquam byssum. Illo egresso, quemadmodum videbam, reperit tres ante ostium stantes in veste candida, & salutavit eos nomine unumquemque vocans. Tunc dixit Alexandro: Reverentissimi antefati episcopi Peregrinus, & Amator, jusserunt me ulque ad eos venire. Qui iterum jusserunt te huic cellæ præponi, propter hospitem conservandum, & custodiendum a catulis, matre, & filiis septem, qui ad necem ejus deliteseunt.

a latitibus eas serpentibus, s E

26 Post hæc rursus contemplabar, quemadmodum tenuerit dexteram meam reverentissimus diaconus, & dixerit: Veni nobiscum, hospes, ad Missas. Pergentibus itaque nobis, vidi quinque stantes ante crepidinem altaris, speciosissimis indutos stolis: & videbam me interrogantem beatissimum Corcodemum, qui essent illi, qui coram altari assistebant. Et dixit mihi: Ille, qui in medio stat, ipse est sanctus Peregrinus episcopus & martyr, cum quo a Romana urbe ego quoque missus sum imperio Papæ Sixti. Illi duo, qui dextro adhærent lateri, sunt Amator, & Marcellianus t episcopi: qui siniftro est, & Valerianus u sanctissimi, qui beatissimo Peregrino gradatim successerunt x, Discedens igitur a me perspicuus diaconus, ipsorum est redditus vultibus. Tunc demum quasi me coram, audiebam sanctum Amatorem episcopum dicentem diacono: Præbe silentium z, frater, quo possimus, remoto strepitu, voti compotes fieri: festinat enim Paregrinus frater ad proprium habitaculum Baugiacum aa reverti; & oportet nos propter eum paulo temperius sacrificium consummare. Indicto itaque silentio, & catechumenorum denuntiata discessione, ego mirabar intra me, tantæ novitatis contemplane mysterium: non tamen ausus sui post catechumenorum denuntiationem ad locum, ubi Missæ celebrabantur, pedem asiollere; sed videbar mihi in eodem loco, in quo reverentissimus me diaconus constituerat, stare.

s t u x y z aa

27 Item videbatur mihi interrogasse diaconum,

A beatus Peregrinus, ac dixiſſe: Quis homo hic
A. CONSTANT. PRESB. EX MSS. est, qui tecum hanc baſilicam eſt ingreſſus? Et reſpondiſſe diaconum: Hic eſt hoſpes meus, cujus me cuſtodia, ne veſtris dudum parcerem imperiis, retinebat. Ergo iterum velut in die * videbam me ſtare juxta ipſos; & non ſolum perſona, ſed & veſtium qualitate diſcretum; admiranſque dicebam: Cur hi niveis ſuas veſtibus omnes induti; & ego nigris induor tegumentis? Cum hæc & talia mecum ruminaſſem, vox delata eſt in aures meas ad Corcodemum diaconum ex ore epiſcoporum emiſſa: Segrega, frater, hoſpitem tuum a noſtris cœtibus; & foras ab eccleſia expelle; quoniam indignus eſt gratiæ particeps eſſe, propter quod idolis Jovis deſervit. Quorum quaſi præceptis inſerviens, pellere me foras ſæpedictus diaconus nitebatur. Tunc ego cadere quaſi ad pedes ejus, & bis eum affatibus exorare videbar; & dixi ad reverentiſſimum diaconum: Amice Dei, deprecor te, ut apud præſentes epiſcopos intercedas, ut mecum miſericordiam faciant, & ritum dæmonum, quo teneor obligatus, diſrumpant. Ad quam ſupplicationem motus, videbatur me eis præſentaſſe, &, ab illis accepto mandato, mihi manum imponere.

* al. velut indignum

ANNOTATA.

B

a *Hæc præfatio libelli uſque ad initium numeri ſequentis deeſt in codice noſtro Q. Ms. 4. & Marchianenſi; ſed in aliis paſſim codicibus exſtat. Non videtur autem eſſe Conſtantii; multo etiam minus ipſius Mamertini; ſed alterius, qui Mamertini teſtimonium & narrationem per libellum evulgans, illi prologum & epilogum de ſuo adjecerit; ut ſuo loco videbitur.*

b *Nempe SS. Corcodemi & ſociorum MM. de quorum revelatione hic agetur.*

c *Ipſo feliciter Mamertino, ut ex ſequente narratione liquebit.*

d *Juniores videtur auctor id, quod de puella habente ſpiritum Pythonem narrat S. Lucas Act. 16.* Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat, dicens: Iſti homines ſervi Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis *&c. Sed cur Paulo jungitur Barnabas, qui jam ante a Paulo diſceſſerat? Alium hic pro alio ſcriptum putamus, Barnabam pro Sila: nam hic erat tum Pauli comes cum Lucæ & Timotheo.*

e *Cur* luciflua *dicantur hæc ſepulcra, infra colligas num. 22. & 23.*

C f Narras. *Ita eum Surio pleraque Mſſ. Ipſe ſic etiam primo legerat* Chiffletius; *delevit tamen poſtea*, ut *ſubſtituit*, narro; *uti etiam diſerte habet pervetuſtus codex noſter Lugdunenſis P. Ms. 4. in quo libellus hic, eodem, quo cetera, charactere in fine exaratus eſt, ſed ſeorſum fine Vita* Conſtantiana S. Germani. *Ego retinendum cenſeo* narrat; *ut nondum hic Mamertinus, ſed idem loquatur, qui Mamertini verbis adjecit epilogum, qui certiſſime Mamertini eſſe non poteſt; ut infra patebit.*

g Inquit. *Ex hanc vocem delevit, poſtquam ſcripſerat*, Chiffletius; *eraſa eſt eadem ex codice Lugdunenſi, ubi locus ita vacat, ut additam aliquando fuiſſe, certo appareat. Deeſt autem omnino in Mſſ. Valcellenſi, & Marchianenſi, uti & in cod. Q. Ms. 4. quod quidem in duobus ultimis mirum non eſt; cum in his etiam omiſſa ſit præfatio jam data, tanquam ad hiſtoriam nihil faciens (quod in quibuſdam codicibus frequenter accidit) ejuſque loco brevitatis cauſa poſita ſint hæc:* Quod tamen ejuſdem Mamertini verbis melius poterit enucleari. Sic ergo incipit:

Eram ego Mamertious *&c. Ege interea omittendam* D *non putavi: cum enim, juxta plurima Mſſ. præfatio non ſit ipſius Mamertini, ut colligitur ex nota præcedente; non poteſt, quiſquis eam compoſuit, ſuis verbis verba Mamertini ſubjicere, niſi vel addita, vel ſubintellecta ſaltem voce*, inquit. *Et vero non ſola Mamertini verba; ſed totum de converſione ejus libellum, adeoque & præfationem & epilogum, inferre hunc voluiſſe Conſtantium, patet ex fine capitis præcedentis.*

h *De* S. Savino *ſeu* Sabino (*nam codices variant*) *vide quæ diximus* XI. *Julii, pag.* 289.

i Indifferenter, *id eſt ſine dilatione, ſive aſſidue. Mſſ. San-Maximinianum, Marchianenſe, & Q. Ms. 4. habent*, indeſinenter.

k *Quæ ſequuntur hinc uſque ad initium numeri* 32. *omiſſa ſunt in Mſ. San-Maximiniano, & Q. Ms. 4. & ſimilem codicem præ oculis habuiſſe videtur S. Hericus in Vita metrica num.* 72. *ſed non recte omiſſa hæc eſſe, oſtendunt codices omnes alii; imo illi ipſi,* E *qui hæc prætermiſerunt; nam quæ habent a numero* 32. *de S. Mamertino, ſine præcedentibus intelligi nequeunt.*

l *Adverte, tam hic, quam ſuprà num. 7. horas numerari more Romano, ab ortu ſolis.*

m *Pro*, in quo jacebam, luciflue illuſtratum, *legit Cod. Lugdunenſis*; Cujus præſentia cellula, in qua jacebam, luciflua inundatione illuſtrabatur; ego vero *&c.*

n *De* S. Corcodemo *actum eſt 4. Maii pag.* 453.

o S. Florentinus M. u *Bargedeo in Menologio Autiſſiodorenſi Ms. notatur die 4. Octob. quo agi de illo poterit.*

p *Egimus de* S. Peregrino, *primo Autiſſiodorenſium epiſcopo & M. 16. Maii, pag.* 561.

q *De hoc* S. Alexandro *dies poterit dici, quo colitur Autiſſiodori, 4. Februarii, cum ad menſem illum redibitur.*

r *De hoc* S. Jnviano *ſeu* Juviano, *ut eſt in cod. Lugdunenſi*, ſubdiacono, *nondum comperi, quo die colatur. Vide dicta de* S. Joviniano, *qui ſequitur*, lectore *& M. die 5. Maii, pag.* 5.

s *Codex Lugdun. ſic habet*: Et ecce, in extaſi elevatus, adeſſe me exiſtimabam, priuſquam gal- F li cantarent; & vidiſſe reverſum juvenem ad januam *&c.*

t *De* S. Marcelliano ep. *Autiſſiod. S. Peregrini ſucceſſore, conſule diem 2. Maii, pag.* 203.

u *De* S. Elladio, Eladio, *ſeu potius* Helladio *ep. Autiſſiod. adi ejuſdem menſis diem 8. pag.* 300.

x *De* S. Valeriano ep. *Autiſſ. dictum 6. Maii, pag.* 105.

y *Hoc ſcilicet ordine, 1. S. Peregrinus, 2. S. Marcellianus, 3. S. Valerianus, 4. S. Helladius, 5. S. Amator. Fictitius ergo videtur* Valerius *in Hiſt. epp. Autiſſiod. a* Valeriano *diſtinctus.*

z Silentium *indicatur, quod olim ante Præfationem Miſſæ, quando & catechumeni recedere jubebantur, indicebant diaconi; de qua re videri poteſt laudatus le Brun tom. 2. diſſert. 4. art. 3.*

aa *Vulgo* Bouy.

CA-

A

CAPUT IV.

Ejuſdem libelli continuatio.

Manuſtimas a Sanctis per quem inſtruatur de fide Catholica.

POſt impoſitionem iterum manus, videbam me ſanctis epiſcopis præſentatum, & inſtructum ab eis, quæ amplecterer, & a quibus cæremoniis ſeparerer. Et rurſum audire me putabam epiſcopos, quemadmodum delegaverint Sancto diacono, dicentes: Amantiſſime frater, reduc tecum hoſpitem; & mone illum, ut, lucifero exorto, fratri ſe præſentet Germano; quia ipſi eſt a Chriſto Deo directus, ut per eum omni plenitudine ſpiritalis gratiæ impleatur. Deinde videbam me ipſum ſupplicare illis, & ipſos me alloqui & exhortari ad perficiendam in me doctrinam fidei. Videbam etiam, illis diſcedentibus, præfatum diaconum tenentem manum meam, & reſtituentem me ad ſuam, de qua me eduxerat, cellulam.

B

Imo ipſi Sancti de ſe ei quædam revelant.

29 Item videbam, priſquam ingreſſi eſſemus cellulam, procidere me ad pedes ejuſdem diaconi, & ita dixiſſe: Ne, quæſo, iraſcatur dominus meus, ſi adhuc in conſpectu tuo locutus fuerit famulus tuus. Qui quaſi reſpondebat: Die, quæ te remordent, cum fiducia. Et ego: Obſecro te, quot temporum lapſa ſunt curricula, ex quo in hoc habitaculo requieſcis? Qui reſpondit: Poſt martyrium beatiſſimi Peregrini, die tertia paſſionis ejus (non quidem eo tempore *a*) de ſeculo ad Dominum migravi. Optaveramus quidem participes fieri paſſionis ego cum fratribus meis; ſicut fueramus unius quoque bajulatores mandati; ſed poſt non multum temporis imperator eſt ordinatus, doctrina Chriſtiana refulgens *b*, qui, perſecutione remota, cunctas clauſas eccleſias patefecit, & eis Catholicos præpoſitos ordinavit. Propterea non potuimus, quæ volumus, conſequi. Fratres autem mei erant hi, Marſius preſbyter *c*, Alexander, & Jovianus. Ee ſepultus ſum in hoc loco ab iiſdem fratribus meis. Ipſi autem, ut mihi divinitus revelatum eſt, Confeſſores obierunt. Jovianum vero lector, Deo procurante, martyrium conſummavit.

a quo privilegio nigra accepisse fuerit, & quisque addi, explorandum

b

c

C

Evigilans Manuſtimat, Deum orat;

30 Cumque omnia hæc in exceſſu mentis vidiſſem, ſopore fugato, experrectus ſum; & continuo gallus cantavit. Ego autem memor mei, oſtenſo mihi ſignaculo frontem munivi. Tunc ego planctigerum ejulatum emittens, ſupra ſepulturam, tamquam ſuper aram dominicam, procubui; quam irrigans lacrimis, precem fundebam, & dixi Domine Deus Iſrael, qui in altis habitas, & humilia reſpicis, & alta a longe cognoſcis: præter quem non eſt alius Deus *d*: qui ob reparationem generis humani in terram veniſti, & cum hominibus converſatus es: cujus nutu, ac miſericordia ego indignus in hac nocte, meæ ſalvationis ſecreta noſſe promerui; concede mihi, ut celerius famuli tui ſancti Germani contempler aſpectum, cui me recto itinere perduxiſti. Completa oratione, poſtratum corpus erexi: & cum acie oculorum ad baſilicam ſancti Amatoris dirigerem, aſpexi lucem immenſam, intus foriſque fulgentem; ita ut crederem, repulſa noctis caligine, ſui temporis meta ſolem confinia repleviſſe *e*. Dehinc ex eodem item loco vox canora atque bymnigera ad meos eſt auditus delata.

a cod. l. ogd. repenſa

d

e

& alia viſione recreatur, & ad matrem, uſ. Germanum edicit;

31 Continuo ego in eodem, quo audieram, loco, ſubſtiti, quouſque quæ cantabantur, audirem,

D

A CONSTANTINO PRESB. EXAMIN.

Prima ergo antiphona, quæ ad aures meas venerat: Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis. Secunda hæc erat: Salvum fac ſervum tuum, Deus meus, ſperantem in te. Tertia: Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Et cum hæc audiſſem, reverſus ad me, proſtravi me ſepties in ſupradicto ſarcophago, orans & dicens: Deus ſancti Corcodemi, ſuſcipe feſtinantem ad te, & ne confundas me ab expectatione mea: tua enim pietate, & gratia ad hoc delatus ſum habitaculum, per quod meorum contagia cognovi errorum. Rurſum conſurgens, illuc ad ipſam baſilicam elevavi obtutus; & audio iterum antiphonam meæ ſalutis atque converſioni conſonam: Exaudiat te Dominus in die tribulationis; protegat te nomen Dei Jacob. His ſanctis affatibus confortatus, tertio me in oratione proſtravi. Trina igitur obſecratione perfecta, ſurgens, videbam eam, quam prius videram lucem, ablatam a facie oculorum, in quibus ante fulſerat; & repentinæ me illico tenebræ circumſepſerunt. Ego tamen jam myſterio edoctus, frontis meæ dominicum infixi vexillum. Dum hæc geruntur, vulgaris lux terris reddita radiavit. Mox ego iterum atque iterum ſalutis me charactere confirmans, & ſancto hoſpiti grates exſolvens, ad Doctorem *e* atque ad Ducem cæleſtis Imperatoris cœtus properavi.

E

e

a quo privilegio nigra accepisse fuerit, & quisque addi, explorandum

32 Exploranti *a* ergo, ubi ſanctiſſimus Germanus epiſcopus eo die habitaret, incolæ civitatis dixerunt: non eſt hic: monaſterium habet proximum, & illuc frequentiſſime gratia viſitationis cymba portatur. Tunc deprecatus ſum eos, qui mihi indicaverant, ut ad ipſum monaſterium ducentem viam demonſtrarent. Qua arrepta, quo tendebam, pervenit & me paululum ante oſtium immorante, ſubito vir beatiſſimus Germanus egreditur; quem procidens in terram adoravi. Ille autem non eventa, ſed admonitus egrediebatur in occurſum meum: Deus enim omnium conditor revelaverat famulo ſuo & meam neceſſitatem, & quorum fuiſſem ad eum juſſione directus; ſicut poſtea comperi. Curvatus ergo ſolo tenus, obſecrabam Virum Dei, ut me benediceret. Qui extenta manu elevavit me, dicens. Habe fiduciam; ne terreearis. Et apprehendens mantum meum, oſculatus eſt me. Cui ego: Ne facias, Vir ſanctiſſime; quoniam adhuc ab oleulis arearum dæmonum os meum non eſt mundatum. Cui ſanctus Germanus: Agnovi ego nocte tranſacta, ab omnibus illecebris te mundatum fuiſſe. Quo audito, obſtupui, ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit. Tunc egregius Vir inhærens manui meæ, pariter ad monaſterium ingreſſi ſumus.

F

e

P

utpote cui manum, qua tam illi ac adorant, divinum contulit

f

33 Ego vero intra me ipſum movebar, dicens: Quia hute indicavit, quæ elam geſta ſunt noctis præteritæ ſpatio? Et me talia cogitante, introduxit me in cellulam ſuam *f*, & ſedens dixit: Obſecro, fili, ut mihi quæcumque geſta ſunt, & ad tuam nocte præterita notitiam pervenerunt, innoteſcere non demoreris. Tunc ego incipiens a prima origine uſque ad ejuſdem affatus *g* ei ſingillatim expoſui; reticens de turba catulorum. Mox ille ait: Nonne obſecravi te, ut omnia narres, & nihil mihi de oſtenſis tibi myſteriis celes? Cur partem pene cunctam * miraculis exeedentem myſterii reticuiſti? Proſequere, & expone nobis infidias, quæ te circumadſtabant, catulorum. Ego vero hæc audiens, dixi: Quid narrem Domino meo pulvis & cinis? Ubi divinitus ſis allocutio,

g

* *Furius, cunctis*

A. CONSTANTIO PE ESB. EX MSS.

A ceſſet incondita mortalium linguarum narratio. Video enim te Deo plenum; & cum ſis localis, ubique quæ aguntur, cognoſcis. Ille inbridens, dixit: Vere quidquid propter te eſtum eſt, a viris venerabilibus epiſcopis, vel a diacono cognovi, & præſens fui. Ne formides; fides tua te ſalvum fecit. Hæc audiens, declinans me in faciem, ingemuit; & apprehendens genua ejus, reliqua, quæ ad perficiendam fidei Chriſtianæ potentiam ſuperfuerunt, rogavi, ut per ejus dexteram implerentur.

Itaque ab eodem Barbegario, & ſuorum miraculo duplicia.

34 Tunc demum pari comitatu ad civitatem proceſſimus. Ingreſſi eutem in eccleſiam, vocatis clericis & quibuſdam laicis, dixit mihi: Repete, obſecro, quæ dudum in monaſterio, me interrogante, narraſti; ut & hi audiant, qui ignorant. Cui ego tremulus & timore proſtratus, reſpondi; quid dicam, quod non Beatitudo tua ante præſciat? Et Epiſcopus: propter adſtantes tibi dixi, non propter me. Ego autem iterum repetens omnia, illis quoque innotui. Qui infinito gaudio

B exhilarati, Deo laudes & gratias referebant, dicentes: Gratias tibi Deus, quia hoc tibi vas electionis ante mundi conſtitutionem prædeſtinaſti, per quod virtutis tuæ magnitudinem, & potentiam

a al. virtutes tuas al. virtutis tuæ vires &c.

[a] omnibus, & ſine fine demonſtrares. Tunc beatus Epiſcopus inducit me in locum, ubi remiſſio fit omnium peccatorum; & de more ſacerdotali aquis benedictis, baptiſmum mihi tradidit, replens circa me & in me univerſa officia gratiæ ſpiritalis. Ad quem ego: Domine, ſicut animæ receſſus ſalvaſti; ita & corporis debilitati membra reſtitue ſanitati: da ſolitam lucem utriſque patentibus oculis aſpicere, & geminis manibus conſueta opera attrectare. Hæc audiens Antiſtes, dixit mihi: Credis, hoc me poſſe in te operari? Reſpondi: Credo Domine, & propterea ad tuam profectus ſum pietatem. His auditis, acceptoleo, & ſignans oculum atque manum, officiis propriis, repulſo morbo, reſtituit. Hi, qui adfuerant, videntes, rurſum opera Dei laudaverunt, quæ per virum probatiſſimum atque ſanctiſſimum Germanum fiebant epiſcopum.

Hæc ſimul adeunt ecclæſiam S. Corcodemi, & alia ſpectant

C 35 Tunc ait turbæ, quæ cum eo erat: Pergamus cum hoc homine ad locum, in quo hoſpitatus eſt nocte; & videamus, ſi adhuc ibi eſt catula [a] cum catulis ſeptem. Qui dixerunt: Quidquid præcipis, fiat. Ego autem exiens de medio illorum, præcedebam, illiacum beato Epiſcopo ſubſequentibus uſque ad locum. Cumque veniſſemus ad locum, oratione celebrata, dixit Epiſcopus: Dic mihi, juvenis; ubi vidiſti adſtantem virum, veſtibus niveis circumdatum? Et ego: Domine, hic in veſtibulo. Iterum dicit: Super quod ſepulcrum inclinatus es nocte? Ego autem digito oſtendens, monſtravi ſepulcrum. Tunc ſanctus Epiſcopus dixit: Removete lapidem de hoc ſepulcro, ut interiore ejus inſpiciamus. Remoto itaque lapide, viſi ſunt ſerpentes octo; primus immaniſſimus, ceteri vero ſeptem paulo inferiores.

ex quo pol lio S. Germanus prodigioſe fugavit

36 Viſis ergo hominibus, ille coluber capite erecto circumſpiciebat omnes, plus tamen beatiſſimum Germanum epiſcopum. Cui præfetus Vir: Serpens nequiſſime, adhuc non deſeris calcaneum humani generis; & eudca poſt prævaricationem tuam & deviationem, gyros ſuper membre reverentiſſimi Corcodemi diaconi tuos extendere? Vivit Dominus, quoniam morte cum omnibus tuis fueras dignus; ſed quoniam obediſti præfati fratris imperio, & abſtinuiſti veneniferos voratus tuos e præſentis hoſpitis corpore, D egredere hoſpes; & ulterius, ubi converſatio humana eſt, recubare non audeas. Sit autem habitaculum tuum ſilveſtre gremium, vel eremi vaſtitas. Quos eutem itineris tui in circuitu habitatores repereris, ne noceas, aut lædas. Non ego, ſed Chriſtus per me tibi imperat. Tunc ſerpens, volut ſuæ iniquitatis mole gravatus, ſubmiſſo capite, ſepties ſpirarum ſuarum tendens volumina, tamquam valedicens, & gratias agens beatiſſimo Germano, pectoris tractu gradiuur: cujus poſt tergum turba minor ſequebatur. Viſa enormitate corporis ejus, cuncti trementes beatiſſimi Germani comites, fugam arripiunt. Stabat tamen ille immobilis, fiduciam habens beatiſſimæ ſanctitatis. Tunc redarguens populum fugientem, dixit: State, & videte mirabilia Dei, quæ operatur in nobis indignis. In ipſo autem tractu æſtimatus eſt ſerpens poſſe habere longitudinem cubitorum ſeptem. His miraculis oſtenſis, illa cellula beati Corcodemi diaconi, quæ propter denſitatem veprium, nulli, niſi tantum antiſtiti Germano, fuerat nota, facta eſt, Deo operante, omni ſexui cognita; & non ſolum omnium notitiam promeruit, ſed & culturam. Omnes igitur ex hoc tempore, eidem E cellulæ votivam gerentes devotionem, alacriter frequentabant.

Ita anno: tui Mauricii, 3 menſis mox noſtro ſeſe addidit.

37 Mamertinus *b* igitur, per quem, & in quo Deus virtutum ſuarum oſtenta depalavit, videns hæc, non ſolum a gentili errore; ſed etiam e cæciiate, ac ariditate clementiſſime liberatus, & a ſerpentium morſibus Dei nutu ereptus, conſecravit ſe monaſterio ſancti Germani epiſcopi ita devotiſſime *i*, ut nuſquam ex eo foras egredcretur, niſi ſorte ejuſdem Epiſcopi eut imperio, aut comitatu illectus. Cujus ſancta converſetio ita doctrina ſpiritali floruit, ut defuncto archimandrite Alogio k, qui eum monachum fecerat, ipſe hereditario jure ſanctitatis* ejus officium ſuſcepiſſet *l*. De bis ita. Ceterum ordinem narrationis cœptæ proſequamur *m*.

b *i*

k

a al. hæredi tario ſanctitatis

l *m*

ANNOTATA.

a *Id eſt, eodem quidem menſe, & tertio die poſt illum, quo S. Peregrinus in cælos evolavit, ega quoque vivis exeſſe; non tamen eodem tempore; ſed annis aliquot poſterius. Facis hic locus, opinor, ut feſtum S. Corcodemi huc uſque celebrari ſolitum die 4. Maii, in Breviario nuperrimo Autiſſiodorenſi anni 1726. repoſitum ſit die 18. ejuſdem menſis, qui tertius eſt a feſto S. Peregrini ep. Notavit Chiffletius, hæc verba, die tertio paſſionis ejus, abeſſe a Mſs. codicibus; ſed hæc ego in omnibus noſtris reperi.* F

b *Intellige Conſtantinum Magnum.*

c *De* S. Marſo presb. *agendum erit* 4. *Octobris. In recenti tamen Breviario Autiſſiod. notatur die* 5. *ejuſdem menſis.*

d *Ne quis miretur, toties hic adhiberi textus ſacros ab homine recentiſſime Chriſtiano; meminerit, hæc ab eo ſcribi potuiſſe diu poſterius, quam acciderant; ac tum in Scriptura verſatiſſimo prouum fuiſſe res antea factas verbis ſacris exprimere.*

e *Codex Lugd. habet:* Et ſenctо hoſpiti (*Corcodemo ſcilicet*) grates exſolvens erque doctori, ut valui iiro, ad ducem (*S. Germanum*, cælestis Imperatoris citius properavi.

f *De* cellula S. Germani *vide infra Hericum in Miraculis num.* 21.

g *Alii codd. habent:* uſque ad eumdem profectum mei; *alii:* uſque ad eumdem locum expoſui

A posui profectus mei causam; *cod. Lugd.* usque ad eamdem profectus mei causam.

h *Hic est epilogus, ab eo, qui S. Mamertini narrationem publico libello vulgavit, adjectus.*

i *Hæc certe & quod sequitur, de se ipso scripsisse Mamertinum, omnino incredibile est.*

k Alogio. *Sic Mss. vestra omnia, præter codicem Lugdunensem, qui habet* Alodio. *Idemne ergo* Alogius *archimandrita, & Alodius episcopus Autissiodorensis, qui* S. Germano *defuncto successit? Ajunt S. Hericus in Miraculis n. 118. Historia epp. Autissiod. cap. 8. Robertus monachus S. Mariani in Chronologia ad ann. 448. aliique: negant Chiffletius noster in Mss. & Tillemontius tom. 7. in* S. Germanum. *Nos rem examinandam remittimus ad diem 28. Septembris, quo colitur S. Alodius ep. Autissiodorensis.*

l *In cod. Lugd. additur*: Gesta sunt autem hæc omnia in civitate Autissiodorensi, imperante & perficiente Domino nostro Jesu Christo; cui est honor, & gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

m De his ita. Cetera *&c. Hæc leguntur non* B *solum in Mss. Chiffletianis; sed etiam in San-Maximinano, Bonæ Fontis, & Q. Ms. & Alii codices omittunt.*

CAPUT V.

S. Germani pietas erga defunctos insepultos; ejus ac S. Lupi ep. Trecensis missio Britannica adversus Pelagianos; consecratio S. Genovefæ; tempestatis mira sedatio.

XVII. *Divinitus Sanctus in domum sepulturis infectis inducitur;*

QUodam enim tempore, cum iter ageret hyeme, ac diem totam in jejunio ac fatigatione nimia duxisset; commonentur, ut, cogente vespere, quocumque secederet. Erat eminus domicilium absque tectis, jam pridem sine habitatore semirutum *; quod etiam per incuriam vulgaris habitatoris arbusta contexerant; ut pene esset melius noctem sub nudi aeris rigore durare, quam in illo periculo & horrore succedere: præsertim cum duo senes, propter infestationem terribilem, hanc C ipsam domum inhabitabilem prædixissent. Quod ubi Vir beatissimus comperit, horrentes ruinas, quasi amœnitates, expetit; ibique inter multiplices, quæ quondam fuerant, mansiones, inventa vix una est, quæ instar haberet habitaculi. Illic leves sarcinulæ *, & pauciſſimi comites collocantur; quibus brevis cœnula essi fuit, Episcopo penitus abstinente. Deinde alta jam nocte, cum unus ex clericis legendi suscepisset officium, ille jejunio & fatigatione confectus, sopore superatus est. Tum subito ante os legentis adstitit umbra terribilis; & paulatim sub oculis intuentis erigitur: parietes etiam saxorum imbribus colliduntur.

* *al.* semirutis

* *al.* elatro & fasciculæ

cumque mane surgat, comperta dæmoniacæ infestationis causa

39 Tunc vero deterritus lector, præsidium Sacerdotis implorat. Qui statim prosiliens, effigiem terribilis imaginis intuetur; & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, ut quis esset, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate deposita, voce humili, more supplicantis eloquitur, se vel * comparem suum, auctores criminum fuisse multorum; insepultos jacere; & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, ut pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti, requiem mererentur. Ad hæc Vir sanctus D indoluit; imperaque ut locum ostenderet, quo jacerent. Tum vero, cereo præcedente, dux umbra progreditur; & inter difficultates maximas ruinarum, intempesta nocte, locum, in quo projecti fuerant, indicavit. Ut vero mundo est redditus dies, circumjectos incolas invitat; hortatur ipse operis maturator adsistens: rudera tumultuarie superjecta per tempus, rastris avulsa purgantur. Inveniuntur corpora sola sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepulturæ fossa dirigitur; membra exuta vinculis, linteis ambiuntur; humus superjecta componitur; oratio interceſſionis impenditur; obtinetur defunctis requies, viventibus quies; ita ut post eamdem diem sine ulla terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit *a*.

A. CONSTANT. PRESB. EXMSS.

a

XVIII. *Gallis gallinacei ejulatum vesperi tunt.*

40 Neque illud omittendum videtur, quod in eodem itinere post dies aliquot noctis cæcitate compulsus, mediocrium personarum successit hospitio. Nam id maxime, ambitum fugiens, requirebat. Cumque in divino opere solito pernoctasset officio, lux orta est, nullis gallorum E cantibus nuntiata, cum earum avium copia in iisdem domibus non deesset. Causam novitatis explorat; agnoscit, multum jam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale gallicinium damnavisset. Ab omnibus exoratus, mercedem mansionis exsolvit. Acceptum enim triticum benedictione condivit; quo pastæ aviculæ auditus habitantium usque ad molestiam frequentatis cantibus fatigabant. Ita virtus divina, etiam in rebus minimis, maxima præminebat.

XIX. *Mittitur cum S. Lupo in Britanniam contra Pelagianos: b*

41 Eodem tempore, ex Britanniis directa legatio, Gallicanis episcopis nuntiavit, Pelagianam perversitatem in locis suis late populos occupasse; & quamprimum fidei Catholicæ debere succurri. Ob quam causam synodus numerosa collecta est *b*; omniumque judicio, duo præclara religionis lumina universorum precibus ambiuntur, Germanus, ac Lupus, apostolici sacerdotes, terram corporibus, cœlum meritis possidentes. Et quanto laboriosior necessitas apparebat, tanto eam promptius Heroes devotissimi susceperunt; celeritatem negotii, fidei stimulis maturantes.

XX. *In itinere de S. Genovefa puella oratrices ver:* F

42 Quibus territorium Parisiacæ urbis, itineris continuatione permeantibus, vicus quidam, cui Menodori *c* vetustas vocabulum indidit, fatigationi eorum humanitatem hospitii ministravit. Cives loci, tantorum Virorum agnito superventu, permixta vulgi multitudine, obviam procedunt, benedictionem expetunt, debitam Sanctis venerationem impendunt. Cumque beatissimus Germanus confluentem multitudinem salutaris verbi exhortatione refoveret, ad medium circumstantis populi longe porrecto intuitu, puellam quamdam, Genovesam *d* nomine, inter adstantes eminus conspicatur. At Vates divinus, nescio quid in ea cæleste & angelicum suspicatus, è proximo hanc jubet suis sisti conspectibus. Obstupuere omnes, intentisque animis propheticam de puella sancti Viri sententiam exspectabant. Cujus caput venerabilis Pontifex sacri oris exosculatione demulcens, inter castos amplexus, quibus esset orta parentibus, vel quo censeretur nomine, ab adstantibus scisciatur. Mox puellæ nomen edicitur; parentes quoque evocati, in præsentiam adducuntur Episcopi. Interrogati de puella, suam esse

c

d

A. CONSTANT. PRESB. EX MSS.

A ese filiam profitentur. Tum Germanos (ut erat ipsius semper divinitatis conscius) prophetico intonans spiritu, tali electam a Deo puellam præconio extulit, io hunc modum virginis genitores affatus: Beatos, inquit, vos dies illa facit, qua tantæ prolis vos contigit esse parentes; cujus ortus nativitatis ipsis quoque angelis lætitiam peperit salutarem: erit enim pretiosi apud Deum meriti, ac spiritalis perfectionis propositi ipsis etiam viris aliquatenus imitanda.

XXI. Æquus Christo virginem confert.

43 Plurima quoque alia, quæ prolixitas explicare non patitur; in laudem virginis profectus, tandem versus ad puellam, iterata hanc benignitate complectitur, teneroque annos, qua tamius Vir poterat affabilitate, consolatur: atque inter deosculamia lenia blandimenta, ne sibi animi sui secretum pandere erubescat, hortatur. Pereunctatur, si vitæ sanctimonialis cælibatum velit suscipere, ac Christi sponsalitio titulari. Illa tanti sponsi nomine delectata, titulum virginitatis amplectitur, seque hujus professionis jam dudum astringi desiderio profitetur. Exorat, ut, si id dignum ipse duceret; sanctitatis
B ejus benedictione voti sui compos redderetur. Rursus in amplexus virginis Sacerdos incumbit, & ut constantis esset animi, exhortatur. Interea gressum divertit ad ecclesiam, maximo populorum agmine prosequente: ibique inter diutissimos Psalmorum concentus, ac prolixam orationis continuationem beatus Germanus manum dexteram super caput virginis indefesse tenuit. Expleta solemniter oratione, cibum una cum gratiarum actione sumpserunt. Tum commendans eam parentibus, io crastinum redire præcepit.

Sum prædicatæ monasterio Genovefæ fundato præsidio.

44 Subeunte diluculo, mature adest Genovesa. At beatus Germanus, utrum pridianæ professionis esset adhuc memor, virginem pereunctatur. Illa Spiritu animata divino, constanter se suæ sponsionis reminisci fatetur, atque in ejus observatis perpetuo se mansure decernit. Ut autem id fieri posset, superno auxilio quam maxime; & beati Patris interceſſionibus indigere, Atque ut ipsam divinitatem cerneres amborum votis evidentissime favere, Germanus vultum in terram defixit; moxque æreum nummum, divina (ut credo) allatum sententia, impressione
C Crucis exsculptum inspexit, inspectumque protinus a terra collegit. Quem loco muneris Genovefæ tradidit, atque semper collo suspensum, ob sui memoriam ferre præcepit. Hoc, inquit, me recedente, pignus mei amoris præ oculis jugiter gestare memento. Cæterum uoiversa alia mundialis pulchritudinis ornamenta, auri gemmarumve compacta fulgoribus, nonquam tuis vel collo vel digitis ioleri patiaris. Habeant hæc, quæ seculo militant; tu, quæ sponsa Christo adscripta es, ornamenta spiritalia concupisce. Ita fatus, Virgini valefecit; atque ut sui semper esset memor, admonuit. Commendansque eam iterum parentibus, iter, quod cœperant, petrexerum.

XXII. In mari subitam vim tempestatem.

45 Hi itaque Oceanum mare, Christo duce & auctore, conscendunt, qui Famulos suos inter discrimina & tutos reddidit, & probatos. Ac primum de sinu Gallico flabris lenibus navis in altum provecta deducitur, donec ad æquor medium perveoiret; ubi porrectis in longum visibus, nihil aliud quam cælum videretur & maria. Nec multo post occurrit io pelago legionis inimica vis dæmonum; qui tantos ac tales Viros pertendere ad recipiendam populorum salutem, lividis iniquitatibus io viderent. Opponunt D pericula, procellas concitant, cælum diemque nubium nocte subducunt, tenebrarum caliginem maris atque aeris horrore congeminant. Ventorum furorem vela non sustinent; & Oceani moles fragilia cymba vix tolerat. Cedebant ministeria victa nautarum: ferebatur navigium oratione, non viribus. Et casu Dux ipse vel Pontifex fractus corporis lassitudine, sopore resolutus est. Tum vero, quasi repugnatore cessante, tempestas excitata convaluit; & jam navigium superfusis fluctibus mergebatur.

Quo modo creato protinus subsequente, ad Britannias astringit.

46 Tunc beatus Lupus, omnesque turbati, excitant Seniorem, elementis furentibus opponendum. Qui pericoli immanitate constantior, Christum invocat; increpat Oceanum, & procellis sævientibus causam religionis opponit. Statimque assumpto oleo, in nomine Trinitatis, levi aspergine fluctus sævientes oppressit. Collegam commonet; hortatur oniversos; oratio uno ore & clamore profunditur. Adest divinitas; fugantur ioimici; tranquillitas serena subsequitur; venti contrarii ad itineris mioisteria E vertuntur; navigium famulatrix unda prosequitur; decursisque immeosis spatiis, brevi optati littoris quiete potiuntur. Ibique conveniens ex diversis partibus multitudo, excepit Sacerdotes; quos venturos etiam vaticinatio adversa prædixerat: numiabant enim sinistri spiritus, quod timebant. Qui imperio Sacerdotum dum ab obsessis corporibus detruduntur, & tempestatis ordinem, & pericula, quæ intulerant, faiebantur, victosque se eorum meritis & imperio oon negabant.

ANNOTATA.

a *Exempla similima etiam inter otiosos contigisse, ex Plutarcho in Parallelis, Plinio juniore, & Luciano, ostendit Menochius noster in opere Italico, quod Stromata inscribit, par.* 2. *Centuria* 4. *cap.* 35. *Nonnisi ipsi dæmones illo honore frustari nolebant, qui superstitiosis exsequiarum ritibus sibi deferri consueverat: ipsi ergo per ejusmodi torreulamenta sepulturam urgebant, quæ defuncti manibus conferre nihil poterat. Deum vero Christianis, sibi* F *ante obitum pœnitentia reconciliatis, talia permisisse, non adeo mirum est, tum ut ipsis animabus debitum tui solatium afferretur, tum ut fideles neophytos ad opus illud misericordiæ vetues in sacris Literis commendatum, summa denuoque religione accurandum, validius permoverent.*

b *De hac synodo disserit Garnerius noster in Appendice posteriore ad primam partem operum Marii Mercatoris dissertatione* 2. *synodo* 21. *putatque habitam Arelati anno* 427. *sed locum ac tempus levibus argumentis probat. Nos eam Trecis collectam fuisse suspicamur; idque ex Vita S. Lupi ep. Trecensis num.* 4. *ad quam vide, quæ supra notavimus pag.* 70. *& seq. Iussera* c. *Ejus tempus non posse removeri ab ipso Sanctorum in Britanniam discessu, satis ex eorum sestinatione, hic a Constantio descripta, colligatur; videturque adeo pertinere ad initium anni* 429. *juxta jam dicta in Commentario* §. 6.

c Metodorum, *alias*, Nemetodorum, Nannetodurum *&c. vulgo* Nanterre, *vicus est Galliæ in agro Parisiensi, leucis duabus distans Lutetia in Occasum, sesto Baudramio.*

d *De S. Genovesa, fusa actum est die* 3. *Januarii a pag.* 137.

C A-

CAPUT VI.

SS. Germani & Lupi episcoporum felix expeditio adversus Pelagianos in Britannia.

XXIII. *Sancti in Britannia Pelagianos expugnant disputationibus; Pal. fidelis*

INterea Britanniarum insulam, quæ inter omnes est vel prima vel maxima, apostolici Sacerdotes raptim opinione, prædicatione, virtutibus impleverunt: & cum quotidie irruente frequentia stiparentur, divinus sermo non solum in ecclesiis; verum etiam per trivia, per rura, per devia diffundebatur; ut passim & fide [a] Catholici firmarentur, & depravati viam correctionis agnoscerent. Erat in illis, Apostolorum instar, gloria & auctoritas per conscientiam, doctrina per litteras, virtutes ex meritis. Accedebat præterea tantis auctoribus assertio veritatis. Itaque regionis universitas in eorum sententiam prompta transierat. Latebant abditi sinistræ persuasionis auctores, & more maligni spiritus, gemebant, B perire sibi populos evadentes. Ad extremum, diuturna meditatione concepta, præsumunt inire conflictum. Procedunt conspicui divitiis, veste fulgentes, circumdari assentatione multorum; contentioniſque subire aleam maluerunt, quam in populo, quem subverterant, pudorem taciturnitatis incurrere, ne viderentur sibi ipsi silentio damnavisse. Illic plane immensæ multitudinis numerositas, etiam cum conjugibus ac liberis excita convenerat: aderat populus spectator futurus & judex: adstabant partes dispari conditione dissimiles: hinc divina auctoritas, inde humana præsumptio; hinc fides, inde perfidia; inde Pelagius auctor, hinc Christus. Primo in loco beatissimi Sacerdotes præbuerunt adversariis copiam disputandi; quæ sola verborum nuditate, diu inaniter & aures occupavit, & tempora. Deinde Antistites venerandi, torrentes eloquii sui cum apostolicis & evangelicis tonitruis profuderunt. Miscebatur sermo proprius cum divino, & assertiones violentissimas lectionum testimonia sequebantur. Convincitur vanitas, perfidia confutatur; ira ut ad singulas verborum objectiones, reos se, dum respondere nequeunt, faterentur. Populus arbiter vix manus continet; judicium tamen clamore testatur.

XXIV. *& subsequentia.*

48 Cum subito vir tribunitiæ potestatis cum conjuge procedit in medium, decem annorum filiam cæcam finibus ingerens Sacerdotum; quam illi offerri adversariis præceperunt. Sed illi conscientia puniente deterriti, jungunt cum parentibus preces, & curationem parvulæ a Sacerdotibus precantur. Qui exspectationem populi, & inclinatos adversarios intuentes, orationem breviter fundunt. Ac deinde Germanus plenus Spiritu sancto, sanctam invocat Trinitatem, & protinus adhærentem lateri suo capsulam cum Sanctorum reliquiis, collo avulsam, manibus compreheudit; eamque in conspectu omnium puellæ oculis applicavit: quos statim evacuatos tenebris, lumine veritatis implevit. Exultant parentes miraculo; populus contremiscit. Post quam diem ita ex animis hominum persuasio iniqua deleta est, ut Sacerdotum doctrina fictitiis desideriis sectarentur.

XXV. *S. Albani Mart. reliquiæ allatæ*

49 Compressa itaque perversitate damnabili, ejusque auctoribus confutatis, animisque omnium fidei puritate compositis, Sacerdotes ad beatum Albanum martyrem *a*, auctori Deo per ipsum gratias acturi, petierunt. Ubi Germanus omnium Apostolorum diversorumque Martyrum reliquias secum habens, facta oratione, jussit revelli sepulcrum, pretiosa ibidem munera conditum: arbitrans opportunum, ut membra Sanctorum ex diversis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cælum, sepulcri quoque unius teneret hospitium. Quibus depositis honorifice atque sociatis *b*, de loco ipso, ubi beati Martyres effusus fuerat sanguis, massam pulveris secum portaturus abstulit *c*; in qua apparebat, cruore servato, rubuisse [*] Martyrum eodem, persecutore pallente. Quibus ita gestis, innumera hominum eodem die ad Dominum turba conversa est.

50 Unde dum redeunt, insidiator inimicus, casualibus laqueis præparatis, Germani pedem lapsus occasione contrivit; ignorant, merita illius, sicut Job beatissimi, afflictione corporis propaganda. Et dum aliquamdiu uno in loco infirmitatis necessitate constringitur, in vicinia, qua manebat, casuale exarsit incendium. Quod, consumptis domibus, quæ illic palustri arundine tegebantur, ad habitaculum, in quo idem jacebat, flabris stimulantibus ferebatur. Concursus omnium ad Antistitem convolavit, ut elevatis manibus, periculum, quod imminebat, evaderet. Qui, omnibus increpatis, moveri se fidei præsumptione non passus est. Multitudo omnis desperatione perterrita, obviam occurrit incendio. Sed ut Dei potentia manifestior appareret, quidquid custodire tentaverat turba, igne consumitur; quod vero jacens & infirmus defenderat, reservatur. Hospitium sancti Viri expavescens flamma transilivit, ultra, citraque desæviens; & inter globos flammantis incendii incolume tabernaculum, quod Habitator incluſus servabat, emicuit. Exultat turba miraculo, & victum se divinis virtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis [*], turba sine numero; hi animas curari cupientes, hi corpora.

XXVI. *Proximi ædes incendium, etiam ipse parvus ignis.*

Referri nequeunt, quæ Christus operabatur in Famulo, qui virtutes faciebat infirmos. Et eum debilitati suæ nihil remedii pateretur adhiberi, quadam nocte candentem niveis vestibus vidit F sibi adesse personam, quæ manu extensa jacentem videretur attollere, eumque consistere firmis vestigiis imperabat. Post quam horam ita, fugatis doloribus, recepit pristinam sanitatem, ut die reddito, itineris laborem subiret intrepidus.

XXVII.

51 Interea Saxones Pictique bellum adversus Britones, junctis viribus susceperunt *d*, quos eadem necessitas in castra contraxerat. Et cum trepidi partes suas pene impares judicarent, sanctorum Antistitum auxilium petierunt. Qui promissum maturantes adventum, tantum securitatis ac fiduciæ contulerunt, ut accessisse maximus crederetur exercitus. Itaque apostolicis Ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiam Quadragesimæ venerabiles dies, quos religiosiores reddebat præsentia Sacerdotum; in tantum, ut quotidianis prædicationibus instituti, certatim ad gratiam baptismatis convolarent. Nam maxima exercitus multitudo undam lavacri salutaris expetit *e*. Ecclesia ad diem Resurrectionis dominicæ frondibus contexta componitur, & in expeditione campestri instar civitatis aptatur. Madidus baptismate procedit exercitus; fides fervet in populo; & contempto armorum præsidio, divinitatis expectatur auxilium. Interea hæc institutio vel forma

XXVIII. *Sancti Episcopi Scoti & Pictis*

A ma caſtrorum hoſtibus nuntiatur. Qui victoriam quaſi de inermi exercitu præſumentes, aſſumpta alacritate feſtinant; quorum tamen adventus exploratione cognoſcitur. Cumque eumenſa ſollemnitate Paſchali, recens de lavacro pars major exercitus arma capere, & bellum parare tentaret, Germanus ducem ſe prælii profitetur; eligit expeditos; circumjecta percurrit; & è regione, qua hoſtium ſperabatur adventus, vallem circumdatam editis montibus intuetur. Quo in loco novum componit exercitum, ipſe dux agminis.

A. CONSTANT. PRESB. EX MSS.

Solo contra Alleluiatis fundunt; hunc repetunt Galli.

52 Et jam aderat ferox hoſtium multitudo, quam appropinquare intuebantur in inſidiis conſtituti; cum ſubito Germanus ſignifer univerſos admonet, & prædicit, ut voci ſuæ uno clamore reſpondeant: ſecuriſque hoſtibus, qui ſe inſperatos adeſſe confiderent, Alleluja tertio repetitum Sacerdotes exclamant. Sequitur una vox omnium; & elevatum clamorem, repercuſſo aere, montium incluſa multiplicant. Hoſtile agmen terrore proſternitur; & ruiſſe ſuper ſe noo ſolum rupes circumdatas, verum etiam ipſam
B cæli machinam contremiſcunt: trepidationique injectæ vix ſufficere pedum pernicitas credebatur. Paſſim fugiunt; arma projiciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuiſſe diſcrimini. Plures etiam timore præcipites, flumen, quod ſenſim venientes tranſierant, devoravit. Ultionem ſuam innocens ioruetur exercitus, & victoriæ præſtitæ otioſus ſpectator efficitur; ſpolia colliguntur expoſita; & prædam cæleſtis victoriæ miles religioſus adipiſcitur. Triumphant Pontifices, hoſtibus ſuſis ſine ſanguine; triumphant victoria, fide obtenta, non viribus. Compoſita itaque opulentiſſima ioſula ſecuritate multiplici, ſuperatiſque hoſtibus vel ſpiritalibus vel carne conſpicuit (quippe qui viciſſent Pelagianiſtas & Saxones) cum totiut numero regionit *f* reditum
f moliuntur. Tranquillam navigationem merita propria, & interceſſio Albani martyris paraverunt; quietoſque Antiſtites ſuorum deſideriis felix carina reſtituit.

ANNOTATA.

a S. Albani *& ſociorum MM. Acta illuſtravimus die 22. Junii a pag. 146.*

C b *Nulla hic mentio elevati de terra corporis S. Albani per* S. Germanum; *cujus ſepulcrum jam tum erat cultu publico ingentique baſilica celeberrimum. Quid ergo ſibi volunt, quæ habet Mabillonius in Annalibus ad ann. 1066. num. 94. cum de Eadfrido, abbate S. Albani, ita ſcribit:* Ejus tempore baſilica in honorem S. Germani epiſcopi Autiſſiodorenſis conſtructa eſt eo in loco, ubi ſanctus Prælul corpus S. Albani è terra levaverat?

c Abſtulit; *Autiſſiodorum videlicet; ubi baſilicam biſce reliquis condendis exædificans, S. Albani nomine dedicavit; ut in Miraculis num. 17. affirmat Hericus.*

d *Adi Commentarium num. 59. & ſeq.*

e *Patet hinc, multos ante tempus hoc Britones Chriſtianos nondum fuiſſe.*

f *Id eſt, Britannis maximo numero Sanctos in reditu deducentibus.*

D

CAPUT VII.

Alia S. Germani expeditio ad Galliarum præfectum ex commiſeratione ſuſcepta & ornata miraculis.

XXIX. *Redeunt ad ſuos Germani, prius tamen iter arripuit Arelatum,*

ITaque reditu venerabilium Sacerdotum exultant Galliæ, gaudent eccleſiæ, dæmones contremiſcunt. Certe expectatio propriæ civitatis beatum Germanum votis duplicibus ambiebat; quam & apud majeſtatem divinam, & inter mundi procellas ſervare conſueverat. Tributaria enim functio præter ſolitum, & neceſſitates innumeræ cives ſuos, quaſi pupillos orbatos parente, depreſſerant. Recipiunt præſidium deſtituti; agnoſcit cauſas; mœroribus congemiſcit; & pro quiete vel requie quæſiturus remedia civitati, poſt marina diſcrimina, laboret terrenæ expeditionis ingreditur. Itaque Gallias illuſtraturus, parviſſimo comitatu & exigua evectione progreditur, qui pro largiſſimis theſauris Chriſtum ferebat in pectore.

E

XXX. *In quo laudabili operum ſuorum ſtudio alibi, cum negatur miracula reſtituere; e al. ad. oſſio*

54 Operæ pretium puto mandare memoriæ, etiam ejus iter clarum fuiſſe virtutibus. Nedum territorium ſuæ civitatis exceſſerat, viam leniter carpens (eratque, imminente jam veſpera, dies pluvius) cum ſubito comitatui ſuo oudus pede, cucullo vacuus, nimis expeditus viator adreſcit *; cujus etiam nuditati condoluit. Qui doloſe inhærens contubernio, jungitur manſione; & inter innocentes, occupatoſque cuſtodes, qui Deo, non animalibus, vigilabant, jumentum, quo Senior vehebatur, prædo nocturnus arripuit. Die reddito, amiſſio evectionis agnoſcitur; &, ut Sacerdoti animal non deeſſet, unus ex cleritis io peditem mutatur ex equite. Dumque iter agitur, circumjecti comites intuentur beatum Virum, extra morem, conceptam lætitiam vultus obumbratione velantem. Quod cum ab omnibus videretur, unus ex raliquis, auctoritate concepta, cauſam lætitiæ percunctatur. At ille inquit: Paululum remoremur; quia infelicis illius labor & irridendus eſt & dolendus, quem
F mox videbitis æſtuantem. Cumque delapſi animalibus ſubſtitiſſent, paulo poſt eminus intuentur pedilem, poſt ſe manu captum animal deducentem; qui brevi adjungitur, dum ille accelerat, hi moraotur *: ſtatimque veſtigiis provolutus, crimen, quod commiſerat, confitetur; & ita totius noctis ſpatio irretitum ſe eſſe retulit, ut longius prodire non poſſet, nec evadendi viam aliam reperiſſet, niſi ut abductum animal reformaret. Ad hæc Vir beatus; Si heſterna, inquit, die nudo tibi tegimen dediſſem, furandi neceſſitas non fuiſſet. Quod deeſt, accipe; reforma, quod noſtrum eſt. Itaque confeſſor criminis pro pœna commiſſi non ſolum veniam, verum etiam præmium cum benedictione ſuſcepit.

* al. immorantur

XXXI. *obiique per viam turmatim exiliunt; demoniacum abſens liberat*

55 Quærebat Vir Deo plenus ſecretum & abjectionem oculi, cum virtutibus proderetur; in quo vere evangelica ſententia probatur; civitatem ſupra montem poſitam latere non poſſe. Vitabat ſuorum ſolatia, extraneorum declinabat occurſus; ſed obſcurari non poterat majeſtatis luce circumdatus. Nam vici omnes, municipia, civitates, quotquot ſeſe per itineris ejus tramitem porrigebant, in occurſum cum

conju-

A conjugibus ac liberis convolabant, & continuatum plerumque agmen, dum occurrentes jungebant prosequentibus, cohærebant.

XXXII. Præterire silentio impium puto, in Alisiensi loco *a* absens quantum virtutis operatus est. Erat illic presbyter, Senator nomine, natalibus nobilis, religione nobilior. Conjux illi Nectariola *b*, similis sanctitate: quos præteriens, pro studio antiquæ caritatis, expetit. Advenienti præparant mansionem; & quanto major persona adierat, tanto minor impenditur apparatus. Marrona furtim stramen in lectulo subdidit Sacerdotis; quo ille inscius cubitavit: deductaque nocte oratione vel Psalmis, die reddito, iter, quo agebatur, ingreditur. Illustrato hospitio familia tota gaudebat, Strati reliquias fidelis matrona collegit, & condidit. Accidit post dies aliquot, ut Agrestius quidam bene ingenuus, habens uxorem, filios, & parentes, possessio fieret invadentis inimici; suorumque omnium fletibus non minus Germani absentia, quam infelicis captivitas lugebatur. Et cum nihil remedii posset adhiberi, præsumpsit virtutem fidei matrona venerabilis. Stramen conditum profert, quo furiosus circumdatus colligatur. Qui per spatium noctis unius, quasi apposito vallatus incendio, inclamato semper nomine Sacerdotis (qui cum abesset præsentia, virtute non deerat) divino purgatur auxilio; neque umquam postea in omni vitæ suæ spatio periculum tentationis incurrit.

56 Itaque sanctus Germanus Arelatum petens, XXXIII. ad Lugdunensium urbem, Arari *c* famulante, devectus est: ubi certantibus populi studiis, indiscreta ætas & sexus uno occurrit officio: omnes benedictionem flagitant; tactum requirunt; &, quod superest multitudini, relevat vel vidisse. Diversæ infirmitates passim benedictione sanantur; prædicationibus civitas recreatur: & licet festinus abscesserit, sitientem tamen populum doctrinæ fontibus irrigavit. Si itinera ejus cuncta percurram, si universa commemorem, parabit prolixitas congesta fastidium: sed dabit Dominus veniam, quod sciens plura prætereo. Itaque advenientem beatissimum Virum urbs Arelatensis religiosa gratulatione suscepit, apostolicum instar sui temporis Sacerdotem suscipiens. Illustrabatur eo tempore civitas Hilario sacerdote *d*, multimoda virtute pretioso; erat enim fidei igneus torrens cælestis eloquii, & præceptionis divinæ operarius indefessus: qui venerabilem sanctum Pontificem affatu, ut patrem, reverentia, ut Apostolum, sublimabat.

57 Auxiliaris etiam cum regebat per Gallias XXXIV. apicem præfecturæ: qui præsentium Sacerdotis duplicata gratulatione suscepit; quod & insignem virtutibus Virum desiderabat agnoscere; & quod uxor ejusdem longo jam tempore quartano tabescebat incommodo. Ingredienti longissimum præter consuetudinem famulatur occursu, simulque admiratione defigitur. Ita enim dignitas vultus, sermonis eruditio, prædicationis auctoritas, stupentis animum compleverunt; ut merito fama eum minorem fuisse cognosceret *e*: inventus est enim rebus major esse, quam nuntiis. Offert munera; ingerit beneficia; ambitque a beatissimo Viro, ut dignaretur accipere, quod tradebat. Incommodum confitetur uxoris; qua visitata, ita vis passionis extincta est, ut tremor præcedens, & febris subsequens deleretur. Redditaque pristinæ sanitati fidelis matrona, remedium cæleste suscepit, quo & corpus salubritate, & anima credulitate convaluit *f*. Acceptis itaque ex voluntate beneficiis, optatum levamen propriæ detulit civitati; licet in se maximum civibus & remedium referret & gaudium.

58 Denique cum multa peregraret loca, & salutaris doctrinæ pabulo, audientium corda, mentesque reficeret, pervenit quodam tempore ad Brivatensem vicum *g*, ubi sanctissimi Juliani martyris corpus honorabiliter habebatur humatum. Ibi namque plebs vicina mœsta pendebat, eo quod ignoraret diem, in qua beatissimus Martyr deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Factum est autem, dum ibidem adventaret, ut sciscitaretur ab incolis, quo tempore hujus sacra sollemnia celebrarentur. At illi se nescire fatentur. Tunc ille; Oremus, inquit; & fortasse nobis hæc Domini potentia revelare dignabitur. Adveniente autem noctis tempore, redierunt quique ad sua. Tunc idem sanctissimus Pontifex more solito in oratione pernoctavit. Redeunte vero matutino tempore, ac sole orto, convocatis seorsum loci, si qui forte Dominus aliquid depalaverit, inquirit. At illi; minime, inquiunt, Domine. Et ille: Quinto Calendarum mensis septimi celebrandam esse scitote festivitatem. Nam, ut mihi divinitus est ostensum, hac die hic ab infidelibus exstinctus, sanctorum Martyrum est societati conjunctus *h*. Tunc devotus, qui aderat, populus, vota Præsuli reddens, optatam refert corporis & animæ medicinam.

ANNOTATA.

a Alisiensis, *seu Alesiensis vel potius Alesiensis tractus, vulgo* l'Auxois, *pars est Burgundiæ in Gallia, Divionem ad ortum, Autissiodorum ad occasum, ad meridiem Augustodunum, & Campaniam denique ad septemtrionem respiciens.*

b *Sed ante susceptos ordines sacros ducta; post eos vero in sororem versa; ut illis temporibus frequens ferebat usus.*

c Arar, *seu* Araris, *& Saucona, vulgo* la Saone, *notissimus est Galliæ fluvius per Burgundiæ decursum Lugdunum recta petens, ubi Rodano excipitur, nomen amittit; Lugduno autem Arelatum usque Rodanus vehit.*

d S. Hilarii *hujus Acta dedimus* 5. *Maii.*

e Ut fama eum minorem fuisse cognosceret; *supple: quam præsentia: hæc enim majorem illum exhibebat coram, quam poterat absentem fama depingere.*

f *Quasi dicat, eodem miraculo & corpus sanatum fuisse, & fidem in animo mirifice confirmatam & adauctam.*

g Brivatensis vicus, *vulgo* Brioude, *urbs est Galliæ in Arverniæ inferiore, S. Julianus M. de quo dicendum erit die* 28. *Augusti, quo colitur, sepulcro memorabilis.*

h *Idem ex Constantio narrat S. Gregorius Turonensis ep. De miraculis S. Juliani cap.* 29. *Patet vero ex hoc loco, quam solicite olim fuerint ecclesiæ in Sanctorum festis non alio, quam quo decesserant, die celebrandis.*

ARGUMENTUM

Libri primi & secundi.

PRimus, qui præcedit, libellus splendidissimam ejus prænonstrat generositatem *a*, mirabi-

a

A. CONSTANT. PRAEF. IN MISS.

rabilemque conversionem, nec non & antiquorum Patrum non imparem continentiam; itinera quoque, & nonnulla in quibus mirabiliter effulsit, non solum documentis, verum etiam miraculorum signis. Secundus denique, qui subsequitur, liber designat, qualiter apud Galliam & insignis exstitit vir apostolicus, & doctor egregius: & quod non solum Galliam verbo pariter & exemplo illustraverit, verum etiam Britanniam insulam a Pelagianæ sordis purgavit: atque inde Ravennam perveniens, ibidem in pace quievit *b*,

ANNOTATA.

a Generositatem, *id est nobilitatem stemmatis*.

b *Hoc Argumentum, ut antea monui, legitur hoc loco in multis & vetustis codicibus; ut in cod. S. Lazari Æduensis, in Bonifontensi, Marbianensi, Reginæ Suecie, Q. Ms. 4. & Valcellensi; nisi quod in hoc sejungatur; ut etiam dictum est in Annotatis ad Prologum supra lit.* b. *Videtur autem ex ipsis verbis, quibus concepturo est, ad hunc locum pertinere, tamquam transitus a libro priore ad sequentem. Non ausim tamen certo affirmare, ipsius hoc esse Constantii; quia sunt codices, in quibus desideratur. sed nec ausim negare; quia sæpe in quibusdam codicibus amputantur ab Actis, quæ ad historiam necessaria non sunt; tametsi certum sit, auctoris esse.*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Alia ejus cum S. Severo ep. in Britanniam expeditio contra Pelagianos; alia pro Armoricanis in Italiam.

1. *Iterum est vocatus in Britanniam, cum S. Severo ep.*

INterea ex Britanniis nuntiatur, Pelagianam perversitatem iterato paucis auctoribus dilatari *a*: rulusque ad beatissimum Virum preces omnium deferuntur, ut causam Dei, quam prius obtinuerat, tutaretur. Quorum petitioni festinus occurrit; dum & laboribus delectatur, & Christo se gratanter impendit. Cessit tandem inimici invidia, victa virtutibus; nec tentare ausus est, quem Dei amicum esse jam senserat.

a

C

II. *S. Genovefam veniens, & ab eadem cum deducitur:*

6o Adjuncto itaque Severo episcopo *b*, totius sanctitatis viro (qui tunc Treviris ordinatus episcopus, gentibus primæ Germaniæ *c* verbum vitæ prædicabat,) Parisios iterato dum expetit, totius plebis plausu, ut tamquam Virum decebat, excipitur. Benedictionem postulatus, ubertim omnibus impertitur. Interea pignoris inibi dudum a se specialius commendati non immemor, de puella Genovesa, qualiter se habeat, attentius scitcitatur. Credo, sanctum Virum minime latuisse, quæ, & qualia post ejus discessum ab obloquentibus virgo beata pertulerat, infamias, probra, criminationes, cunctas postremo, quas a lividis manare assolent, simultates. Atque ut eorum irrevocabilem in malo pertinaciam par esset agnoscere, iniquæ mentis virus, & jamdudum concepta molimina, oec in ipsa sancti Viri præsentia, aliquatenus potuere supprimere. Verum ille, cui melius, quam ipsis etiam suis esset nota parentibus, obtrectantium garrulitate posthabita, ad virginis se diversorium

b

c

contulit, atque hanc non sine ingenti stupore intuentium, adeo humiliter salutavit; ut adverteres, cum in illa ipsius divinitatis, cujus erat templum, præsentiam fuisse veneratum. Et ne adventus beati Pontificis sacræ virgini nihil contulisse videretur, neve ejus inter improbos persona inexpurgata remaneret, habito sermone ad populum, prima conversationis ejus auspicia declarans, cujus, & quanti esset apud Deum meriti, cunctis evidenter exposuit, in argumentum tantæ rei arentem terram, cui orans superjacere consueverat, frequenti lacrymarum imbre madentem ostentans. Itaque universorum animis erga innocentem pastorali assertione compositis, iter præmaturans inceptum, mare, Christo auctore, conscendit. Ad itineris tranquillitatem elementa consentiunt; navigium venti, fluctus, aera *d* prolequuntur.

D

d

III. *In Britannia averruncatis prodigiis, fabella ejus hæresis.*

61 Interea sinistri spiritus pervolantes per totam insulam, Germanum venire, invita vaticinationibus nuntiabant: in tantum, ut Elaphius * quidam, regionis illius primus, in occursum Sanctorum sine ulla manifesti nuntii relatione properaverit: exhibens secum filium, quem in ipso flore adolescentiæ debilitas dolenda damnaverat. Erat enim ætescentibus nervis, contracto poplite, cui per siccitatem cruris usus vestigiis negabatur. Hunc Elaphium provincia tota subsequitur. Veniunt Sacerdotes; occurrit insicia multitudo: consestim benedictio, & sermonis divini doctrinosa profunditur: recognoscit populum in eis, qua reliquerat, credulitate durantem. Intelligunt, culpam esse paucorum: inquirunt auctores, inventosque condemnant.

E

* al. Elafius, aut Olafius.

IV.

Cum subito Elaphius manibus advolvitur Sacerdotum, offerens filium, cujus necessitatem ætas & debilitas, etiam sine precibus, allegabant. Fit communis omnium dolor, præcipue Sacerdotum; qui conceptam misericordiam ad divinam clementiam contulerunt. Statimque adolescentem beatus Germanus fedare compulit. Attrectat poplitem debilitate curvatum, & per tota infirmitatis spatia medicabilis dextra percurrit. Salubrem tactum sanitas festina subsequitur: ariditas fuecum; nervi officia receperunt: & in conspectu omnium, filio incolumitas, patri filius reformatur. Implentur populi stupore miraculi, & in pectoribus omnium fides Catholica firmabatur. Prædicatio deinde ad plebem de prævaricationis emendatione convertitur: omniumque sententia, pravitatis auctores expulsi ab insula, adducuntur Sacerdotibus, ad mediterranea *e* deferendi; ut & regio ablutione, & illi emendatione frueretur. Quod in tantum salubriter factum est, ut in illis locis etiam nunc fides intemerata perduret. Itaque compositis omnibus, beatissimi Sacerdotes ea, qua venerant, prosperitate reversi sunt *f*.

F

e

f

V. *Barbari; Armoricanos miserios defendit:*

6a Vix domum de transmarina expeditione remeaverat; & jam legatio Armoricani tractu *g*, fatigationem beati Antistitis ambiebat. Offenius enim superbæ insolentiæ regionis vir magnificus Ætius, qui tum rempublicam gubernabat, Eochari *h*, ferocissimo Alanorum *i* regi, loca illa inelioranda pro rebellionis præsumptione *k* permiserat; quæ ille aviditate barbaricæ cupiditatis inhiaverat. Itaque genti bellicosissimæ, regique idolorum ministro objicitur Senex unus; sed tamen omnibus Christi præsidio major & fortior. Nec mora, festinus egreditur; quia imminebat bellicus apparatus. Jam progressa gens fuerat, totumque iter

g

h

i

k

eques

A eques ſerratus impleverat; & tamen Sacerdos noſter obvius ferebatur, donec ad ipſum regem, qui ſubſequebatur, accederet. Occurrit in itinere jam progreſſo, & armato duci inter ſuorum catervas opponitur: medioque interprete, primum precem ſupplicem fundit; deinde increpat differentem; ad extremum, manu injecta, frœni habenas invadit, atque in eo loco univerſum ſiſtit exercitum. Ad hæc rex ferociſſimus admirationem pro iracundia, Deo imperante, concepit: ſtupet conſtantiam; veneratur reverentiam; auctoritatis pertinacia permovetur, Apparatus bellicus, armorumque commotio ad conſilii civilitatem, depoſito tumore, deſcendit: tractaturque qualiter, non quod rex volverat, ſed quod Sacerdos petierat, compleretur. Ad ſtationis quietem rex exercituſque ſe recipit: pacis ſecuritatem fideliſſimam pollicetur, ea conditione, ut venia, quam ipſe præſtiterat, ab imperatore, vel ab Ætio peteretur. Interea per interceſſionem, & meritum Sacerdotis rex compreſſus eſt, exercitus revocatus, provinciæ a vaſtationibus abſolutæ.

B

VI. *pro Iſdem adiens Italiam, multa ſanat, & prædicit. dictum ſuum.*

63 Exin Italiam petiturus egreditur; cui id ſolum ſufficerat, ne umquam labore vacuus, quiete frueretur; ſed, ut Propheta ait, ambulabat de virtute in virtutem. Nam dum præterit, ex conſuetudine pietatis familiarem ſuum Senatorem *f* presbyterum iterum viſitavit; a quo illi annorum viginti eirciter muta offertur puella; cujus os, frontem, vultumque totum cum olei attrectatione benedixit; deinde conditum poculum præcepit offerri, in quo tres particulas panis manibus propriis comminutas infudit: unamque in os puellæ ipſe inſeruit; imperans, ut priuſquam acciperet, petitionem benedictionis ediceret. Quam ſtatim clara voce, antequam panem ſumeret, poſtulavit: ac deinceps ulus loquendi, natus ex mirabilibus, in reliqua ejus ætate permanſit. Deinde profecturus, ſolito affectuoſius in amicum irruit: os, frontem, oculos oſculatur: inhæret amplexibus, & hujuſmodi verbis ſalutatum reliquit: Vale in æternum, frater cariſſime; vale, animæ meæ portio: tribuat Deus, ut nos

C in die judicii ſine confuſione videamus; ceterum in hac luce mutuo nunquam fruemur aſpectu.

VII. *oſſium propoſiti & veneratio, collegit cum S. Caſſiano ep. defuncto: m al. oratoria.*

64 Erat iter illius comitatu proprio ſolitarium; ſed occurrentibus ab hominibus conſtipatum; in tantum, ut per omnes aggeres, quos in itinere ſuo illuſtratos reliquit, utique in hodiernum diem, ubicumque aus oravit, aut docuit, oratoriæ * cellulæ, & ſigna Crucis elata præfulgeant. Territorium ſane Auguſtodunenſe dum præterit, advenienti multitudo indiſcretæ ætatis & ſexus occurrit. Qui dum loca Sanctorum ex more circumiret, tandem pervenit ad tumulum ſancti Caſſiani pontificis *m*. In quo ita divina virtus apparuit, ut in Pario lapide contrarius color Crucem exprimeret, & ſalutare ſignum varietas diſtincta monſtraret. Quod cum Germanus ſanctiſſimus fuiſſet intuitus, fuſis ex more Chriſto precibus, ait: Quid hic agis, frater glorioſe? At ille ſtatim è tumulo, cunctis, qui aderant audientibus; Dulci, inquit, in pace quiete potior, & adventum Redemptoris exſpecto. Cui Germanus mutua ſermonis voce dixit: Quieſce per longum in Chriſto, frater, tempus: ut autem divinæ tubæ cantum & exoptati clangoris ſonum ac ſacræ reſurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis, & pro hac plebe, attentius intercede ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Miranda eſt in ſancto Viro principalis miraculorum eminentia, cui cuncta, imis etiam ſepulcris abdita, famulabantur ad votum. Et ſingula quidem, quæ ab eo mirabiliter ſunt geſta, præcipua ſunt admiratione ſuſcipienda; hoc vero eo mirabile, quo infrequens eſt. Cujus enim animum admiratio non percellat, duos non incolebros viros, quos nulla amquam mutua conſpectus alternitas præſentaverat, alterum a viventibus, a ſepulcris alterum ſeruiſſe colloquia? Uterque nimirum beatæ illius & ſuperne Hieruſalem civis erat, cujus pars jam cœlo fruitur, pars adhuc in terris peregrinatur. Quo factum eſt, ut is, qui jam patriam obtinebat, exulantem licet adhuc, Commilitonem agnoſceret, agnitique vocis atque alloquio reſponderet.

D

A. CONSTANT. PRESB. ex mss.

n

65 Illic in conventu omnium proſtrati in terram parentes, filiam in annis nubilibus obtulerunt, cui debilitas pœnam ſeviſſimam temporis acceſſione generaverat. Ab ortu enim nativitatis ſuæ ita, contractis nervis, in palmam digiti curvabantur, ut, creſcentibus introrſum nimie unguibus, cedente earnis teneritudine, tot inciperent eſſe vulnera, quot digiti: & niſi inſiſtenti acumini offa objecta aliquatenus reſtitiſſent, palmam totam ulcera interius immerſa transfoderent. Hujus dexteram comprehenſam dum attrectat Sacerdos, tactus ſalubritate benedixit; apprehenſoſque ſigillatim digitos, cedentibus nervis, in uſum flexibilem revocavit; redditurque miniſterio manus, quæ inferebat ſibi ipſa perniciem. Inſuper id pictatis adjungit, ut ſanctis manibus, directis jam digitis, exceſſum unguium ad formam communis conſuetudinis reſecaret.

VIII. *curatio e manu ſacra.*

E

66 Decurſis itaque civitatibus Gallicanis, dum Alpes, Italiam ingreſſurus, exſuperat; caſu artificibus, ex opere mercenario domum redeuntibus, itineris collatione ſociatur. Qui dum gravati injuſtis faſcibus, juga nubibus inſerta conſcendunt, torrente obvio tenebantur, qui in illis præruptis præcipitiis neque animalium neque hominum veſtigia fideliter hærere patitur. Erat ex his viator unus & claudus & ſenior: hujus faſcem Vir beatiſſimus humeris ſuis inter vaſtos gurgites deportavit; eumque exoneratum, iterato tranſitu, ſubjecta cervice tranſpoſuit. Libet hic parumper ſubſiſtere, & in admiratione tanti Viri aliquamdiu ſpatiari. Vere Dominus in Sanctis ſuis potens, vere omnipotens; vere ſons benignitatis ejus nullis verborum ſuffragiis explicandus! Cerneres, ſi adeſſes, in ſancto Viro ingenuam quamdam ſpiritus carniſque palæſtram; invictam dico animi fortitudinem, imbecillitati corporeæ concertantem. Is certe, cujus faciem ſqualidus jejuniorum pallor conſecerat *p*, cujus inediam ſeptimus plerumque dies pane tantum hordeaceo recreabat, cujus ſomnum ſtratus mollior numquam exceperat, quem continui itineris quotidiana fatigatio diſtrahebat, qui denique ſemetipſum ferre vix poterat, tantam ſubito caritatis concepit animo corporeque virtutem, ut nec ponderis quantitate addictus *, nec torrentis obvii impetu territus, ſenem ætate pariter & debilitate graviſſimum, faſce prius tranſpoſito, ſanctis in humeris vectitaret. Et ut plus mireris negotium, animadverte, hoc a nobili & clariſſima perſona patratum, quod nec infimus quiſque noſtri temporis facere dignaretur. Re enim vera ab operibus miſericordiæ alienum ſe reddere non poterat, in cujus ſacro pectore humilitas, virtutum mater, caritas quoque ac miſericordia gratiſſimum cubile collocaverat. Et cum ſtudioſiſſi-

IX. *Continens miſericordiæ, & humilitatis inſigne ſanctus.*

F

p

* *ſuppl.* lapſui vel exitio

A me ſui agnitionem abjectione velaret, Mediolani, quis eſſet quantus eſſet, celare non potuit.

A. CONSTANT. PRAESID. EXMSS.

ANNOTATA,

a *De hac ſecunda* S. Germani *in Britanniam expeditione vide Commentarium prævium §. 6. n. 64.*

b *De* S. Severo ep. *Trevirenſi agetur 15. Octobris.*

c *Aqui Treviri pertinebant ad Belgicam primam: ſed hæc alio ſpectant.*

d *Videtur hic eſſe ſolœciſmus: cum accuſativum caſum ſingularem æra adhibeat Conſtantius pro nominativo plurali* æres. *Certe vocem hanc ſive in ſingulari ſive in plurali numero generi neutri adſcriptum apud grammaticos veterum invenio.*

e Ad mediterranea, *id eſt extra inſulam Britanniæ; puta vel in Gallias; ut cenſet Tillemontius art. 8. vel in Italiam; ut habet Hiſtoria epp. Autiſſiod. cap. 7. ubi dicitur:* Teſtantur hodieque quam plurimi, didiciſſe, prædictos hæreticos a Germano ſanctiſſimo, Cœleſtino Papæ fuiſſe tranſmiſſos. *De Cœleſtino tamen id certo falſum* B *eſt, utpote qui tum annis circiter quindecim e vivis exceſſerat.*

f *Hic ſequebantur in cod. 13. regina Suecia quædam Conſtantio male ſuppoſita, & ex Herico in Miraculis num. 10. & 11. huc intruſa,*

g Tractus Armoricanus *is eſt, ad quem pertinet Britannia minor in Gallia; multo tamen hic olim longius latiuſque porrigebatur, ſi (ut quidam volunt) provinciam Lugdunenſem ſecundam & tertiam, ſeu totam ſimul Britanniam Gallicam, Normanniam, & quæ utrique ſunt vicina, complexus eſt.*

h *Alii legunt* Eocharich. Hic eſt Eocaricus, vel Eocricus, quem Tiro Proſper in Faſtis Vitricum pro Jucrico appellat, aitque Theodoſio XVII. & Feſto Coſſ. reipublicæ Romanæ fidelem & multis documentis bellicis clarum habitum eſſe, *inquit, ſed non probat, Valeſius Rerum Francicarum lib. 4. ad ann. 439.*

i Alanorum, *Ita Mss. Chiffletiana, uti & Marchianenſe, Audomarenſe, Valcellenſe; & idem legit ſeculo nono Hericus tam in Vita metrica, quam in Miraculis. Totus autem hic unme-* C *rus deeſt codici Bonifontenſi, & noſtro Q. Ms. 4. ut adeo nullum viderim, qui cum Surio ſcribat,* Alemannorum. *Porro Alanos in Galliis ab anno circiter 406. remanſiſſe, cenſet ibidem Valeſius; & alios quidem ad Rhodanum, alios ad Ligerim, Valentiniano imperante, diviſos conſediſſe ſub ſuo quoſque rege, Sangibano ſcilicet & Eocharo, ſive Eocharich.*

k *Vide Hericum in Vita metrica num. 120. & in Miraculis num. 24. ubi Armoricanos atro calculo depingit,*

l *Eumdem illum, de quo ſupra, num. 55.*

m *De* S. Caſſiano *ep. Auguſtodunenſi quam primum agemus die 5. Auguſti. Floruit ſeculo quarto.*

n Seruiſſe. Sero eſt duplex. Unum notat Necto, jungo: & facit ex ſe ſerui, ſertum: alterum ſignificat Semino: ac facit, ſevi, ſatum, *inquit Voſſius in Lexico etymologico,*

o *Plerique codices habent*, pstiuntur; *quod referri debet non ad unum illum torrentem, de quo hic agitur, ſed ad omnes in jugis Alpium hujuſmodi ſimiles.*

p *Ita Chiffletii Mss. cum San-Maximiniano, Marchian. Bonſont. & Q. Ms. 4. Alii habent*, Cujus faciem ſqualidus, *omiſſis ceteris; quod, quia nullam ſententiam exprimebat, credo, immutaſſe Surium, ac repoſuiſſe*, Cujus facies D ſqualida.

CAPUT II.

Miracula in hoc itinere plurima; felicissimus obitus apud Ravennates; defuncti honores; & translatio ad ecclesiam Autissiodorensem magnificentissima.

ERat autem dies Sanctorum *a* ſolemnitate venerabilis, qui in unum plurimos collegerat ſacerdotes. Et dum Miſſa ſacris myſteriis celebraretur altari, incognitus & improviſus ingreditur, Statimque unus è populo, captivus inimici, cum ingenti vociferatione proclamat: Cur nos in Italia, Germane, perſequeris? Sufficiat tibi, quod nos de Galliis excluſiſti: ſufficiat, quod nos, & Oceanum mare oratione ſuperaſti. Quid univerſa perluſtras? Quieſce; ut nos quieti eſſe poſſimus. Fit admiratio & terror in populo. Quis eſſet Germanus, dum E alter alterum intuetur, inquiritur. Et licet habitu deſpicabilis videretur; vultus tamen dignitate cognoſcitur. Conſultus, gradum aut ordinem non negavit. Epiſcopi omnes Sanctum Dei digna humilitate venerantur. Exorant, ut furioſum, qui nomen ejus confeſſus fuerat, viſitaret. Quem non præſumptionis cothurno, ſed obedientiæ ſtudio præcepit exhiberi; remotumque in ſecretario *, celebri abſolutione purgatum, ad conventum publicum revocavit incolumem. Hoc primum virtutis ſuæ ſignum in Italia per Famulum ſuum Chriſtus operari dignatus eſt. Concurrebat diverſa populi multitudo, benedictionem expertæ ſanctitatis opperiens: junctiſque eum prædicatione miraculis, & ſpiritus curabat, & corpora.

x. *Sanctus Mediolanenſi dæmonem, quem non expulit, a*

* *al. secretario*

xi. *Eleemoſyna data ſtatim alia enormiter compenſatur.*

68 Egreſſus urbe opulentiſſima, dum iter ſenſim horis felicibus carpit, occurrunt pauperes, eleemoſynam poſtulantes. Conſulit diaconem, quantum eſſet in ſumptibus. Tres tantum aureos eſſe, reſpondit. Totoſque ſtatim præcepit erogari. Ad hæc diaconus: Unde victuri hodie ſumus? Reſpondens ait: Faſcet Deus pauperes ſuos: tu, quod habes, indigentibus præſta. Diaconus, quaſi providus, duos erogat, reſervat unum. Dumque iter agitur cœptum, intuentur poſt ſe equites concitatos; qui brevi adjuncti, ſtatim deſiliunt; & provoluti genibus, hujuſmodi precem fundunt: Dominus noſter, vir ſpectabilis, Leporius non longe abhinc domicilio fruitur; qui eum familia ſua ita implicitus diverſo tenetur incommodo, ut & propria, & ſuorum infirmitate fuccumbat. Cujus ad vos lacrymas deportamus. Infirmum, ſi dignum ducitis, viſitate. Si vero precem noſtram occupationis veſtræ neceſſitas vincit, orationem interceſſionis impendite. Mereatur benedictionem, ſi non meretur aſpectum. Ad hæc Vir beatiſſimus repletur miſericordia; &, relicto itinere, ea via rectior judicatur, quæ mercedem boni operis præparabat. Divertit, reclamantibus ſuis; & deſideratum petentibus præſtat adventum, dicens: nihil mihi prius eſt, quam Domini præcepta complere. Tum illi cum exultatione & gaudio ducentorum ſolidorum munus, quod tranſmiſſum fuerat, obtulerunt. Deinde converſus ad diaconem, ait: Accipe, quæ traduntur; & intellige, te fraudem feciſſe pauperibus: nam

F

ſi

A si totum, quod dedi, indigentibus contuliſſes, remunerator noſter trecentos hodie reddidiſſet. Contremuit diaconus, ſecretum reatus ſui innotuiſſe Pontifici.

XII. *Pontifex totam ægrotantem una die ſanat.*

69 Interea gradum accelerant: pervenitur: & tamquam manifeſta ſanitas ſuiſſet ingreſſa, ita omnium animos Sancti relevavit adventus. Notas proferr & exerit medicinas; Chriſtum proſtratus exorat; ſuiſque lacrymis gaudia mercatur aliorum. Viſitantur domini, viſitantur & famuli; ac ſine ulla diſcretione perſonæ tuguria circumit, cubilia univerſa perluſtrat; &, interpoſito unius diei ſpatio, ita cæleſtes medicinas obtinuit, ut egrediens die tertia, domum totam reliquerit incolumitate gaudentem; proſequente eum domino, quem lectulo
b invenerat decumbentem *b*. Præcedebat enim venerabilem virum fama laudabilis, exigens, ut nuntiati deſideraretur agnitio.

XIII. *Et ab impoſitore &c. exceptus fuerit Ravennæ; quæ accepiſſe, ac dederit munera: in forte affectus*

70 Ferebatur jam per ora Ravennatium populorum: & adventus ſui moras prævius accuſabat effectus *. Tandem diu exſpectatus excipitur. Providerat quidem, ut nocturno ingreſſus ſilentio, ſecreta obſcuritate tegeretur; ſed deſiderantium excubias vitare non potuit. Illic Petrus *c* tum pontifex, Chriſti eccleſiam apoſtolica inſtitutione retinebat.

c

XIV.

B Regebat etiam Romanum imperium Placidia regina, cum filio Valentiniano jam juvene *d*; qui ita fidem Catholicam diligebat, ut, cum omnibus imperarent, Dei famulis ſublimi humilitate ſerviret. Qui omnes venerabilem Sacerdotem certantibus ſtudiis provido amore ſuſcipiunt. Ambiunt principes, occurrunt proceres, eccleſia cum exultatione ampleſtitur. Ad diverſorium Sacerdotis regina venerabilis vas argenti ampliſſimum, referrum cibis delicarioribus ſine ulla carnis admixtione, tranſmiſit. Quod ſuſceptum ea ratione diſtribuit, ut cibos miniſtria ſuis traderet; ipſe vero vendicaret argentum; remittens loco muneris patenu-
d

* *al.* pathalem

lam * ligneam, panem hordeaceum continentem. Quodilla utrumque cum ingenti gratulatione complexa eſt; quod & argentum ſuum tranſmiſiſſet ad pauperes, & illam eſcam beati Viri cum miniſterio abjecti vaſculi ſuſcepiſſet. Nam & lignum poſtea auro ambiit, & panem multis remediis & virtutibus reſervavit.

XV. *Ibidem captivos præ digito liberat, ſanat ægros &c.*

71 Quadam die, dum plateam ſatiſſimam turbis anguſtatus ingreditur, carcerem refertum vinctis, ſupplicia & mortem exſpectantibus, præteribat. Qui, agnito tranſitu Sacerdotis, unum clamorem collatis vocibus ſuſtulerunt. Cauſam requirit,
C agnoſcir: cuſtodes evocat; ſubtrahuntur. Diverſæ enim palatii poreſtates miſerorum turbam in ergaſtuli illius noctes damnaverant. Quo ſe verteret, miſericordia non habebat. Tandem ad notum recurrit auxilium; & quod difficile erat ab hominibus impetrare, a majeſtate Dei poſcit: greſſum diverſit ad carcerem: cernuus in orationem membra proſternit. Tum vero Dominus noſter adſtantibus populis gratiam, quam Famulo ſuo tribueret, oſtendit. Clauſura, vinculis & ſera conſtricta, diſſolvitur: repagula ferrata diſſiliunt: divina pietas reſerat, quod meditatio humanæ crudelitatis artaverat. Procedit ad libertatem turba de vinculis, exhibens vacua onera catenarum; tenens nexus, quibus antea tenebatur. Relinquitur carcer innocens aliquando, quia vacuus; &, præcedente pietatis triumpho, turba miſerorum gremio eccleſiæ gaudentis inſertur.

XVI.

Creſcebat quotidie admiratio & fama Pontificis: occurrebant populi; ſanabantur infirmi; Chriſtuſque gratiam, quam contulerat, dilatabat. Aſ-

ſidebant jugiter obſequentes ſex venerabiles ſacerdotes *e*; qui non minus abſtinentiæ ejus cruces ſine interpolatione durantes, quam virtutes aſſiduas mirabantur. Hi teſtes operum illius multis fuere temporibus *f*.

D A. CONSTANT. PRESB. EXMISS.

e

f

XVII. *mortuum ad vitam revocat &c.*

72 Voluſiani ejuſdem filius, qui tum patricii Segiſvulti cancellis præerat *g*, ſuccenſus igne febrium vexabatur; & ita æſtuantis vaporis accenſio, adoleſcentis * medullas corpuſque conſumpſerat, ut deſperatio conclamata ſequeretur. Medici manus & promiſſa jam ſubtrahuntur, luctuſque ſolus parentibus reſervatur. Ad beatum Virum ſpes tarda converritur: parentes cum amicis omnibus & propinquis Sancti genibus implicantur. Additur etiam interceſſio ſacerdotum, cum quibus feſtinus expetit ægrotantem: eumtibuſque occurſor obvius, adoleſcentem jam mortuum nuntiavit; nec eſſe cauſam, qua ſe Vir venerabilis fatigaret. Inſiſtunt tamen antiſtites; ſupplicant, ut cœptum miſericordiæ impleret officium. Inveniunt corpus exanime, &, vitæ calore repulſo, mortis rigore jam frigidum: depoſitaque pro animæ requie oratione, remeabant; cum ſubito multitudinis luctus attollitur: inhærent ſeniores *b* ſui manibus Sacerdotis, ut pro parentum orbitate, & deſuncti reditu Domino ſupplicaret. Diu reſiſtit, ſancto pudore confuſus: ceſſit tandem miſericordiæ & caritatis imperio. Fidei arma concutiens, turbas
E ejicit; mortuoque, in oratione proſtratus, adjugitur: rigat lacrymis terram; in cælum alti gamitus porriguntur; vocat plancibus Chriſtum. Interea movetur exanimis, & paulatim membris emortuis vitalia redduntur officia. Oculi lucem quærunt; micant digiti; lingua jam reſonat: uterque conſurgit; iſte de oratione, ille de morte. Germanus manu allevat dormientem: reſidet, reſpirat, reficitur, reſpicit; paulatimque vigore concepto, integram recipit ſoſpitatem. Redditur parentibus filius; luctus vertuntur in gaudium, & uno clamore populorum, virtus majeſtatis extollitur. Continuat Chriſtua virtutes in Famulo; & mox recipiendum in requiem, miraculorum laude ſublimat.

g

* *al.* adoleſcentiam

b

XVIII. *liberat energumenum &c.*

73 Acholii eunuchi, tum præpoſiti regalis eubiculi, alumnus, jam juvenis liberaliter inſtitutus, hujuſmodi dæmonio vexabatur, quod per menſtruum tempus, redeuntibus incrementis lunaribus, captivos ſuos caduca alliſione proſternit. Interventu reginæ vel procerum, ſancto Viru præſentatur & traditur. Quem diu examinatum purgare die eadem diſtulit; cum ſoleret furioſiſſimos dæmones prima manus impoſitione depellere. Ita
F enim miſerandi juvenis medullas & interiora penetraverat, ut quaſi vas proprium eertis temporibus poſſideret. Recludi ergo eum ſecum noſte conſtituit. Tum vero ex interioribus latebris manifeſtus erupit; & quaſi inter tormenta compoſitus, tempus indicat, quo ab ineunte ætate ceperat innocentem. Itaque juſſus egreditur: purgatuſque adoleſcens poſt diem alietum palatio reformatur. Cauſam lane Armoricanæ regionis, quæ neceſſitatem peregrinationis indixerat, obtenta venia & ſecuritate perpetua, ad proprium obtinuiſſet arbitrium; niſi titubationis perfidia mobilem & indiſciplinatum populum ad rebellionem priſtinam revocaſſet. Quo facto, & interceſſio Sacerdotis evanuit, & imperialis crudelitas * circumſcriptione fruſtrata eſt. Qui tamen pru calliditate multiplici, brevi pœnas perfidæ temeritatis exſolvit *i*.

* *id eſt*, ita digeſtio

i

XIX.

74 Germanus igitur quadam die, matutinali ſolemnitate perfecta, dum eum epiſcopis fermo-

A nem de religione conferret, mœſtiſſimam protulit
A. CONSTANT. PRESB. EX MSS. mentionem, inquieos: Commendo vobis, fratres cariſſimi, tranſitum meum. Videbar mihi per oo-
obitum ſuũ inſtare, divina revelatione præſciſſe; ćturnum ſoporem a Domino noſtro viaticum peregrinaturus accipere; & cum cauſam peregrinationis inquirerem; Ne metuas, inquit; ad patriam, oon ad peregrioationem, te dirigo; ubi habebis quietem & requiem ſempiternam. Derivabant intellectu alio ſomnium ſacerdotes; ſed ille ſtudioſius commendabat extrema, dicens: Bene novi, quam patriam Deus ſuis famulis repromittit. Fa-
k ctum eſt, ut poſt dies aliquot *k* ſequereiur incommodum; quo ingraveſcente, civitas iota turbatur. Accelerabat tranſitum, qui vocabat ad gloriam; & feſſum a laboribus Dominus invitabat ad præmia.

XX. 75 Regina Placidia, depoſito imperii ſupercilio, occurrit pauperi, requirit infirmum, tribuens
paulo poſt moritur, reliquias corporum ea- quidquid ab ea beneficii poſtulat. Peculiariter ſanpraeuntibus qui aderãt. ne petiit, quod illa invita conceſſit, ut gleba corporis ſui patriæ redderetur. Viſitantum vero tanta
B fuit diebus ac ooctibus multitudo, quantam aut admiſit aditus, aut domus receepit. Tempus omne choris pſallentibus tenebatur. Septimo iocommodi die ad cælos anima felix & beata tranſfertur.

XXI. Hereditas deioceps relicta dividitur: partem præſumpſit imperium; partem veodicant ſacerdotes. Et quod fieri de opibus ſolet, naſcitur de exiguitate contentio, dum deeſt quod capiant. So-
P Valeſ. & al. cum re- lius benedictionis heres capſulam cum Sanctis P gina ſuſcepit. Cucullam cum interiori cilicio Pe-
P nempe Chryſologus trus epiſcopus P uſurpavit. Sex vero antiſtites, ut aliquid monumenti ex ſucceſſione ſanctitatis accipereot; dirumpere quod ſuperfuerat maluerunt. Unus pallium, cingulum alter accepit; duo tuni-
l cam, duo ſagulum *l* diviſerunt.

XXII. 76 Deinde apparatu defuncti fervent ſtudia
Inſtruitur funeris; praeludia in Gallia; miraculum Placentiæ factum. conferentium; accuſantium, cur parva expenſa Mortuo deberetur. Acholius corpus aromatum conſtrictione ſolidavit; regina veſtivit. Quibus omnibus rite perfectis, expenſis & evectionibus iter inſtruit imperator, miniſtroſque ejus copioſa largitione proſequitur. Sacerdotes religionis obſequium & io præſenti inſtruunt, & ordinatioC oe præmittunt; uoumque agmen ioformatur ad Gallias.

XXIII. Placentiam corpus dum præterit, cæca jam nocte pervenit. Quod io eccleſia collocatum, dum vigiliis ſanctæ devotionis excolitur, matrona quædam loci ejus, paralyſi diſſoluta, ita ut nullum membrum ſuo fungeretur officio, precario depoſcit, ut feretro corporis ſubderetur. Ibique uſque ad lucem extenta decubuit. Mature corpus attollitur; ſurgit & mulier; & vivificata per Mortuum, mirantibus populis, propriis pedibus debitum reddit obſequium *m*.
m

XXIV. Excipiunt Galliæ Patronum proprium majore famulatu; quippe ubi reverentiæ jungebatur affectus. Omne hominum genus diverſo occurit officio. Alii vias, præruptis depoſitis, molliunt, & pontium innovatione continuaot: alii expenſas ingerunt: alii Pſalmis intonant: alii colla ſupponunt. Refulgebat, repercuſſo ſolis radio, ſplendorem ſibi etiam per diem vendicans luminum multitudo; totoque miniſterio caritatis, propriæ redditur civitati; ubi ſepultus corpore, quotidianis miraculis vivit & gloria.

XXV. 77 Ego *n* duplicem veniam a te, lector, exn poſco. Primum, quod ſolœciſmis & abjectione verborum aures tuas vulnero; deiode, quod prolixior pagina videtur parere faſtidium. Sed non pigeat receníere, quod Chriſtum præſtare non piguit; qui dum Sanctos ſuos glorificat, oos in- D
Epilogus auctoris, incaſſantis, quod multa omiſerit. vitat exemplo. Et tamen Deum teſtor, conſcium ſecretorum, me plura de domini mei Germani factis agnita & probata iaeuiſſe: ea quo reum me eſſe fateor, ſupprimeodo, quod mirabiliter ad profectum omnium divina virtus operata eſt. Et ideo io ſcribendo ſuccinctum magis me arbitror fuiſſe, quam nimium *o*.

Sedit *p* autem iſdem domnus & apoſtolicus vir, o
p ſanctiſſimus Germanus, io epiſcopali cathedra annos xxx. dies xxv. Obiit vero plenus Spiritu ſancto apud Ravennam Italiæ civitatem, pridie Kalendas Auguſti, Valentiniano adhuc juvene imperante eum Placidia matre: a quibus ibidem pro admiratiooe ſaoctitatis, ac aſſiduitate miraculorum honorifice ſuſceptus, Domino Chriſto ſibi apparente, obitum ſuum pernoſcens, obtinuit, ut propriæ redderetur civitati. Cujus ſacratiſſimum corpus, honorifico agmine, comitantibus virtutum operibus, ſuam eſt delatum ad urbem: ibique ſub die Kalendarum Octobrium a propriis civibus, celeberrimo cultu, condignæ eſt ſepulturæ traditum. Ubi innumerabilibus virtutibus pol- E
lens, ſumma excoliiur gloria.

EXPLICIT VITA S. GERMANI EPISCOPI,
EPITAPHIUM EJUSDEM.

Fulgida ſulgentem Germanum ſidera eaptant.
Florida florentem Germanum millia plaudunt.
Cælica cæleſtem Germanum carmina cantant.
Splendida ſplendeotem Germanum gaudia pangunt *q*.
q

ANNOTATA.

a Sanctorum, *Gervaſii, opinor, & Protaſii MM. quorum ſolemnitas agitur Mediolani 19. Junii. Vide etiam, ſi lubet Violam cap. 19. ubi illum refutat, qui crediderat, hic aſſignari feſtum Sanctorum omnium, tunc nondum inſtitutum.*

b *Hoc miraculum Puricellus Diſſertatione Nazarianæ cap. 62. accidiſſe putat in pago Niguarda, haud procul Mediolano, ob eccleſiam S. Germano ibi ab antiquiſſima memoria erectam, idque occaſione, ut ipſe conjicit, hujus prodigii.*

c Petrus, *ab aureo ſermone dictus* Chryſolo- F
gus, *de quo agendum erit 2. Decembris. Obiit anno, ut creditur*, 450.

d *Natus enim erat Valentinianus III. an. 419. menſe Julio: anno igitur 448. de quo hic ſermo eſt, agebat annum ætatis 29. eumque jam prope compleverat.*

e Sacerdotes; *epiſcopos intellige; qui tum forte negotiorum cauſa Ravennam, ubi reſidebat imperator, unde unde venerant.*

f *Id eſt, diu ſuperſuerunt, teſtantes quæ in* Germano *Ravennæ mirari ſatis non potuerant: unde horum aliquot, hæc Acta ſcribente Conſtantio, ſuperſtites fuiſſe, putat Henricus in Prologo ad Miracula num. 3.*

g *Nunc* primum ſecretarium *vulgus appellat.*

h Seniores *hic ambigue ponitur; ut neſcias, an ad epiſcopos comites referri debeat; an ad Segiſvultum ejuſque conjugem, qui erant ſui, hoc eſt adoleſcentis, ſeniores ſeu domini; an tandem ad ejus parentes. Videntur mihi antiſtites notari peritiſſimum; ut quibus* S. Germani *merita magis erant perſpecta, majoremque fiduciam tanti prodigii facerent.*

i *Hoc de populo Armoricano dicitur, non de imperatore. Adi S. Henricum in Miraculis num.*

35.

A 25. *Sequebatur in Chiffletii codice Æduenſi miraculum ſuſcitati ad vitam aſelli ; ſed quia inter exemplaria Vitæ Conſtantianæ Mſs. aliud nullum vidimus, in quo illud legatur, Conſtantio abjudicandum putavi, & ad Appendicem ſecundam poſt Herici Miracula relegandum, ubi legi poteſt num. 4. cum ſubnexis obſervationibus.*

k *Puta die ſeptimo ante obitum, ut mox dicetur, ſeu 25. Julii.*

l *Eſt* ſagulum *veſtis militaris, qua loricati ſuperindui ſolebant. Tillemontius art. 9. ne ejuſmodi veſtem epiſcopo dare videatur, vertit la robe, quod adeo vagum eſt & late patens, ut ſi* ſagulum *hic veſtimentum ſeu indumentum qualecumque ſignificet, non facile poſſis interpres ille erroris argui. Sed ego indumentum hic intelligi nullum exiſtimo; ſed lodicem ſeu ſtragulam, qua noctu obtectus dormiebat, juxta eumdem Conſtantium ſupra num. 11.* Stratum omne ſubjecto cilicio, & ſuperpoſito uno tantum ſagulo fuit. *Et vero* ſagum *etiam aliibi hoc ſenſu uſurpatum invenies, lector, apud Caugium, & alios.*

B m *Proſequendo ſcilicet cum aliis illuſtre funus.*

n *In codice S. Maximini ſicut antea Prologus omiſſus fuit, ſic omittitur hoc loco Epilogus, & quidquid ſequitur. Idem de Q. Mſ. 4. dictum puta; ſed & alia multa in utroque truncantur.*

o *In Mſ. quodam Belfortiano hic ſequebantur capita ſex; ſed ex Herici Miraculis huc aſſuta, & verbis quidem iiſdem. In codice vero reginæ Suecie huic Epilogo addebatur*, Explicit. *Poſt quam tamen vocem ea ſequebantur, quæ & nos ſubjicimus.*

p *Hic Chiffletius hanc notam præmiſit.* In codice S. Lazari Æduenſis & in tribus aliis, quos legimus, ſequebantur quæ hic ſubjicimus de S. Germani chronologia: quæ niſi ſunt Conſtantii ipſius, ſunt certe veteris & accurati ſcriptoris. *Addo ego Mſs. Marcbianenſe, Andomarenſe, Valcellenſe, & quod ſecutus eſt Surius ; imo & quod præ oculis habuit S. Hericus in Miraculis num. 23. ubi partim ſubſtantiam, partim verba hinc deſumens, ſubdit:* Ut liber Geſtorum ejus ſatius explicat. *Videtur hæc proinde tamquam libri Conſtantiani partem agnoſcere.*

C q *Ita Cod. Valcellenſis; ſed cum hi verſus nihil admodum ſalis habeant ; vix eos eſſe quis credet Conſtantii, quem inter excellentes poetas recenſet S. Sidonius Apollinaris : accedit, quod non invenerit eos in ſuis Mſs. Chiffletius : ſed & prætermittuntur in quibuſdam aliis : in quibus autem non omittuntur, alio loco leguntur, quam quo habet Mſs. Valcellenſe, ut apud Surium videre eſt.*

D A. S. HERICO MONACHO. EX MSS.

EADEM VITA,

AUCTORE S. HERICO MONACHO,

A ſtilo Conſtantii ſoluto ad ligatum revocata ; ex vetuſtiſſimo Ms. Lobienſi, collato cum perantiquo codice Lugdunenſi, & Ms. Belfortiano.

EPISTOLA

Auctoris dedicatoria ad Carolum (Calvum) regem ſimul & imperatorem præcellentiſſimum a.

a *Carolus amator ſeverioris literæ,*

E IMmortalibus ſceptris prædeſtinato, regumque omnium præcellentiſſimo Carolo, perpetuo triumphatori ac ſemper auguſto, Hericus, cœnobitarum extimus, inſtantem ac perpetuam in Domino felicitatem. Quoties memoria replico, altitudinem veſtram " ſceptra paterna non modo virtute, conſilio, prudentiaque regere; verum etiam non minore ſtudio ex intimis ſapientiæ ſpeculis, veræ pulchritudinis colores ducere, hiſque tempora, perditis fœdata moribus, informare; ſubinde in ſpes optimas erigor, ejuſque ſæpe numero, quæ ante nos dicta eſt, ſententiæ veritate repungor, felicem fore rempublicam, ſi vel philoſopharentur reges, vel philoſophi regnarent. Quamquam non inſciens ſim, eam, quæ nunc reſpublica dicitur, uſque adeo vitiorum omnium proluvie obſoleviſſe ", ut de ejus ſalute merito deſperetur a pluribus, quod nec virtute ſubigi, nec ſapientia patitur moderari. Multa ſunt veſtræ monumenta clementiæ, multa ſymbola pietatis: illud vel maxime vobis " æternam parat memoriam, quod famatiſſimi avi veſtri Caroli *b* ſtudium erga immortales diſciplinas, non modo ex æquo repræſentatis; verum etiam incomparabili fervore tranſcenditis: dum quod ille ſopitis eduxit cineribus, vos fomento multiplici tum beneficiorum, tum auctoritatis uſquequaque provehitis; imo (ut ſublimibus ſublimia conferam) ad ſidera perurgetis. Ita veſtra tempeſtate ingenia hominum duplici nituntur adminiculo; dum ad ſapientiæ abdita perſequenda omnes quidem exemplo allicitis; quoſdam vero etiam præmiis invitatis.

" *Belfort. ubi quæ*

" *al. voluerunt*

" *Belfort. ubi ſingulariter ubique*

b

F 2 Huc accedit illud veritatis inexpugnabile argumentum, quo ſe veſtra ſingularis prudentia contra emergentes forte querimonias circumſpecta ſatis ratione tuetur: ne enim noſtra inertia, quæ ſuam ſponte amplectitur cæcitatem, velum ſibi excuſationis de ignorantia obduceret, neve de præceptorum inopia merito cauſaretur, id vobis ſingulare ſtudium effeciſtis, ut ſicubi terrarum magiſtri florerent artium, quarum principalem operam philoſophia pollicetur, hoc ad publicam eruditionem undecumque veſtra celſitudo conduceret, comitas attraheret, dapſilitas provocaret. Luget hoc Græcia, novis invidiæ aculeis laceſſita: quam ſui quondam incolæ jam dudum cum Aſianis opibus aſpernantur, veſtra potius magoa-

contentis a Græco & Rhenano,

A nimirate delectati, ſtudiis allecti, liberalitate confiſi: dolet, inquam, ſe olim ſingulariter mirabilem, ac mirabiliter ſingularem, a ſuis deſtitui: dolet certe, ſua illa privilegia (quod numquam hactenus verita eſt) ad climata noſtra transferri. Quid Hiberniam memorem, contempto pelagi diſcrimine, pene totam cum grege philoſophorum ad littora noſtra migrantem. Quorum quiſquis peritior eſt, ultro libi indicit exilium, ut Salomoni ſapientiſſimo ſimuletur ad votum.

A. S. HERICO MONACHO. EX MSS.

3 Itaque, Cæſar invictiſſime, pene eſt, ut univerſus orbis novas in te ſtruat controverſias, novis adverſum te declamationibus invehatur: qui dum te tuoſque ornamentis ſapientiæ illuſtrare contendis, cunctarum fere gentium ſcholas & ſtudia ſuſtuliſti: ſublatis enim præceptoribus, confine & conſequens eſt, facile omnium ingenia otio congeluſſe. Ita namque ſpretis ceteris, in eam mundi partem, quam veſtra poteſtas complectitur, univerſa optimarum artium ſtudia confluxerunt; ut veriſimile habeam, jam dudum eas humanæ perofas inertiæ, terris penitus exceſſiſſe, niſi veſtræ integritatis amplitudine tenerentur; in qua etiam unicum ſuæ profeſſionis culmen ac faſtigium (ut palam eminet) mirabiliter collocarunt. Hinc eſt, quod, cum ſit perantiqua ſententia, Silent leges inter arma; hæc tamen, tam belli quam pacis tempore, apud vos plurimum ſemper obtinent dignitatis. Ita ut merito vocitetur ſchola palatium: cujus apex, non minus ſcholaribus quam militaribus conſueſcit quotidie diſciplinis. Quidquid igitur literæ poſſunt, quidquid aſſequuntur ingenia, vobis debent; vobis, inquam, qui otius ad agendum ſemper aliquid dignum viro, cum virtute præcellitis, tum etiam ſapientia refulgetis.

imo undequaque vituperatis;

B

4 Quorſum iſta protulerim, illud in cauſa eſt: divæ memoriæ Hloibarium, veſtræ filium majeſtatis, annis puerum, mente philoſophum, ingenue profiteor animi indole & ſolertiæ opibus (ut vobis uoi concedam) præ ceteris ſui ævi mortalibus extitiſſe pretioſum. Is, quod veſtra diſpoſitione & Deo devotus, & beato Germano ad educandum fuerat commendatus, tantum devotionis in Sanctum, tantum ardoris in locum conceperat, ut vitam illius mors livida nobis merito invidiſſa putatur *c*. Cumque eſſet divini puer ingenii, atque erga rerum notitiam ſummæ ſtudioſus, contigit, eum in una dierum, libri cujuſdam abdita * perſcrutantem, geminas epiſtolas offendiſſe: in altera earum, ſanctiſſimus Aunarius, ſextus poſt beatum Germanum Autiſſiodori epiſcopus, Stephanum Africanum presbyterum, ut vitam ejuldem ſanctiſſimi patris noſtri Germani metrica ratione digereret, precibus ambiebat: in altera idem Stephanus, præfato ſe parturum pontifici, ex reſcripto ſignificabat. Quarum formam epiſtolarum hic quoque interſeri optimum factu judicavi; ut ratio regiis auribus inſinuanda, omnem ambiguitatis ſcrupulum valeat eluctari *d*.

Super quæ ex illorum Lucubratione, ipſius Caroli filius multa ſcrutando,

C

c

* *Cod. Lugdun. perſcrutantem*

d conjungit, quam ab Aunario ep. Autiſſiod. negatum fuiſſe Stephanum presb.

* *al. provincia Africa*

5 Epiſtola Aunarii epiſcopi ad Stephanum presbyterum Africanum *.

„ Dilectiſſimo atque amantiſſimo, & internæ mihi vinculo caritatis connexo fratri Stephano presbytero, Aunarius gratia Dei epiſcopus, in Domino æternam ſalutem. Tuę oobis doctrinæ multa jam experimentis adprobata prudentia compulit nos quamdam tuis humeris imperioſam ſuperponere ſarcinulam: ſed eam, quæ tibi non ſit oneri, ſed honori: nec quæ deorſum ingruo pondere premat, ſed quæ potius cælum uſque ſuſtollat. Cognitum tibi eſt, cariſſime frater, quæ ſit humanarum meotium diverſitas, & quemadmodum ſtudia in contraria non ſolum inane vulgus, verum etiam univerſa ſcindatur oobilitas. Et quidam quidem proſaico oblectantur ſtylo; quidam autem oumeris ſe rhythmive ſc cantibus verſuum delectari fatentur. Ergo ut omnium votis occurrerem, & nullus ſuo deſiderio fraudaretur, placuit mihi, ut Vitas beatiſſimorum Profeſſorum quaſdam pede libero deſcriberem, quaſdam vero lege metrica impeditas digererem. Ob quam rem obſecro unitam mihi tuę dilectionis amicitiam, ut beatiſſimi Germani epiſcopi Vitam in verſuum qualitatem commutara noo deſiſtas: ſancti vero Amatorjs proſaica modulatione deſcribas: ut ſectatores apoſtolicæ prędicationis effecti, omnibus omoia efficiamur, & nulli quicquam debeamus, niſi ut iovicem diligamus. Individuam mihi caritatem veſtram divina cuſtodiat pietas, venerabilis frater „.

D

Eg vera eummoo ceſſerat; Lucubratione ob Nonios emendandos;

6 Reſcriptum anteſari presbyteri „: Domino beatiſſimo & Apoſtolicis inſulis decorato, patri ſpiritali, Aunario epiſcopo, Stepbanus, omoium ſervorum Cbriſti famulus. Decurſis literis apoſtolatus veſtri, quo ſancti deſiderii ardor, ſumma alacritate pertendat, luce clarius approbavi. Eſt igitur devotionis veſtræ propoſitum, virorum opinatiſſimorum Germani & Amatoris floridæ vitæ nobiles actus deſcribere. Sed ad eos lepidiſſimi callis veſtri dirigatur intentio, qui poſſint virtutum lumina aequiperis affatibus inſpicare *e*. Verum ego, cujus ioers ingenium gemino rigore torpeicic, & lingua balbutiens faucium inter raucidulos curſus ſqualido ſitu impedita, non loquitur, ſed ſtridet potius; quomodn potero divinitus inſpirata Virorum ſanctiſſimorum munera polito expedire ſermona; qui nec privata poſſum humano caſu confecta negona explicare? Ridiculo (ni fallor) inexplicabili ac ludibrio ſemet impedit, quiſquis ultra virium ſuarum poſſibilitatem onus aſſumit. Nonos ferarum ſectatores ſi minus captioſa induſtria ſormaverit, audax temeritas peſſumdabit? Nunquam tiro victoriæ monumenta parma depicta geſtabit, ſi eum docta veterani exempla non inſtruxerint, Numquam etiam aeris patulum iter totus ales reſecabit, cui prævia dux penniger mater non fuerit. Jacebit profecto fluctuum eliſione truncatus, quiſquis ſuæ procacitatis filus auctoramento, indocilem ratis dexteram ingerit clavo. Sic unuſquiſque in diverſum imperitiæ hamo inſcinditur, ſi doctorum favoribus minime adjuvetur. Ergo, beatiſſime vir, quæſo, uc illa mihi culmen apicis tui imponat, quæ facile me poſſe perficere non dubitat. Si tamen & io hoc opera, quidquid illepide aut iofacete ruſtica garrulitas digeſſerit, æquanimiter feras, aggrediar; & faciam, quæ paterna imperat ac jubet auctoritas. Vale longum io tempus, domine ſemper mcus & apoſtolice papa „.

Ea vera eummoo ceſſerat; Lucubratione ob Nonios emendandos;

E

ad Vitam S. Germani metro deſcribendam; & id Stephano eum ſcripſit.

F

7 His ſolicita lectione decurſis, tandemque relatu affiſtentium bujuſmodi opus penes nos oumquam & onſquam paruiſſe comperiens, multa animoſitate correptus, quod tantum opus ſruſtra hominum notitiæ deperiſſet, per dies aliquot internis animi angoribus carpebatur. Tandemque me, qui tum recens ſcholis emerſeram, convocato, dolorem aperit inteſtinum; utque ei, ſiqua poſſem, ratione mederer, importunius conteſtatur: ſcilicet ut, quod alaboratum quondam in præfatis epiſtolis legerat, iterarem; actuſque Germani præcellentiſſimos a proſa in metrum, deſideriis illius ſatisfacturus, transfunderem. Expavi

(ſa-

A (fateor) negotium, & ſupra vires eſſe reputans, quod imponebatur, quoad potui, colla ſubduxi. Objectu tandem regularis capituli addictus, quod etiam impoſſibilia præcepta abbatis minime refugienda præſcribit, ſuſcepi quidem (ut par erat) jubentis imperium, quamquam nulla virium conſcientia, verum, ut inſtitutio præmonet regularis, de caritate confidens, & de adjutorio Dei obediens. Vix primas operis partes attigeram: & (Heu miſera humanæ conditio ſortis!) abbas ille meus, propediem futurus in orbe terrarum mirabilis, teneros excedens artus, intempeſtiva ſeculum morte deſeruit. Hic caſus tam lugubris, tam acerbus omnia mihi ſtudia, omnes curas excuſſerat; niſi probabilis illa ſententia animo ſubveniſſet; dolorem tempore minui; quodque diuturnitas allatura eſſet, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos anteferre conſilio prudentiaque debere. Hac cogitatione animum impuli, ut vivo morigeratus fueram, B etiam mortuo obſequi, inque defuncti gratiam, cœpto operi perfectionis pertinaciam admovere, Inſtiti, ut potui; & non invita Minerva, voluntati bonæ laxas permittens habenas, conceptos interdum luctus muſarum colludio, tamquam noti cujuſdam medicaminis arte, levabam.

quam hic, quia Labores ejus obiere tacente Cæſare dedicat

8 Confectum ſane opus in publicum edere diſplicebat; quod, cui illud deſtinarem ſpecialiter, non ſatis animo deliberaveram. Diu cunctanti vos, Cæſar præcellentiſſime, vos, inquam, inteſtatæ prolis heres proximus occurriſti; ejus bona ad vos lege redierunt. His animo ſubductis, auſus ſum* hoc literarum ad veſtram majeſtatem præmittere, quę ſequentis operis continentiam, præſtructo rationis ordine, commendarent. Habe igitur poſt funus dilectiſſimi filii hereditarium pignus, quo & defuncti memoriam ſuaviter refricare, & integre fidelis famuli devotionem advertere valeas; qui te nullo modo paſſus ſum extremi ſaltem muneris utilitate fraudari,

* *C. Lugd. autem pupi*

quos cum 2 libris præfatis, de miraculis S. Germani.

9 Conſeci præterea ex miraculis præcellentiſſimi Germani opuſculum aliud geminis diſtinctum libris; in quo quia veſtri tum nominis tum temporis mentio frequentius agitur, veſtræ nihilominus illud malui celſitudini dedicatum*. Accipe & hoc; eumque erga Germani reverentiam animum concipe, qui regiam ſane deceat majeſtatem. Et quam C quam aſtuti ſit, omnia ad ſuam utilitatem referre; in hoc tamen & pro hoc, quantus quantus eſt, labore, beati potius Germani laudem, quam perſonæ propriæ requiro favorem: quem quanti faciam, facile pernoſſe poteſtis, ſi noſtri tenorem carminis ordine percurratis. Longi itaque ſudoris uſuram eam capiare percupio, ut glorificetur Deus in mi- D A.S.He. raculis, qui voluit eſſe admirandus in Sanctis: ut RICO ſanctiſſimo Germano in terris veneratio creſcat & MONA- gloria, qui hanc in cœleſtibus obtinuit per bonorum CHO. operum incrementa: ut acquiratur ædificatio le- EX MSS. gentibus, pax credentibus, ſalus imitantibus, immortalitas in fide perſeverantibus: qua ut perpetuo polleas, & optamus & indefeſſe oramus, regum maxime, triumphator perpetue ac ſemper auguſte.

ANNOTATA.

a *In Cod. Lugdunenſi legebatur hic titulus*: Commendatio ſequentis operis ad glorioſum regem Karolum per epiſtolam facta. *Porro de hac epiſtola conſulendus eſt neceſſario Commentarius noſter prævius §. 4. a num. 39. Exſtat vero eadem, ſed truncata, apud Cheſnium tom. 2. pag. 471.*

b Carolum Magnum *intellige, Ludovici Pii patrem, Caroli Calvi avum. Cod. Lugdunenſis ſemper ſcribit* Karolum.

c *Obus* Lotharius, *Caroli Calvi filius, & earumdem* S. Germani *Autiſſiodori abbas commendatarius circa feſta Chriſti natalitia, hoc eſt, vel in fine anni 865., ut innuunt Annales Bertiniani apud Cheſnium; vel in-* E *eunte 866. ut indicat S. Ado in Chronico circa finem. Vide & Annales Benedictinos ad an. 865. num. 35.*

d *Exſtat utraque, quæ ſequitur, epiſtola etiam in Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiod. cap. 19. Dedimus & nos utramque, inde, ut arbitror, deſumptam, in Commentario prævio ad Acta S. Amatoris ep. die 1. Maii. Præfuiſſe autem eccleſiæ Autiſſiodorenſi ſtatuitur* S. Aunarjus *ab anno Chriſti circiter 571. uſque ad 603. quod amplius examinari poteris die 25. Septembris, quo colitur.*

e Æquiperis affatibus inſpicare. *Ita optimus Codex noſter Lugdunenſis. Pro quibus legitur in Ms. Belfortiano;* eoquenienti oratione celebrare. *Sed Ms. illud paſſim interpolatum eſt. In Hiſt. epp. Autiſſiod. habetur*: æquiparis affatibus inſpicere. *Non recte. Eſt enim ſenſus auctoris: Quære tibi alium ſcriptorem, O præſul Aunari, qui poſſis SS. Amatoris & Germani virtutes tam excellentes non inferiori eloquio illuſtrare. Itaque* virtutum lumina, *ſeu faces,* æquiperis affatibus inſpicare, *eſt virtutes illas ſic ornare dicendo, ut inſpicatæ* (*id eſt in ſpecie modum conciſæ*) *per rhetoricam faces videantur, cujus ope luculentius, quam per ſe poſſit, quaquaverſum lu-* F *men effundant. Uſus eſt eadem voce Virgilius lib. 1. Georgic. verſ. 291,*

Et quidam ſeros hiberni ad luminis ignes
Pervigilat, ferroque faces inſpicat acuto,

AUCTORIS INVOCATIO

Phaleucio hendecaſyllabo deſcripta,

Pater ſeu Filius

Æternum ſpecimen, decuſque rerum,
Cauſarum ſeries, origo lucis,
Naturæ columen, paterque veri,
Fons & principium, bonique ſumma,
Hac te ſuppliciter canemus oda:
Oramus, capias ab ore munus,
a O ſæcunda Τριάς, Μονάσque *a* ſimplex,
b Seu te diſtribuant, Εἷς ἐν πᾶσι *b*,
c Οὐσίαν Μίαν εἰς Τρεῖς ἐνοῦσαν *c*;
Seu, ſicut Latius fatetur orbis,
d Μίαν ἐνέργειαν, Τρία πρόσωπα *d*;
Idem ſemper es, idem * ipſe conſtas,
Gignens, ingenitus, Pater vocaris.
Te Natum genitum θεόν plaudit
Vivax Spiritus, ex utroque manans;
Perſoniſque tribus ſacramus unam,
Unam colligimus in his δύναμιν *e*;
Quæ ſic dicta placet, quod omne cernas *f*;
Seu quod ſic potius per omne currat *g*.
Ut nuſquam tamen extra *h* ſe feratur,
Cum ſit motus, & idem ipſe ſtatus,
Et motus ſtabilis; ut olim ajunt,

a *f* *g* *h*

* *Belfort. Idem &*

Sta-

A Status mobilis atque : sic priores
A.S.Hu- Dixisse invenio & peritiores.
RICO 81 Ὢν ὑ subſtantificum, οὐσιοῦ que k rerum;
MONA- Per ſeipſum bonitas; ὑδία mundi;
CHO. Per ſeipſum ſapiens; ὡμαχος l idem:
ex MSS. Noo eſt; nam ſupereſt, & eſſe præſtat:
ὑ k Hoc non eſt, nec id * eſt; ſed extat omne;
SS. Trinitatis l Non hic, non ibi; ſed per omne totus.
Μικρὸς καὶ μέγιστος μέσος Θεὸς ων:
P.C. Lugd. hoc m Μικρὸς; dum minimis opem miniſtrat:
Μέσος; intima dum gubernat æque:
In magnis μεγιστος probatur idem.
Sic parvis, mediis, adeſtque magnis,
Ipſe individuus, manenſque totus.
n Ὢν ἀρχὴ, μέσον, ἠδὲ φίλτατε πάντων ἄ;
Ex ipſo quoniam, per ipſum atque
Suni quæcumque vigent; ad ipſum æque
Tendunt omnia, tamquam ad quietem.
P. L. omnipler principale Ipſum ἀμετάτοπον *, eumdem ipſum
Affirmant nihilum, plus ue ſtupeſcas;
Incomprehenſibilis quod exiet omni
B Naturæ, ſuperans σοφὸς λόγους *:
* B. νόος λόγους, i. e. intellectus rationesque Qui dum non capitur, Nihil vocatur;
Apparet qnotiens Θεοφανὴς o,
o Io qoiddam ex nihilo venire ferlur.
Scribunt, hoc nihilo creata cuncta.
Hinc eſt, quod teobræ vocatur idem;
* pro ψάλλει Ψαλμὸς * etenim facer ſic inquit:
Sicut ſunt tenebræ, ſic lumen ejus;
Optanti quoniam, ſed haud valenti
Speclari, eenebræ putaotur atræ;
Non acteſſibilem colitque lucem.
aperuit pinxit. 12 Cum ſe ſic habeant flueota veri,
Ultro concipias, ſubeſt neceſſe,
Nullis nos animis, lepore nullo,
De vero proprium bonoque ſuomo
Præfinire Deo; nec eſſe promptum,
Qualis, quaotus item, quis eſſe poſſit,
Oratu melius propinqoiuſque
* pro alliget habis Not. Mss. Legabis * animo ſiquid ſubornas *;
* invenies pro parates ibid. Orari placidis vult ille verbis,
* Spiritum Largiri facilis, dediſſe promptus,
His ergo modulis adito Patrem,
C Patrem cum Genito, piumque Πνεῦμα * I
P Lux, & noſtra ſalus, redemptioque,
id eſt caligino ſas, Not. Mss. Largitor φάους, χάρματα præſta p,
Lumen glaucividas * agens in umbras,
Cæcis ὑμνοῦσι * reclude calos.
D Quondam Θεσπεσίου * Moyſea tecum
* pro ὑμνοῦσιν * legislatorem E'is γνόφου * Sinai ſic indidiſti,
* in caligi- Quærentes valida juvato dextra,
nem Quando non potis eſt adire tete
Cuiquam, des niſi tu venire per te:
Oſteodas faciem decet tamen te
His, qui nil aliud petunt, oiſi te:
Nam nec hoc * poterunt, niſi ſit ex te. * B. Nam. que hos nec
Nubes rumpe, malaſque φαντασίας
Quàs meotis acies reverberata,
Pure non finitur Deum tueri,
Ceu ſe inviſibilem videre præſtat
His, qui lucifluum ſitire fontem
Noverunt, requiem, ſuumque finem.
83 Quod reſtat ſiquidem, quod inſtat, inquam; ut opus ſit ſuppl. pro ſpes ſuccedat.
Præſentes operas tui indigentes
Componat, petimus; favenſque voto,
Ex ſenſus cumules, & ora ſolvas;
Ut mutis liquidæ fluant loquelæ
Largiri ſolitus, nec impotenter.
GERMANO titulum parare laudis
Urget materies, amor coartat,
In te mirificus, puer Hlothari;
Cui fas non fuerit oegare quicquam,
Non os, oon animum, nec illa certe,
Quæ ſunt officiis amica pulchris. E
Id quo congrue, quo fiat decenter,
Et ſpes omnimodas, ſpeique ſummam
In te conferimus, repertor artis,
Qua peſtus hominis præominatum q q
Scandit ſidereos honore campos,
Diſtioctum beluis oitore mentis r. r
Non hæc ob meriti beatitatem
GERMANI peto, ſed per almitatem,
Siquid lucifluum peregit ille,
Quod laudi fuerit Patri ſuperno;
Si vexilla tui ſecutus Heros,
Oppreſſit rigidum ſeverus hoſtem;
Si jejonia, ſi cruces iniquas,
Si noctes tulit idem inquietas;
Si non extimuit maris minaces,
Securus pelagi, ſubire ſauces;
Si quicquid gladius, poteſtque flamma,
Contemplit patiens amore Chriſti.

ANNOTATA. F

a *Helleniçat hic paſſim Hericus*; *eſt autem* Τριὰς Trinitas, μονὰς unitas.

b Ἐ'λλειπτικῶς, ſecundum Græcos.

c *Id eſt*, ſubſtantiam unam in tres perſonas.

d *In margine addebatur hæc nota, ipſius, ni fallor, Herici:* Differentiam facit S. Dionyſius, ceterique doctores Græci inter οὐσίαν, id eſt, eſſentiam, & ὑπόστασιν, id eſt, ſubſtantiam: οὐσίαν quidem intelligentes unicam illam ac ſimplicem divinæ bonitatis naturam; ὑπόστασιν ſingularum perſonarum propriam & individuam ſubſtantiam: dicunt enim ſecundum illum priorem verſiculum, unam eſſentiam in tribus ſubſtantiis. Sanctus autem Auguſtinus, ceterique Patres Latialiter ſcribentes, fidem ſanctæ Trinitatis exprimunt, dicentes unam ſubſtantiam in tribus perſonis. Una eademque fides eſt in omnibus, quamvis ſignificationum videatur eſſe diverſitas. *Sublata autem difficultate, poſtquam ὑπόστασις Latine dici cœpit, non ſubſtantia, ſed ſubſiſtentia.*

e Θεότης *pro* Θεότητα *ſeu* Θεότητα divinitatem.

f *Quaſi* Θεόπτης *dicta ſit a* Θεάομαι ſpecto, video.

g *A verbo* Θέω curro.

h Extra *ſecundam habet longam. Vitioſum ergo hic metrum. Sed non adeo in hiſce ſcrupuloſus fuit auctor noſter, ut exemplis infra ſexcentis patebit. Quæ proinde ne notanda quidem putamus, nedum ex interpolato Ms. Belfortiano pueriliter emendanda; cum codex Lobienſis Lugdunenſiſque conſenſerint, Sic autem hunc verſum correxit Ms. Belfortianus:*

Ut ſe numquam alio ſeratur extra,

i *ὁ maſculinum pro* ὸν *neutro, quod Latine nunc* ens *dicimus.*

k Τόπος, locus: omnia quippe intra ipſum ſunt. *Notæ Mss. cod. Lugdun.*

l Ἄναρχος, principio carens.

m *Id eſt*, Parvus, & magnus, mediuſque Deus; *ubi* μέγιστος *pro* μέγας.

n *Id eſt*, Ens principium, medium, & finis rerum omnium.

o *Pro*

o *Pro διορωτικὸς vel διορατικὸς. Θεωρία autem* eſt, ut ait Maximus, divina manifeſtatio, quæ fit ex condeſcenſione Verbi divini ad humanam naturam, & exaltatione ejuſdem naturæ ad prædictum Verbum per divinum amorem. *Not. Mss. cod. Lugd.*

p Id eſt, qui dediſti naturam, largire & gratiam. *Not. Mss. Cod. Lugd.*

q Id eſt, quodam quaſi omine conſortatum. *Not. Mss. Cod. Lugd.*

r Id eſt, acumine rationis. *Ibid.*

D A.S.HE-RICO MONACHO. EX MSS.

ALLOCUTIO EJUSDEM AD LIBRUM,

δεκάλω διπρόσω decurſa a.

Libro, nimium ſoliciti, ni prodire in vulgus,

SI te perliquido tuemur ore,
Nec ludunt inſomnia mentem,
Non illud tulerim, libelle, fruſtra,
Quod tanti popularia ducis;
Natalem lacebram ut peroſus, ultro
Inſano obſectare tumultu,.
b Non nihil miſerum charactarizant *b*
Tædia ſecreti; nec amica
* *ſuppl. rumpere* Quod ſemper ſtudiis ſigilla caſtis
Tantiſper refugis *: licet illam,
B Quæ fertur, Daoaen ahena turris
Auripluo vix texit ab imbri,
Quid tam turmivomæ juvant plateæ?
Quid refluæ dicacibus urbes?
Quem necdum tetigit litura; necdum,
Sordibus explosis, color auxit,
Si non inſipidus deerrat augur:
O nimium paſſure pudoris!
Vulgant, Bucolicen labora trimo
Cultius explicuiſſe Maronem,
Septenis itidem polibant annis
Quadrifidam ſudore Georgen,
Exin Æneadas in arma pulchros
Endecas ad limamqua redegit.
Nec libras animo, quid illa; quid nos;
Quid potuit ſpea altera Romæ;
Quid poſſit minimus minorum impar,
Nec minimos tamen inter habendus,
Et, ni proripias in ora vulgi,
male emi-natur au-ditor, Impatiens, clavemque reculas?
15 Invitum quatiunt ſavera vatem
Omina, terrificiqua ſonores;
Virtus gnoſtica nea ſinit volentem
Importunis paraere verbis:
* *i. e. cog-noſcendas rem* Hæc nolens capies, volens itemque;
His nos αὐτοπάροντα * ſubimus,
In vulgus venies, favente voto,
Pro, quanto jactabere fluctu!
Hic fœdum ſpuet: hia, coacta nare,
Succinet infandumque inimicumque:
Hic plauſum manibus dabit profanis:
Hic ter ſuccutiet pede terram:
Verrucas * alius ſcaturientes,
Etſi nulla tamen patat uſquam,
Diſquiret digito, ootabit ore,
Integra quippe invertare doctus.
Et quo perditior quis aa profanus,
Acrius hoc tolletur io iras.
Tandem ludibrio ſubactus omni,
Μυρεψέιν * trudere taberoa,
Aut nardi modicum feres, piperve,
Et ſiquid chartis amicitur
Ignavis *c*, Monitor, repulſus olim,
Abſtitarit; nec cura mederi *d*.
16 Neu te conſilio querare noſtro
Fraudatum, id * tecum ipſa reſarto;
Qua frontem titulus præordinabit,
Nemo *ἔτερα* * præfixerit auctor:
GERMANUS ſubeat prioris arcem
Auſpicii; hia primordia fignet.
Hoc forſao poteris inerme vulgus
Temnera, ſeu diſcrimina mille.
Tanti nominis obicem proiervæ
Vix auſint ſpreviſſe phalanges.
Miteſcet rabies: ſputiſque parcent,
& cynico * incrudeſcere dente.
J nunc, Mæoniis * adacte pennis,
J dextro, libar, alita ſelix.
Nec te oon monitum, oec inſuaſum
Olim diſceſſiſſa graveris.
Quod reſtat, dubiis remitta ſatis.
Teque utinam meliora ſequantur!

* *i. e. vivid ourmine, Not. Mss.*

E

* *i. e.* ungueuard

c

d

* *nisi in fron. te nomen T. Germani præfixer.*

* *alpa conſilium*

* *i. e.* Dei ſtrum

* *i. e. cauſio ne ſua in-vido*

* *i. e.* Nei meriti

F

ANNOTATA.

a *Hæc* Allocutio *hoc loco legitur in optimo codice Lugdunenſi; quamvis deſit Mss. Lobienſi & Belſorſiano.*

b *Senſus eſt: Hæc malæ fortunæ tibi, o libelle, impendentis indicia ſunt, quod ſecretum oderis, quodque non refugias differaſque, ſaltem tantiſper, ſigilla rumpere, quæ caſtis ſtudiis tam neceſſaria ſunt. Nam ſi Danae, Acriſii filia, ab impudente Jove ne in ahena quidem turre ſatis tuta fuit; quid de te fies, qui nec occludi vis, nec delitescere?*

c Ignavis, *id eſt inanibus, quæ quia nihil continens lectu dignum, ſordidis uſibus adhibentur.*

d *Id eſt, quod ſi unquam eo redactus fueris, libelle, tum vero te ego, qui nunc moneo, fortunæ tuæ permittam ac prorſus abdicabo.*

A

A.S. HERICO MONACHO, ET MSS.

LIBER PRIMUS

D

Vitæ magni patris Germani, de proſa in metrum transfuſæ.

CAPUT I.

Sancti patria, nobilitas, ſtudia, conjugium, honores, amor venationis, & ſuperſtitio.

b

De S. Germani patria.

CEltica qua medios exporgit Gallia tractus,
Quaque eſt vel terris, vel mitior illa colonis,
Urbem haud incclebrem Galli poſuere priores,
Uberibus glebis & opimi munere Bacchi *a*,
Ac prælabentia jucundis uſibus amnis *b*,
Magnarum multis quæ ſe componere poſſit;
Autricus a priſcis olim vocitata refertur *c*.
Ætas poſterior pinnas & culmina avitis
Mœnibus impoſuit, duri munimina belli,
B Ex augmentatis verſo cognomine muris
Sive ſequax uſus dicas, Autiſſiodorum,
Seu mutilare velis, & dixeris Altiodorum *d*,
Nomine diverſo res eſt cumulatior una.
Hæc genitalis humus, hæc Patris patria noſtri;
Finibus his ortus, natalia rura beavit.

De nobilitate ejus majorum.

18 Haud multis opus eſt in Sancto nobilitatis
Cognatæ memorare decus, quæ dote gemella
Splendidaque, & locuples, opibuſque & germine fulſit:
Indicium documenque rei numeroſa retentant
Prædia, ſuceiduis olim notiſſima chartis *e*.

De puritate ejus & pueritia.

19 Ætatis breve ver & primi gratia floris
Artibus immaduit facili conamine ſeptem *f*.
Auxerat Infantis largitrix gratia pectus
Muneribus geminis *g*: quodque aſſolet eſſe duobus
Gratum & ſufficiens, hoc præcumulavarat uni:
Namque ut ſeptenis ſapientia nixa columnis
Aptificare domum dilecto in pectore poſſet,
Ingenium vivax conamen juvit ad omne:
Inque vices animo genitaliter expatiſnti *h*
Sedulitas prætendit opem ſtudioſa magiſtri.
Utraque res, moderante Deo, felicia cœptu
Tempora gliſcentis jam tunc provexit Ephebi.
Plurima per ſteriles ſparguntur ſemina ſulcos
Proventu modico, vel, ut multum, mediocri;
C At quæ fœcundas ineunt frumenta novales,
Spe manant duplici, cum glebæ, cum ſationis;
Plenaque conſpicuo reſpondet copia eornu.

Quod Romæ jus diſcerit.

20 Cumque foret vehemens, animique ad cuncta rapacis,
Nil intentatum, nil denique liquit inhauſtum,
Quicquid ab indigenis potuit manare magiſtris:
Cuncta brevi nam pene puer, citraque juventam
Omnia combiberat. Furit intimus oſſibus ardor
Ulteriora ſequi, & ſtudiis, ni copia deſit,
Otia conterere, ſtudiis impendere ſeſe,
Inque mori ſtudiis. Perparva & vilia ſcitu,
Siqua patent uſquam; æra & prægrandia cenſat,
Siqua latent. Erat ingenuis tunc artibus uſque
Certus honor, ſtudiiſque addebat gloria calcar.
Incitus his animis talique cupidine vinctus,
Quo caput eſt orbis, rerum permaxima Roma,
Tendit iter, Latii nodos addiſcere juris.
Et didicit, palmamque brevi tulit ille laboris.

Quod advocationis officium, dum adhuc juvenis, geſſerit.

V. *i*

21 Scire erat haud magnum, ſi non & poſſe *i* ſubiret.
Et ſtulto ſapiens minimum referre putatur,
a Si non & poſſit. Melius duo vincta feruntur:
Quæ ſi diſpeſcas, perit alterum: ita alterius res
Altera poſcit opem ſociam, & conjurat amice.
Ergo ut quæ tecto fuerat meditata cubili,
Poſt per marmoreas clamare ſopbia plateas
Poſſet *k*, & obliquis demum dare jura ſuperbis, *k*
Mox ad patricios Juvenis raptatur honores;
Cauſarumque actor per publica vota creatus,
Arcuit urbanas juris frænamine lites.

VI. Quod ordine gestus officia, capitali unanimis fuerit. *l*

22 Gratatur Latium tanto cenſore *l*; fruique
Hoc tantum præſente parum eſt; de poſteritate
Cogitat; utque Viro non deſit gloria prolis,
Utque Viri non deſtituatur germine Roma,
In conſorte thori ſpes eſt; qua rite carere
Haud patiuntur opes, ætaſque obnoxia earni,
Prolis amor, mentis probitas in conjuge pulchra,
Et gazæ, & mores, & caſti inſigne pudoris. E
Qualis ubi viſa eſt, digito patet *m*; eſt quia noſtris *m*
Rara avis in terris eorvoque ignotior albo *n*. *n*

VII. Quod primo uſu togæ docuerit regimen provinciarum accepturi; ita deſcriptio Latior præmitte.

23 Uſibus innumeris Romanus eaſſuit orbis
Olim. Partem abſumpſit edax ex aſſe * vetuſtas;
Pars terit antiquis rerum veſtigia libris.
Gens fuit illa ſagax, & eum bellare perita,
Tum mores formare ſcia, & componere cauta.
Neu tenera in pueris nævo intabeſceret ætas
(Quandoquidem in vitium mens eſt hæc cerea fleeti,
Cumque iter ambiguum* ramoſa ad compita vexit;
Propoſuitque viam, Samio præeunte, bicallem *a*;
Dextra ſequi cunctatur ineri, votoque maligno
Leva tenet) viſa eſt ea tum via rectior illi *p*:
Servabat teneros cuſtodia pervigil annos,
Et caſti comitas, & opis rubriea *q* magiſtræ
Appoſita, & curvos innormans regula mores,
Et preſſus ratione animus, vinciqne laborans,
Ae præceptoris dueens ſub polliee vultum:
Signabat trepidas, & adhuc rationis egentes,
Conſiliique inopes prætexta * aptiſſima mentes,
Dicta, quod banc Tyrio lymbus prætexeret oſtro,
Et ſuper banc adficta toreumata *r*, græculus uſus
(A Graiis traxere Itali *s*) index nobilitatis.

24 Hic tum cultus erat. Tranſcenſa puertia poſtquam
Veſtibat teneras molli lanugine malas
(Id bis octonos erat attrectaſſe Decembres)
Cedebat prætexta togæ, patriiſque coævas
Aptabant laribus, puerilia munera, bullas.
Hic trepida optatum ſortita infantia finem,
Hic fixit metas: axin bellique domique
Utilis, & rebus quavis in parte gerendis
Quiſque putabatur maturo commodus ævo.
Hauſerat hoc ævi, Juveniſque togatus agebat
Ætatis ſolidam eumulato robore partem,
Cum ſuper addictas præſulque & dux regiones
Effertur, terris qua Gallicus incubat axis,
Cum vindex ſcelerum, tum diſpenſator honorum.
Orbem tum totum * victor Roma nus habebat,
Qua mare, qua tellus, qua cardo invergit uterque;
Siquod in orbe fretum, ſiquis ſinus abditus uſquam,
Siquod clima fores phœbeæ lampadis expers,
Siqua ſuit regio, ſulvum quæ gigneret aurum,
Nil niſi Romani vivebat nominis umbra;
Arbitrio ſancti conſtabant cuncta ſenatus.
Sceptra, magiſtratus, tituli, prætoria, ſellæ,

Præ-

a Subintelligi, toga

p *q*

r *s*

F & toga,

* per hyperboles

A Prætexta*, trabeæ, faſces, inſigne tribunal,
* Balſ. prætexta & Ædilis, quæſtor, dictator, juridicuſque,
Et, rerum cui ſumma patet paretque, monarchos,
Et conflandarum per gentes cautio legum,
Et pax & bellum, lis & concordia rerum,
Omnia conſcriptis ſervibant patribus olim,
Quos penes immenſi ſtabat cuſtodia mundi:
* La. curia Not. Mſs. Cumque forent clauſi reſides in parte facelli*,
Divinis quadrum fingebant legibus orbem.
Geſtorum ſeries aliquatenus iotercepta,
A diverticulo demum repetita placebit.

VIII. Quod occaſio pudicitiæ divinitus omni perfectionis genere pontificatui parabatur. 25 Creſcebat meritis mactus ſucceſſibus Heros,
Perfectique ſequax, primam tendebat ad arcem t
Curſibus impigris; ne non perfectus ab omni
Parte foret, facer & præſul jamjamque futurus.
Utque ad letiferas aciem contendere peſtes,
Emerſaſque hereſes* unde unde extrudere poſſet,
Armabat doctam vivax facundia linguam.
* Balſ. Hæreſiſque luæ Juſtitiæ doctor, juris quoque norma futurus,
Jure dedit ſtudium diſcendo extempore juri.
B Quique pudicitiæ populis documenta daturus,
Et caſti cauturus erat decreta cubilis,
Ordine præcipuo legalis fœdera lecti
Suſcipit, & caſta vitam cum conjuge ducens,
Jura voluptati permiſit nulla nefandæ;
Gignendæ tantum contentus vivere proli.

IX. Quod territorio gentili ſpectati ſi aſſiduus præſideret. * S. privata & publica 26 Cumque Virum late parentis ad omnia terræ
Multa fatigaret privatim & publice* cura,
Pronior in patrias animum defixerat oras
Affectus genitalis humi, quam mitibus uſque
Temperat officiis & molli flectit habena,
Præſens præſentem præſenti numine firmans.
Hæc domus, hæc requies, hæc oblectatio vitæ:
Vel quia fundorum non contemnenda facultas
Hic illi fuerat, juris monumenta paterni;
Vel quia (terrigenis eſt quod nonnulla voluptas)
Copia multarum Juveni permagna ferarum
Silveſtres præbebat opes. Venatibus ille
Deditus, & levium meditans ſpectacula rerum,
Laſcivis animum ſtudiis paſcebat inertem u:
Cumque foret ſacri dilutus fonte liquoris,
Nudo ſe tantum gaudebat nomine dici
Chriſticolam; luteum ſapiebant cetera ſeclum.

X. De prærogativis ejus gentis. 27 Alcoque & lato ſtabat gratiſſima quondam
Urbe pyrus media, populo ſpectabilis omni;
C Non quia pendentum flavebat honore pyrorum;
Nec quia perpetuæ vernabat munere frondis;
Sed deprenſarum paſſim capita alta ferarum,
Arboris obſcœnæ patulis hærentia ramis,
Præbebant vano plauſum & ſpectacula vulgo.
* cornua Not. Mſs. Horrebant illic trepidi ramalia* cervi,
Et dirum frendentis apri fera ſpicula, dentes,
Acribus exitium meditantes forte moloſſis:
Tunc quoque ſic variis arbos induta tropæis,
Fundebas rudibus laſcivi ſemina riſus.
Fixerat hæc Juvenis, laudis captator & auræ,
Qua faciles animi paſciqne capique ſuaſcunt.

ANNOTATA.

a *De vineis Antiſſiodorenſibus, olim* vini ſuperlativi bajulis, *vide Le Beuf in Præfat. Capti receptique Antiſſiodori pag. 29. & ſeq.*

b *Icauna ſcilicet, vulgo Yonne.*

c Autricus a prælcis *&c.* Qui Antiſſiodurum dictum prius Autricum putat, ſuam geographiæ ignorantiam prodit, *inquit Valeſius in Notitia Galliarum, ubi de Autiſſioduro.*

d *De diverſiſſima hujus nominis apud auctores immutatione, vide ibidem Valeſium, ubi & hanc Herici etymologiam rejectam invenies: quia* Dor, Dur, Deur, *aut* Dour *non mœnia vel muros Celtice, ſed aquam ſignificaverit. De qua re nos etiam alibi non ſemel.*

e *De prædiis* S. Germani *patrimonialibus dicetur in Miraculis Hericianis num. 19.*

f *Artes liberales tametſi plures ſunt, communiter ſeptem numerantur: grammatica, rhetorica, dialectica, muſica, arithmetica, geometria, aſtrologia.*

g Muneribus geminis, id eſt, ingenio & ſtudio. *Not. Mſs. cod. Lugd.*

h Genitaliter exſpatianti, id eſt, naturaliter capaciſſimo. *Not. Mſs. ibid.*

i Poſſe, *ſupple, ſcientia ati jam acquiſita.*

k Scriptum eſt: Sapientia in ſilentio diſcitur. Item: In plateis dat vocem ſuam. Prius ergo in ſilentio diſcitur, ut poſt in plateis vociferetur. *Not. Mſs. ibid.*

l Cenſores dicebantur, qui de moribus judicabant, *Not. Mſs. ibid. At cenſorem fuiſſe* Germanum, *eos dicis Conſtantius.* E

m *Juxta illud*: Quam pulcrum eſt monſtrari digitis, & dicier: Hic eſt?

n Salomon: Virum de mille unum reperi; mulierem ex omnibus non inveni. *Not. Mſs. ibid.*

o Pythagoras Samius qualitatem vitæ humanæ Y litteræ conformavit. *Not. Mſs. ibid. Hinc colli-ge, quid* ramoſa compita, *quid* via bicallis.

p *Senſus eſt: Genti Romanæ tunc, quando pueritia a vitiis ad virtutem flexa facilis erat, viſum eſt hac pueros ad virtutem via deducere; iis nempe adhibendo cuſtodes &c.*

q Rubrica fabrorum linea, dicta a rubro colore. Ponitur autem pro diligentia magiſtrali. *Not. Mſs. ibid.*

r Id eſt bullæ aureæ. *Not. Mſs. ibid. Non erant autem illæ togis prætextis* adfictæ; *ſed e collo puerorum ſuſpenſæ.*

s *Imo uſum hunc ab Hetruſcis ductum fuiſſe, docet ac probat* Wolfgangus Lazius *in Commentariis reipubl. Rom. lib. 8. cap. 2. ubi de prætexta plura diſſerit. De bulla vero ſigillatim etiam agit lib. 9. cap. 13.* F

t Ad arcem, ſapientiæ ſcilicet & virtutis. *Not. Mſs.*

u Laſcivis, *id eſt caſtis quidem, ſed juvenilibus tamen ac inanibus ſtudiis venandi paſcebat animum* inertem, *hoc eſt, ab officii ſui curis vacantem, atque interquieſcentem.*

CAPUT II.

S. Amatoris zelus adverſus Germani ſuperſtitionem; & hujus ira.

XI. Quod ſanctus puer id temporis floreret Amator. URbis amor noſtræ, ſacrique refector ovilis,
Præſul Amator erat, merito cognomine mactus.
Doctor magnificus, meritorum luce coruſcus,
Signorum titulis longe lateque celebris.
Noverat hic rapidis metam præfigere flammis,
Noverat adverſas verbo detrudere peſtes,
Auribus obſtructis aditum prætendere vocis,
Officium vinctis præcepto reddere linguis,
Poſt funus functis uſum concedere lucis:
Omnia qui poterat, Sancto dedit omnia poſſe.
Sancte gregis tutor, qui jure vocaris Amator,
Non aura aut mundi, verum trans omnia Chriſti;

Ne

A Ne mihi ſuccenſe, de te perpauca loquenti,
A.S.HERICO MONACHO, EX MSS. Geſtorum mihi dulce foret monumenta tuorum,
Et vitæ totum plectro percurrere textum;
Sed revocat ſumpti ſeries perlonga laboris;
Nec ſinit a cœpto quoquam deflectare calle.
Et te grandiloquos vellem nutriſſe poetas,
Qui tibi multicana poſſent garrire camœna.
a Vatibus ut careas, rectorum eſt culpa tuorum a.
His aliud dabimus tempuſque locumque querelis.
Tu tamen interea præſentibus utere, paſtor,
b fol. 8. Germani Obſequiis; & ſiqua meo condigna telatu
Ad noſtri poterunt præconia currere Patris b,
Laudibus illa tuis accedere poſſe, putato.
Tu pater; ille tuus per Chriſtum deoique natus.
Crede mihi, magnæ reputatur portio laudis,
Cum patris in faciem nati laudatur imago.
XIII. Ut ſanctus amator germanum levitatis arguerit. Narrandi cœptum repetat jam muſa tenorem.
29 Inſanos ritus & ooxia ludicra Sancti
Ægre ſert animus; oee diſtulit ille ſuperbos
Incœptus miti jam tum compeſcere ſatu,
Talibus aggreſſus, captato tempora, verbis:
Cum te frænadis Romana induſtria terris
Prætulit, & patriæ patremque ducamque tuendæ,
B Credidit eſſe virum; nec res tum credita, vero
Abſtitit: eſſe virum te denique multa coartant,
Cum titulus generis, tum magni culmen honoris,
Et, quod utrumque regit, divinis accumulatum
Ingeniis pectus, menſque omnis conſcia recti.
Sola virile decus levitas fœdatque fugatque;
Sola, inquam, levitas. Inſano proxima teſtis
Abſtirpanda luis, en, cum radicibus arbos,
* B. non ſibi. Quamptimum potis eſt. Sectentur talia divi
* Mr. Lob. mi Numinis expertes; aliud * profeſſio noſtræ
Relligionis amat, cum *, quid mage poſtulet uſus,
Quærenti ſola occurrit meditatio mortis.
Multa ſuis gravitas meruit præconia ſectis:
Eximium fecit levis inconſtantia nullum.
Deſine proclives lubricoſque ad devia vulgi
* B. ejus Præcipitare animos. Res eſt incognita nulli:
Crimina, quæ magnis auctoribus uſa * geruntur,
Corrumpunt citius; multoque domeſtica pejus,
Extima quam ſerpunt; homines cum ſponte ſequaces
Præmonſtrata ducum rapiunt exempla ſuorum.
Ergo age, & omiſſis, quæ ludicra cumque putantur,
O præſtans animi, complectere ſeria tantum.
Iſta repræſentant, quærit reſpublica qualem,
C Signa virum; ſatis iſta decent in principe ſigna.
b Sæpius iſta Viri præſul ſtillabat in aurem;
Ille levi ferre b, & cœptis inſtare ſuperbis:
Irrita cum celeres rapiebant omnia venti.
XIIII. Ut, abſente Germano, ambo ſit uſa. 30 Certa fuit Juveni viſendi prædia quadam
Cauſa die; cujus tandem progreſſus ab urbe
Obtulit optatam votis quoque præſulis horam:
Utque erat io Domini ſolum defixus amore,
Perque hoc humani contemptor jure timoris,
Adſcito ſacri quamprimum milite clerî
Ridiculi gerulam, capitumque immane feracem
Arborem adit; quantoque poteſt inſiſtere juſſu,
Præcipit inflicto cæſam procumbere ferro.
Cædentum tremuere manus, pavidique verenda
Majeſtate Ducis, ſi robora cara ferirent,
In ſua verteodas metuebaot colla ſecures.
Cæſores trepido Sanctus torpore paventes
Ut vidit, raptam primus tentare bipennem
Auſus, & injecto violanda in robora ferro,
Jam veſtrum nemo dubitet ſuccidere, dixit.
In caput hoc uoum noxæ reputetur origo:
Dicite, me feciſſe neſas. Hoc inquit: & omnis
* B. quamvis malegnus Paruit imperiis, licet infecura *, jubentis
Turba. Sonat crebris acciſa bipennibus arbos, D
Ictaque dat gemitus; & cæm duriſſima ferro,
Pondere tum proprio victa, occubuitque, ruitque.
Tum primum admiſit dolari munere tacta
Subdita tetra diem; rebus tum præbita vanis
Inrerit, & meritos arbor conflatur in ignes.
Quæque affixa diu fuerant oſcilla ferarum,
Pontificis juſſu tota pelluntur ab urbe.
Hæc rure abducto fiebant Principe cuncta.
XIV. Rem Germani fama delatam (eſſe); & prolixior deſcriptio ejuſdem fame. 31 Fama, quid in cælo rerum pelagoque getatur
Et tellure, videt, totique eſt conſcia mundo;
Quodque uſquam eſt, toto quamquam ſit ab orbe remotum,
Iſpicit, ioque cavas penetrat malefida latebras.
Omnia cum didicit, mox omnibus omnia pandit.
Et, quia dicentem ſequitur nonnulla venuſtas
Verborum, creſcitque novis facundia cauſis,
Multa fides illi vulgo præbetur ab omni.
Non ea rem clamore gerit, ſed murmure vocis,
Neſcio quid, raucum & grave cornicatur inepta:
Milla trahit ſecum rumores, mille ſuſurros:
Mixtaque cum veris pariter quoq; falſa geruntur.
Cumque novis vacuas implet ſermonibus auras,
Succedunt comites nonoumquam gaudia caſſa:
Nunc timor; interdum rabies invila furoris. E
Advolat hæc Juveni, inflicti prænuntia damni:
Arboris occaſu ſpretumque Ducem *, læſumque * B. ſpretiſ. læſamque tribunal, tribunal
Et ſublata ſui quetitur male jura timoris;
Nec fore ſe poſtbac ullius in orbe vigoris,
Si non cenſori * jam tum temerator honoris * pro conſorii
Supplicium toti præſul dependeret urbi.
Occupat ira Virum; ſeſeque ferocior ipſo,
Inſremuitque minax, traxitque per ora ruborem:
Ut ſremit acer equus, cum Martius ære canoro
Signa movet tubicen, pugnæque inſumit * amorem. * B. incen. dit.
Non illum magni reverentia pontificatus,
Non ſanctæ cohibet reſpectus relligionis:
Abſiſtunt oculis rectum, pietaſque, pudorque:
Torva furit, Sanctoque necem meditatur ioiquam
Dirus: &, O ſocii, lectiſſima pectora, dixit,
Præcipitem hunc rapite, & meritis fontiſſima pœnis
Membra date, ſtygiæque reum demittite morti.
Seotiat, eſſe viros. Sic ſatus: & acrior ira,
Arma parent, coeaorque animis in prælia totis.
Edicit ſociis. Neu plebs obſtare furenti
Poſſet, & obductis aditum defendere portis, F
Occupat igoaram congeſtis viribus urbem.
XV. Comperta Germani indignatio de S. Amatore martyrii victimam latus amplectitur. 32 Sanctus, ut accenſi comperta eſt Principis ira,
Martyr ut emeritam certamine ſumere palmam,
Utque ſui poſſit perfundi fonte cruoris,
Optat; & intrepido profuodit talia vultu:
Quod ſatis eſt, ſupraque ſatis, hnc viximus uſque:
Nunc faciem penetrare cupit cum ſpiritus ardens,
Chriſte, tuam, tædetque viæ, tædetque laboris:
Qua breviora patent recti compendia callis,
Ire juvat: via ſit trepidis nimis ardua quamquam;
Sidereos propere dabitur contingere campos,
Sanguinis effuſi ſi nos veſtigia ducant.
Martyrii titulum tenſis complectimur ulnis,
Et ſponte expetimus pulchram per vulnera mortem.
Tu modo oos digoare tuo pro nomine teſtes.
Hæc dicens, animumque neci, collumque parabat
Carnifici: ſtat fixa viro ſententia mortis
Intrepido. Sed, Chriſte, tuis mundiſſima caſtris

A Lilia cum * roſis pariter candentia vernant;
*R. jeuda Nec te martyrii conſtantia ſola meretur,
Nec fuſo quiſquam tantum fit ſanguine Martyr;
Sæpe etiam multis peperit pia vita coronam;
Eſtque ſacerdotum confeſſio munda tuorum
Grata tibi, quos juſtitiæ perfectio veſtit.
Tuque adeo, quem mens arri pleniſſima fellis
* al. movet In Sanctum peccare monet *, ſæviſſime Princeps,
Nil tibi, nil, voto non ſuccedente maligno,
Collatum ducas: & tu quandoque futurus
Certe præſul eris toto nociſſimus orbe.
Arbiter æternus jam dudum præſciit iſtud,
Nec ſinit inſontis fœdari ſorde cruoris
Præſcitas ad ſacra manus, medicina ſalubris
Per quas innumeros fluxura putatur ad ægros.

ANNOTATA.

a *Videtur ſugillare epiſcopos Autiſſiodorenſes, quod artem poeticam non magis in clero foverint.*
b Levi ferre, *pro flocci facere. Hunc verſum ſic mutat Mr. Belforeſii:*
B Talibus haud monitis venari deſtitit ille.

CAPUT III.

Revelatio S. Amatori facta de ſuo obitu, & ſucceſſione Germani; hujuſque converſio & mirabilis ordinatio.

Rvt. PRæſul ut emeritam multo certamine palmam,
Sumeret, aſſumptus divini in partè ſenatus,
Ut ſenſerit Amator Tempus erat, licuitque viro prædiſcere tempus:
Quive foret ſacri poſt ſe ſucceſſor honoris,
Inſpirante Deo, & plebis curante ſalutem.
Urbs antiqua fuit, roro celeberrima mundo,
Ædua dicta prius. Primaria eum jacerentur
Fundamenta ſolo, geminos fert fabula viſos
Prælia laſcivis agitantes luſibus hædos.
Auſpiciis veteres aſſueti denique primis
d Nomina condendis ponebant urbibus olim *a*.
Hanc primum veniens Alpino a vertice Cæſar,
* B. ſubjeceret Tunc enm barbarico feritaret * Gallia ritu,
b Aſſcivit ſociam, gentiſque in fœdera traxit
C Romuleæ, ſocioſque novos fratreſque vocavit *b*;
c Inque caput regni primatum ſumere juſſit.
Celtica Roma dein voluit cœpitque vocari *c*.
Medull. poetarum. 34 Crevit amicitiæ ſenſim per tempora robur;
Urbs quoque provectum meritiſque & nomine ſumpſit,
d Auguſtidunum demum concepta vocari *d*,
Auguſti montem transfert quod Celtica lingua.
Non fuit illa ferax frugum per ſecula tellus,
* B. Non Nec * opulenta ſatis: cinguni namque omnia ſilvæ
Montibus horricomis, ſteriliſque ad ſemina ceſpes,
Vomeris impatiens, curvique immunis aratri;
Et vexat duras cæli inclemeutia terras.
Verum nulla viros tellus magis exrulit armis
Præcipuos, animique magis ad prælia lecti.
Ergo ubi vicinæ præſenſit tempora mortis
Sanctus & omnino ſemper memorandus Amator,
Urbis ad edictæ non ſegnia mœnia tendit.
e Officii ſummam ſervabat Julius illic *e*,
Vir præſtans, & cum præfecti culmine clarus,
Tum fidei purus votoque & nomine cultor.
Amiſtes quoque ſanctus erat Simplicius illic,
Magni vir meriti, magnique miniſter honoris.

Junctaque pontifici regalis jure poteſtas, D
Commiſſam paribus plebem frænabat habenis: A.S.HE-
Hic tumidam rigida gentem ditione premebat; RIC.MO
Ille ſalutiferi formabat munere verbi. NACHN.
35 Adventare virum præſul, præſeſque beatum EX MSS.
Ut ſenſere; parant, turmis hinc inde coactis, Ut Simplicius epiſcopus
Et cleri & populi, venienti occurrere Sancto;
Excipiuntque virum: dicta acceptaque ſalute,
In gremium duxere ſuæ ſolemniter urbis.
Noctem lætitiæ tribuere & laudibus illam.
Utque vigil nitido rutilans diſcluſit ab ortu
Purpureas aurora fores, ſtelliſque fugatis,
Lucifer exactæ fecit diſcrimina noctis,
Præſidis ad celſum ſe pergere velle tribunal,
Præſul ait, properatque viam: fert obvius illi
Ille gradum, quantiſque poteſt Sanctum veneratur
Obſequiis, humilique petit benedicier ore.
Tunc voti compos: prætoria ducit in alta.
Coram, quæ vellet, eum facta eſt copia fandi,
Talibus aggreditur: Nolim, quod venimus, E
inquit, * modus locutionis pro ſubſtantiv.
Eventu reris *, vir præſtantiſſime, factum:
Seria res tantumque viæ, tantumque laboris
Sumere nos monuit. Deceſſus tempora noſtri
Conditor accelerat, gravium molemque laborum
Fine levat, finiſque diem prædiſcere donat.
Nec tam ſupremæ ſors & vicinia mortis,
Quam nos cura pii poſt nos pereellit ovilis.
Et quia magnanimum non eſt permagna virorum
Copia, quis ſanctæ commirti regmina plebis
Jure queant, ac multa ſeges fortique bonoque
Indiget agricola; res eſt quæ maxime * veſtram * B. me Mercule
Poſcit opem; quando io juſſu non principis illam
Moliri potis eſt: tantum ferr veſtra decoris
Majeſtas, ipſoque ſuo fit pondere pluris.
Summa rei eſt: petimus (non alpernare petentem)
Germano liceat flavi decerpere crinis
Cæſariem: vas ille Deo lectumque ſacratque
Uſibus Eccleſiæ * ſtudiis conducet honeſtis. * B. ac poſtea cum Julio
36 Diriguit novitate rei, multumque retractans,
Quamquam dixit, erat regno gratiſſimus omni;
Divinis humana nefas præferre puramus.
Quocirca quod, flante Deo, prænoſcis agendum, F
Accelera: officio non defraudabere noſtro.
Voto perfruitus, notamque relatus ad urbem,
Ampla per eccleſiæ ſolemniter atria plebem
Stare jubet eunctam, cœruque ex more coacto,
Inque unum cunctis aciem tendentibus, infit:
Fratres & fili, fudoris præmia noſtri,
Sumire rem, modicis liceat quam promere verbis:
Poſt infinitos immani mole labores
Rebus in anguſtis, quos huc toleravimus uſque;
Poſt inconſtantis permenſa volumina vitæ;
Poſt gravis exilii non mitia pondera feſſo
Opraio patriam donatur cernere veram.
Et quamquam carnis gracamur compede ſolvi,
Spiritus ut Chriſto mereatur jure coeſſe;
Anxia cura tamen noſtri nos angit ovilis.
Ergo agite, & tanti inſpectantes millia cœtus,
Eccleſiæ dignum poſt me ſignate magiſtrum.
Omnibus eque viris unum præponite cunctis,
Fruge ſalutiferi certo qui tempore verbi
Sufficiat veſtris propenſa diaria menſis.
Obticuere omnes: rem tantum pectore verſant.
Ille, rei melius cui finis & ordo patebat,
Limina ad eccleſiæ greſſum flexitque citatque.
37 Proſequitur pleba sua virum, templique

A parabant
A.S.HERICO MONACHO. EX MSS. aliquot exemplaribus. Cum Sanctu penetrare fores: inſtantibus ille
Reſtitit, ac placido cunctos affamine muleens,
Officii eſt, dixit, votique in ſecula noſtri,
Divinam curare domum, pacisque miniſtros
Ordine pacato divis admittere tectis;
At quos cædis amor bellique inſana cupido
Inſtimulat, rotis quamprimum arcere ſacellis;
Obtentu quoniam facta eſt domus iſta precandi;
Non ut veſani præſtet ſpectacula Martis.
Ergo ut magnificis interſore ſacramentis
PB. ſic Copia cuique fiat *, telis ferroque maligno
Exonerate manus. Dixit; nec dicere tempus
Plura tulit: poſito nam cuncti pondere ferri,
Enſe latus, jaculoque manus ſolvuntque levantque.
Colliſu armorum tellus ſubjecta retinnit.
Sic præcedentem templi in penetralia Sanctum,
Plebs eſt niſa ſequi. Poſita jam fronte minaci,
Neſcius ingenii, provitæ neſcius artis,
Dux aderat, primuſque ſubit: ſic poſtulat ordo,
B Præſul ſepoſitis Germanum ut conſpicit armis,
Fortibus artari templi jubet oſtia clauſtris.
Fit dicto citius, mandarat quod faciendum.
Quis tibi, magne Leo, cernenti talia vultus?
Quæ tibi tum captu primum ſententia venit
Plurima volventi? Calsò conabere cuncta.
Si ſævire voles, armorum ſpicula deſunt;
Sive fuga labi, patet hic non exitus uſquam.
Manſuefcas potius; magis hæc ſententia præſtat.
Diſce patique manum, humanos nec effuge tactus:
Mitibus includi pudeat non denique caulis.
Res hæc multorum quondam celebrabitur ore,
Si contingat oves inter recubare Lennem.
EPIGR. Phronimus deſcribens. 38 Antiſtes, ſacri circumſuſo agmine cleri,
Vique manuque Virum primus pervadit inermem,
Magno auſum præbente Deo; cujuſque vocato
Nomine, ſublimi crinem de vertice carpens,
Mutatumque animo mutans diſcrimine veſtis,
* i. e. presbyterii Nat. Mss. Promptum jubet eſſe gradus in honore ſecundi *;
Solicitum ſatis eſſe monens, pignuſque receptum
Illæſa ſervare fide; quod protinus ipſum
Sciret in eccleſiæ poſt le ſore regmine primum,
Heredemque loci, ſucceſſoremque magiſtri.
Diſcite, doctores, decretorumque datores, D
Paſtoreſque gregis (ſed multi nomine tantum)
Myſtica qui rudibus committi poſſe negatis
Sacramenta Dei (verum nec id eſſe negamus)
Diſcite Spiritui ſed vos ſummittere Sancto;
Cujus opus lex eſt, & diſpenſatio norma;
Atque ubi vult, ſpirat; quoniam Natoque Patrique
Majeſtate pari communicat: inque docendo
Non eget ille mora: quoniam tetigiſſe, docere eſt;
Et vuluiſſe, agere: & mutat, cum denique luſtrat.
39 Longa via eſt, iter arduum; id uc * acce- Epilogus, * a. id eo jeretur, quidem
Infirmis tardamur equis, quique impetu primo
Acriter inceptum peragunt vix denique curſum:
Velle bonum quoniam retinent, ſed poſſe puſillum,
Conſule, care comes, quocirca illiſque tibique;
Digreſſuſque domo, metas hic figito primas.
Incepiſſe aliquid jam pars eſt quantula facti.

ANNOTATA. E

a *Mera hæc eſt fabula: neque enim urbi Celticæ, antequam Romanos nouiſſet, nomen ab Hado Latinum datum fuiſſe, credibile eſt.*

b *Imo hoc diu ante Julii Cæſaris adventum in Gallias contigiſſe, oſtendit Valeſius in Notitia Gall. in* Auguſtoduno Æduorum. *Negat vero idem, Auguſtoduno ullum unquam jus metropoliticum fuiſſe in alius provincias, ac ne in Lugdunenſem quidem, Vide infra litt. e.*

c Quando autem, auc a quibus ſcriptoribus caput gentis Æduorum dictum eſt Celtica Roma? *Ita negando quæris ibidem Valeſius.*

d Ab Auguſto igitur, a quo forſitan beneficiis auctum aut nperibus exornatum erat, & a monte vicino, Auguſtodunum nomen Latino-Gallicum accepit: vulgo Auſtun, *Valeſius ibid.*

e *Videtur putaſſe Hericus, Præfecti Galliarum ſedem ordinariam fuiſſe Auguſtoduni per hæc tempora (Hinc urbem illam, opinor, caput regni paulo ante vocitabat:) ſed hoc falſum diximus in annotatis ad Conſtantium num. 3. litt. i.* F

PRÆFATIO LIBRI SECUNDI,

C

τειχώλῳ τετραστόφῳ edita.

Rogat ut Deus Spiritus ſanctum. PRiſcus ingenui cura poematis
Vates cum raperet (quippe facetius,
Purum, molle, canorum,
Olim ſcribere laus erat)
Phœbeis laribus vota potentia
Indebant, ſolitis relligionibus,
Muſas vela futuro
Credentes dare carmini,
Centum vocibus hic ora erepantia,
Hic linguas totidem, pectus aheneum,
Oris ferrea plectra,
Excibat ſtudioſius.
Me robuſta fides, mens bene credula,
PB. quippe Diverſum petere, & ſane * decentius,
Ne dicam officioſum,
Importunius excitat.
O lux terrigenum mentibus addita!
O mirande nimis Spiritus artifex!
O largitor honorum!
O facundia fertilis!
Olim formiſluos qui latices ſuper
Portabare fnvens, formificans quoque;
Cuncta informia namque
Extanr te ſine, Conditor.
41 Inceptis placido flamine curſibus
Aſpira, & faciles ſuggere dactylos,
Spondeoſque morolos:
Namque hæc copula gratior,
At non ſufficiunt verba fluentia,
Ni ſit materies ſplendida carminis,
Utrumque approbac uſus,
Et non utraque poſcimus:
Quamquam tanta ſit hæc, tamque pereſſlua;
Ut ſenſus merito menſque perhorreat
Tantæ ſcrupea molis,
Atque intacta cacumina:
Nonnullas operas poſtulat attamen,
In litus fluvium cogere turgidum,
Campos cum per apertos
Sele latius explicat,

O

A O noſtri validæ Pontificia cruces!
Quis non ſufficiunt verba, manus quoque:
Nedum cuique ferendas,
Ullo ſædere dixerim,
His figam calamum, te tamen auſpice,
Pro quo cuncta quidem pertulit aſpera,
Nec bis, nec ſemel ille;
Sed, quam vita, moroſior [a] D
A.S.HERIGO MONACHO. EX MSS.

ANNOTATA.

[a] *Quaſi dicat: Non ante cruciare ſe Sanctus deſiit, quam vivere.*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

S. Amatoris obitus; ſucceſſio S. Germani; & initium vitæ auſteriſſimæ.

B Moribus & meritis ſpectatus Amator opimis,
Vivere cui Chriſtus fuit, & ſors ultima lucrum,
Virtutum plenus titulis, plenuſque dierum,
Ceperat emeritam, ſudorum præmia, palmam,
Cadentis ſpecie transfuſus in aſtra columbæ.
Tum vero populos in conſona vota ruentes
Aſpiceres, ſpirante Deo: namque agmina cleri
Nobilibus conſerta ruunt; plebs ruſtica plebi
Concinit urbanæ; par eſt ſententia cunctis,
Vox eadem; ſtudiiſque ardent communibus omnes
Germano titulum decernere pontificatus:
Hunc claris meritis, hunc nobilitate legendum,
Dogmate præcipuum, generoſo pectore primum,
Principibus notum, & nonnulla parte verendum,
Cautum conſiliis divo de fonte petitis.
Multa Viri caſtam cumulant præconia laudem:
Materiem merita alta dabant; perque ora volentûm
Libera ſponte fluunt ſermonis ſamina veri.
Cuique aliud non eſt, nec præſtat copia fandi,
Germanum ingeminat, Germanum ad ſidera jactat,
Quaque feras oculos, quaque aurem ducere tentes,
Omnia Germanum. Tanta eſt concordia vocum.

C 43 Multa renitenti, ſeque abjurare paranti,
Civile inſtituunt Primati inferre duellum;
Statque animis incepta ſequi, nec dueere quoquam
Propoſita de ſorte pedem. Quid victa poteſtas,
Quid contra niti populorum millia poſſit?
Quin moremque gerat, ſuperaque ab ſede profectam
Inſtantis norit cauſam prodiſſe negoti.

44 Si quos præterea pro ſe fortaſſe pararat
Patronos obices; rerum mox cardine verſo,
Senſit in adverſas animum deponere partes;
Expertus, qua velle Dei eſt, huc cetera flecti.

45 Sumptus honos, non ſponte licet [b] ſuſtuſque ſacerdos,
Si quid erat luteum, prudens convertit in aurum;
Augmentoque gradus virtutum copia fluxit.
Labentis linquuntur opes & munia regni,
Lucraque eum pompis, & quidquid labile, lapſum,
Lapſnrumve putes, mens eſt ea pendere flocci.
Quin & paupertas opibus prælata caducis,
Quidquid ad humanos licito contraxerat uſus,
Spe meliore aridis [c] large transfudit egenis,
Inſtanti contenta die, nec craſtina curans.
Uxor, ad amplexus tantum fidiſſima caſtos
Hac ſubjecta tenus, ſortem eſt in verſa ſororis,
Cœlaſtem cœlebs ſancto cum Conjuge vitam
In reliquum ductura diem. Mutatio celſi
Hæc fuit illa Dei; confectum eſt munere cujus,
Si quando lævam ſana quis mente peroſus,
Pronior in dextram valido conamine fertur.

46 Ardua currenti moles in carmine ſurgit,
Pondere torva ſuo; quod non eſt tempore viſa,
Non audita rudi; perque hoc incognita cunctis,
Credita non cunctis, tentata eſt denique paucis.
Spiritus alme, veni; quaque id virtuta dediſti
Quo poſſet fieri, da nunc quoque poſſe profari.
Factus apoſtolici compos, & compar [d] honoris,
Duxit apoſtolicam factis & nomine vitam:
Indixitque ſuæ mox ardua prælia carni,
Æternalque cruces animi commenta ferocis [e].

47 Ex qua namqua dia duci concepit & eſſe
Forte ſacer, tanta carnem impietate ſubegit,
Os ut ab omnimodis exin ſecluſerit eſcis,
Quis avidum affectant humana inventa ſaporem:
Non uſum Cereris, non uſum denique Bacchi
Jam tum vel labiis paſſus contingere ſummis;
Non oleum, non ille cibis inſumpſit acetum,
Quo ſine nulla placent, extant lautiſſima quemquam:
Præſiccis dapibus ſalis adjumenta negavit.

48 Feſta dies ferias ſiquando indixerat orbi,
Induto carnem nitida de Virgine Verbo,
Vel cum tartareo victor redivivus ab orco
Extulit humanæ ſecum vexilla ſalutis,
Singula ſolemnis pro relligione diei
Induſſiſſe ferunt expenſis pocula parcis:
Vina ſed irriguis undantius obruta lymphis,
Nativum abnuerant, nec jam modo vina, ſaporem.

49 Corpus inane cibo ſuſtentaturus inerti,
Davidis memor ille boni, cui carmina curæ,
Libavit primo cineres; ſic hordea ſumpſit.
Is modo panis erat: factum ſumpſiſſe reatus
Alterius manibus, ſi non hunc impiger ipſe
Excuteret molereque luis; referre peritus,
Externo, an proprio victum ſudore pararet,
Quodque ſoret manuum ſelix probitate ſuarum.
Temperius ſumpſiſſe cibum fortaſſe voluptas
Qualemcumque foret; præceps cum linqueret arva
Phœbus, in Heſperias occaſu pronior undas,
Perſiccis dapibus certam præſcripſerat horam.
Ad medium hebdomadis quoties duravit inanis?
Sæpius in ſeptem traxit jejunia noctes.

50 Qua tulit æſtivos anni pro parte calores,
Hac tulit & rigidas ipſa cum veſte pruinas.
Veſtis erat tenui tunicam ſuppleſſe cucullæ,
Ciliciumque interne latens [f]: hoc horrida membra,
Dura cutis, nullo molles in tempore ſomni.
Sumpta ſemel, jugi numquam conceſſit ab uſu,
Tradita pauperibus niſi eum ſucceſſit in uſum,
Aut attrita nimis nullos deceſſit ad uſus.
Ac velut hoſtiles in planum ſundere turres
Quiſque ruens, valida premit obſidione rebelles;

Nec

B 1. *Exceſſus S. Amatoris; & electio Germani in epiſcopum.*

C 2. *Quod bellum civile indicitur pontifici.*

3. *Quod ab his cauſam, quæ pro ſe pugnarat, vincerunt.*

4. *Quod, ſuſcepto ſacerdotio, mutentur ea omnibus.*

[b] *an vidit?*

[c] *B. manu larga*

D 5. *Filiastri vel ſimoniaci.*

[d] *B. immo laudans*

E 6. *De incorrigibilibus erroribus ejus.*

[e] *Legunt. eoſi*

7. *De abſtinentia cibi.*

F 8. *Qualitas cibi & potus.*

A Nec ceſſat machinis*, nec fictis arte latebris;
A.S.HE- Cumque foris gladio pugnat, terroribus intus,
RICO Non prius abſiſtens, teneat quam mœnia victor:
MONA- Hiſdem animis corpus vexans acerrimus hoſtis,
CHO. Exoſuſque ſibi, nunc his, nunc impetit illis
EX MSS. Mortificare modis: jejunis afficit iotus,
B. Stephan Aſperitate foris; domitoque immane leoni
Aſpera proponens, tum deteriora minatur,
O nova perdomitæ nimium conſtantia carnis,
Naturæ cui jura datum eſt ſuperare potentis,
Hic poſſe- Ingeoitumque homioi pedibus ſubſternere *vellus*!
nem Not. 51 Lectus erat, quadri gracilis complexio li-
Mſs. gni,
De aſſum- Flammarum exuviis cineriſque aſpergine duri,
ptæ inſtrui Margine plena teuus: confectus jamque jacentis
ctus. Durauerat de mole ciuis, rigidique ferebat
Terga ſoli: duræ dederaot ſtratoria ſetæ,
Perienui ſubjecta fago: qua plurima cervis
Verticis excelſi ſuperam conſurgit ad arcem,
Nulla Viri ſuppoſta caput res extulit umquam.
B Damnarat ſic membra ſolo. Quid, noctibus ille
Quod oon detraxit feſſo de corpore veſtem?
Rara pedum tegmenta tulit; ſic eingula raro:
Saoctorum ſancto noo dempſit pignora collo.
Non pectus gemitu, oou os immune precatu,
Hæc iuter, eui noo ſomnum tormenta negarent?
In carmen procede, liber, mens anxia dixit;
Ulteriora vocant. Alio mox numine tacta,
Stemus, item dixit: revocaot primaria curſum:
Nec ſemel his hæſiſſe ſat eſt, refricata placebunt
Illa magis; ſpectanda Viri cooverſio ſaocti,
Virque viro veteri novus æqua lance ferendus;
Quid fuerit, quid ſit factus, quis prodiit ex quo,
52 Pranſuro quondam regali prædia luxu
Orbibus antiquis dapium diverſa ſorebant;
Nec modus impenſæ; nec edeudi copia ſimplex:
Vilia, nata domi; uou magna, domeſtica quæque;
Arte petita magis, duroque labore ſequentum
Empta placeut: quodque eſt ima tellure ferarum,
Quod cælo volucrum, pelagique per abdita nan-
tum,
Principis infrænes conducebantur ad uſus,
Non mandante fama, at varium latura ſaporem *a*,
a Haſepulas, hæc fallacis lactamioa mundi
Hauſta prius juveui (Rerum commereia mira!)
b Poſt compeſaruot ter biois hordea juſtris *b*,
C Libati cineres, jejunia loaga dierum.
Quæ veoiunt patriis & prima & plorima terris,
Vina miniſtrabant gemmæ pretioſa capaces;
Ut diverſorum iaceam commenta liquorum,
Extulit hæc palmis interdum fonte petita
Lympha cavis; culpamque putes, niſi ſumere
parce.
Et oovi boi 53 Quid memorem Phrygio perſcriptas pecti-
mmus. oe veſtes,
Nec ſemel in Tyrios cocta iodumenta rubores,
Craſſius his aurum ſuperiuſutaſque ſmaragdos,
Tum byſſos oiveas, holoſerica plumea, torques;
Multa, Duci quæ larga dabat fortuna ſuperbo,
Singula diſcretis alium factura diebus?
Artubus his olidi induxit fatalia capri,
e Interulis quondam ſolitus fudare τειχάντους,
Quid, quod & officiis expletum rite diurnia
(Tum ludus tractabat enim, tum feria paſſim)
A turba ad placidi cedentem tuta cobilis
Mollior exceptum ſomnos haurire ſalubres
Culcita ſuadebat, rutilo lautiſſima eocco?
Hæc eadem rigido tellus aſperrima tergo
Membra tulit, niveas jam dediſceutia plumas,
Nec ſomnis operam dedit, at plangoribus ille;
Inque ſuo ſtratu Domini memor omnipotentis, D
Ac veteris jam tum recolens veſtigia vitæ,
Deluit* internas fletu medicante latebras. * pro eluit vel diluit.
Hoſtia viva, placens, rationis acumina fulta,
Sic ſe virtutum caſta mactavit in ara;
Poſt Chriſtum portare crucem, ſeſeque negato,
Gnarus ad aſtrigeri conteudere culmina cæli,
Confixus cui mundus eræ, qui denique mundo:

ANNOTATA.

a Id eſt, non ut famem tullereut, ſed ut voluptatem cumulareut. *Not. Mss. Cod. Lugd.*

b *Hoc eſt, annis triginta, quibus epiſcopus fuit.*

c Interulas dicimus, interiores tunicas; trichaptas autem, capillaris ſubtilitatis: τείχια (*imo* τρίχια) enim Græce capilli. *Ita Not. Mſs. ibid. Alioqui τείχαντος propriè bombycinum quoddam textum, ex quo capitis crines conſtringuntur, Latinis crinale dictum. Sed patet, hoc loco tunicam ſubtilem* E *intelligi, oppoſitam aſperitati cilicii.*

CAPUT II.

Collatio Sancti cum Apoſtolis, Martyribus &c. Ejuſdem hoſpitalitas; ſolitudo; cœnobium.

PRudeotes aſſumio viri, ſenſuque coacto, XIII. Quod iotor ſui cruciat longum martyrium ſuſtinuerit.
Expendaut hujus cauſas & ſenſa negoti,
Conſultiſque animis, culeric quod maxime di-
gnum*, * B. quæ digna eſtimet.
Quiſque ferae: mihi certe eadem ſeotentia perſtat,
Inque dies animo eſt magis illapſura tenaci,
Germauum, quantis hac viait forte diebus,
Nobile martyrium totidem traxiſſe diebus.
Nemo moleſtus eat; ferat iſta ſuperflua nempe:
Germanus mihi Martyr erit; nea ducar ineptus,
Pro uobis ora, magna, cum dixero, Martyr.
55 Quodque eſt his potius; quamquam voces XIII. Quod ſtatum Apoſtolis merito coæquet,
improbus, auſim,
Magoa quibus toto feges expatiavit in orbe,
Fidus Apoſtolicis Germanum inſcribere granis;
Et ſi oon oumero, uumeri quem finiit auctor;
At meriſo. Meritis ipſi concurrere Petro F
Haud vetitum; meritis Petrus non invidet æqois,
Vitam & virtutes a noſtro Præſule geſtas
Et documenta lege*: ſi non & Apoſtolus eſſe * B. Legas p pro dimiſſo
Et diei valeat, val die; vel dicere* fallax. XIV. Quid ad confuſionem
56 Pontificum cathedras quaotis ſplendoribus
ornet.
Quod ſatis emioeat, noo eſt hinc dicere multa.
Inferior nollo, multis præſtantior extans,
Id ſibi privatum Chriſti fert munere munus,
Dogmate quod rutilus, ſigniſque frequentibus
ingens,
Ec verbo & claris coofecerit omoia geſtis.
57 Cur non &, liciti pepigit quia fœdera lecti, XV. Quod & virginibus merito ſit placitum.
Virgioeo quiſquam tentet ſubducere *a* ferro?
Incorrupta fides, voti mens conſcia recti,
Non umquam eſt nivei labem perpeſſa pudoris.
Eſtque parum intactæ carnis geſſiſſe nitelas,
Intimus obſcæno ſi non homo purus ab actu,
Integritate ſui ſtudeat conſtare decoris.
58 Ergo age; & adductis coram rationibus, XVI.
omnes
Ordioe per Sanctos animum rape: congrua no-
ſtro

Digitized by Google

A

Quod, sicut omnibus merito præponitur, sic & præmia & coronas.

stro
In cunctis sunt multa Patri: cumque agmine magno
Mundus centoris cogetur ad ora futuri,
Cumque & apostolicus consederit ille senatus,
Germanus rutilo subnixus & ipse sedili,
De magno decreta ratus censoria judex
Orbe ferat: tum Martyribus cum sorte sacris
Præmia pendentur, roseam feret ille coronam,
Quam peperere cruces addicto in corpore longæ;
Cumque sacerdotes cauti pro merce talenti,
Pro carne edomita, facti pro fœnore lucri,
Ordine promeriti intrarint penetralia regni,
Germano in partem palma victrice locata,
Optime, dicetur, pro parvis maxima, Serve,
Excipe: quod fueris pleno de corde fidelis.

EVII. Quod cum conjugati, continentibus, & virginibus remuneretur. a B. ut ipse libi b

59 Terra ferax trimoda a beat uberrata colonum:
Sic sator edocuit, verbi dum semina mittit.
Cumque alii referent nitidos super astra manipios,
Præmia quisque sui repetens pro parte laboris,
Germanum ternis cernes radiare coronis,
Quique a ter denis in sexagena profectus b,
A læva in dextram semper vestigia duxit,

B

Virgineo plane pollebit stemmate felix;
Virginibus datus ille comes, Agnumque sequetur,
Qua gressum tulerit; quodque est natale pudicis,
Concinet ætheria resonum dulcedine carmen.
Tantus ut is fieret, tua sunt hæc munia, Christe,
Quo sine nil rectum, eum quo sunt omnia recta.

EVIII. De bono hospitalitatis. c

60 Qua duo cæricolis quondam virtute receptis
Complacuere patres c, sunt hæc vernacula Sancto:
Edicti memor hic toties humana monentis,
Cui bene mox facias, quemquam non esse legendum,
Quodque viatori patuerunt ostia justi,
Omnibus hospitii per largum præbuit usum;
Nemo est exceptus, perpessus nemo repulsam:
Collegit cunctos, struxit convivia cunctis:
Intulit ipse dapes; cunctisque unde onde refectis,
Esurit solus. Quantum his dependere curæ
Dilectusve a fuit? Caperet tamquam omnia Christus
Officia, & membris tum prælenissimus esset;
Ille pedum sordes manibus depellere castis,
Osculaque extersis instanter figere plantis;

C

Id fecisse Deum, & fieri jussisse, peritus.
Invalidos mira semper pietate refecit;
Desperata diu, nec jam medicalia multis
Ulcera dum fovit, quoties a morte resumpsit?
Hic cæcis oculus, pes idem denique claudis,
Pauperibusque pater: sic omnibus omnia factus,
Offecit nullis, certavit profore cunctis.

a Ita dilexisse Non. Mss.

EVIX. Quod in seculi frequentia eremum servaverit.

61 Cumque ipso tantum videas hoc tempore multos
Secretos a plebe loco, nulloque pudore,
Affectare animis itidem popularia laxis;
Hic vice conversa, raro quod contigit ulli,
In populis nitidam secreti munere vitam
Obtinuit. Quodque mirum; mundalia tractans,
Fallacis minime traxit contagia mundi.

D

O mirum! piceas quemquam contingere sordes,
Nec pice fœdari. Mirum! quod conditus imis
Ignis est finibus; vestesque ferantur inustæ.
62 Corarum permagna fuit, conducere semper
Ecclesiæ, cui rector erat, quamque ordine miro
Augmentis sanctæ componens religionis,
Instituit duplici regna ad cælestia quosque
Ire via. Sunt perfectæ feliciter ambæ;
Ad cælum tendant æquis processibus ambæ:
Laxius una vehens (Hæc esse Caaonica fertur:)
Πρακτικὴ a assueto * jam dudum more frequentat:
Altera limitibus arta est hinc inde coactis,
Nec per plana vehit, molitur ad ardua semper a
Hæc & apostolica est, eademque διορατικὴ *, tantum
Secessu gaudens, secreto læta perenni.
Hanc ingressuris tum mœnia pulchra locavit,
Urbis ab aspectu, tumido qua prominet amni
Surgentem ad Phœbum, flovio tamen interjecto,
Iesunam dixit nomen largita vetustas.
Hoc distincta modo sors ecclesiastica crevit,
Crevit in immensum; studiisque rapacibus omnes
Ad sanctam certo migrabant ordine vitam,
Felices Pastore bono, quem prævia virtus
Fecerat egregium, propondabatque sequendum.

E

Quis non civiles tali cum Præsule mores
Conciperet; quamquam modo barbarus ille venisset *?
Quis fidei posset purus non fervere cultor,
Etsi in centenum juratus sæva deorum?
Quis ferus usqueadeo, quem non mitescere Sancti
Gratia compulerit? Numquam sermonibus ille
Rem gessit tantum; poterat sic denique sperni,
Si non & faceret: contemnendusque putatur
Doctor in eloquiis, nisi fert suffragia factis:
Quave, quod est Christo carum, subducere vili
Arte queat luteos exhalans quisque vapores,
Osque Dei dici, non est efferre facultas c.

63 Tertius ut capiat signis * exordia libet, *
Morales operas poscit finire secundus;
Indigna quamquam cogi brevitate queratur.

a B. A fluvio praxim

* Ed. accomplexus N. Mss.

* B. fuisse

c Epilogus. * ...mirago culo * B codex

ANNOTATA.

a Subducere, *pro ducere sub ferto virgineo, seu virginibus annumerare.*

b *Alludit ad parabolam de semine lapso in terram bonam & fructum afferente centesimum, sexagesimum, trigesimum Matth.* 13. *Adducitur in Notis Mss.* Centenarius numerus a læva translatus in dexteram, virginitatis symbolum est.

c Abraham & Loth. *Not. Mss.*

d Πρακτικὴ *id est*, activam vitam. *Not. Mss.*

e Deus per Isaiam: Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris. Vilis est Deo hic mundus: pretiosum, anima ad imaginem sui creata. *Not. Mss. ibid. Sensus ergo est: dici non potest, quo pacto ille animas Deo lucrare doctrina possit, qui doctrinæ exemplum non adjungit.*

PRÆFATIO LIBRI TERTII

μονοστίχοις *explicata.*

Elogium S. Germani

GYranti cuneos Christicolum, quos humus extulit,
Occurrit ratio eum vehemens, tum moderatior,
Lector pace tua, quam liceat prodere parius:
Nulli deterit hæc officii magnificentiam.
Inspectes, alium muneribus dogmatis inclyti

Prælollere: alium pro meritis scandere sidera:
Hunc signis celebrem clarificat fama beatior:
Vix unum invenies, cui simul hæc omnia confluant.
Vulgant Hilarium a septifidis artibus * inclytum;
Martinus b titulis signipotens astra reverberat;

a Ed. libro veteres

A Palmam ſanctifici propoſiti Antonius tulit *:
A.S. HERICO MONACO. Clarus quiſque ſua laude nitet tempore perpeti,
Sic donis homines munificus Spiritus imbuit,
Qui, cum ſimpliciter ſimplificus ſubſtet & unicus,
Ob fœcunda tamen multiplici dote charismata,
Cæleſtis potius ſeptiſluum pagina concrepat.
65 O terque atque quater magnificum, & denique millies,
Uni qui meruit ſorte bono participarier!
Ut de illo ſileam, qui ſiquidem plurima rettulit;
Hic Germanus, hic eſt, cui melico * carmine plaudimus:
Hunc ornat σοφίας καθολικῆς ſummâ peritia:
Hic claris meritis inferior nemine fulſerit: D
Hunc per ſigna tamen magnificis confer Apoſtolis,
Si non affimili jure potens hic quoque ſplendeat.
Teſtis proluvie Pelagii exempta Britannia;
Teſtis, qua rigidas ille cruces cellula pertulit;
Teſtes, qua facilem cumque pedem vel ſemel intulit,
Stantes eccleſiæ, & vivifici ſymbola nominis.
Excurſis igitur principio moribus optimis,
Ultro ſigna vocant quadrifido orbe micantia.
Huc nos auſpiciis ire bonis, inclyte, luminum
Fons idemque pater qui merito diceris, annue.

ANNOTATA,

a Hilarium, *Pictavienſem ſcilicet epiſcopum, de quo eos die 13. Januarii.*
b Martinus *ep. Turonenſis, longe notiſſimus, quemadmodum & S. Antonius abbas, qui ſequitur.*
c Σοφίας καθολικῆς, id eſt, ſapientiæ univerſalis. *Not. Mss.*

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Poteſtas ejus mirabilis in dæmones; converſio S. Mamertini.

B
Vis ad miracula omnia eſt. CRevarunt miri, meritis creſcentibus, actus,
Famoſumque Viro per ſigna potentia nomen
Elicuere cruces; quarum quo durior uſus,
Hoc in patrandis melior præſtantia miria.
Principium tulit his, non experientia juris
Vana ſui, nec, qua quondam capiuntur inertes,
Exauctoratæ levis inconſtantia mentis;
Verum nota bonis feſſi compaſſio fratris,
Cui non ferre manum pars eſt indigna reatus a.
67 Extulit illa virum ſtudiis frugalibus ætas,
Officiis habilem primis; Januarius olli
Cognomen gentile fuit, ſub præſide princeps
Delectus penſis gentem multare tributis.
Pondéris exacti congeſtam tempore ſummam
Forte ferebat eo, plenis ut lata crumenis
Adderat exoticis æraria publica gazis.
Is, quod erat ſancti devotus verna timoris,
C Vifere Pontificem veſtigia torſit in urbem,
B. pro ejus manu Indignum pietate ratus, cum comminus * eſſet,
Præteriiſſe Virum: tulit hinc ad mœnia graſſum.
Mox veſtigalis paſſus diſpendia ſacci,
Jam reus eſt, & adhuc capitis diſcrimina neſcit:
Amiſſos rapuit pervaſus dæmone quidam
Cum ſæco nummos; cumque atoret arbiter omnis,
Compejus manus Condidit in latebras. Damnis addictus * amaris,
Aquonam repetat, quod non commiſerit ulli?
Anxius incertis opplet conqueſtibus urbem;
Itque reditque viam; qua nunc veſtigia preſſit,
Nequidquam relegens; quod res incognita perſtat.
Collapſis ſpebus, ſola hæc ſententia manſit,
In Sanctum tranſferre Virum reparamina damni;
Hunc precibus, hunc & lacrymis inceſſere veris;
Haud aliter quam depoſitis obnoxius eſſet.
Præſul lugentis ſortem miſeratus iniquam,
Poſſe reformari ſpondet diſpendia fici;
Femineis animum velit exonerare querelis;
Præſulis edictum tota mox urbe pependit;
Quærendæque rei tridui dilatio fertur.
per corpus virum. 68 Hoc miſer expenſo votoque eluſus inani,
Impatiens ruit, ac Sancti veſtigia ſtringens, E
Publica ni fuerit comperta pecunia, dixit,
Jam laqueo eliſam flebis diſcedere vitam.
Quid pietas ageret? Jubet e patientibus unum
Acciri. Caſu ſceleris deducitur auctor,
Imperat, edicat pacti contagia furti,
Ille fovet latebram. Produci in plebe negantem
Mox jubet; hinc ſacris ſeſe ſollemniter aptat:
Elatis manibus plebem de more ſalutans,
Sternitur, & terram porrecto corpore preſſans,
Ingemit. Orantis hauſerunt ſidera vocem.
Nec mora, tum volucres agitur captivus in auras.
Suppliciis ſaltem veri documenta daturus.
Eccleſiam clamor, populum trepidatio complat,
Extulit illa dies miris ſpectacula rebus,
Quod reus & Judex acri certamine cauſam
Expendere ſuam: jacet hic, attollitur ille;
Iſte ſolum precibus, ventos premit ille querelis;
Contigit hic terram, fugit hic contingere terram,
Stare loco infelix modicum non auſus eodem;
Ac velut ingenti circumvallatus ab igne;
Germanum inclamat, crimenque ex ordine faſſus
Digerit. Antiſtes artus e pulvere tollens, F
Concivit miſerum, coramque aſſiſtere juſſit,
Inque aures populi ſeriem percurrere furti;
Quod ſupereſt, notis ſolidos efferra latebris.
Elatus populi percellit ſidera clamor,
Germani meritum Chriſtique inſignia teſtans.
69 Dicitur auſpiciis hæc experientia primis
Applauſiſſe Viro, res eſt quod publice geſta;
Sæpe tamen flatus * extruſerat ille ſuperbos;
Secreti cupidus voluit ſed prodere nulli.
70 Cum Sancto partes infeſſa lite ſiniſtræ
Certavere Viro; quodam ſed tempore bellum
Acrius incubuit; multaque hunc arte petitum
Ut videre ſuis patulum non cedere telis,
Conceptum ſub corde nefas in damna tulere
Plebis; in hanc atras tandem exeruere phareteras.
Continuo latis clades incanduit arvis,
Diraque per vaſtum reptant contagia vulgus.
Spiritus * obſeſſis angens præcordia clauſtris,
Ægraque per tumidas adigens ſuſpiria fauces,
Compulit infeſto populum ſuccumbere leto.
Sic inimica lues, ternis vix tracta diebus,
Mergebat miſeros indigno funere cives.

Con-

1. Hoc primo miraculum publice operatus eſt.
2. Hoc ſpectaculo
3. De poſſeſſis per dæmones data.
4. i. e. anhelitus Mss.

A Conclamata ſalus; vitæ fiducia ceſſit;
a.lamias Inque dies ſævi crudeſcunt *vaſpara* morbi.
Ferre manum nemo; ſatis occurrere nemo,
Agnovit veteris pius argumenta chelydri
Præſul, & indoluit. Sacri tum ſchemate ſigni
Imbuit allarum verbiſque potentibus unguen.
Hoc depulſa lues; hoc vitæ reddita plebes;
Halitus atque cibus tactu reparata liquoris,
Perniciem pepulere; ſalus feſtina recurrit:
Purgavit Mediena, quodcumque infecerat hydrus.
Dæmonicos flatus talem ſeviſſe ruinam,
Poſt patuit; namque a miſero dum pellitur uno
Spiritus, id retulit, Sanctoque manus ad ſidera
b dante *b*,
Turbine verborum turpem excepiſſe repulſam,
71 Æmula virtutum proponens præmia cunctis,
V. *De admiſſis ejus ad monaſterium.* Nunc monachos, nunc ille citabat ad ardua cle-
rum;
Seque his præſentem vicibus dum redderet æquis,
Quadam forte die cogitatus viſere fratres,
Abouit, alterius diſtentus pondere cauſæ.
Ecce ſed exemptus cura nexuque negoti
Poſt modicum, ignaros fratres egreſſus adibat.
B Obſeſſorum unus patiens ad limina fratrum,
Pluſque furens ſolito, vocem per inania tollit,
Affora Germanum vicini ad fluminis oras,
* R. fluvium * ſeppie poſſe Nec ſine præmiſſa pelagus * tranſceodere * cym-
ba.
Fallere fallacem ſallaci pectore vatem,
Aſſeruere diu; clamor ſed preſſius inſtans,
Certius id ſciri, nec rem differre monebat.
Miſſus ad hæc frater, certos de Præſule reddit:
Cymba volat, gratumque vehit fidiſſima pondus:
Excipitur ſolito fratrum ſervore Sacerdos:
Incumbit precibus, ſequitur quem concio tota.
Extemplo validis artatum nexibus hoſtis
Captivum ſublime rapit; dumque iſte moratur
In precibus, furit hic, & queſtibus aera com-
plet,
Seque ferox miſeri trudendum pectore frendens,
Lædere corporeos ſaltem ſineretur ut artus,
Implorat: ſed & hoc ſibi non ſuccedere certus,
Exiit obſcœnam compulſus rumpere partem:
Condignus ſequitur furia veſtigia fœtor.
Claruit ergo locus meritis & honore Magiſtri,
C Et ſuccedentum moderamine diſcipulorum
c Ille dio. Calamum brevitas a talibus arcet *c*.
VI. *De converſione Martini.* 72 Mamertinus erat Phœbique Joviſque ſa-
cerdos,
Tum quoque cunctorum cultor pro poſſe deorum.
Hic poſt exactos aliquot his cultibus annos,
Unius officio miſer expoliatur ocelli,
Arentis pariter referens diſpendia dextræ:
Pulſatiſque din, dudum quas rexerat, aris;
Expertus, ſurdos nequidquam in vota vocari,
d Judice Chriſticola, inciderat quem forte *d*, Sa-
bino,
Formantem exemplis decreta monaſtica pulchris
Germanum expetiit. Rerum jam Cognitor illi
Signarat cauſamque viri, votumque, modumque.
b. propa Jam fere * contigerat ſacri pia limina tecti,
Obvius Antiſtes & ſe tum forte ferebat.
Ille ſolo Sanctum ſupplex affuſus adorat:
Erectum Præſul mira dignamine mulcens,
Ingreditur, gratiſque hominem ſermonibus affat:
Itur ad eccleſiam: credena perfunditur undis:
Exutus veteria tandem ſqualore parentis,
Induitur niveam, mutata mente, figuram:
Quin & corporeos ſenſit concedere morbos;
Cumque manu lumen ſoſa meruiſſe gaviſus,
Ætatis reliquum Sancti ſub numine duxit.

D A.S.Hi-
RICO
MONA-
CHO.
EX MSS.

ANNOTATA.

a Hæc breviter Conſtantius ſupra num. 12. Et ut ad tentamenta virtutum, creſcentibus meritis, veniretur, non præſumptionis, ſed miſericordiæ principium fuit.

b Mr. Belforti, cujus correctiones paſſim plurimas omitto, ob antiquitatem aliorum codicum & hujus recentem auſteritatem, ſic reſtituit hos binos verſus:

Poſt patuit: namque a miſero dum ſpiritus exit,
Id retulit, Sancto ſuperos in vota vocante,
Turbine &c.

c Videtur hoc referri ad hiſtoriam S. Mamertini, quæ occaſione hujus monaſterii longius deducitur a Conſtantio; ab Herico autem breviſſime contracta ſubjungitur.

d Pro, in quem forte inciderat.

E

CAPUT II.

Ejus pietas erga defunctos; remuneratio hoſpitii; electio ad expeditionem Britannicam; conſecratio S. Genovefæ virginis.

VII. *De domicilio*

VEridico ſermone Deus haud profore dixit,
Intima ſub modii tectam torpere lucernam.
Noverat id noſter præcelſo dogmate Paſtor,
Nec patiebatur latebris conſiſtere cæcis.
Bruma pruinoſis increverat horrida terris;
Ille iter inſiſtens, admota nocte, monetur
Hoſpitio ſeſſis tenebras defendere membris.
Id ſolum: nam cœpta Viro jejunia perſtant.
Forte procul parent veteris veſtigia villæ,
Putribus annoſa jamjam ſolitudine tectis;
Alta veternoſas cohibent arbuſta ruinas:
Sæva loci facies, tum converſatio ſæva.
Præſtabat rigido noctem ſubducere cælo,
Quam caput horrori dubium committere tanto;
Quod ſere * nocturnis infeſta pericula larvis
Rite loco nullam paterentur adeſſe quietem.
Comperit iſta ſenum Præſul ſermone duorum;
Metatuſque locum; Teſtis ſuccedite, dixit,
Ambiguis, ſocii: patet hic ſpes ampla triumphi.
Hic inter multas vix una eſt manſio viſa,
Ioſtar habens veteris (fuerat quandoque) tuguri.
Hanc petit, huc comites, iteris huc frivola tranſ-
fert *a*.
Cœna brevis alios; Sanctum pſalmodia pavit.
Nox erat, & plenum carpebant cuncta ſoporem;
Lector divinis admovit acumina * libris:
Mos erat iſte Viro. Ceſſerunt feſſa ſopori
Membra tamen, vicitque animum ſubſtantia * ſortem.
Interea ante oculos infelix umbra legentis
Aſtitit, ac non magna quidem; mox acta * ſu-
perne
Creſcere in immenſum. Premit imber ſaxeus ædem;
Miſſilibus labat acta domus; tremit excita tellus.
Frigidus invadit trepidi præcordia terror;
Verba abeunt; vox obductis in faucibus hæret.
Nutanti ſpes una fuit, ſubducere ſomno
Pontificem. Vidit; magnique in nomine Chriſti,
Quis ſit, quidve petat, coram jubet ille fateri.

a. propa F

a

Lc. occu-
los

* carnis fragilitas *N. Mss.*

* *ſ.* cuncta

A 74 Tettificam preſſit ſummiſſa voca figuram,
A.C.HERICO MONACHO. EX MAS. *purgato.* Se ſociumque ferens ſcelerum contagia plura
Admiſiſſe ſuum; pœnas pendiſſe feroces;
Munera defunctos non promeruiſſe ſepulchri;
Quodque quies miſeris umquam non ulla daretur,
Infeſtare homines, Orat (ſint viſcera ſiqua,
Si qua Viro pietas) efflagitet Omnipotentem
Pro le, proque ſuo (tanta eſt ea cura) ſodali,
Sedibus acceptos poſt tot jam tempora certis
Tranquillam miſeris ſinat inventare quietem.
Indolet; eque imo ſuſpirla pectore volvens,
Quo jsceant, monſtrare jubet, Dux Inminis umbra
Præviat, & veteres inter convulſa ruinas
Torva ſubit: locus eſt obnoxius ille duobus.
Utque color rebus nitido ſub ſidere fulſit,
Invitat rigidos operis Præceptor agreſtes;
Hortaturque viros, caſtris hinc inde coactis,
Expurgate locum. Longo ſint tempore quamquam
Congeſtæ ſordes; citius at labor omnia vicit.
Cernuntur paſſim duo ſuſa cadavera tandam,
Mola diu compreſſa rudi: vix lurida ſivit
B Agnoſci, quod arant humana cadaveta, tabes:
Cernitur exeſum ſcabra rubigine ferrum,
Vincula jam ſiccis hærentia tunc quoque membris.
Ingemit humanam Sancti clemenria ſortem,
Quamque poteſt, miſeris affert compaſſio curam;
Commoda funeribus ſinuatur foſſa duobus;
Mollia detractis ſuccedont lintea vinclis;
Pulveris aggeſtu facies obducta ſepulchri;
Signatnrque locus venturo notior ævo;
Tum pia pro miſeris Patris interceſſio fertur,
Defunctis requiem, vivis latura quietem.
Impavidi poſt hæc fundum tenuere coloni.
Secnramque mali implevit generatio villam.

VIII. *De gallorum moribus obſervatis* 75 Poſt ſoles aliquot, caſu compulſus eodem,
Hoſpitio ſeſſus ſucceſſit pauperiorum
More ſuo: nam ventoſum vitare tumorem
Arte volens tali, Istebram ſic ſæpe ſovebat.
* *B. impenſa eſt integra rubo* Nox ea divinis acceſſit tota negotis *;
* *ſuppl.* Et jam flammipedum curſu provectus equorum
monstrari Sparſerat ingenuum phœbus per cuncta ruborem,
Gallorum nullis lucem præcentibus ortam *
Antiſtes ſtupuit, quamquam nonnulla volucrum
Copia tum domibus conſpectatetur in illis.
C Quæſiti, priſcis hæc ſe cœpiſſe ſub annis
Damna pati, replicant. Votis ambita virorum
Succentit pietas benedicti munare ſarris.
Hoc paſtæ volucres vitioſa ſilentia noctia
Deponunt, ſegnemque diem concentibus nrgent.
Pœnituit tacuiſſe diu: nam, fauce ſoluta,
Inſomnes fecere homines. Sic, cardine verſo,
Non tantum mutæ, quam diſplicuere canentes.
Rebus in axiguis ingentia gaudia præſtans,
* *B. peculium ſacrorum* Hoſpitium tali propenſum munere * liquit.
76 Extima telluris limbo cinxiſſa perenni
IX. *Britannia hæreſi pulſata; & deſumptis ejus.* Oceanus, pethibent patrum inſtrumenta priotum:
Is certa finem quadrato fecerat orbi,
Gallica qua rapidi perſtringunt littora fluctus;
Inſula ni vaſto tartarum plurima ductu
* *B. ſerme* Alterius pene * nomen conduceret orbis,
Edicto veterum vocitata Britannia, brutis
Barbara quod feritet gens ultro moribus omnis.
* *id eſt,* Inſula cunctarum conſtat medioxima * quarum
medias N. Mss. Maxima vel prima: ſpatiis nam tenſa peramplis,
* *B. prope* Ter fere * trigenis productim millibus illa
b Longa patet; tranſverſa tuens, fit lata trecentis *b*;
Interque occaſum & ſeptem porrecta ttiones,
Invidioſa * ſuis exercet femina glebis:
* *i. e. præcipua N. Mss.* Quamque ferax frugum, tam fertilis illa virorum.
Polluit hanc error præfato tempore dirus; D
Quod ſatis ad propriam poſſet conferre ſalutem
Arbitra libertas; atiamſi gratia deſit.
Pelagius quidam, vana de genta *monachos* e, e
Livida tartarei ſpirans attamina ſellis,
Talibus infecit mortalia corda venenis,
Pectore pervetſus, fœdo perverſior ore.
77 Præſulibus Gallis pandit legatio fida X. *Germanus Britannias pravitatem diluit.*
Diſcrimen fidei partes lapſantis in illas,
Qnamque poteſt primum, populis ſuccurrere lapſis.
Religioſorum pepulit compaſſio mentem
Expoſitos diro frattes efferre periclo.
Hinc ſynodus numeroſa coit: communibus illic
Cauſa ſubeſt lacrymis; contundunt pectora quiſque;
Quodque negat ſermo, peragunt ſuſpiria voto:
Flent peſtem cuncti; nequeunt ſuccurrere cuncti.
Quæritur è cunctis, relevet qui vulnere cunctos.
Er ſanctum meritis, & acuto dogmata cautum,
Et ſignis facilem poſcit lis tanta patronum.
Ta, Pater, hæa ſpectant; tu rebus natus agendis, E
His quoque ſuccedes, repetita ſorte, periclis.
Ne trapida: patiunt æternam ralia laurum:
Msgnos magna petunt, concedunt vilia parvis.
Has in Germano reputant conſiſtere dotes,
Comminus hunc acri concurrere poſſe duello;
Cum lingua & manibus, tum nobilitate potentem,
Laturum facile pulchros ex hoſte ttiumphos.
Omnibus id cordi, tenet hæc ſententia cunctos:
Ambitur precibus: ceſſit dilectio tandem,
Conjurata mori fratrum pro laude ſuorum.
78 Præcepti memores, ſocium metantur * XI. *Ut S. Lupus ad collegæ dilectus ſui* ituro:
Namque duo melius ſortem legantur ad unam; ** i. e. eligunt N. Mss.*
Et lapſo comiti certatim ſubvenit alter:
Sic duo nocturnum capiunt in pace ſoporem:
Invadens unum, premitur virtute duorum.
Id qui ſuppleret, Lupus eſt ex nomine lectus,
Nobilis Auguſtæ quondam qui forte Tricorum
Præſul erac, ſignis & opimo * nomina ſummus. * *C. Lugd. opimo, B. alioro*
Junxit apoſtolicos moderatrix gratia vates,
Tertam corporibus, cælum virtute colentes.
Quoque labor pluris, & tes edura putatur
(Omnia nam magno, quæ ſunt pergrandia, conſtant) F
Hoc ſe pernices ad fortia cuncta tulere,
Curſibus impigris ſtadium percurrere docti.
79 In Pariſiacas itiner convartitur oras;
Metodorus ſeſſis tribuit compendia noctis. XII. *Ut Genovefam*
Turba loci complaxa diem, teſtata probatos
Adventare Viros, rapto fart agmine greſſum,
Obviaqua exceptis impertit debita Sanctis.
Funditur in cunctam præſens benedictio plebem:
Inde rudes animos monitis cæleſtibus aptans,
Spargere nectareas arvis arentibus undas
Germanus facer aggreditur; plenoque fluentem
Vultibus immotis attentant fonte ſophiam.
Eminus in medio divam conſtare puellam,
Porrecto Præſul cernit ſuper agmina vultu;
Ac velut ætbereum quid commantatur in illa,
Comminus admotam præblando famine mulcet.
Sic cui venales fundit licitatio gemmas,
Dum cunctis inbiat, pretioſam conſpicit unam;
Hanc rapit, hanc multis optat ſibi ſtare talenris,
Semotamque aliis gremio dat ferre tanaci.
Immentum ſtupuere viri. Capot ille paventis
Ora fovens ſacro, quibus orta parentibus eſſet,
Quodve ſibi nomen, ſatu perquirit amico.
Virginis in medium monſtrantur adeſſe patentes,

Rite

A Rita * quod & patrio nomen Genoveſa tuliſſet.
* pro tita N. Mſs. Chriſto
80 Mox ſacer implevit divini pectora Vatis
Spiritus, & rutilo ſic intonat ore Sacerdos:
O lepidum certe caput! O præcordia digna!
O ſemper meritos tali de prole parentes!
Cujus in exortu ſuperos ingentia Cives
Gaudia perſlarunt, vero ſi credere curæ eſt,
Intima ſecretis hæc quondam admota ſupernis,
Conſtabit percara Deo, perſplendida mundo,
Atque ipſis imitanda viris. Sic fatus, & ultro
c B. ipſum Complectens puerum *; Fare, o ſanctiſſima dixit,
Neu perennctanti malis ſubducere Patri,
d An delecteris magni cognomine Sponſi,
Cujus in amplexus, niſi non ſiet integra, tranſit d,
Illa rapit verbum, plenoque audentior ore;
Hujus amore feror dudum, quam fervida dixit;
Amplector titulum cognatæ virginitatis,
Innuba ſidereo puſſim quo nubere Sponſo.
e B. firmatis Id, ſi dignaris, per te roborarier * opto:
Et manibus ſubmitto caput: ſer vota precanti,
Præſul ovat ſpolio, caſtiſque amplexibus urgens,
B Magnanimem perſtare jubet. Mox limina lætus
Eccleſiæ penetrat, fixaque in vertice dextra,
Solemnes ex more preces & vota peregit,
Spiritui ſancto vas aptans immaculatum.
confirmato
* potri & manti N, Mſs.
81 Confectis rebus, relevant mortalia victu,
Tum fido pignus deponens jure parenti *,
Ad lucem remeare jubet. Sia denique factum.
Num memor heſterni perſiſtis, filia, voti?
Præſul ait. Certe memorem ſe virgo fatetur;
Ejus at obtentu, nimium foret indiga cujus,
Conſervaturam pactis ſponſalia tædis.
Succeſſit res mira loco: faviſſe videres
Amborum votis collato munere Chriſtum:
Prona ſolo Præſul mox pendula lumina fixit;
Æreus emicuit ſupremo in pulvere nummus,
Inſculptus cruce. Sublatum tellure Sacerdos
Munus adoptivæ collo devovit alumnæ,
Hoc, dicens, dotis noſtræ geſtamen habeto;
Hoc diſcedentem ante oculos perſæpe vocato;
Cetera, mundano pompam referentia cultu,
A collo digitiſque tuis arcere memento:
Extera carnalem ſubigant inſignia ſponſam;
Nupta Deo, gemmis animum compone pudicis.
C Nunc longum, pretioſa, vale. Genitoribus illam
Servandam poſt hæc fidis commiſit. At ipſa
Continuavit iter noto moderamine cœptum,

ANNOTATA.

a *Utrumque hunc verſum ſic emendat Mſ. Bellefortianum:*

Inſtar habens tuguri (fuerat quandoque) vetuſti:
Hanc petit; huc comites, huc eſt tranſlata ſupellex.

b *Imo longitudo Britanniæ majoris ab ora Septentrionali Scotiæ ad Antonam oppidum in ora Auſtrali Angliæ, numeratur* 539. *milliarium; latitudo vero inter Cantium promontorium ad ortum, & Bolerium ad occaſum,* 320.

c *Id eſt*, monachus *Not. Mſs. Cod. Lugdun. forte pro μοναζόντων, id eſt, ſolitariam vitam agentium: μοναζος enim Græce non dicitur.*

d Ordo verborum: cujus io amplexus non tranſit, niſi ſit integra. *Not. Mſs.*

D

CAPUT III.

A.S. HARICO MONACHO. EX MSS.

Tempeſtas ſedata Sancti precibus; Pelagiani argumentis ejus & miraculo victi.

HInc mare conſcendunt, uſi ſed produce Chriſto, XIII. *De tempeſtate*
Fidentesque, ſibi ceſſura pericula cuncta;
Qui tutus proprios inter diſcrimina Servos,
Gaudia poſt tenebras ceſſit potiora probatis.
Lenibus ac primum facta eſt progreſſio flabris
Æquoris ad medium, ſubductis cum procul arvis,
Sola maris facies cæln complexa pateret.
Gloria ſpiritibus quamquam detracta malignis,
Fecerit eſſe reos; manet his ſubſtantia prifca,
Natalis levitas vento penetralior * omni; * B. pernior
Livida mens, ſemper ſtudiis obnixa piorum;
Quodque Dei caſtis cernunt accedere lucris,
Id lugent periiſſe ſibi. Properare beatos
Ingemuere Viros eapiæ ſuccurrere plebi.
Occurrunt, totoque agitant diſcrimina ponto.
Incumbunt venti, raptim de ſede ruentes E
Quiſque ſua, pulſoique ferunt ad ſidera fluctus,
Nox ruit, & denſæ cœlum obduxere tenebræ.
Aridus inſonuit tremulis compagibus axis:
Fulmina mixta volant. Jam confudiſſe putantur
Concordes elementa vices, mundique ruina
In priſcum reditura chaos. Vix vela ferebant
Ventorum rabiem. Præceps a faucibus imis
Pontus hiat, jamque inſernas oſtentat arenas,
Inclemens tremulam diverberat unda carinam
Ictibus alternis: cedit prudentia nautæ;
Ceſſerunt vires; permittunt omnia veotis.
83 Una ſalus feſſis, magni præſentia Patris. perdemonet
Hunc labor oppreſſum duri * cunctamine ſomni
Obruerat: ſenſit rabies inviſa procellæ,
Intepuiſſe Virum; ac nullo velut obice pulſa,
Ingeminatque oecem, rapuitque ad ſidera molem.
Spes omnis erepta viris vitæque fugæque:
Jamque mori cupiunt, careant * formidine mortis. * pro ea
Incumbens decimus poſt hæc (miſerabile) fluctus, carent
Involvit trepidam letali turbine puppim;
Jamque ſuperfuſis latus inclinaverat undis.
Horrendum collega Lupus nautæque paventes,
Excutiunt torpore Virum. Spes omnibus una, F
Objectare Senem placandis fluctibus unum.
Surgit, & avalidis immota fronte procellis,
Nomine præmiſſo mundi rectoris JESU,
Increpat audacem præſtanti pectore pontum:
Hinc ſacro tumidos irrorans chriſmate fluctus,
Fundit more preces. Orantem gratia præſens
Proſequitur: cedunt, detectis artibus, hoſtes:
Nox mutata die. Compenſant gaudia luctus:
Unda favet votis, ventoque impulſa feruntur
Vela ſuo, fluctuque volat famulante carina.
84 Æquoris immenſos optato flamine tractus XIV. Ut appulſus cognoverunt.
Explicuere brevi, ſolvuntque in littore vota.
Partibus è variis properans ſine nomine plebes,
Excepere Viros, vates quos forte ſiniſter
Olim venturos trepido prædixerat ore.
Ingreſſus operum comitatur gloria felix;
Demonas inque feros fertur ſententia primum:
Namque hi, pervaſa dum proturbantur ab æde,
Pontica ſe Sanctis ſtruxiſſe pericula pandunt:
Molitos magno cælique matiſque tumultu
Cælitus emiſſam populis arcere ſalutem:
Seque Sacerdotum meritis & numine victos,
Conceſſiſſa mari. Mirantur talia cuncti.

A.S.HERICO MONACHO. EX MSS.

85 Fama celer vastæ penetrans regionis in oras,
Dispergit, venisse Viros, vestigia quorum
Prosequitur manifesta salus. Communibus omnes
Exultant animis: implevit pectora summus
Ætherei Ducibus se passim dedere fervor.
Funditur in cunctas sermonis gratia partes,
XV. *Ut, errore pulso, fidem restaurarint.*
Urbes, ecclesiæ, conventus, compita, rura,
Omnia cælestis spirant meditamina legis.
Insula divinis impletur tota tropæis.
Siquibus atrocem pestis defixerat unguem,
Vulnera dum pandunt, vitæ medicamina sumunt.
Firmatur fidei cunctorum mentibus ardor;
Cuncta fidem redolent, fidei stant fœdere cuncta.
Instar apostolicum Patribus pollebat in illis,
Officii gravitas, innati gratia vultus,
Antiquusque nitor, tam præcellentia quædam;
Intemerata Viris semper mens conscia recti,
Artibus egregiis instructa peritia quorum
Verteret hostiles sermonis acumine turmas.
Gallia causidicos (gratare, Britannia) tales
B Jus tibi dicturos lupero pro munere mittit.
XVI. *Ut in eorum fretagiam omnes transierint.*
86 Compulit ad fanam verax assertio mentem
Nutantes populos: tenebris cedentibus, ardet
Prodigiis animata fides: latet abdita pestis,
Auctoresque latent trepidi, tetrisque cavernis
Condita pernicies damnis illacrymat, atque
More gemit zabuli, * populos evadere letum.
I. e. diaboli
XVII. *De hæreticis*
87 Dira per ancipites sed abit trepidatio mentes:
Congressi metuunt rationis pondere sterni;
Sive loco cedant, se damnavisse silentes.
Hinc metus, inde pudor capiti præjudicat æque.
*B. potius
Corda pudor subigit vulgo * succedere liti,
*B. timoris
Quam non congressos se condemnasse timori *.
Jamque dies aderat pulchro discrimine rebus
Indictura fidem. Procedunt eminus hostes
Pluribus obsequiis assentatuque suorum,
Divitiis rutili, pompa præeunta, feroces:
Distinguit Tyrias auri substantia vestes,
Quæque deest meritis, cedit reverentia gazis.
Signifer hinc fidei Germanus, gloria fecli,
Fulmineo flagrans clypeo & cælestibus armis,
Progreditur, juxtaque subit collega benignus.
Fama ciet populos; regio coit omnis in unum,
C Spectatura diem. Tandem processibus æquis
Comminus astatur; verum non viribus æquis.
Hinc sincera fides, hinc pugnat perfidus error;
Hinc auctor Christus, illinc Pelagius auctor:
* *C. Lugd. morus congressi sunt.*
Hinc pietas, hinc pestiferæ meditatio fraudis *.
88 Hostibus ac primum dicendi copia cessit,
Constitit hæc nudis solum vaniffima verbis,
Nec contenta modo, tempusque auresque fatigans,
Garrula, torva, procax, infertilis, improba, mendax;
Par flammæ, cui materies demit indiga vires;
Informis vel dum coquitur ceu massa camino,
Follibus egestas capiens fabrilibus auras,
Horrendum stridet. Postquam justissima verbis
In longum ductia posuerunt tædia finem,
Inde Sacerdotes, hausto spirante superno,
Ignea cælastis vibrantes spicula linguæ,
Ingentes tonitrus, ingentia fulmina fundunt;
Mixtaque apostolicis vernacula verba loquelis,
Concina sermonem testatur lectio *a* castum. *a*
Erubuere truces obstipo lumine partes;
Perfidus intepuit fœdis torporibus error;
Terga fugæ nudant, seseque ad singula victos,
Dum contra nequeunt, incesta * fronte fatentur. * *B. demissa*
Arbiter at populus vix tandem vindice ferro
Continuere manus. Licuit quod denique solum,
Condemnant clamore reos. Ita concio fervet,
Quam venerata pios, tam detestata profanos.
89 Prorsit in medium quidam cum conjuge princeps, XVIII. *De puella filiumante.*
Unica cui geminis jam dudum filia lustris
Natales tenebras ignota luce trahebat.
Ingerit hanc Sanctis. Victis hanc hostibus illi
Censent offerri. Semel at præsumptio pulsa, E
Virtutem tentare fugit; junctisque parenti
Exorant precibus, miserum de clade levari.
Flectitur his pietas, miseros miserata parentes.
Fundunt more precem; pater hinc Germanus amicum
Rite vocans numen, Sanctorum pignora collo
Abducit manibus, frontique admota puellæ,
Damnatas nota refovet * virtute lucernas: * *B. refovens*
Profluit medicina potens, pulsisque tenebris,
Implevit vacuas ignoto sole senestras.
Nec jam ferre valent læti sua vota parentes:
Quin etiam populis erevit formido salubris:
Hinc snecensa fides, illo percanduit usque,
Erroris quoad ulla forent vestigia nusquam.
Sic aliena salus aliis fit causa salutis.
90 Vix medium quamquam trepidi confecimus æquor, *Hallgot. * E. F. ed. hue*
Nec datur aggressos adhuc * exire Britannos;
Sistendum postrema monent. Nunc pondere paulum
Materiæ confectus, iners succumbe poeta:
Quod restat forsan, reparato pectore, curres *b*. *b*
F

ANNOTATA.

a Lectio, *textuum scilicet Scripturæ sacræ, quibus dicta sua probabant.*

b *Hic sequebantur in solo Ms. Lobiensi Hymnus in Sancti festum, ut fere excusus est in antiquis Breviariis Autissiodorensibus ad utrasque Vesperas; tum duæ strophæ profanæ & ad* Germanum *nequaquam spectantes; quæ proinde omittentur.*

PRÆFATIO LIBRI QUARTI

τετραχώλῳ τετραστρόφῳ descripta.

Example St. Peter on the sea subsiding, *a*

SCandere puppim,
Transque meare salum
Cœtum discipulorum
Quondam Christus jusserat *a*:
Cedere vulgus
In sua quemque jubet:
Hinc montis subit alta:
Sic numen Patris invocat.
Nocte sopora
Omnia torpuerant;
Sulcabatque minaces
Puppis cærula gurgites:
Flamine lævo
Æquora ferbuerant:
Spes ahsumpta salutis
Tanta mortis imagine.

Æthe-

A Æthera jamque
Lucifer impulerat;
Cum quartam ſtationem
Pernox miles inordinat,
Chriſtus amico
Fluctibus in liquidis
Fert veſtigis greſſu,
Seque horrentibus intulit;
Mox tremor artus
Occupat egelidos;
Clamor ſidera pulſat;
Terror pectora verberat,
En, ego, Chriſtus
Ut lacer intonuit,
Simon, robore ſumpto,
Hæc in famina profilit:
Si tua vere
Nos adiit pietas,
Noto me quoque juſſu
Tecum pergere præcipe:
Nam neque ſummo
Res gravis ulla Deo;
Me ſiccoſque videbis
B Greſſus ferre per æquora,
Mox miſeratus,
Annuit his Dominus:
Fidens numine Petrus,
Puppim deſilit ocyus:
Pendula ponto
Membra ſenex agitat,
Innixuſque marinis
Dat veſtigia fluctibus,
Res nova mentem
Perculerat tremulam;
Tum diſcrimina pontus
Intenta fera ſervidus:
Quemque * fidelem
Æquora ſuſtulerant,
Paulatim liqueſacta
Mox ſubſidere cerneres.
Corpore merſus
Jamque Petrus medio,
JESU nunc bone, clamat,
His me deripe fluctibus:
Obvia Chriſti
Dexters quem rapuit;
Conſcenſaque liburno *,
Cedunt noxis flamins.
91 Nos quoque dudum
Prætumidum pelagus,
Summi nomine Chriſti
Confiſi, penetravimus:
Jam fere * curſus
Contigimus medios:
Ponti cerula tantum,
Et cælum undique cernitur:
Anxius hauris
Pectora jamque pavor:
Tollunt æquora molem:
Incepti quoque pœnitent,
Pande ſerenam,
Chriſte, tamen faciem,
Spes & reſpice lapſas:
Votis omnis ceſſerint,
Jamque potentem
Porge manum trepido:
Auſim ſcandere tecum
Quamquam torva pericula.

D
A.S.HE-RICO MONACHO. EX MSS.
* C. Lugd. & B. Quæque
* f. liburna
* B. prope

ANNOTATA.

a *Vide Evangelium Matthæi cap.* 14. *a verſ.* 22.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

C *Cætera apud Britannos geſta; ac præſertim victoria Alleluiatica.*

1. *Quod a Britannis reverſori, Albanum M. expetierunt; & de caliginis commento pio.*

STraverat infandam felix conſtantia peſtem,
Niſi Deo, puroque fides conflata ſereno,
Ignibat caſtis cunctorum pectora flammis.
Juſta reverſuros pepulit ſententia Patres,
Martyris Albani votis ambire ſepulchrum.
Protegit ille ſuos meritis precibuſque Britannos,
Millia pœnarum Chriſti pro nomine paſſus;
Ultima quem capitis rapuit ſententia cæſi:
At non lictori ceſſit res tuta ſuperbo;
Utque caput Sancto, cecidernnt lumina ſævo.
Sic tu, Chriſte, tuos interdum ulciſcere ſervos.

2. *Allocutio ad Sanctum.*

94 Te quoque perſtringi, Martyr, non abnue verbis
Plus juſto brevibus: nam ni potiora vocarent,
Forte meis & tu calamis obnoxius eſſes.
Idque mihi gratum nunc non mediocriter extat,
Quod, te Germano quondam faviſſe beato,
Accipio; quique auctori perſolvere pulchras
Rite parans grates, referat pretioſa ſepulchri
Clauſtra tui, cineresque pios caſto ordine ſacris
Muneribus cumulans, Sanctorum pignora condit,
Diverſis collecta locis: ſic denique juſtum
Sic fore conveniens; loculo teperentur ut uno,
Quos eadem meritis nectebat gloria pulchris.
Muneris inque vicem, ſacro de pulvere partem
Suſtulit. Infectua fuſo de ſanguine ceſpes,
Tum quoque ſervabat veteris monimenta triumphi.
Hoc ſecum Præſul plenus virtute revixit *,
Hinc tibi ſurrexit præclari ſchematis aula
Mœnibus in noſtris, manibus conſtructa beatis.
Hic, Albane preces, hic audis vota piorum;
Sæpius hic juſti cives ſenſere ſupernos.
95 Quiſque * pia vixit, diro mox comminus hoſti
Seſe congreſſum capitis diſcrimine ſenſit.
Divinis functum priſco de more negotis,
Jamque revertentem vis excipit invida Sanctum;
Tum pacis gerulum, præcurſoremque ſalutis
Impulit incauti contritum pondere lapſus
Forte pedem. Lubricos hac inſtruis, impie, ſemper
Arte dolos; aurum ſed quod fornace probetur,
Immemor interdum. Veteris meminiſſe duelli
Profuerat. Quondam meritis Job clarus opimis,
Clarior exacto rediit certamine victor.
Et quamquam ſummos impellant fulmina montes,
Non ſane id quod ſunt, ceſſant exiſtere montes.

* *lege* revexit

ſ. *Ut infidis dæmoniſpa. dem conſervaveris.*
* *pro* quiſe quis

96 Cum-

A 96 Cumque loco ſeſſus Pater artaretur eodem,
A.S.HILARIO MONACHO. EX MSS. Cernere erat tectam modio torpere lucernam.
Forte emerſerunt validis incendia flabris,
Vicinas populata domos; jamque omnia victrix
Flamma tenet: ſpes omnis abit; conſumpta paluſtri
Tecta crepant calamo; furit, & jam Prætulis ingens
IV. Ut infirmus insanabilem vulnerauerit. Fertur in hoſpitium, zephyris urgentibus, ignis:
Turba volat; manibuſque Pater ſublatus amicis
Diſcrimen fugiat, votis concordibus orant.
Abnuit Antiſtes, caſtigatoque tumultu,
Iocrepat infidos, nulla ratione moveri
Se paſſus. Tanta eſt fidei conſtantia Sancto.
Plebs trepidare meum flammamque obſiſtere contra
Humanos niſus turpem cepiſſe repullam,
Mox patuis: nam conſumptis, quæcumque tueri
Turba cupit, ſiquid Præſul defenderat æger,
Exceſſit rabidos, merito pugnante, vapores:
Cumque fere ſpatiis ultra citraque ſubactis,
Spargeret immitem populatrix flamma furorem,
Expavit modici contingere tecta mapalis,
Quod Pater incluſus torvo ſervavit ab igni.
B Pertentant animos ingentia gaudia plebis,
Seque magis ſupero lætantur numine victos.
V. Ut infirmus insanabilem curaverit, & de viſitatione angelica. 97 Nec ſtringi numeris, nec poſſunt cedere verbis,
Languidus hoſpitio Præſul quæ geſſit in illo.
Noctes atque dies miſerorum turba jacentis
Excubat ante fores; animis languentibus iſti,
Corporibus poſcunt columen tabentibus illi.
* leo ſcilicet Cumque nihil pateretur opis ſuccedere morbo*,
Nocte Viro quadam ſpecioſi numinis inſtar,
Æthereum ſpirans vultuque & tegmine quiddam,
Cernitur: admota rectum conſiſtere dextra
Imperat, inque pedes nutantem ſubrigit. Ille,
Robore concepto, raptum, cedentibus umbris,
Urget iter, rapidis ignarus parcere plantis.
VI. Ut ducem belli profecturi, * i. e. gravissimæ Nat. Mss. 98 Saxonas, adſcitis in conſcia crimina Pictis,
Seriua * innocuos contra flagraſſe Britannos,
Olim fama canit. Feritas quod litibus omnis
Paſcitur, inque trucem compellit cuncta furorem
Natalis rabies; veteris tum ſemina rixæ
Conflarant rigidis utrimque incendia bellis.
Jamque duæ genti, conſertis viribus, uni
Concurriſſe parant, caſtriſque hinc inde locatis,
Eminus indubiæ tentant proludia pugnæ,
C Effectu vario. Necdum Germanus amica
Extulerat regione pedem; licet ille, parati
Æquoris impatiens, reditum jam jamque citaret.
Perculerat trepidos vehemens formido Britannos,
Quod modicæ vires, & belli copia longe
* B. inferior Hoſtibus impar erat *. Nutu inſtillata ſuperno
Mentibus ambiguis felix ſententia plauſit,
Rebus in abguſtis magni ſuffragia Patris
Poſcere: vita ſalus hæc eſt metuentibus una.
Spondet præſidium, nec differt vota ſnorum:
Accedit caſtris: ſequitur collega fidelis.
Torpuerat rigidus quibus in præcordia ſanguis,
Ingentes auſus, ingentia pectora ſumunt:
Læta meret Ducibus acies infracta ſupernis,
Agmine ceu magno, meritis confiſa Duorum.
ſuleſtum 99 Tempus erat cuncto ſemper venerabile mundo,
Cum quadragenis plebes operata diebus,
* B. Toleſtis Pinguelcit * macie, ſoliſque intenta ſupernis,
* B. feſtis Sulpirat ſanctum purgato pectore Paſcha.
Addebat ſeriis * Patrum præſentia caſtis
Munia ſplendoris; ſacroque exercita verbo
Pars vulgi potior, niveum baptiſma ſubibat.
Procinctu poſitis, Paſchalis nomine feſti,
Frondibus implexis inſtar contexitur urbis D
Eccleſia: ingentes ſpirant campeſtria laudes.
Procedit madidus pulchro baptiſmate miles,
Cui lorica fides, cui ſpes fidiſſimus enſis,
Cui ſcutum validum dilectio mutua fratrum:
Armorum reliquus ſed enim contemnitur uſus
Pontificum meritis mundi cedentibus armis.
Caſtrorum novitas ſuſpecto panditur boſti:
Vincendi ſpes ampla ſubit: ridentur inermes,
Conſertaque manu nil mox, niſi præda, futuri.
Irruat incautis ſupereſt acerrimus hoſtis;
Invadat, laniet, cunctantes opprimat omnes.
Dicta dies cædi nimium præſumpta futuræ;
Nec latuere doli, fraus explorata pateſcit.
Jamque dies aderat Paſchalibus edita pompis,
At non funeribus cen jam præſumpſerat hoſtis.
Sacris explicitis, rutilus ſplendore lavacri
Miles io arma ruit, votiſque ad ſorta promptis
Stare parat coatra, ſolt concedere tandem
Obnixus morti. Præſul certaminis hujus
Arbiter, ancipites diſponens rite cohortes,
Infert ſe medium; elataque ad ſidera dextra,
Me duce, me, dixit, bellum tractabitur omne:
Signifer indictæ ſubeam primordia pugnæ. E
100 Hæc ubi dicta dedit, longum progreſſus victoriam in agmen,
Delectos comites numero fortitur ab omni;
Luſtratilque locis, qua forte irrumperet hoſtis,
Montibus obductam cernit procumbere vallem:
Siſtitur hic pulchris radians exercitus armis.
Illo (quod numquam) læti videre Britanni
Nempe die inſtructum magno duce Præſule bellum.
Res nova; ſed quantum longit incognita ſeclis,
Æternis tanto mage condigniſſima Faſtis.
Jamque ferox aderat conſilus viribus hoſtis,
Confiſus latebris (quamquam detecta paterent
Omnia, præcanto ſatis explorata labore;)
Cum Pater edictum turmas exponit in omnes;
Quem prior ediderit libratа vore canorem,
Voribus elatis miles reſpondeat omnis,
Securus prædæ, ſecurus denique cædis.
Hoſtis adeſt: pactæ Præſul non immemor horæ,
Exigit ingentem pleno de pectore vocem,
Alleluia pium ternis concentibus urgens.
Cunctorum ſequitur ſublatus ad æthera clamor:
Preſſius exceptum triplicant montana ſonorem. F
101 Sternitur infelix, animis marcentibus, obtusis hoſtis,
Seque ſuper, vaſtas non tantum incumbere rupes,
Quin etiam metuit ſuperum convexa polorum.
Quod reſtat, ſolumque putant ſupereſſe ſalnti,
Commiſtunt pedibus trepidæ commercia vitæ.
Non hæc ſufficiunt celeres ad munia plantæ;
Et quamquam volueres plaudant fugientibus alæ,
Omnia pigra putant, nec ſunt fugientibus alæ:
Fundunt arma procul, gaudentes corpora tantum
Subduxiſſe neci: conſumptos flumine plures
Accipimus: cuicumque leve eſt incumbere leto,
Dummodo contingat duras impune ſequentum
Evaſiſſe manus. Cæleſtibus ultio flabris
Acta furit, nec fert requiem trepidantibus ullam.
Stat victor, cumulatque novo rem carmine, miles,
Ultoremque ſui pangic per cantica Chriſtum.
Incubat hinc ſpoliis felici numine partis,
Nil ſibi, cuncta Deo reputanſque ſerenſq; potenti.
Plaudunt Pontifices tanti ſplendore triumphi:
Auſpiciis confecta novis, & ſanguine nullo,
Hoſtibus exultat felix victoria ſuſis.

A N.

A ANNOTATA.

a *Adi auctorem noſtrum infra in Miraculis num.* 17.

CAPUT II.

Reditus è Britannia ; iter Arelatenſe miraculis illuſtratum.

vii. Ut audiens; cives ſuis votis tantum ſuperſtitionis deprehenſos reprimendo.

REbus compoſitis, celerem pro poſſe regreſſum
Cura gregis proprii ſemper propenſa monebat:
Invitat pelagus, Chriſto moderante, paratum;
Menſque favet, meritis non caſſo conſcia pulchris;
Martyr & Albanus precibus comitatur euntes,
Sedibus optato donec potiantur amicis.
Læta revertentes exultat Gallia Patres:
Naſcitur eccleſiis optatæ gratia lucis;
Contra dæmonibus duri tortura doloris.
Germanus notam tandem delatus ad urbem,
B Ambitur duplici paſtor pictate ſuorum;
Obvia turba ruit, luctu teſtata dolorem,
Plauſu lætitiam; mixtis in utrumque feruntur
Agmina tanta modis: lacrymis at gaudia cedunt.
a Preſſerat in miſeros clavum fortuna trabalem *a*,
Dum Pater almus abeſt: cauſas tamen ordine diſcit;
Oppreſſos dudum cenſoris pondere cives
Acrius inſolitis rem contriviſſe tributis.
Ingemit ærumnis; pietatis viſcera pandit;
Rimatur, quanam miſeros a clade levare
Arte queat: magniſque caput ſudoribus illa
Voverat, omnigenum patiens ſine more laborum.
Urget cura Virum; nec jam ſuffragia differt.
Feſſus adhuc pelagi, rurſum terreſtria tentat;
Ingrediturque viam, longum qua Gallia vergens
Pandit iter; ſanctoque ferens in pectore Chriſtum,
Progreditur, modico contentus ad omnia ſumptu.
viii. Ut equum obtulerunt. 101 Carpebat greſſu Præſul per aperta modeſto
Rura viam, veſperque diem condebat in undis,
Obrnerat totum pluvio qui frigore cælum:
Confectus macie, conſectus ſordibus, ecce,
Addit ſe comitem perverſo pectore quidam,
Nudus ad uſque pedes. Pepulit miſeratio cunctos.
Jungitur hoſpitio prætextus paupere prædo,
C Interque innocuos cubitum dat membra miniſtros:
Hos ſopor, hunc urget ſævæ meditatio fraudis.
Proficuum ſceleri gnarus conducere tempus,
Surgit, & addictum ſancti Senioris in uſus
Abducit ſtabulis inceſta fraude jumentum *.
* B. cabal. lum Redditus utque dies, noti jactura vehicli
Noſcitur; at furti jam ſe ſubduxerat auctor.
Neve Sacerdoti præſens vectio deeſſet,
Clericus obſequium Sancto dependere ſuetus,
In peditem mutatur eques: ſic exigit ordo.
Dumque iter accelerant, liquido perfuſa ſereno
Clara Viri facies ſobrio moderamine fulſit;
Sed præter ſolitum lætæ ſpiramina mentis
Fronte premit. Videre ſui, cunctiſque viritim
Attonitis, audax pauloque expromptior unus,
Quænam tanta, rogat, læti ſit gratia vultus.
Suspenſo. 104 Ille ſub hæc, Modicum, ſocii, ſubſiſtite, dixit,
Et ridendus & infelici ſorte dolendus
Jam veſtris oculis miſer objectabitur ille,
Quem mox torquebit fœdi mens conſcia facti.
Dixit; & in partem porrectis viſibus, ecce,
Eminus inſpiciunt peditem, loroque manuque
Raptum animal poſt ſe pudibunda fronte trahentem. D
A.S.Hilario Monacho. Dumque ille accelerat, dumque hi non multa morantur,
Conſequiturque brevi, ſeque ad veſtigia ſternit, Ex Mss.
Ordine commiſſum faſſus per ſingula crimen,
Seque ita totius implexum * tempore noctis, * B. conſtrictum
Ut nullo quoquam poſſet divertere pacto;
Ni mox quadrupedem voviſſet reddere captum.
Tum Sacer indoluit, mollique affamine mulcens:
En, tibi quod nudo derat, ſi forte dedriſſem,
Patrandi ſceleris impulſio nulla fuiſſet.
Nunc cape cujus eges: quod noſtrum eſt, reddito, dixit.
Sic reus indultam revehit cum munere pœnam.
ix. De ecclaſia papulorum. 105 Secreti cupidus ſancto Vir numine plenus,
Non magis externos doctus vitare favores,
Quamque * miniſtrorum ſolatia crebra ſuorum, * B. Aiyan
Voto detulerat, latebramque fovere perennem,
Immunemque auræ, quam longa eſt, ducere vitam.
Inconvulſa manet magni ſed ſponſio Jeſu,
Montibus impoſitam non abdi viſibus urbem:
Quemque tegit meritis abſiſtens gloria pulchris, E
Indicat egregiis illuſtrans gratia ſignis;
Et quaqua tulerat facilem per compita greſſum,
Urbibus & vicis raptim promiſcua feſta
Obvia turba dabat, præclaris excita factis,
Et quamquam longi, facile ſecura laboris.
x. De ſtramento, 106 Te quoque, Cæſsreis ſtatis Aleſia caſtris,
Haud jure abnuerem calamis committere noſtris;
Quæ, quod alas proprios præpingui pane colonos *b*,
Nominis adjectu quondam ſignata putaris.
Te ſiues Heduos & limina ſumma tuentem
Aggreſſus quondam ſævo certamine Cæſar,
Pene tulit Latias non æquo Marte phalangas,
Expertus, patriis quid Gallia poſſet in armis:
Nunc reſtant veteris tantum veſtigia caſtri.
Præsbyter extiterat claris natalibus illic,
Clarior ingenio, cui tum gentile Senator
Nomen erat. Vita meritoque ſimillima conjux
Æquabat ſtudiis caſti decreta jugalis.
Ambo provecti, macti ſucceſſibus ambo.
In quo Aleſia inſtrat cubitavit. 107 His Præſul ſancti, qui commendatur, amoris
Fœdere junctus erat. Hos tum cum forte petiſſet,
Excipiunt, quanto conſenſit copia, cultu.
Hic matrona piam ſtruxit ſub Præſule fraudem,
Stramine ſubjecto; quo neſcius incubitavit; F
Telluris ſolitus alias incumbere tergo.
Impulit utque novo terras afflamine Titan,
Urget iter; gauderque domus, gaudentque miniſtri,
Seſe illuſtratos noti ſolamine Patris.
Relliquias matrona toro collegit, & omni
Compoſitas ſtudio, cauſis vitalibus * abdit. * i.e. medicinæ M. Mss.
Poſt ſoles aliquot, natali lampade quidam
Splendidus, & multa rerum ditione ſuperbus,
Dæmone perflatur: ſuberant ſuffragia nulla,
Quodque abſens Germanus erat, ſpes ceſſerat omnis.
Præſumpſit matrona fidem, Chriſtoque vocato,
Servato miſeri circumdat ſtramine corpus.
Abſentis merito, ceſſit res ardua voto.
Nocte miſer, magno tamquam vallatus ab igni,
Æſtuat, & replico Germanum nomine ſtrepens,
Abripitur ſævi tandem de fauce leonis,
In reliquum ſoſpes, collato munere, tempus.
xi. 108 In Lugdunenſes æquis proceſſibus arces

A Vexit Arar, Rhodano ſeſe ſub mœnibus abdens,
A.S.HERICO MONACHO. Lugduno celebrant Gallorum famine nomen
Impoſitum quondam, quod ſit mons lucidus idem *c*.
EX MSS. Exceptum ſtudiis plebes amplectitur æquis:
Ætas cuncta ruit: ſexus concurrit uterque.
c Ut Lugdunenſes doctrina & ſignis illa ſtruxerit. Tangere nec tantum; juvat aſpexiſſe frequenter.
Procedit cunctis benedictio plena ſalutis;
Tum relevat grato cunctorum pectora verbo;
Et quamquam feſtinus eat, fitientia certe,
Quod ſatis eſt, relevat vivaci dogmate corda.

XII. *De Arelati* 109 Jam dudum gravibus quamquam dilatio votis
Obſtiterat, miro tandem raptatur amore
Obvia Germano, fuſis quacumque catervis,
Urbs Arelas. Fundatoris cognomine primi
d Hoc duxiſſe ferunt incerto tempore nomen *d*.
Hic tunc Hilarius, hinc uſque ad ſidera notus,
Præſulis officium verboque manuque gerebat:
b B. indefeſſus hoſpes Igneus ille fide, cæleſti famine torrens,
Præceptis operam dabat indefeſſe beatis *b*:
Hic, ut apoſtolicum præclari temporis inſtar,
Excipiens, prona Sanctum pietate colebat,
B Affectu patrem, meriti ſplendore magiſtrum.
Frænabat rigidam præfecti nomine gentem
Auxiliaris item; geminis cui grandia votis
Adventu magni ſuſtulerunt gaudia Patris;
Ille viri dudum pleno flagrabat amore,
Viſendi cupidus, tum quod quartana jugalem
Tortebat longo jam dudum tempore lampas.
ſuppreſſit. 110 Intranti longum princeps rapit obvius agmen,
Excipit, oblectat, refovet, veneratur, adorat;
Tum totum facili metitur lumine corpus.
Impolit attonitam trepida formidine mentem,
Digna Viro facies, & plenum numine pectus,
Sermonis gravitas, illuſtris gloria vultus,
Fama minor meritis, magni præſtantia cordis.
Exin præcipuis effundit munera gazis,
Oblatiſque manum dignetur pandere, poſcit.
Uxoris poſt hæc ſupplex incommoda jungit.
Annuit Antiſtes fidei, nec præmia differt:
Ingreditur; manifeſta ſalus comitatur euntem:
Diſcutit ingrediens ægro de corpore peſtem,
Et tremor & febris puncto delentur eodem.
Sic capit optatum felix matrona levamen.
C Adventus poſt hæc exponens ordine cauſas
b i.e. juſſus emandare Perfruitur ſobriis *b*, obtento principe, votis.
Civibus oppreſſis revebit vexilla quietis;
Summa ſalus toti quamvis exiſteret urbi
Reddita Paſtoris tantum præſentia magni.

ANNOTATA.

a Clavus trabalis, *adhibitus olim fuiſſe creditur ad ſupplicium & cruciatum inferendum. Hinc de fortuna Horatius lib. 1. carm. Ode 35.*

Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabales, & cuneos manu
geſtans ahena *&c.*

b De Aleſia *adi Valeſii Notitiam Galliarum; ubi ex Diodoro Siculo ejus etymon ducit avo vi. ſive errore Herculis. Adi & Julium Cæſarem de Bello Gallico lib. 7. verſus finem.*

c *Hoc refutatum vide apud eumdem Valeſium ibidem, ubi de* Lugduno Seguſianorum.

d *Et hoc explodit Valeſius ibidem in* Arelate.

D

CAPUT III.

Revelatio Sancto facta de natali Sancti Juliani M. nova expeditio in Britanniam; viſitata S. Genoveſa; felix reditus.

NEſcius immunem ſudoris inire quietem;
XIII. *Ut ei Deus non diem paſſionis ſuæ ad martyrii* Arvernas quondam Præſul progreſſus in oras,
In Brivatenſem flexit veſtigia vicum.
Hic, martyr Juliane, tibi pro nomine ſummo
Millia pœnarum truculento tempore paſſo,
Haud impune bonis ſemper obnixa vetuſtas,
Detraxit celſi paſſim monumenta triumphi:
Et quamquam clarus famoſo nomine Martyr
Solis ab occaſu jam tum ferreris in ortum;
Hoc certe quiddam fuetas obſcutior ipſo,
Semper honorandi quod plebs oblita diei,
E Haud tibi certa dabat celebri ſolemnia ritu.
Non tulit errorem longis inoleſcere ſeclis
Germanus veniens; ac primum, tempore quonam
Sacra ferant Sancto, fatu perquirit amico.
Indoctum vulgus ſeſe neſcire fatentur.
revelavit ei. 111 Tum Pater, E ſummis poſcendum ſedibus, inquit,
Quod potis humanæ non eſt expendere menti,
Nox ruit, inque ſuam cœtu ceſſere ſoluto
Quiſque domum: Præſul ſacra pernoctat in æde,
Luteaque in roſeis rutilans aurora capillis,
Vix matutino rubeſcerat æthera curru;
Præſul adeſt; cauſamne Deus pateſecerit ulli,
Ultro perquirens. Expertes eſſe negoti,
Seſe teſtantur. Mox hæc in verba Sacerdos:
Menſis legitimum ſubeat quam ſeptimus annum,
Hoc ſcitote prius mundo clareſcere feſtum
Quatuor ante diem *b*; hæc ſunt natalia Sancti, *b i. e. 2. Kal. Sept.*
His Martyr factus felici ſorte Kalendis,
Inditus eſt Superis fuſo pro ſanguine caſtris:
Res comperta mihi monitis cæleſtibus hæc eſt,
Dixit; & ingentem perfundunt gaudia plebem,
Martyris ex illo celebratur tempore pompa;
F Gallia qua partes late ſpatiatur in omnes,
XIV. *Ut Pelagius hæreſi extirpatiſſe memoratur.* 112 Rurſus bella moves; ſpiras incendia rurſus,
Defecto nequior * conſurgens bellua collo?
Tela quidem forti nupet proſtrata duello
Non pudet in miſeros iterum conflare Britannos? * *B.* Nequior ab ſcilſo
Parce tibi, jam parce, precor; quo ſæpius atrum
Extuleris viroſa caput, jaculabere * certe, * *B.* jugula labere
Et repetita dabunt celerem commenta ruinam:
Quod ſemel inſanum eſt, iteratum inſanius horret,
Majoremque ferunt bis vulnera rupta dolorem.
Vix Præſul poſitis humeros ſubduxerat armis,
Immenſum feſſus, propriamque reviſerat urbem;
Ecce ſecebantur precibus mandata coactis
Cunctorum, quiqui fuerant, ex parte piorum,
In miſeros iterum peſtem recidiſſe Britannos
Dogmatis inſani, nec ſpem reſtare ſalutis,
Ni prius obtentam pulchro certamine cauſam
Tutetur ſolito. Suberat ſpes certa triumphi
Pro miſeris moviſſe manus; nec gloria velis
Iret prima ſuis, ſi non ſuprema ſubiret

In

A Infectis impoſta manus *a*. His vocibus iras
a Excitat, impatienſque moræ mox arma repoſcit,
Arma celer; notiſque artus inducitur armis.
Voverat ille ſuum fidei pro nomine pectus,
In quamcumque daret caſus incumbere mortem:
Ibat pacifera perluſtrans greſſibus orbem,
Semina ſancta ferens; & pulchro dogmate pandens,
Præmia Chriſticolis quæ & quanta parentur in aſtris;
* *B. manent* Contra, quæ raprobos ineant * poſt funera pœnæ.

XV. *Ut Pariſius veniat,*
513 Tuque iterum celebris priſcum, Lutetia, nomen
Carmine conde meo; mihi certe mentio conſtat
Semper grata tui, quod te nunc oſſibus ornat
* *ſollicit S. Genovefa* Sponſa * mei Domini, quondam celeberrima fignis.
Hue tunc ingreſſus præſul Garmanus, amore
Excipitur miro. Pronam benedictio plebem
Conſovet: ingenti perſultant omnia plauſu.
Depoſiti memor ille ſui, quinam Genovefam
Caſus agat, ſtudio mox percunctatur amico.
B Cælitus artigerant animum diſcrimina, credo,
Plurima, quæ tempus fuerat perpeſſa per illud:
Ut ſolet obloquiis pietas ſuccumbere duris.
* *l. e. fuit: ſic N. Mſs.* Parque * fuit nigræ virus deprehendere mentis,
Cum concepta ſemel furialis femina flammæ
Nec, ſancto præſente Viro, plebs livida preſſit;
Cui tamen illa ſuo melius quam nota parenti eſt.
Genovefam viſitavit. 114 Exin virgineæ ſecedit in abdita cellæ,
Conſeptus populo: prodit mox obvia virgo;
Quam Pater ingenti magnus pietate ſalutat;
Numinis ut templum veneratum jure putares.
Hinc ſpectans plebem, dextraque ſilentia mandans,
Virginis auſpiciis repetit præconia primis:
Ut ſacrum Chriſto felix infantia corpus
Aptarit, nullo temerandum in ſecula pacto:
Se quoque virginei ſemper manſiſſe pudoris,
Abjuncto quamquam ſecretum corpora, teſtem.
Utque, ait, indubias ſtatuat ſententia mentes,
Argumenta rei veris perdiſcite ſignis.
Dixit, & infectam lacrimarum flumine terram,
Virgo orans recubos qua ſe flectebat in artus,
Oſtentat digito. Rabies hinc pulſa, furentes
Leniit; incepti cunctos piguiſſe videres.
C Conſenſu ſocio cunctis decernitur inſons;
Inſontem cuncti conſerta laude fatentur:
Componit rabidos aſſertio vera tumultus,
Deque animis atri pellit contagia ſellis.
Exin Pariſias celebris Genoveſa per oras,
Obtinuit meritæ paſſim præconia palmæ.
Allocutio. 515 Singula geſtorum, clariſſima virgo, tuorum
Committi calamis fuerat devotio noſtris;
Grandia multivolum revocant ſed cœpta poetam.
Ne tamen hos juſto fundam ſine fœnore verſus,
Supplicia eſto memor, precibuſque tuere fidelem;
Quaſque tuo noſti dotes acceedere Sponſo,
Acceſſiſſe tibi, collata ſorte, putato:
Jamque vale, conjuncta Deo, ſeclique memento.

XVI. *De advento ejus per demonia nunciato.*
156 Hinc mara conſcendunt; concurrunt omnia votis;
Puppis in obſequium componunt flamina curſum;
Fluctibus infeſtas videas ceſſiſſe procellas;
Vivida vi virtus ventorum verbera vicit.
Tuque ferox aberas, dæmon non auſus adeſſe;
Quod necdum, pelago ſucris quæ paſſus in iplo,
Exciderant animo. Sed mens tibi livida quamquam,
Antiqui populos emergere fauce draconis,
Æternum doleat; virtus ſanctiſſima certe
Impulit invitum populis prædicere vatem
Præſulis adventum. Necdum contingere terram
Quiverat; inſula Germanum jam tota fremebat.
Forte loci princeps Helaphius, indice nullo,
Occurſum properat; tam certum eſt credere vati.
Filius huic primis curvo damnatus ab annis
Poplite, marcentis tulerat diſpendia cruris.
Exhibet hunc ſecum: ſequitur provincia tota,
Turba ſacerdotum, concurſus tuſcia plebes.
Ordine ſummiſſis prodit benedictio cunctis:
Hinc doctrina fluens ſermonibus irrigat omnes.
Agnoſcit populos fidei tunc uſque tenaces;
Auctores ſceleris compertum exiſtere paucos:
Quæruntur; vindexque reos ſententia plectit.
117 Irrumpit dentas Helaphius ipſe catervas,
Objectans claudo deformem corpore natum.
Nec verbis opus eſt; alleganc plurima eauſam,
Ætas, debilitas, lacrymæ ſuper omnia patris.
Elicit ingentem compaſſio juſta dolorem
Cunctorum ex animis: flexus quam maxime Præſul,
Seſe præſidiis conſert ex more ſupernis;
Tum juvenem reſidere jubet; mox arte magiſtra
Explicuit medicam doctus ſuccurrere dextram,
Attrectans ſiccos leni palpamine nervos.
Mox, tamquam digitis flueret medicina ſalubris,
Conſequitur feſtina ſalus; rapit arida ſuccum
Compages refluum; remeant in priſtina nervi,
Atque interdictum repetunt veſtigia flexum,
Multorumque oculis ſulſerunt dona ſalutis *;
* *C. Lugd. & B. Cre. antis* Cum puer incolumem recipit poſt tempora natum,
Natus plaudentem recipit per gaudia patrem.
Sic tua, Chriſte, modis inolent præconia miris,
Et fidei capiunt invictum pectora robur.
Hinc ſacer ad plebem ſermo convertitur omnem
De lapſu, ſeu quæ reparent impendia lapſum.
Obtinet immotis columen fundata columnis
Tuta fides; fidei pugnant pro fœdere cuncti.
Perpauci ſuberant detectæ fraudis alumni;
* *B. deeſt coram* Siſtuntur coram *; cunctis eadem ſententia perſtat,
Exilio multare jugi. Sic inſula felix
Tartarea tum peſte carens, inſignibus almæ
Nunc quoque nunc fidei caſto ſplendore cornſcat.
Pace locis parta, ſpoliis pereomptus opimis,
Alite feliei notam remeavit in urbem
Germanus, ſuperis merito gratiſſimus aſtris.
Epilogus. 518 Tuque o, cui toto diſeretos orbe Britannos
Bis penetrare datum, bis intima eernere magni
Monſtra maris, poſitis hue tandem flectere velis;
Votaque ſervatus ſolvens in littore nautes,
Qua ratione potes, genium curare memento;
Teque para (rerum ſors eſt incerta) futuro;
Ut, ſi quis ſubeat, poſſis par eſſe labori.

XVII. *Ut Helaphi filium curaverit.*

ANNOTATA.

a Id eſt, ſi non ultima manus rei inceptæ imponeretur. *Not. Mſs. C. Lugd.*

A

A.S. HERICO MONACHO, EX MSS.

PRÆFATIO LIBRI QUINTI,

διαύλῳ δισπόρῳ peracta.

a *Poeta Icari fabulam confingit,*

DIves Dædalon olim Ἑκατόμπολις [a] extulit
Multa laude peritum,
Quondam qui fugiens Minoeia palatia,
Ceris nexuit alas,
Pennis præpetibus vacuum ratus aera
Tuto posse meari.
Ascivit comitem levitas temeraria
Lævo fœdere gnatum,
In patrisque latus subit aliger Icarus,
Patrissare coactus.
Tum videre poli duo quadrupedantia
Primum monstra volare.
Arctoa ad gelidas pater impiger evolat,
Tutus frigore lævo:
Tandem Chaleidicis superastitit arcibus;
B Hæc primum attigit arva:
Hic templum tibi nobile, Phœbe, dicavit, & Fessas exuit alas.
Natus, Dædaleia minus integer artibus,
Ineautusque pericli,
* B. ἐμανρίπτο — πλάσματος Plus justo ἐμανρίπτο subit ardua climatia *;
Mox pennis resolutis,
Cognomen pelago dedit Icarus obvio,
Sævia obruius undis,
Hæc te monstra petunt, tibi fabula competit Hæc, ignare poeta: *Christum invocat, ne illo possit de se vero narrari,*
Jam tu Dædaleo nimia ocyor Icaro,
Terrarum infima linquis;
Dum te materies nimium rapit ardua Cælo intendere pennas.
Atque o dulcicanum rapereris in alitem, Manarentque canoro
Plumæ per digitos humerosque volatili! Tum te per liquidum æthera
Nectentem modulis bene dissona limmata * Vivax penna bearer, * B. lemmata *i. e.* hemitonia *N. Mss.*
Ah! te ne subigant temeraria ludicra, Dum sublimia tentas.
Ah! ne præcipitem penetralia fulmina Sæva in tartara pellant:
Quando extat vetitum nimis ardua persequi, E
Nec transcendere vires.
His tu, Christe, potes medicarier unice, Hæc eludere tela:
Et cui posse fuit dare talia fieri *; Non te posse negarim *B. conſici*
Casto vela quidem dare commoda carmini; Nec spes deviat usquam,

ANNOTATA,

a Ἑκατόμπολις, id est, centum civitatum insula, Creta videlicet. *N. Mss.*

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

Armoricorum prodigiosa defensio, & nova pro isdem suscepta profectio in Italiam; miracula in itinere usque ad Alpes facta.

C

1. *Ut Armoricanum legationem exequatur;*

DEfesso pelagi glebæ natalis in oras
Vix remeare datum, cum protinus obvia longo
Procurrit tractu tensa legatio palmis,
Præstolata diu repetentem patria Sanctum.
a Gens inter geminos notissima claudituramnes a,
Armoricana prius veteri cognomine dicta;
Torva, ferox, ventosa, procax, incauta, rebellia,
Inconstana, disparque sibi novitatia more,
Prodiga verborum; sed non & prodiga facti:
Dicere plus, fecisse minus, taxatur honestum,
Regibus hanc fidei numquam servasse tenorem,
Sæpius expertum. Quare, quo principe felix
Tunc quoque florebat titulis respublica priscis,
Magna salus patriæ (nomen fuit Ætius illi)
Pertæsus tumidæ mores & crimina gentis,
Vastandam rigidis tandem permisit Alanis.
Rex erat his Eochar, belua crudelior omni.
Quid cædes memorem, & furialia facta tyranni?
Expertus late totis in partibus orbis.
Ergo exoptatæ permissa licentia cædi
Instigat rabidas gentis in funera fauces;
Barbara mens inhiat jugulis, factura periclum,
Quid possit feritas: sævum rapit improbus agmen,
Ardens optatæ quamprimum incumbere prædæ.
12. Percellit miseram dira expectatio gentem, *& deserto pio ejusdem gentis.*
Et metus impatiens; & rerum plurimus horror:
Nec vero simplex urget præcordia terror: F
Non conferre manum, non fines hoste tueri,
Non saltem tentare fugam sententia fingit.
Fingit quisque sibi varii discrimina leti,
Solaque suspectæ torquet dilatio mortis.
Una subest miseris ratio servata salutis;
Si se dignetur gladiis opponere Præsul.
Legatis hæc summa fuit. Quid nunc quoque, Sancte,
Quid facturus eris? Si te subducere tentes,
Nosti, quid capto sit viscera claudere fratri:
Sive juvare velis; terrent quam multa volentem?
Rex ferus, horrendæ rabies incognita gentis,
Et lingua & mores, torvæque protervia frontis;
Tum quod perpetui defessum mole laboris
Destituant tenues ineuntem grandia vires.
Fide Deo; fraterna feret dilectio palmam.
Possa dabit, qui velle dedit: res ardua quamquam,
Concedet justia lævo mox numine votis.
12. Ergo iter invadit. Aderat gens perfida, fines *11. Ut regum barbarorum*
Jam transgressa suos; faciem telluris apertæ
Im-

A Impleratferratus eques; rex agminie atri
Barbarus in medio, trucibuehorrendus in armis,
Optatæ ſpe cædis hiat. Mox præduce fidene
Germanus Domino, medios irrumpit in hoſtes,
Armatoque duci ſeſe (mirabile dictu!)
Ingeris intrepidus; mędioque interprete, primum
Exorat, ſeſeque preces effundis in omnes.
Ille, manus indocta pari ceu beſtia quondam*,
* B. quadam Orantem refugit. Præſul cunctamina ſævi
Pectorie inſrepitat. Nihilo minus abnuis ille.
Antiſtes cœptis tandem perſiſtere certus,
Injecitque manum, frænique invaſit habenae.
Immenſum ſtupuere omnes. Siſtuntur eodem
Agmina fixa loco; nec cedit copia cuiquam
Vel mutare locum, vel quoquam flectere greſſum.
Tanto ſidereæ perfudit gratia lucis
Pontificem radio: par vultibus Ille Moiſis,
Cornutam faciem Domini referentia ab ore,
Terruit immanes frontis ſplendore phalanges,
Non auſas niti, non auſas tendere contra.
egreſſus ſit. 123 Rex ferus indomitam juſſus deponere mentem,
B Miratur potius; ſtupidam miracula terrens:
Quæ tam magnanimam faciat conſtantia Sanctum;
Quanta Seni virtus, quanta eſt reverentia vultus,
Millibue ut potior ſen conſtet fortior unus.
Bellicus ad pecem exemplo deponitur ardor;
Concedunt humana Deo; violenta furoris
Conditio poſitis tractat civilia bellis;
Qualiter id fiat, fieri quod jure Sacerdos
Decernit, non quod rabidus præfixerat ardor.
Poſtquam cædis amor & vis compreſſa furoris,
Componuns animos; tum pacis munia tutæ
Collatis ineunt robuſto fœdere dextris;
Caſtra dehinc repetunt. Merito ſic Præſulis almi
Deponit trepidum gens Armoricana timorem,
Emergens tandem trucium de ſauce ferarum;
Hac ratione tamen, partæ per fœdera paci
Romanus ſtipulam ſi præbeat induperator.
digreſſionis ad finem. 124 Hæc quorſum tendant, ſatis eſt edicere promptum.
Te, Patar, hæc rurſum, te certe hæc talia ſpectans:
Jam te ſidereus, jam dudum poſcit Olympus,
Teque olim miſeris mordacius iovidet arvis.
C At non tertigenis fas eſt excedere caſtris,
Ipſe quoad Latias greſſum deflexus in oras,
Hic quoque cæleſtem facias flaveſcere meſſem.
Forſan & hæc ſuperis fertur ſententia faſtis;
Us, conſummato magnorum fine laborum,
Victor in Italia capias inſigne ſuperbum,
Quæſitam meritis, partam virtute coronam,
Diſtinctum pulchris rutilum diadema beryllis.
O Pater! O magnis pelagi defuncte periclis!
Te ſed adhuc ſubeunda manent quam plurima terria:
Quo tecumque feret fortuna, audentior ito.
O graviora tamen crebro diſcrimina paſſe,
His quandoque feret felix conſtantia finem.
511. Ut proficiſcatur in Italiam, prædyorum ſenatorum domus viſitet, variis. 125 Nec mora (Quas etenim flammis cæleſtibus ardens
Poſſet habere moras?) patris digreſſus ab oris,
Alpinas celerem greſſum detorquet in arces;
Teque iterum gradiens ſtudio pietatis avitæ,
Care petit meritis & relligione Senator,
Hoſpitii grato penſurus fœnore dotem.
Conſtitit ante oculos ſubito producta puella,
Omnimodi ſermonis inops, quam longa coævi
Cardine bis deno carpebant damna ſilenti.
Comminus admotam miro dignamine Præſul
Suſcipis; inde manu faciem perluſtrat amica,
Os, frontem, & totum permulcens unguine vultum; D
Treſque dehinc panis vino permiſcuit offas; A.S.HERICO MONACO. XXMSS.
Inque os attonitæ componens virginis unam,
Imperat, acceptum præeat benedictio panem.
Ille Sacerdotis parens ad ſingula verbis,
Edicit pleno, Præſul quod juſſerat, ore.
Sic exorta novo manans facundia ritu,
Ætetia reliquos exin duravis in annos.
126 Inde profecturus, præterquam forte ſolebat, IV. Ut eodem exceſſum præcaverit ſuum.
Artius unanimem complexibus urget amicum;
Interque amplexus quam molli famine mulcens,
Æternum valeas, frater cariſſime, dixit,
Indiſtincta meæ per ſecula portio mentis.
Annuat Omnipotens, rebus cum fine ſupremo
Venerit extremam diſtrictus ponere metam,
Vultibus ut læti non contueamur opacis b:
Nam donec hujus* ſolvatur ſarcine carnis, b * B. Hujus enim donec
Alterno vetitum poſthec concurrere vilu.
Hæc Pater effudit digreſſu dicta ſupremo,
Hiſque ſalutatum diſcedens liquit amicum.
Dicat, quiſque velit, deceſſus tempora Sanctum
Ignoraſſe ſui; propriam cum linqueret urbem. E
Contiouabas iter, paucis ex more miniſtris; c
Obvie ſed populis ſtipabas turba coactis:
His Peter æterni fundebat femina verbi.
Idque juvet memioiſſe magie, quod ſiqua locorum
Aut orans, aut forte docens, luſtraverat olim,
Perſiſtunt hodieque ſacris notiſſima cellis,
Aut crucis elatum fulget venerabile ſignum.
127 Perluſtrans Hedui poſthæc confinia pagi, V. Ut ab Hæduis excipiatur.
Mitibus officiis ſummi pietate favoris
Excipitur ſolito: fervens examina vulgi;
Omnis adeſt ætas; ſexus concurrit utrique;
Nec vacat, & nimium eſt fragili committere pennæ,
Quantue eras Sancti cunctorum mentibus ardor,
Affecto quanto, quanta pietate colebant,
Quem orant ſummum ſummæ Deitatis amicum.
128 Forte, pererratis totius mœnibus urbis, VI. Ut S. Caſſianum
Relligione calens ſacras dum circuit ædes,
Devenit, quo Caſſiani venerabile corpus
Quondam pontificis tumulo recubabat honeſto:
In quo virtutis radiabant ſigna ſupernæ,
Militiæ eximii clarum teſtata triumphum.
Marmor erat Parium, miro candore decorum: F
Hoc claudebantur ſacri tum ſepta ſepulcri.
Cælius at rubri ſpecies diverſa coloris
Preſſit vivificum, variato marmore, ſignum;
Ut nova forma crucis, manibus diſtincta ſupernis,
Caſſianum meritis etiam poſt funera claris
Vivere monſtraret. Pater id Germanus adactis
Inſpectans oculis, multumque diuque retractat,
Quam ſit munificus ſervie in ſecula Chriſtus.
129 Mox ſuſis precibus, Quid tu, clariſſime, dixit, In ſepulchro ſuorum allocutus.
Quid nunc, frater, agis? Tumuloque refertur ab imo
Vox audita viri: Felici ſede locatus,
Optatæ potior tranquillo munere lucis,
Venturum ſpectans* patrio cum numine Chriſtum. * B. exſpectans
Ergo, ais Antiſtes, longum, gratiſſime frater,
Sedibus auguſtis accepta ſorte quieſce:
Utque ſalutarie reduces poſt funera clangor
Impleat æthereis quondam concentibus aures,
Pro nobis, proque hoc populo, propenſius ore.
O meritum ſublime Viri, quem gratia ſummi
Haftenus evexit virtutum culmine Chriſti,
Omnia cui parent, reſpondent omnia votis,

A Subſidant imis quamquam ſopita ſepulchris!
A. S. Hilario Monacho. Exmiss. Nec mirum, civem potuit ſi noſcere civis,
Conregnans Chriſto tractantem terrea mundo,
In porta reſidens pontumque æſtuſque ſecantem:
Da paulum patiti: modica removebitur hora,
Hactenus in nocuos ſiquid diſpeſcit amicos:
VII. Ut manum puella diſcutit. 130 Interea eorum, fletu quatiente, parentes
Comminus acceduot, artuſque in pulvere ponunt;
Nubilis hos ſequitur demiſſa fronte puella,
Olim cognatæ patiens & conſcia pœnæ:
Fuderat hanc uterus, vitiato germine, matris
In palmam digitis, nervo marcente, recurvis.
Temporis adciderant ſævum incrementa dolorem:
Creverunt nimis duri progreſſibus ungues,
Atque intus teneram lamiabant ſpicula carnem;
Quotque manum digiti, tot vulnera dira tenebant.
Et jam perfoſſam penetrarant uleera palmam,
Oſſibus exceptum ſi non ceſſiſſet acumen.
Attrectat Præſul tactus medicamine dextram,
Atque levans digitos leni moderamine cunctos,
Infuſo nervis vitalis munere ſuci,
Ordine flexibilem miro revocavit in uſum.
B Redditur officio manuum lætiſſima virgo:
Nec jam ſe capiunt votorum feſta ſuorum.
Adjecit Sancti pietas memorabile quiddam:
Correxitque manum, dempſitque ſuperflua quæque,
Progreſſos nimiis reſecans exceſſibus ungues;
Id ſanctis manibus non effeciſſe gravatus.

ANNOTATA.

a Sequanam & Ligerim. *Not. Mss.*

b *Forte:* Vultibus ut lati nos eos tueamur
ppaeis; *cum ſenſus Conſtantii ſit n.* 63. Ut nos
in die judicii ſine confuſione videamus.

c *Senſus eſt: Dicas nunc, quiſquis vult, Sanctio, cum Autiſſiodoro in Italiam diſcederet, revelatum non fuiſſe tempus felicis obitus: nam vel ea poſt ſalutatione parta contrarium.*

CAPUT II.

Continuatio ejuſdem itineris & miraculorum per Italiam.

C VIII. Ut Alpes penſcrutatus; earumque deſcriptio. GAllica permenſus ſignis comitantibus arva,
Hinc ſubit aerias meritis ſublimior Alpes:
Limes hic Auſonias Galliis diſterminat oras,
Æternis nivibus, æterno frigore torpens;
Humano generi non ante meabilis umquam,
Hannibal Hiſpana remeans quam victor ab ora,
Diduxit ſcopulos, & montem rupit aceto d.
Cum tumea inſolito pulſatur frigore Pœnus,
Torpuit, & regem ſpoliatum milite liquit:
Ille quidem alterius damno confectus ocelli,
Propellat Pœnos ut nix Alpina tepores
e i. e. elephas Senſit, Maura ducem veheret cum bellua e jubam,
Hic tactus meritum præſul Germanus honorem,
f B. tandemque Obtinuit clari mooumenque f decuſque triumphi.
IX. Ut claudum humeri deformis. 132 Jam ſol oceano rubros tingebat amictus;
Artifices, operis ſumpta mercede diurni,
Sub noctem proprias pariter referuntur in ædes;
His Pater obnixo rupis per devia greſſu
Collatum carpebat iter; miſerique maligois
Faſcibus oppreſſi gemitu montana ſubibant.
Obvius extabat devexa per ardua torrens,
Immanem rabiem violento vertice torquens
Molibus undiſonis; hoc tardabantur euntes;
D Quod non fida tumens caperet veſtigia gurges.
Confectus ſenio, confectus denique morbo,
Unus erat; moles miſerum duplicata premebat;
Vixque ferens tremulos plantis titubantibus artus,
Anxius impoſito durum ſub faſce gemebat.
Aotiſtes ſolito miſerans claudumque ſenemque,
Attollit proprias miſeri geſtamen in ulnas,
Tranſque tulit pelagus: non ſecius g, amne g S. ſine
menſo, gaudio
Squalentem & tremulo marcentem corpore dorum
Suppoſita cervice ſubit, mediſque per undas
Evehit, & tuto trajectum littore ponit.
133 Inter dicta ſeror medius dicendaque vates:
X. Liberius facti præſudentis, Hæc revocant; aſt illa vocans? debetur utriſque,
Hic mecum ſubſiſte tamen, quocumque locorum
Digredior: ſtupidum percellent plurima ſenſum,
Omnia mira; novis emergunt cuncta figuris;
Ac noo ſe ſpeciem ratio defixit in ullam:
Preſſius obruitur rerum ſub pondere pectus;
Pectus libratis impellunt ſingula verbis.
E Germanus miſerum collo trans æquora vexit.
Germanus miſerum. Sic te perſona fatigat;
Inclytus & nulli generis ſpleadore ſecundus,
Digoatur humeris miſerum ſuſtollere polchris:
Quod non quis faceret noſtri vel infimus ævi.
Quære gradum: toto Præſul notiſſimus orbe.
Da, qui ſe tantum malit ſummittere Præſul,
Ætatem poſcis? Senior plenuſque dierum:
Oblitum proprii noo mendax dixeris ævi.
Quanta valetudo, quod robur, quærere pergis?
Squalidus, æterno jejuni fœdore ſiccus,
Viſcera cui macies, pallor conſecerat ora,
Aſpera poſt ſeptem rocrebant hordea ſoles,
Deſeſſo pauſam tellaria terga ferebant,
Vix artus, vix ille ferens, vix oſſibus hærens,
Concipit ingentem pietatis pectore flammam,
Pondere non fractus, refugus noo plane perieli,
Exhauſtumque ſeoem, ſenio confectus & ipſe,
Faſce prius miſſo, tremulis tranſvexit in ulnis.
Magnus in æthereo merito reputatis Olympo,
Junctæ Deo Præſul, cui tot holocauſta piorum
Conceſſum eſt operum Regi mactare polorum.
134 Ulteriora petens elaram defertur in aebem,
F Quam Mediolanum fertur dixiſſe vetuſtas.
XI. Ut Mediol. lanum nomen ſit deſcriptio nominis ejus. Fama ferit (quamquam famæ non creditur omni)
Quondam iotoſtinis flagrans quod Gallia bellis,
Expulerit proprios violento Marte colonos
Sedibus è propriis, Latio qui forte conſti,
Hanc extruxerunt collatis ſtipibus arbem;
Dicentes Medio-, facti de nomine, Lanum,
Quod, cum primo novis ſtruerent fundamina muris,
Lanea ſus media perhibetur parte reperta h. h
Huc Præſul veniens, auras vitabat inanes,
Obnixus ſolitis ſeſe velare latebris;
Delinit non ille tamen, quin protinus omoi,
Quis quantuſve foret, liquido clareſceret urbi.
XII. Ut per deſcriptionem ſanctus probatur. 135 Solemnis tum forte dies contraxerat illuc
Plures pontificum, ſacramque geruntur ad aram
Divioi, quis Chriſticolæ vegetantur, honores.
Ingreditur placidam præſul Germaous in aulam
Ignotus, humilis abjecta tegmioa veſtis.
Extemplo quidam, nexu quem vinxerat hoſtis
Dæmonico, vacuas implet clamoribus auras:
Cur nos Italicis urges, Germane, ſub oris?
Quid tantum miſeri de te meruiſſe putamus?
Heu feritas! Heu crudelis violentia rerum!
Nec pelago locus eſt, ipſis excludimur arvis.

Nu-

A Nuper Gallorum pulſi conceſſimus oris;
Præbuit oceanus pelagi inter vaſta latebram:
Hinc quoque detruſos precibus, Germane, fugaſti.
Omnia quid penetras? Orbis quid devia luſtras?
Deſine, & optatam ſeſſis permitte quietem.
Obſtupuere animis; exangues implicat artus
Conceptus hac voce tremor: fit quæſtio paſſim,
Quis Germanus erat, quem vox audita petebat.
136 Compertus tandem eſt præclari ſchemate vultus;
Cetera plebeium referunt inſignia cultum.
Conſultus, non ſane gradum, non ille negavit,
Cernua pontificum veneratur concio Sanctum;
Viſeret utque lui latorem* nominis, omnes,
Collatis precibus, votis communibus inſtant,
Parendum ſanctis Præſul pro tempore ducens,
Secretos ſubiit, miſero comitante, receſſus,
Coneaptis non multa fuit dilatio votis:
Prodiit, & fœda purgatum peſte reducens,
Incolumem populis pulchra virtute reformat.
Hoc Pater, hoc primum Latiis innotuit arvis
B Auſpicio. Mox diverſis e partibus omnes
Concurrunt populi, pervulgatæque frequentant
Munus opis. Tum conſertis ad dogmata ſignis,
Sic probris animas, ſic corpora clade levabat.
137 Exin multiſua Præſul digreſſus ab urbe,
Suſceptum provehebat* iter ſebcibus oris:
Occurrit mendica manus, ſtipemque petebat.
Docta & ſufficiens aliena vivere quadra.
Conſulit Antiſtes ſumptus ratione* miniſtrum,
Conſcius ille ſibi, terram ſupereſſe nomiſma,
Amplius haud quicquam ſumptus, reſpondit, in omnes.
Mox jubet indiguis largiri cuncta miſellis.
Victuros hodie nos unde, diaconus inquit,
Sancte, putas? Non fas Chriſto diffidere, dixit;
Paſcet at ille ſuos (nil nunc vereamur) egenos:
Tu modo, quod potis eſt, inopes curare memento.
Venturi cantus, quamquam non jure, miniſter,
Largiturque duos, unumque in poſtera ſervat.
Non lucri tantum, damni, vir provide, quantum
Hæc vice ſtruxiſti, temnens præcepta Magiſtri!
Lucratuſque parum, meruiſti perdere multum.
C Sic vindicta lequax, ſic votum luſit avarum.
138 Dumque iter expediunt; rapido fervore citatis,
Ecce, viri cernuntur equis poſt terga meantum:
Deſiluere brevi; ſuoctiſque in pulvere ſuſi
Procumbunt pedibus; tum ſic in verba feruntur:
Haud procul hinc dominum Ipectatæ nobilitatis,
Fortunæ celebris, præcelſi juris, habemus;
Quem lævis urget jactura domeſtica nodis:
Cum famulis, omnique domo (miſerabile dictu!)
Decubat, innumeris addictus denique morbis.
Sic certe, ſic ille ſua, ſic illa ſuorum
Clade gemens, miſeram quamprimum abrumpere vitam
Quærit, & inviſos letho finire labores;
Comperit at poſtquam, noſtras vos ire per oras,
Ambiguis animis ſpes eſt relapſa* ſalutis.
Ejus nunc ad vos ferimus lacrymaſque preceſque:
Si poterit dignum Pietas id ducere veſtra,
Viſite languentem; ſummiſſo pectore poſcit:
Seu violenta preces abſumunt* ſaria noſtras,
Nec potis eſt itiner quoquam deſiſtere cœptum;
At precibus juſtis benedictio juncta ſalubris
Compenſet vultus oblectamenta negati;
Uno donetur, ſi non mercetur utroque.
139 Tum Pater ammirans fidei venerabile pignus,
Indoluit, ſtrinxitque animum pietatis imago;
Et quamquam cœpti ſtimularet cura laboris
Non differre diem, via rectior illa putatur,
Qua merces operi ſervatur debita juſto.
Nec mora; divertit. Comites obſiſtere contra;
Legati contra connixis viribus inſtant:
Dumque hi, dumque illi*; fit concertatio longa.
Indiguis magis ille favet; per ſecula, dicens,
Nil prius eſſe ſibi, quam juſſa facceſſere Chriſti,
Biſque mori propter Domini præcepta paratum.
O Patrem ſummo ſpleodoris eul mine dignum!
O, ſibi qui propriam refugit dependere vitam,
Quique Deo vivens, immo cui vivere Chriſtus,
Fraterni animam mavult opponere lucris!
Ergo memento piis, Pater o, perſiſtere cœptis.
Non deerit ſancto bravium, mihi crede, labori.
140 Legatos hilares ſubit exultatio digna:
Quodque ſuis votis dignatur cedere Præſul,
Bis centum promunt inſtructo munere ſoldos,
Dona viro. Præſul non tantum munere lætus,
Pignore quam fidei, commendat cuncta miniſtro;
Hæc cape nunc, dicens, ac te ſuccumbere noxæ
Diſce; quod in miſeros fraudem meditatus egenos,
Malueris eſſe tenax: nam ſi, quod tradere juſſi,
Ceſſiſſes, ſolito Chriſto tribuente, reſuſos
Tercentum caperes hodierno fœnore ſoldos,
Invadit formido hominem, ſecreta reatus
Germano patuiſſe ſui. Non ſane putato
Hoc mirum, bone vir, tanto quod elauſa Prophetæ
Cordis hiant; plenus ſancti qui nomine Flatus,
Jam Deus eſt, jam divinos ſortitur honores.
141 Neve opis indiguos dilatio multa gravaret,
Accelerat, raptoque grado, quo vota requirunt,
Præſtaturus adeſt, miſſis* comitantibus iſdem.
Mox, tamquam manifeſta ſalus ingreſſa ſubiſſet,
Expectata Patris relevat præſentia cunctos.
Hic artes Medicum notas efferre videres:
Hinc pietas, illinc perfecta peritia claret.
Sternitur, & Chriſtum ſolito proſtratus adorat,
Tunc magis alta petens, fieret cum pronior aryis:
Auribus hinc ſuperis oratio fuſa ſalubris;
Cui lacrymæ fecere viam ſuper aſtra volanti,
Gaudia multorum mercantur flumina quarum.
Inviſit dominos, inviſit denique ſervos:
Certanti ſtudio indifereta cubilia luſtrat:
Omnibus æthereas impertit jure medelas,
Unius ſpatio res eſt confecta diei;
Una dies cunctis fudit fomenta ſalutis.
Poſt hinc digreditur: domious comitatur eunctem
Ipſe domus: gaudent reparatis viribus omnes:
Plauſus ubique ſonat, pulchræ & modulatio laudis.
Chriſtum cuncta boant; Germanum cuncta reſultant.
Gloria ſit Domino, ſic creſcit opinio Servo,
Diſpergens lepidum, quaqua pergebat, odorem.
Innatus ſubigit cunctorum pectora fervor
Noſſe Virum, mira meritorum luce coruſcum.
Multa quidem ſuberant clarum gignentia nomen;
Dogma, labor, comitas, mores, conſtantia, ſervor;
Quodque eſt præcipuum, dilectio plurima fratrum;
Qua grave quicquid erat, terraque marique ſerebas.
142 Quid tu, quid greſſum raptas per devia, ſo-

D
A.S.H. RICO MONACHO. Ex MSS. excerpta.

* ſubaudi. Hic continuandus

EV. Ut dicendi pro ſtrenua incœpta vis.

E

XVI. Ut Leporidem cum ſuis viſit aegros. * i.e. legatis

F

Epilogus.

Digitized by Google

A

fodes?
A.S.Hi- Quid cancellato flectis compendia ductu?
RICO Ire brevi poteras, qua te per longa fatigas,
MONA- Ravennam certe melius via regia ducit.
CHO. Non ab re fulerim, quod diverticula quæris:
EX MSS. Immo ego (ſic animus, ſic denique ferre videtur)
Ravennam ſubtriſte aliquid portendere, credo,
Quod vel exitio, vel poſſit cedere damno:
Contiguis quod tam ſuccedere mœnibus horres.
Quicquid id eſt; ſubſiſte parum; flatuque recepto,
Obnixis animis, ſupereſt quodcumque, ſubibis.

ANNOTATA. D

g *De Hannibalis expeditione in Italiam bello ſecundo Punico videſis Livium lib. 21. aut Silium Italicum lib. 3. vel etiam Cluverium Italiæ antiquæ lib. 3. cap. 33.*

b *De hac origine nominis* Mediolani *conſule Leandrum Albertum, ubi de hac urbe agit in Lombardia Tranſpadana verſus medium.*

c Conſertis ad dogmata ſignis, *id eſt, adjunctis doctrinæ miraculis.*

d Soldos *pro* ſolidos, *qui nummi erant aurei.*

PRÆFATIO LIBRI SEXTI,

διπλῷ διτρόφῳ variata.

a *alia ſunt ſibi ſex libris pauca deſcripta.*

EXpenſas operis claudit pulcherrimus ἑξὰς a;
Lector amice, vides,
Cujus ſi cauſas & myſtica ſymbola quæras;
Impiger ediderim,
Exemplar, ſolidum facturus Conditor orbem,
Hoc ſibi propoſuit:
B Namque opus omne ſuum numero diſcrevit eodem; ut
Pagina ſacra refert:
Quumvis & ſimul & ſemel omnia condita, verax
Theologia canat;
Perfectum ſed opus numeri perfectio ſignat,
Partibus apta ſuis.
b Cardinis hunc primi ſi per theoremata ducas b,
Eminet egregius:
Namque ſua ſolus ſeſe regione coerceat,
Gnarus habere modum:
Nec ſummam minuit, nec vult tranſcendere ſummam,
Partibus explicitus c:
c Unum ſexta quidem eſt; duo tertia; dimidium tres;
Sex ea reſtituunt.
as illorum perfectio ex numeri ſenarii perfectione oriunda.
144 Viſne, aliud referam, mage quod mirabere, lector?
Huc ades, idque refer.
Partibus in verſum * ductis, iiſdemque remixtis,
Inſtruit hic δυάδα d,
C Pars eſt ſexta μονὰς e, numeri progreſſio prima:
Primitus illa ſubit;
Tertia namque δυὰς f, ſedem tenet atque ſecundam;
Fons paritatis ea eſt:
Dimidiumque τριὰς g, hanc tertius excipit ordo;
Hinc fluit imparitas:
Cum ſexta medium, μονάδα τριὰς applicat; atque
His fluit alma τετρὰς h:
Tertia cum medio δυάδα τριάδαque coaptat;
Πεντὰς i ab his oritur.
Partes omnimodæ digeſta ſorte refuſæ,
Ἓξ quidem reparant k.
Cum ſexta totus parit ἑνιαῖαν officioſam l;
Hanc ſterilem perhibent m:
Tertia cum toto creat ἑπτάδαν n; hinc finit ὀγδὼς
Vivere poſt cinores o;
Totus cum medio, numeraliter ἐννεάδα * gignit;
Is triplicat τριάδαν:
His ſuperacta μονὰς, πάντων εἰλὼς * numerorum
Proficit in decadem *.
Sic operis meritum merces manſura ſequetur,
Quam δεκὰς effigiat p.
Tam manet hoc verum, quam qui ſuper omnia ſol eſt;
Nec ratio titubat.
Anne tibi videor ſenaria ſymbola, lector,
Elicuiſſe parum?
Si potes, ede alium * ſimili ratione cluentem;
Cedat & iſte loco.
Quod ſi non potis eſt; perfectos diſce triumphos
Præſulis eſſe mei.
Quos cohibet numerus, quem tu jam rite συναρχὸν *
Dixeris eſſe Dei q.
145 Oratu melius, ſuper eſt quodcumque laboris,
Expedies modico.
O clemens Trinitas, noſtræ quoque fons trinitatis.
Nam tribus omne ſubeſt:
Οὐσίαν, δύναμιν dicunt, ἐνέργειαν atque;
Quis ſine, nulla φύσις r.
Eſt etiam trinitas animæ contermina noſtræ,
Qua fit imago Dei:
Νοῦς hæc, atque λόγος, etiam διάνοια s vocatur;
Hanc quoque tu tribuis.
Ergo age, & optatas largire attingere metas,
Summe Deus, Trinitas.
Nequa tamen ſubeant exhauſtam tædia mentem;
Te duce progredimur.

k
l
m
n
o
* *i. e.* novem
E
* *i. e.* omnium finis * numerum denarium
p
* *i. e.* cui operi tem
q *Eſtende ff. Trinitatem invocat.*
F
r
s

ANNOTATA.

u Ἑξὰς, *id eſt numerus ſenarius, in quem libros ſuos auctor dividit: hunc vero* pulcherrimum *appellat, quia perfectiſſimus cenſetur, ut mox probabitur. Sed cur* ἑξὰς *hic maſculine accipitur: Reſpondeo, quia numerum ſignificat; juxta illud:* Relpicit interdum nomen generale poeta.

b Cardo primus numerorum eſt ab uno ad decem. *Not. Mss. Senſus ergo eſt: ſi numerum hunc ſenarium conſideres attente, invenies illum emicare inter decem primos.*

c *Uterque hic verſus eodem recidit, & ſignificat, hanc perfectionem ſenario numero propriam eſſe, quod omnes ejus partes aliquotæ ſimul ſumptæ non imminuant ejus ſummam nec augeant: tres enim tantum habet partes aliquotas, nempe ſextam, quæ eſt unitas; tertiam, quæ ſunt duo; & dimidium, quod eſt tria: has ſi conjungas, nempe 1. 2. & 3. faciunt ſex. Non ſic alii numeri: nam exempli cauſa, octonarius has habet partes aliquotas, octavam (id eſt 1.) quartam*

(2)

(a) *dimidium* (4.) *Has ſi jungas, non conficient octo, ſed ſeptem tantummodo.*

d Δυκάδεν, *pro* δυκάδα, *id eſt* numerum denarium.

e Μονὰς *eſt* unitas, *principium numeri; & ſexta pars numeri ſenarii.*

f Δυάς, *id eſt* numerus binarius, *qui eſt pars tertia ſenarii.*

g Τριὰς, numerus ternarius, *ſenarii dimidium.*

h *Id eſt, pars ſexta ſenarii* (*quæ eſt unitas*) *junctæ medio* (*quod eſt numeras ternarius*) *gignit quatuor, ſeu numerum quaternarium, qui Græce dicitur* τετρὰς, *quæ* alma *vocari videtur, quod quatuor elementa contineat, quibus corpora conſtant & aluntur omnia.*

i Πενταὰς, *id eſt* numerus quinarius *oritur ex ſenarii parte tertia* (*quæ eſt δυὰς*:) *& ſenarii medio* (*quod eſt τριὰς*) 2, *enim & 3, faciunt* 5.

k *Nam* 1. 2. *& 3. faciunt* 6.

l *Hoc eſt,* 1. *& 6. faciunt* numerum ſeptenarium *ſive* ἑπτάδα officioſam, id eſt in multis efficacem. *Not. Miſt.*

B m Quia intra denarium ſola ἑνὰς nec gignit, nec gignitur. *Not. Miſt.*

n *Nam* 2. *& 6. faciunt* 8. *ſive* ὀκτάδα.

o Ἐλπὶς vivere poſt cineres, *id eſt* ſpes reſurrectionis. Octonarius *enim* in divinis Litteris Novum Teſtamentum, corporum reſurrectionem, ac majeſtatem regni Dei ſignificat, *inquit & probat Bongus ad hunc numerum in opere, quod inſcribit* Myſticæ numerorum ſignificationis librum. *Ubi de hoc genere plurima erudite congeſta lector ejuſmodi rerum curioſus inveniet, ſingulis numeris propria.*

p *Ut oſtendit idem Bongus in numero denario, altra mediam.*

q *Lepida ſane collectio*: Ego triumphos S. Germani enarro libris ſex; atqui numerus ſenarius perfectus eſt: ergo & perfecti triumphi illi. *Sed hæc ludentis poetæ condonanda.*

r *Id eſt*: eſſentiam, virtutem atque operationem; *ſine quibus nulla eſt ὑσία, ſed* natura. In omni enim natura rationabili intellectualique tria hæc inſeparabiliter ſemperque incorruptibiliter manentia conſideratur. Horum exemplum. Nulla natura, ſive rationalis ſive intellectualis, eſt, quæ ignoret, ſe eſſe; quamvis neſciat, quid ſit. Dum ergo dico: Intelligo, me eſſe; nonne hoc uno verbo, quod eſt intelligo, tria ſignifico a ſe inſeparabilia? Nam & me eſſe, & poſſe, & intelligere me eſſe demonſtro: non enim intelligerem, ſi non eſſem; neque intelligerem, ſi virtute intelligentiæ carerem; nec illa virtus in me ſilet, ſed in operationem intelligendi prorumpit. *Ita Notæ Miſs. Cod. Lugd.*

s *Id eſt*, mens, ratio *& cogitatio ſeu conſilium*: *de quibus additur in notis Miſs. cod. Lugd.*: His tribus eſſentialis trinitas animæ ad imaginem Dei conſtitutæ ſubſiſtit. *Porro quantum Patres laboraverint, quamque diverſas vias inierint, ad inveniendam exponendamque illam imaginem & ſimilitudinem Dei, quam in homine certum eſt exſiſtere, docent ſacrarum Litterarum interpretes in illud Geneſeos*, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. *Adi, ſi placet, Benedictum Pererium noſtrum in Comment. in Geneſim tom. 1. lib. 4. fere ab initio.*

D A.S.Hil. RICO MONACHO. EX MSS.

E

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

S. Germani adventus ad regiam tunc urbem Ravennatium imperatori ceteriſque gratiſſimus; miraculorum ejus ibidem frequentia.

C

Ut Ravennæ deſiderium tunc temporis ſuccenſum fuerit.

PRævia fama ruens Latium conciverat orbem,
Digreſſum patriis Germanum nuper ab oris,
Ravennam certa celerem ratione ſubire:
Compertum id populi vario ſermone ferebant;
Urbibus, & vicis, per compita, perque plateas
Hoc vir, hoc mulier hoc tunc infanſque ſenexque
Hoc juvenis, medium & ſiquid juvenemque ſenemque
Diſpelcit; validæ quatiebant omnia voces;
Omnia fervebant; inſtabant omnia votis:
Germanum dives, Germanum denique pauper
Venturum, reſono paſſim clamore fremebant.
Tantus amor Sancto, tanta eſt inſtantia vulgo
Viſere Pontificem certamque referre ſalutem.
Et quamquam ſumpti reſpectu plane * laboris
Impatiens urgeret iter; ſed plurimus ardor
Obſtantes ægre nexuſque moraſque ferebat,
Increpitant ſegnem mordaci pectore greſſum.
Sic deſideriis ſemper dilatio fertur
Accumulare ſitim: quæ ſi dilata reſidunt,
Non deſideria * certe, non illa fuerunt.

* B. jamque

* B. ſupplet hæc

Tandem ſuſciperis, mundo gratiſſime Præſul,
Expectare diu; quamquam non ſorte cupita *a*:
More quidem ſolito nocturna ſilentia captans.
Non ramen excubias illic vitare ſagaces
Poſſe ſuit; nec fraus cupidos concepra fefellit,
Quin & conſpicerent, & conſpecto fruerentur.
Principis eccleſiæ meritoque & nomine pollens
Petrus * apoſtolicum dicta ſervabat in urbe
Forte gregem, vir præcelſo ſplendoris aviti
Stemmate conſpicuus, multa & probitate coruſcus
247 Tum quoque jam juvenis eum matre
Valentinianus
Romula ſceptra gerens, rerum flectebat habenas,
Maximus imperio, factis & nomine magnus *b*.
Catholicæ fidei genitrix Placidia culta
Ioſignem tenero puerum formarat ab ungui,
Stemmate condignum quondam ſceptriſque paternis.
Cumque poteſtatis præcelleret ordine cunctos,
(Quippe pater patriæ, magni moderator & orbis,)
Religionis amor complerat pectora tantus,
Ut Chriſti famulis diverſa in parte locatis,
Cum genitrice pia plenum deferret honoris
Officiique modum. Patrii ſic ſceptra decoris
Ornabat ſobriæ * jam tum virtutis amator.
Germanum magnæ ſubeuntem mœnibus urbis,
Qua tantum pietate Patrem tractare decebat,
Excipiunt. Rerum converſa ſorte, videres,
Ur pompæ refugum ſtudio certante premebat
Vulgi pompa ſequax: edicto principis omnes
Occurrunt proceres; properat promiſcua plebes;

a

Chryſologus atque

F

b. Ut Valentinianus cum matre tunc imperante ſ. & de successione ejus.

* B. laudat

Tum

A Tum facer eccleſiæ denſo ruit agmine clerus:
A.S.Hi- Laudibus hi plaudunt, perſultant plauſibus illi,
RICO Et commune decus pari pietate ſalutant.
MONA- 148 Plurimus auguſtos animi perflaverat ardor,
CHO. Obſequiis cumulare Virum. Cautiſſima rerum
EX MSS. Vas amplum regina ſtruens regalibus eſcis,
Non tamen ullius mixta pinguedine carnis,
Mittit Pontifici. Suſcepto munere tali,
Partitur propriis obſonia cuncta miniſtris:
Vindicat argentum, miſeris fracturus egenis.
Exin conſpicuum compenſat munere munus:
Et vili & modico ſuppletur lignea pane,
Quam Præſul parcos patinam promebat in uſus:
Mittitur Auguſtæ. Donum complexa verenter
Suſcepit, & tamquam caperet cœleſtia, condit;
Muncre læta dato, ſed lætior illa recepto.
Quam fuerit carum manans a Præſule donum,
Mox liquido patuit; quod & auro claudere lignum
Juſſerit, & variis panem ſervare medelis.
O res æternis certe digniſſima faſtis!
O, quæ ſublimes inclinas gratia mentes,
Et Chriſto ſubigis mundani colla tumoris!
O regina, pium venerans in Præſule numen!
B O, cui jam defert Romana potentia, Præſul!
B Non Nec aberit multo, quin ocycus aſtra ſequenti
Deferat ætherius Superis cum millibus axis.
149 Forte die quadam, populo ſtipante, plateam
Ingreditur, placido perluſtrans omnia greſſu,
Devenitque locum, miſera quo ſorte nocentum
Publica damnarant tenebris ergaſtula turbam,
Quique immerſa cavo ſtricti veſtigia ligno,
Incertum, optarentne magis, potiuſne timerent
Suppliciis finire diem: ſpes cetera torpet.
Ne trepidate, viri, neu vos addicite morti:
Non omnis abſumpta ſalus: qua nulla putatur,
Advehet optatum, ſubducta clade, levamen.
Compertus miſeris utque eſt tranſire Sacerdos,
Elatas pariter tollunt ad ſidera voces.
Agnoſcit cauſas, populo referente, doloris:
Indolet, ac facilem ſtringit compaſſio mentem:
Carceris immittet blanda pietate miniſtros
Advocat. Abducunt Sancti ſe viſibus illi,
Solvere quod nulla poterant ratione nocentes,
Quos aulæ proceres horrendæ mergere morti
Decreto tulerant. Quo te nunc vertere demum,
Quo poteris, pietas? Vereor, perſiſtere cœpto
Ne non ſufficias; aut, ſi perſiſtere mens eſt,
C Indecorem jubeas, tentata ſorte, repulſam.
En, feritas refugitque preces, ſpernitque precantem:
Præſtat divinum magis explorare favorem;
Quodque negant homines, a majeſtate precari:
Cetera ſic quondam, ſic tu ſuperare ſolebas.
150 Præſul pœnales greſſum deflectit in ædes:
Membra ſolo ſternit: Deitatem cernuus orat:
Nec pietas fruſtrata Virum; patuitque repente
Gratia, qua gratum Chriſtus perflarat Alumnum.
Mox fundamentis carcer coneuſſus ab imis,
Solvitur, & rigidi ſummittunt vincula poſtes;
Ferrea, laxatis immani pondere clauſtris,
Porta patet; duros mirum langueſcere nexus,
Et triplices videas uſum abjuraſſe catenas.
Exonerata gravi relevantur pondere colla,
Colla, manuſque, pedes, & quicquid vis truculenta
Artarat rigido miſerorum in corpore ferro;
Abſolvit pietas, rabies quod vinxerat atra.
O ſemper robuſta fides! cui ſubjacet omne,
Quod natura negat, certis quam legibus uti
Omnipotens prohibet, fieri ſiquando perurget, D
Eſſe quod inſolitum, natura teſte, probatur;
Prorupit exemptis miſerorum concio vinclis,
Squalida, pigra, horrens, miſerabilis, hiſpida, marcens;
Præque ſerena vaenos facili geſtamine nexus,
Quis prius implicitos feritas obduxerat artus.
Linquitur innocuus tandem poſt tempora carcer,
Immunemque necia pandit ſubeuntibus aulam.
Eccleſiæ gremio, pacis præeunte triumpho,
Germanus reducem mira pietate cohortem
Inſerit. Illa novo perſultans carmine plaudit.
151 Ibat in immenſum meritis inſtructa beatis v.
Fama Patris magni; ſignorum gloria nec non
Clara comes populos ad dogmata ſancta ciebat
E cunctis properare locis, quibus ardua virtus
Jam dudum comperta foret. Facundia quamquam
Nunc mihi ſuppeteret, ſoliti quam carmine vates
Gutture centicano, totidemque expoſcere linguis;
Singula nec modicis poſſem perſtringere verbis,
Quæ Pater Auſoniis miracula geſſerit oris,
Amplificante Deo dilectæ munera dotis.
Quis non quæſitam membriſve animiſve medelæ
Hauſit opem? Cui non faverunt vota petenti? E
Quis non munificum cumulandus munere ſenſit?
Doctorem ſtolidus, patrem perſenſit egenus,
Summiſſum minimi, venerandum denique ſummi;
Utque docet Paulus, ſic omnibus omnia factus,
Divinis omnes ſtuduit tranſfundere lucris.
152 Hæc tamen angelico non impar vita colori vi.
Ne ſine teſte foret, ſex aſſediſſe feruntur
Sancto pontifices, meritoque & nomine clari
Tempore continuo; ſeu cum miracula mundo
Ederet, aut erucibus corpuſque artuſque domaret.
Hi teſtes operum multis manſere diebus.
153 Huc pede difficili quamquam decurrimus vii.
uſque;
At nunc ulterius tentans intendere greſſum,
Materiæ novitate premor; tum pondere feſſus *, b C. Lugdueſſus
Ire quidem nequeo; pudor eſt deponere faſcem.
Atque utinam, rebus cælum creſcentibus uſque,
Creſcere verba dares, naſci qui verba dediſti!
Eligerem *ſub faſce mori, quam cedere cœptis. *B. Malucrim
Sed quid ago? Priſcumne finam periiſſe laborem?
Cuique datum pelagi pene *contingere litus, *B. ferme
Unius objectu & trepida formidine ſaxi
Lintea retrodare, & patiar ſuccumbere noxæ? F
Huc, Pater, aſpires votis ingentibus, oro,
Speſque procul fuſas in pectoria antra refundas;
Vitalem functis animam cui reddere membris
Quondam poſſe fuit cœnoſa mole gravato.
Argumenta tui capiam tamen inde favoris,
Si modo, quod memini, rite percurrere dones.

iii. Ut regina & Epiſcopus ſuccurſum ſibi ferenti miſerint.

iv. Ut reus de carcere

v. De miraculis ſignorum & gloria ejus.

vi. Ut ſex pontifices jugiter aſſidebant.

vii. Materiæ ſuperat vires pidatio.

ANNOTATA.

a Quia ignotus ingredi maluerat. *Not. Mſs.*
b *poterat taceri hoc; ſaltem ſi de toto imperii ejus tempore intelligi debeat.*

CA-

A

CAPUT II.

Ibidem mortuum ſuſcitat; liberat energumenum; prædicit obitum ſuum.

VOluſianus erat præcelſo nomine quidam,
Urbis patricio, toti dilectus & urbi,
Atque a cancellis priſco da more miniſter.
Filius huic primis impenſe gratus in annis,
Jam promulgandæ ſpem poſteritatis alebat;
Is tamen immodicæ pulſatus verbere febris,
Tabuit infelix; furit oſſibus intima peſtis,
Quin etiam liquidas jam depopulata medullas;
Torrebat vicibus miſerum friguſque calorque
Peſtifer, inſanus, miſerabilis, immoderatus;
Pertæſumque cibi, pertæſum denique potus,
Ferreus in mortem perſtabat trudere ſomnus,
Jam cedunt medici; ſpes eſt ſublata ſalutis;
Percellunt trepidos tantum lamenta parentes,
Lurida in æternam clauſuros lumina mortem,
Vota ſed ad Sanctum prope ſera tuliſtis, amici.
Prævertit cita mors, nulli quæ parcere novit,
Ille tamen propetat, cœtu comitante piorum,
B Nuntius interea cœpto deterret euntes,
Nec fore, qua ſeſe Præſul ratione fatiget,
Quod puer extremæ juſſus concedere ſorti,
Parſerit in tenues uſum ſpiraminis auras.
a mortis. 155 Tum vero precibus ſubigunt communibus omnes
Officio perſtare pio; nec diſtulit ille.
Inveniunt rigidos, fibris marcentibus, artus,
Et jam concretum letali frigore pectus:
Utque eſt Chriſticolis rituſque & cura ſalubris,
Functam muneribus violenta ſorte caducis
Commendant animam, cui vivunt omnia, Regi.
Hinc temeare parant. Tum luctus tollitur ingens,
Permixtuſque ferit populorum ſidera plangor,
Confundens lugubres diris clamoribus ædes.
Pontifices manibus defigunt oſcula ſanctis;
Orant, lugentum miſereſceret ille parentum,
Defunctumque imo precibus revocaret averno.
Obſtitit ille diu ſancti ratione pudoris,
Virtutem temere faſſus non eſſe petendam,
Nec, poſſis quantum, fieri debere periclum,
Imperiis fidei tandem concedere doctus,
C Annuit; hinc pulchris mentem præcingitur armis,
Commoda militiæ quæ noverat eſſe ſupernæ:
Hæc Heros vibrat, turbaſque faceſſere mandat:
Sternitur hinc arvis *, tanto vicinior aſtris;
Fletibus implet humum, gemitu percellit Olympum,
Et Chriſtum lacrymis, & Chriſtum planctibus orat.
156 Audiit Omnipotens, nec differt vota Fidelis:
Elicitamque imis animam remeare cavernis,
Qua virtute poteſt, detexta retexere juſſit.
Exemplo recalent, motis compagibus, artus,
Et ſenſim priſci * repetunt collegia * ſenſus;
Sanguine concepto, ſocius calor oſſa reviſit:
Quæ ſopor urgebat, lucem jam lumina ſpirant;
Jamque micant digiti; jam quærit lingua moveri;
Omnia vitales exercent membra figuras.
Nec prius Antiſtes artus e pulvere tollit,
Comminus adnixus; donec conſurgit uterque,
Et puer, & Præſul; hic læto, flentibus ille:
Germanus juvenem ſævo de funere raptum
Erigit; erectum turbis gaudentibus infert.
Procedit de morte novus, ſtatuque reducto, D
Reſpirat, reſidet, reſovetur, reſpicit, horret, A.a.He-
Seque ſtupet ſupereſſe ſibi: mox viribus actis, RIC.MO-
Exiit in ſolidum connixo pectore robur. NACHO.
Læta dei facies luctus eluſit acerbos, EX MSS.
Et percepta diem pepererunt gaudia feſtum
Vocibus elatis: contingit fidara virtus
Magnificata Dei. Sic tu, ſic, Chriſte, futuro
Mox tecum Famulo cumulas præconia laudum.
Gloria ſumma tibi, mortis qui victor acerbæ,
Præcipis electis ſuccumbere tartara ſervis.
157 Regalis princeps hac tempeſtate cubilis, ex. *Ut Accolii puerum demono purgatus.*
Et ſervator opum perhibetur ſorte fuiſſe
Accoliut, claro famoſus nomine ſpado.
Nobilis hic damno tum torquebatur alumni,
Jam juvenis, jam qua velles, ex arte periti:
Repſerat in miſerum rabies horrenda furoris
Dæmonis afflatu, propria qui peſte nocivus,
Allidit captas fœdo diſcrimine mentes,
Menſtrua deciduos cum luna recolligit ignes.
Reginæ precibus, miſerantis talia, Sancto
Offertur, longa tandem de clade piandus.
Suſcipit; atque die purgandum diſtulit illo;
Cum tamen immanes, præmiſſo famine tantum, E
Trudere mos eſſet quoquam de corpore peſtes:
Namque adeo miſerum cæcus penetraverat hoſtis,
Intimaque & fluidas peſſederat uſque medullas,
Acſi certa domus, ſeu vas ſpeciale malignis
Uſibus addictum captiva ſorte fuiſſet.
Hunc Pater, hunc ſecum ſub noctem claudere juſſit.
Mox quaſi tormentis dæmon compulſus amaris,
Prorumpit cæci verbis virtute latebris;
Seque infelicem teneris rapuiſſe ſub annis
Indicat; eſſe ſui, placeat ſi cedere, juris,
Quod ſibi conſtaret tantis ſerviſſe diebus.
Non tulit iſta Pater; procul at diſcedere juſſit,
Nec poſt divini ſpecimen tentare decoris.
Effugit, & tenues exhalat pulſus in auras.
Purgatus juvenis plaudenti redditur aulæ.
158 Venerat illo quidem, poſcentibus Armoricanis, x. *Ut conſoſus Armoricanorum ad pra eas quidem obtinuerit.*
Paſturus veniam fœvæ a pro crimine gentis.
Ceſſit res votis; mox annuit induperator;
Arbitrio Pattis conſtarunt * cuncta beati.
Et foret illa quidem firmiſſima cautio pacis;
Mobilis at priſcæ revomens contagia fraudis
Natio, peſtiferum ſolito meditata duellum,
Anſa eſt Romanas in ſeſe armare ſecures.
Hoc & Pontificis fuit intereſſio caſſa,
Et ſi quid fetitas præfixerat imperialis,
Conflatum in miſeros atroci ſorte pependit.
159 Dum per mitificos Germani volvimus actus, xi. *Transeunda futuris narrationis ſeries tranſitus ejus.*
Dum juvae inſignes calamo ſignare labores,
Quodque eſt innumerum, numero comprehendere; tamquam
(Dicere quod ſcelus eſt) ſic rara peregerit ille,
Ut noſtrit merito poſſint ſuccumbere verbis,
Pars rerum melior denſa caligine torpet,
Perniciem trepido certe latura poetæ.
Et te permagni fraudatum munere fructus,
Queſtuque & lacrymis quondam cauſabere, lector,
Si ſummam cœpto detrectet muſa labori
Impoſuiſſe manum; cum ſit hæc * ſumma laborum, * B. quando hæc eſt
Qualiter ad vitam per mortis limina victor
Germanus ſubiit, liquida percurrere canna.
Eſto: funereos ſed mens præſaga doloris
Horret inire modos. O res condigna taceri!
Pugnantem placido juvit committere plectro;

Victo-

Digitized by Google

A Victorem refugis rutilo pompare triumpho?
A.S.Hs. RICO MONACHO, Ex Mss. Exul gratus erat; regnans non gratior extet?
Dicere si mœnis mortali corpore functum;
Aſt immortalem cumulata laude frequenta.
Vere immortalis, vere per ſecula vivit,
Vivit, & empyrias auget ſplendore cohortes,
Conjunctus Domino, conformis denique Chriſto,
Quodque magis ſtupeas, unitus & unificatus
*Indigitat M. Mss. XII. Deum transfuſus homo, factuſque Deorum *.
160 Solverat umbrivaga merſas caligine terras
Φωσφορος *, ingenuum rebus repararo colorem
Gnarus, & ignigenas cælo ſubducere ſtellas:
Germanuſque pater, ſolemni laude peracta,
Quæ matutinos exercet carmine ſomnos,
Mutua præſulibus de relligione beatis
Verba dabat, nitido Doctor clariſſimus ore.
Auribus explicitis, collectis ſenſibus, omnes
Indebant animo felicia dicta capaci.
Quid, faeunde Pater, quid per diverſa moraris?
Dic, quod dicendum; quamquam ſit dicere triſte,
Triſte, minax, querulum, lacrymabile, prodigioſum,
B Tandem, dilecti Germano fœdere fratres,
Accipite hæc, & rem penitus defigite, dixit:
Vixımus, & juſſas ævi decurrimus oras;
Nunc, quia certa manet generi ſententia noſtro,
Quæque ereata vigent, labefacta ſeneſcere conſtat,
Jam ſuprema vocant; vocat, inquam, Chriſtus; aundum eſt:
Solvi vult animus pœnali carcere truſus;
Jamque memor generis, contagia pigra recuſat;
Æthra * libens repetit, qui germen ab æthere traxit.
Ergo reſolvendus Superumque ad lumen * iturus,
Me, finemque meum vobis committere euro.
161 Nocte quidem placidum caperem cum forte ſoporem,
Viſa mihi facies, generoſi nominis inſtar,
Faſſa Deum; nec vox hominem nec verba ſonabane:
Chriſtus erat, ſolet ille ſnos hac viſere forma.
Admotaque mihi blando conamine dextra,
Arriſit, rutiloque hæc inſuper addidit ore:
Care, peregrinas itiner ſubiturus in oras,
Excipe cæleſtem, proviſa viatica, ſtipem,
Adjumenta viæ. Tali tum famine motus,
C Quærebam caulamque viæ, cauſamque laboris.
Non, inquit, metuas: patriam revocaris in altam;
Et civem egregium jam jamque repoſcit Olympus,
Quo mox perpetuam capies ſine fine quietem;
Quo ſine nocte dies, ſine tempore tempora currunt:
Et pax, & quies, & lux, & gloria perpes.
Dixit, & ætherea ſeſe libravit in auras.
Sic Pater occiduæ ſortis ſuprema canebae.
Pontifices alio ſomni portenta trahebant,
Credere nec poterant, contingere quod metuebant.
Suſtulerat timor ipſe fidem. Sed Præſul anhelus
In patriæ remeare ſinum, ſtudioſius inſtat
Omnibus extremi cauſam mandare diei;
Sat ſibi compertum, ſat ſe pernoſcere dicens,
Quam patriam famulis Regnator ſpondeat orbis.

Pro æthere * B. limes

Chriſto recolente, præſentit.

ANNOTATA.

a Scævæ *pro* malæ *ac* perverſæ.

D

CAPUT III.

Sancti morbus; obitus; gloria, hereditas; funus, translatio in Gallias.

VIx ſoles aliquot, ſpatio cedente, mearant;
Effectuſque celer ſequitur præſagia Vatis;
Carpuntur facili ſanctiſſima membra dolore;
Invsdit tenues penetralis flamma medullas;
Jamque pedes torpent, jam nutant mollia crura,
Elanguent oculi moribundo in corpore ſicci;
Cuncta labant; mens ſola Deum eernitque capitque.
163 Aſt, ubi progreſſu cœpit crudeſcere morbus,
Urbs trepidare metu, inctuque incendere cælum:
Heu ſors terrigenis olim conflata colonis!
Cernere vix licuit; jam nos, Pater optime, linquis?
Nec patitur Chriſtus carum per ſecla Clientem
Vel torquere diu, partove abſiſtere regno,
Martyrium cui vita fuit; quin mole laborum
Deſeſſum nimia ter denos circiter annos,
Invitat ſuperas rerum Moderator in arces.
164 Auguſtas inter, quas umquam protulit orbis,
Faſtu ſepoſito felix Placidia regni
Viſitat infirmum, refovet, complectitur, ambit;
Dicta eapat rigidum divis ſummittere juſſis,
Suggerit, edicat, ſiquid mens anxia eaptae:
Nec mora præſtandi, ni deſit cura petendi.
Mox Patris animum * patriæ perſtrinxit imago,
Digrediens mœſtam Paſtor quam liquerat olim,
Dum ſe fraternis mavult impendere cauſis;
Neſcia quæ rerum, fortiſque ignara futuræ,
Præſulis ad reditum voto pendebat inermi.
165 Quid tu, quid gravidis oneras cæleſtia votis,
O plebs, o patria? Quid adhue ſpes paſcis inertes?
Fata parant aliud, nec rerum maximus Auctor
Hac viee proſequitur ſolita pietate volentes.
Quod præſtat, quodque eſt latius, præponderat ille.
Tempus adeſt, meritum eapiat ſine fine triumphum
Germanus, liquidi ſcandens Capitolia cæli;
Nec circumſcribi, brevibuſve inſidere muris
Candida pompa ſinit; Latias mage fuſa per oraa
Edere quadrifido quærit ſpectacula mundo.
Spectabunt alii; ſpectato tu potiere;
Et gremio capies, & molli fronde fovebia.
Non tuus eſt priſci Præſul oblitus amoris;
Defunctuſque docet, quantum te vivus amarit:
Te repetit; repetita, dabis pia thura ſepulto.
Hoc ſpeciale quidem reginam poſcere munus
Inſtituit; numquam illa magis invita petenti
Conceſſit; ſenſitque, Viro non eſſe negandum,
Quod ſecus ac vellet, numquam contingere poſſit.
Ter benedicte Pater, ter ſplendide, ter venerande,
Omnigenas tibi poſt Chriſtum dependimus odas
Grex populuſque tuus, cui viſcera tot pietatis,
Gaudia tot mentis, ſpes tantas, commoda tanta,
Te redeunte, refers; eum quo ſunt omnia dextra;

XIII. *Ut languori cor cedat ſuo.*

XIV. *Ut, ingruente vaſtore incommodo, civitas turbata ſit.*

R

XV. *Ut ab auguſta viſitatus, ea ſibi fore ſe ſpem populari.*

*B. Patriæ mœn

Apoſtrophe ad urbem.

F

Digitized by Google

tra;
Quo ſine nulla forent; ni frivola, cæca, ſiniſtra.
xvi. *Concurſus populorum ad infirmi.*
166 Quid referam Latio populos ex orbe ruentes
Quo languer medicus? Ardor manet omnibus idem
Viſere, & obſequiis Sancto concurrere dignis:
Et faciunt, ut quiſque poteſt, ut poſtulat ordo:
Omne choris tempus pſallentibus immodulatur;
Pro lacrymis laudes, pro luctu perſonat hymnus,
Invitans Superas Patris ad ſuprema cohortes.
xvii. *Ut ſanctæ animæ corpus ſolutæ ſit.*
167 Septimus afflarat rapido terreſtria curru
Phœbus, ab occiduis remeans illuſtrior undis:
Spiritus at coicis *a* ardens emergere vinclis,
Emicat, & liquidas liber tranſfertur in auras,
Hymnizante polo lætumque aſalagma *b* canente:
Sepferunt comites miro ſplandore Superni,
Victoremque ferunt trans ignea ſidera lætum,
Et ſiſtunt ſolio ſummi per ſecula Regis.
xviii. *Deſcriptio gloriæ ejus in cœlo translati.*
168 Miratur placidi ſublimia culmina regni,
Ignotum certa lumen miratur Olympi;
Et jam ſub pedibus nubes & ſidera cernit;
Deſpectat roſei tandentia lumina ſolis;
Deſpectat gelidæ rorantia ſidera lunæ,
Et quæcumque vagos exercet ſtella recurſus,
Telluris molem, circumſutaſque tenebras,
Pneumata * ventorum, tempeſtatumque tumorem:
Cur ver tranquillum, cur torrida prodeat æſtas;
Autumnus uvis fœtetur; bruma pruinis:
Ec quicquid mundi volvit ſtructura triquadri,
Et quicquid phyſicis perhibent ſuccumbere cauſis;
Siqua vigent numeris, menſuris, ponderibuſve;
Si qua latent, & ſi qua patent in cardine rerum,
Puro cunctorum ſpeculatur lumina cauſam:
Omnia le ſubter, Chriſtum ſuper omnia cernit.
Rider quio etiam pompas & culmina ſecli,
Reges horrendos, diademata, ſcepta, tyrannos,
Ec multo gazas ſcelerum ſervore petitas,
Illuſas auro tenui diſcrimine veſtes,
Et quidquid mundana poteſt variare ſupellex;
* malas affectiones
Rider præterea vanæ κακοηθείας * mentis,
Gaudia, ſpeſque novas, iras, atroſque timores,
Fumificaſque faces, ſolitus quas ſpargere livor:
Proterit hæc pedibus, hæc Victor denique calcat;
Quin & peſtiferi, ſubigens venena, draconis
Conterit ille caput, criſtaſque & ſibila colla
Deprimit; ille jacet, non auſus tollere contra.
xix. *Ut Chriſtus ſit triplici ter corona tus.*
169 Interea Chriſtus triplici caput ipſe corona
Cingit: quæ prima eſt, ter deno jaſpide vernat;
Proxima quæ ſurgit, ſtat ſexies acta * decemplex;
Tertia centeno rutilat puleherrima verſu *c*.
O decus! o magni pernobilis Incola cæli!
Orbis deliciæ, Præſul, per ſecula ſalva,
Terque quaterque juvat, vel millies addere; ſalva:
Et ſalve, & valeas, & aveto, & ſumme valeto.
xx. *Ut terrarium defuncti omnia diſpuniant.*
170 Quod ſupereſt; valida inter partes lite coorta,
Præſulis induvias certatim quiſque repoſeunt;
His inbiant, has quiſque ſibi rapuiſſe laborant:
Acrior ex opibus nuſquam contentio ſummis
Emerſiſſe ſolet: modica diteſcere præda
Eſt votum cunctis, nequeat cum cedere cunctis.
Promitur in medium, partem ſed vindicat aula,
Partem pontifices, collata ſorte, capeſſunt.
Sanctorum gerulam divo pro munere capſam
Impatiens regina capit; mox pignoris almi
Petrus ovat ſpolio, præſul ſanctiſſimus urbis,
Ciliciumque rapit, ſacram rapit ipſe cucullam;
Cetera pontifices certant diſrumpere ſeni,
Atque unus cinglum prævindicat, alter amictum;
Cumque duo tunicam, ſagulum duo diripuere.
Hæc, Pater, Auſonias linquis monumenta per oras;
Cæſaris edicto notam referendus ad urbem,
His Ravenna tibi meritos dependit honores.
171 Funeris impenſas animis communibus urgent,
Quod non parva Viro debetur gloria tanto.
Accolius ſolido pollinxit aromate corpus;
Veſtibus, & molli regina Placidia fulcro
Extulit, & ſanctos texit propenſius artus;
Hinc iter, & comites, expenſas, atque vehicla,
Suppetiaſque viæ, ſeu commoda cuncta meandi
Inſtruit auguſtus, lectoique hac ſorte miniſtros
Proſequitur largis regali munere * donis,
Pontifices ea cura peaes quam maxime ſervet
Et præſens ſtruere obſequium, & vigilare futuro.
Tum quicquid poſcit præſtantia religionis,
Funeris omnimodos unde aptantur inuſus.
Agmine præcipuo ſic informantur ad oras,
Gallia (plaude) tuæ, Antiſtite læta recepto.
xxi. *Ut Placentiam ve nam paralyticam reformarit.*
172 Nec te divinis exortem duxero donis,
Italicis non inſæcunda Placentia glebis,
Cui mox dignatur ſanctum ſuccedere funus;
Quodque intra eccleſiæ noctu ſecreta locatum
Dum vigili piecas hymnoque & lumine ſervat,
Forte loci matrona ſubit, cui paſſio dudum,
Dicta paralyſia, miſeros labefecerat artus:
Jam nervis fluidum * laxa compage ſolutis
Cernere erat miſeram defunctis vivere membris.
Hæc ſancto ſubdi poſcit benefida feretro.
Subditur; & tota, quam longa eſt, nocte recumbens,
Haurit cæleſtes, Chriſto vegetante, medelas:
Stringitur in ſolidum; nervis in priſca reductis,
Exceptat placidum, ſopita peſte, vigorem.
Lux redit, & cœptum repetunt inſiſtere callem:
Elato capulo, mulier ſaoiſſima ſurgit,
Munere Defuncti vitam ſortita ſalubrem.
Miratur populus, genuinis vadere plantis,
Hactenus offeii fuerat quæ totius impos.
Nec numerum referunt, nec ſtringi carmine poſſunt
Cetera, luſtratas quæ tum patrata per oras.
Quin & bis triplicem nodo compeſcere funem *d*
Cogimur, & raptis ſtadium componere metis.
xxiii. *Ut Gallia omnis ſpiritui accurrerit.*
Lecta dabunt alias devotæ ſymbola mentis.
173 Æthereo monitu diviſque exercita juſſis
Gallia, Penninas agmen contendit in Alpes,
Exceptura ſuum duplici pietate Parentem;
Quod propius, quod longinqua regione relatus:
Urget amor cives, urget reverentia certe;
Quodque verentur, amant; quod amant id nempe verentur *e*.
Felices; utroque tamen ſi perpete voto
Et metuant & ament metuendum & ſemper amandum.
xxiv. *Deſcriptio & officia accurrentium.*
174 Omne genus hominum diverſa ad munia curric:
Ergo vias alii, diſjectis molibus, æquant;
Pontibus inſtructis conducunt littora quidam;
Hi pſalmis reboant; plaudunt concentibus illi;
Succollant alii; jactant impendia multi;
Qui poſſunt, oneri vicibus ſuccedere gaudent;
Id qui non poſſunt, quod ſolum denique poſſunt,
Deducunt oculis, oculis & voce ſequuntur:
Lumina multiplici rerum conſtructa paratu
Obnubunc rutilos phœbeæ lampadis ignes.
Tanta datur cineri ſi rerum pompa caduco;
Quanta animam ſuperis inſignit gloria caſtris?
Quanta polo; ſi tanta ſolo? Te dante, Redemptor,

Digitized by Google

A ſpor,
A.S.HE- Sanctorum ſemper mors eſt pretioſa tuorum,
RIC.MO- Hoc ſplendore, Pater, Latus evectus ab aris,
NACI.O- Ordine magnifico dilectæ redderis urbi,
EX 2455. Nobile qua ſervat ſanctiſſima membra ſepulchrum.
Spiritus at perpes meritorum lampade vernans,
Vivit, & æternis attollit ſecula ſignis.

ANNOTATA.

a Coicis, id eſt terrenis, *Not. Mss. Sed ſcribendum* choicis, *a Græco* χοικὸς, terrenus.

b Alalagma, id eſt hymnum victoriæ. *Not. Mss. ab* ἀλαλάζω, jubilo, exulto.

c *Illinditur, ut ſupra, ad parabolam de ſemine fructificante in terra bona Matth.* 13.

d Bis triplicem ſunem *appellat libros hoſce ſex*,

EPILOGUS,

Dei, & S. Germani in auctorem beneficia, hujus operis cauſæ præcipuæ,

XXV. NUnc tibi nunc meritos, Jesu, ſacramus honores,
Concluſio Subnixus ſolio flectis qui cuncta paterno,
Verbum cuncta creans, ructatum pectore Patris,
B Rex, & principium, pax, & de lumine lumen,
Ars, & conſilium, lex, & concordia rerum,
Cauſaque cauſarum, ſed & ignec fons animarum,
Idem principium, medium idem, terminus idem;
Qui numquam non es, numquam non eſſe tuliſti;
Semper habes eſſe, qui præſtas omnibus eſſo;
Eſſentum pura ac ſimplex eſſentia rerum;
Artubus infuſus, percurrens omnia mundi,
Totus per totum, nec pars te diſtinet una.
Te Patris radium, te Patri, Chriſte, coævum,
Te colimus caſta poſt hæc de Virgine natum
Pneumatis acceſſu, ſupera manantis ab arce
Decreto Τριάδος, qua ſubſtant omnia, ſummæ,
Sic verbum caro fit, carnem quod fecerat olim;
Ut caro converſim fieret mirabile Verbum.
Vide Carmen Verbum. Not. Mss. Sic te Σαρκάλογον * caſta ratione fatemur,
Vera Dei proles, hominis veriſſima proles;
Verus homo atque Deus; hinc conditus, inde
C Creator;
Sic duplicata φύσις perſonam temperat unam,
Tu pius humanæ per ſæcula gentis amator,
Sanguine perſulum terſiſti crimine mundum;
Demiſſus ſtygias vitæ reparator ad umbras,
Ut tandem, ſpoliis proſtrato ex hoſte receptis,
Vide calcei Splendidus ἐρατίας * remeares victor in arces;
& Σαρκάλογον colaudationem Quò te ſuſcipiunt Seraphim oculoſa, cannro
Carmine multiplicem modulantia ἑωλαλαγίαν *,
Et lenas pandunt blandis applauſibus alas,
Ardentes ſummo ſummæ Deitatis amore.
Hic tu ſtelligaro diſpenſans omnia ſceptro,
Partiris propriis polyformia munera ſervis,
Iſte talentorum ſortitus fœnora quinque,
Naviter activis exercet tempora cauſis;
Hic ſcitu melior, compenſat dogmata factis,
Teſtatus geminum ſeſe retuliſſe talentum:
Eſt, cui doctrinæ ſuccedit copia tantum;
Debitor unius reputabitur iſte talenti.
Atque utinam tenebras non ille redactus in atras,
Eluat æterno mercis diſpendia luctu;

176 Nec me gazarum merito, Rex magne, D
tuarum *operis*
Exortem faxim; ſunt & mihi penſa talenti
Cauta mei; ſtant cuique ſuæ compendia mercis;
In luteis ſpecubus defoſſa pecunia quamquam
Et furti & fraudis ſervum condemnet inertem,
Cumque dies reducem te fecerit ultimus arvis,
Atque inter famulos diſcrimina duxeris æqua,
Hic referat macti grates & præmia fidei,
Admiſſus ſuperi in ſedes & gaudia regni;
Ille luet meritis neglecta poſtmata * pœnis, *i.e. negotiationem*
Extruſus placidæ pulchris e mœnibus aulæ,
Id reputans animo, metuenſque immane periclo,
Qua poſſem tantæ memet ſubducere noxæ,
Sedulus inſtabam: volventem plurima, tandem
Impulit huc (nec certum habeo, caſuſne, Deuſne)
Germanum melicis illuſtrem reddere muſis,
Hoc venam ingenii primum tentare periclo,
Hoc intemptatæ rudimen * pulſare poeſis: *B. ſpem*
Multa dabant animos; amor & reverentia Sancti,
Plurima materies, tum præter cetera, quod me
Et debere Viro & nimium debere monebat
Conſcia mens rerum. Septennem ferme puellum E
Sancti ſervitiis me tranſſcripſere parentes
Et ſenſus inopem, & cautæ rationis inermem,
Suſcepit tenerum blande miſeratus alumnum;
Pane aluit; tegmenta dedit; fomenta paravit;
Corpore provexit; tum ſenſibus amplificavit,
Vivax difficilem pectus largitus in artem;
Languores pepulit; diſcrimina cuncta ſubegit;
Abientem precibus, præſentem numine juvit;
Contulit omne bonum; compeſcuit omne ſiniſtrum,
Carminibus noſtris hic illaudatus abiret?
177 Talia volventem terrebant plurima contra; *cum gravi pietatem*
Materiæ gravitas, ſiccæ jejunia linguæ,
Tum ſpecies operis, vilis perſona poetæ,
Quodque Dei laus eſt labiis incompta ſceleſtis,
Subvenit trepido præſens fiducia vati;
Quod poſſes lubrici plectrum vegetare palati,
Cui mutis facilem mos eſt reparare loquelam,
Inque preces validas memet connixus adegi, F
Sic reputans, ſic te, rerum Moderator adorans:
Si tua ſunt, quæ poſco, Deus; ſi, te tribuente,
Germanus hæc poſſe tulit, tu rite petenti
Munera fer linguæ, cujus ſunt munera linguæ;
Gratia velle dedit; concedat gratia poſſe,
Audiſti, & ſiquid potui, tu poſſe dediſti,
Hinc tua laus noſtro ſemper concreſcat in ore,
Rex regum, Pater alme hominum, ſpes clara tuorum,
Quem ſua collatis jubilat plaſmatio bombis,
Aſtra, poli, nubes, & machina cuncta polorum, *i.e. lunæ*
Solque, ſororque *, nives, lymphæque, & *que*
ſpiritus omnis,
Cauma, geluque, dies, & denſæ nubila noctis,
Aridaque, & montes, colles, & cærula ponti,
Fluminaque, & fontes, exin viventia cuncta,
Quæque vehit tellus, aer quæ provehit altus,
Quæ vehit æquoreus diverſos gurges in uſus.
178 Ergo age, & oblatis præſens illabere votis, *affectui*
Quodque dare placuit, placeat captare libenter;
Ut quondam minimo viduam quadrante beaſti;
Ignoſcenſque, meæ diſrumpito vincula culpæ:
Multa namque premor formidine ſuppliciorum.
En, vitam miſeram jam trina decennia verſant,
Additur his annus, ævo glicente, ſecundus *a*; 6
Meque boni quicquam numquam geſſiſſe, recordor;

Hinc

A Hioc curæ ſtimulaot, & meotis ad iotima mordent.
Jam lapſum releva; jam purga ſorde, Creator;
Exue præteritis, præſentibus atque tuere,
Præcautumque ſatis a culpis redde futuris.
Da meminiſſe tui, ſicut meminiſſe neceſſe eſt,
Vitta prius rupta quam diffluat aurea ductu,
Effuodat liquidas ſuniſve argaoteus undas,
Et ciſterna roiam, fnos influus atterat urnam:
*proqua. Tum, quandoque * meæ tenuis ſubſtantia vitæ
documque Liquerit hos artus, & cooclamata jacebit
Materies cineris, tu clemens parce Redemptor,
Ne me tartarei rapiat vis ulla miniſtri,
Neu voret banc animam truculentæ flamma gebennæ.
* B. con- Cumque & quadrifidum finis abſimpſerit * orbem,
ſumpſerit Affueriſque tui judex in numine Patris,
Judicium libris tecumque ſedebit apertis, D
Heu! quis me inſtaoti tum defenſabit ab ira? A. S. HE-
Subnixum trabea, prælul Germane, perenni RICO
Tunc inter proceres te cernere credo ſupernos: MONA-
Ergo tui tum, ſancte Pater, miſereſcito vatis; CHO.
Cumque olidis vinctum * deſpexeris eminus bæ- EX MSS.
dis * B. ju-
(Id mihi oam ſpondent ſcelerum monumenta dicum
menrum)
Tum Regem precibus pulſare memento benignis.
Flectetur certe, dicet flexoſque miniſtro:
Germanus poſcit; non fas ſpreviſſe precantem;
Hunc hædum niveos quamprimum transfer in agnos:
Agnus eat dexter, decoretur vellere pulchro.

ANNOTATA.

a *Adi Commentarium prævium num.* 40.

MIRACULA

B

S. Germani epiſcopi Autiſſiodorenſis,

E

LIBRI DUO.

AUCTORE EODEM S. HERICO MONACHO.

Ex pervetuſto codice noſtro membraneo Lugdunenſi, cum aliis Mss. & editione Labbeana collato.

PROLOGUS AUCTORIS.

Vitam & Miraeula apoſtolicæ memoriæ ſummaque cum revereotia nomionodi domni
Alia S. Germani Germaoi epiſcopi, abſque ollis litterarum præſidiis inoperoſo, vel potius profano, diutius, quam fuit æquum, latuiſſe ſilentio, conſulta diligentius magiſtra rerum teſtatur antiquitas. Conſtat oamque ad ſaocti Cenſurii epiſcopi tempora, qui quartus poſt beatiſſimum Germanum rexit eccleſiam Autiſſiodorenſem, iotentatum omnibus id perſtitiſſe negotium, dum per ſucceſſus temporum
C juoiores quique ſimplici ſeniorum relatione conteoti, numquam hæc arbitrabantur a memoria poſſe obſoleſcere; quandoquidem vulgaris iourbaoitas tum ſe optime credit diuturnitati proſpicere, cum illuſtria quæque & maxima, ſuccidua ſolum narratinoe ad poſteros fecerit emanare. Res iſta noo inlana minus quam improvida, perniciofa Sanctorum prænoiis ioterdum peperit detrimenta, quod qui imperitæ ruſticitati fidem aſtruat, rarum quemque reperias; dum ea, quæ afferunt, partim fabuloſa, inepta partim & ridicula, perque boc literarum ſacrariis aſtimantur iodigoa. Ita factum eſt, ut quædam ignorata peoitus, alia ad luccedentium notitiam inſiocere manantia, multorum & magnorum Sanctorum præcelſas memorias inofficiniſſime obſcurarint.

2 Quod ſi cuiquam ſorte curioſo rerum, ea quæ
anno 40. poſt ejus obitum, in Geſtis de iaoio ſeruntur Aotiſtite, minus rata, mious plena, minus denique veritate ſuboixa videaotur, quod prius, quam hæc edereotur, aliquot temporum dicuntur ioterfluxiſſe curricula; hunc inſpecta ratione diligentius, quod non probe ſentiat, adhibitæ vetuſtatis patrocinio caſtigamus. Siquidem, ut in noſtræ archivis eccleſiæ anontatum reperitur, beatiſſimo Germano rebus exempto humanis, io epiſcopatum ſuffectus Alodius, triginta ferme anois pontificatus ſui functionem explevit. Hoc vita defuocto, ob rabiem emergentium intra Gallias barbarorum, eccleſiaſticæ libertatis merſa privilegia, dignitas obruta, ſplendor obtuſus, vim Chriſtiani roboris cunctam perdideruot: itaque civitas epiſcopo vidua decem permanſit annis; quibus tranſactis, Fraternus, a beato Germaoo tertius pontificatui ſubrogatus. Is qua die ordinatus, eadem quoque ab eiſdem barF baris interemptus, martyrio coronatus eſt. Huic prænominatus Cenſurius quarto ſubſtituitur loco. Ab exceſſu itaque beatiſſimi Germani ad hunc uſque Ceoſurium plus mious quadraginta colliguntur anoi ſupratoxato ordine decurreotes *a*.

a cum ſupra oſſeruerit oculati rerum teſtes.

3 Is cum eccleſiaſtici primatus polleret dignitate, Conſtantius Lugduoi impenſe doctiſſimus, impulſu vel precibus ſancti Paticntis, ejus tunc urbis epiſcopi, librum de vita & virtutibus beatiſſimi Germani mira ſenteotiarum elegantia, copioſoque delectu verborum excellentiſſime edidit; cum per ora cunctorum Sancti recens adbuc ſpiraret memoria, pluresque, qui eum degentem ſeculo videraot, ſupereſſent; quorum indubitata relatio, ſanctitatis ejus magnalia pura adbuc, & necdum varietatis labem perpeſſa, ferebat. Nec vero abnuerim ſex illorum pontificum, qui ſaocto Viro in Italia commoranti jugiter aſſederunt, aliquos tunc quoque rebus interfuiſſe humanis; qui juxta fidem ejuſdem hiſtoriographi, teſtes operum illius multis extitere temporibus.

A A.S.Ha-RICO MONACHO. EX MSS. *ſcripſit Conſtantius, præſertim Lugduneſit,*

4 Ea tempeſtate Lugduonenſium civitas, prima ac præcipua Galliarum, profeſſione quoque ſcientiæ, artiumque diſciplina inter omnes exulerat caput: offenſa namque ſapientia, quæ propter ſeipſam tantum appetenda eſt, quorumdam lueris turpibus, multorum iodiſciplioata vita, omnium poſtremo tepide ſe appetentium inhoneſta deſidia, præceptorum inopia intercedente, priorumque ſtudiis pene collapſis, bujus ooſtræ exialiter peroſa regionis, Lugduni ſibi aliquamdiu familiare conſiſtorium collocavit. Ihi, quas dicunt, diſciplinarum liberalium peritia, quaſque ordine currere hoc tempore fabula tantum eſt, eo uique convaluit; ut quantum ad ſcholas, publicum appellaretur eitramarini otbis gymnaſium. Et, ut aliquid ratioois afferre videar, eo id argumento colligimus, quod quiſqua *artium profitendarum afficeretur ſtudio, non ante profeſſis inſeribi merebatur, quam hue explorata diligentia examinatus abirat. Cui rei Satyricus quoqua aſtipulatur; qui, ut exempli circumſtantia res eluceat, primo ſui operis libro acriter diuqua in impudicos invectus, refert, eos eoofcieotia frequeniati feeleris perinde palleſcere, Ut Lugduneníem rhetor dicturus ad aram *b*. Ita claret, hanc ſapientibus & palmas & oomina olim fuiſſe largitam.

** pro quiſquas*

B *b*

elegenter & accuſatiſſimus, ſed modeſta ſe foſſus eſſe.

5 Hæc brevi perſtrinximus, ut advertas, ad beati Germani retractanda miracula e tanta urbe non imperitum quemque, verum eloquentiſſimum, aſcitum ſui induſtria pontificis, aeceſſiſſe. Qui etſi, ut ſubjecti operis teſtatur præſentia, facundia conſpicuus, modicis & abinlutis ſententiis affercndus, brevitatis amantiſſimus, faſtidii denique avitandi plus æquo ſtudioſus extitit; præſumptionis tamen ſe reum coarguens, non abſque pudoris eunctamine tantæ ſe difficultatis operas inſumpſiſſe fatetur, ex ſuæ omnino humilitatis abjectu juſtificandus, &, præterquam quod leiens plura præteriit, multifaria laude digniſſimus. Opus ſane confectum, operoſaque apud ſe diu repexom diligentia, obtentu prænominati ſaocti Cenſurii Autiſſiodorenſi poſtmodom direxit eccleſiæ, ipſo auctore loogius promulgandum. Ubi quoniam veritate, cui mioime grati C exiſtimns, teſtatur Deum conſcinm ſecretorum, ſe plura de domni Germani factis agnita & probata tacuiſſe (ex quo reum ſe quoque denunciat, ſupprimendo, quod mirabiliter ad profectum omnium divina virtus operata eſt *c*;) diu eſt, quod religioni concinnum, ſaluti conducibile, ædificationi certe proficuum exiſtere, animo induxi meo; ſi horum aliqua, quæ omiſſa ſunt, quæve notitia conſequi potuit, a b aliquo periiiorum litteris allegari contigiſſet.

c

Horum aliqua profert Merlcomerus; cum ad poſtremum miracula deſiit.

6 Quod quia ineffectum haeteous eſt, conſtatque certiſſime, hæc, ut non impuoe præteriri, ita non inſructuoſe attingi; quamquam oulla, niſi per divinum adjutorium, bujus poſſibilitatis conſcientia, non mihi quidem meique ſimilibus, ſcilicet imperitis, atteotandum, varum devotionis in Deum, affectioniſque in Sanctum plenum opus aggredior; eo magis in ſpem ductus, quod is, qui totius ereaturæ univerſaliter laudatur officio, ſi homines ſua præconia ſuppreſſerint, lapides aſſerit elamaturos. Susceptı negotii eam ducimus diſpoſitionem conſtare ratiſſimam, ſi eorum, quæ ante glorioſum ejus trar ſitum per eum patrata, relatione ſatis aſſerta ferantur, aliqua præmittentes, ad illa, quæ poſt ad ſacram ajus memoriam fieri vidimus, & facta didicimus, ordine provehamur. Verum, oa ſuccioocto operi ſuccenſeat præfatum prolixius *, animante Domino, ad propoſitum accedamus.

D

** deeſt, præfatio prolixius*

ANNOTATA.

a *Vide quæ de his dicta ſunt in Commentario prævio §. 4. num. 36. & ſeq.*

b *Juvenalis lib. 1. Satyrarum, verſu 44. cujus expoſitionem dat Papirius Maſſonus in Deſcriptione fluminum Galliæ, ubi de Arare fluvio.*

c *Adi Conſtantium num. 77.*

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

S. Germani colloquium cum diſcipulo defuncto, mortui reſuſcitatio; aliaque viventis miracula a Conſtantio prætermiſſa.

E

I Tinera ſancti Viri eæleſtibus ſemper elaruiſſe miraculis, & geſtorum auctoritas, & eorum, quos peragravit, fateotur ootiſſima monumenta locorum: neque enim mundanis tenebris lucernam ſas erat obnubi fidream, quam ad errorum diſeutiendam ealiginem ſuaviter cuocta diſponeos Deus eandelabro locaverat in ſublimi. Ut ergo eccleſiaſticis ex animo utilitatibus proprium devoverat eaput, eerti ratione negotii eontigit, eum eum delectis enmitibus iter neceſſarium aggredi. Jamque eo aliquantum progreſſo, unus diſcipulorum ejus, qui ſanctum Virum da Hibernia fuerat proſecutus *a*, cui Michomeri vocabulum fuit, ad hane ipſam delectus expeditionem, quod cum ipſo exire nequiverat, poſt Magiſtri veſtigia profectus eſt; qui eum ad eaſtrum, cui Tharnodori *b* nomeo eſt, diſtatque ab urbe * fere decem & octo millibus, perveniſſet, languore ioterceptus, ibidem decubuit; pauciſque ioterjectis diebus vita defunctus, atque in elivo ejuſdem rupis a fidelibus ſepulturæ maodatus eſt.

b. De Michomero,

a

b

** ſc. Autiſſiodorenſi*

F

monachi & diſcipulo ejus.

8 Cootigit, beatiſſimum Germanum poſt dies aliquot, remenlo itinere, ad eumdem deveniſſe locum (erado exceſſum diſcipuli, præmonenia eum Spiritu, didiciſſe:) accedeoſque ad locum, quo ſueras tumnlatus, oratione præmiſſa, juſſit revelli ſepulehrum. Michomeres vocatus ex nomine, vitali reſumpto uſu, reſediſſe fertur: a quo ſanctiſſimus Pontifex, quid ageret, aut ſi quieta frueretur, curioſius percontatus, hoc confirmatur aeceepiſſe reſponſi; Gratias, inquit, Pater ſanctiſſime, præcipuis meritis tuis & ago & habeo, quoniam obtentu beatitudinis tuæ, nihil moleſtum, triſte nihil pertuli; cuncta mihi placida, ſalubria conſtant univerſa. Cui Pontifex; Vis, ait, mecum adhuc in prædicationis officio deludare; ao, ut eœperas, quieſeere? Tum ille; Dummodo, ioquit, tuæ non grave ſit ſanctitati, peregrinari a Chriſto ulterius neceſſe non habeo, cui, ut eœpi, adhærere optimum mihi eſt; oroque, unde modo avoeatus ſum, tuis quam citiſſime precibus revocari. Quo prædicto *c* anouente Pontifice, eaput iter um ſuo- *c*
poſuit, cunctiſque mirantibus, in pace quievit. Fidenter dixerim, eum tunc habitaſſe in Germa-

no,

A no, qui quondam quatriduanum Lazarum clauſo jam vocavit e tumulo. Hoc miraculum & tunc late patuit, & adhuc celeberrimum volvitur per ora cunctorum: nam & beatus Michomeri ipſo in loco deinceps oratorium eſt conſtructum, ubi Sanctum Dei digne venerantibus divina hodieque beneficia cumulantur.

iii. *De altaris dedicatione mirabili.*

9 Illud ſane, quod apud urbem Aquiliſimam, five, ut uſus frequentior Egoliſmam *d* cognominat, perpetratum ferunt, en robuſtius creditur, quo ejus indicia oculis ſubjecta monſtrantur. Quo cum itineris eſſet continuatione delatus, digna, & quæ ſane virum decebat apoſtolicum, exceptione honoratus, ut novum eccleſiæ ſenioria altare honori Apoſtolorum Principis conſecrans dedicaret, obnixe poſtulatus eſt; rogantibus caritatis officio morem geſſit. Cumque id ſolemni ritu peragere, innocentia puritaſque ſanctarum ejus manuum cæleſti mox miraculo declaratur. Ubicumque enim, & quoties per altaris cornua mediumque, crucis effigiem ſanctificati unguinis liquore ſignavit; ita marmor impreſſione pollicis liquefactum ſubterfugit, ut ad impulſum digiti niveam putarea

B ceſſiſſe mollitiem. Extat idem marmor altari hodieque ſuperpoſitum & ſpectaculo & veneration, quod ſancti Viri benedictione ſacratum, ſingularem ejus atteſtatur gratiam meritorum.

iv. *Quod ad veterem ad urbem ſuā ſanctus deductus per ſpiritum ſubſtraſtus converſio.*

10 In ſuburbio Aurelianenſi eccleſia eſt ejus nomine dedicata, meritis frequentius illuſtrata; cui conſtruendæ hanc fuiſſe memorant primariam rationem: eum, compoſitis eccleſiaſticis negotiis, quibus quam maxima urgebatur, alacriter ad propria remeans, Aurelianenſi urbi jam proximus immineret; extemplo ſigna baſilicæ ſenioria, nemine impellente, concuſſa, concentu ultroneo (quod eſt dictu mirabile) adventus ejus cœperunt eſſe prænuntia. Tunc eidem civitati ſanctus erat Anianus epiſcopus *e*, vir ſanctitate & miraculis & ipſe glorioſus, qui interna ſpiritus edoctus revelatione, univerſis eleri plebiſque undecumque coactis agminibus, extra urbem beatiſſimo Germano obviam prodit, excepit, veneratus eſt, tantoque confectum ex itinere, quanta decuit obſequiorum diligentia, refovit. O quantis illa dies exacta lætitiis! Quantum honoris, theſauri quantum urbs illa ferabat, duabus apoſtolicis fulta columnis, olivis geminis impinguata, candelabris ſplendidiſſimis illuſtrata! Eo itaque loci, quo ſe mutuis

C Sacerdotes amplexibus ſolemniter exceperunt, eccleſia poſtmodum beati Germani nomine conſtructa, divinorum impenſa beneficiorum memorabile ejus meritis præbet teſtimonium.

v. *De mortuo in ſinuoſo ſuſcitato.*

11 Poſtquam itaque ſpirituali ſuavitate in Chriſto pariter epulati, jocundiſſimis ſe virtutum dapibus alterne expleverunt; Germanum ſanctiſſimum, id, quod reſtabat, itineris peractum vir æque meritis egregius Anianus in ſecundum fere ab urbe lapidem germanæ benevolentiæ affectu proſecutus eſt. Quibus iter carpentibus, ecce, mulier vidua, unici cadaver filii tumulandum ferens, pedibus provoluta Sanctorum, ut ſui miſererentur, orabat inſtantius; non caſu, verum diſpoſitione cæleſti eorum ſibi oblatam præſentiam; incunctanter ſe credere, amborum meritis materne ſolitudini poſſe filium reformari. Diu inter duos dubitatum eſt, longe da re tentanda pertinaciter conceratum; dum & hic beato Aniano, quod ſua eſſet diœceſis, de miraculo judicat præſumendum; & ille a Germano ſanctiſſimo, ſi quid erat faciendum, celerius obtineri poſſe confirmat. Cedens itaque parum materais lacrymis, partim inſtantiæ præſulis, omnia ſufferenti D præſiſus caritati, orationi ſolito incumbit more A.S.Hu-
Germanus beatiſſimus, defunctique vitam lacry- BICO
mis mercatus uberrimis, ingenti univerſorum gau- MONA-
dio, lugenti matri filium a funere revocavit inco- CHO.
lumem. Eccleſia ſanctitati ejus eodem conſtructa EX MSS.
loco, innumeris deinceps virtutibus claruit; in qua monſtratur hodieque tumulus hominis ſuſcitati, qui poſtmodum, decurſo vitæ ſuæ legitimo ſpatio, ob miraculi perennem memoriam, honeſtam ibidem meruit ſepulturam. Locus quoque cælitis, cui Sanctus in oratione proſtratus incubuit, magnæ adhuc omnibus extat veneration, cancello ligneo oppoſito, atque a permeantium pedibus ſacratæ terræ loculum defendeote.

v. *Quæ ſit ea pariet.*

12 Idem territorium in publico aggera vicum continet quemdam, qui ex antiquo Baſilicas nuncupatus, patrati apud ſe dudum miraculi famoſam adhuc oſtentat evidentiam. Quidam namque ejus loci incola, genere conſpicuus, copiis opulentus, ingentem in fundo ſuo conductia artificibus extruebat eccleſiam: cujus mole aliquatenus jam in ſublime porrecta, cum ad conſummandum id, quod reſtabat operis, anxia ſtructorum inſtaret E diligentia, die quadam in ejuſdem ædificii culmine ſtantibus, opuſque mire properantibus architectis, paries, cui inſiſtebatur, a ſummo ad ima fundamenti ita perruptus diffectuque eſt, ut nutantibus partibus ſibi ruinam, ſuperſtantibus vero proximum e veſtigio minaretur interitum. Cæmentariorum imperitia collapſum opus, an diſpenſatione res humanas ordinabiliter digerente *, patrando fuerit materies oblata miraculo, id vero non facile diſcreverim. * al. dirigente

vi. *objecto ſigni ſalutaris reſtitutio.*

13 Caſu Germanus ſanctiſſimus ex adverſo publica incedens via, periculum ut conſpexit, manum in ſublime extulit, eruciſque expreſſo ſignaculo, jamjamque vergenti ac pendulo lapſum parieti interdixit. Objecto manus ſanctiſſimæ pariet reſtitit, ac tamquam validiſſimo exceptus fulcro, in ſuis ſe ſtatus rectitudinem recepit. Ita uniuſ effectu virtutis, & ruinæ parietem, & homines morti ſubduxit. Quo quidem peracto, magiſque excellentium declaratus præconiis meritorum, propoſitum, ut cœperat, continuavit iter. Poſt tempus aliquod explicito tandem opere templique fabrica conſummata, cum jam de conſecratione tractaretur, operis dominus prudenti tactus ſententia; Nemo, inquit, hanc ſuo competentius il- F luſtrabit nomine, quam Germanus ſanctiſſimus, cujus ſublimibus meritis jam dudum initiata cognoſcitur. Perſtat hodieque eccleſia hæc, beatiſſimi Germani titulo clariſſima, miraculorum exhibitione frequentiſſima, oſtentans adhuc eumdem parietem rimoſa cicatrice notabilem, præferentemque in ſe apoſtolicæ teſtimonia ſanctitatis *f*. *f* *De corylo brumi defloſſa.*

14 Raro uſquam aut manſit, aut docuit, quo non ſuæ ſingularis excellentiæ magnifica monumenta perdurent: pia animis pie de Deo ſentientibus ſatisfaciet e multis paucitas annotata. Hæc ſane eo referuntur tutius, quo noſcuntur certius, conſpiciuntur præſentius. Per pagum Tullenſem iter carpens, obvia populorum exceptus multitudine, quodam reſedit loco, occurrentemque turbam verbi ſalutaris exhortatione formaturus, colurnam, quam forte manu geſtabat, virgam humi defixit. Explicita prædicatione (mirum quod fuit vitu, mirum quod eſt & dictu) ramuſculos jam frondeſque produxerat. Hæc in ejus teſtimonium ſanctitatis in corylum roboris immenſi convaluit, atque uſque hodie ingenti ab omnibus

A cautela veneratur, ne aut ramum quis ex ea decerpere, aut indecens quidpiam ſub illa, aut circa illam, audeat perpetrare. Is locus nunc quoque vulgariter, Ad cambuttam *g* S. Germani, dicitur.

A.S.HERICO MONACHO. EX MSS.

15 In pago quoque Vaſtioenſi *h*, in vicinia Gajaci monaſterii, interjecto Odnnna flumine, fagus eſt mirandæ magnitudinis, ſtipite procera, ramorum ambitu vaſtiſſima, denſitate opaca; quæ ſimiliter ſancti virtute Pontificis coaluiſſe incunctanter aſſeritur, dum poſt ſermonem eo loci ad populum habitum, bacillum, quo ſenilea regebat artus, telluri altius defixiſſet. Hæc pro inſolenti magnitudine ad ſui ſpectaculum multos è contiguis adſcivit regionibus. Eccleſia ſecus arborem eſt ejus inſigois nomine; locuſque idem, Ad ſagum S. Germani, populariter nuncupatur.

VII. *De fago ſingularis magnitudinis.*

g *h*

VIII. *De corporibus Martyrum præſulum ejus tempore revelatis.*

16 Quod ſane venerabilium Martyrum buſta pomificatus ejus tempore comperta claruerunt, quis jure a miraculis excipiendum judicet? Sanctæ igitur illius multitudinis, quam cum beato Priſco *i* apud locum Cotincum Aurelianæ perſecutionis trucidavit immanitas, ſacratiſſima corpora propter ſævientem rabiem clam ſubducta, in ciſterna quadam vaſtiſſima a Chriſtianis, qui rum exiſtebant rariſſimi, paſſim congeſta ſunt. Horum memoria longo labentium temporum obſcurata defluxu, ad tempus uſque Germani ſanctiſſimi cunctis ignota delituit: quo præſule, Deus, in cujus conſpectu ſuorum ſemper eſt mors pretioſa Sanctorum, diſponens illorum patrocinio populis ſubvenire, veneranda eorum corpora declaravit; caput quoque beatiſſimi Priſci martyris eidem miris revelans modis: cui recondendo quatuor ab urbe millibus eccleſiam conſtruena conſecravit; quam ſignorum copia continue affluens popolorum concurſibus facit eſſe celebrem. Hoc non aliuode commentatum; verum ex relatione paſſionis eorum ſincera relatione inſertum eſt.

i *De S. Priſco & Sociis ejus MM. actum eſt ad diem 26. Maii, a pag. 365. ubi & hæc invenies illuſtrata.*

D

ANNOTATA.

a *Conſule Commentarium prævium n. 74.* Hibernia *bic legitur in omnibus Mss. noſtris; adeoque ſic legendum videtur; licet Papebrochius noſter aliquando dubitaverit ad diem* 30. *Aprilis, pag. 776.*

b Tharnodori, *alias* Ternodori, *vulgo* Tonoere, *in Campania Gallica.*

C

c *Hoc ſane quanto mirabilius eſt, tanto minus videtur a Conſtantio vel ignorari vel omiſiti potuiſſe, ſi verum eſt. Ipſe Hericus non videtur id pro certo habuiſſe, ut innuitur initio numeri ſequentis.*

d *Vulgo* Angouleſme, *urbi epiſcopalis ſub archiepiſcopatu Burdegalenſi.*

e *De S. Aniano ep. Aurelianenſi agendum erit 17. Novembris. Diutiſſime ſediſſe dicitur a Sammarthanis, puta ab anno Chriſti circiter 390. uſque ad 453.*

f *Hujus eccleſiæ ſolos parietes cum altari ſuperſtiſſe, cum ſcriberet, teſtatur Viola in Vita Sancti Gallica cap. 28. pag. 207.*

g Cambuta *ſeu* cambutta *baculus appellatur ſive ſcipio, quo nituntur ambulantes, ut oſtendit Cangius in Gloſſario.*

h Pagus Vaſtinenſis, *vulgo* le Gaſtinois, *tractus eſt Galliæ in provincia inſulæ Francie. In illo tractu eſt* monaſterium Gaiacum, *parthenoni S. Faræ ſubjectum, tribus circiter leucis ab oppido Momis-Arigiſi; de quo cœnobio meminit Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum Chriſti* 841, *num.* 41.

CAPUT II.

Alia quædam ad ejus vitam ſpectantia uſque ad obitum & exſequias.

IX. *De virtutibus per ejus in baſilica Altiſſiodori wrought.*

ID quoque, quod io eccleſiis ab ipſo dedicatis potiorem divinæ virtutis evidentiam io exhibendis miraculis oemo fere ambigit declarari, a ſalutaribus meritorum ejus præconiis abjudicari inhumaniſſimom inopportuonmque putatur. Quod ut fiat perſpicuum, uno tanium, eodemque non incelebri, nitemur exemplo. Reverſus ex Britanniis, reliquias antiquiſſimi pretioſique Albani martyris ſecum detulit, atque infra muros Autiſſiodori baſilicam eis coodendis exædificans, præfati Martyris nomioe dedicavit; in qua ferunt, quemdam anxie religioſum deſerviſſe presbyterum, qui inter cetera probitatis ſtudia id ſibi familiare effecerat, ut, ſigno baſilicæ ſenioris increpante, corpus è lecto corripieos, ad eccleſiam quam celerrime properaret: dumque ejuſmodi erga divinum ſervitium inſtaret vigilantia, una noctium, cum a propria egrederetur domo, quæ ſupradictæ baſilicæ adhærebat, angelicum audivit chorum, barmonica concineniem conſonantia, Alleluja, cum Pſalmo CXLVIII. qui inſcribiiur, Laudate Dominum de cælis, ad finem uſque Pſalterii. Qui attonitia animbus ad oſtium oratorii auſcultana diligentius, eamdem memoriter didicit modulatiooem.

E

18 Erat autem Alleluja, quod noſtra eccleſia Septuageſimæ tantum die Dominico, cum ſupra memorato Pſalmo modulari conſuevit, quod in primo verſu ſemel, io ſecundo bis, in tertio tribus reciprocarum vicibus, in quario demum reiteratur a capite: quantum autem reor, in bonorem ſanctæ & individuæ Trioitatis competenter canitur. Id cum teneret memoria, convocatis poſt ſolemne matutinum Fratribus, traditaque, quam perceperat, revelatione, ut res foret teſtatior, modulationem quoque compertam eos edocuit: cujus omnis ſuavitas protinus a mente illius ita elapſa eſt, ut non niſi vocabuli ſolummodo deinceps reminiſci potuerit. Quod ei jure contigiſſe putatur; ut is, qui intimata ſibi ſecreta cæleſtia incoolulte prodidit, aliis id ad laudem Dei tetinentibus, ſua ſolius * ignorantia puntretur. Quod Paulus Apoſtolus ſe metuere ſignificans, fatetur, ſe audiſſe arcana verba, quæ non licet homini loqui. Er Joanni præcipitur, oe ſignet *a*, quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua. Animæ quoque divina ſpeculanti jubetur: Audi, Iſrael; & tace *b*. Multa apud idem oratorium recenſentur collata beneficia, cum in expulſione dæmonum, tum io illuminationa cæcorum; in his vero quam maxime, qui diverſa febrium acceſſione vexati, ad locum ſe, Sanctorum imploratis patrociniis, contulerunt.

declarato:

F

* al. ſolus

a

b

X. *Quod ſua ſedis eccleſiam multimode honeſtate*

19 Eccleſiam, cui præſul erat, non ſpiritualibus modo, verum & temporalibus copioſiſſime extulit incrementis. Cujus in poſſeſſiooibus facultas ante ipſum quam fuerit perexilis, facile colligi poteſt; ſi, qualibus eam copiis auctam reliquit, æquis ratinnibus inſpecteiur: nam quia quantum ad natales, nobiliſſimus ſuit oobilium; qoantum ad fortunam, in poſſaſſionibus & prædiis

A diis ditiſſimorum ditiſſimus; omnium, quæ ei ex jure paterno cesſerant, in vita ſua heredem ſecit eccleſiam, quam ejus ex parte maxima patrimoniis hodieque conſtare cognoſcimus. Sunt autem prædia hæc numero perplura, quantitate permaxima, finibus ſpatioſa, ſibique contermina, ſitus qualitate jucundiſſima, reddituum ubertate præclara *c*. Horum in uno, cui Epponiacus ex vetuſtate nomen eſt, venerabilis genitor ejus, Ruſticus nuncupatus, cum genitrice, Germanilla nomine, in eccleſia Apoſtolorum Principis nomine dedicata *d*, aris eorum capitibus ſuperpoſitis *e*, decenter conditi requieſcunt.

c *d* *e*

Diuturit.

20 O virum, cui ſemper ſumma debentur; qui amore vitæ æternæ voluntariam amplexus paupertatem, tantum Chriſto dedit, ſibi nihil retinuit! Quis animi ejus facilem, & ſane ingenuo dignum in hac parte poſſit explicare candarem? Quis bona, quibus nunc Eccleſia Chriſti per ipſum fruitur, relatu comprehendere? Unde nunc epiſcopi ditantur, victualia clerici conſequuntur, ſuſtentantur monachi, recreantur egent, hujus fuit, ex ejus ad hos fœcundiſſima largitate profuſum B eſt. Quanta ad nos virtutum ſanctitatiſque ejus exempla manaverunt? Quanto latiora hinc potuiſſent confici monumenta, compingi volumina, ſi ei degenti in ſeculo curioſus adhæſiſſet aliquis, qui verba ejus, ut ſingula ab ore fluebant, exciperet, actus ejus omnes curioſius obſervaret, miracula denique, ſemper ei in promptu aſſiſtentia, tenaci memoriæ commendaret? Quandoquidem luculentus ille geſtorum ejus breviator (ut non dixerim explanator, quod numquam abſque ſcrupulo vel legerim, vel legi audiverim) ſi itinera ejus cuncta percurreret, ſi univerſa commemoraret, paraturum ſe conteſtatur lecturis congeſta prolixitate faſtidium *f*.

f

Succeſſu tempore Patricii, per Benevallum Germanum in Hibernia deſtinati.

xi. 21 Et quoniam gloria Patris in ſuorum clarcſcit moderamine filiorum, è multis, quos in Chriſto filios, in religione creditur habuiſſe diſcipulos, unus tantum, ejuſdemque famoſiſſimi, caſtigata brevitate ſufficiet inferi mentionem. Patricius, ut Geſtorum ejus ſeries prodit, Hiberniæ peculiaris apoſtolus regionis, ſanctiſſimo ei diſcipulatui octodecim addictus annis *g*, non mediocrem è tanti vena ſantis in Scripturis cæleſtiG bus hauſit eruditionem: quemque in religione magnanimem, in virtutibus excellentem, in doctrina ſtrenuum, diviniſſimus conſideravit Pontifex; ineptumque ducens, robuſtiſſimum agricolam in dominicæ ſegetis torpere cultura, ad ſanctum Cæleſtinum urbis Romæ Papam per Segetium, presbyterum ſuum, eum direxit; qui viro præſtantiſſimo probitatis eccleſiaſticæ teſtimonium apud Sedem ferret Apoſtolicam. Cujus judicio approbatus, auctoritate ſultus, benedictione denique roboratus, Hiberniæ partes expetiit, gentique illi proprie datus apoſtolus, tum quidem eam doctrina & miraculis, nunc quoque, & in perpetuum mirificis apoſtolatus ſui illuſtrat privilegiis.

g

Ut cellula, omnibus illius famulantibus conſtat.

xii. 22 Singularis meritorum ejus potentia hoc ſe tuetur argumento, quod per omnes aggeres itineris ſui, ubicumque ant oravit, aut docuit, uſque in hodiernum diem oratoriæ cellæ, & ſigna Crucis elata præfulgent; monſtratur hodieque in monaſterio, quod ipſe conſtruxit, oratorium, poſtea ejus conſecratum nomine; ubi incunctanter novimus, eſſe cellulam *b* afflictionem ejus & cruciatuum conſciam; cui, neſcio, oſtiolum, an feneſtram dixerim, tanta erat humilitate perexiguum; uc nemo, quamvis quantilli corporis, D nisi pronus per id inrepere poterit. Quin ibi geA.S.HEmituum, quid ſulum eſt lacrymarum; quantæ RICO Viro ad contemplandum Deum diviniſſimo reveMONAlationes allatæ, angelicæ conſolationes adhibitæ; CHO. poſtremo quam crebra confluentibus en populis EX MSS. animarum corporumque percepta remedia; multum eſt dicere. Quis ſaltem efficaciter ſufficiat penſitare, quæ, quanta, & quam frequentia fuerint? Quia ſoli conſtat Deo. Poſtquam inceptum negotium paucis promovimus, ad eorum, quæ gloriuſum ejus tranſitum ſubſecuta ſunt, partem quantulam explicandam, invocato Domino, accedam.

b

xiii. 23 Splendidiſſimus, orbique in tenebris agenti lumen inextinguibile datus domnus Germanus epiſcopus, poſt inimitabilem in ſeculo vitam, poſt Gallias, Britanniaſque, ipſam denique Italiam doctrina & miraculis reſpersas, a Chriſto Domino vocatus, ſaluciferoque confortatus Viatico, apud Ravennam Italiæ civitatem Spiritu ſancto plenus obiit, Valentiniano juniore, Conſtantii filio, cum matre Placidia orbis terrarum E obtinente monarchiam; a quibus ibidem pro admiratione ſanctitatis, atque aſſiduitate miraculorum, uc liber Geſtorum ejus ſatius explicat, honorifice ſuſceptus, Domino Chriſto ſibi apparente, obitus ſui prænoſcens diem, multa licet cum difficultate obtinuit, ut gleba ſui corporis propriæ redderetur civitati.

Recapitulatio gloriosi transitus ejus.

xiv. 24 Cauſa præterea profectionis ejus Ravennam quam non incerta vel fortuita fuerit, Vitæ ejus textus declarat: quodque hic recapitulatum, eric fortaſſe non inofficioſum. Vir magnificus Aetius ea tempeſtate reipublicæ patricius ac rector datus, Armoricani provocatus inſolentia populi (cujus leves & indiſciplinati animi raro umquam erga principes fidei ſervavere conſtantiam) Eochari Alanorum regi ferociſſimo regionem illam pro rebellionis ultione invadendam, ſub jugandam, vaſtandamque permiſerat. Quam cum barbarus crudeliſſime invaſiſſet, non tam prædæ congerie, quam cæde allectus & ſanguine; beatiſſimus Germanus, jam ei progreſſu armatoque inter hoſtiles impetus occurrens, mirabili auctoritatis conſtantia (quodque univerſis ab eo patratis miracuF lis æſtimo præferendum) animum compulit ferocem deponere, exercitum revocare, a provinciæ vaſtatione deſiſtere; ea conditione tamen, ut venia, quam barbarus præſtiterat, ab imperatore, vel ab Aetio peteretur. Ut ergo cœptum miſericordiæ compleret officium, decurſis Gallicanis, vel Italicis civitatibus, multiſque ipſo in itinere declaratus miraculis, Ravennam, quo tunc imperator cum matre auguſta agebat, diu licet expectatus, pervenit; ibique ad arbitrium ſuum, pro quibus petebat, pacem & ſecuritatem obtinuit.

Quod non ſe ſponte Ravennam profectus,

& cauſa profectionis ejus.

25 Verum, quia mobilis animi perfidia indiſciplinatum populum ad rebellionem priſtinam revocavit, non multo poſt ejus exceſſum, tyrannica, quam ipſe in vita ſua compreſſerat, gravius in infelices emerſit immanitas, Alanis, Gothis & Wandalis ab Hiſpaniis in Africam, hinc in Gallias progreſſis, univerſaque ferro, flammis & vaſtitate proterentibus; necdum ſupra memoratus ſanctiſſimus Anianus exceſſerat; adhuc reverentiſſimus collega ejus Lupus, Trecaſſinorum antiſtes, cæleſtem in terris agebat vitam; quique plebem ſuam a barbarica ferocitate precibus protegens, ſicut in hymno feſtivitatis ejus, Beda teſte,

A. S. HERICO MONACHO. EX MSS.

Aſte, canitur, Dum bella cuncta perderent, orando Trecas muniit *i*. Quæ cum ita ſe habeant, divina profecto gratia beatiſſimo Germano proviſum hoc quoque tamo dubitaverit, ut qui divinæ legis inſuperabilis exiſteos caufidicus, pro Chriſto legatione functus in mundo fuerat, in ſanctæ paeis confirmatione temporalis vitæ finem caperet, pro qua ioter Deum & homines reparanda moriem voluntariam Auctor vitæ pertuliſſet. Quo enim decentius ordine agonis ſui curſum conſummare potuit, quam ut in eo animam poneret, cui & pro quo conſequendo in tam longo hujus vitæ ſtadio cucurriſſet?

i

XV. *Quod etiſi, cum proficiſceretur, Autiſſiodorenſem exceſſiſſe non agnoverit.*

26 Siquidem ſane improba ludit cogitatio, beatum Virum ignorantia imminentis deceſſus taotæ expeditionis molem ſubiiſſe; qui ſi vitæ ſuæ terminum, ut è veſtigio inſtabat, agnoſceret, oe pedem quidem ab urbe ſua longius efferre pateretur; hunc ad librum de vita ejus editum dirigimus, quo & repræſentata veritate, errorem exuat, & vicini ſui tranſitus quam oon improvidus fuerit, atiam cum proficiſceretur, vel inſtructus agnoſcat. Nam cum propter ſupra memoratum negotium petiturus Italiam, familiarem ſuum Senatorem presbyterum præteriens, ex conſuetudine viſitaſſet; profecturus ab eo, ſolito affectuoſius in amicum irruit, ac poſt amplexus multiplices & oſcula prædulcia, hujuſmodi verbis ſalutatum teliquit: Vale in æternum, frater cariſſime; vale, animæ meæ portio: tribuat Deus, ut nos in die judicii ſioe confuſione videamus: ceterum in hac luce mutoo numquam fruemur aſpectu *k*. Quod quia ita contigiſſe manifeſtum eſt, cui de præſcientia ſui tranſitus liceat ambigera, qui de ſe tanta, tamque evidentia prædicere potuit? Ita vero Sanctus & caritate anxius & jamjamque imminentis obitos oon ignarus, nihil prius duxit, quam Domini præcepta complere, ſeque ipſum circa finem provium Chriſti televatiooe impendere. His ita locatis, propoſita repetamus.

B

k

XVI. *De nobiliſſimo ſacri funeris apparatu.*

27 In apparatu defuncti ſua certatim omnes ſtudia contulerunt: Aeolius, regalis præpoſitus cubiculi, cujus dudum puerom ab atrociſſimi dæmonis peſte cutaverat, venerabile corpus multiformi aromatum compoſitione confecit. Anguſta ut vivo obſecuta fuerat, mortuo quoque ex animo deferre deſideraos, ſacri glebam cadaveris operoſis ae valde ſubtilibus cumulavit indumentis, ad id devehendum conſervandumque ex cypreſſo mundiſſima loculo *l* coaptaio. Quibus ita compoſitis, ne quid Sancti deeſſet officiis, anxie præcavit imperator, iter inſtruxit, eveCtiones neceſſarias præbuit, mioiſtros, comiteſque dedueendo funeri deſtinavit, quos expenſarum & totius humanitatis impendiis copioſe proſecutus eſt. Epiſcopis ea fuit cura permaxima, ne ſacris exequiis vel ad horam deeſſent officia religionis, quæ ipſi & in præſenti inſtruunt, & ne proceſſu itineris deficiant, ordinatione præmittunt. Ita funus ſatis ambitioſe inſtructum, magno proſequentium agmine promoveiur ad Galliias.

C

l

ANNOTATA.

a Ne ſignet *&c. Imo Apocalypſeos cap.* 10. *verſu* 4. *legitur*: Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & noli ea ſcribere. *Ubi ſignare idem eſt quod figillo obſignare & occulta ſervare. Senſum hic ergo Hericus ſequitur, non verba; per* Ne ſignet *intelligendo, Ne prodat, ne ſcribat, ne palam faciat.*

D

b Audi, Iſrael, & tace: *non legitur ſic in vulgata; ſed apud Septuagima, Deut.* 27. *verſu* 9. Tace, & audi, Iſrael. *S. Hieronymus quoque ad Ruſticum monachum hæc verba Moyſi tribuit*, Audi Iſrael, & tace.

c *Horum aliquot enumerat Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiod. cap.* 7. *his verbis*: Hic beatiſſimus Pontifex baſilicæ S. Stephani protomartyris agrum oobiliſſimum, cui Varſiacus nomen eſt, cum univerſo apparatu & appendiciis ſuis contulit. (*Ibi erectam a Sanctio eccleſiam fuiſſe S. Eugeniæ martyri Romanæ, aſſerit D. Io Beuf in Capto & liberato Autiſſiodoro pag.* 284.) ſimiliter Verciſum, mirabile in ſe continentem palatium, cum appendiciis ſuis; Poliacum quoque, ſeu Marciniacum; ſed & Jociacum cum ſuis ſimiliter appendiciis; ſuodum quoque Patriniacum, & Cutiacum æque cum appendiciis ſuis: multa denique & alia, quæ oobis modernis incognita, Deo vero ſunt omnia nota. *Quid & aliis eccleſiis dederit, ibidem lege; & apud Viole cap.* 7.

d Apoſtolorum Principis nomine dedicata: *at Hiſt. epp. Autiſſiod. loco citato habet*, B. Joannis nomine dedicata. *Forte ambas patronas coluit.*

E

e Sic Ruſticus & Germanilla videntur quodammodo canonizati, *inquit in annotatis Mss. Chiffletius noſter; neque aliter Viola in Vita Gallica cap.* 1. *Et ſane, niſi pro Sanctis habiti fuerint, non congruebat eorum tumulis ejuſmodi veneratio. Nemo eſt interim, quantum aſſequi potui, qui eos audeat Sanctis annumerare. Porro ex aris illic duabus ea, quæ a dextris fuit*, S. Germano *ſubinde conſecrata, celebris fuiſſe dicitur prodigiis, & præſertim reſuſcitatione parvulorum, quos mortuos enixæ matres ibidem efferre conſueverant; teſte Viole jam aſſignate, cap.* 1.

f *Conſtantium accuſat ſuis ipſius verbis, quæ dedimus num.* 56.

g *Adi Commentarium prævium ſupra num.* 48. *&* 51. *Obſerva hic etiam, in omnibus exemplaribus noſtris exprimi* annos octodecim; *ac proinde corrigendam eſſe notam Papebrochii noſtri in Vitam S. Patricii die* 17. *Martii pag.* 546.

h *De hac* cellula *meminiſſe videtur Conſtantius ſupra num.* 33.

i *Hymnus ille adhuc integer eſſe dicitur in analectis Conſuetudinis de S. Lupo ep. Trecenſi, quæ Pariſiis ſervantur Mss. apud S. Genovefæ.*

F

k *Ita Conſtantius, num.* 63.

l Loculi *hujus fragmenta etiamnum in pretio ſervari diximus in Commentario.*

CAPUT III.

Translatio corporis ejus in Gallias; ejuſdem receptio ac ſepultura.

XVII. *Deſcribitur.*

QUam tobuſti meriti, quam excellentis gloriæ, quam denique ſummi apud Chriſtum loci fuerit, cujus erant, quibus publici aggeres illuſtrabantur, exequiæ, pertinuit ad divinitatem ſignorum affluentia declarare. Vulgi ore feruntur quam plurima, quibus eo fides detrahitur, quod varie indigeſteque feruntur. Nobile illud pretioſumque eſt, quod cum memoria digniſſimum, tum æque litteris ex antiquo inditum, & fidem aſtruit, & ædificationi conducit. Expeditione ſuperius memorata, a venerabili Euſebio *a*, Vercel-

a

A lenſium pontifice, decantar exceptus, omoibuſque humanitatis officiis, ut par erat, relevatus eſt: is ipſe Euſebius poſt longa contra aotiquum hoſtem certamina, poſt hæreticorum, a quibus multa paſſus eſt, convulſa molimioa, poſt illud deoique clariſſimum Pbrygiæ exilium, a quo poſt quadriennium remeavit, loago jam confectus ſenio, rebuſque pace reddita, novam ruoc in urbe ſua miles jam emeritus condebat eccleſiam. Hanc ut Germanus beatiſſimus, Raveona rediens, dedicaret, obnixa deprecatus eſt: quod ſe devotius impleturum ſerio repromiſit.

per mortua 29 Actum eſt, ut, beatiſſimi Confeſſoris comperto deceſſu, ad ſuæ conſecratiooe m baſilicæ, ut mos ſert eccleſiaſticus, præſatus pontifex ſe appa-
& al. quam raret; quod * cum ſolemniter ingreſſurus, pharos ex mora compoſitas juſſiſſet accendi (mirum dictu quod eſt) admota flamma nullis lychnorum excipi potuit alimentis; quamquam id non ſemel nec ſimplici tentatum arte, fruſtra perſiſteatium maoua eluſarit miniſtrorum. Cumque per dies aliquot caſſo iteratus labor perſtantibus perturbaretur obſtaculis, inſolito negotii percitus interceptu, a ra
B propoſita deſiſteodum judicavit epiſcopus; quod ſibi cunctiſque conſtaret evideotiſſimum, impediri encænii functionem, aut in diverſum differendam tempus, aut pootificis alterius officio reſervari. Interea venerandi funeris adeſſe pompam, famæ præcurrentis nuntiatur indicio; cui proſequendo quis non emergeret; quem propriæ ſalutis incuria non urgeret? Coogeſtum undique rapit agman epiſcopus; impenſæque devotionis officiis exceptum corpus jatra jam dictæ baſilicæ ambitum introduxit. Quod ubi primas ædium partes attigit, ita univerſa luminum congeries cælitus inflammata perfulſit, ut palam fieret, ad ſacri exequias corporis hic quoque noa deſuiſſe diviaæ præſentiam majeſtatis; dum quæ humaois oon ceſſerant iageniis, divinis facile autibus deſerviebant.

Fretellis univabiliter dedicata. 30 Tum ſanctiſſimus Euſebius voti ſui eooſcius, promiſſiooiſque a Sancto perceptæ noo immemor, re altius expenſa, quodque cæleſtibus erat conſectum auſpiciis, humanis ineptum duceas mioiſteriis retentari; Sanctiſſimus, ait, Germaaus paſtæ memor ſponſioois, ne voti noſtri imperfectioae torqueremur, quod vivens promiſerat, mortuus implere oon diſtulit: quapropter ſuſceptis
C tam evideotibus, tam præcellis, tam denique ſingularibus ſanctitatis ejus teſtimoniis, ad exigendum, quod divinis ſupereſt myſteriis, implorato Domino, acciogamur. Ita fatus, ad altare ſe coorulit, & Gloria in excelſis Deo, quaoto potuit canore, perſultans, feſtum populis indixit diem. Sacris epiſcopaliter celebratis, ae de ſplendore miraculi agitato ſermone, diutius quod ſuperfuit horarum, religioſis circa ſacrum funus mancipavit exeubiis. O juſtorum ſuavis & ſemper indefecta memoria! O ſuorum in conſpectu Domini mors perpetuo pretioſa Sanctorum! Quid loci apud Dominum meruerit, nemini de cetero licuit dubi-
* *al.* adoptandas tare; ante cujos axuvias honorandas * in externis quoque regionibus taatus ſignorum ſplendor emicuit: quod fortaſſe ſoli conſtaret Deo; niſi mirabilium frequeotia id generi declaraſſet humaoo.

XVIII. *De fervore deſiderii. mo securorum populorum.* 31 Quibus ita exactis, viæ redditur, novuſque obſequiorum ardor, cunctorum inoatus mentibus, erga ſancti fuoaris muoia cumulatur. Creſcebat ingens undecumque occurreotium numeroſitas populorum, dum & novas locis ſingulis comitatus accederet, & proſequentes quoſque itineris continuatio non tæderet. Veſtandi ſucceſſus corporis cunctis, quamquam ſeſe violenter ingererent, provenire non potuit: quibus tamen accedendi ſunt copia, vicibus ceſſit: at quos irrueos frequentia cominus id tractare prohibuit, officii genus erat oculis deducere, ac vocibus intimo devotionis foote manantibus perlooare. Plurima per iter totum, tum eccleſiis ejus nomine dedicatis, tum titulis ſparſim affixis, beatitudiois ejus monumenta monſtraotur: quocumque locorum aut pernoctavit, aut pauſam duxit, ſanctitatis ejus adhuc notabiliter floreote memoria.

32 Pratium deputabitur operæ, id intactum non excedere; qualiter ſancti exceſſum Pontificis cunctis ſemper conſulens divioa provideatia, plebi quoque ſuæ orbitatem propriam adbue ignoranti compertam fore voluerit. Saturnus *b* erat beatiſſimi Germani presbyter & diſcipulus, vita æqua probatiſſimus, ac ſancto Viro familiariter dilectus. Is, eo profecto in Italiam, juſſu ejus in urbe remanſerat. Qua ergo nocte & glorioſus Domini Confeſſor & Pontifex apud Raveonam felici migravit exceſſu, is quoque Autiſſiodori poſitus, ſpleodidiſſimum ejus traoſitum, angelo pandente, cognovit, ac divina inſtructus revelatione, popu-
E lis denuatiavit; quorum iogenti ſecum coacta multitudine, ad Alpium juga properat; ubi excipiuot Galliæ Patronum proprium, tanto ejus funeri propenſius ſervituræ, quaoto potiorem famulatum revarentiæ mixtus amoris exinrquebat affectus. Hoc non commentitium eſt, oec vena ingenii prurientis extuſum; verum vetuſtiſſimo inſculptum marmori, ſcriptura quoque ipſa antiquitatis repræſentante characterem, apud nos hodieque ſervatur.

XIX. *Qualiter ſancti exceſſus Saturno annuncia-tur.* *b*

XX. *De quinquaginta ſeverbus ſacris ſepultus and ma-xiſſime pro-ſecutis.*

33 Crediderim ſaae, nonnullos a Ravaooa, ſaoctitatis ejus expertiſſimos, cum ſacri gleba corporis peregrinationem ſibi ultroneam iodixiſſe, ac per hoc infatigatis animis, quamquam eſſet via longior, ſuous venerabile proſecutos. Io quibus & ex quibus quinque ſerun ur famoſiſſimæ propoſito virgines, natu germanæ *c*, quarum nomiaa vel merita celebrem io noſtra provincia ex longo obtinuere memoriam. Harum tres, bis vocabulis Magaentia, Palladia, atque Camilla *d*, ut ſingulæ ipſo in itinere divinius evocatæ diem clauſere noviſſimum *e*, io publico aggere nobilem aceepere ſepulturam, eccleſiis ſuperſtructis, earumque lan-
F ctitatis dedicatis; quæ hodieque ob miraculorum evidentiam & famoſiſſimæ conſtant, & iogenti populorum ſtudio frequeotantur. Duarum, quibus ſacri tumulationem corporis eſt vidare conceſſum, altera, cui Maximæ vocabulum fuit, circa eamdem baſilicam condi promeruit; quam tamen poſtmodum ambitus fabricæ majoris incluſit: altera, Porcaria dicta, nono fere ab urbe milliario in eccleſia ſuis præclara meritis requieſcit.

c

d

e

34 Ex pridie Kaleodarum Auguſtarum die, qua Confeſſor eximius ſarcioa levatus carnis, cæleſtibus eſt ioſinuatus ſacrariis, tertius & quinquage-
f ſimus volvebatur dies *f*, cum ſacri theſaurus corporis propriæ refuſus urbi, ſolenni obſequio populorum excipitur, atque intra principalis, cui
g federat, eccleſiæ *g* ambitum collocatur. Ibi per decem continuos dies *h* ingentibus officiorum impeoſis excolitur; dooec omnibus, quæ ad jus ſepulcri pertinent, officioſiſſime apparatis, non parva humani geoeris congeſta multitudine, ut Virum decebat apoſtolicum, ſepulturæ traderetur. Verum, quin in rebus ſingulis pro captu impuoe cuique optaari licitum eſt, noo temere dixerim, tantorum interceſſu dierum non funeris ſolummodo

XXI. *De ſacri exceptione corporis & ſplendidiſſimo ſepulcri apparatu.*

f

g

h

A do proviſum apparatui; verum ſacerdotibus ac populis è remotis terrarum undecumque occurſurta, quique, ſi Sancti deſuiſſent exequiis, id vero ferrent ægerrime, fuit hac tumulandi Pontificis dilatione conſulium.

A.S. HERICO MONACHO. EX MSS.

XXII. *Quod mortui in exactione ſepulturæ corporis celeriùs putentur; pro apoſtaſibi.*

35 Quod ergo ſacri tui corporis præſentia fruimur, quod Viri poſt Apoſtolos ſplendidiſſimi glorioſa memoria illuſtramur, quod denique certiſſimum, quo ſe noſtra fragilitas conferat, periculorum omnium præſidium obtinemus, præmiſſo ineffabili ſanctæ & individuæ Trinitatis præconio, tibi, Pater ſacratiſſime, grates omnimodas & habemus & agimus: te amatorem patriæ, tutorem gregis, tuorumque prædicamus patrem clementiſſimum filiorum; qui cum in auguſtis imperii ſedibus ipſorum componi poſſes manibus auguſtorum, tantoque apicem locare ſublimius, quanto eſt Romana excellentia Gallicana mediocritate provectior; utique Roma Apoſtolis, Ravenna quoque Germano perſtaret inſignis: vicerunt tamen pateroa ac materna vilcera; vicit deſolatorum amor & affectio filiorum, quos qualiter vivens, quamque impenſe dilexeras, mortuus declaraſti. Ita certe, ita tuam decebat, Pater æquiſſime, ſanctitatem; ut qui pro externorum commodis te frequenter impenderas, terras ac maria peragraveras, aſpera poſtremo cuncta pertuleras, domeſticam non negligeres plebem, cui te Rector rerum maximus ſpecialem contulit præeſſe paſtorem. O quam bene de illa meritus, quam ſinceris es obſequiis excolendus, cujus orbitati acerbiſſimæ, tam præſens, tam præcipuum, tam denique familiare ſuffragium proviſti, quo non modo præſentibus conferres, verum ipſis poſteris quoque ſubvenires! Urbem noſtram rerum natura diſpoſitrix ficcis locavit in rupibus, nullis opibus fultam, nulla ſitus artiſve qualitate munitam: hæc ne nomine quidem digna exiſteret, ſi tui theſauro corporis carniſſet: quo quia illuſtrari mirifice meruit, eo inter cetera hioc glorioſius emicar, quo poſt Apoſtolos nulla alia margaritum pretioſius ſervat.

XXIII. *Retractatur exceptionis ſuperadiſta.*

36 Jam vero de ſupradictæ exceptionis qualitate quid ſentiam, ad plenum efferre non ſufficio; quoniam diu mecum multumque retractans, nec ipſa animi ſatis hanc perſpicacitate diſcerno. Diem namque illam gaudii dixerim, an mœroris, id vero io ancipiti eſt: ſed & ſi alterum ſine altero prædicem, tantorum tamque religioſorum civium tum pietati tum prudentiæ vereor derogare. Cujus enim fletibus ora vacarent, quem ovilis paſtore deſtituti orbitas admoneret? In qua id putabatur graviſſimum, quod peregre obeuntis exceſſui devotiſſimos filios ne conceſſum quidem fuerat intereſſe. Illud vero gaudium, quam fuit ineffabile; quam puris affectibus conflata lætitia? Recipiebant Patrem filii, Turorem pupilli, deſperati conſilium, trepidi firmamentum. O diem feſtivam, tantis uberem lacrymis, tantis gravidam gaudiis; cui quiſque * non interfuit, ſpectaculorum parte quam maxima caruit; qua nec urbem triſtior, nec orbem affluvit hilarior.

* *pro quiſquis*

XXIV. *Ut ſacrum corpus ſe poſtcurſu tradidum ſit, & de loco ſepulcri.*

37 Rite omnibus præparatis, cum & concluentium nulla eſſet requies, & qui convenerant, vix jam regionis amplitudine caperentur, die Kalendarum Octobrium intra ſepulcri abdita theſaurus cæleſtis deponitur, tanto orbis terrarum officio, tanta humani generis pietate, ut luce clarius conſtaret omnibus, hunc ſummi in cælo eſſe meriti, cujus in terris tanta providebantur honori. Locus ſepulcri hujus tum quidem perexiguum erat oratorium, in ſuo ipſius prædio, martyris Maurilii D meritis dedicatum, i, quod Vir ſplendidiſſimus *i* ſupra memorato quondam Saturno delegaverat, ut ſub profeſſione ſacerdotalis tituli Martyrum memoriis inibi deſerviret. Necdum immanitas ethnicæ ſuperſtitioois obſoleverat; adhuc Chriſtianitas arctis obſeſſa finibus angebatur, ſaniſque per orbem uſquequaque vigentibus, Chriſti eccleſiia extruendis modicus ambitus, exiguus impendebatur & cultus: nondum ſe circa talia fidelium ardor effuderat; quorum in regionibus ante Germanum ſanctiſſimum ingena quoque raritas exiſtebat. Cum enim ipſe in urbe ſua ſeptimus ordine eccleſiam rexerit, claret profecto, quod hi, qui ante ipſum extitere pontifices, obluctante ſibi fævientium rabie paganorum, minus libere, minus plene religionis fundavere primordia; cui tamen hic, cujus nobilitati, virtuti ac ſapientiæ paſſim obniti non poterat *, multimoda ſuo tempore contulit incrementa.

* *cod. Valeſ. poterant*

ANNOTATA.

a *De* S. Euſebio *ep. Vercellenſi agit Martyrologium Rom. die* 2. *Auguſti; ſed cum nuper decreto Romano feſtum ejus & Officium affixum ſit diei* 16. *Decembris, eo nos ejus Acta remittemus. Patet vero ex hoc loco, quam parum in antiqua chronologia verſatus fuerit Hericus noſter, qui hæc de Euſebio, annis facile ſeptuaginta ante* Germanum *vita functo, ſcribere non dubitaverit. Itaque pro Euſebio, quem exhibent Mſſ. noſtra omnia, ſcribendum fuiſſe S. Albinum, contendit Ughellus in epiſcopis Vercellenſibus, Italia ſacræ recuſæ tom.* 4. *col.* 761. *At ego ſatis vereor; ut hoc omnibus placeat: nam alia hiſtoria, huic admodum ſimilis narratur a S. Adone urbiepiſcopo Vienneuſi, & Herici æquali, in Chronico, ætate ſexta, ad annum Chriſti* 452. *cujus hæc eſt ſubſtantia: Cum* S. Germanus *Ravennam petens, Viennam in Gallia præteriret, ibi a S. Severo preſbytero rogatus, ut eccleſiam S. Stephani recens ædificatam conſecraret, id ſe in reditu facturum promiſit. Sed dum fruſtra diu exſpectatus, non redit, ac dedicatio per alium paratur, ecce tibi, in ipſo articulo* S. Germani *defuncti corpus Ravennam ad ſuos deſtinatum, illac refertur, atque in eamdem eccleſiam S. Stephani, repanſandi gratia, tantiſper deponitur;* ſicque Viri Dei promiſſum impletur. *Addit Ado:* Iſicius tunc temporis Viennenſem regebat eccleſiam: *in quo & ipſe errat inſigniter: cum Iſichius primus Viennenſis non ſederit ſaltem ante annum Chriſti* 472. *ut oſtenſum eſt ad diem* 16. *Martii, ubi de S. Iſichio, pag.* 148. *& diem* 5. *Februarii. ubi de S. Avito, Iſichii filio & ſucceſſore, pag.* 661. *Non commendant ſane & utriuſque hiſtoriæ ſimilitudo, & utriuſque ſcriptoris errores in ea palpabiles veritatem utriuſvis. Abſit tamen, ut falſam omnino dicamus alterutram. Viola cap.* 23. *deprehendit errorem quidem Herici; ſed non Adonis; itaque quod Hericus de S. Euſebio & eccleſia Vercellenſi narrat, ipſe de S. Iſichio & eccleſia Vienneuſi exponit, utramque confundens narrationem.*

b *De* Saturno *hoc vide prætermiſſos ad hunc diem.*

c *In Vita Ms. S. Maguentiæ non dicuntur hæ virgines fuiſſe inter ſe germanæ; ſed* S. Maguntiæ collegæ & comites. *Deinde non* quinque *ibi numerantur, ſed quatuor tantum, omiſſo* Maxima. Maximam *quoque vel de hoc numero non eſſe. vel*

A *vel cum Magnentia confundi aperiere, contendit Bargedæus in collectione Ms. Sanctorum Autiſſiodorenſium ad diem 26. Novembris; idque quia in theca lapidea longe antiquiſſima, in qua ſervatur corpus S. Magnentiæ, hæc repræſentatur in lecto moribunda cum tribus tantum aſſiſtentibus ei virginibus: cum quia non plures exhibentur in picturis eccleſiæ S. Palladiæ. Diverſam tamen a Magnentia Maximam fuiſſe, evincit ejus tumulus & corpus, quæ uſque ad profanationem Calvinianam anni 1567. Autiſſiodori in cœnobio* S. Germani *ſervata fuerunt; ut patet ex Actis viſitationis Sigerianæ; ubi etiamnum ſupereſſe dicitur hoc ejus epitaphium Gallicum:* Hic jacet corpus dominæ S. Maximæ virginis, quæ comitata eſt corpus S. Germaoi Ravenna uſque in hoc cœnobium cum S. Palladia, S. Magnentia, S. Camilla, & S. Porcaria. *Ceterum quo die colatur* S. Maxima, *tametſi exſtet ejus ſacellum in laudato cœnobio, haſtenus ignoramus. Caſtellanus eam accenſet abemeris.*

d *De* S. Magnentia *agetur 26. Novembris; de* SS. Palladia & Porcaria *8. Octobris, de* S. Camilla *actum jam eſt die 3. Martii pag. 242. ubi*
B *emendandus annus mortis ejus.*

e *Si in ipſa itinere mortuæ ſunt, vel non celebrantur eo die, quo obierunt (iter enim duravit ab initio Auguſti uſque ad 22. Septembris;) vel ubi per viam in morbum incidernnt, diu decubuiſſe dicendæ ſunt, antequam exſpiraverint.*

f *Advenit ergo die 22. Septembrii, quo adventum illum celebrari diximus in Commentario prævio num. 4.*

g *Puta eccleſiæ S. Stephani, quæ cathedralis eſt: non tamen ibi ſepultus fuit; ut mox patebit,*

h *Nempe (ut ſequetur n. 37.) uſque ad Kalendas Octobris, hujus rei memoriæ, ſolemniter, ut ante oſtendimus, conſecratas. Porro totum hoc tempus rotundo ſexaginta dierum numero, ſed minus accurate, complexus eſt S. Gregorius Turonenſis infra citandus num. 41.*

i *In Hiſt. epp. Autiſſiod. cap. 7. de Sancto noſtro dicitur:* Fecit & baſilicam in honore ſanctorum martyrum Agaunenſium Mauricii ſociique ejus; ubi & hæc dona obtulit, Warchia-
C cum in pago Senonico, cum univerſis appendiciis ſuis; in pago quoque Autiſſiodorenſi Corvallem cum appendiciis ſuis; nec non & Moliinis, ſimiliter cum appendiciis ſuis. In qua etiam oratorio ſanctum Saturninum vitæ probatiſſimum, ſuumque diſcipulum, ordinavit presbyterum; ut ſub profeſſione ſacerdotalis tituli Martyrum ibibi meritis deſerviret.

CAPUT IV.

Baſilica S. Germani & ſepulcri magnificentia regia, miraculis aſſiduis decorata.

XXV. *De extructione baſilicæ beatiſſimi Germani.*

PRogreſſu temporum ſacræ fidei circumquaque prolatis inſignibus, cum & ipſi quoque Francorum proceres edictis colla cæleſtibus ſummiſiſſent, venerabilia & monumentis condigna perennibus Crotechildis *a* regina, magni principis Clodovei uxor, ſpiritu tacta divino, ſupra ſancti tumulum Pontificis ingentis fabricæ atque operoſæ amplitudinis extruxit baſilicam, confidena ſe ſuoſque ejus non parum provehi poſſe precibus, eujus tanta tamque mirifica extabant inſignia ſanctitatis. Ac ipſa tempeſtate, cum præfata auguſta ſanctus Lupus epiſcopus veoit de ſuperioris D
Burgundiæ partibus *b*; quique non multo poſt ad A. S. HE-
XVI. Kal. Julii *c*, die functus ſupremo, ex reginæ RICO
placito in eadem eccleſia decenter ac religioſe MONA-
compoſitus requieſcit; quod Pario penes nos im- CHO.
preſſum marmori cuique legere cupienti ſcriptu- EX MSS.
ra prodit antiquior. *b*

39 Exinde major Clothariua, prænominatæ *c*
Crotechildis filiua, regni ſublimatus in ſolio, XXVI.
maternæque devotionis fidiſſimus executor & he- *De ornatu facto memoria ejus.*
res, poſt genitricis exceſſum ſuper adorandam *d*
beatiſſimi Germani memoriam per manus ſanctı *e*
Deſiderii, ejuſdem tunc urbis epiſcopi *d*, regalibus expenſis fredam *e* compoſuit; quæ auro argentoque elegantiſſime decorata, in noſtram quoque duravit ætatem, auctorem miniſtrumque operis inſculptarum ſibi deſignans ſuffragio litterarum, Quin etiam memorabilis ejuſdem Clotharii conjux, Ingundis nomine, cum religione famoſiſſima, tum etiam largitatis & diligentiæ erga eccleſias ſingularis, ſepulcro Beati Germani per idem tempus plurima vaſorum palliorumque obtulit ornamenta; inter quæ calicem egregium auro ſplendidiſſimo gemmiſque compactum vidimus, pretioſis reginæ memoriam inſertia litteria
E præſerentem, quæ munus hoc per manus ſupra nominati Deſiderii pontificis beato Germano devota contulerat.

40 Locum ſane illum, ob ſacri privilegium XXVII.
corporis, miraculorum gloria ſemper extiiiſſe ſre- *Quod locus iſtum miraculorum ſemper duxerit.*
quentiſſimum, nemo impune dubitaverit. Ea quoniam nec numero colligi *f*, nec perſonarum, in
quibus patrata ſunt, nomina poterant retineri (ut
ſolent cito data ae ſuppetentia quæque vileſcere)
incuriæ pariter & oblivionis ſqualloribus obducta
torpuerunt: quæ tamen extitiſſe perplurima, ex
eo ſaltem colligere poſſumus, quod nonnulli adhuc ſeniorum ſuperſtitem agunt vitam, qui ſe ante
foreas lacri hujus templi innumera patratorum
ſignorum appenſa vidiſſe confirmant inſignia, quæ
ab energumenis, debilibus, ſurdiſque ac mutis
revaleſcentibus loco depoſita, divinorum erga
infirmos beneficiorum utilem diu repræſentavere
memoriam.

41 Denique & Gregorius, Turonorum anti- XXVIII.
ſtes, miraculorum curioſus indagator ac ſtudio- *Quid Gregorius Turonenſis in animadverſis libris.*
ſiſſimus editor, nonnulla ad hujus & per hujus
beatiſſimi Patris memoriam patrata commemorat; quæ ſuis, quam noſtris, verbis intimanda F
maluimus, ne rei abſque pretio operæ permutatæ
quiddam fidei detrabamus.

Germanus, inquit, glorioſus confeſſor in urbe
Ravenna *g* obiit; inde vero levatus, poſt dies *g*
ſexaginta ad civitatem Autiſſiodorum delatus, ſepulturæ mandatus eſt. Tempore autem Teudechildæ reginæ *h* Nonninus quidam tribunus ex *h*
Arverno, de Francia, poſt reddita reginæ tributa, revertens, Autiſſiodorenſem urbem adiit, cauſa tantum religionis; provolutuſque ad beatiſſimi Germani ſepulcrum, cum diutiſſime oraſſet, extracto de vagina tigre *i*, lapidem, qui ſuper venerabile ſepulcrum habebatur, nemine vidente, percuſſit; de quo excuſſa particula modica, tamquam æneus diriguit; ita ut nullum membrum poſſet ullatenus vindicare *k*, aut vocem *i* *k*
emittere. Videntes autem eum pueri ſic humi jacere, neſciebant, quid ei eveniſſet: accedens vero unus eorum, cum eum interpellaſſet, nullum ab eodem reſponſum accepit. Tum ille, ut erat rigidus, in corde ſuo intelligens ſe damnatum, votum vovit, dicens: Scio, me præſumptuoſum

exti-

A. S. HERICO MONACHO. EX MSS.

A extitiſſe, beatiſſime Confeſſor; ſed devotio exegit, ut præſumerem; & ideo, ſi me dignaris abſolvere, & ad propria cum tua gratia redire permiſeris, in baſilica has reliquias condens, feſtivitatem tuam devotiſſime annis ſingulis celebrare curabo. Cujus clanſum murmur Vir ſanctus intelligens, eum abſolvit & abire permiſit incolumem. Qui veniens, reliquias illas in eccleſia poſuit, & Sancti feſta per ſingulos annos fideliter celebravit.

XXIX. *Quid evenerit in eadem baſilica declaratum ſo, ut verbis ejuſdem Gregorii.* *f*

43 Quodam autem tempore ad ſupradictam baſilicam, in qua reliquiæ conditæ ſunt, cum Avito, avunculo meo, Arvernorum antiſtite *l*, acceſſimus. Ubi cum ſanctus pontifex jejunus ingreſſus fuiſſet hora quaſi decima, omnes qui cum eo intravimus, odorem liliorum roſarumque naribus haſimus; quod nobis Beati Germani præſtitum merito, non ambigimus: erat enim menſis nonus. Actum vico Muſciacas *m*. De his Gregorius ita. Quibus præmiſſis ad ea, quæ noſtræ vel propinquaverunt, vel acceſſerunt ætati, ſtyli ſeriem transferamus. Verum, quoniam ſpiritalibus ſpiritalia feminantur, dignitaſque Domini in ſervorum probitate perpenditur, rationi proxi-

B mum judico, brevi oſtendere, tanti Patris meritis divinum erga loci incolas favorem in fine maxime claruiſſe.

XXX. *De Eſopo puero ab angelis viſitato.*

43 Eſopo vocabulum euidam puerulo fuit, qui cum vix quinque annorum infantiam contigiſſet, ſancto Ordini a parentibus mancipatus, prout tenera ætas pati poterat, primis litterarum characteribus ludo quam ferio *n* formabatur. Dyſenteria correptus, ingentis languoris moleſtias anguſto in corpore tolerabat. Matutini cujuſdam diluculo a ſeniorum uno, qualiter ſe ageret, percontatus, cuncta ſibi reſpondit conſtare ſalubria; lectionis ſuæ tenorem ſe paulo ante ex memoria reddidiſſe; quæ cauſa alacritatis ei ſecuritatiſque plurimum contuliſſet. De qualitate ejus lectionis interrogatus, centeſimi decimi ſeptimi Pſalmi primum verſum ultra ejus ætatis tenaciam proferens, Confitemini, ait, Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia ejus. Cum id nec ſcripto dicere, nec per ætatem vel uſum memoriæ inſinuare potuerit; a quo rem didicerit, poſtulatus; Non videtis, ait, parvulos ſcalæ hujus exceſſentiſſimæ conniſos gradibus ad cæleſtia

C contendentes? Non plura effatus, ut finem verbis, vitæ quoque terminum fixit. Certiſſimum eſt, angelicos ſpiritus habitudine puerorum ejus innocentiæ Deo placitæ demonſtratos, animam quoque fragilitatis exemptam compede ſuſcepiſſe. Aliis ipſam quoque imminentis deceſſus horam novimus revelatam; adeo ut & lavacra & veſtium mutationes, prout mortuis exhibenda erant, ipſi adhuc viventes ultro prævenerint. Nonnullis ejuſdem beatiſſimi Patris perſona vultu venuſtiſſimo, reverenda canitie, pontificali dignitate conſpecta, & conſolationis plurimum & ſecuritatis non parum exhibuit. Hoc è multis non extraordinarie fortaſſe retigerimus; ut palam liqueat, hunc devote ſibi obſequentium anxie curam gerere famulorum. Hiac ad reliqua tranſeamus.

XXXI. *Deus ſui populum ſuo obligat.*

44 Immoderata gulæ appetentia, ob quam omnes peccato mortique ſuccumbimus, leve putatur & ludicrum; ſed quo cavetur minus, eo atrocius perimit. Hanc Vir ſanctus eum ia ſemetipſo extingueret, tum quod in aliis quoque ſibi diſpliceat, ſtuduit commendare. Ut fidelibus mos eſt devotionem ſuam, quibus poſſunt, modulis declarare; ante ſacri ſepulcrum corporis ſtrata jacebant poma autumnali viriditate vernantia; quæ ut diverſa genere, odore quoque gratiſſima, D geminam accedentibus aſpectus olfactuſque ſui gratiam miniſtrarent; interea, populis ad beati feſtum Præſulis ex more fluentibus, quibuſqua permiſcebatur accedere, ſacri pavimentum lecti religioſa veneratione deoſculantibus, è rure, cui Naatilla vocabulum eſt, diſtatque ab urbe non plurimum, ruſticorum quemdam contigit intereſſe. Is oculorum gulæque captus illecebra, manu ſacris injecta, pomum clanculo rapuit, ac tamquam eo volupiati morem geſturus, abſceſſit. Hujus temeritatem è veſtigio comes ultio caſtigavit: nam, ut eſu pomi illicito ſatisfecit deſiderio, interdicto loquendi uſu, mutus effectus, reum ſe criminis miſer agnovit. Huic calamitati finem annus impoſuit; cum ſolemnitatis ejuſdem annuo remeante ſpectaculo, Sancti ſepulcrum repetens, fletu reatum diluit, votiſque addictus quamplurimis, loquelam pariter & veniam reportavit. Hoc prius compertum non eſt, donec is, in quo peractum fuerat, rei geſtæ ſeriem indicaret. Id actum eſt ea, quæ Kalendis Octobribus evenit, feſtivitate, quamque ob ſacri ejus depoſitionem corporis ſpleadidiorem ceteris priſca ve-

E terum commendavit auctoritas.

XXXII. *De adoleſcente debilitate damnato.*

45 Rus quoddam nobile Vaſtinenſis pagi Corbilias dicitur, e cujus iacolis qnidam annis pubertatem inducentibus infauſta genuum debilitate mulctatus, ad præfatæ concurrens feſtivitatis gaudia, naturali reformatus reſtitudini, cujus quam maxime erat iodigus, optatæ ſecum retulit munia ſoſpitatis.

XXXIII. *Deus, quibus mo ſtu,*

46 Inſtitutione Apoſtolorum Principis informamur, contra veternoſas maligni hoſtis aſtutias, ſpiritales & indefectas conſtanter exercere vigilias, qui tamquam leo dominicis ſemper infeſtus ovilibus, ineautum quemque & negligentem excipit, laniat, intercludit. Hujus decipulas, quam ſubdolas, tam ſubtiles, ſubducto cavere monemur exemplo. Quemdam Senonici ruris incolam, pecualis enræ diligentia rem familiarem non ſegaiter exercentem, contigit proprium filium providendis paſcendiſque ſuibus præfeciſſe. Hunc antelucano diei cujuſdam, ut familiare talibus eſt, a ſomno experrectum, ſues in paſcua ducere cum præcepiſſet, puer ſiti correptus vehementiſſima, raptim ſe ad ſitulam contulit, haufiumque latiecm abſque ſalutaris præmiſſione ſignaculi incunctanter abſumpſit: ita vis ardoris (inſtigante, ut liquet, dæmone) medullas adoleſcentis invaſerat. Lugendum dictu! uno miſer eodemque hauſtu & peſtem glutivit & poculum: confeſtim namque alliſus a dæmone, tortuſque diutiſſime, catenis addicitur, clauſtriſque validiſſimis cohibetur.

F

correptus a dæmone.

47 Cumque per tempus aliquod in requieta miſeria urgeretur, falubriore parentes afflati conſilio, ad famoſiſſimam B. Germani memoriam deducendum decreverunt; credentes quam veriſſime, immundos ſpiritus ſacri corporis præſentiæ cedere, cujus virtutem & merita conſtabat eos frequentius expaviſſe. Id cum feciſſent, applicitum ſolo puerum ante ſepulcrum venerabile porrexerunt, votorum ſummam ubertate orationis & fletuum obnixius proſequentes. Fratres, quorum erat officii religioſis locum excubiis obſervare, & eruciatu pueri & parentum devotioae permoti, acceduat eominus; adbibitiſque eccleſiaſticis exorciſmis, levamen miſero per ſacri virtutem Præſulis deprecantur. Permodico horæ interveniente curriculo, ſurgit incolumis; lætiſ-

que

A que parentibus perceptæ ſecum retulit gaudia ſanitatis. Superſunt hodieque quamplurimi, qui ſe rei geſtæ interfuiſſe, ſatis ſubnixa relatione fatentur.

XXXIV. *Quod in perjuros quoque exiſtendum ultor erat ſolitorum.*

48 Rem & omnino cavendam & plurimis incunctanter expertam præterire injurium duxerim; cum conſtet, in rebus quoque minimis maximam interdum eminere divinæ virtutis evidentiam. Cum enim ſacroſancti memoriam Confeſſoris continuis intro extroque palam ſit radiare miraculis, in perjuros quoque non ſegnis probatur ultor exiſtere; ut liquido emineat, Sanctorum pignora humanis interdum auſibus non impune laceſſiri: nam ſi quis aut cupiditatis illectu, aut animi pertinacis impulſu, mendacio patrocinari deſinens, ſaltem in armilla januæ o jusjurandum explere præſumpſerit, hunc quod ſit reus perjurii, tum rei familiaris diſpendio, tum corporeæ damno valetudinis, abſque dilatione, pediſſequa coarripit ultio, duriſque implexum nexibus, aut cita ſatisfactione liberum, aut proximo interitu efficit condemnatum. Id non integri ſolum corporis præſentia meruit; verumetiam ubicumque locorum ſanctitatis ejus memoria colitur, reverentiæ tantum B obtinuit; ut in baſilica, Germani conſecrata nomine, nemo fere, tametſi immaniſſimus, audeat pejerare.

XXXV. *Quanta virtus ſanctiſſimo ſepulcro adſit.*

49 Jam vero circa ipſius ſepta ſepulcri quanta ſe virtute præſentem exhibeat, hi maxime & evidenter experti ſunt, quibus ejuſdem, ut vere dicam, ſancti ſanctorum ſpecialis eſt deputata cuſtodia. Frequenter namque oleum lampadis ante ſacrum tumulum dependentis excreviſſe deprehenſum eſt; eum quindecim ferme diebus totidemque noctibus inextinctum manens, nihil imminutionis pateretur.

XXXVI. *Quid diligentiæ a ſacri cuſtodibus corporis exigatur.*

50 Illud quoque non negligenter exceſſerim, quantam locus ſacer obſequiorum exigat diligentiam; adeo ut, ſi lucernam, quæ proprie ſanctiſſimo deſervit corpori, per noctem extingui contigerit, nulla indulgeatur euſtodibus requies, nulla potiendi ſomno facultas, donec defecti impenſa luminis accuratius reparetur. Interdum tamquam cujuſdam manus impulſu moleſtius impetuntur; ut nemini impune dubitare liceat, debita loco ſervitia non inepte nec legniter exercenda. Quid memorem, nonnullos ante hujus reverendi C aram ſepulcri in oratione ſecretius procumbentes, loci conenſu precum efficaciam, cæleſtiſque reſpectum facilitatis perſenſiſſe? Omitto, ſacri hujus nominis invocationem multis quoque abſentibus ac periculo proximis præſentiſſime ſubveniſſe.

XXXVII. *De virtute panis eum nomine ſui ſigniti.*

51 De pane vero ejuſdem cœnobii multa & mira languentibus remedia provenire, pervulgatiſſimum eſt; adeo ut, ſi quis, quamquam decumbens validiſſime, hujus afficiatur deſiderio, efficaciſſimum eſſe reducis putetur indicium ſoſpitatis. Hoc non incolarum aſcribimus ſanctitati; verum & devote poſtulantium fides obtinere talia, & beatiſſimi Germani meritum, cujus nomine panis inſcribitur, multo valet præſtare majora. Tua hæc ſunt munera, Chriſte, qui in tuorum mirabilis es virtute Sanctorum; dumque hos miraculis clarificas, ad eorum nos imitationem inflammas. Hæc de his, quæ circa ſacrum ejus corpus ut geſta ſunt, aut geruntur, excerpta quam veriſſime, faſtidii fortaſſis evaſere nauſeam patrocinio brevitatis. Hinc paucula de illis locis, in quibus ejus venerantur reliquiæ *p*, perſtringentes, ad libelli finem ocyus properamus. P

ANNOTATA.

D A.S.HERICO MONACHO. EX MSS.

a S. Crotechildis *Acta dedimus die 3. Junii a pag. 391. in quibus hujus rei nulla ſigillatim fit mentio.*

b *Puta, ubi regnum olim Burgundiæ fuit, cujus regia ſedes erat Arelatum. Porro cujus eccleſiæ epiſcopus hic* Lupus *fuerit, ignoratur. Videſis conjecturam Mabillonii in Annalibus Benedictinis ad annum Chriſti 593. num. 40.*

c *Eo die tamen a Majoribus noſtris omiſſus eſt, quamnumvis hic* Sanctus *vocetur, ſicut & in epitaphio ejus in Cryptis Autiſſiodorenſibus cœnobii S. Germani; ubi & corpus inventum eſt ab illuſtriſſimo Signierio in viſitatione ſæpius memorata anni 1636. omiſſus eſt, inquam, quia de cultu, ut opinor, non ſatis conſtabat.*

d *Clotharius I. Galliæ tandem monarcha, plures habuit uxores poſt Ingundem, quæ prima fuit: obiit vero Clotharius ille anno Chriſti 561. Quomodo ergo vel prima ejus conjux, vel huic ipſe diu ſuperſtes, munificentiam ſuam in hunc locum expromere potuerunt* per manus ſancti Deſiderii *epiſcopi Autiſſiodorenſis, qui juxta Hiſtoriam epiſcoporum illorum cap. 20. ſedere primum cœpit ſub finem ſeculi ſexti? An forte Clotharius primus perperam pro ſecundo accipitur? Atqui huic neſcitur conjugem fuiſſe Ingundem. An* Deſiderius *per errorem pro alio quopiam ejus deceſſore poſitus? An potius enorme vitium dicemus eſſe in chronologia Deſiderii, ut paſſim alia occurrunt in iſta Hiſtoria? Non obſtat certe epiſtola S. Gregorii Magni ibidem adducta, tamquam inſcripta* Deſiderio epiſcopo Autiſſiodorenſi: *nam juxta Gregorii Regiſtrum lib. 7. inter epiſtolas Indictione ſecunda, ſive anno Chriſti 599. ſcriptas habetur hæc eadem centeſima decima ſexta, inſcripta tantum* Deſiderio epiſcopo, *ſine loco ſedis. Putat vero ibi Mabillonius, Deſiderium non hunc noſtrum deſignari, ſed Viennenſem. Adiſis illum in Annalibus Benedictinis ad annum 622. num. 34.* E

e Freda; *ut probat Cangius, eſt ornamentum vel umbraculum, quod per modum ædiculæ feretris & capſis Sanctorum ſuperimponi conſuevit.*

f *Vide teſtimonium conſonum S. Nicetii ep. Trevirenſis ſupra productum in Commentario ad Acta S. Lupi ep. Trecenſis §. 1. num. 3. pag. 51.* F

g *Sic omnia noſtra Mſs. apud ipſum tamen Gregorium de Gloria Confeſſorum, cap. 41. quod hic exſcribitur, pro* Ravenna *legitur* Roma; *ſed male, ſaltem in pleriſque codicibus Mſs. & editis.*

h Teudechildæ reginæ; *non illius, quam, ut aliæ plures, ex humili loco ſublatam leguimæ conjugi Ingebergæ ſuperinduxit Charibertus, Pariſiorum rex, Clotharii primi filius, anno 567. vita defunctus, & de qua plura S. Gregorius in Hiſtoria ſua Francorum lib. 4. cap. 26. refert; ſed alterius, qua fuerit Theodorici, uſque ad annum 534. Auſtraſiæ regis, filia, Theudeberti anno 547. vivis erepti ſoror; de qua plura vide apud Valeſium Rerum Francicarum lib. 7. Conſule & annotata ad Gregorii Hiſt. Franc. lib. 4. cap. 26. in operum ejus editione Pariſienſi anni 1699.*

i Tigre, id eſt, cultro majore, *ut ad marginem codicis Lugdunenſis annotatur eadem manu, qua textus exaratus eſt. Enſem intelligit Cangius in Gloſſario.*

k Vindicate; *ita codex Lugdunenſis, at Valcellenſis & Ms. Chiffletianum* vendicare, *quod eodem redit. Eſt aut vindicare ſeu vendicare, aliquid ſuum*

A.S.HERICO MONACHO: EX MSS.

A *facere*, *ad suos usus convertere*, *ut eo possis uti pro arbitrio tuo*; *quod sane melius est*, *quam quod in edito Gregorio legitur*, judicare, *vel in Herici editione Labbeana*, indicare.

1 *Sic iterum codices nostri*; *licet apud Labbeum*, *& in ipsius Gregorii editione tantum habeatur*, cum Avito epilcopo. *Patrunm habuit appellatque Gregorius S. Gallum*, *qui Avitum in ecclesiæ Claromontanæ gubernatione præcessit*; *sed* S. Avitum *hunc*, *de quo tamen* (nipote *suo in sacris Literis aliquando magistro*) *sæpissime meminit*, *numquam vel avunculi vel ullo consanguinitatis alio titulo nuncupat*. *Porro de* S. Avito *ep. Arvernorum agi posse a mense proximo*.

m Muscíacas, *vulgo* Manzac *seu* Mozac *in pago Ricomagensi apud Arvernos*.

n Ludo quam serio, *Chiffletius legit* ludo quamserio. *Sed quidni sensus esse possit*, *puerum vix quinquennem non serio instructum fuisse*, *sed ludo*; *ut qui seriæ institutioni per ætatem capax non esset*? *Patet vero hinc*, *quam tenera olim ætate liberos suos pii parentes sancto Ordini*, *seu monachorum disciplinæ*, *mancipaverint*. *De so ipso Hericus id asserunt supra in Epilogo ad Vitam metricam num.* 176.

o Armilla januæ *quid sit*, *non reperi hactenus*. *Suspicor*, *annulum significari* (*nam & pro annulo armilla sumitur*) *quo janua solet ab egredientibus attrahi*, *ni aperta occludi possit*: *ut sensus sit*: *Nam si quis*, *occluso etiam templo vel sacello* S. Germani, *ad januam foris consistens*, *& vel annulum januæ contingens*, *peierare ac falsi testem invocare ausit sanctum Præsulem*, hunc quod sit reus perjurii *&c.*

p. *Videtur ergo in singulis ecclesiis*, *de quibus nunc aget Hericus*, *aliquid olim fuisse reliquiarum* S. Germani.

CAPUT V.

Miracula in aliis S. Germani per Galliam ecclesiis facta.

XXXVIII. *De surdo inter devotionis dona curato.*

IN cœnobio Meleredensi *a* major ecclesia hujus præcellentissimi Patris nomine dedicata cognoscitur. Id cœnobium genti Britonum Romam infatigabiliter expetenti & pervium & familiare est: horum in collegio surdus quidam advenerat; cui eum aliud non suppeteret hospitium, noctu ante fores ecclesiæ, lapide capiti suppositio, cubitavit: die reddito somnum exuit; moxque, sn beatissimi Germani obtentu damno caruisse aurium, impendio lætatus est. Lapis, ejus subjectus capiti, receptæ tulit testimonium sanitati, quod, eo surgente, cruore persusus apparuit. Pro recuperata salute votivas egit gratias, maturantesque iter socios incunctanter prosecutus est. Huic rei multorum adhuc, qui id inspexere, superstitum præsentia suffragatur.

XXXIX. *De ecclesia Ladriaci fundo.* * *vulgo de Longres*

53 In pago Laticensi, qui Lingonicæ * defert Diœcesi, fundus est notissimus, Ladriacus nomine, apud quem ecclesia est hujus pretiosissimi Præsulis sacrata pignoribus, quæ montano sita in culmine, aliquantum a villa longius distat. Quamobrem nonnulli Lingonicæ prælules civitatis hanc diruere, & aliam pro ea intra villæ ambitum instaurare conati basilicam, frustra consumpsere operam, cum id non semel, nec bis fuerit attentatum: nam quotiescumque sacrum altaris lapidem ob reliquias elevandas amovere reotamot, tanto fixus poodere perseveravit immobilit, ut facile adverteres, antiquum loco cultum avertere divinæ non esse permissum providentiæ. Quo in loco cum semper mira patrentur & maxima; io splendidissima tamen festivitate Kalendarum Octobrium divina copiosius beneficia devote confluentibus ingeruntur.

54 Quodam itaque tempore, cum ad præfatæ celebritatis annuum diem populus ex more confluoret; ex villa, cui Marcenniacus vocabulum est, distatque a loco supradicto non plurimum, mulierem captam oculis contigit interesse. Hæc ingressa basilicam, precibus ac votis nberrimis suæ cæcitati remedium flagitabat; cumque lacrymis fidelibus vigiliæ debitis agerentur officia, universo id spectante conventu, cœpit ex ejus oculis guttatim cruor effluere. Ioira horas brevissimas omnimoda discussa caligine, redeuntia diei jubar cernere, & clara omnia videre promeruit; diem illam gratiis exegit & laudibus; peractisque suæ reparationis salutaribus, votorum plena remeavit ad propria. XL. *De mulieris cæca visibi curata.*

55 Annus sequens ejusdem gaudia festivitatis revexerat, interque turbas properantium quemdam ex familia sancti Mammetis *b*, ejusdem colonum villæ, invalidum totoque corpore reptilem, contigit adveniisse. Is, dum se ex animo ad Deum contulit, beati obtentu Præsulis nativæ rectitudinis columen multorum io præscotia recuperavit. Quotidiani, tertiani, quartanive typhi * assidue percepta remedia, perenni febricitantium concursu locum frequentatissimum reddidere; quorum oemo levaminis expers rediit, quisquis ad sancta limina fide plenus accessit. XLI. *De invalidi ejusdem reparatione.* *b* * *i.e.* febris

56 Loco sane illi, rebusque ad eum pertinentibus, violentiam non inferendam, temerarii quique experti sunt. Quodam oamque cum suis iter continuante comitibus, unus eorum, cui id genus officii incumbebat, equos, quibus in ipso utebantur itinere, prato ecclesiæ inducere nitebatur; cui cum a quodam rusticorum dictum fuisset, beati Germani esse pratum, tantique nomioris respectu ab ejus invasione parcendum; ille verba sibi tantum dari existimans, equos nihilominus introduxit. Primus qui ingressus est, mox ut herbam dentibus carpsit, damnabili deformitate mulctatus est, in effigiem X. litteræ faucibus per transversum distortis. Equorum custos, inspecto negotio, reliquos quam celerrime abigens, provenium rei Domino nuntiat. Is offensæ pœnitens, candelam ad modum equinæ longitudinis pro piaculo detulit; sanctoque satisfaciens Germano, vehiculi * reparationem obtinuit. E multis pauca perstrinximus, ne locum tantis insignem privilegiis præteriisse videremur. XLII. *De equo in pratum ecclesiæ violenter admisso.* * *i.e.* equi

57 Hinc Pauliacum, villam ruris Senonici, vel compendiosius memorare, non tam vicinitate loci, quam dignitate compellimur. Fundus ille ad beati Germani pertinens potestatem, ecclesiam quoque habet & nomine ejus celebrem, & virtutibus præcellentem; quas quoniam vel difficile vel impossibile est aut numero, aut ordine explicari, omissis iis, quæ vereravit antiquitas, panca ex illis quam succincte contingimus, de quibus si incidat dubietas, multitudine testium obruemur. XLIII. *De miraculis.*

Autissiodorensis pagi accola, Petrus cognomine, contractione genuum amiserat naturalem commeandi usum. Vota concepit; ad sancta limina reptabundus accessit; mox debilitati subtractus, beati Germani patrocinio se promeruisse gavisus est solidam gressuum functionem. Sabella dudum

se-

familiaria ſuſpenſa pro foribus, rei geſtæ argumento fuere diutius.

Ex vicino fundo, cui Blariacus vocabolum eſt, mulier, Nonnula nomine, contractu totius corporis penitus inofficiola, ad eamdem baſilicam geſtatorio ſe contulit; moxque beati Germani merito officiis reſtituta decanibus, & ſalutis & gaudii plena receſſit.

apud eccleſiam 58 Altera ejuſdem villæ mulier, Alda ex parentibus nuncupata, nihilominus contracti corporis damna deplorans, geſtatorio ſa illuc ferri petiit; atque, præſentis ſuffragio medicinæ membria io priſcum cedentibus, valens ac læta diſceſſit.

Ex agro Autiſſiodorenſi, Prattis dictu, item alia mulier, Berlindis nomine, artubus ipſa quoque contractis, prædictæ baſilicæ vehiculo delata ſucceſſit; orationi ſe dedit; vota apud Sanctum depoſuit: moxque præſentem experta Deum, naturalibus organis reſtituta convaluit.

Ex villa Luſciniaco mulierem toto contractam corpore, Teduiſam nomine, fama huc miraculorum adduxerat. Hæc, beati Patris ſuffragiis merito, membrorum decus cum rectitudine conſecuta, conſciam ſe bujus beneficii pluriom die-
B rum ſervitio declaravit.

Hujus ſane loci non eſſe ſimplicem majeſtatem, plurimi quoque, diverſa febrium acceſſione vexati, ſæpius probaverunt. Alcharium quemdam, quartano impetu deſperabiliter tabeſcentem, illuc contigit adveniſſe: eccleſiam ſubiit; exeubias egit; ſeque potentiſſima beati Patris ope quam celerrime ſoſpitati redditum, ingentibus præconiis declaravit.

Agius, ejuſdem loci preshyter, tertianam diu paſſus inertiam; ut ſe devote ad Deum contulit, obtentu beati Præſulis celeri donatus beneficio, importunam mox peſtem exceſſit.

Beatus, ipſius baſilicæ cleticus, quotidiana inquietudine acriter fatigatus, divinas per beatum Germanum medicinas expetiit; ſeque repente ioſequieta moleſtia exemptum ſenſit.

Paulleti 59 Si univerſos apud hunc locum noſtra tempeſtate hujuſmodi areptos incommodo memorare velim, parabit, credo, tædium oumeroſitas occurrentium perſonarum. Parcendum itaque talibus, atque ad reliqua ædificationi proficua concedendum.

C Ejuſdem loci mulier, Doda nomine, ſacras ferias negligentius tractans, ipſam quoque diei Dominicæ majeſtatem, Chriſtiaois omnibus propenſius obſervabilem, auſa eſt laoificio uſuali violare. Temeritatem operis excepit continuo ſeveritas ultionis: manus ad illicita conſuetæ, neceſſariis mox deſtituuntur officiis; actumque eſt, ut nec naturæ poſſent ſatisfacere, quæ Auctorem naturæ in profanatione ſuæ diei non timuerat provocare. Tandem miſera reatum agnoſceos, ad beati Germani ſe ſuffragia contulit; ne talia deioceps iteraret, voto ſe interpoſito obligavit; elemeotiſſimi Patris facilitate miſericordiam conſecuta, ſub multorum conſpectu & ſanitatem manuum & criminis veniam reportavit.

* *al.* non nulla Ejuſdem impiatione diei Nonoula *mulier manibus itidem contrahi meruit. Criminis conſcia eccleſiam adiit; vota multiplicavit; beati Patris interveotu incolumitatem cum emeodatione vitii domum revexit.

Item alia, Fredegardis nomine, ſimili pro crimina eodem mulctata eſt ſupplicio; & facti pœnitens, & de miſericordia non deſperana, ad præfatum locum ſe contulit; faciem lacrymis, cælum gemitu oneravit; facerdos loci pro recuperatione infelicis publicam orationem adhibuit; beato interveniente Germano, & facioori veniam & maoibus promeruit ſoſpitatem.

60 Quæ vero ad locum hunc pertinent, ſacra eſſe, nec in uſus ceteros perperam transferenda, frequenti præſumptorum caſtigatione paefactum eſt. Loci ejus ſacerdos (ut ſolet inſipientium animus circa talia ſore incautus) ex ſune, quo ſignum eccleſiæ dudum polſari conſueverat, eapiſtrum equo impoſuit. Mox liquido claruit, rem ſemel ſacram, domeſticis uſibus non decuiſſe conduci: ut enim equino capiti ioductum eſt, cuncta, quæ funis complexus fuerat, ita derepente abſumpta ſunt, ut univerſa caro cum pilis & cute oſſium tenus ferro putaretur deciſa. Sic equus ille ionoxius, temeritatis alienæ de cetero ſervavit indicia; quippe qui nec carnis plenæ, nec cutis ſolidæ, nec pilorum deinceps recipere meruit recrementa.

Ex rure, cui Villaris nomen eſt, mulier, Maria nomine, ad locum hunc ſub prætextu orationis acceſſit, nactaque opportunitatem ſacrilegii, linteum de ambone ſubduxit, domumque cum furto regreſſa, profanos renes ſacro tegumento præcio- E
xit. Illico tntis artubus diſſoluta, cum detrimento corporis ſenſit præſentiam ultionis. Mox facti pœnitens, reatum agnovit, ſeque ad locum, quo male priua acceſſerat, reportari petiit; publice confeſſa delictum, ſacrilegii oefas lacrymis expiavit. Sic ſacerdotis & populi interventu clementiam meruit; ac deinceps, beato miſerante Germano, cum incolumis, tum etiam caſtigata receſſit. His & ſimilibus locus ille frequens privilegiis, facile ſibi famolum reverentiæ titulum vindicavit.

61 Prætierea in pago Rotomagenſi regius fiscus XLIV.
eſt, quem iocolæ, ob palatii antiquitatem, Vete- *De puella muta.*
rem domum nuncupant; capella palatio contigua, beatiſſimi Germani famoſa nomine, illuſtris merito; ſignorum doio ſummam ſibi facile veneratiooem obtinuit. Unum erit propoſitæ ſufficiens brevitati; quod eo memorare compellimur, quo publicum ſcimus. Rex Carolus *e* huc fortaſſe de- *e*
venerat, cum Heriſpogio duce Britonum placiturus, ac feria quæque de regni oegotiis tractaturus: illuc, ut in tanto conventu affolet, immodica turba pauperum uodecumque confluxit; ioter quos puella quoque muta adfuit, familiaris
inopiæ malum quærtiandæ ſtipis artificio docta F
temperare. Ea, quod hoſpitii facultatem non reperit, iotra capellæ amhitum conceſſit. Circa ooctem mediam vigilanti Germanus ſanctiſſimus aſtitit, placidoque banc alloquio mulcens: Jus, inquit, hoſpitii negatum tibi ab hominibus *, bu- ** al.* omnibus
manitate, qua potero, compenſabo. Ita fatus, mentum mutæ blanda ſubrigens manu, io os ejus expuit; moxque viſibilem ſuæ oſtenſionis præſcotiam ſubtraxit. Virtute medicaminis intima faucium rupta, ſanguiois ejecere quamplurimum; adeo ot tota planities pavimenti en ſuperfuſa videretur.

62 Umbris cedentibus, ſuperis reducta dies nec- *genus alle vocationis oeſtimonio curatus.*
dum noti proventum miraculi perſpicuis declaravit indiciis: oam & puella loquendi recepto uſu, quod ſecum actum fuerat, ordine proſecuta eſt; & is, qui ab ore loquentis rivatim fluxerat, cruor, adhuc io pavimento receoti ſſimus, patratæ rei argumentum præſentiſſimum afferebat. Interea a nonnullis curioſius percontata, in qua ſibi beatus Germanus apparuiſſet effigie, perſonam ſe vidiſſe

A. S. HERICO MONACHO. EX MSS.

A teſtabatur vultus dignitate ſplendidiſſimam, ſtatura mediocrem, capilli qualitate decoram, mixta tamen canitie reverendam. Hæc & alia dixit ſe in eo notaſſe ſigna, quæ nonnulli eorum, qui ſacrum ejus corpus, cum transferretur, quondam tractare meruerunt, quam ſimillime ſe aſſerunt perſpexiſſe. Huic miraculo tot extitere teſtes, quot ad hujus generalis conventus ſpectaculum è cunctis regni partibus occurrere potuerunt.

ANNOTATA.

a Meleredenſi, *alias* Meleretenſi, Melerenſi *&c. nunc vulgo* Moutier, *in pago Antiſſiodorenſi; de cujus fundatione Robertus monachus in Chronologia poſt ann. 729. & ſuſius Mabillonius in Annalibus ad an. 721. n. 47. & alibi.*

b S. Mammetis, *ſive* Mamantis M. *ſubinteliige baſilicæ. Celebris in Galliis hic Martyr evaſit, ex quo S. Radegundis regina reliquias ejus ſeculo ſexto ex Oriente obtinuit, ut dicetur 17. Auguſti. Ejus nomine Lingones ſeculo duodecimo, poſt imperatas quoque reliquias ejus inſignes, cathedralem eccleſiam dedicarunt.*

c Carolus, *cognomento* Calvus, *cui opus hoc auctor nuncupavit. Conventum hunc refert Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad ann. 851. num. 27.*

CAPUT VI.

Continuatio miraculorum variis locis ibidem ejus nomine dictis patratorum.

XLV. *De oratorio beati Remigii meuſus, in quo ſepulcrum extruxit.*

S Anctiſſimus & in optimis quibuſque præclarus Remigius, Remorum pontifex primitus, honore Germani beatiſſimi in loco, quo ſepeliri decreverat, quique ab urbe Remenſi milliarin ferme diſtat, propria manu, ut veteriſſima Teſtamenti ejus pandit auctoritas, extruxit baſilicam. Hæc ut antiquitate longæva, ita quoque miraculorum perſtat ſplendore clariſſima. Horum autem dunrum feſta Pontificum Kalendis Octobribus mundo pariter illuxiſſe, vulgo quoque notiſſimum eſt. Ad hæc inlito celebranda ſpectaculo ad locum C ſupradictum, quo ſcilicet ſanctiſſimi Remigii corpus quieſcit venerabile, populus ex more confluxerat. Factum eſt, ut Officiis veſpertinis exactis, generaliter, ut in cœnobiis mos eſt, univerſa vulgi concio a ſeptis eccleſiæ cuſtodum inſtantia pelleretur. Contractum quemdam amici vehiculo deſuleranr, quem a beati Remigii expulſum templo, in præfatam ſancti Germani baſilicam, quod pro ſuribus conſiſteret, intulerunt. Ibi per noctem aliquantiſper excubans, beatiſſimi Germani meritis ſoſpitati redditus, naturalibus greſſuum officiis de cetero perfrui meruit. Ita Vir apoſtolici culminis etiam ſuæ commendavit ſublimia dignitatis, oſtendens, ſe in ejus celebritate diei locum obtinere præcipuum, quam clarificare voluit luorum quoque privilegiis meritorum. Loca hæc, quorum huic opuſculo mentionem inſeruimus, virtutibus pollent pene continuis; verum nos ea tantum attingere decrevimus, quæ pervulgata omnibus, ambiguitatis ſcrupulum eluctari meruerunt.

XLVI. *De baſilica.*

64 In ſuburbio Sueſſionico B. Germani eccleſia eminet, quam opinio concia vetuſtatis a duodecim famoſiſſimis negotiatoribus orbis olim perhibet eſſe conſtructam; qui quoniam de regnis ad D regna ſedule permeantes, prope ripam Axonæ crebrius fixere tentoria, id ſuæ frequentiæ decreverunt eo loco ſtatuere monumentum; ut collatis expenſis beato Germano ædificarent baſilicam, cujus merito ac precibus inter terrarum marisque diſcrimina ſe præcipue poſſe protegi, confidebant. De ſanctitate ejus loci ſunt nobis comperta quamplurima, quæ opuſculi brevitas explicare non patitur: pauca perſtringere animus ſuggerit, quæ per ſacerdotem ejus baſilicæ fideliter comperta tenemus. Hic ipſe ad revilendos agros eccleſiæ die quadam ſe ferebat eſſe profectum: dolo vicini cujuſdam agrorum terminos immutatos, ac non abſque ſuæ partis detrimento reperit eſſe confuſos; adhibitaque denuo legitima cum teſtibus mentione, lapidem in terminis compoſuit; atque pro cauſa ſolicitus; Sancte, ait, Germane, ſiqua tui ſacerdotis te detinet cura, hos agri tui terminos a pervadentium tuere calumnia. His dictis, domum repetit. *ſuſſicuit*

65 Vicinus interea, cupiditatis acrimonia per- E urgente, noctu ad campum accedens, convulſum a terminis lapidem longe ſemovit, ſua amplificans, aliena perperam conguſtans. Die reddito, presbyter revertitur; violatos terminos aſpicit; atque iteratæ temeritatis impatiens, ſelle commoto; Nonne, ait, ſancte Germane, tuæ fidei iſta commiſeram? Vix iſte in campo verba compleverat, & jam ſacrilegum intra domeſticos parietes ultrix pœna plectebat; ſubitis doloribus corripitur; & toris contractus membris, virium adminiculo deſtituitur. Mox temeritatis reminiſcens, amicos advocat; conſilium ſalutare implorat; ad presbyterum per amicos cauſa defertur; ut miſero pie conſulat, humiliter flagitatur. Ille nullum præſentius remedium ſe ſcire aſſerit, quam ut, variis ſumptis, ad ejus ſe eccleſiam conferat, cujus offenſa eum talia pertuliſſe conſtabat. Geſtatorio delatus, acceſſit; perque dies aliquot peracta ibi pœnitentia, clementiam meruit; ſuſpitati deinde reformatus abſceſſit; non magis ipſe correctus, quam ceteris, ne tale quidpiam deinceps admittere audeant, exemplo futurus.

66 Idem ipſe presbyter, dum quadam nocte *ejus beneficia* dominica in eccleſia ſolemne celebraret Officium, levi ſopore ſubductus, ſenſit, ſe ſuperventu cujuſdam perſonæ impulſum, atque, ut feſtinus do- F mum ſuam ingrederetur, admonitum. Illico ſurrexit; & rapto cereo, domum ingreſſus, latrones intra cubiculum reperit, ſtramenta lecti, & ſi quid veſtimentorum repererant, ſarcinantes. Quos cuſtodiæ mancipaas, in eccleſiam rediit, & reſiduum Officii diligenter explevit. Liquet, beatum Germanum baſilicæ ſuæ conſuluiſſe miniſtro; ne, dum divinæ laudi inſiſteret, rei familiaris damna ſubiret.

67 Mious eſt audita depromere, niſi & aliqua *ceſtrella.* oculis percepta ſubdantur. Pridie Kalendarum Auguſti beati Germani tranſitus apud urbem Sueſſionicam ſervido celebrabatur obſequio; cumque die in veſperam proniore divinæ laudis celebritas, cum in urbanis, tum etiam in ſuburbanis eccleſiis ac monaſteriis eſſet explicita, ſolicita mihi cogitatio incidit, Axona tranſmeato, ad præfatam properare baſilicam, ne forte (quod animo reputabam) abſceſſu presbyteri veſpertina loco deeſſent Officia. Sumptis itaque aliquot fratribus, anxie properabam. Jamque nobis eccleſiæ atrium ſubeuntibus, ſigna ſolitum dedere clangorem. Concitato acrius curſu, ad oſtium acceſſimus;

A simus; quod clausum quidem, sed minime obseratum invenimus. Vix nos pedem posueramus in limine, & jam signa pulsari desierant. Huc illucque oculos circumferentes, neminem in ecclesia vidimus. Ostium, per quod elabi posset aliquis, nullum erat. Domum sacerdotis summa celeritate ingressi, diligenter perscrutantes omnia, pernnam oullam, vacua cuncta conspeximus. Presbyter cum suis omnibus, ut postea professus est, relicta domo vacua, jamdudum in urbem pransurus abscesserat. Cumque rem mecum tacitus volverem, conjectum est ab omnibus, beato Germano divina velpere non defuisse obsequia, quæ sb hominibus palam videbantur esse uegiecta. Consummato Officio, alacres discessimus, luminaribus in noctem compositis, & ostiis ecclesiæ diligentius commuoitis. Et quamquam mens miraculi conscis in ioteriotis hominis penetralibus plauderet; malui tamen, cæleste portentum aliis prædicantibus publicari; ne cui forte suspectus efficerer, quod, cum sim beati Germani peculiaris mancipium, multiplicandi favoris gratia voluerim majora ex minoribus affectare.

B

XLVII. *De veneratione Vivianum principis apud Cadurcenses in Palomibus regnantis.*

68 Pagus Cinomannicus *a* bestiissimi Germani meritis devotus specialiter, infinita apud se diversis locis ejus miracula prædicat, quæ si litteris mandarentur omnia, maximi per se possent corpus implere volumiois. Est in ipso pago Csdriacus villa, habens ecclesiam ejus virtutibus glnriosm: is locus quoniam ex longo signorum clsret affluentia, ardentissimo populorum indefesse confluentium studio frequentatur. Testantur, qui videre sæpissime intius basilicæ parietes intra extrsque pallis *b* ae linteis coopertns, quæ fidelium devotio, ob percepta sanitatum dons cælestium, sacro suspendit loco. Ea, quod arcto constructo ambitu, concurrentium impar erat conventui populorum, a loci incolis binc inde ligneis est ambita porticibus. Huc vice quadam Vivianus princeps *c* deveniens, qui tum eidem dominabatur fundo, iostructum sesforus ad prandium, capos *d*, quos vulgo falcones nuncupant, qui secum delati fuerant, per basilicæ porticus componi præcepit. Hoc facto, convivio sese indulsit: a quo cum surrexisset, falcoes universos mortuos reperit, iildem, quibus implexi fuerant, pedicis dependentes. Temeritas principis punits damno gratissimæ voluptatis, ipsi quidem tristitism, reliquis intulit admirationem. Germanus sanctissimus suo reverentiam vindicans loco, quam sibi displicuerit sæva rapacitas, evidenter admonuit, cujus vitium etiam in avibus raptu victitantibus tam districte persecutus est.

XLVIII. *Quod hic quoque perjurii temeritas punitur.*

69 In perjuros quoque tsntus exiitit ultor, ut in altari ejus basilicæ nemo audeat, ne verum quidem, juramento peragere. At si qui saltem in ecclesiæ janua jursre tentaruot, inevitabili mox ultiooe perculsi expiaveruot alii; alii imbecilles effecti, perpetuo profaois aufibus pœnas dedere præcipites. Cæci ipso io loco lumen recupersvere quamplurimi, claudi gressum, leprosi pollutæ cutis munditism, frigoritici * solpitatem. Hæc compendio tetigimus; ne locus quotidianis illuster * beneficiis, excipiatur ab officio nostræ commemorationis. Ceterum io locis Cinomannicis, Andegsvinis quoque, ac Baiocasinis *e* certissime asserunt, beatissimi Germani gloriam pene eopiosius ab omni populo venerari, quam (si dici liceat) quo sancta ejus membra recubant tumulata; adeo ut infinita miracula, per eum in bis patrata regionibus, ne verbis quidem attingi, ocdum paginis inferi valeant.

* *i. e.* fos brientantes

* *al.* illustris

e

70 Nec temere prætereundum, quod portiun- D
culæ ex loculo sacri corporis pro reliquiis datæ, A. S. HE-
cælestibus interdum claruere miraculis: oamque NICO
illustri cuidam viro, beati Germani reliquias po- MONA-
stulanti, astulam *f* ex cupresso, qua quondam sa- CHO.
crum tegebatur corpus, ab archiclavo * ecclesiæ EX MSS.
memimmus fuisse concessam. Ille summa cum de- XLIX.
votione suscepit; & in superioribus partibus Au- *De consimilem puellæ miraculo restaurato.*
trisiodorensis pagi in patrimonio suo, quod Heldinnus dicitur, oratorium sancti Præsulis hnnnre
constnxit. Huc se quadsm die puella quædam re- f
pitiis contulit, quam ita horrendæ vis debilitatis *vulgo* thesaurario
affecerat, ut cruribus contractis, & pedibus retro distortis, universam inceffus ei penitus abjuraverit facultatem. Hæc aliquamdiu intra oratorium commorata, cum se orsiioni expromptius implicasset, ita derepente junctnrarum ac nervorum ejus compages diffiluerunt, ut confractum aliquid in frusta cetliise putares; ipsa quoque articulorum ossa transcorii denfitatem adeo violenter eum sanguine prnruperunt, ac si admotis totidem spiculis miseram cutem cerneres perforari: ac tum quidem exanimis pene factæ, paulo post receptis nfficiis, E
huc illucque deambulsns, ingens longe lateque præconium miraculo dedicavit. Exin incusille & virtutibus frequens & conventibus celeber, specialem apud le quoque reverentiam divino cultui vindicavit.

L. *De sanis*

71 Morvennicos saltus *g* bujusmodi oratoriis g
asse refertos nen.ini, uisi locorum inscio, incognitum est; quippe quæ constat adeo esse famosa, ut cuncta itinerum ambiguitas, quæ per silvestria potest incidere, horum notione locorum, quasi quodam lapiden milliario, declaretur. Ita Germanus beatissimus felici patrocinio prævinque ducatu itinera dirigit, vias componit, gradientibus subvenit, nec solum errore exuit, verum etiam a periculnrum incursione communit. Novimus his in locis nonnullas ejus honore basilicas, io quibus olei crebro manare pinguedinem, & miraculi frequentia, & multorum testimonio confirmatur. De febribus pellendis memorare aliquid superfluum ducimus; quando boc beoeficium quotidianum non jam miraculo ducitur. Alias quoque scimus per ejusdem solitudinis vsita diffusas, quibus quaoto minor ab homine cultus impenditur, tanto in F
eis divinitatis præseotia potior declaratur.

Morvennici.

72 Nam & luminaria si ant tardius accendi contigerit, aut accensa extingui, sæpenumero deprehensa sunt illic cælitus inflammari; signs quoque ecclesiæ interdum, oullo pulsante, sonantia periculosam custodum oegligentiam erga divinas Horas spontsoeo officio increpare. Ut palam emineat, cessante diligentia hominum, non abesse loco custodiam angelorum. Nec vero aspernsndum est, si magnis Dei beneficiis etiam minima inferantur: tanta etenim auctoritate beatus Germanus res ad se pertinentes etiam s bestiis protegit; ut, si forte vulpes (ut se habent silvestria) gallinam sacerdotis invaserit, rapto potiri nulla ratione finatur; quin potius loco defixa, nec fugiendi copiam, oec lædendi habeat facultatem; donec superventu bomioum eum prædnne pariter præda capiatur. Agit hoc dignaoter in minimis, qui maxima quæque potenter operatur in magnis, quique universalis naturæ & conditor & moderator, ne unum quidem passerem casso perire permittit.

ANNOTATA,

A Ad. Henrico Monacho, ex Mss.

a Pagus Cinomannicus & Cenomannicus, *vulgo* le Maine, *Normanniam attingit & minorem Britanniam*.

b Pallis, *id eſt* aulæis, *vide Cangium*.

c Vivianus *ille*, *dux fuit Caroli Calvi, cæſus in prælio adverſus Heriſpogium Britanniæ ducem anno 851. juxta Chronicum Ademari apud Labbeum in Bibliotheca Mſſ. librorum tom. 2. pag. 161. & ſeq.*

d Falcones *appellari capos a* capiendo, *docent paſſim cum Cangio etymologi. Labbeus* aves *legit; ego codices noſtros malim ſequi*.

e *Nota ſatis hæc territoria ſunt Bajocaſinum, vulgo* de Bayeux, *in Normannia; Cinomanicum; Normanniæ, uti dixi, adhærens; uni & Cenomanico adhærens Andegavinum, vulgo* Anjou.

f *Ita Mſſ. Eſt autem* aſtula *vox apud medii ævi ſcriptores uſitata pro ſegmento, ut vide apud Cangium*.

B

g *Morvennicum, ſeu Morvinnum pagum regiunculam facit valde montoſam & ſilveſtrem Valeſius in Notitia Galliarum, &* partim, *inquit*, Nivernenſi pago, partim dominio Caſtri Canini (Chaſteau Chinon,) partim etiam Burgundiæ attribuitur.

CAPUT VII.

Miracula facta apud cœnobium S. Germani Monſalconenſe.

13. *a Petrus. epiſc.*

FAlconis montem *a* ex antiquo vocatum non jure præterierim; ne locum nobilem frequentemque virtutibus, tam negligenter, quam obliviose videar ſuppreſſiſſe. Id cœnobium beatiſſimi Germani præcelſum meritis, ut illuſtratur nomine, ita virtutibus exornatur; multa ibi ſignorum gloria, multa mortalibus e cælo conferuntur beneficia; ibi viſum cæcitas, debilitas reparationem, auditum ſurdus frequenter emeruit, frigoricis quam multa ex improviſo percepta remedia; his quam maxime, qui quartano decum-

C bentes incommodo, acriora febrium concitamenta ſenſere. Illud non reticendum, quanta in pervaſores loci vindicta deſæviat; quibus in loco temere perpetraſſe aliquid, mortem ſibi conſciviſſe fuit; nam ſi quis tribi aut dominari per tyrannidem, aut cum cœnobii familia ſævius agere, aut rerum eccleſiaſticarum pervaſor eſſe tentaverit, huic non in longum differtur ultio; verum quam citiſſimo raptatus interitu, ſacrilegæ temeritatis e veſtigio pœnas luit. Id apud cunctos loci incolas certiſſimum, expertumque eſt; & tamquam natutale verſatur in ore proverbium, eum, qui ſancto non timuerit violentus eſſe Germano, aut trucibus luporum dentibus conteri, aut Moſæ fluminis rapido gurgite incunctanter abſumi. Hac juſti Judicis diſpenſatione mirabili, & piis in Sanctum Domini amoris affectio, & improbis quibuſque in reſecandis auſibus timoris ingeritur magnitudo. Audiant talia ſeculi poteſtates; diſcantque, damnum eccleſiis non inferendum, ſcientes certiſſime, Deum in ſuorum injuriis vindicem eſſe ſervorum.

confili, 14 Quidam præterea fur eccleſiarum effractionibus aſſuetus, præfatam beati Patris baſilicam, fraudis opportunitate captata, ſubintrans, coronam argenteam ante altare pendentem demiſſo fune depoſuit; quam ut profanis manibus compre- D
hendit, ita divinitus loco defixus eſt, ut nec pedem ſubducere, nec manus temerarias ad ſe poſſet ullo modo revocare; donec ſacri loci remeante cuſtode, ſacrilegus cum furto pariter teneretur. Caſtellum quoddam Adriani dicitur ad ſupradicti cœnobii pertinens poteſtatem. Id arduo ſitu in prærupti montis faſtigio collocatum, beati nihilominus Germani eccleſiam præfert, cui frequens virtutum copia & reverentiæ & honoris plurimum acquiſivit. Cæcus igitur quidam ea in regione notiſſimus, profectus a villa, cui ad Leones vocabulum eſt, quamque ad radices ejuſdem montis locavit antiquitas, ſpe recuperandi lumiſ per convexa rupis ad præfatam baſilicam properabat; ſed cum aſcenſus difficultate gravatus, montis altitudinem ſuperare non poſſet, imbecillitate pariter & labore decumbens, feſſos artus ſopori permiſit. Dormienti elementiſſimus Germanus adfuit, blandaque miſetum pietate demulcens, ut labori parceret juſſit; tum veteris ſpi- E
næ truncum in parte montis oſtendens, ut baculo terram foderet, ac de unda mergentis * lati- * al emergens
cis oculos ablueret, imperavit. Sopori ſubductus, duce puero, locum expetit; terram baculo ſubigit; eventum miraculi præſtolatur. Fons largiſſimus exilit; eo oculos fovet aliquamdiu; mox decuſſa caligine, novo fruitur die. Votis argentibus, montis verticem ſcandit; miraculum publicat; Reparatori ſuo multiformes grates accumulat. Fons ille remediorum fœcundiſſimus, e remotis quoque locis a pluribus frequentatus, & lavacro relevat, & potu jucundat.

15 Ejuſdem loci vice-dominus quadam die diſ- *quod*
cutiendis negotiis data ſingulari opera, eccleſiaſticam familiam iniquis imperiis opprimebat. Reclamantibus cunctis, & apertam violentiam tumultuoſa vociferatione teſtantibus, unum eorum, qui inter ceteros honoratior videbatur, ligatum ſtipiti, virgis mulctandum præcepit. Hae omnes crudelitate permoti, pedibus provolvuntur, atque ut facultatis oppoſitione indignitatem verberum removeret, obnixius ſupplicant: quæ res ſævitiam hominis non ſolum non leniit, verum acerbius provocavit. Cumque jam miſerum ad ſupplicia violenta raptareot, beati Germani præſidium
anxiis cœpit vocibus inclamare. Judex ſelle com- F
moto; Etſi ſanctus, ait, Germanus hac tibi vice mox ſubvenerit, quid poſſint verbera tuo ipſius experiere ſupplicio. Vix iſta compleverat; & in partem converſus, graviſſime corruit, ac temeritatem verborum cruriſragio compenſavit. Ita beatus Germanus, ſe ſuiſſe prætentiſſimum declaravit; dum & miſerum abſolutione donavit, & contumacem merita contritione perdomuit. Cumque rem geſtam celer ubique fama diſpergeret, matrona quædam ex illuſtribus, hujuſmodi negotio relatione comperto, in tumorem erigitur; ac frivolum animum incendens levitate verborum, in hujuſmodi querelam effertur; Non, inquit, decuerat ſanctum Germanum in hac parte ita facilem extitiſſe, ut hominem ſua quærentem tanta crudelitate conficeret. Blaſphemos ſermones ultio repentina corripuit; nam ut iſta furens protulit, & in verbo veſtigia torſit; ita pedem ejus dextrum vindex pœna contrivit, ut pene exanimis ancillarum manibus in cubiculum referretur. Igitur quæ paulo ante de alterius cauſabatur incommodo, jam nunc propriæ calamitatis remedium anxia quæritabat; quemque injuſtum

in

A ſin ſuperbi hominis punitione notaverat, juſtum jam per omnia in ſuam potius contritionem prædicabat: amicis & parentibus adſcitis negotium profitetur; animi in ſe levitatem increpat; oris facilitatem objurgat; & vnctis tandem & muneribus onerata, eccleſiam expetit; ſcelus lacrymis expiat; a beatiſſimo Germano veniam eum ſanitate repoſcit; nec multo interjectu temporis miſericordem ſenſit, quem dudum ſuerat experta ſeverum. Soſpitati reddita, in domum ſuam caſtigata receſſit, parcendumque ſermonibus immodeſtis modernæ ultionis exemplo perdocuit.

Mont. Falc. venit

76 Conſimile quiddam in villa Altiſſiodorenſis pagi, cui Abundiacus nomen eſt, patratum meminimus; in qua vir quidam illuſter & pene toti notiſſimus regioni, quemdam ex loci incolis ſævis verberibus profligari præceperat; illoque pretioſi Patris ſuffragium inclamante, non modo flexus non eſt, verum etiam maturari crudele negotium imperans, equum feſtinato conſcendit: ac prius, quam portam excederet, equus in ſublime tollitur; ſeſſorem dorſo excutit; coxaque tranſverſum fracta, miſera alliſione proſternit.

B Nec prius ſoſpitatem meruit, quam beato Germano, cujus nomen ſpreveras, debita pœnitudina ſatisfecit. Hoc propter facti ſimilitudinem ita inſerto, ad locum *b*, quem omiſimus, ſeriem referamus *c*.

b

c

dicitur.

77 Supradicti caſtelli dominus cupiditati nefariæ morem gerens, res ad eccleſiam pertinentes auſu temerario abdicavit. Quo comperto, Remenſis epiſcopus, ad cujus diœceſim locus ille pertinere cognoſcitur, evocato presbytero, ne ſacrilego homini Miſſæ officium impenderes, inſerdixit. Nec multo poſt ille ſuperveniens, conſueti officii celebritatem a presbytero exigebat; quod poſtquam a pontifice comperit interdictum, ejuſdem loci villico advocato, quod eccleſiæ abſtractum fueras, datis vadibus reddi juſſit. Ita Miſſæ potitus officio, ſiniſtræ voluntatis ſtimulo perurgente, quod paulo ante reddi juſſerat, violata fidei interpoſitinne, denuo præcipit abdicari. Nec longum lætatus eſt, quin ſacrilegium pœna corriperet: vix namque domum remeaverat; & maligno pervaſus ſpiritu, infeliciter torquebatur. Uxor temeritatis conſcia, pro ſalute viri ad

C eccleſiam cereos & vota direxit; e quibus ne unus quidem accendi potuit, perſeverante erga infelicem divinæ indignationis indicio, quam ſemel in ſe provocare non timuerat ſacrilegæ cupiditatis exemplo. Cui immaniſſimæ calamitati tum demum ſuperna miſeratio finem dedit, cum conjugis & parentum conſilio perſuaſus, & quod prius abſtulerat eccleſiæ reddidit, & ex legitimo patrimonio tantumdem aliud condonavit. Eamdem baſilicam fur nocturnus ingrediens univerſa ad altaris ornatum pertinentia ſacrilegis manibus exportavit. Cumque ſe in pedes ſolito conjeciſſet, ita eum vis divina implicuit; ut ab atrio eccleſiæ nullo pacto digredi potuerit: itaque tocam noctem ambulans, ſequentis auroræ diluculo in porticu baſilicæ repertus eſt & conſcientia trepidus, & furto onuſtus. Ita prædo confunditur; præda recipitur; beatus Germanus ſuo in loco liberaliter agere argumentis evidentibus declaratur.

De locis planis & habitabilibus nulla ſunt, quæ dicimus; ſi non montana quæque & ardua, ac per hoc humanis pene inacceſſa greſſibus, Germani virtutibus eſſe pervia, declaremus *d*.

d

ANNOTATA.

D

a Falconis-mons, *vulgo Mont-Faucon, oppidum eſt Galliæ in Campania. De monaſterio vero ibidem celebri S. Germani dictum eſt in Commentario prævio ad Acta S. Wandregiſili die 22. Julii; ejus primordia deſcribit Frodoardus Hiſtoriæ eccleſiæ Remenſis lib. 4. cap. 39.*

A.S. Hericho M. Nacho. Ex Mss.

b *Ad Montem-Falconis videlicet.*

c *Hic apud Labbeum ſequitur narratio de aſello reſuſcitato, quam infra dubimus in Appendice ſecunda, num. 4. Huc illa ſane imperite intruſa ſunt contra apertum Heriei contextum, ac fidem codicum noſtrorum omnium: imo multo opportunius aptioſque ſupra Vitæ Conſtantianæ inſeri poſſet inter numeros 73. & 74.*

d *Hæc tranſitio ad ſequentem narrationem, legitur in ſolo codice Lugdunenſi.*

CAPUT VIII.

Miracula ejus, quæ in Alpibus, & in Britannia contigerunt.

E

Jug. Penninarum Alpium, non plus candore nivium, quam ejus illuſtrari meritis, eo certius, quo expertius eſt: nam in monte, qui Minoris Jovis *a* dicitur, ejus eccleſia eſt ambitu modica, virtutibus magna; quæ ob ſacri repauſationem corporis, cum Ravenna referretur, eo loco conſtructa fuiſſe cognoſcitur. Hæc Romam pergentibus, indeque remeantibus inevitabiliter pervia eſt; quod publicus agger, in quo conſtitit, propter itineris anguſtias omnem diverſendi ab ea denegat facultatem. Illuc innumera divinæ largitatis ſubinde clarens beneficia, quæ loci aſperitatem ac ſolitudinem copioſa remediorum fertilitate compenſant; ut jure fatearis, cæleſtis munificentiæ majeſtatem ſiccis etiam rupibus non deeſſe. Iter agentes quoſque, quos noctis horror irrnens, aut fatigationis difficultas impediens, aut infirmitatis ſarcina prægravans, ſub tectum eccleſiæ tranſire compellit, ſanitatum ibi dona percipere, luce clarius inde colligitur, quod F presbyter, ad cujus curam locus pertinet, in remota planitie frequentius habitans, ſi quando ſacris morem geſturus, montana conſcendit, multa ibi revaleſcentium argumenta conſpicit infirmorum; nam & mutorum tabellæ, quarum concuſſu ſtipem poſtulant; repentium quoque geſtamina contractorum ibi frequenter inventa; interdum & ſanguine pavimentum madens; ſed & votiva in diverſis munuſculis relicta bellaria noctu patratis in loco fidem aſtruere miraculis.

Diverſitas ejus inter alpeſtria conſtructa. a

79 Familiare quondam ſancto Viro fuerat ſecretum & abjectionem oculi quærere, res a ſe geſtas mirabiliter ſecretalibus umbris tradere, quantumque in ipſo fuit, nmnes virtutes ſuas perennis ignorantiæ latebris obſcurare: hinc certe eſt, quod cum multa illius miracula mundo innotuerint, nec potuerint locorum obſcuritate celari, cum virtutibus proderetur; innumera tamen ſunt, quæ jactantiæ refugus in hominum non paſſus eſt venire notitiam; quippe qui humanæ poſſibilitatis modulum ſupergreſſus, angelis conſciis & cælo teſte fruebatur. Hunc bodieque morem Pater ſervat egregius, qui cum incomparabilis exiſtat apud Deum meriti, plura interdum

Quod in pace audit miracula ſuorum ſemper prætulerit.

in

A.S. HERICO MONACHO. EX MSS.

A in locellis obſcurioribus, ſuo tantum titolati nomine, viſibilium præbet oſtenta ſignorum, quam quo ſemper adorandi ejus corporis ſacram veneramur præſentiam. Verum, quia iofidelibus quibuſque, & qui ex viſibilibus tantum inviſibilia metiuotur, familiare eſt ſigna cum Judæis quærere, & præſeotibus ſolum commodis oblectari; mihi certe, cujus jam fides io robur convaluit, eui ad vitam ingredi propoſitum eſt, qui denique corporibus aoimas, quantum immortalia mortalibus, perituris manlura, incomparabiliter præſtare non ambigo, carius hæc conſtabunt ſemper beneficia, quæ ioteriorem homioem ſpiritaliter & perpetuo bea it, quam quę exteriorem corporaliter & tranſitorie relevant: hęc diebus, hæc ooctibus e Germani tumulo ubertim manare, nemo ſani capitis jure dubitaverit.

LIV. *De Britannis ſanctę Germano ſpeciali cultus obnoxiis.*

80 Dum per mediterraoea circumvecti loca, ſiogula euriole diſquirimus, pene fuit, ut Oceaoum, extima mundi mirabiliter cingeotem, ab excelleotiſſimi Patris noſtri privilegiis exciperemus; quibus cum totas redundet orbis, uberius tamen his Britannia gloriatur, ioſula ioter omoes vel prima, vel maxima; de qua ut * fert auctoritas: Finis erat orbis ora Galliei littoris; niſi Britannia ioſula ſingulari amplitudine nomen peoe orbis alterius mereretur *b*. Hæc beato Germsoo peculiari devotiooe ſubmiſſa, multis ſe beneficiorum impendiis ſaoctitsti ejus eſſe teſtatur obnoxiam; quod ſcilicet ejus doctrinis illuminata, quod per eum ooo ſemel eſt a ſordibus bæreſum exporgata, quod denique multipliei miraculorum lampade illuſtrata. Quæ quoniam doctorum nobilium ſtudio litteris ſunt aliquatenus commendata, iteratione noo iodigent. Fertur unum famoſum inter eetera, cujus ad nos notitia per ſaoctum ſenem Msrcum, ejuſdem geotis epiſcopum decucurrit: qui natione quidem Brito, educatus vero in Hibernia, poſt longa pootificalis ſanctitatis exereitia, ultroneam ſibi peregrinstionrm indixit. Sic traductus in Franciam, piiſſimique regis Caroli muoificeotia illectus, apud beatorum Medardi & Sebaſtiani cœnobium *c* aoachoreticam exercet vitam, ſingularis noſtro tempore unicæ philoſopbus ſanctitatis. Hic multis coram ſæpius referre ſolitos erat, Germanom ſanctiſſimum (ut ipſius otar verbis) ſuæ oatioois apoſtolum, vice quadam, dum Britannias permearet, regis palatium cum ſuis diſcipolis iotroiſſe. Erat tum hiems horrida, nec homioibus ſolum, verum etiam ipſis beſtiis vehemeoter inſeſta. Itaque directo ad regem ioternuotio, ſuperventuræ noƈti hoſpitium poſtulavit. Rex abouit, atque, ot erat & gente & animo barbarus, negotium floceipendit. Interea Germanus eum diſcipulis ſob divo perſiſtens, cæli inclemeotiam infractis animis tolerabat.

b *Verba ſunt Solini in Polyhiſtore cap.* 22.

c *Cœnobium intelligit, quod apud Sueſſiones Sanctorum Medardi ac Sebaſtiani reliquiis celeberrimum fuit; de quo plura Mabillonius in Annalibus paſſim.*

81 Jamque die in veſperam eoacto, ſubulcus regis regreſſos a paſcuis, peoſum quotidiani ſalarii acceptum ex palatio ad proprium tugurium referebat. Is ubi Germaoum beatiſſimum conſpexit brumali horrore eum diſcipulis tabeſcentem, approoinquans cominus, orat humiliter, ut, quis eſſet, quave ex cauſa inter algores oimios illic moraretur, ediceret. Comqoe nihil certitudiois ex reſponſo percepiſſet, perinnæ digoitate permotus; Oro, ait, quiſquis es Domine, ut parcas eorpori, ſervique tui ſuccedere digneris hoſpitio, ac demum, ſiqua paupertati meæ ſuppetunt officia, receptare: non parum enim ioterefſe video, immineotis noƈtis anguſtias quantumlibet vili domicilio temperare. Noo aſpernatus perſonæ qualitatem, ſucceſſit hoſpitio: & quæ ſibi a paupere impendebantur, obſequia libens excepit. Erat illi in peculio vacea tantum & vitulus: converſoſque ad uxorem; Et ooo iotelligis, ait, quaotum ſuſcepcris hoſpitem: accingere itaque, & unieum, qui nobis eſt, vitulum mactaos, cœnaturis appone. Dicto illa incunctanter paruit, eoctumque vitulum in menſa compooit. Epiſcopus ſolito abſtinens, eeteris eium indicit. Cœna explicita, beatus Germanus mulierem evocat, imperatque, ut oſſa vituli collecta diligeotius ſuper pelliculam ejus aote matrem in prælepio componat. Quo facto (mirum dictu quod eſt) vitulus abſque mora ſurrexit, matrique coadſtans, pabulum carpere cœpit. Tum ad utroſque cooverſus Antiſtes; Salvo, ioquit, præmio caritatis, jura hoſpitii tali interim beneficio compenſata recipite. Proveotum rei mirabilem collato omnes præconio ſuſtulerunt.

Regis ſubuli beſpitio.

82 Io craſtinum Pontifex palatium repetit, reſpiſque ad publicum præſtolatur egreſſum. Illum ab *Et regis ad ſolio.* ootimis procedentem Germanus excipit, atque potenti objurgatiooe verborum, cur ſibi pridie hoſpitium negaverit, ſeverus exquirit. Rex ſtupore defixus intorpuit, Virique conſtantia attonitus, a reſpooſo defecit. Tum Germanus auctoritate mirabili; Egredere, inquit, & ſceptra regni meliori permitte. Illo hæſitante, Germanus baculo cuoƈtantem impelleos; Egredieris, ait; & ſicut definitum conſtat a Domino, nequaquam deioceps in æternum poteſtate regia abuteris. Barbarus auctoritatem cælеſtem io Præſule reformidaos, eum conjuge & liberis iodiffereoter * egreditur, palatii fores reteotare nulla poſthae ratione cooatus. Tum Germanus, uno ex diſcipulis directo, ſubulcum cum conjuge evocat; atque uoiverſo ſtupente palatio, io regni culmen componit. Ex eo tempore io hodiernum reges ex ſubulci genere prodeuntes, oationi Britonum domioaotur, Deo per beatum Germaoum res humanss mirabiliter ordinante. Hæc ita apud Britanoiam catholicis litteris contioeri, prædictus mihi epiſcopus jurisjurandi ioterpoſitione firmabat; cujus probitatem quiſque expertus eſt, verbis illius fidem cedere nullo modo dubitabit *d*. O Virum ioter mortalium agmina ſingularem! O Hominem ipſius jam divinitatis ſymbola præfereotem! Nec dum luteam molem depoſuit; & jam cum Chriſto de muodo deceroit, poteſtates ordinat, regna diſponit. Inſanum te palam pronuntio, quiſquis Germani merito provehi populos ad regna cæleſtia poſſe deſperas, quem terreoos ad huc vehentem artus taota potuiſſe cooſideras.

** ut redun. dat*

b

C

c

B

D

E

d. ſine dilatione

F

ANNOTATA.

a *Summum Penninum, ſeu* Montem Jovis (*vulgo* Moot-Jou *Gallice, Italice* Monte-Giove) *eumdem facit Cluverius Italiæ antiq. lib.* 1. *cap.* 32. *cum eo, qui in mappis geographicis appellatur* Mons divi Bernardi msjor (*le grand S. Bernard.*) *Quidni erge* Mons miooris Jovis *ille cenſeatur, quem ab alio non adeo diſſitum vocitant* Mootem D. Beroardi minorem (*le petit S. Bernard ?*) *Per hos iter eſt e Gallia in ditionem Mediolanenſem: uterque vero notatur in Sabaudia ad limites ducatus Auguſtani.*

A d *Adi eamen quæ de his omnibus in Commentario dicta ſunt ſupra §. 7.*

LIBER SECUNDUS.

PROLOGUS

Ejuſdem auctoris,

Affectus Hericus erga Sanctum; & propoſitum hujus libri.

PRioris libelli ſerie pro captu ingenii utcumque deeurſa, ſecundus, qui ſupereſt, privatas poſcit operas, nunc quidem inſtanter incipiendus, ſed non etiam conſequenter omnifariam conſummandus: expenſis namque his, quæ præ manibus verſantur, ſi qua deineeps apoſtolici Patris noſtri merito ſe fortaſſis ingeſſerint, impiger exequar; quæque Divinitati præſtare placuerit, ea indifferenter* ſchedis indere non gravabor *a*. Libens vero huic aſtringar debito, nec eo me velim eximi B umquam; quodque ſolvendo, & numquam perſolvendo, utinam vinculis emicem corporis, perſeverante erga Germani memoriam ſummæ & perantiquæ privilegio ſanctitatis. Habet ille plures tanto negotio aptiores, cui ſi deeſſent propria, externa certe ad votum ultro famularentur obſequia: verum, dum quondam tractaret ſecularia, noverat auro bibere, noverat interdum & fictilibus prandere; cumque pocula ſuppeterent gemmea principi, non tamen horrebat pro tempore in multiplicis uſum miniſterii etiam ligneis uti. Non aſpernabitur, credo, ſua præconia per infimum & elinguem digeri; cujus tanta eſt meritorum gloria, ut mutis quoque ipſis copiam de ſe loquendi ſuffeiat largiri: eritque dignitatis genus, modica de modicis ſumere, cui poſſe ſubeſt ingenita quæque de maximis receptare. Jam dudum proponenti dicere multa ſe certatim ingerunt, quorum nil prius, nil competentius libelli veſtibulo præfigendum reor, quam illud, quo pacto munificentiſſimus Pater noſter noſtra quidem memoria ſuo ſubveniendum decrevit loco. Ei rei talem fuiſſe conſequentiam, ſubjecta relatione declaratur.

**i.e. ſtatim.*

a

C

ANNOTATA.

a *Siquid tamen poſt editum hoc opus de S. Germani miraculis notaveris Hericus, id cum ſchedis periiſſe neceſſe eſt: niſi huic ipſi operi poſt nuncupationem, atque adeo obitum Caroli Calvi, quædam ab Herico inſerta fuiſſe velis miracula; uti inſerta fuiſſe alia quædam notabimus num. 90.*

CAPUT I.

Nova eccleſia S. Germani in cœnobio Autiſſiodorenſi fabrica, miraculis & cœpta & confecta.

1. Commemoratis Chuonradi meritis,

CHuonradus princeps famoſiſſimus, collega regum, & inter primates aulicos apprime inclytus, per id temporis regia munificentia maximis, & ſua condignis nobilitate fulgebat bonoribus *a*. Conjux illi erat Adheleidh nomine, primorum & ipſa natalium perinde titulis gloriola; quippe quæ avita antiquorum procerum oriunda propagine, ſplendorem generis auguſtiſſimæ æquiparabat ſtemmate dignitatis *b*. Junxerat hos cum conjugii caritas, tum ſocialis gratia probitatis, fortunarum ampliitudinem religionis in Deum, moderationis in ſeculum cultibus exæquantes. Mira in perſonis ſecularibus officioſitas, ingens devotio, inexplicabilis fidei magnitudo; ut difficile judicare ſufficeres, uter eorum in religionem pronior, in Sanctos ſerventior, in pauperum diligentiam* copioſior appareret; ita ſe pietatis certabant officiis prævenire, cum faſtigio dignitatis, tum etiam virtutis æmulandæ ſtudio omnibus potiores.

D

A. S. HERICO MONACHO. EX MSS. *b*

**Lat. indigentiam*

85 Cumque plurimos & ſeecularium hoc tempore videas ambitionis ſovendæ gratia eccleſiaſticas prælationes inbiare; hos noſtra tempeſtate vel primos vel ſolos exitiſſe, pace cunctorum dixerim, qui ſacrorum locorum ſuſcepta poteſtate, non magis præeſſe *c* voluerint, quam prodeſſe; nec æſtuanti avaritiæ ſervorum Dei oppreſſione ſatisfacere, verum obrepentes illis indigentias propriis opibus aut penitus excludere, aut tolerabiliter temperare. Hoc, me tacente, ubique terrarum diverſæ conclamant eccleſiæ, horum devotione incomparabili, vel rerum copiis auctæ, vel ornamentorum competentium gloria notabiliter inſignitæ. Locus id noſter vel maxime conteſtatur, qui eorumdem multiplicibus auctus donariis, ordinabili Divinitatis providentia hujuſmodi cœpit exordio inſigniri.

& de memoranda ejus.

c

E

2. De lumine principis

86 Memoratus princeps cum in dies magnificis honorum profectibus ſingularis attolleret apicem poteſtatis, contigit, ſecundas res illius extemporaliter irruentis incommodi moleſtia interturbari: ita namque unius oculorum clades immane confecerat, ut accedente tempore, eraſſi ſuperductu glaucomatis pupilla deficiens, cum damno luminis intolerandi quotidie coacervaret augmenta doloris. Turba medicorum è palatio cunctiſque regni partibus coacta confluxerat, multiformem artis induſtriam, collatis peritiæ viribus, in principem expenſura. Diu multumque abſque operæ pretio laboratum; quidquid humanæ ſuit experientiæ, fruſtra conſumptum eſt: ita adulta peſtis viſque morbida ſenſim erudeſcens, quamvis ſpectatiſſimorum, & vota & manus eluſerat medicorum. Itaque quod artis eſt vel maximum, vel ſupremum, ferro cauterioque agendum, quod ſupererat, decreverunt. Princeps urgere factum; quandoquidem eo ſanitas deſperabatur infecto. Tentando negotio dictus dies pie impias medicorum provocabat inſtantius officinas *.

F

**i.e. officinas.*

87 Jamque aderat; cum ille inter ſpem metumque ſatis anxius, ut noctem fere totam inſomnem exegerat, antelucandum *d* credidit; cæleſtes prius quæſiturus precibus medicinas, ad ſepulcrum Germani beatiſſimi votorum plenus acceſſit; fratribusque nocturnam ſtationem ex more peragentibus, diu totius ſtrage corporis in oratione procubuit. Interea dolor ſævire acrius; ille tamen nihilo minus cœpto perſiſtere. Locus herbis erat conſitus *e*: his ille injecta manu, captandi gratia refrigerii, oculum ſovit aliquamdiu. Hinc paululo interjecto, manum fronti detrahit; herbiſque ſummotis, omnimodum cum dolore miratus eſt ceſſiſſe caliginem. Ita beati Germani meritis principi conſultum devotiſſimo, ut unius uſura dilueuli & minaces medicorum terrores exueret, & integra ſopiti reparatione luminis de cetero frueretur. Laudes in Deum, grates in Sanctum

d

e

A ſlum funduntur inexplebiles; collatumque benefi-
A.S.HE- cium duplici gratulatione ſuſcipitur, quod & re-
RIC.MO- pentinum acceſſit, & impacatæ valetudinis inevi-
NACHO. tabilem neceſſitatem, ultra quam votis aſpirari
EX MSS. poterat, circumſcripſit. Quodque tunc quidem præ manibus inventum eſt, armillas aureas ſæro ſepulcro obtulit, devotionis vero tantum & benevolentiæ erga Sanctum concepit locum, quantum poſtea rerum ingens probavit effectus. His ita expleitis, in ſui juris receſſit latifundia.

133 De primo oratoriolo fabrica conceptus ur,

88 Exin vero quotidianis proceſſibus intimus creſcebat ardor, novum perindeque decens aliquid moliri, quod & ſuæ par devotioni & beati Confeſſoris commodum exiſteret dignitati. Piis de Deo cogitatibus felicem noo deeſſe exitum, hujus quoque proventu rei declaratum eſt: excellentis memoriæ conjugem advocat; communicatoque cum ea negotio, quid ſibi ſederet animo, quidve faciendum decerneret, avideotius intimavit. Ea, quod eſſet ingeoii ſingularis, & cum ſummo loco nata, tum iogenitæ quoque prudentiæ dote præcipua, rem illico pervidit acutiſſime: ex ore
B principis verbum rapuit; quodque erat inſpiratum divinitus, acceleraodum quam poſſet maxime perfnaſit; ſe totius molem negotii ſubituram libentiſſime: ſiqua viderenlur difficilia, juſtis facile ceſſura deſideriis; futurum, ut res, quamquam ardua, brevi eupitæ perfectionis faſtigium obtineret. Talibus animata, maturandum credidit; omniſque moræ impatiens, ad beati Germani cœnobium ex juſſu principis profecta pervenit; ac primum loci poſitione perſpecta diligentius, poſtquam ſuo vidit cuncta relpondere propoſito, diei non poteſt, quaoto ſe fervore addixerit cœptis inſiſtere; dummodo Divinitas religionis flexa diſpoſitionibus, quod velle dederat, poſſe donatet.

IV. De opportunitate

89 Erat locus naturali quodam ſitu commodiſſimus; atque aparte Orientali, clivo montis paolatim lenteſcente, eompetenter adcline pendulus, ultro ſa cujuſdam ingeotis fabricæ conceptionibus ingerebat. Ad artifices talium experientiſſimos res confertur: horum induſtria ad loci opportunitatem accedente, eoncepti operis exemplar conficitur, & quaſi quodam præludio futuræ moles magnitudinis certis brevibus informatur ea pulcritudine, ea ſubtilitate, quæ digna angelorum hominumque rege, quæ Sanctorum collegio, quæ ipſius etiam loci majeſtata effet. Expenſis eompetentibus præparatis, exactores magiſtriqoe operum deliguntur; quorum inrequieto ſtudio, ſum-
C maque ioſtantia immenſum opus incredibili celeritate peragitur, tanta facilitate rerum, tanta alacritate animorum; ut in promptu eſſet omnibus, divinum negotio concurriſſe favorem. De cujus qualitate fabricæ multa forent, quæ ad laudem operis jure litteris mandarentur; verum quia & oculis ſubjecta eſt, & fere omnibus circumquaque notiſſima, parcendum io talibus paginæ per magis neceſſaria poſterius dilatandæ.

ac poſitione

90 Robuſta diligentia confectum opus; multiſque, opitulante Deo, ſeculis duraturum Cbuonrado principi ejuſque jugali benigniſſimæ immortalem de cetero feret memoriam maritorum, quorum pronam & incomparabilem in nos locumque ooſtrum ex animo benevolentiam, poſteritatis quoque illorum bereditaria devotio comprobavit: filii
f *f* ſeilicet æquiſſimorum pareotum & probitati & pietati quam ſimillime reſpondentes; quibus ultra omne, quod humaoum eſt, idem locus & animo ſedit & indicibili amore cariſſimus evidenter apparuit; quos, quia jam dudum incipientis felicitatis noſtræ ſucceſſibus torquebaris, acerbo præventos D occaſu, ſors, ſeculorum proveCtui ſemper invida, ſuſtuliſti. Ne tamen nos omnimoda præſidiorum ſpe interceptos, ut cœperas, uſquequaque proſtarneres, infrænes conatus tuos & dira molimina rerum prudentiſſimus Moderator eluſit, hunc, qui cælo propitio, ſuperſtes adhuc, vitales earpit auras, noſtræ primum ſaluti, multorum debinc uſui, cunctorum poſtremo profectui reſervando.

91 Is eſt Hugo, ut abſque aſſentationis fuco *loc.* verum fatear, & nomine & officio Abbas; de quo quidquid dixero, longe infra meritum ipſius eſt; præſtatque de eo ſilere per omnia, quam parum dicere: neque enim quidquam nunc de eo tractandum ſuſcepti; oiſi quod eximia proles, egregiis manans genitoribus, hos quam ſimillime tum dignitate, tum moribus repræſentat. Eo factum eſt, ut paternis, annuente Deo, luſſectus honoribus, avitæ memor gloriæ, & poteſtatis & probitatis patriæ robuſtiſſimus heres exiſtat, beato protegente Germano, votis noſtris cunctorumque fidelium ad ſanctæ decus Eccleſiæ & diutiſſime & ſe- E liciter floriturus. Sed memoriam illius viri, omoes anni excipient conſequentes. Rebus ſana ſuavi lapſu decurrentibus jucundum fuerat *immorari; *pro eſſet.* nifi res ordine ſecuturæ pronos in voluptatem animos avocarent.

V. De fratrum

95 Operi magnifice elaborato, ſigna ornatui fore poteraot, inſtantiſſime parabantur; & quoniam in ooſtra provincia marmorum copia minime ſuppetebat, in remotis bæc quærenda regionibus decreverunt. Hac de cauſa quidam fratrum periculoſæ expeditionis bis aggreſſi difficultatem, interque vaſtos Rbodani gurgites iter plenum diſcriminis ſubeuntes, Arelatum, ac deinde Maſſiliam, quæ eſt Galliarum ultima, perrexerunt. Quibus ea fuit animi eonditio, & omnes acerbitates, cunctas rerum iololentias, extrema certe omnia ferrent non ſolum fortiter, verum etiam libenter. Ibi ingentibus congreſſi periculis, multa aſtu, multa auſu, callide audaces, audacter callidi ſuperarunt, magna omnia magno conſtare, au- F dentelque fortuna juvari, non immemores. Eruderatis itaque ædificiorum veterum circumquaque ruinis, ingentem marmorum pretioſorum copiam obtenru partim, partim pretio congregarunt; oneratiſque navibus præda præoptabili, victorioſo ſucceſſu cœptorum audacium memorabilem bis duxere triumphum. Per iter horribile divioum eis non defuiſſe favorem, incunctanter dixerim; quod & minacis tumorem pelagi, & infidæ gentis ferociam infracti animis, infeſſi viribus, exceſſerunt. Sæpenumero B. Germani præſentiſſimum ſenſere patrocioium; cum, ajus invocato nomine, fatalibus exempti eaſibus, emirati ſunt, ſe ſubito ſecundis adverſa mutaſſe.

93 Vel illud, quale, qnamque avidens fuit, *profeſſione* quod e multis unum decretæ ſufficiens credimus brevitati? Expletis, pro quibus perrexeraot, regreſſum inſtantiſſime maturantes, rapaei Rhodano ſe committunt: die quadam conſcenſuros navim falſa ſpe diurnæ tranquillitatis marutioa, ut ſolent, ſerena deceperant; at ſubito coorta tempeſtas naturalem pelagi rabiem accedentis procellæ concurſibus efferavit. Ingens univerſos terror impulit, pertælos fluctuum, pavidos pariculorum: ac primum nauelero faciem elamentorum diligentius exploranti, viſum eſt, quam poſſet celerrime, ſubeundum littus, cedendum diſcrimini, atque ioceptæ tunc quidem navigationi parcendum; quod vehementius ſolito commotus aer,

vix

A vix intra ſequens triduum, placidum patefaceret in fluctibus commeatum. Porrectis itaque in longum obtutibus, eccleſia cernitur; quam contra ſubeuntes, optatæ telluris tuta tenuerunt. Egreſſos curandorum corporum acrioc urgebat inſtantia: ad id procurandum diverſis diverſa expetentibus. compertum eſt a loci incolis, eccleſiam illam, beati Germani nomine & meritis ſacram, tantum apud univerſos reverentiæ vindicaſſe, ut nemo de rebus ad locum pertinentibus quidquam præſumere, nemo vel ſurculum e circumjectis ſepibus audeat uſurpare; totam inſuper ruris circumpoſiti viciniam majeſtate loci adeo tutam exiſtere, ut diebus vel noctibus integris veſtimenta ſua paſſim tum ſepibus, tum arboribus ſuſpenſa relinquentes, abſque furis metu vel periculo propriis domibus reſiderent. Ita beatiſſimi Germani fide in tuto degunt omnia; genuſque miraculi eſt, res diſcrimini expoſitas ſecus periculum non perire.

in Provincia.

94 Hoc ita comperto, animos angoribus relevant; locum alacres expetunt; peculiaris nomen Patris notis affectibus complectuntur; orationi devotius incumbentes, pro præteritis gratias referunt, pro futuris vota concipiunt. Sic ſe ſuaque omnia per glorioſi Proiectoris meritum Deo familiarius commendantes, littoris repetunt ſtationem; cum ſubito viſibus circumquaque directis, longo proſpectu cernunt, univerſam aeris inclementiam, ultra quam ſperari poterat, procubuiſſe; ventos, elementaque omnia, pernicioſa feritate depoſita, in priſcam manſuevisſe temperiem. Nec mora, alacres iter repetunt deſperatum, expromptiſque ad fortia viribus, ſecundos pelago exigunt curſus, ſemel hauſta fiducia ſecuri caſuum, & quidquid emergentium obſiſtere poterat procellarum, reſpectu conciliati per Germanum Numinis, contempnere. Staverat ille quondam ſiniſtram Oceano Britannico legionem, cum hunc ad pereuntium inſtaurationem populorum tendere virulenta antiqui hoſtis pervicacia invideret. Nunc quoque quis dubitet, ejus virtutis, ejus extitiſſe meriti, quod, poſt fluctuum repentina diſcrimina, conclamata ſerenitatis gaudia reluxerunt?

marmorum conſio.

95 Miraculo proximum judico, quod, perductis ad locum deſtinatum marmoribus, quidquid columnarum devectum eſt, tanta univerſis fabricæ partibus habitudine convenerunt, ac ſi indiſcrepanter, &, ut dicunt, in unguem eiſdem ipſis deformatæ lineis, propoſito reſponderint exemplari. In quarum collocatione quid inter cetera mirum vel evidens claruerit, æſtimo non tacendum. Harum unam non contemnendæ magnitudinis baſi impoſitam, aggregata robuſtorum manu, ſuperne ducto fornici, collatis viribus, inferebant; cunctiſque ſumma ope nitentibus, cum jam pene erecta conſiſteret, vicit molis immanitas impellentes, jamque elapſa manibus, ſuo ipſius in ruinam ponderе ferebatur. Metu periculi ceſſerant univerſi, fruſtatim mox conterendi marmoris lapſum non abſque doloris intimi ſcrupulo præſtolantes. Præſente Deo, res contra opinatum ceſſit; quodque humana manus exequi nequiverat, divinæ virtutis occurſu multo gratius, multoque facilius confectum eſt; quantoque prius impetu deorſum ruiſſe, tanto mox viſa eſt, abſque viſibili præſidio, mole ſua ſuperna repoſcere. Ita loco fixa, inconvulſam perennis miraculi memoriam ingerit ſpecioſam.

ANNOTATA.

D

A.S.Heriго monacho. ex mss.

a *Erat enim frater Juditha Bavaricæ, ſecundæ uxoris imperatoris Ludovici Pii, ac matris Caroli Calvi, eus, tamquam evunculus,* Conradus *ille magno eras in pretio: multi Comitem Pariſiorum appellant: uti & Seniorem ſeu* Majorem, *reſpectu filii cognominis, de quo inferius. Vide Sammarthanos Hiſt. domus Franciæ lib. 7. ubi de filiis Ludovici Pii.*

b *Fuit* Adbeleidb, *ſeu* Adelais *filia Ludovici Pii ex priori conjuge Ermengarde; ut ibidem aſſerunt Sammarthani.*

c *Præerat ergo (more illorum temporum, cum primariis regni proceribus tribuebantur a regibus abbatiæ, ſæpe etiam plures ſingulis) cœnobio uni vel pluribus Conradus hic neſter; ac de Lobvabenſi id monaſterio probat Mabillonius Annalium BB. tom. 3. ad an. 852. num. 54. de Autiſſiodorenſi vero ex hoc loco Viola in Ms. Autiſſiod. ubi illum numerat decimum tertium* S. Germani *Autiſſiodorenſis abbatem.*

d Antelucandum *ita Mss. noſtra; quaſi ab* antelucari, *id eſt lucem ſeu ſolis ortum prævenire.*

e Conſitus, *id eſt reſperſus: neque enim intra eccleſiam credibile eſt herbas creviſſe, quidquid Violo cap. 26. viſum ſit: herbis autem Sanctorum tumulos a fidelibus conſpergi olim conſuevisſe, conſtat ex S. Gregorio Turonenſi in Vitis Patrum cap. 8. ubi de S. Nicetio Lugdunenſi num. 6.*

f Filii *Conradi & Adelaidis tres numerantur;* Welfo *ſcilicet ſive* Guelfo, *cui parnerunt cœnobia duo, Centulenſe S. Richarii, ac S. Columbæ Senonenſe:* Conradus Comes *junior, qui Guelfoni defuncto in præfectura S. Columbæ ſuffectus, eodem illum anno Chriſti 881. ad æternitatem ſecutus eſt, teſte Mabillonio in Annalibus ad annum illum num. 33. ac tandem* Hugo, *ab abbatiis, quas plures habuit, vulgo* Abbas *dictus; qui cum juxta mox dicenda, ſupereſſet ſolus hæc ſcribente Herica, ſequitur, ut quæ de illis hic referuntur, huc inſerta fuerint ab auctore noſtro poſt annum 881. & ante annum 886. quo ſecundum Annales Benedictinos Hugo deceſſit; adeoque ut hunc operi dim poſt factam Carolo Calvo dedicationem acceſſerint.*

E

F

CAPUT II.

S. Germani translationes miraculis illuſtratæ; ſanctorum quoque Amatoris ep., & Urbani ac Tiburtii MM. reliquiæ ad ejus eccleſiam delatæ.

PErfecto opere, cunctiſque decorem prætendentibus conſummatis, ſanctiſſimum & toto orbe venerandum corpus B. Germani in cryptam tanto condignam theſauro, magna ambitione apparatus, ingenti obſequiorum genere translatum eſt *a*. Jamdudum quidem ante annos aliquot *b* juſſu cæſarum Caroli ac Ludovici *c* ab Hcriboldo *d*, venerabili pontifice, fuerat tranſmutatum; cum a tempore ſui tranſitus, ex quo Ravenna relatum eſt, per annos circiter cccc. in eadem eccleſia, quo loco primariæ ſepulturæ traditum fuerat, quieviſſet. Adfuerunt tunc quoque meritorum ejus argumenta præcipua, non abſque miraculorum privilegiis ſolemnius commendata. Pretioſi denique ſepulcri intimis patefactis, ita demum

VI. De tranſmutatione

a b c d

corpus

A corpus venerabile cum omni cultu veſtium iotegrum, intemeratum, atque omni incorruptionis genere ſpecioſum apparuit; ut cuilibet ignaro rerum facile perſuaderi poſſet, recens defunctum, recens tumulo abditum, recentibus indumentorum apparatibus circumſaptum. Acceſſit huc publici ſplendor miraculi, pro ſui magnitudine non tacendi.

A.S. HILARIO MONACHO, EX MSS.

ſanat corpſis,

97 Infelicem quemdam, cui Heleno vocabulum fuit, adeo vis horrenda conſecerat, ut præter linguæ & aurium infauſta diſpendia, atri quoque dæmonis violentia per diuturnum tempus miſere torqueretur, Jamque ejus calamitatem Creatore propitio miſerante, contigit, eum translationis ſupradictæ ſpectaculo intereſſe. Is referebat poſtea, quod eccleſiam ter conatus egredi, perſona cujuſdam gravis & venerabilis occurſu terfuerit in eccleſiam revocatus. Verſimile eſt, inter malignum benignumque ſpiritum de ſalvando vel non ſalvando homine, iis egreſſus regreſſuſque vicibus, aliquamdiu concertatum; dum & huic vas olim poſſeſſum linquere, & illi ſuperni facturam Artificis ab inimico teneri diutius inhumaniſſimum putabatur. Regreſſu tandem tertio, B tamquam impulſu quodam adactus violentius, in pavimentum ruit; moxque ore, auribus, ac naribus prævalida cruoris effuſione perfluxit *. Ita per obtentum ejus, cujus ſacra transferebantur pignora, ſoſpitati redditus, & peſte dæmonis earuit, & neceſſariorum ſenſuum rediviva miniſteria in priſtinos recepit uſus.

* al. profluxit

& commemoratio primariæ tranſlationis.

98 Ad fidem miraculi, diebus poſtea ſuperſtes quamplurimis, beneficii percepti non immemorem conſcientiam obſequiis ſuæ tenuitati competentibus apud beati Germani memoriam declaravit. Actum eſt hoc anno Dei hominis facti DCCXLI. regnante jam pïiſſimo Carolo, cæſaris Ludovici filio; poſtquam a civili prælio *e* regreſſus victor, extra omnes fratres ſuos regiæ apicem extulit poteſtatis. At anno ejuſdem Verbi incarnati DCCCLIX. qui eſt regis Caroli octavus & decimus, amplificata eadem baſilica, cryptarumque, ut ſupra digeſtum eſt, pulcritudine decorata, ſæpe dicti ſæpiuſque dicendi Patris noſtri ſanctiſſimum mauſoleum a loco primariæ translationis denuo ſummotum eſt, ad conditorium ſuprafcriC ptum, nova operoſaque præparatum diligentia, publicis cultibus transferendum. Ea res (ut cunctis pene notiſſimum eſt) hoc ordine decucurrit.

e

VII. *Commemoratio ſecundæ.*

99 Hludovicus Germaniæ rex, a trans-Rhenanis partibus violentus emergens, fraternæ ſortis regnum, ſanctiſſimo juris jurandi interventu, olim Francorum judicio confirmatum *f* abſque ullo reſpectu icti fœderis, temerarius inhiavit *g*. Egerant hoc infidæ perduellium factiones, quibus mens quidem quietis impatiens, ferina vero rabies & inquietudo beſtialis audiendi quidlibet, quamvis immaniſſimum, vires & animum ſuggerebant: quod genus hominum ad cædem & amentiam ultro proficiſcens, impiam dexteram ad necem civium tranſtulerunt. Jamque univerſi pene regni proceres ab iſto ad illum defecerant; æquitate nihil, viribus univerſa conſtabant; cædc, rapinis, incendiis cuncta ferebantur; non illos a cœptis immanibus Chriſtiani oris titulus revocabat, non humani contemplatio fœderis, non ubique locorum præſentialiter plenus & pleniter præſens ac per hoc omnia deſuper inſpectans Deus, non denique conſideratio futuri, conſummato orbe, judicii inter bene meritos & male conſcios æquis lancibus expendendi. D

f

g

inter regn.

100 Inter hæc manſuetiſſimus rex Carolus, belli pacisque artibus Davidicæ ſemper modeſtiæ comparandus, cum ſe fraternæ lævitiæ, in dies pertinaciter crudeſcenti, humanis copiis ex æquo non poſſe reſiſtere perviderit; vicibus omnia volvi non ioſcius, ſerendiſque fortiter caſibus, ac, Deo propitio, ſuperandis a puero aſſuetus, cedendum tempori arbitratus eſt (potius), quam ſuo, ac reipublicæ diſpendio, cæcis extraordinarie periculis incumbendum. Itaque ſalubriore, & quod tantum decebat principem, conſilio animatus, poſthabita ſpe temporalis adjutorii, ad divinum ſe præſidium contulit; ſatis perniciofum ſciens, ut divinis diffidere, ita quoque humanis viribus inconſultius niti. Atque inter ſpem metumque confinis, expeditione memorata beati Germani cœnobium Deo tactus adiit.

VIII. *Qualiter profatus rex idem corpus ſanctum triſtaturis.*

101 Igitur loci ac temporis opportunitate captata, ſacri tranſlationem corporis abſque dilatione perficiendam decrevit; quod & ſuæ reverſionis incertus exiſteret, & conceptæ in Sanctum devotionis officiis plurimum ſibi roboris acquiri poſſe, non dubitaret. Sancto igitur Epiphaniorum die *b* ſolemniter omnibus præparatis, ad glorioſi corporis reverenter acceſſit memoriam: pauci admodum circumſiſtunt; epiſcopi ſcilicet venerabiles, & probatiſſimi ſacerdotes, regem intra ſanctorum ſanctiſſima comitati: ceteros quidem ab intimis arcuit. Hymnos vero & pſalmodiam infatigabiliter perſonantes, data opera in officio perſeverare mandavit. Hinc maturans negotium plenum reverentiæ, ſepulcrum aperuit. Membra pretioſiſſima, perinde ut pridem, integra ſupplicibus oculis conſpicatus, congruo honore veneratus eſt. Quid votorum ibi conceperit, quid affectionis impenderit, quam pure ſe ſuper aram ipſam ſpiritali contritione mactaverit, Deo conſtitit & conſtat ſolis; quique ſibi id fuiſſe gratiſſimum, a veſtigio declaravit. Poſt hæc corpus venerabile ſolis pontificum paſſus manibus contrectari, operoſis denuo pallis decenter embivit. Gratum præterea ſuæ odorem fidei multa balſami, multa thymiamatis impenſa, per beatum Germanum, reſpicienti omnia porrigens Conditori, thelaurum incomparabilem adorandi corporis ejus eo loci, quo cunc veneratur & excolitur, larga ambitione, ingenti gloria, principali denique F reverentia tranſpoſitum collocavit. Locum regia largitate & donis magnifice cumulavit; diemque illam, feſtivis exactam apparatibus, ſuccidiis leculis perpetuo celebrem indixit *i*.

b

E

i

IX. *Qualiter hoſtes, Deo ſe protegente, poſt paſcerit e*

102 Mox itaque peractis ſuæ devotionis ſalutaribus, fortiſſimo Deo, qui dat ſalutem regibus, interventu Germani beatiſſimi, voto ſupplici ſe committens, fidens animi, & tamquam de victoria jam obtenta ſecurus, delectu facto, abſque cunctamine hoſti obviam properat, fide (magis), quam armis rem bellicam peracturus. Sicque duce Chriſto uſus, hoſtiles copias ſine ſanguine pepulit, duplici donatus beneficio, quod & de hoſte trophæum cepit, & homicidii, vel potius parricidii, reatum, Deo ſe in omnibus protegente, declinavit, in reliquum, largitore Deo, ac protegente beato Germano, rerum potiturus, & feliciter regnaturus *k*.

X. *Abbreviatio.*

103 Idoneum pietati, nobiſque conſtabit ſalutiferum, ſi ad beati honorem Pontificis ſubjungantur, ſiqua poſt hæc ſeriem temporis illuſtravere miracula. Non multo dierum intermeante cur-

A curriculo, adoleſcens quidam poplitum damno debilis pariter & deformis, templo beati Patris adito, ſedulis per aliquot dies excubiis neceſſariam ineeſſus recuperationem per ſacri corporis merita precabatur. Ea tum nox erat diei Dominicæ, quæ ſacræ quadrageſimalis obſervantiæ dies mediana cognoſcitur. Cumque circa gallicinium nocturnæ functionis officioſitas a fratribus ageretur, per merita Præſulis genninæ rectitudini poteotiſſime reformatus, magnum aſtanti populo ſpectaculum præbuit, & divinæ laudi per ora ſanctorum nobilem materiam ac memorabile incrementum.

Huic aliud eadem tempeſtate ſucceſſit miraculum, & ipſum quoque publicæ multorum ſub oculis celebratum. Quidam loquelæ privatus ulu, dum ſe robuſtæ fidei patrocinio ad Sanctum contulit, damnoſi latebram ſilentii ſuffragio recepti ſermonis exceſſit. Tabellæ teſſeratiæ, templi ſuſpenſæ veſtibulo, monumentum ei rei fuere.

miraculum 104 Sequentis declaratione miraculi DCCCLXIX. annus incarnati Domini volvebatur: Adalricus quidam, patria Senonicus, ipſo ſuæ debilitatis genere uſquequaque notiſſimus, ita toto reptilis corB pore trahebatur; ut debilitas deformitati addita, neceſſariora corporis officia homini detraxiſſe videretur. Non illum talem natura produxerat; ſed extemporaliter irruens calamitas, Deo tantum cauſæ conſcio, anno jam duodecimo trahebatur. * al. frequenter Infelicitatis ſuæ levamen frequentes * ad Sanctorum memorias, anxie quidem, ſed inefficaciter quæritabat. Certiſſime eminet, hunc beatiſſimi Patris noſtri meritis reſervatum. Igitur cum ad Kalendarum Octobrium ſolemnitatem publicis orbis terrarum gaudiis celebrandam numeroſa populorum fluxiſſet ex more congeries, ia quoque eniſu, quo potuit, conventui intereſſe curavit; non tam receptandæ ſoſpitatis, ut ipſe poſt fatebatur, obtentu, quam ut collata coeuntium ſtipe juvaretur: verum artifex humanitatis Deus, cui familiare eſt non rogantibus quoque gratis multa præſtare, unius expenſa miraculi & diei gloriam, & miſero, quam deſperaverat, contulit medicinam. Emenſa namque ſacrarum vigiliarum parte fere media, cum alternantis chori vicibus Pſalmus, qui inſcribitur, Te decet Hymnus, Deus, in Sion, decantari cepiſſet, tantus miſeri revalelcentis eccleſiam clamor implevit; ut non vulgi modo frequentiam, verum C & ipſos divini choros officii medullitus tremebundus horror invaſerit. Superventu ſalutis, nervorum labefactæ compages, membraque in priſcos vigores remeantia, in clamores incompoſitos excitaverant infelicem. Ad vocem hinc inde certatim concurritur; collapſuſque, corpore & membris pene emortuis, invenitur: paulo poſt reſumptis viribus, mluque greſſuum remeanta, divinæ ſermantum laudis præſentibus attulit, futuris tranſmiſit. Ad hujus aſſertionem operis ipſe ſuperſtitem agit vitam, ac ſacro corpori de ſe ſatis merito pro viribus debitum expendens obſequium, ſuæ ſecum circumſert indicia ſoſpitatis.

105 Sacri tranſitus ejus nox officioſis vigiliis ſolito ducebatur; & quemdam frazrum adeo religioſum intimus dolor vitalium miſere fatigabat; & erat viro mœror inconſolabilis, luctus immodicus, non tam infirmitatis urgeri violentia, quam quod defectus viribus, debitis ſolemnitatis obſequiis non poterat intereſſe. Intar-hæc ſeſſis artubus lopor incumbit. Dormienti ſanctus Germanus præſentem ſe exhibet; imperat, quid ageret, quidve patereturr, incunctanter edicat. Illo moleſtam ægritudinem profitenta, doloris loco placidam viſus eſt admoviſ- D le manum. Vigoris plenus ſurrexit continuo; & ingenti cunctorum miraculo pſallentium leſe choris lætus inſeruit. Dici non poteſt, univerſorum animis in laudem Dei fervoris quantum acceſſerit. A.6. Hegico monachO. EX MSS. dorni corporis

106 Sanctiſſimi prædeceſſoris ejus Amatoris faſtus dies * advenerat, & collectis epiſcopis, venerabile corpus ejus principali transferebatur reverentia. Ei ſpectaculo beati quoque Germani collegium abſiſtere, non tam eſſet indecens quam nefarium. Reliquias ſacri corporis accepturi nil competentius poſtulandum decreverunt, quam dextræ digitos manus, quibus quondam violentus Germano crinem decerpſarat. Id impetratum, ambitioſa pompa, feſtivo gaudio referebant. Cumque baſilicam ingreſſi, remque divinam peracturi, ſacrum pignus ante ſepulcrum beati Germani deponerent, in promptu fuit agnoſcere, duo præcellantis meriti lumina piis gaudiis, nova gloria, concurriſſe: nam quædam mulier geſtatorio delata, pro eo quod toto reptabunda corpore, genitalibus artuum careret officiis; decenti mox reformata ſtaturæ, amborum meritis plenæ retulit gaudia ſoſpitatis. Cleru laudibus, populares clamoribus extulera ſactum, quo & dies illuſtrata, & antiqua Pontificum ſanctorum inter ſe familiaritas argumentia perſpicuis comprobata videbatur. * fol. 34. E

Sacri quadrageſimæ volvebantur dies; & ſurdam e pago Senonico mulierem contigit adveniſſe. Somnio præmonita fuerat, ut chordam ſigni * ſaceret, atque ad beati Germani baſilicam deferret. Dicto pariit; funem attulit; ſigno applicitus eſt. Id manu propria cum pulſaſſet, momento eodem æs ſonum edidit, mulier anditum recepit. * i. e. campana

107 Anno DCCCLXXIII. Verbi inter homines humanati publica fidelium religioſitas populorum diem Kalendarum Octobrium votivis gaudiis exigebat. Adfuit inter ceteros quidam pagi Andegavenſis indigena ex vico, Baſilicas nuncupato, Adalſadus nomine, triginta ferme & trium annorum curriculo contractorum gennum damna circumferens: inita igitur Miſſarum celebritate ſolemni, ingreſſus eccleſiam, ut ipſe fert, immenſis cœpit fervoribus æſtuare; quibus mitigandis locum quærens, foras iam egreditur. Mox calore cedente, tanto frigoria horrore correptus eſt; ut pene ſe exanimandum crederet, niſi denuo eccleſiam introiret. Quo demum ingreſſus, priſcis rurſum caloribus inflammatur. Inter hæc genua diſſiliunt; nervi laxantur; eccleſia clamore completur. Jamque in ambone reſponſorium cantabatur: ad ſanctum ſepulcrum cominus admovetur; ſub oculis omnium compages olim mortuæ diſtenduntur; nervorum ſiccitas animatur; genua in priſcam habitudinem diriguntur; ad laudem Dei fidelium cœtus accenditur; duplicataque lætitia, ora vocibus, genæ lacrymis adimplentur; ſermo ad populum de feſtivitatis ſplendore convertitur; beatus Germanus ſuo præſens adeſſe diei, evidenti beneficio comprobatur. Adhuc, da quo loquimur, ſupereſt, memoremque ſe accepti beneficii, qua poteſt, ſervitute fatetur. Ei magnæ & multiplicea, Chriſte, tibi ſuppetunt medicinæ, cumque ſis univerſitatis conditor, res perperam ſtantes modis complacitis & inſtaurando ordinas & ordinando inſtauras. F

108 Summi & incomparabilis Patris noſtri præconiis eximendum vereor, quod, ejus gratia meritorum interveniente, ſanctorum quoque pignoribus Martyrum ab urbe Roma locus idem meruit cu-

A cumulari. Jam id, credo, provida divinitas præ-
A.S.HE- tendebat, cum inter cetera ſupra memorati ope-
RIC. MO- ris *i* inſtrumenta ſecretarium *m* quoque condito-
NACHO. rii ejus, nec uni, nec ſoli tanrummodo paraba-
EX MSS. tur: venturos ſcilicet propediem alios alicunde
Qualiter ſacrorum pignora Martyrib. ab Urbe delata, patronos, qui locum præſentia ſupplerent, me-
ritis protegerent, virtutibus illuſtrarent. Quod
quia ſilentio obducere immaniſſimum eſt, nuſ-
quam opportunius video vel inſerendum, vel in-
ſeri potuiſſe,

l m

109 Anno itaque incarnari Dei DCCCLXII. fra-
locus idem pervenit. trum quidam mandatis pariter & epiſtolis regiis
inſtructi, urbem Romam expetunt, cum oratio-
nis gratia, tum etiam quarumdam eccleſiaſtica-
rum ſtudio cauſarum; quas, Deo negotium pro-
curante, & allegarunr ſtrenue, & efficaciter ex-
pleverunt. Prudentiſſimus & maxima veneratione
n reverentia ſuſpiciendus Nicolaus Papa *n*, Roma-
næ tum Cathedræ præſidens, vicem Apoſtoli,
ci culminis & dignitate & ſtudio præferebat: qui,
cum prænominaris legatariis ad cuncta, quæ vel-
lent, per dies aliquot pleniſſime ſui copiam feciſ-
ſet, magna ſui miniſtiorumque ejus gratia diſ-
B ceſſuris ſanctorum martyrum Urbani & Tiburtii
o reliquias *o* tradidir, & virtute pretioſas, & quan-
titate præcipuas. Sic Dei favore & obtentu regis
Caroli, quod alias vel laborioſiſſimum, vel im-
poſſibile fuerat, facili negotio confecerunt.

ANNOTATA.

a Anno ſcilicet Chriſti 859. *ut mox dicetur.*

b Nempe anno Chriſti 841. *ut ſequetur.*

c Ludovici *Germania regis, qui Caroli Calvi frater erat, ſed major natu, utpote ex Ermengarde genitus: ambo autem cæſares appellantur, quod imperatoris, Ludovici Pii ſcilicet, eſſent filii.*

d De S. Heriboldo, *alias* Heribaldo *ep. Autiſſiod. actum eſt die* 25. *Aprilis pag.* 378. *antequam Hiſtoriam epiſcoporum iſtius eccleſiæ, ubi amplum habet elogium, Majores noſtri vidiſſent.*

e Fontanetico ſcilicet illo tam memorabili quam cruento: nam illud eodem anno geſtum erat menſe Junio; cum hæc translatio acciderit Kalendis Septembris, juxta Hiſt. epp. Autiſſiod. cap. 36. *& Robertum monachum Autiſſiodorenſem in Chronologia ad an. Chriſti* 841.

C *f Anno* 843. *menſe Auguſto, quando de regnorum partitione inter Lotharium, Ludovicum & Carolum, Ludovici Pii filios, Verduni convenerat.*

g Hoc factum anno 858. *per rebellium factionem, quæ Carolum exoſa, Ludovicum adverſus fratrem in Gallias invitaverat.*

h Anni videlicet, ut paulo ante dicebatur, Verbi incarnati DCCCLIX.

i Adi Commentarium prævium num. 4.

k Hæc fuſius narrantur in Annalibus Francorum Fuldenſibus ad annum 858. *& ſequentem apud Chheſnium tom.* 2. *pag.* 555. *& ſeq.*

l Puta baſilicæ, ingenti ædificio verſus orientem Conrado *prætenſæ.*

m Secretarium *apud auctores eccleſiaſticos accipitur quidem fere pro ſacrario, ſeu, ut vulgus appellat, ſacriſtia; ſed hic patet cryptas intelligi, quas ſub novo ædificio idem Conradus, tanquam eborum ſubterraneam, conduxerat; ut ibi impoſterum* S. Germani *corpus aſſervaretur majori cum reverentia.*

n Hujus nominis primus.

o At cujus Urbani, *cujus* Tiburtii? *An Urbani Papæ & martyris? Ita cum Herico conſentit Autiſſiodorenſes; ſed vide, quæ de hoc acta ſunt ad diem* 25. *Maji, præſertim pag.* 9. *& ſequente. An etiam illius Tiburtii, de quo in Actis S. Cæcilia V. M.? Ita quoque iiſdem viſum eſt; ſed conſule Acta noſtra ad diem* 14. *Aprilis, maxime pag.* 210.

CAPUT III.

Prodigia facta in tranſlatione SS. Urbani & Tiburtii MM.; item SS. Mauritii & Innocentii MM.; catalogus Sanctorum in cryptis S. Germani Autiſſiodori ſepultorum.

QUid pignoris, quid theſauri Romulea fer-
retur ab urbe, virtutum conſequentium
creberitate cœptum eſt e veſtigio declarari: re-
motis ſuperfluis, ſiqua referenda ſunt, compen-
dio fient gratiora.

Urbem egreſſi, manſione prima in ſancti Ale-
xandri eccleſiam devenerunt. Ibi cum pernocta-
rent, candela prolixæ longitudinis, uno ſuccen-
ſa capite, poſt paululum a parte alia flagrans,
utrinque præluxiſſe viſa eſt. Ingenti devotione
complexi factum, duorum præcipuis Sanctorum
memoriis, geminis de cetero ſerviendum lumi-
naribus, adverterunt. Exit illuſter vir Hlotharius, ejuſdem comes expeditionis, febre corre-
ptus pervalida, candelam ſuo ſtatui reſponden-
tem detulit, & ante ſacras pernoctans reliquias,
in craſtinum ſe omnimoda languoris moleſtia le-
vatum ſenſit. Actum Vulterris *a*.

Meginarius, ejuſdem Hlotharii presbyter, non
multum poſt febre ſuccenſus violentiſſima, can-
dela Sanctis adhibita, quam excellenter, tam
facile curatus eſt. Familiare deinceps omnibus
effectum, irruentes ſibi per totum iter imbecil-
litates, Sanctorum conſtanter imploratis patro-
ciniis, declinare.

111 Emenſis Alpibus, ad ſanctos Agaunenſes
Martyres *b* diverterunt. Ibi ab Hucberto *c*, abbate
famoſiſſimo, excepti quam familiariter, tanti ſa-
tigationem itineris plena viri benevolentia, in-
genti religioſorum affectu, larga denique totius
liberalitatis indulgentia eelevarunt. Dehinc obla-
tam ſibi negotii opportunitatem intentatam lin-
quere non ſibi integrum fora arbitrantes, Sancto-
rum Agaunenſium reliquias a prænominato prin-
cipe poſcendas decreverunt. Is, volente Deo,
quod poſtulabatur, excepit libentiſſime, quod
& viris eſſet familiariſſimus, &, utpote ſecula-
ria meditans tantum, in Sanctorum largiendis pa-
trociniis non ſatis avarus. Quamobrem, ſacro-
rum corporum accito cuſtode, pretioſi martyris
Mauritii complectendam reliquiarum partem cum
venerando capite ſancti Innocentii, legionarii
quondam ejus, incunctanter largiri præcepit. Id
quamquam omnes ferrent ægerrime; obtinuit ta-
men juſſio principis indifferenter * fieri, quod * *Lr. Ratim*
valebat. Votorum compotes, iter repetunt, ju-
ſtis ſemper ſaventem diſpoſitionibus impendio
glorificantes Deum.

Obſequiorum erga Sanctos ſplendor, ſigno-
rumque frequentia circumjectos paſſim populos

ſpe-

A ſpectaculo aggregabat; cedentibus aliis, alii ſuccedebant; dum & hos nova perceptorum beneficiorum gratia lætos in ſua recedere, & illos percipiendorum ſpes alacriter impelleret properare.

miraculis d 112 Publire famoſus & famoſe publicus locus eſt, Orbam *d* vulgo cognominant. Eo cum veniſſens, puella infantula ejus loci, Oſanna nomine, quam nativitas & mutam produxerat & contractam, anditia pſallentium populorum vocibus, miria perveniendi ad Sanctos angebatur defideriis. Id quia verbia non poterat, geſtu corporis & ſtridore faucium declarabat. Aridis tandem nervia reptilem extorquens gradum, eniſu, quo potuit, pervenit. Mox tantæ fidei remunerata fructu, ignotæ rectitudinis, univerſis mirantibus, recepit uſum. Hinc Sacria communicans, ſacerdotia juſſu reſpondit. Amen. Ex eo pleni compos eloqui, ad locum uſque, qui Arlia dicitur, Sanctos proſecuta eſt.

e Dehinc in villam, cui Botgalia e nomen, rum veniſſent, quidam ejus loci, caducus a puero, adeo ut per dies ſingulos raducam non ſemel alliſionem pateretur, raptim ad Sanctos cururrit; feretrum vexit; triduo proſecutus, nihil demum

B mali paſſus eſt.

compitiſque f 113 Hinc ad Salinas *f* ventum. Pater parvulum filium, contractione artuum imbecillem, humeris vectitans, ſub feretrum compoſuit. Paulo poſt cœpit erigi, & patrem anxie inclamare. Exciti omnes vocibus, hinc inde concurrunt; inrolumem inveniunt: pater ſub oculis omnium ſanum recipiens filium ſuum, immenſum lætus revexit ad propria. Actum in eccleſia ſancti Joannis Baptiſtæ, vico publico.

g Saltum Mortkaliæ *g* ingreſſos novæ hilaritatis afflavit arceſſus: namque inter ventorum impetus & pluvias vehementes, duo rerei lacrorum prævii pignorum, inextincto per diem totam lumine perdurarunt. Ita Sanctorum gratiæ, quibus deferebantur, evidentius contutati, indefeſſo officio & imbres & flamina contemſerunt.

In villam pagi Amauſenſis, quæ campus Velli *h* dicitur, cum veniſſent; mulier ab ipſo maſerni uteri muta progreſſu, fide plena concurrit; precem fundit; effectum precis conſecuta eſt. Illico intima faucium negatæ dudum vocis repere canorem, promptaque verborum affluentia diuturni damna ſilentii rompenſarunt. Sic ronceſſum

C beneficium exercitio ſermonis exaggerans, Ara-

i rimi uſque proſecuts eſt, miſertum ſui plaſmatis & affectu & vocibus collaudans Deum.

pulatio. 114 Hinc illia pagum Oſcarenſem k permeantibus, puella infans, honeſto loco nata, quæ & ipſa cognati patiebatur detrimenta ſilentii, de ſinu nutricis exiliens, curſu rapidiſſimo ad Sanctos

k venit; amplexoque feretro, ſuos adeſſe Dominos, etiam atque etiam inexplebilis inclamabat. Sic linguæ vinculo reſoluto, laudes aggerans laudibus, ad caſtrum uſque Divionem *l* comes indivisa perduravit. Pater ejus & mater iter agentibus poſtmodum competentia itineri munera deſtinarunt.

m Aliſienſem poſt hæc pertranſeuntes pagum *m*, in villa, quæ Fanum dicitur, noctem exigendam decreverunt. Eccleſia ejus loci beati Germani ſolemnis conſtat nomine. In har pretioſa Sanctorum pignora collocarunt. Puella fere duodennis advenerat, quam deformitate damnabili colli cervicisque contractio humerum complexa turpabat. Hæc pervigilem in eccleſia noctem ducens, & præoptatæ ſaluti & abſolutæ pulcritudini reſtituta, rælum ipſum votis & laudibus onerabat.

Auctorem beneficii Autiſſiodorum proſecuta, ſa- D
lutaribus obſequiis integrum exegit annum. A.S.Hi-

In villam, Pompejacum dictam, venientes, RICO
in eccleſia ſancti Chriſtophori nocturnæ ſtationis MONA-
excubias peregerunt. Puer bene natus, Herim- CHO.
bertus nomine, immani febrium torquebatur ac- Ex Mſſ.
ceſſu: delatus a parentibus, incommodum exuit; robuſtæ ſolpiratis optantibus gaudium cumulavit.

115 Inde proſectis ſolemnis Autiſſiodori para- XIII.
batur exreptio; quo tandem pridie Kalendarum *Decubui*
Novembrium pervenerunt, multa gloria, ingenti pompa, inexplicabili rerum præſtantia. Creverunt ex eo miracula viſibiliter corporalia, inviſibiliter ſpiritualia, quo magis ſubtilia, eo magis utilia, indeſinenter aſſidua, indubitanter proficua, quantoque perennius duratura, tanto certius profutura.

Folcoldus*, ex cœnobio ſancti Juliani *n* cle- * alii Fredaldus, al. Fulcoldus
ricue, quartano incommodo per anni fere ſpatium vexatus, ad Sanctos ſe humiliter contulit. Mox fidei donatus præmio, ſoſpitate reddita, languorem exceſſit.

Non poſt multos dies, colonus quidam familiæ ſancti Germani, ex rure, cui Sorgiacus vocabulum E
eſt, comperta virtutum fama, eo greſſum tendere animum induxit. Erat ſane paralyſis violenta totis artubus reſolutus. Ea nocte, cujus poſtridie proſectionem parabat, dormienti ei vir, habitu pontificis, ſpecioſa canitie ſpectatus, apparuit; ſeque Urbanum confeſſus: Ecce, inquit, ſanus factus, incommodum exceſſiſti; verumtamen recta perge, quo decreveras; ac pro ſalute recepta congrua memento vota perſolvere. Jnbentis edictum obedientia comes excepit; pergenſque, ut imperatum erat, quod ſerum actum fuerat, palam explicuit.

116 Exin multia locum expetentibus innume- Fanſium.
ra præſtitere; cunctis poſtremo rite ſupplicantibus indubitata rerum evidentia ſeſe exhibuere præſentiſſimos: quodque gratum habeant, boneſta ſibi in loco deferri ſervitia, plurimis expertum modis, una tantum, eademque perbrevi admodum relatione conſtabit. Beati martyris Tiburtii anniverſariua paſſionis dies advenerat, & pia fratrum devotio nocturnis vigiliis officioſius inſiſtebat. Inter hæc cuidam fratrum in oratione ſecretius procumbenti, atque in divinæ contemplationis faſtigium aliquatenus rapto, ſe viden- F
dum exhibuit, ea formæ habitudine, ea pulcritudine juventæ, qua expreſſius* in ſuæ Paſſionis * Lat. expreſius
textu deſcribitur. Viſus eſt autem ante loculum reliquiarum ſuarum, libratis in aera greſſibus, aſſiſtere, & expanſis ad orientem manibus, quarum una virgam ferebat auream, pro totius ſalute populi inſtantius ſupplicare. Is nobis hoc poſtmodum cum lacrymis referebat. Id mire gratum omnibus, & præſenti & futuræ devotioni conduxit.

Præterea anno Dominicæ Incarnationis DCCC- o
LXV. merito ſuæ religionis venerabilis Herchenraus, Catalaunorum epiſcopus, ad cœnobium ſancti Germani veniens, largitione fratrum reliquias pretioſi Papæ & martyris Urbani obtinuit; eiſque ſuſceptis, monaſterium in pago Pertenſi ejus honore conſtruxit. Quo loco tanta tamque frequentia poſtmodum claruere miracula; ut, ſi literis univerſa mandarentur, ſeu per ſe poſſent ſuppeditare volumini *o*.

Sanctorum Roma delatorum commemorationi paucis, ut puto, morem geſſimus; nunc res exigit, iis dilatis vel omiſſis, in reliqua proficiſci.

117 Poſtquam longe ſuperius comprehenſum XIV.
opus viſum eſt & eccleſiaſtico decori congruum

A. S. Hilarico Monacho.

Qualiter Sanctorum corpora translata

A & Sanctorum componendis pignoribus condignum, exercitata ſapientium ſententia optimum factu judicatum eſt, ut ſupra memoratæ Martyrum reliquiæ, nec non & corpora beatorum pontificum Altiſſiodorenſium, olim in ipſa eccleſia tumulata, transferrentur in cryptas, & circa corpus beatiſſimi Germani præcipua officii diligentia conderentur: divina mente, probo conſilio; ut quos eadem cæli regia continet, ejuſdem quoque in terris habitaculi capacitas ſociaret. Factum ita eſt; & dextro quidem latere, id eſt a plaga Auſtrali, oſſa beati Urbani Papæ cum capite ſancti Innocentii martyria eodem loculo compoſita ſunt. Hinc corpus venerabilis Alodii, ſucceſſoris quondam ejus *p*, ac trium deinde ſanctorum pontificum, Urſi, Romani, & Theodoſii. A parte pedum, id eſt plaga Orientali, ſecus aram, pretioſi confeſſoris & præſulis Aunarii membra ſacratiſſima requieſcunt. Siniſtrum, id eſt Septentrionale latus, glorioſi martyris Tiburtii pignora occuparunt, ſubjunctis quinque pontificum corporibus venerandis, hoc eſt Sancti Fraterni epiſcopi & martyris, Cenſurii, Gregorii, Deſiderii ac Lupi; & extra hos, ſancti Moderati pueri, quondam martyrio coronati. Horum quia nomina præmiſimus, ſi qua ex eiaad noſtram manavere notitiam, modeſto compendio perſtringamus.

p

B

Et pontificatum

118 Ac primum Alodius, cujus vel meriti vel dignitatis extiterit, hinc colligi valet, quod, beato Germano adhuc ſuperſtite, in monaſterio illius archimandrites præfuit, ipſoque poſt ſublimato ad cæleſtia, in pontificatus ſortem ei ſuccedere meruit *q*. Is imitator & heres Magiſtri, poſtquam Autiſſiodorenſem per annos xxx. menſem i. dies xii. rexit eccleſiam, optimorum locupleſ ſtipendiis meritorum in pace deceſſit; atque in eadem beati Germani baſilica decenter ſepultus eſt. Eo decedente, manſit civitas abſque epiſcopo annis x. ut in procemio quoque opuſculi prænotavimus, ob ſævitiem ſcilicet vaſtantium Gallias barbarorum; quibus explicitis, ſanctus Fraternus pontificali cathedræ ſubrogatur. Is, qua die a fidelibus epiſcopus ordinatur, a barbaris eſt martyrio coronatus die iii. Kalendarum Octobrium. Hinc Cenſurius pontificatui ſuffectus eſt. Is eſt, cujus tempore Conſtantius orator obtentu ſancti Patientis, Lugdunenſis epiſcopi, Vitam Beati Germani mirabili ſtylo edidit, omnique diligentia elaboratam ei poſtmodum habendam direxit. Hic poſt adminiſtratum rite ſacerdotium annis triginta & octo, menſ. iii. diebus vi. *r*, obiit iv. Idus Junii ſanctitatis plenus, bonique omnibus copioſus. Sepultus eſt in eccleſia beatiſſimi Germani.

q

C

r

Beatus vero Aunarius, quam excellentis privilegii fuerit, relatio Geſtorum ejus ſatis ſuperque declarat. Qui inter cetera ſuæ ſanctitatis illuſtria, baſilicam quoque beati Germani magnificis prædiis locupletavit; quod & natu ſplendidiſſimus, & poſſeſſionum amplitudine fuerat copioſus. Hic tam vivens, quam mortuus ſignorum gloria coruſcavit; functuſque ſacerdotio annis xli ii. menſibus x. diebus xx. vii. Kalendarum Octobrium Sancto ſpiritu plenus deceſſit; & in baſilica beati Germani prope corpus ejus delita reverentia appoſitus eſt ad patres ſuos.

Autiſſiodorenſium,

119 Quid beatum Deſiderium memorem? Cujus etiam ſecularia dignitas tanta extitit, ut ei nemo, quamvis potentiſſimus, ex æquo ſe conferre potuerit: fuit enim propinquus Brunechildi reginæ, filiiſque ejus Francorum regibus: quorum & munificentia principali ingentem prædiorum amplitudinem conſequutus eſt. Hujus genitrix, Nectaria nomine, in monaſterio S. Amantii, quod ſitum eſt in pago Petragorico *s*, ſepulta requieſcit; quod idem poſtea in matris memoriam honeſtis donariis & maxima ſundorum dote perornavit; quemadmodum teſtamenti ejus pagina declarat. Quantum ſane ex collatione temporum licuit perſcrutari, beato Papæ Gregorio contemporalis fuit. Extant ejus ad illum epiſtolæ, celebritatem viri litteris quoque Apoſtolicis commendantes *t*. Is adeo ſundorum dives extitit, ut nulla vel mediana Burgundiæ *u*, vel Aquitanicæ provinciæ principalis eccleſia inveniatur, quam eorum rebus auxerit peropimis. Eccleſiam ſane beati Stephani, cui ſedit, miro decore ampliavit, ingenti teſtudine a parte Orientia applicita, auroque ac muſivo ſplendidiſſime decorata, inſtar ejus, quam Siagrius, epiſcopus *x* Auguſtoduni feciſſe agnoſcitur. Altare quoque antiquum eo transponens, ſub die Kalendarum Majarum xiii. dedicavit. Eamdem quoque eccleſiam multis & magnis patrimoniis ſolemniter extulit, cum in locis diverſis, tum vel maxime in pago Sanctonico *y*.

D

s

t

u

x

y

E

qui ibidem ſepulti ſunt,

120 Beati præterea Germani baſilicam, in qua poſt mortem requieſcere diſponebat, multis auxit rebus, viri liberalitatem pariter atque præſtantiam hodieque conteſtantibus: vaſa aurea atque argentea plurima contulit, quorum & operis ſpeciem & ponderis per ſingula quantitatem, in talibus quoque diligentiſſimus, facto a ſe inſeruit teſtamento. Baſilicam ſanctorum martyrum Gervaſii & Protaſii per manus Marini diaconi *z* ſui conſtrui juſſit, ſuiſque dotavit rebus. Idem Marinus in eadem eccleſia requieſcit. Suorum heredem bonorum Chriſtum & Eccleſiam qualiter ſub ſtituerit, antiquiſſimi & bis ſuperius memorati teſtamenti ejus pandit auctoritas, quodque in noſtris adhuc conſervatum archivis, multam viri dignitatem, largitatem plurimam, diſpoſitionea cauta ſemper diligentia circumſpectas, copioſius conteſtatur. De quo, quia plura ſuppeditant, quam ſuecepti operis brevitas ſufficiat explicare, hia omiſſis, cetera proſequamur. Vitæ peracto curſu, ſexto Kalendarum Novembrium ſupremam ſortitus diem, in eccleſiam B. Germani debita veneratione translatus eſt.

z

F

ſuccinctis

121 Romanus cathedræ ſubſtituitur; de quo ferтur, quod, cum eſſet vir ſanctiſſimus, deciſione capitis martyrium conſummarit. pridie Nonarum Octobrium, expleto functionis ſuæ tempore annis iii. diebus xv.

De beato Urſo, fideli relatione vulgatur, quod juxta ſancti Amatoria baſilicam reclusus, anachoreticam duxerit vitam; ubi oratorium hodieque eſt, ejus nominis memoria ſacrum. Contigit eo tempore, urbem repentino afflatam incendio conflagraſſe. Ad virum Dei cum ſublatus in altum clamor populi perveniſſet, ſuccurrendum periculo ratus, familiarem illue baculum deſtinavit; ipſe precibus obnixis, quam inſtanter incubuit. Eo inter minaces flammas, & quæ adhuc integra ſupererant, conſtituto, dicto citius incendium omne deflagravit. Hac occaſione ſancti viri merito declarato, urbia decedente pontifice, vi extractum præſulatui ſuffecere. Cella ejus in eccleſiam ceſſit. Exegit ſacerdotium annis vi. menſibus iiii. moribuſque & meritis pretioſus, tertio Kal. Auguſt. fragilitatis exceſſit molem.

Theodoſius epiſcopus, poſt gubernatam ſedem annis octo, diebus viginti quatuor, decimo ſexto Kal. Aug. diem excepit ultimum, proque ſuæ meri-

A merito ſanctitatis nobilem in B. Germani eccleſia ſortitus eſt ſepulturam.

xaa Gregorius, & ipſe ſanctus epiſcopus, præfuit eccleſiæ annis duodecim, menſibus ſex; exactoque ſuæ vitæ officio XIV. Kalend. Januarias humana deponens, in eccleſia beati Germani ſupremum promeruit munus.

commentarius. Lupus epiſcopus, ut in antiquiſſimo marmore epitaphii ejus animadverſum eſt, utque ſuperiore libello meminimus, cum Crotechilde, regina venerabili, illuc devenit, quo tempore B. Germani ædificabat baſilicam; & ſuo præventus fine, ibidem ſepultus eſt. Requieſcit in eadem baſilica ſanctus Optatus epiſcopus cum duobus presbyteris, Sanctino & Memorio; cum quibus primo ſepultus fuit in eccleſia ſancti Chriſtophori martyris, quam ipſe extruxerat; poſtmodum, annis labentibus, translata ſunt eorum corpora in eccleſiam S. Germani tam officioſe, tam ſolemniter, ut in omnibus Martyrologiis, & maxime vetuſtis, dies translationis eorum inſertus habeatur *Vide Maii* ſexto Nonas tertii menſis *: tranſitus autem vel
B depoſitio illorum pridie Kalend. Septemb. annotatur. Eodem ſane ſarcophago omnes pariter requieſcunt.

De puero Moderato hoc tantummodo compertum eſt, quod puer martyrio coronatus, in propria baſilica din requieverit. Poſt clareſcentibus circa ſepulcrum ejus miraculis, in eccleſiam beati Germani tranſpoſitus eſt, cultu Officiorum & impendiis luminum copioſius venerandus.

ANNOTATA.

a Vulterræ, *alias* Volaterræ, *vulgo* Volterra, *urbs eſt antiquiſſima in Hetruria & agro Piſano.*

b *Id eſt ad cœnobium horum Martyrum nomine celeberrimum in loca, ubi paſſi ſunt ac ſepulti, Agauno ſeu Acaune, in diœceſi Sedunenſi ad Rhodanum fluvium, Sedunum inter & lacum Lemanum, ſed huic propiore, vulgo* S. Morita; *de quo monaſterio vide Sammarthanos in Abbatiis Galliarum, ubi de* Agauno. *Martyres autem hi ſunt S. Mauritius & ſocii milites legionis Thebææ, de quibus agendum erit* 22. *Septembris.*

C c *Erat* Hucbertus *frater Theodebergæ reginæ, uxoris Lotharii Lotharingiæ regis, ejus qui nulla re notior fuit, quam infami cum Waldrada pellice commercio, quod auſus Romæ perjurio ac ſacrilegio tueri, terribiles cum ſuis Deo vindici pœnas dedit anno* 869. Hucbertus, *licet clericus aliquando, ſecularem deinceps vitam profeſſus eſt; abbas interea multarum, quas partim acceperat, partim invaſerat, abbatiarum, famoſiſſimus fuit non virtutibus, ſed vitiis, ac dedecoribus direptiſque præſertim cœnobiorum, quibus præerat, facultatibus. Periit vero & ipſe infeliciter anno, juxta Annales Francorum Bertinianos,* 864. *Plura de hoc Annales Benedictini tom.* 3. *locis variis.*

d Orba *oppidum eſt Helvetiæ, qua ad Burgundiæ comitatum vergit, ejuſdem nominis fluvio impoſita, inter lacum Lemanum ſeu Gebennenſem, & alium, illi a Septemtrione pronumum, Novoburgicum.*

e *Vulgo* Bougeaille, *Orbam inter & Salinas, de quibus mox.*

f Salinæ, *vernacule* Salina, *oppidum in Comitata Burgundico, tredecim circiter leucis Orba diſſitum ad occidentem.*

g Morikaliæ: *ita cum codice noſtro Lugdunenſi legit etiam Chiffletius, addens, vulgo ſaltum hunc appellari* Bois de Mouchar. *Codex Valcellenſis habet* Mortaliæ; *Labbeus* Montiskattæ. *Patet autem, ſitum illum eſſe in Comitatu Burgundico, Salinas inter & Ararim.*

h *Vernacule* Chamblay, *ut ad marginem ſui textus adnotavit Chiffletius. De* pago Amauſenſi *nihil reperi; apparet tamen ex hoc itinere, quæ circiter loca fuerit.*

i Arar *ſeu* Araris, *vulgo* la Saone, *fluvius Galliæ notiſſimus eſt; de quo ſupra.*

k Pagus Oſcarenſis *ab Oſcara fluvio nomen habet:* Oſcara *autem, vulgo* Ouſche, *in Ducatu Burgundia in Ararim influit apud Laudonam S. Joannis, alias* S. Jean de Launc: *inde ergo uſque ad pagum Divionenſem extendi videtur. Valeſius illum concludit Arari, Oſcara, ac Tilla fluminibus.*

l Divio, *ſeu* Divionum, *vulgo* Dijon, *urbs eſt percelebris ad Oſcaram fluvium, Ducatus Burgundiæ capax.*

m *De* pago Aliſienſi, *ſeu* Aleſienſi *dictum eſt ſupra. Situs eſt Divionem inter & Autiſſiodorum; ſed Divioni propinquior.*

n *Plura fuerunt hujus tituli cœnobia; & unum quidem Autiſſiodori; ubi olim monachos & moniales, ſeparatim tamen, habitaſſe, docet Le Beuf in præfatione ad Captum & liberatum Autiſſiodorum.*

o *De his adi Acta S. Urbani Papæ & M.* 25. *Maii.* Perſtat etiam nunc hoc monaſterium ſub Benedictina congregatione S. Vitoni, *inquit Mabillenius Annalium tom.* 3. *lib.* 36. *num.* 43.

p Ejus, *id eſt* S. Germani. *De* S. Alodio *agetur* 28. *Septembris; de* S. Urſo *vide beſternum diem* 30. *Julii; de* S. Theodoſio 17. *ejuſdem menſis: de* S. Romano *agi poterit* 6. *Octobris; de* S. Aunario 25. *Septembris; de* S. Fraterno 29. *ejuſdem menſis; de* S. Cenſurio *dixi ſupra:* S. Gregorius *colitur* 19. *Decembris;* Deſiderius 27. *Octobris:* de Lupo *ep. vide Annotata ſuperius ad num.* 38. S. Moderatum *dedimus* 1. *Julii. Conſule etiam, ſi placet, Hiſtoriam epiſcoporum Autiſſiodorenſium.*

q *Vide annotata ad Conſtantianam Vitam, num.* 37. *lit.* k.

r *De hac auctoris noſtri chronologiæ adi Commentarium prævium §.* 4. *num.* 37.

s *Imo* in pago Cadurcino, *ut rectius legitur in Hiſt. epp. Autiſſiod. cap.* 20. *Vide Annales Benedictinos tom.* 1. *lib.* 11. *num.* 34.

t *Vide Annotata ſuperius ad lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 39. *litt.* d.

u Mediana Burgundia *dicitur hic Burgundiæ Ducatus:* medianus *enim pro* medius *accipitur a declinantis Latinitatis auctoribus apud Cangium. Burgundia vero olim fuit in tres partes diviſa, ut docet Brietius in Parallelis geographiæ veteris & novæ to.* 1. *lib.* 7. *cap.* 5. *quarum prima Burgundia Jurana, ſecunda Burgundia ducalis, tertia, quam appellant Liberum Comitatum ſeu Comitatum Burgundiæ.*

x S. Siagrius *ſive* Syagrius *epiſc. Auguſtodunenſis floruit uſque ad annum Chriſti circiter* 600. *colitur autem* 27. *Auguſti, quando agendum de illo erit.*

y Sanctonicus pagus, *vulgo* Saintonge, *eſt provincia Galliæ ad Oceanum Aquitanicum.*

z Marinus *illo poſtea presbyter fuit, quo titulo apud Autiſſiodorenſes colitur die* 20. *Julii. Adi Supplementum ad finem hujus tomi.*

D A.S.Hilario MONACHO. EX MSS.

E

F

A

A.S. HERICO MONACHO. EX MSS.

CAPUT IV.

Elogium eccleſiæ S. Germani Autiſſiodorenſis; & pia S. Herici ad fratres exhortatio.

XV. *De dignitate loci in Sanctorum memoriis cumulati.* * *leg.* Cherubin

TAlibus, tamque magnificis locus illuſter honoribus, mactus titulis, privilegiis glorioſus, cui non videatur majeſtatis luæ merito venerandus? Sancta quondam ſanctorum verebantur Hebræi, quod ibi Arca Teſtamenti, intraque eam virga Aaron, & cæleſte manna, ibi altare, quod dicebatur Thymiamatis, ibi Cherubin * aurea cum Propitiatorio, ceteraque ſymbola intellectualiter typica & typice intellectualia, ae per hoc futuræ olim veritatis conjecturam præferentia, tegebantur. Nonne tibi multo videtur impenſius venerandum ſummæ ſanctitatis habitaculum, tot Sanctorum ſplendidum memoriis, ſublime tropæis? Ea ſemel per annum & ani & ſoli pontifici pandebantur pro ſuis totiuſque populi

B exceſſibus rogaturo: hæc noſtra, & re & nomine ſancta, patent ſingulis, patent omnibus, quotidie facilia, facile quotidiana; quantoque ſe peccator ingeſſerit, tanto religioſæ importunitatis pretium uberius reportabit. Ad ea ſi quis externorum accederet, temeritatem morte luebat: ad hæc externi etiam omnes accedimus, ut mortis meritum immortalitatis ſtipendio compenſemus. Ibi brutorum cruor animalium inferebatur in ſancta per pontificem: hic ſumme boni Pontificis vitale Corpus, Sanguiſque ſanctiſſimus, cæleſtis uſu myſterii, Chriſtianis omnibus conficitur in ſalutem. Tanta ineſt loco dignitas, tanta principalis reverentiæ ſanctitudo. Quem quotieſcumque devotus intraveris, cernere eſt Chriſtum Apoſtolis conſequentem, Martyribus compugnantem, Confeſſoribus colloquentem, Virginibus collætantem, Sanctis poſtremo omnibus conregnantem. Tanta præterea ibi ſunt orationum loca; tam crebra Sanctorum altaria; ut eum omnia peragraveris, ſingulis illacrymaveris, meliorem diei partem in lucrum tibi ceſſiſſe læteris.

XVI.

124 Nec eos paticnter accipiendos æſtimo, qui Sanctorum animas vel in ſinu Abrahæ, vel

C in loco refrigerii, vel ſuper aram Dei conſediſſe delirant; nec poſſe ſuis tumulis, & ubi voluerint, adeſſe præſentes. Abſurdum omnino eſt, ut ſacræ teſtatur interpres Hiſtoriæ *a*, Sanctis injeere vincula, ut uſque ad diem judicii pœnali cuſtodia teneantur, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt: Sequuntur Agnum, quocumque ierit. Si Agnus ubique; ergo & hi, qui cum agno ſunt, ubique eſſe credendi ſunt *b*: quique

b Deo cernente omnia, penetrante omnia, cognoſcente omnia perfruuntur, nihil in naturæ multiplicis varietate conſtat, quod non ipſi quoque cernant, penetrent, & ablque morolæ difficultatis oppoſitione cognoſcant *c*. Itaque, quamvis Sanctorum animas nuſquam & numquam a Deo abeſſe, ac per hoc, & ſemper & nbique jure ſe invocantibus adeſſe crediderim; nec facile deji-

d ci de ſententia patiar *d*: cineres tamen luos amare & circumvolitare, eiſque præſentes ſemper aſſiſtere, cum incunctanter animo feram, tum conſtanter voce efferam, ore proloquar, privatimque & publice, lecurus præjudicii, profitebor.

125 Cumque ad Germani memoriam indignus acceſſero, hunc fidei oculis ſuſpiciam; hujus angelicam faciem, ex conſortio ſermonis Dei frequentius illuſtratam, ipſiſque regibus tremendam, aliquoties contemplabor; ejus animi graviratem comitate conditam, propoſiti conſtantiam, ſeneſtutis reverentiam admirabor; procumbenique ſepulcro, ac ſanctum deoſculans lapidem, tamquam meo imminentem vertici venerabor ſummiſſius. Interdum vero, ſi copia conferatur, etiam veſtigia ſtringere; at, ſi id non dignetur, locum certe, ubi ſteterunt pedes ejus, non ceſſabo fideliter adorare. Quemque abſenti etiam multa præſtitiſſe non ingratus memini, numquam en animum impulerim, ut diffidam, hunc quoque rita veneratum, præſenti & ſedulo multo magis affuturum.

D *Sanctorum corpora ubi ab præſentia.*

Ex propoſiti occaſione negotii confectum quiddam eſt, quo & temerariis ſcrupulum injectum, & ſinceris Sanctorum cultoribus conducibile reor aliquid procuratum: quibus gratandum omnino pereenſeo, quod, ruant licet venti, procellæ læviant, flumina intumeſcant; domus certe Dei, cujus & cultores & miniſtri ſunc, inticubatam, immobilem, inviolatamque ſui roboris æternum

E obtineat firmitatem, quæ non fluidis incumbens arenis, verum columnis cæleſtibus ſubnixa, petræque unita perenni, architectante Deo, in ſolidum robur evaſerit.

XVII. *Commendatio lectionis.*

126 Agite itaque, ſpiritalis tirocinii profeſſores, excellentis propoſiti complices, ſummæ philoſophi ſanctitatis, quos ſacro Ordini conſueſcere, in Religione conſeneſcere, virtutibus immori, præſaga rerum gratia prælegit, voluntas exercuit, pudiea parentum devotio mancipavit: date operam, præſtate diligentiam, librate cautelam, ne pectoris veſtri domicilium ſpiritus malignus inficiat, ne ſenſibus admixtus intimis ineeſſet animæ ſanctitatem, ſplendidiſſimumque illum divini theorematis oculum illecebra ſubornatæ pertuaſionis obnubilet. Liceat in vos ſemel conceptam materiem non per omnia contemnendi auctoris *e* & ſententia & lineis explicare. Serpit antiqui malum hoſtis per omnes aditus ſenſuales; dat ſe figuris; accommodat coloribus; adhærct ſonis; odoribus ſe ſubjicit; infundit ſaporibus; ac tenebroſis affectionibus, tamquam quibuſdam nebulis, implet omnes meatus intelligentiæ, per

F quos pandere lumen rationis mentis radius ſolet. In hoc Deus, in hoc voluntas innoxia, in hoc recte ſacti meritum relucet. Deus ubique præſens eſt; tunc autem unicuique noſtrum ſimul eſt, cum mentis noſtræ illibata puritas in ejus præſentia patuerit. Ut enim viſus oculorum ſi fuerit vitiatus, quidquid videre non potuerit, adeſſe non putat (fruſtra enim circumſtat oculos præſens imago rerum, ſi oculis deſit integritas:) ita etiam Deus, qui nuſquam deeſt, fruſtra pollutis animis præſens eſt, quem videre mentis cæcitas non poteſt. Non meum eſt, quod dixi, non mihi aſſero, non aſcribo (nec enim fortiſſimo cuique clavam de manu facile extorqueri poſſe præſumo) quod quidem de mente mundanda ad videndum Deum paganus ſcripſit. Verum eo ipſo Chriſtiano, & baptizato, & mortuo, quod ſemel probe dixerat, ineptum fuit obſolelcere. Quorum iſta tam alto petita principio? Videlicet ut recolatis ſcriptum; Adverſarius veſter diabolus, tamquam leo rugiens, circuit, quærens, quem devoret. Et: beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Quorum alterum cautelæ proficit, alterum divinæ contemplationi conducit,

127

A 119 Facite viciſſim memineritis, propter vos *ſanctis* Chriſtum mortuum; ut qui vivitis, non jam vobis vivatis; ſed ei, qui pro vobis mortuus eſt; neve adverſus Deum ex ejus munere inflemini. Accipite item ſcriptum: Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem: non quia eramus ſancti & immaculati, aut quia futuri eramus ſancti & immaculati (alioqui non tam prærogatio gratiæ, quam viciſſitudo, vel relatio meriti putaretur;) ſed elegit nos, ut eſſemus ſancti & immaculati, id eſt eligendo præſtitit, ut eſſemus ſancti & immaculati; qui niſi vellet, ne ulli quidem eſſe poſſemus. Ei caput ſubmittite; nec de veſtra, ſed de ejus bonitate præſumite; ſub potentiſſima manu ejus humiliamini. Tutum capietis in ejus pietate perfugium, qui ſemper paratus eſt parcere ſubjectis & debellare ſuperbos. Athletæ Dei eſtis, in ſtadio ſpirituali decertitis: legitime certandum eſt, ut ad bravium pertingatur. Spectaculum huic mundo facti eſtis; in vos omnium oculi diriguntur; converſatio veſtra tamquam in ſpeculo conſtituta, magiſtra eſt publicæ diſciplinæ: quidquid egeritis, id ſibi omnes faciendum putant. Cave-
B te committere, quod vel reprehenſoribus pateat, vel imitatores in ruinam compellat. Propoſiti hujus principes æmula vobis pietate proponite, quorum veracem doctrinam & ſancta opera imitantes, ad cæleſtis regni paſcua prnperate. Mortem horis omnibus impendentem indefecte meditamini; ſcientes, nihil eſſe diuturnum, in quo poteſt eſſe aliquid extremum; moriendumque omnibus, & id incertum, an eo ipſo die. Cumque ad id ventum fuerit, tum illud quidquid præteriit, effluxit; tantum remanet, quod virtute & recte factis conſecutus ſis. Voluntatibus renitimini; voluptatibus repugnate, ne & vos eorum ſubjaceatis excidio, de quibus Propheta conqueſtus, quod tranſierint in affectum cordis, imaginem illorum in civitate Dei ad nihilum redigendam imprecatur.

fratribus. 128 Si quid Deo voviſtis, Incunctanter abſol-
f vite, memores, ruinam eſſe homini poſt vota tractare *f*. Præſtatque non vovere, quam vota non reddere. Nec procul, nec extra ſunt votorum noſtrorum impendia; ſed, ut Pſalmiſta fatetur, In me ſunt Deus vota, quæ reddam, laudationes tibi. In his indefeſſe perſiſtite; haſinterdiu, has
C noctibus concinnate; in his, quidquid ſobrie poteſtis, adjicite; quoniam, cum laude noſtra non egeat; grata tamen ei eſt ſuæ devotio creaturæ: veſtra laude nec parum proficit; pio taman ſtudio facitis, ut ea vos plurimum proficiatis. Alia belligerantibus, agricolantibus aliis, tertius ordo eſtis, quos in partem privatæ ſortis allegit, quanto rebus extrinſecis vacuos, tanto ſuæ ſervitutis ſanctionibus occupandos. Utque alii pro vobis duras conditiones ſubeunt vel militiæ, vel laboris; itidem vos illis obnoxii perſiſtitis, ut eos orationum & Officii inſtantia proſequamini. Atque ut aliud eſſe coarguam, quod naturæ conſortibus; aliud, quod ipſi debetur Deo: illud ante omnia ſemper in oculis volvite, quod ipſe vos fecerit; quod perditos reformarit; quod tam crebris, tam copioſis, tam denique proficuis provexerit beneficiis; ut hinc laudandi illum concepta materia, dum ei competentes gratias de perceptis & habetis & refertis muneribus, fiatis ad accipienda deinceps & plura & plurima digniores. Jam vero ut in ſummi præconio capitis membra quoque ejus inclyta non nihil conſtet habere commune, accipite & illud celeuma Davidicum in hæc proloquentis verba: Laudate Dominum in D
Sanctis ejus; tamquam eamdem ſententiam mo- A.S.Hedo diverſo explicans, dicat: Non ſatis conſulte agitis, ſi ab inviſti imperatoris gloria fidiſ- RICO
ſimorum ejus militum triumphos & merita exi- MONAmenda judicatis: ſumma igitur ope, ſummis vi- CHO. EX MSS.
ribus glorificate Deum, gratis vobis bona omnia tribuentem; veneramini beatum Germanum, ea vobis potentiſſimæ interceſſionis ſuffragio promerentem; ceteroſque, ei & templo conſortes & merito, pia devotione proſequimini, anxiis affectibus implorate; ut quem locum eligere, ſuaque præſentia & ſanctitate florentiſſimum eſſe voluerunt, hunc, univerſis hoſtium copiis terra marique ſuperatis, ac truculenta dæmonum excluſa tyrannide, cladibus eximant, ruinis abducant, meritis fulciant, precibus protegant, atque ab omniſaria præſentium futurorumque diſcriminum immanitate defendant.

ANNOTATA.

a *S. Hieronymus intelligit in tractatu adverſus Vigilantium; unde hic Hericus nonnulla exſcri-* E
bit. De hac autem Vigilantii alvarumque ſententia ſuper ſtatu Sanctorum poſt vitam uſque ad judicii diem plura Card. Bellarminus de Beatitudine & canonizatione Sanctorum lib. 1. cap. 2.

b *Hæc etiam verba ſunt S. Hieronymi, quibus non ſignificat, Agnum, id eſt Chriſtum Deum hominem, eſſe in omni loco proprie ſecundum naturam humanam aque ac ſecundum divinam, quæ Ubiquiſtarum eſt hæreſis; ſed illum ſumma præditum eſſe libertate agilitateque, qua mox eſſe poſſit, ubicumque velit: talem vero libertatem etiam illis communicatam ait eſſe, qui ſequuntur Agnum, quacumque ierit; ac proinde falſum eſſe (quod aſſerebat Vigilantius,) eos vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel ſubter aram Dei conſidere detentos, nec poſſe ſuis tumulis, & ubi voluerint, adeſſe præſentes. Videt, non dici, illos ubique adeſſe præſentes; ſed poſſe ſuis tumulis, & ubi voluerint, adeſſe præſentes.*

c *De hac opinione videri poteſt S. Thomas 1.* F
parte, qu. 12. art. 8. & alibi; ubi eam rejicit. Cognoſcere tamen Sanctos quæcumque in terris ad ſe pertinentia geruntur, atque imprimis ſeſe invocantium vota, docet idem 2. 2. qu. 83. art. 4. & par. 3. qu. 10. art. 2. Qua vero ratione ea cognoſcant, quatuor ſunt Doctorum ſententiæ, inquit Bellarmin. lib. cit. cap. 20. ubi eas breviter propoſitas legere eſt.

d *Nimirum in ea ſententia fuit Hericus, quam & Hieronymus videtur innuere, quod anima Sanctorum, ſicut etiam angeli, mira quadam celeritate naturæ quodammodo ſint ubique, & per ſe audiant preces ſupplicantium. Vide Bellarminum ibidem hanc refutantem.*

e *In margine codicis Lugdunenſis noſtri antiquiſſima manu citatus legitur* Fonteius, *neſcio quis*, Cartaginienſis: *apud Labbeum vero in ipſa textu paulo inferius legitur*: Quod quidam de mente mundanda ad videndum Deum paganus Fonteius Carthaginenſibus ſcripſit.

f Tractare, *ea ſcilicet, quæ votis repugnant. Vel* tractare *forte acripitur pro differre ſeu in longum trahere votorum exſecutionem. Labbeus legit*, retractare.

SER-

A

A.S. HERICO MONACHO. EX MSS.

SERMO

Ejuſdem Heirici, in ſolemnitate S. Germani recitandus a.

Nodie S. Germanus in cœlo lubens eſt;

REcolitis (dilectiſſimi) diem publicis Eccleſiæ gaudiis dedicatum; cujus ſplendorem etſi ſermo taceat, religioſorum tamen conventus & devotio clamat: tam honeſtis enim ſtudiis, tam conſpirantibus votis, in hujus diei cultum & lætitiam conjuraſtis; ut feſtivitatis magnificentia ſuis per ſe titulis ſatis emineat, tametſi ab ejus laude officioſitas præconis abſiſtat. Tantorum igitur cauſas, & fomitem gaudiorum crebris, immo continuis lectionibus didiciſtis: vnſque ea intantis exciſſe animis, non obſcuro indicio declaraſtis; dum miraculorum cæleſtium majeſtatem facrit paginis intonantem, intermis ſuſpiriis, & perſpicuo ad ſingula honoraſtis affectu. Hodie enim pretioſus Germanus, ille quondam hujus

B eccleſiæ antiſtes præcipuus, nunc autem totius quoque orbis apud Deum protector eximius, glorioſo tranſitu terras delerens, cælos penetrans, præſentiæ Domini redditus eſt. Quid dico, quod terras deſeruit, cujus (juxta Apoſtolum) converſatio ſemper in cælis fuit? Quid, quod præſentiæ Domini redditus eſt; qui cum Helia ſanctiſſimo, conſpectui Dei viventis perpetuo aſtitit indefeſſus? Dicam equidem de illo aliquid; etſi non ſatis proprie, at non nimis inepte; etſi minus audaciter, ſatis certo veraciter: dicam, inquam, hunc eſſe beatiſſimi Germani diem, non funebrem, ſed celebrem; non lugubrem, ſed ſalubrem; in qun longo finem imponens certamini, calcato mundo, proſtrato diabolo, glorioſus victor emicuit; & tamquam alter Helias curru prævectus angelico, cæleſte Capitolium athleta triumphalis aſcendit.

ſitus S. Eliæ, cui comparatur, in paradiſum.

130 Jure enim huic, Heliæ triumphus aſcribitur, cui omnibus ſanctitatis, & virtutum inſignibus ex æquo reſpondere probatur: nam, ut omittam ceters, in quibus ſe ſancti Dei homines pia æmulatione, æmula pietata viciſſim præveniunt; in illo certe ſingularis vel abſtinentiæ,

C vel continentiæ privilegio, alterum præferre alteri non ſatis liberaliter audeo: utrumque enim ſanctiſſimum, utrumque abſtinentiſſimum non contemnenda teſtatur auctoritas. Quamquam nec illud mente excidit, quod Prophetæ famem panes mane, carnes veſpere, corvis miniſtrantibus, temperabant *b*; Pontificis vero inediam poſt ſeptimum plerumque diem panis tantum hordeaceus recreabat: in illo jejunii continuationem dies quadrageſimus ſolvit; in iſto abſtinentiæ profeſſionem annus ſricefimus clauſit: Helias ſubcinericii panis edulio confortatus, uſque ad montem Dei Oreb jejunium traxit; Germanus omnipotentis Spiritus gratia roboratus, jejunando & orando arcem ſuperæ civitatis aſcendit: in illo tranſacti laboris moleſtias, mulieris viduæ liberalitas tele vavit; in iſto familiares natalium divitiarum opulentias crux quotidiana conſumpſit: Helias furores perſequentium declinans, aliquamdiu inter beſtias ſolitarius vixit; Germanus, cujus hic dodie memoria paſcimur, favores obſequentium fugiens (quod non tam rarum, quam mirabile eſt) in populis eremita permanſit. Atque, ut a laboribus ad laborum præmia veniamus, Heliam curru raptum igneo, terrenus paradiſus abduxit, ſuo tempore morſturum; Germanum D angelico fulcum cuneo, ſidereus thronus excepit, ad judicandum quoque orbem cum Apoſtolis in gloria ſurrecturum.

Feſtum igitur hujus diem omnes agant;

131 Non immerito itaque mater Eccleſia hujus exultat triumphis, cujus ſingularibus ornatur exemplis. Et univerſaliter quidem in omnium commemoratione Sanctorum exultandum nobis, ratio perſuadet; ſed in hujus Patris excellentia copioſius merito gloriandum, qui noſtra Paſtor in urbe, toto Doctor in orbe, in corpore illo (cui caput Chriſtus eſt) tantum dignitatis obtinuit, ut inter ejus membra præcipua & nomine & merito cenſeretur. Quamquam itaque ejus eximia ſanctitas celebrem toto terrarum orbe promeruit claritatem; apud nos tamen, & a nobis eſt propenſius venerandus, quos ſacri corporis præſentia magnificat, beneficiis gratificat, interceſſione conſervat. Iſte enim, iſte eſt vir, per quem tibi lumen Evangelii, Gallia, coruſcavit: in quo, & per quem ſanctitatis & miraculorum tibi jubar effulſit. Hic tuus Pater, hic proprius Paſtor eſt; qui rudem tuæ religionis infantiam E verbo aluit, exemplo formavit; protexit in adverſis, provexit in proſperis; divina concilians, humana componens. Multa pro te pertulit: graves ſibi terra marique expeditiones, gratia inmmi in te amoris indixit: non ceſſit laboribus, non pepercit ſudoribus, oblitus imbecillitatis corporeæ, oblitus longævitatis annoſæ. Pro ſalute tua principibus ſe oppoſuit; pro pace tua barbaris caput objecit; amori tuo poſt Deum nihil prætulit; pro quo, & in quo extrema certe omnia pati conceſſit.

Galli præſentiam ſuam Scotiæ & alibi utebtur.

132 Et quamquam illum ſingulæ orbis partes certatim vicibus raperent (quippe in quo, & ex quo maxime, per id temporis, ſalus omniam & vota pendebant;) te tamen omnibus prætulit; utilitates tuas publicas & privatas paterno ſemper affectu curavit. Tu revertentem excipiebas, feſſum fovebas; tu relevatin itineris, tu eras quies blanda laboris. Itaque etſi aliis non, tibi certe Apoſtolus eſt: ſigna enim apoſtolatus ejus nos ſumus omnes in Domino. Poſtremo, illud quale eſt, quam vehemens caritatis indicium; quam memorabile paterni, vel potius materni pectoris argumentum? Longa jam feſſum militia vocatio cæleſtis urgebat: vicinam mortem præſenſerat: ad æternæ remunerationis ſtipendium animus cum fine tendebat: pro relevandis miſeris, moleſtam ſibi peregrinationem impoſuit, non veritus ſenex juga Alpium, non obvias moles torrentium; non denique (quod maximum eſt) peregre mori metuens; immo quicquid eſſe poteſt in morte graviſſimum, parvipendens. F

& nunc ſibi palmas ſervitus ſuas.

133 Sic equidem, ut reor, ſic rerum ordo poſcebat; ut Bellatorem, Chriſte, tuum, quem Gallia pugnantem aſpexerat, Italia acciperet triumphantem. Alibi ergo præliatur; alibi coronatur. Diu præſtolatum, tarde ſuſceptum Italicus orbis amplectitur; & per obſequiamenta imperialia, per ſacerdotum obſequia blandas Viro innectit moras. Interea Chriſtus adeſt; præbet iturovaticum; ad angelorum epulas invitat Amicum. Mixta luctibus gaudis indiſcrete per ampla ſeruntur palatia; dum & morituro lacrymas tribuunt, & (quamquam fruſtra) de hereditando ſacri funeris pignore plaudunt. Et illi quidem conflabant talia; verum immutabilis Arbiter præordinaverat meliora. Germanus enim cælo ſpiritum refundebat, & caris civibus ſalubria providebat. Itaque

pro

A pro tempore ſatisfactum utriſque eſt: Italiam moriens illuſtravit; Gallias mortuus viſitavit. Sed poſt mortem non viſitaret, niſi & mortuus viveret. Vivit, inquam, mortuus, qui mortuos ſuſcitaverat vivus. Mortuus conſecravit nobis diem hodiernum, qui (ſi rite a nobis veneratur) obtinebit æternum. Vide igitur, quam optime de nobis eſt meritus, quibus tantopere voluit eſſe patronus. Cui cum vos debitæ venerationis cultum impenditis, uſuram vobis multiplicem fructuoſo fœnore præparatis; quoniam per præſentiam ſacri ejus corporis plus accipitis, quam præſtatis. De cujus gloria quia nihil dignum dicere poſſumus, jam nunc ad eum & voces, & vota vertamus: ſanctitatem ejus, ſummiſſis animis, fœcundis precibus ambiamus.

Suppleo ad Patrem in apoſtrophe.

134 Memento (Pater ſplendidiſſime) memento tuorum per ſecula filiorum, nec obliviſcatur gregis pervigil cura Paſtoris. Credimus, te ad tribunal Altiſſimi incoinquinatum aſſiſtere; ne ergo abnuas, fragilitatem noſtram immanium criminum ſqualoribus relevare. Potes equidem ſpatium nobis pœnitentiæ a manſuetiſſimo Judice impetrare, qui dignus habitus es, in conſpectu Agni canticum novum cantare: tantum, qui illi meruiſti eſſe pediſſequus, nobis digneris eſſe patronus. Orationum, quas ad ſepulcrum tuum fundimus, interpres ante Deum eſto fidiſſimus: qui nobis exſtitiſti ſtrenuiſſimus prædicator, eſto nihilominus pro noſtris calamitatibus clementiſſimus ſuffragator. Poſce correctionem moribus, tranquillitatem temporibus, cunctorum veniam peccaminum, æternorum compendia gaudiorum. Facile, quod popoſceris, obtinebis; quandoquidem ita te tuo conjunctum credimus potentiſſimo Imperatori; ut nec poſſis velle, quod ille noluerit; nec velis quippiam deprecari, quo illum non cognoveris delectari, qui vivit, & regnat, & dominatur in omni gente, loco, & tempore, & per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

B

ANNOTATA.

a *Legitur hic titulus cum ſubjecta formone in codice noſtra Lugdunenſi; non tamen hoc loco, ſed ante utrumque librum de vita & miraculis: eumdem quoque Sermonem in ſuis Mss. invenit ac vobis exſcripſit Chiffletius.*

C

b *Sequitur auctor noſter verſionem ſeptuaginta Interpretum: nam in Vulgata lib. 3. Regum cap. 17. legitur*: Corvi quoque deferebant ei (*Eliæ*) panem & carnes mane; ſimiliter panem & carnes veſperi.

APPENDIX PRIMA

Ad S. Herici librum ſecundum de miraculis S. Germani.

Auctore anonymo, monacho ejuſdem cœnobii Autiſſiodorenſis a. *Ex Ms. Chiffletiano.*

1. NOvi factum operis & leni ſalo *b*, quam vitio imperite, memoriæ poſterorum mandare ſtudemus, quod obtentum meritis Germani, apoſtolici viri, epiſcopi Autrici, credibile eſſe debet omnimodis, ſine hæſitatione veri. Unus fratrum cœnobii ſancti Joannis Reomaenſis miraculum mirabile, quod oculis ſuis vidit, & manibus propriis tractavit, Hugo nomine (qui fuit nepos domni Heldrici, bonæ famæ abbatis hujus *c*, illiuſque monaſterii) patratum nuperrime narravit. Eſt quodam in loco, qui dicitur vulgariter Morvennus *d*, in pago Heduæ, eccleſia quædam conſtructa antiquitus in honore ſancti Germani; ſed incendio penitus deperiit. Quam iſidem monachus cupide cupiens reſtaurare, & voluntarie dare operam ei erat ſtudii; ſed in faciendo videbatur eſſe difficultas: quia ſaltus, unde reædificaretur, deerat proprius. Dum ergo de hac re pro ſe hæſitando quæreret, & inquirendo anxiaretur, acceſſit ad eum quidam homo, obſitus pluribus annis, & cano capite floridus, dicens illi: Quid anxiaris, domine frater; vel quid tibi eſt faciendæ voluntatis?

D

ex Ms.

c

d

2 Ille infit: Ineidit mihi velle hanc, quam cernis, eccleſiam ex toto collapſam reſtaurandi: ſed ſilva deeſt, qua poſſit reformari. In quam ille: In hac re dixero conſilium breve; ſed tamen, ut videtur, utile. Non eſt (ut tu arbitraris & metuis) hæc poteſtas ſancti Joannis vacua & privata ſilva; ſed incuria & pigritia deſipientium proviſorum eſt abolita & ſublata a ditione poteſtatis veſtræ. Accipito ergo nunc invectionem excommunicationis, & recita in eccleſia in auribus populi audientis, ne quis celet occulendo, qui novit eſſe index ſilvæ, quæ adjacet recte dominio ſancti Joannis. Ego nempe novi; ſed formido verum dicere, preſſus formidine meorum dominorum, qui eam ſe ſciunt diu poſſediſſe injuſte. Tune monachus pares evans: & ſparſa in populum excommunicatione, omnes in commune proteſtantur, ſe non noſſe. Illum ſolum ſenem præfatum objiciunt, proclamantes, hujus rei eum eſſe ſciolum. Illico ſenex antiquus præcedit lætus; deſignat terminos illi fratri, &, qui aderant, famulis; demonſtrat diviſiones ſilvæ, poſitas antiquiore tempore. Prædictis duorum Confeſſorum *e* meritis nemo obſtitit; ſed, ut Propheta dicit: Non fuit, qui aperiret os, & moveret pennam, & ganniret. Abſque diſceptatione concertationis vel minima, recuperata eſt ſancto Joanni ſaltus pars vel maxima.

excepto.

E

e

3 Tunc ergo mittunt cæſores lignorum; ſuccidunt quercus ſecuribus; quadrato opere poliuntur dolabra, quæ fierent ædificationi eccleſiæ congrua. Una ergo die rum plauſtrum ad devehendos ſectos fuſtes adducit; carrum onerat; ipſemet pedes, cuculla ſuccinctus, ſtimulo & leni ſibilo boves demulcet, quo accelerent iter. Illi contenta cervice ſtridens trahunt plauſtrum. Et vix paululum proceſſerant; duæ rotæ carri inferiores ita ſubito conſtranguntur; ut eas recuperandi nulla ſpes eſſet, & non viderentur fore aptæ, niſi pabulo ignis. Condolent frater caſu repentino, addueit alias; plauſtrum redintegrat. Jam pluſculum viæ, quam ſuperius, confecerant, cum repente totæ quatuor rotæ ita conquaſſantur (ut * modioli, & cantæ *, & radii) ſic conteruntur; ut a nullo perito hujus carpentariæ artis viderentur ullo ingenio poſſe conſolidari. At vero bonus vir ille, antea obedientia agilis & celer, tam inſperato calamitatis damno, ira nimis (quæ eſt brevis furor) intimo dolore cordis tactus (non ſolummodo enim ſex rotæ; ſed & tota ſtabilitas carri contrita erat) ſtomacho inardeſcente, furia invectus, in hæc injurioſa prorupit verba, complofis manibus & lacrymis genis humidis: Eja, Germane; te huc uſque inter primos apoſtolici ordinis Sanctos, memoriam

De ſilva

De

F

11.

* *forte &*
* *lege cantbi*

Digitized by Google

A riam tui penes me retinens, deputaveram; sed
ex me, amodo nec ultimum dignum esse ducam. Apparet nunc in propatulo, quanta tua sanctitas extiterit, dum morareris in mundo. Hanc nempe ecclesiam inhianter restituere tibi gestiens, toi opem auxilii indefesse implorabam, te adjutorem, te auxiliatorem imprecans. Hei mihi! De quantu spe decidi! Nusquam hactenus placeat Deo, ut quisquam hujus tuæ ecclesiæ existat reformator; quia tu desinis fieri ad construendum auxiliator.

sonu 4 Hæc verba cachinnando, aduncis naribus nimium indulgens, progrediebatur, vacuos boves ante se stimulando agitans; cum, ecce, subitaneo clamore revocant famulorum voces duorum, qui carri dissipationem obstipo capite admirabantur, subito, & in momento oculi, & citius dicto in pristinum statum restitutum mirabiliter respiciunt (eorum vero unus Tetradus, alter Gaufredus vocitatur.) Dominum suum, ut retro redeat, taliter vocitando cum clamore deprecantur: Siste gradum, & ad nos retrogradum verte gressum pedis; & cernes, mirabilem Germanum seciſſe mirabiliter, quem tumido ore delitigando duriter
B convitiis lacessisti. Tum vero ille attonitis auribus audiens, restitit; & pernici cursu citissime advolans, accurrit; intuetur oculis; palpat manibus; miratur tam repentinum & mirabile opus; totus humi prosternitur; &, qui prius amaris lacrymis faciem rigaverat, nunc versa vicu itidem dulcibus lacrymulis vultum hilarem irrigat, effundens dulciter hæc precabilia verba: Indulge, quæso, pissime Garmane; & da veniam monacho, qui tibi mille convitia injecit ore nefario. O Deus! Quam citissime velocem Operarium! Cujus crates placidi & tranquilli pectoris, in quo fuit quies jugiter Spiritus sancti, & sapientia saporis,
* ime terret bium ejus sapidum pectus numquam pressit taretrum *, quo fieret foramen, quo conjungeretur plaustrum, rotundum: nec manus ejus ealdosa extitit dolabra bene incidenti; sed oleo sancto digne fuit lita, præparata ad sacrificanda sacrosancta Sacrificia, & benedictiones populo largiendas: licet flagello virgæ hordeum excusserit, & volubili rota triverit; ut temperaret inopiam voluntariæ famis. Nunc jam lætus instabo operi tuæ ecclesiæ; quod antea mœrens metuebam non posse perfici ob penuriam contriti carri; quia tu, beatissime Confessor, mo-
C do factus es mihi velox auxiliator.

separato. f 5 Potuit hoc ille, ut puto, Patres conscripti f, celere impetrare ab aure proxima sibi Divinitatis, qui vitulum, voratum a suis famulis, vivum reddidit, & calidum sumen matris fugere donavit, & vocem vaccæ matris mugientis recognoscere præstitit: insuper regem inhumanum & iniquum, hospitalitatem negantem sibi, potestative de regno deposuit; & subulcum hospitalem in sede regni imperiose constituit. Denique illud plaustrum divinitus fabricatum operi ecclesiæ fabricundæ, in vehendo lapides, ligna, quadratas trabes, & quidquid structuræ necessarium extitit, tam diu duravit, donec ad perfectum opus est ductum.

Sit. 6 Erat autem altare ipsius ecclesiæ sub divo po-
De luminibus super altare dividitur oppositis. situm, hiemali pluvia & glaciali frigoru pene totum dissipatum: defluxerant enim lapides u lateribus, & cæmentum deciderat. Una ergo dierum præfatus frater, advesperascente die, dum Vesperas eundo iret persolvere, conspicir eminus cum
D an pone! suis, qui eum post * sequebantur, per quatuor cornua altaris quatuor candelas clarissimo lumine, sed divino, succensas, & in medio quintam, ceteris eminentiorem. Corporeis ergo oculis divinum D jocunentes lumen, hærendo stupent; &, paulatim claritatis luce subducta, altari propius accedunt. Verum in ipsu nocte nec volendo possunt illud manu tangere. Sequenti vero die commonet operarios, dicens: Consideremus hoc altare, si erit possibile, ut non penitus destruatur; sed iisdem ipsa lapidibus reformetur, qui defluxerunt u lateribus. Igitur dum segregant lapides a cæmento, reperiunt quamdam bustillam g, interius ligneam, exterius cornu cervino tectam, sed pene putridam, continentem in se medium digitum manus cujusdam Sancti (ut creditur) nervis, & corio, & ungula udhuc compactum solide, cum tribus juncturis, aureum annulum habentem. Sed cujus Sancti nomen fuerit, nescitur; quia brevis * nequibat re- * i. scbe; dula periri, carie consumptus. Reædificato ergo altari, reliquiæ conduntur infra eum annulo, ut prius fuerant.

7 Excreverat autem juxta crepidinem altaris SV. quædam arbuscula, quæ vulgo sacucus h dicitur; De capris a sanctis prohibitis. quam capræ, ut fœtido ore earperent folliculos & frondes teneras, novo vere prognitas, scandere erant solitæ. Mirareris, & vix a risu ora comprimeres, jocosa videndo, si cerneres: quia velocius E ad terram ruebant supinæ inferius, quam conscenderant salientes superius; intactos relinquentes ramusculos ab esu. Si ergo consideremus hoc perparvum mirabile, valemus intelligere, si provisor noster magnificus, Germanus, hanc inutilem arbusculum conservabat illæsam a putidis dentibus hædorum; quanta provisione & cum quanta diligentiu conservat & custodit protegendo omnem suam familiam utrinsque ordinis, qui ejus fideliter custodiendo conservant bona sine fraude malignitatis. Tria ergo bona opera est hic operata beati Germani virtus apostolica: silva restituitur perdita; carrum reformatur, ut dictum est, contritum; altare conspicitur cælesti igne illuminatum. Ferunt enim (ut est volitans fama) quod ipse rediens Roma, propria manu ipsam benedixerit ecclesiam.

8 Sententia deterrens delinquentem ea est, quæ V. dicit, quoniam in eo membro corporis, quo plus De peccaverit quis, in eo magis diutius punietur. Quod accidisse (dicitur), Dei vindicantis ultione, Francorum cuidam reginæ, nobili germine ortæ, F nomine Emmæ i, quæ fuit uxor regis Radulfi k, j ejusdem Francorum gentis. Is denique fuit filius k Richardi, Burgundiæ ducis, justi & æqui judicatoris l, & pugnatoris eximii. Præfatus vero rex, l licet insignis gloria regali, & armis bellicis & audacia præferendus Hectori Trojano per omnia; eam fortitus uxorem, a lingua dolosa & cupiditate nimia, quæ in corde illius erat colligata, cohibere vix poterat: nam quamdam villam, quæ adjacet dominio sancti Germani, Patroni nostri hujus; quæ dicitur Quinciacus, & conjacet in pago Nivernensi, muliebri audacia invadendo pervaserat, & suis neotericis burconibus m distribuen- m do ad possidendum distribuerat.

9 Sed repente inaudita calamitas, & visu hor- Enme renda miseriæ plaga ab ira divina super eam descendit graviter. Nam lingua ejus (quæ, ut Apostolus dicit, est inquietum malum, plena veneno mortifero) ab ejus nefario ore turpe & miserabiliter progrediens, infra septa dentium, ut naturæ humanæ sa usus habet, recipi nec concludi poterat; sed aperto ore hians, miserandum spectaculum & plorabile omnibus se intuentibus

ex-

exhibebat. Verum aliquando tacta dolore cordis intrinſecus, & quod inhoneſte patiebatur extrinſecus, ſentiens, & in ſe rediens, ad monaſterium præcelſi pontificis Germani ſe cum multa turba tabellitum plangentium, indiciis manuum potius, quam ſono vocis fecit deduci; & duo mira monilia, quæ collum & peryerſum ejus pectus dependentia decorabant (quæ manu S. Eligii, ut ipſum præclarum opus inſpicientibus indicat, (concinnata fuerant:) ſancto Pontifici dono, pro emendatione & redditione male invaſæ villæ, tradidit: propria enim manu ad frontem pedis capſæ ſancti Germani clavis ea defixit; ut hodieque ab aſpicientibus clare poteſt intueri.

19 Illico divinæ miſericordiæ reſpectus deſuper affuit, & oratio precum apoſtolici Germani eam humilem reginam, exorantem veniam pro commiſſis, ineffabiliter reſpexit. Continuo nempe lingua improbe ejecta a faucium intimis reflexionibus, meatum meruit: & paulatim dulce & naturale cymbalum vocis verborum ſacundam elocutionem promeruit: & quæ antea inflatis buccis, tumido ore inſana verba delitigare conſueverat; deinceps verbere ſuperno duriter & lene correpta, ſuavia & dulcia verba fari addidicit; & poſthinc lenia, & ſuavis, & miſericors extitit. De hoc vero rege Radulfo ſi quis noſſe velit, quam fuerit illi vivida dextra bello, & quomodo Normannos, Franciam & Burgundiam devaſtantes depopulando, armis pepulerit, in miraculis beati Benedicti reperire poterit. Ejus nempe auxilio jutus, magnis prælliis fuſos effugavit *u*. Cujus regis corpus in baſilica ſanctæ Columbæ Senonas, medio in choro honorabiliter marmore pullo tectum, requieſcit. Ejus quoque Richardi patris corpus in crypta S. Symphoriani ad dexteram altaris paulat tumulatum, eodem in monaſterio. Is denique Richardus, cum moriens, pede limen mortis calcaret, & ab epiſcopis, qui eum circumſteterant, hortaretur, ut ſuam inclamaret culpam; quia ſanguinem multorum fuderat; reſpondit; dicens: Pœnitet, me non plus feciſſe; quia dum unum nequam peremi, centum ſalvavi: & unius latrunculi (pro interitu ejus) complures complices a malis patrandis ſuas continuerunt manus.

ANNOTATA.

a Hujus Appendicis auctorem fuiſſe monachum cœnobii Autiſſiodorenſis S. Germani, *patebis n. 1. uti & quo tempore floruerit, puta non admodum diu poſt annum Chriſti* 1010.

b Quid ſibi hic velit & leni ſalo, *fateor, me non aſſequi. Suſpicor, vitium eſſe in Mſ. ac ſine* & *legendum eſſe* brevi filo, *vel* ſtylo, *aut quid ſimile.*

c Hujus, *hoc eſt monaſterii* S. Germani *Autiſſiodorenſis; hunc enim ſui cœnobii patronum fuiſſe, prodit ſcriptor n. 8. & in eodem fuiſſe ibecam ſeu corpus* S. Germani, *indicat n. 9. ubi de monilibus agit ad frontem pedis capſæ* S. Germani *affixis ab Emma regina in compenſationem villæ ad idem cœnobium pertinentis, quam injuſte ipſa invaſerat. Præterea Heldricus aut tantum ſcitur præfuiſſe monaſterio,* S. Germani: *nam Flaviniacenſe, & Romacenſe, quorum etiam abbas fuit, alios patronos coluit. Præfuit autem ille cœnobio Autiſſiodorenſi jam dicto per annos viginti circiter & unam, nempe ab anno Chriſti nongenteſimo octogeſimo nono uſque ad milleſimum decimum, quo illi ſucceſſit Acbardus juxta Geſta abbatum iſtius monaſterii cap. 1. & 2. Hinc facile eſt colligere auctoris noſtri eam, quam dixi ætatem; ut qui ex hujus Heldrici nepote didicerit, quæ hic narrat: incertum tamen, ex fratre Heldrici aut ſorore nepotis fuerit, an ex filio: nam matrimonio junctum fuiſſe Heldricum, antequam ſeculo valediceret, putat Mabillonius in Annalibus tom. 4. lib. 50. num. 20.* D

d Vide annotata ad Herici Miracula ſuperius num. 71.

e S. Joannis ſcilicet, ad cujus monaſterium ſilva ſpectabat; & S. Germani, *qui in ea eccleſiam habuerat, de qua reſtauranda nunc agitur.*

f Videtur ergo hanc ſuam narrationem hic ſcriptor vel recitaſſe in cœtu monachorum cœnobii ſui, vel certe ad eos direxiſſe hiſteriam ſuam: nam eorum hic præcipuos compellare videtur: ut apud Romanos præcipuam dignitatem obtinebant Patres conſcripti.

g Buſtilla, buſtula, buxtula *&c. pyxidem ſignificat ſeu capſulam, a Gallico* boete.

h Imo ſambucus, *Hiſpanice* Sauco, *& apud quoſdam Gallo-Belgas* Sahue *&* ſaihuc.

i Erat hæc Emma *filia Roberti, Galliæ regis, & ante maritum deceſſit anno (juxta Sammarthanos Hiſt. Domus Francicæ lib. 11.) Chriſti* 934. E

k Obiit Radulfus rex *anno* 936. *teſte Frodoardo Hiſt. eccleſ. Rem. lib. 4. cap. 6.*

l Vulgari cognomento Juſtitiarii, *qui vita fuaſtus eſt anno* 921.

m Buteo *nomen eſt avis rapacis; cui forte comparat auctor Emmæ proceres; niſi mavis* buteones *hic dici a* bota, *hoc eſt lagena; quo ſenſu belluoniibus & gregi paraſitico annumeratos invenies apud Cangium in Gloſſario.*

n De S. Benedicto *actum eſt die* 21. *Martii. Videtur auctor reſpicere Miracula S. Benedicti per Aimoinum Floriacenſem ſcripta, & ibidem data, ac præcipue, quod in iis narratur cap. 1. n. 3. & cap. 2. n. 5. pag.* 318. *& ſeq.*

APPENDIX ALTERA

Ad S. Herici hiſtoriam de Miraculis S. Germani, ex variis auctoribus collecta,

F

PRæter miracula, quæ producta ſunt hactenus, circumferuntur & alia quædam, non omnino diſſimulanda. Primum eſto, quod in Actorum ejus compendio habet codex noſter membraneus ✠ Mſ. 87. in hæc verba: Hoſpitatus (S. Germanus) in quodam loco, cum poſt cœnam iterum menſa pararetur, admiratus, interrogat, cui denuo præpararent. Cui cum dicerent, quod bonis illis mulieribus, quæ de nocte incedunt, præpararetur; illa nocte ſtatuit S. Germanus vigilare. Et, ecce, videt multitudinem dæmonum in menſa in forma hominum & mulierum venientem. Qui eis præcipiens, ne abirent, cunctos de familia excitavit, inquirens, ſi perſonas illas cognoſcerent. Qui cum omnes vicinos ſuos & vicinas eſſe, dicerent; miſit ad domos ſingulorum, dæmonibus præcipiens, ne abirent. Et, ecce, omnes in ſuis lectulis ſunt inventi. Adjurati igitur, ſe dæmones eſſe dixerunt, qui ſic hominibus illudebant. *Idem habent in Sanctis hujus Legenda Jacobus de Voragine, Petrus de Natalibus, S. Antoninus par. 2. tit. 11. cap. 18. §. 5. & Breviarium Autiſſiodorenſe.* *S. Germani auxilium implorat ab illuſionibus dæmonum.*

EX VARIIS.

A *verſe anni* 1571. *aliunde vetuſtius; quæ id conſtitiſſe addunt* in quodam ſuæ diœceſis vico. *Atque hæc omnis eſt auctoritas, quam ad hujus narrationis confirmationem potuimus aſſequi. Eſt ea igitur, niſi monumenta proferantur antiquiora, noſtra quidem ſententia non ſatis gravis; cum ut codex quidem ille noſter ante ſeculum* XIII. *videatur exaratus.*

pendicum mortuum ad vitam revocatum;

2 *Alterum reperit dominus Georgius Viole (qui & præcedens adoptat cap.* 9.) *in Ms. neſcio que, Antiſſiodorenſi de Vita* S. Germani; *quod & ipſe in ejuſdem Vita Gallica cap.* 17. *ad hunc fere modum exponit: Sanctus Antiſtes cum ad conficiendum negotium Armoricanum cogitaret in Italiam, voluit ante proficiſci, quam amicos, atque imprimis S. Lupum epiſcopum Tricaſſinum ſalutaſſet. Trecenſes vero vix advenire jam illum intelligunt, cum extra muros in ejus occurſum magno numero prodeunt, pauperes præſertim, quos ipſe ut impenſius diligere, ita fovere conſueverat liberalius. Ex his duo ceteros anteverterant; quos inter maligno fato conſilio, ut largiorem ab eo ſtipem obtinerent, ita convenerant, ut alter mortuum ſe ſanctiſper fingeret;* B *dum alter ad perſolvenda ſocio juſta a præterveunte Epiſcopo eleemoſynam flagitaret. Dum hæc agunt miſeri, adeſt Sanctus; videtque & corpus extenſum, ac re vera mortuum, & ſodalis lacrymas, quas non magis amici defuncti deſiderium, ut mentiebatur, quam egeſtas extunderet propria, quæ ne id ſibi quidem reliquiſſet, unde ei poſſet exſequias qualeſcumque accurare. Commovit animum Præſulis utrumque ſpectaculum. Itaque mox poſitis humi genibus, Deo primum animam defuncti commendat; tum ſuperſtiti ſocio tantum effundi jubet pecuniæ, quantum & ad ſumptum funeris, & ad inopiam propriam ſublevandam ſufficeret; atque ita progreſſo paulo lenius Antiſtite, vafer ille prædam cum ſocio partiturus jam erat, cum mortuum omnino comperit, qui ſe mortuum ſimulaverat. Ergo & fictus mode deler in verum commutatus, uſqueadeo ſtimulavit hominem, ut citiſſime curſu Epiſcopum affectus, ad ejus ſeſe pedes abjiceret, fateretur ultro flagitium, miſericordiam opemque impleraret. Cedit Præſul; ad mortuum è veſtigio redit, eumque, invocato ſanctiſſima Trinitate, reducis ad vitam.*

quod nihil vetuſtioribus probetur monumentis?

C 3 *Ad perpetuam vero hujus prodigii memoriam, ædificatam in ipſe loco fuiſſe eccleſiam, idem ibi ſcripſer affirmat, titulumque* S. Germani *conſecratam, & beneficiis ejus tam frequentibus illuſtratam identidem, ut pago ibidem condendo occaſionem dederit, qui quidem, obſolete veteri Villæ Lincuriæ nomine, nunc vulgo* S. Germani nuncupetur, *ſituſque ſit in via regia, quæ ducit Antiſſiodorum, medio tantum ab urbe Tricaſſina lapide: in hac porro eccleſia biſteriam jam dictam loco non uno repræſentari, atque imprimis in altaris ſupremi tabula, & in alia, quæ ad eccleſiæ navim ſpectetur, vitrea;* ubi eam ipſe, *inquit*, magna voluptate contemplatus ſum, cum ad locum illum ea tantummodo cauſa me contuli, hoc ipſo anno MDCLV. *Addit inſuper, in antiquo Breviario Ms. eccleſiæ S. Renoberti Antiſſiodorenſis caſum eoque narrari ſimilem, qui eidem ſancto* Germano *acciderit, cum Dei verbum ad Vetenſis atque Andegavenſis epiſcopatuum confinia prædicaret. Similimam & nos ad diem* XV. *hujus menſis pag.* 22. *de S. Jacobo epiſcopo Niſibeno hiſtoriam ex Theodoreto dedimus; neque tamen hanc ideo* S. Germano *abjudicandam cenſemus. Verum enimvero prodigium tam inuſitatum, & quidem loco publico coram teſtibus bis ab eo patratum,* D *monumentoque tam celebri, atque urbi Antiſſiodorenſi tam vicino poſteritati commendatum, & Conſtantii notitiam, & religioſam S. Heirici diligentiam effugere, ſi verum eſt, potuiſſe, quis non mirabitur?*

Aſellum mortuum vitæ reſtituit;

4 *Tertium haud paulo vulgatius, nihilo tamen minus mirandum, ſic legitur:* Sed nec illud omittendum videtur; non ſolum hominum, ſed etiam animalium Famulo ſuo Dominum vivificationis gratiam contuliſſe, ſecundum illud propheticum; Homines & jumenta ſalvabis, Domine. Igitur cum pro ſtudio religionis Placidia mater Imperii * beatum Germanum ad convivium evocaſſet; non ob hoc tantum * nt regiis dapibus uteretur, ſed ut ex ejus benedictione refectionem haurirent, religioſe & fideliter poſcenti ſuam præſentiam non negavit. Et cum in loco * hoſpitii, procul a palatio reſideret; ſeniles artus, jejunio vigiliisque confecti, aſinulo defcrente, palatio deportantur. At vero inter epulas unus ex miniſtris, reginæ in aurem ſuſurrat; animal, quo ſanctus Pontifex fuerat advectus, repentina morte ſpipitum. Reticeri hac beato Antiſtiti juſſit: anxia tamen, ne uſitata evectione privatus, triſtia a convivio remearet; in vice amiſſi animalis, miræ manſuetudinis ſedendus equus Perſa producitur. Quem intuens Vir Dei; Meus, inquit, mihi onager præſentetur; quia non alia me hinc evectio, quam quæ exhibuit, reportabit. Tum exanime atque diſtenſum cadaver oſtenditur. Ad quod accedens, ait: Surge, muſcio; revertamur hoſpitio. Et baculo Sancti admonitus, contremiſcit: ſtatimque proſilicna, dorſo & auribus concuſſis, nihil adverſi ſe paſſum, alacri vigore teſtatur. Ita uſque ad obitum beati antiſtitis Germani cum omni commoditate evectio ſuavis impenditur.

* *ſ.* impoſitorio
* *al.* non tam
* *al.* cum locus

quod tamen noſtrorum quis primo narraverit.

5 *Dixi, miraculum hoc prioribus eſſe vulgatius: tradatur enim a Viole in Vita Gallica cap.* 21. *ab Hieronymo Rubeo in Vita S. Petri Chryſologi; a Wernero Rolewink in Faſciculo temporum ſub anno Chriſti* 434. *a S. Antonino par.* 2. *tit.* 21. *cap.* 18. §. 6. *a Petro de Natalibus in Catalogo; a Vincentio Bellovacenſi in Speculo Hiſt. lib.* 22. *cap.* 14. *ut alios omittam quamplurimos etiam* F *in vetuſtis codicibus Mſs. At enim ſi de certa antiquitate narrationis, aut ejus auctore quæritur; neque hunc, neque illam nos aſſecutos hactenus eſſe profitemur: nam in codice noſtro ✠ Ms.* 87. (*quem ſecutus eſt Jacobus de Voragine & eccleſia ipſa Antiſſiodorenſis in Breviario veterrimæ impreſſionis*) *auctor nullus adſcribitur. In alio, neſcio quo, veteri codice, de quo nos monuit, qui legerat, Alexander Wilsheimius noſter, extra ordinem adſcripta ſeorſim erat ad finem Vitæ* S. Germani, *metrice ab Herico compoſita; ſic tamen ut ad opus Herici nulla ratione pertinere videretur. In membranis, quibus uſus eſt Labbeus, S. Herico tribuitur lib.* 1. *de Vita & miraculis* S. Germani, *cap.* 32. *ſed & contra fidem codicum aliorum, & adeo inſulſe; ut librarium perquam hebetem fuiſſe oporteat, qui eam loco tam alieno inſeruerit. Denique Chiffletius itidem noſter eam reperit in Sancti Vita per Conſtantium presbyterum ſcripta, cujus exat in libro ſecundo caput* XIX. *juxta perveluſtum codicem S. Lazari Æduenſis, ex quo nobis illam, uti jam exhibuimus, deſcripſit. Verum eatenus hic iterum codex ab omnibus, quos viderimus, aliis diſſidet; quamquam in hac re ſimilem exſcripſit Mombritius. Antiquam ergo ut-*

cum-

A *cumque fatemur eſſe; ſed ex quo fonte, aut qua fide profluxerit, ignoramus.*

Sancti liplianotheca, ſine bulla per annos.

6 Jam de ille quid cenſebimus, quod in Vita Gollica cap. 26. refert Violus? Fit ibi mentio de corpore S. Martini epiſcopi Turonenſis, ob graſſantes ſeculo octavo jam adulto Normannos Autiſſiodorum delato, & in eccleſia S. Germani depoſito, donec poſt annos triginta & amplius, ſubla-to metu, relatum inde ſolemni pompa Turonum eſt. Dicitur vero cum ſacrum illud depoſitum ex æde S. Germani efferretur, ipſa quoque hujus lipſanotheca ſponte ſua mota de loco, ac nemine manus adhibente, uſque ad eccleſiæ valvas quaſi deduxiſſe hoſpitem diſcedentem, eoque jam egreſſe, locum ſuum cæleſti vecta virtute repetiſſe. Grande enimvere prodigium, *inquit Viole; ſed quanto eſt grandius, tanto eſt creditu difficilius, niſi teſtes idonei proferantur; quales non ſunt, quos producit Violus*, Nicolaus nempe Gilles in Hiſtoria Franciæ (*quæ, teſte Longo in ſua Bibliotheca num. 7433.* plena eſt fabulis *excunte ſeculo decimo quinto corvaſis,*) & Ms. Autiſſiodorenſe de Vita S. Germani idiomate vernaculo conceptum; *& hoc quidem a Gilles diſcrepans: narrat enim, thecam* S. Germani, *cum uſque ad templi limen reliquias S. Martini eſſet comitata, ſubſtitiſſe; ne ſe prius ad locum ſuum ab Autiſſiodorenſibus paſſam eſſe referri, quam corpus Sancti Martini uſque ad ſuæ diœceſeos limites iidem tranſtuliſſent. Horum vero omnium nihil eſt apud S. Odonem in Tractatu de reverſione B. Martini de Burgundia; ubi tamen hujus ejuſdem translationis hiſtoriam cum adjunctis omnibus ex inſtituto deſcribit.*

B

Proſtituitur epiſcopus mortuus anno 998.

7 Melioris notæ miraculum eſt, quod in Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium apud Labbeum Biblioth. Mſs. libb. tom. 1. pag. 448. accidiſſe ſcribitur Joanni epiſcopo Autiſſiodorenſi, quem aliqui beatum nuncupant. Fuerat is S. Germani *admodum ſtudioſus*; menſe quoque Januario (*anno 998.*) dolore tactus corporis, cœpit infirmari: qui deductus uſque ad ultimum pene exhalationis ſpiritum, raptus in extaſi, ſatis decoram viſionem vidit. Qui protinus evocans virum clariſſimum ſibique amiciſſimum Achardum, tunc monaſterii B. Germani præpoſitum, abbatem vero poſtmodum, ei hujuſmodi viſionem retulit, dicens: Modo, inquit, mihi apparuit Dominus Jeſus Chriſtus, ſimulque cum eo

C Germanus beatiſſimus, aliique quamplures ſplendidiſſimi viri; quorum præſentia permaximum contulit mihi & mei doloris levamen & animi ſoſpitatem: qui etiam mihi ſpoponderunt, Domino miſerante, mox ut evocatus a corpore fuero, protinus in illorum adunari conſortium. His dictis, urando ſummis labiis nomina Sanctorum depromens, crebriſque ſuſpiriis ac lacrymoſis oculis ad cælum reſpiciens, exceſſit a corpore XII. Kal. Febr. *Omitto aliud, quo circa idem tempus apparuiſſe Sanctus dicitur mulieri cuidam, quam paulo ante multis dæmonibus liberaverat; ut eſt in Actis S. Joannis abbatis Reomaenſis; qua, ſi lubet, conſule ad diem* XXVIII. *Januarii, pag.* 867. *n.* 10. *& ſeq.*

Adverſus regit Roberti virat

8 Neque inferieris auctoritatis eſt, quod narrat Glaber Rodulphus, monachus aliquando Autiſſiodorenſis (ut innuit ipſe infra n. 13.) *in Hiſtoria ſui temporis lib.* 2. *cap.* 2. *contigiſſe anno Chriſti* 1004. *quo* aſcendit, *inquit*, Rotbertus (Galliæ) rex in Burgundiam cum magno exercitu pugnatorum, ducens etiam ſecum Richardum, Rotomagorum Comitem cum triginta mil- D
libus Normannorum; quoniam Burgundiones ei EX VA-
fuere rebelles... Deveniens quoque rex primi- RIIS.
tus cum omni exercitu civitatem Autiſſiodorum, eam obſidione circumdedit. Qui din ibi crebris aſſultibus fatigatus reſidens, non adverſus eam prævaluit... Relicta namque civitate, rex eum univerſo bellico apparatu convertit ſe ad caſtrum beati præſulis Germani expugnandum, quod multo aggere præpollens hæret civitati. Vallaverat enim illud Landrici Comitis (Autiſſiodorenſis) exercitus, nec non ejuſdem loci familiares viri, hoſtium ſiquidem metuentes ſacri gregis direptionem. Occurrit interea furenti regi Odilo, venerabilis abbas Cluniacenſis monaſterii, cupiens intervenire partes utraſque.... Qui minus poſſe fieri cernens quod decreverat, hortabatur fratres octo tantummodo, qui ad Confeſſoris cuſtodiam relicti fuerant (nam ceteros tum ſuo abbate, Hilderico nomine, juſſio regis inde exire compulerat,) ut orationi inſtarent aſſidue, ſi forte Domini pietas eos, pariterque locum a tanta obſidione dignaretur eripere.

E

defendit caſtrum & eccleſiam ſuam.

9 Sexto igitur obſidionis die illucеſcente, nimio rex arreptus (eſt) furore, indutus lorica ſimul & galea, omnemque exercitum dictis excuens... Regi in procinctu jam conſtituto occurrit ſupradictus abbas Odilo, illum increpans, ejuſque primates redarguens, cum adverſus tantum Dei pontificem, ſcilicet Germanum, hoſtilit manu inſurrexiſſent: cui ſpecialiter, ut in Geſtis illius invenitur, uſui fuit Dei auxilio & bella compeſcere plurima, & regum ferocitati reſiſtere. Cujus verbis minus anditum præbentes, quo tendebant, pervenerunt; cingentelque ſupradictum caſtrum in coronæ modum, certatim illud expugnaturi, prælium inierunt. Alternis quoque partibus diu multumque decertantibus, dumus ſuæ parti Dei ſubito affuit prælens auxilium: nam ejuſdem caſtri univerſa capacitas ita repleta eſt in hora prælii teterrima nebula; ut nemini hoſtium aſoris pervius foret jaculandi aditus; cum ab intro repugnantibus cernerent, ſe gravi cæde proſterni. Sicque cum ſuorum, maxime Normannorum, conciſione dimiſerunt caſtrum incolume. Quos, licet tarde, pœnituit, adverſus magni meriti locum arma ſumpſiſſe. Contigit etiam, ut hora, qua regis exercitus ad- F
verſus locum ſacrum certamen inire cœpiſſet, vir religioſus Gislebertus, ejuſdem loci monachus, ſuper altare B. Mariæ ſemper Virginis, quod decentius ceteris in vertice ejuſdem conſtat eccleſiæ, quemadmodum hora diei tertia quotidie conſueverat, Miſſarum ſacramenta celebrare inciperet. Quod ſcilicet factum ſatis cælitus præſtitæ congruit victoriæ. *Idem narratur in Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiod. cap.* 49. *apud Labbeum Biblioth. Mſs. libb. tom.* 1. *pag.* 449. *& in Geſtis abbatum* S. Germani *Autiſſiod. cap.* 1. *ibid. pag.* 572. *Neque prorſus abſimile eſt, quod multo poſterius è Chronico Mſ. eccleſiæ cathedralis Autiſſiod. deſcribit Violus his verbis*: Anno MLVIII. clandeſtina irruptione captum eſt caſtrum S. Germani a militibus Roberti (Burgundiæ) ducis, & Theobaldi (Campaniæ) comitis. Qui ingreſſi, nutu divino territi, quantocyus exierunt intra venerabiles Quadrageſimæ dies.

Miraculis S. Germani

10 *Ad Sanctum quoque noſtrum referenda videntur, quæ in eodem ejus cœnobio ad conciliandam*

A *dam eccleſiæ reverentiam evenisſe idem Glaber lib.*
EX VARIIS. *5. cap. 1. teſtatur.* Mirifice tamen, *inquit*, apud Autiſiodorum in eccleſia B. Germani contigiſſe meminimus. Erat ibidem frater, Gerardus nomine, cui mos erat poſt ſolemnes Matutinales in oratorio remorari. Huic contigit quodam mane, ut inter orationes obdormiſceret. Qui protinus gravi ſomno depreſſus, velut exanimis delatus eſt foras monaſterii; ſed qualiter, aut a quibus, huc uſque neſcitur. Qui expergefactus, reperit ſe in clauſtro, extra monaſterium, ejectum, admirans indicibiliter quod factum de ſeſe cernebat.

Simili quippe modo contigit cuidam presbytero, in eodem monaſterio pernoctanti: dum in ſubterioribus erypsis, ubi multa Sanctorum requieſcunt corpora, obdormiret, circa galli cantum reperit ſemet aſportatum poſt chorum monachorum.

Namque de eadem eccleſia certa relatio conſtat, quoniam, ſi contigerit noctu luminare extingui, quouſque reaccendatur, cuſtodes ejuſdem eccleſiæ nullam quietem poſſe * conſequi.

* f. poſſunt ad conciliandam eccleſiæ ſuæ reverentiam.

B 11 Præterea fuit quidam frater, qui ſolitus erat ad altare S. Mariæ, quod excellentiſſime conſtat, frequenter orare, ac gemitus & compunctionis lacrymas fundere. Unum igitur ei erat, quod pene univerſis accidit, inter oratum frequenter ſpuere, ac delumbe (*id eſt debiliter ſeu ex debilitate*) ſalivam emittere. Contigit vero aliquando, ut ſomno oppreſſus obdormiret. Apparuit ei ſtans juxta altare quidam candidis indumentis circumdatus, præferens in manibus pannum candidiſſimum, atque in hujuſmodi erumpebat verba: Cur me, inquiens, ſputis propriis verberando illinis? Nam ego, ut cernis, ſuſcipio munus tuarum orationum, deferens illud ad conſpectum miſericordiſſimi Judicis. Qua viſione corceptus frater ille, & ſeſe continuit, & ceteros, ut ſe, in quantum valerent, in ſacris locis continerent, ammonere curavit.... Clarere igitur locum prædictum diutine meritis B. Germani, ac ceterorum Sanctorum ibidem quieſcentium, ſignis & prodigiis tam in donis ſanitatum, quam in ultionum vindictis ad ſe pertinentia diripientium, manifeſtum eſt. Siqui nempe de primatibus patriæ, hujuſce loci rerum invaſores ſeu diremptores increverunt, Deus exinde ultor ipſorum

C genus cum ſuis rebus in opprobrium, & pene ad nihilum redigere conſuevit. Hujus enim teſtimonium inter cetera noſtræ aſſertionis evidens extat ultio generis cujuſdam Bavonis, nec non & filii ejus Alwalonis, creberrimaque confuſio Silliniaci ſacrilegiſſimi caſtri.

Aliud, quod ipſe Glaber accidit, eidem eccleſiæ enormiter.

12 Præterea egomet quondam rogatus a conſervis & fratribus noſtris ejuſdem loci, ut altariorum titulos, qui a ſcholaſticis (*id eſt, litteratis*) compoſiti olim fuerant, ſed vetuſtate, ut pene cuncta, ſatiſcentes, minime comparebant, reformarem. Quod, ut competens erat, libenti animo, quomodo valebam, adimplere ſtudui. Sed priuſquam ad cœpti operis calcem opus perducerem, ex nimia corporis ſtatione, ut reor, nocte quadam in ſtrato conquinſcens, ita contractus ſum membris omnibus hiſteriea paſſione, ut non erigere memet, neque in latus aliud vertere ullo modo valerem. Poſt triduum vero inſecuta nocte nimiis detento anguſtiis apparuit mihi vir caniſie venerandus; qui me in ſomnis per brachium erigens ajebat: Exple quantocyus quod cœpiſti: dolere ultra ne pavcas. Illico vero expergefactus, memet admirans, excutienſque a D lectulo, cucurri ad altare victorioſorum Martyrum, Victoris videlicet, Apollinariſque, ac Georgii; quoniam illorum oratorium contiguum erat domui infirmorum: ibique univerſorum Deo humillimas grates referens, alacer Matutinales explevi ſolemnes. Die vero inſecuta toto integerrime valens corpore, eorum Martyrum nominibus propriis ibidem compoſui titulum.

13 Eccleſiæ denique majoris (*puta S. Germani*) erant altaria numero viginti duo; quibus, ut decens erat, titulis ſinopi de verſibus hexametris convenienter digeſtis, Sanctorumque epitaphiis reparatis, religioſorum etiam virorum quorumdam tumulos itidem perornare curavi. Quod ſanæ mentis hominibus admodum placabile fuit. Sed, ut pater Odilo ſæpius plangere ſolitus fuerat, ita contigit: ... nam quidam a ſui monaſterii fratribus exoſus diſcedens, venit ad noſtros; a quibus, ut mos illorum ſemper fuit, devote ſuſceptus eſt. Is autem veneno invidiæ infecit abbatem cum aliquibus monachis, compellens in tantum adverſum me odium; ut præſcriptos altariorum titulos deſtruerent univerſos. Sed protinus, Domino ultore, affuit illius vindex, qui incentor extiterat fraternæ diſcordiæ: multatus E enim (eſt) illico damnabili oculorum cæcitate, offendens pedibus irrecuperabiliter uſque in finem vitæ ſuæ. Cujus denique rei eventus tam vicinis, quam longe poſitis non minimam præbuit admirationem. *Hæc ille de loco, ubi ſanctiſſimi Præſulis corpus depoſitum ſervabatur; at nunc alium ſubjecimus, qui de ſolo Sancti digito in Angliam translato quam multa, tam mira memorabit.*

erypsis monachi, opus illud ex imitatione dicta ſtruentis.

APPENDIX III.

De miraculis S. Germani ep. Autiſſiodorenſis Selebienſibus.

AUCTORE ANONYMO.

Ex Hiſtoria Selebienſis in Anglia monaſterii, edita apud Philippum Labbeum noſtrum, Novæ bibliothecæ Mss. librorum tom. 1. a pag. 594. F

CAPUT I.

Auctoris præfatio ad librum primum; Abſciſſio digiti S. Germani punita; ejuſdemque in Angliam imperata translatio.

Auctor hæc ſcribit ora rans & ruſſus.

DIlectionis tuæ precibus infinitis, virorum mihi cariſſime, quibus me hiſtoriographum creare non deſiſtis, plurima ſunt, quæ me huc uſque parere vetuerunt. Talibus ſiquidem ac tantis paſſim obedire rogatibus ætas immatura me vetuit, parvitas imperitia prohibuit, ignorantia tenebroſa retraxit. Hæ ſunt meæ obſtinationis cauſæ præcipuæ, hæ excuſationes juſtæ ſilentii, hæ ad excuſationem compulſiones violentæ. Ceterum tua ſagacitas quod amica ſimplicitate non valuit impetrare per ſe, aſtuta calliditate pene violenter extorſit per alium; quippe dum tuis precibus illius,

A lius, domni ſcilicet Prioris, imperia ſociaſti, cujus juſſionibus obviare nec patitur ratio, nec ſinit inſtitutio regularis. Sic conjunctis viribus, tu precibus amicis invitas ad ſtudium, ille imperiali obedientia compellit ad obſequium: tibi quippe, quia amicus es, reſiſtere obſtinate non debeo; illi, quia dominus & pater eſt, obviare nec volo, nec valeo.

Ipſa quidem verecundia ſed fides ſuaderet,

2 Negotium igitur curabo, quod imponitis; aggrediar hoc opus arduum hebes & inſcius, veſtra ſane merita meis viribus anteponens, & plus in veſtris orationibus, quam in mea poſſibilitate confidens; aggredior, inquam, opus egregium puer & parvulus, quæliterque eccleſia Selebienſis fundata ſit, quæ cauſa, quis modus fundationis extitit, qui & fundatores fuerint, ſicut ex ipſius domni Prioris ceterorumque ſeniorum relatione inveſtigare potuero, Domini Dei noſtri gratia adjuvante, litteris inſinuare curabo. Precor autem omnes hujus opuſculi noſtri lectores, eorum veſtigiis mente provolutus & animo, quatinus meam puſillitatem in caritate, quæ Deus eſt, ſupportantes, meæ infirmitati compatientes, nec inordinate poſitis obloqui, nec pueriliter ſtudeant deroga-

B re tractatis. Satis eſt, me meo proprio judicio judicari: præterea ruſticitatis eſt & inclementiæ illum accuſare vel obloqui, qui primitus accuſator eſt ſui. Præſumptionis autem calumniam obedientia regularis, quæ ad hoc opus me compulit, refrænabit, ſimplicitatemque calami agreſtis, ætas tenella, quæ vix viceſimum ſecundum annum ingreditur, excuſabit.

1. Qualiter monachus quidam

3 Prima quidem lectione, de venerandi patris & patroni noſtri Germani digito, qui totius pene noſtræ narrationis cauſa eſt & materia, qualiter eum de dextera Præſulis olim violenter quidam decerpſerit, manifeſtare dignum duxi. Quod quidem tibi, lector, ideo prima lectionis fronte inſinuare curavi; ut cum hiſtoricam narrationem inchoavero, ſine digreſſionis habitu continuetur oratio, nec ſit neceſſe de hiſtoria ad alia narranda digredi, cum, quod ſcire oportet de digito, tibi præcedenti relatione fuerit antea pateſactum. Fuit in Autiſſiodorenſi cœnobio, ubi beatiſſimi Germani corpuſculum incorruptum requieſcit & integrum, frater quidam, qui etiam inibi ſubſecretarii *a* fungebatur officio, qui in beatiſſimi Confeſſoris amo-

a

C rem ſpecialis igne dilectionis accenſus extitit, in ejus laude continuus, in memoria ſedulus, in obſequio ſtudioſus. Hic, ut ei eſſet memoria Præſulis de frequenti frequentior, ſpes ex certa certior, cultus ex devoto devotior, nescio cujus ſpiritus ſuggeſtione concepit, ut aliquid monumenti de ſanctiſſimo Sancti corpore furtivus invaſor abſtraheret.

digitum S. Germani decerpſit.

4 Hoc facile quidem crediderim, hunc animum ſiniſtri ſpiritus perſuaſione conceptum; cum eum & amoris incendium ad culpam compulerit, & ad præſumptionis auſum ſimplex & pia intentio animaverit. Hujuſmodi affectu mente concepto, ad effectum opus affectum perducere totis deſideriis anhelabat; temporis opportunitatem expectat, horæ congruentiam præſtolatur. Nec mora; nocturnum ſilentium monachorum, & cuſtodum abſentia, ſociorum & cuſtodum ſubtractio, ad conceptam animo rem exequendam horam congruam, conſtantem animum, ſilentii fidem contulerunt. Credebat homo latere debere rem factam ſub tenebris, mortaliumque devitare notitiam, quod ſub ſolius Dei perficeretur aſpectu. Hac ſpe confirmatus in animo ad factum, locum, quo ſanctiſſimi Præſulis corpus requieſcit, adivit; præmeditatuſ- D que, ut credo, quid eripere voluiſſet, digitum EX IM-medium manus dexteræ ſacrilegii reus vel morſu, PRESS. vel abſciſſione deſtruxit.

5 Vix ſe temerarius ab auſu præſumptuoſo re- 11. traxerat, cum Confeſſoris offenſi admirabilem & *Quam admirabilem ultionem* inauditam ſeculis in ſe præſenſit ultionem, quæ jam admirabilis eſt, & plena ſtupore; ut difficile ſit agnoſcere, utrum in ea plus ira Præſulis, quam clementia; plus miſericordia, quam judicium commendetur. Mox namque ut reatum reus admiſerat, divinitatis quodam agitatus impulſu, virtuteque coactus, reum pectus infatigabiliter pugno tundere cœpit utroque, ſemper voce flebili, continua lamentatione declamans: Sancte Germane, miſerere mei. Poſtea quamdiu ſuperfuit, ab hoc mirabili ſatisfactionis genere ceſſare non potuit, niſi cum corpuſculum aut ſoporis quiete foveret, aut ciborum perceptione reficeret. Reſpice, quæſo, & mirare, mirabilem Germanum feciſſe mirabiliter; reſpice & mirare, clementem Pontificem erga filium non immiſericorditer injuria commoveri; & ſi commotus injuria, fat tamen clementer & paternæ * commotionis repreſſit incendium; *vſ. paterno* dum non ad ſalutis virtutiſve diſpendium, ſed ad E obtentum veniæ, ad ſatisfactionem offenſæ, ad beatitudinis meritum ultionis exercuit diſciplinam.

6 Sic igitur dum ſe reus deprehenſum a Divi- *Idem pertulit pro reatu.* nitatis majeſtate ſentiret, digitum ſuper altare neceſſitate coactus repoſuit, in ſatisfactione prænotata continua lamentatione perdurans. Nec interceſſit dilatio, cum ad eum quoſdam de fratribus conduxit fortuna: aſpiciunt & mirantur miraculum omnibus ſeculis admirandum; non diu celari potuit res digna ſpectaculo; paucis primo prænota, ad plurimorum notitiam in momento pervenit: accurrunt monachi, dumque paſſum accelerant finguli, in hora congregantur univerſi: in conventu publico reus de eventu conventus, cauſam ediſſerit; expoſuit modum; confitetur admiſſum; oſtenditur digitus in altari, quem rapuit; manifeſtatur ſententia, quam ex rapina promeruit: plangunt monachi Præſulem tam vehementer offenſum, plangunt errorem fratris immenſum, plangunt filii Patris injuriam, plangunt fraterni reatus ineuriam.

7 Communi ſubinde fratrum conſilio corpus F Præſulis in tali loco reponitur, ſic aptatur; ut ſine 111. plurimorum conſenſu nec aſpici valeat, nec adiri: *De ſancti Præſulis corpore repoſitione & obſequiis deinceps.* circumcluditur ſiquidem uſquequaque forti muro ſarcophagus, una tantum oſtio ferreo admittente acceſſum ad requieſcentis honorem: indeficienti lumine lampas ibi perſeverat accenſa; quæ ut illius, cujus deſervit honori, circa ſacri ſepulcri ambitum præſentiam commendaret, viſa quindecim diebus ferme totidemque noctibus, dum ſemper arderet, nihil imminutionis prætuliſſe. Nec illud ſilendum eſt, quod ſi fortuito caſu per noctem illam extingui contigit, ſicut in libro Miraculorum ejus ſcribitur *b*, nulla indulgeatur cuſtodibus *b* requies, nulla potiendi ſomno facultas, donec defecti luminis obſequium reparetur: interdum cujuſdam manus impulſu moleſtius impetuntur; ut nemini impune dubitare liceat, debita loco ſervitia non inepte, non ſegniter exercenda. Digitus autem in eburnea pyxide compoſitus, honorifice vice corporis altario ſuperpoſitus eminebat; qui ad incorrupti corporis invincibile argumentum, ita carnis & cutis integritate perſeverat ornatus; ut pili etiam infra mediam juncturam tam firmi-

A ter cuti adhæreant; quod ad intuentium admira-
EX IMPRESS. tionem per eos in ſublime digitus poſſit & ſoleat elevari. Iis ita digeſtis, ad hiſtoricæ narrationis accedamus exordium.

IV. *Qualiter Benedictus monachus effectus ſit.*

8 Eodem ferme tempore, quo Angliam dux Normanniæ Willelmus invaſerat, potentique dextera ſuo ſubjugavit imperio *e*, fuit in prædicto Autiſſiodorenſi cœnobio frater quidam, nomine Benedictus; nec immerito ſane tali nomine vocitatus; nam, tamquam de re nomen ſortitus, habere meruit benedictionem a Domino & miſericordiam a Deo ſalutari ſuo. Hic in eodem educatus
d cœnobio, loci illius abbati *d* ſub ſeculari habitu diu multumque ſervierat; jamque tempus advenerat, quo & egregii juvenis obſequia, ſua ſibi præmia poſtulabant, & benignus Dominus non ejus ingratus obſequiis, illum honorifice remunerare parabat; & ne remuneratio juvenis animum vel votum offenderet, duarum illi rerum propoſuit optionem; ut ſcilicet quod mallet è duobus eligeret, vel militiæ cingulum in ſeculo, vel militiam monachatus in monaſterio.

B 9 Optionem ergo hujuſcemodi proponente *, reſpondit abbati Benedictus, Melior eſt, inquit, dies una in atriis tuis, Domine, ſuper millia; elegi providus abjectus eſſe in domo Domini Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum; quia miſericordiam & virtutem diligit Deus; gratiam & gloriam dabit Dominus. Infinita eſt in ſeculo militantium multitudo; verum, quod pudor eſt dicere, vitiis potius, quam virtutibus ſervientium: infamis eſt militia ſolo nomine militare, & dedecus indecens vitiis & inertiæ ſervire ſub armis: ad hæc ſpiritalia caſtra me confero, ubi nec virtus præmio, nec honeſtas reverentiæ carebit honore: illi Domino militabo, qui ſuos milites virtute corroborat, quiete lætificat, gloria & honore coronat. Nec mora, monachicis diſciplinis Benedictus injectus, litteriſque appoſitus, ordinem monachorum & ſervitium in brevi didicit; quia in lege Domini voluntas ejus, & in mandatis ejus meditabatur die ac nocte. Sic ergo dum ambularet de virtute in virtutem, dum aſcenſiones in corde ſuo diſponeret, dedit ei Dominus fungi ſacerdotio, &
C habere laudem in nomine ipſius; ac deinde, tamquam moribus & genere fuerit levita, ſacrorum ſecretorum cuſtos & conſcius, ejus pro vitæ merito, pro morum honeſtate, prælatus.

& poſtea ſubſcripſit. * *f.* propo-nens.

V. *Qualiter S. Germanus ſenio oppreſſus.*

10 Quo officio dum tempore plurimo fungeretur, fideliſque ſervus & prudens in modico & in majori probaretur, beatus Germanus ei nocturna viſione apparuit, talibuſque eum, tamquam alterum Abraham, eſt allocutus affatibus: Egredere, inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & de hac domo Patris tui; & veni in terram, quam monſtravero tibi. Eſt locus in Anglia, vocaturque Selebia, meo proviſus honori, meæ laudis prædeſtinatus obſequiis, mei nominis titulis celebris futurus & gloria: qui ſuper ripam Uſæ * fluminis
vulgo Ouſe
ſitus, non plurimum diſtat ab Eboraca civitate *e*. Hujus te loci providi & prælegi meo nomini fundatorem; fundabiſque tibi * cellam in poſſeſſione
* *f.* ibi * *an* pro-prie?
regali, quæ ſcilicet prope * pertinet ad jus regis. Et ne tantam talemque peregrinationem ſolus formides arripere, meo, crede, comitatu conſolaberis, meo conſilio confirmaberis, mea protectione munieris. Digitum etiam meum, qui ſuper altare eſt, in mei memoriam tecum aſportabis; quem ut ſecure & ſine amiſſionis periculo ferre valeas, brachium tuum inter cubitum & ſcapulam cultello aperies, & infra illud digitum collocabis. D Nec hoc facere trepides, quia nec effundes ſanguinem, nec pœnam tolerabis.

& in Anglium ad Selebiam cum digito ſuo tranſferant meo nuncio.

11 His dictis, viſio ſacratiſſimi Confeſſoris ablata. Mane ergo facto, nolens Benedictus obſervare ſomnia, quæ multos multoties errare fecerunt, neglexit viſionem, nec attendit. Cui ſe beatus Germanus iterata viſione demonſtrans, increpavit, cur neglexiſſet, quod viderat: imperavit, ut omnia quam citius implere ſatageret. Neglexit adhuc Benedictus viſionem, ſicut antea jam fecerat, nec aliquid de viſionis executione cogitabat. Nec immemor ſuſcepti negotii, tertio ſe monacho, ſicut primo & ſecundo jam fecerat, beatus Confeſſor oſtendit: quem ſolito ſeverius affatus, taliter aſpera ratione convenit: Heus, inquit, num tanti a te habitus ſum; ut viſionem meam digneris * implere? Jam tertio * *f.* dedi-gnaris tibi fruſtra apparui, votum & velle meum aperui; nec tamen hactenus imperiis meis parere paraſti. Prædico igitur, & in veritate pronuntio, quod, niſi citius juſſionem meam adimpleveris, inobedientiæ tuæ gravem excipies & perferes ultionem. E

ANNOTATA.

a Secretarius *olim*, *nunc vulgo* ſacriſta *appellatur*; *hinc patet*, *quid ſit* ſubſecretarius, *nempe* ſacriſta ſecundarius.

b *Apud Hericum ſupra num.* 50.

e *Id factum anno* 1066.

d *Abbas ibi tunc erat Galterus*, *biennio tantum ante electus*, *hoc eſt*, *anno Chriſti* 1064. *Forte etiam ejus deceſſori*, *Boſoni Priori*, *ſervierat Benedictus*.

e Eboraca civitas *ad orientem Britanniæ in Eboracenſi ducatu ſita*, *vulgo* York *appellatur*.

CAPUT II.

Ipſa ſacri digiti ad Selebiam prodigioſa translatio.

F

VI. *Qualiter Benedictus*

HAc Benedictus vote perterritus, exinde cœpit ſecum de profectione tractare. Et quoniam diſceſſionem ſuam rationis & licentiæ libertate munire volebat, ingreſſus capitulum, licentiam petiit abeundi; cauſam tamen diſceſſionis miraculumque viſionis omnino diſſimulans. Nec impetrare valens vice prima, quod petiit, patienter ſuſpendit negotium; dieque craſtina licentiam iterum ſatis avide poſtulabat; reclamant ſinguli, reſiſtunt univerſi, & in contumelias monachi monachorum omnium voces una proſiliunt, clamores perſtrepunt, jurgia proferuntur,

Voces immites, convitia, jurgia, lites,
Lis creat, Ordo movet, ſert furor, ira fovet.

Contumelioſam itaque paſſus repulſam, neceſſitate compulſus, clanculo diſcedere cogitabat; digitum glorioſi Præſulis, ſicut ei juſſerat ipſe, nocturno ſilentio rapuit; aperioque brachio ſuo, digitu infra repoſuit. In quo ſolo facto miracula plurima coruſcant; quia nec vulnus invenit ſanguinem, nec vulneratus cruciatus incommodum: acceſſit etiam ad hæc non inferioris prodigii ſplendor & gloria, quia eum pretioſum pignus ad brachium admoviſſet, ad illius ſuſceptionem

A nem continuo ſe vulnus hiatu citiſſimo ſufficienter aperuit, ſuſceptoque digito iterum ſe recenti reclusione recepit. Ligavit tamen ille vulnus linteolis, ac ſi brachium cauteratum *a* haberet.

a ab Amiſſio dero rectifi.

53 Quo facto, factiſque ceteris, quæ facere compulit itineris apparatus, Deo ſe commendans, & ſanctiſſimo patrono ſuo Germano, media nocte monaſterium egreſſus, iter ingreditur, quod Gallicana ducebat ad littora. Jamque craſtina dies illuxerat, nec illius abſentia diurnus latere valebat: primo quidem ſocios & ſacrorum cuſtodibus, ac deinde fratribus omnibus illius diſceſſus innotuit: quæritur in monaſterio, nec invenitur: inquiritur per civitatem, nec ulla de eo certitudo cognoſcitur: exploratur per eccleſiam ſat ſolicite, ſi ſalva ſint omnia; ſi, illo diſcedente, cuncta, quæ ſub cura ejus fuerant, intacta remanſerint. Dum ergo conſiderantur omnia, ſingula pertractantur, ad extremum pretioſum Præſulis digitum abeſſe compererunt. Tunc clamor per eccleſiam oritur, & turbatio per monaſterium funditur; tunc gemitus & lamenta per civitatis ambitum elevantur:

Tunc doluit quivis, mulier, mas, advena, civis;
Hinc gemitus juvenum perſonat, inde ſeorum:
B Doctus, bebes, ſtultus, ſenſatus, parvus, adultus,
Femina, vir flebant, fletuque fluente madebant.

& ab Angliam pervenit.

54 Ad perſequendum poſtremo monachum per itinera plurima plurimi deſtinantur:

Inſequitur monachum monachorum turba ſurentum,
Atque minans cædes hinc eques, inde pedes.

Unum plurimi proſequuntur: unanimes perſequentes inveniunt, invenientes capiunt, capientes clementer * arguunt, indignanter increpant, vehementer objurgant; ſacrilegii demum Benedictus arguitur, de digito ſacratiſſimo ſecrete palamque convenitur: diffitetur impoſita; conſtanti ratione ſe nec ſacrilegum nec ſacrilegii conſcium, viva voce teſtatur: ſed illi, quorum cor induratum, quorum fuit manus extenta, nec ejus excuſationem accipiunt, nec ullam approbant rationem. Ceterum vim & violentiam ingerentes, manus injiciunt; veſtibus eum expoliant; omnia perſcrutantur iocaſſum; tandem conſummato labore, quia ſcrutati ſunt inique, diſpendioſo defecerunt ſcru-
C tanies ſcrutinio; nec ſuper eum, quod quærebant, reperire valentes, maxima perturbatione confuſi, Autiſſiodorum redierunt. Benedictus autem ad mare perveniens, proſpero & felici curſu cum pretioſo theſauro devenit in Angliam.

** f. inclementer*

VII. *Qualiter pro Selebia Salesbyriæ adivit,*

55 Secundis itaque ventorum afflatibus Anglica Benedictus ad littora pro Selebeia Salesbyriam *b* cœpit inquirere; quam ab inſulaois edoctus, ad eam, quaſi ad locum ſibi divinitus prædeſtinatum, *b* feſtinabat;

Dum citius accelerat, ut, quod mens, pes quoque quærat,
Conſummans breviter abbreviavit iter.

Fuit tuoc temporis in Salesbyria civis quidam, Edwardus omine, vir omni morum honeſtate præfulgens, & inter ſecularia vitam & morem diffi-
cens ſecularem; habitu tamen & ſpecie ſpecimen ſo eo ſecularitatis apparebat; qui etiam non minus cenſus, quam ſeolus locupletatus honore, propter diverſarum opum affluentem congeriem dives cognominabatur. Hic ergo Salesbyriam advenien-
cem Benedictum ſolemni ſuſcepit officio, ſuſceptum devoto relevavit obſequio, relevatum fideli & amico conſortavit conſilio. Cumque diebus D
paucis apud eum perendinaret Benedictus, tam familiaria, tam amicus ei effectus eſt; ut eum ſemper de reliquo, quamdiu ſuperfuit prædictus Edwardus, ut amicum coleret, ut fratrem diligeret, ut patrem & dominum honoraret: *ex impress.*

Hæc tria veridicum ſervant conſtanter amicum;
Uſus io iis clamat; ſemper amicus amat.

& ab Edwardo ſuſcepto.

56 Teſtantur hoc illius non minus pretioſa, quam ſpeciola munuſcula, quæ caritate ductus, ad decorem domus Domini, ad ſanctiſſimi præſulis Germani reverentiam, Benedicto poſtea delegavit: ſiquidem ei contulit ad pretioſi digiti repoſitionem phylacterium quoddam aureum, rotundum, quantitate præcipuum, qualitate perſpicuum, cælatura mirificum, opere pretioſum; quod uſque hodie in monaſterio Selebienſi conſervatum, omnes ſe contemplantes non minus in ſui ipſius laudem, quam admirationem proprio antiqui operis accendit dignitate. Dedit ei etiam ad altare operimentum linteum quoddam, opere mirifico decoratum, majeſtatis Domini cum Evangeliſtis quatuor, ſed & crucifixi * Domini, nec non etiam duodecim Apoſtolorum contiuena imagines opere plumario ſupertextas. Longum omnia retexere, quæ Bene-
dicto contulit. Hæc tantum ad fidelis viri monimentum memoraſſe ſufficiat, maxime eum uſque hodie in monaſterio conſerverur utrumque. E

** f. crucifixi*

& honoratus fit.

57 Cum igitur, ut dicere cœperam, ab hoc viro perenni memoria digno Salesbyriam advenientem Benedictus exciperetur hoſpitio, venerabili hoſpiti ſuo cuncta, quæ ſibi contigerant, ſeriatim expoſuit; glorioſi ſcilicet Præſulis apparitiones, apparentis allocutionem, alloquentis juſſionem, juſſionis executionem. Suſpendit tamen aliqua, nec plura de viſionis juſſione narravit, quam vera & firma experientia certam * probaverat. Summa totius narrationis hoc extitit, quod eum beatus Germanus in Angliam ad Salesbyriam delegaverat: ſic quippe putabat dixiſſe Confeſſorem, quia nomen Salesbyriæ percelebre fuit; Selebiæ vero tunc temporis ſatis incognitam; & quia Salesbyriam prius ſæpe nominari Benedictus audierat, illo ſe putabat a beato Germano tranſmiſſum. Igitur ut fidem audientibus faceret, Benedictus brachium ſuum oſtendit, digitum Præſulis continens pretioſum. Graies ſummas & gratias omnes Deo & beato Germano perſolvunt; illum bene veniſſe, F
proclamant; ſe licem ſore locum tam glnrioſi Præſulis patrocinio profitentur. Ac tum putabat Benedictus, ſe ad locum ſibi a Deo prædeſtinatum perveniſſe. Cum (vero) neque civitatem Eboracam, neque Uſam fluvium in illis finibus eſſe deprehendit, tunc admodum contriſtatus, cœpit intra ſe valde ſcandalizari, & a fide deficere; maxime quia locum, quem per viſionem, ut putabat, audierat; ſed loci ſigna non inveniſſet; lætitiam tamen & gaudium vultu præferens, anxietatem & ſcandalum, quod patiebatur, callide diſſimulabat:

** f. experientia certa.*

Vultus lætitia mœſtos ſimulata ſerenans,
Scandala diſſimulat mentis amara viri.

VIII. *Qualiter S. Germanus ibidem apparuit, & per viſionem Selebiam oſtendit.*

58 Jam exorto veſpere, ſe tardior hora protraxerat, & Benedictum itineris fatigatio, mentis anxietas, cogitationum moleſtia ad teſectionem, ad ſoporem, ad requiem invitabant:

Cum labor, anxietas, vaga meos monuere ſoporem,

Dormit homo, valeat ut ſic reparare vigorem. Quem altius ſopore depreſſum beatus Germanus apparens ſubrideoſque paululum, talibus allocu-

A tus affatibus, Quid, inquit, Benedictus*, tam
EX IMPRESS. novus hospes & advena, tam abundanti tristitia,
* f. Benedicte subitoque mœrore confunderis?

Dic, quid agis, quid habes; die, quæ tibi causa doloris?

* f. sint Sunt * mala, quæ pateris intus, aperta foris. Num tuæ habitationi locum congruum inveoisti? Si tedule petisses, solicite quæsisses, instanter pulsasses; de acceptione certissima, de inventione promptissima, de apertione & congaudetes. Noo dixi tibi Salesbyriam; sed ut requireres Selebeiam. Quod nomen beatus Germanus, sepius sylabarum producendo, repetens, Verum, inquit, ne tibi rursus elapso loci nomine, error averiat a pervio; jam tibi locum ipsum ostendam; ut, cum ad illum iterato perveneris, cespitem scias, quem elegi, cognoscere. Sic fatus, raptum hominem (sive in corpore, sive extra corpus, nescio; Deus scit) universum loci situm illi demoostrans, Hæc, inquit, requies mea in seculum seculi; hic habitabo, quoniam elegi eam. His dictis, visio disparuit Confessoris.

B

IX. qualiter pervenerit Lumam, navi reperit, &

19 Mane autem facto, quæ viderat, hospiti suo Benedictus exposuit; interjectisque diebus non plurimis, accepto ab eodem hospite suo clerico quodam, Teobaldo nomine (qui scilicet interpres ejus esset) Lumam c Benedictus usque pervenit. Quo cum perveniſſet, navem inibi reperit oneratiam, quæ cursum Eboracam destinabat ad urbem. Verum inclemencia demorata ventorum, quindecim dierum intercessu vel amplius illic oneraria jacuerat. Crediderim sane, nec immerito, ventorum hanc adversitatem cælitus commoveri; quatenus, sic rate retenta, Benedicto illuc advenienti non evectionis præsto deesset obsequium: quod ex ipsa aeris immutatione sat patenter datur intelligi; quia in secunda die, qua illo Benedictus advenerat, mox aere mutato, ventorum opportunitas, auræ serenitas, æquoris tranquillitas ad navigationem provocabat ituros,

quæ 15. diebus illic o. peratus fuerat
f. quod C

20 Asserit se domnus Prior hæc apud Lumam a quadam matrona valde decrepita didiciſſe, quo * se juvenculam in domo patris sui Benedictum vidisse perhibuit hospitatum, &, cum eumdem Benedictum infirmitas fortasse coegisset ut balneis uteretur, brachium suum dexterum, in quo digitus gloriosus continebatur, jugiter ab aquis in sublime suspendens, præcavit summopere ne aquarum injuria digitus offeoderetur; quod cum vidissent, qui aderant, &, cur hoc faceret, inquirerent, prius infirmitatem quamdam dixit se habere in bracbio; sed postmodum rei veritatem & ordinem hospiti suo narravit, seque illo dixit adveniſſe, ut ibi navem conscendens, per aquarum fluxum locum sibi prædestinatum adiret.

X. Qualiter Selebiam in eadem navi pervenient, habitatula sancti constituit.

21 Igitur nautæ prædictæ navis, Beoedicti voluntatem cognoscentes, & se ad illius ingressum beoedici confidentes, illum cum maximo gaudio in eam suscipiunt, omnia, quæ ei erant necessaria, devote conferentes. Benedicto itaque eorum aggregato consortio

Aura datur lenis; volat undis eymba serenis;
Tranivolat alta raris æquora sana satis.
Nil grave, nil triste monstrat mare, te duce, Christe:
Rector, ut optarat, æquora primus arat.

Sicque prospero ventorum impulsu mare pervolantes, in Usam fluvium elapsi sunt. Nec mora; loco, qui Selebeia dicitur, appropinquant: quem eminus Benedictus intuitus, eumque continuo ex pristina visione recognoscens, Hic, inquit, hic ad terras D reducite; quia hic locus, quem elegit Dominus, Sicque ad terram cum sociis demissus a nautis, è vestigio super ripa fluminis ad honorem Domini signum Crucis elevavit, ac deinde sub quadam miræ magnitudinis quercu, quæ a patriotis Stribac vocabatur, in regali possessione frondibus & foliis parvulum construxit habitaculum, anno circiter ab Incarnatione Domini millesimo sexagesimo nono, qui est annus quartus Willermi primi regis.

XI. Quam gaudenter locum illum amplexatus sit;

22 Loci deinde situm universum usquequaque Benedictus explorando perlustrans, territorium, confinia, prædiorumque & possessionum metas & terminos perambulans, quid cuivis adjaceret dominio, diligenter addidicit; videnique locum amœnissimum tam frequenti nemore consitum, tam abundanti diversoque flumine coronatum, tamquam terrenum quemdam paradisum, illum amplexatus, non minus de illius utili opportunitate, quam ex ioventione celeri congaudebat. Ceterum quoniam se præbet occasio, specjalius aliquid & apertius de loci situ vel qualitate dicendum est: cujus E nomen Selebi * dicitur Anglice, quod interpretatum Latine dicitur Marini vituli villa; quod vocabulum est sortitus, quia pisces hujusmodi frequenter ibi solebant capi antiquitus. Situs super ripam Usæ fluminis, ad australem scilicet plagam Eboracæ civitatis, ab eadem distans non plurimum, sed quasi spatio milliariorum decem, interjacente nemorum & sylvarum multiplici circumstantia ex omni parte coronatur, quæ amœno loco multum decoris conferunt, plus tamen utilitatis impendunt; inter quæ nemora plurima sunt quantitate, qualitate præcipua, quæ proprie ejusdem loci dominio adjacent & appendent.

* vulgo Selby

& de ipsius loci situ.

23 Aquarum etiam tanta vicinitate fruitur, tot & tantis cursibus circumcinctus munitur; ut, exceptis lacubus & stagnis, quæ piscibus copiosa proxima sunt, quibus etiam molendina eurantur, trium regalium fluviorum, Usæ scilicet, Derpente, & Air proximitate locus gaudeat, utilitate vigeat, copia sustentetur: sunt namque prædicti tres fluvii valde infigoes, & omni genere piscium, qui in aquis dulcibus inveniuntur, abundantes. Harum igitur duarum rerum, nemorum videlicet & F aquarum, commoditate Selebia præpollens, tertiæ rei non minus utilis, lapidis scilicet insignissimi, copia ad omnem structuram nobilissimi, ad omnem cælaturam aptissimi præditatur. Quid plura? Habentur in eodem loco, vel in locis eidem loco pertinentibus, quæcumque, ut ita dixerim, ad regni gubernacula postulantur. Monasterium præterea tam pulcre, tam insigniter in illo suo secreto sedet recessu; ut ex omni parte per vias publicas a longe gradientibus ecclesiæ turris, & cetera quædam officinarum tecta, quæ aliquantulum in sublime consurgunt, appareant & ostendantur. Quidquid etiam ad Eboracum de transmarinis partibus, vel ex ullis Angliæ portubus advehitur navigio, vel ab illa deportatur, ante portas monasterii Selebiensis tranſire consuevit. Sed quoniam hæc de loci qualitate per digressum exponentes, aliquantulum ab incepta narratione recessimus, his omissis, ad ea prolequenda, quæ cœpimus, redeamus.

ANNOTATA.

a Cauterarium *barbare a* cauterio *admoto dictum*,

b Sa-

A b Salesbyria *urbs eſt in comitatu Wiltonienſi ad meridiem Britanniæ, Selebia profecto plurimum diſſita.*

c Lumam *appellari hic puto urbem vicinam freto Vectico, vulgo* Lymington, *ad meridiem Salesbyriæ.*

CAPUT III.

Ejuſdem ibi veneratio ſtabiliri cœpta miraculis.

XII. *Qualiter mutus, digito ſacratiſſimi Prælatis conſignatus,*

CUm itaque, ſicuti prælibatum eſt, ſibi parvulum tugurium, vel potius umbraculum, Benedictus conſtruxiſſet, illo, pretioſo pignori, digito ſcilicet ſacratiſſimo, continuas laudes perſolvens, juges excubias amminiſtrans, attendit ſummopere, ne umquam reliquiis venerandis divina deeſſent obſequia; exhibet officium ſacris; ſatis officioſe providet, obſequium ne deſit eis ſtudioſe. Verum, ne diutius illa pretioſa lucerna ſub modio poſita, in illa deſerti ſolitudine latebret abſcondita, ſed potius in publico ſublimata, lucenſque quamplurimis, ab omnibus coleretur, ad habitaculum Benedicti mutum quemdam fortuna conduxerat; qui nutu annuens, benedictionem aliquam ſibi fieri poſtulabat. Quod Benedictus intuitus, ibique materiam ſuæ demonſtrationis & profectus intelligens, converſus ad Patronum benigniſſimum, En, inquit, beatiſſime Germane, in peregrinatione barbara poſiti nun cognoſcimur, in ſilveſtri gremio demerſi nun videmor, in beremi ſolitudine detruſi ab omnibus ignoramur: oſtende ergo ſuper hunc miſerum tuam miſericordiam, ut videamur; exalta tuam potentiam, ne ulterius ignoremur.

Loquelam promeruit;

25 Sic fatus, digitum Præſulis pretioſum apprehendens, ſuper os muti ſalutare crucis ſignum expreſſit. Sicque, prædamnatæ linguæ retinaculis diſſolutis, in uſum loqueodi modo mirabili oris officium relaxatur.

Os, ſic dum tangit digitus, ſua vincula frangit;
Paſſio victa jacet, non mage lingua tacet;
Purgantur venæ; nocun rumpuntur babenæ;
Os patet; affatur lingua; loquela datur.

C Hoc deinde per regionis amplitudinem uſquequaque divulgato miraculo, non minus in Benedicti, quam in beati Germani reverentiam & amorem, omnium comprovincialium affectus accenduntur & animi. Ingens etiam raritas monachorum, quæ tunc temporis extitit, duplo ad Benedictum honorandum & colendum ſtudia cunctorum excitavit: per totam enim Eboraci Siriam *a*, excepta *a* *b* Dunelmenſi congregatione *b*, nec monachus nec monachorum locus aliquis in illis diebus facile valuit reperiri.

XIII. *Qualiter Hugo vicecomes Eboracenſis ſuſcitatum,*

26 Contigit autem eodem tempore, ut vicecomes Eboracenſis, Hugo ſcilicet, filius Baldrici, juxta Selebeiam evectus navigio pertranſiret; qui cum ſuper ripam fluminis crucis elevatum conſpexiſſet ſignaculum, interrogavit, quam ob cauſam ibi crux emineret elata; cumque rem didiciſſet, continuo juſſit ad terram navem reducere, ut Dei ſervum allocuturus exiret. Comitabatur autem eum non modica militiæ multitudo, quia bellicæ claſſis immanitate perdurante, non adhuc perfectæ pacis tranquillitas ab armis & acriem militem abſolverat. Fregit hoc in illis finibus Anglorum indomita ferocitas & invicta conſtantia, qui ſemper ad vindictam ſuam in Gallos in- D

EXIMIA PRÆSSIS.

furgentes ultra vires & poſſe, ubicumque ſibi invicem obviabant, quis eorum plus poſſet in viribus, experiri nitebantur. Hac de cauſa tanta militum multitudine prædictus vicecomes conſtipatus incedebat.

27 Qui cum ad Benedicti cellulam perveniſſet, reperit eum fortuito ante ſacras reliquias in oratione procumbentem; &, orationis fine præſtolato, ab oratione ſurgentem monachum humiliter ſalutavit, illumque bene veniſſe, devotiſſime proclamavit. Quem Benedictus gratanter reſalutans, adventus ſui cauſam & modum illi ſeriatim expoſuit; digitum ſanctiſſimi præſulis Germani, quem attulerat, illis omnibus patenter oſteodens, dicebat ſe advenam & peregrinum, nullum in illis regionibus notum habere, nullum prænoſcitum; ſe nullius, niſi ſolius Dei & beati Germani, adjutorio roborari. Quamobrem, inquit, tuæ protectioni me ſubmittens, tuo conſilio me committens, tuam ſuppliciter exoro clementiam, ut ad id, quod cœpi, conſummandum pro Dei amore, tuo me informes conſilio, tuo me prælequaris auxilio, tua me ſolertia conſoleris. Annuit illico vir fidelis, & E ad preces ſervi Dei aurem inclinans benigniſſime, Faciam, inquit, libentiſſime, quæ precaris; quia, Deo mihi incolumitatem largiente, me habebis cooperatorem in quæſtibus, fautorem in vatis, cultorem in proſperis, & adjutorem in adverſis.

& in ſenatu ſtatuerunt & amicorum ſuorum ſocietate.

XIV. *Qualiter vicecomes tentorium ſuum extendere juſſerit, & ſuſceptum illud dereliquerit, & expoſitum conſtruxerit facto.*

28 Hæc dicens, juſſit mox tentorium ſuum extendere; ut hoſpitii vice digitum glorioſum exciperet, & ſuſceptionis honoraret obſequio: quod cum perfeciſſet, nec eum plus mihi demorari curæ ſuæ pateretur officium, tentorium, ſicut erat extentum, boſpiti, quem in eo ſuſceperat, offerens dereliquit; aſſerens, inuſitatum eſſe, remanente hoſpite, boſpitum deportare, ac ſic cum ceteris proceribus, qui latus ejus ambiebant, Benedicto vale dicens. Mox omnes conjugibus ſuis mandaveruot, ut carpentarios ad capellam conſtruendam Benedicto delegarent, & omoia, quæ eis erant neceſſaria, miniſtrarent. Quod illæ mox devotiſſime proſequentes, miſſis carpentariis, oratoriolum, in honore beati Germani in eodem ſcilicet loco, ubi uſque huc capella villæ perſeverat erecta, cnnſtruere fecerunt. F

XV. *Qualiter rex locum & licentiam fundandi monaſterii & alia contra Benedicto dedit.*

29 Vicecomes autem prædictæ promiſſionis ſuæ nnn immemor, Benedictum in omnibus, quæ poterat, ſecundum vires & poſſe ſuum promovere nitebatur; ſed quoniam in regali poſſeſſione, rege neſcioote, defixerat habitaculum, conſilium habuit, ut quam citius valeret, regi ſe Benedictus oſtenderet; ut illius auctoritate munitus, ſecurius inchoata perficeret. Perductuſque a vicecomite ante regem Willermum primum, cum adventus ſui cauſam modumque regi narraſſet, conceſſit ei rex benigniſſime, ut monaſterium in ſua poſſeſſione fundaret, dans ei de propria menſa fundationis locum, unam ſcilicet carrucatam terræ *c*, in qua monaſterium & villa, quæ Selebeia dicitur, conſtructa ſunt; & nemus quoddam, vocatum Flaxlei; & villam quamdam, vocatam Roupeclif; & aliam dimidiam carrucatam terræ in Braitun; & cum iis omnibus piſcariam unam, quæ dicitur Witegiff. *c*

XVI. 30 His acceptis a rege Willermo, reverſus eum pace Benedictus, officinas regulares circa capellam ſuam inſtituit ædificare. Cœperunt illico ſenſim plurimi ad ejus ſe conferre conſortium; depoſitaque ſecularitatis imagine, ſuavi jugo Chriſti

ex impreſs. 618. *Qualiter acceptis, quæ vir deferat, conventum S. Germani Benedictus congregavit.*

A ſti ſui cordis & corporis humiliare cervices; quos Benedictus advenientes prudenter excipiens; ſed & alios, maximeque illos, quos indole bona pollere callebat, plurimis exhortationibus allíciens, infra breve tempus conventum ſibi fratrum congregavit. Fuit nempe vir bona ſapientiæ dote ditatus, & in ſua lingua ſpecialiter eloquens & diſertus, licet non latis eruditus liberalibus aſſet edoctus,

Cui mens, lingua, genæ, conſulta, diſerte, ſerenæ,
Præſtant ad morem facienda, loquenda, decorem;
Tullius ore, Cato ſed mente, Pariſque decore,
Intus hebens decoris munie, ſigna foris.

XVII. *Qualiter latronis dextra, qui capelli vobas infringere, pereat adhibita.*

31 Fuit autem eodem tempore quidam princeps latronum, nomine Swem, filius Sigge; qui in vicinis nemoribus, cum adhærentibus ſibi complicibus, aſſiduis diſcurſibus vagabatur; ex cujus conſortio quidam maledictus Benedicto invidens & infidians, nequam ſpiritus inſtigatione corruptus, ut ea, quæ habebat Benedictus, furtivus prædo diriperet, ad capellem nocturno ſilentio violentus acceſſit; deinde vim & violentiem ſacris ambiens inferre ſacrilegus, ut oſtium elevaret de cardine, manum temerariam incunctanter injecit. Nec diſtulie ulterius ſuam potentiam virtuoſam potentemque virtutem oſtendere beati Germani provoceta benignitas: quippe mox ut contigit, meligna dextera ad capellæ parietem adhæſit tam firmiter; ut & vires amitteret, ne damnum perficeret; & poſſe perderet, ne ſe a ſcelere non offenſus averteret. Sic is, qui aliena venerat tollere, nec cum ſemetipſo tantum abire permiſſus, diei juber (&) monachorum adventum tremulus & invitus expectabet. Demum inventus a monachis, crimenque confeſſus, voti etiam interpoſitione conſtringens, quod numquam illis male faciendo beatum Germanum offenderet, orantibus pro ſe monachis, vix promeruit, ut liber abire fineretur.

B

XVIII. *Qualiter ſpiritus vitaverunt.*

32 Ex multis & magnis miraculis, quæ tunc temporis ſæpiſſime reſulſere, pauca ſunt admodum, quæ ad noſtræ poſteritatis potuerunt pervenire notitiam; unde cavendum lummopere, ne aliquod irrelatum remaneat, quod ex illis veridica ſeniorum valuimus relatione cognoſcere.

C Ab Erniſſio Deburum, tune Eboracenſi Vicecomite, centum marcas eo tempore Benedictus aſſumens, digitum ei pretioſo * loco pignoris pro tanti pretii quantitate commiſit *d*: & cum prædictum pondus argenti coram teſtibus eret ſuſceppturus, pignus illud pretioſum de loculo producens, & per pilos, qui infra mediam junctúram cuti adhærebant, coram univerſis elevans in ſublime, Quam, inquit ad vicecomitem, tibi arrham tradam in ſacculo, diligenter attende, quod vel quale tuæ pecuniæ pignus ſuſcipias, cujus eſt profecto ſine æſtimatione quantites, ſine diffinitione qualitas, ſine pretio pretium, ſine comparatione virtus & ſubſidium. Sicque digitum pretioſiſſimum reponens in loculo, vicecomitis commiſit diligentiæ.

* *f.* pretioſum

d

a caduca gutta cruoris per digitum ſiſt.

33 Quem ille cum ſumma ſuſcipiens reverentia, devotione tanta coluit, honore tanto ſervavit; ut hinc & inde duo ſemper ardentia lumineria illius provideret & procuraret obſequio. Nec ſine pietatis mercede tantæ venerationis reverentiam reliquiis inſignis hujuſmodi Confeſſoris exhibuit: recepit illico beneficium, quod fidei pietas, quod devotionis reverentia promeruerat: habebat ſiquidem filium ætatis ſetis ecerbæ, Hugonem nomine, qui lacrymabili infirmitatis genere prægravatus, caduca lolebat paſſione vexari. Qui patris & juſſu & monitu cum quadam nocte reliquiis devotas exſolviſſet excubies, clementiſſimi Germani meritis tali ſalutis & incolumitatis dono ditatus eſt; ut totius paſſionis exemptus incommodo, numquam de reliquo illius paſſionis moleſtia gravaretur.... *e*.

D

e

XIX. *De aqua ſ que capella gradum tranſire ubi quivis.*

34 Poſt cujus *f* dilceſſionem electus Duranuus quidam, monechus ſanctæ Mariæ Eboraci, qui novem annis præfuit monaſterio; ſcilicet uſque ad annum noviſſimum regis Henrici *g*. In cujus Duranni tempore res magna contigit & plena ſtupore; quæ ut paginis inſerta præluceat, breviter hene memorebo. Nivis & glaciei diſſolutione mirabili Uſa fluvius mirabiliter excreſcens, ripas ſuas vehementer exceſſerat; cujus inundatio tam repentina fuerat & inſolita; ut cum, Matutinorum ſigno pulſante, nihil appareret, antequam fratres Matutinas percantaſſent, per totum clauſtrum & officinas ſa aqua diffudiſſet. Tunc villæ capella, quę fluminis alveo ſuit contigua, tanto plus aquarum impulſibus periclitata, quan o majori fluminis rigore concuſſa. Circa quam ſatie ſe præſentem oſtendit beati Germeni potens benignitas & benigna poteſtas; nam cum aqua per quindetim fere dies excreſcens, ſe ſuper capellæ parietes, qui virgultis contecti fuerant, quinque fere cubitis extuliſſet, numquam tamen valuit infra capellam unum gradum, qui ante eltare ſuit, excedere; quamvis, parietibus utqnequaque carie conſumptis, foramina per circuitum & plurima paterent & maxima. Viſum ergo & diligentius exploratum; & inventa aqua duobus cubitis eſſe altior extra, quam intus. Hoc miraculum tam cognitum & divulgatum; ut adhuc etiam queſi proverbium evolitet per ora cunctorum. Dicunt etiam, in eadem capella luminaria ardentia ſæpius viſa fuiſſe; ſæpe voces pſallentium & cantantium auditas & intellectas. ſed in diebus abbatis Duranni hoc, quod retulimus, contigit de aqua miraculum.... *h*.

E

f

g

h

ANNOTATA.

a Siria *hic dicitur a voce Anglica* Shire, *quæ provinciam, ditionem, territorium ſignificat.*

b Dunelmum, *vulgo* Durham, *urbi eſt epiſcopalis ſub archiepiſcopo Eboracenſi ad Vedram fluvium in Anglia boreali; in ea celeberrimum fuit cœnobium ipſi eccleſiæ cathedrali annexum, cujus luculenta exſtat hiſtoria per Simeonem Dunelmenſem compoſita, & per alios deinde continuata. Eccleſiæ ſciographiam exhibet Monaſticum Anglicanum, ubi de Ordinis Benedictini cœnobiis, tom. 2. pag. 39.*

F

c Carrucata terræ, *tantum eſt agri, quantum uno aratro per annum coli poteſt. Vide Cangium.*

d *Atqui nefas erat rem per ſe ſacram oppignerari. Sed nimirum ea temporum illorum atque hominum ruditas fuit ac ſimplicitas.*

e *Hinc plurimis omiſſis, quæ ad cœnobii & abbatum ejus hiſtoriam unice pertinent, tranſilimus ad caput 34. libri primi; ubi aliquid occurrit miraculi.*

f *Herberti ſcilicet abbatis Selebienſis, de quo ante erat actum.*

g *Hoc eſt, uſque ad annum Chriſti* 1135. *quo Henricus I. Angliæ rex obiit.*

h *Omiſſo hic iterum capite* 35. *proſequimur ad librum ſecundum, ex quo ſunt excerpta, quæ ſubjicimus.*

CA-

A

CAPUT IV.

Præfatio ejuſdem auctoris ad librum ſuum ſecundum; & aliquot S. Germani miracula ibidem facta ſub Helia abbate.

Scriptoris noſtri modeſtia.

SUperioris exaratione voluminis jam ex utraque parte ſcheda decurſa, præſentis opuſculi propoſueram finire laborem; quod me facere dum non permittitis, facitis indiſcrete; quia & meam tenuitatem tam immoderato labore vexatis, & invidorum, ſi qui ſint, adverſum me livorem excitatis; odioſum me facitis Chananæis & Pheræis habitatoribus terræ hujus. Illis ſiquidem materiam augetis invidiæ, dum honoris mihi cauſas adminiſtratis & gloriæ. Unde tremulus ſatis & dubius iſtud proſequor veſtræ juſſionis opuſculum; quia timeo, quod futurum præſentio, ne ſcriptoris cauſa contemnatur pagina; ne occaſione vilis hiſtoriographi pretioſa ſublannetur & reſpuatur hiſtoria. Sunt enim quamplurimi in hoc tempore, qui non quod, ſed quis dicas, attendunt; qui perverſam metonymiam facientes, non perſonam ex dictis, ſed ex perſona dicta volunt approbare. Timeo, quod jam imminere video, ne ſi tales, ob meam parvitatem, a me ſcriptam ſubſanneat hiſtoriam, nec dedignentur * legere, quæ tam vilem perſonam cognoverint edidiſſe. Quamobrem ab hoc labore manum retrahere propoſueram; ſed vos, qui peap violenter hoc cogiſtis incipere, violentius cogitis & implere: factus ſum inſipiens; vos me coegiſtis; ſiquidem non veni voluntatem meam facere, ſed ejus qui miſit me: meis votis reſtiti, ut veſtris ſatisfacerem; meam voluntatem adnihilo, dum veſtram implere laboro. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum; ſine iniquitate cucurri, & direxi: invidorum inſaniæ, ſcandalis puſillorum, quæ ex hoc noſtro ſtudio fortaſſe contrahentur, vos arbitror in capite debere reſpicere *; quia vos hujus operis adjutores * eſtis, ego miniſter.

* *imo discretior*

* *forte reſpondere*

36 Ceterum ſunt aliqui, quibus reſpondendum; qui ſuam invidiam volentes palliare, quaſi juſta ratione hoc opuſculum noſtrum nitantur reprobare, dicentes, a nemine debere rem ſcribi, niſi a quo potuit & videri; nec aliquem debere credere rem ex auditu, quam probare non potuit ex viſu. Quid ergo? Nonne fides ex auditu? Quanta audivimus, & cognovimus ea, quia patres noſtri opera Dei & virtutes ejus narraverunt nobis, ne ſint occultata a filiis eorum in generatione altera? Et tamen majorem hiſtoriæ partem, ab abbate ſcilicet Hugone *a* uſque ad calcem, vidiſſe potius, quam audiviſſe me judico; quia illorum ore locutus ſum, qui viderunt. Teſtem invoco conſcium ſecretorum, me aliud non narraſſe, quam ab illis audivi; qui etiam tales ſunt, ut eorum maturitati dilcredere infidelitatis ſignum ſit & nota perfidiæ. Hæc me paucis dixiſſe non ſine magno cordis dolore livor & oblocutio compulit invidorum. Ceterum bene facient, ſi ſe ab hujuſmodi vitio correxerint, qui ſibi conſcii ſe cognoverint hic notari: ſi autem peccator adiciat ad peccandum, ad nos illius non pertipebit exceſſus: ſit ſanguis ejus ſuper eum: nos Paulum habentes Apoſtolum, Chriſti bonus odor erimus, & in iis, qui ſalvi fiunt, & in iis, qui perèunt.... *b*.

a

b

C

D

37 Contigit ergo in ejus tempore *c*, ut Henricus de Laci, qui ejuſdem cognatus extitit, communicato cum eo conſilio, in Selebio caſtellum elevaret. Nec præterivit hebdomada, cum hoc cognoſcens Comes Willermus,... cui ſint cum Henrico congreſſus, incœprum Caſtellum obſidere feſtinavit: villam ergo primum anxiis impetens & furibundis inſultibus, cum diu pugnatorum repelleretur inſtantia, tandem aditum clandeſtinum per monachorum habuit officinas. Interea propter metum invadentium hoſtium, propter prædonum effrænem incurſum, ad cœmeterii refugium, ad eccleſiæ præſidium, ſe cum ſua ſupelleſtili quiſque contulerat. Villam igitur hoſtium & prædonum ingreſſis agminibus, ad prædæ raptum, ad rapinæ congeriem ſinguli vires & ſtudia conferebant. Sed cum domos rebus & habitatore vacuas & vacantes reperiſſent, plures ex eis ad invaſionem eccleſiæ crudelitas rapacitatis attraxit; quorum unus, ceteris in malum audacior, (ut) eccleſiæ fores de veſtibus ejiceret, palum levatorium oſtio ſubmiſit in limine. Tunc una vox omnium foris aſtantium in cælum defertur; ut ſe ipſum deſeoderet, ſuam domum protegeret, ſuis inimicis reſiſteret beatus Germanus, poſtulatur.

c

E

38 Nec plus in ſcelere proceſſerat ſceleratus ille ſacrilegus; e veſtigio divinitatis attritus judicio cecidit reſupinus, edoctus procul dubio, non plus ſapere quam oportuit, ſed ſapere ad ſobrietatem. Cœpit illico tam vehementi tumore per omnes artus miſer groſſeſcere; ut ipſa ſua inflammatione pene cutis extenta rumperetur; ac deinde, perſeverante tumore, tam deformi nigredine obfuſcari, ut Mauro ſimillimus, pice vel ſuligine cacabatus *d* putaretur; denique levatus, & ad hoſpitium delatus a ſociis, in doloris lecto collocatus, tunc, aliquantulum paſſione ſuſpenſa, doloreque laxato, in ſe reverſus, nomine Benedictum monachum, qui operi præfuit, ut abſolutus, res ſuas ei tribueret, fecit accerſiri. Qui cum adveniſſet & illum vidiſſet, tam repentino horrore ac timore correptus (eſt), acſi dæmonem facie ad faciem conſpexiſſet: rogatus autem, ut res languentis ad operis uſus acciperet, ita reſpondit: Oblationes, inquit, impiorum abominabiles Domino, quæ offeruntur ex ſcelere. Traditus hic totus Sathanæ, nec habet in eo partem Dominus deſuper, aut hereditatem omnipotens de excelſis. Vix verba compleverat, & mox rediviva calamitas adeo miſerum fatigabat, ut ei, præſente monacho, neſcio qua divina virtute, protinus unum ex oculis vis doloris ejiceret. Tunc metu & horrore cogente, cum monachus feſtinaſſet exire, priuſquam perveniſſent ad oſtium, oculus, qui miſero remanſerat, de capite, ſicut prior, erupit: ad modum namque pruni præmaturi, quod, cum manu premitur, lapidem ſolet evomere, ſic illius oculi paſſionis anxietate depreſſi, eum ſanguinis conſtipatione migrarunt de ſuis ſedibus, & eruperunt.

qui ecclesiæ foras in guerra vastabat effregit.

d

39 Notandum, quod fortaſſe vitia, quæ in eo percuſſa ſunt, ipſius percuſſionis qualitatibus ſunt notata; dum per tumorem corporis, mentis ſuperbia; per obfuſcationem nigredinis, conſcientiæ malitia; per oculorum amiſſum, cordis cæcitas oſtenſa. Ideo quippe, ſicut dicit Gregorius, fiunt exteriora miracula, ut mentes hominum ad interiora perducantur; quatinus per hoc, quod mirum viſibiliter oſtenditur, ea, quæ mirabi-

& qualiter percussus fuit.

A rabiliora ſunt, inviſibilia credantur. Volens ergo Confeſſor eximius per unius interitum plurimos ab offenſa ſalvare, cauſas verberis denotavit in verbere; ut hoc cognoſcentes homines, vitia regnare timerent in ſe, quæ tam diſtricte puniri cognoviſſent in alio. Vexatus itaque miſer ille tantæ paſſionis pœna, tenti cruciatus incommodo, vix diem tertium in languore ſuſtinuit, quin ei ſicur oculos, ſic & animam cum magna cruciationis anxietate valetudo paſſionis auferret; ſicque factum, ut plurimi a talibus auſis illius cohiberentur interitu, nec aliquis beatum Germanum auderet offendere, qui illius damnati vel vidiſſet vel audiſſet admirabilem & infelicem eventum.

EX IMPRESSIS.

VI. *De milite, qui equum de cœmeterio rapuit.*

40 Fuerunt tamen aliqui, qui eodam die, priuſquam illius manifeſteretur interitus, ad opus ſimile, licet ad non tam omnino temerarium, manus extenderent; quorum fortaſſe ſacrilega potuiſſet latere præſumptio, ſi non eam ultio ſubſequens divina propalaret. Quidam namque ex militibus paganus, Ealiot nomine, eodem die equum de cœmeterio rapuit & eduxit; ſed non impune, reverentie poſtpoſita Confeſſoris, hoc præſumpſit; cujus protinus indignationem pertulit, & expertus iram: ad

B vindictam quippe malefacti mox, antequam cœmeterium agredi potuiſſet, vulnus recepit letale, cujus irremediabili demnatus incommodo, & mentis & corporis ſalutem amiſit: ſicut enim corpus languorem ex vulnere, ſic & animus ementiam contrexit ex languore. Sed hac in re hoc mirabile videbatur, quod, licet ram acerrimo ſuiſſet vulnere ſaucius, qualiter tamen, vel a quo feiſſet vulneratus, penitus ignoravit. Cum itaque perſeveranti valetudine gravaretur, omnemque modum & menſuram accreſcens languor excederet, intra dies paucos ſingulari calamitatem viam univerſe carnis ingrediens, præſentis vitæ miſeriam terminavit.

VII. *De milite, qui de eccleſia quendam rapuit & ejecit.*

41 Equitem alium ad tantam amentiam eviditas rapinæ protraxerat; ut ex ipſa eccleſia vi & violentia quemdam abſtraheret, abſtractumque captivum deducerer. Cujus temeritatem, temporis poſtpoſita dilatione, comes ultio proſecuta. Divinitatis namque ſententie contractis & conflexis artubus, membrorum & uſu & officio privatus amarcuit. Qui percuſſus doluit, attrituſque ſuſcepit diſciplinam; quia tantum melius profecit ex verbera, quanto deterius affligebatur ex ſce-

C lera. Donatique ſubinde libertate captivum, votique ſe promiſſione conſtringens, quod Confeſſorem, quem offendebat, ſatisfactorus ex offenſa requireret, monachorum pro ſe intercedenta conventu, priſtinæ reſtitutus (eſt) ſoſpitati.

VIII. *De eo quod nullus ſine aliquot experientia flagelli poſſit evadere.*

42 His argo tribus prælibatis exemplis, diligenter, obſecro, prudens lector, adverte, quam lui, quam ſuorum injuriæ diſtrictus ultor beatus Germanus exiſtat. Hoc in libro miraculorum ejus legimus, hoc exemplis inibi ſuppoſitis diſcimus, hoc in hoſtium noſtrorum eventibus frequenter approbamus, hoc quaſi vulgare proverbium habentes in ore aſſerunt noſtri ſeniores, dicentes, aut vix, aut numquam aliquem ſe vidiſſe, qui beatum Germanum vel furto, vel fraude, vel alicujus rei ablatione provocaſſet, qui ſine alicujus experientia flagelli potuiſſet evadere. Alii puniuntur inopia; alii valetudine & infirmitate flagellantur; quidam (quod durius) ante mortem integritate memoriæ; quidam ſenius ſanitate privantur; quod nos tanto liberius & indubitanter afferimus, quanto, inquam, plurimis, licet minores ſimus, hoc viderimus approbatum.

43 Sed hæc peccatorum percuſſio utrum clementiæ Confeſſoris deputande ſit, an furori, non temere quiſquam definire præſumat; percuſſionum quippe diverſa ſunt ſcelera *; & ſunt aliqui, quos clementia judicis flagellis atterit, ut purget; quidam vero, quos furor affligit, ut damnet: omnis namque divinu percuſſio, ſecundum Gregorium, aut in nobis purgatio præſentis vitæ eſt, aut initium pœnæ ſubſequentis: ſed infeliciores ſunt, quicumque ſine pœna vel flagello puniende committunt; quia, juxta Auguſtinum, nihil infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala conſuetudo, velut boſtis interior, roboratur. Verum, ſicut beatus Germanus ie ſui vel ſuorum injurias ulciſcendo diſtrictus eſſe probatur, ſic in ſubveniendo de ſa præſumentibus omnino clemens & beniguiſſimus. Quod quidam ſatis evidenter miraculorum ſubſequens enarratio declarabit.

D *qui S. Germanus quo-modo offenderit.*
* *ſ. generq*

IX. *De capella, quæ inter incendia*

44 Hoſtes namque poſtquam villam invaſerant, invaſamque rapacitatis violentia deprædati fuerant, tandem ſe de tam diſſoluta diffuſione congregantes in aciem collegarunt. Caſtellum autem, unius Henrici tantummodo munitum præſidio, cum E tota die conjunctis viribus oppugnaſſent, nihil proficientes, inani labore ſe diem illam exegiſſe doluerunt ad veſperam. Repulſam ergo ſuam alicubi vindicare ſtudentes, accenſis ignibus villam incendio damnaverunt. Ignis igitur alimentum ex omni parte reperiens, non acquievit accenſus, donec totius pene villæ febricam in unum redigeret quaſi fornacis incendium. Tunc circa pretioſi præſulis Germani capellam, cujus ſuperius in ſuperiori libello meminimus, oſtenſum ſatis evidens & inſigna miraculum: æſtuantibus quippe circumcincta flammarum incendiis, permanſit intacta; igniumque ſævientium pericitata fulminibus, perſeveravit illæſa; quamvis ei tanta proximitata hinc & inde domorum adhærerent ædificia; ut propinquiora cum accendiſſet inceodium, ultra capellam quaſi in unum crinem e diverſo veniens ſa flamma colligera videretur. Quæ res ipſos etiam boſtes adeo ſtupore replevit, ut mirantes loquerentur ad invicem: Si ſuper hoc tuguriorum congereremus incendium, antea liqueſceret, quia * arderet.

* *lege* quæ *permanſit illæſa.*

45 Fidenter dixerim, illum clementem ſcilicet Germanum eſſe præſentem, illum hanc capellam combuſtionis eripuiſſe diſcrimini, qui attriti pedis olim prægravatus incommodo, hoſpitium ſuum ab exuſtione protegens, a periculo ſalvavit incendii. Et hoc pro maximo habere debemus honore, pro ſummo tenere ſolatio, cum ſpeciali devotione venerari, quod antiqua miracula, quæ geſſit in corpore, quadam reiteratione dignatur apud nos clemens innovare patronus. Uno ſiquidem virtutis genere, eademque miraculi qualitate expaveſcens, illic flamma Præſulis hoſpitium, hic eccleſiam, utrobique præſentiem, tranſilivit, ultra citraque deſæviens: & inter globos flammantis incendii incolume tabernaculum, quod inclulus habitator ſervabat, emicuit. Nec hoc præterire debemus, quod cum crux quædam, quæ in eadem adoratur capella, foris contra ignem fuiſſet allata, continuo ſe repreſſit incendium, & ſa in ſeipſum retorquens, crucem illam, ubicumque portaretur, quaſi fugere conabatur.

F

A N-

A

ANNOTATA.

a *Præfuit* Hugo *per annos viginti ſeu uſque ad annum Chriſti circiter* 1142. *ut ipſe auctor noſter ſuperius dixerat.*

b *Viſum eſt hanc Præfationem non prætermittere: licet enim nullum in ea prodigium narretur; per eam tamen omnia, quæ ſequuntur, miracula non mediocriter confirmantur.*

c *Tempore ſcilicet abbatis Heliæ Paganelli, qui præfuit ab anno Chriſti circiter* 1143. *ut paulo ante ſignificat hiſtoricus noſter, uſque ad* 1152. *ut infra teſtatur.*

d Cacabatus, *id eſt inſtar cacabi denigratus.*

CAPUT V.

Continuatio miraculorum ſub eodem abbate.

x. IGitur cum prædictus Comes poſt dies aliquot caſtellum obtinuiſſet, Henrici milites inde dejiciens, ſuos intra conſtituit; qui rapinis vacantes & provinciæ deprædationibus inſiſtentes, omnes opprimebant, quibus viribus prævalebant. Sed gravem in beatum Germanum * eſt crudelitas eorum ſortita vicinum; qui eis in omne damnum imminere ſolebat: nam aut raro, aut numquam aliquem captivum, qui vel minimam in beatum Germanum fidem conceperat, retinere valebant, quin eum perderent ereptum piiſſimi clementia Confeſſoris; quod exemplis ſuppoſitis ſatis liquido comprobavimus.

B *Quod milites nullum in guerra captivum tenere prop. ter S. Germanum valebant.* * *lege* in B. Germano

xi. 47 Pelliparium * quemdam ex Pontefracto crudelitas eorum inſauſta rapuerat; a quo cum pro redemptione pretium exigerent, quod dare nequivit, quaſi votis eorum voluntatique contrarium, diu multumque diverſis eum cruciatibus afflixerunt. Qui ſibi deeſſe ſentiens ad evadendi remedium humanum omne ſolatium, ad divinum ſe totis deſideriis inclinavit auxilium: ſanctum Germanum jugi lamentatione proclamat, aſſiduis gemitibus invocat, continua devotione requirit. Unde cuſtodibus furore commotis, quadam die, cum ad diſcurſum omnes procederent, vinculis eum omnimodis, quam firmius potuerunt, arctantes, taliter illum ironica ſubſannatione deridebant: clama, inquit *; ne ceſſes; quaſi tuba exalta vocam tuam; ne ſileas, antequam vincula clamore diſſolvas: ſi quid poteſt, adjuvet te miſertus tui tuus ſanctus Germanus ille, quem invocas. Sicque feſtinantes ad prædam, illum cuſtodem hoſpitii reliquerunt, pondere gravatum catenarum. Poſt quorum egreſſum vix hora præteriit, cum ei manus, quæ poſt tergum vinciebantur, cœperunt repente diſſolvi; quas ad ſe retrahens, & ad votum expandeos, viocula gaviſus (eſt) ſui clamoris virtute dirupta. Cumque ſecum de facto cogitaret, vidit ſubito de lignis, quæ pedes ejus compreſſerant, clavos emergere; ligna ab invicem diſſolvi; laxari vinculà; feras amoveri. Pedes ergo ſatagens ad ſe retrahere, nullius obſtaculi ſenſit retinaculum. Surgens itaque quam citius, quaſi de ſua ſalute ſolicitus, ad eccleſiæ ſe præſidium contulit, modo mirabili Confeſſoris adjutorio liberatus.

C *De pelliparo, qualiter S. Germanum invocans, a vinculis liberatus.* * *i. e.* pelliparium. * *i.* inquiunt

xii. 48 Item filium parvulum quidam & * captivis obſidem pro ſua redemptione cuidam militi dereliquerat; qui parvulus edoctus ſanctum invocare Germanum, eodem modo, quo ſuperior, a vinculis meruit liberari.

D EXEMPLUM. *De parvulo, qui S. Germani invocatione liberatus eſt.*

xiii. 49 Quædam mulier quoadusque vir ſuus debitum redderet, obſidem ſepro eodem dederat inimicis; ſed cum veniſſet terminus, quo novem marcas vir ſuus reddera conſtituerat, novem conjugi ſuæ denarios delegavit; quos cum illa militi, cui debebantur, obtuliſſet, in indignationem illum vehementer commovit, & accendit in iram, quæ tam fuit effera, plenaque furore; ut mamillarum vel manuum abſciſſionem prænotatus eques ei minaretur. Tunc ſolito aſperior hiems inhorruerat, quæ nimium & vantorum aſpirata procellis, quemque ſelicem fecerat, qui ſub tectorum præſidio meruit inveniri. Quod cernens miles, vel potius miſer, ille (quia nihil miſerabilius quam neſcire miſereri) mulierculam illam pene nudam tota nocte ſub dio conſtituens, hiemalis rigoris totum ſuſtinere coegit horrorem. Namque manibus a tergo ligatis, pedibuſque per medium parietem compedum & catenarum ariatione conſtrictis, duplicem miſeram perferre fecit cruciatum; cum brumalis ſcilicet tempeſtatis incommodo nexuum & catenarum flebilem afflictioocm. Uode totis viſceribus ad clementem Germanum illa converſa, eo devotius, quo & opportunius adjutorium illius poſtulabat. Nec mora; manibus & pedibus divina virtute vinculis abſolutis, ad eccleſiam nocte media, cum fratres matutinos hymnos cantaſſent, incolumis & læta pervenit.

E *De muliere, quæ ſe pro viro ſuo obſidem dederat; qualiter ea vaſit.*

xiv. 50 Item clericus quidam pro genitoris redemptione obſes tenebatur in vinculis; nec pater ejus debitum reddiderat. Jam præſtitutus terminus præterierat, nec reddendi prælationem * expetierat. Cujus fidei falſitas fraudiſque faltacia in detrimentum & ſupplicium innocentis filii tota redundabat: pro paternæ quippe tranſgreſſionis injuria nati punitur innocentia; qui pudore confunditur, opprobriis ejuratur, ſupplicis afteritur, minis prædamnatur. Quadam namque die, cum manus miles pranſurus ablueret, juvenis, ut manicas tenaret abluentis, acceſſit. Quem ille cum indignationis rancore repellens, Quid, inquit, inter homines te, canis peſſime, præſumis immergere? Fuge velocius; & hoc interim habeto ſolatium, quod non citius ea menſa tolletur e gremio, quio de te dignam & gravem capiam ultionem.

De clerico, qui pro patre obſes tenebatur. * *ſ.* dilationem

xv. 51 Repulſus taliter, inter manducandum petita liceotia, ex parte curiæ cum cuſtode vinctus exivit, videnſque eccleſiam, O, inquit, ſancte Germane, meæ miſeriæ dignare miſereri; experiar in me, quæſo, quam clemens * erga alios tam benignam audivi ſæpe clementiam. Vix hæc intra ſe verba compleverat; &, ecce, compedis annulus de pede ſubito ſenſit deſcendiſſe; quem manu ſublevans, volucrique curſu per mediam domum exiliens, ad eccleſiam, quam citius potuit, properavit. Inſequuntur eum ex omni parte quamplurimi; & licet eum attingere multi potuiſſent; nullus tamen in eum, ut retineretur, manus valebat injicere. Sicque beati Germani ſe protegente clementia, præſidium eccleſiæ nomine ſubivit obſtante.

F *qualiter meruit liberari.* * clementia abundat

xvi. 52 Ex unius pagi conſortio viri fuere ſeptem, qui ſub una cuſtodia ſimul in vinculis tenebantur afflicti. Ad quos ſervandos tanto procefferat cuſtodia durior, cura ſolicitior, vigilantia cautior, quanto de illis ſperabatur redemptio ditior, cenſus profuſior, pecunia major. Pedes ligna ſ ma-

De viris 7, quos S. Germanus viſibiliter apparens.

A manus vincula conſtrinxerant; affligebantur tam ex IMo PRESSIS, immenſa catenarum pondere; ut eos potius ferrea moles opprimeret, quam ambitus coarctaret. Nec tamen militas ſecuros reddidit hujuſmodi captivis illata captivitas; ſemper eos dubios & ſuſpectos fecerat ſolita miſeratio Germani clementiſſimi, & illum jugiter invocans mirabilis fides & devotio captivorum, qui ſemper illum in corda tenentes, & ore numquam ab illius invocatione ceſſare volebant: unde cuſtodibus ordinatis, aſſiduam & indefeſſam eis cuſtodiam militum ſolicitudo proviserat; ut, ſi eos vincula retinera non poſſent, ſaltem vel cuſtodum & vigilum ſagacitas a fuga prohiberet.

adjutus & ſalvatur.

53 Cum ergo nocte quadam egentes, anguſtiati, afflicti, miſeri, gementes ſederent, ex omni parte cum luminaribus cuſtodes habentes; reſerato ſubito oſtio, quod ſeris artabatur, ingreſſa perſona pulcherrima; quæ unum illorum talibus affata ſermonibus; Quid, inquit, clamas ad me? Surge velociter; & eccleſiæ quam citius pete refugium. At ille cum lacrymis, O Domine, B inquit, quomodo poſſem fugere, qui tot vinculorum concatenatione proſtratus, immobilis effectus ſum? Et ſi vinculis abſolverer, exire non poſſem, enſtodum iſtorum præſentia prædamnatus. Et perſona; Nunc, inquit, videbis, quid facturus ſim. Surgere na differas; ſatagenſque complere, quod monen, ad munimen te transfer eccleſiæ. Tunc ille pedes ſatagens ad ſe retrahere, nullum impediens ſenſir obſtaculum. Similiter ceteris vinculis abſolutis, liberatum ſe comperit, & ſenſit expeditum. Vix abſolutionis ſuæ ſortem edixerat, cum ſe omnes ſimiliter invenerunt abſolutos: continuoque ſurgentes, obſtante nemine, nullo retinente, præunte perſona, ad eccleſiam pervenerunt. Hæc omnia cuſtodes videntes & intelligentes, taliter ſunt divina virtute percuſſi; ut & motum perderent, & vocem, donec ad villæ medium fugitiva turba veniſſet.

XVI. *De quodam Willermo, qui de ſummitate caſtelli*

54 Cum argo ſe taliter milites a Confeſſoris potentia conſpexiſſent illudi, plus de pudoris immanitate, quam de damni magnitudine ſunt confuſi: unde Præſulis clementiæ quaſi rebellare nitentes, conſilium contra eum inierunt, ut vel unum ex captivis ab illius ereptione ſervando viderentur illius potentiæ ſuis viribus reſtitiſſe; & C in hoc ceterorum omnium captivorum admiſſum bene ſe vindicaſſe crederent, & tenerent, ſi vel unum ex ipſis, quaſi ſortiores, a beati Germani liberationa retinere valerent. Igitur ut hæc fierent, certatim ſinguli ſua conſilia contulerunt. Unum ergo, Willermum nomine, capientes, infra domum quamdam in caſtelli ſummitate recluſerunt. De longinqua regione ſpecialiter pro hac cauſa catenam miræ magnitudinis & horroris attulerant. Hanc a domus tecto, ubi eam cuidam afferi clavis affixerunt, dependentem collo circumdedere captivi. Alligabantur præterea pedes ejus in compedibus, & manus ejus in manicis ferreis. Tali cuſtodia prædamnatus, doloris & anxietatis vulnere miſer tabeſcebat, ſpem tamen ſuam in beato Germano collocaverat, cujus auxilium continua devotione poſtulabat.

admirabiliter evaſit.

55 Nec incaſſum ejus adjutorium tam inſtanter petierat, quem ſine dilatione remporis habere meruit adjutorem. Jam namque decurſa hebdomada, Dominica dies illuxerat, qua milites omnes & famuli ad Miſſarum audienda ſolemnia da caſtello deſcenderant; janitor etiam ipſa, qui captivi cuſtos extiterat, obſerato oſtio domus, D tamquam citius reverſurus exivit. Tunc intuena ſe captivus ſine cuſtode relictum, clementem Germanum obnoxius * invocabat. Nec mora; manuum & pedum ſolutionem meruit devotio fideliter poſtulantis: qui protinus manus extendens ad ſortia, tectum cellulæ diffipavir, aſſereique catenæ ſuæ adhærentem in humeris accipiens, per foramen evaſit; ſicque ſepium & herciorum a hirſuta trancendens acumina, foſſarum proſunditates & abyſſos (quomodo vel qualiter, nelcivit) tranſiliens, populorum denique ab eccleſia redemptum occurſus præteriens, ad capellæ munimen, nemine perturbante, pervenit.

* *f.* obnoxius

a

56 Ruſticum alium cum cepiſſent, nec ſe vel- XVII. * lent ejus cuſtodiæ milites diutius inquietare moleſtia; ut citius ab eo redemptionis pretium extorquerent, plurimis eum tormentis affecerunt. Sed cum piiſſimi nomen invocaſſet Germani, rale tantumque Præſulis erga ſe cognovit beneficium; ut, quaſi munimine regio leptus, nullius paſſionis incommodum, nullius cruciatus ſentire ſciret ſupplicium: unda cum tortoribus tormenta deridena, omnes, quas ei hoſtes irrogara poterant, deſpexit injuriat: mole namque loricarum aggravatum cum illum nunc per manus, nunc per pedes tyranni ſuſpenderent, ſunem de ſumo ſubterponentes, nihil ingerere valuere ſupplicii. Hiemalibus item menſibus cum eum mergerent, & nunc hæc, nunc illac traherent chordis ſub glacie; nihil paſſus injuriæ, locum quietis & refrigerii adeptum ſe fuiſſe gaudebat afflictus. Sicque Confeſſoris adjutorio protectus a pœnis, ab hoſtium mancipatione atiam confeſtim meruit liberari. E

De ruſtico, qui S. Germanum ſuo vocami, nullius cruciatus ſenſit ſupplicium.

ANNOTATA.

a Herciorum *vox eſt Græca*: Ἕρκος *enim &* Ἕρκιον *ſignificat quodcumque vepagulum, quo locus aliquis occluditur ac munitur, ut ſepem, palos, vallum &c.*

CAPUT VI.

Plura in uno homine Sancti prodigia; tum alia ſub abbate Germano ſpectata. F

MArcas quindecim duobus militibus noctur- XVIII. no ſilentio prædo ſurtivus abſtulerat; cujus criminis reatum cuidam ex armigeris ſuis, cui Martinus fuit vocabulum, imponentes, illum ſurti factí vel auctorem, vel complicem eſſe dixerunt: quod cum ille viva voce negaret, quatinus ab eo rei confeſſionem extorquerent, multimodis & multis eum cruciatibus affecerunt. Qui in arcto poſitus, ut imminentes cruciatus vel evaderet, vel differret, quia veram neſcivit confeſſionem, mendacem adverſus ſemet ipſe compoſuit. Dixit namque, ſaſuratum fuiſſe pecuniam, & cuidam ex hominibus ſancti Germani, Roberto nomine, totam commiſiſſe. Ad monachos hæc cauſa fit militum ſubinda concurſus, unanimiter ſe de facto ſibi damno conquerentium: cum eis etiam miſer ille famulus eorum advenerat, hominem ſancti Garmani de furti participatione vel exceptione calumniaturus.

De Morbivo, qui hoc miraculo S. Germani votivo ejus lumini ſeri.

58 Quem iniqua plenum cogitatione quidam *lapſi non valuit.* ex monachis, Willarmus ſcilicet Grandis, intel-

ligens;

A ligens; Ex parte, inquit, Dei & ſancti Germani prohibeo te, ne falſum ſuper hunc hominem clamorem emittas. Adhæſit miſero lingua mox faucibus; & interdicto ſermonis officio, vis vocis in gutture damnata defecit. Inflatoe milites, ut loquatur; ut modum rei, vel reatus edicat, omnes bortantur: ſed non prius a damnationis vinculis ſolvi meruit, quam ab ioiqua cogitatione, qua virum ionocentem calumniari propoiuerat, mentem omnino purgaſſet. Mutans ergo animum, omnemque mentiendi voluntatem abjiciens, uſu recepto loquendi, tales prorupit io voces: Oportet obedire Deo magis quam hominibus: veritatem oportet direre, cui mentiendi eſt omnia ablata facultas: unde in veritate profiteor, quod numquam iſte, me ſciente, de veſtro eeniu vel parvum vel magnum babuit aut cognovit.

xix. *Quomodo illum a militibus ſuis ſpenſum*

59 Quod ut milites audierunt, varecundo rubore ſuffuſi, pariter ad hoſpitia redierunt. Pœnis item acerrimis miſer addicitur, ſuppliciis afficitur, cruciatibus examioatur. Qui tantę paſſionis inſtantiam, ſicut antea ſeçerat, aliquo cogitans intervallo dirumpere; Jam, inquit, militi-

B bus, quia nullum de evaſione ſpei ſolatium eſt, bonum & verum vobis dabo da pecuoiæ veſtræ recuperatione conſilium. Ad vivariom pergite, ibique quam citius inventuri ſaeellum quærite; quia inibi me fateor pecuniam abſcondiſſe, demergendo ſub flumine. Nec diſtulere milites bujuſmodi, ſi verum eſſet, probare conſilium. Raſtris & uncis tota die gurgitis imum dilcerpunt; ſed nibil ex optato reperire valentes, diſpendioſo labore defecere deluſi.

f. Germani mors a morte ſalvatis,

60 Uode vehementi furore repleti, ad illuſionis tantæ vindictam omnes aſſurgunt. Uno animo concordique conſilio famulum illum fumentes, io craſtino in ſecreto oemoris receſſu ſuſpenſione damnaverunt. Ad hoſpitium ſubinde reverſi, cum jam, furore ſedato, rationis lumeo mentis tranquillitas admiſiſſet, ſic unus eorum ceteros affatus, Stultam, inquit, rem & inconſultam fecimus, qui bunc hominem ſine judicialis definitione ſententiæ, ſine criminis alicujus approbatione damnare præſumpſimus; ſiquidem erga Domioum & erga homines juſtam damnationem promeruimus,

C qui iſtum iojuſte damnavimus. Feſtinemus igitur, ut illum deponentes de ſtipite, alicujus artis induſtria temeritatem noſtram palliemus. Ad locum itaque quo illum damnaverant, concite venientes, quem jam mortuum ſe reperturos putabant, ſalvum & incolumem iovenerunt. Et cum illos ad ſe venire vidiſſet, Recedite, inquit, pro Dei amore, recedite; nec me ulterius inquietate velitis. Sanctus Germanus, quem invocavi læpiſſime, ab omni me periculi ſalvavit diſcrimine. Ipſe me ſuis manibus in cruce ſuſtinuit, nec ullam laquei moleſtiam ſentire permiſit.

xx. *Quomodo idem Martinus uſque ad mortem vulneratus*,

61 Solutus tandem, & ad hoſpitium reductus, novis ſuppliciis iterato ſubjicitur. Quem hoſtium veiana crudelitas tam vehementer afflixit; ot abundantiori abſorptus triſtitia, eligeret potius vitam finiendo terminare ſupplirium, quam diutius lubſiſtendo tanti diſcriminis tardius invenire remedium. Caſu veſtes juxta eum mulier conſuerat; cujus ille ſorcipes audacter arripiens, & ab invicem in fruſta detorquens, ſemetipſum in corda percuſſit, & quaota valuit virtute perfodit.

*f. la vulnus Ruit ilico miſer Elannus *, & manante jugiter madefactus ſanguine, mortuo ſimilis, jacebat immobilis. Clamor mox populi repentinus aſſurgit; volat fama per villam; ſe ipſum occidiſſe Martinum, ferebatur per ora cunctorum. Quod audiens monachus ille, quem prænominavi, Willermus, cum ceteris & ille feſtinus acrurrit, qui milites increpatione conſumeliola redarguerat.

D EX IMPRESSIS.

62 Vos, inquit, hujus reatu criminis adſtricti tenemini; quoniam ad hanc rem perpetrandam non tam fuit occaſio, quam violenta compulſio, veſtra crudelitas. Vel jam nunc illum, cum plus punire nequeat, ceſſet punire velle noſtra * velania. Mihi nunc illum ad honorem beati Germani donate; ut, ſi verum, quod illum in ligno ſanctus Germanus a morte ſalvavit, nunc illum ſalutı priſtinæ ſua virtute reſtituat. Quod cum milites libenter annuiſſent, vulneratum illum & vix vitalem halitum in corpore habentem, ad monaſterii cœmeterium monachus fecit afferri; protinuſque faciens illi cum aquæ benedictæ, qua reliquias laverat, admixtione de virentis herbæ gramine potionem, infra diem tertium piiſſimi Præſulis auxilio priſtinę reſtituit ſolpitati. His igitur miraculis, quę ad notitiam noſtram multorum relatione pervenerunt, breviter annotatis, ad proſerutionis hiſtotiæ ſeriem redeamus, ſi boc tua prudentia, lector, E agnoſcat, plurima nos abbreviationis gratia prætereiſſe, ne ſi circa ſingula, quæ audivimus, & vera probavimus, moraremur, generaret legeotibus lectionis prolixitas congeſta faſtidium.....

infra diem tertium ſalutem reſtituit ſolpitati.

f. veſtra

xxvi. *De aſſiduis, quas in ſtipendiis ſuis habebat*,

63 Nec infercre lectioni tædeat mirarula, quę cirea feretrum ſuum io peregrinatione prædicationis *a* beatus Germanus dignatus oſtendere: nam cum io ſupradicti abbatis Germani *b* temporibus aliquantulum in prædirationis gratia fratres cum feretro laboraret, ſe de ſuis ruram habere quam maximam ſignis multis plurimiſque prodigiis Confeſſor eximius frequenter oſtendit. Ex quibus multa omittentes, bæc paurula dignum duximus mandare memoriæ, oe opera divina, quæ ad Sanctorum laudem & gloriam rontigerunt, omnino videremur ſilentio præteriſſe. Cum namque tempore quodam iter agerent, flumen quoddam eos oportebat tranſire per pontem; rumque pertranſiſſent, equum onerarium, qui ciſtellas ferebat, in fluminis medio, lapſo pede, contigit cecidiſſe.

a

b

quomodo illæſa, cum reliquis omnibus ſubtus, ſicca inventa.

64 Clamor omnium in cælum ſuſtollitur; beati Germani præſidium vox univer orum una petebat. Monachus, cui nomen Benedictus, humo proſtratos, lacrymiſque perfuſus, de ſanctuariorum madefactione (magis), quam de caballi periculo verebatur. Conjunctis tamen viribus, collatiſque conſiliis, cum magno labore caballum cum onere tandem ad terram perteaxerunt: ad aquarum eliciendam injuriam citius ciſtellas aperiunt; quarum altera veſtimenta cum reliquiis; altera ceras, mappulas, cetera iter agentibus neceſſaria continebat; (hanc autem cum) aqua plenam reperiſſeot, illam, quæ reliquiis conſervandis ſerviebat, ita ſiccam & intactam invenerunt, ac ſi numquam illam laticis ullus contigiſſet excurſus. F

xxvii. *De puero bimo*,

65 Pagum quemdam alio tempore prætereuntes, carrum ſua ſupellectili oneratum ante le duci fecerunt. Infans bimus ſtans caſu in tugurii cujuſdam oſtiolo, cum citius metu carri voluiſſet aufugere, repente cecidit, & uſque ad viæ medium volutatus eſt. Equi ductor id neſciens, cum incunctanter cum carro progrederetur, una rota vehiculi per ventrem jaceotis traoſivit infantis: quod eum vidiſſent, qui ſequebantur, elevatis vocibus, ut caveret, ut ſtaret carri ductor, hortantur. Quorum ille vocibus attonitus ſubito reſti-

tit, equumque paululum cum habena recollanæ, rotam iterum per infantis pectus transire coegit. Mater pueri de tugurio repente prosiliens, cælum gemitu, aerem clamore replevit; puerum de solo sustulit extentum, exanimem, nihil indicii vitalis habentem.

ex IMPRESSIS. 6

66 Comitabatur tum feretrum domnus nunc Prior, quo oumquam aliquis in sanctum Germanum devotior: qui videns, quod factum fuerat, timensque, ne aliqua illis inde tribulatio nascereturdolore plenus ad pium Patronum conversus, veluti familiari vel pari, taliter loquebatur: Quid, sancte Germane, fecisti? Nos te prædicamus suscitasse defunctos; & tu e contrario viventes interficis. Nuntios, ut homicidas ad prætorium vis duci facere, judicis subiciendos sententiæ? Jam facito, quod volueris, quia non aotea feretrum isto de loco movebitur; quam ab hac offenta oos liberos & immunes reddideris. Sic fatus, mox cum ceteris omnibus equo desilieos, orationem pro puero faciebat. Interim sub feretro mater tenebat infantem; qui oratione completa, cum inter matris manus non convaluisset, ad terram sub sanctuariis, monacho jubente, depositus (est); & mox ut terram tetigit, quasi indignans, quod super nudam humum poneretur, modo mirabili redivivus exurgit; &, veluti si nihil passus fuisset incommodi, sancti Germani virtute salvatus, fugit exiliens.

quam cæci pulsi contrarii. B

XXVIII. Parentela, qui S. Germanus apparuit, & sibi in per visum ostensus. d

67 Inde progredientes, in ecclesia quadam pernoctaverunt; cujus parieti cellulam habebat quædam reclusa *d* contiguam; quæ cum ad fenestram suam eadem nocte sedens, orando forsitan obdormivisset, sanctus ei confessor Germanus apparuit, eam hujusmodi ratione convenieos: Quid, inquit, sopore deprimeris; cum te magis conveniat vigilare? An ignoras, quam sancta, quam pretiosa luoc ista sanctuaria, quæ coram te cernis præsentia? Domum etiam meam, unde hæc fuot, eam tibi demonstrabo. Moxque eam per visum Selebiam adducens, universique loci situm, ecclesiam, mooachos etiam in choro psallentes, cœmeterium, quod arboribus nuceis consitum, aperte demonstrans; Hæc, inquit, domus mea; ii monachi: borum fraternitatem, post finem tibi valde oecessariam, die crastina ne obliviscaris expetere: clerico etiam, qui pro reliquiis ad populom loquitur, ex mea parte hoc dicito, quod oisi se a dissolutione levitateque compescat, iosra anoum pudendam ioobedieotiæ C suæ perferet oltionem. Mane igitur facto, se fidelis femina monachorum precibus benefactisque committens, universa, quæ per visum videtat, seriatim expositit, Clerico autem, Radulpho nomine, quæ Confessor jusserat, cuncta narravit. Quæ cum ille non attendisset, eodem aooo, sicut Confessor comminatus fuerat, magoum & pudore plenum incurrit infortunium.

XXIX. De femina, quam S. Germanus per visum loc. posuit, cum familiæ suæ non attentius honoraret.

68 Nec huic visioni fuit illud dissimile, quod cum quædam femina, quæ eos bospitio soscepetat, minus illis devote ministraret, nocte sequenti sanctus ei Germanus appatuit: &, cur famulos suos & sanctuaria non attentius honoraret, aspera objurgatione quæsivit; præcepitque, ut in crastino, ubicumque essent io provincia, eos accerseret, & devotis eos obsequiis præveniendo digna latisfactione pristinam negligentiam emendaret. Quoddam etiam fidei commissum eadem multet, cum esset juvencula, stolide fecerat, quod oblivioni tradens, omnimodo oegligenter violaverat; quod ei beatus Germanus ad memoriam reducens, cui, quando, & ubi hoc fecerat, manifeste declaravit, & ut tanti reatus excessum humili satageret confessinoe corrigere, diligenter admonuit. Quæ omoia compleos illa cum summa diligentia, precibus & orationibus in crastino se monachorum humiliter & devote commisit. D

69 Febrium adeq canonicus quartano vexabatur incommodo, ut nullius adjutorio medicinæ valens liberari, sub mortis discrimine plus desperatione, quam morbo tabesceret. Hic aote feretrum cum summæ devotionis reverentia veniens, & auxilium pissimi Germani cum magna contritioue cordis implorans, hausta, qua reliquiæ lotæ fueraoç, aqua benedicta, omni valetudinis calamitate depulsa, pristinæ restitutus est sospitati,

XXX. De canonico a quartana febrium incommodo cum aqua ferculo sancti lotæ, sanato.

ANNOTATA.

a *Nimirum reliquias Sancti nostri non num. quam alio circumferebant monachi Selebienses, ut vicinos populos ad ejus cultum accenderent.*

b *Præfuit Germanus hic monasterio Selebiensi per annos septem, adeoque juxta auctoris nostri chronotaxim, usque ad annum Christi circiter 1162.*

c Recullans *pro retrogredi cogens, a Gallico* reculer *dictum videtur.* E

d Recluſa, *id est sanctimonialis solitariam in cellula vitam profitens.*

CAPUT VII.

Reliqua miracula usque ad annum Christi MCLXXIV.

XXXI. De muliere quæ, quo 15. annis infirmitate laboravit, quomodo de sanata.

APud Donwicum muliercula quædam fuerat, quæ quindecim annis, ut ajebat, valetudine tanta laboraverat; ut oumquam progredi sine duorum baculorum sustentatione valeret. Hæc, cum eo feretrum adveniret, cum ceteris & ipia, sicut valebat, occurrit, & in ecclesiam sancti Joannis, ubi stationem aceeperat, devotissime prosecuta. Cumque pissimi præsulis Germani clementiam diutius imploraisset, turba plebium discedente, domicilium & ipsa repetiit. Mane facto tantum sibi virtutis accessisse persensit, ut unius ei baculi sustentatio bene sufficeret. Venit ad ecclesiam; fecit quod potuit; dedit quod habuit; fragmen panis ad feretrum obtulit matrona fide- F lis. Monachus cum rem gestam cognovisset, Spem, inquit, habeto bonam in sancti Germani clementia: cras præsens aderis, tubique salutiferam de aqua benedicta conferam potionem. Annuit mulier; io crastioa venit sine baculo, tantam se virtutem & incolumitatem habere protestans, quaotam se numquam a nativitate meminit habuisse. Sicque poculum salutare degustans, Germani pissimi meritis profectum * suæ valetudioisi meruit retinere remedium.

* f. perfectum

XXXII. De parvuli contracti & sanati.

71 Affurt ante feretrum die crastioa non infe- rioris fidei femina, filiarum quatuor adhærentium sibi circumcincta processu: aderat quinius puer masculus, quinque annis a nativitate lacrymabili contractioois damnatus incommodo: contractis siquidem & conflexis nervia in poplite pedis unius, & gressum & motum perdiderat. Pro illius supplicaturæ salute candelas habentes io manibus mater & sorores advenerant; eumque pro parvuli sanitate diutius exoraissent, accessit matee ad monachum; &, ut cum reliquiis genu pue-

ri

A ri languidum tangeret, cum lacrymis poſtulavit. Quod frater annuens, arreptis reliquiis, ſuper infantis genu poſuit, Pialmum quinquageſimum cum precibus & collecta decantans. Puer protinus in lacrymia & clamore prorumpens, anguſtiari cœpit, acſi totius cruris inciſionem paterctur: *ſ. cœpere* extendentes ſe nervi cœperunt crepare *, veluti ſi corrigias quaſdam aliquis ibi fregiſſet: ſicque Sanctorum meritis, quorum ibi reliquiæ ferebantur, mater triſtitiæ, puer infirmitatis miſeria liberati, domum cum ſummo gaudio redierunt.

XXXIII. *De puella mortis proximæ, quomodo ſanctorum omnium ferretrum recepit.*

72 Eccleſiam quamdam, ut ibi cum feretro pernoctarent, intrare volentes, oſtium invenerunt ſeris arctatum; clavem monachus allaturus, domum ſacerdotis expetiit. Quo cum perveniſſet, ſororem presbyteri tanta reperit infirmitate gravari, ut nocte proxima deberet ad munimen exitus Chriſmatis unctione liniri. Occupaverat adeo totam familiam fletus & gemitus; ut vix da negotio vel breve reſponſum ab eis monachus extorquere valeret. Tunc ſalutare conſilium illis imperiens; Quid, inquit, vos ipſos lacrymis, infirmam clamore confunditis? Candelam illi facite, quæ hac nocte reliquiarum noſtrarum honori deſerviat; & credo, quia, ſi fides veſtra non obviat, cito circa eam divinæ videbitis operationis indicium. Et factum eſt, mater pro filia nocte cum candela ſanctuariis vigiliaa devotas exſolvit. Mane facto, tanto ſe levamine perfuſam ſenſit ægrota, ut e leſto proſiliens, amicorum manibus ſuſtentata, veniret ad eccleſiam; ubi, eum Miſſas audiens, & orationibus inſiſtens, ad horam uſque nonam feretro miniſtraſſet excubias, divina copioſius meliorata virtute, domum repedavit, nullius indigens ſuſtentationis auxilio. Hinc ad ea, quæ hoc noſtro tempore fieri vidimus, enucleanda procedat oratio.

XXXIV. *De homine languido,*

73 Anno, ut arbitror, ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo ſeptimo, qui annus ſeptimus abbatis Gilerberti; languidus quidam, Ketallus nomine, ab amicis in carro Selebiam deductus, in villula, quæ Gaiteford dicitur, ad ſancti præſulis Germani ſolemnitatem deſcenderat. Nocte feſtivitatis in eccleſiam delatus a ſuis, inter chorum & altare cum luminari deponitur. Tunc, ſicut mos languidis, ante curationem vehementius cepit urgeri, tantoque durius languore vexari, quanto ſalvationis illius velocius imminebat & tempus & hora. Inſtitit ſane tam miſerabilibus vocibus, tam lacrymoſis gemitibus, tam planctuoſis ſuſpiriis; ut nos omnes, qui in choro fuimus, ſui doloris compaſſione plurimum promoveret *. Circa ſecundum nocturnum membra ſua viſceraque tanta ſenſit commotione turbari, aeſi omnia ejus interiora quadam revolutione verſarentur. Naulea ſubinde diu multumque laborans, ſaniatis ſibi tandem appropinquaſſe remedia, quod pectus ſuum infecerat, valetudinis virus evomuit.

* *an permoveret?*

quomodo nocte S. Germani

74 Sicque paulliſper ſumpto ſopore, cum evigilaſſet, infirmitatis excluſa moleſtia, perfectæ ſalutis ſibi divina virtute ſenſit acceſſiſſe ſubſidium. Surgens ergo protinus, & oblationem ſuam facient, nemini quicquam de ſuæ recuperatione ſalutis oſtendens, domum pedetentim reverſus. Nec tamen celari res potuit, quæ celari non debuit. Mittitur ergo totius conſultu capituli fidelis frater, qui rei mirabilis eventum approbet, modum exquirat, veritatem exploret. Qui ad prædictum pagum veniens, loci ſeniores in eccleſiam convocavit: ſtatuitur in medio, qui ſanatus fuerat; de ſalutis ſuæ recuperatione convenitur. Tunc ille, Ego, inquit, domine, per hos quinque annos, ſicut præſentes omnes noverunt, tanto languore gravatus ſum; ut numquam ad opus aliquod manus valerem extendere; numquam, quem non citius evomerem, cibum aliquem ſumere; numquam vel ad eccleſiam progredi ſine aliorum adjutorio prævalerem.

D *ex infirmis.*

75 Cumque cum uxora ſua omnes, qui præſentes fuerunt, unius acclamationis ſententia hoc ſe vidiſſe, ſic ſe rem habere, teſtarentur, adjecit ille: Hujuſcemodi ergo, domine, damnatus incommodo, plurima Sanctorum loca viſitavi; ſed ſemper deterioratus, ex labore itineris infirmior redii, quam exivi: infortunio tanto tabeſcens, non exire, non progredi ultra diſpoſui: cumque propoſitum illud bene tenerem, apparuit mihi nocte quadam vir pulcherrimus, dicens, ſe eſſe ſanctum Germanum; &, eum obnoxius * illum pro ſalute mea deprecarer; Ad eccleſiam, inquit, meam in feſtivitatis meæ ſolemnia venies, ſi ab hac, qua laboras, moleſtia cupis liberari. Veni, ſicut juſſerat; & ab infirmitate Dei gratia, ſicut cernitis, liberatus ſum. Reductus ergo a monacho, & in foro venalium die Dominica populo demonſtratus, eccleſiæ ſanctæ repræſentatur incolumis. Solemni eum proceſſione ſuſcepimus, & Te Dominum laudamus, quanta valuimus devotione, cantantes, nomen Domini benediximus, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

ſ. obnixis ut

E

XXXV. *De homine vexato a dæmone,*

76 In craſtino feſtivitatis noſtri Pontificis, beati Petri Apoſtolorum principis ſolemnitatem, quæ ad Vincula nominatur, per orbem celebrat univerſalis Eccleſia. Qua die joculatores, qui ad feſtivitatem noſtram conveniunt, cereum feſtivum ad veſperas ſolent offerre. Quod cum in anno prænotato cum hiſtrionum & ſaltantium laſciva jactantia, univerſo eos vulgo proſequente, feciſſent; monachi cujuſdam famulum, qui ad feſtivitatem venerat, intra eccleſiam dæmonium arripuit, & in terram projecit. Tanta protinus miſer vexatus inſania, tanto furore repletus; ut, ſi fineretur, ſemetipſum ſuis dentibus morſicus deſerpſiſſet. Verum aſtantium populorum vi & virtute cohibitus, cum manibus diutius teneri bene non poſſet, quodam extentus & ligatus in aſſere, coram altari deponitur; beati Germani clementiæ commendatur, funibus uſquequaque ligatus. Cum ſic coartaretur, ut nullum in eo membrum moveri potuiſſet, rotantibus & totis aſpectibus furibundis, & indefeſſis vocibus, barbaris & inauditis ſermonibus ſuam inſaniam propalabat.

F

quomodo per reliquias liberatus ſit.

77 Cum igitur eum fratres vehementer ſine ceſſatione vexari conſpicerent, ejus miſeriæ condolentes, in aliquo miſericordiæ opere ſubvenire ſatagebant: orationem ſiquidem pro eo facientes, ſudarium ſancti præſulis noſtri Germani ſuper caput ejus; ſuper pectus autem phylacterium, carnem ſanctæ virginis Agathæ cum ceteris reliquiis continens, poſuerunt. Inter tam ſancta ſanctuaria perfidus invaſor, malignus boſtis artatus quo fugeret, quo ſe verteret, non habebat. Hoc unum ſibi poſſibile reperit, ut invaſum hominem derelinquens, ſanctuariorum præſentiam repentino deviaret elapſu. Fœdas igitur & fœtore plenas poſt ſe ſemitas derelinquens, per os jacentis vomitu ejectus exiliit. Sicque Sanctorum meritis homo liberatus; omnem in momento vulnus & animi ferocitatem abjecit, &, ve-

EX IMPRESSIA.

A lut agnus manſuetiſſimus, caput declinans, oculorum palpebras in ſoporem deflexit. Inſequenti die poſt Miſſæ majoris Evangelium ſanum illum & incolumem cum ſignorum pulſatione, & feſtivo, Te Dominum laudamus, ſuſcepimus, Dominum in donis ſuis, & Germanum ſanctiſſimum in omnibus operibus ſuis benedicentes, qui de eccleſia ſua curam ſe habere maximam tot virtutum & miraculorum ſignis tam frequenter oſtendit.

XXXVI. *De reatibus, quos malebat vota adhæſio.*

78 Ruſticus quidam in provincia, quæ Elmete *a* dicitur, anno ſubſequenti fuerat, qui reverentiam ſancti Confeſſoris oblitus, iſta feſtivitatis ſuæ die hortum operaturus intraverat. Verum tantæ tamque reverendæ ſolemnitatis die * non diutius operando violare permiſſus, reatum, quem ex tali præſumptione contraxerat, mox indiee pœna cognovit. Cum namque tota virtute terram effoderet, adhæſit repente tam firmiter manibus luis vanga *b*, quam tenuit; ut nullo modo illis excuti poſſet, vel auferri. Nec antea meruit ab hujuſmodi damnationis vinculo liberari, quam ſacerdoti reatum confeſſus, voti ſe etiam promiſſione conſtringeret, quod eccleſiam ſancti Germani cum oblatione ſua requireret, & ſemper de reliqno, quamdiu viveret, diem illam ſolemniter celebraret. Tunc demum elementiſſimi Germani clementia liberatus, Selebiam cum oblatione ſua perveniens, & ſatisfactionem ex offenſa faciens, diſcrimen, quod temere incurrerat, & feliciter evaſerat, nobis expoſuit.

a Elmet

24. diem

b

B

XXXVII. *De homine feſtante,*

79 Nec prætereundum, quod non ſolum apud nos, verum etiam omnibus in locis, ubicumque Præſulem noſtrum tribulatus aliquis invocaverit, & eccleſiam ſuam expetere ſe fideli mente promiſerit, votorum ſuorum optatum conſequi meretur effectum. Hoc nautarum & naufragorum ereptione ſæpe didicimus, hoc infirmantium & male habentium ſalvatione frequenter experti ſumus; & hoc quidem multo ſæpius ſolet accidere, quam ut exemplis indigeat approbari. Hoc unum tamen antequam liber calce claudatur, referatur exemplum. Homo quidam ex pago, qui Dwigtum dicitur, in nemore, die quadam ante octavas ſancti Germani laboraturus exierat; cumque cibum, quem ſecum attulerat, ſine potu ſumpſiſſet, tantam præ ardore ſolis nimio & laboris inſtantia incurrit ſitim; ut niſi citius alicujus potus ſedaretur ex hauſtu, animam exhalare putares. Aquam igitur diu multumque quærens, nec uſui aptam inveniens, pluvialem & patentem tandem reperit & aſſumpſit. Quam incredibili aviditate abſorbens potius, quam ebibens, eum infelici poculo infeliciorem deglutivit & peſtem. Mox ſiquidem ut potaverat, tanta cœpit inflatione groſſeſcere; ut antequam domum pervenire valeret, per omnes ejus artus ſe tumor letalis effudiſſet.

C

D

80 Itaque collocatus in lectulo, cum per momenta ſingula tumor cum languore ſuccreſceret, ſpe omni ſalutis excluſa, in moribundi ſenſibus futuræ tantum mortis regnabat imago. In tanta tribulatione laborantem conſolantes vicini frequenter cucurrerunt. Cum ceteris ad infirmum intravit quædam matrona fidelis; quæ videns infirmum valetudine tanta labeſcere, inquit: Fili cariſſime, ſi aliquam in ſanctum Germanum fidem concipiens, illum te requiſiturum cum tua oblatione fideli mente permitteret *, credo quod illius merito cito reciperes ſanitatem. Ad illius feſtivitatem deſcenderam; & tot ibi languidos ſuæ ſalutis vidi recuperare medelam; ut difficile crediderim, aliquem in eum ſpem bonam habentem ſui voti non citius effectum promereri. Is * languidus in devotionis arce levatus, votum vovens, ſe ſancti Germani mœnia *, ſi convaleret, expetiturum cum oblatione promiſit. Lichino *c* demum ſe metiens, antequam hora præteriit, divino quodam melioratus antidoto, vomitu totum, quod eum infeccrat, virus ejecit: ſicque peſte valetudinis totius elicita, infra diem tertium priſtinæ reſtitutus ſoſpitati, votum ſuum deinde perſolvens, ad eccleſiam noſtram uſque pervenit, & quæ circa ſe facta fuerant, nobis ſeriatim expoſuit.

quomodo S. Germanum invocare, ſponſus fit.

* *i. promptus, pretus*

* *f.* illi

* *i. e.* ſolebam

c

E

Actum autem hoc anno incarnati Verbi Dei, milleſimo centeſimo ſeptuageſimo quarto, fundationis eccleſiæ noſtræ centeſimo ſexto, abbatiæ Gileberti decimoquarto; quo etiam anno hæc ſcribere aggreſſi ſumus, præveniente & proſequente ſtudium noſtrum gratia Dei, qui vivit & regnat trinus & unus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Elmet *olim dicta fuit regiuncula in Ducatu Eboracenſi a Selebienſibus in occaſum milliaribus circiter undecim diſſans, haud procul ab oppido Leda, Arum inter & Warfum flumina; ut ex Camdeno videre eſt in deſcriptione Comitatus Eboracenſis. Hinc diſcimus, quam longe jam tum in Anglia ſe extenderit non ſolum cultus S. Germani, ſed etiam feſti ejus hodierni ſolennitas in populo, quam veriſimile eſt eo invexiſſe monachos Selebienſes.*

b *Lata eſt hujus vocis ſignificatio, ut apud Cangium videre eſt; hoc loco tamen ligonem denotari ſenſus indicat.*

c Lichinum, *id eſt ellychnium, Sed cur eo ſe metiebatur? Credo, ut cereum confici juberet ejuſdem ſecum longitudinis, quem oblaturum ſe voverit.*

DE S. GOSSELINO EPISC. CONF.

METIS IN BELGICA I.

J. B. S.

Sylloge de aliquali cultu, geſtis & ætate.

ANNO CDLX.

Dlu, *ut verum fatear, multumque dubius hæſi & incertus, utrum* Goſſelinus, *hic in titulo præfixus, inter Sanctos locum mereretur, an potius inter Prætermiſſos rejiciendus eſſet; non quod variæ nominis inflexiones, per* Gunſelini, Goſolini, Cololoni, Conſolini, Conſoloni, Anſalipi *&c. dubiam quodammodo appellationem redderent, ſed quod nec in Martyrologiis claſſicis, nec in aliis Faſtis ſacris, etiam ipſius Metenſis cathedralis eccleſiæ, ulla ejus memoria occurreret, ne quidem apud Menriſſium, qui de cetero epiſcopos Metenſes accuratiſſime recenſet, non ſolitus quid-*

Quæſtio diu agitata

A quidquam prætermittere quod ad ipſorum ſanctitatem demonſtrandam, aut ad probandum cultum vel minimum conducat. Sciebam equidem in Ferrarii Catalego Sanctorum generali hoc die ſiguari his verbis; Metia, S. Antolini epiſcopi Metenſis, allegatis tabulis eccleſiæ, & Catalogis epiſcoporum Metenſium: at tabulas iſtas Metenſis eccleſiæ diu fruſtra quæſieram; in Catalogis vero epiſcoporum, quos apud Waraefridum, Dominicium, Democharem, Sammarthanos & alibi legeram, nec unum fuit reperire, in quo Sancti titulus, vel tenui veſtigio, Goſſelino appoſitus reperiretur.

pro ejus cultu, 2 Succenturiabatur quidem Ferrario Sauſſayus in Supplemento Martyrologii ſui Gallicani pagina 1153. ubi eumdem more ſuo laudas grandi elogio, ſed ita communi, ut ſingulis epiſcopis ſanctis totum aptari poſſet, niſi epiſcopum Meteuſem nominaſſet; ſingulari oc paradoxiſmo notandus, quod toto ferme ſeculo poſteriorem faciat, dum ita ſcribit: Metis, depoſitio ſancti Anſolini, alias Goſelini epiſcopi & confeſſoris, qui ſancto Agatimbro meritis ſuppar ſucceſſit, annoſque octodecim omni laude epiſcopali florens, hanc eccleſiam direxit, Domini lucra, non commoda quærens. Atqui B ex omnibus Catalogis, jam a nobis citatis, id ſatis certum videtur, totis tribus Agatimbro vetuſtiorem eſſe eum, quo de hic agimus, Goſſelinum, utpote cui ſucceſſerint Romanus in ſerie XIX. Fremninus XX. Gramacius XXI. quos domum Agatimbrus ſecutus eſt, anno primum 520. unde ex eo etiam capite ſuſpecta mihi reddebatur Sauſſayi, tam turpiter aberrantis, auctoritas, quam hic admittere etiam auſus non fueris Caſtellanus, de Goſſelino noſtro altum ſilens, quantumvis cetera diligens Sanctorum roſeſſor.

reperta ſunt. 3 Nihilominus tamen, cum muneris mei eſſe omnino exiſtimem, Sanctis in hac parte quantum licet favere, altius inquirendum cenſui, num forte, ſi non in cathedralis eccleſiæ, ſaltem in alicujus alterius urbis iſtius Martyrologio aut Kalendario ſancti hujus Goſſolini ſeu Gunzolini commemorationem aliquam reperire liceret. Atque eccum opportuniſſime recurrit extractum ex Martyrologio Ms. eccleſiæ S. Petri Meteuſis civitatis, inter chartas noſtras præfixum Vitæ ſancti Livarii ſeu Libarii ad XXV. Novembris (que die is colitur) primum producendæ atque in lucem edendæ, in que extracto inter alia hanc annuntiationem invenui diſertiſſimis verbis hoc ipſo die expreſſam; Metis, natale ſancti Gunzolini epiſcopi & Confeſſoris; cujus Martyrologii antiquitatem tametſi omnino exploratam non habeam, ſatis vetuſtam putavi, ut Gunzolino iſti quem nos cum Meurilio Goſſelinum vocamus, locus in hoc opere inter Sanctos non immerito vindicaretur. Atque hæc de cultu ſatis: de cetero quod dicatur vix ſupereſt. D AUCT. J. B. S.

Mutatoſq; ſui ſuppoſitio. 4 Etenim de S. Goſſelini geſtis id ſolum habuit quod traderet Meurilius, præmiſſa paulo longiori de Attilæ graſſationibus hiſtoria, iis vixiſſe temporibus bonum epiſcopum Goſſelinum, ut a barbarorum incurſionibus gravisſimas auguſtias & calamitates ſit paſſus. Cetera in elogio ſuo, ſolita elogantia, ſed adiaphora, ſupplevit Sauſſayus, dum jam dictis hæc ſuperaddidit: Uode fideli villicatione exacta, ſervus fidelis io gaudium Domini ſui admiſſus, talenta gratiæ, quæ ſedula opera multiplicaverat, ipſi Domino retulit, & hioe adaucto munere, divitiis numquam perituris in cæleſti regno pro meritis locupletatus eſt. Porro ad Sancti ætatem quod attinet, nec eam examinandam ſuſcepi, nec vero unde examinem habeo: ſi recte temporum rationem inierit Meurilius, non ſeptimus decimus ordine fuerit, ut notant Sammarthani, ſed XVIII. epiſcopalem curam luctuoſiſſima tempeſtate exorſus circa annum 443. qua per octodecim annos inter varias perſecutiones ſtrenue & ſedule exercita, ad laborum arumnarumque præmium evocatus ſit hac XXXI. Julii anno 460. E

DE SANCTIS CCCL. MARTYRIBUS MONACHIS ANONYMIS IN SYRIA SECUNDA.

C F J. B. S.

Ex Martyrologio Romano.

ANNO DXVII. UT ut celebret cenſeri poſſiat hi Martyres, in immani illa Severianorum, dicamus, an Dioſcoritarum, certe Acephalorum prædatoria perſecutione, conivente, vel forte inſtigante impio Imperatore Anaſtaſio, in Syria interempti, nulla tamen in eccleſiaſticis tabulis, ſeu Græcis ſeu Latinis, eorum uſquam memoria exſtitit, donec eos Martyrologio Romano inſeruit Baronius ad hunc diem, his verbis: In Syria, ſanctorum trecentorum quinquaginta monachorum Martyrum, qui ob defenſionem ſynodi Chalcedonenſis ab hæreticis occiſi ſunt. In annotationibus ſuis nullum fontem aſſignare potuit, unde claſſem illam acceperit, præter celebrem epiſtolam archimandritarum quatuor & viginti plurimorumque aliorum ad Hormiſdam Papam datam, inde in Conciliis notiſſimam, unde & illa deſumpſit, quæ de ingenti monachorum fidem faciunt. Perro tragicæ illæ juventium nebulonum graſſationes ab eodem Rom. Martio inſerti ſunt.

Eminentiſſimo Annaliſta ſatis fuiſſe deſcribuntur ad annum 517. a num. 50. at cum modo vulgatiſſima ſint, ſatis erit ad opportunum hic rei notitiam, ſi quæ de his contexit Pagius, breviter decerpamus. Ita ille in Critica ſua ad dictum annum num. 3. & 4.

rerumque hiſtoriam ex celebri epiſtola 2 Hoc & præcedenti ſeculo Maronitæ religionem Catholicam egregie ruiti ſunt, indeque in Martyrologio Romano ad diem XXXI. Julii habetur, quod jam ſupra retulimus. Exſtat de eorum nece libellus viginti quatuor archimandritarum ad Hormiſdam Romanum Pontificem in quo legitur: „ Quoniam Chriſtus Deus noſter Principem paſtorum, & doctorem & medicum animarum conſtituit Vos, & veſtrum ſanctum angelum; dignum eſt, paſſiones quæ nobis contigerunt exponere, & immiſericordes oſtendere lupos, qui diſſipant gregem Chriſti. Qui autem ſint iſti, & qui adverſus nos armaverint,

A serint, audistis utique, Beatissime, Severus ille & Petrus, qui numquam in Christiano numero reputati fuot, qui per singulos dies sanctam Chalcedonensem synodum, sanctissimum ac beatissimum Patrem nostrum Leonem publico anathemate impetentes, qoi judicium Dei nihil æstimantes, & colendos canoues SS. Patrum conculcaotes, episcopos quidem principali potentia facientes exhiberi, & cogentes illudere prædictam sanctam Synodum, suppliciis inæstimabilibus affligeotes, euntibus nobis ad mandram domini Simeonis pro causa Ecclesiæ, insidiati sunt nobis in itinere perditi, colioquinati, & superveniotes occiderunt ex nobis CCCL. quosdam autem vulneraverunt, alios vero, qui potuerant ad colenda altaria fugere, ibidem peremerunt, & monasteria incenderunt. „ A Auct. J. B. S. l. m

3 In supplicatinne vero corumdem monachorum ad Joanoem patriarcham Constantinopolitanom, & ad quintam generalem synodum præfati monachi Maronitæ ajunt: „ Dirum spectaculum fuerunt jacentes viri, qui religiosis certaminibus usque ad canitiem certaverunt nudi, & insepulti jactati, ultra preceotos existentes ex secunda Syrorum provincia nati, canibus & avibus lacerandi projecti. „ Et in alio præfatorum libello ad Menam patriarcham: „ Et eorum canitiem oon veriti, opus gladii in ipsos fecerunt, circa trecentos quinquaginta numero existentes, eorumque membra insirata disperserunt. „ *Atque hæc de sanctis, qui hoc die colnntur, Martyribus satis dicta sint. Quæ deinceps de admirandis monachorum Maronitarum, pro tuenda Catholica religione facinoribus subjiciuntur, huc proprie non spectant; alibi fortasse locum suum inventura. Videant curiosi lectores quæ de his fusius disputavit Faustus Naironus in dissertatione de origine, nomine, ac religione Maronitarum, Romæ impressa anno 1679. ubi a pag. 11. totam hanc persecutionum historiam fusius prosequitur.* D

pauci prosequitur Pagius.

DE S. IMITERIO CONFESSORE

B *IN COMITATU BURGUNDIÆ.* E

J. B. S.

Sylloge de cultu.

XXXI. Julii.

QUod Imiterius, *alias* Ymiterius *seu* Ymitherius (*Gallice* Ityere) *hoc die inter Sanctos referatur, id omnino deberi fatemur, sæpe a nobis laudato Sanctorum, præcipue Gallorum, impigre refossori Claudio Castellano, quo nempe solo duce, ejus notitiam assecuti sumus, tacentibus ceteris omnibus tabulis ecclesiasticis seu Martyrologiis, tum antiquis, tum recentioribus, etiam Saussayo. At enim vaga ejus annuntiatio hoc die in Martyrologio suo universali, principio haud multum placuit, quod ita nude scripsisset;* In comitatu Burgundiæ (*ex Franchecomitè*) S. Imiterii confessoris, *absque ulla determinati loci, conditionis, aut ætatis assignato vestigio. Neque vero hunc reperit usquam, ast in Supplemento addendum monuit;* monachi ad S. Andreæ Jurensis, dicti postmodum S. Eugendi, ac demum S. Claudii; *ut id postremum intellexerimus, quærendum Sanctum qualemcumque inter monachos antiquissimi monasterii Jurensis seu Condatescensis, cujus præcipui fundatores censentur SS. Romanus, Lupicinus atque Eugendus, ac demum restaurator celeberrimus S. Claudius, ex episcopo Vesontionensi, ibidem abbas.* C

Natitia a Castellano accepta,

Inde ex monumentis Jurensibus,

2 *Prævia hac luce, ad jam dicti S. Claudii Acta processum est; ipsa illa nnmirum quæ ad* VI. *Junii illustrata sunt, ubi Chiffletii nostri scripta, Parisiis accepta recensent notavit Papebrochius tomo* I. *pag.* 646. obiter *alicubi* agi de sanctis Ymiterio & Mauro, *alibi prorsus incognitis. Eo demum redsit tota ejusce notitia, quod post tædiosam investigationem, Chiffletii ipsius manu, cap.* 7. *de Romano monasterio in diœcesi Lausanensi, scriptum repererim, quod hic subjicio:* In his monasteriis Jurensibus, vel quæ ex Jurensibus derivata sunt, inter alios complures sanctitate illustres viros floruerunt, ut opinor, Ymiterius & Maurus, de quibus hæc reperio in Martyrologio S. Eugeodi Jurensis; PRIDIE KALENDAS AUGUSTI, COMMEMORATIO S. YMITERII MONACHI, tum deinde VIII. Kalendas Novembris, In territorio Vesontionensi, natale S. Mauri confessoris. *De hoc S. Mauro agetur suo loco & tempore; hic proprie spectant quæ de hodierno Sancto in annexa charta ab eodem Chiffletio observata invenio.*

3 Sancti Ymitherii nomine fuisse olim abbatiam dixit Severtius in Breodnico XVIII. episcopo Matisconensi, sed fidem dictis non fecit. Monachus taorum nuncupatur io Martyrologio Jurensi; ejus vero antiqua sedes, in qua vitam exegisse creditur, & in qua sepultus est, CELLULÆ dumtaxat appellatioue designatur a Karolo Calvo in diplomate, quo eam Cellulam Matisconensi S. Vincentii ecclesiæ restituit, cui nempe jam olim nonas & decimas annuatim pendere solita erat, io argumentum subjectionis post omnem memoriam; ut merito dubium superfit, num S. Ymitherios ad primorum patrum Jurensium ætatem pertineat. Ceterum adscriptum est nomen ejus io Martyrologio proprio Jurensium, ut supra monoimus, pridie Kalendas Augusti, ac eadem die, Jolii mensis XXXI. colitur io ecclesia Matisconensi, sub officio de communi confessoris noo pontificis. Sed & niemoratur furdus ex annis decem, cum ad ejos ecclesiam tenderet, in itinere perfanatus: & alia quamplurima, eo invocato, contingere miraeola, constans est fama: unde & maodatum prodiit, ut, servata juris forma, de illis quæstio iostitueretur. F

Martinus Chiffletio

4 *Jam dictum diploma describi curavit atque eruditis notis illustravit laudatus Chiffletius, verum ex iis omnibus ad Sanctum nostrum id unice attinet, quod* Cellula S. Imiterii, *ibi commemoretur, Reginardo cuidam, falsos titulos prætexenti, a Carolo Calvo concessa, quæ inde ad Raculfum dilapsa sit, demum ab episcopo Matisconensi, utpote ad ecclesiam S. Vincentii antiquo jure spectans, postliminio revendicata. Id, inquam, huc solum facit, quod* Cellula *ista* S. Imiterii *nomine indigitata,*

confirmatur ex eruditis notis Chiffletii.

A *gitata, ſeu mavis, inſignita fuerit; cujus rei non video rationem aliam, falſiſm verisimilem, adduci poſſe, quam quod ipſam illam* Celtolam *Sanctus olim incoluerit, ſive ut ſuperior ſive ut ſubditus. Ceterum qua ætate aut quam diu vixerit, quibus muneribus functus ſit, quibus præfulſerit virtutibus, cuiquam memoriæ traditum* D *reperi: neque de ejus ſignis aut miraculis quidquam ſupereſt, præter paucula illa, quæ ex Chriſtiana modo retulimus: ut recte ſupra notaverimus, de ſolo S. Imiterii cultu hic a nobis quæſtionem inſtitui.* Auct. J. B. S.

DE SS. FRATRIBUS BANTO ET BEATO,

PRESBYTERIS CONFESSORIBUS.

J. B. S.

Treviris & Confluentiæ.

Sæc. vii. *JAM in tabula Prætermiſſorum menſis hujus diei* XXVI. *præfixa, alterum ex his ſanctis Fratribus, nempe* Beatum *eo die recoli obſervavimus in Uſuardis Colonienſibus, atque item in Molani auctariis; nihilominus tamen hoc remittendum fuiſſe, quod amborum Fratrum ſolemnitas hoc die una celebretur in Proprio Trevirenſi, ut ex lectione infra ſubjicienda patebit. De cultu ita-*

De S. Beato.

B *que, licet non antiquiſſimo, utpote claſſicis Martyrologiis incognito, dubitandi locus non eſt; ſic* S. Beatus *annuntiatur dicta die* XXVI. *Julii in Florario noſtro Sanctorum Ms.* Apud Treverim, natale S. Beati confeſſoris, viri ſanctiſſimi, ex ſuo nomine vitam demonſtrantis. *Edit, Lubeco-Col. ita loquitur*: In territorio Treverenſi, circa Confluentiam in monte, natale S. Beati presbyteri confeſſoris. *In Greveno ſimplicius*; Treveris, S. Beati presbyteri & confeſſoris. *Hunc textum ſecutus eſt Molanus in prima ſua editione; verum aliis plusculum adjunxit*: In Cartuſia prope Confluentiam, ſancti Beati presbyteri Trevirenſis & confeſſoris. *Ex his facile colligis, utrumque Sanctum veroſimillime Treviris depoſitum fuiſſe, unde* S. Beatus *ad dictum montem apud Confluentiam translatus fuerit, quemadmodum infra diſtinctius explicabitur.*

Et S. Banti culto.

2 *Jam vero de* S. Banto *ita hoc die legit Uſuardus Abdinghoffenſis*: Treveris, S. Bantonis confeſſoris Chriſti, *qua ipſiſſima verba Molanus auctariis ſuis inſeruit. Sive autem* Bantonis, *ſive* Pantonis *aut* Panthonis *dixeris, ad eumdem referenda ſunt omnia. Sic habet Edit. Lubeco-Col.*

C Treveris, S. Banti confeſſoris: *Greevenus vero,* Treveris, Panthonis (alias Banti) presbyteri & confeſſoris. *His paulo antiquius citatum Florarium Sanctorum Ms. hoc die ſcripſit*: Apud Treverim civitatem, natale S. Sabioi epiſcopi, & Banti presbyteri & confeſſoris. *Quid ſibi velit iſta combinatio* S. Sabini epiſcopi, *Trevirenſibus plane ignoti, cum* S. Banto, *non facile diviuaveris; ſi S. Baſinum ſcripſiſſet, aliquid diceres ad Trevirenſes ſpectans; aſt is colitur* IV. *Martii, quo ipſo die in eodem Florario rectiſſime ſignatus eſt. Accedat reliquis Sanſſayus, qui etiam hoc die Bantonem annuntiat. Atque hæc ex Martyrologiis, tametſi recentioribus adducta, ambos ſanctiſſimos Fratres ſatis celebres demonſtrant*, Bantum *Treveris præcipue*, Beatum *vero in Cartuſia Confluentina, de qua non nulla ſubjiciam, ubi breve elogium utriuſque ex Proprio Trevirenſi deſcripſero.*

certa teſtimonia.

3 *Ita iſthic legitur ad* XXXI. *diem Julii*; *Sanctorum Beati & Banti presbyterorum & confeſſorum Trevirenſium.* Lect. III. Beatus & Bantus duo clariſſima urbis Trevericæ lumina, tempore Modoaldi epiſcopi finitimum Treveris Vogeſum inſederunt. Qui ſanguinis viciſſitudine atque amore pariter fraterno ſic vitæ beatioris ac cæleſtis haud diſpari ſorte, ambo germani, ambo ſacerdotes, ac vaſtæ ſolitudinis incolæ, arduum utrique iter virtutis emenſi, abſtinentiæ laboribus & integritate longe conſpicui; poſtremo eximia reliſta ſanctitatis fama, hinc migraruot ad Superos. Et Beati corpus in divæ Genitricis ad Martyres æde, decenti ſepultura ſub marmo- E re conditum, expertæ quondam ſoſpitatis remedium febricitantibus attulit. Cujus ioda translatione mons prope Confluentes nomen ſortitos, quem nunc Cartuſiani iohabitant, miraculis quoque inclareſcit. Bantus vero in oratorio ædis metropolitanæ propioqun repoſitus eſt.

De eorum geſtis in Vita S. Meo gorii.

4 *Præter hæc Vitam aliquam* S. Beati *ex jam dicta Cartuſia Confluentina ad Majores noſtros olim miſit laudatiſſimus nobis ſemper P. Joannes Gamans; eſt ea quantumvis brevis, ex Ebrewinonis Actis ſarcta, media ſui parte non magis ad Sanctos noſtros fratres ſpectat, quam ad ſanctos Paulum, Ingobertum, Diſibodum, Wolfhaicum alioſque, de quibus, ut ſynchronis, multa miſcet Vita S. Maguerico expenſa ad* XXV. *Julii, ex illa ſatis erit paucula hæc decerpere*: Erant in urbe Treverica duo ſacerdotes Domini Bantus & ejus germanus frater, nomine & re Beatus, cum aliis ſanctiſſimis eremitis io parochia Treverorum ſupra montem Cebeoam & Voſago ſilva manentibus, qui vitam duxere beatificam: quibus in gaudium Domini ingreſſis, S. Baotus corpore ſepultus fuit io capella retro eccleſiam majorem Treverim, ubi quondam fuit fraternitas F & congregatio, quæ adhuc dicitur præbenda S. Banti, id eſt die Bantprobent *Germanice, de qua bodie plura diſquirere opera pretium proſſus non video.*

& apud alios

5 *Satis vaga hæc ſunt omnia, neque tamen clariora aliunde accerſes. Montem* Cebeoam *explicant per* Paulsberg, *ex oppoſita, in juxtum, Moſella ripa urbi Trevirenſi, cum quo* Voſagum *ſeu* Vogeſum *unde Moſella proſluit, non facile compoſueris. De* Bantprobent *quod ſtatuam non habeo, uti nec de certa ætate, anno aut die obitus, non magis quam ex iis quæ de* S. Beato *ibidem ſequuntur, ut ex mera traditione accepta omnia manifeſtum ſit. Audi ſequelam*: Sed S. Beatus ſepultus fuit ad S. Mariam veterem in littore Moſellæ, olim dictum Capitolium, ubi nunc eſt cœnobium Benedictinorum, & nunc vocatur Mariæ ad Martyres, retro ſummum altare ſub albo marmore. At poſtmodum ſub Poppone archiepiſcopo ad hunc montem, qui aotea Mons Martyrum vocabatur, translatus; cujus translationis feſtum olim colebatur in die Criſpini & Criſpiniani,

ni, ſed nos hoc die reliquiarum colimus. Et ab hoc adventu dicitur hic Mons S. Beati, cujus nominis participes hic & in futuro meritis & precibus dicti Beati patroni noſtri, faciat nos omnipotens & miſericors Deus. Amen.

AUCT. J. B. S.

Fuit vaga narratio.

6 *Eadem ferme de ſanctis Fratribus breviter ſed nitide prædicat Browerus in Annalibus tom. 1. pag. 347. n. 32. cujus verba hic etiam deſcribi merentur:* Cæterum eodem circiter tempore finitimum Treveris Vogeſum inſedere duo clariſſima urbis Trevericæ lumina Banto & Beatus, ut ſanguinis neceſſitudine atque amore pariter fraterno, ſic vitæ beatioris ac cæleſtis haud diſpari ſorte, ambo germani, ambo ſacerdotes, ac vaſtæ ſolitudinis incolæ, arduum uterque virtutis iter emenſi, abſtinentiæ laboribus & integritate longe conſpicui. Enimvero apud D. Beati ſepulcrum expertæ quondam ſoſpitatis remedium ſenſere febricitantes. Unde Eberwinus ante annos plus minus quingentos abbas Theologienſis: Sed nos, inquit, hoc ipſum beneficium in nobis experti & fideliter adepti ſumus. Denique eximia relicta ſanctitatis fama, hinc migrarunt ad B Superos; & Bantonis quidem corpus in oratorio ſummæ ædi metropolitanæ propinquo, Beati vero in Divæ Genitricis ad Martyres ſub marmore reconditum, inde quo translati ſint ſuo nobis loco dicendum ſervatur. Dies utrique natalis menſe Julio, ſed illius tricſimo primo, hujus autem ſexto colitur & vigeſimo.

De S. Beati translatione

7 *Quod de translatis SS. Fratrum corporibus hic notat Browerus, verum eſſe de* S. Beato, *extra controverſiam eſt, at* S. Bantum *ex oratorio ſummæ ædi metropolitanæ propinquo, alio deportatum fuiſſe, nuſquam reperi hactenus: imo vero in citata Proprii Trevirenſis lectione, quæ cum Browerii textu apprime convenit, ibidem loci etiam hodie* repoſitus *diſertiſſime aſſeritur. Porro* S. Beati *ſacros cineres conſtat, translatos eſſe ad tum nom-* *tem Confluentiæ proximum, quem Cartuſianis ſeculo primum* XIV. *ceſſiſſe ex geſtis Balduini archiepiſcopi mox oſtendemus. Sic igitur de* S. Beati *translatione anno* 1018. *facta a Poppone memorat laudatus Browerus pag.* 506. *n.* 14. Virginis Deiparæ ad Martyres domicilium, quod D. Benedicti diſciplina a Theodorico devinctum fuiſſe diximus, cum hac ætate Canonici, Benedictinis per vim exclusis, occupaſſent: Poppo his viciſſim pro merito eorum exactis, monachis locum inhabitandum reſtituit, & S. Beati presbyteri cineres inde Confluentiam ad eum montem tranſtulit, qui ſanctiſſimo Cartuſianorum exculius domicilio, ab eodem Divo hodieque fert vocabulum.

explicantur quæ occurrunt dubia.

8 *Reliquum eſt ut Cartuſianos, non a Poppone (cujus tempore necdum erant in rerum natura) ſed a Balduino in* Montem S. Beati *traductos, quod polliciti ſumus, oſtendamus, ex Browerii ipſius indice Chronologico pag.* 28. *ubi ad ann.* 1313. *ſic legitur:* Montem S. Beati Confluentiæ, prius a PP. Benedictinis poſſeſſum, canonicis tranſcripſit. *Tum vero ad ann.* 1330. *ita ſubdit:* Cartuſiani a Balduino Trevirim advocantur, & ſedes ſupra urbem amœna, cum oratorio B. Albani, E ab abbate S. Matthiæ Eberhardo coempto, vicinisque agris attribuitur. Unde Confluentiam quoque ad Montem S. Beati, canonicis exclusis, traducti ſunt. *In Tractatulo de origine & progreſſu Ordinis Cartuſienſis, circa Montem S. Beati narrat aliqua Henricus Kalkar, non ſatis digna quæ hoc referantur: ſufficiant reperta hactenus probatiora monumenta; nam de peculiaribus utriuſque Sancti geſtis, virtutibus aut miraculis nihil præter jam dicta traditum accepimus. Neque de ipſorum ætate certiora colliges, quam ſi eorum principia ad S. Magnericum ſeculo* VI. *exeunte, obitum vero ad S. Modoaldi tempora veroſimillime referes, circa annum* 637. *quo amborum exitum Browerus collocandum cenſuit.*

DE S. EUDOCIMO JUSTO SEU JUNIORE

CONSTANTINOPOLI.

C COMMENTARIUS PRÆVIUS. F

J. P. Cultus apud Græcos, elogia, tempus vitæ, mortis modus, cognomentum duplex, Acta.

SUB THEOPHILO IMP.

Scelluta-tio modo

Bina Sancto huic, uti vides, cognomenta ſunt ſuperaddita Juſti videlicet ac Junioris: *in Faſtis quippe Græcis nunc cum uno, nunc cum altero memoratur; quamquam fine ullo in eiſdem etiam occurrat, uti planum fit ex annuntiationibus, quas ſubjicimus. Typicum ſub nomine S. Sabæ ita habet:* Sancti & juſti Eudocimi; *cui conſentiunt Menæa magna Græcorum typis cuſa, Horologium anno* 1607. *editum, Anthologium. Menologium vero ab eminentiſſimo Sirleto verſum, & a Caniſio vulgatum, ſcribit iſta:* Natalis beati Eudocimi junioris: *quo pariter cognomine ſignatur in Menæo Chiffletii ac Menæis Ambroſianis: ſed in Horologio anni* 1601. Eudocii (*pro* Eudocimi) juſti. *Synaxarium Baſilianum modo a præcedentibus diverſe ſic annuntiat:* Memoria ſancti martyris noſtri Eudocimi Junioris. *Kalendarium Ruthenorum apud Poſſevinum ſimpliciter ponit* S. Eudocimi; *& in eo, quod eſt apud Genebrardum, notatur* Endocimus.

in variis Faſtis variatus;

2 *Nec vero apud alios idem hunc Sanctum annuntiandi modus ſervatur: nam in Menologio Slavo-Ruſſico Sparwenfeldiano memor fit* S. & juſti Eudocimi; *in Ephemeridibus autem Græco-Moſchis apud nos editis ante tomum* I. *Maii pag.* XXXVII. *habetur* Eudocimus tribunus martyr. *Annuntiationem Martyrologii Arabico-Ægyptii* Certamen ſancti novi Accademici, *corruptam ac fœde mendoſam eſſe, omnino ſuſpicamur; pro qua ſcribi debeat* ſancti NOVI (τῦ νέου, *quod novum; ſed hic juvenem ſeu juniorem ſignificat*)

A *ſicat*) Eudocimi; *tum quia convenit dies; convenit cognomen* ὁ νέος, novi, *id eſt* Junioris; *nec repugnat* certamen: *nam & alibi, ut vidimus, tamquam martyr refertur; non recte, ut poſtea dicemus. Faves incorrupto corporis, tamquam* character *ſimus Sanctæ maxime proprius juxta Acta n.* 14. *ubi tantopere ea commendatur; de qua oratio propria Sancti, in dicto mox Martyrologio, his verbis expreſſa*: O ſancte medice Accademice, qui vocatus es de terra ad cæleſtes habitationes: & incorruptum corpus tuum poſt mortem remanſit, quia ambulaſti in ſanitate * & itinere perfecto, dum ſervaſti corpus tuum a corruptione, precare, ut nos etiam ſalvemur. *Titulus medici hic ſingularis commode referri poteſt ad curationes, quæ facta ſunt per unctionem olei lucernæ, ad ſepulcrum ejus poſitæ, de quibus Acta. Præterea, quod mentio etiam habeatur noſtri Sancti, apud Molanum in editione anni* 1573. *Ferrarium in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, nec non apud Caſtellanum in additionibus ad ſuum Martyrologium univerſale, cum parvo elogio: ut de elogiis agamus*

B *paullo poſt, ubi prius nonnulla ornamenta exhibuerimus, quibus ultra annuntiationem, alicubi in ſacris Græcorum Tabulis honorifice admodum condecoratur. Id quod fit in Menæis eorum magnis ſæpius, prout nunc viſuri ſumus.*

3 *Inter alia itaque* S. Eudocimo *ibidem accommodata, inveniuntur conditus in ejus honorem canon, cujus hoc loco vel meminiſſe, ſit ſatis, præfixa eidem acroſtichide, his verbis expreſſa*:

Τῦρα, Μάκαρ, ἐν σοὶ πανδοκεῖται τρόπος. Ἰωσὴφ.

Tuos, Beate, piiſſimos mores cano,
Nomen Ἰωσὴφ, *quod verſiculo iſti acroſtichio additur*. Joſephum *denotat canonis conditorem: de qua re plura diximus die* XVII. *hujus, in Commentario prævio ad Vitam S. Alexii,* §. 4. *pag.* 247. *Odis prædictis canonis interſeritur repentina Sancti annuntiatio; & poſt hanc tres ſequentes ponuntur verſiculi*:

Τὸν θεῖον Εὐδόκιμον, ᾧ βίος γέλως,
Τὸ θεῖον Εὐδόκησεν ἐκτελεῖν βίον.
Λάχνευσε Εὐδόκιμον πρεσβῦ σ' ἐπὶ τριακοστῇ.

Eudocime dive, vita cui riſus fuit,
Te rapere ſibi complacuit è vita Deus.

Condidit Eudocimum trigeſima prima ſepulcro.

C *Patet alluſio poetæ ad nomen ſancti* Εὐδόκιμος *& verbum* Εὐδοκέω, *cum modico, ut ſæpius in ejuſmodi alluſionibus Menæorum alias uſuvenit, ſale.*

Elogium ex Synaxario Baſilianæ. Latine redditum.

4 *Inter elogia, illud Latine reddimus, quod habetur in Synaxario Baſilii imperatoris hac die, ut intelligi poſſit textus Græcus, apud nos prælo vulgatus in fine toms primi menſis Julii. Sic ergo ſonat*: Hic Beatus, imperante Theophilo Chriſti oſore, exſtitit: cujus parentes ſimul cum vitæ ſplendore (erant enim patricii) orthodoxos ſe probarunt, genere Cappadoces, Eudocimus idcirco ad virtutem recte ab illis inſtitutus; candidatus a Theophilo creatus fuit, & caſtris præeſſe juſſus, primum quidem per regionem Cappadocum, deinde autem per Charſianum: qui velut ſtatera quædam ac regula juſtitiæ ſuum cuique ex æquo tribuebat, plurimas quotidie eleemoſynas erogabat, eccleſias venuſte & affabre exornabat, viduas & orphanos defendebat, &, ut verbo complectar omnia, omnem virtutis ſpeciem exercebat. Vita itaque ad Dei nutum exacta, morbo corporis correptus, ſpiritum ſuum Deo tradidit: cujus propinqui, voluntatem ejus implentes, Sanctum cum indumentis ac calceis ſepelierunt; multis a Deo miraculis glorificatum, *Hactenus elogium, quod paucis prius explanabimus, quam cum elogiis aliis notatis illud conferamus.*

D AUCT. J. P.

5 *Theophilus, qui in eodem memoratur, Michaelis Balbi filius, imperare cæpit anno Chriſti* 829. *deſiit* 842. *ut videre eſt apud Baronium ad Pagium.* Candidatus *autem ab eo factus noſter Sanctus ibidem fertur: circa cujus officii dignitatem, inſtitutionem, numerum, varia invenies apud Cangium in Gloſſario ad ſcriptores mediæ & infimæ latinitatis. Ad* Charſianum *quod ſpectat; illud in ipſa Cappadocia ſitum fuiſſe, colligimus, ex iis, quæ habentur apud Cedrenum in hiſtoriarum compendio pag.* 457. *editionis regiæ, narrantem de Maſalmo, quod* cum in Cappadociam veniſſet, Charſianum (τὸ Χαρσιανὸν) caſtrum fraude cepit. *Adde, quod pro ſitu ejus in Cappadocia citetur apud Ortelium Porphyrogenneta; ſed locus non aſſignatur. Porro caſtrum illud non obſcuri nominis milites aluiſſe, intelligere inde poſſumus, quod apud Porphyrogennetam pag.* 269. *ejuſdem regiæ editionis* Charſianitæ (τῶν Χαρσιανῶν) *nominentur, de virtutis præſtantia cum Armeniacis* E *contendentes, Menæa magna typis edita & Anthologium ſcribunt* χαριτιώτην; *ſed pro alia ſcriptione tamquam ſincera & genuina, facimus tam ea quæ jam citavimus; quam etiam Acta Græca, quæ habemus, ac Surius adhibuit. Quæ ſequuntur in elogio de egregia Sancti juſtitia, ad cognomentum ejus pertinent, de quo mox.*

6 *Sequitur, ut nunc de aliis elogiorum exemplaribus paucula quædam obſervemus: paucula inquam; cum ſint ſimilia in re & ſubſtantia. In Menæis impreſſis, Anthologio, & Menologio apud Cauſſinum nomina* S. Eudocimi *parentum, in ſuperiore elogio præterita, recenſentur, nimirum* Baſilius & Eudocia, *conformiter ad Acta; quibus etiam conſentit hæc Menologii Caniſiani clauſula.* Corporis quidem ſancti translatio facta eſt ſexto die menſis Junii; dormitio vero trigeſimo primo Julii. *Menæa excuſa cum Anthologio recte addunt, quod translatio iſta facta ſit πρὸς τὸ Βυζάντιον.* Byzantium verſus *ſeu CPolim; translatio vero iſta tam in elogiis obiter, quam in Actis pluribus tradita, nulli certo anno affigitur; ſi tamen Actis credimus, non diu adeo poſt Sancti obitum* F *illam contigiſſe oportet, cum in illis dicatur, vivente etiamnum Sancti matre contigiſſe. Acta hæc & ſimilia pluſculum lucis accipient ex ætate ac tempore, quo is vixit & obiit: de qua re noſtras nunc proferimus conjecturas.*

cum aliis item elogiis cum exemplaribus aliis fertur.

7 *Stande auctoritate, qua certe cuigua nobis eſt, Actorum & elogiorum, habemus ex ea, quod vixeris tempore Theophili imperatoris, ſub quo utique militarit; & nomen aliquod decuſque geſſerit, caſtris præeſſe juſſus: ac proin annos circiter viginti tunc numeraverit, quando eo dignitatis admotus fuit; deinde natales hauſerit, anno circiter* 813. *& ulterius vivere deſierit anno circiter* 843. *ſi verum denuo narrant Acta, qua cum triginta tres annos natum vitam cum morte commutaſſe perhibent. Atque ex his conjecturis (neque enim hujus eis pondus ineſſe volumus) ſequitur, ut per annos circiter decem militiam profeſſus ſit, eam exorſus verſus annum circiter* 833. *Tempus, quo Sanctus vixit, definit Menologium Slavo-Ruſſicum, dicens*: Vixit anno DCCCXXXVI. ſub Theophilo inimico Chriſti: *qui annus coheret cum*

Tempora ex ea deducit.

* an ſanctissimum?

qui tamen aperitur ac verſiculi;

A AUCT. J. P. *cum tempore, a nobis per hypotheſim poſitus, quam per theſim definito; nam tam illud, quam plura alia non ſatis certa nobis ſunt, propterea quod Actis adeo incertis nituntur.*

An Sanctus fuerit martyr?

9 *Vidimus ſuperius, alicubi in Faſtis S. Eudocimum cum titulo martyris annuntiari; & quod miretis, in Synaxario Baſilii imperatoris; qui titulus quo pacto cohæreat cum iis, quæ dicuntur in elogio ejuſdem Synaxarii jam a nobis allato, non aſſequimur: unam ex eo habemus, quod morbo corporis correptus, ſpiritum ſuum Deo tradiderit; in quo conſpirant tria alia, quæ ſupra memoravimus, elogia. In Actis autem n. 7. nullum martyrii veſtigium occurrit; ſed diſertiſſime indicatur, quod extremum morte naturali diem clauſerit; ac proinde cenſemus, titulum martyris illuc intruſum eſſe, & tamquam noſtro Sancto plane indebitum, ex dicto Menologio nec non Ephemeridibus Græco-Moſchis expungendum eſſe.*

Eorum omnis duplicis cognominis.

10 *Vestibulo etiam nobis agendum reſtat de duplici, quo inſcribi eum vidimus in quibuſdam Tabulis ſacris, cognomento* Juſti *videlicet &* Junioris. *Primi notio peti poteſt ac debet ex elogiis &*

B *Actis, ubi a juſtitia potiſſimum laudatur: unde nomen virtuti, ſumma cum perfectione exercitæ, congruum ipſi adhæſerit. Secundum cognomentum plane indicet, Sanctum quemdam ſynonymum exſtitiſſe tempore priorem hoc noſtro: ſed quinam is ſit, quo ſpectet, aut quando floruerit, hactenus invenire nuſquam potuimus. His ita expoſitis, nunc expendenda veniunt Sancti Acta; de quibus inſtruere lectorem placet, obſervando ſequentia pauca, quæ pro eorum merito ſufficient: reliqua quippe conjicientur in annotata.*

Actorum cenſura.

11 *De Actis hoc pronuntiare poſſumus, quod ſint ex eorum numero, quæ non tam redoleant hiſtoriam, quam orationem hiſtoricam ornatu ſententiarum ac verborum pluribus locis phaleratam; adeo ut eorum auctor, ſive is Metaphraſtes fuerit, ſub cujus nomine edita ſunt apud Surium, ſive alius quiſpiam, maluerit copioſe dicere & delectare, quam ſincere lectorem docere; prout Græcorum obtinet mos; de quo idemidem cogimur juſtas atque iteratas ſexcentis locis eenovare querelas, uti notiſſimum eſt iis omnibus, qui Acta Sanctorum a limine ſalutarunt. Sed ne gratis hanc Vitæ S.* Eudocimi *ac meritis duriorem inuri a nobis cenſuram aliquis arbitretur; pauca accipiat ſpecimina, e quibus illa cenſura confirmetur. Ut de prologo auctoris nihil dicamus; apoſtrophe matris ad Filium prope ſepulcrum ejus, quid niſi ſcenam eedolet, ac pathos theatrale verbis & affectibus egregie promptum & compoſitum, ut videre eſt n. 13. Huc etiam referri meretur dialogiſmus n. 16. Floſculi quoque ſunt, quæ narrat auctor de corporis poſt mortem integritate, n. 14. Adde, quod ſententiis Scripturæ ſacræ, quibus rei hiſtoriam infarcit, potuiſſet ſuperſedere. Quod vero ad Vitæ, tranſlationis ac miraculorum ſubſtantiam attinet: damus omnia ex auctoris fide: nihil enim nobis eſt in promptu, quo vel illa omnia tamquam vera probemus, vel tamquam falſa, aliqua ſaltem ex parte, reprobemus.*

Quæ Græca habeamus.

12 *Habemus etiam Acta Græca*, ex Julio, *prout illis adſcribitur*, Metaphraſtæ in regis Franc. biblioth. ex Ms. *videlicet* Mediceo *exſcripta, atque hoc titulo præmotata: Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς Εὐδοκίμου.* Vita & converſatio ſancti & juſti Eudocimi. *Exordium eſt hujuſmodi: Εὐδοκίμου τοῦ κατὰ Θεὸν ἐπωνύμου ἐπιχειροῦντες ἡμεῖς ἐγκωμιάζειν καιρὸς. ἄδικον γὰρ εἰσάπαξ &c. Finis* D *autem hic: δι' ὧν δώσουσι φυχαὶ λόγον τοῖς λόγοις, καὶ Θεὸς εἰ κάλει τὰ δικαιώματα δοξάζεται &c. quæ conſentiunt Vitæ, quam nos ex Surio dabuti ſumus. Quamquam vero verſio Latina, quæ apud ipſum legitur, habet unde merito diſpliceat, tamquam contorta non raro, minuſque perſpicua & clara, quia ſervili nimium textus Græci idiotiſmorum interpretationi adſtricta: novam tamen eidem ſubſtituere, putamus operæ pretium non eſſe. Antiquam itaque accipe, in novos numeros ac capitum titulos more noſtro diſtributam.*

VITA

Ex editis apud Surium

Sub nomine Simeonis Metaphraſtis.

PROLOGUS.

E

EUdocimi, qui convenienter ſuo nomini a ex Deo laudem eſt aſſecutus, vitam bonum eſt exponere. Hinc enim ſimul voluptas & utilitas non redit ſolum ad expoſitores, ſed multo magis ad auditores: non ſolum quod ſe oſteoderit vehementem amatorem virtutis, & quod eſt honeſtum, ſtatim elegerit ab ineunte ætate (cum multis enim aliis fuit hic vitæ zelus ei communis;) ſed quod in illo præcipuum & pene ſingulare, vel omni, vel magno ex parte excelluit, ejus in mundo fuit ſupra mundum vita: & quod cum viveret in medio tumultuum, & harum rerum inſtabilium, quæ omnibus tempeſtatibus ſordibuſque plenæ ſunt, puram & tranquillam, & minime inquinatam ſuom conſervaverit animom: & oſtenderit eſſe timidi & puſilli animi, mundi fugam perſequi, & adjutrice uti ſoliudine, perinde ac ſi quis in maris tranquillitate navigans, & ablque ullis fluctibus ventilque vehementibus, velit vocari peritus navigationis, & intelligens eorum, quæ ad mare pertinent. Quoniam ergo illius vita eſt exemplar ſufficiens, cum omnibus, ut ſemel dicam, qui virtutis ſtudium ſibi vendicont, tum iis, qui in mundo vivunt, & mundo (ut cum divino Paulo dicam) uti ſolum, non abuti eligunt: dicantur res illius, & virorum bonorum animis apponatur menſa divina, & opſonia, quæ numquam conſumuntur.

Præfatio auctor de vita Sancti, omnibus hominibus conſulendo. a

ANNOTATA.

a *Græcum quippe δόκιμος latine dicitur* probatus, probus, admirandus, laudatus, ſplendidus.

CAPUT I.

Sancti natales, educatio, virtutes, militia, mors, miracula hanc conſecuta.

SAnctus ergo Eudocimus genus quidem duxit ex Cappadocibus, piorum parentum pio ſoboles. Quorum alter quidem Baſilius, Eudocio autem nomine, quæ genuerat, erant genere inſignes, opibus abundantes, illuſtreſque auctoritate,

Eudocimus parentes illuſtres, virtute nobiliſſimos,

A te. Patriciorum *a* enim dignitate clarus erat Baſilius. Cum tam præclaros autem generis fontes haberet filius, non tam viſus eſt nobilis ex parentibus, neque tantam ex eis accepit gloriam, quantam ipſe præclaris ſuis factis ex ſe nobilitatem ſuis attulit parentibus. Nam filios quidem, qui ex claris orti ſunt parentibus, permultos invenies: parentes autem talium filiorum, qui in medio mundo vitam nulli reprehenſioni affinem tranſegerunt, admodum paucos, Ille ergo doctrinæ & diſciplinis juſſus attendere, magnum in his poſuit ſtudium, non verberibus, non terroribus, non aliquo alio indigens ex iis, quæ poſſunt puerilem ad res honeſtas excitare ſocordiam: ſed ipſe erat ſibi ſtimulus ex propenſione & animi alacritate ad ea, quæ bona ſunt. Multo autem magis invigilabat lectioni divinorum eloquiorum, & aſſidue in eis verſabatur, adeo ut ipſa quoque caneret cum divino Davide: Exultabo ego ſuper eloquia tua, ut qui invenit ſpolia multa. Et: Quam dilexi legem tuam Domine: tota die meditatio mea eſt. Propterea ei reputatum eſt ſupra millia auri & argenti, juxta divinum propbetam, dico Davidem: Et Dei

B eloquia dulcia gutturi ejus fuerunt, & ſupra mel ori ejus.

ſupra accepit miniſtros ex populis.

3 Vacabat autem divinis templis & aſſidue ad ea veniebat. Et eum ejus æquales & familiares deditiſſent venationibus, & equorum curſibus, & aliis adoleſcentum ſtudiis, ille ea ægre ferebat, & ab eis minime movebatur, & nulli cedebat ex iis, quæ juvenilibus blandiuntur cupiditatibus. Jucunde vero & laboriose verſabatur Eudocimus, aut in domo orationis, aut in lectione divinorum eloquiorum, per quæ ſtudebat ſeipſum reddere templum Deo dignum, ut qui nihil oſtenderet injucundum, nihil turpe ex deformitate animi perturbationum, & in eas collato ſtudio. Non res adverſæ, non ſecundæ, non aliquid ex iis, quæ animum poſſunt aut efferre, aut deprimere, fuit ſatis validum ad eum a ſuo inſtituto dimovendum: ſed dexteris & ſiniſtris armis (ut dicit Paulus) dextere utebatur, & ea materiam faciebat philoſophiæ. Quin etiam eum viam ſæpe ingrederetur, tam quæ ferebat ad regiam, quam quæ in ullum alium locum, mentem ſimul & linguam habebat intentam operi: hanc quidem canentem pſalmos Davidis,

C illam autem attendentem, & quæ dicebantur intelligentem, & jubenti ipſi Davidi parentem. Non enim id ei, quod multis, uſu veniebat, qui pſallunt quidem, ſed non intelligunt: quippe cum iis, quæ dicunt, ipſi prius pugnant, & re ipſa aperte contradicunt, cum procul ab iis, quæ dicuntur, aberret eorum animus.

Coſtimoniam

4 Temperantiam autem, quæ vere publica eſt, & pulcritudine alias excellit virtutes, ſic amavit, & ab ea ita aperte eſt ſuperatus, ut eam in vita ſociam, & quæ ſecum habitaret, delegerit, & audacter eum ſub diceret non hoc ſolum: Oculum meum non eſt cor conſecutum: ſed etiam, quod illo eſt majus, pactum feciſſe cum oculis, nullo modo intellexiſſe ſuper virginem; & uſque adeo vitaverit cum muliere colloqui, ut ſoli matri non eſſet prohibitum ad eum accedere, quam in magna habebat veneratione: ut qui non ſolum maternis, ſed virtutis etiam cederet legibus. Præter eam autem nulli licebat mulieri cum eo omnino loqui, aut ad eum adire.

eum ætati ejus aptæ ſuſcepit miſericordia conjungit &

5 Cum temperantia vero conjunxit etiam eleemoſynam, eum pulcherrima eam, quæ eſt maxime hilaris: adeo ut illius quidem lumine illuſtraretur facies, hujus autem oleo cor pingue ficret, D efferque & mundus & miſericors: adeo ut alii tndo, quæ procedit ex puritate, ad proximum (ut par eſt) ex conſenſu ſe inclinans, in tuto eſſet. Tam ſplendide autem attendebat eleemoſynæ, & eam ita amplectebatur, ut non ſolum ſuperfluis, ſed etiam neceſſariis ſe pie gereret: & non parce ſeminaret, ſed in benedictionibus: & non ſolum pecuniis, ſed etiam carnibus, ſi ex iis pauperibus dari poſſet auxilium, minime parceret, idque admodum hilari, promptoque & alacri animo, motus dilectione in Deum & proximum. Fructus enim charitatis, eſt in fratrem miſericordia, adeo ut ipſe promptior eſſet ad dandum, quam ille ad accipiendum, qui opus habebat miſericordia: & cum dediſſet, ipſe magis lætaretur, & plus ſe juvari crederet, quam is, qui acceperat: quomodo res vere habebat. Majores enim ſunt divinæ gratiæ, quam humanæ, quas ipſe larga manu emebat largius illine ſcaturientes. Et, ut ſemel dicam, orphanorum erat pater Eudocimus, curator viduarum, indumentum nudorum, panis eſurientium, animarum, quæ ægritudine gravabantur, ſolatium.

Ex conv. apud Sur.

E 6 Is cum & ab imperatore *b* honores, & quæ eſt ad tempus, gloriam aſſequeretur propter virtutem, nihil ex eo lædebatur, ut ejus nec calor animæ tepeſceret, neque ad curſum ſpiritualem fieret impetus hebetior: ſed potius eam quoque Deo aſcribens gratiam, hinc ſumebat occaſionem majoria in ipſum deſiderii, & eum colendi promptius & alacrius. Certe cum eſſet electus, ut præeſſet parti exercitus Cappadocum, & moraretur circa id, quod vocatur Charſianum *c*, gerebat magnam curam populi: ut qui non ſolum de eis eſſet paterne ſolicitus, ſed eas etiam, quæ erant inter ſe invicem, ut ſolent, controverſias ſolveret, nullam in partem propendente trutina juſtitiæ: & judicans orphanum (ut dicam cum Eſaia) & viduam juſtificans, & omnibus idem apparens per æqualem in omnes benevolentiam. Et quid opus eſt, ut dicam ſingula? Erat virtute perfectus Eudocimus: erat inſignis charitate in Deum, & inſignis charitate in proximum. Quamobrem ejus exitium & interitum, proximo, inquam, clanculum detrahere, adeo odio habebat, ut non ſolum ipſe nihil tale faceret, ſed etiam ſi alius vellat facere, minime ſuſtineret non honeſtis verbis aures præbere: & F quod ad ſe attinet, illas quoque conſervaret peccatis ſuperiores.

cum quam, quando eum vitæ, omnes jam ſimia partes explent. b

c

7 Illum ſic viventem, pinmque vitæ inſtitutum exercentem, & recte ſe gerentem communis in regione aliena *d* finis occupat, cum eſſet triginta tres annos natus, & necdum quidem canis capillos albeſeciſſet, multorum autem canos ſuperaret prudentia. Male autem habebat Eudocimum, non quod abſolute moreretur, ut qui per totam vitam id eſſet meditatus, & quam eum egiſſet vitam, quænam ſors eſſet eum conſecuta: & alioqui cum eſſet ſapiens, non ignorabat omnino, qualis eſſet lex inter compoſita: nempe quod cum accepiſſet principium, neceſſe eſſet finem quoque conſequi: quamobrem non eum conturbabat corporis ſeparatio: ſed quod, cum matrem non vidiſſet chariſſimam, longe eſſet peregrinatus. Quomodo autem eſt mortuus? Eſt enim hoc ſimul philoſophiæ & utilitatis particeps. Ægrotabat quidem vir ille, & moribus eum jam eo deduxerat, ut ultimum ageret ſpiritum. Ipſa vero cum ſuos accerſiſſet familiares, primum quidem diligenter mandavit, & eos jurejurando adegit, ut eum mandarent ſepul-

In flore ætatis aptiſſima mortitur. d

A pulcro, ſic indutum, & nequaquam in ipſum * obſervarent, quæ ſolent in mortuis. Deinde cum omnes juſſiſſet exire foras egredi, ipſe ſolum incluſus dat ſe orationi. Oratio autem erat, (audita enim fuit a quodam, qui prope fores auſcultabat) ut ejus ad Deum exceſſus eſſet obſcurus, & nulli cognitus, quomodo etiam tota fere ejus vita nulli evaſit manifeſta. Cum vero alia quoque adjeciſſet orationi, & egiſſet gratias, & poſtremo dixiſſet, In manus tuas commendo ſpiritum meum, vere ſanctam emiſit animam. Quidam autem ex iis, qui ſepulturæ ejus inſerviebant, magis ruſtice, quam pie, in hoc mandato exſequendo affecti, non ſolum eum veſtimentis & calceis, quibus erat indutus, ſed etiam cum ſtragulis, in quibus jacebat, in lignea capſa ſic impoſitum, humi condunt eum, qui nihil habebat dignum tenebris, nube omnino ſolem, aut lignum * modio, aut potius, ſi mavis, in cella penaria pretioſiſſimum theſaurum, & qui non poteſt conſumi. Sed ille ſic quidem fuit conditus: Deus autem non paſſus eſt cum latere, ſed eum reddit manifeſtum cauſa multorum utilitatis. Sic autem facit,

Ex mirac. apud Sozom. l. 1. in ipſo

* I. lychnum, Gr. λυχνον, i. e. lucernam

B 8 Vir quidam a ſpiritu vexabatur dæmoniaco, Elias nomine, cum poſt mortem Sancti non multi dies præteriiſſent. Repente accedit ad ſepulcrum, multa quidem dicens, multa autem faciens, quæ ſolet facere nequitia dæmonum in damnum humanæ naturæ, quæ deſuper bello ab eo appetitur. Dæmone quidem moto a Sancto, aut a Chriſti potius virtute, ut eum manifeſtum faceret & honoraret: movente autem & torquente, & maxima tempeſtate hominem conturbante, cum tamquam mortuum Eliam humi jeciſſet, ſceleratum illud dæmonium ſtatim abiit, ut quod fuerat homini veluti quædam diſciplina, & medicamentum ad expianda peccata iis, quæ Deus novit, judiciis. Atque Elias quidem ſic fuit liberatus a dæmone: Deus autem non eouſque ſeeit conſiſtere ſui Servi gloriam: immo vero cum tamquam tuba valde clamans, in multos eſſet diſperſum miraculum, multitudinem eorum, qui laborabant variis morbis, vocavit ad ſepulcrum; ſepulcrum, inquam, ex quo admirabiliter multis ſcaturiebat vita & curatio.

Demoniacus fit liber ad tumulū ejus;

9 Ex his vero una mulier, quæ habebat filium, cujus ſoluræ erant manus, quique eas ferebat non ſecus atque lapis ac ſtatua, cum ardenter acceſſiſſet ad ſepulcrum, non longa opus habuit mora, non negotiis, non diebus; ſed cum primum venit, ei opem tulit ad liberandum a morbo filium, oleum ſumptum ex lucerna beati ſepulcri: quo eum illa filii manus unxiſſet, vidit ſtatim eum totum illæſum, & utentem manibus ſimul liberis, & ſuo ſungentibus officio. Alius autem puer eodem quidem modo affectus, in hoc vero ſolo differens, quod priori quidem manus, ei autem pedes erant immobiles. Is ergo ſimili fide oblatus, ſimilem quoque conſecutus fuit curationem. Nam cum is quoque unctus eſſet in pedibus oleo lucernæ, protinus exiliit, & fuit cauſa magnæ gratiarum actionis, quæ offerebatur ipſi Sancto, qui curaverat, & Deo, qui præbuerat gratiam curationum.

alio lucerna ejus ſanatur quidam debilis:

C

Dæmoniacus liberatur; ac pulvere ſepulcri uſus curatur magis.

10 Rurſus autem mulier vexata a dæmone, liberata eſt a maligno ſpiritu eam vexante, cum ſolum acceſſiſſet ad ſepulcrum, & pulcre didiciſſet, quemadmodum lux perſequitur tenebras, & quam ſit terribilis, bonus & gratus ſervus malo ſervo & fugitivo, propter eam, quæ ei cum Domino intercedit, conjunctionem & familiaritatem. Porro autem alii quoque mulieri, quæ gravi morbo laborabat, fuit mirabilis curatio ſolutio ſepulcri, pulvis ſumptus cum fide, deinde aqua conſperſus, aut, ut melius dicam, ejus lacrymis, & impoſitus parti corporis, quæ male ſe habebat. Et ideo cum ſeminaſſet in lacrymis ferventis in Deum fidei, meſſuit exultationem curationis. Non paucis quoque aliis male affectis, qui longe aberant, fide autem non erant longe, hic pulvis ad eos allatus, viſus eſt aptum in omni morbo medicamentum, & quod multis quoque aliis modis erst jucundiſſimum. Nam cum eo, quod curabat certiſſime, habebat etiam celeritatem, & cum celeritate, moleſtiæ vacuitatem, & cum moleſtiæ vacuitata, quod nulla erat omnino ſolvenda merces, & nihil penitus damni accipiebatur. Deficiet me tempus & oratio, defectæque erunt manus ſcriptionis operi ſervientes, ſi voluerimus omnia comprehendere, quæ & prius ille, ubi fuit ſepultus, & nunc huc quoque translatus facit miracula.

D

ANNOTATA.

E

a *De patriciorum dignitate, a Conſtantino M. inſtituta, auctore Zoſimo lib.* 2. *conſuli poteſt Gloſſarium Cangii ad ſcriptores mediæ & infimæ latinitatis.*

b *Theophilo videlicet, ſi verum dicant elogia: de quibus in Commentario.*

c *Ita ſcribendum, ibidem monuimus: ubi & de ſitu egimus.*

d *In tractu nimirum Charſianorum, prout colligi poteſt ex iis, quæ proxime præcedunt: idque ſatis clare eruitur ex num.* 11. *infra.*

CAPUT II.

Corporis integritas ac flexibilitas; translatio CPolim; honorifica ibidem depoſitio.

Ad finem Charſiani, ubi S. Eudocimi corpus quies, ſedet;

QUoniam autem translationis meminit oratio, de ea quoque tractandum eſt, quemadmodum facta ſit, & quænam fuerit cauſa, quod illius corpus ſepultum in finibus Charſiani, ſit in hanc regiam translatum civitatem. Magna & velox ejus miraculorum fama in omnes partes pervadebat, & implebat auret omnium: & natura quidem ſic habebat, nunc autem velocior quoque facta eſt propter rei novitatem. Ubi enim ſperaverit quiſpiam, hominem in mundo viventem, & qui populi ſuſceperat adminiſtrationem, & qui ſingulis horis, tantis agitabatur fluctibus, poſſa per ſe quieſcere, & interiorem hominem habere nulla vexatum moleſtia, illæſoque & manifeſtos in ſe conſervare typos Dei memoriæ, & ejus metu cor cuſtodire mundum ab omnibus ſordibus? Nam pietatem quidem exercere, & ampleCti honeſtatem, virtutiſque aliquantiſper & Dei meminiſſe mandatorum, in multis fortaſſe invenies ex iis etiam, qui in mundo vivunt. Non enim eos omnino virtute nudabimus, & tamquam propriam poſſeſſionem eis ſolis tribuamus, qui ſunt a mundo ſeparati. Sed ad tantam impatibilitatis & virtutis eſſe evectum altitudinem, ut conſequatur quis gratiam & ſplendorem miraculorum, id eorum ſolum dixeris, qui mundo & mundanis omnibus multam ſalutem dixerunt, & ſolitudines magis, quam civitates, & deſerta, & longe eſſe remo-

F

A remotum ab amicis propter Chriſtum ſunt amplexi, eorumque paucorum: ſiquidem paucorum novimus eam, quæ eſt pro viribus, perfectionem.

miraculoſa fama matris ejus exorta, commendat ;

12 Cum ſic ergo fama ejus mortis & miraculorum eſſet diſperſa, ejus parentes (eis enim adhuc viventibus eſt mortuus) & maxime mater, quæ maximo & germaniſſimo amore, ut filios ſolent matres, eum proſequebatur, magnum ignem habebant in viſceribus, ſimul quidem & ut filium deſiderantes, & cupientes conſpici parentes ejus, qui adeo clarus erat miraculis. Mater ergo non ferens cordis impetum, arbitrata, eſſe quid parvum & nihili facieodum, & non ſatis firmam piæ matri excuſationem viæ longitudinem & ſenectutis imbecillitatem, horum omnium nullum ducens cauſationem, profecta Byzantio, ad id, quod jam prius diximus, Charſianum incredibili pervenit celeritate. Deinde cum adſpexiſſet eorum multitudinem, qui aſſidue accedebant ad ſepulcrum, & donum, quod aſſequebantur, qui multis & variis laborabant morbis & affectionibus, & quam celerem adipiſcebantur curationem ipſorum, inquam, malignorum ſpirituum, morborumque & affectionum, ut qui perinde ac ſi horribilem terrorem, & B accedere non permittentem, eis incutiat ſepulcrum, non poſſint permanere: vel potius ut hoſtes quidam & inimici, qui fortis Imperatoris ne poſſint quidem fecre conſpectum, ſed eos, quos ceperunt, ſtatim dimittant, & in fugam ſe conjiciant. Hæc eum illa vidiſſet, & ſepulcro fuiſſet circumfuſa, jucunde & canore deflebat, partim quidem filium lugens ut mortuum, partim autem ut ex Deo viventem, & tantis dignatum miraculis admirans: & ut quæ ipſa quoque gratia & gloria frueretur, & eo nomine gloriaretur.

Ut ad ſepulcrum matertur affluit, hora indicatur.

13 Fili, voce dicebat altiore, fili, lux æterna meorum oculorum, fili arcanum quoddam & ineffabile bonum parentibus: undenam tibi hæc clara & magna lux eurationum? Undenam copioſa fluxit gratia ſpiritus? An ſunt hæc omnino piæ vitæ remuneratio, & occultorum laborum? An potius non ſolum remuneratio, ſed arrha & proœmium bonorum, quæ te poſt hæc manent? Sum ego revera beata inter matres, quæ digna ſum habita, quæ eſſem & vocarec mater talis filii. Non tibi amplius contexo lamentationes maternas tamquam filio, ſed tamquam Dei amico hymnos eano C ſpiritales. Non amplius te voco filium, & fructum ventris mei, ſed filium Dei per gratiam, non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, ſed revera natum ex Deo. Quem cum ipſa genuerim earnaliter, ab ipſo rurſus vicifſim generor ſpiritaliter. Nec erubeſco eum vocare patrem; cujus verus patec eſt ille cæleſtis: cognati autem, angeli & Sanctorum omnium chort, bonorum operum communione, & qnalitate remunecationis. Curam gere parentum, quibus eſt gravius tui deſiderium, quam ſenectus. Atqui, o chariſſime, pulcre earnali tuæ matri referes gratiam pro datis alimentis, ſi ſpiritali tuo patri tuis interceſſionibus eam reddas familiarem. Pulcre quoque patri tuo referes gratiam, quod te ad hoc, ut eſſes, produxerit, ſi ad ejus ſenectutis & imbecillitatis requiem ſinus Abrahæ petieris. Hæc nunc a te contendunt & patris canities, & matris in partu dolores, & ubera, quæ tu, qui es omni ex parte perfectus, ſuxiſti, cum eſſes adhuc infans. Curam gere parentum, curam gere cognatorum. Lætabitur, ſat ſcio, Deus, quem tu honorandum cenſes in parentibus, quos jubet illius præceptum honorare, utpote quod per ipſos honor ad illum feratur. Nam & primus omnium eſt pater, & opifex, & cauſa, ut ad hoc, ut ſine, producantur. D

Ex vere. apud Surium.

Corpus loculo inditum

14 Hæc dixit, & jubet tolli lapidem, & capſam trahi extra monumentum. Quod cum factum eſſet, ubi, ea jubente, apertus eſt loculus, cernitur miraculum, & ad videndum diviniſſimum, & ad dicendum jucundiſſimum, & ad ea, quæ præceſſerunt, confirmanda validiſſimum. Decem & octo menſes præterierant poſt mortem, & qui tot ante dies erat mortuus, nullum habuit ſignum, non corporis fluxionem, non compagis ſolutionem, non carnis conſumptionem, non nigrorem, non aliquid, quod eſſet evanidum, aut quod emarcuiſſet, & eſſet liquefactum: ſed totus videbatur recens, periode ac ſi nuper eum reliquiſſet anima. Propemodum videbantur eſſe membra cum motu, genæ cum rubore, labra eum flore, os cum anhelitu. Exiſtimaſſes, te eum omnino videre non mortuum, ſed potius dormientem, aut leipsum colligentem, & diligentius aliquid meditantem. Porco autem ipſæ tunicæ, ipſæ veſtes ſtragulæ adeo erant integræ & illæſæ, & nullo detrimento affectæ, (quod attinet ad ſepulturam) atque ſi fuiſſent poſitæ in arca, & diligenter cuſtoditæ. Eſt mortuis corporibus ex ſe quid injucundum ac tetrum. Eſt veſtibus quoque, quæ longo tempore jacuerunt, & aliis ejuſmodi malus quidam odor, & qui offendit odoratum. Illic autem nihil ejuſmodi, ſed bonus odor, & gratia & delectatio, tamquam non aliquod ſepulcrum & loculus, ſed hortus eſſet apertus. Prubantur ea, quæ dicta ſunt, & quod corpus eſſet adhuc integrum & recens, ex hoc, quod ſequitur. E

ut ſtupibile ſit ejus indumenta ſoluta quodam ;

15 Quidam monachus, Joſeph nomine, ſacerdos, & qui pietati ſtudebat, eum tunc adeſſet, ſubjectis manibus, & amplexus mortuum, conabatur erigere. Illc autem cedebat, & videbatur parere, & ſeipſum tradere. Erectus itaque fuit vir ille admirabilis, articulis & compagibus recte inter ſeſe habentibus. Quod cum vidiſſet presbyter, & metu eſſet repletus, rogavit, ut permitteret ea auferre, quibus erat indutus. Ipſe autem rurſus paruit, & manus remiſit presbytero & pedes, ut iis uteretur ut vellet. Exuit ergo eum ſacerdos tunica, & eum altera induit. A pedibus vero amovet non ſolum calceos, ſed ea etiam, quæ intus erant ex ſerico impoſita pedibus. Hæc ergo omnia tam facile F fecit, & citra ullum laborem, perinde ac ſi ille opem ferret ſacerdoti, & ſe traderet, ut eo commode uti poſſet. Deinde eum rurſus reclinat in ea, qua prius erat, figura: adeo ut id totum divino factum ſit conſilio, quod ſic ſepultus fuerit, ut erat antea: ut vel ex hoc eſſet manifeſtum omnibus, quod poſt ſepulturam manſerit corpus potentius interitu & diſſolutione. Quod quidem vitum multis dæmonibus & morbis cauſa fuit, ut fugerent; & merito: ſi enim etiam cum eſſet abſconſum, erat eis terribile; poſtquam apparuit, quomodo non eſſet ejuſmodi, ut non poſſet omnino ſuſtineri?

ait & dum ipſum corpus,

16 Quid poſt hæc eſt conſecutum? Contendebat mater, ſacro ſublato corpore, domum reverti. Hæc enim, dicebat, ſtella ex meo ventre orta eſt. Qui autem in ea habitabant regione, contendebant non concedere, ut id aggrederetur. Nam etſi, dicebant, ex te proceſſit illa ſtella, cernitur tamen apud nos occidiſſe. Quomodo ergo eum a nobis auferes, qui miraculorum tales nſteodit radios? Ex te pulcher quidem germinavit palmes, ſed apud nos produxit botros miraculorum, & ei placuit,

A ut nos frueremur muſto gratiarum & curationum. Non erat Deo difficile, ſi unde proceſſit, eum voluiſſet illuc rurſus divertere. Na videaris ergo repugnare judicio Dei & voluntati, neque nobis divinas gratias invideas. Ne nos fonte priveveris, qui non nobis ſolis, ſed etiam communiter omnibus eſt ad fruendum propoſitus. Ad gloriam tibi ſufficit, quod ejus mater apparueris, de eujus etiam mortuo corpore tanta eſt contentio. Nos prius ex hac expelles patria, quam hoc bono nobis a Deo dato noſtram prives patriam. Illa poſtquam hæc audiſſet, ſciens eſſe ſibi aliquod ſapientius capiendum conſilium, quievit. Deinde autem eum juſſiſſet omnes valera, domum revertitur. Ille vero pius in primis monachus & ſacerdos, de quo prius diximus, cum remanſiſſet, & dierum multitudine omnem expulſiſſet * ſuſpicionem, & in eo cuſtodiendo effeciſſet cuſtodes ſocordiores, noctu ingreſſus, divinum ſuffuratus eſt theſaurum, & cum furto aufugit. Sed odor miraculorum oſtendit unguentum, quod celabatur, & morborum curatio ſuit furti accuſatrix.

Ex poly. apud Surium.

* expulſ. fus

B 17 Mulier enim quædam, dum is in via ferretur, & qui eum ferebant in quodam, ut eſt conſentaneum, vellent loco requieſcere: illa, inquam, cum a maligno vexaretur ſpiritu, in loculum irruit, & graviter inſiliit, & veluti a magno fluctu fuit exagitata. Deinde eum Sanctum turpiſſimis eſſet infectata maledictis, non illa quidem omnino, ſed qui eam inhabitabat, quem adverſarium dixeria, ſortis ille ab eo percuſſus receſſit, abiens in loca, ad quæ a Deo fuerat condemnatus. Illa autem ſana domum rurſus eſt reverſa. Non longum tempus interceſſerat, & virgo quædam præfecta monaſterii, quod vocabatur Mantineum *a*, cum ſecreto quodam & gravi morbo laboraret, & non poſſet graves, quos ſentiebat ex eo, ferre dolores, cum reſciviſſet illud mortuum vitam affe-

In via Cpli ſim verſus miraculis ſtarum;

rens corpus afferri, & magna fide & animi ardore D ei facta obviam, tamquam viventi & audienti Sancto ad loculum ei morbum dixiſſet, ardentis fidei mercedem, celerem invenit curationem. Ejuſmodi miracula faciens, & eam a Deo gloriam adipiſcens, Byzantium tandem introducitur corpus parentibus jucundiſſimum, mortalibuſque utiliſſimum, malis ſpiritibus potentius, ægritudinibus & morbis validius, medicamentum vere inexpugnabile: neque valens ſolum adverſus unum morbum, ſed, ut ſemel dicam, reſiſtens omnibus.

18 Mater ergo læta tali reditu filii, & ſimul caput in Chriſto tollens, ſplendoremque & magnificentiam in tempora oſtendens, argenti magno ſumptu capſam induit: non ſolum id faciens, tamquam in gratiam filii, ſed eum ſtudens honorare, tamquam Dei amicum: ut illud quidem eſſet naturæ, hoc vero pii animi, & mentis Deum amantis. Cum ſic ergo capſam argento parentes optimi circumdediſſent, hoc vere ſacrum templum deponunt in pulcro templo, quod ipſi Deiparæ conſtruxerant, communes hominibus effecti benefactores, dato dono, quod extenditur in ſempiternum: per quem dæmones fugantur, morbi ſolvuntur, & Deus in omnibus, & per omnia glorificatur, Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

quod CPoli honorifice deponitur,

E

ANNOTATA.

a *Parthenonis ejuſdem vel ſaltem ſynonymi ſitum individuum fruſtra quæſivimus die 27. hujus in Commentario prævio ad elogium S. Anthuſæ virginis, num. 6. qui ex neutro loco extundi poteſt. Ejus itaque notitiam, ſiqua etiamnum ſuperſit, incolis aut accolis explanandam relinquimus.*

DE S. NEOTO CONFESSORE
IN ANGLIA.
COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C

G. C.

F

§. I. Sancti cultus & Actorum ſcriptores.

CIRCA ANNUM DCCCLXXVII.

Antiquus S. Neoti cultus in Cornubia

Hic Sanctus ob ſacri corporis tranſlationem & diverſum venerationis locum in duabus Angliæ provinciis annuntiatur, ut patet ex Ednardo Maſbewia, qui in Trophæis ſanctorum Anglorum die XXXI. *Julii ſic habet:* Neotſtokii in Cornubia, ſive potius ad Neoti oppidum, vulgo S. Needs, in Comitatu Huntingdonienſi, ſancti Neoti abbatis, viri ſanctiſſimi & doctiſſimi *&c. Camdenus in ſua Britannia pag.* 138. *& ſequente priorem antiqui cultus locum ita indicat:* Leskerdæ adjacet quæ olim eccleſia S. Guerir, id eſt, ſi interpreris è Britannico, S. Medici, ubi, ut ſcribit Aſſerius, rex Alfredus in oratione proſtratus ex morbo convaluit. Cum autem Neotus vir eximia ſanctitate & doctrina in eadem eccleſia poſtea conderetur, alterius lumini ita præluxit, ut inde Neoteſtow id eſt Neothi locus, nunc S. Neoths, vocarerur, virique religioſi, qui ibidem Deo famulabantur, clerici S. Neoti dicerentur, ſatiſque opimos reditus habuerunt, ut ut in libro Guilielmi Conqueſtoria videre eſt,

a *Alterum venerationis locum in Huntingdonia idem Camdenus pag.* 366, *operis citati ita aſſignat*; Meridionalem partem Uſa fluvius, quem ſæpe dixi, alluit & floribus veſtit: ad quem inter alia obſcurioris famæ, tria adſident notiſſima oppida. Ubi relictis Bedfordienſibus; hunc agrum ſubintrarit, primum inviſit S. Neoti fanum, vulgo S. Needes, a Neoto viro cum docto tum ſancto, qui in propaganda Chriſti religione omne vitæ ſtudium conſumpſit, cujus corpus a Neotſtok in Cornwallia huc translatum erat, & in ejus honorem Alfricus, Elfridi Comitis palatium in monaſterium convertit; quod latiſſundiis plurimis Roiſia, uxor Richardi, domini de Clare ſtatim a Normannorum adventu locupletavit. Antea vero hic locus ab Ainulpho viro etiam ſancto Ainulphsbury dicebatur, quod nomen in cujus parte etiam adhuc ſupereſt. *De aliis donationibus ac privilegiis, poſteriori hnic cœnobio conceſſis, videri*

& Huntingdonia

A *deri poteſt Monaſticon Anglicanum tome 1. pag. 368. & ſeqq. quia heterodoxos ſcriptores non rejicimus, dum avitam majorum ſuorum erga Sanctos pietatem fateri coguntur.*

probatur ex ipſis ſcriptoribus heterodoxis,

3 *Joannes Speedus in Theatro Britanniæ lib. 1. cap. 29. pag. 58. de eodem Huntingdoniæ monaſterio & ultima ejus ruina ſic ſcribit*: In prominenti & projecto illius angulo in memoriam S. Neoti, Glaſconiæ monachi, filii, ut vulgo credebatur, Ethelwolfi Viſi-Saxonum regis (cujus Neoti corpus a Neotſtoke Cornubiæ ad Ainulphsbury, ab Ainulpho viro etiam ſancto tum dictum, nunc Einesbury, translatum erat) comes Alfricus & Ethelfleda palatium comitis Elfredi in monaſterium nigrorum monachorum convertit, quod a Danis dirutum & ſubverſum fuit: ſed ex illius ruderibus Roiſia conjux Richardi, filii comitis Gilberti de Clare in bonorem Dei, virginis beatæ Mariæ de Becco, & S. Neoti prioratum (tamquam cellam abbatiæ de Becco in Normannia) nigrorum monachorum, nuper qui ſtetit, ad ſanum S. Neoti anno Domini MCXIII. erexit; quem cum Henricus octavus demolitus eſſet, bis centum quinquaginta ſex libris, quindecim denariis & quadrante

B æſtimatus eſt. *Sic nempe ſacra pietatis monumenta, quæ priſca Catholicorum munificentia ad honorem Sanctorum erexerat, nova heterodoxorum avaritia deſtruunt, aut in profanos uſus convertit! Quamvis hæc ipſa adverſariorum teſtimonia immemorabilem S. Neoti cultum abunde prodant, tamen eundem ex antiquioribus ſcriptoribus Catholicis confirmabimus.*

aliiſque monumentis Catholicorum;

4 *Aſſerius epiſcopus Scireburnenſis, qui Sancto noſtro ſynchronus floruit, ac ſeculo x. incunte obiit, ſatis clare innuit*, Neotum *non diu poſt mortem communiter pro Sancto habitum fuiſſe, dum in Vita Ælfredi regis & in Annalibus ſuis illum glorioſa ſancti ac beatiſſimi nomine compellat. Præterea Iugulphus, abbas Croylandenſis, Wilhelmus Malmesburienſis, aliique veteres Angliæ ſcriptores ipſum eodem titulo exornant. His adde vetuſta donationum ac privilegiorum diplomata, eccleſiis S. Neoti conceſſa, quæ in Monaſtico Anglicano ſupra aſſignavimus. Denique eumdem cultum teſtantur Auctarium Uſuardina, aliaque Catholicorum Martyrologia, quorum textus congeſtus ſuperfluum arbitror, cum communis veterum & recentiorum conſenſus hunc Virum ab immemorabili tempore in numerum Sanctorum retulerit.*

C

qui feſtum ejus die 31. Julii celebrarunt.

5 *Etſi in Aſtis S. Neoti, Capgravio antiquioribus, uſquam legatur, quod pridie Kalendas Auguſti obierit, tamen cum Auctarii Uſuardini, Harpsfeldio, Maibewio, aliiſque recentioribus illum hac die confidenter in opere noſtro collocamus, quia Benedictini Beccenſes in Normannia, teſte Mabillonio, antiquitus* XXXI. *Julii feſtum illius celebrant. Præterea Ordericus Vitalis, qui ſeculo* XII. *floruit, lib. 4. Hiſt. eccleſ. ad annum Chriſti 1073. teſtatur, annuam S. Neoti feſtivitatem* ſecundo, *id eſt* pridie, Kal. Auguſti *celebrari conſuevuiſſe, quando de tranſlatione reliquiarum ejus ad monaſterium Croylandenſe ita ſcribit*: Osketelus, magnæ nobilitatis monachus, e juſdem eccleſiæ abbas effectus eſt. Porro Leniova ſoror ejus Enolfesburiæ domina erat, ubi tunc temporis corpus S. Neoti abbatis & confeſſoris jacebat: ſed dignum tanto viro ſervitium non fiebat. Unde prætata mulier Witheleſiam accelſit, & fratrem ſuum Osketelum abbatem cum quibuſdam Crulandenſibus monachis illuc accerſit, ibique corpus S. Neoti, quod reverenter ſecum detulerat, monachis, quos digniores ſe credebat, tradidit. At illi munus ſibi a Deo collatum gra- D
viter ſuſceperunt, & juxta altare ſanctæ Dei ge- AUCT.
nitricis Mariæ in aquilonari parte honorabiliter G.C.
collocaverunt. Ibi uſque hodie a fidelibus veneranter excolitur, ejuſque feſtivitas 11. Kal. Auguſti celebratur. *Hoc loco* corpus S. Neoti *pro notabilibus ejuſdem Sancti reliquiis accipiendum eſt, ut poſtmodum oſtendemus. Nunc de variis Actorum ſcriptoribus aliqua præmonebimus.*

Auctor ſynchronus, quis extiterit,

6 *Primus, qui Vitam* S. Neoti *conſcripſit, eſt auctor nobis ignotus, ſed ipſi Sancto coævus, ut colligo ex laudati Aſſerii Annalibus, quos Thomas Gale anno* 1691. *Oxoniæ typis vulgavit, ubi Aſſerius pag.* 166. *narrat, Ælfredum regem ob impreviſam hoſtium irruptionem in domo cujuſdam ruſtici diu latuiſſe, ut in Vita ſancti patris Neoti legitur. Hæc eadem verba leguntur ad ann.* 878. *in geſtis Ælfredi regis, quæ Aſſerius ei familiariſſimus litteris mandavit, & quæ inter ſcriptores quoſdam Anglos apud Camdenum inveniuntur. Cum igitur Aſſerius, qui cum S. Neoto vixit, Vitam ejus ſua ætate ſcriptam ediderit, debuit ea non diu poſt Sancti obitum exarata fuiſſe. Utinam nanciſci licuiſſet hanc ſcriptoris ſynchroni lucubrationem, quæ forte alicubi cum blattis & tineis luctatur! Sed vix ſperamus, nos tam felices* E
futuros, cum Mabillonius illam reperire non potuerit, & Maibewius eam periiſſe arbitretur.

aliter anonymus ſæc. 12. quem typis vulgamus,

7 *Poſt hunc primum biographum, quantum ſcimus, longo temporis intervallo proxime ſequitur alter anonymus, quem Mabillonius putat fuiſſe monachum cellæ* S. Neoti *in Huntingdonia, & incunte ſeculo* XII. *vixiſſe. Quidquid ſit de hac Mabillonii opinione, quæ probabilis, ſed certa non eſt, accepimus integrum hujus anonymi opuſculum* ex Ms. codice beatæ Mariæ de Becco Herluini Ordinis S. Benedicti, congregationis S. Mauri diœceſis Rothomagenſis in Normannia, *ut in ipſo apographo erat notatum. Mabillonius Vitam* S. Neoti, *quam in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſeculo* IV. *par.* 2. *a pag.* 324. *edidit, ex eodem monaſteria adeptus eſt, ut in obſervationibus præviis indicavit: ſed ibidem præmonet, majorem prologi partem, tamquam inutilem, a ſe reſectam fuiſſe. Nos hunc prologum dabimus integrum una cum iiſdem Actis, ut curioſus lector genium auctoris tanto facilius cognoſcat. Ceterum hæc hiſtoria interdum correctione ac explicatione indiget, ut per decurſum hujus Commentarii prævii* F
& in Annotatis apparebit.

Guilielmus Rameſienſis, quem emittimus,

8 *Huc anonymo ſuppar eſt, ni fallimur, Guilielmus Rameſienſis, a patria ſua Rameſey ſic cognominatus, qui ſtylo ligato & ſoluto Vitam* S. Neoti *compoſuit, quando in cœnobio Croylandenſi monachum vel abbatem agebat. Hæc aliaque ejus ſcripta Piſeus recenſet in cataloga ſcriptorum Angliæ ad annum Chriſti* 1180. *ubi etiam exprimit prima plurium opuſculorum verba, ex quibus colligimus, nos habere ea omnia, quæ iſte Guilielmus de* S. Neoti *geſtis ac reliquiarum ejus tranſlatione in profa concinnavit. Mabillonius in laudatis obſervationibus prævis de hac lucubratione ſic monet*: Initium profæ Guilielmi Rameſienſis, qua in S. Neoti feſto uſi ſunt olim Beccenſes noſtri, etiam accepimus, ſed quæ laudatorio potius quam hiſtorico modo procedit, ideoque a nobis omiſſa. Librum ejuſdem Guilielmi de tranſlatione S. Neoti hacteous deſideramus. *Vitam illam panegyricam, quæ in ſedecim ſectiones ſeu forte lectiones diviſa eſt, etiam prætermittemus; ſed brevem tranſlationis narrationem, quæ more medii ævi liber vocatur, & qua Mabillonius caruit, huic commentario inſeremus.*

AUCT. G. C. ac denique Capgravius Abb. S. Neoti eos ſcripſerunt.

9 *Quartus denique biographus exſtat apud Capgravium in Legenda Sanctorum Angliæ a fol.* 239. *verſe, niſi forte ſit ipſe Capgravius, qui Vitam illam ex aliis auctoribus collegerit, atque pro libito ſuo exornarit. Certe videtur ſcripterem noſtrum anonymum, quem edituri ſumus, præ oculis habuiſſe, cum non tantum longiores ejus periodos contrahat, verum etiam ſubinde iiſdem verbis utatur. Attamen in fine Actorum enumerat ſacras S. Neoti reliquias, ad monaſterium Croylandenſe tranſlatas, quam tranſlationem veroſimiliter ex Guilielmo Rameſienſi in compendium redegit, & quam nos ex ipſe Guilielmo poſtmodum alia occaſione referemus.*

in quibus Mabewius ſuam & ſtru novat.

10 *Edwardus Maibewius Acta anonymi noſtri exſtare neſcivit, quando in Trophæis Sanctorum Anglorum ad diem* XXXI. *Julii de tribus* S. Neoti *biographis ita diſſerit*: A tribus auctoribus vitæ ſanctiſſimæ hujus Abbatis hiſtoriam conſcriptam comperimus. Primum ab anonymo quodam ſtatim poſt ipſius obitum. Hujus meminit Aſſerus ejus contemporaneus in libro de rebus geſtis Alfredi regis, quem paucis elapſis annis, poſtquam idem ſanctus Neotus è ſeculo migraverat, elaboravit: anno enim Chriſti DCCCLXXVIII. aliqua ex
B Vita ſancti patris Neoti, quæ tunc exſtabat, citat. Deinde a Guilielmo Rameſienſi, Croylandenſi monacho, qui claruit anno circiter Chriſti MCLXXX Ultimo a Joanne Capgravio: is enim in Legeoda Sanctorum Angliæ, quam edidit, Vitam etiam S. Neoti inſerit. Hiſtoriam primi periſſe arbitramur; ſecundi oondum vidimus; tertia exiſtimamus nonnulla haberi veritati minus conſona. *Hoc poſtremum Maibewii judicium de Capgravio etiam quadrat in anonymum noſtrum, ut paragrapho ſequente videbimus.*

§. II. Aliquæ Actorum circumſtantiæ examinantur.

S. Neotus illuſtri ſtirpe ortus.

IN *his diſcuſſionibus ipſum Actorum ordinem ſequentes, a parentibus Sancti noſtri incipiamus. Mabillonius in editis prædicti anonymi Actis patrem* S. Neoti *Fidulfum vocari exiſtimat, & ad nomen iſtud ita notat*: Hinc corrigendi Johannes Capgravius, qui patrem Neoti Ethelvulfum regem, Alfredi magni fratrem; & Johannes Pitſeus, qui Aldulfum appellatum dicunt. *At videtur hoc loco*
C *Mabillonius cum umbris pugnare. Capgravius enim in editione Londinenſi anni* 1516. *Vitam* S. Neoti *exorditur hoc modo*: Rex quidam fuit Occidentalium Anglorum ac Cantiæ, nomine Edulphus, egregiæ magis liberalitati ſtudens, quam mundanæ ſerviens cupiditati; multa enim de facultatibus, eccleſiis atque pauperibus erogabat, euoctis eccleſiam oppugnantibus ſcutum defenſionis libere opponebat. Dominus autem eum ſit exceſſus humilia reſpiciens & alta a longe cognoſcens ejus opera reſpexit, eique filium dedit nomine Neotum. *Non video, patrem* S. Neoti *hic a Capgravio* Ethelvulfum *aut* Alfredi magni fratrem *appellari.*

Æthelwulfus Alfredi regis coætaneus

12 *An forte ipſe Mabillonius putavit, Ethelwulfum fuiſſe* Alfredi magni fratrem? *Sed tunc ipſemet corrigendus eſt, cum Aſſerius in Vita regis Ælfredi ſæpius diſerte aſſerat, Ethelwulfum Alfredi regis patrem fuiſſe. Si itaque rex Ethelwulfus fuiſſet pater* S. Neoti, *Alfredus fuiſſet frater* S. Neoti, *quod veroſimile non putamus, quia tantam ſanguinis propinquitatem non ſiluiſſet Aſſerius, e quo alii Alfredi fratres recenſentur, &* S. Neotus *dumtaxat regis Alfredi* cognatus *vocatur. Præterea pater* S. Neoti, *qui a Mabillonio tam confidenter* Fidulfus *nominatur, in apographo noſtro Beccenſi clare appellatur* Eldulfus, *quæ expreſſio propius accedit ad nomen* Edulfi *vel* Aldulfi, *quod Capgravius ac Pitſeus haud dubie in aliis codicibus invenerunt. Unde ſuſpicor, amanuenſem Mabillonii hic characterum ignorantia erraſſe, quemadmodum alibi in iiſdem Actis vocem* genere *pro gratiæ legit, ut in Annotatis obſervabimus. Interea fatemur, nos de hoc* Eldulfo, *Edulfo vel Aldulfo nullam in hiſtoria Anglica memoriam reperiſſe, & neſquam matrem Sancti noſtri proprio nomine expreſſam legiſſe. Nunc de monaſtica* S. Neoti *vita quædam diſcutiamus.*

monaſticè vitam exegiſſe in cœnobio Glaſtonienſi.

13 *Pitſeus in opere de illuſtribus Angliæ ſcriptoribus ad annum Chriſti* 883. *affirmat, quod* S. Neotus *fuerit* Ordinis S. Benedicti monachus in cœnobio Hariuſtoco, *alii volunt in* Glaſtonienſi. *Maibewius hanc diverſam de duplici cœnobio opinionem facile conciliari poſſe exiſtimavit, ſi* S. Neotus *dicatur* fortaſſis, quod in uno monaſterio iochoaverat, in altero profecutus *fuiſſe. Quidquid ſit de hac facili utriuſque ſententiæ compoſitione, hactenus neminem veterum ſcriptorum invenimus, qui*
E *aſſerat, Sanctum noſtrum* in cœnobio Hariuſtoco *vitam monaſticam duxiſſe. Guilielmus Malmesburienſis apud Alfordum noſtrum in Annalibus eccleſiæ Anglicanæ ad annum Chriſti* 878. *num.* 3, *inter alia de* S. Neoto *ſic ſcribit*; Factus adoleſcentulus, cunctis parentum relictis rebus, mundum eum omnibus ſuis pompis abegit, ſanctumque religionis habitum in monaſterio Glaſtonienſi, quod in maxima veneratione atque frequentia ab incolis omnibus fuit habitum, devotus ſuſcepit. *Sic quoque anonymus noſter Actorum ſcriptor, Guilielmus Rameſienſis & Joannes Capgravius de Glaſtonienſi monaſterio dumtaxat meminerunt, quando monaſticam* S. Neoti *profeſſionem narrant. Verum occurrit hic alia difficultas, quæ jam proponenda eſt.*

ſed non ſub S. Dunſtano obiit, ut Capgravius falſo aſſerit.

14 *Capgravius in ſupradicta Sanctorum Anglorum Legenda fol.* 239. *verſe poſt alia de* S. Neoto *hæc habet*: In Glaſtonienſi cœnobio monachus ſub Dunſtano abbate effectus eſt, *At quomodo* S. Neotus *potuit monaſticam vitam ampleſti ſub Dunſtano abbate, cum Dunſtanus plus quam centum annis poſt* Neotum *obierit: ille enim mortuus eſt anno Chriſti* 988. *ut in ejus Actis ad diem* XIX. *Maii diximus; hic vero è vivis exceſſit circa annum Chriſti* 877. *ut poſtea oſtendemus, Adde, quod juxta Guilielmum Malmesburienſem in catalogo abbatum Glaſtonienſium, quem Thomas Gale anno* 1691, *Oxoniæ inter quindecim ſcriptores Anglos pag.* 328, *edidit, Dunſtanus primum anno* 940. *abbatiam Glaſtonienſem regere cœperit, in cujus locum Edwardus anno* 962. *ſuffectus eſt. Hinc itaque ſequitur*, S. Neotum *jam ultra ſexaginta annos mortuum fuiſſe, antequam Dunſtanus munere abbatis fungeretur.*

forte ſcopus ſui temporis Vitæ ſcriptorum

15 *Maibewius in jam ſæpe laudatis Anglorum Sanctorum Trophæis ad diem* XXXI. *Julii ſatis vidit hanc difficultatem, ideoque ſeſe ea ſic obiter expedire nititur*: Verum, *inquit*, ſi ſub Dunſtano abbate Glaſconiæ vitam monaſticam egerit, alium hunc Dunſtanum, a ſancto Dunſtano archiepiſcopo Cantuarienſi fuiſſe neceſſe eſt: ſanctus enim Dunſtanus archiepiſcopus Cantuarienſis, cum hæc fierent, nondum erat in lucem editus. *Hoc effugium præclauſit anonymus noſter biographus, qui*

egens

A *agens de monaſtico* S. Neoti *tirocinio in cœnobio Glaſtonienſi ſic n.* 10, *Actorum clare Dunſtanum illum deſcribit*: Ibi tunc temporis ſanctus præerat Dunſtanus, pater inſignis, & variis decoratus miraculorum ſignis, qui merito ſanctitatis & diſcretionis ac divinæ gratia dignationis, Cantuarienſis honoris apicem adeptus, utrumque poſtea feliciter obtinuit: numquam enim (ut fertur) paſtoralem ejuſdem eccleſiæ curam deſeruit. *Huc accedit, quod in vetuſto abbatum Glaſtonienſium catalogo, quem Guilielmus Malmesburienſis loco proximo citato exhibet, nullus alius abbas ibidem Dunſtanus nominetur. Igitur tantummodo ſupereſt, ut ſuſpicamur, ab anonymo Actorum ſcriptore & incauto ejus ſectatore Caggravio hic turpiter erratum eſſe.*

qui paſtorem etiam perperam S. Adelwoldum conſtituit, Neoti ſocii.

16 *Anonymus ex hoc erroris lapſus eſt in alterum, quo perperam putavit, Adelwoldum vel Æthelwoldum fuiſſe in monaſterio Glaſtonienſi ſynchronum & familiarem S. Neoti ſocium, ut num.* 12. *Actorum indicat his verbis*: Vir Domini pretioſus unum ſibi præ cæteris elegit familariſſimum, nomine Adelwoldum, qui poſtea rem patris ibidem ſortitus & nomen, Wintonienſis eccleſiæ
B pontifex inde ſublimatus eſt, cujus vita glorioſa Deo complacuit, & mors in ejus conſpectu prædicatur glorioſa. *In Vita iſtius Adelwoldi vel Æthelwoldi die prima Auguſti apud Surium hæc legimus*: Ethelwoldus porro Glaſconiam petiit & ſub abbate Dunſtano habitum monaſticum induit, *Ex hoc ipſo Ethelwoldi tirocinio, quod ſub abbate Dunſtano poſuit, patet craſſus anonymi noſtri paralogiſmus, ut ex numero precedente ſatis colligitur. Idem manifeſte apparet ex morte Ethelwoldi, quæ in iiſdem Actis apud Surium ita exprimitur*: Obiit ſanctus epiſcopus Calendis Auguſti, anno ſalutis nongenteſimo octogeſimo quarto. *Hæc obiter dicta ſint ex Vita S. Ethelwoldi, quæ ad diem primam Auguſti accuratius illuſtrabitur.*

Sanctus, mutata vita cœnobitica in ſolitariam,

17 *Sanctus noſter exemplo plurium Sanctorum a cœnobitica vivendi ratione tranſiit ad ſolitariam ſeu eremiticam, ut anonymus Vitæ ipſius ſcriptor n.* 20. *& ſeq. exponit his verbis*: Tandem vir Dei Neotus intra ſe deliberans hominum declinare frequentiam & exhibitam ſibi ab hominibus honorificentiam, ſicut omnimodis evitabat jactantiam, divino prænonitus oraculo, intra Cornubiæ confinia, remota perquiſivit ſolitudinis loca... Ad
C hoc enim elongavit fugiens & manſit in ſolitudine, ut ſoli Deo ſolidius adhæreret ſolitarius; & cum nihil ei deeſſet in conventu ad juſtitiæ perfectionem, ſummopere tamen nitebatur in ſecceſſu ad ejuſdem perfectionem: ibi enim vires exercebat, quas antea collegerat; ibi vitam exhibebat, quam antea in ſcriptis didicerat. *Hæc ſuſius ex Actis noſtris referre volui, ut hæreticum quemdam calumniatorem tanto evidentius mendacii convincerem.*

cujus mutationis cauſam Balæus mendaciter aſſignat.

18 *Quamvis hæc veteris auctoris verba monaſticam cœnobii Glaſtonienſis diſciplinam diferte laudent, & illam vitæ mutationem divinæ voluntati ardentique majoris perfectionis deſiderio expreſſe adſcribant, tamen mendax Balæus in opere de illuſtribus Angliæ ſcriptoribus centuria* 2. *cap.* 23. *aliam hujus mutationis cauſam lectoribus ſuis obtrudere non erubuit hoc modo*: Neotus Aldulphius vel apud Anglos Orientales vel apud Cantios nobiliter ortus, ut litterarum vacaret ſtudiis, in Glaſconienſi cœnobio monaſticæ vitæ ſtatum elegit: quorumdam poſtea monaſterialium aſpernatus ignaviam, quod Dei non docuiſſent verbum, in Cornubiæ ſolitudinem quamdam non procul a fano Petroci ſeceſſit cum præceptore & libris, ut illic res divinas propius experiretur. *Quandoquidem impoſtor D Auct. G. C. ille famulum* S. Neoti, *qualis in Actis n.* 29. *appellatur, & qui n.* 20. *ſolus cum Sancto in eremum diſceſſiſſe traditur, in præceptorem illius transformaverit, ac liberaliter magiſterio donaverit, poſſiſſet eadem liberalitate libros illuc delatos in copioſam bibliothecam mutare. Sed ut ſerio dicam, quod ſentio, non arbitror, ipſos cordatos hiſtoriadoxos fidem adhibituros iis, quæ hic & alibi impurus iſte apoſtata è cerebro ſuo fingit, & ſine ullo reſpectu pro ſuo contra Catholicos odio impudenter effutit.*

poſtea Romam profiſciſcitur anno 882.

19 *Cum* S. Neotus *ſeptem annos in ſolitudine tranſegiſſet, Romam petiit, &* a memorando Papa Marino cum honoris reverentia ſuſceptus eſt, *ut Acta noſtra n.* 23. *loquuntur. At hic iterum manifeſta temporum vel perfunctorum confuſio occurrit, & Romana* S. Neoti *peregrinatio nullo modo componi poteſt cum pontificatu Marini Papæ, quem alii Martinum appellant: nam juxta exactiores chronologos Martinus anno Chriſti* 882. *Romanam S. Petri cathedram aſcendit, & poſt brevem Eccleſiæ gubernationem anno* 884. *è vivis exceſſit. Si igitur E evincero*, S. Neotum *ante annum Chriſti* 882. *obiiſſe, evidenter conſtabit, illum Romæ a Marino Papa ſuſceptum non fuiſſe, quod anonymus Actorum ſcriptor perperam affirmat. Nunc itaque de tempore, quo* S. Neotus *ex hac vita migravit, diſſerendum eſt.*

an ex morte ſua prædixerit?

20 *Acta noſtra cap.* 3. *exponunt, quomodo* S. Neotus, *prænuntiata prius Ælfredo regi paganorum in Angliam incurſione, etiam eidem imminentem ſuam mortem prædixerit his verbis*: Ego vero, meæ tempore reſolutionis inſtante, poſt modicum viam univerſitatis ingrediar: quæ ubi prædico, credere non differas. Hæc enim mihi Domino revelante, meque ad optatum littoris portum ſua gratia perducente, in proximo noveris adimpleri. *Deinde poſt narratam Sancti noſtri mortem in iiſdem Actis cap.* 4. *n.* 47. *hæc ſequuntur*: Eo tempore, anno videlicet ab Incarnatione Domini octingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, octavo Idus Januarii, contigit quemdam immaniſſimæ crudelitatis tyrannum, Gitronem nomine, cum magno ac belligero claſſium apparatu Anglorum inſulam invaſiſſe. *Eu his textibus inter ſe collatis & mature expenſis colligo*, S. Neotum *ante hanc paganorum irruptionem mortuum eſſe, cum F Sanctus Ælfredo regi diſerte ſignificet, tempus mortis ſuæ inſtare, & ſe brevi viam univerſæ carnis ingreſſurum, ac denique omnia eventura, quæ ipſe de calamitoſa hoſtium incurſione ac inferenda tandem illis clade antea prædixerat.*

& Sancti jam mortui apparitiones,

21 *Præterea juxta veterem Angliæ hiſtoricos Ælfredus rex anno* 878. *poſt Paſcha cum exercitu ſuo paganis occurrit, & Gitronem prælio ſuperavit. Sed ante hanc pugnam* S. Neotus *ſolicito regi Ælfredo de nocte apparuit, ut anonymus noſter a n.* 55. *narrat, eumque ſic allocutus eſt*: Pone igitur modum triſtitiæ, ac de cetero deſiderata perfruere jucunditate: ad hoc enim me miſit Dominus de ſuperna Sanctorum quiete, ut tua jam terminetur miſeria. *Deinde poſt alia verba, quibus* S. Neotus *Ælfredo regi reportandam de barbaris victoriam promiſiſſe traditur, ſcriptor Actorum n.* 56. *ita concludit*: His dictis, Sanctus diſparuit, iterum receptus in gloria. *Ex his aliiſque, quæ eodem capite in Actis noſtris referuntur, evidenter ſequi putamus, ut* S. Neotus *poſt mortem ſuam Ælfredo regi apparuerit, & ante iſtud prælium una*

A *aliusve anno mortuus fuerit. Idcirco initio hujus*
AUCT. G. C. *Commentarii in margine obitum Sancti circa annum* DCCCLXXVII. *assignavi,*
Ælfredo regi facta. 22 *At fortasse nonnemo dicet, quod illa apparitio, quam anonymus Asserum scriptor* S. Neoto *attribuit, S. Cuthberto adscribatur ab aliis auctoribus, in ea quos Guilielmus Malmesburiensis lib.* 2. *de Gestis regum Anglorum cap.* 4. *sic narrat*: Solebat ipse (*nimirum Ælfredus rex, de quo ibi agit*) postea in tempora feliciora reductus, casus suos jucunda hilarique comitate familiaribus expocere, qualiterque per beati Cuthberti meritum eos evaserit; sicut plerumque mos est mortalibus, ut eos illa juvet meminisse, quæ olim horruerint excepisse: nam cum quadam die in insula inclusus solus domi esset, sociis per orsm fluminis ad piscandum dispersis, corpus curis ægrum torpori commisit, & ecce Cuthbertus, Lindisfarnensis quondam episcopus, his verbis dormientem alloquitur: Ego tum Cuthbertus, si audisti; misit me Dominus, ut tibi prospera annuntiem: quia enim Anglia jam dudum peccatorum pœnas enormiter luit; modo tandem Deus indigenarum Sanctorum meritis super eam misericordiæ oculo respicit. Tu quoque tam miserabiliter regno extorris, gloriose post paucum tempus in solium reponeris, atque ideo tibi signum eximium dabo. Venient hodie piscatores tui magnam vim grandium piscium corbibus evehentes; quod erit eo mirabilius, quia his diebus gelanie aqua fluvius asperatus nihil tale sperare promittit: super hoc hodie gelido rore stillans aer omnem piscantium aciem eludit. Verum tu fortunæ secundæ compos regaliter feceris, si adjutorem tuum Deum & me ejus nuntium competenti devotione demeruerit. Hæc dicens Sanctus, regem torporatum solicitudinibus exuit. *Eadem S. Cuthberti apparitio, aliis circumstantiis ornata, in opere nostro ad diem* XX. *Martii tomo* III. *ejusdem mensis a pag.* 127. *fusius referitur.*

Ejusque testimonio stabilitur. 23 *Ex his inferri posset, debili fundamento niti argumentum, quod ex apparitione* S. Neoti *desumpsimus, cum ea forte S. Cuthberto sit adscribenda. Sed nolo hic operosius disputare, an ea apparitio alterutri vel utrique tribus possit, cum saltem Asserius in Vita Ælfredi regis ad annum Christi* 878. *agens de adversis, quæ eidem regi circa hoc tempus contigerunt, ita loquatur*: Beatissimus vir
C Neotus ADHUC VIVENS IN CARNE, qui erat cognatus suus, intimo corde doluit, maximamque adversitatem ob hoc ei venturam spiritu prophetico plenus PRÆDIXERAT, *Ex hac phrasi colligo*, S. Neotum *jam fuisse mortuum, quando ea adversa Ælfrede acciderunt: frustra enim adderet, quod illas calamitates Sanctus* adhuc vivens in carne *prædixerit, si adhuc vixisset eo tempore, quo evenerunt. Quinimo Martyrologium Anglicum, ante* 1608. *editum, mortem* S. Neoti *circa ann.* 878. *collocat. Alterum Martyrologium, quod anno* 1640. *Anglice impressum est, obitum ejusdem Sancti circa ea.* 890. *consignat. Sed sicut prima editio Martyrologii Anglicani fortasse eorum ipsius Sancti minus præverit, ita secunda editio eumdem aimis videtur differre. At quicumque sit verus mortis ejus annus, saltem biographus noster manifeste sibi contradicit, & a recta chronologia aberrat, quando in Actis asserit,* S. Neotum *Romæ a Marino Papa susceptum fuisse, & nihilominus jam mortuum Ælfreda apparuisse in præliu, quod rex ille anno* 878. *cum Gutrone pagano inivit.*

D

§. III. Reliquiæ & variæ earum translationes.

Corpus S. Neoti, cujus hodieque pauca reliquiæ asservantur. POstquam publicus Sanctorum cultus ex Anglia *proscriptus est, non facile a nobis dici potest, ubinam hoc tempore omnes venerando* S. Neoti *reliquiæ delitescant. Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis Benedicti sæc.* IV. *par.* 2. *pag.* 338. *nobis tantummodo indicat, maxillam* S. Neoti *in Beccensi Normanniæ monasterio asservari. Lelandus in Monastico Anglicano pag.* 368. *de exuviis ejusdem Sancti a se visis ita testatur*: Vidi tuoicam interiorem S. Neoti ex paono villoso, more Hibernico; pecten S. Neoti ex officulo duos digitos lato, ioieriis piscium denticulis instar maxillæ lupi fluviatilis. *Alias istius Sancti reliquias, quæ forte ad Catholicas regiones translatæ sunt, vel adhuc in Anglia latent, lipsanophilis Anglis investigandas relinque, & antiquam sacrorum ejusmodi venerationem, variasque eorum translationes ex veteribus auctoribus describo.*

E *In Cornubia, ubi sui palatium fecerat,*
25 *Acta nostra n.* 44. *primam* S. Neoti *sepulturam sic indicant*: In eadem autem ecclesia, quam idem Domini Confessor atque sacerdos primis constructat fundamentis, sacrum ejus ac venerabile corpusculum veneranter est humatum, & a dignis digne reconditum. *Ecclesiam illam in Cornubia fuisse, patet ex Asserio, qui in Vita Ælfredi ad ann.* 884. *narrat, quomodo rex ille opem Sanctorum implorando promptum diuturni morbi leniumen invenerit*: Cum Cornubiam venandi causa adiret, *inquit*, & ad quamdam ecclesiam orandi causa divertisset, in qua S. Gueryr requiescit, & nunc etiam S. Neotus ibidem pausat, sublevatus est. *Vide, quæ de hac ecclesia superius num.* 1. *ex Camdeno diximus.*

In Huntingdoniam 26 *Nescimus, quanto temporum spatio corpus* S. Neoti *in Cornubia quieverit, & an inde totum postea in Huntingdoniam translatum fuerit: nam anonymus de translatione in Huntingdoniam non meminit, & in Actis nostris n.* 46. *ita loquitur, acsi reliquiæ istius Sancti suo tempore adhuc in priori ecclesia requiescerent. Joannes Bromton abbas Jornalensis, qui circa finem sæculi* XII. *floruisse videtur, inter decem scriptores Historiæ Anglicanæ col.* 818. *de Ælfredo rege etiamsia scribit*: Cornubiam adiit, ecclesiam S. F
Guevori, ubi S. Neotus REQUIESCIT, visitavit, & ibi pro morbo sedando aut saltem immutando Deum rogavit, *Observa, quod non dicat* requiescebat; *sed* requiescit, *quasi corpus* S. Neoti *usque ad suam ætatem ibidem adhuc persisteret. Sed ex dicendis apparebit, majorem reliquiarum partem non tamdiu in Cornubia relictam fuisse.*

Incertum, quo tempore translatus sit. 27 *Alfordus noster in Annalibus ecclesiæ Anglicanæ ad annum* 890. *num.* 18, *dicit esse* incertum, quamdiu Neoti corpus in Occidente illo manserit: nam constat inde in Icenos translatum, ac in Huntindonensi agro depositum. Ibi oppidum cernitur, quod hodieque a sancto Neoto vulgus appellat Saint Needs. *Mabillonius in Appendice ad Vitam* S. Neoti, *postquam supra memoratum Joannis Brompioni textum allegaverat, & verba anonymi nostri explicuerat, de tempore primæ translationis ita judicat*: Existimem, corpus sacrum Ainolbesbiriam in agro Huntindonensi delatum fuisse pontificatu Adelwoldi episcopi Wintoniensis, quando eo in loco S. Neoti cella instaurata est, ut dixi in observationibus prævii.

In

A *In illis obſervationibus previis num. 3. ex Monaſtico Anglicano retulerat, quomodo S. Adelwoldus, rogante Leofrico comite & uxore ejus Leofleda, qui locum ſuppeditarunt, labente ſeculo x. monachos ex cœnobio Elienſi & Torneyenſi acciverit, & in Huntingdonienſi* S. Neoti *cella conſtituerit, Ipſam Monaſticon Anglicanum tomo 1, pag. 369, conſuli poteſt. Porro hiſtoriam & circumſtantias hujus primæ tranſlationis, etſi de rei ſubſtantia ſatis conſtet, unſquam in antiquis monumentis invenire potuimus.*

Teſtimonium ex Huntingdonia ad Croylandenſe monaſterium delatum ſuum

28 *Certiora proferemus de altera earundem reliquiarum tranſlatione, quam Ingulphus ſynchronus & poſtea abbas Croylandenſis in ſua Hiſtoria deſcripſit his verbis:* In tempore itaque domini Osketuli abbatis Croilandiæ, cum ſic Dani totam terram inquietarent, indigenæ de villis & vicis ad civitates & caſtella, & plurimi ad paludes

* *forte locum* & lacum * loca invia refugientes, Danorum tranſitum & diſcurſum pro animæ præcavebant. Acciſlit ergo, quamdam magnam dominam villæ, quæ Elnophesbiry vocatur, Lefwinam nomine, ſororem ſcilicet ex parentum propagine domini Osketuli abbatis Croilandiæ, ad Witleſey tunc villam ſuam venire, & ſecum ſacras reliquias, ſci-

B licet ſacratiſſimam glebam ſancti Neoti confeſſoris de Elnophesbiry, quia minus honorifice jacuerunt ac Danorum depræ dationi patuerunt, in ſcrinio ad id aptato deferre. Quæ dirigens celerem nuntium ad fratrem ſuum, dominum abbatem Osketulum ſupplici poſtulabat ſupplicatione, quatenus enm congruo fratrum ſuorum comitatu Witleſiam placeret accedere, & dictas reliquias S. Neoti confeſſoris ſecum in ſuum monaſterium cum digna reverentia deportare. Ille gaudens & exſultans, aſſumptis ſecum quibuſdam fratribus, Witleſiam adiit & dictas ſanctas reliquias cum debita honorificentia & pſalmorum melodia ad Croilandiam tranſtulit; ac juxta ſanctæ Dei genitricis Mariæ altare cum devotione debita collocantur. *De eadem tranſlatione meminit Ordericus Vitalis, cujus verba ſuperius num. 5. alia occaſione produxi.*

mobilia eaſdem corporis partes,

29 *Quæris hic poſſet, an totum corpus ex Huntingdonienſi* S. Neoti *cella Croylandiam tranſlatum fuerit. Huic quæſtioni plene ſatisfaciet laudatus Guilielmus de Rameſey, monachus Croylandenſis, qui in quodam opuſculo, quod in ſupellectile noſtra literaria inveni, & quo Mabillonius ſe caruiſſe fatetur, de his* S. Neoti *reliquiis ita diſſerit:* Cum beati confeſſoris Neoti reliquiæ apud Croylandiam in crepidine patictis poſt altare majus ſatis honorifice multis diebus quieviſſent; placuit domino Henrico abbati, ſublatis inde reliquiis & altius honorabiliuſque locatis, altare in eodem loco erigere. Habebatur enim apud nos lapidea altaris tabula, quam ſancti patris noſtri fuiſſe Cuthlaci majores noſtri tradiderunt; & hanc in honorem patroni noſtri loco ſupradicto ſupradictus abbas levare propoſuerat; quod & fecit, repoſito interim reliquiarum ſupradictarum loculo ſuper altare aliud, donec illis collocandis locus præpararetur idoneus. Erat autem loculus lapideus, ferro plumboque ſignatus, annulos habens altrinſecus, quo facilius poſſet tranſportari.

quo hic commentator,

30 Verum quoniam a multis retro temporibus in dubium multis venerat, quid quantumve de beato apud nos haberetur Neoto, præſertim cum fratres in loco, qui ſancti Neoti dicitur, commorantes, ſe eum habere aſſererent: & contra, non niſi apud nos eum eſſe ſatis pertinaciter contenderetur, placuit tam abbati quam fratribus ſidem ſuper jam dictis conſulere oculatam. Cum D
ergo ſumma devotione accenſis cereis, cum letaAuct.
niarum decantatione convenientes ad locum, & G. C.
loculum cum timore Domini infringentes, thecam ligneam diligenter ferru circumquaque clauſam reperiunt, & ea iterato reſerata, aliquid aſpiciunt, unde & verum probetur, quod a noſtris ea majorum traditione prædicatur, & non omnino fallum, quod a fratribus apud ſanctum Neotum mancotibus affirmatur: inventum eſt enim & hic eſſe Neotum, & ibi nihilominus eſſe poſſe Neotum, quia cum pro parte majori alicubi res eſſe dicatur, profecto & apud nos eſſe, ratinnabiliter dici poteſt, & apud eos, ſi tamen id habent reliquiarum ejus, quod nobis deeſt: reſerata etenim, ut ſupra dictum eſt, theca illa lignea, reperta ſunt totus teſta capitis, oſſa tibiarum, oſſa coxarum, de collo, de ſcapulis & thoracc nonnulla; & has nemo majores dignioreſque partes corporis ambigit.

31 Poteſt nihilominus & apud illos major, quoad numerum, reliquiarum ejus pars eſſe, ſi tamen reſiduum habere eos conſtet: nam cum eum mulier venerabilis Levina hoſtilitatis tempore, ſecuritatis cauſa, & amore Osketelli tunc abbatis Croylandiæ transferre ſtatuiſſet, votis ſuis ſatisfactum credidit, ſi, relictis in ſarcophago unus cum cineribus coſtis, ſpondilibus, aliiſque oſſibus minutis, ea transferret oſſa, quæ majora erant, & ideo minus barbarorum rabiem latere poſſent. Nec eſt credibile, deceptam fuiſſe mulieris ſanctæ ſolicitudinem, cum & domina fuerit fundi illius, & ejuſdem Confeſſoris cultrix devotiſſima; utpote quæ eidem oratorium eo loci conſtruxerit, Sed barbarorum, ut dictum eſt, crudelitatem metuens, cum a mediterraneis partibus ad loca tutiora confugeret, eximiæ dilectionis intuitu, etiam beati Viri reliquias fugæ ſuæ comites & exilii ſolatia habere voluit. Has ergo, ut ſupra dictum eſt, ſic viſas ac reverenter denſculates ſupra nominatus abbas manibus propriis lavit, in ſindone munda involvit, & in feretro, ſatis pro tempore competenti, ad honorem Chriſti & Confeſſoris ſui honorifice repoſuit. Actum eſt hoc anno ab incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo decimo tertio, a ſacro tranſitu ſancti patris Cuthlaci quadringenteſimo nonageſimo F
nono, qui fuit annus Innocentii tertii decimus ſextus, Joannis Anglorum regis decimus quartus, domini abbatis Henrici viceſimus tertius. *Hæc reliquiarum tranſlatio & accurata partium enumeratio etiam in Monaſtico Anglicano tomo 1. pag. 369. poſterioribus verbis referuntur. Atque hæc ſunt præcipua, quæ monenda eſſe cenſuimus ante ipſam Actorum editionem, quam nunc ſubjungimus.*

VITA

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. codice Beccenſis monaſterii in Normannia, cum editione Mabillonii collato.

PROLOGUS

CUm univerſarum eſſentialis rerum perpetuitas, elementorum vi multiſſima co ſuſæ molis diſtin- Auctor tractat res creatas

A diſtinctio, ſingulorumque conſpicua ac decentiſ-
A. ANONYMO. ſima exiſtentium varietas ſummum laudent Artifi-
cem, ſummum eſſe ſummumque principium, quo auctore ex nihilitate primo ſimul ac conjunctim uniuerſa confuſaque materies, ac deinde formaliter ſecundum genus ac ſpecies ſuas univerſorum ſingula proprium ad eſſe prodierunt, & omnia valde bona, ſingulari tamen ac ſpeciali quadam laudationis prærogativa in illis & ab illis ſummus rerum laudandus eſt Artifex, in quibus præclarius atque lucidius glorioſus apparet atque laudabilis, quibus etiam ad privilegii decus & gloriam datum & naturaliter inſitum eſt, ita ſummum laudare & laudando venerari principium, ut, quod laudant, ductu uoverint rationis laudabile: ſpiritus quippe angelicus & homo adeo ſunt præcelleuti naturæ faſtigio ſublimati, quod etiam ſui præpollent Artificis imagine perſigniti.

Præcipua ſimilitudo angelici & humani.

2 Unde rationali vivacitate, intellectuali perſpicacitate, ac ceterarum Deo ſimillima rerum diſparilitate ſingula quoque præcunt eiſque jure præferuntur conditionis: quanto enim quis veritati ſimilior, tanto ab univerſitatis vanitate fit remo-
B tior, & quanto vanitati ſimilior, tanto fit incommutabilitati diſſimilior. Hinc eſt, quod ait Prophæta: Quia homo per peccatum vanitati ſimilis factus eſt, dies ejus ſicut umbra prætereunt. Porro angeli, etſi natura boni, gratia tamen ſummi boni, bonitatis ipſi bono inhærendo interminabili, ita confirmati ſunt, ut nec lapſum incurrere velint nec valeant; quin etiam Dominum Deum ſabaoth gratiſſime proclamantes voce conſonant infatigabili.

Et ab iis proclivis ad ſequelam,

3 Verum quoniam ipſorum eſt frui Deo perenniter, eique deſideranter inhærere, nullo umquam lapſu deficiendi a bono interminabili eis intercludente polum, nullo niſu reverſionis iterum lapſis aperiente, pauliſper ab eis calle reflexo humili ſtilo retorquentes aliunde, loquendi iſtimus gradum, præſertim cum nec eorum curſum, quo noſtrum ſaltem dirigamus, perſpexerimus ad bravium aut plene ſtatum agnoverimus, nec ad laudem cœleſtium, peccatorum ſufficiat eloquium: neque enim incarcerati & a luce privati lucis & aurarum diſcernere valent amœnitatem. Angelorum igitur edocti magiſterio, quorum, ut legitur, miniſterio lex ordinata eſt in manu mediatoris, in illorum
C laudem & admirationem compendioſiſſime prorumpamus, qui cum ſint filii hominum & de maſſa prodierint peccatrice, gratia matre mediante, Sancti nomine prædicantur & actu: qui arrepta, dum adhuc vi verent, ignominioſa corporum vilitate, mundo abjectiſſimi habebantur, & tamquam omnium peripſema facti ſunt, ut omnibus velut aſtra matutina luceſcereut in exemplum, & naufragantibus portum oſtenderent ſalutis.

Et omnipotentia ad S. Neotum,

4 Dominus autem noſter Jeſus Chriſtus Deus de Deo, ſummi Patris imago, verique ſolia radius, qui in viſceribus miſericordiæ, adveniente temporis plenitudine, viſitavit nos oriens ex alto, ipſe divinitatis potentia & eſſentiali præſentia totus ſemper ubique præſens eſt: ipſe abſque omni ſolicitudinis inquietudine uſquequaque operando ad totius decorem univerſitatis atque venuſtatem tam ſingula ſpecialiter, quam omnia generaliter, ſapienter regit atque diſponit: quatuor enim ventia ſuos collecturus electos, variata temporum viciſſitudine, quando & ut voluit, totum Sanctorum ſplendoribus illuminavit orbem: inter quos piiſſimus ac nominatiſſimus Dei ſervus Neotus, velut micantiſſimum ſidus, ſub occidui *a* climatis axe
D ſuo reſpleduit in tempore, qui licet u ſeptemtrionali *b* plaga occidentalibus procrearetur, ac moraretur in partibus ab anatole *c* atque meſembria *d*
E ex oppoſito remotiſſimis *e*, ſub glaciali tamen dyſis *f* algore, fidei atque caritatis ſemper ferbuit ardore. A ſolis ortu uſque ad occaſum laudabile *f* nomen Domini.

Unde aliqua geſta ſi collegiſſe profatur.

5 Vir autem iſte claruit quidem nobili parentum proſapia; ſed multo clarior exiſtitit in devota fidei confeſſione. Hujus Viri ſtilo qualitumque ſaltem ex parte proſequendam ſuſcepimus laudationem; nec tamen præcipiti audacia vel impetuoſa præſumptione tanti operis aggredimur faſtigium, ſed potius erga Sanctum habita devotione & ioteora multorum ſupplicatione. Multis ergo prætermiſſis, quorum ad nos uſque nequaquam pleoe pervolavit notitia, quamplurium incuria negligeotiq miniſtrante fomitam, multorumque langueſcente memoria, perpauca de tanti Viri geſtis atque miraculis huic operi, Deo ſavente, interſerimus *g*: ſicut enim in omnibus faſtidium, ita debet ab omnibus evitari prolixitas.
F

ANNOTATA.

u *Puto, quod auctor indicare velit*, S. Neotum *in occidua Angliæ parte maxime virtutibus ſplenduiſſe, niſi forte totam Angliam reſpectu aliarum regionum appellet* occidui climatis axem.

b *Neſcio, an biographus hic ſignificare velit, quod* S. Neotus *in ſeptemtrionali Angliæ parte parentibus occidentalibus natus ſit; an vero quod inter Anglos occidentales magis verſus ſeptemtrionem procreatus fuerit: utrumque enim ex ambiguo ſenſu erui poteſt.*

c *Hic ſcriptor vocabula Græca interdum affectat, ut ſemel atque iterum videbimus: nam ἀνατολὴ Græce ſignificat orientem, ſeu plagam orientalem.*

d *Iterum non Græca, cum μεσημβρία ſit Latine* meridies *ſeu plaga meridionalis.*

e *Si S. Neotus* moraretur *in partibus ab anatole atque meſembria ex oppoſito remotiſſimis, ſequitur, ipſum habitaſſe in extrema Angliæ parte, quæ eſt inter occidentem & ſeptemtrionem, cum hæc ab oriente & meridie ex oppoſito ſit remotiſſima.*

f *Anonymus rurſum hic obtrudit vocem Græcam Δύσις, quæ occaſum vel plagam occidentalem ſignificat.*

g *Hæc phraſi auctor ſatis ſincere indicat, ſe diu poſt Sancti tempora ſcripſiſſe, & ex qualicumque aliorum relatione quædam de illius geſtis collegiſſe.*

CAPUT I.

Sancti clara ſtirps, parentes, ſtudia, vita monaſtica, virtutes, ſacerdotium, & exigua corporis ſtatura.

S. Neotus nobili ſtirpe.

CUm adhuc Anglia, quæ priſco nomine Britannia dicabatur, pluribus adjaceret regibus obtinenda, priuſquam debellata triumphali Nortmannorum ſubjugaretur ditioui *a*; quod elegan-
a ter regio jure nunc obtinet unus, quatuor tunc reges inſigniter obtinebant. Tunc etenim tempo-

ris

ris totum Anglorum imperium per tetrarchias diviſum, quatuor conferebat regibus ſceptrigeræ poteſtatis ac regii diadematis inſignia, Fuit autem ex illis unus vir Chriſtianiſſimus ac princeps egregius, Edulfus *b* nomine, occidentales Angliæ partes totamque Cantiam ſtrenue gubernans, qui ceteris in Anglia circumquaque regnantibus dicitur præfuiſſe *c*. Uxor ejus venerabilis nihilo minus de regum proſapia orta, plus florigera virtutum redolebat plenitudine, quam ſuperbia parentum ſe præferret jactantia.

b

c

Et pluſ parentibus ortus

7 Ambo itaque plus egregiæ ſtudentes liberalitati, quod eis genus & mores conferebant, quam mundanæ ſervientes cupiditati, quod abhorret vera nobilitas; plus honorem Creatoris, quam proprii jura regiminis aſſecuti ſunt: multa enim de propriis facultatibus eccleſiis atque pauperibus unanimi conferebant favore, cunctiſque eccleſiam oppugnantibus ſeutum liberæ defenſionis opponebant. Dominus autem, cum ſit excelſus, humilia reſpiciens & alta a longe cognoſcens, reſpexit ad eos & ad eorum opera, deditque eis hereditatem: in quo tamen jura propriæ retinuit hereditatis, æternam ei recompenſaturus, ut Regis regum & heres & filius per gratiam factus adoptionis, ei quandoque confidenter arrideret dicens; Tu es, Domine, qui reſtitues hereditatem meam mihi.

D

E

æternam dat fanctis,

8 Sanctus igitur Neotus regio quidem, ſed carnali de ſtemmate natus, ſalutari traditur a parentibus lavacro regenerandus, ſicque expurgato jo eo veteri fermento maſſæ corruptibilis, factus eſt nova conſperſio, ſigillum ſuperna accipiens hereditatis, Renatus autem ex aqua & Spiritu ſancto, tranſactiſque feliciter teneris infantiæ annis, litterarum implicatur exercitiis, moralibus ac divinis informandus diſciplinis, ut ſciat, quid, cui debeat; quid ex ſe, quid ex Deo habeat; quid carnalis, quid ſpiritualis ei nativitas contulerit; quid ex generis nobilitate, quid ex gratiæ divinæ largitate contraxerit.

quibus inſtructus

9 Quibus dum totus intenderet exercitiis, ſancti Spiritus eruditionibus atque documentis conſummatus in brevi, explevit tempora multa, ſicque in vera philoſophia quod decuit, didicit, ut quidquid indecens eſſet, præteriret; non enim ob hujuſmodi ſtudiis cæcis delectatio, non petulantia vel mentis ejatio, non pompæ ſeculoris revocabat ambitio. Inter coætaneos duplicis veranabat viroris fragrantia, dum & morum honeſtate, bonæ indolis prætendebat elegantiam, & virtutum ſuavitate viriliter in puero ſectabatur juſtitiam; hunc ſiquidem cerneres & corporis adhuc parvitate puerum, & mentis jam gravitate ſummæ perfectionis virum. Sic enim quotidie coram Deo & hominibus, ſalutaribus proficiebat incrementis, ut ſuper ſenes intelligens, ab omni via mala prohiberet pedes ſuos, nitorem & gloriam pretioſarum veſtium, omnemque ſeculi luxum penitus abhorrebat, tamquam regalis oblitus proſapiæ; quod poſtea rerum probavit affectus *.

C

** fuit effectus. in canobio Glaſtonienſi*

10 Ingreſſus quippe adoleſcentiæ tramitem, cum jam militares attigiſſet annos, ſeculari noluit implicari militia, ſed potius eligens temporaliter abjectus eſſe in domo Dei ſui, quam in regio gloriari palatio, in Glaſtonienſi cœnobio *d* monachus effectus eſt. Erat autem locus iſte & magni fama nominis circumquaque celeberrimus, & virtutum aromatibus frequentantibus cum ſaluberrimus. Ibi tunc temporis ſanctus præerat Dunſtanus a puer inſignis, & variis decoratus mira-

d

e

culorum ſignis, qui merito ſanctitatis & diſcretionis, ac divinæ gratia dignationis, Cantuarienſis honoris apicem adeptus, utrumque poſtea feliciter obtinuit: numquam enim (ut fertur) paſtoralem ejuſdem eccleſiæ curam deſeruit.

D

A. ANONYMO.

monaſticam vitam amplectitur,

tt Vir autem Domini Neotus campum ibi certaminis ingreſſus, tam a prædicto Patre, quam a Fratribus diligenter monaſticis informatur eruditionibus. Et cum multi ſancti viri cum eo currerent in ſtadio, ut in unitate corporis Chriſti & paeis eccleſiaſticæ eompaginati, omnes, ut unus, acciperent bravium; tamen iſte noſter Patronus *f* cum Apoſto o Dei æmulatione ſingulos æmulabatur. Cum enim in diverſis diverſa conſideraret gratiarum munera, pro ſingulis Deo gratias agens, de ſingulis ſingulorum proficiebat profectibus. Unde factum eſt, ut ſubito ad tantæ religionis adſcenderet faſtigium, quod nihil ei virtutis & gratiæ deeſſe crederetur.

f

E

& ibidem alias verbo

12 Et quoniam unicuique procurandum eſt, ut de multis unum ſaltem habeat, cum quo familiares poſſit conferre ſermones; cui cordis aditus pateat & receſſus, juxta illud Sapientis, unus ſit tibi conſiliarius e mille; Vir Domini pretioſus unum ſibi præ ceteris elegit familiariſſimum, nomine Adelvoldum *, qui poſtea rem patris ibidem ſortitus & nomen, Wintonienſis eccleſiæ pontifex inde ſublimatus eſt: cujus vita glorioſa Deo complacuit, & mors in ejus conſpectu prædicatur glorioſa *g*.

** Mabil. Adelvoldi*

g

& exemplo

13 Hunc familiaritatis gratia Sanctus alloquitur dicens: Frater amantiſſime, prætermittamus plurima, & conferamus alterutrum cæleſtis vitæ colloquia, ut amplorem exprimamus contemplationis dulcedinem, Temperetur corporei laboris nimietas, & demus operam ſpeculationi. Spiritus enim promptus eſt, caro autem infirma. Prætermittamus Marthæ erga plurima ſolicitudinem, & unum cum Maria eligamus neceſſarium. Facta autem aliquantula digreſſionis hujuſcemodi mora, ſancto Sanctus iterum ajebat: Venerande frater, vita brevis, labor utilis; otioſitas eſt culpabilis, cum animæ ſit inimica. Recurramus ardentius ad laboris conſuetudinem, nec caro ſpiritui dominetur, ſed debitæ ſubjiciatur ſervituti.

ad profectiorem hortatur.

14 In hunc modum Vir ſanctiſſimus inſtanter prædictum fratrem & alios inſtruebat, ſic unum ex altero temperans exercitium, ut utrumque avidius alternatim reſumerent: ſic enim Rachelis pulcritudinem laudabat, ut Liæ non contemneret fœcunditatem: & eum aliis iter vitæ prædicaret, ſeipſum ſingulis apponebat ſanctæ converſationis exemplar. Jejuniorum enim & parſimoniæ obſervatione, ſedula vigiliarum pernoctatione ac pervigili orationum frequentatione, jugique legis meditatione ſpiritum roborans, carnis domabat ſuperbia *h*. Quidquid etiam præter moderatam naturæ ſuſtentationem relervare poterat, in neceſſarios indigentium uſus expendebatur.

F

Quamvis locum expetiverit,

15 Vixit autem in hac devotionis conſtantia pluribus annis, neminem per confinia forinſecus aguoſceos. Cumque fama circumquaque crebreſcente, jam univerſis ejus innoteſceret religio; ipſe tamen ſpecie tenus adhuc omnibus ignotus exiſtebat, exceptis his, cum quibus habitabat, & peculiari domus familia. Nec prætereundum, quod dum totus eum conventus ex merito cognitæ ſanctitatis unanimiter ut patrem veneraretur, ac vinculo ſibi caritatis adſtringeret; tamen omnimodis ejus ſemitas inveſtigare non poterant, nec furtivas orationum excubias. Frequenter e-

nim

A nim mutato, ne cognoſceretur, habitu, nonnum-
A. ANONYMO, quam vero peregrinorum alteratus induviis in ecclesia pernoctabat; vacans attentius orationi. Cum vero lux adveniens noctis diſſiparet caliginem, habitu latenter exutus peregrino, proprio rurſus induebatur.

famam ab omnibus de ſanctitate dilatatam prodit

16 Hujus denique viri fama celebris epiſcopum non latuit, qui miſſis ad eum nuntiis advenientem pater filium, ut patrem filius, ſolemniter ſuſcepit; quem aliquanto ſecum tempore gratanter retinens, ejuſque felicibus utens colloquiis, tandem cognita ſanctitatis puritate, diaconii promovit ad gradum: in quo vir Dei Neotus magis magiſque proficiens, vaſa Domini, vas electum, mundo corde munda miniſtrabat. Et quemadmodum leviis in veteri Teſtamento univerſa ad cultum tabernaculi pertinentia tradebantur cuſtodienda, ſic leviræ Neoto idem eſt affignatum ex officio: quod officioſiſſime complens, ut dulcem carperet obedientiæ fructum, ſic Deo per omnia placuit, ut nemini diſpliceret.

ſit deinde ad ſacerdotium promotus

17 Rapius autem poſtea pari monachorum ac
B clericorum deſiderio ad honorem ſacerdotii, quamquam renitens & indignum adhuc ſe eſſe vociferans, qualem ſe omnibus, voce, forma & actu exhibuerit, non eſt noſtræ facultatis evolvere: ut tamen epilogo *b* nonnulla perſtringam, ipſe velut fons patens irriguus & indeficiens, ſitientibus verbi divini pocula propinabat; ab obſeſſis corporibus, fuſis ad Deum precibus, dæmoniacam rabiem excludebat; languidis debilibuſque medelam ſalutis conferebat. Unde factum eſt, ut
b catervatim ad eum undecumque turbæ confluerent, alii corporalem, alii ſpiritualem curationem efflagitantes. Ille vero ſingulorum in ſe transformabat affectus, gaudens eum gaudentibus, flenſque cum flentibus, omnibus omnia factus, ut lucrifaceret Chriſto, omneſque eum tamquam omnium patrem & patriæ propugnatorem unanimi venerabantur affectu; & voce ejus audita, vel ſaltem ſpecie cognita, lætabundi remeabant ad propria.

ſuppoſita ſcabelli ſacrum celebrat ob angu-ſtum cor-poris ſtatum

18 Erat quippe Neotus (ut dictum eſt) cla-
C rus avis, clarus ſtudiis, clarus moribus, clarus virtutibus; lingua facundus, verbo diſcretus, ſcientia laudabilis, doctrinaque mirabilis; in conſilio utilis, omnibus factus amabilis. Erat nihilo minus adſpectu angelicus, vultus hilaritate conſpicuus, inceſſu modificatus, omniumque membrorum officio compoſitus, ſed corporis brevitate alter Zachæus *i*. Scabello namque ferreo ſuppoſito Miſſas celebrabat, & altaris cultui aſſiſtebat, quod usque hodie ad ejuſdem Viri gloriam & piiſſimam recordationis memoriam, vice reliquiarum, in eadem reſervatur eccleſia.

ad quem parandum miraculum patratur.

19 Inter innumera miraculorum ſigna ſignorumque prodigia, quæ per eum divinitus creberrime fiebant, accidit unum cella memoriali digniſſimum, quod nos idcirco ad devotionis excitationem memorare curavimus, ut unius ſaltem relatio multorum ſit certa probatio. Quadam dia dum Neotus, ceteris tamquam omiſſis, ſolia ex affluetu ſpiritualibus intenderet, affuit perſona quædam, cui ſedula reverentiæ debebatur exhibitio, pulſans inſtanter ad oſtium, ut ei panderetur ingreſſus. Neotus autem Dei ſervus accelerans, qui
k tunc (ut dictum eſt) ſecretarii k fungebatur officio, ut pulſanti celeriter aperiret, tummopere nitebatur, nec ad ſeram in ſublimi erectam attingere poterat pro ſtaturæ brevitate; cumque qui pulſabat, pulſando magis ac magis inſtaret, & hinc inde ſolicitus ſe vir Dei circumferret; con-
D ſpicit eminus eamde ſeram de loco, ubi clavis confixa tenebatur, divina demiſſam omnipotentia, ad ſuccinctorium uſque depoſitam, ſicque intrare volenti veneranter aperuit, glorificans Dominum, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit, qui ſuis in operibus ſemper eſt ab omnibus & ubique glorificandus.

ANNOTATA.

a *Alfordus noſter in ſuis Annalibus ad annum 1066. refert hanc memorabilem Normannorum victoriam, qua ſibi Angliam ſubjugarunt. Unde patet, ſcriptorem illum poſt hac tempora vixiſſe, ut in Commentario prævio obſervavimus.*

b *Sic in apographo noſtro ſcribitur hoc nomen, de qua in Commentario prævio num.* 1a. *plura diximus.*

c *Nullus hoc nomine inſignitus regnum Cantii aut occidentalium Anglorum circa hæc tempora adminiſtravit. Quare oportet, hoc nomen ab ipſo auctore vel amanuenſibus corruptum eſſe.*

d *De hoc monaſterio, quod in agro Somerſetenſi ſitum eſt, videri poteſt Monaſticon Anglicanum*
E *tom* 1. *a pag.* 1. *De eodem Majores noſtri tomo* 1. *Februarii a pag.* 906. *ſuſe egerunt.*

e *Craſſus enimvero error, quem in Commentario prævio notavimus.*

f *Veroſimiliter ex his verbis Mabillonius collegit, ſcriptorem hunc fuiſſe monachum S. Neoti in Huntingdonia.*

g *His eſt alius ſcriptoris parachroniſmus, quem in Commentario prævio etiam obſervavimus.*

h *Id eſt* compendio perſtringam: *nam per epilogum ſubinde intelligitur epitome, ut videre eſt apud Cangium in Gloſſario.*

i *Nempe Zacheus, ut in Evangelio Lucæ cap.* 19. *v.* 3. *legimus*, ſtatura puſillus erat.

k Secretarius *hoc loco accipitur pro ædituo, ut Mabillonius in margine notavit. Hanc vocem ita interdum intelligi, nonnullis exemplis probat Cangius in Gloſſario.*

CAPUT II.

Vita ſolitaria, Romana peregrinatio, cœnobii conſtructio, ſanctitatis fama & ſtupenda miracula in hujus Sancti gratiam patrata.

F

TAndem vir Dei Neotus intra ſe deliberans hominum declinare frequentiam, & exhibitam ſibi ab hominibus honorificentiam, ſicut omnimodis evitabat jactantiam, divino præmonitus oraculo, intra Cornubiæ *a* confinia, remota perquiſivit ſolitudinis loca. Unius itaque clientis contentus comitatu, nomine Barrii *b*, quem ſui fecerat ſecreti conſcium, quique eum nec in vita, nec in morte deleruit; nunc ambiens excelſa montium, nunc concava perluſtrans convallium; nunc denſas ſilvarum opacitates, nunc ſaltuum ac fluminum amœnitates, ipſo ducente, quo præmonente locum mutaverat, ſibi deſtinatam attigit nemoroſæ manſitationis aptitudinem. Erat autem locus ille nemoroſa circumſeptus arborum denſitate, fluminum perpicuus jucunditate, & collaterali maris affinitate.

Commoda ſolitudo

a

b

aſperæ vitæ duxit

21 Hunc ergo locum Chriſti Miles eligens, tamquam neoptolemus *c*, & nunc primo converſus

c

A ſus a ſeculo, rurſus elapſus eſt. Ibi proculdubio promeruit frequenter angelica dignatione viſitari. Novum quippe vivendi terminum, novis denuo virtutum incrementis, tamquam novis inſtituens votis, omnipotenti Deo per omnia ſatagebat anachoriticæ converſationis ſemitam ingreſſus artiorem. Ad hoc enim elongavit fugiens, & manſit in ſolitudine, ut ſoli Deo ſolidius adhæreret ſolitarius: & cum nihil ei deeſſet in conventu ad juſtitiæ perfectionem, ſummopere tamen nitebatur in receſſu ad ejuſdem perfectionem. Ibi enim vires exercebat, quas antea collegerat; ibi vitam exhibebat, quam in ſcriptis didicerat *d*, Guſtaverat & viderat, quam ſuavis eſt Dominus: legerat & intellexerat, quia timentibus Deum nihil deeſt.

d

In ſolitudine, ut quæ poſt ſequens annos

22 Spinæ divitiarum in eo verbum vitæ non ſuffocabant, nec ſarcima oneratum ſecularibus juxta ſemitam retardabant. Et nimirum, quæ retro ſunt, oblitus, ad ea, quæ ante ſunt, extendebatur. Audierat enim quod ſcriptum eſt: Nemo mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei; & illud: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus; in corporis autem eruciatu Dominum imitabatur, illam ejuſdem prætendens ſententiam: Qui non bajulat crucem ſuam, & venit

B poſt me, non eſt me dignus. Sanctus igitur Neotus, qui eolumba fuit in grege, nunc eſt turtur in ſolitudine: illius vitam duxerat ſocialem, nunc iſtius agit ſolitariam: illius retinens ſimplicitatem, iſtius conſervat caſtitatem & utriuſque gemitum: & ſicut de beato Joanne Baptiſta legimus, veſtibus aſperrimis atque cilicinis caro ejus oppreſſa tegebatur, & pauperrimi victus parcitate ſuſtentabatur. Sic nimirum ei videbatur tamquam antea acta tempora in otium expendiſſet, & in vacuum conſumpſiſſet. In hac eremi vaſtitate, ſua contentus inedia & voluntaria paupertate, ue ſeptemplici repletus gratia, ſeptem feliciter annos explevit, numquam hujuſcemodi rigoris reflectens habenas.

Romã proficiſcitur,

23 Sanctus igitur Neotus erectus in virtutum culmine, Sedem petiit Apoſtolicam, ut inde ſanctioribus informaretur inſtitutis, ubi caput noverat totius religionis. Scire etiam volebat, utrum a ſummo Pontifice ratum haberetur, quod ipſe agebat, & agere intendebat; quod divina factum eſt diſpoſitione, ne lucerna diutius ſub modo lateret, ſed oſtenſa ſuper candelabrum tenebras effugaret. Romam igitur juxta pium deſiderium pro-

C poſiti devotus perveniens Neotus, a memorando *g* Papa Marino e cum honoris reverentia ſuſceptus eſt in amplexu caritatis confovendus.

g

& in paradiſum revertitur

24 Cumque aliquamdiu cum eo converſatus fuiſſet, eique puriſſima cordis arcana funditus patefeciſſet, utroque alterius recreato ſolamine, tandem poſtulata cum benedictione licentia & ſuſcepta prædicationis obedientia, ad præleſtum dilectæ paupertatis aſylum redire Sanctus diſpoſuit. Quis autem mira & magnifica, quæ Deus per eum in itinere geſſit, narrare ſufficit? Multos quippe variis diſſolutos languoribus prece pia conſolidavit, prava hæreticorum dogmata viva voce confutavit, & ad Catholicæ fidei ſymbolum iſtos adduxit, illos revocavit: imbre prædicationis terram circumquaque aridam irrigavit, diſcordes pacificavit; & nunc doctrinæ rigore, nunc conſilii ratione, nunc interſuſa oratione, multa multis contulit bona.

Invalidum conſtruit,

25 Glorioſus Dei ſervus & Confeſſor a peregrinatione reverſus, iterato continuis ſe ſubdidit laboribus: & quia itineris difficultate in melius induruerat, duriorem, in quantum valuit, & artiorem religionis ſemitam ingreſſus eſt. Unde factum eſt, ut frequentiſſime angelico conſortaretur alloquio, & ſuſtentaretur patrocinio: qui ſpiritu vivebat, ſpiritu & ambulabat. Diſponens exinde divino nutu pluribus prodeſſe; ſicut in illis partibus noverat neceſſe; noluit ulterius ſolitarius eſſe: quia vivere pluribus, & ſe vita & moribus ceteris anteferre, converſatio eſt ſpecialis. Cœpit ergo ardenti deſiderio monaſterium conſtruere, domos ædificare, officinis inſiſtere, ſicque ſummo ſuitus Artifice, in brevi quod intendebat conſummavit, ut ſerventiſſimi rigoris lora nullatenus relaxaret.

D A. ANONYMO.

26 Omnes illic occidentales Angliæ fines ejus famoſius pervolavit, totamque longe lateque attingens provinciam, repente populos reddidit attonitos: quod de illo quis ſentiebat, celebri laude ſtatim ceteris referebat, donec omnibus innoteſcens oleum effuſum factum eſt nomen ejus. In illis quippe locis pauci admodum culmen adhuc perfectionis attigerant *f*. Occurrunt ad eum populi hac odoriſera reſperſi ſuavitate, utrum vera de ipſo audierint perſemet ipſos exploraturi; qui omnes cum regina Saba, quæ venerat a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, dicere poſſunt, ſe pauca audiviſſe, & multa inveniſſe.

atque ab ſanctitate ſuæ famam

f

E

multos ad ſui imitationem vitæ ſocios colligit.

27 Exinde multi nobiles & juſti, ſeculi faſtum inter ceteros potentiores ejus ſaluberrimia compunctí eruditionibus fallaces abdicarunt delicias, ſe ſuaque Domino ſacrificium offerentes, qui ſacris ejus conſiliis in omnibus obtemperantes, regularibus inardeſcunt diſciplinis informari. Multi quoque ſuos ad eum deferunt filios, ſubnixis orantes precibus, ut eo duce, paſtore atque patrono, miſeros ſeculi fluctus evadere queant, ad vitam enutrtii æternam. Porro fratribus quamplurimis cujuſcumque ætatis, regulariter ibidem congregatis, venerandus pater Neotus omnes erudiens, omnibus proficiens, reciproca viciſſitudine virtutum in ſe chariſmata concipiebat ab omnibus, ipſe totus in cælo angelica converſatione, totus erat in illis caritatis ſervore.

Piſces adſ. Neoti ſu ſanctitatis divinitus aſſignati,

28 Quid de tanti viri ſanctitate referam? Quid reticeſcam? Nempe ut minus hyperbolice loquar, pauca, ſed admiranda ſcribo, quæ prætcrire nefas eſt, aut punienda negligentia. Iſta ſiquidem fere omnes, & maxime comprovinciales, devota & celeberrima concinunt relatione. Erat ibi (ut ajunt) & eſt uſque hodie fons quidam irriguus, F qui totum locum reddebat aptiorem, gratam ei conferens amœnitatem, in quo Pater inſignis, Deo proviſore, totius boni largitore, tres invenerat piſciculos; illos autem nec lædere præſumſit, nec tangere auſus fuit, donec divina revelatione noſcet, quid ex his ſibi foret agendum; quod factum eſt: affatu namque angelico præceptum accepit divinitus atque ſententiam, ut ſingulis diebus, vel quoties expediret, unum tantum accipiens, reliquos duos ſemper ibi conſervaret illæſos. Hanc itaque ſententiam, tamquam mortis & vitæ januam, diu cuſtodivit inviolatam, pro hoc & aliis beneficiis Deo infatigabiliter gratias referens. Cumque unus ſublato, duo ſemper illibati remanſiſſent, divina ſuppletus bonitate, in craſtino ſuprascriptus reperiebatur piſciculorum numerus.

ut quibus famulus Dei mos prudenter in cibum apponeret,

29 Accidit autem aliquando, ut vir Dei, moleſta corporis detentus infirmitate, vix aliquo vel modice veſceretur edulio. Proinde cuſtos ejus & famulus fideliſſimus, de quo ſuperius mentio facta fuit, condolens & compatiens pii Patris incommoditati, quantocius ad fontem properavit,

&

A & duos inde affcrens piſciculos, præparare ſoli-
A. ANONYMO. citus curavit. Unum itaque aſſatum, alterum e-
lixum Domino ſuo, quem medullitus diligebat,
obtulit in diſco, rogans & excitans eum, ut co-
mederet. Cumque vir Dei, quid eſſet in diſco, re-
quiſiſſet, & unda piſces aſſati ſuiſſent; Barrius
famulus ejus, ſicut erat ſimplex & innocens,
quod ſimpliciter fuerat factum, ſimpliciter recognovit. Ideo, inquit, Pater, duos a fonte pi-
ſciculos ſuſtuli, & diverſo modo tibi io edulium
præparavi, ut ſi forte uno veſci non potueris, ex
altero, ſi fieri poteſt, ſaltem reficiaris.

prodigioſo beneficio. 30 Tunc Domini Servus & athleta, ſimplici qui-
dem animo, ſed tamquam in ira commotus, in ver-
ba prorupit increpationis dicens: Quare hoc feci-
ſti? Quare nobis victum divinitus attributum teme-
re abſtuliſti? Quare contra Dei nutum atque ſen-
tentiam agere præſumpſiſti? Hæc dicens juſſit inde
piſces auferri & in fonte reponi. Ipſe vero ad ex-
pertum converſus orationis remedium, ut & Domi-
num placaret, & deſolatum conſolaretur famulum,
obtinuit. Pronus etenim ſolo ac gemebundus in-
cumbens, nequaquam ab oratione dicitur ſurrexiſ-
ſe, donec ei nuntiatum fuiſſet, piſciculos more ſo-
B lito in fonte natare viventes. Tunc cum gratiarum
actione ſurgens, unum denuo juſſit afferri, & para-
tum in eſum ſibi apponi. Cumque guſtaſſet, illico
ſanus effectus convaluit. Ecce Vir iſte, ſicut de Sa-
lomone ſcriptum reperimus, non ſolum quod po-
ſtulavit impetravit, verum etiam quod non poſtu-
lavit. Habemus hic, quid admirari, quidve debea-
mus venerari. O virum ineffabili laudatione di-
gnum! o pium Spiritus ſancti ſacrarium!

& cervi jugum ſubiêre boum. 31 Audiamus & aliud, quod ſolemniter atquu
devota ſexus uterque refert. Quadam nocte, ut
referunt, venerandi Patris boves furto ſublati ſunt,
quibus tota domus in agricultura ſuſtentabatur.
Cum vero Fratres pro tali penuria cum pio Patre
ad agros egreſſi ſuiſſeot, ut pro poſſe labori attenti-
us inſiſterent; ecce cervi quamplures de frute-
tis nemorum gregatim advententes, ad eos mao-
ſuetiſſimi properabant, eilque tamquam alii cer-
vorum hinnuli matribus applaudebant: quod vi-
dens pius monachorum pater & dux Neotus, per
cujus merita hæc & alia fiebant magnalia, & ad
cujus manſuetudinem leones & tygres & feræ quæ-
C libet indomitæ manſueſcerent, Fratres conſolatus eſt, dicens, Dominum eorum reſpexiſſe de-
votionem; ſtatimque cervi, ejus juſſu colla jugo
ſubmittentes aratris apponuntur: ſicque (mira-
bile dictu!) boum vices longo tempore ſuppleſſe
referuntur.

quos abſtinentiæ ſuæ, qua hos mirabile convertunt.

32 Fures autem, qui ſceleris hujus auctores ex-
ſtiterant, tam admirabile factum expaveſcentes,
Virum Deo plenum quantocius adierunt, veniam
imploraturi. Cumque adveniantes ei ſua reſtituiſ-
ſent animalia, pedibus ejus advoluti, plenam in-
dulgentiæ largitatem ab eo miſericorditer percaperunt, atque digoum pœnitentiæ fructum ſe factu-
ros promiſeruot, vitam ſuam de cetero ejus con-
ſilio munieotes. Unde patens eſt, Virum Dei ſan-
ctitatis manſuetudine, boves a latronibus & latro-
nes a dæmonibus aripuiſſe. Afferunt etiam inſigni
concrepantes præconio, ſupra dictos cervos, &
eos, qoi de eorum ſtirpe prodierunt, ad hujus rei
notitiam atque probationem, notitiæ ſuæ ſignum
usque dodie prætendere, apparentu circa loca, ubi
juga tetigerunt, albedine: hoc tamen nec pro rei
inſolentia ſyllogizando probare coosendo, nec de
g Dei potentia diffiſus abnegare præſumo g.

D

ANNOTATA.

a *Cornubia*, *Anglice* Cornwal, *provincia Angliæ occidentalis in occaſum maxime extenſa*.

b *Iſte Barrius ſepultus eſt in monaſterio* S. Neoti *in Huntingdonia, ut in Monaſtico Anglicano tomo* 1. *pag.* 368. *legitur*.

c *Hic iterum biographus utitur voce Græca* νεοτόλμως, *qua tironem in bello vel novum militem ſignificat*.

d *Ex his verbis in Commentario prævio refutavimus calumniam Balæi*.

a *In Commentario prævio oſtendimus, Romanam* S. Neoti *profectionem ſub Marino Papa non potuiſſe contingere*.

f *Aſſerius in Vita Ælfredi regis rationem hujus rei reddit; nimirum* quia per multa retracta annorum curricula monaſticæ vitæ deſiderium ab illa tota gente, nec non a multis aliis gentibus funditus defierat, quamvis perplurima adhuc monaſteria in illa regione conſtructa permanebant.

g *Scriptor hoc loco ſaltem candide mentem ſuam explicat, ac ſatis oſtendit, ſeſe hæc prodigia juxta vulgarem ſtius temporis traditionem bona fide referre*. E

CAPUT III.

Sancti miraculum, auxilium, monita, prædictiones, morbus, mors & ſepultura.

Quidam ob-
ſervator, viſa miracula

FActum eſt autem in una dierum, ut idem Domini Servus more ſolito ſtaret in fonte, in quo ſolitus erat ad rigoris incrementum totum ex integro Pſalterium perſolvere. Porro cerva quædam per devexa montiom, per devia nemorum, per divortia dumorum fugiens, immoderatis ad eum ſaltibus accelerabat. Canes quippe, venatoru incitante, calerrimis eam infectationibus & acerbis latratibus infeſtabant. Corruens autem ſupra fontam ſecus pedes memorandi Patris, tamquam vnea ſua vitæ remedium, & mortis ab eo depoſcens indueias, tamdiu ibi proſtrata jacuit, donec liberam inde juſſit abire.

ſe mutati ebat, F 34 Sed & eanes hoc videntes tamquam gravis morſus vel ictus afflicti vulnere, retro paſſim omnes ſtatim aufugerunt. Ipſe vero venator procidens io terram, ſanctum adoravit Neotum, & per eum veterem hominem exuens cum actibus ſuis, novum indutus eſt, ſacrum ab eo habitum ſuſcipiens. Eſt etiam facti hujus probabilis aſſertio, cornu venatoris ejuſdem uſque inpræſentiarum io eccleſia ſancti Petroci *a* reſervatum, & vice reliquiarum ibidem honorifice ſublimatum ob reverentiam atque memoriam Neoti, confeſſoris ſanctiſſimi, per cujus donum ibi translatum eſt. a

& ab aliis cum prædi-
gerum ſoli-
tum 35 Non eſt ſilendum factum nihilo minus memorabile. Accidit aliquando, juxta communem multorum aſſertionem, ut Neoteſcenſes (a Neoto quippe villa vocabulum traxit) ſolitum ſervitutis obſequium domino ſuo ſolleiti perſolvere ſatagerent. Cumque quadriga cum rebus ad eum pertinentibus ſervitute * onerata incedens, jam medium iter perageret; affuit ventus obviam turbinis vehemens ab aquilone veniens, qui mira impetus ſui valitudine boves, quadrigam, homines impellens, nullo eorum nitu prævalentu, ad

* Mobili. ſervitutem

lo-

A locum, unde moti fuerant, erruſit. Præpotens autem, cui præfatum exhibebatur obſequium, concipiens hoc meritis & voluntate pii Patris fieri, Neoteſcenſibus hanc relaxaas ſervitutem, eos de cetero libertatis ampliavit gratia.

Alii fraudes struxisse S. Neotum, consanguinis suum, *b*

36 Pro his & hujuſmodi factis crevia fama Viri Dei, & omnium arga Neotum eſt augmentata devotio. Contigit namque Alvredum *b* Anglorum regem egregium, famoſa Neoti conceptiſſe magnalia; & talibus excitatum præconiis, orationum ejus adiiſſe ſuffragia; ad quem cum veniſſet, corpore ſimul humiliatus ac mente, poſtulavit ab eo benedici. Ipſe vero piiſſimus Dei Servus regem ut dominum cum honore, & ut fratrem *c* cum amore ſuſcipiens, benedixit, edocuit, & erudivit eum ſcientia, viam prudentiæ oſtendens illi: pravos etiam ejus redarguens actus, juſſit in melius converti, & tanto lecurius, quanto carois propagine ei jungebatur affinius. Neque enim alienus vel ipſo genere inferior ſanctus erat Neotus, ſed ax eodem ſanguios cretus. Rex itaque ſpiritualibus diligenter inſtructus, optata iterum benedictiona ſuſcepta, hilaris inde receſſit.

b

c

B *qui regem officia sui admonet,*

37 Ex es dia rex aſſuevit ſanctum frequenter adire Neotum, ſaluberrimis ejus muntendus conſiliis & fulciendus patrociniis. Sed quamquam de ſanctiſſimis illius monitis atque præceptis idem rex aliquantiſper profeciſſet; nondum tamen ad plenum recte regendi normam aſſecutus, viam deſeruerat pravitatis. Quadam denique die ſolemni venientem, ex more de tyrannidis improbitate & de ſuperba regiminis auſteritate *d*, acriter eum ſanctus increpavit Neotus: & qui prius quaſi calcando *e* ſubtiliter vulous tetigerat, jam tunc quaſi ſapiens medicus a juſdem vulneris profunditatem & occulta doloris gladio linguæ penetrsvit, ad ſalpbureas gehennæ flammas eum trepidare coegit, & ad gsudia humilibus repromiſſa negligentem excitavit.

d

e

ac cruciatus et calamitates pronuntiat

38 Volebsi eum erudiri, qui judicabat tertam, quia potentes poteoter tormenta eſſe paſſuros non dubitabar. Apponebat ai ſanctum David, quem ad regendum de poſt ſortantes Dominus acceperat regum manſuetiſſimum, & omnibus humilitatis exemplsr humilitata prælectum & approbatum: aſſerebat & Saulem ſuperbia reprobatum, qui cum parvulus eſſet in oculis ſuis, caput conſtitutus ſuerat in tribubus Itrael: necnon ioter aſpera increpativę admonitionis convitia, ſpiritu attractus prophetico futura ei prædixit infortuoia. Quid gloriaris, inquit, in malitis? Quid potens es in iotquitate? Elevatus es ad modicum, & non ſubſiſtes, & ſicur ſummitates ſpicarum contereris. Ubi eſt gloriatio tua? Etſi nondum excluſa eſt, aliquando tamen excludetur. Ipſo enim regiminis principatu, cujus inani gloriatione te ipſum excedendo ſuperbis, in proximo privaberis. Irrumpentibus quippe intra regionem iſtam barbaris, atque Dei permiſſione triumphantibus, vix ſolus evadens, vagus & profugus eris ſuper terram: ſicque pauper & egenus aliquamdiu latitabis, timens, ne omnis, qui invenerit te, occidat te.

C

cavum remedia proferibit,

39 Cum autem hujus infortunii cognoveris effectum, conforiare & eſto robuſtus: viriliter age, & conſortetur cor tuum. In omnibus Dei miſericordiæ memor eris, qui cum iratus fueris, miſericordiæ recordabitur. Noveris enim, me devotis apud Deum interceſſionibus obtinuiſſe, ut ſuppreſſa quandoque tantæ adverſitatis importunitate, priſtina iterum proſperitatis jucunditate & plena gaudeas regiminis reſtitutione, ſi tamen agere perverſe quieveris, & digna pœnitueris ſatisfactione. Tunc igitur quantocius Romam legatos dirigens, Martinum *f* ſummum apoſtolicæ Sedis principem, magnis & neceſſariis (ſtude) amplisre muneribus, ſupplex eum rogaturus, ut anglicato ſcholam, in eadem urbe ſitam, non deneget applicare libertati *g*, ut per hoc beneficium, gratius tibi præſtetur inter iacommoda ſubſidium.

D

A. ANONYMO.

f

g

monumque jussu ipsius fratris prodit.

40 Ego vero, meæ tempore reſolutionis inſtante, poſt modicum, viam univerſitatis ingrediar. Quæ ti prædico, credere non differas *e* hæc enim mibi, Domino revelante, meque ad optatum littoris portum ſua gratia perducente, in proximo noveris adimpleri. Hac voce propbetica beatum Petrum imitatus eſt clamantem ac dicentem: Juſtum arbitror, quamdiu tum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione, certus quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei.

e

Alii fraudes hac prophetia sanctum

41 Tunc Regis animus ad audita contremuit; *f* oculiſque madefactis, non voces, ſed miſerabiles mœroris ſingultus emittere cœpit, ſicque duplici jam contritus contritione, tam ob amari deſtitutionem, quam ob regni deſolationem, alta & lacrymoſa pro reſponſis edidit ſulpirta. Tandem flexis genibus, ut poterat, benedici poſtulavit; E & ſuffultus optatis orationum ejus præſidiis, nec celersvit implere quod juſſerat.

f

E

Deum precare admonetur.

45 Rex itaque Alvredus, juxta viri Dei præceptum atque conſilium, pro ſua regnique ſalute Romam nuntios delegavit muneribus onuſtos: ſicque a ſummo Pontifica abique mora proipere, quod quærebat, impetratum; ſed & ipſa Pontificis ſublimiras vicaria beneficiorum largitione, regiæ dignitati digniora direxit donaria, quia juxta Sapientis ſententiam victurum eſt beneficium, quod obviam venit. Ob memoriam quippe noſtræ redemptionis de ligno ſalutiferæ Crucis *b* quamdam ai tranſmittendo portionem, cum aliis multis Sanctorum reliquiis, mordaces ab ejus animo curas expulit, & magns ex parte tenebrss attanuavit perturbationis. Sed cum his aliquantiſper, non tamen omnimodis ſuſcitatus mente fuiſſet, ſemper tamen cum formidine præſagiorum certitudinem flebili præſtolabatur ſolatio, donec eum poſt ruinam divina revocaret clementia per ſancti Neoti ſuffragia.

b

Et S. Neotus sacra Pascha ministrare monet,

43 Nominatiſſimus denique Dei miles & athleta Neotus, juxta veridicæ aſſertionis vaticinium, acri febrium cœpit fatigari moleſtia. Sed qui nullo tempore ab angelica fuerat deſtitutus conſolatione, in hac frequentius ægritudinis anguſtia, divina pariter & angelica meruit dignatione viſitari. Cumque certaminis hujus ultimo ſe ſenſiſſet agone coarsri, inter vitæ mortiſque confinia, ſuas attentius oviculas ſtatutaribus inſtruebat diſciplinis, & ad cæleſtis gregis paſcua, ut paſtor egregius, invitabat, ut de illo veriſſime dici poſſit, Quia cum dilexiſſet ſuos, qui erant cum eo, in finem utique dilexit eos; &, ut vere pacificus, heredibus ſuis pacis commendans patrimonium, pacem ſoam imitationem dominicam dedit eis, pacem reliquit eis, ac deinceps in anguſto extremitatis articulo, ſacrum dominici Corporis percipiendo viaticum, qui in ſemetipſo coram Deo ſemper hoſtis viva fuit, hoſtia viva & vivificante in vitam vivificatur æternam. Sicque ioter orationum & pſalmodiarum dulcedinem, Angelis in ſublimi plaudentibut, debitam humano generi reſolutus in mortem, cælo gaudenter ſn ceptus eſt.

F

cujus exitus mox innotuit orbi ubique fideli.

44 Fama dudum celebris & congrstulatoria, jam tunc facta flebilis & deſolatoria, devotos cir-

A cumquaque populos tantis excitavit exſequiis intereſſe. Affuerunt inter eos & multi, qui variis oppreſſi morborum difficultatibus, priſtina gavisi ſunt ſanitate, ſacram hujus funeris glebam devotè conſiderantes iptuitu. In eadem autem eccleſia, quam idem Domini Confeſſor atque ſacerdos a primis conſtruxerat fundamentis, ſacrum ejus ac venerabile corpuſculum veneranter eſt humatum, & a dignis digne reconditum.

A. ANONYMO.

ſepulcrum qua in ecclaſia.

43 Præterea miræ ſuavitatis odor fragrantiſſimus inde reſpirans, non ſolum eumdem locum, verum etiam quæque loci confinia pleniſſime reſperſit. Tantam etenim tamque delectabilem longe lateque totam aeris temperiem illa reddidit fragrantia, ut advenientes etiam remoti ſe ſubito ſatirentur hujus renovari dulcedine, & ægroti quique ſanari: qui nimirum adhuc in corpore vivens, bonus odor fuerat omnibus in omni loco, jam defunctus, ſicut cinnamomum & balſamum aromatizat: qui vernando ſemper liliis incanduit caſtitatis, & omnium virtutum redoluit odoramentis; ecce, quaſi cella pigmentaria, ſuaviſſimum

B

emittit odorem, & odor ejus, ut Libani,

quæ ob meritum populi mox tarſum fuit amplificata.

46 Porro terra ſepulturæ illius cum pia veneratione languescentibus tradita, multis medicinaliter noſcitur profuiſſe. Guſtata quippe pro quolibet invalitudinis genere, tam homines, quam jumenta plene convaleſcere faciebat. Sic enim multiplicata eſt Dei miſericordia, homines ſalvans atque jumenta, per admiranda ſancti Neoti merita. Verum quia populis ipibi gregatim confluentibus templum eos capere non poſſet præ multitudine; aliquanto tempore tranſacto, placuit indigenis & Fratribus, ibidem vota ſua Deo perſolventibus, ut ampliarentur ædificia. Unde factum eſt, prout res exigebat, ut ſanctiſſimum Confeſſoris corpuſculum de loco, in quo fuerat prius reconditum, in aquilonari altaris parte honorifice atque devote reponeretur. Tunc iterato nihilominus ſalutiferæ ſuavitatis odore nonnulli peroptata potiti ſunt ſoſpitate. Sed & mira & magnifica per abbatem Neotum & confeſſorem præcipuum ibidem uſque hodie divina operatur potentia ad ejuſdem gloriam atque venerationem, cui eſt laus interminabilis per æterna ſecula ſeculorum. Amen.

C

ANNOTATA.

a *Hoc S. Petroci monaſterium in Cornubia, teſte Mabillonio, decem milliaribus a cella* S. Neoti *diſtabat.*

b *Inclytus ille rex Angliæ alibi vocatur Ælfredus vel Alfredus, cujus geſta conſcripſit Aſſerius ſyncbronus, quæ ſeparatim antiquis characteribus Saxonicis impreſſa habemus, & quæ Camdenus inter ſuos ſcriptores Angliæ primo loco characteribus Latinis edidit.*

c *Forte ex hac aut ſimili phraſi quidam collegerunt*, S. Neotum *fuiſſe fratrem Ælfredi regis, cum tamen auctor tantummodo ſignificare velit, Ælfredum regem benigne*, ut fratrem (*id eſt acſi eſſet ejus frater*) *a ſancto Neote exceptum fuiſſe: ſi enim nomen fratris hic in ſtricta & propria ſignificatione adhibuiſſet, inepte ſtatim ſubjungeret, quod* S. Neotus *non eſſet ab Ælfredo rege* alienus, vel ipſo genere inferior, ... ſed ex eodem ſanguine cretus. *Adde, quod ab Aſſerio, qui utrumque noverat*, beatiſſimus vir Neotus *Ælfredi* cognatus *appelletur.*

d *Ad hanc ſuperbam regiminis auſteritatem verſi militer ſpectant ea, quæ Aſſerius in Vita Ælfredi regis ad annum 878. ſic narrat*: Quam ſiquidem adverſitatem præfato regi illatam, non immerito ei eveniſſe credimus, quia in primo tempore regni ſui, cum adhuc juvenis erat, animoque juvenili detentus fuerat, homines ſui regni ſibique ſubjecti, qui ad eum venerant, & pro neceſſitatibus ſuis eum requifierant, & qui depreſſi poteſtatibus erant, ſuum auxilium ac patrocinium implorabant: ille vero noluit eos audire, nec aliquod auxilium impendebat, ſed omnino eos nihil pendebat. Quod beatiſſimus vir Neotus adhuc vivens in carne, qui erat cognatus ſuus, intimo corde doluit, maximamque adverſitatem ob hoc ei venturam ſpiritu prophetico plenus prædixerat.

D

E

e *Id eſt, ni fallor, quaſi tranſeundo obiter ſe tigerat.*

f *Sic ſecunda vice in apographo noſtro ſcribitur, quamvis ſit idem, qui ſuprà Marinus dicitur, Mabillonius utrobique conſequenter Marinam expreſſit. Quidam tamen ſcriptores eum Martinum appellant. De tempore pontificatus illius vide Commentarium prævium.*

g *Aſſerius in Vita Ælfredi regis apud Camdenum pag. 12. de hac ſchola Angliæ libertate ſic meminit*, Eodem anno (*videlicet* 884. *quem ſupra aſſerte exprimit*) beatæ memoriæ Marinus Papa univerſitatis viam migravit; qui ſcholam Saxonum in Roma morantium pro amore & deprecatione Ælfredi, Angulſaxonum regis ab omni tributo & talento telonio benigne liberavit.

h *De hoc dono, quod Marinus Papa ad regem Ælfredum tranſmiſit, laudatus Aſſerius loco proxime citato ſic meminit*: Etiam multa dona prædicto regi illa vice tranſmiſit; inter quæ dedit etiam non parvam illius ſanctiſſimæ ac venerabiliſſimæ Crucis partem, in qua dominus noſter Jeſus Chriſtus pro univerſali hominum ſalute pependit.

CAPUT IV.

Prophetia Sancti completa, apparitio illius poſt mortem Ælfredo regi facta, relata ejus auxilio victoria de paganis, eorumque converſio ad fidem Chriſtianam.

F

HIs itaque feliciter conſummatis & examuſſim oppoſitis, quæ vir Dei Neotus de ſe ipſo vaticinando prædixerat; jam ad Regem Alvredum ordo dirigendus eſt narrationis, ut prophetica ſententia pii Patris, ſicut in ſe, ſic in rege nihilo minus veriſſima eſſe comprobetur. Eo tempore, anno videlicet ab Incarnatione Domini octingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, octavo Idus Januarii, contigit quemdam immaniſſimæ crudelitatis tyrannum, Gitronem * a nomine, cum magno ac belligero claſſium apparatu Anglorum inſulam invaſiſſe; qui, ſicut gentium adhuc erat irretitus erroribus, & idolorum inhiabat ſpurcitiis, nulli parcens ſexui vel ætati, alios ferro trucidabat, alios fame ſuperabat, alios concremabat incendio, ac ſi cum furia infernali voce proclamaret terribili dicens: Bella manu letumque gero. Quid plura? Sævit amor ferri & ſceleratæ inſaniæ belli.

Comburbatio in Angliam irruunt, pagani

* *Mabil.* Gyronem *a*

48 Ter-

A *omnia vaſtarent,*

48 Terras nihilo minus urbes villaſque depopulans, aut ſuppreſſo quarumlibet aggere munitionum miro conamine ſolum ſolo coæquabat; aut armato milite complens, victorioſus ad alia properabat. Templa Deo dicata, ut membrum hoſtis antiqui, furibundus hoſtis ſolo tenus proſtarnebat: quæ autem concupiſcibilia ſibi ſuiſque videbantur, aut a prædonibus deferebantur, aut miſerabili tradebantur exterminio: ſicque circumquaque ſæviens, & ſuam omnimodis exercens tyrannidem, tam loca, quam homines ſuo exſecrabili ſubjugabat imperio. Multi quoque remotiores tanta concuſſi formidine, ſibi fugiendo conſulentes, tranſmarinas in partes navali curſu tranſvehi nitebantur.

Et Æliſeus multis nubibus coruſcat impar

49 Cumque vis tyrannica maxima ex parte jam prævaluiſſet in Anglia, & cuncta ſibi proſperarent, iter accelerans, occidentales Anglicos attentavit invadere. In illis etenim partibus didicerat a fugitivis ipſum regem hiemare. Ibat igitur velut alter Sanlus furia invectus, dirumque toto pectore virus efflabat, & Chriſtianorum ſanguinem ſine intermiſſione ſitiebat. Rex autem Alvredus audiens barbaricam rabiem atque ſævitiam comminus irruiſſe, ſuorumque conſiderans diſpoſitionem, huc illucque cœpit animo fluctuare; tandem diſcretiori fretus arbitrio, ceſſit hoſtibus, ac ſolus & inermis fugæ eſt expoſitus ludibrio.

B

fugam aggreditur,

50 Cumque proſus ignoraret, quo ſe verteret, quo eum fugæ neceſſitas impelleret; ut fortuna ducebat, quemdam ex inſperato locum ingreſſus eſt, magois undiqua circumſeptum paludibus. Eſt autem locus ille in extremis Angliæ Britannicæ finibus, qui lingua eorum Ethelingaia dicebatur, quod apud nos exprimitur Regalis inſula. Ibi Rex Alvredus, tamquam profugus & ſuis exſulatus ab oris, intercidens, pauperis ſubulci domunculam eſt ingreſſus, ſpemque ſuam de cetero Regum altiſſimo committens, qui pauperem facit & ditat, humiliat & ſublevat; aliquot diebus pauper & ignotus ibidem delituit.

omnesque calamitates ſuas juxta S. Neoti conſilium

51 Factum eſt autem in una ſabbati, ut ſubulcus more ſolito gregem ſolita duceret ad paſcua, ſolo rege cum ejuſdem uxore domi remanente. Porro mulier, ut depoſcebat neceſſitas, igne ſuppoſito panes ſartagini ad coquendum committerat, quos nonnulli litidas *b* appellant, quibus maritus ejus redi-

b

C ens & ipſa veſcerentur. Cumque more plebeio, ſimili ex neceſſitate, aliis aliquamdiu eſſet occupata negotiis; tandem ad ignem ſolicita recurrens, & panem ex altera parte combuſtum reperiens, protinus regem talibus aggreſſa eſt contumeliis: Quid hic, homo, ſedens meditaris, & panes girare dedignaris? Quod eſt genus tuum, qui mores, quæ ignavia, quæ tibi de futuris fiducia? Quantæ nobilitatis te eſſe profiteris? Panes, quos negligis apparare, apparatos non differes manducare.

animo contrito exclamat,

52 Rex vero procaciter his & hujuſmodi laceſſitus improperiis nullum ex adverſo reddidit impatientiæ verbum: ſed potius manſuetudinis & patientiæ ſorti vallatus munimine, velut alter Job, in omnibus bis non peccavit labiis ſuis, neque ſtultum quid contra judicium Dei locutus eſt. Sic nimirum humiliatus eſt ſub potenti manu Dei, ut juxta veridicum ſancti Neoti præſagium quandoque reſpirare liceret, & iterum exaltaretur in tempore divinæ viſitationis. Exinde mulieris expergefactus litigiis, coquendis panibus atque conſervandis de cetero curam adhibuit. Hujus igitur regis exemplo, qui ſtat, videat ne cadat ſuperbiendo: diſcat a philoſopho, diſcat quod cecidit, qui ſtabili non erat ille gradu. D

53 Cum vero rex præfatus aliquamdiu pauperis ac dejecti ſuppreſſus ſuiſſet opprobrio, & pro regis palatio vili contentus tugurio, quadam die a quibuldam ſorte ſuorum, arrepto fugæ incommodo, huc illucque circumquaque diſperſis cognitus eſt. Unde tam regi quam militibus pauliſper crevit animoſitas, qui prius unum fugæ conſulueraot remedium. Per paucos ſiquidem dies, qualem potuerunt, belligeram conſtruxerunt munitionem. Sicque Rex Alvredus, receptis aliquantiſper viribus reſiſtendi, paucorum militum vallatus præſidio, bellum hoſtibus commovit ex adverſo; & quamquam numero eſſent pauciſſimi reſpectu barbaricæ multitudinis, nec in primo belli occurſu aut 10 prima die prævaluerint; minime tamen hoſtibus terga verterunt, aut devicti ſuccubuerunt. A. ANNO. *ex d. inde hoſtibus*

utrumque reſiſtorat,

54 Spe ſiquidem ſuffulti victoriæ, ſicut eorum numerus paulatim augmentabatur, ſic magis ac magis in adverſarios accendebantur, & de bello rurſus parabantur ad bellum; ſicque modo victi, modo victores tempus pro calu, & calum pro tempore ſuſtinere didicerunt. Rex vero inter dextrum & lævum fortunæ latus, ſemper lætum pretendebat vultum, ut ſuos tali conſortaret exemplo. Sed inter crebra intimi doloris ſuſpiria rem tacitus conſiderabat expectans ac deſiderans efficaciſſimum ſancti Neoti ſuffragium & reſtitutionem regiminis ab eodem ſibi promiſſam. E

S. Neotus apparens Alfredum regem conſolatur,

55 Noctis igitur profunditate cum idem rex, totius expers quietis, curis vallaretur mordacibus; affuit dilectiſſimus Dei confeſſor Neotus, vultus & habitus nitore locum irradians. Ille vero erectis in Sanctum luminibus & immobiliter defixis, ut quis eſſet certius agnoſceret, talibus ab eo ſuſcitatus eſt alloquiis. Quid Rex, inquit, tot deprimeris anguſtiis? Cur unum oblitus neceſſarium, tot & tantis pertur bationibus mente exagitaris? Securus eſto, quod ſi bona egiſti, bona procul dubio recipies: ſi vero mala, jam judicium pertuliſti: neque enim Dominus judicabit bis in idipſum. Pone igitur modum triſtitiæ, ac de cetero deſiderata perfruere jucunditate. Ad hoc enim me milit Dominus de ſuperna Sanctorum quiete, ut tua jam terminetur miſeria, ſi tamen juſte vivendo meis acquieſcas conſiliis.

æque victoriam præducit.

56 Si igitur continentiæ, pacis, pietatis & innocentiæ ſectator fueris, ac exemplo præcedentium patrum totius æmulatur juſtitiæ, in ſolio regali poſt modicum reſtitueris. Et ne viſionem hanc arbitreris illuſoriam, ego ſum ille Neotus, Dei cultor & amicus, qui tuis exigentibus culpis, hos infortunii caſus tibi futuros præcinui: ſemper tamen tui memor incommodi, numquam Dominum pro te interpellare quievi. Dominus autem ad punctum in modico dereliquit te, ut in miſerationibus ſuis aſſumeret te. Non ſolum enim de tyrannica rabie victorioſus triumphabis, ſed & ipſum tyrannum Chriſto Chriſtianum aſſignabis, univerſa arma ejus auferens, in quibus confidebat, & ſpolia ejus diſtribuens. Septima bebdomada poſt dominicæ reſurrectionis triumpbum, congregato divinitus Chriſtianorum exercitu, in eois partibus me prævio gaudebis & protectore, donec omnia quæ pollicetor feliciter complcantur. His dictis, Sanctus diſparuit iterum receptus in gloria. F

Ælfredus ſe ſuaſque ad prœlium parat,

57 Cum vero diei nuntiaret principium, rex mente pariter & corpore ſurgens, & auditis ſidem adhibuit, & gratias Deo ſanctoque Neoto referre non diſtulit. Tempus quippe carnalis in-

A dixit afflictionis, ut ſaltem in brevi ſalutaribus afflicti commerciis, priora tempora per fructum pœnitentiæ redimerent, puriores ad prælia proceſſuri. Continuatis autem aliquamdiu bonorum operum exercitiis, cum illa exercitus portiuncula rex eoas feceſſit in partes, ſicut ſancti Neoti ſanctis didicerat documentis. Ad locum itaque pervenientes, quem Elbrichtſtan celebri novimus deſignatum vocabulo, quod Latinam vertitur in linguam, lapis Elbrichti; laxas inibi repteſſerunt habenas.

A. ANONYMO.

acies inſtruxit

58 Cumque belligeris inniterentur inſtrumentis, ut regem illuc ſignificaretur adveniſſe; altionis litubrum clamoribus, buccinarum. Clangoribus recognitis, innumerabiles ad eos ipſa die confluxerunt. Nec ſolummodo fugiendo diſperſos aut ubique latentes ibi credamus in modico conveniſſe; ſed & ipſos, qui jam de vita deſperati, colla tyranno ſubdiderant. His ita geſtis, propter gratam armatorum multitudinem, juxta ſilvam Ialcis in gratam ſeſe recipiunt planitiem: ubi per biduum commorantes, atque cultui vacantes armaturæ militaris, quibuſdam aliis inſperatum regis regreſſum ſignificantibus, multos ſecum receperunt. Tertia vero die diſpoſita ſeriatim acie proximum anticipaverunt promontorium. Et quia dies deſideratæ cælitus aſſignata victoriæ jam inſtabat, jam jamque divinitus appropinquabat, hinc hoſtium explorabant occurſum, hinc promiſſum præſtolabantur ſuffragium.

B

fugam a hoſtium præda dir.

59 Factum eſt autem, ut rumor hujus eventus jam latiſſime diffuſus, profanas Gitronis attingeret aures, qui ubique ſerpentino gutture mortis ſibilabat edictum. Tunc magis ac magis effrenatæ malitiæ ſpiritum exagitans, totam Chriſtianorum anhelabat cædem atque cladem, & cruentas manus ad cruorem excitabat. Malus itaque malos hortabatur ad mala, & digna triumphantibus promittebat: & licet belluino fremitu contra regem & ejus exercitum conaretur furibundus inſurgere, illos tamen alpernabatur, & aſſerebat invalidos mortis exitio deſtinatos. Ecce alter Goliath [g] contra David veniens, carnes ejus beſtiis & avibus minatur exponere, & jam tamquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret. Cum itaque ſuoeſtus idololatra ſitibundo pectore vaſa mortis fundere mortem præmoniſſet, & adverſus aniea devictos crebris exhortationibus animaſſet ad pugnam; protinus juxta morem ſuum acies diſpoluerunt, ad locum certaminis caſtra movenies.

[g] Mabill. Goliæ

C

& novo S. Neoti apparitione 6

60 Nox erat, & ecce Neotus angelica ſpecie, nivea canitie, veſtibus ſplendideris & odoriferis regi Alvredo viſibiliter apparuit, belligeta ſecum deferens arma. Rex quippe ſolicitus atque devotus, ut ſibi promiſſum ejus deſiderabat adventum atque præſidium, cui Sanctus talibus inſit: Surgeo tolle moras, ad palmam præparatus victoriæ. Cum enim huc procederes, tibi comes individuus commilitabam, & meo temper fovebaris conſilio. Sicut enim in auguſtiis præmonitor, ſic in itinere nihilo minus tuus exſtiti ductor.

ejuſque auxilii promiſſione animatus

61 Nunc igitur, ut viri fortes & ad bella doctiſſimi, & ut decet athletas Chriſti, luccincti & armati cras egrediemini, & Dominus erit vobiſcum. Dominus enim fortis & potens, Dominus potens in prælio; qui dat ſalutem regibus, per me famulum ſuum optato vos ditabit tropæo cum ſalute. Ego ante vos ibo, & glorioſos atque ſuperbos humiliabo: in conſpectu meo cadent inimici veſtri gladio, & ſtragem facere comminantes, magna ſtrage corruent in ore gladii. Quibus auditis, Rex protinus adverſos tendens in hoſtes, ſolerter ordinatas promovit acies. Tunc omnem exhortatur exercitum viriliter agere, nefariam multitudinem non timere, pro ſe ſuaque patria fortiter dimicare, & de victoria jam tertio ſibi promiſſa non deſperare.

D

cum barbaris vir conſtitit

62 Mane autem facto, cum jam utrimque mutua viſione phalanges ſeſe conpicerent, clamor ingens ex utroque ſpiratus exercitu auras concuſſit æthereas. Poſtmodum autem præmiſſis hinc inde ſagittis cum terrifico lancearum impulſu, ab utrisque concurritur, donec ad enſes cominus perveniatur. Glorioſus vero ſervus Chriſti Neotus ſignifer & prævius regis antecedebat exercitum, hoſtiles ab ipſo belli primordio comprimebat acies, & ante glorioſos conterendo reddebat inglorios: quem videns rex Alvredus, & agnoſcens, brevi ſermone converſus ad ſuos, in hæc protumpit ſolamina: Commilitones, inquit, mei bellatores inclyti, nonne videtis eum, qui noſtros conterit hoſtes? Si noſſe deſideratis, ipſe eſt proculdubio Neotus Chriſti miles invictiſſimus, per quem hodie præſto eſt in manibus noſtris palma victoriæ.

E

eoſque in momento tam quoddam fugere compellit

63 Dixit, & ecce viri validi validiores effecti, actius animantur ad pugnam. Tunc ſaoe quaſi recenti bello reſumptis viribus, in barbaros pariter irruunt: iſtos proſternendo lauciant, illos perimendo jugulant, & fundunt ſanguinis undas; alios fugam arripientes magnis inſequuntur clamoribus. Cumque dux alienigena ſuorum ſtragem vidiſſet, nec penitus reſiſtere prævaluiſſet, alienatus eſt retrorſum: quod videns incredulæ multitudinis portio reſidua, declinando mortis interitum, nihilo minos pari conſilio fugam conſuluit. Rex vero, cui jam ad votum cælitus arridebat regalis hora triumphi, ad eam quam primo firmaverant arcem, eos ovanter inſecutus eſt, obſidens eos in gyro ſorti munimine.

Ita ut deus filiorum, pacis indocilis, fidem Chriſtianam ampliarus fuerit,

64 Denique pagani, viribus exhauſtis & ſuppreſſo conamine, dexteras regi ſuiſque dederunt, ſupplicantes ut eis parceretur. Tunc ſpoponderunt ſub juramento, ipſum principem ſuum victrici manui poſt modicum affignare, Chriſtianoque militaturum militiæ, penitus abdicatis idololatriæ ſpurciiis. Decurſis igitur in pace trium hebdomadarum cutriculis, Gitro tyrannus, belluina jam feritate depoſita, regem adivit manſuetus, depoſcens, ut per eum ſacro renovari baptiſmate, ac divinæ legis cultor effici mereretur. Quem Rex Alvredus honorifice ſuſcipiens, ad votum deſiderantes exaudivit, & de fonte levavit Catholicum, triginta primatibus ſuis idem gratiæ [d] donum cum eo aſſecutis, præter alios, quorum numerus nequaquam nobis innotuit. Ecce per alterum quomodo Ananiam de lupo factus eſt agous, & de Saulo mutatus eſt Paulus, & hæc mutatio dexteræ excelſi.

F

[d] Mabill. genere.

quem Alfredus de ſacro fonte ſuſcepit.

65 Cum itaque Gitro, ritibus profanis funditus eliminatis, feliciter egreſſus fuiſſet in libertatem gloriæ filiorum Dei, cum nominatiſſimo rege patrino ſuo aliquamdiu moram faciens, his quæ ad vitam pertinent, ſummopere ſtuduit informari. Denique magnis ab eodem rege ditatus muneribus, ei vice caritatis valedicens, ſuam cum ſuis receſſit in patriam, laudans Deum trinum & unum.

Ælfredi regnum & mors,

66 Rex autem Alvredus in ſolio regni denuo ſublimatus, ſectando juſtitiam jejunavit a culpa, & reliquum vitæ ſuæ tempus ſanctiſſimis venuſtavit commerciis, pie regens ſub Rege piiſſimo, a quo pie regebatur. Si vero tempus regiminis ejus

A jus computando ſciri deſideratur, quatuor annorum ſeptenis rexit Angliam & anno dimidio *e*; rexerat enim ſex annis ante barbarorum invaſionem; poſt reſtitutionem vero ſceptrum regale viginti duobus annis inſigniter obtinuit. Si jungas ſemis, ſummam quam quæris, habebis. Jamque Rex Alvredus ad patres ſuos feliciter appoſitus, de regno morientium ad regnum migravit ſine fine manſurum.

usque ad finem epiſtolæ.

67 O quam pia recordatio! quam attollenda laudatio! quam pium eſt ſancti Neoti præconium! Per eum rex in melius corrigitur, per eum in regno reſtituitur, per eum tyrannica rabies in manſuetudinem convertitur, cultus dæmonum evacuatur, & grex Catholicus augmentatur, ipſo opitulante, qui prædeſtinatos miſericorditer vocat, vocatos juſtificat, juſtificatos beatificat, & exaltat in gloria, in qua vivit & regnat Deus in ſecula ſeculorum.

ANNOTATA.

a *Aſſerius in Vita Ælfredi regis eumdem paganorum ducem vocat* Gothrum, *& paulo poſt* Godrum. *In chronico Saxonico ad annum Chriſti* 875. *&* 878. *Latina inflexione* Godrunus *appellatur, & utrobique inſignis Ælfredi victoria ac Godruni converſio memoratur.*

B h *Mabillonii editio habet* Iyridas; *ſed tum unius tum alterius expreſſionis propriam ſignificationem fruſtra quæſivi, etſi ex ſenſu ſatis appareat, quamdam panis aut frixæ farinæ ſpeciem indicari.*

c *Tomo* III. *Martii noſtri, ubi Vitam & miracula S. Cuthberti ad diem* 20 *ejuſdem menſis dedimus, pagina* 127. *& ſequente dicitur S. Cuthbertus regi Ælfredo apparuiſſe, ac victoriam prædixiſſe. Aud utrique Sanctо tribuendum ſit, ignoro. Saltem Aſſerius, qui eo tempore floruit, diſerte affirmat,* S. Neotum *Ælfredo regi imminentem paganorum irruptionem ac tandem ſubſecuturam eorum cladem prænuntiaſſe.*

d *Editio Mabillonii hic habet* genere *pro* gratiæ. *Suſpicor, in apographo ejus ſic ſcriptum fuiſſe ignorantia amanuenſis, qui forte antiquos codicis characteres non ſatis commode legere poterat. Quidquid ſit, ſenſus in exemplari noſtro planior eſt.*

e *Quater ſeptenus annorum numerus & annus dimidius, tantummodo viginti octo annos & dimidium conſtituunt, cum interim Aſſerius in ſua Vita Ælfrediana ita clare ſcribat:* Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. Ælfredus veridicus, vir in bello per omnia ſtrenuiſſimus, rex occidentalium Saxonum nobiliſſimus, prudens vero & religioſus atque ſapientiſſimus hoc anno, poſtquam regnaſſet XXIX. annis & dimidium ſuper totam Angliam præter illas partes, quæ ſubditæ erant Dacis, cum magno ſuorum dolore viam univerſitatis adiit die VII. Kalend. Novemb. anno regni ſui XXIX. & dimidio, anno vero ætatis ſuæ LI. indictione IV.

D A. ANONYMO.

E

DE S. HELENA VIDUA MARTYRE

SCODEVÆ IN SUECIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

Sanctæ cultus apud Suecos & Zelandos; ejus Vita, & ætas.

SEC. XII. C *Cultus probatur ex canonicæ ejus translatione anni* 1164.

Gothia regni Suecorum notiſſima regio eſt, ac bifariam diviſa: nam qua mare Balthicum & orientem reſpicit, Gothia dicitur orientalis, ſive Oſtrogothia; qua occidentem vero ac Daniam, occidentalis & Weſtrogothia. In hac oppidulum eſt haud procul a Tida fluvio, quod olim Skodwe, Skedei, Skedri, Skedui, *appellatum invenitur; nunc autem* Scodeva, *vulgo* Skoſde, *&* Scœude, *ab urbe Scarenſi tertio fere lapide in ortum diſtans. Ex eo* S. Helenæ *noſtræ quaſi cognomentum adjicitur,* de Schedui, Scodevenſis *&c.; ſive quod ibi nata ſit, ſive quod ad ejus dominium locus pertinuerit, ſive quod iſtic habuerit aliquando domicilium ac ſepulcrum, ſive denique ob cauſas haſce ſimul univerſas. Ibi quoque cultus ejus primum fuit ac celeberrimum theatrum ab anno Chriſti* 1164. *quo* eam Alexander Papa tertius, Carolo, Suercheri filio, Suecorum & Gothorum rege, inſtante, ob ſanctimoniam vitæ & miraculorum operationem, in Sanctorum numerum retulit, *ut habet Leſſio tertia ſecundi Nocturni in ejus Officio, cum aliis Patronorum regni Sueciæ proprii ex vetuſtis ejuſdem regni Breviariis deprompto, Romæ approbato, & hic in officina Plantiniana non ſemel cum aliis excuſo. Quod idem de canonizatione ejus affirmat Joannes Magnus, archiepiſcopus Upſalenſis, cum in Hiſtoria ſua Gothorum lib.* 19. *cap.* 7. *tum in Vitis pontificum Upſalenſium lib.* 2. *ubi de Stephano primo, a quo eam, Alexandri Papæ præcepto, Sanctis ait adſcriptam fuiſſe. Conſonat* vetus Chronicum Ms. *apud Baronium in Annalibus eodem anno, numero, apud nos,* 52.

F *& Kalendariis, Martyrologiis, & Officio approbato; ubi Martyr aſſi pellatur.*

2 *In Martyrologiis & Kalendariis nec eodem die, nec modo eodem annuntiatur: Vitæ noſtræ Ms. hic eſt titulus:* Incipit Paſſio S. Helenæ viduæ & martyris, quæ eſt Calendis Auguſti. *Et* Calendis Auguſti *eam occubuiſſe, ejuſdem Vitæ textus affirmat num.* 7. *Floratium tamen noſtrum Ms. die* XXX. *Julii memoriam celebrat* Helenæ militiſſæ; *Grevenus eodem die:* In Suecia Helenæ militiſſæ; *cui adſtipulatur in Martyrologio Germanico Canuſius. Sumitur autem* militiſſa *pro matrona nobili, ac diſtionis alicujus domina; ut ex Cangii Gloſſario diſcere eſt. Molanus eodem die* XXX. *Julii tantum ſcribit:* Item in Suecia, beatæ Helenæ. *Teſtatur interea Vaſſovius in Vita Aquilonia, ubi ejus Vitam deſcribit ad annum Chriſti* 1160. *ab Alexandro PP. III. ſtatutam fuiſſe ei* diem anniverſariam, quæ eſt ultima Julii; *forte ne loco ſuo moveretur feſtum S. Petri ad Vincula, quo videtur ſancta finem feciſſe vivendi. Certe Kalendarium SS. Patronorum regni Suecie, Officiis eorum propriis præfixum, die* XXXI. *Julii notat feſtum* S. Helenæ viduæ & martyris Scodevenſis: Duplex: *eumdem diem votatum fuiſſe in*

A Auct. P. B. *auti jno Breviario Strengnefenſi, obſervat Sebaſtianus Vaſſovianus. Itaque & nos diem hanc ejus memoriæ conſecrandam elegimus, cum Ferrario in Catalogo generali Sanctorum, ubi refertur*: Schedui in Gothia, S. Helenæ viduæ & martyris. Martyris *vero titulum hic latius accipe: neque enim fidei cauſa illi necem videtur attuliſſe; ſed miqua criminatio. Potuit huic titulo anſam dediſſe ipſa canonizatio, utpote juxta Baronii Chronicum facta* ob vitam ſanctiſſime ductam, mortemque violentam injuſte acceptam, additis miraculis multiplicibus.

pti & in votivi Miſſa proprio. 3 Martyr *etiam vocitatur in Miſſali votivali Suecico, circa finem ſeculi decimi quinti, aut etiam citius impreſſo, quod habemus; quodque ejus, ut & aliorum Sueciæ Patronorum, Miſſam exhibet propriam fol. 53. Hujus inſcriptio eſt*: De S. Helena martyre & vidua: *Introitus*: Gaudeamus omnes in Domino, ſub honore *&c. Oratio*: Largire nobis, quæſumus, clementiſſime Deus, interceſſione B. Helenæ martyris tuæ, veniam omnium

? *leg.* & peccatorum; ut ? quos ejus concedis ſolennis gloriari, da ejus precibus glorioſi cælitus ſublimari. Per *&c.* (*Eadem Oratio legitur in Officio*

B *ejus proprio, de quo ſupra.*) *Lectio ex Eccleſiaſtici cap.* 26. Mulier ſenſata & tacita *&c. Graduale*: Propter veritatem & manſuetudinem & juſtitiam; & deducet te *&c. Verſus*: Audi, filia, & vide *&c. poſt Alleluja Verſiculus*: Helena, Veſgociæ decus & patrona, poſce nobis hodie gratiarum dona. *Evangelium*: Loquente Jeſu ad turbas, ecce, mater ejus & fratres foris ſtabant *&c. Offertorium*: Diffuſa eſt gratia in labiis tuis *&c. ut & Communio. Secreta*: Quæſumus, omnipotens Deus, ut hæc hoſtia conſpectibus tuis oblata, precibus B. Helenæ martyris, tuæ majeſtati fiat accepta. Per Dominum. *Poſtcommunio*: Conſerva, Domine, populum tuum, de tua pietate ſperantem, & præſta, ut qui B. Helenæ martyris tuæ memoriam agimus, ejus meritis & precibus ab hoſtium incurſibus liberemur. Per Dominum.

Colitur etiam in Zelandia Danica. 4 *Eſt & in Zelandia Danica locus, ſanctæ bu-*

C *jus* Helenæ *eccleſia, nomine, veneratione, fonte, miraculis tam illuſtris olim, cum ibi Catholica floreret religio; ut ne nunc quidem in media Lutheraniſmi nocte, quæ pridem inſulam illam omnem involvit, ſplendoris antiqui veſtigia prorſus amiſerit. Adjacet Oceani littoribus verſus aquilonem, priſco adhuc nomine celebratus, quod eſt* S. Helenæ fons, *vulgo* S. Lene Kild. *Meminit hujus Olaus Wormius, in Hafnienſi olim academia profeſſor medicinæ acatholicus, Monumentorum Danicorum lib.* 1. *cap.* 4. *aitque, fontem hunc diu ante* Helenæ *tempora exſtitiſſe, ſed Thiſæ* (*Thoromis uxori ab ethnicis inter deas relatæ*) *ſacrum: tum ſubdit*: Cui, abrogata idolomania, S. Helenam præfecere Pontificii (*ſic nuncupat Romano-catholicos.*) Unde fons ipſe jam S. Helenæ vocatur. Quo etiamnum multi variis affectibus obnoxii confugiunt, ſanitatem ſibi pollicentes. *Hem, quam jejuna oratio! Cur, obſecro, Pontificii poſt abrogatam idolomaniam illi fonti* S. Helenam *præfecere? Quo tempore? Qua occaſione? Poterat hoc ſane antiquitatum indagator ille ſolertiſſimus facilius, niſi faller, eruderare, quam antiquiſſima illa, quæ ſeris nihil intereſt, ſuperſtitionis paganæ monumenta. Lucis hic forſan aliquid afferre poſſet Michael O Wexionius, qui, ut annotavit Bollandus noſter, in Epitome deſcriptionis Sueciæ, excuſa anno* 1656. *lib.* 1. *cap.* 11. *de Weſtrogothia, meminit fontis* (*hujus; an Gothenenſis in ipſa Weſtrogothia, de quo infra in annotatis littera e?*) S. Helenæ *ſacello inſignis. Sed librum illum deinde fruſtra requiſivimus, utpote ab eo, cujus fuerat, alteri commodatum, nec poſtea reſtitutum. Cum ergo de hac re nihil nobis aliunde ſuppetat, pratee ea, quæ anno* 1658. *ab Henrico Ludano noſtro, tum Hafniæ commorante, accepimus, non pigebit hæc ejus verbis adjicere. Sic habet in epiſtola, die* VI. *Julii ad P. Bollandum data:*

5 Aliud eſt, quod concernit proprie D. V.. *ubi ad ejus fontē multa miracula celebrantur miracula;* Septem milliaribus hinc habetur (ut traditio fert) corpus & ſepultura S. Helenæ Suedicæ; ad cujus ſepulcrum multa fiunt miracula: ſicut etiam ante triduum factum fuit in homine, qui totus miſer & miſerabilis en vectus fuit; &, hauſta ſolummodo aqua, quæ ſcaturit ex monte, ubi ſepulcrum eſt, ita convaluit, ut pedes Hafniam redierit. Quotannis in feſto S. Joannis Baptiſtæ multa millia Lutheranorum (quia alii non ſunt) eo confluunt devotionis ergo. *Tum in alia epiſtola eodem anno indidem data, die Auguſti*: De S. Helena hæc repono, prout intellexi ex hujatibus: bis in anno fit ſolennis proceſſio ad locum illum; in pervigilio S. Joannis Baptiſtæ, & pridie * feſti E S. Olai, XXX. Julii: quibus temporibus dicitur recedere mare ad longiſſimum ſpatium, ut videatur ingens ſaxum, quod habet veſtigia (ut dicunt) totius corporis humani; in quo ſaxo dicitur S. Helena decubuiſſe, & hæc veſtigia impreſſiſſe: reliquo tempore anni aqua marina ſtat ſupra illam petram ad altitudinem hominis. Item ſolis illis temporibus aqua fontana dicitur habere virtutem ſanandi... Medio milliario a fonte eſt pervetuſtum templum, quo populus item confluit, tamquam ad tumulum S. Helenæ; & duobus milliaribus a fonte eſt alterum templum & ſepulcrum S. Thyræ reginæ Daniæ; quæ duo loca reges Daniæ conſervant & inſtaurant, tamquam ſancta. Intellexi tamen, fuiſſe templum S. Helenæ vicinum fonti in colle; ubi peregrini ſolent etiamnum cum toto ſuo Lutheraniſmo humiles cruculas erigere, quando ſanitatem aliquam adipiſcuntur. Aliquando collis ille eſt plenus crucibus. Hæc modo. Plura, ubi videro locum & fontem. *Viderit illum poſtea, nec ne, haud equidem ſcio; nihil certe poſterius ab eo ſcriptum inveni.*

* *forte pridie*

6 *Ex his collige* 1. *horum omnium traditionem* F *perantiquam eſſe oportere, & a Catholicis olim Zelandis nec temere conceptam, neque levibus argumentis tranſmiſſam ad poſteros; quandoquidem in his toto amplius ſeculo poſt ejuratam avorum religionem, hauſtamque, cui ex adverſo repugnat, Lutheri hæreſim, obſtrepentibus nequidquam qua voce qua ſcripto miniſtris ſuis, perſeveravit.* II. *In eodem loco fuiſſe aliquando, cum viveret,* S. Helenam *noſtram; ſive illac Hieroſolymam adiverit; ſive iſtac inde ſit reverſa; ſive alia demum quacumque ex cauſa (ſexcentæ enim eſſe potuerunt) ex vicina patria in Zelandiam Damamve excurrerit. Fruſtra id negant novelli prædicantes, quia in ejus Vita non affirmetur: ſatis enim eſt, affirmari veteri communique indigenarum traditione, nec in Vita negari; cum fateatur auctor Vitæ, pleraque ejus acta oblivione deleta fuiſſe, quando ipſe, ne omnia interirent, aliqua conſignavit.* III. *Fontis illius virtutem & crebra miracula,* S. Helenæ *meritis conſtanter adſcripta fuiſſe a Zelandis omnibus non modo orthodoxis, verum etiam (ſi prædicantes excipias) Lutheranis, ſaltem uſque ad annum Chriſti* 1650. *quo Ericus*

& duo pro avorum obſervantur feſta

Joan-

A *Joannis, paſtor Lutheranus in Greſted & Morum (pagi ſuus haud procul a Feete S. Helenæ) libellum vernaculum edidit Haſuæ de uſu & abuſu peregrinationis ad hunc fontem; idque eo præcipue, ut inſitam hanc a majoribus penitusque inhærentem de Sancta epiatonem è popularium ſuorum & gregalium animis radicitus aliquando tandem evelleret.* XV. *In pervetuſto illo templo notabiles olim conditas fuiſſe S. Helenæ reliquias, ratione quarum ibi ſepulta queſcere Sancta dici credique cæperit phraſi apud Romano-Catholicos familiari, qua ibi Sanctorum corpora ſervari vulgo dicuntur, ubi pars eorum magna ſervatur. Has autem reliquias eo Scodeva translatas putamus: nam cum ex dictis conſtet, non unam, ut alibi, fuiſſa apud Zelandes hujus Sanctæ celebritatem, ſed geminam; alteram nempe in feſto vel pervigilio S. Joannis Baptiſtæ menſe Junio, alteram die* XXX. *Julii; hanc facile ex Martyrologiis ſupra intelligimus ad celebrandam ejus depoſitionem eſſe inſtitutam; at illam quo veriſimilius referas, quam ad aliquam reliquiarum translationem?*

B *Vitam ejus ſcripſit S. Brynolphus &c.*

7 *Vitam* S. Helenæ *antiqua exhibent Sueciæ Breviaria, fere ut nunc legitur in approbate ejus Officio proprio; uti ex Vaſtovio colligimus, qui eam, quam dedit, ex Breviariis vetuſtis exſcripſit, pauciſſimis forte aliunde adjectis. Idem tamen fatetur, Vitam illam non eſſe primigeniam, cum ait:* Vitam ejus, & miracula conſcripſit beatus Brynolphus, epiſcopus Scarenſis, quam videre hactenus nequivimus. *Obiit S. Brynolphus ille anno Chriſti* 1317. *uti videre eſt in Actis die* VI. *Februarii pag.* 925. *& ſeq. ubi idem de ille aſſerit Michael O Hevenius. Qui Vaſtovium annotationibus illuſtravit, ſuſpicatur pag.* 58. *Hiſtoriam illam (ut Meſſenio appellatur) ſeu Vitam* S. Helenæ, *quam S. Brynolphus compoſuerit*, uihil diverſam eſſe ab Hymno laudibus Helenæ dicato, cujus particula in Breviariis eccleſiarum patriæ ſupereſt, item in Officio Patronorum Suethiæ, Antverpiæ 1646. edito; integer autem ſupereſt in Mss. bibliothecæ Upſalenſis num. 21. & 23. cui initium „: Felix parens „ Weſgocia „. *Sed nullum ſcriptor ille profert ſuſpicionis ſuæ fundamentum, niſi quod vox hiſ-*

C *toria inſiuſmodi Hymnis apud Suecos non raro tributa inveniatur, ſitque adeo hujus ipſius Hymni in Ms. codice laudato hæc inſcriptio:* Incipit Hiſtoria, ſive hymnus *&c. Sed eſto: appelletur* Hiſtoria, *aut etiam, ſi placet,* Vita S. Helenæ *Hymnus ille: unde illum ſuſpicari poſſumus a S. Brynolpho compoſitum eſſe? Hoc enim quæritur; nec verbo vel unico probatur.*

quam nos ſtrenue hanc eſſe probamus.

8 *Potiori jure Vitam* S. Helenæ, *quam hic damus, S. Brynolpho cenſemus adſcribendam; niſi aliam ullam exſtiniſſe quis velit aut noverit Brynolphiana priorem: neminem enim ante ſe de S. Helenæ geſtis quidquam ſcripſiſſe, auctor noſter aperte aſſerit in Prologo; deinde Suecum, imo Weſtrogothum ſe fuiſſe, non obſcure indicat ibidem, & num.* 3. *ac* 6. *præterea oſtendit, opus hoc ſeſe aggreſſum eſſe diu poſt tempora hujus Sanctæ, ut cujus opera jam oblivio ſub ſilentio ſepediſſet, n.* 1. *denique ſtylus auctorem prodit in uſu ſacrarum Litterarum apprime verſatum: quæ omnia in S. Brynolphum ita quadrant, ut auctorem illum quaſi digito demonſtrent. Adde, quod hæc eadem ſit Vita, ex qua in antiquis patriæ Breviariis Officii ejus Lectiones olim depromptæ fuerint; ſicuti conſecuti certum fiet: ut proinde*, D *eum illud Officium componeretur, Vita illa vel* AUCT. *ſola exſtiterit, vel optima ſit judicata; quod item* P. B. *Brynolphum deſignat auctorem; tum quia non ſcitur alius ante Breviariorum editionem de illa ſcripſiſſe, tum quia ſummæ fuit apud ſuos auctoritatis ac fidei. Accepimus autem illam apera & manu Gamanſii noſtri ex* Bodecenſi, *ut ipſe adnotavit*, cœnobii, Ordinis Regularium S. Auguſtini diœceſeos Paderbornenſis, Paſſionali pergameno Ms. inſigni menſis Auguſti, fol. CCLXI. pag. B.

9 *In Weſtrogothia natam fuiſſe hanc* Helenam *Sanctæ patriæ, parentes.*
ae mortuam, cum auctor noſter, tum officium Sanctæ proprium, non ſemel indicant; & quidem nobilibus parentibus. *Sed quibus? Incertum. Sum, qui eam cum Helena Sueciæ regina & ſecunda Ingonis IV. anno circiter* 1128. *defuncti, conjuge, confuderint; ſed prorſus imperite, ut oſtendit hoc loco Vaſtovii ſcholiaſtes, & utriuſque, ſi vel obiter inſpiciatur, Hiſtoria. Alii cum Vaſtovio patrem illi faciunt Guthormium, Sueciæ ducem; at*
E *æque hoc Meſſenio placet in Annotationibus citatis ad Vitam Aquilonium pag.* 55. *Et ſane Guthormus ille floruit ſub Carole Sueciæ rege, cujus juſſu profectus in Daniam, ei ſponſam adduxit Valdemari I. Danorum regis neptem, teſte Saxone Grammatico lib.* 14. *idque, juxta Pontanum Rerum Danicarum lib.* 6. *anno Chriſti* 1163. *cum* Helenæ *noſtræ anno ſequente veneratio publica ab Alexandro Pontifice Romano decreta fuerit. Enimvero nec adeo ſenem tum fuiſſe ducem illum apparet, ut filiam habuerit, quæ pridem ipſa ante obitum nepotes ex filia vel habuiſſet, vel habere ſaltem potuiſſet: nec eam continuo poſt obitum in Sanctorum album fuiſſe relatam. Quod ſi tamen ita eſſe quis velit, monumenta proferat, quibus faciat fidem, quæ hactenus producta non ſunt.*

ætas.

10 *Sed neque ſatis definitum tempus, quo Sancta floruerit. Vaſtovius annum aſſignat Chriſti* 1160. *ſed hujus chronologiæ nullam affert rationem. Eminentiſſimus Annalium conditor ad ann.* 1164. *n.* 52. *citat* vetus Chronicum ſcriptum, *in quo idem annus* 1164. *mortis ejus & canonizationis ſtatuitur. Chronicum illud quam ſit vetus, & quouſque pertingat, aut ubi collectum fueris, non additur;* F *cum inde tamen ejus auctoritas maxime pendeat. Joannes Meſſenius, in antiquitate Succica exercitatus in paucis, juxtu auctorem Annotationum in Vitam Aquilonium loco citato, ſic habet:* Initio duodecimi poſt Chriſtum ſeculi conſpicua vitæ ſanctimonia floruit S. Helena, natione Veſtrogotha. *Hoc ſane melius congruit & cum tempore canonizationis; & cum Vita noſtra n.* 1. *ubi* Helena *dicitur*, velut ſtella ſplendida & matutina, *in principio fidei novellæ exorta: nam nata videri debet circa tempora S. Sigfridi, a quo converſa eſt ad fidem Weſtrogothia. Obiit autem S. Sigfridus circa annum Chriſti* 1045. *uti diximus ad diem* XV. *Februarii pag.* 847. *& ſeqq.*

VITA

A

ex MS.

VITA

Auctore, ut putamus, S. Brynolpho ep. Scarensi, ex codice Ms. cœnobii Bodecensis.

Incipit Passio S. Helenæ viduæ & martyris, quæ est Calendis Augusti.

Auctoris prologus.

POstquam hyems infidelitatis tranſiit, imber perſecutionum abiit & receſſit, flores apparuerunt in terra noſtra *a*; inter quos beata Helena, velut nardus odorifera, prodiit, fama bonorum operum redolens, & igne divini amoris flagrans. Hæc, velut ſtella ſplendida & matutina, in principio fidei novellæ exorta eſt, exemplis radians, ſignis coruſcans, quorum plurima per negligentiam ſuppreſſa, ingratitudinis proles oblivio ſub ſilentio ſepelivit; quia ſtyli non fuerunt

B officio ſignata *b*. Verum ne ſacrorum actuum ejus exempla ſub modo ſilentii diutius lateant, aliqua de vita ejus inclyta & obitu glorioſo, nec non de virtutum prodigiis, quibus, divina largiente clementia, claruit, humili ſtylo perſtringimus; quatenus in laudem Dei audientium corda excitentur.

S. Helena nobilis vir ſpoſa.

a Hæc de nobilibus parentibus edita, ut Suſanna quondam, in lege & in juſtificationibus Domini erudita eſt. Cum autem ad annorum nubilium attigiſſet habitudinem, ſecundum morem ter-

c tæ, viro *c* traditur; quem, ut Sara uxor Tobiæ, cum timore Dei ſuſcipere conſenſit. Contulerat ei Deus fœcunditatem Liæ, ſed Rachel decorem & venuſtatem; ut ipſa ſpecies corporis ſimulacrum eſſet mentis. Ipſa, velut Eſther, omnium oculis gratioſa, generis ſui nobilitatem morum honeſtate decoravit. Tandem cum, mortuo marito, ad iterandum thalamum ætas & opes vocarent, elegit magis ſpiritualibus nuptiis Deo copulari, quam carnalibus ſubjici; quia cum lætitia ſemper incipiunt, & ad finem cum luctu tendunt.

C *virtutibus & prophetiæ donis ditata.*

3 Igitur ſoluta vinculo maritali, laborioſam viduitatis aream terens, Judith exemplo, jejuniis & orationibus Domino ſerviebat. Oſtium ſuum, ut ſancti Job, viatori patuit; & velleribus ovium ſuarum calefactus eſt pauper. Inſuper dilexit decorem domus Dei; & zelus domus Dei ſic ei inerat, quod magnam partem eccleſiæ Skodwe

d *d*, ubi nunc corpus ejus ſacrum requieſcit, de ſtipendiis propriis fabricabat. Sane & in villa,

e quæ vocatur Gotene *e*, tale vidit ſomnium, præſagium futurorum: videbatur illi, quod eccleſia illius loci, ſimul cum ipſa exiſtente in ea, ad Skodwe tranſvolaret. Cujus ſomnii divina revelatione hanc dixit eſſe interpretationem, quod Gotene eſſet moritura; ſed Skodwe eſſet ſepelienda; ſicut rei poſtmodum probavit eventus. Ceterum cum porticus illa, quæ eſt inter turrim &

f eccleſiam Skodwe *f*, fabricaretur, quibuſdam ſciſcitantibus, ad quid interſtitium illud fieret, ita reſpondit: Dabit Deus nobis aliquem Sanctum, cujus corpus & reliquiæ poſſunt hic decenter collocari. Quæ de ſe, quaſi de alio, dixiſſe perpenditur; quia in eodem loco poſt paſſionem ſuam ejus venerabile corpus poſitum eſt. Ex quibus ma- D niſeſte dignoſcitur, eam cum Debbora & Holda etiam prophetiæ ſpiritu claruiſſe.

ut injuſta ira locum daret.

4 Sed hoſtis antiquus conſiderans, oracula Sanctnrum conſtrui; fana & delubra ſubverti, lucoſque ſuccidi, in quibus dudum inſana infidelium multitudo ſacrificiis ſacrilegis inſudabat; cultui divino, quem per eam augeri vidit, invidit. Quam nb rem lucernam in domo Dei tam clare lucentem, per iniquorum manus exſtinguere molichatur. Accidit igitur *g*, ut quidam nobilis filiam beatæ Helenæ matrimonio ſibi copulatam, *g* nimis exoſam habens, frequenter verbis & verberibus laceſſeret. Servi autem de familia contumelias, dominæ ſuæ injuſte illatas, moleſte ferentes, tetenderunt eidam domino inſidias, ut eum occiderent. Propinqui igitur occiſi pro nihilo duxerunt manus ultrices mittere in ſervos illos; & admiſſum crimen Famulæ Dei impingentes, ipſam conſciam & machinatricem fuſi ſanguinis fuiſſe dixerunt. Ex tunc facti ſunt ei hoſtes inexorabiles; & tribulationes multas & malas ab eis perpeſſa eſt.

E *Hierosolymam proficiſcitur.*

5 Sed quia plerumque hi, quos jam perfectos æſtimant homines, in oculis ſummi Opificis aliquid imperfectionis habent (ſicut ſæpe imperiti homines nedum ſculpta ſigilla conſpicimus; & jam quaſi perfecta laudamus, quæ artifex conſiderat & limat; laudari jam audit; & tamen ea tundere melinrando non definit;) ideo Dominus Famulam ſuam tunſionibus perſecutionis & preſſuris tribulationum perfectiorem fecit. Cœpit namque inde quotidianis incrementis in amore ſui Conditoris ſuccreſcere, & ad gaudium & pacem cæleſtis patriæ anhelare. Verum, quia tutius eſt urſæ lævienti, rapiis catulis, occurrere, quam viro confidenti in ſtultitia ſua; & ut locum daret iræ, miſit Deus in mentem ſuam, viſumque eſt ei bonum pergere & viſitare loca Sanctorum. Laborem ergo non abhorruit; ſed feminæ cogitationi maſculinum animum inſerens, ad videndum Sepulcrum & locum paſſionis Domini, ut quondam glorioſa Conſtantini mater Helena, Hieroſolymam petiit, cauſam ſuam divino commendans examini.

F *ſed inde ubi reverſa, a propinquis occiditur.*

6 Peragrata igitur regione illa & pluribus aliis locis, ubi Sanctorum reliquiæ in reverentia habebantur, cum in Domino confidens, & nullius occurſum expaveſcens, ad propria reverſa fuiſſet, hoſtes ejus, in malitia pertinaces & indurati, captabant in animam Juſtæ *h*, ſanguini in- *h* nocenti inſidiantes. Ipſa autem bonitatis & pacis filia, innocentiæ alumna, ſciens quod patientia opus perfectum habet, beneſcit his, qui oderant eam, & oravit pro perſequentibus & calumniantibus ſe; certiſſima de hac, quod perſecutores ſui ſibi coronam fabricarent in cælis. Porro cum legitime certaſſet, placuit Domino Agoniſtam tam ſtrenuam de carcere carnis educere; &, ut glnriofius eam coronaret, iniquorum gladiis martyrio, quod apud nos eatenus rarum fuit *i*, *i* occnmbere permiſit. Quadam enim die, dum pro indulgentiis iret ad conſecrationem eccleſiæ Gotene, quidam de adverſariis funeſti in eam inſilherunt, & diris impreſſis vulneribus, ſatiato enſn Juſtæ ſanguine, velut ovem innocentem, ſpiritu ſuperna petente, ipſam dimiſerunt eccleſiam *k*. *k*

Dei famulæ animam ejus mox aſcendentem vidit.

7 Occubuit autem Calendis Auguſti, de bello migrans ad pacem, quæ exſuperat omnem ſenſum. Fracto autem alabaſtro corporis ſui, vis unguen-

A unguenti fragravit: nam poſt mortem ejus in multiplicandis miraculis divina potentia per ejus merita non deſtituit *. Siquidem die paſſionis ejus poſt ſolis occaſum tranſeunte quodam cæco per viam, dum appropinquaret loco paſſionis ejus, puer, qui direxit greſſus ejus, vidit lumen quaſi candelæ ardentis in frutice: cumque ad juſſum cæci diligentius inveſtigaret, unde fulgor ille proceederet, invenit in dumo digitum beatæ Helenæ abſciſſum, cum annulo, quem portavecat de Terra ſancta: quem præfatus cæcus tangens, cum manum ſanguine conſperſam ad oculos ſuos reduxiſſet, illico, deterſa caligine vetuſta, lumen recepit b.

* ſ. de Bitis

ANNOTATA,

a *Hic ſe prodit auctor Weſtrogothum, aut ſaltem Suecum,*

b *Hinc colligimus ſupra, nemínem de S. Helena ſcripſiſſe ante hunc biographum.*

c *Quis fuerit vir ille, nihilo magis compertum* B *eſt, quam quis fuerit maritus ejus filiæ, de qua infra,*

d *De Skodwe vide commentarium n. 1.*

e *Hoc loco ſic habet auctor Annotationum ad Vitem Aquiloniam Suecus & heterodoxus:* Goethene pareœia eſt ſelqui altero lapide Scaris diſtans ocientem verſus. Fons limpidiſſimus, hodieque manans, & locus, quo cædem commiſſam ferunt, magna quondam in veneratione habebantur; ceu fidem faciunt Indulgentiales, uti audiunt, litteræ diverſorum epiſcoporum, Harum unas vidiſſe memini Laurentii epiſcopi Vexionenſis, datas anno 1462. quibus „ quadraginta dierum indulgentias „ polliceretur eis, qui fontem S. Helenæ, ut & lo- „ cum interemptionis, in Gothene viſitaverint. D

Diſtat vero Goethene *Scodevia huic circiter milliaribus Weſtrogothicis cum dimidio: horum autem milliarium novem unì gradui reſpondent.* EX 205.

f *Hæc loci tam ſingularis notitia ſcriptorem omnino arguit Weſtrogothum.*

g *In Officio proprio & apud Vaſtovium hæc verba τοῦ τρόπου referuntur, ac ſi generi cædem anteceſſiſſet Hieroſolymitana S. Helenæ peregrinatio; cum juxta ſcriptorem noſtrum cædes illa, & inde orta propinquorum adverſus innocuam Socrum odia, peregrinationis occaſio fuerint.*

h Captabant in animam juſtæ *phraſis eſt Davidica Pſ. 93. verſu 21, ſignificans idem quod ſubditur, nempe* ſanguini *ſeu vitæ* innocenti inſidiari.

i *Hic etiam clarius, quam alibi ſe Weſtrogothum oſtendit auctor: nam in Suecia univerſim ſumpta, eatenus rara non fuiſſe martyria, ex Vaſtovio colliges,*

k *Addit Vaſtovius:* Corpus ejus, qui in comitatu aderant, familiares non ſine lacrymis domum revexerunt: atque tunc primum animadverſum, digitum unum deeſſe: ſed illum diu latere non E paſſus eſt ille, qui cuſtodit oſſa Sanctorum ſuorum. Miro ſplendore lumen è cælo affulgens, eum inter dumeta demonſtravit. Cujus miraculi fama excitus è vicinia cæcus accurrit *&c. Hæc noſtra narratione nonnihil diverſa ſunt.*

l *Mirum videri poteſt, quod hæc Hiſtoria nullo concludatur epilogo, tamquam ſi integra non eſſet. Nihil tamen ultra ſcripſiſſe auctorem noſtrum, ex eo conjicimus, quod neque in Breviariis, neque apud Vaſtovium quidquam amplius de illa narretur, præter canonizationem, de qua monuimus in Commentario, & cujus notitia aliunde hauriri potuit.*

DE B. JOANNE COLUMBINO,

FUNDATORE ORDINIS JESUATORUM

G.C.

PROPE SENAS IN TUSCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C F

§. I. Antiquus Beati cultus ex variis monumentis.

ANNO MCCCXVII.

Sanctitas hujus Beati, qui pia lectione ad Deum converſus fuit,

quæ ſit a Paulo Morigia in Hiſtoria Italica Jeſuatorum, Venetiis anno 1604. edita, lib. 1. cap. 66. pag. 109. & ſeq. aſſeritur, Joannem Columbinum a Pio II. Papa ſolenniter catalogo Sanctorum inſcribendum fuiſſe, niſi mors brevi ſecuta bonam hujus Pontificis voluntatem impediviſſet. Hæc aſſertio confirmari poteſt ex ſingulari Pii II. affectu erga B. Joannem Columbinum, *cujus ſacras reliquias in parthenone SS. Abundii & Abundantii prope urbem Senenſem anno 1464. veneratus eſt, ut patet ex inſcriptione ibidem marmorea tabulæ inciſa, quam Joſephus Bonafede poſt Morigiam in Vita* B. Joannis Columbini *lib. 2. cap. 22. correctius exhibet hoc modo:* PIUS II. PONT. MAX. SENA ORIUNDUS, CUM EXPEDITIONEM IN TURCAS PRÆPARARET, CAL. MAII MCCCCLXIV. HUJUS LOCI UTRAMQUE ECCLESIAM INGRESSUS, BEATISSIMIQUE JOANNIS COLUMBINI RELIQUIAS OSCULATUS, MONIALIUM ASTANTIUM VITAM VERBIS COMMENDAVIT AMPLISSIMIS, EISQUE IN VITA ET MORTIS ARTICULO PLENISSIMAM SUORUM PECCATORUM VENIAM; OMNIBUS VERO ET SINGULIS HANC ECCLESIAM EODEM DIE, ET SANCTORUM ABUNDII ET ABUNDANTII FESTO VISITANTIBUS SEPTEM ANNORUM

a Paulus Morigia in Hiſtoria Italica Jeſuatorum, *Venetiis anno* 1604. *edita, lib.* 1. *cap.* 66. *pag.* 109. *& ſeq. aſſeris, Joannem Columbinum a Pio II. Papa ſolenniter catalogo Sanctorum inſcribendum fuiſſe, niſi mors brevi ſecuta bonam hujus Pontifi-*

A AUM TOTIDEMQUE QUADRAGENARUM PERPETUO ELARGITUS EST INDULGENTIAM.

AUCT. G. C.

dum fuerat filius nullius notæ venerationis eſt,

3 *Hinc Joannes Baptiſta Roſſus noſter in Triumpho* B. Joanois Columbini *par. 3. cap. 3. §. 2. de publico ejuſdem Beati cultu ſic ſcribit:* Interim dum bene mereri de humano genere, ut in terris cœperat, Columbinus pergit in cælo, vicem honoris ac veneratioois rependere pergunt homines, quibus crebra in vita & poſt mortem miracula perſanctè colendum eſſe perſuaſerant. Neque apud animos popularium ac privatorum dumtaxat opinio iſtæc invaluerat, ſed magnatum etiam pectoribus inſederat, & quod optandum maximopere fuerat, ipſum ſummum Pontificem permovit, ut ſuo exemplo fidelium pietatem foveret firmaretque: quippe Pius ſecundus (verba promo ex marmorea tabula muro templi S. Abundii inſerta) Senæ oriundus, cum expeditiones in Turcas præpararet, Kalendis Maii MCCCCLXIV. hujus loci utramque eccleſiam ingreſſus beatiſſimique Joannis Columbini reliquias oculatus, monialium adſtantium vitam verbis eommendavit amplil-

B ſimis &c.

& maxime omnis

4 *Quantum porro honor* B. Joannis *incrementum ceperit ex hac Romani Pontificis pietate, idem Societatis noſtræ ſcriptor in opere proxime citato par. 4. cap. 15. §. 7. exponit his verbis:* Haud equidem reor, tam ſublimem Columbini ſanctitatem & gloriam æquari ſtylo aut noſtro potuiſſe, aut elegantiori cultiorique poſſe: quæ tameo diximus talem demonſtrant, cui debeantur templa & aræ, honorque Divorum, atque hunc merito collatum illi a Pontificibus, ceteriſque fidelibus impendi ſummopere gratulandum eſt. Initium actioni præſtabiliſſimæ ultro ab eo datum, a quo aceipere reliqui non niſi precibus obnixis poſt accuratam diſcuſſionem conſuevere: nimirum Pius II. Pontifex maximus haud abſque divina nutu pro tumulo Columbini flexo poplite orationem fundere eon eſt veritus, & ſacras exuvias in eo condıtas venerari.

ſuo exemplo hominum,

5 Imitatæ Paſtoris exemplum populorum turmæ illuc accurrere frequeotes è finitimis pagis & caſtellis; tum crebreſcente miraculorum fama, è longinquis etiam civitatibus properare, nec oiſi beneficiis auctı dilcedere, qui remedia corporis

C aoimique malis procurabant. Hinc appenlæ votivæ tabellæ, impetrationum teſtes, & aggerata anaibemata. Divi patrocinio acceptæ opis monumenta. Porro pergente Deo glıriam ſui Famuli propagare, erigi aræ ſunt cœptæ, imagines radioſæ cudi, reliquiæ ad veoerationem exponi, lampades accendi, dies ejus natalis quotanois celebrari, ſacris Eccleſiæ faſtis oomen ejus inſcribi, quæque alia exhiberi ſolita a noſtra mortalitate immortalibus, quos ex calculo Apoſtolico coli poſſe conſtat, ut ævo beato fruentes & cum Chriſto regnantes in cælorum regia.

ut ab immemorabili tempore exhiberi ſolitum.

6 Jam vero quia ſuccedentium Pontificum Urbano V. pro ſancto habenti Columbinum adhuc ſuperſtitem, non ſubteripiſſet? Quis Pii II. pietatem oſſa ſacra venerantis non laudaſſet? Quis ſuffragiis numeroſis ceterorum Eccleſiæ Paſtorum non adhæſiſſet? Omnes profecto quotquot io fede Vaticana imperantes videre ſecula poſt Urbanum, vel amavere Joannem, ut flagrantiſſimum Jeſu amatrem; vel ornavere encomiis, ut Eccleſiæ defenlorem; vel mirati ſunt, ut rerum magnarum atque adeo miraculorum patratorem. Quæ cauſa fuit propenſæ eorum in Jeſuatos voluntatis ac facilitatis in privilegiorum largitione, quibus munita ſodalitas tota ſuo ſe robore viribuſque tue- D tur, & ſplendore, ſi non multitudine, inter religiolas familias effulget.

Excellit

7 *Supra laudatus Morigia in Hiſtoria Jeſuatorum lib. 1. cap. 67. pag. 117. & ſeq. nobis exhibet commemorationem de* B. Joanne Columbino *fieri ſolitam hoc modo:* ANTIPHONA. Vale igitur Joannes glorioſe, noſtri ſemper faciens apud Deum memoriam, ut tua valeamus piiſſima interceſſione & in præſenti ab omnibus protegi periculis, & in futura gaudia, quæ tu jam poſſides, adipiſci. ℣. Ora pro nobis beatiſſime Joannes Columbine. ℟. Ut digni efficiamur promiſſionibus Chriſti. ORATIO. Deus humilium celſitudo, qui beatiſſimum Joannem Columbinum, confeſſorem tuum dilectiſſimum, taoiæ charitatis in te ardore inflammaſti, ut Jeſu nomen deſideratiſſimum Filii tui in ſuo vivido corde & ore ſemper habere meruerit: eoncede quæſumus, ut ejus meritis & precibus ita in tuo nomine & amore incendamur, ut mente & corde te uniee ſuper omnia diligamus, & promiſſa humilibus præmia conſequamur. Per Dominum noſtrum &c.

E

epigrammatis,

8 *Huic commemorationi ibidem ſubjungit ſequens epigramma:*

Iſte Columbinus mollem cum ducere vitam
Poſſet, & accepta nobilitate frui;
Poſthabuit tamen ille Deo toi commoda, noſtri
Fundator prioceps Ordinis eſſe volens.
Quio etiam Chriſtum (hinc fuerit quam diſcite laoctus)
Ulceribus putrem, dulce ſubivit onus.

Neſcio, quam antiquitatem hæc habeant, & utrum ea commemoratio in diœceſi Senenſi communis & publica fuerit, an vero in Ordine Jeſuatorum dumtaxat uſitata, & forſan ex privato alicujus erga Beatum affectu compoſita.

Martyrolo gio

9 *Ita jue progrediamur ad certiora legitimi cultus argumenta, qua idem Morigia nobis ſuppeditat, dum in jam citata Hiſtoria lib. 1. cap. 66. pag. 110 affirmat, quod Geegorius XIII. Papa nomen* B. Joannis Columbini *Martyrologio Romano inſeruerit, & quod Sixtus V. Papa indulgentiat plenariat conceſſerit omnibus & ſingulis fidelibus, qui feſta luce ejuſdem Beati Senenſem Jeſuatorum eccleſiam viſitaverint. Iotiem adjungit, feſtivitatem ipſius a civitate Senenſi, clauſis officinis, devote quotannis celebrari, atque eo die ad honorem Beati a nobilibus Columbinæ familiæ poſſeſſi multat eleemoſynat in pauperes erogati.* F

Romano,

10 *Certe in Martyrologio Romano pridie Kalendas Auguſti hodiedum ita legimus:* Senis in Tuſcia, natalis B. Joannis Columbini, ioſtitutoris Ordinis Jeſuatorum, ſanctitate ac miraculis clari. *His adde, quæ Roſſus noſter par. 4. cap. 15. §. 7. ſic refert:* Denique noſtra ætate poſtremus honor Divo obtigit, haud poſtremus futurus ſecuturis, quando amplo Rituum congregationis hoc eſt Pauli V. diplomate facta facultas eſt civitati ac diœceſi Senenſi divinum Officium de B. Columbino, ut de ceteris confeſſoribus nios eſt, recitandi, & ſpes haud inanis eſt, fore aliquando, ut per orbem terrarum, qua late patet Dei Eccleſia, proteodatur. *Verum ea ſpes, quæ tunc Roſſo noſtro affulgebat, jam ferme evaouit, cum exſtinctus ſit Ordo Jeſuatorum, qui lapſu temporis hanc ampliorem Fundatoris ſui gloriam verofimiliter impetraſſent.*

aliiſque monumentis

11 *Poſt tam manifeſta legitimi cultus teſtimonia non arbitror, hic accumulandas eſſe annuntiationes recentiorum Martyrologorum, inter quos*

Fer-

A *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem ſatis accuratæ Actorum ſynopſi iſtam ſubdit annotationem*: Gregorius XIII. illum in Martyrologio Romano deſcribendum cenſuit; Paulus vero V. Pontifex maximus eccleſiæ Senenſi & religioni Jeſuitarum (quæ abſque Sedis Apoſtolicæ permiſſu multo ante natalem ſui Patris celebrabat) conceſſit, ut hac die illum Officio eccleſiaſtico colaot.

Jeſuitarum ætas cultus probatur.

13 *Dum Ferrarius hæc dicit, feſtivitatem* B. Joannis Columbini *ab Ordine Jeſuitico* abſque Sedis Apoſtolicæ permiſſu multo ante *celebratam fuiſſe, eum ita intelligo, ut tantummodo velit, expreſſam Sedis Apoſtolicæ permiſſionem deſuiſſe: non enim dubito, quin more antiquo publica ſanctitatis fama, communis populi vox, tacitus Eccleſiæ conſenſus, & maximo Pii II. Papæ exemplum Jeſuitas ad hoc faciendum impulerit. Quisnimo* Joannem Columbinum *ante tempora Pii II. Pontificis titulis & honoribus Divorum condecoratum fuiſſe, colligo ex Feo Belcaro, qui anno Chriſti 1449. Acta ipſius Italice edidit, in quibus eum paſſim* beatum *aut* ſanctum *appellat. Hæc ad immemorabilem & legitimum Beati noſtri cultum aſſerendum ſufficere exiſtimo. Nunc varios Actorum ſcriptores enumerabo, ut cognoſcatur*

B *illorum auctoritas, & facilius intelligantur ea, quæ deinceps diſſeruturus ſum.*

§. II. Diverſi Actorum ſcriptores, eorumque auctoritas.

Vitam Beati olim ſcripſit una Chriſtophorus Ganus,

PRimi Jeſuitæ, *qui cum* B. Joanne Columbino *vixerant, magis ſolicite fuerunt, ut humilis Magiſtri ſui veſtigia ſequerentur, quam ut præclara ipſius geſta litteris mandarent. Attamen Chriſtophorus Ganus, quem Bartholomæus Senenſis Carthuſianus in annotationibus ad Vitam B. Petri Petronii pag.* 285. *ſynchronum aut ſaltem ſupparem* B. Joanni Columbino *fuiſſe oſtendit, de converſione & moribus ejuſdem* Columbioi *ſcripſit commentarium, de quo Feus Belcarus in prologo ſuo ad Italica iſtius Beati Acta ſic teſtatur*: Vidi Vitam ejuſdem ſancti Viri ſcriptam a D. Chriſtophoro Gano, optimo cive Senenſi, & extenſam ad quadraginta capitula, in quibus potius utilia documenta aſſignat, quam memoranda ejus facta exponit, cum in autographis beati Joannis epiſtolis & authenticis publicorum notariorum inſtrumentis legerim multa magnæ ſanctitatis teſtimonia, quæ ille prætermiſit.

C

& B. Joannis Tauſſinianus,

14 *Temporis ordine hunc ſcriptorem proxime ſequi videtur B. Joannes Tauſſinianus, cujus Acta in opere noſtro ad diem* XXIV. *Julii illuſtrata ſunt: is enim ex Ordine Jeſuitarum ad cathedram Ferrarienſem aſſumptus, teſte eodem Feo Belcaro, compoſuit quoddam epuſculum, in quo converſionem & mortem* B. Joannis Columbini *breviter narravit, ut congregationis ſuæ originem demonſtraret. Bartholomæus Carthuſianus Senenſis in laudatis annotationibus ad Vitam B. Petri Petronii, pagina proxime citata, de hoc ſcripto ſic meminit*: Beatus Joannes Toſſignanus epiſcopus Ferrarienſis ejuſdem inſtituti ac diſciplinæ hiſtoriam confecit juſſu beati Nicolai Albergati Carthuſiani, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Bononienſis, quam deinde etiam pluribus hinc inde collectis atque ex epiſtolis vel maxime ejuſdem Columbini decerptis auxit locupletavitque Feus Belcarus Florentinus, boni vir nominis, & Hetruſca lingua poeta non vulgaris, eamque Joanni, Coſmi Medicis filio, inſcripſit atque dicavit. *De Feo Belcaro, qui Ac* B. Joannis Columbini *circa medium ſeculi* XV. *ex variis antiquis inſtrumentis collegit, mox plura indicabo.* D

AUCT. G. C.

15 *Roſſus noſter vidit hanc B. Joannis Tauſſiniani vel Toſſignani lucubrationem, & de ea in ſupra memorato opere pag.* 2. *tale fert judicium*: Hujus autographum manu propria exaratum, in cimelio monaſterii SS. Joannis & Pauli Romæ inter ſacra lipſiana adſervatum, luſtrandum mihi a R. P. F. Aloyſio Renzolio Ordinis (*nempe Jeſuitarum, qui tunc annuum ſubſiſtebat*) defuntore commodatum fons videtur rivulorum, quos poſteriores ſcriptores in ſuorum librorum areolas deduxere; niſi quod compendio reſtrinxit, quæ apud Morigiam latius diffuſa ſunt, quia non tam hiſtoriam texere, quam naſcentis congregationis exordia tradere ſe diſerte profitetur. At momentum in brevitate eſt, quod a ſancto laudatur Sanctus.

corpus poſtulatum. Lucubratio vere eſt a Roſſo viſa.

Qui de aliis Actorum fragmenta

16 *Nihilominus hæc imperfecta veterum ſcriptorum monumenta curioſis poſteris aliquam lucem attulerunt, eorumque diligentiam acuerunt, ut undique alia eorumdem Actorum fragmenta colligerent, ſicut laudatus Roſſus ibidem pag.* 5. *& ſequente innuit his verbis*: Neque tamen culpæ vetuſtati dandum, quod ex uberrima ſegete factorum præcellentium E libaſſe pauca contenta, temporum locorumque circumſtantias adnotaſſe prætermiſerit: etenim ſanctæ ſimplicitatis quam laboris amantior in ſcribendo, imitari beati Fundatoris exempla vitæ morumque maluit, quam ſolerti obſervatione in ephemerides eadem referre, incurioſa interim, quid optatura olim eſſet poſteritas ſingillatim noſſe, quæ per ætates conſequentes vulgare fama perexiſſet,

prodeatur diſſentio.

17 Laudanda quidem paucorum diligentia, qui accepta a majoribus traditione minime dubia, monumentis utcumque adnotata in meliorem redigere ordinem ſtuduere; ſed quæ prætermiſſa & longa temporum oblivione ſepulta ſunt, ut in lucem memoriamque revocentur, a nullius expectandum eſt induſtria; quorum vero veſtigia remanere aliqua, narrationis beneficio in clariorem explicatioremque notitiam reduci queunt a ſagaci indagatore, qui certa ſecernant a probabilibus, & a neceſſariis contingentia diſtinguat, ut ſuis veritas expreſſa coloribus in publicum prodeat, paulo quidem comptior, ſed minime fucata, & ſuis, quoad licuit, aucta numeris, non omnibus (quod fieri non potuit) abſoluta. *Hac clauſula Roſſus indicat modum, quem ipſemet in texendo* B. Joannis Columbini *Vita adhibuit, & de quo paulo poſt juſtius agemus.* F

Feus Belcarus eruditus.

18 *His duobus ſucceſſit Feus Belcarus, civis Florentinus, qui jure merito inter præcipuos Columbiniana Vitæ ſcriptores recenſeri poteſt, eo quod diſperſa veterum auctorum monumenta collegerit, eaque ex proxima ſuæ ætatis traditione illuſtraverit, & ampliora* B. Joannis Columbioi *Acta anno* 1449. *Italice ediderit, qui annus in fine Actorum notatur. Ceterum qualis fuerit iſte Feus Belcarus erui poteſt ex Michaele Pocciante, qui in Catalogo ſcriptorum Florentinorum apud nos pag.* 55. *hæc de illo habet*: Feus Belcharius, Hetruſco & prope divino carmine clariſſimus, ſanctiſſimis moribus vitaque integerrima præditus, edidit plures odas, inter quas præcipua exſtat illa omnibus admiranda, cujus exordium: DA CHE TU M'HAI, DIO, IL COR FERITO. Præterea Vita B. Columbini, Jeſuatorii Ordinis inſtitutoris. Humanis ceſſit die XVI. Auguſti, anno Chriſtianæ Redemptionis MCCCCLXXXIV.

19 Cer-

AUCT. G. C.

19 *Certe ea, quæ Feus Belcarus de* B. Joanne Columbino *& illuſtribus Jeſuatis ſcripſit, ſinceram ſimplicitatem & magnam pietatem ſpirant, ita ut eminentiſſimus Baronius occaſione* B. Columbini *hæc dia in notis ad Martyrologium Romanum de hoc auctoris opuſculo recte ita pronuntioverit*: Hujus ac ſociorum res geſtæ ſcriptæ ſunt a Phæo Belchario, quæ typis excuſæ leguntur, magnamque redolent pietatem. *Utrum eminentiſſimus Cardinalis jam memoratos antiquiores Vita Columbinianæ ſcriptores non noverit, an vero Feum Belcarum, tamquam præcipuum Actorum illorum collectorem, ſolum nominare voluerit, ignoramus. Habemus duplex hujus opuſculi exemplar: unum Senis anno* 1541. *impreſſum eſt, & ſine ulla capitum aut paginarum diſtinctione decurrit; alterum Romæ anno* 1558. *recuſum ac in capita & paginas diſtinctum eſt. Quapropter claritatis gratia poſteriorem hanc editionem citabo, ubi quid ex his Actis erit afferendum.*

20 *Equidem primo decreveram geſta & miracula* B. Joannis Columbini *ex antiquo idiomate Italico Fei Belcari fideliter Latina reddere; ſed omnibus mature perpenſis, mentem mutavi, tum quod tetricus ac difficilis mihi eſſet iſte labor, tum quod videri poſſet inutilis, cum jam Roſſus noſter Acta ejuſdem Beati Latine vulgaſſet, & narrationem ſuam ex Feo Belcaro & Morigia ut plurimum hauſiſſet. Itaque tantummodo me morabatur ab inſtituto noſtro aliena Roſſi methodus, qua longiores digreſſiones Actis interſerit, & Vitæ ordinem variat ac diſcrepantes partes dividit, ut ubique* B. Joannem Columbinum *triumphantem inducat, & titulo libri ſui plene ſatisfaciat; at tandem vidi, has difficultates etiam utcumque ſuperari poſſe, ut poſtmodum monebo.*

21 *Poſt hunc copioſo Acta & miracula* B. Joannis Columbini *illuſtravit Paulus Morigia Jeſuatus, de cujus opere jam laudatus Roſſus noſter pag.* 1, *ſic judicat*. Nemo unus eorum, qui B. Joannis Columbini Vitam conſcripſerunt aggreſſi, felicius adlaboravit, quam R. P. F. Paulus Morigia Mediolanenſis, linguine & virtute clarus, ac librorum in lucem editorum fama celebris. Quippe nulli contigit tam multa adjumenta ad operis ablolutionem nancilci, quanta huic præter communia ſingulorum & publici juris omnium, domeſtica privataque tabularia ſuppeditavere: etenim univerſo Jeſuatorum Ordini, ſupremo cum imperio præfidi liberum commodumque fuit præcipui cujuslibet cœnobii pluteos ſcrutari & reconditas in ipſia antiquas tabulas evolvere, quæque exatata Beati geſta complectuntur, hiſtoriæ inſerere, & reliquis ignota ac omiſſa a tenebris ignorationis vindicare,

22 Acceſſere probi ac religioſi vlri ſingularis in ſuum Fundatorem ac Parentem pietas, honoris cultuique illius propagandi ardor, totius familiæ, ſuæ curæ commiſſæ, juvandæ ac decorandæ cupiditas, quæ ſtimulos currenti addidere, ut porro pergeret alacriter & cuncta perveſtigaret monumanta, ne quid neſciret, quod reſciri ab humano genere dignum duceret. Quo in ſtudio atque contentione divini favoris opem experiri viſus eſt minime vulgarem: ſiquidem ſinceritatem narrationis, quæ prima laus hiſtorici reputatur, familiaria ſibi ſimplicitatis candore ornatam, facilia planæque elocutionis ubertate ita temp ravit, ut affenium etiam a moroſo lectore extorqueat, & ſenſu devotæ obſectationis animum perfundat.

23 *Joſephus Bonafede, clericus Regularis ex congregatione Lucenſi Matris Dei, anno* 1642. *Romæ edidit opus Italicum, quod in quatuor libros diſtribuit: duobus prioribus geſta & miracula* B. Joannis Columbini *exponit; tertio ſpiritualia ejuſdem Beati documenta & aliquas ipſius epiſtolas refert; quarto denique virtutes illuſtrium quorumdam Jeſuatorum enarrat. In proœmio autem rationem reddit novæ ſuæ ſcriptionis, & ibidem in fine lectorem monet, ſe pias Beati exhortationes & nonnullas ipſius epiſtolas Romæ ex veteri bibliothecæ Altempſianæ manuſcripto fideliter deſumpſiſſe. Poſtmodum in appendice, quam Actis & miraculis ſubnectemus, & in Annotatis ad Acta tertius hic liber nobis uſui futurus eſt,*

24 *Denique Joannes Baptiſta Roſſi, Societatis noſtræ ſacerdos, Romæ anno* 1648. *typis Manelphi Manelphi ſubjecit librum, cui hic titulus præfigitur*: Triumphus divinæ gratiæ pet B. Joannem Colnmbinum, ſeu triumphus B. Joannis Columbini Jeſuatorum fundatoris per divinam gratiam. *Quinqueparitia iſtius libri diviſio huic titulo plane reſpondet: nam ipſemet pag.* 9. *talem ſingularum partium elenchum exhibet*: PRIMA PARS. Triumphus B. Joannis Columbini de tribus concupiſcentiis, quæ in mundo deplorantur a S. Joanne Evangeliſta. SECUNDA PARS. Triumphus B. Joannis Columbini de mundi amatoribus, hominibus, ac dæmonibus. TERTIA PARS. Triumphi beati Joannis Columbini gloris per dona cæleſtia & miracula. QUARTA PARS. Triumphi B. Joannis Columbini ornamentum per virtutes infuſas & actus heroicos. QUINTA PARS. Triumphi B. Joannis Columbini pompa, comites adſcripti ac ab ipſo edocti.

25 *Verum hæc partitio, ut ſupra innui, non multum mihi placuit, tum quod hiſtoriæ filum crebris digreſſionibus interrumperet, tum quod ordinem rerum geſtarum contra morem noſtrum variis iſtis triumphorum claſſibus inverteret. At tandem arbitratus ſum, me hiſce incommodis invenire remedium, ſi longiores digreſſiones omitterem, & alia extra ordinem poſita ad ſeriem hiſtoricam reducerem, ut punctis in textu Actorum ſignificabo, & ubi operæ pretium fuerit, in Annotatis obſervabo. Perro hic author res a Beato geſtas ampliſſime ornatiſſimeque conſcripſit; ſed elegantem ejus narrationem plurima menda typographica deturparunt, ita ut ea partim ex erratis in fine poſitis, partim ex conjectura corrigere coactus fuerim. Habes hic ſufficientem Actorum edendorum rationem: nunc etiam audi, quibus ſubſidiis ad opus iſtud concinnandum ſcriptor ille inſtructus fuerit, ut ſcriptionis auctoritatem cognoſcas.*

26 *Imprimis Roſſus poſt enumeratos antiquos recentioreſque auctores, qui Vitam* B. Joannis Columbini *exararunt, aut ſaltem de rebus ab ipſo pie prodigioſeque geſtis meminerunt, pag.* 3. *hæc ſubdit*: Noſtræ inſuper curæ fuit de dubiis quibuſdam per litteras eos conſulere, a quibus ſperari poſſe lux aliqua videbatur: & quamvis reſponſa de paucis habuerimus, quæ non diſſimulabimus, plura tamen remanent vetuſtatis involuta tenebris, & tunc ſolummodo aperienda, cum dies Domini venerit, quæ luce ſua immenſa manifeſtabit abſcondita, & cortinam bonotum ac malorum diu latentium reducet. *Vides hic candidam ſcriptoris ſimplicitatem; at nunc etiam prudentem illius diligentiam animadverte.*

27 *In præfatione pag.* 6. *& ſequente piam ſcriptionis ſuæ cauſam & varia ejuſdem ſubſidia ſic exponit*: Ego ſane amicorum ſuaſione & virorum inter

A

B

C

D

E

F

quam prius ex ipſo Latinam reddere Roſſus curavit;

ſed cum poſt hunc & Paulo Morigiam;

copioſis documentis inſtructus,

aliquibus biographis Italicum

Roſſus non ſine Actis ejuſdem Beati Latine edidem,

tione auctorem, ſervatis ſervandis, tranſiſſe cognoſces;

tum quod tabularia antiqua non omnia viderit;

tum quod tabularia Jeſuatorum

A inter Jeſuatos conſularium rogatu haud illibenter ad boneſtiſſimi operis aggreſſionem adduci me paſſus ſum, ut vitam inter mortales actam a Columbino, latinitate hactenus indonatam, Latine ſcribam: attamen ea conditione fidem obſtrinxi meam, ut & ipſi operam præſtare ne gravarentur ſuam, & domeſtica tabularia atque archiva Ordinis, a Morigia evoluta, rurſus revolverent, ſi forte reconditas in arculis membranas aut involucra ſcripturarum rimantibus daretur aliqua reperire, quibus hiſtoriæ novum decus accederet & ubertas ad veterem aliorum tritamque deſcriptionem amplificandam.

Iterum diſcuſi curatoris,

28 Horum pollicitatione fretus & ope adjutus non parum fortaſſe emolumenti alienæ labori & commentariis adferam, tametſi alioqui non me pœniteret operæ, & pretium feciſſe putarem, ſi ſcholiis brevioribus & adnotatiunculis auctius volumen prodiret, ubi ſingulari animadverſione digna videntur, & fructum doctrinæ morumve aliquem parere legenti poterunt. Præterquam quod Divi ceſſurum eſt gloriæ, ſi Latinæ orationis veluti aliae vecta fama mirificæ ſanctitatis per late
B patentis orbis plagas volitet, & ultra Italiæ fines, Italice ſcripiæ definitos, egreſſa Viri cælitibus adſcripti cultuque digniſſimi omni nationi, quæ ſub cælo eſt, virtutum ac miraculorum magnitudinem denuntiet, ac venerationem invebat. Quod præſtare molienti ita priorum ſcriptorum paulo ſuperius appellatorum teſtimonio bærere in animo eſt, ut tamen ad exprimendam propriis coloribus Herois divini imaginem digitum ſtylumque intendam, & ſub triumphantis lebemate contemplandam in aſceticorum ſcenam inducam.

& in hiſtoria ſubſtantia veritatis veterum ſedulitor tuebatur.

29 *Quamvis igitur ſcriptor ille, de triumpho Beati adornando ſolicitus, hiſtoricum narrationis ſuæ filum ſæpius interruperit, & vulgatam Actorum ſeriem nonnihil immutaverit, tamen ex jam dictis patet, ipſum veneranda antiquitatis monumenta præ oculis habuiſſe, iiſque fideliter inhæſiſſe, ut etiam ex Italicis Fei Beltrari ac Morigiæ Actis deprehendi poteſt. Quod ſi alicubi in rerum ſubſtantia ab aliis hiſtoricis diſcrepet, lectorem in Annotatis aut alibi de ea diſcrepantia monere non gravabor. Nolui hic inter biographos recenſere Petrum Ribadeneiram noſtrum, Sylvanum Razzium, aliosque, qui vitam*
C B. Joannis Columbini *ex aliis contrauerunt, aut de geſtis ejus tantum obiter memnerunt. Accepe tamen ſatis nitidam Vitæ Columbinianæ ſynopſin, donec amplioræ Joannis Baptiſtæ Reſſi Acta, eo modo, quo ſuperius dixi, diſpoſita poſt hunc Commentarium prævium recudamus.*

§. III. Elegans Beati elogium, ſeu Vitæ compendium ex Faſtis Senenſibus.

Faſti Senenſes narrant,

URbs Senenſis in Hetruria multos habuit cives & alumnos eximia morum ſanctitate præditos, de quorum virtutibus & miraculis Academia Intronatorum Senis anno Chriſti 1659. auctiores Faſtos Latine vulgavit. In his a pag. 361. inter alios venerabiles ac Sanctos B. Joannes Columbinus *inſigni ornatur elogio, quod huc tranſcribere viſum eſt, tum quod ſingularia quædam contineat, tum quod ex prævia illius lectione clariorem lucem acceptura ſint ea, quæ deinceps in hoc commentario dicentur. Sic autem ſonat*: Clarum dicerem Joannem, quod ſanguis illuſtrium majorum ſerie deductus in ejus ortum D
confluxerit; niſi vero alieni ſplendoris minime in- AUCT.
digus, non animi modo luminibus, ſed mira vul- G. C.
tus luce adeo radiaſſet, ut Senis domeſtico in cubiculo, & Areſii in publico peregrinantium hoſpitio, noctem diei invidendam reddiderit. At videſis, unde homo terrenarum affectionum caligine diu involutus tantum repente cæleſtis fulgoris hauſerit.

quomodo B. Joannes Columbinus mirabiliter a

31 Indignanti aliquando Joanni, quod ſolito ſerius domeſtici prandium apparaſſent, Blaſia uxor, Cerretanorum genere & propria virtute nobilis femina, librum inſignia Sanctorum geſta continentem ad pie fallendum tempus obtulerat. Illum Columbinus, alia quam pietatis lucra animo revolvens, cum in terram primo iræ impetu projeciſſet, acrius uxori ſuccenſens; mox tumultuario illo æſtu deſervente, humo reverenter ſuſtulit: ſacri quippe voluminis deſpectus graviori quodam angore mentem ſolicitare jam cœperat. Cumque ſublatum humo codicem cœpiſſet evolvere, divino conſilio factum eſt, ut in hiſtoriam Mariæ Ægyptiacæ incideret, cujus celebre inter lauda- F
tas a longa pœnitentia feminas nomen eſt.

laſſa S. Maria Ægyptiaca Vitæ ſuæ

32 Et ecce in illius noxis ſua Columbinus piacula ſenſim erubeſcere, ſeipſum ad illius lacrymas lacrymabilem cernere; & ubi ſex annis ſupra quadragintа illam eluiſſe luctibus inter feras, quidquid inter hominea peccaverat, ſerio percepit, ipſe quoque melior jam vere columba amarius gemere, ſeque non tam extra urbea, quam extra mundum, per religiolam vivendi normam ad dies noctesque fletibus jungendas accendere. Stimulis itaque longe alterius famis, terrena omnia nauſeantia, actus Joannes ſui odium Deique amorem avidiſſime cœpit appetere.

auſteriorem vivendi ratione mutavit,

33 Hinc ubi irrevocabili voto ſe ad omnes carnis illecebras evitandas obſtrinxit, veſtium vilitate totiuſque corporis ſqualore urbanas munditias ornatumque, cujus antea ſtudioſior fuerat, egregie vindicavit. Severiſſimis inſuper jejuniis, ſtatis precationibus ſomnum ſæpius interpellantibus, inflictis acerbis flagris, aliiſque corporis afflictationibus animum viresque impendebat: aſſidua interim Deo in ſuis egentibus ægriſque peramanter præſtans obſequia, adeo ut uxor, quæ tamen ipſe illum alim provocaverat ad pietatem, eamdem E
quaſi nimiam modo pertæſa, non dubitaret ex vulgari dicto ſubinde repetere, pluviam ſe cupiiſſe, non diluviem. Sed auream diluviem & pretioſam tempeſtatem plane imprudens criminabatur.

ſocios ſuos ſtuporis vitia admonuit.

34 Cerie imprudentiæ ſeſe ipſa damnare non potuit, ubi ſub ſpecie elephantiaci mendiculi, quem è principis templi foribus, proquibus jacebat, ſuccolante Joanne, domum, ut refoveretur, aſportatum exhorruerat, latere Chriſtum aut aliquem è cælitibus deprehendit ſua viſſimo ex odore, quo ille, è ſtrato ſtatim avolans, perfuſum cubiculum reliquit. At Joannes labris diviniori etiam ſuavitate affectis, quam per mille oſcula è carnibus ægri, medico ſuo egregie ſalutaris, libaverat, Chriſtum ex eo tempore unice in ore privatis publicisque ſermonibus habuit. Jeſu præconia per conſertas populo vias dulcius decantabat una cum perfectioris vitæ adlectis ſociis, qui ab auſpicatiſſimo nomine Jeſuati meruerunt audire.

& magno Chriſti amore

35 Et illum quidem dicere ſolitum ferunt, ſe perpetuam vivendo mortem ducere, quod Chriſtum paſſim non reſinnarent hominum laudes, cordis Reparatorem ſuum amantiſſimum minime re-

A damantis gelidum frigus linguæ torpore perſilentium accutante. Quin ut optati nominis oblivionem calamo quoque, quoad poſſet, expungeret, ceotum in epiſtolis, quæ ſuperfuerunt, licet perquam brevibus fere omnibus, millies & quadringenties Chriſti nomen expreſſit. Aulus eſt, opinor, feliciter æmulari inclytum ac percelebrem magni Pauli amorem ſalutare nomen ſuis in epiſtolis ſæpiſſima ingeminantem, ut videlicet prædulcem vocem, quæ licet aſſidue repetita, non tamen poterat in labris naſcendo non emori, æternaret in chartis.

Auct. G. C.

Ingenium.

36 Atque hac ratione Joannes exhalabat utcumque, quem pectoris anguſtiis continere non poterat, divini æſtus ardorem, ipſo ſenſuum experimento adeo præſervidum, ut nonnumquam amicus ab illo expoſtulans, qui poſſet ſumma hieme pene nudus frigoris impetum ſuſtinere, ubi manum ita jubentis Columbini pectori admovit, flammantem vim diutius ibi ferre nequiverit, Tantos intra ſe ignes cohibens Viri caſtiſſimi niveum pectus dixeris ſpirantem Ætnam, niſi flammis illa infernis, hoc cæleſtibus æſtuaret.

B

Quam ab unctiſſimum ſalutaris probavit.

37 Ceterum amantium more Joannes Amori ſuo per adverſa probare ſe debuit: & probavit ſtrenue, dum ne populum ultra commoveret ad novi generis vitam, urbe patria agroque exterminari conſtanti animo ſuſtinuit; ac poſtmodum modeſtiſſime tulit, apud ſummum ſacrorum Antiſtitam Urbanum, ejus nominis quintum, ſuæ ſuorumque innocentiæ detrahi, quaſi ſub falſæ pietatis ſpecie hæreticam revera pravitatem occultarent. Verum & ſagax prudentia graviorum ex Purpuratis, & ipſa Pontificis mens cælitus illuſtrata, eorum vitæ integritatem non abſolvit modo, ſed inſolitis etiam laudibus honeſtavit, patrocinantibus præſertim mirum in modum ipſis infantibus, qui parentes ſuos, ut Jeſuatis benefacerent, monuerunt, ſane in juſtiſſima cauſa perſuadenda oratores minime infantes. Eorum vero, qui tam egregium civem Senis proſcripſerant, errorem ſtatim ab illius diſceſſu cælum per diros ſurbines ingeminataque fulmina, morboſque varios immiſſos tam valide corripuit, ut per publicos legatos a Joanne veniam ſimul ac reditum ſubmiſſe civitas univerſa poſcerit.

C

Divinus Beatus miraculis.

38 At longe frequentius benignitatis quam fulminum luce admirabilis Columbini apud Deum potentia coruleavit: gravi namque valetudine laborantes vel ſui contactu pallioli, vel herbis, quas terra, miræ charitatis afflatu ad inſolitam beneficentiam provocata, repente dedit, priſtinæ ſanitati ſæpe reſtituit. Potuit quoque, ut integræ noctis decurſu ardens lucerna nihil plane alimenti abſumeret, efficare; & ve iſſime oleum operamque non perdidit: quippe prodigio, luce ipſa, quam fovebat, clariori conſobrinam ſuam Catharinam ad ſaverinris vitæ rationem, quam diutius ſuaderat inſiterat, tandem permovit.

Et diſcipulorum ſuorum obedientia inclaruit.

39 Illud vero plane mirandum: uni è ſociis divino admonitu præſcripſit, ut quod in familiari colloquio lingua peccaverat, toto capite ignibus impoſito lueret. Obtemperavit ille, ipſa non judicis ſed parentis ſui ſeveritate animatus, & toto in flammas capite procubuit. At Joannis virtute igneas vires frænante, poſt certam moram revocatus, ne uno quidem crinium adusto, vividior è rogo ſurrexit obedientiæ phœnix, ſed non poſt cineres, flammis interim linguarum vibrantium murmure Columbinæ potentiæ plaudentibus. His aliiſque miris illuſtriorem Joannes reddidit, quam per aſperrima quæque publici præſertim contemptus exercitamenta probatam a ſuis aſſeclis exigebat, obedientiæ virtutem: & iſta quidem utpote virtutum omnium fœcunda parens tam claris dotibus conſpicuos illos brevi reddidit, ut ad publica pietatis incitamentum multi eos populi certatim expoſcerent. D

Pie moritur,

40 Columbinus vero, expleto duodennio vitæ ſanctiſſimis exemplis actæ, & Dei amici animarumque ſaluti continenter impenſæ, dum Senas Viterbio repetit, meliorem in patriam eſt avocatus. Terras reliquit anno a partu virginis MCCLXVII. poſtquam lacerdoti ſuprema in ipſum pietatis munera obeunti procul ab arbitris multa prædixit, & inter charos filiorum amplexus effuſis tenerius lacrymis, inundantis cæleſtis lætitiæ fluenta confudit. Supremas voces, publici chirographi fide exceptas & ad poſteros tranmiſſas, teſtes eſſe voluit eximiæ probitatis ſacrarum Senenſium virginum, a ſanctis Abundio & Abundantio dictarum, illas compellans nullis Ordinum Chriſtiani orbis omnium virginibus honeſtate ſecundas, & ſanctimonia veriſſime conſpicuas. Magna nimirum veſtra iſtæc hereditas fuit, feliciſſimæ virgines, tam præclare laudari a laudatiſſimo Viro, & quidem in eo vitæ articulo, in quo, cum Judicis æterni tribunal inſtet, ſola veritas voces exprimit a moriente! E

& honorifice ſepelitur

41 At vos ultra triumphaſtis, obtento locupletiori juris hereditarii thelauro, ſacris nimirum ipſis relictæ a columbino ſpiritu mortalitatis exuviis, per plurima deinde prodigia ſe ſuoſque ſimul illuſtrantibus. Sane ſi viventi Joanni inſigne fuit in cœli transfugas mentes imperium, ubi dignius a morte quieſceret, quam iis in ædibus, a quibus illas longe proſcriptas cum gemitu fugere aliquot ante annos ipſe idem advertiſſe ſe dixerat? Hoc quoque teſtimonio non leviter firmans rite vulgatam famam, a melioribus genii gratas cælo ædes olim fuiſſe conſtructas, quæ videlicet nequioribus non modo eſſent imperviæ, ſed formidandæ, ut jam Sena veritati Chriſtianæ hoc exhibeat Superum ædificium, in quo de fabulola antiquitate triumphet, Trojam ſuam diis architectantibus conditam jactante,

ſe oppoſito SS. Abundi & Abundantii, F

42 Tumulati tam nobili loco ſaeri cadaveris veneration em diu auxit omnis prorſus labis expers integritas; donec, imminente aliquando hoſtili exercitu, cum religioſæ illæ virgines intra urbem ſe recipere cogerentur, immiſſo ſatu an aſtu, incertum) in Divi ſepulcrum pluvio ſtillicidio, ſacri illi artus tabo ceſſere, ſi pedem excipias, qui hodieque intaminatus oſtenditur. Credas, hanc eſſe, qua præcipue ſe Joannes terris oſtentat, inviolabilem gloriam, mundum & gloriam ipſam calcaſſe. *Quod elogii auctor ſupra n. 35. habet de ſæpius repetito in epiſtolis ejus Jeſu nomine, confirmari poteſt ex Feo Belcaro, qui in ſua Vita Italica cap. 57. ita ſcribit;* In centum epiſtolis ejus, quas legi, & quarum major pars paucis verbis abſolvitur, inveni ſcriptum nomen Chriſti circiter millies quadringenties, exceptis vocabulis, quibus de eodem fit mentio.

quod ab eorum corp. ex Urbeum fuiſſe ferunt.

43 *Ad textum num. 41. in quo auctor elogii innuit, iſtud monaſterium cœnobium ab angelis ædificatum fuiſſe, aſteriſco notantur ſequentia:* Anno DCCLVIII. ſub Pipino rege, in perhonorem a SS. Abundin & Abundantin dictum eximie benefico, Cœlites in conſtruendum illius parietem operam impendiſſe ſeruntur. *Bartholomæus Carliſtanus Senenſis in Vita B. Petri Petroni cap. 8. prodigioſam ejuſdem parthenonis ædificationem obſcure indicat. Nos hanc angelicam monaſterii Benedictini*

A *ſtini conſtructionem, de qua Mabillonius in Annalibus Ordinis ſui non meminit, penes fidem relatorum Senenſium relinquimus, & cum majoribus noſtris tomo* VII. *Maii pag.* 211. optamus nobis ſuggeri, quidquid de illius monaſterii fundatione & Sanctorum ibi reliquiis, quæ nominis occaſionem dederint, haberi poterit. *Cæterum ea, quæ in hac Vitæ & miraculorum epitome breviter attinguntur, clariùs intelligentur ex longioribus Actis, quorum prætermiſſiones & controverſias jam examinabimus.*

§. IV. Aliqua in longioribus Actis omiſſa, & controverſa.

Ex Actis B. Petri Petroni deſligiens.

IN *Actis huic commentario ſubjungendis n.* 81. *legimus, B. Petrum Cartuſianum a Columbino noſtro conſulium fuiſſe circa perfectiorem vitæ methodum, quam electurus eſſet; ſed in iiſdem Actis noſtris aliunde eſt ſilentium de mutua inter illos familiaritate aliiſque intimæ amicitiæ argumentis, quæ eruimus ex ſuperius memorata B. Petri Petroni Cartuſiani Vita, quam ipſe* B. Joannes Columbinus
B *Italice conſcripſit, & Bartholomæus Senenſis Cartuſianus Latine interpolavit, ut Henſchenius noſter in commentario prævio ad ea Acta die* XXIX. *Maii, tomo* VII. *ejuſdem menſis pag.* 184. *notavit. Itaque hunc Actorum noſtrorum defectum ex Latina B. Petri Petroni Vita, quam laudatus Bartholomæus Senis anno* 1619. *una cum annotationibus ſuis edidit, hic ſupplere conabimur.*

quæ ſubſe-quuntur ſunt illi

45 *In ea Vita lib.* 2. *cap.* 8. *poſt longam exhortationem, qua B. Petrus* Joannem Columbinum *ad amplectendam pauperiatem excitat, hæc referuntur:* Ergo tanti viri Columbinus captus ſanctimonia atque conſuetudine, eam rerum divinarum intelligentiam adeptus eſſe videbatur, eodem Petro duce & moderatora, ut ad cætera pietatis opera atque incommoda voluntaria, quæ ipſemet anteactæ vitæ luxui expiando ſponte ſuſceperat, hæc volens lubens adjecerit; nimirum ut in orandi meditandique exercitationem toto pectore incumberet: quæ tanc animi ſtudia ne in eo refrigeſcerent, ad Cartuſiam ventitare conſueverat frequenter, ubi apud Petrum una cum aliis eximia pietate viris, non modo ſpiritales agere cœtus, & crebra eum eo de rebus divinis inſtituere colloquia, ſed etiam alios atque ſubinde alios, quos ad
C Chriſtianam pietatem propenſos nanciſcebatur, eodem adducere....

cum B. Joanne Columbino

46 Hunc vivendi curſum tenuit Columbinus ad obitum uſque Petri; quo rebus humanis exempto, tantum abfuit, ut de inita vitæ ratione quidquam remitteret, ut etiam ad aſperrima quæque Chriſti cauſa ſubeunda recentem quamdam alacritatem in ſe momento diffundi ſenſerit. Quin dein poſtea, uti ſupra demonſtratum eſt, & alias multo lucidius demonſtrabimus, ipſius beati viri viſis & recreabatur identidem, & ad omnem ſanctitatem erudiebatur: quo per ea, ceu per monita quædam cæleſtia, perſpicue conjiceret, Petrum in cælo ſuis etiam adeſſe cœptis, ſuique patrocinium & curam gerere beata circumveſtitum immortalitate.

ſimilitudo autem & amicitiam.

47 Interea dum hiſce divinis adjutus præſidiis ad perfectionis culmen gradum accelerat Columbinus, Petrus ejus filius, plena noodum pubertate, haud porro (diu) ab ipſius Petri noſtri deceſſu excedit è vita, cujus orbitate eam optimus parens animi firmitatem oſtendit, ut doloris triſtitiæve nullum præ ſe tulerit indicium; quin etiam maximas Deo gratias egerit, quod per mortem carniſi- D
mi nati illum ſibi obicem ſublatum aſpiceret, qui Auct.
ſibi ad id tempus obſtiterat, quo minus ſe totum G. C.
Deo dederit omnibus vitæ prædulcis exutum, prout ſuerat ei in deſiderio.

ut B. Joannes præcipuas ipſius actiones obſervaverit

48 *Quinimo tanta fuit* Joannis Columbini *noſtri cum B. Petro Petroni conſuetudo, ut præcipuas illius actiones obſervaverit, res ab eo pie prodigioſoque geſtas ſcripto poſteris reliquerit, & fuerit oculatus plurium miraculorum teſtis, ſicut multis exemplis probari poſſet. Sed vetuiſſe ſufficiet pauca quædam, ad quorum unum Bartholomæus Senenſis lib.* 2. *Vitæ Petroniane cap.* 10. *pag.* 90. *ſic præfatur:* Haud abſurdum vilum iri arbitror hiſce ſubnectere id, quod Columbinus noſter ſibi accidiſſe litteris mandavit, ſcilicet eo prorſus anno & menſe, quo Petrus noſter beatus obſus exceſſit humanis. Rem geſtam brevibus enarro.

& plura ejus miracula videre eſt.

49 *Deinde pagina ſequente eam ipſam ita narrat:* Cum magno, quodam die, tuberum deſiderio Petrus teneretur, ad Columbinum converſus; Here Joannes, ait, offer mihi, obtecro te, paululum tuberum: acri enim illorum cupiditate rapior. Cui mox Columbinus: Scis pater, inquit, nuſquam locorum, Majo præſertim menſe, qui nunc
E agitur, tubera inveniri? Ad quæ mox Petrus, paterna cæleſtis Numinis providentia freius, Abi, inquit, in bonam rem. Inſequenta vero luce iter cum capeſſeret Columbinus una cum Joachimo Cartuſiam verſus, Petri inviſendi gratia propter pannariam ejuſdem Columbini tabernam ambo præteriare, ibique juvenem quemdam ejuſdem tabernæ adminiſtrum magnam cartaceum involucrum tuberum plenum manu tenentem offendunt: qui protinus id ipſum dono obtulit Columbino. Tum ille miraculo attonitus, gaudioque ſimul perfuſus, tubera ad Petrum mox perferenda accepit.

Ex eodem Vitæ patre, B. Joannem mercaturæ exercuiſſe.

50 *Ex narratione hujus miraculi ſimul clare confirmatur*, B. Joannem Columbinum *mercaturam exercuiſſe, etſi quidam ex poſteris illius vitæ profeſſionem ſtudioſe diſſimulaverit, ut Bartholomæus Carthuſianus in annotationibus ad Vitam B. Petri Petroni pagg.* 187. *&* 188. *occaſione hujus hiſtoriæ conqueritur hoc modo:* Hic animis adeſſe velim, qui decennio fere elapſo operam navarunt, ut Vita B. Joannis Columbini, quam ut diximus, Chriſtophorus primum Gaot, deinde Feus Belcarus
F Florentinus poſteritatis litteris conſecrarunt, denuo typis excuderetur: quandoquidem, neſcio quo ducti ſpiritu, ab ea prorſus expungi delerique curarunt loca, quæ Columbinum, licet ingenua ſtirpe ſatum, exercuiſſe tamen mercaturam argentariamque feciſſa teſtantur.

quod tamen aliquo ſenſu, ita utique, verum.

51 Sed quam longe a veritate aberraverit, diſcant, ſi non ab illis inconcuſſæ fidei auctoribus, certe ab ipſomet Columbino, qui de ſe ſcribens fatetur, ſe una cum Joachimo juxta pannariam ſuam tabernam tranſiiſſe, dum Cartuſiam verſus iter arripuit, Petri noſtri inviſendi gratia. Sed quid opus eſt uti veterum ſcriptis, cum paſſim in urbe patria id ipſum infantuli bimuli decantant? Hoc dictum velim, non ut in mortuos inſurgam, in Julium Cæſarem Columbinum dico, cujus opera & ſtudio hæc eadem Joannis Columbini geſta proxime typis ſunt promulgata, ut Paulus Morigia teſtatur, ſed ut prudens cordatuſque lector intelligat, non modicam ex hiſce me demeſſuiſſe frugem ad veritatem hiſtoriæ noſtræ aſtruendam pariter & illuſtrandam.

A AUCT. G. C. *aut in dubium vocare videntur,*

52 *Opinor, hic notari Morigiam, qui in editione anni 1604. vocabula, certam mercaturæ profeſſionem indicantia, mutavit, & lib. 1. Hiſtoriæ Jeſuatorum cap. 2. ſic* Columbinum *uxori ſuæ reſpondentem induxit:* Mihi ſtatim redeundum eſt ad negotia, *Italice* alle facende. *At Feus Belcarus in Italica ejuſdem Beati Vita cap. 2. ſcribit, quod* Joannes Colmbinus *uxori ſuæ reſponderit, ſibi illico redeundum eſſe* ad officinam: *nam pro æquivoco Morigiæ vocabulo* alle faccende, *id eſt* ad negotia, *ipſe poſuit Italice* al fondaco, *quæ vox tabernam vel mercium apothecam ſignificat, ut in Dictionario academiæ Cruſcanæ, abſque lexicis videri poteſt.*

quomodo ibidem eo tempore mercatura

53 *Suſpicor nobiles Columbinæ familiæ poſteros Morigiam induxiſſe, ut ſupprimeret antiquam* B. Joannis *mercaturam, tamquam nobilitati ſuæ repugnantem. At diſcrere poterant, illam profeſſionem nobilitati non officere, ubi ex more patriæ exercetur, ut Andreas Tiraquellus in libro de Nobilitate cap. 31. n. 21. docet his verbis:* Verumtamen ita procedit, quod dicimus, mercaturam obeſſe nobilitati, niſi mos regionis, qui haud dubia ſervandus eſt, aliud inducat, uti apud Venetos & Genuenſes nobiles quoque mercaturam exercent ei-

B tra vituperium & nobilitatis detrimentum. *Idem cenſet Roſſus noſter, uti infra ex Actis num. 7. patebit.*

nobilitatem non exhibens.

54 *Certe Bartholomæus Carruſianus illuſtrem* B. Joannem Columbinum *nobilitatem non negat, etſi excitatam ab eo mercaturam taxet, dum poſt longam B. Petri Petroni exhortationem de converſione illius lib. 2. cap. 8. pag. 78. refert ſequentia:* Quibus certe verbis atque adeo ardentibus ſententiis, ſtatim ut finem dicendi fecit beatus Pater, ita affici impelliique Columbinus ſe ſenſit ad Evangelicam pauperiatem amplexandam, ut nova tum divini luminis copia illuſtratus non adeo cupide atque ardenter pecuniarum lucris antea inhiaret, uti poſtea ex animo ea ipſa contemſerit. Namque deteſtatus, tamquam ſeterrimam animæ peſtem, pravam illam habendi cupiditatem, qua in quæſtu faciendo indies magis ac magis rapiebatur, cœpit paulatim avocare animum ab novis contrahendis commerciis, quæ vel NOBILIS MERCATOR negotiando tractabat, vel menſarius in occupanda

C permutandaque pecunia gerebat.

Ex quadam ejuſdem Vita narratione ſtatuimus,

55 *Nunc ab hac digreſſione in viam revertamur, & prætermiſſa in Actis noſtris* B. Joannis *geſta recenſere pergamus cum Bartholomæo Seuenſi, qui lib. 2. cap. 10. pag. 92. ſic proſequitur:* Audivimus modo Columbinum de ſe ſcribentem: audiamus & eumdem de filio ſuo Petro non minus mirum quam de ſe ipſo referentem, quando per idem fere tempus, quo Petrus noſter beatus vitam cum morte commutavit, rem contigiſſe ex eo cognoſcimus. Convenerant in Petri cubiculum ſimul aliquot è Patribus domus, ſimul & alii pietate nobiles viri ad beatum Virum audiendum de rebus cæleſtibus diſſerentem; cum repente orationi finem factorus ille ſubintulit dicens: Exſpectate, quæſo, paululum fratres: non longe enim aberit, quin ad nos veniat Joachimus una cum puero Petro, Joannis Columbini filio, qui munuſcula quædam mihi, ni puto, amygdala, papavera atque unicum cepe deportat; quin etiam ædibus noſtris jam jam prope adſtantibus, papaverum unum puer ipſe hoc articulo temporis mandit. Hæc ubi adſtantes audiunt, ſubridere illico cœperunt,

filium B. Joannis Columbini

56 Cetcrum vix hæc atque alia in eamdem rem Petrus dixit, cum extemplo affertur, ad cœnobii fores Joachimum & puerum Petrum adſtare: quos D ut aſpiciunt monachi, diſcuntque puerum ſciſcitati pa aver in itinere comediſſe, uti beatus Pater paulo ante prædixerat, ingenti admiratione protinus afficiuntur. Cumque mox Petri cubiculum eſſent ingreſſi, ad puerum converſus Petrus, obſervantiæ ergo poplitem ante eum flectentem ait: Concine, fili, cantiunculam illam, cui eſt initium O DIVA NOBILIS MAGDALENA: nam prius eam quam abſolvas, ad nos huc adveniabit ſacerdos Marianus eccleſiæ apud Marmoriam plebanus. Nec verba beati Patris in ventum jacta: res enim ita prorſus evenit.

uſque ad an. 1361. in vivis fuiſſe.

57 *Hæc de filiolo* B. Joannis Columbini *commemorare volui, ut contra erroneam nonnullorum opinionem conſtaret, puerum illum ſupervixiſſe uſque ad annum* 1361. *quo B. Petrus Petronus obiit, ſicut Bertholomæus in ſuis annotationibus pag. 194. obſervat his verbis:* De puero Petro, beati Joannis Columbini filio, nihil eſt, quod adjicsim in præſentia: de eo quippe in Hiſtoria ſuſius egimus pag. 79. 81. ad tedandas quorumdam altercationes temere afferentium, puerum ex humanis diſceſſiſſe paucis poſt menſibus, quam Columbinus parens ad Deum ſele converſit, hoc eſt anno MCCCLVI. E cum alioquio vitam vivere ad annum uſque MCCCLXI. apud beatum Petrum noſtrum videmus.

Beatus Joannes Petronus ſeſe noviſſe ſua,

58 *Suus in iiſdem Actis multa alia, quæ ad* B. Joannem Columbinum *ſpectant: nam laudatus eorum collector refert, Beatum noſtrum tanta neceſſitudine cum B. Petro Petreno conjunctum fuiſſe, ut arcana illius ſenſa intellexerit, varias ejus prædictiones obſervaverit, multa ipſius miracula viderit, ac ſemel cæleſti voluptate perfuſus fuerit ex fulgidiſſimis radiis, quos è corpore B. Petri emiſſantes cernebat. Ad hæc narrat, Columbinum moriens conſtanter adſtiſſe, & ex paupere illius ſupellectile, quam ſacrarum reliquiarum loco retinuerat, fragrantiſſimum oderem percepiſſe. Denique aſſendit, B. Petrum Petronum ſæpius poſt mortem* B. Joanni *noſtro apparuiſſe, variaque conſilia ſpiritualia ei communicaſſe. At nos his fuſius deſcribendis ſuperſedemus, quia in iiſdem B. Petri Petroni Actis, quæ ad diem* XXIX. *Maii operi noſtro inſeruimus, tomo* VII. *ejuſdem menſis a pag. 189. legi poſſunt.*

dicitur tenuis corporis habitudo & cubitus ſtatura fuiſſe.

59 *Feus Belcarus in Vita Italica cap. 57. tradit,* B. Joanni Columbino *fuiſſe nobilem ac teneram corporis habitudinem atque exiguam ſtaturam. Hinc etiam in proœmio ſui epiſculi illum comparat cum Joanne de Medicis, quem ibi ſic alloquitur:* Cum B. Joannes opibus & conſanguineis abundaverit, inter præcipuos populares ſuos honoribus claruerit, magnas eleemoſynas erogaverit, & corporis ſtatura ac conſtitutione tibi ſimilis fuerit, ut clare perſpicies, mihi vitum eſt maxime convenire, ut hunc exiguum meum laborem tibi conſecrarem... Quod ſi ex ſimilitudine oriatur amor, ut vult Philoſophus, non dubito, quin B. Joannem amaturus ſis, & ab eo multa beneficia receſturus: ipſe enim in conſpectu divino magnus eſt, & erga omnes ſuos clientes benignus. *Paulus Morigia in Hiſtoria Jeſuatorum lib. 1. cap. 64. eamdem corporis habitudinem ex Feo Belcaro, ut opinor, deſcripſit. Cum autem Roſſus noſter in ſequentibus Actis, quantum ſcio, de illa corporis conſtitutione expreſſe non meminerit, de ea lectorem hoc loco monendum exiſtimavi. Nunc vero de natalitate & ætate Beati noſtri dubium quamdam ejuſdem Roſſi conjecturam examinabo.*

60 *Jam*

A *& anno ætatis ſuæ ſexageſimo tertio obiiſſe,*

60 *Jam ſæpe laudatus ille ſcriptor in Triumpho* B. Joannis Columbini *par.* 2. *cap.* 52. §. 3. *poſt adornatum beato Triumphatori ſuo epitaphium, tempora vitæ ejus ſic computat*: Juſta porro ſoluta ſunt die 11. Auguſti anno ſalutis MCCCLXVII. converſionis XII. ætatis, ex probabili calculo, LXIII. ſiquidem conſtans opinio apud agnatos hodieque manet, annn hoc climacterico obiiſſe, proinde natum ſub annum MCCCIV. & initium vitæ meliori dediſſa, cum LI. ageret, die ſecunda Julii. *Non ſatis capio, quomodo hic converſionis* B. Joannis *ſecundam diem Julii determinate aſſignet, cum autem in Actis noſtris n.* 13. *converſionem illius ita narrare incipiat*: Annus fluebat quinquageſimus quintus ſupra milleſimum trecenteſimum a Chriſto nato, cum die quadam (quota menſis non expreſſere, quia ne menſis quidem meminiſſe cura fuit priſcis ſcriptoribus) redians maiore è menſa argentaria Joannes oppido famelicus voluiſſet ſe pulari, protinus accumbere, ac prandere *&c. Unde igitur idem auctor erut*, B. Joannem *initium vitæ melioris dediſſe, cum quinquageſimum primum ætatis annum ageret* die ſecunda Julii, *quandoquidem priſci ſcriptores diem & menſem converſionis non expreſſerunt?*

B *quod poſterius tamen incertum eſt, cum de anno nativitatis non conſtet.*

61 *Quod autem de climacterico ætatis anno traditur, æque incertum eſt*: *Roſſus enim in iiſdem Actis n.* 4. *jam faſſus fuerat ſequentia*: Ceterum natalis ac menſis, quin imo & annus ipſe incertus eſt ac obſcurus; neque lux ulla è monumentis Columbinæ gentis aut religionis Jeſuatorum affulſit ſtudioſe ſcrutantibus, ut via illis inveniendis aperiretur, quæ ſubiicere per hiſtoriæ jura non licerat. Collatis nihilnminus inter ſe converſionis ad Deum & obitus annis, inferius memorandis, in proclivi conjectura eſt, circa trecenteſimum & aliquot annos ſupra milleſimum reparata ſalutis, partum fortunatiſſimum Joannis contigiſſe. *Quomodo itaque* ex probabili calculo *ſexageſimus tertius ætatis annus determinatur? Si circa natalem Beati annum nulla lux è monumentis Columbinæ genſis affulſerit, quo fundamento nititur conſtans apud agnatos opinio, illum anno climacterico obiiſſe? Tota ergo illa annorum, incertum ac dierum determinatio, quam Roſſus noſter proponit, ex incerta quadam familiæ Columbinæ traditione dumtaxat oriri videtur.*

C

§. V. Miracula interceſſione Beati patrata.

Roſſus ea multis ſuis vanuſſe

JOannes Baptiſta Roſſus *in jam aliquoties memorato ſuo Triumpho par.* 3. *cap.* 1. §. 1. *de miraculis, quæ interceſſione* B. Joannis Columbini *tum in vita, tum poſt mortem contigere, poſt alia ſic diſſerit*: Initio quidem, ubi infidelitas expugnanda fuerat, & duræ cervices Judæorum frangendæ, multitudine ſignorum certatum eſt; illis porro triumphatis, ubi fides ſub ſua jura redegit orbem terrarum, ceſſatum quidem a crebra miraculorum patratione, non ita tamen, ut ulla ætas a feliciſſima illa Apoſtolorum ſterilis decurrerit, ut ſingulas luſtranti facile cognitu fuerit. At fœcundam imprimis illam videre majores noſtri, quæ beatum Columbinum, & numeroſam ejus ſobolem Chriſto peperit & Eccleſiæ dedit: etenim non ille ſolus electus, qui faceret mirabilia in vita ſua & poſt mortem ſuam; ſed etiam pleroſque omnes diſcipulos habere meruit operationum mirificarum participes, quos habuit tolerantiæ paſſionum ſocios, hoc eſt rigidos corporum ſuorum caſtigatores, pauperes, humiles, mundo crucifixos & cælo affixos.

D AUCT. G. C.

63 Nam quos tales invenit vel potius efficit gratia cæleſtis, illos etiam plurimum id generis ornamentis inſignit, & per illa ſuæ vim potentiæ demonſtrat, eo conſilio, ut alatur fides, pietas nutriatur, religionis veritas roboretur. Eo ſpectavit, cum miraculis Columbino clarere largita eſt; quorum multa monumentis conſignata ad notitiam poſteritatis devenere, plura ſilentio ſuppreſſa latuere: & horum omnium numerus plurium acceſſione, quæ ad Divi aras contingunt in dies, major eſt, quam ut voluminis parte comprehendi queant, aut pretium ſit operæ comprehendere. Satius namque fuerit ac latius, inſigniora aliquot & antiquiora libaſſe, quibus nobilitata Divi fama eſt, & aucta populorum adverſus ipſum veneratio. *Tunc ſubdit aliqua prodigia, a Joanne Columbino adhuc vivente patrata, quæ nos juxta ſeriem hiſtoricam, quantum fieri potuit, Actis illius inſerimus.*

paucæ ſilligratæ,

64 *In eodem Triumpho par.* 3. *cap.* 2. §. 1. *ſelegit nonnulla miracula, quæ poſt obitum Beati evenerunt, & ex iis aliqua breviter attingit, aliaque pauca commemorat hoc modo*: Haud procul a monaſterio S. Abundii deligere ſibi permiſſus erat dæmon improbus adoleſcentulæ probæ cnrpus pro temporaneo hoſpitio, & exercebat in eo partem odiorum, quibus in genus humanum concitatur. Divexabat miſellam inſanis modis, illudebat ad parentum ludibrium & plenam doloris contemptionem. Neque vis ulla vel modus nequitiæ ac malignitati comprimendæ ſuberat, ſi diſtorquere membra, ſi motibus violentis inverrere, ſi ad parietes ant pavimenta allidere, ſi vociferationes & abſonos clamores ciere vellet.

inter quæ refert, quomodo contigerit, E F

65 Uſuvenit aliquando, ut domo elapſam per aream propinquam currentem parentes inſectarentur, ut ſiſterent & a præcipitio tuerentur: illa vero celerior in vicinum templum dum ſe tentat injicere, pede prope valvas ſepulcrum Columbini calcat, & repente concidit exanimis. Aſſequi humi jacentem facile fuit inſequentibus, qui deliquium a malo inquilino indicatum ſuſpicati, fomentis juvare & omni ope ſubvenire languenti impigre feſtinant. Atqui nullo jam vel non tali medicamine indiget. Jacet aliquamdiu extra ſe poſita; paulo poſt velut è immo emergens erigit ſeſe in pedes, & iniquo obſeſſore liberam fatetur.

tacto ſepulcro Joannis Columbini ſe ſumulai ſepulcro, E

66 Mirantur vehementer parentes ac læti interrogant, undenam ſalus inſperata & pacata quies momento redierit, aut quomodo de diri tortoris tyrannide in libertatem ſit aſſerta. Reſpondit, modum quidem neque explicare poſſe, neque capere; ceterum advertiſſe ſtatim atque plantis humum ſepulcralem preſſerat, ablegatum a ſe impurum ſpiritum, neque dubitandum, quin occulta virtute ac imperio Divi, cujus ibi exuviæ condebantur. Hujus eventus fama totam vicinitatem pervadens in urbem ipſam ſecunda admurmuratione penetravit, auxitque civium venerationem erga Joannem & corpus ejus, quod magno in pretio habere cœperunt.

ſtatim liberata fuerit,

67 Et hæc quidem, nulla implorata ope, nihilque de beneficio cogitans beneficium conſecuta eſt: duæ aliæ inſuper inſeſſæ & peſſime a ſtygiis habitæ genitis ad tumulum eumdem deductæ precibus & evocationibus calamitoſæ obſidionis immunes inde abſceſſere. Alteri cum ſacerdotis copia deeſſet,

ubi etiam aliæ dæmoniis tyrannidi ereptæ ſunt.

A qui exorciſmis ageret, domina Paula, monialium
AUCT. præſes, opem ferre tentavit ſucceſſu proſpero. Pri-
G. C. mum quidem ſuarum precibus commendavit, quas plurimum valituras apud Deum ſperabat; tum fide armata per Chriſti virtutem & ejus Servi Columbini merita exire de corpore rebelles audaciter imperat, & ſignum egreſſionis manifeſtum certumque edere. Cui perfidus cum ablono ululatu: Ecquod ſignum dari jubes? Ut lampada, inquit, pro venerabiliſſimo Sacramento collucentem morites. Nequaquam dignus ſum, reſpondet ſuperbus, ut illuc accedam; aſt non dubia abceſſus veſtigia alicubi in monaſterio relinquam, & dicto citius evaſit, exceſſit, & inbalavit cellam vinariam ſpurciſſimus tam tetro ſulphuris fœtore nidoreque, ut per integras tres hebdomadas pedem illo inferre non liceret innoxie.

Monialis opem B. Joannis implorat 68 *Aliud celebre miraculum ibidem par. 3. cap. 3.* §. 5. *ſic narrat:* Monialium una ex iis, quæ ad externa miniſteria admittuntur, in aſceterio ſancti Abundii vehementi dolore dexteri pollicis cruciabatur. Defluxerat in illum humor acer ac malignus ea copia, ut inflatione ac tumore deformatum miſere exulceraret. Medicamenta varia adhibita arti potius pudorem quam ægræ ſubſidium afferebant; & eo tandem deventum, ut digiti præciſione, brachii & artuum reliquorum indemnitati conſulendum medicorum judicio ſtatueretur,

B

pollicis jam præcidendi 69 Noctem deſtinatæ lanienæ præviam inſumnem mulierecula in oratione duxit, & B. Columbino, cujus opem tam multi apud ſepulcrum ejus experiebantur, ſuum pollicem intimo corde ac lacrymis commendare perſeveravit. Sub auroram interiore quodam impulſu percita continere ſe non valet, quin ulcere circumpoſitum malagma evolvat: & ecce tibi nullum jam tumoris aut tabis indicium, dolor omnis abeſt, ſanitas integra adeſt, ſolus unguis in ſummitate deſideratur, ut miraculum geminetur. Denuo ſe dat in preces, ſperatque eum, qui perfecta facit opera, imperfectum hoc per B. Columbini merita minime relicturum. Uti ſperavit, ita evenit; reſtitutus unguis, & abſterſum, quidquid deforme in digito fuerat.

ſubita ſanum conferunt 70 Mane jam claro chirurgus præſto eſt, novaculam, unguenta, tænias, & quidquid ad triſte miniſterium neceſſarium erat in promptu habens. Verum occurrens ægra ſupervacaneum totum illum apparatum aſſerit, & dicto fidem conciliat

C oſtenſione digiti, in quo ne veſtigium quidem abacti ulceris remanſiſſe deprehenſum eſt. Cujus evenium miraculi totus ſororum chorus, atque adeo ſeculares ipſi curatores, ac medici teſtes oculati & præcones apud externos evulgarunt: quæ eaula fuit, ut ex civitate plures ad cœnobium accurrerent, & pie curioſi oculis uſurparent, quod auribus perceperant.

Roſſus quædam miracula generatim memorat, 71 Quod ſi ad templi parietes appendere anathemata, recuperatam ſanitatem teſtantia, curæ fuiſſet perſanatis, in tot ſorte cernerentur affimilatæ formas, quot morborum ſpecies in humana membra deſæviunt. Adjeciſſent inſuper votiva dona, integra corpuſcula ſaſciis involuta parentes ſteriles, qui nixi pro tumulo genibus tamdiu fœcunditatis beneficium petere inſtiere, quoad ſpe pleni indidem abeuntes lætitiis poſtmodum expetitæ prolis geſtire meruerunt. *Miracula, de quibus Roſſus hic in fine generatim memnit, & quæ forte apud Feum Belcarum & Paulum Morigiam, aliosque auctores legerat, nos poſtmodum ex illis ſingillatim referemus.*

72 *Præterea* B. Joannes Columbinus *clientibus* D
ſuis plura alia contulit beneficia, quæ Roſſus noſter *& alia, quæ in Lucenſi vita omiſit,*
a ſe prætermiſſa fuiſſe indicat, dum par. 2. cap. 9. *genus,*
§. 5. *de Lucenſibus Jeſuatici Ordinis monialibus ita ſcribit*: Non eſt poſtrema devotarum Deo virginum laus, quod B. Columbini, quem fundatorem agnoſcunt, memoriam pia veneratione recolunt, virtutes imitari conantur, inſtitutum tuentur, cultum augere ſtudent, aras dicant, lampades appendunt, panegyricis feſtam ejuſdem diem ornari curant, reliquias, ſiplanothecis pretioſis aſſervatas, adorandas exponunt: & cuncta grata eſſe Numini ac Divo, crebra teſtantur miracula, quibus imago ejus, & oleum in lampadibus ardens, & oſſis particula, & invocatio nominis nobilitatur indies.

penitus ejus omiſit, 73 Horum ego catalogum & prolixam narrationem a teſtibus oculatis accepi, ſi forte volumini inferenda viderentur. Aſt ubi copia abundamus aliorum, quibus jus legitimum fidem fecit, & auctoritatem conciliavit, abſtinemus libentius manum & calamum ab illis tantilper, dum pari quoque cenſura atque judicio animus ſcriptoribus adatur ad evulgandum. *Cum ea beneficia Lucenſia* E
nondum hactenus edita invenerimus, nobis ſufficiet poſt Acta noſtra ex Feo Belcaro & Paulo Morigia Latine exhibere illa miracula, quibus veneranda antiquitas, & legitima teſtimonia certam fidem conciliarunt,

§. VI. Corpus Beati, diu incorruptum & integrum, tandem diſſolvitur, & pars capitis & oſſium olim furto ablata adhuc in diœceſi Ariminenſi invenitur.

Cum corpus B. Joannis propter vera miracula EX *præcedente paragrapho & fine Actorum patet,* *propter manifeſta miracula, non diu poſt obitum* B. Joannis Columbini *patrata, auctam eſſe fidelium venerationem erga ſacras illius reliquias, quarum honorificam elevationem, prodigioſam integritatem, ac denique procuratam ſtudioſe corruptionem Roſſus noſter par. 3. cap. 3. §. 1. exponit his verbis*: Creſcente in dies miraculorum numero, & populi ad ſepulcrum frequentia, venit in mentem ſanctimonialibus ſancti Abundii ſuarum eſſe partium, in locum honeſtiorem oſſa, uti rebantur, F
nuda, excarnea tranſferre, ac nobiliori conditorio reponere.

honorificam novo loco collocandi, eſſet, 75 Exquiſitere piæ virgines conſilium a viris prudentibus, quorum inventus nullus eſt, qui non ſummopere probaret ac bortaretur ad opus quantocius aggrediendum. Deliberatione facta, ante omnia monendam Blaſiam olim conjugem ex æquo puiavere, quæ incredibilem cepit animo voluptatem, & provinciam ſibi depoſcit ſumptuum faciendorum ac ſingillatim arcæ ad ſipſana ſacra recipienda fabricandæ. Exſtructa bæc eſt eleganti opere ac perpolito: in extimæ ſuperficiei medio placuit Chriſti domini ſalvatoris icona depingi, cui veluti famulantes adderentur ad latus dexterum B. Columbini altera, ad ſiniſtram S. Franciſci Seraphici altera.

integrum invenitur, 76 Vulgata per Senas fama, indicta translationis dies eſt; & convenere ex clero ſeculari ſacerdotes ac miniſtri perplures, qui linteati miniſterio ſacro aſſiſterent ac peragerent. Ut ventum ad tumulum eſt, exhumavere ſarcophagum, & herbas

qui-

A dem ac flores, cum tumularetur, injectos telluris humiditas in limum putredinemque verterat; corpus autem iis obtectum prorſus integrum & incorruptum, ceu recentem amarantum reperire, quomodo ſi paulo ante humatum fuiſſet, vel potius ſuavi ſomno ſoporatum: caro molliſ ac tenera, colnr vividus, vultus renidenti affinis, ut luce meridiana clarius pateret, pignus illud innocentiæ & vas honoris ab injuriis mortis divinitus aſſertum, quæ veterem noxam in mortuis etiam filiis Adam vindicare non ceſſat, & artus eorum depaſta in tabem & pulverem convertit.

& fabula monialium inde.

77 Agnovere miraculum quotquot vitali illo jucundoque ſpectaculo oculos paſcebant, & laudavere Deum excelſum, qui fecit illud, ac tandem ad interiorem templi partem, ſolis perviam monialibus, pretioſum theſaurum in arca nova clauſum tranſtulere, ubi placide quieſcere & devote cnlia turba concurrente commodius potuit. Quod ſi aliquando bellorum tempore migrandum in urbem virginibus erat, & fuga militari licentiæ extra baechanti occurrere; tunc enimvero penitiſſima illas angebat cura ac ſolicitando, tum ſacræ totius ſupellectilis tuendæ, tum cæleſte illud B depoſitum ſecum abſportandi, quod carius propriis habebant oculis, neque ut alienorum cuſtodiæ crederent, adduci ulla ratinne poterant.

fuere hujuſcemodi rumoribus ſolicitæ conſervatæ ipſi.

78 Qun factum eſt, ut vulgn paſſim dictitarent, ennſultius fore certam ſedem intra mœnia in nnbiliore aliquo templo deſignari, quam in agro relinqui, unde ferendnm ae referendum haud abſque incommodn & periculn ingruentes ſubinde calamitates cogerent: qui rumnr cum ad aures ſanctimnnialium perveniſſet, alioqui jam ſuſpicione timoreque tactas, ne iſtæc etiam cupido primorum urbis agnatorum animos inceſſeret, ſereta deliberatione conſtituere cnncamerationculam in abdita eccleſiæ parte parare, ibique clancularia tranſportatione ſepoſitum a curinſa exploratorum, quæ timebatur, inquiſitinne tutari.

donec ſtatus plus quidſi ceſſet,

79 Confectum ſumma cum taciturnitate negotium eſt, & per luſtra circiter quaterna tenuit quies & de occultatione ſilentium: poſt quæ denuo releratus (incertum qua occaſinne) loculus, ne leviter quidem violatum membrum ullum, ſed integrum undecumque, uti receperat in ſuo complexu, ſpectantibus exhibuit. Neque cælari diu C potuit divinæ in en tutando corpore indulgentiæ continuatio; ſed brevi multorum ſermonibus per univerſam reginnem illam celebrata & veneratinnem Divo & frequentiam ad ejus ſepulcrum auxit uſque adeo, ut tædium moleſtiamque pepererit Jnanni Ambroſii, ſacellanum ibidem tunc agenti (hoc eſt interprete me) ſervitium externum aliquod ad ſacellanum ſpectans exercenti: nam laicus & extra levitici ordinis dignitatem, ſervitutem ſuam Domino in ſancta ſimplicitate probabat, & a ſacratinribus myſteriis abſtinebat.

offenſui cuncta ſunt perverſa illud ſtultæ: deo ſuppoſuit,

80 Hic igitur ſive quotidiani concurſus indices augeſcentis & quietem turbantis pertæſus, ſeu veritus, ne religio æ cœnobii diſciplinæ pedetentim officeretur, præpoſtere providus de induſtria dicitur aptaſſe loculum ad imbricati tecti rimam, unde pluvius imber crebra ſtillatinne excavatis tabulis corporis tandem compagem ſolverit, & tabernaculum illud, gratiæ trophæum; morti ereptum, decore ae pulcritudine exuerit, & una ſtim illud videndi accurrentibus turbis exſtinxerit: unicus dumtaxat pes illæſus manſit, qui ex reliqua maſſa collectus argentea theca inter ejus templi reliquias repoſitus ſpirare dicitur odorem luaviſſimum in hodiernum uſque diem, uti teſtantur quamplurimi, quibus religio & ſolamen eſt inviſere, olfacere, venerari.

D AUCT. G. C.

81 Maluiſſem ſcopulum hunc prætervehi, neque diſcipulum, Magiſtri tui amantiſſimum, vel culpæ vel inicitiæ inſulto invento inſimulari; ſed non exculavere amici ſcriptores, qui ſecti infectique veritatem minime fucatam tradidere, ne, quod in proclivi erat exiſtimare, ceiui cadentis pluviæ, vel tempori etiam marmora deſtruenti, voluntorie procurata diſſolutio adſcriberetur. *Arbitror, a Roſſo per amicos ſcriptores huc indicari Belcarum & Morigiam, vel forte etiam antiquiores biographos, quos mihi videre non licuit. Saltem Feus Belcarus in Italica Beati Vita cap. 58. pag. 101. & Paulus Morigia in Hiſtoria Jeſuatorum lib. 1, c. 66. pag. 107. prodigioſam ſacri corporis integritatem & voluntarie procuratam ejuſdem corruptionem narrant.*

an deſcivuerint, fuam facturam eſſe p.

Nobilem B. Joannis Columbini antiquæ p

82 *At miror, Morigiam & alios recentiores Aſtorum ſcriptores non memniſſe de notabilibus* B. Jnannis Columbini *reliquiis, quæ anno Chriſti 1554. ad eccleſiam parochialem S. Laurentii de Gatteo tranſlatæ ſunt, ut mox ex Mſs. inſtrumentis Italicis referemus. Jacet autem locus ille, vulgo* de Gatteo *dictus, in Romandiola inter fluvium* E *Pluſam, & torrentem Butrium non procul ab oppido Sabiniano, ut colligo ex geographicis Italiæ mappis, quas Joannes Antonius Magnus adornavit. Quomodo vero ſacer ille theſaurus ad Gatteenſem S. Laurentii eccleſiam pervenerit, jam breviter narrabimus ex Ms. Italico, quod majores noſtri anno Chriſti 1636. acceperunt.*

poſt annos fere ſeptuaginta xvii. e monaſterio S. Abundii aſportata,

83 *Cum Coſmus de Medicis, dux Florentiæ, anno 1554. bellum gereret contra Senenſes, eorumque ditionem invaderet, contigit, ut inter alias ruinas ac depræda tiones monaſterium S. Abundii prope Senas miſtrari liceretur expilaretur. Militabat in illo Coſmi ducis exercitu Joannes Baptiſta Antonelli Gatteenſis, qui ſimul apud nobiliſſimum Comitem Joannem Franciſcum de Bagno ſecretarii munere fungebatur. Is curioſitatis gratia ingreſſus eccleſiam memorati monaſterii, illic reperit ſacra lipſana, aut ab aliis militibus neglecta, aut non obſervata (videlicet caput & os tibiæ* B. Jnannis Columbini) *quæ ſtatim ſecum ad hoſpitium ſuum aſportavit. Mox populares ſuos Gatteenſes monuit, ut fidum aliquem virum mitterent, cui traderet hunc ſacrum theſaurum, quo patriam ſuam ditare cupiebat. Miſſus eſt ad ipſum quidam Matthæus Gatteenſis, qui* F *memoratas Beati reliquias ligneæ capſæ incluſas in patriam detulit, ubi in parochiali S. Laurentii eccleſia collocata fuerunt.*

ad Gatteenſem S Laurentii multa fium tranſlata loca ſunt.

84 *Poſt aliquot annos præfatus Joannes Baptiſta Antonelli ſcripſit patruelı ſuo Antonio Antonelli, conſcientiam ſuam gravari a theologis Hiſpanis (in Hiſpania enim tunc verſabatur) & ſe præſertim a confeſſario ſuo urgeri, ut reliquias illas furtim ablatas monaſterio S. Abundii reſtitui curaret. Quare patruelem ſuum orabat, ut eas omni ſtudio conaretur obtinere, & ad prædictum S. Abundii monaſterium remitteres. At epiſcopi Arminenſes, quibus Gatteenſis eccleſia ſubeſt, ſemper hanc reſtitutioni obſtiterunt, ne diœceſis ſua tam pretioſis exuviis privaretur. Antonio iſtud obſtaculum indicanti Joannes Baptiſta reſpondit, judicio eorumdem theologorum Hiſpanorum ſacra illa lipſana clanculum auferri poſſe, atque ita reſtitui, quia furto ſublata fuerant. Hinc eo furtivam iſtam reſtitutionem ſuadente, Antonius emit dnas domos, eccleſiæ S. Laurentii vicinas, ut clam de noſte illas reliquias facilius auferres. Sed*

volnit

A AUCT. G. C. *voluit Deus hoc propoſitum ſucceſſu carere, ut Gatteenſis S. Laurentii eccleſia ſemper honoraretur tam inſigni theſauro, qui ibidem uſque ad præſentem diem honorifice conſervatur.*

ut confirmatur ex teſtimonio vicarii ſe geniſi;

85 *Hæc narratio confirmatur authentico teſtimonio, quod* Fabius Sergardi, legum doctor, nobilis Senenſis, protonotarius Apoſtolicus, & illuſtriſſimi ac revereodiſſimi domioi D. Aſcanii Piccolomini de Aragooa, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia archiepiſcopi Senenſis, in ſpiritualibus & temporalibus vicarius generalis *anno 1635 edidit, quodque ex idomate Italico a nobis Latinæ redditum ſic ſonat*: Omnibus præſeotes litteras viſuris ſalutem in Domino. Nobiliſſimus marchio Nicolaus de Bagno apud præfatum illuſtriſſimum ac reverendiſſimum dominum archiepiſcopum Senenſem per litteras die XIV. menſis elapſi ioſtitit, ut examinaretur in monaſterio SS. Abuodii & Abundantii, in quo corpus B. Joaonis Columbini quieſcit, utrum ibi caput ejus & oſſa tibiarum inveniantur, quia hæ ſacri corporis partes exiſtere dicuntur in loco quodam, ad prædictum marchionem pertioente, atque occaſione belli Senenſis ex eo monaſterio a militibus ablata ad illum locum perveniſſe perhibentur.

B

qui ea pervenerunt in eccleſia S. Abundii deſignata;

86 Cum autem prædictus D. Marchio in id inquiri petierit, ut ſacræ illæ reliquiæ certius cognoſcantur & debito bonor e afficiaotur, nos plenam & indubitatam fidem facimus, quod juſſu præfati illuſtriſſimi ac reverendiſſimi D. archiepiſcopi iverimus uoe cum cancellario noſtro ſotraſcripto, & Ludovico Ugoni chirurgo Seoenſi ad memoratum S. Abundii monaſterium, ibidemque eccleſiam iogreſſi eoram D. Sergio Neri, dictarum monialium cooſeſſario, aliiſque teſtibus ad id ſpecialiter electis inſpexerimus eapſam, io qua corpus B. Joannis Columbioi conſervatur, & poſt atteotam conſiderationem deprebeoderimus, illic deeſſe caput, excepta inferiori maxilla. Etiam vidimus illic deſiderari duo oſſa tibiarum, & in libro quodam præfati mooaſterii ſol, 20. ootatur, monialibus belli cauſa ad urbem Senenſem confugientibus, eaput gloriolioſſimi Joaonis eum alua quibuſdam reliquiis ablatum fuiſſe. Idem quoque aſſerunt reverendæ matres Virginia Placidi abbatiſſa, & Abundia Landi, quæ teſtantur, ſete ſemper audiviſſe, quod illæ reliquiæ io

C

dicœeeſim Arimineotem translatæ fuerint. In quorum omnium fidem præicotes a cancellario noſtro ſcriptas majori ſigillo muniri curavimus, & ad majorem validitatem propria manu ſubſcripſimus. Actum in palatio archiepiſcopi Senenſis die XXII. Decembris MDCXXXV.

Fabius Sergardi vicarius generalis.

Loco ✠ ſigilli Fraocieus Barcius notarius & cancellarius.

quæ chirurgus Gatteenſis in eis ſua S. Laurentii eſſe

87 *Deinde ſequitur aliud authenticum inſtrumentum, quod ex Italico Latine verſum ſic ſonat*: Die XXVI. Februarii, anoo MDCXXXVI. ego Anoibal Godenti chirurgus Gatteenſis facio fidem, me ab admodum R. D. Leonardo Fanantio, rectore eccleſiæ S. Laurentii Gatteenſis, requiſitum fuiſſe, ut viſitarem qualdam reliquias, quæ dicuotur eſſe B. Joannis Columbini, fundatoris Jeſuatorum, & quæ in præfata S. Laurentii eccleſia requieſcunt, eatque a me coram prædicto D. Rectore, nec non Francilco Rioalducci, œconomo illuſtriſſimi D. Marchionis de Bagno, & Francilco Fabri diligeoter inſpectas fuiſſe. Omoibus autem attente conſideratis, ioveni, illic eſſe os tibiæ ſiniſtræ & caput, cui dumtaxac deeſt maxilla inferior ſimul cum mento. Quare requiſitus præteos inſtrumeotum die & aono ſupradictis confeci, & ad majorem fidem ego Annibal ſupradictus manu propria ſubſcripſi. D

authentico inſtrumento & juramento oodo teſtatur;

88 *Huic inſtramento ſubjungitur teſtimoniam notarii publici, qui ita ſcribit*: Io Dei nomine amen. Die XXVII. Februarii aono MDCXXXVI. io Gatteo coram me notario & teſtibus ioſraſcriptis conſtitutus ſupradictus Aooibal Godenti teſtatur & affirmat, præcedens ioſtrumentum a ſe confectum & propria maou ſcriptum eſſe, illudque jure jurando ſuum eſſe agnoſcit, & omni meliori modo, quo poteſt, roborari teſtimonio meo rogavit. Actum in domo admodum R. D. Leoaardi Fanantii rectoris parochialis eccleſiæ S. Laurentii de Gatteo intus dicti loci juxta ſua petita prælentibus ibidem ſupradicto D. Rectore, & Ioanne Baptiſta Barono de Gatteo teſtibus ad prædicta adhibitis. Et ego Philippus Dichius notarius publicus dicti loci de prædictis rogatus ſui, ſcripſi, & meo ſolito ſigno ſignavi, uc in margine requiſitus.

Loco ✠ ſigm.

Ex omnibus his inſtrumentis, inter ſe collatis, judica, nullo modo eſſe dubitandum, quin Gatteenſis S. Laurentii eccleſia veras Beati noſtri reliquias poſſideat. E

ſed de alia exuviarum diſtributione non penitus firmus.

89 *Carolus Bartholomæus Piazza in Sanctuario ſeu Menologio Romano ad diem* XXXI. *Jalsi notat, partem cilicii & veſtis* B. Joannis Columbini *in monaſterio S. Marthæ prope collegium Romanum aſſervari. Suſpicor, ſimiles beati Viri exuvias aliis eccleſiis monaſteriſque in Italia communicatas fuiſſe, quamvis certa earum notitia ad nos non perveneris. Saltem non dubito, quin annullas ſacrorum oſſium particulas aliaſve beati Fundatoris ſui reliquias obtinuerint pleraque cœnobia Jeſuatorum ac Jeſuatarum, quorum inſtitutum, privilegia, aliaque ad illum Ordinem ſpectantia paragraphis ſequentibus exponam.*

§. VII. Jeſuatorum origo; numenclatura, exercitia & veſtitus.

B Joannis Columbini ad Deum conversio F

EX *Actis infra dandis facile intelligetur, quomodo plures exemplo* B. Joannis Columbini *auſteram vivendi rationem amplexi fuerint, ſeſe diſciplinæ ipſius ſubdiderint, atque ita paulatim coaluerit pius diſcipulorum cœtus, qui poſtea in Ordinem ab Eccleſia probatum evaſit. Philippus Bonannus noſter in Catalago Ordinum religioſorum part. 1. num. 82. nobis hiſtoricam hujus religioſæ congregationis ſynopſin ita exhibet*: Anno MCCCLIV. in urbe Senenſi incboatus eſt ordo, qui Jeſuatorum appellatus fuit, eo quod in eorum ore frequeos eſſet dulce Jeſu nomen. Ejus auctor exſtitit B. Joanoes Columbious Senenſis, cujus mirabilis ad Deum converſio refertur eveniſſe ob lectionem Vitæ S. Mariæ Ægyptiacæ, in quam caſu inciderat.

inſtituti Ordinem,

91 Hic itaque repente mutatus ſeſe bonis operibus exercuit: unde ejus exemplo quidam permotite ei adjunxerunt, quos omnes Urbanus V. quaſi novam Chriſti ſobolem benigne complexus multis privilegiis exornavit. Veſtitum & inſtituti approbationem adepti ſunt anno MCCCLXVII. quod deinde decem & octo Romani Pontifices confirmaſſe perhibetur. Militavit ſub D. Auguſtini regula; conſtitutiooes tamen habuit ab uno eorum

com-

A compoſitas, poſtea in epiſcopum electo. Dictus etiam fuit Ordo clericorum apoſtolicorum ſeu S. Hieronymi Jeſuatorum, quia dictum Sanctum unanimi conſenſu ſibi patronum delegerunt, ex decreto Alexandri VI. anno MCCCCLXXXIX. At anno MDCLXVIII. Clemens IX. conſtitutione ROMANUS PONTIFEX juſtis de cauſis illos ſuppreſſit & ubolevit.

Ab eo Antonius Corſettus,

92 De his ſcripſit Antonius Corſettus, qui in quæſt. 4. dicit, tunicam albam & caputium quadratum pro habitu recepiſſe, quod a cervice ad humeros dejiciebatur, ab Urbano V. anno MCCCLXVII. & ab eorum protectore griſeam chlamydem deſuper deferendam collatam illis fuiſſe. Extra domum in primæva inſtitutione loco caputii geſtabant genus quoddam albi tegumenti manicæ ſimilis, quo mundi contemptum demonſtrabant. At Urbanus VIII. conſtitutione ONEROSA, indulſit facultatem gerendi caputium coloris pallii, abjecto albo, ab ipſis prius ſuper humeros geſtari ſolito, atque ea forma, qua ceteri mendicantes utuntur. *Hæc epitome paulo enucleatius fuſiuſque explicanda eſt.*

B

Philippus Bonanius, Polydorus Vergilius,

93 *Imprimis Bonanius noſter a vera chronologia aberrat, dum originem hujus Ordinis anno* 1354. *alligat: nam* B. Joannes Columbinus *anno* 1355. *dum ætate ad meliorem vitam converſus eſt, ut Feſta Beatorum in Vita Italica cap.* 2. *& Acta noſtra num.* 13. *teſtantur, Neque minus hallucinatur Polydorus Vergilius lib.* 7. *de Inventoribus rerum cap.* 4. *in Argentoratenſi editione anni* 1606. *ubi pag.* 431. *hæc habet:* Quinto ejuſdem Urbani anno, qui fuit ſalutis humanæ MCCCLXVIII. Jeſuatorum ſecta (*melius congregationem aut cœtum vocaſſet*) Senis orta eſt. *At Beatus noſter anno* 1368. *jam ex hac vita migraverat. Præterea quintus Urbani Pontificis annus cum anno Chriſti* 1368. *non concordat, ut apud Raynaldum aliaſque Chronologos paſſim videri poteſt. Nolo hic refellere alios ſcriptores, qui in eumdem aut ſimilem temporis errorem lapſi ſunt.*

Marcus Antonius Cocius Sabellicus,

94 *Propius ad chronologicam Jeſuatici Ordinis originem acceſſit Marcus Antonius Coccius Sabellicus, dum Enneade* 9. *Rapſodiæ hiſtoricæ lib.* 9. *tomo* 2. *editionis Baſileenſis pag.* 812. *de hac congregatione ſic ſcribit:* Quinto hujus *Urbani* pontificatus anno (ſextus & ſexageſimus fuit ſupra trecenteſimum ac milleſimum humanæ ſalutis) Jeſuatorum devotio Senis orta eſt. Colligebantur ab initio domeſticatim, ſimplici habitu amicti, multa innocentia & pietate viri, victum ſibi labore & opera quæritantes. Hos Urbanus Pontifex ad ſe Romam (*Feſta Beatorum & Acta noſtra ad Viterbii factum narrant*) vocatos de cæremonia & vitæ inſtituto appellavit; cognovit rem totam & probavit, deditque ut alba tunica uterentur, tegumento capitis albo cum lacinia quadrata a cervice ad humeros dejecta.

C

aliique ſcriptores memorarunt,

95 Cinguntur ad hæc ſcortea zona, nudos alioqui pedes ligneo ſoccolo inferiore parte muniunt: datum inde eſt, ut canuſinum pallium tunicæ ſuperjectum ferrent, Apoſtolici ab initio clerici nuncupati. Hi neque ſacris initiantur, neque celebrant Miſſarum ſolennia; tantum orationi vacant. Jeſuati ab eo dicti, quod Jeſu regis ſummi frequens ſit nomen in illorum ore. Fuerunt tam piæ rei auctores (ut quidam ſcribunt) Joannes Columbinus & Franciſcus Vincentius Senenſes ambo in Beatorum numerum relati. Secutus inde Joannes Tuſſianenſis & Antonius Senenſis; hic Fulginei antiſtes, ille Ferrariæ, uterque ſanctitatæ inſigni. Jeſuatorum conventus plerique numero in Italia. *An Franciſcus Vincentius, qui hic in Beatorum numerum relatus dicitur, alicubi legatinum cultum obtinuit, a Senenſibus diſcere cupimus.*

D

AUCT. G. C.

96 *Ceterum de B. Joanne Tauſſianano, epiſcopo Ferrarienſi, cujus Acta ad diem* XXIV. *Julii illuſtravimus, & de Antonio Bettino epiſcopo Fulginate, de cujus cultu etiam dubitamus, Jacobus Philippus Bergomenſis, auctor ſynchronus, lib.* 14. *Supplementi Chronicarum in editione Pariſienſi anni* 1535. *poſt ſimilia de Jeſuatorum initiis dicta fol.* 330. *verſo hæc addit:* Nunc autem mirum in modum multiplicati, & per omnem Italiam mirabiliter diffuſi, cum ſint optimæ vitæ viri, magno in pretio ubique habentur, & quamvis ſolas orationes Dominicas pro canonicis horis ſub ſilentio dicant, nec ullis ad ſacros Ordines ullo modo promoveatur, nihilominus plurimi eruditiſſimi emerſerunt, qui ſingulari eruditionis & ſanctimoniæ privilegio claruerunt; ob quam gratiam a Pontificibus Romanis ad epiſcopatus dignitates nonnulli ſunt evecti, e quibus ego ſuperioribus annis epiſcopum Ferrarienſem, & alterum in Fulgino, ducatus Spoleti urbe, vidi.

& ex quo Jacobus Philippus Bergomenſis hæc illuſtrata poſſe videri.

E

Roſſus noſter docet,

97 *Auſteret hoc paragrapho laudati traduct, diſcipulos* B. Joannis Columbini *appellates fuiſſe Jeſuatos, eo quod ſanctiſſimum Jeſu nomen crebro pronuntiarent. Sed Acta noſtra n.* 284. *mirabiliorem hujus appellationis originem aſſignant, eamque prodigioſæ infantium loquelæ tribuunt. Unde Roſſus noſter in ſue Triumpho par.* 4. *cap.* 15. §. 2. *de hac re ita diſſerit:* Ad hanc adeo frequentem ſancti nominis compellationem ſervidamque prædicationem referre nonnullis libuit originem ſplendidæ nomenclaturæ Jeſuatorum, quæ audiri cœpit Viterbii, & indidem per orbem terrarum increbreſcere.

unde nomen Jeſuatorum ortum ſit,

98 Aſt altius habuit illa principium, uti ſuperius ex veriore hiſtoricorum narratione monſtravimus, cuirepetendæ rurſus inſiſtere ſupervacaneum eſt. Inde tantummodo recolendum, non ab hominibus, ſed a Deo, linguas infantium per angelos movente, inditam hæſiſſe impoſterum Ordini, cum ceteræ aliunde impoſitæ deſuetudine obſoleverint: etenim Apoſtolici clerici aliquando & Fratres ſancti Hieronymi nominati fuere, quod ſoliludinis & pœnitentiæ amatores eſſent, quam doctor egregius inter amœna ſtudiorum ſacrorum adamatam a ſe hand ſemel teſtatur. *Deinde ſubnectit alia de eodem argumento, quæ hic brevitatis cauſa prætermitto. Quod autem ad appellationem Fratrum S. Hieronymi ſpectat, de eo titulo conſtitutio Alexandri VI. tom.* 1. *Bullarii a pag.* 398. *videri poteſt.*

F

99 *Præterea idem Roſſus part.* 2. *Triumphi cap.* 3. *primam naſcentis iſtius congregationis formam & exercitia ſic deſcribit:* Et quia, uti ſuperius monuimus, non eo ſpectabat Columbinus, ut Ordinem religioſum inſtitueret, qui ceterorum ab Eccleſia probatorum more regeretur; ideo per id tempus nullam ſumpſerat in veſtiu formam aut teſſeram delegerat, quæ religionis indicaret ſtatum, aut profeſſionem præferret: neque cœnobium aderat ſuis diſtinctum cellis, aut officinis diſpoſitum; ſed habitaculum præbebat pauperina domus, S. Abundii monaſterio propinqua, quo poſt diurnos labores conveniebant, & pleramque noctem in oratione, pœnitentia, piis colloquiis exigebant, indeque die poſtera ad conſuetas exercitationes eo alacriores redibant, quo uberius gliſcenti in pectoribus flammæ pabulum quietus atque tranquillus vigiliarum illarum ſopor ac ſa-

& de earum exercitiis

por

A pos miniſtraverat. *Reliqua primorum Jeſuatorum exercitia & vilia eorum veſtimenta ex Actis poſt hunc Commentarium dandis facile colligentur.*

AUCT. G, C.

100 *Laudatus Roſſus part. 2. cap. 19. §. 3. de illorum veſtibus, quas Urbanus V. Papa ad communem & religioſam formam reduxit, ita differit*: Habitus igitur (ut io gratiam ejus originem quærentibus obiter advertatur) vel hoc nomine venerabilis eſt, quod a Chriſti vicario, pro ſancto in Vita & poſt mortem habito, præſcriptus & dono datus B. Columbino & ejus ſodalibus eſt: qualis videlicet eorum conditionem decebat, & cœtus naſcentis præſtantiam ex flore nobilitatis ac ſanctitatis collecti, & in eum numerum aſſurrecturi, cui nuditas illa paucorum parum congrua & minime decora videretur, ni indumenta ſtatui ac religioſæ profeſſioni conſentanea providerentur impoſterum.

veſtibus

101 Talia fuere talaria veſtis nivei coloris, index interni candoris ac ſinceritatis, quam a corde geſtantium prodire decet exterius & verba geſtaque comitari & quodammodo conveſtire. Additur albus item cucullus, non ille ſimplex & brevis, qui collari veſtis attextus ad tegendum caput adduci reducique ſolut, ſed qui exomidem, laxitatem B ſuam paulatim ſurſum arctantem terminat, & involvendo capiti pro arbitrio vel opportunitate deſervit; non tamen expanſa hæc geſtabatur, ut viatoribus & quibuſdam cœnobitis ſolet per brachia peſtuſque demiſſa, ſed anguſtior & arctior a cervicibus per collum deſluens modice tegebat humeros, nec ad antieam partem ſe protendebat, qui modus caput operiendi in conſuetudinem inductus ad annum uſque MDCVI. ſervatus eſt. *Ut autem hæc facilius intelligantur, exhibemus æri inciſam* B. Joannis Columbini *imaginem, qualem ex Italia accepimus, & cui claritatis cauſa tantummodo cucullum ex alia ejuſdem Beati effigie addidimus.*

qui cucullo diſſentit.

B. JOANNES COLUMBINUS SENENSIS

Neſcio, utrum hæc ſit vera Beati noſtri effigies; at D *ſaltem ex ea apparet, qualis fuerit Jeſuatici habitus forma, quo uſque ad annum 1606. perſeveravit.*

102 *Roſſus noſter ibidem ſic pergit*: Inde facta a Paulo quinto facultate ad ſacros Ordines eertum numerum promovendi, & Officium divinum ex communi eccleſiaſtico ritu in choro eelebrandi, vilum patribus eſt in comitiis generalibus xxx. Mar. ii conſtituere, uti impoſterum ſuper ſiniſtrum humerum geſtaretur album iſtud epomium, haud abſimile harmutiis, quæ canonici in chorum convenientes brachio vel ſiniſtro humero imponunt. *Hippolytus Helyotus in hiſtoria Gallica Ordinum monaſticorum, religioſorum, & militarium tomo 3. pag. 407. Jeſuatum eo modo veſtitum, & cucullum ſuum ſiniſtro humero geſtantem repræſentat.*

in qua ea-pitis tegu-mento,

103 Tandem Urbano octavo conſentiente, *inquit ibidem Roſſus*, immutata ejus rei forma eſt, & in caputium verſa ejuſdem cum pallio coloris, qualia apud cucullatos religioſos in uſu ſunt; quod decere magis clericos ac ſacerdotes genus hoc indumenti videretur, quam priſcum illud ſingulare, quod antiquitas amabat in laicis, forte in clericis non oſura, tum ob rationes alias, quæ adductæ in conſilium ac diligenter excuſſæ contrariis novitatem damnantibus præpotuere, tum vero ob hanc maxime quod a vitæ privatæ & abjectarum exercitationum umbra in ſuggeſtorum & cathedrarum lucem proditurus veſtitus ille recens commodior & longe decentior videretur. E

mutatio facta eſt.

104 *Urbanus VIII. Pontifex tomo 4. Bullarii pag. 491. Jeſuatis hanc cucullis mutationem poſt alia conceſſa his verbis*: De venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſacris ritibus præpoſitorum conſilio, eiidem Fratribus (*Jeſuatis*) ut abjecto caputio albi coloris, quod ſuper humeros hactenus geſſerunt, aliud in capite coloris eorumdem pallio ſimilis atque ea forma, qua ceteri mendicantes utuntur, geſtare libere & licite valeant, apoſtolica auctoritate tenore præſentium concedimus & indulgemus, ac licentiam & facultatem impartimur. *Bonannus noſter in Catalogo Ordinum religioſorum ante caput ſeu numerum 1. xxxii. exhibet imaginem Jeſuati, qui dextra librum, ſiniſtra ſportam geſtat. Quid ea ſigna ſibi velint, ignoro. Præterea non capio, quomodo capitis tegumentum, quod ibidem depingitur, dici poſſit cucullus aut caputium prædictum* ea forma, qua ceteri mendicantes utuntur, *cum proxime accedat ad formam bireti ſeu pilei quadrati, quo clerici hodiedum utuntur.* F

§. VIII. Jeſuatici Ordinis progreſſus, regulæ, ſtatuta, conſuetudines & privilegia.

Tribunitia Jeſuatici virtutes

Sublatus e vivis B. Joannes Columbinus *multos reliquit virtutum ſuarum heredes, qui* conjunctis animis cœptum ſequi vitæ inſtitutum deliberavere, *ait Roſſus part. 3. Triumphi cap. 4. §. 2.* ac priſtinos repetere labores, & exercitamenta pietatis inſtituere. Nulla quidem id temporis lege domeſtica conſtabat diſciplina; ſed caritas in cordibus omnium diffuſa, & ardentia Deu ſerviendi ac placendi vota, lex unica mores conſtituens, appetitionum motus refrænans, obedientiam, humilitatem, ceſtimoniam pariens, & aurea inchoationis Ordinis domicilia, hoc eſt virtutum, omnium angelorum, atque adeo ſancti

Spi-

A Spiritus habitacula efficiens; quæ deinceps late per Italiam, juxta Joannis inter vivos vaticinantis prædictionem, propagata ſunt. *Porro quam illuſtres beatus Fundator habuerit Ordinis ſui propagatores, videri poteſt apud Fenm Belcarum part. 2. Paulum Morigiam in Hiſtoria Jeſuatorum lib. 2. & Joannem Baptiſtam Roſſum part. 5. qui præcipuos* B. Joannis Columbini *diſcipulos, aliſque inſignes Jeſuatici Ordinis viros meritis laudibus extollunt.*

a variis laudantur,

106 *Nobis hic ſufficiet tranſcribere generale illorum elogium, concinnatum a beato Joanne Taaſſinianeo, qui teſtis omni exceptione major apud Roſſum noſtrum part. 2. cap. 22. §. 4. ſodales ſuos Jeſuatos ita hortatur:* Eja nunc fratres, brevi narratione illa perſtrinximus longa noſtræ fraternitatis exordia. His ſaltem paucis, quantus fuerit in majoribus noſtris mundi, & quæ mundi ſunt, contemptus, odium ſui, caritatis fervidæ zelus, amor ſupernorum, terrenorum deſpectio, eliminatio illecebrarum, pœnalium amplexatio, fuga honorum, concupiſcentia improperiorum & ceterorum hujuſcemodi, pervigili mente volventes, his tantis patrum exemplis a noſtri corporis inertia ſalubriter excitati ad illa imitanda ſurgamus, ac ſuſpicientes patrum culmina virtutum, erubeſcentes ſaltem ima noſtri temporis, exſiliamus. De poteſtate tenebrarum eruti & in veræ lucis candorem translati per Jeſum Chriſtum redemptorem noſtrum ipſius cruci & improperiis, pœnis ac doloribus ſuperplene firmiter innitamur, & ad illius exemplar diſſipatos laxatoſque conſcientiæ mores componamus,

eorum inſtitutum a Romanis Pontificibus approbatur,

107 *Deinde idem beatus ſcriptor de Ordinis ſui approbatione ac privilegiis ibidem hæc addit:* Noviſſime his omnibus & hoc unum ſuperaddimus, quod cum beatiſſimæ memoriæ Urbanus V. fuiſſet hac mortali vita defunctus, hæc ipſa pauperum fraternitas curiam adiens Romanam coram illius ſucceſſore Gregorio XI. ſe præſentem exhibuit; quibus ad oſcula pedum admiſſis, vir quidam ſpectabilis & decurio ibidem aſſiſtens, Urbani prælibati quondam curialis, ad Apoſtolicum verba dirigens ait: Hi ſunt, beatiſſime Pater, quos prædeceſſor veſter Urbanus veſtiri juſſit. Ad cujus verba Pontifex reſpondens (ait:) Et ego confirmo. Rurſus poſt illum ceteri Romani Pontifices Sedi Apoſtolicæ præſidentes huic eidem fraternitati beneficia ac privilegia nonnulla gratis indulgentes, propitios ſemper ac favorabiles ſe, operante Deo, præſtiterunt. Ad laudem & gloriam redemptoris noſtri Jeſu Chriſti *&c.*

& Ordo paulatim increvit,

108 *Quamvis primis* B. Joannis Columbini *diſcipulis nulla leges domeſticæ conſtitutæ eſſent, ut ſupra vidimus, tamen poſtea B. Joannes Taaſſinianus certas quaſdam regulas Jeſuatis præſcripſit, ut diximus ex Joanne Baptiſta Roſſo, quem hic rurſus tuto ducem ſequimur, cum antiqua Jeſuatorum monumenta diligenter luſtraverit. Is igitur part. 4. Triumphi cap. 15. §. 5. & ſequentibus pios Jeſuatici Ordinis ſectatores laudat, ac de eorum inſtituto ſic diſſerit:* Hæc eorum fortunatiſſima ſors gloriæ quidem auctoris omnium bonorum Dei tandem cedit, qui largitus eſt gratiam & incrementum dedit; ſed partem quoque ejus in ſuum familiarem Columbinum derivare placuit, qui plantavit vineam atque rigavit ſalubrium conſiliorum & operationum unda ſuperfluens, & functus pia apud Numen interceſſione fovere perrexit ac promovere cultores illius, quos ſui ſimiles poſt ſe reliquit.

109 Horum exemplis & morum ſanctitate permoti & ſermonibus edocti plures, quos ſequens ætas adoleſcenti dedit Ordini, recentibus ſeniorum veſtigiis inſiſtentes in eam coiere vitæ formam, quæ admirationi eſſet locorum indigenis, per quæ propagabantur domicilia, eoſque non ut homines, ſed ut angelos, ſub humano ſchemate quid majus humanitate tegentes, ſuſpiciebant ac venerabantur. Nimirum a ſeculi curis & tota ejus vanitate remotos unica urgebat cura, ut in lege Domini die ac nocte meditarentur, & quæ diſtinguebant contemplationem mentis a manuum actione tempora numquam ab attentione cæleſtium interpellarent: ſicut enim nullum ferme ab eis otio tempus excipiebatur, ita nec meditationi finis imponebatur, ut de monachis Ægyptiacis Caſſianus teſtatur: nam pariter exercentes corporis animæque virtutes, exterioris hominis ſtipendia cum emolumentis interioris exæquabant.

D AUCT. C. C. qui plenius edi mentem ſequimur.

& obſervans diſcipulos domeſticè,

110 Lubricis motibus cordis & fluctuationi cogitationum inſtabili operum pondera, velut quamdam tenacem atque immobilem anchoram præfigentes, cui volubilitas ac pervagatio cordis innexa, intra monaſterii tluſtra, velut in portu fidiſſimo contineretur; atque ita ſpirituali meditationi tantum & cuſtodiæ cogitationum intenta, non modo ad conſenſum pravæ cujuſque ſuggeſtionis pervigilem mentem corruere non ſineret, verum etiam ab omni ſuperflua otioſaque cogitatione cuſtodiret; ut non facile diſcerni poſſet, utrum propter meditationem ſpiritualem inceſſabiliter manuum opus exercerent, an propter operis dignitatem tam præclarum profectum ſpiritus ſcientiæque lumen acquirerent &c. Cujus utriuſque vitæ actuoſæ & contemplativæ decus nitebatur pœnitentia, victus, veſtitus, lecti vilitate & reliqua corporis afflictatione conſtans, diverberatione imprimis, quam dies nulla non geminatam videbat, ad recolendam imprimendamque cordibus memoriam Chriſti flagellorum & verberum, quæ univerſim indicaſſe par fuit, ut raditis ſanctitatem & gloriam ex ramis juxta Apoſtoli ratiocinationem arguamus.

E

a beato Joanne Taaſſiniano proficiſcitur,

111 Ceterum ſeiuatorum ſua tempeſtate viventium diſciplina domeſtica geſtaque ſingularia pluribus a Joanne de Toſſignano tradita ſunt in opuſculo ea de re edito, quod mihi ut luſtraſſe contigit, videbar quemdam Baſilium aut Hieronymum regulas monachis perſcribentes legere, niſi quod ille non tam regulam præſcripſit, quam conſuetudinem vivendique modum. Equidem beatos prædicavi, qui ſub tali vexillo, & vexillifero Triumphatora mererent, ac hæredes illius ſpiritus eſſent, qui in pectora ſuorum athletarum tranſmiſſus incaleſcere perſeveraret.

F

ab fratribus laicis coenobium,

112 Quo ſpiritu per totum corpus diffuſo regebatur Ordo Jeſuaticus, & ita a ſuorum præſidum nutu ex communi confœderatione pendebat, ut tamen ab externo paſtorum eccleſiaſticorum imperio non eſſet immunis. Etenim grex ille puſillus & gens ſancta ac regale ſacerdotium inter ſecularium profana victimas humilitatis offerre Creatori gaudens, a ſacris Ordinibus tum abſtineret, opitulatione ſacerdotum indigebat, a quibus & ſacramenta adminiſtrarentur, & alia præſtarentur officiorum obſequia, non aliunde quam a manibus chriſmate in unctis ſacriſque exſpectanda.

quibus deſit in ſe Pontificis ſacer Ordo,

113 Inſtruebat quidem cœnobium quodlibet ſacellum domeſticum orationi deſtinatum; ſed neque erigebantur ad immolationem aræ, neque conditoria Euchariſtica aderant ulla, neque ſupellex ſacrario debita; nec aliud ornamentum ſimile dicatis Deo templis familiare; proinde ſo-

ras

A eas prodeundum & ſacri audiendi & ſynaxeos ſanctæ uſurpandæ (cauſa.) Funera quin etiam ipſa extra domos efferenda, & myſtes advocandus, qui poſtremis myſteriis morituros ad illa præpararet; & quod a beato Joanne a Toſſignano diſſimulatum non eſt, ſi qua in re, puta jejunio, voto, aut ſimilibus opus diſpenſatione ſuerat, ea ab externo ſuperiore petebatur. Quæ cuncta tametſi initio in ſociorum paucitate ſine perturbatione tolerarentur; temporis nihilominus progreſſione auctо numero, ea ſecum ferebant incommoda, quibus occurrendum Apoſtolicæ Sedi vitum eſt.

AUCT. G, C,

conceſſerit ſuæ privilegia

114 Itaque ab Eugenio quarto prompte libenterque indultum, ut in privatis ipſorum ſacellis ſanctum Miſſæ ſacrificium fieret, & venerabilis Hoſtia adſervaretur ad ſingulare ſolatium & fructum adorantium familiarum: tum ut libera idonei foret electio confeſſarii, nulla prævia epiſcoporum licentia, quæque alia quieti & decori Ordioia conducibilia ac neceſſaria viderentur: & confirmavere auxereque privilegia Pontifices alii, haud pauciores vicenis, quos inter Julius II. us ſolennium votorum formam Auguſtinianam in ſus poſt tirocinium inauguratione uſurparent; atque ut controverſiis omnis anſa præcideretur, Leo decimus nullum ſupremo Auguſtinianorum præſidi jus in Jeſuatos eſſe declaravit.

B

quæ penitus in Bullario Romano edita ſunt, partim in archivis aſſervantur,

115 Quorum cunctorum fidem faciunt diplomata ipſa vetuſtis recentibuque confignata membraois in archivis repoſita & pluribus typis apud ſcriptores exarata ac publicæ lectioni expoſita: quæ ſingillatim recenſere illius forte cura fuerit, qui ad univerſam hiſtoriam Religionis ſcribendam aggrediatur, non noſtra, niſi digredi velimus, qui hæc carptim delibamus eo collimantes, ut in beati Fundatoris gloriam redundare oſtendamus, quidquid honoris ac beneficii in filios ejus tam multa tamque illuſtria Petri ſucceſſorum nomina contulere. *Varia hujus Ordinis privilegia apud Laertium Cherubinum in Ballatie legi poſſunt.*

Paulus V. Papa Jeſuatis anni diſtillandi legamen prohibuit,

116 *Jeſuati uſque ad annum Chriſti 1606. in laicali ſtatu permanſerunt, & ante id tempus varia officia ab hoc inſtituto ſuo non abhorrentia exercebant. Unde Bernardinus Scardeonius in Antiquitate Patavina lib. 2. claſſe 6 pag. 113. de Jeſuatis ſuis temporis ita ſcribit:* Hi quidem in unum congregati ſub obedientiæ norma, ſicut puri & ſimplices laici, tum mendicando, tum in exſequiis defunctorum ſunalia deferendo, tum aquas medicinales ſtillando victum ſibi ſatis ſufficientem parant. *Propter hoc poſtremum diſtillationis exercitium in quibuſdam Italiæ partibus valgo a plebe* gli padri dell' aqua vita *appellabantur. Sed quando Paulus V. Pontifex conſti utione 16. alias 13. aliquos ex illis ad ſacros Ordines promoveri permiſit, tunc ſimul tomo 3. Bullarii pag. 196. §. 10. ſtatuit*, ut fratres ipſi, aliquo ſacro Ordine initiati, ſuæ dignitatis memores, exercitio diſtillationis aquarum nullo pacto vacent, neque earum venditionibus ſe immiceant.

C

aut peritus teſtimonii,

117 *Locis vera idem Pontifex paragrapho ſequente præſcribit*, ut ceteri ejuldem Ordinis regulares, qui ad Ordines promoti non fuerint, quibuſque id exercitium non adimitur, ejuſmodi aquas diſtillatas, quod hactenus fecerunt, mulieribus deinceps nullo prætextu vendere aut aliis tradere debeaot, neque veniales habere ten expon re; ſed tantum eas ſeorſum a baibis poſſint vendere aromatariis vel aliis particularibus perſonis. *Cum Paulus V. in hac eadem conſtitutione anni 1606. numerum mittendorum ſacris Ordinibus ad centum reſtrinxiſſet, poſtea anno 1611. conceſſit, ut* non ſolummodo centum, verum omnes prædictæ congregationis fratres, ad hoc alias idonei & capaces, ad eoſdem ſacros Ordines promoveri poſſent, *ſicut proxime cuato Bullarii tomo pag. 198. refertur.*

D

quando alii quos ex his ad ſacros Ordines

118 *De hoc præcipuo Jeſuaticæ congregationis privilegio laudatus Roſſus part. 4. cap. 15. §. 5. ſic memmit:* Verum enimvero inter prima cenſendum, quod noſtra ætate collatum Ordini decus & ornamentum videmus, ut de obſcuro laicorum ſtatu ad clericorum honeſtatem lucemque migraret, &, deſertis ignorationis tenebris, ad lumen ſcientiæ ſe transferret. Quippe Paulus quintus haud ignarus, longe utiliores Dei Eccleſiæ eſſe viros eruditos ac probos, quam qui umbraticis exteriorum laboribus ex inſtituto occupantur, viam aperuit facerdotio ad Jeſuatorum clauſtra inhianti, & ad ejus ingreſſum referatæ forel ſunt bonis muſis ac ſapientiæ, ne maneret illitteratum ac rude: ad quam munificentiæ indulgentiam non preces dumtaxat ſupplicationelve prudentiſſimi Pontificis animum induxere, ſed momenta rationum, quæ tranſitum iſtiuſmodi talntarem Eccleſiæ, & religiopi honorificum ſore ſuaſere.

E

& litterarii ſtudia prætermiſſa,

119 *Deinde variis argumentis probat, ſcientiam ſanctitati non officere; quin imo contendit, pudicitiam aliaſque virtutes aſſiduo litterarum ſtudio roborari, ac tandem ita concludit:* Probanda ergo recentiorum ſapientum conſilia ſunt, quæ tantum decoris priſtioq veterum Jeſuatorum humilitati adjecere, ut alcenlum ad litterſturam, & Ordinum ſacrorum ſuſceptionem inſuxerint, & laicis ſacerdotes, imperitis doctos ac eruditos ſuffecerint, quando juvenes ab officinis artium vernilium amotos, non diſtillarios aut textores agere, ſed ſacræ Scripturæ & theologiæ operam dare impoſterum deliberavere, & conſueta reliquis Ordinibus ſcientiaeum curricula emetiri, quibus deinceps maturioe ætas informata ex umbra privatæ exercitatioois in ſolem prodiret honeſtiſſimorum munerum: pars enim ſuggeſtus in templis, paes cathedras in littearum palæſtris conſcendunt; aliqui libris ſcribendis incumbunt; omnes propriæ proximique ſaluti pro cujuſque talenti a Deo aecepti ratione ſeipſos impendunt: atque ita & præfecturæ nobilitatæ, & religioſa diſciplina confirmata, & ſingulorum officia ſunctioneſque ex laborioſis & abjectis tranquilliores ſpecioreſque redditæ.

F

cui mutationi quidam ſenio-res ſoci facti contra objtterunt.

120 *At Roſſus non diſſimulat, quoſdam Jeſuatos huic mutationi primum obſtitiſſe, dum in parte & capite mox citatis §. 8. circa finem hæc memorat:* Placida fruentem in hoc portu tranquillitate Columbini eymbam ceperunt rurſus leviores quidam domeſticarum turbellarum fluctus agitare, quas tamen brevi leniter adſpirans aura prudentiæ & caritatis ſedare valuit. Alii ſiquidem qua vitæ laicalis humilitatis pertæſi, qua facerdotii dignitate allecti, haud decere diutius Jeſuatos ab eo arceri dictitabant. Alii, præſertim leoiores, veteri inſtituto bærendum omnino aſſerebant, utrique validas pro ſua parte rationes afferentibus, eaique prudentum ac ſanctorum hominum arbitrio ſubjicientibus, quorum conſiliis atque reſponſa ſopita contentio eſt, & quies ſodalitio reddita longum tenuit annorum curſum: ac ne rumpatur impoſterum, volubilis inconſtantiæ rota, Apoſtolicorum decretorum ſuiſtamine ſiſtenda fuit; & ſacerdotio puriſſima ambienti pectora aditus aperiendus: cujus ſaluberrimæ mutationis cauſas & commoda ſupra numerata rurſus ingerere luper-

vaca-

A vacaneum eſſet. *Forte ſeniores illi timebant, ne ſacerdotalis honor, & ſcientia, quæ juxta Apoſtolum inflat, priſtinæ humilitati ac religioſæ ſimplicitati aliquod damnum inferrent.*

Ruffus reprehendit pios Jeſuatorum mores,

123 *Sed jam ſæpe laudatus Ruffus effundit, inanem hunc metum fuiſſe, quando veterem regularem obſervantiam poſt hæc viguiſſe aſſerat, & domeſticam Jeſuatorum diſciplinam ibidem §. 6. ſic deſcribit:* Et occurſum periculis eſt arrogantiæ ac vanitatis, quæ interdum ex bona radice ſcientiarum infelicia germina pullulant; ac remedia adhibita ad caritatem, quæ ædificat, confovendam: quorum efficaciſſimum, Sacramentorum crebra eſt uſurpatio; Dominica nempe qualibet luce per annum totum numquam intermiſſa ab iis, qui ſacerdotio carent, & pluribus aliis faſtis vel Eccleſiæ communibus vel Ordinis propriis repetita. Congrua ſane ad excelſum ſanctumque myſterium præparatio, vitæ inſtitutio eſt tenor actionum colendo Numini dicatarum: quippe omnes diei noctiſque horæ ita partitæ, ut orationi præcipuæ, actioni reliquæ deſignentur.

domeſticam diſciplinam,

B 124 Mane & veſpere ad meditandum conveniunt. Bis in die conſcientiæ examinationi, uti rei interiori cultui opportunæ, ſeduſo incumbunt. Canonicæ horæ ex Romano ritu ſtatis temporibus abſolvuntur; & hyeme quidem longum ſolis ortum præveniunt; æſtate vero numquam ſubſequuntur. Verum quam pie ac devote iis præluditur! ut poſtremum nolæ ſignum familiam ad oratorium convocavit, cuncti in genua provoluti quinquies Dominicam orationem & Angelicam ſalutationem, & SALVE REGINA ſubmiſſe percurrunt, quibus ampla delictorum remiſſio a ſummis Pontificibus conceſſa eſt. Tum ferreis catenulis corpora cædunt, dum pſalmum quinquageſimum MISERERE & centeſimum vigeſimum nonum DE PROFUNDIS, & precationem pro defunctis pronuntiaverint; quod præludii genus eodem prorſus ordine ac tenore ſub veſperam inſtaurant, niſi quod matutinæ diverberationi Sanctorum litanias ſubnectunt, veſpertinæ vero beatiſſimæ Virginis.

anxiſumus gerunt,

C 125 Hoc concentu verberum atque precum flebilium temperato excitatis animis, Matutinæ inchoantur horæ, iiſque abſolutis, prodit ſacerdos primum facturus ſacrum, cui ceteri interlunt & oratione perlitant. Quibus ſi Virginis preces horarias, ſi exercitium quotidianum, ſi Officium defunctorum & privatas pro cujuſque genio orandi formulas adjunxeris, pretioſior annorum portio converſationi cœleſti & neceſſitudini cum Deo tribuitur; reliqua literarum ſtudiis & honeſtis occupationibus, ex obedientia aut caritate ſuſceptis, impenditur; modica quieti ac relaxationi relevatur.

amorem erga Virginem,

126 Nec omittenda inſignis erga beatam Virginem pietas & cultus, ad quem tironum imbuuntur animi, & veteranorum ſtudia ſponte propendent. Ad eam tuendam, præter ſingularia exercitamenta arbitrio ſingulorum relicta, ſabbatina lux hebdomadarum omnium delecta, qua litanica ejus invocatio paulo ſolennior, quam illa, de qua diximus, quotidiana inſtituitur. Nulla in Ordine univerſi domus eſt, quæ conſuetudine hac pioque ritu non gaudeat; nemo ex domeſticis, cui abeſſe ſtato tempore ab hac ſolemnitate piaculo affine non exiſtimet.

& bonam gubernationem Ordinis,

127 Ceterum externa cuncta iis conſentanea honeſtatem ac religionem ſpirant. Veſtitum modeſtia ornat; victum temperantia miniſtrat, & crebris jejuniis pœnitentia moderatur. Paupertas communia cuncta vitæ uſuræ neceſſaria diſpenſat; nulli propriorum poſſeſſionem liberamve diſpoſitionem permittit. Silentium ſuas ſibi depoſcit horas. Paci & concordiæ nullum eſt circumſcriptum tempus. A legum earumque cuſtodia eximitur nemo, quamvis mitiores iſtæ ſint, & citra culpæ reatum ſervari amantes: violatoribus pœnam, qui præſunt, irrogant; & præeſt omnibus unus, comitiorum ſuffragiis lexennio quilibet electus, in quibus illi quaterni dantur aſſeſſores, quos definitores vocant, quod penes illos negotia, ad Ordinem ſpectantia, definiendi ſit jus ac poteſtas; & horum cuilibet provinciæ unius regendæ cura demandatur, ita tamen, ut ſupremum ſit apud generalem præſidem imperium. Itaque totum regimen ita eſt ariſtocraticum, ut monarchico ſit affine, ac proinde optimum. D AUCT. G. C.

qui uſque in Galliam propagatus eſt,

128 *Hæc ſunt præcipua, quæ præſenti paragrapho exponenda ſuſceperam. Hippolytus Helyotus in Hiſtoria Ordinum monaſticorum religioſorumque & militarium tomo 3. cap. 55. alia quædam Ordinis Jeſuatici ſtatuta & peculiares jejunandi conſuetudines commemorat, ubi etiam circa finem ejuſdem capitis citatos invenies Annales urbis Toloſanæ, in quibus narratur, quomodo quinque Jeſuati anno 1425. Toloſam venerint, ibidemque in parvis cellulis, certo ſpatio ab invicem diſtantibus, more Camaldulenſium habitaverint. Atque hæc unica eſt Jeſuatorum familia, quam extra Italiam habitaſſe novimus.* E

§. IX. Jeſuatorum inſtitutum diu fruſtra impugnatum, ac tandem Pontificia auctoritate exſtinctum.

Ordinem Jeſuatorum,

QUandoquidem juxta Apoſtolum omnes, qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patiuntur, eadem eleſorum ſors Jeſuatos obvigit: nam circa annum 1415. *ſub Martino V. Pontifice gravis tempeſtas Bononiæ in illos exorta eſt. Deferebantur Jeſuati ad tribul epiſcopi Bononienſis, ut qui Regularium jura ſibi vindicarent,* F *eum nec regulam haberent, nec religionem ab Apoſtolica Sede approbatam. Viri graves & magna doctrinæ fama nuclyti partes accuſantium fovebant. Sed B. Joannes Tauſſinianus argumenta adverſariorum ſolide refutavit, & cauſam evicit, ut in ejus Vita tomo v. Julii a pag. 805. fuſius dictum eſt.*

vide Ruffe,

128 *De hac vexatione, ni fallor, agit Ruffus noſter part. 4. Triumphi cap. 15. §. 8. dum ibidem poſt alia ſcribit, quod quidam homines male ferati cœperint* primum canino dente rodere inſontem manſuetorum virorum cœtum, tamquam nocuum, & in nullo reipublicæ Chriſtianæ utilem; dein vero ſcriptis etiam criminari & ſuadere conati ſunt, penitus diſſolvendum, nec fovendum in Eccleſia monſtrum ex gente neque ſeculari aut laicali, neque religioſa aut clericali conflatum, & inuſitato reliquis congregationibus ritu novum vitæ genus, ſacris diſſonum cannibus, confectans. Quas quidem injurias Chriſti diſcipuli patienter in ſilentio ac ſpe ſuſtinere gaudebant; ſed ſuſcitavit Dominus ſpiritum proborum ac ſapientium virorum, qui patrocinia ſuſciperent innocentiæ, & loquerentur acriter pro ſilentibus, & ſcriberent erudite pro laudem merentibus.

129 Moleſtior videbatur quorumdam cœnobita-

A bitarum vexatio, quorum qui riſu, qui ſerio eadem objectabant, & illud imprimis, quod proſeſſione haud emiſſa, inter religioſos non eſſent
Auct. G. C. *auctis ep pugnatio* accenſendi; nec ruſus clericis annumerandi, quod Ordinibus ex inſtituto carerent. Et ad hos ſane coarguendos ſatis ſuperque fuerant & ſummorum Pontificum approbationes, & modus ipſe vivendi Apoſtolico perſimilis, & ſanctitas illud profitentium, tam multis patentibuſque indiciis declarata. Sed cauſæ patronum agere Deus voluit, qui Fundatorem dederat Ordinis, ut miraculis editis ora loquentium obſtruerentur. *Hiſce ſubjungit lepidum hujus rei exemplum, quod nos paulo inferius ex ipſo referemus.*

Martinus V. Papa 130 *Videtur interim Pontifex Romanus patrocinium Jeſuatorum ſuſcepiſſe, atque ea occaſione anno* 1428. *edidiſſe conſtitutionem, quæ tomo* 1. *Bullarii pag.* 262. *legitur hoc tenore*: Martinus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Piæ poſtulatio voluntatis, qua dilecti filii nonnulli pauperes Chriſti, Jeſuati communiter nuncupati, voluntariam paupertatem ducentes, dediti ſtu-
B dio piæ vitæ, in diverſis Italiæ oratoriis, domibus, ſive locis, mundanis abjectis illecebris, cum adoptione voluntariæ paupertatis virtutum Domino famulantur, non indigne meretur, ut Apoſtolica ſedes eos, eorum domos, oratoria atque loca benignis favoribus confoveat & ſpecialibus gratiis proſequatur, in iis præſertim, quæ animarum ſoarum ſtatumque reſpiciunt & quietem.

petitur fieri; 131 Sane pro parte dictorum pauperum nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet ipſi cupientes ſuos in cæleſtibus theſauros collocare, & ut ex eorum laudabilibus actionibus ad bene rectèque vivendum traherent alios per exemplum, in diverſis locis ſive domibus, quæ pro eorum uſu & habitatione perpetuis, piis Chriſti fidelium eleemoſynis & ſuffragiis conſtruxerunt, devotum ſedulumque impendant Domino famulatum, ad quos plurimi ob eorum laudabilem vitam & opera virtuoſa gerunt ſpecialis devotionis affectum, tamen non-
C numquam contingit, pauperes ipſos per inquiſitores hæreticæ pravitatis in illis partibus, pro tempore reſidentes, & deputatos ab eis ſub diverſis prætenſis occaſionibus fictitiſque coloribus indebite moleſtari. Quare pro parte pauperum eorumdem nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut ipſorum paci & tranquillitati ſuper iis paterna charitate conſulere de benignitate Apoſtolica dignaremur.

& in ſuam clientelam ſuſcipere; 132 Nos igitur cupientes, ut dicti pauperes eo quietius & devotius in humilitatis ſpiritu Altiſſimo famulentur, quo ſe noverint Sedis ejuſdem uberiori gratia communitos, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati præfatos pauperes præſentes & poſteros, eorumque oratoria, domos atque loca conſtructa & conſtruenda, ubicumque fuerint conſtituta, cum perſonis, juribus, pertinentiis, nec non poſſeſſionibus, terris, rebus, & bonis ſuis, quæ in quibuſvis locis in præſentiarum legitime poſſident, & in poſterum, dante Domino, ſimilibus fidelium ſuffragiis, aut alias juſtis titulis poterunt adipiſci, ſub beati Petri ac ipſius Sedis, nec non Ordinariorum locorum, in quorum civitatibus & diœceſibus, domus, oratoria, atque loca prædicta conſiſtunt, protectione uſque ad ejuſdem Sedis beneplacitum auctoritate Apoſtolica tenore præſentium ſuſcipimus atque noſtra. *Tunc conſuetæ clauſulæ ſequuntur.*

& ipſe Deus 133 *Quamvis placuit divinæ bonitati fideles ſuos ſervos tueri, & obtrectatores aut irriſores eorum confundere manifeſto prodigio, quod Bernardinus Scardeonius canonicus Patavinus lib.* 2. *Antiq. Patav. claſſe* 6. *noſter Martinus Delrio lib.* 2. *Diſquiſit. magic. quæſt.* 10. *in Moguntina anni* 1603. *editione tomo* 1. *pag.* 118. *ac denique Paulus Morigia in Hiſtoria Jeſuatorum lib.* 3. *cap.* 51. *literis mandarunt ac memoriæ poſterorum reliquerunt. Sæpiſſimo laudatus laudanduſque Rojas noſter ex his tribus ſcriptoribus, quos in margine citat, elegantem ejuſdem miraculi narrationem contexuit, quam ex ipſo jam deſcribemus.*

134 *Igitur par.* 4. *Triumphi cap.* 15. §. 8. *hanc prodigioſam hiſtoriam ſic narrat*: Præſes cœnobii Jeſuatorum Patavii ad ſancti Spiritus, Jacobinus nomine, vir apprime pius ac prudens, non neminem ex Auguſtiniana familia concionatorem, & id temporis monaſterii moderatorem, caritatis fovendæ gratia ad prandendum ſecum invitaverat; ac poſt epulas religioſa liberalitate exhibitas jucundo ſermone recreare ſtudebat; quem tamen ille intempeſtiva conteotione turbaſſet, ni prudentia invitatoris invento, non tam ſuo ingenio excogitato, quam cælitus immiſſo, litis præludio occurriſſet. Quippe E de argumento meriti obedientiæ plura magnifice effatus eo deflexit, ut Jeſuatos illius expertes audaciter aſſereret, quod vorum ipſorum ſolemnitate careret, ſine qua, arbitro ſe, obedientiæ vocabulum inanis titulus ſit cenſendum, non autem devotæ voluntatis ſacrificium, quale religioſa profeſſione immolatur, reputandum.

exhiſum ab aliis Jeſuatorum obedientiæ

prodigioſa ſtoria

135 Cui Jacobinus: Quandoquidem vetat Apoſtolus Chriſtianos verbis contendere; ſi lubet, litem factis dirimamus, iiſque veritatem pacifice ac ſedate inveſtigemus. Jubeat tua paternitas diſcipulo ſuo ſpecimeo aliquod obedientiæ veſtræ exhibere: & ego pariter jubebo meo, ut aliquod exhibeat noſtræ: & qui parendo vicerit, (ei) palma detur. Perplacet, reponit eccleſiaſtes; ſed decet, te modi amicabilis inventorem præire experimento, ac tuorum ſubditorum cuipiam imperitare, quod libuerit. Haud gravate, inquit Jacobinus, morem gero; & ad ſodalem converſus: Marce frater, huc ades, & acturum e coquina quantum prunarum capere potes manuum volia, affer ad me: oppido enim frigeo, & caleſieri exopto. F

defendit; 136 Ille nihil cunctatus, obediendi ardore factus metu potentior, ad focum advolat, palmis ignitos carbones impoſitos præſentat magiſtro ſuo, & quomodo ſi molles roſas tractaret, innoxie ſuſtentare perſeverat, donec adſtantes aſpectu prodigii oculos, quibus negare nequibant fidem, ſatiavere: & reportate juſſus ad culinam vir obediens victoriam abique pugna locutus eſt: ſiquidem Auguſtiniani ſocius miraculo conſternatus & pavore ſolicitus, ne quid ſimile moliri juberetur, mandata excuſatione ſpecioſa prævertens, Abſit, inquit, reverende pater, ut Deum auſis iſtiuſmodi tentemus. Ignem ſi adferri præceperis, in foculo deferam, manibus ut apprehendam, jubere deline. Ritum ciere poterat anxia præoccupatio, ſi alia admiratione defixi animi ſidere potuiſſent. Qui ſucceſſu intellexit doctus concionator, huc quoque cadere lacrum elogium: melior eſt obedientia, quam victimæ; ſi videlicet ſimplicitas, promptitudo, hilaritas illam comitentur, & non ſola vox ſolemnitas decore conveſtiat.

quatenus invicta ac ſit, & omnipotens virtus.

137 *Huc etiam pertinet horridum obedientiæ exemplum, quod infra in Actis num.* 265. *referetur; dum nempe quidam diſcipulus juſſu* B. Jo-

annis

annis Columbini *caput innoxiæ ignitis carbonibus ſubjecit. His tamen omnibus non acquievit pertinax quorumdam invidia, qui Ordini Jeſuatorum contradicere non ceſſarunt. Id colligo ex Tractatis de triginta quæſtionibus in laudem religionis Jeſuatorum, cujus ſcriptor anno 1503. obiit, de quo Raſſus inter auctores Triumpho ſuo præfixos pag. 3. ſic meminit:* Antonius Corſattus Siculus, juris utriuſque doctor, & in academia Patavina juris Pontificii primarius profeſſor, qui apologiam adverſus Ordinis Jeſuatorum impugnatores conſcripſit, in eaque varias quæſtiones ad fundationem eorumque ſtatum pertinentes inſeruit. Impreſſa hæc ſunt Venetiis anno Domini MCCCCLXXXXV. die XXII. Septembris, & aſſervatur in eodem monaſterio ſanctorum Joannis & Pauli Romæ apud Jeſuatos.

Clemens IX. Papa anno 1668.

138 *Inter has tempeſtates ſtetit Ordo Jeſuatorum inconcuſſus uſque ad annum Chriſti 1668. quo Clemens IX. Papa illum exſtinxit conſtitutione trigeſima, quæ tomo VI. Bullarii Romani pag. 299. & 300. ſic ſonat:* Clemens Papa IX. ad perpetuam rei memoriam. Romanus Pontifex ægri Dominici curæ more ſeduli patris familias jugiter invigilans, ad avellendas inde religioſorum Ordinum atque congregationum plantas, quæ deficiente primævo religionis vigore atque ſpiritu, nullam ſeu valde modicam in Eccleſia Dei utilitatem præſtant, nonnumquam adducitur, ficut publico ejuſdem Eccleſiæ bono conducibile in Domino arbitratur.

Suppreſſit cum aliis congreg. nionnullos Ordinem Jeſuatorum,

139 Hac conſideratione aliiſque graviſſimis & rationabilibus cauſis nobis notis adducti, motu proprio ac ex certa ſcientia & matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine congregationes canonicorum ſancti Georgii in Alga Venetiarum, ac fratrum Jeſuatorum ſancti Hieronymi, & fratrum ejuſdem ſancti Hieronymi de Fæſulis ſub regula ſancti Auguſtini una cum omnibus earum reſpective dignitatibus, officiis, ac miniſteriis, omnique conventualitate, collegialitate, titulo, eſſentia ac denominatione, tenore preſentium perpetuo exſtinguimus, ſupprimimus & abolemus: ac univerſa earumdem congregationum ſic ſuppreſſarum reſpective bona mobilia & immobilia tam ſacra quam profana, conventus, collegia, monaſteria, domos, vineas, prædia, canones, reſponſiones, fructus, introitus, & jura quæcumque, ubicumque locorum exiſtant, noſtræ & Sedis Apoſtolicæ diſpoſitioni in uſus & opera pia per eos, quibus id a nobis & Sede præfata commiſſum fuerit, convertenda releavamus.

& aſſignat. ea ſuperſtitibus ſuffic. eſſe,

140 Præterea canonicis & fratribus dictarum congregationum ſuppreſſarum, qui nunc vivunt, & in iiidem congregationibus reſpective profeſſionem emiſerunt, facultatem tranſeundi ad aliam quamcumque religionem ab eadem Sede approbatam, in qua benevolos repererint receptores, aut remanendi in ſeculo in habitu clerici ſecularis ſub jurisdictione & obedientia Ordinariorum locorum, ubi eos morari contigerit, cum proviſione ipſorum ſingulis pro alimentis: clericis quidem in ſumma quadraginta ſcutorum monetæ Romanæ; laicis vero ſeu converſis in ſumma viginti ſcutorum parium annis ſingulis, donec vixerint, ſeu aliunde ſufficienter eis proviſum fuerit, ſuper certis bonis aut redditibus congregationum ſuppreſſarum hujuſmodi reſpective per eoſdem Ordinarios aſſignanda tributimus & impartimur.

141 Poſtremo ne eccleſiæ earumdem congregationum ſuppreſſarum debito deſtituantur ſervitio, ſed ſarta tecta cuſtodiantur, prædictis Ordinariis locorum, in quibus eccleſiæ ipſæ ſunt ſitæ, per præſentes committimus & mandamus, ut capellanos deputent eum competenti mercede, etiam ſuper re certa de bonis prædictis aſſignanda, per quos Miſſis & aliis oneribus ſatisfiat, ac ipſis eccleſiis debitus cultus & veneratio conſervetur: atque prædicti Ordinarii inventarium tam ſacræ quam profanæ ſupellectilis ad congregationes ſuppreſſas hujuſmodi reſpective ſpectantis accurate conficiant ac provideant, ne a quoquam occultari, occupari, aut inde amoveri ullatenus poſſit, niſi & donec a nobis ſeu Sede prædicta aliter provideatur. *Deinde ſequuntur formulæ confirmativæ, aliæque clauſulæ in ſimilibus Pontificum Romanorum conſtitutionibus adhiberi ſolitæ.*

Auct. D. G. C. donor. & eccl. ſias quorum aliis conceſſis,

Ulric. Iter. vium perve. nire vetuit

142 *Ita exſtinctus eſt Ordo Jeſuatorum, & facultates eorum impenſæ ſunt in bellum Creticum, quod Venetis eo tempore contra Turcas gerebant; templa vero illarum & cœnobia ſacerdotibus ſecularibus & aliorum Ordinum religioſis conceſſa; ipſi autem Jeſuati pro arbitrio ſuo privatim habitarunt, ex quibus duo Ferrariæ uſque ad annum 1726. ſuperfuerunt, ut R. D. Joſephus Antenor Scalabrinus, baſilicæ S. Mariæ de Bucca apud Ferrariam rector, occaſione Actorum B. Joannis Tauſſiniani nobis ſignificavit his verbis:* Anno MDCCXXVI. niam univerſæ carnis ingreſſi ſunt RR. DD. Georgius Poſati & Innocentius Caſa-nova J. U. D. Ferrarienſes, ætate longævi, olim in Ordine Jeſuatorum profeſſi, nullis aliis religionis ſublatæ in hac civitate relictis ſuperſtitibus.

Di quorum ſtatu Scrip. bent quod

143 *Rodolphus Hoſpinianus hereticus in opere ſuo de Monachis lib. 6. cap. 40. craſſam prodit ignorantiam: cum enim illic originem, veſtitum, & quaſdam conſuetudines Jeſuatorum ex aliis authoribus retuliſſet, in ſuo capitis ita imperite ſcribit:* De hoc Ordine (quod ſciam) noſtro ſeculo nihil conſtat; quinau paulatim defecerit, in dubio eſt. Affirmant tamen aliqui, Jeſuitas, qui Paulo III. Pontifice emerſerunt, nomen ſuum ab his mutuatos eſſe, vel inſtauraſſe potius veterem Jeſuatarum Ordinem jam collapſum.

craſſam ſuam ignorantiam prodit.

144 *Sed ut huic ſtupido Catholicorum, ac præſertim monachorum calumniatori, alios errores liberaliter ignoſcam, an ferre non poterat, Ordinem Jeſuatorum uſque ad ſuam ætatem ſuperfuiſſe? An ſaltem non noverat, Jeſuatos a Jeſuitis ſeu Societate Jeſu diſtingui, & utrumque Ordinem diverſis domibus, conſtitutionibus ac privilegiis ſimul in Eccleſia Romana floruiſſe? Sic nempe cavillantur hæretici, dum ſe temere ſacris noſtris immiſcere volunt. At miſerum illud opus, quod Hoſpinianus ex variis ſcriptoribus vitioſe ac maligne contra Catholicos corraſit, commiſerationem potius, quam refutationem meretur.*

§. X. Monialium Jeſuatarum inſtitutum adhuc perſeverans, Ordinis origo, leges, & præcipua primæ adjutricis geſta.

Bonannius monialium Jeſuatarum, quæ hactenus perſeverant,

CONſtitutione Clementis IX. *ſuperius memoratu non comprehendebantur moniales Jeſuatæ, quæ hactenus in quibuſdam Italiæ urbibus laudabiliter perſeverant, & de quarum origine, ac inſtituto Bonannius noſter in Catalogo Ordinum religioſorum part. 2. cap. 67. ſummatim trudis ſequen-*

A *quentia*: Sanctimonialium Jesuatarum Ordinem
AUCT. S. Joannes Columbinus instituit. Hic cum optaret sub paupertatis vexillo femineas etiam cohortes cogere, Catharinæ consobrinæ suæ studuit suadere, ut paupertatem sectaretur: eumque urgere exemplis & argumentis pergeret, Dei splendore penetrante in ejus cor, inopinato prodigio evicta in arbitrium hortatoris sese promptissime dedit, & propositum virginitatis & paupertatis evangelicæ firmavit. *Hæc eadem in Actis nostris postmodum clarius fusiusque narrabuntur.*

prodit breviter originem

146 *Joannes ibidem sic prosequitur*: Ut principium speciosо operi daretur, tritum secularem habitum cum vili fuscaque tunica commutavit, caput lineo velo contexit, pedes intectos reliquit, facultates in pauperes distribuit; victum ostiatim mendicabat, & tempus, quod prolixæ precationi supererat, Marthæ operibus impendebat. Ejus exemplo honestæ aliæ feminæ cum Catharina in novum coaluere cœtum, qui deinceps per Italiam propagatus est. Ceteris prævixit Joanna Marescota, postea Petra a patre Petro appellata Petri, Francisca, Joannis de Ambrosio soror, &
B Andrea, quæ Florentiæ monasterium fundavit.

ac regulas

147 Eas omnes Catharina domi suæ collegerat, ubi velut in palæstra ad varias virtutes exercebantur. Rarus inde egressus, nisi quando exeundi occasio, aut stipem petendi necessitas exire cogebat; sermo rarus, jejunium fere perpetuum. Bis noctibus singulis, flagris membra cædebant; ciliciorum usus familiaris, lecti delicias in palearum culcitris collocabant. Demum, cœnobio exstructo, anno MCCCLXVII. in eo arctam clausuram elegerunt. Dicuntur pauperes Jesuatæ Visitationis B. Virginis: vivunt sub regula S. Augustini, & nomen Jesu habent pro tessera gentilitia, Vestis, quam B. Joannes illis præscripsit, alba tunica est & scapulare fusci coloris, cui in sacris actionibus cappa ejusdem coloris superimponitur.

& Rossos suos nominat, nempe Catharinam eximiam

148 *Verum juverit ea plenius distinctiusque cognoscere ex nostro Rosso, qui præter illa, quæ inseruit in Actis a num. 257. de prodigiosa Catharinæ Columbinæ conversione dicentur, primum ejusdem ducis exemplum & reliquum religiosæ vitæ cursum par. 2. c. 14. §. 1. & 2. exornat hoc elogio*: Ast Catharina propositum virginitatis, paupertatis insuper evangelicæ sotietate, Columbino suadente, firmavit, decoC ravitque: ut ab ea principium speciosо operi daretur; incunctanter totus secularis habitus cum vili fuscaque tunica commutatur: caput lineo velo obnubitur; pedes intecti relinquuntur; facultates in pauperes distribuuntur, victus ostiatim mendicatur; tempus, quod prolixæ precationi supereſt, Marthæ operibus impenditur.

exemplo suo ad restitutam virtutis vigorem

149 Et ecce tibi sanctimonialium Jesuatarum Ordinem in prima rosa efformatum: nam ejus odore tractæ honestæ aliæ feminæ currere post sponsum viridi fortitudine cum Catharina minime hæsitantes in novum coaluere cœtum Deo virginum devotarum, qui deinceps per Italiam propagatus est, Prævisse secuturis Joannæ Marescotæ contigit, quæ virginitatis lilium inter adolescentiæ ac nobilitatis rubeta vernans dicare Christo maluit, quam thori genialis potestati deliciisve permittere: & ne incomitata incederet castimonia, advocata paupertas est, quæ victum vestitumque ad formam, a Joanne Catharinæ præscriptam, temperaret.

150 Ad nobile splendidumque par famularum Christi incredibili studio imitationis advolavere Petra a patre Petro appellata Petri, Francisca, Joannis de Ambrosio soror, Andrea, cui pro cogno- D *excitavere alias semines*
mine sit, quod Florentiam ad fundationem monasterii missa, summa cum opinione sanctitatis ac prudentiæ illud administraverit. Numerum adauxit Simona Gallerana, Ristori filia, inclytæ caritatis & humilitatis femina, cui Deus contulit tantam in conversatione gratiam, tantam in verbis efficacitatem donavit, ut perplures ad idem vitæ institutum traxerit, dignaque sit habita, quæ post Catharinæ excessum inchoato fororum sodalitio præficeretur. Idque cum sit certum, vel Florentia, ubi admissam scribunt, Senas migrasse, ex probabili asserendum, vel Senis semper vixisse, diemque obiisse, quod ab aliis haud ambigue scripto traditum est.

& eas domi suæ congregat Catharina

151 Eas omnes Catharina domi suæ collegerat, ubi velut in spirituali palæstra ad varias virtutes exercebantur. Rarus indidem egressus, nisi qua necessitas aut stipem corrogandi aut boni alicujus patrandi exire cogebat, eaque tum cautione, ut junioribus comites daterentur seniores, & binæ semper incederent, vultu plurimum obvelato: & erat compositio incessusque adeo gravis, ut videretur doctrina morum, specimen pietatis, forma virtutis. Exeuntes comitabatur modestia & precatio; redeuntes eadem excipiebat; & facta erat illa domus orationis, jejunii & mortificationis. E

ubi plis quæ dictum erat, vacabant

152 Sermo rarus, quem necessitas exponeret, non loquendi cupiditas induceret, nisi qua opera manuum pia aliqua lectione ad cælestes cogitationes levabantur; his enim orandi tempora dividebant, scientes ab Apostolo scriptum: Qui non laborat, non manducet. Jejunio ferme perpetuo pascebantur, & illi certis anni temporibus navigii sui vela tendebant. Bis noctibus singulis, flagris membra cædere a suo Magistro didicerant, ciliciorum usum familiarem fecerant, lecti delicias in palearum modicis culcitris collocarant, Pax inter illas quasi cordis & animæ unius, ni quatenus una, quæque deteriora inter vitæ officia & labores domesticos eligere contendens humilitate, patientia, caritate cum sororibus certabat,

in quibus obsequiis ipsa præcedere debet.

153 Catharinæ porro exemplum, ut cæterarum illustrius, ita & potentius ad fovendum augendumque fervorem, hortatione præsertim accedente, qua & cognitionis crescret lumen, & lassitudinis periculo in tanta contentione occurreretur. Porro humilitatis fuit tantæ tamque subjectæ; quod in Læta prædicat Hieronymus, ut monasteriorum princeps ac virginum mater, ancilla F omnium putaretur, & suorum oblita, aliarum commodis deserviret. Inculta vestis, vilis cibus, neglectum caput, damnati feculi argumenta erant: orationis prolixitas, noctes insomnes, saccus corpusculum atterens amati cæli fructus, & pretium æternæ felicitati præmittebatur.

Ecstases ejus

154 Atque ut firmius novi ædificii fundamenta jacerentur, & solstium habituræ posteritati pararetur, placuit Deo totius consolationis, signa dare de cælo sursum, quibus tuæ famulæ sanctitas innotesceret deorsum, & auctoritas quam maxima dictis gestisque conciliaretur. Nocte igitur solemnissimâ, ad recolenda Christi natalitia instituta, dum orationi cum reliquis sororibus insisteret, extra se rapta attolli cœpit in altum, ac duabus circiter ulnis a pavimento per horas binas hæsit immobilis, luce mirabili undique vallata, quæ dum rediens ad se, & ad suum locum, cor insolito gaudio, vultum seraphico rubore perfusum tota sequenti die circumtulit: & audita a sodalibus est tam profunde tamque dilucide de mysterio

Incar-

A Incarnationis ac Nativitatis Dominicæ profari, ut ſatis liqueret, de quo poſſet fonte & unde hæc ſineuta manarent.

devotio erga S. Catharinam martyrem

155 Adverſus divam Catharinam virginem ac martyrem, utpote cognominem ſuam, ſingulari ferebatur affectu ac pietate, quam per omnes quidem anni dies cultu aliquo veneratioueque oſtendere & velut tributo taſtari aſſueverat; ſed potiſſimum anniverſario ejus recurrente feſto, ardentius pia ſtudia inſtaurabat: in pervigilio præter panis & aquæ exiguum dementum, obſonium nullum deguſtare; noctem pleramque in contemplatione trahere, poſtridie mane ad ſacram ſynaxim accedere, tota die ab omni prorſus cibo & potu abſtinere; quam viabac illi jam familiare, ut quoties Angelico reficiebatur pane, ne micam quidem profani aut aliud ſumeret edulii genus.

alleges divini favoris.

156 Ergo una tali die a ſumpta Euchariſtia pelago divinitatis abſorpta in modum ſtatuæ conſtitit immobilis: tum pedetentim vi occulta Numinis ſurſum ſublevatur, & a tertia diei hora ad veſperam uſque ſuſpendio beato, aere detinetur, & radio illabente deſuper toto illo ſpatio mirifice illuſtratur. Neque fas erat divina iſtæc patienti, vel ſe ſubducere ab aliarum aſpectu, vel celare, quæ Spiritus, quando & ubi vult, ſpirana publicæ luciaeſſe volebat, quæ humilitas operta tenebria ſummopere voluiſſet; ideoque, cum frequenter inſpectantibus atque ſtupentibus domeſticia, contingerent, neque loqui, neque loquentes de iis audire pudefacta ſuſtinebat.

B

qui nocturnis his demonum tentationibus

157 Quid faceret hic ſuperbiæ parens, ubi ſe vinci videret a femina, qui per feminam genus humanum perdiderat? Attentam ad nocturnas preces tenebroſus aggreditur, & ſenſus titillana inſolitis ſtimulit voluptatis accendere conatur. Cogebatur ancilla Chriſti cogitare, quod neſciebat, & voluptatis admittere phantaſmata, cujus experimenta non noverat. Irata itaque flagellum ferreis catenulia contextum arripit, ſeptem de pœnitentia Pſalmos recitare inſtat, & ſæva verberatione innoxia membra cædere non deſtitit, donec illoa omnes parcurrerit, ac ardorem copioſa cruoris effuſione reſtinxerit. Tum nocturnus prædo prodere ſeſe & vociferari: Victi ſti me Catharina, victi ſti. Cui ipſa: Non ego, ſed Dominus meus Jeſus Chriſtus vicit te. Et noctem integram orando traduxit.

C

ac tentationibus tempeſtatum.

158 Alias myſteria Dominicæ paſſionis pie admodum ac devote animo recolentem invidus hoſtis turbare tentans, ſtrepitus ingentes adere, horrendum clamare, lucernam quin etiam orantis exſtinguere. Agnoſcit, ludibria hæc eſſe ſatanæ, ac imperterrita, fiducia in Deum rejecta, ſignum ſanctæ crucis pingit, & O tartarei, inquit, ſpiritus, in nomine Domini abite, abite hinc; Dominus ſalus mea & adjutor meus. Quam timebo veſtrum? Ceſſavera ſtridores, tumultus reſedere, abiere importuni turbatores: ipſa quippe perſeveravit orare, donec diræ illucaſceret. Neque diſſimulavit aperire ſororibus, quæ geſta fuerant, cum de rumore præteritæ noctis, ab ipſis audito, ſermo incidiſſet.

Divinæ pie moreus ſpe.

159 Tenuit is vitæ curſus ac rigor annos duos ac viginti, poſt quos deſiderium cordis ſui, videndi ſcilicet conſobrinum ſuum, cum Chriſto regnantem, tribuit ei Dominus, & ejus nutu a diva Catharina tutelari ſua inſtantis horæ obitus in ægritudine prænonita, ut ſi facta vox eſſet, Ecce Sponſus venit, lampades oleo plenas ornavit & accendit, obviam venturo proceſſura. Sacto viatico & myſteriorum ultimorum uſurpatione migraturam munivit animam, & cum properantia lectulum vallaret corona ſociarum, ad perſeverantiam in vitæ ſeverioria inſtituto, ad caritatem, & ad amorem ac ſpem hortata tantiper quievit. Mox precea ſuſurrare, quarum ſonus in oris anguſtiis emoriens aures adſtantium non attingeret; ſuſpirare, ad cælum anhelare; poſt hæc apertis oculis & vultu exhilarato clare pronuntiare: Domine dilexi decorem domus tuæ, &: O beata Catharina & pater Joannes protectores mei, ecce ad vos venio. Et inter ſancta deſideria piaſque invocationes abivit, ac ad ſuum anima revolavit Auctorem, die XX. Octobria anno MCCCLXXXVII. D

Auct. G. C.

160 *Faſti Senenſes eam titulo* beatæ *compellant*; *ſed Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, aliique Martyrologi de illa non meminerunt. Unde ſuſpicor, publicam venerationem hujus Catharinæ non exhiberi, eamque die* XX. *Octobris inter Prætermiſſos more noſtro collocandam eſſe. Idcirco hac occaſione volui præcipua ipſius geſta hic tranſcribere, cum forte numquam alias in opere noſtro de illis mentio ſit facienda. Si tamen Senenſes aliqua antiqui cultus indicia inveniant, diguentur nos tempeſtive monere, ut Acta ejus die* XX. *Octobris poſſint copioſius illuſtrari.* (*an iisdem cum cultu beatæ conducat, dubitamus*) E

161 *Denique Roſſus ibidem narrationem ſuam ſic concludit*: Poſtmodum corpus illud virgineum dum componunt ſorores, lacrymis decorant, ac funeri præparant, eo, hiſpido cilicio obvolutum pectua, & exſuccis lateribua ferrea catena adeo tenaciter adhærelcens, ut ægre avelleretur. Inter hatce ſpinas vernabat lilium, & prima Jeſuatarum planta, ex qua decerpti ſurculi ad roſeta per Italiæ hortos ſerenda, & flores bonoria ac honeſtatis colligendos: quippe domua illa, a Catharina in monaſterii redacta formam, prima fuit ſanctimonialium Jeſuatarum, quæ deinceps legibuara ligioſe diſciplinæ conſtituta coloniastuppedicavit alia Italiæ civitatibus, in quibus hodieque floret Ordo ſanctiſſimua ſub beati Columbini vexillo merentium virginum Deo dicatarum. *& ferrea catena ac cilicio circa ſe reperitur prima illis ſeſuatis tarum data.*

162 *Nobis hic ſatis erit unicum primæ iſtius plantæ ſurculum aſſignaſſe ex eodem Roſſo, qui part.* 2. *Triumphi cap.* 9. §. 5. *de Lucenſi Jeſuatici Ordinis parthenone ſic memoriæ*: Cum Bartholomæus Piccolominus, quem Chriſto lucrifactum a Columbino, ſuo diximus loco (*ejus converſio infra in Actis ſingillatim referetur*) domum Jeſuatia recens erectam regeret, & externoa vitæ ſanctiſſimæ exemplo ac ſermone plurimum juvaret, ubi ſe dabat occaſio, cum viria de virtute ac ſanctitate Magiſtri ſui, eum mulieribua de beata Catharina ejus conſobrina, deque cœtu virginum ab illa Senis coacto mentionem facere, & commendare ſolitus, libenter ac ſitienter audiebatur. Erant Dei famuli verba veluti floras, quorum odore illectæ primum blande ad imitationem percellebantur; alias ut ſagittæ, quæ corda figentes ad generoſam deliberationem ſtimulabant. *cujus exemplo in urbe Lucenſi* F

163 Tandem eum obverſantes animo cogitationes nonnullæ invicem contuliſſent, de ampliectenda ſeveriore diſciplina more Senenſium conſtitutum eſt, & inito de modo difficultates ſuperandi conſilio, ſuperante magnanimitata ſexum, ad opus aggreſſæ feliciter promovere & in collegium haud longe a divi Reguli templo, quod datum paulo antea Jeſuatis fuerat, coaluere. Ibi initium curſui evangelicæ perfectionis magno ardore a paucis datum, quem deinceps temporum calamitates, mutare cogentes aliquoties habita- *aliqua ſoror mona ea. facere in monaſterium ejuſdem inſtituti.*

A culæ, retardare quidem, ſed abrumpere nequaquam valuere, quoad poſt varias hac illac migrationes, piorum ope ac largitione ſtabilita ad S. Joſephi ædes eſt, ad quam primævus diſciplinæ tenor poſtliminio revocatus ab inquilinis ſanctimonialibus ſuum decus hodieque tueri perſeverat, ut dici poſſit illa domus hortus concluſus, in quo lilia caſtimoniæ candicant, roſæ divini amoris purpuraſcunt, violæ pallent humilitatis, & cunctarum vernant virtutum flores.

AUCT. G. C.

quod eorum peſtera beatus laudabiliter obſervans.

164 In ea ſuas partes orationi, contemplationi, pſalmodiæ, lectioni Magdalena deſignat; ſuas quoque actiones & manuum labori Martha definit; ac Jeſu Salvatori utraque operatur, ſive ad pedes ſedeat, verba illius audiens; ſive ſit ſolicita circa frequens miniſterium citra turbationem. Jeſus io earum corde, ut angeli norunt; Jeſus in ore ipſarum, ut manifeſtum eſt hominibus, quos ille ſalutatione, a beato Columbino hereditate tranſmiſſa, impertiri ſolent, LAUDETUR JESUS CHRISTUS, qua & excipiunt ad ſe ventitantes, & dimittunt a ſe recedentes. *Nunc tantummodo ſupereſt, ut prælo ſubdamus ipſam* B. Joanois Columbi-

B oi *Vitam, quam Roſſus noſter ex variis Jeſuatorum monumentis operoſe collegit, ut ſupra §. 2. monuimus. Huic ſubnectemus aliquot miracula poſt mortem ejuſdem Beati patrata, & a nobis ex Italico idiomate Latine reddita, quæ ad poſthumam ejus gloriam ſpectant. Denique in appendice exhibebimus nonnulla epiſtolarum aut piarum exhortationum fragmenta, in quibus divinum infuſæ doctrinæ lumen & vehemens perfectæ ſanctitatis ardor ſcintillant.*

V I T A

Auctore Joanne Baptiſta Roſſi Societatis Jeſu.

Excerpſimus ex editione Romana anni 1648. & ad ordinem hiſtoricum reduximus, reſciſſis longioribus digreſſionibus.

C

CAPUT I.

Beati Joannis patria, ſtirps, cognomen, parentes, prima ſtudia, conjugium, proles, negotia & munera ante converſionem adminiſtrata.

CIvium ſanctitas civitatum gloria eſt, ac magnificentia populorum, eaque cetera extra animum ſita bona vel illuſtrantur vel abſorbentur. Deeus hoc Columbinæ familiæ, quod nobiliſſimæ civitatis illuſtre ſit germen, quod avorum nepotumque continuata propagine & claritudine ſplendeat *a*; majoris tamen felicitatis eſt acceptum a patria ſplendorem acceſſione tanti luminis intendiſſe, quantum ſanctitatis eximiæ radius & ſui celebritate nominis B. Joannes Columbinus per

Beatus noſter Senis ex nobili ſtirpe.

a

orbem terrarum diffudit, ac patriæ nataliumque decora illoſtravit: quamvis enim Senenſis urbs, illa inclyta Etruriæ gemma, & flos Italiæ, multiplici jam ſanctorum hominum fœtu terris inclaruerat, novi tamen ſideris Columbini exortu hoc ſupra ornamenta priſtina addere meruit, ut fundatorum Ordinum religioſorum fœcunda parens audiat, & civium ſuorum coloniis ſupernæ civitatis beatiſſimas copias amplificet, decoretque. D

a Quo loci ſilentio prætereundum non eſt altum divinæ providentiæ conſilium, quod in Columbini cognominis impoſitione enituit, quando recens hoc aſtrum ad urbis ornamentum ſubſidiumque effulſit. Namque pro veterum more atque licentia mutavere haud ſemel majores domus illius ſua ſtemmata atque cognomina, ac tandem centum circiter ante annos, quam Joaones naſceretur, Jacobus, vulgo Minus appellatus, primus fuit, qui inſigne columbis quatuor, & aurea cruce in cærulea area rutilante conflatum erexit, & avitum Strozza-vaccæ cognomen in nitidius Columbini commutavit.

que avitis Strozza vocte ea, gomen

in nitidius Columbini mutaverat,

3 Hoc dein retinere nepotibus libitum, & gloriosum domi ſorisque facinorum egregiorum præſtantia reddere, quoad illi a novo fœtu cultus & honor humano ſuperior advenit, & ad poſteros venerabilius pervenit: quod enim olim inter quieta reipublicæ gubernacula prudentiæ ſapientiæque laude clarum circumſonabat, & inter turbidos armorum motus ſtrepituſque bellicæ fortitudinis titulos vexillis inſcriptos præferebat, ut decus a Joannis ſanctimonia eſt aſſecutum, cœpit inter aras ſolemneſque ritus ſacrorum perſonare. & a terrena in cæleſtem dignitatem immigravit..... E

4 Et quidem hactenus de patria, familia & cognomine dicta, ambigua non ſunt; ſed gravi ſcriptorum teſtimonio firmata. Ceterum natalis dies ac menſis, quinimo & annus ipſe incertus eſt, ac obſcurus: neque lux ulla e monumentis Columbinæ gentis aut religionis Jeſuatorum affulſit ſtudioſe ſcrutantibus, ut via illis inveniendis aperiretur, quæ ſubiicere per hiſtoriæ jura non liceret. Collatis nihilominus inter ſe converſionis ad Deum & obitus annis, inſertus memorandis, io proclivi conjectura eſt, circa trecenteſimum & aliquot annos ſupra milleſimum reparatæ ſalutis, partum fortunatiſſimum Joannis contigiſſe... F

incertus anni, menſis, ac diei natalitius

5 De pueritia pariter ac adoleſcentia Beati nihil ab antiquitate accepimus, quod hic inſertum lectori traderetur. Parentes dumtaxat indicantur, quorum alter Petrus Columbini dictus; altera Angela, ſive ut vulgus vocitabat, Angelina, neque hæc expreſſo cognomine aut agnatione, appellabatur. Verisimile eſt, teneros annos in ludis litterariis exegiſſe, quoad grammaticæ rudimentis imbutus tantum haufiſſet litterſturæ, quantum ad privata familiæ & publica reipublicæ negotia adminiſtranda patriæ mos & ſeculi conditio poſtulabant.

patre Petro Columbino, & matre Angelina,

6 Nempe id temporis Senarum urbs nullius principis vel dynaſtæ parebat imperio; ſed ſubjectis ipſi ſibi populis jura dabat, & ariſtocratiæ formam, monarchiam indignata, ſervabat. Ad illius præſcripta legeſque capeſſendas pedetentim juventutem ut informaret, ac idoneam magiſtratibus opportune admoveret, exercendæ mercaturæ addicere e communi bono ac dignitate ducebat, tum quia modus is erat otio, vitiorum omnium fonti, declinando percommodus; tum quia acuendi ingenia induſtriamque in agendo maxima iode orta opportunitas, cos erat dexteritatis

a quibus addiciur mercaturæ,

ac

A ac prudentiæ, in provectiori ætate ad ſeoatum aſſerendæ.

quæ ibi ſit tempore eſt nobilis. ſe non pugnabat.

7 Ex ceteroqui occupatio illa toti nobilitati communis longe a ſordibus & illiberali quæſtu abſerat, & erat honeſtior, quam ut natalium ſplendori officeret, obſcuraret ve, etiam de extraneorum *b* ſapientum ſententia, quos hic referre ſupervacaneum eſt. Hanc ergo palæſtram, a ſuis tritam coætaneis, Joannes ingreditur; dumque ſedulo in ea ſe exercet, ita mercium rationibus addicendis incumbit, ut ſpecimen indolis ingenuæ præbeat, & ſuo candore & ſinceritate decus ipſe negotiationi pariat.

b

Deinde duxit nobilem uxorem,

8 Interea temporis (quoto ætatis anno narratur a nemine) genitores, nepotum cupidine, nato nondum plane adulto, utpote unigeoæ, ſponſam quæritare inſtant, & facile inventam in illuſtri Cerretanorum domo matrimonio jungunt. Erat hæc Blaſia nomine, Joannis filia, ſpecie formoſa & virtute decora, quibus cum dos accederet opulenta, nulla fuit in contrahendo difficultas, nulla mora in nuptiis celebrandis. Proceſſere cuncta fauſte ac proſpere, utpote inter ſponſos genere, B divitiis, ætate, genio minime diſpares, & parentum hinc inde tranſigentium placitis obſequentes.

ex quo ſuſcepit duas proles, quas in puritate obierunt, *c*

9 Auxit fœcunditas gaudia: namque luſcepta è conjugio proles gemina eſt; maſculua videlicet, cui Petri *c*, ac ſemina, cui Aogelæ ad undas luſtrales, ob memoriam & obſequium avorum ita dictorum nomen impoſitum. Utrumque viſa eſt cælo eniti genitricis alvus, ſiquidem maris vix duodennis animula celeriter ad meliores rapta, ne malitia aliquando mutaretur; ſororcula, in D. Abundii parthenone cæleſti Sponſo dicata, ab ipſo tuocinio ad æternas Agni cæleſtis nuptias vocata eſt; qui filiorum immaturum obitus, ut non potuit non eſſe genitoribus acerbus, ita ipſi Joanni divinæ diſpoſitionis, ad ſuos fines cuncta dirigentia, ordine contigit ſalutaris. Nimirum numerolæ prolis per Evangelium paulo poſt gignendæ pater futurus, vinculis carnis & ſanguinis erat expediendus, & terrenorum curis, quas amor & educatio filiorum ſecum trahit, eximendus, qui mox mortales ad pœnitentiam & mundi contemptum prædicatione ac exemplo erat invitaturus.

& ad magiſtratum gerendum promoveatur;

10 Attinebatur privatarum occupationum auguſtiis Joannis juventus, dum publicis ætas maturior admoveretur. Hæc appetente, communibus patrum ſuffragiis in ſenatum adlectus eſt, ubi C eximium ſenatoris optimi exemplar dare perſeverans, ita prudentiam ac vigilantiam ſuam collegis probavit, ut primum majora quæque negotia illi credere, tum reipublicæ ducem (confalonerium *d* vulgo appellabant) haud ſemel ereare minime dubitaverint. Prima namque adminiſtratio feliciter obita invitamentum ad ſecundam erat, & hæc tertiæ viam parabat: quippe concurrebant ad has prompta nobilitatis placita & prona plebis approbatio, libentiſſimia animis ejus imperium regimenque admittentis, cujus providentiam alias ſæpe & caritatem adverſus cives ſingularem erat experta.

d

ſed dum ſimul mercaturam exercet,

11 Verum, quæ eſt humanitatis noſtræ infelicitas, huic etiam ſideri ſuæ maculæ adhæreſcebant; illæ potiſſimum, quibus fœdantur, qui volunt divites fieri, ideoque incidunt in tentationes & laqueos diaboli, ut Apoſtolus querebatur. Joannes ab adoleſcentia, lucro ex mercimonio faciendo deditus, dum juſto avidius inhiat, paulatim ſubrepente avaritia & præcordia obſidente, manus hinc laxat ad capiendum, quod alienum eſt; inde ſtringit ad retinendum, quod largiendum ex juſtitia aut æquitate fuerat: & quamquam ab aperta violentia injuriaque, inſita quædam animo ingenuitas abſterrebat, cavebatque diligenter, ne rapinæ ac uſuræ notam incurreret, aut ſuſpicionem gigneret; latentium tamen quæſtuum indago latere haud poterat domeſticos, ac exteros paulo curioſiores, vel tum maxime, cum propterea habendi cupido ad ſordidorum etiam capturam impellebat. D A. JOAN. BAPT. ROSSI.

nimis avide de lucro ingeſſit.

12 Nam frumenta vetera horreis occluſa caute ſervare, donec anno decreſcente annonæ deficientis pretium augeſceret, ac tum dividere merces cum lucrum ex inopia majus obveniret. Quod ſi interea temporis corrumpi frumenta contingeret, ac horrea putreſcere, carioium in ruſticos atque alios egenos dividere ea lege, ut ſub novarum frugum collectione integrum ſanumque eadem menſura redderetur. Carius ſuas merces vendere, vilius alienas emere quod commune mortalium deſiderium vel naturæ vitium etiam agnovit facetus mimus apud Auguſtinum *e*) prudentiæ œconomicæ ducebat, &, quod erat iniquius, de E ſumma creditoribus debita aliquid detrahere aut ſas reputabat, aut ſi nefas, haudquaquam horrebat; & alia id genus audere, quæ neque collybiſtæ neque vulgares trapezitæ licere ſibi aut ingenuo civi arbitrantur *f*....

e

f

ANNOTATA.

a *Morigia lib.* 2, *Hiſt. Jeſuat. cap.* 1. *ſtirpem illam ab ultima anti juſtate repetit. Nos, qui genus, & proavos, & quæ non fecimus ipſi, vix noſtra putamus, huic nobilitati examinandæ non inhæremus.*

b *Roſſus indicat hic in margine Andream Tiraquellum, natione Gallum, cujus verba in Commentario prævio n.* 53. *citavimus.*

c *De hoc Petro, Columbini filio, in commentario prævio n.* 55. *& ſeqq. aliqua diximus.*

d *In quibuſdam lexicis Italicis promiſcue ſcribitur* confaloniere *vel* gonfaloniere, *qua voce nonnumquam indicatur ille, qui in exercitu vexillum fert; ſed præter iſtud officium militare, eadem vox ſignificat dignitatem civilem, ut in Vocabulario Cruſcano videri poteſt, & hic ex adjunctis ſufficienter patet.* F

e *Auguſtinus lib.* 13. *de Trinitate cap.* 3. *lepidam hujus mimi hiſtoriam narrat his verbis*: Cujuſdam mimi facetiſſima prædicatur urbanitas; qui cum ſe promiſiſſet in theatro, quid in animo haberent & quid vellent omnes, alias ludis eſſe dicturum, atque ad diem conſtitutam ingenti exſpectatione major multitudo conflueret, ſuſpenſis & ſilentibus omnibus, dixiſſe perhibetur: Vilt vultis emere, & caro vendere. In quo dicto leviſſimi ſcenici omnes tamen conſcientias invenerunt ſuas, eique vera ante oculos omnium conſtituta & tamen improviſa dicenti admirabili favore plauſerunt.

f *Sequentibus punctis indicare volui, hic aliqua a me omiſſa eſſe, quæ nihil aut parum ad rem facebant. Id autem ſemel ſignificaſſe ſufficiat, niſi aliqua peculiaris ratio ſuaderet, de aliis rebus monendum ſuadeat.*

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

CAPUT II.

Mira & ſubita ejus converſio ad bonam frugem ex lectione Actorum S. Mariæ Ægyptiacæ.

Mortem præmiſit aegritudo;

A NAtus fluebat quinquageſimus quintus ſupra milleſimum ſrecenteſimum a Chriſto nato *a*, cum die quadam (quota menſis non expreſſere, quia ne menſis quidem memoriæ ſuit priſcis ſcriptoribus) rediens mature è menſa argentaria Joannes oppido famelicus voluiſſet epulari, protinus accumbere, ac prandere. Aſt cibis nondum bene concoctis, quod horam conſuetam prævenisſet, ſubiratus mandat, quaatocius apparari, urgetque famulam & uxorem, ac celeritatis imperioſius admonet, quam antea ſoleret: quæ tametſi juſſa impigre exſequerentur, non tamen momento cuncta abſolvere feſtinantibus licebat, ſuum coctioni tempus, ſuum quoque condituræ dandum, ni ſemicrudas aut inconditas vellet inferri dapes. Ille qua latrante ſtomacho, ac viſcera rodente bile, qua ſolicitudine negotiorum ad intermiſſa ratiocinia revocante, morulæ impatiens excandeſcit ira, & aulam querimoniis ac maledictis complet.

B

14 Tum conjux proba ac prudens, lenitate veſaniæ viri oppoſita, ſuſtinere tantiſper obſecrat, & paucis, quæ intemperiem illam ſedarent, adjectis, codicem Sanctorum Vitas continentem objicit, blandeque rogat, lectitare tantiſper ne graveturi ita modicum tempus falli jucunde poſſe & tædium levari. Verum irritato palato nequaquam hæc arridebant, ideoque officio ſeminæ ſapientis abuſus, arreptum librum abjicit ac pavimento allidit; tum furenti affinis vociferari & eſſutire indigna viro bene morato & gravi. Ad quæ Blaſia, ne frigidæ inſperſione flamma ſuccreſceret, la ſilentio triſtis, abſcedit, & ad epulas cito paraadas anxia feſtinat.

15 Interea Joannes, iracundia reſideate, ad ſe redire, erratum agnoſcere, pudefieri, projectum librum in manus tollere, aperire, legere quod primum ſors argumentum obtulit: fuit iſtud S. Mariæ Ægyptiacæ *b* mirifica converſio, pœnitentia, ſanctitas, quæ fuſe paginis illis narrabantur, & ſapide in animum jam mitiorem influebant. Vixerat illa tam libere tamque licenter aliquando, ut a ſcelerum granditate antonomaſtice peccatrix vocaretur, hoc eſt carnis propudium, mundi ſcandalum, erebi pabulum.

b

C

16 Sed Deiparæ virginis ope miſericordiam a Domino conſecuta ex inquinatiſſimo lebete in cryſtallinam eaque puriorem phialam verſa eſt: ut enim cognovit, quam ſordida quamque deformis eſſet, exactæ turpiter vitæ ſordes expiatura in eremum receſſit, ibique quadraginta quinque annorum ſpatio mortalibus omnibus inviſa deliciis, jejunio, oratione, afflictatione, lacrymis labes antiquas abſterſit; & uſque adeo angelis ac angelorum Regi amabilem ſe præſtitit, ut ad eorum familiaritatem & alloquia ſit admiſſa, ac ad cæleſtes melodias audiendas frequenter rapta.

17 Quæ & id generis mira dum percurris oculis Joannes, cor delectatione afficitur, iram deponit omnem, indignationis tumultum in pias cogitationes convertit. Hic ſiſtere tantiſper & mirari, tum lumina reddere paginæ, tamquam menſæ, fame alia ſtimulante, inſiſtens epulo ſalubriora mentem reficit, ac deſiderio imitationis accenditur, demum vitæ mirandæ conſilium init. Inter quæ paret conjux ſedula, & parata eſſe edulia menſamque inſtructam nuntiat, ac ad comedendum invitat. Cui Joannes: Et vos modicum ſuſtinete, ac vicem eunctationis rependite, dum hiſtoriam, quam legere ſum aggreſſus, abſolvero.

D

18 Et libenter, inquis alia, præſtolabimur; pergat porro ad libitum dominus meus, dum nos interim cibis, ne quid a mora diſpendii obvenias, providemus. Porro lætabatur pia femina, ſicut qui lætantur in meſſe, & tacita ſecum dicebat: Unde huic tam repentina mutatio? Indeque ad propinquum conclave ſecedens procumbis in genua, & gratiis Deo creatori redditis, ſuppliciter orat, ut quod cœpit opus bonum, ipſe perficiat, oculos cæcutientis aperias, mentem a divitiarum cupiditate avellat, cor docile & promptum ad divina obſequia creare dignetur.

19 Necirritæ fuere preces; mutatus eſt in virum alium Joannes: illico enim in frigidum pectus deſuper illapſa ſcintilla lento quidem primum calore ſerpere, ſed vivido tamen atque vivifico votum vitæ melioris excitare ac ſenſim deinceps in flammam migrare, quæ totam ſcoriam veteris hominis abſumpſit.... Atque ut ii, qui gravi ac diuturno afflicti morbo jacuere, non ſtatim, ut emerſerunt, currere vel ea præſtare valent, quæ ſanos & robuſtos artus depoſcunt; ſed pedetentim convaleſcunt, ac per virium experimenta, quid ſuſtinere, quid ferre recuſent ſeſſa membra, condiſcunt; ita Joannes haudquaquam ſtatim extrema tentavit, ad quæ deinceps opportune devenit; ſed leniter atque per gradus declinare cœpit a malo, frænos avaritiæ injicere, & ab anxia acquirendi ſolicitudine conquieſcere; tum bonum facere, & pacem inquirere ac perſequi ex Vatis ſanctiſſimi monito: partem temporis, negotiationi detractam, precibus concedere, pauperum miſereri, egenos ſublevare, & paulo largius eleemoſynis juvare, templa invitere, quæque alia id generis reſtitutæ ſalutis argumenta (præbere *c*:) quæ ut ſolidius firmarentur, diu noctuque Blaſia a Domino poſtulabat, & vero etiam, data occaſione vel quæſita, piis alloquiis & omni officiorum genere ſatagebat, ut in propoſito retineres....

E

a

F

20 Quis autem ambigat, initium (converſionis *d*) a pœnitentia ducendum, & quidem præmiſſa exomologeſi, etiam vitæ totius, ſi ſerio peccata præterita flere & expiare lacrymis ac dolore velit, qui eorum fœditatem ac damna recognoſcit. Neque dubitandum reor, quin ad hanc tabulam è mediis mundi fluctibus emergens Joannes manum porrexerit, cum ad portum vitæ ſanctioris invectus priſtinæ jactationis & crebri ad Syrtes ineurſus diſpendia hoc ſalutis amuleto ſtuduit reſarcire. Sed ſiluere ſcriptores, forta quod rei comperiæ, &, quam nemo non ſciret, meminiſſe ſupervacaneum exiſtimarent. Ceterum quod ſolenne eſt iis, qui a via perditionis pedem retrahunt & ad Dominum revertuntur, ac toto cordis affectu adhærere ipſi concupiſcunt, ut animi ſordes ſalutari confeſſione abſtergant, ejuſque frequenti uſu puritatis adeptæ nitorem cuſtodiant; quis dicat, prætermiſſum ab eo, cui magnos inter Sanctos & religionum fundatores locum deſtinata divina fecerant, & eximiis pœnitentibus accenſuerant?....

Quod

Digitized by Google

frequenti Sacramentorum usu

A 21 Quod idem de sacræ Synaxeos frequentia, cultu, veneratione judicium esto: quamvis enim & hic antiquitas hæserit, & aruisse calamum sit passa, ubi liquore aureo erat infundendus; cuique tamen promptum est credere, eum, qui consuetudinem primo in Ecclesia inductam & tum obsoletam crebræ communionis fidelium erat innovaturus, suo præisse exemplo, & Eucharistiæ mysteria obiisse frequentius, quam id ætatis homines populares consuescerent; ut panis vivifici sumptione robur augeret animi & spiritus primitias cælesti pabulo refoveret. Hoc munitus præsidio impigre fortiterque ad montem Dei Horeb, hoc est, ad perfectionis fastigium, scandere perseverabat, ne ne retro respiceret, aut regrederetur, omni vigilantia providebat.

ac avaritiæ suæ restringendæ

22 Verum quia maxima damnorum pars olim ab avaritia manaverat, in id potissimum incumbere, ut fibræ omnes præposteræ cupiditatis evellerentur, & injecta Christianæ liberalitatis semina calore caritatis foverentur, ut unda largæ erogationis irrigata fœcunditatem ferret meritorum.

B Expropter diligenter ipse secum diseutere, an quemquam minus dando vel plus debito accipiendo læsisset, certus sine cunctatione refundere, quidquid olim præter fas in arcas esset ingestum; quinimo & quadruplum, si oporteat, reddere. Vendere volenti nil de pretio pretio detrahere, pfusculum etiam interdum addere, ut carius emeret; vice versa emere a se roganti de legitimo pretio aliquid remittere & minoris vendere, quam communi æstimatione merces censerentur.

inferuerat ei mercatus cum populoribus

23 Qua facilitate per ora civium evulgata, tantus ad ipsum concursus factus est, ut nescias, pluresne venditores an emptores ad contrahendum cum Joanne properarent. Illud compertum, utrorumque coemptam benevolentiam; reliquorum excitatam admirationem, dicentibus aliis: Nonne hic est, qui heri & nudius tertius super teruntio rixabatur; qui nihil, etiam rogatus, erogabat, nec ab alienis manus omnino continebat? Quomodo ceciderunt de manibus ejus catenæ, & laxatæ sunt ad largiendum etiam non petentibus, quæ paulo ante egenis ipsis ac stipem poscentibus inexorabiliter erant obstrictæ?

C & de ea morti maturatæ diversi sentiebant,

24 Er variabant de hac profusione judicia: reductum ad meliorem frugem autumabant alii consilio amici cujuspiam, qui proposito hinc avaritiæ dedecore, inde liberalitatis pulcritudine, splendoreque decus familiæ conciliante, illius odium & istius amorem ingenerarit.... Aliis præsentem effusionem cum præterita aviditate contendentibus, visa est intempestiva prodigalitas imminuti cerebri deliramentum.... Infederat animis sapientiorum (qui plurimum rari sunt) quædam de Joannis divinatio, fore aliquando catalogo eorum adnumerandum, quorum facta presso vestigio sequerentur, ut altissima jaceret spiritualis ædificii fundamenta, quæ in celsum dignitatis & gloriæ apicem essent evatura. Ceterum ipse toto animo Salvatori junctus ut objurgantium criminationes surda aure præteribat, ita laudantium præsensiones egregias jam tum sui contemptor inter ludicra reponebat.

dum ipse amoris ad literarum perfectionem adspiraret.

25 Interim militiæ sacræ initiatus, quæ sumpserat disciplinæ sanctioris exordia, in dies promovens mediocribus non contentus ad summa contendebat; nec ab illicitis abstinere magnum jam aliquid apud se reputabat, nisi perpeti abnegatione & appetitionum dominatu a licitis etiam temperaret. Vulare dixisses, non currere, quia mortificationis alæ alteram orationis addere solicitus, D divinorum contemplationi plures diei & noctis horas impendere, frequenter concionibus sacris interesse, piorum libros lectitare, xenodochia invisere, ægris præsto esse, familiares sibi fecerat vitæ recentis exercitationes; quibus obeundis ne tempus deficeret, vitare cœtus nobilium & civium conversationem, frequentiam populi declinare, negotiorum molem qua minuere qua partiri; & hac industria supererat ipse tempori, & tempus redimebat æternitatis amaror, ad quam gratia de avaritia honorifice jam triumphantem præparabat athletam suum, dum alios quoque sævos hostes concupiscentiam carnis & vitæ superbiam debellaret....

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

ANNOTATA.

a *Fest Belcarus cap. 2. Vitæ Italicæ, aliique biographi communi consensu exprimunt eumdem conversionis annum, ex quo Bonannum nostrum in Commentario prævio n. 93. correximus.*

b *Hujus Sanctæ Acta Majores nostri ad diem secundam Aprilis illustrarunt, tomo 1. ejusdem mensis a pag. 67.* E

c *Hæc verbo uncis inclusio sensum complere debui, quod aliam subinde alibi faciendum fuit propter manifesta typothetæ errata, ut in Commentario prævio num. 85. monui.*

d *Hoc vocabulum hic inserui ex narratione antecedente, quam tanquam minus historicam, & potius rhetorice exornatam omisi.*

CAPUT III.

Consentiente uxore, votum castitatis ab ipso emissum, & alia pietatis exercitia obita.

Beatus, gustata divinæ consolationis dulcedine,

GUstaverat medullitus Columbinus & expertus erat, quam suavis est Dominus, & de hoc fonte limpidissimo potatus, non modo costam illam corpus suum adamantem non opiabat, sed angebatur animo, hinc recolenie limosas cisternas conjugalis officii, dein tonitrum tubæ Apostolicæ F obstrepentis: Uxori vir debitum reddat. Quid inter angustias morte amarioret agat, aut quid consilii capiat, ubi consilia Magistri virginei lilia proponunt ac porrigunt, & citra mandati violationem manu libere apprehendere, nisi de alieno consensu non permittunt?

post variat. deliberationes sibi ipsi propositas

27 Quæratne solutionem thori? At clamat Paulus: Alligatus es uxori, noli quærere solutionem; imo & Dominus edicto vetat: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Honorabile esse conjugium & thorum immaculatum; continentiam grandis esse virtutis & doni specialis, quod licet libi divinitus obtigerit assequi, quid conjuge fiat nondum anu, neque ad cælibatum propensa vel vocata? Turbatum iri pleramque cognationem, & urbem universam adversus audum insolens detonaturam, & veluti de violato naturæ jure, deque maritalis fidei fractione impense conquesturam.

castitatem denuo concepit fervore duplicato,

28 In hoc fluctuum cogitationum æstu, ad consuetum precum subsidium ardentem castimoniæ amatorem spes & fiducia in Deum propellit, quem dum pie soliciteque consulit, & propitiare prolixa supplicatione instat, animari se sentit & interius roborari ad opus arduum tentandum, & separationis consensum ab uxore placide ac amice pro-

A procurandum: hoc quippe accedente, haudquaquam dubitabat, admotum esse ad nodum solvendum cuneum, & cetera, quæ emersura prævidebat, obstacula Dei disponentis ope & forti patientia superanda....

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

& suorum fructu

29 Itaque tandem apud se constituit rete jacere, & in abstinentiæ conjugali casses columbam inducere, ac observata hora, quæ collocutioni feriæ videbatur opportunior, ita fere haud illibenter audientem affatus est: Est mihi secretum, Blasia, quod tibi soli & patri meæ conscientiæ arbitro revelari per prudentiam licet. Non te latet ab eo tempore, quo nos domus eadem & thalamus idem junxit, quomodo conversatus sim coram Deo & hominibus; in multa videlicet temporalium cura, ac prope nulla æternorum.

puriis aspergamur

30 Errabam per vias tortuosas pereuntis seculi, honoribus ac divitiis inhians, quæ mergunt amatores in profundum ac ruinam; & perieram sicut ovis a caula digressa ac a lupis male tuta, ni Deus misericors, qui te mihi thori consortem dederat, dedisset magistram ac ducem. Nunc eodem propitio, ad meliorem frugem resipiscere licuit, & exutus visco cupiditatis, qua teoaciter hærebam terræ, salutis iter ingredior, ut videam, si quomodo comprehendam & bravium currentibus promissum accipiam: verum graves pedicæ hactenus cursum meum remorantur, non alia nisi tua manu solvendæ, quam benignam experiri non desispero, & impense rogo.

B

ad eandem virtutem hortatur,

31 Potestatem corporis mei, quam libens donavi, obsecro te uxor dilectissima, mihi redona, & vice versa, quam tu in me transtuleras, non gravate a restituente accipito. Fies ex conjuge soror, & ego ex marito frater, & erimus duo, non ultra in carne una, sed unus spiritus in carne nulla, nisi forte io latere Salvatoris. Hoc in posterum si annuis, erit lectulus noster floridus: hæc statio gratissima & umbraculum ab ardore sanguinum. Neque magnopere timendum nobis ab hoste domestico inquieti somitis; quippe aspersi sanguine Agni pro nobis immolati, veluti calidissimo rore hyssopi, omnem pituitam noxiæ voluptatis excoquemus, & exhibebimus membra nostra servire justitiæ io sanctificationem.

gaudium confesto imperatur,

32 Pugna, si quæ foret ineunda, brevis erit; victoria certa promittitur: præmium io cælis paratum est æternum cum iis, qui castimoniam servavere, vel virginitate illibatam, vel a conjugio asperam; qualem offerre Deo victimam gratissimam, si volumus, pari consensu possumus. Prole quamvis non abundemus, non tamen caremus & si nulla superstes esset, heres noster Christus erit, qui nos suos faciet coheredes in regno Patris. Interim vita nostra incorrupta, vita erit angelica & abstinentia nostra gaudium angelorum *a*. Quæ dum loqueretur Joannes, commovebantur Blasiæ viscera, & in rorem suavium lacrymarum præcordia solvebantur; sed aperiente Domino cor ipsius ut intenderet, quæ spiritus per os mariti fundebat eloquia decoris & pulchritudinis, promptissimis vocis assensit postulatis ejus, ac divortii facta facultate, cessit uterque juri, quod mutuo in Sacramento dederant corporum suorum, & ab argenteo matrimonii statu in aoreum cœlibatus migravere.

C

a

unguem colligerit a mensis,

33 Hic Joannes gaudio liquidissimo delibutus, flexis illico in terram genibus, & mente ac oratione plena reverentiæ & amoris ad Deum conversa, in hanc pene formulam votum concepit: Omnipotens & misericors Deus, quandoquidem Blasia (& præsens ipsa audiebat conscotiebatque) quam mihi in conjugem fidelissimam matrimonio ac dilectione junxeras, obsequi mihi non est dedignata, & dominium corporis, quo ipsa potiebatur, roganti concessit, agnosco hoc recens a tua clementia & amore munus, & in gratiarum actionem ego peccator indignus ac miser homuncio, coram divina & immensa majestate tua, castitatem, quoad vivam, servare propono, atque ut firmius propositum sit, voto obstringo. Dignare, o benignissime Deus & pater vitæ meæ in odorem suavitatis holocaustum meum admittere, ac explendi gratiam uberem largiri *b*. Quo sensu pietatis hæc a Joanne prolata sunt, qua teneritudine cordis a Blasia audita, lachrymæ hinc inde flueotes indicare, plane verbis exprimere haudquaquam valuere....

D

b

& quamvis post hos successus cornua stimulos pertimuit,

34 Prima igitur benedictio impensa Joanni post emissum castitatis votum largior solito divinæ gratiæ fuit infusio, non modo animam sanctificantis, quod primum munus ejus est, justis omnibus absque discrimine concessum, sed adeo in sublime evehentis, ut in spiritum carnis expertem mutasse videretur? Etenim qui fructus est peculiaris benevolentiæ paucis exhibitæ, hanc gratiæ affluentiam comitatum est speciosum donum, quo vitiatæ in Adam naturæ fomes, intemperantiæ radix, ita repressus ac debilitatus est, ut nullas ulterius scintillas libidinis emiserit, aut leniter insurgentes illico nullo negotio compresserit: atque ita suus tranquillitati mentis & conscientiæ quieti locus ab omni contagione liber relictus, jucundum ac mundum in sua puritate Spiritui sancto habitaculum præbuit....

E

tamen diversis assultibus tentatus

35 Neque tamen tam firmo vallatus præsidio tutum se putavit ab insidiis & impugnationibus, quibus thesaurum eximium, in vasis fictilibus, absconditum, suffurari conjurata orci militia molisur; sed acerrimam diligentiam adhibuit, ut illæsum illibatumque tueretur. Eapropter initio quidem in jejuniis eam moderationem tenuit, quam vires ferre possent, & (quæ) violentiam constantiæ inimicam non inferret, ne labefactata statim sanitas infuetis luecumberet oneribus, & ad pristinas delicias redeundum esset. Verum rota fervoris currente, eo deventum est, ut corpori tantum indulgeretur escæ, quantum vix retinendo intra artus spiritui necessarium videretur. Lectum vel duri asseres, vel nuda præbebat humus; somnus brevis ac parcus, sed non minus suavis, quam olim molles culcitræ & strata serica conciliassent. Reliquias noctis pleraque horas orationi & contemplationi dabat....

F

orsus fuit domabat,

36 Diurnis operibus Sacri auditionem de mane præmittere quotidie consueverat, & nullam dein partem a Christiani hominis officiis vacuam abire permittere. Nunc nosocomia invisere & ægris ministrare, alias inter se dissidentes reconciliare, viduis ac pupillis adesse ac juvare; pios sermones passim serere, ad morum emendationem hos invitare, illos in tribulatione consolari, omnibus qua consilio qua largitione benefacere, quod præstantissimum duceret imitationis divinæ genus beneficentiam in homines conditionis cujuslibet exercere,

& abstinentiæ conjugali perpetuam addere flagrabat.

37 Sed fructus istiusmodi a voto castitatis colligenti adhuc excellentiorem viam ostendit luminum Pater, quam Filius ejus unigenitus, magister nostri generis factus, indicavit afferenti, servata a se mandata a juventute & aliquid tamen amplius

A plius deſiderantî, quod faciendo vitam æternam poſſideret; quippe audivit: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Quod recogitans penſiculate Joannes, minus ſibi & ſuæ conſcientiæ ſatisfactum iri aſſeverabat, donec relictis omnibus, quæ poſſidebat, nudus nudum ſequeretur Salvatorem, caſtitatis voto, quo ſe jam adſtrinxerat, eterum adjungeret paupertatis, quo & ſpoliaretur habitis, & habendi in poſterum facultatem abdicaret; quod quam belle illi ſucceſſerit, paulo poſt enarrabo....

ANNOTATA,

a *Opinor, hanc orationem hortatoriam etiam a Roſſo exornatam eſſe, & ab eo hic potuiſſe referri illa, quæ in ſimili caſu veroſimiliter dici potuerint, quam quæ re ipſa dicta fuerint, cum Belcarus & Morigia tam prolixam exhortationem non expreſſerint.*

b *Belcarus in Vita Italica cap. 3. & Morigia in Hiſtoria Jeſuatorum lib. 1, cap. 3. hanc votorum* B *formulam etiam paucioribus verbis abſolvunt.*

CAPUT IV.

Electio ſocii, & ejuſdem ad ſimilem Apoſtolicæ vitæ normam inductio.

Beatus Joannes ſibi ſocium ſumit a

ARcta erat Columbino cum Franciſco Vincentio a, Mini vulgo dicto, neceſſitudo, & arcanorum cordis ſincera communicatio, qualis inter amicos, paucos veroſque dumtaxat reperitur. Hic igitur occurrit primus, in quem oculos & ſpem conjiceret, quod maximum ex ejus converſione emolumentum in populos emanaturum ſperaret. Nempe è primaria nobilitate Senenſi oriundus, numeroſa cognatione ac divitiis florebat præter cetera inſita bona judicii, prudentiæ ac in rebus agendis dexteritatis, quæ magnam ipſi apud cives auctoritatem peperarant. Conſulto ergo in primis obnixe humiliterque precibus Deo, ſtatuit recentem deliberationem inſtituendæ ad Apoſtolicam formam vitæ ſuæ candidato ipſi eperire, ac ad eamdem ut amicum quoque C induceret, omni ope ſtudioque conari.

auctis rationibus ſuis 39 Quapropter repetebat illi identidem opportune importune, quæ valere axiſtimabat ad expugnandam mentis aream, deſiderio curaque per terrena vagantis, & opes ac honores ſolicitudine anxia procurantis. Quid, quæſo te, dicere ſolebat, omnibus laboribus ac ſudoribus, quibus laboramus ſuper terram, quid, inquam, adepturos nos tandem arbitramur? Majorne eſſe poterit ſpes noſtra, quam et cenſus augeantur, aut dignitatis & vitæ caducæ commoda ac deliciæ comparentur? Atqui hæc fragilia ſunt, & incerto fortunæ feruntur flatu, affluunt & dilabuntur, & interim dum poſſidentur, laquei ſunt curſum ad regna cælorum præpedientes; ſpinæ, quæ conſcientiam lacerant, & ream gehennæ faciunt, dum nimis avide conquiruntur, aut nimis avare cuſtodiuntur; quæ pericula & damna vix aliquando ab illis abſunt, & ſi abeſſent, vapor ſunt ad modicum parens, & tandem cum vita deferuntur ac deferunt.

ad contemnendas divitias, 40 Quantæ igitur prudentiæ fuerit Chriſti ſequi conſilia ad earum contemptum invitantis & clamantis: Omnis, qui non renuntiaverit cunctis, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus? Quamæ felicitatis viam regiam divinæ ſervitutis & perfectionis evangelicæ ingredi ac terere, Apoſtolos & eorum ſectatores imitari, mundo & toti vanitati ejus valedicere, pedem in æternitate figere, & alis paupertatis ſubnixos ad illam tendere? Hæc ſane rite perpenſa, ut tute edvertere ex morum mutatione potuiſti, tantum apud me pondus habuere, ut exſequi, quæ ſuadeo, omnino conſtituerim, & ſpretis omnibus, quæ hactenus poſſidco, Salvatorem ſequi, crucem ejus humeris imponere, Sanctorum, qui eum Chriſto regnant, veſtigiis inhærere. D

a. JOAN. BAPT. ROSSI.

cunctis hortatur, 41 Unum eſt, quod ſummam votorum meorum explere in hac molitione queat, ſi quemadmodum fidelem me ac tui amatorem non frigidum per annos plures expertus es, ita mihi eootingat per ætatem reliquam comitem habere te in iis, quæ ſalutis æternæ ſunt, & una mecum ſuavi Chriſti jugo colla ſubdentem. Sat video, labor, paupertas, mortificatio, hominum judicia, terrere poſſunt, & manum ab eratro eapiendo abducere; ſed fides futurum gloriam & coronam pœnis paratam terroribus opponit. Spes animos dat & promiſſionum eertitudine roborat an ardua quæque ſuperanda. Caritas quinetiam difficultates omnes imminuit, & dulci ſapore amara cuncta reſpergit. Et aderit noſtrum medius Jeſus Chriſtus ille Dei filius ac Deus, non modo magiſter & amicus; ſed & frater ac mater futurus eorum, qui voluntatem faciunt æterni Patris; quanto magis illorum, qui vocem ejus audientes nihil aliud in hac peregrinatione quærunt, nil optant ardentius, quam quomodo ipſe ambulavit, & ipſi ambulare b? E

b

ac eandem inducit c

42 Hujus aurei mallei ictibus ſæpiuſcule Joannes amici aures verberabat, & arcem pectoris petebat, & tamdiu haud gravate audientem ſollicitare inſtituie, quoad in ſuam ſententiam inflexit atque pertraxit. Influebant voces illæ Evangelium ſonantes in Vincentii intima, & eliquabatur veritas ejus in cor non pravum & paulatim ſanandum: nam principio quidem calor tenuis leniter afficiens venas permeabat, tum vero, dum repeterentur ſuaſiones & dicta ſacra, ſenſim migrabat in æſtum affectus adhærendi Chriſto & præ ejus amore divitias & quidquid mundus pollicetur lutum computandi. Tandem ceſſit hortationibus & ſtatuit adjungere ſe Joanni, jam induto hemilitate Chriſtianæ profeſſioni congrua, & forti domitori ſui corporis: nec ulla tarditate uſus ſeam ipſi deliberationem aperuit, ad quam ineundam plurimum ſuaſiones crebræ, plus etiam ſupernum lumen ac interior vocatio valuere.... F

atque ſtatim vitam ſocii ducat, 43 Auctus igitur hoc ſodali Joannes, & novo animo, gratis Deo impenſis peractis, cœpit liberius Evangelium, quod geſtabat in pectore, propalam profiteri, & incluſæ flammæ erumpere geſtienti aditum aperire. Namque depoſitis veſtibus, quas hactenus ad ornatum ac elegantiam geſtaverat more nobilium, viliores induit plebeis uſuartas, pallium iis contentaneum humeris imponit;.... nec ſic veſtitus in publicum civitatis prodire conſpectum, & in evangelico paupere novum Chriſti militem declarare erubuit. Pecuniam magnis antehac ſtudiis atque compendiis eorraſam, & arcis ineaorabilibus claulam, large in pauperes qua obvios qua parquiſitos diſtribuere, & ſi quos in triviis ægrotantes reperire con-

tin-

A tingeret, hos benigne colligere & in habitaculum aliquod inferre, ec ſumptus providere, quibus conſumpta languoribus & inedia membra foverentur.

A. JOAN. BAPT. ROSSI, de quo videndi reliqua

44 Monentibus amicis & veterem cantilenam occinentibus, cautius agendum, ne ad inopiam & mendicitatem reducereiur, reſpondebat libere, nimiam cautionem genus eſſe infidelitatis, ſibi nil antiquius eſſe, quam tota ſubſtantie pauperibus erogata, ad ſummem egeſtatem redigi & mendicato vivere, nec procraſtinaturum ſe, niſi per caritatis & juſtitiæ leges vetaretur, domeſticorum reſpectum in diributione haberi præcipientes; in magna ponere felicitate mundi Dominum poſſeſſionem habere, & cum Prophete canere: Pars mea Dominus.

quibus confirmatur præcedens

45 Et erat aperta reſponſio tacitum ed imitationem invitamentum non omnino iofructuoſum: quemquam enim præter Vincentium nemo, id quidem temporis, ipſius ſecutus eſt exemplum, hoc tamen aſſequebetur, ut moleſtis interpellatoribus os oceluderet, & improbare deſinerent, quod entea calumniabantur; quinimo genus quoddam approbationis videbetur, quod ſe precibus ejus ac Socii commendarent: hic quippe conſtenter hærebat Columbino, eadem eum ipſo vivendi ratione utens, eleemoſynas lerge profundens, in ſui abnegatione ſtrenuus, in mundi contemptu generoſus, in virtutum acquiſitione fervens, in divino ſervitio conſtans, ut jam tum in duobus, edhuc inter ſeculares agentibus, religioſorum perfectorum illuſtrior quædam forme ſplenderet, & civitatis univerſæ oculos & ora ad ſe converteret.

B

46 Et quamvis emborum plereque affinitas factorum inſolentie percellebatur, dedecori ducens, bina ex ſuis familiis illuſtriora cepita ad abjecta miniſteria gentiliiam nobilitatem demittere, ac domos profuſis largitionibus exhaurire, ipſi tamen nihil penſi hominum judicia habentes, eorum querimonias ac obtrectationes ſurda aure tranſibant, & corde in cælo fixi, non decedebant de gradu ſuo; ſed veſtigia magis ſolidabant in petra, quæ eſt Chriſtus, in quo conſiſtere progredi eſt, & ad metam in agone Chriſtiano certantium ſecundo curſu properere....

quam boni plerique judicia ſpernant.

ANNOTATA.

C

a *Hujus Franciſci elegium habes in Faſtis Senenſibus ad diem* 15. *Auguſti. Cum vero ab auctoribus quibuſdam titulo* beati *eruetur, nos in Commentario prævio num.* 95. *de legitimo illius cultu inſtrui deſideravimus.*

b *Quamvis verba hujus exhortationis apud antiquiores Actorum ſcriptores non inveniantur, tamen in Vita B. Petri Petroni legimus illam Franciſci Vincentii converſionem factam eſſe, hortante Joanne Columbino, ubi lib.* 2. *cap.* 8. *narrantur ſequentia*: Ergo ſimulatque Columbinus melcula ſe orbatum prole animadvertit, majorem Dei amorem enimo concipiens, tum omnia negotiandi commercia dirimere, ec ſimul trejiciendæ ae permutandæ pecuniæ deponere ſtudia, prorſuſque abjicere; tum fluxa præſentia vitæ commoda penitus deſerere, etque humanas, quas poſſidebat, opes in pauperes dividere ſtatuit. Quam in ſententiam ingreſſo non mediocre attulit ed jumentum Franciſcus Vincentius, Nicolei Vincentii germanus: qui Franciſcus dum tacita quadam admiratione Columbini vitam pariter ac mores in melius commutatos apud ſe reputat, in eam mentem intimo ſenſu Spiritus inſtinctu ſa ſenſit impelli, ut ſocium ſe ad eum in nove ſpirituali militia inſtituenda adjungeret: quod & peregregie præſtitit, eodem Columbino ad Chriſtianam laudem & decus illum adhortante.

D

CAPUT V.

Morbus Beati, occulta fuga ad noſocomium, & vexatio ex parte uxoris ſuæ ob pauperem ac vilem vivendi modum.

B. Joannis febri laborantis,

INter aſſiduos recentis vitæ labores jugemque corporis & animi mortificationem hitantem pœnitentiæ Columbinum febris juvadit, ee lecto affigit. Aſt promptus ad patiendum animus ingenti eum demiſſione & gaudio Dei donum flegellantis omnem filium, quem recipit, in ægritudine recognoſcens, parum ducit gretias illi ſolvere pro munere, ni morbum præterea ſtimulum ſibi feciat augendi dilectionem, aamque magnifica quapiam molitione declarandi. Morbi ergo moleſtias ac febriles ardores non æquo ſolum tolerat animo, ſed veluti delicias æſtimat, atque ut greviores recurrent indies paroxiſmi, vehementer optat.

E

ob idque domeſticorum de ſe cu-ram,

48 Argumanto minime obſcuro rei hand ita creditu facilis eſt ingenioſum piumque furtum ſui ægrotantis factum domeſticis, quibus nihil tale cogitantibus elancularia fuga ſe ſubducit, & locum quærit, ubi deliteſcat, & incommoda egenis deeumbentibus communia experietur. Ergone, ſibi ipſi inclamebat, in molliſſimi eubilie complaxu ſtertare pergis, & marceſcere in plumis otioſis non erubeſcis, delicete miles Ducis illius, qui non hebuit, ubi caput ſuum reclinaret, neque ubi, niſi in duro crucis ſtipite, cubaret? Ergone axquiſitis epulis & ſorbitiunculis & ſcitamentis in rabem ac ſeniem mox abiturum corpus reficies, mentitus diſeipulum Magiſtri, qui felle & aceto potatus eſt? Et ſuſtinebis, Blaſiæ & familieris ſervitii euras a tuis numquem otiari obſequiis ſarvus nequam Domini, non habentis in ſua tribulatione conſolantem ſe vel juvantem? Meliora Deus! Non decet ſub capite ſpinoſo membra vivere delicata, neque peupertatem ſui amatoris ſentire languores & egeſtatem, cui morienti ametæ comites edſtitere nuditas, ſitis extreme, omnis ſolatii & opis inopte.

F

etam fugæ ad noſocomium

49 Surgam igitur & eireuibo civitetem, & quam iniut non invenio, foris in ſuis habitaculis pauperiatem quæram, ſi forte me excipiat temquam unum de mendiculis ſuis, & admittat ad tenuem ee parcam menſem ſuam, divinum conviviis invidendam. Quas inter cogitectiones & aceenſa patiendi vote hora minus obſervabili (forte metutina) quando poſt vigilias noctis domeſtici omnes ſuavius ſomno ſoporantur, eripit e lecto ae tegete vice veſtium humeros involvens domo egreditur, ae ſenſim labante greſſu ed xenodochium, nullo comitante, proreptet, quod infimum inter elia urbis calebricra, & maligne inſtructum putabat, ut ſanctius paupertati operaretur. Hic aditum obtinuere e rectoribus preces obnixæ, & lectulum in turba jacentium pauperculorum impetravere. Delituit inter hos biduum ceu de trivio quilpiam, inſcius moderatoribus, cujus & quan-

A quantus vir eſſet, & nihilo honeſtius quam reliquos decumbentes tractantibus.

In qua per aliquot dies delituit,

50 Hoc ipſe magnopere gaudebat, cautus adeo, ne aliquo ſe ſigno proderet, & delicias hasce ſuas, notitia alicunde oriente, perderet, & abire eogeretur. Sed brevis hæc lætitia fuit: cum enim paulo poſtquam pedem domo extulerat, Blaſia ac Vincentius cubiculum ingreſſi, vacuum infirmo cubile conſpicati ſunt, pavore timul ac ſtupore perculſi cogitationibus variis agitantur, neque quid de Joaone actum ſit, divinare queunt; fugam tameo ſuſpicantur hominis, qui lodicem abſtulerat, & in cavernam quampiam ſe abdidiſſe conjectant, ue miſerius ægrotet, & egeſtate conficiatur.

Et fruſtra per urbem quæſitus,

51 Interrogant famulos, quærunt inter cognatos & amicos, adeunt xenodochia, neque angulum inemploratum omittunt, in quo latere fugitivum ex veroſimili conjeciant. Sed ventos venantur; nuſquam ægrotus paret. Tandem deſperatione potius quam ſpe acti, noſocomiolum in ſepoſito urbis angulo poſitum intrant, ſingulos grabatos attente luſtrant, tacente interim Joanne, & ſe tegente; ſed fruſtra, quia eodem, quo ſe celabat, opertorio B detectus eſt: cutioſis quippe ſerutatoribus objecta eſt forma colorque ludicis, quo ſe obvolverat, & agnita protinus a Blaſia, cui tota domus ſupellex erat comperta, trausfugam manifeſtavit.

Eundem increpat,

52 Eo accurrens una cum Vincentio amicabili querela dolorem teſtata ſciſcitatur, ecquid cauſæ ſit, cur, relicta propria domo lectoque, ad extraneam caſam confugerit, & in anguſtias alieni domicilii & annonæ conjecerit? Offenſione aliqua occaſionem dederit fugæ, an culpa domeſtica aue erratum domi diſplicuerit, quod transfugio caſtigandum cenſuerit? Videas perpendaeque pro ſua prudentia, deceatne virum ſenatorium inter plebis quiſquilias jacere, & criminationibus vulgique dictetis nobilitatem familiæ exponere.

ac paupertatem incommodisque gaudens

53 Ad quæ Joannes: Quid turbomini, aut cur moleſti eſtis mihi? Una dumtaxat cauſa huc me venire impulit; nimia videlicet indulgentia veſtra curaque ſuperflua in hoc miſero tractando corpore, blando videlicet ſpiritus hoſte, pœnitentiæ fræno etiam in infirmitate domando. Optime mihi in hoc lectulo eſt. Permittite, quæſo vos, pauperculam hanc feminam ad me accedere: affere enim ſeutellam ſapidi pulegii *a* ad obſonandam fa- *a*
C mem meam, cui nil ſimile in ſuavitate juſcula veſtra habent. De reverſione vero mea ſperare deſinite....

uxi ſe domui redituri pollicetur.

54 Hic inſtare Blaſia & Vincentius precibus ac ratiouibus multis, ex decoro, ex æquo juſtoque depromptis, ædem illam boſpitalem pro medicabulis extreme laborantibus ſtare, contra jus faſque a nobili divite inſideri, fruſtra ac inſipienter obtendi paupertatis titulum, quæ Deo Superiſque diſpliceat, riſum hominibus moveat..... Lacrymis inſuper & obteſtationibus ad argumenta adjunctis emollitum cur denique ceſſit, & quam venerat decentius domum reductus eſt. Tenuit hæc febris aliquamdiu, & feſſa jam membra jejunio & varia afflictatione quaſſavit; aſt animus in cælum aſſurgens ſuum tuebatur vigorem .... Hoc unum dolebat, quod delicate nimis haberetur: cetera 10 Deum ſemper intentus, divinis cogitationibus mentem paſcebat; linguam vero, cum ſolus erat, in laudes Majeſtatis illius laxabat. Cum amici inviſebant, effuſam erga genus humanum caritatem & benevolentiſſimam providentiam prædicabat, ut æger corpore medicinam afferret aliquam mala

D habentium animis, ſolatium bene valentibus, & nullus ex cubiculo decumbentis non melior, quam cum ingrederetur, abiret. A. JOAN. BAPT. ROSSI.

55 Febrilem afflictionem excepit altera ab uxore Blaſia vexatio, eo gravior, quo minus exſpectata. Cui, obſecro, veniſſet in mentem, Blaſiam, ceteroqui placidis moribus ingeniique pacati feminam, quæ in revocando ad bunam frugem Marito ſummo ſtudio & omni contentione adlaboraverat, uti ſupra memoravi, inverſa dein voluntate, viam perfectionis inſiſtenti offendiculo fuiſſe, & velut unam de ſtultis mulieribus peſſimo alloquio conatam eſſe ab ineæptis revocare? Et fuit tentatio iſta qua importunitate, qua pertinacia prope fatalis: namque octennium *b* exercuit Joannis patientiam, quo toto tempore partes agebaet ſuas, oune aſtutia lenocinio armata, nunc iracundia deſultoria levitate coarguens, carpenſque mores & vitæ inſtitutum, cui ſe Joannes addi- *b*

Uxor ſi. ſenuit

56 Etenim aliquando ciborum, quibus veſci conſueverat, & veſtimentorum, quæ induerat, vilitatem indignata clamitabat: Quouſque tandem ſordida iſtæc & immunda perferam? An huc E veni, nomen uxoris ferens, re autem ipſa infelix famula domini infelicioris, in ſqualore & luctu dies ductura? Qualis hæc ſanctimoniæ ſpecies habitu ruſticano in cœtu nobilitatis incedere, ac inter affinium cuneos eremicolam repræſentare? Rem familiarem ſus deque vertere, domeſticorum curam omnem prorſus exuere, earnificem ſui immoderata maceratione agere?.... Quamvis jurgia rationum momentis ſedata pro loci ac temporis opportunitate nequaquam omitterebat, plurimum tamen audire ſe diſſimulabat, & ſilentio ſolabatur dolorem ſuum....

blandiitur,

57 Neque tamen deſpondit animum Blaſia; ſed ubi minus ſuccedere conſpexit aſpera, animum adjecit ad mitia, & ſpem ſibi a blandimentis fecit, quam irritam iracundia & expoſtulationes reddiderant. Ad lenocinia verborum confugit, quæ mellitum amorem & conjugalem dilectionem teſtarentur. Conſilia dabantur inde profecta plena prudentiæ ac moderationis. Frænis fervorem immoderatum coercendum, ne exorbitet a ratione & lege Dei; partem quidem noctis orationi concedi poſſe, ſed ſuam etiam neceſſariæ ad vitam F quieti deberi; laudabilia eſſe jejunia, quæ earnem affligant, non quæ opprimant & eneeent; ſingularitatem in veſtitu, quæ vulgi percellat oculos, & admirationem aut riſum moveat, periculo expoſitam eſſe ſuperbiæ & reprehenſioni hominum, & anſam maledicentiæ dare, ac idcirco oeque Deo neque Cælitibus arridere; gratiora eſſa plura, quæ privatim ac ſecreto fiunt, quam quæ palam eoram vulgo; laudari orationem, quæ fie in abſcondito, clauſo oſtio, & eleemoſynam a dextera porrectam, ſiniſtra inſcia.

precibus & lacrymis

58 Neque deerant preces, ſi qua adhuc in pectore maritali reliqua eſſet affectionis erga miſeram conjugem ſcintilla, remittat tantillum de intolerabili alperitate, quæ violenta cum ſit, durationis foret brevis ac pœnitendæ. Per ego te, dilecte Joannes, quæcumque jura ac ſacramenta nos conjunxere, precor obteſtorque, ne ante oculos meos homicida tui meique eſſe velis. Quod ſi ſancta conſortia ſpiritus nec vocabula nec officia jam tenent nuptiarum, cogit me tamen fides, qua dextras junximus, pietas, religio, cultus, quo Deum veneramur, rogate te, paulo mitiores in-

A. JOAN. BAPT. ROSSI. *fruſtra p.p. fundere ni. ſtinet,*

A duere cogitationes & remiſſius ſævire in carnem tuam, quam dum dire conficis, meum quoque conficis. Et pergebat obſecrare, ni ſingultus & imber lacrymarum nutantia verba convolviſſent.

59 At ſortis Athleta Chriſti, tametſi natura humanus ac benignus, non plus hac blandiloquentia mollitur, quam ſi dura ſilex, vel ſteri Marpeſia cautes.... Ne tamen afflictæ adderet afflictionem iaciturnitate, quæ deſpicientiam oleret, paucis reſpondit, quæ minuere dolorem poſſent, & ſalubrius ſapere ignaram divinorum arcanorum docerent. Mirari le in primis vehementer, quod quæ tam ſolicita de ſua ſalute fuiſſet, quando ipſe illius oblitus per inanes ſpecies cupiditatum & mendaces inſanias errabat, nunc voti compos effecta triſtetur, queraturque lacrymabiliter, inveniſſe drachmam, quam perdiderat, & ad caulas Salvatoris rediſſe ovem, quæ perierat: Evangelio refragari, quæ ſuadeat de tecto deſcendere & rurſus induere tunicam veterem, quam exuerat. Piam olim & clementem fuiſſe, quæ profunda caligine vitiorum demerſo manum benevolam porrexerat; verſam modo in crudelem, quæ in loco paſcuæ & ſerenitatis collocatum ingemiſcat, & ad ſentiecta redire ſuadeat.

B

ut auſteram & abſtinam vitæ normã objcit:

60 Cui illa: Abſit hoc a me, ut mala ſuadeam, quæ bona ſemper optavi; ſed ut qui pluviam tempore ſiccitatis ad fœcunditatem optant, non eluvionem vellent ad ſubverſionem ac ſteritatem, ita ego arenti quondam veſtro pectori imbrem deſiderabam, quo irrigaretur devotio, non diluvium, quo ſuffocaretur ſanitas, ſubmergeretur urbanitas, lepehretur humanitas. Cui longe ſapientius Joannes: Crede mihi, Blaſia, totus mundus in maligno poſitus eſt & in tenebris jacet: ſomnia ſibi fingit in incerto divitiarum, & umbras perſequitur in lubrico cupiditatum, & tameu tantopere diligitur, ceſſi lumenum in ipſo bonum ſit poſitum.... Beati, quos de ſomno torporis & ignorantiæ ſuſcitat Dominus, & viam veritatis edocet: beatiores, quos trahit ad Criſtum, ut ambulent, ſicut & ipſe ambulavit. Et ego quidem fateor tibi ingenue, ſoror mea, ex ea die, qua divinus ſol illuminavit tenebras meas & eduxit me de carcere infirmitatis, in qua jacens curvebam ad

C

mortem vinctus catenis avaritiæ, ut probe noſti, ita ſum inflammatus amore crucis & Chriſti crucifixi, ut dulcedo ac mel videantur mihi, quæ amara & horrida mundus reputat....

pam ipſa re prehenſa per. ſeſſionis ejus ſororem purgat

61 Quod ſi ingratum ſit in auribus ſororis meæ hoc novum canticum, & grave videatur jugum, quod mihi leve ac ſuave eſt, facile fuerit hac ſe moleſtia liberare: nimirum thori vinculum mutuo conſenſu ſolvimus, quid impedit, ut habitationis etiam diſſolvamus? Sic enim a cunctis mundanis retinaculis expediti firmius Deo hærebimus; tu quidem, ut mulierem honeſtam decet, domi orationi & bonis operibus intenta; ego vero foris per vicos & plateas nomen Jeſu Chriſti hominibus prædicando.

precibus pau- per ſuis ſo- ror exorat.

62 Hic illa excandeſcens: Utinam, inquit, numquam abſona poſtulanti conſenſiſſem! Neque enim ignoro Apoſtoli præceptum, alligatum uxori ſolutionem quærere prohibentis, ut mihi jam videantur voces lupi ululantis, ſolutionem a lam & habitationis ſeparationem ulterius depoſcentis; quamquam divortio quolibet horribilius eſt continuo ſpectrum iſtud familiate hominis pannoſi ac ſordidati, quale vix eremus ferret, ac deſerta ſemota paterentur, nedum lares nobilium & affinium frequentia, qui cum rubore audire coguntur, quæ ab aliis conſpecta non ſine riſu aut indignatione accipiuntur, probantur a nullo, ſtultitiæ damnantur a pluribus. Proinde ad mentem redeat deſertor meus, ſi quietem domeſticam amat, & nomen bonum, quod negligere per ſacra Oracula neſas eſt, apud externos ſalvum velit: quibus aliiſque in eumdem ſeuſum ſimilibus reſponſis vapulabant ſæpiſſime mitiſſimi Joannis aures, perraro habentis in ore redargutiones; & præcordia aculeis ſerebantur cæcitatem & prope in petulantiam vergentem mulicbrem audaciam e indolentia. Sed reſpexit Dominus & conſolatus eſt dolorem Servi ſui,

6

ANNOTATA,

a Pulegium *vel* puleium *eſt herba floriſera, quam nonnullis exiſtimant, nomen a pulicibus habere, quia* flos pulegii recentia inceuſus pulices necat odore, *ut loquitur Plinius lib. 20. Hiſt. Natur. cap. 14. ubi etiam alias iſtius herbæ virtutes explicat. Cicero eadem voce metaphorice uſus eſt, ut apud Calepinum videri poteſt.*

b *Iſtud octennium numerari poteſt ab anno Chriſti* E *1355. quo Joannes Columbinus ad Deum converſus eſt, donec beatus Vir liberam pro arbitrio ſuo vivendi poteſtatem ab uxore ſua obtinuit, & bona ſua omnino abdicavit, cujus abdicationis tempus in Vita B. Petri Petroni lib. 2. cap. 8. pag. 82. ſic indicatur:* Egregii Chriſti militea, omnes, quas habebant, facultates in ejuſdem Chriſti Domini gratiam partim in pauperes erogarunt, partim piis locis atque xenodochiis attribuerunt anno a partu Virginis milleſimo trecenteſimo ſexageſimo tertio. *Sic igitur illa vexatio ab anno 1355. uſque ad 1363. per octennium inviſtam B. Joannis patientiam exercere potuit.*

c *Feus Belcarus cap. 4. non tam dura & aculeata dicteria iſti mulieri attribuit; ſed illi adſcribit lenivra quædam argumenta, qualia hoc num. 57. & ſeq. retulimus, quibus ſub ſpecie prudentiæ Marito ſuo moderationem ſuadebat, & ingentem illius fervorem temperare conabatur. Facile tamen credidcrim, mulicbrem iracundiam ſubinde in hac exhortationes irrepſiſſe.*

F

CAPUT VI.

Mirificus orantis Beati ſplendor, benigna Chriſti ſuſceptio ſub forma leproſi, divina conſolatio, & tandem his miraculis emollita uxoris durities.

OCeanus conſolationis Deus dicitur. Quis ſpei vela per ipſum pandit, & auras ſuaviter ſpirantes non expertus eſt? In ipſo ſperabat cor Joannis, cum intrarent aquæ uſque ad animam ſuam, & adjutus eſt; primo quidem per internæ conſolationis affluentiam, quæ afflictionis acerbitatem ſuperabat; tum per ſignorum admirabilitatem, qua omnis tandem caligo & amaritudo ab animo Blaſiæ deterſa eſt. Illorum hoc fuit primum. Nocte quadam intempeſta, quam de more Joannes inter preces vigilabat, tanto ſplendore ſenſit animam ſuam repleri, ut corpus etiam ipſum exterius radiaret, & cubiculum meridiano veluti ſole coruſcaret. *Beatum conſolatur lumine ſuo vivifico radiantem*

64 Attinebatur per eos dies ea domo nobilis femina Alexia Bandinella, affinis Blaſiæ, utpote ma- *conſpicio eruditam mulier*

A marito Cerretano nupta, illuc invitata ad levandum agnatæ mœrorem, quem Joannis vita ac mores intulerant, uti memoratum eſt. Hæc inter noſturnas tenebras vidit parietes propinqui cubiculi, in quo manebat, luce clariſſima ſplendeſcere, nec aliunde illam, quam a candela vigilantis Joannis manare rata, nihil movit. Verum cum in longum durare fulgorem adverteret, & majorem, quam a candela emitti poſſet, haud ex vano putaret, quidnam illud eſſet inſolitum lumen, propius explorare non dubitavit.

quæ moveat B. Joannis ad videndum illum ſplendorem adducat.

65 Lento igitur gradu illuc ingreſſa, Dei Servum humi deſixum & undecumque radiis circumfuſum conſpicatur, ac obſtupefacta miraculo regreditur, conventaque Blaſia, viſum narrat, & ad videndum invitat. Morem hæc gerit, non tam videndi cupiditate, quam gratificandi voluntate cognatæ invitanti, ne immorata videretur. Accedit, procumbentem intuetur, radiis perſtringitur, hæret admirabunda, neque tamen verbulum effatur, aut ſignum dat placati animi ac errorem fatentis: tam craſſæ videlicet nebulæ inanæ pectoris feminei obduxerant, ut ne ſupernæ quidem lucis ſplendore diſpelli potuerint *a*.

B

a Alio tempore idem Vir pauperem leproſum

66 Secutum eſt miraculum alterum adeo lucu-
lentum, ut vi ipſius expugnata pervicacia oblatrare ulterius deſierit, & in admirationem ac reverentiam diu exoſi Conjugis immigrarit. Ita res habuit. Ibant ſimul Joannes ac Franciſcus ad princeps urbis templum, ut Miſſæ ſacrificio intereſſent. Præ foribus, mendiculorum grege obſeſſis, unus quidpiam jacebat ſeminudus, niſi qua lepra a planta pedis uſque ad verticem capitis fœda operiebatur. Conſtitit ad aſpectum miſerandum Columbinus, & ad comitem converſus: Eia, inquit, Franciſce mi, quanta miſeria & cruciatu pauperculus iſte oppreſſus decumbit humi, & cum ſit tanta ejus neceſſitas ac dolor, omni tamen humana ope deſtituitur... Quam opportune factum, ſi in humeros ſublatum domum noſtram transferamus & commodum curemus?

humeris ſuis domum aſſert, indignantes ob id nonnu-

67 Probavit conſilium Franciſcus, & operam quoque ſuam obtulit ad illud exſequendum. Tum Columbinus leproſum adit, placide erectum humeris imponit, iiſque ſuccollantibus domum ſuam importat: inter eundum, modo dextram, modo ſiniſtram ori oſculandam admovet, & breve illud iter tam jucunde confecit, ut nullam penitus moleſtiam nauleamve ſenſiſſe affirmarat, & affirmanti crederent, qui emicantem ex oculis vultuque toto amoris & hilaritatis flammam contemplabantur. Ut pedem intra liminare intulit, intuita Blaſia fœtens ſpectaculum vociferatur: Apage, apage tabem hanc & peſtem! Nimirum iſtud etiam deerat meæ calamitati infortunium, ut fœtore & ſanie tecta noſtra forderent, & in tabidorum receptacula verterentur. At ego domicilium, & ſolum quin etiam vertam: abibo expulſa domo, & extrema tolerantiæ paſſa haud accuſabor impatientiæ aut proterviæ, quod ſaluti conſulam & incolumitati meæ, ac liberam veſtris miſerationibus habitationem relinquam.

C

quam blandis verbis

68 Cui blande tranquilleque Columbinus: Amabo te, domina, ſuſtine modicum, parce iræ, parce furori; deſine adverſus hunc pauperculum & nos indignari. Hic pariter, uti nos, factura Dei eſt, & ſanguine pretioſo Filii ejus, uti nos, redemptus. Idcirco patere, te per Jeſu Chriſti amorem rogari, ne dedigneris tui lecti copiam facere, in quo miſellus tantiſper conquieſcat, dum ego neceſſaria ad

D

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

eum reſocillandum comparo. Alienum videlicet quærebat lectum, qui proprium abdicarat, & nudis aſſeribus incubare diu aſſueverat. Hic enimvero ut temulenta bacchari & clamoribus vicinitatem complere, negare, obteſtari cælum & terram, numquam carcinomati illi ſui lecti copiam facturam.

ut piis monitis ſuæ ſeveritatem temperet.

69 Cui Joannes: Ah mea Blaſia, recolamus delicta noſtra, quibus iram divinæ majeſtatis incurrimus; & minus grave, neque intolerandum videbitur, illorum debitas nobis pœnas hoc quantulocumque *miſericordiæ* pretio redimere. Sub hac larvæ deformitate patientis Chriſti ſpecies delituiſſet, qui ſibi factum tri aſſeverſvit, quidquid uni tali in nomine ipſius fecerimus. Profecto ſi rurſus ipſemet Chriſtus Dominus de cælo deſcenderet, & talem noſtris ſe offerret aſpectibus, qualis fuit ab Eſaja multa ante ſecula prævilus, non habens ſpeciem neque decorem, lepra & vulneribus fœdatus & virorum noviſſimus, ſorti bonæ ac favori duceremus, hoſpitio & lecto excipere, fovere, recreare. Atqui faſſus ipſe eſt: Qui recipit unum ex iis, qualis hic eſt, quem intuemur, me recipit. In quo igitur is prodet fides noſtra, ſi averſemur in ſuo paupere Chriſtum, aut qua ratione ſalva & incolumiſericordiæ noſtra, ſi viſcera pietatis non oſtendamus in ipſum? Neque tamen feram verbis ſuis placavit, qui potuiſſet monſtra delinire. Tumet adhuc ira & furore, & proteſtatur, ſe impoſterum non tacturam neque acceſſurum ad cubile, quod ſanies illa deturpaſſet infeciſſetque.

E

quare ad coram ejus ſurgat, leproſum ejus lavet

70 Tum Joannes adverteos, ſe ſurdæ canere: Eia, inquit, Vincenti, paremus quantocyus balneum, & ulcera ac ſordes hujuce noſtri fratris abluamus. Quo parato, utroque manus ulcerolo admovent, purgant, exſtergunt, & inſolito caritatis affectu exoſculantur. Quin etiam (quod audire abſque ſtomachi naſeantis indigatione aures vix ſuſtineant) tantis gaudiis in eo opere delibutus eſt Joannes, ut novum genus mortificationis excogitarit, quod Domino pro gratiarum actione penderet; craterem videlicet ex pelvis ejuſdem illuvie implevit, ac intrepidus exſorbere haud horruit, non ſecus quam ſi poculo apprime ſuavi delectabiliter ſe prolueret.

et molli ſtrato imponit,

71. Exinde abſterſum ac recreatum leproſum lecto Blaſiæ pro ſua libertate componit, utpote lineamion ac plumis molliori, quidquid illa ringens obganntret. Certe quidem de injuſtitia tamquam famulæ mater conqueri juſte haod poterat, aut de uſurpatione ſui lecti, ſe invita, maritum inculare, penes quem manebat adhuc dominium de tota facultate integrum; & laudabiliter ſuo jure fuiſſe uſum mirificus declaravit eventus....

F

dumque pedilum abſſe cogitur, curam illius commendat ancillæ,

72 Joannes aſſiduus decumbentis cuſtos provideas, ne vel puncto temporis ſolus relinqueretur, Sacri audiendi cauſa eum Franciſco domo egreſſurus Blaſiam rogat, dum poſt breve ſpatium redeat, curam illiur gerat, ne forte quid gravius per eam morulam patiatur. Aſt illa, bile adhuc fervens, inconditum quid ac ferum dentibus frangens terga vertit, & alio declinat coquere rabiem ac dolorem ſuum. Ibi remotis arbitris paulatim quieſcere, & meliores animo cogitationes admittere, ſuſpicere Viri inſignem caritatem ac ſui abnegationem, & cum ſua obſtinatione conferre: ne contumaciam exuat & viicera miſericordiæ induat, timere, ne Dei iram in ſe provocet, dedecere bene moratam uxorem arrogauser eum marito rixari, nefas Chriſtianæ feminæ pauperes averſari, immi-

A. JOAN. BAPT. ROSAI.

A tem eſſe ſua ope indigentibus, & iis affioia, quæ a beoigno Spiritu cordi ſemineo leniendo immittebantur.

quæ cubi eadem leproſi inqueſcunt fragrantiſ ſimamedicamenta petit.

73 Sic affecta recto gradu ſe conſert ad cubiculum jacentis leproſi, & dum fores aperit adeo ſuavi inhalatur odore, ut ſimilem a floridis hortis aut pretioſis oarihecis exſpectandum ouſquam io terris pro cerio haberet. Et ſuit inolitæ plagæ malagma iſtud opportuoum, & quam ſanare ad eam diem non valuerant exemplorum ac ſermonum Columbini medicamina, cæleſtis fragrantia momento obduxit ac perſanavit: quippe ſtupore hioe fixa, inde rubore repercuſſa, non eſt auſa in cubiculum ſe penetrare; ſed retrogradiour illico, arbitrata quod erat, ſub illius ſchematis fœditate latere pulcherrimum aliquid ac divioum, quod pro aximiæ benevolentiæ pignore Mariti ſui miſericordiæ cælitus eſſet objectum: quo illa compuncta ſtimulo & præteritæ proterviæ conſcientia, pudore ſuffuſa laxat habenas lacrymis, ac de ſilice repente mutetur in ſontem.

Interea Maritus cum ſocio domū reuerſus

74 Interea temporis reverzuntur a templo Joannes ac Franciſcus, & dulciaria quædam ad ſui infirmi ſolatium coempta ſecum feruot: ſit obviam ingredientibus Blaſia ſletu madens & icta dolore, quem diſſimulare ægre poterat. Sciſcitatur Joannes cauſam gemituum, & eam eſſe caſum aliquem ſui ægroti ſorte ſuſpicatus; Ecqui noſter, inquit, laproſus habet? Reſpondit illa: Ite & videte. Cumque ſuper odorem, quem hauſerat, paucula verba inſuſurraſſet, in aliam divertit partem, ut ſecurius plangat.

pro inuenio ægrum, qui diſperuerſo

75 Illi, cupiditate videndi & ægrum dilectum conſolandi, nuntio inexſpectato halantia odoria aucta, confeſtim ipſum convenire properaot, & fragrantiæ quidem in cubiculo relictæ ſuavitate admirabili perfunduntur; aſt è cubili æger avolaverat, nec aſpexere in eo aliud, quam linteamina, pulvillos, & totum inſtrumeotum tam rite eleganterque compoſitum, quam ſi dominico obſequio ſedula famulorum manus compoſuiſſet *b*. Porro illi agnovere cæleſtem dignationem, & magnitudinem beneficii a Chriſto io hoſpitalitate admittenda admirati, dejectis in terram genubus, io gratiarum actiones & laudes divinas ſe effudere; ſed quo animorum ſenſu ac ardore, quis oratione explicet, aut mente comprehendat, niſi qui expertus eſt? ... Ac ne foras miraculi prodiret fama, indidemque honor aliquis in caput ſuum redundaret, ſevere Joannes Blaſiæ præcipit, oe, ſe ſuperſtite, mortalium cuipiam verbulum de eo faceret: ſi iecus faxit, noverit paveatque divinam vindictam, maritale præceptum violare auſæ præparatam.

& poſtmodum in re gratiarum diuina diſcis,

76 Duo alia beneficia hoc, quod narratum eſt, conſecuta ſunt, & utilitate paria & ſplendore haud inæqualia. Alterum eſt illuſtris Chriſti Domini apparitio *c*, & familiaris, ceu amici ad amicum, allocutio: quippe nocte inſequente, dum ſecum ſpecioſi eventus ſeriem volveret animo Columbinus, & vehemantia amoris io Jeſum Chriſtum, ſub laproſi ſimiliiudine lepide amiceque ſibi illudentem, raperetur, ecce, rurſus improviſus hoſpes, non at heri lepræ horrorem præferens, ſed luce clara conſpicuus viiandum ſe fiſtit oranti, & blandiſſime compellans: Gratias tibi, mi Joanoes, acturus veni, quod heſterna die tuis humeris domum tuam inſuleris, baloeo laveris, cibo refeceris, lecto mollibus reclinaveris.

Chriſtum ſub leproſi ſpecie ſe ſaluſſe,

77 Quia igitur me recepiſti in terris & refoviſti, recipiam & ego te in cælo, & cum electis meis pane angelorum paſcam, & immortalitatis cibo refovebo. Interim ſortis eſto & conſtanter age, ut ſervus ac athleta meus, & tecum ſemper me futurum ne dubita. Quæ effatus apparere deſiit oculis, & hæſit io corde firmiter ac ſuaviter: ſed reliquiſſe libuit ſuæ prælentiæ veſtigia, ſplendorem conclave totum mirifice colluſtrantem, & in pectore Joannis flammam cæleſtem liquidiſſimi gaudii, quale deguſtant beatæ mentes, quæ torrente voluptatis potantur in cælis....

negotio ab uxore ſua, hoc populo valde è liberam ſui cubiculum pleniſſime,

78 Alterum a memorata erga leproſum miſericordia beneficium utrique conjugum commune ſuit: Blaſia ſiquidem inſperati prodigii admiratione perculſa, & penitus evicta aperte novit, ſe hactenus Spiritui Domini, a quo Maritus impellebatur, reſtitiſſe, & pœnitentia ducta, omni indignatione depoſita, non modo volens libenique reconciliata Viro eſt; ſed ioluper, quod illi pergratum fore non ignorabat, jura cuncta matrimonii, quæ apud ſe erant, in ajus rejecit arbitrium, liberamque poteſtatem ferit ſervandi coſtitutis votum, diſpertiendi pauperibus, curandi infirmos domi foritve pro libito; denique per ſe licere, quidquid velit agere, qui Dei agatur Spiritu, & quæ ſuot ſi placita, facere ſit edoctus: ſe vero tamquam onam de ſuis tractet ancillis; oumquam poſthac officii ac reverentiæ, domino ac fratri debitæ, immemorem futuram, dummodo amare pergat & ipſa ut ſororem, & Creatori ſummo precibus commendare non obliviſcatur.

ut pro ſuo arbitrio pauperem ac domum curam inſtituere.

79 Agnovit in ſpontaneæ ceſſionis operatiſſimo munere manum Domini Columbinus, & acceptavit illico a cedente, ne facultas refiliendi maneret in poſterum, & (ut) pactum mutuo initum irrevocabile amborum voluntates in arrepti propoſiti Deo ſeryiendi ſoliditate firmaret. Addidit inſuper ex intimo corde grates, & amoria plus quam conjugalis conſtantiam pollicitus eſt. Deum porro amandi indies magis novum ſtimulum interpretatus factam ſibi a moleſtiſſima obligatione ſolutionem, vitæ vota ſerventioria inſtaurat, & cum ſacro Vate canit: Nunc cœpi; hactenus ſibi uſus parum profeciſſe, niſi monſtrum avaritiæ peſſumdaret, & paupertatis armis expugnaret, ac novam coronam triumpho præpararet.

ANNOTATA.

a *Dum Feus Belcarus cap. 4. hunc prodigioſum ſplendorem deſcribit, nullum verbum facit, ex quo colligas, illum ab uxore B. Joannis etiam viſum eſſe. Attamen probabile eſt, Alexiam iſtud prodigium poſtea indicaſſe Blaſiæ, quæ forte narranti fidem non adhibuit, eo quod illam alio quodam lumine deceptam fuiſſe exiſtimaret. Quidquid ſit, difficulter mihi perſuadeo, piam B. Joannis uxorem oculis ſuis non credidiſſe, & tam manifeſto miraculo motam non fuiſſe. Itaque fides hujus circumſtantiæ, de qua antiquior Belcarus plane tacet, & quam Morigia lib. 1. Hiſt. Jeſuat. c. 5. primo refert, ſit penes primum illius relatorem, ex quo Raſſus noſter eamdem videtur accepiſſe.*

b *Simile quid contigit S. Leoni Papæ IX. ut in Actis ejus apud nos tomo 2. Aprilis pag. 664. refertur. Sigebertus Gemblacenſis in Chronico ſuo ad annum 1048. de eodem Pontifice hæc breviter ſcribit: Hic cum in papatu pauperem leprolum ante fores offendiſſet, eum ſotum diligeoter in lecto ſuo collocavit, quem cum reſerato oſtio non inveniſſet, in paupere ſe Chriſtum ſuſcepiſſe obſtapuit.*

c *De hac Chriſti apparitione etiam non meminit Belcarus cap. 5. ubi leproſi hiſtoriam & conſecutam Blaſiæ converſionem narrat. Non tamen pre-*

pterea

A *pterea eam negaverim, cum Paulus Morigia, cui magnam veterum monumentorum copiam videre licuit, hanc forte ex antiquis auctoribus tradat lib. 1. Hiſt. Jeſuat. cap. 6. ex quo illam Roſſus noſter Latine narrat.*

CAPUT VII.

Omnimoda bonorum ſuorum abdicatio, vehemens paupertatis amor, & prodigioſus honoris contemptus.

Joannes Columbinus uxorem ſuam ſic

RUptis igitur conjugii vinculis omnibus, quæ Blaſia libens ante laxaverat, amanter devoteque Domino decantare perſeverans Davidicum illud uſurpabat: Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo. Atque ut cetera quoque retinacula, abſolutiſſimæ immolationi obſtantia, removerentur, rerum humanarum cupiditatem exuiſſe haud ſatis eſſe duxit ad incipiendum, niſi præterea earum dominium ac poſſeſſionem abdicaret ad proficiendum: in qua abdicatione, judiciis & vulgi accuſationibus ob ſingularitatem ac inſolentiam expoſita, ne quid inconſulte peccaretur, ad divinum lumen & opem mature confugit. Collato namque cum Franciſco conſilio, in quo ſocium & imitatorem optabat, ſtatutum in commune eſt, multa prece, jejunio, eleemoſyna divino propitiando numini certo tempore impenſe vacare, & virorum doctrina ac pietate præſtantium ſententias exploare....

B

confeſſi B. Petrum Petranum,

a

81 Inter iſtos nonnemo erat oraculi inſtar ab utroque habitus, cui fidem ſi haberent, in tuto pedem figere arbitrabantur, denegare, ut piaculum horrebant. Erat is D. Petrus Carthuſianus *a*, patria Senenſis, contemplationis divinorum dono & ſanctimoniæ laude celebris: quem cum adiiſſent, & initæ vitæ rationem ac ineundæ deliberationem aperuiſſent, ut probaret ipſe ſpiritus, an ex Deo eſſent, viſus eſt reſponſionem a S. Gregorio mutuaſſe, cujus doctrinam ab eodem, quo & ille, Magiſtro hauſerat: Eſſe videlicet aliquos, qui inter ſeculi opulenta ex rebus poſſeſſis ſubſidia egentibus miniſtrant, oppreſſos defendunt, & ceteris caritatis muneribus obeundis intenti ſunt; & ii ſacrificia offerre dicuntur Creatori; alios, qui nihil ſibi reſervant, ſed vitam, ſenſum, linguam, faculatates omnipotenti Deo immolant, & holocauſtum faciunt, aut potius holocauſtum fiunt, quale fuit Chriſti Domini, qui cum dives eſſet, egenus pro nobis factus eſt; quibus via regia paupertatis præeuntem ſequi conceſſum eſt divinitus, hos ſecure ambulare & regnum cælorum aſſequi: perfectos Chriſti ſervos nihil præter Chriſtum habere velle: hunc eſſe theſaurum & totas divitias Chriſtum amare ac imitari *b*.

C

b

cujus conſilii accolaſcet,

82 Quæ talia ſantem pronis auribus & animis audiebant & aſſentiebant, & probabant dicta tamquam Domini ore prolata: ac ne in vacuum gratiam ejus recepiſſe viderentur, gratiis optimo conſultori peractis, læti abivere, certi omnia relinquere, quæ poſſidebant, abnegare ſe ipſos, tollere crucem ſuam, & Chriſtum ſequi. Verum non ignari, ab Apoſtolo tamquam infideli deteriorem coargui, qui ſuorum, maxime domeſticorum, curam non habet, ne præpropere exſecutioni mandarent, quæ mora aliqua indigebant; providere imprimis, nc, quæ amborum puellis erant neceſſaria, educationi dignæ natalibus deeſſent, neve tutelæ anciD piti extra paternam curam relinquerentur.

A. JOAN. BAPT. ROASI.

83 Statim itaque occurrit animo domus ſanctimonialium S. Abundii *c* Ordinis S. Benedicti, regulari obſervantia & morum ſanctitate magnæ apud Senenſes exiſtimationis, quam augebant id temporis aliquot eximiæ probitatis virgines, præſertim D. Paula Foreſia, parthenopæi antiſtita, ut dignitate, ita & virtute ac merito nulli ſecunda id loci habita. Joannes igitur filiolam ſuam Angelinam, tertium decimum annum agentem, ſponte ad religionem propenſam ſub cura matris iſtius educandam Domino conſecravit. Cumque, uti moris eſt ad habitum admiſſis, mutandum eſſet virgunculæ nomen, Magdalenam vocari placuit, quod eximia pietate & amore Divam, pœnitentiæ ſpeculum ac exemplar, pœnitens ipſe Parens proſequeretur. Franciſcus vero ſuam quinquennem in ejuſdem matris ſinum tutelamque rejecit, opportune etiam, ut per ætatem liceret, monalium numero adſcribendam.

c, filiola monaſterio S. Abundii collocata,

c

84 Tum bonorum ſecuta abdicatio, in hunc modum diſtributione peracta. Primus Joannes totam ſubſtantiam in tres partes diviſit: una nolocomio Senenſi majori addicta; altera in monaſterii S. Abundii jura translata; tertia ſodalitio B. Virginis, quod pridem in eadem urbe a viris piis erectum fuerat, aſſignata. Et quia uxoris potiſſimam habendam rationem tam dotis hypotheca, quam lex ſanguinis & naturæ dictabant, ea conditione duobus poſtremis facta donatio, ut certa pecuniæ ſumma, & commeatus inſuper Blaſiæ quotannis penderetur, quantus ad liberalem ſui & ancillæ ſuſtentationem abunde ſufficeret, idque ipſa libere conſentiente libenterque, neque plura petente aut optante. Franciſco autem cœnobium Abundianum ex aſſe heredem ſcribere viſum eſt ea pactione, ut in annos ſingulos ſex puellis pauperibus, ſi totidem admitti poſtularent, locus habituſque religioſus gratis omnino concederetur....

facultates ſuas tripartitam diſtribuit.

E

F

85 Quamvis neque mediocria neque vulgaria reputanda ſint, quæ hactenus ediderat Joannes paupertatis exempla, quia tamen ad apicem ſummum contendenti nonnulla adhuc impedimenta remoram faciebant, ea ut amoveret, vivendi modum inſtituit, novum quidem ac arduum, ſed primævo Apoſtolorum haud abſimilem: nimirum de ſuo ſibi ne teruncio quidem retento, vivere ſtatuit alieno, eoque mendicato & oſtiatim una cum lodali Franciſco corrogato, ut eſſet eſca ſuavior, quam condiret egeſtas, mendicitas præpararet, paupertas inferret.

ne teruncio quidem ad ſuum uſum retinuit.

E

86 Non deerant ex agnatis amiciſque plures, qui poſt voluntariam illam, de qua diximus, abdicationem neceſſaria cuncta ad victum haud paree ſuppeditaſſent; quinimo aliqui eorum inſigniter pudefacti dedecus hoc familiæ, ut ipſis videbatur, ac moleſtiam quantovis pretio redemiſſent, ſi qua ratione a viluiate cumſtus illius ad honeſtam mentem traducere valuiſſent. Sed irritus omnis conatus eorum fuit; ſiquidem in recenti ſchola altius docti ſapere bini Chriſti diſcipuli, ne auribus quidem æquia eorum ſenſa ac ſuaſiones admittebant, quorum judicia nimium quantum ab evangelicis conſiliis diſcrepabant, ut intelligeret univerſa cognatio, non poſſe aliud ab ipſis extorqueri, qui jam ſeculi divitias & honores in mendicatione damnaſſent, ad cælum ac cæleſtia tota mentia aviditate & deſiderio anhelarent.

Poſt hoc mendicans vivit,

A. JOAN. BAPT. ROSSI. & modeſtiæ

87 Atque ut parum ſolicitudinis & nihil anxietatis afferebat cogitatio ſuggerens, quid manducarent aut bibereat; ita non multum laboris ac diligentiæ in victu quærendo pendebatur: quippe parciſſime ſumebatur ab iis, quibus edendi menſuram non vitæ conſervandæ neceſſitas, ſed pœnitentiæ ardor præſcribebat. Jejunium pro ludo habebatur, inedia pro refectione; cibus, panis fruſta, qualia mendicantibus dabantur; potus frigida de fonte hauſta; obſonia vix umquam ulla, nec niſi plebeja & modica indulgebantur, quæ eſuriem concitare magis poſſent, quam reſtinguere.

ac vili veſte contentus,

88 Neque victui diſſentaneum veſtitum eſſa paſſi ſunt: nam ſub prima converſionis initia Columbinus rudiori panno contentus formam veſtium retinuit id temporis communiorem: poſtmodum vero, remiſſo facultatibus & negotiis ſecularibus nuntio, brevi ſtrictaque lacerna indutus & vili palliolo humeris luperpoſito in publicum prodire haud erubuit nudo capite, tibiiſque omni viarum ac temporum injuriis expoſitis *d*, præter alias afflictationes, quibus corpus excruciabatur, ut vitium una cum corpora conficeretur.

d

B

mirantibus civibus ſic indies corpore valetudinem ſuam,

89 Quale illud fuit ſpectaculum, quam mirandum, ſenatorium videre virum, in veſta olim ſplendida reipublicæ clavo aſſidentem, nobilium cateryа ſtipatum urbis plateas ealcantem, frequenti ſalutatione & honore multitudinis circumventum, corpus ſuum delicate cibis ac veſtimentis foventem; nunc excalceatum, ſeminudum, lacerum & mendicum triviis inſiſtere, compita obire civitatis, manum ad ſtipem & panis fruſta extendere. Vix tuis oculis credebant cives ſtupore correpti, qui fieri poſſet, hominem virium minime robuſtarum, & quondam inter deliciarum roſas morbis obnoxium, nunc inter pœnitentiæ ſpinas & inopiæ dumeta hilaritate floridum, vegetum viribus, ac laboribus infractum. An quia lætitia impinguat oſſa, quæ triſtitia & cura exſiccantur? An quia flamma quædam pectoris vitales ſpiritus refovebat, & ſcintillæ fidei & caritatis oculis emicantes ſerenitatem inferebant?

& ſtomacho validior

90 Vexabatur olim frequenter ſtomachi angoribus, cujus frigiditati debilitatique remedium a ciborum delectu quærendum erat. Ut fame ac inedia corpus caſtigari cœptum, abolita omnis infirmitas eſt, ventriculus roboratus, vires adauctæ: C nimirum humorum ipſi infeſtorum exhauſta ſentina, morborum materia ſubtracta eſt, & calor naturæ inſitus ac per artus diffuſus ſuperflua noxia, que conlumpſit, indeque luus ſingulis vigor additus ac reſtitutus: quamquam in hoc altiorem naturæ viribus ac operatione cauſam oſtendunt indicia plura & minime levia vel obſcura.

æquo animo ipſa hiems ſua e ſibi efflauit.

91 Illud imprimis, quod hieme ſæviente, quando nivibus ventiſque rigeſcit tellus & aer, ab amico in platea forte obvio interrogatus, ecqui pene nudus intolerabilem vim frigoris luſtineret, quam ceteri bene penulati ac tunicati vix ferre poſſent; reſpondit: Quæſo te, porrige dextram, eamque apprehenſam aperto pectori apprimit, ac ſciſcitatur: Num tibi algere videor? Nequaquam, inquit ille, ſtatimque retracta manu, ut ſi in prunas fuiſſet injecta, Papæ! Quid hoc prodigii eſt? Carnemne an ferrum candens tetigi? Stupetque æſtu non abſumi, quem prius mirabatur, gelu glacieque non rigeſcere....

Egregius ſui contemptor

92 Columbinus, tota mortalitate ſuperior, manum mittit ad ſortia ac inſolita, quæ videlicet ſpiritus intus operans facienda ſuggerit aut ferenda. Talia imprimis cenſenda aſperrima corporis caſtigatio, inſignis laborum & injuriarum perpeſſio, adverſorum generoſa tolerantia, ardor vehemens caritatis erga Deum, & homines, etiam inimicos ac infeſtos, quæque alia in Apoſtolicæ perfectionis viris admiramur. Late patens eorum narrationis locus totum volumen eſt, quia nullus admirandis vacat eventibus: attamen huic binæ inſerendæ mortificationes, publice obitæ, quia palmares ſunt, & raro inter mortales, paucis exceptis, auditæ. D

æquo ſuo

93 Alteri occaſionem dedit honorum ac munerum recordatio, quæ principem gerenti in republica magiſtratum nobilitas plebſque certatim deferre conſueverat: ſimul enim indignatio quædam ſuborta cupiditaſque faſtum illum plauſumque novo vindictæ genere caſtigandi: atque ut ibidem ſumeretur, ubi peccatum fuerat, ſelectum palatium ſenatorium, ubi coronam ipſi novem conſules reliquuſque ſenatus facere conſueverant. Hoc igitur priſtinæ domicationis & gloriæ domicilium, veluti icenam eligit abjectiſſimæ ſervitutis ac humilitatis, commentone, an ab odio ſui, an a Dei amore, an ab utroque menti objecto? Archimagirum palatinum, famulorum opera in coquinariis miniſteriis iodigentem, multa prece ſolicitat, ac tandem conſenſum extorquet, ut ſe ab illis obeundis nequaquam arceat, admiſſionem pro beneficio habiturum, quod diligentia, aſſiduitate, labore compenſaturum pollicetur. E

& ullo quæque ſubſterno ſibi,

94 Voti primo compos factus pavimenta impigre verrere, ligna comportare, lances purgare, patinas abluere, veru verſare, denique nihil omittere eorum, quæ mercenaria ejus officinæ ſervitia exſequi coguntur. Et quia totus ille ædium ambitus inaquoſus eſt, nec aquæ ductu aut puteo ullo gaudet, hanc quoque provinciam ſibi depoſcit nobilis bajulus, ut ex publico fonte plateæ maximæ lagenas impleat, & palam, populo inſpectante, in coquinam ad uſus omnes opportunos comportet. Inde etiam quæcumque ſunt exportanda ipſe exportat, & quæ itidem importanda importat, in lucro ponens, quidquid operæ vel laboris cum famulis reliquis partiendi obiret unus, idque tanta cum alacritate, quantam ne aulicus quidem aucupandæ principis gratiæ (cauſa *e*), ad ejus exſequenda mandata gnavus licet ac celer, afferret. e

nullum voluit pro labore ſuo mercedem a

95 Tenuis ſervitus hæc menſes binos, quo toto tempore adduci numquam potuit illius hortatu vel prece, ut buccellam panis vel vini hauſtum ex palatii penu ſumeret; ſed mendicato vixit, adeoque parce, ut ne rigidiori quidem jejunio definitum demenſum æquaret. Neque in ædibus illis magnificis dumtaxat ad vernilia iſtæc officia abjicere ſeſe in more habuit, verum & alibi, ubi ſa præventum honoribus aliquando meminerat, ceu luſtraretur demiſſione locus, qui, ſe quidem arbitro, ſuperbiæ typho fuerat inquinatus. Quod ſequitur lepiditate haud caret, horrori juncta. F

quisnam ad vindicandi præterium vanæ gloriolæ noxam

96 Moris erat Senenſi nobilitati phaleratis equis & bene comptis ſpecioſam ac jucundam pompam ſtatis diebus oſtentare populo, & varia urbis loca agminatim obire, idque tum maxime, cum feſta lux vacationem a negotiorum tractatione imperabat. Hac relaxatione & ſociabili equitatu delectatum ſe retordatus aliquando Columbinus, damnata per cordis compunctionem tota illa equeſtri vanitate, modum excogitavit, quo levem complacentiæ & gloriolæ noxam gravi pœna vindicaret. Conquirendo igitur ſe dat aliello,

A ac eo ioveoto, dominum illius ſibi ootum ac familiarem rogat, commodare ad modicum tempus ne gravetur.

offenſa inſidens animo ſe ludibrio ſuorum dicunt,

97 Obſequitur hic prompte; & Joannes, beluæ cooicenſo dorſo, recta ad publicam plateam (quam vulgariter de Campo dicunt) progreditur, ac bellus agaio de nobili cive factus, ioter coofertam multitudioem inſceodit, atque ut prolixior ſit ac ſapidior turbę inſpectantis riſus, per totum forum haud ſemel quadrupedem Arcadicam *f* circumducit: nec dubium, quin majori cum voluptate irriſiooes cachionoſque circumfuſæ plebeculæ excipiat, quam olim equitando plauſus ac ſalutationes honorificas exceperat; ſed magis etiam oblectabant ſcommata ac lædoria noooullorum, præſertim mercatorum, quibus tamqoam vile & inſanum caput ac helleboro egens inceſſere volupe erat.

quorum irriſiooi ropeod.t ſe ut cerra noxia,

98 Ipſe porro læto ac erecto aoimo, ac ſaluris illudeotium cupido, conjectis io ipſorum vultos oculis, tamquam poteſtatem habens, Heus vos, inquit, irrideor ego quidem a vobis eſſule, nec indignor; aſt non minus ego vos irrideo: videlicet ſtultus reputor, quia Chriſtum
B ſequor. Ego vos inſipientibus adnumero, quia ſapitis, quæ mundi ſuot, non quæ Ieſu Chriſti. A qua parte ooſtrum ſtet ſapientia, judicium eſto ejus, qui dixit: Nos ſtulti propter Chriſtum. Alias ſamtliaribus ſuis ſuetus erat dicere: Inſanite, quaotum poteſtis, Jeſu Chriſti amore, & ſapientes eritis. Eſt ſobria inſaoia cootemptus mundanorom, & ebria ſapieotia cupiditas terreoorum. Non accedit ad divina, qui ab humanis non recedit. Expertus loquebatur: per ſugam enim honorum ad uoionem cum Deo conſcenderat, & per opprobria & cootemptiones homioum, tamquam per gradus, ad intimam cum Chriſto Jeſu familiaritatem pervenerat: & hanc, non oratione dumtaxat & aſſidua contemplatiooe fovebat, ſed etiam externæ exercitationis ardore, qua ſe dabat occaſio, ſuccendebat; ſive levanda aliena neceſſitas erat, & opus aliquod miſericordiæ præſtandum, crucis amor præſeos erat ad pœnam ſamper aliquam corpori inſligeodam.

& humilis obſequens,

99 Si fama vel mœſtiori nolarum ſooo obitus
C cojuipiam io urbe indicabatur, accurrere illico ad ſuneſtas ædes & prompte cadavara abluere, feretris compooere, humeris ad ſepulturam eſſerre, triſtia denique euncta mioiſteria implere, tamquam uous de pollinctorum & veſpillonum grege, quos de plebis quiſquiliis lucelli ſpes & quęſtus vitæ traducendæ neceſſarius ad eam compellit: ſcopis etiam domos illas & veſtibula ac præjacantes viarum partes mundare. Et quia frequenter uſu veniebat, ut a notis ac amicis, ægre tantam abjectionem in viro nobili ſerentibus, ab hac munerum vrlitate precibus abſtraheretur, demiſſe per Jeſu Chriſti amorem obtecrabat, ne ſibi emolumenta hæc invidarent, æterni regni pretia, & vere fructus caritatis.

quę piis ſuſpiriis miſcet.

100 Inter quas occupationes manuumque laDbores micabaot divioi ardoris ſciotillæ, crebra videlicet ſuſpiria, ſervida cum Deo colloquia, a quibus ut abſtineret, ne impetrare quidem a ſe ipſo poterat; & ſudiebatur ſubinde ex ejus ore hoc ioterealare: VIVAT SOLUS JESUS CHRISTUS IN CORDIBUS OMNIUM VIVENTIUM. In quo exercitationis genere ac luctationis advarius mundum ac ſeiplos biennio verſati ſunt Joannes & Franciſcus, ioitio ducto ab ea die, qua mendicare palam occopere.....

ANNOTATA.

a *Is eſt B. Petrus Petronus, cujus Acta ad diem* XXIX. *Maji, tomo* VII. *iſtius menſis a pag.* 188. *illuſtravimus.*

b *Iſta exhortatio multo longior eſt in Vita B. Petri Petroni, ut apud nos tomo* VII. *Maii pag.* 208. *& ſequente videri poteſt.*

c *Eſt cœnobium monialium non procul ab urbe Senenſi diſſitum, in quo B. Joannes Columbinus filiam ſuam collocavit, ut etiam in Vita B. Petri Petroni lib.* 2. *cap.* 8. *traditur his verbis:* Tali ergo commilitone (*is erat Franciſcus Vincentius*) aucto Columbino oihil longius erat, quam (ut) virginem filiam, quæ tredecim annos oata reliqua illi fuerat, antiquiſſimo ac oobili ſacratarum virginum gyoæceo ſanctorum Abuodii & Abuodantii, quod ioclytus Italiæ rex Pipinus, Caroli magni filius, divinitus exſtruendum curavit, vulgoque lanctam Buodam appellant, ipſe traderet. *De cæleſti iſtius monaſterii ædificatione, quæ hic innuitur, in Commentario prævio num.* 43. *nonnulla diximus.*

d *Quomodo habitus ille poſtea mutatus ſit, dictum eſt in Commentario prævio §.* 7. *& iterum infra in Actis partim narrabitur.* E

e *Hanc vocem hic iterum inſerui, ut ſenſum perficerem.*

f *Satis apud eruditos notum eſt, unde oriatur hoc epitheton: nam regio Arcadiæ habet aſinos procerriſſimos, qui ob corporis magnitudinem in proverbium abierunt, ut veteres teſtantur. Hinc* Arcadicum pecus *pro aſino*, Arcadicum germen *de grandibus & ignavis dici ſolet.*

CAPUT VIII.

Fervens illius erga Chriſtum amor, aliquot diſcipulorum delectus, & dura eorumdem probatio.

Vir beatus Chriſti amore flagrans

FLagrabat Columbini cor illius ardore igois, quem Domious Jeſus veoerat in terram mittare, nec jam intra pectoris exigui anguſtiaa contineri poterat; ſed foras prodire geſtieos, qua F data porta, per artus omnes flammas jaciebat... Quocumque ioceſſus aut ſtatio fuerat, perſooabant viæ, compita, templa vocibus iſtis: VIVAT JESUS CHRISTUS vel LAUDATUR IN ÆTERNUM JESUS CHRISTUS; & iis conſonabant opera, oeque minus ſervida, ac msgis etiam freqoeotia: ſemper enim Dei gloriæ amplificandæ, & proximorum utilitati impenſe deditus, tempus omne qua precibus, qua ſermonibus ſacris, qua juvandis omni ope corporibus animiſque tribuebat; atque in iis multa paſſim offerebantur gravia & perpeſſu aſpera, quæ tameo ipſe incredibili alacritate ſuperabat; quin etiam ſuperaddebat alia, quibus inteoſior pœoa fieret, aut cruciatus diuturoior ſponte ſuſceptus.

conciooibus publicis, ac privatis habitis

102 Potiſſimus autem fructus ex crebris ſermonibus, publice privatimque habitis, colligebatur: erant quippe ardentes & de iis ſemper argumentis, quæ ad permovendos aoimos plurimum valerent, & condiebantur idemidem acri rep.ehenſionum ſale, quo & ſtupor languentium pectorum excuteretur, & dolor ad niſſorum ſcelerum excitaretur. Multus erat in divinę offenſæ gravita-

te

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

te exaggeranda, ac in atrocitate pœnarum ipſis debitarum explicanda numquam non deſudabat.

multos peccatores convertit,

103 Ceterum omni ſtatui conditionique auditorum congruentia ad emendationem vitæ remedia apte ſcite que proponebat: de nobilibus tamen ſui ſimilibus, mercimoniorum lucris impeſe deditis, præcipuum illi ſtudium curaque, ut ad divitiarum contemptum inducerentur; de earum vanitate, periculis & incommodis; de vitæ brevitate ad uſum tranſeuntium bonorum conceſſa, de felicitate æterna, de cæleſtis regni præmiis, opum contemptoribus paratis, tanta cum ſpiritus vehementia differebat, ut plerique perfectionis evangelicæ deſiderio ſuccenſi mundo ac facultatibus nuntium remitterent; multi, ſolutioris vitæ emendata licentia, ſe ſuaſque familias ad diſciplinæ Chriſtianæ normam componerent; plurimi a ſeclerum ſordibus ad frugem meliorem ac erratorum pœnitudinem revocarentur.

& quoſdã ad evangelicam perfectionem induxit,

104 Atque ita ſi non excidium (quis enim hoc in ampliſſima civitate ſperaſſet) certe frænum pervaganti nequitiæ injectum, & egeſta, quæ magna ex parte mores corruperat, colluvie, ex ineulta ſordidaque in ſpecioſam ac nitidam migraſſe haud abſque ingenti lætitia mirata eſt. At illud quam graium Superis, quamque Columbino jucundum accidit? Io hac tanta meſſis uhertate pretioſus repertus eſt paucorum manipulus, cui totus ille vitæ horror & mundi contemptus adeo arriſit, ut amplecti etiam deliherarit, & omnibus, quæ habehat, relictis, Columhino duce ac inſtructore, Chriſtum ſequi, & luh eodem crucis jugo ad cæleſtia regna cum ipſo feſtinare. In hoc, velut in aurora, ſolares radii naſcentis diei clarere cœperunt, quos inſecutus eſt ſol religioſi Ordinis, in Eccleſiæ cælo collucentis.

B

atque inter alios ex familia Tarcolomea

105 Ex antiqua claraque Piccolomineorum familia, tamquam ex arhore fœcunda, ramorum aureorum prodire etiam tunc perſeverabant fructus ſplandidi magnarum animarum, quihus avita decora novis ornamentis augentur. Ex iis ſuperſtites plures eo tempore Sena numerabat eolebatque, cum quibus nihil negotii inſtituto noſtro eſt, qui non gentis hiſtoriam, ſed virorum de ſua gente & cognatione ad nova nomina novoſque cognatos tranſitum delcrihimus.

C

Bartholomæum patrem a b c

106 Hi fuere primævæ germina vineæ, quam cæleſtis Agricola in agro ſuo plantare deſtinaverat, Bartholomæus *a* parens, Bindus *b* & Alphonſus *c*, proles ejus gemina, qui facem prætulere & exemplo præivere ceteris haud paucis, quihus potior fuit iſtorum imitatio, quam divitiarum & honorum invitamenta & commoda, quibus paterna domus affluehat, quæque a patria ſperare ſuadehant ſuperſtes in nepotibus virtus avorum ac merita in rempublicam; in ea ſiquidem Bartholomæus, præclaris jam perfunctus muneribus, maximam apud cives prudentiæ opinionem auctoritatemque collegerat, ac viam duohus filiis parefecerat, quos natura dotibus eximiis, educatio moribus optimis ad eadem inſtruxerat.

cum duobus filiis

107 Sed ille jaculis ardentium ſermonum Columbini ſalubriter vulneratus, ceſſit vocanti gratiæ, & relinquere terrena ſtatuit, quæ prius avidiſſima cogitatione lambehat; quam conſilii deliberationem duobus filiis longe cariſſimis enm aperuiſſet, baud alia opus habuit prolixiore ad eos alliciendos hortatione: commoti quippe ad inopinatum nuntium Biodus & Alphonſus, quacumque pater incederet, prompte ſe ſecuturos teſtati ſunt, neque ulla ratione paſſuros, ut ſolus ad tuta Chriſti vexilla ſe conferret, filios in procalloſis mundi fluctibus relinqueret, ſibi quoque animos eſſe evadendi, & crucem, quam ipſa tolleret, humeris imponendi; unam eamdemque non duhitet eſſe trium vocationem, quorum eſt uoa ſalutis voluntas a Domino; non tam temporis mora, quam cauſæ bonitate probanda; conſilia non immatura reputanda, quæ cælitus immittuntur, & ad celerandum invitant; neſciri tarda molimina a Spiritus ſancti gratia; rogare proinde, ut qui parens eſt carne, parens eſſe dignetur & ſpiritu, & una ſecum ſocios Colambino fiſtat, Chriſto cum genitore regeneraodos.

D

inſtitutum ſuo aggredi

108 Quo reſponſo, eo jucundiore, quo minus ſperato, mire lætus Bartholomæus, gratiis pro geminato beneficio Deo actis, pauciſque ad commendandam conſtantiam additis, utrumque ad Columhinum deducit, atque ut tria cælo devota capita in ſodalium ſuorum ac fratrum numerum recipere ne gravetur, obnixe precatur. Annuit is libenter ac divini memor conſilii, Vade, dixit, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: veni, & ſequere Chriſtum.

E

qui poſt alij dicentur ſa. collatio e

109 Morem Bartholomæus geſſit, & cunctas ſuas faenltates in tres diſtribuit partes; prima in pauperes erogata; altera ceſſit in dotem egentium puellarum, qua nuptui tradendarum, qua monialibus pro cujuſque placito adscribendarum; tertiam ut inter cognatos divideret, juſtis de cauſſa viri prudentes conſuluere. Duohus filiis nihil relictum, quia Dominum pro hereditate elegerunt, eui ſe ſuaque omnia ſponte & animo volenti victimas in ara crucis obtulere: & perfectum eſt trium hoſtiarum holocauſtum in odorem ſuavitatis.

ac mutatâ veſtium

110 Atque ut nulla appareret in habitu diſformitas, quorum una erat Chriſtum induendi voluntas, ſecularia omnes tres veſtimenta depoſuere, iiſque tunicellam ac rude palliolum ſubſtituere; capita vero, erura, pedeſque iotecta prorſus reliquere. Cihus exiguus ac vilis, nec niſi mendicando quæſitus: lectus nuda humus: deliciæ pœnitentia, labor, precatio. Quotidie per urbis plateas viatque patentes inclamare: VIVAT JESUS CHRISTUS; LAUDETUR IN ÆTERNUM JESUS CHRISTUS.

F

miranda ubi vivere, in ordine vitæ genere conſtantiæ parti frequentant.

111 Quis fando explicet, qui fuerint civium ſenſus, quæ colloquia, quis ſtupor, ſive in patrem, paulo ante inter primarios honoratum, ineiderent pannoſum, fœdum; ſive natos in ipſo juventæ flore, ahjecta tota veſtium pompa, ac ornatu, feminudos obire urbem, ſtipem rogare, pia vociferatione nomen Domini laudantes audirent? Neque fuit ardens hæc amoris flamma, ut quæ paleas fœnumve corripit, ac cito depaſcitur, dierum paucorum aut menſium; ſed auſpicatis initiis relpoodere progreſſus exituſque fortunatiſſimi: quippe omnes tres *d* conſtantiam in incepris tenuere, & vitam ſanctiſſime traductam pari fine honeſtavere, adeo ut Beatorum appellatione ac honore dignos antiquitas exiſtimaverit *e*.....

d

e

Horum ut exemplo multi ſunt

112 Eapropter habet Columbinus, quod ſibi gaudeat, ac Piccolomineis ſuis gratuletur, quos victores de tribus humani generis terrerrimis hoſtibus in ſtadio evangelicæ perfectionis currere conſpexit; & auctа haud mediocriter lætitia eſt, quando & auctus eſt numerus alıorum acceſſione, quos eorum exemplum & odor ſanctimoniæ traxit ad idem inſtitutum vitæ, licet aſperrimum & ſen-

A ſenſui carnique nimium quam repugnans. Præcipui inter hos appellantur Spinellus Boninſegnius *f*, qui vitæ auſteritate, dono orationis, humilitate, & virtutum reliquarum ſplendore natalium claritudinem illuſtravit: ſuper quo multa dixiſſe arbitrati ſunt, qui brevi elogio heredem ſanctitatis Columbini vocavere.

alii appellati

113 Non diu poſt adjunxit ſe nobile Florentinorum, Senia tum verſantium, ternarium. Quibus ad quotidiana recentium athletarum facta dictaque attentis cæleſte lumen affulſit, & laudabilis imitationis cupiditatem ſuccendit, adeo ut eorum exemplo, ſpretis facultatibus, quas poſſidebant, & re familiari in pauperes diſtributa, naſcenti cœtui aggregati, in eamdem novæ militiæ aleam alacres deſcenderint. Horum nomina in libro vitæ deſcripta, & in beatorum Etruſcorum catalogo inſerta, ſunt Antonina *g* ex Ubaldinorum familia, a Mingello cognominatus, quod in ea regione municipiis & caſtris aliquot gens Ubaldina potiretur, & cum imperio regeret; Petrus Belfredellus *b*, & Romulus de Nobilibus *i*, qui omnes tres ſub Columbini diſciplina eos habuere progreſſus, ut metam ſanctitatis attigerint, atque ut ſancti, vivi functique paſſim ab omnibus crederentur.

g

b i

B

aliam inſtituunt ſe adjungebant,

114 Hos ſubinde ſequebantur alii, quorum omnium hic referre nomina longi & minime neceſſarii laboris eſt. Illud certum, poſtremo vitæ biennio ferme ad ſeptuaginta cenſos, & longe plures cenſendos, ſi promiſcue ac ſine delectu ad ſe venientes admiſiſſet, vel admiſſos leuioribus probare experimentis æquum duxiſſet, quam ſeverum illud inſtitutum pateretur: quippe dicere ſolebat, ſatius eſſe ad maris turbidi ac tumentis aſpectum littus tenere, quam ab ipſa navigatione retrocedere, & rurſus ad continentem vitæ ſecularis præ ædio ac laſſitudine remeare . . . . .

quorum univerſam aſperitatis populi ſe abdivit,

115 Simplices ac ferventes ad populum ſermones comitabantur mortificationum publicarum inventa, quibus & tironum probabatur conſtantia, & occaſio dabatur multitudini ad indicra ſpectacula confluendi, ut inter illa, ſeria diſceret, & laudis divinæ lituo auribus inſonante eorum percel erentur animi, quorum oculos ad intuendum curioſitas perfraxerat: quippe Columbinus candidatos ſuos, quo carius emerent pretioſam conſortii jam admiſſorum margaritam, jubebat nunc quidem aſellum inſcendere & obverſo ad beſtiæ caudam vultu, ac revincta frondentia olivæ ramis in modum coronæ fronte, deridiculo per urbem ductabat, & interim ipſe ceteriique pone ſequentes ſodales e palmis olearum pariter ramos præferentes contenta voce clamabant: VIVAT VIVAT JESUS CHRISTUS: LAUDETUR IN ÆTERNUM JESUS CHRISTUS.

C

& publicis mortificationibus

116 Alios nudatos veſtibus, niſi qua verecundia axui vetabat, circumire plateas & vicos imperabat, & maledictorum conviciorumque plauſtra a ſociis comitantibus in ipſos, velut in capita infamia & furci digna, exonerari. Interdum etiam manibus poſt terga funibus adſtrictis & laqueo faucibus involutis, ut latro ad patibulum ducendus nonnemo ducebatur, & audiebantur interim flebiles ſodalium voces apprecantium turbis, ut pro miſero peccatore & mortalium ſceleſtiſſimo rogarent Dominum, & orationem Dominicam cum angelica ſalutatione recitarent, ut miſericordiam conſequeretur & ſalvus fieret.

abſtinentia experimentis

117 Aſt panis hic durus non omnibus ſine diſcrimine dabatur; ſed validum ſtomachum ac virile robur ardentioris propoſiti ad novum & laborioſum inſtitutum afferentibus. Debiliorum ratio habebatur, quam prudentiæ & caritatis lex præſcribebat. Nemo tamen abſque amara calicis potione initiabatur, & qui palato indignante ſorbere renuerat, degenerem ſe, & eo convictu indignum profitebatur. Hoc porro ab experimento omnibus inchoandum, quod ferventioribus leve ac ſuave rudimentum, ceteris tolerabile ac prompte admittendum videbatur.

D

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

horum illuſtrat præſidebat.

118 In aperto campo ſanctiſſimæ Virginis icon eminebat, ſculptane vel picta? in pariete vel columna? Pro illa ſiſtebatur candidatus, tiro mox evaſurus, & abjectis honeſtioribus veſtibus, detritis ac rudibus induebatur tunica & palliolo. Circumſtabant ſodales, oleagina ramuſculis capita coronati, ex quibus bini devotum præibant hymnum; reliqui omnes conſonis vocibus eborum complebant, & ſimplici harmonia hilarique concento tota acinia perſonabat. Ita lapient architectus Columbinus primos lapides dedolabat, & ædificio paulo poſt erigendo præparabat.

E

ANNOTATA.

a *Præcipua Bartholomæi Piccolominei geſta tradit Paulus Morigia lib.* 2. *Hiſt. Jeſuat. cap.* 27. *Fous Belcarus in Vitis quorumdam Jeſuatorum cap.* 29. *eorum breviter de illa memnit.*

b *De Biudo Piccolomineo, Bartholomæi filio, ſuſe agit idem Morigia lib.* 2. *Hiſt. Jeſuat. cap.* 28.

c *Idem Morigia lib.* 2. *Hiſt. Jeſuat. cap.* 29. *narrat multa, quæ ab Alfonſo Piccolomineo, altero Bartholomæi filio, pie præclareque geſta ſunt.*

d *Horum trium elogium ſimul habes in Faſtis Senenſibus ad diem* XV. *Auguſti. Videri de iiſdem poteſt Roſſus noſter Part.* 5. *Triumphi cap.* 6.

e *Hoc ſi verum eſt, miror, quod Belcarrus, Morigia, ac ipſe Roſſus hos inſignes viros non appellent* beatos. *Joſephus Bonaſedo in Italica B. Joannis Columbini Vita lib.* 4. *part.* 1. *cap.* 1. *ſub finem aſſerit, eos in quibuſdam Jeſuaterum monumentis titulo* beatorum *decorari; ſed certiora requirimas antiquæ veneretionis teſtimonia, quæ Senenſes ad honorem ſuorum populorum nobis communicare dignabuntur, antequam in opere noſtro locum obtineant.*

F

f *Hic poſt beatum Fundatorem fuit ſecundus Ordinis Joſuatici præſes generalis, cujus elogium ſuggerunt Faſti Senenſes ad diem* IV. *Septembris. Morigia lib.* 2. *cap.* 45. *& Roſſus part.* 5. *cap.* 5. *egregiat illius virtutes ac res geſtas exponunt.*

g *Acta illius apud Morigiam lib.* 2. *Hiſt. Jeſuat. cap.* 25. *& Roſſum part.* 5. *cap.* 8. *referuntur.*

h *De hoc etiam conſuli poteſt Morigia lib.* 2. *cap.* 20. *& Roſſus part.* 5. *cap.* 9.

i *Hunc Morigia ſubinde titulo* beati *ornat, ac lib.* 2. *cap.* 10. *& aliquot ſequentibus inſignia illius geſta exponit, quæ Roſſus noſter part.* 5. *cap.* 7. *Latine contraxit. Aliqui recentiores ſcriptores hunc & duos præcedentes* beatos *appellant; ut hic iterum certiora legitimi cultus indicia petimus ab iis, quorum intereſt. Etſi autem Roſſus non his addat, quod omnes tres . . . , ut ſancti, vivi functique paſſim ab omnibus crederentur, nihilominus diſtincte ſcire cupimus, an poſt mortem, tamquam ſancti vel beati, alicubi publico cultu honorati fuerint.*

C A-

A

A. Joan. Bapt. Rossi.

CAPUT IX.

Insignis duorum juvenum conversio, & constans eorum fervor.

a Nobilis adolescens.

NIcolai de Narduſa a Senenſis patritii filius (cur nomen æterna digeum memoria non expreſſere veteres?) ætatis annorum viginti, juris prudentiæ laurea decoratus, juventæ florem honoribus ſæcularibus ereptum, ſpei parentum & amicorum exſpectationi ſubtractum, Chriſti ſervituti dedicavit: cum enim Columbioi ſermonum frequens eſſet auditor & geſtorum aſſiduus ſpectator, affici ſe etiam atque etiam ad illa ſenſit; tum creſcente deſiderio ita permoveri, ut ogo quieverit, donec adſcriptus novæ militiæ ab ejus Duce fuerit, & iiſdem, quibus ille, armis adverſus mundum pugnaturus io arenam deſcenderit,

B Illi ſolpulis Columbini adſcribi deſiderat,

130 Aſt eodem, quo & aliis aote ipſum pretio inauguratio fuit coemenda: etenim rogatus de admiſſione Columbinus, ac in precibus & adnleſcentis indole Dei vocantis inſtinctum agnoſcens, reſpondit ſupplicanti: Si vere de noſtro cœtu eſſe deſideras, patere tibi veſtimenta detrahi, ac nudum ad Campi fontem deduci. Ad quod tonitrn adoleſcens ioterritus reſpondit: Peoes te ſit, Pater, mecum tamquam cum mortuo agere, atque ut cadaver tractare. En promptiſſimum me, & ad tua juſſa parerum. Quo reſponſo mirifice Pater delectatus, fatis habuit voluntatem exploraſſe, & anſam meriti præbuiſſe poſtulanti.

conſenſu imperantis probatur,

121 Ceterum ſuis iodutum veſtibus ad Campi forum perduxit, ibique de genu beata Virgine adorata, ad fontem haud procul manantem proceſſere; ubi diſcalceatur primus a ſociis Joannis mandato eſt; tum reductus ad ſacram imaginem, nbjecto ſpleodido nc eleganti, induitur obſcuro & obſoleto habitu, & cum ipſo Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, uti monet Apoſtolus. Inter hæc ſodalium pectora quam liquidis gaudiis perfunderentur, lacrymæ ubertim orn rigantes teſtabaotur; aſt iis inſigniter præter omnes delibutus Columbious, ſpiritus indulſit alacritati, & uoo de ſociis, cui nomen Boccia, ad caneodum invitato, in ſolenne ſuum carmen ora laxavit, cujus eſt initium; DILECTS JESU CUNIATA, QUT TS DIL GIT &c.

C

de magna pudoris ſuſſuſione,

122 Indidem ad templum princeps cum deduceretur, accurrebant ad ſpectaculum undique turbæ ſexus & conditionis omois, & murmur erat inter illns varium, ridentibus aliis agminis nc pompæ ordinem, quibuſdam ſtupentibus, primariæ nobilitatis juvenem in oculis pareotum & agnatorum, abrupto ſelicitatis humanæ curſu, illa te miſeria, ut ipſi rebaotur, prædamnaſſe. Ipſe porro io toto illius itineris tractu ac populi concurſu, utvis meote in cælum erecta, tanto pudore ruboreque perfuſum te deinceps faſſut eſt, quantus cum mortis acerbitate collatus, tolerabilior illa videri poſſet.

cui Deus ſuavi conſolatione reſpondet,

123 Verum, quæ Domioi clementia eſt, ſecundum magnitudinem doloris conſolatio lætificavit animam ejus: nocte oamque intequente tam copioſo coris cæleſtis dulcedo ejus pectori illapſa eſt, ut vix illi capiendæ mortalis infirmitas par crederetur. Neque ſomno locus erat reliquus, quia totam animam occupaverat divina dilectio, intimaque blandientis gratiæ fruitio. Et fuit hoc initium boni in poſterum permaoluri: nam ſublime contemplationis donum ſecum ntrulit, & eo provexit juvenem, ut reconditorum arcanorum apertæ revelationis participem effeceris.

D

tamquam gratia cœleſtium ſuis,

124 Porro celſitudini huic inferior non erat ardor voluntatis, quo ferebatur in Deum, ut in homines propter Deum, eumque ut ſilentio celaret, ne impetrari quidem a ſe poſſe putabat; ſed frequenter in ipſis, per quas erat inceſſus, urbis viis intus æſtuans ad otioſam multitudinem clamare oon verebatur: Ah miſeri peccatores, utinam ſaperetis & iotelligeretis, quæ ego ſapio, ac intelligo! Quam caute quam ſolicite tempus hoc pro vobis felix redimeretis! Mibi credite audita a Chriſto narranti: Si pœniteotiam de peccatis egeritis, & cum fide oomen ſanctum Domini invocaveritis, noo modo veniam cooſequemini, ſed ioſuper tantam gratiæ eopiam, ut admiratioem, eam perpendentibus ſit allatura.

ut quotidie ad Chriſti inclamandum hortari ſuos ſodales ſolet,

125 Quinimo impetu fervoris abreptus & ipſum ſuum magiſtrum Joannem ac ſodales hortari non erubeſcebat, ut Jeſum Chriſtum inclamare pergerent; adeſſe tempus, in quo Deus per ipſos magnam miſericordiam peccatoribus ſit impenſurus; mandatum ſibi a Chriſto Jeſu, ut gentes ad pœnitentiam & ſcelerum confeſſionem invitent, & in memoriam nomen ſuum revocare non ceſſeot; effectu comprobaturos, ſi paruerint, quam præclare, quamque abunde ipſorum obedientiam divioa bonitas ſit compenſaturn.

E

& ab aliis ipſe B. Ab. bondii coognovit,

126 Uſuvenit aliquando, ot una cum Columbino ad D. Abundii cœnobium profectus, illius præſidi, notæ virtutis feminæ, caodide aperuerit, quod mortales omnes hactenus celaverat, per revelationem videlicet domioi Jeſu didiciſſe, ſanctimonialium precibus ſuam converſionem adſcribendam, eaſque ſi ſummo Numioi pro peccatoribus offerre perleverent, haud irritas fore, utpote virginum, quæ divino ejus conſpectui eſſent acceptæ; multaque alia addebat, quæ attente ac jucunde excipiebantur ab antiſtita, ardorem loqueotis admirante, & ſibi ipſi in ſinu ſuo de fortunata Magiſtri ac diſcipuli ſorte plaudente.

F

ad ulteriora ſpiritualis ſolvendum ſe parare,

127 Interrogavit autem ipſum pie curioſa: Quandoquidem flagrare te Jeſu Chriſti amore ex tuo ſermone haud obſcure intelligo, dic ſodes; quid pro illo auderes facereſve? Cui juveois: Quidquid arduum aut alperum in mundo eſt. Experire, & quidquid lubet impera. Tum illa: Deſcende in proximum bypogeum, & exſpolia te, nudusque civitatem obambulans clama: VIVAT JESUS CUNIATUS. Dictum factum; confeſtim deſcendit, veſtes exuit, & Senas obedientia ſola tectus obibat, oi io ipio limine occurreos Joannes, ipſa rogante, quæ mandatum finxerat, ultra progredi vetitum, induere ſe rurſus præcepiſſet.

ipſi Columbino ſervoremque ſodali admirantur.

128 Obſtupuere uterque heroicam fortitudinem, & animi generoſitatem cum Iſaac promptitudine conferebani. Columbinus ſane ſcribens aliquando Fratri Georgio de Prædicatorum familia, Volaterris id temporis eccleſiaſten agenti, ſuo perfamiliari: Hinc (ait quæſo te, adverte, pater reverende, quam affluenter ſuæ miſericordiæ rivos benigniſſimus Deus in eos effundat, qui in viis ſeculi pravis & a peccatis per veram pœnitentiam reſipiſcunt, ut vel una die ad ſublimem perfectionis apicem evehantur, & donis cæleſtibus cumulentur.

129 Cla-

Alter juvenis B. Joannis Columbini.

A 129 Clara pariter ac illuſtris alterius juvenis converſio eſt, & narrata forte mirabilior. Thomas Guelfaccius Senenſis, tam vitiis obſcurus, quam genere & ſanguine clarus, ut galæ ventrique iodulierat, in more & ſtolida voluptate habebat, religioſos quidem omnes ſcommatis & aculeis pungere, & vulgi riſui objicere; ſed licentius Dei ſervos, Columbini affectus, dicteriis inceſſere, & illudendi materiam e vilitate habitus quæritare. Cum vero die quadam ad D. Abundii cum aliquot ſuorum iret caperet Columbinus, non ſa contiuit homo intemperans, quin poné ſequeretur, & jocis cachinniſque in ipſos pollata labra diſſolveret,

Subito ac pavo rapido

130 Diſſimulabat audire ranæ coaxantis convitia, quoad perventum eſt ad ſalutiferi ligni ſignum, quod ad viæ latus humi defixum in ſublime tollebatur. Id loci converſus ad Thomam Columbious. Rogo te, inquit, per Chriſti amorem, gratificari mihi in modico ne dedigneris. Reſpondit, ſi commode queat, gratificaturum. Flecta, obſecro, genu ante crucem iſtam, & orationem Dominicam & angelicam ſalutationem ſemel recita. Imo & bis recitare ſum paratus, reſpondit Thomas; & illico procumbens, promiſſum præſtat.

ab eodem non neglectus,

131 Flectit una Columbinus, & propitiare ſubſannatori divinum Nomen ardenter inſtat. Mira vis deprecationis juſti! Repente impetu magno cæleſtis immiſſa cogitatio pectus invadit Thomæ, & de ſomno mortis excitatum vitæ reſtituit. Fit de levi cachinnone ſerius diſcipulus Columbini; ad pedes ejus procidit, veniam ſuæ deprecatur veſaniæ, infimis precibus poſtulat in ſocium ac ſervum omnium recipi; obteſtatur, ſa inde non niſi poſtulati compotem abſceſſurum. Quid plura? Probatio vocationis præſtantis ſuis converſionis; & experimento didicerat Columbinus, iſtiuſmodi repentinas mutationes habere fauſta principia & progreſſiones feliciores: diviniſſimus quippe Spiritus, earum auctor, ſequeſtrum videtur agere pro admiſſione, & ſponſorem conſtantiæ admiſſorum.

& in diſcipulorum numerum admittitur,

132 Igitur aggregatus ſtatim eſt puſillo gregi ovis perdita, atque ut momento exuit veterem hominem cum veſtibus ſuis, ita & exteriorem feſtinavit exuere, ac ut ceteri nobile indumentum cum neglecta veſticula commutavit. Et quia, qui

C minus reſpectantur, evantus percellere vehementius animos ſolent, attonita civitas hæſit pene univerſa, & vix ſuis credebat oculis conſpicientibus totoſum juvenem e gynæceis & cupidinum caſtris ad cohortes auſteritatis ac pudicitiæ demigraſſe, & da petulante ganeone factum momento modeſtum, ſobrium, continentem, veluti ſi dia intra religioſa clauſtra ad pietatem ac modeſtiam ſuiſſet educatus,

qui ſalutaribus ictus Magiſtri ſui

133 Et erant quidem non pauci inter graviores Senenſes, quibus ſuſpicionem levitatis timoremque perſeverantiæ injiceret deliberatio ſubitaria, nulla prævia conſultatione inita; ſed ſecus ſentiebat, hencque ſperare tironem Columbinus volebat, & optimis conſiliis ad ulteriora promovebat, Apoſtoli ſalutare monitum inculcans: Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati, ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.

exhortatio ad ea, ita confirmatus eſt,

134 Memento peccatorum, quæ adverſus Deum, proximum, te ipſum admiſiſti; quam pronus ad lentus voluptates, quam effrænis in loquendo, quam ſuperbus & arrogans, quam geloſus ac vanus exſtiteris. Nunc ergo peccata tua lacrymis ac pœnitentia redime: certa bonum certamen, uti ſtrenuus Chriſti miles, ut honoretur D. JOAN. in tua victoria Deus; nec dubita, quin juxta tuæ BAPT. fidei ac deſiderii magnitudinem repleturus ſit ſuis ROSSI. bonis animam tuam, quoniam dives eſt in miſericordia. Confortare & eſto robuſtus in potentia virtutis ejus: ſpera in eo, & ora eum, & ipſe diriget greſſus tuos.

ut omnibus cognitus

135 Quo ſaluberrimæ exhortationis imbre novellum germen Columbinus rigabat; Deus autem incrementum dabat, & faciebat in virtutis agone proventum: nam Thomas apertis capite cruribuſque incedebat, & præteritæ vitæ vulneribus excellentium actuum medicinam adhibebat patientiæ, præſertim in tolerandis iis, a quibus ſenſus ac propriæ exiſtimationis amor abhorrebant: hæc enim non modo, cum aliunde nihil cogitanti objiciebantur, æquanimiter ferre, ſed etiam ſtudioſe quærere & ſponte venari, cautus ne ſine pœna aliquando pars ulla temporis elaberetur. Inter quotidiana & feria exempla patiendi illud lepidum contigit, quod cum a Fratrum nonnemine, eleemoſynis erogandis præfecto, illuderetur, nil amarius reſpondit; ſed ſumma cum humilitate æquis animoque jocos accipe- E re ſe ſignificavit, qui convitiis etiam atque contumeliis impeti ardenter optaret.

& aculeata hominum dicteria patienter tolerans.

136 Deturpabat aliquantulum caput Thomæ carneum tuberculum, in modum grandinis calli ſubnigri prominens, quod cum neque capillitio neque galero tegeretur, in oculos ſtatim incurrebat. Laicus ergo inſulſe facetus dicebat illi: Tantum jecinorum olim in ſtomachum jogeſſeras, ac devoraveras, ut in caput conſenderint, & hepaticum *c* reddiderint. Tum ipſe irriſionum memor ac petulantiæ, quibus olim Dei famulos irritaverat: Nunc ſane, inquit, veſtræ ſunt partes loqui & garrire; meæ vero tacere, ac patienter audire ac flere. Utinam Chriſti imitator non fictus aliquando fiam, & frequenter exerceat ac illudat, atque ita antiqua mea ſcurrilitas crebris aliorum irriſionibus caſtigetur. Qui mortificationis appetitus & mentis rigor nuſquam in vitæ curſu elanguit, & morte ſanctiſſime obita ſolam lenteſcere potuit.

ANNOTATA.

a *Beleurus cap. 9. hunc etiam vocat filium Nicolai de Nerdula, Italice* figliuolo di Niccolo di Nerdula; *at Morigia lib. 1. Hiſt. Jeſuat. cap. 11. huic patri aliud cognomen tribuit, & nobilem ejus ſtirpem ſic ulterius Italice explicat*: Un giorno venne al B. Giouanni un figliuolo di Nicolò di Neri di Via, che fu del ſangue de Lottorenghi, ſignori del Belagaio.

b *Subita ac mira hujus converſio etiam a Feo Beleuro cap. 10. & Paulo Morigia lib. 1. cap. 12. in hunc fere modum refertur.*

c *Hepaticus a medicis dicitur, qui ex jecore laborat: nam jecur Latine idem eſt quod Græce ἧπαρ, quo voce Græca* hepar *Latini etiam promiſcue utuntur. Hinc clare intelligitur aculeata iſtius irriſoris alluſio ad jecinora quondam devorata & morbum hepaticum.*

CA-

A

A. Joan. Bapt. Rossi.

CAPUT X.

Senense Fratrum Prædicatorum cœnobium opera B. Joannis Columbini ad strictiorem paupertatis & disciplinæ observantiam reductum.

Deo nobilis Virgo

ADvenerat Senas par nobilium Pisanorum, a sua republica legatorum. Hos cupido incesserat videndi alloquendique Columbinum, cujus fama virtutis ac sanctitatis per Etruriam pridem increbuerat. Venium in colloquium est eo fructu, ut opinionem ac reverentiam allocutores auxerint, quod præstantius quid ac divinius præsentes viderint, quam alienis sermonibus absentes audiverant.

ad prandii hortatus B. Joannes

138 Et quamquam non erant nescii, ægre se ab illo impetraturos, ut ad convivium accederet, & convivas sua præsentia ac sermone recrearet; nihilominus honestissimæ cupiditati spiritalem obtendentes utilitatem, quinimo & Christi Domini exemplum, invitari se ad Canæ nuptias patientis, scitę objicientes, tandem evicere, & pollicitationem ad condictam diem extorserunt: quæ ubi illuxit, adducti sunt ad hospitale palatium ipse & sodales bini, Franciscus videlicet Vincentius, & Cecchus, fidicen egregius & musicus, sacras cantiones fidibus sociare in paucis peritus. Excepti sunt perhumaniter, & stata hora mensæ accumbere rogati, præmissa benedictione, accubuere ac depositi tantisper in hospitium gratiam leveritate, appositos cibos verborum sapore suaviores reddebant. Insecutus est prandium Cecchi concentus, ac fidium sono temperata harmonia, salubre gratumque convivantium pabulum, ad levandas in Deum mentes opportunum.

qui ea occasione ædes Sanctæ Dominicæ cœnobium

139 Post hæc de communi consensu itum est animi gratia ad fratrum Prædicatorum cœnobium, Camporegium vulgo appellatum, quo loci amœnitas ac religio invitabat. Et aliis quidem voluptas erat hortum & habitaculi cellas ac officinas lustrare; ast Columbino cum sociis laudes Domini cantare, & voce hilari lyræque sonitu modulato

C choro solari se, & ad amorem divinum inflammare. Hoc exciti domestici accurrere, delectari, mirari; & erant ii numero duodeni Dominici instituti sectatores, magna pars bonis exculti disciplinis, qua concionandi, qua prælegendi in scholis laude haud ignobiles.

ubi fervidis ac simplicibus verbis

140 Neque ramen eorum doctrinæ opinio & auctoritas Hominem Dei absterruit, ne, fine modulis impositi, initium sermoni faceret, atque altius de summa veritate differeret, a qua, uti dicebat iple, irrigua lolidæ lætitiæ vena depluit, ac inundat menies de ipsa cogitantes, & linguas irrigat de ipsa sermocinantes. Atque hæc eo referebantur, ut creata cuncta esse umbram dumtaxat veritatis & mendacio potius comparanda constaret, ac proinde vehementer decipi & vento vanitatis circumagi, qui affectionum suarum pedes in firmamento primæ veritatis minime figunt. Quæ dum proferret ardore ac impetu, qui proprius sanctorum concionatorum est, sapientia ac eloquentia, quæ nobilis Idiotæ ingenium superabant, accensa sunt religiosa audientium pectora amore divino, & intimæ compunctionis signa suspiriis & gemitibus edidere.

a

141 Eorum unus, Christophorus Blasius *a* nomine, quem inter primos domus adnumerabat, haud ex vano suspirare se, aue perfunctorie rem suam agere, facto patefecit: namque protinus Columbinum rogat, ut in superiorem contignationem conscendere, ac suum ingredi cubiculum ne gravetur. Inibi tota supellectilis explicata, Pater, inquit, per me meosque præsides jus tibi factum pro tuo arbitratu de hac disponere, sive mavis pauperibus erogare, sive ad alios usus transferre: mihi in posterum pro omnibus divitiis sit illa summa veritas, super qua dixisti, cui hærere constituti, nihil pensi reliqua facturus, quæ vanitati subjecta sunt & mera vanitas.

D

dedicat ipsius Ordinis choro eo novo

142 Obsequitur Columbinus honestissimæ postulationi, & cellam ingressus non solum quæ ornatui, sed & quæ necessitati deservichant, spiritus fervori, tamquam superflua abjicere g stienti, diripienda permittit. Itaque libri, panni linei ac lanei, sedilia, vata, icones, & omnis alius apparatus inde egestus, & die postera in pauperes distributus; straminis dumtaxat tantum relictum, quantum ad cubitandum satis erat, ne membra ossaque pavimento illiderentur.

ut artissimæ paupertati amplexus sit,

E

& objecto nemini alteri ea cura brevi

143 Biduo insequente, humeris imposita mantica, ut laicorum fratrum unus, ostiatim mendicare non erubuit vir tota urbe notus & in honore habitus; idque non tam animo corrogandi stipem, quam seipsum deprimendi & ludibrio propsiam Columbini imitatione exponendi: quæ etiam causa fuit, ut in agrum suburbanum, quem antonomastice Abbatiam *b* vulgus appellabat, exiret eum asallo, ibique ad domuncularn fratris cujusdam Petri fimo oneraret, ac in urbem reveheret: atque ut lueulentius agasonem ageret, corbem pariter cum eodem impletam in humeros sustulit, & per confertam multitudinem, quo voluit, deportavit.

b

144 Prodigio affine videtur, veteranum theologum, in religionis septis nutritum, doctrina clarum, judicio maturum, Idiotæ secularis novis scitis imbuendum se tradere; necessariis ad honestum victum sa spoliare; rigorem pœnitentiæ amplecti; ad abjectissima mortificationis munia descendere, quæ ne in tirocinio quidem sui Ordinis decere status conditionem olim fuisset arbitratus. Ast in hoc quoque similem suis Apostolis Columbinum Deus esse voluit, ut per stultitiam prædicationis sapientes converteret, & eo erudiret, ut maximæ ducerent sapientiæ, stultos Christi amore haberi ac irrideri.

F

145 Reliquis itidem ejusdem monasterii fratribus frugiferum fuisse habitum sermonem haud ignorabat Columbinus, ideoque ut salubrium cogitationum divinitus accensæ scintillæ foverentur, maturavit eo redire una cum Ambrosio socio, alloquio, quod libenter excipi advertebat, ceu crebro flamine, incendium excitaret. Fructus sana familiaritatis hujus fuit morum mutatio, & quædam ad pristinam regulę disciplinam conformatio, ciliciorum usus, & jejuniorum renovata consuetudo, paupertas suo nitori reddita: quidam enim abdicavere se rebus ad vitam paulo mitiorem conceſſis, nec retinere illas ulterius in cubiculis sustinuere; laciniosas vestes decurtare, follicantes adstringere, solitudinem ac silentium amate, oratione ac mortificatione oblectari: quibus aliisque similibus vita reflorusse antiqua illa Ordinis nascentis sanctitas, & virtutis primævæ splendor revixisse.

alii ejusdem cœnobii fratres

146 Porro una vox omnium erat, plus lumi-

nis

A ais hauſtum in ſchola amoris, doctore ac magiſtro Columbino, quam e philoſophorum ac theologorum exedria animahac detritis; quinimo ſi præteritos dies menſeſque inibi inſumptos cum recentibus contenderent, illos caliginoſos ignorantiæ tenebris ſibi videri; iſtos ſerenos ac ſplendidos ſapientiæ fulgore, quem novum iſtud aſtrum affunderet, ab altiore ſole ſuperfuſum.

exemplum hujus theologi ſeruit ſunt,

147 Nonnemo autem ex hoc numero, plus æquo in ſuis oculis ſapiens, adeo non probabat exercitamenta iſtiuſmodi inſoliti fervoris ac pietatis, ut levitatis alia, abſurditatis aliqua damnaret, exiguæ palearum flammæ adſimilia eſſe dictitans, cujus brevis duratio eſt & lux impura. Verum, ut de ſancto Thoma apoſtolo loquitur S. Gregorius, divina diſpenſatione geſtum eſt, ut dubitaret, & ejus dubitatione incredulitas ſanaretur ceterorum; ita divina permiſſione factum, ut vir gravis pretio æſtimanda flocci penderet, quo clarior gratiæ, ſub juga dominantis amoris indomita capita redigentis, (vis *c*) appareret, & pugna felicior, & victoria glorioſior.

æquus inter eos vir ea vidit, qui reſtitorum ſuperum improbaverat,

c

B 148 Etenim Columbinum frequenter illue venientem & verbis ſuis in propoſito vitæ ſanctioris firmantem cum audiret aliquando curioſius, perculſus eſt & ipſe ſagittis Potentis, ex ore Servi Domini emiſſis: libenter ceſſit non tam eloquentiæ doctrinæve loquentis, quam virtuti ſpiritus hinc linguam verſantis, inde cor aperientis ad intelligendum, haud eſſa nugamentis æquanda inſignium ſanctorum imitamenta, quæ ad apicem evangelicæ perfectionis & ad ſublimia regni cæleſtis præmia deducunt.

eadem pars B. Joannis monſtrata eſt. ſis i

149 Meruit igitur Senenſis civitas habere in ſuo gremio integrum cœtum inſignium cœnobitarum, veluti cuneum angelorum, opera Columbini ab inveterata conſuetudine vitæ ſuavioris ad severioris rigorem traductum; quod quam ſit operoſum ac mirandum, conſtare iis poteſt, qui norunt, quantæ ſit molis religioſos viros apprime doctos, & diu molliori inſtituto aſſuetos ſeculariſ unius illiterati conſiliis ſapientiam ſuam ſubjicere, voluntates ſubmittere, a ſtrata commodorum roſis via ad aſperitatem paliuris circumſeptam deflectere, eamque terere, quoad, attrita carne, ſpiritus ad plenum in luce miſerationum Domini reſpiret in libertatem, quæ ſola facit jugum ſuave & onus leve.

quæ morum mutatio ſatis eſſe oſtendit difficilis.

C

ANNOTATA.

a *Fruſtra hujus viri, qui pietate & doctrina inclytus fuiſſe videtur, diſtinctiorem memoriam apud plures ſcriptores Dominicanos quæſivi.*

b *Belcarus cap.* 31. *& Morigia lib.* 1. *cap.* 38. *hunc locum* abbatiam nouam *appellant.*

c *Hic iterum aliquid deerat. Quare ad perficiendum ſenſum* vis efficacia *aut ſimilis vox inſerenda videbatur, quæ forte a typotheta omiſſa fuit.*

CAPUT XI.

D A. JOAN. BAPT. ROSSI.

Indictum B. Joanni exſilium a magiſtratu Senenſi, divina ob id vindicta, ſubita injuſtæ expulſionis revocatio, & amica ad reditum invitatio.

TOtus mundus Chriſtiano homini exilium eſt, & totus mundus patria eſt: exulare ergo non poterat Columbinus: perſecutionem potuit pati & Senis pelli, ut fas eſſet gloriari cum Apoſtolo: Perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur; quia videlicet Deus cum ipſo & pro ipſo in tribulatione eſt; quod etiam declarare prodigio voluit, ut vindicem ſe oſtenderet injuriarum, quas ingrata patria in capita innoxia cæco tumultu inferre non eſt verita. Etenim cum alii ſuper alios recenti ſodalitio adſcribi indies contenderent, rumuſculi primum muſſitantis vulgi ſuborti ſunt, mox affinium indignationes & amicorum querelæ ægre ferentium, ex intimo nobilitatis ſinu adolcicentes ſpei optimæ ac viros publico regimini deſtinatos avelli, & in ſocietatem coaleſcere, quæ tota horrore miſeriaque conſtaret, ac ad inſanas vociferationes ſuos alumnos erodiret.

Præpotens vulgi illium aliquando favorem Columbino,

E

Eamque rempublicam perturbaſſe.

151 Odia inde crevere perplurium velut in pernicioſa ac turbulenta reipublicæ membra, quæ innovandi libidine percita, pedetentim totum corpus afficerent, & ſi Deus non inhibeat, peſſumdarent. Cumque veterator ſtygius, in ſua damna adoleſcere novellam plantam peſſime ferens, fáces accenſis jam tum ira præcordiis admoveret, ac linguas in maledicta pronas exacueret, crebro querimoniarum ſtridore magiſtratus aures aſperatæ ſunt, & curæ ad remedium ſerpenti malo adhibendum converſæ.

exſilium indicitur a ſenatu Senen. ſi, a

F

152 Dicta igitur conſultationi dies, & ſanatoribus duodenis *a*, qui tum reipublicæ præerant, indicta: facto inter ſe conventu, deliberatum in commune eſt, ſecurim ad radicem arboris admovendam, ac Joannem tamquam machinæ architectum eum Franciſco Vincentio primario ſocio & adiutore, procul urbe in exilium amandandum: ſic enim, binis columnis labantibus, totum ædificium ruiturum, & inam civitati paeem ac tranquillitatem redituram; & ne qua interceſſio moram exſecutioni faceret, miſſus præcipiti legatione nuntius ad reos inſontes, neque in judicium vocatos, neque auditos, qui exceſſum ab urbe ac univerſo reipublicæ ſtatu, ſenatus nomine imperioque indicerat, neque plus ſpatii ad abeundum concedi, quam quod ardens ante portam civitatis candela ſua duratione deſignaret: ſi ſecus faxint, læſæ majeſtatis crimen eſto, capitali pœna expiandum.

cujus denuo ſe Beatus ſtatim obſtringerat;

153 Audiſſe feralis ſententiæ ſulmen ac itineri ſe accinxiſſe idem fuit peregrinis inper terram, in cælo ſemper animo verſantibus. Ictus antidotum ex evangelica pyxide depromptum, exeuſſo pulvere de pedibus ſuis, ibant gaudentes a conſpectu urbis, quoniam digni habiti ſunt pro juſtitia & Jeſu nomine contumeliam pati; viaticum pauperies miniſtrabat, baculum ſpes in Domino, comitatum gaudium in Spiritu ſancto, refrigerium in laſſitudine & viarum incommodis colloquia ſan-

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

eta, & recordatio pollicitationis Dominicæ: Beati eritis, eum maledixerint vobis homines & perſecuti vos fuerint. Magnam itineris partem ſibi vendicabat oratio, ſua etiam hymnodiæ dabatur & piis cantiunculis, quibus Numen laudabant, ac ſeipſos ſolabantur; & erant hi ſupra binos expulſos, quinque & viginti alii, quibus antiquius fuerat cum amatia ſocius ſolum vertere, quam in patria, iniqui judicii corruptela Superis infenſa, conſiſtere.

ſed Deus inquirium Ser. vo ſua illæ ſana

154 Neque vero falſi opinione ſua fuere, vindictam, quam de cælo præſentiebant, pertimeſcentes: quippe indignatus contra malum facinus æquiſſimus judex, & innocentiæ protector Deus, eum obruere per ſemetipſum perque miniſtros angelos poſſet ſceleris fontes, maluit uti elementorum obſequela, ut ægritudines inducerent, & tamquam muti carnifices clamores ac ſtrages ederent in ultionem iniquum: ſiquidem a diſceſſu Columbini & comitum ſol obduci tenebris, tonitribus cælum mugire, aer nimbis ac tempeſtatibus fremere, coruſcare fulguribus, in aquarum globos mixtos grandine relolvi, ut ſeculum redi-
B diſſe celebris cataclyſmi diceres, & terram eluvionibus abſorberi rurſus formidares.

pem manifeſti ſignis vindicavit,

155 Aſt hæc terrorum oſtenta, dolorum fuere initia: inſecutæ quippe morborum cohortes corporibus incubuere plurimorum, & frequentes omnis civium conditionis obitus civitatem ſquallore ac mœrore complebant, ut nulla pars civitatis, nulla domus privata ploratu ac funereo teſto jam vacua remaneret: quæ ſero licet & coacta territaque cladibus ſapere cœpit, atque iras cæleſtes in ſe intentas advertere, ac de illis avertendis ſerio deliberare.

ut Senenſes ſibum honorifice invitaverit ad redeundum,

156 Ipſi igitur rectores, in quos, utpote malorum auctores, diræ ac exſecrationes populares devolvebantur, noxam fateri & inculare, pœnam temerariæ proſcriptionis palam deteſtari, de revocatione honorifica in commune decernere. Vexatio dedit intellectum, & qui nigris calculis *b* publicam utilitatem obtenderant, ſui damno experti ſunt, periculoſum horrendumque eſſe Chriſtos Domini tangere, ac in immerentes ſævire. Pœnitentia ergo ducti, ſelectis ex ſuo numero civibus, legationem adornant & mandant, ut quan-
C tocyus exules, Aretii Etruriæ commorantes, conveniant, ſenatus nomine veniam injuriæ deprecentur, Senas reverti etiam atque etiam exorent, & ni abnuant, honorifice ſecum reducant.

quem ille benevole ſuſcepit differendum aſſerit,

157 Fecere imperata nuntii, & ſumma cum benignitate auditi a Columbino ſunt; ut autem id temporis redirent, minime licere, dixit, per negotia magni ponderis, quæ ſua præſentia & opera Aretii indigeant; deferant ipſimet interim dilectæ patriæ, quam eminus apprecatur a Domino, benedictionem, cominus a ſe non diu poſt offerendam; bene de divina miſericordia ſperent, contritis corde jam propitiata, & ultionis gladium in vagina reconditum ne addubitent.

& hortatus ſuos ſimul omnes, ut ſibi ſatum reſipiſcant, ſe paratum ad ſpondeo.

158 Abivere legati, lætitia atque ſpe ex Viri Dei alloquio & pollicitatione pleni, & ſuo adventu bonoque nuntio civitatem, mœſtitia ac dolore obrutam, mirifice exhilaravere, quæ poſtmodum aucta haud mediocriter eſt, quando veritatem prædictionis ac fructum a tranſmiſſa benedictione experta eſt: brevi namque aeri tranquillitas ac cælo ſerenitas rediit, & tota illa procella reſedit, unde pernicies & civium interitus timebatur *c*; & fuit indulgentia iſtæc placati Numinis

argumentum minime obſcurum, & ſingularis plane adverſus Columbinum benevolentiæ, cujus precibus pulvis ille, quem de pedibus excuſſerat urbe egrediens, acculator futurus impietatis expellentium in communi mundi judicio, mutata ſcena, producendus ſit tamquam teſtis actæ pœnitentiæ ac meritæ reconciliationis & veniæ.

ANNOTATA,

a *Eo tempore urbs Senenſis a duodecim ſenatoribus regebatur, tamquam libera reſpublica; ſed poſtmodum Duci Etruriæ ſubjecta eſt, cujus dominium hactenus agnoſcit.*

b *Latina hæc phraſis orta eſt ex antiquo more Græcorum, qui calculis olim ſententias & ſuffragia colligebant, candidis abſolutionem, nigris condemnationem ſignificantibus. Unde calculum pro ſuffragio, ſententia aut judicio uſurpamus. Hinc etiam oriuntur illa proverbia*: album calculum addere, calculo mordere *& ſimilia.*

c *Belcarus, qui cap. 59. hoc exſilium, divinam propter id vindictam, ac injuſti decreti revocationem refert, de ſubſecuta ſtatim aeris ſerenitate aliiſque mutationibus non meminit. Roſſus igitur hæc veroſimiliter ſcripſerit juxta fidem Morigiæ, qui lib. 1. cap. 24. fortaſſe ex veteribus inſtrumentis ſimilia narrat: licet enim Belcarus de illis ſileat, omnino probabile eſt, miſericordem Deum hac Senenſium pœnitentia placatum fuiſſe, ac urbi priſtinam tranquillitatem reddidiſſe.*

CAPUT XII.

Commoratio ejus in urbe Aretina, prodigioſa unius ſocii ſanatio, & alia ibidem geſta.

Profectus Aretium B. Joannes,

QUæ cœpta eſt Jeroſolymæ a S. Stephani nece fidelium perſecutio, ac per orbem diſperſio, in occaſionem ceſſit evangelicæ doctrinæ proſemioandæ, & Chriſti nominis longe lateque propagandi. Nempe optimus Deus bonum novit ex malo elicere & adverſus calumniatores non modo potentia, ſed etiam clementia pugnare, ſive retribuere illis bona pro malis velit, ſive nequiriam eorum in aliorum utilitatem vertere conſti-
P tuat. Haud vacat per exempla vetera, quibus hiſtoria ſacra abundat, longius vagari; in promptu eſt Aretinæ finitimarumque civitatum fructus ſane uberrimus, quem ex ejectione illa Senenſi divina providentia colligendum impigris meſſoribus objecit. Namque Columbinus nactus id locorum campum, excipiendæ cæleſti ſementi peridoneum, inſtitit civium animos qua publicis qua privatis ſermonibus excolere, inter quns nec dubitabat argenteam linguæ inflare tubam, ac proclamare liberius, VIVAT JESUS CHRISTUS, atque ad idem munus per varias urbis plateas & compita ſndales diſpertire.

multos ibi proceſſerus convertit,

160 Obſtupefacti novitate & inauditis antehac clamoribus regionis incolæ, excitari primum a vecordiæ ſomno, aperire oculos terrenorum caligine offuſos, erigi ad æternorum cognitionem, ad vitæ melioris propoſita concitari. Accurrebat ad Columbini conciones frequens turba, & contra inolitos vitiorum morbos medelam a perito Medico libens admittebat. Indictum bellum animorum hoſtibus, pravis conſuetudinibus obviam itum, Sacramentorum uſus diu intermiſſus in frequen-

A quentiam revocatus, amicitiæ reconciliatæ, reſtitutiones factæ, tota civitas renovata.

qui ad converſationem illius undique confluebant.

161 Cumque per circumjecta oppida ac municipia famâ rerum iſtarum præſtantiſſimarum dilaberetur, fiebant ad illum audiendum conſulendumque concurſus ingentes, & ravertabantur ad domos ſuas percutientes pectora ſua: & erat una vox omnium, viſitaſſe Dominum plebem ſuam, & non tam Senis depulſum, quam miſſum illuc divinitus Columbinum, tamquam aſtrum ſuo fulgore tenebras arrorum diſcutiens, ac ſalutem languentium multitudini afferens. Auxit opinionem ac reverentiam miraculi fama, quod neque celari a patratore potuit, nec a populo ignorari, naque hoc loco prætermitti debet.

Quidam di. ſcipulus B. Joannis a. grotans, a

162 Vannus a Monticello *a* dictus, unus da Columbini affectis, quos Senis reliquerat in hoſpitiolo haud longe a ſancti Abundii Cœnobio diſtante, uti ſupra meminimus, in gravam incidit morbum, & jacere coactus, medicamentum nullum levandæ ægritudini idoneum reputabat, præter unicum dilecti ſui Patris aſpectum atque complexum. Et ſodales quidem omni caritate ac ſubB ſidio præſto erant; aſt animi angori, ex vehementi Columbinum videndi cupiditate orto, mederi ſolatium nullum obtequiumve poterat: nec diſſimulabat æger, quod animo coquebat deſiderium, aliorum judicio præpoſterum, ſuo voto peropportunum.

& eorum ſit egiſſe ſuo more cum ſenio lecto diſcubuit,

163 Ideo infimis inſtare precibus, ut quoquo modo Aretium ducatur aut trahatur: poſtremum hoc a fratribus amantiſſimis orare, ut ſpiritum, ſi ultima illa ægritudo ſit, in Patris ſui manibus emittat; aut ſi ſupervicturus eſt, ad ejus benedictionem convalaicat. Quid hic faciant ſocii? Indulgeantne vaſtæ ac importunæ poſtulationi? At longum ac arduum itar eſt, vectatio febrienti periculoſa; ad hanc pecunia opus eſſe, cujus vel ſolum nomen rigidis paupertatis cultoribus exoſum. Enimvero ingenioſa caritas modum invenit ſine curribus & jumentis placide commodeque ægram ſarcinam tranſvehendi, & ſumptus alienos proprio labore redimendi.

a confodalibus Aretium deferuntur,

164 Adornant ipſi lectulum, capulo funeribus educendis haud abſimilem, in eoque componunt Vannum, ac humeris impoſitum, qua ducit Aretium porta, efferre inſtituont, laborioſo miniſteC rio alterni ſuccedunt, totum illud iter bilares baculi emetiuntur, quoad orbem ingreſſi de Columbini hoſpitio cives obvios interrogant, a quibus edoctis illud quidem invenire fuit facile: aſt Columbinum ſtatim adire difficile: namque in templo adjuncto eum populo agebat, neque acceſſus ad ipſum a conſtipata turba permittebatur. Rogant interim in cubiculum ejus admitti, ibique præſtolantur, dum demiſſa multitudine revertatur.

ubi Beatus impoſito pallioli mox cum ſenet.

165 Inter hæc rumuſculus de adventu ſociorum ad aures concionantis cum pervenifſet, renuntiari juſſit, ſuſtineant patienter ad breve tempus, abſoluta concione, mox affuturum. Indidem bonus Pater ad ſeſſos itineris & geſtationis advenas accurrit, ac poſt ſuaves amplexus & plena dilectionis oſcula attritum palliolum humeris detrahit, ac ſuper Vanni, in ſuo lectulo decumbentis, artus extendit. Mirum dictu! Eo contactu velut efficaciſſimo amuleto protinus depulſa febris, corpori priſtina incolumitas reddita, animus tanta hilaritate repletus, ut cubili ſe ſanus ajiciat, & in genua ad grates Deo, & ſuo Liberatori agendas illic procumbat.....

166 Pervenerat ipſe cum ſociis pauculis Aretium pridie cineralis diei, qua ſolenne Jejunium fideles inchoant. Divertens pro ſuo more ad noſocomium; minore, quam deceret, humanitate exceptus eſt a miniſtrorum nonnemina, conditionem hoſpitis ſibi ignoram ex habitus vilitate metiente. Cœnaturo & mentæ jam accumbenti, licet oppido feſſo, & itineris ac frigoris vexatione quaſſato, fruſtulum unicum bubulæ, aceto maceratæ, apponit, & quo tempore epulis ac hilariis populus univerſus indulget, paucis illis peregrinis, nectare dignis, & refectione vehementer indigis, infaſtæ dapis & inſalubris demenſum exiguum manus avara & inhumana diſpeoſat. Qua inhoſpitalitatis indignitate conſpecta, ſociorum unus; Pater, inquit, caro iſta male affectis ſtomacho noxia eſt. D

& cum ne. ſcio de rebus divinis diſſerens, ſa. cras ſanè immemores reddit,

167 Tum Columbinus, nil de eſca ſolicitus, de divini amoris excellentia & efficacitate dicere aggreſſus, verum ſolidumque animorum cibum ac delicias in eo ſitas eſſe commonſtrat: & quamquam rugiens venter non audit verba libenter, mens tamen convivarum ſarmonis dulcedine a cogitatione eduliorum abſtracta, meliori convivio E paſta eſt, & neceſſitatis edendi oblita, dapes ſapidiores a loquente porrectas guſtare perleveravit, quoad ſol terras illuminans inſtare monuit ſurgendi horam, & ad ſacram ædem pergendi, ubi ex religioſi ritu frontes fidelium cineribus ad mortis memoriam refricandam inſperguntur....

ea allor ha. ve a petto. ſuo orto co. brevi-ne il. luminò.

168 Alias in Aretina profectione ad noſocomium, fratrum Eremitarum cœnobio propinquum, divertens perbenigne receptus eſt. Cum vero de multa nocte fatigatus itineris labore, quietem capturus lectulum conſcendaret, deducta manibus tunica, e pectore repente lux ingens irradiavit, quæ per totum dormitorium conclave fuſa, æquare ſolares radios videbatur. Expergefacta ibidem jaceotium turba, oculos in hoſpitem recentem conjicit, unde illa prodibat, & mirabatur dicens, quod ſub humano ſchemate angelo hoſpitium præbuiſſent, cujus dignitati ac merito principum regumque aulæ ac domicilia eſſent imparia *b*. *b*

ANNOTATA.

a Suſpicor hunc B. Joannis diſcipulum ita cognominatum eſſe a patria ſua Monticellana, de qua poſtea ſermo recurret. Ceterum ulteriorem hujus viri notitiam apud varios hiſtoriæ Jeſuaticæ ſcriptores hactenus non inveni. F

b Præcedentia duo exempla, quæ a num. 166. narrari cæperunt, ex Roſſo noſtro part. 3. cap. 4. §. 3. & part. 4. cap. 3. §. 2. huc tranſtuli, quia ad profectionem Aretinam ſpectabant. Id etiam a me alibi factum eſt, cum Acta hujus Beati ad aliqualem ſeriem hiſtoricam reducere voluerim; ut ſu Commentario prævio, & in ipſo Vitæ ſtatu prænotavi. Porro non arbitror, hanc narrationis tranſpoſitionem ideoſidem ſcrupuloſe indicandam eſſe, cum eam facile quilibet inventurus ſit, qui hunc Roſſi librum pervolvere voluerit.

A

A. Joan. Bapt. Rossi.

CAPUT XIII.

Profectio Tifernum, mira quorumdam conversio, inimicorum reconciliatio, monialium ad strictiorem paupertatem reductio, & crebra cum episcopo Tifernate conversatio.

QUam libenter apud se retinerent Aretini eximium illum peregrinorum manipulum & collectorem Joannem, quem velut angelum de cælo lapsum suspiciebant, amabantque, patefactum dolore est ac lacrymis, quibus abeuntes prosecuti sunt. Aft alio impellente Spiritu, non sustinuit diutius ibi se detineri; ac porro retinere conantibus Christi objiciebat responsum: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei. Aretio ergo relicto, & sui apud illos desiderio ac amore, recta cum sociis Tifernum *a* iter aggreditur, insequente ipsum fama mirabilium, quæ paraverat, & adventum ejus prævertente. Totum illud viæ spatium inter divinas laudes ac pias meditationes emensum, & redditum memorabile insigni vocatione, quam subnecto.

Aretio profectus Tifernum.

a

B

In quo itinere rusticum.

170 Cum Tiferno propius abessent, opportune incidere in rusticum aratorem, ducendis sulcis intentum. Hic taotisper consistit Columbinus, & defixis in illum luminibus ita affatur: Veni, sequere me. Et ipse confestim stiva bobusque relictis secutus vocantem est...., Fuit admirandæ vocationi consentaneus vitæ cursus & exitus; numquam hic respexit retro, numquam stivam repetit, sed per sui Magistri imitationem & assiduam abnegationem ab eo agro ad altissimum contemplationis montem conscendit, in quo & internis illustrationum radiis, & non raro externis angelorum visitationibus fruebatur. Si augurium aliquod præferrant nomina, Sanctus lustrales ad undas dictus illustris bubulcus est; sin secus, augustum ipse nomen reddidit, factus de bubulco sanctus.

C

& rebellionem episcopi Tifernatis.

171 Lætus iosperato & non multo labore quæsito lucro urbem Columbinus intrat, atque ad templum adorandi Numinis pro more suo contendit. Vadenti adjunxere se ex vulgo plures, quibus invisus aetherae advenarum habitus & cumerus cupiditatem injecerat cognoscendi, quodnam genus illud esset hominum, & quare illuc adventassent. Accurrere insuper alii cives honesti, eadem & ipsi curiositate illecti, & inter hos Benedictus de Pace *b*, ætate grandævus, professione tabellio cutiæ episcopalis, qui dum in foro, vulgariter Tartarino ouncupato, oculos animumque novo illo pascit aspectu, respicitur & ipse a Columbino, qui, defixo in vultum ejus obtutu, mixta convitio salutatione impertitum ita alloquitur: Inveterate dierum malorum, veni; valedic mundo, & Christum sequere.

b

mirabiliter in suum sodalitium rapitur.

172 O prodigium! Vocantem statim sequitur, ignotis se associat, templum maximum una cum illis, tamquam de illis repente factus, ingreditur. Hic ante venerabile Sacramentum in genua provoluti cum tantisper oassent, Columbinus sodales omnes ac prætertim istud par ultimum, vivum Apostolicæ vocationis simulacrum, supremæ sistit Majestati, & velut hostias acceptabiles, voluntario sacrificio so immolaturas, reverenter offert.....

D

omnibus opp. dimittit, quæ tardabant ejus discessum.

173 Benedictus, episcopi Tifernatis tabellio, quem a Joanna jovitatum ad crucem Christi ferendam superius retulimus, impedimenta palmaria obtendebat, quæ citra temeritatem acceptari haud licere consilium persuadebant. Podagra pedibus infesta, cui fatalis esset eorum nuditas; pernicioiæ injuriæ frigoris & pluviarum; intolerabiles itinerum labores. Auris abscessus, jugi suppuratione scatens, tegumentis ac fomentis egens; totius corporis habitudo ægritudini adsimilis. Ætas provectior, & delicus affuera qui vitæ rigorem feret, & durum illud pœnitentiæ institutum patietur, cui vix pares giganteæ sint vires? Piaculum esse tentare Deum, & miraculum ad hæc amnlienda depoicere.

spretis ac quæ fabulis.

174 Cui Columbinus: Nihil istorum te terreat; veoi mecum, Cbristum sequere. Quid plura? Pertractus brevi invitamento, seculum & vestes seculares exuit: nudus vocaotem Columbioum sequitur, ut Christum assequatur. Nuditas ad pedum incolumitatem confert; pœnitentiæ asperitas ad vigorem virium; auris, vomica dissata, ad audiendam vocem sermonum Domini aptatur; totum corpus, de infirmitate convalescens, fit forte, & plures annos in laboribus, io vigiliis, in ærumnis consumptos exitu fortunatissimo absolvit *c*....

E

c

Obtenta ab episcopo libertate prædicandi verbum Dei &c.

175 Tum (Joannes) ad sacrorum antistitem D. Buccium *d* se confert, eique, quanta potuit demissione salutato, instituti sui consilia aperit, ut impetrata ab eo facultate, liberius in vinea illi commissa excolenda laborem suum fuorumque impeodat. Excepti sunt perhumaniter a præsule, doctrina ac pietate coospicuo, & honorifice imprimis Columbinus habitus, de quo mira ac inaudita prldem inaudierat.

d

miser sum? meorum miseret.

176 Hac munitus gratia, io arenam descendere nibil cunctatus, omni contentione juvare eives aggreditur, & exordio a solenni suo elassico sumpto, VIVAT, VIVAT JESUS CHRISTUS; LAUDETUR JESUS CHRISTUS, tamquam buccinæ personantis clangore mirabiles in civium animis motus excitavit. Accedentibus dein privatis publicisque concionibus, numquam fervoris incredibilis flammas non spirantibus, accendebantur ad pietatem eorda, criminum occupata veterno, & a tenebris ignoraotiæ ac desidiæ torpore ad lumen justitiæ curamque salutis antebac neglectæ traducebantur,

F

quosdam egregios viros

177 Nec defuere, qui, contempta mediocritate, ad summum perfectionis evangelicæ culmen aspiraotes, substantias suas pauperibus; oomina vitasque suas sodalitio illi ut traderent, a Columbino precibus impetrarunt. Et appellavere scriptores vetusti ex iis aliquot; puta Stephanum, doctum ac eruditum virum, & fortunæ bonis, quibus Christi paupertatem aotebabuit, locupletem *e*. Hunc secutus Bartolus seu Bartoluccius de Sanctis, qui a seculi vanitate ad Christum conversus, ejus amore adeo flagrabat, ut ad solam Nominis sancti invocationem totus collsqueiceret, nec cohibere rationis imperio lacrymas, ac lacrimillas igneas, ex oculis vultuque erumpentes, ullatenus valeret. Quinimo taoto impetu rapi solitum, memoriæ proditum est, ut semel in D. Florido templo concionis, quæ inibi habebatur, tempore, de medio populo se proripiens in subjectam plateam, ne tactis quidem gradibus anteliminaribus

e

tal-

A saltasse conspectus sit. Nemo sic saltavit sobrius; sed bene, quem præclarus Domini calix inebriavit.

congratulationi suæ adjungit,

178 Successere innominati duo, Perusinus alter, quem Dei Famuli sermo de scelerum cœno eruium ac sordibus repurgatum, dignum sortis Sanctorum fecit. Alter sacerdos, qui pingui sacerdotio abdicato, pleno fiduciæ consilio instituendum se Columbino dedit, & mira vitæ asperitate ac orationis assiduitate ad eam pervenit sanctitatis celsitatem, ut ambirl a dignitate sacerdotali potuerit, qua indignum olim sua se fœditate reddiderat. Hoc vero, quod sequitur, ad insignem caritatis victoriam referendum est, armatum obstinatione peccatoris pectus perdomantis.

& obstinatum pectorum ad pœnitentiam compulit.

179 Vir erat Tiferni diu in nequitia versatus, quem neque flagrans ardore concio flectere, neque solius cum solo colloquio mollire & ad saniora consilia trahere hactenus valuerant. Hunc expugnare solito ardentius aggressus Columbinus pleno amoris invitamento dixit: Mi frater, si resipiscere tandem non abnuis, & finem peccandi facis, cuncta, quæ huc usque sum consecutus a Domino merita, do tibi libens, & pro tua salute dicu. Et qui præsens aderat Franciscus Vincentius

B subdidit: Ego totam tuorum peccatorum sarcinam humeris meis impono, ac rationem eorum me redditurum justo Judici recipio. Probabit pactum & promissionem misericors Deus, si, detecta iniquitate, ad cor radieris: quo duplici ariete rupes illa saxea concussa cessit, & emollita in tantum est, ut rivos emiserit lacrymarum...

Duas familiares,

180 Subnectam ex casu tragico jucundæ narrationis eventum, quę fusior apud alios, strictim hic attingenda est, ne prætermissa incuriose, vel minoris æstimanda videatur. Duarum familiarum Senensium graves ac diuturnę simultates, quæ erant amplitudine ac nobilitate, pleramque affinitatem inimicitiis odiisq; involverant, quibus evolvendis ac sopiendis diu multumque, sed frustra, plurium ex civitate principalium opera defudaverat.

dissuasus ac implacabili odio dissidentes,

181 Factionis uniuscujus Larinus Tolomeus, etsi adversæ parti ob illatam patruo cædem implacabiliter infensus; tamen cum per hosce dies Tiferni attineretur, Columbini familiaritate & colloquio vehementer delectabatur, quem in illa, de qua memoravimus, expulsione, amicitiæ duxit ac fidelitatis abeuntem comitari, & præsto in

C omnibus esse, licet non petenti, & in Domino solum confidenti. Qui fieri poterat, ut ab isto sole densæ discordiarum nebulæ non diffluerent?

Inter se conciliat,

182 Audiebat de Christianæ caritatis officio debitoque differentem, & exemplis agentem Christi Domini & Sanctorum, qui pro suis interfectoribus, ut salvi fierent, tamquam pro benefactoribus rogavere: quibus permotus Larinus denique manus hortanti dedit, & offensarum acerbitate depulsa, ingenii sui ad vindictam ardentis, & injuriæ, cujus inexorabilis hactenus fuerat condonatio, oblivisci deliberavit, atque ut pœnitudini præcluderetur aditus, exstare voluit legitimum reconciliationis testimonium, quæ facta coram episcopo est, ac in tabulas relata; Senas dein una cum literis humanissimis ad Piccolomineos cædis reos a Columbino transmissæ, incredibile dictu est, quam uberem lætitiæ segetem attulerint, non altercantibus modo familiis, sed & urbi universæ, cui quietæ esse ac serenæ per hanc intestinam rixarum tempestatem diu non licuerat. Nimirum etiam abiens patriæ prodesse noverat, quæ præsenti obesse non dubitaverat.

183 Ad intima pariter virginum sacrarum adyta flamma deforis excitata pervasit, & earum unum tam valde corripuit, ut in se converteret. Domus sanctimonialium Tiferni erat, de Sacco appellata; ubi cum reliqua disciplina collapsa, tum vero paupertatis rigor plane languerat, quod provisio to communi prope nulla, & arbitrio ac facultati singularum victus vestitusque permitteretur. Earum educationi ac institutio seneram suam neptem credideret Benedictus a Pace, suadente Columbino, ut expeditior evangelico curtui iter ageret, quocumque eundum animarum salus & gloria Domini postularet.

D *A. Joan. Bapt. Rossi & aliorum mendicatum quorundā paupertati*

prissino ejus coni vestitui.

184 Hinc data occasio Columbino paulo crebrius cum monialibus agendi; & vertit felici tarit familiaritas: nam totum illud tempus sermoni de rebus divinis pendebatur, eo potissimum collimans, ut paupertas, cui fundamentum religionis innititur, postliminio revocaretur, & proprietas possessioque rerum pro libitu absumendarum, tamquam pestis, a claustris illis eliminaretur: atqua ut duriora marium pectora repetitis hortationum ictibus inflecti se passa supra memoravimus; ita molliora feminarum Deo devotarum eo trahi se permisere, quo sermo frequens boni Hortatoris impellebat. Exemplo prævete saltem sex de

E primariis, quæ peculii quidquid apud sa retinebant, in commune contulere, & regulæ, cui sa addixerant, observationem propriis commodis antepositere. Hasimitari ceteri grave non fuit: nec auditum deinceps est frigidum illud verbum, MEUM AC TUUM; sed omnia Jesu Christi, & hic earum divitiæ ac amor.

Columbinus episcopo Tiferni, amico suo,

185 Per id tempus haud erat infrequens antistiti Buccio eum Columbino conversatio, & sincerus inde mutuæ fructus consolationis: ille quippe doctrina ac pietate eximius virum miræ sanctitatis apud se æstimans, Joannem tenero ac paterno complectebatur affectu; ac proinde fodales ipsius, tamquam Dei servos non vulgares, filiorum habere loco religioni ducebat. Declarare id argumentis multis haud cessabat; sed hoc imprimis, quod eorum accenseri numero optabat vehementer, ratus, haud dedecere dignitatem suam, si salvis insignibus, & episcopalium functione numerum minime præpedita, non modo proposito ac voluntate, sed etiam imitatione, quoad liceret, unus de cœtu illo haberetur & esset: quæ causa fuit, ut inter præsules, quos hic Ordo suppeditavit Ecclesiæ, numeretur, & quidem pri- F mus, qui sua infula fugitantia coronarum capita congregationis decoravit.

quem Pontifex ad amicam sacrarū virginum penitum

186 Vice versa Columbinus illum, tamquam Apostolorum successorem ac imitatorem, apprime venerabatur; cumque multiplici eruditione clarum, & canonum sacrorum peritia oppido instructum non nesciret, ab ipsius nutu directioneque in rebus agendis ita pendebat, ut negotium nullum momenti alicujus, ipso inconsulto, aggrederetur: quam via enim potior ipsi esset in Deum fiducia, cujus suffragatione honesta consilia confoverentur, ad propriam tamen opem hominis, Dei vicra in terris fungentis, confugiendum, ab humilitate ac prudentia persuaderi sibi facile sinebat, quod inde lux oriretur ad rerum tractationem perutilis, & auctoritas haberetur ad eas fulciendas necessaria.

In nascentis congregationis sua

187 Eapropter cum ipsi veniisset in mentem dubitare, utrum illud vitæ institutum, quod profiteri eum suis pergebat, nullo hactenus pontifi-

A cio mutuitum diplomate, expediret legati Sedis a-
A. JOAN. BAPT. ROSSI. poſtolicæ, Viterbii tum degentis, approbatione firmari, aut in examen adduci, ut videretur, an in aliquo a canonum eccleſiaſticorum norma diſcreparet, utrumque cum epiſcopo conferendum arbitratus, reſponſum accepit, quod ad diſcrepantiam canonum attinet, vereri deſinat, omnemque ſolicitudinem deponat; ſiquidem nihil adverſum eſt in tota illa actionum varietate, nihil in vitæ ratione, quod a rectitudine vel Pontificum decretis ſit alienum, plura, quæ ſuperiorem humana regula ductum impulſumque demonſtrent, divino regimini permittenda.

ſæpius non ſalvatur? 188 Inſuper in præſentiarum ſupervacaneum videri ſibi Apoſtolici diplomatis procurationem: pergat porro eidem, quam invit, ſimplicitatis vitæ inſiſtere, quoad lux aliqua cælitus illabatur, quæ Domini voluntatem oſtendat, nec dubitet, illi eſſe de rebus ſuis curam, quam ſubinde ſit opportune oſtenſurus. Nimiram noverat, magnæ prudentiæ ac experientiæ antiſtes, regulæ ac inſtituti approbationem rem eſſe graviſſimam earum,
B quæ a Chriſti vicarii indulgentia exſpectari ſolent, & periculo affine, ut vel tunc negaretur, vel in aliud tempus differretur, quo adulta jam congregatio ſuis conſiſtens viribus ſeipſam probaret, quod eſſet a Deo, & facile impetraretur a Pontifice, quod ægre tunc a legato fuiſſet impetratum.

Sed alicubi, & ad alia Tuſcorum loca diſcedit. 189 Poſt hæc Spiritus Domini ad alias civitates & loca Etruriæ Columbinum vocabat, & ideoque cum bona pace & epiſcopi benedictione Tiferno diceſſit, relicta ibi memoria famaque ſuorum mirabilium, & amore ac deſiderio ſui in cordibus civium, uno ore ſatentium, auream a prolixiore ejus mora civitatem reddendam, quam brevis illa commoratio cultraque argenteam reddidiſſet.

ANNOTATA.

a *Plura Italiæ oppida hoc nomine appellantur; at hic agitur de Tiferno in Umbria ſito ad fluvium Tiberim, quod idcirco diſtinctionis gratia nonnunquam* Tifernum Tiberinum *cognominatur, & per vulgarem appellationem Italicam* Città di Caſtello, *qua apud Belcarum & Morigiam ceteroſque ſcriptores Italos indicatur, ſatis ab aliis oppidis aut*
C *caſtris homonymis diſtinguitur.*

b *Feus Belcarus in Vitis Jeſuatorum cap. 6. Paulus Morigia lib. 2. Hiſt. Jeſuat. cap. 6. Joſephus Bonafede lib. 4. part. 1. cap. 9. præcipua hujus Beneficii geſta Italicè collegerunt.*

c *Præter auctores mox citatos Roſſus parte 5. cap. 11. poſt alia felicem ejuſdem Beneficii mortem Latine deſcribit.*

d *Ughellus in noviſſima editione Venetа Italiæ ſacræ tom. 1. col. 1382. de hoc antiſtite ſic ſcribit*: Butius ſeu Buoſius (*ibidem in margine etiam* Buccius *notatur*) Janetti de Butiis, hodie de Benoriis, civis Tiphernas, ab Innocentio VI, ſuæ patriæ adlectus epiſcopus eſt anno MCCCLIII. ..... Vixit autem Butius uſque ad annum MCCCLXXIV. in quo ipſo fato ceſſit. *Sed hæc conciliare non poſſum cum altero ejuſdem præſulis epitaphio aut elogio, quod Morigia lib. 1. Hiſt. Jeſuat. cap. 27. ita Latine exhibet*: Beatus Butius Mediolanenſis, ex illuſtri Albutiorum familia oriundus, Jeſuatorumque pia ac humili religione, cæſarei Pontificiique juris egregie peritus, ob miram ejus eruditionem, vitæ integritatem ac morum ſanctimoniam Civitatis Caſtelli (*compoſitum eſt hoc oppidi nomen ex vulgari appellatione Italica* Città di Caſtello *pro voce antiqua Tiferni*) antiſtes creatus: *variis pro Sede Apoſtolica ſuaſibus* legationibus, religioſe ſanctequeD *obiit anno* MCCCLXV. *Quis hic patriam, ſtirpem, & annum mortis cum precedente Ughellis ſententia facile componet? Præterea hic obſervo, quod Morigia ipſum ſatis liberaliter* beatum *appellet. Interim dicere cupio, an vir, ceteroquin pius, titulum beati mereatur.*

e *Morigia lib. 2. Hiſt. Jeſuat. cap. 76. varias rationes allegat, ob quas de nonnullis illuſtribus ſui Ordinis viris omnino tacere, aut nuda eorum nomina commemorare coactus fuerit. Nil igitur mirum, ſi nos de hoc & aliis quibuſdam* B. Joannis *diſcipulis ulteriorem notitiam aſſignare non poſſimus.*

CAPUT XIV.

*Magnus concionum fructus in variis Tuſciæ locis, pietas Piſanorum a beato Joanne laudata, verbum Dei in aliis urbibus diſſeminatum, & nonnulli*E *diſcipuli collecti.*

Tiferno exeuntibus. INſequitur oratio noſtra peregrinantem Columbinum eo prorſus ordine, quo loca ſingula adnotavere priſci ſcriptores itinerum ipſius: horum enim diligentia poſteriorum ſtudiis commodavit, quod ſaltem appellare urbes & caſtella potuere, per quæ benefaciendo tranſiit, ſicet nihil deinde ſolicita, notare tempora, quibus benefacta reſpondere. Tiferno igitur excedens Piſas *a* iter inſtituit non properanter, ſed lente ac populatim conficiendum, ſubindeque intermittendum, ubi cujuſpiam pagi vel caſtelli per viam occurſus ad faciendam verbi divini ſementem invitaſſet,

Arcidoſſi b ubi proxime alias commoratus eſt. 191 Arcidoſſum *b*, haud ignobile inter Senarum montana oppidum, primum in oculos incurrit, ad quod divertere libuit, ac tantiſper conſiſtere, veluti in campo, frequenti habitatore culto, per quem concionum fervor excurreret, & fructum referret haud pœnitendum; & collecta hic eſt ad votum: quippe incolæ audientes de fœditate peccati, de ruſticorum ſuppliciis, de Chriſti in hominea caritate ac beneficiis, deque F ſimilibus differentem, vulnera conſcientiæ agnoſcere, remedia quærere, Columbinum conſulere, ad ejus præſcriptum morea conformare.

quam ad evangelicæ paupertatis empi ſtudium ſtatim ſe; 192 Non diu apud ipſos commoratus eſt, ſed quantum ſatis viſum fuit ad excitandam gentem, & facibus divini amoris accendendam. Et pluribus quidem vitæ melioris deſiderium in ſectum ac auxilium ad reſipiſcendum præſtitum; verum unius inſigni converſione cumulata Columbini lætitia eſt, quæ ſi ſola etiam fuiſſet, compenſatum laborem ſuum exiſtimaſſet: ille nimirum concionum ardore ita incaluit, ut opibus, quibus affluebat, contemptis, & doctrinæ, qua excellebat, Chriſti paupertatem & ſimplicitatem præhabuerit. Neque contentus ſua obtuliſſe, ſeipſum quoque obtulit viventem victimam in ara crucis, & dira vitæ aſperitate, jejunio, humi-cubatione, ceteraque jugi affli-ctione deinceps mactari haud intermiſit, meruitque Juſtus re vera eſſe, qui ſub honeſto nomine, a parentibus impoſito, peccatorem diu celaverat.

193 Arcidoſſanis ea ratione ad pietatem commotis,

A

Inde, Crogali ſalutato De pare imagine,

manio, Piſas pergit contendere. Verum hic quoque aliquantulum a via deflectere placuit, ac Cinguli e celeberrimam beatæ Virginis imaginem devenerari. Eo ut perventum eſt, prævenit Columbinus communes ſociorum preces hortatione brevi ululata, qua imprimis monuit, impenſe pro S. Abundii montalibus Deum orarent, ſolverentque pro ingentibus in ſe meritis exiguum hoc gratæ pectoris animi haud ingratum Virgini futurum.

In Piſas ventum, ubi a ſe ſuo more honorifice excipitur;

194 Ut oratum eſt, recte ad urbem nobiliſſimam greſſus dirigunt, ac propere perveniunt. Hic venerato de more in templo Numine, hoſpitium in noſcomiis rogant; aſt gens incognita & numero ingens rejiciuntur, ſive quia peregrinos iam multos domus, ægrotis occupata, non capiebat, ſive quia immitis præfectorum viſcera miſereri pauperum Chriſti neſciebant, neque humili poſtulatione flecti ſe patiebantur, ut laſſos reficerent, & miſericordiam egentibus impenderent; quavis demum cauſa repulſæ fuerit, teſtis hoſpitalibus excluſi, gaudio haud mediocri gavisi ſunt, quod merendi materiem pauperum hoſpitalitas dederit, & divina providentia in humanitatem bona verteris.

B

ſed benigne excipiuntur

195 Etenim ut reſcitum per urbem de eorum adventu eſt, quos fama per Etruriam pervagata Piſas præverat, a multis invitati, per aliquot honoratorum civium ædes diſperſiti, nulli magno adeo incommodo fuere, omnibus vitæ exemplo & colloquiis familiaribus de Deo deque divinis commodum profuere: neque vero peregrinos frugi, & abſtinentiæ deditos tractare humaniter ac large laudis eſſe ac meriti apud Deum tantum exiſtimabant, ſed eleemolynas inſuper erogabant ea copia, ut veſtimenta, pecuniæ, & id generis donaria multa afferrentur; quæ tamen omnia rejiciebantur ab ipſis, ſolo victu eoque tenuiſſimo & detritis veſtibus contentis.

a Piſis deſcribit,

196 Argumentum hoc fuit non civilitatis modo, ad quam ſuos civitas educabat, ſed & pietatis & religionis, quæ Piſis ſedem potiſſa videbantur. Et ſane delatum ad ipſum eſt, haud minus ducentis, matronas numerari, quæ ſacco & ciliicio membra domare conſueſſent, ac proinde viros etiam ex nobilitata plures, illarum maritos aut affines, ſimulare ſæculares, & vitæ aſperitate religioſos æmulari: ideoque pronis auribus & animis peregrinorum verba excipiebantur, ſive ſeorſim a multitudine paucis funderentur, ſive palam per vias ac templa, quod frequenter fiebat, ad æternorum amorem excitarent.

C

Ut a ſuo olim confeſſario ſanato,

197 Contigit autem aliquando, ut ad inviſendum fratrum Prædicatorum templum a ſuis hoſpitatoribus deducerentur, cui cum imperio præerat pater, ætate ac religione venerandus, quo arbitro tuæ conſcientiæ ejus olim fuerat Columbinus; is, multis editis humanitatis adverſus antiquum clientem ſignis, proca, qua pollebat, auctoritate, optimis monitis inſtruere noſtros cœpit eo ipſo tempore, ut in arrepto ſemel propoſito firmarent, ne umquam in munere laudandi & prædicandi Chriſtum intepeſcerent; attenderent etiam atque etiam ad internas Dei viſitationes ac ſolamina, ne deſidia aut humano reſpectu elabi ea ſinerent, quoties immitterentur a Deo, in cujus manu ac arbitrio eſt illorum tempus ac modus: ſummæ eſſe ſtultitiæ, minoris ipſa æſtimare, quam valeant; valore autem mortalia cuncta excedere.

198 Addebat quin etiam ex D. Hieronymi ſen-

tentia: Si ſeculi negotiatores, ut plerique veſtrum eſtis experti, tanta ſuſtinent incommoda, ut ad incertas periturasque divitias perveniant, & ſervent cum animarum diſcrimine, quæ multis periculis quæſierunt; quid Chriſti negotiatori faciendum eſt, qui venditis omnibus quærit pretioſiſſimum margaritum? qui totis ſubſtantiæ ſuæ opibus emit agrum, in quo theſaurum reperiat, a latronum furtis undequaque tutum? Ita bonus illæ præſes igni pabulum flammique oleum infundere geſtiebat; & excipiebantur verba ſalutis ex ore prudentis non minore cum guſtu fructuque audientis, quam ardore proferentis.

D

A. JOAN. BAPT. ROSSI. qui ipſum ad perfectam manſuetudinem manifeſtæ exhortatus.

Columbinus in epiſtola ad monachos S. Abundii data

199 Digna intera huic loco eſt epiſtola, quam Piſis ita manu exaratam monachis S. Abundii Senas tranſmiſit Columbinus: „ Matres in Jeſu „ Chriſto crucifixo dilectiſſimæ. Quam vehe„ menter optem videre vos & vobiſcum agere, „ vix verbis explicem, quamvis hic magnam co„ piam nacti ſuerimus virorum ac mulierum, ex„ cellentium virtutibus ac ſanctis deſideriis fla„ grantium, ut merito ad eos viſendos trahere „ queant etiam centum milliaria uſtum, qui„ bus iſta ſint comperta.

E

animum Piſanorum plurimum laudat,

200 „ Certe quidem abſque pudore noſtram „ cum iſtorum vita conferre haud valemus. Du„ centos hic reperias, qui alterrimis ciliciis car„ nem ipſam dilaniant; unde nobis datur occa„ ſio gratias agendi Deo & ſanctiſſimo Salvatori „ noſtro, qui plures, quam putabamus, ami„ cos in ſeculo nequam ſibi devotos Piſis præſer„ tim ſervat, qui non curvaos genua ante idola „ peccatorum. Plures inſuper numerantur nobi„ les feminæ, adeo in Chriſti amore abjicientes „ & contemnentes, ut nudis pedibus & veſticulis „ rudibus ac attritis induræ incedere non erube„ ſcant, uti delicatulæ noſtræ ſpirituales Senen„ ſes, quæ ſimul omnes ne unicæ quidem Piſa„ næ æquarentur.

ſingularia divinæ protectionis exempla ſubjungit, declarans.

201 „ Verum per litteras ſatis declarare ne„ queo, quanta benignitate Deus eorum gra„ tia præſtet, qui in ipſo confidunt. Equidem la„ titiæ ſingularis materiam vobis objiciam, ſi de „ ipſius paterna in nos cura dicere aggrediar, „ quæ conſuſque ſe protendit, ut ne minimum „ quidem incommodum pati nos ſuſtinuerit: nam„ que toto iſto itineris tempore neque imber, „ cum de cælo caderet, pallia noſtra vel leviter F „ madefecit; neque frigus, cum maxime vige„ ret, artus noſtros momordit, aut moleſtiam „ intulit. O bona Jeſu, beati qui ſperant in te, „ & tuæ fiduci providentiæ, ad illos liberaliter „ ſalendos numquam non prompta!

Et in ea ſingularem humanitatis ſuæ argumenti prabet.

202 „ Fateor, mihi & Franciſco ſocio ali„ quantulum timoris injectum a dolore, quem „ pedes utriuſque contraxerant, ne idcirco cum „ trepidatione aliqua viæ me crederim; ſed vix „ uterque humum pede calcare cœpimus, & la„ nitatem ex bono Jeſu conſecuti ſumus. Qui „ fiduciam in Deo collocat, ab omni pœna ipſius „ dono liberatur. Franciſci pedibus numquam me„ lius antehac fuit. Ego equidem ad præcavendas „ ſpinarum punctiones pice plantas illiveram; „ ſed meæ temeritatis pœnas dedi: nam com„ punctus & laceratus ab illis ſum, quia ego Jo„ annes in Chriſto non ſum confixus, ideoque „ conſtituimus ambo nihil prorſus poſthac præ„ ter unicum Jeſum Chriſtum in medio cordis „ noſtri ferre nobis tutum, neque de noſtris com„ modis ſolicitari. Utinam hoc nobis vobiſque

„ atque

A. JOAN. BAPT. ROSSI. d

„ atque omni hominum generi ab ipso Chriſto benedicto concedatur *d* „. Amabo te, mi lector, ama in epiſtolio ludentem ſerio ſimplicitatem, caritatis ardore junctam, ſcriptoremque nihil aliud, niſi Jeſum Chriſtum crucifixum jam ſapientem ac loquentem venerare.

Chriſtianis aliis Italiæ orbibus prædicat,

203 Haud abſimilis fuit reliqua per celebres Italiæ urbes peregrinatio, quas luſtrare idem divinæ gloriæ propagandæ & Chriſti nomen prædicandi amor impulit: tota videlicet inter hymnos, cantiones ſacras, & precationes conſumpta, & quod mirere, ab injuriis ſævientis hiemis illæſa. Videre peregrinantes in terris, & excepere, ut angelos de cælo ad ſe dimiſſos, Luca, Florentia, Piſtorium, in quibus omnibus jacta ſemina ſunt verbi divini, & collectæ fruges uberes converſionum ad Deum, & mirificarum a pravitate ad honeſtatem morum mutationum, quas inter memoranda in paucis binæ, quas Piſtorienſes admirati ſunt: ſiquidem id loci Petrus & Paulinus *e*, agnita ad novam fidetum ibi parentium lucem ſeculi vaoitate, nuntium illi remittere, & Columbino hærere ſtatuerunt, cujus exemplo excitati inſtitutum ſequi precibus obtinuere.

e

Piſtorii duo ſe diſcipulos adnumerat,

B

204 In qua quidem auguratione magnitudo animi enituit, humana cuncta floccifacientis, & in progreſſione ſervor ſpiritus invaluit, ſupra vulgarem probitatem utrumque evehentis; ſed Paulini potiſſimum quidam generoſæ indolis vigor commendandus, qui adoleſcentiæ florem, domeſtica commoda, ac delicias, & omnes mundi jam tum blandientes ſpes tam ardenter Creatori ſacravit, quam conſtanter deincaps delicata membra inedia ac omnigena afflictatione vexavit, mentem ſuavi orationis pabulo diu noctuque pavit, & excrevit in eam ſanctitatis altitudinem, ut in Jeſuatorum viridario inter cedros, hoc eſt virtutum illuſtrium nomina, inferius referenda, numeretur.

& aſſiſtit ſe bujuſmodi ſtrenuo laborum obitu,

C

205 Eapropter Columbinus tanta cum voluptate itinera hæc peragebat, ut fateretur, ſe declarandæ imparem; niſi forte ſatis ſuperque declaraſſe quis exiſtimet, cum diceret beatitudinis partem haud modicam per eos dies ſibi communicatam a Domino: gaudio videlicet arant recuperata mirabiliter pedum ſanitas, virium robur auctum; ſed ante omnia eximiæ animorum converſiones, & prodigiorum in divina protectione declaranda operatio, quorum illud inſigne, in literis ad moniales ſupra memoratum, ſtimulos ad amandum laudandumque Deum acerrimos addidit, non ſecus ac olim Iſraelitis, quibus undarum fluenta ceſſere, ut ſicco veſtigio per maris fluviique alveos pertranſirent....

ANNOTATA.

a *Eſt urbs Etruriæ ad Arnum fluvium ſita, de qua plura vide apud geographos paſſim obvios: nam opus non eſt, celebres hujuſmodi civitates hic fuſius deſcribere.*

b Arcidoſſum *apud Joannem Antonium Magium in mappa geographica territorii Senenſis collocatur non procul a Monte Latrone inter Montem Cellum, & S. Florum.*

c Cingulum *eſt oppidum Piceni, quod fluvio Muſoni adjacet, de cujus oppidi antiquitate aliiſque ornamentis Horatius Avicenna Urbinas varia edidit. Sed cum locus, de quo hic agitur, a Feo Belcaro cap. 34. Paulo Morigia lib. 1. cap. 40. & Joſepho Bonaſede lib. 2. cap. 8. Italice vocatur* caſtello di Cigoli, *nonnulla ratio eſt dubitandi, an hic illud Piceni ſeu Marchiæ Anconitanæ oppidum indicetur,*

d *Joſephus Bonaſede lib. 3. cap. 18. pag. 295. hanc epiſtolam integram Italice exhibet.*

e *Morigia lib. 2. Hiſt. Jeſuat. cap. 46. & Bonaſede lib. 4. par. 1. cap. 4. præcipue hujus Paulini, Piſtorienſis geſta commemorant.*

CAPUT XV.

Horrida Beati pœnitentia, expetita illius inſtructio a Corſignanenſibus, pervicax Monticellanorum duritia, obtenta tamen paucorum converſio, & ibidem ſubita ulceroſi viri ſanatio.

Columbini aut verba dictaſve exhortationes ſua ei quæ olim Jeſuatas Aſſi offenderat,

B

a

b

ILlud primo occurrit aſpectu licet horridum, memoratu nihilominus, quam imitatione, dignius. Ibat forte Columbinus Francisco Vincentio, Vanno, & alio tertio comitibus Monticellum *a*, celebre Senenſis agri municipium; & tranſeundum ipſis Aſſo *b* erat, ubi latifundia & prædia avita olim poſſederat, quæ S. Abundii monaſterio donata ſupra retulimus. Eo ut pedem intulit, ſubiit animum recordatio priſtinæ avaritiæ & ſcandali, quo per iniquam frumenti nundinationem incolas offenderat.

ſe ibidem ſuos trahit ac virgis publice cædi

207 Ac repentino adverſus piaculum odio exardeſcens, tunicam, qua ſola tegebatur, exuit, capiſtro collum induit, & alteri ſociorum mandat, ut apprehenſo ſinu trahat perque omnes viculos rapiat; alteri, ut paratis ad id ſcopis haud perfunctorie, ſed ſerio fuſtuario artus omnes concidat, raptatore interim proclamante: Ea vobis uſurarium avarum, depeculatorem ſceleratum, qui vos inopia & fame opprimere ludum ducebat! En qui ebrioſum kineis granum vobis mutuo commodabat, conferta dein menſura meſſis tempore repetebat! Iſte eſt, qui tritici ſextarium florenis divendebat! O crudelem, o immitem ordem pauperum & egentium inimicum! Cedite, fuſtigate, immaniter percutite nefarium, impium, furem ac mortis reum!

jubet a diſcipulis,

F

208 Et parare bonos diſcipulos oportuit per jura omnia obteſtanti, & pro imperio ſevere jubenti. Erat etiam cruciatus acerbior, quod retrorſum, dum vapulabat, incederet, & reſpirandi facultatem præpediret defatigatio abſque dubio præfocatura, ſi carnificinam ad ejus placitum producere perſeverabant. Inhorruit ad tetrum funeſtumque ſpectaculum multitudo populi; nec erat, qui præ ingenti ſtupore labra divideret; multi, qui præ doloris teneritudine lacrymis ora rigarent. Solus Joannes, abſoluta tragœdia, in laudatione ſuorum verberatorum eloquens, gratias complorantibus egit, & mercedem a remuneratore Deo apprecatus eſt....

quorumdam diverſa laudatur; & dura Beati manifeſtatio opportuna Chriſti compati ſuaſit.

209 Neteias, quo propendeat victoriæ laus ac meritum; pro reone, qui ut vindicem ſevere ſui ageret, judicem egit immitem; an pro imperii exſecutoribus ſtare ſit cenſenda, qui imperare ſibi ipſis valuere, ut carnificis obirent partes, ne contumaces ac refractarii viderentur.... Utriſque profecto grande præmium victrix utrimque gratia paraverat; ſed Columbino inſuper arrha conſolationis ineffabilis conceſſa: nam nocte inſequenti, dum precibus inſiſtit, a Chriſto Domino

A mino ſub ſpectabili forma inviſitur, & dulci detinetur alloquio, tanta tamque intima animi voluptate, quanta mortalitas perfundi nequit & vivere, niſi eadem, quæ præcordia liquefacit, deficientem ſpiritum intra artus contineat.

Cum Corſignano propere diſcedere ſtatuiſſet,

a10 Aſſo relicto, Corſignanum *e* advenere, & illico per plateas nomen Domini Jeſu laudibus tollere, & clamore ad eum laudandum frequentem populum advocare. Fuit illac tranſitus tamquam fulgoris coruſcantis & cito dilabentis: nam poſtridie ſummo mane diſcedere properarunt, vel non advertentibus, vel nequidquam remorari conantibus municipibus, ſublatum ex oculis nimis cito conquerentibus eum, qui præſentiæ ac ſermonis heſterni ſapore ſpem ingentem fecerat utilitatis, ex longiori mora in publicum manaturæ.

e

ab incolis eſſeur loci retinentur,

a11 De communi itaque conſilio nuntios remiſere, qui celeritate uſi, aliquot jam millium paſſibus diſtantem aſſecuti obnixa rogarent, ad ſe reverti ne gravaretur; & vero etiam, ut Viro pio religionem injicerent & redire cogerent, monuere, præterita nocte quieſcenti nonnemini objectum fuiſſe flumen profundum ac præceps, in

B quo innatarent complures mox abſorbendi, ni manibus Columbini ac ſodalium erepti, in lutus educerentur.

quorum deſiderio ſatisfacit;

a12 Quo audito, fatius habuit cedere precibus, & obſequi poſtulantibus, quam fidem viſi expendere ac tergiverſari. Atque ne indulgentiæ uſquam pœniteret, effecerunt alacritas oppidanorum in reduce complectendo, aviditas in audiendo, promptitudo in exſequendo, quæ facienda, quæque omittenda ſuadebantur; atque ita impletum oſtenti inventive portentum: plures quippe è cœno viſionum, dextera Columbini opitulante, emerſere, & in gratiam offenſi Numinis rediere.

ſui apud Monticellenſes contemptibus ſuis non profuſa olim.

a13 Verum ut non ſereni cuncti ac hilares fluunt dies, ſed turbidi plerumque ac nubibus involati naturæ curſu devehuntur; ita neque proſpera ſemper & ad vota ubique ſecunda evangelico Viatori itinera ſucceſſere. Monticelli ſane propinqui Corſignano oppido, neque humaniter acceptus, neque libentur patienterve auditus eſt Præco divinus. Gens nimirum illo ævo agreſtior, & a genio regionis Etruſcæ degener, illiberalem ſe adverſus Dei famulos oſtendit, qui vel aſpectu ſolo habituque, ſpirante pietatem, conciliare be-

C nevolentiam poterant, & quos venerari ac benigne fovere oportebat, vexare ludibriis, convitiisque proſcindere aoſa eſt.

divinæ vindictam ultis præbuit,

a14 Cui vecordiæ ac improbitati hinc tolerantiæ opponebatur ſcutum, inde ſermo Dei efficax, ſaxeis etiam cordibus molliendis idoneus, niſi aures ſatan obturaſſet. Quod reliquum erat, deſperato morbo remedium unicum orationis admovebatur, qua interdiu noctuque ſuppliciter Deum rogabat Columbinus, ne populo duræ cervicis miſericordiæ ſuæ fontes occluderet. Verum ſicut non celaverat Dominus Servum ſuum, quæ parata erant flagella, ſi diutius in ſceleribus obſtinarent, ita nec ipſe diſſimulavit aut diſtulit notam facere divinam indignationem, & minis impendentis excidii terrefacere, ſi redire ad cor ac ad pœnitentiam procraſtinarent.

quo enim poſtmodum ſecuto eſt.

a15 Sed nequidquam intentata comminatio; fruſtra inculcatus judicii æterni terror, ut impleretur ſermo Domini, quem dixerat per Famulum ſuum: etenim non diu poſt inter Florentinos ac Senenſes exorto bello, hoſtili direptioni traditum Monticellum, funeſtis calamitatibus auctoratum, temeritatis pœnas immanes luit, neque prius martialem furorem experti deſiit, quam direptum penitus ac deletum funditus fuit.

D *A. JOAN. BAPT. ROSSI, Nobiliani Montiſ. celli dum convenit,*

a16 Neque tamen omnino ſterilis labor fuit, vel infœcundæ conciones; ſed quemadmodum Philippis in Macedonia, prædicante Paulo, aperuit Dominus cor Lydiæ purpurariæ, ut ex mulierum cuneo ſola converteretur ad fidem, ita concionante Columbino, aperti ſunt duorum Monticellenſium oculi, ut intelligerent, quanti momenti ſit ſalutis negotium, quod ſecum ferat præmiorum vel ſuppliciorum æternitatem; quam vana & fluxa ſint terrena cuncta; quam brevis mortalium vitæ curſus. Nuntio igitur ſeculo & fallacibus ejus bonis remiſſo, cæleſtibus animum addixere, & Columbino ſe imbuendos melioribus conſiliis tradidere.

d *quorum poſtmodum ſuit Dominicus,*

a17 Alter eorum, Dominicus a Monticello *d* appellatus, juris civilis apprime callens, præfecturæ Petrioli *e* a duodecim ſenatorum Senenſium magiſtratu ſuffectus, ut eo perfunctus eſt, de uxoris Antoniæ conſenſu ſpiritali militiæ initiatus eſt, & ſtipendia ſub crucis vexillo fecit, orationis, auſteritatis, lacrymarum, quibus ſui Magiſtri vitam moremque exprimeret, qui Chriſti domini in ſe expreſſerat, & ſpecimen domeſticum virtutum erat, ac potens diſcipulis ad perfectionem ſtimulus. Hic ille eſt, qui myſticæ theologiæ librum (forte a S. Dionyſio conſcriptum *f*) ex Latino in Italicum, annuente Columbino, traduxit, ut ad altiſſimorum myſteriorum, affectionumque ſublimium intelligentiam vernacula lingua viam aperiret rudioribus, quibus ignota Latinitas eſt: nam arcana illa, vernaculo donata idiomate, ſenſus ingerere valent pietatis, & notitiam, pro eorum capiu, divinitatis.

d *e* F *f*

alter Franciſcus, qui poſterior

a18 Alterum Franciſcum *g* nominavere, cujus converſionis incunabula divini amoris vis efficaciſſima fecit memoranda, nec non conſequens vitæ curſus, metsque præclaris intexta geſtis, argumenta fuere ſcriptoribus, mira de ipſo prædicandi: primas adeo ſcintillas Monticelli termo Joannis excuſſerat, quas in rogum excraviſſa idem ipſe in Monte Alcino *h* paulo poſt expertus fuit: illuc enim Columbinum videndi deſiderio profectus, ad domum flagellantium, uti vocabant, diverſit, ut ibi commorantis conſuetudine frueretur.

g *h* E

deinde in Monte Alcino

a19 Mos illis erat ſtatis noctibus in templo, hoſpitio attiguo, ſuos agere conventus, & partem precibus, partem flagellandis artubus tribuere. Placuit Franciſco illis intereſſe, & flagris ſe eum aliis cædere. Quot ictus inflicti corpori, totidem faces cor petere viſæ, quæ neque quieſcendi, neque flendi locum per eam noctem dedere, lætante vehementer ac mirante Joanne. Rigabat lacrymis ſtratum ingemiſcens, quod ſero nimis Chriſtum ac ſeipſum noviſſet; quod omnia quæcumque hactenus egiſſet vanitas ac mendacium eſſent.

inſignia fervoris documenta dedit.

a20 Sequentem vero noctem non modo inſomnem in oratione & canticis ſpiritualibus exegit; ſed tanto lætitiæ æſtu exſiliebat, ut a tripudio & ſaltatione non temperaret, & affinis deliranti videretur: cumque nihil remitteret poſteræ lucis adventu Veſuvius iſte viſcera depaſtus, feſtinanter Monticellum repetit, & prævalidoclamore Jeſu nomen ingeminans per vicos diſcurrit, & quomodo ſi veſanus quilquiam inverecunde baccharetur, ſanam inſaniebat inſaniam, & per amorem furebat....

Monticelli ædificium,

a21 Ex paucis, quæ Monticelli, ubi verſamur,

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

A mur, contigere, gratia ſanitatis ægro conceſſa, fidem etiam genti incredulæ aperiam fecit. Hunc innominatum reliquere, quibus rei geſtæ narratio curæ fuit, non appellatio nominis. Jacebat ille gravi affectus ulcerum dolore, quem tamerſi æquò ferret animo, non eatenus tamen, ut diſſimulare cruciatum valeret. Inviſit ad ipſum Columbinus, & dulci ſolabatur alloquio, ac ad patientiam petitis ex ſacris Libris ſententiis exemplisque hortabatur.

cujus ulcera ſanantur, ſtudium dulcedo libri.

222 Inter quæ reductis linteo ac induſio, corroſos plagis & ſania madentes artus intuetur, & intima miſeratione perculſus, horrori ac nauſeæ præpotenti caritate, oſculari non dubitat & linguam per vulnera lingendo deducere, quæ ne manus quidem aliena tractare abſque ſtomacho ſuſtinebat. Tum bono jubet eſſe animo ac diſcedit; cumque ipſo abiere dolores, ac eorum vice quies ægroto reddita. Conſpiravere ſui odium & proximi amor ad victoriam Columbino dignam referendam: ſed gratia inſtruendo intenta triumpho utriſque vires & arma miniſtravit.

B

qui tamen non diu poſt pie moritur.

223 Sub eos dies cum pullum gallinaceum, de manſa ſui hoſpitatoris allatum, ſoſpiti illi dono miſiſſet Joannes, renuntiare juſſit, totum illum cruciatus ardorem deſerbuiſſe; quamquam divinæ voluntatis fuit miraculum in ceſſatione pœnæ parafacere, ægrum vinculis mortalitatis ereptum ad ſe non multo poſt tempore vocare, & ejus patientiæ meritum ſignis, ut fama erat, oſtendere.

ANNOTATA.

a Monticellum *a Belcaro & Morigia vocatur Italice* Montichiello. *Suſpicor, idem eſſe oppidulum, quod apud Joannem Antonium Magnum in mappa geographica territorii Senenſis notatur hoc modo:* M. Chieli. *Hic autem locus non multum diſtat ab amne aut palude Clane, & ibidem collocatur inter Cluſium & Corſinianum, de quo poſteriore oppido mox agemus.*

b Aſſum *a memoratis biographis Italis diſtinguitur cognomine* S. Joannis. *Iſte autem locus in jam laudata mappa geographica occurrit in ſtinere, quod Senis Monticellum ſuſtituitur, & proxime adjacet Petriolo, cujus ſitum ſtatim etiam aſſignabimus.*

C

c Corſignanum *vel* Corſinianum *eſt oppidum Tuſciæ in eodem territorio Senenſi, quod poſtea propter natales Pii* II. *Pontificis* Pientia, *& vulgo Italice* Pienza *appellatum eſt. Leander Albertus in Latina Italiæ deſcriptione pag.* 89. *ſic ſcribit:* Pientia civitas, a Pio II. Pontifice maximo ſic dicta, civitaſque effecta propter memoriam ortus ſui: nam hic patre Sylvio, qui per ſeditionem cum magna nobilitatis parte Sena pulſus erat, in prædiis ſuis exſilium tolerante, natus eum contigerat. Loco antea nomen fuit Corſinianum, cujus auctorem Corſilianum, Corſi filium, Volaterranus prodit.

d *Haud dubie Dominicus iſte a patria ſua Monticellano ſic cognominatur. Cæterum de geſtis illius alio loco nihil inveni. Exſtat tamen apud Joſephum Bonafede lib.* 3. *cap.* 24. *Italica B. Joannis epiſtola, ad ipſum data, ex qua tum Magiſtri humilitas, tum diſcipuli virtus facile colligitur.*

e *Quamvis in mappa geographica territorii Senenſis ſemel notetur* Petriuolo *medio fere ſpatio inter Senas & mare Etruſcum verſus meridiem,* D *& aliud* M. Petriolo *trans Clanem paludem inter Cluſium & Peruſium, nihilominus propter majorem vicinitatem ſuſpicor, hic indicari locum illum, qui in mappis geographicis vernacule vocatur* Petroio, *& non procul abeſt a Monte Pelſiano ac Corſiniano, atque inter Aſſum & Monticellum notatur.*

f *Neſcio, cur Roſſus hoc opuſculum S. Dionyſio attribuat, cum Feus Belcarus in Vita B. Joannis Columbini cap.* 22. *de iſto Dominico Monticellano ſic deſerte ſcribat:* Volgarizò a conſolatione di Giovanni, & de li compagni el libretto della miſtica theologia, el qual fu compoſto da un ſanto huomo dell'Ordine di Certoſini. *Id eſt:* Edidit Italice ad conſolationem Joannis & ſociorum libellum myſticæ Theologiæ, qui fuit compoſitus a ſancto quodam viro ex Ordine Carthuſianorum. *Forte Belcarus his verbis ſignificare voluit, librum myſticæ theologiæ, qui S. Dionyſio Areopagitæ tribuitur, a quodam Carthuſiano ex Græco Latine redditum, & deinde a Dominico Monticellano Italice vulgatum fuiſſe. Hinc recte Roſſus dubitationis notam addidit, dixitque, illum* myſticæ theologiæ librum FORTE a S. Dionyſio conſcriptum *eſſe: nam de genuino hujus libri auctore hactenus critici certant, ut apud Nicolaum le Nourry in Apparatu ad bibliothecam maximam veterum Patrum tom.* 1. *a col.* 163. *videre poteſt.* E

g *Belcarus in Vitis illuſtrium Jeſuatorum cap.* 3. *Morigia lib.* 2. *Hiſt. Jeſuat. cap.* 3. *Roſſus in Triumpho par.* 3. *cap.* 10. *de inſignibus hujus Franciſci Monticellani virtutibus meminerunt.*

h Mons Alcinus, *qui ab aliis etiam* Mons Alcinor, *& vernacule* Montalcino *vel* Monte Alcino *appellatur, ſitus eſt in valle amnis Orciæ non procul a Monte Oliveti, & ab æde S. Quirici, ut Leander Albertus in Latina Italiæ deſcriptione pag.* 85. *notavit. Varii geographi aſſerunt, eumdem locum appellari* Montem Ilcinum. *Sed ex hoc duplici ejuſdem loci nomine occurrit mihi dubitatio, an forte non ſit facta diverſorum locorum confuſio: nam in mappa geographica Joannis Antonii Magini in territorio Senenſi collocatur* M. Alcino *ad locum jam indicatum. Deinde* F *ibidem longe a Monte Alcino verſus Volaterras invenio collocatum* M. Ilcino. *An ea inter ſe differant, ſocios indagandum relinquo.*

CAPUT XVI.

Uberes concionum fructus in Monte Alcino collecti, morbus omnium ſodalium B. Joannis Columbini, & repentina unius per ipſius preces ſanatio.

Columbini ad populum Montis Alcini exhortationibus fuit inſtructio a

SI in arido fructum trigeſimum dedit boni Seminatoris jacta ſementis, ſexageſimus ac teſimus in viridi cur non ſperetur? E petrola Monticelli venit Columbinus in Montis Alcini a terram bonam ac fœcundam, ibique poſt adoratum in templo Numen, & opem ejus imploratam cœpit illico, neglecta hoſpitii cura, pro concione palam contra ſcelera declamare, & peccatores ad pœnitentiam contueto ardore incitare, privatimque monitis ſalutaribus populum imbuere. Et tenuit contentio hæc piumque ſtudium dies quindenos, quibus feliciores numquam antehac nobili civitati abiere.

225 Plu-

A 225 Plures flagitiorum ſuorum pudore ſuffuſi, illa deteſtari, pœnas a ſeipſis repetere, impendentem Dei iram frangere, bonis operibus malefacta compenſare. Difficile eſt ire per ſingulos, qui exiguo illo temporis ſpatio alii eſſe cœpere, quam antea fuerant: univerſim de omnibus conſtans erat opinio, mores mutaſſe malos & veterem laxitatem ad legis divinæ præſcripta cohibuiſſe. Duxit agmen Faccius, Beti *b* dictus, cui parum vilium fuerat præcepta divina ſervare, niſi etiam arctiorem conſiliorum evangelicorum viam ingrederetur, quam Columbinus terebat, & teri ab aliis poſſe, experimentum ſodalium demonſtrabat. Horum igitur adſcribi numero ubi precibus impetravit, dignum ſe eorum conſortio, morum mutatione & ſtudio virtutum præſtitit, & earum exercitationes angelicam æmulari puritatem conatus eſt.

ut nemo ſalutem ſuam audeat ad poſteriorem diem differre.

226 Auguſtiona etiam & Binda conjuges, poſteriori conjugalis familiaritatis illicio attracti, domeſticos penates velut habitaculum religioſum ſibi fecere, in quo propenſiſſime Numen colerent, orationi vacarent, pœnitentiæ ac miſericordiæ inceſſanter operarentur. Ita ultra populärem probitatis metam progreſſi, habitu ſeculari retento, totum abjecere ſeculum. Languidis conjugii voluptatibus ſucceſſere ſpiritales ſolidæ liquidæque, tanto cum amore erga Chriſtum conjunctæ, ut vel ad ſolam ejus appellationem uterque inardeſceret, & a luſpiriis non temperaret; imo nec exclamationibus, ad quas fervor ſpiritus impellebat, eſſet cohibendis, ut dicere cum ſacro Vate poſſet: Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.

& mundi contemptor, fundatrix.

227 His decet adnumerare Barnabam (ſive cognomento Barnam vulgariter dictum) qui Chriſti amore ex divite pauper factus, ut alios etiam ad eum amandum traheret, pia ulus arte, varia cantionum modulatione aures deliniebat, ac per ea deinceps ſalubriori monitorum melodia in pectora qua deſidis turbæ, qua faſtidioſæ nobilitatis influebat.

ſed nihil plures ad ardentem proximi

228 Adde Jacopam, antiquis ſanctis mulieribus æquandam, & tanti a Columbino æſtimatam, ut omnibus ea tempeſtate ſibi notis præferret, ſi a virtutibus, præſertim humilitatis ac ſui abnegationis comparatio inſtituatur. Hujus cor fornacem dixiſſes, flammis caritatis perpetuo ardentem, oculos velut binos fontes lacrymarum rivis ſcatentes, verba & actiones ut ſeminæ a ſenſibus alienatæ & ad altiſſimam contemplationem evectæ: ſiquidem errore exitiali aliquando in ignem ardentem impingere, alias in aquarum fluenta prolabi, neque a profundis fovearum & rupium abruptis tutam eſſe, aut a continuis immunem offenſationibus, quod mente in cælum ſerme ſemper abſtracta, nulla corporis cura tangeretur, neque damna præcavere ullatenus valeret, ſui prorſus oblita & vivens mortua.

ut Dei ad morem evaſerit.

Ovilibus & ſo ocii ſocii, agricolis

229 Verum dum animis excolendis externorum dant operam Columbious ac ſocii, & laboribus non parcunt, ſuccumbere tandem illis coguntur, non unus dumtaxat aut alter, ſed ad viginti id eſt omnes febri corripiuntur, Joanne excepto, cui ſervata cælitus eſt valetudo ad ceterorum ſubſidium ac ſolatium: præſto quippe fuit omnibus tanta cum ſedulitate ac amore, quantam ſibi polliceri ab optimo parente filii haud degeneres poterant, exigere ne a ſervitiis quidem impigris auſi fuiſſent.

230 Prodidit ſe civium caritas in præſenti neceſſitate ac inopia ſublevanda, & largis eleemoſynis erogandis, quibus abunde decumbentibus, & in ipſa etiam ægritudine paupertatem amantibus proviſum eſt. Franciſcus inluper, de quo paulo ante memoravi, ut Monticelli de ſodalium infortunio fama vulgavit, nihil cunctatus, ipſos invifere & commeatum ſecum deferre. Comitari ipſum uxori placuit, cui adjunctæ res aliæ devotæ anus promptum attulere ad ſubveniendum infirmis animum, eumque muneribus pro facultate quæque ſua teſtatæ ſunt.

D *A JOAN. BAPT. ROSSI. munuſcula quorundam ſororum cum largiuncula concurrit.*

231 Adoleſcens præterea Monticellenſis videndi agendique cum Columbino cupidus, a Franciſco impetravit, ut una ſecum ad Montem Alcinum comitem duceret; & ducebatur a ſpiritu non curioſitatis ſed pietatis, qui facile commendi deſiderium in propoſitum mutavit imitandi: ut enim convenſſe licuit, & audire verba vitæ æternæ proferentem, non abiit triſtis, ſicut ille quondam, qui doctrinæ Chriſti ad perfectionem invitantis divitias antehabuit; ſed lætus quidquid habebat abjecit, ut levis ac expeditus idem cum ſuo Magiſtro ſtadium emetiretur: namque pecuniæ lectum, Monticello ſecum allatum, veſteſque elegantes tribus illis feminis extradidit ea conditione, ut in pauperes diſtribuerent, & vili tunica ipſe contentus nihil deinceps præter crucem & fructus illius in tota vita quæſivit.

& aud ſodalis admiſſi abſentem

E

cum oppor. tunum occaſionem, ut cœpe rant,

232 Et fuere recentis ſodalis ſuppetiæ hoc quam opportunæ Joanni, qui ſolus ægre ſolvendis officiis infirmorum multitudini par erat, & accedente juvenis robuſti ac ſerventis ope, plus valuit duorum opera fratrum, quam decem famulorum ſervitia, atque ita ſatisfactum ſingulis eſt, ut omnes convaluerint. Et licet commune fuerit gratiæ divinæ beneficium cunctis impenſa valetudo, ſingularis tamen in nonnemine videri voluit, qui miraculo ſanatus eſt.

later quat tuor ſeptem nis proximi B. Joannis ſanatus eſt.

233 Joannes, cognomine Ambroſii, nobilis Senenſis, proxime morti aberat, & conclamatum jam de ipſius ſalute fuerat, ni pro ea contentis precibus interceſſorem indepta eſſet Columbinum, cui Dominus dormitorque mortis benignus indulſit, & pro incolumitate mox morituri deprecantem exaudivit. Huic in lecto languenti aliquando dixit: Rogo te, mi Joannes, utrum ex iis duobus præſtabilius judicas, Deone & mihi, procul hominum conſortio ac turbis ſolitarius, ut vivam, an vero ut pergam Chriſti nomen mortalium animis inclamare, & eorum ſalutis procuratione privatæ quieti & jugi contemplationi anteponere?

F

cui plus Magiſtro ejus animarum pro ſtudet,

234 Cui prompte Joannes: Abſit a te, pater, ſolitudinis cupido & otioſæ orationis deſiderium: longe præſtantius eſt, ubique gentium Domini Jeſu excellum nomen altis vocibus extollere, quam in angulo domatis aut eremi ſpelæo quopiam delitescere, & genus humanum tuo egens auxilio defraudare. Mihi ſane morbo ipſo longe gravior eſt jacendi neceſſitas, & impotentia publice parendi clamandique: VIVAT, VIVAT JESUS CHRISTUS. Quo reſponſo omnis illa dubitationis nubecula diſpulſa eſt, & ſtetit propoſitum in vocatione, ad quam vocatus erat, permanendi.

a quo libelli alius diſcipulus poſt dorum ejus recreti re dimendum curat ad ſcribitur.

235 Poſtremus actor in Montis Altini ſcena comparuit juvenis quidam, cui credita cuſtodia domunculæ arcti adjunctæ ad obſervandos ingredi volentium aditus, ne libere cunctis pateret. Hic precibus a Columbino contendere, ut inter ſuos cooptaret, tamdiu inſtitit, quoad eſt admiſſus; ſed

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

sed experimento præmisso ad fervoris constantiam explorandam, jussus est vestimenta præter indusium deponere, collum lorea corrigia induere, trahi per urbem tamquam sceleſtus, conviciis appeti, injuriis lacerari; quæ non æquo solum sed hilari animo candidatus cum tulisset, inter suaves amplexus sociorum humeros suppositi cruci, voluntatem Columbini ductui atque regimini formandam commisit.

ANNOTATA.

a *Situm hujus oppidi in Annotatis ad caput præcedens littera* h *satis fuse assignavimus, & de duplici hujus loci nomine scrupulum nostrum proposuimus.*

b *Belcarus cap.* 13. *& Morigia lib.* 5. *cap.* 15. *hunc Italice cognominant* di Betto. *Porro de ejusdem discipuli gestis plura non invenio, quod etiam de aliis hoc capite memorandis fateri cogor.*

CAPUT XVII.

B

Columbini absentis apparitio alteri facta, cognitio rerum longe distantium, discessus ex Monte Alcino, miracula in itinere patrata, adventus Asciani, & copiosa seminati ibidem verbi divini messis.

Incompta barba, squalor vestimentorum, & fœtor ungularum horridum

PRophetici luminis virtus, quæ nullis temporum angustiis arctata, futura ceu præsentia conspicit, locorum etiam transgressa limites, distantia ex propinquo intuetur, Columbino adfuit tum alias sæpe, tum quando Francisco Vincentio Senis commoranti absens ipse renuotiari curavit, quod Spiritu revelante didicerat. Ille nimirum haud contentus solitis asperitatibus, ad corpus vexandum assidue aliquid addebat, quo contemptus augeretur hinc commodi, inde honoris & propriæ existimationis; ideoque inconsos crines & impexos, barbam incultam ac silvescentem, ungues prolixe deformes ostentare, ut si agrestis aut monticola quispiam è speleis in lucem prodiret, urbium sibilis, & cachinnis multitudinis excipiendus.

C

Columbini luxus dictum in fœtorem detestantes tollendo manu.

237 In qua terrimi aspectus deformitate nihil præter formosam rectamque mentem probabat Columbinus, qui propterea in Monte Alcino degens visendum se Francisco dedit per noctem Senis quiescenti, & reliqua vitæ asperitate laudata, capillitii unguiumque longitudinis coarguit, ac protinus videri & audiri desiit. Quod ostentum tantam attulit animo voluptatem, ut somnum ejam abruperit, quem revocare haud curavit; sed noctem reliquam inter divinas laudes exegit, & die illucescente, non est cunctatus cæsariem & ungues resecare, & scle humanæ formæ restituere.

tamquam si animum suum absentium esse absensque cognoscat ac judicet.

238 Et quamquam mortalium nulli visum aperuerit, aut causam resectionis indicaverit, Columbinus tamen divinitus edoctus, scripto eadem die Senas epistolio ad amicum, salutem ex se dicit Francisco rogavit, simulque nuntiari, probabilem fuisse & Deo acceptam suam obedientiam. Ad quod nuntium facile intellexit, unius & ejusdem Spiritus ope favoreque factum, ut qui hesterna nocte monitorem egerat, postera luce ageret laudatorem, ut in utroque munere majorem hominc ostenderet Columbinum.

239 Ut convaluere in Monte Alcino ab infirmitatibus ægroti sodales, clam civibus se Columbinus cum illis subduxit, ne precum violentia diutius retineretur, & Asciamum a versus iter arripuit; non modo, quia homini probrorum avido grave nimis erat honoris ac effusæ benevolentiæ pondus, quo in Monte Alcino a sui admiratoribus premebatur, sed quia exaltationis nominis Jesu desiderio mirifice flagranti dispendium videbatur maximum mora longior, ubi jam satis ad ejus cultum amoremque incolarum animos impulerat; & ideo festinavit egredi, ut arentia finitimæ gentis arva salutari Evangelii imbre rigaret.

Ex Monte Alcino discedens Asciamum,

D

& in itinere patrantes

240 Jejuni ergo & nullo instructi viatico viæ se dant, qua inter psallendum ac orandum magna ex parte confecta, oppido propinquantes fatigati ac famelici ad obviam rustici calam deflectunt, rogantque per Christi amorem, extreme cibo egentibus subvenire ne graveretur. Quibus villicus, antiquæ virprobitatis: Angusta quidem mihi penus est ac paupertina domus, sed quantulacumque fiet, vestra est.

prodigiose modo brassicas

241 Tum Columbinus, O bone, inquit, si brassicam nobis apparas, mensam edipalem apparasse putato. Cur hospes: Si centum aurei pro illa penderentur, non reperiretur tamen: nam Anechini cohors, quive milites alii, qua fame qua furore perciti, non herbas modo eicales, sed arbores etiam ipsas radicitus evulsere & circumjectos campos pariter abrasere. Instanti nihilominus rogare, ut ad horum iret nacturus sorta, quod non sperabat, morem gerit, ceteroquin certus, in tota illa vicinitate ne vestigium quidem caulium remansisse. Vix pedem in hortum immittit, & fructificantes in eo brassicas conspicatur, ac agnito prodigio stupens & gaudens prompte decerpit, repurgatas decoquit, conditaque convivis apponit.

E

ac porros sibi sectiles impetrat,

242 Ast nondum contentus Joannes, optare se insuper paueulos porros significat. Reponit ille, idem porris ac brassicis infortunium accidisse; quæsiturum se tamen, si jubeat, minime ancipitem, in illis inveniendis fortunatum juxta ac in istis fore; nec fallum esse eventus docuit. In hortum quippe rediens, recentes porros reperit; collectum fasciculum perpurgat, abluit, convivis offert, & ad fruendum cælestibus muneribus latius hortatur.

F

Asciani ut horum præsidium dicationis fructum colligit,

243 Recreatis ergo mirifico cibo viribus, intravere Asciamum peregrini, jam fama noti, ac spiritu ferventes intonuere per plateas & compita nomen Domini; solemnique classico VIVAT JESUS CHRISTUS personante aere, excitus ad concciones populus audiebat avide de contemptu humanarum rerum, de pœnitentia, de regno cælorum verba facientes, & salubriter erudiebatur ad salutem.

(idipsum Beatus in epistola quadam fatetur)

244 Testis uberrimæ messis, in amplo municipio collectæ, superstes manst ipsius Columbini epistola, paucis quidem, sed pondcrosissimis, verbis ad moniales S. Abundii inde perscripta: „ Illc, inquit, „ qui precum vestrarum ope adversus me benevolum se ostendit, tanto ardore Asciamum succendit, ut beatum se reputet, „ qui exclamare valet VIVAT CHRISTUS CRUCIFIXUS, tantaque in eo mutatio, tanta caritas insecuta est, ut admirationi sit illam contemplantibus „.

& alii ejus operis oculati confirmationes.

245 Et mox: „ Hic omnes ad insaniam usque „ flagrant amore Christi, ut audire jam non dc„ lectentur aliud præter Christi nomen, & duplo

A „ plo magis eorum fides & caritas ſunt adauctæ „ &c *b*. Quæ ita ſe habere experimento compertum eſt a religioſis aliquot viris ex Franciſcana familia, qui cum alia ſecularibus eo profecti vix oculis ſuis credebant, videntes gratiam divini Spiritus adeo affluenter in cordibus fidelium illorum diffuſam, ut priſcia naſcentia Eccleſiæ ſeculis non ex vano aquandam fatgrentur.

Ridimeque deſiderium diſcipulum in ſuam congregationem adjungendi.

246 Unius imprimis memoria famaque ſanctitatis manavit ad poſteros: Hieronymus viro nomen, doctrinæ commendatione clarus, quam tamen vitæ Columbini ſimplicitati ſubmittere amavit: hujus namque ſe diſciplinæ committens vela perfectioni evangelicæ aſſequendæ pandit, ac per ſalias paupertatis & pœnitentiæ undas navigationem tenens, pretioſas virtutum, contemplationis præſertim, merces in portum invexit, digouſque habitus, cui poſt Columbini obitum elavus Ordinia totius crederetur *c*, quod innuiſſe ſit ſatis hoc loco, plura inferius de illo dicere paranti *d*.

b

c

d

ANNOTATA.

B a Aſcianum *in territorio Senenſi jacet inter fluvios Arbiam & Umbronem juxta Montem S. Mariæ, ut in jam ſæpe dicta mappa geographica notatur. Leander Albertus in Deſcriptione Italiæ pag. 89. ejus ſitum & vicina loca ſic paucis aſſignat*: Trans Arbiam ad Septemtrionem Mons apertus; dein itinara in Orientem, Umbrona tranſito, ejus in dextra Aſcianum, altiuſque Rapolanum, & ad Septemtrionem Mons Sanſovinus *&c.*

b *Integra epiſtola, ex qua hæc fragmenta recitantur, apud Joſephum Bonaſeda lib. 3. cap. 17. a pag. 283. Italice legitur.*

c *Iſte poſt mortem* B. Joannis Columbini *fuit primus Ordinis Jeſuatici Generalis, ut Belcarus in Vitis Jeſuatorum cap. 2. & Morigia lib. 2. cap. 2. affirmant, ubi etiam præcipua illius Acta referunt.*

d *Roſſus par. 5. Triumphi cap. 3. §. 1. & ſequentibus de ipſo fuſius egit, ut hic promiſit.*

CAPUT XVIII.

C *Reditus B. Columbini ad urbem Senenſem, priſtinus diſciplinæ ac paupertatis rigor apud moniales S. Abundii ab ipſo reſtitutus, conſobrina exhortatione ejus & miraculo ad ſeveram vivendi methodum adducta.*

Beatus in patriam revertitur.

ORitur ſol & occidit, & ad locum ſuum revertitur, ait Salomon. Et fulgidus ſol noſter Senis ortus ſemel mundo & iterum cælo, occidere viſus, eum in exilium pulſus, gyros ſuos abſolvit, eum varias Etruriæ oras paragrans, ſanctitatis & prædicationis luce colluſtravit; ac tandem ad patriam ſuam portans manipulos ſuos cum exultatione revertitur; quanto cum illius bono, etiam in præſens tempus monumenta poſteritati dicata teſtificantur, inter quæ poſtremum dignitate non eſt, quod proxime reditum conſecutum fuit: reſtitutus paupertatis decor S. Abundii cœnobio, & invecta, quæ illam comitantur, ornamenta virtutum.

monaſterio S. Abundii.

248 Non erat quidem prolapſa diſciplina ejus, neque honeſtas a ſacris exulabat ſeptis, aut famam probitatis apud externos licentia ulla obſcuraverat; ſed, quæ eſt temporum calamitas & humanitatis noſtræ imbecillitas, paulatim ab inſtituti Benedictini, quod profitetur, rigore deflectens ad privata ſanctimonialium in victu veſtituque commoda, pecuniæ cuilibet ſuæ poſſeſſionem uſumque indulſerat. Ægre habebat Columbinum iſtæc relaxatio, optime gnarum, quam cuta quamque expedita ſit ad perfectionem religioſam & ad cælum paupertatis via; & cogitare ſerio apud ſemetipſum inſtitit, ſi quo modo poſſet virginibus Deo ſibique carjs deſiderium illius injicere, & ad abdicandam rerum ſuarum proprietatem inducere.

D A. JOAN. BAPT. ROSSI.

collatio rem abdicatiſſa conſilio.

249 Præerat id temporis monaſterio D. Paula *a* inſigni ſupra vulgares femina prudentia, & ingenio ad interiorem diſciplinam capeſſendam peridonea. Quæ cauſa fuit, ut ipſi ſua ſenſa confidenter Columbinus aperire non dubitaret, & paupertatis, quam Chriſtus in terris ſacrarat, excellentia ſæpiuſcule inculcata, facile in ſuam ſententiam pertraxit, ſuaſitque ſequeſtram cum monialibus agere, ubi rem ipſe prima fronte aſperam & ſuis obſeptam difficultatibus, tamquam ſuavem facilemque repræſentaſſet, ſi forte, quod ſperabat, abſque tumultu & mala cujuſpiam gratia revocari poſſiminio ſancta paupertas intra laceratas ædes quoquo modo poſſet.

a

E

ad perfectæ paupertatem hortatur,

250 Accepta a proba præſide conditione, erduum Columbinus opus aggreditur, & qua privatim cum ſingulis, qua publice coram omnibus, cœpit de religioſæ paupertatis ſplendore meritoque diſputare, & petitis a Scriptura ſacra auctoritatibus, ac Sanctorum, præſertim Benedictinorum, exemplis neceſſitatem ejus extollere fructuſque proponere, adeo attemperata piarum genio oratione, ut non modo dictis aſſentirentur; ſed & detrectare conſilia piaculum arbitrarentur.

ejus excellentiæ illius virtutis ob. ſervantiam perſuadet;

251 Inclinatia ergo in optimam partem virginum voluntatibus, eo tandem adducta res eſt, ut cuncta, quæ ſingulæ apud ſe ſervabant, in communem cumulum conferrentur, & arbitrio diſpoſitionique antiſtitæ relinquerentur, quæ provide amanterque in poſterum neceſſitatibus omnium ſubveniret, & quietem reliquis tranquillitatemque curis vacuam ſua ſollicitudine pareret, quo ſuæ perfectioni & divino obſequio vacarent impenſius.

ejus exhortatione & miraculo ad ſeveram vivendi methodum adducta.

F

ovo ſolle, damones fugere audiſſe ſunt.

252 Ad ſpecioſæ communitatis optatiſſimam formam domo tota compoſita, horruere erebi monſtra, & fragore ingenti edito, auditi ſunt ſtygii inquilini, veluti de ſede depulſi, præcipites abire, non ſecus ac debellati exercitus reliquiæ a victoris conſpectu gladioque tumultuaria fuga ſe eripiunt. Ita referre ſolitus erat Ambroſius de ſodalibus unus, qui in proxima cœnobio domo pernoctans, ſtrepitum ſtridoremque fugitantium larvarum vigil inaudierat, & eapropter intimia lætitiis incedebat Columbinus, ex conjectura haud levi interpretatus, improbos habitatores cæleſtium cuſtodum vi atque imperio inde abactos, & jucundum deinceps habitaculum virginibus ac ipſorum regi Jeſu Chriſto fore, in quod gratiſſima paupertas virtutum ehorum invexiſſet.

& quinque nobiles puellæ ſe conſecrarunt eidem monaſterio,

253 Sparſus illico per urbem ſuaviſſimus prælari ſacinoris odor animos multorum ad loci venerationem permovit, & ſuadente Columbino, facile adducebantur nobilea Senenſes, ut filias ſuas, quibus injecta cælitus mens pudicitiæ intra religiola clauſtra Domino conſecrandæ, (offerrent &) nulli ceterorum S. Abundii parthenonem poſthaberent. Quo in genere plenum jucunditate piumque ſpectaculum urbi exhibitum

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

A prima ſacratioris hebdomadæ die, qua præcipuæ nobilitatis puellæ quinæ, frontes nlearum frondibus redimitæ, ramos palmarum geſtantes manibus, matribus matroniſque aliis comitantibus, præeunte Columbino, eo deductæ ſuere, & crinibus præſciſſis, inter muſicos concentus Benedictino indutæ habitu, divino ſe mancipatui devovere.

quod B. Joannes tenerrimo affectu diligebat,

234 Tanti faciebat loci iſtius ſanctitatem morumque diſciplinam Columbinus, ut nullum ex jis, quæ alit Italia virginum cœnobia, ipſi præferendum, & ſi verbo abſit invidia, cunctis anteferendum putaret; ideoque haud infrequenter viſitabat, non urbanitatis modo ſed & caritatis cauſa, ut currentibus ſtimulos adderet, ac ſolatium afferret: & erat id nfficii genus cunctis gratiſſimum, ſed D. Paulæ imprimis, quæ in familiæ adminiſtratione plus viri Dei conſilio ac monitis, quam propriæ prudentiæ inniti veram prudentiam exiſtimabat; quamquam ex diuturna cum ipſa familiaritate eam imbiberat de feminæ probitate judiciique præſtantia opinionem, ut dignam duceret, cui magnam arcanorum partem credeB ret, ejuſque ſententiam in multis exploraret, in cujus corde præter Chriſti amorem (ut loquitur Hieronymus) quj eſt ſapientia, caſtitas, patientia, juſtitia, ceteræque virtutes, nullus alius verſaretur amor.

& cujus abſtinentiam magopere æſtimabat,

235 Atque ut olim Benedictum atque Scholaſticam ſnl priens inter divina colloqnia reperit, quos occidens iiſdem intentos reliquerat ſomm immemores & ad divina vigiles; ita Columbinus & Paula de Jeſu Chriſti immenſa in genus humanum caritate, de vitæ ac paſſionis ejus myſteriis colloquentes, integras aliquando noctes inſomnes traduxere, & audivere diſcipuli ejus non ſemel ingenue fatentem, avidiſſime ſe ad ejus loci, tamquam paradiſi eujuſpiam, amœna inbiare, in quo ſciret angelos, & eorum Imperatorem libenter diverſari.

ut ipſimet verbis ac ſaffit abundo de indicavit.

236 Neque diſſimulabat, præ affectus ſuavitudine tntum illud ſpatium, qua porta civitatis a monaſterio ſejungitur, inter ſuſpiria & lacrymas ſplitum ſe conficere; exſtantque amoris hujus ac æſtimationis luculenta teſtimnnia, filinlæ ſuæ oblatio, tertiæ bonorum partis largitin, ſepulcri deſignatio, iiſque ſimilia, ſnper quibus dixiſſe C pauca libuit, plura ſuperaddere deinceps oportebit. Sed inſtar omnium theſaurus epiſtolarum *b*, ad D. Paulam & ſanctimoniales datarum, vivus ac perſpicuus interpres eſt prævalidi amiciiæ vinculi, quo mutuo Dei amici in Chriſto adſtringebantur....

b

Conſobrinâ ſuam,

237 Optanti Columbinn ſub panpertatis altiſſimæ ve aillo ſemineas etiam cohortes cogere, venit in mentem cogitare de conſobrina, quam vigor ætatis, vitæ innocentia, ac ſupra ſexum judicii maturitas commendabant, & veluti primum lapidem jaciendo ædificio idoneam repræſentabant. Nomen illi Catharina, Thomæ patruelis filia, atque ut ex factorum ſeria conjectare licet, quod non prodidere ſcriptores, parente utroque orbata.

ab auſteritatem cœna gustu abhorrentem

238 A nuptiis illa quidem averſum gerebat animum; non tamen ad religioſum ſtatum ullatenus propenſum. Statuerat intra paternos larea virginem caſtam ſervare Chriſto, & procul a fluctibus exercitationum, quibus virginea cœnobia diſtinentur, privatim tempus ſuæ peregrinationis exigere, tam ab imperio alienn liberum, quam orationi ac bonia operibus ſponte addicendum: a quo vitæ propoſito ſæpe conabatur Columbinus ad meliora paupertatis conſilia abducere; ſed aerem verberabat, durus videbatur ſermo, & frigide imo & moleſte excipiebatur, quoad Domino placuit aperire cor ejus, & ſupernis illapſibus aptare. D

ad ſimplicem evangelicæ perfectionem

239 Ædes ab ipſo & a Catharina habitatas intergerinus paries conjungebat, in qun de cognatnrum conſenſu feneſtra permittebatur ad conſabulatinnes, & mutua conſanguineorum obſequia opportuna. Huc ſub primam noctis vigiliam accerſitur a Joanne conſobrina, & interrogatinne excuſationi affini ſciſcitatur, an meditatæ orationis ſit intempeſtivus interpellator? Cui illa: Candide fatebor, non de nratione jam, ſed de quiete cogitabam, ad quam veſpera ac tenebræ familiam invitant; & eccn lucernam, quam adornavi nleoque replevi, ut abunde ſuppetat cubitum petenti, & vigilare diutius nnn cogitanti.

ſtarilis ergo mentis & exemplis

260 Hic promptum fuit Joanni parabolæ virginum prudentum meminiſſe, quæ ſumpſerunt nleum ſecum in lampadibus, & iis adaptare, quæ aptant ſuas lampades, hoc eſt virtutibus animas E ornant, & contemptis temporalibus æterna quærunt, totam fiduciam in Domini prnvidentia reponentes, qui cæli paſcit volatilia & curam de omnibus habet.... Cumque urgere exemplis & argumentis pergeret, addebat Dominus verbis gratiam & vim ardori, ut flecteretur cor audientis ad ſapientiam, ac paulatim verbi vigore ſplendoreque in medullas penetrante, illuminaretur.

ſæpe ſpheræ ſuæ fuerat, quæ eandem,

261 Et confectum ſeliciter negotium eſt, ubi prodigio inopinato excita ac penitus evicta, manus promptiſſime dedit, & in arbitrium hortatoris tota conceſſit: cum enim hic ex vultu oculiſque mutatinnem animi deprehenderet, & utiliter operam poſuiſſe adverteret, vnlnie illam dimittere, & ad quieſcendum amandavit: ae abibae illa quidem illibens, ſed modeſtiæ parcendum rata paruit, ne moleſtiam mora longior diu locuto crearet.

viſo nitoris ſolis,

262 Aſt pede vlx retracto, per feneſtrarum rimas illuceſcentem diem enſpicit, & admirabunda: Jam dormiendi, ait, tempus non eſt; illuxit dies, & ſol terras illuſtrat. Cui Joannes: Qui dies eſt? Lucernam tuam aſpice: & oculis in eam converſis videt, oleo nihil imminuto tumentem, & tamen toto hoc colloquii tempore arſiſſe nnn dubitat, ac fidem, quæ oculis utrumque cernentibus negari nnn potuit, miraculo cnncedi oportuit. Hinc ſolis radii integram abiiſſe noctem demonſtrant; inde olivum ſupernatans vim natura ſuperiorem in ſui conſervatinne teſtatur. F

conſilium hortatoris ſecuta eſt,

263 Enimvero obſtupet Catharina, neque ſatis capit, quod factum experitur: qui fieri poſſit, ut nocturnum illud plurium horarum ſpatium, tamquam momentum, abſque tædio & laſſitudine, imo ſumma cum voluptate exactum, vegetam & alacrem reliquerit, aeſi quieviſſet perdiu ſapideque indormiſſet. Tum mente in ſublime erecta, haud obſcure Numinis ad ſe vocantis voluntatem agnoſcit, factumque mirabile interpretatur ad Columbini dicta confirmanda, quibus idcirco ulterius refragari impium ſit ac noxium, aſſentiri ſaluberrimum conſilium & prudentia Sanctorum. Neque cunctata eſt hunc animi ſui ſenſum deliberationemque Joanni aperire, ac paratam ſe ad omnia, quæ mandare libeat, offerre *c*....

A

ANNOTATA.

a *Belcarus cap.* 30. *& Morigia lib.* 1, *cap.* 36. *dicunt, eam fuiſſe filiam D. Ghini Foreſi. Cetera ad eam ſpectantia hactenus fruſtra quæſivi.*

b *Joſephus Bonafede has epiſtolas ex bibliotheca Altempſiana Italice edidit, ut in commentario prævio num.* 23. *monui.*

c *Reliqua hujus Catharinæ geſta, & piam illius mortem, quæ hic Roſſus fuſius proſequitur, in Commentario prævio §.* 10. *abunde retuli.*

CAPUT XIX.

Diverſa miracula, quæ in vita B. Joannis Columbini contigerunt.

Diſcipulus ob imperatum gravius.

ORdior a prodigio non minus in ſpeciem horrido, quam eventu inopinato plane mirando. A diurno labore cum æternis collegerat ſe ſuoſque Colnmbinus in domunculam, quam pro habitatione quæſitam ſupra retulimus, & quia hiems erat, & frigore male tecta membra rigebant, calefaciebant ſe ad ignem; atque ut animis quoque ſuus calor non deeſſet, divinis colloquiis modicam illam indulgentiam ſapidiorem reddebant. Eorum nonnemo ſive contradicendi libidine, ſive loquendi pruritu intempeſtive argutulus cavillis, ſermonis ſuavitatem fructumque præpediebat.

B

æquo ignoſcit, hoc impoſito ſuffuno a laſſione ſervato,

265 Id ægre ferens bonus Pater, Ad quid, inquit, præpoſtera iſtæc acumina, niſi ut amica confabulatio altercationibus involvatur? Næ tu noxæ haud luvis reus es, & dignus, qui accenſis biſce prunis os apprimere compellaris: & hanc ego tibi impono pœnam levitatis tuæ, quo ceteri tuo exemplo cautiores fiant. Protinus igitur inſanum caput carbonibus iſtis ardentibus ſubjicito, neque inde niſi juſſus dimoveto. Paruit repente diſcipulus fatali mandato, ac cervices flammantibus lignis ſuppoſuit, & impavidus hæſit, quoad ſubducere Magiſter imperavit. Mirum dictu & creditu difficile, ni teſtes oculatos haberet quotquot foco adſtabant *a*, & ad horribile præcepti tonitru inhorruerant, ac ab horrore in ecſtaſim ſtuporemque, viſo miraculo, abierant *b*....

C

a

b

& alteri agrotanti

c

266 Peragrante villas & caſtella Senenſis ditionis Joanne noſtro, unus ſociorum Terraneric non ita procul ab urbe municipii in morbum incidit, cujus gravitate labefactatæ vires & ſtomachus ita debilitatus eſt, ut cibum quemlibet reſpueret, & vero etiam maxime averſaretur. Angebat miſericordis viſcera Patris ægritudo languentis filii, atque ut levamen afferret aliquod, rogabat obnixe & pene cogebat ingenue aperire, ex omnibus, quæ menti objicerentur, dapibus, aliquane palato arrideret, aut appetentiam irritaret? Cui infirmus, Acetarium, inquit, ex lactuca ſapide comederem.

Lactucam celitus obtinet.

267 Accurrit protinus ad hortum Columbinus; aſt lactucarum ne veſtigium quidem reperit, neque ſpes alicunde affulget ulla reperiundi, quod olera hujuſmodi in ſummis æſtatis æſtubus, quales tunc erant, paganorum nullus id loci coluerat, ſeveraive. Petendum ergo a cælo, quod terra negabat: & in genua dejectus lactucam a Patre miſericordiarum poſtulat, qui produxit omnem herbam virentem, & panem petentibus, non dat lapidem. Vix precationem inchoaverat, & criſpantem in ſolo lactucam conſpicit, demetit, oxiphabum parat, ægro apponit, quod jucunde manuum, præſentaneum fuit alexipharmacum, omnemque prorſus morbi malitiam diſpulit. Non unicus hic orationis fructus: nam & lactucam ejus efficacitate terra germinavit, ægro ſanitatem impetravit....

D

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

Eidem moribundo ſanitatem d

268 Ludovicum Mareſcotum *d* nobilem Senenſem febris atra adeo proſtraverat, ut deſperata ſalus medicorum calculo a domeſticis comploraretur. Hunc, utpote familiarem, Columbinus iaviſit, ſuetus etiam extraneis ignotiſque id genus officii non negare. Ut in ægri cubiculum pedem inſulit, advertit defluxiſſe vires, & proxime vitæ ultimam adeſſe horam, neque ſalios eſſe medicos, qui actum de ſalute pronuntiaverant. Nihilominus dum conſolatorem pio colloquio ipſe agere inſtat, & bene ſperare in Dei clementia ac Jeſu Chriſti meritis ſuadet, Ecquid (inquit Ludovicus) ſperem? Cum morte luctor, & vix jam loqui poſſum, & vivere ſperem?

& filium gignendum prædicit.

E

269 Atqui reſpondet Columbinus, ex conſolatore vates: Enimvero ſperare jubeo; haud moriere; convaleſces, quinimo opportune gignendo filio reſervaris, quem bonus Dominus daturus tibi eſt. Quid plura? Qui inter ultimos anhelitus verſandæ linguæ jam non erat, reſpiravit, convaluit, uterum geſtantem conjugem vidit ac puellum fundere, cui Angeli nomen indere libuit, tamquam de cælo venienti ſoboli. Ivit per ora ac ſermones hominum tam parentis incolumitas, precibus impetrata Joannis, quam filii genitura vaticinio prædicta: & de utraque Ludovicus palam privatimque jucundam inſerre commemorationem identidem conſueverat, tam beneficii accepti, quam benefactoris ſanctitatis prædicandæ gratia.

Quendam graviter vulneratum e

f

270 Specioſior nliquanto fuit in funeſto caſu unius e a mortis foribus in vitam affectio. Ibat hic eum Joaone ad templum fratrum Minorum in oppido Columbaro *f*, Senis ſubjecto; & lapide ab edito tecto labente leihaliter in dexiro tempore vulneratus eſt, cui remedium ſupereſſe nullum humanitus periti medici pronuntiabant. Confugit ad cæleſtis Medici opem Columbinus, & ſpe ſua non eſt fruſtratus: ſanato enim illico vulnere, licuit ægroto ſurgere, & reliquum iter cum ſuo benefactore abſolvere.

& alium doloribus afflictum

271 Ibidem loci acutis diſcruciatum doloribus inviſens, verbis humaniſſimis ſolatur, & ipe gandiorum æternorum ad tolerandam momentaneam tribulationem hortatur: tum ſub diſceſſum bene precatus, certum de Dei clementia jubet eſſe. Neque in ventum abiere verba, abeunte ipſo: nam ſtatim vis dolorum remiſit, & paulo poſt convaluit æger, quod renuntiari Joanni per ſervum juſſit, miſſo etiam ad gratitudinem indicandam munere nihil quærenti aut volenti præter Dei honorem & proximorum bonum.

ſanitati reſtituit,

272 Majori deinceps affectum ſe munere fatebatur agnoſcere, quando recurrentu morbo inſolita illius moleſtias patientin ac animi æquitate tolerari iam ipſe quam domeſtici mirati ſunt, qui præteritam moroſitatem eum præſenti manſuetudine contendentes, beneficium precibus Columbini adſcripſere, volente Deo per illas ſanare ægritudinem ſimul animi, & corporis a doloribus vexati, & incolumem ad mira facinora, quæ poſtmodum patrata ab eo ſunt, reſervare.

A. JOAN. BAPT. ROSSI. *ac eorum ſocii ſpe divini amoris alio de liquid poſſint*

373 Ab interioris affluentia luminis ejuſdem, quo mens Columbini perpetuo illuſtrata fulgebat, in exteriores interdum corporis artus radii effundebantur, qui non conſpici ſociorum oculis haud poterant: eum iis egreſſus ſemel in agrum, ut procul ab urbis ſtrepitu cæleſtia tranquille meditari ac de eiſdem loqui liberius ac prolixius liceret, invitante prati florentis amœnitate & argumentum ſermonis ſuppeditante, de Creatoris bonitate ac ſapientia, vel in ipſis herbis floribuſque enitente, loqui inſtituit, & creſcente inter verba amoris flamma a ſenſibus abſtractus humi procubuit, & lingnam movere deſiit.

Pugnati ſplendore coruſcat.

374 Agnovere ſodales divinos illapſus & deliquium non abſimile languori, quo ſponſa caſtiſſima diffluere ſe teſtata, fulciri floribus ac malis ſtipari ad ſui deliquii ſolatium poſtulabat; & decerptis hinc inde floſculis humi dejectum undique operuere, ut ne minime quidem corporis pars pateret obtutui: tum certatim eoſdem auferre properantes, quod ſacrati eo attactu pro reliquiis haberentur, ut vultum diſcooperuere, ſplendidus inſtar ſolis coruſcabat, & ejus fulgore acies perſtringebantur oculorum non ſuſtineotium intuitum figere, quoad paulatim remitteret, ac priſtinæ formæ colorique vultus reſtitueretur: quod tamen non ſtatim, ſed lente ſucceſſit, hærente genis rubore flammeo & decorem afferente, qualis aliquando a peritis pictoribus expreſſus ſeraphicam faciem flammas vibrantem referebat *g*.

ANNOTATA.

a *Mirer, quod Roſſus noſter par. 3. Triumphi cap. 1. §. 2. ubi hoc miraculum narrat, non addideris teſtimonium Vauni Montecellani, quem Feus Belcarus cap. 24. inter alios teſtes oculatos addacit, aſſeritque, illum plus quam quadraginta annos Columbino ſuperſtitem fuiſſe, & poſtea tum hoc miraculum, tum ſanitatem ſibi interceſſione* B. Joannis *Aretii ſtatim redditam ſæpius cum magna devotione commemoraſſe. Quod ſi Vaunus plus quam quadraginta annos* B. Joanni *ſupervixerit, proxime ad ætatem Fei Belcari acceſſis, qui ante medium ſeculi decimi quinti Vitam* B. Joannis Columbini *conſcripſit. Unde magna eſt hujus ſcriptoris ſupparis auctoritas ad confirmandum hoc prodigium, quod aliequi vix fidem inveniret.*

b *Roſſus ibidem in ſequentibus, quæ hic omiſimus, accurate examinat hoc factum, & ex eo tam præſidibus quam ſubditis utile ac prudens conſilium ſuggerit, quod ad hiſtoricam Actorum ſeriem non ſpectat.*

c *Iſtud municipium, quod Belcarus & Morigia vernacule* Torranieri *appellant, in mappis geographicis & aliiſque coſmographis fruſtra quæſivi.*

d *Is a memoratis biographis Italicis cognominatur* Ludovico di Noddo de Maleſcotti.

e *Belcarus cap. 18. hujus nomen prodidit, eumque Joannem de Ambroſio diſerte nominat, quod hic miror omiſſum eſſe.*

f *Laudati biographi illud oppidum vocant Italice* Columbaio; *ſed hujus loci ſitam etiam fruſtra indagavi.*

g *Miracula, hoc capite relata, ex diverſis Roſſianæ lucubrationis partibus aut paragraphis hic ſimul collegi, eo quod illis certam tempus vel locum aſſignare non poſſem. Alibi vero nonnulla ad locum aut ſeriem hiſtoricam reduxi, ut antea monui.*

CAPUT XX.

Diſceſſus B. Joannis ex urbe Senenſi Viterbium, ingenioſa adoleſcentis in illo itinere induſtria, ut Beati diſcipulus fieret, & alia memoratu digna, quæ Viterbii geſta ſunt.

SUb annum MCCCLXVII. Urbanus quintus Avenione *a* movit, ac maritimo pergens itinere ſecunda navigatione in portum tandem Cornetanum *b* appulſus eſt. Quod ubi cognovit Columbinus, ratus, oblatam ſibi ſummum Pontificem demerendi occaſionem, & fulcimentum aliquod novellæ congregationi a ſuprema auctoritate conquirendi, æquum duxit conſilium ſociis, quorum interierat, communicare, & ex prudentiæ regulis diligenter diſcutere. His vero, rationibus hinc inde perpenſis, expedire viſum eſt obviam ire non modo, ut ſummo Præſuli pedum oſculatione debitam venerationem ac reverentiam exſolverent; ſed etiam ſui inſtituti, modique vivendi rationem redderent, tamquam Chriſti vicario, ad quem illam reſcire maxime pertinet, ut parvulam cymbam novelli cœtus, inter humanorum judiciorum ſermonumque undas fluctuantem, roboris pontificii anchora firmaret, & approbatione a periculorum incurſionibus tutaretur,

Dum B. Joannes cum ſociis Romanum Pontificem accedere parat,

a

b

376 Itaque ſpe gaudentes & in Domino confidentes iter aggrediuntur, qua Senis Viterbium *c* tenditur, ac de more meditationum ac laudum divinarum canticis illud mollientes, lata camporum, ima vallium, ardua montium ſubinde ſonoro vocum jubilo complebant: VIVAT JESUS CHRISTUS; LAUDETUR JESUS CHRISTUS. Et fuit itineris illius exordium fortunatum ac celebre ingenioſo adoleſcentis unius invento, induſtriaque, ſilentio minime prætermittenda.

Senis Viterbium proficiſcitur.

c

377 Blancus de Sanctis *d* (erat is ex Ancioliæ *e* vallis ſuperioris Arni *f* municipio oriundus) a parentibus puer adhuc Senas tranſmiſſus, lanificæ arti addiſcendæ operam dabat, & ob diuturnam in urbe habitationem Senenſis paſſim audiebat, cum tamen in Florentinæ ditionis ora natales habuerit. Ingenua indoles animi, & pulchro in corpore virtus formoſior, earum æqualibus, acceptum majoribus, amabilem cunctis reddiderant; ſed Columbino inter paucos, cæleſtis gratiæ fructus in flore illo ætatis contemplanti, admittebatur ad familiaritatem & frequentia alloquia; non tamen ad convictum & habitum ejus, quamvis crebris ac importunis precibus expetitum, ſive quia tenera ætas ac delicata vitæ illius aſperitati impar videbatur, ſive quia dum propoſiti conſtantia dilatione probatur, mercis etiam pretium & æſtimatio augetur, plurimumque ad illam ſtabiliendam valet.

adoleſcens qui in caſtris Columbini ſuperari ſui ipſius fruſtra petierat,

d

e f

378 Aſt ubi preces minus ſucceſſerant, ad artem confugit. Qua diſcedeodum erat die, feſtinavit ipſe viatores nec cogitantes antecedere: cumque ad hoſpitium tribus ferme millariis diſtans (meritoriumne an amici cujuſpiam?) pervenſiſſet, prandium apparari curavit, illis recreandis percommodum, hoc eſt modeſte lautum ac liberale,

illos in iſto ſuo proverſu, & ad prandium honorifice invitat.

Digitized by Google

A rale, quale & offerri ab hoſpite haud avaro, & eccipi e conviviis religioſis ex æquo poterat. Hi ubi pertranſiere, e Blanco ſuni conſpecti vultu inter bilaritatem ac verecundiem roleo; ſalvere inſperato juſſi roganiur obnixe, bucellam panis in proximo diverſorio lumere Dei amore dignentur; inibi paratum jentaculum, eo non diſpliciturum, quod ab hoſpita paupertate ſit inſtructum. Quem durum etiam & agreſtem non flexiſſet feſtiva urbanitas & juvenilis candor in blando invitamento enitens?

quo finito, pertinacem ſuam reſtituere ſtatuit,

279 Divertere igitur, & plena officiorum gratulatione excepti poſt modicam quietem mentæ omnes accubuere, cui tanta cum alacritate cibos inferebat miniſtrabatque Blancus, quomodo ſi regi aut imperatori ſervitie præſtiiſſet. A prandio priuſquam itar repeteretur, dante animum ſpe & impulium deſiderio, paret in illo convivarum corona Blancus, & in genua provolutus riganibus ora lacrymis ſupplicationem inſtaurat, obteſtaturque per Chriſti caritatem Columbinum, ultra ne differat vota ſua antique & ardentia, uti norat; non ente ſe ſurrecturum, quam benigno amplexu in ſocium ſilumque recipiatur.

B

& ſic voti compos.

280 Commota ſunt vilcere Patris optimi, ut annueret petitioni tam ſervidæ, & ſalutari ipium nota vica oiculi proſecutus, fecit ex candidato novæ tironem militiæ, ex mercatore athletam Chriſti. Blancus vero vilus ſibi optata diu inauguratione beatus, lanæ ac lino ac omni quæſtui ſeculari valedicens, comes peregrinationis, quæ Viterbium, quæque in cælum deduxit, factus eſt, ut loco ſuo inferius referre meditor *g*.

g

Tredi B. Joannes & ſocii

281 Ite recreatia cibo viribus corporis, ac animis ſpecioſe Blanci eceſſione exhilaratis, reliquum viæ ſpetium eodem, quo ſolebant, precum, colloquiorum piorum, cantionum ſpiritualium tenore peregerant; & quia fame de ſanctitate Columbini per totam illam regionem increbuerat, quocumque incedebat, deſiderium ſui videndi & honorandi concitabat, ut neceſſe non eſſet ſtipem mendicare, ſiquidem non petentibus certatim eleemoſynæ ſuppeditabantur: quod cum paſſim in oppidis & caſtellis quacumque erat tranſitus, contingeret, Viterbii in primis magnifica videri vnluit ſive liberalitas ſive miſericordia in

C Chriſti pauperes.

pervenitur Viterbium,

282 Eo etenim ingreſſum religioſum agmen, ubi Deum in ſummo templo adoratione coluit, ad forum maximum proceſſit, ibique concionem confertæ multitudini cum habuiſſet Columbinus, non erubuit humo pro menſa uti, & propalam cum ſodalibus cibum ſumere, ec frugalitatis temperantiæque, miniſtra ſimplicitate, ſpecimen exhibere. Et quamquam non deerant, qui impenſe in domos ſuas ad comedendum invitarent & prope cogerent; veritus tamen, ne numeroſo ſodalitio hoſpitibus incommodaretur, publicam plateam privatis aulis & menſis adipales cibario pani ac frigidæ poſthabuit.

ubi a civibus benigne excipitur,

283 Atqui male honeſtos cives habebat, advenas illos nobilitatis ſplendorem ſub indumento rum obſcuritate occulentes, ſanctitatem habitu moribuſque teſtantes, poſt itineris pedeſtris defatigationem aridi panis fruſtulia in publica luce jejunium frangere, & naturæ neceſſitati maligne ſatisfacere, ideoque eeleravere haud pauci dapes multiplices ea promptitudine congerere, quæ profuſæ benevolentiæ declarandæ par eſſet, numero ac edentium neceſſitate ſuperior eſſet. Partem quippe gloriæ in largitione quiſque ponebat, & ardebant perplurium ſtudia in obſequiis præſtandis ac muneribus offerendis, ut ipſemet Columbinus litteris, ad D. Paulam ſæpius memoratam datis, teſtetum reliquit *b*.

D

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

b

& ob infantulos ei ſalutem ſæpius allatos apellantur.

284 Ex auxit veneration eælcſte prodigium, quod ſub ipium ingreſſum in omnium oculis ad ſervorum ſuorum commendationem & decus oſtentare divinæ bonitati libuit: incedentibus enim agminatim per urbem, cum ad eos viſendos ſeſe effunderet populi multitudo, audiretque admirebunde VIVAT JESUS CHRISTUS; LAUDETUR JESUS CHRISTUS proclamantes, ecce tibi repenta tenellos infantes, amotis e mamillarum papillis tantiper labellis clamitantes: En Jeſuatæ: Iſti ſunt Jeſuatæ: benefacite Jeſuatis, obſtupente turba, quæ circumſuſa aderat, & miraculum tum in ſalutatione e puellulis impertita, tum in nominis conformatione, quam per mutas linguas eb engelis ertieulatam ex vero exiſtimamus.... Quocumque modo infantes iſti eloquentes evaſerint præcones, corum voces non balbutiendo, ſed diſtincte loqnendo Jeſuatis indidiſſe nomen ſi quis ambigat, inficiturve, is profecto E injurius antiquitati eſt, quæ celebris ab origine ſua miraculi traditione, ac monumentis certi, a venturis ætatibus fidem haud hæſitantem ſperaverat *i*.

i

Columbinus invitus Viterbii abjicitur ab Abbatem Maſſilienſem.

285 Viſum eſt Joanni per eos dies, quibus Viterbii verſabatur, primates nonnullos invitare, ut cum iis fructum aliquem, ſicut & cum popularibus, haberet. Adit ergo Urbani nepotem, Maſſilienſem abbatem, id temporis ibi degentem; & exceptus amanter ab illo eſt, ac de rebus divinis loquens perbenigne auditus. Amavit in eo eandorem animi ac Chriſtianam ſimplicitatem; ardorem autem caritatis ita ſuſpexit, ut Sancti nomen, illi vulgo inditum, deberi merito fateri non dubitaret.

a quo oblatam pecuniam accipere renuit.

286 Inter alia autem amoris & honoris ſigna, quæ commorantibus in urbe dederat, hoc inſuper decedentibus addidit, pecunia videlicet plenum ſacculum, neceſſarium, uti rebatur, itioeris viaticum, quem tamen Columbinus, actis prolargitate gratuis, conſtanter repudiavit, ne ſubſidio illo ſummæ in divina providentia confidentiæ nævus obdueeretur, aut quidquam de paupertatis exactiſſimæ nitore detraheretur: quæ abſtinentie opinioni Dei viri ſanctitatis confirmandæ augendæque plurimum valuit. F

deinde alio comitem Nolanum,

287 Quod ſequitur, habet in re leviſſime momenium haud leve. Agebat Viterbii capitaneum, ut vulgariter vocabant, patrimonii, comes Nolanus, vir natalibus illuſtris, gratia & auctoritate epud principem ac populum potens. Hunc etiam convenire Columbinus conſtituetat eo conſilio, ut homini negotiis ſecularibus implicato eliquid evangelici talis ex colloquio affricaretur, & in memoriam, per terrena vagantem, æterna revocarentur.

qui ipſum ad cœnam invitat;

288 Succeſſit ex voto viſitatio: namque ut verborum ſaporem ejus guſtare cœpit comes, excitus appetitu ſuaviſſimæ familiaritetis, invitavit ed cœnandum ſecum, ac ne abnueret profanum convivium, ſua ſuorumque præſentia atque ſermone ſacrum reddi poſſe effirmavit. Neque diu ſe rogari paſſus eſt Joannes ſpiritu præſagiens, facilitatem banc ſuam invitatori haud mediocriter profuturam.

289 Condicta die venitur ad cœnam, quæ de

A more regionis æstivo sempore a lactuca inchoabatur: hanc assessoribus ceteris degustantibus, ne aspicere quidem nisi torto obtutu sustinebat capitaneus; quod mirari simulans Joannes interrogat, quid eaulæ sit, cur sapidissima dape & primæ mensæ deliciis abstineas, atque ad gustandum saltem modice invitat. Cui ille, a quatuordecim, inquit, annis lactucam ne attigi quidem, quod frigiditatem herbæ non toleret stomachus meus, & si ingeratur, non nisi post longam noctis luctationem & cruciatum digeritur, ideoque lapiri omnem cibi appetentiam, neque nisi molesto jejunio suscitari.

A. JOAN. BAPT. ROSAT. sed cum Cameras lactucam comedere non audiret,

290 Tum Joannes: Ne vereatur dominus meus per Christi amorem bucceam unam vel alteram comedere, & nihil obsuturam speret. Sumam, respondit, tametsi certus vexationis, tota nocte quietem turbaturæ; & uoicum solium in gratiam rogantis bene mansum deglutivit. Et ecce vaticinium in convivio: rursus læto jubetur esse animo, ex eo momento omnem ventriculi debilitatem in vigorem abituram, & robur frigida quæque valide concoctorum.

Joannes confirmationem illius ipsi perfuadet, eamque ad veritatem affert,

B

291 Effati veritatem probavit eventus; incaluisse interiora a sumptione boli illius comes advertit; & vegetari utique adeo imposterum perleveravere, ut frigidiora cuncta, ac concoctione difficiliora impune manderentur. Et gaudebat, Prælatis omnibus, atque ipsi etiam Urbano factum denarrare, qui mirabantur omnes, dicebantque, quemadmodum Christus Dominus nuptias Canæ Galileæ mirabili aquæ conversione in vinum faustas reddiderat, ita cœnam illam comiti salutarem ac memorandam miraculo honestare voluisse, ut quo loco Columbinum apud se haberet, & quanti fieri eum vellet ab hominibus & curiæ Romanæ sacris principibus innotesceret.

quam præ dictionem verè fuisse eventus approbavit.

ANNOTATA,

a *In hac urbe varii pontifices Romani per multos annos sedem suam tenuerunt, ut apud obvios historiæ ecclesiasticæ scriptores legi potest.*

b Cornetum *vel* Cornuetum *oppidum Hetruriæ in provincia patrimonii S. Petri adjacet Martæ fluvio, qui versus meridiem tribus aut quatuor millitaribus in mare Tyrrhenum se exonerat.*

C

c *Hæc est satis nota Italiæ civitas & provinciæ patrimonii caput in diœcesi Ecclesiæ, & quadraginta millitaribus Roma distat in occasum æstivum Senas versus.*

d *Belcarius in Vitis illustrium Jesuatorum cap. 7. Mortgia lib. 2. Hist. Jesuat. cap. 7. piam hujus Blancæ vitam narrant.*

e *Hæc vallis sita in dominio Florentino.*

f *Hic fluvius oritur ex Apennino monte, & deinde varios amnibus auctus, Florentiam bifariam secat, & post longum cursum urbem Pisas jam interluit, ac tandem in mare Tyrrhenum se exonerat.*

g *Rossus juxta hanc promissionem par. 5. cap. 15. plura de ista Blanca tradit.*

h *Josephus Bonafede lib. 3. cap. 18. a pag. 297. has* B. Joannis *literas integras Italice edidit.*

i *De hac stupenda nominis origine in Commentario prævio n. 98. nonnulla ex Rosso diximus.*

D

CAPUT XXI.

Profectio B. Joannis Cornetum, receptio Urbani Papæ in portu Cornetano, discessus Viterbium, congregatio illius a summo Pontifice approbata, & uniformis habitus omnibus sociis præscriptus.

EXspectabatur in dies in Cornetano portu Urbanus, cujus appulsum prævertere Columbinus festinavit cum aliquot suæ disciplinæ alumnis, præsertim Vincentio ceteris antiquiore, & longo rerum usu ac experientia ad capienda dandaque consilia aptiore. Quamquam autem civitas, apparatui ad summum Pontificem excipiendum intenta, haud satis habebat otii aut animi externos advenas cum honore suscipiendi; ut tamen ad se profectos conspexit viros, virtutum ac prodigiorum fama supra mortales evectos, partem etiam suarum curarum ad eos amanter suscipiendos ac liberaliter habendos derivavit.

Columbinus & socii Cornetum perfert.

E

293 Ast ipse paucis contenti omne studium ad salutem animarum convertentes, ut alias ubique nomen Domini extollere, contra vitia declamare, cuoctos ad pœnitentiam hortari, & quod supererat ab iis moneribus temporis, instruendis ornandisque Pontificis & Cardinalium conclavibus, ac lectisterniis componendis impigre dabatur; & erat hæc sedulitas haud ingrata ad id destinatis operis, qui proprio labore levabantur, ac alienum sponte exhibitum nullo pretio redimebant; Fratribus etiam Minoribus S. Francisci valde accepta, quorum cœnobium, utpote sacrum & amplum, Christi Vicario congruum hospitium designaverat magistratus.

inter alia operum sanctarum imperandum exponendis viis,

294 Cumque pons ligneus subitario quidem, sed eleganti opera materiam superante, io litsore exstrueretur, quo commodior & honestior è mari esset exscensus, partem quoque diligentiæ in eam substructionem contulere, haud sine ingenti mixta admirationi approbatione præfectorum non ignorantium, quales & quanti essent, qui se ad humilia istæc & laboriosa opera Dei amore demitterent. Rebus jam compositis, & adornato ponte, IV. Junii a anni MDCCLXVII. Pontificem triremi propinquante portui, secedera turbæ jubentur, & liberum exscendenti Pontifici spatium relinquere; Joanni & sodalibus subsistere permissum est tamquam viris supra vulgares honorandis.

quæ perat hantur ad honorandum adventum Pontificis,

F

a

295. Hi frontes sertis oleaginis eingentes, & manibus ramos olivarum præferentes, non alia ratione festivius felicem adventum gratulari & plaudere se posse rati, quam si sonora apprecationa ortum ex pietate gaudium indicarent, in genua procidentes una omnes clamare perseverabant: VIVAT JESUS CHRISTUS & VIVAT PAPA URBANUS VICARIUS CHRISTI.

quem plausu acclamantibus excipiunt,

296 Propius inde accedentes ad pedum oscula sunt admissi, ipso annuente Pontifice & vultus hilaritate adblandiente: & quamvis conferta gradus omnis ac ordinis nobilitas latera ejus stipans angustias

& ad oscula pedum plaque benevolentiæ indicia admittuntur;

A gustias undique faceret, nihilominus Christi pauperculis adhuc a compressione liber procuratus est, quinimo binis eorum concessus honor, magnatum primoribus reservatus, ut dexteris pendulæ umbellæ bastilia sustentarent, quæ Urbanum equo vectum, dum in urbem deduceretur, inumbrabat: quod honorificentiæ singularis pignus argumentum sermonum fuit, qui per aulæ & urbis ora die illa volvebantur, & materies epistolarum, quæ de Pontificis adventu & pompæ magnificentia per varias Europæ partesferebantur....

sed cum in tanto nobilium concursu

297 Porro tantus fuit per hosce dies legatorum ac Prælatorum concursus, tanta summatum nobilium quæque reliquorum frequentia Pontificis aures expetentium, ut eas commodare statim Columbino non licuerit. Interim dum tempus opportunum aditui præstolatur, viros primarios, quos caulæ suæ patronos ac fautores vehementer optabat, convenire instituit, & de rebus suis, hoc est divinæ gloriæ propriis, reddere certiores. Primum omnium invenit Cardinalem Avenionensem, Urbani ipsius germanum fratrem, cui eum pridem de fama dumtaxat nota esset hominis sanctitas; libentissimis oculis redeuntem aspexit, & collaudato vitæ instituto, laboribusque Christianæ reipublicæ quam frugiferis, suam opem & operam in juvanda congregatione perhumaniter pollicitus est.

commode Pontificem alloqui non possent,

298 Eamdem experiri contigit humanitatem a domino Francisco Bruno Florentino, cui insignis sapientia ac probitas apud summum Pontificem locum fecerat a secretis. Neque mediocrem consolationem Joanni peperit tam prompta eorum captum benignitas; & Cardinalem denique agno candido solitus erat comparare, cujus nota est inter ammantes lenitas, & innoxia simplicitas. Non licuit per temporis angustias & occupationum aperionarum, aulam obsidentium numerum, Columbino cum summo Pontifice commode colloqui, & de negotiis suis agere. Ast bene vertit difficultas hæc, quæ minor facilitatu fuit & copia ulloquiorum ac beneficiorum, quæ deinceps consecuta perlequi parat oratio.

cum Corneto Viterbii desedendi consuetudo fuit,

299 Haud plus biduo Cornetæ moratus Urbanus, Viterbium iter instituit. Abeuntem cohors numerosa nobilium cum aulicu familia insequitur, cui associare se Joannes & sodales minime dedecere rati, famulorum tostar a pedibus, equitantem Pontificem citato gressu sequi, & a stapede ut via properanti nusquam abesse. Et quamquam monebat identidem pius Pastor, defatigationi cui suique parcerent, Franciscus tamen Vincentius ceteris propinquior respondit: Pater sancte, mihi fane magno commodo & voluptati cedit, non u longinquo, sed proxime Sanctitatem vestram incedere, ut audire servirequu promptius liceat; imo & tangere: inter quæ verba in terram procidenti, & os admovere instanti sacris pedibus, tantisper reductis habenis, otiolari indulsit.

quo in itinere Papa unum ex ill. suis occurrisse gaudet,

300 Nec multo post aquotæ viæ lacunas ingressus arcere a latere nequidquam contendit extremas lucinias defluentium vestimentorum dextera, ne inspersione madefierent, ulevantem. Et minime fuisse inania istæ venerationis obsequia ad Urbani animum deferendum mox reddita munera declaravit: ut enim Tolcanellam deventum fuit (nobile oppidum est Cornetο distans millibus passuum circiter duodenis) ante omnia accersiri Vincentium mandat, qui confestim ad divi Francisci cœnobium, Pontificio hospitio destinatum, se conferens, in intimum conclave deducitur, & Pontifici sistitur, cujus pedibus, ut reverentius libaret oscula, depositum humeris pallium distendit humi & genu premit, dum benedictione impertitur.

D *A. Joan. Bapt. Rosat.*

301 Quæ simplicitate ac demissione delectatus Urbanus, de vitæ genere plura ienerabatur, quale sit instituum recens invectum, qui finis, ad quem collimet? Cur tam neglectus ac vilis habitus? & iis affinia; ad quæ singillatim respondit Franciscus, sed succincte ac nervose, & universim propositum in communi esse Christi Domini consilia & exempla sequi, crucis mortificationem in suis corporibus portare, Ecclesiæ & fidelibus prodesse, ac in omnibus a Christi in terris Vicarii nutu ac arbitrio pendere, cujus auctoritas norma disciplinæ est, & legum forma beneplacitum ipsius.

quem ex omnibus circumstantiis vitæ genus ac institutum,

in quo nihil improbavit

302 Non habuit, quod improbaret Pontifex, cui nihil visum evangelicæ perfectioni non congruum, nihil a recta morum regula ablonum? & licet ardua multa ac difficilia videret aggressos, quæ superare humanam imbecillitatem videri poterant, cuncta tamen servari ab iis posse, qui generosum ad institutum afferant animum, experimento constare multorum, qui per spinolum callem, veluti rosis instratum, innoxie jucundeque decurrunt.

E

præter habitum minus vilem,

303 Unum dumtaxat minime sibi probari fassus est, videlicet habitum nimium abjectum ac tenuem, quo neque caput neque pedes a crebris temporis injuriis & viarum offensionibus defendantur, neque gestantium conditioni satis congruat: quippe plerique omnes eorum nobilitate aut litteris clari, & in cœtum jam religiosum coacti, ex cujus decoro imposterum minus sit futurum, denudatis capitibus cruribusque inter homines versari; satius esse ac honestius, tatares induere, & plantas, si delicatiores calcei videantur, calonibus saltem obmunire, quorum gravamen pœnitentiæ genus est, & ab incursionibus sæpe carnem cruentantibus tutamentum.

quem in magis decorum mutari velint,

304 Ad quæ Franciscus, accipere se effata tamquam oracula Christi per os Vicarii sui loquentis; cunctа privata & publica suæ congregationis scitia ejus sapientissimis subjici; nihil illi optabilius aut honorabilius contingere, quam quod illa habitus utatur forma, quam summus Ecclesiæ Præses deliguarit, nullius hominis ipso inferioris ingenium confinxerit; gratias proinde sociorum omnium nomine agere pro paterna cura ac providentia immortales; paratos esse procul dubio omnes lacernas in tunicas decentiores mutare, gallicis *b* pedes munire, & quidquid Sanctitati suæ visum fuerit primte exsequi. Et placuere verba Francisci in conspectu Principis, ut mala aurea in lectis argenteis.

F

b

cui Pontifex ea judicio plane cum facilis accessisse Columbinus,

305 Hæc cum Columbino ac sodalibus retulisset Franciscus, lætati vehementer sunt, & cum magna reverentia sua placita Pontificiis consilius, ut si a Christo ipso data fuissent, submisere. Cumque de necessariis ad pannum coemendum sumptibus cœpissent agere, & tartam tectam in hac provisione paupertatem vellent, renuntiare minime sperantibus Pontifex jussit, omnem solicitudinem deponerent ipsi, quam sibi reservatam velit. Neque oblitus promissi est, quod paulo post præstitisse mox constabit.

qui hoc responso manifestum sibi mentem præ se tulisse,

306 Revocari huc posset morris suæ prædictio, in qua divinæ revelationis lumen emicuisse haud obscure visum est. Verum quia præsensio ac præsagitio quædam dumtaxat prophetiæ adfinnlis fortasse fuit, religio mihi est incerta pro certis asserere, & vaticinio dare, quod ut alienum ipia rejiciar. Discesserat Senis Columbinus obviam iturus

Urba-

A Urbano quinto, e Gallia adventanti Corœtum, ut ſupra memoraſſe meminì, & de via litteras Blaſiæ conjugi ſcripſit, quibus reſolutionis ſuæ tempus inſtare monuit, & quod faciem ſuam ampliùs non eſſet viſura, aperte ſignificavit.

A. JOAN. BAPT. ROSSI.

aut ſaltem præſagitaſſe videtur

307 Et dicti veritatem mors 10 itinere conſecuta paulo poſt comprobavit; quamquam neque horæ neque diei conſcium fuiſſe argumento eſt ingens cupiditas, ſæpius verbis declarata, S. Arbundii dilectiſſimas ſorores rurſus viſendi, ac inter ipſarum preces ad Creatorem avolandi: ut idcirco liberum ſit arbitrari, eodem, quo Apoſtolus, ſpiritu vicinam ſibi mortem prævidiſſe ac prædixiſſe, quam labores, ærumnæ, ætas diris afflictationibus attrita minime abeſſe longius ſuadebant. Quod ſi in cauſa dubia ſequi mavis partem ſententiamque, Divo magis honorificam, & hoc etiam vaticinatum eſſe contendas, habebis me potius collatæ laudis commendatorem, quam pertinacem mei placiti defenſorem *c*.

ANNOTATA,

B

a Feus Belcarus cap. 39. etiam aſſerit, Pontificem die IV. Junii anno 1367. Corœtum appuliſſe. Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum 1367. num. 4. Belcarum citans diſerte dicit, Urbanum Corœtum feria ſexta, die Julii quarto appuliſſe. *Sed ſuſpicor, hunc eſſe errorem typothetæ, qui menſem* Julii *pro* Junii *poſuerit.*

b Gallicæ *ſignificant quoddam calceamenti genus, quod aliqui ita nominatum volunt, quia antiqui Galli eo utebantur. Utut eſt, voce iſta hic indicantur lignei calces, quos idem auctor ſuperius calones vocavit, & quorum forma ærı inciſa in Commentaria prævio num. 101. videri poteſt.*

c Hanc immunentis mortis prædictionem ex Raſſi Triumpho part. 3. cap. 4. §. 4. hic inſerui, quia eam auctor ſuæ in hoc itinere per litteras indicavit, adeoque ad præſentem Actorum ſeriem pertinere videtur.

CAPUT XIII.

Falſa B. Joannis ſociorumque accuſatio, innocentia illorum poſt examen comperta, eadem veſtium forma omnibus a Romano Pontifice data, pius vivendi modus probatus, & alia paterna benevolentiæ ſigna ipſi exhibita.

C

SUlcabat ſecundis ventis marinas undas Columbini cymbula, cum repente coorta tempeſtate agitari cœpit, & ad ſcopulos allidi mordentium linguarum: ut enim animadvertimus nonnullis cœnobitarum primoribus, novos homines novo habitu in formam religioſi Ordinis aſſurgere, & gratioſos apud Urbanum ac fratrem ejus Cardinalem cetero que magnates præ veteribus indies fieri, inſuper opinione ſanctitatis apud multitudinem venerabiles reddi, ſive invidia velamen zeli obtendente, ſive officii ratione conſcientiam objiciente, magoopere primum ſuſpicari, tum inſimulare hæreſis Fraticellorum *a*, non diu ante damnatæ, cum capite Hermanno *b*, quaſi clam adhuc foverentur in reliquiis a Joanne collectis, velut ignis cineribus hypocriſis obvolutus.

Calliſtus & ſodalet inſimulantur hereſeos,

309 Et quæ calumniæ vis eſt, præſertim ſi accuſatorum gravitas fidem ſinceritatis faciat, denigrata initio eſt inſontium fama, cum benevolentia in ſuſpiciones & odia multorum deflexit: ita quibus antea conſuetudo & eorum familiaritas delectationi erat, moleſtiæ cœpit eſſe ac tædio; & quo quiſque honoratiorem ſe reputabat in aula, eo impenſius averſabatur devitabatque homines hæreſeos opinione laborantes: plebs quin etiam ad petulantiam proclivior non abſtinebat maledictis, & convitiis immerentes proſcindebat.

D

& apud multos ſimul ſuſpectos fit,

310 Cardinalis ſane Avaricenſis, qui erat prudentia ac judicio, minus vulgo, quam ſibi ipſi credens, in amando conſtantiam tuebatur, & criminationes inter mendacia a malevolentia livoreque profectas numerabat: cujus etiam ſententiæ eſſe Pontificem haud ignorabat, ideoque procul tribunalium tumultu rem ſilentio diſſimulari maluiſſet, veritus, ne, ſi viri idiotæ ac illitterati, quales in eo numero nequaquam deerant, interrogati a quæſitoribus de doctrina, abſurdum quidpiam effutirent, malitiæ ignoratio & ardor prædicandi populis Dei verbum temeritati tribueretur.

quem tabulæ inter Card. Aviniti Act. una cum ſilentio ſuperc. conſentit,

311 Verum alicui Pontifici viſum, ut videlicet per legitimos juris tramites cauſæ fieret diſquiſitio, ſive ut obtrectandi anſa calumniatoribus præcideretur, promptis diſſimulationem ad pravos ſaltus detorquere, & potentiæ Principis, non reorum innocentiæ, impunitatem adſcribere; ſive quia non ambigeret, ex hoc judiciorum nubilo claram lucem virorum probrum nomina famæque obventuram. Maſſilienſi igitur Cardinali, magno olim in Dominicana familia theologiæ profeſſori, cauſæ diſcuſſio committitur, ut formam ipſe tribunalis inſtituat, in quo ſerio diligenterque veritas inveſtigetur, & liber permittatur accuſationi defenſionique curſus *c*.

E

ſed Pontifex rurſus eos legitimo examini judice committit,

312 Ita poſtridie coram ipſo vocati parent inquiſitor & ſcribæ publicus, quorum ille variis interrogationibus ſenſus eorum circa fidei dogmata tentat; iſte reſponſiones in commentarios refert: uterque reſpondentium promptitudinem ac doctrinæ candorem, a quibus minime ſperabatur, ſatis admirari non poteſt. Nulla jodictis eorum perplexitas, nulla a ſacris canonum aut religionis Catholicæ dogmatis diſcrepantia; ſed ſingularis præterea ſcientiæ ſplendor coruit, qui micantem ſolem mentium illuſtratorem haud obſcure proderet.

a cui tam ſui hoſtes quam ſui fidei ſuæ rationem reddiderant,

F

313 Eapropter Cardinalis judicio præfectus non modo apprime Catholicos ac probos palam pronuntiare ſui muneris duxit; ſed & de ſella conſurgens lætus ivit in ipſorum amplexus, volnitque eadem die ac poſtera domi ſuæ habere convivas, & familariſſime cum ipſis agere, quos ſummo Numini & cæleſtibus familiares eſſe argumentis minime ambiguis pertulum habebat: & tenuit hic benevolentiæ curſus ac ſignificatio totum id tempus, quo Viterbii attineba tur, neque abſentia deinceps interruptus eſt, cum demigrandum ad propria Viterbio utrique fuit, vinculum amoris tuente & in locorum diſtantia animos copulante hinc eximia ſervorum Dei ſanctitate, probe nobilitati illi perſpecta, inde beneficiorum memoria, quæ plena manu in pauperum Chriſti finum Sedes prima & curia circumvallans ingeſſerat.

ut ipſi illud omnes inter meritos declaraverit,

314 Ceterum ut renuntiatum Pontifici a Cardinali eſt, quam honorificum tota illa quæſtio exitum ſit tortuta, incredibili ipſe & Cardinalis fra-

& Pontifex ita teſtes libenter cum poſſeſſa vit,

ter

A ter emulati ſunt lætitia; atque ut facto aliquo opinionem de illis optimam declararent, illico pannus albus juſſu pontificio coemptus, quantus eſſet latis veſticodis, non iis modo, qui præſentes aderant, ſed etiam abſentibus cunctis ab ipſo Columbino aggregatis, quorum ad ſeptuaginta ferme numerus jam pervenerat, ut totidem prælongæ tunicæ cum ejuſdem coloris cucullis, totidemque ad præcinctum corrigiæ pararentur: quæ liberalitas benedictione primi Eccleſiæ Præſulis aſflata fauſtam fortunatamque habitus Jeſuatici formam reddidit, utpote ab eo injunctam probatamque, cui ſuas vices Deus in terris dedit, ut nefas ſit improbare, quæ probata illius ſunt calculo, aut ſolvere, quæ illius nexa ſunt vinculo.

ut B. Joannes ſenis præcurſor ſic epiſtolæ ſuæ finem,

315 Verum quia ſimplicis indumentum tunicæ mancum nimis videbatur & humile, Avenionenſi Cardinali venit in mentem pallium veſtibus ſuperaddere, & conſilio communicato cum Pontifice, confecta ſunt paris quinque & triginta fulci coloris in leoninum vergentis epitogia, qualia deinde ad noſtrum quoque ætatem perduravere: & ex iis ſua quoque pars ad fratres abſentes tranſmiſſa cum epiſtola a Columbino in hunc ſenſum deſcripta:

B „Dilectiſſimi fratres, mitto vobis habitum, a „ſummo Pontifice noſtro cœtui deſignatum, ejus „munificentia coemptum, ejus donatum manu & „benedictione impertitum; quicumque veſtrum „propoſitum perſeverandi toto vitæ tempore retinet, vetere depoſito, quem a me recepit, novum induat: cui hic animus non eſt, ſed fluctuat „hæretque dubius, inquere ne attentet. Si ſecus „faxit, & diſſimulanter agat, væ illi quicumque „eſt, & iterum dico væ illi „. &c.

Tanti ſuperſtitionis contagii,

316 Et forte comminatio petebat eos, qui perſecutionis procella abripi ſe paſſi fuerant ad ſeculi undas, naufragio miſere mergendos. Unius ſane memoratur exitus deplorandus, qui malo tranſfugii exemplo ad defectionem nliquot animoſiores reddiderat. Sed cæleſtis ira impunitam temeritatem non reliquit: conſecuta namque ſunt facinora adeo mala ac deformis, ut carnificis laqueo fuerint caſtiganda: & conſpexere Aretinorum oculi pendentem de patibulo Billiottum (uti vocabatur) cum aliis quatuordecim facinoroſis, quibus in foro publico fauces elitæ fuerant: ut ſilantio interim volvantur ceterorum infortunia, qui turpiter ab inceptis defecerant.

C 317 Angebatur magnopere bonus Pater degenerum iſtorum lapſibus, qui in tempore tribulationis recedebant; ſed in divinæ tandem providentiæ ſinu quieſcebat, cujus occulta juxta & æqua ſemper fuere judicia, & non in hominum modo imbecillitate, ſed & in angelorum cæſibus verenda. Atque ad rem præſentem ſpectare putabat vaticinium præteritum Neri Tifernatis, viri ſanctimoniæ fama apud ſuos noti, a quo dictum aliquando meminit, ab ſui ſodalibus profundum flumen tranſmittendum, & aquis afflictionum ſingulorum conſtantiam probandam, & qui fortis ac generoſi eſſent pectoris, incolumes ripæ appulturos; qui timidi ac languidi, in mediis undis naufragium facturos.

quorum magna verſus errori Cardinali Maſſilienſi aſſimilati.

318 Accedebat alia vexatio ab externis quibuſdam theologis haud mediocris in urbe auctoritatis, quibus libido erat nodum in ſcirpo quærere, & pauperatis, quam iniverant, rationem cavillis involvere ac impugnare. Verum hæc quoque nubecula facile diſcuſſa eſt, ſapientiæ, qua Cardinalis Maſſilienſis eminebat, ſplendore: quippe magiſtris illis, qui litem moverant, ad ſe actus proferre juſſit argumenta, quibus ad eam antecandam movebantur; cumque levia ſolidiorum oppoſitione demonſtraſſet, ſilentium pro ea, qua pollebat, poteſtate indixit: tum ad ſecretarium Cardinalis Avenionenſis averſus, Hos, inquit, Dei ſervos ad aras uſque & mortem ſum amaturus, & pro viribus, ubi opus fuerit, defenturus. Et officiis dicta confirmavit, inter quæ illud non poſtremum, quod laudibus efferre intus & extra aulam non ceſſabat, vocabatque homines apoſtolicos & ſanctos, quos Deus Eccleſiæ bono deſtinaſſet.....

D *A. Joan. Bapt. Roſſi.*

Ne alia ejusmodi ſuperſtitionis ſcrupulis ſuſpicio, Cardinalis.

319 Ne ullum remaneret impoſterum inuſtæ calumniæ veſtigium, certarunt emonis ac honoribus onerare Columbinum, qui deferre ipſos poterant, Urbanus & Cardinales Avenionenſis & Maſſilienſis anta alios; atque ut quotidianis & privatis publica quoque accederent optimæ exiſtimationis teſtimonia, Avenionenſis die natalis Præcurſoris Domini feſta fuaſit, uti juxta religiotorum morem bini & bini ad facellum Pontificale ſe conferrent, ac deſtinato loco intereſſent ſolemni ſacro, ubi aſpectu cæremoniarum commodum fruerentur.

E *Illius vita ſtructa Columbini & ſocii ſanctitati ſenatus aſſentiri.*

320 Secundum has abire volentes apud ſe retinuit ac io palatium deductos una ſecum prandere omnino coegit, tantamque ex ea confuetudine voluptatem cepit, ut paulo poſt minus devote minuſque jucunde celebratum iri ſanctorum Petri & Pauli feſtum exiſtimaverit, niſi rurſus ad ſacrificium a Pontifice litandum ndvocarentur, & eo abſoluto, domi ſum convivio exciperentur. Hujus humanitatem æmulati alii viri primarii cum Joanne aut ſociorum aliquo frequenter ngare, honore prævenire, ipſorum ſe commendare precibus, quæque nlia præſtare officia, quæ frænum maledicentiæ obtrectatorum injicerent, popularibus argumento eſſent innocentiæ & incitamento amoris.

quo eximo ipſe ſummoni Pontifex.

321 Itaque liber & ab omni macula purus io ſuis incunabulis Ordo decorem ſuum poſteris tranſmittebat; verum ad illum tuendum ſatis prævidebat Columbinus, opus eſſe ſtabili forma aliqua præſcriptoque vivendi ab Apoſtolica Sede probato confirmatoque. Eapropter & ipſe per ſe & per Avenionenſem Cardinalem ſolicitare Pontificem reverenter ioſtruit, dignaretur maximi momenti negotio conſilii & favoris ſui benignitate præſto eſſe, ut quemadmodum veſtiendi, ita & vivendi modus F crederetur ortum a cælo habuiſſe, ſi auctoramentum a cæli Jnnitore ſimul haberet.

novum ejus congregationem probat ac laudat.

322 Obſecutus eſt honeſtiſſimæ poſtulationi Pontifex, reſponſumque per eumdem Cardinalem Avenionenſem ad votum reddidit; & illud ſingulariter ioter monita poſitum, ne gregatim denceps per orbem diſcurrerent, quod multitudo in itineribus pluribus incommodis ſit obnoxia, & confuſione aliqua carere omnino nequeat: liberam ipſis ſeculitatem fiari, ſive intra mœnia complexumve civitatum ac oppidorum, ſive foris in aperto domos erigeodi, quibus certus pro iplorum arbitrio commodoque ſodalium alatur numerus, ut propriis legibus ac diſciplina uſus, ceterorum cœnobitarum more, feliciter adoleſcat, proximorum ſaluti Eccleſiæque ſplendori in millia creſcat, & in gloriam Dei ac Salvatoris Jeſu Chriſti proſpere perennet.

a quo cum ſorte conſilii epiſcopi Tiferoatis

323 Quæ & ſimilia cum ingenti gratiarum actione gaudioque acceptata ſunt, & quæſitiſſimo ſtudio poſthac obſervata. Et quamvis in meotem

vene-

A venerit de privilegiis inſoper agere, quæ impetrari ex facili a benevolo Paſtore poterant, oihilominus abſtinendum a poſtulato, in præſentia prudentiores amicorum conſuere, quos inter Butius Tifernatium Epiſcopus *d* (ut meminiſſe ſuperius oportuit) repetitis epiſtolis ſignificavit, conſultius eſſe, ac modeſtiæ, quam profitebaotur, congruentius, prærogativis in præſena carere, & virtutum copia abundare, quæ tutum eſſent ſodalitatis tum naſcentis præſidium, & adverſus externos impetus munimentum.

A. JOAN. BAPT. ROSSI. *d*

Nunc nil ulterius petendo radicaret Columbinus, obtenta illius benedictione;

324 Placuit conſilium Columbino, qui tametſi in optatis haberet cum ſplendido patrono & ſiocero amatore coram animi ſui cogitata magni ponderis conferre, dilato tamen indies, quem præſtolabatur, adventu, & dein propter occupationes ejus penitus deſperato, ſtatuit Viterbio cum ſuis diſcedere: atque ut honeſtius abireot, induti veſtibus, quas nuper acceperant a Pontifice, agmine compoſito per publicas plateas ad pedes illius oſculandos procaſſere, a quo magna comitate admiſſi & fauſta benedictione impertiti, plura audiverunt, quibus pium inſtitutum dilaudatum, & perſeveraotia io eo tuendo commendata fuit.

B *Cardinalibus Aviniouenſibus ſuis tenuſa Viterbii morbus vedetur, ſolum reverſuros.*

325 Juſſit inſuper abeuntibus pro viatico, & panno emendo pecuniam ſuppeditari, quam repuere nefas putavare, utpote a ſupremo Præſide Eccleſiæ donatam, cui titulum paupertatis objicere iotempeſtiva in recuſatione excuſatio videri poterat. Salutatis poſthac Cardinalibus Avenionenſi ac Maſſilienſi, necnon prælatis aliis, quorum experti erant benevolentiam ae patrocinium, agminatim ſupplicantium more nomen Domini benedicentes, iter per viam urbis præcipuam inſtituere. Cum ad eos conſpiciendos copioſa populi turba ſe effunderet, & de diſceſſione dolorem plures lacrymis teſtareotur, ſalutem omnibus apprecati, viam, quæ Senas ducit, iogredinntur,

ANNOTATA.

a *Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1317. *num.* 56. *de hac hæreſi ſic ſcribit*: Exeunte hoc anno, 11 t. Kalend. Januarias, damnavit Pontifex varias pleodo-raligiolorum ſeo Fraticellorum ſectas, quæ ſucatæ pietatis lenocinio veram ſanctitatem labefactabant. *De variis Fraticellorum ſectis ac erroribus vide ibidem eumdem auctorem numeris ſequentibus.*

C b *Iſ juxta Pignam lib.* 3. *de Principibus Ateſtinis pag.* 232. *erat Armannus cognomento Pungolupus, de cujus hæreſi & punitione poſt mortem ibidem meminit. Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1301. *num.* 15. *de eodem hypocrita diu poſt mortem exhumatoſie ex alio narrat*: Tradit Bernardus, hoc anno Armanni, aliaa Hermanni, cujuſdam hæretici corpus, quod Sanctorum honoribus annis triginta ſupra unum Ferrariæ ab imperita plebecula cultum fuerat, ſacræ fidei cenſorum juſſu exhumatum ae publice combuſtum ſuiſſe; ejuſque aram, quæ magnifice adornata erat, everſam & diſjectam fuiſſe.

c *Hæc & alia ad hanc accuſationem ac diſcuſſionem pertinentia ipſe B. Joannes exposit in literis ad abbatiſſam & monales S. Abundii datis, quæ apud Joſephum Bonafede lib.* 3. *cap.* 18. *a pag.* 297. *Italice legi poſſunt.*

d *De hoc Tiferno epiſcopo ſuperius egi, & hic ſphalma, ut fallor, typographicum correxi.*

D

CAPUT XXIII.

Reverſio B. Joannis Columbini ad urbem Senenſem, morbus in itinere, pia teſtatio ante ſumptionem ſacri Viatici, & poſtrema ad diſcipulos ſuos monita.

CUnctis, ob quæ Viterbiom venerat, ex voto & ſupra votum feliciter tranſactis, Senas poſtliminio redire aggreſſus, ad meliorem patriam de medio itioere revocatur. Eadem, qua Viterbio pedem axtulerat, die XXII. Julii anno MCCCLXVII. ad lacum Vulſinium *a* pervenit, quo invitabat temporis ac loci ſanctitas; ſiquidem feſtum D. Magdalenæ celebrabaot incolæ, cui dicatum templum ſuis adjunctum ædibus ſanctimoniales habebaot; eoque libentius divertit, quo propenſiori ſtudio eultuque divam Pœnitentam, tamquam patronam præcipuam, proſequi diu longe affueverat, vel hoc nomine, quod propitiam erga illos potiſſimum rebatur, qui de peccatorum cœno emergentes, ejus ſe elientelæ commendant: & pars idcirco ſolennitatis illius, quotannis repeti ſolitæ, eſſe cupiebat.

Beatus Philotheus redierat a

a

E

327 Ibidem inter divinam hymnodiam tentari febricula cœptus eſt, quæ diei reliquum ac totam ſequentem noctem tenuit, ac deinceps per ſua incrementa invaluit. Initum interim a ſodalibus ſedis mutandæ conſilium eſt, & Aquam pendentem *b*, haud longo intervallo diſſitam, quam commodiſſime lentiſſimeque tranſvehendi, ubi & aura ſalubrior, & medicorum medicaminumque copia uberior profutura iocolumitati ſperabatur.

in itinere corripitur febri.

b

328 Eo igitur a mœſtis ſodalibus deportatur; ab honeſto cive, Ambrofio Joannis dicto, hoſpitio recipitur, & ea diligeotia euratur, quam ab amantiſſimis filiia erga patrem ſanctiſſimum exſpectari par erat. Verum medicamentis omnibus & curæ quantumvis exactiſſimæ morbus præpotuit, & hactenus degravavit, ut ſpem ſalutis penitus nullam reliquerit, lætitiam exultaotis de obitu animi minuere noo potuerit.

quæ dum ponitentiam exigit,

329 Nulla deficienti ſolicitudo corporis, mentis ad cæleſtia converſæ deſiderium ingens erat reſolutionis hora & migratio in æterna tabernacula, in quæ ut deduceretur a veniente Domino, paravit ſe ad occurrendom illi piacolari confeſſione & ſacri ſomptione Panis iocredibili cum pietatis ſenſu obitis, quam factum inſolens reddidit mamorandam: cum enim ſacerdos conſueta fidelibus pompa myſteria veneranda ad decumbentem detuliſſet, & circumſtaret corona comitantium accenſa funalia manibus prætendens, precibuſque præmitti ſolitis intendens: en repente ægrotus lecto ſe ejicit, ac in genua procidit.

F *facro Viatico munitur.*

330 Tum appenio ad jugulum cingulo ſuppliciter expoſcit, tantulum ſibi ſpatii ſodulgeri, dum quædam dictentur, quibus poſtrema ſua voluotas veluti teſtamento declaretur; ſimul Benedictum a Pace Tifernatem, quem tabellionem in curia epiſcopi ſupra egiſſe diximus, obſecrat, ut dictata excipiat, tabuliſque conſignet, non ſecus

diſcipulis, ejus tabellionem, conficere jubet inſtrumentum ſuum.

quam

A quam olim teſtamenta codicilloſve conficere & ſigillo munire conſueverat,

In qua arcta anguſtiſſima Eccleſia Dei præſentia

331 Morem geſſit probus diſcipulus Magiſtro inuſitata petenti, & teſtamentum exaravit, ut teſtator dictabat, cujus partem præcipuam hic atexere operæ pretium viſum eſt, haud minus fructuoſam, quam jucundam lectori futuram; „ In nomine Domini Jeſu Chriſti crucifixi. Amen. Anno a „ Chriſti nativitate MCCCLXVII. indictione quinta, „ Urbano quinto Eccleſiam gubernante, die XXVI. „ Julii. Omnibus has tabulas inſpecturis notum ſit, „ quod juſtus & venerabilis vir Joannes Petri Co„ lumbini Senenſis, æger quidem corpore, ſed „ mente ſanus, genibus flexis alligato ad collum „ cingulo malefactorem teſtante, aore auguſtiſſi„ mum Sacramentum, quod manu apprehenſum „ tenet ſacerdos, nomine Joannes de Sclavo nun„ cupatus, rector eccleſiæ S. Angeli de foro Aquæ„ pendentis, hæc, quæ a me hic ſcribuntur, eo„ rum teſtibus effatus eſt,

profeſſionis probitas & fidei ſanctæ ejus,

B 338 „ Ego Joannes in conſpectu Domini noſtri „ Jeſu Chriſti fateor, me ingratum fuiſſe benefi„ ciis a Deo acceptis, peccatoremque eſſe omnium „ peſſimum ac inferno dignum: nihilominus ma„ gnam ipſius miſericordiam mente recolens, veni„ am & vitam æternam conſecuturum me ſpero. „ Verum eſt, & in fidem veritatis profiteor, cre„ dere me in Patrem & Filium & Spiritum ſan„ ctum; & pro certo habeo, quidquid Eccleſia „ ſancta Romana tenet, ac Urbanus ejus Paſtor, „ Cardinales ipſius in Domino fratres, ceteri„ que prælati ejus,

profitetur unitatis Romanæ agnoſcit,

333 „ Teſtor pariter ex quo pauperiatem profi„ teri cœpi, vitæ hoc inſtitutum elegiſſe ad hono„ rem Domini Jeſu Chriſti, exaltationem ſanctæ „ matris Eccleſiæ, beatiſſimi Papæ Urbani quinti, „ Cardinalium fratrum ejus, ceterorum prælato„ rum ac paſtorum, quibus hactenus obſequentem „ me præſtiti & ad mortem uſque præſticturus ſum, „ tamquam Domini vicem in terris gerentibus: „ hæc quippe via eſt, quæ ducit ad vitam; & apud „ me certum eſt, omnes ab ea deflectentes, & in„ ficiantes, eorum definitiones atque decreta a „ Deo per ſancti Spiritus infuſionem manaſſe, id„ eoque violare ipſa audentes, non eſſe inter fide„ les numerandos, nec pro Catholicis habendos; C „ neque dubitandum, quin qui in hæc abſurda ſpon„ te labuntur, membra ſint a Chriſto diviſa.

facit confeſſionem ejuſdem Eccleſiæ communionem exoptantis,

334 „ Hanc ob cauſam ſi quid forte aliquando „ peccatum a me ignoranter eſt, verbo factove „ Paſtorum iſtorum voluntati repugnans, doleo „ vehementer, & veniam ſupplex expoſco, ac „ pœnitentiam a te, optime Joannes Dei ſacer„ dos, tametſi nullius id generis culpæ voluntа„ rie admiſſæ mihi ſim conſcius. Præterea animam „ & corpus meum in ſanctæ matris Eccleſiæ ac „ paſtorum ejus ſinum conjicio, & hinc mihi „ magna fiducia vitam æternam conſequendi; me„ is vero fratribus ac ſodalibus, tam præſentibus „ quam abſentibus, commendatum pervelim, „ ut ſicut hactenus fidem Eccleſiæ ac Paſtoribus „ debitam ſervavere, ita poſthac firmiter ipſis „ adhæreant: ſi enim ſe ab iis divelli paterentur, „ haud dubium, quin a Chriſto divellerentur.

ac devotus monialium S. Abundii fundat.

335 „ Poſtremo quia virtus invidiæ patet, „ conſcientiæ duco ad illius defenſionem teſtifi„ cari & indubitanter aſſerere, ſanctimoniales „ monaſterii ſancti Abundii, non longe ab urbe „ Senenſi poſiti, in quo fillam meam pluresque „ agnatarum virginum collocare gavifus ſum, & „ ubi ego meique ſocii frequenter ſunt verſati „ non ſine fructu, quem ex earum ducumentis D „ exemplique hauſimus: has, inquam, auſim A. JOAN. „ affirmare inter religioſas virgines optimas cen- BAPT. „ ſendas, vere Chriſtianiſſimas, puras & ſanctæ ROSSI. „ matris Eccleſiæ amantes, honeſtiſſimas, ſi quæ „ aliæ in mundo ſunt, pœnitentiæ deditas, ca„ ritati ſtudentes, liberales in eleemoſynis, ſpi„ ritu pauperrimas, nihil proprii apud ſe haben„ tes, quamvis communibus bonis affluant „.

Æger, devotus ſuſcipit ſanctiſſ. Corpus, &

336 Quæ omnia clauſulis ex legum præcripto in fine apponendis obſignata fuere, appellatis ſingillatim teſtibus, & ſigillo munitis tabulis, veluti ſi teſtamentum confectum eſſet, in quo hereditas & legata partienda relinquantur. Inde oculis & animo ad ſanctiſſimam converſis Hoſtiam, ea reverentia, demiſſione, ardoreque ſuſcepit, quæ lacrymas, e tenero ſenſu pietatis fluentes, adſtantibus elicuit. Et morbi quidem gravitati convenire magis videbatur quies atque curatio in eodem loco; aſt vehemens revidendi Chriſti famulas, ſibi dilectas ſancti Abundii moniales, & ſpiritum apud ipſas emittendi cupiditas impellebat ad iter, & quod impendens erat a motione periculum, ſociorum cura ac dexteritate averti poſſe facile ſuadebat. E

ad alium pagum a ſocio ſuæ gratia ferun,

337 Mane igitur XXVII. diei Julii Aquapendente digreſſi ſocii pium Parentis ægroti pondus ad pagum, quem S. Salvatoris abbatiam *d* vulgo nominant, deferunt, ac in domo Naldi de Vannis, antiqui fui familiaris & hoſpitis illac tranſeuntium ſuorum deponunt. Comitabantur nobiles portitores indigenarum plures, qui quacumque tranſeundum erat, avide confluebant, ut Viri Dei, fama ſanctitatis ubique regionis illius noti, aſpecta frueren- *d*
tur, & ope, ſi qua poſſent, infirmum juvarent.

abi ut ſua a ſuo ordinario ſupplo legitimum conſeſſ. ei jubet in ſtramineo,

338 In eo domicilio non potuit non experiri & hoſpitis benignitatem & miniſtrantium ſodalium caritatem; ſed intendens ſe febris & virium vigor remittens, mortem denuntiant eſſe vicinam, nec eam de monaſterio, quam de paradiſo cogitandum. Neque tamen illius oblivifci penitus in morte potuit, quia corpus ſuum mandari ſepulturæ in eodem voluit. Rurſus igitur Benedictum a Pace accerſit, rogatque, ut jam perſcriptis ac obſignatis tabulis hæc inſuper adjungat, quibut conſtet, quonam in loco ſepulcrum ſibi vivens elegerit, ne liberum mortalium ulli ſit pro ſuo placito aliud deſignare. Scripræ illæ ſunt, uti priores, quas recitavimus, ſervata examuſſim ſcribarum lege in temporis, loci, teſtium, notarii circumſtantiis enucleate diſtinguendis, quæ in linguæ vernaculæ exemplaribus minutim exarantur *e*. F

e

in quo loco & modum ſepulturæ ſuæ præſcribit.

339 Aſt ſumma illarum eſt, primo quidem mentis ſuæ eſſe, ut humi cadaver condatur prope murum clauſtri monaſterii ſancti Abundii ad eam partem, qua pater egreſſus in aream ab horti illius porta, qui locus calcantium pedibus obvius, interpres voluntatis fuit hominis continuare cupientis humilitatem animi, triumphantis in funere corporis more panperum tumulandi. Deinde mandavit emortui cadaver canabino integumento obvolutum, ligatis poſt tergum manibus, aſſello impoſitum illuc deportari. Et ipſe quidem conſentaneæ primæ converſioni litatione operari ſui deſpicientiæ & mundi contemptui etiam in extremis optavit; attamen Deo placuit ſepulcrum ejus glorioſum reddere, cujus fuit in ſuo conſpectu mors pretiosa.

Socios adhortatus moritur,

340 Etenim qui ſecutus erat in vita ſua Salvatorem agendo patiendoque pro illo dura & aſpera, imitari non eſt oblitus in morte, cum ſalutaria monita ſuis fratribus relinquendo, tum appetente

A tente obitus hora cælesti plane oratione circumſtantes ſodales de lectulo ita ferme alloquendo: „

A. JOAN. BAPT. ROSSI. „Dilectiſſimi patres & fratres in Chriſto Jeſu, „Non obſcure, opinor, Dei ad ſe vocantis vo„luntatem adverſitis, cui nos acquieſcere æquum „eſt, tamquam vitæ ac mortis dominium habenti, & cuncta ſumma cum juſtitia ac ſanctitate „diſponenti.

Ut poſt ſuæ mortem Franciſco Vincentio filiolum

341 „Nolite exiſtimare, vaticinium vobis dictum; Percutiam paſtorem & diſpergentur oves gregis: mihi etenim paſtoris nomen aut munus non arrogo, qui oec alios novi regere & corrigi ipſe mereor, tametſi vos pro veſtra humilitate ac modeſtia patienter me toleraſtis: ac ceteroqui ſolatio vobis oportet eſſe, quod plures inter vos ſunt, quos ſufficere mihi veſtro „cum emolumento poteſtis: & unum appellare „libet Franciſcum Vincentium, quem ut antiquitate primum, ita & prudentia & amore patrem & ſapientia magiſtrum præſtare poſſe quam „idoneum exiſtimo. Ipſi tamquam præceptori auſcultate ducemque ſequimini, a quo per vias „rectas virtutis & perfectionis deducemioi.

B *Præceptum ſuorum vocem ſequi jubet.*

342 „Quod ad me attinet, obſecro vos, „quotquot adeſtis, & per vos, qui ſunt abſentes, rogo, filii ſuaviſſimi, ut per amorem „Domini Jeſu errata mea mihi condonetis, ſi „quem aſperius aliquando correxiſſe contigit, „aut lenius, quam par erat, exceptum emenda„re prætermiſi, vir ſcilicet illitteratus ac idiota. „Si dicto factove quempiam offendi, aut aliter „peccavi, accuſare me non pudet, & veniam „a vobis per Jeſum Chriſtum crucifixum humiliter deprecor, & deprecarer libentius ad pedes veſtros provolutus, ſi per ſpiritus labentis „languorem erigi daretur & procumbere.

Ut illi mutuam ſuorum ſpiritatem, hic, ſtiligenem.

343 „Obſecro etiam vos quam vehementer „ex animo poſſum, ut diligatis invicem, quia „præceptum Domini eſt. Nemo appetat inter vos „major eſſe; quicumque major eſſe appetet, „minor erit, & qui ſe humiliaverit, exaltabitur. „Aſſidue ante mentis veſtræ oculos Jeſu Chriſti „& Apoſtolorum ejus vita verſetur, & ad hoc „diligenter incumbite, ut illam moribus ac imi„tatione exprimatis: id enim facientes vere Je„ſuatæ eritis. Omnis veſtra operatio ad laudem „Jeſu Chriſti dirigatur, & nomen ejus non rece- C „dat ab ore & corde veſtro, etiam eum vos ex„terior detinet occupatio. Oro præterea vos, ut „uſque in finem perſeveretis non deficientes: „qui enim perſeveraverint, ſalvi fient. Eſtote „fortes Chriſti milites & generoſi equites, & „ejus muniti gratia pugnate adverſus teotationes „antiqui ſerpentis, mundi & carnis, certi quod „fidelis eſt, qui non patietur vos tentari ſupra „id quod poteſtis„. &c.

aliaque ejuſmodi ſuorum cum ejus inculcat.

344 Plura addidit ad hæc eadem inculcanda, ut firmius menti hærerent; qualia ſunt doloris actus ex peccatorum memoria frequenter excitandi, recta intentio in opere quolibet procuranda, noviſſima hominum ſæpius recolenda, Sacramenta ſancta rite obeunda, & in feſtis præſertim ſolemnioribus numquam intermittenda, & id generis alia, in quibus prolixe explicandis liquido conſtat, animi vigorem corporis ægritudini imperaſſe, & Dei ac proximi amorem in virium deſectione minime defeciſſe.

345 Poſt habitum namque in communi ſermonem, converſis in Franciſcum oculis, ſic ipſum alloquitur: „Mi dilectiſſime in Chriſto frater. „Non te latet, quamdiu & quam ſincere mutua „nos caritate foverimus, non ob ſanguinis affi- D „nitatem, quæ inter nos intereeſſit, ſed ob ſo- *Defuncti Franciſco Vincentio*
„lum Jeſu Chriſti amorem, qui nos conjunxit „in dilectione. Eapropter per ejuſdem Jeſu Chri„ſti crucifixi amorem majori, quo poſſum, ar„dore precor, ut fratres ac filios noſtros, quos „Deus in manus noſtras tradidit, poſt obitum „meum commendatos habeas.

346 „Bene noſti, quanta cum fiducia curæ *magnopere vocati ſuos curam omnem*
„noſtræ ſeipſos erediderint; nimirum arbitrato- *mandat.*
„res, nos eſſe veros Dei ſervos ac fideles Chriſti „miniſtros, omnibus, quæ in mundo habebant „vel habere poterant, etiam parentibus ac pro„pinquis, derelictis, proprias exuere voluntates, & arbitrio ac imperio noſtro ea ſubmitte„re; ideoque devinxere nos ad ſe amandos, & „curam de ipſis non tepus ac de nobis ſedulo ha„bendam, Neque dubium eſt, ante Dei tribu„nal teneri nos rationem de illis reddere, cum „tempus judicii advenerit, Ego quidem viam u„niverſæ carnis ingredior; ſed tibi vices delego „meas, ut ſis illis tamquam bonus pater, & paſtor exemplo ac doctrina inſtruens, humanita„te fovens, hortatione confortans, ut, divina „adſpirante gratia, per adverſa & propera ad por- E „tum ſalutis provehantur„.

347 Ad quæ Franciſcus illacrymans, „O dul- *qui ipſum rogat, ut brevi mortem ſibi a Deo impetret,*
„cis, inquit, & dilecte Pater, tua mellita ver„ba ſagittæ ſunt ferientes cor meum; non qui„dem quod gravate ſuſcipiam pauperum fratrum „& ſodalium noſtrorum curam: eos enim in ca„ritate diligo, & ſervire magnopere exopto; ſed „quia ſine te & ſine ſuaviſſima tua conluetudine „vita mihi morte acerbior eſt futura. Præterquam „quod non ſim neſcius, quam impares ſint one„ri huic vires meæ, & quam modicua fructua „ex meo regimine ſit ſperandus. Idcirco per eum, „quo me hactenus proſecutus es, amorem ob„nixiſſime a te, Pater, peto, ut qua polles apud „Jeſum Chriſtum gratia, impetres mihi ab eo „velocem de hoc ſeculo in æternum migratio„nem„. Cumque ſupplicationes precibus aggereret, id obtinuit, ut pollicerentur moriturus inam apud Deum operam intercceſſionemque ad id, quod tantopere optabat, aſſequendum *f*.

f

348 Tum Joanne Sclavo ſacerdote ſeorſim ad *Poſt hæc, quibuſdam ſacerdoti etiam teſtis,*
ſe vocato, ſecedere tantiſper adſtantes rogat, ne F
audiantur, quæ aurium ſecreto committenda cenſet, & uni ſoli aperienda. Et conjectura fuit non ex vano, apertos ſacerdoti eſſe futuros rerum eventus revalatione acceptos ea conditione, ut mortalium nulli, præterquam D. Paulæ, ſancti Abundii abbatiſſæ, manifeſtaret. Ut ceſſatum ab alloquio privato fuit, ad lectum decumbentis redire circumſtantes feſtinavere, & quamquam, defluente corpore, mors immineba, tamen frigentibus artubus, ardor animæ ſervebat in pectore, & repetere eum amatis filiis colloquia ſacra cogebat.

349 Et Franciſco quidem ſingillatim ſuperſtiti *cui Franciſco alloquia ſuaſa ultima mandata repetit,*
familiolam rurſus impenſe commendare; reliquos vero ad patientiam ac ad amorem Dei & proximorum, ad perſeverantiam hortari; denuo veniam erratorum ſuorum omnium efflagitare, cunctis, qui de congregatione ſunt, eruntve, ſolemni ſanctiſſimæ Trinitatis nota recitata bene precari. Inter hæc dolor, qui in filiorum præcordiis tæviebat, ora lacrymis, cubiculum ſuſpiriis ac ſingultibus replebat; quæ cauſa fuit, ut iterum aridam jam ac languidam linguam in verba ſolveret, quibus placidiſſime mœſtos ſolaretur, & ad tolerandas vitæ præſentis moleſtias æternæ

ſpe

A ſpe & præmiis animaret.

350 Et quia ubi cor eſt, eo ſæpe lingua recurrit, renovata monaſterii S. Abundii commendatione, laudavit ſanctimoniales effuſe, non eo, ut familiaritatem cum ipſis animam contraherent; ſed ut præſtu eſſent rgentibus, intervirent ſuam operam expoſcentibus; ceterum raro & graviter cum feminis etiam Deo ſacris verſandum hoc ultimo ſermone monuit. Tandem Franciſco fuaſit, ut eumdem ſecum ſepulturæ aligeret locum *g*, ut quorum animas paupertatis ſpiritus & amor Chriſti copulaverat in vita, corpora nequaquam ſeparantur in morte: & pollicitatione a mœrente Franciſco præſtita, iteravit benedictionem, & loqui ac vivere deſiit inter mortales, victurus in æternum cum immortalibus.

Inter quæ moniales S. Abundii ſermonem laudant.

ANNOTATA.

a Lacus Vulſinius *vel* Vulſinius, *Italice* il lago di Bolſena, *ſic dictus a propinquo oppido Vulſinio, jacetque in ditione Eccleſiæ & in ducatu Caſtrenſi non procul ab agro Urbevetano. Lacus* B *iſte forme eſt rotundus, & in circuitu viginti milliaria complectitur.*

b *Hæc urbs Hetruriæ, vulgo dicta* Acqua pendente, *ſita eſt ad Paliam fluvium in ditione Eccleſiæ & provincia Patrimonii, diſtatque ſex milliaribus a lacu Vulſinio. Leander Albertus in Deſcriptione Italiæ pag.* 104. *de ejus nomine & ſitu hæc habet*: Deinceps in via, quæ Sena Romam ducit, citra Paliam flumen Aquapendens occurrit, quod oppidum Volaterranus Aquulam a Ptolomæo deſignatam eſſe judicat, Plinii teſtimonio nitens, qui Aquaſeſia cognomine Taurenos (non tamen, ut Volaterranus legit Aquuleſes) memorat.

c *Poſt præcedens teſtamentum, quod Feus Belcarus cap.* 45. *Italice exhibet, ibidem ſequuntur clauſulæ confuſæ & teſtes nominatim exprimuntur.*

d *Suſpicor, hunc locum in mappa geographica Joannis Antonii Magini deſignari, per vocem Italicam* Badia, *quod abbatiam ſignificat. Saltem pagus hujus nominis ibi notatur in via, qua a lacu Vulſinio vel Aquapendente Senas itur.*

e *Hoc inſtrumentum, cujus ſynopſin Roſſus hic* C *tradit, apud Feum Belcarum cap.* 47. *Italice una cum clauſulis & teſtibus integrum legitur.*

f *Franciſcus Vincentius brevi poſt mortem B. Joannis obiit juxta deſiderium ſuum, ut Marigia lib.* 1. *Hiſt. Jeſuat. cap.* 62. *& ſequente, aliique biographi ſæpe laudati tradunt.*

g *Sepultus eſt in monaſterio S. Abundii circa tumulum beati ſui Magiſtri, ut Roſſus par.* 3. *cap.* 4. §. 2. *refert.*

CAPUT XXIV.

Pius B. Joannis obitus, indicia ſanctitatis poſt mortem ſecuta, honorifica exſequiæ, & ſepultura in monaſterio S. Abundii.

Anno 1567. die 31. Julii.

Dies trigeſima prima menſis Julii anno MCCCLXVII. fuit ultima vitæ Columbini, & prima æternitatis, poſtrema carituræ. Exercuerat ejus patientiam febris malignitas a feſta divæ Magdalenæ luce, uti narratum eſt, ad finem uſque menſis numquam intermittens; quod totum

intervallum præparationi ad exitum de Ægypto miſeriarum ab ægro datum, numquam a multis annis ad illum imparatio. Nulla illi de corpuſculo ſolicitudo, niſi forte ut etiam tum male habe- D retur, tota curatio alienæ caritati relicta, quæ parca eſſe non poterat, ubi filiorum amantiſſimorum caritas abundabat. A. JOAN. BAPT. ROSS.

351 Sacramentis reliquis jam munitus, ſacro oleo, quo roboratur ad luctam decretoriam animus, inungi voluit, ſemper ſibi præſens & integris ſenſibus, ceu cum bene valebat. Sacerdotem rogat, ut commetas Eccleſiæ preces, opportunum decedentibus ſubſidium, reciter, & Dominicæ paſſionis hiſtoriam percurrat: quæ dum præſtantur, procul omni ſtridore, qui mortalem mœſtam ſolet antecedere, inter ſuaves anhelitus & aſpirationes, inter mellita nomina, JESU, MARIA, ad illa verba IN MANUS TUAS COMMENDO SPIRITUM MEUM placidiſſime obdormivit in Domino.

352 Conſecuta ſunt ſigna ſalutis & divinitatis cujuſdam, ſerena faciei imago, color ſupra humanum nitidus vultu inhærens, labra blande renidentia, tota oris ſpecies tamquam lætitia geſtientis animæ & ſuam gloriam gratulantis; mirifica inſuper fragrantia ab exuviis mortalitatis balans & cubiculum affians; odor a veſtimentis & rebus aliis a vivente contactis emanans, & quod magis mirati domeſtici ſuere, ipſe matellæ inſtillatus humor opobalſamis odoratior inventus poſt quindecim ab exceſſu dies *a*: facti ieries narratur ab aliis; mihi ſatis eſt ſolis divini radium, in reclementi vilitate ſe prodentem, verecunde ſtrictimque advertiſſa, ut diſcat lector effutam Dei benignitatem in ſuos amicos agnoſcere, ac mirari etiam in luto & cæno. E

353 Ad illa tam manifeſta tamque conſpicua cæleſtium favorum ſigna conſternati mœrore ſocii, haud poterant non lætari; non tamen eatenus, ut omnem vim doloris abſtergerent, aut impetum valerent ſiſtere lacrymarum. Laxandæ iis omnino habenæ fuere, ac naturæ ſuum infortunium in mortuo Parente deploranti pro tempore indulgendum. Franciſcum lane planctus ac lamentatio miſerabilis pene exanimabat: nulla illi conſolatio, aut aliud doloris cor opprimentis levamen, quam in amplexus defuncti ruere, hærere vultui, manus ac pedes oſculari; & quaſi cum eo ſepeliri vellet, non poterat abſtrahi a dilecto ſuo, neque finem ponere gemitibus & exuberanti fletui ſuo.... F

354 Libi ſatia dolori & lacrymis datum eſt, cogitandum de funere fuit, & illico dubitatum, an ad eam parandum formam, quam paulo ante viventi patiendi cupiditas & humilitatis amor abjectam deſpicabilemque delineaverant, & immutabilem teſtamentarii chirographi robore ipſe voluerat; an potius par eſſet cum eo educi decoro, quod homini claro genere, virtutibus clariori, ſanctitate ac miraculis elariſſimo debebatur.

355 Collatis ergo inter ſe ſententiis, & aliorum etiam gravium virorum exploratis, in eo omnes conſenſere, laudandam quidem maximopere generoſi animi demiſſionem, continuare meditantia in cadavere triumphos, quos de ſeculi faſtu ac vanitate ſuperſtes egerat; ceterum damnatum iri exſecutorum teſtamenti imprudentiam, ſi ſtellis & cælo dignum corpus, mundiſſimum ſancti Spiritus habitaculum, ligatis poſt terga manibus jumento impoſitum efferretur.

A. JOAN. BAPT. ROSSI. *atque ita ſecum per ſuasum ſubito pompa ad monaſterium S. Abundii proficiſcatur.*

357 Honeſtius ergo ioitum conſilium eſt, ſtatutumque in commune, ut arca in feretri modum compingeretur ex tabulis, ioeaque ſacrum illud depoſitum conderetur, quod impoſitum ipſi humeris per vices partito onere, Pſalmos alternis canentes, ad divi Abundii deportarent: cujus deliberationis vulgato rumore, accurrere confeſtim turmatim viri fœminæque ætatis & conditionis omnis, oſcula defuncti manibus admovere, ejus commemorare facta, ter ſanctum prædicare. Abbas iple S. Salvatoris & populi primores publico oomine cerea funalia ad honeſtandum funus donavere, quibus accenſis, inſtituta pompa ſupplicationis ad ſanctum Quiricum *b* milliaribus aliquot a ſancto Salvatore diſſitum tendit; indequa modicam quietem Senas perventum, &, urbe intacta, ad monaſterium S. Abundii recta proceſſit agmen, quod effundentibus ſe ex circumjectis pagis villisque, qua tranſibatur, turbis immenium creverat.

Dum monachi S. Abundii

B

358 Præſtolabantur avide ſanctimoniales adventum mortui, quem cariorem lux oculorum luce viventem habuerant; atque ut propius diſtanti licuit obviam procedere, qua putas pietate, qua affectus teneritudine novum Hoſpitem auro mundique totius præhabitum divitiis excepere? Sane ut pronior ad devotionem, & molliot ad dolorem ac lacrymas lexus eſt, iis effule ora proluere, & damna quæque ſua nec non communia plorando percenſere.

lacrymas abſtinet;

359 Antiſtita imprimis Paula fracto animo, interruptis crebro ſingultu verbis, plura ſuper defuncto ditere, quæ prudens ante mortem ſilentio preſſerat; & hoc unum præter alia lamentari, quod diu fruſtra optaſſet ardenter cum eo vel ſemel colloqui, quocum non levis arcaoa momenti fuerat collatura. Subibat animo amor ardens erga Deum & homines, pœnitentiæ rigor, benigoitas, bumilitas, mundi contemptus, & inaudita pluribus ſeculis divini nominis exaltandi cupiditas, & quæ a nullis exſpectanda putabant, ſingularis in divi Abundii cœnobium benevolentia, cura, præſidium, quæ mors dira falce præciderat.

& ipſa B. Joannis amat,

C

360 Inter qoas complorationes pervagata per orbem fama turmas integras ad viſendum colendumque corpus illud venerabile traxit; ſed omnium celerrime Blaſiam conjugem antiquam ſuam *c*, quæ duodennium in ſua viduitate, hoc eſt thori ſeparatione, Domino deſerviverat. Quis hic pari affectionibus ſtylo præcordiorum commotiones; quis viſcerum contorſiones ad amantiſſimi olim Mariti conſpectum; quia largos fletuum rivos fando vel ſcribendo explicet, etiamſi in fontem illam lacrymarum, vel, ut Niobem altaram, in lapidem vi doloris migraſſe finxerit?

c

ſuorum exſolvunt ſummo dolore exequias,

361 Amaverat initio ſuaviter, oti ſponſum; fortiter deinde ex ſponſo fratrem in ſpiritu; religioſe demum, ut intimum Dei familiarem & cœlitibus carum: ex qua trina amoris magnitudine in promptu eſt doloris menſuram ſumere, & lacrymarum copiam ex conditione fœminæ oatura teneriotis, quæ vitæ partem inter conjugalia officia duxerat, partem non exiguam divinæ ſervituti, eo auctore ac hortatore, conceſſerat. Itaque tota area confuſis undique ploratibus perſonabat, & erat nihilominus ſenſos amaritudina dulcor quidam jucunditaſque commixta, quam decor oris & venuſtas vultus exanimis in gementium pectoribus pariebant.

D

ſacerdotes & juvenes ſenes ſe ſuaque ſubjiciunt Beato,

361 Advenere interim ex urbe ſacerdotes linteati ac cœnobitæ complures, ut ex Eccleſiæ ritu pſalmodia, cantu, prece multiplici honorifice parentarent. Poſtbæc ſodales, qui quadragenti tum aderant albis veſtibus a Pontifice donatis induti, ſmaragdum illum cæleſtem arca ligoea compoſitum efferentes, in foſſa prope templi portam, ubi viventem ſibi ſepulcrum deſignaſſe diximus, recondunt, & humo contegunt multis ioperum floribus & odoratis herbarum ramis, non diu poſt gloriole educendum *d*, & auren argenteique thecis inclusum in aris publico cultui exponendum.

d

ex qua poſſit ea honorificentiſſima actio eſſe, & miracula coruſcare.

e

363 Hoc enim iuæ voluntatis eſſe divinum Numen, prodigiis ad tumulum oſtenſis, declarare non eſt cunctatum, quorum narratio ſequenti parti debita eſt *e*, ut triumphi gloriam de tribus hoſtibus penitus profligatis ac deletis non eoſdem habuiſſe cum vita terminos ionoteicat; ſed tum magis inclaruiſſe conſtet, quando defuncti vis & apud Deum poteſtas miris nobilitata incrementis ſupra mortalitatem ac ſupra mortem ipſam, murtiique jovectores rebelles dæmones, ſe exſeruit, ac per ipſos exlangues artus & oſſa arida propagare miracula porro perrexit, quæ patrare per inhabitantem in ipſis ſpiritum diu antea ſueverat.

F

ANNOTATA.

a *Primum iſtud miraculum, quod hic Roſſus verbis attingit, Belcarus & Morigia fuſius exponunt, ex quibus illud poſtea referemus.*

b *Locus ille ſitus eſt in Valle Orciæ inter Montem Alcinum & Corſignanum ſeu Pientiam, occurrit in itinere, quo ex Abbatia, vernacule* Badia, *Senas tenditur, ut in mappis geographicis obſervare licet.*

c *Blaſia poſt mortem beati Mariti ſui aliquot annis pie vixit, & anno 1371. condidit teſtamentum, quo ſepulturam in monaſterio S. Abundii elegit, ut apud Belcarum cap. 58. & Morigiam lib. 1. Hiſt. Jeſuat. cap. 66. videri poteſt.*

d *Quamdiu corpus* B. Joannis *incorruptum manſerit, & quomodo honorifice è tumulo eductum fuerit, in Commentario prævio §. 6. diximus.*

e *Miracula, quæ Roſſus hic alteri parti aſſignat, in commentario prævio §. 5. dedimus, quibus jam alia ex Belcaro & Morigia ſubjungemus.*

MIRACULA,

QUÆ AB OBITU BEATI USQUE AD ANNUM MCCCCXXXV. CONTIGERUNT,

Auctore Feo Belcaro,

Deſumpta ſunt ex Italicis ejuſdem Beati Actis, Romæ anno 1558. editis, & a nobis ex cap. 58. Latine reddita.

B. Joannis corpus ſuave odorem ſpirat.

PRimum ſignum, quod Deus poſt mortem B. Joanois Columbini oſtendit, & quo ſanctitatem Servi ſui voluit manifeſtare, fuit fragrantiſſimus odor, qui remanſit in eo cubiculo, in quo Beatus ſpiritum Creatori reddiderat. Domeſtici autem capere non poterant, unde odor ille proveniret, donec hera poſt quindecim dies aliquid

quæ-

A quærens ſub lecto, in quo B. Joannes expiraverat, reperit matulam, qua æger Holpes uſus fuerat, & in qua relictum erat nonnihil urinæ, quam ſodales ejus præ nimio dolore foras ejicere obliti fuerant.

ſuavemodo-rem emittebat.

2 Cum vero memorata hera ſentiret, ſuavem illum odorem ex iſta urina oriri, magna cum lætitia ac devotione matulam accepit, & digniore loco collocavit, eamque domeſtici in pretio habere cœperunt. Interim divulgata hujus rei fama, plures domum illam adiarunt, ut de miraculo certiores fierent, & urinam clarum atque ſuaviter olentem iovenerunt. Elapſo ſex menſium ſpatio, inter alios eo advenit vana quædam puella, quæ faciem lenticulis deturpatam habebat. Hæc cogitabat, ſeſe ab hiſce maculis liberandam, ſi vultum ſuum hac urina tangeret. Itaque temere in eam digitum intinxit; ſed quia miraculo ad ſuperbiam ac carnis vanitatem abuti volebat, urina illa ſtatim corrupta eſt, & omnem fragrantiam amiſit *a*.

a Illorum-que gnarum, quæ ſupra-dictum ejus peragerat.

3 Non diu poſt obitum B. Joannis dæmon, neſcio qua occaſione, adoleſcentulam non procul a monaſterio S. Abundii degentem invaſerat, eamque diris modis cruciabat. Accidit aliquando, ut illa adoleſcentula parentes ſuos inſequentes fugiens ad prædictum monaſterium percurreret, ubi volens tranſire ſepulcrum B. Joannis concidit exanimis, & ſtatim ab infeſto dæmone liberata eſt. Ipſa autem poſtmodum fatebatur, ſe meritis B. Joannis obtinuiſſe hanc repentinam liberationem, quæ ſtatim per urbem & agrum Senenſem late promulgata eſt *b*.

B

b quæ ultro-ybi turbæ monialem reliquias illius digna-ro loco col-locarunt.

4 Moniales, vita hac prodigioſa adoleſcentulæ liberatione, reliquias B. Joannis ſolenniter e priori tumulo educere decreverunt, ut honorificentiore loco collocarentur. Quare accerſiti clerici ſarcophagum aperiunt, & herbas floreſque, quos ſocii ejus quondam ſupra cadaver ſparſerant, omnino corruptos inveniunt; at ſacrum corpus erat integrum ac ſine ulla corruptione, acſi nunc temporis primo ſepultum fuiſſet. Igitur pretioſus ille theſaurus in eccleſiam translatus eſt, & impoſitus pulcræ lipſanothecæ, quam uxor B. Joannis fieri juſſerat, & in qua effigiem dictorum beatorum pauperum Joannis & Franciſci *c* una cum imagine Domini noſtri Jeſu Chriſti depingi curaverat. Id factum eſt ſeptemdecim menſibus poſt mortem Beati, & ab eo tempore magna populi multitudo

c

C ad opem illius implorandam confluebat.

Sanat con-verſa, cui præciden-dus erat pollex d

5 Prodigioſum B. Joannis auxilium etiam experta eſt quædam ſoror converſa ejuſdem monaſterii, quæ pollicem tam male affectum habebat, ut judicio medicorum jam præcidendus eſſet, ne malum ad alia membra ſerperet. Verum illa ad interceſſionem B. Joannis confugiens, non modo pollicem ſubito ſanatum invenit, ſed etiam unguem,

d

qui deſiderabatur, mirabiliter recepit *d*. Moniales obſtupefactæ ſimul cum chirurgo, qui ad præcidendum pollicem venerat, Deum mirabilem in Sanctis ſuis laudaverunt. Deinde fama hujus ſtupendi beneficii ad urbem Senenſem delata eſt, ita ut plures ad cognoſcendum miraculum eo ſeſe contulerint. Hinc indies ad ſacras B. Joannis reliquias major populi concurſus fiebat *e*.

e

f mulier a dæmone li-berata.

6 Tempore venerabilis Paulæ *f* abbatiſſæ mulier energumena, nomine Nutina, ad ſepulcrum B. Joannis deducta eſt, ut adæmonio liberaretur. Prædicta abbatiſſa & moniales dæmonem multis orationibus ac verbis urgebant, ut miſeram mulierem deſereret. Denique Paula in nomine Jeſu Chriſti & per merita B. Joannis diabolo imperavit, ut e corpore iſtius mulieris exiret, & certum egreſſionis ſuæ ſignum daret. Sed eum dæmon reſpondiſſet, ſe aſſignatum exitus ſui indicium dare non poſſe, abbatiſſa aliud ipſi liberum reliquit. Conſtitum itaque feminam deſeruit, & in ſignum diſceſſus ſui tanto ſulphuris fœtore cellam vinariam monaſterii replevit, ut moniales ſpatio trium hebdomadarum illam ingredi non potuerint *g*.

D

A. FRO. BELGARO.

g

femina in anguſtiis conſtituta. h

7 Quando hæc anno milleſimo quadringenteſimo *h* graſſabatur, femina magnæ pietatis ac pœnitentiæ, uxor civis ejuſdam Senenſis, qui vocabatur Martinus Simonis, pauperibus peſte affectis dulciſſimum quoddam vinum tam largiter diſtribuebat, ut brevi tempore vas evacuaretur. Cum vero mulier vas vacuum videret, cœpit amare plangere ac vehementer timere indignationem mariti, ut qui eſſet homo duræ converſationis & auſteris moribus præditus. In his angustiis conſtituta, devote atque humiliter auxilium B. Columbini imploravit, & poſt fuſas preces ſtatim vas tam plenum reperit, ut ipſe Martinus tantam plenitudinem admiraretur.

E

ex ubi in variis re-cuſſitarum opem Beati reperiun-tur.

8 Cum Marcus Ciotti civis Senenſis liberis careret, commendavit ſe B. Joanni, & paulo poſt uxor ejus concepit, & ſtato tempore peperit filium, cui nomen Jacobi impoſitum eſt. Deinde alterum ex ea filium ſuſcepit, quem Renaldum nominari voluit.

Menſe Julio anni MCCCCXXXV. deducta eſt ad monaſterium S. Abundii energumena, nomine Franciſca de Meo, & coram monialibus per interceſſionem B. Joannis a tyrannide dæmonis liberata eſt.

Cecchus (filius *i*) Bonaventuræ Columbioi, *i* honoratus civis Senenſis, proles maſculas deſiderans, devote B. Joannem invocavit, & promiſit filium proxime naſciturum, quantum ex parte ſua poſſet, Ordini Jeſuatico offerre. Voto facto, uxor ejus peperit maſculum, cui pater nomen Joannis Petri imponi voluit, & quem veſte Jeſuatica induit *k*.

k

ANNOTATA.

a *Marigia lib.* 1. *Hiſt. Jeſuat. cap.* 63. *aſſerit, illam puellæ temeritatem non manſiſſe impunitam: nam addit, illam multo deformiorem redditam eſſe, ſignis taſſæ urinæ in digito ac facie haerentibus, & ſatyrem amittentibus, ita ut nuſquam publice comparere auſa, neceſſitatem in virtutem converterit, ac ſeſe in cœnobio monialium abduxerit. Cum Belcarus ea tacuerit, fidem hujus punitionis penes Marigiam relinquimus.*

b *Iſtud miraculum hic nonnihil contraxi, quia in Commentario prævio §. 5. a num. 64. juſtius ex Roſſo narratum eſt.*

c *Roſſus putat, hic ſignificari effigiem ſancti Franciſci ſeraphici, ut in Commentario prævio n. 75. interpretatur. Sed propter adjuncta exiſtima, Franciſcum Vincentium indicari, quem tamen propterea Beatis nondum adſcribimus, niſi de legitimo illius cultu ulterius edoceamur.*

d *Etiam iſtud miraculum hic in compendium redegi, quia in Commentario prævio §. 5. a num. 68. graphice ac fuſe deſcriptum eſt.*

e *Hic ſequebatur narratio, quæ exponitur, quomodo Joannes Ambroſii voluntariam ſacri corporis corruptionem procuraverit. Sed ne bis eadem inutiliter repetantur, lectorem remitto ad Commentarium prævium §. 6. ubi eadem hiſtoria ex Roſſo noſtro narratur.*

f *Hæc eſt illa Paula abbatiſſa S. Abundii, quam*

A B. Joannes *tanti faciebat, & de qua in ejus Actis ſæpe fit mentio.*

A. Fao Balcaro.

g *Illa energumenæ liberatio in Commentario prævio num. 67. etiam diſtinctius refertur.*

h *Miracula, quæ hic ſequuntur, tanto majorem fidem merentur, quanto Feus Balcarus ad eorum ætatem propius accedit. At ex annis hic notatis apparet, illum ſcriptorem quibuſdam ſupparem & ſynchronum fuiſſe, cum Vitam* B. Joannis Columbini *an.* 1449. *ediderit, ut etiam alibi diximus.*

i *Subintelligitur vox* filius, *ni fallor, quam hic uncis incluſi: nam Italice ita legitur:* Cecchо di Bonaventura Columbini, honorato cittadino di Siena *&c.*

k *Moris eſt in Belgio noſtro, ut parentes nonnumquam filios ſuos in tenera ætate induant veſtibus iſtius Ordinis religioſi, cujus Sanctos invocarunt, & quorum interceſſioni eos acceptos referunt. Neſcio, an hic auctor ſimile quid ſignificare velit, dum Italice ſic ſcribit:* Partorì uno ſanciullo, al qual poſe nome Ginuampierò, & veſtillo dell' habito de Jeſuati. *Attamen antecedentia ſignificant, quod pater illi filiolo poſtea habitum Jeſuatorum deſtinarit, eumque religioni Jeſuaticæ devoverit, quantum ex parte ſua poterat. An id re ipſa fecerit, an tantummodo facere decreverit, ex his ambiguis verbis colligere non poſſumus.*

ALIA MIRACULA,

QUÆ SECULO DECIMO SEXTO PATRATA SUNT,

Auctore Paulo Morigia.

Excerpſimus ex Italica Jeſuatorum Hiſtoria lib. 1. cap. 67. & Latine vertimus.

GLorioſus Deus in Sanctis ſuis non deſitit ab obitu B. Joannis Columbini uſque ad præſens tempus beneficia conferre plurimis, qui hujus Beati opem implorarunt. Cum tamen ſingula illa diſtincte & exacte non cognoſcantur, tantummodo hic referentur aliqua, quæ juridice a publicis notariis conſcripta & legitimis teſtibus authenticæ probata ſunt, & idcirco indubitatam fidem faciunt.

Auctor quidam præſens narrat.

Imprimis anno Domini MDXXXVII. monialis cœnobii S. Abundii prope Senas, ubi corpus B. Joannis quieſcit, habebat in gutture tumorem, qui cum incidendus eſſet, verſabatur in præſenti mortis diſcrimine, quia magnum erat periculum, ne venæ in inciſione læderentur. At quandoquidem ſemper fuerat pia erga B. Joannem, magna eum fiducia & devotione ad patrocinium illius confugit, & ſtatim poſt factum votum ſanata eſt. Vocabatur autem Agnolina de Conti.

grumoſo flore me gules

10 Monialis ejuſdem cœnobii, nomine Baptiſta, quotannis eryſipelate *a* laborabat. Anno MDXLIX. idem morbus eam acrius invaſit, & tibiam ejus ita corrupit, ut medicus & chirurgus poſt adhibita nequidquam remedia judicarent, crus præcidendum eſſe, ne gangræna aſcendens ſupra genu reliquis membris communicaretur. Huic ægræ erat in eodem monaſterio germana ſoror, nomine Urſula, cui abbatiſſa durum medici & chirurgi judicium indicavit, eique ſimul ſuaſit, ut ſororem ſuam B. Joanni commendaret. Urſula, audito tam triſti nuncio, ad reliquias Beati properavit, & coram iis totam noctem tranſegit. Mane autem fatigata in choro levem ſomnum cepit; quo tempore ipſi B. Joannes apparuit in forma & habitu, quo depingi ſolet; nempe ſtatura mediocri, capite calvo, & veſte ſin Ordinis. Appreheodens autem manum ejus, jucundo vultu & blandis verbis ſic illam interrogavit: Filia, quid vis? Cur me tam cupere inclamas? Cui illa humiliter reſpondit: Deſiderio, ut ſoror mea ſanitatem recuperet. Reſpoſuit ille: Ne dubita, quin ſoror tua ſanitati reſtituenda ſit. His verbis animata ſeſe ad ſororem contulit, quæ ſtatim plane convaluit. Hæc ad gloriam Dei & B. Joannis ſcripto confirmavit Judicha Luti, quæ ægrotanti ſervivit, & omnia propriis oculis aſpexit.

11 Anno MDLI. erat in eodem monaſterio Innocentia de Benaſſai, quæ a puericia aliquo oculorum defectu laboraverat. At creſcente ætate, etiam creſcebat iſtud malum, ita ut vigeſimo ſeptimo ætatis ſuæ anno prorſus cæca fieret. Cum fruſtra adhibuiſſet conſilia medicorum, tandem confugit ad opem B. Joannis, eique in ſua vigilia jejunium in pane & aqua, aliaque pietatis exercitia promiſit. Unde per gratiam Dei & interceſſionem B. Joannis perfectam videndi facultatem conſecuta eſt.

In oculis S. Abundii propriis

Carmelita dictarum monialium confeſſarius, nomine Antonius, habebat in pede ulcus tam fœdum, ut putreſceret, eumque magno tormento afficeret. Is vovit offerre B. Joanni picturam, in qua pes ille exprimeretur, & ſubito ulcus ſanatum eſt.

Soror converſa, nomine Manna, quæ etiamnum vivit, affirmat, linguam ſuam in gravi quodam morbo inſtar carbonis nigram factam eſſe, atque ita intumuiſſe, ut eam movere non poſſet. Cum huic malo remedium non inveniret, in clientelam B. Joannis ſe contulit, & confeſtim amiſſam valetudinem recepit.

diverſi morbi ejuſdem filiæ

12 Anno MDLXIV. ſoror Eleonora Baldi, quæ adhuc hodie in monaſterio S. Abundii degit, per annum integrum tanto renum dolore vexabatur, ut nec die nec nocte poſſet quieſcere. Tandem inſtinctu divino vovit ſacras B. Joannis reliquias nudis genibus venerari. Cœpit itaque a porta templi repere ad altare majus, ubi ipſa notheca conſervabatur, & ſacris reliquiis appropinquans, eas pie reverenterque oſculata eſt. Ar ecce ſubito tam perfectam ſanitatem obtinuit, ut numquam deinceps ullum eruciatum ſenſerit.

In eodem monaſterio eſt ſoror Judicha Luti, quæ aſſerit, ex vehementi quarumdam herbarum humore (ne mpe frondibus fici & perdicio *b* vaſa eluerat) manna & brachia ſua ita intumuiſſe, ut iis membris impoſterum uti non poſſet. Quinimo tumor ille paulatim degeneravit in ulcera, quæ immedicabilia cenſebantur, ita ut medici prænuntiarent, membra illa intra quinquaginta dies cancro inficienda eſſe. Quare illa ſeſe tutelæ B. Joannis tradidit, & extemplo in priſtinum valetudinis ſtatum reſtituta eſt.

b

Eadem Judicha affirmat, quod alias media nocte evigilans ſimul cum febri ſenſerit magnum tumorem in maxilla. Unde dubitans, an correpta eſſet morbo peſtilenti, & timens imminentem fortè mortem, ſeſe ad templum contulit, & ipſa notheca B. Joannis aperuit, ex qua acceptum Beati cilicium applicuit tumori, qui ſtatim una cum febri mirabiliter diſparuit.

A 13 Teſtatur alia ſoror, dicta Caſſandra Nar-
unum pro ſe. di, ſe per octo annos graviſſimis doloribus affli-
ctam fuiſſe, ita ut nec die nec nocte poſſet quie-
tem capere. Poſtquam vario medicaminum gene-
re incaſſum uſa fuerat, tandem imploravit auxi-
lium B. Joannis, & viva fide ac magna humilita-
te quotannis ſeptem Miſſas, aliaque non nulla pie-
tatis exercitia ei promiſit. Facta promiſſione, per
gratiam Dei & merita B. Joannis memorati dolo-
res ſtatim evanuerunt.

Altera monialis, nomine Virginia Placida, in
acutis cruciatibus & præſenti mortis periculo vo-
vit quotidianam B. Joannis commemorationem
facere, & curare, ut in ejus feſtivitate quinque
Miſſæ celebrarentur. Poſt emiſſum votum mox
convaluit.

Soror Romana Carli per duos dies talem oculo-
rum dolorem paſſa eſt, ut brevi omnem videndi
facultatem amiſerit. Simulatque ſuæ ægritudinis
curam B. Joanni commiſit, plenum viſum recep-
pit. Alio tempore eadem monialia lecto decum-
B bens ob vehementem febrim alioſque morbos,
invocato B. Joannis auxilio, ex omnibus iſtis in-
commodis erepta eſt. Præterea præfata Romana
teſtatur, quod conſobrinam ſuam in duplici mor-
tis periculo commendaverit B. Joanni, & bis ſa-
nitatem illius impetraverit.

unum pro a- 14 In prædicto monaſterio ſoror Victoria de
liis. Conti unum pedis digitum peſſima affectum ha-
bebat, tantoſque in illo cruciatus ſentiebat, ut
eum brevi reſcindendum exiſtimaret. Facta B. Jo-
annis promiſſione, cœpit incedere, & omni do-
lore liberata eſt.

Similiter ſoror Abundantia Landi aſſeverat, pa-
trem ſuum in gravi morbo ab omnibus medicis
Senenſibus depoſitum, & in civitate jam pro mor-
tuo habitum fuiſſe. Tunc illa, Deo inſpirante,
ipſum devovit B. Joanni, qui repente ei priſti-
nam ſanitatem reſtituit. Soror Lucretia Santi, bis
in periculo mortis conſtituta, per interceſſionem
B. Joannis ſtatim morbo erepta eſt.

Conſtantia de Paulo ſoror converſa ejuſdem
monaſterii fratrem ſuum, jam extrema unctione
munitum, patrocinio B. Joannis commiſit, &
fine mora incolumitatem ei obtinuit. Eadem ſo-
ror commendavit B. Joanni duas perſonas, in
C magnis anguſtiis conſtitutas, quæ potentem Bea-
ti opem experiæ ſunt.

Magdalena Valentino ſoror converſa per duos
menſes laborans febri, & nullum apud medicos
morbo ſuo ſolatium inveniens, recurrit ad inter-
ceſſionem B. Joannis, & illico febris abacta eſt.

ad interceſſionem B Joannis ſo. lamitiol euaſugavit, 15 Cum ſoror Bernardina de Galgano per quin-
quaginta octo dies pedem incognito medicis malo
afflictum habuiſſet, commendavit ſe B. Joanni,
& protinus ſanata eſt. Eadem aſſerit, religioſum
quemdam, acerrimis doloribus vexatum, invo-
catione ejuſdem Beati mox ſanitatem recepiſſe.

Abbatiſſa & vicaria ejuſdem monaſterii teſtan-
tur, quod ſoror Agatha Semigliato ob vahemen-
tem febrim lecto decubuerit, & poſt aliquot dies
e naribus ejus prorumperit ſanguis, qui nulla medi-
corum induſtria ſiſti poterat. Tandem ægra in
patrocinio B. Joannis ſpem collocavit, & a mo-
nialibus impetravit, ut ad templum deferretur,
ubi aperta lipſanotheca (o magnam hujus Beati
coram Deo potentiam!) non ſine ſummo monia-
lium ſtupore ille ſanguinis fluxus ceſſavit, poſt-
quam ſacras reliquias reverenter ac devote exo-
ſculata fuiſſet.

Soror Agnes Piccolomini tam inſalita angina
laborabat, ut guttur ſuppuratum & omnino per- D
foratum haberet, eique malo fruſtra remedium AUCT.
adhiberetur. Denique B. Joannes, cujus auxili- P. MO-
um magna cum fiducia imploraverat, mirabili- RIGIA.
ter illi ſanitatem reſtituit. Unde illa impoſterum
eidem Beato ſemper ſingularem grati animi affe-
ctum exhibuit.

& in va- 16 Non eſt tacenda ſanatio Euſtochiæ Silveſtri,
riis dolori- quæ tanto dentium dolore affligebatur, ut nec die
bus nec nocte poſſet quieſcere, & interdum præ nimio
cruciatu caput parieti alliderat. Soror, quæ illi
inſerviebat, vices ejus miſerata aliam monialem
advocavit, ut ambæ afflictam deducerent ad tem-
plum, in quo ſacra B. Joannis oſſa conſervantur.
Cum ibi omnes tres B. Joannem invocaſſent, po-
ſtea lipſanotheca ejus aperuerunt, & magna cum
reverentia ac fiducia abſciderunt particulam lin-
tei, in quo pes Beati involutus erat, quam denti
male affecto applicuerunt. Deinde ſuſis illic non-
nullis precibus, ægra obdormivit, & poſtmodum
evigilans ſeſa omni dolore liberam ſenſit.

atque in- 17 Anno MDXCV. Dorothea Cappacci, abba-
commodis E tiſſa dicti monaſterii, etiam vexabatur intolera-
bili dentium dolore, qui nullis remediis leniri po-
terat. Illa demum maxillam, ubi cruciatus erat
intenſior, quibuſdam B. Joannis reliquiis tangi
juſſit, & ſine mora dolor ille ita fugatus eſt, ut
numquam poſtea redierit.

Soror Abundantia Guglielmi habebat pedem
inflatum, & per quinque menſes nullum inveneat
huic noxio tumori remedium; quinimo ma-
lum quotidie crelcebat. Igitur in vigilia B. Joan-
nis ſe portari curavit ante capſam, in qua ſacrum
illius corpus quieſcit, ibidemque emiſſo voto,
ſe perfecte ſanatam ſenſit, & ſola tam alacriter
ad cellam rediit, acſi numquam ullo incommodo
impedita fuiſſet.

promptum 18 Cum ſoror Beatrix Almerighi ex alio loco
ac prodigio- lapſa eſſet, pedem & tibiam ita læſit, ut medici
ſum illius de ipſius vita dubitarent. Quædam illius conſan-
opem guinea audiens tantum periculum, eam B. Jo-
anni commendavit, & argenteam tibiam offerre
promiſit, ſi diſcrimen evaderet. Facto voto, mo-
nialis prodigioſe convaluit, & cum gratiarum a-
ctione argenteam tibiam obtulit.

Hippolita Conti oppreſſa maximo dolore, cui
nullum remedium proderat, opem B. Joannis fla- F
gitavit, & penes ſe inveniens partem lintei, quod
ſupra Beati corpus jacuerat, ex locum male affe-
ctum tetigit, & illico ſanitatem recuperavit. Ea-
dem monialia affirmat, ſe nullum ab illo Beato
petiiſſe beneficium, quod non impetraverit.

experæ 19 Alia monialis commendavit B. Joanni fe-
furiat. minam ſacularem, quæ in magno mortis pericu-
lo verſabatur, vovitque, ſe curaturam, ut ima-
go Beati pingeretur, & pictura illa coram reliquiis
ejus appenderetur. Poſt factum votum femina iſta
mirabiliter ſanitatem obtinuit.

Quædam ruſtica ſuum infantem, adhuc faſciis
involutum, & graviſſima febri laborantem eidem
Beato devovit, eique repentinam ſanitatem im-
petravit. Præterea memoratæ moniales teſtantur,
ſe interceſſione B. Joannis varia alia beneficia con-
ſecutas eſſe.

Aliud mi- 20 Non eſt hoc loco omittendum, quod an-
raculum ad no MDXCIII. Dominicus Afinato, dives mercator
illius hono- Mantuanus, legendo Vitam & miracula B. Joan-
rem in ſu- nis ſingulari devotionis affectu erga hunc Beatum
burbio motus fuerit: nam in templo noſtro, quod ex-
Mantuano. ſtat in ſuburbio Portus Mantuani, fieri juſſit al-
tare, in quo depicta eſt iſtius Beati effigies cum
G

A quibuſdam miraculis, quæ vivens patravit. Placuit autem Deo hic propter merita Servi ſui manifeſtare miſericordiam ſuam, & uſque in præſentem diem omnibus, qui ibi cum viva fide ac ſincera pietate auxilium Beati implorant, deſiderata beneficia conferre. Quare illic magnus eſt populi concurſus, & devotio illa quotidie accreſcit, ut ex pictis tabellis, cereis argenteiſque donis, & aliis anathematibus ibi appenſis apparet.

AUCT. P. MORIGIA.

ubi etiam plura beneficia conferuntur, d

At Primo ibi opem B. Joannis expertus eſt magnificus D. Joannes Maria Lazura, qui lethali morbo oppreſſus interceſſione iſtius Beati ſubito ſanitatem obtinuit.

Præterea illuſtriſſimus D. Gonzaga *d*, epiſcopus Mantuanus, grave incommodum in pede tolerans, nequidquam adhibita medicorum induſtria, inſtinctu divino ad interceſſionem B. Joannis confugit, & poſt emiſſum quoddam votum, ſine ulla dilatione ſanatus eſt. Quare gratias Deo & beato Benefactori relaturus venit ad illius altare, & ibi coram ejus imagine pedem argenteum obtulit, ac Priori conventus eleemoſynam erogavit. Deinde ad augendam populi devotionem conceſſit

B indulgentias quadraginta dierum omnibus fidelibus, qui iſtud altare viſitaverint.

& miracula patrata ſunt.

22 Adoleſcens quidam, nomine Joannes Baptiſta Torri, habitans in ſuburbio Portus graviſſimo morbo laborabat, & jam extremis Eccleſiæ Sacramentis munitus cum morte luctabatur, ita ut medicorum judicio mors brevi ſecutura eſſet. Ea nocte, qua in agone verſari videbatur, apparuit ei B. Joannes, & ab illo petiit induſium, quo tegebatur. Æger continuo cœpit clamare ac rogare, ut alterum ei induſium darent, en quod ſuum vellet offerre B. Joanni, qui iſtud flagitaverat. Mater aliique præſentes putabant, eum delirare, & propterea illud induſium ipſi dare negligebant. Tunc paululum quieſcens cœpit rurſus novum induſium poſcere, & eadem verba repetere. Adſtantes itaque ut ei ſatisfacerent, ablato priori induſio, eum altero induerunt. Tunc æger illud B. Joanni offerri juſſit, & eo ipſo tempore lenſit, ſe melius habere. Denique tertia die tam ſanus e lecto ſurrexit, acſi nunquam ægrotaſſet, & B. Joanni gratias acturus venit. Quotidie ibi ad altare dicti Beati nova beneficia con-

C feruntur, & ſtupenda patrantur miracula, quæ jam authenticis litteris mandantur *e*.

e

ANNOTATA.

a *Vocatur Grace ἐρυσίπελας, a qua voce Italicum ejuſdem morbi nomen* reſipola *& Gallicum* ereſipele *deducuntur. Eſt autem tumor præter naturam in cute u ſanguine & flava bile calidioribus, vel a ſanguine fervente tenuique proveniens. Plura de hoc morbo videri poſſunt apud Gorræum in Definitionibus medicis a pag.* 157.

b *Hæc herba dicitur a quibuſdam vocari* perdicium, *eo quod perdices eo libenter veſcantur. Interdum etiam appellatur* herba urceolaris, *quia ad urceos purgandos maxime apta eſt; Græce autem dicitur* ἀλόη. *Sæpe nuncupatur* herba muralis, *quia in muris ſeu parietibus creſcit; hinc quoque Galli, ni fallor, eamdem herbam nominant* parietaire. *Morigia autem hic eam exprimit per vocem Italicam* vetriola.

c *Eſt caſtrum in ſuburbio Mantuæ, quod vernacule vocatur* Porto, *& inter Septemtrionem & Occidentem ponte urbi jungitur, ut in geographica ducatus Mantuani deſcriptione notatur.*

d *Is eſt, ut opinor, Franciſcus Gonzaga, qui* D *ex Ordine Minorum ad epiſcopatum Mantuanum aſſumptus eſt, eumdemque ab anno* 1593. *uſque ad* 1620. *diligentiſſime adminiſtravit, ut videre licet apud Ughellum in Venetæ editione Italiæ ſacræ tom.* 1. *col.* 874. *& ſequente.*

e *Hæc miracula, quæ Morigia ſuo tempore authenticis inſtrumentis confignari aſſerit, ad noſtram noſtram non pervenerunt.*

APPENDIX,

De ſcriptis ac documentis B. Joannis Columbini.

Beatus ſcripſit Vitam S. Petri Petroni,

INter *ſcripta* Joannis Columbini *primo occurrit Vita B. Petri Petroni, quam tomo* VII. *Maii pag.* 188. *ei tribuimus ex fide Bartholomæi Senenſis Cartuſiani, qui de inventione ejuſdem Vitæ in prologo ad lectorem ſic præfatur*: Qui quidem libellus, quamvis admodum confuſe incertoque ordine elucubratus fuerit, optima tamen fide atque integritate conſcriptum, ac inſuper patria felicis illius ſeculi lingua exaratum legimus ..... Interea exoptatum codicem tanta cum voluptate legeram, vel potius avidiſſime devoraram, ut inter varios animi mei motus id unum ſane nonnihil me momorderit interdum; nimirum quod proprii auctoris nomine in prima ſtatim fronte careret. Ceterum totam rerum geſtarum ſeriem paulo acurius intuitus, novis repente perfundor gaudiis, ſimulatque Joannem Petri Columbini, virum ſanctiſſimum, atque Nicolaum Vincentum, Franciſci Vincenti germanum, totius hiſtoriæ noſtræ auctores fuiſſe deprehendo. *Majores noſtri ad diem* XXIX. *Maii loco proxime citato doluerunt, hanc B. Petri Petroni Vitam a Bartholomæo Senenſi interpolatam eſſe, & Italicum ipſius* B. Joannis Columbini *contextum naufragi fruſtra conatus ſunt, ut ibidem indicant,*

E

a *Porro ad nos pervenerunt aliquæ ejuſdem Beati epiſtolæ, quas Joſephus Bonafeda in Vita Italica* B. Joannis Columbini *lib.* 3. *ex bibliotheca Altempſiana fideliter & vernacule edidit, ut ibidem in proœmio teſtatur. Feus Belcarus olim centum ex illis legerat, ut alia occaſione in Commentario prævio num.* 42. *monui, quæ jam partim perierunt, aut forte alicubi cum blattis & tineis luctantur. Sed ex illis, quæ adhuc ſuperſunt, facile pius ferventſque aliarum ſtylus colligitur: nam plenæ ſunt ſancto quodam ardore, qui animos lectorum accendit: doctrina autem earum pluris facienda eſt, eo quod non ſit acquiſita ſtudio litterarum, quas beatus Ioſeph noſter ignoravit, ſed quodammodo divinitus infuſa videatur.*

multæ epiſtolæ

F

3 *Reſtant etiam aliquot ipſius monita, quibus ſocios ſuos ad exercitium variarum virtutum ac perfectionem excitabat. Dubitare quis poſſet, utrum Beatus ea ſcripto tradiderit, an dumtaxat viva voce inculcaverit, quæ ab ejus ſodalibus memoriæ impreſſa, & poſtmodum litteris conſignata ad nos uſque pervenerit. Nam Feus Belcarus hujuſmodi exhortationibus hanc aut ſimilem præmittit formulam*: Joannes dilectiſſimis fratribus ſuis dicebat. *Attamen Roſſus noſter part.* 4. *Triumphi injuſt, B. Joannem illas inſtructiones ad ſocios perſcripſiſſe, eaſque vocat* epiſtolas, *quas Feus Belcarus* exhortationes *appellaverat. Quidquid ſis de hac re, nos aliquot fragmenta iſtarum monitionum (voca epiſtolas aut exhortationes, prout lubet) ex*

& forte alii, quos antea memoravi.

Roſſo

A *Roſſo Latine exhibebimus, ut intima piaque Beati noſtri ſenſa clarius appareant, cum juxta ipſum Chriſtum ex abundantia cordis os loquatur. Etſi illa nuncupata apud laudatum Joſephum Bonafede alio ordine diſponantur; tamen ſunt eadem, quæ Roſſus noſter Latine reddidit. Quare ordinem a Roſſa ſervatum ſequemur, & materiam nimis longam in aliquot paragraphos dividemus.*

§. I. Senſa B. Joannis Columbini de fide, ſpe, & caritate erga Deum & proximum.

B. Joannes, emiſſa fidei profeſſione,

PRæter plurima vivæ ac incorruptæ fidei argumenta, quæ B. Joannes *tempore vitæ præbuit, jam moriturus perpetuum ejuſdem virtutis teſtimonium nomine ſuo exarari voluit in authenticis tabulis, quas ſupra cap. 23. Actorum a n. 331. integras retulimus. Non pigebit hic repetere aliquod earum fragmentum, quod ad rem noſtram ſic ſonat:* Verum eſt & in fidem veritatis profiteor, credere me in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum; & pro certo habeo, quidquid Eccleſia ſancta Romana tenet, ac Urbanus ejus paſtor, Cardinales ipſius in Domino fratres, cæterique prælati ejus, ... quibus hactenus obſequentem me præſtiti, & ad mortem uſque præſtitturus ſum, tamquam Domini vicem in terris gerentibus: hæc quippe via eſt, quæ ducit ad vitam; & apud me certum eſt, omnes ab ea deflectentes, & inficiantes, eorum definitiones atque decreta a Deo per ſancti Spiritus infuſionem manaſſe, ideoque violare ipſa audentes, non eſſe inter fideles numerandos, nec pro Catholicis habendos; neque dubitandum, quin qui in hæc abſurda ſponte labuntur, membra ſint a Chriſto diviſa.

magnam reverentiam erga Eccleſiam Romanam oſtendit,

¶ *Utinam hæc Beati verba attente expendant ii noſtrorum temporum ſcriptores, qui ſummi Pontificis auctoritatem diminuere, & Romanæ Eccleſiæ poteſtatem reſtringere conantur! Unde Roſſus noſter par. 4. Triumphi cap. 1. ad hanc fidei profeſſionem notavit ſequentia*: Animadvertim a ſapientibus eſt, divino impulſu factum, ut fidem Catholicam Romanæ Eccleſiæ, & hanc rurſus fidei Catholicæ admiſceret, ut expanſæ per millena ſeculorum locorumque ſpatia, hoc quoque accederet divini teſtimonium Hominis, cui errorem ſubeſſe, uti temerarium eſſet afferere, ita & ſtultum ſuſpicari in tam manifeſta cæleſtium donorum copia & luminis affuſione, quo Deus humili ſuo Servo revelare dignatus eſt, quæ a ſapientibus & prudantibus hujus ſeculi abſcondit. *Hinc etiam* B. Joannes *ſodalibus ſuis reverentiam erga Romanam Eccleſiam & ſummos Pontifices tam impenſe commendabat, ut in Actis ejus ibidem num. 334. legitur.*

& ſocios ſuos ad ſpem

6 *Ex fructifera fidei radice oriebatur ſpes, ad quam beatus Magiſter diſcipulos ſuos excitabat his verbis*: Jeſus Chriſtus benedictus ſolus eſt, qui liberare nos poteſt a tot tantiſque bellorum incurſibus, quibus brevis vitæ noſtræ curſus expoſitus eſt. Hæc ſana cum multa ſint & gravia, ſuccumberet omnino miſera noſtra fragilitas, niſi clementis & dulciſſimi Dei noſtri pietas ſubveniret: hujus ſubſidium non in magnis modo periculis, ſed etiam in minimis momento quolibet ita ad noſtrum regimen ac fulcimentum neceſſarium eſt, ut, ao ſubtracto, in omne infortunium prolapſuri ſimus.

& fiduciam in Deo collo-

7 Eapropter ſi certi ſumus abſque ajus ope ſtare nos non poſſa, quin in ſcelera graviſſima quamus, cur ſedulo non curabimus, ut ai continuo hæreamus, & ſpem noſtram in ea collocemus? Renovemur ſpiritu mentis noſtræ, fratres dilectiſſimi, & quamvis acri reprehenſioni ſimus obnoxii, quod jacturam temporis fecerimus, cavcamus tamen, ne triſti cogitatione abſorbeamur, & in deſperationis gurgitem demergamur; ſed maxima potius cum fiducia ad noſtrum bonum Jeſum accurramus, & in ipſo ſperemus: nam procul dubio nos ſuo amplexu dignabitur, confirmabit, ſolidabitque, nec ſuo nos auxilio deſtitui patietur &c. *Joſephus Bonafede in Vita Columbiniana lib. 3. cap. 4. exhibet hanc monitionem integram, cujus majorem partem Roſſus par. 4. cap. 2. Latine vertit, ex quo eam hic dedimus.* D

EX IMMEDIATE *verſi borbatur.*

8 *Quamvis ex toto Actorum decurſu ſatis appareat, quanto divini amoris ardore* B. Joannes *æſtuaret, cum tamen ſermo ſit etiam cordis amentis index, audiamus beatum Virum de hoc amore ſic differentem*: Dilectiſſimi fratres, volmetipſos Deo, cujus eſtis, non ex parte, ſed totos tradite, & a cunctis creatis cor avellite; quia tempus breve eſt, & in longum vita protrahi nequaquam poteſt. Beati, qui omni remoto impedimento, Chriſtum diligunt. E Aliquid præter Deum amantis mens tenebria offunditur: ut enim oculia corporeis ſuperpoſita lumini offitiunt, & viſum impediunt, ita quæ extra Deum amantur, animæ eum ipſo unionem ſolvunt, & lucem veritatis Jeſu Chriſti auferunt. Obſecro vos, novo rurſus amore accendamur in ardenti caritate Jeſu Chriſti, & nihil hactenus boni faciſſe nos arbitremur, & corde magnanimo ac generoſo, & flagranti deſiderio dilectionis Chriſti, plantarum imitatione, innovemur, & ad fructum multum ferendum præparamur.

Eaſdem ob cauſas

ad amorem Dei,

9 Cogit nos inſtituti noſtri ratio ad divinum amorem ſancti deſiderii excitatione & ferventis orationis ſtudio procurandum, & viva voce & virtutum omnium, caritatis præſertim perfectæ erga Deum ac proximum, & veræ humilitatis exercitatione augendum. Sciſcitemur a bono noſtro Jeſu, quænam ſint majora & gratiora ipſi præcepta; & reſpondebit: Diligite me ſuper omnia toto corde & totis viribus & animæ corporiſque potentiis, & proximum ſicut vos ipſos. Ecquid hoc ſermone ab ore vitæ æternæ prolato dulcius ac ſuavius? Heu me, ſi fideliſſimum ſocium Chriſtum diligeremus, F fideliter etiam cum ipſo mori peroptaremus. Heu, heu, commoriamur ipſi, ſiquidem ipſe pro nobis mori dignatus eſt. Majorem caritatem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amico ſuo. Si perfecte amemus, plus de offenſis Deo illatis, quam de noſtra damnatione dolebimus: namque magis ipſum quam nos amare tenemur. Semper Domini dona cum caritate, menſuræ neſcia, & cum amore inſaniam redolente ſuſcipite, cui ſanctæ paupertatis ſit adjuncta cupido, & mutua inter vos dilectio, & gaudium & jubilus, & concentus. Super omnia autem affectum terrenorum prorſus exuite, quia Chriſtus animam aliano, quam ſui vel propter ſe oceupatam amore, ingredi dedignatur &c. *Hic etiam pauca deſunt, quæ apud Joſephum Bonafede lib. 3. cap. 5. Italice inveniuntur.*

quo ipſe flagrans cupiebat,

10 *Beatus noſter divino amore incenſus optabat, ut omnes de Deo colloquerentur, & ſocios ſuos ad ſpiritualia hujuſmodi colloquia inſtituenda exhortabatur, ut Joſephus Bonafede lib. 3. cap. 1. Italice refert, & Roſſus noſter par. 4. cap. 3. §. 3. Latine interpretatur hoc modo*: Hujus ego ſum ſententiæ, ut exiſtimem virtutes a ſuo ſtatu & decore collapſas

A EX IMPRESS.

pſas eſſe, quia & de Deo ſermones deſcere. Probe novi, veriſſime vulgo dictum, Lingua loquitur, quod ſentit cor; atque adeo qui de mundo loquitur, quæ mundi ſunt, ſapit & frigeſcit; qui de Chriſto loquitur, huic Chriſtus ſapit, & incaleſcit. Eapropter ſi Chriſtum a vobis eſſe, & ſui vobis copiam facere concupiſcitis, inceſſanter enm in ore habetote, aut laudes ipſi concinite, aut quidpiam de ipſo legite, aut meditatione ac oratione memoriam ejus refricate. Nolo vos ignorare, fratres, non aliunde impendere tentationem periculumve majus, quam quod a vecordia eſt ignaviaque Dei bona inæſtimabilia ſilantin promendi.

promotes de rebus ſpiritualibus

11 Suaviſſima de Jeſu Chriſto collocutio cibus eſt, ac animi vita; & quem illa delectat, non continget ab ipſo leparari, ſed ſemper ſecum Chriſtum habebit. Si totus conjureı in vos mundus, jubeatque prædicatione & laude Chriſti abſtinere, ac tacere, deridete ipſum, memores promiſſi: Qui confiebitur me coram hominibus, confitebor & ego cum coram Patre meo, qui in cælis eſt. Idcirco ſerio vos monitos volo, ne ullo umquam tempore ſanctiſſimam hanc de Jeſu Chriſto loquendi artem memoria vobis excidere patiamini.

B Si ad religioſorum clauſtra vel hæc fola de Deo loquendi conſuetudo rediret, ſimul cum illa fervor rediret ſpiritus, & inde flammæ ſd calefaciendum mundum prodirent. Quo frequentiores erunt de Deo ſermonas, eo ſublimiores de eodem ſenſus experiemini.

& de Chriſto ſic loquend. ſunt.

12 Heus vos! Hora eſt jam de ſomno ſurgere; diu noctuque per compita per plateas benedictum Chriſti nomen inclamemus. Deſcendamus, ſi opus ſit, ad infernum uſque, ut ibi a nobis memoretur. Illic turmatim homines dajiciuntur, quia immemores illius & contemptores fuere. Tendamus eo nos clamantes ac repetentes: Vivat iterumque vivat ſanctiſſimum Jeſu nomen. Non laſſeſcant linguæ, nec laticntur corda clamoribus: Vivat Chriſtus crucifixus; vivat Chriſtus; vivat Chriſtus crucifixus millies centies; vivat ſanctiſſimum nomen Jeſu in æternum; vivat Chriſtus per univerſum mundum in omnium hominum animis; Jeſu Chriſto ſemper ſit honor & benedictio & gloria, nobis autem confuſio faciet noſtræ. Obſecro vos, fratres, ut ſaltem millies dic qualibet oominis Do-

C mini Jeſu Chriſti recordemini &c.

Jaimitos, tamquam nobis inimicos

13 *Ab hos ardenti erga Deum amore profluit ſincera inimicorum dilectio, quam Chriſtus nobis præcepit, & exemplo ſuo nos docuit. Quam alte illam cæleſtis Magiſtri doctrinam* B. Joannes Columbinus *animo ſuo inſculpſerit, patet ex ejus verbis, quæ apud Joſephum Bonafede lib. 3. cap. 6. Italice, & Roſſum par. 4. cap. 5. §. 2. Latine ita leguntur*: O quanto proſequendi amore luni, qui nos affligunt! Quam amanter oſcula libanda manui, quæ nos percuſit! Quam medullitus benedictione remetienda lingua, quæ blaſphemiis & convitiis nos inceſſit! Quantopere diligendi, qui nos perſequuntur! In nos dumtaxat odium exercendum, tamquam in hoſtes, quibus infeſtiores nullos patimur. Reclamus memoria ferventiſſimi ſervi Dei ſancti Francici effatum aſſerentis, valde amandos eos, quibus voluptati eſt in nos malevolentia & perſecutio: ſiquidem adjumento nobis ſunt, ut victoriam de domeſtico adverſario referamus, ut teterrimum tyrannum, quales nolmet ipſi & concupiſcentia noſtra ſumus adverſum nos, profligemus.

diligendus eſt demon ſtrat.

14 Heu me miſerum! Hæc etenim recta & compendiofa ad ſalutem via eſt, & ego miſer ab ea ſponte deflecto ad ſemitas erraticas & longas. Quid D nobis prodeſt ſermo bonus, & ingens Dei ac virtutum notitia, ſi per viam hanc, quam nobis aperuit, ambulare detrectamus? Hæc una veritatum eſt, cui ſi verbo factove contradicam, vetat me conſcientia mea eloqui vel ſcribere. Utinam inter probos non computarer improbus peccator & reus: ſic enim minus Deo diſplicerem, cui placent boni. Heu mihi, quid faciam? Profecto moriar, oiſi iter hoc dilectionis inimicorum ingrediar. Quapropter rogo vos, ſervi Dei, ut me orationibus veſtris juvetis, idque impetrare mihi ab eo ſtudeatis; primum quidem, ut ipſum candide ac ſincere, tum proximum meum diligam; me autem odio habeam, ut ita aliquo modo ſanctiſſimo amori ejus in me reſpondeam: ſiquidem tam multis magniſque nominibus ad hoc præſtandum teneor.

& docet quomodo fratres

15 *Ex his facile unuſquiſque colligit, dilectionem ergo fratres ejuſdem profeſſionis & domeſticos fides commendatam juſſe ab illo, qui inimicos propter Deum tantopere amari volebat. Lubet tamen audire ipſum* B. Joannem, *qui apud Roſſum par. 4. cap. 5. §. 3. de caritate fraterna ſic diſſerit*: Amor & caritas, qua invicem diligimus, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro de nobis ipſis. Quis ergo dicere audeat, amari a ſe abſentem proximum, ſi fratrem non amat lateri affidentem? Quod ſi vitium & defectum, ut impedimentum amoris, obtendas, vide, an eidem & tu obnoxius ſis, &, ſi vitu polles, longe pluribus ac majoribus deformem te perſpicies. Ideo, fratres cariſſimi, diligite invicem igneo ſancti Spiritus amore, & quilibet veſtrum de patribus ac fratribus veſtris ea loquatur, quæ ad Dei gloriam & conſolationem ſpiritualem ipſorum conferant, E

debemus amare,

16 Nulli detrahamus, aut quemquam judicemus præter eatu ullo; ſed potius de Dei offenſis cerebro doleamus. Compatiamur affictis, cum flentibus defleamus. Confortemus puſillanimes, & pro noſtris proximis ſemper oremus. Si Chriſti diſcipuli eſſe cupimus, vota noſtra ſignis prodamus, quæ tandem hac una nota amoris mutui continentur ſermino carenti & modo. Complectamur invicem in Domino ſuaviter, ut Dei filios, amore videlicet numquam deficiente. Peto a vobis etiam atque etiam toto cordis affectu; amate vos mutuo, & pax atque concordia in vobis ſemper habitet; neque inveniatur inter vos quiſquam primatum ſuper alios appetens: qui enim voluerit major eſſe, erit minor; & qui plus ſe humiliaverit, exaltabitur. F

iſque obſe quia prof bare.

17 Amate vos, ut bonos fratres, & ſi quis infirmatur, præſto illi eſtote omni caritate ac diligentia, illumque Chriſti loco habetote, qui dixit: Quodcumque uni ea minimia meis feciſtis, mihi feciſtis. Memoria retinete Chriſti præcepium de dilectione mutuo habenda: hanc nobis teſtamento reliquit; banc noſtram voluit eſſe ſapientiam; hanc notsm ſervorum & diſcipulorum ſore dixit, ſi invicem diligamus. Igitur alter alterius onera portemus, & ſupportemus invicem io caritate. Non luni æqualis conditionis naturæ mortalium. Hæc Domini voluntas eſt, ut ſapiens ſimplicem luſtineat, & ut inferiores ſuperioribus reverenter obtemperent. Per Chriſti amorem cuncta iſta fiant. *Hæc eadem apud Joſephum Bonafede lib. 3. cap. 8. Italice leguntur. Nunc ad ſimilem aliarum virtutum commendationem progredior.*

§. II.

A

§. II. Documenta ejuſdem Beati de ſublimi quodam orationis genere, de mortificatione, voluntaria paupertate, mundi contemptu, & patientia.

Beatus multa dum explicat non ſublime genus orandi.

DOminicus Monticellenſis, *de quo ſuperius in Actis n.* 317. *mentio facta eſt, inter alia conſuluerat* B. Joannem Columbinum *de ſublimi quodam orationis genere, quia illud non ſatis intelligebat, licet myſticæ theologiæ diu ſtudiuiſſet, & multos libros aſceticos attente pervolviſſet. Huic beatus Vir poſt humilem tenuitatis ac imperitiæ ſuæ excuſationem reſpondit in hunc modum:* Ad laudem & gloriam ſanctiſſimæ Trinitatis non tacebo, quod ab iis magnis donis (*ea omnia ſuſe memorantur in epiſtola Italica, quæ apud Joſephum Bonafede lib.* 3. *cap.* 24. *integra exſtat*) & a ſolerti exercitatione viæ unitivæ affectus quidam caritatis emanat, ac amoris penitus transformati in Deum, & Deo

B ebrii, & ex ipſo animæ centro exſurgit ſenſus, neſcio quis, puro liquidoque amore flagrans, omni mentis diſcurſu carens, & quod mirabilius eſt, abſque ulla Dei, aut Chriſti, aut vitæ æternæ cogitatione hærens: nullam rem cæleſtem, terrenamve, aut humanam, vel divinam contuens ex iis, quas antea perſpexerat, aut imaginatione perceperat.

ſua contemplationis,

19 Sed ſolus affectus ab affectu magni amoris abſorptus, arctiſſimo vinculo illi adnectitur, ita ut in unum affectum commigrent; neque jam quæritur, quærive poteſt aliquid ſingulare; at eſt innatatio boni in bono & amoris volatus: neque in hoc amoris raptu quidquam videtur, aut ſentitur, aut petitur; ſed eſt immenſitas boni, & amoris complementum, & terminus, opinor, ſentiendi. Intrat iſtiuſmodi affectus & amor, & affectus amoria in abyſſum amoris ac divinas tenebras; divinas, inquam, quia ille divinitas ipſa eſt ac abyſſus; & tenebras voco, quia obſcuræ ad intelligendum ſunt, obſcuriores ad exprimendum. Hic aſcenſus & ſubmerſio in pelago divinitatis omnem conſiderationem & imaginationem rei cujuslibet

C exeludit, ſolus amor in amore operatur; eredideram fruitionem eſſe fruitionum. Nibilnminns fateor, neſcire me verbis explicare, qnæ mente perguntur interius: hæc quippe grandium opera lunt atque ferventium, & non paupercuti & frigidi, qualis ego lum &c.

quam ipſe experimento ſe vidiſſe novit;

20 *Ex hoc epiſtolæ fragmento, quod Roſſus par.* 4. *cap.* 6. *Latine edidit, non temere conjicimus,* B. Joannem *divino altiſſimæ contemplationis dono prædituin fuiſſe, etſi ex ſincera animi ſubmiſſione hic ſeipſum, tamquam pauperculum & frigidum deſpiciat: nam hæc ipſa ſublimioris orationis explicatio redolet ſtylum Sanctorum, qui experientia didicerunt, quid ſit illa mentis ab omni creatura ſuſpenſio, ſubmerſio, innatatio, arctiſſima unio, affectuum commixtio, abyſſus, fruitio fruitionum, ſola amoris operatio, & alia hujuſmodi, quæ humana philoſophia non capit, ſacra theologia miratur, & pauci experiuntur. Certe laudatus Dominicus Monticellenſis in litteris reſponſoriis, quæ apud Joſephum Bonafede lib.* 3. *in prologo Italice exſtant, ingenue fatetur, ſe plus ex hac ſola* B. Joannis Columbini *epiſtola, quam ex diuturna aſceticorum librorum lectione didiciſſe.*

21 *Cum oratio ſiue mortificatione juxta peritiſſimos ſpiritualis vitæ duces aliuſmodi opnoxia ſit, voluit* Beatus noſter orationem adnere mortificationem, *cujus virtutis dignitatem & meritum ſodalibus ſuis ita propoſuit:* Vera perveniendi ad Chriſtum via mortificatio eſt & opprobria. Chriſtus nos per viam opprobriorum, injurtarum, & mundi contemptum ad ſe vocat. Per hanc qui ineedit, male conſumptos annos & Dei offenſas amare deflet, optatque vebementer vindictam de ſeipſo ſumere, omnibus pœnitentiæ modis aſſumptis, quæ uturpari licite queunt. Præterea humilitatis, patientiæ amator eſt, & ingenti caritate omnes amore Creatoris amplectitur; ſe ſolum odio proſequitur, ſibi ſnis diſplicet. Convitia, contumelias, tormenta, perſecutiones ardanter optat, nec aliunde quam a cognitione divinæ bonitatis, & vilitatis propriæ cupiditas iſta promanat. Domini noſtri in Evangelio verba ſunt illa: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipium ſolum manet; ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Ideo oportet nos mundo toti & propriæ voluntati penitus emori, ſi fructum afferre Chriſti volumus; ſecus ſteriles & inutiles erimus.

D *EX IMPRESS. & ſoc. ſodalibus ſuis data, quæ mortificationem*

E *accuſant,*

22 Doleamus, plangamus, & aſpere in nos ſeviamus: quamvis enim reliquis culpis careamus, unica ingratitudo, & Dei contemptus, & quædam velut abjectio millenis mortibus, ſi fieri poſſet, plectenda eſſet. Aperiamus tandem oculos, & tempus amiſſum defleamus; cui redimendo ſola mortificatio & pœnitentia ſatis eſſe poſſunt. Brevi tamen hæc duratura eſt, quod velox ſit omnium noſtrum ad mortem curſus. Vel memeriptum iniuemini, duodecimum jam annum in hoc ſtadio currentem, & mihi tamen videtur totum hoc tempus, tamquam dies heſterna, quæ præteriit. Soliciti ſitis, dilectiſſimi, & lucris ſpiritualibus intendite, dum tempus habetis, bonum operemini, ne vos imparatos & pauperes mors improviſa deprehendat. *Eamdem exhortationem Joſephus Bonafede lib.* 3. *cap.* 12. *Italice edidit.*

voluntariæ paupertatem

23 *Mortificationi affinis eſt paupertas, cujus ſtudium ac amorem Beatus noſter ſocios ſuos ita ſuadet:* Sancta paupertas animam ſolicitudinibus & terrenis affectionibus exuit, ac rerum creatarum cupiditate liberat; quo fit, ut earum ſarcina expedita

F & amoris proprii vacua, ſtatim ac levi pulſu contingitur, ad Dei contemplationem pervolet, atque ad Chriſti paſſionis meditationem pertrahatur; quibus, veluti pabulis, alitur ac delectatur. Fratres mei, hæc Chriſti Domini voluntas eſt, ut paupertatis ardentes amatores ſitis, eamque toto cordis affectu amplectamini. Idcirco a rei cujuslibet proprietate vos immunes ſervatote, eamque veluti venenum devitate: namque ſatan in hoc laborat, ut in minimis etiam dicere ſuadeat: HOC MEUM EST.

avide eam plectantur,

24 Obſecro vos nulli hominum graves aut moleſtos eſſe petendo vel accipiendo: diſplicet enim Deo ac hominibus libertas hæc, & importuna ſolicitatio. Conſervate paupertatem ſanctam in ſua puritate ac nitore, neque ulla ex parte eam lædi vel labefactari patiamini: etenim fundamentum ipſa eſt, ſuper quo virtutum cunctarum ædificium erigitur ac innititur. Eadem fomes ac alimentum eſt, quo nutritur humilitas. Paupertas voluntaria Chriſti Domini meritis ſuis locupletat noſtram, atque hæc illius intuitu longe pluris gazis imperialibus æſtimanda eſt. Paupertas, paupertas, ſignificatum tuum haud plene percipitur! Vivat paupertas in cordibus noſtris. *Hoc paupertatis elogium Italice*

A *liee reperitur apud Joſephum Bonafede lib. 3. cap. 12.* EX SUPRA. *ex quo Roſſus haud dubie par. 4. cap. 8. illud Latine vertit.*

& mundum 25 *Neque a mortificatione & paupertate multum differt contemptus mundi, ad quem idem beatus Magiſter, teſte Roſſo par. 4. cap. 9. diſcipulos ſuos ita exſtimulabat*: Rogo vos, fratres, ut quantum per vires licet, ſtrenuos mundi hoſtes ac adverſarios nos oſtendamus. Non ignoratis, Chriſtum pro mundo minime oraſſe, quia illum odio habuit, & nunc uſque habet. Ideo ſi amari a Chriſto cupimus, mundum cum ſuis commodis ac honoribus averſemur. Cogitationes noſtræ puræ ſint, & ſermones ſancti ac ſuaves, Linguam noſtram cuſtodiamus ab omni verbo, quod vel anſam ſcandali, vel mali exempli umbram præ ſe ferat.

cum ſuis 26 Lacrymis fræna laxentur, & mœſtitia mundi deploretur, cujus adeo ingens cæcitas eſt ac ignorantia, ut, ſummo relicto bono, peſſimum amplectatur malum. Contemnamus humana & eorum ſectatores; ad cæleſtia vero ac ſublimia aſpiremus, & virtutibus ſanctis animum excolamus. Longe B ſatius eſt duleiſſimi Jeſu amore fervere, in quo & per quem omne honeſtum ac jucundum abſque mentura & tempore reperitur, quam rerum fluxarum affectu detineri, quæ ſi amentur, pœnam ingerunt; ſi poſſideantur, poſſeſſorem poſſident, & timeri amant, timoris ipſæ naſciæ. Ea propter conſilium a me capite: Deo vos veſtraque omnia integre tradite, & ipſum omnibus anteha bete: tempus enim breve eſt & celerrime præterit.

& honoribus contemptui. 27 O quam magnos labores honoris cupiditate ducti ſeculares ſubeunt, & Jeſu Domino minime propinquant! Et quam nullo negotio vetitas hæc attingi poteſt! Unum porro neceſſarium eſt, humana judicia ac honores nihili pendere. O quam pernicioſa gemina hæc peſtis eſt, quæ Deum a nobis aufert, & cumulum curarum advehit! Hanc procul a nobis arceamus, fratres mei, & ad priſcam ſimplicitatem ac nitorem redeamus. Mihi compertum experimento eſt, mundum univerſum recobris exſecrabilibus proprii judicii ac exiſtimationis vani honoris obcæcatum graviter errare. Stultitiam ad libitum ſimulate amore Chriſti, & ſapientes eritis. Chriſtus Dominus ſalutarem inſaniam in honoribus ſpernendis & inani de vobis C ipſis exiſtimatione exuenda doceat, quia quo longius ab iis recedimus, eo propius ad illum accedimus. *Hæc eadem apud Joſephum Bonafede lib. 3. cap. 14. Italice exprimuntur.*

in denique armis pa tientiæ 28 *Sed cum publica præcedentium virtutum profeſſio multis difficultatibus & adverſis expoſita ſit*, B. Joannes *ſocios ſuos clypeo patientiæ ita munichat*: Fratres mei dilectiſſimi, quam humillime patientiam ad omnes homines pro Chriſti habeamus amore, eamque in omni fortunæ adverſitate, & in qualibet infirmitate corporis, eunctiſque incommodis ac perſecutionibus integram ſervemus. Deus æqua ſua providentia tribulationes & conſolationes animæ immittit, ut ex utriſque fructum ſaluti noſtræ habeat. Sagacem agricolam non minus Januarii gelu glacieſque exhilarant, quam Maii tepores & æſtus immiſcens: etenim ſub nivibus & pruinis grana macerantur ac ſegeti præparantur. Ita Dei ſervos ex æquo proſperitas & adverſitas gaudio afficiunt: hac quippe deprimitur ſpiritus, ea, ne ſuperbia effeta tur, carni frænum injicitur, ac domatur; & utrumque cedit utilitati ad fructum ſpiritalem capiendum.

29 Ne terreamini tentationibus, quæ vera corona & vita animæ noſtræ ſunt: imo cum gaudio D illas præſtolemur, & patienter ac fortiter feramus: contra eas currentio advoſa. ſicut enim igne probatur aurum, ita tribulationibus anima, ut appareat, an vere ex Deo ſit. Igitur lætemur, & fruitione quadam alamur in ſpiritu tribulationis, cujuslibet pœnæ ac tentationis incurſu. Qui pugnare recuſat, jam ſe victum fatetur; & dat manus; at qui impavide defendit in certamen, proximus eſt victoriæ. Idcirco paratos eſſe oportet ad pugnandum virili animo contra adverſarios. Induamus arma crucis Chriſti, memores invocare nomen ejus, & ita victores evademus, & Jeſus Chriſtus coronabit nos corona gloriæ in cælo.

& variis tribulationi bus 30 Decet nos tamquam leones generoſos gerere, & quælibet adverſantia propter Jeſu Chriſti crucifixi amorem ſuſtinere: ita enim affectia cuncta arduа videbuntur facilia. Nulla calamitas ſeparare nos debet a caritate Chriſti. Maledicta & injurias, verba factaque mordentia & contumelioſa benigne tranquilleque ferantur, atque ita beati eritis. Cum neceſſaria ſuppetunt, gratias Deo agite, & pro beneficoribus orate: eum vero premit inopia, patientiæ recordemini ac ſpei in Domino Jeſu Chriſto, qui præſto ſemper fuit fideliſſimis ſervis ſuis, E & nobis ſubveniet indigentibus. In omni adverſitate, fide, patientia, ſpe in Deum vos ipſos tuemini.

ſeſe curan dum. 31 Recolite, quam frequenter divina bonitas ſuis famulis ſubſidium attulit. Etiam cum inique traducuntur, & quid poteſtatibus ſuperioribus reſpondeant, ignorant, nonne promiſſum a Deo habeot? Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. Hanc ob eaulam patientia ac fiducia in Deum corda veſtra commuoite. Pro ipſo & ipſius honore, ac pro veſtra ſalute conſtanter certate, ut poſt brevis vitæ metam idem Dominus Jeſus Chriſtus participes ſuæ gloriæ vos efficiat. *Multa & magna continet brevis iſta exhortatio, quam Joſephus Bonafede lib. 3. cap. 13. vernaculo Beati idiomate expreſſit, & Roſſus par. 4. cap. 10. in linguam Latinam tranſtulit. Jam reſigna virtutum quarundam elogia audiamus.*

§. III. Doctrina illius de humilitate, timore Domini, prudenti regimine, & ſtudio perfectionis. F

B. Joannes humiliſsi *POſt converſionem ſuam* B. Joannes Columbinus *ab humilitate, tamquam fundamento, novum Evangelicæ perfectionis ædificium corpi conſtruere, & per varios humilitatis gradus ad ſummum virtutum faſtigium impigre conſcendit, ut in Actis ejus vidimus. Quanti autem faceret hanc virtutem, patebit ex ſequenti oratione, qua ſodales ſuos ad ſinceram animi ſubmiſſionem ita impellebat*: Si quæ virtutum ceterarum laus ac decor in nobis creſcit, multo magis creſcere humilitatem decet: ſiquidem pro gratiæ nobis infuſæ incremento obligatio erga Deum noſtra ſit major, & ei ſolvendæ nos pauperculi ſumus impares. Ne pigeat vocari ſervos inutiles, uti revera ſumus: etenim & hoc gratiæ munus eſt, quod gratiam recipiamus. Ut lacrymis ideirco ac horrore dignum videatur, quod a ſeculatibus hominibus judicandi ſimus delidiæ nomine, quia longe pluta in divino præſtarent obſequio, ſi vel dimidia gratiæ parte, qua donavit nos Deus, impertirentur.

laudibus auctis 33 In tota virtute & divinæ voluntatis exſecutione noſtra ſalus noſtrumque bonum poſitum eſt. Non qui ſublimiores de Deo ſenſus habet, carior

illi

illi est; sed qui virtutum actibus ipsum imitatur; cui enim plus donat, plus etiam ab eo exigit. Manifestum superbiæ indicium est, humilem gratiarum actionem pro acceptis beneficiis negligere: cavendum proinde ab illo diligenter est, & cum ingenti humilitate Christi in nos dona recolenda & grates agendæ. Eapropter, dilectissimi fratres, quanto majus lumen in nobis infundit Deus, eo dilucidius imbecillitatem miseriamque nostram ac bonitatem ejus agnoscemus, & actiones nostras longe inferiores debito, quo tumus obstricti, æstimabimus. Atque ut brevi proloquar, quo propius ad Deum per gratiam & virtutes sanctas accesserimus, eo magis mens nostra illuminabitur, & in nostra tenuitate ac abjectione intelligemus, ipsum esse omne bonum & robur nostrum, nos autem nihil præter vilitatem & debilitatem magnam.

& exemplo primorum Eccleſiæ præſulum

34 Incredibile dictu est, quanta virtutum copia atque præstantia pollere adverterim Cardinales, magnates, pluresque prælatos, quibuscum agendum mihi aliquando fuit; adeo ut præclara ipsorum facta rubori nobis confusionique esse queant, quod majorem in sui status celsitate & opum abundantia modestiam ac demissionem præferunt, quam nos inopes superbi in imo conditionis nostræ, & perfectionis professione servemus. *Nescio, cur Rossus par. 4. cap. 11. hic in medio discursu unam alteramve lineam omiserit, quæ apud Josephum Bonafede lib. 3. cap. 10. sic Italice sequitur*: Noi gli atti, & essi i fatti? Per certo niuno giudichi, che troppo e dubbio è pericolo. *Hæc autem priora verba juxta Vocabularium Cruscanum, in qua vox Italica* atto *interdum affectionem levem ac puerilem significat, sic paraphraſtice interpretor*: Nos pauperes ostendimus levia humilitatis acta, & ii magnates edunt heroica istius virtutis facta. *Aliter vero eadem verba hunc sensum habere possunt*: Nos humilitatem profitemur, & isti illam exercent. *Unde sequentem monitionem sic explico, quasi Beatus diceret*: *Cum itaque ex me audiatis, quod prælati illi in summo dignitatis fastigio humilitatem conservent, ex exteriori honoris & gloriæ splendore* certe nemo judicet, quia nimis ambiguum & periculosum est. *Si hic a vera interpretatione aberremus, Itali nobis Belgis ignoscant. Sane hæc explicatio cum dictis antecedentibus satis concordat.*

ſpeciat ſuos ad eandem tendere.

35 *Tunc beatus Magister discipulos suos ad eamdem virtutem sic pergit hortari*: Nostrum quilibet minor esse & posthaberi ceteris studeat, atque ita majorem omnibus evadet. Id facilius assequetur, si temporis jacturam hactenus feciſſe sibi persuadeat, statuatque moras rumpere, & bonis operibus insudare. Sed præcipue curandum, ut mortales omnes nobis meliores, nos cunctis detegnitate, reputemus. Veræ humilitatis, non fictæ aut fucatæ, signa dare ne erubescamus, atque ut a Domino sumus edocti, hæc universa bonitatis ipsius amore faciamus, ac servos nos inutiles fateamur. Non eget Deus operibus nostris; dives se ipso est, & a nulla creatura dependens: sed nos ipso undecumque indigemus, sine quo nec esse, nec vivere possumus. Ipse solus elegit nos, & ad suam admisit servitutem, non ullo nostro merito, sed infita sibi benignitate & clementia, ut in filios adoptaret, & ad æternam gloriam perduceret.

quibus propositis lapſus Salomonis,

36 *Non immerito quispiam mirabitur, quod* B. Joannes *noster, homo illiteratus ac simplex, arcana contemplationis mysteria litteris perite explanaret, subtilia fidei dogmata sapienter discuteret, variarum virtutum naturam ac proprietates tam erudite explicaret; sed in his tenebris facem ei præferebat timor* D *Domini, qui est initium sapientiæ. Præterea comes* ex alio humilitatis, *de qua jam supra egimus, est idem timor Domini, quem beatus Pater filiis suis spiritualibus ita inculcabat*: Heu mihi misero! Timor & tremor occupant me cogitantem, quod si donorum cælestium largitio pignus esset æternæ vitæ, in quem mortalium melius, quam in Salomonem illius meritum cecidisset? Quippe Deo adeo placuit, eo vel maxime, quod sapientiam postulasset, ut ea supra meniuram omnium, quos unquam terra aluerat, cumulatus fuerit. Templi sui sanctissimi ædificationem ipsi reservavit. Tanto scientiæ lumine perfusus est, quantum, & eo magis, quam scripta ab ipso volumina manifestant, adeo ut mundana cuncta meram esse vanitatem plane perspexerit; & nihilominus ex sancti Augustini sententia inferorum pœnis addictus est.

37 *Opinio de salute aut damnatione Salomonis tam* qua ex sua sententia S. Augustinus pro, vel contra pugnet. *inter antiquos quam recentiores scriptores maxime controversa est, ut videri possit apud obvios sacræ Scripturæ interpretes ac nominatim Salianum nostrum in Annalibus ecclesiasticis veteris Testamenti ad annum* F *mundi* 3058, *tomo* 3, *a pag.* 914. *Aliqui S. Augustinum numerant inter ambiguos & incertos hujus controversiæ auctores; sed Augustinus probabilius videtur decora, Salomonem a Deo reprobatum & damnatum esse, ut lib.* 22. *contra Faustum Manichæum cap.* 81, & 88. *aliisque locis indicat. Scio, duriora S. Augustini verba ab assertionibus contrariis opinantis utcumque mitigari ac explicari. Verum hæc sufficiunt, ut Beatus noster prudenter existimaverit, Salomonem ex S. Augustini sententia pœnis inferorum addictum esse.*

38 *Porro* B. Joannes *utilem Dominis timorem sanctæ* atque ita ab aliorum periculo *incutere sic pergit*: Quot alii præterea variis spiritualibus conjecuti sunt munera, qua scientiæ vel prophetiæ, qua virtutum & miraculorum operationis, quos tamen gehenna devoravit ac torquet? Nam in sola virtute & divinæ voluntatis impletione nostrum bonum & nostra salus sunt reposita. Videte, quam rigidum divinum sit judicium, & quantopere pertimescendum. Cogitate, voluisse Deum farinam a furfure discerni: neque tamen animum despondere par est; siquidem è paradisi culmine plures angelorum prolapsi sunt, & qui steterunt, E sanctitate ceteris præcelluere. Nullum religiosum cœtum reperietis, in quo omnes constantiam ad finem usque servavariut, neque nostrum excipiendum a communi arbitror inconstantia. Sed væ illi, qui retro respiciet, & a nostra se societate divellet. Probare voluit Deus, qui veri sint servi sui, ne falsi ac degeneres suo tegantur pallio & delitescant. Ideo vos ipsi gaudete & confortamini in Domino, quod a parte servorum ejus steteritis, & non declinastis ad eos, qui, neglecta Domini nostri Jesu Christi gratia, ad seculi miserias & peccatorum abominationes rediere, & quidem tanto cum infortunio ac dedecore, ut nullus pene sit, qui æquis illos oculis aspiciat.

illis ultiores Dominus ſe morem hoc 39 Nos vero eorum damna cautos faciant, ut humilitatem ac prudentiam alienis lapsibus discamus. Misereamur illorum, Deum pro ipsis deprecantes, & timere nobis ipsis eorum exemplo discamus. Fortes & constantes simus, ne tentationibus succumbamus: qui enim luctari viriliter detrectat & terga vertit, victoriam & coronam sperare nequaquam potest. Et in hac luctatione nemo superatur, nisi qui sponte adversario cedit: hostis enim noster viribus non est superior nobis, divina gratia

roboratis. Semper igitur humiles, patientes ac timidi eſtote: ſic enim fiet, ut in bono perſeveretis, & agnoſcamini, ut veri diſcipuli, ac ſervi Jeſu Chriſti. Perſeverate in bono uſque ad finem: non enim qui cœperit, ſed qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit in Chriſto.... Ad alendum tuendumque Domini timorem, memoremini noviſſima noſtra, mortem, judicium divinum, inferni pœnas, & paradiſi gloriam. *Ubi hic aliquot puncta notantur, Roſſus par. 4. cap. 12. nonulla prætermiſit, quæ apud Joſephum Bonaſede lib. 3. cap. 16. Italice reperiuntur.*

Prudentiſſimæ gubernandi regulæ

40 *Quamvis ex Actis utrobique appareat*, B. Joannem Columbinum *juxta cognominis ſui etymologiam ſimplicitate columbæ prædituin fuiſſe, non tamen carebat prudentia ſerpentis, ſequens monitum Chriſti, qui apud Matthæum cap. 10. v. 16. apoſtolis ſuis dixit*: Ecce ego mitto vos, ſicut oves in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. *Certe Beatus noſter oſtendit, ſe ſimplicitati prudentiam adjunctam habuiſſe, quando apud Joſephum Bonaſede lib. 3. cap. 15. & Roſſum par. 4. cap. 13. prudentiſſimas congregationis gubernandæ leges ſociis ſuis ita præſcripſit*: Majores qui in vobis ſunt, reprehendere opportune minores ne negligaot, & paterno cum affectu ipſos corrigant; minores vero benigne patienterque monita accipiant, & pœnas, ſi quando infligantur, ſuſtineant, imo vicem amoris ac reverentiæ infligentibus rependaot, ac pro ipſis Deum orare impenſe ſtudeanc. Ita cuncti ſancti eritis, & ſapientes & mites, & dies cum maxima lætitia ducetis. Dominus pars hereditatis veſtræ ſit, ut & vos in ſuam partem computet Deus. Tempus operandi valde breve eſt; ſed meritum, operibus debitum, eſt immenſum. Et ſi longius illud eſſet, præſtat vitam virtutis hilaritate ſerenam ducere, quam aculeis & peccati ictibus mœſtam traducere.

præſcribit ſuperioritus

41 Qui majores ſunt, & præſunt aliis, meminerint filiorum ſpiritualium ac ſubditorum, ſibi a Deo commiſſorum, curam gerere. Advertant, quanta cum fiducia ſe ſuaque omnia ipſis ſponte crediderint; & intelligant, ſui eſſe muneris patres agere & veros Dei ſervos, atque ita illis præeſſe imperio, ut proſint exemplo. Cogitemus abdicatam ab ipſis voluntatem propriam, atque ſponte moderatorum arbitrio ſubmiſſam: relictos parentes, amicos, & quidquid in mundo habebant, Jeſu Chriſti amore, propter quem ſuperiori, vicem ejus gerenti, obtemperant, cui ſortem ſeculo locum inter famulos non dediſſent. Eapropter ſolliciti de iis eſſe debent, ut de ſe ipſis & propriis filiis, imo filiis & ſervis Jeſu Chriſti, memores, rationem ſe de iis in magno Dei tribunali ſtricte reddituros. Idcirco etiam atque etiam rogo ceteris præfectos, uti ſubditos commendatos habeant, ſtudeaotque exhibere ſe illis tamquam patres, paſtores, magiſtros, fratres doctrina ac exemplo, ut divinæ gratiæ & ipſorum prudentiæ caritatiſque ope rite gubernentur, ac ad perfectionem & optatum gloriæ finem dirigaotur.

Optimus ad perfectionis ſtimulus.

42 *Denique beatus Vir apud Roſſum par. 2. cap. 13. circa finem iiſdem ſodalibus ſuis reliſſimas perfectionis aſſequendæ regulas tradit hoc modo*: Vocavit nos Dominus, fratres mei, ad ſtatum perfectionis, non qualitcumque, ſed majoris. Ideo teneamus perfecte pro viribus cuncta operari. Caveamus, ne tamquam mendaces & deceptores reprobemur. Lux noſtra luceat, & radios ac ſplendores emittat virtutum. Ad hoc conitamur, ut Pater noſter cæleſtis honoretur in nobis, atque ut bono exemplo noſtro mortales a peccatis & vitiis reſipiſcaot, ac ad viam veritatis revertantur, & nobiſcum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum honore colant. Si hæc ſincere & ex caritate præſtiterimus, io gaudio & Spiritus ſancti jubilo vivemus, & ſecura mora excipiet, quæ ad æternam vitam nos transferet.

ipſi quandocunque nobis

43 Expurgemus cum Apoſtolo vetus fermentum, ut ſimus nova conſperſio. Humiliemur Chriſto Domino, & revertamur ad ipſum magno cum fervore & caritate, conſcientias noſtras emundantes. Rumpamus catenas, quæ nos præpediunt, ne penitus Chriſto nos ipſos tradamus, & ad perfectionem properemus. Nos a nobis ipſis divellamus, & Chriſto adhæreamus, qui tot tamque graves cruciatus pro nobis ſuſtinuit. Hactenus cæleſtibus donis & favoribus accipiendis vacavimus: jam hora eſt, ut ad fructum & debitas gratias reddendas evigilemus. Deceret, nos parvulos non eſſe lacte indigentes, & cibo ſolidiori idoneos, hoc eſt fortes ac ſtrenuos, & ad reſiſtendum validis venti cujuslibet flatibus potentes.

ad illum ob. ſingulare.

44 Quæſo vos, cariſſimi, negligentiam ac defidiam excutite, & veloces magno Dei muneri obviam ite. Tempus utiliter conſumite, & cavete, ne adverſarius otioſos vos inveniat, ſed ſemper in aliqun bono opere occupatos. Quodlibet externum negotium cogitatio aliqua ſancta comitetur, & cor elevet. Legite, aut legentes pios ac devotos libros audite. Orationi diu noctuque incumbite, dictum Salvatoris memoria recolaotes, quod oportet ſemper orare & numquam deficere. In precibus tamen veſtris pluris facite mentis attentionem, quam vocis prolationem. Meditationes veſtræ circa juſtitiam & miſericordiam Dei verſentur, ut a vobis timeatur ac ametur. Cum intimo dolore peccatorum veſtrorum recordemini, ac frequenter confeſſioni ſubjicite, & coram Deo pure & candide vosmet ipſos accuſate, ac veniam humiliter poſtulate. Perpendite, quam ſit ingens noſtra miſeria ad cadendum, quanta Dei benignitas ad nos ſublevandos. Pereurrite, quot quantaque a Deo beneficia, tum communia, tum ſingularia perceperitis, & de omnibus ex corde gratias agite.

ſuggerit.

45 Super omnia menti hæreat ſanctiſſima Jeſu Chriſti vita & paſſio, quæ animum de ea devote cogitantem illuminat ac roborat. Et breviter, pro noſtra qualibet ſpirituali ægritudine ſaluberrima medicina eſt. Martyrum præterea vitas ac tormenta conſiderate, quibus accendimur ad peccatorum odium, ad ſeculi contemptum, & ſenſus voluptatum fugam; ac vice verſa ad virtutem, & patienda pro Jeſu Chriſti amore cupiditatem ſuſſlammamur; liquidem per multas tribulationes in Dei regnum intrare oportet. Non ergo, cariſſimi mei, per aliam viam exiſtimate vos ad ſuperoam patriam & ad culmen perfectionis perventuros, niſi per quam præivere Sancti, & ipſa ſanctitas Chriſtus Jeſus. *Joſephus Bonaſede hæc eadem documenta lib. 3. cap. 9. Italice edidit. Beatus noſter etiam plura pia monita ſeraxit litteris, quas monialibus S. Abundii aliuſque ſcripſit; ſed nobis hic non vacat, ea omnia operoſe in Latinam linguam converſere, & hoc loco fuſius referre: nam ex jam datis fragmentis abunde colligitur, quanto ſanctitatis deſiderio animus* B. Joannis *flagraverit. Ceterum hæ integræ Beati epiſtolæ nationibus, idiomatis Italici ignaris, communicari merentur per interpretationem Latinam, quam hominibus minus occupatis, quam nos ſimus, & utriuſque linguæ peritis relinquimus.*

R. E.

REVERENDO ADMODUM IN CHRISTO PATRI NOSTRO

P. FRANCISCO RETZ

SOCIETATIS JESU PRÆPOSITO GENERALI XV.

Longum ac proſperum regimen, æternam felicitatem.

QUonam caſu, ſeu quanam mea potius felicitate fieri dicam, ut primus gubernationis Tuæ annus, cujus octavus etiamnum proſpere ac feliciter admodum labitur menſis, concurrat cum ſeptimo ac poſtremo noſtro menſis Julii Tomo de Actis Sanctorum, qui nunc in lucem prodit; quos inter die xxxi. ejuſdem menſis publico cultu celebratos, tametſi Sanctus Ignatius Loyola locum obtineat poſtremum, magnam tamen in dicto Tomo partem habet. Et vero duo ſunt, quæ meas haſce de optimo noſtro Parente lucubrationes, proprio quodam jure Tuo nomini inſcribi poſtulant. Quem enim, amabo, earum potius appellem patronum, quam Te, Ignatii ſucceſſorem, Ignatii virtutum imitatorem, heredem & exemplar, atque adeo utroque hoc titulo longe meritiſſimum, ut Sanctus Ignatius, qui in earum decurſu totus ſpirat, vivit ac ſplendet, maiora judicii Tui ac paterni favoris acceſſione ac ſuffragatione magis magiſque in dies ſingulos apud exteros quidem innoteſcat, apud noſtros autem illuſtretur, eum ampliſſimis apud hos & illos privati ac publici cultus venerationiſque erga Sanctum incrementis?

Ignatii ſucceſſorem dixi; eum videlicet, quem divina providentia egregiis naturæ ac gratiæ dotibus cumulatiſſime exornatum, per multa ac varia Societatis officia inſtructum, probatum, honoratum, quaſi gradatim, ad ſupremam univerſæ Societatis gubernandæ præfecturam fortiter & ſuaviter jam pridem comparavit. Liceat interim mihi hoc loco, Pater admodum Reverende, inoffenſa animi Tui modeſtia, præteritæ vitæ aliquantiſper veſtigia relegere. Nam poſtquam Praga, celeberrima Bohemiæ Metropolis, anno MDCLXXIII. die X I. Septembris Te mundo dederat; Societati autem Bruna anno MDCLXXXIX. die XV. Octobris, abſolutis ante iis ſtudiis, quibus juvenilis ætas ad humanitatem informari ſolet; diſcendi ac docendi provinciam mira cum ingenii, tum ſedulitatis commendatione exornaſti: nam quanta cum ſubtilitatis celeritate, ac laboris contentione philoſophici ac theologici ſtadii curriculum emenſus ſis Olomucii, pluribus aliis in pulvere litterario longo poſt Te intervallo relictis, teſtis eſt Olomucenſis palæſtra, teſtis etiam Pragenſis; quarum illa quidem dum publicos laureæ doctoralis in philoſophica facultate honores Tibi detulit; hæc vero, dum eximiis etiam ſacræ theologiæ doctoris inſignibus Te condecoravit, quam honorifice Te utraque loco habuerit, quantum ſingularia doctrinæ Tuæ merita ac decora ſuſpexerit, non clam, ſed palam, ſed in publica orbis luce teſtatum eſſe voluit.

Et vero quod doctoris nomen cum docendi exercitatione egregie conjunxeris, intricatis philoſophiæ placitis auditores imbuens, ac ſacris theologiæ ſtudiis informans ſumma cum approbatione, prætereo tacitus; uti & Latini oratoris munus; quando majora me vocant. Etenim ad expediendam Aſſiſtentiæ Germanicæ negotia deſignatus, Romamque evocatus, Subſtituti, quem dicimus, graviſſimum munus omnibus prudentiæ ſeduſitatiſque partibus expleviſti; idque in octavum omnino annum; dein vaſtam ac nume-

roſam Bohemiæ provinciam gubernaſti; Pragenſe ad S. Clementem collegium rexiſti; factus ſimul Rector Magnificus Univerſitatis; ſecundum item moderator provinciæ; inde Aſſiſtens Germaniæ; tum Societatis univerſæ Vicarius Generalis; Præpoſitus denique Generalis. Quæ cum ita ſint, quænam eſt, ſi non hæc perfecta rerum præclare abs Te, Pater noſter, geſtarum gradatio eſt, qua per tam multa ac varia, tam brevi tempore, & ea quidem Tua ætate obita in Societate miniſteria, oculo in Te poſſimum intento divina Providentia ad ſummum ejuſdem moderandæ magiſtratum Te ſenſim provexit; imo vero ſingulari prorſus provexit modo?

Etenim vix ad diuturnæ juxta ac laboriosiſſimæ gubernationis ſuæ mercedem (ut prorſus confidimus) numquam ſatis laudandus R. A. P. Michael Angelus Tamburinus pridie Kalendas Martii anno MDCCXXX. è Vita diſceſſerat; cum, ecce, mox Roma omnium noſtrorum oculos atque animos in Te converſos vidit; Congregatio quippe ſecundum inſtitutum noſtrum Nonis Martii Romæ habita, primo mox ſcrutinio; atque adeo ſingulari quadam animorum voluntatumque conſenſione, Te, Pater admodum Reverende, Vicarium Generalem elegit; quæ quidem electio hoc habuit ſingulare, quod in Congregatione, in qua ea contigit; fuerint Itali, Galli, Hiſpani; Germanus vero aut Bohemus nemo, præter Te ſolum Electum; ut vel hinc liquidiſſime pateat, ſummis Te in amoribus fuiſſe apud nationes omnes, Teque Societatis regimini non tam datum quam natum; quodque ab illis Tibi delatum eſt ſuffragium, non tam delatum eſſe Tibi, quam meritis tot ac tantis debitum Tuis ac perſolutum, quibus unus inter alios omnes inſigniter excellebas.

Ceterum quantopere delectus ille non a noſtris dumtaxat, quam late diffuſa eſt Societas, ſed ab extraneis etiam præcipuæ auctoritatis viris probatus fuerit, nihil attinet exſequi pluribus. Quanta autem vigilantia, prudentia, dexteritate, quam indefeſſo atque aſſiduo labore ampliſſimum Vicarii Societatis munus cum Aſſiſtentis Germaniæ, ad quam provinciæ in Societate pertinent omnino decem, officio conjunxeris novem menſium ſpatio, ex eo imprimis intelligi poteſt, quod ex tot & tam variis terris congregata Societas, Te primo rurſum ſcrutinio ſuum Præpoſitum Generalem XV. elegerit pridie Kalendas Decembris eodem anno MDCCXXX. idque tanta denuo animorum conſenſione, ut ſeptuaginta octo Electorum jurata & ſecreta ſuffragia in Te convenerint omnia, præter unum unicum, non computato Tuo, Qua re ſola non modo confirmantur inſignia plane Reverendæ admodum Paternitatis Tuæ merita; ſed manifeſtiſſimæ calumniæ convincitur mendax fama, quæ primo ſparſit in Urbe Romana, deinde in alias etiam terras detulit, Societatem in diligendo Generali ſtudia in contraria & factiones eſſe diviſam. Finxiſſet improba etiam turbas forraſſe in electionibus Patrum Aſſiſteotium, & aliorum, ſi id ad conflandam more ſuo invidiam Societati, tantopere retuliſſet.

At bene, quod hujus noſtræ Societatis auctor & dux Jeſus, qui Ignatio ac ſociis ejus Romæ ſe propitium fore promiſit olim in inſigni illa apparitione, qua in agro Romano ſpectabilem ſeſe atque amabilem Sancto exhibuit; ſic etiam hoc tempore oculis reſpexerit propitiis PP. Electorum Cœtum, ita eorum animos dirigendo, ut ipſe electionis actus primo ſcrutinio non perfectus dumtaxat fuerit, ſed perfectus etiam dici debeat perfectiſſimo fere modo, quo res hujuſmodi perfici poſſit. Porro electio Reverendæ admodum Paternitatis Tuæ ſicut a ſinceris ac probe gnaris meritorum Tuorum æſtimatoribus exſpectata, ita ab Urbe tota, ita a ſummis & imis, ita ab ipſo etiam Chriſti in terris Vicario (cujus Sedem & annos bene fortunet Deus!) aſſenſu & Tibi & Societati univerſæ prorſus honorifico comprobata fuit; in regionibus vero exteris, regnis, Imperiis a ſupremis quoque Principibus non mediocri gratulatione, & Tui nominis commendatione excepta.

Atque hic quidem cum noſtrorum tum externorum fuit de Te ſenſus, Pater optime; quam vero contra vilis, quam nullus de Te Tuus? Enimvero ut Te electum vidiſti, præclarum, quantum quidem in Te erat, primi Societatis noſtræ Præpoſiti Generalis exemplar imitatus, Congregationi generali graviſſimis verbis conteſtatus es: „ Si per „ Conſtitutiones noſtras liceret, Te delatam dignitatem ſine dubio detrectaturum: cru„ cem quippe eſſe, quæ per omnem vitam ferenda ſit, & in qua moriendum. Sed quo„ niam detrectare non poſſes, Te eam ſubiturum: flagitare vero Sacrificia & preces „ Patrum, ut illam exemplo S. Andreæ (cujus feſtus tunc agebatur dies) ad gloriam „ Dei perferres. Quod ſi impoſita Tibi Societatis adminiſtratio aliquando non eſſet è „ divina gloria, & Societatis bono futura, ut Deus Opt. Max. breviſſimo eam tempo„ re circumſcriberet „. Quis ad hanc Tuam, Pater amantiſſime, orationem, ſuaviſſimam

mam utique ad devinciendos Tibi filiorum animos illecebram, fuerit ſenſus, quam dulces animorum motus, non facile verbis explicem; &, me tacente, obortæ paſſim omnibus Patribus congregatis lacrymæ loquebantur.

Jam vero Congregationi generali, cui ex officio ſumma cum auctoritate præeras, quantum profueris, quantum admirabili Tua prudentia, quæ diuturna experientia ac longo rerum uſu collecta, &, ut ita loquar, excocta erat, eam juveris; quantum expeditiſſimo in rebus dubiis definiendis, implicatis ex tempore enodandis, conſilio & dexteritate ſublevaris; quam egregie exiſtimationem de Te ante conceptam ſuſtinueris, ſpem auxeris, exſpectationem ſuperaris; dicat pro me univerſus Patrum congregatorum Conventus, quem hic teſtem appello. Habet ſua verba ſincerus animus, ſimulatus ſua; aliud obſervantiæ, aliud aſſentationis ingenium eſt; illud profecto ſine ulla adulationis ſpecie, ſine ullo erroris periculo aperte ac vere hic pronuntio; ſi redintegranda fuiſſet electio, omnes omnino & ſingulos, ne uno quidem dempto, in Te conſpiraturos fuiſſe; imo etiam ſolius inſpirationis vi, nullo adhibito ſcrutinio, Te Generalem una omnes voce conclamaturos. Quæ quidem redeuntium in provincias Patrum communis paſſim vox.

Ecquis autem fando explicet, quam pathetica oratione ſub finem Comitiorum generalium Patres congregatos compellaveris; quanta exultantis animi ſignificatione extuleris omnium caritatem, cum debita in dicendis ſententiis libertate conjunctam toto Congregationis tempore; ut certe pudere debeat extraneos illos, qui neſcio quas diſſenſiones inter convocatos Patres fervere, tum in ipſa urbe Roma ſparſerunt, tum in exteras etiam regiones pervulgarunt: quanta benevolentia ſis pollicitus, Te, prout antea pro felici Patrum in Urbem adventu feceras, ita tunc pro ipſorum proſpero ſuas in provincias reditu, plura ſingulis hebdomadis Sacrificiorum millia, ex iis, quæ ad Tuam intentionem a Societate fiunt, Deo Opt. Max. oblaturum, donec de eorum reditu certior reddereris: quam propenſa denique voluntate approbaris votum Patrum, ex ſingulari animorum conjunctione profectum, ut, dum quis è prædictis Patribus ex hac vita diſcederet, omnes eo è numero ſuperſtites, præter ſolita Societatis ſuffragia, pro defuncto Sacrificium facerent peculiare. Quæ cum ita ſe habeant; nonne optimo jure inſcribendæ Tibi erant noſtræ, quæ nunc publicam lucem aſpiciunt, de geſtis S. Ignatii lucubrationes, tamquam meritiſſimo in moderando univerſæ, quam ipſe inſtituit rexitque, Societatis gubernaculo, ejuſdem ſancti noſtri Parentis ſucceſſori?

Longior ſim, Pater admodum Reverende; & modeſtia Tua abutar, ſi virtutes Tuas reliquas ſingillatim conſecter, a S. Ignatii ſpiritu atque exemplo in Te quaſi transfuſas & hereditarias. Illas certe tum in Conſtitutionibus ſuis tradidit Vir ſanctus, *cum Perfectam Præpoſiti Generalis formam deſcriberet*, inquit Ribadeneira in Præfatione ad librum quintum Vitæ; tum in ſe expreſſit: *nam nihil minus*, uti adjungit idem auctor, *quam de ſe cogitans, ſuis coloribus ſe mihi videtur pinxiſſe*; addo ego, Te, ſuum ſucceſſorem. Rem evincunt ſingulare aſſiduas inter & graves occupationes orationis ſtudium, ſincera illa & conſtans in divino cultu religio, arctiſſima eum Deo familiaritas, invicta manſuetudo, patientia, ſuavitas, fortitudo, conſtantia, animi magnitudo ac demiſſio, cura infirmorum; quæ quantum in S. Ignatio eluxerint, oſtendit Ribadeneira lib. 5. Vitæ; quantum autem in Te; pluribus haud proſequar, ne modum excedat oratio.

Unum tamen factum, in quo plures ſimul virtutes reluxerunt, ſilentio prætermittere non poſſum; è quo quamquam nunc pridem præterito, facile erit cuilibet formare judicium de præſentibus virtutum Tuarum ornamentis, quibus tunc viſus es gratioſo plane modo prolufiſſe. Etenim dum ſub R. A. P. N. Michaele Angelo, de quo dicebam ſuperius, expediendorum Aſſiſtentiæ Germanicæ negotiorum munere functus, Roma ad Tuam redires provinciam, ut eidem præeſſes; ſcimus, quod Tecum duxeris fratrem quemdam rei temporalis adjutorem, membrorum uſu captum, pedum præſertim, qui contracti erant. Scimus ad hæc, Pater amantiſſime, Roma Viennam uſque (erat quippe frater ille è provincia Auſtriæ) iſti Te miſello inſerviviſſe adinſtar adjutoris infirmarii ſeu famuli potius, ad demiſſiſſima quæque caritatis obſequia officioſiſſimi; veſpere exuendo illum veſtibus, & componendo in lectulum; mane vero eum inde eximendo, veſtibus induendo, in currum ſuſtollendo.

Scimus, inquam, hæc omnia ex fido teſte; & verum Ignatii in illis ſpiritum veneramur, qui etiam tunc, quando Societatis univerſæ adminiſtrabat præfecturam, viliſſimorum circa infirmos miniſteriorum nihil a ſe alienum putavit; ex meo Commentario prævio § 80. num. 818. Cum igitur his aliiſque Sancti virtutibus imitandis preſſe inſi-

ſtas, Pater admodum Reverende, nulli potius quam Tibi inſcribere potui Acta S. Ignatii illuſtrata, in quibus viva virtutum ejus exempla, facta, dicta, cogitata, totus denique Ignatius tamquam in limpidiſſimo ſpeculo relucent; quæ Acta, ſecundum ea, quæ dixi, tam arcto juris vinculo Tibi ſunt debita, ut arctiore alteri mortalium omnium deberi non poſſint.

His itaque de cauſis omnino inducor, ut animo fixum habeam, ac plane confidam, humanitate ac benevolentia Tua ſingulari fretus, futurum, ut apud Te, tametſi tot tantiſque negotiis, curis, vigiliis, laboribus undequaque diſtentum, aditus tamen faciles inveniat quidquid hujus eſt operis in eruderandis, colligendis illuſtrandiſque Parentis noſtri ac Deceſſoris Tui geſtis atque exemplis, quibus veluti totidem gradibus ad ſummum abſolutiſſimæ perfectionis apicem aſcendit, ac parem tot virtutum meritis tam apud Cælites, quam apud mortales gloriæ coronam conſecutus eſt. Quod ſi vel res ipſæ, quas pertracto, vel rerum ordo, vel materiæ delectus, vel ſcribendi character ac ſtylus aliquid habeant, quod non ſatis elaboratum ingenio, digeſtum induſtria, politum ſit arte; hos tamen qualeſcumque meos conatus placido ac benigno vultu, quo tenuiora etiam quælibet obſequia æqui bonique conſulere ſoles, admittere ne graveris, tamquam perpetuum venerationis atque obſervantiæ in Te meæ pignus ac monumentum.

Faxit Deus, ut quoniam a Tua gubernatione, Reverende admodum Pater noſter, adeo multa & magna cum Societati univerſæ, tum toti Eccleſiæ Dei, bona meritiſſimo jure ſperantur; omnium, qui Te anteceſſerunt, Generalium Præpoſitorum, maxime longævus Societati præſis; donec poſt longum ac felix ejuſdem regimen, omnium donorum cæleſtium affluentia cumulatiſſimus, ſero ab ea diſcedas ad optatiſſimos ſancti Parentis noſtri complexus, ac ſocietatem cæleſtem, vereque beatam ac ſempiternam, ex S. Ignatii ſucceſſore ac imitatore, perpetuus in ea futurus ipſius contubernalis. Ita voveт cum demiſſiſſimo venerationis affectu Antverpiæ die XXXI. Julii, ipſa S. P. N. Ignatii feſta luce, anno MDCCXXXI.

REVERENDE ADMODUM PATER NOSTER

Reverendæ admodum Paternitatis Tuæ

DEVOTISSIMUS SERVUS, AC OBSEQUENTISSIMUS FILIUS

JOANNES PINIUS.

DE

DE S. IGNATIO LOYOLA CONFES.

FUNDATORE ORDINIS CLERICORUM REGULARIUM SOCIETATIS JESU,

ROMÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. 2.

§. I. Sancti nomen & cognomen, patria.

ANNO MDLVI. R*Everendus pater Petrus Ribadeneira, inter eos omnes, qui in illustrandis sanctissimi Parentis ac Fundatoris nostri gestis, operam posuere, præcipuam laudem promeritus, Vitam ipsius incipit ab ejus nomine & cognomine. Ac nomen quidem constanti & pervulgata notione & usu nunc est* Ignatius: *at tale non fuit semper: etenim illud Hispanis olim* Iñigo *dictum fuisse, liquet partim ex informationibus Complutensibus super vita ac moribus ejus, nec non ex testimoniis, ibidem paucis post ipsius conversionem annis pronunciatis; ubi nomen* Iñigo *constanter recurrit. Res illa contigit annis 1526. & 1529. nostra Hispanico apographo signatis. Parum, inquam, inde, parum etiam nominis istius usio habetur apud præditum Ribadeneiram in sua Vita Hispanica lib. 1. cap. 1. quæ Matriti anno 1594. typis edita est. Unde fit, ut plane inducar, ut credam, nomen illud* Iñigo *vulgare, privigenium, ac domesticum Sancto extitisse, quo puer apud suos in paterna domo nuncupatus sit, quodque ei postmodum adolescentiæ & juventutis terminos prætergresso etiamnum adhæserit; ita tamen, ut lapsu temporis nomen* Ignatius *prævaluerit, tanquam aliis extra Hispaniam nationibus magis commune, magisque cognitum & usitatum: quodque Sanctus nunc sceat suum.*

2 *Porro sancti Parentis nostri nomen tam diuturnis, tamque & tam publicis monumentis consignatum, nec non totius orbis consensu exceptum, ausus est imprudens quidam scribillator arrodere, atque in* Enneconem *recudere in opusculo,* De religiosa S. Ignatii, *sive* S. Enneconis, *fundatoris Societatis Jesu, per Patres Benedictinos institutione &c. Venetiis edito anno 1641. Opusculum illud ante me habeo, adeo jam pridem refutavit noster Joannes Rho in libro, cui nomen est* Achates: *de quo opusculo alibi pluribus erit dicendum. Nunc adfuerat nobis, amabo, egregius scilicet ille vindex Benedictinus, quædam sancti nostri Fundatoris chirographum, quænam epistola, quodnam instrumentum aut documentum nomine* Enneconis, *& non potius* Ignatii, *vel* Iñigi, Inigi, *seu* Yoigi *utetur. Atque hæc quidem istius auctoris inepta prima est, quam dictus Joannes Rho ei inter alias plures imputat. Quasi vero* Ignatii *aut* Inigi *in* Enneconem *transformandi causa fuerit, quod abbas olim sanctissimus in Guipuzcoa vixerit, qui* Enneco *diceretur, plurimique in illo tractu, venerationis ergo, Enneconis appellentur. At de his atque aliis hac spectantibus memoratus Achates.*

3 *Verum quidem est, extitisse olim in Hispania quendam Enneconem, Ordinis S. Benedicti,*

fama sanctitatis celebrem, abbatem monasterii Onniensis, quod est in Navarra, non autem in Guipuzcoa, teste Mabillonio in Annalibus Benedictinis ad ann. 1011. Actum fuit apud nos de isto Sancto die prima Junii pag. 107. sed quomodo probabis, quod a nostri Sancti parentibus nomen Enneconis ipsi inditum fuerit in baptismo? Probare hoc conatur prædicti opusculi auctor cap. 1. ita loquens: Igitur cum tanta vicini populi devotio erga hunc Sanctum *Enneconem* fuerit, & solemne existat, ut quos Sanctos præcipue colunt parentes, patronos eos suis adiciscant filiis, illisque eorum nomina imponant; propter hæc, inquam, facile est suspicari, pios Ignatii parentes ex pio erga hunc sanctum Enneconem, & patronum suum affectu, ad recolendam sanctissimam memoriam illius, ejusque tutelam filio procurandam, cognomiuem illi suum natum fecisse. *Deinde vere* Enneconem illum *in infantia, in juventute, & cum demum Ignatium suorum sequacium confessione dictum, cum jam mundo innotuisset, quod notius esset* Ignatii *nomen, ex scriptoribus eidem S. Ignatio coætaneis, certo certius probavimus, inquit, seu potius somnias. Quid enim?*

4 *Confecta res est: probabile est: igitur factum est. Quis contra mutire audet?* At Ignatii *parentes* Enneconem *peculiari pietate coluisse, saltem probandum erat. Rursum cum Ignatii parentes numerosa prole stirpem propagaverint, si tanta in* Enneconem *illorum pietas, ut filium illi cognomen habere voluerint; cur natu minimo* Ignatio *ad demum nominis imposuerunt? Atque hæc quidem regeret Rhous adversarius suus, & nos cum illo. Cetera quæ non est mihi animus cum operoso isto ungatore ungari, pluribus supersedeo, ac nomen* Enneconis *in Sancto vestro expungo, donec probetur sufficienter;* Ignatii, Iñigi *vel* Yniqi *admitto. Sunt, qui velint,* Ignatium *infantulum prænuntiasse nomen suum, antequam sacrum baptisma susciperet.*

5 *Noster Joannes Eusebius Nierembergius Vitæ Hispanicæ cap. 1. illud refert, citans P. Melchiorem de la Cerda, alioquin (sed eorum nomen non exprimit;) vir & quidem Mss. collegii Complutensis. His fundamentis fultus miraculum illud adoptat noster Alovsius Carnolius in Vita Italica, quam sub nomine D. Vigilii Nolarci edidit, cap. 2. pag. 7. editionis anni 1689. qua utimur. Ex hoc auctore prodigium illud refert noster Franciscus Garcia Vitæ Hispanicæ lib. 1. cap. 1. sed ita refert, ut indicet, se non satis convinci de veritate istius prodigii. Nec vero nos satis convincimur de re tanta; sed desideramus ea testimonia,*

A quodam tempore usurpatur

tamquam non genuinum

A AUCT. J. P. *quæ sint accommodata ad factum adeo insolitum & singulare comprobandum. Interea quamdiu illa non proferuntur, prodigium istud nostro calculo approbare non possumus. Nec vero concipimus, quomodo fieri potuerit, ut res gesta adeo mirabilis, rara, splendida atque illustris, non fuerit pervulgata ac crebris usurpata sermonibus tam intra quam extra familiam Loyolæ domesticos parietes, ut de vicinis locis, magnaque Hispaniæ parte nihil dicamus. Neque porro in nostram intelligentiam cadit, quod nihil de ea tradat Ribadeneira, nihil Maffeus, Orlandinus nihil, qui res prope tres moments a Sancto actas litteris mandare non neglexerunt.*

non satis probatur. 6 *An factum hoc ignoraverunt? Non est verosimile; nam quoniam, quam late fere patet Hispania, non poterat non in ore esse omni populo, non videtur credibile, nihil istiusmodi ad dictorum aut factorum aures vel manus pervenisse. Joannes vero Nierembergius, qui illud refert, non valet plus, quam auctores, quos citat, Cum autem esset Melchiorem Cerdam; quærere nobis liceat, unde Cerda prodigium tam mirum depromperit. Alii* B *illi, de quibus supra, quique illud tradiderunt, ne nominantur quidem: quo pacto itaque fecimus, cujus ætatis, auctoritatis, notæ ac fidei censeri debeant? Quod etiam volet argumentum in Mss. ab Complutensibus supra memoratis, itaque si quis vult hanc rem prodigiosam a nobis admitti tam, quam veram, rogamus, ut proferat tabulam, testimonium, vel documentum ex auctore aliquo, ætibus vel processibus, ad Sancti honores sacros promovendos formatis, quod sit hujusmodi, ut prudentem a nobis assensum elicere valeat. Aliquin nihil fit.*

Difficultur illud negare, quod alicubi ipsi factum legitur. 7 *In informationibus Mss. quas habemus, in causa canonizationis sancti Patris nostri a P. Laurentio de Paulis, procuratore generali Societatis Jesu, & a consortio exhibitis, paullo post initium, præter nomen* Ignatius seu Innicus, *quo ibi Sanctus vocatur, adjicitur ipsi cognomentum* Lopez, *Alibi aliud occurrit: nam nuper Gabriel de Henao Antiquitatum Cantabriæ Hispanicæ editarum lib. 3. cap.* C *35. pag. 336. ex sententia Complutensi, de qua supervus memenimus, profert istas voces* Inigo Lopez de Recalde; *observavus, in toto reliquo causæ contextu Sanctum dumtaxat* Inigum *appellari. Quidnam igitur sibi vult cognomentum* Recalde? *Minor difficultas occurrit in cognomento patronymico* Lopez; *non quod illud non sit aliquando e familia Loyolæ, patet ex S. Ignatii Majoribus (de quibus egerat idem auctor cap. 33.) ita tamen res se habente, ut ex his nullum aliquem nescire se fatentur, qui matrimonium contraxerit cum conjuge Recaldina; aliud nihil sibi in promptu esse significans, quo se ex hac difficultate expediat, quam dicendo, quod, quia Sanctus utebatur solo nomine proprio, notarius ex suo cerebro cognomentum Recalde ei applicarit, auditum occasione alicujus Guipuzcoani aut Biscaini, qui consanguinitatis gratia egerit cum Sancta Compluti. Sed hoc est nodum scindere, non solvere.*

Sanctus fuit Cantaber Guipuzcoanus, in domo Loyolæ natus; 8 *Guipuzcoa Cantabriæ provincia* S. Ignatii *patria fuit; natalis autem in patria locus, Loyolæ castrum. De patria constat diserte ex auctoribus. In Vita autem breviore, quam ex Hispanico Ribadeneiræ exemplari Latinam fecit P. Gaspar Quartemontius, cap. 23. locus natalis clarissime definitur his verbis:* P. Franciscus Borgia ... anno MDL. Romam profectus est, ob id maxime, ut B. Ignatium videret. Cumque primis sacris D operaretur (fecit autem id in domo Loyolæ) locum ejus cubiculi deosculatus est, in quo B. Pater natus fuerat, pro ea reverentia, qua in hunc Sanctum movebatur. *Num hoc clarum satis? Quando itaque in Relatione consistoriali secreta eorum Gregorio PP. XV. a Francisco Maria Cardinali a Monte, die* XIX. *Januarii anno* 1622. *super vita, sanctitate, actis canonizationis, ac miraculis habita,* dicitur natus in oppido Aspeithiæ; *intellige illud de Aspeitiensi territorio, oppido Aspetiæ proximo: & vere Aspeitia oppidum ac Loyolæ domus adeo in eodem territorio sunt vicina, ut idem moraliter locus censeri possint. Hinc recte dicit Bulla canonizationis:* Natus est B. Ignatius, ad oppidum Aspeithiæ. *Igitur Stephanus Garibaius in Compendio historiali Hispanico tom. 3. lib. 30. cap. 3. merito erroris arguit eos, qui domum istam Loelam nuncupantes, in provincia Alava eam esse sitam memorant.*

non Alavensis, sed Biscainus E 9 *Alavensis ergo non fuit Sanctus, nec prosse loquendo Biscainus, juxta Henaum Antiquitatum Cantabricarum lib. 3. cap. 33. ubi nomen Biscaiæ ad omnes provincias Cantabricas, prout a vulgo & a scriptoribus fieri observat, extendum non esse. Hinc juxta Henaum non recte scribit Basilicus in Vita* S. Ignatii, *quod natus fuerit* in Castro Loyolæ in Biscaia: *neque P. Dominicus Bouhours in Vita Gallice sancti Patris; ex mente Henai, satis recte Cantabriæ partes discriminavit, quando dixit, eum esse natum* in ista Biscaim Hispanicæ parte, quæ ista extendit versus Pirenæos montes, quæ hodiedum gerit nomen Guipuzcoæ. *Verum de Biscaia late sumpta, ac de Biscaia propria consuli potest Geographia Baudrandi. Sanctus itaque secundum dicta, Cantaber est Guipuzcoanus; non Alavensis aut Biscainus proprie loquendo; nec Azpeitiensis, nec stricte Aspeitiensis, sed Loyolæ in domo, parvæ utrinque locorum distantia inter duo illa oppida relicta, primum spirare cœpit: quæ domus, Gavia hodie dicta, & ipso patrio Guipuzcoano, subjacet jurisdictioni Aspeitiensis oppidi; & in spiritualibus, ita videre est apud Henaum, pertinet ad ejusdem ecclesiam S. Sebastiani* de Soreosu, *quam vocat: ubi Sanctus renatus in Christo fit per baptismum. Dum anno* 1721. *Aspeitiæ essem, baptisterium mihi ostensum fuit, quod pro Ignatiano habetur.* F

non Azpeitiensis; nec Tolosanus natus. 10 *Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispanorum scriptorum, qui post annum* 1500. *floruere, tom. 1. pag. 473. lapsum commisit circa locum Sancti natalem, quando ita pronuntiavit:* S. Ignatius de Loyola Cantaber Guipuscoanus, domo EX OPPIDO AZCOITIA. *Inepta secunda Pseudo-Constantini, ut vocatur, circa Sancti patriam, ubi ejus natalem locum magis implicat, castigatur in citato Achate a pag. 7. Carolus de Tapia in Tract. de religiosis rebus cap. 10. apud Henaum lib. 3. cap. 33. in citationibus ac notis; hallucinatur, dum scripsit:* Ignatius Loyola .., in nobilissima Loyolæa DOMO .., ortus. *Loyola enim castrum est; non urbs. Cæsar Egassius Bulæus in Historia universitatis Parisiensis tom. 6. ad ann. 1564. unus recte & proprie, quia nimis late ac remote, nobilis Pampilonensis titulo eum compellat. Equus enim recte quampiam Parisinum voces, quod loco diœcesi Parisinæ subjecto natus est? Porro curiosa Domus Loyolana antiquæ, nti & collegii Societatis Jesu; miraculorum item ac*

pro

A *publicæ veneratiõnis deſcriptio datur poſt Sancti Vitas, in gloria ejus poſthuma.*

§. II. Locus nativitatis in Loyolæa domo; annus; parentes, fratres ac ſorores, ſeries genealogica.

Quidam volunt, S. Ignatium in ſtabulo natum fuiſſe;

IN *gloria poſthuma* S. Ignatii, *quam habes infrà poſt Vitas, cap.* 1. *num.* 4. *inter alia, quæ ibidem dicuntur de interiore Loyolæa domo, occurrunt ipſa*: Subeuntibus ædes contra oſtium ſtatim occurrit facellum, quod olim ſtabulum fuiſſe, traditio fert. *Nierembergius cap.* 1. *Vitæ ſcribit, hoc factum inter alia de Sancto mirabilia referri; ſed ſine teſte, ſine vade, qui vel id ipſe referat, vel referri ab alio, fidem faciat. Carnolius pro hac re corradit, quidquid poteſt*: nimirum *quod ſub Clemente VIII. in coeſpectu tantæ hominum multitudinis, quæ ad annum ſanctum* 1600. *ex magna orbis terrarum parte Romam confluebat, excuſa ſit in folio, & cum ſpeciali Superiorum facultate ſit ſparſa S. Ignatii imago, titulo Beati ac radiis inſignita: in qua inter præcipuas ipſius vitæ res, hæc controverſa nativitatis hiſtoria exhibeatur primo loco; quem eadem etiam obtineat in Vita, figuris æneis Romæ in lucem data tempore beatificationis. Addit Cardinalem Ludoviſium in ſua Panegyri, quam dixit, quæque Bononiæ, Romæ, & alibi, ubi refert, typis ſit vulgata. Fidem huic facto conciliare conatur Carnolius ex Nicolao Lancicio; qui Opuſculorum ſpiritualium tom.* 1. *opuſculo* 1. *cap.* 29. *num.* 355. *agit de imagine anno jubilæi* 1600. *jam dicto Romæ vulgata.*

B

ſed illud nobis non probatur.

12 *Exſtat in hac domo noſtra Profeſſa Antverpienſi, Vita* S. Ignatii, *qua imaginibus varias ejuſdem res geſtas exprimit, & anno* 1609. *Romæ vulgata notatur. Inter alias vero imagines repræſentatur aliqua cum hac inſcriptione*: Mater Ignatium paritura, pro ſua in natalem Domini pietate, deferri ſe jubet ad ſtabulum, eumque
C ſeptem filios poſtremum in ſtabulo parit anno ſalutis MCDXCI. *Garciæ lib.* 1. *cap.* 1. *uti & Henaui illum ſecuti in citationibus ac notis lib.* 3. *cap.* 39. *verba non recito; quia cum ſint recentiori, per ſe rem ſtabilire aut everſare non poſſunt. Nobis vero videtur omnino falſum illud in apocryphis ponendum* 1. *Quia in antiquiſſimis Vitæ ſcriptoribus, aut documentis illud non invenimus.* 2. *Quia non ſatis intelligimus, quod annis demum circiter quinquaginta poſt Sancti obitum imago illud exprimens ſit deſumpta ex tabulis aut inſtrumentis ſatis veris, ſolidis, ac fidelibus, quæ tamdiu latuerint Vitæ ſcriptores.* 3. *Quia pro cubiculo natali, non autem pro ſtabulo ſtat textus Ribadeneira a Quartemontio latinitate donatus, & a nobis citatus §.* 1. *num.* 8. *ubi dicitur*: P. Franciſcus Borgia.. anno MDL.. ſolum ejus CUBICULI deoſculatus eſt, in quo B. Pater natus fuerat. *Audin' ſolum cubiculi?*

Annus nativitatis.

13 *Aecum natalem innectit Ribadeneira, veriis uetis characteriſticis tempus veſtiens*, anno humanæ ſalutis MCDXCI. Innocentio octavo Pontifice Maximo, Frederico tertio * Cæſare auguſto, Ferdinando atque Iſabella Catholicis Hiſpaniarum regibus: *in quo anno Maffeius, Orlandinus, Relato conſiſtorialis ſupra, ac Bullæ canonizationis conſpirant; an mirum ſit, apud Garitonum ſignari annum* 1495. *& magis mirum, illuſtriſſimum Henricum Spondanum in Continuatione Annalium Baronii, ad annum* 1521. *num.* 4. *ſcripſere, quod ſanctus Pater noſter tunc fuerit annorum ætatis viginti, quando in oppugnatione arcis Pampelonenſis extremum Vitæ periculum adiit. Unde conſequeras eſſet, ut annus ejus natalis accidiſſet in annum circiter* 1501. *quod eas venit in mentem hallenus vel ſomniare? Dies autem Sancto natalis quinam fuerit, diſcere cupimus.* M.

D

AUCT. J. P.

14 *Parentes Sancto oriundi nobili imprimis genere inſignes, ex Ribadeneira, Maffeio, ac Orlandino, Et de familia quidem eorum, nobiliſſima utraque, inquit Bartolus, generis claritate, antiquitate ac numero. Suam longo ab ævo ditionem utraque tenuit, primariis aucta præfecturis, bello ac literis inſignes per totam avorum ſeriem plurimos cenſuit. P. Michael de Arbieu, Societatis Jeſu, & Cantaber ipſe, & vir gravissimus; ne ſic ſonans Rho in Acbate, hæc ibi dicens inducetur pag.* 10. Gens ipſa longe nobiliſſima DE PARIENTE MAYOR, ut incolæ loquuntur, éſque caput, cum regibus dicendum eſt ſacramentum, in eorumque verba jurandum, ahiſve cauſis, in quibus magnates moneri aut evocari ſolent, a regibus admonetur per literas. Quo privilegio Loyolæa gens, & altera in Guipuzcoa tantummodo decoratur.

parentes ac majores.

E

15 S. Ignatii *parentibus filias fuiſſe quinque, filios vero octo, habemus ex Ribadeneira ac Maffeio. Cur ergo Henaus tribum ei fratres ſex, dicuſque, ſorores tres numerari, quas alii quatuor, alii etiam quinque fuiſſe memorent? Sed nos non videmus, quid cogat recedere ab auctoribus iſtis antiquis, adeoque ac diſtincte rem illam enuntiantibus, in apud alios non videatur quærendo. Porro* Ignatius *vel omnium ſimul, vel fratrum ſaltem natu minimus fuit. Urimur disjunctione vel; quia aquivoce hic loquuntur Ribadeneira ac Maffeius. Hi enim* quinque *ponunt* filias, filios octo; quorum, *ait*, minimus natu fuit Ignatius. *Ille autem agens de ipſius matre, dicit, quod*, filias quinque genuerit, filios octo; ex quibus Ignetium poſtremum ... enixa eſt. *Videat aquivocationem in relativo* quorum *& ex quibus?*

F

Neque hæc tollitur in Vita a Ribadeneira Hiſpanice conſcripta, ac Matriti edita anno 1594. *quippe ibi ſic dicitur*: Tuvieron oſtos cavalleros cinco hijas, y ocho hijos; de los quales el poſtrero de todos, como otro David, fue nueſtro Iñigo. *Ideſt*, Habuerunt nobiles iſti quinque filias, & octo filios; e quibus omnium poſtremus, velut alter David, fuit noſter Ignatius.

Suus genealogiæ,

16 *Henaus lib.* 3. *cap.* 33. *ſeriem genealogicam familiæ Loyolæa texuſſe, incipiens a domo Oñazia, & ab anno circiter* 1180. *quando invenire ſe dicit ejuſdem domus dominum Lope de Oñaz; cui ſucceſſiſſe aſſerit filium ipſius Garcium Lopez de Oñaz; hunc vero Lopo Garciam de Oñaz, filium ejus, qui duxerit uxorem Agnetem de Loyola, hujus antiquæ domus dominam; & ſic deſcendendo, ita catalogum ſuum genealogicum ordinat Henaus, ut tandem eum deducat ad Sancti noſtri parentes, Bertrandum Iañez de Oñaz & Loyola, & Mariam Saenz de Licona & Balda; & hunc quidem Joannis Perez de Loyola filium heredem fuiſſe, indidem habemus; illam vero filiam fuiſſe nobilis equitis & ſapientis conſiliarii Martini Garcia de Licona, qui cau-*

A *ſa uxoris, marchioniſſæ, ut vocant, de Balda, dominus eſſe cœperat domus Baldæ.*

AUCT. J. E. *Apud Ribadeneiram in Vita Latina, & apud Maffeium vocatur* S. Ignatii *mater* Marina Sonæ; *in Vita autem breviore Ribadeneiræ, quam Latine vertit Quartemontius, ſcribitur* Marioa Sonez; *in Vita vero Hiſpanica Matritenſi, anno* 1594. *a laudato Ribadeneira edita, vocatur* Maria Saez de Balda. *In Relatione conſiſtoriali ſuperius allegata ſcribitur* Maria Sanchez; *notante Garcia in Vita cap.* 1. *illud concidere cum* Saez; *ac momente, eam* Marinam *non* Mariam *fuiſſe appellatam. Neſcire porro ſe fatetur Henaus lib.* 3. *in citationibus ac notis ad cap.* 33. *quomodo apud P. Andream Lucam in Vitam Sancti pro* Licona *irrepſerit* Lizana; *qui error etiam tranſiit ad Joannem Nadaſium noſtrum in Annalium memorabilium Societatis Jeſu, die* XXXI. *Julii, & ad Carnolium cap.* 2. *Sed Henaus loca mox producta vitæ ſcriptam anni* 1535. *die* XIX *Julii, cujus copiam authenticam penes ſe ſe habere indicat, in quo* S. Ignatii *mater* Marioa Saenz de Licona *vocatur a propria ſua filia Magdalena Loyolæa; qua ſcripta ſtandum videtur.*

B *propinius.* 28 *Inter alia collegii noſtri Loyolani monumenta ſervatur ibidem* genealogia Loyolanæ gentis, in qua videre ſit affinitates cum nobiliſſimis Hiſpaniæ familiis contractas; ſed præcipue cum Borgia & Xaveria; *ſicut diſcimus ex noſtris inde tranſmiſſis. De fratribus ac ſororibus* S. Ignatii, *eorumque poſteris, ab eadem Loyolæa arbore per varias ſucceſſionis ramos propagatis, plurima operoſe collegit Henaus cap.* 35. *& 36. Obſerva interim cum eodem auctore in citationibus ac notis ad libri* 3. *caput* 33. *contra Carolum de Tapia,* Ignatium *non fuiſſe domus Loyolææ dominum, ſed fratrem ejus natu majorem. Variat quoque familiæ Loyolææ vetuſtas congeſſit Garcia lib.* 1. *cap.* 1. *quos lector talia ſcrutandi cupidus, conſulere poterit, ne nos hujuſmodi rebus, quæ proprie ad noſtrum inſtitutum non ſpectant, unicum inhærentes, molem ſane maximam rerum de* S. Ignatio *tractandarum ſine neceſſitate augeamus.*

§. III. Educatio, vita militaris; propugnatio arcis Pampelonenſis.

C

Educatio ejus apud ſuos;

DE prima ipſius puericia, *teſte Maffeio*, id unum conſtat, haud ita ſevera diſciplina educatum a ſuis fuiſſe, atque ab ipſis incunabulis, ut 10 opulenta domo, profanos admodum hauſiſſe ſpiritus. *Unde colligi datur, luxuriæ quidem ac negligentiæ, quam par erat, vivendi modo Sanctum a ſuis educatum fuiſſe, ſicut in domibus nobilium, ubi multa præſertim ſunt prolis, uſuvenire non raro aſſolet. Non eſt tamen, quod liberiorem ejus vivendi licentiam, qua florem ætatis conſumpſit, antequam a Deo ad perfectiæ vitæ inſtitutum vocatus fuit, imputes educationi, quam a parentibus hauſerat ſecundum Relationem conſiſtorialem ac Bullam canonizationis antea citatas; unde habemus quod ſit* natus non tantum ex Catholicis, *ſed etiam ex* piis parentibus; qui ſimili pietate Filium educandum curarunt. *Pugnant hæc cum placito veterica cujuſdam Legendiſtæ Gallici, qui poſtquam ſatis crude in Vita* S. Ignatii *ſub initium pronuntiaſſet, quod* vixerit in omni morum depravatione (dans tous les déreglemens) *mox addit*, quam excitare io illo poterat prava educatio, quam a parentibus ſuis acceperat, & malæ conſuetudines, quas ſio au- D la contraxerat *&c.*

ao Ignatius *adoleſcentiam exegit Arevali, in* *in Arevali?* *diœceſi Abulenſi, ſiquidem vera ſunt, quæ ex aliorum relatione memorat Franciſcus Sacchinus Hiſtoriæ Societatis Jeſu parte* 5. *tomo* 1. *lib.* 8. *ad annum* 1588. *a num.* 216. *ubi ſic ſcribit:* Haud fruſtra multi credidere, præcipuo B. Ignatii patrocinio factum, ut cum celebriora multo loca repudiaſſet Societas, Arevali ſedem poneret. Narrabant enim, Igoatium ibi adoleſcentiam peregiſſa, a parente traditum Joanni Valaſcio, regum Catholicorum Ferdinandi & Eliſabethæ quæſtori, qui amicitiæ cauſa, cum ſuis careret, unum liberorum, quem apud ſe educaret, a Beltramo Lojola popoſcerat. *Dixi ſupra*, ſiquidem vera ſunt, quæ ex aliorum relatione memorat Sacchinus, *Nam primam pueritiam traduxit in paterna domo, ex Maffeio ſupra citato: qua* tranſacta in curiam Ferdinandi regis a parentibus miſſus, *ex Ribadeneira; & quidem, auctore Maffeio*, litteris vixdum a limine ſalutatis; *ubi* cum in ephebis honorariis, *eodem referente* regi aliquamdiu miniſtraſſet, ad Antonium Mauricum laſe cootulit, E *& apud illum* rei militaris tirocinia poſuit; *quam deinde uſque ad annum ætatis trigeſimum profeſſus eſt. Quibus ita conſtitutis, non ſatis concipimus, qua facto duci poſſit Arevali peregiſſe adoleſcentiam ſuam.*

Vita militaris; 21 *Quæ autem circa vitam militarem prætermiſit Ribadeneira, ſuppletur ex Maffeio lib.* 1. *cap.* 2. *ubi de ſeculari ejus vanitate agens, affirmat, inter ipſius vitia, & cæcos errores, præclara quædam emicaſſe bona ac religioſæ mentis indicia; nimirum reverentiam erga res ſacras, horrorem ab omni verborum impietate, imaclum ab avaritiæ ſordibus & lucri cupiditate animum; id quod probatur ab exemplo expugnationis Najaræ; altitudinem animi in reconciliatione cum inimicis; ſummam in magnis arduiſque negotiis dexteritatem, alacritati conjunctam; ſenilem denique quamdam in juvenili iſta ætate maturitatem in agendo, ac tractandis hominum ingeniis. At vero, quoniam incidimus in eum ſermonem, quo de vita ipſius in militia decurſa lectorem plenius inſtruimus, occurrit hic quæſtio quædam non magni quidem momenti, at non animo tamen negli-* F *genda. Hæc quænam ſit, paucis accipe.*

In qua ea ducis aut præfecti militum 22 *Quæres igitur, an & quo munere militari functus ſit. Laurentius Surius in Commentario brevi rerum in orbe geſtarum ab anno ſalutis* 1500. *uſque ad annum* 1574. *inter illa, quæ ſcribit ad annum* 1540. *quo Societas Jeſu approbata fuit, de* S. Ignatio *refert, quod* ob ſingularem prudentiam & animi fortitudinem, cum Galli arcem Pompejopolitanam acerrime oppugnarent, præfecti munus adaptus, ſtrenue ſa luoſque defenderit. *Apud Genebrardum in Chronographia lib.* 4. *ad annum mundi* 5622. *ducitur* dux Hiſpanorum in arca Pompejopolitana tunc obſeſſa a Gallis. *In Officio* S. Ignatii, *anno* 1647. *Mediolani edito, ſic habetur:* Miles & dux Pompejopolim fortiſſima defendens, *&c. Andreas Lucas in Sancti Vita lib.* 1. *cap.* 2. *ex Hiſpanica Flandriæ excuſa Antverpiæ anno* 1654. *vult* Ignatium *a militibus, qui una cum ipſo in urbe Pompejopolitana præſidiarii erant, obſeſſos ſe videntibus, communi ſuffragio electum fuiſſe ducem; extatque Suris locum, modo a nobis prolatum; quin imo ſubjungit, ſtrenuum ducem ſuis metu examinatis, ac de deditione loquentibus, novos addidiſſe animos,*

mos, omnesque ad propugnandam arcem subsecutos eum fuisse. Noster Jacobus Coret in Vita ejus, quam sub quinto Apocalypseos angelo adumbravit, cap. 2. sectione 3. agminis ducem ipsum fuisse tradit, Noster item Gabriel Daniel Historiæ Francicæ tom. 3. ad annum 1521. juvenem DUCEM *eum appellat, An itaque Sanctus, dum militiam secutus fuit, duetis efficium gessit? Militem quidem ipsum, propter insignes, de quibus mox actum, dotes, summam de se concitasse exspectationem ad præclara militiæ munia obeunda, extra controversiam est; sed quod revera cohortis alicujus militaris dux fuerit, velim mibi aliunde certioribus ex documentis probari; idque donec fiat, in animum induco meum, ipsum dumtaxat militem voluntarium seu honorarium fuisse. Sumus certe rem non evincit; neque enim unde præfecturam illam hauserit, scimus, quæ neque a Ribadeneira vel verbulo tangitur, neque satis cohæret cum verbis Maffeii. Et vere quis neget, melioris notæ documenta & potuisse & debuisse prælucere hujus præfecturæ assertoribus, quam Surium, inferius non semel in alias a nobis corrigendum?*

B *efficium offerri, examinatur.*

23 *Proponamus & expendamus aliquantulum verba Maffeii lib. 1. cap. 2.* Najaræ dux, *inquit*, qui Navarræ summo cum imperio præerat.. in ulteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio, paucisque præterea Pampelone custodiæ causa relictis. Ac ceteri quidem appropinquante Gallorum exercitu..extersiti, & simul diffisi oppidanorum animis, tempori cedere, & urbem relinquere omnino decreverant: Ignatius vero multis verbis homines ab eo consilio revocare conatus, ubi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignaviam perfidiamque, spectantibus omnibus in arcem solus introiit, paratus illam cum aliquot in eo præsidio relictis, omni ope tueri. *Jam vero, si tum temporis dux fuerit* Ignatius, *qualem eum vocant isti auctores; estne credibile aut verosimile, quod milites suos, quibus ipse cum imperio tunc præesse debebat, reliquerit, &, spectantibus omnibus, dux militum sine ulle milite, ducem sumum comitante, in arcem* solus *introierit? Non arbitror. Nam ubi* Ignatii *imperata, ubi animi, ubi rerum angustiæ, ubi militiæ leges?* In arcem *itaque* solus introiit, *teste*

C *Maffeio; non itaque omnibus militibus præsidiariis eum comitantibus, ut placuit scribere Andreæ Lucæ. Bouhoursius lib. 1. unum ei militem adjungit.*

Quod officii, cum gesserit, facilius assequatur, quam probatur.

24 *Dicit quidem Coretus, quod solus cum suo agmine se receperit in arcem; sed dicit id, quod est in quæstione. Bartolus, quem citat ad marginem, lib. 1. num. 3. refert, quod* relicta urbe in arcem se receperit, *sed nullum ei adjungit militum illuc comitantium agmen. Carolus de Tapia apud Henaum lib. 3. in citationibus ac notis ad caput 33. inter alia, quæ ibi refert de S.* Ignatio, *memorat ista*: Hic cum a familiaribus esset sereniſſimi Ferdinandi, regis Catholici, Pompejopolim, Navarræ regni primariam urbem, ab eo missus, ut quadringentis præesset militibus, eam tamdiu a Francorum dura obsidione defendit, donec in crure vulneratus *&c. Sed miseret me boni viri; quia in scenam producit regem Ferdinandum, qui ab anno 1516. jam obierat, & cui Carolus V. successerat. Ad hæc, quomode ista cohærent cum iis, quæ de tirocinio militiæ apud Antonium Manricum posito, ex Maffeio superius narravimus? Nec vero* Ignatius *præsidii, quod in arce urbis Pompejopolitanæ erat, præfectus fuit, ut videre est in Actis, quæ P. Ludovicus Consalvus excepit ex ore ipsiusmet Sancti, & quæ postea*

D *dabo: nam ibi cap. 2. num. 1. de se dicit*: Tam AUCT. multas apud præfectum (*arcis nimirum Pampelonicæ*) rationes protulit, ut *&c. Adi præterea eumdem Maffeium lib. 1. cap. 2. Accedit eo, quod Garibaius lib. 30. cap. 4. scribat, eam fuisse professum artem militarem: quem & mox militem animosum & sortem commemorat: cur vero nec ducem, nec militiæ præfectum, siquidem talis unquam exstiterit? At do his satis.* J. P.

25 *Quamquam vero, quæ Sanctus in propugnatione Pampelonensi fortiter ac glorioſa gessit anno* 1521. *quo a Gallis obsessa atque intercepta fuit, satis pervulgata sunt ex Ribadeneira ac Maffeio; ista tamen ea dixerunt, ut nonnulla indicta reliquerint. Diem imprimis, quo vulneratus in ea fuit* Ignatius, *incidisse in feriam alteram Pentecostes, quæ fuit* XIII. *Kalendas Junii, certis auctoribus compertum esse scribit Orlandinus. Vita Italica, quam anno 1622. approbavit reverendus admodum Pater noster Mutius Vitelleschus, Præpositus Generalis Societatis Jesu, eumdem annum, mensem ac diem signat. Et vere cum anno* 1521. *Paschа inciderit in diem* XXXI. *Martii, feria secunda Pentecostes inciderit in diem* XX. *Maii, necesse est; atque adeo erravit Andreas Lucas, quantum ex versione ejus Flandrica, quæ ad manum est, perspicimus, quando* Ignatii *casum & arcis deditionem narrans, rem contigisse refert* VIII. *Junii, feria secunda Pentecostes anni* 1521. *Apud Bartoli interpretem Janinum sub iisdem anni ac festi characteribus perperam notatur dies* XIX. *Maii, uti & apud Coretum cap. 2. sectione 3. Apud Labbeum vero Chronologiæ historicæ parte 3. ad dictum annum Christi* 1521. *legitur*: In oppugnatione arcis urbis Pampelovensis vulneratus est globo tormenti bellici Ignatius de Loyola, tum annorum viginti. *Sed etas illa convincitur erroris ex anno ejus natali* 1491. *Diximus de tempore, quo res hæc gesta contigit; si quis adjuncta alia, a Ribadeneira prætermissa, quæ Pampelonensem expeditionem tam ex parte Gallorum, quam ex parte Hispanorum præcesserc, cognoscere desiderat, adeat Maffeium, qui ea paucis perstrinxit lib. 1. cap. 2. Andream Lucam lib. 1. cap. 2. Bartolum lib. 1. num. 3. Garciam lib. 1. cap. 2. Bouhoursium lib. 1.* *Obsidione Pampelonensi qua Ignatius volnera tus fit.*

E

26 *Reliquum est, ut ipsam quoque arcem Pompejopolitanam inspiciamus. Et arx quidem vetus, quam Sanctus propugnavit, postea esse desiit eodem loco. Ne autem is, in quo ille fletus olim, maneret inglorius, conditum ibi est sacellum in honorem S. Ignatii, perpetuum rei ibi gestæ monumentum: in cujus pariete aureis infra Jesu nomen notatur inscriptio: quam, dum ibi essem, exscripsi die* V. *Maii* 1722. *ac deinde cum alio colleqi nostri Pampelonensis exemplo contuli. Ex iste autem meo apographo sat fuerit, hæc delibasse*: B. Ignatius de Loyola.., in hujus castri propugnatione, in utraque tibia vulnere accepto, cecidit moribundus: divinitus tamen confirmatus, dignos egit pœnitentiæ fructus, &, universo fere terrarum orbe reluctante, sed favente numine, erexit religionem Societatis Jesu, magno Ecclesiæ bono...

F *sacellum ibidem, & inscriptio*

27 Excellentissimus princeps Joannes Cardonæ, Navarræ prorex, ejusdem atque Guipuscoæ capitaneus generalis *&c.* arcum hunc erigendum curavit. *Res gesta anno* pontificatus Pauli V. secundo, & regni Philippi III. Hispaniarum regis VIII. patente Pompejopolitanam ecclesiam magnificentissimo, nobilissimo, atque illustrissi-

rum observationibus nostris.

mo

A mo Antonio Vanegas de Figueroa. *Sedere cœpit* AUCT. J. P. *Paulus V. anno* 1605. *a die* XVII. *Maii*; *Philippo II. anno* 1598. *die* XIII. *Septembris e vivis erepto ſucceſſit Philippus III. ac proin, ſi ſubſiſtant notæ temporis, concurrent cum anno æræ Chriſtianæ* 1606. *Ceterum ex ſtrule* vetus *inſcriptio, quo prænotatur illud monumentum, & quem ex parietе dicti ſacelli exſcripſimus, plane conficitur, non eſſe hanc primigeniam inſcriptionem, ſed ex alia antiquiore tranſcriptam fuiſſe. Ad hæc, clauſula illa* arcum hunc erigendum curavit, *ſuſpicionem nobis movet, ille arcis antiquæ loco, quo ceciderat* Ignatius, *erectum primo fuiſſe arcum, vel pyramidem, vel monumentum quodpiam, prædicta inſcriptione notatum: cui deinde lapſu temporis fortaſſe diruta vel dejecto, ſubſtitutum ſit ſacellum illud, quod modo ibi exſtat, antiqua ac prima inſcriptione translata in ſacelli parietem, qui jam inſcripta eſt.*

§. IV. Lectio ſacra; Mons ferratus; Sancti ibidem confeſſarius, ac mora; veſtitus; imago & inſcriptio.

B *Quomodo Sanctus graviſſime vulneratus, ad paternam domum delatus, & miro modo priſtinæ ibidem valetudini ſit reſtitutus, intelliges ex Vitæ ſcriptoribus: e quibus etiam conſtat, lectionem ſacram Vitæ Chriſti ac Sanctorum, divino conſilio ipſi oblatam, primos melioris vitæ igniculos in animo ejus accendiſſe, adeo paulatim ſerpſerit ac ſuaviter ardentes, ut totus in alium mutatus virum, militiæ profanæ nuntium remittere, atque ad ſacram tranſire, fixum habueris. Librum porro de Vita Chriſti, quem legerit, vult Bartolus, fuiſſe Laudolphi Cartuſiani: de quo in iſtius Ordinis Bibliotheca, auctore F. Theodoro Petreio, ejuſdem apud Ubios familiæ profeſſe, ſic dicitur:* Ludolphus Saxo.. edidit.. magnæ utilitatis pietatiſque opera: in quibus comprimis eſt Vita Domini noſtri Jeſu Chriſti, quam ex quatuor Evangeliſtarum textu conflavit, ac lucidiſſimis non minus quam devotiſſimis commentariis explanavit. *Floruit circa annum Domini* 1330. *ſicut ibidem notatur. Et vere quia tam avide hoc Ludolphi opus fuit exceptum, uti ex frequenti ejuſdem impreſſione liquet, de qua ibidem eſt mentio, facile potuit contingere, ut Hiſpanice redditum ad manus* S. Ignatii *pervenerit. An vere reipſa id factum ſit, videris Bartolus, qui id aſſerit.*

Vita Chriſti Ludolphi Saxonis, ſola ferme ſuffecta compoſita a Laudolfo Carthuſiano.

C 29 *Inter hæc* Ignatius *ſimul animo & corpore paulatim convaleſcens, & cœleſtibus ſtimulis acerrime compunctus, ut necdum ſatis per vires idoneus ad artipiendum iter, quo decreverat de cognatione ac paterna domo exire, domi ſeſe taetiſper continuit, ſanctis occupationibus cœleſtes inter favores pie indulgens; donec tandem ad ſacram, quam meditabatur, expeditionem ſatis utcumque jam comparatus, Martino Garcia germano fratre uxta maximo fruſtra eum ab inſtituto abſterrere ſatagente, Navarretum contendit; ubi nummes nonnullos.. in inſtaurationem imaginis cujuſdam beatiſſimæ Virginis, quæ male erat compoſita, inſumpſit; juxta Vitam ex ore ipſiuſmet Sancti exceptam, & poſt a nobis excudendam. Indeque profectus, ante omnia celeberrimam Virginis Matris, cujus tutelæ ſe totum commiſerat, & quam jam tum ſingulari apparitione admodum ſibi propitiam ac beneficam ſenſerat, religionis cauſa adire inſtitit, quæ in Monte ferrato, magno cum adventantium concurſu, incolebatur ab inſtituti Benedictini monachis. Situs autem eſt ille locus in Cataloniа; de quo plura cognoſcere, operæ pretium videtur: id quod fiet ex epiſtola autographa noſtri R. P. Petri Cant, miſſionis navalis, prout ab alia eidem epiſtolæ adſcriptum lego, ſuperioris, ad R. P. Laurentium van Schooee, ſnum utique & noſtræ provinciæ Flandrobelgicæ tum temporis moderatorem data ex navi in portu Barcinonenſi* 21. *Auguſti anno* 1674. *e qua delibo ſequentia:*

Inter Navarreto in Montem ferratum;

30 Tandem pervenimus ad vnta votorum, cujus mag. ſignificatio. hoc eſt, ad illam Divam, ad cujus aram exſoluto voto, & appenſo gladio ſanctus Pater noſter concepit illum ſpiritum, cujus fœcunda proles eſt, quam mox peperit Societatem. Ad eamdem aram poſtridie lacrum celebravimus ambo; quanto teneritudinis ſenſu, Deus novit. Integri voluminis opus foret, deſcribere majeſtatem Divæ, templi ac conventus, qui monachorum eſt Ordinis S. Benedicti, amphitudinem & magnificantiam, ſacrarii theſauros immenſos, & vere E regios, utpote a regibus variis collatos; ipſam etiam oaturam ac ſitum montis. Pro bravitate epiſtolari ſolum dicam, remplum totum ab imo in altum inauratum eſſe perquam concinne; ante Virginis aram diu noctuque inexſtincta flemma perenniter collucere argenteas lampades majores minoreſque quinque ſupra ſeptuaginta; theſauros reconditos in ſacrario æquipollere millionibus aliquot, & multo majores eſſe iis, quos quondam Compoſtellæ vidi, qui tamen maximi ſunt, in ſanctuario divi Jacobi Apoſtoli.

31 Mons ipſe amœnitate ſua, celſitudine & fi- frust, ea unà vero loci deſcribuntur gura mirabilis merito poſſet naturæ miraculis accenſeri; cum totus ſit ex viva petra, totus tamen plantis fragrantis odoris, amœniſque arboribus ſemper virelcir, non *elie*, quam arte naturæ. Cum adeo in ſublimi conveotus poſitus ſit, ut nubes viſæ ſint velut ſcabellum pedum noſtrorum, & omnem ſubjectæ terræ conſpectum penitus nobis eriperent; mons tamen a pede conventus aſſurgit in plurimas culpides, quarum unaquæque facile ſuperat altiſſimam quamque Belgii turrim; ut a ſimilitudine ſerræ, Mons non im- F merito dicatur ferratus. Illas ipſas ſerras ſeu cuſpides quoque conſcendimus, quod non audent omnes; quia ſubeundum eſt per anguſtiſſimos & præcipites gradus, qui in ipſa rupe exciſi ſunt: & quod mirabile nobis viſum eſt, cum cuſpides iſtæ ex inferiori loco videantur acutiſſimæ, ſuperne exſpatiantur in amœniſſimas planities, quas juſtis intervallis incolunt cum ſacellis & domibus ſuis quindecim ejuſdem Ordinis S. Benedicti eremicolæ. *Hactenus Cantus de iſto loco.*

32 *Ceterum quæ ibidem a noſtro Sancto geſta ſunt, dabuet Ribadeneira lib.* 1. *cap.* 4 *antiquæ* Quo ætatis anno ibi fuerit; quamnam ibi ſumm. *capitum diviſionis (quæ notatur etiam ad marginem noſtræ capitum partitionis novæ;) & Maſſejus. Tempus novæ militiæ, quam ſuſpenſis ad Virginis aram profanis armis notin excubans, ibi incepit, ab ipſis nnectitur anno* 1521. *a que ſi retrocedas ad annum ejus natalem* 1491. *conſequens eſt, ut quando in Monte ferrato fuit, numeraverit annum ætatis circiter trigeſimum primum; non autem vigeſimum ſextum, quem Diegbus Payva Andradius Orthodoxarum explicationum lib.* 1. *& Surius ſupra citatus mendoſe numerunt;*

A *runt; qui ultimus alterius item erroris convincitur, dum* annum integrum, & eo amplius, ex morbo decumbenti *attribuit Sancto: etenim cum in arce Pampelonenſi proſtratus fuerit die* XX. *Maii, ex dictis a.* 25. *anno* 1521. *cumque anno proximo ſequenti* 1522. *& noctem quidem illa tota, cui dies feſtus angelicæ ſalutationis ad* XXV. *Martii illuxit, ſuſpenſis armis famoſas in Monte ſerrato excubias inſtituerit; ut videſis apud Ribadeneiram ac Maffeium; conſequens eſt, ut anno integro, nedum eo amplius, in paterna domo, aut extra illam ex morbo non decubuerit. Porro ne adeo nobilis ac novæ pervigilationis genus prorſus memorabile perpetuæ in ipſo loco, ubi quondam contigerat, fruſtraretur memoria, diſtiterat monachorum abbas eam poſteris commendare voluit, affixa ad latus altaris lamina marmorea cum hac epigraphe, uti refert Bartolus lib.* 1. *num.* 10.

notata ſunt in inſcriptione.

33 Beatus Ignatius Lojola, hic multa prece fleiuque Deo ſe Virginique devovit. Hic tamquam armis ſpiritualibus, ſacco ſe muniens, pernoctavit. Hinc ad Sociitatem Jeſu fundandam prodiit anno MDXXII. Frater Laurentius Nieto abbas di-
B cavit anno MDCIII. *De ſacello ibidem loci in eccleſia nova, in honorem* S. Ignatii *dedicato, nec non paſturis, res a Sancto in Monte ſerrato geſtas repræſentantibus, adornato agit Garcia lib.* 1. *cap.* 5. *ubi & exponit, quo eventu factum ſit, ut ſacellum, quod alteri poſtea Sanctæ erat dedicatum,* S. Ignatii, *cujus fuerat antea, deinceps eſſe perrexerit. Ibidem etiam ſit mentio antiquæ ac ſingularis fraternæ communicationis, quæ fuerit Societatis Jeſu cum iſta domo. Sed alia, quæ Sanctus in Monte ſerrato geſſit, nos modo vocant.*

Illius, quo ibidem a ſacris confeſſarius tres inſtituit Ignatius.

34 Ibi, *inquit Ribadeneira*, optimo confeſſario totius vitæ ſuæ crimina per triduum rx ſcripto confeſſus eſt. *Idem auctor in Compendio Vitæ a Quarsemontio latinitate donatæ dicit, eum natione Gallum fuiſſe, nomine* Jnannem Clanonem, virum ſanctitatis laude præſtantem ac celebrem. *Sed non una eademque viri hujus nomen exprimendi forma: nam apud Ribadeneiram in Vita Hiſpanica Matritenſi anni* 1594. *& apud Bartolum ſcribitur* Chanones; *apud Argaizium paullo poſt citandum eſt* Xanones; *apud Garciam denique* Chaco-
C nes. *At forte non erit ingratum, viri obiter a Ribadeneira laudati virtutes ac merita paullo diſtinctius cognoſcere. Accipe igitur elogium ejus, quod ex tabulario Monſerratenſis cœnobii depromptum, Bartolus lib.* 1. *n.* 10. *recenſet:* Fuerat is, *inquit*, Mirapicenſis olim eccleſiæ vicarius, qui veneraturus Deiparam, cum ſe aliquando illuc contuliſſet, religioſis captus monachorum rxemplis & innocentia, valedixerat leculo; abdicataque a ſe officii dignitate & facultatibus, monaſticam vitam profeſſus fuerat anno ætatis trigeſimo altero; inde ad octavum & nonageſimum, eodem quo primum ardore, in eo ordine duravit. Valrns aut ægrntus, juvenis aut ſenex decrepitus carnes attigit numquam, & ex diurno quotidie demenſo, partim in pauperes tertiam diviſit.

elogium.

35 Veſtitus illi viliſſimus, promiſſum ad genua lub veſte cilicium; noctes, demptis paucis ad quietem horis, precandn pervigiles partim cum ceteris in choro, partim in cellulæ ſecreto, Mnrbis diuturnis & gravibus viri patientiam rxercuit Deus, annis præſertim decrepitis, qui vel uni pro gravi morbo ſunt: in iis dolnres æquiſſimn ſemper animo excepit, ſemper Dei laude & gratiis rependit. Demiſſione vero ſui & obedientia tam ſublimi fuit, totque aliis eminens donibus, ut ad inD ſtaurandam Ordinis diſciplinam, multis per Hiſ- AUCT. panium & Luſitaniam dumibus exemplar auctor- J. P. que fuerit. *Proſpera itaque ac feliciter, ita vero moderante divina providentia, accidit, ut* S. Ignatius *in hujuſmodi conſtitutæ ſuæ arburum incaderit; cujus præſtantiſſimi cœnobitæ laudes rerumnoſſe paucis, haudnos pœnitet, non immemores utique, quam præclare is tunc de ſancto Patre noſtro meritus fuerit,* primus, *ut eum Quartemontio loquamur*, in cujus veluti patris ac magiſtri ſinum conſilia ſua intimaique animi cogitationes effunderet.

In Monte ſerrato.

36 *Quod exiguam temporis moram Sanctus ibi extraxerit, indicio eſt modus narrandi ea, quæ ipſo loco geſſit, apud Ribadeneiram, Maffeium atque Orlandinum. Vita ejus ære Sancto conſcripta a Ludovico Conſalvo, num.* 18. Pridie, *ait*, Annuntiationis beatiſſimæ Mariæ anno MDXXII. noctu... in genua ut procumberet ante altare beatiſſimæ Dei Genitricis præfectus eſt, ac .. noctem emnem tranſegit. Adventante die, ſumpta ſacra Euchariſtia, abiit, ne agnoſceretur. Ibat autem non recto itinere quod Barcinonem ducit, ... ted de- E flexn, quo in oppidum quoddam, quod Manreſa dicitur, delatus eſt, ubi mnram facere ſtatuebat *&c. Inter documenta noſtri archivi Romani ac* S. Ignatio *huc miſſa occurrit exemplum Mſ. continentis quaſdam, a P. Araozio dictas circa ſanctum Patrem, quæ in ejus Vita deſiderari dicuntur, & ab Araozii ſocia referri. In dicto itaque Mſ. habemus, quod paullo poſtquam Sanctus perveniſſet ad Montem ſerratum, receſſerit in aliquam ſpeluncam penes iſtos montes quæſitam; ubi & nonnulla ipſi doloſe fecere volenti accidiſſe ſcribuntur. Sed illa non auſim probare, quia jamjam dictus non conſona. Ceterum non poteſt commoratio Monſerratenſis ad minus coarctari ſpatium temporis, quam tridui; cum triduum ibidem impenderit eluendis per generalem totius anteactæ vitæ confeſſionem maculis, prout ex biographis conſtat. Quot vero diebus ibidem loci ſubſtiterit, fatemur, nobis nihil in promptu eſſe, unde illud determinemus; quidquid Garibaius ſcribat, quod novenam ibi fecerit. Ceterum commorationis in Monte ſerrato tempus extendere ad triennium, quidnam eſt, ſi hoc non ſit, evertere puncta fixa chronologica earum rerum, quæ poſt hanc commorationem ſubſecutæ ſunt?*

37 *Etsiam cum poſt diſceſſum è Monte ſerrato* an- F *breviſſimo pnuzro monſtr.* num plus minus Manreſæ trantegerit, *teſte Ribadeneira lib.* 1. *cap.* 10. *ſeu, uti habemus ex Maffeio lib.* 1. *cap.* 11. inter hæc anni fere ſpatium exegerit; *eumque, ſicut hic notat cap.* 12. ſub initium anni MDXXIII... Minreſſa profectus venerit Barcinonem, ut in Italiam ex eo loco trajiceret; *&, prout ille refert citato cap.* 10. Romam.. ad diem Dominicum Palmarum anni MDXXIII. venerit; *ne dicam, quod* XV. die menſis Julii, anni Domini MDXXIII. *Hieroſolymam verſus*, Venetiis ſolverit, *ex Ribadneira cap.* 11. *annoque* 1524. *redux, Barcinone ſtudia litterarum ſit aggreſſus, ex cap.* 13. *conſequens eſt, ut hæc omnia, annis ſuis circumſcripta, componi nequeant cum illo triennio; è quo ſubſidium accerſitur, ad ſcribendum* S. Ignatio *librum Exercitiorum, quem apud Monreſſanos compoſuit, eumque alteri attribuendum. At ſomnia iſta aobis exſuffiada erunt inferius, quando ex proprio inſtituto de iſta re agemus, & librum iſtum vero ſuo Auctori vindicabimus, contra Argaizium in Hiſtoria Dominæ noſtræ Monſerratenſis cap.* 46. *n.* 9. *aliſque, qui vel cum alteri adſcripſerunt,*

vel

A Auct. J. P.

vel de modo, quo compoſitus illic a ſancto Patre noſtro fuit, aliter ſenſerum, quam par eſt.

Deſcribitur, quo ſenſu ibidem indumento fuerit ſanctus,

38 *De amictu viatorio, quem, priuſquam perueniſſet ad Montem ſerratum, ſibi comparauit, quo indutus exuuias egit ibidem pernox ante aram Virginis Matris; quo inde diſceſſit, quo denique Minoreſſam ingreſſus eſt, graphice tractant Ribadeneira lib. 1. cap. 3. & 4. ac Maffeius lib. 1. cap. 3. 4. & 5. quibus addo Orlandinum lib. 1. n. 18. cujus verba cur hue potius tranſcribam, quam quorum iſtarum, non intelliges: Se, inquit, habitu induit, quem prope Montem ſerratum puper ex itinere comparaverat. Is erat talaris tunica è rudi ſecco, funis pro cingulo, calcei è ſparto, ſed alterum tantum pedem ex veteri plaga imbecilliorem texit: alterum prorſus nudum; nudum item reliquit verticem: ſuſpendit ab latere cucurbitam in uſum aquæ, & viatorium baculum, peregrinorum geſtamen, manu prehendit. Hoc in habitu cum ſacro illo pervigilio ſanctum fuiſſe; in hoc Minoreſſam verſus diſceſſiſſe è Monte ſerrato; in hoc denique cum Minoreſſam ingreſſum comparuiſſe, ex num. 18. deſignato ac duobus proxime ſequentibus habetur. Argaizius loco citato vult, Orlandinum*

B *repugnare Ribadeneiræ in eo, quod duplicem tunicam Sancto det, Ribadeneira unicam ei dante. Probare id conatur ex his Orlandini verbis:* Iodumentum Ignatii duplex amiculum fuit è croſſo panno, coloris cinerei ruffeſcentis, & ex eodem confectum pileolum.

contra conciliorum ſomnia,

39 *Sed multis peccat Argaizius. Nam 1. Orlandini textum de indumento huc controverſo, & unico jam dudum. 2. Verba, quæ mox obtrudebat Argaizius, miſere truncata ſunt ex Orlandini libro 1. num. 30. quæ ſi incorrupta & integra ex ipſo fonte tranſcripſiſſet, facile potuit videre, ubi ago de indumento, quod ab hoc, de quo diſputamus, toto cælo diverſum fuiſſe, clamant rerum adjunctæ. Etenim Orlandinus de Sancto Manreſa diſceſſuro agens,* Uiebatur, *inquit,* jam valetudine certiore; ſed quia gravis languor reſederat ſtomachi, & hiems perfrigida ſæviebat, duplex amiculum è croſſo panno, coloris cinerei ruffeſcentis, amicorum impulſu corpori admovit, & ex eodem confectum pileolum capiti operimentum impoſuit. Tum Barcinonem diceſſit. *De duplici Sancti indumento Vita Conſalviana num. 34. conſuli etiam poteſt. 3.*

C *Duplex illud indumentum ideo placet Argaizio, ut* S. Ignatium *transformet in Benedictinum ordinis inferioris. 4. Duos etiam in ſcenam produxit confeſſarios, Farnerium utique & Xanonenſium, quibus obediviſſe, poſtquam cum illis communicaverat, Sanctum credit, ſeu potius ſomniat, atque habitum aſſumpſiſſe, qui religioſi potius fuerit, quam peregrini: nulla certe veritatis umbra. Nam tametſi plus ſatis hæc fabella ex dictis ſit confutata, placet tamen hiſce ſuperaddere coronidis loco ſequentia. Vita a P. Ludovico Conſalvo ex ore* S. Ignatii *excepta n. 16. ſic narrat:* Itaque telam emit ex ea, qua ſacci conficiuntur, non admodum textam, & multis aculeis oſperam: ac ſtatim veſtem ſibi ex ea uſque ad pedes demiſſam fieri præcepit. *Et mox ibid. ſubdit Vita,* calceos ex ſparto, quorum unum *dumtaxat geſtavit, baculum peregrinorum inſigne, & cucurbitulam. Quænam hæc ſpecies habitus religioſi, eadem Donati Benedictini?*

In donatum Benedictinum mutatur Ignatius & infundens ſum

40 *Bucelinus in Menologio ſuo Benedictino ad* d. XXXI. *Julii, commentitiam hanc ſancti Patris noſtri metamorphoſim, ita ante Argaizium deſcribit. Chriſto militaturus novum hominem &* D *habitum in Monaſterio B. Mariæ Admirabilis Monſerratenſis apud noſtros aſſumpſit, ibique Oblatorum, quos Hiſpani Donatos vocant, religionem ſchemate donatus &c. Apage itaque pura puta hujuſmodi ſomnia; quibus ſi duo iſti auctores (ne tertium illis addam, Conſtantinum Cajetanum, Ab Argaizio citatum) in animum induxerint ſuum, conciliare honorem ſacro indumento religioſorum Ordinis Benedictini; ſciant, neque ſanctum patriarcham Benedictum, neque Ordinem ejus rebus falſis condecorandos eſſe, veris aliunde laudibus ſpectatiſſimos.*

transfert mutatum.

Ac profecto ſic fuerit

41 *Ex ſimili fabularum figlina prodiit commentum illud, de quo agitur in Reſponſionibus P. Danielis Papebrochii ad reverendum admodum patrem Sebaſtianum a S. Paulo, par. 2. inter ea, quibus reſpondetur ad articulum 15. §. 3. num. 25. ubi ex quodam auctore refertur,* nonnullos ſuſtinere, S. Ignatium vitæ ſuæ perfectionem & ſanctitatem hauſiſſe ex tertia Regula S. Francilci, illuſque habitum ſuſcepiſſe, profeſſionem emiſiſſe, & juxta illam aliquo tempore vixiſſe. *Sed hujuſmodi nugæ neglectu potius & commiſeratione, quam refutatione dignæ ſunt. Conſuli interim poſſunt ea,* E *quæ ibidem a num. 96. reſpondentur. Ecce autem commentum illud non ita pridem denuo innovatur in libello Germanico, cui titulus:* Regulo tertii Ordinis, Pœnitentium dicti, quem Seraphicus Patriarcha S. Franciſcus ex ſpecioli inſtinctu Spiritus ſancti compoſuit *&c.* cum aliis ad hujus Ordinis nutritionem ſpectantibus compilata per quemdam ex reformata provincia Auſtriaca pauperum Franciſcanorum. *Prodiit in lucem dictus libellus Viennæ apud Joannem Baptiſtam Sebilgen, Univerſitatis typographum anno 1706. ſicut adſcriptum invenio in fragmento, quod ex prædicto libro extractum eſt.*

nullam ejus ſanctus S. Franciſci.

42 *Sed cum fragmentum illud tametſi parvum, magni tamen & craſſis falſitatibus ſcateat, nullam in hac re meretur fidem. Falſum quippe eſt primo, ex* S. Ignatii *ſcipione, aſpera veſte, ac funo, quo tunc erat præcinctus, ſequi, ut fuerit Tertiarius Ordinis S. Franciſci; nam ſicut inde, ſecundum mox dicta de Donato Benedictino, habitum Benedictinum non extundes; ſic etiam non extundes indidem Tertiarium S. Franciſci. Falſum eſt ſecundo:* In eccleſia Deiparæ Montis ſerrati ſacerdoti Fran- F *ciſcano totius anteactæ vitæ noxas generali exomologeſi aperuiſſe: nam quis ibidem ipſi a ſacris confeſſionibus fuerit, ſupra dixi. Falſum eſt tertio, ſpecum Manreſquam petiiſſe; ubi ad normam primorum Tertiariorum veſtitus, iiſdem cohabitans alimoquamdiu deſtituerit. Ubi fuerit Manreſa, dabit Ribadeneira lib. 1. cap. 5. & 6. Falſum eſt quarto, quod factam ſubinde profeſſionem in manibus ſui confeſſarii Franciſcani depoſuerit. Falſum eſt quinto, quod in eadem ſpecu Manreſana, ſervato Tertiariis pœnitentiæ habitu, admirabilem Exercitiorum ſpiritualium librum conſcripſerit. De profeſſione* S. Ignatii *dicetur alibi. De habitu non actum. Quot quantaque in exiguo iſto fragmento conglomerantur falſitates, inter aniles nanias reponendæ! Quid vero recens auctor ob ordinariis lib. centoribus approbatus Bruxellis. Item R. P. Engelbertus Pauck Ord. S. Franciſci Seraph. pariter a centoribus approbatus in tertio Vineæ Seraph. f. 264. qui ibidem citantur, ſuadere poſſunt in hac re, ſi conferantur cum tota retro antiquitate, cui ne quidem incidit de ea vel ſomniare?*

43 *Aliquid etiam in ſimili materia contigiſſe*

Man-

Thi Exercitia ſpiritualia compoſuit.

A 53 *Variæ rationes nobis perſuadent, in receſſu iſtius ſpeluncæ a Viro ſancto compoſitum fuiſſe librum Exercitiorum ſpiritualium, vel primam eorumdem deſignationem & ideam. Primo: Quia locus ille maxime ad hoc erat aptus, ſolitarius utique, ſtrepitu & interpellatoribus liber. 2. Quia apud laudatum Viceſſum num. 13. habemus, quod* in iſta ſpelunca ageret aſperam pœnitentiam: *quod* ſæpe admodum in illam ſecederet, *num. 20. quod* habitaverit in .. ſpelunca dicta.., quod flagro ſe cæderet in ſpelunca.., & quod Sanctus IN *dicta* SPELUNCA FACERET EXERCITIA. *Et extabant Informationes Barcinonenſes ac Minoreſſanæ. Dicebam ſuperius disjunctive* vel primam eorumdem deſignationem *&c.; nam Exercitia illa non ſimul & ſemel compoſita ſunt. In antiquiſſima enim Vita, auctore Conſalvo, ex ore ſanctis Patris excepta, ſub finem, rogatus Vir ſanctus,* quonam modo ea conſcripſiſſet; reſpondit, Exercitia non ſimul omnia fuiſſe compoſita, ſed ut quæque obſervarat ſibi profuiſſe, ita ſcripto annotaſſe, quod exiſtimarat,

B aliaquoque poſſe eſſe utilia. Qualis eſt illa ratio examinandæ conſcientiæ, adhibitis lineis illis, & hujuſmodi alia. Electionum rationem particulatim afferuit elicuiſſe ſe ex illa ſpirituum varietate, quam ſenſit tum, cum in Loyola æger ex tibia decumberet. *At de Exercitiis* S. Ignatii *plurima mox dicenda ſuperſunt.*

Quamdiu Manreſa moratus ſanctus.

54 *Commorationem* S. Ignatii *apud Minoreſſanos extendendam ad unum circiter annum, conficitur ex Actis ex ore Sancti a Conſalvo excepta num. 29. ubi hæc dicuntur*: Adhuc Manreſa cum eſſet (fuit autem ibi annus ferme totus;) *&c. De hac commoratione etiam ex Ribadeneira & Maffeio conſtat. Hic lib. 2. cap. 11.* anni fere ſpatio, *aut*, exacto.. Hieroſolymam.. petere omnino conſtituit. *Et cap. 12.* ſub initium anni MDXXIII.. Minoreſſa profectum, veniſſe Barcinonem, *affirmat. Ribadeneira vero lib. 1. cap. 10. ſcribit*: Annum unum plus minus Manreſæ tranſegit. *In Vita autem breviore apud Quartemontium cap. 4.* annum pene Minoreſſæ commoratus *dicitur. Quod tempus aliquanto plus abbreviat Orlandinus lib. 1. num. 31. dicens, quod* Barcinonem diſceſſerit, .. Manreſam decimo fere poſt-

C quam venerat menſe.. relinquens. *In Horis canonicis numero rotundo ibidem* per annum commoratus *narratur. Sequitur ex tot allatis teſtimoniis, ut audiendus non ſit Garibaius lib. 2. cap. 5. dum* S. Ignatii *apud Minoreſſanos commorationem juſta parcius reſtringit ad menſes ſeptem.*

§. VI. Exercitiorum liber a quo, ubi & quando ſcriptus? Hujus argumenti vindiciæ.

Yepezio, qui ceſſor Exercitia a Sancto ea poſita fuiſſe poſtquam ſtuduerat,

IN *parvo illo quidem, ſed nervoſo Exercitiorum ſpiritualium elogio, quod in Horis Sanctis canonicis, poſtquam eſſet dictum de iis,* quæ Sancto Manreſæ patefecerat Dominus, *mox ita recitat Eccleſia*: Quo tempore homo litterarum plane rudis, admirabilem illum compoſuit Exercitiorum librum, Sedis Apoſtolicæ judicio, & omnium utilitate comprobatum; *ex illo, inquam, elogio conſtitue, quod ex communi Eccleſiæ ſenſu fit tenendum circa ortu iſta; nuſita; utmirum a* S. Ignatio *Manreſæ degente, anno 1522. librum iſtum juſſe compoſitum. R. P. Antonius Yepes in Chronico generali Ordinis S. Benedicti Hiſpanice edito, tom. 4. centuria 3. fol. 236.*

tenſat, Sanctum hujus libri haud dubie conditorem fuiſſe, ſed hunc ab eo ordinatum tunc, quando erat AUCT. *Minoreſſæ, fatetur, ſibi certum non eſſe, imo potius* J. P. *ſe tenere contrarium, tamquam magis probabile. Eteuim quia opus illud ſcatet multis auctoritatibus Scripturæ ſacræ ac doctrinæ Sanctorum; Viro iſtarum rerum atque ipſius quidem Latini ſermonis tunc imperite, illius confectionem abjudicat; propius ad verum accedere cenſeus, quod emenſe Pariſiis ſtudiorum curriculo illud conſcripſerit, litteris utique & experientia tunc temporis inſtructus; adeo ut, dum Minoreſſæ perſonat ad ſe accedentes ſpiritualibus imbuit Exercitiis, id non contigerit juxta conjecturam Yepezii, quia tunc ſcripſit Exercitiorum librum, ſed quia tunc profecit Ciſneroſiano. Addit, id affirmare ſeſe non ex ſua ſolum conjectura, ſed vult id colligi ex generali Ordinis S. Benedicti traditione, quæ originem traxerit ex uſu loci ſacri Monſerratenſis.*

opponitur Ribadeneiræ; qui ad ſequentia

56 *Ad hæc fatetur, patrem Ribadeneiram in contraria eſſe ſeu entia, ejuſque epiſtolam, a R. P. Franciſco Giron, collegii Salmanticenſis Societatis Jeſu Rectore ſecum communicatam profert a fol. 237.* E *ea delibo ſequentia Latine ex Hiſpanico a me reddita. Duo Ribadeneiræ ſtatuenda videntur*, alterum, quod valde ſit probabile, beatum Patrem noſtrum Ignatium Minoreſſæ habuiſſe notitiam libri aut Exercitatorii patris fratris Garciæ de Ciſneros, atque in *melioris vitæ* initiis illo profeciſſe ad ſuam orationem ac meditationem; nec non a patre fratre Joanne Chanones inſtructum, ac nonnulla ex eo edoctum fuiſſe; Sanctumque etiam libro, quem poſtea compoſuit, Exercitiorum ſpiritualium nomen indidiſſe, deſumpto libri nomine e patris fratris Garciæ libro vel Exercitatorio. Alterum eſt, quod ſancti Patris liber a patris fratris Garciæ libro valde ſit diverſus; quia tametſi in uno atque altero materia tenus tractentur aliqua, quæ coincidunt; in modo tamen & forma tractandi valde differunt. *Et poſtquam Ribadeneira enumeraſſet varia, quæ in libro Exercitiorum præcipuum admodum teneut locum, & de quibus in iſta alio verbum occurrit nullum*; *ſtatuit*, dubium non eſſe, quin duo iſti libri differant, & ſecundus e primo non ſit deſumptus.

reſpondet,

57 *Ad argumentum, quod promebat Yepeſius ex* F *Sancti ad temporis imperitia, reponit Ribadeneira*, quod, ut Deus doceat, & illuminet animam aliquam, ſtudiis aut latinitate opus non ſit. Atque id, quod Pater, *inquit*, noſter ſcripſit in libro Exercitiorum, non ideo ſcripſit, quia eo converterat ſtudium, aut in libris id didicerat; ſed quia ipſum Deus illud docuerat, idque erat in ſe ipſe expertus. Nam tametſi in illis principiis non ſciret, quidnam de ſe ſtatuiſſet Dominus; ſciebat tamen illud Deus, & paulatim eum diſponebat, ut fundatorem eum faceret Societatis, magnumque Eccleſiæ lucæ Patriarcham; dabatque illi unum ex adminiculis, quo debebat jungere ac ſubigere eamdem ſuam Societatem; ejuſque filii tantum in Eccleſia facare fructum, quantum fecere per Exercitia. *Et mox ſuam ſententiam confirmans ex fructu, quem ubique ac tot modis Dominus noſter per illa operari dignatus eſt, recte judicat, quod etiamſi ſanctus Pater noſter multum ſtuduiſſet, ſuaque ex aliis libris prompſiſſet Exercitia, fieri tamen, humano modo loquendo, haud potuiſſe, ut ex iis in ſchola hauſtis, atque ex librorum etiam ſpiritualium ac pierum lectione erutis, ſequerentur mutationes vitæ, morum reformationes, aliaque ſpiritus emolumenta, qualia ex libro Exercitiorum ſancti Patris profluxere,*

A *ſi ſingulari cum favore Dominus ipſi ea non dediſſet ad iſtarum rerum exſecutionem.*

AUCT. J. P. *ac probat, eadem a Sancto ſcripta conſtare, quæ poſtea compoſita.*

58 *Tum allegat verba Pauli PP. III. qui in Brevi, anno 1548. edito laudans & confirmans Exercitia, ſic loquitur*: Exercitia ſpiritualia ex ſacris Scripturis, & vitæ ſpiritualis experimentis elicita. *Item patris Polanci* (cujus, *inquit Ribadeneira*, eſt Præfatio Exercitiorum libri) *hunc textum citat idem auctor*: Hæc documenta ac ſpiritualia Exercitia, quæ non tam a libris, quam ab unctione ſancti Spiritus, & ab interna experientia, & uſu tractandorum animorum edoctus noſter in Chriſto Pater &c. compoſuit. *Et tandem laudatus Ribadeneira ita rem concludit*: Atque is fuit communis ſenſus omnium antiquorum Patrum Societatis, qui tractavimus & converſati fuimus cum noſtro beato Patre; nec nmquam alterius fuit rei cogitatio vel ſuſpicio. *Epiſtola* Matriti XVIII. Aprilis anno MDCVII. *data ſubſcribitur* Petrus Ribadeneira. *Quibus ſolide ſtabiliuntur ea, quæ jam prudem dixerat lib.* I. *Vitæ cap.* 8. Hoc eodem tempore, Exercitiorum ſpiritualium librum, quem appellant, ex accurata eorum, quæ ſibi

B contigerant, obſervatione conſcripſit; *tum videlicet, quando apud Minoreſſanos degebat, prout ex antecedente ac conſequente memorati ſcriptoris textu liquet. Liber itaque illeo* S. Ignatio *Manreſæ anno* 1522. *conſcriptus eſt.*

Exercitia illa

59 *Atque hæc quidem ad commentationes illas ſacras* S. Ignatio *tamquam vero ac genuino earum auctori vindicandas ſufficere poterant tunc temporis. Fuit tamen inventus hypercriticus quidam, cui poſtmodum antiquam illam cramben recoquere, & nova inde ineptiarum fercula obtrudere placuit. Rem ejuſque vindicias accipe ex Bartolo lib.* I. *Vitæ n.* 31. Diximus, *inquit*, Ignatium, ex paterna domo Monſerratum profectum, vitam omnem apud Joannem Chanones, monachum S. Benedicti, confeſſione ſacra expiaſſe, fuiſſe ab illo ſanctis conſiliis in ſuſcepta virtute inſtitutum; addo, forſitan ad hoc & librum aliquem, ac, ſi lubet, hoc ipſum, quod commemoratur, Exercitatorium accepiſſe. Ex his neſcio quis, quodcumque huic nomen, libros ſcripſit duos: indicem hunc facit „:

C „ De religioſa S. Ignatii, ſive S. Enneconis, „ fundatoris Societatis Jeſu, per Patres Benedi„ ctinos inſtitutione; de libello Exercitiorum „ ejuſdem ab Exercitatorio veri ſervi Dei, Gar„ ziæ Cilneri, abbatis Benedictini magna ex par„ te deſumpto „.

60 Ex quo patet, probare cooatum, de Ciſneri libro S. Ignatium magna ex parte Exercitia ſua exſcripſiſſe; proinde, ut plane ſequitur, non ſua; niſi ſi alieni injuſtus occupator, vocari poſſeſſor legitimus debeat. Qui enim potuit divinorum rudis, inquit ille, de cultu intimæ virtutis tam exquiſita peritia & cohærenter adeo ſcribere? Unde porro illi in tractandis animis experientia, qui demiſſet eatenus vel ioter mendicos, & ægrotos in noſocomio; vel io ſolitario cavo eremita? Ex Ciſnero igitur librum illum deſcripſit. Hoc vero nec unum, nec tamen graviſſimum eorum, quibus S. Ignatii gloriam, ejuſque Ordinem is liber perſtringit; ſed cum ab ſacra Indicis Congregatione notatus ſit, (*Romano utique fulmine ictus, ſicut conſtat ex ejuſdem Congregationis decreto, anno* 1646. *die* XVIII. *Decembris Romæ edito*) unaque ex hominum oculis & memoria eraſus, nullam ſui deinceps meretur mentionem.

contra hoc prum quam hypercriticum

61 Ad Exercitia quod ſpectat, hoc ſolum dixero; ſi quid valent, quæ ante retuli, evideotiſ- B ſime ex iis oppoſitum coofici, Ignatium ſcilicet ex Ciſnero Exercitia nec deſcripſiſſe, neque compilaſſe. Nihil quidem verius, quam oportuiſſe illum aliunde id haurire, in quo ipſe oec ſatis verſatus, oec per ſe ſat eſſet eruditus. Unde vero, & quonam id modo? Dicant ejus fidei teſtes, quam illuſtriſſimi Romanæ Rotæ Auditores nominis ſui pondere commendant: „ Cum dicta, „ inquiunt, Exercitia facta fuerint eo tempore, „ quo dictus B. Pater erat idiota, & litterarum „ igoarus, utique cogimur fateri, dictam cogni„ tionem, & lumen ſupernaturaliter infuſa potiu„ us, quam acquiſita fuiſſe „. Quæ vox de iis auctoritatibus deprompta, & ab iis auctoribus edita, quibus rei commiſſæ gravitas veri neceſſitatem imponebat, apud quemlibet cordatum plus debet poſſe, quam ut velit certioribus confirmari.

atque ignatio

62 Habemus tameo S. Ignatii intime conſcios & familiares Jacobum Lainium, & Joannem Polancum, a quibus extra ambiguum oobis traditum eſt, S. Ignatio in Exercitiis componendis magiſtrum primarium præter Deum, fuiſſe nemioem; documenta preterquam e cęlo fuiſſe oulla. Nec deſunt vitæ ſanctiſſimę homioes, idem divinitus edocti, E quos & longum referre, & mihi non neceſſarium, teſtimoniis nixo juridicis, dum ageretur de illo in Sanctorum album adſcribendo. Illud potius neceſſarium, memioiſſe, quod diſerte nobis conſignarunt, qui ex ipſomet audiveraot; ut novia ſubinde radiis illuminatior, de divinia plura cognoſcebat, ſic libro Exercitiorum novi ſemper aliquid addidiſſe, donec qualem habemus perficeret. Ex quibus egregie, ambigentibus fit ſatis, qui potuerit tam abſolutum opuſculum prodire ab homine neque literato, nec regendi animis aſſueto; qui vero etiam ejuſmodi cum eſſet, uti potuerit conciliorum & Patrum locis, & boni malique ſpiritus naturam ſtatis diſcernere regulis, quæ oiſi ab apprime docto, & interioris hominis gubernatione jam longa trito præſtari nequeunt.

vindicat

63 Manreſæ ſiquidem dum ſolus ageret, EX IIS QUÆ DIVINO MAGISTERIO DEDICEBAT (quod coram Gregorio XV. ex authentico relatu illuſtriſſimorum Romanæ Rotæ Auditorum, conſeſſus Pontificii dixit Advocatus, de illa tractans Manreſana Sancti commoratione) ex iis, inquam, F præcipuas, eo, quem expoſui ordine, deſcripſit Exercitiorum partes; quibus deinde veluti ſubſtructis inædificavit ſemper totis quinque & viginti annis, ad MDXLVIII. quo Pauli III. auctoritate communita in lucem exierunt; diuque jam interioris vitæ œconomiam uſu ipſo perdoctus, novas iis adjunxit regulas, quas Additiones vocavit; & jam theologus varios ex conciliis & Patribus textus. Hinc eo Pontifex, quod paulo ante exſcripſi, *inquit*, diplomate, DOCUMENTA NOMINAVIT, SIVE EXERCITIA SPIRITUALIA EX SCRIPTURIS, ET VITÆ SPIRITUALIS EXPERIMENTIS ELICITA, ET IN ORDINEM AD PIE MOVENDOS FIDELIUM ANIMOS APTISSIMUM REDACTA: qualia videlicet tunc erant, cum a duce Franciſco Borgia ea acciperet ſupremo ſuffragio confirmanda: non autem qualia fuerant, cum Manreſæ primum a Sancto fuerant conſcripta. Ergo Ignatius oeque ab uno ſe Exercitia protulit; ſed neque ab Ciſnero. Quod adeo liquet inter ſe utraque componeoti, eſto materiæ aliquid commune habeant, ut arcem regiam liquet a palatio differre, licet portas & muros utraque habeant,

A beant. *Quod ut gratis a ſe dictum quiſpiam exiſtimet, argumentum hoc probat Bartolus a partium libri utriuſque enumeratione, ſic proſequens:*

Eamque vero ac genuina

64 Ubi enim in Exercitatorio Cilneri meditatio Fundamenti, de fine, in quem conditus homo eſt; quod aſt Exercitiorum S. Ignatii principium ad extricandum ab ſecularibus animum, ut ab initio in nullum eorum propendeat? Ubi de duobus Vexillis, ad afficiendos ad Chriſti vexillum animos? Ubi alia de tyranno & rege, ad præcipiendum belli utriuſque eventum, & præmia? Ubi ſtabilis vitæ Electio, totius pars maxima, in quam tendunt quæcumque præmiſſa ſunt? Ubi Modus orandi triplex? Ubi conſcientiæ Examen ſingulare... Ubi tot Additiones & Regulæ ad ſecernendos inter ſe ſpiritus; ad correctionem ſcrupulorum; ad ordinandam in poſterum vitam; ad ſentiendum cum Eccleſia Catholica; ad ſua in pauperes cum fructu eroganda? Eſtne horum quidquam in Exercitatorio Cilneri? Eſtne reliquorum, quæ ſunt S. Ignatii Exercitiis propria, & repeti ad prolixitatem abſque tædio non poſſunt? Materiam tamen dumtaxat attigi: nam ſi modus, & B partium inter ſe ſpectetur commiſſio, quæ S. Ignatii Exercitia in artem, quam antea deſcripſi, formamque connexuit; quæ vel umbra iſtorum in Cilnero? quidve horum ſat vidit illius propugnator, ut apud Ciſnerum id inveſtigaret?

Argumentum confirmat.

65 Eſt tamen hæc ſumma exercitiorum; hæc germana illorum & tam propria ratio; ut eadem licet eorum materia, vel temere vel diverſo ab iis ordine digeſta, non Exercitia Ignatii, ſed alterius generis conflatura (ſit) librum, natura & efficientia ab iis diverſum. Et eſſe plane oportuit memorem, quem hujus tuendæ falſitatis prurigo inceſſit, ex varietate effectorum, quam tuto aſſeratur cauſarum diverſitas, & demonſtrare ab Exercitiis Cilneri eas morum ubique commutationes profectas, quæ ab Exercitiis Ignatii tam arduæ tantoque numero factæ ſunt, ut propterea incantamentorum, & magiæ ſuſpicionem quibuſdam facerent.

§. VII. Argumenta alia, quibus Exercitiorum liber S. Ignatio tamquam vero ejuſdem auctori aſſeritur; expenſa recentioris cujuſdam ſcriptoris objecta.

C

Argumenta Bartholus

Aliis deinde argumentis extrinſecus aſſumptis ſpiritualem hunc ſacrarum commentationum theſaurum vindicare pergit Bartolus vero ſuo ac genuino auctori Ignatio, *his verbis:* Ceterum leciſo quovis argumento, ex cautæ hujus viiceribus utrimque nato; ægre admodum fit multis, iiique graviſſimis, quod mendacio finxiſſe, vel ſtolide credulo dicantur putaſſe, hoc eſſe Ignatii opus. Franciſcus Borgia, dux Gandiæ, tum religioſus, nunc Beatus, hoc Paulo III. obtulit approbandum pro vero Ignatii partu; (quod ipſa quoque ſignificat Bulla,) ut quem pro ſuo Ignatius Franciſco tradiderat. Decepit igitur aut Pontificem Borgia, aut ipſe a Sancto deceptus eſt; at quali, & quam induſtrio in ſubducendis ab luce hominum, & deflectendi in alios rebus ſuis præclaris; ita ut jam prope confectas attexere alteri interetur, ne qua inde ad ſe gloria rediret. Familiæ ipſius, cujus ſuerat parens, ne pareus & fundator audiret, nomen eſſe voluit, quod nihil penitus de Ignatio ſonaret. Jam ſi de Cilnero Exercitia non dicam integre ſuffuratus; ſed, quantum ſufficiat, ad ea Cilnero adſcribenda; illa ſcilicet ſibi adſcripſiſſet? Si vero non adſcripſit, quem tandem illorum genteri auctorem voluit, præter Deum, quo præceptora illa didicerat?

D AUCT. J.P.

Quibus dictus liber aſſeritur Sancto,

67 Sed nimium quantum Ignatii intererat, ne ab iis liber abjudicaretur, qui ſibi, quod omnium cupidiſſime optabat, obtrectationes, probra, accuſationes venefícii & hæreſis, carcerem, catenas, & alia ſexcenta inſectationum cruciamenta lucri fecit, quæ illius cauſa pertulit æquiſſimo animo; cum nihil magis in promptu eſſet, quam uno Cilneri titulo ea redimere, cujus pridem opus ſine ſuſpicione legebatur. Verum etſi tantus ſui contemptor Ignatius non fuiſſet, ut etiam propria libenter aliis vellet attribui; an & veri & æqui pariter contemptor? An ſui & generis immemor? Projecti roboris hunc eſſe oportet, qui alienam lucubrationem ita venditat pro ſua, ut, eo adhuc etiam puero, auctoria jam nomine E celebratam poſſit quivis e vulgo ei exprobare, rapto magis quam furto uſurpatam. *Quodnam vero judicium formari debeat non tam de iis, quæ Sancto ſunt objecta, quam de illorum ſcriptore & auctore, concludit ex libri utriuſque diverſitate; ex Sancti virtute ac genio; ex fide teſtium in decernendis illi Sanctorum honoribus juratorum; ex illuſtriſſimis Rotæ Romanæ auditoribus; quorum is, qui Acta in gravem ac ſolidam cauſæ cognitionem Paulo V. oblatam redegit, fuit Innocentius X. qui tempore Bartoli ſedebat; adde relationes conſiſtoriales coram Gregorio XV. publice & privatim habitas; manuſcriptos denique codices noſtræ Societatis.*

Contra advaſarium publicum congregationi Cavendum deo ſe armatum,

68 *Poſt has pro auctore genuino ſæpe laudati ac pluribus infra laudandi Exercitiorum libelli a Bartolo producti vindicias, obſervare juvat,* eum ob rem, *prout pergit,* ſcriptoris, qui contra jus omne officii, nomen religioſi Caſinenſis aſſumere auſus eſt, inverecundiam tam ſenſim illa & venerabilis congregatio non tulit; præter quod etiam magnam animadvertit injuriam fieri religioſæ familiæ, nihil tale commeritæ, ſed ſemper, ut eſt in poſterum, tum officiis obſequenti, tum ſpiritu filiæ, *edito ſuper hac re decreto jaceant, quod ex apographo noſtri tabularii Romam huc miſſo a P. Ignatio Pinio, ſic ſonat:* Cum nobis relatum fuerit, libellum quemdam ſub nomine D. Conſtantini Cajetani, monachi Caſinenſis, & abbatis fuiſſe impreſſum, Societatis Jeſu exiſtimationi inſigniter præjudicialem; doluimus ſane, prout par erat, vehementer hominis levitatem & audaciam, ſi quidem talia ſcriptionis eſt auctor, quod nobis difficillime perſuaderi poteſt ſummopere admirati. Ac ut religioſiſſimis Societatis patribus, qui tanti a nobis fiunt, quanti egregiam ipſorum virtutem ac doctrinam fieri æquum eſt, per nos ſatisfiat, & ceteris omnibus conſtet, inconſultis nobis ac plane ſciis prædictum librum prodiiſſe in lucem, per occaſionem noſtrorum comitiorum in unum congregati, iſtud ipſum publico edicto vulgare ac conteſtari ſtatuimus; addentes inſuper, præfatum P. D. Conſtantinum, quod extra congregationem noſtram multis abhinc annis Pontificia auctoritate degat, poteſtati noſtræ non amplius, quam alium quemvis alterius religioſi inſtituti profeſſorem, ſubjectum eſſe. Quare ſi quid ab eo in hoc genere peccatum eſt adhuc, vel in poſterum (quod Deus aver-

F

AUCT. J. P.

averrat!) peccari contigerit, tum ipſos Societatis Jeſu alumnos, tum alios quoſcumque omnes enixe rogatos volumus, ut certo ſibi perſuadeant, communi totius Congregationis Caſinenſis ſenſui, & peculiari in Societatem Jeſu obſervantiæ id omnino adverſari ac repugnare. Datum Ravennæ in noſtris generalibus comitiis die XXIII. Aprilis MDCXL. v. D. Honoratus * a Ulateris * ſcriba Capituli. *Et appoſitum erat ſigillum. Decretum illud etiam publici juris fecit Bartolus.*

* Bartol. Horatius * non fuit patavi legi. Ravenna Volaterr.

69 *Alium vero quemdam, qui impudiſſimam infamis hujus libelli auctorem incaute ſecutus fuerat, ejuſdem inſtituti congregatio Luſitana publicis etiam tabulis corrigendum cenſuit. Rem intelligi ex hoc decreto apud Bartolum:* Cum noſtra Benedictina Congregatio Luſitana ſummo ſemper, ut par eſt, ſtudio & reverentia doctiſſimam & religioſiſſimam Patrum Societatis Jeſu familiam proſequuta ſit; idque omnes Chriſtianæ diſciplinæ, nedum ſrctioris inſtituti ſectatores deceat, ut charitate ſimul ambulantes, honore ſeſe invicem præveniant; teſtamur nos infra ſcripti prædictæ congregationis abbas generalis & definitores, ad hoc ſpecialiter congregati, in libro inſcripto, Hiſtoria Benedictina, vernaculo idiomate Luſitano nuper edito a noſtro reverendo admodum patre magiſtro Leone a S. Thoma, congregationis noſtræ Luſitanæ monacho, & in Conimbricenſi academia primario theologiæ profeſſore, nonnulla referri ex Conſtantino quodam Cajetano, noſtræ item Caſinenſis congregationis monacho, quæ, ut prædictæ religioſiſſimæ Societatis exiſtimationi adverſantia, ſic minus probabilia, quam fides hiſtoriæ poſtulat, ab ipſa congregatione noſtra Caſinenſi (quam ut parentem libenter veneramur) decreto publico indicata jam ſunt.

uti & ſequorum eorum, publicis etiam congregationis Luſitanæ

70 Quocirca, ea, ut ſine fundamento a primo auctore vulgata aut excogitata, & minus conſiderate a ſecundo relata, certe a communi congregationis noſtræ ſenſu aliena declaramus. In quorum fidem, teſtimonium hoc ſcribi juſſimus, & nomina noſtra ſubſcripſimus, religioſos ſacræ dictæ Societatis Patres enixe rogantes, ut de antiqua illa noſtra in ipſos, quam hactenus experti ſunt, obſervantia nihil detractum vel diminutum fuiſſe, vel etiam in poſterum fore, ſibi certo perſuadeant. Datum in hoc noſtro monaſterio Tibanenſi, die XXIX. Octobris, anni MDCXLV. Magiſter F. Antonius Carneiro, abbas generalis S. Benedicti &c. *Ceterum pro hac tam inſigni optimæ erga Societatem noſtram voluntatis teſtificatione, comitia noſtra generalia octava, anno 1646. Roma habita, ſparum eſſe partium exiſtimarunt, utrique jam laudatæ congregationi agere gratias, editis ſuper hac re ad poſterorum memoriam decretis decimo tertio, & vigeſimo ſexta, quæ habentur in noviſſima Inſtituti noſtri editione, Pragæ excuſa anno 1705. tom. 1. pag. 566. & 570.*

Ordinis Benedicti tabulis perfrictum.

71 *Jam vero quiſnam poſt hæc ſatis patienter ferat, odioſam hanc & amarulentam de Exercitiis Ignatianis cramben iterum recoqui a recentiore quodam ſcribillatore; qui vel rerum omnium ignarus, vel non ſatis erga Societatem, ejuſve Conditorem benignus, ut mitiſſime dicam, mirabilem illum librum Sanctoeripere conatur, & Ciſneroſianum ei ſubſtituere. Verum an auctor ille commiſeratione potius quam refutatione dignus non ſit, aliorum eſto judicium. Gregorius enim Argaizius, Ordinis S. Benedicti chronographus, in Hiſtoria Dominæ noſtræ Monſerratenſis anno 1677. lingua Hiſpanica Matriti impreſſa, cap. 46. num. 9. inter alias ineptias, quas de S. Ignatio effutit, non infimum illi locum tribuit, quæ verſatur circa Exercitia. Etenim ut taciti prætereamus, quæ de geſtis ab eodem Sanctola Ordine S. Benedicti, uti vult, in medium profert, pluribus vicibus in ſubſidium advocos D. Conſtantinum Cajetanum; quaſi verofidem facere poſſit auctor, cui tot publicæ ac ſolennes cenſuræ inuſtæ fuerant. Sed demus hoc ignorantiæ Argaizii potius, quam malevolentiæ, juxta legem charitatis, quæ non cognat malum. Diſpiciamus interim, quaſuam ineptas porrigas Argaizius, malæ iſtius conſæ malus patronus. Carolum de Tapia in* Commentariis in Authentica Ingreſſi, *quem citat,* cap. de ſacrolanctis Eccleſ. in verbo Monaſteria, *cap.* 10. num. 2. *de* S. Ignatio *ita inter alia ſcribentem prodncit:*

impugnat verum Benedictorum auctorem;

72 In Serratum gloriosiſſimæ Deiparæque Muriæ montem dicatum abiit; ubi vili amictus habitu, TRIENNIO IN HEREMO PERMANSIT. *Auctor ille quæ de eremo iſto ſomniat, adeo male cohærent, ut pugnent cum tempore, cum loco, cum auctoritate ſcriptorum antiquiorum, majorem certe huic fidem meritorum, quam meritus ſit Carolus de Tapia; qui in iis, quæ ex ipſo apud Argaizium proferuntur, nullam certe meretur. Specimina jam dedimus. Non eſt itaque, quod vel tantillum hic deferamus Carolo de Tapia; cujus tamen verbis vult Argaizius multum fidei habendum, ut qui, prout addit, valde amicus fuerit P. Alfonſo Salmeron, & Jacobo Lainez, S. Ignatii, ſocius. Sed abſit, ut rebus iſtis adeo frivolis duo iſti viri imbuerint dictum Carolum; ſi verum ſit, aliquem inter ipſos amicitiæ uſum interceſſiſſe. At Sanctus ex receſſu Mauretano ſæpius rediit ad Montem ſerratum, ut cum viro illa, qui ibidem ei fuerat a ſacris confeſſionibus, communicares ſtatum conſcientiæ ſuæ. Hoc facta eſſe; an exinde conſequatur, ut S. Ignatius Manreſiæ non compoſuerit Exercitia, a Ciſneroſionis diſtincta? At ſi legere dumtaxat quarus & ſcribere, abſque ullo latinis ſermonis uſu, erat adeo doctus, uti vult Ribadeneira, ut librum Exercitiorum conſcripſerit; cur fubibat Montem ſerratum? Alium enim non habebat confeſſarium ejus, quam Ciſneriensem. Sed hoc argumentum Argaizii adeo enerve ac miſerum eſt, ut reſponſum non mereatur.*

ſed fabuloſa fide accenſuatur;

73 *Ceterum quam fabuloſæ fidei ſit bonus iſte Argaizius, & cujus genii, abunde intelligi datur ex Nicolao Antonio, Bibliothecæ Hiſpanæ veteris tom.* 2. *pag.* 400. *a num.* 455. *Conſule item Acta noſtra Sanctorum tom.* III. *Aprilis pag.* 271. *a num.* 7. *ac Reſponſiones Popebrochii parte* 2. *ad articulum* 21. §. 2. *Quia vero per hujus paragraphi decurſum frequens mentio incidit de Garzia Ciſnero; ſi quis plura de eo cognoſcere deſideret, adeat laudatum Nicolaum Antonium in Bibliotheca Hiſpana auctorum, qui poſt annum* 1500. *ſcripſere, tomo* 1. *pag.* 392. *ubi breve viri elogium reperiet. Ex dictis abunde confutatur Arnoldus Wion, qui in Ligno Vitæ lib.* 5. *cap.* 10. *de iſto Garcia agens, nec non de Exercitatorio vitæ ſpiritualis, ab eodem compoſito, maximeque ex illo tractatu reverendi Societatis Jeſu Patres, inquit, omnem ſuæ religionis perfectionem, meditandique modum ſumplere. Hunc auctorem ſecutus Domus Benedictus Haeftenus, monaſterii Affligemenſis, Ordinis S. Benedicti præpoſitus, Diſquiſitionum monaſticarum lib.* 2. *tract.* 6. *diſquiſitione* 5. *in eumdem errorem impegit.*

Argaizius ex ipſo fere dicto ſonat, & sine malitia hoc fecit;

§. VIII.

A

§. VIII. Exercitiorum idea; viri in illis tradendis exercitati; fructus in Societatem Jesu ſingillatim, atque in univerſam rempublicam Chriſtianam generatim ex illis derivati, S. Ignatio etiamnum vivente.

Pretor ea hic, qui dederunt Exercitiorum ideã;

NOſter Franciſcus Suarez *tom. 4. De virtute & ſtatu religionis, lib. 9. cap. 6. pluribus expoſuit artem ſeu methodum Exercitiorum* S. Ignatii; *id quod varii quoque ſcripſere Vitæ præſtitere, nimirum Bartolus lib. 1. n. 16. Garciaſ lib. 1. cap. 10. ac Bonbonſius lib. 1. qui conſuli poterunt ab iis, qui ideam Exercitiorum longa orationis ſerie delineatam videre deſiderant. Paucula hæc apud Ribadeneiram lib. 1. cap. 8.* nam quod in hac ſpiritali propriæ cognitionis ſchola diſcimus, non ſolum ad excolendum intellectum pertinet, ſed ad inflammandam etiam voluntatem. Itaque non

B tam cognitione, quam actione perficitur; ac finem habet non ipſam ſcientiam, ſed operationem; *hæc, inquam, paucula ibidem, uti & reliqua, quæ laudatus auctor hiſce ſuperaddit, non ſatis docent, in quo iſtorum Exercitiorum ratio conſiſtat. P. Ignatius Diertins, vir præclariſſimis in noſtra Societate perfunctus officiis, & ſcriptis, quibus Exercitia ſpiritualia* S. Ignatii *explanavit, uberiſſimus, hanc rem paucis complexus eſt in Hiſtoria Exercitiorum ſpiritualium, cujus partem primam Romæ anno 1700. typis vulgavit, dum lib. 1. n. 6. ſic enuntiat:* Expoſito .. fine, propter quem Deus hominem, ceteraque omnia condidit; huic veritati tamquam fundamento ſemper inſiſtens, mox per viam, quam vocant, Purgativam, ducit ad cognoſcendam fœditatem peccatorum, per quæ ab illo fine turpiſſime deviamus.

Illud paucis exprahibet P. Ignatius Diertius.

75 Deinde propoſito exemplo Chriſti regis ac imperatoris, a vexillo diaboli retractos ad ejuſdem optimi ac ſapientiſſimi ducis vexillum ſequendum, ejuſque virtutes imitandas per viam illuminativam nos provocat: imo per meditatio-

C nem de tribus hominum claſſibus, quodammodo impellit. Quæ omnia in hebdomade tertia, ob oculos poſito Chriſto cum cruce præeunte, magis ac magis confirmantur. Ac denique in via unitiva, quæ complectitur hebdomadem quartam, ad deſiderium gloriæ reſurgentis Chriſti, ejuſdemque puriſſimum amorem nos accendit. Cum his conjungit annotationes, additiones, præludia, colloquia, examina, modos eligendi, regulas de victu temperando, de diſcernendis ſpiritibus, de ſcrupulis, de ſentiendo cum orthodoxa Eccleſia, & cetera; quæ ſi eo, quo præſcribuntur, ordine adhibeantur, incredibilem quamdam vim habent, homines ad virtutem fingendam, & ad ſalutem ſempiternam perducendi: ut dubitare fas non ſit, quin opus hoc ſit humano majus, & plane æternæ mentis inventum; cujus præſtantia numquam ſatis percipitur, niſi uſus ipſe atque exercitatio acceſſerit. *Habet hoc lector quamdam ſacrarum* Sancti Ignatii *commentationum ſummam.*

Multum refert, qui in Exercitiis ducendis exercitati ſint;

76 *Porro non eſſe cujuſvis, Exercitia ſancti Patris noſtri aliis ita tradere, ut non tantum ea fructum proferant triſeſimum in aliis, in aliis ſexageſimum; ſed centeſimum; id eſt uberrima omnium cœleſtium donorum affluentia cumulatiſſimum, reſte obſervat Bartolus lib. 1. n. 17.* Illud tamen, *inquit*, prius comperto habetur, in Exercitus eum fructu obeundis plurimum poſſe periti ductoris induſtriam, nec eſſe cujuivis promiscue id munus. Nam & ſanctus Pater ex tam multis ſuo ſpiritu imbutis, & ſcientiſſimus rerum divinarum, tam paucos eenſuit ad Exercitia, ſuo ex ingenio menteque tradenda, ut, ubi quatuor nominarat, de aliis omnibus ſileret. Primo loco fuit Petrus Faber, deinde Alfonſus Salmeron; tertius* Hieronymus Domenechus; &, quoad primam hebdomadam Franciſcus Strada. *Unde vero hujus difficultatis cauſa petatur? Ex eo utique*, quod, *ſicut proſequitur Bartolus*, Exercitia medicina ſint ægrotantium animorum; cumque ſit horum ut temperatio diverſa, ſic intemperies; ita una æqualis & immutata curatio non poteſt ſingulis prodeſſe. Unde ſapienter ac perite Vir ſanctus quaſdam Additionum numine præfixit regulas, partim exercenti animum, partim Exercita tradenti,

** ſæpiſſime ac ſolitus Franciſcus Villanova;*

77 *Jam vero quod inſignes illæ ac mirabiles morum mutationes in multis hodie poſt obita Exercitia non ſequantur, quæ primis hiſce temporibus adeo affluenter copioſeque ſe prodebant, primariam cauſam refert Bartolus ex ſchedis Joannis Mironi, viri in Societate graviſſimi, his verbis expreſſam:* Quod Patris noſtri Ignatii præſcriptis nequaquam inſiſtitur: bonum enim ex integra causa; & ſi Additiones aliquot vel Annotationes negligantur, boni jactura fit, quod erat in egregia illarum obſervationi alligatum: imo ſi quid etiam immutetur in Exercitiis tradendis, jam non erunt Ignatii opus, ſed diverſi ab eo ſpiritus & inventi. Ita enim ex additionibus iis & illis meditationibus intime inhærent huic & illi hebdomadæ, ut ſi aliter uſurpentur, careant ſuo fructu; multo magis ſi interſerantur meditationes alienæ, aut meditationi cuilibet additio quælibet appendatur. Eſtque peculiaris hic illarum & proprius regularum uſus, qui potiſſimum varia Exercitiorum genera, modoſque ſecernit. *Ex quo intelligitur, tam eum, qui Exercitia tradit, quam eum, qui illa accipit, in eam curam ſedulo & obnixe incumbere totos debere, ut intra præſcriptos a S. Patre noſtro fines accurate ſe contineant, minimas & nullius in ſpeciem momenti regulas, additiones, notationes, inſtructiones-que ſtudioſe obſervent; verbo ut complectar omnia, minutiſſimos etiam apices quoslibet ſuo non carere pretio exiſtiment, ut ſecure ſint, nihil ſe ex parte ſua poſuiſſe obſtaculi, quo minus meaſuram fructuum bonam, & confertam & coagitatam, & ſupereffluentem facer Exercitiorum receſſus effundat in ſinum ſuum; talem denique, qualem in tot alios primis præſertim annis, & Ignatio adhuc vivente, effudit non minore abundantia quam utilitate. Sed nunc quot quantaque commoda invexerit in orbem terrarum, inſignium iſtorum Exercitiorum uſus, diſpiciamus.*

Ingentes utilitates ex his exercitiis fluxas Societati Jeſu,

78 *Ribadeneira lib. 1. cap. 8.* de illorum uſu, *ait*, atque utilitate dicamus; primo illis ipſis Societatis noſtræ inſtitutionem acceptam ferre debemus. Omnes enim ferme primos illos Patres, quos inſtituendæ Societatis adjutores & ſocios habuit Ignatius, per Exercitia ad perfectionis ſtudium, mundique deſpicientiam excitavit. Qui poſtea conſecuti ſunt, & in Societatem jam ſtabilitam ingreſſi, viri vel doctrina, vel ingenio,

vel

A vel nobilitate, vel aliis naturæ fortunæque ornamentis insignes, maxima ex parte Exercitiis huAUCT. J. P. jusmodi, ad hoc vitæ genus amplectendum, adducti sunt. *Et in Examine Matritensi anni 1595. de quo inferius §. 92. dicam plura, quodque jurato subivit, affirmat*, quod Deus illum docuerit, cum adhuc litteris operam non dedisset, dederitque ei medium Exercitiorum spiritualium, quo medio omnes suos primos socios lucratus est, multosque alios ex iis, qui illum postea secuti sunt; multos etiam, qui alios Ordines sunt ingressi; multos præterea seculares, qui vitam emendarunt. *Rem exemplis illustremus. Ac de primis quidem novem* S. Ignatii *fecit, e quibus Ordinem postea a se institutum formavit, consuli potest Historia Exercitiorum, quam modo citabam, lib. 2. a n. 4. Circa alios vero, qui illos deinde subsecuti sunt, placet obiter ex eadem Historia delibare exempla. Itaque designato lib. n. 16. ponitur epistola* S. Ignatii *ad Emmanuelem Mionam, sacerdotem gratissimum, sibique quondam dum Compluti ageret, conscientiæ arbitrum, qua impensissime virum ad Exercitia cohortatus, eum tulit fructum, ut illum sibi adjunxerit. Num. 19. occurrunt Jacobus & Stephanus de Eguia fratres, per Exercitia ad Societatem adducti. Ibidem n. 20. Jacobus Hosius, dum Exercitia inchoat, eadem quidem ut suspecta examinat; sed degustatis sacris hisce epulis ab* Ignatio *sibi propositis, tantum abfuit, ut in iis veneni quidquam deprehenderit, ut cælestium rerum desiderio flagrans, terrenis nuntium remiserit, & Sancto se adjunxerit.*

B

79 *De Francisco Strada quid dicam? Lib. 3. n. 4. de illo habemus, quod vel uno* Ignatii *congressu colloquioque, dum militandi studio Neapolim peteret, ad militiam sacram derepente sit conversus; Sanctumque è Monte Casino redeuntem comitatus in Urbem, Exercitiis spiritualibus instructus sit, &, demortuo Hosio non impar, in locum ipsius* Ignatio, *vitæ & laborum particeps ac socius, accesserit. Huic adde ex dicta Historiæ lib. 4. n. 4. Antonium Aragonium Cantabrum, magno ingenio & animo juvenem; qui dum jam theologiæ doctor ex Hispania in Urbem accessisset, ut Sancto se, cui sanguine erat conjunctus, vitæ quoque instituto conjungeret; dictis aliquot in Exercitiorum usu positis, rerum caducarum inanitatem perspexit, atque ad propinqui*

C *sui familiam transiit. De Joanne Polanco, & Andrea Frusio agitur ibidem n. 18. de Marco Loinio, Jacobi fratre, n. 19. qui dum ex pia simplicitate diu multumque fuisset solicitus, ne frater sequendo* Ignatium *in hæresim incideret, ad Urbem accessit revisendi fratris studia, ejusque monitis atque consiliis pranum meditatione rerum ex* Ignatii *præscripto exercitus, Societati nomen dedit, quam suspectam antea habuerat; de cujus felici morte & apparitione ibidem agitur. Proximus illi nobis se offert n. 20. Æmilianus Loyola, sancti Patris Ignatii ex fratre nepos; qui quamquam eo Romam diverterat consilio, ut aulæ potius quam Societati se daret, oborta tamen Exercitiorum postea luce, defæcatiore oculo eam inspexit, consilium mutavit, & Sancto se totum tradidit, factus ex nepote ejusdem filius.*

Nec vero præterierim Jacobum Miranem, felicissimos Parisiis ope illarum Exercitationum etiam successus nactum; nam ad illas admissus, Societati se addixit, tanta cum sui tum rerum humanarum despicientia, ut & ætatem, & opulentam, & patrem unum, quorum unicus erat filius, hereditatem postponenda fide putaverit; maximam postea apud Lusitanos nominis existimationem consecutus; uti videre est libro citato, num. 23. Quod si inde ad num. 36. pergamus, invenemus ibi Nunium Colonienſem a Fabro divinis rebus per usitatas commentationes institutum, ac deinde Societati aggregatum fuisse. Principem inter tam varios ac multos sacrorum istorum Exercitiorum partus locum non immerito sibi vendicat Petrus Canisius, patria Noviomagensis in Gueldria, Belgii provincia, magnus ille Germanorum difficillimis temporibus apostolus, hæreticorum malleus, rebusque pro Ecclesia Dei fortiter gestis ubique notissimus; de quo plura deducit assignata jam sæpius Historia eodem lib. 4. num. 37. Roma vidit publicum egregiæ pœnitentiæ exemplum in Joanne Alphonso Victoria, natione Hispano. Is, Societate nondum inita, ab Exercitiorum recessu digressus, nova se vincendi cupiditate exarsit: nam in ipsis Bacchanalibus, cum personati homines vanis spectaculis implent omnia, ipse sacco indutus, & pœnitentis amictu per celeberrimas prodire vias cœpit, flagrisque in terga sævire adeo pertinaciter & inclementer, ut non prius diverberandi sui finem faceret, quam totus undique cruore redundans, ad ædem nostram longo circuitu perveniret. Quo primo edito tirocinio, Societati nomen & vitam dedit; ex lib. 6. n. 16. Verum hic vela contrahamus, ne longius, quam par est, præfens instituti ratio nos abducat. Alia exemplа dabit locis variis eadem Historia. Interim satis superque ex jam dictis manet superior explanatus Petri Ribadeneiræ locus, quantum videlicet & Societatis institutio, ejusdemque propagatio debeant Exercitiis sancti Patris nostri.

D

E

81 Neque vero tantum, *inquit Ribadeneira lib. 1. cap. 8.* hoc beneficium Religionis nostræ solummodo proprium est, sed etiam commune cum ceteris. Meditandi enim hujusmodi ratio communia multa refersit. Multos religiosos viros labantes, in suscepto consilio confirmavit: solutos vagosque vinculis disciplinæ severioris adstrinxit. Non tamen religionum spatiis eorum fructus circumscribitur: omne enim hominum genus, statum, officium, ætatem, vitæque rationem comprehendunt *&c. Quæ ne quis hyperbolice putet, quam vere pronuntiata existimet, en tibi nonnulla exempla, quibus illa confirmentur, ex laudati Diertinsii Historia. Ut primos itaque Exercitiorum fructus, & morum apud Mimorefſanos mutationem tacitus præcream, de qua re agit idem auctor lib. 1. n. 7. juvat in memoriam revocare, quæ is refert lib. 4. n. 12. de uno atque altero sacratum virginum cœnobio, quibus incredibilis quidam religiosæ perfectionis ardor est injectus, in usque revocata, quæ pene jam ciderat, disciplina. Spiræ vicarius episcopi, nostris jam antea Exercitationibus institutus, tanto contra concubinas studio flagrabat, ut bella palam eis indicto, aut universas se spopondisse ejecturum, aut manus suum cito depositurum, prout ibidem traditur n. 26. Et mox n. 27. occurrit Moguntiæ homo quidam, professione olim monachus; quem Faber eo profectus, usu exercitationeque rerum divinarum, ad purum & castum religionis cultum, ex hæresum labe ac corruptela traduxit. Ibidem laudatus Faber episcopos duos Exercitiis imbuit, juxta ea, quæ habet n. 34. De episcopo Augustano agitur n. 49.*

Magna spiritus comm. modo

82 *Quid, quod Antonio Araozio & Jacobo Eguiæ in Hispaniam remissis, & Barcinonem delatis, tanta è vestigio se obtulerit messis, ut reliquum anni tempus in una illa civitate fervendæ juven-*

per eadem Exercitia

A *juvandaque conſumptum ſit? Et vero proregis ac proreginæ, ducis Cardonæ, ejuſque conjugis; epiſcopi, præfectique Neapolitani maris, & ad genus alterum principum benevolentiam, & egregiam voluntatem erga Societatem experti, vel nobiliſſimos viros ex ſtrepitu rerum humanarum ad ſacri Exercitiorum ſacceſſus animo fevocare auſi ſunt. Quos inter cum eſſet etiam is, quem dicebam, præfectus; eumque, ut liberius cæleſti illi contemplationi vacaret, ſalutationibus utique amicorum, & curarum moleſtiis ſolutus, in aliud ſe tranſtuliſſet domicilium ab interventoribus vacuum; illud certe memorabile; quod iſtius domicilii ſe janitorem velle agere, ne quis talem virum tali munere occupatum interpellaret, ipſe jactaſſe memoretur prorex Franciſcus Borgia. Tanta denique erat competitorum pia Exercitatione imbuendorum frequentia, ut ne decem quidem inſtitutores ſatis viderentur eſſe facturi, ſicut te docebit eadem Hiſteria loc. cit. n. 28. De epiſcopo autem Placentino, ad meres dignitati ſuæ convenientiores per Exercitia peritiſſimum hebdomadæ primæ traducto, uti & de egregiis fructibus inde confectis inſtruet te plenius Diertinſius*

B *lib. 7. a n. 20.*

aliis Ecclesiæ Catholicæ Ioris

83 *Ad Italiam quod attinet; Franciſcus Strada in literis ad SS. Ignatium & Franciſcum Xaverium Hiſpanice datis Brixiæ in hoſpitali incurabilium anno 1540. tertia Januarii vel Februarii narrat, ſe dediſſe Exercitia quatuor Doctoribus præcipuis illius oppidi, & poſt illa quæſiviſſe ex ipſis, an parati eſſent ad mendicandum amore Chriſti in eodem oppido: illos vero magnanimiter reſpondiſſe, quod ad illud, & multo majora eſſent paratiſſimi. Itaque ſe, ut magis glorificetur Deus, inſtituta proceſſione, pauperem cum iiſdem Doctoribus mendicaſſe tecto oppido, acceptiſque undique eleemoſynis ingreſſum cum ipſis hoſpitale, & eleemoſynas diviſiſſe in pauperes. Tum ſubdit de Doctoribus.* Poſt tantam talemque mortificationem, quod creditis gaudium ſecum domum reportaſſe? Unus ex illis .. mecum loquens inquit: Tanta ſum jucunditate repletus, tanta miri ſervoris dulcedine ſum perfuſus, ut continere me non valeam, quin præ gaudii magnitudine exterius in vocem exultationis prorumpam: cutis, inquit, me non capit; in cellam propero, ut vehementiam ſpiritus liceat evaporare. Quo cum perveniſſet (ut poſtea ipſe mihi re-

C tulit) maximum in fletum eſt reſolutus, totuſque placatus effectus, experimentaliter recognovit, quid utilitatis ſit ſe ipſum vincere, atque abnegare, juxta Salvatoris noſtri ſententiam. Dum vellem diſcedere, maritus ſororis archipresbyteri .., ſe obtulit ad petendam eleemoſynam cum aliis, ſeque id factorum bis in ſeptimana .. Plus quam ſexaginta mulieres .. mihi importunæ erant, ut ſibi darem .. Exercitia; allegando, quod tam ipſæ etiam haberent animas, quam viri. *Hæc ut fide monumentorum noſtrorum Romanorum; ex quibus deprompta ſunt.*

ac perſonis ſalutationum ſeparat.

84 *Polancus cum Puſterium veniſſet, Etruriæ urbem, præſulem loci eumdemque Cardinalem Robertum Puccium ſanctis meditationibus inſtituit; rogantemque, ut de munere ſui cura ſibi aliquid edoceret, & ſcriptis inſtruxit & verbis. Itaque jam ſua ſponte pius paſtor incenſus, acriores concepit ignes, & præter illorum temporum morem, ad prædicandum Dei verbum induxit animum ingenti gregis commodo, ſecunda populi admuratione; ut liquet ex lib. 5. n. 13. ubi res geſta innectitur anno 1546. At nunc Siciliam inſpiciamus, quæ magnis Exercitiorum emolumentis non caruit. Nam Hieronymus Domeneccus Meſſanæ per ſacerdotem externum piis jam meditationibus inſtitutum, complu-*D AUCT. J. P.

ribus præſpexit; quos inter ipſe quemdam baronis filium, cujus ferociam ne extremes quidem domare poterant, ope Exercitiorum ad manſuetudinem traduxit: vide ibidem n. 22. & 23. De variis in Sicilia ſeminarum collegiis, quæ hiſce orationis Exercitiis ad pietatem incenſa ſunt; deque fluxis earum moribus coercitis multis locis, Agrigenti Panormique præſertim, mentic fit ibidem n. 3. Suam quoque in ſacra hac Exercitiorum ſemente partem habuit Belgium noſtrum: nam Strada primum Lovanienſis academiæ cancellarium Ruardum Tapperum aggreſſus, virum ſane gravem ac doctum, eumdemque ad pietatem propenſum, ſuis ſermonibus impulit, ut in exercendo de more ſpiritu ternas quotidie horas ex ſummis ereptas occupationibus collocaret, *auctore Orlandino lib. 4. n. 39. Et mox n. 40.* Deinde, *inquit*, ſacerdotem quemdam Cornelium Viſhavæum, artium jam magiſtrum, & theologicis ſatis imbutum, ſua jam ſponte ad Societatem incumbentem, iiſdem meditationibus propius urſit. *De Theodorico Heſio, totum ſe Fabre permittente, agitur ibid. n. 50.* Inter ceteros, qui ſe Lovanii ad Societatis orandi commentandique diſciplinam ſalutariter exercuerunt, primas tulit Ludovicus Bloſius abbas Lætienſis; *ſicut dicitur lib. 13. n. 31, ubi etiam de ejus in Societatem ſtudio. Perro quæ ad Exercitia a Bleſio obita, ac Lætienſibus tradita ſpectant, invenies in ejus Vita apud nos ad VII. Januarii, cap. 17. a n. 59.*

E F

§. IX. Exercitiorum liber impugnatus; examinari juſſus a Sede Apoſtolica; deinde ab eadem approbatus ac laudatus; ejuſdem libri vindiciæ.

Exercitia multis perſecutionibus exagitata;

A *Primo pene tempore, quo ſacer ille Exercitiorum ſpiritualium Hercules in lucem prodiit, adeo multa & gravia ſuſtinuit, ut parum abfuerit, quin in ipſis, ut ita dicam, cunis ſuffocaretur, niſi Deus, qui eorum auctor fuerat primarius, protector etiam eorum dignatus fuiſſet eſſe ſingularis. Et vero quot quantaque adverſus librum illum concitatæ ſunt perſecutiones! Prima fuit Complutenſis. Secunda, Salmanticenſis prima. Tertia, Pariſienſis. Quarta, Veneta. Quinta, Romana teterrima. Sexta, Parmenſis & Placentina. Septima, Luſitana. Octava, Toletana prima. Nona, Salmanticenſis ſecunda. Decima, Complutenſis ſecunda. Undecima, Toletana ſecunda. Duodecima, Toletana tertia: quas hoc ordine recenſet Diertinſius in Indice ad ſuam Hiſteriam Exercitiorum, voce* Perſecutio. *Qui antiquiores adire auctores deſiderat, conſulat Ribadeneiram lib. 1. cap. 14. & 15. lib. 2. c. 2. & 14. lib. 4. c. 4. Maffeium lib. 1. cap. 17. lib. 2. cap. 8. Orlandinum lib. 1. a n. 54. lib. 4. n. 17. lib. 5. n. 54. lib. 7. a n. 51. lib. 8. a n. 45. & a n. 55. lib. 11. a n. 57. lib. 13. n. 33.*

etiam, poſtquam edit approbaſſet Chriſti Vicarius,

86 *Quouſque autem intemperiei & amaritudinis conceptum adverſus Exercitia odium prorumperit, etiam tunc temperis, quando Sedis Apoſtolicæ oraculo fuerant comprobata, audi ex noſtris monumentis Romanis; in quibus ſic notatur:* Hic extat in archivio ſcriptum Fratris .. ex Ordine .. ad archiepiſcopum Toletanum Joannem Siliceum,

contra

A AUCT. J. P.

quæ ſint accommodata ad factum adeo inſolitum & ſingulare comprobandum. Interea quamdiu illa non proferuntur, prodigium iſtud noſtro calculo approbare non poſſumus. Nec vero concipimus, quomodo fieri potuerit, ut res geſta adeo mirabilis, rara, ſplendida atque illuſtris, non fuerit pervulgata ac crebris uſurpata ſermonibus tam intra quam extra familiam Loyolææ domeſticos parietes, ut de vicinis locis, magnaque Hiſpaniæ parte nihil dicamus. Neque porro in noſtram intelligentiam cadit, quod nihil de ea tradat Ribadeneira, nihil Maffeius, Orlandinus nihil, qui res minoris momenti a Sancto actas litteris mandare non neglexerunt.

non ſatis probatur.

6 *An factum hoc ignoraverunt? Non eſt veroſimile; nam quoniam, quam late fere patet Hiſpania, non poterat non in ore eſſe omni populo, non videtur credibile, nihil iſtiuſmodi ad dictorum auctorum aures vel manus pervenuiſſe. Joannes vero Nierembergius, qui illud refert, non valet plurit, quam auctores, quos citat. Cum autem ejus Melchiorem Cerdam; quæſtare nobis liceat, unde Cerda prodigium tam mirum deprompſerit. Alii* B *illi, de quibus ſupra, quique illud tradiderint, ne nominantur quidem: quo pacto itaque ſcimus, cujus ætatis, auctoritatis, vitæ ac fidei cenſeri debeant? Quod etiam valet argumentum in Mss. illis Complutenſibus ſupra memoratis. Itaque ſi quis vult hanc rem prodigioſam a nobis admitti tam quam veram, rogamus, ut proferat tabulam, teſtimonium, vel documentum ex auctore aliquo, teſtibus vel proceſſibus, ad Sancti honores ſacros promovendos formatis, quod ſit hujuſmodi, ut prudentem a nobis aſſenſum elicere valeat. Aliquin nihil ſit.*

Diſſentitur illud nomen, quod alicubi ejus fundum legitur.

7 *In informationibus Mss. quas habemus, in cauſa canonizationis ſancti Patris noſtri a P. Laurentio de Paulis, procuratore generali Societatis Jeſu, & a conſortio exhibitis, paullo poſt initium, prater nomen* Ignatius ſeu Inigo, *quo ibi Sanctus vocatur, adjicitur ipſi cognomentum* Lopez. *Alibi aliud occurrit: nam noſter Gabriel de Henao Antiquitatum Cantabriæ Hiſpaniæ editarum lib. 3. cap. 35. pag. 356. ex ſententia Complutenſi, de qua ſuperius memoninimus, profere iſtas voces* Inigo Lo- C *pez de Recalde; obſervans, in toto reliquo cauſæ contextu Sanctum dumtaxat* Ioigum *appellari. Quidnam igitur ſibi vult cognomentum* Recalde? *Minor difficultas occurrit in cognomento patronymico* Lopez: *nam quod illud non ſit alienum a familia Loyola, patet ex S. Ignatii Majoribus (de quibus egerat idem auctor cap. 33.) ita tamen ſe habente, ut ex his illum aliquem neſcire ſe fatetur, qui matrimonium contraxerit cum conjuge Recaldina; aliud nihil ſibi in promptu eſſe ſignificans, quo ſe ex hac difficultate expediat, quam dicenda, quod, quia Sanctus utebatur ſolo nomine proprio, notarius ex ſue cerebro cognomentum Recalde ei applicarit, auditum occaſione alicujus Guipuzcoani aut Biſcaini, qui conſanguinitatis gratia egerit cum Sancto Compluti. Sed hoc eſt nodum ſcindere, non ſolvere.*

Sanctus fuit Cantaber Guipuzcoanus in domo Loyolæa natus;

8 *Guipuzcoa Cantabriæ provincia* S. Ignatio *patria fuit; natalis autem in patria locus, Loyolæ caſtrum. De patria conſtat diſerte ex auctoribus. In Vita autem breviore, quam ex Hiſpanico Ribadeneiræ exemplari Latinam fecit P. Gaſpar Quartemontius, cap. 23. locus natalis clariſſimo definitur his verbis:* P. Franciſcus Borgia ... anno MDL. Romam profectus eſt, ob id maxime, ut B. Ignatium videret. Cumque primis ſacris D operaretur (fecit autem id in domo Loyolæa) lo- lam ejus cubiculi deoſculatus eſt, in quo B. Pater natus fuerat, pro ea reverentia, qua in hunc Sanctum movebatur. *Non hæc clarum ſatis? Quando itaque in Relatione conſiſtoriali ſecreta coram Gregorio PP. XV. a Franciſco Maria Cardinali a Monte, die* XIX. *Januarii anno* 1622. *ſuper vita, ſanctitate, actis canonizationis, ac miraculis habita, dicitur* natus in oppido Aſpeithiæ; *intelligo illud de Aſpeitienſi territorio, oppido Aſpeitiæ proximo: & vero Aſpeitiæ oppidum ac Loyolæ domus adeo in eodem territorio ſunt vicina, ut idem moraliter locus cenſeri poſſint. Hinc tollo dicta Bulla canonizationis:* Natus eſt B. Ignatius ad oppidum Aſpeithiæ. *Igitur Stephanus Garibaius in Compendio hiſtoriali Hiſpanico tom. 3. lib. 30. cap. 3. merito erroris arguit eos, qui domum iſtam* Loclem *nuncupatos, in provincia Alavæ eam eſſe ſitam memorant.*

non Alavenſis, ſed Biſcainus.

9 *Alavenſis ergo non fuit Sanctus, nec proſa loquendo Biſcainus, juxta Henaum Antiquitatum Cantabricarum lib. 3. cap. 33. ubi monet, nomen Biſcaiæ ad omnes provincias Cantabricas, prout* E *a vulgo & a ſcriptoribus fieri obſervat, extendendum non eſſe. Hinc juxta Henaum non vellit ſcribit Balleus in Vita S. Igoetii, quod natus fuerit* in Caſtro Loyolæ in Biſcaia: *neque Pe Dominicus Bouhours in Vita Gallica ſancti Patris, ex mente Henai, ſatis recte Cantabriæ partes diſerimavit, quando dixit, eum eſſe natum in iſta Biſcaiæ Hiſpanicæ parte, quæ late extendit verſus Pirenæos montes, quæ hodiedum gerit nomen Guipuzcoæ. Verum de Biſcaia late ſumpta, ac de Biſcaia propria conſuli poteſt Georgraphia Baudrandi. Sanctus itaque ſecundum dicta, Cantaber eſt Guipuzcoanus; non Alavenſis aut Biſcainus proprie loquendo; nec Azcoitienſis, nec ſtricte Aſpeitienſis, ſed Loyolæa in domo, parva utrinque locorum diſtantia inter duo illa oppida poſita, primum ſpirare cœpit: quæ domus, Gavia hajo teſte, & ipſo patria Guipuzcoano, ſubjacet juriſdictioni Aſpeitienſis oppidi; & in ſpiritualibus, uti videre eſt apud Henaum, pertinet ad ejuſdem eccleſiam S. Sebaſtiani de Soreaſu, quam vocat: ubi Sanctus renatus in Chriſto ſit per baptiſmum. Dum anno* 1721. *Aſpeitiæ eſſem, baptiſterium mihi oſtenſum fuit, quod pro Ignatiano habetur.* F

non Azcoitienſis; nec Tempiis natus.

10 *Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hiſpanorum ſcriptorum, qui poſt annum* 1500. *floruere, tom. 1. pag. 473. lapſum commiſit circa locum Sancti natalem, quando ita pronunciavit:* S. Ignatius de Loyola Cantaber Guipuſcoanus, domo EX OPPIDO AZCOITIA. *Inepta ſecunda Pſeudo-Conſtantini, ut vocatur, circa Sancti patrium, ubi ejus natalem locum magis implicat, caſtigatur in citato Achate a pag. 7. Carolus de Tapia in Tract. de religioſis rebus cap. 10. apud Henaum lib. 3. cap. 33. in citationibus ac notis, hallucinatur, dum ſcribit:* Ignatius Loyole .. in nobiliſſima Loyolæ URBE., ortus. *Loyola enim caſtrum eſt; non urbs. Cæſar Egaſſius Bulæus in Hiſtoria univerſitatis Pariſienſis tom. 6. ad ann. 1564. minus recte & proprie, quia nimis late ac remote, nobilis Pempilonenſis* inule eum *compellat. Ecquis enim recte quempiam Pariſinum voces, quod loco diœceſi Pariſinæ ſubjecto natus eſt? Porro curioſa Domus Loyolanæ antiquæ, uti & collegii Societatis Jeſu; miraculorum item ac*

po-

A *publica veneratione deſcriptio datur poſt Sanctii Vitas, in gloria ejus poſthuma.*

§. II. Locus nativitatis in Loyolæa domo; annus; parentes, fratres ac ſorores, ſeries genealogica.

Quidam volunt, S. Ignatium in ſtabulo natum fuiſſe.

IN gloria poſthuma S. Ignatii, *quam habes inferius poſt Vitas, cap. 1. num. 4. inter alia, quæ ibidem dicuntur de interiore Loyolæa domo, occurrunt iſta*: Subeuntibus ædes contra oſtium ſtatim occurrit facellum, quod olim ſtabulum fuiſſe, edutumque in eo S. P. N. Ignatium, qualiſcumque traditio fert. *Nieremb. cap. 1. Vitæ ſcribit, hoc factum inter alia de Sancto mirabilia referri; ſed ſine teſte, ſine vade, qui vel id ipſe referat, vel referri ab alio, fidem faciat. Carnolius pro hac re corradit, quidquid poteſt: nimirum quod ſub Clemente VIII, in conſpectu tantæ hominum multitudinis, quæ ad annum ſanctum 1600. ex magna orbis terrarum parte Romam confluebat, excuſa ſit in folio, & cum ſpeciali Superiorum facultate ſit ſparſa S. Ignatii imago, titulo Beati ac radiis inſignita: in qua inter præcipuas ipſius vitæ res, hic controverſa nativitatis hiſtoria exhibeatur primo loco: quem eadem etiam obtineat in Vita, figuris æneis Romæ in lucem data tempore beatificationis. Addit Cardinalem Ludoviſium in ſua Panegyri, quam dixit, quæque Bononiæ, Romæ, & alibi, uti refert, typis ſit vulgata. Fidem huic facto conciliare conatur Carnolius ex Nicolao Lancicio, qui Opuſculorum ſpiritualium tom. 1. opuſculo 1. cap. 19. num. 355. agit de imagine anno jubilæi 1600. jam dicto Romæ vulgata.*

B

Sed illud nobis non probatur.

12 *Exſtat in hac domo noſtra Profeſſa Antverpienſi, Vita* S. Ignatii, *quæ imaginibus varias ejuſdem res geſtas exprimit, & anno 1609. Romæ vulgata notatur. Inter alias vero imagines repræſentatur aliqua cum hac inſcriptione*: Mater Ignatium paritura, pro ſua in natalem Domini pietate, deferri ſe jubet ad ſtabulum, eumque
C ſeptem filios poſtremum in ſtabulo parit anno ſalutis MCDXCI. *Garcia lib. 1. cap. 1. uti & Henao illum ſecuti in citationibus ac notis lib. 3. cap. 39. verba non recto; quæ cum ſint neutrivii, per ſe rem ſtabilire aut evertere non poſſunt. Nobis vero videtur omnino falſum illud in apocryphis ponendum 1. Quia in antiquiſſimis Vitæ ſcriptoribus, aut documentis illud non reperimus. 2. Quia non ſatis intelligimus, quod annis demum circiter quinquaginta poſt Sanctii obitum imago illud exprimens ſit deſumpta ex tabulis aut inſtrumentis ſatis veris, ſolidis, ac fidelibus, quæ tandem latuerint Vitæ ſcriptores. 3. Quia pro cubicula natali, non autem pro ſtabulo ſtat textus Ribadeneiræ a Quartemontio latinitate donatus, & a nobis citatus §. 1. num. 8. ubi dicitur*: P. Franciſcus Borgia.. anno MDI.. ſolum ajus CUBICULI deoſculatus eſt, in quo B. Pater natus fuerat. *Audin' ſolum cubiculi?*

Annus non valis.

13 *Annum natalem inuectis Ribadeneira, vetuſtis notis characteriſticis tempus veſtiens*, anno humanæ ſalutis MCDXCI. Innocentio octavo Pontifice Maximo, Frederico tertio * Cæſare auguſto, Ferdinando atque Iſabella Catholicis Hiſpaniarum regibus: *in quo anno Maffeius, Orlandinus, Relatio conſiſtorialis ſupra, ac Bulla canonizationis conſpirant; ut mirum ſit, apud Garimondum ſignari annum 1495. & magis mirum, illuſtriſſimum Henricum Spondanum in Continuatione Annalium Baronii, ad annum 1521. num. 6. ſcribere, quod ſanctus Pater noſter tunc jucta annorum ætatis viginti, quando in oppugnatione arcis Pampelonenſis extremum Vitæ periculum adiit. Unde conſequens eſſet, ut annus ejus natalis incidiſſet in annum circiter 1501. quod cui venit in mentem ludentis vel ſomniare? Dies autem Sancto natalis quiſnam fuerit, diſcere cupimus.*

D

AUCT. J. P.

14 *Parentes Sancto obtigere nobili imprimis gente, vere inſignes, ex Ribadeneira, Maffeio, ac Orlandino. Et de familia quidem eorum, nobiliſſima utraque, inquit Bartolus, generis claritate, antiquitate ac numero: Suam longo ab ævo ditionem utraque tenuit, primariis aucta præfecturis, bello ac litteris inſignes per totam avorum ſeriem plurimos cenſuit. P. Michael de Arbieu, Societatis Jeſu, & Cantaber ipſa, & vir gravitſimus; ſecuſque Joannes Rho in Acbate, hæc ita docens induceſtur pag. 10.* Gens ipſa longe nobiliſſima DE PARIENTES MAYORES, ut incolæ loquuntur, ejuſque caput, cum regibus diceudum eſt ſacramentum, in eorumque verba jurandum, aliiſve caſibus, in quibus magnates moneri aut evocari ſolent, a regibus admonetur per litteras. Quo privilegio Loyolæa gens, & altera in Guipuzcoa tantummodo decoratur.

Parentes.

E

15 S. Ignatii *parentibus filias fuiſſe quinque, filios vero octo, habemus ex Ribadeneira ac Maffeio. Cur ergo Henaus tribus et fratres ſex, duasque, ſorores tres numerari, quas alii quatuor, imo etiam quinque fuiſſe memorent? Sed nos non videmus, quid cogat recedere ab auctoribus iſtis antiquis, adeoque ac diſtincte rem illam enuntiantibus, ut apud alios non videatur quærenda. Porro* Ignatius *vel omnium ſimul, vel fratrum ſaltem natu minimus fuit. Uterque diſjunctione vel; quia æquivoce hic loquuntur Ribadeneira ac Maffeius. Hæc enim* quinque *ponens* filias, filios octo; quorum, *an*, minimus natu fuit Ignatius. *Ille autem agens de ipſius matre, dixit, quod*, filias quinque genuerit, filios octo; ex quibus Ignatium poſtremum... mixa eſt. *Videne æquivocationem in relativo* quorum *& ex quibus?*
F *Neque hæc ea lux in Vita a Ribadeneira Hiſpanice conſcripta, ac Matriti edita anno 1594. quippe ibi ſic dicitur*: Tuvieron aſtos cavalleros cinco hijas, y ocho hijos; de los quales el poſtrero de todos, como otro David, fue nueſtro Iñigo. *Ideſt*, Habuerunt nobiles iſti quinque filias, & octo filios; e quibus omnium poſtremus, velut alter David, fuit noſter Ignatius.

Series genealogica.

16 *Henaus lib. 3. cap. 33. ſeriem genealogicam familiæ Loyolæa recenſet, incipiens a domo Oñaziæ, & ab anno circiter 1180. quando invenire ſe dicit ejuſdem domus dominum Lope de Oñaz; cui ſucceſſiſſe aſſerit filium ipſius Garciam Lopez de Oñaz; huic vero Lopo Garciam de Oñaz, filium ejus, qui duxerit uxorem Agnetem de Loyola, hujus antiquæ domus dominam; & ſic deſcendendo, ita catalogum ſuum genealogicum ordinat Henaus, ut tandem eum deducat ad Sanctii noſtri parentes, Bertrandum Iñiguez de Oñaz & Loyola, & Marinam Sanz de Licona & Balda; & huno quidem Joannis Perez de Loyola filium heredem fuiſſe, indubio habemus; illam vero filiam fuiſſe nobilis equitis & ſapientis conſiliarii Martini Garcia de Licona, qui con-*

A *ſa uxoris, matrimonioſſe, ut vocant, de Balda, dominus eſſa cœperat domus Baldæ.*

AUCT. J. B. *a Scriptoribus dictaſſe.*

17 *Apud Ribadeneiram in Vita Latina, & apud Maffeium vocatur* S. Ignatii *mater* Marina Sonæ; *in Vita autem breviore Ribadeneiræ, quam Latina vertit Quartemontius, ſcribitur* Marina Sonez; *in Vita vera Hiſpanica Matritenſi, anno* 1594. *a laudato Ribadeneira edita, vocatur* Maria Saez da Balda. *In Relatione conſiſtoriali ſuperius allegata ſcribitur* Maria Sanchez; *notante Garcia in Vita cap.* 1. *illud concidere rem* Saez; *ac monente, eam* Marinam *non* Mariam *fuiſſe appellatam. Neſcire porro ſe fatetur Henaus lib.* 3. *in citationibus ac notis ad cap.* 33. *quomodo apud P. Andream Lucam in Vitam Sancti pro* Licona *irrepſerit* Lizana; *qui error etiam tranſiit ad Joannem Nadaſium noſtrum in Annis dierum memorabilium Societatis Jeſu, die* XXXI. *Julii, & ad Carnolium cap.* 2. *Sed Henaus loca mox producta vitat ſcriptum anni* 1535. *die* XIX. *Julii, cujus copiam authenticam penes ſe reperiri indicat, in quo* S. Ignatii *mater* Marina Saenz de Licona *vocatur a propria ſua filia Magdalena Loyolæa; quæ ſcripto ſtandum videtur.*

B *propenitur.*

18 *Inter alia collegii noſtri Loyolani monumenta ſervatur ibidem* genealogia Loyolanæ gentis, in qua videre ſit affinitates cum nobiliſſimis Hiſpaniæ familiis contractas; ſed præcipue cum Borgia & Xavaria; *ſicut diſcimus ex notitiis inde tranſmiſſis. De fratribus ac ſororibus* S. Ignatii, *eorumque poſteris, ab eadem Loyolæa arbore per varias ſucceſſionis ramos propagatis, plurima operoſe collegit Henaus cap.* 35. *& 36. Obſerva interim cum eodem auctore in citationibus ac notis ad libri* 3. *caput* 33. *contra Carolum de Tapia,* Ignatium *non fuiſſe domus Loyolæ dominum, ſed fratrem ejus natu majorem. Variat quoque familiæ Loyolæ notitias congeſſit Garcia lib.* 1. *cap.* 1. *quas lector talia ſcienda cupidus, conſulere poterit, ne nos hujuſmodi rebus, quæ propriæ ad noſtrum inſtitutum non ſpectant, unquam inhærentes, molem ſane maximam rerum de* S. Ignatio *tractandarum fiat neceſſitate angamus.*

§. III. Educatio, vita militaris; propugnatio arcis Pampelonenſis.

C

Educatio ejus apud ſuos.

DE prima ipſius puritia, *teſte Maffeio*, id unum conſtat, haud ita ſavera diſciplina educatum a ſuis fuiſſe, atque ab ipſis incunabulis, ut in opulenta domo, profanos admodum hauſiſſe ſpiritus. *Unde colligi datur, laxore quidem ac negligiore, quam par erat, vivendi modo Sanctum a ſuis educatum fuiſſe, ſicut in domibus nobilium, ubi multæ præſertim ſunt proles, uſuvenire non raro aſſolet. Non eſt tamen, quod laboriorem ejus vivendi licentiam, quo florem ætatis conſumpſit, antequam a Deo ad perfectius vitæ inſtitutum vocatus fuit, imputes educationi, quam a parentibus hauſerat ſecundum Relationem conſiſtorialem ac Bullam canonizationis antea citatas; unde habemus quod ſit* natus *non tantum* ex Catholicis, *ſed etiam ex* piis parentibus; qui ſimili pietate Filium educandum curarunt. *Pugnant hæc cum placito neotherici cujuſdam Legendiſtæ Gallici, qui poſtquam ſatis crude in Vita* S. Ignatii *ſub initium pronunciaſſet, quod* vixerit in omni morum depravatione (dans tous les deſreglemens) *mox addit*, quam excitara in illo poterat prava educatio, quam a parentibus ſuis acceperat, & malæ conſuetudines, quas in aula contraxerat *&c.*

D

20 Ignatius *adoleſcentiam exegit Arevali, in dioeceſi Abulenſi, ſiquidem vera ſunt, quæ ex aliorum relatione memorat Franciſcus Sacchinus Hiſtoriæ Societatis Jeſu parte* 5. *tomo* 1. *lib.* 8. *ad annum* 1588. *a num.* 116. *ubi ſic ſcribit*: Haud fruſtra multi credidere, præcipuo B. Ignatii patrocinio factum, ut cum celebriora multo loca repudiaſſet Societas, Arevali ſedem ponaret. Narrabant enim, Ignatium ibi adoleſcentiam peregiſſe, a parente traditum Joanni Valaſcio, regum Catholicorum Ferdinandi & Eliſabethæ quæſtori, qui amicitiæ cauſa, cum ſuis careret, unum liberorum, quem apud ſe educaret, a Beltramo Lojola popoſcerat. *Dixi ſupra*, ſiquidem vera ſunt, quæ ex aliorum relatione memorat Sacchinus. *Nam primam puritiam traduxit in paterna domo, ex Maffeio ſupra citato; qua tranſacta in curiam* Ferdinandi regis a parentibus miſſus, *ex Ribadeneira; & quidem, auctore Maffeio*, literis vixdum a limine ſalutatis; *ubi* cum in ephebis honorariis, *eodem referente* regi aliquamdiu miniſtraſſet, ad Antonium Manricum ſeſe contulit, *& apud illum* rei militaris tirocinia poſuit; *quam deinde uſque ad annum ætatis trigeſimum profeſſus eſt. Quibus ita conſtitutis, non ſatis conſpicimus, quo pacto dici poſſit Arevali peregiſſe adoleſcentiam ſuam.*

An Arevali ſit?

E

21 *Quæ autem circa vitam militarem prætermiſit Ribadeneira, ſupplentur ex Maffeio lib.* 1. *cap.* 1. *ubi de ſeculari ejus vanitate agens, affirmat, inter ipſius vitia, & cæcos errores, præclara quædam emicuiſſe bona ac religioſæ mentis indicia; nimirum reverentiam erga res ſacras, horrorem ab omni verborum impietate, imaſtum ab avaritiæ ſordibus & lucri cupiditate quamvis; id quod probatur ab exemplo expugnationis Najaræ; altitudinem animi in reconciliatione cum inimicis; ſummam in magnis arduiſque negotiis dexteritatem, alacritatis conjunctam; ſenilem denique quandam in juvenili iſta ætate maturitatem in agendo, ac tractandis hominum ingeniis. At vero, quoniam incidimus in eum ſermonem, quo de vita ipſius in militia decurſa lectorem plenius inſtruimus, occurrit hic quæſtio quædam non magni quidem momenti, at non omnino tamen negligenda. Hæc quanam ſit, paucis accipe,*

Vita militaris variis.

F

21 *Quæres igitur, an & quo munere militari in functus ſit. Laurentius Surius in Commentario brevi rerum in orbe geſtarum ab anno ſalutis* 1500. *uſque ad annum* 1574. *inter illa, quæ ſcribit ad annum* 1540. *quo Societas Jeſu approbata fuit, de* S. Ignatio *refert, quod* ob ſingularem prudentiam & animi fortitudinem, cum Galli arcem Pompejopolitanam acerrima oppugnarent, præfecti munus adeptus, ſtrenua ſa ſuoſque defenderit. *Apud Genebrardum in Chronographia lib.* 4. *ad annum mundi* 5622. *dicitur* dux Hiſpanorum in arca Pompejopolitana tunc obſeſſa a Gallis. *In Officio* S. Ignatii, *anno* 1647. *Mediolani edito, ſic habetur*: Miles & dux Pompejopolim fortiſſima defendens, *&c. Andreas Lucas in Sancti Vita lib.* 1. *cap.* 2. *ex Hiſpanica Flandriæ excuſa Antverpiæ anno* 1654. *vult* Ignatium *a militibus, qui una cum ipſo in urbe Pompejopolitana præſidiarii erant, obſeſſæ ſe videntibus, communi ſuffragio electum fuiſſe ducem; citatque Surii locum, modo a nobis prolatum; quin imo ſubjungit, ſtrenuum ducem ſuis metu exanimatis, ac de deditione loquentibus, novos addidiſſe animos.*

In quo munere militari functus ſit.

A mas, omneſque ad propugnandam arcem ſubſecutos eum fuiſſe. Noſter Jacobus Coret in Vita ejus, quam ſub quinto Apocalypſeos angelo adumbravit, cap. 2. ſectione 3. agminis ducem ipſum fuiſſe tradit, Noſter item Gabriel Daniel Hiſtoriæ Franciscæ tom. 3. ad annum 1521. juvenem DUCEM *eum appellat. An itaque Sanctus, dum militiam ſecutus fuit, ducis officium geſſit? Militem quidem ipſum, propter inſignes, de quibus mox actum, dotes, ſummam de ſe concitaſſe exſpectationem ad præclara militiæ munia obeunda, extra controverſiam eſt; ſed quod revera cohortis alicujus militaris dux fuerit, velim mihi alicunde certioribus ex documentis probari; idque donec fiat, in animum induco meum, ipſum duntaxat militem voluntarium ſeu honorarium fuiſſe. Surſum certe rem non evincet; neque enim unde præfecturam illam hauſerit, ſcimus, quæ neque a Ribadeneira vel verbulo tangitur, neque ſatis cohæret cum verbis Maffeii. Et vero quis neget, melioris notæ documenta & potuiſſe & debuiſſe prælucere hujus præfecturæ aſſertoribus, quam Surium, ſuperius non ſemel in aliis a nobis corrigendum?*

affirmant quidam, examinatur.

B 23 *Proponamus & expendamus aliquantulum verba Maffeii lib. 1. cap. 2.* Najaræ dux, *inquit*, qui Navarræ ſummo cum imperio præerat.. in ulteriorem Hiſpaniam ad auxilia contrahenda profectus eſt, Ignatio, pauciſque præterea Pampelone cuſtodiæ cauſa relictis. Ac ceteri quidem appropinquante Gallorum exercitu.. exterriti, & ſimul diffiſi oppidanorum animis, tempori cedere, & urbem relinquere omnino decreverant: Ignatius vero multis verbis homines ab eo conſilio revocare conatus, ubi ſe nihil proficere hortando perſpexit, ardentibus oculis deteſtatus ignaviam perfidiamque, ſpectantibus omnibus in arcem ſolus introiit, paratus illam cum aliquot in eo præſidio relictis, omni ope tueri. *Jam vero, ſi tum temporis dux fuerit* Ignatius, *qualem eum vocant iſti auctores; eſtne credibile aut veriſimile, quod milites ſuos, quibus ipſe cum imperio tunc præeſſe debebat, reliquerit, &, ſpectantibus omnibus, dux militum ſine ullo milite, ducem ſuum comitante, in arcem* ſolus *introiret? Non arbitror. Nam ubi* Ignatii *imperia, ubi animi, ubi rerum auguſtiæ, ubi militiæ leges?* In arcem *itaque* ſolus introiit, *teſte* C *Maffeio; non itaque omnibus militibus præſidiariis eum comitantibus, ut placuit ſcribere Andreæ Lucæ, Boubourſius lib. 1. unum ei militem adjungit.*

Quod officii non præſtiterit, facilius aſſerturr, quam probatur.

24 *Dicit quidem Coretus, quod ſolus cum ſuo agmine ſe receperit in arcem; ſed dicit id, quod eſt in quæſtione. Bartolus, quem citat ad marginem, lib. 1. num. 3. refert, quod* relicta urbe in arcem ſe receperit, *ſed nullum ei adjungit militum illuc comitantium agmen. Carolus de Tapia apud Henaum lib. 3. in citationibus ac notis ad caput 33. inter alia, quæ ibi refert de S.* Ignatio, *memoratu iſta:* Hic cum a familiaribus eſſet ſereniſſimi Ferdinandi, regis Catholici, Pompejopolim, Navarræ regni primariam urbem, ab eo miſſus, ut quadringentis præeſſet militibus, eam tamdiu a Francorum dura obſidione defendit, donec in crure vulneratus *&c. Sed miſeret me boni viri; quia in ſcenam producit regem Ferdinandum, qui ab anno 1516. jam obierat, & cui Carolus V. ſucceſſerat. Ad hæc, quomodo iſta cohærent cum iis, quæ de tirocinio militiæ apud Antonium Manricum poſito, ex Maffeio ſuperius narravimus? Nec vero* Ignatius *præſidit, quod in arce urbis Pompejopolitanæ erat, præfectus fuit, ut videre eſt in Actis, quæ P. Ludovicus Conſalvius excepit ex ore ipſiuſmet Sancti, & quæ poſtea dabo: nam ibi cap. 1. num. 1. de ſe dicit:* Tam multas apud præfectum (*arcis nimirum Pampelonicæ*) rationes proculit, ut *&c. Adi præterea eumdem Maffeium lib. 1. cap. 2. Accedit eo, quod Ribadeneira lib. 30. cap. 4. ſcribat, eum fuiſſe* profeſſum artem militarem: *quem & mox militem animoſum & ſortem commemorat: cur vero nec ducem, nec militiæ præfectum, ſiquidem talis unquam exſtiterit? At de his ſatis.*

AUCT. J. P.

25 *Quamquam vero, quæ Sanctus in propugnatione Pampelonenſi fortiter ac glorioſe geſſit anno 1521. quo a Gallis obſeſſa atque intercepta fuit, ſatis pervulgata ſunt ex Ribadeneira ac Maffeio; ea tamen ea dixerunt, ut nonnulla inedita reliquerint. Diem imprimis, quo vulneratus in ea fuit* Ignatius, *incidiſſe in feriam alteram Pentecoſtes, quæ fuit* XIII. *Kalendas Junii, certis auctoribus compertum eſſe ſcribit Orlandinus. Vita Italica, quam anno 1622. approbavit reverendus admodum Pater noſter Mutius Vitelleſchus, Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu, eumdem annum, menſem ac diem ſignat. Et vero cum anno 1521. Paſcha inciderit in diem* XXXI. *Martii, feria ſecunda Pentecoſtes inciderit in diem* XX. *Maii, neceſſe eſt; atque adeo erravit Andreas Lucas, quantum ex verſione ejus Flandrica, quæ ad manum eſt, perſpicimus, quando* Ignatii *caſum & arcis deditionem narrans, rem contigiſſe refert* VIII. *Junii, feria ſecunda Pentecoſtes anno* 1521. *Apud Bartoli interpretem Januarium ſub iiſdem anni ac feſti obſervationibus perperam notatur dies* XIX. *Maii, uti & apud Coretum cap. 2. ſectione 3. Apud Labbeum vero Chronologicæ hiſtoriæ parte 3. ad dictum annum Chriſti* 1521. *legitur:* In oppugnatione arcis urbis Pampelovenſis vulneratus eſt globo tormenti bellici Ignatius de Loyola, tum annorum viginti. *Sed ætas illa cervicitur erroris ex anno ejus natali* 1491. *Diximus de tempore, quo res hæc geſta contigit; ſi quis adjuncta alia, a Ribadeneira prætermiſſa, quæ Pampelonenſem expeditionem tam ex parte Gallorum, quam ex parte Hiſpanorum præceſſere, cognoſcere deſiderat, adeat Maffeium, qui ea paucis perſtrinxit lib. 1. cap. 2. Andream Lucam lib. 1. cap. 2. Bartolum lib. 1. num. 3. Garciam lib. 1. cap. 2. Boubourſium lib. 1.*

Obſidione Pampelonenſi quæ dictæ ſint vulnere ſanato.

E

F

26 *Reliquum eſt, ut ipſam quoque arcem Pompejopolitanam inſpiciamus. Et arx quidem vetus, quam Sanctus propugnavit, poſtea eſſe deſita eodem loco. Non autem ut, in quo illa ſtetit olim, maneret inglorius, conditum ibi eſt ſacellum in honorem S.* Ignatii, *perpetuum rei ibi geſtæ monumentum: in cujus pariete aureis infra Jeſu nomen notatur inſcriptio: quam, dum ibi eſſem, exſcripſi die* V. *Maii* 1722. *ac deinde cum alio collegi noſtri Pampelonenſis exemplo contuli. Ex iſto autem nico apographo ſat fuerit, hæc delibaſſe:* B. Ignatius de Loyola.., in hujus caſtri propugnatione, in utraque tibia vulnere accepto, cecidit moribundus: divinitus tamen confirmatus, dignos egit pœnitentiæ fructus, &, univerſo fere terrarum orbe reluctante, ſed favente numine, erexit religionem Societatis Jeſu, magno Eccleſiæ bono...

ſacellum ibidem, & inſcriptio

27 Excellentiſſimus princeps Joannes Cardona, Navarræ prorex, ejuſdem atque Guipuſcoæ capitaneus generalis *&c.* arcum hunc erigendum curavit. *Res geſta anno* pontificatus Pauli V. ſecundo, & regni Philippi III. Hiſpaniarum regis VIII. patente Pompejopolitanam eccleſiam magnificentiſſimo, nobiliſſimo, atque illuſtriſſimo

cum obſervationibus noſtris.

AUCT. J. P.

A mo Antonio Vanegas de Figueroa. *Sedere cœpit Paulus V. anno* 1605. *a die* XVII. *Maii; Philippo II. anno* 1598. *die* XIII. *Septembris e vivis erepto ſucceſſit Philippus III. ac prout, ſi ſubſiſtant notæ temporis, concurrent cum anno æræ Chriſtianæ* 1606. Cæterum *ex titulo* vetus inſcriptio, *qua prænotatur illud monumentum, & quem ex parietis dicti ſacelli exſcripſimus, plane conficitur, non eſſe hanc primigeniam inſcriptionem, ſed ex alia antiquiore tranſcriptam fuiſſe. Ad hæc, clauſula illa* arcum hunc erigendum curavit, *ſuſpicionem nobis movet, illo arcis antiqua loco, quo ceciderat* Ignatius, *erectum primo fuiſſe arcum, vel pyramidem, vel monumentum quodpiam, prædicta inſcriptione notatum: cui deinde lapſa temporis fortaſſe diruta vel dejecta, ſubſtitutum ſit ſacellum illud, quod modo ibi exſtat, antiqua ac prima inſcriptione tranſlata in ſacelli parietem, qui jam inſcripta eſt.*

§. IV. Lectio ſacra; Mons ferratus; Sancti ibidem confeſſarius, ac mora; veſtitus; imago & inſcriptio.

B

Quomodo Sanctus graviſſime vulneratus, ad paternam domum delatus, & miro modo priſtinæ ibidem valetudini ſit reſtitutus, intelliges ex Vitæ ſcriptoribus: e quibus etiam conſtat, lectionem ſacram Vitæ Chriſti ac Sanctorum, divino conſilio ipſi oblatam, primas moliendi vitæ ignes in animo ejus accendiſſe, adeo paulatim fortiter ac ſuaviter ardentes, ut totus in alium mutatus virum, militiæ profanæ nautam vomiſſere, atque ad ſacram tranſire, fixum habuerit. Librum porro de Vita Chriſti, quem legerit, vult Bartolus, fuiſſe Ludolphi Carthuſiani: de quo in iſtius Ordinis Bibliotheca, auctore F. Theodoro Petreio, ejuſdem apud Ubios familiæ profeſſo, ſic dicitur: Ludolphus Saxo.. edidit.. magnæ utilitatis pietatiſque opera: in quibus comprimis eſt Vita Domini noſtri Jeſu Chriſti, quam ex quatuor Evangeliſtarum textu conflavit, ac lucidiſſimis non minus quam devotiſſimis commantariis explanavit. *Floruit circa annum Domini* 1330. *ſicut ibidem notatur. Et vero quia tam avide hoc Ludolphi opus fuit exceptum, ait ex frequenti ejuſdem impreſſione liquet, de qua ibidem eſt mentio, facile potuit contingere, ut Hiſpanice redditum ad manus* S. Ignatii *pervenerit. An vero reipſa id factum ſit, viderit Bartolus, qui id aſſerit.*

Vita Chriſti Ludolphi Saxonis latine ſcripta fuiſſe compoſita a Ludolpho Carthuſiano.

C

29 *Inter hæc* Ignatius *ſimul animo & corpore paulatim convaleſcens, & cæleſtibus ſtimulis acerrimo compunctus, at necdum ſatis per vires idoneus ad arripiendum iter, quo decreverat de cognatione ac paterna domo exire, domi ſeſe tantiſper continuit, ſanctis occupationibus cæleſtes inter favores pie indulgens; donec tandem ad ſacram, quam meditabatur, expeditionem ſatis utcumque jam comparatus, Martino Garcia germano fratre natu maximo fruſtra eum ab inſtituto abſterrere ſatagente, Navarretum contendit; ubi nummos nonnullos.. in inſtaurationem imaginis cujuſdam beatiſſimæ Virginis, quæ male erat compoſita, inſumpſit; juxta Vitam ex ore ipſiuſmet Sancti exceptam, & poſt a nobis excudendam. Indeque profectus, ante omnia celeberrimam Virginis Matris, cujus tuteiæ ſe totum commiſerat, & quam jam tum ſingulari apparitione admodum ſibi propitiam ac beneficam ſenſerat, religionis cauſa adeo adire inſtitit, qua in Monte ferrato, magno cum adventantium concurſu, incolebatur ab inſtitutis Benedictinis monachis. Situs autem eſt ille locus in Catalonia; de quo plura cognoſcere, operæ pretium videtur: id quod fiet ex epiſtola autographa noſtri R. P. Petri Caas, miſſionis navalis, prout ab alio eidem epiſtolæ adſcriptum lego, ſuperioris, ad R. P. Laurentium van Schoone, ſummique & noſtræ provinciæ Flandrobelgicæ tum temporis moderatorem data ex navi in portu Barcinonenſi* 11. *Auguſti anno* 1674. *e qua delibo ſequentia:*

Inst Navarrete in Montem ferratum;

D

30 Tandem pervenimus ad vota votorum, hoc eſt, ad illam Divam, ad cujus aram exſoluto voto, & appenſo gladio ſanctus Pater noſter concepit illum ſpiritum, cujus fœcunda proles eſt, quam mox peperit Societatam. Ad eamdem aram poſtridie ſacrum celebravimus ambo; quanto teneritudinis ſenſu, Deus novit. Integri voluminis opus foret, deſcribere majeſtatem Divæ, templi ac convantus, qui monachorum eſt Ordinis S. Benedicti, amphitudinem & magnificentiam, ſacrarii theſauros immenſos, & vere regios, utpote a regibus variis collatos; ipſam etiam naturam ac ſitum montis. Pro bravitate epiſtolari ſolum dicam, templum totum ab imo in altum inauratum eſſe perquam concinne; ante Virginis aram diu noctuque inexſtincta flamma perenniter collucere argenteas lampades majores minoreſque quinque ſupra ſeptuaginta; theſauros reconditos in ſacrario æquipollere millionibus aliquot, & multo majores eſſe iis, quos quondam Compoſtellæ vidi, qui tamen maximi ſunt, in ſanctuario divi Jacobi Apoſtoli.

cujus mater gubernatio

E

31 Mons ipſe amœnitate ſua, celſitudine & figura mirabilis merito poſſet naturæ miraculis accenſeri; cum totus ſit ex viva petra, totus tamen plantis fragrantis odoris, amœniſque arboribus ſemper vireſcit, non alia, quam arte naturæ. Cum adeo in ſublimi conventus poſitus ſit, ut nubes viſæ ſint valut ſcabellum pedum noſtrorum, & omnem ſubjectæ terræ conſpectum panitus nobis eriperent; mons tamen a pede conventus aſſurgit in plurimas cuſpides, quarum unaquæque facile ſuperat altiſſimam quamque Belgii turrim; ut a ſimilitudine ferræ, Mons non immerito dicatur ferratus. Illas ipſas ferras ſeu cuſpides quoque conſcendimus, quod non audent omnes; quia ſubeundum eſt per anguſtiſſimos & præcipites gradus, qui in ipſa rupe excifi ſunt: & quod mirabile nobis viſum eſt, cum cuſpides iſtæ ex inferiori loco videantur acutiſſimæ, ſuperne exſpatiantur in amœniſſimas planities, quas juſtis intervallis incolunt eum ſacellis & domibus ſuis quindecim ejuſdem Ordinis S. Benedicti eremicolæ. *Hactenus Cantus de iſto loco.*

ferus, ac minus nova loci deſcriptio;

F

32 *Cæterum quæ ibidem a noſtro Sancto geſta ſunt, dabunt Ribadeneira lib.* I. *cap.* 4 *antiquæ capitum diviſionis (quæ notatur etiam ad marginem noſtræ capitum partitionis novæ;) & Maſſejus. Tempus novæ militiæ, quam ſuſpenſis ad Virginis aram profanis armis noctu excubans, ibi incepit, ab ipſis inuchitur anno* 1522. *a quo ſi retrocedas ad annum ejus natalem* 1492. *conſequens eſt, ut quando in Monte ferrato fuit, numeraverit annum ætatis circiter trigeſimum primum; non autem vigeſimum ſextum, quem Diebus Payva Andradius Orthodoxarum explicationum lib.* 1, *& Surius ſupra citatus mendoſe notarunt;*

Quo ætatis anno ibi fuerit; quem non fuerit.

A runt; qui ultimus alterius item erroris convincitur, dum annum integrum, & eo amplius, ex morbo decumbenti attribuit Sancto: etenim cum in arce Pampelonensi prostratus fuerit die XX. Maii, ex dictis n. 35. anno 1521. cumque anno proxime sequenti 1522. & nocte quidem illa tota, cui dies festus angelicæ salutationis ad XXV. Martii illuxit, suspensis armis famosas in Monte serrato excubias instituerit; ut videsis apud Ribadeneiram ac Maffeium; consequens est, ut anno integro, nedum eo amplius, in paterna domo, aut extra illam ex morbo non decubuerit. Porro ne adeo nobilis ac nova pervigilationis genus prorsus memorabile perpetuo in ipso loco, ubi quondam contigerat, frustraretur memoria, dictorum monachorum abbas eam posteris commendare voluit, affixa ad latus altaris lamina marmorea cum hac epigraphe, uti refert Bartolus lib. 1. num. 10.

notata sunt in inscriptione.

33 Beatus Ignatius Lojola, hic multa prece fletuque Deo se Virginique devovit. Hic tamquam armis spiritualibus, sacco se muniens, pernoctavit. Hinc ad Societatem Jesu fundandam prodiit anno MDXXII. Frater Laurentius Nieto abbas dicavit anno MDCIII. *De sacello ibidem loci in ecclesia nova, in honorem* S. Ignatii *dedicato, nec non picturis, res a Sancto in Monte serrato gestas repræsentantibus, adornato agit Garcia lib. 1. cap. 5. ubi & exponit, quo eventu factum sit, ut sacellum, quod alteri postea Sanctæ erat destinatum,* S. Ignatii, *cujus fuerat antea, deinceps esse perrexerit. Ibidem etiam fit mentio antiquæ ac singularis fraternæ communicationis, qua fuerit Societatis Jesu cum ista domo. Sed alia, quæ Sanctus in Monte serrato gessit, nos modo vocant.*

Illius, quo ibidem a se facti confessionem ac sacræ Communionis ritu.

34 Ibi, inquit Ribadeneira, optimo confessario totius vitæ suæ crimina per triduum ex scripto confessus est. *Idem auctor in Compendio Vitæ a Quaresmonio latinitate donatæ dicit, eum* natione Gallum *fuisse, nomine* Joannem Clanonem, virum sanctitatis laude præstantem ac celebrem. *Sed non una eademque viri hujus nomen exprimendi forma: nam apud Ribadeneiram in Vita Hispanica Matritensi anni* 1594. *& apud Bartolum scribitur* Chanones; *apud Argaizium paullo post citandum est* Xanones; *apud Garciam denique* Chaconnes. *At forte non erit ingratum, viri obiter a Ribadeneira laudati virtutes ac merita paullo distinctius cognoscere. Accipe igitur elogium ejus, quod ex tabulario Monserratensis cœnobii depromptum, Bartolus lib. 1. n. 10. recenset:* Fuerat is, *inquit*, Mirapicensis olim ecclesiæ vicarius, qui veneraturus Deiparam, eum se aliquando illuc contulisset, religiosis captus monachorum exemplis & innocentia, valedixerat sæculo; abdicataque a se officii dignitate & facultatibus, monasticam vitam professus fuerat anno ætatis trigesimo altero; inde ad octavum & octogesimum, eodem quo primum ardore, in eo ordine duravit. Valens aut ægrotus, juvenis aut senex decrepitus carnes attigit numquam, & ex diurno quotidie demenso, partim in pauperes tertiam divisit.

elogium:

35 Vestitus illi vilissimus, promissum ad genua sub veste cilicium; noctes, demptis paucis ad quietem horis, precando pervigiles partim cum ceteris in choro, partim in cellulæ secreto. Morbis diuturnis & gravibus viri patientiam excoxit Deus, annis præsertim decrepitis, qui vel uni pro gravi morbo sunt: in iis dolores æquissimo semper animo excepit, semper Dei laude & gratiis rependit. Demissione vero sui & obedientia tam sublimi fuit, totque aliis eminens donibus, ut ad instaurandam Ordinis disciplinam, multis per Hispaniam & Lusitaniam domibus exemplar auctorque fuerit. *Prospero itaque ac feliciter, sua ventmoderante divina providentia, accidit, ut* S. Ignatius *in hujusmodi conscientiæ suæ arbitrum vocaverit; cujus præstantissimi cœnobii laudes recensuisse paucis, haud nos pœnitet, non immemores utique, quam præclare is olim de sancto Patre nostro meritus fuerit,* primus, *ut cum Quaresmonio loquamur,* in cujus veluti patris ac magistri sinum consilia sua intimasque animi cogitationes effunderet.

D Auctor J. P.

36 *Quod exiguam temporis moram Sanctus ibi traxerit, indicio est modus narrandi ea, quæ ipso loco gessit, apud Ribadeneiram, Maffeium atque Orlandinum. Vita ex ære Sancti conscripta a Ludovico Consalvo, num.* 18. Pridie, *ait*, Annuntiationis beatissimæ Mariæ anno MDXXII. noctu... in genua se procumberet ante altare beatissimæ Dei Genitricis profectus est, ac... noctem omnem transegit. Adventante die, sumpta sacra Eucharistia, abiit, ne agnosceretur: Ibat autem recto itinere quod Barcinonem ducit, ... sed deflexo, quo in oppidum quoddam, quod Manresia dicitur, delatus est, ubi moram facere statuebat *&c. Inter documenta nostri archivi Romani ac* S. Ignatio *huc missa occurrit exemplum Ms. continens quasdam, a P. Araozio dictas circa sanctum Patrem, qua in ejus Vita desiderari dicuntur, & ab Araozii socio referri. In dicto itaque Ms. habemus, quod paullo postquam Sanctus pervenisset ad Montem serratum, secesserit in aliquam speluncam per istos montes quæsitam; ubi & nonnulla ipsi dolentia scere volenti accidisse scribuntur. Sed illa non audito probare, quia jamjam dictis non consona. Ceterumnam potest commoratio Monserratensis ad minus coarctari spatium temporis, quam tridui; cum triduum ibidem impenderit eluendis per generalem totius anteactæ vitæ confessionem maculis, prout ex biographis constat. Quot vero diebus ibidem loci subsisterit, fatemur, nobis nihil in promptu esse, unde illud determinemus; quidquid Garibaius scribat, quod novenam ibi fecerit. Ceterum commorationis in Monte serrato tempus extendere ad triennium, quidnam est, si hoc non sit, evertere punctum fixum chronologicum earum rerum, quæ post hanc commorationem subsecuta sunt?*

E

In Monte serrato.

F

37 *Etenim cum post discessum a Monte serrato* annum plus minus Manresiæ transegerit, *teste Ribadeneira lib. 1. cap. 10. seu, uti habemus ex Maffeio lib. 1. cap. 11.* inter hæc anni fere spatium exegerit; *cumque, sicut hic notat cap. 12.* sub initium anni MDXXIII... Minoressa profectus venerit Barcinonem, ut in Italiam ex eo loco trajiceret; *&, prout ille refert citato cap. 10.* Romam... ad diem Dominicum Palmarum anni MDXXIII. venerit; *ne dicam, quod* XIV. die mensis Julii, anni Domini MDXXIII. *Hierosolymam versus*, Venetiis solverit, *ex Ribadeneira cap. 11. annoque* 1524. *redux, Barcinone studia litterarum sit aggressus, ex cap. 13. consequens est, ut hæc omnia, annis suis circumscripta, componi nequeant cum illo triennio; a quo subsidium accersitur, ad corripiendum* S. Ignatio *librum Exercitiorum, quem apud Manresianos composuit, eumque alteri attribuendum. At somnia ista nobis exsufflanda erunt inferius, quando ex proprio instituto de ista re agemus, & librum istum vera suo Auctori vindicabimus, contra Argaizium in Historia Dominæ nostræ Monserratensis cap. 46. n. 9. aliosque, qui vel cum alteri adscripserunt,*

Immensa mensis.

vel

A *Ubi Exercitia ſpiritualia compoſuit.*

53 *Variæ rationes nobis perſuadent, in receſſu iſtius ſpeluncæ a Viro ſancto compoſitum fuiſſe librum Exercitiorum ſpiritualium, vel primum eorumdem deſignationem & ideam. Primo: Quia locus ille maxime ad hoc erat aptus, ſolitarius utique, ſtrepitu & interpellatoribus liber. 2. Quia apud laudatum Vicenſium num. 13. habemus, quod* in iſta ſpelunca ageret aſperam pœnitentiam: *quod* ſæpe admodum in illam ſecederet, *num.* 20. quod habitaverit in .. ſpelunca dicta .., quod flagro ſe cæderet in ſpelunca .., & quod Sanctus IN *dicta* SPELUNCA FACERET EXERCITIA. *Et eſtantur Informationes Barcinonenſes ac Minoreſſanæ. Decebam ſuperius disjunctive* vel primam eorumdem deſignationem *&c. ; num Exercitia illa non ſimul & ſemel compoſita ſunt. In antiquiſſima enim Vita, auctore Conſalvo, ex ore ſancti Patris excepta, ſub finem, rogatus Vir ſanctus,* quonam modo ea conſcripſiſſet; reſpondit, Exercitia non ſimul omnia fuiſſe compoſita, ſed ut quæque obſervarat ſibi profuiſſe, ita ſcripto annotaſſe, quod exiſtimarat,

B aliis quoque poſſe eſſe utilia. Qualis eſt illa ratio examinandæ conſcientiæ, adhibitis lineis illis, & hujuſmodi alia. Electionum rationem particulatim aſſeruit elicuiſſe ſe ex illa ſpirituum varietate, quam ſenſit eum, cum in Loyola æger ex tibia decumberet. *At de Exercitus* S. Ignatii *plurima mox dicenda ſuperſunt.*

Quandiu Manreſæ moratus ſuerit.

54 *Commorationem* S. Ignatii *apud Minoreſſanos extendendam ad unum circiter annum, conficitur ex Actis ex ore Sancti a Conſalvo exceptis num. 29. ubi hæc dicuntur*: Adhuc Manreſæ cum eſſet (fuit autem ibi anno ferme toto;) *&c. De hac commoratione etiam ex Ribadeneira & Maffeio conſtat. Hic lib. 2. cap.* 11. anni ſere ſpatio, *aut*, exacto .. Hieroſolymam .. petere omnino conſtituit. *Et cap.* 12. ſub initium anni MDXXIII. .. Minoreſſa profectum, veniſſe Barcinonem, *affirmat. Ribadeneira vero lib.* 1. *cap.* 20. *ſcribit*: Annum unum plus minus Manreſæ tranſegit. *In Vita autem breviore apud Quarsemontium cap.* 4. annum pene Minoreſſæ commoratus *dicitur. Quod tempus aliquanto plus abbreviat Orlandinus lib.* 6. *num.* 31. *dicens, quod* Barci-

C nonem diſceſſerit, .. Manreſam decimo fere poſtquam venerat menſe .. relinquens. *In Horis canonicis numero rotundo thadem* per annum commoratus *narratur. Sequitur ex tot allatis teſtimoniis, ut audiendus non ſit Garibaius lib. 2. cap. 5. dum* S. Ignatii *apud Minoreſſanos commorationem juſto parcius reſtringit ad menſes ſepem.*

§. VI. Exercitiorum liber a quo, ubi & quando ſcriptus? Hujus argumenti vindiciæ.

Yepezii, qui ceſſit Exercitia a Sancto ea poſita fuiſſe poſtquam ſtuduerat,

IN *parvo illo quidem, ſed nervoſo Exercitiorum ſpiritualium elogio, quod in Horis Sanctis canonicis, poſtquam eſſet dictum de iis,* quæ *Sancto* Manreſæ patefecerat Dominus, *mox ita recitat Eccleſia*: Quo tempore homo litteratum plane rudis, admirabilem illum compoſuit Exercitiorum librum, Sedis Apoſtolicæ judicio, & omnium utilitate comprobatum; *ex illo, inquam, elogio conſtitue, quod ex communi Eccleſiæ ſenſu ſit tenendum circa tria iſta, mœſta; nimirum a* S. Ignatio *Manreſæ degente, anno* 1522. *librum iſtum fuiſſe compoſitum. R. P. Antonius Yepes in Chronico generali Ordinis S. Benedicti Hiſpanice editu, tom. 4. centuria 3. fol. 236. cenſet, Sanctum hujus libri haud dubio conditorem fuiſſe, ſed hunc ab eo ordinatum tunc, quando erat Minoreſſæ, fatetur, ſibi certum non eſſe, imo potius ſe tenere contrarium, tamquam magis probabile. Etenim quia opus illud ſcatet multis auctoritatibus Scripturæ ſacræ ac doctrinæ Sanctorum; Viro iſtarum rerum atque ipſius quidem Latini ſermonis tunc imperito, illius confectionem abjudicat; propius ad verum accedere cenſens, quod emenſo Pariſiis ſtudiorum curriculo illud conſcripſerit, litteris utique & experientia tunc temporis inſtructus; adeo ut, dum Minoreſſæ perſonas ad ſe accedentes ſpiritualibus imbuit Exercitiis, id non contigerit juxta conjecturam Yepezii, quia tunc ſcripſit Exercitiorum librum, ſed quia tunc profecit Ciſneroſiano. Addit, id affirmare ſeſe non ex ſua ſolius conjectura, ſed vulgi id colligi ex generali Ordinis S. Benedicti traditione, quæ originem traxerit ex uſu loci ſacri Monſerratenſis.* D AUCT. J. P.

opponitur Ribadeneiræ ea quæ ad argumentum ejus E

56 *Ad hæc fatetur, patrem Ribadeneiram in contraria eſſe ſeu entia, ejuſque epiſtolam, a R. P. Franciſco Giron, collegis Salmanticenſis Societatis Jeſu Rectore ſecum communicatam profert a fol.* 237. *e qua deinde ſequentia Latine ex Hiſpanico a me reddita. Duo Ribadeneiræ ſtatuenda videntur*, alterum, quod valde ſit probabile, beatum Patrem noſtrum Ignatium Minoreſſæ habuiſſe notitiam libri aut Exercitatorii patris fratris Garciæ de Cilneros, atque in *melioris vitæ* initiis illo profeciſſe ad ſuam orationem ac meditationem; nec non a patre fratre Joanne Chanones inſtructum, ac nonnulla ex eo edoctum fuiſſe; Sanctumque etiam libro, quem poſtea compoſuit, Exercitiorum ſpiritualium nomen indidiſſe, delumpto libri nomine e patris fratris Garciæ libro vel Exercitatorio. Alterum eſt, quod ſancti Patris liber a patris fratris Garciæ libro valde ſit diverſus; quia tametſi in uno atque altero materia tenus tractentur aliqua, quæ coincidunt; in modo tamen & forma tractandi valde differunt. *Et poſtquam Ribadeneira enumeraſſet varia, quæ in libro Exercitiorum præcipuum admodum tenent locum, & de quibus in iſto alio verbum occurrit nullum; ſtatuit*, dubium non eſſe, quin duo iſti libri differant, & ſecundus e primo non ſit delumptus.

reſpondet, F

57 *Ad argumentum, quod promebat Yepeſius ex Sancti id temporis imperitia, reponit Ribadeneira*, quod, ut Deus docuit, & illuminet animam aliquam, ſtudiis aut latinitate opus non ſit. Atque id, quod Pater, *inquit*, noſter ſcripſit in libro Exercitiorum, non ideo ſcripſit, quia eo converterat ſtudium, aut in libris id didicerat; ſed quia ipſum Deus illud docuerat, idque erat in ſe ipſe expertus. Nam tametſi in illis principiis non ſciret, quidnam de ſe ſtatuiſſet Dominus; ſciebat tamen illud Deus, & paulatim eum diſponebat, ut fundatorem eum faceret Societatis, magnumque Eccleſiæ ſuæ Patriarcham; dabatque illi unum ex adminiculis, quo debebat jungere ac ſubigere eamdem ſuam Societatem; ejuſque filii tanium in Eccleſia facere fructum, quantum fecere per Exercitia. *Et mox ſuam ſententiam confirmans ex fructu, quem ubique ac tot modis Dominus noſter per illa operari dignatus eſt, tutle judicat, quod etiamſi ſanctus Pater noſter multum ſtuduiſſet, ſuaque ex aliis libris prompſiſſet Exercitia, fieri tamen, humano modo loquendo, haud potuiſſe, ut ex illis in ſchola hauſtis, atque ex librorum etiam ſpiritualium ac piorum lectione erutis, ſequerentur mutationes vitæ, morum reformationes, aliaque ſpiritus emolumenta, qualia ex libro Exercitiorum ſancti Patris proflunere,*

A *ſi ſingulari cum favore Dominus ipſi ea non dediſſet*
AUCT. J. P. *adiſtarum rerum exſecutionem.*

ac probat, eadem a Sancto ve-rata conver-ſo fuiſſe compoſita.

58 *Tum allegat verba Pauli PP. III. qui in Brevi, anno* 1548. *edito laudans & confirmans Exercitia, ſic loquitur:* Exercitia ſpiritualia ex ſacris Scripturis, & vitæ ſpiritualis experimentis elicita. *Item patris Polanci* (*cujus, inquit Ribadeneira*, eſt Præfatio Exercitiorum libri) *hunc textum citat idem auctor:* Hæc documenta ac ſpiritualia Exercitia, quæ non tam a libris, quam ab unctione ſancti Spiritus, & ab interna experientia, & uſu tractandorum animorum edoctus noſter in Chriſto Pater &c. compoſuit. *Et tandem laudatus Ribadeneira ita rem concludit:* Atque is fuit communis ſenſus omnium antiquorum Patrum Societatis, qui tractavimus & converſati fuimus cum noſtro beato Patre; nec umquam alterius fuit rei cogitatio vel ſuſpicio. *Epiſtolæ* Matriti XVIII. Aprilis anno MDCVII. *datæ ſubſcribitur* Petrus Ribadeneira. *Quibus ſolide ſtabiliuntur ea, quæ jam pridem dixerat lib.* 1. *Vitæ cap.* 8. Hoc eodem tempore, Exercitiorum ſpiritualium librum, quem appellant, ex accurata eorum, quæ ſibi contigerant, obſervatione conſcripſit; *tum videlicet, quando apud Minoreſſanos degebat, prout ex antecedente ac conſequente memorati ſcriptoris textu liquet. Liber itaque ille a* S. Ignatio *Manreſæ anno* 1522. *conſcriptus eſt.*

B

Exercitia illa

59 *Atque hæc quidem ad commentationes illas ſacras* S. Ignatio *tamquam vero ac genuino earum auctori vindicandas ſufficere poterant tunc temporis. Fuit tamen inventus hypercriticus quidam, cui poſtmodum antiquam illam cramben recoquere, & nova inde ineptiarum fercula obtrudere placuit. Rem ejuſque vindicias accipe ex Bartolo lib.* 1. *Vitæ n.* 21. Diximus, *inquit*, Ignatium, ex paterna domo Monſerratum profectum, vitam omnem apud Joannem Cbanones, monachum S. Benedicti, confeſſione ſacra expiaſſe, fuiſſe ab illo ſanctis conſiliis in ſuſcepta virtute inſtitutum; addo, forſitan ad hoc & librum aliquem, ac, ſi lubet, hoc ipſum, quod commemoratur, Exercitatorium accepiſſe. Ex bis neſcio quis, quodcumque huic nomen, libros ſcripſit duos: indicem hunc facit „: De religioſa S. Ignatii, ſive S. Enneconis,

C „ fundatoris Societatis Jeſu, per Patres Benedictinos inſtitutione; de libello Exercitiorum „ ejuſdem ab Exercitatorio veri ſervi Dei, Garziæ Ciſneri, abbatis Benedictini magna ex parte deſumpto „.

converſa ineptiarum quarundam hypercriticum

60 Ex quo patet, probare conatum, de Ciſneri libro S. Ignatium magna ex parte Exercitia ſua exſcripſiſſe; proinde, ut plane ſequitur, non ſua; niſi ſi alieni injuſtus occupator, vocari poſſeſſor legitimus debeat. Qui enim potuit divinorum rudis, inquit ille, de cultu intimæ virtutis tam exquiſita peritia & cohærenter adeo ſcribere? Unde porro illi in tractandis animis experientia, qui delituiſſet eatenus vel inter mendicos, & ægrotos in noſocomio; vel in ſolitario cavo eremita? Ex Ciſnero igitur librum illum deſcripſit. Hoc vero nec unum, nec tamen graviſſimum eorum, quibus S. Ignatii gloriam, ejuſque Ordinem is liber perſtringit; ſed cum ab ſacra Indicis Congregatione notatus ſit, (*Romano utique fulmine ictus, ſicut conſtat ex ejuſdem Congregationis decreto, anno* 1646. *die* XVIII. *Decembris Romæ edito*) unaque ex hominum oculis & memoria eraſus, nullam ſui deinceps meretur mentionem.

61 Ad Exercitia quod ſpectat, hoc ſolum dixero; ſi quid valent, quæ ante retuli, evidentiſſime ex iis oppoſitum confici, Ignatium ſcilicet ex Ciſnero Exercitia nec deſcripſiſſe, neque compilaſſe. Nihil quidem verius, quam oportuiſſe illum aliunde id baurire, in quo ipſe nec ſatis verſatus, nec per ſe ſat eſſet eruditus. Unde vero, & quonam id modo? Dicant ejus fidei teſtes, quam illuſtriſſimi Romanæ Rotæ Auditores nominis ſui pondere commendant: „ Cum dicta, „ inquiunt, Exercitia facta fuerint eo tempore, „ quo dictus B. Pater erat idiota, & litterarum „ ignarus, utique cogimur fateri, dictam cogni„ tionem, & lumen ſupernaturaliter infuſa potius quam acquiſita fuiſſe,,, Quæ vox de iis auctoritatibus deprompta, & ab iis auctoribus edita, quibus rei commiſſæ gravitas veri neceſſitatem imponebat, apud quemlibet cordatum plus debet poſſe, quam ut velit certioribus confirmari.

D *egregie tuus Egnatius,*

62 Habemus tamen S. Ignatii intime conſcios & familiares Jacobum Lainium, & Joannem Polancum, a quibus extra ambiguum nobis traditum eſt, S. Ignatio in Exercitiis componendis magiſtrum primarium præter Deum, fuiſſe neminem; documenta præterquam e cælo fuiſſe nulla. Nec deſunt vitæ ſanctiſſimæ homines, idem divinitus edocti, E quos & longum referre, & mihi non neceſſarium, teſtimoniis nixo juridicis, dum agretur de illo in Sanctorum album adſcribendo. Illud potius neceſſarium, meminiſſe, quod diſerte nobis conſignarunt, qui ex ipſomet audiverant; ut novis ſubinde radiis illuminatior, de divinis plura cognoſceret, ſic libro Exercitiorum novi ſemper aliquid addidiſſe, donec qualem habemus perficeret. Ex quibus egregie, ambigentibus fit ſatis, qui potuerit tam abſolutum opuſculum prodire ab homine neque literato, nec regendi animis aſſueto; qui vero etiam ejuſmodi cum eſſet, uti potuerit conciliorum & Patrum locis, & boni malique ſpiritus naturam ſtatis diſcernere regulis, quæ niſi ab apprime docto, & interioris hominis gubernatione jam longa trito præſtari nequeunt.

atque Ignatio

63 Manreſæ ſiquidem dum ſolus ageret, EX IIS QUÆ DIVINO MAGISTERIO DEDICERAT (quod coram Gregorio XV. ex authentico relatu illuſtriſſimorum Romanæ Rotæ Auditorum, confeſſus Pontificii dixit Advocatus, de illa tractans Manreſana Sancti commoratione) ex iis, inquam, præcipuas, eo, quem expoſui ordine, deſcripſit Exercitiorum partes; quibus deinde veluti ſubſtructis inædificavit ſemper totis quinque & viginti annis, ad MDXLVIII. quo Pauli III. auctoritate communita in lucem exierunt; diuque jam interioris vitæ œconomiam uſu ipſo perdoctus, novas iis adjunxit regulas, quas Additiones vocavit; & jam theologus varios ex conciliis & Patribus textus. Hinc eo Pontifex, quod paulo ante exſcripſi, *inquit*, diplomate, DOCUMENTA NOMINAVIT, SIVE EXERCITIA SPIRITUALIA EX SCRIPTURIS, ET VITÆ SPIRITUALIS EXPERIMENTIS ELICITA, ET IN ORDINEM AD PIE MOVENDOS FIDELIUM ANIMOS APTISSIMUM REDACTA: qualia videlicet tunc erant, cum a duce Francisco Borgia ea acciperet ſupremo ſuffragio confirmanda: non autem qualia fuerant, cum Manreſæ primum a Sancto fuerant conſcripta. Ergo Ignatius neque ab uno ſe Exercitia protulit; ſed neque ab Ciſnero. Quod adeo liquet inter ſe utraque componenti, eſto materiæ aliquid commune habeant, ut arcem regiam liquet a palatio differre, licet portas & muros utraque habeant,

vindicat

F

A beant. *Quod ne gratis a ſe dictum quiſpiam exiſtimet, argumentum hoc probat Bartolus a partium libri utriuſque enumeratione, ſic proſequens:*

Ejusdem vero ac genuino

64 Ubi anim in Exercitatorin Cilneri meditatio Fundamenti, de fine, in quem conditus homo eſt; quod eſt Exercitiorum S. Ignatii principium ad extricandum ab ſecularibus animum, ut ab initio in nullum eorum propendeat? Ubi da duobus Vexillis, ad afficiendos ad Chriſti vexillum animos? Ubi alia de tyranno & rege, ad præcipiendum bellí utriuſque eventum, & præmia? Ubi ſtabilis vitæ Electio, totius pars maxima, in quam tandunt quæcumque præmiſſa ſunt? Ubi Modus orandi triplex? Ubi conſcientiæ Examen ſingulare... Ubi tot Additiones & Regulæ ad ſecernendos inter ſe ſpiritus; ad correctionem ſcrupulorum; ad ordinandam in poſterum vitam; ad ſentiendum cum Eccleſia Catholica; ad ſua in pauperes cum fructu eroganda? Eſtne horum quidquam in Exercitatorio Cilneri? Eſtne reliquorum, quæ ſunt S. Ignatii Exercitiis propria, & repeti ad prolixitatem abſque tædio non poſſunt? Materiam tamen dumtaxat attigi: nam ſt modus, & B partium inter ſe ſpectetur commiſſio, quæ S. Ignatii Exercitia in artem, quam antea deſcripſi, formamque connnat; quæ vel umbra iſtorum in Cilnaro? quidve horum ſat vidit illius propugnator, ut apud Cilnerum id inveſtigaret?

Eumdem auctori.

65 Eſt tamen hæc ſumma exercitiorum; hæc germana illorum & tam propria ratio; ut eadem licet eorum materia, vel temere vel diverſo ab iis ordine digeſta, non Exercitia Ignatii, ſed alterius generis conflatura (ſit) librum, natura & efficientia ab iis diverſum. Et eſſe plana oportuit memorem, quem hujus tuendæ falſitatis prurigo inceſſit, ex varietate effectorum, quam tuto aſſeratur cauſarum diverſitas, & demonſtrare ab Exercitiis Cilneri eas morum ubique commutationes profectas, quæ ab Exercitiis Ignatii tam arduæ tantoque numero factæ ſunt, ut propterea incautamentorum, & magiæ ſuſpicionem quibuſdam facerent.

§. VII. Argumenta alia, quibus Exercitiorum liber S. Ignatio tamquam vero ejuſdem auctori aſſeritur; expenſa recentioris cujuſdam ſcriptoris objecta.

C

Argumenta extrinſeca

Liis demdo argumentis extrinſecus aſſumptis ſpiritualem hunc ſacrarum commentationum theſaurum vindicare pergit Bartolus vero ſuo ac genuino auctori Ignatio, *his verbis:* Ceterum leciuſo quovis argumento, ex cauſæ hujus viſceribus utrimque nato; ægre admodum ſit multis, iiſque graviſſimis, quod mendacio finxiſſe, vel ſtolide credulí dicantur putaſſe, hoc eſſe Ignatii opus. Franciſcus Borgia, d x Gandiæ, tum religioſus, nunc Beatus, hoc Paulo III. obtulit approbandum pro vero Ignatii partu; (quod tp.a quoque ſignificat Bulla,) ut quem pro ſuo Ignattus Franciſco tradiderat. Decepit igitur aut Pontificem Borgia, aut ipſe a Sancto deceptus eſt; at quali, & quam induſtrio in ſubducendis ab luce homtnum, & deflectendi in alios rebus ſuis præclaris; ita ut jam prope confectas attexere alteri niteretur, ne qua inde ad ſe gloria rediret. Famiiæ ipſius, cujus fue-

rat parens, ne pareus & fundator audiret, nomen eſſe voluit, quod nihil penitus de Ignatio D AUCT. J.P. ſonaret. Jam ſi de Cilnero Exercitia non dicam integre ſuffuratus; ſed, quantum ſufficiat, ad ea Cilnero adtribenda; illa ſcilicet ſibi adſcripſiſſet? Si vero non adſcripſit, quem tandem illorum centeri auctorem vnluit, præter Deum, quo præceptora illa diceret?

quibus dictus liber aſſeritur Sancto,

67 Sed nimium quantum Ignatii intererat, ne ab ie is liber abjudicaretur, qui ſibi, quod omnium cupidiſſime optabat, obtrectationes, probra, accuſationes veneficii & hæreſis, cargerem, catenas, & alia ſexcenta infectatmnum eruciamenta lucri ſecit, quæ illius cauſa pertulit æquiſſimo animo; cum nihil magis in promptu eſſet, quam uno Cilneri titulo ea redimere, cujus pridem opus fine ſuſpicione legebatur. Verum etſi tantus ſui contemptur Ignatius non fuiſſet, ut etiam propria libenter aliis vellet attribui; an & veri & æqui pariter conſemptor? An ſui & generis immemor? Projecti ruboris hunc eſſe oportet, qui alienam lucubrationem ita venditat pro ſua, ut, eo adhuc etiam puero, auctoris jam nomine E celebratam poſſit quivis e vulgo ei exprobare, rapto magis quam furto uſurpatam. *Quodnam vero judicium formari debeat non tam de iis, quæ Sancto ſunt objecta, quam de illorum ſcriptore & auctore, concludit ex libri utriuſque diverſitate; ex Sancti virtute ac genio; ex fide teſtium in decernendis illi Sanctorum honoribus juratorum; ex illuſtriſſimis Rotæ Romanæ auditoribus; quorum is, qui Acta in gravem ac ſolidam cauſæ cognitionem Paulo V. oblatam redegit, fuit Innocentius X. qui tempore Bartoli ſedebat; adde relationes conſiſtoriales coram Gregorio XV. publice & privatim habitas; manuſcriptos denique codices noſtræ Societatis.*

68 *Poſt has pro auctore genuino ſæpe laudati ac pluribus infra laudandi Exercitiorum libelli a Bartolo productas vindicias, obſervare juvat,* e m ob rem, *prout pergit,* ſcriptoris, qui contra jus omne offieii, nom n religioſi Caſſinenſis aſſumere auſus eſt, inverecundiam tapiens illa & venerabilis congregatio non tulit; præter quod etiam magnam animadvertit injuriam fieri religioſæ familiæ, nihil tale commeritæ, ſed iemper, ut eſt in poſterum, tum officiis obſequenti, tum ſpiritu filiæ, *adeo ſuper hac re decreto ſolenni, quod ex apographo noſtri tabularii Romani huc miſſo a P. Ignatio Penio, ſic ſonat:* Cum nobis relatum fuerit, libellum quemdam ſub nomine D. Conſtantini Cajetani, monachi Caſinenſis, & abbatis fuiſſe impreſſum, Societatis Jeiu axiſtimationi infigniter præjudicialem; doluimus lane, prout par erat, vehementer hominis levitatem & audeiam; ſi quidem talis ſcriptionis eſt auctur, quod nobis difficillime perſuaderi poteſt ſummopere admirati. Ac ut religioſiſſimis Societatis patribus, qui tanti a nobis fiunt, quanti egregiam ipiorum virtutem ac doctrinam fieri æquum eſt, per nos ſatisfiat, & ceteris omnibus conſtet, inconſultis nobis ac plane inſciis prædictum librum prodiiſſe in lucem, per occaſionem noſtrorum comitiorum in unum congregati, iſtud ipſum publico edicto vulgare ac conteſtari ſtatuimus; addentes inſuper, præfatum P. D. Conſtantinum, quod extra congregationem noſtram multis abhinc annis Pontificia auctoritate degat, poteſtati noſtræ non amplius, quam alium quemvis alterius religioſi inſtituti profeſſorem, ſubjectum eſſe. Quare ſiquid ab eo in hoc genere peccatum eſt adhuc, vel in poſterum (quod Deus

AUCT. J. P.

averrat!) peccari contigerit, tum ipſos Societatis Jeſu alumnos, tum alios quoſcumque omnes enixe rogatos volumus, ut certo ſibi perſuadeant, communi totius Congregationis Caſinenſis ſenſui, & peculiari in Societatem Jeſu obſervantiæ id omnino adverſati ac repugnare. Datum Ravennæ in noſtris generalibus comitiis die XXIII. Aprilia MDCXLV. D. Honoratus *a Ulaieris * ſcriba Capituli. *Et appoſitum erat ſigillum. Decretum illud etiam publici juris fecit Bartolus.*

? Bartol. Horatius ? non ſatis potuit legi. Bartolus Volaterr.

69 *Alium vero quemdam, qui ineptiſſimum infamis hujus libelli auctorem incaute ſecutus fuerat, ejuſdem inſtituti congregatio Luſitana publicis etiam tabulis corrigendum cenſuit. Rem intellige ex hoc decreto apud Bartolum*: Cum noſtra Benedictina Congregatio Luſitana ſummo ſemper, ut par eſt, ſtudio & reverentia doctiſſimam & religioſiſſimam Patrum Societatis Jeſu familiam proſequuta ſit; idque omnes Chriſtianæ diſciplinæ, nedum arctioris inſtituti ſectatores deceat, ut charitate ſimul ambulantes, honore ſeſe invicem præveniant; teſtamur nos infra ſcripti prædictæ congregationis abbas generalis & definitores, ad hoc ſpecialiter B congregati, in libro inſcripto, Hiſtoria Benedictina, vernaculo idiomate Luſitano nuper edito a noſtro reverendo admodum patre magiſtro Leone a S. Thoma, congregationis noſtræ Luſitanæ monacho, & in Conimbricenſi academia primario theologiæ profeſſore, nonnulla referri ex Conſtantino quodam Cajetano, noſtræ item Caſinenſis congregationis monacho, quæ, ut prædictæ religioſiſſimæ Societatis exiſtimationi adverſantia, ſic minus probabilia, quam fides hiſtoriæ poſtulat, ab ipſa congregatione noſtra Caſinenſi (quam ut parentem libenter veneramur) decreto publico iudicata jam ſunt.

uel & ſequacem ſuum, publicis etiam congregationis Luſitanæ

Ordinis Benedictini nobilis perſtrictum.

70 Quocirca, ea, ut ſine fundamento a primo auctore vulgata aut excogitata, & minus conſiderate a ſecundo relata, certe a communi congregationis noſtræ ſenſu aliena declaramus. In quorum fidem, teſtimonium hoc ſcribi juſſimus, & nomina noſtra ſubſcripſimus, religioſos ſacræ dictæ Societatis Patres enixe rogantes, ut de antiqua illa noſtra in ipſos, quam hactenus experti ſunt, obſervantia nihil detractum vel diminutum fuiſſe, vel etiam in poſterum fore, ſibi certo perſuadeant. C Datum in hoc noſtro monaſterio Tibanenſi, die XXIX. Octobris, anni MDCXLV. Magiſter F. Antonius Carneiro, abbas generalis S. Benedicti &c. *Ceterum pro hac tam inſigni optimæ erga Societatem noſtram voluntatis teſtificatione, ejusmodi noſtra generalia octava, anno 1646. Romæ habita, ſuarum eſſe partium exiſtimarunt, utrique jam laudatæ congregationi agere gratias, editis ſuper hac re ad poſterorum memoriam decretis decimo tertio, & vigeſimo ſexto, quæ habentur in noviſſima Inſtituti noſtri editione, Pragæ excuſa anno* 1705. *tom.* 1. *pag.* 566, *&* 570.

Argaizius ex iſto ſordido fonte, & alio quidam ſimili haec ſi gat;

71 *Jam vero quiſquam poſt hæc ſatis patienter ferat, odioſam hanc & amarulentam de Exercitiis Ignatianis cramben iterum recoqui a recentiore quodam ſcribillatore; qui vel verum omnium ignarus, vel non ſatis erga Societatem, ejuſve Conditorem benignus, ut mitiſſime dicam, mirabilem illum librum Sancto eripere conatur, & Ciſneroſianum ei ſubſtituere. Verum an auctor ille commiſeratione potius quam refutatione dignus non ſit, aliorum eſto judicium. Gregorius enim Argaizius, Ordinis S. Benedicti chronographus, in Hiſtoria Dominæ noſtræ Monſerratenſis anno* 1677. *lingua Hiſpanica Matriti impreſſa, cap.* 46. *num.* 9. *inter alias ineptias, quas de* S. Igoatio *effutit, non infimum illi locum tribuit, quæ verſatur circa Exercitia. Etenim ut tacita prætereamus, quæ de geſtis ab eodem Sancto in Ordine S. Benedicti, uti vult, in medium profert, plurimis vitiosa in ſubſidium advocat D. Conſtantinum Cajetanum; quaſi vero fidem facere poſſit auctor, cui tot publicæ ac ſolennes cenſuræ inuſtæ fuerant. Sed demus hoc ignorantiæ Argaizii potius, quam malevolentiæ, juxta legem charitatis, quæ non cogitat malum. Diſpiciamus interim, quaſnam ineptias porrigat Argaizius, malæ iſtius cauſæ malus patronus. Carolum de Tapia in* Commeotariis io Autheotica Ingreſſi, *quem citat*, cap. de ſacroſanctis Eccleſ. in verbo Monaſteria, cap. 10. num. 2. *de* S. Ignatio *ita inter alia ſcribentem producit:*

inſignem verum Exercitiorum cultorem;

72 Io Serratum glorioſiſſimæ Deiparæque Mariæ mooiem dicatum abii; ubi vili amictus habitu, TRIENNIO IN EREMO PERMANSIT. *Auctor illæ quæ de eremo iſta ſomniat, adeo male cohærent, ut pugnent cum tempore, cum loco, cum auctoritate ſcriptorum antiquiorum, majorem certe hic fidem meritorum, quam meretur ſit Carolus de Tapia; qui in iis, quæ ex ipſo apud Argaizium proferuntur, nullam certe meretur. Specimina jam dedimus. Non eſt itaque, quod vel tantillum hic deferamus Carolo de Tapia; cujus tamen verbis vult Argaizius multum fidei habendum, ut qui, prout addit, valde amicus fuerit P. Alfonſa Salmeroni, & Jacobo Lainez, S. Ignatii, ſocii. Sed abſit, ut rebus iſtis adeo frivolis duo iſti viri imbuerint dictum Carolum; ſi verum ſit, aliquem inter ipſos amicitiæ uſum interceſſiſſe. At Sanctus ex receſſu Manreſano ſapius rediit ad Montem ſerratum, ut cum viro illo, qui ibidem ei fuerat a ſacris confeſſionibus, communicares ſtatum conſcientiæ ſuæ. Hoc fatis ſtatim eſſe; an exinde conſequatur, ut* S. Ignatius *Minoreſſe non compoſuerit Exercitia, a Ciſneroſianis diſtincta? At ſi legere dumtaxat quarus & ſcribere, abſque ullo latini ſermonis uſu, erat adeo doctus, uti vult Ribadeneira, ut librum Exercitiorum conſcripſerit; cur ſubibat Montem ſerratum? Alium enim non habebat confeſſarium ejus, quam Ciſneroſianum. Sed hoc argumentum Argaizii adeo enerve ac miſerum eſt, ut reſponſum non mereatur.*

fed fabuloſo fidei incipit

73 *Ceterum quam fabuloſæ fidei ſit bonus iſte Argaizius, & cujus genii, abunde intelligi datur ex Nicolao Antonio, Bibliothecæ Hiſpanæ veteris tom.* 1. *pag.* 400. *a num.* 455. *Conſule item Acta noſtra Sanctorum tom.* 111. *Aprilis pag.* 271. *a num.* 7. *ac Reſponſiones Papebrochii parte* 2. *ad articulum* 21. §. 2. *Quia vero per hujus paragraphi decurſum frequens mentio incidit de Garcia Ciſneros; ſi quis plura de eo cognoſcere deſiderat, adeat laudatum Nicolaum Antonium in Bibliotheca Hiſpana auctorum, qui poſt annum* 1500. *ſcripſere, tomo* 1. *pag.* 392. *ubi breve viri elogium reperiet. Ex dictis abunde confutatur Arnoldus Wion, qui in Ligno Vitæ lib.* 5. *cap.* 10. *de iſto Garcia agens, nec non de Exercitatorio vitæ ſpiritualis, ab eodem compoſito, maxime ex illo tractatu* reverendi Societatis Jeſu Patres, *inquit*, omnem ſuæ religionis perfectionem, meditandique modum ſumſiere. *Hunc auctorem ſecutus Dominus Benedictus Haeftenus, monaſterii Aſſligemenſis, Ordinis S. Benedicti præpoſitus, Diſquiſitionum monaſticarum lib.* 2. *tract.* 6. *diſquiſitione* 5. *in eumdem errorem impegit.*

§. VIII.

A

§. VIII. Exercitiorum idea; viri in illis tradendis exercitati; fructus in Societatem Jesu fingillatim, atque in universam rempublicam Christianam generatim ex illis derivati, S. Ignatio etiamnum vivente.

Prævia ad ſtatum, qui deſcribitur Exercitiorum idea.

NOſter Franciſcus Suarez *tom. 4. De virtute & ſtatu religionis, lib. 9. cap. 6. pluribus exponit artem ſeu methodum Exercitiorum* S. Ignatii; *id quod varii quoque ſcriptores Vitæ præſtitere, nimirum Bartolus lib. 1. n. 16. Garcias lib. 2. cap. 10. ac Bouhourſius lib. 1. qui conſuli poterunt ab iis, qui ideam Exercitiorum longa orationis ſerie delineatam videre deſiderant. Paucula hæc apud Ribadeneirum lib. 1. cap. 8.* nam quod in hac ſpiritali propriæ cognitionis ſchola diſcimus, non ſolum ad excolendum intellectum pertinet, ſed ad inflammandam etiam voluntatem. Itaque non

B ram cognitione, quam actione perficitur; ac finem habet non ipſam ſcientiam, ſed operationem; *hæc, inquam, paucula ibidem, uti & reliqua, quæ laudatus auctor hiſce ſuperaddit, non ſatis docent, in quo iſtorum Exercitiorum vatio conſiſtat. P. Ignatius Dertins, vir præclariſſimis in noſtea Societate perfunctus officiis, & ſcriptis, quibus Exercitia ſpiritualia* S. Ignatii *explanavit, noviſſimus, hanc rem paucis complexus eſt in Hiſtoria Exercitiorum ſpiritualium, cujus partem primam Romæ anno 1701. typis vulgavit, dum lib. 1. n. 6. ſic enuntiat:* Expoſito ... fine, propter quem Deus hominem, ceteraque omnia condidit; huic veritati tamquam fundamento ſemper inſiſtens, mox per viam, quam vocant, Purgativam, ducit ad cognoſcendam fœditatem peccatorum, per quæ ab illo fine turpiſſime devimus.

Illud præcipuè præſtitit P. Ignatius Dertius.

75 Deinde propoſito exemplo Chriſti regis ac imperatoris, a vexillo diaboli retractos ad ejuſdem optimi ac ſapientiſſimi ducis vexillum ſequendum, ejuſque virtutes imitandas per viam illuminativam nos provocat: imo per meditatio-

C nem de tribus hominum claſſibus, quodammodo impellit. Quæ omnia in hebdomade tertia, ob oculos poſito Chriſto cum eruce præeunte, magis ac magis confirmatur. Ac denique in via unitiva, quæ complectitur hebdomadem quartam, ad deſiderium gloriæ reſurgentis Chriſti, ejuſdemque puriſſimum amorem nos accendit. Cum his coojungit aoootationes, additiones, præludia, colloquia, examina, modos eligendi, regulas de victu temperando, de diſcernendis ſpiritibus, de ſcrupulis, de teotiendo cum orthodoxa Eccleſia, & ceiera; quæ ſi eo, quo præſcribuntur, ordine adhibeantur, incredibilem quamdam vim habent, homines ad virtutem ſinceram, & ad ſalutem ſempiternam perducendi: ut dubitare fas non ſit, quin opus hoc ſit humano majus, & plaoe æternæ mentis inventum; cujus præſtantia numquam ſatis percipitur, niſi uſus ipſe atque exercitatio acceſſerit. *Habet hic lector quamdam ſucrarum* Sancti Ignatii *commentationum ſummam.*

Multum refert, quis in Exercitiis duciore quærit.

76 *Porro non eſſe cujuſvis, Exercitia ſancti Patris noſtri aliis ita tradere, ut non tantum ea fructum* pro*ducant* tri*geſimum in aliis, in aliis ſexageſimum; ſed centeſimum; id eſt uberrima omnium cæleſtium donorum affluentia cumulatiſſimum, re-*ſte *obſervat Bartolus lib. 1. n. 17.* Illud tamen, *inquit*, pro comperto habetur, in Exercitiis cum fructu obeundis plurimum poſſe periti ductoris induſtriam, nec eſſe cujuivis promtcue id munus. Nam & ſanctus Pater ex tam multis ſuo ſpiritu imbutis, & ſcientiſſimis rerum divinarum, tam paucos eenſuit ad Exercitia, ſun ex ingenio menteque tradenda, ut, ubi quatuor nominarat, de aliis omnibus ſilerer. Primo loco fuit Petrus Faber, deinde Alfonſus Salmeron; tertius* Hieronymus Domenecchus; &, quoad primam hebdomadam Franciſcus Strada. *Unde vero hujus difficultatis cauſa petitur? Ex eo utique*, quod, *ſicut proſequitur Bartolus*, Exercitia medicina ſint ægrotantium animorum; cumque ſit horum ut temperatio diverſa, ſic intemperies; ita una æqualis & immutata curatio non poteſt ſingulis prodeſſe. Unde ſapienter ac perite Vir ſanctus quaſdam Additionum nomine præfixit regulas, partim exercenti animum, partim Exercitia tradenti.

** ſuppla ut ſcribit Franciſcus Villanova.*

D

AUCT. J. P.

E

77 *Jam vero quod inſignes illæ ac mirabiles morum mutationes in multis hodie poſt obitu Exercitia non ſequantur, quæ primis hiſce temporibus adeo paſſim cum copioſeque ſe prodebant, primariam cauſam refert Bartolus ex ſchedis Joannis Mironi, viri in Societate gravioſſimi, his verbis expreſſum:* Quod Patris noſtri Ignatii præſcriptis nequaquam inſiſtitur: bonum enim ex integra cauſa; & ſi Additiones aliquot vel Annotationes negligantur, boni jactura fit, quod erat integræ illarum obſervationi alligatum: imo ſi quid etiam immutatur in Exercitiis tradendis, jam non erunt Ignatii opus, ſed diverſi ab eo ſpiritus & inventi. Ita enim ex additiones iis & illis meditationibus intime inhærent huic & illi hebdomadæ, ut ſi aliter uſurpentur, careant ſuo fructu; multo magis ſi interſerantur meditatiooes alienæ, aut meditationi cuilibet addüio quælibet appendatur. Eſtque peculiaris hic illarum & proprius regularum uſus, qui poiſſimum varia Exercitiorum genera, modoſque ſecernit. *Ex quo intelligitur, tum eum, qui Exercitia tradit, quam eum, qui illa accipit, ita eam curam ſedulo & obnixe incumbere totos debere, ut intra præſcriptos a S. Patre noſtro fines accurate ſe contineant, minimas & nullius in ſpeciem momenti regulas, additiones, notationes, inſtructioneſque ſtudioſe obſervent; verbo ut complectar omnia, minutiſſimos etiam apices quoslibet ſuo non carere pretio exiſtiment, ut ſecuri ſint, nihil ſe ex parte ſua poſuiſſe obſtaculi, quo minus menſurum fructuum bonam, & confertam & coagitatam, & ſupereffluentem facer Exercitiorum feceſſus effundat in ſinum ſuum; talem denique, qualem in ſot aliis primis præſertim annis, & Ignatio adhuc vivente, effudit non minore abundantia quam utilitate. Sed nunc quot quantaque commoda invexerit in orbem terrarum, inſignium iſtorum Exercitiorum uſus, diſpiciamus.*

** ſuppla ut ſcribit Franciſcus Villanova.*

Ingentes certe ea ratione redundant fructus Societati ſuæ.

78 *Ribadeneira lib. 1. cap. 8.* de illorum uſu, *ait*, atque utilitate dicamus; primo illis ipſis Societatis noſtræ inſtitutionem acceptam ferre debemus. Omnes enim ferme primos illos Patres, quos inſtituendæ Societatis adjutores & ſocios habuit Ignatius, per Exercitia ad perfectionis ſtudium, mundique deſpicientiam excitavit. Qui poſtea conſecuti ſunt, & in Societatem jam ſtabilitam ingreſſi, viri vel doctrina, vel ingenio,

vel

A vel nobilitate, vel aliis naturæ fortunæque oroa-
AUCT. mentis iosigoes, maxima ex parte Exercitiis hu-
J. P. jusmodi, ad hoc vitæ genus amplectendum, ad-
ductí suot. *Et in Examine Matritensi anni 1593. de quo superius §. 92. dicam plura, quodque juratus subscripsit, affirmat*, quod Deus illum docuerit, cum adhuc litteris operam non dediſſet, dederitque ei medium Exercitiorum ſpiritualium, quo medio omoes ſuos primos ſocios lucratus eſt, multoſque alios ex iis, qui illum poſtea ſecuti ſunt; multos etiam, qui alios Ordioes ſuot ingreſſi; multos præterea ſeculares, qui vitam emendarunt. *Rem exemplis illuſtremus. Ac de primis quidem ipſum* S. Ignatii *ſociis, e quibus Ordinem poſtea a ſe inſtitutum formavit, conſuli poteſt Hiſtoria Exercitiorum, quam modo citabam, lib. 2. a n. 4. Circa alios vero, qui illos deinde ſubſecuti ſunt, placet obiter ex eadem Hiſtoria delibare exempla. Inuno deſignato lib. 1. n. 16. ponitur epiſtola* S. Ignatii *ad Emmanuelem Mionam, ſacerdotem graviſſimum, ſibique quondam dum Compluti ageret, conſcientiæ arbitrum, qua impenſiſſime virum ad Exercitia cohortatus, eum tulit fructum, ut illum ſibi adjunxerit. Num. 19. occurrat Jacobus & Stephanus de Eguia fratres, per Exercitia ad Societatem adducti. Ibidem n. 20. Jacobus Hoſius, dum Exercitia inchoat, eadem quidem ut ſuſpecta examinat; ſed deguſtatis ſacris biſce epulis ab* Ignatio *ſibi propoſitis, tantum abſunt, ut in iis venení quidquam deprehenderit, ut cœleſtium rerum deſiderio flagrans, terrenis nuntium remiſerit, & Sanctæ ſeſe adjunxerit.*

B 79 *De Franciſco Strada quid dicam? Lib. 3. n. 4. de illo habemus, quod vel uno* Ignatii *congreſſu colloquioque, dum militando ſtudio Neapolim peteret, ad militiam ſacram derepente ſit converſus; Sanctumque è Monte Caſino redeuntem comitatus in Urbem, Exercitiis ſpiritualibus inſtructus ſit, &, demortuo Hoſie non impar, in locum ipſius* Ignatio, *vitæ & laborum particeps ac ſocius, acceſſerit. Huic adde ex dictæ Hiſtoriæ lib. 4. n. 4. Antonium Araozium Cantabrum, magno ingenio & animo juvenem; qui dum jam theologiæ doctor ex Hiſpania in Urbem acceſſiſſet, ut Sanctæ ſe, cui ſanguine erat conjunctus, vitæ quoque inſtituto conjungeret; diebus aliquot in Exercitiorum uſu poſitis, rerum caducarum inanitatem perſpexit, atque ad propinqui*

C *ſui familiam tranſiit. De Joanne Polanco, & Andrea Fruſio agitur ibidem n. 18. de Marco Laino, Jacobi fratre, n. 19. qui dum ex pia ſimplicitate diu multumque fuiſſet ſolicitus, ne frater ſequendo* Ignatium *in hæreſim incideret, ad Urbem acceſſit revocandi fratris ſtudio, ejuſque monitis atque conſiliis piarum meditatione rerum ex* Ignatii *præſcripto excultus, Societati nomen dedit, quam ſuſpectam antea habuerat; de cujus felici morte & apparitione ibidem agitur. Proximus illi nobis ſe offert n. 20. Æmilianus Loyola, ſancti Patris Ignatii ex fratre nepos; qui quamquam eo Romam diverterat conſilio, ut aulæ potius quam Societati ſe daret, oborta tamen Exercitiorum poſtea luce, deſcendere oculo rem inſpexit, conſilium mutavit, & Sancto ſe totum tradidit, factus ex nepote ejuſdem filius.*

ad eum ac- *Nec vero præterierim Jacobum Mironem, ſo-*
ſequendo. *liciſſimei Pariſiis ope ſtatarum Exercitationum etiam ſucceſſus natalium; nam ad illas admiſſus, Societati ſe addixit, tanta cum ſui tum rerum humanarum deſpicientia, ut & ætatem, & opes tenuiſſimas, & patrem, quorum unicus erat filius, hereditatem poſtponenda ſibi putaverit; maximam poſtea apud Luſitanos nominis exiſtimationem conſecutus; uti* D *videre eſt libro citato, num. 23. Quod ſi inde ad num. 36. pergamus, inveniemus ibi Nuntium Colenienſem a Fabro divinis rebus per uſitatas commentationes inſtitutum, ac deinde Societati aggregatum fuiſſe. Principem inter tam varios ac multos ſacrorum iſtorum Exercitiorum partus locum non immerito ſibi vendicat Petrus Canſius, patria Noviomagenſis in Gueldria, Belgii provincia, magnus ille Germanorum difficillimis temporibus apoſtolus, hæreticorum malleus, rebuſque pro Eccleſia Dei fortiter geſtis ubique notiſſimus; de quo plura deducit aſſignata jam ſæpius Hiſtoria eodem lib. 4. num. 37. Roma vidit publicum egregiæ pœnitentiæ exemplum in Joanne Alphonſo Victoria, natione Hiſpano. Is, Societate nondum nata, ab Exercitiorum receſſu digreſſus, nova ſe vincendi cupiditate exarſit: nam in ipſis Bacchanalibus, cum perſenati homines vanis ſpectaculis tapiant omnia, ipſe ſacco indutus, & pœnitentis amictu per celeberrimas prodire vias cœpit, flagriſque in terga ſævire adeo pertinaciter & inclementer, ut non prius diverberandi ſui finem faceret, quam totus undique* E *cruore redundans, ad ædem noſtram laago circuitu perveniret. Quo primo edito tirocinio, Societati nomen & vitam dedit; ex lib. 6. n. 16. Verum hic vela contrahamus, ne longius, quam par eſt, præſens inſtituti ratio nos abducat. Alia exempla dabit locis variis eadem Hiſtoria. Interim ſatis ſuperque ex jam dictis manet ſuperior explanatus Petri Ribadeneiræ locus, quantum videlicet & Societatis inſtitutio, ejuſdemque propagatio debeant Exercitiis ſanctí Patris noſtri.*

81 Neque vero tantum, *inquit Ribadeneira* *Magna ſpi-* *lib. 1. cap. 8.* hoc beneficium Religionis noſtræ *vitus comi-* ſolummodo proprium eſt, ſed etiam commune *modo* cum ceteris. Meditandi enim hujuſmodi ratio cœnobia multa reſerſit. Multos religiolos viros labantes, in ſuſcepto conſilio confirmavit: ſolutos vagoſque vinculis diſciplinæ ſeverioris adſtrinxit. Non tamen religionum ſpatiis eorum fructus circumſcribitur: omoe enim hominum genus, ſtatum, officium, ætatem, vitæque rationem comprehendunt *&c. Quæ ne quis hyperbolice petitus, quam vere pronuntiata exiſtimet, en tibi non nulla exempla, quibus illa confirmentur, ex laudati Dietrinſii Hiſtoria. Ut primos itaque Exercitio-* F *rum fructus, & morum apud Minoreſſanos mutationem tacitus præteream, de qua re agit idem auctor lib. 1. n. 7. juvat in memoriam revocare, quæ is refert lib. 4. n. 12. de una atque altera ſacrarum virginum cœnobio, quibus incredibilis quidam religioſæ perfectionis ardor eſt injectus, in uſque revocata, quæ pene jam ciciderat, diſciplina. Spiritu vicarius epiſcopi, noſtris jam antea Exercitationibus inſtitutus, tanta contra concubinas ſtudia flagrabat, ut bello palam eis indicto, aut uxorem ſe ſponderet ejecturum, aut manus ſuum cite depoſiturum, prout ibidem traditur n. 26. Et mox n. 27. occurrit Moguntiæ home quidam, profeſſione olim monachus; quem Faber eo profectus, uſu exercitationeque rerum divinarum, ad purum & caſtum religionis cultum, ex hæreſum labe ac corruptela traduxit. Ibidem laudatus Faber epiſcopos duos Exercitiis imbuit, juxta ea, quæ habes n. 34. De epiſcopo Auguſtano agitur n. 19.*

82 *Quid, quod Antonio Araozio & Jacobo* *per eadem* *Eguiæ in Hiſpaniam remiſſis, & Barcinonem de-* *Exercitia* *latis, tanta è veſtigio ſe obtulerit meſſis, ut reliquum anni tempus in una illa civitate ſatenda*

juven-

A *juvandaque conſumptum ſit? Et vero prorogis ac proreginæ, ducis Cardonæ, ejuſque conjugis; epiſcopi, præfectique Neapolitani maris, & id genus aliorum principum benevolentiam, & egregiam voluntatem erga Societatem experti, vel nobiliſſimos viros ex ſtrepitu rerum humanarum ad ſacri Exercitiorum feceſſus otium fovocare auſi ſunt. Quos inter cum eſſet etiam is, quem dicebam, præfectus; cumque, ut liberius cæleſti illi contemplationi vacaret, ſalutationibus usque amicorum, & curarum moleſtiis ſolutus, in altiud ſe tranſtuliſſet domicilium ab interventoribus vacuum; illud certe memorabile; quod iſtius domicilii ſe janitorem velle agere, ne quis talem virum tali munere occupatum interpellaret, ipſe jactaſſe memoretur prorex Franciſcus Borgia. Tanta denique erat competitorum pia Exercitatione imbuendorum frequentia, ut ne decem quidem inſtitutores ſatis viderentur eſſe facturi, ſicut te docebis eadem Hiſtoria loc. cit. n. 28. De epiſcopo autem Placentino, ad mores dignitati ſuæ convenientiores per Exercitia potiſſimum hebdomadæ primæ traducto, uti & de egregiis fructibus inde conſecutis inſtruet te pluribus Diertinſius*

B *lib. 7. a n. 20.*

aliis Eccleſiæ Catholicæ locis

83 *Ad Italiam quod attinet; Franciſcus Strada in literis ad SS. Ignatium & Franciſcum Xaverium Hiſpanice datis Brixiæ in hoſpitali incurabilium anno 1540. tertia Januarii vel Februarii narrat, ſe dediſſe Exercitia quatuor Doctoribus precipuis illius oppidi, & poſt illa quæſiviſſe ex ipſis, an parati eſſent ad mendicandum amore Chriſti in eodem oppido: illos vero magnanimiter reſpondiſſe, quod ad illud, & multo majora eſſent paratiſſimi. Itaque ſe, ut magis glorificetur Deus, inſtituta proceſſione, pauperem cum iſdem Doctoribus mendicaſſe totum oppidum, acceptiſque undique eleemoſynis ingreſſum cum ipſis hoſpitale, & eleemoſynas diviſiſſe in pauperes. Tum ſubdit de Doctoribus.* Poſt tantam talemque mortificationem, quod creditis gaudium ſecum domum reportaſſe? Unus ex illis .. mecum loquens inquit: Tanta ſum jucunditate repletus, tanta miri fervoris dulcedine ſum perfuſus, ut continere me non valeam, quin præ gaudii magnitudine exterius in vocem exultationis prorumpam: cutis, inquit, me non capit; in cellam propero, ut vehementiam ſpiritus liceat evaporare. Quo cum perveniſſet (ut poſtea ipſe mihi re-

C tulit) maximum in fletum eſt reſoluta, intuſque pacatus effectus, experimentaliter recognovit, quid utilitatis ſit ſe ipſum vincere, atque abnegare, juxta Salvatoris noſtri ſententiam. Dum vellem diſcedere, maritus ſororis archipresbyteri .., ſe obtulit ad petendam eleemoſynam cum aliis, ſeque id factum bis in ſeptimana .. Plus quam ſexaginta mulieres .. mihi importunæ erant, ut ſibi darem .. Exercitia; allegando, quod tam ipſæ eiam haberent animas, quam viri. *Hæc infide monumentorum noſtrorum Romanorum; ex quibus deprompta ſunt.*

ac perſonis ſuffragantem ſentiat.

84 *Polancus cum Piſtorium veniſſet, Etruriæ urbem, præſulem loci eumdemque Cardinalem Robertum Puccium ſanctis meditationibus inſtituit; rogantemque, ut de munere ſui cura ſibi aliquid ederetur, & ſcriptis inſtruxit & verbis. Itaque jam ſua ſponte pius paſtor inceſſus, acriores concepit ignes, & præter illorum temporum mores, ad prædicandum Dei verbum induxit animum ingenti gregis commodo, ſecunda populi admuratione; uti liquet ex lib. 5. n. 13. ubi res geſta innectitur anno 1546. At nunc Siciliam inſpiciamus, quæ magnis Exercitiorum emolumentis non caruit. Nam Hieronymus Domeneccus Meſſanæ per ſacerdotem extinctum puis jam meditationibus inſtitutum, complu-* D AUCT. J. P.

ribus proſpexit; quæ inter ipſe quemdam baronis filium, cujus ferociam ne trivemes quidem demare poterant, ope Exercitiorum ad manſuetudinem traduxit: vide ibidem n. 22. & 23. De variis in Sicilia ſeminarum collegiis, quæ hiſce orationis Exercitiis ad pietatem incenſa ſunt; deque fluxis earum moribus coerſitis multis locis, Agrigenti Panormique præſertim, mentio fit ibidem n. 3. Suam quoque in ſacra hac Exercitiorum ſemente partem habuit Belgium noſtrum: nam Strada primum Lovanienſis academiæ cancellarium Ruardum Tapperum aggreſſus, virum ſane gravem ac doctum, eumdemque ad pietatem propenſum, ſuis ſermonibus impulit, ut in exercendo de more ſpiritu ternas quotidie horas ex ſummis erepras occupationibus collocaret, *auctore Orlandino lib. 4. n. 39. Et mox n. 40.* Deinde, *inquit*, ſacerdotem quemdam Cornelium Viſhavæum, artium jam magiſtrum, & theologicis ſatis imbutum, ſua jam ſponte ad Societatem incumbentem, iiſdem meditationibus propius urſit. *De Theodorico Heſio, totum ſe Fa-* F *bre permittente, agitur ibid. n. 50.* Inter ceteros, qui in Lovanii ad Societatis orandi commentandique diſciplinam ſalutariter exercuerunt, primas tulit Ludovicus Bloſius abbas Lætienſis; *ſicut dicitur lib. 13. n. 31. ubi etiam de ejus in Societatem ſtudio. Porro quæ ad Exercitia a Bloſio obita, ac Lætienſibus tradita ſpectant, invenies in ejus Vita apud nos ad VII. Januarii, cap. 17. a n. 59.*

§. IX. Exercitiorum liber impugnatus; examinari juſſus a Sede Apoſtolica; deinde ab eadem approbatus ac laudatus; ejuſdem libri vindiciæ.

Exercitia multis perſecutionibus exagitata;

A *Primo pene tempore, quo ſacer ille Exercitiorum ſpiritualium Hercules in lucem prodiit, adeo multa & gravia ſuſtinuit, ut parum abfuerit, quin in ipſis, ut ita dicam, cunis ſuffocaretur, niſi Deus, qui eorum auctor fuerat primarius, protector etiam eorum dignatus fuiſſet eſſe ſingularis. Et* E *vero quot quantæque adverſus librum illum concitatæ ſunt perſecutiones! Prima fuit Complutenſis. Secunda, Salmanticenſis prima. Tertia, Pariſienſis. Quarta, Veneta. Quinta, Romana teterrima. Sexta, Parmenſis & Placentina. Septima, Luſitana. Octava, Toletana prima. Nona, Salmanticenſis ſecunda. Decima, Complutenſis ſecunda. Undecima, Toletana ſecunda. Duodecima, Toletana tertia: quas hoc ordine recenſet Diertinſius in Indice ad ſuam Hiſtoriam Exercitiorum, voce Perſecutio.* Qui antiquiores adire auctores deſiderat, conſulat Ribadeneiram *lib. 1. cap. 14. & 15. lib. 2. c. 2. & 14. lib. 4. c. 4. Maffeium lib. 1. cap. 17. lib. 2. cap. 8. Orlandinum lib. 1. a n. 54. lib. 4. n. 17. lib. 5. n. 54. lib. 7. a n. 51. lib. 8. a n. 45. & a n. 55. lib. 11. a n. 57. lib. 13. n. 33.*

etiam, poſtquam vidit approbaſſe Chriſti Vicarius,

86 *Quouſque autem intemperiei & amaritudinis conceptum adverſus Exercitia odium prorupperit, etiam tunc temporis, quando Sedis Apoſtolicæ oraculo fuerant comprobata, audi ex noſtris monumentis Romanis; in quibus ſic notatur:* Hic extat in archivio ſcriptum Fratris .. ex Ordine .. ad archiepiſcopum Toletanum Joannem Siliceum,

contra

A vulgi omnia, conatuſque adverſariorum per ſe eonſenuit. Plurimum deinde profuit ad eam rem Mancii quoque ſententia, qui ſacro Prædicatorum ex Ordine vir magni nominis in Hiſpania, Complutique nobilis profeſſor divinæ ſapientiæ è principe ſella: idemque cum perſtudioſus familiæ noſtræ, tum ipſi Præſuli Toletano percarus erat. Cui cum Præſul ipſe legendum Exercitiorum volumen, expendendumque tradidiſſet; is eo accurate perlecto per dies aliquot, libera voce reſpondit, nihil ſe in eo deprehendiſſe cenſoria nota vel animadverſione dignum. Cumque alium ei codicem Præſul a Cano ſugillatum impingeret, reſpondit Mancius, ne in eo quidem quidquam mali eſſe præter unam ſugillationem Cani. Hunc in modum veritas patefacta, malevolorum techaos atque mendacia ſua luce diſcuſſit, eademque ſe ipſa, cum vi ſua, tum Sedis Apoſtolicæ auctoritate defendit. *Ita aureus Exercitiorum libellus, tamquam aurum in fornace probatus & excoctus eſt, nullaque in eo inventa eſt vel umbra iniquitatis. Illius elegia, uſum in Societate, perſonas inſignes eiſdem excultas, & loca eo-*
B *cum uſui accommodata, uti & fructus dabit Gloria poſthuma* S. Ignatii *cap.* 2.

§. XI. Sancti Barcinone in Italiam, & inde in Terram ſanctam profectio; Barcinonem reverſi litterarum ſtudia, virtutes, prophetiæ.

In tranſitu Barcinonenſi

INitio anni MDXXIII. Barcinonem verſus diſceſſit, ut navem conſcenderet; *prout notatur in Vita antiquiſſima auctore Ludovico Conſalvo*, c. 35. Barcinonem *autem* egerat dies paulo plures quam viginti, priuſquam navim ingrederetur, *ex eadem Vita* c. 37. *Bartolus interim eventum ſingularem hunc memorat lib.* 1. *n.* 23. Mendicanti occurrit quærere ex nobili femina, cui Zepillæ nomen (*Garcias* Rocaberti *eam vocat.*) Huic erat filius, qui relicta matre ac paterno lare, vagua propudioſæ obcallueraat mendicationi. Hæc Ignatium contuita, & ex ore ſtatuque honeſto non fruſtra conjiciens nobilius aliquid reipſa tegere, quam quod ſtipem rogando præferebat, acerbo
C dolore abripi, & recurrente filii ſpecie, quem videre in Ignatio videbatur, peſſimis modis illum excipere, exprobrare illi ſceleroſam ignaviam, erronem profugum, nihili, & hujuſmodi honoris titulis decorare. Quam indignantis eleemoſynam, quavis alia carius gratulatus ſibi Ignatius tamdiu ſuſtinuit, quamdiu illi furere libuit.

Ornatus S2. Illi paniteo-ma,

104 Tum actis plaeidiſſime gratiis, ſubdidit, belle quæ dicerat, in ſe omnia quadrare, nec ignaviorem nec pejorem ſe quemquam uſquam noſſe: quæ verba ex animi ſenſu, eo ſui pudore, dicere viſus eſt, ut ſi ex imo pectore rumperentur. Hoc tam inſperato demiſſoque reſponſo confuſa mulier, dictique pœnitens, intellexit, non eſſe Ignatium, qualem mente præcipiti finxerat; mutatoque in reverentiam contemptu, miſit, qui panes ad eum deferret, excuſaretque inconſulti doloris, & judicii culpam, quæ ſibi verba tam cruda expreſſiſſet. Narrabat autem hoc vulgo mulier præcipuo affectu pietatis, eolebatque poſtea reducem ex Palæſtina Ignatium adeo propenſe, ut ſanctis ejus conſiliis plurimum uteretur. *Hæc ibi.*

105 Deinde ſolutis anchoria, die quinta Cajetam non minus periculoſa quam celeri navigatione delatus, Romam pedibus ire intendit: ac prima nocte divertit ad villam militibus refertam; quibus nefaria quædam ac turpia molientibus, tanto animi ardore, ac vociferatione ſe objecit, ut illi partim verborum pondere, partim conſtantiæ miraculo obſtupefacti, a flagitioſo conatu deſtiterint, *auctore Maffeio lib.* 1. *cap.* 12. *Quamdiu poſtea Romæ manſerit, quo die illuc pervenerit, tradit Ribadeneira lib.* 1. *cap.* 10. *ubi etiam narrat, quas aſperitatibus & acerbitatibus fleterit iter, quod Roma Venetias Sanctus habuit. Inde autem ſolvit verſus Terram ſanctam die* XIV. *Julii, anno Domini* 1523. *prius quidem Kalendas Septembres Joppem delatus; quarto autem die Septembrie ſub meridiem in Sanctam urbitatem ingreſſus; de quibus Ribadeneira cap.* 11. *apud quem etiam eſt narratio rerum, quæ ibi Sancte acciderunt.*

AUCT. J. P. *die* 1. *Cajetam pervenit, inde diſceſſit Romam, Venetias, Hieroſolymam;*

106 *Quod vero eos minus pie curioſos, quam operoſe accuratus locorum ſanctorum inſpector fuerit, liquet ex Vita Italica, juſſu reverendi admodum Patris noſtri Mutii Vitelleſchi, Societatis* E *noſtræ Præpoſiti Generalis in lucem edita; in qua cap.* 5. *dicitur, ad memoriam conſervandam, atque in aliis excitandam piam affectionem, ſcripto explicaſſe quidquid in iſtis ſanctis locis obſervarat, miſiſſeque ad Agnetem Paſchalem; (de qua & jam dictum eſt, & dicetur alibi) tamque devotam fuiſſe ſcripturam, plenamque ſcintillis illius ſancti ignis, qui in corde ejus ardebat; ut quiſquis illam videret, æſtimaret, ab homine utique ſancto exaratam; ad hæc, tamquam talem a Paſchalibus aliquamdiu aſſervatam, & poſtea veluti theſaurum hereditarium filiorum* Ignatii, *patribus Societatis ab iſtius bonæ dominæ heredibus donatam fuiſſe. Hieroſolymis etiam ſecum aſtuliſſe pyxidem reliquiarum, & eas Barcinone tradidiſſe ſorori Antoniæ Stradæ, conventus S. Hieronymi monialis ejuſdem civitatis, & hodiedum in illo aſſervari multa cum veneratione, Sancti charactere ſuprafcriptas, teſtatur Garcia lib.* 2. *cap.* 3.

ubi ad hoc loca ſunt

107 *Quid in cauſa fuerit, cur Sanctus, animo in auguſtis illis Judææ ſedibus pedem figendi in Terram ſanctam profectus, hinc diſcedere coactus ſit, expediunt auctores. Cum vero Venetias rediſſet anno* 1524. *medio Januario, ſicut docet Ribadeneira apud Quaresmonium cap.* 5. *cumque in illo reditu ſolutis ex inſula Cypro anchoris, duos & eo amplius menſes impenderit, ex Vita Ribadeneiræ, quam damus, lib.* 1. *cap.* 12. *conſequens eſt, ut arctiſſimum* Ignatio *luſtrandi ſacratiſſima illa monumenta, fuerit tempus, ad ſex utique hebdomadas circiter reſtrictum. Et vero ita rem illam moderabatur divina providentia, quæ Servi ſui opera alibi volebat uti ad majorem ſui nominis gloriam propagandam, & Romæ, non Hieroſolymis mirifice* Ignatio *decreverat eſſe propitia, ut ex ipſo mundi capite cæleſtis ille, qui Sanctum depaſcebat, ignis in orbem reliquum diffunderetur. Jam vero* Ignatius *commoratione Hieroſolymitana prohibitus, quanam anime agitarit, vide apud Ribadeneiram lib.* 1. *cap.* 13. *ac* 163. *nec non apud Maffeium lib.* 1. *cap.* 16. *ac Maffeius ita ibidem pergit:* F *ante 22. Julii*

Litteris hominibus

108 Et quidem quod ad litterarum ſtudia pertinet, cum nondum intelligeret, quam illa ſibi totum hominem fere vindicent, ratus, poſſe interim ſe animis quoque adjuvandis vacare, Minoreſſam ad gregem illum ſuum teverti decreve-

A rat, ubi & ſparſa in hominum mentibus pietatis
Auct. virtutiſque ſemina ad bonam frugem perducere,
J. P. & Ciſtercienſis cujuſdam monachi, ſpectatæ ſanctitatis ac doctrinæ viri, tum conſuetudine perfrui, tum induſtria erudiri, magnopere cupiebat. Sed cum illum, contra quam putarat, demortuum reperiſſet, Barcinonem ſibi ſtudiorum idoneam ſedem putavit fore, propter eam maxime cauſam, quod eum paupertotem perpetuo colere, nihilque ab domo ſua & cognatis accipere decreviſſet; in ea urbe multos habebat ſpirituali neceſſitudine ſibi conjunctos. *Atque ex his Maffeii verbis ſupplere poteſt Ribadeneira lib. 1. cap. 13. Mirum eſt, ſpectatiſſimam hanc Sancti palæſtram ne nominari quidem a Sueio in Commentario brevi: nam ad ann. 1540. ſic loquitur:* Itaque Hieroſolyma in Hiſpaniam redit, & primo Complutum, poſt Salamanticam ſe confert, ibique litteris dat operam.

ſtudiis Barcinone an nis duobus.

109 *Anno igitur reparatæ ſalutis 1524. ætatis ſuæ trigeſimo tertio, homo ſanctus litteris humanioribus vacare cœpit, & jam perfectæ ætatis vir* B *inter pueros repueraſcere, ad promovendam Dei gloriam, & proximorum ſalutem. Duos ibidem impendit annos; inde anno 1526. ad Complutenſem academiam profectus. Adi Ribadeneiram. Ratio hæc temporis confirmatur ex Vita Conſalviana n. 57. in qua dicitur:* Annus agebatur XXIV. ſupra MD. cum Barcinooem pervenit Quadrageſimæ tempore: fuit autem ibi annos duos. Quare ad MDXXVI. Complutum venit. *Perperam ergo Joannes Sacriſta Paſchalis in ſua Relatione ſuperius citata dicit,* ſex annos continuos *ibi fuiſſe. Ceterum ex eadem illa Relatione extraho nonnulla pro ſupplemento eorum, quæ de Barcinonenſibus Sancti geſtis refert Ribadeneira lib. 1. cap. 13.*

Supplenti Ribadeneiræ

110 *Narrat itaque dictus Joannes, ſuam matrem efficiſſe, ut habitum peregrinis commutaret cum habitu è panno nigro boueſto inſtar clericj; quem geſtavit, quoad Barcinone permanſit; & quando inde diſceſſit Pariſios ad ſtudia. Erat in domo ejus, quando operam dabat Grammaticæ, & habebat ſemper ſuo patentem imperia bibliothecam, quæ ibidem erat, Antonii Pujol, avunculi ejus. Dormiebat ſemper, quoad Barcinone fuit, ac comedebat, inquit, in hac domo mea, ubi ego ſum in præſentia; quam diſtinctiſſimis notis idem Joannes* C *ibi circumſcribit; ubi ipſum favoribus afficiebat, ac viſitabat pars melior civitatis propter magnam ſanctitatis ac caritatis famam, quam habebat. Et ſingulatim quidem, uti tradit, eleemoſynis ſuis illi favebant D. Stephana de Requeſens, filia comitis de Palamos, & uxor commendatoris majoris S. Jacobi D. Joannis de Requeſens, avia D. Mentiæ de Requeſens & Zuniga, quæ fuit marchioniſſa de los Velez, ac quæ comitiſſa de Benavente bodiedum, ait, eſt: D. Iſabella de Bojados, D. Guiomar Gralla, & D. Iſabella de Joſa, & aliæ, quæ ex Barcinonenſibus erant præcipuæ: atque venerabantur eum tanquam apoſtolum, viſitabant, favoribus proſequebantur. Confitebatur de peccatis cuidam patri Ordinis S. Franciſci, qui habitabat in monaſterio Jeſu dicti Ordinis, quod eſt extra muros Barcinonenſes; ac vocabatur pater frater Jacobus de Alcantara, magno religioſo ac ſervo Dei, qui matri, ait, meæ erat a confeſſionibus.*

ejus ea, quæ Sanctus ibi fecit,

111 *Quo tempore fuit domi ejus, noctibus ſingulis millena ipſi referebat de Domino noſtro, contemptu mundi ac bonorum ejus, & æſtimatione verorum bonorum cæleſtium. Auctor ipſi erat, ut Sacramenta frequentaret, timeretque & amaret legem Dei, ac voluntatem ſuæ matris. Dormiebat humi noctibus quaſi ſingulis, lecto abſtinens,* D *ac majorem ejuſdem partem in oratione tranſigebat, poſitis ad ſuum lectum genibus. Et noctibus non paucis ipſum obſervabat, ac videbat cubiculum ſplendore plenum; ipſum vero in aera ſublatum, flexis genibus plorantem, ſuſpirantem, ac dicentem: Deus meus, quam infinite bonus es: cum talis ſis, ut ſuffereas eum, qui adeo malus eſt ac perverſus, qualis ego ſum. Addit inſuper Joannes Paſchalis, Sanctum ſibi prænuntiaſſe omnem ſuam vitam, nec non omnia, quæ ſibi in illa erant ſubeunda. Prædixit, voluntatem Domini noſtri eſſe, ut Joannes uxorem duceret; & ſic rem futuram: uxorem ipſum habiturum valde Chriſtianam, filios item multos ac filias; ſimulque cum illis infinitos labores, ac bonorum jacturas, a Domino ipſi immittenda, pro magno ejus in eum affectu, ac pro remiſſione ac purgatione culparum ipſius.*

æpraticis.

112 *Ad hæc, ad paupertatem eum redigendum; ſed id non eventurum, uſi pro gloria Dei,* E *& ſpirituali animæ progreſſu; omnia iſta vere accidiſſe illo modo, quo prædicta fuerant. Porro Relationem ſuam dictus Joannes juramento confirmat; quæ in apographo noſtro ſignatur Barcinone, atque in eadem domo, in qua S. Ignatius fuit, die* IX. *Martii anno 1582. Ceterum Bartolus lib. 1. n. 30. dictum vaticinium magis diſtincte exponit:* Ducturus es, *inquiebat Vir ſanctus,* virtutis egregiæ feminam uxorem .. Multi tibi ex ea naſcentur filii; ſed multæ eum iis pariter ærumnæ .. Eorum primus mutus una & ſurdus in lucem venit. Alter annos jam notus viginti duos, amens effectus eſt. Tertius profligate vivens repentina morte patris oculos fœdavit. Filiarum vero, cum eſſent quatuor, uni tantum dari dos potuit. *Refert idem auctor lib. 1. cap. 27. ipſum Joannem ea, quæ in* Ignatio *obſervarat, ſuis deinde filiis narrare ſolitum, addidiſſe iſta:* Si ſcirent, quæ de Ignatio ipſemet viderat, futurum, ut numquam oculis explerentur ſolo figendo, quod calceſſet, ac parietibus, intra quos egiſſet, Quæ cum diceret, profuſe flens ac dolens, tundenſque manu pectus, infeliceem ac reum ſe ajebat, quod Viri ſancti conſuetudine neſciſſet proficere. *In litteris ad Joannis Paſchalis matrem* F *anno 1528. datis, de quibus agam infra §. 15. in initio, familiariter de illo Vir ſanctus etiam meminit:* A Joan me encomendad mucho, y dezidle, que a ſus padres ſiempre ſea obediente, guardando las fieſtas: que aſſi haziendo vivira mucho ſobre la tierra, y tambien ſobre el cielo. *Id eſt:* Joanni me admodum commenda, & dic ei, ut parentibus ſuis ſemper obediat, obſervando feſta; quod ſic faciendo, diu victurus ſit ſuper terram, atque etiam ſupra in cœlo. *Adſcribitur noſtro epigrapho hujus epiſtolæ, quod ipſius originale P. Joanni Pogio Barcinone dederit ipſemet dictus Joannes.*

Quædam circa vitam Barcinone geſta quæſita & reſponſa.

113 *Inter alia a P. Nicolao Lancicio quæſita* (*de quibus infra §. 13. peculiaris datur notitia*) *ſic ſcribitur:* Optarem brevem deſcriptionem loci, vel plateæ, vel domus, in cujus cubiculo B. Ignatius viſus fuerit a Paſquali ita a terris ſublimis. *Reſponſum P. Petri Ægidii, de quo agitur loco citato, ita habet:* Eſt vicus Barcinnne, cui nomeo idiomate Catalano DELS COTONERS; id eſt, eorum artificum, qui diſponunt, parantque goſſypium ad veſtitum, & humanum uſum. Ejus vici caput ſuperius terminatur magno & celebri

A lebri vico, cui nomen, DE LA BORIA, juxta pleteam DEL OLE, id eſt, olei. Caput inferius terminatur alio vico, cui etiam nomen DELS COTONERS. Si tendas a præfato vico a dicto capite ſuperiori ad caput uſque inferius, mare verſus; ultima domus præfati vici ad lævam (quæ & in hoc vico, & in alio, quo terminatur, portam habet) hæc eſt domus Joannis Paſqualis. In ea eſt cubiculum ad caput fere ſcalæ in media parte domus, quadratum fere viginti duorum palmorum; quantum ego nunc judicare poſſum. In iſto cubiculo fuere præfati raptus; fuere item in oratione aliquando elevationes a terra; & ſplendor faciei: ut Joannes Paſqual narrabat. *De quo nonnulla inſuper dabo in Gloria Sancti poſthuma cap. 2.*

§. XII. Monaſterium meliori frugi reddere ſatagens, peſſime mulctatur; virtutes exercitæ; elogia; ſuſpenſo ſpatium pœnitentiæ miro prorſus modo impetratum.

B

Monaſterii ad melioris frugis redeundi ſatagens,

VIta brevior Ribadeneiræ *cap. 6. ita loquitur:* Cum certum & exploratum haberet, petulantes quoſdam adoleſcentes liberius frequentare ſacras virgines cœnobii Angelorum à Dominicana familia, quod extra muros urbis (*Barcinonenſis*) ea tempeſtate ſitum erat; his perluadere conatus eſt, ut ad vitandas occaſiones, illos aditu prohiberent, animumque ad veram pietatem, & religionem adjungerent. Cum vero procaces illi hujus conſilii ſibi januas occluſas eſſe cognoſcerent; primum minas intentare, tum ex inſidiis occupatum Ignatium adeo gravi ſuſtuarin multare, ut æger inde decumbere cogeretur. Nec ſic tamen ejus animi fortitudo potuit ab incepto retardari: quin etiam lætabatur, quia dignus fuiſſet pro nomine Jeſu contumeliam pati. *Meminit de iſto facto Orlandinus lib. 2. n. 31. de quo etiam Vitæ auctores. Factum illud, ejuſque adjuncta ſatis ample deſcribuntur in Relatione ſommis Paſchalis, de qua ſuperius; unde puncta quædam ſummatim excerpo, quæ*

C *hic ſubdo; videlicet, quod adeo dire fuerit multatus, ut mortui inſtar ſit relictus: quod ad ejus ſuſpiria accurrerint quidam molendinarii, illac tranſeuntes, qui eum jumento impoſitum perduxerint uſque ad portam S. Danielis, indeque eodem modo, lente admodum gradu, ad ædes Paſchalis: quod lecto detentus fuerit diebus octo ac quinquaginta, ac movere ſeſe haud poterit: quod remedia ipſi fuerint adhibita; tantumque abfuerit, ut in iſta infirmitate, ac magnis corporis doloribus lectorem ſuum proderet, ut potius Dominum ſemper laudaret, & rogaret veniam pro maleſactoribus.*

miſero eorum ſocio,

115 *Quod rejectum deinde certo fuerit, hoc contigiſſe juſſu cujuſdam mercatoris, cui nomen Ribera; quem maxime pœnituerit facti, dicentem, numquam ſe mandaſſe, ut eo uſque procederetur; ſed aliud non intendiſſe, quam* Ignatium *perterrefacere; quod caſus ille tota civitate percrebuerit, quia ipſe in ea eſtimabatur tamquam apoſtolus: quod pauperes quoque ſolicitos reddiderit: quod in iſta denique infirmitate P. Jacobus de Alcantara, confeſſarius ejus, deponere ipſum juſſerit ſaccum grandem & valde aſperum annabinum, quem ſolebat geſtare; tametſi eſſet ipſe invitus: quem dictus Joannes affirmat, ſeſe acceptſe-*

ſe atque aſſervaſſe tamquam reliquias; & tamquam talem aſſervare ſeſe uſque in hunc diem, addit, una cum Crucifixo Chriſto, quem geſtabat in peſtore, a die, qua ſe converſit, magnitudinis unius palmi cum dimidio; quem bedeadum, inquit, habeo ſine cruce: quas eam pro reliquiis dedi Patribus Societatis; ac millenas habebam res ejus alias; earum manuſcripta, quibus utebatur ad ſerendas & colligendas eleemoſynas pro pauperibus: litteras item propria ejus manu ſcriptas; nec non peregrinationem, quam Roma in Terram ſanctam inſtituit, manu quoque ipſius exaratam: verum omnia tradidi iubens Patribus ſanctæ ipſius religionis ac Societatis: neque enim menſa eſt, lectus, later, aut alter in mea domo, quæ non ſint reliquiæ ejus; cum omnia attigerit, ſpatio annorum ſex (dicamus nos duorum) comedens ac dormiens in illo ſemper. Bartolus lib. 1. num. 28. Id porro cilicium, *inquit*, ab Joanne Pa qualio aſſervatum, ſuiſque chirographo proprio ſaſtar optimi patrimonio traditum, multos Barcinone ægrotos ſanavit; ſed annis tandem MDCVI. dux Montis-Leonis (Cataloniæ prorex, *uti additur in textu Italico:* Hector Pignatelli, *ex Gerona & Carnelio*) multis illud precibus emercatus, theſaurum domus ſuæ fecit...

D AUCT. J. P.

E

116 Poſt dies tres & quinquaginta, cruciamentis ægra, & vitæ diſcrimine defunctus, vixque greſſum regere jam valens, mox ad Angelinum parthenonem ſe trahit, confirmaturus nova cohortatione monialem in tenacitate concepti propoſiti; *Agnete Paſchala, quæ inſtar filii* Ignatium *diligebat, nequidquam ſeſe interponente.* Promerita eſt tam ſortis & malcula cartias, non ſolum ut Deus in ſancti operis progreſſu caſus ſimiles prohiberet; verum ut etiam cruenti facinoris auctorem præcipuum ad frugem converteret. Redeunti enim aliquando ex illo cœnobio, Ribera quidam mercator in genua procidit, faſſuique crimen, cujus fuiſſet primarius artifex, magno animi dolore, ejus ab illo veniam petiit, ſancte fideliterque juratus, exinde ſe vitam morelque mutaturum. Quod, uti promiſerat, poſtea non ficte præſtitit. Hac vero ſe autus nefarii pœnitentia ſtimulatum profeſſus eſt, non tam atrocitate ſacrilegii barbari, quam Sancti virtute, cui tot inter Mauri crudelia verbera, nec ullum impatientiæ ſpecimen excidiſſet, nec verbum aut indicium illius, F in quo eſſet tam crudeliter cæſus, aut cujus mandato cædebatur. Præter hanc tamen Ignatii virtutem, minime dubium, contuliſſe ad hanc plurimum eas preces, quas, pendentem in cruce Magiſtrum imitatus, pro inſenſiſſimis hoſtibus fuderat.

ſeveri ſodalitio ad pœnitentiam poſt convenit.

117 *Vita Italica n. 106. allegata Sancti patientiam commendat, dum loquitur cap. 7. in hanc ſententiam:* Fuere multi, qui ex conformatione vultus & corporis cognoſcentes eum natalibus valde diverſum ab illo, quem præferebat electa ab ipſo vitæ ratio, exprobrabant ipſi acribus verbis ac ruſticis modis incnacinnam adeo vivendi formam. *Addebant*, recte conſpici, quod tamquam erro debuerit a ſuis eſſe profugus; cui adjungebant & minas aſperas, & turpes injurias. Sanctus fixo greſſu, & vultu ſereno commodum dabat illis fandi tempus, numquam eos interpellans. In fine humillimas illi agebat ſincero ex corde gratias, tamquam ſingulari titulo de ſe meritis. Et dum vice quadam, turpi equidem teſtoris reprehenſione fuiſſet exceptus ab aliquot juvenibus, qui in Paſchalium ædibus laborabant, earum domini,

ſpatii patientia.

A zelo armati, ulti ſe de illis ſunt, fixum habentes, AUCT. J. P. prohibere illos domo. Ignatius adeo vehementer ſeſe apud Paſchales interpoſuit, ut juvenes non fuerint ejecti; dicens, ut, in quantum amabant ejus bonum, permitterent, ut juvenes tali modo ſecum agerent; quia multo pejus ſua mererentur peccata. Deus ex ſubmiſſa Servi ſui conſtantia prompſit conſuetum non fictæ patientiæ fructum, nimirum mutationem cordis eorum, qui ipſi inſultabant; quia major illorum hujuſmodi pars, primo admiratores, deinde imitatores ſanctitatis Ignatii evaſerunt.

Ejus ſacra oſſa ab eo frequentata.

118 *Quibus vero potiſſimum locis Barcinone vacare exercitiis pietatis, tradit Garcia lib. 2. cap. 4.* Quamvis enim, *inquit*, omnia civitatis templa frequentaret; potiſſimum tamen illud, quod noſtræ Dominæ a Mari *dicitur*; ubi confitabatur, & communicabat ſingulis octo diebus, & ordinarie admodum audiebat Miſſam, Veſperas, & Completorium in eccleſia Cathedrali, & in ſacello S. Eulaliæ, pro ea, qua erga hanc ſanctam Virginem afficiebatur, devotione. *Jam vero quando quidem Agnetis Paſchalis domus, ſecundum dicta, una fuit ea præcipuis virtutum a S. Ignatio Barcinone exercitatarum palæſtra; non debemus admirari, eumdem hunc locum ſingularibus Dei erga Servum ſibi dilectum favoribus conſpicuum fuiſſe. Quæ ſuper hoc argumento ſuperius modo fuit præmiſſa, confirmari poſſunt ea Poſitionibus a P. Laurentio de Paulis, procuratore generali Societatis Jeſu & conſortium, in cauſa canonizationis* S. Ignatii *productis; in quibus ſub titulo* Extales & raptus *ſic habetur*: Multoties Barchinone in domo Agnetis Paſqual vilus eſt in oratione raptus ablque uſu ſenſuum, ſolum reſpirans, & aliquoties faciem miraculoſe ſplendentem habens... Aliquoties etiam a terra in aere elevatus uno cubito cum dimidio, hæc verbe proferens: O Domine, ſi homines te cognoſcerent! *Ceterum Vitæ Sancti apud Barcinonenſes ſpectatiſſimæ elogia profert Garcia lib. 2. cap. 6. ex verbis illuſtriſſimi Barcinonenſis, ad Clementem VIII. directis, nec non ex teſtimonio publico Barcinonenſi ad eumdem Pontificem miſſo. Jam dicendum de re prorſus mira, quam Barcinone Sanctus patravit.*

Rat mira Barcinone in gratiam ſuſcepti a Sancto patrata propoſitur.

C 119 *Ribadeneira Vitæ brevioris cap. 6. hæc narrat*: Cum ex Angelorum cœnobio rediret Ignatius, hominem ad viam Lullianam impulſu dæmonis ex ædium ſuarum trabe laqueo ſuſpenſum audivit, eo celeriter advolavit, & pendentem ex infelici tigno reſtem abſcidit: ac tametſi de ejus morte nemo dubitaret: humi tamen abjectus pro hominis ſalute Deum orare ſupplex inſtitit, hominemque appellavit: & ecce ita teſtituitus eſt ſenſibus, ut peccata ſacerdoti confiteretur, (ac) actutum demum animam inferorum faucibus ereptam Deo redderet. *Hoc miraculum confirmatur ea verbis triam Romanæ Rotæ Auditorum apud Bartolum lib. 1. num. 29.* Cunctis ſtupentibus, & rei exitum exſpectantibus, Lyſſanus ad vitam rediit. *Ad hæc, notandum etiam venit, hanc rem plane mirabilem atque inuſitatam non clam, aut coram uno alterove teſte patratam fuiſſe, ſed in publica urbis Barcinonenſis luce: nam in Poſitionibus paullo ante aſſignatis, titulo* Miracula, *tam ipſa res, quam res adjuncta roborantur. Sic igitur ibidem lego*: Barchinonæ cum quidam Lyſſanus ob perditam in judicio cauſam præ deſperatione ſe ſuſpendiſſet, & ad hoc ſpectaculum videndum multi homines concurrerent; Ignatius, re audita, ad illam domum accedit, & Lyſſanum, func præciſo, in lecto repoſitum ſine ullo ſenſuum, ac pro mortuo habitum invenit: & ſtatim genua flectens, orare Deum incipit, tantum vitæ ei tribuat, ut ad vitam rediens, de illo & aliis peccatis dolere poſſet, & confiteri. Quod cum faceret Ignatius, & nomen Jeſu ſuper corpus Lyſſani invocaret, cunctis ſtupentibus, & rei exitum axſpectantibus, Lyſſanus ad vitam rediit; & ſignis contritionis editis, paulo poſt pie defunctus eſt, & de licentia epiſcopi, de dicta contritione informati, in loco ſacro ſepultus. *Rem geſtam etiam memoras Maffeius lib. 3. cap. 14. eamque concludens*, Cujus rei, *inquit*, fama totam urbem, fineſque illos magna cum omnium admiratione pervaſit; & ſuperiunt hodie, qui meminerint; a quibus ego, *inquit*, id ipſum Barcinone diligenter quæſivi.

§. XIII. An ſuſpenſus ille a morte ſit ſuſcitatus; ſocii Barcinonę Sancto adjuncti; de quodam non aſſumpto prophetia.

D E

Controverſia ſuſcitatus duos ſocios Sancti habuerit.

VAria jam pridem circa factam in illo ſuſpenſa, *opē* S. Ignatii *mirabiliter ad pœnitentiam revocato, quæſita ac reſponſa ventilata fuere inter duos inſignes è noſtra Societate viros, videlicet P. Nicolaum Lancicium, virtute ac ſcriptis notiſſimum, nec non inter P. Petrum Ægidium ſeu Gil, egregio elogio honoratum in Bibliotheca Societatis. In manibus habeo apographum, una cum aliis monumentis Romanis nuper huc miſſum; in duas tributum columnas, in quarum altera continentur*; Quæſita P. Lancicii ex autographo deſcripta; *in altera vero*; Reſponſa P. Petri Ægidii autographa, *id eſt, ex autographo pariter tranſcripta, & , quatenus præſens continent argumentum, manu P. Ignatii Pinii exarata. Quæſita ergo ibi ſic habent quarto loco*: Teſtimonia de ſuſpenſo, a B. Patre ad vitam, vel vitæ uſum revocato, unum habent incommodum: quod ex iis intelligi non poteſt, mortuuſne ille Lyſſanus fuerit, vel tantum ab uſu ſenſuum impeditus.. P. Maffeius, qui ante multos annos F hoc ipſum Barcinone a multis audivit, dicit, ſe accepiſſe, illum ſuſpenſum vere pro mortuo tamquam mortuum fuiſſe habitum: ut etiam id bene probat Thomas Bozius de Signis Eccleſiæ, tomi 1. lib. 7. cap. 2. pag. 205. editi primo Romæ.

Reſponſa

121 *Reſponſa P. Ægidii*: Fateor, quod hoc habeant incommodum. Sed nil ultra, quod certum ſit, ex verbis Paſqualis, vel ex teſtibus deprehendi potuit, niſi quod in proceſſu, & in meo teſtimonio habetur. Ego multoties a Paſquali, dum viveret, hoc petii: quia miraculum erat magnum. Numquam tamen ille, re mature conſiderata, auſus fuit dicere, quod certiſſime erat mortuus; ſed quod vel erat, vel reputabatur mortuus. Paſqual, quando hoc contigit ſe præſente, parvulus erat, natus tantum XIII. vel XIV. annos. Nec poterat ita certo recordari. Quando P. Maffeius eundo in Luſitaniam, & inde redeundo in Italiam, venit Barcinonem, ego præſens aderam: ego eum duxi ad Paſqualem, & ejus domum. A Paſquali audivit P. Maffeius, vel ab iis, qui a Paſquali audiverant, qui fuerat præſens. Paſqual autem (mihi crede) rite interro-

gatus

A genus id dicebat, quod ego & alii teſtes ſumus conteſtati.

varia 122 *Quæſita P. Lancicii*: Et certe ſi fuerit vivus, non erat ratio, cur, recuperato ſenſuum uſu, non diutius vixiſſet. Cum enim difficilius ſit, naturaliter recipere uſum ſenſuum, quam eo recuperato, eum continuare, ſicut & productio conſervatione eſt difficilior: mirum eſt, illum diu non vixiſſe: ſi quidem tam bene ſenſus recuperaverat, ut, quemadmodum P. Maffeius in Vita B. Ignatii teſtatur l. 3. c. 14. peccata ſacerdoti ad id vocato confiteri potuerit.

Reſponſa P. Ægidii: Intertitudo miraculi, & eventus rei in cauſa eſt, ut V. R. hanc acutam proferat rationem. Sed (ſi augurari licet) tametſi eſſet vivus, aut ſemivivus, voluit miſericors Deus precibus Ignatii, ut recuperaret uſum ſenſuum, ad effectum dolendi de peccatis, & confitendi, ſi fuit illi copia: & non ultra. Adde etiam, quod ſuſpendio alteraotur maxime ſanguis, & humores omnes. Potuit ergo (Domino ſic volente) contingere, ut fervor ille ſanguinis modico intervallo, ad uſum ſenſuum mitior redderetur: deinde
B vero paulatim excreſcens, affectu aliquo interiori, tandem hominem occideret. Certo dicebat Paſqual, quod Lyſſanus ille oſtenderat ſigna contritionis: propter quæ (habita informatione) fuit ſepultus in loco ſacro. An autem fuerit confeſſus; de hoc ille aliquantulum dubitabat. Et ego ſæpiſſime interrogavi Paſqualem de hoc: & certe (mihi crede) quod Paſqual in hoc fuit varius. Quia cum eſſet tunc parvulus, non poterat adeo firmiter, jam ſenex fere octogenarius, de hoc, & aliis circumſtantiis in particulari, recordari, & narrare omnia, quæ tunc acciderant.

ventilata fuit. 123 *Quæſita P. Lancicii*: Si probabilius conſtare poſſet, Lyſſanum mortuum fuiſſe, vel pro tali potius Barcinone habitum; multum ponderis accederet ad negotium canonizationis promovendum.

Reſponſa P. Ægidii: Video, quod hoc miraculum reſurrectionis mortui, ſi plene probaretur, multum juvaret. Sed res tam antiqua, & de qua tunc, quando contigit, nulla facta fuit inquiſitio; nec vivente P. N. Ignatio fuit inveſtigata: nec ſtatim poſt ejus mortem perquiſita; ſed quinquaginta fere annis poſt Ignatii mortem: & octoginta fere annis, poſtquam miraculum contigit. Non eſt
C mirum, ſi tantæ rei nunc modica ſit notitia; modica recordatio. Si ſtatim poſt Ignatii P. N. mortem facti fuiſſent Proceſſus ad futuram rei memoriam, qui tunc facti ſunt; multi exſtitiſſent teſtes oculati, quorum teſtimonio lucidiores facti fuiſſent Proceſſus. Sed ad præteritum non eſt potentia. Dominus ita permiſit. Sit nomen Domini benedictum. *Hæc ibi. Et Quæſita quidem iſta pluribus aliis Quæſitis a Lancicio propoſitis immixta*, Romæ vero XXVII. Maii MDCIX. *ſignantur*; Reſponſa *vero ad illa*, habentur *ex fide prædicti P. Ignatii Pinti*, in ipſis marginibus epiſtolæ, quam a Lancicio ſcriptam tranſcribi in hunc finem juſſerat P. Petrus Ægidius, ut ipſe præfatur. Reſponſis ſubnectit Epiſtolam, majoris elucidationis gratia.

Quibus 124 *Ex mox ſubſequuntur in dicto apographo noſtro* Excerpta ex epiſtola P. Petri Ægidii ad Nicolaum Lancicium: *in quibus habentur iſta*: Circa quartum de Lyſſano ſuſpenſo, advertat R. V. bene illa, quæ ego in meo teſtimonio refero, & ea, quæ narrat articulus de eodem miraculo in Proceſſu Barcinonenſi, per teſtes probatus: pariter ſingula, quæ ego ad verba epiſtolæ R. V. reſpondens, ſcribo. Hæc omnia, inquam, ſunt certiora & verio- D
ra, quæ de hoc miraculo ſciri poſſunt. Et ut melius cuncta percipiat, ſupponat R. V. hæc ſex, quæ nunc ſcribam: ex quibus intelliget, *non* poſſe ultra quicquam de hoc miraculo ſciri. AUCT. J. P.

1. Contigit hoc miraculum circa annum fere XXIII. (*ſupra milleſimum quingenteſimum*) a Nativitate Domini; quando P. Ignatius Barcinone Grammaticæ operam dabat.

2. Ignatius eo tempore erat notus viris probatis, & mulieribus, non multis; ſed iis, quorum quarumvis major erat cura rerum ſpiritualium; & paucis quibuſdam monialibus monaſterii S. Mariæ Angelorum, & S. Hieronymi: denique confeſſario ſuo, præceptori Ardevalo, & paucis condiſcipulis parvulis.

125 Tertio, eodem momento, quo inventus fuit *epiſtola* Lyſſanus ſine ſuſpenſus, & extitit clamor virorum ac mulierum in eodem vico; revertebatur Ignatius a monaſterio Angelorum (quod tunc erat extra mœnia, nunc autem deſertum manet illud monaſterium, & moniales intra civitatis Barcinonenſis mœnia translatæ ſunt;) & ingreſſus per portam E
civitatis, quæ vocatur porta S. Danielis, tranſibat per plateam Lullii (dictam lo pla den Lull) juxta vicum dictum de Belloc, in quo erat domus, ubi Lyſſanus fuerat inventus ſine ſuſpenſus: Ignatius vidit hominum tumultum: aſcendit ubi Lyſſanus vel mortuus vel ſemivivus jacebat: Ignatius pro eo oravit, orabant alii, clamabat Ignatius &c. locutum fuit, quod ſcribitur, miraculum &c.

4. Sciat V. R. quod homines non vocarunt Ignatium, ut illud faceret miraculum: non rogarunt, ut faceret: quia forte erat ignotus omnibus illis: ſed tantum id, miſericordia motus, a Domino impetravit. Illi tamen, ut narrabat Paſqual, vidorunt, quod poſt orationem, & clamores Ignatii revixit homo, & uſum ſenſuum modico intervallo temporis habuit. An eſſet omnino mortuus, homines rudes experimento non comprobaverant imo aoetum ad tempora ſeu pulſus capitis & brachiorum, & ad pectus applicabant: quod non feciſſent, ſi omnino mortuum certo ſciviſſent.

126 Quinto. Sciat etiam, quod homines illi *alium ſu-* nun acclamabaot, quod Ignatius illum ſuſcitaſſet, *pradicta.* vel miraculum feciſſet; tametſi crederent id, vel conjecturam haberent de miraculo. Et conſequenter nun fuit facta ulla tunc inquiſitio de miraculo F
patrato, nec probatio, nec informatio. Quare poſt paucos dies memoria ejus rei evanuit. Palqual autem rem iſtam magnam ſemper corde retinuit; & verbo (ut ego dixi in meo teſtimonio) ſæpius mihi narravit. An autem fuerit miraculum veræ ſuſcitationis mortui, ſolus Dominus ſcit.

6. Ego exiſtimo, quod ſi beatæ memoriæ P. N. Ignatius fuiſſet certus, quod ipſe feciſſet tam magnum miraculum veræ ſuſcitationis veri mortui; exiſtimo, inquam, quod vel ipſe alicui in confeſſione, aut extra confeſſionem, ad divinam gloriam revelaſſet: vel Deus optimus maximus in bonum Eccleſiæ ordinaſſet, ut per alios teſtes omni exceptione majores tam magnum opus (quale eſt ſuſcitatio mortui) fuiſſet certiſſime oſtenſum & publicatum. *Tum offert ſua obſequia ad relegenda quædam ex ſcriptis Lancicii*. Cum enim ego, *inquit*, in Proceſſibus factis in monaſterio Montis-Serrati, Minoreſſæ, Barcinone, ſungens procuratorio munere ac nomine, omnes teſtes ſubminiſtrarim, cuncta loca illa perluſtrarim, omnia in proceſſibus contenta multoties legerim; forte aliquantulum

A juvabo, vel certe non nocebo &c. Panormi v. Julii MDCIX.

Auct. J. P.

127 *Atque hæc quidem tum temporis a Viro iſto, rerum apprime gnaro, ad propoſitas ſibi a Laneicio difficultates reſponſa ſunt. Verbulo obſervare nobis hic liceat iſta pauca. Quamquam ex dictis non ſit aperta certitudo, auctoritas tamen indubitata, ac fides clara ac manifeſta, quod ſuſpenſus illo & vere amens mortuus, & Ignatii precibus ex vere mortuo factus ſit vere vivus; tamen cum* de morte ejus nemo dubitaret, *ex Ribadeneira ſuperius n. 119. cumque ex publicis teſtium depoſitionibus* ad vitam rediiſſe *dicatur ibidem; atque duo illa*, redire ad ſe, *vel* redire ad mentem, *&* redire ad vitam, *prorſus ſint diverſa; præbetur ratio probabilis, propendendi in illam ſententiam, quod Lyſſanus ille* Ignatii *precibus non ad vitæ duntaxat uſum, ſed ad vitam ipſam ſit revocatus, & vere ac proprie a morte reviviſcat. Nunc ad alia pergamus.*

Noſtro ritu in præſens ſuſtinet cen. ſuram.

128 Rerum, *quas Barcinone faciebat Sanctus*, admiratione permoti præ cæteris viri quatuor, *ex Maffeio lib. 1. cap. 16.* Iele ad Ignatii ductum atque inſtitutum aggregarunt (*de quibus n. 162. recurret mentio*) Calliſtus quidam, qui, auctore Igoatio, peregrinationem Hieroſolymitanam nuper obierat; alterum Artiegam cognomento appellabant; tertius fuit è Gotholaniæ proregis familia, nomine Cazeres: ad quos ultimo loco Joannes adoleſcens natione Gallus acceſſit. *Mirum eſt, quod P. Joannes Rho in Interrogationibus apologeticis, ad Joannem Baptiſtam Caſtaldum clericum regularem, interrogatione 10. pag. 166. ex teſte juxta ſcribit in hæc ejus verba*: Audivi ſæpius, patrem Michaelem Rhodia Societatis Jeſu patria Gironenſem ex principatu Catalauniæ, virum religionis eximiæ, animarum zelo, & vitæ auſteritate nobilem, de patre ſuo celeberrimo juriſconſulto narrantem, illum adhuc adoleſcentem, P. N. S. Ignatium, Barcinone Grammaticæ operam daniem familiariter agnoviſſe, illiuſque virtutum exemplo atque adhortationibus ita ad virtutem exarſiſſe animo, ut eum ſequi, ejuſque ſociua fieri, ac virtutes imitari vehementiſſime cuperet. Id quum Ignatio aperuiſſet, reſpondit ille: Tu noli me ſequeris; ſed filius olim tuus religioſæ familiæ, quam ego, divina favente gratia, conditurus ſum, nomen dabit.

Aſſumit ſibi ſocios Ignatius, & alium recu. ſat.

B

129 Hoc vaticinium editum eſt anno XVI. vel XVII. ante conditam Societatem; neque fefellit: quia Michael Rhodis Societatem ingreſſus eſt, in eaque diutiſſime vixit, ac ſenex admodum obiit magnarum virtutum fama. Hinc colligitur, quanto ante conditam Societatem de illa condenda divinitus certior factus fuerit Ignatius. Hoc enim ſtatim ab Hieroſolymitana contigit peregrinatione. Ita confirmo, & mea manu ſcripſi ego Franciſcus de Calpes, ejuſdem Societatis ſacerdos profeſſus, LXX. ætatis meæ anno, & religionis LV. *in* qua variis magiſtratibus functus ſum, rectoris, præpoſiti, & totius provinciæ Aragoniæ procuratoris ad Urbem. Itaque juro per Deum Dominum noſtrum, & ſancta quatuor Evangelia, XIII. Kal. Februarii MDCXLI. Franciſcus de Calpes Societatis Jeſu. *Bartolus lib. 1. num. 30. de prædicto Michaele hæc ſcribit*: Patri conſilium detegens Societatis ineundæ, prædictum id illi ab Ignatio quondam, ex eo cognovit; jamque in opus procedere: quod ſummam utrique attulit voluptatem. Sed provinciali in excipiendn juvene agente cunctantius, quam vel ætatis impatientia, vel incitatior pietas pateretur, alio deſideria convertit, & Cartuſiam prehenſavit, bisque diverſis temporibus tentatam, bis quidem obtinuit, ſed ſemper intercidit aliquid, quo, diſturbata re, Societatem repetiit, in eamque admiſſus; fidem vaticinii duplicis ab Sancto editi integre probavit.

cum inſigni propheti.

C

§. XIV. Res Complutenſes ac Salmanticenſes.

Quo tempore Complutum pervenerit, & quid.

AD *annum* MDXXVI. Complutum venit. Ibi egit annum * unum ac dimidiatum: quo tempore ſtudium ſuum impendit in terminos & Summulas Soti, Alberti Phyſicam, & Magiſtrum ſententiarum. Exercebatur etiam duplis Exercitiis Spiritualibus *&c. Ita Vita ſancti Patris, a P. Ludovico Conſalvo ex ejus ore excepta, n. 17. Maffeius lib. 1. cap. 16. Sanctum affirmat* Complutum UNA cum locis abiiſſe. *Aſt ei refragatur Vita jamjam deſignata, n. 56. dicens*: Abceſſit Peregrinus (*ita ibi vocatur* S. Ignatius) Complutum solus; tametſi jam tum locios aliquot (ut opinor) haberet. *Idem Maffeius lib. 1. cap. 17. editionis Ducenæ anni 1585. ſeptimum, ait*, non amplius menſem Compluti moratus *&c. Sed in operum ipſius editione, quæ præmittitur Venetiis excuſa anno 1589. recte correctius eſt error ille: nam ibi legitur*, ſeſquiannum circiter Compluti moratus; *quibus conſonat noviſſima editio Patavina anni 1707.*

* Biſquinque.

E

& quibus fundis ſibi dem vacuum opera pro poſſe promoveris.

130 Artium, ut appellant, curriculum iniit non admodum felici ſucceſſu: quippe qui eadem illa præpropera feſtinatione incitatus, nullo pene ſervato vel ordine, vel diſcrimine diſciplinæ, multa & varia uno eodemque tempore aggreſſus eſt: & *in* logicis terminos, quos appellant, in phyſicis Albertum; in theologia, Magiſtrum ſententiarum (qui maxime libri tum in Hiſpania terebantur,) evolvere, & plures quotidie in ſcholia audire cœpit interpretes. Quæ res in ſpeciem utilia & compendiaria, vel maximo ei in id ipſum, quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere fit, cum avide ſequeretur omnia, nihil propemodum aſſequebatur, & ipſa varietas ac multitudo rerum, tum intelligentiæ tenebras, tum vero memoriæ perturbationem & confuſionem afferebat; *Maffeio teſte, qui hæc literis prodidit lib. 1. cap. 17.* Ad hæc, *uti pergit*, illud etiam accedebat incommodi, quod *in* ſumma paupertate non ſolum ex emendicato vivebat ipſe cum ſuis, verum etiam aliorum inopiam ac difficultatea, conquiſitis undique eleemoſynis, magno labore & corporis & animi ſublevabat. Præterea, quod ejus curſum vel maxime retardavit in litteris, tanta cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem atque ad legem evangelicam revocandi, ut ſe, quamvis alieno tum tempore, continere non poſſet, quo minus & in ſcholaſticorum circulis de vera virtute ac pietate ſermonea injiceret, & in triviis pueros plebemque fidei Chriſtianæ præceptionibus erudiret, & omnium ordinum homines paſſim ad cultum Dei, ſtudiumque religionis, acri ac vehementi oratione incitaret. *De ſtudiorum impedimentis, ac virtutum operumque miſericordiæ tum corporalis tum ſpiritualis in proximo procuratione, conſuli etiam poteſt Vita brevior Ribadeneiræ cap. 6.*

F

128 *At*

quem litterarum ſtudium ſub ſe habuerit Ignatius Complut.

A 132 *At defectum hunc literarium, qui ſuppl* Ignatio *Complusi fuit, Deus ipſi poſtea abunde compenſavit, ibidem formando varias viros doctrina ac virtute præſtantes, qui Societatem Jeſu illuſtrarent. Nam ut mittam multos & inſignes theologos, quos varius temporibus celeberrima illa academia dedit Societati, ex ea prodierunt tres e primis Sanctis in ſuo religioſo inſtituto fundando ſociis, nimirum Lainez, Salmeron & Bobadilla. Sex autem poſt ejuſdem fundationem annis, videlicet* 1546. *P. Franciſcus de Villanova, a* S. Ignatio *miſſus, initium dedit collegio Complutenſi. Ad hæc, in eo docuere Deza, Vaſquezii, Suarezii, Azores, Arrubales, Torres, aliique inſignes Doctores; & S. Franciſcus Borgia explanavit Scripturam ſacram, ſicut obſervat Garcia lib.* 2. *cap.* 9. *e quo iſta deprompſi. Sed nos ad* Ignatium *revertamur.*

Beato viri laudi,

133 Erat hæc itaque Ignatio Compluti ſtatio, victus mendicato; cui cum plura neceſſariis amici adderent, ea in pauperes tribuebat. Ad eos vero ferebat ipſemet, quos honeſtorum pudor natalium, aut morbus a mendicando abſterreret,

B *auctore Bartolo lib.* 1. *cap.* 32. *rem exemplis elucidante.* Notavit, *inquit*, hæc ita factitaſſe Martinus Saezius, inter Aſpeitiæ primarios opulentus. Complutum enim negotii cauſa cum veniſſet, olim ſibi notum, nunc fama celebrem videre Ignatium voluit. Præſtolatus ergo e ſchola exiturum, & probe agnovit, & tacite ſubſecutus, vidit quamdam in ædem ſubeuntem; poſt paulumque ex ea redeuntem. Tunc & ipſe ingreſſus, jacentem ex morbo feminam invenit, omnium egenam. Hæc de illo rogata, qui ad le adiſſet, ſtudioſo, negavit noſſe; ſed ſanctum videri, ſibique ab eo quotidie & ſtipem neceſſariam deferri, & piis de Deo ſermonibus conſolationem adhiberi. Bene, inquit Saezius, tu eras redeunti ſignifices velim, ſi bi aut aliis ſi pecunia egebit, ſcire te hominem, qui ſit non gravate collaturus. Illa, quod mandabatur, fecit: verum Ignatius obſervari ſe videns; Ego hactenus, foror, tibi, ut potui, ſuccurri; ſuccurret deinceps alia via Deus, cui ego te plurimum commendo. Quibus dictis abceſſit, nec illo pedem poſtea intulit. *Factum hoc confirmatur ex Vitæ Italicæ alibi deſignata capite* 8.

ex miſericordiæ operibus egregie ſuppetiari ſuis

C 134 *In exercendis autem miſericordiæ corporalis operibus Sanctus egregie ſuppetiari ſuis Jacobum Eguia, qui & tum Complusi erat, & poſtea ſuum Societatis nomen dedit, de quo Orlandinus Hiſtoriæ Societatis lib.* 1. *num.* 54. *tradit iſta:* Cum præſens cujuſpiam calamitas urgeret, certum erat beato Patri perfugium. Et aliquando non ſuppetente pecunia, arcam aperuit, ut inde Ignatius e ſupellectili, quod videretur aſſumeret: qui, ut plurimum diligebat Jacobum, intelligebatque, le non minus ipſi, quam pauperibus benigne facturum, ſi liberaliter iumeret; e ſtragulis, ornamentiſque lectorum, & aliis hujuſmodi veſtibus luculen um faſcem confectum humeris tollit, eumque & candelabra quædam, bajuli inſtar, per urbis vias aſportat. *At de Jacobo iſte alias plura.*

Informationes de illo; ac tragicus exitus

135 *Quod vero graves difficultates contra* S. Ignatium *Complusi motæ fuerint, ſcitur e Vitis. Apographum autem Informationum ibidem ſuper Sancto ac ſocio ejus inſtitutarum accepi Matriti degens anno* 1722. *a P. Joſepho Caſſani S. I. Cauſa porro illa ibi uoatur cæpta Compluti die* XIX. *Novembris anno* 1526. *quæ die* VI. *Martii anni proximo ſequentis* 1527. *die item* X. *Maii, ac rurſum die* XIV. *ejuſdem menſis & anni reſumpta fuit, juxta illud ſcriptum; ex quo inſuper habemus, quod die* XVIII. *Maii anni ſupra dicti D. Vicarius viſitarit carcerem eccleſiaſticum, & comparere coram ſe juſſerit Ignatium interrogaturus, & quod die demum* 1. *Junii ejuſdem anni, ſtetit coram e juſſo Ignatio, cauſam finiturus: quo autem exitu, docet Ribadeneira lib.* 1. *cap.* 12. *qui lib.* 3. *cap.* 11. *ſummatim refert tragicam hiſtoriam, quæ quia in Vita brevi ore cap.* 6. *plenius narratur, eam hinc inde tranſferendam putavi.* Aliud beato Patri contigit in eadem urbe *Complutenſi* mirabile. A vicario dimiſſus e carcere, eodem, quo reſeri ſcholaſtici, genere veſtis uti jubebatur. Atque ad eam rem vicarius Joanni Lucenæ, homini charitatis officus dedito, mandavit, uti ſtipem per compita cogeret. Cum vero huic rei intenti ambo civitatem obirent, frequens forte populus luſum pilæ ſpectabat ante domum viri e primaria nobilitate, cujus nomen juſta de cauſa reticetur. Is hujuſmodi collectæ cauſa cognita, converſis in Joannem Lucenam oculis, ira commotus: Et qui, inquit, convenit, te eo loco virum huc te abjicere? Addiditque indignans: Ardeam ego, ſi hic, pro quo ſtipem corrogas, rogo dignus non ſit.

D

AUCT. J. L.

E

poſt illius diſcedu, ab illo.

136 Ea vox graviter eorum aures vulneravit, quibus beati Patris ſanctitas erat ſpectata & cognita. Eodem die peroptatus de Philippi II. regis ortu nuntius venit: unde factum, ut Complusi tota que paſſim Hiſpania triumphales ignes excitarentur. Dum ergo idem hic nobilis in turrim domus ſuæ tormentario pulvere inſtructam, ad ignes artificioſos aſcenderet; ecce ibi temere illapſa ſcintilla, pulvereque correpto, horribili eaſu cum turri peruſtus interiit. Id ubi Patri nuntiatum eſt, præ commiſeratione doloreque illacrymans: Hoc ipſum, inquit, hodierno die mane domum ejus me præeunte, ſibi ipſe fuerat imprecatus: ego quidem certe id ei nequaquam optavi. Ejus eventi repente totam urbem fama peragravit, fuitque in miraculis habitum ad illuſtrandam hujus Ignatii ſanctitatem.

Facilis ſic abeo ad P. Franciſcum Borgiam; obitum de eodem.

F

137 *Sed ſicut convivium illud, quod Sancto illatum erat, non manſit inultum; ſic captivitas non fuit ingloria: nam ut illud Bartoli num.* 33. *omittam:* Obvium ferunt, dum inter lictores ignominioſe in carcerem ducitur, habuiſſe Franciſcum Borgiam, Ducis Gandiæ filium, annorum ſeptemdecim juvenem, inter populi ſalutationes, & urbana officia, numeroſo famulitio ſtipatum; cujuſque hic casus divinæ providentiæ quidam ludus, futura diu poſt Ignatio gaudia jam tum meditantis ex eadem Romæ futuro Ignatii & Societatis libente captivo, eo quidem cumulatiora, quo unus poteſtatis, demiſſionis alter longinquiora recordaturus eſſet initia. *Ut, inquam, illud Bartoli omittam; Maffeio teſte*, Georgius quidem Naverius, inſignis ea tempeſtate Doctor, & magna apud Carolum Cæſarem gratia, cum ad eum viſendum acceſſiſſet; animi magnitudinem, & dicendi vim admiratus, ut primum ad ſuos domum revertit; Hodierna die vidi Paulum, inquit, in vinculis. *Ita Maffejus.*

Accaſione de objurgatione ſubhorrorum, ac nimia Bartolli fraudulenta ſuppreſſione.

138 *Et occaſione variarum quæſtionum, quibus primo* Ignatii *animum in omnes partes verſatum fuiſſe refert idem ſcriptor*, deinde, *ait*, quoniam regiis prohibiti edictis, tamen Hiſpania fere tota, ementito corporis habitu, cultuque Judæi multi verſantur, maleficum genus hominum, & valde Chriſtianis inimicum; ſcitatur ex eo vicarius, obſervetne ſabbata? Cui ille: Utique

A in honorem beatæ Mariæ Virginis, inquit: nam
AUCT. J. P. ceteroquin & Judaicos ritus ignoro, & vero Judæum patria mea fert nullum. *Porro inter accuſationum capita, Sancto Compluti propoſita vel imputata, ſecundum Bartolum numerandus eſt uſus admodum frequens Sacramentorum, ab* Ignatio *ibidem inductus. Id quod ita num. 33. exponit:* Sacrorum denique ille uſus frequens, multis octavo quoque die adeuntibus ſacram menſam (quod perinde tunc fuit, ut ſi nunc quotidie adiretur) novitatis inſimulabatur, damnabaturque ab nonnullis aperte. Nam Alfonſus Sanchez ad S. Juſti canonicus, idemque Doctor, palam aliquando Ignatio, ejuſque ſociis Euchariſtiam negavit, injecto etiam ſcrupulo familiaritatis cum Deo nimiæ; ſed mente mox in melius verſa, eam illi ſe præbuit: quam dum impertiret, deliburus eſt tam dulci pietatis ſenſu, ut ægre tenuerit lacrymas, volueritque Ignatium habere ſecum ad prandium, & cum obſervaverit tamquam ſanctum, præſertim ut audiit de rebus animæ differentem.

Motiva quædam circa vitæ Pariſienſis.

139 *Res Salmanticenſes tradunter a Ludovico Conſalvo, Ribadeneira, & Maffeio; ut nihil nobis occurrat ſingulare, quod ipſis aliunde addi debeat. Aliis a Sancto Lutetiæ Pariſiorum præmittimus iſta ex Maffeio lib. 1. cap. 18.* Quoniam ad iter adeo longinquum & aneeps non idem erat ſociis animus, atque etiam, ut maxime incolumes eo perveniſſent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in ſtudiis litterarum degendi eſſent habituri; communicato eum iis conſilio, ſtatuit Ignatius antecedere ſolus ipſe Lutetiam; & ſiquidem res facultatem habitura videretur, ut eos ibidem alere poſſet, ipſos evocare per litteras; ſin minus; tota de re facere certiores: ut quamquam diverſis locis, eadem tamen conjunctione animorum, emenſo interim philoſophiæ ac theologiæ curriculo, intermiſſam ad tempus conſuetudinem, Deo volente, deinde repeterent. Rebus igitur ita compoſitis, quamquam e præcipua Salmanticenſi nobilitate multis ægre ferentibus, ac majorem in modum renitentibus, vigeſimo circiter die, quam e cuſtodia exierat, in viam ſe dedit Ignatius, onuſtum libris aſellum præ ſe agens, ac Barcinonem devenit: *ubi tametſi nullis amicorum deprecationibus rationibuſve paſſus ſit dimoveri ſeſe a meditata profectione Pariſina;* illud *tamen* recuſare non potuit, quo minus tum ad ſumptus itineris, tum ad neceſſaria Pariſiis comparanda, nummorum aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Eliſabetha Roſella, & aliis quibuſdam amicis acciperet.

§. XV. Adventus Lutetiam Pariſiorum; calumnia occaſione collegii ibidem Montis acuti Sancto impacta; exercitia pietatis, ſtudia humaniora; hoſpitium.

S. Ignatius quando Pariſios advenerit.

MEnſe Februario ineunte anni MDXXVIII. Lutetiam Pariſiorum ſanus incolumiſque pervenit, *ex Ribadeneira lib. 1. cap. 16. in fine. Vita vero Conſalviana num. 75.* plus minus, *ait*, ad Februarium eo pervenit anno; ut ipſe (*ſanctus Pater*) computat, XXVIII. ſupra MD. *Poſtquam P. Ignatius Pinius copioſam hanc a Romano noſtro tabulario miſerat documentorum Ignatianorum meſſem; nonnullorum poſtea hiſce monumentorum eodem ſpectantium acceſſionem fecit, quam idcirco ſpicilegii Romani nomine indicabo. In eo invenia exgrapha quædam, quibus laudatus Pater præmonuerat ſua manu*, ex libro archivii noſtri manuſcripto in folio, & quinque digitis craſſo: cui titulus, S. IGNATII EPISTOLÆ. *In dicto itaque ſpicilegio exemplar unius epiſtolæ habetur, quam* S. Ignatius *Hiſpanice ſcripſit Pariſiis die* III *Martii anno* 1528. *ſuæ* in Chriſto Domino noſtro ſorori, *uti eam vocat*, Paſchali, *cujus epiſtolæ originale, prout exgrapho noſtro adſcribitur, exſtat in collegio noſtro Saſſaritano in Sardinia: e qua epiſtola ad rem noſtram hæc excerpo ac Latine reddo*: Proſpero tempore & integra ſalute meæ perſonæ, perveni ad hanc civitatem Pariſienſem DIE SECUNDA FEBRUARII, ubi ſtudiis vaco, donec Dominus aliud de me ſtatuat. *Ubi vides, diſtinctius, quam ſupra, diem notari adventus ſancti Patris in urbem Pariſienſem, ab ipſamet Sancta diſerte ſignatam. Atque hæc de tempore.*

Frequentatio illi collegii Montis acuti.

141 *Nunc de loco, quem latinitatis gratia Lutetiæ frequentavit, Ribadeneira lib. 2. cap. 1. ſic habet*: Lutetiæ primum in Montis acuti gymnaſio ſe bonis latinitatis præceptoribus reformandum tradidit, in eoque ſtudio biennium fere conſumpſit. *Collegium hoc frequentavit, ſed numquam incoluit: nam Maffeius lib. 1. cap. 18. iſta ſcribit.* Igitur ad Montis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorum greges, matura jam ætate Vir, Grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus eſt. *Hæc confirmantur e Vita Conſalviana, quæ dicto num. 73. hæc narrat*: Pariſiis habitavit cum Hiſpanis quibuſdam, & prælectiones humanioris litteraturæ, quæ in collegio Montis acuti fiebant, audiebat. Quoniam enim feſtinanter fuerat ad altiora ſtudia promotus, ad hæc inferiora rediit, eum perſpexiſſet, plurimum ſe fundamentis deſtitui. Itaque una cum pueris ſtudebat Pariſienſi more.

unde ortæ quædam absurdæ fabulæ.

142 *Locus iſte occaſionem dedit commenta cuidam valde abſurdo. Rem explica. Bulæus in Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis tom. 6. pag. 948. commenti auctorem deſcribens*, Inannes Boleſius, *ait*, vulgo Bouleze, qui in faſtis Rectoriis Carnotenſis dicitur juratus anno MDLI. rectore Carpentario, cum tamen ille ſe presbyterum & civem Laudunenſem dicat, cum Joanne Margoto baccalaureo theologo de primariatu collegii Montacutani contendit: nam abſens cum Romam profectus fuiſſet, prior electus eſt XX. Auguſti anni MDLXI. Margotus vero, abſente Boleſio, triduo poſt electus; ſed tandem lite diu agitata, victor evaſit. Ait autem ille, ſe e collegio Longobardorum, ubi Hebraicæ linguæ elementa docebat, adſcitum in gremium magiſtrorum pauperum, licet ne diem quidem unum eum diſcipulis pauperibus aliquando vixiſſet, Librum compoſuit de victoria corporis Chriſti MDLXVI. obtenta in Beelzebud *, ſeque profeſſorem litterarum Hebraicarum profitetur, & pauperem perpetuum collegii Montis acuti.

* *I. Beelzebub vel Beelzebul*

auctor fuerat Bulæus

143 Huic libro præfixit epiſtolam ad Gregorium XIII. in qua Societatis Jeſuiticæ originem collegio ſuo adſcribit; *& e qua Bulæus rem narrat, nonnullis ex ipſa ejus contextu propriis hunc in finem verbis depromptis, Sed ego ipſum abſurdum contextum, e tabulario noſtro Romano a P. Ignatio Pinio deſcriptum, hic tranſcribo. Ita hæc*

habet: Latet ſane, ſacerdotes illos, qui nomine Societatis Jeſu appellantur, multum jam per univerſum fere orbem effeciſſe. Sed mihi moleſtum eſt, quod UNDE duxerint originem, & HOC EFFECERINT, homines lateat. Nam revera duxerunt ſuæ pietatis & doctrinæ originem in noſtra hujuſce collegii Montis acuti communitate pauperum, a bono Patre noſtro Standonk, ſive Standone reſtaurata. Ex QUA, ejus & STATUTORUM CAUSANTES AUSTERITATEM, ægre ſerenteſque, ut dicebant, fundatorum intentionem non ſervari, EGRESSI SUNT UNO DIE QUATUORDECIM, PRIMARIÆ PIETATIS ET DOCTRINÆ VIRI, STATUTA ET BULLAM NOSTRAM SECUM DEPENDENTES; QUÆ IN VERAM PRAXIM DEDUCERENT. Certe miſerrimum eſt, ſubſtantiæ jacturam facere, & expectare ſubſiſtens accidens, aut velle finem conſequi, abſque tamen depoſito medio, & principio. Fundamentum intentio eſt, ut pietas reponatur; & deſtruitur medium & principium ad hunc finem; id eſt, boni viri, & bonum temporale: ejiciuntur contra ſtatuta, & fundatorum inſtitutionem omnibus modis retinendi probi doctique viri, qui & bonum temporale conſervent, corpus alant, & animum erudiant in pietatem, doctrinam, & virtutem. O judicium hominum!

In bonum præſagio.

144 Egreſſi ſunt itaque uno die quatuordecim. Et hic nomen Societatis Jeſu triplici ratione acceperunt. Prima quidem ab etymologia ſacro ſancti nominis Jeſu, id eſt Salvatoris, qui finis eſt ſtatutorum noſtrorum ultimus, ſtatim in eorumdem ſtatutorum Prologo his verbis manifeſte demonſtratus: Quatenus bonæ conſcientiæ teſtimonio, & probata per vitam literatura aceincti fideles Dei ad ſalvandas paſſim pereuntes animas Deo cooperatores fiant. Altera vero ab eodem illo ſacroſancto nomine IHS cum armis paſſionis ſuperpoſito atrio inferioris noſtri ſacelli, ut etiam videtur in foribus interioribus domus. Tertia autem quod ſecundum ſtatuta, collegium ſit imitationis Chriſti. Nam ut clariſſimis verbis in Bulla videtur, primæ inſtitutionis numerus pauperum erudiendorum ad ſalvandas paſſim pereuntes animas, ſive ad animarum lucrum, eſt in numero ſanctorum Apoſtolorum, ac diſcipulorum Domini ſub benigniſſimo Salvatore, & tua Virgine Matre, ſcilicet octoginta ſex, ut minimum: ejuſque feſtum eſt divitio Apoſtolorum.

Quæ vera dicimus.

145 Horum autem quatuordecim pauperum a communitate deficientium & egredientium occaſione, D. Natalia Beda ſecundus Primarius, & reliqui pauperes communitatis, & ſuperiores ſcribentes experimento comperiſſe prædicta ſtatuta ob illorum nimiam auſteritatem tam in victu & vigiliis nocturna, quam in variis corporalibus & ſpiritualibus occupationibus, in deſolationem dicti collegii ita cedere, ut hucuſque nullus, qui ipſum vivendi modum inchoaverit, in ipſo perſeverare potuerit: obtinuerint Breve pro immutandis noſtris ſtatutis, quandocumque ex trium diſcretorum conſilio expedierit, pro habendis viris perpetuis, qui perpetuo hujuſmodi pauperum congregationem ſeu collegium ad Dei honorem manuteneant. Licet etiam jam in Bulla haberetur. Sed res infecta remanſit: quod prædictus Beda curaverit concremandum hæreticorum ſive Lutheranorum primum: unde tandem exul Chriſti obiit in Monte S. Michaelis.

146 Quidquid itaque cognitionis Dei, & obedientiæ Tuæ Sanctitati in orbe novo & alibi paratum eſt a ſacerdotibus Societatis nomini ans, revera principium ſumpſit inter pauperes tui pauperrimi collegii Montis-acuti. Hoc noſtrum collegium in monte S. Genovefæ ſitum, dicitur Montis acuti a fundatore D. Petro de Monte acuto epiſcopo Cardinali Laumdunenſi... De cognomine itaque D. epiſcopi Cardinalis Laumdunenſis vocatur collegium pauperum Montis acuti. Unde egreſſi ſunt primi illorum, qui efficiunt Societatem nominis Jeſu. Profecto quantum Deus optimus maximus mihi dederit gratiæ, conabor & ipſe noſtra ſtatuta tam ſancta in veram praxim dednci &c. *Atque hæc quidem bacteus e Boleſii præfatione. Sed ea inficetus ille fabulator dormiens ſomniat, quæ vigilans ſcribit? Itane negatur jure adeo ſeria, qualis eſt Societatis inſtitutum, cujus ſolus & unicus auctor eſt* Ignatius? *Eone inſolentiæ eum fuiſſe aſſeptum, ut in publico totius orbis conſpectu, & paucis quidem poſt obitum* S. Ignatii *annis ſecundum ea, quæ ex Bulæo diximus, audeat ſucum facere, & jammo Chriſti in terris Vicario obtrudere male compoſitum falſitatum faſciculum. Ingentem enim vero vel confidentiam vel ignorantiam! Sed male feriato iſti aſpergamus medicum falſis ex confutationis documento, quod ex ſuperius deſcripto hoc tranſcribo:*

Confutatio fabulæ.

147 Hactenus in confirmationem ſuæ opinionis nihil potuit afferre Boleſius, niſi quoddam ſcriptum anni MDN. in quo agitur de moderanda vitæ auſteritate inſtituta octo ante annis per D. Standonem: adquem finem inter alia proponitur, quod eo anno quatuordecim exierint e collegio. Sed nec tales fuiſſe, quales deſcribit Boleſius, nec eodem die ſimul abiiſſe, nec ad procurandam ſalutem animarum cum Bulla & ſtatutis exiiſſe dicuntur. Contra objicimus, primum noſtrum Inſtitutorem, quem approbat fuiſſe P. Ignatium, anno MDXVIII. Lutetiam veniſſe, id eſt XVIII. annis poſt illud tempus. Illum & ſocios non ante annum MDXXVI. Lutetia diceſſiſſe: idque probamus ex Hiſtoria Sarii, Payvæ Apologia, Libro de origine religionum Pauli Mauricii Mediolanenſis, & ex Vita ipſius Patris noſtri, & Bullis, quibus anno MDXI. Societas approbatur. Item nec ipſum, nec quemquam Socinrum ipſius in collegio Montis acuti umquam habitaſſe, ſive inter pauperes, ſive inter divites; ſed in collegio S. Barbaræ curſum philoſophiæ ipſum P. N. audiviſſe, condiſcipulis & contubernalibus P. Fabro, & Franciſco Xavier, ad quos venerunt ex Hiſpania MDXXXII. Jacobus Laynez, & Alphonſus Salmeron, ut & Simon Rodericus, & Nicolaus Bobadilla.

ſcripto non multis poſt annis confecto.

148 Vivere adhuc tresax primis illis decem noſtris Patribus, Salmeronem, Rodrigues, & Bobadillam: quod fieri non poſſet, ſi jam anno MDN. fuiſſent viri primariæ pietatis & literaturæ, ut ait Boleſius: quod contingere non potuit niſi vigeſimum quintum aut trigeſimum annum attigiſſent. *Hinc patet hujus confutationis antiquitas; quæ non multis poſt ſomnia Boleſiana annis concinnata fuerit oportet, certo poſt annum* 1579. *non confecta: cum iſto anno Simon Rodericius obierit, ex Hiſtoria Societatis noſtræ, partit* 4. *lib.* 7. *num.* 280. *Hac etiam ex confutatione convelli ur penulans ſatyra, quam ex recolla Boleſianæ abſurditatis crambe adornavit author libri, qui inſcribitur Novus Iſmael, a pag.* 51. *Vide etiam, ad quales quiſquilias lectorem mittat Bulæus, quando tomo octavo pag.* 941. *expoſita Societatis origine, ſubdit pag.* 946. Hic eſt mitus Jeſuitarum. Vide tamen infra quæ de Joanne Boleſio dicimus. *Atnunc ad alia.*

149 *Iis,*

A 149 *Ita, quæ ſuperius ex Maffæo dedimus de frequentatione collegii Montis acuti, ſubditur, quibus ſeſe Sanctus dederet exercitiis pietatis.* Simul etiam, *ait*, de ſtato precationis tempore, & vexatione corpuſculi, quo plus otii ac virium ſtudio ſupereſſet, multum imminuit; ſic tamen, ut illa præcipue ætate numquam omiſerit: primum, ut quotidie ſacrificio Miſſæ religioſe intereſſet: alterum, ut octavo quoque die poſt pœniteotiæ Sacramentum cœleſti pane ſeſe reficeret: extremum, ut bis quotidie ſua ejus diei dicta, facta, cogitata quam diligentiſſime recognoſceret, cooferenſque hodiernum cum heſterno die, hebdomadam cum hebdomada, menſemque cum menſe, ſuos io ſpiritu vel progreſſus vel regreſſus perquam accurate exploraret atque perpenderet. Procurationem quoque alienæ ſalutis, & inſtitutam conſuetudinem agendi cum proximis, taotiſper, dum litteris, præſertim philoſophiæ vacaret, aliqua ex parte remiſit, numquam tameo omnino depoſuit.

AUCT. N. P. Exercitia pietatis;

B 150 *Ceterum in dicto gymnaſio Latinis vacando litteris* bieonium fere conſumpſit, *ex Ribadeneira lib. 2. cap. 1. Maffeius lib. 1. cap. 19. tempus reſtringit ad* octodecim fere menſes. *Ribadeneira in Vita Hiſpanica anno 1594. Matriti edita, lib. 2. cap. 1. illud definit a principio Februarii anni* MDXXVIII. uſque ad renovationem ſtudiorum anni MDXXIX. quæ Pariſiis agitur die 1. Octobris. S. Remigio ſacra. *Pecunia a Sancto apud alium depoſita, ſed ab eo in proprios uſus inſumpta*, factum eſt (*verba de Vita Conſalvianæ a num. 73.*) ut tranſacta Quadrageſima nihil amplius Peregrino eſſet reliquum.. Coactus igitur eſt ex mendicatione victum quærere, imo & domum, in qua erat, relinquere. Admiſſus deinde in xenodochium D. Jacobi ultra templum Innocentum; *non ſine diſpendio ſtudiorum*, propterea quod longo intervallo aberat xeodochium a collegio, & erat præterea oeceſſe, veſperi ante ſalutationem angelicam redire; alioqui non fuiſſet ingreſſus, nec mane ante lucem licebat egredi.

Tempus & latus ſtudiorum Humaniorum.

151 *P. Dominicus Bouhourſius lib. 2. Vitæ S.* Ignatii *locum iſtum vocat* ſaint Jaques de l'hoſpital, *ubi Hiſpani fuerint admiſſi; a Carolo Magno, ut vult, primo fundatum pro peregrinis S. Jacobi, liberata ex Saracenorum dominatu Hiſpania. Eundem hoſpitii Sancti locum deſignat neotericus quidam Gallus Legendiſta in Vitis Sanctorum tom. 2. col. 468. ſed dicit, haberi e Maffeio, quod xenodochium illud, quo ſe recepit* Ignatius, *exſtiterit in ſuburbio Pariſino, Univerſitati vicino, quodque hoſpitium S. Jacobi ſit dictum. Unde vult, valde veriſimiliter conſici, Sanctum fuiſſe admiſſum non in S. Jacobi* de l'hoſpital, *in platea Dionyſiana; ſed in S. Jacobi* du Haut-pas, *in ſuburbio meridionali Pariſino: conſtare item, quod domus, ubi antiqua S. Jacobi hujus fuit eccleſia, tempore* S. Ignatii *xenodochium fuerit &c. Verum reclamat ipſi textus Maffeii lib. 1. cap. 19. clare edocemus, Sancti hoſpitium longe admodum ab Univerſitate ac ſcholis academicis remotum fuiſſe.*

Notationes quædam circa hoſpitium.

C 152 Tertia pars (*urbis Pariſienſis*) jam inde, *inquit*, a Carolo Magno dicata Muſis, Univerſitas nominatur. Io hac, præter ceteram incolarum turbam, ſcholaſtici maxime habitant, ac numerantur ibi collegia permulta libero aditu, cum ſuis unumquodque liberalium artium diſcipulis & Doctoribus, & præfecto collegii, quem primarium vocant. Igitur ex ea vicinitate in S. Jacobi hoſpitium, quod PROCUL INDE eſt in ſuburbio, extrema neceſſitate compulſus Ignatius, IN TANTO LOCORUM INTERVALLO *&c. Breulus in Theatro antiquitatum Pariſienſium lib. 2. qui eſt de parte urbis, Univerſitas dicta, pag. 576. agit de xenodochio S. Jacobi* du Haut-pas, *deinde abbatia S. Mauleviſ; de collegio autem Montis acuti, ibidem pag. 671. de fundatione denique eccleſiæ & xenodochii S. Jacobi* Ad Peregrinos, *platea Dionyſiana lib. 3. qui eſt de civitate Pariſina pag. 684. ſed nullam ibi iſtius loci fundationem invenio ante ſeculum* XIV. *Ceterum xenodochium S. Jacobi ultra templum Innocentum, ut ſuperiora concludam, curioſis urbis Pariſinæ incolis, quibus plus eſt otii atque opportunitatis ad hujuſmodi minutias, quam ſit mihi, propius inſpiciendas, determinandum relinquo.*

In quo locorum ſit Pariſini recepit;

D

§. XVI. Excurſus in Belgium; prophetia Antverpiæ edita; publica infamia Pariſiis in magnam Sancti laudem converſa; reductio hæreticorum; ſocii priores inconſtantes.

E

IGnatius *igitur rerum omnium inopia laborans, & ſpe eam ſublevandi dejectus, quia conſilium, quod ea gratia cœperat, exſecutioni mandare non poterat, ut videre eſt in Vita*, ubi hæc non ſuccеſſit, *teſte Ribadeneira*, aliam viam commodiorem inivit. Re Domino in oratione diligeoter commendata, conſilium religioſi cujuſdam viri ſecutus, in Belgas annis ſingulis ire conſtituit, ut ab Hiſpanis mercatoribus, hominibus copioſis, qui in illa provincia negotiabantur, aliquid pecuniæ in ſumptus corrogaret, & paucorum dierum jactura, ſtudiorum omnium perturbationem redimeret. *Nec ſecus fecit, quam conſtituit: nam* primo & altero anno in Belgicam Galliam profectus eſt; tertio etiam in Angliam excurrit, *optimo cum ſucceſſu, quemadmodum ibidem teſtatur Vita*. Sed diſplicuit, *inquit Bartolus lib. 1. num. 36.* ea res Joaoni Maderæ, qui erat Ignatii popularis, & Loyolæis dedecori credidit, quaſi opibus eſſent adeo arctis, ut non poſſent; vel tam ſordide parci, ut nollent conlanguioeo adeſſe. Quare aliquando Ignatio religionem injicere vehementer ſategit manifeſtæ in ſuos injuriæ, quorum ita famam detereret, cujus ipſe dominus non eſſet; atque in hoc Joannes hærebat tam pertinax, ut ab eo errore nullis potuerit Ignatii rationibus abduci. Quæſtionem ergo præcipuis aliquot Sorbonæ Doctoribus examinandam ſcripto dedit, poſſetne vir nobilis, abdicato ob Chriſti amorem ſeculo, abſque ſuorum dedecore, paſſim eleemoſynas quærere? Quorum unum & conſentiens reſponſum, nullam ſcilicet in eo ſuſpicionem culpæ eſſe, Joanni exhibuit, haud quidem tam ſui defenſor, quam voluntariæ paupertatis, quæ nobilitata Chriſti amore & exemplo, ne regias quidem obſcuret familias.

Ignatius, cui fruſtra quidam de mendicando ſcrupulum movet;

F

154 Ignatium *itaque in Pariſienſi academia neceſſariis ad proſequenda ſtudia præſidiis deſtitutum, Antverpiam & Brugas, florentiſſimas atque opulentiſſimas ea tempeſtate urbes, colligendæ*

Antverpiæ ac Brugas commendatæ; ſummoque cum honore conſpectæ;

ſtis

A *ſtipis gratia, excurriſſe, ſcriptorum teſtimoniis traditur; Orlandinus imprimis, qui Antverpiæ eum fuiſſe memorat lib. 1. num. 66. Bartolus. 1. num. 37. Carnolii cap. 10. Garciæ lib. 2. cap. 11. qui urbi Antverpienſi Brugenſem addunt. Quid, quod iſte ad utramque Belgii noſtri civitatem jam dictam excurſus prorſus extra dubium ponitur ex ipſo Ribadeneira, qui in editione ſua ſecunda Vitæ ſancti Patris noſtri, Hiſpanico idiomate Matriti anno 1594. excuſe apud Petrum Madrigal, lib. 2. cap. 1. pag. 51. diſerte utramque iſtam urbem nominat. Et Antverpiam eum veniſſe, iterum teſtatur in Vita breviore cap. 17. Hoſce Ribadeneira textus ſi vidiſſet auctor Prodromi Carmelitani R. P. F. Valentinus a S. Amando, aliter expreſſiſſet, imo dicamus rectius, ſuppreſſiſſet, quæ habet articulo 10. num. 143. pag. 126.*

Brugis benigne excipitur a Ludovico Vive, & alicubi hoſpitio.

B 155 *Franciſcus Sacchinus in præfatione apologetica partis primæ Hiſtoriæ Societatis noſtræ præfixa agens de excurſionibus tempore Lueticanæ commorationis, inſtruit nos de aliquo facto ſingulari, quod* S. Ignatio *Brugis contigiſſe ſcribit his verbis:* Brugas cum aliquando o veniſſet, vocatus eſt ad convivium a Ludovico Vive, homine claræ eruditionis ac famæ. Poſtque convivium Vives de eo ſodalibus, ſanctum hominem eſſe dixit, & religioſum quempiam Ordinem haud dubie conditurum. Quod aliqui mox auditorum ipſi Ignatio retulerunt, & ab Ignatio certa caula proditum, Joannes Polaocus ſcriptum reliquit. *Ad hæc, in Mſ. collegii noſtri Brugenſis, quod inſcribitur* Supplementa quædam ad hiſtoriam collegii Brugenſis, *invenio iſta:* S. Ignatius ... Brugis a Conſalvo Aguilleres, mercatore Hiſpano (viro auctoritatis & zeli primario, templi utpote PP. Auguſtinianorum ibidem ab Iconoclaſtarum Belgicorum furore, deſeoſore & conſervatore egregio) hoſpitio exceptus eſt. Qui Chriſti pauperem perbenigne primum fovit; dein ut amicum ſanctumque virum ſuſpexit, totimeque coluit .., adeoque ſanctus Conſalvi in Ignatium amor ſuccrevit, ut ipſe Pariſios aliquando, mercatu id exigente, profectus, ne amica Viri familiaritate privaretur, eodem menſibus aliquot cubiculo cum S. P. N. ſit uſus.

Antverpiæ edit inſignem proſpectum ſui

C 156 *Urbem hanc noſtram Antverpienſem ſplendidiſſima, dum ibi eſſet, Vir ſanctus decoravit prædictione, ſicut teſtatur Ribadeneira in Vita ſua breviore cap. 17. Res ſeriem ex ipſo accipe:* Cum Pariſiis, *ait*, veniſſet in Belgium, precariam pecuniam ſuſtentandæ vitæ gratia, ut diximus, quæſiturus, & a quibuſdam mercatoribus invitatus Antverpiæ cum iis epularetur; adoleſcens quidam inter eos aderat, modicum ſe juoctus a ceteris, Petrus Quadratus oomine, Medinæ Campi natus; in quem conjectis oculis, juſſit eum propius accedere. Cum enim, ajebat, in poſterum optime is eſſet de Societate Jeſu meriturus, par eſſe, ut amicitiam jam tum coirent, ſeque magnopere Deo ſciret obſtrictum, quod ſe ad cooſtituendum olim Societati Jeſu collegium delegiſſet. Quod ut multis annis ante jacta Societatis fundamenta prædixit, ita re ipſa veram prædictionem fuiſſe, compertum eſt. Longo ſiquidem intervallo Petrus ille Quadratus, & domina Franciſca Manga*, conjux ejus, Medinæ Campi Societatis collegium ædificarunt. *Fidem Ribadeneiræ in hoc vaticinio vindicat noſter P. Julius Nigronius in Hiſtorica diſputatione poſthuma de ſancto Patre noſtro, & de B. Cajetano Thienæo pag. 64. Porro de Petro Quadrato in Vita P. Jacobi Lainii ex Hiſpanico Ribadeneiræ a P. Andrea Schotto noſtro Latine reddita lib. 2. cap. 3. ſic dicitur:* Ille Antverpiæ Aduaticorum dum negotiaretur, emporio longe celeberrimo, Ignatium Loyolam Lutetiæ Pariſiorum ſtudiis operam dantem eleemoſynis benigne juverat. *Conſule item inferius paragraphum 34. num. 246.*

* al. Manſion

D AUCT. J. P.

ubi oſtenditur domus hoſpitii ejus.

157 *Accedit eo, quod apud Antverpienſes in platea Longa nova, vulgo* de Langhe nieuw ſtraet, *e regione portæ lateralis, quæ Meridiem ſpectat, eccleſiæ collegiatæ S. Jacobi, oſtendatur domus, in qua Sanctus hoſpitatus olim fuiſſe traditur; traditionem hanc paſſim ibi receptiſſimam, ac communem civium perſuaſionem confirmante inſcriptione, quæ* S. Ignatii *imagini, in angula frontiſpicii prædictæ domus, publicæ venerationi expoſitæ ſubnotatur hoc modo:*

S. IGNATIO
S. I. F.
IN HAC DOMO
OLIM HOSPITATO
SAC.

E *Adde ex Imagine primi ſeculi Societatis noſtræ lib. 6. cap. 5. pag. 854. Sanctum* Antverpiæ in Joannis Cuellar ædibus hoſpitatum, magno ambitu, piaque contentione a mercatorum primis ad cœnam vocari ſolitum, multi hodieque memorant, qui parentes ſuos ſæpe narrantes audivere. *Hanc vero domum fuiſſe eamdem cum illa, de qua paullo ante diximus, conficiunt ex teſtimonio noſtri Joannis Bollandi, quod alias a nobis producetur §. 34. num. 346. quos modo citabam. His ita de Sancti in Belgium excurſione expoſitis, nunc Lutetia Pariſiorum nos revocat.*

Circa primum hiemis ſuæ Pariſienſem, quod ſuo tempore dabat,

158 Reverſus primum e Flandria (*ſicut dicit Vita a Ludovico Conſalvo ex ore Sancti Patris excepta num. 77.*) cœpit conſuetudinibus & colloquiis ſpiritualibus impenſius inteodere, eodemque fere tempore tribus Exercitia tradebat, Peraltæ, baccalaureo Caſtro, qui habitabat Sorbonam, & cuidam Cantabro, qui in collegio D. Barbaræ commorabatur, Amatori oomioe. Hi magnas in vita commutationes fecerunt, ac ſtatim, quidquid habebant, etiam libros in pauperes erogaverunt: ipſi vero emendicato vivere cœperant *&c. Ex num. 78. ſequitur:* Rumores ingentes Pariſiis exorti ſuot adverſus Peregrinum (*id eſt*, Ignatium,) maxime inter Hiſpanos & a magiſtro noſtro de Govea; qui aiebat, cum ad inſaniam redegiſſe Amatorem, qui in ejus collegio manebat. Is ita ſtatuit, ae dixit, cum primum in collegium B. Barbaræ veniret, eum publice vapulaturum, quod Pariſienſes aulam dare dicuoi, tamquam ſcholaſticorum ſeductorem. *Ribadeneira lib. 2. cap. 3. narrat, quomodo virgarum periculo ſit liberatus; ubi & cauſam recenſet, cur illud incurrerit: nimirum* ex ſuorum condiſcipulorum numero Ignatius multis perſuaſit, ut familiaritates voluptatum potiuſillecebra, quam conjunctione ſtudiorum atque virtutis conciliatas dirimercot; diebus feſtis, pietati ſedulo ac religioni vacareot, & confeſſionis atque Euchariſtiæ ſacramenta rite ſuſciperent. Quapropter accidebat, ut a conſtitutis litterarum ſcholis ſoterdum per illos dies abeſſeot.

F

contra Buleum

159 *Magnum enimvero crimen, Bulæe, quod Viro ſancto ita imputas pag. 945. dicens:* Cum diebus feſtis condiſcipulos a ſcholis & repetitionibus tunc fieri ſolitis, in eccleſiam ad cultum Dei raperei, & ita a ſtudendi officio, & obſervandis academiæ legibus diverteret *&c. Sed Buleus non probat 1. quod ſocios a ſuo officio avocarit.*

A *carit. 2. quod eas a legum academicarum obſervatione*
AUCT. J. P. *diverterit. Cum vero neutrum probet; neutrum præſumi debeat de Sancto noſtro jam tum perfectiſſimo, poterat Bulæus abſtinere illo frigido epiphonemate, quod his verbis*, Hoc igitur ſupplicium ut deſugeret Ignatius, Goveam adiit, & prævenit, *mox ſubjungit*, probataque innocentia, ſi non laudem meruit, quod contra regulas PECCASSET, ſaltem impunitatem conſecutus eſt. *Itane vero ſaltem impunitatem, non laudem? At poterat Bulæus e Maffeio, & ex ipſo illa libri 1. cap. 20. e qua nonnulla exſcrt, diſcere oppoſitum: nam* Govea.., *ut ibi legere eſt*, Ignatium deduxit in aulam.. Ibi ſilentio indicto, repente contra omnium exſpectationem de Ignatii LAUDIBUS orationem inſtituit, Viri fortitudinem, innocentiam, caritatem extollens: ſeipſum & ceteros, qui innoxio periculum ſtruxerant, vehementer accuſans.., ad extremum obortis lacrymis ad Ignatii genua procidit, precatuſque delicti veniam, & apud ceteros illum in admirationem gratiamque reſtituit, & ipſe in omni deinceps vita Ignatium & ſocios

B præcipuo amore ſtudioque complexus eſt. *Hæc, inquam, ſi prædictum caput ad finem uſque perlegeris, ex Maffeio diſcere potuit Bulæus.*

& alium quendam, nonnulla obſervantur.

160 *Recentior quidam ſcelus, Calviniane vel forte nullius religionis, in ſuo Dictionario hiſtorico & critico Gallico, æternis tenebris devovendo tom. 2. pag. 1846. affert verba alicujus Calviniſtæ, quibus aſſeritur*, Ignatium *non modo petiiſſe a ſuo præceptore, ut virgis ſeſe exciperet, non ſecus atque alios diſcipulos, quando lectiones non diſceret; verum etiam virgis re ipſa fuiſſe exceptum; eaque contigiſſe Pariſiis in collegio Montis-acuti, anno ætatis ejus trigeſimo ſeptimo. Quot & quanta in paucis verbis mendacia, adeo aperte abſurda, ut refutari non mereantur! Ea non adoptat, ſed refutat potius vel ipſemet dictus Dictionarii auctor, quamquam tot alioqui ſordium rapſodiator.* Ad eum modum, *inquit Ribadeneira in Vita breviore cap. 7.* periculo atque infamia liberatus Ignatius, integritas ejus cognita, magnaque ejus nominis exiſtimationi facta acceſſio. Quin etiam collegii præſes Jacobus Goveanus, natione Luſitanus, doctor & eruditus & ſanctus, eum tanta deinceps benevolentia cunctoſque filios ejus complexus eſt, ut eo

C potiſſimum auctore Joannes III. Luſitaniæ rex, e Societate Jeſu patres in Indiam miſerit, qui vaſtas illas & longinquas regiones peragrando, fideque imbuendis barbarorum animis, & ad Dei cultum adducendis, ubertimos fructus extulerunt. Tantum boni Deus eruit ex hac occaſione minima, dedecoris & ignominiæ pleniſſima. *De publica Viri ſancti ex hoc facto exiſtimatione, magiſtrique ejus, qui hujus tempeſtatis auctor fuerat, nec non primorum Univerſitatis præceptorum Moſcati, & Vallis erga eum animo, agit Bartolus lib. 1. num. 40.* Præ ceteris tamen, *uti addit*, Martialis quidam, theologiæ profeſſor, intima illi neceſſitudine adhæſit, & de magnis divinorum arcanis ab eo inſtitui ſolitus, facile animum induxit, hæc illum cæleſti magiſterio didiciſſe, quæ nulla in terris pulpita ſonarent: atque eo proceſſit, ut ei prius Doctoris theologi tradenda inſignia deferret, quam curſum artium peregiſſet.

Sanctus de Catholica religione Pariſiis bene meritus.

161 *Rebus autem a Sancto Lutetiæ Pariſiorum præclare geſtis apud Ribadeneiram lib. 2. cap. 1. & tribus proxime ſequentibus; uti & lib. 5. cap. 2. ac 10. ſuperaddimus iſta ex Odorici Raynaldi Annalibus eccleſiaſticis tomo 20. ad annum Chriſti 1534. ubi ſic ſcribit:* Hoc porro anno Pariſiis affigi cœpta ſunt noctu publica ſcripta adverſus Euchariſtiam; ſed a Franciſco rege nefarii ejuſmodi conatus repreſſi ſunt, ut proximo anno dicetur. Dabat tum operam theologiæ in eadem urbe S. Ignatius Loyola, incenſuſque fidei tuendæ ſtudio, omnem diligentiam in revocandis in Eccleſiæ ſinum hæreſi contaminatis collocabat. *Et paucis interjectis allegat hunc Maffei locum lib. 1. cap. 21.* Complures .. hæreticos, graſſante jam peſte Lutheriana, tempeſtivis diſputationibus monitiſque convictos, ad ſacra Quæſitorum tribunalia volentes adduxit; & cum ſancta Romana Eccleſia in gratiam ſecreta abjuratione reſtituit. *De egregiis ſanctiſſimi Parentis ad devinciendos ſibi hominum animos, atque ad meliorem frugem educendos dotibus non teanſcribo, quæ commemorat Maffeius loco citato.*

Quidam ex ejus ſocio non perſuaſi veterunt.

162 *Et vero cara ipſius naturæ ac gratiæ ſubſidia emicuere admodum in ſociis, quos ſibi Lutetiæ Pariſiorum adlegit: de quibus antequam agam, inſpiciendam ſuggero de primis ſodalibus, antea ab ipſo aſſumptis (nimirum Calliſio, Artiaga, Cazore ac Joannico) Vitam Conſalviianam*

E *ſancti Patris numero 58. ac 80. item Ribadeneiram lib. 2. cap. 4. Maffeium lib. 1. cap. 16. & lib 2. cap. 1. & Orlandinum lib. 1. num. 52. e quo ſubdo iſta*: Joannes .. adoleſcens .., qui ut ætate junior, ita ſapientia ac mente provectior, ne poſt agnitam juſtitiam, cum explorato ſalutis diſcrimine retrorſum converteretur, in monachorum clauſtra ſe abdidit. *Bartolus vero lib. 1. num. 38. de Cazero hæc memorat*: Pro exploratore, *inquit*, captus vinctuſque in Anglia, deinde in Gallia, & in Caroli V. caſtris, bis quidem ægre laqueum evaſit, ſemel vero tam diris cruciatibus diſtortus, ut vitam exinde miſerrimam traxerit, *Hos itaque non elegerat Dominus*, Ignatio *ad condendam Societatis Jeſu fabricam adjutores; uti nec tres alios, Caſtrum videlicet, Peraltam, & Amatorem Lutetiæ Pariſiorum ipſi adjunctos, de quibus ſic Orlandinus lib. 1. num. 67.* Tempori cedentes, quamdiu ſtudiis finem imponerent, perfectionis evangelicæ propoſitum diſtulere. Is fuit velut alter partus ſociorum Ignatii præmaturus, nec vitalis: nam tametſi vitam cun-

F cti laudabiliter pieque peregerunt; nemo tamen in ejus diſciplina ac ſocietate permanſit.

§. XVII. Primi, e quibus coaluit Jeſu Societas; elogia; licentiæ ac magiſterii gradus in Artibus.

Primus e ſociis cum Ignatio ſoc.

DE *ſociis agit Ribadeneira lib. 2. cap. 4. ſed ſatis parce ac reſtricte. Audiamus Maffeium lib. 1. cap. 21.* Jam vero, *inquit*, quod ei vel in primis propoſitum initio fuerat, ut aliquos ingenio doctrinaque præſtantes ad ſuum inſtitutum ac vitæ rationem aggregaret; in id ipſum per theologiæ maxime tempus incubuit; adjunxitque ſibi, Deo bene juvante, juvenes novem ex academia univerſa lectiſſimos. Quorum primus fuit Petrus Faber. *Elogium ejus habet Ribadeneira lib. 3. cap. 11. Ingenium vero ipſius cum inſigni in philoſophicis eruditione conjunctum commendat Maffeius; quo referente*, ad litteras a vita paſtorali traductus, tantum ingenio induſtria-

que

A que profecerit, ut eum in locis Ariſtotelis difficilioribus magiſter ipſe Penna conſuleret.

Petrus Faber;

164 *Hunc quamodo ſanctus Pater ſibi paulatim amice deuinxerit, in pietate ſedule inſtruxerit, ac poſtea denique Exercitationibus ſpiritualibus fructuoſe perpoliverit, vide in Ribadeneira lib. 2. cap. 4. citatis*, adeo, *uti addit Maffeius*, propenſum ad pœnitentiam, tantoque animi ardore ſucceſſum, ut hieme ſumma, concretum glacie flumen Sequanam plauſtris impune prementibus, in ſeparata Jacobæi vici domuncula propoſitas meditationes, & quidem inſideas nivi ſub dio peregerit, ſexque ipſos dias omni prorſus cibo potuque abſtinuerit, inediam longius utique protracturus, niſi eum, re animadverſa, conſultoque ſuppliciter Deo, vetuiſſet Ignatius. *Ita ille. Conſuli poſſunt, quæ habet elogium mode deſignatum, ac Bartolus lib. 2. cap. 1. Exſtat ejus Vita ex Latino P. Nicolai Orlandini in Italicum idioma converſa per Erminium Tacitum. Laudat Fabrum S. Franciſcus Saleſius part. 2. cap. 16. Introductionis ad vitam devotam.*

Secundus S. Franciſcus Xaverius;

B 165 *Secundus* Ignatio *acceſſit ſocius S. Franciſcus Xaverius, quem vel nominaſſe ſit ſatis, toto utique terrarum orbe laboribus apoſtolicis, ac miraculis notiſſimum, & in Vita Ribadeneiriana variis locis memoratum. Is* ab ſi conſuetudinis familiaris, *ſicut ibi dicitur lib. 2. cap. 4.* animo tamen in principio alienior fuit; ſed ipſe tandem vim ſpiritus loquentis in Ignatio ſuſtinere minime potuit. *Hæc ita exprimit Maffeius*: Ex eodem contubernio Franciſcus quoque Xaverius nobilis Caniaber (*Navarrum eum dictus auctor debuit dicere, tum Bulæus Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis tom. 6. pag. 944.*) idemque non vulgari eruditione; quippe qui laurea magiſtrali donatus Lutetiæ, poſtmodum publicus Ariſtotelis interpres exſtiterit, quamquam principio ita non ſtudioſus Ignatii, ut ejus pietatem, ut fit, etiam procaciter irrideret; tamen Viri tum patientia, tum obſequiis adeo delinitus eſt, ut ad illius ductum arbitriumque ſeſe omnino contulerit.

quæ ſecuti ſunt Jacobus Laynez,

C 166 *Xaverium porro ſecutus eſt Jacobus Laynez, ex Almazano, in regno Caſtellæ diœceſis Segontinæ oppido. Vitam ejus edidit Ribadeneira. Breve eſt illud apud Bartolum lib. 2. num. 3. de viro elogium*: Hic ille eſt Jacobus Lainius, qui ſparſis Europa & Africa clarus pro Eccleſia Dei laboribus; qui Pontificis theologus, ſynodi Tridentinæ præſens ſæpius admirationem promeritus; qui paratam ſibi a Paulo IV. ſacram purpuram conſtanter averſatus, vitare non potuit, quin ab Societate defuncto Ignatio judicaretur ſimillimus, eique præficeretur Generalis: quodque inter tot laudes ſplenderet auguſtius, par orbi regendo habitus, ei ſe oneri demiſſione ſui verecunda, fugaque ſubduxit: cum duodecim Cardinales in ſecreto confeſſu de Pauli IV. ſucceſſore, hoc ipſi tentarent imponere, raro in hiſtoriis exemplo vocandi hominem ad pontificatum, quem nec mitræ, nec purpuræ honor antea decoraſſet. *Vitam ejus, a Ribadeneira Hiſpanice ſcriptam, noſter Andreas Schottus Latinitate donavit ac typis edidit.*

Alfonſus Salmeron. Simon Rodericus. Nimirum Bobadilla.

167 Ignatio *ſocium quoque ſeſe adjunxit Alfonſus Salmeron, laboribus apoſtolicis, eruditione ac ſcriptis clariſſimus. Res ab eo geſtas, Vitæ Jacobi Lainii, quicum vitæ conjunctiſſime, communissque multa habuit, adnexuit Ribadeneira; quam ex Hiſpanico Latine vulgavit idem, qui ſupra, Schottus.* Additi quoque Ignatio ſunt, *inquit Ribadeneira*, Simon Rodericus, & Nicolaus Bobadilla: *quorum hic* Palentinus, *apud Maffeium*, doctus juvenis, & philoſophiam publice profeſſus in oppido Hiſpaniæ Pintiæ *dicitur*; *ille vero* præſtanti indole Luſitanus. *Plura de illis dabit Bartolus lib. 1. num. 3. Trium alicram, qui poſtea illis Lutetiæ Pariſiorum acceſſere, ratio habebitur inferius. Super hoc itaque fundamento, cujus angularis lapis erat Chriſtus Jeſus, tenuibus utique ad ſubſecutam poſtea graudem adeo fabricam principiis, formari paulatim condiquit cæpit Societas Jeſu.*

D AUCT. J. P.

Catalogus a Petavio repertus, ac Romam miſſus;

168 *Inter monumenta noſtra Romana invenio ſcriptum hoc titulo notatum*: Ex litteris P. Dionyſii Petavii ad Patrem Stephanum Charletum Pariſiis XXVIII. Julii MDCXXXV. *quo ſcripto de gradibus Artium*, Ignatio *ac ſocius ejus collatis, edocemur. Ita memorat*: Cum nuper ma celebraturus contuliſſem ad S. Genovefæ, incidi in quamdam chartam, in qua recenſebantur nomina magiſtrorum in Artibus tempore S. P. N. Ignatii, cum quatuor examinatoribus cujuſque licentiæ, atque in ea nomina plerorumque ex noſtris primis Patribus deſcripta inveni. Exiſtimavi, me rem non parum gratam R. P. N. Generali, & R. V. facturum, ſi eorum catalogum ex autographo deſumptum mitterem: in E quo notandum eſt, magiſtros in Artibus in quatuor claſſes notionum eſſe diſtinctos, ſcilicet Galliæ, Picardiæ, Northmaniæ, & Germaniæ. Sub natione Galliæ comprehenduntur Hiſpani, Navarrini, Luſitani &c. Ad marginem notatur collegium, in quo degebant. Appoſui præterea ordinem, quem quiſque in licentia tenebat. Ad hæc, ſciendum eſt, tunc temporis annum a Paſchate inchoari ſolitum; ita ut annus, qui ibi ſignatur (prout jam uſurpatur) pertineat ad nonum proximæ ſequentem. Exempli gratia: Simon Rodericus creatus eſt magiſter in Artibus anno MDXXXV. XIV. Martii, die Martis; debet reputari pro anno MDXXXVI. in quo littara Dominicalis erat B. A., ita XIV. Martii eſſet dies Martis: & ſic de aliis; ubi notatur dies cum feria, quod non ubique reperitur. Prætarea invanitur bis PSTAUS FABER, & nelcio quis amborum ſit noſter Pater. P. Broet vocatur DOMINUS, quia erat ſacerdos.

ſignatura quamdam promotionis S. Ignatii,

F 169 Iſtud verbum LEXO. ſignificat collegium Lexoviense, Liſieux; CAL., Calvienſe, Calvi; CENO., Cenomanenſe, le Mans. Hæc charta valde gavilis eſt dominus Cardinalis de la Rochefoucault: certe ego ſingulari quodam ſenſu lætitiæ perfuſus ſum, qui afficiet etiam, ut arbitror, R. V., ceteroſque Patres ac fratres noſtros, qui hunc catalogum legent. Atque etiam ſorta iſtud non parvos admovebit ſtimulos R. V., ad procurandam, rogatu Domini Cardinalis, apud ſacram Congregationem Rituum, approbationem Officii S. Genovefæ: cum præſertim beneficio divino contigerit, ut in eccleſia iſtius magnæ Sanctæ, & in conſpectu reliquiarum ejus, atque intromittenta uno ex ſuis religioſis, duo ex Sanctis noſtris Patribus, ceterique omnes gradum obtinuerint. *His prænotatis, ſubditur ibidem ſequens catalogus*:

ac primorū noſtrorum Patrum, ad licentiam in Artibus;

In natione Galliæ erat ordine

170 Barb. Petrus Faber, anno Domini MDXXVII. die XII. Martii ante Paſcha, erat feſtum B. Gregorii	79.
Barb. Franciſcus de Xabier die XV. Martii MDXXIX.	22.
Barb. Petrus Faber, eodem anno, & die	24.
Barb. Ignatius de Loyola XIII. Martii anni Domini MDXXXII.	30.

A Barb. Claudius Jayus die Sabbati VI. Martii
AUCT. MDXXXIV. 73.
J. P. Simon Rodericus XXV. menſis Martii, quæ erat feria tertia ſecundæ hebdomadæ Quadrageſimæ MDXXXV. 35.
Lexo. Joannes Coburius eodem anno & die 59.
Picardi. Cal. Dominus Paſchaſius Broet, eodem anno, quo duo priores 87.
Ceoo. Martinus Olava XIII. Martii MDXXXII. 11.

magiſterium. 171 *Ex his inſtruimur circa gradum licentiæ, ut vocant*, Ignatii *ac ſociorum ipſius in Artibus. Quod vero attinet ad magiſterium Artium, de illo inter dicta monumenta Romana P. Ignatius Pinius iſta annotavit:* S. Ignatius & ſocii creati ſunt Artium magiſtri Pariſiis, juxta teſtimonia originalia Rectoris, & Univerſitatis Pariſienſis, omnibus ſingillatim data, quæ diligenter, *ait*, conſului. *Et mox pergit:*

Juxta originale teſtimonium datum MDXXXVI. III. Octobris; quod cum hic ſervatum ſemper fuerit inter aliorum S. Ignatii ſociorum teſtimonia, conſtat, noſtrum P. Fabrum creatum fuiſſe magiſtrum tempore hic deſignato; *videlicet*;
B Petrus Faber diœceſis Gebennenſis, MDXXXVI. poſt Paſcha.

Juxta originale teſtimonium datum MDXXXIV. XIV. Martii: Ignatius de Loyola MDXXXIV. poſt Paſcha.

Juxta originale teſtimonium datum MDXXXVI. III. Octob. Claudius Jajus MDXXXVI. poſt Paſcha.

Juxta originale teſtimonium datum MDXXXVI. IV. Septembris: Joanes Coduri MDXXXV. ante Paſcha.

Juxta originale teſtimonium datum MDXXXVI. III. Octobris: Alphonſus Salmeron MDXXXVI. poſt Paſcha. Nicolaus Alphonſus de Bobadilla MDXXXVI. poſt Paſcha.

Jacobus Laynez Artium magiſter creatus Compluti MDXXXII. XXVI. Octobris, ut patet ex teſtimonio originali Rectoris & Univerſitatis Complutenſis,

Nonnulla aliunde confirmantur. 172 *Quædam ſupra dicta confirmantur ex Bulæo, qui Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis t. 6. pag. 946. ſcribit*: MDXXXIV. Ignatius MAGISTRATUS eſt in Artibus.., biennio ante in iiſdem LICENTIATUS, nempe XIII. Martii MDXXXII. *Pag.* 935. Franciſcus
C Xabiere, alias Xavier Cantaber (*dicendum erat* Navarrus) die XV. Martii anno MDXXIX. LICENTIATUS eſt in Artibus. *Ibidem ex Faſtis Rectoris anni* 1536. *ætas hæc verba*: D. Nicolaus Alphonſus de Bobadilla.. incepturus (*id eſt adepturus gradum magiſterii*) ſub M. Franciſco Xabiere. *Hic planum fit, Catalogum a Petavio miſſum agere de ſola* Licentia, *non de* Magiſterio *Artium*: *quod in Horis Sanctis canonicis de Sociis ejus novem omnibus affirmatur.*

Teſtimonia de S. Ignatii magiſterio in Artibus. 173 *De ſancti Parentis noſtri magiſterio miſſum eſt ad nos ſequens teſtimonium, ex pergameneo exemplo, quod in noſtro tabulario Romano aſſervatur, deſcriptum in hæc verba*: Univerſis præſentes literas inſpecturis Rector & Univerſitas ſtudii Pariſienſis ſalutem in eo, qui eſt omnium vera ſalus. Cum univerſi fidei Catholicæ cultores tam naturali æquitate, quam divinæ legis præcepto ſint aſtricti, ut fidele teſtimonium perhibeant veritati: multo magis convenit, ut viri eccleſiaſtici divertarum ſcientiarum profeſſores, qui veritatem in omnibus ſcrutantur, & in ea alios inſtruunt, & informant, ut, ſic nec amore, nec favore, aut alia quacumque occaſione devient a rectitudine veritatis & rationis. Hinc eſt, quod nos in hac parte veritati teſtimonium perhibere cupientes, omnibus & ſingulis quorum intereſt, tenore præſentium notum facimus, quod dilectus noſter diſcretus vir magiſter Ignatius de Loyola, diœceſis Pampilonenſis, in Artibus magiſter, gradum magiſterii in præclara Artium Facultate Pariſiis, examinibus rigoroſis anno Domini milleſimo quingenteſimo triceſimo quarto poſt Paſcha, ſecundum prædictæ facultatis Artium ſtatuta & conſuetudines diligenter præhabitis ſolemnitatibus in talibus aſſuetis laudabiliter & honorifice adeptus eſt. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum magnum præſentibus literis duximus apponendum. Datum Pariſiis in noſtra congregatione generali apud ſacrum Martyrium ſolemniter celebrata anno Domini prædicto milleſimo quingenteſimo triceſimo quarto, die decima quarta menſis Martii. le Roux. *Monet tamen P. Ignatius Pinius, non omnino clare ſe poſſe nomen legere ob implicatas literarum flexus. Appenſum eſt ſigillum magnum, impreſſum ceræ Hiſpanicæ rubræ & incluſum in ferro albo. In ſpicilegio Romanorum documentorum ab eodem P. Ignatio Pinio ad nos miſſo, ſit mentio unius epiſtolæ noſtri S. Patris ex*
E libro archivii noſtri manuſcripto in folio, & quinque digitis craſſo, cui titulus S. IGNATII EPISTOLÆ; *quæ epiſtola dicitur ſcripta fuiſſe, quando ſtudebat Pariſiis; ejuſque originale totum autographum eſſe in domo probationis Calaritana in Sardinia. Ex hac itaque epiſtola, ad confirmationem eorum, quæ de tempore licentiæ S. Ignatii dicta ſunt, habemus, quod illam ſit adeptus in Quadrageſimæ anni* 1533. *quo Pariſius ſcribit die* XIII. *Junii: nam per illud, me hize maeſtro, quod eſt in textu, ſuccelliga licentiam, ex dictis.*

§. XVIII. Studium theologicum Pariſiis; Vota in Monte Martyrum; commoratio Pariſienſis; diſceſſus in Hiſpaniam, teſtimonium.

S. Ignatius, Jacobus Laynez, Petrus Faber, Joannes Coduri, Alphonſus Salmeron, Claudius Jaius anno & medio ſtuduerunt theologiæ in Univerſitate Pariſienſi. Id patet ex teſtimonio originali Decani & magiſtrorum Facultatis theologicæ Pariſienſis, dato ſingillatim omnibus prænominatis, eodem anno & die, nempe MDXXXVI. XIV. Octobris. Teſtimonium datum S. Ignatio exhibeo infra: cetera illi omnino ſimilia; *inquit P. Ignatius Pinius inter monumenta noſtra Romana, Teſtimonium autem illud ex pergameno tranſcriptum ita ſonat*: Univerſis præſentes literas inſpecturis Decanus, ſingulique magiſtri Facultatis theologiæ in venerabili, florentique, & fructifero ſtudio Pariſienſi, ſalutem in eo, qui eſt omnium vera ſalus. Cum univerſi fidei Catholicæ cultores tam naturali æquitate, quam divinæ legis præcepto ſint aſtricti, ut fidele teſtimonium perhibeant veritati; multo magis convenit, ut magiſtri ſacræ theologiæ profeſſores, qui veritatem de divinis ſcrutantur, & in ea alios inſtruunt, & informant, ut ſic nec amore, vel favore, aut alia quacumque occaſione devient a rectitudine veritatis & rationis.

Tempus ſtudiorum theologicorum Ignatii ac ſociorum. F

175 Cum igitur non ſolum fama referente, ſed ipſius rei evidenti declaratione veraciter nobis

A bis conſtet, dilectum noſtrum, venerabilem, & diſcretum virum, magiſtrum Ignatium de Loyola, in Artibus magiſtrum, & in ſacra theologia ſtudentem eſſe: volentes, prout etiam oobis incumbit, in hac parte veritati teſtimonium perhibere; tenore præleotium notum facimus tam præſentibus quam futuris, quod præfatus magiſter Ignatius da Loyola per unum annum cum dimidio in eadem noſtra Facultate ſtuduit. In cujus rei teſtimonium ſigillum præfatæ noſtræ theologicæ Facultatis literis præſentibus duximus apponendum. Datum Pariſiis in noſtra congregatione generali apud ſanctum Mathurinum ſolemniter celebrata anno Domini milleſimo quingenteſimo trieeſimo ſexto, die vero decima quarta menſis Octobris. Pourmer *adſcribitur*, quantum poſſum, *inquit Pinus*, legendo aſſequi. *Appenſum eſt ſigillum magnum impreſſum ceræ Hiſpanicæ rubræ, & incluſum in ferro albo.*

In Univerſitate Pariſ. ſuorum ex teſtimonio ejus.

176 *Atque hæc intelligenda ſunt de ſtudio theologico in Univerſitate Pariſienſi*; Ignatius *enim, ex Ribadeneira lib. 2. cap. 2.* ſpatio philoſophiæ emenſo, reliquum tempus, ad annum trigeſimum quintum axeuntem, ſacræ theologiæ tribuit. *Præcoſſerat Ludovicus Conſalvus in Vita, ſic referens*: Jam tum curſum (*intellige Artium*) abſolverat, & annos aliquot in ſtudium theologicum inſumpſerat. *Maffeius lib. 1. cap. 19. hæc affirmat*: Poſt hæc (*poſt lauream nempe philoſophicam*) in cœnobii Dominicani gymnaſio ſacram theologiam aggreſſus eſt, ingenii ſane labore & induſtria; cum præter ceteras locubrationes, hieme ſæviente, quotidie mane ante lucem ad ſcholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederes. Atque ex eo ſtudio tantum, Deo adjuvante, percepit, quod ſatis eſſet ad fidei doctrinæque ſuæ rationem, ſine ſuſpicione ulla novitatis, ex Patrum decretis atque auctoritate reddendam. *Hæc de ſtudiis.*

Hæc tamen ſi non lectus a. ſtunde exercitii debent exercitia ipſi rum theologica.

B

177 *De loco, tempore, perſonis, ac natura votorum prope Pariſios emiſſorum, eorumque confirmatione ſeu renovatione, lectorem inſtruit Ribadeneira lib. 2. cap. 4. cui adde Orlandinum Hiſtoriæ Societatis lib. 1. a num. 90. ut Maffeium lib. 1. cap. 21. non commemor em. P. Ignatius Pinius ex tabulario Romano deprompſit ac deſcripſit notitias in rem, de qua hic nobis eſt ſermo, ſingulares ex iis, quæ ſunt ab Oliverio Manareo* de P. Petro Fabro collectæ ex ipſius Diario ſeu Libro Meditationum; *cujus* exemplar attuli, *inquit*, ex Urbe, & reliqui novitiatui Tornacenſi, compactum in 4. *Ibi ergo ita autur hæc verba*: P. Ribadeneira lib. 2. cap. 4. dicit, B. P. Noſtrum eum ſex ſociis in capella B. Virginis in Monte Martyrum obſtrinxiſſe ſe votis paupertatis ad cnndictum diem inſtituendæ, & peregrinationis Hieroſolymitanæ, obedientiæque præſtandæ Sedi Apoſtolicæ circa Miſſiones. Atqui traditione conſtanti tenuimus ſemper Pariſiis, quod vota caſtitatis & paupertatis ſuſcipiendæ, die ab ipſis deſignando ediderint ſimul in Monte Martyrum. Et hujus rei cauſa tolebant, qui Societati nomen dederant; per multos annos poſtea eo concedere, & confiteri ac communicare, votaque ſua privatim & ſecreto, ut moris tunc erat, renovare. Et huic quidem celebritati interfui ſemel atque iterum anno MDXLVIII. & MDXLIX. Poſtea cum noſtri collecti eſſent in eadem domo & familia, videlicet in ædibus Claromontanis, incepimus domi in ſacello domeſtico vota ſimul renovare. *Hæc traditio nullam patitur difficultatem, veritati utique hiſtoricæ vulgo notiſſimæ conformis.*

Contra oſtentatæ ſenſorum ſeu. ſentiam ſtatuit Manareus

Difficultas eſt in alia, quæ in iſta collectione ſequatur, traditione.

D

AUCT. J. P. *e Diario P. Fabri, quod exaro.*

178 Ad B. Virginem, quæ appellatur in Campis, in ſuburbiis S. Germani, vel certe S. Marcelli, ſolebamus devotionis ergo ſæpe concedere: quod traditione acceptiſſemus, beatos Patres noſtros ibi feciſſe vota duo: nimirum peregrinationis Hieroſolymitanæ, & obedientiæ ſummo Pontifici præſtandæ tempore deſignando. Atque hoc videtur inſinuare P. Faber in ſuo Diario, ſic dicens: „ Hoc „eodem anno, die S. Mariæ in Auguſto, omnes, „qui tunc in eadem eramus determinatione, & exercitati (præter M. Franciſcum, qui cum eſſet „in eadem determinatione, oondum acceperat Exercitia) eodem die, inquam, ivimus omnes ad „S. Mariam prope Lutetiam, ut ibi quiſque votum „faceret eundi Jerualem tempore ſtatuto, & poſt „reditum inde, ponendi ſe ſub obedientia Pontificis Romani, incipiendique die aſſignato relinquere parentes & retia, præter viaticum. Eramus autem qui hac prima vice convenimus, Ignatius, M. Franciſcus, ego Faber, M. Bovadilla, M. Laynez, M. Salmeron, M. Simon. Jayus nondum venerat Lutetiam in eodem propoſito. M. Joannes vero & Paſchaſius nondum erant capti. Eodemque die, in duobus lequeotibus annis, ibamus omnes ad eundem locum ad confirmandum eam determinationem, ad quam in „veniebamus toties multum augmenti ſpiritualis. „Erant autem in iis annis nobiteum jam M. Jayus, „M. Joannes Coduri, & M. Paſchaſius; omnes „hi, inquam, in ultimo anno nobiteum erant „. Hæc ille. *I a Manareus e Diario P. Fabri.*

E

Ignatius primo cum ſocii vota, duo 4 bus deverſis loci editis fuiſſe;

179 *Et mox proſequens idem Manareus*: Sola porro, *inquit*, ea traditio, & peculiaris, quæ habebatur hac de cauſa ad templum B. Virginis in Campis devotio, & frequentatio Noſtrorum multis poſt annis, effecit, ut crediderim (quod multi alii) vota caſtitatis & paupertatis facta fuiſſe in Monte Martyrum in ſacello B. Virginis: reliqua vero vota duo ad S. Mariam in Campis fuiſſe facta. Et ſane ordinarie alter locus Mons Martyrum appellatus.., multo longius diſtat a civitate, quam alter. Sed mei Patris Nicolai Orlandini erit, nodum hunc diſſolvere. Videatur Diarium fol. 3. *P. Ignatius Pinius*, in alio exemplo, *inquit*, huic plane ſimili ab eodem Manareo ſubſcripto, hæc ponuntur ad calcem ſeu finem hoc modo; *&c.*; *ſed, quæ inde extrabit, nam eſt neceſſe e fragmento tua miſſa tranſcribere. Sufficit enim hæc Pinii clauſula ibidem ſubdita; in qua ſic fatur*: Vides, utrumque exemplar inter ſe congruere, etiam in hac re, quod ſubſtantiam: quamquam hæc res eadem in exemplari, quod hic ex adverſo, *ait*, totum deſcripſi, *ac quod nos modo dedimus*, dicatur clarius & explicatius. *Cæterum quæ hic Manareus ex traditione refert, ſimpliciter, abſolute atque affirmate ponuntur in Reſpoſitione ejus ad quædam poſtulata de B. P. Noſtri virtutibus & documentis, a Nicolao Lancicio Romæ theologiæ ſtudioſo, eidem P. Manareo propoſita; uti videre eſt infernus §. 86 parte 3. ubi ad trigeſimum quartum hæc dicuntur*: In altero illo templo (*B. Virginis, quæ a Campis nomen habet*) ediderant vota Hieroſolymitanæ peregrinationis, & obedientiæ præſtandæ Pontifici circa miſſiones.

F

180 *Verum quæ de duobus diverſis locis, quorum uno vota duo, altero autem alia duo edita fiunt, ſtatuit Manareus, neutiquam comprobamus.*

ſed ipſum non ſequamur

5. Quæ cum Ribadeneira & Orlandino probatiſſimæ

AUCT. J. P.

A *tiſſimæ notæ hiſtoricis pugnant.* 2. *Quia diſſentiunt a Majorum noſtrorum traditione, ut patet e communi Societatis ſenſu.* 3. *Quia hoc extundi non poteſt e verbis Fabri, ſicut mox dicemus.* 4. *Quia e verbis Fabri potius ſuadetur oppoſitum. Etenim illa Fabri verba* Ivimus omnes ad S. Mariam prope Lutetiam, *cur judicans S. Mariam* in Campis *potius, quam ædem* B. Mariæ, quæ Mons Martyrum vulgo dicitur, *ex Ribadeneira loco citato? Imo vero cur non deberent intelligi de hoc loco, non autem de illo alio? Fac enim per illa denotari eadem ſacram S. Mariæ, cui a Campis nomen, jam ſequetur, ut votum paupertatis, præter alia duo, ibidem loci emiſſum ſit: id quod nullus admiſeris: nequa enim, ſecundum ea, quæ ex Fabri Diario proferebat Manareus, ſolummodo dicitur, illuc eſſe itum*, ut ibi quiſque votum faceret eundi Hieroſolymam tempore ſtatuto, & poſt reditum inde, ponendi le ſub obedientia Pontificis Romani; *verum etiam* incipiendi die aſſignato relinquere parentes & retia, præter viaticum. *Ubi vides exprimi votum paupertatis? quod ex conſtanti tamen traditione ſemper tenuit Manareus, fuiſſe editum in Monte Mar-*

B *tyrum, prout ex ſupra dictis patet.*

181 *Sive vero traditio hæc controverſa originem traxerit ex eo, quod, uti in citata Reſponſione Manareus refert, cum ſanctus Pater* Pariſiis ſemina jaceret futuræ Societatis, ut a Patribus fide dignis cognovi, *inquit*, diebus feſtis & dominicis ſolebat ſe conferre ad templum B. Virginis (quæ a Campis nomen habet) ... ut cum ſociis oration*i* vacaret, & ſacroſanctо corpore Chriſti commodius ſe reficeret; *ſive hinc, inquam, nata ſit iſta traditio, ſive alunde; illam equidem vere Manares tempore, neque multis poſt rem geſtam annis, Pariſiis fuiſſe credo: verumtamen a communi ſententia de primorum* S. Ignatii *ſociorum voto uno in loco Monte Martyrum nuncupatis, diſcedendum non cenſeo. Exſtat porro hæc apud Bartolum inſcriptio lib.* 2. *cap.* 6. D. O. M. Siſte ſpectator, atque in hoc Martyrum ſepulchro probati Ordinis cunas lege, Societas Jeſu, quæ S. Ignatium Loyolam patrem agnoſcit, Lutetiam matrem, anno ſalutis MDXXXIV. Auguſti XV. hic nata eſt; eum Ignatius & ſocii votis ſub ſacram Synaxim religioſe conceptis, ſe Deo in perpetuum

C confecrarunt, ad majorem Dei gloriam. *Argasius nec iſtorum votorum naturam, nec rei Societatis ſeſe intelleriſſe, ſatis ſuperque oſtendit, quando in Hiſtoria Domine noſtræ Monſerratenſis cap.* 46. *n.* 9. *vult, in Monte Martyrum editam fuiſſe profeſſionem ab* Ignatio *ac ſociis ejus. Imo vero eo ineptiarum abiit, ut aſſereret non verorum, quod Jeſuitæ in monaſterio Montis Martyrum Præpoſitum generalem elegerint* Ignatium. *Quæ quid incongruinis dici poteſt?*

182 *Hiſce addamus ex Reſponſione Manarei ſupra citata*: Extra templum *ſanctorum* Martyrum illorum in fodina quadam, ex qua ſaxa ad gypſum parandum eruuntur, audivi, *ait*, B. Patrem noſtrum non ſemel pernoctaſſe in oratione. *Commoratio Pariſienſis ſecundum dicta* §. 15. *fuit incboata menſe Februario incunte anni* 1528. *&, ſecundum dicenda paulo inferius, profectio inde contigit ſub autumnum anni* 1535, *atque adeo commoratus ibi fuit ſanctus Pater annis circiter ſeptem completis; incompletis autem forte eſſe; non vero decem: ac proin unoquo explicare illud*, fixit pedem per decem annos Lutetiæ; *quod notatur in apographo exemplo teſtimonii authentici ſcriptorum P. Laynez, Salmeron, & Polanci de* S. Ignatio; *quodque inter alia mo-*

numenta Romana e tabularie ibidem ad nos huc tranſ- D *miſſum eſt. Et ſic pariter non probo Surium in Commentario brevi rerum in orbe geſtarum ad annum* 1540. *ſcribentem*: Decem annos litterarum illic ſtudiis..impendit,

183 *De itinere ſancti Patris Lutetia Pariſiorum in Hiſpaniam, conſuli poteſt Ribadeneira lib.* 2. *cap.* 5. *ac Maffeus lib.* 5. *cap.* 2. *qui* ne quid, *inquit*, e ſuo diſceſſu res Pariſienſes caperent detrimenti, primum commilitones ad perſeverantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum, & annis & vocatione antiquiſſimum illis præpoſuit; cui interim obtemperarent; quem parentis ducerent loco. *De ratione temporis occurrunt iſta*: Anno MDXXXIV. Ignatius ſociique ita res inter ſe componunt, ut ipſe in patriam revertatur, *inquit Ribadeneira loco citato. In ſignando iſto anno præceſſerat Vita a Ludovico Conſalvo ſcripta. Maffeus eidem anno rem innectit* per autumni tempus; *ſuffragante ei Orlandino lib.* 1, *num.* 99. *quando* vergente ad exitum *anno, quem diximus*, 1535, *diſceſſum illum defigit. Sed illis duobus Bartolus lib.* 2, *num.* 23. *oppoſuit hæc*: Si exeunte MDXXXV. profectio contigit, ut ex Polanci ma- E nuſcripto edidere Maffeius & Orlandinus, liquet, Venetias non potuiſſe attingere ante finem anni proxime ſequentis: nec enim brevius affecto vir corpore, vulgarique inſtructu potuit de media hieme milliaria ſeptingenta confeciſſe, quantum Pariſiis Alpeitia diſſidet, nec totum trimeſtre egiſſe Alpeitiæ, nec inde in varias urbibus ſociorum negotia expediſſe; ex Hiſpania demum in Italiam rediſſe.

184 Profectum quidem Pariſiis certum eſt primis anni ejuſdem menſibus: unde neceſſe ſit, (in) Polanci ſtylum (ſphalma irrepſiſſe); clareque ex eo conficitur, quod interjecto inter Pentecoſten & Aſcenſionem dierum denario MDXXXV. agebat in patria Vir ſanctus: quibus recte contentit teſtimonium juratum Cartuſianorum Vallis Chriſti, de officioſo illuc Ignatii eo anno adventu, ſociorum jam rebus compoſitis, ad inviſendum ejus cœnobii monachum. Pater ergo, ſub finem ejus anni non potuiſſe Pariſiis abire; cujus menſe Majo jam in patria verſabatur, anno nondum ad medium provecto. Venetias autem præcipitante MD- F XXXV. perveniſſe, ex ejus litteris huc loco manifeſtum reddam, *Hæc Bartolus, Surius itaque ſupra citatus redditui Sancti in Hiſpaniam perperam aſſignat annum ſalutis* 1536.

185 *Secundum dicta igitur neceſſe eſt, ut poſt Sancti diſceſſum Lutetia Pariſiorum impetratum ipſi fuerit ſequens teſtimonium, cujus apographum e pergameno deſcriptum habemus inter monumenta noſtra Romana, in hæc verba*: Nos frater Thomas Laureotius, ſacræ theologiæ profeſſor, Ordinis Fratrum Prædicatorum, generalis inquiſitor hæreticæ pravitatis, & fidei orthodoxæ in regno Franciæ a ſancta Sede Apoſtolica commiſſus & deputatus, notum facimus, & certificamus omnibus, quorum intereſt, aut intererit, quod præceſſor noſter frater Valentinus Li (*nomen addit, monet Pinius, ſed ſine erroris periculo divinare ſe illud non poſſe*) prædictæ facultatis theologiæ doctor, & generalis inquiſitor fidei in toto regno Franciæ, quandoque inquiſivit de vita, moribus & doctrina Ignatii de Loyola, & qui ei fuimus a ſecretis, numquam percepimus, quod invenerit in eo, niſi quod Catholicum & Chriſtianum erat. Inſuper novimus dictum de Loyola, & magiſtrum Petrum Fabrum,

&

A & nonnullos familiares; quos vidimus Catholice ſemper & virtuoſe vivere: nec umquam deprehendimus, niſi quod decet viros Chriſtianos & optimos. Exercitia inſuper, quæ dat dictus de Loyola, quantum cognoſcere de illis potuimus, Catholica nobis videntur. Datum & actum Pariſiis apud monaſterium Fratrum Prædicatorum, ſub ſigillo noſtro, quo in talibus utimur, anno Domini milleſimo quingenteſimo triceſimo ſexto, die viceſima tertia menſis Januarii, præſentibus ibidem diſcretis viris magiſtris Laurentio Daoſta, & Jacobo de Cacers clericis in Artibus magiſtris, & fratre Alphonſo de ſancto Emiliano Hiſpanis, Pariſiis commorantibus, teſtibus ad præmiſſa vocatis & rogatis. *Subſcriptum tamen mixis flexibus non potuit a Pauperextricari. Et additur:* De mandato præfati Domini inquiſitoris, *Appenſum eſt ſigillum in cera rubra Hiſpanica.*

§. XIX. Iter in patriam; virtutum exemplum, morum emendatio; miracula, vaticinationes, ardor divini amoris, illuſtratum cubiculum.

B

Quædam occaſione hujus itineris, ſeſe nobis offerunt adjuncta, de quibus inter omnes, qui illius referunt, haud æqualis ubique eſt narrandi modus. Etenim ex Ribadeneira & Maffeio habemus, illud non pedibus, ſed vectatione inſtitutum fuiſſe a Sancto, qui eras utique ob corporis ægritudinem viribus imbecillus. Vita Italica, quæ nostro juſſu P. Mutius Vitelleſchi Præpoſiti Generalis noſtri edita, nudis pedibus, more conſueto, ut Hiſpaniam profectum fuiſſe eum memorat cap. 12. & equo patus uſum, ut ſuas portaret pauperes mantecas, quam ut equitaret. Franciſcus Lucas lib. 3. cap. 4. eidem Vitæ ſuffragatur, dum dicit, totum illud iter nudis pedibus ab eo eſſe peractum. Et quamvis in utraque iſta Vita noterit ad margines mentio proceſſus, e quo, uti colligo, hæc notitia ſit deſumpta; res tamen deciditur ex Vita Conſalviana num. 87. his verbis: Poſt hæc, equum exiguum, quem ei ſocii emerant, ipſe cooſcen-

C *dit, atque in patriam tetram proficiſci cœpit. Ribadeneira in Vita Hiſpanica lib. 2. cap. 5. hæc habet, quæ ex Hiſpanico ſic interpretor:* Diſceſſit noſtec Ignatius .. in jumento .., quod ſocii pro eo emerant; quia magna ejus debilitas non dabat ipſi locum, pedibus eundi.

Ejusdem in patriam adventus

187 *De ejus in patriam adventu Bartolus lib. 2. num. 23. ſic ſcribit:* Hoc ille in patriam commeatu denique pervenit, avebatque clam in urbem ſubire, ut ſuorum partim viuaret occurſus; partim obſtituros, ne in pauperum domo ſibi hoſpitium legeret, ſed fruſtra: duabus enim ab Alpeitia leucis, in eam domum, in quam diverterat, ſupervenit quidam Joannes de Equibar, Loyolæ perfamiliaris: percunctatusque, ut ſit, ecquis intus externus? accepit de paupere ſat male ab omnibus inſtructo, niſi quod ore aliquid præferret, lingua vero accentum illius regionis; non poſſe tamen probe in memoriam reduci, quis eſſet. Hic ramis cubiculi, in quod receſſerat, Joannes oculum admovet, tentaturus, an poſſet dignoſcere: & videt hominem de genibus precantem, ſibique ac Deo immerſum penitus.

Suorum deliberat occurſus

Redeuntque mox curioſius intuenti antiqui vultus veteri ſpecie, ambigere deſiit, quis eſſet. D AUCT. L.P.

188 Miſſa igitur omni ſalutatione, effuſo equo lætiſſimus Alpeitiam advolat, & Loyolæ toparchas eo nuntio beat .. Paratur illico venturo ingreſſus, ſupplicantium pompam clerici inſtruunt, germani & affines equeſtrem. Veriti attamen, quod erat nimis pronum, ne illo abſterritum honore ſugarent prius a patria, quam eam attingeret, conſulto metu ſubſtitere, deſtinato interea ſacerdote (*cui nomen* Balthalar de Arabaela, *ex Vita Italica, juſſu R. A. P. N. Mutii Vitelleſchi edita*) viro gravi, qui ſalutandi officio fungeretur, & edoceret, Loyolæ, ut ſemper, ita & nunc ſuam impatienter exipectari. Quod autem prudenter adverterent, illum aliquo metu honorifici occurſus flexurum e regia in deteriam viam per montes, ruinis & latrocinus infeſtos; illac item armatos ſubmiſuros famulos, qui ſimulato itinere comitarentur venientem. Et acute futuro caverant. (Nam) fratrum obſequiis apud ſacerdotem Ignatius modeſte declinatis, eodemque ad illos, ne ſibi comior obſtaret, confeſtim remiſſo, per monoſa ſolus non Loyolam, ſed Alpeitiam contendit, ut illic ſibi optatum hoſpitium in domo pauperum metaretur. E

Alpeitiano honorificus

189 At enim honores, quos tantum vitaverat, incurrit. Nam oppido propior videt obviam ſibi procedere ſupplicantium ordinem clericorum, & ingenti numero agnatos. *Verum, ut res eventum compendio conabam*, Ignatii *animus a præſtituto ſibi modeſtiæ propoſito dimoveri nequivit: nam, teſte Ribadeneira*, ut ad fratrem ſuum diverteret, adduci nulla ratione potuit, ſed in publica hoſpitalique domo diverſatus eſt, ſtipemque colligere oſtiatim cœpit, multum fratre repugnante. *Loco fratris, qui & in Vita Hiſpanica Ribadeneiræ, & in ejus Compendio apud Quarzemontium etiam ponitur, Maffeius lib. 2. cap. 1. ſubſtituit Bertramum*, Ignatii, *uti vult ex fratre nepotem*: Pyrenæo, *ait*, ſuperato Guipuzcoam provinciam attigit *Ignatius*. Loyolæ rerum potiebatur eo tempore, Garzia defuncto, Bertramus ſtirpis maximus. Is de Patrui adventu feſtine præmonitus *&c. Ita legit editio Ducena anni 1585. ſed in alia, de qua diximus ſupra num. 130. id correctum eſt: nam ſic habet:* Pyrenæo ſuperato Guipuzcoam provinciam attigit. Ejus de adventu propinqui feſtine præmoniti ab iis, qui Hominem ad Aquas Auguſtas, quam hodie Baionam appellant, in tranſitu agnoranr *&c. Frater autem ille fuit Martinus Garzia, matrimonio junctus cum D. Magdalena de Araoz, facto contractu matrimoniali anno 1498. die* XI. *Septembris. Condidit autem teſtamentum ſuum Novembris die* XIX. *quo e vita exceſſit, anno 1538. ſecundum ea, quæ leges apud Henaum in Antiquitatibus Cantabriæ lib. 3. cap. 33. in fine, & in citationibus atque notis ad illud caput, num. 7. Ex his etiam emenda Carnotium cap. 12. qui Maffeium ſecutus, in dicto Bertramo etiam hallucinatur.* F

Sed in illo incidit non tamen ejus indulgæ

190. *Vero itaque ſancto, ut ad priora nos referamus, tu publicam pauperum domum digreſſo*; quod *conſanguineis ejus* reſtabat unum, *ſicus ſcribit Bartolus*, elegantem lectum, paremque lecto menſæ commeatum eo mittunt. Sed nec eo lecto umquam decubuit: quamquam ſummo mane ad hoc illum quotidie frangeret, ut eo uſus videretur, cum niſi humi ſomnum non caperet. Quo tandem miniſtri deprehenſo, ſerici loco ex ſtratis ægrotorum vulgare ſubjiciunt, quod

nam ad pauperum domum diverſit, & pauperis more vixit.

A ipſe deinceps adhibuit. De lauta vero, quæ mittebatur quotidie ſportula, nihil umquam attigit; quin & ſui poſtridie adventus, qui ſabbati fuit, panem oſtiatim cum palam mendicaſſet, eum morem trimeſtri, quo egit Aſpeitiæ, perpetuum tenuit, ſi quid paullo commodius acceperat, pauperibus tribuens, quibuſcum eadem utebatur menſa, ſibi, quod erat viliſſimum, ſeponens. Domum ſemel omnino coactus ſubiit. Poſt conſumptas enim incaſſum preces, provoluta ipſius pedibus cognata, cum obteſtaretur per quidquid Chriſto debebat patienti, ne id ſibi negaret; demum ceſſit roganti, magis ut facto docerétur, quaoti eum facere oporteret, per quem obſecrarat, quam ut ejus conſolationi, vel paterna ex domo commoditati propriæ aliquid indulgeret. Quare illuc ſub veſperam ingreſſus, poſtero die, conſcio nemine, noſocomium repetiit. *At Maffeius in paterna domo* aliquot moratum dies *Sanctum fuiſſe ſcribit*.

AUCT. J. P.

alia a S. Ignatio apud ſuos populare

B 191 *De ſingularibus virtutum exemplis, moribus popularium in meliorem formam redactis, & optimis, quibus eos temperavit, inſtitutis quid referam? Conſulantur de hoc argumento Ribadeneira Vita, quam damus, & Maffeus; quos tamen hi ita illud tractant, ut aliunde acerſi quædam poſſint, quibus accreſcant rerum hac ſpectantium notitiæ; en tibi hæc pauca, quæ illis ſuperadde ex Bartolo lib. 2. num. 24.* Stomacho prius jam cœpto teſtitui, quam cælum natale hauſiſſet, rediit una prior aſperitas, præcincta nudis carnibus catena, cilicium, flagella, jejunia, & chamæunia valde frequens. *Ex nonnullis interjectis*, Decem illos dies, *ait*, qui a Penſecoſte Aſcenſionem dividunt, explicandis Decalogi præceptis ſingulos dicavit, eo quidem ſucceſſu, quo prius in eos, qui aderant, Spiritum ſanctum accerſeret, quam ſolemnis ejus, ad quem illos parabat, dies appeteret. Altero enim illorum dierum ſallo vaneque jurandi conſuetudinem abolevit; quæ longo abuſu familiaris jam inoleverat. Sexto vero die aliquot meretrices ad pudorem reduxit, ſed eo profligatæ vitæ horrore conſixas, ut ſibi non ſatisfacerent, niſi ejuſdem dedecoris ſoeias in viam retraherent. Ex iis tres relabendi metu, & deſiderio luendarum utcumque ex parte aliqua pœnarum, quas erant commeritæ, pedites in

C longinqua peregrinatæ ſuot. Alia, cum vires ad idem deerant, in noſocomio, ægrotarum miniſterio vitam omnem dicavit,

practica geſta.

192 Opus quoque fuere Ignatii ſodales auguſtiſſimi Sacramenti; nam illos inſtituit, & curæ pauperum præfecit, quos a victu quærendo pudor ingenuus abſterreret. Quam in rem de ſuo ſummam attribuit benegrandem, cujus cenſum rectores illius oppidi miniſtraot, ex quo illius diſpenſator quibuique Dominicis ſtipem pauperibus dividit,. Fratris domui pium hoc onus impoſuit, ut Dominicis diebus panes duodecim pauperibus totidem diſtribuerentur ad recolendam Apoſtolorum memoriam. Demum Aſpeitiæ quæcumque optavit in Dei obſequium fieri, perfecit. Hac enim clauſula totum ſui examen, ejus oppidi teſtes collegere. *Eum denique ſeſe apud populares ſuos comprobavit Vir ſanctus*, ut totam brevi regionem, *ſicut ſcribit Ribadeneira in Vita breviore apud Quartemontium cap.* 8. impleret & fama rerum mirabilium, & pulcherrimarum amore virtutum. In iis enim ſedibus Baſtidum quemdam nomine, multis annis comitiali morbo laborantem curavit. Duas item ſeminas, unam quidem nobilem, quam exul-

D cerati pulmones, ſuffis, macies phthiſiſque exenuabas; alteram, quam ſpatio quatuor annorum ſpiritus malignus affiarat: aliaque mirabilia permulta, prodigiorum loco habita, divina virtute perfecit. Quamobrem eum ut virum ſanctum ſuſpiciebaot omnes, ejuſque veſtem religioſe attrectare conabantur. *Quod huc curſim tangit auctor de illa demoniaca, paullo amplius deduxit ibidem cap.* 18.

193 Martinus Halarrius, *inquit Bartolus loco citato*, vultu deformi & lingua balbus, de catechiſmo dum reſpondet, rilum nobiljbus ſemiois aliquando movit. Ad quas Ignatius: Ridetis, ioquit, ſimplicem puerum; nempe id ſolum, quod oculi puntiant, de illo noſtis, ſed hoc habetote, longe hunc animo formoſiorem eſſe, quam ore deformem; & hanc ejus animi ſpeciem nova ſemper pulcritudine decorandam: evaſurum inſignem Dei ſervum, bonoque ingenti animarum illuſtraturum præclaris laboribus patriam. Cui vaticinio egregie res ipſa ſucceſſit. Vitam egit in clero ſanctam, & in ſtudioſe promovenda ſuorum civium ſalute, quamdiu vixit, ſtrenue actuolam. Alterum octenem Franciſcum Almarium mater Ignatio ſiſtebat, poſtulans genixe, ut illi bene precaretur, poE ſceretque a Deo ad matris ſolatium & levamen, ſervari eum incolumem. Defixis in illum Ignatius tantiſper oculis, tum ad matrem converſus: Bono animo ſis; nam hic, inquit, puer & futurus eſt ævi longioris, & multorum pater liberorum. Quod ſic ad amuſſim utrumque exactum eſt, *ut* quindecim parens filiorum, octogeſimum ætatis annum attigeris.

divina in ea gesta ordine ea variantia

194 *Tempore morbi ejus res accidit memoratu digna.* Preces Garziæ ipſius Germaoi, *uti eſt apud Bartolum loco citato*, & obteſtantium agnatorum ſuaſiones permoleſtæ nihilo plus ponderis habuere, ad eum Loyolam hac occaſione ex noſocomio avellendum, quam cum venit Aſpeitiam, habuiſſens. Quare pietatis, & amoris officio ot ſatisfacerent, illuc eum adibaot, ut jaceoti adeſſent. In iis Maria de Oriola, & Simona de Alzaga, ipſius ſobrinæ, dum noctes aliquot excubant, ſpectatrices fuere rei admirandæ. Nam eum aliquando ad quietem aliquam receſſuræ, accenſam io omnem eventum candelam relinquerent, exſtingui juſſit, monens importunius obſtantes, ſi quid conſingeret, lumen ſibi a Deo minime defuturum. F Exſtincta igitur candela abeunt: ipſe, cujus ad agendum eum Deo animus ex bene an ſecus habito corpore minime pendebat, mentem applicat ad oraodum; io quo dum horas aliquot traducit, igne illo beato divini amoris cœpit vehementius ardere, quem olim expertus fuerat.

reliquiam ea lecti loco illuſtrant.

195 Utque alias oon ſatis ejus flammæ compos, laxare pectus longis ſuſpiriis, magniſque vocibus cogebatur; io hujuſmodi aliquos tunc eriam clamores erupit. Ad eos extemplo cognatæ accurrere, cubiculum pandere, & cæleſti, quo totum lucebat, ſplendore atronitæ ſtupere. Nec minor Igoatii eum pudore ſtupor; dum ie ea io luce videt inopinato deprehenſum. Quare illas infimis precibus æterno de hac re ſilentio obſtrinxit. *Ex Relatione conſiſtoriali Cardinalis a Monte attexamus haſtenus hic dictis brevem illam coronidem*: In patriam rediit anno MDXXXV. ibique per tres menſes io hoſpitali Magdalenæ oſtiatim victum emendicans, & pauperibus inſerviens, tempus ſedulo traduxit.

§. XX.

A

§. XX. Colloquium Segobricæ de inſtituenda Societate Jeſu; adventus Venetias.

Exordium Patrum

QUæ Ignatium *inter atque ejus fratrem, in diſceſſu à terra patria, ſint acta; quæ deinde loca, & qua de cauſa, inde digreſſus adierit, dubia Ribadeneira. Denique Valentiam pervenit: ubi* baccalaureum a Caſtro eſt allocutus jam Carthuſianum, *ex Vita a Conſalvo conſcripta, n. 90. Bartolus lib. 2. n. 25. rem ſic exponit:* Segorbem profectus, ſuum olim Pariſiis magiſtrum, & amiciſſimum, illic vero tunc in Cartuſia Vallis Chriſti profeſſum, M. Joannem de Caſtro inviſit, & pro veteri neceſſitudine, ſua cum eo conſilia de petenda Italia, inde Paleſtina contulit, deque aut illic aut ubivis monſtrare dignaretur Deus ſtabiliendo Ordine, qui ex inſtituto ſalutem haud minus alienam quam propriam, virtutemque curaret. Ejus illi propoſuit ideam, deſcriptis præcipuis ex illo partibus, quod eatenus rude impreſſum animo cælitus gerebat, exemplari. Illos propterea, quos operis ſocios legerat, nominavit, Xaverium, Fabrum, Lainium, aeteros probe illi ac pridem notos. Poſtremo de hac re quid ipſe ſentiret, confidenter quæſivit, ejuſque precibus eam commendavit. Reſponſum diſtulit Joannes in diem poſterum, poſtemque cum Deo ſolidam ſuper eo tranſegit,

cum Joanne de Caſtro Cartuſiano agit

197 Poſtridie mane totus lætitia geſtiens, ut qui hoc eſſa Dei opus, Deo monſtrante, percepiſſet, ad urgendum, quod cœperat, vehementer Ignatium animavit; addiditque, de proſperis in Dei gloriam illius ſucceſſibus ita ſibi conſtare, ut non dubitaret, omiſſa Cartuſia, obi tiro jam erat aliquot menſium, ſe illi ſocium adjungere. Sed, Abſit, inquit Ignatius, & illum è contrario ſolitudinis ſanctæ, ad quam vocatus fuerat, amore acrius incenſum, poſt paſtam invicem mutuarum precum communionam perpetuam, reliquit. Hujus porro certam colloquii fidem, ejus Cartuſiæ tum veteres tabulæ, tum ejus monachi virtota inſignes fecerunt, qui da Caſtri ore iſta exceperant, ac trium denique ax iis patrum

B C teſtificatio auctoritate publica juridice firmata; ex cujus autographo, Januarii VIII. anni MDCXII. ſubnotato, placet hic aliqua ponere, quæ rei modum preſſius indicant. *Ita ille.*

de inſtituenda a ſe Societate Jeſu;

198 *Ceterum res hujus geſta documenta ac firmamenta deſcribo ex Joannis Rbò Interrogationibus apologeticis ad Joannem Baptiſtam Caſtaldum, clericum regularem, interrogatione 8. a pag. 519. quæ pag. 528. documentum ipſum, quod ex Hiſpaniis ad ſe tranſmiſſum eſſe affirmat, integerrimum exhibere ſe ſcribit. Sic igitur habet:* In Dei nomine. Amen. Notum ſit univerſis, anno a Chriſto nato milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo primo, die octava menſis Januarii, apud regium Patrum Carthuſianorum Vallis Chriſti conventum, ſitum intra generales terminos villæ, vulgo de Altura, diœceſis Segobricenſis, regni Valentini, inſtante Patre Chriſtophoro Perez, rectore collegii ſancti Petri, Societatis Jeſu, civitatis Segobricenſis, per ma Vincentium Paulum Balleſter, auctoritatibus regia & Apoſtolica notarium publicum, ac dictæ civitatis Segobricæ incolam, teſtium informationem receptam fuiſſe hujuſmodi tenore:

Die octava menſis Januarii, anno a Chriſto nato milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo primo Reverendus P. Dom. Antonius Martinus de Alarriba, regii Patrum Carthuſianorum Vallis Chriſti conventus vicarius, annum agens quinquageſimum ſecundum, parum plus minuve, & profeſſus dictæ domus annorum triginta duorum, teſtis datus, & produ&tus pro parte & inſtantia Patris Chriſtophori Perez, rectoris præfati collegii Societatis Jeſu; ritu & more ſacerdotali, manu dextera pectori applicata, teſtatus eſt Dominum Deum, ajuſque ſancta quatuor Evangelia, te dicturum veritatem eorum, quæ ſciveris, & ſuper quibus interrogatus fueris ad eum articulum: Utrum videlicet S. Ignatius de Loyola, fundator & auctor clericorum Societatis Jeſu, animum habuerit ingrediendi religionem Patrum Theatinorum, priuſquam Societatem Jeſu conderet?

D Auct. J. P.

probatur

199 Pleno ore teſtatus eſt R. Pater, ſe accepiſſe ab antiquiſſimis patribus Vallis Chriſti conventus, & præcipue a venerando Patre Dom Matthia Ferrez (hic ſexaginta quinque annis Carthuſiam in regio Vallis Chriſti conventu profeſſus eſt, ea ſanctitatis & religionis gloria conſpicuus, ut dignus fuerit, qui cum a S. Ludovico Beltran, tum a beato Nicolao Factor, tum etiam ab illuſtriſſimo ſanctæ memoriæ Domino Dom Joanne de Ribera patriarcha Antincheno, & Valentinorum archiepiſcopo, tamquam vir prope divinus haberetur; & Vallis Chriſti conventus non ſolum ejus cineres honorificentiſſimo loco ab aliis diſtincto veneratur; verum ejus imaginem pietate & juſſu illuſtriſſimi D. D. Petri Giner de Caſanova epiſcopi Segobricenſis depictam, pientiſſime colit) S. Ignatium anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto, è civitate Valentia in regium Vallis Chriſti Carthuſianorum conventum acceſſiſſe, ut ſuum videret dilectiſſimum præceptorem patrem Dom Joannem de Caſtro, cujus bonis artibus & litteris imbuendum Pariſiis ſe tanum devovit: & ſuum inſuper aperiret animum de fundanda Societate Jeſu antea conceptum. In ajus ad Deum precibus felicem tantæ rei exitum colloca bat.

E

ac teſtimonio

200 Annuit Dom Joannes de Caſtro votis Ignatii: illo veſpere, nocteque proxima Deum ardentiſſime ſuper hac una re precatus eſt. Sequenti die F ſic eſt Ignatium adlocutus: Ita, o Ignati, tua de fundanda Societate Jeſu arrident vota, ut, ſi lubet, Carthuſiam deſeram: novitius ſum, nondum votis adſtrictus, meam opem, operam, vires, conſilium in te unum transferam, dummodo tantæ molis negotium felicem exitum conſequatur. Ad quæ Ignatius: (Nequaquam reverende Pater, ſta inceptis: tuis me precibus Deo commenda:) reverſurus Valentiam, ot Romam proficiſceretur ad condendam Societatem Jeſu. Idem accepit dictus teſtis a Patre Dom Onuphrio Ripoll, religioſo quinquaginta annorum profeſſo, & Priore Vallis Chriſti conventus, viro ſpectatæ virtutis. Qui dixerunt, ſe accepiſſe ſæpiſſime a pluribus antiquiſſimis Patribus, & præcipue a Patribus Dom Joanna Bellot, Priore eo tempore, quo S. Ignatius Carthuſiam Vallis Chriſti appulit: & a Patre Dom Ababur, Dom Joſepho Ferrer; & a Patre Dom Gual, & ab aliis.

authentice

202 Hoc teſtatus eſt ſcire dictus teſtis, tum ob ſupra memorata, tum ob communem traditionem inter Patres regii Vallis Chriſti conventus; tum etiam, quia vidit, & legit hanc veritatem in manuſcri-

A ouſcriptis reconditis in archivio dictæ Carthuſiæ. Et quia res ita ſe habet, & ob juramentum præſtitum. Generaliter autem fuit interrogatus dictus teſtis de odio, amore, timore, precibus, ſubornatione, minis, mala & bona voluntate, & aliis circumſtantiis ad præmiſſa neceſſariis, & ad omnia dixit, Non. Fr. Antonius Martinus de Altarriba, vicarius Carthuſiæ Vallis Chriſti.

AUCT. J. P.

202 *Ibidem pag.* 131. *ſubditur ſequens teſtimonium*: Prædictis die & anno, reverendus Pater Dom Andreas Soler, religioſus antiquior dictæ Carthuſiæ profeſſus, ætatis ſexaginta octo annorum, profeſſionis quadraginta novem, teſtis datus & productus pro parte & inſtantia patris Chriſtophori Perez *&c. ut ſupra*, pleno ore teſtatus eſt reverendus Pater, ſe accepiſſe a Patre Dom Michaele Monllor ſuo magiſtro, annum agente octogeſimum; qui quaſdam litteras ſibi oſtendit, quas ut res ſacras colebat: erant namque Patris Dom Joannis de Caſtro, Carthuſiani Vallis Chriſti conventus; viri ſpectatæ virtutis, qui eo tempore hoſpitabatur in Scalæ Dei Carthuſia, eique dixit: Hæc eſt epiſtola ſanctiſſimi viri fratris noſtri, ſocii S. Ignatii.

quæſitus

B *& alter*

203 Et tunc ſibi aperuit, S. Ignatium acceſſiſſe hanc Carthuſiam Vallis Chriſti, ut videret præfatum Patrem D. Joannem de Caſtro, anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto, & ut conferret cum illo conceptum de condeoda Societate Jeſu animum. Tunc S. Ignatius exſpectans Patrem D. Caſtro novitium velpertinus horis adſtantem cum reliqua religioſorum familia, ſedit ad crucem cœmeterii conventus. Et quia res ita ſe habet, & communi Patrum traditione accepit, & ob ſacramentum præſtitum. Generaliter autem fuit interrogatus dictus teſtis de odio, amore, *&c. ut ſupra*. Frater Andreas Soler, antiquior dictæ domus Vallis Chriſti.

quæſitus

204 Prædictis die & anno, reverendus Pater Dom Nicolaus Bonet, regii Patrum Carthuſianorum Vallis Chriſti conventus religioſus, annum agens ſexageſimum parum plus minuſve, profeſſione triginta ſeptem, teſtis datus & productus *&c. ut ſupra*; pleno ore teſtatus eſt R. Pater, ſe accepiſſe ab antiquiſſimis patribus Vallis Chriſti conventus, a profeſſione ultra ſexagenarius, &

C præcipue a Patre Dom Michaele Monllor, & a Patre Dom Joanne Bellot, & ab hoc præcipue audiviſſe, S. Ignatium acceſſiſſe ad dictum conventum Vallis Chriſti, anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto, ut conferret animum antea conceptum de fundanda Societate Jeſu, cum Patre D. Joanne de Caſtro Toletano, magiſtro quondam S. Ignatii in Univerſitate Pariſienſi: & cum eo contuliſſe animum condendæ Societatis Jeſu. Ideipſum teſtatur dictus teſtis, ſæpius audiviſſe a Patre D. Onufrio Ripoll, Priore, qui obiit in hac domo anno MDCXIV. Inſuper audiviſſe a dictis Patribus, S. Ignatium numquam habuiſſe animum ingrediendi aliam religionem, nec Patrum Carthuſianorum. Hoc dicit ſic dictus teſtis tum ob ſupra mentorata, tum ob communem traditionem inter patres Vallis Chriſti conventus. Et quia res ita ſe habet, & ob vim juramenti præſtiti. Generaliter autem fuit interrogatus dictus teſtis de odio, amore *&c.* Et ad omnia dixit, Non. Fr. Nicolaus Bonet. *Ad plenam vero certamque omnium ac ſingulorum præmiſſorum fidem, ſubditur inſtrumentum publica auctoritate firmatur, quo tum de rebus, in teſtimonio, quæ proximus, con-*

teutis, tum de legalitate, ut vocant, notarii, qui D *ejſdem ſubſcripſit, legitime conſtet, uti videre eſt apud memoratum Joannem Rbò, pag.* 553.

205 *Ex dictis itaque ſequitur, ut pro re certa atque explorata haberi debeat*, Ignatium, *concepto jam Societatis Jeſu a ſe condendæ conſilio, Italiam cogitaſſe. Id quod valde conſentaneum eſt duobus vaticiniis, alteri quidem, quod præmunciavit Michaeli Rodeſio Barcinone, de quo dictum §. 13. a num.* 128. *Alteri autem, quod prædixit de Petro Quadrato Antverpiæ; prout habet §. 36. n.* 156. *Unde conficitur, fauſtum Patrem prænoviſſe, conditum iri a ſe Societatem Jeſu, antequam eam condideris. Quænam porro ei evenerint, quando, relicta Hiſpania, primo Genuam, deinde Bononiam, Venetias demum pervenit, debuit ſcriptores vitæ. Ac Venetias quidem anno Chriſti* 1535. *eunte ipſum perveniſſe*, mihi, *ait Bartolus lib.* 2. *num.* 26. ex autographa ejus epiſtola conſtitit, Februarii XII. anno MDXXXVI. Venetiis data, qua Barcinoneſem archidiaconum de ſuo illuc appulſu monens, Seſquimenſem jam, ait, Venetiis ago; pergitque ſcribere de theologiæ ſtudiis, quæ ibidem eſſet ad uſque verum jejuorum proximi anni continuaturus: & libris ſibi ad hæc utilibus, E quos ad Rotellam poſtmodum remiſſurum ſe ait. Quod item aliis repetit litteris, indidem Novembri anno eodem datis. *Nos eo ſanctum Virum commemur.*

§. XXI. S. Ignatius Venetiis a S. Cajetano Thienæo non petiit admitti in Ordinem PP. Theatinorum.

Ribadeneira occaſionem probat refutandi hanc fabellam

Acta a Sancto Patre noſtro apud Venetos, intelliget lector è Vitæ ſcriptoribus, atque ex Orlandino ſub finem libri 6. *Quæ autem Ribadeneira lib.* 2. *cap.* 6. *de Joanne Petro Caraffa narrat, uti & de Ordine Theatinorum, occaſionem nobis ſuggerunt refutandi fabellam illam, adverſus quam Franciſcus Sacchinus edidit Diſſertationem apologeticam, tomo* 2. *Hiſtoriæ Societatis Jeſu præfixam, & Julius Nigronius hiſtorica Diſputatione eam impugnavit in opuſculo poſthumo,* F *anno* 1630. *Coloniæ Agrippinæ edito, quo reverendi admodum Domini Joannis Baptiſtæ Caſtaldi, ejuſdem Ordinis presbyteri theologi, placita refutat. His deinde acceſſit Joannes Rbà, ſtrenuus inſuper Nigronii defenſor, directis ad eumdem Joannem Baptiſtam Caſtaldum Interrogationibus apologeticis, in quibus S. Ignatii, fundatoris noſtri, cum B. Cajetano Thienæo colloquentis, atque ab eo Theatinorum Ordinem poſtulantis, rejecit fabulam.*

unica pro ponitur quæſtio

207 *Statum quæſtionis paucis accipe ex Franciſco Sacchino, qui dictam Diſſertationem ſic incipit*: Joannes Baptiſta Caſtaldus, *inquit*, clericus regularis è venerabili Ordine, quem Theatinorum vocant, in beati Cajetani Thienæi Vita, non multis abhinc annis prodidit, beatum Ignatium, Societatis noſtræ Parentem, anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto, Venetiis dum locios Lucetia præſtolaretur, a beato Cajetano, Theatinorum præcipuo conditore, inſtitiſſe, ut in illum te Ordinem reciperet. Sed Cajetanum, poſtquam conſuluiſſet precibus Deum, ſine dubitatione reſpondiſſe, è majori Dei glo-

A gloria fore, ſi novam ipſe condidiſſet familiam actuoſiorem, quæ totam ſe in auxilia proximorum impenderet. *Hæc itaque præſentis argumenti controverſia.*

Scellum non potuiſſe advitti in Ordinem PP. Theatinorum, ſuadetur ex ſilentio antiquitatis,

208 *Ego autem ſic exiſtimo: factum hoc ſanctis Cajetano Thieneo atque* Ignatio *imputatum, nulla ratione verosimile, nedum credibile eſſe; imo vero tot tantiſque potius laborare difficultatibus, vel inter ſe, vel cum ipſa re, quæ obruditur, neutiquam cohærentibus, ut ineptum & paradoxum animo cenſeri debeat. 1. Quia hæc res nova eſt, & in Societate noſtra ante tempora Caſtaldi inaudita. Argumentum hoc quamquam ſit negativum, ut vocant, & in multis aliis controverſiis non ſemper ſatis ſolidum ac firmum: in hac tamen cauſa magnam firmitatem habet:* Nam initia Societatis, *uti vetle Sacchinus*, reſque Venetiis a beato Patre geſtas ſocii ejus Lainius, & Simon Rodericius in Commentarios retulerunt; nec pauca notavit Faber. Ad hæc, ipſemet beatus Pater biennio antequam migraret è vita, Patrum flagitatu adactus, meditate & accurate expoſuit Ludovico Conſalvio. Præterea qui familiariter cum beato Patre agebant, nullam prætermittebant occaſionem aliquid expiſcandi ex his, quæ ſacro illo in pectore condebantur; & quidquid ex ore ſancti Patris excideret, ſtudioſiſſime colligebant, & litteris conſignabant, & in familiari congreſſu, atque etiam in ſermonibus publicis inter domeſticas exhortationes per Societatem ſpargebant. Quod præter ceteros, tres viri religione ſimul & prudentia ſine dubitatione maximi, is, quem dixi, Conſalvius, Hieronymus Natalis, & Joannes Polancus diligentiſſima præſtiterunt, ut nihil de Petro Ribadeneira dicam.

B

nullam hac ratione modo ſed maxime verosimile ſupponi,

209 Et tamen nulla uſquam mentio invenitur objectæ Ignatio ejus cogitationis, nulla vocis Cajetani, qui dixerit, præſtabilius fore, & gloriosius Deo, ſi novam familiam condidiſſet. Quod certe non erat, cur beatus Pater ſilentio premeret; cum id non tantum ad ejus laudem, quam ad excitandos & confirmandos ſocios pertineret. Hæc cum ita ſint, rebus undique circumſpectis, omnino certum mihi videtur, ſi, quod tradit Caſtaldus, reipſa accidiſſet, nequaquam futurum fuiſſe, ſive ut Ignatius tam longo tempore totque occaſionibus oblatis numquam exprometet; ſive ut, ſi is aliquando prompſiſſet, inter tot obſervantes nemo exciperet: adeo ut ne tenue quidem

C

ejus veſtigium cuncta in Societate ſive in ſanum memoria, ſive in membranis, minus utique obliviosis, reſideret. Quæ ratio cum ſatis per ſe valida ſit, rationibus tamen adjuncta, quas paulo, *ait*, ante ex ipſa re ſumpſimus, nullum mea quidem ſententia dubitandi locum relinquit. *De rationibus ex ipſa re deſumptis dicam paullo poſt; nunc rei novitatem aliunde planam facio.*

ut novum inventum haberi debeat & etiam Caſtaldi tempora reſpiciens,

210 *Julius Nigronius, præſentis facti controverſia ſub initium Hiſtoricæ ſuæ diſputationis ex Caſtaldo propoſita, ad ſua reſpiciens tempora, rei hujus novitatem valde miratur*, quod ne minimus quidem rumor, ant, ut melius dicam, *inquit*, ne tenuiſſimus quidem ſuſurrus hujus petitionis ſele inſinuaſſet in aures meas, per tot annos, quibus in hoc Ordine vixi, ab anno trigeſimo primo ejuſdem per Apoſtolicam Sedem confirmati. Quo tempore curioſiſſime perveſtigavi, qua legendis litterarum monumentis, qua ſenioribus interrogandis, initia & progreſſiones meæ Religionis, tum ut ſatiarem animum meum avidum cognitionis hujuſmodi rerum, tum ut in aliceticis elucubrandis, ne quid calamo excideret, quod non eſſet omnino certum, aut cujus ratio a me reddi non poſſet luculenter. *Cum itaque res hæc agitata adeo ſit nova, & tam in Societate, tum in religioſiſſimo Ordine Theatinorum, uti mox patebit, ante Caſtaldi tempora ſit inaudita, qua probabilitatis ſpecie ſuadere nobis ipſius veritatem poteris Caſtaldus?*

D Auct. J. P.

Scellus non probatur ex ſilentio antiquitatis.

211 *An ex traditione? Sed eam Joannes Rhò Interrogatione quarta, Caſtaldo de iſta argumento propoſita a pag. 41. exſufflat, nulla utique antiquarum tabularum fide probatam, a nullo certo auctore ductam, nullo teſte firmatam, qui ſe vel a Cajetano, vel ab aliquo viro, omni exceptione majore, qui ab illo audiſſet, accepiſſe ſe dicat; ſed recentibus tantum teſtimoniis ſultam, quorum nullum ante annum undecimum aut duodecimum ſeculi decimi ſeptimi, quo Caſtaldus Florentiæ Cajetani geſta condebat, redditum eſſe, palam nullaque uſus circumſione idem Rhous affirmat. Quam vero ſolide, & quibus ratiocinibus elumbem hanc, uti eam merito nuncupat, traditionem impugnet, aliorum eſto judicium, eorum præcipue qui præjudicatis opinionibus non abripiuntur. Quid plura? Longior ſim, ſi ſingula hujus argumenti membra vel per anatomen hoc congeram; quod laudatus auctor a citata pag. 41. ad uſque 76. deduxit. Ea tamen pauca ex pluribus ſpecimina. A pag. 49. profertur teſtimonium ab undecim juratis teſtibus patribus Societatis noſtræ profeſſis Neapoli ſignatum die 19. Auguſti, anni 1640. unde iſta excerpo, quæ de uno ex antiquioribus & gravioribus Theatinis, qui Neapoli multis abhinc annis degit, ibidem depromuntur a dictis teſtibus juratis audita:*

Conſtat vera-citatem aſſumptam falſitatem.

E

Inepta hæc convellitur a variis

212 *Cum .. eum enixe rogaremus, inquiunt, ut amica ſincereque nos doceret .., ecquod fundamentum in ſuæ Religione haberet colloquium illud, quod pater Caſtaldus typis jam tertio mandaverat; videlicet S. Ignatium a beato Cajetano illius habitum petiiſſe ..; ſincere & amice reſpondit, duo ſibi eſſe certa; alterum, P. Caſtaldum bono animo id feciſſe ..; alterum, ſe per omnes fere domos, quas ſua Religio in Italia habet, excurriſſe, in multis etiam diu commoratum fuiſſe, Venetiis præſertim; nec tale quicquam de illo colloquio umquam inaudiſſe, niſi ſolum Neapoli tunc temporis, cum P. Caſtaldus Vitam beati Cajetani ſcriberet. Quare plane ſe obſtupuiſſe, unde id in mentem dicto patri incidiſſet, & unde talis vox, numquam antea inter ſuos audita, repente inſurrexiſſet, præſertim cum res tanta neque ab* F epiſcopo Tuſo, *neque a patre Antonio Caracciolo, diligentiſſimis ſui Ordinis, ſuarumque rerum ſcriptoribus, qui res longe minutiores typis mandarunt, memoriæ prodita fuerit. Addiditque præterea idem pater, ſæpe Caſtaldum a ſe petiiſſe, ut teſtatum ſcripto relinqueret, ſe ab ingreſſu in religionem id audiviſſe, ſaltem ut tantæ rei memoria in eorum archivo ſeu tabulario ſervaretur; ſeque conſtanter reſpondiſſe, non poſſe id tuta conſcientia facere, eum revera numquam, & nuſquam id antea inaudiſſet; cui reſponſo P. Caſtaldum nequaquam acquieviſſe, ſed potius urſiſſe, affirmaſſeque, id tutiſſime fieri potuiſſe, cum & ſuo Ordini, & noſtro valde honorifica eſſet talis revelatio & prædictio; ſe tamen in incepto perſtitiſſe, nec umquam tale quid aut verbo aut ſcripto teſtari voluiſſe. *Quid videtur tibi, lector, nonne bella hæc traditio?*

teſtimonium

213 *Contra eumdem maxime inſuper facit aliud hoc pag. 51. teſtimonium:* Ego Flaminius Magnatus, ſacerdos profeſſus Societatis Jeſu affirmo, etiam

AUCT. J. P.

A iam quatenus opus eſt, cum juramento, paucis abhinc annis cum extra urbem una cum NN. uno ex antiquiſſimis & graviſſimis patribus Theatinis, ambularemus, interrogatum a me fuiſſe .., quonam tandem fundamento niteretur, quod pater Caſtaldus ſcripſerat in Vita B. Cajetani Thienæi; ſanctum ſcilicet Ignatium Venetiis ab eodem Cajetano popoſciſſe in ejus Religionem admitti; ipſum *ſibi* reſpondiſſe, nullum ſe hujus petitionis fundamentum ſcire; neque ſe in ſua Religione, in qua LX. annos vixerat, quidquam hujuſmodi audiviſſe, antequam Caſtaldus Vitam B. Cajetani conſcriberet. *Pater hic Theatinus ab eo, qui in ſuperiore teſtimonio producitur, diverſus eſt, uti ſub eadem juris juranda religione dictus Flaminius teſtatur pag.* 32. *Quiſnam itaque traditionem, hic controverſam, non dicat eſſe umbratilem? Adicta pag.* 32. *adducitur teſtimonium Marci Antonii Palumbi Aſcanii, facerdotis profeſſi Societatis noſtræ, etiam juramento firmatum; quod iſta patri Caſtaldo dixerit*: Veſtra paternitas quomodo ſcripſit, B. Ignatium popoſciſſe a B. Cajetano Thienæo admitti in Ordinem, eum tamen nihil aliud fuerit, niſi quod B. Ignatius poſtulavit recipi in
B quoddam xenodochium, cujus curator erat pater unus Theatinus? Quomodo ergo veſtra paternitas æquivocavit, aſſerens petiſſe ingreſſum in Ordinem? Tunc dictus pater Caſtaldus familiari ſibi geſtu humeros movens, affirmavit, quod dixeram, & arridens, hæc ipſiſſima verba reſpondit: Nos nobis accipimus, quod pro nobis facit. Cui ego: Sed non cum falſitate, præſertim in ſeriptis tanto noſtro cum præjudicio.

inter ea præfulis 214 *Ex fide epiſtolæ illuſtriſſimi Conſtantini, Vegianenſis epiſcopi, quam Rbous profert a pag.* 55. *circa congreſſum Venetum SS. Cajetani & Ignatii, in quo hic Ordinem Theatinorum ab illa petierit, ſic reſpondiſſe deponitur illuſtriſſimus Paulus Areſius, qui profeſſione fuit Theatinus, ac deinde Dertbonenſis epiſcopus; videlicet*, Falſam illam hiſtoriam eſſe, & P. Caſtaldum nimia facilitate lapſum in ſcribendo; eumque a P. Julio Nigrono fuiſſe bene convictum. *Ex pauculis interjectis, addit idem illuſtriſſimus Conſtantinus*: Michael Ghiſlerius, ejuldem Religionis patrum Theatinorum .., ſe numquam illam *hiſtoriam* credidiſſe, mihi dixit;
C addiditque, ſine bono ac reali fundamento impriſmi non debuiſſe. Ego vero credo, hunc eſſe graviorum ejuldem Religionis patrum ſenſum, quod ex eo conjicio, quod cum æneis typis elegantiſſimis vita omnis B. Cajetani edita fuerit, congreſſus iſte cum S. Ignatio reliquas inter figuras non ſpectatur; qui ut res maxime plauſibilis imprimi debuit. *Deinde mox Rbous ex ipſiuſmet Areſii epiſtola, ad ſe data, & propria quidem ipſius manu, hoc allegat fragmentum pag.* 56. Patrem Caſtaldum ex ſua cerebro hiſtoriam hanc eredere * voluiſſe, mihi perſuadere non poſſum: novi enim, ſemper bonum religioſum fuiſſe. Unde vero natus ſit hic ſermo, ego neſcio. *Quiſnam ergo credat, vem hanc veterum traditione pervulgatam fuiſſe, quam Areſius, virtutum auctharitatis ac ſapientiæ, diuſtiſſimaque apud Theatinos commorationis, prout obſervat Rbous pag.* 57. *ac præcipuum Ordinis Theatini decus, ignorare ſe profitetur?*

nemo eſt profitetur ſuam. 215 *Spectatiſſimo huic præſuli adde alium Interamnenſem, ut urvitiæ hujus traditionis vanitas palam eluceſcat; qui, ut pag.* 57. *teſtatur Rbous, auſequam inſulas induerit, Ordinis Theatinorum fuit e ſecretis. Is igitur, ut ibidem ſcribitur, de hac Caſtaldi traditione interrogatus*, an unquam audi- D tione perceperim, *ait*, ſanctum patrem Ignatium Loyolam petiſſe a beato Cajetano admitti in religionem patrum Theatinorum, idque antequam ſuam conderet. Ad hæc ego, *inquit*, in veritate reſpondeo, me id ſæpius audiſſe; ſed cum eadem veritate dico, hujuſmodi ſermonem, quantum quidem ego ſciam, non aliud fundamentum habere, quam auctoritatem patris D. Joannis Baptiſtæ Caſtaldi, qui id in Vita B. Cajetani tradidit. Qua vero ratione hoc ille aſſerat, dicere.. ego neſcio. *Unde denuo invictiſſime ſuadetur, præſentem hanc traditionem ruinoſa prorſus fundamento, id eſt nulle ſuffultam eſſe.*

Aliud teſtimonium. 216 *Quid, quod ibidem pag.* 58. *reverendus admodum pater Angelus Serverus, Ordinis Carmelitarum Januenſis ſacræ theologiæ magiſter & doctor, juratus fidem faciat, ſe* ſcire, Hiſtoriam ab .., Joanne Baptiſta Caſtaldo ſcriptam de S. Ignatio Societatis Jeſu fundatore, a B. Cajetano Thienæo, uno ex quatuor fundatoribus PP. Theatinorum, eorum habitum petente Venetiis anno ſuperioris ſeculi XXXVI. haberi a gravioribus ejuſdem Ordinis Theatinorum pro falſa, & E nulla veritate ſubnixa; eoſque exiſtimaſſe, ab eodem Caſtaldo nimis leviter prodiram, quamvis bono animo, & quodam amore peculiari, quo in beatum ſuum parentem ferur, hoc ab illo factum non dubitarent. *Denique ibidem pag.* 60. Habeo, *inquit idem auctor*, litteras, ad me Florentia ſcriptas ab N. N. viro genere, litteris, atque eloquentia, & modeſtiſſimis uſque moribus tota Italia clariſſimo, & longo olim (*O Caſtalde*) rerum veſtrarum apud vos uſu nobili: in quibus tuam hanc opinationem PHANTASTICAM CHIMÆRAM, ex veſtrorum ſenſu appellat. *Plura affert a pag.* 67.

Mirum eſt a hiſtoriarum Ordinis PP. Theatinorum fabulam adeo abeſſe 217 *Imerea quaſi nihil hactenus fuiſſet ſcriptum contra adeſpotam illam traditionem, ita ſe gerit P. Joſephus Siles in Hiſtoria Clericorum regularium Ordinis Theatini, anno* 1650. *Romæ typis excuſa*: *neque enim ſatis concipio, quomodo tom.* 1. *ad annum* 1531. *pag.* 136. *tam ſecure, affirmare, ac confidenter auſus fuerit declarare ſuam mentem circa imaginariam illam traditionem, præſertim poſtquam vidiſſet Hiſtoricam diſputationem Nigronii, quam pag.* 138. *citat, & jam typis edita eſſent Interrogationes apologeticæ Rbou*. Cum aliis è noſtratibus, *an*, ſpectatis viris egiſſe familiariter Venetiis Ignatium, PRO COMPERTO habemus, præſertim cum Cajetano Thienæo, quocum id accidit, quod noſtrorum hominum traditio ad poſteritatem tranſmiſit; *quam mox pluribus ibi exponit*.

cujus primus divulgator origo. 218 *At deteganus primam iſtius fabellæ originem ſaltem per conjecturam ex iis, quæ in hanc rem tradit Nigronius num.* 39. *ubi hæc ſtatuit*: Prudenter Sacchinus noſter, ſcripto Joannis Polanci munitus & adjutus, probabiliſſima conjectura pervenit ad fontem erroris, ratus eam opinionem exortam ex colloquiis cum Caraffa collatis familiariter, atque ex aliqua diſſenſione, quæ ſine odio interceſſit, ut inter amicos evenire doeet S. Auguſtinus. Hujuſmodi potuit eſſe diſputatio de utriuſque Ordinis profectione *, ac de utroque conjungendo, quæ diu manſit, ut refert idem Sacchinus. Cujus dictum confirmare placet teſtimonio ſæpe memorati Ribadeneiræ, teſtis auriti; qui anno 1620 *ad me, *ait*, ſcripſit epiſtolam die XX. Novembris datam: quam

* an perfectione?

* forte 1600

pau-

A paucis ante mensibus Romam miſiſſe *ſe addit*, ut in archivo aſſervaretur, ob emergentes neceſſitates: *è qua Nigronius affert hæc verba, ex Italico Latine reddita:* Menſe Aprili anni MDXLV. P. Jacobus Laynez Venetiis Romam reverſus, me præſente, propoſuit B. P. noſtro Ignatio, nomine graviorum patrum Theatinorum, qui Venetiis morabantur, ut reciperet ipſorum Ordinem in Societatem, & ex duobus corporibus unum efficeret ad gloriam Dei &c. B. Pater, ubi rationes quaſdam attuliſſet, reſpondit, judicare ſe, mo jus Domini ſervitium eſſe, ut utroque religio perſeveraret in eo inſtituto, quod ille cuique dedit. *Et mox Nigronius hæc ſubdit:* Itaque cum Caſtaldus illud Beatorum colloquium non accepiſſet a fide dignis, qui interfuerint, vel proximi fuerint illis primis; ſed ex fama, quæ manavit ad poſteros incerto auctore, ceuſa fuit illi falſæ opinionis. *Ita quidem Nigronius de fabellæ origine, quam præ manibus habemus. Niſi forte petitio aliqua intercaſſit, de qua paullo ante in teſtimonio Marci Antonii Palumbi Aſcanii, qua ſanctus Pater rogaris admitti in xenodochium quoddam, cujus fuerit curator pater aliquis Theatinus. At ſive hoc fuerit, ſive colloquium mox allegatum; ſive utrumque ſimul, ſive neutrum; illud monet, plurima aliunde incommodare, quo minus hoc commentum vulgarium futilium albo excludatur; quidquid illud* pro comperto *habeat Siloſius,*

B

§. XXII. Alia argumenta, quæ iſti fabellæ incommodant; Sedis Apoſtolicæ de ea judicium.

Pugnat hæc fabella cum Sanctii vaticiniis, ut ſcopo I

QUamquam ſpuria hæc traditio tam multis ex natura ſua laboret incommodis; *alia tamen tot tantaque contra eam militant argumenta, ut ne vel minimam quidem credibilitatis umbram præ ſe ferat, aut veritatis ſpeciem. Pugnat* quippe *hæc fabella primo cum prædictionibus ſanctiſſimi Parentis noſtri, quibus religioſam a ſe familiam condendam eſſe prius edixit, quam illum condidit; ex dictis §. 13. 16. ac 20. quibus adde dicenda §. 34. Quid vero paradoxum magis, quam revelationem a Deo acceptiſſe Sanctum de novo abs ſe condendo Ordine, eamque patefeciſſe aliis; & alterius interea nihilominus Religionis preſſe inſtitutum? Pugnat 2. hæc fa-*

C *bella cum ſcopo, quem* S. Ignatius *jam pridem ſibi præfixerat, nec cohæret cum rebus, ab illo ea occaſione geſtis. Suadetur utrumque. Etenim quod formaverit Vir ſanctus jam inde ab initio ſuæ converſionis ex iis, quæ ſibi Mareſæ patefecerat Dominus, quamdam novæ Religionis ideam, ad novas militantis Eccleſiæ ſuppetias ferendas, intelligitur ex ſociis, quos triplici delectu ſibi adſcivit partim in Hiſpania, partim in Gallia, ut ex dictis ſit perſpicuum. Cur item jam grandis ipſe natu inter pueros repueraſcere, & ſtudere capit? Cur commilitones ſibi aggregavit, ſtudiis expolitos, nec non exercitationibus ſpiritualibus, peregrinationibus, victuque precario probatos? Quid verbis opus eſt? Lege, perlege ac relege ſanctiſſimi Conditoris noſtri veſtigia huc uſque omnia; memoria item repete ipſius jam in proximo ſtantis ad ſtrem Venetum cum Caſtrio Carniſiano colloquium, ac prædictionem de condendo a ſe Ordine, tot ac tam ſolidis teſtimoniis firmatam, ex §. 20. hæc, inquam, animo revolve, lector, & judica, an ulla veritatis ſpecie fiat verſimile,* Ignatium *adeo Venetiis fuiſſe verſatilem ac mutatum, ut omnia hæc abjecerit in gratiam Ordinis PP. Theatinorum; quos inter, ſi commenta credimus, unus ipſe eſſe voluerit.*

D

220 *Pugnat* 3. *hæc fabella cum fine, Lutetiæ Pariſiorum ab* Ignatio *ſocis data, & eodem ab eiſdem accepta. Equis enim prudens rerum æſtimator adeo ſit credulus, ſibi ut perſuaderi ſinat, hominem cordatum, atque in ſuſceptis conſiliis conſtantiſſimum, tanta levitate fluctuaſſe, ut ſua voluntatis ſanctiſſima placita, voti religione firmata, verſatili abreptus volubilitate, derepente abjecerit, ac ſeſe amos præſtantiſſimos, amantiſſimos, & ſibi cariſſimos, inſalutatos, ac pene proditos, violata fide mutua, deſeruerit? Socios, inquam, illos, quos Lutetiæ Pariſiorum electos, in Chriſto Jeſu genuerat, tam ſolicite educarat, tam perite excoluerat, tam arctis beneficiorum ſpiritualium vinculis ſibi abſtrinxerat, tam ſacroſanctis votis Deo ſecum obligaverat; quos denique ad conditum diem Venetiis adeſſe juſſerat; eos ibidem, compoſitis antea nonnullorum inter eos in Hiſpania negotiis, exſpectaturus, poſt tot eorum laborum ſu ſtudia, poſt audeantas facultates, & abruptas omnium dignitatum ac fortunarum ſpes? Enimvero hæc non cadunt in virum vel mediocriter conſtantem, nedum in ſanctum Parentem noſtrum propoſiti tenaciſſimum.*

Auct. J. P. *confidenter dicta, & ab eiſdem accepta P. ſocios*

E

221 *Pugnat* 4. *hæc fabella cum rebus, quas Sanctus Veneti is tranſegit. Conſtat enim* Ignatium *eo ipſo tempore, quo Pariſienſes ſocios ibi exſpectabat, novis ibidem loci venandis ſedulo inſtiſſe, Stephanumque & Jacobum Equites, itemque Hoſium ſibi adjunxiſſe. Iuunc, & perſuade mihi, quod veteres, ſibique apprime cognitus a præſtantiſſimis animi dotibus ac perſpectos dimiſerit, dum conquirit novos; quadque in alienam ſe abdere familiam meditretur, dum ſic amplificandæ ſtudebat ſuæ; ſicus velle expendit Sacchinus.* Refugit hoc, *inquit*, cogitare ſana mens, & R. D. Caſtaldus in epiſtola, quo narrationem ſuam defendit, non obſcure fatetur, abſurdum eſſe; & ait, fortaſſe Ignatium una cum ſociis ad Cajetanum ſe conferre voluiſſe. *Sed illud aſſertum ab omni probabilitate longe alieniſſimum eſt; cumque fundetur in adverbio conjecturali & eventus incerti* fortaſſe, *pluribus illud hoc loco non refutabo, de quo conſuli poteſt Sacchinus in Diſſertatione ſuperius allegata, qui variis rationibus illud convellit.*

cum rebus Venetis geſtis

222 *Pugnat* 5. *hæc fabella cum Exercitationibus ſpiritualibus, a* S. Ignatio *compoſitis: de quo argumento ita diſſerit Sacchinus:* Ex illis, quantus quantus fuit, totus proceſſit Ignatius. Per eas convocavit ſocios, & Societatem inſtitutis & moribus temperavit. Eaſdem Sotietati, ut telum divinæ laudis acerrimum commendatas reliquit. Eas inter ſumma votorum cupiit Apoſtolica auctoritate comprobatas videre, & vidit. Per eas magnopere apud omnes, & apud præſtantiſſimos quæque ingenia maxime profecit. Et hoc ipſo tempore, quo dicitur voluiſſe Theatinis adnumerari, per eaſdem & ſocios tres, quos ſupra diximus, aggregavit ſibi, & aliis excolendis ſtudioſiſſime inſiſtebat. *Tum Sacchinus mittit lectorem ad epiſtolam, hoc ipſo, quo de agitur, temporis tractu ad ſuum quendam confeſſarium ab* Ignatio *Venetiis circa illas ſcriptam; prout videre eſt Hiſtoriæ Societatis Jeſu lib. 1. in fine; unde liquet, quanto ſanctiſſimus earum Conditor illas in pretio habuerit.* Quæro igitur, *an Sacchinus*, eos præceptiones earumque uſum ſecum invehere cogitabat novum in Ordinem, an deſinere & abdicare paratus erat? Enimvero ut deſerere vellet, cadere nequit in cogitationem hominis ſapientis.

cum Exercitiis ſpiritualibus

F

223 Quid

A AUCT. J. P. *a Socio compositus*

223 Quid enim certius exploratiuſque beato Patri, divinæ gloriæ ſtudioſiſſimo venatori, quam illas eſſe efficaciſſimas ſancti operis adminiſtras, & cæleſti ſibi lumine demonſtratas? Neque alterum dici poteſt. Nam religioſi petitor Ordinis imprimis aeceſſe eſt nequaquam ſit addictus opinionibus & moribus ſuis. Quippe docendus, non docturus accedit. Aliter luam perdet, alienam turbabit tranquillitatem. Nihil odioſius novatore, eoque adventitio. Atqui quocumque beatus Pater cum Exercitiis ſuis accederet, non diſcipulus, ſed magiſter aditet. Uno verbo: ubicumqua Ignatius cum illo eſſet libello, ibi Societas Jeſu eſſet. Quod ſi certum atque perſpicuum videtur, neque cum illis, neque ſine illis Exercitationibus potuiſſe alienam ſuſcipere diſciplinam; conſequens aperte eſt, de ea ſuſcipienda numquam egiſſe. *De hoc argumento, quod Sacchinus, uti & Nigronius defumunt ab Exercitiis ſpiritualibus, agit Interrogatio 18. Rhoi pag. 313.*

non iter:

224 *Pugnat 6. hæc fabella cum loco: dum per id tempus, quo illa fertur contigiſſe, oſtenditur, nequaquam Venetiis Cajetanum, ſed Neapoli faiſſe:* nam quod *Caſtaldus* in defenſione reſpondet, fieri potuiſſe, *ſicut eſt apud Sacchinum*, uc per idem tempus Venetias Cajetanus excurrerit, tametſi aliquid eſt, camen parum eſt, ubi pro certa narratur hiſtoria. Minime enim tollit, quin tota narratio, niſi ruat, laltem nutet, ut inſtabili nixa fundamento. Nam ſicut fieri potuit, uciret; ita, nc non iret, Quia etiam de commoratione Neapolitana conſtat; de Venetia excurſione non conſtatt ſolum conjectura ducitur ex hoc facto, quod eſt in quæſtione; quod eſt alioqui tale, ut ex eo ipſa profectio negari probabilius, quam affirmari queat. Nihil igitur illud factum profectionem adſtruit, ſed potius deſtruit. Nam ubi infirma imponuntur infirmis, utraque citius collabuntur. Mihi vero propius ad fidem in omnes partes videtur, iter nullum fuiſſe. Nam ſancti viri, & in publicas utilitates magnopere occupaci, longa itinera non ſine magnis cauſis ſuſcipiunt.

B

quæ oſtenditur, S. Cajetanum Venetiis tunc non fuiſſe:

225 Magnæ porro cauſæ ſunt magna negotia. Hæc autem Cajetanus vel pro re Chriſtiana publica, vel pro privata ſui Ordinis ſuſcepiſſet. St primum; qui lateret? Nam magna negotia & publica, uti cum geruntur, ad multorum emanant notitiam; ita cum geſta ſunt, ad poſterorum perſeverant memoram. Alterum qui opus erat, cum propediem generalis conventus eſſet habendus Romæ? Qui etiam lateret, cum inſignium virorum res, & multo magis religioſi Ordinis conditorum, non ſtudioſe tantum, ſed & religioſe obſerventur, & aſſerventur. Itane fieri credibile eſt potuiſſe, ut vir ſanctus, idemque ſacræ parens familiæ ultro citroque nobiliſſimis ex urbibus longinqua peregrinatione commeatit, & nulla ulquam itus, nulla reditus veſtigia exſtent, nulla in privatis, nulla in publicis commentariis, ſive epiſtolis (quas tamen multas intercedere talibus in oſibus neceſſe eſt) argumenta ſuperſint? *Ita Sacchinus non minore cum modeſtia, quam probabilitate.*

C

cum animi fortitudine, qua fuit S. Ignatius:

226 *Pugnat 7. hæc fabella cum animi fortitudine, qua præditus fuit* S. Ignatius, *agere utique & pati fortia jam pridem edoctus; pugnat, inquam, ſi, quemadmodum habetur à Caſtalde, ſanctiſſimus Patriarcha noſter metu difficultatum deterritus, a propoſito ſui Ordinis condendi deſtiterit. At ne hoc parum honorifice de* S. Ignatio *cogitatum ai pronuntiatum eſt, cujus magnitudo animi in primis laudibus ponitur! Siccine Vir ad dura quæque imperterritus, accuſationibus, carceribus, vinculis, judiciis exagitatus; tot rebus adverſis enercitus, tot incommodarum & obſtaculorum victor, ac ne ad latum quidem unguem a deſtinatis recedens, perterrefactus dicatur illis difficultatibus, quæ apud præditum Nigronium §. 19. ex Caſtaldo proponuntur? Minime gentium: nam* a paupere ac laborioſa vita, quam a principio ſuæ converſionis, in Dei gloriam & proximorum auxilium inſtituerat, numquam deſtitit, ſed perſeveravit: ſuperatis omnibus, qui obſtabant, obicibus, atque ex formula Inſtituti, huic ſanctæ Sedi oblata, ſollennibus votis rite nuncupatis confirmavit; *ſicut dicit Cardinalis a Monte in Relatione facta Gregorio XV. pro Sancti canonizatione, inter ea, quæ habet de ejus Fide.*

D

pugnat deſignato cum oculatiſſimo

227 *Pugnat 8. cum exquiſitiſſima & oculatiſſima* S. Ignatii *circumſpectione, quam in fundanda ſua Societate adhibuit: nam quousam altiſſimam perfectionem cum in ipſo fine, tam in mediis ſive inſtrumentis, ad ejuſdem conſecutionem accommodatiſſimis, ſectatus ſuit beatus noſter Parens, ſicut pluribus probatum reperitur apud Rhoum Interrogatione 17. quæ eſt de perfectione inſtituti Societatis, a pag. 297. non erat, cur quocumque aliorum objecta ſanctimonia, ab ea condeada Societate, quam animo conceperat, cujuſvis alterius incundæ familiæ cauſa deſiſteret, Theatinorum præſertim, quæ ab ea, quam meditabatur* Ignatius, *tantopere diſcrepabat, prout luceſcit ex Nigronio n. 64. ubi invitamenta, a Caſtaldo enumerata, quibus putavit ſanctum Patrem allici potuiſſe ad Ordinem ſuum, probat viribus caruiſſe, ut conſtantiſſimum Virum de vitæ ſuſceptæ atque inita propoſito graduque dimoverent.* Summa autem illa erat, *uti recte Sacchinus*, quam conceptis votis ad Pariſios explicarunt in Monte Martyrum, in proximorum adjumenta cunctis opibus incumbere: militare Chriſto: regnum ejus amplificare etiam inter barbaros, ac nominatim in Palæſtina: ſummo Pontifici in hoc opus operam dicare ſuam, & ab ejus nutu pendere. Unde miſſiones, quas vocamus, unde quartum Profeſſorum votum, & ipſa demum, prout ab aliis Ordinibus differt, Societas efflorcſcit.

E

ipſius circumſpectio.

228 Hæc igitur forma tot annos Ignatii menti cum inhæſiſſet, ex eaque vitam ſuam inſtituiſſet, ad eamdem ſocios conformaſſet, & votorum nexibus conſtrinxiſſet; denique ipſis quoque jam felicibus experimentis eamdem approbari videret; atque ex altera parte in iis S. Nicolai, *Theatinorum apud Venetos cœnobii*, patribus contraria videret omnia; ſiquidem in iis, ut Caſtaldus ait, ſolitudinis vigebat amor; quis credat, eam formam ita repente abolitam & commutatam, ut in aliam faciem tota transfigurareiur? ut, qui modo univerſum orbem terrarum excurſionibus obeundis caritate complexus erat, anguſtis jam ſe ſeptis includeret: &, qui expeditus præſto eſſe voluerat ad omnes Pontificum nutus, jam odeo, quod patribus iiſdem ſemper antiquiſſimum fuit, malle affigi. Non ita profecto eſt; ſed adeo ſenſibus, imoque fixam, ut ita dicam, medullis Societatem gerebat, ut & ipſum nomen jam promptum haberet. Itaque anno proximo (1537.) cum Venetiis digrederentur, inter omnes ſocios, Ignatio auctore, convenit, ut quærentibus, quod genus hominum eſſent, reſponderent, de Societa-

F

A cintata Jeſu ſe eſſe. Quod nomen ita poſtea idem dilexit ſemper ac propugavit, ut nemini Patrum vetarum dubium fuerit, quin præſtantiore illud, quam humano ſenſu legiſſet. Cum autem jam ante oblatum eppropinquanti ad Urbem viſum, ut modo diximus, illud placuiſſet, haud temere conjicitur, quemadmodum totam Societatis fabricam, ita nomen ipſum è Manreſanis luminibus deportatum. *Hæc ille. Sed hic finis ſit: quando ipſa Sedes Apoſtolica ſuam præſenti controverſiæ interpoſuit auctoritatem.*

Fructus omnium ſuperadditur

259 *Facere itaque non poſſum, quin his coronidis loco attexam exemplum litterarum, inter alia noſtra monumenta Romana huc miſſum.* Exſtat hic impreſſum, *ait P. Ignatius Pinius*, quod deſcribo: *at nos ex Italico ejus apographo illud Latine interpretamur. Titulus, qui præcedit, ſic ſonat Latine*: Ecgraphum epiſtolæ, ab illuſtriſſimo & reverendiſſimo domino Carolo Vizzano, ſancti Officii Romani Aſſeſſore ſcripta ad Vicarium generalem Conſentinum. *Illam veraſic eedda*: Admodum illuſtris, ac admodum reverande Domine mi obſervandiſſime. Multis abhinc menſibus comparuit libellus illic impreſſus, cui titulus: Summarium

B vitæ ac miraculorum B. Cajetani; quem ſanctiſſimus Dominus noſter, una cum approbatione iſtorum meorum Eminentiſſimorum Dominorum Cardinalium Generalium Inquiſitorum, volebat prohiberi, ut qui contineret, contra ſacræ Congregationis decreta, fabulam, quod S. Ignatius petuerit admitti in congregationem Theatinorum. Sed quia Patres Theatini aſſeruerunt, publicatum id eſſe ieadvertenter, & ſeſe inſciit, promptus ſe exhibuerunt ad ſolium illud tollendum: & revera conſignarunt mihi exemplar libri, in quo illud erat mutatum, ut oſtenderem id ſuæ Sanctitati, ſicut feci. Placuit ſuæ Beatitudini injungere mihi, ut ſupprimeretur prohibitio, & ut liber hoc modo correctus currere permitteretur.

Judicium Sedis Apoſtolicæ de hac fabella

230 Nunc intelligitur, illic vendi exempla ſupra dicti libri impreſſi, in ee, qua prius erant, C forma. Sed ſua Sanctitas ſcribere me juſſit ad Veſtram Dominationem, ut iſti rei invigilet; neque librum currere permittat niſi correctum, ſupprimendo exemplaria, quæ invenecir, non eſſe hujuſmodi: diſtincteque inſtruac de omnibus, quæ in iſta materie ſibi occurrerint: nam quando malum proceſſerit, liber hic prohibebitur, ac punietur temeritas illius, qui aulus fuerir contraire decretis ſacræ Congregationis. Laboret Veſtra Dominatio debito cum zelo, ac prudentia. Et oſculor manus ejus. XXI. Octobris MDCLIX. Dominationis Veſtræ admodum illuſtris, & admodum reverendæ addictiſſimus ſervus Carolus Vizzani. *Et epiſtola inſcribitur*: Admodum illuſtri, & admodum reverendo Domino meo obſervandiſſimo, Domino Vicario Generali Conſentino. *Sequitur denique hoc Latinum teſtimonium*: Extracta eſt præſens Copia a ſuo proprio Originali exiſtenti ie Actis curiæ archiepiſcopalis Coſentinæ (*lege* Conſentinæ:) cum qua facta collatione concordat &c. ſalva tamen meliori &c. Et ia fidem &c. *Ac ſubſcribitur* Didacus Abruzinus actuarius.

& reliquæ, cur ea operoſius hic ſit enarratio.

231 *Quorſum, inquiet aliquis, hæc tam multis? Dicam. Primo, quia inconſtantiæ ac levitatis, adde etiam ergæ ſocios ſuos infidelitatis, macula ſerpit inuritur* S. Ignatio. 2. *Quia ſtare non poteſt hæc fabella, quin corruant Sanctæ decretandæ a ſe Ordine vaticinia.* 3. *Quia aliquin labefactatur fides ac ſinceritas monumentorum ac Scriptorum Societatis noſtræ. Quæ tria ſummo jure exigebant operoſam confutationem.* D

Auct. J. P.

§. XXIII. Tres ſocii prioribus adlecti; denarius primorum Patrum numerus; Fabri fructus Pariſiis; ejus ac ſociorum diſceſſus Venetias, inde Romam; Sanctus cur Venetiis relictus.

Ob Petro Fabro vna alii ſocii Pariſiis agregati.

Quem vitæ modem, abſente Ignatio, *Lutetiæ Pariſiorum tenuerit primus ejus ibidem ſocius Petrus Faber, narrant Orlandinus lib. 1. n.* 100. *& Bartolus lib. 2. n. 27. Genuinum enimvero ſe ibidem probavit ſanctiſſimi Parentis filium, apoſtolico, quem ab illa hauſerat, ſpiritu incumbens ie lucrum animarum. Sed fructus inter alios plures palmaris hic fuit, quod ie primorum ſociorem aggregatione partem quoque habuerit. Etenim* ejus monitis & exemplis duo jam rheologiæ magiſterio nobilet, Joaenes Coduriut Allobrox, & Paſchaſius Broetus Picardus, jam ſacerdotio præditus, aeno decurreniis ſeculi ſeato ae trigeſimo ad alios ſeptem aggregavere ſeſe. Nam Claudius Jaius Gebeneenſis theologus item ae ſacerdos, quamquam certum tempus noe plane conſtat, ante hos acceſſerat. *Ita Orlandinus lib. 1. n. 101. Bartolus eos* omnes theologiæ magiſterio ornetos *fuiſſe, ac Claudium quidem Anecii prope Gebennam; Paſchaſium Bertamcurtii haud procul Ambiano; Joannem vero Ebredunii Delphinatus metropoli natos affirmat. Quos ſex ſi aſsis ſeptem ſuperius enumeratis acceuſeas, habebis decem primos Societatis Patres.* E

Numerus denarius primorum Patrum & quadi ſubſtantia ſymbolica ſub

233 *Miſenus quidam Calviniſta inepte enumerem hunc denarium arrodit apud Jacobem Greſſerum in Apologeticis anno* 1599. *Ingolſtadii excuſis pro Vita ſancti Patris noſtri, a Ribadeneira edita; ubi lib. 2. cap. 1. pag. 209. Greſſerus eum ſic loquentem induxit*: Hic numerus olim vocatus Atlas, in quo etiam myſterium latet. *Et quodnam illud?* Sic enim, *ſicut ibidem male ſeriatus ille obgannit*, ſulciuat Papatum Jeſuitæ, ut vertice ſuppoſito ſidera ſuſtit Atlas. *Ita illepide & inſulſe heterodoxus ille calumniator. Melius ad hunc numerum alludit Florimundus Remondus Hiſtoriæ de ortu, progreſſe ac ruina hæreſeon parte altera, lib. 5. cap. 2. pag. 17. editionis Colonienſis anni* 1614. *apud interpretem ſuum Latinum ſic loquens*: Decem hi quaſi ad Chriſtianæ reipublicæ ſalutem conjuratione facta, arriſſimis ſeſe vinculis mutuo obſtrixerunt, ut Lutheri, aliorumque hæreticorum ſeſe opponerent furori. Ur vero Deus in numero, poedere, & menſura omnia diſponit; ſic denarius hic non ſine cauſa mirabiles res ab hac Societate effectum iri, præſignificaſſe exiſtimatuc. Hic ille eſt numerus, quem arithmerici ſine O rotundo jungere cum aliis aut concludere nequeunt; quo monemur, ut numerus hic nullum alium finem habet, quam rotundum illum orbieulum; ſic res ab hac Societate gerendas iiidem, quibus terrarum orbis ſpatiis terminatum iri; hunceque decumanum illum fore fluctum, qui Lutheri myoparonem obrututut, atque in profuodum demerſurus ſit. F

Diſceſſus Ignatii ſociorum Venetias;

234 *Qua ratione novem primi ſocii S. Ignatii Lutetia Pariſiorum Venetias diſceſſerint, eum ibidem ex condicto conventuri, a Ribadeneira & Maffeio memoriæ proditum eſt. Orlandinus lib. 1. num. 104. &*

A *ſeq.* Dum plerique ea, *inquit*, quæ Lutetiæ ſupererant ex bonis ſuis, in pauperes erogant, aliqui de ſociis, diebus aliquot ante, Meldis exſpectaturi, præcurrunt. Abeſt Pariſiis id oppidum milliaria circiter quatuor & viginti. Ceteri autem diſceſſere Lutetia decimo Kal. Decembris tanta animorum conſpiratione atque alacritate, ut nec Xaverius theologicis ab ſtudiis, quorum jam calcem ſpectabat, avelli ſe moleſte ferret, nec Laipius graviſſimi morbi reliquias, quo proxime laboraverat, pertimeſceret. Quippe & ille theologiæ iter jam prope conſectum, Chriſti cauſa deſerere, non minori ſibi ducebat gloriæ, quam ad extremum uſque perſequi. Et hic neſcius ſui corpuſculi miſereri, quod afflictum & extenuatum conſentaneis ſovendum erat obſequiis, id quotidiana alperitate cilicii magis atterere toto illo itinere non dubitavit. Cumque ad Xaverium Pompeiopoli nuntius ex inſperato veniſſet, enm Pompeiopolitanæ eccleſiæ creatum eſſe canonicum, riſit iſta vir ſapiens, melioribus jam promiſſis delinitus a Deo, nec quidquam de cogitatæ peregrinationis ardore ac voluntate remiſit.

Auct. J. P.

B 235 *Nunc ex ſequenti eventu & Fabri conſtantiam, & ingentes prorſus ab eo Lutetiæ Pariſiorum relatos animarum fructus, intellige.* Faber etiam ſui diſceſſus conſiliique gravem habuit diffuaſorem, *teſte laudato mox hiſtorico num.* 206. Doctorem pium & litterarum opinione nobilem, qui capitalem affirmabat ab eo ſuſcipi fraudem, ſi Pariſiis, ubi tam multis minime dubiam ſalutis opem afferret, eo ſolum verteret, ubi in incerta aliorum ſalute ſuam operam collocaret. Ac ne temere videretur id ab ſe dici, productarum ſe pollicebatur ex gymnaſio Pariſienſi theologos omnes, ſuæ ſententiæ graviſſimos auctores. Verum alia hominum, alia Dei cuncta regentis mens ac propoſitum fuit.

Magnus animarum fructus Pariſiis a P. Fabro Lutetiæ relictis.

C 236 *De Simone Roderico a gravi morbo repente liberato quid memorem? Factum breviter audi ex Orlandino num.* 108. Meldis, *ait*, ex antegreſſis ſodalibus ingens quidam, & ſanguine atratus humor Simonis in humeris extitit, adeo teter aſpectu, ut horrorem incuteret ſociis. Ille autem tota nocte ingemiſcens, & feſſos artus nuda in humo, quæ ei pro cubili erat, modo in hanc, modo in illam converſans partem, non magis angebatur ipſo doloris morſu, quam metu curaque mœroris, ne cœptum iter cogeretur abrumpere. Sed Deus, qui eos Pariſiis eduxerat, & ſuum per angelum dedocebat, medicinam recenti morbo lubito fecit. Illuceſcente die, in ipſo diceſſus articulo, tumor ille, qui fœdum in modum videbatur erupturus, ſua ſponte reſedit, ut ne veſtigium vel curioſe intuentibus appareret. *Sed aliunde præterea prædicti Simonis conſtantia tentata ſcribitur ibidem num.* 32. *de dimicationibus vero Patrum cum hæreticis num.* 13. *de periculo, quod dicta, ut creditur, angeli, evaſere, num.* 114. *de Xaverio denique mirabiliter ſanato n.* 115, *quæ digito hic commonſtraſſe ſufficiat, ut brevitati conſulatur in re, quæ proprie non eſt* S. Ignatii, *quamquam ad eum, omnium videlicet, de quibus ferme ſunt, parentem reducatur.*

Quædam Pariſiis per tentata.

237 *Venetias itaque pervenere ad octavum diem Januarii, anni* 1537. *ex Ribadeneira lib.* 2. *cap.* 7. *quos temporis obarraſſeres etiam notat idem auctor in Vita ſua Hiſpanica anni* 1594. *lib.* 2. *cap.* 7. *uti & in Vita breviore ex converſione Quartemontio, ubi id dicitur contigiſſe*, ante diem VI. Id. Januar. *Adde Orlandinum lib.* 2. *in initio, Bartolum lib.* 2. *num.* 31. *Andream Lucam lib.* 3. *cap.* 9. *ac Bouhourſium lib.* 3. *ut his ita poſitis a Ribadeneira præſertim & ab Orlandino dicti motis, ſuffragari non auſim Maffeio, qui lib.* 2. *cap.* 3. ad tertium Idus Januarias *eos Venetias pervenuiſſe ſcribit; nec Vitæ Italicæ, juſſu reverendi admodum patris noſtri Generalis Mutii Vitelleſchi in lucem editæ, quæ diei nona Januarii illud affigit. Vita Conſalviana diem adventus non ſignat. Inter monumenta noſtra Romana exſtat epographum hoc titulo prænotatum:* Exemplum teſtimonii authentici ſcriptorum P. Layuez, Salmeron, & Polanci, ut intelligatur, quid iſti Patres ſenſerint de P. N. Ignatio, & de aliquibus ejus miraculis: *in quo apographo lege iſta:* Pervenimus Venetias vt. die Januarii anni MDXXXVII. *Verum ſimilla temporis differentia morari nos haud debet, Alia interim proſequamur.*

D 238 *Quæ Venetiis geſta ſunt, intelliges ex eiuſdem libris. Ribadeneiræ adde ſequentia ex Orlandino lib.* 2. *num.* 2. *ubi hæc narrat:* Non poterat diutius in tanta humilitate delitescere virtus virtus, ut etiam ſatanas eam prodere Deo ſit cogente compulſus. Inter feminas, quæ tum cibos parabant ægrotis, energumena erat. Hæc torvo oculorum obtutu, & conviciis verberans Patres, miniſterii gratia culinam ingreſſos, verſa ad eos, qui præſentes aderant, Vos, inquit, quod genus hominum iſtud ſit, penitus ignoratis. Hi magni ſunt viri, & multa doctrina prædili. Qui ne huc aſpirarent, valde equidem, ſed fruſtra contendo. Paulo poſt, cum iterum unus è Patribus culinam intrans immenſis feminæ vociferationibus exciperetur, blande eam lenire ac permulcere cœpit. Illa vero corripuit gradum, & ut in ignem ſe injiceret comparabat; ſed ne cogitata perficeret, alia femina præſens inhibuit. Illa vero corpus a tergo totum conglomeravit in vertebram, ut ſuo ſemper hærens veſtigio, ſubjectas prope flammas capite retorto contingeret. Eadem ſubito in ſuum erecta ſtatum, vociferationibus terruit omnia. Patres autem tanto acrius munera illa miſericordiæ & humilitatis urgere, quanto ea moleſtiora ſatanæ, jucundiora Deo, & gratiora ſentire. *Hactenus Orlandinus; cui junge Maffeium loco citato hæc memorantem*: Quidam, *inquit*, è ſociorum numero pauperem lepra toto corpore coopertum, cum præfectus poloçomii non admitteret, in ſuum lectum accepit ipſa: cumque mane ſurrexiſſet, cunctis ingemiſcentibus eadem ipſe quoque morbi fœditate correptus; poſtridie non ſine miraculo prorſus illæſus atque intactus apparuit.

Res ibidem ab illis geſta ſæpenumero ſitque ad ipſe ſanam laudare & quidem ea illis miraculoſa ſit. neque,

E

F 239 *Poſtquam vero magnum ſui cum admirationem tum æſtimationem trimeſtri circiter ſpatio apoſtolicis ſuis laboribus apud Venetos concitaſſent*, ad mediam Quadrageſimam, *ut Ribadeneira*; *vel, ut Maffeius*, appetente jam vere, *Romam diſceſſere*, Ignatio *excepto, qui Venetiis remanſit. Porro rationem itineris, & toleratas in ejuſdem decurſu graviſſimas ærumnas diſces paucis ex Ribadeneira & Maffeio. Hic inter alia recenſet rem quamdam ſingularem, cujus nos commemorationem, quia ad commendationem præclaræ virtutis valet illa plurimum, etiamſi habeat aliquid injucunditatis gratis, prætermittendam tamen hoc loco non arbitramur. Factum accipe*: Sane Ravennæ, *inquit Maffeius*, quidam ex iis, cum hoſpitalis lectuli ſordes, ac manantia tabe ſtragula

Scelis Ravennæ diſcrimen adeuntibus ſuſcipere per ſolum ab eo ipſo ſuſcipi fraudem.

nau-

A nauſeabundia vitaſſet; quæ prima deinde occaſio data eſt ſuimet puniendi, non prætermiſit. In pago neſcio quo phthiriaſi conſumptus è vita migraverat. Cum in eum pagum noſtri veniſſent, diſtributiſque cubilibus nullum jam ſupereſſet, niſi quod phthiriacum ſaverat; patet ille amiſſam nuper palmam recuperare vehementer exoptans, oudus illico per ſummum animi ardorem eaſdem ſubiit lodices, ibique ſele identidem verſans, cum ingentes animalium greges ea tota paviſſet nocte, ad ſudorem uſque defatigatus, non leves abs ſe prioris faſtidii ac deliciarum pœnas exegit.

Pontifex remanet ſententiæ ſuæ

240 *Dicebam ſuperius*, S. Ignatium *Venetiis remanſiſſe; qua vere de cauſa, non eodem ab omnibus modo traditur. Ribadeneira dum dicit*: Ignatius Venetiis de induſtria remanſit, *cauſam non explicat. Plus habet Maffeius*: Iple tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda, quæ ad navigationem pertinerent, ibidem interea ſubſtitit. *Orlandinus lib. 2. n. 3. aliam inſuper cauſam adjungit, his verbis*: Præſertim quod in Pontificia aula vetſabatur Joannes Petrus Caraffa, in exitu ſuperioris aoni (*nimirum* 1536.) in Cardi-
B nalium numerum cooptatus, qui, ut dixi, Venetiis ei non faverat. *Quartam denique ſuperaddit cauſam ex parte Petri Ortigii, Cæſarei apud Paulum III. Pontificem maximum, procuratoris; quem tamen* Ignatii *ſocii ibidem nacti ſunt fautorem.*

cauſa ipſi quiritur

241 *P. Joſephus Silos in Hiſtoria Theatinorum tom. 1. a pag. 137. de hac argumento agens, fatetur quidem, Caraffæ erga* Ignatium *benevolentiam Venetiis exſtruxiſſe, quod Sanctus a doctrina male ibi audiret, falſis querundam criminationibus in invidiam vocatus; quodque Præſul ille Theatinus, hæretici nominis implacabilis vindex, ſparſam hanc famam gravi ſupercilio excepiſſet; ita tamen ut, cognita poſtmodum Viri ſanctimonia, laudati præſulis amor revixerit, eum erga Societatem, tum erga Conditorem ejus egregie ſemprobatus; ex Maffeio lib. 2. cap. 23. & Orlandino lib. 15. quos citat. Sed plus culum aliquid reſediſſe in animo Caraffæ, quam memoratus hiſtoricus ſignificat, ex duobus mox citatis auctoribus noſtris habemus. Audiatur Maffeius*: Succeſſit, *inquit*, Marcello Paulus eo nomine quartus; qui cum propter nonnullas interpoſitas offenſiones acerrimus noſtri Ordinis inimicus putaretur, hominum opinionem longe fefellit. *Orlandinus loco aſſignato, num. 4. duas nos offenſionis cauſas docet, ſic loquens*: Erat opinio Caraffam & olim offenſum, quod, cum is peroptaret, unum eumdemque ex hac noſtro, ac Theatinorum conflari Ordinem, noluiſſet Ignatius; ac ouper, quod, Ignatio eodem moncote, in cauſa Neapolitani adoleſcentis, de quo ſupra, *ait*, oarravimus, acta ejus Pontifex Julius reciciiſſet.

& offenſiones parum ea fuiſſe

242 *At mox citatus Theatini Ordinis hiſtoricus vult, Cardinalis Caraffæ erga Societatem affectum ex facie ilo Neapolitani adoleſcen is immutatum non fuiſſe. Aliud factum de utroque Ordine in unum conflanda, idem hiſtoricus negat. Ego in rationibus ejus diſcutiendis multum operæ non infumam: nam ſive ob illam, ſive ob aliam rationem id contigerit; non ſatis equidem aſſequor, qui ſine ulla ita ſcribere potuerit Maffeius noſter. Sacchinus item in ſua Diſſertatione apologetica, tomo 1. Hiſtoriæ Societatis noſtræ præfixa, ſic loquitur*: Ceterum non familiarem modo ulum beato Patri cum Caraffa, ſed & aliquod diſſidium interceſſiſſe, item eſt plane teſtatum. De qua re Polancus hæc ad verbum in litteras miſit, *quæ ibidem ſic memorantur*: Hic etiam inter alios cum D. Joanne Petro Caraffa familiariter egit aliquando, & de rebus quibuſdam, ad novum Ordinem illum pertinentibus, eum ex caritate prudenter admonuerat. *Et mox ſubditur*: Sed non admodum libenter quæ ſuggeſſi, audita fuerunt. Et quamvis nulli umquam Ignatius retulit, quæ illi cum prædicto Joanne Petro Caraffa acciderant; facile tamen ex ejus verbis intelligi poterat, non levis fuiſſe momenti, quidquid illud ſit, quod inter illos actum fuit.

quod timeret ne ſocii Petrus Caraffa ſuiſſet Ignatio adverſus.

243 Et inde ortum habuit, quod nonnulli ſuſpicabantur, & dicebant, ipſum Joannem Petrum Caraffam poſtea Cardinalem Theatinum, ac eumdem Pontificem Paulum IV. non admodum erga Ignatium affectum fuiſſe; quamvis illum temper, etiam dum Pontifex eſſet, magno honore proſequeretur. Hæc, *inquit*, Joannes Polancus, quo Ignatii res nemo interius novit, in Vita ejuidem, quam ſcriptam reliquit, prodidit. *Ad hæc, cauſæ, ob quam Sanctum, ſocios jam Romana ſe dimiſſis, ſolum Venetiis remanſiſſe, ex Orlandino diximus, firmamentum accedit ex teſtimonio Lanuſii apud Carnolium cap. 13. qui affirmat, cum ſuapte* E *manu memoriæ prodita reli uiſſe hæc verba, ex Italico a me hic Latine reddita; nimirum* non erraſſe Ignatium; & reipſa *Caraffam* ſe eis oppoſuiſſe. *Denique controverſia hæc diſertiſſimis verbis decidatur in Vita, a Ludovico Conſalvo ex ore ſocii Pariſiis excepta; ubi occurrunt hæc*: Omnes Romam ſunt profecti, ut a ſummo Pontifice benedictionem acciperent Hierololymam profecturi. Peregrinus tamen (*ita ibi vocatur Ignatius*) Romam non eſt profectus, PROPTER D. ORTIZ ET CARDINALEM THEATINUM. *Hæc confirmatur ex Ms. noſtri archivi Romani, cui præfigitur hic ſtulus*: Exemplum teſtimonii authentici ſcriptorum P. Layoez, Salmeron, *&c. in quo hæc lego*: Pervenimus Romam. Cum eſſemus Veneiis, de duabus perſonis, quæ nobis adverſari poterant, monuerunt: quarum una partim nobis adverſa fuit; altera, quæ fuit Doctor Ortizius, divino actus impulu, ſumma benevolentia nos complexus eſt *&c.*

§. XXIV. Primi Patres gratioſe a F Romano Pontifice admiſſi; ſuſcipiendi Ordines ſacros, & eccleſiaſtica munia obeundi facultates.

Primi patres gratioſe ſummus Pontifex admittit, & apoſtolica benedictione auſcultibus donat

Adhuc libri 2. *Ribadeneiræ cap. 7. puncta duo, quæ ibi narrat, aliquantulum ſunt a nobis explananda. Alterum eſt erga ſocios ab* Ignatio *Romam miſſos gratioſa apud Pontificem benevolentia; alterum beneficiorum ſpiritualium præſertim conceſſio, quibus eos ditatos a ſe dimiſit. Orlandinus lib. 2. n. 10. poſtquam egiſſet de doctrinæ ſpecimine, a noſtris ſuper menſam Pontificis dato, hæc ſubdit*: Sublata menſa ad pedis oſculum devolvuntur: quos Pontifex paſſis brachiis, quaſi cunctos pariter amplexurus, Magnam, inquit, capio animo voluptatem, cum iſtam litterarum eruditionem cum tanta animi demiſſione contemplor. Si quid vobis opus fuerit, quod quidem ad me ſpectet, libens dabo. At illi, Benedictionem, inquiunt, beatiſſime Pater, poteſtatemque navigandi Hieroſolymam, ſupplices poſtulamus. Et hæc, inquit Pontifex, libens largior. Hierololymam tamen

A vos non arbitror profecturos. Quæ ſane ſunt a
AUCT. J. P. Pontifice dicta, vel quia Venetos non ignorabat arma contra Turcas parare (nam & is poſtea una cum Cæſare, Venetiſque contra eos fœdus iniit) vel cæleſti aliquo inſtinctu, navigationis impedimenta præſenſit.

eum ſocii patte ſuſcipiendi Ordines ſolicitant.

245 Ubi licet Ignatii modeſtiam recognoſcere. Namque ante Societatem conditam, nequid ipſe videretur eminere, eum quid a Pontifice poſtularet, malebat ſocionum alicujus, qui ſibi & ſociis aliquot peteret, quam ſuo nomine libellos ſupplices inſcribi. Ita anno hujus ſeculi quadrageſimo multa eccleſiaſtici juris beneficia Joanni Codurio & ſociis decem data comperimus. Poſtulatio autem, de qua nunc agimus, ita concepta erat, ut unius Fabri nomen expreſſum eſſet. Is Domini ſepulcrum, & alia hujuſmodi ultra mare viſendi religioſa loca, & ibidem ad tempus aliquod permanendi, & ſacras reliquias, quicumque juſte dare poſſet ac vellet, excipiendi alportandique poteſtatem ſingulari beneficio rogabat fieri ſibi ac duodecim ſociis ſuis, quos eadem pietas tenebat. Quem libellum pro Pontifice cuncta largito An-
B tonjus Puccius Cardinalis Sanctorum quatuor (*Coronatorum*) major Pœnitentiarius rite ſignavit v. Kal. Maii, & etjamnum in ſabulario noſtro habemus. Neque id tantum benigne Pontifex dedit; verum etiam ſociis nondum ſacris initiatis, ſuſcipiendi ſacros Ordines poteſtatem quocumque ab epiſcopo, vel antiſtite fecit, tribus proximis diebus feſtis continenter,

ex diſpenſatione in anno Salmeronijani ætatis ex inſtrumento.

246 *Addit relatio Bartolus, litteris hiſce Salmeronj item datam eſſe facultatem, ut cum vigeſimum tertium ætatis annum attigiſſet, ſacerdotio initiaretur. Pro anno autem iſto male ponit Boubourſius lib. 2. ingreſſum anni vigeſimi Salmeronis: quia ſecundum Vitam ejus ex Hiſpanico Ribadeneiræ Latine factam ab Andrea Schotto*, natus eſt ante diem ſextum Idus Septembris anni MDXV. *ac proin jam annum ætatis vigeſimum ſecundum magna ex parte compleverat anno Chriſti 1537. quo facultates illæ ſunt conceſſæ. Eas hunc ecce tibi, lector, tranſcribo è noſtris apographis, Roma huc miſſis; in quibus notantur hæc, è membranaceo exemplo deſumpta:*

quod hic

247 Antonius miſeratione divina tituli ſanctorum Quatuor Coronatorum presbyter Cardinalis, dilectis in Chriſto Nicolao de Bovadilla, Didaco
C Laynes, Franciſco Xabier, Alphonſo Salmeron, Johanni Coduri, Simoni Roderici, & Michaeli Landinar, ac Ignatio de Loyola, clericis & ſcholaribus Palentin., Seguntin., Pampilonen., Toletan., Ebredunen., & Pampilonen. civitatum & diœceſeon reſpective Artium & philoſophiæ magiſtris ſalutem in Domino. Ut ergo Sedem Apoſtolicam eo amplius creſcant veſtræ devotionis affectus, quo eam benigniorem invenietis, faciendo vobis gratiam ſpecialem: Porrectis igitur nobis pro parte veſtra ſupplicationibus, quantum cum Deo poſſumus, benigne annuentes, auctoritate Domini Papæ, cujus Pœnitentiariæ curam gerimus, & de ejus ſpeciali & expreſſo mandato, ſuper hoc vivæ vocis oraculo nobis facto, ut a quocumque Catholico antiſtite, gratiam & communionem dictæ Sedis habente, extra Romanam Curiam in locis ab Urbe per quadraginta milliaria ad minus diſtantibus etiam in aliena diœceſi reſidente, clericali charactere, ſi nondum inſigniti eſtis, inſigniri, & ad omnes etiam ſacros & presbyteratus Ordines, & tu, Alfonſe, cum primum vigeſimum tertium tuæ ætatis annum attigeris; vel ex nunc, ſi in eo conſtitutus exiſtas, etiam D ad dictum presbyteratus Ordinem etiam extra tempora a jure ſtatuta, tribus Dominicis, vel aliis feſtivis diebus promoveri, & in eis poſtmodum etiam in altaris miniſterio miniſtrare, veſtrorum reſpective Ordinariorum licentia ſuper his minime requiſita, libere & licite valeatis, vobis, & veſtrum cuilibet, & antiſtiti ordinanti tenore præſentium licentiam impartimur, ac tecum, Alfonſe, ſuper defectu ætatis, quem, ut aſſeritur, pateris.... * diſpenſamus.

Per quas illas leges poterat ſi jam nunc, vel hoc priùs infra?

248 Non obſtantibus defectu ætatis hujuſmodi, & Lugdunenſis, Lateranenſis, ac Viennenſis conciliorum, & aliis Apoſtolicis conſtitutionibus & ordinationibus, nec non ſtatutis tam provincialibus quam ſynodalibus, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud S. Petrum ſub ſigillo officii Pœnitentiariæ v. Kal. Maii, pontificatus Domini Pauli Papæ III. anno III. P. de Pamphi gratis. F. Sergardus. Phi. Ferrinus gratis. A. Lomellinus de conſenſu mandante Reverendiſſimo. *Appenſum eſt ſigillum impreſſum in cera Hiſpanica rubra, & incluſum in ferro albo. A tergo, quod eſt replicatum, habetur adnotatum manu ipſius Cardinalis*: Gratis attenta eorum doctrina & peregrinatione. A. Cardinalis. A. Lomellinus. Cordellas.

proſequitur.

E

Ita Venetiis exhibito S. Ignatio rogatus pronuntiavit ad Ordines ſacros.

249 *Hanc facultatem cum* S. Ignatius *exhibuiſſet Venetiis Vincentio Nigufano, epiſcopo Arbenſi, ibidem ab eo promotus fuit ad quatuor minores Ordines die X. Junii anno 1537. ad ſubdiaconatum, die XV. ejuſdem menſis: ad diaconatum, die XVII. ad preſbyteratum XXIV. titulo ſufficientis ſcientiæ ac voluntariæ paupertatis, diſpenſante Hieronymo Verallo legato Apoſtolico, in cujus manibus* S. Ignatius *paupertatem voverat. De qua re exſtat inter monumenta noſtra Romana teſtimonium ſequens, ex pergameneo originali tranſcriptum in hæc verba*: Vincentius Nigufanus Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Arbenſis: Univerſis & ſingulis præſentes litteras inſpecturis notum facimus, quod dilectum nobis in Chriſto Ignatium de Loyola, in Artibus liberalibus magiſtrum, ac jam clericum diœceſis Pampilonen. id humiliter petentem, vigore ac diſpenſatione nonnullarum litterarum ſacræ Pœnitentiariæ Apoſtolicæ: quarum quidem litterarum tenor & continentia ſequitur & eſt talis; videlicet: Antonjus miſeretione divina tituli ſanctorum Quatuor Coronatorum *&c. His inſeritur inſtrumentum facultatis, quod modo protulimus: & in quo vox illa poſt* pateris, *quæ ibi non poterat legi, hic ita exprimitur*, quem, ut aſſeritur, pateris, NUNC diſpenſamus, *Et poſt illud inſtrumentum, ita pergit Nigufani teſtimonium*:

F

jam minora ætas, quam majoris ? cur non præfertur inſtrumentum ?

250 Die Dominica, decima menſis Junii ad quatuor minores Ordines, & in die feſto Sanctorum Viti ac Modeſti, quod erat ſolemne generale in hac alma Venetiarum civitate, hoc eſt quinta decima die ejuſdem menſis, ad ſubdiaconatus; decima ſeptima, quæ fuit dies Dominica, ad diaconatus; vigeſima quarta, hoc eſt in feſto S. Joannis Baptiſtæ, ad presbyteratus Ordines juxta morem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ rite ac canonice infra Miſſarum ſolemnia Nobis in pontificalibus celebrantibus in capella noſtra in domo ſolitæ habitationis noſtræ in civitate Venetiarum duximus promovendum ac promovimus idoneum ac ſufficientem repertum ad titulum ſufficientis ſcientiæ ac voluntariæ paupertatis, ſic diſpenſante reverendiſs. Domino D. Hieronymo Verallo, ſacri Palatii cauſarum Auditore, & in toto Venetiarum domi-

A nio cum poteſtate Cardinalis Legati de Latere, Legato Apoſtolico: in cujus manibus dictus Ignatius de Loyola paupertatem vovit perpetuam ſolemnitatibus, in ſimillibus obſervari ſolitis, debite obſervatis. In quorum omnium fidem ac teſtimonium præſentes literas fieri, ac per notarium infraſcriptum, ſigillique noſtri appenſione muniri fecimus. Datum Venetiis in capella habitationis noſtræ, anno a Nativitate Domini MDXXXVII. die vero XXVII. ſupradicti menſis Junii. *Et additur*: Presbyter Jacobus de Zambellis Venetus notarius, reverendiſſimi Domini Legati Apoſtolici, & dicti reverendi Domini Epiſcopi Arbenſis mandato, ſubſcripſi. *Appenſum eſt ſigillum, incluſum in ferro albo, & impreſſum in cera Hiſpanica rubra.*

quæ etiam ſunt data Sancti ſedis.

251 Extant hic etiam, *in juſt P. Ignatius Pinius in monumentis Romanis, quæ huc miſit*, epiſcopi ajuſdem teſtimonia originalia data Bobadillæ, Laynez, Salmeroni, Codurio. S. Franciſcus Xaverius & Simon Rodericus haud dubia ſecum ſua teſtimonia detulerunt in Luſitaniam, dum illuc miſſi fuerunt. Teſtimonia data Bobadillæ, Laynez, Salmeroni, Codurio, ſunt quoad omnia

B omnino ſimilia illi, quod datum fuit S. Ignatio: præterquam quod in teſtimonio dato Layaez addatur, hunc x. Junii etiam inſignitum fuiſſe charactere clericali. Idemque addatur in teſtimonio dato Salmeroni: ſed in hoc ultimo non fit mentio collati presbyteratus, forſaſſis errore ſecretarii tot ſimul teſtimonia ſcribentis. (Sane IV. Novembris anni ejuſdem jam fuiſſe presbyterum, mox patebit:) vel forſan quia XXIV. Junii necdum attigerat annum ætatis XXIII. Petrus Faber, Claudius Jaius, Paſchaſius Broet diu jam antea erant ſacerdotes. *Sic ibi. Et vero Salmeron anno* 1537. *die* XXIV. *Junii; nondum attigerat annum ætatis vigeſimum tertium, ex dictis paullo ante.*

Paſchat ubivis celebrandi, Sacramenta miniſtrandi &c. ipſis conceditur.

252 *Subdo hiſce facultatem ubivis celebrandi, Sacramenta miniſtrandi, prædicandi, ſacras Litteras interpretandi, confeſſiones audiendi, in toto dominio Veneto, cum inſigni laudum præconio.* Hanc, *ſcribit idem Pinius*, S. Ignatio, Fabro, Jaio, Laynez, Broeto, Bobadilla, Codurio conceſſit Hieronymus Verallus Legatus a Latere in dominio Veneto, anno MDXXXVII. V. Iulii. Extant hic originalia inſtrumenta ſingulis data, quoad omnia ejuſdem omnino tenoris cum Ignatiana, *quod*

C *ex papyraceo, ſed originali tamen exemplo tranſcriptum habetur inter monumenta noſtra Romana, & ſic ſonat*: Hieronymus Verallus, ſacri Palatii Apoſtolici cauſarum Auditor, ſanctiſſimi Domini noſtri Papæ notarius, capellanus, & Prælatus domeſticus, ac in toto Venetorum dominio cum poteſtate Cardinalis Legati de Latere, Legatus Apoſtolicus, dilecto nobis in Chriſto Ignatio de Loyola, presbytero Pampilonenſis diœceſis, in Artibus magiſtro, ſalutem in Domino ſempiternam. Dignum & conveniens arbitramur, ut Chriſti fidelium quorumlibet, illorum præſertim, quos ſacrarum Litterarum peritia decorat, vitæque ac morum honeſtas laudabiliter recommendant, quantum nobis ex legationis noſtræ, qua meritis licet inſufficientibus fungimur, officio permittitur, devotis petitionibus annuamus, illoſque gratioſo favore proſequamur.

cujus teſtis manum

253 Hinc eſt, quod nos volentes te ob præclara virtutum dona, ac ſacrarum Litterarum peritiam, quibus te novimus inſignitum, benevolo favore proſequi, ac ſperantes, quod per tuæ diligentiæ ſtudium te adeo fideliter & ſollicite geres, & Chriſti fideles tuis prædicationibus aſſiſtentes, D
nis monitis & exemplis in mandatorum Dei obſervantia firmius corroborabis, Apoſtolica auctoritate, qua fungimur, tibi, ut in quibuſcumque eccleſiis & locis, monialium dumtaxat exceptis, ad id idoneis, legationi noſtræ ſubditis, ubi benevolos invaueris receptores, Miſſas, & alia divina officia celebrare, eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare, ac evangelicam legem verbumque Dei, Chriſti populo prædicare, ſacraſque Litteras publice & private legere & interpretari, nec non omnium & ſingulorum utriuſque ſexus Chriſti fidelium, intra limites legationis noſtræ hujuſmodi degentium, ad ea recurrentium confeſſiones audire, &, illis per te diligentur auditis, ipſos, & eorum quemlibet ab omnibus & ſingulis eorum peccatis, criminibus, exceſſibus, & delictis quantumcumque gravibus & enormibus, in quibus patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, & alii locorum Ordinarii de jure vel conſuetudine aut alias abſolvere poſſunt, quoties opportunum fuerit, per te ipſum abſolvere, & eis pro præmiſſis pœnitentiam ſalutarem injungere, patriarcharum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, & aliorum Ordi- E
nariorum locorum ſirentia per te prius requiſita, licet non obtenta, libere & licite valeas, tenore præſentium indulgemus.

hic exhibetur.

254 Non obſtantibus quibuſvis Apoſtolicis ac in provincialibus & ſynodalibus conciliis editis generalibus vel ſpecialibus conſtitutionibus, & ordinationibus, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Venetiis anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo, die quinta Julii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini Pauli, divina providentia Papæ III. anno tertio. Hieronymus Verallus Legatus. *Et apponitur ſigillum in cera Hiſpanica rubra.* Viſæ per ma Hieronymum Ziliolum, juris utriuſque doctorem, canonicum Vincentinum, & in epiſcopatu Vincentino vicarium ſubſtitutum, die ſexta Septembris MDXXXVII. Gratis pro Deo. Chriſtophorus Fournau. *Hactenus.* Idem eodem modo conceſſit Salmeroni MDXXXVII. IV. Novembris. Erat ergo tunc preſbyter, cum ut presbytero Legatus tunc dederit facultatem ubivis CELEBRANDI, CONFESSIONES AUDIENDI &c. Eadem haud dubie conceſſit S. Franciſco Xaverio, & Roderico: ſed inſtru- F
menta hic non extant, *inquit Pinius*; *quæ illi ſecum detulerint in Luſitaniam: ut paullo antea de alia eorum teſtimonio dictum eſt.*

§. XXV. Declarata Sancti adverſus criminationes innocentia; primitiæ ſacræ ubi & quando celebratæ.

Declarata apud Venetos

DE *calumniis adverſus ſanctum Virum apud Venetos ſparſis, ac declarata ipſius innocentia, tractatum Vitæ a Ludovico Conſalvo conſcripta n.* 93. *non non Ribadeneira lib.* 2. *cap.* 6. *ſub finem.* Sententiæ autem, qua Ignatii integriras a Legato per judicem ſuum ordioarium pateſacta eſt, apud nos, *aut Ribadeneira*, exemplum eſt. *Exhibeo illud è noſtris tabularii Romani monumentis*: In Chriſti nomine. Amen. Anno Nativitatis ejuſdem milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo, indictione X. die vero Sabbati, tertia decima menſis

A ſis Octobris, pontificatus autem ſanctiſſimi in
Auct. Chriſto Patris, & Domini noſtri Domini Pauli,
J. P. divina prouidentia Papæ III. anno tertio. Nos
Gaſpar de Dottis, decretorum doctor, canoni-
cus Torcellanus, pronotarius Apoſtolicus, nec
non reverendiſſimi in Chriſto Patris, & Domini
Domini Hieronymi Veralli, ſacri Palatii Apo-
ſtolici cauſarum Auditoris, ſanctiſſimi Domini
noſtri notarii capellani, prælati domeſtici, & per
totum Venetorum dominium cum poteſtate Legs-
ti Cardinalis de Latere, Legati, ſuique Palatii
cauſarum vicarius in ſpiritualibus generalis.

S. Ignatii innocentia. B 256 Vnlentes & intendentes, dante Dominn, decidere & fine debito terminare cauſam inquiſitionis ex officio facta contra & adverſus quemdam presbyterum Ignatium de Loyola, occaſione quorumdam dictorum, datorum, & ex officio inquiſitorum: viſa igitur in primis inquiſitione noſtra ex officio, ut dicitur, contra ipſum P. Ignatium facta; viſa comparitione ipſius eorum nobis & officio noſtro voluntaria; viſo decreto noſtro de recipiendis teſtibus ſuper præmiſſis pro informatione eorum; viſo termino dato univerſis & ſingu-
B lis contra dictum P. Ignatium opponere, dicere, & deducere volentibus; viſis teſtium depoſitionibus, ac dictis pro parte curiæ receptorum; viſa oblatione in judicio facta ipſius P. Ignatii, ac obligatione de ſe præſentando totiens quotiens &c. viſis defenſionibus ipſius P. Ignatii; viſa citatione ac termino dato univerſis & ſingulis contra dictum P. Ignatium aliquid deducere volentibus, & citatione facta pro hac die & hora ad audiendum ſeotentiam, & pronuotiationem noſtram, ac viſis omnibus & ſingulis videndis, & conſideratis, quæ merito conſideranda fuerunt, Chriſti nomine repetito, a quo omne judicium optimum, & ſpiritus judicantium ad veritatem propalandam impelluntur.

edito ſupra hac re publico teſtimonio. 257 Nos Gaſpar, doctor canonicus, protonotarius & vicarius ſupradictus, per ea quæ vidimus & diligenter ioſpeximus, quæ noſtram movere, & cujuſcumque recti judicis mentem movere poſſuot, dicimus, declaramus, pronuntiamus, & diffioitive ſententiamus in hunc, qui ſequitur, modum: videlicet, quia dicimus & pronuntis mus prænominatum Dominum P. Ignatium de Loyola
C a quibuſcumque omnibus & ſingulis dictis datis, ac nobis & nfficio noſtro ſuſurratis, tamquam frivolis, vanis & falſis fuiſſe & eſſe abſolvendum & liberandum, prout per præſentes abſolvimus, & liberamus, nmoibus & ſingulis, de quibus io proceſſu, ſilentium imponendum, prout imponimus, declarando prædictum P. Ignatium fuiſſe & eſſe ſacerdotem bonæ & religioſæ vitæ, ac ſanæ doctrinæ, nec non optimæ conditionis & famæ, qui io civitate Venetiarum uſque in hodiernum diem, doctrinam & bona exempla docuit: & ita dicimus, pronuntiamus, ſententiamus, abſolvimus, & declaramus nmni melinri modo, qun poſſumus, atque debemus. Laus Deo.

quidnit dictur. 258 Lata, data, lecta & promulgata fuit ſupradicta diffinitiva ſententia per R. Dominum vicarium ſupradictum pro tribunali ſedentem, anno, indictione, menſe, die & pontificatu, quibus ſupra, præſentibus Dominis Bartholomæo de Ceſis, & Julio Odoardi camerariis prædicti reverendiſſimi Domini Legati teſtibus vocatis & rogatis.

Ego Hieronymus Thadeus q. d. Petrutii, clericus Tranenſis diœceſis, publicus Apoſtolica & imperiali (auctoritate,) ac prædicti reverendiſſimi D
D. Legati, & reverendi Domini vicarii notarius: Quia ſupradictæ diffinitivæ ſententiæ, ac omnibus & ſingulis in ea contentis una cum prænominatis teſtibus præſens fui ac ſcripſi, ideo in fidem præmiſſorum me manu propria ſubſcripſi, & ſignum meum appoſui conſuetum. *In margine habetur prædicti notarii ſignum, & in medio ſigni ejuſdem ſubſcriptio H. T. Obſervat Pinius, ſententiam eſſe ſcriptam manu eadem, qua hoc teſtimonium notavit. De hoc D. Vicario Gaſpare de Dottis, Dotto ſeu Dottio, Maffeius lib. 2. cap. 2. in fine, & ibidem cap. 8. Ribadeneira lib. 2. cap. 14. Orlandinus lib. 1. n. 121. & lib. 14. n. 83. De tempore, quod præparationi ad primitias ſacras inſumpſit* S. Ignatius, *hæc occurrunt.*

259 Statuerat, *inquit Vita Conſalviana n. 56,* *Locus ex tempori poſtmittendus.* poſt acceptum ſacerdotii gradum, ad unum annum differre primi Sacrificii oblationem, ut interim ad id ſe compararet, rogaretque beatiſſimam Virginem, ut eum cum Filio ſuo poneret. *Conſonat in tempore Ribadeneira lib. 2. cap. 11. dicens:* Sacerdotio jam decoratus iotegrum anni ſpatium E
ad ſe præparandum animumque mngii colligendum ſumpſit. *Ex iſtius auctoris Vita Hiſpanica Matritenſi anni 1594. lib. 2. cap. 11. habemus, Sanctum ſacris Ordinibus initiatum exſpectaſſe anno uno cum dimidia, antequam primitias celebraret: ubi paulo ante præmiſerat idem Vitæ ſcriptor, eum ſe rem, quam cogitarat, id feciſſe. Carnolius cap. 13. ex ipſiuſmet Sancti chirographo contigiſſe indicat primitias anno 1538. quibus etiam aſſignat locum, ſacellum nempe præſepis Chriſti, ad S. Mariam Majorem Romæ; ac menſem & diem definit, quando ponit Natalis Domini noctem cum die Mercurii concurrentem. Unde ſi revocedas ad diem XXIV. Junii anni 1537. quibus ſacerdos fuit conſecratus; jam luces temporis intercapedo, de qua diſſerimus. Præfefferat circa locum Maffeius lib. 2. cap. 4.* Romæ, *inquiens*, ſacrificandi fecit initium, ad ipſum præſepe & incunabula Chriſti Domini, quæ in æde ſacratiſſima B. Mariæ ad Nives religioſe coluntur. *Verum hæc ſolide aliunde corroborari poſſunt ex Ribadeneira.*

260 *Exſtat in tabulario noſtro Romano epiſtola* *quæ ex ipſo penſi Ribadeneira* *Italica P. Nicolai Orlandini ad P. Petrum Ribadeneiram, continens quædam dubia circa Vitam* S. Ignatii *ab ipſa ſcriptam. Epiſtola mitta ſignificatur Roma die* XVIII. *Decembris* 1598. *& Matrito die* XII. *Martii* 1599. *a P. Ribadeneira ipſimet Orlandino remitti, Italis item reſponſionibus marginalibus propria manu adſcriptis. Ex dictæ epiſtolæ apographo Roma huc miſſa extrabo ſequentia. Dicit, an Orlandinus, V. R. lib. 2. cap. 11. (vide Vitam Hiſpanicam Matritenſem jamjam citatam) quod noſter Pater anno uno cum dimidio exſpectaverit poſt ſuam ordinationem, antequam diceret Miſſam; dicenda illam anno* 1538. *in nocte Natalis ad ſanctum Præſepe: & cap. 7. ejuſdem libri oſtendit, dictam ordinationem factam fuiſſe die S. Joannis Baptiſtæ anni* 1537. *ita ut ſecundum dicta Reverentiæ Veſtræ, cum deberit noſter Pater impendere annum unum cum dimidia, ut ſe præpararet, exſpectaverit uſque ad finem anni* 1538. *Reſpondet Ribadeneira:* Certiſſimum eſt, quod noſter Pater dixerit Romæ ſuam primam Miſſam nocte Natalis MDXXXVIII. *Intra annum* 1538. *inquit Orlandinus, acciderunt nonnulla, quæ clare videntur demonſtrare, quod Pater noſter non exſpectaverit tam diu; ſed quod dixerit primam Miſſam in Natali anni* 1537.

id

A *id eſt, menſibus ſex poſt ordinationem ſuam. Reſpondet Ribadeneira:* Natali MDXXXVII. noſter Pater nondum venerat Romam.

ad Orlandinu dubia ſibi propoſita

261 *Primum, ut pergis Orlandinus, eſt, quod media Quadrageſima anno* 1538. *(ſicut V. R. affirmat cap.* 13.*) miſſi ſint Patres Romæ, ut agerent de fundando Societate, eamque in Religionem erigenda. Non vero eſſe credibile dicit Orlandinus, Patrem noſtrum aggreſſum eſſe rem hujuſmodi, niſi prius per ſancta Sacrificia ſæpius conſuluiſſet Dominum, & inquiſiviſſet intelligere ſanctam ejus voluntatem. Reſpondet Ribadeneira:* Non erat neceſſarium, conſulere illum mediantibus Sacrificiis. *Juſtius Orlandinus, Tanto magis, inquit, quod dicto cap.* 13. *V. R. hoc aſſignat, dicens:* Patres, ut in re adeo gravi certiores ſe redderent, communi omnes conſenſu ſe determinarunt, majore cum fervore orationi inſiſtere, & ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium offerre. *Nec verſimile eſt, omnes alios id feciſſe, excepto noſtro Patre, Reſpondet Ribadeneira:* Omnes, id eſt, illi, qui jam celebraverant, *Secunda res, uti argumentatur Orlandinus, fuit, quod dicti Patres Romæ fuerint conjuncti, ut ſupra, illo tempore, quo* Ignatius *fuerat in Monte Caſſino cum doctore Ortiz; & ſicut V. R. dicit cap.* 12. *quod illo*

B celebrando Miſſam, *vidiſſet animam Hozii ad cœlum volare. Sequitur ergo, inquit, ut non exſpectaverit toto anno* 1538. *ſed ut celebraret, antequam congregati fuerint ad fundandam Societatem. Idque eo magis verum eſſet, quod in dicta congregatione non fit ulla Hozii mentio. Reſpondet Ribadeneira:* Ego non dico CELEBRANDO MISSAM; ſed interpres Italus, non bene intelligens mea verba Latina & Hiſpanica, Latina ſunt, CUM REI SACRÆ DARET OPERAM; Hiſpanica: Y deſpues eſtando eo Miſſa que ego dedita opera ſcripſi, & verificantur in AUDIENDO MISSAM.

262 *Opponit præterea Orlandinus, quod dicti patres Romam ingreſſi in Quadrageſima anno* 1538. *diſtributis inter ſe eccleſiis, prædicaverint, eccleſia Dominæ noſtræ Monſerratenſis ad Patrem* Ignatium *pertinente; & ſecundum id, quod affirmat, inquit, V. R. dicto cap.* 13. *magnum fecerint motum, atque antiquam renovarint uſum ſacræ communionis & confeſſionis. Unde non apparet credibile, hanc aliaſque iſtius momenti actiones fuiſſe peractas, & ſolum Patrem noſtrum a celebrando abſtinuiſſe toto iſto anno. Reſpondet Ribadeneira:* Non erat neceſſa-

C rium, dixiſſe Miſſam, ad prædicandum: ſufficiebat, aſſe jam ſacerdotem, Et P. Benedictus Palmius, & ego prædicavimus multis ante annis, quam eſſemus ordinati.

confirmatur.

263 *His Ribadeneiræ litteris receptis, inſiſtit Orlandinus, uti liquet ex difficultatibus propoſitis Patri Ribadeneiræ in litteris datis Romæ* 11. *Novembris anno* 1599. *Aſſeceris dare Ribadeneiræ Reſponſa, Orlandini litteris ab ipſo inſcripta ad marginem. Apographum a Pinio pro me tranſcriptum, & Romæ acceptum ex Italico ſic interpretor:* Ego intravi in Societatem Septembri menſe, anni MDXL. & ab illo tempore ſemper intellexi, N. B. Patrem diciſſe ſuam primam Miſſam in Natali Domini anni MDXXXVIII. a. Id quod ego ſcribo, fuit vilum & examinatum ab antiquioribus Patribus, & ab ipſo Patre Polanco; & illud approbarunt. 3. Opinio communis eſt fundata in errore, qui natus eſt ex interprete Italico, qui male traduxit id, quod ego ſcripſeram Latine & Hiſpanice. 4. Poſtquam primi Patres feciſſent votum Pariſiis eundi Hieroſolymam,

Alia ejuſdem confirmationis.

& exſpectandi uno anno ad inveniendum tranſitum, ſicut ego dico L. 2. c. 4. & volentes exſpectare iſto anno, lib. 2. cap. 8. ac Venetias ingreſſi anno MDXXXVII. die VIII. Januarii, lib. 2. cap. 7. neceſſario ſequitur, ut iſto anno exſpectarint in dominio Veneto. 5. Credo, plus habebit fidei id, quod ego ſcribo, quam id, quod ſcribit P. Polancus. Quia ergo plus adhibui diligentiæ, quam ille, in veritate rerum comprobanda: & annis ſex ante ipſum fui apud N. S. Patrem: dumque P. Polancus audiſſet, quod S. P. Noſter vidiſſet in Miſſa animam Hozii; credidit, id accidiſſe, quando Miſſam dicerat. 6. Res illa non eſt negotium opinionis aut devotionis noſtræ, ſed facti. 7. Loquenti mihi cum P. Laynez de iſta dilatione N. B. Patris in dicenda prima Miſſa, dixit, quod Pater debuerit habere cauſam aliquam ſecretam, ad faciendum id, quod fecit. *Sed hæc plus quam ſatis: quibus ſolide ſtant locus, menſis & annus primatiarum ſanctæ Parentis noſtri.*

D AUCT. J. P.

264 *Scripſeram hæc; quando poſtea incidens in Spicilegium noſtrum Romanum, de quo dixi ſuperius §.* 15. *inveni diem & annum ſacrarum primitiarum S. P. N., ab ipſomet ita diſerte determinatos, ut nulla amplius de his controverſia ſupereſſe poſſit. Etenim in cographo fragmenti, cujus in dicto Spicilegio exemplar continetur, epiſtolæ Hiſpanicæ, quam ſanctus Pater ad Dominos Loyolæ, ſuos fratres, Martinum Garciam, & Beltranum dedit Romæ die ſecunda Februarii anno* 1539. *hæc leguntur:* Die Nativitatis præterita in eccleſia Dominæ noſtræ Majoris, in ſacello, ubi eſt præſepe, in quo infans Jeſus poſitus fuit, dixi meam primam Miſſam. *Et ſubſcriptio ſic ſonat:* bonitatis indigus Ynigo. *Hunc colligo, Patrem* Ignatium, *quando in Monte Caſſino vidit animam patris Hozii, non dixiſſe, ſed audiviſſe Miſſam: quia in Monte Caſſino fuit ante annum* 1539. *ſecundum ea, quæ dicto noſtro exemplari adſcripta a P. Lancicio manu propria, teſte P. Ignatio Pinio, huc tranſtuli.*

Quibus dictis quæ ſuperadditur ipſius ſancti Patris confirmatio.

E

§. XXVI. Famoſa apparitio S. Ignatio facta in agro Romano; ingreſſus in Urbem; tradit a Exercitia.

F

Apparitio hæc ita ex ſcriptoribus nota eſt, ut deſcribi hic non debeat. Res geſta in Vita, a P. Ludovico Conſalvo ex Sancti ore accepta & ſcripta, ita num. 96. *refertur:* Cum vero quadam die aliquot ante paſſuum millibus, quam Romam intraret, templum quoddam ingreſſus oraret, ita animum ſuum moveri mutarique ſenſit, tamque manifeſte vidit, quod eum Deus Pater eum Chriſto Filio ſuo poneret, ut de eo dubitare non auderet, quin eum Deus Pater cum Filio ſuo poneret. *In margine noſtri apographi, quod huc miſit Pinius, & e quo nos iſta deſcripſimus, adſcripſit dictus Pinius iſta e proceſſu Matritenſi:* Viditque clariſſime Deum Patrem, illum Chriſto Filio ſuo tradentem, ita ut non dubitaret, quin Deus illum cum ſuo Filio collocaſſet. *Auctor autem Vitæ, cujus modo verba proferebamus, mox ſubdit:* Ego, qui hæc ſcripſi, dixi Peregrino (*id eſt Ignatio*) cum mihi narraret hoc, alia quædam particulatim hac de re a Laynezio referri. Tum ille: Quidquid, inquit, hac

Apparitio hæc probatur e Conſalvo ſcripta.

de

A de re Laynezius dixerit, hoc verum fuit: nam
AUCT. J. P. ego ita particulatim non memini (nempe ob viſionum multitudinem locorumque diverſitatem, *uti ad marginem recte obſervat Pinius.*) Sed, addidit, eum illa narraſſem, certo ſcio, me nihil niſi verum narraſſe. Hæc ille de hac ſua viſione,

Ribadeneira, &c. Laines & 266 *Audiatur Ribadeneira in Vita noſtra lib. 1. cap. 11.* Pater Jacobus Laines, *inquit*, cum eſſet Societatis noſtræ Præpoſitus Generalis, & Romæ in conventu quodam omnium noſtrum (cui ego quoque interfui) verba faceret; in hunc ipſum modum narravit, quo a me perlecta ſunt. Et ipſe Ignatius dum viveret, de hac ipſa cælaſti illuſtratione quædam interrogatus, Quærite, inquit, ex Jacobo Laine: eni, cum geſta res eſt, vere rem totam fideliterque narravi. *Addit inſuper iſta Ribadeneira*: Porro in Commentariolo quodam & Diario (in quod, dum Conſtitutiones ſcriberet, affectus in oratione ſuos, & ſpiritales quaſi guſtus Ignatius manu ſua quotidie referebat) ſcriptum reperi: Talem (inquit, hodie affectum ſenſi, qualem cum æternus Pater me Filio ſuo commendavit. *P. Joannes Rho in ſuo Actbate pag.* 153. Ejus, *inquit*, quam ad ſocios Romanos anno MDLI. habuit Laynius, concionis domeſticæ particulam addamus ex eodice illius concionum, quem in tabulario aſſervamus. *Ex cujus pag.* 11. *ſic loquentem Laynium inducit*: Primum fundamentum hujus appellationis (*Societatis Jeſa videlicet, de qua dicere ordiebatur*) illud, ut mihi videtur, Patri noſtro fuit, quod nunc afferam:

quinta e tota ſumma verba deſcitur. 267 Cum Romam Senenſi via veniremus, & Pater multis ſpiritualibus motibus, præſertim in Euchariſtia abundaret, magiſter Faber, & ego quotidie Sacrum faciebamus: ipſe non faciebat, ſed communicabat. Dixit ergo mihi impreſſa ſibi a Deo hæc verba: EGO VOBIS ROMÆ PROPITIUS ERO: quorum cum intelligentiam neſciret Pater noſter, dicebat: Ego neſcio, quid nobis futurum ſit. Forſan cruci Romæ affigemur. Iterum dixit, quod viſus ſibi eſſet videre Chriſtum ſublata in humeros cruce, & prope ipſum, æternum Patrem, qui illi diceret: Volo, ut hunc in ſervum tuum accipias. Itaque Jeſus eum recipiebat, dicebatque: Volo, ut mihi ſervias. *Videa, quomodo Lainius, qui rem ex ſancto Patre audierat, & ad quem ille de ea interrogatus, interrogantem remittebat, ſecundum dicta ex Ribadeneira; videa, inquam, quomodo Lainius & rem ipſam, & rei adjuncta ſingillatim recenſeat! Mentio de* Commentariolo & Diario *paullo ante facta ab eodem Ribadeneira, occaſionem offert, non nulla circa hunc locum notandi.*

E Diario ſum 268 *E tabulario noſtro Romano hoc miſit P. Ignatius Pinius apographum, cui hunc titulum cum ſequentibus notatis præmiſit*: Ephemeria S. Ignatii, de qua Ribadeneira lib. 4. cap. 2. (*uti & loco ſupra a nobis aſſignato*) & Lodovicus Gonzales in Actis S. Ignatii, ultimis lineis. Hanc cum inveniſſem Italice, deſcribendam putavi. Poſtea præter ſpem inveni autographum Hiſpanicum, imo etiam interpretationem Latinam in ecgrapho Proceſſus Compulſorialis Madritenſis an. MDCVI. ubi dicitur: „ Quando noſter P. „ magiſter Ignatius ſcribebat Conſtitutiones, ha„ buit multas & magnas viſitationes Dei, & in „ oratione, Miſſa, & electionibus ponderabat „ & tractabat cum Domino ſingula puncta: in„ ter quæ fuit unum, an eccleſiæ domorum Pro„ feſſarum poſſent habere aliquem redditum pro „ ſacriſtia vel fabrica; & ſuper hoc ſolo puncto „ dixit 40. Miſſas, & annotavit in quodam qua- D
„ ternione ſua propria manu, id quod Dominus „ ſibi communicaverat. Cujus copia hæc eſt ex„ tracta ex ſuo originali, manu P. Didaci Xime„ nez. Petrus de Ribadeneyra cap. 1. num. 5. „ *His inde citatis, ſic Pinius pergit*: Ephemeris illa non tantum 40. dierum, ſed multo longioris temporis annotata complectitur. *Hoc patet ex Italici exemplo, quod ante me habeo. P. Joannes Rho ſupra citatus pag.* 151. *profert textum Hiſpanicum ex* S. Ignatii *adverſariis: a quo iſta delibo?* Veniendo en memoria quando el Padre me puſo con (al) Hijo.

Hunc textum Latine reddit Orlandinus lib. 10. a num. 59. de Commentariis iſtis agens, ac eorum ſpecimen præbens; & verba iſta Hiſpanica ita vertit: Quia recordabar ejus temporis, quo Pater me apud Filium collocavit. *Conſonat dictum apographum noſtrum Italicum, in qua ita lego*: Venendo in memoria, quando il Padre mi poſe con il Figliolo. *Quæro jam, quid verba illa*, Recordabar ejus temporis, quo Pater me apud Filium collocavit, *ſignificent, ſi non manifeſte viſum illud attingunt? Quoniam enim alio tempore fuit* Ignatius *apud Filium a Patre collocatus, ſi tunc non fuerit? Jam vero Joannes Polancus, quantus in Societate vir! uti videre eſt ex ejuſdem Societatis Hiſtoria*, in ea (*verba ſunt Joannis Rho pag.* 150.) quam de Ignatii vita, & Societatis ortu atque incrementis Latine ſumma fide ac diligentia Hiſtoriam compoſuit; quamque ego, *dicit Rhous*, anno ſuperiore antequam Piſas venirem, Romano noſtro in tabulario inſpexi cap. IV. viſum ipſum, & Chriſti Domini promiſſa diligentiſſime proſequitur. *Polancum vero deceptum eſſe, vel, quod pejus eſt, deceſſe, quis dicere præſumat ſine certis teſtibus & documentis, quibus dictum ſuum clare ac ſolido probet?*

quibus nulli tabulis 270 *Quid plura? Stant pro veritate præſentis facti oratio Aloyſii Albrizii ad Cardinales omnes anno noſtro ſeculari a Pontifice laudata, ex Rho pag.* 153. *tabula item Romana altaris, quam Pontifex deo genu veneratus eſt, uti ſubdit idem auctor; gentium Chriſtianarum diuturnus conſenſus, ac pronuſſorum fides, pag.* 154. *Quibus adde Societatis traditionem, quæ, quia ante eam nata, deinde cum ea eſt adulta, confirmata ac propagata, tamdiu apud nos manet in poſſeſſione, donec graviſſimis ac certis* F *de cauſis ea ex ea deturbetur. Non deturbatur autem frivolis quibuſvis ſciolorum & hyperceriticorum ratiunculis, aut dubitatiunculis non ſufficienter fundatis. Qualis illa eſt, quod hujus apparitionis veritas nitatur ſolo & unico teſtimonio S. Ignatii, qui eam ſolus vidit, ſolus primum retulit. Quid tum? An ideo falſa, aut ſuſpecta? Hæc ſi dixeris; vide quantam ex hoc pſeudo-principio feneſtram aperias ad malignitates & cavillationes contra res Sanctorum, remotis arbitris geſtas, & ex ſola eorum narratione cognitas.*

excludo alio, 271 *Neque dicas, viſum, quo de agimus, in fabulis habendum, quia Romani judices illud non comprobarint: etenim hoc non eſt certum ad infirmanda hujuſmodi facta firmamentum.* Cum enim, *ſicut dicit Joannes Rho a pag.* 149. non niſi ex videntis dicto haberi poſſint (qui enim aliter arcana hæc vita probantur?) illa omnia Romanæ Rotæ faveritas a legitimis probationibus rejicere conſuevit, ut ſanctitatis jam teſtatæ ornamenta potius ſint, quam probationes. Satis igitur erit fidei, ſi teſtes viri ſint omni exceptione majores, juratique: cujuſmodi ſunt primus To-

Sancti mutuo conſentire poſſe; ac Polanco &

leta-

A Jetanus, & ſecundus Romanus. *In Officio autem S. Ignatii, quod juſſu Eminentiſſimi Domini Cæſaris Cardinalis Monzii, Mediolanenſis eccleſiæ archiepiſcopi, Kalendario Ambroſiano additum, & Mediolani anno 1647. extuſum notatur, lectione tertia ſic habet:* Jeſum ſibi patrocinium illis verbis ſpondentem prope Urbem audivit: Ego vobis Romæ propitius ero. *Hæc de ipſo facto dicenda habui; de loco autem, quo id contigit, nunc pauca accipe.*

Loci, in quo res contigit, deſcriptio.

273 In templum deſertum & ſolum ingreſſus *&c., quæ habet Ribadeneira lib. 3. cap. 11, unde intelligitur, quo loco res acciderit. Eſt mihi in manibus mappa topographica in æs inciſa Romæ, cum hoc ſuperne titulo:* Notitiæ ſacelli S. Ignatii in vico Stortæ, ubi habetur commodum celebrandi Miſſam. *Iaſarius repræſentatur in imagine foſſum famoſæ apparitionis: ad cujus latus apponitur inſcriptio marmori inciſa ſupra portam dicti ſacelli;*

D. O. M.
IN HOC SACELLO
DEUS PATER
S. IGNATIO ROMAM PETENTI
AD SOCIETATEM JESU INSTITUENDAM
B ANNO MDXXXVII.
APPARUIT,
IPSUM EJUSQUE SOCIOS
CHRISTO FILIO CRUCEM BAJULANTI
BENIGNE COMMENDANS:
QUI SERENO VULTU IGNATIUM INTUENS
HIS VERBIS AFFATUS EST:
EGO VOBIS ROMÆ PROPITIUS ERO.
THYRSUS GONZALEZ
PRÆPOSITUS GENERALIS SOCIETATIS,
SACELLO REFECTO, ET ORNATO,
SANCTO PARENTI
P.
ANNO MDCC.

273 *Subditur proſpectus ejuſdem ſacelli veniens ab Urbe, ſecundum exemplar Romanum, hic curatum in æs incidi, prout in hoc ſchemate vides.*

deſcriptio.

Infra proſpectum ſacelli exhibetur deſignatio viarum ab Urbe ad Stortam, triplici ad illam ex Urbe egreſſu; quorum unus ſit per portam Angelicam, alter per portam Caſtri, alter denique per portam Populi. Diſtat Storta ſex circiter milliaribus Italicis ab Urbe, id eſt duabus circiter leucis Belgicis, eamque reſpicit orientem inter ac meridiem ſibi obverſam: ab alia parte habet viam Florentinam, ſeu ſecundum id, quod ſupra ex Lainio audivimus, Senenſem. Roma ad Stortam rectius atque adeo brevius itur per portam Angelicam, ſecundum dictam deſignationem.

D AUCT. J. P. *Sancti in Urbem ingreſſus, variata Exercitia.*

274 *Ingreſſus in Urbem accidit quidem Octobri menſe anni 1537. ex Orlandino lib. 2. num. 32. ſed ſuperius §. 25. num. 248. ex verbis Ribadeneiræ, die* Natali, *anno* MDXXXVII. noſter Pater nondum venerat Romam. *Quo autem preſſe individuo tempore eo venerit, malo diſcere, quam docere. Hoc conſtat, quod ibi fuerit tempore Quadrageſimæ, ſecundum ea quæ dicit Ribadeneira lib. 2. cap. 13. ubi ſic ſcribit:* Ad mediam Quadrageſimam anno MDXXXVIII. Romam Patres omnes ad Ignatium conveniunt. *Adde:* Interim Ignatius, *narrante Maffeio lib. 2. 2. cap. 6.* proximorum ſaluti de more operam navabat cum aliis artibus, tum vero ſpiritualibus præſertim Exercitationibus .. Quibus ille per eos dies, præterceteram turbam, inſignes aliquot viros diligenter excoluit. In iis Gaſparem Contarenum Cardinalem, graviſſimum ſenatorem; eumdemque temporibus illis (quod ejus varia monumenta præclare teſtantur) ingenii & doctrinæ facile principem. Is Ignatii prudentia & conſuetudine usque adeo captus eſt, E tantumque e jus præceptis conſiliisque profecit, ut qualem dudum optaverat animi regendi moderandique magiſtrum, denique ſe Dei beneficio nactum eſſe affirmaret. Idemque tradita ſibi Exercitia (quod exemplum apud heredes hodieque aſſervari perhibent) ſua ipſe manu perquam accurate deſcripſit. *Agit etiam de hac re Orlandinus lib. 2. num. 34. Excoluit præterea ſanctus Pater commentationibus ſuis ſacris Petrum Ortizium, virum graviſſimum: de qua re Ribadeneira ac Maffeius; quibus adde Orlandinum, qui hanc narrat ad annum 1538. Verum receſſus Ortizii in Montem Caſſinum, quo ſe abdiderat, ut, remotis interpellatoribus, majore cum fructu ſub directione* Ignatii, *ſpiritualibus ejus Exercitiis vacaret; receſſus, inquam, ille anſam dedit fabellæ in nonnullorum cerebello formatæ de Albanetana* S. Ignatii *inſtitutione; quam confutare jam aggrediemur.*

Ortizii in Montem Caſſinum abitus ab Ignatio tractatus dederat occaſionem hujus fabellæ.

§. XXVII. Albanetana apud monachos Benedictinos Sancti in condendis Societatis Jeſu Conſtitutionibus inſtitutio commentitia; primorum Patrum de conſtituenda Societate deliberationes. F

Sanctiſſimi Parentis noſtri cum Petro Ortizio commentationibus ſacris excolendo receſſus occaſionem dedit nævi commento, quo nonnullis placuit aſſerere, quod Vir ſanctus a monachis Benedictinis inſtructus leges ibi Societatis noſtræ ſeu Conſtitutiones ex eorum regulis ſeu legibus condiderit. Domnus Benedictus Haeftenus Diſquiſitionam monaſticarum lib. 2. tractatu 6. diſquiſitione 5 ſic ſcribit: In Caſſinate monte Societatis ſuæ regulas conſcripſit, ibique, ut Antonius Scipio in Elogiis abbatum Caſſinenſium prodidit, tum libris, qui opus eſſent, tum unius alterinſve monachi ſubſidio, a præſide inſtructus, ad Albanetam ſe contulit, locum in eodem Caſſinati ſaltu quingentos circiter paſſus a primario cœnobio disjunctum. *Præceſſerat Arnoldus Wion in Ligno vitæ lib. 1. cap. 1. hæc referens:* Ignatius Loiola .. ſuos, quos condere volebat, itaex hujus (*intellige*

Benedi-

AUCT. J. P.

A *Benedictinæ*) regulæ inſtitutis formavit (Caſini enim poſitus, montem illum contemplationis aliquot menſibus habitavit; ibique velut alter Moyſes & legislator ſecundas religioſarum legum tabulas primis non abſimiles compoſuit) ut breviſſimo intervallo &c. *Cujuſdam etiam Benedictini ſcriptum, a ſe Romæ inventum ac tranſcriptum miſit huc una cum aliis documentis Romanis P. Ignatius Pinius, hoc titulo ei præfixo*: De S. Igoatio Loyola, Societatis Jeſu Regulas apud Albanetam condente; *ſed* aſſertum ſuum, *ſicut idem Pater recte obſervat*, ne probare quidem conator auctor Benedictinus ille. *Quibus nugis ſuffragatur reverendus Pater Fr. Franciſcus de Bergauza, in Antiquitatibus Hiſpaniæ propugnatis part. 2. lib. 8. cap. 3. num. 31. ſcribens, quod Sanctius ſe receperit ad Prioratum S. Mariæ de Albaneta, paſſibus quingentis diſtantem a ſua æde matrice monaſtica; quodque ibidem ſanctorum Patrum ac præcipue S. Benedicti regulis inſtructus, ſuam compoſuerit regulam & Conſtitutiones.*

quæ rejicitur ex variis argumentis,

2-6 *Miſeret me ſane bonorum iſtorum virorum* B *credulitatis, quia video eos verſari in errore tam craſſo, ac in pura pura fabella aperam ponere. Id quod aſſero, hic probe.* 1. *Quiſnam ex ſcriptoribus, qui & Ignatii & Societatis res geſtas accurate ac penitus inſpexerunt ac perſcrutati ſunt, factum illud vel primoribus digitis attigit? Dicit Vita Conſalviana num.* 98. Roma abſceſſit aliquando Peregrinus (*id eſt Ignatius*) in Caſſinum montem, ut doctori Ortiz traderet Exercitia: & quadragiota dies (*non aliquot menſes, ut volebat Wion*) ibi egit. *Vide etiam Ribadeneiram lib. 2. cap. 12. Secunda. Factum illud convellitur manifeſte ex Originali commentario, pro Hiſtoria Societatis Jeſu miſſo ex provincia Lugdunenſi anno 1599. qui ex fide P. Ignatii Pinii, atque ex ipſius tranſcriptione, inter alia documenta e Romano noſtro tabularia deſumpta, tradit:* Initium faciet P. N. felicis recordationis Ignatius; de quo patris Annibalis a Codreto hæc verba ſunt: Quo tempore ſcribebat Conſtitutiones R. Pater Ignatius, nullum vidi librum in ejus cubiculo totis ſeptem menſibus, quibus ei inſervivi, præter Miſſale diebus illis, quibus ſacrificium offerre volebat; ſed per noctem ſe Deo commendans, mane, quæ Deus inſpiraverat, ipſe ſcribebat. Cum autem eſſent ſereni dies, ut hoc quietius faceret, ſecedebat in hortum C cujuſdam Romani, quem ad hoc ipſum mutuo ab eo petierat; ibique poſita menſa in medio horti, ac ſcriptorio & charta tantum, ſcribebat quæ occurrebant. *An in his vel per umbram relucet Albanenſis fabula?*

quo his

277 *Tertio ... Quando ſanctus Pater condebat Societatis Jeſu Conſtitutiones, jam celebraverat ſuas primitias; ſicut conficitur ex Ephemeride ejus citata, paragrapho proxime antecedente, ubi de quadragiota ejus. Miſſis &c. Idem ſive ulla tergiverſatione admitti debet a Vita S. Ignatii, quam Ludovico Conſalvo dictante ipſemet, in cujus fine, præter Miſſas quadragiota occurrunt iſta*: Ratio, quam obſervabat in condendis Conſtitutionibus, ea erat, ut QUOTIDIE MISSAM DICERET, & Deo proponeret ſeu offerret punctum, quod tractaret. *Atqui quamdiu Ignatius tradendis Ortizio ſpiritualibus Exercitiis vacabat in Monte Caſſino, nondum nunc dixerat primam Miſſam: nam Orlandinus lib. 2. num. 36. ſeceſſum Ignatii in Montem Caſſinum cum ortu Horzii connectens (id quod etiam faciunt Ribadeneira lib. 2. cap. 12. & Maffeus lib. 2. cap. 6.) ſic ait*: Per id tempus, cum in hoc ſeceſſu Ortizio adeſſet Ignatius, Patavii baccalaureus Hozius .. brevi morbo ſolutus corpore, ad Deum abiit. *Hæc autem duo eventa inciderit anno 1538. & alibi in Menologio Ms. Societatis noſtræ, in quo habetur elogium prædicti Hozii, ex Italica Flandriæ reddita, ad diem* XIII. *Martii lego*: Hoc circiter tempore (dies enim proprie incognita eſt) felix tranſitus P. Jacobi Hoſii. *Obiit ergo Hozius anno 1538. die circiter ac menſe prædictis, ſecundum dicta.* Ignatius *vero celebravit ſuam primam Miſſam anno 1538. in Natali Domini, ex dictis* §. 25. *Conſequens itaque eſt, ut, quia necdum primitias celebraverat, quando in Monte Caſſino erat cum Ortizio, ac Hozii animam tunc ibi videbat, Societatis leges ſeu Conſtitutiones ibidem tunc non condiderit. Imo vero Orlandinus eodem num. 37. teſtatur, quando obiit Hozius, nondum maturum tempus fuiſſe ad conficiendas Conſtitutiones; nam* elatus eſt, *inquit*, paulo antequam de Religione deliberari cœptum eſt. *Scripſeritne* Ignatius *Religionis ſuæ Conſtitutiones, antequam de ea conſtituenda mature deliberatum fuerat?*

278 *Quarto. Inſtituti Societatis prima formula* E *Pontifici propenitur & vivæ vocis oraculo comprobatur anno 1539. ex Orlandino lib. 2. num. 37. &* 82. *& 83. vide inſuper Ribadeneiram lib. 2. cap. 17. ac demum publicis ſanctæ Sedis tabulis in religioſum Ordinem erigitur eadem Societas anno 1540. itaque, ſi Albanetanæ fabulæ aſſertoribus habemus fidem, jam tum anno 1538. debuiſſet juxta dicta, Societatem temperare legibus Fundator ejus, priuſquam nata eſſet. Quis hoc credat?* 5. *Quæ Orlandinus ad annum 1550. fideliter, accurate ac diſtincte enucleat, graphice notatis ſcriptionis, temporis, locorum, perſonarumque adjunctis circa modum, ordinem, totamque œconomiam, quam* Ignatius *in concipiendis, condendis, ac recenſendis Conſtitutionibus tenuit; hæc ſola ſufficere deberent, ad diſſipandas inanes illas inſtitutionis Albanetanæ fumos. 6. His vero verbis, in proœmio, quo ſuas Conſtitutiones orditur ſanctus Pater, contentis:* Quia Chriſti Domini noſtri Vicarius ita ſtatuit, ... neceſſarium eſſe arbitramur, Conſtitutiones conſcribi; *nonne aperte indicat, ſcribere ſe Conſtitutiones juſſu Vicarii Chriſti, atque adeo poſt approbatam* F *anno 1540. a Vicario Chriſti ſolemni ritu Societatem, non autem anno 1538.*

eſſ. ruentes

279 *Septimo. In Ephemeride* S. Ignatii *ſuperius citata lego hæc*: Queſto dì anco andando per la CITTA': *id eſt*, Hoc die etiam dum irem per Urbem. *Non erat ergo in Monte Caſſino, ſed Romæ, quando iſta ſcribebat; ſcribebat autem iſta, quando condebat Conſtitutiones, ex ſupra dictis.* 8. *Inſtitutum Ordinis Benedictini ac Societatis tantum diſferunt inter ſe, quam ut hoc ex illo derivatum dici queat. Hoc argumentum ſic deducit P. Joannes Rho pag.* 50. Benedictinis certa ſedes, monaſteriorum adoptio: nobis nuſquam firmas ſedes eſſe debere, ſtatim initio Summarii Conſtitutionum cavetur. De illorum habitu accurate in regula aut certe legibus: nullum oobis ex regula certum veſtis genus. Illis non exiguæ in publica pſalmodia opes: nobis odeum nullum. De prædictione divini verbi tacent illorum leges: ea præcipuos nobis labor. Illis præſcripta abſtinentiæ formula: nobis uniuſcujuſque arbitrio permiſſa. De ſcademiarum ratione nihil Benedictus: de his pluribus agit Ignatius. Nobis abſolutiſſima placet monarchia: longe diverſa monachis eſt

ſors

forma reipublicæ. Superiores illi in comitiis creant: nobis Præpoſitus Generalis imponit. *Plurima alia puncta, ſoli Societati propria, characteriſtica, ac ſubſtantialia, per quæ utpote ab aliis omnibus Ordinibus ipſa ſecernitur; quidnam aliud clamant, quam quod nec ex Benedictino, nec ex alterius Ordinis inſtituto Societatis Jeſu Fundator promptus ſuas Conſtitutiones? Puncta autem illa dabuntur inferius §. 30. & 31. Hæc mihi videntur plus quam ſufficere pro confutatione hujus Albanenſes ineptiæ, quæ quarto loco poſita inter illas, quas Joannes Rho in Acbate ad D. Conſtantinum Cajetanum monachum Caſſinatem, & S. Benedicti abbatem direxit, ibidem ab eodem auctore refellitur a pag. 23. Scripſit igitur* S. Ignatius *ſuas Conſtitutiones Romæ in domo Profeſſa; non Albanæ; nam quando anno 1538. degebat in Monte Caſſino, res illa erat tunc nimis præmatura: uti liquet ex geſtis anno 1539. de quibus nunc dicam.*

Varia ac ſeria primo inter patres hac hora de deliberanda,

289 *Vita Sancti apud Ribadeneiram lib. 3. cap. 13. narrat, quomodo patres omnes ſimul Romæ de Societate conſtituenda deliberarint. Qua ibi habet diſtus auctor, declaramus, confirmamus & illuſtramus e monumentis tabularii noſtri Romani, a ſæpius jam nominato rerum* Ignatianarum *ibidem eruditore deſcriptis atque huc miſſis: inter quæ ponitur exemplum Latinum, cujus materiem intelliges ex hoc, qui eidem præmittitur, titulo:* Deliberatio & determinatio primorum patrum de conſtituendo inter ſe uno corpore ſen ſocietate; ita ut, etiam poſtquam a ſummo Pontifice miſſi eſſent in varias mundi partes, nulla quantumcumque magna ſeparatio locorum ipſos divideret: & de emittendo voto obediendi alicui e Societate &c. *Et ſubdantur hæc, ex narratione paulo longiore excerpta:* Proxime clapſa Quadrageſima, eum inſtaret tempus, in quo oporteret nos ab invicem dividi ac ſeparari, quod etiam ſummis deſideriis exſpectabamus, ut citius ad præfixum & præcogitatum a nobis finem vehementerque deſideratum perveniremus; decrevimus per multos ante ſeparationem dies inter nos convenire & tractare invicem de hac noſtra vocatione ac vivendi formula. Quod eum pluries feciſſemus, .. ſolicitique eſſemus ac vigilantes, ut aliquam viam plene aptam inveniremus, per quam incedentes nos ipſos in holocauſtum offerremus Deo noſtro; in cujus laudem, honorem ac gloriam cederent omnia noſtra; tandem decrevimus, & concordi ſententia ſtatuimus, orationibus & Sacrificiis & meditationibus ferventius ſolito inſtare...

*Si republica eſſet, ea congregatio in eorum in quem cupiat; * id eſt, quod occaſionem ſolit, quaſi ſen.*

281 Cœpimus igitur humanos noſtros conatus impendere, & proponere, inter nos aliquot dubis.., de quibus per diem cogitare, & meditari, & per orationes etiam inveſtigare ſolebamus: & nocta * quiſque id, quod rectius & expedientius judicaverat, in medio proponebat.. Prima nocte qua convenimus, propoſitum fuit hoc dubium, an expediret magis, poſtquam nos vitamque noſtram Chriſto Domino noſtro, & ejus vero ac legitimo Vicario in terris obtuleramus & dedicaveramus, ut ille de nobis diſponat mittatque eo, ubi plus judicaverit nos poſſe fructificare, ſive ſint...*. Indi ſive hæretici, ſive alii quicumque, fideles vel infideles: an, inquam, magis expediret, nos ita eſſe inter nos devinctos & colligatos in uno corpore, ut nulla quantacumque magna corporum diviſio nos ſepararet; an forte non ita expediret..

• deeſt in ſcriptura ſed ſupplendum ſe vox aliqua.

282 Tandem diffinivimus partem affirmativam: Scilicet quod, poſtquam clementiſſimus ac pientiſſimus Dominus dignatus fuerat nos ita infirmos, & tam ex diverſis regionibus & moribus natos, invicem unire & congregare, quod non deberemus Dei unionem & congregationem ſcindere, ſed potius indies confirmare & ſtabilire, reducendo nos ad unum corpus,... ad majorem fructum animarum; cum etiam virtus ipſa unita plus roboris & fortitudinis habeat ad quæcumque bona ardua proſequenda, quam ſi eſſet in plures partes diſperſa. In his tamen omnibus, quæ dicta ſunt & quæ dicentur, ita intelligi volumus, ut nihil penitus ex proprio noſtro ſpiritu & capite aſſeramus, ſed ſolum, quidquid id ſit, quod Dominus inſpiraverit, & Sedes Apoſtolica confirmaverit ac probaverit.

AUCT. J. P. *quod adal. mum pla. cuit.*

283 Decilo & reſoluto primo hoc dubio, perventum eſt ad aliud, ... an ſcilicet, poſtquam nos omnes emiſeramus votum caſtitatis perpetuæ & votum paupertatis, in manibus reverendiſſimi Legati luæ Sanctitatis, eum ageremus Venetiis; an, tnquam, expediret, emittere tertium, ſcilicet obediendi alicui ex nobis, ut ſincerius & majori eum ... merito poſſemus per omnia implere voluntatem Domini Dei noſtri ... Ad hujus dubii ſolutionem eum multis diebus orationi inſtaremus ac recogitaremus, nihilque occurreret, quod impleret animos noſtros, cœpimus inter nos agitare aliqua media ad melius ſolvendum dubium. Et primo. An non expediret, omnes nos ad eremum aliquam ſecedere, ibique manere per triginta vel quadragiata dies meditationibus, jejuniis & pœnitentiis vacantes ad hoc quod Dominus exaudiret deſideria noſtra,.. An vero tres vel quatuor omnium nomine eo pergere deberent ad eumdem effectum.. Statuimus, quod omnes maneremus in tra Urbem duabus præſertim de cauſis: prima, ne fieret rumor & ſcandalum in civitate & in populo, qui judicaret ... nos vel fugam cepiſſe, vel aliquid novi moliri, vel parum firmos eſſe & conſtantes .. Secunda, ne interim per abſeotiam jactura fieret fructus, quem tunc magnum videbamus fieri in confeſſionibus, prædicationibus, & in aliis ſpiritualibus exercitiis, & adeo magnum, quam ſi fuiſſemus in numero quadruplo plures quam eramus, non poteramus omnibus, ſicut nec modo, ſatisfacere.

An omnes eadem obligatio ſint votum obedientiæ,

284 Secundum, de quo cœpimus agitare ad inveniendam viam ſolutionis, fuit proponere omnibus & omnium cuilibet tres ſequentes animi præparationes. Prima eſt, quod unuſquiſque ita ſe præpararet, ita orationibus, Sacrificiis & meditationibus vacaret, ut niteretur in inveniendo gaudium & pacem in Spiritu ſancto, circa obedientiam, quantum ex ſe eſt, laborans, habere voluntatem magis affectam ad obediendum, quam ad præcipiendum, ubi par Dei gloria & ſuæ majeſtatis laus ſequitur. Secunda animi præparatio eſt, quod nullus ex ſociis apud altarum ſocium hac de re verba faceret, vel quæreret ab eo rationes, ut nullis alterius perſuaſione alius traheretur & flecteretur magis ad obediendum, quam ad non obediendum, vel contra; ſed unuſquiſque id ſolum quæreret, quod ex oratione & meditatione tamquam expedientius haſuiſſet. Tertia, quod quilibet reputaret ſe ipſum alienum ab hac noſtra congregatione, & in quam numquam expectaret recipi, ut ex hac conſideratione nullis prorſus affectibus feratur ad magis ita opinandum & judicandum, ſed quaſi alienus libere proferat ſuam ſententiam.., per quam eredit majus Dei futurum ſervitium, & tutiorem ſocietatis conſervationem permanſuram.

an adhibitis animi præparationibus,

285 His

A AUCT. J. P. *& variis colloquiis*

285 His prævis animi diſpoſitionibus ordinavimus, quod die ſequenti omnes præparati accederemus, dicturi quilibet ea omnia incommoda, quæ fieri poſſent contra obedientiam, omnes rationes, .. quas quiſque noſtrum ſeparatim cogitando, meditando, orando invenerat. Et quilibet ordine ſuo proferebat. Exempli gratia dicebat unus .. Si volumus vivere ſub obedientia, cogemur forte a ſummo Pontifice ſub alia regula jam facta & conſtituta vivere, quo fieret, ut cum non ita daretur opportunitas & locus operandi circa ſalutem animarum, cui unicæ rei poſt noſtri ipſorum curam intendimus, fruſtrarentur omnia deſideria noſtra, judicio noſtro, Domino Deo noſtro accepta. .. Alia vero die proxime ſequenti diſputabamus in contrarium, adducentes in medium omnia commoda & fructus ipſius obedientiæ, quos quiſque in oratione & meditatione hauſerat, & quilibet ſuo ordine proferebat meditata... Exempli gratia aliquis ita deducebat rem ad abſurdum...Si congregatio hæc noſtra abſque ſuavi obedientiæ jugo haberet curam rerum agibilium, nullus haberet curam

B exactam.. Item ſi hæc congregatio eſſet ſine obedientia, non diu poſſet permanere & perſeverare: quod tamen pugnat contra primam noſtram intentionem conſervandi perpetuo noſtram ſocietatem.

propoſitis & expoſitis

286 Cum ergo nulla re magis conſervetur congregatio aliqua quam obedientia, videtur nobis neceſſaria; maxime nobis, qui vovimus perpetuam paupertatem, & verſamur in aſſiduis & jugibus laboribus tam ſpiritualibus quam temporalibus, in quibus minus conſervatur ſocietas. Dicebat alius ſic: Obedientia parit virtutes heroicas, etiam continuas. Nam qui vivit vere ſub obedientia, aſt promptiſſimus ad exequendum quæcumque ſibi injungentur, ſive illa eſſent difficillima, ſive confuſiones & riſum & ſpectaculum mundo generantia .., Item nihil ita proſternis ſuperbiam omnem & arrogantiam, quam obedientia. Nam ſuperbia magis facit & ſequitur proprium judicium ac propriam voluntatem, nulli cedens, ambulans in magnis & mirabilibus ſuper ſe; contra vero per diametrum pugnat obedientia; ſemper enim ſequitur judicium alienum & voluntatem alterius, omnibus cedit, & humilitati, quæ

C eſt inimica ſuperbiæ, quam maxime ſociatur. Et quamvis nos ſummo Pontifici ac paſtori donaverimus omnem obedientiam, tam univerſalem quam particularem: tamen circa particularia noſtra & contingentia, quæ ſunt innumera, non poterit, nec, ſi poſſet, deceret illum vacare.

omnia ſum eſt omnium poſſe agere, præſtabilius eſſe ab obedientia aliena e Societate.

28. Poſtquam ergo multis diebus plurima hinc & inde agitavimus circa ſolutionem dubii, pensando & examinando rationes gravioris momenti & efficaciores, vacando exercitiis ſolitis meditationis, orationis, cogitationis; tandem, Domino præſtante auxilium, non per plurium vocum ſententias, ſed nullo prorſus diſſidente concluſimus, nobis expedientius eſſe & magis neceſſarium, præſtare obedientiam alicui ex noſtris, ut melius & exactius prima noſtra deſideria implendi per omnia divinam voluntatem exequi poſſimus, & ut tutius conſervetur ſocietas, & tandem ut negotiis occurrentibus particularibus, tam ſpiritualibus quam temporalibus, decenter provideri poſſit. Servato ſimiliter eodem ordine diſcutiendi & procedendi in reliquis omnibus, ſemper in utramque partem agendo, immorati ſumus in his & aliis per tres fere menſes, a medio Quadrageſimæ usque ad feſtum Joannis Baptiſtæ in-

D cluſive; quo die omnia ſuaviter & concordi animorum conſenſu terminata & finita ſunt, non ſine magnis vigiliis, orationibus & laboribus mentis & corporis præmiſſis, antequam hæc definiremus & deliberaremus. *In tergo adſcriptum eſſe notat Pinius manu* S. Ignatii: MDXXXIX. in tres meſes el modo da ordenarſe la Compañia. *Id eſt*; MDXXXIX. in tribus menſibus modus, quo ordinetur Societas.

§. XXVIII. Variæ Patrum determinationes circa Societatem inſtituendam; facultas prædicandi ac confeſſiones excipiendi in Urbe, & ejus diſtrictu.

Determinationes primorum patrum ex autographis inſtrumentis, circa earum obedientiæ ſe ſubjectæ.

D*Eliberationes paragrapho proxima datas hæ ſubſecutæ ſunt determinationes; quas manu ejuſdem P. Pinii, qui ſuperiora calamo exaravit, ex tabularia Romano tranſcriptas exhibeo*: Ego N. ſubſcriptus fateor coram omnipotenti Deo, & beatiſſima virgine Maria, & univerſa curia cæleſti, quod, oratione ad Deum præmiſſa, & re mature pentata, ſponte deliberavi tamquam meo judicio magis expediens ad Dei laudem & perpetuitatem Societatis, quod eſſet in ea obedientiæ votum: & deliberate me obtuli, citra votum tamen & obligationem aliquam, ad eamdem Societatem intrandam, ſi a Papa Domino concedente confirmaretur: ad cujus deliberationis (quam ex Dei dono me habere recognoico, memoriam nunc ad ſacratiſſimam communionem quamvis indigniſſimus cum eadem deliberatione accedo. Die Martis quindecima Aprilis MDXXXIX. R. Cacres. Johannes Coduri. Laynez. Salmeron. Bobadilla. Paſchaſius Broet. Franciſcus. Petrus Faber. Ignatius. Simon Rodorici. Claudius Jaius. *Horum tranſcriptor P. Ignatius Pinius ſic notat*: Hæc formula eſt ſcripta manu Petri Fabri: ſubſcriptiones vero omnes ſunt autographæ. *Addit*: In novitiatu ad S. Andream, proxime domeſticum facellum S. Stanislai, ubi mortuus eſt, legitur eadem deliberatio cum iiſdem ſubſcriptionibus, prout eam ibidem, *ait*, deſcripſi. *Quæ & in promptu mihi eſt. Ne quem autem fortat nomen* Cacres, *teſtatur P. Ignatius Pinius inter ea, quæ Spicilegio Romano inſeruit, in archivio invenuſſe ſe apoſtolam autographam* Cacres, *datam Pariſiis* XI. *Februarii* 1541. *ad* P. Ignatium *Romam*.

ac ſummo Pontifici circa miſſ ſuos &

289 *Ab eodem archivio noſtri Romani ſcrutatore communicatæ inde mecum ſunt* Determinationes Societatis MDXXXIX. IV. Maii, ſcriptæ manu Petri Fabri, *& ab ipſa tranſcriptæ in hæc verba*: ista Die quarta menſis Maii, quæ fuit ſanctæ Crucis feſtivitas, concluſa fuerunt ab omnibus, nemine diſcrepante, ea quæ ſequuntur, & ſequenti proxima die, quæ fuit Dominica, eadem confirmata. Quod quicumque congregationem dictam vel Societatem eſt ingreſſurus, teneatur facere votum obedientiæ expreſſum ſummo Pontifici, quo quidem ſe offerat iturum ad quaſcumque provincias vel regiones tam fidelium, quam infidelium &c. Hoc vero votum fiet ſummo Pontifici per manus Prælati Societatis, vel per manus totius Societatis, & non apud ipſum ſummum Pontificem &c.

290 Quod

A puerorum inſtitutio.

290 Quod docendi erunt pueri vel alii quicumque ipſa mandata, Quod aſſumendum ſit determinatum tempus, quo poſſint tradi certo ordine & debito modo ipſa mandata ac rudimenta. Quod quadraginta dies aſſumi babeant in anno, in quibus diebus doceantur talia rudimenta. *Obſervat ad marginem apographi, quod ruſis, Pius, addi hic aliquas declarationes, ne ſit locus ſcrupulis; item nemiuem hujus congregationis poſſe procurare apud Pontificem, ut aliquo mutatur &c. prout habetur in formula oblata Paulo III. Obſervat tamen Bartolus lib. 2. num. 45. ſub finem*, ab Ignatio poſita, communibus ſemper omnium votis probata eſſe, uno tantum atque una in re excepto Bobadilla, qui munus tradendi pueris Chriſtianæ doctrinæ, voto numquam adſtringi voluit, ceteris licet id expetentibus. Quare illi magis, quam rationibus illius deferri placuit, nec Societatem ei officio ſtrictius, quam ad alia obligari. Non vitavit tamen Bobadilla hac etiam in re pertinaciæ notam quamdam; quod cum in grande incommodum videretur ceſſurum, ſi, quod alii cenſuiſſent, obſtinato magis unius judicio, quam rationibus irri-

B tum fieret, decretum ab iis eſt, uno, contra omnium aſſenſum, animum obfirmante, caſſum fore ac nullum ejus ſuffragium. *Sed nos ad apographum noſtrum redeamus.*

pœnitentiæ Generalis,

291 Sabbato ante Dominicam quartam poſt Paſcha concluſa ſunt, & ſequenti Dominica confirmata, nemine diſcrepante, Quod doceantur pueri per ſpatium unius horæ, non accipiendo tamen horam ſcrupuloſe, ſed ſecundum judicium probabila docentis. Quod, qui admittendi ſunt, debeant facere Exercitia ſpiritualia, aliaque experimenta Societatis &c. *Subdit Pius, hæc ſcripta eſſe manu Fabri; addens in tergo præcedentium omnium determinationum a die IV. Maii anni 1539. haberi manu* S. Ignatii, DETERMINATIONES SOCIETATIS. *e quibus, aliiſque ſit ab omnibus formula Inſtituti oblata Paulo III. Manet item, inter has eadem Fabri manu notari*, pridie Octavæ Corporis Chriſti fuiſſe determinatum, Quod erit unus Prælatus in tota Societate, qui eligetur in perpetuum, id eſt ad vitam, ſegun las exceptiones, quæ deſpues ſe determinarant; *id eſt*, ſecundum exceptiones, quæ poſtea determinabuntur. *Sequitur determinatio alia* circa Conſtitutiones faciendas &c.,

C ſtandum eſſa judicio plurium e Societate in Italia commorantium, *hujus tenoris*: IHUS Ma. Cum, ut pie credimus, Deo optimo maximo diſponente, contingat, nos in diverſas mundi regiones atque eas longinquas ſegregari, idque juſſu ſummi Pontificis, totius Eccleſiæ principis; conſiderantibus nobis, qui in unum corpus conjuncti ſumus, multa poſſe ſuccedere, quæ pertinare poterunt ad totius Societatis commodum, videlicet circa Conſtitutiones faciendas, & alia quælibet:

prærogativam plurium ſuffragiorum

292 Viſum fuit nobis omnibus, qui tunc Romæ ſumus, quin hoc determinavimus, & ad hujus veritatis ſignum nomina noſtra manu noſtra ſubſcripſimus, hujuſmodi omnia debere relinqui judicio & ſententiæ plurium ſuffragiorum eorum (qui de noſtro corpore ſunt) in Italia commorantium, qui ab his, qui Romæ tunc erunt, convocari poterunt, aut ab eis per litteras eorum ſuffragia requiri. & ſic viſis plurium ſuffragiis eorum, ut diximus, qui tunc in Italia erunt, de ſupradictis ad totam Societatem noſtram pertinentibus poterunt determinare, ac ſi tota Societas eſſet præſens. Sic enim placuit, & viſum fuit omnibus in Domino quarta Martii MDXL. Inigo, Joannes Coduri, Simon Rodorici, Alphonſus Salmeron, Franciſcus, Claudius Jaius. *Creſcit hujus inſtrumenti pretium ex iis, quæ illi adſcribit Pius, dicens*: Hoc ſcriptum eſt exaratum manu Joannis Coduri: ſubſcriptiones omnes autographæ. In tergo adſcriptum eſt manu S. Ignatii; DETERMINATIO SOCIETATIS. *Creſcit item ex iis, quæ idem Pater mox ſubnectit*: Hæc eadem determinatio, Italico ſermone conſcripta, confirmata fuit Romæ XIV. Maii MDXLI. hanc non deſcribo, ſed ſolas ſubſcriptiones autographas; *nimirum* Paſchaſius Broet, Laynez, Salmeron, Ignatius, Joannes Coduri, Claudius Jaius.

293 *Hæc inſtrumenta exciſa in noſtro apographo* ſchedula autographa Claudii Jaii, *pauculis his verbis expreſſa*: Quidquid reverendus Pater meus in Chriſto Dominus Ignatius de Loyola, & fratres mei, qui ſunt in Italia, determinaverint in pertinentibus ad Societatem, rata & firma habeo. In cujus rei teſtimonium nomen ſubſcribo XVIII. Aprilis MDXLII. Claudius Jaius. *Ultimum denique in determinationibus locum obtinent in apographo noſtro Romano* determinationes variæ, *hoc documento* E *comprehenſæ*: 1185 Quarta Martii MDXLI. convenimus omnes in unum, hoc eſt, Dominus Ignatius, Dominus Claudius Jaius, Dominus Jacobus Laynez, Dominus Paſchaſius Broet, Dominus Alphonſus Salmeron, & ego Jo. Coduri, qui tunc de Societate eramus Romæ, nomine etiam abſentium, qui ſua vota nobis dederant; & determinavimus, ut duo ex nobis cogitarent circa negotia Societatis,.. & poſtea referrent Societati, quid eis viſum fuerit, ut, ſi placerent, approbarent, aut ſi aliud ſaatirent melius, dicerent: idque ut brevius noſtra fierent, & alii ab illis duobus magis interea poſſent vacare tum prædicationibus faciendis, tum in confeſſionibus, & aliis exercitiis ſpiritualibus. Et duo nominati ſunt, Dominus Ignatius, & ego Jo Coduri: qui juxta voluntatem societatis incepimus hodie decima Martii.

ad eum & ſuperiora Jaius. Vide alia determinationes

294 *Ex additione ac fide P. Ignatii Pii*, Hic ſequitur relatio ipſorum de multis rebus, de Societatis paupertate, impedimentis a Societate excludentibus, Prælati officio ad vitam, experimentis noſtrorum, veſtitu, puerorum inſtitutione, habendis collegiis in univerſitatibus. Sub- F jicitur approbatio horum omnium, ſubſcriptionesque patrum omnium autographæ. Inigo, Paſchaſius Broet, Salmeron, Laynez, Claudius Jaius, Jo. Coduri. *Habemus ex dictis, unde ſuſpiciamus maturam in rebus gerendis prudentiam, pari cum* Ignatii, *animi ſe exæquantis, nedum præſeverantis modeſtia, & mira ſocietatis e diverſis nationibus oriundorum concordia conjunctam*, nemine diſcrepante, *ſecundum ſuperius allegata. Quæ autem mox dicebantur de* prædicationibus, concionibus *&c. declarantur ex literis patentibus, antea gratioſe impetratis: uti planum fit ex hoc earum apographo, monumentis noſtris Romanis inſerto:*

proferuntur.

295 V. Caraſa, tituli S.M. in in Tranſtiberina presbyter Cardinalis Neapolitanus, almæ Urbis Legatus, Dilectis in Chriſto filiis Petro Fabro, Laurentio Garſias, Didaco Lainez, Franciſco de Robier (*lege* Xavier) Nicolao de Bobadilla, Simoni Roderici, Ignatio de Loyola, Alphonſo de Salmeron, Claudio Jaio, Paſchaſio Broet, Joanni Coduri, presbyteris Gebennenſis, Giennenſis, Elnenſis, Seguntinæ, Pampilonenſis, Palentinæ, Vicenſis, & Toletanæ diœceſis re-

Datur ius ferendi.

A ſpective, ſalutem in Domino ſempiternam. Sci-
AUCT. entiæ donum, devotionis ſinceritas, & religio-
J. P. nis honeſtas, quibus vos accepimus ioſignitos, promerentur, ut vos prærogativæ ſpecialis gratia proſequamur, & condignis annuamus favoribus. Cum itaque, ſicut noper nobis exponi feciſtis, vos, qui io theologia per multum tempus operam dediſtis, cupiatis io officio prædicationis verbi Dei pluribus ſatisfacere:

quo Paulo ac ſocii ſpes 296 Nos voleotes vos & veſtrum quemlibet, ut officium prædicationis prædictum ad animarum ſalutem & profectum liberius exercere poſſitis, veſtris in hac parte ſupplicationibus inclinati, Apoſtolica auctoritate, qua in hac parte fungimur, vobis & cuilibet veſtrum, ut, quoad vixeritis, ubique locorum, & io hac alma Urbe, & ejus diſtrictu, ubi ad hoc requiſiti fueritis, ſeu alier veſtrum fuerit requiſitus, aut ubi pro ſalute animarum Chriſti fidelium vos proficere poſſe ſperaveritis, verbum Dei, cujuſvis licentia ſuper hoc minime requiſita, prædicare, ac privilegiis, gratiis, facultatibus, indultis, & conceſſio-
B nibus, quibus prædicatores verbi Dei de jure vel conſuetudine, ſeu alias utuntur, potiuntur, & gaudent, ac uti, potiri, & gaudere poterunt quomodolibet in futurum, uti, potiri, & gaudere, nec non utriuſque ſexus Chriſti fidelium quorumcumque, vobis ſeu alteri veſtrum confiteri volentium, diœceſanorum locorum, ac particularium eccleſiarum quarumcumque rectorum aut quorumcumque aliorum licentia minime requiſita, confeſſiones audire, & illis diligenter auditis, illos a quibuſcumque peccatis, criminibus & delictis, quibus Ordinarii locorum de jure vel conſuetudine aut alias quomodolibet abſolvere poſſunt, abſolvere, & eis pro commiſſis pœnitentiam ſalutarem injongere:

ſpecialis gratia facultatem 297 Ac eiſdem Chriſti fidelibus, ſine tamen parochialium eccleſiarum rectorum præjudicio, aut de illorum conſenſu, Euchariſtiæ & alia eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare libere & licite valeatis, & quilibet veſtrum valeat, tenore præſentium de ſpeciali gratia facultatem concedimus & pariter indulgemus; diſtrictius inhibentes eiſdem ordioariis ac rectoribus, necnon quibuſvis aliis perſonis cujuſcumque dignitatis, ſtatus,
C gradus, ordinis, vel conditionis exiſtentibus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, eo ipſo, ſi contra fecerint, abſque aliqua declaratioine incurrenda, ne vos aut quemlibet veſtrum ſuper hujuſmodi verbi prædicationibus & aliis præmiſſis, contra præſentium teoorem per ſe vel alium ſeu alios, quovis quæſito colore, impedire, inquietare, ſeu perturbare præſumant.

ſecuſus non derogatur. 298 Non obſtantibus præmiſſis, & quibuſvis Apoſtolicis ac in provincialibus & ſyoodalibus conciliis editis generalibus vel ſpecialibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, ceteriſque contrariis quibuſcumque. In quorum fidem, robur & teſtimoniom præſentes fieri litteras, & manu propria ſignatas ſigillo noſtro muniri fecimus. Datum Romæ in ædibus noſtris die III. Maii MDXXXVIII. V. Cardinalis Neapolitaous Legatus. *Et apponitur ſigillum in cera rubra Hiſpanica, ac ſubſcribitur*: Jo. Paulus de Thiſis Auditor. Viſa,

D

§. XXIX. Romanæ inopiæ per Ignatium ſuccurrit Margarita Auſtriaca; hujus ad ipſum litteræ; acta Eminentiſſimi Contareni apud Pontificem pro Societate; labores patrum in Italia; Societas fertur per apparitionem promota.

Tempore fames ſub urbe Roma Margarita Auſtriaca, Ignatii olim diſcipula OUe memorat Ribadeneira lib. 2. cap. 15. de publicis caritatis officiis, quæ primi patres Romæ magna annonæ penuria laborantis præſtiterc, paullo pluribus ita declaro ex Maffeio lib. 2. cap. 11. Multi præterea proceres in glorioſi operis perfectionem, Ignatio pecuniæ ſummam ultro detulere non levem. Qua in re Margaritæ Auſtriacæ, Caroli V. filiæ, Octavio Farnelio nupiæ, Placentinorum & Parmenſium hodie duci, pietas
E ac beneficentia vel in primis enituit. Atque ejus peconiæ, com Ignatius iotelligeret, ſe vel maxime eorum, qui contulerant, volootate, partem aliquam in ſuas & ſuorum neceſſitates erogare poſſe; tamen taota fuit religione Vir, ut ne obolum quidem niſi in externorum pauperum commoda inſumpſerit, relatis in codicem accurate nominibus, ut omnium prorſus ratio conſtaret. Atque in hunc maxime modum labor ad exactam atque hiemem ſecunda civitatis admurmuratione perdu-
ctus *Cf. Famianus Strada de Bello Belgico decade 1. ad annum 1559. de Margarita hæc ſcribit*: Ad pietatem magno haoe magiſtro uſa eſt Ignatio Loyola, Societatis Jeſu fundatore: apud quem expiare a noxis animum, idque crebrius aliquanto, quam ea ferrent tempora, conſuevit. Ab illo auctore hauſit erga ſacroſanctam Euchariſtiam religionem utique ſingularem, ac plane Auſtriacam; *uti videre datur ex duobus ſpecimioibus, quæ ibi narrantur*,

ejus ad ipſum epiſtola hic datur. 300 *Invenio epiſtolam laudatæ Principis, monumentis noſtris Romanis adjunctam, quæ ex Italico ſic ſonat*: Reverende M. Ignati: Magoo
E nobis ſolatio fuit epiſtola tua, quia certiores factæ ſumus de tua valetudine, & ex illa intelleximus, affectum, quo nos proſecutus fuiſti, adeo longa abſentia diminutum non eſſe, neque tibi excidiſſe, io multis noſtris laoribus precari Deum benedictum pro nobis. Pro qua re infinitis tibi nominibus obſtringimur, ac precamur te, ut in orationibus tuis idem porro continuare velis. Et ſi hinc pro te vel Societate tua quidquam poſſumus, ſemper nos invenies promptiſſimas, ut io omnibus tibi gratificemur. Et ſic nos tibi offerimus. Deus Dominus noſter contentum te faciat. Parma die XVI. Jaouarii MDLIV. Margarita Auſtriaca. *Inſcriptio eſt*: Reverendo M. Ignatio noſtro cariſſimo Romæ, *Sed redeamus ad anteriora tempora, & inſtitutionem Societatis*,

Alia apud Pontifcem in favorem Societatis ab Eminentiſſimo Cardinale, ex ejus litteris. 301 *Miſit huc monumentorum de ſancto Patre Romanorum collector ſæpius nominatus apographum litterarum originalium Cardinalis Contareni, ad* S. Ignatium, *quibus narrat, expoſitum ſummo Pontifici, & lectum a ſe Inſtitutum Societatis; approbatum a Pontifice & confirmatum; componendam propediem Bullam &c.; ex quibus confirmant*

A *firmentur & illuſtrantur ea, quæ dicit Ribadeneira lib. 2. cap. 17. Eas ex Italico ſic reddo Latine*: Reverendo domino Ignatio. Heri per M. Antonium tuum Hiſpanum accepi extenſionem capitulorum ſimul cum una ſchedula reverendi magiſtri ſacri Palatii. Hodie fui cum Domino noſtro, & ultra petitionem ore prolatam, legi ſuæ Sanctitati omnia quinque capitula; quæ admodum ſuæ Beatitudini faciunt ſatis, & ea benigniſſime approbavit ac confirmavit. Die Veneris veniemus Romam cum ſua Beatitudine, & dabitur in mandatis reverendiſſimo Ghinucio, ut fiat Breve aut Bulla. Commendo me orationibus tuis. Saluta M. Lactantium noſtrum. Bene vale in Domino. Tiburtii, Septembris MDXXXIX. Veſtri amantiſſimus G. Cardinalis Contarenus. *Inſcriptio eſt*: Reverendo domino Ignatio noſtro amantiſſimo. Romæ. *De mora, ſolenni & canonica hujus negotii confirmatione injecta, conſuli poteſt Ribadeneira loco citato: donec tandem anno* 1540. *die* V. *Kalendas Octobres Societas Jeſu in religioſum Ordinem erecta eſt a Paulo PP. III. edita ſuper hac re Bulla ſolenni, quæ incipit*: Regimini militantis Eccleſiæ.

B *Teſtimonia, quomodo laborarint in vinea Domini Xaverius ac Bobadilla Bononiæ.*

302 *Opportunitate eorum, quæ de primis Societatis patribus ibidem dicit Pontifex*; jam quam pluribus annis laudabiliter in vinea Domini ſe exercuerunt, verbum Dei prævia ſufficienti licentia publica prædicando; *producuntur hæc teſtimonia ex tabularia noſtra Romana deſcripta, De S. Franciſco Xaverio ac Bobadilla extant hæc*: Auguſtinus Zannettus, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Sebaſtenus, atque curiæ epiſcopalis Bononiæ in ſpiritualibus & temporalibus generalis vicarius & ſuffraganeus. Univerſis & ſingulis, ad quos præſentes noſtræ pervenerint, ſalutem in Domino ſempiternam. Vobis præſentium tenore indubitatam & ſinceram facimus fidem, in Dominoque atteſtamur, quod Franciſcus Xabier, & Nicolaus Bovadilla presbyteri, in hac noſtra civitate Bononiæ de licentia noſtra prædicarunt ſincere & Chriſtiane, nec in aliquo cum Lutheri doctrina convenientes; imo eam ſummis viribus exſtirpantes: in quibus concionibus multum utilitatis attulerunt huic noſtræ civitati, & eorum vita & moribus, quos omnes probarunt, eam corroborarunt. Unde ab iſta civitate fugitivos receſſiſſe, falſum eſt, ſed ſuis negotiis, & ut alibi

C ſeminarent bonum ſemen, quod nobis reliquerunt. In quorum fidem (juſſimus) præſentes noſtras fieri, & per notarium noſtrum infraſcriptum ſubſcribi, ſigillique curiæ epiſcopalis Bononiæ impreſſione manu noſtra propria ſubſcripta communiri. Datum Bononiæ in epiſcopali palatio die XXVII. Junii MDXXXVIII. Ita eſt. Auguſtinus, qui ſupra, vicarius & ſuffraganeus Bononienſis, manu propria. *Et apponitur ſigillum, ac ſubſcribitur*: Bartholomæus Foſcararius, curiæ & cameræ epiſcopalis Bononienſis notarius, manu propria.

Codurius in civitate Veliterna.

303 *De Coduro ex eodem tabulario ſequens teſtimonium ex Italico interpretor*: Nos Hieronymus Aretinus, vicarius generalis reverendiſſimi Tranienſis, indubitatam fidem facimus, quomodo reverendus pater magiſter Joannes Coduris Ebredunenſis diœceſis venerit in civitatem Velitrenſem die natali S. Joannis Baptiſtæ, & ab illo die ad hodiernum uſque, quæ eſt XV. Julii MDXXXIX. prædicaverit verbum divinum cum gratiſſima audientia, non una tantum aut duabus vicibus, ſed quotidie: ubi iſte populus teſtatur ſibi factum ſatis. Et proin diſcedit a nobis bona ac grata cum venia die ſupradicto. Atque hæc eſt mera veritas, & conſueto noſtro ſigillo munita. D *Et appoſitum eſt ſigillum, & additur*: Nos Hieronymus manu propria ſcripſi & ſubſcripſi. AUCT. J. P. *ac Tiburtina;*

304 *De eodem Coduro indidem promptum eſt teſtimonium hoc, Tiburi datum*: IHS. Pateat univerſis, quod dominus Joannes Coduri presbyter diœceſis Ebredunenſis, in Tiburi manens nobiſcum, & ex noſtra licentia ibi prædicans doctrinam ſaeram & Catholicam cum bono ſpiritu, & exemplo, & verbo, operæque quam plurimos ad pœnitentiam revocavit, & a dominica prima Adventus uſque ad tertiam, multorum confeſſiones audivit, nil pro his temporale petens, ſed quod gratis accepit, gratis dans, atque humiliter converſans inter nos, cum gratiarum actione, quod per noſtram paupertatem ſibi adminiſtrari potuit, frugaliter eomedens, per vicos, eccleſias & plateas annuntians verbum Dei, late, gratioſe & compendiole pœnitentiam & emendationem peccatorum publicavit. Et cum de prædicatoribus nulla debeat oriri ſuſpicio, & eorum habeat eſſe Catholica ſecundum veram fidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ prædicatio, has dedimus in teſtimonium, ut qui in Domino laboravit, & in Domino confidens, a Domino ad- E juvus, a nobis teſtimonium accipiat. Datum in palatio Domini noſtri epiſcopi XII. Decembris anni MDXXXIX. Ludovicus de Collibus vicarius generalis Tiburtinus. *Et additur ſigillum; & in tergo ſcriptum habeti manu* S. Ignatii, *fidem faciit noſtrum apographum*, teſtimonio del vicario de Tiburi cerca M. Joan; *id eſt*, teſtimonium vicarii Tiburtini circa M. Joannem.

Salmeron & Paſchaſie.

305 *De Alphonſa Salmerone, & Paſchaſie Broet ſequitur ibidem hoc teſtimonium Originale Franciſci Coſcii, vicarii archiepiſcopi Senenſis Franciſci Bandinei de Piccolominibus*: Fidem, *inquit*, facimus indubitatam, quod dominus Alphonius Salmeron cum ſocio ſuo domino Paſchaſio venerunt in hanc urbem Senenſem gratia prædicationis Evangelii Jeſu Chriſti, & cum venia & gratia noſtra obtinuerunt a nobis, poſſe oves noſtras ſua ipſorum doctrina paſcare: quod & fecerunt, comprobantes evangelicam veritatem non ſolum ſanis Catholicis ſermonibus, verum etiam vita & religione honeſtiſſima, & prorſus non ſolum abſque ulla quorumcumque hominum accuſatione, verum etiam ſine minima ſuſpicione. Sed quia ad auras noſtras pervenit neſcio quid in eorum famam attentari; noſtras eſ- F ſe duximus partes, præbere teſtimonium, & veritati primum, & iis qui bene & Chriſtiane nobiſcum ſunt converſati. In quorum teſtimonium has litteras fieri ſerimus ſubſcriptas manu notarii publici & ſecretarii noſtræ curiæ archiepiſcopalis, & noſtri parvi ſigilli impreſſione munitas. Datum Senis in palatio archiepiſcopali die XXIX. Junii MDXXXVIII. *Iaſta habetur ſubſcriptio notarii, & ſecretarii, adjunctumque eſt ſigillum.*

Bobadilla & Jajo.

306 *De Bobadilla & Jajo notatur in noſtro apographo e tabulario Romano, poſt dicta teſtimonia, hoc quod ſequitur*; *eſtque* virarii generalis & adminiſtratoris epiſcopatus Ferrarienſis teſtimonium authenticum de vita & doctrina bona Claudii Jaii, & Nicolai Bobadilla. *Sic vero illud habet*: Octavianus de Caſtello de Bononia, juris utriuſque doctor, epiſcopus S. Leonia, ſuffraganeus & vicarius in ſpiritualibus generalis reverendiſſimi Domini D. Cardinalis de Salviatis, epiſcopi & legitimi adminiſtratoris epiſcopatus Ferrariæ &c. Requiſiti pro parte venerabilium presbyterorum domini Nicolai Bobadillæ & Claudii Jaii,

A Auct. J. P.

Jaij, clericorum peregrinorum, tenore præſentium univerſis & ſingulis præſentes noſtras inſpecturis fidem facimus & atteſtamur, ac ad notitiam eorumdem deducimus, qualiter dicti ambo prænominati clerici per plures & plures menſes moram traxerunt in civitate Ferrariæ divina celebrantes, & verbum Dei populo publice prædicantes, & bonum exemplum dantes in ipſa civitate Ferrariæ.

Patentia.

307 Ex qua cum bona gratia & licentia noſtra, non ſuſpenſi, non excommunicati diſceſſerunt, (ſed) moti devotione ad alias partes receſſerunt, prout per præſentes fidem indubitatam facimus, exhortantes omnes & ſingulos Chriſti fideles, ad quos declinare contigerit, ut eos verbo pariter & exemplo caritative tractent. In quorum fidem præſentes fieri juſſimus, ſolitaque ſigilli noſtri parvi fecimus impreſſione muniri. Datum Ferrariæ in palatio epiſcopali noſtro, a nativitate Domini noſtri Jeſu Chriſti MDXXXVIII. Indictione XI. die XXVIII. Junii, pontificatus ſanctiſſimi Domini noſtri Papæ Pauli III. anno IV. *Et apponitur ſigillum in cera rubra Hiſpanica: & ſubnotatur* Be-

B nedictus de Silveſtris, curiæ & cameræ epiſcopalis Ferrariæ ſecretarius de mandato. *At nunc reſumatur oratio de Societate.*

Forma Societatis inſtitutio per apparitionem promota.

308 *Ejuſdem approbationi canonicæ fuerunt interjectæ non mediocres difficultates ac moræ, renitente potiſſimum Bartholomæo Guidiccionio; de qua re ſcriptores: ita tamen, ut totus deinde mutatus, a nobis ſteterit*; & cum de multitudine religionum cohibenda, *ex relatione Maffei lib.* 2. *cap.* 12. idem quod ante omnino ſentiret, hinc tamen refragari ſe ultra negaret poſſe, divino videlicet monitu, & occulta ſpiritus operatione vehementer inſtinctus. *Ita ille. Apparitionem quamdam interveniſſe huic negotio memorat Ughellus tom.* 1. *Italiæ ſacræ, col.* 830. *noviſſimæ editionis, de Bartholomæo Cardinali Guidiccionio, Lucenſi epiſcopo, iſta pronuntiante: cujus rei fidei ſit penes auctorem*: Nuperos, *ait*, religionis Ordines ſupra veteres a ſanctiſſimis viris inſtitutos, aliquamdiu ex ſtudio pietatis averſatus eſt; ſed a S. Ignatio in ſomnis admonitus, ita ſtudium vertit *&c.*

C §. XXX. Societas opportuno tempore inſtituta; ejuſdem finis, ac media.

Fremiſſus Suarez brevius oſtendit.

R*Eligionem hanc convenientiſſimo tempore fuiſſe inſtitutam, adeo perſpicuum eſt, ut multis probari non debeat. Paucis id deducit Suarezius cap.* 4. *num.* 3. *in hæc verba*: Eſt autem merito a multis ſapientibus, ac prudentibus viris obſervatum, hoc eodem tempore natum fuiſſe in Germania Martinum Lutherum, anno ſcilicet MCDLXXXIII. octo nimirum annis ante Ignatium; & anno MDXXI. publicum bellum contra Romanam Eccleſiam excitaſſe, innumeras hæreſes diſſeminando; & præſertim eas, quæ libertatem carnis concedere, & ſubjectionem, ac obedientiam ſummi Pontificis deſtruere poſſe viderentur: quibus mediis innumeros habuit ſuæ blaſphemiæ, & iniquitatis ſectatores, & miniſtros. Hoc autem ipſo tempore, quo videbatur fides in tot provinciis Catholicis, & Eccleſiæ ſubjectis labefactari, ac deficere; non ſine magna Dei providentia cœpit aperiri oſtium, ac via, qua poſſet eadem vera fides, & Chriſti nomen ad innumeras gentium nationes deferri, in quibus antea D auditum non fuerat. In India ſcilicet Orientali & Occidentali, & in multis regnis & inſulis, quæ paullo ante prædicta tempora, pietate, diligentia & induſtria Catholicorum regum Hiſpaniæ, ac Luſitaniæ explorata ſunt.

Societatem opportuno tempore inſtitutam fuiſſe.

310 Hoc ergo eodem tempore excitavit Deus Ignatium, qui Societatem ad profectum animarum in vita, & doctrina Chriſtiana, & ad fidei propagationem, ac defenſionem (ut dicitur in Bullis Pontificiis, præſertim Gregorii XIII. QUANTO FRUCTUOSIUS) erigeret. Defenſio enim fidei contra hæreticos ſit propagatio inter gentiles, & paganos; profectus autem vitæ, inter ipſos fideles & Catholicos. Convenientiſſime ergo inſtituta eſt ad hunc finem hæc Religio eo tempore, quo & defenſio fidei erat Eccleſiæ maxime neceſſaria, & propagatio valde opportuna, & inſtauratio ac perfectio morum utiliſſima. *Ita Suarezius; quæ quaſi ſummarium aliquod cenſeri poſſunt ad libri* 3. *caput* 18. *apud Ribadeneiram; in quo diffuſiſſime agit de Dei optimi maximi conſilio in inſtituenda Societate; atque ad caput* 19. *quod eſt de fidei Chriſtianæ propagatione apud Indos. Inſpici etiam poteſt Bartolus lib.* 1. *num.* 5. E

Finis ipſius eſt ſalus propria & aliena ex Bullis Pontificum.

311 *Finem hujus Religionis eſſe, non ſolum propriam, ſed alienam perfectionem quærere, cum ex teſtimoniis Pontificum, tum ex noſtris Conſtitutionibus ſatis luculentiſſime conſtat. Etenim in prima Bulla Pauli III. ubi formula Inſtituti ei propoſita, dicitur Societas ad hoc potiſſimum inſtituta*, ad profectum animarum in vita, & doctrina Chriſtiana, ad fidei propagationem *&c.* præcipue intendat. *Et ex iis, quæ ibi dicuntur inferius, cuilibet e Societate incumbit*, ut coret primo Deum, deinde hujus ſui Inſtituti rationem, quæ via quædam eſt ad illum, ſemper ante oculos habere, & finem hunc ſibi a Deo propoſitum totis viribus aſſequi. *Eadem fere verba occurrunt in ſimili formula Julii III. oblata, & prima ejuſdem Pontificis Bullæ inſerta. Gregorius XIII. in Conſtitutione*: Quanto fructuoſius, *ſic ait*? Sicut finis dictæ Societatis, fidei propagatio & defenſio, animarumque in vita & doctrina Chriſtiana progreſſus; ita etiam gratiæ ejus vocationis proprium eſt, diverſa loca de Romani Pontificis, ac Præpoſiti Generalis ejuſdem Societatis directione peragrare *&c. Et in altera Conſtitutione*, Aſcendente Domino, *habentur ſequentia*: Cujus (*de Societate eſt ſermo*) præcipuus finis Catholicæ eſt religionis defenſio ac propagatio, animarumque in Chriſtiana vita & doctrina profectus. F

Et Conſtitutionibus ſuis.

312 *Res eadem declaratur in Conſtitutionibus noſtris. In Examine enim, quod iis omnibus, qui ad Societatem Jeſu ingredi volunt, mox in principio proponitur, cap.* 1. *num.* 2. *ſic ſtatuitur*: Finis hujus Societatis eſt, non ſolum ſaluti, & perfectioni propriarum animarum cum divina gratia vacare, ſed cum eadem impenſe in ſalutem, & perfectionem proximorum incumbere. *Et Conſtitutionum part.* 3. *cap.* 1. *num.* 8. noſtrum Inſtitutum, ad *animas* juvandas, & diſponendas ad ultimi fui finis de manu Dei creatoris noſtri ac Domini, conſecutionem, recta tendere *dicitur. Ac rurſum ibidem parte* 3. *cap.* 1. *num.* 9. *de Societate ſic refertur*: Quæ tota ad majorem Dei gloriam, ac univerſale bonum, & utilitatem animarum inſtituta eſt. *Denique in proœmio partis* 4. *ita habetur*: Cum ſcopus, ad quem Societas recta tendit, ſit ſuas ac proximorum animas ad finem ultimum conſequendum, ad quem crea-

A tæ fuerit, juvare. *E quibus ſatis conſtat, finem Societatis Jeſu tum ex teſtimonio inſtrumentis* Ignatii, *tum ex Pontificum, Inſtitutum ejus approbantium, aſſenſu, in eo ſitum eſſe, ut in proprium & proximi ſalutem incumbatur. Plura, quæ ad finem Societatis pertinent, congeſſit Suarezius cap. 2. a num. 3.*

Medii ut quæ ſint ſalutem ſalutem Societati peculiaria ſunt puerorum inſtitutio.

313 *Laudatus auctor cap. 3. tractat de mediis, quibus ad finem præſtitutum utitur Societas; ſive ea propriam immediate ſociorum perfectionem ſpectent; ut videre eſt num. 3. ſive circa ſalutem proximi directe verſentur, vel ad illum proxime referantur, ſicut habes num. 10. Atque ut hunc quidem alienæ, ut diximus, ſalutis finem conſequatur, media quædam ſingularia, ac ſibi propria eo dirigit, proprioque ac ſingulari modo; qua vel nondum ab ullo hactenus Ordine ſuſcepta ſunt, vel certe non tam perpetuo aſſiduitatis tenore pertractata, quanto & pertractavit ipſe ſanctiſſimus Parens noſter, & pertractari eadem a nobis voluit. Primum itaque ſit*, puerorum ac rudium in Chriſtianiſmo inſtitutio; *ex formula Inſtituti, Paulo PP. III. ac Julio item III. oblata & probata; ubi prædicta verba habentur. Ad*

B *paroches quidem iſta cura ſpectat; ſed illi ſalutare hoc ſimul & laborioſum munus tunc negligebant adeo, ut neceſſe fuerit eos graviter monere atque excitari a concilio Tridentino; quod vide ſeſſione 5. cap. 2. & ſeſſione 24. de Reformatione cap. 4. Nullam tunc exſtitiſſe congregationem, quæ pueros ac rudes Chriſtianæ fidei rudimentis imbuerent, vi propriæ inſtitutionis, obſervat Nigronius num. 13. eamque, quæ Romæ dicitur eſſe in Religionem erecta clericorum congregatio, munueris hujus apprime ſtudioſa, viceſimo poſt Ordinem noſtrum conditum anno eſſe conſtitutam, tradit ex Rutilio Benzono, quem citat lib. 1. de Jubil. cap. 8.*

cum patrib. Itori de hac re vero.

314 *Quid, quod in Societate hoc ſalutare munus adeo peculiare ac perpetuum ſit, ut ejuſdem profeſſi ac coadjutores ſpirituales promittant peculiarem curam circa puerorum eruditionem; uti liquet e Conſtitutionibus parte 5. cap. 3. & 4. Idque* ea de cauſa fit, ſancta hæc exercitatio, peculiari modo ſit commendata, & devotius curetur, propter ſingulare obſequium, quod Deo per eam in animarum auxilio exhibetur, & quia facilius oblivioni tradi poterat, & io deſuetudinem abira, quam alia magis ſpeciola, cujuſmodi eſt prædicatio *&c.*; *ſicut eſt in Declaratione ad*

C *dictum caput 3. Atque hoc munus impoſitur non tantum noſtris tironibus & ſcholaſticis, ac patribus tertiæ probationis; ſed iſta eruditio per dies quadragintæ injungitur rectori, per ſe vel per alium obeunda, cum primum rector renuntiatur, & profeſſi, atque coadjutoribus ſpiritualibus, poſt profeſſionis ac votorum emiſſionem, annum ægre elabatur. Vide Congregationis 2. decretum 58. & canonem 15. In profeſſione primorum Societatis patrum ſpeciale votum circa eruditionem puerorum, habes apud Ribadeneiram lib. 3. cap. 1.*

Secundum medium eſt defenſio ac propagatio fidei Catholicæ

315 *Secundum medium, quo in ſalutem proximi incumbit ex præſcripto ſibi ſine Societas, quodque adeo ei eſt characteriſticum ac proprium, ut a nulla hactenus congregatione hoc modo ſuſceptum ſit*, fidei Catholicæ defenſio ac propagatio *eſt, ſecundum ea, quæ proxime jam præmiſſa ſunt. Argumentum hoc ſic probat ac deducit Nigronius:* Noverat, *inquit*, beatus Pater, aliquos omnium fere Ordinum, ac potiſſimum Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, aliorum Mendicantium religioſos viros, Dei zelo plenos, vel ſua ſponte vel Majorum imperio, D vel Sedis Apoſtolicæ juſſu profectos ſeculis præ- AUCT. J.P. teritis in provincias infidelium, ad Evangelium prædicandum, & nonnullos martyrium ſubiiſſe. Sciebat, in India atque in orbe novo, quo tempore Societatem hanc ſuam inſtruebat, ſalutem gentium illarum barbararum ab iiſdem procurari. Verum non invenerat, ab Ordine ullo ſuſceptam hanc curam, ut finem præcipuum, ac proprium miniſterium per votum peculiare, quo quilque ſe obſtringeret ad pergendum ſine excuſatione ac tergiverſatione quocumque ſummus Pontifex mitteret, ſive ad Turcas, ſive ad hæreticos, ſive io Indiam ad gentiles, quod nos facimus in noſtra ſolemni profeſſione. *Conſule formulam Inſtituti Paulo PP. III. oblatam, & ab eodem approbatam, & Conſtitutiones parte 5. cap. 3. num. 3.*

Inter mortem ac vitæ merita 2.

316 *Quam vero impenſe ſed a Societatis patribus ipſa præteritis temporibus præſtitum fuerit, & præſentibus etiamnum præſtetur, nihil attinet me hic dicere. Inter profuſiſſimas laudes, quibus hanc, quas de agimus, apoſtolicam Societatis ſpartam exſollis Patres Orthodoxarum explicationum lib. 1. breve eſt illud fol. 22. verſo*: Infinitum quidem eſſet nume- E rando percenſere, quot hujus ſodalitatis viri in hoc docendi Evangelii, atque Indicos homines ab impietate avocandi munere, verberibus cæſi fuerint, quot vinculis obſtricti, quot in carceres miſere contruſi, quot inedia fere conſumpti, quot denique ob Chriſti nomen variis cruciatuum generibus interieerint. Ut vero ceteros taceam, ſilentio ſane præterire non poſſum Gonçali de Silveira Luſitani; viri cumprimis nobilis, mihique quondam chariſſimi, nunc vero martyris ſanctiſſimi mortem *&c.*

3. eſt eruditio puerorum.

317 *Tertius character Societati in procuranda alienæ ſalutis proprius ac peculiaris, modo utique ſingulari & peculiari ab ea ſuſceptus, eſt juventutis a primis propemodum elementis eruditio graviſſima, cum probitate conjungenda. Proprius, inquam, & peculiaris hic Societatis character eſt: nam tametſi eo tempore, quo S. Ignatius de Societate ſtabilienda cogitabat, multi religioſi, uti obſervat Nigronius num. 15., in publicis Gymnaſiis philoſophiam, theologiam, & ſacram Scripturam explanabant; æquis tamen Ordo ex peculiari ſuo inſtituto illam aſſumpſerat provinciam,* F *ut in omnis generis puerorum a Grammatica, & vero etiam alicubi a primis rudimentis, eruditionem incumberet uſque ad ſacram theologiam, ſcholis unicuique apertis, & collegiis in hunc finem inſtitutis, in quibus abſtruſa & recondita ſcientiarum adita perluſtrarentur? Adiſis Nigronium numero mox citato: ubi præterea monet, quod, ſignæ congregationes regulares in Italia pueros publice doceant, quo tempore ipſe hæc ſcribebat, ſeptuageſimo poſt inſtitutam Societatem anno, non ſint tamen minus vera, quæ dixit; addens, quod id laberis publice ſuſcipere memoria mea, inquit, non multis ante annis illi inceperint.*

4. Exercitiorum ſpiritualium traditio 2.

318 *Quartus Societatis idioſimus ad finem in ſalute proximi a ſe intentum eſt Exercitiorum ſpiritualium traditio. Formula Paulo III. ac Julio III. oblata, nec non confirmatio Gregorii XIII. eorum mentionem faciunt. Fuiſſe quidem ſemper in Eccleſia Dei ſpiritualia quædam Exercitia, conficitur ex tractatu proprio hujus argumenti, qui a Nigronio editus in Tractatibus aſceticis, ibidem ſextus numeratur, agitque de ſeceſſu ad meditandum atque Exercitiis ſpiritualibus, quæ*

A *ſunt in uſu, ac miniſteriis Societatis Jeſu. At qui*
Auct. *tamquam duces, directores ac magiſtri inſtituerent*
J. P. *alios, ex profeſſo, ut ita dicam, & modo ac me-*
thodo illa, quæ Societatis eſt peculiaris, in ſeceſſu
iſto ab omnibus aliis negotiis vacuo, ac meditatio-
num curſu ad artem redacto, vel nullos, uti opi-
nor, reperias, vel certe, ſi qui unquam tales re-
perti fuerint, hoc eorum ſtudium, quando Societas
conſtituebatur, pene, ſi non plane, deſierat. Spi-
ritualium itaque horum Exercitiorum miniſterium
eſt unum ex mediis Societati propriis, & quibus
ad finem ab ea intentum perpenſum. Quanti autem
illud faciat Societas, diſertiſſime inculcatur Conſti-
tutionum par. 4. cap. 8. num. 5. per hæc verba:
Ad Exercitia ſpiritualia aliis tradenda, poſtquam quiſque in ſe ea fuerit expertus, aſſueſcant: & dent nperam omnes, ut & eorum reddere rationem, & in hoc armorum ſpiritualium genere tractando (quod Dei gratia ad ipſius obſequium tantopere conferre cernitur) dexteritatem habere poſſint. *Et in ſeptima parte, cap. 4.*
num. 8. jubemur proximum ad meliora promovere
etiam tradendis ſpiritualibus Exercitiis.

B *cui magiſtri in Societate, & la-*
te patet.

319 *Regula vero 41. Præpoſiti curare eum jubet*, ut noſtri in ſpiritualibus Exercitiis tradendis accurate exerceantur, poſtquam ea in ſe fuerint experti. *Regula item ſeptima ſacerdotum* Intelligant, *inquit*, ſibi ratione peculiari incumbere, ut Exercitiorum ſpiritualium, quæ tantopere ad Dei obſequium conferre cernuntur, uſum valde familiarem habeant, quo & alios ad ea ſuſcipienda adducere.. poſſint. *Regula denique eorum, qui in miſſionibus verſantur, undecima, inter media ſpiritualia, quibus juxta Inſtitutum Societatis, & beneplacitum Superioris uti poterunt, recenſetur* Exercitiorum ſpiritualium traditio. *Quanta autem noſtrorum cura, quanta externorum frequentia, morum immutatione, ac fructu ea obeantur, plurimaque alia, ad miniſterium adeo Societati genuinum ac proprium illuſtrandum accommodata, peti poſſunt ex dictis ſupra.*

§. XXXI. Alia quædam media Societati propria; ejus vivendi modus; duæ proprietates ei cum aliis religioſis communes.

C *Media 5. eſt viſitatio carcerum & hoſpitalis.*

Quinta Societatis, ad ſui finis conſecutionem, proprietas eſt, eorum, qui in carceribus, vel in hoſpitalibus inveniuntur, pia ſubventio & miniſterium, *ex formula Inſtituti a Julio III. probata. Curam hanc nullius fuiſſe Ordinis propriam ex vi regulæ, quo tempore ſanctus Pater noſter Societatem formabat; poſtea vero duas nobis in hoc miniſterio congregationes auxilio veniſſe, obſervat Nigronius num. 16. alteram quidem in Hiſpania, de Hoſpitalitate nuncupatam, & a S. Joanne de Deo erectam; de quo Ordine, ejuſque fundatore actum eſt apud nos ad diem VIII. Martii, anniverſariæ ejuſdem Sancti memoria ſacrum, tom. 1. a pag. 809. alteram vero in Italia Romæ exortam eſſe clericorum, qui Miniſtri infirmorum appellantur, ſub Xyſto V. inchoatam; prout ibidem legere datur apud Nigronium. In Conſtitutionibus noſtris par. 7. cap. 4. num. 9. præſcribitur, ut noſtri* incumbant infirmis juvandis, præcipue in xenodochiis, eos invitando, & aliquos, qui eis inſerviant, mittendo..; ſic etiam pau-

peres, ac in cuſtodiis publicis detentos, quoad D
ejus fieri poterit, per ſe ſublevando, &, ut alii ſublevent, curandn.

321 *Sextum denique medium Societati proprium, ab ejuſque ſanctiſſimo Fundatore in promovenda animarum ſalute eidem præſcriptum, eſt miſſio ad prædicandum, confeſſiones audiendas, doctrinam Chriſtianam tradendam, & alia opera pia inſtituenda, ſine ulla temporalis mercedis compenſatione, atque ſpe, per fidelium oppida & caſtella; in quibus eſſe ſolet major rerum ſpiritualium, quam in frequentibus urbibus penuria; prout eſt apud Nigronium n. 17. ubi animadvertit etiam, priſcis ſeculis id uſitatum fuiſſe, ex verbis Origenis, qui oculatus ævi ſui afferitur teſtis. Poſterioribus quoque ſeculis illuſtres in ſalutari illo atque apoſtolico munere ibidem nominantur S. Vincentius, ac S. Bernardinus; ille quidem Prædicatorum, hic vero Minorum ſplendor; quos æmulatus cum in aliis actionibus, tum vero etiam in hac S. Ignatius, miſſiones per vicos & villas tamquam ad ſui Inſtituti ſubſtantiam ſpectantes, amplexus fuit, ſicut ibidem proſequitur citatus auctor; adeo quidem ut, quemadmodum ejus fert opinio, ſint comprehenſa ſub voto ſolenni obedientiæ ſummo Pontifici circa miſſiones juxta litteras Apoſtolicas. Et vero in Conſtitutione Julii III. facta de hoc voto mentione, poſt commemoratos Turcas, infideles, Indos, hæreticos, ſchiſmaticos, mox additur*; ſeu etiam ad quoſvis fideles, mittendos conſuerint, exequi teneamur. E *ſextum denique eſt miſſio ad prædicandum &c.*

322 *Clemens PP. XI. Societatis miſſiones favore ſpirituali proſequi dignatus eſt; uti liquet ex Bulla die XXIII. Januarii anno 1703. edita; ad quam lectorem mitto. Porro hoc ſalutare munus excelendæ in apoſtolicis biſce miſſionibus vineæ Domini, diu poſt S. Ignatii vitam, proprium ac peculiare ſibi fecit congregatio Miſſionis, a B. Vincentio a Paulo inſtituta, qui anno 1660. die XXVII. Septembris cum odore ſanctitatis mortuus eſt, & anno 1729. die XIII. Auguſti a Benedicto PP. XIII. ſacris Faſtis adſcriptus, edito beatificationis decreto. Agit de iſta congregatione, ejuſdemque fundatore R. P. Hippolytus Helyot in Hiſtoria Ordinum monaſticorum, religioſorum ac militarium, nec non congregationum ſecularium tom. 8. cap. 11, ubi circa ſecundum congregationis finem ſcribit, quod octo per annum menſibus vacet campeſtribus miſſionibus. De aliis ſacerdotibus miſſionariis, ut vocant, agitur in eodem tomo. Verum ut ad noſtram Societatem revertamur; ſex iſta media, quæ ab illa ad conſecutionem ſui finis adhibentur, ſunt tamquam ſigna characteriſtica, quibus & ipſa dignoſcatur, diſtinguaturque ab aliis Ordinibus religioſis, diverſum a ſuo inſtituto profeſſis. Hinc roborantur ea, quæ contra fabellam Albanetanam ſuperius diſputata ſunt. Ecquis enim dubitet, an Conſtitutiones noſtræ ex proprio ac peculiari S. Ignatii promptuario ſint deſumptæ, quas in multis, ut vidimus, ſubſtantialibus punctis prorſus Societati ſoli ita condidit peculiares, ut nulli alteri Ordini religioſo ſint propriæ.* F *Media iſta ſunt ſigna characteriſtica ſocietatis Jeſu.*

323 *Quia vero* Finis hujus Societatis eſt, non ſolum ſaluti & perfectioni propriarum animarum cum divina gratia vacare, *ſicut ſupra dictum eſt*, ſed cum eadem impenſe in ſalutem & perfectionem proximorum incumbere, *atque mediis adeo accommodatis ad hunc finem, & adeo Societati propriis; conſequens eſt, ut Orao noſter ex vi ſuæ inſtitutionis mixtus ſit ex vita activa &* con- *Locuſque finitus in Societate vivendi modus.*

Digitized by Google

A *contemplativa, prout videri poteſt apud Suarezium cap. 6. in quo autem gradu perfectionis noſtra religio ſit conſtituta, docet cap. 7. probatque eam ex vi ſui Inſtituti perfectiſſimam eſſe; cap. 8. invenies, convenienter in Societate cantus & chori ordinarium uſum non eſſe; denique cap. 9. quæris, utrum Societas arctam ſimpliciter, an laxam regulam profiteatur; ac poſtquam varia præmiſiſſet tam de pœnitentiis atque afflictationibus corporis, ſecundum modum in Societatis conſtitutionibus præſcriptum, quam de ejuſdem vivendi ratione, quæ in exterioribus certas ob cauſas communis eſt, concludit, Societatis regulam valde ſtrictam eſſe: quorum omnium breviſſime memoriam hic renovaſſe, ſufficiat, ne alioquin ſine neceſſitate nimis longe nos abducant. Conſuli etiam poteſt Joannes Rho Interrogatione 17. inter apologeticas, in quam ſuam Inſtituto Societatis perfectionem vendicat,*

Forlanus eſt Ordo clericorum regularium,

324 *Societas Jeſu duas habet proprietates, ſibi cum aliis pluribus religioſis communes. Prima eſt, quod ſit Religio clericorum regularium ſeu presbyterorum. Sanctiſſimus Fundator noſter ſui Inſtituti formulam auctoritati ac judicio Sedis Apoſtolicæ de-*

B *fferens comprobandam, hac jam tum ſub notione, ſi quos forte ſui Deus imitatores excitare dignaretur, Paulo PP. III. eos indigitabat;* quorum quidem Religio, *ut loquitur Ribadeneira lib. 2. cap. 17.* clericorum regularium eſſet. *Tridentina quoque ſynodus Ordinem noſtrum vocat* Religionem clericorum Societatis Jeſu. *Gregorius XIII. anno 1573. in Approbatione & nova conceſſione facultatum, Horas canonicas extra chorum recitandi &c. loquitur de* Inſtituto clericorum regularium Societatis Jeſu, quod per .. prædeceſſores noſtros, *ait*, approbatum, & confirmatum fuit. *Plura dabit Franciſcus Suarez tom. 4. de Religione, tractatu 10. lib. 2. cap. 5. ubi probat, Societatem eſſe, & vocari Religionem clericorum, non ſolum ratione habitus, ſed etiam ratione propriæ Inſtituti, & functionum ejus. Adde Julium Nigronium in Commentariis aſceticis ad regulas noſtras communes, in titulo Particula tertia, quæ eſt* Societatis Jeſu, *num. 4. Joannem Rhoum in Interrogationibus apologeticis ad Joannem Baptiſtam Caſtaldum, clericum regularem, inter quas eſt decima quarta de Societatis clericatu. Itaque ſicut noſtra Societas* Religioois eleri-

C corum regularium *nomen, ac rem nomine ſignificatam ab initio a ſuo Fundatore ſibi indita retinuit; ita nunquam remiſit titulo honoris ſecularis, ex decreto congregationis ſecundæ noſtræ generalis, an. 1565. celebratæ, canone 85. tom. 2. Inſtituti, pag. 454. editionis novæ; ubi* Decretum eſt, ut nomen illud honorificum, id eſt Doo, ubi eſt inſigne nobilitatis ſecularis, de Societate noſtra omnino tollatur.

& Ordo mendicans vi ſui Inſtituti;

325 *Secunda Societatis proprietas eſt, ſibi cum aliis religioſis communis, quod ſit Ordo mendicans. In litteris Apoſtolicis S. Pii V. Pontificis maximi, die* VII. *Julii, anno* 1571. *datis, declaratur Societas ex Inſtituti ratione mendicans, aliiſque mendicantium Ordinibus connumeratur, & privilegiis æquatur, Sanctiſſimus itaque ille, ac de tota Eccleſia Dei, uti & de noſtra Societate optime meritus Chriſti Vicarius, emulatiſſimis primum laudibus eam proſecutus, ſic ſcribit:* Quia ipſa Societas mendicaos exiſtit (quippe quæ ex ejus Inſtituto, & Conſtitutionibus, Apoſtolica auctoritate confirmatis, bona ſtabilia poſſidere nequit, ſed incertis eleemoſynis fideliumque largitionibus, & ſubventionibus vivit) *&c. Inſtitutum a Julio III. confirmatum, tom. 1. pag. 19. ſic habet:* Voveant D ſinguli & univerſi perpetuam paupertatem, ut non ſolum privatim, ſed neque etiam communiter, poſſint profeſſi, vel ulla eorum domus aut eccleſia, ad aliquos proveotus, reditus, poſſeſſiones, ſed nec ad ulla bona ſtabilia, præter ea, quæ opportuna eruot ad uſum proprium & habitationem, retinenda, jus aliquod civile acquirere, rebus ſibi ex caritate donatis ad neceſſarium vitæ uſum contenti. AUCT. J. P.

326 *Conſtitutiones autem par. 6. cap. 2. num. 2. ſic ſtatuunt:* In domibus vel eccleſiis, quæ a Societate ad auxilium animarum admittentur, reditus nulli, ne ſacriſtiæ quidem aut fabricæ applicati, haberi poſſint: ſed neque ulla alia ratione; ita ut penes Societatem eorum ſit ulla diſpenſatio. *Et quoniam objicis poterant S. Pius V. domicilia Societatis, in quibus ſcholares ac novitii alentur ex perpetuis proventibus; objectionem antevertens, & ambiguitatem tollens, motu proprio, certaque ſcientia ſanctiſſimus ille Chriſti Vicarius loco citato ſic rem definit, dicens,* Illam (*Societatem,*) & illius Præpoſitum, ac ſingulas perſooas Societatis hujuſmodi vere, & non ficte mendicantes fuiſſe, eſſe, & E fore; & inter aliorum fratrum & religioſorum mendicantium Ordines, alioſque fratres, & religioſos mendicantes, prout illos nos connumeramus, & connumerari debere *&c. Plura ſuggerit Julius Nigronius ſupra allegatus, num. 7. Vide etiam, quæ §. 33. diximus occaſione epiſtolæ reſpoaſoræ ſacræ Congregationis concilii Tridentini ad epiſcopum Iaſulenſem, qui vocabat patres Societatis* opulentiſſimos, non mendicaotes. *ulamſi olegia ex reditibus evenire ſolent.*

§. XXXII. Origo nominis Societatis Jeſu; ejuſdem impugnatio.

Origo iſtius nominis

PRima hujus nominis impoſitio contigit in conventu Vicentino primorum noſtrorum patrum, teſte Orlandino lib. 2. num. 25. Venit, *inquit*, in mentem illud etiam in conveotu referre, quid iis reſpondendum videretur, qui rogarent, quos ſe homines, & cujus diſcipliox eſſe dicerent. Adhibitiſque ad eam deliberationem precibus accuratis, cum ſecum ipſi reputarent, neminem inter ipſos dignitatem capitis obtinere, niſi eum, cujus ſe F addixiſſeot obſequiis, Chriſtum Jeſum, noſtræ ſalutis auctorem, omnes io eam haud dubie, ot infra demoſtrabitur, auctore Ignatio, ivere ſeotentiam, ut quem ſibi ducem in hominum quærenda ſalute, ſuarumque actionum omnium ſtatuiſſent exemplar, ejus ſibi potiſſimum nomen aſſumerent, & ab eo, qui vera eſſet hominum ſalus, hæc inſtituta ſodalitas, Jeſu Societas vocaretur. *Atque hæc quidem nomenclatio fuit, ut ita dicam, prodroma, illius ejuſdem denominationis, de qua poſtmodum inter patres quæſitum fuit Romæ, & placuit omnibus, ut a militari vocabulo Societas Jeſu (ſuis enim cohortibus milites, quas vulgo ſocietates, ſeu compagnias appellant, ab ipſis fere ducibus nomen indunt) appellaretur; ſicut idem hiſtoricus obſervat ibidem num. 62. Ribadeneira lib. 2. cap. 11. ubi expoſuiſſet celeberrimam illam Chriſti Jeſu in agro Romano exhibitam* S. Ignatio *apparitionem, de qua ſupra actum eſt,* tum præclaro illo viſo, *ait*, tum aliis divinis illuſtrationibus multis magnique, ita Dominus Jeſus ejus in mente ſacratiſſimum ſuum nomen impreſſit, penituſque infixit, ut ejus ex nomine Societati

nomen

A nomen imponeret. *Et certe in Inſtituti formula*
AUCT. J. P. *Paulo III. oblata, & litteris ejus Apoſtolicis, quibus Societatem approbat, inſerta, mox in initio dicitur*: Quicumque in Societate noſtra, quam Jeſu nomine inſigniri cupimus *&c.*

noſtro Ordini impoſitio oſtenditur.

328 *Maffeus lib. 2. cap. 5. viſione illa narrata, ſubdit*: Atqui id ipſum vel *in* primis fuit cauſæ, cur Ignatius confirmatæ poſtmodum Societati ſalutare potiſſimum Jeſu nomen indideſit. *Addit loco mox citato Ribadeneira, ſanctum Patrem* tam clara ac firma luce colluſtratum *fuiſſe, ac tam certo de divina circa illud voluntate ei conſtitiſſe*, ut ab hac mente ſe dimoveri numquam poſſe diceret. Quodque volantibus ſociis, ac conſentientibus fecit, id repugnantibus ac diſſentientibus omnino feciſſet, propter divini luminis claritatem. *Quibus adjungi poteſt teſtimonium Polanci apud Orlandinum num. 62. jam citato. Porro inſignem illam, de qua mox dicebamus, apparitionem non exſtitiſſe ſolam & unicam hujus impoſiti familiæ noſtræ nominis cauſam, conficitur ex dictis. Maneat itaque, unam ex cauſis, & poſtremum impulſum fuiſſe. Et ſic illud Maffei* vel IN PRIMIS
B ſuit cauſæ, *intellige; cum Ribadeneira non ſolo* præclaro illo viſo, *ſed* aliis *etiam* divinis illuſtrationibus multis magniſque, *id contigiſſe affirmet. Unde ex apparitione illa deſumi non poteſt argumentum contra vaticinium Antverpiæ a ſancto Patre prænuntiatum multis ante annis Joanni Quadrato, de fundando a ſe collegio Societatis Jeſu. Conſule Diſputationem hiſtoricam Nigronii de S. Ignatio, & S. Cajetano Thienæo, ad §. 37. Caſtaldi.*

& variæ affectionis hujus vel ratione;

329 *Aliam præterea iſtius denominationis cauſam ſuggerit Ribadeneira in Vita breviore, cap. 12.* Cur Ordinem nomine Jeſu inſigniri voluerit, ea potiſſimum ratio fuit, ne de ſuo nomine diceretur, neve ejus conſtituendi ſocius, & adminiſtrator fuiſſe videretur. *Plura congerit Nigronius in Commentariis aſceticis ad regulas noſtras communes, inter alia plurima operoſiſſime a ſe collecta de Societatis Jeſu nomine a pag. 76. editionis tertiæ, anno 1617. Coloniæ Agrippinæ publicis typis vulgatæ. Quos autem motus ac ſenſus nomen illud excitare debeat in unoquoque ſociorum, exponitur apud Orlandinum lib. 2. n. 63. Adde illa Ribadeneiræ apud Bartolum in fine lib. 2. quæ ibidem dicitur Gandavo Romam ad amicum ſcribere*: Ego,
C accepta morte P. M. Ignatii, quanto nobis acerba, tanto illi beata, fractus defeciſſem, niſi ſublatis ad eum oculis, & ad providam (Dei) manum, ex qua numquam non pendere voluit, magnum cepiſſem animo levamen, probe hoc edoctus, Societatem haudquaquam Ignatio, ſed Jeſu Chriſto præcipue niti; qui ſuum hunc Servum delegerat ad hanc ſui operis fabricam attollendam, & perficiendam. Quare huic alios atque alios, quos mitat, minima defuturos; qui etſi fortaſſis Ignatii non erunt, ſed futuri ejuſmodi, qui poſſint vices illius obire. Et conſolatur me, quod F. Joannem Hurtadum, inſtante obitu, dixiſſe memini, Chriſtum Eccleſiæ prope adhuc in cunis, firmamenta duodia eodem ſubduxiſſe, Petrum dico, & Paulum, ut intelligeret, ſa Chriſti potentia ſuſtineri.

rum ſolatio eorum, qui in eo degunt.

330 *Et ſane*, qui huc vocati fuerint, ut *laudati Ribadeneiræ in Vita lib. 1. cap. 11. verbis utar*, non ſe in Ignatii Ordinem aliquem adſcripiſſe, ſed in Societatem Filii Dei Jeſu Chriſti Domini noſtri vocatos agnoſcant; ſub illo ſummo imperatore mereant; ejus ſigna ſequantur; crucem ſuam cupide tollant: & in auctorem fidei, D
& conſummatorem Jeſum aſpiciant, qui propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem, confuſione contempta. Et ne defatigentur animis deficientes, certum illis atque perſuaſum ſit, Ducem ſuum ſibi præſto eſſe; illum non Ignatio ſolum, & ſociis, ut videmus hactenus fuiſſe, ſed ſibi quoque futurum ſemper propitium ſperent. *Ex quibus Ribadeneiræ verbis Nigronius num. 26. colligit quiaque rationes, quæ* Ignatium, *ſuorum utilitatis cauſa, permoverunt, ut hoc nomen Ordini ſuo tribueret.*

Nomen ſoc. ceteroſq; quomodo intelligenda.

331 *Quidnam autem nomine* Societatis, *quæ eſt altera nomenclationis noſtræ pars, intelligatur, logi poteſt apud Nigronium ubi ſupra a num. 29. qui variis hujus vocis ſignificationibus in medium productis, recte ſcribit, ſibi perſuaſiſſimum eſſe, è re militari ducta metaphora, Ordini noſtro nomen Societatis a ſancto Fundatore inditum; quaſi dicas cohortem, aut centuriam, legionemve, quæ ad pugnam cum hoſtibus ſpiritualibus conferendam conſcripta ſit, victoriæ de dæmone, carne, & mundo conſequendæ cupida, & reportandæ animarum prædæ aviditſima. Ordo itaque noſter non* E
eſt cœtus hominum, qui ſint ſodales Jeſu, niſi hujuſmodi ſodales intelligas, qui ſint tamquam milites, ſub vexillo ſupremi Ducis ac Domini noſtri Jeſu Chriſti militantes, quem ipſi habeant pro tribuno atque ductore; ſecundum dicta numero primo hujus paragraphi, ex Hiſtoria Societatis lib. 2. num. 62.

Fuit illud quidem ſoepe impugnatum;

332 *Nunc de iis, qui vel illud nomen impugnarunt, vel improbarunt, dicendum reſtat. Melchior Canus lib. 4. de Locis theologicis cap. 2. de voce* Eccleſiæ *notione agens, quam ab Apoſtolo 2. Corinth. 1. verſu 9. docet vocari Societatem Jeſu Chriſti, hæc addit*: Quæ ſine dubio ſocietas cum Chriſti Eccleſia ſit, qui titulum ſibi illum arrogant, hi videant, an hæreticorum more penes ſe Eccleſiam exiſtere mentiantur. *Brevis quidem, ſed acerba digreſſio; non magni tamen momenti, quia a Cano prolata, qui vir alioqui ſcientiſſimus, zelo contra Societatem arſit, non ſecundum ſcientiam, ſicut ſatis notum eſt. Deinde eſto nomenclatio illa Ordinis noſtri diſpliceverit Cano; at placuit ſanctiſſimo ejuſdem Fundatori,* F
quam Vir ille modeſtiſſimus non ſibi arrogaverat, ſed Apoſtolicæ Sedi obtuleras examinandam, & ejus ſuffragio probandam; placuit tot ſummis Pontificibus; placuit concilio œcumenico Tridentino: id quod cumulatiſſime eſt ſatis ad reprimendam audaciam eorum omnium, qui adverſus Societatis nomen criſtas erexere. Inter quos etiam fuere magiſtri Sorbonici Pariſienſes, uti planum fit ex eorum decreto, quod apud Orlandinum ad annum 1555. n. 45. producitur, hoc initio: Hæc nova Societas inſolitam nominis Jeſu appellationem peculiariter ſibi vendicans *&c. Quæ quomodo noſter Olavius refutarit, ibidem videre datur n. 47. Nomen ergo illud fuit quidem ſæpe graviter impugnatum; ſed expugnatum unquam, & adhæſit Societati ſemper; prout eidem adhæſurum ſemper credebat ſanctus Pater.*

ſed ſerum, dum ideam, quam de illo habebat S. Ignatius,

333 *De qua re juvat audire noſtrum Andream de Cazorla, provinciæ Bæticæ tum temporis antiquiſſimum, ætate prope octogenarium, officii & prælaturis per quadraginta annos perfunctum &c. qui in ſua teſtimonio, die XXIX. Januarii, anni 1641. Hiſpali in domo probationis noſtræ data, ita teſtatur in rem noſtram*: Memoria item, imo

&

A & in ſcriptis habeo apud me, quod P. Didacus de Guzman, notæ ſanctitatis & nobilitatis vir (qui duobus annis cum SS. P. N. Ignatio familiariter egit, ut, ipſo mihi atteſtante, nullus præterierit dies, quo ejus ſuavi non perfrueretur alloquio) meo rogatu dictavit circa annum Domini MDXCII. nimirum, eum juſſu SS. P. noſtri Ignatii duo Patres Cardinalem nuncupatum de la Cueba, Parentis noſtri, noſtrarumque rerum amantiſſimum, ejus nomine inviſerent, Cardinalem eis inter loquendum dixiſſe, ſibi minime probari, nomen Jeſu Societati noſtræ impoſitum, ne magnam apud alias Religiones invidiam excitaret,

ex teſtimonio hic oppoſito,

334 Quam Cardinalis ſententiam cum relati patres, domum regreſſi, ſanctiſſimo Patri noſtro renuntiaſſent; in hæc tunc ſanctiſſimum Patrem prorupiſſe verba: SI NO SE DIJESSE COMPANIA DE JESUS (utar, *inquit teſtis*, eiſdem Hiſpanis vocibus, quas relatus pater Didacus de Guzman mihi reganti inſtillavit, & dictavit) SE PODRIA DEZIR CONGREGACION DE JESUS, O RELIGION DE JESUS, O ORDEN DE JESUS: MAS EL NOMBRE DE JESUS NO CREO QUE SE QUITARA: dando a entender claramente, que el nombre de Jeſus avia ſidn dado del miſmo Jeſus.

B

expugnandum eumque,

335 Veritatem probavit eventus: nam cum ſæpe tentatum fuerit, maxime a Sixto V. Pontifice maximo, ut nomen Jeſu è noſtra Societate excluderetur, numquam id actum, perfectumque fuit: quin imo idem ſanctiſſimum Jeſu nomen ab ejus ſucceſſoribus ſtabilitum ſæpius confirmatumque fuit. *Ita ille apud Rheum ſub finem Interrogationis* X. *inter Apologeticas, in cujus fide cum ſupradictos teſtis charactereſ, tum ipſum ejuſdem teſtimonium, cui illi inſeruntur, huc tranſcribenda cenſuimus. Ne vero verba Hiſpanica moram injiciant lectori, iſtius linguæ imperiti, ea ſic ſonant Latine*: Si non diceretur Societas Jeſu, poſſet dici Congregatio Jeſu, vel Religio Jeſu, vel Ordo Jeſu: ſed nomen Jeſu non credo inferendum: elate ſignificans, nomen Jeſu ab ipſomet Jeſu inditum fuiſſe.

§. XXXIII. Extrema ad abolendum è Societate hoc nomen tentata; audacia cujuſdam epiſcopi Romana auctoritate repreſſa; nominis ejuſdem commendatio ex re quadam mira; objectiones contra illud.

C

Sixtus PP. V. conatus ad abolendum hoc nomen; ſed Greg. XIV. illud confirmavit.

QUam vere *extrema omnia tentata ſint a Sixto PP. V. ad abolendum a Societate hoc ſacroſanctum nomen, exponit Sacchinus Hiſtoriæ Societatis par.* 5. *lib.* 10. *n.* 34. *& ſeqq. Sed ſruſtra: nam poſt decretum, Sixti V. juſſu de abrogando antique nomine confectum a R. A. P. N. Claudio Aquaviva, atque illud ad ſummum Pontificem jam delatum; at (ſive id acciderit ex ipſius oblivione, ſive vi quadam majore) apud eum retentum ac numquam editum, ſubſecuta deinde haud multis poſt diebus ejuſdem Pontificis morte totum illud negotium intervertit, atque infectum reddidit; imo vero majus deinde eidem nomini robur acceſſit ad temporis perpetuitatem. Nam a Gregorio XIV. iterum Societati aſſertum ſuit per ſolemnem Conſtitutionem, die* IV. *Kal. Julii* 1591. *datam, qua Societatis Inſtitutum, & ratio gubernandi confirmantur, quæque incipit*: Ecclieæ Catholicæ, *ubi ea rem noſtram ſtatuuntur*: Nomen Societatis Jeſu, quo laudabilis hic Ordo naſcens a Sede Apoſtolica nominatus eſt, & hactenus inſignitus, perpetuis futuris temporibus in ea retinendum eſſe. *Addi his poteſt Jacobi Ximenii, qui Societati a ſecretis fuit, affirmatio ex fiducia prophetiæ* S. Ignatii, *nomen Societatis numquam mutatum iri. De qua re pluribus agit idem Sacchinus loc. cit. n* n. 48.

D AUCT. J. P.

Epiſcopus Inſulanus in Calabria

337 *Fuit tamen, etiam poſt adeo ſolemnem Gregorii XIV. Conſtitutionem, inventus quidam epiſcopus Inſulenſis in Calabria (nam Italice* Ilola, *Latine* Eſula, Inſula, Aſyla, urbs *eſt regni Neapolitani in Calabria, teſte Baudrand) qui epiſcopus in quadam epiſtola Societatis patres vocabat* patres Ignatianos, non Societatis Jeſu, & opulentiſſimos, non mendicantes &c. *cujus audaciam coercuit reſponſio S. Congregationis concilii Tridentini; quæ omnia diſco ex monumentis noſtræ Romanis: quorum collector epiſtolæ reſponſeriæ ecgraphum pro me tranſcripſit, & ſic ſonat*: Reverende Domine uti frater. Cum nomen Societatis Jeſu, quo laudabilis hic Ordo naſcens a S. Sede Apoſtolica nominatus eſt, & hactenus inſignitus, perpetuis futuris temporibus in ea retinendum eſſe decrevit * felicis recordationis Gregorius XIV. in Conſtitutione, quæ incipit, ECCLESIÆ CATHOLICÆ: & SS. Tridentina ſynodus ejuſdem Religionem, ejuſque pium Inſtitutum ab eadem Sede approbatum hoc nomine appellare dedignata non fuerit; non ſine animi indignatione illuſtriſſimi Patres ejuſmodi concilii interpretes perlegerunt A. T. literas, quibus nulla aut Apoſtolicarum ſanctionum, aut ſacri hujus Tribunalis ratione habita, eamdem Religionem, quam Ignatianam dicit, non Societatis Jeſu, temere deludere ac multis nominibus carpere, & infectari non veretur.

E

** l. decreto veris*

de ipſo nomine non ſatis vellet ſentiens, coercetur a S. Congregatione.

338 Quod quidem factum ampliſſimi Patres magnopere improbantes, tibi ſerio injungunt, ut de cætero epiſcopalis dignitatis, & manſuetudinis memor, omnimode abſtineas ab hujuſmodi obloquutionibus, atque obtrectationibus, ne ſi te iterum in id labi compererint, in neceſſitatem adducantur gravioribus pœnis iſtiuſmodi audaciam coercendi. Deus A. T. ſervet incolumem. Romæ die XXV. Januarii MDCXXV. *Et mox additur in apographo noſtro ſequentia*: Hæc epiſtola data fuit ab illuſtriſſimo D. Fagnano XV. Maii, anni MDCXXV. & die XVII. ejuſdem menſis & anni miſſa Neapolim ad R. P. Provincialem, ut eam epiſcopo tranſmitteret. Eſt autem deſcripta ab ea, quæ eſt in libro Memoriali ab anno MDCII. uſque ad &c. fol. 79. *Obſervandum tamen, quod liber hic in numero foliorum, abuſque centeſimo reſumat unum, duo, tria &c. ab initio. Et folium* 79. *citatum eſt numeri ſequentis poſt dictum centenarium; ut diſco ex iis, quæ Italice ſubjunguntur libro mox deſignato.*

F

Miro eventu

339 *Porro ipſi Salvatori Chriſto placuiſſe hanc nomenclationem, conjici poteſt ex re quadam mirabili, quam noſter Ludovicus de Ponte Ducis ſpiritualis tract.* 1. *cap.* 22. *teſtatur* eveniſſe cuidam homini Romæ, quem ſummus Pontifex Gregorius XIII. hortabatur ingredi noſtram Societatem: qui eum repugnantiam ſentiret in ſe ad id faciendum, deſcendit ad templum S. Petri, ac) geni-

A genibus flexis antè SS. Sacramentum, magno fervore petiit manifeſtari ſibi ipſius Chriſti Domini voluntatem. Et repente exiit vox de tabernaculo, quæ illi: Eſto de Societate nomiois mei. Apparuit vero certo, fuiſſe Dei vocem, ex tribus admirandis effectibus, quos operata fuit. Primus fuit maximæ reverentiæ: quia projecit eum in terram magno timore & tremore, ſicut in hujuſmodi occaſioobus evenire ſolet, ad eum modum, quo vox æterni Patris in monte Thabor projecit in terram tres Apoſtolos, qui eam audieruot. AUCT. J. P.

videtur dici praeſumptor fuiſſe.

340 Secundus effectus fuit, quod ejus cor ita immutaverit, ut vehementer afficeretur ad id, quod antea horrebat; vincens videlicet cum ſuavitate repugnantiam omnem, ac difficultatem, quæ ipſum ab ingreſſu Religionis retardabaot. Tertius fuit, quod infuderit illi repente magoam nominis Jeſu exiſtimatiooem, idque tanta luce & claritate inæſtimabilium divitiarum, quæ io eo nomine latent; ut quoties de ea loqueretur, in magnam admirationem raperet omnes, qui eum audiebant. *Facile iſti, quod nullo citato teſte refert prædictus auctor, robur accedit ex Nigronio n. 47. in fine, ubi habet, quod Joannes Oliva contubernalis ſuus, qui per Gallias aliquando tranſeuntem illum de facie novit, & allocutus eſt, ſibi aſſeruerit, Hiſpanum fuiſſe, ac nomine Jacobum ſeu Didacum Sanchez. Nec vere quiſquam inde inferat, Ordinem noſtrum vocari debere Societatem nominis Jeſu: de que Nigronius eodem num. 47.* B

Objectiones contra Superiorem noſtrum ex ejus nomine formata.

341 *Nec eſt quod a noſtri Ordinis aſoribus, ejuſdem nuncupatio accuſetur ſuperbiæ aut arrogantiæ; vide Nigronium num. 43. & Sacchinum loco citato n. 38. Nec ullam Orde noſter aliis in illa re facit injuriam; adeatur Nigronius n. 45. nec Chriſto; conſulatur Sacchinus n. 40. De infrunitis nominis hujus obtrectatoribus hæreticis quid memorem? Hi ſane facto agmine, buccis concrepantibus, ut cum Nigronio n. 39. loquar, in circuliſ & concionibus; tum libellis famoſis editis, ſanguine Lycambeo ſcriptis, nomen hoc Societatis Jeſu lacerare, atque obruere criminationibus ſunt conati; quorum effrænata audacia a quibus fuerit repreſſa, mox ſubjungitur.*

C

Rebus debent in alia priore Societate, noſtra cognoviſſe.

342 *Diſcant interim illi, ſi qui etiamnum ſuperſint, quibus hoc nomen diſplicet, quod nos primi non ſimus, quibus illud inditum fuit; ac proin quod hæc appellatio non adeo ſit inſolita, qualis ex num. ſuperiore 332. videbatur eſſe magiſtris Sorbonicis. Nam in Spicilegio Acheriano tom. 3. pag. 806. editionis novæ Epiſtolarum &c. profertur epiſtola Pii PP. II. data anno Chriſti 1459. ad Carolum Francorum Regem, in qua ſic ſcribit:* Intelleximus, dilectum filium Guillermum de Torreta votum emiſiſſe, SOCIETATEM ſub vocabulo JESU NUNCUPATAM, ad Dei honorem, & infidelium oppugnationem noviter inſtitutam ingrediendi, & in ea una cum aliis pro defenſiooe fidei Chriſtianæ contra Turchos perſiſtere velle, &c. *Cum vero res iſta ſit ſcripta annis octoginta & uno, antequam nomen Jeſu Societati noſtræ fuerit ſolenniter impoſitum; edifferant, amabo, nobis adverſarii noſtri, an illa, quæ objiciuntur contra Societatem noſtram in hac materia, non habuerint locum in illa priore Societate. Hæc vero, propter quæ, teſte Sacchino n. 34. ſup. citato, Sixtus V. nomen noſtrum mutatum vellet, ſunt; quia* ſuperbum *diceret* eſſe vocabulum, & iojurioſum ceteris Religioſorum Ordinibus, ac fidelibus univerſis, Ad injuriam quoque ipſius Chriſti redire, cum ſanctiſſimum ejus oomen, non vulgi modo paſſim, ſed etiam in judiciis ac foris ſcribarum ac tabellionum ore profanum fieret. Oneroſum denique eſſe piis, quos, ubi Societas iſta nominaretur, ioterrumpere curas graves, & ſigna edere veneratioois, caputque aperire oporteret. Quod eoim id hominum genus eſſe, quos appellare, niſi detecto capite oefas eſſet? Hæc ferme permovebant Pontificem, cur novum vellet nomen aſſumi. *An hæc, inquam, non obtinuerint in priore illa* Societate Jeſu? *An obtineant in noſtra?* D

Alia quæſtio nomina ad. omittitur.

343 *De nomine adventitio, vulgari & compendiario, quæ* Jeſuitæ *dicemur, inſpici poteſt Nigronius a n. 57. & Suarezius n. 5. apud quem item n. 4. occurrit* Ioniguiſtarum *vocabulum, a nomine* Igoatii *Hiſpanico* Inpigo *derivatum. Theatinorum quoque nomen in eos tranſfuſum, ex Ribadeneira lib. 2. cap. 6. atque Orlandino lib. 1. n. 122. Denique vocati etiam ſumus* presbyteri reformati, *teſte eodem Orlandino lib. 15. n. 50.* Apoſtoli *dicti in Luſitania, ut videre eſt apud eumdem hiſtoricum lib. 3. num. 40. Atque ut ad proprium ac primigenium Societatis Jeſu nomen redeamus, noverit, alteque animo inſculptum teneat neceſſe eſt quilibet ipſius alumnus, ſuum hoc eſſe munus, ut cujus glorioſum nomen gerit, Jeſu actiones imitetur. Ceterum de Societate noſtra pro argumenti, quod tractamus, convenientia ſatis ſuperque hæc dicta ſint hactenus; ut pro ea adverſus ejuſdem obtrectatores atque impugnatores apologeticam defenſionem lector exſpectare hoc loco non debeat, quæ & longioris eſſet operæ, & a noſtro propoſito aliena. Conſult interim de iſta re poſſunt Bibliotheca ſcriptorum Societatis in Indice materiarum cap. 18. a pag. 946. ac noſtri P. Alphonſi Huylenbrouck Vindicationes adverſus famoſos libellos &c. Gandavi anno 1711. nec non Vindicationes alteræ, ibidem anno 1713. editæ; uti & ejuſdem auctoris Vindicationes adverſus Tubam alteram, quæ Bruxellis in lucem prodierunt anno 1715. Quædam vero, quæ conducunt ad dictæ Societatis commendationem, dabuntur in Gloria S. Ignatii poſthuma,* E F

§. XXXIV. Societas Jeſu a S. Ignatio, & ab aliis, ut fertur, præcognita, antequam condita; principalis ejuſdem auctor, ac ſecundarius; primus item ejuſdem Præpoſitus Generalis quorum ſuffragiis electus?

Sanctum fuiſſe Fundatori ante cognito, quam ante, ex teſtimonio Mariæ Vicellaſchi;

Sanctum de religioſa familia ſua condenda, diu antequam illam conderet, prænotionem habuiſſe, conficitur ex teſtimonio, quod in antecelſum alia occaſione protulimus §. 13. Adde vaticinium Antverpiæ ab ipſe prænuntiatum §. 16. nec non colloquium Segobricenſe §. 10. Quia vero hic de Societate noſtra tractamus, locus proprius ſe nobis offert prænotionem illam confirmandi. Eam vindicavit ſancte Parens noſtre P. Joannes Rho Interrogatione 10. inter Apologeticas, a pag. 145. epereſe in illa controverſia verſatus contra Joannem Baptiſtam Caſtaldum clericum regularem. Ego vero rem non extrahaam in longos ſermones, ſed

A *ſed nonnulla duntaxat ex ipſo libabo teſtimonia pro eiuſdem confirmatione. Itaque pag. 161, apud ipſum exſtat teſtimonium Mutii Vitelleſchi Præpoſiti Generalis noſtri, in hæc verba:* Ego Mutius Vitelleſchus Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu, teſtor, etiam cum juramento, quatenus opus eſt, me LVII. abhinc annis ab ingreſſu ſcilicet meo in Societatem, audiſſe a Majoribus & ſenioribus, S. Ignatium, Parentem noſtrum, antequam conderet Societatem, de ea inſtituenda divinas habuiſſe revelationes, ejuſque ideam ac formam inſtituti animo comprehendiſſe, meque, id veriſſimum eſſe, credere. In quorum fidem his manu propria ſubſcripſi, & ſigillo Societatis muniri juſſi. Romæ in noſtra domo Profeſſorum XII. Kal. Decembris anno MDCXL. Mutius Vitelleſchus.

Alvari Aria, 345 *Hoc teſtimonium ſequitur illud:* Ego Alvarus Arias Societatis Jeſu Aſſiſtens Hiſpaniarum teſtor, etiam cum juramento, quatenus opus eſt, ab anno MDXCIII. quo in Societatem admiſſus ſum, audiſſe me ab antiquiſſimis patribus, qui æquales fuerant primorum patrum, & cum illis diu egerant, S. Ignatio olim revelatum fuiſſe, So-

B cietatem a ſe fundandam, ejuſque prima quædam lineamenta in Exercitiis ſpiritualibus duxiſſe, quod ego etiam credo eſſe veriſſimum. Hujus meæ auditionis, ac perſuaſionis teſtimonium hic dare volui, ne hæc veritas umquam oblivione exoleſcat. Ideoque hæc mea manu ſcripſi, & obſignavi ſigillo officii mei. Romæ XII. Kal. Decembris MDCXL. Alvarus Arias. *Iſti teſtimonio ſubditur hoc:* Ego Joannes Chamerota Societatis Jeſu profeſſus, & ſacræ theologiæ magiſter, annum nunc agens octogeſimum ſecundum, teſtor, etiam cum juramento, quatenus opus eſt, me in primis annis mei in Societatem ingreſſus, hoc eſt, annis abhinc octo circiter & ſexaginta, a Majoribus noſtri Ordinis accepiſſe, S. Ignatio religionis noſtræ fundatori in ipſis converſionis ſuæ primordiis formam, ac typum noſtræ Societatis, quam fundaturus eſſet, divinitus fuiſſe monſtratum. De qua re mihi etiam nullum dubium eſt. In cujus rei fidem mea manu teſtimonium hoc ſcripſi, & ſubſcripſi Romæ die VIII. Novembris MDCXL. Joannes Chamerota.

Joannis Bollandi, 346 *Ex litteris P. Joannis Bollandi, ad P. Philippum Alegambium datis Antverpiæ, menſe Decembri anno* 1640. *P. Joannes Rho pag. 168. profert ſequentia:* De Petro Quadrato, cui S. P. N. prædixit, fundaturum enm Societati collegium, ita omnes a ſenioribus ſemper audivimus, ut ſtolidum eum eſſe oporteat, qui de re tam conſtanti fama a Majoribus tradita dubitet. Eſt hic inter nos P. Guilielmus Warighemius, qui circiter LVI. aut

C LVII. annis fuit in Societate, habitavitque Antverpiæ ſtatim poſt receptam de hæreticis urbem. Is ita ſe tunc recentiori fama audiſſe memorat. Monſtrantur in hac urbe ædes, in quibus hoſpitio exceptus eſt S. P. N. a D. Cuellar mercatore Hiſpano; cui tum cohabitabat Quadratus ille adhuc adoleſcens. *Præterea teſtatur Rhous pag. 179. vidiſſe ſe Romæ apud Alvarum Ariam Aſſiſtentem Hiſpaniarum, librum Hiſpanice ſcriptum ante hos, inquit, annos quinquaginta quinque, in quo Ægidii Gonzalii, ad ſocios de Inſtituto Societatis ac legibus domeſticæ leguntur allocutiones: in quarum prima ad verbum legi hæc, Latine a ſe ſumma fida reddita; & a publico ſcriba excerpi curata, teſtatur:* Finis noſter eſt, ſocios nos addere Jeſu in reductione animarum, & acquiſitione mundi: ut Pater Everardus in quodam ſermone dicit ſe audiviſſe, Patrem noſtrum Ignatium, & ſocios ejus dicentes, D
cum primum illi objecta fuit meditatio regni ter- AUCT.
reſtris (*habetur in libello Exercitiorum hoc titulo,* J. P.
de Regno Chriſti) impreſſas illi fuiſſe notiones de idea Societatis. *Nec plura huc congeram, quæ cumulate ſuggerit dictus auctor in eadem interrogatione* 10. *cum hæc ſufficiant ad faciendam fidem de antiquiſſima apud nos traditione prætogniræ a ſancto Patre Societatis, antequam eam conderet: quæ traditio obtinet tam diu, donec ſolide convellatur.*

347 *Voluit nonnulli, aliorum vaticinio Societatem prænuntiatam fuiſſe. Orlandinus lib. 2. n. 56. ad annum* 1538. Hoc, *inquit,* tempore multi ex externis cum Patrum vitas & inſtituta perpenderent, vehementer addubitarunt, an ii forſitan eſſent evangelici illi viri, de quibus tanto ante B. Vincentius Ferrerius divino inſtinctu prædixerat. Multa quippe videbantur ex eo prædicationis oraculo cum eorum vitis moribuſque congruere; *ſicut pluribus ibi proſequitur. Ribadeneira libro de Scriptoribus Societatis, in Petro Canſio ita ſcribit:* Cum nata nondum eſſet Societas, femina quædam, opinione ſanctitatis vulgo nobilis, matrem ejus admonuit, ut magna Petrum filium cura edu- E
caret: quod brevi religio quædam clericorum inſtituenda foret, quæ eximias Dei Eccleſiæ utilitates eſſet allatura: in quam religionem filius ejus adſcriptus, vir apprime inſignis haberetur. *Conſuli etiam poſſunt Orlandinus lib. 4. n. 34. & Raderus in Vita Petri Canſii lib. 1. cap. 1. Verum non confectabor hic plura, quibus apud alios ſcriptores Societas noſtra prænuntiata fuiſſe fertur: de quo argumento tractant P. Julius Nigronius in Commentariis aſceticis in Regulas noſtras communes, inter ea, quæ tituli particula tertia Societatis Jeſu dicit n. 11. P. Andreas Lucas in Vita S. Ignatii lib. 4. cap. 7. P. Euſebius Nierembergius in Vita cap. 1. Bartolus lib. 2. num. 47. Etenim cum tot ſuppetant aliunde ornamenta, quibus Sanctus in ſua Societate illuſtretur, & ſolidiora & certiora, quam illa ſint, quæ a prophetiis hujuſmodi deſumuntur, facile illis ſuperſedeo.*

348 *Principalis Societatis auctor fuit Spiritus ſanctus; ſecundarius autem* S. Ignatius, *a Spiritu ſancto aſſlatus. P. Franciſcus Suarez de Religione tom. 4. tract. 10. lib. 1. cap. 4. n. 4. ſuadet partem primam hujus aſſertionis ex teſtimonio* S. Ignatii, *qui* F
in principio ſuarum Conſtitutionum id profitetur; deinde eam probat ex auctoritate Pontificum, & pluribus aliis rationibus ſeu conjecturis, & effectibus. Pars ſecunda aſſertionis adeo omnibus nota & certa eſt, ut mirum plane ſit, alium pro S. Ignatio *fundatorem Societatis ſumma cum ignorantia ſubſtitutum fuiſſe a Kemnitio, quem Didacus Payva Andradius Orthodoxarum explicationum lib. 1. fol. 13. ſic confutat:* Hæ ſunt, Kemnici, Societatis Jeſu initia, hæc illius prima origo: quam tu falſo a Joanne Petro Carapha, qui poſtea Cardinalis, & tandem anno MDLV. Pontifex factus, Paulus IV. dictus eſt, priuſquam ad faſtigium illud eveheretur, Venetiis primum inſtitutam fuiſſe aſſeris. *Et quibuſdam interpoſitis de origine Ordinis Theatinorum, deinde fol. 14. ſic pergit:* Quorum ſane vivendi genus, ut eſt Societate Jeſu antiquius, ita in vivendi ratione ab illa valde differt. Illi enim ſæcularum æternarumque rerum meditationi atque pſalmodiæ potiſſimum vacant; iſti vero cum divinorum myſteriorum aſſidua contemplatione, docendæ plebis, Euangelii amplificandi, Sacramenta adminiſtrandi, atque reliqua omnia Apoſtolica munera conjungunt.

Fuit, ut volunt nonnulli, ab aliis prænuntiata.

Principalis & fundatorius auctor fuit

349 Illi

A AUCT. J. P. *in Jesuitismo, de 4. Gen. de error. Societ. omissis evanescent.*

349 Illi nondum Italiæ finibus exceſſerunt, *in* qua magna cum laude verſantur, & vitam degunt omnium judicio ſpectatiſſimam: iſti vero ultimas jam orbis oras luſtrarunt, atque Chriſtum Jeſum crucifixum univerſo fere generi humano annunciarunt: uſque adeo, ut nulla ſit tam barbara & inculta gens, cui Societatis Jeſu nomen non ſit notiſſimum. Neque mihi, *inquit*, perſuadere poſſum, alia te ratione fuiſſe inductum, ut Paulum IV. Pontificem maximum Societatis Jeſu auctorem fuiſſe diceres, quam ut tuis omnibus pro odio, quod in ſanctiſſimos Romanos Pontifices conceperunt, atque exercent, fieret illa ſuſpecta & invisa. Quæ quidem ſatis oſtendunt, quæ ſit vobis, Kemnici, fides habenda in his, quæ paſſim in magnum Romanæ Eccleſiæ dedecus, ſanctiſſimorumque Pontificum ignominia judicatis. *At non res noſtras proſequamur.*

Ribadeneira omnium ſuffragiis electum dixit Generalem S. Ignatium;

B 350 *Ribadeneiræ libri ſui tertii caput primum ita orditur*: Societate a Paulo III. Pont. Max. confirmata, nihil patres prius habuerunt, quam ut Præpoſitum crearent eum, qui univerſæ Societati præeſſet, cujuſque ſpiritu ac prudentia omnia tum Romæ tum foris adminiſtrarentur. *Quo tunc in ſtatu eſſet recentiſſime nata Societas, quinam patres, quot & quando Romæ partim adfuerint, partim eo accitî ſint, partim etiam inde abfuerint, & quas ob cauſas, docet Ribadeneiræ loco citato. Quando de præſentibus dicit*, ſuffragia ſua cum abſentium patrum ſuffragiis, quæ illi aut ſcripta reliquerant, aut poſtea miſerant, conjungunt, *quæri poteſt de ſuffragio abſentis Bobadillæ. Ribadeneira dum diſerte affirmat iſta*, Omnibus omnium tum præſentium tum abſentium ſententiis Ignatius Præpoſitus Generalis renuntiatur; *nonne videtur innuere, omnia omnium ſuffragia Romæ extuliſſe, & influxiſſe in electionem* S. Ignatii *ad regimen Societatis; ſive ſuffragia abſentium ibi fuerint relicta, antequam diſcederent, ſive eo poſt diſceſſum ſubmiſſa? Et Ribadeneira meretur magnam fidem; nam ibidem iſta præmiſerat*: Quod ego, *inquiens*, ex exiguo illorum eram numero, qui Romæ tunc commorabantur in Societate, & ab Ignatii latere .. non diſcedebam, conſequentes res, non quaſi auditor, ſed ut ſpectator & præſens ac certiſſimus teſtis deinceps narrabo.

C *quam Bobadilla, ut vult Maffeius;*

351 *Ribadeneiræ aſſerenti de electione omnium ſuffragiis facta non modo ſuffragatur, ſed clarius aliquid inperaddit Maffeius lib. 2. cap. 13. his verbis*: Patres, qui quidem in Italia erant, ſub initium Quadrageſimæ anni MDXLI. convenere (*in Urbem*) omnes, uno demptо Bobadilla, quem in oppido Biſiniano tum maxime res gerentem, abduci rurſus ab opere Pontifex noluit. Is ET CETERI, qui longius aberant, ſuum quiſque in ſchedula ſuffragium rite obſignatum, partim in diceſſu reliquerant Romæ, partim deinde miſere incluſum epiſtolis. *Et mox ſubdit*: Septimo denique die legitime extractis recitatiſque ſuffragiis, Præpoſitus declaratur Ignatius, nemine præter ipſum Ignatium diſcrepante. *Ergo nullus non ſocius ſive præſens ſive abſens* Ignatium *ſuffragio elegerat, ex relatione Maffei. Dicit enim* Is & ceteri; *item* omnes *&c.*

qui refutatur et taxatur.

352 *Orlandinus lib. 3. num. 4. de Bobadilla ſic narrat*: Cum ad Urbem nec ipſe poſſet accedere, nec ſuum abſens ſuffragium mitteret, patres de propinqua miſſione ſolliciti, quam Pontificia majeſtas urgebat, coacti ſunt, nulla abſentis ratione habita, Generalem Præpoſitum ex ſuo corpore conſtituere. *Quibus clare indicat* D *Orlandinus, Bobadillam in electione Præpoſiti Generalis ſuffragium nullum dediſſe. Neque ſecundum eumdem hiſtoricum dici poteſt, quod illud Romæ reliquerit Bobadilla ante diſceſſum ſuum; præmiſerat quippe paullo ante*: Ejus eligendi gratia Xaverius & Rodericus in Indiam profecturi ſua reliquerant obſignata ſuffragia. Faber ſuum ex Germania per epiſtolam miſit, idque ſæpius, & ſemper idem, ne quod tantis locorum intervallis, aut quoquo modo interciperetur exemplar, aut ſerius ad Urbem perferretur. *Ubi videſ, quam hic Orlandinus accurate de trium iſtorum abſentium ſuffragiis loquitur, tam ſuperius perſpicue excluſiſſe ſuffragium Bobadillæ. Cum autem Ribadeneira ceſſerat res*, non quaſi auditor, ſed ut ſpectator & præſens, ac certiſſimus teſtis; *quinam audeat ipſi imputare errorem in puncto hic controverſo?*

ſed non videtur Bobadilla aliam ſuffragium miſiſſe.

353 *Habeo ante me exemplar Hiſpanicum eum* E *aliis documentis Romanis è domus noſtræ Profeſſæ archivo eruitis, hoc titulo prænotatum, qui ex Hiſpanico ſic ſonat Latine*: Forma, quam Societas habuit in ſua oblatione & promiſſione, ſuo Creatori ac Domino faciendа, eſt illa, quæ ſequitur. *Quænam tunc illa occaſione a patribus geſta ſint, habentur ex Ribadeneira lib. 3. cap. 1. Videatur inſuper Orlandinus lib. 3. n. 6. & ſeqq. ut aliunde illa huc tranſcribi non debeant. Illud vero hac ſpectat, quod ex dicto Hiſpanico ſic interpretor*: Apertis omnium ſchedulis una poſt aliam, NEMINE DISCREPANTE, omnia ſuffragia convenere ſuper Ignatio, demptо magiſtro Bobadilla, qui, quia erat Biſiniani, & qua hora profecturus erat Romam, ſuit ipſi mandatum a Pontifice, ut diutius maneret in iſta civitate, propter fructum, quem illic faciebat, NEMINI MISIT SUFFRAGIUM SUUM: & quia ſua Sanctitas eos, qui erant Romæ, diſpertiri volebat per diverſas partes, coacti fuere res ſuas concludere ſine Bobadilla, conformiter ad omnia ſuffragia omnium abſentium, & omnium præſentium. *Hæc quoniam conſentiunt cum Orlandino, primo circa ſuffragium a Bobadilla Romam non miſſum; ſecundo circa electionem ſine Bobadilla a patribus conclusam; videtur mihi utrumque hoc tenendum,* F *ac ſtandum narratione Orlandini.*

Ribadeneira in ſpecie contrarius explicatur.

354 *Ribadeneiram in ſpeciem contrarium explico. Quando de patribus, qui Romæ erant præſentes, dicit*: Suffragia ſua cum abſentium patrum ſuffragiis, quæ illi aut ſcripta reliquerant, aut poſtea miſerant, conjungunt; *intellige nimirum cum ſuffragiis Petri Fabri, S. Franciſci Xaverii, ac Simonis Roderici; quorum primus ſuum miſit, ſecundus ac tertius ſuum Romæ reliquit, ex ſupradictis, ac dicendis paragrapho ſubſequente. Propoſitionem alteram* omnibus omnium tum præſentium tum abſentium ſententiis Ignatius Præpoſitus Generalis renuntiatur, *expone ſic, ut extendatur ad illos omnes ac ſolos, qui ſuffragia pro* Ignatio *dedere: cum vero inter dantes, ſecundum dicta, non fuerit Bobadilla, propoſitio ad illum non extenditur; adeo ut Sanctus vere omnia omnium electorum ſuffragia pro ſe habuerit, quamquam non habuerit illud Bobadillæ, qui ob rationes dictas aberat Roma, nec ſuffraginm pro nulla miſit, ac proin elector non fuit. Hæc de Ribadeneira. Ad Maffeium quod attinet; cum ex ejus verbis habeamus, & electorem exſtitiſſe Bobadillam, & omnium electorum calculis declaratum eſſe Generalem* S. Ignatium, *nemine utique præ-*

ter

A *ter ipſum diſcrepante, ſequitur, ut ſententia ejus cum ſuperioribus conciliari non poſſit.*

§. XXXV. Suffragia patrum pro electione S. Ignatii in Præpoſitum Generalem; item declaratio duplex S. Franciſci Xaverii circa Societatis Jeſu Conſtitutiones, ex autographis eorum; quando illud munus Ignatius inierit.

Suffragia S. Ignatii. OMnia ſuffragia ſunt tota autographa; omnia fuere clauſa, ut patet ex ſigilli veſtigiis adhuc adhærentibus; *ſicut P. Ignatius Pinius, qui eorum apographa huc miſit, propria manu notavit. Porro exhibeo illa ſuffragia eodem ordine, quo accepi. Latina autem ſunt, niſi aliud indicavero. Suffragium* S. Ignatii *ex Hiſpanico ſic verſo*: IHS. Me ipſum excludendo, do ſuffragium meum in Domino noſtro, ut ſit Prælatus, illi, qui habebit plura ſuffragia, ut ſit. Dedi indeB terminate, boni conſulendo: ſi tamen Societati aliud videbitur, aut melius eſſe judicaverit, & ad majorem gloriam Dei Domini noſtri, paratus ſum illum deſignare. Actum Romæ v. Aprilis MDXLI. Inigo. *Clauſum fuit hoc ſuffragium ſigillo nominis Jeſu, quod adhuc ei adhæret.*

Laineii. *Suffragium Lainii his verbis conſtat*: IHES Maria. Ego Jacobus Laynez ſolo zelo gloriæ Domini Jeſu & ſalutis animæ ductus eligo Dominum Ignatium de Loyola in meum & Societatis Jeſu ſuperiorem. In cujus rei fidem nomeo meum hic ſubſcripſi quarta die Aprilis MDXLI. Laynez. *In tergo habetur Lainii manu* Laynez.

Salmeronis. 356 *Suffragium Salmeronis his verbis, ſe & Ignatio digniſſimis, expreſſum eſt*: IHUS Maria. In nomine Jeſu Chriſti. Amen. Ego Alfonſus Salmeron, hujus ſocietatis indigniſſimus, præmiſſa ad Deum oratione, & re pro qualicumque meo judicio mature penſata, eligo ac pronuntio pro meo ac totius congregationis Prælato ac ſuperiore, Dominum Ignatium de Loyola, qui juxta ſibi datam a Deo ſapientiam, ſicut nos omnes in Chriſto genuit, lacteque pavit parvulos, ita nunc C in Chriſto grandiores ſolido obedientiæ cibo deducet ac diriget in paſcua pinguia & uberrima paradiſi, & ad ſoniam vitæ: ut eum gregem hunc puſillum Jeſu Chriſto paſtori magno reddiderit, veraciter nos dicamus, Et nos populus paſcuæ ejus, & oves manus ejus. Ipſe vero gaudenter dicat: Domine, ex his, quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quemquam. Quod ipſe Jeſus paſtor bonus nobis digneiur concedere. Amen. Hæc eſt ſententia noſtra. Scriptum Romæ quarto die Aprilis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo. *Epigraphe autographa eſt* Salmeron.

Jaii, Brou. vii. 357 *Suffragium Claudii Jaii hujus eſt tenoris*: Dominum Ignatium, quem Deus omnibus nobis jam multis annis dedit in patrem, judico & opto eligendum in Præpoſitum noſtræ Societatis nominis Jeſu. Et ita ego ejuſdem Societatis minimus, quoniam ad me attinet, eum eligo, & illius regimini poſt Deum & Sanctos animam meam, & me totum committam libentiſſime, & ex nunc commitio. Claudius Jajus. *Epigraphe autographa eſt*: Claudio Jajo.

Suffragium Paſchaſii Broet omnium breviſſimum ſic habet: In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti A Amen. Ego Paſchaſius Broet eligo in Prælatum, Auct. Dominum Ignatium de Loyola. *Epigraphe autographa eſt*: Paſchaſius. J. P.

358 *Suffragium Joannis Coduri latius ſe extendit, his terminis concluſum*: IHUS Maria. Cum contingat me ex mandato & obedientia ſummi Pontificis Chriſti in terris vicarii, quam quidem obedientiam libentiſſime obeo, ac ſi ipſe Jeſus Chriſtus Dominus noſter mihi idem mandaret atque injungeret: cum, inquam, mihi contingat ire in Hiberniam ob pia quædam negotia ad Dei gloriam & proximi, ut pie ſperatur, ſalutem ceſſura, patriaque illa non parum hinc diſtet, adeo ut difficile nonnumquam ſit poſt multos menſes litteris ſe viſitare, conſultius me facturum exiſtimavi, poſt rem Deo commendatam, a me tamen & non ab aliis motus, ſicut qui regnat in cælis, teſtis eſt, ſi, antequam diſcederem, mea manu ſcriptum Societati ſignificarem eum, qui poſt diploma noſtræ Societatis confectum, meo judicio eidem Societati noſtræ deberet præfici, & locum miniſterii tenere, cernens tantum majorem Dei gloriam, & totius Societatis majus bonum; is eſt, cui teſtimonium reddo, quod eum Dei honoris zelatorem, ac ſalutis animarum ardentiſſimum ſemper cognovi, ac ideo etiam aliis debere præfici, quia omnium ſemper ſe fecit minimum, ac omnibus miniſtravit, honorandus pater dominus Ignatius de Loyola; poſt quem non minori virtute prædium cenſeo præferendum honorandum patrem dominum Petrum Fabri. Hæc eſt veritas coram Deo Patre & Domino noſtro Jeſu Chriſto, nec aliud pataremdicendum, ſi hanc horam ultimam meæ vitæ eſſe certo ſcirem. In cujus veritatis ſignum hanc paginam mea manu ſubſcriptam & clauſam, aperiendam ſolum poſt diploma Societatis confectum, Societati noſtræ, quæ hic Romæ remanet, reliqui ſcriptam quinta Martii MDXL. Joannes Coduri. *Epigraphe autographa eſt*: Joannes Coduri Societati poſt diploma confectum.

Coduri.

359 *Bartolus lib. 2. n. 48. obſervat, datum ab conſignatum ab ipſo ſuffragium fuiſſe tanto ante tempore, quod eſſet proxime a Pontifice mittius in Hiberniam mittendus: id quod tamen poſtea non accidiſſe, addit. P. Ignatius Pinius apographo huic ad nos miſſo hæc in rem præſentem ita annotavit de Coduri profectione*: Non videtur tamen reipſa fuiſſe in Hibernia. Nihil certe hoc de re inveni. Hoc conſtat, quod XXII. Aprilis anni ſequentis MDXLI. Romæ profeſſionem ediderit; imo quod IV. Martii MDXLI. a Societate S. Ignatio datus fuerit adjutor: quodque ſi Romæ mortuus XXIX. Auguſti MDXLI. Pontifex autem eodem anno MDXLI. *in* Hiberniam miſit Salmeronem & Broetum, *Ita ille. Conſule pro his Ribadeneiram lib. 3. cap. 1. & 4. nec non dicta ſuperius §. 28. ubi varias Societatis determinationes protulimus.*

Cives quod poſtremum nonnulla obſervamus.

F

360 *Suffragio S. Franciſci Xaverii in eodem folio adjunctam eſſe declarationem aliam duplicem, totam item autographam, diſco ex apographis noſtris, è quibus declarationem primam ex Hiſpanica ſic effero*: Ego Franciſcus ſic dico, me, ſua Sanctitate modum noſtrum vivendi concedente, acquieſcere illis omnibus, quæ Societas ordinarit circa omnes noſtras Conſtitutiones, regulas, ac modum vivendi, illis Romæ congregatis, quos commode potuerit convocare, &

S. Franc. Xaverii declaratio.

A appellare. Et quandoquidem ſua Sanctitas multos è nobis ad diverſas mittit partes extra Italiam, Auct. J. P. & quis non poterunt omnes convenire: dico per hanc chartam, ac promitto, æqui bonique conſulere, quidquid illi ordinarint, qui conventui intereſſe potuerint, ſive ſint duo, ſive ſint tres, aut illi qui fuerint. Et ſic per hanc meam manu ſignatam dico ac promitto, me rata habiturum omia illa, quæ ipſi fecerint. Scripta Romæ anno MDXL. die XV. Martii. Franciſcus.

de ſuffragium. 361 *Suffragium S. Franciſci Xaverii ex Hiſpanico ita interpretor:* IHS. Ego Franciſcus etiam dico & affirmo, quod nullo modo ſuaſus ab homine judicem, illum, qui eligendus eſt in Prælatum noſtræ Societatis, cui omnes obedire debemus, videri mihi æquum, ſecundum id, quod dictat mea conſcientia, loquendo, ut ſit Prælatus, noſter antiquus ſe verus pater Dominus Ignatius: qui quoniam nos junxit omnes non parvis cum laboribus; non ſine illis, nos ſciet melius conſervare, gubernare, ac promovere de bono in melius; quia penitius ille novit unumquemque noſtrum. Et poſt mortem illius, loB quendo ſecundum id, quod ſentit anima mea, veluti ſi ſuper hoc eſſet moriendum, dico eligeodum patrem magiſtrum Petrum Fabrum. Et in iſta parte Deus eſt mihi teſtis, me non aliud dicere, quam ſentio. Et in hujus rei fidem, propria mea manu ſuſcribo. Actum Romæ anno MDXL. XV. Martii. Franciſcus.

alia item ejuſdem declaratio. 362 *Declaratio altera, ex Hiſpanico Latinitate donata, indicat ſequentia:* Similiter poſtquam Societas fuerit congregata, ac Prælatum elegerit; ego Franciſcus promitto nunc pro tunc perpetuam obedientiam, pauperatem & caſtitatem. Et ſic, pater mi in Chriſto chariſſime Laynez, te rogo pro ſervitio Dei Domini noſtri, ut in mea abſentia tu pro me hanc meam voluntatem cum tribus votis religionis offeras Prælato, quem elegeritis. Quia ex nunc pro die quæ creatus fuerit, promitto ea obſervare. In cujus rei fidem munio præſentem chartam manu mea propria ſignatam, Romæ ſcriptam anno MDXL. die XV. Martii, Franciſcus. *Additur inſcriptio item autographa:* Eſta es la carta de Franciſco para los de la Compañis. *Id eſt:* Hæc eſt charta Franciſci pro his C qui ſunt Societatis. *Interim ſi aliquot ſcioles aut inanes audiamus, S. Franciſcus Xaverius non fuit Societatis Jeſu. At pergamus.*

Suffragium Simonis Rodrigueæ; 363 *Suffragium Simonis Rodriguez hujus eſt formæ:* Ad laudem Dei, & virginis Matris. Viſum eſt mihi ſecundum lumen, quod indignus indigne habeo, quod Ignatius ſit nobis ille, quem ex nobis debemus eligere in præſidentem & rectorem; & ſi ipſe aliquo caſu vel morte præveniente defuerit, loco ejus ſuccedat Petrus Faber: & quoniam hoc in mea conſcientia ſentio, volui vobis, fratres cordialiſſimi, fidem exhibere, nomen meum manu propria ſubſcribendo; afferendo etiam, me nec directe, nec indirecte per hominem ad hoc perſuaſum, ſed ſponte & libere, quod itidem credo vos facturos. Et cum hactenus inter nos nulla fuerit ambitio, ita ſpero futurum: & cum Dominus veſtra deſideris felicitaverit, recordamini, o fratres chariſſimi, veſtrorum fratrum; ſurſum corda pro eis levate. Saluto vos omnes, fratres mei. Romæ quinta Martii, qua die a Roma diſcedo, anno a nativitate Domini del mil e quinientos y quatenta, *id eſt* 1540. *Et ſubſcribitur*; Simaon * Rodrignez. *In tergo adſcriptum eſt manu Simonis*: Non ſolvatur ante diem. D

ac triplex Fabri ejus exemplar. 364 *Suffragium Patri Fabri ex Hiſpanico ita hoc transfero:* IHS, Circa primum Præpoſitum, cui præſtare teneamur votum obedientiæ, ego ſuffragium meum do Ignatio; & in ejus abſentia per mortem, id quod abſit, M. Franciſco Xaverio: ſimiliter me offerens jam nunc, ut obſtringam me, ad obediendum cuilibet qui præfuerit Societati, ac non ſolum Præpoſito, ſed etiam quibuslibet ordinationibus aut conſtitutionibus, quas facient illi, qui Romæ ſeſe jungent; omnes rogando pro ſervitio Dei noſtri, ut me habere velint in omnibus, quæ fient, tamquam membrum ſuum, & omnium laborum ſuorum participem. In cujus rei ſignum hic porro nomen meum, manu mea firmatum anno Domini MDXL. in die S. Joannis Evangeliſtæ. Petrus Faber.

Aliud ejuſdem ſuffragii exemplar datum Spiræ ex Hiſpanico: IHS. Meum votum circa Præpoſitum eſt pro Ignatio, & in ejus abſentia per mortem, pro M. Franciſco de Xahier. Similiter cuilibet, quod fuerit ordinatum per Societatem in mea abſentia, me ſubmitto: & ad omnia mitE to hic nomen meum, tali conſenſu manu mea firmato. Datum Spiræ die XXIII. Januarii MDXLI. Petrus Faber,

Tertium ejuſdem ex Hiſpanico ſuffragium: IHUS, Meum votum ac judicium circa primum Societatis Præpoſitum, eſt in Ignatio; & in ejus abſentia per mortem, ſuper M. Franciſco Xaverio. Similiter dico, quod quidquid fecerit illic Societas circa res noſtras aut alias qualeſcumque, ad quas unum meum fuerit neceſſarium, totum id ego æqui bonique conſulturus ſim. Et hunc in finem mitto hic meum nomen, manu mea firmatum die V. Februarii MDXLI. Petrus Faber.

Quando S. Ignatius generalatum admiſerit. 365 *His ita fitis, nihil erat reliquum, quam ut Pater ſanctiſſimus delatum ſibi gubernandæ Societatis munus admitteret; ſed quanto conatu illud voluerit excutere tamquam humeris ſuis impar, tradunt ſcriptores; donec illud tandem admiſit tertia Paſchæ feria* XIII. *Kal. Maii, teſte Orlandino lib.* 3. *n.* 11. Præfuit beatus Pater Societati, *ex breviore Vita Ribadeneiræ cap.* 10. a decimo Kal. Maii MDXLI. *ſed ibi iſtius præfecturæ initium, quantum ego quidem aſſequor, deſumitur a ſanctis Patris ac ſociorum ejus profeſſione religioſa, quæ dicto die peracta fuit, & quo veluti completus fuit ſupremus Sancti in Societate magiſtratus, ſociis utique vi voti religioſi ſolennis ad ipſi obediendum adſtrictis. Vide dicenda §. proxime ſequente, n.* 368. *Priuſquam Vir ſanctus magiſtratum ſuum iniret, illo nempe tempore, quo ad ſuos reverſus a confeſſario, ultimam ejuſdem determinationem exſpectabat, interponitur apud Orlandinum loc. cit. n.* 9. *miraculum; de quo vide Ribadeneiram lib.* 3. *cap.* 6. F

* *die'ello Laſtiguez*

A

§. XXXVI. S. Ignatii & ſociorum tunc Romæ exſiſtentium profeſſio conſignata ſcripto; autographa abſentium; profeſſio patrum Romæ in manibus commiſſarii Benedictini non edita; quomodo Ignatius generalatum ſit auſpicatus; converſio hæretici; primi Societatis provinciales; inſtauratio Decretalis Innocentii III.

Exemplar profeſſionis Sancti ac ſocierum ejus.

Profeſſio Prælati eſt hæc: Ego ſubſcriptus promitto omnipotenti Deo, & ſummo Pontifici. Sequuntur reliqua de verbo ad verbum, prout ea ſcribit Ribadeneira lib. 3. cap. 1. Poſt *& Conſtitutiones*, ſubditur: Actum Romæ die Veneris, XXII. die Aprilis MDXLI. in ædibus S. Pauli extra muros. Ignatius de Loyola. *Ita apographa noſtra Romana*: *in quibus hæc votula adſcribitur ad nomen ſancti Patris*: Hæc ſubſcriptio eſt autographa.

B

Profeſſio ſubditorum ita ibidem exprimitur: Ego infraſcriptus promitto omnipotenti Deo, & ſummo Pontifici. Sequuntur reliqua de verbo ad verbum, prout ea ſcribit Ribadeneira lib. 3. cap. 1. Poſt *& juxta eamdem Bullam*, ſubditur: Et Conſtitutiones. Actum Romæ die Veneris, vigeſima ſecunda die Aprilis MDXLI. In ædibus S. Pauli extra muros: Paſchaſius Broet, Claudius Jajus, Joannes Coduri, Jacobus Laynez, Alfonſus Salmeron. *Ad marginem dicti noſtri apographi notatur*: Hæ ſubſcriptiones ſunt omnes autographæ.

Inſtrumentum fidei, circa electionem S. Ignatii in Præpoſitum Generalem.

367 *Sequitur ibidem documentum*, *P. Ignatii Pinii manu tranſcriptum*, *hoc titulo*: Fidea electionis reverendi D. Igoatii de Loyola in Præpoſitum Societatis Jeſu. *Deinde narrantur hæc*: Congregatis capitulatiter in eccleſia S. Pauli extra muros Urbis, loco ad infraſcripta ſpecialiter deputato, venerabilibus viris dominis Ignatio de Loyola, Claudio Jayo, Paſchaſio Broet, Jacobo Laynez, Joanne Coduri & Alphonſo Salmeron, presbyteris Pampilonenſis, Gebbenenſis, Ebredunenſis, Palentinæ, & Toletanæ civitatum & diœceſeon reſpective, in Artibus magiſtris, facientibus & C repræſentantibus totam Societatem Domini Jeſu, nuper per ſanctiſſimum in Chriſto Patrem D. Paulum, divina prævidentia Papam tertium, ſub invocatione Societatis Jeſu erectam & inſtitutam, ſuo, ac vice & nomine procuratorio reſpective aliarum ſociorum, videlicet domini Petri Fabri, Nicolai Bovadillæ, & Francilci Xavier, ac Simonis Roderici, ab hac urbe abſentium, Gebennenſis, Pampilonenſis, Seguntinæ, Vilenſis diœceſeon reſpective, ſociorum ejuſdem Societatis Jeſu, ſuper electione eorum Prælati ſeu Præpoſiti, authoritate Apoſtolica ſibi vigore litterarum Apoſtolicarum eiſdem ſociis & Societati unum ex eiſdem ſociis in doctrina & ſpiritu, prout eis placuerit, eligendi, conceſſarum faciendi, concorditer & nemine eorum diſcrepante, invocato Spiritu ſancto, poſt celebrationem Miſſæ in eorum Præpoſitum & Prælatum ſupradictum reverendum dominum Ignatium de Loyola elegerunt, & in ejus manibus caſtitatis, paupertatis & obedientiæ perpetua vota ſolenniter & juxta formam vivendi in eiſdem litteris apoſtolicis, eidem Sodietati & ſociis conceſſis, ac Conſtitutionibus dictæ Societatis declaratis ſeu declarandis, contentam, videlicet ſpecialem obedientiam ſummo Pontifici circa miſſiones in litteris Apoſtolicis contentas, & circa eruditionem puerorum in rudimentis fidei, emiſerunt. Actum in eccleſia S. Pauli extra Urbem anno Domini MDXLI. die XXII. Aprilis. *Teſtis ſynchronus, de quo infra in annotatis ad lib. 3. cap. 6. Viſæ, ſic loquitur*:

D AUCT. J. P.

368 Ego Jo. Hieronymus Domenech, clericus Valentinus, ex ſcriptis ejuſdem Societatis ſecretarius extraxi, & in fidem me ſubſcripſi manu propria, & ſigillo præfatæ Societatis ſignavi. *Et apponitur impreſſum cereo Hiſpanico ſigillum Societatis, nempe nomen Jeſu.* Poſt celebratinnem Miſſæ *dicuntur elegiſſe* Ignatium, *& in ejus manibus vovilſe in eccleſia S. Pauli anno* 1541. *die* XXII. *Aprilis*; *non quod antea ipſum non elegerant*; *id enim factum fuiſſe conſtat ex ſuffragiis paragrapho præcedente allatis*; *ſed quod poſt conſummationem Sacrificii ſeu communionem* Ignatii *celebratis*, *electionem antea factam*, *ratam habentes*, *confirmantes*, *imo publicam ac ſolennem reddentes*, *ipſi* E *Ignatio* locum Dei tenenti, *& jam profeſſa voverunt. Atque hoc facto duos auctores in ſpeciem ſibi contrarios concitatos*, *nempe Orlandinum*, *paragrapho ſuperiore relatum*, *à quo diximus*, *quod* Ignatius *delatum ſibi gubernanda Societatis munus admiſerit tertia Paſchæ feria* XIII. *Kal. Mati*; *ac Ribadeneiram ibidem citatum*, *quando tradit*, *beatum Parentem noſtrum præfuiſſe Societati a decimo Kal. Mais* 1541. *ſecundum ea*, *quæ ibi docebam*.

legitime ſubſcripſerit, & alicubi explicatum.

De votis patrum ad ſocietatem.

369 *At redire vobis tantiſper liceat ad patrum vota*, *propter autographa abſentium*, *quorum extracta in manibus ſunt. S. Franciſcii Xaverii jam dedimus §. 33. num. 362. Simonis Roderici Lusitani pia ad Chriſtum precatione dirigitur*; *ac notis temporis ac loci caret. Autographum Petri Fabri partim Hiſpanice*, *partim Latine exaratum eſt. Formula ipſa votorum Latino idiomate exprimitur*, *& continet vota illa*, *quæ habentur in formula profeſſionis apud Ribadeneiram lib. 3. cap. 1. Res vero geſtæ adjuncta efferuntur Hiſpanice. Eam contigiſſe*, *nudidem diſcimus*, *ſub Sacrum ejus*, Ratiſponæ in eccleſia Dominæ noſtræ ſacelli veteris, in altari majore, die IX. Julii, quæ erat Octava Viſitatinnis Dominæ noſtræ Deiparæ, anno MDXLI. *de novo autem ab ipſo confirmatam*, *nec non chirographo ac nomine ejus munitam*, *die* 2. *ejuſdem menſis & anni*; *ac Romam eſſe miſſam*.

F

Exſuffla-tum commiſſarius, quid vota noſtrorum, ut quidlibet valeant, excepit.

370 *Ædes porro dicta S. Pauli*, *in qua* Ignatius *cum ſuis ſolennem profeſſionem nuncupavit*, *erat monachorum Benedictinorum*: *qua occaſione*, *ad novas nos denuo ineptias abducit pſeudo-Conſtantinus lib. 1. cap. 3. ſic ſcribens*: Res agenda erat Pontificis arbitrio, illius auctoritate corroboranda: & ſicuti nun multos ante annos pontificin Brevi electus fuit commiſſarius epiſcopus Caſertanus, qui vota Theatinorum clericorum regularium in baſilica Principis Apoſtolorum authoritate Apoſtolica ſuſciperet: ita pariter in Ignatii & ſociorum profeſſinne opinandum: electum videlicet aliquem, qui vicaria Pontificis auctoritate, ea vota ſuſciperet, rataque eſſe juberet. Quis autem fuerit, ſi conjecturis locus ſit, cum nomen ejus, imo quia nnmen ejus nequaquam litteris prodiderunt Societatis ſcriptores, facile crediderim, fuiſſe dominum Laurentium a

A Auct. J. P. Maotus, virum prudentiſſimum; qui eo tempore cœnobiarcha præerat illi baſilicæ. Neque enim facile opinandum eſt, diſcretiſſimum Pontificem in eccleſia Benedictina, inſigni, nobili, exempta, ab alio, quam ab ejus abbate, eoque magni nominis Prælato, actum juriſdictionalem, ac ſolennem exerceri juſſiſſe. *Ita ille. Sed apage commentum, & dic, ſodes, expreſſiones illæ tuæ, egregie ſcilicet gloriæ Ordinis Benedictini vindex*, opinandum, ſi conjectutis locus, facile etadiderim, neque enim facila opinandum: *expreſſiones, inquam, illæ tuæ, quæ in meris opinationibus & conjecturis imaginariis conſiſtunt, an quidquam procudent amplius, quam commiſſarium ex ineptiis imaginariis conflatum? Porro cum evanida tua hæc levitas jam pridem confutata ſit a P. Joanne Rho in ineptia tertia, inter alias octo tibi ab eo imputata, ego multis ejuſdem confutationi non inhærebo. Et ſane ad hoc ſufficere deberet inſtrumentum, paullo ante productum, quod ex ſcriptis Societatis ſecretarius Domenechus extraxiſſe ſe affirmat, ubi poſtquam* Ignatium *patres elegiſſent Præpoſitum Generalem, diſerte addit*, in ejus manibus *vota illos ſua emiſiſſe. Verum alio orationem transferamus, miſſis hiſce quiſquiliis.*

B

Generalem quemadmodo antea Ignatius.

371 *Dicatur nunc de modo, quo ſupremum Societatis magiſtratum ſanctus Pater mox cæperit ornare.* Factus genetalis Ordinis magiſter Ignatius, *ut legere eſt apud Ribadeneiram in Vita breviore cap.* 10. tale ſui muneris duxit exordium. Poſtridie ſurrexit bene mane de lecto, & a ſomno reliquos exeitavit: nam aſſiduam ſuorum curam gerere, ſuarum partium exiſtimabat. *De miniſteria in culina, & expoſitione doctrinæ Chriſtianæ meminit Ribadeneira Vitæ majoris lib.* 3. *cap.* 2. Neque tamen interea, *ait Maffeus lib.* 2. *cap.* 13. gravioribus negotiis deerat, temporibus ita diſtributis, ut, quantum liceret, utrique muneri ſatisfaceret. *Plura ibi dictus auctor, quæ apud ipſum legi poſſunt; uti & de adoleſcente quodam, egregiis naturæ adjumentis, è ſeptemtrionali plaga Romam profecto, ac Lutherana labe cum infectu ipſo, tum alios inficiendi mire cupido. Quid ſis?* Juſſu magiſtratuum comprehenditur: qui cum & ipſi per ſe, & ſacræ theologiæ magiſtris adhibitis, illum ab opinionum inſania revocare C fruſtra conati eſſent; ne quid intentatum relinquerent, ætatem & ingenium miſetati, priuſquam in eum lege ageretur, accerſito Ignatio rem totam exponunt: quoniam ipſorum neque adhortationes, neque minæ proficiant; habeat illum aliquamdiu apud ſe: videat etiam atque etiam, ut errantem oviculam ad Eccleſiæ caulas aliqua ratione traducat.

ejusdem ſanctitas.

372 Adoleſcens ab Ignatio ſociiſque amiciſſime habitus, eorum dictis, factis, inſtitutis accurate obſervandis paulatim affici atque immutari Dei beneficio eſt cœptus; ac demum perſeverantibus patrum officiis, & diligentiſſima curatione eo proceſſit res, ut, evulſis letalium dogmatum fibris, priorem pectinaciam gemebundus agnoſceret. Nec ante a ſalutari cœpto deſtitit, quam voluntaria abjuratione deteſtatus errores, ingenti bonorum tum admiratione, tum gaudio, cum Eccleſia ſancta in gratiam rediit. Is deinde, quærentibus viris gravibus, cur, qui antea tot machinis oppugnatus pervicaciſſime reſtitiſſet, Ignatii denique & patrum hoſpitio, & conſuetudine vinci ſe paſſus eſſet; ſine cunctatione reſpondit, ſe illorum non tam diſputationibus argumentisque, quam ſpectatæ ſanctitati virtutique ceſſiſſe; quod D ita apud ſe prope neceſſario ſtatuiſſet, a tam incorruptis moribus, a tanta pace atque concordia, a tam bonis operibus rectam in Deum fidem abeſſe nullo modo poſſe. *Hæc ibi Maffeius.*

Quæ breviter de Societate per varias provincias propagata perſtringit Ribadeneira lib. 3. *cap.* 4. *in fine, ita declarat idem Maffeius lib.* 2. *cap.* 15.

373 Itaque tam late jam fuſa Societate, non modo collegiis domibuſve rectores præficere, ut antea, ſed etiam Proviociales præpoſitos, quos appellant, cum ampla poteſtate in ſingulas nationes deſcribere cuactus Ignatius eſt. Ac primum Luſitaniæ præpoſuit Simonem Rodericum, deinde Hiſpaniæ Antonium Araozium Cantabrum, Italiæ Jacobum Lainem, Indiæ Franciſcum Xaverium, Germaniæ Petrum Canifium, Galliæ Paſchaſium Broetium, aliiſque deinceps alios. Nam Urbanam provinciam, niſi ſi quando graviori valetudine premeretur, ad extremum uſque ipſe adminiſtravit. Interea de Societatis univerſæ progreſſu mire ſolicitus, a ſingulis Provincialibus per litteras penlum exigere; unicuique mandare di- E ligentiſſime, quæ è re communi eſſent; Romæ vero præter domeſticæ diſciplinæ curam, de qua dictum eſt, ceteraſque functiones, multa & gravia, quæ ad incrementum ac defenſionem Catholicæ fidei pertinerent, partim cum ſummo Pontifice, Cardinalibus, legatiſque principum coram, partim etiam cum ipſis regibus atque principibus per epiſtolas & interpretes agere.

reſcripta Decretalis Innocentii III.

374 *Inter bona opera, quæ Vir ſanctus in Urbe curavit, & de quibus Ribadeneira lib.* 3. *cap.* 9. *fuit* illud in primis, ut Decretalis Innocentii III, hominum vitæ maxime neceſſaria & ſalutaris, inſtauraretur. *Ita ibi Ribadeneira, cujus verba declaro ac confirmo ex documento ſequenti, quod ex tabulario Romano accepi, atque in Italico Latinum pro me fecit ſæpius ſupra nominatus hiſtoricus tabularii pro rebus Ignatianis inſpector. Inſtrumentum itaque illud continet informationem ab* Ignatio *datam, ad ſtruendam decretalem Innocentii III, latam in concilio Lateranenſi quarto, canone* 22. *anno* 1215. *in Capitulo* Cum infirmitas. *Quod inſtrumentum hoc transcribo*: Reverendiſſime Domine Legate, Cum multi innumeique infirmi abſque medicina ſpirituali ex hac vita migreut, F vel mala admodum vel omnino non confeſſi, propterea quod tunc paſſim moneri ſolent infirmi, ut confiteantur, quando infirmitas magna cepit incrementa, nec jam niſi exiguam, vel nullam etiam ſpem vitæ relinquit; quo tempore fallit memotia, & debilitatur intellectus, ita ut confeſſio non breviter modo, ſed etiam male fiat: ac ſæpe quidem, phreneſi aliove malo lethifero ingruente, penitus non fiat: ad quæ illud accedit inſuper, quod confeſſionis denuntiatio, tanti periculi tempore facta, timorem infirmis incutiendo, mortem accelerare nata ſit: quæ omnia evitari poſſent, ſi confiterentur initio infirmitatis: præterquam quod ea confeſſio non tantum animas in tuto collocat; ſed etiam infirmis levamen affert, ad eorumque ſanitatem corpoream multum conducit; cum infirmitas ecporalis aliquando ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem ſanaverat: Vade, & noli amplius peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.

data ad Legatum

375 Hinc reverendiſſima Dominatio veſtra, ut prius in ſua diœceſi fecit, urgere deſiderat ob-

ſer-

A ſervationem Decretalis & capituli CUM INFIRMITAS CORPORALIS, de Pœnitentiis & Remiſſionibus, conditi ſub Innocentio III. in concilio Lateranenſi: quamquam capituli obſervationem reverendiſſima veſtra Dominatio cupiat moderari: id eſt, ubi jubet prius curari infirmi animum (ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur, ut ceſſante cauſa, ceſſet effectus:) promulgare cupit, ut medicis quidem liceat prima atque altera viſitatione curare, quamvis non confeſſos; tertia vero non admoveant manum, niſi prius confiteantur: ſive ut infra triduum confiteatur. Et non obſtante hac moderatione, medici nonnulli exiſtunt, quantum potuerunt, opus tam ſanctum diſturbare; neque id hic dumtaxat, ſed etiam litteris illuc miſſis (quamvis aliqui eamdem artem profitentes contra ſentiant;) dicendo eſſe contra charitatem, permittere, ut infirmus obſtinatus, confiteri nolens, moriatur, illum non curando. Quia, ſi curaretur & ſuperviveret, poſtea pœnitentiam agere ac ſalvari poſſet.

B 375 Ad hoc reſpondeo: qui ſano ſenſu ſunt, legem omnem ferri ob bonum commune & univerſale, niſi privati alicujus detrimentum ſequatur: ut patet in præcepto obſervandi ſabbatum, quo is, qui colligebat ligna, lapidari juſſus fuit ad bonum commune, atque univerſalem legis obſervationem. Atque in huoc modum de Dathan, Abiron, Anania, Saphira, aliiſque multis dici poſſet, quod, ſi ſupervixiſſent, pœnitentiam agere potuiſſent. Denique multi primæ notæ theologi & canoniſtæ, conſultationoc ſimul habita, & re ſtudioſe expenſa, ſubſcripſere, quemadmodum illuſtriſſima D. V. videre poterit ex adjuncto hic exemplo: cujus autographum in domo noſtra ſervatur uoa cum ſigillo capituli generalis, habiti ad S. Auguſtioi, ac ſubſcriptionibus omnium doctorum theologorum, & canoniſtarum, qui ſenſu conveoiunt, licet mutando aliqua verba, ut ex approbatioonm ab ipſis datarum exemplaribus patebit. Sanctitas ſua, re cognita, multum laudabit opus urgendi obſervationem Decretalis.

C 377 Verumtamen quooiam medici tantos hic rumores cient, eſtque admodum probabile, illos ob noſtra peccata, tantamque exeitatem, omnia, quæ poterunt, moturos, ut operi tam ſancto impedimentum afferant: & quamvis promulgatum ſit atque exſecutioni maodatum, verisimile eſt, non deſituros clamitare, ut id diſturbare queant. Eapropter, ut illuſtriſſimam D. V. recte informem, quantum poſſum, adnecto hic ioluper ſcriptum quoddam compoſitum, atque a canooiſtis approbatum, quo reſutantur objecta, ac tota materia declaratur. *Ad vocem* conſultatione, *de qua paulo ante, hujus inſtrumenti deſcriptor* hanc coolultatioocm, ac multorum theologorum & canooiſtarum ſubſcriptiones autographas hic, *inquis*, reperi.

378 *Extraxi etiam ex tabulario Romano* ſcriptum autographum S. Ignatii totum, primis curis compoſitum, *quo occurritur difficultatibus, quæ in hac materia objici poſſunt. Sic habet*: IHUS. Non eſt contra charitatem, infirmo noleoti confiteri, negare medicamina, licet mortem incurrat. Primo. Leges & canonum ſanctiones potius & principalius cootemplaotur bonum commune & uoiverſale, quam privatum & particulare. Sed negare medicamina alicui infirmo nolenti confiteri, eſt quid particulare: ergo propter bonum commune, non eſt contra &c. quia pro uno quo mjorem confiteri, confiebuntur quaſi in infinitum. 2. Si hoc eſſet contra charitatem, ſequeretur, quod omnis juſtitia aboleretur. Sed hoc eſt maximum inconveniens: ergo. Probatur: nulla delicta liceret punirj, ut diſcurrendo probare licet: ergo. Probatur. Primo judex non poſſet ſupplicio tradere hæreticum confiteri nolentem, & io ſua perfidia manentem (cum non confeſſus, poſt intimationem, jure poſſit & debeat interimi:) quia forſan eadem ratione, ſi vixiſſet, pœnituiſſet. Sed hoc eſt maximum inconveniens: ergo propter bonum commune non eſt contra &c. 3. Lex divina irreprehenſibilis eſt. Sed aliquos interimi tradit, qui forſan, ſi vixiſſent, pœnituiſſent, ut patet de Dathan & Abiron, de Anania & Saphira: ergo non eſt contra &c. Et de illo, qui colligebat ligna. 4. Canonis poſtlo cum ſit a concilio gener. ſi ſancte & legitime ordinata, Spiritu ſancto auctore, & in medio concilii eſtante (*Hiſpanicijmus eſt*, pro exiſtente,) non poteſt aliquid contra charitatem determinare ſeu providere. Ergo ſolum concilii auctoritas & paterna charitas eſt ſufficiens probatio, & per conſequens, non eſt contra &c, cum dicatur in decreto: Poſtquam fuerit infirmo de ſalute ſpirituali proviſum, ad corporalis medicinæ remedium procedatur. *Infra habetur*; Summa Angelica, Antpoina, Tabiena, Silveſtrioa, *ad laum vero*, ad quamcumque ægritudinem. *Appoſita etiam ſunt nomina quorumdam canoniſtarum. In tergo* S. Ignatius *ſcripſit*: Medicus,

379 *Dictum eſt paullo ante* ei paterna charitas *circa quod obſervat, canonem iſtum non modo non eſſe contra caritatem, ſed ex caritate paterna conditum: nempe ut ſis impellantur infirmi ad conſulendum ſuæ ſaluti ſempiternæ. Extremum eſt*, ut *hic addam, quod Decretalis Innocentii III. noviſſime fuerit inſtaurata ac impreſſa in concilio Romano, ſub Benedicto XIII. anno* 1725. *habito, titulo* 32. *cap.* 1. *de Pœnitentiis & Remiſſionibus, hoc exordio*: Salubertima quamvis alia Innocentii III. Conſtitutione in concilio generali declaratum ſuiſſe legatur *&c. Hæc vero clauſula*: Nos igitur epiſcopis omnibus jubemus, ut Decretalem ipſam Innocentianam, & Conſtitutionem S. Pii V. quæ incipit SUPER GREGEM DOMINICUM, ſuper hoc etiam emanatam, invigilent omnimode obſervari, impoſita contra medicos excommunicationis pœoa, ſibi reſervata, ſi tertiam poſt infirmi viſitationem, ab infirmi cura non abſtineant, infirmus dum ulque ipſe Pœnitentiæ non ſuſceperit Sacramentum, quod confeſſarius, relicta apud ægrotantem ſchedula, ejus manu ſubſcripta, teſtari teneatur. *Hæc ibi*: *à quibus laude dignissima* S. Ignatii *in hoc argumento curæ pondus accedit commendationis*.

D Auct. J. P.

E

F

A

Auct. J. P.

§. XXXVII. Ordinis Cartuſiani cum Societate Jeſu Coloniæ inita familiaritas ab anno MDXLIII, aucta deinceps & propagata; ejuſdem Ordinis Lutetiæ Pariſiorum erga noſtros benevolentia.

Prior Cartuſiæ Colonienſis a Canisio accenſa deſiderio videndi Fabrum,

HUnc, *quem præſenti paragrapho præfigo, titulum ita fere invenio in apographis è tabulario noſtro Romano nobiſcum communicatis. Quæ vero hic dantur ad majorem declarationem Ribadeneyræ lib. 3. cap. 12. quod inſcribitur* Univerſi Ordinis Carthuſienſis erga Societatem charitas & benevolentia, *notat P. Ignatius Pinius, eſſe excerpta ex Annalibus Carthuſiæ Colonienſis per R. P. Hermannum Crombach. His præmiſſis apographum noſtrum ſic memorat:* Anno MDXLIII. P. Petrus Caniſius Colonia Moguntiam exeurrit ad P. Petrum Fabrum, Ab eo ſacris commentatio-

B nibus eacultus, octavo Maii admiſſus ad Societatem, (ac) Coloniam remiſſus ad tirocinium inchoandum, reverendum P. Gerardum Hammontanum, Priorem Carthuſiæ Colonienſis, ſibi familiariſſimum accendit deſiderio videndi P. Fabri, & Exercitiorum obeundorum, qui ſuum gaudium cum Priore Trevirenſis Carthuſiæ his litteris communicavit, & ad amorem Societatis & Exercitiorum ſic impulit:

Illud communicat ad Priore Trevirenſi Carthuſiæ,

381 Dulciſſima Jeſu vulnera ſalutis loco, Vecrande in Chriſto perdilecte pater & amice. Inter luctuoſiſſimas noſtræ tempeſtatis procellas, quibus nunc undique concutitur Chriſtianitas, non uſque adeo Deus reliquit Eccleſiam ſuam, quin ſuſcitarit nobis viros aliquot apoſtolicos, quos ſpiritu ſuo impleverit, & induit virtute ex alto, ut ex multorum doctorum teſtimonio didiſci; qui vero ſervora errantes revocent, peccantes recreent, trahantque ad iter ſalutis; & ſequitur magnus fructus, operante invifibili artifice in cordibus hominum, quorum verba ſunt ſcintillæ æris candentis, cordaque tanguot & incendunt. Sunt a ſanctiſſimo Domino noſtro Paulo III.

C approbati, & ad diverſas nationes miſſi. Primus eorum vocatur Ignatius, & moratur Romæ, & in Italia aliqui; in Hiſpaniis, Gallis, & Portugallia ſunt alii colentes vineam Domini. Unus eorum doctor eſt in Ingolſtat, & unus moratur Moguntiæ ad Cardinalem, vir magnæ ſanctitatis: vocatur M. Petrus Faber, theologus Pariſienſis.

Eum ſumma commendatione. Ex eorum ſpiritualium;

382 Dat hominibus, ſe illi offerentibus, bonæ voluntatis, Exercitia quædam ſpiritualia, quibus intra paucos dies conſequuntur veram cognitionem ſui, & peccatorum ſuorum, & gratiam lachrymarum, veram & animoſam converſionem a multis ergatis ad Deum, profectum in virtutibus, & ſecretam familiaritatem, amorem & amicitiam Dei. Utinam per aliquam occaſionem liceret adire Moguntiam! Certe talem theſaurum deberet homo merito quærere etiam apud Indos. Spero quod Dominus dabit mihi videre hominem Dei, ſingularem amicum ſuum, antequam moriar, ut ab eo dirigar ad interiorem hominis reformationem, & unionem cum Deo, ad quod ordinatio capituli nos monet. Hoc periculoſiſſimo tempore multi adhærent hæreſiarchis, vaſis perditionis, organis diaboli iniquiſſimi: ideo libentius adhæ-

D rere debemus amicis Dei, organis Spiritus ſancti; ut eo intius defendamur a telis igneis, quæ dæmon jaculatur in corda hominum. Sed de hoc latius alias. Si forte tetigerit Dominus cor P. V. ut ſuo amico Moguntiæ loquatur, videat P. V. in Chriſto. Raptim ultimo Maii anno MDXLIII. *Poſt has litteras, ita pergit apographum noſtrum:*

Quo P. Faber ſtudiis Carthuſiæ Colonienſi a

383 Litteras alias idem Gerardus Prior ad P. Fabrum Moguntiam dedit, quibus eum Coloniam invitans, præpararíſe ait, ut veram ab ipſo & ſolidam recipiat inſtitutionem. Menſe Auguſto & Septembri P. Faber Coloniæ fuit, patres Carthuſianos S. Ignatii commentationibus exercuit; & librum Exercitiorum manu ſua deſcriptum ipſis reliquit. Uſus ad tempus hoſpitio in Carthuſia, ubi modo librorum mss. bibliotheca viſitur. Unde Lovanium profectus anno poſtero MDXLIV. Coloniam XXII. Januarii rediit: ubi tunc ſocios in conductitia domo viventes Carthuſiani patres eleemoſynis ſuſtentarunt. Ibi ſic coaluit mutua familiaritas, P. Petro de Sardis (*imo vero Petro de Leydis, ſecundum dicenda in Annotatis noſtris ad libri tertii caput 12. Ribadeneyræ, ex fide Theophili Raynaudi*) Generali Carthuſiæ ma-

E joris ſignificata, ut is in comitiis generalibus ejus anni, Societatem Jeſu meritorum Ordinis participem, eis tabulis S. Ignatio perſcriptis, reddiderit: F. Petrus humilis Prior majoris Carthuſiæ &c. ut apud Ribadeneyram lib. 3. cap. 12.

Cum Ordinis commendatione honorifica eum;

384 P. Faber lætus hoc nuntio communicationis bonorum operum, gratias patribus Carthuſianis egit, iisdemque novem è Societate Coloniæ relictos ſocios commendavit; qui anno MDXLV, cum juſſi a ſenatu Colonienſi noſtri eſſent ſeorſim habitare, duos ex iis hoſpitio receperunt & aluerunt, donec ea tempeſtas detonuiſſet. Apud eoſdem Lambertus Caſtrius, primus e Societate Jeſu Coloniæ decedens, funeratus eſt. Anno MDXLVI. cum Gerardus Hammontanus Prior Carthuſiæ a P. Fabro preces flagitaſſet, is poſtremas ad eum paulo ante mortem Madritо dedit litteras, quibus eas ſuo, & ipſius etiam Franciſci Xaverii, cui ea de re ſcripſerat, nomine promittit. Sic enim initio earum ait:

Pro qua Fabri gratum animum oſtendit.

485 Nihil eſt, quod te oporteat timere, chariſſime pater, ne veſtri obliviſcar: pergite promereri in dies magis ac magis eum ſpiritum, qui

F interpellat pro vobis in amicis veſtris: ipſe enim eſt ſolicitus pro vobis, & me excitat aſſidue ad veſtri memoriam: excitant quoque & illa beneficia, a vobis in me & meos collata, quæ & orant pro vobis. Inter quæ illud non minimum, quo perfecit, ut noſtra Societas particeps eſſet omnium benefactorum Ordinis veſtri. Hoc certe facit, ut omnes fratres noſtri tuæ ſanctæ & iſtius conventus veſtri ſingularem memoriam agant. Magiſter Franciſcus, qui eſt apud Indos, anno ſuperiore de hac re litteras a me habuit & admonitionem, ut tui & iſtius conventus memoriam faciat ſemper. Ad ipſum nunc mittuntur decem ex noſtris Luſitania, qui & ipſi norunt hoc beneficium tuum, & meum amorem erga fratres tuos & totam Germaniam. Per eos recipiet M. Franciſcus alteras meas litteras, in quibus leget veſtri mentionem, & eorum, qui nobis bene volunt Coloniæ; ut ſciat, ſe eſſe debitorem, & me adjuvet, ne ſim ingratus ego, cui tam gratia omnes bene volunt & bene faciunt &c. XII. Martii anno MDXLVI.

386 Continuata fuit annis inſequentibus be-

neſi-

neſcientis P. Gerardi Hammontani, præſertim anno MDLIII. quo vim magnam pecuniæ ad coemendam domum Societati propriam, & anno MDLIV. quo florenis quingentis incipiam Colonienſium patrum ſublevavit, miſſis etiam Romam S. Ignatio centum coronatis opportuno tempore, cum ibidem noſtri egeſtate premerentur. Superant S. Ignatii litteræ gratiarum actrices, ejus benignitatis indices, hoc exemplo:

Patri Rom. mox suo beneficium. Ideam ergo emptus contentus est gratis ex gratis S. Ignatius.

datis supra hoc vo

387 Summa gratia & æternus amor Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti paternitatem veſtram cum ſanctâ ſua congregatione continuis donorum ſpiritualium exornet & promoveat incrementis. Quamvis rara nobis cum paternitate veſtra fuerit his annis litterarum communicatio, crebra fuit orationum; ſicut & mutuæ charitatis affectum ipſo temporis decurſu augeri potius quam minui utrimque ſenſimus. Quod ex parte noſtra viva memoria veſtrum, & indies magis propenſus in vos animus, & ex parte veſtra non ſolum litteræ noſtrorum, qui continuis ſe beneficiis affici a paternitate veſtra ſcribunt, ſed & experientia ipſa veſtræ beneficentiæ, Romam uſque ad nos ſe extendentis, nos docet; de qua agimus gratias Deo bonorum omnium au-
B ctori, & paternitati veſtræ quam maximas.

ad ipſum ſpectantia;

388 Admodum enim opportune neceſſitatibus hujus collegii liberalitas veſtra ſubvenit, & nobis mutuæ dilectionis vinculum tantæ charitatis veſtræ ſignificatio valde ſtrinxit. Digneturque Dominus Jeſus, ſecundum divitias ſummæ bonitatis ſuæ, hoc beneficium cum ceteris omnibus pro ſuis pauperibus rependere. Romæ valent fratres, qui in collegio & domo noſtra ſunt. Me Dominus adverſa valetudine ſex menſibus exercuit; ſed jam mediocriter valere incepi. Reliqua ex fratribus noſtris, ad quos fuſius ſcribuntur, paternitas veſtra intelliget. Omnes nos orationibus & Sacrificiis paternitatis veſtræ, & venerabilium fratrum ſuorum & noſtrorum, humiliter commendari cupimus. Vale in Domino Jeſu Chriſto, qui ſalus omnibus & vita eſt ſempiterna. Amen. Romæ XII. Kal. Septembris anno MDLIV. Paternitatis veſtræ ſervus in Domino noſtro Jeſu Chriſto Ignatius L. *Hactenus epiſtola: cujus inſcriptio in dicto Spicilegio ita exprimitur:* Venerabili in Chriſto patri, ac nobis in eodem plurimum obſervando, domino Priori Carthuſiæ Colonienſis &c. Coloniæ.
C

quibus dictus pater

389 *Reſponſio autem P. Prioris ad litteras* P. Ignatii *ex noſtro exemplari Spicilegii Romani ſic ſonat:* Bonum certamen certate per arma juſtitiæ a dextris & a ſiniſtris, reverende & in brachiis caritatis mihi jugiter amplectenda pater. Recepi literas R. P. V. Recuperatam utcumque ſanitatem intelligo: & quod eadem me indignum peccatorem in ſanctæ Societatis ſuæ precum & Sacrificiorum communione admittere dignata eſt; in quam me & fratres meos iterum atque iterum commendatos humiliter percupio. Ego veſtri numquam obliviſcar pro affectu, quem mihi Dominus jam diu per M. Petrum Fabri, ſanctæ memoriæ, erga vos dedit. Munuſculum, quod miſi, non eſt dignum gratia; utinam turbulenta tempora ſinerent me ſuccurrere juxta affectum! cum jam ſciam modum diſponendi ſatis ſecurum, & videam ereſcentiam & perſeverantiam Societatis in bono inchoato.

ico reſpondit.

390 Ne tamen jam habita occaſione nihil faciam, mitto 300. florenos aureos, nec literas, nec gratitudinem requirens, ſed preces & ſilentium; quia non ignoro, clericos vivere ex eleemoſynis fidelium, & ſuperflua teneri ad dandum
D piis uſibus, ſicut ad mortem uſque intendo facere, Deo juvante, ad quietandum conſcientiam meam, quamdiu diſpenſatio mihi invito commendata eſt. Utinam poſſem Coloniæ videre collegium fratrum veſtrorum fundatum, antequam moriar! Multa dixi prælatis & ceſtoribus civitatis, ſed rectores ipſi reddunt ſe difficiles. .... Deus miſereatur omnium noſtrorum, qui & cuſtodiat V. P. cum ſua ſancta Societate diutiſſime in divino opere ſuo, quod cœpiſtis, ad deſolatæ Eccleſiæ ſalutem. Ex cella noſtra XXVII. Septembris anno MDLIV. *Subſcriptio ſic habet:* V. R. P. humile mancipium F. Gerardus ſervus Carthuſiæ in Colonia. *Inſcriptio autem ſic:* Reverendo in Chriſto patri D. Ignatio, Præpoſito Societatis nominis Jeſu, ſuo patri perchariſſimo. *Nunc reſumamus excerpta Crombachiana; de quibus ſupra diximus.*

AUCT. J. P.

391 Anno MDLVI. Carthuſia Colonienſis theologiam myſticam Henrici Harphii typis vulgavit, *Anno Cartuſiæ Coloniensis ergo Societatem*
& S. Ignatio fundatori totique Societati eam inſcripſit, quam oſtendit oppoſitam a Deo tumidis ſectariorum ingeniis eſſe, virtuque ſanctitate pariter & doctrina toto terrarum orbe fructus innumeros Eccleſiæ parturire. Eadem hoc anno cum
E Joanne Groppero & Everardo Billichio multum contulit, ut a ſenatu Colonienſi Societati Jeſu gymnaſium Tricoronatum, ejectis ſectariis, traderetur: & anno MDLVII. cognito gymnaſii Societatis fructu, decentis taleris ſuccurrit magiſtrorum egeſtati.

propenſiſſimæ Coloniensis erga easdem.

392 Anno MDLIX. eadem Carthuſia Joanni Gebehardo a Mansfeld, Electori Colonienſi libros quoſdam Dionyſii Carthuſiani dedicans, ſic ei collegium Societatis Coloniense commendavit: Ecce commodum celſitudini tuæ copias auxiliares miſit Deus hominum certe pietate atque eruditione præſtantium, qui vocantur de Societate nominis Jeſu: novit eos tua celſitudo; ſiquidem fructus quos illi Coloniæ, ſociique eorum in Indiarum terris remoteſſimis, & regnis ampliſſimis, hactenus noſtro orbi incognitis, multisquoque Europæ locis incredibiles faciunt, adeo ſunt teſtati & illuſtres, ut qui in eis caliginem ſuo mendacio offundere velit, ipſum ſe potius dehoneſtet. Parum a clericis diſcrepant; ſed multum diſcrepant profeſſione. In-
F ſtitutorum eorum huc maxime ſpectat, ut juventutem in ſcholis, & populum in concionibus publicis, privatiſque confeſſionibus, omneſque illos, qui ſe eorum diſciplinæ tradunt, in omni pietate quam optime inſtituant.

Familiaritatem autem aluit cum ejuſdem Prioris Cauſſus;

393 Aluit hanc familiaritatem cum P. Gerardo Priore pater Caniſius abſens, crebris ad eum datis litteris, & quoties Coloniam exeuntem exhortationibus ſuis Carthuſiam Coloniensem excoluit, Laurentio Surio, diſcipulo olim ſuo in Montano gymnaſio, amiciſſimus, qui ſuis in Commentariis hiſtoriarum temporis ſui etiam S. Xaverii & ſociorum res apud Indos geſtas fuſe proſecutus eſt. *Subdit Crombachius:* Hæc ex Annalibus meis Coloniensibus .. excerpſi; plura libenter, ſi prodeſſe poſſint, iſtiuſmodi ſubmiſſurus. Coloniæ XXII. Junii anno MDCLXIV. Reverentiæ veſtræ ſervus in Chriſto Hermannus Crombach. *Annales porro iſti inter libros ab eo typis editos, quos memorat Bibliotheca Scriptorum Societatis noſtræ, non cenſentur; nec ſeio, ad quem hanc ſuam direxerit epiſtolam.*

394 *Sequitur in apographo noſtro hic titulus:* Autographum F. Gerardi Prioris Carthuſiæ Co-

e cujus Prioris autographo

lo-

A Ianiensis. PRO MEMORIA. *Quæ videntur esse literarum a laudato Priore ad aliquem e nostris datarum fragmentum. Sic porro dicit*: Saluto humiliter reverendum Patrem D. Ignatium Præpositum Societatis nominis Jesu, & omnes devotos fratres ejus, de quibus eudiens sanctam conversationem, & exempla virtutum, & fructum magnum animarum, quem in diversis mundi partibus faciunt, vehementer gaudeo & congratulor, oprans etiam meipsum totum tradere in simplici obedientia, in illorum ministerium. Sed quia corporalis infirmitas, & vocatio mea hoc simpliciter vetant, ideo in spiritu conjungo me illis, præsertim in sacratissimo Missarum officio quotidiano, obsecrans Deum indignis precibus meis, ut illos pro totius Ecclesiæ salute ubique e malis defendere, & immensos animarum fructus usque in finem per illos operari dignetur.

AUCT. I. P.

nonnulla hoc tranſcribuntur.

395 Saluto singulariter nostrum M. Petrum Canisium, cui litteræ adjunctæ destinentur; si reverendo D. Præposito, primum illis lectis, visum fuerit, cui etiam humiliter supplico, ut

B Germaniæ misereri, & succurrere dignetur, mittendo Canisium aut aliquos ex suis saltem ad Coloniam & Lovanium, quia Spiritus sanctus adhuc operatur in multorum cordibus, maxime in inferiori Germania. Insuper & omnes status imperii submiserunt se definitioni concilii, & incipiunt resipiscere, hæresiarchis in peccem exstinctis, & principibus eorum humiliatis. Omnia tamen committo Spiritu sancto, quem oro, ut domino Ignatio voluntatem piam de hac re inspirare dignetur. F. Gerardus inutilis Prior Carthusiensium in Colonia. *Intergo inscriptum est manu* S. Ignatii: Del Prior de la Cartuxa. *Id est*: Prioris Cartusiæ.

396 *Porro patribus Cartusianis Colonienſibus addit Pariſinos, de nobis etiam comulate meritos, teſte Orlandino lib.* 10. *num.* 109. Nondum, *ait*, Societas ecclesiastem, & qui ad populum verba facerent, Parisiis habebat; sed tam administrandis divinis rite mysteriis, tum piis sermonibus conferendis, præcipue vero demonstrandis orandi modis undique viis, suam civitati operam studiumque navabat. Et quamquam templo etiam ipso carebat; Sacramentorum tamen frequentem

Confeſſio Pariſinæ urbis ſuæ breviſſima.

C usum modo in sacello domestico, modo in ecclesiæ curiaque SS. Cosmæ & Damiani, interdum etiam apud patres Cartusianos urgebat. Qui præcipue quadam animi propensione templi sui copiam potestatemque Societati faciebant: cujus laboribus etiam ipsi crescebant, duobus circiter ac viginti, paucis mensibus, civinibus auctis.

§. XXXVIII. Sententiæ, quibus sanctus Pater ac socii ejus a publica infamia liberantur, ad Ribadeneiræ libri III. caput XIII.

Relatis actis hujus ſententiæ

PRodit *hæc sententia ex archivo noſtro Romano, a P. Ignatio Pino exſcripta, ac notis marginalibus ab ipſa illuſtrata. Voces vero, in quas notæ cadent, lateris majuſculis in textu exprimentur. Ille autem ſic memorat*: Reverendi patres domini domini FRANZINUS electus Marsichanus, elmæ Urbis gubernator, & Philippus Archintus, apitcopus Burgi senctu sepulcri, ejusdem elmæ Urbis, ejus districtus, vicarius, visa

D schedula seu memoriali, quod ipse reverendus Dominus vicarius asserit propositum fuisse in Signatura sanctissimi D. nostri Papæ per reverendum D. episcopum CESENATENSEM, indeque vivæ vocis oraculo per Sanctitatem suam emanatam delegationem eidem vicario una cum præfato reverendo D. gubernatore, ut diligenter inquirant super veritate diffamationum, per Mathiam de sancto Cassiano, magistro postarum, passim evulgatarum contra & adversus domum & congregationem presbyterorum Societatis Jesu, commorantium in ecclesie S. Mariæ della Strada de Urbe. Item qui viderunt relationem INTIMATIONIS factæ dicto Mathiæ, ut dicta de causa aderet sua notificaret, si quid haberet pro verificatione dictarum diffamationum. Item qui viderunt COMPARITIONEM in actis factam PER *eum*, asserium procuratorem dicti Mathiæ, per quam requirebat sibi specificari capita diffamationum, ad effectum, ut posset deliberare de responsione.

398 Item qui viderunt relationem ALTERIUS INTIMATIONIS, propterea factæ dicto Mathiæ de

E nonnullis capitibus iplarum diffamationum, & præsertim quod locus Religionis monialium S. Marthæ esset prostibulum, seu, ut vulgo asserebat, seralium dictorum presbyterorum, nec non quod nonnulli ex dictis presbyteris a civitate Parisiensi aufugerant inquisiti de hæretica pravitate; similiter quod ex dictis presbyteris aliqui apud acta prefati domini gubernatoris non modo acculati, sed & convicti existerent de pessimo crimine, & de aliis atrocissimis criminibus, de quibus & processum penes se habere jactavit, adversus quam intimationem nihil amplius dictum, deductum & allegatum fuit, ut ex ACTIS apparet; & nihilominus præfatus dominus vicerius, ut asserit, ab inde citra, bis personaliter visitavit dictum locum monialium S. Marthæ, mulieres ibi existentes singulariter examinando, nec non, ut asserit, diligenter inquisitionem facit a se ipso de vita, moribus & doctrina dictorum presbyterorum; item præfati reverendi domini gubernator, & vicarius, qui novissime viderunt relationem CITATIONIS

ac crimine novitas, falſe commiſſi Ignatium ac ſocios eius conſtitit.

F & declarationem fieri pro exequendis mandatis præfati sanctissimi Domini nostri.

399 Omnibus diligenter visis, & perspectis, & consideratis considerendis, Christi nomine invocato, dixerunt, sanxerunt, declaraverunt, & pronuntiaverunt, dictas & quascumque alias diffamationes falsæ, inique, dolose, & male dice evulgatas fuisse, ipsosque presbyteros, eorumque congregationem ea esse vitæ, morumque integritate, ac religione, tam sincera, & catholicæ doctrinæ, tam uberes fructus jam inde a multis annis in agro dominico parere, ea famæ celebritate, atque splendore apud omnes & fuisse, & esse, ut majores omnibus convitiis & maledictis semper exstiterint & existant; nominatim illorum Præpositum, venerabilem virum, D. Ignatium de Loynla plurimum in Domino commendantes. Itaque eorum bona opera, quæ ais in dies dat Christus, ut in illis ambulent in servitium Dei altissimi, atque obedientiam Sedis Apostolicæ ac SS. Domini nostri, facere ut illorum existimatio, & fama cum summa potius laude augenda sit, quam cujusvis malignitate & detrectione minuenda. Idcirco præfato Mathiæ si-

ferum ſic ſimonium pro bono contra ac-rum bonum vificam?

sen-

A lentium impoſuerunt, & imponunt de prædictis, & quibuſvis aliis diffamationibus, ſub pœna amiſſionis ſui officii poſtarum, nec non confiscationis omnium bonorum ſuorum, ipſo facto & jure incurrenda abſque alia ulteriori declaratione, reſervantes ſibi prædicti domini, domini gubernator, & vicarius declarationem condemnationis pœnarum, per prædictum Mathiam incurſarum ob hujuſmodi diffamationes, ac expenſarum in præſenti cauſa factarum. *Infra habentur*: Ita pronuntiamus Ph. vic⁹.; *id eſt*, Philippus vicarius.

In cujus textu nonnulla omittuntur.

400 *Ad vi* Franzinus, *ſententiæ hujus deſcriptor*, In actis, quæ hic habeo, *inquit*, vocatur FRANCISCUS MICHAELIS. Sed hæc acta non ſunt authentica. *Addo ego*, Franciſco Michaelio *commiſſam rem dici apud Ribadeneiram lib. 3. cap. 13. Ad vi* Ceſenatenſem *dictus ſententiæ hujus ſubminiſtrator obſervat hoc*: Prius ſupplicarat S. Ignatius ſanctiſſimo Domino. Hic rem diſtulit, donec convaleſceret ſuus vicarius. Ubi is convaluit, mox S. Ignatius iterum ſupplicavit per epiſcopum Ceſenatenſem, qui memoriale obtulit, in quo Societatem vocavit SANCTAM. Patent hæc omnia ex ipſo memoriali, quod ante oculos, *inquit*, habeo. *Ad vi* intimationis, *quod non ſubſequitur*, hanc, *ait*, intimationem habeo in manibus. In ea dicitur, quod ſanctiſſimus Dominus XIX. Junii in plena Signatura, vivæ vocis oraculo delegarit D. vicarium, ut eum D. gubernatore inquirat veritatem diffamationum. Intimatio facta eſt XXX. Junii MDXLVI. Intimationis relationem quoque habeo. *Sic ille*. *Ad vi* compartitionem *vero monet ipſa*: Comparitio facta eſt III. Julii MDXLVI. Requiſitionem in ea factam habeo, *inquit*. Per... *ſic explanat*: Philippum Bencivene fuiſſe, habetur in actis: ſed in ſententia ponuntur punctula, *omiſſa nomina*. *Ad vi* alterius intimationis, *ſic eſt in actis*: Altera intimatio iſta facta eſt XXV. Julii. *Sequitur in textu ſententiæ*, ut ex actis apparet. *Harum notarum auctor*: Acta illa, *ait*, etiam hic video. Item citationem noviſſimam. Poſt hanc, lego in actis: „ Eodem Mathia etiam non compa-
„ rente neque per ſe, neque per aſſertum procura-
„ torem ſuum, fuit lata ſententia contra ipſum
„ tenoris ſubſequentis, & ſubſcripta per reve-
C „ rendiſſimum dominum vicarium tantum, cu-
„ jus tenor eſt qui ſequitur „ . *Addit notarum concinnator*: Hic ſequitur ſententia, prout eam deſcripſi. *Nunc ſupereſt*

Exemplar alterius ſententiæ pro Ignatio contra maledicum.

401 *Sententia altera, de qua Ribadeneira loco citato, & quam idem Pater, qui illam ſuperiorem, pro me etiam ex tabulario Romano tranſcripſit*: Chriſti nomine invocato, pro tribunali ſedentes &c. ſententiamus &c., prædictum dominum Joannem da Turano, S. Jnannis de Marcato regionis Campitalli rectorem monialium monaſterii Catechumenorum, de præmiſſis (*quæ ibi enumerarat*) confeſſum, & reſpective legitime convictum, culpabilem & de jure punibilem repertum, a divinis perpetuo ſuſpendendum, omnibuſque ajus beneficiis & officiis privandum fore & eſſe, prout ſuſpendimus & privamus, ajusque bona omnia confiscanda... fore & eſſe, prout confiscamus. Et mitius cum ipſo agentes, more judicis eccleſiaſtici, ad perpetuos carceres condemnandum & detrudendum fore & eſſe, prout condemnamus, & detrudi mandamus &c. Ita pronuntiamus. In. Cardinalis de Monte & protector. Simon Gugnettus notarius. *Hiſce manu item P. Pauli apponuntur iſta*: Acceptatio ſententiæ, & permutatio carceris in perpetuum exilium, habentur in actis apud eumdem notarium. *Et mox*, Prædicti Joannis de Turano inſolentem epiſtolam ad S. Ignatium datam, antequam ſua crimina patefacta forent, hic habeo, *inquit eadem Pater*. Item memoriale, *uti addit*, ab eodem inſcriptum ipſi Pontifici, qua Ignatium & ſocios hæreſeon revelatæque confeſſionis accuſabat, magnam ſimulans pietatem.

Altera ipſa ſententia.

402 *Nunc actum actum publicum pro ſanctis Patre inſtitutum, & ex archivo Romano defunctorum, exhibeo, eſque* ſententia Viceſgerentis pro S. Ignatio contra Franciſcum Ferrerium, *ſic ſonans*: Reverendus D. Petrus Rapondus, juris doctor, reverendi patris domini Philippi Archinti, epiſcopi Salutiarum, SS. Domini noſtri Pauli divina providentia Papæ tertii, in alma Urbe ejuſque diſtrictu vicarii generalis locumtenens & viceſgerens. Viſa petitione pro parte Domini Ignatii de Loyola, Præpoſiti Generalis Societatis Jeſu, contra D. Franciſcum Ferrerium Barchinonenſem, reum conventum, de & ſuper quibuſdam verbis dictis & prolatis injurioſe ac inique per ipſum D. Franciſcum contra prædictum dominum Ignatium, viſaque citatione, ad reſpondendum dictæ petitioni facta, & viſa confeſſione ejuſdem D. Franciſci ſuper dicta petitione, una cum acceptatione dictæ confaſſionis pro parte dicti D. Ignatii, & viſo termino, dicto Franciſco aſſignato ad docendum de ſatisfactione allegata, viſaque declaratione ejuſdem Franciſci, per quam dixit, ſe ſatisfeciſſe in hunc modum, qui ſequitur, videlicet:

Quo S. Ignatius in foro ecclesiastico demonstrat ad ea tandem velum.

403 Quia ip eodem loco & coram eiſdem perſonis, ubi dixit verba injurioſa, de quibus in petitione, contra dictum dominum Ignatium, ibidem etiam dixit idem Franciſcus Ferrerius, quod da omnibus & ſingulis verbis injurioſis, quæ dixerat contra dictum D. Ignatium, mentitus eſt, & quod male fecit, ſe dixiſſe prædicta verba; viſaque citatione ad audiendum ſententiam pro die hodierna, & viſis videndis, ac conſideratis conſiderandis, partibus ibidem reſpective præſentibus, pronuntiavit, declaravit, & ſententiavit, quod dictus D. Franciſcus Ferrerius, pro eo, quod, dum confeſſus fuit, ſe dixiſſe nonnulla verba injurioſa contra dictum dominum Ignatium, & quod de illis verbis injurioſis mentitus fuit, propterea dumtaxat teneatur eidem D. Ignatio pro pœnitentia ſalutari flexis genibus veniam petere. Et ita pronuntiavit, declaravit, & ſententiavit omni meliori modo, via juris & forma, quibus potuit &c.

Hujus instrumenti fides publice auctoritate munitur.

404 In quorum fidem præſentes fieri & per notarium infraſcriptum ſubſcribi mandavit. Datum Romæ in ædibus noſtris ſub anno a nativitate Domini MDXLVII. Indictione V. die vero ſecunda menſis Junii, pontificatus prælibati ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri D. Pauli divina providentia Papæ III. anno XIII. Ita pronuntiavi ego Patrus Rapondus locumtenens.

Copia auſcultata cum originali ſubſcripta, ſub die ſecunda menſis Junii, concordat eum eodem originali; quod atteſtor. In cujus fidem hic me ſubſcripſi, una cum reverendi P. D. vicarii Urbis, & ejus curiæ ſigilli impreſſione, ad majorem corroborationem &c. Ita eſt. Joannes Bargamus, curiæ reverendi D. vicarii notarius act. In fidem.

§. XXXIX.

AUCT. J. P.

§. XXXIX. Dignitates eccleſiaſticæ hominibus Societatis ab Ignatio præcluſæ; regi Romanorum circa Caniſium utcumque factum ſatis; nonnulla circa Claudium Jaium, S. Franciſcum Borgiam, ac Lainium in hac materia.

Declinat dignitatem epiſcopalē Polygillo,

Quam fortiter, & quam gravibus de cauſis in hac re ſeſe geſſerit ſanctus Pater noſter, dabit Ribadeneira lib. 3. cap. 15. ex actis, quæ ibi affert. Locum citatum confirmo ac declaro. Bobadilla in litteris S. Ignatio *inſcriptis, atque e tabulario noſtro Romano erutis, ex fide P. Ignatii Pinii, ſic habet*: Gratia & pax Chriſti Domini ſit ſemper nobiſcum. Amen. *Quad ſequitur, ex Hiſpanico Latinum facta*: Secretarius aliquis regis Romanorum venit ad hanc aulam, & mecum locutus eſt, ut acceptarem epiſcopatum quemdam Tergeſtinum: cui reſpondi, quod noſtra vocatio eſſet paupertatis, & non magnificentiæ.. *Subditur in apographo noſtro Latine*: Ex caſtris prope Ingolſtadium v. Septembris MDXLVI.

& Caniſium

406 *Ex libello* de Recuerdos (*quem Latine poſſis dicere* Memorialem) *P. Polanci, & P. Petri Ribadeneiræ, pag. 41. proferuntur ex collectione noſtra Romana hæc, quæ ex Hiſpanico interpretor Latine*: MDLII. beri mihi dixit Cardinalis ſanctæ Crucis, redux a Pontifice, hora noctis media; quod Dominus Jacobus Laſſo ſecum fuerit locutus, ut in primo conſiſtorio epiſcopatum Viennenſem pro M. Caniſio proponeret, dicendo, ut ſua Sanctitas ſine Societatis conſenſu, ex reverentia erga regem Romanorum, illum ei conferret; & quod Cardinalis narraverit ſuæ Sanctitati id, quod ſibi dixerat dominus Jacobus, quodque vellet meniem ejus intelligere, ne erraret; ac ſibi dixiſſe Papam: Id quod volebat dominus Jacobus, illud ipſum eſt; ſed ego id facere nolo, quia non convenit iſti Societati; & videntur mihi M. Ignatius habere rationem, non conſentiendi iſti negotio, atque eminus proſpicere id, quod poſſet accidere, aperiendo portam ambitioni: & bene admodum facit, quando eam non aperit.. Ex alia parte res eſt dura, non facere ſatis tantæ devotioni regis Romanorum, & tantæ neceſſitati, quæ eſt, perſonarum tali oneri aptarum &c. *In manibus inſuper habeo exemplar ex epiſtola autographa Italica P. Joannis Polanci, quæ notatur Romæ data* VI. *Octobris* 1554. *tranſcriptum; cujus argumentum verſatur circa præſens negotium acceptandi a P. Caniſio epiſcopatus Viennenſis, & ea, quæ huc in finem Romæ acta ſunt: ac de his ſatis dixi ſupra. Sed inter acceptionem ac repulſam iſtius epiſcopatus, medium quoddam interpoſitum eſt temperamentum.*

quo Julius III. mandat adminiſtratori epiſcopatus Viennenſis,

407 *Quomodo enim Pontifex utcumque ſatisfecerit regi Romanorum, conſentiente* S. Ignatio, *patet ex Brevi, quo idem Pontifex (Julius nimirum III.) P. Petrum Caniſium creat adminiſtratorem epiſcopatus Viennenſis: quod monumentorum Ignatianorum Romæ pro nobis collector ſapiſſime laudatus huc miſit* ex minuta originali (ſubſcripta a Cardinali Puteo, tunc Signaturæ gratiæ præfecto, & a S. Ignatio:) quæ hic, *ait*, extat: *ut patet ex notis marginalibus, quas inferius adſcripſit. Breve ſic ſonat*: Dilecto filio Petro Caniſio, presbytero ex Societate Jeſu, magiſtro in theologia. Dilecte fili, ſalutem. Cupientes eccleſiæ Viennenſis, provinciæ Saltzeburgenſis, ad præſens certo modo paſtoris ſolatio deſtitutæ, perſonem ſecundum cor noſtrum utilem & idoneam præficere, & ne interim eccleſia ipſa in ſpiritualibus, & temporalibus patiatur, opportune providere: & attendentes, quod te, ob tuam in Deum pietatem, & literarum ſcientiam, ac in ſpiritualibus providentiam, & temporalibus circumſpectionem, diverſaque alia virtutum dona, quibus perſonam tuam illarum largitor Altiſſimus multipliciter inſignivit, eccleſiam prædictam, illius durante vacatione, ſcire, velis, & poteris ſalubriter regere, & feliciter gubernare, ac eidem eccleſiæ in illius regimine, & adminiſtratione plurimum utilis & fructuoſus eſſe:

per Brevo

408 Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, contemplatione etiam chariſſimi in Chriſto filii noſtri Ferdinandi, Romanorum & Ungariæ regis illuſtris, in imperatorem electi, quem hoc tummopere cupere intelleximus; te, de quo ex præmiſſis plurimum in Domino confidimus, ipſius eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtratorem ad annum, intra quem eidem eccleſiæ de idoneo & utili paſtore providebimus, Apoſtolica auctoritate conſtituimus, & deputamus, plenam, & liberam ejuſdem eccleſiæ curam & adminiſtrationem tibi in eiſdem ſpiritualibus, & temporalibus, anno hujuſmodi durante, plenarie committendo.

Apoſtolicâ,

409 Volumus autem, quod, adminiſtratione hujuſmodi durante, in dicta eccleſia, ac civitate, & diœceſi Viennenſi, ea, quæ juriſdictionis exiſtunt, per te ipſum, vel alium, aut alios, quos nomine tuo poſſis ſubſtituere, libere exercere; quæ vero Ordinis fuerint, per Catholicum antiſtitem, gratiam & communionem dictæ Sedis habentem, exerceri facere, ac quæcumque beneficia eccleſiaſtica cum cura, & ſine cura, ſecularia, & quorumvis Ordinum regularia, ad collationem, & proviſionem, præſentationem, electionem, & quamvis aliam diſpoſitionem, pro tempore exiſtentis epiſcopi Viennenſis pertinentia, conferre, & de illis providere, ac ad illa præſentare, & eligere, aliaſque de illis, nec non debitis & conſuetis menſæ epiſcopalis Viennenſis ſupportatis oneribus, de reſiduis illius fructibus, redditibus, & proventibus diſponere libere & licite valeas in omnibus, ſicuti epiſcopi Viennenſes, qui pro tempore fuerunt, illa conferre, & de illis providere, ac ad illa præſentare, & eligere, aliaſque de illis, nec non menſæ prædictæ fructibus, redditibus, & proventibus diſponere potuerunt, ſeu etiam debuerunt: alienatione tamen quorumcumque bonorum immobilium, & pretioſorum mobilium dictæ menſæ penitus interdicta.

cujus adminiſtrationem prædictam

410 Quocirca diſcretioni tuæ, ut curam, & adminiſtrationem prædictas, ut præfertur, ſic ſolicite geras, & fideliter profequaris, quod eccleſia ipſa gubernetori provido, & fructuoſo adminiſtratori gaudeat ſe commiſſam; utque præter æterna retributionis præmia, & dictæ Sedis benedictionem, & gratiam exinde uberius conſequi

A ſequi mereareris: nec non dilectis filiis, capitulo & vaſſallis eccleſiæ, ac clero, & populo civitatis, & diœceſis prædictarum per præſentes mandamus, ut capitulum tibi tamquam patri & paſtori animarum ſuarum humiliter intendentes exhibeant tibi obedientiam, & reverentiam debitas, & devotas; & clerus te benigne recipientes, & honorifice pertractantes, tua ſalubria monita, & mandata ſuſcipiant humiliter, & efficaciter adimplere procurent: populus vero te devote ſuſcipientes, tuis monitis, & mandatis ſalubribus humiliter intendant, ita quod tu in eis devotionis filios, & ipſi in te patrem benevolum inveniſſe gaudeatis: vaſſalli autem prædicti te debito honore proſequentes, tibi fidelitatem ſolitam, ac conſueta ſervitia, & jura tibi ab eis debita integre exhibere procurent; alioquin ſententiam, ſive pœnam, quam rite tuleris ſeu ſtatueris in rebelles, ratam habebimus, & faciemus, auctore Domino, uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari.

Hic profectus.

411 Rogamus quoque & hortamur attente præfatum Ferdinandum, & venerabilem fratrem archiepiſcopum Saltzeburgenſem, eidem archiepiſcopo per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus te, & præfatam eccleſiam ipſius archiepiſcopi

B ſuffraganeam habentes pro noſtra & dictæ Sedis reverentia propenſius commendatos, in ampliandis & conſervandis juribus veſtris ſic vos benigni favoris auxilia proſequantur, quod tu, eorum fultus præſidio, in commiſſo tibi ejuſdem eccleſiæ regimine poſſis Deo propitio proſperari, ac Ferdinando regi adeo perennis vitæ præmium, & a nobis condigna proveniat actio gratiarum, ipſeque archiepiſcopus proinde divinam miſericordiam, ac noſtram ac dictæ Sedis benedictionem & gratiam uberius valeant promereri. Datum Romæ apud S. Petrum die tertia Novembris MOLIV. anno quinto „. Attento conſenſu Præpoſiti Gene„ ralis, & quia rex ſupplicat, & minuta eſt in „ forma, poteſt expediri. Ja. Cardinalis Puteus„.

** Hæc ſcripta ſunt manu propria Cardinalis Putei.*
** Hæc ſcripſit T. Polancus ſecretar.*
** Propria manu S. Ignatii.*
Nonnulla de Jaio, S. Francisco Borgia ac Laynez.

* Expeditioni hujus brevis nomine meo & totius Societatis conſentio *. Ignatius *. *Atque hæc quidem de Cauſio hactenus.*

412 *Quanto autem opere laboraverit ſanctus Pater*

C *in cauſa Claudii Jaii, exponit Ribadeneira loc. cit. cui hæc addo.* Jaius ad primam ſuſpicionem de offerendo ſibi epiſcopatu Tergeſtino a rege Romanorum, mox Venetiis XIII. Septembris MDXLVI. ſcripſit ad S. Ignatium, *ex relatione P. Ignatii Pinii in noſtris apographis Romanis, qui & epiſtolæ mox producit fragmentum, quod ex Italico ſic verto:* Hactenus . . recuſavi acceptare beneficium eccleſiaſticum curatum; ac minus vellem illudin præſentia. Et quanto eſſet majus, tanto minus acceptare vellem. Ego per Dei gratiam acquieſco mea vocatione in paupertate, tametſi non acquieſcam memetipſo, cognoſcens, me peccare quotidie, & offendere Dominum meum: neque novi gubernare memetipſum: atque adeo non vellem acceptare gubernationem alienam ex obligatione. *Ita vir modeſtiſſimus.* Tum, *ſicut adjungit Pinius*, a S. Ignatio petiit preces, ac mandam, quo id reculaturus eſt regi Romanorum. Et XXV. Septembris MOXLVI. regi Romanorum id recuſavit pulcherrima epiſtola, cujus ſubſcriptio eſt: Tuæ ſereniſſimæ majeſtati humillimus ſervus ac minimus capellanus Claudius Jaius. Cum autem reſciviſſet, regem inſtare apud Pontificem, ut id oneris ipſe Jaio imponeret, pulcherrima epiſtola ſuſſit & deprecatus eſt, ut urgere D deſiſteret, x. Decembris MDXLVI. Tridenti. *Inſcriptio ex Italico eſt*: Veſtræ ſacræ majeſtatis minimus ſervus, & indignus capellanus Claudius Jaius, etiam nomine ſuorum ſociorum. Poſtquam nempe Cardinalis Carpi, protector Societatis, id ipſum ſuaſiſſet eidem regi literis datis Romæ IV. Decembris MOXLVI. haud dubie utrumque impellente S. Ignatio; *uti obſervat monumentorum Ignatianorum Romæ pro nobis collector. His adde, quæ inter excerpta è libro Memorialis P. Ludovici Conſalvi paginarum* 200. *in folio, pag.* 195. 196. *&c. P. Ignatius Pinius contraxit, ac documentis noſtris Romanis inſcripſit, ſic memorans*: Narrat, quantum S. Ignatius ſe oppoſuerit, ne Pontifex Claudio Jaio daret præceptum obedientiæ, ut admitteret epiſcopatum Tergeſtinum, urgente rege Romanorum: quodque, deſiſtente tandem rege, S. Ignatius indixerit Miſſas, & TE DEUM LAUDAMUS, in gratiarum actionem. AUCT. J. P.

Quænam inter S. Franciſcum Borgiam, Julium PP. III. & Carolum V. acta fuerint, expedit Ribadeneira loco ſupra citato: circa quem juvat obſervaſſe, quod in manibus habeam exemplar epiſtolæ Hiſpanicæ, ex archivo noſtro Romano depromptæ; qua S. Pater noſter ſcribit S. Franciſco Borgiæ de galero Cardinalitio, quem Julius E *PP. III. volebat ipſi conferre rogatu Caroli V. imperatoris; exponens animi ſui ſenſa circa iſtam dignitatem. Idem archivum nobis ſubminiſtravit* ſcriptum, quo P. Laynez declinavit acriter dignitatem Cardinalitiam, allegato inter alia judicio S. Ignatii, *ſignatum* XIX. *Decembris* DLV. *quo confirmantur illa, quæ habet Ribadeneira loco citato.*

§. XL. Geſta ab Ignatio in liberanda Societate a feminarum cura.

Libellus ſupplex Societatis Pontifici obla-tus.

QUæ Ribadeneira *lib.* 3. *cap.* 24. *memorat, ab* Ignatio *circa præſentem materiam acta fuiſſe apud Pontificem maximum, declarantur ac confirmantur ex noſtris apographis, è tabulario Romano promptis; inter quæ eſt* S. Ignatii memoriale ad Pontificem, *a Pino deſcriptum, notis hic illic adjectis. Habe textum*: Beatiſſime Pater. Devoti Sanctitatis veſtræ oratores Præpoſitus & presbyteri Societatis Jeſu in eccleſia S. Mariæ de Strata, in alma Urbe a Sanctitate veſtra erectæ, inſtitutæ, & approbatæ, non deſinunt F pro viribus & tenui ipſorum facultate, exercere ſe in quotidianis obſequiis Eccleſiæ Dei, & Domini noſtri Jeſu Chriſti, & conſequenter Sanctitatis veſtræ, ejuſdem in terris vicarii.

ut eo citius tur a cura mulierum.
** habetur tantùm pr.*

414 Cum autem presbyteri ſupradicti * a nonnullis magnis viris, præcipue in partibus Hiſpaniarum, ſolicitentur ad ſuſcipiendam curam monacharum & mulierum devote Deo ſervire cupientium: ex nunc ipſi oratores animadvertentes, hoc unum eſſe magnum impedimentum cæteris officiis, in obſequium Dei ſibi incumbentibus, ex ipſo principali Sanctitatis veſtræ inſtituto, & cum adhuc hæc cura exordiri incipiat, atque impediri poſſe videatur, & parvum impedimentum in principio poſſit deinceps majus fieri; ad beatiſſimos Sanctitatis veſtræ pedes humiliter recurrunt, ſupplicantes de gratia ſpeciali, ut in eorum inſtitutione ac Societatis confirmatione, quæ pro expreſſa habeatur de verbo ad verbum ac exprimi

A primi poſſit, dignetur declarare & decernere, magnum eſſe impedimentum cæteris officiis & obſequiis Dei ſibi incumbentibus ex ipſo Sanctitatis veſtræ principali inſtituto, curam aliquarum montaliumve ſororum, ſeu quarumcumque mulierum ſuſcipere, aut ipſarum votum aliquod vel obedientiam recipere: ipſoſque ad hujuſmodi curam mulierum ſuſcipiendam nullo modo teneri debere, nec eorum inſtituto & Societati expedire. Non obſtantibus &c.

AUCT. J. P.

De duabus regulis Societati exemptis

415 *Sequitur in noſtra apographo clauſula quædam his terminis expreſſa, qui videntur additi eſſe ad ſignificandam majorem decreti vim, atque ad ſingularem ei firmitatem conciliandam. Quæ ibi per abbreviationem ſcribuntur, forte eo exarari debent modo, quo illa uncinis incluſi. Clauſula itaque iſta ſic habet*: Et cum (abrogatione) &c., & decreto & prohibitione &c., & quod præſentes per Breve ſeu per litteras (contradictoriarum *vel* contradictorias) S. Væ. poſſint expediri. *In tergo hujus inſtrumenti haberi ſcriptas manu* S. Ignatii *illas voces Hiſpanicas*; Sobre mucheres profeſas, *id eſt*, ſuper mulieribus profeſſis; *diſco ex P. Ignatio Pinia. Quidnam vero ſanctus Pater noſter ſtatuerit circa Iſabellam Roſel ſeu Roſer, ex epiſtola ad eam data, & apud Ribadeneiram relata, perſpicuum eſt: cui ex Romanis noſtris apographis ſuperadde exemplum Brevis, quo Pontifex Societatem liberavit cura dictæ Iſabellæ Roſer, & Franciſcæ Cruilles. Sic ſonat*:

B

Ipſius Brevis

416 Nos Philippus Archintus, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Salutiarum, ſanctiſſimi Domini in Chriſto Patris & Domini noſtri D. Pauli divina providentia Papæ III. in alma Urbe vicarius in ſpiritualibus, atteſtamur, & fidem facimus, qualiter præfatus ſanctiſſimus D. noſter, expoſito ſibi pro parte dilecti filii ſui Ignatii de Loyola, Præpoſiti Societatis Jeſu, in alma Urbe per Sanctitatem ſuam canonice inſtitutæ, dilectam ſibi in Chriſto filiam Iſabellam Roſer, mulierem Barchinonenſem, de commiſſione ſuæ Sanctitatis, in manibus dicti Ignatii, Præpoſiti Societatis præfatæ, obedientiam ipſi Ignatio tantum, & votum caſtitatis ſimpliciter, votum vero paupertatis, ſatisfacto voluntati mariti ſui defuncti, de aliis bonis bonis paupertatem, quam Prælatus ſuus ſibi injungeret ſive mandaret, tenere & ſervare, ſeu alias forſan dicta tria vota ſimpliciter abſque conditione aliqua in manibus Ignatii Præpoſiti hujuſmodi ſolemniter promiſiſſe & voviſſe:

C

quo Pauli Jo

417 Ac dilectam etiam ſibi in Chriſto filiam Franciſcam Cruilles, ejuſdem Iſabellæ ſervitricem, obedientiam dicto Ignatio, & forſan pro tempore exiſtenti Præpoſito Societatis ejuſdem, atque caſtitatem, & paupertatem ſimpliciter in ejuſdem manibus ſolemniter voviſſe, dictumque Ignatium diverſis & quam pluribus ſervitiis pro honore & gloria Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Sanctitatis ſuæ ſervitio eſſe valde impeditum, & non expedire ſibi nec Societati, hujuſmodi mulieres ſub ejus cura habere.

418 Et propterea ad ejuſdem Ignatii petitionem ac inſtantiam, Ignatium, & pro tempore exiſtentem Præpoſitum, & Societatem hujuſmodi, ab hujuſmodi onere & cura ipſarum Iſabellæ & Franciſcæ primum; & deinde de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine Iſabellam, & Franciſcam Cruilles præfatas ab ipſius Societatis, & illius, ac pro tempore exiſtantis Præpoſiti hujuſmodi obedientia, religione, cura, gubernio, & votis præfatis eximit pen-

Societatem ab eorum cura, ipſi a cura a vo ſolvit,

gus, & liberavit, ac vota per eos emiſſa in & ad hoc commutavit; videlicet, quod earum cujuslibet vita durante, Ordinario loci, in quo tempore eia eſſe placuerit, ſicuti quilibet ſalius Chriſtianus obedire, & caſtitatem perpetuo obſervare, & quæcumque bona, quæ ante profeſſionem præfatam habebant, & quæ nunc habent, & pro tempore habebunt, eiſdem Iſabellæ, & Franciſcæ Cruilles reſpective reſtituit, ac earum cuilibet, ut illa & alia pro tempore ſibi acquirere & retinere, illiſque uti, ac de illis tam in vita quam mortis articulo ad cujuslibet ipſarum libitum & omnimodas voluntates libere diſponere & teſtari, vendera, donare, & alienare valeant in omnibus & per omnia, ac ſi nullum paupertatis votum emiſiſſent, conceſſit. D

ac omnino liberat vo dit

419 Quodque de cetero dictæ mulieres omnibus & ſingulis indulgentiis, gratiis, facultatibus, & conceſſionibus, quibus ſi a dicta Societate exemptæ non eſſent, gauderent, gaudeant iodulſit. Non obſtantibus præmiſſis, & Apoſtolicis, provincialibus, & ſynodalibus Conſtitutionibus & ordinationibus, nec non dictæ Societatis, & Ordinis, cujus forſan exiſtit, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus, dictorumque votorum natura, privilegiis quoque, indultis, & literis Apoſtolicis, illis ac eorum ſuperioribus etiam generaliter ſub quibuſvis verborum formis & clauſulis, etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque fortioribus, efficacioribus, & inſolitis, irritantibusque, & aliis decretis, conceſſis, confirmatis, & iteratis vicibus innovatis. E

ſublata o mni dero gatione

420 Quibus omnibus, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus ſpecialis ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales id importantes, mentio aut quævis alia exprefſio habenda, vel alia aliqua exquiſita forma ſervanda foret, tenores hujuſmodi, acſi de verbo ad verbum ioſererentur præſentibus, pro plene & ſufficienter expreſſis habentur. Illis, alias in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogavit, ceteriſque contrariis quibuſcumque. In quorum fidem literas noſtras hujuſmodi, manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas, de mandato ejuſdem Sanctiſſimi D. noſtri, ſuæ vivæ vocis oraculo nobis facto, fieri juſſimus. Datum Romæ &c. die tertia Novembris MDXLVI, anno XII. dicti ſanctiſſimi D. N. Pauli PP. III. *Porro, teſte P. Ignatio Pinia*, exemplum Brevis de Iſabella Roſer, & Franciſca Cruilles, eſt quædam minuta, exarata a P. Polanco, & locis quibuſdam limata alterius manu. F

Alio quodam hoc ſpectante,

421 *Inter epiſtolas ſancti Patris noſtri, quarum ecgrapha plurima in promptu habemus, collecta a P. Claudio Joachimo Tbeubeau S. J., habemus exemplar unum, quod datur ad monachas Ulviam & Bajadellam Hiſpanice ſcriptum Romæ die* v. *Aprilis anno* 1549, *ubi hæc habentur, in Latinum hic converſa*: Auctoritas Vicarii Chriſti clauſit portam, ne admittatur ullum regimeo, aut ſuperinteodentia Religioſarum, ſupplicante id Societate in principio, quia judicabat, quod eſſet ad majus Dei Domini noſtri obſequium *&c. Bulla Pauli III. data anno* 1549. *in qua conceditur, ne curam monialium, ſeu Religioſarum quarumlibet perſonarum recipere teneantur &c.*, (*quam citat Ribadeneira lib.* 3. *cap.* 14.) *exſtat in Inſtituto Societatis Jeſu impreſſo*,

A *preſſo. De Litteris Apoſtolicis anni* 1547. XIII. *Kal. Junii, meminit ibid. Ribadeneira. Quidnam vero ſanctus Pater in hac materia a ſuis exegerit, liquet ex Conſtitutionibus parte 6. cap.* 3. *num.* 5. *ubi hæc præſcribit*: Cum homines.. hujus Societatis ſemper parati eſſe debeant ad diſcurrendum per quaſvis mundi partes, quo fuerint a ſummo Pontifice, vel a ſuis Superioribus miſſi; non debeot curam animarum, neque item mulierum Religioſarum, vel aliarum quarumcumque ſuſcipere, ut ordinarie illarum confeſſiones audiant, vel ipſas regant: quamvis nihil repugnet, ſemel unius monaſterii confeſſiones, ob ſpeciales cauſas, audire. *Congregationi quoque noſtræ ſeptimæ, relictis ſibi a ſancto ſuo Fundatore placitis inhærenti, placuit condere decretum* 56. *quo ſtatuit, curam mulierum, quæ certis inter ſe legibus una vivunt, alienum eſſe ob inſtituto noſtro; ideoque ab illa Noſtris abſtinendum, & inſormandum, ſi res exigat, Pontificem. His, quæ cauto ac prudenter cum Societatis Fundator, tum ipſa Societas ſuis præſcripſit, præcluſa etiam fuit porta,* ut B *ulla mulierum congregatio Societatis inſtitutum ſectaretur; quod, quam a mente ſancti Patris ac Societatis fuerit alienum, ex dictis colliges. Et vero tamquam ſi e ſpecula diu ante ea proſpexiſſet, emerſuram aliquando hujuſmodi ſectam, vetuit tempus, quo hac cautela uſum ſingularem habuit: nam ſeculo decimo ſeptimo aliquantulum adulto exſtitit congregatio quædam ſub nomine Jeſuitiſſarum, auctoritate privata, extra ullam Sedis Apoſtolicæ approbationem, in nonnullis Italiæ & Ultramontanis partibus conflata: quam Urbanus PP. VIII. ſuppreſſit, & extinxit, edito ſuper hac re his terris Apoſtolicis, anno* 1631. *ſignatis, ac Bullario Romano inſertis tom.* 5. *Anteriora reviſamus.*

§. XLI. Sacri Cardinalium Collegii, ac deinde Julii Papæ III. in Ignatium ac Societatem benevolentia; conventus patrum in Urbem; approbatio, & dignitas C Conſtitutionum.

Cardinalium erga noſtros in ea nova diſſimulata benevolentia.

POſt hæc, *uti ſcribis Maffeius lib.* 2. *cap.* 19. Paulus III. Pontifex maximus, ſenio eutriſque confectus, e vita migravit, comitiaque novo creando Pontifici, in magna ſtudiorum ac voluntatum varietate in aliquot menſes extracta ſunt. Quo ipſo tempore, cum Urbs, ut in diuturno interregno, annonæ difficultate vehementiſſime laboraret, noſtriſque numero in dies auctis, extrema fames adeſſe videretur; Ignatius cum aliorum, tum præcipue ſacri Collegii Cardinalium eximiam in ſe ſuoſque benignitatem expertus eſt. Quippe in ſummis occupationibus Patres auguſtos pia noſtrorum hominum recordatio ſubiit: communique conſilio ad eorum inopiam ſublevandam non levis pecuniæ ſumma ex ipſo conclavi tranſmiſſa eſt, enixe in primis faventu atque adjuvante Rodulpho Pio Carpenſi, quem Ignatius jam ante ſibi ſociiſque patronum ac protectorem, ut appellant, e ſummi Pontificis auctoritate delegerat.

Julii PP. 3. munificentia.

423 Ac rebus diu multumque agitatis, Pontifex denique declaratur Julius, eo nomine tertius, qui, quod in ſynodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem theologos A- D poſtolicos familiariter noverat, multaque tum ex AUCT. iis, tum ex aliis de Societatis inſtituto didicerat, J.P. Ignatio ſupplicanti multa in Societatis incrementum ac rem, admodum liberaliter tribuit. *Exſtat diploma ejus apud Ribadeneiram lib.* 3. *cap.* 21. *Circa textum Maffeii obiter obſerva, Fabrum deſtinatum quidem fuiſſe ad concilium Tridentinum, ſed, quæ minus eidem interfuerit, obſtitiſſe mortis interventum, ex Ribadeneira lib.* 3. *cap.* 11. *& Orlandino lib.* 6. *num.* 19. *At forte Faber excidit calamo Maffeii pro Jaio, qui una cum Lainio ac Salmerone ſanctæ iſti ſynodo interfuit*, magnoque erat (*verba ſunt Orlandini loco citato*) apud omnes Tridenti loco. Conſulebatur in circulis de concilii rebus, & a præſulibus multum adhibebatur. *At redeamus ad priora. Aliis erga* Ignatium *ac filios ejus propenſiſſimæ voluntatis teſtificationibus ſuum ſanctiſſimus Chriſti Vicarius benevolentiam comprobatam eſſe volut. Nam, ſicut narrat Orlandinus ad annum* 1550. *lib.* 10. *a num.* 1. Indicto, ac E propoſito toti Chriſtiano orbi jobelæo, quo grex cunctus ſuum ad Paſtorem, ut eſt in more poſitum, vocabatur, Ignatius Pontifici ſupplex fuit, ut Societatis hominibus, qui pro Eccleſia & animarum ſalute in locis disjunctiſſimis verſabantur in India, Braſilia, Congo denique, & propiore Africa, nec ſine magno rei Chriſtianæ damno ad Urbem conferre ſe poterant, promerendi jobelæi copiam poteſtatemque cum Chriſtianis earum regionum, atque oeophytis faceret; ſimul & quid ejus merendi gratia faciendum præſcriberet, indicaret.

ea communicandi cum Societate gratia ſpiritualibus.

424 Pontifex blando oculo Ignatium intuitus, ut animi ſui ſignificaret affectum: Quod attinet, inquit, ad elargiendum ſociis veſtris abſentibus jobelæum, id libenter elargior, hanc tamen cum parſimonia, &, ut ejus verbis utar, cum reſtrictione, ut omnem meam in hac re poteſtatem cum Societate veſtra communicatam velim; liceatque fratribus veſtris, tanto a nobis intervallo disjunctis, ex theſauris, & largiſſimis hujus anni condonationibus gaudere; ad eaſque promerendas, quidquid vilum fuerit, veſtro arbitratu præſcribere. Ignatius, plurimis actis gratiis, F per eam occaſionem Pontifici maximo nonnulla ex iis, quæ de Indiis, & remotis illis partibus ountiabantur, auditu læta, nec celſiſſimis illius auribus indigna commemoravit. Quæ cum Pontifex audiſſet, ſtudio divini flagrans honoris, lacrymas tenere præ gaudii voluptate non potuit, teſtatus, ea ſibi accidiſſe perjucunda. *Verum non Indis duntaxat, aliiſque notionibus ab Urbe remotiſſimis, ſed compluribus etiam, qui ob eadem Urbe proprius aberant, laudatus Chriſti Vicarius jubilæi lucrum*, Ignatio *poſtulante, conceſſit; uti legere eſt ibidem num.* 3. *Quid, quod illud ſingulare beneficium alio non minore munere liberalis Pontifex cumularit, quando privilegia Societatis ſuſpendi voluit tempore Jubilæi? de qua re ibidem num.* 4 *pluribus edoceri poteris.*

425 *Interim occaſione eorum, quæ de jubilæo dixi, & eorum item, quæ Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 5. *refert de Lainio ex Africa reverſa, poſt egregiam Chriſtianis militibus navatam operam in eo bello, quod duce Joanne Vega, Sueſſæ prorege, adverſus Chriſtiani nominis hoſtes geſtum eſt; profero ſequens inſtrumentum, ab Ignatio Pinio Roma tranſcriptum, quo* S. Ignatius *impetravit jubilæum*

inter quas eſt pro miſſionibus in Africa jubilæum.

A *bellum tunc militantibus in Africa contra infideles, & impetratum denunciavit his literis*: Ignatius de Loyola, Præpositus Generalis Societatis Jesu. Illustribus dominis, ac nobilibus, & strenuis viris, ducibus ac militibus, & omnibus demum Christianis, qui in Africa contra infideles bellum gerunt, Jesu Christi Domini protectionem, & auxilium, ac salutem in eodem sempiternam. Cum ex literis excellentissimi domini Joannis de Vega, proregis Siciliæ ac ducis generalis hujus sanctæ expeditionis admonitus, ipsius ac totius exercitus nomine supplicassem sanctissimo domino nostro Julio, divina providentia Papæ tertio, ut thesaurum Jubilei, qui Romam venientibus, & aliquot ecclesias jovilentibus aperitur, vobis, qui in bello pro Christi gloria ac fidei sanctæ exaltatione gerendo, cum infidelibus distinemini, aperiret; ejus sanctitas hilari animo de benignitate Apostolica omnibus vobis (qui tamen contriti ac confessi essetis) eam gratiam concessit: ut tanto alacrius, animosius & fortius cum inimicis sanctæ crucis dimicetis, quanto effusiorem Dei altissimi & sponsæ ejus Ecclesiæ liberalitatem,

B & feliciorem belli eventum (sive viventibus victoria, sive alicui morienti beatitudo obtingat, impetrata omnium peccatorum remissione) cernetis. Ut ergo gratiam hanc impetratam significarem, hasce literas scribere, & Societatis nostræ sigillo obsignare visum in Domino fuit. Datum Romæ septimo Idus Julii MDL.

426 *Neque hic stetit beneficentissimus erga sanctum Patriarcham nostrum ac cœtum ejus omnem Pontificis voluntas, sed* Ad hæc interiora, *ut cum Orlandino ibidem a num. 34. loquar*, & quæ animorum propria sunt, benigne Julius externa insuper, & quæ ad rem familiarem fortunasque pertinerent, adjunxit. Is ex Ecclesiæ bonis Salmanticensi collegio, Cardinali rogante Mendoza, aureos septingentos quotannis attribuit; quamvis ægre aliis adduci posset, ut de privatis ecclesiis detrahere aliquid, quod in alios usus & collegia converteret. Is Romano collegio, quod anno insequenti cœptum est, duce postulante Gandiæ, aureos item mille quingentos, in annos singulos assignavit. Is Cæraugustæ domicilium sacrarum virginum, a Joanne olim Conalvin, Aragonensis regni conservatore, excitatum, ab eodemque postea au-

C ctoritate Pontificia maximi dissolutum, nostris addixit. Is denique, cum ad eum supplex rediret Ignatius, ut ex interioribus Ecclesiæ thesauris aliquid more tuo in animorum commodum postularet; Pontifex, cum annuisset petenti, Quid? inquit, nihilne in vitæ vestræ tutelam, & indigentiam corporum postulatis? justsuque eum in posterum, acri interposito obedientiæ mandato, quoties professorum domus in egestate esset, toties ad se confidenter, & sine verecundia reverti: unumque de familiaribus tuis præsentem monuit, ut id ipsum sibi ad *memoriam* subinde redigeret. Hæc præstantissimi optimique Pastoris erga Societatem mens, hic animus fuit, *Hactenus Societatis nostræ historiographus*: & *continuo sic pergit*:

Peribusio Urbem ac-ſcit

427 Quo excitatus & animatus Ignatius, admonente præterim tantæ sanctitatis & religionis anno, statuit professos patres, qui ab Urbe abe-rant, quod diu jam concupierat, convocare, ut cum eis de Societatis summa conferret, Constitutionesque abs se perscriptas & perpolitas, priusquam in lucem ederet, inspiciendas traderet, & Generalis Præpositi sese, ut deinde patuit, abdicaret munere. *De convocatione patrum, & tentata* D *apud eos nequiquam generalatus abdicatione, scribit Ribadeneira lib. 4. cap. 2. scribemus & nos paullo post. Ad patrum in Urbem conventum quod attinet*, ex variis provinciis *eum esse factum, habemus ex Ribadeneira*; *sed Orlandinus num. 47. illos determinat, quorum certa refert esse nomina, nimirum Araozium, Stradam, Oviedum, Mironem ex Hispania advectos cum Borgia: tum Langium ex Sicilia revocatum: Romæ autem adfuisse Mionam, Frusium, Polancum, omnes vota quatuor professos, excepto Strada, qui Kal. Februarii anni 1551. jam appetentis illud præstitit, secundum illa, quæ memorat ibidem historiographus noster. Ceterum Constitutionum, earumque Conditoris dignitas & præstantia jure meritissimo a nobis exigunt, ut, quæ Ribadeneira breviter perstringit lib. 4. cap. 1. eo hoc loco a nobis suppleantur, atque explanentur.*

428 *Rem audiamus ex Orlandino num. 48. & sequentibus*: Igitur iis, quos dixi, *inquit*, ad Urbem congregatis, Constitutiones suas Ignatius, primorum auctoritate rogatuque patrum, & tota urgente Societate perscriptas, in conventum retulit; copiamque cum universis, tum singulis eas E inspiciendi perpendendique fecit, ut si quid mutandum, vel addendum, vel inducendum esset, id libere ac fideliter indicarent. Nam cum tantum Societati Paulus Pontifex tribuisset; ut in his literis, quibus Societatis instituta confirmat, eadem auctoritate Constitutiones & leges, quas ipsa conderet approbasset, eo ipso, nullo alio adhibito judice, comprobaret; Ignatius, qua erat prudentia & sanctitate præditus, ne quid in lucem daret, quod non omnium posset subire judicium; suo ipse judicio stare, & sua niti prudentia in iis edendis vulgandisque nullo modo voluit, sed eas ultro ac sponte aliorum animadversioni judicioque subjecit. Optabat enim tales ab se Constitutiones prodire, quæ congruerent universis, & a quibus nulla regionum, nationumque varietas, nulla morum naturarumque dissimilitudo posset excipi, haud ignarus, ubi tanta morum nationumque varietas foret, non omnia in omnes aptè cadere, nec omnia omnibus convenire; crebris autem exceptionibus legum leges ipsas infringi, & suum robur amittere, *&c.*

429 *Neque inter hos dumtaxat prudentiæ circumspectionisque limites se continuit sanctus Pa-* F *rens*; nec modo iis, *uti ibidem asseritur num.* 50. qui jam convenerant, verum etiam aliis postea, qui abfuerant, eas tradidit expendendas, ne præcipuis quispiam desideraretur a patribus, cujus ille non exquireret in re tam gravi judicium. Lectæ sunt ab omnibus perlibenter, summoque studio, nec minore approbatione susceptæ. Sed beatus Pater iis adhuc expoliendis & corrigendis intentus, mutandisque nonnullis, quæ vel a patribus essent animadversa, vel dies progrediens admonuisset, non eas ante annum hujus seculi tertium & quinquagesimum promulgandas existimavit. *Quid tum postea?* Tum demum eas in Hispaniam, Lusitaniam, & aliasaliquot provincias misit, non ut a suis illæ quidem, veluti jam perfectæ, & omnibus expletæ numeris acciperentur, sed, ut quales tandem essent ad actionem revocatæ, quamque aptæ moribus cujusque generis ac nationis, usus ipse quotidianus ostenderet, & quod tanto studio diuturnaque commentatione, tot deliberationibus ac Sacrificiis in eis decretum & constitutum esset, corroboraret. Ac ne tum quidem vim eas ullam, aut robur ullum ha-

Fortunis etiam temporalibus Sanctus ac Societas augetur.

examinandas offert Sanctus suas Constitutiones

quas etiam aliis aliosque ipsius virtutis expendendas dedit

A habere, niſi ab uoiverſa Societate denuo recognitas probatasque voluit; id quod ejus poſt obitum, .. duodeſexageſimo hujus ſeculi anno, cum ad Præpoſiti Generalis comitia convocata eſt Societas, fecit. Tum demum Præpoſito Lainio renuntiato, ex ejuſdem Societatis decreto unum io locum congregatæ, rurſus excuſſæ, in manibuſque jactatæ, ſumma omnium confeſſione probatæ, & quaſi quadam veneratione recepiæ ſunt. *Quin etiam, ut tanti momenti negotium eſſet ſuis undequaque cenſuris pertibus abſolutiſſimum*: eaſdem per idem tempus Pontifex Paulus, hujus nominis quartus, ab quatuor Cardinalibus examinari juſſas, & diu multumque diſcuſſas, tandem ſalvas atque integras, quemadmodum acceperat, ne verbo quidem immutato, reſtituit.

ſumma in iis evolvendis accuratio uſus. 430 *Quid memorem, quanta cum præparatione ac moderatione animi, quam exquiſita accuratagque cum deliberatione, matura cum conſultatione apud Deum, ac frequentiſſimo ad eum recurſu, luminis accipiendi ergo, ſegeſſerit ſanctus Pater in Conſtitutionibus condendis? Quid multis*

B *moramur? Leonis magni, ad epiſcopum Flavianum adverſus impiam & deteſtabilem Eutychetis hæreſim ſcribentis exemplo, uti pluribus illud narratur apud Orlandinum num.* 54. Ignatius, cum ſcribendis Conſtitutionibus operam daret, priuſquam de quaque re deliberaret, omninoque decerneret, id quod ſuper eam orando deliberandoque commentatus eſſet, calamo exceptum atque exaratum imponebat altari, ubi quotidiana Sacrificia rite factitabat (quemadmodum & nos, *ſicut dicit Orlandinus, cujus verba refero*, a ſenioribus audivimus, & is, qui ſacrificanti miniſter aderat, Joannes Paulus Borellus expoſuit) ut ſcribenti deliberantique illuceſceret Chriſtus uberius, &, multiplicato lumine, de re quaque ſecundum maximam Dei gloriam honoremque ſtatueret. *Hæc ille. Vin' ſpecimen aliquod, unde colligas, quam in rebus oſtis Vir ſanctiſſimus eſſet ſedulus & accuratus?* Quadraginta continuos dies Deo optimo maximo ſacrificavit, & divinis precationibus ſolito ſe dedit ardentius, ob id unum, ut ſtatueret, expediret-

C ne noſtria Profeſſarum domorum eccleſiis reditus aliquos eſſe, ad ipſarum eccleſiarum vel fabricationem, vel cultum & ornatum; *quæ ſunt ipſa Ribadeneiræ verba lib.* 4. *cap.* 2. *& de qua re Orlandinus num.* 55. *Vide etiam, quæ ſuperius* §. 26. *de Ephemeride* S. Ignatii *diximus, plura mox de illa dicturi.*

§. XLII. Mirabiles Ignatii ſenſus in condendis Conſtitutionibus, harum confectio pluribus titulis veneranda; abdicatio generalatus a Sancto pertentata; res Indicæ; collegium Germanicum.

Specimen aſſiduitatis S. Ignatii. ORlandinus *ſenſus mirabiles ſancti Parentis, illis diebus quadraginta habitas, ſcriptione proſecutus, num.* 59. *& ſequentibus ſuggerit exemplar ſenſus dei amici. Rem ex ipſo intellige*: Ut pius, *inquit*, lectorum ſtudiis ſatisfaciam, quos non dubito, quia aviditas ceperit eorum commentariorum ſpecimen deguſtandi (quamquam perdifficile eſt conſervare ſpiritum eorum

Latina lingua) interceram quam fideliſſime, quid D
altero & vigeſimo die notarit. Sabbato, inquit, AUCT.
quintum Sacrum de Trinitate. Io precatione con- J.P.
ſueta, cum initio non multum adeſſet, poſt dimidium ſat multum præſto fuit pietatis jucunditatiſque animæ, cum aliquo objectu & ſpecie lucidæ claritatis. Dum altare componitur, occurrente menti Jeſu, motus ad eum ſequendum, cum penitus exiſtimarem, quod ipſe ſit dux caputque Societatis; id eſſe omnium argumentum maximum, cur paupertas & auditas ſumma eſſet aſſumenda: quamquam aliæ quoque rationes, quas in electionibus adhibueram, eodem ſpectabant. Atque hæc cogitatio commovebat me ad pietatem & lacrymas, atque etiam ad conſtantiam, ut, quamvis in Sacro hujus diei, vel in aliis non affluerent lacrymæ, videretur hic ſeoſus fore ſatis tentationum & moleſtiarum tempore ad conſtantiam obtinendam.

quando conſolationes conſiderationes 432 Inter has cogitationes cum progrederer, & ſacras veſtes induerem, creſcebat pius ſenſus, & videbatur hæc plane eſſe confirmatio decreti: quamvis aliæ conſolationes abeſſent: & videbatur confirmatio eſſe quodammodo a ſanctiſſima Trinitate (Hoc enim beatus Pater cupiebat, adeſſe ſibi potiſſimum ab auguſtiſſima Trinitate ſenſum aliquem, unde intelligeret, accepta illi eſſe, quæ ipſe de paupertate decreverat) cum ita ſe communicaret Filius: quia recordabar ejus temporis, quo Pater me apud Filium collocavit. Poſt indutas ſacras veſtes, cum ſe mihi magis magiſque nomen Jeſu imprimeret, & ita ego eſſem corroboratus & confirmatus in omnem eventum; erumpebat nova vis lacrymarum atque ſingultuum. Sacrum jam ingreſſo multum comitabatur gratiæ, ac pii ſenſus, cum quieta longaque lacrymatione. In proceſſu varii adfuere motus in decreti confirmationem: cumque diviorum Sacramentum ſuſtinerem manibus, ſubit internum colloquium, & commotio vehemens numquam Dominum deferendi, quidquid ſe obiceret, ſuperfundente ſe nova dulcedine ſpiritus, ac novis motibus. Permanſitque ſenſus ille ingens cum impulſu ad lacrymas, etiam poſt Sacrum; toroque die, quoties lubiret Jeſu memoria, recur- F
rebat menti devotio, & confirmatio.

aliud item datur. 433 *Hæc referuntur ab Orlandino, qui mox ſubdit, cur hujus potiſſimum diei ſenſus deſcripſerit, quamvis in aliis legi affirmet admirabiliora dona luminum cæleſtium atque ſuavitatum; ideo nimirum, quod hic clarius explicatur, quid maxime ad perfectam paupertatem beatiſſimum Virum impulerit. Laudatus hiſtoriographus pium lectorem fraudare nolens alia ſancti Patris eaque pulcherrima cogitatione, quam die quinto & trigeſimo annotatam ab ipſo fuiſſe ſcribit, eam ſic narrat*: Venerat illi in mentem certo die finem Sacrificiis imponere, quæ ſuper hac de paupertate deliberatione faciebat; deinde conſiderans, non ita definite agendum cum Deo; Cum me abjicerem, inquit, nec æquum exiſtimarem præſcribi a me certum tempus, ſed ut me penitus omninoque ſubjicerem, & ibi deſinerem, ubi placeret ſummæ bonitati ſe mihi indicare, ſubiit cogitatio: Quid ſi Deus me ipſa in gehenna collocaret? Hic vero, inquit, duo mihi offerebantur: ex una parte cruciatus, quos eo loco perferrem: ex altera, maledicta in Deum, quæ audirem. In priore non poteram mihi dolorem repræſentare, neque iis cruciatibus commoveri:

A atque ita videtur mihi multo acerbius fore, io
AUCT. J. P. sanctiſſimum Dei nomeo audire blaſphemias.

Conſtitutiones ſummo in pretio habendæ, &c.

434 *Hunc itaque in modum ſanctiſſimus Conſtitutionum noſtrarum Conditor erat affectus, quando earum confectioni vacabat.* Nullus, *inquit Orlandinus*, apud eum tum librorum apparatus, nullus codex præter Miſſarum volumen. Studium ejus precatio erat: bibliotheca, perenois eum divina mente congreſſus. Et quidem *in* ſuis Conſtitutionibus ea ſæpe tradit, ut noo ab ipſo invenia, ſed a Deo videaotur pene dictata. *Audiatur P. Petrus Ribadeneira in Examine juridico Matritenſi anni 1595. ita loquens ad interrogationem quintam:* Conſtitutiones.. cooſcripſit ſpiritu cæleſti divinaque ſapientia valde imbutas, tanta verborum & ſententiarum gravitate, ut legentem io admirationem inducant, & P. magiſter Laynez diceret ipſi teſti, quod ſolus ille liber Conſtiuutionum Patris Ignatii erat ſufficiens ad gubernandum & reformandum omnes Ordines regulares Eccleſiæ: cujus rei bonum teſtimonium erat reverentia, qua quinque congregationes generales a tempore obitus
B Patris Ignatii io Societate habitæ receeperunt, & veneraiæ ſunt Conſtitutiones ealdem. *Sequitur apud Orlandinum quæſtio* S. Ignatii, *qua ex Lainio ſciſcitatur, an Deus Religionum fundatoribus revelet graviſſima quæque ſui inſtituti puncta &c. Interrogationem illam pluribus ibi deductam, uti & reſponſionem Lainii, conſentiente ei in iſta re ſancto Patre, huc tranſcribere parcimus, mittentes lectorem ad Ribadeneiræ caput* 1. *libri* 5.

pi varias ſationes?

435 *Huc ſpectat Sancti cum Ludovico Conſalvo noſtro colloquium, in quo*, cum multa & varia ioter ſeſe de hujus vitæ rationibus inſtiutisque conferrent (*uimur verbis Orlandini num. 66.*) præſertim illa, cur Societas communem cum ceteris clericis, aut non admodum diſſimilem cultom corporis adhiberet; cur publice io templis, choris alternantibus, ut ceteri Ordioes, ipſa quoque non pſalleret; cur ad exploranda ac periclitaoda ingenia moresque tironum pedeſtria imperaret itinera, nullo adjuncto viatico, ſed prece humili eorrogato; cur præter Profeſſorum tironumque domicilia, collegia inſuper, & ſtudiorum ſedes haberet; cum hæc, ioquam, & alia hujuſmodi inter ſeſe commuoicareot, eorumque ſingillatim ratioues Ignatius redderet; ad extremum, ratiooum omnium
C ſummam ad unum illum retulit Maoreſæ feceſſum: in quo perſpicuas horum omnium & aliorum a Deo impreſſas & quaſi eonſignatas in aoimo ſuo notiones & intelligentias acceperat.

quæ effuntur.

436 *Hinc fit, ut omnia illa ſummam in nobis Conſtitutionum hujuſmodi æſtimationem venerationemque conciliare merito debeant, & animo alto inſculpere illud Orlandini, loco citato ſic concludentis:* His igitur teſtatas indiciis Conſtitutiooes noſtras habemus; ut plane appareat, quid ſentiendum ſit de eo, ſi quis exiſtat, qui tot divinis ſignificationibus & admonitionibus editas leges, tot Sacrificiorum procorationibus, precatiooibus, lacrymis conſtitutas, tam diuturni temporis apparatu confectas, tot vigiliis elucubratas, tot graviſſimorum patrum judiciis, conſiliis, deliberationibus agitatas, tao to deoique Societatis uoiverſæ conſenſu, approbatione, periclitatione, uſuque recepias, aut parvi peodat aut negligat. Pravis mentibus nihil umquam rectum, obliqua font omnia, dum ad rectam normam regulamque ſe ipſæ non dirigunt. Cooſtiutionum ioduat ſpiritum & ſanctitateoi oporiet, qui de earum dijudicare præſtantia & ſanctitate velit. *Hactenus Orlandinus. Dicta*
D *quædam ſeu reſponſa ſancti Patris ad varias perſonas circa Conſtitutiones, in manibus habeo ex archivo Romano, ac libello*, Recuerdos *dicto, id eſt Memoriali, pag.* 97. *verſa, quam adſcribit P. Ignatius Pinius apographo a ſe huc miſſo.*

ſcribit ad Laynem de abdicanda generalatus.

437 *Ad majorem autem declarationem eorum, quæ acta ſunt tunc, quando ſanctiſſimus Fundator noſter nullum non, ut ita dicam, lapidem movit, ut delata ſibi Societatis gubernacula dimitteret: juvat rem intelligere ex ſequenti documento. Urſit quippe hanc rem epiſtola ad P. Laynez tota autographa & valde longa, ſed ſui demiſſione plena; do qua P. Ignatius Pinius inter monumenta Romana. Viſum autem mihi eſt, ſequens ex illa Hiſpanicum fragmentum ita hic convertere*: Acquieſcente Societate, aut media ejus parte, ego tibi do meum ſuffragium, ſi alicujus valoris fuerit, & offero tibi eum bona admodum voluntate, & multo cum gaudio animæ meæ, officium, quod ego habeo: & non ſolum te eligo tamquam dignum; ſed, ſi aliud tibi viſum fuerit, offero me ad idem illud, ut eligam quemeumque, quem tu
E nominaveris, aut quem quilibet ex jis nominaverit; credeos, quod, quaodo ſic fuerit ordinatum, futurum ſit omoino ad majus ſervitium, laudem, & glorium Dei Domini noſtri, & ad majus ſolatium ſpirituale aoimæ meæ io divioa ejus majeſtate: ſicut verum prorſus eſt, quod, loquendo abſolute, ego deſiderem, me demiſſe gerendo, onus hoc abdicare. Et ſic in omnibus & per omnia deponens omoe meum parvum judicium, ſemper habeo, atque habiturum me ſpero tamquam multo melius illud, quod tu ipſe, & Societas, aut illius pars, prout declaratum eſt, determinaverit. Quod ſic determinatum, per hanc mea manu ſcriptam, approbo ac confirmo. *Ita Vir humillimus.* Videtur, *inquit ſupra memoratus Pinius*, tuoc Laynez fuiſſe Booooiæ: quia in tergo adſcriptum eſt eadem manu S. Ignatii, pa, bo*, imo io involucro habetur alia manu: „ Videtur hæc epiſtola „ ſcripta ad P. Laynez, eum eſſet Bononiæ in coo- „ cilio aono MDXLVII.„, *Et obſervat dictus Pater*, concilium Trideotinum aliquaoto tempore traoſlatum fuiſſe Bonooiam, ubi celebrata fuit ſeſſio IX. & X. anno MDXLVII. *Proin præluſit quaſi jam tum ſanctus Pater iis, quæ poſtea in hac materia geſſit.*

* *non videtur eſſe aliud, quam pars Bononia*

quam rem deinde ſtrenuiſſime urget; ſed fruſtra.

438 *Orlandinus lib.* 10. *ad anno* 1550. *num.* F
6. *ſic in rem noſtram ſcribit*: Collatis igitur eum patribus beatus Pater Cooſtitutionibus ſuis, plena ac libera mutandi, moderaodi, addendi, quæ viſa eſſent, poteſtate facta: opportuiſſimum tempus ſeoſit eſſe, ut, quod dudum apud ſe cooſtituerat, per occaſiooem univerſi eooventus, partes ſuas alteri traderet, & aotiqua illa ſua aviditate parendi, ſeſeque in ordinem redigendi, tum etiam tot ſuis & animi & corporis (ut affirmabat) imbecillitatibus iocitatus, ſeoecta inſuper accedente, quæ ſuo quaſi jure vacationem muneris poſtularet, a Societatis gubernaculis, quæ perinvitus acceperat, omoioo reeederet. Ac ne ſibi, ut olim, coram agenti reclamaretur a patribus, per haoc epiſtolam conſilium ſuum diſertis verbis expoſuit; *quam dat Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 1.; *& Orlandinus num.* 48. *Exemplum autographi Hiſpanici prædictæ epiſtolæ, inter alia monumenta Romana huc miſſæ a P. Ignatio Pinio, penes me habeo; quæ, ut is eidem annotat*, fuit clauſa ſigillo, ut patet ex ſigilli veſtigiis, & epiſtolæ transfixiooe. *Signatur autem* XXX,

Ja-

A *Januarii, anni 1551. in apographo noſtro. Sed Patres hoc Viri modeſtiſſimi propoſitum maxime improbarunt.* Placuit tamen, *ſicut ſcribit Orlandinus num.* 70. in ejus gratiam ad ſuffragia rem vocare. Unus Andreas Oviedus, qua erat ſimplicitate candidiſſima mentis, concedi poſſe Patri, quod flagitaret, ſibi dixit videri; cauſamque aliis quærentibus, Quia, inquit, ipſe, qui ſanctus eſt, ita exiſtimat expedire. Sed ceterorum omnium, & ipſo ſtatim acceidente Oviedo, quæ fuerat olim in renuntiando, eadem nunc fuit in eo retinendo conſenſio.

Patres Soc. ſtus rebus Indicis, 439 *Itaque* S. Ignatius *admiſſum ſenel Societatis regimen porro proſequi coactus, ſua impenſe munori invigilavit, & publico animarum bono, Hinc auctor fuit exſtruendi catechumenorum domos in India, ſaltum memorante Orlandino ad annum* 1550. *lib.* 1n. *anum.* 119. Cocini, *ait*, Franciſcus Henricius, & Balthaſar Gagus ſedem habebant, magno & Luſitanorum commodo & ethnicnrum: quorum cum multi vel ab ipſis militibus nulla inſtructi catecheſi conſignarentur, interdumque non ſatis conſentaneis decoriſque rationibus adducti, idque multorum ſons eſſet malorum; auctor fuit

B per litteras B. P. Ignatius, ut catechumenis domicilia exſtruerentur, ubi diuturna deliberatione, tractandiſque Chriſtianis ritibus & diſcendis, ad ea myſteria paratiores venirent.

& collegio Germanico 440 *Anno autem proxime ſequenti* 1551. *inchoatur a Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 3. *Romani collegii exordium, uti & variorum aliorum per Italiam; ſicut videre ibidem licet cap.* 5. *Anno, qui hunc excepit,* 1552. *ſecundum Ribadeneiram & Orlandinum, reſervatum fuit collegium Germanicum, a Julio PP. III. Romæ tunc inſtitutum: cujus inritia & inſtitutionis cauſas, & alia huc pertinentia deſcribit ibidem Ribadeneira cap.* 6. *Dignuſſimum ea memorare Joanne Cardinale Morono auctore, Julio conditore, Gregorio XIII. reſtaurature, ac* S. Ignatio *moderatore monumentum, in quo, tamquam in imagine, Germania cognoſcere debet ac venerari expreſſa vivis coloribus eorum erga ſe merita, ſtudia, vigilias, curas, & ſubſidia. Monumentis noſtris Romanis inſeritur apographum originalium litterarum Cardinalis Carpenſis, de faciendo Bulla pro erectione collegii Germanici in Urbe, & aliis ea ſpectantibus. Data ſequuntur Viterbii, die* 11. *Auguſti* 1552. *Earum argumentum ſeu contextus Italica ſunt; ſubſcriptio Latina hæc:* Uti frater R. Cardinalis de Carpn. *Inſcripto item Latina:* Reverendo in Chriſtn Patri Domino Ignatio, Præpoſito Societatis Jeſu Romæ. *In dictis monumentis proxime ſubditur exgraphum epiſtolæ originalis Cardinalis Moroni, qua* cum *ſua* magna cnnſolatione intellexiſſe *ſe ſcribit ex* S. Ignatii *litteris*, bonum nrdinem, ac progreſſum collegii Germanici, cum in ſtudiis, tum in religione *&c. Italice eſt, ac data Nevario die* x. *Martii* 1553. Dies ſanctorum Simonis & Judæ Apoſtolorum natalis, Petrn Ribadeneira nuper e Sicilia regreſſn, io S. Euſtachii ad præſtantiſſimam Cardinalium præſulumque coronam, inſtituti rationes & laudes explicante, natalis collegio fuit, *teſte Orlandino lib.* 12. *num.* 8. *Paiva Orthodoxarum explicationum lib.* 1. *folio* 16. *verſo, neſcio cur hujus collegii exordia ad annum ſequentem differat, dicens; quod Sanctus* egregium *hoc* opus aggreſſus ſit annn MDLIII.

cujus dotatur elogiis, 442 *Deinde ſic pergit & ſequens contexit elogium; quod ea profecto lubentius, quia & ab externo & a ſynchrono quidare concinnatum eſt. Sic ita*

que ſonat: Quoniam vero Germanos hoſce adoleſcentes erudiendi munus officioſiſſima Jeſu Societas, & ad communem Chriſtianæ reipublicæ utilitatem nata ſuſcepit, atque maxima cum laude & omnium gratulatione obit; fuit Ignatii opera & providentia illorum collegium haud procul a Societatis Jeſu collegio Romæ conſtructum atque ædificatum; cui reverendiſſimus Moronus uſque adeo favet, ut non minorem ad illud ſuſtentandum & amplificandum, quam ad inſtituendum, opis adjumentique afferat. Quantum vero hæc res utilitatis Germanis afferat, ſatis cnnjici ex Kemnicio poteſt, qui tantnpere ab ea ſibi ac ſuæ factioni timet, ut hac uoa de cauſa affirmet, Societatem Jeſu in Germaniæ Evangeliqua perniciem fuiſſe potiſſimum enmparatam. Neque dubito, quin divino beneficio horumque adoleſcentium opera & diligentia, Germania præreptam ſibi fidai Incem aliquandn recuperet, atque patrum corda in filios Deus tandem, imperfectoſque ad ſcientiam juſtorum convertat.

& confut. tatur error Kemnitii. 443 *Deinde Kemnitii errorem arguens*, in eo *ipſum* maxime falli, ut ſolet, *affirmat*, quod Germanos hoſce adoleſcentes nna alia de cauſa E in illud collegium convenire affirmat, quam ut in Societatis Jeſu Ordinem tandem coopientur. Nam etſi illos alendi, ſuſtinendi, moderandi, inſtituendique curam, Societatis Jeſu viri gerant; nnn tamen ad eorum vitæ inſtitutum ſuſcipiendum aut impelluntur, aut ratinne aliqua inducuntur. Nam eum ad hunc laborem ſuſcipiendum ſolum ſalutis Germaniæ deſiderio fuerint incitati, nihil habent antiquius, qnam illi quacumque ratione conſulera atque proſpicere. Quare, viri Germani, ſi aliquem adhuc grati animi ſenſum retinetis, ſi humanitatem, ſi antiquam veſtrorum morum ſuavitatem, ſi in reddendis officiis integritatem, ſi illam omnium ſermnne prædicatem cnmitatem lenitatemque conſervatis; hi certa vnbis debent eſſe in primis grati, hi quam maxime ebari, qui cum nullam a vobis gratiam inire, aut ſibi a vobis referri cupiant, eum nulla beneficia ambiant, honoribuſve ullis augeri velint, ſolis calamitatibus veſtris cnmmoti, charitate inducti, amore incitati, omnem operam, induſtriam, cogitatinnem in veſtram ſalutem conſerunt: & qui ſibi nſtiatim victum F frequenter quærunt, filiis veſtris omnium, quibus natura indiget, abundantiam, & copiam ſnppeditant, pietate imbuunt, religione inſtrmant, eruditione excolunt, ut & illis vos frui majori cum voluptate poſſitis, & ipſi vnbis Evangelii clariſſimam lucem, flagitioſorum quorumdam hominum atrociſſimn ſcelare præreptam, aliquando reſtituant. *Hactenus Paiva.*

§. XLIII. Litteræ illuſtrium perſonarum in Hiſpania, Italia, ac Gallia, ad S. Ignatium ſcriptæ circa collegia Societatis Jeſu.

Litera P. Thomæ a Villa-nova, C *Ollegium Valentinum, tempore* S. Ignatii *in Hiſpaniis inſtitutum, illuſtratur a Ribadeneira lib.* 3. *cap.* 10. *hic vero ex documentis ſequentibus, e tabulario noſtro Romano, P. Ignatio Pinio accurante, deſumptis. In illis eſt epiſtola originalis, a S. Thoma de Villa-nova, ex Au-*

AUCT. J. P.

A *guſtiſiana familia, archiepiſcopo Valentino ad S. Ignatium datæ apographum, cujus contextum ex Hiſpanico ſic interpretor*: In hac civitate Valentina fundatum eſt collegium iſtius ſancti Ordinis ac Societatis Jeſu, in quo reſederuot rectores, primus magiſter Miron, ac poſtea revereodus Domenech, multo cum fructu, qui in hac civitate, ac regno, eorum exemplo ac doctrina relatus ſuit. Et quoniam ambos mutavit loco obedientia, gratiſſimum mihi accideret, videre, quo illud collegium proficeret, ferreteque ſperatum ab eo fructum, ut unus ex ſupradictis pattibus ad illud rediret. Quod ſi fieri non poſſit, luppeditetur ei alia inſignis & religioſa perſona, quæ eidem præſit. Veſtra Paternitas reverendiſſima diſpiciet id, quod eſt conveniens; ac proſpiciat, prout viderit, ad bonum religionis & ſervitium Domini noſtri magis expedire. Vitam Paternitatis veſtræ io ſuo ſervitio cuſtodiat ille ac conſervet. Valentia IX. Septembris MDLII. Veſtræ reverendiſſimæ Paternitati deditiſſimus F. Thomas archiepiſcopus Valentinus. *Inſcriptio eſt*: Reverendiſſimo Patri Generali Societatis Jeſu Romæ. *Ita ſanctus ad Sanctum*.

B *magni ad ſtimonialis Societatis Jeſu;*

444 *Hiſce conſonant ea, quæ de iſta ſanctiſſimo præſule ſcribit Orlandinus lib* 15. *num.* 78. Cum vivus, *ait*, ut ante ſignificatum eſt, paterna ſocios indulgentia complexus eſſet, adeo ut, ſi quem amoveri Valentia cerneret, amanter expoſtulatet, ſibi auxilia detrahi: moriturus, cum quamdam habetet in nominibus pecuniam (nam fere arcam aliam non habebat, quam pauperum manus) ejus partem ampliorem collegio legavit. *Hæc ibi. Ceterum quæ loco ſuperius allegato memorat Ribadeneira de collegio Gandiæ a S. Franciſco Borgia Societati erecto, placet aliquantulum declarare ex notitiis, quas acceps, promptas e tabulario noſtro Romano*,

Litteræ Ioſeph Philippi Hiſpaniarū

445 *Ante me eſt apographum epiſtolæ (quamquam non originalis) ſereniſſimi Philippi principis Hiſpaniarum, poſtea regis eo nomine ſecundi, ad ſummum Pontificem commendatitia pro collegio Gandiæ & Societate. Hiſpanica eſt; data Valliſoleti die* XXII. *menſis Aprilis* 1554. *ſubſcripta*: Veſtræ Sanctitatis humilis admodum & devotus filius D. Philippus, Dei gratia princeps Hiſpaniarum & Siciliæ utriuſque &c., qui veſtros pedes ac manus oſculatur. *Signatur* Princeps; *ac paullo inferius*, G. Perezios. C *In eiusdem apographis noſtris proxima huic eſt epiſtola alia ejuſdem principis ad Cardinalem S. Jacobi, & ad Cardinales ſanctæ Crucis, de la Cueva, ac Moronum, de eodem argumento, eiſdem loco, die, & anno notata, quibus præcedens. Imo vero, quod mireris, idem princeps collegium prædictum commendavit ipſimet* S. Ignatio, *uti patet ex ipſius litteris, quarum fragmentum inter eadem Romana apographa viſitur, & ex Hiſpanico ſic ſonat*: Te rogo, & obnixe tibi committo, ut peculiarem dicti collegii curam geras, ejuſdemque Religioſorum, ac rerum negotiorumque ad ipſos ſpectantium. Tantum utique inde reipublicæ in ſpiritualibus redundabit beneficium, & Deus Dominus noſter hoc adeo gratum habebit, ut tibi ſit retributurus cura ac diligentiæ mercedem, quas in hoc negotio ſuſceperis. Et mihi hoc gratiſſimum erit. *Data eſt loco, die, & anno, quibus duæ præcedentes. Signatur* P. Princeps. *Et paullo inferius habetur*: De mandato ſuæ celſitudinis; *ac ſubſcribitur*: Gonſalvus Perez. *Inſcriptio ex Hiſpanico Latine reddita ſic ſonat*: Veneter, ac devoto religioſo Patri magiſtro Ygnatio, Generali Societatis Jeſu. *Porro qui de rebus a Societate Jeſu in Hiſpania geſtis, ejuſdemque collegiis plenius deſiderat, conſulat Orlandinum lib.* 15. *num.* 65. *& ſequentibus*. D

446 *Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 10. *de variis argentis collegiis, de Genuenſi in Italia, P. Jacobi Lainii opera collocato, perpaucis meminit. Exſtat apud me inter monumenta noſtra Romana exemplar deſcriptum ex originali epiſtola reipublicæ Genuenſis, qua petit homines Societatis ad ponendum collegium. Italica eſt ac brevis, Genuæ data die* XIII. *Aprilis* 1554. *Subſcribitur a quatuor deputatis, & infra a deputatorum cancellario. Inſcribitur verbis Italicis, quæ ſic ſonant Latine*. Admodum reverendo Domino Ignatio de Loyola, Præpoſito Generali Societatis Jeſu Romæ. *Ad propoſitum vero de collegio Ferrarienſi, de quo etiam ſcribit idem Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 5. *facit originalis epiſtola Ducis Ferrarienſis ex archivo noſtro Romano tranſcripta; qua ſignificat, accidiſſe ſibi gratum, quod octo e Societate miſſi fuerint Ferrariam, ad inchoandum collegium. Incipit Latine ſic*: Reverende in Chriſto amice chariſſime, *Reliqua omnia ſunt Italica, uti & ſubſcriptio, ac inſcriptio. Signatur Ferrariæ* XXV. *Junii* 1551. *Subſcriptio eſt*: Bonus amicus Dux Ferrarienſis, *Inſcriptio*: Noſtro in Chriſto amico chariſſimo Ignatio de Loyola, Præpoſito Societatis Jeſu. Romæ. E *Genuenſis Ducis Ferrarienſis*

447 *Huc etiam ſpectat epiſcopi Tridentini epiſtola; ex originali a P. Ignatio Pinio Romæ tranſcripta; qua is petit ibidem a ſe fundandum collegium. Exordium eſt*: Reverende in Chriſto Pater nobis dilecte. *Profecutio Italica. Clauſula hæc Latina*: Data in civitate noſtra Tridentina die XIX. Aprilis MDLII. *Subſcriptio item*: Chriſtophorus miſeratione divina S. R. E. Cardinalis epiſcopus ac princeps Tridentinus & Brixinenſis, &c. *Inſcriptio hæc etiam Latina*: Reverendo in Chriſto Patri nobis ſincere dilecto Domino Magiſtro Ignatio de Loyola, Præpoſito congregationis ſanctiſſimi nominis Jeſu. Romæ. *Nunc videamus, quænam in Gallia circa hoc argumentum, etiamnum in vivis degente ſancto Patre, peracta fuerint*. *epiſcopi Tridentini*

448 *Quæ Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 11. *habet de epiſcopo Claromontano, domino Guilielmo a Prato, ac collegio, quod Billomi in ſua diœceſi inſtituit, uti & de Pariſino, ſupplemus ex duabus originalibus litteris, ab illuſtriſſimo iſto viro ad* S. Ignatium *ſcriptis, & ex Romano tabulario a laudato Ignatio Pinio Romæ tranſcriptis in hæc verba*: Jam multum affluxit temporis (reverende Pater) ex quo ad R. T. P. ſcripſi, quantum mihi eſſet in votis, quamdiuque laboraſſem, ut io oppido meæ diœceſis (quod Billomum incolæ vocant) Univerſitatem jam pene protſus collapſam & intermortuam erigere ac inſtituere poſſem; huc uſque meos conatus infeliciter cecidiſſe, graviter ferens, in eam vero ſpem adductus, ut Deus opt. max. immenſa ſua benignitate vanos illos & inuti es non ſinat, ſi ad tui nominis gloriam & populi mei ſalutem eſſe ooverit, & tuam alioqui mentem aſpiraverit, ut nos fratrum aliquot tuorum eruditione & pietate juvare non dedignetis; quod quantum hactenus per bellorum injurias & tumultus difficile tibi fuerit, non ignoro. Rebus autem Chriſtianis, divina permittente clementia, ad tranquilliorem aliquanto ſtatum redactis; cuperem, ut tres aut quatuor e tuo ſodalitio, literis & moribus bene inſtitutos, huc ad me mittere dignetur R. P. T.; quos ut fra- F *Pinii teſtis per*

tres

A tres ut amicos humaniter & pie ſuſcipiam, daboque operam, ne quid illis rerum earum deſit, quæ ad humanæ vitæ neceſſitatem, & ſpiritualis fructus proventum facere videbuntur. Pridem in eo oppido quasdam ædes emptas curavi, quas veſtræ Societati lubens promptuſque devovebo, eteraque faciam, quæ ex tuorum fratrum conſilio ad Dei opt. max. laudem, & veſtræ Societatis utilitatem eſſe intellexero.

Illuſtriſſimi 449 Scias autem velim, per me non ſtetiſſe, quo minus mea domus, quæ apud Lutetiam Pariſiorum eſt, veſtra jamjam veſtræque Societati nuncupata fuerit: ſed procraſtinatum eſt negotium, dum expecto, ut apud ſenatum Pariſienſem diplomata veſtra pontificia recipiantur. At cum videam longa nos expectatione remoratos, & nondum conſtare, quid ſuper hac re ſtatuat ſenatus, decrevi meam illam domum vobis aſſignare, ubi primum Lutetiam repetiero. Interim precor Deum opt. max. ut te tuoque ad ſuæ Eccleſiæ ædificationem incolumes ſervet, meque veſtris omnium orationibus vehementer & obnixe commendo. Ex caſtro noſtro de Beauregard prope civitatem no-

B ſtram Claromontenſem, III. Kal. Octob. MDLIII. R. T. P. frater humilis G. epiſcopus Claromontenſis. *Inſcriptio eſt*: Reverendo patri D. Ignatio de Loyola, Præpoſito Societatis Jeſu.

epiſcopi Claromontani 450 *Et ſic quidem habes alterum illuſtriſſimi Claromontani litterarum exemplar; alterum vero his terminis exprimitur*: Ex tuorum litteris (chariſſime Frater) ac præſertim domini Palchaſii intelexiſſe exiſtimo, ut in hanc noſtram Arverniam dominum Robertum Clyſſonium abduxerim, virum ex tuo ſodalitio ut literarum peritia, ita ſane morum integritate, & Chriſtianæ religionis pietate commendabilem; quem in urbe Billomenſi ad divinæ Scripturæ apud ſcholaſticos interpretationem, & ſacrarum concionum in templis provinciam deſtinavi. Dici autem vix poteſt, quanto non modo ſcholaſticorum, ſed omnium civium plauſu atque favore illic fuerit exceptus: adeo ut pleraſque alias meæ diœceſis urbes æmulatione ſanctæ pellexerit, ut eum ad ſe rapere & illuc evocare cupiant, multiſque & pene quotidianis apud me votis contendant, ut eis id per me liceat.

lettre, C 451 At vero ut inceptum & multis annis a me deſideratum opus prætermittere aut negligere, videretur indecorum; ita omnino, & perfracte iam ſanctis eorum deſideriis nihil velle condonare, a pietate alienum videri poſſet. Unde quo pius amor ille magis ſerveret, ad illas aliquot urbes eum miſi, ut in eis concione publica ſuæ tum eruditionis tum virtutis ſpecimen præberet. Quod tam feliciter ſucceſſit, ut eum omnes avidiſſime audierint, velut ex concionantis ore pendentes, idemque pene, quod divo Paulo Athenienſes, acclamaverint, Audiamus te de hoc iterum; quibuſdam ejus operam & conciones toto Adventu & feriis Nativitati Chriſti conſecratis, aliis ſuccedente quadrageſima, aliis alio, quod intercedit, tempore deſiderantibus. Sed non ſum paſſus, ut ab incepto opere deſiſteret: tantiſper enim permiſi, dum per aliquot dies ſchola Billomenſis ob caniculares calores feriari ſolet.

ad S. Ignatium 452 Noſtra hæc regio, frater chariſſime, ... eſt populoſiſſima & evangelici verbi ſitientiſſima, dum per aliquot dies ſchola Billomenſis ob caniculares calores feriari ſolet.

ad S. Ignatium 452 Noſtra hæc regio, frater chariſſime, ... eſt populoſiſſima & evangelici verbi ſitientiſſima, ut dicere anſim, meſſem quidem eſſe multam, ſed operarios paucos, & ob id rogandum eſſe Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam, vixque ullam aliam putarim eſſe in hoc noſtro regno provinciam, ubi majore cum fructu & ampliore ſpiritualium manipulorum cumulo tui Ordinis fratres verſari poſſint. Acceſſerunt ad nos ex tuis duo, magiſter Hieronymus Baſſus, & magiſter Petrus Canalis, viri ſane ob religionis zelum & ſingularem modeſtiam non parum inſpiciendi, ... Magiſtrum Hieronymum in civitatem meam Claromontenſem mittendum ſtatui, qui xenodochio & pauperum curæ ita incumbit, ut apud meos cives incredibilem ſibi gratiam conciliaverit, quotidiana concione pauperes languidos illic recreans, ubi non ſolum valetudinarios illos, & xenodochii domeſticos hoſpites, ſed magnam civium tam virorum quam mulierum turbam ſibi comparavit auditores.

D AUCT. J. P.

453 Faceres autem operæ pretium, & noſtris *duo* ex Dei gratia conatibus magnum afferres ſubſidium, ſi ad nos ex tuis quatuor aut quinque mitteres, qui domino Roberto ſuas dextras & operas conjungerent, totiuſque gymnaſii negotium ad ſe reciperent, noſtratibus ſuo munere per temporis ſucceſſum defunctis. Id nempe mihi, efficiamque, ſi Deus opt. max. votis meis aſpiraverit, ut penes tuos integra ſit Billomenſis ſcholæ poteſtas E & authoritas .. Demum ſartam tectam, reique familiaris reliquam ſupellectilem ſic apparatam curabo, ut pro hujuſmodi ſolicitudine a digniori ſuarum lectionum munere & piæ contemplationis exercitio non avocentur..

proferuntur. 454 Quia vero gravis eſt apud vos annonæ caritas, ut audio, non judicavi hanc ad vos mittendam ſine xeniolo epiſtolam, etſi non dubito, iſthic plures eſſe, qui veſtram Societatem pro merito & dignitate magnificentes, veſtris occurrant, aut certe ſuccurrant neceſſitatibus, volque juxta Pauli doctrinam ubique & in omnibus ita inſtitutos, ut ſciatis & ſatiari & eſurire, abundare & penuriam pati. Accipiet igitur veneranda Paternitas tua cum hac epiſtola centum aureos, ut aliqua ex parte noſtra abundantia veſtram inopiam (ſi qua eſt) ſuppleat, qui mercedem, & longe uberiorem a vobis uſuram, & eam quidem ſpiritualem reposcimus, apud Deum veſtrarum orationum præſidium implorantes, quibus & reverendæ Paternitati tuæ me ex animo & obnixe commendo. Vale. Ex domo epiſcopali ... die v. Februarii MDLV. Servus & frater Guillielmus ep. Claromontenſis. F *Inſcriptio epiſtolæ eſt eadem, quæ præcedentis.*

§. XLIV. Ferdinandi I. ad S. Ignatium litteræ de collegio Viennenſi, componendo Catechiſmo, conſcientiæ ſuæ negotiis, conficiendo a viris Societatis compendio theologico pro Germania contra hæreſes.

Ferdinandus I. S. Ignatii & Societatis amantiſſimus. FErdinandus, *hujus nominis primus, Caroli V. imperatoris germanus frater, primo Romanorum rex, ac deinde eidem in imperio ſucceſſor, S.* Ignatium, *ejuſque ſobolem non ſecus ac benigniſſimus pater ſemper complexus, plurimas dedit ad ipſum litteras, propenſiſſimi erga eum animi, ac piiſſimi erga orthodoxam religionem ſtudii teſtantes affectum. Quæ quia illuſtrant Ribadeneiræ dicta lab. 4. cap. 5. & Sancto noſtro admodum ſunt honorificæ, in lucem illas proferendas cenſeo ex archivo Romanis*

Digitized by Google

AUCT. J. P.

A *manu originalibus exemplaribus; unde ea, cum hoc, tum ſequenti paragrapho dandas, nobis procuravit P. Ignatius Pinius. Ac primo quidem loco in egraphis noſtris ponitur illa, in qua agitur de erigendo collegio Viennæ, ac de laude Jaji. Sic habet:*

qui & fidei orthodoxæ conſervandæ,

456 Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. rex ſempee auguſtus &c. Venerabilis, devote, nobis dilecte. Cum videamus hoc noſtro ſeculo, in quo diverſa prava dogmata, & magnæ undique hæreſes conſurrexerunt, ſummam, ſi umquam antea, neceſſitatem expoſtulare, ut opportunæ de intertenendis, alendis, & educandis doctis, piis & Catholicis viris rationes ineantur, qui non ſolum ſana præſertim ſacrarum Literarum doctrina, ſed etiam bono vitæ & morum probitatis exemplo, juventutis inſtituendæ curam gerant: (Exiſtimamus enim hac via & ratione tum veteris orthodoxæ & Catholicæ fidei & religionis noſtræ Chriſtianæ pro ſalute hominum tuendæ & conſervandæ, tum rebus publicis pro illarum ſelici incremento bene recteque regendis & gubernandis magnopere conſultum iri:)

B

collegium Viennæ erigere ſtatuerit.

457 Perſpiciamus autem collegia illa, quæ Societati Jeſu noviter erigi cœpta ſunt, magnum ea in re fructum afferre poſſe in locis & provinciis illis, in quibus erecta fuerint: Nolque ob id ſtatuerimus, huic Societati in civitate Vienna, archiducatus noſtri Auſtriæ metropoli, collegium primo quoque tempore erigere, inſtitueque, in quo una cum Societatis fratribus etiam juvenes & adoleſcentes, qui ad literarum ſtudia aptiores videbuntur, alantur, & in ſacris literis erudiantur, ut illinc deinde, tamquam ex quodam virtutum ſeminario, aliqui in numerum fratrum ipſius ſocietatis, aliqui vero ad concionandi munus, item ad parochias aliaque eccleſiaſtica beneficia pie laudabiliterque ad ædificationem ſcilicet regenda, nec non ad alia munia in rebus publicis obeunda, pro uniuſcujuſque ingenii captu, habilitate, & animi inclinatione ſuſcipi & eligi poſſint;

quo a Soc. ejusdem privatis, & ea mitteretur, regat.

458 Cenſeamus autem eum primis utile fore, quo hujuſmodi collegii inſtitutio eo eeſtius majoreque cum fructu fiat atque procedat, ſi duos in hoc principio ejuſdem Societatis fratres adhibuerimus, qui interea temporis, dum ea, quæ ad hujuſmodi collegii erectionem & conſtructionem pertinent, curabuntur, in Univerſitate illa noſtra Viennenſi ſacrarum Literarum lectione & doctrina, ſtudioſorum animos præparent, incitent, & alliciant ad hujuſmodi ſtudia amplectenda; & præterea iis quoque, quibus conſtruendi hujus collegii curam demandabimus, conſilio ſuo præſto ſint, atque erectionem ipſam diligenter juvent & promoveant:

C

Jajus nominatim laudatur & petitur.

459 Idcireo devotionem tuam perquam impenſe hortamur & requirimus, velit pro ſua, quam in hac Societate Jeſu obtinet, authoritate curare atque efficere, ut bonoeabilis Claudius Jajus, ejuſdem Societatis profeſſor, qui ob ipſius præſtantem in ſacris Literis doctrinam, vitæque probitatem & modeſtiam, nobis jam pridem notus ac gratus & charus eſt, ac cum eo alius quiſpiam etiam ejuſdem Ordinis, qui Sanctiſſimo D. N. cui etiam hac de re ſcripſimus, atque devotioni tuæ probabitur, ſefe eam ob cauſam Viennam conferant, a nobis honeſtam & neceſſariam intentionem, donec collegium erigatur, habituri; ibique legendo & docendo, firmioris hujus collegii ſtructuræ & inſtitutionis veluti fundamenta quædam jaciant atque conſtituant, ſicuti devotionem tuam pii hujus D inſtituti noſtri juvandi & provehendi cauſa perlibenter omnique ſtudio facturam eſſe, plane ſperamus; id quod erga eamdem devotionem tuam data occaſione benigniter recognoſcemus. Datum in noſtra & imperiali civitate Auguſta Vindelicorum die XI. menſis Decembris anno Domini MDL. regnorum noſtrorum Romani XX. aliorum vero XXIV. Ferdinandus. Ad mandatum ſacræ regiæ majeſtatis proprium. Jordanus. I. Jonas D. Vicecancellarius. *Inſcriptio eſt*: Venerabili, devoto, nobis dilecto Ignatio de Loyola, Societatis Jeſu præpoſito.

460 *Ejuſdem ad eumdem epiſtola de componendo Catechiſmo*: Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. rex. Honorabilis, religioſe, devote, nobis dilecte. Poſtquam ante menſes aliquot, ut noſti, nos apud hanc noſtram academiam Viennenſem ad gloriam Dei omnipotentis, nec non pro augmento ſanctæ Catholicæ religionis noſtræ collegium fratrum Societatis Jeſu erexerimus, eidemque certos & ſufficientes redditus ſeu proventus annuos aſſignaverimus, quibus ſeſe fratres illi ſacris Literis incumbentes commode alere & ſuſtentare poſſint; nunc autem nobis oſtenſum ſit, duos iſtos theologos, doctorem Claudium collegamque ſuum, quos tu nobis miſiſti, ſatis magnos iſtos labores, qui ipſis incumbunt tam publice privatimque legendo, quam ſummam quamdam Chriſtianæ doctrinæ, quæ in lucem edita, noſtræ ætatis hominibus cum magna utilitate proponi queat, componendo vix ferre poſſe: Idcireo magnopere cuperemus adhuc unum aut alterum ejuſmodi doctum & pium tuæ Societatis theologum in dictum collegium a nobis hic inſtitutum adiciſcere ſeu cooptare, qui jam dictis duobus viris, in colenda vinea Domini laborantibus, ſuam quoque piam operam & auxilium præſtarent. Et jam duos tales inſignes theologos ejuſdem Societatis tuæ & Germanicæ nationis in academia Ingolſtadienſi eſſe audivimus, quos tamen tu iſthic alio tranſferre detreveris.

Epiſtola alia petit, Jajum ac ſocium in vineam Domini ad conficiendum Catech. ſuum diſtineat.

E

461 Licet autem nos hac in re illuſtriſſimo Alberto, comiti Palatino Rheni, ducis ſuperioris & inferioris Bavariæ filio, conſanguineo & principi noſtro chariſſimo, præjudicium aliquod inferre nollemus, prædictos duos viros ex ſuo gymnaſio in noſtrum hoc Viennenſe traducendo; tamen ſi tu ipſos iſthinc avocare, & in alium locum tranſferre omnino ſtatuiſſes, te benigne requirimus, quod oobis eos concedere, nec alio quam in noſtrum hoc collegium Viennenſe tranſmittere velis. In quo ſane facturus es rem non modo ad conſervationem ſtudii ſacrarum Literarum, ſanctæque Catholicæ & orthodoxæ religionis noſtræ propagationem, in primis appoſitam & convenientem, verum etiam nobis valde gratam, & omni gratia regiaque noſtra benignitate erga te recognoſcendam. Datum in civitate noſtra Vienna die IV. menſis Decembris, anno Domini MDLI. regnorum noſtrorum Romani XXI. aliorum vero XXV. Ferdinandus. Ad mandatum ſacræ regiæ majeſtatis proprium. M. Singkhmoſer. I. Jonas D. Viceeancellarius. *Inſcriptio eſt*: Honorabili, religioſo, devoto, nobis dilecto Magiſtro Ignatio de Loyola, Societatis nominis Jeſu Præpoſito generali, Romam.

ſubmittit eorum unum aliterum ad peragenda a Societate.

F

462 *Ejuſdem ad eumdem de quibuſdam conſcientiæ juæ negotiis apud Pontificem tractandis*. Ferdinandus divina favente clementia Romanorum,

Hun-

A Hungariæ, Bohemiæ &c. rex. Honorabilis, religiole, devote, nobis dilecte. Commileramus honorabili, religioso, devoto, nobis dilecto, Petro Canisio de Societate nominis Jesu, sacræ theologiæ doctori, perscribenda ad te negotia quædam nostra privata, quæ conscientiam nostram attingere videntur, ut de illis coram ad partem cum SS. D. N. ageres. Itaque non dubitamus te illa jam accepisse. Quoniam vero dictus Canisius nobis nunc iterum significavit, suo judicio non ab re futurum, quod literas etiam fidei (quas credentiales vocant) in personam tuam ad Sanctitatem ejus demus, illico easdem expediri jussimus, in hanc sententiam, quam ex adjuncto illarum exemplo cognosces. Proinde cum Sanctitatem ejus in illis ipsis negotiis volueris alloqui, poteris hujusmodi literas nostras Sanctitati ejus reverenter reddere, ac postea tanto liberius & commodius illa cum Sanctitate ejus, secundum voluntatem & desiderium nostrum, quod a dicto doctore Canisio procul dubio abunde percepisti, agere atque tractare: prout de te confidimus. Ita namque facies rem nobis gratissimam, benignitate nostra regia

B erga te recognoscendam. Datum in oppido Pardowicza die XXI. mensis Septembris anno Domini MDLIV. regnorum nostrorum, Romani XXIV. aliorum vero XXVIII. Ferdinandus. Ad mandatum sacræ regiæ Majestatis proprium. M. Singkhmofer, I. Jonas D. Vicecancellarius. *Inscriptio est*: Honorabili, religioso, devoto, nobis dilecto magistro Ignatio de Loyola, fratrum Societatis nominis Jesu Præposito Generali.

Missis Sancto literas credentiales apud sedem.

quæ hic pro. ducuntur.

463 *Literæ, ut vocant, credentiales, ejusdem Regis*: Beatissime &c. Commisimus honorabili, religioso, devoto, nobis dilecto magistro Ignatio de Loyola, Societatis nominis Jesu Præposito Generali, ut nonnulla, quæ potissimum ad serenandam conscientiam nostram spectant, Sanctitati vestræ significet, & impetrare studeat juxta modum, quem Sanctitati vestræ est declaraturus. Proinde Sanctitatem vestram humiliter & impensissime rogamus, ut præfato magistro Ignatio, in his, quæ Sanctitati vestræ nomine nostro sic exposuerit, benignas aures præbere & plenam fidem adhibere dignetur, velitque se in iis erga nos paterne & benigne gerere, ita nimirum prout nobis de paterna & propen-

C sissima Sanctitatis vestræ erga nos voluntate polliceemur. Id quod erga eamdem Sanctitatem vestram filiali nostra observantia sedulo promereri contendemus, cui studia nostra reverenter deferentes, nos obsequiose commendamus. Datum in oppido Pardovicz XXI. Septembris MDLIV.

alia ad SR. dictum epistola

464 *Epistola ejusdem regis ad* S. Ignatium, *Petit fieri a viris Societatis Compendium theologicum pro Germania contra hæreses*. Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. rex. Honorabilis, religiose, devote; nobis dilecte. Posteaquam reipsa hactenus comperimus, hæreses & reprobata multorum dogmata & opiniones, quæ hoc seculo per universam pene Christianam rempublicam serpentes grassantur, inde potissimum in Germania increvisse, animisque hominum altius impressas esse, quod falsi doctores & hæretici eo id maxime intenderint, ut errores & dogmata sua in brevia quædam capita & articulos redacta & comprehensa, in vulgus spargerent, & hinc quoque evanisse, quod, dormitantibus nonnumquam pastoribus nostris in Germania, non solum multæ ejuscemodi postillæ partim prolixæ, partim vero compendiosæ & succinctæ, verum etiam Catechismi, loci communes, D & alia id genus breves libelli tam Germanica Auct. quam Latina lingua ab hæreticis conscripti, cum J. P. magno Christiani & orthodoxi gregis exitio in lucem prodierint, qui tane, quia propter brevitatem levi pretio comparari, & facile memoriæ tradi potuerint, ideo etiam populo gratiores & plausibiliores esse consueverunt.

occurrit Ferdinandus remedium excogitare,

465 Cogitantibus itaque nobis, quibus potissimum rationibus atque remediis tam periculosæ contagioni occurri posset, alia equidem via commodior aut efficacior fore vila non est, atque si pastores & theologi nostri orthodoxi eamdem quodammodo io evellendis eradicandisque reprobatis opinionibus & hæresibus artem adhibentes, qua schismatici in spargendis illis uti videntur, compendium aliquod theologiæ compilarent, quod tam ecclesiasticis quam secularibus instar regulæ & normæ esset, levique pretio ab omnibus eo mi posset. Inde namque nostro judicio tum Catholici, tam clerici quam laici, verum sacrarum Literarum ac orthodoxæ religionis nostræ sensum & intellectum haurire animoque alte infigere poterunt, tum illi E etiam qui jam reducti sunt, in viam rectam, & ad sinum sanctæ matris Romanę Ecclesiæ reducentur.

petens, ut compendium a doctoribus Societatis compendium theologicum,

466 Proinde deliberatum nobis erat, hanc compilationem nonnullis doctoribus, tui Ordinis fratribus in hac academia nostra Viennensi existentibus, demandare & perficiendam imponere. Sed cognovimus, eos in vinea Domini tanta sedulitate alias prælegendo & docendo, tam in scholis quam in suggestu laborare, quod tanto operi abique dispendio & discipulorum suorum & Christiani gregis, vacare nequaquam possint. Quoniam autem nobis non est dubium, te istic Romæ abundare doctissimis Ordinis tui viris, quibus tam pium & necessarium opus recte demandari possit, & quibus etiam plus temporis ad suscipiendum perficiendumque illud suppetat, adeoque nobis persuasum est, te nobis hoc petentibus minime denegaturum; idcirco abs te clementer etiam atque etiam petimus, ut non tam nostra causa, quam etiam pro commodo & salute Christianitatis, doctis aliquibus viris Ordinis tui, tecum Romæ existentibus, tale compendium theologiæ edendum committas, idque absolutum ad nos transmittas.

F

typis excudendum ac publicum dum.

467 Curabimus enim illud statim hic typis excudi, & non modo in hac Viennensi academia nostra publice legi ac doceri; verum etiam per regna & ceteras provincias nostras publicari, doceri, &, quatenus, divina gratia largiente, efficere poterimus, diligenter observari; præsertim vero operam dabimus, ut illo parochi, aliarumque ecclesiarum rectores in provinciis nostris utantur. Ceterum tu, & illi, qui hoc operis susceperint, non modo nobis ipsis rem gratam facietis, verum etiam de provinciis nostris immo universa republica Christiana optime meriti eritis; Deusque optimus maximus, de cujus gloria hic potissimum agitur, per immensam bonitatem suam pro hoc, quicquid futurum est, laboris, condignam mercedem immarcescibilem scilicet coronam io futuro seculo tibi & illis retribuet; ac nos ipsi tanti beneficii memores erimus, illudque erga te & sacram illam tuam Societatem gratia & liberalitate nostra regia clementer recognoscemus. Datum &c. in civitate nostra Vienna die XV. mensis Januarii, anni Domini MDLIV. regnorum nostrorum, Romani XXIV. aliorum vero XXVIII. Ferdinandus. Ad mandatum sacræ regiæ majestatis proprium. M. Singkhmofer. I.

A ſer. I. Jonas D. Vicecancellarius. *De diſpenſatione circa locum collegii Societatis Jeſu Viennæ erecti, agitur paragrapho proxime ſequente, occaſione eadem, quæ de diſpenſatione pro Pragenſi ibidem inſtrumentum exhibetur.*

Auct. J. P.

§. XLV. Ferdinandi I. epiſtolæ ad S. Ignatium, & geſta ad fundandum collegium Pragenſe.

Textus Ribadeneira de collegio Pragenſi Bohemorum & confirmatur.

P*Etrus Ribadeneira lib. 4. cap. 15. ſic fatur*: Pragæ (quæ urbs totius Bohemiæ regia eſt) Ferdinandus Romanorum rex, Viennenſis collegii fructu permotus, collegium noſtris conſtituit, ut Huſſitas, Wicleffiſtas, & alios hæreticos, qui regnum Bohemiæ depopulantur, ſuis laboribus propulſarent. Ejus collegii fundamenta poſuit Petrus Canifius. *Ita Ribadeneira; cujus verba declaro ac confirmo ex epiſtolis laudati Ferdinandi ad ſanctum Parentem ſuper hoc argumento directis, aliiſque documentis huic paragrapho inſertis; quæ omnia, ex*

B *ſæpe aſſignato Romano archivo noſtro P. Ignatius Pinius ſua manu tranſcripſit; excepta prima epiſtola, quæ alterius calamo exarata eſt. Illa itaque epiſtola, agens de fundatione collegii Pragenſis, pro qua rex Ferdinandus duodecim noſtros, & inter hos petit profeſſores duos theologiæ ut minimum, tenoris eſt ſequentis:*

ex literis Ferdinandi I.

469 Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. rex. Honorabilis, religioſe, devote, nobis dilecte. Cum ſatis ſuperque perſpectum atque compertum habeamus, fratres Societatis tuæ in hac civitate noſtra Viennenſi, & aliis finitimis locis, verbo, & vitæ ſuæ exemplo ſubditis noſtris honeſte, recte ac ſalubriter præfuiſſe, tam è ſuggeſtu populum verbum Dei docendo, quam in ſcholis juventutem ſedulo erudiendo plurimum profeciſſe; nec dubitandum ſit, quin, Deo coadjuvante, etiam in futurum opera illorum in dies magis ac magis ſit profutura; utpote qui numquam otiari, ſed dies noctesque in excolenda vinea Domini occupati eſſe videntur; noſque hanc tantam ipſorum diligentiam, tantumque profectum cernentes, atque re-

C ipſa experientes, ſacrum iſtum Ordinem in aliis quoque regnis & provinciis noſtris fovere & propagare animo propoſuerimus, in magnam ſcilicet ſpem erecti, pios iſtos & Catholicos viros alibi etiam centuplum fructum in Domino producturos:

quibus petit duodecim homines Societatis eo mittendos.

470 Itaque in primis nobis deliberatum eſt, in regni noſtri Bohemiæ metropoli Praga quoddam etiam pro eis collegium inſtituere. Ne autem in ordinando ad hujuſmodi collegium loco commodo ac neceſſariis proventibus annuis deſignandis fruſtra laboraremus, viſum fuit, nos operæ pretium facturos, ſi tibi ante omnia hoc propoſitum noſtrum benigne aperiremus, & intelligeremus, num in hunc uſum nobis duodecim fratres, inter quos ad minimum duo ſacræ theologiæ profeſſores exiſtant, mittere valeas. Nam ſi hoc abs te fieri poſſe cognoverimus, de habitatione quoque, ſeu loco collegii, & ſuſtentatione fratrum, quamprimum fieri poſſet, proviſuri ſumus; paratique omnibus, duodecim illos fratres, depurato ipſis neceſſario viatico, vocabimus, & ipſos in prædicto loco, uti regem Chriſtianum & pium decet, omni benignitate noſtra regia complexuri ſumus.

adhibitum deliberatum.

471 Eaque propter a te elementer petimus, ut tua etiam ex parte hoc propoſitum noſtrum, quod ad gloriam omnipotentis Dei, & multarum animarum ſalutem ſpectat, juves & promoveas, conſentiendo nimirum & deputando petitos duodecim Societatis tuæ fratres, inter quos ad minimum duo ſint, qui ſacram theologiam profiteantur, ut hoc modo opera & diligentia hujus ſacri Ordinis, ex illo etiam regno noſtro hæreſes, cum quibus jam multos annos dictum regnum graviſſime conflictatur, evelli ac exterminari poſſint, & earum loco ſana doctrina, orthodoxa nimirum & Catholica noſtra religio, foveatur & propagetur, prout nobis de tua pietate plane pollicemur. Quam primum enim te hiſce poſtulatis noſtris ſatisfacere velle cognoverimus, nulla in nobis erit mora, quin locus ad habitationem illorum commodus, & impenſæ annuæ pro eorum ſuſtentatione præparentur. In eo autem facies rem Deo optimo maximo cumprimis acceptam, dicto vero regno noſtro valde ſalutarem, tuaque pietate vehementer dignam, & nobis denique majorem in modum gratam, omni gratia noſtra regia erga te, & dictam ſacram Societatem tuam, recognoſcendam. Datum &c. in civitate noſtra Vienna, die xx. menſis Octo- E bris, anno Domini MDLIV. regnorum noſtrorum, Romani XXIV. aliorum vero XXVIII. Ferdinandus. Ad mandatum ſacræ regiæ majeſtatis proprium. I. Jonas D. Vicecancellarius. M. Singkhmoſer. *Inſcriptio eſt*: Honorabili, religioſo, devoto, nobis dilecto magiſtro Ignatio de Loyola, Societatis nominis Jeſu Præpoſito Generali. Romam.

Quantus rex maximus hujus rei ſit.

472 *Quantopere autem Princeps religioſiſſimus hanc rem habuerit cordi, liquet ex epiſtola ejuſdem ad eumdem: in qua laudat Societatem: gaudet de noſtris mittendis ad inchoandum collegium Pragenſe: addicit redditus ſufficientes: benevolentiam & beneficentiam pollicetur. Quæ omnia intelliges ex epiſtolæ ipſius contextu.* IHS. Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. rex. Honorabilis, religioſe, devote, nobis dilecte. Gratiſſimæ fuerunt nobis literæ tuæ ex alma Urbe ad dies XXII. præteriti menſis Novembris datæ, per quas ad noſtras de XVI. Octobris reſpondiſti. Magna enim voluptate nos affecit, quod pios & Catholicos iſtos viros, fratres Societatis tuæ ſacri nominis Jeſu indies multiplicari, ſpirituque & gratia divina magis ac magis creſcentes, uberrimos ubique locorum in Chriſtiano populo F fructus edere audiamus: ſiquidem non exiguam ſpem concipimus, Deum opt. max. hunc Ordinem tuum laudatiſſimum & inculpatiſſimum delegiſſe, per quem in hiſce poſtremis noſtris ſeculis multum boni operari, ſuamque benignitatem orbi Chriſtiano conferre velit. Ad hæc, haud vulgarem lætitiam nobis attulit, quod poſtulata noſtra de mittendis aliquot fratribus tuis in regnum noſtrum Bohemiæ, eum, quem debuerunt, locum apud te habuerint; adeo quod, licet magnus numerus ad alia mundi loca nuper emandatus ſit, teque modo non parum exhauſtum manere oporteat, intra annuum tamen temporis intervallum, petitos duodecim fratres, inter quos futuri ſint duo ſacræ theologiæ doctores, in dicti regni noſtri metropolim Pragam, ubi nimirum pro ſalute fidelium ſubditorum noſtrorum, collegium inſtituere propoſuerimus, juxta voluntatem noſtras miſſurus ſis.

aſſignatis eidem modis pro eleemoſynarum ſuſtentatione.

473 Eos itaque ſuo tempore expectabimus, ad cujus ſane collegii erectionem, & neceſſariam ſuſtentationem, quantos & quales redditus, quæve bona aſſignare & deputare decreverimus, fratribus tuis honorabilibus religioſis, devotis, nobis dilec-

A dilectis, Nicolao de Lanoi, collegii Viennenſis rectori, ac Petro Caniſio, ſacræ theologiæ doctoribus ſignificavimus. Sunt autem talia, quod collegium commode inde interteneri poſſe putemus. Si quid autem præterea in te & ſacram Societatem tuam deinceps quoque benignitatis & favoris conferre poterimus, nullo tempore voluntatem & propenſionem noſtram ad id, tibi & illi deeſſe patiemur. Id quod tibi ad præmemoratas literas tuas benigne reſpondere voluimus. Datum in noſtra & Imperii civitate Auguſta Vindelicorum, die xxviii. menſis Febr. anno Domini MDLV. regnorum noſtrorum, Romani xxv. aliorum vero xxix. Ferdinandus. Ad mandatum ſacræ regiæ majeſtatis proprium M. Singkhmoſer, I. Jonas vicecancellarius. *Inſcriptio ſimilis præcedenti.*

Ita quo agit de alia epiſtola.

474 *Alia ejuſdem ad eumdem urget noſtrorum diſceſſum Pragam, as diligentiæ præmia pollicetur.* Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. rex. Honorabilis, religioſe, devote, nobis dilecte. Ad ultimam diem ſuperioris menſis Februarii, cum intellexiſſemus benigna poſtulata noſtra de mittendis in regnum B noſtrum Bohemiæ aliquot Societatis tuæ fratribus, eum, quem debuerunt, apud te locum habuiſſe, ſcripſeramus tibi, nos jam ſignificaſſe fratribus tuis honorabilibus, religioſis, devotis, nobis dilectis Nicolao de Lanoi, collegii Viennenſis rectori, & Petro Caniſio, ſacræ theologiæ doctoribus, quod ex bonis & redditibus monaſterii vacantis Ordinis Cæleſtinorum, erigendo Pragæ collegio veſtræ Societatis, neceſſariam ſuſtentationem aſſignare & deputare decreverimus.

urgens, ut duodecim il. li ad noſtris iter Pragenſe maturet.

475 Cum itaque nuper Caniſius in regno illo noſtro Bohemiæ fuerit, & præſens rationem ac modum erigendi & ſuſtentandi hujuſcemodi collegii viderit (ſicuti haud dubie ipſe etiam per literas ſuas tibi declaraturus eſt,) nolque propterea cupiamus, fratres illos duodecim, quos eo deputaſti vel deputaturus es, primo quoque tempore Pragam advenire: ideo iterum abs te benigne petimus, ut de mittendis illis eam curam habeas, quo etiam ante hyemis ioitium itineri ſeſe committere queant. Nam quod ad viaticum venturis neceſſarium ſpectat, Agenti noſtro in Urbe committimus, ne iiſdem ex parte victus deeſſe quicquam C patiatur, ut eo commodius ac citius Viennam, & iode Pragam iter ingrediantur, ſicuti D. Caniſius ad te ea de re latius perſcribet. Et quo citius illos miſſurus es, eo plus etiam lucri in grege Domini factûros ſperamus, Deuſque opt. max. hanc diligentiam tibi & illis cumulatiſſime rependet, non vero hoc ipſum erga te & dictum Ordioem ſeu Societatem tuam quoquo tempore benigne recognoſcere admodum propeoſi erimus. Datum in noſtra & Imperii civitate Auguſta Vindelicorum, die xxx. menſis Julii, anno Domini MDLV. regnorum noſtrorum, Romani xxv. aliorum vero xxix. Ferdinandus. *Reliqua ut in epiſtola præcedente. Inſcriptio ut ſupra.*

Jubet in earum favorem petere a Pontifice diſpenſationem.

476 *In alia epiſtola ad* S. Ignatium *data ſignificat, ſe ſcripſiſſe Cardinalibus Morono & Auguſtano de impetranda duplici diſpenſatione Pontificia ad fundandum collegium Pragenſe, & ſtabiliendum Viennenſe: petit inſuper, ut* S. Ignatius *expediat deſtinatos Pragam, & operam cum Cardinalibus det ad diſpenſationem impetrandam. Epiſtolam ipſam accipe:* Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. rex. Honorabilis, religioſe, devote, nobis dilecte. Hoc proxime præterito triduo dedimus ad te literas, D clemencer petentes, ut de mittendis Pragam duo- Auct. decim illis fratribus Societatis tuæ nomtois Jeſu, J. P. quos te miſſurum pollicituses, eam curam haberes, quo etiam ante ioitium hyemis itioeri ſeſe committerent, ideoque te pro tua erga Nos obſervantia, & pietate, ac ſaluti fidelium populorum noſtrorum conſulendi ſtudio, hoc diligenter curaturum eſſe, mioime ambigimus. Nunc autem ſcribimus reverendiſſimis in Chriſto patribus dominis Cardinalibus Morono, regnorum & provinciarum noſtrarum proteſtori, atque Auguſtenſi, ut nobis primo quoque tempore, &, ſi fieri queat, priuſquam fratres illi venturi, itineri ſe committant, vel ad minimum, ad tempus, quo illi diſcedent, a S. D. N. duplicem diſpenſationem obtinere ſtudeant; unam, ut iidem Societatis tuæ fratres Pragam venturi commodum locum habeaot, non ſibi modo, ſed etiam aliis, quos ex populo & juventute Pragenſi pie ioſtituere & juvare poterunt; qui locus eſt in monaſterio S. Clementis, Ordinis Prædicatorum, diœceſis & civitatis Prageoſis; & propter rationes dictis reverendiſſimis Cardinalibus, in ſeparato quodam & ſpeciali ſcripto explicatas, petendum erit, quod commutari E valeant in aliud monaſterium S. Agnetis, Ordinis S. Claræ, jam deſolatum, ut ibidem vivant poſthac fratres Ordiois Prædicatorum, è monaſterio S. Clementis emigrantes, & cedentes voluntarie venturis fratribus prædictæ tuæ Societatis.

alii & alterum pro Viennenſibus.

477 Alteram vero diſpenſationem pro monaſterio divæ Virginis, Ordinis Carmelitarum, diœceſis & civitatis Vienoeoſis, ut hoc ipſum integre ac libere quoque tranſeat in uſum & jus perpetuum eorum, qui de Societate Jeſu illic magno cum fructu iohabitant. Porro Agenti noſtro in Urbe commiſimus, ut tecum etiam hac de re conferat, & dictis reverendiſſimis Cardinalibus negotium nna teeum commendet. Quspropter te denuo benigne requirimus, tum ut expeditionem fratrum, quos miſſurus es, maturare velis, tum etiam ut tuam quoque operam in obtinendis præmemoratis diſpenſationibus una cum dictis reverendiſſimis dominis Cardinalibus nobis præſtes, & rem tam apud dominationes eorum reverendiſſimas, quam alias, ubicumque opportunum fuerit, omni ſtudio & diligentia promoveas, facturus in eo opus pium ac F ſalutare, & pro commodiore ſuſtentatione ſæpe dictæ Societatis tuæ fratrum valde utile, nobiſque maximopere gratum, benigne erga te & Ordioem tuum recognoſcendum. Datum in noſtra & Imperii civitate Auguſta Vindelicorum die a. Meoſis Augoſti, anno Domini MDLV. regnorum ooſtrorum, Romani xxv. aliorum vero xxix. Ferdinandus. Ad mandatum *&c. & epiſtolæ inſcriptio ut ſupra.*

Profertur inſtrumentum.

478 *Sequitur in documentis noſtris Romanis ſcriptum ſeparatum, de quo fit mentio in præcedente epiſtola, eadem, quo illa, manu exaratum. Sic habet:* In cauſa diſpenſandi circa collegium Pragenſe Societati Jeſu erigendum. Quoniam (ut ſatis conſtat,) ioclytum Bohemiæ regnum tot abhinc annis gravi & pernicioſo Huſſitarum ſchiſmate laborat, & omnem ſedem epiſcopalem habere deſiit, jam diu ſe multum deſideravit ſacra regia Majeſtas, ſi qua ratione tam inſignis proviocia Imperii converti, & ad unionem Eccleſiæ ſanctæ Romanæ reduci ſuis temporibus poſſet. Inter alia vero media ad hoc opportuna non poſtremum fore videbatur, ſi patres de Societate Jeſu in Bohemiam introdu-

AUCT. J. P.

introducti, tamquam in copiosa, inculta & deserta messe, ut fidi operarii exercerent seſe, quemadmodum alibi passim ingenti cum fructu factitant, juventutem pie instituendo, errantes in viam revocando, Latinas & Græcas literas prælegendo, sacra profitendo, concionando, administrando Sacramenta, & id genus pietatis exercitiis aliis ad proximi ædificationem & Dei gloriam incumbendo. Idque tanto magis in Bohemia opus fuerit, quo gravior occurrit in toto illo regno penuria sacerdotum, & eorum, qui tum verbo tum exemplo velint ac possint prodesse communi populo.

Quo petitur dicta dispensatio pro nostra habitatione Pragensi.

479 Verum ut commodius in hoc regnum dicta Societas introducatur, placuit regiæ majestati ab ipso regni capite, Pragensi scilicet civitate, pium hoc opus auspicari, convocatis jam ex Urbe personis Societatis hujus duodecim, quæ statim accedentes, pro Instituti ac professionis suæ ratione, Pragæ sustententur atque inveniantur. Sed cum locus his esset deligendus, qui non ipsis modo, sed etiam juventuti & populo commodus esset aditu; sane post multam multorum deliberationem, locus convenientior non potuit reperiri ad erigendum hoc collegium, quam in monasterio S. Clementis, quod est fratrum Prædicatorum, Ordinis B. Dominici. Quod quidem monasterium ut rectius cognoscatur, fratres huc usque perpaucos habet, & ex illis concionatorem aut lectorem neminem: deinde ruinam præ vetustate minatur in ædificiis, &, uti fratres ipsi præsentes fatentur, præ nimia egestate conservari ac reparari non posse videtur. Et rarissime quidem a civibus invisitur, ut sane fructus in eo monasterio spiritualis perparum colligatur.

Et pro PP. Dominicanis alia assignantur.

480 Visum est igitur piis ac zelosis viris ad majorem Dei gloriam & publicam Bohemiæ utilitatem promovendum expedire, ut hoc ipsum monasterium illorum usui, qui de Jesu Societate sunt, cederet & applicaretur. Et in eadem sententia sunt ipsi quoque fratres Prædicatores, qui cupiunt in hac parte suo loco & juri cedere, quod certam spem concipiant, hujusmodi cessionem tum Pragæ, tum Bohemiæ in fide & religione valde profuturam. Ne tamen fratribus S. Dominici præjudicaretur, quæsitus & inventus est locus alterius monasterii, ipsique dictis fratribus propositus; qui cum vidcant locum in hoc secundo monasterio ampliorem & amæniorem & spatiosiorem esse, lubentius etiam eo se migraturos pollicentur; præsertim cum sint meliora illic ædificia, cumque monasterium hoc jam annis abhinc aliquot delertum fuerit, postquam moniales S. Claræ, Ordinis sancti Francisci, deserint inhabitare: cum præterea periculum sit, nisi a Catholicis occupetur locus, fore ut in suum illum vertant & templum & locum Hussitæ. Igitur ad majorem Dei gloriam ac reip. utilitatem cupit & rogat S. R. Majestas, ut Sanctissimus Dominus noster circa mutationem horum duorum monasteriorum ex plenitudine Apostolicæ Sedis dispenset: ita scilicet, quod fratres prædicti S. Dominici emigrantes ex monasterio suo (sicut etiam ad hoc se paratos jam offerunt) cedere ac resignare* juri suo censeantur in gratiam patrum de Societate Jesu: salvo interim primo, quod alienata bona & proventus ejusdem monasterii penes fratres ipsos Dominicanos omnino, ut antea, maneant, ac deinde, quod aliud monasterium jam vacans, utpote S. Claræ, libere & integre eisdem fratribus, post quam emigraverint, cedat semel & simul nunc & in perpetuum.

* *Melius dicitur renunciare.*

481 *Hanc instrumento subtexitur sequens in apographis nostris Romanis, cui præmittatur hic titulus:* In causa dispensandi circa collegium fratrum Societatis nominis Jesu Viennæ erectum, *Tenius est:* Ut insuper ex Sedis Apostolicæ dispensatione possint fratres ejusdem Societatis, qui jam Viennæ in Austria multo multorum cum fructu versantur, licite & libere retinere, & integre posthac possidere monasterium B. Virginis Ordinis Carmelitani, Viennensis diœcesis & civitatis. Quod certe monasterium iisdem fratribus sereniſſimus rex assignavit, postquam seculares ibidem cum uxoribus habitare, ac sacrum locum profanare cœpissent, & eum pater Provincialis ejusdem Ordinis Carmelitarum sæpius ad hoc rogatus & requisitus a sereniſſimo rege oullos fratres eo mittere (tanta est penuria ejusmodi Religiosorum in tota Germania) & ad cultum divinum ibidem peragendum adesse curaret. D

Dispensationis causa pro collegio Viennensi.

482 *Aliæ ejusdem Romanorum regis ad* S. Ignatium *litteræ agunt de nostrorum ad urbem Pragensem discessu, per summum Pontificem dilato, ac retinendo interim in earum absentia, Canisio &c. Exhibeo earum exemplum:* Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ &c. Rex. Honorabilis, religiose, devote, nobis dilecte. Accepimus literas tuas pridie Calendas præteriti mensis Octobris datas, & inde cognovimus, quas ob causas visum sit Sanctissimus Dominus noster, expeditionem duodecim illorum fratrum Societatis Jesu, quos ad instituendum collegium in regia nostra civitate Pragæ mittere promiſisti sub finem futuri mensis Januarii, differi debere: de qua re cum etiam Sanctitas ejus nobis copiose cum magna paternæ suæ erga nos benevolentiæ significatione scripserit, decet equidem nos Sanctitatis ejus voluntati mirum gerere & acquiescere, prout Sanctitati ejus in adjunctis ipsimet rescribimus, abs te benigne petentes, quod ejusmodi literas nostras Sanctitati ejus reddere velis, quin etiam consilii Sanctitatis ejus de retinendo interim Pragæ, donec ceteri duodecim adveniant, doctore Canisio, non obliviscemur. Quantum vero ad scholasticorum Bohemorum, quos præterito anno Romam, ut sub tua disciplina degerent, transmisimus, intertentionem attinet; jam dudum jussimus pecunias a consiliario & Agente nostro, reverendo ac nobili, fideli, nobis dilecto dom Didaco Lasso, in sustentationem eorum multo acceptas persolvi, quorum in futurum quoque benignam curam & rationem non negligemus. Ceterum quoad negotium hospitalium, & consensus seu indulti Apostolici, quem per te a Sanctissimo D. N. requisivimus, per alias literas te propediem informabimus de omnibus, quæ te scire necesse est. Id quod tibi ad prædictas literas tuas benigne respondere voluimus, teque a nobis omnem benignitatem expectare jubemus. Datum in nostra civitate Vienna, die XXIX. Novembris, anno MDLV. regnorum nostrorum, Romani XXV. aliorum vero XXIX. Ferdinandus. Ad mandatum *&c. nec non inscriptio, ut in præcedentibus literis. Patentes, quibus Sanctus primos collegii Pragensis habitatores, Roma illuc a se submissos, munivit, dantur apud nostrum Georgium Crugerium in sacris Pulveribus Bohemiæ &c. par. 1. ad diem* XXV. *Januarii; quo dictæ literæ ibidem signantur, anno* 1556. E

Alia Ferdinandi ad Ignatium literæ circa discessum nostrorum Pragam &c.

F

§. XLVI.

§. XLVI. Ex epiſtolis Alberti Bavariæ ducis ad S. Ignatium, elucidantur ac confirmantur res a noſtris geſtæ Ingolſtadii, ac fundatum ab eodem duce collegium.

Scribit Alb. dux Bavariæ de erigendo Coll.

RE*t Ingolſtadienſes Societatis Jeſu ſub ſereniſſimis Bavariæ ducibus Guilelmo & Alberto, egregiis orthodoxæ religionis cultoribus, exponit Ribadeneira lib. 3. cap. 19. Verum quæ is ibi habet de Petro Canſio, Nicolao Gaudano, ac fundatione collegii, majorem accipient lucem è literis, a laudato duce Alberto ad S. Ignatium datis, & a P. Ignatio Pinto tranſcriptis ex archivo noſtro Romano. In iis autem, quæ inter alias primum in noſtris apographis hic locum tenent, ſcribit de vicecancellariatu Ingolſtadienſi in Canſium transferenda; erigendo collegio, ac novis ſuppetiis è Societate ſubmittendis. En tibi ipſarum literarum exemplar*: Reverende pater, amice in
B Chriſto ſyncere nobis dilecte. Vacantibus vicecancellariatu ſtudii noſtri univerſalis Ingolſtadienſis, ac canonicatu, & præbenda eccleſiaſtica Eyſtettenſi; quod tam hoc officium, quam dicti canonicatus & præbenda a primæva inſtitutione ac fundatione ad doctores tantum theologiæ ſpectent & pertineant, quemadmodum confirmationes deſuper Sedis Apoſtolicæ, a Paulo quondam II. Pontifice felicis record. emanatæ, voluot ſtatuuntque: veſtri Ordinis etiam dilecto nobis magiſtro Petro Canſio confratri, qui ſumma cum laude nec minori fructu ſacras ibidem profiteatur docetque Literas, utrumque offerri commiſimus. Nam & plures & clariſſimi nominis theologi, quique ſuperioribus temporibus eo functi ſunt, fructuſque, redditus, & proventus eidem officio annexorum canonicatus & præbeodæ perceperunt. Nec exiſtimavimus, quod prædictus Petrus hoc officium, quod dignitatis tantum nomen, nec laborum onera habet, aut emolumentorum ſpecialium commoda percipit, non ſuſcepturus foret: verum excuſationis ſuæ rationes attulit obedientiam ac paupertatem; quibus eum vobis & Ordini veſtro ex
C voto addictus ſit, non ſibi licere ſignificavit, abſque veſtro tamquam ſui Superioris conſenſu, ſæpe dictum officium ſuſcipere.

Vicecancellaria Ingolſtadienſis academiæ.

484 Volumus igitur Dilectionem veſtram ſcire, quod jam innotuiſſe vobis arbitramur, reverendum in Chriſto patrem & D. amicum noſtrum, honorandum epiſcopum Eyſtettenſem, ipſius Univerſitatis noſtræ verum cancellarium exiſtere: quandoquidem autem ob alia graviora negotia, apud Univerſitatem adeſſe non poteſt; habet qui vices ſuas apud eamdem gerat: hic vicecancellarius nuncupatur: nec aliud, quod agat, habet, quam in collatione graduum licentiæ, doctoratus & magiſterii, promovendi poteſtatem candidatis impertiatur, ac oratione convenienti ſcholares ad ſtudia & morum decentiam adhortetur: ab aliis vero omnibus profanis negotiis Univerſitati in ſecularium adminiſtratione incumbentibus omnino liber & immunis eſt. Ceterum, uti dignum eſt, eo habetur in honore, quo cancellarius ipſe, cujus perſonam repræſentat. Cum igitur nullus rectius epiſcopi vices gerat quam ille, qui in eodem vitæ ſtatu exiſtit, ac religione, eruditione, prudentia, vita denique quam maxime par eſt; uti theologis iſtud officium hactenus ſemper commiſſum fuit, facile a vobis nos impetrare poſſe perſuaſum habemus, ut Dilectio veſtra tamquam Superior & Præpoſitus, penes quem omnis eſt authoritas hujuſmodi concedendi, intuitu noſtro conſenſum & aſſenſum præbeat, quo præfatus magiſter Petrus Canſius læpe dictum vicecancellariatum acceptet, eoque fungatur, & canonicatus præbendæque ſupradictorum emolumenta percipere valeat: in quo nobis rem gratiſſimam, toti vero ſtudio Ingolſtadienſi noſtro exoptatam & deſideratam facietis: Noſque, ut pro ea dignitate tam ipſe Canſius, quam ipſius collegæ in omnibus neceſſariis honorificentius ſplendidiuſque tractentur, efficiemus. A

485 Porro cum adhuc in ea ſimus deliberatione, quemadmodum veſtri Ordinis collegium apud nos erigatur, uti aliquando ex noſtris cum literis tum nuntiis Dilectio V. intellexit: ac ut ipſum inſtitutum opus perficiatur quam primum cupiamus: perneceſſe eſt, ut ultra duos a vobis ad nos miſſos magiſtros, Petrum & Nicolaum, adhuc veſtra opera alios duos vel tres viros doctos, quibus præcipue Ordo veſter præcellit, conducamus. Nam certe, creſcente diſcipulorum numero, immenſis & continuis laboribus iſti prælentes ſoli minime ſufficient: defatigati enim ſuccumbeot tandem. Quapropter iterum a Dilectione veſtra petimus, ut nobis quam primum ſignificet, quot & quales adhuc nobis cum primis ad dictam Univerſitatem mittere valeat: eo enim intellecto, neceſſaria illis in viaticum ordinabimus, ne quid incommodi patiantur; ſed honorifice, ut digni ſunt, tractentur. Hoc vos pro pietate noſtra erga afflictam rempubl. Chriſtianam, ex cujus uſu & utilitate hæc faciemus, & noſtro ſingulari erga Ordinem veſtrum devotoque ſtudio, nec non propenſiſſimo animo, haud difficulter facturos, non ambigimus; ad omnia & univerſa commoda veſtra quamcumque operam & benevolentiam noſtram Dilectioni veſtræ Ordinique ſibi commiſſo offerentes pollicenteſque. Datum ex civitate noſtra Monacenſi VIII. Kal Auguſti anno MDLI. Albertus Dei gratia comes Palatinus Rheni, ſuperioris & inferioris Bavariæ Dux &c. *Inſcriptio*: Reverendo in Chriſto Patri, ſyncere nobis dilecto, Ignatio Præpoſito Societatis Jeſu Chriſti in Urbe, amico noſtro, Romæ. *Hactenus dux Albertus*. Hæc epiſtola, *inquit P. Ignatius Pinus*, videtur originalis, ob adhærens ſigillum; ſed non autographa, ob differentiam characteris a certo charactere Ducis. D E F

erigendo collegio, ac novis ſubmittendis ſuppetiis.

De confirmatione collegii Ingolſtadienſis ſcribit,

486 *Alia ejuſdem ad eumdem; qua benevolentiam teſtatur, certiora ſcribit de collegio Ingolſtadienſi, petit Canſium &c. ſic habet*: Reverende Pater, ſincere nobis dilecte. Veſtri Ordiois Societatis Jeſu theologos omnes ab Ingolſtadienſi academia noſtra avocatos, permoleſte tulimus. Nam & doctrina & vitæ ſinceritate non ſolum lectorum munere inter ſcholares, ſed & concionatorum ad populum, magno cum fructu feliciter functi ſunt. Eapropter ipſos lubenter noſtris gratia & favore complexi ſumus, nec de nobis juſta de cauſa conqueri in aliquo poſſe, perſuaſum habemus. Verum quod collegii illius erigendi cura hactenus eſt intermiſſa, non nobis, qui paratiſſimi ſemper fuimus ad id præſtandum, quod fidei & religionis Catholicæ, orthodoxæque Eccleſiæ, ac Jeſu Chriſti opt. max. cauſam provebere

valeat, eſt imputandum; ſed præſenti turbatiſſimo afflictiſſimoque omnium rerum in Germania ſtatui, de quo vos certiores factos, ac miſerrimam calamitoſiſſimamque iſtam ſortem una condolere, nihil dubitamus. Ne tamen iſta perpetua temporum injuria collegii theologici cauſa apud nos diutius ſuſpendatur, juſſimus apud dictam ſchojam noſtram Ingolſtadianam fundum comparari, & novum extrui collegium, quod etiam annuis redditibus dotari curabimus, quemadmodum ea de re ad vos magiſter Petrus Caniſius perſcribet.

Petit Caniſius cum duobus aliis theologis venit.

487 Petimus igitur a vobis, uti & Sanctiſſimo D. N. ea de cauſa periclitamus, ut euretis tam dictum Caniſium, quam alios duos theologos etiam aliarum facultatum profeſſores, ad nos mittere, qui obſequium ſuum & miniſterium legendi & concionandi impendant. Quibus vero ad hoc conficiendum opus habueritis, vel quæ per nos fieri ulterius voluerit, cum ſecretario noſtro Henrico, quem etiam ea de cauſa ad Urbem ablegavimus, conferetis: is mentem noſtram fuſius exponet. Reliquum eſt, quod vobis univerſa jubentiſſime offerimus, quibus tam Ordini veſtro uberrimus accedat fructus, quam orthodoxa religio & libertas eccleſiaſtica, fere ex Germania profligatæ, aliquando reſtituantur. Monachii die xx. menſis Maii, anno Domini MDLIV. Albertus dux Bavariæ &c. per manum propriam. *Inſcriptio*: Reverendo in Chriſto Patri ſincere nobis dilecto, Ignatio Loyola Societatis Jeſu in Urbe Præpoſito.

Petit item nonnulla approbari circa dictum collegium,

488 *Idem ab eodem petit approbari quoſdam articulos circa collegium Ingolſtadienſe, ac mitti theologos tempore in eis præſcripto. Ejus epiſtolam*: Reverende Pater, amice chariſſime. Quid per conſiliarios noſtros de collegio Societati veſtræ in oppido noſtro Ingoldſtadio erigendo & inchoando, cum venerabili nobis dilecto magiſtro Petro Caniſio, ejuſdem Societatis theologo, hiſce diebus tractaverimus, de his omnibus ac tota voluntate noſtra ipſe Caniſius Paternitati tuæ latiſſime ſignificabit; ac ex articulis nonnullis, inter dictos noſtros conſiliarios & Caniſium conſcriptis & ſubſignatis ſuper erectione hujuſmodi, quos una tranſmittet, copioſius cognoſces. Cum vero hoc opus non ſolum ad Domini noſtri, imo communem Germaniæ utilitatem ſpectet: nihil ambigimus, obſequium & miniſterium, quod toties tuo & fratrum tuorum nomine obtuliſti, jam, cum res poſtulet, libentiſſime impenſurum; ut, quod modo inchoatur, ſuum debitum ſortiatur effectum. Cæterum ſummo Pontifici Domino N. clementiſſimo hoc inſtitutum noſtrum pro gloria Dei ac ſalute animarum probatum iri ſperamus: quod & Paternitas tua noſtro nomine, pro perpetuo charitatis & obſervantiæ erga nos affectu, ſuæ Sanctitati referet humillimeque commendabit. Cupimus igitur a Paternitate tua quanto citius de ſupradictorum articulorum approbatione confirmationeque certiores fieri: nam quæ in his ad nos ſpectant, grata ratataque habemus ea omnia, quæ in ipſis continentur: patribuſque Societatis præſentibus univerſa a nobis promiſſa paratiſſimi præſtabimus, & libenter & ſine mora.

ac ſubmittit theologos.

489 Petimus etiam, ut mittantur theologi (ſi fieri poteſt) ad præſcriptum in dictis articulis tempus: qui non ſolum lectorum munere inter eruditos, ſed & vel unus eorum concionatoris ad populum officio feliciter cum Dei gratia fungi poſſint: ita enim præſens ſacroſanctæ religionis noſtræ afflictiſſimus ſtatus, & populorum iſtorum, proh! dolor, miſerrime errantium ſalus poſtulant, exigunt, & efflagitant. Accelerate igitur pro veſtris officio voloque ovem perditam quærere, & ad gregem dominicum reducere; operarios bonos (qui in præſenti ſeculo paucissimi ſunt, & ubique locorum deſiderantur) educare, atque in meſſem tam copioſam mittere. Ad hoc ſanctum Deoque gratiſſimum opus vos pro noſtris viribus, re & opera benigniſſime fovebimus & tuebimur; ac brevi futurum ſperamus, ut hoc veſtrum apud nos collegium (ſi jam bona principia jaciantur) in immenſum crescat, augeatur, ſplendideque a multis adhuc bonis viris dotetur, &c. Monachii xii. Decembris MDLV. Albertus dux Bavariæ &c. p. m. * propriam. *Inſcriptio fere ut ſuperior.*

* i. e. per manum

480 *Alia ejuſdem ad eumdem. Acquieſcit Dux, ut collegium Ingolſtadienſe, ex voluntate S. Ignatii, ſine pactis & obligationibus dotetur. Non eſt originalis. Excerpuntur præcipua*: Reverende Pater tam chariſſime quam honorande, Redditæ ſunt nobis literæ Paternitatis tuæ reverendæ, quibus ad petitiones noſtras de collegio venerabili Societati veſtræ in oppido noſtro Ingoldſtadio inſtituendo reſpondes. Fuerunt illæ nobis ſane gratiſſimæ. Nihil autem plane in propoſito noſtro mutavimus de ſeminario bonorum ac fidelium miniſtrorum Catholicæ religionis in ſtatu noſtro parando. Quam ob rem cum Paternitati tuæ ita placeat, ac conſuetudo & Conſtitutiones veſtræ ferant, ut dotationem alicujus collegii cum pactis aut obligationibus non admittatis; ſed quæ gratis acceptiſtis, gratis omnino dare ſatagatis: in ea ſumus ſententia, ut ſine utriuſque noſtrum partis obligatione aut pactis, articuli tamen illi, de quibus convenimus, obligationis inſtar obſerventur. *Tum petit*, ut S. Ignatius *noſtros mittat: ſe pro viatico prædmaſſe 300. coronatos aureos, mox Romæ numerandos.* Paternitatem tuam & venerabilem illam Societatem ex animo amplectimur & amamus. Datæ in civitate, Monacenſi, die v. Maii MDLVI. Albertus dux Bavariæ &c. per manum propriam. *Quomodo optime erga religionem Catholicam Principis ſtudio Vir ſanctus fecerit ſatis; quot & quoſnam è ſuis Romæ Ingolſtadium dimiſerit; quam ſtrenue ibidem illi rem academicam promoverint; dabit Orlandinus lib. 16. num. 23.*

Reſpondet S. Ignatius, ſe acquieſcere circa dotandum collegium Ingolſt. ſine obligatione, &c.

§. XLVII. Teſtimonia originalia, a S. Ignatio in Italia & Sicilia, in favorem Societatis obtenta, occaſione decreti Sorbonici adverſus eamdem Societatem lati.

Colloſio 6 S. Ignatio adverſus cenſuram Sorbonicam teſtimonia;

Quænam, occaſione hujus decreti a noſtris Lutetiæ Pariſiorum tolerata, Romæ dicta, & ab Ignatio *ibidem ſtatuta fuerint, intelliget ex Ribadeneira lib. 4. cap. 11. quibus adde ſequentia. Decretum illud fuit factum Kalendis Decembris anno 1554. noſtris autem ſignificatum anno ſequente, teſte Orlandino lib. 14. num. 51. Diligens ac ſæpius jam nominatus tabularii noſtri Romani inſpector & eruderator obſervat, exſtare ibi ad decretum illud per ſingula capita reſponſionem & defenſionem Societatis, ſcriptam a Martino Olavio,*

Digitized by Google

A *Iovio, anno* 1555. *& ab Orlandino excuſam lib.* 15. *num.* 46. *Fuit vero Martinus Olavius* in artibus & in ſacra theologia magiſter, vita, moribus & ſcientia multipliciter commendabilis, gradum magiſterii (*theologici*) anno Domini MDXLIII. VI. Martii adeptus *in Facultate Pariſienſi; ex originali ejuſdem Facultatis teſtimonio, dato* 1544. *die* 2. *Maii poſt Paſcha, affirmat idem monumentorum Ignatianorum Romæ indagator ac collector; quod præ oculis ſe habere dicit, & ex quo verba hic paullo ante Romanis literis excuſa, in exemplo autem, quod ad nos miſit, ſubnotata, exterpſiſſe ſe addit: teſtimonia vero, quæ* S. Ignatii *juſſu petita, & ad ipſum perlata dicit Rithadeneira, ibi ſe reperiſſe. Ea ipſa.*

Inquiſitoris Ferrariensis. 492 *Ex Italia. Teſtimonium originale Inquiſitoris Ferrarienſis* XXI. *Martii* 1555. Univerſis, has noſtras patentes literas inſpecturis, fidem facio ego magiſter Hieronymus Papinus Laudenſis, Ordinis Prædicatorum, inquiſitor Ferrariæ, ac in toto dominio illuſtriſſimi ducis Herculis ſecundi commiſſarius Apoſtolicus in cauſis fidei, reverendum D. Joannem Pelletarium Gallum, rectorem
B collegii nominis Jeſu, & confratres ſuos, ita Chriſtiane, & modeſte ac pie converſatos fuiſſe Ferrariæ, ut nec verbum male ſonans contra eos a me fuerit auditum; in docendo etiam publice humana literas, & in multis aliis publicis negotiis, in quibus illuſtriſſimus Dux noſter eos exercuit, ita exemplariter & Chriſtiane ac prudenter ſe geſſerunt, ut adoleſcentibus hujus civitatis, & inti civitati, tam in literis quam in moribus, non parum utilitatis attulerint. In quorum fidem has noſtras manu propria ſubſcriptas fieri juſſi, & figillo majore noſtri officii muniri mandavi. Datum Ferrariæ die XXI. Martii MDLV. *Subſcribitur*, magiſter Hieronymus Papinus Laudenſis inquiſitor & commiſſarius, qui ſupra, manu propria. *Et apponitur ſigillum majus ejuſdem inquiſitoris.*

Nomen Univerſitatis ibidem. 493 *Teſtimonium originale Univerſitatis Ferrarienſis* XX. *Aprilis* 1555. Antonius Muſa Braſſavolus, protomedicus Ferrarienſis, almique gymnaſii ejuſdem urbis reformator, eques auratus, & ſacri palatii Lateranenſis comes, Univerſitati Pariſienſi, & præſertim iis, qui ſacræ theologiæ præſuat, omnibuſque præſentes has literas lecturis, ſalutem. Cum ſuperioribus diebus, celeberrimi
C Viri, interrogatus fuerim, quid ſentirem de doctrina illorum Religioſorum, moribus, pietate ac religione, qui nominis Jeſu cognomen ſortiuntur (Nam ego, qui cum illis frequentem habui conſuetudinem, qui ſint, qui fuerint, quique mox futuri ſint, poſſum atteſturi;) hac de re admiratus, in hæc verba prorupi: Quid quæſo? Per omnes Chriſtianorum diverſas congregationes diverſoſque Ordines diſcurrens, numquam vidi, ab Apoſtolis incipiendo, magis commodam inſtitutionem, magis utilem, magiſque neceſſariam iſta, qua pueri a primis unguiculis bonis artibus inſtituuntur, & optimis moribus conformantur, quod in ordinata civitate omnium optimum cenſendum eſt: nam optime inſtituta juventus, denique in ſenium perducetur doctrina, moribus ac ſanctitate inſtitutiſſima.

Ad hos converſos nominatim. 494 Cum ergo exoratus fuerim, ne dicam eſflagicatus, ut apud Præſtantias veſtras de iis teſtimonium afferrem; id efficere nolui, niſi prius noſtra univerſitate convocata, quid de his unuſquiſque ſentiret, ſingulatim interrogarem. Itaque in D. Romani templo ex mandato illuſtriſſimi & excellentiſſimi Ducis noſtri concione facta, omnes quotquot fuerunt, (fuerunt autem qui ſequuntur) dominus magiſter Sigiſmundus Nigritolus; AUCT. dominus magiſter Vincentius Caprilis; dominus J. P. magiſter Hippolytus Cavantus; dominus Magiſter Fabritius Sanſeverinus; dominus magiſter Hieronymus Auricalcus; dominus magiſter Antonius Maria Cananus; dominus magiſter Luca Ricardus; dominus magiſter Hippolytus Conſtabilis; dominus magiſter Fabius Anthimacus; dominus magiſter Franciſcus Bruſantinus; dominus magiſter Joannes Baptiſta Gyraldus; dominus magiſter Robertus Sacratus; dominus magiſter Cæſar Caprilis; dominus magiſter Marcus Antonius Florius; dominus magiſter Joannes Boicus; dominus magiſter Dominicus Bondius; dominus magiſter Alexander Fantia; dominus magiſter Renatus Braſſavolus; dominus magiſter Philippus Conſtabilis; dominus magiſter Joannes Baptiſta Pinea; dominus magiſter Hieronymus Eldigenus; dominus magiſter Julius Ferrarius; dominus magiſter Hieronymus Braſſavolus: dominus magiſter Baldaſar Ricardus; dominus magiſter Æneas Caprilis: dominus magiſter Joannes Baptiſta Auricalcus; E
dominus magiſter Vincentius Madius; dominus magiſter Franciſcus de Argenta; dominus magiſter Petrus Canebatius; dominus magiſter Philippus Saxellus; dominus magiſter Joannes Bregantinus; dominus magiſter Joannes Melarienſis.

Cum inſigni omnia conſentiens. 495 Qui domini magiſtri omnes uno ore unoque animo, tamquam eodem divino afflati ſpiritu, in hæc verba prorupere: Schola Jeſu & Societas, ſicut & cæteræ aliæ bene (juxta Chriſti documentum,) ex operibus judicari; & omnes cenſuerunt nihil ab his fieri, quin ſit ob ſanctitatem admiratione dignum; nam imprimis liberales artes, & utramque linguam (Latinam dico & Græcam), gratis edocent, & talibus moribus ceteros puerorum animos inſtituunt, ut nullus eorum ſit qui in puerili ætate ſenium contraxiſſe non videatur; deinde publice concionantur, Euangeliumque omni creaturæ exponunt, Miſſarum ſolemnia celebrant, & nihil intactum prætermittunt, quod ad religionem attineat; nam & xenodochia frequentant, ægrotos inlantes, ut in Dei nomine, quæ patiuntur, perferant, & ita in univerſa urbe ægrotos nomine Jeſu conſolantes, eos relinquunt F
probe ædificatos.

De Societate ut dogm. 496 Quæ omnia oſtendunt ipſorum opera, an ſint receptione, an expulſione digna. Itaque concludebant, ſi non eſſent in hac ſima patria, undique eſſe conquirendos, & nullis parcendo impenſis, ad urbem recte ordinatam eſſe convocandos. Ex eorum eoim converſatione tnt prodeunt bona, ut nihil melius inveniri poſſit. Hoc fuit de his viris noſtræ Univerſitatis judicium, quod ad illos mittimus, ut ad viros probos, qui judicent, an ſint ab urbibus expellendi, an potius quærendi ac recipiendi, &, ſi non adſint, ubique terrarum veſtigandi; nullos enim ad hæc uſque tempora invenimus, qui eſſent in orbibus magis utiles iſtis, & magis ad Chriſtianam pietatem ædificandam neceſſarii. Hæc ſunt quæ ad Excellentias veſtras noſtra Ferrarienſis Univerſitas ſcribere voluit. Valete omnes in Chriſto, & ut veſtri moris eſt, boni conſulite. Datum Ferrariæ in ædibus ſolitæ noſtræ reſidentiæ ſub noſtro magno & rotundo figillo, anno Domini MDLV. die vero XX. menſis Aprilis &c. Jo. Baronius, de mandato. *Appenditur figillum magnum & rotundum.*

497 *Teſtimonium originale epiſcopi Mutinenſis*

AUCT. J. P.

A xxiii. *Aprilis* 1555. Altiſſimo Deo gratiſſimum eſſe cententes, ſi libenter teſtimoniorum perhibeamus veritati, inter cæteraque Chriſtianorum officia hoc præcipuum arbitrantes, ſi de re Chriſtiana benemerentibus benemeritiſque gratam jugiter menſem exhibeamus & opem. Ab hujuſmodi igitur ne diſcedamus officiis, univerſis ac ſingulis tam publicis quam privatis perſonis, quocumque tempore præſentes has patentes inſpecturis, lecturis, & audituris, fidem in Domino ſinceram facimus pariter & atteſtamur, qualiter congregatio ſive Societas clericorum ſub titulo nominis Jeſu militantium (quam Societatem ſeu congregationem ſel. recordationis Paulus ſummus Pontifex ejus nominis tertius inſtituit, approbavit & commendavit, ejuſque ſucceſſor Julius III. pariter approbavit confirmavitque) & non ſolum in civitate Mutinenſi, verum & alibi in civitatibus Italiæ degentium, & habitus & vitæ morumque honeſtate Chriſtianam præ ſe ferret religionem, & pietatem, adeo ut quam plurimi exemplis eorum pariter & documentis honeſtiſque ac Chriſtianis diſciplinis illecti, & attracti, nec non hujuſmodi veſtigiis inhærentes, quotidie magis ac magis ad virtutum proficiant incrementa. Neque talia ſcribimus, ut eos laudibus ullis proſequamur, cum id non ſit inſtituti noſtri; verum ut potius quæ vidimus, & audivimus expertique ſumus, ac experimur, ad Dei laudem pariter & honorem pro rei veritate teſtificemur. Scriptum eſt enim, quod homo de bono cordis theſauro profert ea quæ bona ſunt, quoniam ex fructibus arbor ipſa cognoſcitur, & unuſquiſque tandem non hominum, ſed rerum judicandus eſt pondere. Et hæc paucula ſuper præmiſſa talium clericorum Societate (quam nos quoque merito commendatam pariter & approbatam judicamus) prælibaſſe ſufficiat. In quorum fidem, robur, ac teſtimonium has præſentes fieri mandavimus, noſtrique ſigilli impreſſione muniti. Datum Mutinæ in epiſcopio noſtro, ſub die xxiii. menſis Aprilis MDLV. Ægidius epiſcopus Mutinenſis, Hippolytus Salvius de mandato. *Impreſſum eſt ſigillum epiſcopi prædicti.*

Testimonium epiſcopi Mutinenſis,

Bononienſis,

498 *Teſtimonium originale epiſcopi Bononienſis*, v. *Maii* 1555. Nos Joannes Campegius, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Bononienſis, & princeps, univerſis & ſingulis hoc noſtrum teſtimonium viſuris, & lecturis, teſtamur, & fidem facimus pro eo tempore, quo experti ſumus ſacerdotes, qui vocantur Societatis Jeſu, & eorum collegium, quod ante annos duodecim in noſtra hac civitate conſtitutum & erectum fuit, eos jovenisſe bonis moribus, & ſana doctrina præditos, veræ & Catholicæ religionis profeſſores, & ſtudioſos. Verbum Dei publice, utiliter, & pie annuntiant, & Sacramenta Confeſſionis, & Euchariſtiæ exhibent, juvenes tum bonis moribus, tum literis Græcis, & Latinis imbuunt, & inſtituunt, xenodochia viſitant, pauperes ægrotantes ad patientiam, & pœnitentiam hortantur, & cæteris operibus miſericordiæ inſerviunt, ac nobis ita grati & chari ſunt, ut eorum opera quotidie utamur, nedum in civitate, ſed etiam in tota hac noſtra diœceſi. Et in fidem hujus rei, teſtimonium hoc manu noſtra ſubſignavimus, & per ſecretarium noſtrum ſubſcribi fecimus, ſigilloque noſtro illud communiri juſſimus. Datum Bononiæ in ædibus noſtræ ſolitæ reſidentiæ tertio nonas Maii MDLV. Jo. Camp. eps. Bononien. Ludovicus Bartholus ſecret. *Communitum eſt appenſo ſigillo ejuſdem epiſcopi.*

499 *Teſtimonium originale archiepiſcopi Genuenſis vice-Legati Bononienſis &c.* xxxi. *Maii* 1555. Nos Hieronymus Saulius miſeratione Divina archiepiſcopus Genuenſis, reverendiſſimi in Chriſto patris & illuſtriſſimi Domini D. Innocentii, eadem miſeratione S. Honofrii ſanctæ Romanæ Eccleſiæ diaconi Cardinalis de Monte, ſanctiſſimi Domini noſtri Papæ & Sedis Apoſtolicæ in civitate Bononiæ ejuſque comitatu, diſtrictu ac diœceſi, in ſpiritualibus & temporalibus, in exarchatu vero Ravennæ, totaque provincia Romandiolæ, nec non civitatibus, Mutinenſi, Regienſi, Parmenſi, & Placentina, earumque diœceſibus in ſpiritualibus de Latere Legati, ac vicarii generalis vicelegatus. Univerſis & ſingulis hoc noſtrum teſtimonium viſuris, & lecturis fidem facimus & teſtamur, Nos vidiſſe, audiviſſe, & expertos fuiſſe, ſacerdotes qui vocantur Societatis Jeſu, ante annos duodecim in hac civitate verſatos fuiſſe, & ſana doctrina præditos, & veræ religionis ſectatores & ſtudioſos, verbum Dei publice utiliter, & pie annuntiare, & pro viribus Sacramentorum, id eſt Confeſſionis, & Euchariſtiæ, adminiſtrationi vacare. Præterea quidem hujus civitatis juventutem, tum bonis moribus, tum literis Græcia, & Latinis imbuere inſtituereque, ut hac ratione pueritia puro pectore eum Chriſto ſcientiam imbibat. Ad hæc, ſcimus, eoſdem ſacerdotes xenodochia inviſere, pauperes ægrotantes ad patientiam, & pœnitentiam exhortari, illiſque aliis officiis conſulere ad ſalutem, & cæteris operibus miſericordiæ inſervire, ita ut & nobis, & civitati grati, & chari ſint; & denique in omnibus rebus juxta inſtitutionem Apoſtolicam exprimere, & in Apoſtolica authoritate, & fide ſemper inhærere conari. Et in fidem hujus rei teſtimonium hoc manu noſtra ſubſignavimus, & per ſcribam noſtrum ſubſcribi fecimus, ſigilloque prædicti reverendiſſimi & illuſtriſſimi domini Legati, quo in ſimilibus utimur, illud communiri juſſimus. Datum Bononiæ in palatio noſtræ ſolitæ reſidentiæ pridie Kal. Junias anno Domini MDLV. Hie: archiepiſcopus Genuæ. Vicelegat. Viſa. Bart. regens. *Appendetque ſigillum.*

archiepiſcopi Genuenſis,

Vicarii & Inquiſitorum Florentiæ,

500 *Teſtimonium originale Vicarii Florentini & Inquiſitorum*, iv. *Maii* 1555. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen. Cum rerum ignoratio, malorum fere omnium cauſa ſit, tum vero maxime nocumento eſt, cum eſt earum rerum, quæ ad ſalutem animarum pertinent. Cum ergo Societas Jeſu, quæ jam per aliquot annos in hac civitate Florentina plurimo cum ſpirituali fructu converſata eſt, magnam utilitatem ſaluti animarum afferat, boni exempli ædificationem præbeat, multumque Chriſtianæ reip. conferat: eum præterea ſciamus, hanc Societatem nequaquam adhuc per omnes civitates eſſe diffuſam, neque cognitam; operæ pretium fore judicavimus, teſtimonio noſtro eunctos fideles, literas præſentes inſpecturos, facere de ipſa Societate certiores. Nos itaque Antonius de Pretis de Conſilire, J. U. doctor, reverendiſſimi in Chriſto P. D. D. Antonii Altovitæ de Florentia archiep. Florentini vicarius & officialis in ſpiritualibus generalis, & in hac parte commiſſarius ſuper inquiſitione hæreticæ pravitatis in partibus iſtis a Sede Apoſtolica una cum certis * noſtris collegis ſpecialiter depuratus, fidem facimus, Religioſos dictæ Societatis, homines eſſe ſine querela, piæ converſationis, multæ ædificationis, atque Chriſtianis moribus orna-

* an. certis?

A ornatos, ac in veritate ambulantes, & qui ſuo exemplo ad imitationem Chriſti multos invitent. Ipſorum autem doctrinam & prædicationes fideles, catholicas, & valde ſalubres eſſe, & quibus plurimorum animæ in peccatis conſepultæ reſipiſcant. Plurimum etiam proſunt fidelibus in Sacramentorum adminiſtratione, ac in aliis multis piis, & ſpiritualibus exercitiis, quibus diligenter vacare videntur. Epiſcopis etiam & ordinariis, in quorum civitatibus converſantur, adjumento ſunt, dum tam diligenter inſerviunt ſaluti fidelium.

Summa ſit Societatis laude.

501 Favet hæc Societas Religionibus omnibus ab Eccleſia ſancta probatis: denique pacis & concordiæ veræ inter omnes eſt ſtudioſa. Affirmamus inſuper, collegia & gymnaſia dictæ Societatis Jeſu, in quibus ipſi juvenes eruditi pauperes divineſque, idque gratis, ac totum ex Chriſti amore, animarumque ſalutis, conducibilia eſſe, maximeque utilia ad rectè chriſtianeque juventutem literis & virtutibus inſtruendam: viderique plurimos juvenes in hujuſmodi collegiis in melioras mores eſſe commutatos. Unde Deo gratias agimus

B plurimas, quod hos ſervos ſuos ſuſcitaverit, qui in tot Eccleſiæ perturbationibus tam diligenter tamque ſincere Dei honorem procurent, fidem tueantur, Eccleſiam augeant, & cuoctorum ſaluti inſerviant. In quorum omnium fidem, præſentes fieri, & per notarium noſtrum publicum infraſcriptum ſubſcribi, ſigillique archiepiſcopalis curiæ Florentinæ (quo in ſabbus utimur) juſſimus, & fecimus impreſſione muniri. Datum Florentiæ in archiepiſcopali palatio Florentino, anno dominicæ Incarnationis MDLV. Indictione XVII. die vero IV. menſis Maii. Ita eſt: Antonius Pratus vicarius ut ſupra manu propria.

Nos Alexander Strenio, præpoſitus Eccleſiæ Florentinæ, unus ex commiſſariis Inquiſitionis hæreticæ pravitatis in dominio Florentino deputatus, etiam de prædictis fidem facio, & in fidem propria manu hæc ſubſcripſi, die & anno ſupradicto.

Iſidorus de Monte-Aeoto S. Mariæ Novæ hoſpitalarius, unus ex commiſſariis Inquiſitionis hæreticæ pravitatis in dominio Florentino deputatus, de prædictis fidem facio, & manu propria me ſubſcripſi die VI. Maii MDLV. *Et apponitur*

C *ſigillum; nos non ſubſcripſit* Joannis Vannuccii notarii.

Varia alia teſtimonia deſignantur.

502 *In manibus præterea veſtrum habetur apographum originalis teſtimonii Ducis Florentiæ Coſmi II. ejuſque conſiliariorum, quod ſignatur* XXIV. *Maii* 1555. *item originalis teſtimonium Ducis & gubernatorum Reip. Genuenſis,* XXIV. *Octobris* 1555. *ac Vicarii generalis Neapolitani, die* VII. *Septembris anno eodem* 1555. *proregis Siciliæ Joannis de Vega, una cum toto regni magiſtratus concilio, die* V. *Octobris eodem anno* 1555. *Cardinalis archiepiſcopi Meſſanenſis, Joannis Andreæ Mercurii, tituli S. Cyriaci in Thermis, die* XI. *Octobris, anno ſæpe dicto* 1555. *legalizatio autem jurатorum nobilium Meſſanenſium ſignatur die* XII. *ejuſdem menſis & anni. Sed ſuperiora illa huc tranſcripſiſſe ſufficias; unde intelligatur, quam parvi valoris fuerit decretum Sorbonicum adverſus Societatem, tot utique ac tam præclaris pro eadem alibi datis teſtimoniis enervatum.*

D

§. XLVIII. Teſtimonia in laudem Societatis data in Hiſpania, Luſitania, Germania, ac Belgio, occaſione ejuſdem decreti Sorbonici; illius in Hiſpania prohibitio,

Auct. J. P.

IN monumentis noſtris Romanis Mſs. notatur Cognitio ſecundum formam juris habita Placentiæ XVI. Maii, anno MDLV. & ſequentibus diebus, per vicarium generalem epiſcopi Placentini, ejuſque ſenectam de Societate. *Notatur, inquam, ſeu deſignatur duntaxat: nam non eſt ſimul huc miſſus iſtius facti contextus; qui longus admodum eſt, continens utpote undecim folia integra, & multorum jurata teſtimonia contraria decreta Pariſienſi, & valde honorifica Societati; ſicut in dictis Mſs. dicitur. Et mox itidem deſignantur* jurata teſtimonia multorum data Hiſpali MDLV. XXXI. Maii, coram vicario generali archiepiſcopi Hiſpalenſis; *quæ duo*

E *continent ſolia, ac ſimilima ſunt teſtimoniis Placentiæ factis; ſecundum relationem, quæ huic facto adjungitur in exemplo noſtro. Teſtimonium autem Univerſitatis Valliſoletanæ, cujus exemplar ibidem habemus, dirigitur inter alios ad ipſum Sanctum, ac placitis decreti Sorbonici valde contrarium eſt, hæc ſummam enuntians; quæ ex eo excerpo:*

Favent Societati contra decretum Sorbonicum ſententia data Pariſienſi.

teſtimonia

504 Joannes de Ylunça in decretis licentiatus, Univerſitatis Valliſoletanæ, Palentinæ diœceſis, rector, Cæſareæque majeſtatis cappellanus, ac ejuſdem cappellæ judex ordinarius locumtenens, reverendiſſimo & religioſiſſimo in Chriſto Patri Ignatio de Loyola, eorum, qui Societatis Jeſu crucifixi veri profeſſores exiſtunt, Generali Prælato, univerſique & ſingulis ejuſdem Societatis Prælatis, nec non quibuſvis aliis Chriſti fidelibus, præſentium ſeu in poſterum inſpecturis, ſalutem in eo, qui eſt vera ſalus... Notum facimus, & teſtimonio publico confirmamus, quod, ad hanc legitima ac ſufficienti per nos ex officio noſtro multorum teſtium præhabita informatione, comperimus, præfatos omnes, & eorum quoslibet Societatis Chriſti Jeſu, qui in hoc oppido commorantur, & quos F ex illis advenire etiam per tranſitum contigit, ſive Prælati & majores eorum ſint, ſive etiam ſubditi & minores fratres, & Societatis miniſtri; apud nos omnes magna reverentia & amore eſſe: quorum vitam & exemplum, tamquam ſpeculum totius bonitatis contemplamur..

Univerſalis Valliſoletanæ

505 Multis etiam, ut in viam ſalutis dirigerent greſſus ſuos, etſi mundo irretitis, fueruns, & ſunt adjumento. *Et enumeratis piis Societatis erga proximum functionibus, ita pergit*: Neque item (quod ſciverimus, aut umquam ſit auditum) in præfata Societate admiſſus eſt, qui non bonis moribus, virtute prædita, & in cæteris requirendis probatus fuerit: facinoroſus aut inutilis, vel malæ famæ, nullus inter eos locum invenit. Scandalum in hoc oppido ullum nullus eorum dedit; neque inventus eſt in opere ſiniſtro vel etiam in ſpecie mali.. Dignetur Deus veſtram revereodiſſimam Paternitatem, & omnes hujus divini nominis ſocios in ſuo ſancto ſervitio conſervare, &, per totum orbem, veſtrum Inſtitutum augere: & vos veſtri compotes, nos omnes & univerſos Chriſti fideles ad meliora dirigatis, per eum, qui nos

AUCT. J. P.

A redemit, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, In quorum teſtimonium, approbationem, commendationem, & certificationem præſentes litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtræ Univerſitatis communitas, manu notarii publici hujus ſtudii juſſimus communiri. Datum in noſtro collegio S. Crucis hujus oppidi Vallifoleti, Palentinæ diœceſis, anno Incarnationis dominicæ MDLV. pridie Idus Julii.. præſentibus ibidem Dominis Joanne de Frechilla, & Joanne Diaz de Carabantes, ſacræ theologiæ magiſtris, teſtibus ad præmiſſa vocatis, atque rogatis. Licentiatus Joannes de Yuoçe rector. *Infra habetur ſubſcriptio notarii publici* Joannis Manuelis de la Nulla.

et Patrum conſcriptorum Gandinſium,

106 *Inſuper cenſuræ, a collegio Sorbonico Societati inuſtæ, opponitur originale teſtimonium Patrum conſcriptorum Gandienſium, die* XII. *Auguſti, anno* 1555. *ad* S. Ignatium *directum: quod ex Romanis noſtris monumentis tranſcriptum eſt. Hæc inde delibo:* Reverendo admodum Patri magiſtro Ignatio de Loyola, Præpoſito Generali Societatis Jeſu, Onofrius Rus juſtitiæ (*id eſt* judex,) Vincentius Pereſius, Jacobus Fuſterius, & Franciſcus Sancius, reipublicæ Gandienſis patres conſcripti, ſalutem in Domino ſempiternam. In hac noſtra, *inquiunt*, republica tuæ reverendæ Paternitatis beneficia & favore collegium fratrum tui Inſtituti & Ordinis a noſtro illuſtriſſimo duce Franciſco a Borgia ſub vocabulo divi Sebaſtiani erectum eſt; ubi fratres ſub clauſtro Præpoſitique obedientia ita ſancte, ſobrie, caſte, pie, religioſeque vivunt.., ut omnibus ſint exemplo, plurimoſque in admirationem trahant. *Et poſt alia circa deleſtum eorum, qui in Societatem admittuntur, & in laudem operum, quæ Societas exercet &c. ita concludunt:* Quamobrem quantum Deo primum, tuæ deinde reverendæ Paternitati debent hæc noſtra reſpublica pro his illi præſtitis beneficiis, non opis eſt noſtræ judicare, ſed nec recenſere. Quis æquam poterit referre gratiam? Referat, qui potens eſt omnia in omnibus præſtare. Ceterum, quod in nobis eſt, ne ingrati judicemur, hæc exequimur, innumeras licet impares tuæ reverendæ Paternitati agimus gratias, parati in poſterum, quantum valebimus, tibi obſequi. Vale. Gandiæ pridie Idus Auguſti, anno a Virginis partu LV. ſupra MD. Honofrius Rus juſt. (*id*

C *eſt* judex, *ut ſupra*;) Vincentius Pereſius, Jacobus Fuſterius, Franciſcus Sancius. De mandato dictorum dominorum juſtitiæ & juratorum Gandiæ, Michael Andreas notarius & ſcriba ipſorum dominorum. *A tergo impreſſum eſt ſigillum, Inſcriptio eſt:* Admodum reverendo Patri magiſtro Ignatio de Loyola, Præpoſito Generali Societatis Jeſu,

uti & varia teſtimonia, ex Luſitania,

107 *E Luſitania cuſtos illa in apographis noſtris Romanis; nimirum epiſtola regis Luſitaniæ ad ſummum Pontificem data Ulyſſippone menſe Auguſto anni* 1555. *e qua excerpo iſta ex Hiſpanico. Laudat utique noſtros a fructu magno; quem feciſſe ac facere eos ſcribit Rex in ſuis regnis ac dominiis; item a ſana doctrina, vitæ exemplo, deleſtu eorum, qui admittuntur. Ad hæc, ſtatim a ſua Sanctitate gratiam petit, ut ita de Societate ſentiat, neque ſibi damnatæ ſoli credat eſſe valde acceptam, ſed omni perſonarum ſtatui &c. Eiſdem apographis deſignatur altera ejuſdem Regis in commendationem Societatis epiſtola, affirmans contraria decreto Pariſienſis Facultatis, & data Ulyſſipone, menſe eodem Auguſto* 1555. *ſermone Luſitanico. Originale item teſtimonium ſimilatis Ulyſſipponenſis, in commendationem Societatis datum ad* S. Ignatium XX. *Auguſti* 1555. *adde Originale Univerſitatis Conimbricenſis ampliſſimum, oppoſitum decreto Facultatis Pariſienſis, Kalendis Novembris* 1555. *Denique Inquiſitoris Ebornenſis fratris Hieronymi ab Oleaſtro, Ordinis Prædicatorum,* XXVIII. *Auguſti* 1555. *autographum,*

D

Germania

508 *Ex Germania ipſe ſuus pro Societate contra decretum Sorbonicum teſtimonia, quæ ſunt Ferdinandi regis Romanorum, ac Alberti Bavariæ ducis ad* S. Ignatium *litteræ plane inſignes; de quibus vide ſuperiora* §. 44. *& ſequentibus. Hiſce tamen adde, quam invenire ſe affirmat P. Ignatius Pinius*, epiſtolam Philippi Jacobi Wirmanſtadii, academici Viennenſis, *editam typis Ingolſtadii anno* 1556. de Societatis Jeſu initiis, progreſſu, rebuſque geſtis nonnullis; *quam duorum eſſe ſolicitum, eaque quædam decreti Pariſienſis capita refelli, quæ dictus Pater in monumentis Romanis, quæ collegit.*

ac Belgio.

509 *E Belgio occurrit in citatis apographis teſtimonium, quod* Adrianus Cornelii de Brouwerſhaven, *rector Univerſitatis Lovanienſis, conceſſit* E *die* 7. *Januarii anno* 1556. *Unde excerpo hæc:* Notum, *inquit*, facimus & præſentibus atteſtamur, quod pridem a ſereniſſima Domina Maria regina vidua Hungariæ ac Bohemiæ, ſacræ Cæſareæ Majeſtatis in Germania inferiore locum tenente, facultas ſacræ theologiæ antedictæ Univerſitatis requiſita, ut Bullas & privilegia Societatis Jeſu examinaret, & quid ſibi de illius Inſtituto videretur, referret; eiſdem Bullis, (&) privilegiis mature viſis, examinatis & diſcuſſis; conſideratis quoque moribus & converſatione eorum, qui de dicta Societate hic pluribus annis magno cum fructu & ædificatione Chriſti fidelium egerunt; reſpondit eidem ſereniſſimæ reginæ, eorum inſtitutum pium & ſanctum fore, & nihil in eorum privilegiis, Bullis, moribus ac converſatione inveniri, quod toti Eccleſiæ, & in inferiori Germania non ſit expediens & utile. *Si quis hoc teſtimonium integrum legere deſiderat; invenies illud apud Orlandinum lib.* 19. *num.* 115. *De eadem Lovanienſis in epiſtola, quam ad Cardinalem Polum Legatum ſcribit, & cujus exemplar in dictis apographis eſt, poſtquam laudaſſet noſtrorum mores ac labores,* Facultas, *inquit*, noſtra theologica apud Majeſtatem reginalem, viſitatis prius eorum Inſtituto, privilegiis & Bullis Apoſtolicis, ex ejuſdem Majeſtatis mandato, ob eorum converſationem exemplarem ante multos annos teſtata eſt, & reſpondit interrogata ſuper hoc vitæ genere ab eadem, quod omnium mereretur favorem & patrocinium. Quare rogamus reverendiſſimam dominationem veſtram, ut eoſdem commendatos (habeat,) piumque favorem impendere perget. Dominus Jeſus eamdem incolumem ſervet Eccleſiæ ſponſæ ſuæ. *Infra habetur:* Reverendiſſimo & illuſtriſſimo Domino Cardinali Polo Legato Apoſtolico:

F

Inquiſitorum Lovanienſium ſententia omnino fuit

510 *Ad hæc, quæ Ribadeneira loco ſupra citato, occaſione pulchri ſcilicet illius decreti Sorbonici ſcribit*: Porro in Hiſpania, quod Sorbonenſe decretum contra ſacroſanctam Sedis Apoſtolicæ eſſet auctoritatem, a qua religio noſtra probata & confirmata eſt; fidei quæſitores illud tamquam tollum, & quod pias aures offenderet, jam decreto legi prohibuerunt; *ad hæc, inquam, illuſtranda maxime conducunt, quæ P. Ignatius*

Pi-

A *Pinius Romæ exſcripſit ex decreto Inquiſitorum Cæſarauguſtanorum, & ſunt iſta:* Nos Apoſtolici Inquiſitores, contra hæreticam & apoſtaticam pravitatem, toto Aragoniæ regno, civitate & Ilerdenſi epiſcopatu conſtituti... Cum nominis Jeſu Societas fuerit a ſummis Pontificibus approbata,.. plerique tamen in hac civitate & in ditionis noſtræ terminis, malo animo, alii ignorantia moti, malevole diſſeminaverunt, quamdam extra Hiſpanias Univerſitatem adverſum Societatem prædictam, hæc fanxiſſe: quod nimirum eſſet in negotio fidei periculoſa, pacis & eccleſiaſticæ tranquillitatis perturbativa, & Religionum approbatarum everſiva, & pleraque alia, quibus prædictæ nominis Jeſu Societati, Sedi Apoſtolicæ, & auctoritati detractum videtur..

præſtitum decreti formulam.

513 Quæ omnia a nobis diligenter expenſa,.. re cum doctiſſimis piiſque hominibus communicata, cenſuimus omnibus & ſingulis noſtræ ditionis hominibus ſanctæ obedientiæ nomine eſſe præcipiendum, & majoris excommunicationis pœna, & quod ſuſpecti, Apoſtolicæque Sedis detractores B ſint habendi, quicumque ſcripta habuerint ulla, quæ de hac re loquantur, ſi ad nos & ſancti Officii ædes non comportarint. Tum qui intellexerint, in præſenti cauſa liberius & tamquam male ſentientes de hujus Societatis approbatione locutos, volumus, ut ſancto Officio ſignificare, & infra triduum a proclamatione edicti, detegere velint, nec poſthac quia in hujuſmodi negotiis obloquatur.. Prædicto etiam hoc edicto volumus ſeveriſſime fore puniendos, qui huic mandato noſtro non paruerint... Datum Cæſarauguſtæ in æde regia de la Aljaferia XIV. die menſis Novembris MDLVI. Subſcriptum a R. P. Inquiſitore. Licentiatus Cerbantes de Gaeta. Ex mandato R. P. Joannes Thomas Prado ſancti officii ſecretarius.

§. XLIX. Societas Belgica; S. Ignatii in gubernanda Societate adminiſter; gratia apud Marcellum PP. II. ac Paulum IV.

C

Mittitur Ribadeneira in Belgium ad Philippum a me adminiſtrator diſ ſuperius.

S*Tatum noſtræ Societatis apud Belgas, vivente etiamnum* S. Ignatio, *narrat Ribadeneira lib. 4. cap. 15. his verbis:* Semper aliqui ex Societate Galliam Belgicam coluerunt, qui & Lovanii Adriano ab Adriano, & Coloniæ Agrippinæ, Leonardo Keſſelio rectore, litterarum ſtudia, ac pietatis exercebant officia, multique animos ad noſtrum inſtitutum applicabant, *&c.* Quod vero nulla Religio per illius provinciæ leges, ubique regis conceſſu, novas in eo ſedes obtinere poteſt, cum Philippo rege de Societate in ea regione conſtituenda, ut tranſigeret, *Petrus Ribadeneira eo miſſus ab Ignatio eſt. De qua re exſtat epiſtola, quam ſanctus Pater, audita Caroli V. abdicatione, ad Philippum ejus filium, atque Hiſpanicarum ditionum ſucceſſorem, dedit Romæ die* XXIII. *Octobris* 1555. *Ribadeneiram cum hac mittens, ut Societas in Belgio admitteretur. Epiſtola illa ex Hiſpanico Latine reddita profertur in Imagine primi ſeculi Societatis Jeſu lib 6. cap. 1. Quænam autem Antverpiæ circa Idus Martii anno* 1556. *Ribadeneira ad Philippum regem admiſſus, poſt redditas* Ignatii *litteras, expoſuerit, & quanto laboratum fuerit opere, ut Societas in Belgium reciperetur, ſcribit Orlandinus lib.* 16. *a num.* 28. *nos & de Viglio Zuichemo, conciſis præſide, adverſariorum cauſam ſtrenue agente.* D AUCT. J. P.

513 *Apud me eſt exemplum epiſtolæ originalis, a Ludovico Bloſio ad P. Adrianum ante Bruxellas; quæ in noſtris Romanis monumentis continetur, & ſic ad rem noſtram pronuntiat:* Pater mi Adriane, nos craſtina die mane unus hinc diſceſſuri. Suſcepit aula meas exclamationes: benedictus Deus. Manebo itaque apud Lætienſes. Mitto ad te exemplum epiſtolæ Gallicæ, quam hinc diſcedens, ſcripturus ſum D. Præſidi Viglio. Aliquis iſthic poterit eam interpretari, ut intelligas, quæ ſcripſi. Bene vale in Domino, & ora pro nobis. Bruxellis hac Dominica Lætare. Commendamus nos etiam precibus patris Arnoldi. *Inſcriptio eſt:* Venerando domino M. Adriano ab Antverpia, præpoſito ſcholaſticorum Societatis Jeſu, Lovanii. *Huic epiſtolæ adhærere exemplum alterius in eodem ſolio, nempe a Bloſio ſcribendæ ad præſidem Viglium, obſervat P. Ignatius Pinius; eddem, hoc exemplum non eſſe ſcriptum manu Bloſii:* E *eſſe tamen ab ipſe miſſum patri Adriano. Nonnulla ex eodem excerpo, cum illius etiam apographum pra manibus habeam.* *cui ut alia, hæc quoque Bloſius,*

514 *Poſtquam præmiſiſſet Bloſius, magnam ſibi jam pridem cum magiſtro Adriano, & cum aliis ex Societate, familiaritatem fuiſſe; ad laudes Societatis delapſus, affirmat, plus eſſe quam manifeſtum, quod dicta Societas erecta ſit ex Dei voluntate; idque quaſi ultimus Ordoſis, quem Deus miſit ad ſuam Eccleſiam pro ſalute multorum. Addit inſuper, Deum per homines Societatis magna operari in Indiis, in Hiſpania, in Luſitania, Italia, & alibi. Nec prætermittit mentionem injicere de fructu ad oculum patente Lovanii, ac de privilegiis a Sede Apoſtolica Societati conceſſis, tamquam vocationi noſtræ neceſſariis, tametſi magis amplis, quam illa, quæ in antiquis canonibus continentur, & religioſis aliis indulta ſunt, non tamen Eccleſiæ contrariis, neque in ejuſdem perturbationem vergentibus; ſed potius conducentibus ad ſpiritualem utilitatem, & ſalutem animarum. Ad hæc, duos Pontifices proxime ſibi ſuccedentes matura cum deliberatione comprobaſſe dictam Societatem* F *commemorat, nec non principes Chriſtianos quaſi ubique locorum optime erga eam eſſe affectos: rem eſſe a ratione alienam, cogitare, quod hujuſmodi domini atque homines frugi, bono conſilio utentes, in hac parte decepti fuerint. Quod ſi, ex mea, aut, voluntate, in hac Belgio, prout alibi, haberet aliqua erecta collegia, ſpero, hæc admodum conducturum ad honorem Dei, & bonum animarum; ſed vereor, inquit, ut etiamnum ſimus digni accepere tale beneficium a Deo. Oblata vero occaſione loquendi de hominibus Societatis coram imperatore, regina, vel in concilio, ſuadet, ne facile ipſis ſit contrarius &c. Hinc perſpicuum eſt, quamopere venerabilis Ludovicus Bloſius res Societatis in Belgia cordi habuerit apud Viglium præſidem.* *Laudat ad Viglium litteras ea ſuaviores Societatis*

515 *Quidquid vero, agente contra illum Ribadeneira, impetratum eſt in favorem Societatis, quibus inter mortales debeatur, invenies apud Orlandinum lib. 16. num. 33.* At vero inter Beatos, *inquit*, Ribadeneira Ignatio tribuebat. Cum enim ſeptem menſium dimicatione nihil pene eſſet promotum, difficultatesque in dies novæ aliæ ſuper alias coorirentur, tertio poſt Ignatii obitum die tranſacta res eſt, tametſi litteræ *ejus in Belgio adiuſſa ſo tribuere Sanctiſſimus ſuo vero circa collegium Bruxellenſe quadam falſa.*

paulo

A paulo poſt Societati ſuot datæ. *Ceterum de Societate in Belgio adtu peranguſta admiſſa ob adjectas conditiones, ſed quæ poſtea a Philippo rege plane ſublatæ ſint, meminit Orlandinus ibidem. Oportet tamen, ut ante regnum Philippi II. tentata quædam atque impetrata fuerint pro erectione collegii noſtri Bruxelienſis, apud Carolum V. ſecundum ea, quæ inter apographa noſtra Romana exſtant in quodam fragmento epiſtolæ Hiſpanicæ, a regia majeſtate datæ Bruxellis die* VI. *Aprilis anno* 1554. *qua noſtris indulget gratiam tantæ terræ ex vacuo ſpatio murorum, quanti valet ſumma quatuer mille ſcutorum ſemel; ut ea inchoare poſſint collegium ſuum. Hæc de Societate Belgica. Nunc alia quædam extremis ſanctæ Parentis noſtri annis geſta proſequamur.*

AUCT. J. P.

516 *De P. Natale, qui in adminiſtranda Societate* S. Ignatio *adjutor adlectus eſt, Orlandinus ad annum* 1554. *num.* 17. *ita fatur*; Rediit ex Hiſpania Romam per autumnum Natalis plurimum exoptatus, pauciſque poſt diebus in cuncta Societate adminiſtranda beato Patri ſubjunctus eſt. Cum enim pariter cum Societatis incrementis, curæ ejus regendæ creſcerent, atque Ignatius in aſſiduo morbi conflictatione ægre jam vitam, ac plerumque decumbens traheret; pro eo quanti intererat, quam diutiſſime eum inſtitutæ ab ſe familiæ quaſi liberis parentem adeſſe ſuperſtitem; auctores illi fuere ii, quos ad conſilia adhibebat, ut aliquem adiciſceret, in quem partem oneris declinaret. Is, re facile comprobata, convocatis, quotquot Romæ degebant, de Societate ſacerdotibus, uno alterove excepto tirone, rei gravitatem expoſuit. Sacrificia io triduum ac preces edixit, inſuper admonens, ut de idonea ei muneri perſona invicem interrogando cognoſcerent.

P. Natalis P. Ignatio adjutor adjectus.

517 Quibus rebus peractis, die Sanctorum omnium ſolenni rurſus noum in locum coacti, communi conſenſu, vix uno deſiderato ſuffragio, Natalem deſignant. Et ratam habuit electionem Ignatius. Quam poſteſtatem cum hi vicarii, aſſit commiſſarii generalis nomine afficerent, ipſe Natalis ejus ſuæ ſententiæ, ut nomine nullo inſigniretur. Quod nihil eſſet magis neceſſarium Societati, quam Præpoſiti Generalis auctoritatem ſummam & illibatam vigere. Nec ſane poſtea multum, ut ex narrationis curſu conſtabit, ejus opera beatus Pater in Urbe uſus eſt. *Ita Orlandinus.*

in adminiſtranda ſe gerebat.

B

C

Marcellus PP II. ma ume erga S. Ignatiu.

518 *Anno Chriſti* 1555. *Julio PP. III. e vita ſublato, ſuccedit Marcellus Cervinus, ob breviſſimum dierum aliquot regimen, Cathedræ S. Petri non tam datus, quam commodatus.* Ad hunc, *Maffeio narrante lib.* 2. *cap.* 22. Igoatius pro veteri familiaritate, cum adorandi & gratulandi cauſa venuſſet, arcte amplexus hominem Pontifex, & ſuaviſſime exoſculatus, multa cum eo inambulans de fidei Chriſtianæ propagatione, deque reſtituenda eccleſiaſtica diſciplina ſerio contulit; atque eo id ipſum nonnullos ab eo petiit viros, quos haberet apud ſe, conſilii cauſa. Ceterum in primis dilexit Jacobum Lainem, & Martinum Olavium; quorum videlicet utriuſque virtutem ac ſapientiam optime noverat. Nam de Francisco Xaverio, cujus fama, rebuſque geſtis valde permovebatur, jam ante exoraverat, ut illum omnino Romam ex India revocaret: quod tanti viri videndi, ruendique in ejus amplexum, miro quodam deſiderio teneretur.

ac fabulam ejus offert.

519 Quin etiam noſtros, quotquot ea tempeſtate Romæ verſabantur, ad ſe in palatium adduci juſſerat; quod haſce copiolas recenſere, & ſingulos coram quaſi bonus imperator milites vellet inſpicere. Denique multis de noſtra Societate verbis ultro citroque habitis, Tu bellatores, inquit Pontifex, confice: nos utemur. Cum ab eo congreſſu, aliiſque deinde colloquiis lætus admodum diſceſſiſſet Ignatius, & optima ipſe Societatem impleviſſet, brevi ea lætitia cunctis evanuit; ſiquidem Marcellus altero & vicesimo die, quam Pontifex declaratus fuerat, febri extinctus, in geoti omnium luctu, Chriſtianam rempublicam orbam ac debilitatam reliquit.

D

520 *Paulus IV. qui Marcello II. ſucceſſit, quomodo erga* Ignatium *ac Societatem fuerit affectus, breviter perſtringit Maffeius cap.* 33. *quæ magis deducit Orlandinus lib.* 15. *a num.* 4. *Tranſcribo, quæ huc potiſſimum pertinent.* Cum ad pedis oſculum renuntiati Pontificis cum ſuis aliquot acceſſiſſet Ignatius, mitum, quam amanter ab eo, quamque honorifice ſit exceptus. Eademque benignitate, honoriſque ſignificatione paucis poſt diebus Ignatium Pontifex accerſitum, multa de ſuis, multa de regis Ferdinandi rebus colloqueotem, non in genua provolutum, uti moſ eſt (neque enim paſſus eſt unquam ab Ignatio ſe de genibus, ac ne aperto quidem capite compellari) ſed ſecum per cubiculum inambulantem, multis inſpectantibus & admirantibus audivit: ſupplici conceſſit omnia, & quidquid pro Ferdinando poſtulaverat, large dedit. Quin etiam Cardinalis Joanoes Michael Saracenus, qui gratia plurimum apud Paulum, & auctoritate valebat, quique ejus pontificatus initio unus omnia gerere dicebatur, cum quædam & ipſe a Pontifice poſtulaſſet, ejus poſtulata Paulus ad Ignatium remiſit. Narrabatque Cardinalis Auguſtanus Otho Truchſes, ſe ex ore Pontificis Ignatium admiratum, cum ea in ſermone de eo diceret Societateque, ut, ſi ſibi quippiam eſſet eum Pontifice tranſigendum, negaret ſe alium ad id conficiendum præter Ignatium, cujus tanta eſſet apud illum auctoritas, adhibiturum. *Atque hæc quidem hactenus de rebus a* S. Ignatio *in vita præclare geſtis; nunc, quam pretioſa fuerit in conſpectu Domini mors ejus, expediam.*

Paulus IV. qui, Marcello II. ſucceſſit, uti & Pauli 4. erga Sanctum.

E

§. L. Sancti morbus, mors, ejuſque adjuncta.

F

PAulo ante obitum, *inquit P. Franciſcus Sacchinus Hiſtoriæ Societatis noſtræ part.* 2. *lib.* 1. *num.* 22. Ignatius Joanoem Polancum, & Chriſtophorum Madtidium, qui propemodum tiro, necdum profeſſorum ex ordine, ſed magnæ vir auctoritatis erat; itemque Hieronymum Natalem, collatis inter ſe conſiliis, io admoniſtranda Societate, cui rei vacare ipſum graves aſſiduæque morborum moleſtiæ non ſinebant, ſuprema voluerit uti poteſtate. *Ad hæc, Sanctus noſter ſupremis vitæ ſuæ diebus in vineam ſeceſſit; ex Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 16. *Sita erat in Urbe. Villam vocat Maffeius lib.* 2. *cap.* 23. quam, *inquit*, non longe ab æde S. Balbinæ, ad Thermas Antoninianas, nuper exſtruxerat; *& rebus quidem collegii in arcto poſitis (ut videre eſt apud Orlandinum lib.* 15. *num.* 6.) *ingenti in Deum fiducia nixus, ut eſſet receſſus ægris & valetudinariis apricus ac liber, nec non ſtudioſæ collegii juventuti locus relaxationis, ſicut ibidem indicatur. Locus autem, ne quid optimi Parentis valetudini*

Sanctus vitæ præſti. ens Societati: in vita a ſeipſo deſcripta dominum ſuum hæres, ad ſuos vadit.

A tudini officeret, inſpici juſſus a medico ex narratione Orlandini lib. 16. num. 94. Ribadeneira, Ibi *ipſum* cæli gravitate, caloribus maximis ſolito cœpiſſe habere deterius, *affirmat. Maffeius* Ibi, *ait*, vel electario novi operis male acceptus, vel urgente jam ſenio, lecticam in febrem incidit; ſic, ut cum ejus intima ererentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore ſigna mortis exiſterent; tantum inſolita quædam laſſitudo in membris ac motu apparebat. *Ex vinea domum reverſo ſancto Patre, quænam acciderint, referamus. Brevis eſt hic adeo Ribadeneira, ut convenienter aliunde ſupplerí debeat.*

Ex epiſtola P. Joannis Polanci

522 *Aſſervo apographum epiſtolæ patris Joannis Polanci* (quo in omni genere vel ſcribendarum literarum, vel negotiorum, novem annos fuerat uſus *ſanctus Pater, teſte Ribadeneira ibid.*) *de morte ejuſque adjunctis, inter alia monumenta Romana a P. Ignatio Pinio mecum communicata: quam ex Italico ita Latinam exhibeo*: Pax Chriſti &c. Hiſce ſignifico Reverentiæ veſtræ, noſtriſque omnibus, qui ei ſubſunt, fratribus, Deo placitum fuiſſe, benedictum Patrem noſtrum magiſtrum Ignatium ad ſe evocare die Veneris mane, Julii ultimo, in pervigilio S. Petri in Vinculis; iis, quæ illum tenebant in mortali carne ligatum, diſruptis, in libertatem electorum ejus aſſertum. Audivit tandem beati iſtios Servi ſui deſiderium; quî tametſi magna cum patientia & fortitudine perferret ſuam peregrinationem, ac labores ejus; multis tamen abhinc annis deſiderabat in cæleſti patria videre ac glorificare ſuum Creatorem ac Dominum: cujus divina providentia illum nobis reliquit hactenus, ut exemplo ejus, peudentia, auctoritate, atque orationibus, hoc minimæ noſtræ Societatis opus proveheretur in melius, ſicut per illum fuerat inchoatum. Et nunc, quando firmæ utcumque, uti apparet, erant ejus radices, ut planta iſta ejuſque fructus in tot orbis partibus incrementum caperent atque augmentum, ſuſtulit ipſum in cælum, ut tanto uberiorem gratiæ ipſius copiam nobis impetret, quanto cum ejuſdem & omnis boni abyſſo eſt conjunctior.

mortuus

523 Quamquam autem fieri non poſſit, quin in hac domo & collegiis ſentiatur jactura amabilis præſentiæ tanti Patris, quo privamur; ſeclus tamen nihilominus doloris eſt expers; & pia quædam affectio ineſt lacrymis, atque orbitati, augmentum ſpei & ſpiritualis alacritatis. Nobis videtur, quantum quidem ad ipſum ſpectat, jam eſſe tempus, ut labores ejus adeo continui ad veram requiem, infirmitates ejus ad veram ſalutem, lacrymæ ejus atque continua tolerantia ad beatitudinem ac perpetuam felicitatem pervenirent. Quantum vero ad nos attinet, in animum inducimus, eum a nobis non eſſe amiſſum; ſed etiam numquam magis, quam nunc, ſperamus, ipſum nobis auxilium futurum ardentiſſima ſua caritate, divinamque miſericordiam, interpellatione ejus, amplificaturam ſpiritum, numerum, ac fundatores noſtræ Societatis, pro communi bono Eccleſiæ ſuæ.

S. Ignatii

524 Et quia cupiet R. V. aliquanto diſtinctius intelligere dicti Patris noſtri, qui eſt in gloria, tranſitum; ſciat, admodum ei facilem illum acciditſſe, & non duraſſe una hora, poſtquam animadvertimus, eum e vita diſcedere. Habebamus domi multos ægrotos, & inter illos patrem magiſtrum Lainium, & dominum Joannem de Mendozza *, alioſque nonnullos graviter affectos. Patrem etiam noſtrum tentabat aliqua invaletudo; quia quatuor aut quinque diebus laboraverat febricula; ſed dubitabatur, an ea laboraret, nec ne: etiamſi e tunc, uti aliis vicibus, ſentiret eſſe valde debilem. Sic itaque die Mercurii me vocavit, monuitque, ut dicerem doctori Torres, ut ſui quoque, ſicut aliorum infirmorum, curam gereret; nam cum ægritudo ejus nihili fieret, magis attendebatur aliis, quam ipſi. Et ſic is quidem fecit: atque alius magni nominis medicus, amicus noſter, dictus magiſter Alexander, etiam quotidie illum viſitabat. Die Jovis ſequente juſſit me advocari poſt horam vigeſimam, valetudinis curatore e cubiculo exire juſſo, ac mihi dixit, opportunum fore, ſi irem ad S. Petri, & curarem ſignificari ſuæ Sanctitati, quod ad extrema admodum eſſet perductus, nec ſpes ſibi quaſi ſupereſſet ulla vitæ temporalis; quod demum ſuæ Sanctitati ſupplicaret, ut ſibi ac magiſtro Laioio, qui etiam periclitabatur, bene precaretur; quodque, ſi Deus Dominus noſter ſibi gratiam faceret, vocandi ſe ad cælum, ibi pro ſua Sanctitate oraturi eſſent, uti quotidie oraverant in terris.

mortuus

525 Reſpondi; Pater, medici non deprehendunt periculum in iſta reverentiæ veſtræ infirmitate: & ego, quod ad me attinet, ſpero fore, ut Deus nobis conſervet Reverentiam veſtram per annos aliquot ad obſequium ſuum. An tam ſe habet male R. V. quam ille? Reſpondit mihi: Adeo, ut nihil ſuperſit, niſi ut animam exhalem: aut aliquid ſimile. Ego tamen, quam vere habebam, oſtendebam me habere ſpem longioris vitæ ejus; ſed officio iſto me functurum: & rogavi, num ſatis eſſet, ire die Veneris ſequente: quia iſto veſpere via Genuenſi in Hiſpaniam litteras dabam, curſorque diſcedebat die Jovis. Reſpondit, Gratius mihi accideret, ſi hodie fieret potius, quam eras: aut quanto citius, tanto gratius. Sed age, prout tibi viſum fuerit: me tibi libere permitto. Ego, ut poſſem dicere, quod medicorum judicio periclitaretur, ſiquidem illi ita ſentirent, iſta eadem veſpera rogavi præcipuum (erat is magiſter Alexander) ut mihi candide diceret, ſi in periculo verſaretur Pater noſter; quia talia ad Papam deferre me jufferat. Reſpondit: Hodie nihil poſſum dicere de ejus periculo; dicam cras.

ipſidem: qui, ut & Sancti obiit

526 Hæc cum ita eſſent, eumque ſe mihi commiſiſſet Pater, viſum mihi fuit, humano modo in hac re procedenti, exſpectare uſque ad diem Veneris ſequentem, ut medicorum judicium intelligerem: eademque iſta veſpera diei Jovis, ad horam veſperæ primam, doctor Madridius & ego adſumus in cœna Patris noſtri, qui, more ſuo, cœnavit bene, & ſermonem nobiſcum contulit; adeo ut ego cubitum conceſſerim ſine ſuſpicione ulla periculi iſtius infirmitatis. Mane ad ortum ſolis invenimus Patrem noſtrum in extremis degentem: & mox propere me contuli ad S. Petri; & Pontifex magnam oſtendit doloris ſignificationem, beneque ei precatus eſt, ac quam poterat amantiſſime. Et ſic ante ſecundam ab ortu ſolis horam, P. doctore Madridio, & magiſtro Andrea Frufio ibidem præſentibus, animam ſuo Creatori reddidit placidiſſime. Expendimus hujus ſancti Senis humilitatem; qui de ſuo certus tranſitu (ſecundum id, quod pridie oſtenderat; neque enim recordor, quod viderim eum affirmare rem futuram, cum hujuſmodi certitudinis demonſtratione, qualis fuit iſta, & illa de providentiæ ſubſidiis Romæ affuturis, quæ nobis uno ante anno promiſit, ſicut poſtea eodem

* al. Mendoca

AUCT. J. P.

A den tempore res accidit) ita certus, inquam, de
AUCT. J. P. ſuo tranſitu, nec nos vocare voluit, ut nobis benediceret, neque aliud dare indicium: quæ in tali caſu aliqui Dei ſervi præſtare ſolent.

Modeſtia. 527 Verum ſicut ille adeo de ſe ſentiebat demiſſe, neque volebat, ut alio, quam Deo, fiducia Societatis ſuſciretur, communi more ex hoc mundo tranſivit. Et hanc forte a Deo gratiam impetraverit, cujus ſolam gloriam habebat præ oculis, ut alia non apparerent in ejus morte ſigna; ſicut in vita ſuii ei ſolenne, ſecreta Dei dona cooperire, nonnullis exceptis, quæ ædificationis gratia debebant manifeſtari. Simili modo divina ſapientia in ſervis ſuis nonnumquam demonſtrat miracula ſub ſenſum cadentia, ut illi, qui parum habent fidei aut capacitatis, eiſdem moveantur. Et nonnumquam miraculorum loco demonſtrat magnarum ac ſolidarum virtutum effectus, ac certa gratiæ ſuæ teſtimonia in bonum illorum, qui apertos habent oculos lumine fidei, & aliorum donorum ſpiritualium. Atque hoc ſecundo modo videtur uſa providentia ejus erga Societatis caput, ſicut eo utitur
B erga ejuſdem membra, per totum, qua patet, terrarum orbem oſtendens ex motu animorum, converſione, fructuque eorum ſpirituali, per adeo debilia in tot mundi partibus inſtrumenta, ſive illos qui intra, ſive illos qui extra Societatem ſunt, ſpectes; quod digitus Dei eſt hic.

Inſtrictio & unctio corporis. 528 Sed redeundo ad propoſitum; poſtquam ex hoc mundo tranſiiſſet Pater noſter, ad conſervandum corpus, viſum eſt conveniens, ut inde eximerentur inteſtina, & utcumque illud balſamo conderetur. Et hæc etiam res magnæ ædificationi atque admirationi fuit: ejus namque ſtomachus ac venter vacuus ac reſtrictus: unde periti artis iſtius ſeculares inferebant magnas præteriti temporis abſtinentias, magnamque conſtantiam ac fortitudinem ejus; quod in tanta debilitate ſe fatigabat tantopere, ac cum tam læto atque æquabili vultu. Inſpectum etiam fuit hepar, in quo tres inerant lapilli, ejuſdem teſtes abſtinentiæ, ex qua induratum fuit: confirmaturque id, quod bonus ſenex Jacobus Eguia (qui eſt in gloria) dicebat; Patrem utique noſtrum jam pridem per miraculum vivere: propterea quod non ſcio, quomodo tali cum jecore modo naturali vitam agere potuerit,
C niſi Deus Dominus noſter illum tunc Societati neceſſarium, corporeum organorum defectum ſupplens, in vita conſervarit.

Sepultura ejuſdem ac monumentum publicum. 529 Diſtulimus benedicti ejus corporis ſepulturam uſque ad Sabbatum poſt veſperam; multitudque piorum conveniſſus, ac pia eorum affectio fuere; tametſi in andem, quo exſpiraſſet, manſerit loco: his manus ipſius oſculantibus, illis pedes, aliis corpus tangentibus cum patribus noſtris. Laboravimus in arce nois illis, quorum hi quidem volebant partem birreti alicujus, iſti e veſtibus; aut rapiebant ex ligulis adſtrictoriis, vel tegumentis capitis nocturnis, rebusve ejus: quamquam nihil ex hiſce datum ipſis fit, qui eas rogabant, neque, dum id ſciebamus, permiſſum. Quidam e pictoribus nonnullas pariter vultus ejus effigies formarunt, Quod vixit, numquam hoc permiſit; etiamſi multi id petierint. In majore eccleſiæ noſtræ tabello ad cornu Evangelii, parvum effodimus ſepulcrum: ub depoſitum corpus in arca, poſtquam de more dictum eſſet Officium, ac magno coopertum lapide, qui auferri poterit, quando neceſſe fuerit. Ibique erit quaſi in depoſito; donec videatur, an aliud non conveniat.

539 Doctor Olavius ivit, ut ſummo Pontifici D
Sacrificia ac preces noſtræ ibi offa Or. mortem renuntiaret; & Sanctitas ſua affectum, quo Societatem proſequta fuerat in omnibus, per quos tranſierat, gradibus teſtificans, ſe obtulit inſtar boni patris &c. Nonnulli e Cardinalibus præcipuis idem facere, uti & alii amici varii, prolixe ſeſe offerentes Societati. Deo Domino noſtro ſit laus; quia ipſe eſt fortitudo noſtra & ſpes. Tribus diebus omnes ad aram fecimus pro Patre noſtro: tametſi nonnulli non minore religionis affectione moveri poterant, ut ſeſe commendarent ei, quam ut eum commendarent Deo Domino noſtro. Fiat tamen ubique id quod eſt rationi congruum, cum circa triduanas Miſſas (quæ ut omnes ſunt de Requiem, naceſſe non eſt) tum circa orationes fratrum noſtrorum, qui ſacerdotes non ſunt. Non invenimus capſam, nec armariolum ullum ſcriptorium clauſum, præter aliquas capſulas; quarum illæ, quibus utebatur, reculas nonnullas continebant ſibi accommodatas, & quaſdam coronas beatæ Virginis benedictas, ac cerea numiſmata, quæ vocantur Agnus Dei, ex
E iis, quæ ſolebant diſtribui. Duodecim reliquit provincias, Romæ... Servus in Jeſu Joannes de Polanco.

Obſervationes in hanc epiſtolam. 531 *Obſerva 1. Id quod ex Polanco diximus*, ac magiſtro Laynez bene precaretur; *Orlandinus lib. 16. num. 96. ſic habet*, Verum & alteri e patribus benedictionem atque indulgentiam refer. Quæ audiens Polancus, alterum quidem illum, quem Pater moriturum ſignificabat, Lainium ſuſpicabatur eſſe, qui prope depoſitus decumbebat; quamquam non Lainii, ſed Olavii mortem præſignificatam eventus oſtendit. *Et vero, ſicut voat Bartolus lib. 4. num. 31. quia Lainius eo erat redactus, ut biduo poſt extremo viatico & oleo ſacro fuerit munitus; Polancus, qui epiſtolam ſcripſit die* VI. *Auguſti, antequam infirmaretur Olavius, nequiquam dubitavit, quem Lainius fuerit ille alter, cujus nomen Sanctus non expreſſit. Addit Bartolus, quod ipſemet hoc adverterit Polancus, ſeſeque correxerit in tertio Hiſtoriarum, quas reliquit, tomo. Proin nihil Polanci epiſtola officit S. Ignatii prædictioni de futuro ſibi Lainio in gubernatione Societatis ſucceſſore. Vide Ribadeneiram lib. 4. cap. 17. Obſervat. 2. Quamquam epiſtola Polanci excuſa ſit apud Bartolum loco ſuperius deſignato; illa tamen ibi non datur integra, ſed reſecta ſub finem aliqua ſui parte; nec primigenia datur phraſi, ſed mutato ſtylo. Nos vero eam hic totam producimus, & nova interpretatione donamus ſecundum phraſim exemplaris illius, quod P. Ignatius Romæ e Romano archivo deſcribi curavit.*

F

Societas ob magnos virtutum Deo Bavaro oblatos fructus. 532 *Huic epiſtolæ egregium alterius, quæ miſſa fuit die* XIV. *Auguſti anno* 1556. *ad Ducem Bavariæ, exemplum ſubjicio ex noſtro ſpicilegio Romano, his verbis expreſſum*: IHS. Illuſtriſſime Princeps, ac Domine in Chriſto obſervandiſſime. Gratia & amor Domini noſtri Jeſu Chriſti Veſtræ Excellentiæ animum, eum perpetuo donorum ſpiritualium incremento inhabitet, atque oroet, Ameo. Memores ſingularis illius in V. Excell^m. obſervantiæ, ac ſtudii Patris noſtri charitſſimi Magiſtri Ignatii, ſanctæ memoriæ, quodque tota hæc Societas noſtra, a multis annis ſingulari quodam affectu Te eum illuſtriſſima tua domo, ut patronum certiſſimum, non Ingoldſtadii ſolum, ſed ubique gentium agnoſcat, non videremur ſatis feciſſe officio noſtro, ſi Veſtram Excell. certiorem non faceremus de ejuſdem Patris, ac primi

A mi noſtri Præpoſiti Generalis Societatis hujus Fundatoris, migratione, quem divina, ac ſumma Bonitas a præſenti vita ereptum, in aliam felicem æternamque, ab ipſo multum diuque deſideratam tranſtulit. Ferebat ille quidem corporis ſui continuam ægritudinem, magna animi fortitudine, atque conſtantia (quæ in eo ſingularis ſemper eluxit;) ſed a compluribus hinc annis æſtuabat ſancto deſiderio aſſiſtendi, & adhærendi Creatori ſuo, eumque in cæleſti illo regno perfectius laudandi. Sit nomen Domini Jeſu benedictum, qui talem nobis Patrem & dedit & abſtulit.

auxilium ad obitum Sancti, atque electionem Vicarii.

533 Quamvis tamen privati ſimus tanti Viri corporalis præſentia, in eam ſpem divina eadem Bonitas nos adducit, ut nobis Patris noſtri operam è cælo magis profuturam, quam umquam in terris profuerit, ſperemus: ac proinde ab ipſius obitu, non ſolum non deſpondemus animum, aut in ſpe progreſſus noſtræ Societatis debiliores efficimur; verum lætiores, alacrioreſque ſolito, ad ea omnia, quæ noſtrum Inſtitutum expoſcit, nos reddi experimur. In hac enim Patris noſtri commu-

B tatione cæleſtis vitæ pro terrena, eo copioſius majuſque auxilium ab eo expectamus, quo is eſt gratiæ ſpiritualis, ac bonorum omnium fonti propinquior. Nec dubitamus, quod, qui in humanis agens, ſolitus erat tam crebro pro V. E. & univerſa Bavaria preces ad Deum effundere, id fit in patria cæleſti & ardentius petiturus, & efficacius impetraturus. Dum ex univerſa Societate, (quæ per totum pæne orbem, ubi Chriſto religio viget, ſparſa eſt, & in tredecim provincias diſtributa) illi conveniunt, penes quos auctoritas erit Præpoſitum Generalem eligendi, Vicarium elegimus eum, qui Italiæ Præpoſitus Provincialis erat.

ejuſque boa voluntatis ſe commendat.

534 Tam ipſe, licet ægrotet, quam nos omnes V. E. obnixe oramus, ut eodem loco, quo prius, nos habeat, ac ſibi perſuadeat, nos a Patre noſtro non degeneraturos, ſemperque, ut ille fuit, ad V. E. & ſuorum ſucceſſorum obſequium, & omnium ſuorum ſubditorum, paratiſſimos fore, quantum nobis per vitæ noſtræ rationem, viriumque noſtrarum imbecillitatem licebit, ad gloriam & honorem Domini noſtri Jeſu Chriſti, cujus ſumma & infinita bonitas det omnibus gratiam, qua ipſius voluntatem omnes intelligamus, & intelle-

C ctæ ſemper obtemperemus. Romæ XIV. Auguſti MDLVI. *Ejuſdem exempli epiſtolam ſcriptam fuiſſe ad Cardinalem Farneſium, & Cardinales alios, ſubditur in noſtro apographo.*

Nonnulla ex prædictis punctis

535 *Tametſi vero ſuperior illa Polanci epiſtola circa ſancti Parentis obitum, & adjuncta ejus, ſuggerit fere quidquid in hoc genere deſideres; aliunde tamen res tunc geſtas confirmo ac declaro ex monumentis noſtris Romanis, inter quæ eſt apographum epiſtolæ Italicæ, quam P. Nicolaus Lancicius die XVIII. Junii an. 1599. Romæ inſcripſit* Cariſſimo in Chriſto fratri Thomæ Cannicari, Societatis Jeſu; in Reggio, *id eſt, Rhegii Julii, urbe maritima in Calabria ulteriore, quantum ſuſpicor: quia epiſtolæ Lancicii inſcripta ſunt reſponſa Cannicari, hoc titulo, qui ex Italico Latine ſic ſonat:* De quibuſdam rebus B. Ignatii reſponſio miſſa è Sicilia ab eo, qui fuit infirmarius beati Patris, dum obiit. *Quæſita illa Lancicii, nec non Cannicari reſponſa ſic ex Italico interpretor atque explano. Quærit Lancicius* 1°. Quando benedictus pater Ignatius fuit apertus poſt mortem, an inteſtina relicta fuerunt intus, an extracta foris, & alibi ſepulta? An ſic illi tres lapides, qui in hepatis vena reperti fuere. *Reſpondet Cannicarus*: Extracta & ſepulta ſunt in D
lacello Dominæ noſtræ: de lapidibus nihil ſcio; AUCT. J. P.
id eſt, prout ea propoſita quæſtione interpretor, de eorum ſepultura: alioqui de eorum veritate conſtat ex Polanci epiſtola; cui adde Maffeium lib. 2. cap. ultimo: Realdus Columbus, *inquit*, egregius ea tempeſtate lector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres eſſe inveniſſe teſtatur in ſuo de Anatomia libro. *Quærit Lancicius* 2°. An corpus ejus fuit conditum balſamo; & an multum, an parum? *Reſpondet Cannicarus*: Fuit ſatis conditum balſamo.

536 *Quærit Lancicius* 3°. An fuit ſepultus cum *per reſponſa ad epiſtolam Lancicii declarantur ac confirmantur.*
planeta, & cujus erat coloris? *Reſpondet Cannicarus*: Cum planeta; ſed coloris non recordor. *Fuiſſe vero aureis coloris, ſeu mahi aurei, conficitur ex dicendis infra* §. 107. *Quærit Lancicius* 4°. An per illud biduum, quo manſit inſepultus, habebat malum odorem? *Reſpondet Cannicarus*: Non habebat; ſed bonum. *Quærit Lancicius* 5°. An recordatur, a quo communionem acceperit, & qua hora: & an eam acceperit intra lectum, vel extra, flexis genibus: & an recordatur actionis E
alicujus, ab eo factæ, quæ non exſtet in Ribadeneira? *Reſpondet Cannicarus*: Non recordor. *Communicaſſe Sanctum corporis Domini die* XXVIII. *Julii, cum conſtat ex Ribadeneira lib. 4. cap. 16. tum ſcribit Orlandinus lib. 16. num. 96. his verbis*: Tertio Kalend. Sextiles, cum biduo ante diviniſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſuſcepiſſet, ... accerſit ſecreto Polancum, *jubens ſibi benedictionem a Pontifice poſtulari &c. de quibus ſupra ex epiſtola ejus. Quærit Lancicius* 6°. Quid factum eſt de veſtibus, & aliis rebus, quibus tunc utebatur? *Reſpondet Cannicarus*: Divila ſunt hic & illic pro devotione; *inter noſtros intelligo: nam externus id negatum, dicebat Polancus ſupra num.* 529. *Hæc Cannicarus; reliqua dabit paragraphus ſequens.*

§. LI. Alia nonnulla circa Sancti obitum, & ejuſdem adjuncta ex antiquis documentis eruta.

P*Roſequimur quæſita & reſponſa, de quibus actum* *Varia alia Lancicii quæſita de hora mortis.*
eſt paragrapho proximo. Lancicius quærit 7°. Qua hora mortuus eſt: quia dicunt nonnulli, eum non eſſe mortuum illa hora, quæ habetur in Vita? *Reſpondet Cannicarus*: Secunda hora poſt ortum ſolis. *Oblato ex hoc quæſito ac reſponſo oppor-* F
tunitate utar differendi de tempore, quo Sanctus ex hac vita diſceſſit. Audiatur Ribadeneira lib. 4. cap. 16. Migravit ad Dominum, *ait*, pridie Kalendas Auguſti MDLVI. hora poſt ſolis ortum prima.. ætatis ſuæ anno LXV. poſt converſionem vero ſuam XXXV. *Orlandinus lib. 16. num. 99. cum Maffeio lib. 2. cap. ultimo convenienter ad Ribadeneiram ſignat, mortem ſancti Viri accidiſſe hora prima ab ortu ſolis; ſed inſuper ex utroque habemus, feria ſexta id factum; uti & ex Polanco in epiſtola ſuperius producta. Non ſcio, quomodo in Vitam brevem Ribadeneiræ a Quartemontio Latine redditam pro feria ſexta irrepſerit feria ſecunda. Quæſtio autem hic præcipua eſt de hora mortis. Lucem ei ibidem affert Polancus, è quo diſcimus,* ANTE SECUNDAM ab ortu ſolis horam *id accidiſſe: atque adeo completa hora prima, & inchoata vel incompleta ſecunda, quæ ex Polanci phraſi etiamnum currebat tunc, quando ſanctus Pater enſpirabat. Et ſic ſignari poterit cum Ribadeneira, Maffeio ac Orlandino*

hora

A AUCT. J. P. *hora prima poſt ortum: cum Cannicaro autem ſecunda hora poſt ortum ſolis. Dici quippe poteſt prima, donec audita ſit ſecunda: niſi frater Cannicarus forſan computarit ſecundam ab aurora ſeu luce; vel poſt tot annos non recte meminerit, jam ſine dubio valde ſenex. Ad Lancicium reverſamur.*

ſacello, in quo ſolebat celebrare, incerto, confeſſario &c.

538 *Quærit is* 8°. An ſacellum, in quo ſolebat dicere Miſſam tempore, quo obiit, eſt illud, in quo nunc prandet Pater Generalis, ante ſuum cubiculum: & an ibi mortuus eſt P. Ignatius? *Reſpondet Cannicarus*: Non ſcirem dicere ad amuſſim: quia res omnis mutata eſt. *Sed vos inferius §. 107. de cubiculis S. P. N. diſtincte diſſeremus. Lancicius quærit* 9°. An multo tempore fuit ægrotus in Balbina, antequam domum venerit? *Reſpondet Cannicarus*: Non fuit, niſi duobus tribuſve diebus. *Quærit Lancicius decimo*: Quiſnam ei fuit a ſacris confeſſionibus ſub extremum vitæ? *Reſpondet Cannicarus*: P. Petrus Riera. *Lancicius quærit* 11. Quanto ante tempore mortuus fuit P. Jacobus Eguia, qui erat ei a ſacris confeſſionibus? *Reſpondet Cannicarus*: Non memini ad amuſſim. *Quærit Lancicius* 12. An concurrit populus ad cubiculum Patris Ignatii, quando erat mortuus, vel ad eccleſiam. Et quibus ſignis oſtendebant opinionem, quam de ejus habebant ſanctitate? *Reſpondet Cannicarus*: Fuit concurſus magnus: quia habebatur pro ſancto. In cubiculo unum mancipium * Cardinalis S. Jacobi, effractis foribus, tetigit eum corona. *Quærit Lancicius* 13. An meminit miraculi ſtrumarum, a quibus liberata fuit puella iſta per veſtem Patris Ignatii? *Reſpondet Cannicarus*: Nihil ſcio. *Verum de hac re atque aliis ad præſentem materiem ſpectantibus dicetur infra.*

B

* *Et ita Italice ſchiavo; alibi ſervo i. e. ſervus.*

Item de prædictione mortis, benedictione Pontificis,

539 *Aſſervo aliam Italicam epiſtolam ejuſdem Joannis Thomæ Cannicari, ex Romano exemplari toto autographo tranſcriptam: quam is dedit in* Reggio, *id eſt, Rhegii Julii, ut ſuſpicor, ſecundum dicta paragrapho antecedente num.* 535. *ſignatur autem die* XV. *Aprilis anno* 1603. *ac dicitur ad P. Ludovicum Maſelli, Aſſiſtentem Societatis, inſtruens eum de morte* S. Ignatii, *& adjunctis ejus, ac reſpondens ad ipſius interrogata. Unde deinde ſequentia ex Italico. Ad primam interrogationem*: An præviderit, aut prædixerit ſuam mortem eodem iſto tempore matutino, quo mortuus eſt? Audivi, *inquit*, quòd miſerit P. Pnlancum ad ſuam Sanctitatem, ut peteret ejus benedictionem, quia debebat ipſe migrare ex hac vita; & audivi præterea, quod benedictionem, quam petebat, acceperit, antequam exſpiraret, *Quod de impetrita a Chriſti Vicario benedictione audiſſe ſe teſtatur Cannicarus, probatur ex Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 16. *quamquam tempus non permiſerit, ut ille favor Sancto coram intimaretur. Dicit enim hoc claris verbis Orlandinus lib.* 16. *num.* 98. Ingreſſi .. ſncii explnratum, quemadmodum *Sanctus* haberet, .. inveniunt ſanctum Patrem jam animam quam quietiſſime exhalantem ,, Polancus .. ad Pontificem evolat, Pontifex .. ingemuit, & large, quod petebatur indulſit. At Ignatius interim, ſanctiſſimum Jeſu nomen ingeminans, placidiſſime expiravit. *Orlandino adde Maffeium lib.* 2. *cap.* 23. Qui, *inquit*, ad Pnntificem pridie, *nimirum* XXX. *Julii*, ſub veſperam fuerat deſtinatus, quod nihil tale metueret, re in proximam lucem dilata, eum, quod vnlebat, ſtatim impetraſſet, libente Pnntifice, & verbis amiciſſimis Ignatium proſequente; graviter deinde ſemet accuſans, tempori non occurrit. *Ad interrogationem ſecundam*: Dicebant, *inquit Cannicarus*, medici, quod fuerit mortuus cum maligna febri: & ego ipſi ſerviens iſta nocte, ad uſque mediam ejuſdem partem, audivi ipſum agere ac fermocinari, prout ſolebat magna ex parte ſuæ infirmitatis. Poſt mediam noctem videbatur mihi quieviſſe, non vocans me adeo frequenter, ſicut ſolebat; tametſi frequenter invocaret Dominum in ſuum adjutorium: Ay Dios; *id eſt, ah! Deus,*

C D

viatico ſero, & extrema unctione,

540 *Ad interrogationem tertiam dicit*: Nnn recordor, an acceperit ſanctiſſimum Sacramentum communionis in forma Viatici. Extremam unctionem non accepit. *Ad quartam*: Sacramentum Euchariſtiæ ſi non acceperit, eo, mihi perſuadeo, factum fuerit, quia proxime antea enmmunicaverat, & quia ejus infirmitas non judicabatur adeo periculoſa, ut neceſſitas poſtularet, tale ei dari Sacramentum. Quod ſpectat ad nleum ſacrum; exiguo ſempnris ſpatin antequam exſpiraſſet, dum adeſſent dun mediei ſeculares, & tres è noſtra Societate etiam medici, qui nppportune advenerant, ut eum viſerent, non noverant, ipſum morti proximum eſſe. Invenerunt eum quidem, explorato arteriæ pulſu, valde debilem; atque ad reſtaurandas vires, habui ego in mandatis, ut igne coquerem edulium duobus nvis recentibus intritum. Dumque illud ad ignem apparando occuparet, doctor Madridius intrabat cubiculum beati Patris, eumqne tangens, videbat, quod jamjam è vita eſſet tranſiturus; ac me aeredens juſſit, ut, relictis ad ignem rebus, accerſerem P. Petrum Rieram, præfectum templi, ut ſtatim ad ſe veniret. Ego autem iſta imperata faciens nmni cum feſtinatione, non inveno P. Riera, redii, ut reſponſum darem; ac enmperi, beatnm Patrem noſtrum expiraſſe, & intellexi, poſtquam exſpiraverat, P. Rieram iſta cum feſtinatione petitum fuiſſe, ut eum inungeret oleo ſancto. *Addit, ex hac quarta reſponſione apparere, quid reſpondeatur ad interrogationem quintam.*

E

& ultimo vitæ momento.

541 *Ad ſextam*: Dum ego, *ait*, competiſſem, eum vita functum, inveni præſentem dnctnrem Madridium, qui tæninla mentum ejus nbligabat, ad retinendum os clauſum. Aderat etiam P. Turrianus cum aliis patribus, quorum nnmina nnn recnrdnr. *Ad ſeptimam, ſic reſpondet*: Poſtquam deprehendiſſent patres iſti, quod jamjam tranſiturus erat ex hac vita, non ſuperfuit ſpatium medii hotæ quadrantis. Quo tempore, quia iveram advocatum patrem Rieram, præfectum templi, nnn interfui ejus mnrti: & ideo nihil poſſum dicere de iſtn ultimn articuln. *Ad octavam hac reſponder*: Nnn ſcio, quidnam aliud fuerit locutus ultimo vitæ ſuæ articuln, niſi prout dixi in ſecunda interrogatione. *Ad decimam nihil occurrit tranſcribendum. Ad undecimam*: De ſanctitatis ejus ſenſu, qui ſuperfuit; Audivi, *inquit*, dici tam a noſtris, quam ab externis communitee: Mortuus eſt Sanctus, mortuus eſt Sanctus. Ad hæc, quidam ſervus Cardinalis S. Jacnbi *&c. Conſule, quæ paullo ante dicta ſunt hoc paragrapho, & quæ dicentur proxime ſequenti. Ad duodecimam*: Concurſus pnpuli ad noſtram eccleſiam, dum corpus eſſet domi, & poſt in eccleſia, fuit maximus, iia ut illa eſſet plena ad portas uſque, atque etiam extra, populo magna cnmmuni cnnſenſu ſigna oſtendente opinionis, quam ha-

F

habebat de ejus ſanctitate *&c. Hæc minutiora quidem pluribus locis, ſed utcumque tamen curioſa, & æſtimatione non omnino indigna, quia e Sancti infirmario relata, ex dictis literis producere viſum eſt.*

Denique quæritur, quomodo mortis præſcius omnimoda non gaudeat via.

542 *Inter monumenta Romana habeo Ribadeneiræ epiſtolam Hiſpanicam cum hac ejuſdem patris autographa inſcriptione:* Patri Bartholomæo Perez, Aſſiſtenti Societatis Jeſu. *Data fuit Matritis die* III. *Auguſti, anno* 1605. *Quæſierat ex Ribadeneira Perezius, quomodo beatus Pater noſter* Ignatius, *ſciens ſe mori, non rogaverit extremam Unctionem; & ab eo petierat, dari ſibi ſtius rei rationem. Ribadeneira itaque expoſita infirmitatis ac mortis ſancti Patris hiſtoria, quæ & ex ipſo Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 16. *& ex Polanci epiſtola, quam jam dedimus, vera eſt, duo deducit; primum, apparere valde probabile, quod ſanctus Pater noſter ſciverit, aut habuerit revelationem mortis ſuæ: & ideo miſerit, qui peteret benedictionem a ſua Sanctitate, adeo determinate & affirmate; nam idem Sanctus ſumma prædituſ erat prudentia, circumſpectus item, nec præceps inſuper in agendo cum ſummo Pontifice: quod eadem de cauſa confeſſus fuerit, & communicarit, armans ſeſe ſanctis Sacramentis pœnitentiæ & altaris, & faciens ex ſua parte quidquid facere poterat ſine oſtentatione revelationis, quam habebat.*

an reſponſi dantis.

543 *Secundum, quod inde deducit, eſt, quod eadem illa de cauſa, videns medicos dicere, quod infirmitas non eſſet periculoſa, quodque aliquis ex iis eam flocci penderet, permiſerit res currere, ſicut medicis videbatur; quia aliogui vel dicere debebat, quod medici non ſcirent, quid dicerent; vel quod ipſe haberet revelationem rei, quæ debebat accidere. Id quod valde abhenum erat ab ejus prudentia, & ab ejus humilitate, quam ſalvam conſervare non potuiſſet petendo viaticum aut extremam Unctionem in hiſce rerum adjunctis, & ſignificando, plus ſeſe ſcire de ſua infirmitate ac fine ejus, quam medicos: ſicut poſtmodum patuit ex eventu. Atque hæc quidem vere ac conformiter admodum ſanctitati, circumſpectioni, ac prudentiæ ſancti Patris noſtri in caſu propoſito dici poſſe cenſeo Ribadeneira: cum egerit, quidquid potuit, ut ſuæ obligationi ac devotioni faceret ſatis, ſine detrimento ſuæ humilitatis; & perſuaſerit, ut medici (quorum hoc erat officium) judicium ferrent de ſua infirmitate, & ut fieret id, quod illis videbatur. Conſuleſis Orlandinam lib.* 16. *num.* 100.

§. LII. Apparitio, miraculum, concurſus, ſepultura, novus in Societate vigor.

Sanctus eodem momento, quo obiit, magnæ cuidam apparet Bononiæ.

NEc vero Deus, *qui glorificantes ſe glorificat, diu diſtulit Famulum ſuum ſingularibus apud mortales, poſt ſanctiſſimam vitam, ſanctiſſimo item ex exitu concluſam, honoris ſignificationibus condecorare: teſtis enim Bononia, ubi ſanctus Pater noſter matronæ cuidam in ipſo temporis articulo, quo e vita migravit, ſpectabilem in gloria ſeſe exhibuit. Factum accipe ex Ribadeneira apud Quartemontium cap.* 21. Eo temporis puncto, quo Romæ deceſſit e vita, Bononiæ ſplendeſcens, inclytuique apparuit nobili matronæ viduæ, Margaretæ Delis nomine, & Societatis amantiſſimæ. Atque illa ſine cunctatione viſum narravit P. Franciſco Palmæ, rectori rollegii, cujus ad aurem ſolebat animi no-

xas eluere: mortuumque indicavit Ignatium, ac ſe vidiſſe confirmavit, adeoque nativis cum coloribus depinxit, acſi eum antea cognoviſſet, quem revera viderat numquam. Porro cum eum patrem adit, quamvis illico rei fidem non fecit; tamen ubi dies & horæ nuntius allatus eſt, quo ille & hora vitam hanc meliore commutavit, vera dixiſſe, compertum eſt. AUCT. J. P.

puellam paderbie a ſtrumis ſanat.

545 *Proximo poſt Sancti mortem die Romæ ſequens miraculum contigit, quod loco non citato narratur:* Anno MDLVI. Kal. Auguſti ei parentatum eſt frequentiſſimo populo, qui ad eum videndum & venerandum confluxerat. Affuit inter ceteros Bernardina quædam religioſa mulier, & magnopere pietati dedita. Hæc filiam habuit, annos decem & quatuor natam, gravi periculoſaque ſtruma laborantem. Quamvis autem magnam partem facultatum ſuarum in adhibendas curationes abſumpſiſſet, non modo tamen inanes impenſas fecerat, ſed etiam morbus in dies ingraveſcebat. Eam illo ipſo die mater ad templum Societatis adduxit, ut corpus beati Patris contingeret. Sperabat enim ejus precibus a Deo filiæ reſtitutum iri valetudinem, quam a medicorum ope exſpectare non poterat. Sed tanta populi frequentia convenerat, ut, quidquid agerent mater & filia, viæ tamen per confertam turbam faciendæ modum invenire non poſſent, & ad corpus jam loculo inclulum accedere.

parvuli quod ſuas.

546 Cum viderent igitur ſe operam luſiſſe, ac vehementer dolerent; cogitatæ ſunt ſaltem aliquid reliquiarum beati Patris impetrare: quod acceptum magna fide, magnaque pietate filiæ collo, ſtrumiſque atque ulceribus, quæ jam pene in cancrum eruperant, mater admovit. Ecce tibi res ſane mirabilis: nam Dei miſericordia, meritiſque Ignatii, filia priſtinam valetudinem momento temporis conſecuta eſt, omnibus rei novitate attonitis, magnoque velut teſtimonio ſanctitatis ejus, quod etiam mortuus morbos ab iis depelleret, quæ jus fidem religioſe & ſuppliciter implorabant.

Idem miraculum rei ſerius.

547 *Apud me eſt interpretatio Latina narrationis Italicæ, cujus titulus manu patris Polanci ſcriptus, ſic habet:* Hoc fecit P. Cornelius Viſchaven bonæ memoriæ: *quæ narratio exarata eſt manu patris Patraræ, ejuſdem patris Polanci ſocii: ſicut P. Ignatius Pinius teſtatur in dicta interpretationis inſtrumento, quod Roma huc miſit. Agitur in eo de dicta jamjam miraculo ſtrumarum: & quia quædam doces ipſamet puellæ ſanatæ mater, quæ ſupra non dicuntur, illud produco: Sic ſonat:* Dilectis ac reverendis patribus meis in Chriſto Jeſu. Ut gratiam quamdam, a Deo per Patris Ignatii merita acceptam, non diutius occultam teneam, hac illam narratione referam. Filiarum mearum aliqua annos nata 14. triennio ante laboraverat malo quodam in gutture. Commiſimus illam magiſtro Jacobo Peruſino, cum audiremus, primum eſſe illum Romæ medicum: curavitque ipſam multis remediis; ſed nullo modo eam juvabat, mihi dicens, malum eſſe incurabile, & cenſens ſtrumas eſſe. Hinc id male me habuit, quia audiebam, malum iſtud ſanari non poſſe, niſi a rege Galliæ. Illam a medico jam dicto ad alios traduximus: ſed nihil eam adjuveruot. Venit deinde domum noſtram Hæbræus quidam, ſe illam ſanaturum inquiens. Adhibuit illi quoſdam pulveres, quibus mali iſtius radicem volebat tollere: ingenſque ipſi tormentum afferens, pluribus eam diebus ſua ſub curatione detinuit;

A AUCT. J. P.

nec quidquam illi auxilii tulit. Poſtea, relicto Judæo, curandam dedi magiſtro Joanni Struncano, medico Pauli IV. Pontificis, maguo affectam ulcere. Is eam curavit anno cum dimidio: nec tamen remedium attulit, dicens mihi, illam liberare, quid magnum fore.

ex narrati tione matris ipſius puellæ.

548 Cum die quodam intereſſem concioni reverendi patris Benedicti, intellexi, ex hac vita migraſſe Patrem Ignatium. Magnam animi pietatem ſeoſi, quod, ſi una ſacratarum ipſius manuum tetigiſſet hujus filiæ meæ guttur, Deo juvante, illam ſanaſſet. Itaque ante prandium locuta ſum cum patre Cornelio, hanc ab eo gratiam flagitans, ut una manuum Patris Ignatii illi guttur tangeret. Reverendus pater mihi dixit, ut reverterer a prandio eum filia; illam vel a me, vel ab aliis adjuvandam. Cum ergo corpus in templum veniſſet, fratres omnes Societatis circum illud ſederunt, Officii recitandi cauſa: mihique tranſire volenti ajebant expectarem, dum abſolutum ſoret Officium. Eo autem abſoluto, ipſum ad ſepulcbrum

B detulerunt. At pater Cornelius unus erat ex iis, qui corpus ad ſepulebrum uſque portabant. Ego autem cum filia tranſire volens, non potui præ multitudine hominum, qui aderant. Tum vero ingentem inde dolorem hauſi, videns me juvari non poſſe, nec a patre Cornelio, nec ab aliis, quos ſollicitabam: ac proinde conquerebar de patre Cornelio, quod me fefelliſſet, neque ad ipſum contuli. Id mihi crimini da, inquiebat reverendus pater, ego aliud tibi conſilium dabo: mihique dicebat, ut ad ſepulchrum irem: cum enim non potuiſſemus corpus tangere, neque id negligentia noſtra, ſatis proinde ſore fidem. Ad ſepulchrum ito, & Deus per merita Patris noſtri te exaudiet, toties quoties: atque hæc fiducia tibi ſufficiet: bonitas enim ac ſanctitas reverendi Patris noſtri (dixi id ſæpius patri Guidoni aliiſque multis, & nunc tibi dico) non ſatis eſt nota multis ſecularibus, nec etiam multis noſtrorum, licet ipſi familiaribus, qui eum illo egerunt & converſati ſunt. Quam ob rem te exhortor, ito, facito quod tibi confidenter dico: id tibi dico ex animo per ſancti illius Patris merita.

C *qui illud probat.*

549 Itaque credens verbis patris Cornelii, ivi fuſura preces, quam optime poſſem, Deum per benedicti Patris illius merita obſecrans, ut filia mea ſanaretur. Cumque filia mea ibi adſtaret prope altare, animi deliquium paſſa eſt: non valentem diutius ſtare deduxi illam in domum cujuſdam cognatæ meæ, quæ erat in proximo: & templum repetens, allocuta ſum patrem Guidonem, ob rem ſupradictam de patre Cornelio conqueſtura. Reverendus pater ex me quæſivit, quid mihi dixiſſet pater Cornelius: quod idem ipſe confirmavit. At ego his dictis non omnino acquieſcens, petii a P. Guidone fruſta aliqua veſtium Patris Ignatii, quia tribus adhuc quatuorve diebus pus diſtillabat: atque ita obtinui fruſtum panni rubri, qui veſtem interius inſius munierat. Hoc ego magna pietate alligavi gutturi filiæ triduo; ac primo, quo gutturi annexueram, die per gratiam Domini, perque beneDicti Patris illius merita, pus ſtillare deſiit; atque ita penitus eam deſeruit malum. Et hoc ipſo tempore, qui eam ſanatam videt, non cenſet poſſibile, ut ſanata ſit. Poſt menſes novem interroganti mihi patrem Cornelium, an medicum hunc ultimum, a quo ſanata erat, indicare poſſem iis, qui a me ſciscitati erant, quomodo eſſet ſanata; reſpondit pater Cornelius; id potes, & merito debes, nec abſcondere gratiam tibi præſtitam, & opus Domini Dei noſtri. Itaque illis reſpondeo id, quod mihi contigit, ad laudem & gloriam Dei. Ego Bernardina Romana, conjux Andreæ di Nepuci Piſani. *Sic illa. Perro genuinus hujus narrationis character confirmatur ex ſtyli ſimplicitate mirabili, quæ magis emicat in exemplari Italico; uti obſervat pradictus Ignatius Pinius. Nunc rebus Sancti obitum conſecutis adjungimus iſtas ex Orlandino lib. 26. num. 133.*

D

550 Romæ, ut primum vulgata beati Patris migratio eſt, vulgo ferentibus ſanctum Virum mortuum, concurſus repente ingens eſt factus in templum domumque profeſſorum. Inter ceteros Cardinalis S. Jacobi mancipium impetu fores perrupit cubiculi, ubi jacebat Beati corpus, ua illud roſario contingeret. *Vide dicta num. 538. Et quoniam iſtius loci, qui Sancti inhabitatione venerabilis eſt, mentio hic incidit, illum ex Orlandino deſcribere viſum eſt.* Eſt id cubiculum humile atque anguſtum, & ſimpliciter laboratum, longum undetriginta, latum quatuordecim, altum decem palmis. In eo ſucceſſores Præpoſiti uſque ad annum alterum poſt milleſimum ſexcenteſimum habitarunt. En tempore eum in ædium partem ab Odoardo Cardinali Farneſio, quaſi hereditariam gentis Farneſiæ in Ordinem noſtrum benignitatem perpetuante, exſtructam Præpoſitus Generalis Claudius Aquaviva migraſſet, religioſum haberi eſt cœpium: idque ipſum ad memoriam ac ſolatium poſterorum, quod ibi egiſſet, finiſſetque vitam beatus Pater, & poſt eum omnes ad id temporis Generales vixiſſent, & primus habitus eſſet generalis conventus. Cum domus nova exædificaretur, quamquam non ſine incommodo fiebat, placuit Patribus cum tribus adjunctis cubiculis integrum conſervare. *Sed de cubiculo iſto ejuſque venera tione, inferius alio loco redibit ſermo.*

magnus Romæ ad corpus ejus concurſus.

E

551 *Ribadeneira apud Quartemontium cap. 55. de loco ſepultura ita nos edocet:* Ejus corpus in templo noſtro S. Mariæ de Strata ad dexteram aræ ſummæ Kal. Aug. (tertia ante noctem hora, *ſicut notat Orlandinus loco citato*) humili ſepulcro mandatum eſt. Anno vero MDLXIX. ara loco mota, primum in adverſam ejuſdem ædia partem translatum. Inde rurſus anno MDLXXXVII. XIII. Kal. Decemb. qui dies S. Pontiani conſecratus eſt, in ædem ſumptuoſam profeſſæ domus, ab Alexandro Cardinali nuper exſtructam. Tumulo conditum fuit ad altaris dexteram in arca plumbea, planumque laxum impoſitum, murq vero nigrum politumque marmor inſertum, & hæc inciſa inſcriptio; *quæ exhibebitur inferius ex documentis Romanis; ubi de prima Sancti ſepultura & tranſlationibus agetur. Ceterum funebres honores non Romæ dumtaxat, ſed in aliis quoque provinciis, ne vel ipſis quidem inde excluſis Indiis, Ignatio ſunt impenſi; quemadmodum diſcimus ex Maffeio Hiſtoriarum Indicarum lib. 16. ſub finem; ubi hæc memorat:* Huic, *inquit*, cum aliis in provinciis,, tum in India præſertim, ſolemni ritu, & exquiſitis cæremoniis parentatum eſt. Tametſi minime deerant, qui tam illuſtri ſanctitate Viri patrocinium implorandum potius, quam fundendas pro eo preces, haud abſurde affirmarent.

ſepulturæ corporis ſcripta, honores ſui obitui i

F

552 *Porro ex ſanctiſſima* Ignatii *morte ingens novæ vitæ, cum in ejus filios ſingulatim, tum in ipſam univerſe Societatem influxit viger, quaſi ex vegete capite in totum corpus, & ſingula corporis membra diffuſus; ſecundum ea, quæ mox dicam,*

novus in Societatem influxus vigor,

A *Ipſius quippe Sancti* mortui, vel vere potius viventis patrocinium filii ejus omnes ſeoſerunt: nam ejus obitu ſuaviſſimus quidam in univerſa Societate, *ut loquitur Ribadeneira*, doloris ſenſus eſt conſecutus, lacrymæ cum lætitia, deſiderium ſpei plenum, vigor ſpiritus paſſim excitatus: ſic ut omnes ubique laborandi pro Chriſto, patiendique gravia & difficilia, novo quodam deſiderio ardere videretur. *Maffeius paullo ante citatus*, Certe, *ait*, ab illius exceſſu (uti optimum Patrem in cælo ſuorum cœptis adeſſe conjiceres) per omnes fundatæ ab eo Societatis ordines, receſſos quædam ad pios labores alacritas, novus mentium ardor vigorque diffuſus: & Indicus ager, culturæ & ſationibus uberiore quam antea proventu reſpondit. Annis quippe proximis quatuor, Goæ dumtaxat, præter incertam ſummam eorum, qui a Franciſcaois & Dominicanis abluti ſunt, baptizati ab Societate Jeſu miſſe primum & octoginta; mox mille nongenti ſexdecim; dein tria millia ducenti ſexaginta: demum increm. to notabili duodecim millia ſeptingenti quadragiota duo. *Hæc ibi Maffeus*.

B *deprecatore, uti erat, dicur, T. gnatio.*

553 *Cui ſi adjungas Orlandinum lib. 16. num.* 135. *babe it, unde Dei beneficentiam prædices erga Societatem, exempto e vivis ejuſdem Fundatore, adeo profuſe liberalem.* Multis (*verba ſunt Orlandini*) io collegiis animadvertere ſtatim largius in ſumma inopia ſuppeditata a populis vitæ ſubſidia, & adverſantium inſectationes vel exſtinctas, vel valde mitigatas. Quæ omnia, quamquam fidem faciebant, Ignatium ad ſanctum Dei mootem aſcendiſſe, coramque ſanctiſſima Trinitata quaſi ſublatis manibus, ſuorum adjuvare conatus uberius, quam cum ipſe quoque hic ſtaret io acie, incitabantque, ut publicis obſervantiæ documentis pietatem erga eum animi ſui explicarent; tamen præſides ac rectores modeſtiq cauſa nihil permittebant. *De Societatis in Belgium admiſſione diu multumque, ſed fruſtra, tentata, at tertio tandem poſt ſanctiſſimi Parentis obitum die tranſacta, quid ſentiret Ribadeneira, iſtius cauſæ actor, intelliges ex dictis paragrapho 49. num.* 515.

C §. LIII. S. Franciſci Xaverii & aliorum e Societate Jeſu concepta de S. Ignatio æſtimatio.

S Franciſci Xaverii in S. Ignatii veneratio

JAm vero *ſanctam Fundatorem noſtrum ſumma apud filios ſuos in æſtimatione fuiſſe, argumento ſunt illa, quæ narrat Ribadeneira lib. 4. cap. 17. ubi inter alia egregia erga illum venerationis argumenta, inſignem habet partem magnas laudatum Apoſtolas & Thaumaturgus S. Franciſcus Xaverius; de cujus erga ſuum ſanctum Patrem obſervantia plane ſingulari, quam ibe tradit Ribadeneira, confirmari poteris ex iis, quæ addo. Inter epiſtolas ejus novas, a Paſſivo Lutetiæ Pariſiorum, anno 1661. editas, non vulgaria exſtant hujus rei ſpecimina: nam in epiſtola prima, pridie Kalendas Aprilis anno* 1540. *Bononiæ ſic ad eum ſcribit*: Plane decrevi dare operam, ut & ego, & quæcumque umquam ubivis terrarum mecum erit noſtræ Societatis pars, tibi ac Societati Romanæ ountiorum atque officiorum commercio jungamur: ſicque ad vos cuncta noſtra minote ac diſtincte referamus, ut filiolæ ſoleot, dum matribus rationem redduot.

555 *Et epiſtola 17. quam ſuo* io Chriſto ſancto Patri Ignatio Romam *ſcribit Cocino* IV. *Kal. Februarii anno* 1552. *ſic intimos animi pie ac reverenter erga* Ignatium *affecti, ſinus pandit*: Veriſſime Pater mi, accepi modo Malacæ, huc appellens e Japonia, litteras tuæ ſanctæ Caritatis, quæ quoniam de vita ac valetudioe tam cari ac veoerabilis mihi capitis, quod optabam, docuerunt, ſcit Deus dominus ooſter, quanta meum animum voluptate compl. verint. Multas equidem in iis jucunde legi, ſuavitatem ſpirantes tuam, pietatemque ſenientias, quas & identidem fructu animi mei percipio, retracto mente verſans, & quodammodo reguſto: præſertim aurea illa extrema verba, quibus velut caritatis quodammodo ſigillo epiſtolam obſignaſti: Totus tuus, adeo ut ouſſo umquam tempore obliviſci toi poſſim. Ignatius. Quæ ego ut illic cum dulciſſimis lacrymis legi, ita & flens hic deſcribo, revocans ſuaviſſimam memoriam temporis elapſi, & illius ſinceri ac ſancti amoris, qno me ſemper amplexus, nunc quoque proſequeris: prætereaque repntans, me ex tot illis atque ingentibus laboribus, periculiſque Japoniæ, a Deo, tuis potiſſimum precibus inflexo, votiſque io me paternis obſecundante, ſuiſſe liberatum.

AUCT. J. P. *oſculatur*

ex intimis ad ipſum datis.

556 *Et nonaullis interpoſitis, ita denuo pergit Franciſcus*: Adjungit deinde tua ſancta Caritas, ingenti deſiderio teneri te, videndi me adhuc ſemel ante finem hujus vitæ. Novit, qui mei pectoris iotima pervidet, Dominus noſter, quam vehementem quamque dulcem impreſſionem teneri affectus animo penitus meo infinuaverit hæc ita blanda ſignificatio præſtantis amoris erga me tui. Equidem quoties tua illa verba mente reputo (reputo autem ſæpiſſime) injuſſæ mihi lacrymæ oculos complent: nec poſſunt teneri, quin ſuaviter erumpant ad ſolam illam mihi jucundiſſimam ſpeciem, quæ obverſatur cogitanti, fieri poſſe, ut te iterum amplectar. Quod etſi video difficillimum, tamen nihil eſt, quod ſancta obedientia efficere neqneat. Per ſtudium, quo ardenti flagras obſequendi ac gratificandi Deo domino ooſtro, unam a te peto gratiam, quam, ſi præſens adeſſem, poſitis humi ante tuos ſanctos pedes genibus ſupplex rogarem *&c. Ita ſuo ſancto Parenti vere gaminus ac ſanctus filius; ſanctum eum vocans in unica illa epiſtola plane duodecies. In epiſtola denique nona libri* 2. *inter eas, quæ ex Latina Horatii Turſellini verſione edita ſunt, ita ſcripſerat Cocini* XIX. *Kal. Februarii* 1549. Te ego, Pater animæ meæ, ſummeque mihi venerande, poſitis humi genibus (ſic enim hanc tibi epiſtolam ſcribo) tamquam ſi præſentem intuerer, ſupplici oro, ne Deum pro me in ſanctis Sacrificiis tuis ac precibus obſecrare deſiſtas.

557 *Domeſticis interim noſtrorum in laudem ſancti Patris teſtimoniis, quæ legere datur apud Ribadeneiram, accenſere viſum eſt ſequentia, ex Orlandino lib. 16. num.* 123. Andreas, *inquit*, Fruſius, quem Ignatius, aliique noti ob innocentiam vitæ, ſingularemque ſapientiam angelo ſimillimum judicabant, ſolebat dicere, cæleſtem Chriſti gratiam io Ignatio quaſi ingenitam ac naturalem videri. Adeo conſtanter, ubique ac ſemper, adeoque facile modum virtutemque ſervabat. *Fruſio additur ibidem* Fulvius Androſius, doctrinæ, prudentiæ ac pietatis egregiæ, cogoita Meldulæ beati Patris migratione, cum ſemel, quamquam raluctante conſcientia, pro ejus anima, ut ſolet, Sacrum funebre feciſſet; iterum

Alia a coſtis in laudem ſanctiſ Pauli

A idem facturus, cum acceſſiſſet ad altare: Imperare, inquit (ſic enim ſcribit) mihi non potui, quin Sacrum facerem de nomine Jeſu: nec in meis privatis precibus videor mihi aliud poſſe exprimere, quam hæc verba: Pater Ignati, ora pro nobis: & plane multis in rebus videor mihi ejus patrocinium expertus.

AUCT. J. P.

558 *Poſtremo huic loco reſervavimus aliud ſaſtimonij ſtimonium, quamquam dignitate ac merito inter præcipua hujuſmodi computari poſſe videatur, quod Ribadeneira apud Quartemontium cap. 12. ad poſteros tranſmiſit*: Sacerdos, *ait*, quidam Societatis maturus, & ætate gravis, ei a confeſſionibus aliquando fuerat, natione Navarrus, nomine Jacobus Eguia, vir tantæ virtutis & innocentiæ laude cumulatus, ut beatus Pater diceret: Cum ad cœtum Beatorum in cælis aggregati fuerimus, P. Jacobus in tantam excellitatem adcendet, ut eum nos locorum intervallo disjuncti videre vix poſſimus. Atque hic ſenex virtutes & integritatem beati Patris graviter extollere ſolebat, ut

B qui ejus animi candorem, intimoſque ſenſus exploratos haberet & cognitos. Erat hæc Patri adeo gravis & odioſa laudatio, ut eum interpoſito obedientiæ nomine juſſerit ejuſmodi ſermonibus abſtinere. Sed hic immemor edicti, cum in priſtinam ſubinde conſuetudinem relaberetur, deſtitit etiam ipſe ejus in aure peccata deponere.

559 Hic idem ſenex illud crebro uſurpabat. Utinam me Deus P. Ignatio vel paucis diebus ſuperſtitem eſſe vellet, ad ea patefacienda, quæ ipſo cognovi! Sed Deo, cujus in poteſtate ſunt omnia, longe aliter viſum eſt. Nam hic ante B. Ignatium triduo deceſſit: quod ipſum, ut creditum fuit, precibus impetravit Ignatius. *Porro de hoc Jacobo Eguia, ejuſque laudibus, nec non de præſenti hiſtoria conſuli etiam poteſt Orlandinus lib. 16. num. 91. dicens, eum obiiſſe* XVII. *Kalendas Julias; qui tamen dies incidere non potuit in triduum illud, morti* S. Ignatii *prævium. Et vere prædixiſſe fertur ſanctus Pater, illum ante ſe moriturum, ſecundum ea, quæ ibidem legere eſt. Ad extremum, maxima & inuſitata eum de* Ignatio *retuliſſe oportet virtutum ſpecimina: nam* proſus in ſtuporem homines adducebat, ſignificans, quid eſſet evulgaturus, ſi vel unam

C horam Ignatio ſuperſuiſſet; *ſicut memorat ibidem Orlandinus.*

560 *Litteræ originales & totæ autographæ P. Olivetii Mauarei, datæ Bruxellis die* XXV. *Februarii anno* 1600. *ad Lancicium, quantum colligitur ex indice, qui illis adjunctus reperitur Romæ, & in cujus fronte inſcriptum eſt*; Al F. Lancicio, *id eſt*, Fratri Lancicio, *ſicut teſtatur P. Ignatius Pinius, eorum tranſcripter*; *litteræ, inquam, illæ ſic referunt*: Quod pro Viro ſancto paſſim habitus ſit a noſtris, argumento mihi eſt, quod nonnullos intelligerem vitos ſapientes & ſpirituales fuiſſe Deum rogare ſolitos per merita ejuſdem R. P. N. a. Quod plerique ſatagerent habere aliquid de ipſius veſtibus vel aliis rebus, quibus utebatur, pro reliquiis, licet adhuc viveret. 3. Omnes ob ſanctitatis opinionem ipſum valde etiam abſentem venerabamur, timebamus, amabamus, colebamus, ut præ reverentia non auderemus ad eum accedere; non quia erat Generalis, ſed maxime quia ſanctus omnium noſtrum opinione erat.

quibus addi ſitteræ autogr. ut Mauarei.

D

§. LIV. De S. Ignatii ſanctitate quid ſenſerit P. Petrus Ribadeneira.

P. *Petrus Ribadeneira, vitæ ac morum* S. Ignatii *intimus inſpector ac fidelisſimus teſtis, in examine juridico Matritenſi, quod anno* 1595. *ibidem habitum eſt, interpoſito jurejurando fidem facere juſſus, quid ſentiret de* S. Ignatii *ſanctimonia, ad capita omnino decem teſtificationis ſuper ea ſuæ argumentum extraxit. Rem intelliget ex apographo dicti examinis, quod e tabulario Romano promptum ad nos miſit ſæpiſſime nominatus monumentorum Ignatianorum ibidem eruderator. Ribadeneira itaque ibi ſic depoſuit*: Ad quintam interrogationem dixit, ſe habere, ſemperque habuiſſe P. Ignatium virum ſanctum, & valde ſanctum, ac Dei amicum. Rationes vero & fundamenta, propter quæ illum habet pro tali, ſunt quæ ſequuntur,

Suſpicio R. Ribadeneiræ Ignatij tanquam vel de ſanctitate ſua

E

Primum, eo quod toto eo tempore, quo cum Patre ipſo adeo intime & familiariter egerit, ut ſupra dictum eſt, non recordatur ipſe teſtis vidiſſe ſe umquam in illo, nec audiviſſe quidpiam ex ejus ore, quod judicio ipſius teſtis non ſolum (nnn) eſſet peccatum mortale, ſed (nec) etiam veniale; non quod ipſe teſtis credat, nnn peccaſſe venialiter P. Ignatium: bene etenim novit, non eſſe juſtum, qui non peccet; & quod ſepties in die cadit juſtus: ſed eo, quod verba Patris ejuſque actiones erant adeo moderatæ & circumſpectæ, ut, cum ipſe teſtis illas audiebat & videbat, non poſſet judicare, eſſe in illis peccatum; quia numquam ab eo audivit verba otioſa, aut murmurationes, vel injurias, etiam dum filios ſuos reprehenderet; nec vidit illum iratum, aut aliqua animi perturbatione motum præter eam, qua ipſe, adhibita conſideratione, & perpenſione, uti volebat, dum reprehenderet, ita ut motus ille rationem ſequeretur, non autem præiret,

primo, quia nullam cognovit in eo culpam

56a Secundo, eo quod viderit in ipſo Ignatio operationes multas virtutum heroicarum ac ſingularis ſanctitatis, præcipue vero circa orationis aſſiduitatem, teneritudinem, devotionem, & lacrymarum copiam, ac dominium, quod circa la-

ſecundo: quia vidit in eo actiones heroicas, ac ſingulares virtutes

F crymas habebat: zelum item ardentiſſimum gloriæ Dei ac ſalutis animarum, profundam humilitatem, ſuique & mundi contemptum, patientiam, alacritatem; in laboribus vero ac perſecutionibus admirabilem fortitudinem & conſtantiam, & ſingularem prudentiam, & ſupra humanam, qua in rebus omnibus ſpiritualibus & temporalibus utebatur, perpetua quadam animi & vultus tranquillitate in rebus omnibus ſive proſperis ſive adverſis; quod ſi aliqua vultus mutatio intercederet, ea erat, cum majorem ſolito lætitiam oſtenderet, ſi quando magna aliqua & repentina tribulatio oriretur: circa reliquas denique virtutes, quæ de eo referuntur lib. v. hujus Hiſtoriæ.

563 Tertio, eo quod illum Dominus elegerit Patrem & fundatorem unius Religionis, qualis eſt Societas, eique dederit gratiam eam plantandi, irrigandi, propagandi, eamque per totum orbem dilatandi, atque ex ea, tempore ſuo, tam uberes, ſuaveſque fructus colligendi. Credendum enim eſt, nec aliter eſſe poſſe videtur, quod Deus Dominus noſter, qui illum ad opus tam magnum elegit, eas etiam gratias & talenta

tertio, quia fundavit Societatem Jeſu, & Ecclesiæ ſpirituali. bus profuit

ei

A ei dederit, quibus ad id pro dignitate præſtandum, opus erat, ut ſolitus eſt facere cum aliis, quorum opera uti vult e dat enim eis gratiam neceſſariam ad id munus obeundum, ad quod eos elegit. Quod quidem eſt adhuc admirabilius, ſi conſiderentur circumſtantiæ, quæ in hoc adeo mirabili opere concurrunt. Cujuſmodi ſunt ipſius P. Ignatii vitæ mutatio a tanta vanitate & luxu, ad tantum ſui contemptum, tamque rigoroſam pœnitentiam. Quod Deus illum docuerit, cum adhuc litteris operam noo dediſſet, dederitque ei medium Exercitiorum ſpiritualium *&c.*: *quæ dedi ſuperius* §. 8. *num.* 78.

Facit ſibi adjunxerit, idem Societatis a Deo acceperit.

564 Quod perſuaſerit ſuis primis ſociis, qui omnes fuerunt Hiſpani, & Galli, ut omni humana ſpe amputata eum ſequerentur; quo tempore tot tamque atrocia bella inter Franciam & Hiſpaniam gerebantur, ſimulque cohabitarent, intima pace & amore plus quam fratrum inter eos ſervato. Quod Deus ei dederit ideam quamdam & formam Societatis, adeo in ſubſtantialibus conformem aliis Religionibus; in rebus vero aliis adeo diverſam, & ab illis differentem, ut appa-

B ret, juxta horum temporum exigentiam: cujuſmodi eſt quartum votum, quod profeſſi emittunt, obedientiæ ſummo Pontifici in miſſionibus præſtandæ, & ad reſiſtendum hæreticis, qui authoritatem Sedis Apoſtolicæ impugnant. Similiter & dilatio profeſſionis emittendæ &c. Cujuſmodi etiam ſunt Conſtitutiones, quas idem Pater Ignatius conſcripſit ſpiritu cœleſti, divinoque ſapientia valde imbutas *&c.*; *quæ habes ſuperius* §. 42. *num.* 434.

Quarto propter revelationes, ac gratias ſuas.

565 Quarto, propter multas & magnas revelationes, viſitationes & ſupernaturales favores, quos P. Ignatius a Deo accepit, quorum nonnulli referuntur primo libro cap. VII. & libro V. cap. I. & XI. ejus Hiſtoriæ: & alii quam plurimi poſſunt conſpici in quaternionibus, quos propria manu ſcripſit, quo tempore Conſtitutiones conſcribebat, fueruntque inventi poſt ipſius obitum.

Quinto, propter miracula ſpiritualia.

Quinto, propter fructum admirandum, qui ex hac idea & Inſtituto ſubſecutus eſt per totum orbem, tam in morum reformatione inter Catholicos, quam in gentilium & hæreticorum converſione, ut notum eſt, qua in re tot ſunt patrata miracula ſpiritualia, quot ſunt perſonæ, quæ ab hæreſi

C & infidelitate ad Catholicam; a prava vivendi ratione ad bonam frugem ſunt converſæ. Quæ quidem mirabilia eo magis æſtimari debent, quam corporalia, quantum intereſt inter bonum, quod per illa Deus mentibus communicat, & bonum, quod corpora recipiunt per miracula alia temporalia juxta doctrinam Sanctorum.

Sexto, propter miracula temporalia.

566 Sexto, propter miracula temporalia, quæ Dominus operatus eſt per interceſſionem Patris Ignatii, dum viveret, & poſt ejus obitum, quorum nonnulla referuntur in Vita ſua, & de quibus in iis, quæ dicta ſunt ad quartam interrogationem, mentio facta eſt. Propter multa denique alia, quæ in diverſis regionibus contigerunt, nempe Romæ, Patavii, Barchinone, Compluti, Toleti, Burgis, & in patria ipſius Patris Ignatii, prout videri poterit per informationes de illis, ad quas ipſe teſtis ſe refert.

Septimo, propter odium diabuli adverſus Ignotum.

567 Septimo, propter ingens odium, quo dæmon ſemper P. Ignatium perſequebatur, & perſecutiones, quas continenter contra ipſum movebat, quod advertit pater magiſter Laynez, idque aliquoties huic teſti dixit: & quod ioter-

dum, dum ſocii ſimul eſſent, abſente Patre I- D
goatio, in ſumma pace & quiete, cum ad illos AUCT.
rediret, continuo exoriebatur eis procella aliqua & J. P.
tempeſtas a dæmone propter odium, quo dictum P. Ignatium perſequebatur. Dixit præterea idem P. Laynez huic teſti, quod, cum eſſet Patavii, vidiſſet pauperem quemdam militem energumenum, *&c. Vide Ribadeneiram lib. 5. cap. 6. ſub finem. Sequitur in apographo noſtro de juvene Matthæo, a dæmone obſeſſo; de quo conſule Ribadeneiram loco citato.* Idem fere in ſubſtantia dixit alius dæmon in civitate Drepaoa in Sicilia, cum primum P. Ignatius obiit, coram prorege Joanne Vega, & nonnullis aliis, inter quos erat pater Hieronymus Domeoechus, Societatis provincialis in eo regno, vir ſanctus; qui hoc ipſum in Urbem ſcripſit. *Factum refert Ribadeneira loco mox aſſignato; & dæmoni hic habeto fidem poſſe, apud ipſum ibidem invenies.*

568 Octavo, propter multas, eaſque graviſ- *Octavo, propter multas graveſque perſecutiones.*
ſimas perſecutiones, quas propter hoc dæmonis odium, & Domini voluntatem paſſus eſt P. Ignatius per totam vitam, adhuc etiam antequam Societatem fundaret, Compluti, Salmanticæ, Pariſiis, Venetiis, Romæ: & poſtquam illam fundavit, in ſe ipſo, & ſuis filiis per totum orbem; ac propter patientiam, fortitudinem, tranquillitatem & alacritatem, quibus hujuſmodi omnes perſecutiones vicit adeo illuſtri victoria, ut notum eſt, ut ſit valde certum ſignum gratiæ ſingularis, qua illum Dominus probavit, confortavit, victoriamque de inimicis ſuis dedit. E

Nono, propter alios ſanctitatis Ignatii indicium.

569 Nono, Propterea quod ipſe teſtis viderit multos, magnoſque Dei ſervos, viroſque graviſſimos repuliſſe ipſum P. Ignatium ſanctum, de quibus refertur in ejus vitæ Hiſtoria cap. XV. lib. IV. ad quos ſe refert; & eſſe certum, ſi nonnulli ex patribus Societatis, quorum ſinguli per ſe videbantur magni ſancti, quales fuere patres Petrus Faber, Jacobus Laynez, Franciſcus Xaverius, Franciſcus Borgia, & alii,) conferantur cum P. Ignatio, pumiliones videri in comparatione alicujus gigantis; id quod ipſimet agoniſcebant, & ut talem magna veneratione reverebantur.

Decimo, propter ea, quæ operatus eſt F

570 Decimo. Propter quædam, quæ Deus, mediante P. Igoatio, operatus eſt in ipſius teſtis perſona, quæ hac occaſione teſtis ipſe refert, teſtaturque, ſe plane ac fideliter relaturum, quemadmodum acta ſunt, ad Dei gloriam, qui ea operatus eſt, & P. Ignatii ſanctitatis teſtificationem, cujus interceſſione patrata ſunt, & ad propriam ipſius teſtis confuſionem. Dixit igitur, quod, cum ipſe eſſet puer, in occaſione quadam repentine eum apprehendit terror & horror adeo magnus, ut interdiu non auderet tranſire ab uno cubiculo domus Societatis in aliud, niſi aliquis illum comitaretur; noctu vero, etiamſi comitem haberet, non audebat tranſire. Qua quidem turbatione per multos dies laboravit, donec quadam die P. Ignatium comitareiur, domum redeuntem ex eccleſia divi Pauli Romæ, eique rationem ejus afflictionis redderet; qui quidem duobus verbis, quæ ipſi teſti dixit, turbationem illam omnino depulit, acſi manu ipſa eamdem extraxiſſet.

In perſona

571 Aſſerit præterea, quod, cum anno MDXLIII. ipſe teſtis eſſet valde vexatus graviſſima quadam tentatione, animo obſtinato non permanendi in Societate, ac rebelli contra ipſum P. Ignatium, volentem, ut ipſe teſtis ſe aliquot dies colligeret, ut ſe Deo commendaret; quod ipſe

A teſtis facere renuebat: quadam nocte menſis Auguſti locutus eſt illi Pater, & duobus verbis, quæ illi AUCT. I. P. dixit, cum eſſet valde obſtinatus & rabellis, ita eum mutavit, ut inceperit clamare alta voce, & dicere; Ego id præſtabo, Pater, ego faciam: *vehementi utique impulſu actus, & vi, humana majore: ſecundum ea, quæ ibidem dicuntur.*

Ipſe ſumus Ribadeneira.

572 Eodem anno MDXLIII. dicit, ſe initio menſis Septembris confeſſum generaliter fuiſſe P. Ignatio, abſque intentione perſeverandi in Societate: nondum enim vota illius ediderat. Cum primum autem confeſſionem abſolviſſet, dixit ei Pater Ignatius hæc ſola verba, ſcilicet: Rogo te, Pater, ne ſis ingratus ei, qui tot te donis & gratiis cumulavit, quot Deus tibi præſtitit. Eodem temporis momento, quo Pater illa verba protulit, cecidérunt ex animo tenebræ illæ, quæ eum obfuſcaverant; ſtatuitque apud ſe, ut in Societate maneret & perſeveraret, tanta promptitudine, & animi firmitate, ut in his quinquaginta duobus annis ab eo tempore elapſis nullam habuerit tentationem, aut cogitationem contra votationem, quæ B ei moleſtiam intulerit. Hæc autem quæ refert, quæque ipſe expertus eſt in animo ſuo, conſideratis illius affectibus, motibus & motationibus, judicat fuiſſe effectus ſingularis gratiæ Dei, quam P. Ignatius habebat; ſiquidem tam paucis verbis tam magnos effectus perficiebat, eordaque mutabat, ac ſerena reddebat, & perpetua liberabat moleſtia, quam patiebantur, ut habetur in ajus Vita lib. v. cap. vi.

qui hæc teſtatur.

573 Aſſerit præterea, P. Ignatium anno MDLV. miſſa ipſum teſtem ex Urbe in Flandriam, ut Philippo regi Catholico ſupplicaret, ut poteſtatem faceret Societatis collegia in ſtatibus illis fundandi: cumqua ſeptem menſes in ea re fruſtra inſumpſiſſet, & modica affulgeret ſpes id impetrandi propter multos & magnos adverſarios, quos res illa patiebatur, accidit, ut P. Ignatius ultimo die menſis Julii anno MDLVI. ex hac vita migraret, ac rex quam primum concederet, quod petebatur, privilegiumque die III. menſis Auguſti proxime ſubſequentis ejuſdem anni: habuitque pro certo ipſe teſtis aliique multi, qui id reſciverunt, Patrem Ignatium, cum primum ex hac vita migraſſet, id C a Domino in cælis obtinuiſſe, quod humanis mediis impetrari non poterat: *quo confirmantur dicta §. 49. num. 515.* Ad ſextam *vero* interrogationem (*qua quæritur*, An noverit, quænam fuerit opinio de ipſo Patre Ignatio apud viros graves, & Dei ſervos) *inter alia quæ reſpondet Ribadeneira*: In ſpecie meminit, ſe audiviſſe a Doctore Peralta, canonico Toletano, viro multarum literarum & notæ virtutis, qui Pariſiis fuerat diſcipulus in ſpiritualibus ipſius P. Ignatii, quod P. Ignatius propter ea ſolum, quæ ille in ipſo viderat, poterat canonizari. *Et inferius, in eis, quæ deponit Ribadeneira*: Ad ultimam interrogationem de publica voce & fama, dixit.., quod cum conſcripturus eſſet P. Ignatii Vitam, ea fuit major difficultas, quam ſenſit, quod intelligeret, ſe non habiturum aut inventurum verba, quibus bene explicare poſſet, quæ animo conceperat de dicti Patris ſanctitate. Conceptus autem ipſi longe adhuc diſtabant ab eo, quod ipſa Pater erat in ſe. *Ita ſentiebat Ribadeneira: nunc externos audiamus,*

D

§. LV. Viri illuſtres externi, meritorum S. Ignatii præcones.

Hontiſſca de S. Ignatio teſtimonia ſum mors Poſtrema.

E*Xternos ſanctis Patris præcones dabit Ribadeneira lib. 4. Vitæ, cap. 17. qui hoc argumentum poſtea amplificavit in Vita breviore, a Quartemontio Latinitate donata: e cujus capite 23. hæc deſumo*: Paulus III. Pontifex maximus, qui primus Societatem confirmavit, de hujus conſilio multa magni momenti decrevit. Inter cetera ſacrum Inquiſitorum collegium Romæ conſtituit, in illudque quatuor ex ordine Patrum purpuratorum coptavit, auctoritate prudentiaque præcellentes, qui in illo tribunali judiciis quæſtionum fidei præſiderent. Julius III. P. Petrum Caniſium Viennenſem epiſcopum facere, vel Ferdinando rege Romanorum multum flagitante, numquam voluit, quia id minime probarerur Ignatio. *Vide dicta paragrapho 39. num. 406. Quanti eum faceret, liquet item ex paragrapho 41. De Paulo PP. IV. dixi paragrapho 49. num. 520. de Marcello autem PP. II. ibid. num. 518. qui, quam familiariter ſimul ac reverenter* S. Ignatio *uteretur, quando erat Cardinalis; quantumque ei deferret vel in graviſſimis ſynodi Tridentinæ, ac Chriſtianæ reipublicæ rebus, conſtat ex laudati Cardinalis epiſtola, quam ex noſtris Romanis documentis ex Italico ſic reddo:* Reverende magiſter Ignati. Mirabere fortaſſis, quod magiſtrum Jacobum Laynez hic detinuerim diutius, quam tu & ille voluiſſetis. Feci omnia in bonum finem, & ob cauſam, quæ ſpectet ad publicam utilitatem: quia cum tradiderim illi provinciam colligendi hæreticorum errores, tam circa Sacramenta, quam reliqua omnia, quæ damnanda ſunt in concilio ex parte dogmatum; cumque id ſit opus longum, ac diuturni temporis, viſum mihi non fuit, illum dimittere, antequam illud vel perduxiſſet ad finem, vel ad illum terminum, ut alius finem ei imponere poſſet. Quæ res cum aliquanto plus temporis requirat, peto abs te, ut æqui bonique conſulas illam ſecuritatem, quam ego accipio a magiſtro Jacobo & abs te. Nihilominus tamen, quando volueris, ut opus relinquatur imperfectum, primo tuo nutu fiet, F quidquid ſcripſeris. Deus te conſervet in ſua gratia. Tridenti v. Februarii MDXLVIII. Veſter M. Cardinalis ſanctæ Crucis. *Hæc ille.*

ac illuſtrib perſonarib

575 *Nunc regrediamur ad Ribadeneiram.* Gregorius, *ait*, XIII. in diplomatis, anno MDLXXXII. & MDLXXXIII. ſcriptis ad ſtabiliendum & defendendum Inſtitutum Societatis, diſerte dicit, Spiritum ſanctum injeciſſe mentem Ignatio ad conſtituendam Societatem, eique Inſtituti formam tradidiſſe. Hoc etiam adjungit, univerſam rempublicam Chriſtianam refici & recreari per filios ipſius Societatis. Denique tam Gregorius, quam qui Gregorium antecefferunt, Pius IV. & Pius V. labores Societatis tantis efferunt laudibus, & fructus, quos Deus inde collegit, tolligitque in dies, ut modeſtia eos hoc loco ſuadeat prætermitti: ſed bi tamen fructus divina virtute ab Ignatio tamquam a radice prodiere. *Addamus his tot illuſtrium perſonarum ad Sanctum litteras; de quibus paragrapho 43. 44. 45. & 46. veluti totidem meritorum ipſius præcones. Nunc denuo ſubſequamur Ribadeneiram.*

576 P. Ludovicus Granatenſis.. de hoc verba ta-

A faciens, admiratione ſe obſtupefactum dicit, intuentem vitam, heroicas & admirabiles virtutes
Ludovici Granatenſis, Surii, Molani &c. bujuſce novi ſpeculi virtutum, & prudentiæ, quod Deus hoc noſtro tempore pro ſalute infinitorum hominum miſit. Hæc enim ſunt ejus verba. Idem pariter alii multi ſapientes ac prudentes ſentiunt: idem plurimi variarum nationum auctores, qui ſuum hac de re teſtimonium ſcripſerunt, ac de eo, ut de Sancto, mentionem inferunt. In hoc numero eſt P. Laurentius Surius, natione Germanus, qui hujus vitæ ſummam attigit. In eodem Joannes Molanus Belga, qui beatiſſimum nominat: In eodem Genebrardus Gallus, qui a Deo contra Lutherum miſſum affirmat. Denique doctor Sanderus Anglus, qui hominem divinum vocat, & auctore atque impoſſore Deo feciſſe, quod fecit. Thomas Bozius propter vitæ ſanctitatem illuſtriſſimum appellat. Paulus Morgii, (*lege* Morigia) Ordinis Geſtanorum (*lege* Jeſuatorum,) Angelus item de Paz Minorum, Mambrinus Roſa, omnes Itali ſcriptores, honorifice de bujus beati Patris vita prædicant. Idem litteris mandarunt Gonſales Igleſus, magiſter Alfonſus Ville-
B ga, & Stephanus Garibai, noſtri temporis Hiſpani ſcriptores, eumque benedictum vocant, beatum & ſanctum. Doctor Jacobus Paiva Luſitanus, qui pro doctore theologo regis ſui concilio Tridentino interfuit, illuſtrem nominat, exemplar ſanctitatis, admirabilem virum mortalibus ſingulari beneficio datum. *Hæc Ribadeneira. De S. Philippo Neria aliquid dicam paragrapho proximo.*

Laudatur Sanctus in epiſtola Barnabitarum. 577 *In omnium præterea manibus verſantur, quæ in lucem edidit Orlandinus. Et libro quidem 16. num. 124. præfertur epiſtola Clericorum regularium, vulgo Barnabitarum, in obitu ſancti Patris, Mediolano ab eis Romam data Kal. Septembris anno* 1556. *Epiſtolæ iſtius exemplum pro me Romæ deſcripſit P. Ignatius Pmius: è quo delibo ſequentia in laudem* Sancti Ignatii *his verbis expreſſa*: Sed neque etiam omnino a nobis receſſit: vivit apud omnes, quocumque ſe per totum orbem nomen Chriſti protendit, duleis & grata ſancti Viri memoria: qui tantum de Chriſtiana republica meritus eſt; quo magiſtro & duce Chriſti fides, religio, doctrinaque adeo propagata ſunt, ut ipſos quoque antipodes penetraverit; apud quos multa millia hominum ad fidem converſa *&c. Et paullo*
C *poſt dicitur*: Pectandolo, oculus fuit cæco, pauperibus ſolamen, & miſeris omnibus præſidium.. Nos in tanto funere ſacram Deo Hoſtiam in altari non ceſſamus offerre: ſpargant alii tumulo purpureos flores; hæc ſacerdotum ſunt lilia, magiſque vernantia & Deo amabilia myſteria, pro ſancta illa anima, licet jam beatæ vitæ gaudio, ut credimus, perfruente. *Hæc ibi.* Has litteras, *inquit memoratus Pater*, eum accepiſſet R. P. Lyonez xiv. Septembris, poſtridie reſponſorias dedit, humanitate religioſa plenas.

ac Ludovici Stradæ; 578 *Apud Orlandinum ibid. a n.* 125. *eſt ſumma epiſtola, a Ludovico Strada, viro, uti addit, egregie docto ac pio, è familia S. Bernardi, ad ſocios noſtros Septimancenſes Hiſpanice ſcripta, ac longo poſt tempore Italice converſa, nec non Romæ in lucem edita, prout habetur ex iis, quæ ibidem dicit Orlandinus. In manibus habeo Italicum aliud ejuſdem epiſtolæ exemplar anno* 1605. *Neapoli excuſum; & quoniam ea notatur ſcripta* XII. *Februarii* 1557. *ex antiquitate pretium illi accedit.* Joannes III. Luſitaniæ rex, *prout Orlandinus ibid. teſtatur n.* 129. tum ſæpe quantum Ignatio tribueret, declaravit, tum aliquando, cum demortuo Julio III. ſummo D
Pontifice, egregie facturos Cardinales dixiſſe fertur, ſi Pontificem crearent Ignatium. AUCT. J. P.

Cardinalis hic Auguſtanus, a Cueva, ac Ludovico; 579 *Otho Truchſes, Cardinalis Auguſtanus, libro ſuæto, num.* 131. *præter alia, quæ Herbipoli ſcripſiſſe notatur; quomodo fuerit erga Sanctum affectus, non obſcure indicavit, quando* ſanctiſſimi noſtri Patris *nomine eum nuncupat. At num.* 132. *Bartholomæi a Cueva Cardinalis litteræ proferuntur; in quibus non ſecus atque in jactura erepti ſibi amantiſſimi patris filius* recordationis optimæ ſanctique Patris noſtri Ignatii *meminit. Et mox* ſingulari amico & parente orbatum *ſe affirmat. Adde his breve illud*: Profecto, *inquit*, Chriſtiana reſpublica unum præſtantiſſimorum capitum, quæ habebant, amiſit. *Ludovicus Cardinalis Ludovi ſius in Panegyrico ſacro, in metropolitana Bononiæ eccleſia habito in dedicatione ſacelli* S. Ignatii, *latinitate donato, ac typis Plantinianis anno* 1632. *edito, pag.* 40. *poſtquam a numero thaumaturgorum eum non eſſe ſegregandum dixerat, mox*, At ego, *inquit*, miraculorum omnium maximum fuiſſe miraculum Ignatium ipſum erediderim. *At finis non ſit, ſi operoſius colligere voluerimus alia in laudem ſancti Patris elogia. Interim qui plura deſiderat, adeat noſtrum Chriſtophorum Gomez in Elogiis Societatis, ſive ejuſdem Propugnaculo, Pontificum, conciliorum, Cardinalium, antiſtitum; nec non imperatorum, regum, principum &c. teſtimoniis conſtructum. Theophilus quoque Raynaudus noſter in opuſculo, quod inſcribitur* Sanctus Ignatius Loyola anima mundi, *puncto* 11. *honores Sancti collegit.* E

quibuſdam obſtrepunt hæretici. 580 *Atque hæc quamquam ita ſunt, tamen* Unum genus, *inquit Ribadeneira apud Quartemontium loco ſupra allegato*, infeſtum adverſumque eſt eorum, qui ad hoſtes Eccleſiæ defecerunt; qui in id unum incumbunt, ut de ejus fama detrahant, ſcribant etiam libros, in quibus & ejus vitam, & univerſum ejus Ordinem criminentur. In hoc numero eſt Calvinianæ ſectæ colluvione notiſſimus Simon Lithus Miſenus, qui quinque libros edidit contra alios quinque, quos de B. Ignatii vita in vulgus emiſimus. Qui mea ſententia non minus valent ad arguendam hujus ſanctitatem, quam præclara de ejus virtute tot actaniorum virorum teſtimonia, quos diximus. Sicut enim magnæ laudis eſt a bonis laudari; ſic non minoris, ab improbis vituperari. *Miſeni iſtius male feriati audaciam egregie repreſſit noſter Jacobus Greſerus libris item quinque apologeticis pro Vita* S. Ignatii, *quam Ribadeneira edidit, conſcriptis. Valeat interim hic contra hunc, atque alios impudentes ejuſdem furiis & infamitos, illud S. Hieronymi in epiſtola* 80. *ſignata in editione nova operum ejus tom.* 4. *col.* 643. *ad S. Auguſtinum*: Macte virtute, in orbe celebraris, Catholicæ conditorem antiquæ rurſum fidei venerantur atque ſuſpiciunt; &, quod ſignum majoris gloriæ eſt, omnes hæretici deteſtantur, & me pari perſequuntur odio, ut quos gladiis nequeunt, voto interficiant. *Verum non eſt, quod hujuſmodi calumniatores nos morentur.* F

Elogium S. Ignatii in Bulla canonizationis ejus. 581 *Quanto verius & æſtimabilius eſt elogium, quo Chriſti in terris Vicarius Urbanus VIII. ſanctum Patrem noſtrum proſequitur in Bulla canonizationis ejus, in qua hæc leguntur*: Vir vere, quem prælegerat Dominus, ut eorum dux foret, qui portarent ejus ſanctiſſimum nomen coram gentibus, & populis, & infideles ad veræ fidei cognitionem inducerent, ac rebelles hæreticos

Digitized by Google

A ſticos ad illius unitatem revocarent, ſuique in ter-
Auct. J. P. ris Vicarii auctoritatem defenderent.

§. LVI. Quanto in pretio fuerit S. Ignatius apud Cardinales Gaſparem de Quiroga, Franciſcum Mariam Taurufium &c.

Cardinalis de Quiroga inter homines cum ſumæ ſanctitatis tum ſapientiæ

NOminatus ideutidem in hujus Commentarii decurſu, archivii noſtri Romani ad notitias Ignatianas inde eruderandas inſpector, mecum inde communicavit ſequens teſtimonium, quod ex originali Hiſpanico, a ſe ibidem poſtea reperto, correxiſſe ſe affirmat. Sic vero habet: Gaſpar de Quiroga, divina miſeratione presbyter Cardinalis S. R. E. tituli S. Balbinæ, archiepiſcopus Toletanus, primas Hiſpaniarum, major cancellarius Caſtellæ, inquiſitor generalis Apoſtolicus adverſus hæreticam pravitatem & apoſtaſiam in regnis & ditionibus ſuæ majeſtatis, ejuſque conſiliarius ſtatus & præſes concilii Italici &c. Omnibus & ſingulis has literas noſtras lecturis ſalutem in Chriſto Jeſu Domino noſtro. Cum ad divinam gloriam & honorem ſervorum ipſius, ac ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ ædificationem, & cunctorum Chriſti fidelium exemplum magnopere pertineat, ut agnoſcantur, æſtimenturque perſonæ præcipua virtute, raraque & excellenti ſanctitate florentes, quas idem Dominus in hunc mundum mittit, ut exemplari vita ſua alios excitent & accendant:

B

ponit S. Ignatium

583 Cumque inter præcipuos ejus famulos, quos bonitati ipſius placuit noſtro hoc calamitoſo tempore dare Eccleſiæ ſuæ, quæ nunc tam crudeliter vexatur & oppugnatur ab hoſtibus ſuis infidelibus ac hæreticis, fuerit B. Pater Ignatius de Loyola, fundator ac parens venerabilis Societatis Jeſu, qui ſanctæ vitæ ſuæ exemplo, ſalutari doctrina, atque inſtitutione, propagatione & gubernatione ejuſdem ſuæ Religionis, quæ adeo brevi tempore per totum orbem diffuſa eſt, maximos fructus edidit, tum in hæreticis reprimendis, tum in adducendis ad Evangelii lumen gentilibus, tum etiam Catholicorum moribus reformandis; ſicut omnibus eſt perſpicuum;

C

appropinquiſſe cognitum,

584 Idcirco, cum nos prædictum B. Patrem Ignatium noverimus, & illius familiaritate uſi fuerimus, negotiaque non pauca cum eodem Romæ tractaverimus (quod inter alia beneficia nobis a Deo collata, ut ſingulare referimus:) ac propterea ſancta illius vita, moreſque fuerint nobis cogniti; ut in hoc ſuo Servo divina bonitas magis glorificetur, his noſtris literis declaramus, verum eſſe, nos eum cognoviſſe, perſæpe cum eo tractaſſe, & cum eodem devoto Patre Ignatio de Loyola fuiſſe arcto amicitiæ vinculo conjunctos, nec umquam nos vidiſſe in eo, aut ab ore illius aliquid audiviſſe, quod ſanctitatem & gravitatem viri perfecti, ſanctique dedeceret:

& variis virtutibus inſignem.

585 Imo potius eumdem ſemper ut virum vera humilem habuimus, mitem, patientem, charitate, zeloque divinæ gloriæ, & ſalutis animarum præditum, mundi contemptorem, prudentem, magnanimum, atque inter omnes blandorum & aſperorum, proſperorum atque adverſorum temporum mutationes, ſemper illum vidimus & obſervavimus (non ſine magna admiratione) eodem vultu, gravique lætitia, & religioſa gravitate; ita ut in compoſitione vultus D facile ſpectandam ſe præberet æquabilitas & pax animi. Denique talis a nobis cognitus, atque habitus eſt, qualem eſſe conveniebat illum, quem Deus ad tantum opus elegerat, quantum fuit inſtituto, propagatio, & fructus ſanctæ ſuæ Religionis. Itaque pie credimus, benedictam illius animam cælo eſſe receptam, ac ſrui Deo, & temporalium ac ſalubrium ſuorum laborum præmio ſempiterno. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas, & a noſtro ſecretario regiſtratas dedimus Matriti die ſexta Julii MDXCIII. G. Cardinalis archiepiſcopus Toletanus. *Et ſubditur*: Mandato illuſtriſſimi ac reverendiſſimi Domini Magiſter Hieronymus Paulus. *A tergo impreſſum eſt ejuſdem Cardinalis archiepiſcopi ſigillum magnum in cera Hiſpanica rubra*. Regiſtratum L. 7. fol. 353. Hieron. Paulus. *Ex producta epiſtola confirmantur & illuſtrantur dicta Ribadeneiræ de iſto præſule lib. 4. cap. 57. & declarantur, quæ de eodem refert in Vita parva cap. 23.*

E

Teſtimonia Cardinalis Taurufii, qui mortuo ſi adfuit

586 *Eminentiſſimi Franciſci Mariæ Taurufii epiſtola de S. Ignatii virtutibus habetur apud Bartolum lib. 4. num. 35. quæ etiam è tabulario Romano ad me una cum aliis documentis Ignatianis miſſa eſt hoc titulo*: Copia primæ atteſtationis illuſtriſſimi Cardinalis Taurufii exhibita die XIV. Feb. MDCVI. Jacobus Gianeus notarius publicus. *Ex noſtro autem exemplo deſumo iſtæ*: Franciſcus Maria Taurufius, S. R. E. tit. S. Bartholomæi in Inſula presbyter Cardinalis, ex Apoſtolica diſpenſatione archiepiſcopus Senenſis, omnibus & ſingulis *&c.* Beatus vir Ignatius Loyola, Societatis Jeſu fundator, firmiora quidem ſuæ gloriæ teſtimonia habere non poteſt, quam quæ per ejus Inſtituti ſectatores, vera hujus ſeculi lumina, omni virtutum ac diſciplinarum genere præditos, Deus ipſe evidenter exhibet. *Id quod probat ex fidei Catholicæ propagatione, hæreticorum converſione, ac reformatione Chriſtianorum morum, Deo duce, ac* Ignatio *æterni regni vexilla præferente, animoſque ac vires, nec non armorum præſidia ſuppeditante. Et deinde ſic proſequitur*: Nos profecto, quibus præcipuo Dei munere illum in hoc ergaſtulo carnis adhuc degentem noviſſe, ejuſque animam ab ipſo ſolutam hinc migrantem in F æterna tabernacula, ut certo credimus illico recipiendam, cum in illiuſmet cubiculo tunc adeſſemus, precibus votiſque comitari datum fuit, adeo ſemper ejus nomen, eminentemque ſanctitatem venerati ſumus *&c.* Datum Romæ pridie Kal. Septembris MDC. Ego Franciſcus Matia Cardinalis, & archiepiſcopus Senenſis affirmo. Joannes Tanius ſecretarius.

item Cardinalis Otho Truchſes ſi Galli ſignificationem maximi faciebant.

587 *Duobus hiſce purpuratis Patribus accedat Otho Truchſes, paragrapho 55. memoratus; de quo litteræ Manarei, ſuperius §. 53. ſub finem citatæ ita docent:* Quod ad externos attinet; vidi, *ait*, Cardinalem Othonem Truchſes venientem, dum viveret, ad ipſius ſacellum domeſticum, ut oraret vel celebraret, arbitratus Viri ſanctimoniam aliquid virtutis in locum conferre: poſt ejus mortem vidi Cardinalem Hoſium ſimiliter venientem, ut ibidem celebraret, ob Viri ſancti memoriam, qui ibi orate, & celebrate ſoleret. Audivi alios pletoſque de eo loquentes, ut de Viro ſancto, inter alios dominum Virgilium Creteentium, D. Philippum Nerium, præfectum Oratorii S. Hieronymi, & alios, quorum

A rum mihi nomina exciderunt. *Ad eō* præfectum, *notas dictus P. Ignatius Pinius, S. Philippum Nerium mortuum esse in Oratorio S. Mariæ in Vallicella*; aliud *insuper Romæ esse* Oratorium (*in quo prius habitavit S. Philippus*) *quod vocatur* S. Hieronymi. *quia templum habet dedicatum S. Hieronymo. Hujus, inquit*, præfectum *distinguit Manarenus a S. Philippo.*

inter quos S. Philippus Nerius.

588 *Occasione autem modo oblata ex eo, quod decebatur de S. Philippo Nerio, produco singulare aliquod dictum ex documento, quod inter alia laudatus P. Ignatius Spicilegio suo Romano inseruit. Ex Italico ita illud reddo*: P. Gabriel Venustus, Societatis Jesu professus, bonus admodum Religiosus, plurium collegiorum rector, ac demum in collegio Romano rerum spiritualium præfectus, facile bis mihi narravit, quod, dum in seminario Romano esset alicujus cubiculi præfectus, iviſſetque cum patre noſtro Rubino ad eccleſiam novam, ad videndam quamdam picturam recenter admodum expoſitam, occurrerit ſibi S. Philippus, ac quæſierit, quales eſſent. Reſponderunt ei; Societatis Jeſu. Subjunxit Beatus: Eſtis filii magni Patris: ego ipſi obſtringor; magiſter Ignatius me docuit facere orationem mentalem. Hoc totum eſt, quod mihi narravit P. Venuſtus: id quod me ex ipſo audiviſſe, fidem facio his manu mea ſcriptis. Famianus Strada. *Supradictus notitiarum Ignatianarum collector circa eccleſiam novam hæc obſervat*: Sic vocatur templum ædificatum a S. Philippo Nerio, ubi antea erat templum S. Mariæ in Vallicella. Vide Acta Sanctorum tomo VI. Maii, pag. 547. & pag. 593. additiunculam. S. Philippum Nerium loco templi S. Mariæ in Vallicella exſtruxiſſe eccleſiam novam, teſtatur Petrus Jacobus Bacciusin Vita ejuſdem Sancti, Italice edita Veronæ MDCXXIV. lib. I. cap. 13.

B

§. LVII. Vultus ac corporis conformatio, veſtitus, afflicta valetudo; effigies, ſcripta.

Extera corporis habitudo,

C QUi *ad conſcribenda* S. Ignatii *geſta animum adjunxere, illud curarunt impenſa, ut oris, vultuſque habitudinem, atque externam corporis conformationem ac ſtaturam genuinis, quoad poſſent, lineamentis repræſentarent. Ribadeneira imprimis hanc rem agit lib. 4. cap. 18. in Vita breviore pro ſuo ibidem inſtituto paucioribus eam verbis expedicus. Brevis etiam eſt in hoc argumenta Maſſeius lib. 3. cap. 15. quo Vitæ ſancti Patris coronidem imponit. Quantum vero ad ſtaturam corporis attinet, dictus Ribadeneira libro ac capite citatis ſic ſcribit*: Statura fuit modica vel potius brevi. *Apud Quartevonium in Vita breviore hæc traduntur*: Fuit mediocri ſtatura. *Ne autem quæ hic de* mediocri, *illic de* modica *vel potius* brevi *dicuntur ſtatura, dubiam vel obſcuram pro certa ac perſpicua repræſentent; ad manum eſt menſura ſtaturæ Sancti noſtri, una cum Spicilegii Romani notitiis a P. Ignatio Pinio mecum communicata, in hæc verba*: Hoc filum ſericum tantum, expanſum exacte in directum, ſed non tenſum, æquat altitudinem arundinis, quæ hic ſervatur in ſacrario ſacellorum domeſticorum, olim conclavium S. Ignatii, tamquam menſura altitudinis ejuſdem Sancti. *Porro linea illa, quam hujus impreſſæ paginæ intercolumnio præter morem inſertam vides, ſextam dicti filii ſerici partem ad-*

æquat; qua ſexies multiplicata, facile erit cuilibet, ſu cognitionem venire altitudinis corporis totius.

D

AUCT. J. P. *veteris mandati.*

590 Grato & pleno dignitatis aſpectu, *ut cum Maffeo lib. 3. cap. 15. loquar, Virum ſanctum fuiſſe accepimus; addente Bartolio lib. 4. num. 32. ſervore Eleutherum Pontanum, Sancte ait notum, quod ſola ſua præſentia circumſtantes ad gravitatem & modeſtiam componeret; quoaque nonnulli, deliſti alicujus ſibi conſci, non juſtinerent illius præſentiam, nec auderent vultum ſuſtinere; ut nihil dicam de vivaciſſimis & acute penetrantibus oculis, temperie indolis ardentiſſimæ, ſed virtutis imperio ita edomita, & ab omni ardoris demonſtratione aliena, ut pituioſam potius conſerent medici. Dicamus id quod res eſt: ita ille omnes naturæ motiones noverat obedientes reddere rationi, ut ex omni indolis contemperatione, & ex nulla conſtare videretur: cui utpote affectio imperabat nulla, obtemperabant omnes.*

Alia quæ dum his ſuperaddita de egreſſu a domo.

591 *Nonnulla, quæſitis Lancicianis ac reſponſionibus Velotianis, de quibus mox n. 596. immixta circa habitudinem exterioram ac veſtes ſanctis Parentis, huc pertinent; ubi ad facuadum*: Ao erat valde canus: & cujuſmodi pilos habebat plures, nigrone an canos? *Reſpondet Velatus*: Erat cana barba hic & illic, & non univerſe. *Ad tertium*: Quando exibat foras, an geſtabat pallium, an veſtem, qua nunc utuntur ſcholares Romæ, factam more Gallico? *Reſpondet Velatus*: Quando prodibat foras, geſtabat pallium. *Ad decimum quartum*: Cum in quadam epiſtola Reverentiæ veſtræ legerim, quod, dum aliqua vice P. Ignatius è palatio reveheretur mula, rediret per plateam Tranſtiberinam; vellem ſcire, an hoc faceret ſæpe, & an ex humilitate, ne videretur ab hominibus, an, ut ſugeret populum? *Reſpondet Velatus*: Hoc faciebat, quando debebat agere cum Pontifice, utque minus videretur, vehebatur mula. *Quando, inquam, debebat agere cum Pontifice*: Subintellige, *ut reſte hic obſervat P. Ignatius Pinius*, & quando Papa commorabatur in palatio Vaticano ad S. Petrum: nam palatium ad S. Marcum, erat vicinum domui noſtræ. Ceterum palatium Vaticanum diſtat media hora a domo noſtra; & plurimi juvenes Religioſi, non media hora inde diſtantes, illuc vehuntur rheda. Quid ni ergo mula Ignatius tenex?

E

veſtitus, & afflicta habitudo ulterior valetudo.

592 *Quæſita ejuſdem patris Lancicii, quæ is propoſuit P. Ribadeneiræ in literis originalibus, Romæ die XXVI. Junii anno 1597. Matrimum datis; atque laudati P. Ribadeneiræ Reſponſa, in earumdem literarum margine adſcripta*: *quæ utraque Latine exarata ſunt ex tabulario Romano, deſcripturo P. Ignatio Pinio; documenta, inquam, illa circa veſtitum* S. Ignatii, *ad quæſitum undecimum*: Quomodo veſtitus *fuerit*, id eſt, quid aliud præter ſotanam, portaverit: qualem ſubuculam vel pectorale habuerit, & cujus coloris; *hæc habent*: Subuculam lineam geſtavit, & thoracem nunc ſimplum, nunc duplum pro ratione temporis. Sed quia ſtomacho frequenter ac vehementer laborabat, pellibus & aliis pannis ſovebat ſtomachum, quem ex nimio frigore imbecillum eſſe medici falſo ſuſpicabantur: ſed poſt triginta tres annos (*morbi ſeu doloris, videtur ſubintelligendum*) tandem cognitum eſt, calorem eſſe morbi cauſam, non frigus. Itaque pelles & cætera operimenta, ad calefaciendum ſtomachum adhibita, rejecit; ac melius habuit. *Orlandinus lib. 16. n. 93.* Non eam ætas, *inquit*, modo gravis, diuturnæ ærumnæ, ſeveriſſima diſciplina, ſed etiam perverſa affidui languoris curatio attriverat; quam triginta fere annis neceſſi-

F

ANET. J. P.

A naceſſitati contrariam fuiſſe adhibitam, nuper erat compertum, fovendo ſtomacho intentis medicis, cum refrigerare jecur deberent.

ita quidem, ut ro Horis ſervirentur

593 *Nec vero morbus unus valetudinem Sancti extenuavit; uti lucet è medici ad tuendam illam præſcripta, quod inter ſcbedas Roma acceptas habeo ante me, & unde pauca extrabo ex Hiſpanico verſa:* Veſtra Paternitas eſt aliquantum ſubjecta catarrho, ac timeri poteſt, ne ſit ſubjecta magis in poſterum, per ætatem & occupationes interiores. Neque rea eſt parvi momenti, ab iſta infirmitate ſe præſervare; *ſicut ibidem probat. Tum explicat catarrhi cauſas, ut ab his ſibi caveat, ac remedia. Ex dictis patet, magnam in infirmo corpore animam fuiſſe ſancto Patri. Quouſque autem attenuate valetudinis ejus ſtatus pervenerit, facile videbit, qui conſideraris, debilitatis corporeæ cauſa diſpenſatum cum Sancto fuiſſo a Sede Apoſtolica in recitatione Officii canonici: cujus rei ego tibi inſtrumentum ex noſtro tabulario Romano, & ex ipſo autographo exemplo deſcriptum;* Fidem facio ego Franciſcus Vannutius Romanus, ſanctiſſimi D. N. Pauli Papæ tertii eleemoſynarius, ac baſilicæ B. Mariæ in Fonte olei, Tranſtyberinæ regionis, canonicus, quod accepto per præfatum SS. Dominum noſtrum Papam, quod venerabiles Ignatius de Loyola, & Didacus de Eguia, presbyteri Hiſpani ambo diœceſis Pampilonenſis, propter varios pro Chriſto exantlatos labores, Ignatius videlicet eorporis & præcipue ſtomachi; Didacus vero etiam oculorum, adeo graves & aſſiduos dolores & ægritudines iocurrerunt, ut difficulter & cum magno temporis diſpendio Horas canonicas è libro legere poſſint;

B

a Sede Apoſtolica diſpenſatum tum ſo fuerit.

594 Eiſdem Ignatio & Didaco, quod ipſi eaſdem Horas canonicas, ac divinum Officium diurnum pariter ac nocturnum, ſecundum morem & conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ etiam noviter introductum, etiam anteponendo & poſtpnnendo dicere & recitare, ſeu illas & illud omnino prætermittere, ac minime dicere & recitare, & loco earumdem Horarum ac divini Officii hujuſmodi, niſi eorum corporalis aut ſpiritualis fragilitas ac debilitas id impediat, vel ſicut in Domino ſalubrius conſpexerint expedire (ſuper quo eorum conſcientiam oneravit) alias orationes, quæ è libro repeti non habeant, dicere ac recitare, ſeu confeſſiones audire, vel Chriſti fideles exhortari, vel alia aliC qua opera ſibi & eiſdem fidelibus fructuoſiora & ſalubriora facere, abſque conſcientiæ ſcrupulo libere ac licite poſſint & valeant, vivæ vocis oraculo mihi facto indulſit, ſibique ad id licentiam & facultatem Apoſtolica authoritate conceſſit. In quorum fidem præſentibus de ipſius SS. Domini noſtri mandato ſubſcripſi, & illas ſolito ſigillo memoratæ baſilicæ muniri fecit. Datum Romæ in domibus ſolitæ reſidentiæ anno a nativitate Domini noſtri Jeſu Chriſti MDXXXIX. die vero ſecunda menſis Januarii, pontificatus prædicti Sanctiſſimi anno quinto. Idem Franciſcus Vannutius manu propria ſubſcripſi, & ſigillavi. *In tergo adſcriptum eſſe* S. Ignatii *manu*, licentia da Inigo para el Officio canonico (*id eſt*, licentia Ignatii ad Officium canonicum,) *numotat hujus inſtrumenti tranſcriptor; de quo alibi ſæpius.*

Nulla eſt effigies, quæ Sanctum perfecte repræſentet.

595 *Fruſtra laboraverit aliquis, ut nanciſcatur alicubi imaginem Sancti pictam aut fictam adeo artificioſe ac feliciter, ut eum perfecte, & ad vivum, quod aiunt, referat; teſte Ribadeneira loco ſupra citato: ubi & cauſam addit, ſummaque judicium, quæ-nam ex omnibus, quæ circumferuntur, proxime ad veram accedat. Bartolus eam aſſignat,* quam Alexander Crivellus Mediolanenſis, qui poſt ſacra purpura eſt ornatus, furtiva pictoris opera ex aD duci juſſit, ſecum interim familiariter colloquente, planeque piæfraudia ignaro. *Addit,* Romæ *nos habere* opus Jacobini Conti, pictoris excellentis, ex vultu quidem mortui exceptam, ſed ex viventis perfectam imagine, quam tenebat is pictor animo impreſſam, quod eſſet ſolitus apud eum peccata deponere, eumque ſæpius videre. Habetur hæc omnium maxime germana, quod & ſit ultima, & doctæ manus penicillo expreſſa. *Hæc ibi.*

quamſi pro alio magis ad ſimilitudinem aptato cedat.

596 *Maffeius lib. 3. cap. 15.* Effigies, *inquit,* circumfertur illius, non admodum ad vivum, ut familiares affirmant; ſiquidem ex mortui demum facie, gypſo imaginem expreſſere plaſtæ; quoniam iple, dum viveret, quamquam multorum precibus fatigatus, neque pingi, neque fingi ſe paſſus eſt. *In noſtro exemplo Romano, quod continet* Quæſita P. Lancicii ex literis autographis, datis Romæ VIII. Aprilis MDXCVIII. ad P. Joannem Baptiſtam Velati, Mediolanum: *nec non* Reſponſa Patris Joannis Bapt. Velati, ipſius manu ſcripta E in margine literarum P. Lancicii; *in quo exemplo ad hoc quæſitum primum Lancicii*: Quænam imago ſit ſimilior B. P. Ignatio: & an illa ex gypſo, poſt ejus mortem facta, &, ſicut dicitur, depicta a veſtra Revereotia, ſit verior omnibus, quæ circumferuntur coloribus depictæ: *Reſpondet P. Joannes Baptiſta*: Hæc quæ ex gypſo, præ omnibus: & ex coloratis illa, quam habet in cubiculo noſter Pater Generalis.

tamquam maxime genuina,

597 *Ceterum de hac imagine inter poſitiones & articulos, a loro P. Laurentio de Paulis, procuratore generali Societatis Jeſu, & conſortio, in cauſa canonizationis ſancti Patris noſtri propoſitos, titulo* De opinione ſanctitatis, *dicitur,* Quod poſt mortem S. Ignatii, antequam ejus corpus ſepeliretur, pictores, qui tunc eraot io Urbe, effigiem ſeu imaginem, vulgo nuncupatam ritratto, quæ eſt in domo profeſſa Romana ejuſdem Societatis, & apud prædictum reverendum Patrem Generalem ejuſdem Societatis (*mentia facta fuerat ante de Claudio Aquaviva*) aſſervatur, fecerunt, & ſumpſerunt. Ex illa imagine ſeu ritratto permultæ aliæ imagines ad inſtantiam principum virorum, & nobilium, ac alinrum depictæ fueruot. *Ad imaginis ſupradictæ prototypon efformatam ſuſpicamur* F *illam, quam R. A. P. N. Claudius Aquaviva tranſmiſit ad R. P. Oliverium Manareum, de qua nunc agemus.*

Quænam hic detur.

598 *In catalogo reliquiarum & documentorum, quæ ſervantur in cubiculo R. P. Rectoris collegii Societatis Jeſu Lovanii, manu R. P. Bernardi vanden Haute, qui tum temporis iſti collegio præerat, humaniſſime ad noſtrum uſum ſcripto, notantur ſequentia:* Effigies S. P. Ignatii, in cujus dorſo ſcriptum eſt *ſermone noſtra vernaculo, quem ita in Latinum convertimus:* Hæc imaguncula anno MDCXII. a reverendo Patre Claudio Aquaviva miſſa eſt reverendo Patri Oliverio Manareo, rogando ejus judicium, an hæc recte referret noſtrum beatum Patrem Ignatium. Ad quod reſpondit, numquam ſe vidiſſe, quæ melius referret, quam illa. Quod tunc ejuſdem patris Oliverii locius atteſtor Jacobus vanden Steen. *Et mox ſequntur in dicto catalogo:* Effigiem hanc dictus P. Oliverius dono dedit iſti fratri Jacobo, qui mortuus eſt Lnvanii, & ipſius elogium habetur in Hiſtoria collegii Lovanienſis ad annum MDCLI. in fine. *Conſule dicenda infe-*

A *inferius ex ejuſdem P. Oliverii teſtimonio: ubi curioſa quædam de hoc argumento tradit. Ceterum imaginem hanc penicillo pictam, ſcalpro in æs incidi curavimus, ad prototypi ſui imitationem; adjecto ea occaſione ornatu, qui Sancti effigiem ambit; prout in æſypo, quod hic repræſentatur, videre eſt. Ecquis illud.*

C 599 *At facilior eſt jactura, quod veros oris totiuſque vultus ſancti Patris ductus, ac ſpirantes eorumdem characteres ad vivam perfectamque imitationem ars pictoria perducere haud potuit; poſtquam ſimilimam prototypo ſuam ipſemet nobis quodammodo depinxit imaginem in ſcriptis ſuis, in quibus non ſecus atque in pictura quadam ſingulares ejus naturæ ac gratiæ dotes, &, ut verbo dicam, totus* Ignatius *relucet. Orlandinus lib. 16. n. 101.* Exercitia, *ait*, ſpiritualia & Conſtitutiones ab eo relictas, qui Ignatium æſtimare vult, norit. Illa ſunt Ignacii forma: hæc imago. Ex illis, in his expreſſa ejus eſt virtus: in utriuſque deſcriptæ ſunt viæ ac ſignata veſtigia, per quæ ad celſiſſimum perfectionis culmen aſcendit. *De Exercitiorum ſpiritualium libro plurima dixi ſuperius paragrapho 5. & ſequentibus. Illum ſanctus Pater Hiſpanice quidem compoſuit, ſed P. Andreas Fruſius latinitate donavit; prout habemus ex Bibliotheca ſcriptorum Societatis Jeſu pag. 1. qui anno 1556. eodem quo* S. Ignatius *è vivis abiit, diem clauſit extremum vitæ ac rectoratus collegii Germanici; vide Orlandinum lib. 16. n. 89. apud quem n. 90. viri elogium reperies.*

Imago Ignatii relucet in libello Exercitiorum.

§. LVIII. Alia quædam S. Ignatii ſcripta.

D Auct. J. P.

SCripſit etiam, *inquit Ribadeneira in Catalogo Scriptorum S. J.* librum Conſtitutionum, decem in partes diſtributum, in quo leges dat Societati, & abſolutiſſimam gubernationis formam præſcribit, tanto ſpiritu, tanta ſententiarum gravitate, verborum pondere, ordine, comprehenſione, ut non humana doctrina, ſed divinitus infuſa videatur. *Librum hunc ex Hiſpanico ſancti Patris Latinum fecit Joannes Polancus; ut videſis in citata Bibliotheca: ubi ipſe etiam Conſtitutionum Declarationes S.* Ignatio, *tamquam vero earum auctori, aſſeruntur, contra nonnullos, qui illas a Jacobo Lainio condatas fuiſſe exiſtimarunt, ſecundum ea, quæ ibidem dicuntur: Quamquam vero nos jam in antecedum plurima dixerimus in laudem Conſtitutionum, earumque confectionem ſancto Patri vindicaverimus, liceat tamen nobis ex eadem Bibliotheca pag. 2. hæc illis ſuperaddere ad pleniorem iſtius libri laudem.* Reluceat etiam nobis ejus animus.

E 601 Eum certe eum Paulus IV. Pontifex maximus, cui jam diu non omnino probari videbatur, recognoſcendum, judicandumque dediſſet duobus Cardinalibus Tranenſi, & Reumano, adjunctis deinde etiam Alexandrino & Moniliano: qui omnes viri fuerunt ſapientiſſimi, diverſorum Ordinum, è Dominicanis, Franciſcanis, & Clericis regularibus: &, quod caput eſt, præoccupati calumniis eorum, qui intime nota habere omnia exiſtimandi erant, prorſus tamen illibatus eſt redditus. Enimvero admiratione dignum eſt, ea ſanctum Patriarcham concepiſſe, atque in his Conſtitutionibus Ordini ſuo præſcripſiſſe, quæ, quod ab aliorum Ordinum norma recederent, parum firma, & ſinceræ theologiæ conſentanea nonnullis viris graviſſimis ſunt viſa, atque eo nomine diu multumque oppugnata; ſed Apoſtolica eandem ſententia rata firmataque ſunt, & adverſantia placita cenſuræ ſubjecta. Uc non temere ſcripſerit è recentioribus quiſpiam, S. Ignatium inter doctores eximios merito propter hos libros numerandum, utpote qui theodidactus illos conſcripſerit, tam profunda probataque doctrina referros, ut omnia & ſingula in eo contenta, ſint Apoſtoli- F eo judicio ceu pia ſanctaque declarata. Certe tres Pontifices ſummi, nempe Gregorius XIII. Gregorius XIV. & Paulus V. poſt iteratum toties Conſtitutionum examen, eas omnes, ac ſi ad verbum ſingulæ Bullis ſuis inſertæ fuiſſent, confirmarunt & approbarunt. rigida examinatio, & Apoſtolica judicio comprobata.

602 *Nunc Catalogum Ribadeneiræ reviſamus:* Scripſit præterea, *ait*, epiſtolam de religioſa obedientia, ad Luſitaniæ ſocios, ac filios, tam perfectam, & omnibus expletam numeris, ut omnium præceptionum inſtar ſit, quæ de obedientia traduntur. *Eam dedit* Roma *ſanctus Vir* VII. Kal. Aprilis MDLIII. *Idem auctor in Vita* S. Ignatii *lib. 3. cap. 4.* admirabilem *ac* divinam *illam vocat. Quam vero egregie earum ac pretioſum habuerit aurenm hoc monumentum S. Franciſcus Borgia, palam profiteri volnit in ſua epiſtola, quæ eſt De mediis conſervandi ſpiritum Societatis, unde illa excerpimus num. 9.* Quod ad virtutem obedientiæ pertinet (ad quam Societas omnia refert, tamquam ad ſcopum, & vexillum, quæque ejus eſt turris præcipua) etſi nonnulla forcaſſe dicenda erant; tamen quia B. P. noſter epiſtulam de ea ſcripſit, non Item in epiſtola de religioſa obedientia,

utilem

A utilem modo, ſed omni dignam admiratione; quippe cui nec quicquam addi poſſit, nec detrahi; ad eam vos remitto, cum hac una voce Evangelii: Hoc ſac & vives. Hoc enim in Domino nobis polliceri poſſumus ſore, ut, ſi quæ in illa continentur, præſtiterimus, perfectæ obedientiæ filii nominemur, & ſimus.

AUCT. J. P.

603 *Quæ tametſi ita ſe habeant, inventus tamen fuit aliquando ſpurius quidam ſancti Patris & Societatis filius, nomine Julianus Vincentius, eo intemperiei abreptus, ut plane ſtulto ac temerario conatu hanc ſanctiſſimam epiſtolam publice impugnare auſus fuerit, & propoſitiones ex ea excerptas ad Pontificem deferre, addita maligna interpretatione, tamquam iis non modo falſa, verum etiam hæretica dogmata faucirentur. De malefuado hoc criminatore, turbiſque exinde ortis ſcribitur in Hiſtoria Societatis Jeſu, par. 5. tom. 1. lib. 8. ad ann. 1588. ubi num. 8. hæc habet*: Summa hæc erat. Ex obedientia cæca, qua jubentur inferiores Superiorum mandatis ſimpliciter, ac ſine inquiſitione tamquam voci Domini, ipſummet in imperante Chriſtum conſiderantes, obtemperare, ſtultam per calumniam volebat effici, obtemperandum eſſe, etiamſi errores & crimina imponerentur; aut certe Societatis præſidibus auctoritatem tribui, quæ in ſummo tantum Pontifice eſt, ut quidquid ii decernant, præcipiantve, errare non poſſint. *De rebus porro hanc ſcenam conſecutæ, ajuſdemque cataſtrophe, nec non de Juliani Vincentii prolapſione, conjectione in carcerem, ac morte ibi obita, agit citata Hiſtoria.*

Spurio quidam Societatis filio impugnata.

B

604 *Aliam epiſtolam ſancti Patris, ad noſtros Conimbricæ degentes, quæ notatur data* ad Patres & Fratres Societatis Jeſu, qui ſunt in Hiſpania, De perfectione religioſa, *habemus inter Epiſtolas Præpoſitorum Generalium. De Regulis modeſtiæ quid memorem? Enimvero earum confectio quanti conſtiterit ſanctæ noſtro Fundatori, liquet ex Ribadeneira lib. 5. cap. 1. ubi, quam ex ore ipſiuſmet Sancti audierat, rem narrat. Notatu ad hæc dignissimus eſt mirabilis ille eventus, qui contigit in earum promulgatione, & ad noſtros habita circa earum obſervationem exhortatione; uti habemus ibidem ex eodem auctore. Conſuli inſuper poteſt Orlandinus ad annum 1554. Hiſtoriæ Societatis lib. 14. n. num. 8.*

Aliæ Sancti epiſtolæ; regulæ modeſtiæ.

C

605 *Apud Ribadeneiram ac Maffeium lib. 1. cap. 7. liber occurrit de ſanctiſſima Trinitate: de quo Oelandinus lib. 1. num. 27. etiam meminit, Breve eſt illud in Bibliotheca ſcriptorum noſtræ Societatis pag. 2.* Scripſit . . inſignem de ſanctiſſima Trinitate tractatum in ipſo primo melioris vitæ tirocinio, rudis litterarum: quem quis nobis inviderit, aut cujus vitio interciderit, non habeo dicere. *Nec exiguæ ſunt operæ: nam Ribadeneira in parva Vita apud Quartemontium cap. 26. dicit, quod* libellum de hac materia octoginta fere paginarum ſcribere ſit aggreſſus. *Epiſtola ad Emmanuelem Mionam, qua commendantur Exercitia ſpiritualia, exſtat apud Orlandinum lib. 2. num. 132. Ad Ferdinandum regem Romanorum, ut honores in Societatem invehat; ibid. lib. 6. num. 34. Ad Iſabellam Roſel ſeu Roſer, circa abdicationem dirigendæ ipſius conſcientiæ &c. apud Ribadeneiram lib. 3. cap. 14. Ad religioſum quemdam Societati inimiciſſimum, qua ei optat, ut charitate flagret, apud eumdem lib. 5. cap. 2. Ad Patres Romæ congregatos, de ſumma Societatis magiſtratu abdicando; ibidem ſub initium libri 4. Hic adde aliam ad Franciſcum Borgiam de ingreſſu in Societatem Jeſu, apud Franciſcum Garciam lib. 4. cap. 15. Maffeius lib. 3. cap. 10. producit partem epiſtolæ, datæ ad Præpoſitum provinciæ Luſitaniæ, è qua liquet, quod Sanctus præfectis inferioribus minime maligne ſuum cuique jus ac poteſtatem impertire conſueſceret &c.*

Illud de SS. Trinitate, aliæque epiſtolæ.

D

606 *Alia inſuper exſtat Viri ſancti epiſtola, Claudio Æthiopiæ regi inſcripta; in qua, occaſione patriarchæ, quem una cum aliis ſocis ad eum miſit, de unitate Eccleſiæ Catholicæ, primatu Petri, ejuſque ſucceſſorum, ſuper omnes & ſingulas omnium terrarum eccleſiae eminente. Hanc* VII. *Kalendas Martias anno 1555. ſignatam exhibent Maffeius Hiſtoriarum Indicarum lib. 16. & Orlandinus lib. 13. num. 105. cujus utinam documenta alte animo inſculpant filii iniquitatis horum temporum, qui ſanctiſſimis Apoſtolicis obſtinate ac pervicaciter bellum movere non deſinunt!*

Extat quæ eſt una ad Æthiopiæ regem.

§. LIX. Chronicon breve, ab anno MDXXI. uſque ad MDXLIII. ulterius deinde continuatum uſque ad Sancti obitum.

E

Chronicon illud

INter noſtra Romana documenta, quorum adeo frequens in præſentis Commentarii decurſu repetitur memoria, *hoc Chronicon inveni; in quo utinobis procurando delectum, ita etiam in eodem tranſcribendo manum, notuiſque alicubi illuſtrando induſtriam commodavit indagator tabularii noſtri Romani, ex antecedentibus notiſſimus. Subſerviet illud ad compendioſam cum rerum ab* Ignatio, *ejuſque ſobole in iſta temporum intercapedine geſtarum ideam, tum ad annorum, quibus illigari illæ debeant, ordinem; nonnulle utrobique ſubſidio pro Sancti Vita, noſtroque, qui hactenus eam illuſtravit, Commentario; uti planum fiet ex iſtius Chronici exemple, quod ſubjungo. Annos, qui in eo vacant, ſupplo ex Orlandino, vel ex Rbâ interrogatione 13. inter Apologeticas.*

Anno MDXXI. P. Ignatius ætatis ſuæ anno XXVI. (*imo trigeſimo*) in propugnatione arcis Pampelonicæ, uno erure confracto, in altero graviter læſus eſt. Ex quibus vulneribus cum decumberet, piorum librorum lectione ita permotus eſt, ut, ſeculi pompis & profana militia relicta, Deo militare conſtitueret. F

MDXXII. Feſto Annuntiationis beatæ Virginis in Monte ſerrato, poſt generalem totius vitæ confeſſionem, & Domini corporis perceptionem, peregrini habitum ſumpſit. Inde Manreſam profectus, graviſſimis pœnitentiæ operibus & ſpiritualibus exercitiis anno ferme toto vacavit.

MDXXIII. Hieroſolymam proficiſcitur: ubi ſepulcrum Dominicum, paſſionis locum, montem Oliveti, & alia loca ſancta religioſiſſime inviſit.

MDXXIV. Revertitur medio Januarii, atque ubi Venetias appuliſſet, inde Barcinonem contendit. Ibi biennio literis operam dedit.

MDXXVI. Complutum venit, ut philoſophiæ ſtudiis incumbat. Ibi aliquoties a vicario archiepiſcopi Toletani moleſtatus, tandem carceri traditur. Ad XLII. dies detentus, nullo comperto crimine, dimittitur, probata ſcilicet ejus vita & doctrina. Compluti vixit ad ſeſquianni ſpatium.

MDXXVII. Salmanticam abit ſub finem hujus anni;

A anni: ſed poſt x. aut xii. dies quam veniſſet, *in* vincula conjectus eſt; &, xxii. diebus in carcere tranſactis, dimiſſus eſt cum eodem teſtimonio.

MDXXVIII. MDXXIX. MDXXX. MDXXXI. MDXXXII. MDXXXIII. MDXXXIV. MDXXXV. Lutetiam venit ſtudiorum cauſa anno MDXXVIII. circa menſem Februarium. Ibi vero non ſine magnis moleſtiis & perſecutionibus primo grammaticæ de integro, tum philoſophiæ, ac demum theologiæ ſtudio ſedulam operam navavit: conquiſitis per Exercitia ſpiritualia ſuis primis ſociis,

MDXXXV. Lutetia diſcedit; valetudinis recuperandæ cauſa in patriam, ex medicorum & ſociorum conſilio & hortatione, profecturus.

MDXXXVI. (*imo* 1535.) Poſt conciones & alia pia opera, quæ in patria exercuerat, Venetias iter inſtituit.

ad annum ſequ.

608 MDXXXVII. Novem ſocii Venetias veniunc ſub hujus anni initium: inde Romam profecti. Roma rurſus Venetias redeunt, ut Hieroſolymam navigent. Verum cum navigandi opportunitatem non haberent, ad vicinas civitates ſe receperunt, ubi magno cum animarum fructu ver-

B ſati ſunt, expectantes interim nnno integro, ſi qua ſe navigandi offerret occaſio.

MDXXXVIII. Romam abeunt, ut ſe ſuamque operam Pontifici offerant. Illic inter non pauca raræ pietatis opera, obtrectationes malevolorum hominum non evadunt, & moleſtias, quibus exercerentur.

MDXXXIX. In variis pietatis officiis, concionibus, prælectionibus, partim Romæ, partim in aliis provinciis, ad quas a Pontifice ablegabantur, ſeſe exercuerunt.

MDXL. Quinto Cal. Octobris prima facta eſt Inſtituti Societatis approbatio a Paulo III. Pontifice maximo: ad quam faciendam non prius adduci potuit, quam illud Guidiccionius Cardinalis (qui præcipuus fuit adverſarius multitudinis Religionum) probaſſet. Hic initio omnino recuſavit: paulatim tamen ita Deo opt. max. animum & voluntatem ejus inflectente propter multitudinem precum & Sacrificiorum, quæ in eum finem fiebant, libentiſſime non approbavit tantum, ſed ſummis etiam laudibus evexit. Noluit tamen Pontifex, ut profeſſorum numerus ſexageſimum

C excederet.

MDXLI. Eligitur P. Ignatius in Generalem Præpoſitum, bis ſerve in eum conеurrentibus ſuffragiis. Eodem anno omnes (*id eſt tam Præpoſitus, quam ſubditi*) profeſſionem ediderunt.

Inde per ſtationes,

609 MDXLIII. Exædificata eſt prima domus Societatis Romæ. Eodem anno ſecunda facta eſt ab eodem Paulo III. Societatis approbatio pridie Idus Martii, permiſitque, ut, quotquot vellent, in Societatis corpus & profeſſorum numerum adſcirentur (*dicamus clarius*: ut, quotquot vellet, Generalis adſciſceret.) Ex eo tempore magnum incrementum cepit Societas, & longe lateque eſt propagata.

Hic definere Chronicon, ſeu ſcriptum prædictum, affirmat ſupra laudatus Romani archivii indagator: additam tamen illi eſſe continuationem ab anno 1546. hoc titulo: Pars Chronici Societatis; *quem ſcriptum eſſe manu patris Natalis, ejuſque etiam manu hanc partem eſſe limatam aſſerit; ſeſeque excerpere præcipua, quæ ſubdit*:

MDXLVI. Bullæ Coadjutorum axpeditio. Miſſi Tridentinum Laynez, Salmeron, & Claudius. Advocatus Romam Faber, ut Tridentum irer, moritur prima Auguſti. Exercitin P. Franciſci

(Borgiæ) & vota. Incboata tribulatio Mathiæ. D
Miſſus Bononiam Domenechus, in Siciliam Ja- AUCT.
cobus l'Hoſtius: animadverſa obedientiæ diſtri- J. P.
ctio, præſertim intellectus. *Da qua inferius §. 69. quæ hic, ſecundum illic dicenda, videtur pons per anticipationem.*

MDXLVII. P. Polancus ſecretarius Societatis. Conſtitutiones incipit ſerio componere P. Ignatius. Magna occupatio in tribulatione Mathiæ. (*vide ſupra §. 38.*) Conjuncta eſt tribulatio Barberani. Laboratum eſt, ne acciperetur epiſcopatus Tergeſtinus. Juvit P. Ignatius, ut Inquiſitio conſtitueretur in Portugallia, & Romæ expediretur.

Proſpere ceſſerunt tribulationes Mathiæ, Barberani, atque epiſcoparus.

Liberata Societas a cura monialium. Vivæ vocis oraculum per Durantum pro Exercitiis.

Romæ prohibuit P. Ignatius publicas mortificationes, quarum auctor erat P. Jacobus Eguin cum Ferronin, qui fuerat ſecretarius, antequam veniret Polancus. Ad Societatem recipit Pater doctorem Torrium, ac mittit in Hiſpaniam.

Hic prima diviſio provinciarum. E
In Portugallia M. Simon provincialis: in reliqua Hiſpania P. Araoſius.

MDXLVIII. Profeſſio P. Franciſci (Borgiæ) prima Februarii. Excitata tribulatio Salmanticæ noſtris per Canum: hæc per conciones Stradii ſopita. Dant ſuffragium qui erant in Italia profeſſi Patri Ignatio pro Conſtitutionibus. Magna cognitio Societatis & exiſtimatio in concilio Tridentino per noſtros. Confirmata autoritate Apoſtolica Exercitia latinitati date, ac typis excuduntur.

MDXLIX. Miſſi noſtri in inſulam Ormuſiam in ſinu Perſico ſitam. P. Antonius Criminalis pro fide interficitur ab infidelibus in India. Omnibus his & ſeqq. annis in India magnus ſit fructus, ſigna etiam per ſanitates, deſtructio idolorum, accipiuntur ad Societatem multi &c. P. Laynez miſſus eſt in Siciliam n Cardinali Farneſio ad monaſterii cujuſdam reformationem. Miſſus eſt Romam è Sicilia pater Caniſius, inde Bononiam ad concilium, poſtea in Germaniam.

continuatur

610 MDL. Convocantur a P. Ignatio profeſſi, qui commoda poterant venire. Venerunt Romam P. Franciſcus (Borgia) in habitu adhuc ducis, cum ſua familia, etiamſi eſſet ex diſpenſatione Pontifi- F
cis profeſſus, cum eoque P. Araoz, P. Oviedus &c. (Ad initium ſequentis anni venit Romam magiſter Simon.) Romæ erant cum P. Ignatio, P. Laynez, P. Salmeron, P. Miona, P. Fruſius, P. Polancus. Alii præterea patres convenerunt. Ceſſit P. Ignatius officio ſuo, datis literis ſua manu ſcriptis ad patres præſentes. Interceſſerunt conſtantiſſime omnes, præter P. Andream Ovetenſem, qui magna ſimplicitate animi dixit, ſibi videri aptum non eſſe, ad munus Generalis gerendum, Patrem Ignatium. Nam Sanctus, inquic, homo dixit ſe non eſſe aptum: id eſt credendum.

P. Ignatius iiſdam patribus oſtendit Conſtitutiones a ſe ſcriptas, ut notarent, ſi quid videretur. It Magiſter Laynez ad bellum Aphrodiſianum cum Joanne Vega, & egregie obit Societatis miniſteria: redit Romam expugnato Aphrodiſio. Archiepiſcopus Toletanus Siliceus perſequitur Societatem in ſua diœceſi, ac publicis edictis interdicit, ne ſuſcipiantur noſtri. M. Franciſcus (Xaverius) navigavit in Japoniam (*anno* 1549.) ubi primi per ipſum facti ſunt homines Chriſtiani. Sex eccleſiis fundatis &c. rediit poſt triennium in Indiam.

MDLI. Diſceſſit P. Franciſcus (Borgia) cum

A ſuis Roma, relictis pecuniis ad fundationem collegii Romani, quod hoc anno eſt inchoatum, aperta ſcholæ Latinæ linguæ, Græcæ, & Hebraicæ. P. Franciſcus cultum ſecularem exuit, fit ſacerdos, & ſecedit in Cantabriam, concionatur, emendicat, magna omnium ædificatione & fructu: facit principium collegii Ognatenſis. Genuam miſſus M. Laynez. Inchoatum collegium Neapolitanum per M. Salmeronem & M. Oviedum. Ingolſtadii docent magna celebritate P. Salmeron, P. Caniſius, & P. Goudanus. Accuſatio magiſtri Joannis de Mercato, & actio adverſus illum. M. Laynez fit Provincialis Italiæ.

AUCT. J. P.

ſeque ad annum

611 MDLII. Collegium Germanicum Romæ habet initium, agente Cardinali Morono, jubente Julio III. Navigat M. Franciſcus in Chinam: quo antequam ingrederetur, in proxima inſula moritur, ac perſeveravit ejus corpus incorruptum. P. Ignatius ad officium Generalis Præpoſiti illum dicebatur evocaſſe. Viennæ Auſtriæ moritur Jaius, vir &c. Ne P. Franciſcus (Borgia) crearetur Cardinalis, curavit ipſe, & P. Ignatius. Fuit enim in eo diſcrimine, quia deſignatus a Carolo B V. fuerat. Condemnatur Joannes de Mercato miro judicio, in magnum favorem Societatis.

MDLIV. Diviſis P. Natalis Hiſpaniam ſpeciali commiſſione P. Ignatii, in quatuor provincias, Portugalliam, Caſtellam, Bæticam, & Aragoniam. Excitantur in Hiſpania adverſarii contra Exercitia. Deferunt ad Inquiſitores; res tamen evaneſcit. P. Paſchaſius Provincialis Galliæ primus. P. Joannes Nunnius, qui fuerat magno cum fructu verſatus Tituani in Africa, deſignatur patriarcha Æthiopiæ, P. Oviedus & P. Carnerius epiſcopi, cum decem (*novem Ribadeneiræ lib. 4. cap. 13.*) aliis comitibus. Contendit Rex Romanorum apud Julium III. ut Caniſius creetur Viennenſis epiſcopus: contrajitente P. Ignatio, ac P. Caniſio: tandem perſuaſus Rex deliſtit. Decretum Facultatis theologiæ Pariſienſis contra Societatem prima die Decembris.

MDLV. Mittitur P. Ribadeneira in aulam Philippi regis Catholici, ubi fuit annum fere; tranſegit de licentia fundandi collegia in Flandria *, Concinnatus Lovanii Latine cum omnium admiratione & fructu, quali celebritate aliquot annis antea fuerat ibi concionatus Strada. Renuntiantur a Julio III. epiſcopi P. Nunnius, P. Oviedus, P. Carnerius abſentes, pleno Cardinalium conſenſu, ac magna ædificatione, quod Societas recipiat tantum epiſcopatus, ubi ſalum eſt opus bonum, non etiam honor vel proventus. Mittitur a ſummo Pontifice magiſter Salmeron in Poloniam: cum Nuntio Apoſtolico epiſcopo Veronenſi redit. Fit Provincialis Germaniæ pater Caniſius.

** id eſt, Belgio, ſignificatione Romana.*

C

1556. quo Sanctus obiit.

612 MDLVI. Navigat in Indiam patriarcha Æthiopiæ, & epiſcopus Oviedus (præceſſerat anno ſuperiore Carnerius.) Migrat ad Dominum Pater noſter Ignatius ultimo die Julii; poſt cujus obitum obſervatum eſt, alacritatem ſpiritus eſſe in omnibus noſtris paſſim excitatam poſt paululum ſtuporis cujuſdam ac doloris ad primum nuntium. *Hactenus Chronicon illud: circa quod, ad ann. 1550. P. Ignatius Pionus obſervat ipſa*: Etſi convocatio & adventus multorum contigerit hoc anno; litteræ tamen ad præſentes datæ ſunt xxx. Januarii MDLI. (ut patet, ex autographo, hic, *ait*, adſcripto;) idque habetur in hac ipſa parte Chronici ad annum MDLI. ſed deletum eſt: credo, quia per anticipationem dictum fuerat ad hunc annum MDL. *De hujus epiſtolæ autographo, Roma ad nos miſſo, dixi ſupra paragrapho 42. num. 438.* L

§. LX. De S. Ignatii virtutibus; ac primo de oratione.

Virtutes Sancti ſub uno objectu poſitæ non ſine elucubratione.

R*Ibadeneira lib. 5. colligit Sancti virtutes, ſub uno, ut ita dicam, conſpectu exhibitas.* Quamquam enim, *inquit in ſua ad dictum librum Præfatione*, in iis, quæ de Ignatio explicata a nobis ſunt, omnium virtutum illius eminent inſignia, & probatiſſimi integerrimique animi lumen elucet: interdum tamen ipſa recte facta aliarum rerum narratione obſcurantur; & ut maxime appareant, implicata tamen cum aliis & conjuncta, minus delectant & permovent, & agendi veriſſimam rationem docent, quam cum ſeorſum ſpectantur, neque pondere ſolum, ſed numero eum lectorem excitant. *Placet auctoris conſilium. Sed quando ſubdit*: Neque tamen omnia perſequar, quæ mihi comperta ſunt, ſed pauca quædam ex multis excerpam, quæ vel illuſtriora, vel ad exemplum commodiora videbuntur; *locum nobis reliquit ulteriora ad præſens argumentum ſupplementi. Ac primo quidem dicatur de oratione.* E

Falſidam ſe ſunt requirebat devotionem, non exercendi.

614 *Lib. 5. cap. 1. Vitæ Hiſpanicæ Matritenſis, anno 1594. excuſæ, addit hæc Ribadeneira; quæ ex Hiſpanico ita reddimus Latine:* Deſiderabat admodum & ſatagebat, ut noſtri omnem curam & ſtudium ponerent in continuo exercitio devotionis, & familiaritatis cum Deo, præciſa omni curioſitate, deſiderio, & æſtimatione viſionum, raptuum, exceſſuum mentis, ac revelationum, quæ læpe decipiunt & inquietant corda levia & debilia. Quando Dominus illas largitur, cum timore, humilitate, gratiarum actione, & prudentia acceptandæ ſunt, deſiderandæ numquam, aut appetendæ: imo potius de conſilio Sanctorum, atque magiſtrorum ſpiritualium, ſemper, quantum in nobis ſitum eſt, fugiendæ, & tamquam ſuſpectæ habendæ; curandumque eſt, ut in anima noſtra radicentur ſolidæ virtutes, quæ illam condecorant, illuſtrant & adornant, acceptamque eam reddunt in oculis Dei. Et ſic numquam non Pater loquebatur de iſto continuo virtutum ſtudio, nec non de oratione ac mortificatione: & raro faciebat mentionem de viſione, revelatione, aut re hujuſmodi. F

Jamenſi ipſa ſingulorum provocatione effloruit.

615 Id quod majorem illis movet admirationem, qui conſiderant, quam illuſtratus ac viſitatus a Domino fuerit ſanctus iſte Pater, ex quo illi cœpit ſervire, uſque ad vitæ ſuæ terminum; & quas habuerit viſiones ac revelationes &c. Et nihilominus raro audivimus, quod in ſermone, imo vel in ore ejus eſſet revelatio, viſio, aut res generis ejuſdem; ſed erat humilitas, charitas, patientia, ſui contemptus, zelus gloriæ Dei, labor pro bono animarum, oratio, mortificatio, aliæque iſtiuſmodi virtutes. *Volebat ergo Vir ſanctus orationem ſolidam, & magnarum rerum effectricem.*

Ad celebrandam Miſſam diligenter ſe comparat;

616 *Spiritus orationis admodum eluebat in* Ignatio, *quando Miſſam celebrabat.* Eum libellum (*ex ephemeride ſeu diario Sancti ſermo eſt, de quo nos alibi*) qui attentius legat, *inquit Maffeius lib. 3. cap. 1.* clare perſpiciat, qua præparatione, quo ſpiritu ad Sacramentum altaris accedere conſueverit. *Inter Quæſita, quæ Nicolaus Lancicius propoſuit patri Ribadeneiræ, de quibus ſupra num. 592. quarum ſic habet*: Quamdiu Sa-

crum

A crum illius durabat, & quamdiu ſe ad illud dicendum præparabat, & quamdiu poſt Sacrum gratias agebat: & an in Sacro dicendo ſuſpiria, vel aliquod peculiare devotionis ſignum in eo præ cæteris apparebat. *Reſpondet Ribadeneira*: Præparatio ad Miſſam magna ſemper erat, Dursbat ferme per horam, cum privatim celebrabat; cum in publico, ad audientes ſe accommodabat, Gratiæ poſt Miſſam fere erant in cubiculo clauſo. Suſpiria rara; lacrymæ copioſæ erant. *Noſter P. Carolus Lonk in Imagine abſolutiſſimæ virtutis, veraque ſanctimoniæ verbis & exemplis S. P. Ignatii expreſſa, lectoque publicæ atque imitationi propoſita, & Pragæ anno 1717. typis excuſa, par. 1. cap. 7. ex P. Conſalvi Diario, quod citat*, Erat, *inquit*, illi in more poſitum, quotidie antea, quam rei divinæ faciendæ darat operam, leriem contextumque verborum omnium in Miſſarum libro perlegere; idque eo faciebat, ut, ſi quam impreſſoris mendam reperiſſet, pridie corrigeret, ne in ſacerrimo illo cum Deo colloquio, vel hunc etiam qualemcumque errorem committeret.

tempore Miſſæ effluxit ignis cælitus, viſa ſupra ejus flamma

B 617 *Et paulla poſt ſubdit Linekus*: Tot tantiſque tunc ardoribus æſtuare ſolitus *erat*, ut, eum toto vultu, totoque corpore flammas funderet, exiſſe hominem, & Seraphinum induiſſe viderentur. Unde & ſupra caput ejus, dum ſacram Hoſtiam offerret Deo, ingens emicare flamma conſpecta eſt, Nicolso Lanoio locupletiſſimo teſte, qui perlitstionis tempore, cum adeſſet, capitt celebrantis Ignatii flammam inſidere oculis ſuſſmet vidit; ut in archivis manu ſcriptis, alibique refertur *&c. Bartolus lib. 4. num. 27. ſactum ſic narrat*: Aderat facienti (ad aram) die quadam Nicolaus Lanoios; & erectis forte in eum oculis, poſt ſolemne Memento Deo dictum, videt inſidentem capiti ejus flammam, & periculi ſpecie territus, ad exſtinguendam illam eurrit; ſed advertens, Sanctum abalienatum a ſenſibus, & dulcibus lacrymis placide diffluentem, damni ex ea nihil pati, rem eſſa divinam credidit. *Hæc ubi; quæ confirmantur ex Spicilegio noſtro Romano, ubi P. Jacobus de Guzman S. J. qui cum ſancta Patre noſtro Romæ fuit, ex auditu vero teſtatur. Mentio fit de Jacobo Guſmano apud Orlandinum lib. 12. num.*

C 47. *ad ann.* 1552. *de Nicolao autem Lanoio apud eumdem hiſtoricum, & apud Sacchinum Hiſtoriæ Societatis par. 2. Vide eorum indices.*

Quamvis tum lacrymæ abundarent,

618 *Quam vero intenderet animum in peragendo auguſtiſſimo illo Sacrificio, quiſnam explicet? Certe* ANNO MDL. *ſicut teſtatur Ribadeneira lib. 5. cap. 2.* quod ipſo Chriſti Domini noſtri die natali, duo Sacra continenter feciſſet; in extremum vitæ diſcrimen adductus eſt. *Noſter Nicolaus Lancicius Opuſculorum ſpiritualium tom. 2. opuſculo 18. cap. 9.* Quin imo, *inquit*, obſervarunt domeſtici, etiam dum robuſtus eſſet, & ſanus, cum ſæpe incidiſſe in morbum, poſt Sacrum. Non raro vero ita ad ipſum ſacrum altare languebat, ut ab eo alienis manibus ad cubiculum aſportari debuerit, ſuis padibus, præ divinis languoribus, ſubſiſtere non valens. Tam magnia in quotidiano Sacro (quod quotidie ſub veſperam in Miſſali ordinabat, & accurate perlegebat totum) conſolationibus perfundebatur, ut redundanta in corpus divinarum voluptatum magnitudine, libere reſpirare, & proloqui omnino verbum ſe pronuntiare non poſſet; quoad tanta illa divinæ dulcedinis copia uberalque remitteret. Interdumque fiebat, ut preces inter & Sacrificia tantis ardoribus æſtuaret, ut omnes partes corporis exardeſcerent, facies inſtar purpuræ tuberet, venæque omnes manifeſta cordis palpitatione micarent, interdum vero etiam pilus capitis inhorreſceret. *Ita Lancicius: præter quem conſuli inſuper poteſt Bartolus lib. 4. num. 27. Ad hæc, ſchedas è noſtro archivo Romano tranſcriptas intexitur* Epiſtola originalia P. Joannis Antonii Galli, qua Sebaſtiano Diacetti S. I. narrat, quæ exceperat de P. N. Ignatio ab ore P. Hannibalis Codretti, unius ex antiquiſſimis Societatis patribus, & familiaris S. Ignatio; *quæ ſignatur* Avenione XIII. Julii MDXCVIII. *In hac paucis ad rem ſic habetur*: Ob raptus & ecſtaſes, fere numquam celebrabat in publico: quin imo dicit bonus pater Hannibal, ex contentione nimis, qua celebrabat, ſæpe incidiſſe in febrim B. P. N. Ignatium.

quem poſtea cum pronuntiatione ſolet brevis.

619 *Diligentiſſimam quoque aperam ponebat Vir ſanctus in eo, ut verba omnia & ſingula, ſyllabas ſingulas, ſingulas litteras & apices clare ac diſtincte, ſine ulla ſyncope, luxatione, deproperatione aut præcipitatione pronunciaret; ex Diario Conſalvi apud Linekum num. 7. ubi iſta leguntur*: Proferebat autem verba Miſſæ omnia, exſerta admodum voce, adeoque ſonora, ut etiam extra ſacelli fores belle perciperatur. Pronuntiabat lente, atque euſtodite ſingula, omni feſtinatione longe poſita, indignanter ferre ſolitus, ſi quem adverteret in litatione ſacra, precibuſve horariis, aut quibuslibet aliis ejuſmodi functionibus, verba ex properato dicere, celeriuſque illis edere, quam ii conſueſſent, qui virum quempiam dignitate conſpicuum alloquerentur. *Vide de Sacro dicenda inferius paragraphi 86. par. 1. ad ſeptimum queſitum, ex teſtimonio P. Oliverii Manarei ad Nicolai Lancicii poſtulata reſpondentis. Nec vero minor* S. Ignatio *cura fuit fovendæ pietatis poſt peractam functionem liturgicam, quam fuerat in illa peragenda.*

quam diuturna poſtea ea vocanti adſtiterit genua.

620 Duus *enim* poſt Sacrum horas quotidie transfigens, paſcebatur illa, quam dixit Auguſtinus ſaginam veritatis, ſaginam lucis immortalis ſapientiæ, *ex Bartolo*. Quo tempore, *ſicut addit*, ad illum nemini patebat aditus, niſi negotii gravitas moram omnam reſponſi negaret: tunc enim intrabat Ludovicus Gonzalea, qui ſub eo domui præerat, ut rem illi commiſſam exponeret. Quod F cum ei evenerit ſæpius, debet hoc ejus, quod refero, pro indubitato teſtimonium haberi. Memini, ait, quoties ad illum, quod crebro cogebat neceſſitas, cum illo actorus adii, vultu offendiſſe tam ſplendido, ut defixus licet in re, quam tractandam ferebam, ad ejus conſpectum mei jam immemor ſtuperem. Nec enim erat illius ſpecies, qualem haud raro piorum quorumdam, dum orarent, notaveram; ſed inuſitatum ſpirabat quiddam, planeque divinum. *His coronidis loco adjungamus cum Bartolo*: Itaque Lainius, qui ob illam cum Deo neceſſitudinem tam arctam affimilabat Moyſi Ignatium, ſimilitudinem augere potuit ſplendoris hujus præſtantis, qui ex CONSORTIO DOMINI, in ejus facie effulgebat. *De cæleſtium deliciarum abundantia tempore Sacri plura mox ſequentur.*

A Auct. J. P.

§. LXI. Donum lacrymarum ac deliciæ cæleſtes præſertim ex affectu erga ſanctiſſimam Trinitatem.

Lacrymæ Ignatii in Miſſa, & earum occaſio.

622 *Tametſi lib. 5. cap. 1. Ribadeneira locis potiſſimum duobus agat de dono lacrymarum ſanctis Patris noſtri; non pauca tamen in hoc argumento indicta reliquit, quæ idcirco alunde ſuppleo. Maſſenus lib. 3. cap. 2. hæc ſcribit*: Cum initio ſacerdotii, in medio Lateranenſi templo, Chriſti natalitia celebraret ad aram, ſacris Apoſtolorum Petri, Pauli, & Andreæ reliquiis inclytam, tanta eſt repente ſpiritus dulcedine delibutus, ut inter divinam rem peragendam lacrymas tenere nulla unquam ratione potuerit. Quo tam inſolito ſpectaculo commotus è circumſiſta multitudine quidam, ac rem longe ſecus interpretatus, Franciſco deinde Stratæ, Ignatii adminiſtro, in aurem inſuſurrans: Factoorolum nempe virum, B inquit, ſacerdotem iſtum tuum, & omnibus flagitiis coopertum, qui conſcientiæ ſtimulis agitatus, crimina ſua toto pene Sacro defleverit! *Joannes Rhous in Variis virtutum hiſtoriis lib. 3. cap. 32.* Nobis, *ait*, narravit Jacobus Crucius, vir ætate ac ſapientia venerabilis, quum mirum in modum ſacris modulis atque eccleſiaſtico cantu caperetur *ſanctus Pater*; dum veſpertinæ preces de more, ſimplici, ſed ſuavi harmonia decantarentur a noſtris; in veteris domus angulum, ex quo aperta feneſtra proſpectus erat in eccleſiam, ſe conjicere conſueverat Ignatius: ibique tacito eum gemitu divinis laudibus in lacrymas ſolvebatur, adeo dulces, ut eas ipſa beatitudo non reſpuat, ut cantus atque muſicæ alumnas, hoc eſt, ſereno maxime cælo editas margaritas.

Donum lacrymarum

623 *Bartolus lib. 4. n. 19. puncta aliqua delibans ex commentario ſeu diario, in quod ſua ſenſa ſpiritualia referebat ſanctus Pater (Vide quæ dixi §. 26.) teſtatiſſimum facit ejus ſingulare lacrymarum donum, quibus adde plures alias deliciας ſacras. Rem ex Sanctis verbis, prout ea exſtant in originali Hiſpanico, tranſtuliſſe ſeſe affirmat. Quæ hic ergo Italice, interpres ejus Latine ſic effert*: Hujuſce diei C lacrymæ viſæ ſunt mihi præteritis multum diſſimiles: ita lento affluxu aderant, interiores, dulces, abſque magno ſtrepitu & motione: tam vero alte ab intimo, ut non ſuppetat, quo illud explicem. Totum vero me ad Dei amorem commovebant interior exteriorque affatus, cujus mihi conceſſi divinitus tanta interior erat harmonia, ut eam non poſſim exponere. Die inſequenti, ut ante proximo, ubertim lacrymæ in Sacro, & ſub Sacrum, & cum his ejuſdem interioris affatus uſusfructus, qui ſermonem, & concentum cæli, ſimilitudine referebat, creſcente mihi cum lacrymis ſenſu pietatis & affectu; eum me uti divino cognoſcendi, & intelligendi modo animadverterem. Poſtridie quoque magna copia lacrymarum, interiorque affatus mirabilis.

gliaſſus

623 Virgini ſupplicans, ut mihi apud Filium, & Patrem adeſſet; poſt vero Filio, ut (ſimul cum Matre) me ſua apud Patrem divinum commendatione dignaretur; ſenſi me attolli in conſpectum Patris, capillos arrigi, commoveri univerſum corpus ingenti ardore: quem conſecutæ lacrymæ cum ſenſu pietatis vehementiſſimo. In ipſo precandi aditu cum multa ubertate & profuſione D lacrymarum, cum intenſiſſima pietate, & crebra intelligentia, perceptioneque SS. Trinitatis, harum & ſimilium perceptionum atque notitiæ tam erat frequens & tanta jucunditas, ut me ad eam explicandam memoria ingeniumque deficiat. Tantam expertus ſum cognitionem congreſſuum, guſtuum divinorum exuberantiam cum perpetuitate lacrymarum, & vocis deliquio, ut Deum & Dominum quoties nominarem, videretur mihi animi penetralia ſubire cum obſequio & admirabili humilitatis reverentia; ut videatur inexplicabilis.

624 Poſt orationem, novi motus interiores, iique inſoliti, ſingultus & lacrymæ: totus in *deliciæ* amore Jeſu; verbis vostique præoptandum cum illo mori, quam cum ullo alio vivere. Dum paratur altare, & occurrit animo Jeſus, ſentiebam me angi ad ſequendum illum; reputabamque intra me rationem ſummæ paupertatis eligendæ, hanc eſſe humana qualibet majorem, quod Jeſus Societatis eſſe caput. Cum rediret in mentem, Patrem me Filio ſuo conſignaſſe, hoc conſilio, ut imprimeretur mihi tam alte Jeſu nomen, & tantopere confirmaretur, ſuccurrebat nova lacrymarum & ſingultuum copia. Colloquenti mihi E cum divina majeſtate obortus eſt fletus ingens, amorque tantus, ut viderer mihi ſupra omnem modum cum ejus amore conjungi, nec tam excellenti eatenus, rata, & amoris tam lucidi dulciſque gratia poſitum. Poſtea etiam in ſacello novæ lacrymæ, novique ſenſus pietatis in SS. Triadem ſemper deſinentis.

625 Ad altare autem ſacris veſtibus induto af- *cæleſtes* fluxus lacrymarum major, ſingultuum, & intentiſſimi amoris. Omnia erga SS. Trinitatem. Rem vero ſaeram facienti tantus divinorum ſenſus, tot lacrymæ; ut pergens ambigerem, an eſſem, pergentibus lacrymis, jacturam oculi facturus: adeo ex fletu immodico dolebat. Ad ea verba, PLACEAT TIBI SANCTA TRINITAS, occupatus ſum immenſo amore, & exundatione ardentium lacrymarum, & hæc aliæque de cælo gratiæ tendebant omnes in SS. Triadem, a qua deducebar, & in ejus amorem trahebar. Re divina peracta, jam ſacris exuto & oranti haud procul ab altari, novi ſingultus & lacrymæ, omnes ex amore Trinitatis; eratque illius amoris tanta ſuavitas, ut non poſſem inde abſcedere. Reliquo etiam exin die domi, & per Urbem F redibant amoris impetus vehementes, motioneſque ad lacrymas, repetita memoria beatiſſimæ Trinitatis.

626 Colloquans cum Spiritu ſancto, ut Sacrum de illo facerem, eum iiſdem lacrymis, & *ejſdem ac ſequi Fun.* ſenſu pietatis, videbar illum videre ac ſentire *dus* in claritate expreſſa, & flammæ igneæ colore, modo inſolito. Dum inſtruitur altare, ac poſtea, & ſacris ornatum, & ſacrificantem, eum magnis interius motibus, & ardentibus lacrymis, & ſingultibus, vox ſæpe defecit: tum inſignis auditus & conſpectus Dominæ noſtræ apud Patrem mihi multum propitiæ. Ita ut in orationibus ad Patrem, inde ad Filium, & in conſecratione non poſſem non audire ac cernere, cum ſit ipſa pars, aut janua ejus tanti favoris, quo intus fruebar (nempe illa monſtrante, in Filii carne ſuam quoque aneſſe) cum tam multiplici intelligentia, ut ſcribi non poſſit. Precationis conſuetæ initio ad finem, magnos ſenſus percepi, & multum lucidos pietatis. Extra domum, in templo, & celebrans

vidi

A vidi cæleſtem patriam, aut ejus Dominum Perſonarum trium intelligentia, & in Patre ſecundam, & tertiam.

In quodam diario

627 Suſcepta luce quadam, & corroboratus, dum intrarem ſacellum precaturus, ſenſi, aut vidi potius virtute ſupernaturali SS. Trinitatem, & Jeſum objectum mihi tamquam interceſſorem apud ipſam, ut mentem meam hoc viſo dignaretur. Cujus rei auditu ac viſu orbortus mihi eſt ingens fletus, magnaque amoris plenitudo. Sacram rem faciens multis cum lacrymis, piiſque ſenſibus, uno præſertim loco, eadem quæ prius SS. Triadis ſpecies mihi objecta eſt, ſemper cum acceſſione amoris erga divinam majeſtatem. In Sacro, ad illud TE IGITUR, ſenſi vidique non obſcure, ſed clara in luce, imo valde clara, eſſe ipſum, ſive eſſentiam divinam, in ſpeciem ſolis, aut paullo ſupra quam nobis ſol comparet; ex qua eſſentia videbatur exire, & deduci Pater. Itaque dicenti: TE IGITUR CLEMENTISSIME PATER; objiciebatur prius eſſentia divina quam Pater, & in hac mihi objecta ſpecie, aſpectuque eſſentiæ SS. Trinitatis, abſque diſtinctione Perſonarum, vehementi

B ſenſu erga rem, quæ mihi repræſentabatur, affectus ſum, cum ingenti motu, & profuſiſſimis lacrymis, amoreque verſus eſſe divinum SS. Trinitatis vehementiſſimo. Sacro inde peracto, dum oro ad altare, idem ſe mihi divinum eſſe, ſeu viſum idem, quod prius, ſe mihi objecit, in modum ſphæræ, & modo quodam ita Perſonas tres ſicut primam cernebam, iſtoque aſpectu ac ſenſu novis potiebar affectibus, & lacrymis.

a ſe cui ſcripta

628 Etiam in ſacello, implente animum affectu magno erga SS. Trinitatem, cum magno amoris cumulo, & vehementibus lacrymis, nnn vidi, ut aliis retro diebus, diſtinctas Perſonas; ſed velut in lucida claritate unam eſſentiam, quæ tota me in ſui amorem rapiebat. Sacrum incboans, non poteram præ immenſo affectu pietatis proferre: IN NOMINE PATRIS &c. Totum exinde Sacrum (fuit) cum ſummo affectu, profuſiſſimis lacrymis, & amore, qui coms in SS. Trinitatem ferebatur. Idem pariter aliquando erga Jeſum ſenſi, velut ejus in nmbra & ductu eſſem; haud ulla tamen propterea imminutione nnitatis eum Dei majeſtate, ſed magoo potius ejus incremento. Magnos hauſi ſenſus pietatis, dum ad ſacrificandum

C me paravem, animo reputans, ad hoc opus fore, ut eſſem angelo ſimilis: nec defuere ſuaves lacrymæ. Inde aliquoties vidi, nnnc qnidem Patris eſſentiam; primum eſſentiam, tum Patrem; pietatis affectu, prius eſſentiam tum Pstrem ſpectante: nunc vero alia ratione, ac ſine diſtinctione hujuſmndi.

In quod re ferebas

629 In Sacro ſæpe ſæpins ſobſiſtens, cum varia multaque notitia SS. Trinitatis, quæ tanto lumine mentem pervadebat, ut poſſe non crederem diuturno ſtudio tantum ſcientiæ mibi aeeedere. Alias in oratione, cnm magno ſenſu pietatis, & ardenti caritate, guſtuque divinorum, ad hoc ex parte, ut me quodammodo attolleret, tendente; poſtea in Sacro lacrymæ quam ante fuſiores, interdum voce interchuſa, tot ac talibus interim de SS. Trinitate perceptis, ut quod præterea de illa caperem, nihil videretur ſupereſſe. In hoc Sacro cognovi, ſenſi, & vidi, Dominus ſcir, me de Patre loquentem, & agnoſcentem, Perſonam eſſe SS. Trinitatis, illins amore hoc enixius affici, quod ineſſent illi ſpeciatim aliæ Perſonæ; idque experiebar etiam in oratione ad Filium, & Spiritum ſanctum; eorum ſingulis perfruens, eiſque me devovens, & trium illorum eſſe me geſtiens. Tanta mihi res videbatur, ut finem non facerem confundendi mei. Quis tu? Et quid promeritus? Et unde hoc tibi?

D AUCT. J. P.

630 Sacris operans com ſingulari pietate, lacrymis, & ardore, oppreſſo nonnumquam etiam ſermone, dum Patri ſupplicarem, videbatur Jeſus preces illi meas offerre, illaſque adjuvare, eo ſenſu ac viſu, qui non poteſt exponi. Stanti mibi ad focum redibat iterum in oculos Jeſus; poſt etiam in Urbe ac per vicos eunti redeuntique a Cardinali Carpenſi, lociſque aliis, ſpectabilis aderat, (&) multis lacrymis, multiſque animi motibus affluebam. Quo tempore Jeſum audiens ac videns, tanto amore incendebar, ut fore umquam tam potens aliquid non putarem, quod me poſſet ab eo ſejungere. *His* Ignatii *animus depaſcebatur ſacris divini amoris illecebris. Adeo ubere dulcium lacrymarum ſuper ſfluebat fonte.*

Spiritualia ſua ſenſa.

631 *Et ſane adeo frequens & copioſum pii fletus profluvium confirmatur ex incommodo, quod Vir ſanctus inde contraxit; de qua re Ribadeneira ad quæſitum octavum Nicolai Lancicii, quod hic ipſi inter alia quæſita propoſuerat in litteris Romæ die* XXVI. *Junii anno* 1597. *Matritum datis; de qua, inquam, re Ribadeneira ſic ibi loquitur:* Breviarium nullum habuit, quia præ lacrymis recitare precea non poterat: & propterea ab hac obligatione a ſummo Pontifice liberatus fuit, ut in ejus Vita dicitur. *Videtur etiam fama alicubi vel ſaltem ſermo fuiſſe, quod tanta deplueret ex oculis ejus lacrymarum copia, ut eas receptaculo aliquo exceperit. Quippe P. Joannes Anſonius in ſua epiſtola, de qua ſuperius paragrapho* 60. *num.* 618. *hæc ſcribit:* Primo, *inquit*, de ſcutellis; certum eſt dari ſolitas; an vero ad accipiendas lacrymas, nihil habet certi: id potius petendum fuiſſet a Joanne Paulo ſocio P. N. Ignatii, qui ſuperiore anno obiit in domo profeſſa. *Si autem de re illa conſtaret, mira certe eſſet; atque affinitatem haberet cum iis, quæ apud nos tomo* VI. *Julii, die* XXVIII. *ejuſdem menſis, pag.* 621. *narrantur de S. Irene begumena.*

Incommodum ex frequentibus lacrymis ab Ignatio contractum.

E

632 *Ceterum è fragmento diarii ſuperioris conficitur, tenerrimo pietatis ſenſu erga ſanctiſſimam Trinitatem affectum ſuiſſe* S. Ignatium: *idque confirmatur ex titulis, qui adeo ſæpe variis aliis locis in dicto diario repetuntur, ſacratiſſimi iſtius nominis memoria notasi: circa quod argumentum vide quæ de prorſus ſingulari erga hoc myſterium ſancti Viri affectione, quando degebat Minoreſſæ, memoriæ prodidit Ribadeneira lib.* 1. *cap.* 7.

Ea diſtinguenda, ſenſibus tenerrimæ affectum fuiſſe erga SS. Trinitatem.

F

§. LXII. Externa inter orandum reverentia; animi collectio; nonnulla piæ affectionis puncta.

Externum in orando reverentiæ præſtet S. Ignatius

QUod externum cultum ac reverentiam, Deo debitam pluris faceret Ignatius, *quam ſingulares illas in fletu ac lacrymis a cæleſti Hoſpite immiſſis viſitationes, teſtatum reliquit in quadam charta apud Ribadeneiram in Vita Matritenſi ſuperius deſignata, lib.* 5. *cap.* 1. *in fine, ubi Virum ſanctum hæc loquentem inducit, quæ ex Hiſpanico ſic ſonant:* Temporibus iſtis omnibus ante Miſſam, in illa, & poſt illam, erat in me cogitatio, quæ interiora animæ meæ penetrabat, quanta cum reverentia & cultu externo, ad Miſſam me conferena, deberem nnminare Deum Do-

A minum noſtrum, non autem quærere lacrymas; ſed externum illum cultum, ac reverentiam. *Et affirmat continue Ribadeneira, cum* addere, quod, quia attendebat iſti externo cultui, lacrymas repelleret ſibi ſuborientes; pluriſque æſtimaret illam gratiam & notitiam, quam alias omnes præteritas.

AUCT. J. P.

Lacrymis, ac viſitationibus cœleſtibus ſua.

634 Et alio, *inquit Ribadeneira*, loco dicit, petiiſſe ſe a Deo, ut externum ſibi cultum, reverentiam, & humilitatem daret; & viſitationes ac lacrymas non daret, ſi par divinæ ſuæ majeſtatis ſuiſſet gloria: ut gratiis ejus & viſitationibus gauderet, ſecluſo prorſus omni proprio commodo; & poſtea viſitationes omnes ſpirituales, quæ ſibi accidebant, illum externum cultum ſibi repræſentaſſe, non ſolum quando nominabat tres Perſonas divinas, aut earum recordabatur; verum, ut veneraretur altare, & omnia alia, quæ ad ſanctum Miſſæ Sacrificium pertinebant: *ad hæc*, illum judicaſſe, quod malum eſſet, prius animadvertere illas viſitationes, quam externum cultum illum & reverentiam. Alio *denique* loco, *uti refert Ribadeneira*, addit, quod illa humilitas, B reverentia, & externus cultus non deberet eſſe timoris, ſed amoris: quod ita ſæpe Deo diceret: Da mihi humilitatem & reverentiam, quæ amet: quodque, dum iſta proferret verba, novas & mirabiles viſitationes præberet ſibi Dominus.

Eum & exercebat ipſe, & reperiebat in ſuis.

635 *Exterior autem illa corporis compoſitio confirmatur ex epere Joannis Rho, quod Variarum virtutum hiſtoriæ inſcribitur: ubi lib. 3. cap. 7. inter res noſtras, num. 1. de* S. Ignatio *hæc narrat*: Conſtituta Societate conſuevisſe illum abſtruſo in angulo, incredibili quadam compoſitione membrorum omnium, vultuque pietatem ſpirante, veſpertinis laudibus intereſſe, memini me audire de Jacobo Crucio, qui puer Ignatium viderat, & morum ſanctimonia captus, Societatem ab eo impetraverat; in qua ad annum uſque xxxvm. hujus ſeculi decimi ſeptimi, & nonageſimum ſecundum vixit ætatis. *Hæc ille. Quid, quod religioſum illud decorum tempore orationis ſanctus Pater adeo impenſe habuerit cordi, in florente ſuorum ſubditorum ætate*, ut inter antiquas Miniſtri regulas a ſe conſcriptas, unam poſuerit de viſitandis quotidie fratribus, Sacrum audientibus; vel in tem- C plo orantibus, ut videret, an fulcro alicui genua flectentes, incumbatent, indignam ratus hanc in oratione corporis indulgentiam; *ex Nicolao Lancicio Opuſculorum ſpiritualium tom. 1. opuſculo 2. cap. 3. num. 70.*

Collectio animi per diem &c.

636 *Porro externum illud decorum, ab interna animi moderatione profectum, ejuſque cuſtos, argumento eſt, quanta in eo vigeret collectio, quam continua cum Deo conjunctio, quam ſevera cum animi facultatibus lex, ne ultra præſcriptos ſibi ab* Ignatio *fines vel tantillum evagarentur. Audi Maffeium lib. 3. cap. 1.* Noſtris dominibus cupiebat eſſe familariſſimum, ut in ſingulis creatis rebus, quoad ejus fieri poſſet, Creatoris potentiam, ſapientiam, bonitatem agnoſcerent. Eoſdem monebat, ut contra quotidianas dæmonum inſidias, ne circumventi repente in fraudem inducerentur, vel inſtructo, quod ajunt, agmine ſemper incederent, vel certe diſſipatis in varias curas & negotia viribus animi tamquam receptui canerent ſtatis horis diei, & in ſemet ipſi deſcenderent, ſuaque omnia dicta, facta, cogitata, coram Deo quam diligentiſſime reputarent, adhibito etiam monitore, ſi opus eſſet, vel memoriæ, vel etiam notitiæ cauſa *&c.* Sana ipſe, quamquam ſe habebat ſemper in D poteſtate, & ex divi Bernardi præcepto, non ſe rebus tradere, ſed commodare conſueverat; tamen, qua erat diligentia, in ſingulas horas ultro inquirebat in ſe; idque, propter diuturnam exercitationem, nullo negotio: magiſque ac magis in ſpiritu proficere nitebatur, diem cum die..., hebdomadam cum hebdomada conferens.. Neque id ſolum, ſed etiam ſtatis quotidie temporibus, erepto ex ſummis occupationibus otio, contemplationi vacabat.

ac veſperum-tino.

637 *Declinans in veſperum dies ſolennis quodammodo & ſacer videbatur ipſi eſſe peculiari titulo. Nam in Originali Commentario pro Hiſtoria Societatis Jeſu miſſo ex provincia Lugdunenſi anno* 1599. *& collectioni noſtræ Romanæ inſerto, ſic narratur*: Circa horam veſperarum ſolebat ſe in cubiculum quotidie reciperc, ibique per horam aut amplius Deo & ſibi vacare. Quod ſi aliquis ſuus externus vellet eum de re alicujus momenti convenire; non patiebatur pulſari fores cubiculi ſui, ſed mandatum erat cuſtodi, ut januam, quæ in duas partes a ſummo ad imum diviſa erat, uno impulſu ape- E riret, & diceret, quid vellet.

cuſtodiæ ſui.

638 *Adde, quod aſſiduus ac pervigil eſſet ſacultatum animæ & corporis cuſtos. Audiatur denuo de hac re Maffeius*: Neque vero ad beatos hinſce congreſſus, tantummodo ſub orationis horam componabat ille ſeſe, verum in perpetua quadam erat vigilia contra omnes rerum mortalium illecebras, & otioſam mentis evagationem.. Accurate animum ab omni labe tuebatur.. Intenta erat cuſtodia ſenſuum; quotidiana cujuslibet omiſſionis confeſſio; jugis recordatio beneficiorum Dei; in aliorum factis dictiſque interpretandis nulla temeritas. Denique ſumma obſervabat cura quidquid ad Chriſti gratiam vel tuendam vel augendam, quoquo modo pertinere intelligeret, *His potiſſimum fundamentis ſuffultum aſſurgebat, ſtabatque magnum hoc & excellens* S. Ignatii *orationis ædificium. Agebat multa & cum multis, ita tamen, ut, quæ a devotionis ſtatu atque divinæ ſervitii nimium avocarent, diligenter ſibi declinanda præſeriberet. Exemplo ſit illud Maffeii*: Peregrinis hominibus, conditionem ipſo interprete (quod multum apud principes auctorirate valeret,) in aula quærentibus, negabat ſibi, niſi cum ſummi Regis F aula rem eſſe: ad eam ſi aditum optarent, datum ſe operam, quantum labore ac pretibus aſſequi poſſet, ut eſſent in intimis Regis amicis ac familiaribus. Quo reſponſo vulgato, minus multi jam in eo genere moleſtiam illi exhibebant.

ſingulorie pia affectionis puncta.

639 *Eu tibi nunc ſingularia quædam piæ affectionis puncta*: Septem etiam Urbis templa, *ait Maffeius*, & religione, & Pontificum indulgentiis celeberrima, certis anni temporibus diligenter & caſte viſebat pedes, & quidem per hiemem lacernatus, haud ſine mantelo: nec ulla corporis laſſitudine aut cæteros exemplo ſuo deſtitui, aut ſe tantorum bonorum communione privari patiebatur. Piacularia vero grana, quæ dicuntur, & cereas Agni cæleſtis effigies, pictaſque Sanctorum icunculas, & alia id genus, quæ ab impiis irridentur, ita ſtudioſe tuebatur, & cara habebat, ut in ejus ſcrinio, poſt mortem nihil fere aliud apparuerit, *Quoniam vero adeo impenſe curas locabat omnes in promovenda Dei gloria, publico Eccleſiæ bono, ac ſalute animarum; neque eum latebat, quanto ad hoc eſſet adjumento poteſtas eccleſiaſtica atque civilis*, Pro Eccleſia Catholi-

A tholica, ac nominatim pro Chriſtianis regibus atque principibus quotidie ardenter orabat: pro ſummo vero Pontifice numquam ſine uberrimis lacrymis, *ſicut refert Maffeus. Certe in Conſtitutionibus noſtris parte 7. cap. 4. num. 3. hæc legantur*: Juvatur etiam proximus ſanctis deſideriis, & orationibus io Dei conſpectu pro univerſa Eccleſia, ac pro iis præſertim, qui majoris ſunt momenti, ad ejus uoiverſale bonum, effuſis. *In declaratione autem ad dictum caput dicitur*: Cujuſmodi ſunt principes eccleſiaſtici, & ſeculares, & alii, qui multum prodeſſe, vel obeſſe bono aoimarum, & divino obſequio poſſent.

Inter quæ libellus

640 *Aureus etiam De imitatione Chriſti libellus Sancto noſtro in deliciis erat. Et vero hunc eum ad nutriendam pietatem, tum ad ſedandas animi perturbationes, adeo orationi inimicas, maxime eſſe accommodatum, quis ignoret?* Venit hic libellus, *inquit Bartolus lib. 4. num.* 12, in manus Ignatii, pœnitentis adhuc Manreſæ noviſsi; qui ſic ejus prima dulcedine captus eſt, ut numquam poſtea carere illo potuerit; librorum pio-

B rum perdicem vocare (enm) ſolitus, (*Vide infra paragraphi 86. partem ſecundam, reſponſo decimo ſexto*) totum virtutis ablolutæ, vitali ex ſucco, ſpirituque concretum. Inde caput quotidie ordinatim legebat; ſed tractu lento, interjecta paſſim meditatione, ductoque ſenſim cæleſti pabulo, terræ io morem, guttas omnes teouia pluviæ uvide combibentis: per diem vero, qua ſors ferret, aperiebat illum identidem, relegebatque, quod primum occurriſſet.

De lectione libri Chriſti.

641 Et vero ſemper occurrebat, quod io rem præſentem faceret, ſive doloris levamentum, ſeu robur animi fatiſcentis, ſive tentati conſilium: eratque hic ipſi perpetuus conſolator, conſiliarius, & comes. Quos vero in Chriſto multum diligeret, eos hoc libello velut ſingulari pignore donabat; iturusque Caſſinum cum procuratore Caroli V. Ortizio, Exercitia ſpiritus illic obituro, totidem ſecum ex iis libris tulit, quot erant in cœoobio monachi; dediſque ſingulos ſingulis, digna plane haud minus accipientibus, quam dante grati animi honoraria demonſtratione. *Hinc amplificantur ea, quæ de iſto libello refert Ribadeneira*

C *lib. 1. cap. 13. Georgius Mayr in epiſtola ad R. A. P. N. Claudium Aquaviva, quam dicto libello Græco a ſe reddito præfixit*, Probe, *aie*, novimus, B. Igoatium Loiolam, non ſolum magoifice de eo ſenſiſſe, ſed quotidiaoo uſu lectioneque familiariſſimum eum ſibi; filiis vero ſuis, commendatiſſimum reddidiſſe *&c. Verum inter alia plura eaque ſingularia ſancti Fundatoris puncta, ad quæ pia ejus animi affectio ſeſe extendebat, peculiarem aliquem locum merito ſibi poſcunt tria alia, quæ prioribus ſubnecto.*

§. LXIII. Pia erga SS. Euchariſtiam, Jeſum mediatorem, ejuſque Virginem Matrem, ac S. Ignatium martyrem affectio.

NEc vulgaris erat S. Ignatii *religio, qua latentem ſub ſpeciebus Euchariſticis Deum hominem proſequebatur. Et ſane, qui poterat eſſe memor eximii iſtius favoris, quo* clara vidit auguſto illo atque tremendo Sacramento Dominum Jeſum Chriſtum, verum Deum atque hominem veriſſime contioeri, *ex Ribadeneira lib. 1. cap.* 7. *& non inflammari teneerrimo, quoad vixit, erga ſacroſanctum hoc myſterium mentis ardore, ac perpetua reverentia? Vin' ſpecimen?* Conclave, *ut eſt apud Bartolum lib. 4. num. 28.* ſeneſtella juſſit aperiri, qua in aram majorem, & auguſtiſſimum Sacrameotum pateret proſpectus; unde velut alius Daniel ex cubiculi ſecreto, & procul arbitris, illuc intentos haberet oculos, ubi totus animo habitabat. *Quod ſi memoria repetamus mirabilia illa, quibus Servum ſuum inter ſacratiſſima altaris arcana prævenit Dominus, ex dictis paragrapho 61. ſi oculos præterea convertamus ad pium apparatum, ſen ad ſacrum potius horrorem, quo ſe* Ignatius *ad illa accingebat, uti habes paragrapho 60. & 61. nonne concludemus, ſanctum Patrem de divino iſto epulo magnificentiſſime ſenſiſſe? Accedit eo uſus illius ſumendi frequentior in Eccleſiam ipſius opera introductus: nam* Sacramentorum frequentiam ab *ipſo* incremeotum accepiſſe, *Eccleſia legit de ipſo in Horis canonicis.*

643 *In manibus eſt apographum litterarum* S. E Ignatii, *quas ad Magdalenam ſororem ſuam ſcripſit de communione menſtrua. De uſu Euchariſtiæ, quem tenebat S. Franciſcus Borgia etiamnum ſeculari, agitur apud Ribadeneiram in Vita S. Franciſci Borgiæ Hiſpanice edita lib. 1. cap. 10. auctor nempe ipſi erat* S. Ignatius, *ut diebus o-ctonis ſingulis, ad hoc ſacrum epulum accederet. Teneerrimos erga illud affectus ſpirat notiſſima illa oratio*: Anima Chriſti ſanctifica me *&c.*, *ſancto noſtro Parenti admodum familiaris. An ab eo compoſita? Negatur hoc apud Latinum Bartoli interpretem lib. 4. num. 26.* S. Ignatio attributa, opinor, *ait*, quod eam non raro includit meditationum ſuarum colloquiis: ex quo etiam natum putem, ut in requirendo illius auctore minus diligentes, ſuis libris eam vulgaverint velut proprium ſaocti Viri partum. At ea, cujuſcumque tandem, non eſt plane S. Ignatii: legi enim illam in libro Lugduni aono MCDXCIX. typis impreſſo, cum eſſet tum octennis Ignatius: addebaturque recitaturis præſcripto tempore, indulgeotia pœnarum: at Boniſacius etſi ſit ejus nominis poſtremus, ſeculo integro Igoatium præceſſit. *Hac ibi.*

644 *Jam de Jeſu mediatore.* Scribebat *a primo converſionis tempore*, pulcherrima quæque ac maxime inſigoia Chriſti, beatæ Virginis, aliorumque Sanctorum tum verba, tum facta, & in librum perpolitum atque elegantem memoriæ cauſa quam optimis litterarum notis referebat. Et quidem aureis litteris Chriſti, puniceis beatæ Virginis, variis coloribus reliquorum Sanctorum exempla, *ex Ribadeneira lib. 1. cap. 2. Et vero quæ de Chriſto manu pinxit, moribus & exemplis expreſſit in ſe, in aliis autem exprimi voluit. Hæc tria eſſe, argumento ſunt Exercitia ejus ſpiritualia, atque alia, quæ ſubjicio. Quid enim meditationes de Regno Chriſti, de duobus Vexillis, de tribus Gradibus humilitatis, ut alias omittam? Quid loca ſancta Hieroſolymis perluſtrata, & ſacras inter amoris erga Jeſum illecebras ibidem geſta, quæ narrat Ribadeneira lib. 1. cap. 11. Quid exordia literarum? Quid Societati inditum nomen Jeſu? Quid ſinguiare quoddam ſacrarum imaginum ſtudium, quæ Chriſti Domini vultum aut facta referrent, apud Linekum lib. 1. cap. 3. Quid Crucifixi imago, quam ſupra pectus geſtabat, teſte Carnelio cap. 22. Nonne ſa-*

D AUCT. J. P. *Sanctus erga Euchariſtiam voluntatem affectus; cujus etiam frequentia auxit.*

Quid ſuaſerit S. Franciſcus Borgia: ea orationem animæ Chriſti eſſe poſuerit.

Initio converſionis Chriſti geſta literis expreſſit, ac ſequi ſtuduit.

A *tis hæc comprobant, ſanctum Patrem eximio quodam*
AUCT. J. P. *erga Jeſum Salvatorem affectu exarſiſſe? Huc accedunt tam frequentiſſimæ in Conſtitutionibus noſtris expreſſiones ejuſdem nominis, quam ſigillum ex ære, quo uſus eſt* S. Ignatius, *venerando Jeſu nomine inſignitum, & ex documentis Romanis incidi hic curatum in æs; quod, ecce, tibi repræſento,*

B *Teſtatur P. Ignatius Pius, hoc ſigillo eſſe ſigillatas electiones noſtrorum Generalium, incipiendo a R. P. Jacobo Laynez; hoc eodem S. Franciſcum Borgiam obſignaviſſe patentes commendatitias patris Araoz, quæ ſic inchoantur ex Hiſpanico translatæ:* THS. Franciſcus de Borgia Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu, Provincialibus, Præpoſitis & Rectoribus, ac reliquis religioſis Societatis Jeſu in Hiſpania, ſalutem & vitam in Domino ſempiternam Jam ſcitis, cum ſit notorium, quam fiduciam atque exiſtimationem de patre doctore Araoz Societatis noſtræ habuerit noſter Pater Ignatius ſanctæ memoriæ *&c. In ſine habetur:* Acta Matriti XVI. Novembris MDLXXI. Franciſcus. *Venerabile itaque hoc ſignaculum adhibebat ſortis* Ignatius; *intus vero frequentes admodum Joſa mediatoris apparitiones ipſis exhibitæ quam multa quamque profunda intimo ejus cordi divini nominis hujus ſignacula impreſſere! De illis apparitionibus ad Ribadeneiram lib. 1. cap. 10. & cap. 11. lib. 2 cap. 11. adde ea, quæ mox hic ſequentur ex occaſione Virginis Deiparæ, quam poſt ejus Filium* Ignatius *amice dilexit.*

645 *Fuit enimvero tenerrima utrimque, hinc inter auguſtiſſimam cæli Reginam, inde tater* Ignatium *amoris viciſſitudo; & hujus quidem erga illam pietas plane ſingularis; illius vero erga eum materna prorſus ſolicitudo emicuit. De Virginis apparitione ſcribit Ribadeneira lib. 1. cap. 2. de cogitata a Sancto defenſione virginitatis ejus cap. 3. ubi & de voto caſtitatis: de pervigilatione nocturna coram Deiparæ imagine ante feſtam Annuntiationis ejus lucem cap. 4. de viſione ipſius cap. 7. de jactis Societatis fundamentis ad ædem Mariæ in Monte Martyrum, die Aſſumptioni ejus ſacro lib. 2. cap. 4. de diurna nocturnaque apud Dei Matrem obſecratione ante Sancti primitias, ibid. cap. 11. de earum celebratione in æde ſacra B. Mariæ ad Nives in natali Domini; paragraphi 25. hujus mei Commentarii; de miſſa in ſacello Deiparæ ſolemni profeſſione, inſertis ejuſdem formulæ iſtis verbis:* Promitto.. coram Virgine Matre, *apud Ribadeneiram lib. 3. cap. 1. De conſuetudine precatorium Virginis* Coronam *nocturno tempore in lecto recitandi, pia occupationis gratia, Bartolus lib. 4. num. 27. E quibus conficitur hinc quidem* Ignatii *erga beatiſſimam Virginem Matrem amor; inde vero ejuſdem erga illum favor.*

Multa quæque

C

646 *P. Ludovicus de Palmo in Praxi & brevi declaratione viæ ſpiritualis &c. ex Hiſpanico Latine redditus, a pag. 281. ſic ſcribit:* Sanctus Pater noſter a ſanctiſſima Virgine, ab ipſo ſuæ converſionis initio, multis ſuit beneficiis affectus; eo quod ſe illi videndam præbuerit, animarit, ac eum confirmarit in caſtitatis ſuæ propoſito. Hinc ille viciſſim, in grati animi ſignum, ante ejus altare & imaginem in Monte Serrato veſtes ſuas ſeculares eum laeco commutavit: totam enram eadem ejus imagine noctem inſomnem ducendo; gladium & pugionem, quibus primis ſuæ vanitatis annis ulus fuerat, anathema perpetuum devotionis ſuæ erga Virginem, ſuſpendendo. Ab his initiis devotio hæc erga ſacratiſſimam hanc Virginem tta in eo aucta eſt, ut nihil umquam aut grave aut leve aggredi ſolitus eſſet, cujus a Virgine, ejuſque patrocinio promotionem non exſpectaret, nihilque a Deo poſtularet, niſi per hujus interceſſionem & ipſa viciſſim Virgo eum perpetuis beneficiis auxit, & ſuis apparitionibus dignata eſt; ut ex quaternione quodam videre licet, quem ipſe manu ſua ſcriptum reliquit: in quo illuſtrationes, quibus quotidie fruebatur inter ſcribendum Conſtitutiones, annotavit.

D

647 *Et quod de Coronæ Deiparæ paullo ante obiter ſpecimina retuli, ita amplifico ex eodem auctore pag.* 294. Certum eſt, quod, licet ſanctus Pater noſter in Societatis initiis liberum cuique reliquerit horam orationis matutinam vel mentali vel vocali orationi impendere; Horas tamen tum beatæ Virginis ea hora ſtudioſis noſtris, & ſtrattibus noſtris coadjutoribus, qui legere neſciunt, Roſarium ejuſdem præleripſit, ſerio commendans, ut, qui Roſarium legunt, bene in eotum myſteriorum meditatione inſtruantur, quo illud majori cum devotione & fructu percurant. *S. P. N. Conſtitutionum parte 4. cap. 4. num. 3. ſic dicit:* Præter Sacramenta confeſſionis ac communionis (ad quæ octavo quoque die accedendum erit) & præter Miſſam, quam quotidie audient, horam unam impendent recitando beatiſſimæ Virginis Officio. *Et ibidem num. 4.* Aliqui (cujuſmodi eſſe poſſent coadjutores illi, qui legere non didicerunt) præter Miſſam, horam etiam unam recitando Roſario vel Coronæ beatæ Mariæ virginis.. impendent. *Et in declaratione ad idem caput hæc præſcribit:* Quod ad Coronam vel Roſarium attinet, doceantur, quomodo cogitare vel meditari myſteria, quæ in eo continentur, poſſint; quo majori cum attentione & devotione ſe in eo exercere valeant.

E

F

648 *Archiſſimam in Manreſano ſeceſſu & compoſitione libri Exercitiorum ſpiritualium, Mariam inter & ſanctum Patrem officiorum voluntatumque communicationem, quid attinet commemorare? Noverat utique* Ignatius *magnam illam optimæ Matris erga calamitoſos benignitatem ſummæ cum poteſtate conjunctam. Hinc in tertio Exercitio hebdomadæ primæ, quod eſt de peccatis:* Colloquium, *an*, primum fit ad Dominam noſtram, Chriſti Matrem, flagitando interceſſionem ejus apud Filium, & gratiæ impetrationem nobis tripliciter neceſſariæ. Primo, ut internam criminum noſtrorum cognitionem, ac deteſtationem ſentiamus. Secuodo, ut operum noſtrorum agnoſcentes, abhorreniteſque ordinem perverſum, eorrecto eo, noſmetipſos, ſecundum Deum, recte ordinemus. Tertio, ut perſpecta & damnata mundi pravitate, a rebus mundanis ac vanis nos recipiamus. His expletis ſemel recitetur, Ave Maria. *Et quarta die hebdomadæ ſecundæ, in meditatione de duobus Vexillis iterum recurrendum præſcribit ad miſericordiæ Matrem, dicens:* Col-

Et magnæ

prabuit Virgo ſanctus,

loqui-

A loquium poſtea formandum erit ad Virginem beatam, implorandaque eſt per eam a Filio gratia, ut recipi poſſim & manere ſub vexillo ejus *&c. Ita pie affectus erat ſanctus Pater* Ignatius *erga Virginem Mariam.*

Deiparam virginem quanti fecerit

649 *P. Ignatius Diertins, inſignis Exercitiorum ſancti Patris noſtri explanator, in rem hanc iſta obſervat in explanatione ad dictum exercitium tertium, editionis Antverpienſis anno 1696. pag. 75.* Quod vero S. P. N. tam ſtudioſe in hoc, & in pluribus deinde colloquiis, doceat nos implorare patrocinium beatæ Virginis; quod toties in meditationibus memoriam ejuſdem ſuſciter; quod in tertia hebdomada ejus dolores, in quarta ejus gaudia proponat contemplanda; quod in tribus orandi modis, ad virtutes ejus imitandas inviter, eamdemque ſalutandi & invocandi formulas menti revolvendas objiciat; quod denique tot modis cultum veneratione mque Matris Dei promoveat; non mirabitur iſte, qui legerit B. Ignatium, poſtquam in Monte Serrato, ante aram beatæ Virginis ſuſpenſis armis noctem excubans, ſacræ militiæ tirocinium poſuiſſet; inde plenum zelo pro honore ejuſdem
B Virginis Matris, ſeceſſiſſe Manreſam; in quo ſeceſſu per annum commoratus, hunc admirabilem Exercitiorum librum compoſuit.

quæ curaſſe hic agitur

650 *Inſigne etiam* Ignatii *erga Virginem Matrem, & hujus in illum amoris reciproci argumentum præbet* imago Deiparæ penicillo expreſſa (*verbis utor Bartolianis interpretis lib.* a. *num.* 21.) quam poſt fundatam quoque Societatem retinebat; ſed ea tandem carere ſuſtinuit, ut P. Araoſium affinem, ab ſe ægerrime diſcedentem, utcumque ſolaretur: nam ut erat ejus eximia comitas, abeuntia mœrorem non ferens, protractam de ſinu imaginem perinde illi dedit, ut ſi cordis dimidium donaret, vetuitque ulli omnino eam dare; addens, ex quo veſtem mutaſſet, ſecum ab ſe perpetuo circumlatam, & ſexcentis animi, & corporis caſibus cultus ejus mercedem cumulatiſſimam multiplici auxilio expertum. Nec alio egebat ſtimulo Araoſii pietas; ſed ei tam grato munere din potiri non licuit: illo enim in Hiſpaniam reditu, dum negotii cauſa Loyola tranſit, Maria (*lege* Marina) ſancti Viri ex fratre filia, illam ſibi mutuo ſaltem exp tiit, regrediente
C poſt illac Araoſio redditura. Sed neque is umquam poſtea rediit, nec illa ſe teneri promiſſo credidit.

de imagine Deiparæ ſe. ſtante, quæ olim fuerat Ignatii:

651 Verum annos jam agens octoginta, eavenſque, ne pretioſum pignus poſt ſe forte aliquibus eederet, a quibus minus honorifice haberetur, Syracuſano (*debuit dici* Cæſarauguſtano) Societatis collegio illud dedit. Spectatur in pictura illa Virgo dolore pectus & enſe confixa: augent pretium colores, vetuſtate & geſtatione tamdiu benefica pallentes atque evanidi. *Ceterum imaginis iſtius effigiem inter res noſtras hic inveni, quod* juxta exemplar Romæ inciſum *notatur, hac ei ſubjecta inſcriptione*: S. MARIA A CORDE, illi ſimillima, quæ in Cæſarauguſtano Societatis Jeſu collegio aſſervatur, quam S. P. Ignatius, ejuſdem Societatis Fundator, a primo luæ converſionis die, uſque ad ſenium, in pectore ſemper geſtabat ad cor, per illam ſe a Deo ubique miris modis adjutum teſtatus.

Plura hac addit Henao Antiquitatum Cantabriæ lib 3. *in ciuitionibus ac notis ad cap.* 35. *ubi refert, Mariam illam anno* 1595. *ſcripſiſſe litteras ad doctorem Paſchalem Mondura, eccleſiæ metropolitanæ Cæſarauguſtanæ canonicum, ſimulque ad eum miſiſſe imaginem, de qua hic agimus, ut illa ſe vecrearet, ac deinde eam traderet patribus collegii Cæſaraugu-*

ſtani. Paruit Paſchalis, traditionem exſecutioni mandando: quæ intellecta Petrus Ribadeneira ſcripſiſſe affirmatur ad P. Jacobum de Morales, qui tunc D AUCT. J. P.
præerat dicto collegio, ut illam imaginem Matrimum ad ſe dirigeret veneratonis gratia. Annuit collegii rector: Ribadeneira vero poſtquam devotioni ſuæ ſeciſſet ſatis, imaginem remiſit ad noſtros Cæſarauguſtanos: ubi ſplendide adornata, & in hieratheca ſacrarii collegii aſſervata, ſed in magnis feſtivitatibus collocata in medio altaris S. P. N. Ignatii, *publicæ veneratioui exponitur, ſumma cum fidelium religione, ex citato auctore. Exhibeo tibi nunc, lector, dicta imaginis effigiem, æri hic incidi curatum, ad imitationem exemplaris, quod eſt apud nos.*

qui ſcripſit hanc effigiem ſibi ſuo nomine dari

652 *Vir ſanctus Martyrem ſanctum ſibi ſynonymum affectu ſingulari proſecutus eſt. In epiſtola quippe ipſius tota autographa, quam dedit ad ducem Gandiæ S. Franciſcum Borgiam anno, prout eidem adſcribitur* 1546. *ex teſtimonio P. Ignatii Pinii, hæc legutur Hiſpanice, quæ Latine ita* F *effero:* Quantum attinet ad præteritam Dominationis veſtræ invaletudinem, alia epiſtola ſcripſi, me ſimul intellexiſſe infirmitatem cum recuperata ſalute: ex quo nullam dolendi, ſed gaudendi potius, ut mihi videbatur, materiam inveni, credens, id non fore ſine aliquo fructus ſpiritualis incremento. Nunc dum video, quod viſitatio hujuſmodi ac lucrum cœperit glorioſi S. Ignatii die, lætitiam multo majorem in Domino noſtro mihi affert; atque etiam, dum perluſum habeo in Dominationis veſtræ devotione auctum iri nomen adeo beati Sancti, cui ego afficior, aut, ut minus, affici deſidero ſingulari admodum reverentia & devotione in Domino noſtro. *Ceterum pie ſuſpicari licet, ex ſingulari Patris erga hunc Sanctum veneratione, aliquid etiam communicatum fuiſſe affectionis piæ S. Franciſco Borgiæ, ad quem ſcribit: nam ipſius profeſſio religioſa, cujus exemplar ante me habeo inter apographa noſtra Romana, ſignatur* Gandiæ hoc die S. Igna-

tii

AUCT. J. P.

A pii primo Februarii MDXLVIII. *conſentiens Chronico, quod dedi paragrapho 59. quem actum hoc loco cum allegaſſe huic diei ſuſpicor iſtum pientiſſimum Ducem ex quadam religioſa erga hunc Sanctum voluntate, qua tunc colebatur. Pro iſto autem anno alibi notatur annus 1547. uti videre eſt inferius in annotatis ad Vitæ ſancti Patris noſtri caput 11. lib. 3.*

§. LXIV. Charitas erga proximum, gratus erga bene meritos animus.

Ribadeneira loco de charitate erga proximum

Lib. 5. cap. 2. expedit Ribadeneira hoc argumentum. Adjungo ſequentia pro ipſius ſupplemento. Enimvero ſacrum hunc erga proximos ignem nonne tantus, quantus erat, ſpirabat Ignatius? *Præter deſignatum modo Ribadeneiram volve reliquum Vitæ contextum: & quot, quantaſque hujus charitatis notas ibidem deprehendes? Facta colligit Nicolaus Lancicius Opuſculorum ſpiritualium tomo 2. opuſculo 18. cap. 11. progreſſiones ad juvandos proximos Orlandinus lib. 16. num. 115. De charitate, cujus hic rationem habemus, exſtat apud Maffeium libri tertii caput 4. ibidem vero cap. 21. in rem noſtram hæc ſcribit:*

B 654 Miræ, *inquit*, fuit ſolertiæ in ſollicitandis mortalibus, & a diaboli ſervitute ad Chriſti Domini obſequium traducendis: ac quibus artibus dæmon ad animarum perniciem utitur, eaſdem ipſe (quoad liceret ac fas eſſet) ad hominum ſalutem ac beneficium transferebat. Voluntates ac naturas eorum, quibuſcum ageret, ſeſtine odorari; ambitioſis ſplendida, avaris utilia, voluptuoſis jucunda proponere, & ſuo, quod aiunt, bamo vel eſca quemque pilcari. Jam in congreſſu, maxime principum, id obſervabat in primis, ut ſermonis initia illis daret, extrema reſervaret ſibi; cavebatque ne de rebus etiam divinis inepte vel ad fatietatem ac faſtidium ageret. Triſtem vero & horridam ſapientiam (utique poſtquam in lucem hominum prodiit) ſemper vitavit: eumque philoſophiæ nomen ipſum intelligeret, etiamſi modeſte tractetur, tamen ſatis odioſum eſſe per ſe; nihil in C habitu ſuo, vel in genere vitæ, rarum aut notabile conſpici voluit, ac ſemper ſeſe, quibus rebus honeſte ac religioſe potuit, ad communem conſuetudinem accommodavit, neque commiſit, ut, quod ipſe non faceret, id in aliis reprehendere putaretur: prorſus ut ejus morea prima fronte vel eminus intuenti unus aliquis e populo videretur eſſe: verum quo propius illum inſpiceres, quo diutius ac familiarius uterere, eo magis præſtantiam virtutelque Viri, tamquam odorem ex affrictu ſentires.

655 Atque id ipſum eſt cauſæ, cur noſtris nullam in veſtitu ornatuve Religionis injunxerit notam; ſed quo facilius in hominum cœtus & conſuetudinem irreperent, ac tempeſtivis colloquiis unumquemque adjuvarent; ubicumque gentium verſarentur, quam modeſtiſſimo ejus gentis habitu juſſit incedere, neque ullum dare ſignum animi, a ſenſu communi vel ab humanitate abhorrentis. Idam valde vituperabat moderatores animarum eos, qui vel una eademque via, ac ferme quam ipſi tenuiſſent, ceteros etiam ad ſtudium virtutis conarentur uddurere; vel dumtaxat, ſi quis ad pietatem eſſet ſua ſponte propenſus, formandum regendumque ſuſciperent: ſed ipſe D nimirum vel feros & barbaros homines non dubitabat aggredi, ſic, ut ſingulis, quod dahatur, acciperet; & quos ad conſilia Chriſti provehere non poſſet, certe ad præcepta ſenſim allicere nitebatur. *Ex quibus rarum in paucis ſancti Viri induſtriam agendi cum proximo diſcimus, ſeu potius ſolam, ac veram artem venandarum animarum. Ad hæc*, Diſpiciebat in primis, *ſicut ſcribit idem auctor*, quod ingenium, qua ratione tractandum eſſet, illidemque ſæpe morbis, pro varietate naturæ, non diverſas modo, ſed etiam contrarias inter ſe medicinas adhibere conſueverat. Quod ſi quem, omnia experſus, tamen e cœno peccatorum extrahere nequiviſſet; non ideo contrahebat animum, vel ſe angori dabat, quaſi oleum & operam perdidiſſet; ſed conſcientiæ & officii fructu contentus, acquieſcebat in alto providentiæ divinæ conſilio.

656 *Ex ardentiſſimo hoc ſalutis animarum ſtudio proficiſcebantur* voces igniæ, quas ſuorum ſubdebat pectoribus, cum miſſos ad prædam animarum, in diſceſſu ſalutans, Ite, inquiebat, omnia iocendite, & inflammate; *uti habet Bartoli interpres lib. 4. n. 54. & num. 15, recuſet præſidia juvandarum* E *animarum, ab eo Societati præſcripta. Urbanus PP. VIII. in Bulla canonizationis*; Aſſiduum, *ait*, obſequium, quod pauperibus & ægrotis exhibuit in hoſpitalibus; & eleemoſynarum diſtributio, quas a piis perſonis ſuo ipſius ſtudio corrogabat, maxima etiam cura, & ſtudium, quod jam inde a principio ſuæ converſionis in eo poſuit, ut rudes & pueri doctrinam Chriſtianam perdiſcerent; & detentorum in carcere viſitatio ac ſublevatio, quam inſtituit, & exercuit accurate; nec non per univerſum terrarum orbem miſſiones, quas fecit; & domus, eccleſiæ & collegia, quæ erexit, & in dicta Urbe, præter ſcholas grammaticæ, & humaniorum litterarum, quas gratis aperuit; collegium Germanicum, ac orphanorum, & catachumenorum domus, & S. Marthæ, ac S. Catharinæ monaſteria, aliaque loca pia, quæ excitari curavit; & diſſidentium reconciliatio; ſalubria conſilia data; & ſpiritualia Exercitia ab eo compoſita; Sacramentorum frequentationes procuratæ; iojuriarum denique remiſſio, & pro i- F nimicis oratio, quam ardenter amaret proximum propter Deum, plane demonſtrant.

657 *Aliud, quod Ribadeneira libro 5. capit. 2. virtutibus* Igoatii *accenſet, poſitum eſt in acceptorum beneficiorum recordatione, ac eorum remuneratione. Qua laudatus auctor ibi ſummatim attingit, pluribus ulterius deduci poſſunt. Et quamdoquidem gratus animus duobus maxime in rebus cernitur, quarum una ſit poſita in habendis gratiis; altera in referendis; hæ duæ grati animi dotes quemadmodum in S. Ignatio eluxerint, videbimus. Maffeius lib. 3. cap. 4. id ita expreſſit:* Homines vel de ſe ipſo privatim, vel de Societate communiter bene meritos, diligentiſſime coluit; nullumque in eos neque vivos, neque mortuos grati ac memoris animi officium prætermiſit. Quippe non modo pro ipſorum ſalute Dominum pro ſe ſuoque precabatur aſſidue; ſed etiam, dum viverent, ſæpe domum veniebat ſalutandi cauſa, eoſdemque adeuntes ad ſe, quamquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter, deque Societatis progreſſu, ac rebus præſertim Indicis, quarum ipſa longioquitas habet delectationem, pergebat amiciſſime facere certiores: atque etiam,

A iam, eum opus eſſet, quibus rebus poterat, benigne adjuvabat. *Hæc ille generatim; quibus ſingillatim hæc ſubjungit.*

658 Hieroonymn quidem Arzio, Hiſpano doctori (quicum erat ei magna oeceſſitudo) non modo graviter ægrotanti frequens adfuit ipſemet, ſed etiam fidelibus famulis deſtituto, probos & ioduſtrios e Societate viros miniſtrandi gratia ſubmiſit. *Nec vero ſegnem fuiſſe* Ignatium *in omnibus grati officii partibus generoſe ac munifice adimplendis, conficitur ex alio exemplo, quod ibidem ita narratur*: Andreas Lipomanus patritius Venetus, quem Trinitatis Priorem appellabant, vir non pietate minus, quam genere nobilis, collegio noſtrorum hominum conſtituendo Patavii, opimum ſacerdotium ejuſdem urbis addixerat, dimidia tantum parte vectigalium ſibi, quoad viveret, reſervata. At vero Ignatius, ne ſe vinci paterertur officio, patentibus litteris cum ultro perpetuum ſacerdotii adminiſtratorem declaravit; neque e vectigalibus attigit quidpiam, niſi quod ab ipſo Priore quotannis ad paucos e noſtris alendos per eleemolynam præberetur. Quio etiam ejus fratris filio penſionem decrevit annuam aureorum ad quadringentos: quam tamen bonus B ille Prior nequaquam admiſit. Ac ceteros item, quorum beneficiis provocatus eſſet, eximio quodam ſtudio & obſervantia proſecutus eſt.

659 *Bartolus lib. 4. num. 8.* Joanni, *ait*, Paſqualio, apud quem fuerat aliquamdin hoſpes, quid gratiarum rependerit olim, initio diximus; quam benigne ſua jam cæſo donati aſpectabili prælentia illum dignatus ſit, confirmaritque fidem, ab ſe, adhuc in terris poſito, illi datam, fore ſcilicet illum ſine dubio ſalvum. De Crucifixi etiam effigie, ſuarum eatenus comite ac ſolatio ærumnarum, quam ei reliquit, grati animi carum pignus Cavellio item pio clerico, qui ſibi Manreſiæ ægrotanti victum deferebat, quod unum habuit reliquum, Preces horarias Deiparæ tradidit: exilia, fateor, ſed ab nihil præterea habente valde grati affectus monumenta. Iſabellam Raſellam, quæ illum de radiis circum ex ore micantibus Barcinone ſanctum agnoverat, & multa juverat liberaliter, conſueverat matrem compellare, eidemque Romæ poſt Societatem conſtitutam, a confeſſionibus diu fuit. De Cardinali Gaſparo Contareno, ramquam ioter primarios ſumme in ſe benefico, quo- C ties (ſermo) incideret, loqoebatur, quod ejus potenti advocatione Societatis confirmationem a Pontifice impetraſſet.

660 *Clericos regulares S. Pauli & Barnabæ Mediolanenſes quid memorem? Enimvero* præcipuo amore ac ſtudio *illos* complectebatur, poſtquam ii Emmanuelem Mionam, dum Pariſiis Romam venit, ægrotum io collegio ſuo caritate ſumma curaverant. Hujus officii memoriam ſemper beatus Pater recentiſſimam conſervavit: conſuetudine inde & officiorum vetuſtitudine aucta, noo aliter veneranda illa domus obſervare Ignatium, ad eumdem confugere, quam ad communem parentem: neque aliter ipſe eos atque filios ac fratres cariſſimos ducere, &, ubi facultas daretur, ornare atque iueri: quod egregie ouper io quadam eorum difficultate præſtiterat; *prout habemus ex Orlandino lib. 12. num. 13. ad annum 1552.*

661 Scribens vero, *ut Bartolus loco ſuperius citato*, ad Regem, & Cardioalem Luſitaoiæ, Socieiatem rem ipſorum vocabat, permittebatque illa m eorum providentiæ, quod eam ſuis in ditionibus regia plaoe munificentia diffudiſſent. Duci Ferrariæ, Cardinali a ſancta Cruce, proregi Si- D ciliæ Joanni de Vega, & Carluſianis patribus, a AUCT. quibus Societas fovebatur magna ſignificatione J. P. caritatis, obligatas æternum gratias temper profeſſus eſt, ac ubi alia deeſſeor, ſuis ac ſuorum ad Deum precibus contendit partem nominum utcumque exſolvere, quibus ſe norat iis obnoxium. *Ita ille. Porro immortalia laudatiſſimi iſtius Regis in Societatem merita quam alte animo inſculpta tenuerit, egregio monumento conſtare voluit. Hiſtoriæ Societatis continuator Franciſcus Sacchinus parte 2. lib. 1. n. 121. ad annum 1557. prum, ut ita dicam, certamen Regem cum inter & Ignatium, hiac quidem referendæ, iude autem conferendæ gratiæ, deſcribit occaſione mortis, quam tunc obiit memoratus Luſitaniæ rex Joannes III.* Eo ſublato, *inquit*, magnum res Chriſtiana columen amiſit, magnum Societas ooſtra: quam necdum, ut ita dixerim, natam, hoc eſt, ante Pontificiam approbationem complexus, ita perpetuo ſuis in regnis, in Europa, Africa, & ultimis Aſiæ & Indiarum oris regia munificentia, pateroaque benignitate, ita in ceteris Chriſtianorum terris eommeodatione auctoritateque ſovit, defendit, provexit, ut non magis benefici principis, quam indulgentiſſimi patris loco eſſe io omne E tempus poſteritati noſtræ debeat.

662 Id adeo ex judicio mandatoque vetuſto beati Ignatii, quod propterea ſubjungam, intelligi poteſt. Præpoſitis provincialibus, rectoribus collegiorum, & præpoſitis domorum Societatis Jeſu, ubicumque terrarum ac gentium ſint, ſalutem in Domino noſtro ſempiternam. Quamquam Deo procreatori, ac Domino noſtro, ut fonti perenni, & capiti omnium bonorum, ſi quid tale eſt in minima noſtra Societate, gloria & laus debetur; tamen erga cooperatores, & præcipuos adminiſtros divinæ ejus providentiæ, æquum eſt, nos pro virium noſtrarum imbecillitate iis uti officiis, quæ grati animi ſancta jura poſtulant, ad gloriam divinæ ejus majeſtatis, Quamobrem confiderantibus nobis, quantum inter omnes Chriſtianos principes ſereniſſimo Regi Luſitaniæ euncta ooſtra Societas debeat, cujus favore, & admodum liberali auxilio fundari cœpta eſt, totque io partes propagata, magno cum proventu divini obſequii, & ſpirituali adjutorio animarum; viſum eſt in Domino excitare vos per obedientiam ad id, ad quod certum habeo complures veſtrum ſuamet ſponte per F caritatem moveri.

663 Igitur omnes, quicumque præeſtis, quique ſub obedientia veſtra degont, tum ſacerdotes io Sacrificiis, tum ceteri in precationibus ſuis quotidie, & nominatim de Rege eodem, ſimulque de regina, & liberis eorum coram Deo memioeritis. Siquidem quidquid gratiæ ſumma bonitas iis largietur, io regna ipſorum redibit: in quibus præcipuo quodam modo optandum eſt nobis, ut laudetur & glorificetur ſanctiſſimum ejus nomen. Atque hoc pacto nos parte aliqua defungemur officii, quod plurimom debemus: reliquum vero explebit is, qui noſtras omnes infirmitates ſupplet. Cui placeat opem vobis impertiri, ut ſeotiamus ſemper ejus ſanctiſſimam voluotatem, & ioiegre exequamur. Romæ XIV. Junii, anoo ſaluti MDLIII.

§. LXV.

A AUCT. J. P.

§. LXV. Alia quædam erga bene meritos officia; manſuetudo, & amor pacis.

Erga ſuos animus erga ducem Ferrariæ.

Erga Ferrariæ Ducem, quomodo fuerit affectus Ignatius, *intelliges ex Orlandine lib. 7. num. 35. ubi conſultus a Jaio, quemadmodum ſe cum illo Duce gereret*: Reſpondit, *unus hiſtericus*, beatus Pater, cupere ſe cum Societate univerſa tali Duci, qui laicos inter principes Societati naſcenti ſtudioſe faviſſet, toto animo deſervire; amplectendamque perlibenter oblatam occaſionem ad cnntestaodam debitam gretamque memnriam. Quod autem ad agendi ſpectaret modum atque formam, ſeu de Deo habenda eſſet oratio, ſeu lex explicanda divina, ſeu alia quævis munera pie gerenda, unum & idem putaret eſſe reſponſum, totus videlicet ut ex Duce penderet. Æquum enim eſſe, ut eum is eſſet a Chriſti Vicario Ducis uſibus commodiſque

B conceſſus, ſineret ſane ab ipſo Duce ſe regi, & quamdiu Ferrariæ apud illum eſſet, eum ſibi Superioris & præpoſiti loco duceret, quoties vel Dei Dei cauſa, vel ipſius Ducis boonm civiumque requireret. Quod ſi permitteretur a Duce poteſtaa, tum quibuſcumque poſſet officiis pro Societatis diſciplioa moribuſque vacaret. *Ita ibi.*

S. Franciſcum Xaverium, Nadalem, Turrianum, Latorum, et Codacium

665 Nec diſſimiliter, *uti a Bartole lib. 4. num. 8. refertur*, erga eos ſe geſſit de Societate, qui eam aliquo ſingulari beneficio decnraſſent. Ad Xaverium quidem ſcripſit, non poſſe illius nllo umquam tempore non eſſe memorem, quod viro ſancto, & incredibili amore erga illum affecto, maximi præmii loco fuit. Hieronymo Natali mandavit, ut Michaelem Turrianum velut oculi ſui pupillam cuſtodiret, cui ſe fatebatur ingenti obligatione gratiæ ieneri: Lainin vero, quam euivia alteri Societatem plus debere aiebat, nominabatque illum Societatis lummam rem, totamque fauſtitatem. Sed fuit ejus in Petrum Codacium grati aoimi ſignificatio inſignis, & inuſitata. Is primus ex Italis Societatem amplexus eſt, cujus deſiderio magna Pontificis, cui erat percarus, & aulæ faventis magna obſequia valere juſſerat. Societate

C inita, ſic eam amavit, tamque ſolicitas & induſtrias operas in ea Romæ tuſtentanda tam ſtrenue admovit, ut fundationem etiam ſtabiliret, quæ tuoc quidem ſat eſſet domui profeſſæ, vocaretur-que Societas religin patris Petri.

qui poſtremo quæ fundatori plurimum debuit Ignatius.

666 Die ergn ſacris ritibus ſolemni, expleto prandio, aſſurgit Petro Ignatius, & aperto capite prolixe gratiam teſtatur, quam illi tum ipſe, tum tota deberet Societas tamquam fundatori: nblataque illi eandela eerea, ſe ipſum una, & Sacrosum, precumque ingentem numerum obtulit; ſub quæ multn eum fletu Petrus, acceptum (quando id Ignatius jubebat) cereum, ſtatim poſt reddidit, addens vel hoc uno, quod eſſet admiſſus in Societatem, mancipatulque divino obſequio, ſe tanto ac tam multiplici nomine obſtringi, ut nullis nfficiis partem ejus ullam aſſequi valeret. *Sed his efficiorum erga virum adeo bene meritum teſtificationibus non acquievit* Ignatius; *verum qui vivum adeo coluerat impenſe, mortuum etiam ſua apud Deum atque hominos memoria fruſtrari nolnit. Nam ut Orlandinus teſtatur lib. 9. n.* Mortuo ipſi conceſſit preter conſueta ſuffragia, ut etiam ſepulcro honorifica cum inſcriptione lapis imponeretur. Taota erat ſancti Patris in referenda gratia *non* externis modo, verum D etiam domeſticis, ſibique ſubjectis nobilitas animi.

Grati animi officium erga ſuos, dominos et bene meritos.

667 *Ut vero hæc virtus tranſiret ad filios ejus, atque in univerſa, quoad ſtaret, Societate perſeverares, Conſtitutionum part. 4. cap. 1. hæc præſcribuntur*: Primum in quovis nnſtræ Societatis collegio, perpetun, ſingulis bebdomadibus Miſſa ſemel pro ejus fundatore, & beneſactoribus vivis & mnrtuis celebretur. 2°. Initio item cujuſque menſis omnes ſacerdotes, qui in enllegio fuerint, pro eiſdem ſemel nfferre idem Sacrificium perpetun debeant. Singulis inſuper annis eo die, qun collegii cujuſque poſſeſſio Societati tradita eſt, cum ſnlemnitate Miſſa pro fundatore & beneſactoribus celebretur: & id temporis in eodem cnllegio quicumque ſacerdotes adfuerint, endem lua referent Sacrificia. 3°. Eodem die candela eerea fundatori offeratur, aut uni ex ſuis, qui ipſi ſit cognatione pnxime conjunctus, aut illi demum, quem ipſn fundator deſignaverit: in qua eandela armnrum fundatoris, aut devotiunis inſignia exſtent. Illa vero teſtabitur Societas, quam ſuodatori in Domino debet, gretitudinem.

de Societate,

668 Quario. Cum primum Societas in collegii E alicujus poſſeſſionem venerit, Præpoſitus Generalis curet indici per univerſam Societatem, ut quilibet ſacerdos ter Sacrum ſaciat pro ſuperſtite fundatore ipſius collegii, ac beneſactoribus. Rurſus, eum ex hac vita illi exceſſerint, curabit idem Præpoſitus Generalis, ubi primum reſciverit, ut per totam Societatem ſinguli ſacerdotes ter Sacrum pro animabus illnrum faciant. Quies autem dictum eſt, Miſſas eſſe a ſacerdotibus celebrandas, ceteri omnes, qui in collegiis degunt, ac ſacerdotes non ſunt, ad eamdem illam intentionem orarn debent; quandoquidem, ejuſdem gretitudinis nomine, utrique obligantur in Domino. *Pro ſingulis vere Sacris, quæ annuntiantur ſacerdotibus, indicuntur illis, qui ſacerdotes non ſunt, ſingulæ caronæ, ſeu tertiæ Roſarii Mariani par.* 5°. Fundatores preterea ac beneſactores cnlleginrum partieipea peculiariter efficiuntur omnium bonorum operum, quæ tum in ipſis enllegiis, tum in reliqua Societate Dei graria fiunt. 6°. In univerſum autem, tum fundatoribus, tum etiam ipſnrum neceſſariis, & quoad vivunt, & poſtquam nbierint, peculiariter

F ſeſe devinctam eſſe Societas ex charitate cognoſcat, ut omni officio illns proſequatur: quod a nobis præſtari, juxta minimam banc noſtram profeſſinnem, ad divinam glnriam poſſit.

colligitur ex elenchis Miſſarum; quæ pro ejus ſtatu.

669 *Quibus quid requiras amplius, ut de munifica & generoſa Sancti ac ſiliorum ejus pre acceptis beneficiis gratiarum actione conſtare liquidiſſime poſſit? Quæ quia ex tam profuſa Sacrificiorum ac precum collectione & extenſione componuntur, non obſcure declarat, quid & quantum Societas illis debeat, ac velis reddere, a quibus benefacta accepit. Et adeo quidem hæc Sacrificiorum ac precum collectio nonnunquam augetur pro ratione meritorum, ut pro uno Henrico IV. Galliarum rege, ſexcenta millia Hoſtiarum a Societate fuerint immolata, teſte P. Joanne Rho in Variis virtutum hiſtoriis lib 4. cap. 8. ubi addit*: Illud minime diſſimulaodum, quamquam in illa tanta geotium omnium luce fiat, quod in Urbe quotannis Gregorii XIII. revocandæ memotiæ inſtitutum eſt, ut res ejus præclare geſtæ in magna tum Cardioalium, tum minorum antiſtitum, ac frequentiſſima eruditorum hominum panegyri ab oratore laudentur, id vel ab invidis illuſtrem, &

no-

A noſtræ commendationis pleniſſimam confeſſionem veritatis non ſemel extorſit, audiente me, *inquit*; apud nos optime collocari benefacta, quorum memoria æternis grati animi tabulis conſignata injuriam non timeat vetuſtatis. *Hiſce ſuppleantur dicta Ribadeneræ circa fundatores lib. 3. ſub finem.*

S. Ignatius poſt mortem adhuc gregi ſuo.

670 *Quid, quod ſanctus Pater, præter illa, quæ cum ipſe, tum ex ejus ſpiritu Societas univerſa præbuit tam inſignia memoriæ animi monumenta, quando ipſe jam mortalibus ereptus erat, gratiæ tamen voluntatis officium non prætermiſit? Nam in Vita venerabilis ſervi Dei P. Julii Mancinelli noſtri, ex Italico in Latinum converſa, lib. 3. cap. 10. iſthæc narrantur*: Alias ſemel illi aſpectabilis fuit Sanctus Calendis Auguſti anno MDCX. & ipſi ſignificavit nonnulla in bonum Principis de Stigliano, qui identidem bene merebatur de Societate, & tunc ſolenniſſimum feſtinabat apparatum in noſtro Neapolitano templo, die feſtivam ſancti Fundatoris lucem præcedente, Pater Julius dedit ad intelligendum, quantum opus eſſet illi principi, per patrem Negronem familiarem ipſius, & per patrem con-

B gregationis nobilium præſidem: cui congregationi tubinde ille princeps ſolebat intereſſe. Nec multum temporis interceſſit, cum illa revelatio vera fuit, & opere completa. *Factum aliud diſce ex Compendio Vitæ* S. Ignatii, *anno* 1681. *Viennæ Auſtriæ edito; ubi cap.* 11. *ſequentia narrantur*: In Hibernia cum alicubi Religioſi nonnulli, Magiſtratui * ſupplices ſuiſſent, ut Societatem ex affluxu populi inviſam urbe ſua ejiceret, iſque memoriali dilacerato ſocios de gratia Dei, & civium amore tutos eſſe juſſiſſet, amabili vultu apparens Ignatius, gratias egit de ſuſcepto ſociorum patrocinio, & in diſceſſu, converſo vultu unum alloquutus, inquiebat: Amodo jam ſequere me.

* *id eſt gubernatori*

Manſuetudo ejus oſtendatur ex facto epiſcopi Cameracenſis.

671 *Quæ de pace ac fuga Istium narrat Ribadeneira lib. 5. cap. 2. declaro ex Orlandina lib. 14. a num. 49. ubi ſic ſcribit*: Cameracenſis præſul prius illud, *quo noſtris, ne advocarent concionem, interdixerat*, nulla prorſus oblata a Patribus cauſa, renovavit edictum; & Societatis homines tota ſua diœceſi, quæ cum Tornaco conjuncta erat, prædicatione divini verbi, & ſacrorum adminiſtratione prohibuit. At Ignatius nihil difficultatibus his commotus, ſatis habuit commendatitias a Cardinale Carpenſi litteras mitti ad Apoſto-

C licum nuntium agentem cum imperatore Bruxellis. Interimque ſuos (uti ſemper in ejuſmodi cauſis ſolebat) admonet, quam modeſtiſſime ſeſe gerant, neu quid alperius in epiſcopum, unde magis irritetur, efficiant, eoque ſua jura contra ejus edicta per Apoſtolicas litteras, quod eis proclive erat, prolata defendant. *Paruere noſtri; nam* ex Ignatii præſcripto, *ſicut refert idem hiſtoricus*, ſubmiſſione & manſuetudine utendum rati, ſe tenuere Tornaci, nec in Cameracenſem diœceſim egreſſi ſunt *&c. Maluit itaque Pureus noſter videri & eſſe manſuetus eccleſiaſticæ poteſtatis cultor, quam acer ac rigidus ſuæ juris exactor.*

Decretum Sorbonicum, de paſſo ſuppreſſum, ſanctum.

672 *Decretum vero Sorbonicum adverſus Societatem, de quo egi paragrapho 47. & paragrapho 48. breve illud quidem, ſed acerbum, & valde nobis infeſtum, quam animo manſueto ac ſedato acceperit, & a ſuis accipi voluerit, intelliges ex Ribadeneira lib. 4. cap. 11. Quid, quod* ab omni faſtu & moribus imperioſis (*teſte Maffeio lib. 3. cap. 3.*) vehementer abhorruit. Veſtigium in eo contumaciæ cerneres nullum: &, quod difficillimum eſt, lenitatem ita cum gravitate miſcebat, ut neque facilitas de auctoritate, neque ſeveritas quidquam de ſuavitate detraheret. *Ita ille. Ac paulo poſt ſubdit præclarum hoc Ignatianæ manſuetudinis exemplum*: Venetiis Patavium pedibus cum iter haberet, domeſtica, eaque admodum attrita lacerna ob inopiam indutus, Jacobo Laine comite, pecuarius quidam puer, qui a via non longe armenta paſcebat, conſpectis eminus peregrinis, ad eos repente propius advolat, babitulque fortaſſe novitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemque licentius cœpit illudere. Cumque Ignatius vultu placido ſubſtitiſſet: converſus ad eum comes: Quin, ait, acceleras gradum, Pater, teque iſtius pueri petulantiæ ſubtrahis? Immo vero, inquit ille, cur puerum oblata ſibi præter ſpem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaque conſulto etiam diutius hæſit in iiſdem veſtigiis, ac ſe curioſius intuendum, ridendumque affatim protervo adoleſcentulo præbuit; plus nimirum ex hoc qualicumque ſui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quam alii ex vulgi plauſu fauſtaque acclamatione percipiunt. Atque

D AUCT. J. P.

E hunc manſuetudinis tenorem diligenter in omni vita ſervavit.

aliqua aliis quibuſdam facta.

673 *Mellitæ huic ſancti Patris manſuetudini conformia ſunt alia quædam facta. Illud impriſmis, quod refert Maffeius lib. 3. cap. 9.* Cum Martinus Olavius, qui collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excelle oti vir ingenio doctrinaque, theſes aliquot de more propoſuiſſet, in quibus erat caput de immaculato, ut appellant, conceptu beatæ Virginis; licet ea de re Ignatius pro ſua egregia in Deum & Virginem pietate minime dubitaret; tamen ne Fratres Dominicani, qui ad diſputationem invitabantur, id ægre ferrent, ſeque nominatim provocari putarent; eam theſim, quamquam ingemiſcente Olavio, induci tollique omnino imperavit. *Et ſane quid niſi pacem ac manſuetudinem ſpiravit* Ignatius, *quando jam memoratum* Martinum Olavium, *referente Bartolo lib. 3. num. 48.* redire ad theſes noluit, ab religioſis quibuſdam in conventu totius Ordinis poſitas: quod ex iis aliquas ſic exagitaſſet, ut reſponſionem propugnanti omnem eriperet, Quippe illi ſplendor non placuit, quo obſcurarentur alii; nec emendam unius gloriam malevoletia multorum: qui, ut nimis proclive, offuſum pudorem interpretaturi erant injuriam. *Utrumque hoc noſtri Patris factum in Olavio, confirmatur ex iis, quæ in apographis noſtri archivii Romani narrantur inter* Dicta *&c.*; *id eſt, inter* Dicta & facta *&c., a patribus quibuſdam obſervata in* S. Ignatio. *De pace inter diſcordes a Sancto procurata agitur infra* §. 85.

F

§. LXVI. Alia manſuetudinis Ignatianæ ſpecimina; amor Dei.

Exemplum mitra manſuetudinis

NEc vero vulgarem egregiæ ſanctæ Viri manſuetudini ſplendorem conciliat factum illud, *quod breviter perſtringit Ribadeneira lib. 5. cap. 2. ſed quod Maffeius pluribus exponit lib. 3. cap. 9. Ex hujus itaque plena rei narratione ſuppleo illius parcitatem.* Admirabilem, *ait*, facilitatem vel potius animi altitudinem Romæ oſtendit Pater in acerbiſſimis vicioi cujuſdam injuriis

perferendis. Namque is, ut noſtros in proximam
AUCT. ſibi dnmum, quæ Petri Codatii fuerat, immi-
J. P. graſſe cognovit; cum Ignatium ſocioſque, ut
alii multi, ſine cauſa peſſime odiſſet; una re valde lætatus eſt, quod vendendi ſuas ædes, quippe nnſtris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præclaram ſibi occaſionem nblatam putaret. Ergo ut peregrioum ad conditinnes quamlibet iniquas cogeret, variis artibus patientiam hominis exercere conſtituit. Ac primum in atrii cujuſdam interjacentis, qnod finibus nnſtris enntineri conſtabat, poſſeſſionem impudenter invaſit. Neque tamen Ignatius eam rem judicio perſecurus eſt. In id atrium deinde pavones & alia demiſit altilia, quæ obverſis in eam partem cubiculis noſtris moleſtiſſimo clangore diu noctuque perſtreperent. Nequaquam expoſtulavit Ignatius.

do moleſtiſſimo quidē tempore ſuſtinendo;

675 Eidem triclinii parietes in eam partem lu-
minis cauſa perforare vnlenti, per ſummam con-
rumeliam reſtitit ille. Nihilominus quievit Pater, atque ob id ipſum cæco aliqunt annos trielinio eſt uſus. Cum hæc maxime ageret vicinus, ultro Ignatinm ac ſocios tnta Urbe inſtitit criminari, bipedumque nequiſſimos & cupidiſſimos dicere, qui in alieno ſolo, non contenti male parta ingenti pecunia, domibuſque per falſam religionem occupatis, poſſeſſinnes in dies continuare, leque ipſum patriis ædibus pene per vim exturbare contenderent. Quæ res cum delatæ ad Ignatium eſſent, nnn modo lædato animn tulit, ut cetera, ſed etiam ex eo die Dominum deprecari pro adverſario cœpit ardentius. Denique cum ille diuturna importunitate noſtros ad quamlibet iniquum pretinm perduxiſſet, & pinrum ſubſidiis domus tandem eſſet coempia; ita ex ea migravit, ut, quaſi mox æqnanda ſnlo eſſet, ſic omnia inde ſerramenta, ſnres, feneſtrarum obices, atque aden elaborati lapidis, quidquid potuit, ſecum aſportaverit. Neque tamen gravius ea de re queſtus Ignatius eſt: neque tali homini, aut ulli omnino mortalium ullo umquam nomine litem intendit.

quæ alibi autem ſo prodie, & in Bulla canonizationis ſumuntur;

676 *Nec vero ſanctus Pater pro ſua manſuetudine ac pace probavit impenſum noſtri Adriani ab Adriano ſtudium, aggregandi Societati tirones cum turbis; de qua re Orlandinus lib.* II. *num.* 46. *Ceterum affectus omnes cum manſuetudine & pace interna externaque pugnantes ita exacte ad lenitatis regulas attemperarat*, ut ab omni cnmmntione animi, motuque turbulentn vacuus videretur. Eratque id conſecutus, ut eum calidua natura, corporiſque cnnſtitntinne bilinſus eſſet; propter ſummam tamen lenitatem, quam in nmni ſermone, vitæque conſuetudine adhibebat, frigidus ipſis medicis lentuſque videretur; *ex teſtimonio Ribadeneiræ lib.* 5. *cap.* 3. *Illud autem manſuetudini Ignatianæ admodum eſt conſentaneum, quod in catalogo Miſſarum & orationum, quæ noſtris præſcribuntur, eorum numero, pro quibus juxta Conſtitutiones haberi debeat frequens oratio, accenſeantur* male affecti erga noſtram Societatem. *Quæ de manſuetudine ſancti Patris diximus hactenus, concludamus ea verbis e Bulla canonizationis ipſius erutis: in qua cum aliæ ejus virtutes, tum patientia illius* admirabilis, & manſuetudn ex multis, & ingentibus laboribus, ex npprobriis, confuſionibus, & perſecutinnibus, libenter & alacriter pro Dei amnre perpeſſis, ex gratiarum actione in maledicentes relata, & beneficiis in injuriantes collatis apparent. *De manſuetudine & charitate erga proximum hæc ſatis: nunc de charitate erga Deum.*

677 Deum autem ipſum, *ſicut ibidem paulo ante dicitur*, quantopere diligeret, pater ex illa ſumma cura & diligentia, qua ſtuduit propter Deum proximn in ſpiritualibus, & temporalibus ſemper benefacere; & ex maxima vigilantia, qua curavit cor ſuum mundum cuſtodire. A ſua enim converſione nullum in eo deprehenſum eſt dictum, factumve, quod cenſeri poſſet, eſſe peccatum mnrtale. Omnes ſuas cogitationes, verba, & opera in Deum tamquam in finem referebat, & ad Deum, & Dei gloriam & hnnurem deſtinabat: atque hæc verba, videlicet AD MAJOREM DEI GLORIAM, uti ſymbolum in ore ſemper habebat. *Symbolum vero ſeu lemma illud quam eſſet ſancto Patri familiare & frequens, facile perſpicitur ex ejus ſcriptis, in quibus illud identidem recurrit; adeo quidem, ut in compendio Vitæ Vienuenſi notetur, quod vitiibus axioma illud Ignatianum, ſeu aliud eidem æquivaleus in iſdem repetatur. Nam ſecundum ea, quæ ibi dicuntur*, Ad majorem Dei gloriam, Ad majus Dei obſequium, *ſeuies & octies, & octies in Conſtitutionibus; vicies ac ſepties in Examine; centies ac decies & ſepties in Regulis; quadragies ac quater in Declarationibus* repetitur. *Adeo ex abundantis cordis majore Dei gloria & obſequio pleniſſimi, loquebantur* Ignatii *ſcripta. Hiſce conſonas illud Eccleſiæ in Horis canonicis*: Ad Domini ſni amplexum, eujus majorem gloriam in nre ſemper habuerat, ſemper in omnibus quæſierat, emigravit. *Ceterum Sancti charitas erga Deum erat perfectiſſima; ſicut conſtat ex ſequenti caſu, quem ex Vita Hiſpanica Matritenſi anni* 1594. *lib.* 5. *cap.* 2. *his verbis huc tranſfero.*

Deum ejusque erga Deum.

678 Die quodam menſis Julii, anni MDXLI. dum pater magiſter Lainius eſſet cum noſtro Patre Ignatio; & Andreas Oviedus (qni tunc erat frater, & poſtmodum patriarcha in Æthiopia obiit) & ego, *inquit Ribadeneira*, præſentes adeſſemus, occaſinne certi cujuſdam lerunnia, Pater noſter dixit patri Lainio: Dic mihi, magiſter Laini, quidnam videris tibi factnrus, ſi Deus Dominus nnſter iſtum tibi caſum proponeret, ac tibi diceret: Tu ſi visſtatim mori, egn te ex hujus corporis carcere extrabam, & gloria te dnnabn æterna. Verum ſi etiamnum vivere volueris, nnn reddo te ſecurum, quid de te futurum ſit, ſed, an in virtute ſis perſeveraturus, relinqueris incertus. Si vixeris, ac perſeveraveris in virtute, dabn tibi præmium; ſin a bono deſeceris, qualem te invenero, talem te judicabo. Hoc ſi Dominus noſter tibi diceret, & intelligeres, poſſe te, ad tempus aliquod in hac vita manentem, magnum aliquod & ſingulare nblequium præſtare divinæ ejus majeſtati; quidnam eligeres, quidnam reſponderes? *Et mox pater Lainius ita reſpondens inducitur ibidem*: Ego, Pater, confitenr Reverentiæ veſtræ, quod eligerem ſtatim diſcedere, ut Deo ſtuerer, ſalutem meam in tuto collocarem, meque periculis liberarem in re tanti momenti.

Caſus plane ſingulares;

679 *Cui ſanctus Pater noſter*: Egn certe non ita facerem: ſed, ſi judicarem poſſe me, manendn etiamnum in hac vita, ſingulare aliquod obſequium præſtare Domino nnſtro, ſupplicarem illi, ut me in illa relinqueret, donec illud ipſi obſequium præſtitiſſem; oculoſque in ipſum converterem, nnn in me, nulla periculi mei, aut meæ ſecuritatis habita ratione. *Et rationem ſanctæ Patris mox ſubdit Ribadeneira, Nam quis rex aut princeps in munda eſt, qui ſi ſervorem aliquem ſuo efferat famulo cuidam, & famulus no-*

quo erga Sancti Dei amorem commendatur.

in

A *lic ſtatim frui iſto favore, ut majus aliquod obſequium ei poſſit facere; quis rex, aut princeps non obſtrictum ſe putet, ut conſervet, imo etiam augeat talis ſervo iſtum favorem, cum pro Domino ſui amore, & pro majore ipſius obſequio, ſæpe illo privarit? Quod ſi hoc faciunt homines, beneficiorum immemores & ingrati, quid nobis ſperandum eſt a Deo, qui adeo ſua nos gratia prævenit, eamque conſervat & amplificat; ac per quem ſumus, quidquid ſumus: quomodo timere poſſimus, ne nos deſerat, ac labi permittat; quia nos beatitudinem noſtram diſtulimus, & præternoſtimus Deo frui propter Deum? Cogitent id alii; ego,* inquiebat Ignatius, *nolo id cogitare de tam bono Deo, & de tam grato ac ſupremo rege. Magnum hoc & mirabile Ignatianæ erga Deum charitatis argumentum, de quo Ribadeneira etiam agit in Vita breviore cap. 13. & Hora canonicæ compendioſiſſime illud perſtringunt.*

Alia ejus erga Deum amoris ex-empla cum aliunde,

680 *Inſignem præterea* Ignatii, *puro amore Deum propter ſe amantis, actum inveniet inter ea, quæ ſuperius paragrapho 42. num. 433. protuli ex Orlandino, occaſione gehennæ, de qua ibi eſt ſermo.* Neque

B ſolum eatenus Dominum amabat, *uti ſcribit Maffeius lib. 3. cap. 3.* ut præ illo reliqua omnia nihili duceret, quæ virtutis hujuſce præcipua eſt pars; verum inerat in amore voluptas mira: prorſus ut quantislibet preſſus curis ac moleſtiis fatigatus, in unius Dei recordatione, & quaſi amplexu, per ſummam delectationem acquieſceret. *Amorem inſuper Dei erga nos inculcat, atque ad redamandum nos provocat* contemplatio, *quæ inſcribitur*, ad amorem ſpiritualem in nobis excitandum, *habeturque in quarta ſeptimana Exercitiorum ſanctæ Patris noſtri: ubi revocatis in memoriam beneficiis creationis ac redemptionis, denique item particularibus ſeu privatis, ac benigniſſimi Domini erga hominem meritis intimo cum affectu perpenſis &c., ſubditur piiſſimus hic, ut ita dicam, emboſſaſmus*: Sulcipe Domine univerſam meam libertatem. Aecipe memoriam, intellectum, atque voluntatem omnem. Quidquid habeo vel poſſideo, mihi largitus es: id totum reſtituo, ac tuæ prorſus voluntati trado gubernandum. Amorem tui ſolum cum gratia tua mihi dones, & dives ſum ſatis: nec aliud quidquam ultra poſco.

C *Cum ut conſideratione Mediatoris noſtri, ut peccati gravitate.*

681 *Excitando atque alendo ſanctæ Patris igni maximum ſuppeditabat pabulum conſideratio Mediatoris Dei & hominum. Audiatur Maffeius loco citato:* Chriſtum vero Dominum ac liberatorem videndi ſicuti eſt, tanta flagrabat cupiditate, ut eam ipſam ob rem ſolvi corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaque ſi quando gravitorem incidiſſet in morbum, concepta migrandi ſpe, abſtrahebatur illico a ſenſibus non ſine magno valetudinis detrimento. Quocirca mentem a cæleſtibus rebus interim avocare etiam atque etiam jubebatur a medicis: & quoniam acerbiſſima Chriſti mors pro ſalute humani generis obita Ignatio ſemper obverſabatur; viciſſim ille pro Chriſto per ſummos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. *Ea denique, quæ inter tantam negotiorum molem Vir jam grandævus ac Præpoſitus Generalis egit, ut perditas mulierculas ad frugem reduceret, omnis operæ ac vigilantiæ pretium ducens, ſi cujuſlibet iſtarum, uiunt dumtaxat noſtis impediret flagitia & injurias in Deum; de qua re Ribadeneira agit lib. 3. cap. 9. ea, inquam, nonne plane demonſtrant ſingulares* Ignatii *erga Deum amoris flammas, cum offenſa ejus tantopere ipſum urerent?*

§. LXVII. Humilitas S. Ignatii; ac data circa eam documenta.

D AUCT. J. P.

MIrum ſane eſt, *inquit Ribadeneira lib. 5. cap. 3.* quam ardenter ac cupide Ignatius humilitatem, ab ipſo ſuæ converſionis initio, tamquam virtutum omnium matrem ac fundamentum complexus ſit; *id quod ibidem pluribus deducitur: quibus nos iſta addimus. In ſpiritualibus Exercitiis, quantillus eſſes in oculis ſuis, perſpicue oſtendit. Nam in ſecundo exercitio, quod eſt meditatio de peccatis, ita habet:* Tertium eſt, conſiderare me ipſum, quiſnam, aut qualis ſim, additis exemplis, quæ me in majorem mei contemptum trahant: ut ſi me reputem, quantulus ſim, ad hominum omnium cetum comparatus. Quid deinde ſit multitudo univerſa mortalium, ſi cum angelis Beatiſque omnibus conferatur. Poſt hæc attendendum eſt, quid rei ſit tandem, quidquid eſt creatum, præ ipſo Deo creatore. Jam quid homuncio ego unus eſſe poſſum? Demum inſpiciam corruptionem mei totius, pravitatem animæ, atque corporis fœditatem: ac me, tamquam ulcus ſive apoſtema eſſe ducam, ex quo tanta ſanies peccatorum, tantaque vitiorum lues defluxerit. E

Quam demiſſe de ſe ſentiat

683 Quartum eſt, cogitare quid ſit Deus, quem ita offendi, collectis comparatiſque perfectionibus, attributis Deo ut propriis, cum oppoſitis meis vitiis atque defectibus: ſummam ſcilicet ejus potentiam, ſapientiam, bonitatem & juſtitiam, cum extrema mea infirmitate, ignorantia, malitia, & iniquitate conferendo. Quintum, in exclamationem prorumpere, ex commotione affectus vehementi, admirando valde, quomodo creaturæ omnes (diſcurſu facto per ſingulas) me ſuſtinuerint tam diu, & huc uſque vivum ſervaverint. Quomodo angeli, divinæ juſtitiæ gladium ferentes, æquo me animo tulerint, cuſtodierint, ſuiſque etiam juverint ſuffragiis. Quomodo pro me interceſſerint Sancti. Quomodo cælum, ſol, luna, & alia ſidera, elementa, cunctaque animantium genera, & terræ germina, debitæ vindictæ loco, mihi ſervierint. Quo denique modo non abſorbuerit me dehiſcens tellus, & mille infernos ſeſeraus, in quibus perpetuas pœnas daturus eſſem. F

Vir ſanctus

Signa ut in libello Exercitiorum ſpiritualium,

684 *In ſecunda autem prædictorum Exercitiorum ſpiritualium hebdomade proponit* S. Ignatius *tres modos humilitatis, in quibus gradatim aſcendendo, ad ſummum iſtius virtutis apicem nos ducit:* Primus, *eſt*, humilitatis modus hic eſt, ad ſalutem neceſſarius, ut me peoitus ſubdam divinæ legi obſervandæ, utque ne mundi quidem totius oblato mihi dominio, vel extremo vitæ diſcrimine objecto, tranſgrediar ex deliberato mandatum ullum divinum aut humanum, quod quidem peccati mortalis vinculo nos obliget. Secundus majoris eſt perfectionis, ut fixo animo ad divitias, paupertatem, honorem, ignominiam, brevitatem vitæ ac longitudinem, æque ſim propenſus, ubi æqualis eſt divinæ laudis & ſalutis meæ occaſio. Utque nulla vel humanæ quantæcumque felicitatis, vel propriæ mortis conditione propoſita, adducar umquam, ut culpam, licet venialem tantum, decernam admittere. Tertius eſt modus humilitatis abſolutiſſimæ, ut priores duos jam adeptus; etiamſi, nullo ſuperaddito, laus Dei par foret, ad majorem tamen i-

AUCT. J. P.

A mitationem Chriſti, aligam potius cum eo pauperе, ſpreto, & illuſo, pauperiem, contemptum, & inſipientiæ titulum amplecti, quam opes, honores, & ſapientiæ æſtimationem.

ex bulla canonizationis ejus.

685 *Quod tertium hunc abſolutiſſimæ humilitatis gradum ſanctus Pater noſter fecerit ſuum, ſuadetur ex variis ſpeciminibus, quæ præbuit. Id quod probatur ex Bulla canonizationis ub enumeratione partium; ubi* profundæ etiam humilitatis non obſcura dediſſe *narratur* indicia, dum ſe ad novæ vitæ genus accingens, noluit ſuum audire germanum, ſibi familiæ nobilitatem, opes, & in militia ſtrenuitatem, ac futuram inde gloriam repræſentantem: ſed ſtatim atque ex morbo, & vulnere convaluit, ſeculo nuntium remiſit. Idem etiam denotatur, quia in patriam valetudinis cauſa rediens, cum ſe a quodam jam cognitum eſſe animadvertiſſet, timens honorem, quem & germanum, & incolas Aſpeithiæ ſibi exhibituros eſſe intelligebat, noluit cum eo, a quo cognitus fuerat, via recta Aſpeitbiam proficiſci; ſed per montes, & ſemitas obliquas ſolus illuc acceſſit, & nobile palatium cum vilitate humilis hoſpitalis libentiſſime commutavit: nulliſque

B precibus adduci potuit, ut domum paternam ingrederetur. Denique non ſolum vanam mundi gloriam, ſed ſe etiam *ipſum* egregia magnanimitate contempſit. Renuntiatus enim Præpoſitus Generalis Societatis, tamdiu *id* muneris ſubire recuſavit, quoad ejus confeſſarius ei, ut demandatum reciperet officium, imperavit. Et poſt receptum munus, ut eos, quos in Conſtitutionibus ad humilitatem hortatur verbo, firmaret exemplo; primum quidem in coquinæ miniſteriis aliquot verſatus eſt dies: tum docere aggreſſus eſt pueros, & rudes doctrinam Chriſtianam. *Hæc ibi.*

per una ex ſocuus ejus.

686 *Joannes Rho in Variis virtutum hiſtoriis lib. 7. cap.* 10. Dignitatibus, *inquit*, aditum *in* Societatem obſtruxiſſe ſumma quadam contentione, ac, ne ſemel conſtituta labefactari poſſent, voti religione firmaſſe; ſummum in ea republica, cujus ipſe conditor eſſet, magiſtratum alieno juſſu invitum ſuſcepiſſe, ac vix ſumma ſociorum contentione, ne ſe abdicaret, abſterritum; pauperum greges amaſſe, atque inter illos verſatum libentius; ab adoleſcentibus moneri ſuſtinuiſſe; vilia domi obiiſſe miniſteria; foris pueros Chriſtianis elementis ſummo

C jam magiſtratu ſungentem imbuiſſe; ſe deterrimum omnium mortalium, quod Dei dona plura corrumperet, quibus alii ad ſummum eniterentur decus, ſæpius eſſe profeſſum; optaſſe, ut poſt mortem abjiceretur in ſimetum, nullo ſepulturæ honore; impetraſſe a Deo, ut Jacobus Eguia, arcanorum animi conſcius, ne admiranda vulgaret, quod ſe facturum ſuperſtitem pollicitus fuerat, præmoreretur; cognitam divinitus ſupremæ neceſſitatis horam, ne qua inde gloriola exiſteret, conſtantiſſime diſſimulaſſe; hæc, *inquit*, omnia, nullum fuiſſe humilitatis genus, in quo non excellens ejus ſeſe virtus exercuerit, manifeſte comprobarunt, ut ſi homini alius a majore Dei gloria quærendus eſſet ſcopus, humilitas, viciniſſimus ſcilicet, ſit reponendus. *Ex his conſtat, quam ſedulo omnia moverit Sanctus, ut ſub obſcura humilitatis umbra lateret; quantum autem laboraverit, ut hanc virtutem in ſuis filiis promoveret, docebunt ſequentia.*

687 *Id conficitur ex Societatis noſtræ Inſtituto, Nam in Examine generali cap. 4. num. 8. ſic dicitur:* Ad majorem in ſpiritu profectum, & præcipue ad majorem ſubmiſſionem & humilitatem propriam, interrogetur, an contentus ſit futurus, ut omnes errores & defectus ipſius, & res quæcumque, quæ notatæ in eo & obſervatæ fuerint, Superioribus per quemvis, qui extra confeſſionem eas acceperit, manifeſtentur. *Sed inſignis plane eſt locus ibidem num. 44.* Præterea diligenter animadvertant oportet, qui examinantur.., quantopere juvet ac conferat ad vitæ ſpiritualis profectum, omnino, & non ex parte abhorrere ab omnibus, quæ mundus amat & amplectitur, & admittere, & concupiſcere totis viribus, quidquid Chriſtus Dominus noſter amavit, & amplexus eſt. Quemadmodum enim mundani homines, qui ea, quæ mundi ſunt, ſequuntur, diligunt & quærunt magna cum diligentia, bonores, famam, magni nominis exiſtimationem in terra; ſicut mundus eos edocet: ſic qui procedunt in ſpiritu, & ſerio Chriſtum Dominum noſtrum ſequuntur, amant, & ardenter exoptant, quæ *iis* omnino contraria ſunt; indui nimirum eadem veſte, ac inſignibus Domini ſui, pro ipſius amore ac reverentia; adeo ut ſine offenſione ulla divinæ majeſtatis, & abſque proximi peccato fieri, vellent contumelias, falſa teſtimonia, & injurias pati, ac ſtulti haberi & E exiſtimari (nulla tamen ad id per eos data occaſione:) ao quod exoptant aſſimilari, ac imitari aliquo modo Creatorem, ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ejuſque veſtibus & inſignibus indui *&c.* Igitur interrogentur, an hujuſmodi deſideria tam ſalutaria, & ad perfectionem animarum ſuarum tam fructuoſa, in ſe ſentiant.

Ad aditum Societatis Inſtituto, quod Sanctus hanc virtutem

D

ſuis eam mandatiſſimam eſſe voluerit.

688 *Et ibidem num.* 45. Quod ſi quis propter humanam noſtram debilitatem ac miſeriam, in ſe hujuſmodi tam inflammata in Domino deſideria non ſentiret; interrogetur, an certe deſiderium in ſe ſentiat, hujuſmodi deſideria ſentiendi. Si affirmando reſponderit, optare ſe nimirum hujuſmodi tam ſancta deſideria animo concipere; quo melius ad eorum effectum perveniatur, interrogetur, an decreverit, paratuſque ſit hujuſmodi injurias, illuſiones, & opprobria in Chriſti inſignibus incluſa, & alia quævis, quæ ei inferrentur, ſive per quemvis ex domo, vel Societate (in qua obedire, & humiliari.. exoptat) ſive extra eam per quemvis viventium, nulli malum pro malo, ſed bonum pro malo reddendo, admittere, & patienter cum Dei F gratia ferre. *Ex quibus manifeſtiſſime patet, quantopere cordi fuerit* S. Ignatio, *ut Societatis homines in profundiſſima animi demiſſione excellerent.*

Hanc illo ad mortem uſque comitem habuit.

689 *Summis itaque hæc virtus ſanctiſſimo noſtro Parenti in amoribus fuit; de qua conſule Ribadeneiram lib. 1. cap. 5. cap. 9. caput. 12. ac 15. lib. 2. cap. 3. lib. 3. cap. 1. cap. 2. ac 15. lib. 4. cap. 1. ubi exempla reperies. Et vero ſubſcriptio epiſtolæ* S. Ignatii *autographæ, cujus inter monumenta noſtra e Romano archivio eruta upographum habemus, quamque ad archidiaconum Cadoꝛ dedit Venetiis anno 1536. XII. Februarii Barcinonem; ſubſcriptio, inquam, illa (etiam alibi notata)* De bondad povre Inigo, *id eſt*, egens bonitate Ignatius, *nonne indicat, Sanctum, coram Deo & hominibus vere magnum, ſibi uni viluiſſe? Conſonat illud, quod inter Dicta & acta &c.* S. Ignatii, *quæ citabam ſuperius, teſtatum de ipſo fecerit Polancus, quod ſoleret dicere, ſe non poſſe ſibi perſuadere, quod in alio magis quam in ſe, duo hæc conjuncta eſſent; ex ſua parte, committere tot peccata; ex parte autem Dei tot facere ſibi beneficia. Hanc virtutem in extrema etiam vitæ clauſula individuam ſibi comitem habuit.* Vir,

ait,

A *ait Ribadeneira lib. 4. cap. 16.* vere humilis, qui eum obitum ſuum præſciret; neque vicarium generalem creare, neque filios ſuos accerſere, neque monere, neque hortari voluit, neque benedicere: ut illi ſpes omnes ſuas in Deo conſtitutas haberent; ab illo penderent: ipſum nihil ſuiſſe, nihil eſſe arbitrarentur. *Et ibidem cap. 18. ſcribitur*; Nullam nos habere imaginem, quæ ipſum ad vivum referat: quod non oblivione tamen aut incuria factum eſt. Sed cum Ignatius neque pictam neque fictam imaginem ſuam pati poſſet, neque quippiam, quod vanitatem haberet, aut vanitatis umbram, ut hoc fieri permitteret, qui ab ipſo petere auderet, ex omnibus noſtris inventus eſt nemo.

Inter apographa noſtra Romana eſt manuſcriptum, ex eo ſumptum, cui P. Natalis manu propria inſcripſit hunc titulum: Patris Petri Ribadeneira de Actis P. N. Ignatii. *Ibi itaque in rem noſtram ſic narratur*: Cum in electione Julii III. quinque ſuffragia ad pontificatum Pater noſter habuiſſet, & a me interrogaretur, verumne eſſet, an non? Obmutuit Pater, & pro reſponſione ſilentium dedit. *Accedit eo, quod, ſicut habet Bartoli interpres lib. 4. num. 2.* Sæpe auditus eſt dicere, gradum ad excelſa, & ardua molienti, nihil eſſe antiquius debere, quam ut ad infima deſcendat: nam ſummæ virtutis apicem ab imo aſſurgere, nec poſſe altioribus ſpatiis attolli, quam quibus ſe ad ima depreſſerit. *His adde Sancti dictum Franciſco Coſtero etiamnum tironi; quod videſis infra paragrapho 69. Quia vero Vir ſanctus tam parvus erat in oculis ſuis, dum viveret, non eſt, cur miremur, quod Deus, qui deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, eum jam vita ſanctum; S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis humilitatis magiſtrum dederit. Factum narratur apud nos tomo VI. Maii, a pag. 136.*

B

§. LXVIII. S. Ignatii obedientiæ exempla ac documenta.

C *Suppletur Ribadeneiræ ea circa obedientiam Sancti.*

Quamquam Petrus Ribadeneira *lib. 5. Vitæ cap. 4. non ſegnis operæ corraſit plurimas notitias, quibus conficitur, quanto in pretio virtus hæc habita fuerit a ſancto noſtro Fundatore; tantum tamen apertum nobis reliquit idem Vitæ ſcriptor, ulterius excurrendi, & ſanctiſſimi Parentis veſtigia relegendi. Nam ut illa huc non congeram, quæ notavit Ribadeneira variis Vitæ locis, & quibus* S. Ignatius *conſcientiæ ſuæ arbitris, ac Superioribus morigerum ſe in paucis probavit: utrumnam Monoreſſæ lib. 1. cap. 6. Barcinone cap. 10. Hieroſolymis cap. 11. Compluti cap. 14. Salmanticæ cap. 15. prope Pariſios in Monte Martyrum lib. 2. cap. 4. ac Romæ lib. 3. cap. 2. ut illa, inquam, huc non congeram; aliunde quadam hiſce ſuperaddam partim exempla, partim documenta.*

Medico pavet imperato. 691 *Maffeius lib. 3. cap. 7. exemplum ſequens narrat*: Medico, *inquit*, quoties ægrotaret, ita ſe dicto audientem præbebat, ut ejus monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiam penitus exuiſſe, & omnem ſuæ ſalutis curam & ſolicitudinem in eumdem projeciſſe videretur. Cum ſtomacho graviſſime laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, ut ſupra diximus; adhibitus medicus, quo domus eo temporis utebatur adoleſcente, nec peritiſſimo; frigidæ corporis conſtitutioni cauſam illico tribuit. Nec mora: quidquid excogitare potuit ad corpus & præcordia calefacienda, præſcripſit. Ac primum feneſtras, foreſque cubiculi, ne quid aſſtiaret auræ, obſerari diligentiſſime juſſit: deinde languentem multa ſub veſte continere ſeie; poſtremo quam ealidiſſimo cibatu, & exiguo mero, ſed quam auſteriſſimo refici. Quæ omia Ignatius licet ſibi, non levibus argumentis, minime accommodata ſentiret, ac medicum ipſum nec litteratiſſimum, neque exercitatiſſimum ſciret eſſe; tamen, ne eum extremo quidem vitæ periculo, contra ejus edicta nihil umquam effatus eſt.

D AUCT. J. P.

ægrotanti, 692 Æſtas erat ſumma: calores, ut in Urbe, maximi; ingenti ſtromatum pondere premebatur Ignatius, manabat e membris omnibus tanta ſudoris copia, ut culcitræ ac veſtes maderent; ac nihilominus ex præcepto ſe intra calida fomenta cohibebat ægrotus. Ardebat ſiti; nihil omnino poſcebat: diſcruciabatur doloribus acerbiſſimis, nullam edebat vocem: linquebatur animo interdum, neque tamen ſignificabat. Denique perverſa curatione eo adductus eſt, ut cum ultimum ſibi diſcrimen adeſſe intelligeret, Societatis adminiſtratione patribus delegata, aditu cubiculi domeſticos prohiberet omnes, uno excepto valetudinarii curatore. Atque id demum exſtitit ſignum, deſperata jam valetudine, ſe ad vitæ exitum comparanus. Itaque patres in re tam ſubita conſilio habito, cum non deeſſent, qui medici præſertim junioris placita reprehcderent; Alexandrum Petronium, ætate provecta virum, & medicæ artis laude præſtantem, extemplo acciri jubent.

E

quæ deterrimos noſtros lavat ac vitæ periculum ſibi arcerat. 693 Is ut inſpexic Ignatium, gennſque & ordinem adhibitæ medicinæ cognovit, per ſummam indignationem vociferatur, hominem calore neeatum eſſe; pandi conſeſtim feneſtras & oſtia; levari ſtragulis lectum; frigidæ hauſtus affatim dari æſtuanti imperat. Quæ res prioris medici infelicitatem plane coarguit; ſiquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quievere: & obedientiæ meritis Pater auctus, priſtinam inſuper valetudinem brevi recepit. *Vides, ut vir obedientiſſimus ſalutem corporis ac vitam ipſam poſtponat promptæ iſti voluntati, qua totus & integer, quando ſic ferebat uſus, ex medici etiam imperiti arbitrio pendebat. Quid, quod virtutes illas, quas, dum valebat, in deliciis habebat, ſola obedientiæ regula, quando erat affecta valetudine, metiebatur?*

F

Cenſus eſt medici in hebdomada ſancta, ne medico noxium gerat. 694 *Exemplo ſit narratio Maffei loco citato*: Rurſus, *ait*, cum jejunia cineralia, ſeu Quadrageſimam, quamvis affecto corpuſculo, perſeveranter nihilominus obſervaſſet; ipſa denique feria quarta ſanctioris hebdomadæ, febri correptus eſt: nec dubitavit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proveniret. Quocirca pulli gallinacci cſum ad veſperam illi præſcripſit, abitque admodum incertus animi, utrum Ignatius tali tempore juſſa facturus eſſet. Redit deinde poſtridie, quæritque ſolicitus, num ſe refecerit pullo. Cum annuiſſet Ignatius: Fatebor, inquit Alexander, ingenue id quod res eſt. Complures non cuſtodita ſolemni abſtinentia, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. quibus ego eum aecerfitus carnium cibatum indixerim, vix ægreque ab iis impetravi, ut obtemperarent; propterea quod per hos dies carnibus veſci, nimis grave piaculum ducerent. Tu contra, peracto jam pene currieulo, ad ipſas metas meo monitu non recuſaſti deſiſtere. Hoc ego,

A Pater, ſatis mirari non poſſum. Ad ea Ignatius
AUCT. J. P. ſerena fronte, quæ animi tranquillitatem indicaret: Atqui obediendum eſt, inquit. Nec plura in eam ſententiam effatus eſt. Quo reſponſo mirifice delectatus Alexander, & ſanctitatem Viri magis magiſque ſuſpiciens, totam rei geſtæ ſeriem ipſemet mihi deinde narravit.

Subitis & improviſis paſſus

695 *Verum qui ſe totum componebat ad omnes obedientiæ nutus, alios quoque eo effingebat, quæſitis ad hunc finem ſubitis, improviſis & intempeſtivis probationibus, quibus eos accurate & artificioſe explorabat. Falſo audi ex Maffeo ibidem*: Sacerdos quidam, edito jam ſigno, paratus ad Sacrificium, & calicem tenens, eum e veſtiario pedem efferret, per nuntium ab Ignatio, qui totam rem e propinquo obſervabat, repente jubetur, ſacro depoſito ornatu, pallium ſumere prodeundi cauſa. Paruit ille ſine ſergiverſatione, ac palliatus Patri confeſtim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine; ſitne ægre paſſus, in procinctu jam ad immolandum, ſubito ſe juberi ſacra deponere veſtimenta, remque divinam omittere? Cum ille, ſe ne tantulum quidem eſſe commotum affirmaret. Atqui

B *me ſcito*, inquit Ignatius, *non quo te in præſentia opus habeam; ſed periclitandi tui obſequii gratia, id feciſſe de induſtria.* Et ſic habeto; plus te Sacrificio deſerendo eſſe meritum, quam ſi id ipſum, ut deſtinaveras, illico peregiſſes. Nam erſi altaris myſterium tanti apud Deum eſt, quanti profecto eſt; tamen, ut ſcriptum legimus, Melior eſt obedientia, quam victimæ. *Hoc obedientiæ experimentum confirmatur ex ſcripto P. Joannis Baptiſtæ Viola, quod P. Ignatio Pinio videtur autographum, ad me tranſmiſſo inter Spicilegium Romanum, De P. Viola agit Orlandinus.*

Prohibet obedientiam ſuorum.

696 *Neque filiæ patiuntur aliud exemplum, quo quemdam e ſuis mirum in modum exercuit Vir ſanctus, quodque proxime ſequitur apud eumdem biographum*: Quemdam etiam, cum maxime confeſſionem nobilis cujuſdam exciperet, conſulto vocari ad ſe juſſit. Cum ille ſe, peracto myſterio, mox affuturum dixiſſet; accerſit eum denuo. At ipſe nihilominus confitentis rogatu hæſit paululum; ac venienti demum Ignatius: Itane vero? iterum, inquit, evocandus es? Et gravioribus verbis accepit hominem; non quo illius tum quidem opera egeret; ſed

C obſervantiam & agilitatem experiri voluerat. Hiſce ergo artibus & hujuſmodi, ſubinde alumnos exercere conſuevit, ut ad quamlibet præfecti vocem aut ſignificationem parati, vel inchoatum apicem in ſcribendo relinquerent; ſeque expeditos, ubi ubi opus eſſet, illico ſiſterent. *Plura alia exempla in promptu ſunt. Huc ſubſervium, quæ recenſet Bartolus lib. 3. num. 26.*

Cervicoſus non ferebat ſi puerorum & inexpleti vinum quies protractior ſuiſſet;

697 Lex illi fuit fixa atque immobilis, cervicoſos non ferre, quibuſcumque ii dotibus, aut nominibus pollerent; & ejuſmodi non raro turmatim dimiſit, paratus, vel collegia integra penitus exhaurire atque omittere, quam in iis talium quempiam tolerare. Quare Gandiam ad noſtros ſcholares, nonnihil in hanc partem viſus deflectere, ardentes dedit, longalque literas de obſequentia, qua velles iis ipſos ſubjici, per quos a Deo regerentur, omniaque hac clauſula ſanxit: Cui deſit animus ad eam, quam ſcribo, parendi regulam expeditus, ſive illorum, qui iſtic ſunt, ſeu qui ſunt ad eos acceſſuri, ne dempto quidem eorum rectore; de aliis ſane incunda via vitaque cogitet: neminem enim capit Societas, quin poſſit ac velit ad eam formari obediendi normam, quam his literis deſcripſi. Fingendis vero ulu ipſo ad illam noſtris injungebat interdum otioſa, intempeſtiva, pugnantia; ut concionari, & procuratorem domus eodem tempore agere; philoſophiam ſimul cum grammatica profiteri; coquum ipſum ad theologiam docendam morigerum habere animum; ad mutandam cultos ſcholam theologum. *Jam vero ſicus accuratus erat obedientiæ conſervandæ cuſtos; ſic etiam, ſeverus erat læſæ vindex. Audiamus ibidem Bartolum*: Sacerdoti ardentius urgenti peregrinationem, quam ſic eſtictim deperibat, negavit, & flagellationes aliquot indixit, haud quidem petitionem culpæ damnans, ſed ejus affectum, quam obedientiæ, majorem.

a leviſſima mutatione cujuſpiam momenti

698 Huic illa reſpondet ſat quoque inſolita quam Emerio de Bonis vixdum pene tironi impoſuit, mulcta. Degebat e regione noſtri templi mulier famæ haud tatis honeſtæ; cui quotidianum erat, domus purgamenta ad templi fores projicere. Indignitatem rei aliquamdiu paſſus Ignatius, demum Emerio injunxit; qui, ut principio nonnulli, adhuc indifferens ad domeſtica, & literaria, æditui munere fungebatur; injunxit, inquam, vicinam rogaret, aptiore loco ſordes deponere. Verum Emerius, ſingulari modeſtia juvenis, verecundatus cum ea loqui, quod juſſus fuerat, per alium id ſignificavit. Quod ubi

E *reſcivit* Ignatius, pudoris gratiam probavit; obedientiam, etſi leviſſime præſtrictam ultus eſt. Emerium voluit ſex mentes cum tintinnabulo ad collum triclinio adeſſe, & quotidie has voces alte repetere: Volo & non non habitare in hac domo. *Ejuſdem præterea generis ſunt, quæ refert pergit ibidem memoratus auctor*: Jam ſi quia ſibi ad geoua veniam petens aut pœnitentiam, mox ut innuiſſet, non ſtatim aſſurgeret; illum ſitu eodem abſens hærentem ſinebat, ut moneretur demiſſioni illi deeſſe meritum, quæ ad obedientiam reſtitaret. Sic adjutori laico, ut ſederet, cum nutu indicaſſet, dum iple interim colloqueretur cum viro nobili, & ex obſervantia utriuſque ſtare nihilominus adjutor pergeret; juſſit ſcabello capiti ſibi impoſito tamdiu perſtare, dum ſat longum cum nobili, quod inchoaverat, negotium peregiſſet.

idque ſatis juvenis.

699 *Quid memorem aliud, quod habet originalis commentarius pro Hiſtoria Societatis Jeſu ex*

F *provincia Lugdunenſi miſſus anno 1599. inter verba P. Hannibalis Codretti?* Quadam nocte reprehendit acriter ſacerdotem quemdam, quem illo ipſo die viderat incedentem per domum cum pileo nocturno: cumque pater ille paulo ſuperbius reſpondiſſet, ſe melius talia noſſe, quam ipſum Patrem; videns ipſe Ignatius, illis verbis non parum lædi obedientiam, juſſit, ut ſtatim emitteretur domo, tametſi nox profunda eſſet (*id eſt veſpera*,) Ille vero in domum fratris, quem Romæ habebat, abiit, & Ordinem Francilcanorum ingreſſus eſt. *Refert Lunkus, quem ſupra citabam, parte 3. cap. 41, ex Conſalvi Diario Ms., quod ſanctus Pater* Provinciæ Siciliæ præfectum, quod ea, quæ præceperat, non eſſet executus, jufſerit in virtute ſanctæ obedientiæ, quavis hebdomada ſemel jejunare, inſo pane & vino (ſeu menestra, *id eſt juſculo* contentum eſſe, totieſque flagellisle eædere, piaimi quinquageſimi curriculo definito: nec ab eo ſui aſſiſtandi ſtudio abſiſtere, quoad ipſe Pater ſanctus de rei antehac imperatæ expletis numeris omnibus certior redderetur. *Hujus etiam loci videtur eſſe exemplum aliud apud Orlandinum lib. 7. num. 31.*

Sil-

A Silveſter quippe Landinus, ſacerdos ille quidem ſatis probus ac navus; ſed in adverſa valetudine fractior, ac ſtomachoſior, juſſus ab Ignatio perdiligenter ante curari, ſimul ac valetudinem recuperavit, quod ſuo minus profuiſſet exemplo, remittitur in patriam, non omnino ille quidem ac vere de Societate dimiſſus, tametſi vehemens ejus rei ſuſpicio conſcium ſuæ mollitudinis ac moroſitatis animum perculit: ſed conſultio ac prudenter eſt ab Ignatio, ut ſui corrigendi locum daret, relictus ambiguus atque ſuſpenſus ... *Sed* omnino merebatur *vita Apoſtolica, de qua ibidem ſcribus memoratus hiſtoricus*, veniam admiſſæ culpæ inter tædia cruciantis morbi; neve eum dimitteret è ſuo grege Societas, qui Societatis ſpiritum non dimiſerat; *ſed* optatiſſimas accipit litteras ab Ignatio, ſe in ſociorum numero retineri.

§. LXIX. Alia obedientiæ ſpecimina ac documenta.

B *Veluti Ignatius negotia moriens nonnulli ab Araozio.*

C*Eterum* tam deliberata perfectæ obedientiæ ab ſuis exactio (*uti eſt apud Bartolum loco citato*) ſic illos privatim rei cujuſcumque affectu nudaverat, ut inceptis etiam ad Dei gloriam tentos ingentibus, ſi ad ſe revocaret, mox ita abſiſterent; & juſſi munus aut ſedem mutare, ſalcem continuo a meſſe animarum, quamvis uberrima, ejus ad vocem perinde amovarent, ut ſi Dei vocem, non hominis, audiſſent. In his Antonius Araozius Barcinone fructu incomparabili laborans, vix ab Ignatio per litteras monitus, inde quantocyus interiora Hiſpaniæ peteret, illico paruit, nihilque aut ſibi meriti, aut illi populo utilitatum maximarum, aut ſummæ gloriæ ipſi Deo, ſuo illo diſceſſu periturum cauſatus, in hæc verba reſpondit: Quod mandas, alio comeem Septembri ineunte, paratus ſuum & non ſum turbatus. Cum bono Deo, æterno meo & optimo Domino, non modo integre, ſed valde alacriter obſequar, ſecurus plane, ac certus, tuam & Chriſti ipſius redemptoris mei unam eſſe vocem, quam oves illius audiunt. Tametſi quoſcumque is nuntius pervaſit, plurimum conqueruntur, tantum hinc bo-
C norum, quæ fieri cœperant, auferri. Et fiebant ſane: tantum enim quod agam, ſuggerunt, ut, ſi me velim omnibus commodare, compellar mihi ipſi deeſſe. Quare partes mihi noctium decerpo, quibus, quod interdiu non potui, meo animo impendam. Confeſſionibus audiendis, & quidem haud raro de omni vita; tradendis Exercitiis ſpiritus, conciliandis inter primarios diſcordiis gravibus, ita abſorbeor interdum, vix ut etiam liceat rem ſacram facere. Quod ideo refero, ut te animæ meæ commiſeratio capiat.

& a S. Francisco Xaverio obedientia poſtponi.

701 *Sed in hoc obedienti genere quem ſibi parem inveniat S. Franciſcus Xaverius? Ubi quid miremur potius, an* Ignatium *imperantem, an promptam Xaverii imperatis ejus obſequendi voluntatem? Et tamen quis ignorat, qui Xaverium non ignorant, quanti referres, magnum Indiarum Apoſtolum bene cœpta proſequi & animarum lucra urgere ad Dei gloriam, ac illuminandos eos, qui in tenebris & in umbra mortis ſedebant? Quomodo autem affectus fuerit ad nutus* Ignatii *unius in re illa gravissima, & negotio tanti momenti, non obſcure judicavit in ſua epiſtola ad* S. Ignatium; *de qua conſule ſuperius hunc Commentarium prævium*, §. 53. *nam* etſi video, *inquis*, difficillimum (*ut rumorum alter alterum iterum in hac vita amplecteretur*;) tamen, D *uti mox addis*, nihil eſt, quod ſancta obedientia Auct.
efficere nequeat. *Et apud Horatium Turſellinum* J. P.
lib. 2. cap. 4. ſic ad S. Ignatium *ſcribit*: Deus mihi conſcius eſt, quantopere in hac quoque Vita te videre expetam, Pater chariſſime, ut tecum multis de rebus communicem, quæ tuam operam ac remedium deſiderant: nulla enim locorum ſpatia obſtant obedientiæ.

Et apud eumdem auctorem lib. 4. ep. 6. ita eidem ſancto Patri ſuo ſcribit: Deus nos in cœleſtium felicitate, & (ſi ex ejus gloria futurum eſt) in hac vita conjungat. Id enim ſi mihi imperetur, obedientiæ vi effici nullo negotio poteſt. *Tales obedientiæ ſpiritus hauſit, tales conſervavit ac fovit S. Franciſcus Xaverius; tales denique expreſſit anno* 1552. *quo iſta poſtrema ſcribebat, vitæ utique ſuæ ultimo*. Ac niſi hæc vota *(ſicut obſervat pater Daniel Bartolus loco ſæpius hic jam deſignato)* mora occupaſſet, haberent hoc poſteri mirabilis obedientiæ exemplum, ſuumque Xaverium Ignatius, milliarium octodecim millibus reducem, paterno ſinu excepiſſet, tanto parendi documento, & Japonenſis ac Sinenſis imperii Chriſto adjungendi E
ſpe omiſſa, quam parta clariorem. Evocaras enim ad ſe Xaverium etiam obedientiæ præcepto Ignatius; ut eas cum cariſſimis nonnumquam ſolitus, vel ad incrementum meriti, vel ad prævertendas interceſſiones: & meditabatur, Societatis gubernatione in illum depoſita, formare illum ſibi ſucceſſorem; mandati graviſſimi adventum obitus antevertit. *Hæc de exemplis obedientiæ: nunc de documentis.*

Profectus virtutis obedientiæ eruditos ſuos, & ad amussim ejuſdem excellentiam ſplendoremque conformabat ſanctus noſter Fundator, habemus ex Ribadeneira lib. 3. cap. 4. Præcipua, inquam; quibus hæc ſuperadde. Interpres Bartoli lib. 4. pag. 380. illud narrat: Franciſcus Coſterus adhuc tiro, & admodum juvenis, erat in riſum effuſior, quod novitiis fere uſuvenit. Offendit hunc aliquando Vir ſanctus, & quidem ſecum ſeorſum ridentem. Vocato, Franciſce, inquit, audio, te perpetuo ridere. Ad hæc ille demittere oculos, & modeſte acerbum aliquid exſpectare. At ego, inſert San- F
ctus, ridere, fili mi, te volo, eſſeque in Domino hilarem: nullam habet religioſus mœrendi cauſam; multas vero gaudendi. Proin iterum hortor, animo ſis ſemper alacri & læto; ac futurus es profecto, ſi humilis & obediens fueris. Hoc autem eo dico, quod *in* te videor non vulgare ingenium cernere, doteſque magnis olim gerendis non impares: quæ tibi ſi forte non credentur, niſi pie humilis fueris, amare dolenterque accipies. Victum quoque ac cœlum Romanum minus tibi propitium adverto: & voles fortaſſis in Belgium mitti; ego vero te in Siciliam deſtino. Jam ſi tibi certa vel munera vel loca deſignaris, fiet non raro, ut alia omnia de te obedientia ſtatuat: ex quo tibi mœrorem, & moleſtiam creari neceſſario oportebit. Quare ut ſemper ſis lætus, & hilaris; eſto humilis ſemper, ac ſemper obediens.

varia documenta.

703 *Porro aurea illa ſancti Patris epiſtola de virtute obedientiæ, quanta unctione cœleſti ac divino ſpiritu inſtructa eſt?* Et ſane, *ſicut lib. 3. cap. 7. a Maffeio uſurpatum eſt*, cum in Societate noſtra virtutem hanc ceteris omnibus anteferret; tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat eſſe, quam in Superiorum juſſis, & conſilio examinan-

do

A do moram, vel potius arrogantiam: negabatque, AUCT. J. P. obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo Superiori non cum voluntate judicium quoque ſubmitteret: id enim demum eſſe Deo gratiſſimum holocauſtum, eum omnes animi vires, ac præſertim intelligentia & mens, quæ ſummum in homine obtinent locum, in obſequium Chriſti coguntur. Qui vero inviti ac diſſentientes, actu exteriore dumtaxat, juſſa Præpoſitorum exſequerentur, hos inter viliſſima mancipia, vel pecudes potius numerandos ajebat. *P. Nicolaus Lancicius tom.* 1. *opuſculo ſpirituali* 2. *num.* 172. *docens, a noſtris domo egreſſuris non induendum eſſe pallium, niſi poſt acceptam a Superiore exeundi facultatem;* Cum hoc, *inquit*, quidam feciſſet coram S. P. Ignatio, juſſit eum abire, & pallium depoſcere, & demum redire ad petendam ſine pallio licentiam.

quibus Vir ſanctus 704 *Verum nobiliſſima ſua circa hanc virtutem ſenſa Vir ſanctiſſimus vivis ac perennatu ris charactteribus alibi etiam expreſſit. Nam Conſtitutionum par.* 3. *cap.* 1. *num.* 23. *dicitur*, Expedire io primis ad profectum, & valde neceſſarium eſſe, ut omnes perfectæ obedientiæ ſe dedant, Superiorem (quicumque ille ſit) loco Chriſti Domini noſtri agnoſcentes, & interna reverentia & amore eum proſequentes. Nec ſolum in exſecutione externa eorum, quæ injungit, integre, prompte, ſortiter, & cum humilitate debita, ſine excuſationibus, & ob murmurationibus obediant, licet difficilia, & ſecundum ſenſualitatem repugnantia jubeat, verum etiam conentur interius reſignationem, & veram abnegationem proprii judicii & voluntatis habere: voluntatem ac judicium ſuum cum eo, quod Superior vult & ſentit, in omnibus rebus (ubi peccatum non cerneretur) omnioo conformantes, propoſita ſibi voluntate, ac judicio Superioris pro regula lux voluntatis ac judicii; quo exactius conformentur primæ ac ſummæ regulæ omnis bonæ voluntatis & judicii, quæ eſt æterna bonitas & ſapientia. *Et par.* 6. *cap.* 1. *num.* 1. *præſcribitur illa virtus non* ſolum in rebus obligatoriis, ſed etiam in aliis; licet nihil aliud, quam ſignum voluntatis Superioris, ſine ullo expreſſo præcepto videretur. *Et paullo poſt vult ſanctus Pater*, ut ſancta obedientia tum in exſecutione, tum in voluntate, tum in intellectu ſit in nobis ſemper omni ex parte perfecta; cum magna celeritate, ſpirituali gaudio & perſeverantia, quidquid nobis injunctum fuerit, obeundo; omnia juſta eſſa nobis perſuadendo; omnem ſententiam ac judicium noſtrum contrarium cæca quadam obedientia abnegando, & id quidem in omnibus, quæ a Superiora diſponuntur, ubi definiri non poſſit (quemadmodum dictum eſt) aliquod peccati genus intercedera.

ſubiitur ſunt 705 *A propoſito noſtro non erit alienum, ſi ea Bartoli interprete lib.* 4. *pag.* 384. *nunc deſumamus* Ignatii *effatum illud*: Oportere *videlicet*, eſſe hominem interiorem, pluriſque ducere compreſſionem privati arbitrii, quam vitam mortuo reſtitutam. Tanti vero apud illum fuit virtus interior, &, quæ lucent exterius ac ſplendent, adeo timuit, ut morem ſpontaneæ afflictationis, palam extra ordinem ſuſcepiæ, ſubinde ſuis abrumperet; tum ut meminiſſent præſtare victimis obedientiam; tum ne adhuc iofirmi inde inaniter ſe efferrant. *Tum ibi ſubexitur de Hiſpano quodam è noſtris adjutore narrato; quam ex originali Commentario, pro Hiſtoria Societatis Jeſu miſſo ex provincia Lugdunenſi, verbis patris Hannibalis Codretti, hic ſubjicio*: Erat illo tempore Romæ coadjutor quidam nomine Jacobus, natione Hiſpanus, mortificationi valde addictus, qui litteras, quæ Romam mittebantur, colligebat, & ad Patrem ipſum afferebat. Is aliquando familiariter cum quodam loquens dixit, ſe ea, quæ carnis ſunt, non magis ſentire, quam ſentiat murus; ſed in eo ſibi eſſe difficultatem maximam, propriam voluntatem vincere, & voluntati Superioris ſubjicere. Ideo Pater, hoc non ignorans, illius voluntatem, quibus poterat modis, occaſione oblata, refringebat: & cum jejunaſſet quodam anno Quadrageſimam integram in pane & aqua; Pater ipſe, die Veneris ſancta, cum jam Jacobus lecto decubuiſſet, eſſetque adhuc jejunus, juſſit illi parari piſces, ipſumque comedere, quod & fecit.

ad profeſſi obedientiam eruditur 706 *Quibus attexamus documentum ſequens, quod apud Bartoli interpretem exſtat pag.* 385. Qui religioſi Ordinis homines ad procurationem divini obſequii adhibent cum detrimento communis illorum regulæ, arborem perdunt, ut fructum decerpant. Quæ fuit ratio, cur Duci Ferreriæ, quamquam Societatis peramanti, valdeque in eam benefico, non potuerit aſſentiri; cum unum ex patribus opteret principi filio præceptorem, ſed extra collegium in aula victurum. Illos item, qui collegia regebant, vetuit ſeſe præſulibus commodare, ſi ab collegiis eorum longinquitas videretur diſciplinæ domeſticæ aliquid obfutura. Et hac potiſſimum de cauſa Quæſitorum ſacrorum officium defugit, quod Societati deferebatur in Luſitania, damni ſcilicet timore, quod Sociatati nimis pronum eſſet ingruere; ſi ea ſuſciperet munera, quorum adminiſtri ab jure obedientiæ, jure eximio immunes fierent, & ab rectorum imperio ſoluti.

cujus hic proponitur 707 *Quandoquidem vero tota obedientiæ vis poſſimum cernitur in indifferentia voluntatis, ac abnegatione proprii judicii, in obſequium iſtius virtutis; monumenta noſtra Romana ſuggerunt inſtrumentum aliquod, e quo perſpicuum ſit, quales in hac re ſuos ſanctus Pater eſſe voluerit; hoc argumento, quod ex Italico fit verto*: Hæc ſunt capita rerum, quas noſter Pater in Jeſu Chriſto M. Ignatius propoſuit domeſticis omnibus die XXVII. Februari MDXLVIII. concedendo unicuique terminum trium quatuorve aut quinque dierum, ut ſe colligeret, & Deo ſe commendaret, iiſque conſideratis, ſe determinaret ac ſcriberet, quomodo ſe in eiſdem diſpoſitum inveniat: cum judicet dictus Pater noſter in Jeſu Chriſto, quod non ſit aptus ad hujus Societatis inſtitutum, ſiquis ſe non accommodaverit in omnibus rebus ſequentibus, prout vera obedientia requirit. *Res haſce ex Italico ita refero*: Prima. An ſe inveniat indifferentem, ut eat in Siciliam, dum id mandatum eſt, aut ut non eat; illam partem magis approbans, quæ a Superiore ſibi fuerit impoſita, cujus gubernationi ſeſe ſubjecit loco Jeſu Chriſti. Secunda. Caſu quo eundum ſit, an ſe inveniat indifferentem, ad acceptandum quodlibet munus, quod ſibi fuerit impoſitum; quale eſſet, ſi litteratus eat, ut ſerviat in rebus ac miniſteriis corporalibus: illiteratus autem, ut doceat theologiam, aut Græca, aut facultatem aliam, quam non intelligat; & an hac in re ſibi videatur expedire, quod per obedientiam ſibi foret impoſitum. Item miſſus ad docendum, an ſit diſpoſitus, ad acceptandum quamlibet è lectionibus quatuor, id eſt, theologiæ ſcholaſticæ aut poſitivæ, philoſophiæ, aut litterarum humaniorum.

708 Ter-

A 708 Tertia. Miſſus, ut ſit ſcholaſticus, an ſit diſpoſitus, ut acquieſcat ſtudio quolibet facultatis ſibi indicatæ; cujuſmodi ſunt grammatica, aut philoſophia, aut theologia; & quolibet lectore, ſibi deſignato. Itidem iturus ut miniſtret, an ſe promptum inventurus ſit ad culinam, & quodlibet aliud miniſterium. Quarta. An ſit diſpoſitus curare præterea, ut quidquid ſibi oſtenſum fuerit, illud reputet magis conducere, ſubmittendo ſanctæ obedientiæ jugo non executionem dumtaxat, ſed etiam judicium proprium ac voluntatem; illud ſibi convenientius reputando, illo acquieſcendo, ſeque conſolando, quod Superior ejus judicabit magis expedire ad particulare & univerſale bonum; demonſtrandoque, ſibi eſſe fiduciam, fore, ut divina providentia ipſum regat ac gubernet per ſuum Superiorem.

quædã puncta de indiff. formulæ

de voto ſubdit.

709 *In tergo habetur*: De obedientia, puncta Patris Ignatii ſuper profectione in Siciliam MDXLVIII. Romæ. *Interius autem infra ipſa puncta, Latine habetur*: Sum paratus, omnia ſupradicta eum Dei gratia libenter exequi, affirmando, negando indifferenter omnes partes, prout tua Paternitas judicaverit & voluerit. Iterumque mea B vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ tibi Superiori meo offero. Servus & filius tuus in Chriſto Jacobus Speg publicanus. *Id eſt*, peccator. *De Sicilia Societatem complexa, in quam Jacobus l' Hoſtius noſtrum nomen primus invexit, tractat Ribadeneira lib. 3. cap. 19. In Chronico brevi, quod ſuperius exhibitum eſt §. 59. hujus* diſtrictionis *obedientiæ præſertim intellectus, fit mentio ad annum 1546. videtur, per anticipationem; quia hoc anno l' Hoſtius miſſus eſt in Siciliam, teſte Orlandino lib. 6. num. 10. Cæterum ne puncta illa cuiquam mira aut exotica videantur, obſervandum eſt, quod, tametſi Vir ſanctus exigeret tantam in illis obedientiam, ipſa tamen prudentia præditus ſingulari, in imperando haberet maximam rationem talentorum uniuſcujuſque. Nam in* Dichos y echos, *id eſt*, in Dictis & actis *ejus, hæc teſtatur Ludovicus Conſalvus inter ea, quæ habet* circa gubernationem, *n. 35. & quæ Latinitate dono*: Pater noſter quadam vice dixit hæc verba: Ego valde deſidero in omnibus generalem quamdam indifferentiam &c. Et ſic, præſuppoſita obedientia & abnegatione ex parte C lubdit, expertus ſum bonum admodum ſucceſſum, ſequendo propenſiones. *Et ibidem num. 36. ſanctus Pater*: Admodum laudat nos, qui numquam aliquo propendent, niſi ad obediendum. *Sic ibi.*

Odit excuſationes in erratis, eaſdemque amat.

710 Multum graviter ferebat, cum ei excuſationes afferrentur pro erratis defendendis: ſimplicem autem confeſſionem multum amabat. *Verba ſunt Originalis commentarii Lugdunenſis; de quo ſupra dixi num. 276. & mox res illa exemplo ibidem illuſtratur*: P. Jacobo l'Hoſtio, qui primus è Societate Sicitiam intravit .., mandaverat, ut ſingulis hebdomadis ad ſe ſcriberet, quid ageret. Quod ille diligenter obſervavit, reſervans litteras in diem, quo mitti poſſent. Quadam autem die cum multas ſimul ab eo accepiſſet Pater, incidit tandem in unam, quæ hoc habebat: Reverende admodum Pater; ego hac hebdomada nihil feci. Tum rident Pater, iis, qui aderant, teſtatus eſt, ſe ex ea una plus voluptatis in Domino accepiſſe, quam ex aliis, quibus res geſtæ continebantur.

D

§. LXX. Sancti erga Chriſti Vicarium, præſules eccleſiaſticos, ac principes ſeculares obſervantia.

AUCT. J. P.

Obſervantiam illam ſcripſit

S Anctiſſimus noſter Patriarcha animi ſui ſenſa ad propoſitum præſens, diſertis verbis ut Conſtitutionum par. 4. num. 11. expojuit, quando ſic ſcripſit: Ad eumdem finem faciet, generatim curare, ut amor & charitas omnium etiam externorum erga Societatem conſervetur; ſed eorum præſertim, quorum voluntas bene aut male in nos affecta multum habet momenti, ut aditus ad divinum obſequium, & animarum auxilium aperiatur vel præcludatur. *Nec vero acquieſcat ſola externa erga eos obſervantia; ſed internum quoque a ſuis requirit erga illos cultum, iſta non ſufficient*: In ipſa vero Societate nec ſit, nec leniatur animorum propenſio ad partem alterutram factionis, quæ eſſet fortaſſis inter principes vel dominos Chriſtianos: ſed ſit potius quidam univerſalis amor, qui partes omnes (licet ſibi invicem contrariæ ſint) in Domino noſtro amplectatur. *Et in* E *ſuis ad dictum locum Declarationibus explicatius mentem ſuam aperiens*: In primis, *ait*, conſervetur benevolentia Sedis Apoſtolicæ, cui peculiariter inſervire debet Societas: deinde principum ſecularium, & magnatum, ac primariæ auctoritatis hominum: quorum favor aut alienatio animi multum facit, ut oſtium divino ſervitio, & bono animarum aperiatur, vel præcludatur. Sic itidem cum aliqui male affecti eſſe intelligentur, præcipue ſi homines ſint non vulgari auctoritatis, orandum eſt pro eis, utendumque rationibus, ut in amicitiam redeant, vel certe adverſarii non ſint; idque non timore contradictionum, vel quod alterius quidquam inde nobis poſſet accidere; ſed ut per hujuſmodi hominum benevolentiam, magis in rebus omnibus Dei obſequium & gloria crecat. *Ita ibi.*

æquiſſimo

712 *Quod vero ſcripſit* S. Ignatius, *id exempla docuit: nam Sedi Apoſtolicæ imprimis quantum obſervantiæ detulerit, illud vel unicum ſatis evincit, quod præcipuo quodam ac ſolenni admodum ſacramento & juravit ipſe, & ſuos ſequaces Societatis Jeſu profeſſos omnes in Romani Pontificis imperata jurare voluit circa miſſiones. De imperatis autem a* F *Chriſti in terris Vicario, quam modo mirabili, & humanæ prudentiæ omnino contrario ſentiret, habet apud Ribadeneiram lib. 5. cap. 4. ſub finem. Ad hæc, magnam in loquenda cautelam adhibebat*; præſertim vero in factis virorum principum, *ſicut videre eſt apud P. Bartolum lib. 4. num. 11.* de quibus quiſque judicandi, garriendique jus ſibi arrogat: nihil umquam damnabat, qualemcumque tenerent gubernandi modum, publici etiam ſermonis inſimulatione: ac ne illa quidem attingebat, quæ poſſent ab iis commode fieri, futuraque eſſent ingenti bono, ſi fierent: ne videretur eorum aut prudentiam carpere, qui ea non cernerent; aut æquitatem, qui probe perſpecta non agerent.

docuit &

713 Ex Pontificibus quatuor, ſub quorum imperio fuit, unum palam fama lacerabat tum leveitatis nimiæ, tum aliis de cauſis. E contrario ipſe inveſtigare curioſe, quidquid ejus in laudem faceret: conquerentibus apud ſe extraneis illa opponera:

A nere: domi autem vetare, ne quiſquam de illis
AUCT. querelas ſereret, quamvis non ambigue teneretur
J. P. male in Societatem animatus. Quare patri cuidam Romæ in Belgium eunti magnopere indixit, de rebus illius, & animo in Societatem ne quid niſi bonam in partem efferret; objicientique, haud ſatis ſibi expeditas pro illo excuſationes; Ergo, inquit, de illo nec verbum facito; de Marcello ſis loquere, qui & Cardinalis, & dein Pontifex Societatem affectu dignatus eſt æterna digno memoria. *Adde, quod omnia ad conſervandam aut fovendam Societatem adminicula meliri videretur ſola obſervantia erga Sedem Petri: nam ex libro Memorialis P. Ludovici Conſalvi paginarum 200. in folio, pag. 114. monumentis noſtris Romanis tranſcripſit P. Ignatius Pinius ſequentia, quæ ex Luſitanico ſic transfero*: Protector, quem tunc habebamus, erat Cardinalis de Carpi, magnæ virtutis, & egregie devotus atque amicus Societati. Dicebat tamen ſæpius Pater noſter, quod hoc Societati non eſſet neceſſarium, nec deberet habere alium protectorem, niſi ipſum Papam. *Neque nos latet, quam ſevere animadverteret, ſi cui in hoc genere aliquid incaute excidiſſet. Exemplum dat Bartolus, lib. 3. num. 45. hæc referens:*

B

populus deſectus in hac materia;

714 Dicebat Romæ ad populum Hieronymus Otiellius, quærendarum animarum aviditate flagrans, & in iis ad Chriſtum reducendis non minus induſtrius: quem, ut (in) Siciliam mitteretur, ereptum ſibi ſic Roma doluit, ut Ignatio ad aram facienti, ad illud, Mea maxima culpa, ſuccla-maret a tergo vetula: Tunde, tundeſis, Pater Ignati, & culpam agnoſce, qui Romam viro ſancto, & ſummæ utili orbaſti. Hunc pro concione, ardore ſolito adverſus effrenem peccandi licentiam abreptum, eo impetus tulit, ut diceret, quando illam neque Dei amor, nec metus æterni ſupplicii ſiſteret, intentandas eſſe a Pontifice pœnas; ab eo, ex loco ſancto abigendos flagello ſceleratos. Sub concionem a S. Ignatio advocatus, interrogatuſque, quot eſſent in orbe Pontifices; cum reſpondiſſet, unum, qui Romæ eſſet: Audes ergo, ſubinſert Vir ſanctus, nominatim non deſignare ſolum privatos è pulpito, ſed ipſum Pontificem; neque id tantum; ſed iis etiam gubernandi dictare regulas, quaſi ipſis plus ſapias? aut ſi plus ſapias, & plura videas, de iis è pulpito illos
C commoneſacere liceat?

et Patrem Otiellum,

715 Abi nunc, & te collige, ut coram Deo recogites, quid commeritus ſis: & hoc ante noctem huc ad me referas. Triſtis admodum, & ſupra quam (dici) poſſit conturbatus, receſſit Otiellius, ac ſuum errorem ſubtili diu examinatione perſcrutatus, ad pedes Ignatio procidens, chartam ei tradit, qua partem eorum deſcripſerat, quæ ſibi ob culpam deberi ſtatuiſſet; nempe aliquot dies publica per Urbem verberatione le ipſe cædcret; nudis pedibus peregrinaretur Hieruſalem; annos aliquot jejunans pane ſolo & aqua tranſigeret: & quod his adjiciendum pœnis Superiori videretur. Verum Ignatius hac dependendi tam ampla voluntate vel ſupra debitum ei imputata, in aliorum eruditionem, certum ei tantum præſcripſit numerum flagellorum, quæ privatim eſſet obiturus.

et Laynio,

716 *Enimvero Vir ſanctus ne vel minimum in hac materia bolum decoquere poterat, qui ſalam dumtaxat linguæ liberioris ſpeciem redoleret: nam Linchus per. 4. cap. 3. citans Ribadeneiram in Ms. Hiſpanico*, Patrem Laynium, *inquit*, eorum ſibi præ aliis, cum in templo S. Pauli Romæ, ad Hiſpanos dicens, quædam de ſimonia intuliſſet, quamvis ea non poſſent reprehendi, quod eſſent certa, atque pervagata; nihilominus, quod a quibuſdam perperam accipi poſſent, tamquam conſultationes Pontificiæ non ſatis ex æquo inſtituerentur, revertentem domum objurgavit, non abique pœnarum gravium comminatione, quod linguæ non ſatis cuſtodiæ fuiſſet, Curiamque Romanam maledicorum dicacitati, certe iniquioribus judiciis objeciſſet. *Hactenus ille*: quamvis, *uti addit*, res hæc ad id periculi adducta non eſſet. *Nunc autem quis ſatis laudo explicet, quam Vir circumſpectiſſimus ubivis putaret negligendum, ſi quæ magnatum ſuborta eſſet offenſio, ut ea optime, quam fieri poſſet, modo, ac prima quoque tempore tolleretur?*

D

717 *Factum narramus ex Orlandino lib. 8. an. 35.* Cum libellus vulgaretur de Catholicæ fidei doctrina, ac ritibus, quos Germania tantiſper, dum Concilium res ſtatuaret, ſequeretur: unde nomen libello ſactum eſt INTERIM: in eoque permitterentur aliqua, paeis gratia, quæ nec ſatis congruere Catholicis moribus viderentur, nec Cæſaris poſſent auctoritate conſtitui; Bobadilla talis concordiæ generi & dictis pariter & ſcriptis ſeſe conſtanter oppoſuit: eoque eſt adverſando & contradicendo progreſſus, ut, quamvis eſſet in curia principum pleriſque carus, a miniſtris tamen imperatoriis, qui concordiam illam confici, priuſquam in Belgium Cæſar recederet, cupiebant, juſſus ſit ipſius Cæſaris nomine è Germania faceſſere. Quod ille ſane numeravit in lucris, cum pro ſe cauſa ſtaret, & glorioſum ſibi duceret, magis Deo placere, quam hominibus. Ergo inſtructus equo, itineriſque ſubſidiis, & bona ipſius exiſtimatione apud Sedem Apoſtolicam, cui concordia illa probari non poterat, non parum aucta, remittitur in Italiam. Verum B. P. Ignatius amandatione illa cognita, necdum ſatis liquido cauſa comperta, itemque veritus, ne juſtum in repugnando modum Bobadilla tranſiluiſſet; revertentem ad Urbem non continuo recipiendum ſuas putavit in ædes: ſed ita in ejus ſeſe reditu ſuſtentavit, ut nec Pontificiis, nec Cæſarianis ulla præberetur ad reprehendendum anſa; nec ceteris de Societate operariis uſquam locorum ad res gerendas aditus redderetur anguſtior. *Sunt & alia, quæ ad rem noſtram faciunt.*

Suborta erga magnates offenſiones ejus.

E

F

718 *Sanctus Pater par. tit. Conſtitutionum n. 12.* Juverit, *inquit*, moderatus & prudens uſus gratiarum per Sedem Apoſtolicam conceſſarum: ſolius auxilii animarum fine ſinceriſſime nobis propoſito. *Quamvis enim ea eſſent ampliſſima, pluriſmumque in Societatis noſtræ tutelam adverſus hoſtes noſtros valerent, maxima utique Chriſti apud mortales vicariorum Romanorum Pontificum auctoritate ſuffulta; loco tamen è Conſtitutionibus jam producto non obſcure indicavit, voluiſſe ſe, ea in uſum defenſionemque noſtram tunc proferri, quando majus Dei obſequium, proximique ſalus ac rerum exigentia id poſtularent. De noſtris a Joanne Silveo, archiepiſcopo Toletano vexatis, agit Ribadeneira lib. 4. cap. 4. nec non Orlandinus lib. 11. a. 57. Negotia autem iſto inter dictum præſulem ac Societatem, in favorem noſtrum Sedis Apoſtolicæ auctoritate compoſito, qua ratione ſeſe geſſit ſanctus Pater?* Litteras (*verbis utimur Orlandini ibidem a num. 61.*) officii plenas ad archiepiſcopum dedit, partim ſtudium religionis excuſans in eo, quod jam feciſſet; partim factum ejus noviſſimum in beneficii parte numerans: & ut illum arctiore vinculo colligaret, duo

præſcribit moderatum uſum privilegiorum archiepiſcopo Toletano

illi

A illi detulit ſane grata, atque in primis optanda.

Auctoris inſonſo, quem tum docuit.

719 Alterum, ne quem in poſterum Societas eo reciperet invito: alterum, ne eodem non approbante, maximeque conſentiente, ſuis privilegiis atque immunitatibus uteretur.. Aiebat enim, privilegiorum præſidia tum demum in animorum cauſa peruriliter adhiberi, cum ad eos ita juvandos voluntas proximi paſtoris accederet: cumque ea de cauſa ab Apoſtolica Sede privilegia tribuantur, ut eo facilius animis conſulatur; niſi ex eorum uſu hæc ad animos derivetur utilitas, imo potius retardetur, quo paſtores non conſentiant, ſatius eſſe ea omnia non adhibere, quam contra eorum nutum adhibendis, ſua ſpe ac labore fruſtrari. *Hujus loci eſt modeſtia, quam* S. Ignatius *adhibendam præſcripſit noſtris in cauſa præſulis Cameracenſis; de qua ſuperius §. 65. num. 671. Imo vero ipſis quo, ne epiſcoporum vicariis integram apud ſuos* Ignatius *volebat conſervari auctoritatem.*

Epiſcoporum vicariis ſuam quoque autoritatem conſtare volebat.

720 *Apud Orlandinum enim lib. 10. num. 74. inter alia, quæ ibi referuntur, vicarius auſtiſtis Tiburtini ex P. Michaele Navarro* quæſierat, quo tandem jure, quave auctoritate ad populum verba faceret, & Eccleſiæ Sacramenta homo peregri-
B nus adminiſtraret. Perlatæ ſunt conſeſtim ab Urbe litteræ, quæ fidem facerent, Societati ubique licere per Sedis Apoſtolicæ jura beneficiumque, ſuas rite partes & functiones obire. Ita & vicario, & epiſcopo ſilentium impoſitum, *Cur autem Tiburtinus ille Præſul acrem ſe noſtris adverſarium per ſuum vicarium Tiburi præbuerit, narrat idem hiſtoricus; ſed tamen mox num. 75. ibidem ſubdit iſta; unde* Ignatii *in hoc caſu erga dictum vicarium obſervantiam intelliges*: Quamquam Ignatii reprehenſionem Navarrus, quod vicarium ſibi moleſtum acrius aliquanto cohibuerat, non effugit. Volebat enim ſuos omnes beatus Pater, etiam tum, cum pro Societate cauſa ſtaret, non modo adverſus epiſcopos, verum etiam erga vicarios, ſummiſſe modeſteque ſe gerere.

§. LXXI. Amor voluntariæ paupertatis.

Ariſtauſeri ſui pauperta tem

C Virtutem hanc obiter admodum tangit *Ribadeneira lib. 5. cap. 3. dicens*: Paupertatem, matrem noſtram vocabat; ignominioſumque affirmabat eſſe atque indignum, ſi religioſi homines aut pecunioſi eſſent, aut haberentur. *Haud nes tamen fugit, alia a dicto ſcriptore in anteceſſum præmiſſa fuiſſe circa illam virtutem. Et vero* quo paupertatem proſecutus eſt affectu Ignatius, *inquit P. Daniel Bartolus lib. 4. n. 7.* eudem jucunde fructus illius legere geſtiit, ex quo enim cruci Chriſto confixus eſt, præter Chriſtum ſibi nihil reliquum fecit. Exinde illi noſocomia, vel apertum cælum, pro diverſorio; pro veſte, vilis & aſpera cannabis; deterrimum quodque corrogatæ ſtipis, pro diurno victu; oblatas repudiare pecunias; ingeſtas per vim amicorum piorum benevolam, vel erogare in egenos, vel in fortuitum abjicere occupantem. *Ita ille.*

ante conſtitutam

722 *Verum hæc ſingulatim eruamus ex Ribadeneira. Lib. 1. cap. 3.* Veſtitum, *ait*, emit, quem Hieroſolymam proficiſcens geſtare decreverat, talarem videlicet ex cannabina tela aſpera, & aculeata modum ſacci tunicam; pro militari balteo funem *&c. Cap. 5.* Manreſam ubi pervenit, in xenodochio mendicorum hominum pedem ptimo fixit *&c. Cap. 10.* De projicienda, *quam Hieroſolymam navigaturus, acceperat*, pecunia ſecum D Auct. J. P.
ipſe cogitans, decrevit tandem in obvios paupe-
res & mendicos illam conferre: quod quidem cumulate perfecit. *Ibidem:* Venetiis dum moraretur, vetere ſuo inſtituto ſtipem cogebat: in plateis D. Marci noctes agebat *&c. Cap. 14.* In *Complutenſi* oppido ad hoſpitalem pauperum domum diverſit, oſtiatim ex more panem in victum mendicat.

Iactatum in Belgio corrogatis.

723 *Libro autem 2. cap. 1. agitur de eleemoſynis in Belgio corrogatis. Cap. 4.* Voto ſe obſtrinxerant *Ignatius ac ſocii ejus*, rebus omnibus, excepto viatico, ad conſtictam diem renuntiandi, procurandæ proximorum ſalutis, Hieroſolymam navigandi *&c. Cap. 5.* In patriam.. venit. Ut vero ad fratrem ſuum diverteret, adduci nulla ratione potuit; ſed in publica hoſpitalique domo diverſatus eſt, ſtipemque colligere oſtiatim cœpit, multum fratre repugnante. *Inde vero diſceſſurus*, cum pedibus, & ablque ulla prorſus pecunia ire vellet, alia Ignatio cum fratre contentio renovatur *&c. Et capite cuato: negotiis* cum *ſociorum* parentibus ita tranſactis, ut ne obolum quidem a hillis, ultro etiam pecuniam liberaliter of- E
ferentibus, acciperet *&c. Cap. 8.* Ignatius ſociique *duo* extra oppidum Vicetiam, ædiculam humilem ac ruinoſam reperiunt *&c.* In hac domicilium ſuum collocant, palearum aliquantula copia comportata humum ad cubandum ſternunt. Bis quotidie oppidum ad victum quæritandum ingrediuntur, quam tenuiſſimum referebant: vix enim panis, quantum ad vitam tolerandam ſatis eſſet, habebant *&c. Atque hæc quidem omnia nonne luculentiſſime comprobant arctiſſimam* Ignatii *paupertatem, antequam Societatem inſtituiſſet? Quid vero poſtea?*

Fabricidem Præpoſitus, exemplar ſuis ſummopere portendo.

724 Poſt hæc autem factus Societatis Parens, *ſicut ſcribit Bartolus lib. 4. num. 7.* eique Præpoſitus, ſic paupertatem adamavit, nemo ut eſſet domi pauperior. Sacræ paginæ, & ſacrorum ad rem divinam codex, cum libello De Chriſti imitatione, tota ejus ſuere ſupellex libraria. Totus cubiculi apparatus idem illi, quem quondam Elizæo Sunamitis inſtruxit, lectus, & menſa, & ſella, & candelabrum. Menſa, quamvis fere illi accumberent, qui aut Romam peregre advenieſſent, aut aliquis ex primis patribus, ita erat præparca, F
ut ei nihil poſſet detrahi, quin detraheretur neceſſario victui. Itaque lepide aliquando Bobadilla, partem ſibi paratam decerpens cibi craſſioris appoſiti, quodque tunc deterius valeret, facile nociturj; ſubridens addidit, modicum veneni non nocere. Tantulam ſcilicet eam notans, ut ſi foret vel toxicum, impune edi poſſet. Diſpenſatorem & miniſtrum quandoque ſevorius habuit, quod recentem uvam ſibi intuliſſent, quando in triclinio ceteris non appoſuerant. Sed huic ejus pauperiati generoſum quiddam & nobile inerat; quod poſſet etiam in locupletibus laudari ſingulare: quantumvis enim acciſa re eſſet, ac prope nulla, litem cuiquam ob temporarias rationes numquam movit, ſuoque jure maluit cedere, quam ob ſibi detracta iniquiorem animum teſtari. Ex quo præter decus Chriſtianæ magnificentiæ, duplex lucrum ajebat proficiſci: alterum caritatis, cui par auri pondus nullum eſſet: alterum divinæ liberalitatis, de ſuo abunde ſupplentis, quod vidit ultro ſua cauſa contemni. *Confirmantur nonnulla ex dictis, per reſponſa Joannis Bapti-*

ſtæ

A *ſtæ Velati ad quæſtiones a Lancicio ſibi propoſitas; nam inde habemus, adeo pauperem Viro ſancto ſupellectilem fuiſſe, ut nec menſa ejus cooperta eſſet, ne ſedes ejus, quibus in cubiculo utebatur, conſtarent ex ſimplici ligno. Et ad quæſitum 7. ejuſdem Lancicii, inter alia Ribadeneiræ ab ipſa propoſita, ſic reſpondetur:* Lectus pauper fuit & communis; & ad ejus imbecillitatem accommodatus. *Ex ut vera, quæ ex epiſtola autographa P. Horatii Arnaldi ad P. Danielem Bartolum, Savona die* XXIII. *Septembris anno* 1650. *Romam data, hus miſis ſæpe laudatus tabularii noſtri Romani eruderator, diſcimus, quod* S. Ignatius *non ſolerei geſtare veſtes novas, ſed veteres valde nitidas. Pergamus iterum cum Bartola ad res temporales.*

AUCT. J. P.

Parvi facit pecuniæ, hinc ex ſordibus ejus ſubſidium conſiſtitur.

725 Multo cavebat diligentius, ne inter ſe noſtri de ſimilibus jurgarentur: cumque duo rectores de ſui quiſque collegii rationibus diffiderent, nec finem facerent altercandi; repentino invento collegiorum curam juſſit invicem mutare. Ita pulchre utrumque ſedavit. *Hæc Bartolus. Quibus quid prohibet addere, quanto cum ſpiritu paupertatis, Vir ſanctus ſe geſſerit Romæ in publica annonæ penuria, pecuniam omnem expendendo in ſublevationem externorum pauperum; nulla ejuſdem parte in proprium aut ſociorum commodum erogata; quamquam non ignoraret, ſe vel maxima eorum, qui contulerant, voluntate id facere poſſe; ſecundum ea, quæ jam ſunt dicta §.* 29. Nec erat ſolum alieni munificus, *ſicut refert ibidem Bartolus*, quod jure ſuum facere potuiſſet: verum & de tenuitate domeſtica alienæ penuriæ perlibenter neceſſaria ſuggerebat. Indicarat illum Cardinalis valde opulentus nobili cuidam admodum egenti, ut aliquid ab eo ſubſidii poſceret. Huic, quod non ſuppeteret aliud, quidquid domi pecuniæ repertum, prolixe largitus eſt; dolens apud eum humaniter, quod non eſſet is dives, quem ſibi finxerat Cardinalis, dum eum maluerat ad ſe deſtinare, quam ejus inopiam ſuo facile ſumptu conſolari. Cavebat ad hæc multa induſtria, ne pauperes ſublevans, eorum verecundiam oneraret. Quare ad inopiam redactis, præſertim ſi forent nobili genere; & prole gravatis, cui eſſent impares quotidiani artificii quæſtus, reculas aliquas elaborandas dabat, & largam labori reponebat mercedem; ut quod C erat opus piæ caritatis, pretium operæ crederetur. *Conſuli poſſunt, quæ inferius referuntur in reſponſis P. Oliverii Manarei ad poſtulata Nicolai Lancicii, par.* 3. *ad vigeſimum nonum.*

Paupertas ſpiritus B. Ignatii ſpiritualibus Exercitiis conjuncta.

726 *Vide jam, amabo, quam apte & concinne hæc coherceans voluntaria paupertatis exempla cum documento ſanctis Patris, meditationi de Regno Chriſti, quæ eſt prima hebdomadæ ſecundæ Exercitiorum ſpiritualium, inſerto: cujus ſumma eſt:* En, o Rex ſupreme, ac Dnmine univerſorum, tua ego, licet indigniſſimus, fretus tamen gratia, & ope, me tibi penitus offero.., atteſtans, hunc eſſe animum meum .., ut, dummodo in majorem laudis tuæ, & obſequii mei proventum cedat, quam poſſim proxime te ſequar & imiter in ferendis injuriis *&c.* cum vera tum ſpiritus, tum etiam rerum paupertate *&c. Ita erat comparatus* S. Ignatius. *Sane* voluntariam paupertatem (quam ille Religiouis murum appellabat,) ad extremum uſque conſtantiſſime coluit, *ſicut ſcribit Maffeus lib.* 3. *cap.* 8. Nec modo ipſe, *eodem memorante*, proprium habuit nihil, ſed nec alios quidem, quamvis genere nobiles, ac deliciis olim aſſuetos, quidquam habere permiſit. Quio etiam quemquam è profeſſa domo apud Germanicum, Romanumve collegium, niſi admodum raro, & juſta de cauſa, prohibuit vefici: quo nimirum, ſi opus eſſet, jurare verius poſſet, nihil omnino ad ipſam domum ex collegiorum fructibus perveniſſe. Pauperem autem ſpiritu eum ſibi denique ajebat videri, qui erga ea, quibus uteretur, ſic eſſet affectus animo, ut inſtar ſtatuæ cujuſdam videretur eſſe, quæ nullo pacto reluctatve, quo minus omni quamvis pretiolo amictu & ornatu conſeſtim exuatur. B

Exempli alia quidam ſpecimina.

727 *Inſigne paupertatis ſpecimen dedit* S. P. Ignatius *apud Orlandinum lib.* 6. *num.* 6. *Rem ea ipſo accipe.* Rogatus a Luſitanis, ut de fructibus Eccleſiæ quibuſdam collegio decernendis in Urba tranſigeret; hanc iple curam ad Luſitani regis procuratorem rejiciendam putavit, quod diceret, magis contentaneum ſuis hominibus eſſe, divina & æterna, quam humana & caduca tractare. *En tibi aliud ſpecimen, quod ibidem non ſequitur*: Quædam vero, quoniam Societatis moribus minus congruere vila ſunt, ea ne per externos quidem confici tractarive paſſus eſt. Nam E cum ejus perſtudiolus Ortizius optimum ſacerdotium ad alenda noſtrorum Compluti ſtudia, liberaliter obtuliſſet, modo unus aliquis è profeſſis per Apoſtolicæ Sedis auctoritatem animarum procurationi præeſſet; Ignatius io ſumma rei nummariæ caritate id a Pontifice peti vetuit; actilique taniæ pietati gratiis, reſcripſit ad Ortizium, non opes quærendas eſſe profeſſis, ſed fide omni præſtandam votæ Deo paupertatis inopiam. *Duobus biſce ſpeciminibus hoc adjungimus tertium ex eodem hiſtorico lib.* 3. *num.* 49.

Producuntur.

728 *Alfonſo Salmeroni, ac Paſchaſio Broeto, cum perampla poteſtate nuntiis Apoſtolicis a ſummo Pontifice in Hiberniam miſſis, varia, antequam diſcederent, monita ab* Ignatio *ſuere data. Inter alia vero, dum ipſi ad iter ſe comparabant*, Quod ad rem nummariam pertinet, nolebat eam ab iplorum manu contingi; nè eam quidem, quam mulctæ nomine pro diſpenſationibus imperaſſent: ſed pecuniam omnem quacumque ratione collectam per alios potius pauperibus dividendam atque tractandam: ut jurejurando affirmare poſſent, ſi uſus eſſet, ſe ex ea muneris procuratione, ne aſſem quidem aut obolum F attigiſſe.

§. LXXII. Qualis paupertas Societati Jeſu a ſuo Conditore præſcripta; animi ejus magnitudo.

Ex Conſtitutionibus.

DOmus Profeſſorum reditus nullos habere poſſunt (ne ad ædificationem quidem templi, aut cultum ejus, ac ornatum) nec poſſeſſiones ullas privatim vel in communi: nec jus petendi ullas perpetuas eleemoſynas, ſed quotidianis vivunt; *ex Ribadeneira lib.* 3. *cap.* 12. *pauculis his perfectiſſima paupertatis noſtræ ſummam complexo. Collegiorum vero ac domorum probationis alia eſt ratio; ſicut idem auctor mox ibidem indicat. De his porro conſuli poteſt Inſtitutum noſtrum: è quo nonnulla huc derivabo adverſus verum noſtrarum obtrectatores; qui quia paupertatem Societatis vel non intelligunt vel intelligere nolunt, male*

A *male eam traducunt. At brevitatis cauſa, ſumma quædam hujus argumenti capita legimus. Conſtitutionum par. 3. cap. 1. num. 25. præſcribitur*, Diligant omnes pauperiatem, ut matrem, & juxta menſuram lanctæ diſerectionis, ſuis temporibus ejus effectus aliquos experiantur.

Societati Jeſu

730 *Ibidem par. 10. num. 5.* Paupertas velut propugnaculum eſt religionibus *&c. Parte 6. cap. 2. num. 1.* Paupertas, ut murus religionis firmus diligenda, & in ſua puritate conſervanda eſt. *Et mox*: Quicumque in *Societate* profeſſionem emiſerint, le ad innovationem Conſtitutionum in iis, quæ ad paupertatem pertinent, nihil facturos promittant: niſi aliquo modo pro rerum occurrentium ratione, eam in Domino magis reſtringendam judicarent. *Veri iſtius formulam dabo infra. Et ibidem num. 2.* In domibus vel eccleſiis, quæ a Societate ad auxilium animarum admittentur, reditus nulli, oe ſacriſtiæ quidem aut fabricæ applicati, haberi poſſunt. *Num. 3.* Profeſſi vivant ex eleemoſynis in domibus *&c. Porro eorum domus nullum habent jus ad ullam rem ſtabilem, præter habitationem; ſed tantum ad res mobiles: ſi vero quid*

B *ſtabile iis relinquatur; debet quam primum vendi, juxta ea, quæ ibi habentur num. 5. & in Declaratione ejus. Adde ex cap. 10. par. 4. quod* Profeſſa Societas .. quidquam privatæ utilitatis ex reditibus quærere, vel in ſuum uſum convertere non poſſit.

probatur paupertas ejus.

731 *Parte 6. cap. 2. num. 7.* Omnes qui ſub obedientia ſunt Societatis, memineriot, ſe gratis dare debere, quæ gratis accepetunt, nec poſtulandn, nec admittendo ſtipendium vel eleemoſynas ullas, quibus Miſſæ, vel confeſſiones, vel lectiones, vel viſitationes, vel quodvis aliud officium ex iis, quæ Societas juxta noſtrum Inſtitutum exercere poteſt, compenſari videatur. *Num. 10.* Parati ſint ad mendicandum oſtiatim, quando vel obedientia vel neceſſitas id exiget. Et ſit unus vel plures ad eleemoſynas petendas, quibus perſonæ Societatis ſuſtententur, deſtinati: quas eleemoſynas ſimpliciter amore Domini noſtri petent. *Num. 11.* Quiſque iis, quæ de communi data fuerint ad uſum ſuum neceſſarium aut convenientem, reſecatis ſuperfluis, ſit contentus. *Num. 12.* Quo

C melius paupertatis puritas, & quies illa, quam ſecum affert, conſervetur; non ſolum particulares profeſſi, vel coadjutores formati hæreditariæ ſucceſſionis non erunt capaces; verum nec domus, nec eccleſiæ, nec collegia eorum ratione. *Par. 3. cap. 1. n. 7.* Doceantur omnes, quod nulla re tamquam proprtia uti debeant. *Et num. 8.* Mutuo date, vel accipere, vel diſpenſare quidquam de *iis*, quæ domi ſunt, minime poſſunt; niſi Superior conſcius conſenſum præſtiterit. *In Examine autem generali cap. 4. num. 26. omnibus Societatem ingreſſuris proponi voluit ejus Fundator*: Sui victus, potus, veſtitus, & lecti rationem, ſi Societatem ſequi velit, ſibi perſuadeat fore, ut pauperibus accommodatam; quodque, quæ viliſſima erunt ex iis, quæ domi ſunt, ei tribuentur.

Reverion ejus ea domus profeſſas?

732 *Ceterum adeo fovere ac religioſe ſuis eautum, ne domus profeſſorum illa ſubſidia admitterent a collegiis, quæ ſtipit nomine vulgo ab aliis admittunt, quantumlibet gravi arctarentur inopia; ut eo de re quotannis ſub Chriſti natalem ex ſingulari Laini Societatis Præpoſiti decreto, collegiorum rectores, teſte Bartolo lib. 4. n. 7. hoc olim jusjurandum darent*: Teſtem invoco eum omni reverentia Deum, qui æterna veritas eſt, quod ex bonis temporalibus collegii, nihil ad utilitatem profeſſorum, vel D dnmorum eorum, converſum eſt, contra Societatis Conſtitutiones, quæ id prohibent: quod quidem mihi innotuerit. *Hæc ibi.* Prælnxerat huic Ignatius, eum ingens ceræ pondus, Romam domui profeſſæ a Panormitani collegii patribus dono miſſum, adjudicavit Rnmano collegio: ex qun ſi vel foret in ſolatium ægroti petenda vini laguncula; ne id quidem fieri paſſus eſt, niſi alterum tantum teſundendn; ajens, inter collegia & domos intercedere magnum chaos; *prout indidem habemus.* AUCT. J. P.

733 *Ceterum paupertatis perpetuinati perfectionique ſapienter proſpexit ſanctiſſimus noſter Patriarcha, quondo peculiari voto profeſſorum, tamquam valdiſſime, ut lapſu temporis labefactaretur, muro eam communire voluit. Veri iſtius ſumma eſt:* Promitto Deo omnipotenti .., numquam me actnrum quacumque ratinne, vel conſenturum, ut, quæ ordinata ſunt circa paupertatem in Conſtitutionibus Societatis, immutentur: niſi quando ex cauſa juſta rerum exigentium videretur paupertas teſtringenda magis. *cauſa, cum non relevandi?*

E

734 *Quam autem reſtricta, ſevera, ac perfecta, dum viveret* S. P. N. Ignatius, *& proximis poſt eum temporibus, paupertatis fuerit obſervatio, docebunt illa, quæ ſunt apud Linokum ſupra citatum, par. 3. cap. 37. qui ad P. Leonardi Leſſii quæſita, quæ per litteras P. Oliverio Manareo propoſuerat, hujus reſponſa, reddita ad illum anne 1603. prout addit, die* XXVII. *Novembris epiſtola, typis edidit: è quibus iſta excerpe*: Erat olim regula a S. P. N. tradita, ut nemo affigeret vel revelleret imaginem, imn nec clavum quidem in cubiculo ſuo, inſcio Superiore. In cujus locum etſi modo generales ſubſtitutæ ſunt regulæ XXVI. Summatim, & nona Communium, atque aliæ, quæ cavent, ne de re, quæ domi eſt, diſpenſet ſubditus, aut etiam ſibi uſurpet ſine facultate Superiorum; tamen eorum interpretatio quoad praxim, ab illa antiqua petenda videtur. Et tempore lanctı Patris noſtri erat caſus reſervatus ſecus facere. Quamvis partim occaſione regularum, quæ a variis Patribus Generalibus recognitæ, partim etiam occaſione ſcrupulorum, reſervatio illa ſublata ſit. *reſponſa Manarei ad conſulta Leſſii*

F

735 *Inter cetera item, quæ ibidem referuntur, Leſſius* ſubjecit percontationem aliam, qua ſciſcitabatur: Quis ſenſus eſſet, vel fuiſſet de iis, qui poma, pyra, ceraſa, uvas in horto vel cella penuaria ſublegiſſent, inque ſuos uſus libere vertiſſent? Reſpondit, hoc vitium tam fuiſſe Patri ſancto exoſum, ut illius potiſſimum cauſa ſtatuerit, ut labes confeſſione deterſuri, ante peccata omnia palam faecrent, ſi quid abſtuliſſent ſine venia, ſi quid dediſſent. Quæ res traducta ad poſteros in motem deinceps venerit, atque etiamnum vigeat. Porro legenti pomum, pyrum, ficum, vel ſtuctum quemlibet, eadutum etiam, de terra auferenti, ſtatam fuiſſe flagellationem publicam tempore ſancti Patris, nulla ſpe remiſſionis. Nec multo diverſius judicium, ſi quis ſtnrem earpſiſſet: ſubditque Oliverius, perperam agera eos moderatores, qui in rectnræ officin remiſſius hæc talia animadvettunt: quod ex his tametſi puſilliaae modicis, non lévia poſſint petieula exiſtere, abuſuſque irrepere grandes, qui Societatem ſi non perditum eant, certe in auguſtias, calamitateſque haud vulgares conjiciant, atque compellant. *Hæc ibi, & plura alia.* *in materia paupertatis.*

736 *Animi magnitudo, ſecundum ea, quæ Riba-*

A *deneisa habet lib. 5. cap. 9. quatuor maxime rebus*
AUCT. *constaretur: nimiemm primo constanti dolorum ærum-*
J. P. *narumque tolerantia; deinde firmissima in Deum*
Magnitudo animi S. Ignatii cla-ret in tolerantia ærumnarum, *spe, cum pecuniarum despicientia; tertio, firmitate quadam singulari in rebus arduis suscipiendis; constantia denique propositis tenace in iis, quæ semel sunt suscepta, guaviter resinendis, urgendis fortiter, & constanter ad eximum perducendis. Singula, quantum in S. Ignatio eluxerint, dispiciamus. Ac primo quidem quanta fuerit dolorum ærumnarumque tolerantia, præter ea, quæ loco citato colligit Ribadeneira, Ecclesia in Horis canonicis summatim ea legenda præscribens,* Mirum est, *ait,* quas ubique locorum ærumnas ac ludibria devoraverit, asperrima quæque, & vincula, & verba pene ad mortem usque perpessus: quibus tamen longe plura pro Domini sui gloria semper expetebat.

ac plurimorum tolerantia; 737 *Cardinalis Ludovicus Ludovisius in sacro suo Panegyrico rem hanc, uti & rei causam exponit:* Percussus ille fuit ab hominibus, infernisque hostibus, adeoque in mortis vitæque confinio derelictus, ejectus ab urbibus, catenis oneratus, compedibus obstrictus, horridisque carceribus inclusus, eam solum ob culpam, quod omni conatu
B multos revocaret a culpa, vocaret ad Deum. *Quæ ne ornate potius quam vere ab illo dici quis existimet; vitam ejus omnem a primis sacratioris militiæ rudimentis ad usque obitum si percurramus, quot, quanta, quam illustria inveniemus Ignatianæ patientiæ laborumque vestigia, quæ is posteritati observanda & legenda reliquit? Testis est Minoressa, ubi scrupulis patientia ejus mirum in modum fuit probata; ex Ribadeneira lib. 1. cap. 6. Testis Italia; nam eo versus navigans, magna sedaque tempestate jactatur, ibid. cap. 10. ubi & de gravibus ac permolestis incommodis, quæ in itinere Romano passus est; ac quando Roma Venetias fuit profectus;*

Hierosolymis vero imperatur ipsi importunus & intempestivus discessus ex locis sanctis, non avide minus ab eo desideratis, quam pie salutatis; cap. 12. Inde redux in Italiam, ac Ferraria deinde Genuam profectus, a militibus Hispanis indignissima fustibus, cap. 12. Jam vero quam fuit opus magna patientia perfectæ ætatis Viro, prima grammatices rudimenta inter pueros devorare, atque adeo inter illos quodammodo repuerascere, cap. 13. Compluti in carcerem conjici, cap. 14. Salmanticæ comprehendi, cap. 15. Barcinone divissime excarnificari ob monasterium ad frugem reductum, ex dictis in hoc nostro commentario paragrapho 12. Testis & spectatrix patientiæ Ignatianæ exstitit Gallia: etenim Lutetiæ Parisiorum ob caritatis officia in invidiam vocatur, ex Vita lib. 2. cap. 2. quin imo ad ipsam quoque mortem ibidem quæritur, lib. 3. cap. 2. ubi & infami virgarum supplicio proximus fuit, lib. 2. cap. 3. Testis denique iterum Italia: Venetiis quippe accusatur, cap. 6. magna Romæ tempestas suborta cap. 14. ibidem denique benefaciens malefactis mulctatur, lib. 3. cap. 13. Ex his Ribadeneiram ex Ribadeneira supple circa res adversas a nostro Sancto patientissime toleratas.

§. LXXIII. Alia magnitudinis animi ejus specimina.

Quodque tam clare in rebus adversis fuit; CEterum res adversas quanto haberet in pretio, cum dictis tum factis egregie comprobavit, ut qui lætaretur de procellis contra Societatem sine ejus culpa concitatis. Etenim dum litteræ de turbis Tole-
D *tanis ipsi essent redditæ, absit, ut a pristino sedatissimæ mentis statu vel tantillum deflexerit; verum* Recognita, *teste Orlandino lib. 11. num. 60.* hilari statim fronte explicataque dixit, quod iis litteris nuntiaretur, id in lætis numeraodum videri; tempestatemque illam contra Societatem sine Societatis culpa Toleti coortam, significationem quamdam esse futuri in ea urbe proventus: eo enim uberiores lætioresque terræ solum fruges effundere, quo major esset hibernæ tempestatis antegressa iristitia: Societatemque in iis semper locis fuisse fœcundiorem, ubi magis vulgo depressa, majoribusque jactata injuriis, & agitata fuisset. *Contra vero sanctus Pater res lætas atque secundas eo loco habuit, ut ab iis sibi timeudum indicaret. Nam, sicut idem Orlandinus lib. 14. num. 9. narrat:* Cum Ludovico Consalvio B. Ignatius familiarius aliquando colloquens, quonjam læti undique nuntii de secundis Societatis rebus ac progressionibus afferebantur, magno se in metu esse dixit, ne non strenue satis Deo Societas famularetur alicubi. Usu quippe didicerat, quod a sanctis Patribus scriptum est, perpetuæ felicitati non satis fidendum; & tum metuendum esse maxime, eum ad
E voluntatem fluunt omnia.

Ad ejus propheticum; 739 *Quid, quod* nullam S. Ignatius (*uti est apud Bartolum lib. 2. num. 18.*) tranquillitate ipsa tempestatem Societati timebat sæviorem, nollum genus adversariorum periculosius, quam adversariis carere. *Nec vero ita clam sensit; sed externis signis prodidit, secundum ista, quæ statim apud eumdem auctorem sequuntur:* Notatus vero aliquando præter illam suam ut animi, sic oris serenitatem perpetuam, vultu tristior esse, & suspiriosus; causam indicavit, quod in provincia quadam, Societatis rebus ab aula & populo adspiraret flatus secundior, & cujus alii propioribus attenti, gratulabundi Deo gratias agebant; ipse alta ex animi specula cernens longinquius, eventus timebat ambiguos, ajebatque, se multum suspicari, ne esset illic parum felix divini obsequit cursus. *Quo etiam pertinet illud, quod apud Janinum inter sancti Viri effata ponitur lib. 4. pag. 378.* Si tibi Deus uberem præbebit tolerantiæ segetem, argumentum id erit magnæ sanctitatis, in quam te cupit attollere: ac si voles ab eo fieri valde sanctus, multam ab eo roga perpessionum materiam. Nam divini amoris lucu-
F lenta flamma haud alio surgit, quam ex ligno crucis ardentior, quo Christus usus est ad sacrificium infinitæ suæ caritatis. Ajebat enim ex floribus, & deliciis hominum quidquid potest mellis exsugi, nihil esse ad suavitatem, quam Christi fel, & acetum affundit, hoc est amara, & aspera, quæ Christi amore cum Christo perferuntur. *Denique coronidis loco hisce addamus illud Ribadeneiræ ex dictis paragrapho 54. num. 562. ubi de perpetua Sancti æquabilitate agens:* Quod si aliqua, *inquit,* vultus mutatio intercederet, ea erat, cum majorem solito lætitiam ostenderet, si quando magna aliqua & repentina tribulatio oriretur. *His de Sancti tolerantia notatis, sequitur, ut suum quoque auctarium tribuamus ejus illustrandæ fiduciæ.*

Summa in Deum fiducia ejus; 740 Dominus, *prout loquitur Bulla canonizationis,* maxima spe *eum* communivit; ut satis superque ejus testantur actiones. *Præter illas autem, quas Ribadeneira consignat lib. 5. cap. 9. consuli insuper potest Vita lib. 1. cap. 10. lib. 4. cap. 6. Enimvero in hac firmissima in Deum spe*

pe-

A *pecuniæque deſpiciantia, altitudo animi ejus multum excelluit; plane utique certi, non timendum eſſe, ne, qui volucres cæli paſcit, & agri lilia ſplendidiſſimo veſtit ornatu; idem ſuis operariis in Eccleſiæ vineæ nulle ſtipendio laborantibus, neceſſaria ad exigendam vitam alimenta deeſſe patiatur. Exemple ſit collegium Romanum, de cujus inſtitutione agit Ribadeneira lib. 4. cap. 3. ubi quamquam* vehementer multiplicatus eſt noſtrorum numerus, *ut cum Ribadeneira loquar, eos tamen* divina benignitas in magna etiam annonæ caritate, ſupra hominum fidem, ſed non ſupra fiduciam ac ſpem Ignatii, hactenus, *inquit*, ſuſtentavit. *Certe fiduciæ hujus, quæ divini ſecuta præſidii totam ſe projecit in paternæ ejus providentiæ ſinum, monumentum illuſtre in dicti collegii fundatione poſuit ſanctus Pater*; Re carens (*verba ſunt interpretis Bartoliani lib. 4. num. 23.*) grandi ære obſtrictus; calamitate temporum a ſpe ſubſidit excluſus; commeatu cibario domi oullo, multos tamen illic in Societatem admittebat, quorum propterea creſcebat quotidie præter modum ſumptus. Sic enim fieri addecet, inquit ille, ſatisfaciens patri cuidam, a quo ſatis capi non poterat, qua prudentia iſtæc gererentur.

B Sic ioquit, adverſis fluctibus ventiſque navigandum, tantoque in Deo ſpes confidentius firmanda, quanto deſperanda videntur omnia.

de providentia ejus. 741 Huic vero illius inuſitatæ exſpectationi reſpondebant ii ſemper exitus, ut domi nunquam inopia creſceret, quin ſuppetiæ augerentur. Unde admiranti percunctantique Bobadillæ, unde tot alendis ſufficeret ſociis; piarum ipſi largitionum catalogum texuit, quas a diverſis accepiſſet. Verum Bobadillæ, ſummam illorum computanti ne medium quidem partem ſumptuum æquare, Itane, reſpondit Ignatius, argo nos a Deo oulla in re peodere? Nec niſi piarum largitionum fiducia Deo confidere? In Dei manibus illa iovenio, quæ non invenio in manoibus bomioum: adcoque ſi oihil bi dederint; acceptarus ſum a Deo omnia. *Magnam etiam admirationem de eximia ejus ac rara in Deum fiducia movent, quæ ibidem ſubnectuntur*: Ut autem impenſis divinæ liberalitatis ei collegio initiom dederat, ita illud iiſdem promovit. Erant in eo patres duodetrigiota: rectorem illorum Manarcum accerſit Ignatius;

C jobet totidem patribus ibidem cubicula, ſupellectilem, & victum parari, & quantum centum ſociis ſat eſſet. Ad hoc erant Polanco, fabricæ præfecto, oummi aurei quioque; haud quidem reſidui, ſed quod non eſſent legitimi ponderis: operi oihilo ſecius accingit ſeſe, illius ærario coofiſus, cujus gloriæ ſerviebat; ope quidem illius tam prodiga, ut brevi tum ædes, tum alium omnem ad habitandum apparatum, hoſpitibus novis duobus & ſeptuaginta inſtruxerit. *Quid interea ſanctus Pater?*

quem ſenſum ſuſtinuerit bonis ſenſa. 742 Probavit, *uti ſubditur ibidem*, Ignatius omnia præter graoarium, lectis & menſulis in aulam quidem multorum capacem transformatum, ſed nudis ſub tegulis, nulloque tabulato: verſuſque ad rectorem: Certa pauperum more vult, ioquit, Deus ſuos habitare; at noo uſque adeo miſere, ut videris vella. Deeraot fortaſſis Deo pecuniæ, ad imponendum iſtic è tabulis lacunar, ut eos propemodum ſub dio agere oporteret? Atque id quam primum imponi mandavit. Utique omnes hi ſumptus fuerani Dei nomioibus adſcripti, ſic ſunc ab eo quantocyus perſoluti: ut eſſet minime dubium, quæ nomina in Dei obſe-

quium Igoatius faceret, ea ſibimet Deum impu- D
tare. Verumenimvero dum centum, quos dixi, AUCT.
collegium incoluot, tanta Romæ annooæ caritas, J. P.
ad bellum accedens, rei cibariæ & pecuoiarum invexit aogustias, ut etiam valde locupletes ſuam non ſine incommodo tueri dignitatem poſſent; tantum aberat, ut poſſent opitulari egentibus, quin imo familiarium oumerum Cardioales ipſi minuerent. Ergo Ignatium, penes quos erat collegii admioiſtratio, ſuper hoc adeuot. Videbatur eoim quibuſdam oimium arrogans, eam tunc multitudinem alendam retinere, cui, dempta ſtipe, nihil proſus ſupereſſet. At enim ab iis, ut luadebatur, alio mittendis alienum adeo viderunt, ut tunc etiam proiis meditaretur emptionem quinquaginta millibus oummorum. Nec ſua illum Dei fiducia in ſuppeditandis tam amplæ familiæ oeceſſariis fefellit,

743 Nam ne obolo quidem ſuis avarius adſoit, *quem rebus in arctis* quam ſi ea annonæ commuois difficultas ad eos minima pertineret. Quod Ludovicus Gonzales admirans, cum miraculo attribueret; Itane, miraculo, ait; foret potius mirum, ſi aliter fieret. Certo miraculom fuerit, ſi deſit Deos ſua ope confiſis: neqoaquam vero, ſi iis ſuccurrerit. Nec- E
dum tu hactenus advertiſti, quo plures nobis adjuncti ſunt, eo nobis annonam copioſius auctam eſſe. Attendamos tantum divinis obſequiis, Deus, quæ nobis opportuna fueriot, providebit. Ego plane, ſi opus facto ſit, quam fideoter hos ceotum admiſi, tam facile alios ad mille admiſerim: periode ſiquidem Deo aſt mille, ut centum, aut denos alere. Re autem vera Deum illi ſuæ familiæ peculiari ſuo ſumptu neceſſaria commoda curaſſe, manifeſto non ſemel indicio patuit. Contigit quandoque ſignum dari ad menſam, cum nec fruſtum panis domi ſuppeteret, puoctoque temporis eodem largam ſtipem ſubmitti, quæ tanto numero abunde lat eſſet. Alias vinum, panis, omnia cum deeſſent, repente omnia adfuere.

mire modo 744 *Facta autem, quibus mirum in modum divina providentia noſtris ſubvenit, lege apud Ribadeneiram lib. 5. cap. 9. atque apud Maffeium lib. 3. cap. 9. Quibus annumerari illud poteſt ex Orlandino lib. 15. num. 6. Dei* è thefauris beatus Pater tamquam ſuis, ſuæque domi conditis, auſus eſt io Urbe villam a fundamentis exſtruere (*de qua ſuperius §. 50.*) Et abſolutum vix erat opus, ſuis omoibus F
expletum numeris; cum die ipſo, quo pretium operis operæ poſcebant, large mittitur a beneficis, unde ſua merces fabris ac ſtructoribus reddi poſſet. *Hiſce ex citata paulo ante Maffeio illud divinæ erga ſuos providentiæ argumentum ſubdimus.*

Sedanus ſibi propoſita ſomnio. 745 Quodam die ſub veſperam, com domi panes, vioum, ligoa penitus defeciſſent; poſtridia mane, prætor omnium exſpectatiooem, a nobili matrona vebes lignis onuſta ſubmittitur. Ea ligna dum io cella vinaria, ut fit, condit jaoitor; januam domus, io Capitolium eo tempore obverſam, patentem reliquit imprudens. Recordatus deiode, cum ad occludendum accurriſſet, repenta modios aliquot frumenti, & vini cados io ipſo vaſtibulo reperit: oaque, adhibita quaotavis diligentia, umquam reſcire potuit, quis ea dona miſiſſet. *Placet hunc paragraphum iiſdem, quibus Maffeius ſui libri tertii caput nonum abſolvit, verbis concludere*: Hæc igitur, & alia ejuſmodi ſubiode accidebant, quæ politico ſupercilio rem æſtimanti frivola cuipiam fortaſſe videantur: ſed certe & paternam io famulos Dei providentiam ſatis

A declarant, & Ignatii ſecuritatem atque fiduciam ab omni ſtultitiæ vel temeritatis infamia vindicant. *Atque hæc quidem ſunt magnitudinis animi Ignatiani argumenta. Et reliqua.*

AUCT. J. P.

§. LXXIV. Dantur reliqua, ex conſtantia in rebus magnis. Æquabilitas animi; victoria qua homo ſe ipſum vincit.

Tenax propoſiti ſui;

FRat autem ut in rebus arduis ſuſcipiendis ſtrenuus, ita in ſuſceptis retinendis conſtantiſſimus, animique firmitate ſingulari. *Quæ duo a Ribadeneira lib. 5. cap. 9. relata, hic pluſculum a nobis declaranda ſunt. Intet tantiſque difficultatibus pro impetranda Ordinis ſui apud Sedem Apoſtolicam confirmatione, animo forti & erecto ſtetit* Ignatius. *Vide Ribadeneiram lib. 2. cap. 27. Nominis eidem ſuæ religioſæ familiæ ſaucte a ſe impoſiti tenaciſſimam ſe præbuit; ex Bartolo lib. 2. cap.*

B 5n. *Orlandino lib. 2. n. 62. Diximus de hoc nomine ſuperius §. 32. & 33. Ille atique Vir ſanctus erat latine imbatus auiomate, quod inter alia ipſius effata memorat Bartoli interpres lib. 4. pag. 376.* Qui multum homines metuit, grande aliquid pro Deo numquam conficiet. Nihil enim ſulcipi pro Deo magnum poteſt, quin ſuſcipienti magnus metus & vexationes continuo homines ennciteut, omniaque tumultu impleant. *Collegio Germanico vix erecto, & jam tum propter annonæ caritatem, ac bellicos tumultus occaſum minitante, quam ſtrenue Pater perſtiterit, dabit Ribadeneira lib. 4. cap. 6.*

id quod ſignat ex ſuperatis difficultatibus;

747 *Ad hæc*, Suſcepta negotia, *inquit Maffeius lib. 3. cap. 9.* in finem uſque perſeveranter urgebat: neque vern quos ſibi ſocios expeditionum aſſumpſerat, torpere patiebatur. *Quibus de maſculo* Ignatii *animo generatim pronunciatis, ſingulatim ſubdit iſta*: Ubi neceſſarium iter, vel quid aliud gravioris momenti deſtinaſſet in diem certam, præſertim ſi poſtularet occaſin, nulla vi tempeſtatis, ant alia quavis difficultate deterrebatur, quo minus ad conſtitntum tempus eogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille neceſſario & ſæpe faciebat, cunctas pulæ mnleſtias, & indignitatem, & aulicnrum contumaciam delicinſque vorabat alacritate mirabili. Acciditque aliquando, ut aditu exclnſus, enmmodam admiſſionem horas ipſas quatuordecim jejunus obſederit. Si quid, re bene perſpecta, conſiliariis etiam adhibitis, decreviſſet, haud ita facile ſe ab eo deduci patiebatur. *Exemplum preponitur ſequens*: Ad eccleſiaſticam diſciplinam pro ſua parte adjuvandam ſtatuerat, ne quis ex aliis Ordinibus transfuga, quamvis eruditinne, aut eloquentia, aut alia qnalibet laude elarus, in Societatem admitteretur. Obtulere ſe multi; nec preee, nec gratia umquam adductns eſt, ut qnemquam reciperet.

C

non admittendi illi, qui ex aliis Ordinibus patrum Societatem;

748 *Et vero adeo erat tenax propoſiti, adjungendi ſibi ſocios, in ſuſcepto ſemel a ſe inſtituto conſtantes; ut vel leviſſimam aen ferret hac in re volabilitatis notam. Etenim* Si quis per noſtrorum, *uti pergit Maffeius*, imprudentiam irrepſerat, qui vel diem unum in alienis caſtris ſuiſſet, contra nitentibus interdum advenæ prnpinquis, amiciſque gratioſis; remittebat ad priſtina ſigna, vel ſi minus pateret, certe è Societate pellebat: ne ceteri nimirum Ordines de nobis cnnqueri poſſent, aut Societas quaſi quoddam perfugium deſertoribus eſſe puraretur. *Contra autem, ſibi qui* D *conſtarent, atque in propoſito perſiſterent, eos magni faciebat Vir ſanctus. Audi Maffeium ibidem ſic proſequentem*: Neque minorem animi ſnrtitudinem præſtitit in iis tuendis, quos, prnbato ipſorum ſpiritu & vocatinne, in Societatem adſcripſiſſet. Quorum cnnſtantia cum a parentibus (ut fit) per ampliſſimos etiam viros acerrime interdum oppugnaretur, Ignatius, ubi npus fuit, coram ſummn ipſo Pnntifice, luorum cauſam cnntra npes & gratiam, divino ſretus auxilio, ſine ulla dubitatinne metuve, nnn ſolum defendit, ſed etiam nbtinuit, (*Vide Orlandinum lib. 14. num. 12.*) Itaque printipes etiam viros Julius III. Pnntifex maximus feſtive admnnebat, ne cum Ignatin contenderent; utique ni vellent è certamine victi diſcedere.

congregationem Societatis non vendis; dando gratis accepit; quod gratis accepit;

749 *Maxime etiam ſibi conſtitit in aulla congregatione Societati anienda. Declaratur id ex binis ipſius exemplaribus epiſtolarum, quæ aate me habeo, ex archivo Romanæ trauſcripta; quorum unum qai-* E *dem ſignatur Romæ* XV. *Martii* 1547. *aliud vero ibidem die 2. Novembris* 1552. *Intergo prioris*, te*ſte P. Ignatio Pnio, qui ambo trauſcripſit, habentur iſta antique charactere, quæ ex Italico ſic verte*: Patris Ignatii fratri Franciſen da Medde reſponſoria Perufium verſus ſuper unione ſacerdotum Lnmbardiæ. *Et iafra*: Sic conſerverur. *At paulo infra*: Oſtendit, quod ſacerdotes Sommaſchi Lombatdiæ in animn habuerint, unire ſeſe cum Sncietate. *Poſterius autem exemplar notatur ad Vice-legatum Bononienſem a* S. Ignatin *miſſam fuiſſe, ac modeſto ab* eo recuſari *petitam naicuem quorumdam ſacerdotum cum Societate noſtra. Faerunt & alii, qui antea fruſtra id tentaverant, reſte Ribadeneira, qui inter* Dichos y echos, *id eſt*, Dicta & geſta noſtri Patris *&c. deponit iſta ex Hiſpanico a me verſa*: Annn MDXLV. patres Theatini voluerunt ſe unire cum Societate, & facere unum enrpus: & ſic illud propoſuere, ae petiere per patrem magiſtrum Laynez; ſed Pater noſter hnc non approbavit; uti nec illud, ut unio iſta fieret cum Barnabitis Mediolanenſibus, qui eam petierunt anno MDLI. aſſumpto Domini Sauli archiepiſcnpi Genuenſis patrocinio.

F *Nulli inſuper rei nummariæ commodis aut incommodis adduci potuit, ut vel ad latum quidem anguem deflecteret a firmiſſimo illo ſui animi decreto, dandi per ſuos gratis, quod gratis acceperant. Audiatur iterum Maffeius*: Cum lege caviſſet, *inquit*, ne quis è nnſtris vel exſequiarum, vel Sacrificii, vel cujuſpiam omninn miniſterii nomine, pecuniam, aut eleemoſynam ullam acciperet, nedum cogeret, eam ipſe legem diligenter ſancteque in omni vita ſervavit: neque enmmiſit umquam, ut fidem ſuam in rebus præſertim ſacris temere nbligaret; vel (quod vitandum eſt maxime) ſpecie pietatis quæſtum favere videretur. Quo in genere illud inſigne memorant. Graviter ægrntabat ætate jam devexa.. Hiernnymus Arzius. Ad hunc, viſendi cauſa (fuit enim in cnlendis amicitiis diligentiſſimus) cum veniſſet Ignatius, hnminemque benignn & ſpirituali alloqnin recreare cnnatus eſſet; ille de futura vita ſolicitus, aureos ducentns ad piacularia Sacra pro ſe facienda ludario invlutns inſtitit Ignatio obtrudere. Quos cum obſirmato animo rejeciſſet Pater; quod diceret, ſe alieno periculn dnctum ab hujuſmodi conventis jam pridem abſtinere, neque plus oneris velle ſuſcipere, quam quan-

tum

A tom præſtare cum fide poſſet; admiratus ille ſanctimoniam & integritatem *Viri*, eam ipſam ſummam paullo poſt ad eumdem ſine ulla conditione tranſmiſit. Tum Ignatius ſponte complures Hoſtias ad expianda amici peccata decrevit: neque in officii & caritatis certamine vinci ſe ab laico paſſus eſt.

negotii ad Dei gloriam ad exitum perducendi;

750 *Præter hæc, aliud Sanctus egregiæ in ſuſceptis Dei cauſa negotiis ad exitum perducendis conſtantiæ ſpecimen exhibuit.* Die quodam, *uti memoratur apud Bartolum lib. 4. num. 19.* Alvitum, Neapolitanæ ditionis pagum profecturus (erat; ſed) eum diem tanta vis imbrium intercepit, ut rogaretur a Polanco, valetudinis ejus ſolicito, commodiorem exſpectare. Atis: Anni ſunt triginta, ex quo caſus nullius interventu quidquam omiſi vel diſtuli, quod in Dei obſequium ſuſcepiſſem: (neglectiſque) ventis, & imbribus, Polanco comite, itinere ſe dedit. *Nec piget hunc exemplo aliud adjungere ex apographis noſtris Romanis: in quibus inter excerpta è libro Memoriali P. Ludovici Conſalvi paginarum* 200. *in folio, dicitur pag.* 12. *Cardinalis de Carpi, ut ſancti Viri conB ſtantiam exprimeret, ea frequenter quaſi paræmia uſus*: Fixit clavum. *Nunc dic, amabo, quid intentatum reliquit, ut eccleſiaſticas dignitates a Societate proſcriberet, fruſtra contrarium optantibus Ferdinando rege, & Carolo V. imperatore? Enimvero Vir ſanctus intendit nervos omnes, ut hoc negotium diſturbaret; nec acquievit porro, donec id, quod cœperat, ad finem perduxiſſet. Rem deſcribit Ribadeneira lib. 3. cap. 15.*

Magnitudo ejus animi laudatur in Bulla canon. ejusdem.

751 *Quæ cum ita ſint, ſane hæc maſcula in* Ignatio *magnitudo animi è rerum, quas ſuperius indicabam, aggregatione conflata, meruit breve hoc elogium in Bulla canonizationis*: Animi præclara magnitudo ex pœnitentiis, obſequio erga ægrotos, ex operibus charitatis, a quibus propter labores & difficultates, irriſiones, injurias & contumelias non receſſit; ſed in illis conſtanter uſque ad optatum finem perſeveravit. *Ceterum hanc virtutem, qua Deo freta nihil ducebat omnia præ Deo, ac propter Deum, quam ſingulari apud mortales tutela compenſarit Dominus, liquet ex Bartolo, qui lib. 4. cap. 24. conglomeratam ex Sancti geſtis auracephalæoſin texit.*

Mira in Sanctissimo viri æquabilitas,

752 *Redeamus nunc ad Ribadeneiram: qui lib. 5. cap. 5. cui titulum præponit* De mortificatis affectibus, *occaſione iſtorum verborum eidem capiti inC ſertorum*, Eumdem tenorem ſemper tenuit in rebus gerendis, & perpetuitatem in omni vita, *apertum nobis ulterioris in hunc locum commentationis campum reliquit. Ac illud quidem imprimis a Lario & Fruſio uſurpatum fuiſſe, diſcimus ex Bartolo lib. 4. n. 9. quos diuiſſe refert*, Io eo motus ingenitos, mutata natura, gratiæ famulari, idque non tam jubente voluntate, quam ſponte ac genio naturæ. *Erat itaque* S. Ignatius *ſemper idem, ſemper ſuus æque ac ſuorum*; in nulla *utique* rerum diſſimilitudine ac varietate, varius ipſe, ſuique diſſimilis, *ut verbis Ribadeneiræ utar. Accedit eo, quod nihil cogeret molles ad Virum aditus, aut commoda fandi tempora captare. Nam* Quidam ex patribus, *referente ibidem Bartolo*, videns laſſum ex palatio, poſt expectatum diu fruſtra ad Pontificem aditum, rediiſſe; negotium diſtulit, quod erat cum eo tractaturus. Moræ hujus cauſam poſtridie apud illum excuſationis urbanitatem rejecit tam acriter, ut ſcribat ipſe ater, ſe per otiduum non auſum in eum aſpicere, nedum illum affari.

753 *Æquabilis quoque ſerenitas mentis exterius* D *ſeſe in illo prodebat. Nam* animo haud ſecus & vultu, *ſicut ibidem mox ſequitur*, in quo ſe tota mens & pingit, & movet, imperturbatus, & numquam noo idem: ita ut ab ſuis diceretur, os Beati præferre, nimirum ubique ac perpetuo ſerenum. Quare illum expleri tuendo non poterat Gaſpar de Quiroga, Toletanus archiepiſcopus, qui Romæ cum illo identidem egerat. *Hic vero placidiſſimus animi ſtatus, cujus index erat vultus, quam nullo caſu ſubito atque improviſo eventu facile perturbaretur, fidem faciunt, quæ indidem ſubdimus*: Quiddam inſpecturus, quod noſtro in rure ad S. Balbinæ ædificabatur, fallente veſtigio, ſummis è ſcalis præceps ruit; tantoque id impetu, ut P. Jacobus Guzmanus, qui ei ſocius aderat, actum de illo putaverit, utpote adverſo pariete labentis cerebrum contrituro. Ac evidenti quidem miraculo inhibitus eſt impetus ruentis, cum eſſet proxime caput alliſurus; ſed is magnitudine repentini periculi nec colorem, nec ſuum animi mutavit, ac ne reſpexit quidam, quod fera aſſolet, unde proruiſſet; ſed ita frigide abivit, ut ſi ſcalis quam commodiſſime deſcendiſſet. *Res geſta con-* E *firmatur ex autographo P. Jacobi Guſmani (de quo ſupra n. 617. dixi) teſtimonio, cujus apographum Spicilegio Romano inſertum P. Ignatius Pruins Roma ad me direxit.*

ad repentinos casus imperterrita.

754 *Huc ſpectant tum moderatiſſimum* Ignatii *dictum ad quemdam ex noſtris, auriculam ejus incaute trajecta acu perforantem; ex Ribadeneira lib. 5. cap. 9. tum placidiſſimum item reſponſum ad repentinum & intempeſtivum nuntium circa ſummas res domeſticæ auguſtias; ibidem. Adde aliud mentis pacatiſſimæ ſpecimen ex Bartolo lib. 4. n. 9.* Cum anno MDLV. turbante Roma ob motus Neapoli ſurgentes, gubernatorem Urbis eum omni apparitura Paulus IV. domum noſtram miſit, ſcrutaturum armorum copiam, cujus illic abſconſæ malevoli ſuſpectos nos Pontifici fecerant: inſpectores *Vir ſanctus* fronte aperta, & hilari accepit, juſſitque a Patre, qui ſibi ab ſecretis erat, per omnes angulos circumduci; viderent, quærerent, explorarent ad imas ab ſummis ædibus, quantum libuiſſet. Ubi cum nec umbram armorum reperiſſent; idem, qui ante, ſerenus & alacer, honoris gratia illos ad januam deduxit, quaſi apud ſe urbani adiius officioſo munere perfunctos. *Denique potuiſſetne vel acerbior* Ignatio *obtrectari, quam interitus Societatis, tot tantiſque nominibus* F *adeo intime ſibi dilectæ? Et tamen ſi vel adeo durus ipſi caſus accidiſſet ſine ſua culpa, quam pene ſupra fidem æquabili & mirabili animi præparatione exſtiterit ad hunc placide & tranquille ferendum, quarta horæ parte in oratione, & ſui collectione poſita, diſcimus ex Ribadeneira lib. 5. cap. 1.*

Virtus ejus ut;

755 *Itaque Cardinalis a Monte in Relatione facta in conſiſtorio ſecreto coram S. D. N. Gregorio PP. XV. merito dixit*: Quoniam commotionum ſuarum & perturbationum . . dominatum obtinuit perfectiſſimum, dici jure poteſt ſortior expugnatore urbium, teſte Salomone in Proverb. cap. xvi. *Quantus autem dominatus ille fuerit, conſtat ex mortificatione beatiſſimi Patris abſoluta in omni genere; de qua re Orlandinus lib. 16. num. 107. Enimvero* in familiari etiam ſermone nihil inculcabat ſæpius, & urgebat, ut illud: Vince te ipſum; *teſte Bartolo lib. 4. num. 12.* Quod, *ſicut addit*, ex ejus diſciplina ſumptum Xaverius tam alte imbiberat, ut noſtris toter Indos nihil æque repeteret, ut

A hoc idem: Vince te ipſum .. Cumque toties Vir
AUCT. J. P. ſanctus unum fere id verbum recoqueret .., rogatus quandoque eſt, cur idem ſemper iteraret: Quia, inquit, hoc ego didici ab optimo Patre noſtro Ignatio. Et vere didicerat, non tam audienda, meditandaque illius victoriæ neceſſitate, & pretio, quam agendo, ſecumque pugnando, ductore Ignatio, uſuque egregio quotidianæ victoriæ ad palmam ſanctitatis, quam tandem adeptus eſt, currendo, *Redeamus ad* S. Ignatium.

Et tales victorias eſſe 756 *Enimvero virtuti huic præ oratione palmam dabat: neque enim* exiſtimabat ſanctiorem, *uti ibidem ſcribitur*, qui patientius oraret, ſed qui debellaſſet ſe ipſum potentius, ſenſuumque & animi ſeditioſos motus generoſius calcaſſet; id quoque non raro afferens, longo ſibi uſu exploratum, inter centum, qui ſanctimoniæ medullam in perpetuandis orationibus quærerent, repertum iri vix novem aut decem, quos non privati nævus judicii, obſtinatique in ſuam ſententiam & intractabilis ingenii non inficeret ſcabies, nulli regulæ ceſſura; ut qui ſe putent jura & regulam aliis dicere. Ex oppoſito vero pluris æſtimabat actum heroicum ſubactæ fortiter naturæ, & opinionem ſui magnam contemptu maſculo proterentis; quam piorum ſuſpiriorum lenes auras, & multarum horarum fletus dulciſſimos. *Aliud etiam ibidem fertur dediſſe documentum*. Sæpenumero *enim* timere ſe dixit, ne alia via putaremus eundum ad ſanctimoniam, quam quæ Societatis eſt propria, poneremuſque in precum aſſiduitate, quod eſt in domandis affectibus collocandum,

hominis ſanctitatis, 757 Natali autem ad producenda precandi ſpatia toties nitenti, prolixa quidem meditatione opus eſſe reſpondit, ab obtinendam ſui ipſius dnmination em, ac de illa cum Deo ſecumque ſedulo tractandum: ceterum eam qui ſemel adeptus ſit, intra horæ quadrantem proclivius Deo inhæſurum & arctius, quam multis horis quemlibet alium affectus parum edomiti. Aſſurgendi enim ad Deum, eique inhærendi impedimentum gravius nullum eſt, quam eſſe ſuimet tenacem, ſibique inhærere; quo ſurſum conantem animam nihil infeſtius & miſerabilius deprimit.

Ludovicum Conſalvum quid memorem, in quodam inſigni Dei ſervo precandi ſtudium mirifice laudantem, *ſicut narratur loco citato? Quippe ſanctus Vir* vincendi domandique ſui ſtudium in eo laudavit. *Quid vero judicii tulit de duobus adjutoribus laicis?* Alterum placida, miti, & imperturbata naturæ potius indole quam virtutis, poſtpoſuit alteri violento, præcipiti, efferarique in verba & motus impatientiæ proclivi, verum hos auſus & impetus animoſo conatu ſæpius elidenti, reſorbentique verba jam linguam urentia. Huic enim, Macte animi, frater, inquiebat, expugna te ipſum fortiter, & duplo meritis auctior evades, quam illi, & illi, quibus lentum ac lene ingenium nihil faceſſit negotii.

§. LXXV. Alia de victoria ſui documenta; examen particulare; afflictatio corporis, caſtitas, modeſtia, ſermo.

Ex aliis exemplis ea documenta ſignat.

ALium item adjutorem nactus, *inquit modo citatus Bartolus*, ſubducentem ſele ab cœtu reliquorum, quod bili arderet ignea facileque irritabili; Erras, ait, mi frater; nec fuga hic hoſtis, ſed pugna vincitur; nec ſanat iracundiam ſolitudo, ſed diſſimulat & tegit: plus Deo daturus es, pluſque accepturus, alperitatem ingemitam vel interdum vel crebrius frangendo, domeſticæ conſuetudinis occaſione bene utius, quam ſi annum totum ſpelunca conditus, & mutus lateres. Tandem quos notat virtutis purgandæ egregie avidos, eos ad ſui victoriam præcipuo ſtudio promovebat. In quibus fuit, qui ſe ad templa ſeptem indulgentiæ gratia invitanti, lepide excuſarit; ſe domi non ſemel in die plenam indulgentiam conſequi. *Hæc ibi. Quæ recte conſentiunt cum iis, quæ Bartoli interpres lib. 4. a pag.* 380. *inter alia* Ignatii *effata*: Quibus eſt refractaria & vehemens indoles, ac modi neſcia, ne idcirco virtutem deſperent, tamquam ſupra vires & ambitus poſitam; ſed ingentes ad domandam naturam ſpiritus aſſumant, ſciantque vel unam ejuſmodi ſui victoriam præſtare pluribus aliorum facinoribus præclaris, obſequentis & imperturbati ingenii beneficio editis, nitente in oppoſitum nemine.

quanti aſtus apud ſeipſum, ſe ipſum vincere;

759 *Quod vero* Ignatius ejuſmodi homines, frangendi ſui ſerio cupidos, quamquam turbulenter interdum erumperent; ferebat tamen patientius, quam alios quoſdam mitiores, minuſve culpandos, *ibidem, nonnullis interjectis, aſſeritur ac probatur hoc exemplo*: Sacerdotes duos commune ex cauſa ejectionem commeritos cum reprehenderet, alter impatientiam verbis liberioribus effudit; vultum alter in ſinum turbidus demiſit, & petitione veniæ omiſſa, contemptum, quem ſilentio premebat, indiciis prætulit. Sanctus exploratum amborum genium probe callens, retento, qui magis reus videbatur, ſecundum hunc ſeculo reddidit. *Adde aliud Sancti dictum ibidem pag.* 384. Oportere *videlicet*, eſſe hominem interiorem; pluriſque ducere compreſſionem privati arbitrii, quam vitam mortuo reſtitutam. *Et vero quod ad hujuſmodi victoriam reportandam, præcipuum libri Exercitiorum ſuorum ſpiritualium ſcopum direxerit, apprime elucet ex eorum titulo ipſo:* Exercitia quædam ſpiritualia, per quæ homo dirigitur, ut vincere ſe ipſum poſſit, & vitæ ſuæ rationem, determinatione a noxiis affectibus libera, inſtituere,

quo modo homo conducat ad ſanctam particulare.

760 *Efficaciſſimum autem, ut homo ſeipſum vincat, remedium eſt examen particulare; ita vocatum, quod in impugnando vitio aliquo ſingulari tamdiu occupatur, donec illud penitus expugnarit. Quia vero vis omnis tanto in hoſtes ſingulos erumpit lentior, quanto in plures diviſa effunditur, pugna tametſi ſit continua, raro tamen integra hanc ſequitur victoria; unde fit, ut præter communem contra omnes pugnam, ſingulare ſeorſim cum uno aliquo certamen ineatur cauſtui. Ceterum ulteriorem utiliſſimæ iſtius induſtriæ ideam ac leges tradit ac docet ſanctus Parens noſter*

A *ſter in ſuis Exercitiis ſpiritualibus; & Bartolus lib. 4. num. 25. apud quem invenies ad præſens propoſitum memorari iſta*: Ignatius importunam ſuam ridendi conſuetudinem peculiari examine impugnans, quoties riſiſſet, totidem ſibi catena ferrea inflictis plagis noctu exſolvebat. Quin & interdiu mox, ut erraſſe ſe viderat, ſublatis ſtatim ad Deum oculis, vel admota pectori, quaſi aliud agens, manu, veniam tacite precabatur: ac Manreſæ dum egit, ut numerum lapſuum teneret, quos per examen ſerotinum animadvertiſſet, nodis illos ſignabet, fune, quo præcingebatur, implicitis. *De riſu verberibus depulſo agit etiam Ribadeneira lib. 5. cap. 10. Diſco e monumentis noſtris Romanis, in libello chartaceo conſcripto a P. Leonello Gagliardi Romæ anno 1560. haberi iſta ſub titulo*, Quædam de B. P. Ignatio, *quæ ex Italico ſic interpretor*: Solebat noſter Pater, ut aliquod eu juſpiam vitium emendaret, dicere illi, ut ſæpius in die ſuper tali vitio faceret examen, & indicaret alicui ad hoc deputato, quo modo feciſſet ante cœnam vel ſomnum,

afflictationes corporis, & abſtinentia:

B 761 *Multus fuit Vir ſanctiſſimus in voluntariis corporis afflictationibus Minoreſſe præſertim; ex Ribadeneira lib. 1. cap. 5. & Orlandino lib. 1. num. 20. item lib. 16. num. 104. ac Bartolo lib. 1. n. 12a. Summam Sancti Patris abſtinentiam & ſobrietatem liquido comprobant illa, quæ ſuperius dicta ſunt §. 50. num. 528. rem confirmante Maffeio lib. 3. cap. 12a.* Cibi potuſque, *ait*, fuit adeo parcus, ut guſtatum ſunditus perdidiſſe videretur, niſi ſi quando pauculis viſceretur caſtaneis, quibus patrio more puer olim aſſueverat: nulli umquam ferculo quamvis famelicus ac jejunus arriſit: nullum eduli vel condimenti genus cuiquam indixit; nihil umquam inter edendum eſt queſtus; licet per adjutorum inſcitiam incuriamve eibaria male cocta conditaque, vinum etiam fugiens ac acidum præberetur. Nihil denique ſibi proprie apponi umquam eſt paſſus: & graviter adminiſtrum aliquando puniit, quod uvæ racemum uni ſibi præter ceteros attuliſſet. Quæ ſane penitus rerum æſtimator haud ita levia duxerit, ſi hominis vel ætatem ipſam, cui multa dantur; vel infirmitatem valetudinis plura imperantem; vel denique ſummam inter ſuos poteſtatem & licentiam, ut ita dicam, ſuo

C arbitratu vivendi, conſideret.

caſtitas, quam eum Pater in ſuis ſcr.

762a *Afflictationes corporis, ac victus frugalitas maxime conducunt ad conſervandam caſtitatem. quam* Dei beneficio, *ſicut ſcribit idem auctor lib. 3. cap. 8.* tantam adeptus eſt, ut ex quo die ſeſe in beatæ Virginis fidem ac patrocinium contulit voto, nullam.. deinde, quamvis præfervidus natura, carnis tyrannidem ſenſerit. *De hac ejus virtute agit Ribadeneira lib. 1. cap. 3.* Porro in Societate, *ſubdit ibidem Maffeius*, nobiliſſimam hanc virtutem tanto ſtudio cuſtodiri volebat, ut nihil omnino neque in dictis, nequa in factis laſcivum aut petulans appareret: ac, quoad fieri poſſet, noſtri cæleſtem vitam in terra agerent, ab omni corporis contagione ſejuncti. *Id quod Conſtitutionum part. 6. cap. 1. num. 1. ſic expreſſerat ſanctus Pater*: Quæ ad votum caſtitatis pertinent, interpretatione non indigent, cum conſtet, quam ſit perfecte obſervanda: nempe emitendo angelicam puritatem imitari & corporis & mentis noſtræ munditia. *Maffeius loco citato*, Quin etiam, *inquit*, in ſcholis Terentium explicari (ni perpurgatus eſſet) quamquam optimum latinitatis auctorem, & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim; quod eum videlicet parum verecundum ac parum pudicum arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quam proſeſſet ingeniis. *Imo fuit, cum ut expurgatum quidem in ſcholis noſtris prælegi volun. Rem probo, & ita huc ex Hiſpanico transfero ex* Dichos y echos, *id eſt*, Dictis & actis *&c., alibi memoratis; in quibus ſub titulo* circa gubernationem *n. 94. Ribadeneira ſequentia narrat*: Pater Andreas Fruſius emendavit Terentium, purgando illum ab eo, quod poterat offendere, & mutando in amorem conjugalem id, quod de inhoneſto dicitur; ut ſic in ſchola noſtris ſecure legi poſſet. Sed noſtro Patri viſum eſt, ut nullo modo legeretur: cum materia ſit talis, ut quocumque tractetur modo, non poſſit non nocere juventuti.

763 *Compendium Vitæ* S. Ignatii *pag.* 58. P. Antonium Ruiz, *inquit*, cum Deipara præſens recreavit in Hiſpania: in India periculoſe deeumbentem cum Chriſto invitem, reprehendit, quod pedis partem ad modeſtiæ regulas decenter non operiret. *In Vita a Carvalho edita cap. 27. pro hac re citatur* Doct. Jo. Franc. Xarque in Vita impreſſa. *In dicto Compendio ibidem ex Polanco*, modo altiſſimo: *ex Latino autem*, perfectiſſimam, quæ dari poteſt, *gratiam caſtitatis obtinuiſſe narratur ſanctus Pater*; & vivaces a natura oculos numquam fixiſſe in ſexum alterum, toties in rebus animæ ad Ignatium affluentem. *Linekus pag. 120. ex P. Conſalvi diario refert iſta*: Fratrem quemdam, in rei domeſticæ adminiſtratione novennio decenniove cum laude ceteroquin virtutis diligentiqque verſatum, Societate propulit, quod ægroti cujuſdam e noſtris cum pedes ablueret, manum paullo quam genua exibant, protuliſſet ulterius; quamquam mali ſuſpicione illa vacaret tractatio.

ſum ipſo Societas maxima ve. quavis i

nihil ſervan.

764 *Quam vero caute ac religioſe Societas noſtra, caſtimoniæ Ignatianæ hæres, munierit ſibi os ſuos, quando occaſio ſeſe offert agendi cum alio ſexu; conficitur ex regulis ſacerdotum; nam decima quinta vult*, ut mulierum confeſſiones non audiantur, niſi ad crates, etiamſi ſint puellulæ. *Decima ſexta præſcribit*, ut in audiendis confeſſionibus feminarum præſertim, ſeveros potius ſe, quam familiares exhibeant. *Decima ſeptima cavet*, ut eos, qui crebriua confitentur, maxime feminas, breviter expediant. Extra con-F feſſionem vero, ſi oportebit eas alloqui, id fiat in loco patenti; nec longum ſermonem miſceant, & oculos modeſte demiſſos habeant. *Eu decimæ octavæ præſcripto*, ſocius .., quamdiu cum feminis ſacerdos loquetur, eo in loco erit, unde videre eos, ſed non, quæ ſecreta eſſe oportet, audire poſſit *&c. Hue ſpectat edictum illud ſancti Patris; ne quis ex ſuis feminas quaſvis viſeret ſine comite, qui & ſpectator ſemper adeſſet, teſte Orlandino lib. 14. num. 7.* Utque doceret, *ait*, quantum apud ſe ea lex haberet ponderis, & cuſtodiam exemplo ſanciret; enm unum e ſacerdotibus domeſticis hominem ſenem, & antiquæ bonitatis, contra feciſſe cognoſſet, ſed per bonam ſimplicitatem, ut prorſus culpa vacaree: tamen ad cæterorum commonitionem octo ſacerdotes unum convenire juſſit in locum, in eorumque medio reum flagello ſe cædere, quoad ſinguli ex iis ſingulos e Pſalmis Davidicis pronuntiarent: quorum primus Pſalmus eſſet quinquageſimus. *Orlandinus lib. 5. inter alia, quæ ſcribit de rebus geſtis Araozii & Fabri in Caſtella, piſque eorum laboribus Valliſoleti; ubi tunc erat*

regni

A AUCT. J. P.

regni ſedes, ſuggerit iſta a num. 62. Quibuſdam *patres* inſtar erant miraculi, quod cùm omni genere ſexuque promiſcuo tam verſarentur innoxii. Nec dubitavit in media curia Melchior Canus belle jocari, patres Societatis Jeſu herbam quamdam ſecum ſolitos circumferre, quæ vim haberet interimendæ libidinis: eoque velut antidoto tuto poſſe inter feminarum verſari greges, & confitentibus puellis aurem ſalva integritate præbere. *Herba nempe illa erat timor Domini; uti ex Araozii reſponſo habes num.* 63. *ubi præſentis facti narratio pertexitur.*

quod angelicæ huic virtuti

765 *Tanta vero eſt in Societate angelicæ virtutis obſervatio, ut regula* 34. *inter Communes prohibeat, ne quis* alium etiam joco tangat, præterquam in ſignum caritatis amplexando, cum quis aut abit, aut redit peregre. *Juvat diſcere ex Joanne Rho in Variis virtutum hiſtoriis lib.* 7. *cap.* 3. *inter noſtra n.* 1. *regulæ iſtius originem ſanctique Patris noſtri rigidiſſimam in hac materia accurationem*: Ipſum, *inquit*, adeo in hoc toto genere ſeverum fuiſſe, narrabat nobis virtutis non minus quam ætatis antiquiſſimæ

B nonagenarius ſenex Jacobus Crucius, pro Italiæ provinciis Generali Aſſiſtens, ut ſe, quem puerum a pædagogo feſtis diebus adduxtum, poſt Sacrum ad manus oſcula conſuevisſet admittere, atque humaniter appellare, ſcitule aliquando comptum, aſſuta lineo colari purpurea fimbria, quaſi non vidiſſet, ſecura fronte præterierit, pædagogum interrogans, ubinam Jacobulus eſſet? Quibus ex verbis cum offenſionem conjectaſſent; ſeque paullo poſt nullo jam ornatu exquiſitius cultum Patri ſtitiſſet; graviter ſibi arriſiſſe, ac manum conſueto de more dediſſe poſtulanti.

advertatur.

766 Quin ſaluberrimam illam ab amico etiam contactu abſtinendi legem, ea maxime occaſione latam accepimus, quod ſeniorum aliquis eidem Crucio undenni puero formæ perelegantis atque ingenii promptiſſimi verticem manu contigiſſet, capillumque, ut moris eſt, demulſiſſe audiverat Ignatius: verituſque, ne in exemplum minime profuturum ea olim traheretur licentia, ne id fas eſſet, lata lege ſancivit. *Accedit eo, quod*, ne otium, *laſciviæ nutrimentum*, & malorum omnium origo,

C quoad ejus fieri poſſit, domi noſtræ locum habeat, *vetet Conſtitutionum parte* 3. *cap.* 1. *num.* 6. *Et ibid. num.* 4. *vult, ut* omnes diligentiſſime curent portas ſenſuum ſuorum (oculorum præcipue, aurium & linguæ) ab omni inordinatione cuſtodire: *quæ cuſtodia magnum eſt ad angelicam caſtitatis virtutem acquirendam conſervandamque adjumentum; uti & externum illud decorum in ſtatu, in ſeceſſu, in verbis, in tota corporis compoſitione; quæ in ſancto Patre apprime enituit.*

Rara in paucis modeſtia S. Ignatii

767 *Carnelius cap.* 27. *graviſſimas perſonas cum juramento in proceſſibus depoſuiſſe refert, ſeſe ab impuris tentationibus, ſole* Ignatii *conſpectu vultu, ſæpius liberatas fuiſſe. Solo loquendi & comedendi modo* S. P. N. Ignatius *multos ad Societatem traxit; ſicut habemus apud Nicolaum Lancicium tom.* 1. *opuſculo* 3. *num.* 285. *ex diario ejus, quod ſcripſit P. Ludovicus Conſalvus, teſtis oculatus. Habuit* modeſtiam divinam, *ex verbis ac juramento familiaris ejus Joannis Antonii Viperani epiſcopi Juvenacenſis; apud eumdem Lancicium, citato proceſſu Mutinenſi. Huc ſpectat* illa ſerenitas, quam ſemper in vultu præferebat; *ex Relatione confeſſarii ſecreta coram Gregorio PP. XV.* Ignatium adeo fuiſſe compoſitum, ut nec manum, nec oculum, membrumve aliud ſine cauſa & ratione moveret, *exſtat apud Carnelium dicta cap.* 17. *ex Sum-* D *mario proceſſuum fol.* 206. *Rhous in Variis virtutum hiſtoriis lib.* 7. *cap.* 4. *inter noſtra num.* 1. Nemo, *inquit*, ſacrorum legislatorum, modeſtiæ leges compoſuit, præter unum Ignatium, eaſque non humana provitas prudentia, quamquam & hujus pleniſſimæ ſunt; ſed divino nutu editas; cui obſervando longa plurium dierum fuit, & ardens oratio. *Adde* lacrymas *ex Ribadeneira lib.* 5. *cap.* 1, *nec non mirum eventum in earum promulgatione, & explanatione facta per Laynum juſſu ſanctiſſimi Patris.* Dicebat autem *tunc* Lainius, *teſte Bartolo lib.* 4. *num.* 10. in illud Jacobi Apoſtoli: Ecce nunc qui dicitis hodie aut cras ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus *&c.* tractabatque de parvis non parvi faciendis; ubi parva illa magnorum ſunt lucrorum prælidia.

cujus & variis locis quæ præſcribit

768 *Oculos ſuorum volebat Sanctus eſſe quam caſtigatiſſimos, ſecundum regulam tertiam modeſtiæ,* E *quæ præſcribit*: Oculos demiſſos ut plurimum teneant *&c. Oliveria autem Manareo quam langum uſum examinis particularis præſcripſerit, ob defizum in ſe obtutum, quod præfagiret Manareus, a ſe vix amplius in terris eum reviſum iri; diſces inſerius paragrapho* 86. *parte* 1. *ex ipſiſmet Manarei reſponſione ad poſtulatum ſecundum Lancicii: qui tom.* 2. *opuſculo ſpirituali* 12, *pag.* 182. Solebat, *inquit, de ſancto Patre loquens*, ex quodam loco noſtros aſpicere tranſeuntes, & ſi quem deprehendiſſe non debita modeſtia procedentem, puniti jubebat, *Enimvero præter hæc*, munditias *in victu* cultuque dilexit; ſed faciles, & nequaquam exquiſitas, cujuimodi & viatorem & Chriſti famulum decent, *ex Maffeio lib.* 3. *cap.* 12. *Lancicius tom.* 1. *opuſculo* 2, *num.* 258. *affert* S. Ignatii *monitum, quod dedit cuidam e noſtris*, quem cum vidiſſet domo exiturum, ad portam Romani collegii acceſſiſſe, pallium complicatum in uno humero geſtantem; redire juſſit ad cubiculum, ihique illud expanium induere, & ſic inde prodire; juxta præſcriptum regulæ verantis quemquam prudira in publicum non decenter veſtitum. Hoc, *addit*, P. Eleutherius Pontanus S. Ignatii diſcipulus, teſtis oculatus, narravit P. Joanni Deckerio; is P. Martino Santino, & F hic mihi, *inquis*.

ſuis quæ ſcribit.

769 *Præmiſerat ibid. num.* 250. Domo progrediens palliatus, ita prodibat, ut ne quidem digiti manuum ejus ab occurrentibus poſſent videri, antequam aperteret dextram manum exerere, ad honorandum aliquem capitis apertione *&c. Veſtium parve munditiem ac compoſitionem religioſe modeſtam præſcribit regula* 8. *modeſtiæ. De externa munditie plura dabuntur paragraphi* 86. *parte* 2. *in Manarei reſponſione* 17. *ad poſtulata Nicolai Lancicii. Quantum vero illæ, de quibus diximus, regulæ modeſtiæ robur haberent ad externam proximi ædificationem, illud argumento eſt*: Quod ubicumque, *ait Bartolus lib.* 4. *n.* 10. noſtrorum aliquis prodiret, ex uno inceſſu, habituque totius oris & corporis agnoſcebatur (eſſe) ex Societate, &, quod ait ſcriptor illius temporis, ex illa unius collecta modeſtia, intuentium animis omnes alii recurſabant. Quibus autem in legem tranſierat, ut noſtra omnia in deterius caperent, ſimulatam dicebant probitatem, & hypocriſim nominabant. Ad quæ, Faxit Deus, inquit Ignatius, huic noſtræ hypocriſi quotidie aliquid accedat: notanſque Salmeronem, qui cum Bobadilla tunc præſens aderat:

Ego,

A Ego, *ait*, in Societate præter hos duos, hypocritam & ſimulatorem agnoſco neminem: joco oempe ſerio innuens, plus illos virtutis habere, quam proferre; poſſeque hoc nomine haberi hypocritas, quod meliores eſſent, quam videri vellent. *Hæc damus iuſſi de illius, e quo accepimus. Quibus accedit robur ex dicto illo brevi, quod P. Ignatius Patius e libro Memoriali P. Ludovici Conſalvi pag.* 13. *excerpſit*: Cum nonnemo noſtrorum diceret, hominum Societatis modeſtiam hypocriſin a quibuſdam Romæ cenſeri, gratum ſibi fore reſpondit Ignatius, ſi ex iis hypocritis plures Societas haberet.

Quem in objurgationibus modum tenuerit;

770 *Eximias linguæ dotes, & ſermonis efficaciam narrat Ribadeneira lib.* 5. *cap.* 6. *Ex Bartolo lib.* 3. *num.* 36. *ſupple ea, quæ circa objurgationes a Sancto adhibitas refert Ribadeneira.* Quos tamen, *inquit Bartolus*, robuſto pectore, & virtute maſcula ſolos probarat, habebatque propterea percaros, etiam exilibus de nævis caſtigare verbis durioribus conſueſat. Inter quos præcipue Hieronymum Natalem, & Joannem Polancum fuiſſe video, raræ utrumque bonitatis, ipſique unice dilectos: in quo

B hæc ab tali homine, qualem ipſum ſciebant, labeculatum vituperatio, virtutis pabulum iis ſuppeditabat, quos norat profectus heroici avidos, & capaces. *Rem probo ex ſchedis noſtris Romanis, fidem facientibus, in archivo exſtare librum inſcriptum* Vitæ defunctorum; *atque in Vita patris Natalis, ſcripta ab eo, qui prædilo Patri, collegis Societatis Jeſu viſitavit, ſocius fuit, haberi, quæ huc Latine transfero*: Pater noſter Ignatius probavit P. Natalem, qui erat miniſter domus profeſſæ: nam pro minimo defectu omni, qui domi occurrebat, eum vocabat, & inſignes illi dabat reprehenſiones, & tales, ut mihi diceret, quod pater Natalis quadam vice tantum non tremiſceret, quando comparebat coram Patre Ignatio: qui tamen omnem energiam & efficaciam, quam adhibebat in eo reprehendendo, modo tam mirabili cum pace cordis ſui adeo integra componebat, ut ipſemet P. Natalis mihi dixerit, quod, dum nonnumquam bonam ei dabat reprehenſionem perambulando cubiculum, videbatur mundus in ipſum corruere, quan-

C do P. Ignatius ſpatiando patrem Natalem verſus, repetebat defectum illum, de quo tractabatur. Nihilominus advertebat, quod, ubi obverteret ipſi tergum, iret ridens. Atque ille erat modus agendi Patris noſtri Ignatii cum ſubditis, quos ſciebat eſſe ſolidæ virtutis. Et e contrario ſuaviter admodum ac placide tractabat debiles & imperfectos, permulcens eos, & laudans illud, quod habebaot bonum .. Sicut etiam P. Ludovicus Conſalvus in ſuo diario aliquarum actionum Patris Ignatii dicit, quod Natalem ac Polancum tractaret abſque ullo reſpectu, imo duriter & cum ſeveris reprehenſionibus.

efficacia ſermonis &c.

771 *Ad illa, quæ eodem c.* 6. *ſcribit Ribadeneira de efficacia ſermonis, accerſe ex ipſius libri* 4. *cap.* 7. *breve illud, quod a Franciſco Borgia teſtatur ſibi eſſe dictum*: Loquebatur tamquam poteſtatem habens; *item quæ dicta ſunt ſuperius ex Ribadeneira* §. 54. *a num.* 570. *Aſſueverat quoque ſanctus Fundator noſter piis colloquiis*: quem cum vulgus, ut fit, inter fabulandum peculiaribus notis veller deſcribere; illum, aiebat, qui ſemper in cælum ſuſpicit, ſemper in ore Deum habet; *teſte R. A. P. N. Vincentio Caraffa, in epiſtola de mediis conſervandi primævum Societatis ſpiritum: quem qui urſerit Sanctus, jam dabo.*

D AUCT. J. P.

§. LXXVI. Severitas in vindicanda religioſa diſciplina.

Dotes coadjutoris ſe. judex pietas ſeverus,

R*Ibadeneira lib.* 5. *cap.* 7. *oſtendit, quomodo Vir ſanctus ſeveritatem cum benignitate temperarit; quæ videlicet ſunt dotes duæ Superioribus potiſſimum propriæ. Supplebimus hoc primo Ribadeneiram in iis, quæ circa ſanctam ac juſtam Sancti ſeveritatem alibi invenimus; deinde de ipſius benignitate dicemus. Severus imprimis erat vindex violatæ religioſæ diſciplinæ. Etenim Bartolus lib.* 3. *n.* 46. Laicos, *ait*, adjutores duos ooravit aliquando novis rebus narrandis otium fallere. Accerſitos juſſit acervum fortuitorum lapidum in domus area jacentem, in ſupremam ædium transferre partem, quaſi ad præſens opus tunc neceſſarium: & quoties illos eumdem ludum ludere deprehendit, toties eoſdem lapides ſurſum deorſum transferre imperavit; dum

E eosdem perciperent, non eſſe illam neceſſitatem opis, ſed deſidiæ caſtigationem, ſibique, quibus occuparentur utiliter, ipſimet requirerent. *Caro autem ſtabat ſua illis petulantia, ſi qui præter decorum ſe geſſiſſent.* Alii duo, *ſicut ibidem mox ſequitur*, inter miniſteria culinæ immodeſte jocando, aquam mutuo in ora jactaveraot. Indignitatem joci longa ſuimet verberatione imprimis eluerunt: damnati ſunt ad ſumendum aliquot diebus in ſtabulo cibum, ad jactandam invicem, inſpectantibus ceteris, uti fecerant, aquam, ſed ſordidam; ad audiendam, qua excepti ſunt publice, acerbiſſimam objurgationem. Iis denique, ſi vellent, abire permiſſum. Nam ſi poſt decem, inquit, aut duodecim annos in Societate jam poſitos, tam indecora nondum poſuerunt; quis neget, illos de Religioſo, præter exteriorem cultum, nihil tenere,

mitius olivum, quia ſervaverat pomum;

773 *Erat Sancto in promptu pœna non una pro ratione defectuum.* Mitius enim habuit, *ut ſubditur loco citato*, Laurentium Triſtanum, ſtructorem lapidarium, egregium ſui domitorem, precationi addictiſſimum, adeoque ſilentii tenacem, F ut de illo Ignatius diceret, plures ab eo poni lapides, quam verba. Huic interiorem domus porticum ſtementi, ſinu excidit pomum, quod ad ſitim mulcendam datum ſervaverat. Id animadverſum ab Ignatio præſente ſulpicatus, erubuit ſcilicet, ſeque alio obvertens, pomum a tergo, quaſi id minus cerneret, omiſit. At Sanctus baculo, quo ſemper, dum vixit, crus ægrum ſuſtinuit, tacens & velut aliud cogitans, in pomo ludebat, revolvebatque illi ob oculos; quos frater quoties præ pudore avertit, toties Vir ſanctus, pomum illi baculo in conſpectum revolvit: dum hac ejus ſat longa verecundia contentus abſceſſit, ne verbo quidem teſtatus, rem diſplicuiſſe. Junioris magiſtri, qui Venetiis docebat, inconſulta verba longe diverſa appendens trutina, docuit pariter lanci prius fuiſſe quam linguæ committenda: quod enim iis apud aliquem imprudentius offeodiſſet, peregrinatum miſſus eſt pedes, & mendicans ſolido trimeſtri.

gravissimum quondam valetudinarii curatorem ob jocos libertinos aliosdem multat.

774 *Vel tenuiſſimos angelicæ verecundiæ apices a ſuis accurate exigebat. Idque liquet ex hoc facto, ibidem bis verbis relato*: Sed fratrem valetudinarii curatorem, ceteroqui bonum, & erga ægrotos caritate ac patientia inſignem, mandavit quantocyus dimitti, quod præterquam ferret exquiſi-

A quiſitiſſimæ honeſtatis & verecundiæ ratio, jo-
AUCT. catus eſſet liberius: abeundumque illi erat, niſi
J. P. patres, quotquot domi tunc erant, interceſſores
acceſſiſſent, ejuſque integritatem morum, puri-
tatemque præcipuam uno conſenſu ac teſtimonio
confirmaſſent. Amandatus eſt tamen extra Itali-
am, habitu ſeculari, ultra leucas trecentas, pe-
des, nullo niſi corrogandæ ſtipis viatico.

Dimiſſionem ſimiliter comminatus eſt Joanni Baptiſtæ Borellio, quo tamen uſus diu fuerat vi-
tæ adminiſtro; quod ex ſcrimiolo Viri ſancti pia-
cularem globulum furtim ſublegiſſet paulo venu-
ſtiorem, ſubſtituto in ejus locum minus eleganti,
quem ipſe a Sancto habuerat. Fratris cauſam ad-
juvit, quod is tale tunc primum peccaſſet, & ul-
tro rem faſſus; acerrima correptus reprehenſione,
lacrymas dediſſet.

Sed non potuit ille olim mihi narratus (*Vide libri 3. numerum* 10.) Soldevilleus precibus ullis
aut lacrymis ejectionem ab ſe defendere, qua
propter ſpiritus peregrinitatem damnatus fuerat.
Quamquam autem deinde poſt diuturnum admiſ-
B ſi doloremi, & minime dubia emendati ingenii
argumenta, Societatem iterum impetrarit; ve-
rum haud prius domi exceptus eſt, quam totos
quinque menſes in abjectiſſimis muneribus noſo-
comio operam dediſſet.

Sanctus non erat in inferendis pœnis præceps.

775 *Nec vero in hujuſmodi pœnis Sanctum plus æquo levem aut præcipitem fuiſſe, intelligitur ex his, quæ apud eumdem auctorem referuntur*: Hoc item moris Ignatio fuit, ut domo quandoque ad tempus expelleret, vel eos domi pro hoſpitibus teneret, quo-
rum adhuc eſſet emendatio obſcura, & dignus fue-
rat ea pœna lapſus. Ita Cornelium Viſhavæum, quo die Romam e Belgio venerat, recepto viatorio ſci-
pione, miſit per Urbem mendicatum, quoad tan-
tum pecuniæ collegiſſet, quanto opus erat ad exem-
ptionem quamdam, quam ſe Romana in curia ob-
teoturum ioconſiderate ſpoponderat. Sacerdotem quoque alium Belgam, *ſicut ibidem proſequitur Bartolus*, ad ſe ex Gallia idcirco tranſmiſſum, ut ſua de
regni cujuſdam exitio viſa explicaret, quæ ſibi per-
ſuaſerat divinitus objecta; haud alio domum, quam extranei nomine rituque admiſit, donec ſomnia illa
C ſex doctiſſimis patribus inſpicienda commiſiſſet, explorandumque, num eſſet paratus illorum judi-
cio tam ea damnare, quam pro bonis habere. Ae fe-
liciter quidem vir bonus ſibi conſuluit: erat enim de cetero pius & ſatis cordatus, ſenſitque eum illis ſibi eſſe illuſum falſa ſpecie vaticiniorum, & illa pro angis habuit. Haud tamen impune ſuam illam tulit pertinaciam priorem, qua ſuis Superioribus in Gallia ſe durum præbuerat. In noſocomio Romæ ægrotis miniſtravit, tode totis ſex meoſibus pedem umquam tulit: tum domi cum adjutoribus laicis quotidiana officia obivit aliquamdiu: ubique vero ita ſe omnibus probavit, ut collegii rector demum in Galliam redierit.

Miſſet admiſſos ex exemplum alicujus: Sacerdotes profugos.

776 *Quid præterea?* Felicitate, *ait*, haud mul-
tum abſimili fugam infelicem clauſit Antonius Monizius, nobilis Luſitanus. Hunc poſt magnam, quam principio movebat, præclaræ virtutis exſpe-
ctationem, cepit tædium quoddam ejus vitæ, quam ſibi eatenus experiebatur perjucundam. Acceſſit mox tædio animi ab ea æqualis alienatio, &, quod conſequens eſt, negligentia diſciplinæ, & condi-
tionis alterius cupido, in qua illi aut Deus, aut mundus ſaperet: ac tandem deliberata mens e ſtatione diſcedendi. Pungebatur quidem holocauſti rapina, quod de le Deo obtulerat, & ſacrilegii ex-
terrebatur facinore: tamdiu tamen ſecum perre- D
xit perplexari, ut conſcientiam mordentem ad ſu-
um arbitrium finxerit; decernens videlicet vitæ genus ſectari, eſto probum & ſanctum, ſed juris ſui, nullique ſubjectum. Illud enim, de ſuo ne ſe ipſum quidem retinere, nec eſſe vel greſſus promo-
vendi dominum vel movendi, tabes ei quædam vi-
debatur, & lenta mors. Optavit igitur peregrini vitam perpetuo ducere; a qua nolens vi ulla ver-
biſque dimoveri, ex Conimbricenſi collegio aufu-
git, quo ad Petrum Fabrum miſſus Valentia fue-
rat, ſi qua poſſet, curandus. Prima ejus peregrina-
tio ad S. Jacobi in Gallæciam fuit, quam pedes, & ſolus exegit: ſi tamen ſolus; cui jam comes, at fe-
ra objurgatrix admiſſi pœnitudo. Secutus eſt nihilominus ſuum iter Monſerratum verſus; ubi jam impar conſcientiæ flagellanti, triſtitiæ ac perpeſ-
ſionibus itineris frigidiſſimi, egentiſſimique, ſed miſeratione potiſſimum beatiſſimæ Virginis adju-
tus, Romæ ſuos errores ſiſtere decrevit, proje-
ctuſque ad pedes Ignatii, bonum repolcere, quod, niſi perditum, neleiſſet ſuo pretio æſtimare.

777 Sic delertione Parentis, pannoſa inopia & E
ærumnis Prodigo ſimilis, ejus quoque in voces e-
rumpens, Surgam, inquit, & ibo ad Patrem meum: Romamque iter arripuit. Quod pie animo conce-
ptum morbus altius defixit, quo Avenione in no-
ſocomio bimeſtri conflictatus, tantum non prius vivendi, quam peregrinandi finem fecit. Verum utcumque reſtitutus, corpus ægre trahens iovali-
dum, Romam tandem pervenit. Illic non auſus in conſpectum Ignatii ſe dare, niſi petitione veniæ mitigatum, ex Luſitanorum pauperum hoſpitali domo, quo ſe receperat, dedit ad eum litteras do-
loris & lacrymarum plenas, quibus ad miſericor-
diam inflexus educendum euravit Ignatius io alias ædes, ut illic pergeret infamis fugæ ſacrilegium expiare, priuſquam eoram compareret. At is inte-
rea moræ illius piaculo minime contentus, nu-
dus zona tenus in publicum erupit, crude in ſei-
pſum flagellis fæviens, & luce palam Deo ac Socie-
tati ultroneum culpæ ſupplicium dependens: de quo ad juvenis affinem, principem feminam, ſcri-
pſit Ignatius, ſtationum ſacratum quas obivit vias, multo ſanguine notaſſe. Eratque illam iteraturus F
ſibi pœnam, niſi ab eodem fuiſſet inhibitus: a quo
brevi poſtea vocatus, ea teneritate benevolentiæ exceptos eſt, ut, qui ſe pudore & lacrymis conſu-
lus, ad ejus pedes jactaverat, præ interiori gau-
dio temperare a fletu non poſſet, viſus ſibi quo-
dammodo renaſci, & novam denuo vitam inchoa-
re. Certe quidem hinc cepit tanta religioſi labo-
ris, & ſanctimoniæ ſtrenuitate agere, ut præſa-
gire animo videretur, breve ſibi ſpatium ad me-
tam ſupereſſe: nam aliquanto poſt lenta febri affe-
ctus, cruciatu longo contabuit.

Sed poſt ſeverat pœnitentias ab Ignatio in gratiam admiſſi.

778 *Advertit ceterum ſcriptor, ſubditorum lapſus in iis, qui præerant, ſubinde ab* Ignatio *pu-
nitos eſſe, ſi vel eos ipſimet caute non antevertere-
rent, vel compertos non punirent*. Duos, *ait*, adjutores cum forte obvios habuiſſet minus com-
poſito & modeſto inceſſu, vivaci admodum re-
prehenſione juſſit Miniſtri incogitantiam perſtrin-
gi, in duobus jungendis, quorum neuter poſſet incitamento modeſtiæ vel exemplo comiti ſuo eſ-
ſe. *Addit* Sebaſtianum Romæum, collegii recto-
rem, cum templa ſeptem indulgentiæ cauſa adi-
turos paſſus eſſet aliquid panis & vini ſecum in prandium deferre: nec probavit excuſationem mo-
ris ab eo minime inducti; culpam enim fuiſſe re-

Punit præſidia in ſubditos; Lainium ſeverius commonet.

ſpon-

A ſpondit, quod non ſuſtuliſſet jam inductum: cum pejus errretur, quoties in ullum longiorem error fortuitus tranſire ſinitur.

Quid, quod ſumma cum libertate viros etiam primarios ac ſibi cariſſimos officii ſui moneret ſanctus Pater; ſicut patet in Lainio apud Orlandinum lib. 12. n. 21, & apud Bartolum lib. 3. n. 45. Provincialis munere, *ait iſte biographus*, in Italia fungebatur, & optimum quemque evocari Romam ab Ignatio cernens, ut cui pluris ſemper communes Societatis rationes, quam privatæ eſſent, paullo iniquius accepit, unam domum profeſſam tot collegiorum ſpoliatione diteſcere, deditque ad illum hac de re literas, quibus id quidem apud illum, ſed tamen reverenter dolebat. His cum nihil egiſſet, alteras addidit: quibus Ignatius nihil æque expetens quam domandi ad majorum nutus judicii monumenta Societati relinquere, feriam reddidit, & valde eordatam epiſtolam; caveret, dum partes Superioris boni implere nititur, ne ſubjecti probi partibus deeſſet; motus ejus radicem ſcrutaretur, quo niſi intra judicium proprium non ſinebatur quieſcere; videret ex mero divini obſequii ſtudio, an ex cujuſ-
B piam philautiæ tacito alveo duceretur, &, ubi reum ſe deprehendiſſet, qua pœna ſe putaret plectendum, ad ſe perſcriberet. *Quanta vero cum ſubmiſſione, ſuique ad objectiones atque aſperitates oblatione, Sanctus ei reſponderit, ibidem legi poteſt.*

cum aliis ſibi minus egregiis parvis non diſſimulat,

779 *Et nonnullis poſtea interjectis:* Accedebat, *teſte eodem auctore*, æqualis erga omnes vigor: nec erat, qui ejus peculiaris benevolentiæ ſecurus, quidquam ſibi vel minimum licere crederet adverſus communem diſciplinam, aut fore impune errorem tametſi perlevem. Caros quidem in paucis habuit Martinum Olavium, Petrum Ribadeneiram, Ludovicum Gonzales: quod tamen epiſcopos e Societate duos in Æthiopiam deſtinatos dum extra Urbem deducerent, incaute iſſent ulterius, quam horæ brevitas ferebat, ut ante noctem domi ſe ſiſterent; præter jejunium, quod illis imperavit, Ludovicum excepit tam acri objurgatione, ut etiam diceret: Quid obſtet neſcio, quo minus tam procul te amittam, ut me numquam poſterea videas: quo prorſus nihil ei poterat minari acerbius; a quo, patre carius amabatur. Et hoc tamen ex parte ipſi inflixit: ipſa enim hora,
C quæ tunc erat jam noctis altera, recipere ſeſe in collegium juſſit: ex quo domum ab eo non eſt revocatus, niſi diebus aliquot exactis.

ſanctæ quæ Sancti confeſſarius: virginis caſti, garrus, quod virtutem ex ſui probet ore.

780 *De P. Jacobo Eguia meminî ſuperius paragrapho* 53. *num.* 558. *qui* erumpebat identidem (*teſte Bartolo loco citato*) exclamans, ſanctum eſſe Ignatium, & Sanctum majorem, aliaque ultra modum communem tam grandia, ut agi extra ſe ſimplicitate magis, quam admiratione videretur. Nec deſuit, qui offenderetur, hæc audiens. *Rei conſcius ſanctus Pater, non modo peccata, ſicut ibi indicatum eſt, in ejus aure deponere deſiit; ſed voluit*, ſe ipſe flagellis, *uti narrat Bartolus*, per triduum tamdiu ſub veſperam cæderet, dum tres quos diebus recitarentur pſalmi, intermonente ſingulis aliquo, meminiſſet deinceps eſſe in verbis conſideratior, nec offenſionis præbere anſam infirmioribus, qui eam facile etiam non datam arriperent. *En tibi nunc pauca alterius generis exempla, quibus offenditur, Sanctum interdum, quas imponebat pœnas, accommodaſſe non elucndæ ſolum culpæ, ſed erudiendo illius reo. Prædictus auctor hæc ibidem recenſet:*

781 Sic enim cuidam, magiſterium animorum ante pene aggreſſo, quam probe diſcipulum D egiſſet, ex quo damni multum in eos redierat, quos ſuſceperat dirigendos; hunc, inquam, publicas indixit verberationes, ſed alis duabus ſurſum verſus ad humeros ligatis, pone quopiam inelamante, ne vellet implumis ad volatum emitti. Alium vero, cujus veſtis ſus deque, mixtimque perſperſa in cubiculo ſupellex, contarcinare intam in ſaccum juſſit, libros, lanea, linea, ſcripta, denique omnia confuſe, nulloque ordine congeri; & circumferre tota domo ſaccum, culpam incompoſitæ negligentiæ ſubinde repetendo. Sed lepidum illud, quo puerulum caſtigavit, domi a patre reperta ex Judæis Chriſtiano nobis commendatum. Iraſcens aliquando puer, carcinoma ſeu cancrum, neſcio cur, fuerat impreecatus. Ejus vocis horrorem ut ei injiceret, cancrum emi curavit Ignatius ex grandioribus, vocatoque puero, Scin' tu, ait, quid hoc animantis ſit? Is cancer, quem impraeatus es? Nunc videſis illum atque experire. Juſſitque reduci in tergum manibus, collo cancrum appendi fecit. Quem ut vidit puer pectori adrepentem, & diſtentis chelarum volſellis minantem, velut illico lacerandus ejulare, flere, ſpondere, ſi unquam poſtea. Sic aliquamdiu detentus, ſolutus tandem eſt, colloque detracta beſtia. Is vero multo poſt ex S. Dominici Ordine, ac demum epiſcopus Forolivienſis, narrabat ſæpius jucunde id factum, Ignatium laudans, qui mulcta ztati, culpæque tam congrua ſic illum penitus imprecandi morem a ſe abſtuliſſet, ut numquam poſtea in buccam veniret, *Hæc ille.* E

AUCT. J. P. *alia quædam exempla adhuc ſanctiorum eorum quæ deſiderantur accommodata.*

§. LXXVII. Alia vindicatæ religioſæ diſciplinæ exempla; fuga novitatum; modus puniendi defectus, ac delatoribus credendi.

Et ac pondera verba, tum reprehenſa audacia confiſtam inſignes ſui ſi;

M*Affeius lib. 3. cap. 6. nonnulla notavit circa ſanctis Patris in cuſtodienda diſciplina ſeveritatem: narrat enim de illo, quod*, dum aliquem inereparer aſperius, tanta erat vis, ponduſque verborum, ut contra ne hiſcere quidem auderet quiſquam. Idque, *ait*, præſertim in cauſa viri cujuſdam inſignis apparuit. Qui eum turbulentior eſſet, quam ut eum diutius ferri oporteret; eumque ejus animum Ignatius blandis monitis præceptiſque nequidquam ſanare tentaſſet; ad extremum oratione converſa, divinam teſtatus juſtitiam, ac cæleſtis iræ minas intentans, tantum ardorem ſpiritus præ ſe tulit, ipſi ut parietes teſtaque non dubio motu nutare & concu- F ti viderentur. Quo terrore perculſi, qui aderant, illico procumbentes, Dei pacem precibus ac votis expoſeere. Ipſe vero qui accuſabatur, exanimis ad pedes Ignatii ſeſe confeſtim abjecit, ac ſupplex confuſa voce, culpæ veniam petiit, ſeque poſthac in officio fore pollicitus eſt. *Atque hoc, ut vidimus, factum in viro quodam inſigni locum habuit: ad tales quippe* Ignatii *ſeveritas ſe potiſſimum extendebat, ex fide Maffei, qui ſic pergit.* Continebat autem in diſciplina cum ceteros omnes, tum eos maxime, qui vel inſigni eruditione, vel generis nobilitate præſtarent: quippe quorum dicta factave ad exemplum in omnes partes valeant plurimum.

783 Spe-

A AUCT. J. P. noſtros arcuit a publicis ſpectaculis ; plebis diſſolutionem ?

783 Spectaculis publicis, quamvis alioqui licitis, vel etiam ſacris, adeſſe noſtros non ita facile permittebat. Quod ſi qui, facta poteſtate, ſe ad ea conferrent, omnes etiam atque etiam jubebat, ſine ullo arrogantiæ vel levitatis indicio modeſtiam ac ſubmiſſionem tenere, cedere omnibus, & infimum ſemper locum (niſi aliter a circumſtantibus cogerentur) eligere. *Et vero auſterum ſe probavit vindicem adverſus legum decori tranſgreſſores, ex aſſerto Maffei ibidem*: Cum e Romano, *ait*, ab ſe nuper inſtituto collegio adoleſcentes quoſdam ſolutius in publico ambulantes vidiſſet, caſtigandos curavit palam, hortandoſque gravi oratione, ut, quem haberent inſitum animis pudorem ac verecundiam, eum externo item corporis habitu præ ſe ferrent: &, quoniam, Apoſtolo teſte, ſpectaculo facti eſſent omnibus, caverent etiam atque etiam, ne ſupervacanea locutione, curioſo oculorum obtutu, aliove incondito geſtu, motuve corporis quemquam offenderent; præſertim cum eo de genere toto, multa eum precatione, lacrymiſque conſcripta pulcherrima ipſe præcepta paulo ante edidiſſet.

B ipſe ea novat

784 *Ad hæc*, Nihil novi moris in Societatem induci, ſe inſcio, eſt paſſus; principiiſque vigilanter & aeriter obſtitit, quippe qui exempli vim noſſet, & rerum incrementa fallentia; *apud Maffeium loco allegato. Exempla accipe ex Bartolo lib. 3. num. 47.* Martinum Olavium, collegii tunc Romani primarium, Ribadeneiram, & alios fevere arguit, quod rure dum noſtri feriarentur ab literis, ludum excogitaſſent quemdam novum, mali nempe aurati in orbem jactandi, ea lege, ut, cui excideret, ſalutationem Deiparæ ſtatim de genibus recitaret. *Conſtans ſanctæ Fundatoris ab introducendis novis abalienatio etiam obtinuit in rebus alioqui piis & ſanctis*. Abſtinentiam illam, *ſubdit idem ſcriptor*, a conſueta cœna, quam diebus Veneris tenemus, volebant nonnulli legitimo mutari jejunio: id quamvis exile, attamen rejecit. Andream Galvanellum Venetiis rectorem audivit allocutionem ad ſuos profeſtis diebus per horam; feſtis vero per duas habere. Iis licet multi proficerent, cenſuit quibuſque hebdomadis unum ſufficere. Eumdem mnhavit Olavium, quod ſupra menſam librum intuliſſet, probum quidem, & quem legi exinde non abnuit; ſed tunc nondum uſu noſtro probatum..

C

785 Bonæ mentis ardor, ſed nimius, Hieronymo Natali pluris ſtetit: nam poſt inſpectam illius mandato Hiſpaniam; ſemel & iterum vehementius quam decebat, evincere ex illo conatus eſt, ut produceretur tempus, quod noſtris, dum ſtudent, ad orandum præſcribit regula. Hunc tam inquieto calentem fervore animum & increpavit acerrime, & magnam regendæ Societatis partem, aliquanto prius in eum depoſitam, ei abrogavit. *Inter* Dichos y echos *&c. id eſt*, Dicta & acta P. N. Ignatii, *ſub titulo* Circa gubernationem, *ex relatione Ribadeneræ num. 18. notantur iſta*: In collegio Romano quadam vice voluere Superiores abrogare horam recreationis veſpertinæ in Quadrageſima, ac diebus jejunii, ſentientes, quod, cum non haberetur cœna, non eſſet opus recreatione. Hoc ego dixi Patri noſtro; qui habere juſſit recreationem ordinariam; dixitque, non haberi dumtaxat recreationem, ut non noceret ſtudium, ſtatim poſt cœnam; verum etiam ut fratres agerent inter ſe, ſermones conferrent, noſcerent & amarent: id eſſe quod accenderet & foveret caritatem. *Enimvero teſte in rem noſtram obſervat Bartolus loco citato, ſic ſcribens*: Intellexit Vir ſanctus, non alios eſſe Ordinis diffipandi aditus proniores, quam ſi alicunde incipias. Quantum enim tibi arridet illa mutatio; duplo tantom aliæ aliis placebunt, videbunturque neceſſariæ. Sic illam veluti annulatim Inſtituti catenam diſſolvi, neceſſe fuerit, quæ niſi nexu conſtare non poteſt, cum niſi ex mutua partium ratione & habitudine non coluerit. Io quo nihil mirum, privatos ſæpius cæcutire, ut quibus deeſt is oculus, quem io ſuodatoribus Ordinum lol ſapientiæ accendit. Adde, quod perperam omnino humanis regulis loco cedere jubentur divinæ, per fundatores divinitus traditæ. *Vide P. Oliverii Manarei reſponſum 21. ad poſtulata Lancicii, paragrapho 86. parte ſecunda hujus commentarii*.

calumſi. hoc; & quo de cauſa.

D

786 In puniendo autem, *teſte Maffeio ſupra*, id ſequebatur in primis, ut noxæ reſponderet animadverſio, & in ſuo quiſque vitio plecteretur: ſupervacanea verba ſilentio; ignaviam labore; honoris cupiditatem ignominia lueret. Ac ferme animadverſionum Ignatii genus erat illud: cireulum humi deſcribere, ex quo noxii ne injuſſu excederent: colloquiis certorum hominum nominatim interdicere: verberationes ad præfinitum tempotis ſpatium injungere, & alia ejuſmodi. Noxas autem leviores & quotidianas intelligo, cujuſmodi in homines etiam ſtudioſos perfectionis eadunt: nam graviores Ignatius minime toleraſſet. Solebat etiam ſontibus ad humilem menſam in triclinio accumbentibus objurgatorem inducere, infimæ plerumque conditionis hominem, ſed ingenioſum & acrem: qui cunctis audientibus, vitia reorum increparet, exprobraretque religionis annos, & negligentiam: idemque ceteros carptim nec opinantes repente perſtringeret; nimirum edomandæ ſuperbiæ cauſa, mentiſque e pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priuſquam ex conſuetudine punirentur, quam leniſſime operam dabat, ut ſuam ipſi culpam agnoſcerent, atque ultro ſibimet mulctam irrogarent: quæ tamen ſi gravior videretur, confeſſione contentus, ita moderabatur, ut multum ſæpe de acerbitate mitueret. *In illo. Pœna, quas quotidianis defectibus adhibebat, quales eſſent, docet etiam Originalis commentarius Lugdunenſis, de quo alibi: ibi enim inter verba P. Hannibalis Codretti, hæc memorantur*: Pœnitentiæ, quas ob errores imponebat, ut plurimum erant preces ante Sacramentum, aliquando duarum vel trium horarum, nonnumquam etiam indefinite, donec ipſe revocaret hominem: & ideo ſolebat adjungere: Ora Deum, ut ego recorder. Circulus quoque, quo includebatur is qui erraverat, ad certum tempus, vel indefinitum, donec revocaretur. Licebat autem in circulo vel ſtare, vel ſedere, ſi ſatis amplus eſſet. Circumſcribebat autem circulum alter ex iis, qui Patri inſerviebant, aut primus, qui occurriſſet.

Quam ita quotidiana novis puniendis modo tamen.

E

F

787 *Quamvis autem optimus Pater in eſſet in caſtigando ſeverus, non erat tamen plus æquo credulus delatoribus defectuum alienorum; ut proin non parva acerbitatis pars in irrogandis pœnis inde mitigaretur. Nam P. Daniel Bartolus lib. 3. num. 40. ex Ludovico Conſalvo refert*, ne Polanco quidem facile credidiſſe, ſiniſtri aliquid de aliis referenti: licet pari vir virtute ac judicio foret.. Verum quia tam poteſt gubernationi obeſſe, ſi nulla penitus excipiatur delatio, quam ſi quælibet indiſcriminatim undevis admittatur, jubebat

Delatoribus defectuum alienorum

A bebat frequenter Ignatius, qui ad ſe aliquid de aliorum erroribus deferrent, quæ ſcitu & remedio egere crederent, ſcripto dare: tunc vero, maxime, ſi vehementius narrando commotiorem animum præferrent, & recti ſtudio ultra modum flagrantem.. De abſentibus vero proculque agentibus, quos locorum longinquitas, & ignoratio eorum, quæ de ſe ſcriberentur, a depulſione arcebat accuſationum, multo judicabat moroſius, præſertim ſi eſſent pœna aliqua corrigendi. Ei fuit cum Roma in Corſicam ſacerdotem e noſtris, cautum in paucis & ſagacem tranſmiſit, ut, diſſimulata perſona, quaſi aliud agens, certo indagaret, quæ patri cuipiam, mira illic ad Dei gloriam patranti, a mentientibus Catholicum nomen hæreticis objiciebantur.

non erat credulus. 788 *Confirmantur ac declarantur illa ex Maffeio lib. 3. cap. 10. ubi, ex loco S. Bernardi ad Eugenium, injecta de facilitate credulitatis memoria, ſic ſcribit*: Ab hoc igitur ſcopulo, ſicut a ceteris, magnopere B Ignatius declinabat: quippe ſatis ad omnem animadverſionem ipſa varietate ſuorum temporum eruditus. Ac delatoribus ita unam aurem præbere conſueverat, ut ſemper alteram reo reſervaret abſenti. Quin etiam accuſatoris ipſius, inter dicendum, geſtus, oculos, vultuſque omnes attente obſervabat, crebriſque ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia fatigabat hominem. Totam deinde rem, ſi opus eſſet, per ſe, & per idoneos viros omnibus veſtigiis indagabat leniter, ac ſine tumultu; cavebatque non modo, ne quemquam damnaret indicta cauſa; verum etiam, ut ne quid omnino præjudicati ad cauſæ cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus præſertim gravioribus, obſervabat interdum, ut accuſatorem juberet ſua manu ſcribere, quæ deferret: primum, quod hominum naturam pronam eſſe ad maledicendum intelligeret, & ſtylum quam linguam longe facilius contineri: tum etiam, ut ſi quod mendacium, ut fit, tempore procedente, exſtitiſſet, id, ipſo delatoris chirographo teneri & coargui poſſet. Atque hoc temperamento fiebat, ut neque, C ſi quid gravius acciditſſet, ignoraret Ignatius; neque innocentes per calumniam aut per factionem circumveniri vel opprimi ſineret.

§. LXXVIII. Severitas in immorigeris, ineptis & in malo obſtinatis e Societate dimittendis.

Mens immota L*iberalis erat Parens noſter ſanctiſſimus, & inexorabilis in hujuſmodi furfuris hominibus e Societate ad ſeculum remittendis. Ribadeneira lib. 3. cap. 22. inter alia plurima, quibus Societatis noſtræ inſtitutum & formam deſcribit, de poteſtate ac cauſis dimittendi noſtros agit. Item videri poſſunt Conſtitutiones noſtræ part. 2. cap. 1. & 2. Noſtræ itaque dumtaxat hic ſunt partes, exemplis hiſtoricis aliunde erutis ſupplere ea, quæ Ribadeneira circa magnam optimi Parentis ſeveritatem in dimittendis e Societate pernicioſis, breviter ſcribit lib. 5. cap. 7. Bartolus lib. 3. num. 19.* Nonnullis, *ait*, quandoque intercedentibus expulſioni alicujus, quam ipſe decreviſſet, Et hunc, ajebat Sanctus, pro quo ſatagitis, adſcripturi eratis in Societatem, ſi vobis, qualis eſt, conſtitiſſet? Sinite igitur dimiſſus abeat: ob *Julii* Tom. VII. hoc enim admiſſi probantur, ut perſpicianiur: D ob hoc perſpici debent, ut ſi malæ frugis com- AUCT. perti fuerint, amandentur. Et vobis, addebat, J.P. per me cura ſit admittendi; dimittendi curam mihi permittite. Externis vero interdum viſentibus, domo tota comitee circumductis, in egreſſu ad januam; Et hæc nobis, dicebat, carcer eſt, atque hujus beneficio nec domi carcerem habemus, nec quos carcere claudamus.

in dimittendis tardus 790 *Mens porro eram Sanctæ immota, & contra omnem nobilitatis aut doctrinæ externum ſplendorem obſirmata, ubi de dimiſſione agebatur.* Sic Theotonii, *uti ibidem habes*, una ſe ac Societatem inquietiſſima indole abſolvit. Et erat hic Ducis Braganziæ filius, & magno patruo Emmanuele, Lulitaniæ rege venerandus. Sic (in) Ducis Bivonæ conſobrino, eodemque affine Joanni de Vega Siciliæ proregi, Viri ſancti amico in paucis, ſummeque in illum benefico; nec Ribadeneira (cui le cum lacrymis quamlibet ad pœnam paratus juvenis commendarat) ſuadens & ſupplicans evincere potuit, quo minus illum dimitteret. Sic inter alios E (de quibus paulo poſt) eruditos viros Chriſtophorum Lainium abjecit, Jacobi Lainii ſibi cariſſimi germanum: cui cum ſaltem pecuniæ aliquid rogaret idem Ribadencira, quod & victu Romæ, & in Hilpaniam careret viatico: Mihi vero, Petre, ſi totum Peruvium auro fluat, ne obolo quidem, inquit, iis ſuccurrero, quos religioſis Ordinibus ſua ipſorum culpa exirulerit. *Hoc poſtremum factum confirmatur ex* Dicbos y echos *&c. ſub titulo* De prudentia & gubernatione ſpirituali *n. 4. ubi a Ribadeneira dictum ſanctæ Patris innectitur anno 1553.*

a Societate imparata. 791 *Et mox dimittendi cauſæ ibidem num. 20. apud Bartolum oſtenduntur ex conſtanti uſu Societatis potius, quam ex ſecunda parte Conſtitutionum eas transferibendo.* Ignatius *certe cum angelicam in Societate caſtitatem requireret, ne vel per umbram quidem ſuſpicionis, ejuſdem candorem obſuſcari paſſinuit, ſicut indicat idem Vitæ ſcriptor, tum exemplo confirmans:* Quare neſcio quem, *inquit*, licet Duci Bivonæ, quem jam memoravi, gratiſſimum, cum aliis octo amovit ab Societate: de quibus, qui Saocto ab ſecretis tunc fuit, hæc ad F memoriam notarat: Cum hoc anno, inquit, quidam in collegio parum honeſte ſe geſſiſſet ſimul cum aliis octo, qui vel minimum culpæ habere videbantur, a P. Ignatio de Societate expultus eſt, ac in Siciliam remiſſus: quamvis inter hos eſſent aliqui valde nobiles, & in Latinis egregie verſati. *Huic generi ibidem ſubduntur duræ cervicis ingenia, & judicii pertinacis; quo, quo loco apud Sanctum fuerint, docebis ſequens narratio ejuſdem auctoris:* Cujuſmodi fuit quidam ex Bætica Franciſcus Marinus, multarum homn litterarum, magniſque agendis ante in ſeculo verſatus.

id patuit in quodam Franciſco Marino. 792 Hic in officio miniſtri, quo in domo profeſſa Romæ fungebatur, tam ſe obſtirmatum in ſuis ſenſibus præbuit, ut quacomque animum obſtinaſſet, inde vix ulla imperii, nedum rationis & precum auctoritate moveretur. Ineptum jubendo Ignatius cenſuit, qui flecti non norat ad parendum. Miniſterio amorum tentavit Exercitiis ſpiritualibus in molliorem temperationem recoquere: & magnis promiſſis optati ſpem Ignatio dabat. Verum hæc pietas marmoris fuit ad Auſtrum ſudor, viſuſque foris totus liqueſcere, nihilo intus, quam antea, facilior evaſit. Quod belle Hieronymus Natalis iniio viderat, aiens,

A vereri ſe, ne is Exercitia infamaret, hoc eſt, fructu ſolemni fraudaret converſioois exſpectatæ. Miniſterio redditus, ad duritiem priſtinam mox redit: cujus rei multa jam de nocte certior factus Ignatius, mittit qui facto excitent decumbeotem: jubet, abſque illa quoque mora, quam ad matutioum crepuſculum rogsbat, diſcedere, ſimul ut exemplo terreret ſimiles, reque ipſa doceret, quod ſæpius dixerat, ſe cum cervicoſo ne noctem quidem unam eodem ſub tecto moraturum.

AUET. J. P.

& in Anno. pro Marcello, ea in alio exacta mentio.

793 Affiois huic genio fuit Marinus alter, Antonius nomioe, Pariſienſis doctor, genere Hiſpanus, qui primus in collegio Romano philoſophiam eſt profeſſus. Hic nonoulla in Societate improbabat, quod ea nimirum ſalivam ſuam non ſaperent: nec diſſimulanter, quod perperam ſenſerat, effutiabat palam. Homioem Ignatius advocat: monet, non decere, ab Ariſtotele Evangelio præſcribi, nec philoſophiam baberi pro ſanctimoniæ arbitra: nibilque omittit, quo illum ab errore abducat; ſed ita ſuarum tenacem imaginum, ſuiſque defixum in ſenſibus nactus eſt, ut cuncta incaſſum reciderint.

B Quare illum confeſtim a nobis amaodavit. Ejus autem diſceſſu, cum ex penuria magiſtrorum magnis anguſtiis curſus arctaretur (decem enim vix tandem profeſſorum ſucceſſiooe confectus eſt) non tenuit ſe P. Gonzales, quin ejus viri apud Ignatium deprecaretur jacturam ac doleret. Cui ſubridens, Age itaque, ait, eumque ad mentem reducito. Quod fuit perinde, ut ſanationem illius deſperare; & certe hujuſmodi frangi magis poſſunt, quam flecti, & corrigi. Quod in alio quodam theologiæ ſtudioſo, natione Germano patuit, quem dæmon novo delirii genere ſic dementaverat, ut ſe nulli jactaret ſubjacere, nullius imperiis eſſe obnoxium; ſed ſuo unius ex arbitrio pendere, quod eſſet S. Pauli ſpiritu prædituſ. Cui ſtultitiæ ex ejus cerebro revellendæ, qui domi erant theologi, foris alii, ipſeque Ignatius cum fruſtra laboraſſeot, nec valeret induci ad obtemperandum, fuit denique expellendus.

Non ſem. bat ſanctus Pater peregrinam peregrinam,

794 *Præter hos, nullo etiam modo tolerabat* Ignatius *peregrinæ atque exoticæ pietatis fectatores. Res poſtet ex hoc facto:* Erat in Romano collegio Soldevilla ſacerdos theologus Catalanus, *ſicus perhibet idem, quem ſæpius deſignabamus, auctor.* Abjecta is orandi forma, Societatis uſu trita, novas excogitaverat quaſdam imaginoſi capitis contentione ſabrefactas; quibus nullæ magis illuſioni viam panduot. Earum item magiſter effectus, ſecretis coitionibus noctu io ſacellum cum iis, quos ſibi adjunxerat, multas horas, torquendo violentis meditationibus cerebro, conterebat. Inde aliquorum ex ejus ſequacibus tentari defluereque valetudo: inde uous etiam in iis eximius intabeſcere: iode anxius cauſæ Rector, inſolentis genii, quem io ore quorumdam legebat, venas ſolicite rimari. Quo factum, ut tandem conditi nocturni deprehenderet nidum, eoſque in illo arte proba incautos occuparet. Read Ignatium delata, errorem omnium in eorum auctorem refudit, & diuturna ſui flagellatione in utroque collegii domuſque triclinio multatum expulit; doſturum hioc palam, ſi lubetet, quod, niſi clam, docere metuerat, utpote conſeius arrogati ſibi præter imperitiam ſuam magiſterii. *Hæ ibi,*

C

& ſolitudinem a mox Societate abhorrentem,

795 *Verum alia eadem huc tranſcribamus.* Nec multum abfuit, quin jure eodem cum duobus aliis ageretur ceteroqui præſtantiſſimis, Aodrea Oviedo (qui poſt eſſe promeritus eſt Æthiopiæ patriarcha) & Franciſco Onophrio, quos cootemplandi dulcedo ita illexerat, ut vellent quidem permanere in Societate, ſed vitam defertis in locis agere: de quo ejuſmodi ad Ignatium literas dedere, quibus facti magis approbari petebant rationes, quam faciendi facultatem. Sed viri cum eſſent virtutis ſolidæ, oollentque periculo Sociecatis amittendæ, obedioctiæ obſtare, totos ſe illi permiſere. At is graviter objurgatos, minatuſque condignam auctoritbus ſchiſmatum ſciſſionem, Franciſco Borgiæ fortibus litteris maodavit in viam reducere; ſed ubi deterſis oculis viderunt Deo mioime placere, quæ Dei vices agentibus diſpliceront, ultro ipſi in viam oullo ejus labore rediere. D

nec confeſtim rem, quæ omnes corpet aliorum concernebat, medium.

796 *Multo minus tolerabat defectus, mala principia alteris ingeneraturos.* Concioonatus fuerat, *referente eodem ſcriptore*, Argentario io foro Hieronymus Natalis, partim abjiciendi ſui, partim auditoris juvaodi ſtudio. Franciſco Zapatæ nobili Toletano vile id ſapuit, viroque honeſto indecorum. Itaque domi, uti caſus tuliſſet, dicta dicere in Natalem, velliceare, ſeplaſiarium * prædicatorem vocitare. Vix ad Ignatium res venit, idque de nocte jam media, conſiliario nemine, imo nec cooſcio, jubet reum e ſomno veſtes arripere: quod erroris quidem tunc ſui conſcium, ſed ſero effecit: licet enim flens omoia ſponderet, omniaque deferret, oumquam Ignatium cœpto deflectere valuit. Ergo S. Franciſci Ordinem complexus, in eo magna doctrinæ laude pietatiſque vixit; nec propterea umquam ab amore & obſervaotia io Societatem, & Ignatium deſtitit. *His de accurata in expurgando ab ineptis Ordine ſuo ſanctis Patres ſeveritate expoſitis, juvat ex Bartolo ſubnectere famoſum Guilielmum Poſtellum.*

** In Italico exactatore, id eſt, hiſtrio*

E

Famoſum Guilielmum Poſtellum,

797 Hic, *inquit*, in matheſi, & philoſophicis, re medica, & theologicis erac eximie verſarus; Latioe præterea, Græce, Hebraice, Syriace quoque, Chaldaice, linguiſque aliis adeo inſtructus (nam & quaſdam earum edidit regulas) ut jactaret, ſe abſque interprete percurſaturum facile ex Gallia in Sinas, ſeque ab interjectis tot populis, ſua cujuſque lingua capicodum. Et vero fama eſt, totum orbem luſtraſſe ad cognoſcendos omnium gentium mores, formamque imperii, & ſacrorum ritus. Apud Franciſcum I. Galliarum regem in pretio fuit, & apud Margaritam Navarræ regioam, multoſque Cardinales. Pariſius vero cum doceret, porteotoſi ingenii ac memoriæ oſtento fuit. Hie ergo ingens, quo mire ardebat, Societatis deſiderium voto ſaoxit, & Romæ die quodam, ſeptem, ut ſolet, viſens eccleſias, in ara cujuſque principe, ſuo id votum firmavit chirographo, adſtrinxitque diſeria, qua teneri ſe volebat, hae lege, obtemperaodi ſcilicet ad nutum Ignatio, ſeu cuivis alteri, qui ſibi Dei vice præeſſet. Ioter noſtros adſcriptus, aliquando ſpecimen dederat futuræ virtutis egregium: cum repente atque improviſo propheta novus cœpit futurorum vaticinia edere, ex Rabbinorum deliriis, & indiciis fiderum, iiſque tamquam oraculis ſumma fide adhęſit. Damnabant illa pro puerilibus & vanis Lainius, Salmeron, (atque) alii ad illum ab Ignatio ſubmiſſi, mathematicis & lioguis cultiſſimi, virigraves. Revincebantur eveotis plane contrariis, & falſi coarguebantur. Errori tamen mordicus affixus induci non poterat, ut ſe ab ſtolidis artibus abſtineret. F

adhibita æquid quid omni cautione,

798 Longum ſit dicere, curatione quam multiplici Vir ſanctus ſanare id caput nitus ſit. Quæ cum omoes incaſſum reciderent, Pootificis vicario committit hominem, inſolenti malo remedium

A dium inſoleus experturus: ut, qua pollebat prudentia vir ſolars, tum auctoritate, tum doctiſſimorum, quos Romæ habebat, judicio illum ſua ſomnia dedoceret: vel, ſi corrigi non valebat, vagus ſane, ut ante, curſare pergeret; domum quidem noſtram pedem denuo non infarret. Expreſſit qua per ſe vicarius, qua rationibus, & juſtis eruditorum explosionibus, quibus manifeſto ſui ludibrio deceptus monſtrabatur, ut fateretur, ſe errare, ſcriptoque erroris & vanitatis eondemnaret, quidquid eatenus artolatus eſſet; ſancte præterea ſponderet, numquam ſe ingenium aut ſtylum commodaturum arti tam noxiæ, aut vaticiniis edendis mentem adjecturum. Munitus hoc manus propriæ ſolemni ſyngrapho, & vicarii commendatione, qua totus alter affere batur ſore, ad Ignatium remittitur, excipiturque haud minus humaniter quam caute. Subductis anim præter theologiam S. Thomæ codicibus aliis, ad miniſteria domeſtica adhibetur, vetaturque tantiſper rem ſacram facere. Quæ omnia viſus eſt æquo animo ſerre, dæmone induciis brevibus curioſitatem ejus differente, ut in eam ad primos inſultus, retardatione factus ardentior, homo, ſi quis alius uſquam, leviſſimus, relaberetur periculoſius, ac ſi occaſio faviſſet, alios interim ſua illa non tantum divinandi pice, ſed, quam dehinc prodidit, ſceleratiori, male de fide ſcotiendi, peſſime inquinaret.

B

a Societate ejicit S. Ignatius.

799 Suum tamen hoſti maligno conſilium non proceſſit. Suſpectus enim ſemper Ignatio Poſtellus, mox ut compertus eſt, ejurata nugarum pericula repetere, ſtatim a nobis ejectus eſt, cunctiſque domi ſevere indictum, ejus colloquio non modo abſtinerent, ſed & occurrentis ſalutatione, ut qui doctrinæ parum ſanæ, in præceps tendere viderentur. Nec purpuratæ interceſſioni fas ſibi putavit Ignatius cedere, iteratam illi reſtitutionem poſtulanti. Quare apud Cardinalem quemdam aliquamdiu moratus, multiſque & grandibus futurorum promiſſis illi adulatus, mutata repente velificatione, concionabundus Marchiam obivit, &, deferente ſe jam bono ſpiritu, in errores lapſus graviſſimos, & offenſionis in populum magnæ, palam tandam magiſter hæreſeon evaſit. Indecum aufugiſſet Venetias, arctiſſimam iniit eum femina quadam neceſſitudinem, elaboratoque ex ſuia deliriis ejus horoſcopo, qui ſe Deo afflatum ſomniabat ventura proloqui, in eam a dæmone mentiam actus eſt, ut illam feminam ariolaretur ſeminarum perinde futuram redemptricem, ut Chriſtus virorum exſtitiſſet; idque novo quodam, quem commentabatur, Meſſiæ adventu. Sed in hac mira illius exſpectatione, Venetiis Romam in compedes datus eſt, duroque illic & longo carcere maceratus.

C

tragica hujus vitæ catastrophe.

800 Tunc ſui jam memor, eoque demum reſpiciens, unde ſe illuc privati adoratrix judicii ſuperbia egerat, fuga ſupplicium imminens eludere voluit. Feneſtra itaque dum ſe dimittere conatur, præceps toto corpore alliditur, & brachium fraugit: cujus dolore extortis clamoribus deprehenſus, forti catena in carcere vincitur: ubi multis annis, artium ſuarum nimis certo fallaciam didicit, quæ ſibi tam triſtes & miſerabiles ſucceſſus nou aperuiſſet. Tandem ejus abſolutn jam cauſa, vel, ut alii ſcribunt, per fugam aluſa, Baſileam receſſit, ſubinde in Galliam, illic imminuti capitis, divinando, docendo, hæretici famam ſuſtinuit; ac demum centenario grandinr, damnatis, ut fertur, erroribus, Catholicus obiit. *Dimiſſionem Poſtelli breviſſime perſtringit Orlandinus lib. 5. num. 3. cujus tragœdiam multis denuis Bouhourſius in Vita* S. Ignatii *lib. 4. ſub initium.*

A AUCT. J. P.

801 *Judicium de Poſtelli ſpiritu &c. ſcriptum manu Salmeronis, ab eoque & duobus aliis ſubſcriptum, atque a Romanorum documentorum collectore Ignatio Pinto tranſcriptum, & ad nos miſſum, ſic ſonat ex Italico:* Jelus. Nos tres hic ſubſcripti ſimul congregati, quantum potuimus judicare tam è ſcriptis quam verbis domini Poſtelli, cenſemus, quod, tametſi forte voluntas ejus ſit bona, nihilominus ſpiritus ejus ac propbetiæ uobis videantur illuſiones manifeſtæ dæmonis, & phantaſiæ mere humanæ ſine ullo fundamento, aptæque ad decipiendos multos curioſos, ac magnum damnum & ſcandalum inferendum in Eccleſiam Domini Dei. Atque hoc confitemur omni cum puritate & ſinceritate cordis, deſiderantes, ut remotus ipſe foret ac ſeparatus ab hujuſmodi rebus, quæ nec ſibi, nec alteri prodeſſe poſſunt. Et quia ita rem ſe habere judicamus, ponimus hic nomina noſtra. Hodie Dominica v. poſt Paſcha, decima Maii MDXLV. Aphonſus Salmeron, Jacobus l' Huſtius, Elpidius Ugolettus,

Salmeronis, & ejusdem duorum e Societate de eo judicium.

E

§. LXXIX. Alia quædam in expurganda ab ineptis Societate exempla; benignitas erga eos, qui inde dimitti vellent.

Die autem Pentecoſtes decem demittit Roma e Societate.

B *Artolum, ad alia ſeveritatis Ignatianæ exempla in expurganda a malo fermento Societate procedentem, ſubſequamur.* Ex his vero paucis, *inquit*, quos ab Ignatio dimiſſos receuſui, ne quis dimittendi colligat parcitatem, die ipſo ſacro Pentecoſtes, ex collegio Romano duodecim dnmum ſuam remiſit. Utque omnibus planum eſſet, non minore nnſtro compendio improbos a nobis ejici, quam probos ſervari, alacritatem prætulit eo die, ſolito majorem. Quo virilis & rectæ catitatis ſenſu imbutus B. Borgia, tria ſibi ex noſtris læta dicebat accidere: cum ingrederentur in Societatem, in eaque obirent: & vero etiam cum ex ea expulſi abſcederent. Quod ut rebus ipſis Ignatius edidit, ſic prorſus voluit ab iis, qui præerant, in exemplum duci. Cum enim reſciſſet, in Luſitania turbuleutos eſſe ac reſtractarios obedientiæ nonnullos, Provincialia imprudentem in iis diu ferendis caritatem aeriter reprehendit: ac tum illi tum reliquis per Societatem Superioribus præcepti religione imperavic, quoſcumque inquietos, rebellea, & immorigeros iuveniſſeut, quantæcumque ii notæ foreot, conſtanter dimitterent.

F

Koſſelius quomodo ſe geſſerit in dimittendis.

803 Quare Leonardus Cleſelius) (*imo* Keſſelius,) Colouiæ rector, imperatis iuſſtens, partem collegii, quod ſociorum quindecim tunc erat, mediam ejecit. *Linekus parte 3. cap. 50. pag. 516. ex Ribadeneira in Ms. Hiſpanico*, ex quindecim *iſtis* ſociis, *refert* octo juſſos abſcedere; *conſum addens*, quod ſe obedientiæ nutui, perſuaſione cujuſdam Gerardi Olandi, accommodare nolniſſent. *Nunc cum Bartolo pergamus*: Verum anſterioris facti conſcientia quadam ictus, ut geſtum fueret, ad Ignatium ſcripſit, veniam rogans, ſi, perfectis ejus pœnæ cauſis, tranſiliſſe lineas videretur. At is, veniæ loco (ubi cul-

A pæ nihil erat) non laudavit modo Keſſelium ; AUCT. J. P. ſed illos etiam, qui ſuperſtites erant, ſi eſſent prioribus ſimiles, mandavit expellere, ſolumque in collegio manere. Alias etiam ab ſe die uno decem ſimul amiſit, atque in iis unum, qui, præter quam modeſtia fineret, per jocum alterius caput talitro* perſtrinxiſſet. *Atque ita procedendum cenſuit cum ſuis Vir oculatiſſimus, & conſervanda Societatis ſtudioſiſſimus, probe gnarus, idem obtinere in corpore morali, quod in corpore phyſico ; cui ad conſervandam ſanitatem, ſectio venæ ſæpe non tantum conveniens, ſed etiam maxime neceſſaria eſt. Multa tamen ſunt, quæ hoc remedium mitigant, illudque non eſſe nimis odioſum ſuadent. Audiatur Bartolus.*

* In Italico capezzone

804 *Nam* eo, *inquit*, haudquaquam Societas nititur, niſi poſt lentas & ſerias non Rectorum modo, ſi res ferat, conſultationes; ſed Præpoſiti, & Aſſiſtentium. Si qua vero ex parte non dicam inſtaurari, ſed gueri ſe debet, & corroborare Societas, in hac profecto id debet potiſſimum ſui totius integritate, quæ tanti eſt, conſervanda, matura partium corruptarum amputatione, priuſquam ex iis vitium trahat, quod ſanum eſt. *Et inducit ſanctum Patrem noſtrum Provinciali cuidam ita ſcribentem* : Quanto præſtabilius foret, abſciſſinne membri gangræna correpti, corpus reliquum in tuto ponere! Scripſiſſe memini, a P. Keſſelio nonovem ſimul aut decem Coloniæ expulſos, ac paullo poſt totidem ; meque jure id factum, quod eſſent commeriti, laudaſſe. Si foret malo ferrum citius admotum, unius forſitan aut duorum jactura ceteros conſervaſſet. *Et num. 21. apud citatum auctorem invenies, eumdem Xaverii cum* Ignatio ; *& num. 22. eumdem quoque Simonis Roderici cum utroque hoc Sancto, in Societate ab indignis expurganda, ſenſum fuiſſe.*

quem modò in iis teneas Societas jugata montem Pedatorii

B

805 *De modo dimittendi agunt Conſtitutiones noſtræ part. 2. cap. 3. Hic nobis erit ſatis, referre, quem modum in dimittendis iis, qui dimiſſionem peterent, tenuerit ſanctus Patriarcha noſter. Linckus mox allegatus cap. 51. pag. 517. agens de modo Sancti, quem in manumittendis deſertoribus uſurpabat, dicit*, Satis exploratum eſſe, nihil eo fuiſſe mitius, nihil

Miſſionis modus Sancto

C moderatius, opportunius nihil ; præſertim, cum qui miſſionem poſcerent, in lethalem hanc fraudem, veteratoris nequiſſimi dolo, arteque eſſent delati. *Rem ex Ribadeneira in Ms. Hiſpanico, ſic probat :* Nam, *inquit*, præter eas preces, quas pro illis Pater optimus fundebat, volebat & ſocios, domi qui eſſent, Deum comprecari, voraque facere, ut eorum auxilio, mente divinitus reſiperent monita, atque ad meliorem ſeſe frugem conferrent. *Et mox ita proſequitur Linckus :* Deſtinabat inſuper colloquutores certos, qui divina cum iis miſcerent colloquia, monitiſque ſalutaribus ad meliora ſumenda conſilia adducerent...

preces quas pro illis fundebat

806 Nec omittebat ipſe accedere, affari blande, rogare humaniter, atque amice, cur deſertionem cogitarent : differrent tantiſper, & cum tantopere voluntate ipſi ſua in Societate perſtitiſſent, indultumque id eis eſſet orantibus ; nunc ſaltem in vicem gratiæ, per dies quaternos aut quindenos*, uſum nobis darent præſentiæ ſuæ, nulla obtemperandi lege alia, niſi quam ipſi ſibi libera ſua ſponte dediſſent. Sic ille in tentatorum animos influebat, quo eos in divino contineret obſequio. *Subdit :* Quod ſi nec ſic quidem negotium procederet ; aiunt, convocare ſolitum domeſticos pleroſque, aut omnes, eorum ut ſciſcitaretur

* an quinos ?

perplexos, quanam ex cauſa vellent Societati nuntium remittere? Quam cum dixiſſent, juſſiſſe Iodalium quemque de hoc animi propoſito ferre ſententiam ; oſtendere ratinnum inanitatem, mentiſque nbcæcationem, qua ſe in interitum darent. Quod cum graphice, nervoſeque pro ſe quiſque facerent, id ſæpiuſcule conſecutos eſſe, ut pleni vereeundia, obſiti lacrymis, ad nmnium ſeſa pedes abjicerent, culpam deteſtarentur ſuam, ſummiſque in gratiis permanſionem afflagitarent : *ex Ribadeneira in Ms. Hiſpanico,*

D

807 *Enimvero* nulla æque re, *ſicut refert Bartolus lib. 3. num. 44.* ſe effudit paternus Ignatii animus, ut occupandis præſenti remedio ſuorum periculis, quos religioſæ perſeverantiæ deſperatione aut tædio dæmon in Ægyptium prnlectabat. In iis fuit, *inquit*, quem ut impetraret, triduo apud Deum lacrymis, precibus, afflictationibus inſtitit, omni plane cibo ſe abſtinens, Alium noctis ſilentio, multarum horarum iterata impugnatione, denique expugnavit conſolando, terrendo, rationibus, (ea,) qua valebat, efficacia, configendn, (ut) ille in voces & fletus præ metu, & pravi conſilii deteſtatione prorumperet. Ita quoque prnlixa concertatinne obfirmatam mollivit unius duritiem, ut, quam impotenter paullo ante dimitti voluerat, tam ſupplex ad pedes ſe illi abjiceret, rogans & flagitans retineri, pœnam quamlibet paratus ſubire ſuæ illius titubationis. At Sanctus arcte illum complexus, Sit, inquit, hæc ejus pœnæ pars, ne te nmquam deineeps Deo ſervire pœniteat ; alteram ejus partem, quam commeritus es, exſolvam ipſemet, cum ad me ſtomachi dolores redierint.

nihil impotenti velocius

E

808 Inter hęc, pro ea, qua pollebat, perſpicacitate, ad detegendas motuum radices, ſi deſertionis impulſum conjiceret ſcelere aliquo incitari, tacita conſcientia male preſſo ; morbi focum aggraſſus, exiſtimulabat illos ad confeſſionem culparum fidelem & candidam, gnarus, periculi malignitate perpurgata, deſituros lethales illius paroxyſmos. Ad eam vero confeſſinnem obeundam, ſi videbantur difficile inflecti ; arte utebatur, quam ſibi nlim expertus fuerat felicem. Explicabat iis vitam, perdite, ut aiebat, in ſeculo actam : quidquid umquam illic gravius peccaſſet, veraci quidem velut Chriſto præſenti, narratinne referebat ; ſed cum eo dolore, iiſque lacrymis, ut emollirentur infelices, & edomaretur eorum cæcus pudor. Quos ad ſinceram confeſſinnem jam dociles, nulla interpoſita mora, jubebat expiari : aden ut etiam aliquando de media nocte confeſſarium domeſticum excitaret, ad hujuſmodi aliquem audiendum. Nec ſua illum fallebat conjectura : mnx enim ad ſe a confeſſario redibant ſupplices, veniamque poſcebant volubilitatis, Deo exinde ac Societati fidi & ſtabiles futuri. Harum porro curatinnum occultam vim quamdam ex ipſo aliæ ducebant, ad infringendas voluntates mirabilem ; alias patrabat major humana ſagacitas excogitandis remediis ad ſanatinnes morborum repentinas, cum ſanationis expertes crederentur,

do varijs præſcribendis remediis,

F

809 *Quibus remediis accedebat ex parte medentis, pharmacum alterius generis, longanimis nempe manſuetudo ac patientia in tolerandis deſectibus ; uti patuit in Ribadeneira ; de quo apud Bartolum citatum ſcribitur*, Suaſiſſe multos, ut dimitteretur ab Societate, quod nimis abſurdum putarent, in cœtu virorum gravium ac pietate præſtantium, puerilitates devorari, in quas iden-

quibus ex parte ipſius accedebat manſuetudo ac patientia.

tidem

A tidem erumpebat. Magno niſu urgebant dæmones, ut delertione præcipiti dimiſſionem præverteret, quam ei Ignatius negabat. Nec validiore ad eam machina impellere juvenem potuere, quam indignati animi averſione quadam, ab Ignatio adeo abhorrente, ut non dicam cum eo, more, quo prius, domeſtico agere refugeret; ſed ne oculis quidem eum ſuſtineret. Fruſtra huic bona verba, frontis alacritas, & affabilitas blandientis, qua prope adhuc pueri placantur. Diſſimulavit tamen patientiſſime bonus Pater, quaſi nihil borum adverteret; nec alteram ei propterea aut agendi ſpeciem, aut oris umquam exhibuit. *Sed victus ſuo Ribadeneiræ animus: id autem quomodo acciderit, indidem ego non tranſcribo: cum ipſiuſmet Ribadeneiræ teſtimonium dederim paragrapho* 54. *num.* 571. *& ſequente.*

Tirunum quorundam remedio ſui exempli

B 810 *Mirum etiam eſt, & huic affine apud citatum Bartolum* Ignatii *in vacillantis tironis factatione ſtabilienda exemplum*: Erat is, *ait*, Baldinus de Angelo, qui Societatem anno MDLI. vix ingreſſus, retro mox cœpit reſpectare. Retrahebat hominem pellax neſcio quæ erga filium fratris teneritas. Ubique is animo, ubique oculis recurſabat, velut barbariem exprobrans, quod, cum patris loco ſibi eſſe deberet, eſſet tamen ab eo crudeliter deſtitutus. Ita ſuum illum in Societatem ingreſſum cogitans impietatis apud Deum & homines reum, in procinctu erat, ut regrederetur; actumque jam erat, niſi plus pro illo Ignatius, quam contra illum dæmon potuiſſet. Lucratus illum eſt primum ſupplicibus apud Deum votis, ſimplici deinde narrativucula, quæ totum negotium peregit. Vocat enim nihil minus opinantem: jubet comiter, ſibi aſſideat; & quaſi cum eo fabulari aggreſſus, Ego, inquit, Deo me olim cum traderem, eſſemque, ut nunc es, in Dei obſequio novus, appetitus ſum inluſtu dæmonis permoleſto; at quam ridicule, te quæſo, adverte, quamque mirabili commeatu doctus ſim a Deo vincere.

In ſpectate virtutis.

C 811 Recitabam quotidie ex libello pſalmos B. Virginis. Inter icones libello adpictas, erat, in qua cognatam ad vivum expreſſam videbar cernere. Quoties igitur in eam picturam incidiſſem, toties animus examen ſundebat innumerabile profanarum cogitationum, & ſtolidæ erga propinquos & affines teneritudinis. Hac ut abſolverer importunitate, jam conſtitueram ab eo genere pietatis erga Virginem abſtinere, malebamque mali vitare periculum, quam boni aliquid lucrari. Verum deinde callidius conſulens animadverti, plus nimio gaudii me hoſti daturum, ſi, eo nitente, tam ſancti operis merito abſtitiſſem. Impugnabat me puerili jaculo, & Marte puerili; & ipſe clypeo ictus ejus ludendos putavi. Charta iconem obduxi glutinata, unaque hac arte, & eam oculis, &, quam ingerebat, cognatæ ſpeciem animo ſubduxi. Quibus dictis ſurrexit, & maſtum tironem magna, ut in talibus ſemper, benevolentiæ ſignificatione complexus, & humaniſſime conſolatus, ex cubiculo remiſit. Quo vero animo, quam ſupra neceſſarium mutato, teſtantur verba jurejurando ipſius affirmata. Protinus, inquit, totus cœpi in lacrymas fluere, iiſque piorum ſenſuum, & cæleſtis affectus voluptatibus perfundi, ut quidquid amoris in conſanguineos ante contuleram, in Deum converterem: nec fratris filium poſtea niſi velut ignotum & extraneum cogitavi. *Ex his conficitur, ſeveritatem cum benignitate ab optimo noſtro Parente contemperatam fuiſſe, id quod eſt noſtrum in libri* 5. *capite* 7, *Ribadeneiræ ſupplementum.* D AUCT. J.P.

§. LXXX. Solicitudo paterna in curandis ſubditorum corporis & animi morbis; reverens eorum erga Sanctum affectus; alia ipſius erga illos intimi amoris argumenta.

P *Athetica omnia ſunt, quæ de egregia Parentis noſtri optimi erga ſuos commiſeratione deſcribit Ribadeneira lib.* 5. *cap.* 8. *quod ita incboat*: Ad eamdem benignitatem pertinet ſympathia illa & miſericordia, quam ex morbis ſuorum capiebat. *Factis deinde rem illam confirmat; ſed ſatis breviter. Ideo alibunde, quoad in nobis erit, huic argumento ſuppetias accerſemus.* Voluit, *inquit Bartolus lib.* 5. *cap.* 42. in die moneri ſæpius, qui haberent *ægroti*: quidquid a medicis quantumlibet minimum iis præſcriberetur, ab curatoribus valetudinis exegit, an eſſet ad unguem pleneque ſervatum: nec impune iis eſſe paſſus eſt, ſi quid neglectius curaſſent. Inter alia Miniſter domus, & valetudinarii cuſtos obliti cum eſſent, medicum ægroto per tempus accerſere; utrumque de media nocte juſſit medicum quærere, nec domum niſi cum medico redire: quem cum horæ importunitate prohiberentur invenire, coacti ſunt, quod noctis ſupererat, in noſocomio ſui ſiſtere. *His autem, quæ de domeſtica ſupellectile vendi juſſa, dum pecunia ad ſumptus non ſuppeteret, ſcribit Ribadeneira, adjunge illud ex Maffeio lib.* 3. *cap.* 4. Sane, *inquit*, cum ex laicis adjutoribus quidam læva conflictaretur febri, ad eumque refocillandum delicatiori cibo opus eſſet; quidquid nummulorum domi erat, deo. ros tres, eam unam in rem inſumi juſſit. Ac reſiſtenti pauliſper obſonatori, nihilque præterea pecuniæ ad ceteros alendos ſupereſſe dicenti: Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti eſſe poterimus. Atque ita languenti coemptum obſonium eſt. F

Curabas Vir ſanctiſſime, ut dari ventur infirmis ea,

quæ amici, ipſi ex rano præſcripto.

813 *Originalis commentarius provinciæ Lugdunenſis &c., de quo alibi, hæc ſcribus inter alia, quæ ex verbis P. Hannibalis Codretti refers*: Poſt cœnam & recreationem, quam habebat cum iis, qui cum eo cœnaverant, dimiſſis illis, vocabat eos ex domeſticis, cum quibus negotiaturus * erat, ut Miniſtrum, & infirmarium. *Et nonnullis interjectis, ſic dicitur*: Cum infirmarius negligentior fuiſſet in procurandis quibuldam pro infirmo; idque nocte eum interrogans, utrum omnia facta eſſent, quæ medicus juſſerat, intellexiſſet: juſſit illum ſtatim, acceptis duobus ſociis & face, quærere id, quod medicus præſcripſerat, nec reverti domum, niſi afferret. Erant autem coria quædam delicatiora, quæ ad refricandos renes ægroti abhibebantur: quæ facile inventa & adhibita fuerunt.

** id eſt, negotia peracturus*

In plurium ægrorum copia non paſſitur duos tironet alio dimitti.

814 *Ex Romano noſtro exgrapho, quod inſcribitur* Dichos y echos *&c., id eſt* Dicta & acta noſtri Patris Ignatii, *ſub titulo* De guberoatione & cura novitiorum, *inter alia, quæ Ludovicus Conſalvus dixiſſe, ibidem fertur, extrabo iſta*: Duo

A novitii primæ probationis Guilielmus Gallus, & AUCT. J. P. Alfonſus Hiſpanus in morbum inciderunt. Dum domus eſſet onerata plus ſeptuaginta perſonis, videbatur aliquibus, forte expedire, ut, quoniam necdum intrarant communem noſtram habitationem, diſcederent ad hoſpitale, valetudinis curandæ gratia. At Pater noſter ordinavit, ut medici ac remedia domi ipſis darentur. Neque enim par eſſe, ut illos, qui, relicto ſeculo, pro Dei amore ad nos veniunt, ita deleramus in ſua neceſſitate. Hiſpanus paulo ante in hoſpitali curatus erat; Gallus ſervire ei tentaverat, nec voluerant ipſum admittere propter annonæ caritatem. Pater iſtius facti conſcius erat; neuter ex illis literas norat; & nihilominus ordinabat, ut domi curarentur. *Hæc ibi; quæ ex Hiſpanico a me converſa ſunt. Adiri etiam poteſt Bartolus lib. 3. cap. 42. ubi hæc narrantur:* Cuidam etiam atra bile ex morbi inſolentia conſternato juſſit interdum adeſſe novitios, qui muſice norant, eumque piis cantibus recreare. *Tradit etiam Maffeius loco mox aſſignato:* Ipſos decumbentes invilebat ſubinde ipſemet, confirmans unumquemque verbis plane divinis atque B cæleſtibus, dabatque operam, ut omni depoſita ſolicitudine, Superioribus eſſe curæ ſe ſuamque ſalutem ſine ulla dubitatione ſentirent.

Anteverſio morborum pericula. 815 *Diceres, adeo tenerum benigniſſimi Parentis erga filios infirmos affectum fuiſſe, ut una cum iis infirmari videretur. Hinc ſolicitus ille erga eos amor, non in curandis tantum morbis, ſed in eorum etiam antevertendo periculo. P. Nicolaus Lancicius tom. 2. opuſculo 12. cap. 8. n. 72. hæc narrat:* Cum quemdam novitium vidiſſet ſolito pallidiorem, ſtatim advocato præſcripſit remedium ſomni longioris, & ſic eum curavit. *Et ibidem num. 73.* De S. P. N. Ignatio, *ait*, ſcribit ejus Miniſter P. Ludovicus Conſalvus, ante initium Quadrageſimæ ſolitum ipſum S. P. noſtrum, advocato domum medico, ſingulos noſtros advocare, & examinare, an poſſet jejunare, vel deberet, expendendo uniuſcujuſque vires, & indiſpoſitiones; & urgendo, ut medicus vetaret jejunia ils, quos viſcera ejus materna videbant, non poſſe jejunare, vel ægre admodum. Nec committebat ejus rei curam Miniſtro, non fidens ai, quia habebatur pro C minus miſericorde, quam eſſet ſanctas Pater; uti ipſemet hoc ipſum de ſa ſcribit in diario ſancti Patris geſtorum. Quæ conſuetudo etiam nunc, *inquit*, Romæ durat.

In præcavendis valetudini contrariis. 816 *Solicitus erat in præcavendis valetudini ſuorum contrariis.* Affectatim nnea corporit, præſertim ſi languerent, intermittendas, certe ea moderatione adhibendas eſſe eenſebat, ut ne valetudinem nblæderent, eamque in diſcrimen adducerent; *referente Lneko pag. 222. ex P. Conſalvo. Quin imo* Cum reſciſſet, in Sicilia permiſſum novitiis aliiſque junioribus quibuſdam per nmnes magni jejunii feriaa, ea victus parſimonia, qua ceterns, vivere; acrem præſidibus reprehenſionnem ſcribendam, tranſmittendamque curavit; *prout ibidem legitur ex patris Conſalvi diario. Quibus ibidem ex Ribadeneiræ Ms. Hiſpanico ſubdunntur hæc:* Patrem vern Petrum Ribadeneiram anno MDXLV. medici eum jejunare vetuiſſent; iſque ſancto Patri oppoſuiſſet, metuere ſe, ne ex laxitate jejunii, ſociorum quidam offenderentur: repoſuit Vir ſanctus; Ecquis ea re offendatur, & non potius Deo gratiat reddat, quod non in eadem tecum neceſſitate verſetur? Alias varo (anno nimirum MDXLVI.) quod conſimile quiddam ad ejus aures perlatum eſſet, affirmatiſſime aſſerunt, ſe eum e Societate ejecturum, cui indulgentia tam æqua offenſionem attuliſſet: quod nlim Toleti in cœnaculo lectum, avidiſque domeſticorum auribus exceptum eſſe, Ribadeneira teſtatur. D

Affectus ſervi: 817 *Paternam Sancti curam commendat exemplum patris Oſtelli, quando eum morbus invaſerat; de quo Linekus pag. 227. ſic ſcribit:* Orator is facer erat in profeſſorum domo Romana. Ergo cum vexationibus corporis longius proceſſiſſet, eo corpuſculum redegit, ut periculum eſſet, ne inutile ad munia Societatis redderetur. Pater ſanctus eum ſibi magno opere percurandum ſumpſit. (Vnluit) in primis ab omni librorum lectione abſtineret ſe trium hebdomadarum ſpatio: orandi item ſtudium tantiſper poneret; ſomno indulgeret largius, eamdem ſecum menſam, eodem victu victorus, frequentaret, prodiretque in campos frequentius. Hæc cum omnia integre expleſſet, ita hominem reſtituit, ut in antiquum valetudinis locum, floramque revocatus, plurimis deinceps annis in præcipuis Italiæ & Siciliæ urbibus ad populum præclare dixerit, magnumque ſibi nomen ſacundi atque etiam utilis ac fructuoſi nratoris confecerit, *Ita ille*, E *citans Ribadeneiram in Ms.*

Abjectiſſimis miniſteriis ſuis vel ſi 818 Illud vern quantum, quod cubilia repurgare, ægrorum lectos ac ſtragula excutere, vindicareque a ſordibus: nec modo adjuvare, ſed & ſervum, & tamquam vernam agere, atque in nmna venire ſubſidium, non raro conſpectus ſit? Ita luculentiſſimis verbis, oculatus ipſe teſtis Ribadeneira in monumentis ſuis librariis; *ex fide ejuſdem ſcriptoris, cujus iterum Linekus Ms. Hiſpanicum aſſignat:* Ego ipſus (inquit) ego vidi eum mundantem lectot infirmorum a cimicibus, anſque necantem, ne infeſti eſſe pergerent ægrientibus, miſeriſque corporibus vaxationnem afferrent. *Non exigua quoque in ſancto Patre erat convaleſcentium cura.* Peculiari lege Miniſtro præſcripſerat, ne cuiquam ex revalaſcentibus quidquam oneris injungeret, præ quam hujus rei gnarus ipſe efficeretur. Volebat itidem, tametſi valetudinarin jam egreſſi eſſent, cibi illis per manus non qualvis, ſed ejus, qui præerat, miniſtrarentur, manerentque ſub medici poteſtate, nun minus quam antea, dum, malis omnibus penitus axcluſit, plena eos valetudn, viri- F nmque integritas complecteretur: *uti habet Linekus pag. 235. ex P. Conſalvi Diario.*

Abſentium etiam valetudini paterna conſulit. 819 *Paterna erga infirmos etiam abſentes* S. Ignatii *cura ſe prodit in epiſtola Italica ab ipſo ſubſcripta; & Romæ in ſacello noſtro domeſtico appenſa, in quo olim habitavit ac mortuus eſt ſanctus Pater: qui locus, dum ædificata deinde fuit domus iſta a Cardinale Farneſio, ſervatus eſt, ut fuerat. Epiſtolam monumentis noſtris Romanis inſertam ex Italico ita interpretor:* Summa gratia & amor æternus Chriſti Domini noſtri ſit ſemper in auxilium & favorem noſtrum. E veſtris, Reate die XXVII. & Spoleto die XXIX. Aprilis datis intelleximus, progreſſum veſtræ peregrinationis, & invaletudinem magiſtri Polanci, & doctoris Loarte: & conſiderantes, ſi non adhiberetur diſcretio aliqua, habere poſſe pejus; viſum nobis eſt, ut, ſi vos omnes quatuor aut nonnulli ex vobis, dum haſce accipietis, Laureti ſitis, veſtra valetudina id ſerente, ſtatim redeatis Romam, & onero veſtram conſcientiam, ut veniendum vobis ſit, adhibita omni commoditate neceſſaria, ſive equites ſitis omnes, ſiva equites partim, partim pedites; ego id relinquo diſcretioni veſtræ.

At-

A Atque ut de omnibus neceſſariis proſpectum vobis ſit, ſcribo ad Dominum gubernatorem, vobis ut proſpiciat, & reditus veſter recta dirigatur Romam, alio non eundo, aut hærendo in aliis locis: quia jam incipiunt ingruere calores. Et me orationibus veſtris commendans, non dicam aliud, niſi quod precer Dnum Dominum noſtrum, ut vobis omnibus det gratiam cognoſcendi & exlequendi ſuam ſanctiſſimam voluntatem. Romæ die IV. Maii MDLV. Si aliqui è quatuor antea ſortaſſe diſceſſerint, illi, qui ibidem remanſerint, aliis ſignificabunt illud, quod hic ſcribitur &c. Veſter in Domino noſtro Ignatius. *Ex Spicilegio noſtro Romano obſervemus* 1°. *hanc quidem epiſtolam exgraphum eſſe, ſed manu* S. Ignatii *ſubſcriptam*. 2°. *Eam Laurentium dirigi* ad Joannem Polancum, Ludovicum Gonzalez, Gaſparem Loarte, & Jacobum de Guzman, Societatis Jeſu.

Summus in filios erga optimum Parentem amor, ac reverentia.

B 818 *Cum autem tot & tam ſingularibus teneerrimi erga ſuos animi officiis amantiſſimum ſeſe patrem comprobarit* Ignatius, *dubitare quiſquam poſſit, an eum ſibi apud ſuos amorem, ac reverentiam conciliarit, ut tamquam omnium deliciis, cordibus eorum ac ſenſibus infixus adhæreret? Andiatur Rhadenera, cujus verba ex Mſ. Hiſpanico in Latinum converſa profert Linelus par.* 3. *cap.* 10. *& ſic habent*: Tam amoroſus igitur omnibus cum eſſet Pater noſter filiis ſuis; illi viciſſim ſe oſtendebant filios obedientes, & dabant illi corda ſua, ut diſponeret de illis, & de omnibus rebus ſine contradictione & repugnantia. Nam vi hujus amoris erat non ſolum pater, ſed etiam ſervus ſubditorum. Ille curam habebat ipſorum, & ipſi non cogitabant de ſe, & laborabant ad defatigationem ſine reſpectu propriæ ſanitatis, quia ſciebaot, Patrem habere magnam curam ſanitatis eorum. Et quando indigebant aliquo levamine in aliqua neceſſitate, ſciebaot, ſe illud valde abundanter recepturos. Et ita erat quædam ſaocta contentio inter Patrem & ejus filios, ut illi vellent aſſumere majores labores, quam vires ferrent. Et hac ratione cum religioſa æmulatione verebantur Patrem, & ei obediebant. Et Pater tractabat filios amore ſolicito, & dulciſſimo, qui verbis explicari non poteſt. *De reverentia, quo eum ſui proſequebantur, breve eſt illud apud Maffeium lib.* 3. *cap.* 6. Jacobus Lay-

C nes, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, ceterique patres, quamvis humaniſſime cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam Viri virtutem ita reverebantur, ut bene moratus vel parenti liberos, vel magiſtro diſcipulos, adſtare diceres.

Mortes animi

851 *Neque amantiſſimi Parentis noſtri caritas in ſolis curandis ægrotis ſuorum corporibus ſiſtebat, ſed in curandis eorum animis partes agebat ſuas. Specimina hæc dantur apud Bartolum lib.* 3. *num.* 43. Sciebat, Bobadilla unus ex novem ipſius ſociis, repulſam cujuſmodi ab eo tulerit. Petebat anguſtum cubiculum ampliori mutare, & commodiori; id quia ceteris viam quamdam ſternebat ad eludenda paupertatis incommoda, ſignificari illi juſſit Ignatius, quio imo ejus cubiculi, quod ſibi dicebat anguſtius, in partem unam ſecederet, locumque duobua relinqueret, quos illi quam primum contubernales dare decreviſſet. Libenter facturum Bobadilla reſpondit, & religioſe dicto ſtetit. Quibus tamen virtutis nondum eſſet ſupellex valde ampla, repulſam ita eondiebat, ut negatia potius, quam ſi forent conceſſa, gauderent: tantum aberat, ex ea ut amaritiæ aliquid referrent. Nempe ſicca non erat, magiſque ad poteſtatis ſpe- D
cimen, quam ad neceſſitatem injuncti muneris AUCT.
comparata, qualem incauti perperam ulurpant.. J. P.
Sicui vidiſſet literarum ſtudia obeſſe, quod ſe inde efferret jactantius, vel novarum chimeria opinionum adhæreret; quamlibet ſublimi ac ſubtili foret ingenio, eum amovebat, addens, non eſſe ad ſcientias natum, ad quem appoſitæ non eſſent ſcientiæ. Quibuſdam incompoſiti oris & habitus tradebat ad interpretandum modeſtiæ regulas, ab ſe ſcriptas; jubebatque de illia cohortationes domeſticas habere, quibus alios docendo, ſe ipios docerent, iiſdemque argumentis ad earum obſervationem, eadem opera ſe & illos moverent.

fauat,

822 Cui vero ex vita ſeculari inveteraſſet aliquid extraneum ab religione, monitorem ponebat caritate prudentem, qui eum obſervaret, & quidquid in eo notaſſet, quotidie ſcripto ei fideliter traderet, cujus tamquam ſpeculi conſulto illud emendaret. Quamquam hic uſus valde fructuoſus mutuæ admonitionis, communis tunc ioter noſtros fuit: certa enim lege id iovaluerat, ut Veneris diebus omnes convenirent, recogniturl errores ſuos, qui ab deſignatis monitoribus quatuor E
palam narrabantur: & quidem in enllegio Romano cenſuræ hujus initium a Martino Olavio ducabatur, viro apud omnes eximio. Nonnulli vero Ignatio ſub ſerum quotidia indicabant, quoties in eo lapſi eſſent, quod, eo authore, ſibi debellandum ſuſceperant; ilque dies coram diebus componens, quantum proceſſiſſent, vel contra, iis objiciebat, quo utrimque animos ſumerent, vel ad promovendum, vel ad denuo inchoandum. Quandoque etiam graviore aliquo munere perfunctum ad cenſuram publicam vocabat, priuſquam aliud ei committeret. Tradit enim Hieronymus Natalis, ſe poſt depoſitum rectoris officium, patrum quadragiota permiſſum examini, &, qua uſus in ſuos fuerat, minus conſideratam duritiem, & acerbitatem, acriter ab Ignatio reprehenſam.

& alii hoc multis paternum erga ſuos

823 *Præter hæc, quæ Vir ſanctus ſubditis ſuis corpore & animo curandis præſtabat; erant alia bene multa, quibus intimum erga eos amorem probabat. Etenim* nonnulli ex primis patribus, *quod tradit Bartolus lib.* 3. *num.* 41. diu experti ſcripſere, totum.. fuiſſe ex caritate & amore coocretum; occurſantibus noſtris eam explicuiſſe frontem, ea verba dixiſſe, ut excipere illos intra pectoris ſi- F
num videretur; patrem filiis, quam Ignatium ſuis, cariorem umquam fuiſſe oeminem; nemioem in Societate jam tum late diffuſa exſtiriſſe, præter unum (mihi prorſus ignotum) qui non totis viſceribus afficeretur erga illum; neminem, quin ſibi quidlibet tolerabilius duceret, quam longe ab eo disjungi. Nec iſta in noſtros paterni amoris teſtificatio ad præſentes ſolum, & domi agentes pertinebat, ſed æque ad longe diſſitos, & uno complexu filiorum cuique parem affectum dividebat. De iis ejus ſermo patrem ſpirabat amantiſſimum; illorum ærumois, inopia, laborum molеſtiis, vexationibus vexabatur; commendabat illos Deo aſſiduis precibus, & multa profuſione lacrymarum: ſolabatur etiam quandoque benevolis, & paræneticis litteris; quibus nullum iis jucundius poterat perpeſſionum præmium venire.

amorem proles.

824 *Et mox id confirmat exemplis*: Sic anno, *inquit*, MDLV. noſtrorum in Gallia nonnullos, inſectatione clericorum acerrima laborantes ſolatus eſt, tantumque iis addidit animorum, ut mori præoptarint, quam ſtationa abſcedere, in qua pro-

A proximorum ſaluti militabant. Dedit quoque ad
Auct. Salmeronem conſolatorias, ex nimia fatigatione
J. P. Patavii ægrotum: quibus majorem *in* modum recreatus, ut primum potuit, reſponium hoc reddidit: Ex R. V. litteris perſpexi, quo animi ſenſu ex hac mea ægrotatione affecta ſit. Agnoſco reipſa paterni pectoris amorem & viſcera, quibus alte inſcriptos nos gerit; certoque mihi hoc perſuadeo, ejus potiſſimum impetratu factum, quod neque medici, neque horum pharmaca confeciſſent. Addat gratiæ huic Deus, in pauperes ſuos ſemper beneficus, ut tanto amori non parce reſpondeam, quo R. V^a. noſtrum omnium verus Pater, conſolatur nos omnes, & ſublevat.

§. LXXXI. Alia, quæ Ignatii in regendo ſuavitatem commendant.

Sanctus ſuos amat ſatagebatque de ſuis bene mereri.

B *Verum alia plura inerant ſancto Patri excitandi ſuorum erga ſe tenerrimi amoris irritamenta.* Paucis ut eum Ludovico a Camara exequar; nihil omittebat eorum, quibus poſſet domeſticos (ſibique ſocietate conjunctos) hilares reddere, ac conſervare, ad maxima quæque pro Dei obſequio exantlanda. Maternum ejus cor omoem amovebat non tantum actum, ſed vel umbram novercalis affectus, vel animi alienioris. Quæ cauſa fuit, ut, cum poſt alios atque alios Romano collegio præfectos, in quodam ex iis patre, viſcerum maternorum jucunditatem reperiſſet, eum jufſerit ea ratione regere collegium, ne, quamdiu ille viveret, ab ejus regimine dimittereretur; ratus, ſe demortuo, non facile futurum alium, qui ejus charitatem æquaret, *ex Ludovici Conſalvi a Camara diario apud Linekum pag.* 213.

Sic cavebat, ne ergo alterum præ alio determinate afficeretur,

826 *Indo ibidem ſequentes referuntur ejuſdem argumenti dotes pag.* 207. Omnes cavebat occaſiones, ne cuiquam parti videretur addictior, neve in amore ſingulari quemquam habere putaretur. Et hæc cauſa erat, quod ſpecioſas quaſdam funCtiones, cumque honore publico conjunctas, nemini ipſe imponeret, ſed conſultoribus ſuis permitteret, delectum ipſi ut facerent, eoſque nominarent, quos huic, vel illi muneri aptiores fore arbitrarentur. Non tamen ideirco, quod ſuarum erat partium, omittebat, dirigendo exponendoC que graphice, quænam ad hujuſmodi provinciam recte adminiſtrandam dores animi depoſcerentur. Atque ita fiebat, ut, divino ſeſe lumine infundente, numquam non eligerent eum, quem ille animo tamquam digniſſimum deſignaſſet. *In electione Præpoſiti Generalis nulli ex ſuis determinate dedit ſuffragium; ſed illi, in cujus electionem major ſuffragiorum numerus concurriſſet, ex dictis ſuperius* §. 35. *Vide etiam Maffeium lib.* 3. *cap.* 10.

Agendi modus ſine faſtu;

827 *Quoniam vero omnis ab ejus regimine aberat faſtus; quid mori eſt, ſi vel inde, etiamſi deſuiſſent plura alia, amabilem ſeſe reddidiſſet Superiorem? Et vero* non tamquam Prælatum fratribus, ſed tamquam miniſtrum & famulum ſe præbebat, *prout affirmat Orlandinus lib.* 3. *num.* 3. *agens de modo, quo* S. Ignatius *Societatem regeret eo tempore, quo necdum ejuſdem Præpoſitus electus eſſet. Quid vero deinde in hoc genere præſtiterit, dum jam ſumma rerum in Societate potiebatur, intellige ex laudato auctore lib.* 16. *num.* 118. Quin etiam, *ait*, ſuavitati perpetuitatique obedientiæ, ac perfectæ rerum agendarum adminiſtrationi proſpiciens, abſtinebat omnino præceptis; ſi alia poſſet ratione D id, quod volebat, conſequi. Non itaque obſervabat ſolum, quid cujuſque æquum & conveniens viribus & ingenio foret: verum etiam, ſive quidpiam decreturus, ſive pœnam impoſiturus, ita rem ſimplici quidem ſermone, ſed ſcite, poſitiſque ſub oculos rationibus exequebatur, ut, qui audiebant, in ejus ſententiam non ducerentur, ſed venirent, imo præire viderentur, non ſequi. *Hæc Orlandinus; ubi etiam agit de prudentia ſancti Patris in demandandis negotiis.*

& non ſuſpicax,

828 *Ad hæc accedit, quod optimus Pater abhorreret ab illo vitio, quo dicta ſubditorum factave in malam partem accipere, ac ſecus, quam par eſt, interpretari ſoleut nonnulli Superiores: unde fit, ut eorum, quibus præſum, animi ab iis abalienentur.* Ignatius *itaque optime de ſuis exiſtimabat.* De iis enim agebat, *ex narratione Bartoli lib.* 3. *num.* 40. tamquam hominibus aut metam virtutis eximiæ aſſecutis, aut incitato ad eam tendentibus. Quam opinionem de ſuis præclaram ſovebat caritas, a ſuſpicacitate aliena, nec aurem credulam delationibus adverſis commodans. *Es vero omnia, quantum poterat, ſanctum Virum recte interpretatum* E *fuiſſe, ex eo conficitur, quod ex Ludovici Conſalvi diario Linekus pag.* 203. *ſcribat*, natum *inde* ſuiſſe proverbium, ut interpretationes Ignatii, tamquam optimæ, Interpretationes Patris vocarentur. *Dulce inſuper obedientiæ jugum reddebat Sanctus, quod ſuos, rebus bene geſtis ad ſe reduces, paterno animo exciperet. Rem declaro.*

lætitia ſuos, gratulandi ſtudio in ſuorum reditu faſtus.

829 Cum peracto muncre domum reverterentur, abſtineri haud potuit Ignatius, quin ſe obvium ederet, lætiſque adventantem oculis excipere, prævenire ſermonem ſolitus, hilariterque quærere: Bene veneris, quomodo res, feliciterne, & ex animi ſententia tibi accidit? Quibus & gratulabatur, ſi res bene eveniſſet; ſin minus, ſolabatur, novoſque ad peragenda ſtrenue jam cœpta, urgendaque, ſociis ſtimulos ſuffieiebat. *Ita extat apud Linekum pag.* 210. *ex Conſalvi diario*; compertumque, *uti ſubdit Linekus*, exemplis noo paucis eſt, ingentem lætitiæ ſenſum præferre ſolitum, quoties vel loqueretur de rebus domeſticorum, vel loquentes audiret; adeo ut literas geſtorum indices noſtrorum, iterum iterumque legendas curaret; quo tamquam ſemen bonum altius in animos deſcenderent, frugemque ei ubeF riorem redderent. *Nec præteriri debet* gratificandi ſtudium, ſi quid a quopiam recte laudabiliterque geſtum eſſet: tum enimvero geſtire gaudio, accedere, probare factum, memorare, ceteriſque in exemplum proponere, gratum ſuum animum oſtendere, minimalque quaſque occaſiones captare exhilarandi, beneque de iis merendi: nihil demum non agere, quo gratum ſuum animum beneficiis, obſequiis, & quoquo poſſet officiorum genere, teſtatum relinqueret: *prout è dicto diario narrat Linekus pag.* 211.

cura paterna circa res neceſſarias,

830 *Nec levem Societatis Moderatori conciliabat benevolentiam, quod ſuis proſpiceret adeo accurate de omnibus neceſſariis. Rem confirmo ex Bartolo lib.* 3. *num.* 42. Ubicumque ſpes affulgeret, poſſe illis humana diligentia ſuccurri, nihil omittebat, quo illis adeſſet: eamque ob cauſam, ſanus ægrotulve quis foret, nolebat quemquam ſibi ullo modo eſſe ſollicitum, & ſive tuendæ, ſive reſocillandæ valetudini, aliunde quam a ſe ſubſidia quærere, quæ profuſiſſima accuratione omnibus ſuggerebat; haudquaquam exſpectans, dum ea peterentur, ſed

peten-

petendi pudorem proviſione, ac liberalitate antevertens. Ne qua vero mente exciderent, adnotabat ea diligenter: obſervatuſque eſt, cum ad diſcutiendam negotiorum turbam, quibus Præpoſiti officium premitur, aliis alia crederet: quod ſuorum neceſſitatibus deeſſet, hoc ſolum peculiariter animo tenuiſſe, prinrque ulrn miniſtris, ut providerent, in memoriam revocaſſe. Nemo itineri ſe dabat, quin pridie, quam domo exiret, illi ſe ſiſteret: ubi coram minutim perluſtrabat, ecquid ei deeſſet recularum, quæ viatori pauperi conducunt. Nemo diſcrimen incurrebat, quin præſens vel abſens ſolicita opera opitularetur laboranti. *Quidnam autem ſanctus Pater fecerit pro P. Joanne Guttano, a prædonibus Turcis capto, & in Africam abducto, quantaque cum ſedulitate in ipſius redemptionem intenderit, ibidem refertur: de qua re videri etiam poteſt Orlandinus lib. 14. n. 18.*

ac victum, 831 *Quamvis vero eſſet Vir ſanctus* tenuiſſimi victus *ex Ribadeneira lib. 4. cap. 18. optabat tamen, ut ſui juniores ſapido prandio reſtaurarent vires corporis ad obſequia Dei. Apud Lanekum quippe habemus pag.* 220. Quoties videret quempiam juvenum jucundo guſtatu edulia ſumentem, viſum geſtire gaudio Ignatium. Quam etiam ob cauſam cum Benedictum Palmium, adoleſcentem pinguiculum, cupide edentem aſpectaviſſet; vocatum ad ſe magna bilaritudinis ſignificatione excepiſſe, atque ne io ruborem daretur, commendaviſſe porro ut pergeret, ſecuturiſque divinis obſequiis atque laboribus vires pararet. *Hæc ille, citans P. Conſalvum in diario.*

fiducia de ſuorum ea. pac tate 832 *Mirifice etiam* S. Ignatius *ſibi devinciebat ſubditorum animos ingenti illa fiducia, quam de ipſis habere ſeſe oſtendebat in rebus agendis; quo fiebat, ut neque in eorum officia importune ſe ingereret, neque datæ ad rerum exſecutionem poteſtatis limites nimis reſtricte coarctaret. Audiatur Maffeius lib. 3. cap. 10.* Ad officia vel negotia, quæ per ſe obire non poſſet, cum viris principibus tranſigenda, viros eligebat rerum uſu ac dicendi copia præditos, atque iis ita vel ſcripto vel verbis mandata dabat, ut liberum iis omnino relinqueret, cum in rem præſentem veniſſent, ſine ullo ipſius reſpectu, omnia ex re, & ex tempore moderari. Idemque ſub veſperam ad ſe redeunti cuipiam ex iis, eum rei geſtæ rationem ab eo repoſceret, primum omnium, Satin' (ajebat) ex animi tui ſententia? Quæ liberalitas hominis & ipſi cauſæ multum proderat, & ſuorum illi mire devinciebat animos, & eoſdem ad exſequenda negotia perquam alacres promptoque reddebat.

atque amplæ ea rebus perrexallum dis poteſtas. 833 *Res elucet in exemplo, quod ſubdit*: Anno poſt Chriſtum natum MDLII. cum ad res in Luſitania componendas Michaelem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem admiſſum; licet ei varias præceptiones ac monita ediderit conſignata litteris; tamen cum probe noſſet fidem ac prudentiam viri, non modo permiſit, ut, cum in provinciam perveniſſet, ſuo arbitratu conſilia rebus aptaret; ſed etiam permulta ei dedit ſolia pura, ſuo munita cbirngrapho, quibus ille, prout opus eſſet, quidquid videretur, inſcriberet, ac deinde obſignatas epiſtolas, cuicumque expediret, ipſius nomine redderet. Atque hanc conſuetudinem laxe cum procuratoribus ac nuntiis agendi, ſemper magno cum emolumento retinuit. *Hæc ibi. Legi etiam merentur, quæ inferius paragraphi 86. par. 3. reſponſione 22. ſibi contigiſſe refert P. Olivarius Manareus.*

834 *Neque mas ille Sanctli obtinebat dumtaxat in rebus gravioribus, verum etiam in quotidianis.* Quin etiam (*ita pergit Maffeius*) præfectis inferioribus minime maligne ſuum cuique jus ac poteſtatem impertire conſueverat, cavebatque diligenter, ne, quæ per eos agenda forent, uſurparet ipſe, vel ea re quidquam omnino apud ſubjectos de illorum auctoritate vel exiſtimatione minueret. Verumtamen iis ita laxabat habenas, ut eaidem adduceret, quoties vellet, nec non in eorum inſtituta, moreique & adminiſtrandi genus diſſimulanter inquireret. Exſtat epiſtola ipſius ad Præpoſitum provinciæ Luſitaniæ, in hanc ſententiam ſcripta: *cujus ibidem partem hanc inſert:*

conſtat ex epiſtola ejus i 835 Neque vero Provincialis aut Generalis Præpoſiti officium eſt, inquit, minuta quæque ac temporaria præſertim in adminiſtrando lectari: ſed cum ad perſonæ dignitatem boneſtius, tum ad tranquillitatem animi tutius eſt, ea præfectis inferioribus delegare, & rei conſectæ rationem ab eis deinde repetere. Equidem in meo fungendo munere id ipſum ſequor, atque hujuſce conſilii majorem in dies fructum capio: quippe cum & labore & ſolicitudine levari me magnopere ſentiam. Ac tibi quoque valde ſum auctor, ut curas & cogitationes tuas defigas in commodis & ſalute potiſſimum univerſæ provinciæ: & in rebus quidem ſingulis ordinandis ac diſponendis, cum opus eſt, & ipſa verſere, & bominum tuo judicio peritorum ſententiam exquiras. Ceterum ab iiſdem rebus per te curandis tranſigendiſque ut plurimum abſtineas, ſed inſtar excelſi cujuſdam motoris, orbes tibi ſubjunctos æquabiliter, & cum gravitate ciere pergas: a quibus deinde, ut a proximis cauſis, propria cujuſque effecta proveniant.

cujus ſa. menti ſi pro ducitur. 836 Quod ſi feceris, & plura, & magis tuo muneri convenientia ſine tumultu ac trepidatione confeceris. Præterea illud eſt in hac ratione commodi, quod, ſi quid in agendo peccetur, ejus peccati præſtat in tuis adminiſtris, quam in te reſidere culpam: ac multo magis decet, quidquid ipſi deliquerint, corrigi abs te, quam ſi tu erraveris (quod perfacile eſt ſingula curioſius perſequenti,) te ab inferioribus emendari. Quod reliquum eſt, nobis Dominus Jeſus Chriſtus, ad ipſius voluntatem & clare intelligendam, & rite exſequendam, pro ſua benignitate lumen ac vires impertiat. Romæ XI. Kal. Januarias MDLII. *Hactenus Sanctus apud Maffeium, varias ibidem congerentem rationes ad præſens argumentum.*

Quæ vero mirandæ in. volucres ea officia præ ſtiterint ſuperiorum,

Ampla poteſtas S. Francifco Borgiæ ab Ignatio dat a i

837 *Amplam vero illam poteſtatem, quam* S. Ignatius *faciebat ſuis in rerum procuratione adminiſtris, placet oſtendere ex litteris patentibus, quibus P. Franciſcum Borgiam facit Commiſſarium generalem in Hiſpaniis & Indiis. Earum exemplar ex archivo noſtro Romano a P. Ignatio Pinio exaratum, huc tranſcribo:* Ignatius de Loyola, Societatis Jeſu Præpoſitus Generalis, chariſſimo in Chriſto fratri noſtro D°. Francilco Borja, commiſſario in regnis Hiſpaniarum & Indiarum ejuſdem Societatis, ſalutem in Domino ſempiternam. Cum diu multumque probatæ nobis & perſpectæ vitæ tuæ integritati, doctrinæ, & in rebus gerendis prudentiæ, quæ eſt in Chriſto Jeſu, ac ceteris ipſius in te donis, plurimum confidamus; cumque in quatuor noſtris provinciis Hiſpaniarum, & aliis Indiarum, ſereniſſimo Portugalliæ Regi & etiam Cæſareæ majeſtati ſubditarum, multa ſint circa perſonas, loca, reſque alias Societatis noſtræ ſive admiſſas, ſive admittendas, quæ præſentia

A ſentia alicujus, qui noſtra authoritate plena fungatur, indigeant; viſum eſt nobis expedire ad
AUCT. J. P. Dei gloriam, & bonam noſtri officii adminiſtrationem, & ſpiritualem prædictarum provinciarum profectum, ut tibi hoc oneris committeremus.

ſicut patet ex literis patentibus.

838 Nos igitur omnia a te geſta & ordinata poſtquam a doctore Hieronymo Natali, tunc commiſſario noſtro in dictis regnis, auctoritatem accepiſti, approbando, confirmando, rata & grata nobis eſſe declarando, te in commiſſarium generalem, tum in quatuor provinciis dictis, Aragoniæ, Caſtellæ, Portugalliæ, & Bæticæ, ſive Vandaliæ; tum etiam in Indiarum regionibus ad juriſdictionem prædictorum regnorum pertinentibus, cum omni noſtra authoritate, ad perſonas, domos, & collegia admiſſa gubernanda & nova etiam admittenda, & ad alia omnia, quam per Sedis Apoſtolicæ conceſſionem communicare poſſumus, conſtituentes, ut tibi omnes, qui ſub noſtra obedientia ſunt in prædictis provinciis, perinde ut nobis, obediant, & tu, ut in Domino convenire ſenties, in rebus omnibus, quæ ad noſtrum officium pertinent, libere auctoritate noB ſtra procedas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti committimus, injungimus & ordinamus: & ut ipſa æterna Sapientia te in omnibus illuſtrare & regere dignetur, precamur. Datum Romæ in ædibus Societatis Jeſu Idibus Novembris MDLV. Ignatius. *Ex hactenus dictis conſequens eſt, quam fortiter ac ſuaviter rexerit ſanctus Pater.*

§. LXXXII. Qualem ſe præbuerit ſanctus Pater erga novitios.

Rem maximi momenti conſtituit, quinam in Societatem admittantur.

PRæcipua quadam, *inquit Maffeius lib. 3. cap.* 10. fuit obſervatione in hominibus ad Societatem adſcribendis. Quam ille rem tanti momenti ducebat eſſe, ut, cum alioquin è cuſtodia corporis evolare quam primum optaret, hanc unam ob cautam in aliquot annos propagari ſibi vitæ ſpatia cuperet, quoad nimiram tirocinii formula ac diſciplina ad Societatis uſum & inſtitutum probe conſtituta foret. *In noſtro inſtrumento Hiſpanico* Dichos y echos *&c. inter alia, quæ ſub titulo eorum, quæ ſpectant perſonam* S. Ignatii, *narrantur, P. Polancus num.* 23. *hæc refert*: Dicebat, ſi aliquid deberet ſeſe inducere ad deſiderandam vitam (tametſi in hac re ſele non determinabat) illud eſſe, ut foret difficilis in hominibus ad Societatem admittendis. *Dotes porro ſequentes in illis requirebat, ex narratione Maffei ibidem*: Tirones autem ille non a naturali quadam bonitate vel potius tarditate; ſed a vigore magis ingenii, & rerum gerendarum adjumentis, legebat; negabatque, qui ad populi negotia factus non eſſet, eumdem eſſe ad miniſteria Societatis idoneum. Quod ſi quis bardum quempiam eo nomine obtruderet, quod ipſum utique è ſeculi naufragio diceret evaſurum; nihilominus recuſabat Ignatius, neminem affirmans è Societate Jeſu dicendum eſſe, qui ad ſuam unius, non etiam ad aliorum ſalutem, & acriter & ſcienter poſſet incumbere. *Et ſane ipſemet Sanctus ſuum circa admittendos ad probationem diſerte ſenſum exprimit prima parte Conſtitutionum, cap.* 1. *num.* 3. Refert, *inquiens*, plurimum ad divinum ſervitium, convenientem haberi delectum eorum, qui admittuntur, & diligentiam adhiberi, ut intelligatur, quæ eorum C ſint dotes & vocatio.

840 *Quænam vero dotes in illis requirantur, habes loco citato, cap.* 2. *De horrore ab iis omnibus, quæ mundus amat, & amplectitur; atque affectu erga ea, quæ mundi Salvator in pretio habuit, exoptando ei aſſimilari, ac imitari aliquo modo creatorem ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ejuſque veſtibus & inſignibus indui &c. agitur in Examine generali cap.* 4. *num.* 44. *Et ibidem præſcribitur, ut interrogentur, an hujuſmodi deſideria tam ſalutaria, & ad perfectionem animarum ſuarum tam fructuoſa, in ſe ſentiant. Monque num.* 45. *ſic dicitur*: Quod ſi quis propter humanam noſtram debilitatem ac miſeriam, in ſe hujuſmodi tam inflammata in Domino deſideria non ſentiret; interrogetur, an certe deſiderium in ſe ſentiat, hujuſmodi deſideria ſentiendi *&c. Enimvero ſi Societatis homines exigamus ad illam amuſſim, quam, ſicuti legere eſt apud Bartolum lib.* 3. *num.* 17. *ſignavit P. Hieronymus Natalis, fronti Conſtitutionum, eodem Bartolo referente, diu præfixam; vide, quantam ſui abnegationem, ac verum caducarum contemptum, vel ſerium ſaltem & efficax iſtarum virtutum deſiderium, afferre ad Societatem par ſit ejuſdem tirones, quorum animis utique alte inſculpenda eſt amuſſis illa, de qua dicebam, his verbis expreſſa.* D *vocati ut, do mortui, ac ſoli Chri, ſto viventes.* E

841 Homines mundo crucifixos, & quibus mundus ipſe crucifixus ſit, vitæ noſtræ ratio nos eſſe poſtulat. Homines, inquam, novos, qui ſuis ſe affectibus exuerint, ut Chriſtum induerent; ſibi mortuos, ut juſtitiæ viverent. Qui ut divus Paulus ait, In laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuavitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, ſe Dei miniſtros exhibeant, per arma juſtitiæ a dextris, & a ſiniſtris; per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam; per proſpera denique & adverſa magnis itineribus ad cæleſtem patriam & ipſi contendant, & alios etiam, quacumque poſſunt ope, ſtudioque compellant, maximam Dei gloriam ſemper intuentes. *Hæc ibi.* *neque indumenta.*

842 Quos autem ad probationem admiſerat, *inquit Maffeius de ſancto Patre, loco citato*, eorum ſpiritum dabat operam, ut quam plurimis experimentis cognoſceret penitus; neque illos tantum ad ſuavem quemdam ſenſum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur;) ſed ad veras ac ſolidas virtutes erudiebat .., ac præſertim ut ad nullius rei quamvis ceteroqui amabilis amorem tamquam ad ſcopulum adhæreſcerent; ſed ab omni alia cupiditate, vel etiam propenſione, ſoluti ac liberi, ex uno tantum Superiorum nutu ac voluntate penderent, neque aſſueſcerent abditos eorum ſenſus exquirere, vel imperia ſciſcitari; vel quem, quibuſve de cauſis idem aut ſupra ceteros tollerent, aut etiam infra, ſuo arbitratu deprimerent: ſed illis omne judicium & conſilium a Superis datum; ſibi ſimpliciratis & obſequii gloriam eſſe relictam putarent; eſſentque proinde ad omnia quamvis ardua, & abſurda, & ſubita paratiſſimi. *Præter hæc, Bartolus lib.* 3. *num.* 18. *è quadam ſancti Patris epiſtola profert varias alias exercitationes, quibus novellas illas plantas excolebat. Quibus ex citato auctore adjunga iſta*: Jubebat & tirocinium aggreſſos, eodem, quo venerant, veſtium cultu tamdiu incedere, dum uſu laceræ fruſtatim deciderent, Sic arcis olim Neapolitanæ ducem novi- *Plurimis experimentis probat.* F

tium;

A tium; ſic affinem ſuum Araozium, & iis ſimiles heteromallo, ut erant, auroque ſplendidos, in eoqui famulatu, in circumferenda oſtiatim per Urbem ad ſtipem mantica; in abluendis ante noſtras ædes lancibus, prætereuntium omnium conſpicuos oculis, totum biennium tenuit.. Quod magno profectus ſui compendio tirones ipſi optime advertebant. Inter quos Gonzalus Sylveria (Monomotapæ [in regno] poſtea profuſo ſanguine Chriſtum, quem prædicaverat, glorioſe profeſſus) ſuas illas de ſeculo veſtes quoties exueret, Me miſerum, ejebat exprobrans, quem ſibi homines alium eſſe fingunt, cum ne veſtem quidem hactenus mutarim. *Ex his intelligitur, quanti fuerit Fundatori ſanctiſſimo cara tironum exercendorum: de qua ſcribit etiam Orlandinus lib. 7. num. 2. & ſeqq. qui lib. 5. num. 1. ann. 1545. iſta præmiſerat:*

& cum de. ſtello candidatos in Lo. yolam ad. mittit,

843 Caute omnia circumſpectans Ignatius, ſtatuit apud animum ſuum, duo ſibi antiquiſſima ſemper fore; alterum, ne quempiam ſine magno delectu Societate reciperet: alterum, ne quis in eam jam receptus, ad animarum ante cauſas adhiberetur, quam multa & magna ſuæ documenta B virtutis atque prudentiæ domi foriſque dediſſet. Uſu quippe quotidiano reddebatur beatus Pater in tractanda Societate ſolertior, & œcumenico jam inſtante concilio facile poterat admoneri, laborandum ſuæ eſſe familiæ de tuenda opinione jam parta, ſi & concilio Patribus ſua vellet inſtituta probari, & cunctæ ſimul Eccleſiæ, qualis hæc Societas eſſet, quibuſque imbuta moribus, declarari. Hiſce animi decretis ac legibus ita parebat, ut cum multis ex partibus dynaſtarum, ac præſulum poſtulationibus urgeretur, ſuorum potius paucitatem excuſaret, quam ut in aliquod diſcrimen Societatis nomen, ſi temere annuiſſet, offerret.

eundi habenas, non quovis, ſed qualescumque in eam tam egregiam,

844 Cumque ex omni ætate complures Societatis ineundæ gratia concurrerent; is ita cujuſque naturam atque indolem, vires ac propenſiones explorabat; ita vitam omnem ac mores excutiebat, adhibito non domeſticorum modo, verum etiam externorum notorumque teſtimonio, ut neminem non ad id natum, ac prope factum, in ſuum cœtum numerumque conſcriberet. Malebat quippe, quod crebris ſolebat uſurpare ſermonibus, Societatem virtute præſtare, quam numero: & re magis ipſa, quam nomine eultuque diſtingui. Et C quamquam ſtudio ad eos maxime ferebatur, quorum jam cernebat haud exiguos in doctrina proceſſus; tamen ad inſtantia Eccleſiæ tempora, non tam eos, qui doctrina, quam qui rerum uſu valerent, & in communi hominum cœtu, gradu aliquo dignitatis excelletent, exigebat: quod horum brevi in Societatem ſuus fructus extaret, & auctoritas ipſa jam parta plurimi momenti eſſet, ſive ad graviora gerenda negotia, ſive ad agendum pro dignitate cum proximis viriſque principibus. Quamquam id genus hominum beatus Pater eo periclitabatur attentius, quo notabilior eorum in utramque partem expectabatur eventus: qui ſi voto expectationique minime reſponderent, non dubitabat eos, humanis judiciis ſermonibuſque neglectis, de ſuo cœtu dimittere.

ita tamen ut benignitatem ergo illius cum accuratione jungeret

845 *Verum ſicut fortiter & ſuaviter præerat* Ignatius *Societati, ſic mira dexteritate paternam benignitatem cum exacta diſciplinæ ratione contemperans, novella hæc germina excolebat exercebatque.* Mitem ſe fere, *ut eſt apud Bartolum lib. 3. num. 38.* atque affabilem iis exhibebat Ignatius, illoſque miſerans, non aliud ab iis exigebat, quam quod re- D
præſentare tunc poterant, dum id temporis exile, AUCT.
fructus non vulgares virtutis egregie ſpondere vi- J. P.
deretur. *Res ibidem exponitur in exemplo*: Admiſſus fuerat in tirocinium ad domeſtica opera juvenis, cui erat latis copioſa & commoda res. Chriſti effigiem de cruce pendentis, & extantis in baſi Deiparæ, ſecum is tulerat, magni utramque pretii, & qua mirifice afficiebatur tum propter excellentiam operis, tum ob ſenſum privatæ pietatis. Hanc penes ſe haberet, indulſit Vir ſanctus, nec ullo indicio innuit, vel id parum decere religioſam paupertatem, vel aliquando ab eo auferendam. Crevit adoleſcentis virtus etiam ſupra veteranos, valido præſertim ſuimet domitu & contemptione. Quod ubi advertit Ignatius, Bene eſt, ait; jam, quando integre non modo ab ſeculo eſt liber, verum etiam a ſe ipſo, poteſt Chriſti effigies, quam mente nunc gerit, illius è manibus detrahi. Factumque ita eſt, juvene oltro etiam cedente abſque ullo prorſus difficultatis ſenſu.

uti & patientiam:

846 *Aſt aliud paternæ patientiæ exemplum ibidem datur in hæc verba*: Mirabilior patientia Viri ſancti fuit levitatibus perferendis Petri Ribadeneiræ admodum juvenis, cujus tunc vivacior indoles, ægre virtutum interioribus ſtudiis animum applicabat, nec pati poterat tenacem tot regularum diſciplinam. Quara Ignatio ſuadebant patres, eum dimitteret. At is, ſagaci præſagio de ſoli natura, proventus divinans magnos & nobiles; magiſque adoleſcentulum ætatis, quam animi vitio errare; ſemper illi patrocinatus eſt, interea tolerans & pueriles ejus emendans papulas; adeo ut illum aut inflictis offenſum pœnis, aut vitæ genus tam triſte pertæſum, urgentemque identidem dimitti, ſolerti ſemper amabilitate reſtituerit in gradu, & ſuſtinuerit tamdiu, quoad transformaſſet in virum denique, a quo Societas.. decus ingens aecepit.

honoratos non ſignes bona, vitios comprobat:

847 Homines pariter nobilitate aut litteris inſignes, ſed ab ſeculo novos haudquaquam promiſcue habebat; ſed honorifice compellans, ne excellentiæ quidem, dominationis, doctoris, & iſtiuſmodi, quibus inſueverant, parcebat titulis, donec poſſent jam illos ſpernere, vel puderet, honore tam diſpari inter pares ab eo affici, rogarentque, iis deinceps omiſſis, eommuni jure ac modo haberi. Verumenimvero ubi jam altia niti radicibus vidiſſet, ac tutam ſibi virtutis arduæ ab F
iis extundendæ præbere materiam, nullos æque acriter experiebatur. *Quibus autem de cauſis id faceret, invenies apud dictum auctorem*: Horum unus fuit, *cujus ibidem exemplum proponitur*, Gaſpar Loartius, Hiſpania tota theologus celebris, a M. Joanne Avila viro ſancto, cum aliquot aliis ad Ignatium tranſmiſſus; qui, ubi jam parem ferendo malleo perſpexit, Ludovico Gonzales Miniſtro domus poliendum commiſit: dato negotio, tundendo, ſcalpendo, pungendo ne parceret, ſed experimenti progreſſum ſimul obſervaret. Ipſe interea velut horum ignorans, mitis modis tironem omni benevolentia recreabat: quod erat illi cum iis uſitatum, quorum tentabat conſtantiam, ne undequaque preſſi moleſtius, perſeverantiam deſperarent.. Porro ars iſta duplex exercendi alternis atque conſolandi, feliciter adeo in Loartio ceſſit, ut interrogatus aliquando a Miniſtro, de Ignatio quid ſentiret; Fontem ſibi, ait, videri oleo profluum, hoc eſt, melleum totum ac ſuavem. De me vero, intulit Miniſter, quid tibi viſum

A vitum eſt? Tu, inquit, tranquille admodum aſperitatem ſignificans, fons mihi videre aceto profluus. Quæ viri reſponſio valde exhilaravit Ignatium: qui tamen extnde Miniſtrum juſſit mitius cum illo agere.

AUCT. J. P.

multa eadem ſtrenuis indulgue,

848 *Cæterum, ut reliqua perſequamur, ſatagebat optimus Pater*, ne cuiquam etiam novitiorum juſta triſtitiæ, gemituumque cauſa præberetur, ex *Conſalvi diario apud Lucenum pag.* 248. *Curabat etiam*, ne quid inſtinctu cujuſquam tirones præſertim junioreſque perciperent, quod animi tranquillitati obturbaret, inſtitutiſque noſtris ac moribus adverſaretur; *ſicut pag.* 249. *ex Ribadeneiræ Ms. refert idem auctor. Indulgebat autem eis interpolationes quaſdam ac remiſſiones animi.* Non igitur ſinebat eos gravari, ac ne ſeptis domeſticis ita attineri concluſos, quin ſæpiuſcule horti viridaria adirent, atque inambulando commoverent leſe, inſtaurarentque: dummodo ſilentii legem ſartam tectamque (cum domi id fierent) ſervarent, modeſtiamque, quæ deceret tirones, colerent; *ex Conſalvi diario apud citatum ſcriptorem*

B *pag.* 258. *ubi inſuper addit hæc.*

eorum deſiderio obſequitur;

849 Non raro etiam juvenilibus eorum deſideriis velificatus, ut ea ratione aſperitates ſi quæ religioſæ diſciplinæ eſſent, eas tamquam condimento quodam leniret, guſtatuque gatiores efficeret. Edtrum id, *inquit*, in novitio diſcipulo, qui in horto domeſtico ficus ſublegerat, gulæque luæ furtim dicaverat. Nam cum ab Ignatio accitus, eoque de opere rogatus, candide atque aperte confeſſus ſuiſſet, ſe illius eſcæ dulcedine illectum delicias eas ſibi perperam paraviſſe; Bene, inquit, habet, Ignatius: quia ex rei veritate elocutus es omnia, ficus bene multas tibi dabo: vocatoque obſonatore, jubet eum ad forum concedere, corbiculumque plenum ficuum emere, (ae) deferre novitio, quibus ad ſatietatem, ſi vellet, veſceretur. *Ita ille ibidem ex Conſalvi diario.*

vult eos obedientes; eam tamen conducit ad voca devotionis &c.

850 *Volebat* Ignatius, *tirones ut eſſent in obedientia præſtantes, & ad omnia prompti.* Monebat ſiquidem domum ingreſſuros, *ex fide Bartoli lib.* 3. *num.* 39. ipſo in limine, velut confinio religionis & ſeculi, non ſine illic perpetuam & quietam iis ſedem, niſi pede conjunctim utroque, voluntate nimirum & judicio, limen tranſilirent, ex-

C pediti ad omnes illorum nutus, quoſcumque illis Deus præficeret. *Ex epiſtola P. Horatii Arnaldi ad P. Danielem Bartolum, de qua non dicam, huc delibo circa juniores noſtros iſta, ex Italico*: P. Lælius Biſciolus mihi narravit; quod, dum una cum aliis ipſe eſſet juvenis Romæ ſub S. Ignatio, quoties illi Pater mane veniebat obviam, ex le quæreret, an ſumpſiſſet jentaculum: ſi negaret, mox illum mittebat ad patrem Miniſtrum, ut illud lumeret. Sed maxime requirebat in junioribus promptam in omnibus ſine replica obedientiam. *Fatlum ſanctis Pateis, ſacerdotem quemdam ex noſtris acriter corripientis, quod cum novitio de rebus ab inſtituto noſtro alienis loqueretur &c. narrat Ribadeneira lib.* 5. *cap.* 10. *Quamquam vero laudabilis apud nos ſit fervor, quo tirones in ipſo tirocinio, peracta & accepta a Superiore facultate, vota Deo nuncupant, quæ devotionis vocantur; non probabat tamen ſanctus Pater, ante expletos duos tirocinii annos, quemptam eo induci. Id conficitur ex apographo noſtro Romano, quod inſcribitur* Dichos y echos *&c. ſub titulo* De gubernatione & cura novitiorum; *unde referente Ludovico Conſalvo, num.* 12. *tranſero huc ex Hiſpanico iſta*: Elapſo Januario, D quando pater Natalis loquebatur cum Patre noſtro ſuper emiſſione votorum; dixit Pater, numquam ſibi placuiſſe, duos ante annos inducere novitios, ut ea emitterent. *His adde aliud, quod ex ejuſdem Conſalvi relatione, num.* 4. *habemus*: Solet noſter Pater eſſe valde rigidus, ut tirones non loquantur cum externis, maxime cum conſanguineis & amicis.

851 *Quo referendi ſint communes novitiorum To-* Exh Tom. *ni, quos vocant, diſcimus ex epiſtola P. Horatii Arnaldi, ad P. Danielem Bartolum data Savonæ* XXIII. *Septembris* 1650. *& documentis noſtris Romanis inſerta; unde iſta ex Italico huc tranſero*: Auctor Tonorum, qui declamantur a novitiis, ut diſcant dicere ad concionem, eſt P. Joannes Baptiſta Velati (*de quo memini ſupra num.* 596.) Iple mihi id dixit. Hic cum pictor eſſet, ingreſſus erat Societatem, & munus obibat coadjutoris. Hoc inſuper erat ei ſingulare, ut delectaretur audiendis concionibus. Januis clauſis aſcendebat cathedram in templo, & concionabatur. Quadam vice S. Ignatius è feneſtella ipſum audivit, & adeo ei placuit, E ut ſtudiis ipſum admoverit, & evaſerit concionator in primis Italiæ pulpitis, atque ediderit multa pulchra documenta, omni ſtatui accommodata. Quando erat auditus a Sancto, tunc declamabat eoſdem ipſos Tonos, quibus nunc utuntur novitii.

§. LXXXIII. Induſtria in formandis Societatis Jeſu præſidibus; frequens communicatio litterarum.

Induſtriam Sancti in formandis Superioribus prædilectus S. Franciſcus Xaverius.

S. *Auctus Franciſcus Xaverius Cocino* IV. *Kal. Februarii anno* 1552. *inter alia, quæ ad* S. Ignatium *ſcribit, iſta memorat apud Petrum Poſſinum epiſtola* 17. Unam a te peto gratiam, quam, ſi præſens adeſſem, poſitis humi ante tuos ſanctos pedes genibus ſupplex rogarem; ea autem eſt, ut huc mittas virum aliquem tuæ ſanctæ Caritati penitus perſpectum, & plane probatum rectorem præficiendum collegio Goano. Nam homine, quem tu elegeris, quemque manu, ut ſic dicam, iſta tua idoneum formaveris, vehementer eget id collegium. *Et eodem anno* V. *Idus Aprilis Goa ſic* F *ſcribit*: Oro te atque obſecro per Jeſum, ut aliquem abs te ipſo delectum, hujus collegii *Goani* rectorem conſtituas. Ut enim is non abundet doctrinarum ſcientia; tamen quiſquis erit tuo judicio delectus, profecto talis erit, qualem hæc domus requirit. Patres quippe ac fratres, qui hiſce in locis verſantur, mirandum in modum expetunt ab Urbe moderatorem ejuſmodi, qui tecum diu ac multum fuerit. *Ita Indiarum Apoſtolus de excellenti induſtria* S. Ignatii *in efformandis ad omnes bonæ gubernationis leges Superioribus ſcribit apud Turſellinum lib.* 4. *epiſtola* 6.

Quæ ſcan in iis doctrinæ exquirere Ignatius,

853 *Quibus vero dotibus commendari debeat, qui collegiis præeſt, expreſſit ipſemet ſanctus Pater Conſtitutionum par.* 4. *cap.* 10. *num.* 4. *numerum* magni ſit exempli, magnæ ædificationis, magnæ etiam mortificationis in omnibus pravis inclinationibus, & in obedientia præcipue ac humilitate probatus: qui donum etiam diſcretionis habeat, ad gubernandum idoneus, in rebus agendis verſatus, in ſpiritualibus exercitatus ſit. Qui ſeveritatem luo tempore & loco cum benignitate miſcere noverit

A verit &c. *Magno utique virtutum comitatu opus eſt ad hoc munus*; nempe domitos habere animi ſui motus, *ex Bartolo lib. 3. num. 49.* qui fructus eſt reportatæ aſſiduo de le victoriæ; experimentum ſui diuturnum præbuiſſe in obſervatione regularum etiam minimarum; in caula & obſequio Dei fortem eſſe; paternum animum fovere, & eſſe ad obtemperandum ſemper expeditum. His auctos dotibus elaborabat Ignatius io Superiores, ac principio quidem periclitabatur illos in rebus impeditis; neve uſum regendi ſuorum damno ſerius diſcerent, docebat illum nihil minus advertentes.

Et quomodo eos exercuerit: ineptos ab officio amovens.

854 Accerſebat non raro ad quotidianam conſultationem, quæ ultra horam nec proferebatur, nec deliberabat, niſi de uno tantum ex iis, quæ tunc occurriſſeot, oegotio: commeodabat illis ſi quos haberet difficiles, & in religioſo propoſito nutantes: tractanda illis committebat peculiaria noonulla, viamque monſtrabat ea feliciter extricaodi, iotegram illis interea permittens exleeutionis libertatem, non quaſi rei ab le demanda-

B ıæ, ſed propriæ, & cujus ipſi auctores eſſent; ſic eoim iogenium ſubtilius acui, induſtriamque pertinacius operi inſtare. Conſectis autem quæ præſtari ab iis optaverat, revocare illos ad calculum; quærere, ecquid ipſi ſibi feciſſent ſatis; laudare prudentiam, ubi eommode exiſſet: ubi vero minus, ſodicare, quanam potuiſſet fortunatius exire. Sic paulatim iis & oculos, & animos dabat, ad res ſuis auſpiciis gerendas, aquilæ in morem, pullos extra nidum experiundis alis, propiore gyro provocantis. Poſtquam autem ſatis perſpexerat, poſſe tuto ſe illis confidere; tunc taodem gubernaculis admotos per ſeſe illos volebat rem agere: ac ſi quando ambigui quid juberet, quid auctor eſſer, requirerent, reſponſum ex eo aliud non ferebant, niſi ut ſoo officio ſungereotur.. Taodem quos præeſſe aliis juſſerat, ſi eommuni obeſſent diſciplinæ, ſeu naturæ vitio, ſeu virtutis imbecillitate, loco illos conſtanter movebat, ut duos ex illis novem primis inſtituti ſociis amovit, Neapoli alterum, alterum in Luſitania; quod etſi vitæ mentiſque optimæ viri eſſent, parum tamen ſecundos eventus haberent in

C interiori ſoorum gubernatione. *Conſule Orlandium lib. 12. num. 23. & 55.*

Capacitatem præſidum metiebatur non ætate, ſed meritis.

855 *Jam vero in deligendis ad gubernandum præſidibus non metiebatur ſola ætate, in religioſo inſtituto tranſacta, capacitatem eorum; ſed in eo juniores etiam promovebat, quando gerendæ rei capacitas ſupplebat ætatem.* Sic, *referente Lieuko pag. 556.* patrem Michaelem Torres vix uno poſt noviciatum anno exacto, ad viſitationem cujuſdam provinciæ cum viſitatoris auctoritate ablegavit. *Ita ille ex Conſalvi diario, quod citat. Exemplo etiam ſit P. Quintinus Charlat; de quo vide patrem Mathiam Tannerum in Societate Europæa pag. 53. col. 2. A ſancto Patre* copia.. Societatis *ei* facta anno MDLII. .. eum Quiotini virtus uſu confirmata ſatis: e efferret, anno vertente illum collegio Romano rectorem præfecit. *Occurrit ibidem pag. 56. col. 1. P. Bernardus Oliverius*; *cujus* indolem .. rebus quibuſvis gerendis Igoatius illico agnovit idoneam; ideoque ſacris iniriatum ordinibus, paucos poſt tirocioii menſes Romanæ domus Mioiſtrum eſſe juſſit, ut eum per ſe ipſe in vita religioſa probaret, inque modico illo magiſtrato mooitis opportunis imbueret ad ampliores gubernandi gradus.

856 *Et nonnullis interjectis, indidem habemus,* D *quod* eum .. votis jam Societati adſtrictum, Romaoi rectorem collegii haud longo intervallo, anno ſcilicet MDLIII. renuntiarit. *His adde ex pag.* AUCT. J. P. *non ſolæ ætatis.* *65. col. 1. P. Franciſcum de Villa nova: qui fuit* julius ab Igoatio necdum ſacerdos, imo neque humaoiores ſcholas adhuc emeoſus, ſociis in collegio rectoris titulo præeſſe. *P. Leonem Enriquez quid memorem? qui, ſicut narratur ibidem pag. 521. col. 1.* facta ab ſummo Pontifice poteſtate, initiatus eſt *ſacerdotio*, anoo ætatis XXIII. ſtatimque.. numeroſiſſimi collegii *Conimbricenſis* confeſſarium egit, & ſpiritus præfectum .. Contigit inter hæc anno MDLIII. Conſtitutiones Societatis per univerſam Societatem obſervandas publicari, quibus in morem adducendis cum ſingulari cora S. Ignatius maxime idoneos Superiores ubique conſtitueret, Conimbricenſi collegio rectorem dedit Leonem.

857 *Nec* S. Ignatius, *dum ad munus gubernandi legeres ac formares ſuos, patriam conſiderabat,* *nec etiam patriæ.* *ſed merita. Numquid enim* S. Ignatio jubente, cunctis probantibus, rector primus Romano collegio Gallus imponebatur, Hiſpanus Pariſienſi, E Peruſino Belga, Patavino Gallus; *uti habemus ex epiſt. 2. reverendi admodum patris noſtri Goſwini Nickel Præpoſiti Generalis? At de his ſatis. De mira Sancti in regendo prudentia ſcribit Bartolus lib 3. n. 35. de dexteritate, qua accommodabat ſe ſingulis, ibid. n. 37. de caritatis vinculo, & concordia inter* Ignatii *ſubditos, ibid. n. 27. & 28.*

858 *Tametſi vero Vir ſanctus adeo multum deferret auctoritati Superiorum, ut videre eſt ſupra paragrapho* 81. *a n.* 831. *volebat tamen impenſe, de ſtatu rerum ac ſucceſſu ex eorum litteris accurate ac frequenter certior fieri. Teſtes ſunt, ex fide monumentorum noſtrorum Romanorum,* S. Ignatii *literæ encyclicæ, ipſius manu ſubſcriptæ, quibus Societatis noſtræ Superioribus omnibus præcipit in virtute ſanctæ obedientiæ, ut per ſe, vel per alios ad ipſum ſcribant: qui ſunt in Italia, vel Sicilia, ſingulis hebdomadis: qui in Germania, Flandria, Gallia, Hiſpania, ac Portugallia; ſingulis menſibus: qui in India, ſingulis annis. Excipit Superiores domuum, quæ duorum numerum non excedunt. Datæ notantur hæ literæ Idibus Januarii* 1550. *Inter dicta monumenta, è noſtro tabulario Romano eruta, datur noti-* F *tia quædam* S. Ignatii *litterarum ad P. Petrum Fabrum & alios datarum* X. *Decembris* 1542. *quibus rogat, ut, dum ad ipſum ſcribunt, non miſceant res alias cum rebus facientibus ad ædificationem, circa conciones, adminiſtrationem Sacramenti pœnitentiæ, Exercitia, & alia ſpiritualia: ſed hæc ſcribant ſeparatim, ut oſtendi poſſint ad conſolationem & exemplum fratrum & aliorum: ſcribant ſingulis* XV. *diebus: reſponſurum ſe ſingulis menſibus.* *Creberrimas in Superioribus urget literas.*

859 *In iiſdem porro litteris ſcribit ſanctus Pater* *propoſito eis ſuo exemplo.* *ineuntamenta quædam, ad acuendam diligentiam; uti conficitur ex iis, quæ notavit documentorum Ignatianorum Romæ pro me collector, Latine in hanc ſententiam a me reddita*: Ego, *inquit Vir ſanctus*, enitor, ut bis ſcribam præcipuas litteras, quod rem continent alicujus momenti, & multas etiamnum ſchedulas. Et haſce ipſas bis ſcripſi mea manu. Quanto magis ſimiliter debet facere quilibet è Societate? Eorum namque eſt dumtaxat, ad unum ſcribere; ac meum eſt, ſcribere ad vos omnes. Et poſſum dicere ex vero, iſta altera nocte nos iniviſſe rationem, quod litteræ, quas nuoc mittimus quaquaverſum, oumero accederent ad

A ducentas & quinquaginta. Et ſiqui ſint occupati
AUCT. in Societate; ego perſuaſum habeo, quod, ſi
J. P. non ſim multum, non ſim tamen minus occupatus quam ullus, & cum minore valetudine corporis. *Hinc non eſt mirum, tot ſupereſſe in archivo noſtro Romano* S. Ignatii *litteras, partim totas ipſius manu exaratas; partim pluribus locis manu ipſius limatas. Videri etiam de dicto argumento poteſt Bartolus lib. 4. num. 11. in fine. Et vero quanta ſuerit patrum noſtrorum Romæ abſentium cum ſuo Præpoſito Generali Romæ literarum communicatio; evincitur ex indiculo earum chronologico, quem Roma ad me direxit dictus P. Ignatius Pinius, præmonens, quod ibidem ſit tomus in folio, craſſus tres digitos, continens epiſtolas pieraſque autographas noſtrorum patrum ad S.* Ignatium, *ab anno* 1540. *uſque ad mortem ſancti Patris; quarum eſt diſtinctior chronologicus indiculus ille, quem hic miſit.*

Mutuum animorum Sanctorum literarum commercia deſiderat. B 860 *Quid, quod teſte Orlandino lib. 7. num. 12.* beatus Pater ad gloriam Dei latius celebrandam, ad coonfirmandam inter ſe compagem corporis univerſi, congluti nandoſque in dies magis univerſorum animos, ſimulque excitandos ſancta æmulatione, & exaeuendos in publicæ procuratione ſalutis, excogitavit, ut quarto quoque menſe de rebus, quas ubique gereret, mutuis ſeſe litteris cuncta Societaa admoneret. Qui mos diu ſaluberrime viguit; donec Societate ipſa creſcente, ſemeſtres, deinde etiam annuæ litteræ datæ ſunt. *Vide ſecundæ Congregationis generalis poſt electionem Præpoſiti Generalis decretum* 37.

§. LXXXIV. Apophthegmata quædam aſcetica S. Ignatii.

Epidemius quæramcita ſp tuualium verum patrium *NUnc inſpicienda ſe offerunt, quæ exhibet Ribadeneira lib. 5. cap. 10. de rerum ſpiritualium prudentia ſanctiſſimi Parentis; quæ tametſi ſatis ample ab ipſo dedicta ſunt, adjungi tamen his poſſunt nonnulla. Inter* S. Ignatii *effata Banoli interpres lib. 4. pag. 377. ſic habet*: Qui avet ex Deo cognoſcere, quid ab ſe velit Deus, ſive in opsando vitæ inſtituto, ſive in ceteris, quæ animum ſpectant; omni ſe primum affectu privato, ac propenſione neceſſe eſt exuat. Debinc totum Deo ſe credat penitus, æqualiter animo paratus ad omnia, quæcumque Deus innuerit. Poſt hæc, ne ſibi venturas de cælo epiſtolas ſomnier, quibus ſua Deus mandata exponat, ſed ex oraculis æternæ & evangelicæ veritatis utrimque æſtimet, quid ageodum vel omittendum ſit: quæ conſecutura ex utroque proſpiciet, ad finem referens, in quem a Deo eſt conditus. Sub quæ ſi adhuc hæſitarit perplexus, & dubius: ex morte demum, & ſupremo poſt illam judicio, decretorie ſtatuat amplecti, quod veller maxime in eo æternitatis pavendo aditu feciſſe. C

862 *Pag.* 378. Non ideo ſuperſedendum acceſ-
adhibendus ex vocatio ſanctis eſſentia, ſu *Euchariſtiæ*, quod ſenſus molliores divinorum non experiaotur: foret enim perinde, ut qui velit inedia perire, quod pane mellito careat, & grati ſoporis intana cupidine vitam deſtruere. *Et paulo poſt ibidem*: Divini amoris luculenta flamma baud alio ſurgit, quam ex ligno crucis ardentior, quo Chriſtus uſus eſt ad ſacrificium infinitæ ſuæ caritatia. Ajebat item, ex floribus & deliciis hominum quidquid poteſt mellia exſugi, nihil eſſe ad ſuavitatem, quam Chriſti ſel & acetum aſſundit; hoc eſt, amara, & aſpera, quæ Chriſti amore cum Chriſto perferuntur. *Pag.* 382. Impugnaturus hominem dæmon, primum circumſpicit, qua parte debilior, & qua neglectior: eo machinas admovet; illac impreſſionem facit. Quo vero natura ſuopte pondere inclinat, illo ruinam impellit, & cum ea in nos ipſos conjurat animi noſtri perturbatione; cui permiſſum a nobis noſtri arbitrium notarit. Utitur etiam præſenti animi comparatione, ut in extrema nos rapiat: nam cujus viderit conſcientiam laxiorem, id aget, ut fiat licentior: è contrario ſi pie timidam, & anguſtiorem, adſtringer hunc meticuloſius; ut ille ex levibus in capitalia devolvatur; hic officiorum minutiis ſcrupuloſius pendendis, diſcruciet ſeſe, & perplexa mentis inquietudine ad inſaniam agitatus, denique deſperet. D

863 *Aliæ ejus nocendi artes ita ibidem detegun-* ejus hoc loco *tur*: Nullum ei tempus ad invadendum commodius nocturoo, maxime ſubito cum evigilamus, ratione adhuc ſe miſomni, & hoſtis ſecura ſolitudo ad hæc, & nullus præter nos conſiliarius. Nihil enim dæmon niſi occultis molitionibus magnopere promovet, iiſque palam factis confuſus vix pugnam ſuſtiner. Advertendum quoque, labendi E metum ab eo nobis interdum eximi, ut ſecuriores in lapſum protrudat; monſtrola interdum terriculamenta pavidis objici, quo diffidentia virium animis fracti, abjiciamus ſpem omnem repugnandi, & pene victori manus demus. Tune vero, ue ſolent feminæ eum maritis rixaotes ignavis & timidis, effertur inſolentius & inſanir.

864 *Pag.* 387. *ponuntur iſta*: In cœtu ſaocto- in iſtius rei rum hominum nequit ſceleratus diu conſiſtere, tum quod ſibi vim inſert perpetuam arte coacta ſimulandi, ſe eſſe, quod non eſt; tum quod huoe Deus non diu ſuſtiner. Fuit Romæ frater, ex quo frugis non bonæ indicia prodibant. Expoſuit illa Manareus Ignatio, quærens, eſſetne ſacra Euchariſtia arcendua, ne abuteretur illa ſacrilege. Minime vero, inquit Igoatius; ne ad hoc ulque proeedatur, rem Deo permitto; hae ipſa via reum is deteget. Et detexit plaoe, fuitque illi divina Hoſtia, quod Judæ panis a Chriſto acceptus. Paulo enim poſt perſonam depoſuit, ejectuſque eſt è Societate.

865 *Pag.* 389. *hæc notantur*: De.. Antonio Ma- confirmatio ejusdem joricenſi eremita quod prædixerat Ignatius, evenit: Romam enim peregrinatus eſt anno MDXLVI. fuiſque cum Ignatio prolixe pertractatis, illum mira- F tus eſt; haud tamen pariter ab eo probatus, quod pondus in ſe ſuſcepiſſet aſperitatis tantæ, cui perferendæ numquam eſſet futurus. Igitur Natali interroganti, ecquid (ſibi) de illo denique viſum eſſet? Reſpondit, nnn abiturum triennium, quin ſolitudini, & voluntariis pœnis valediceret eremita. Cujus reſponſi prudentiam ratam fecit illa muratio, ratione illi & experientia præmonſtrata, quibus uti tunc in rebus divinis pro certa regula poterat. *Fragmentum ex epiſtola* S. Ignatii *ad magnificum dominum Petrum Contarenum Patritium Venetum, quod Romæ pro me tranſcripſit ſæpe nominatus rerum Ignatianarum ibidem indagator, a præſenti noſtro inſtituto non videtur alienum. Sic habet*: Hactenus Dei benignitate ſemper bene valemus. Experimur in dies magis ac magis, verum illud; Nihil habentes & omnia poſſidentes: omnia dico, quæ Dominus ſe adjecturum repromiſit quærentibus primum regoum Dei, & ejus juſtitiam: anne aliquid deeſſe poterit iis, qui ſolum quærunt juſtitiam regni, & ipſum regnum? Eos dico, qui non ſuot diviſi; eos dico, qui utrumque oculorum intendunt ad cæleſtia. Hoc nobis concedat ille

ipſe,

A ipſe, qui cum dives omnium rerum eſſet, ſe omnibus ſpoliavit propter noſtram inſtructionem: qui cum in gloria tantæ potentiæ eſſet, & ſapientiæ, & tantæ bonitatis; ſe tamen ſubjecit hominis infirmiſſimi poteſtati, judicio, & voluntati. Sed hæc ſatis, ad eos maxime, quos etiam Chriſtus detinere poteſt in alio gradu. Ad te enim magis proprie ſpectat, conſiderare, ut, ſi quæ habeas, a nullis habearis, a nullis poſſideariſ temporalibus, omnia regeras in eum, a quo omnia habes. Qui enim non poteſt eirea illud unum, quod eſt neceſſarium, totus occupari, proximum eſt, ut ea plurima, circa quæ verſatur & ſollicitus eſt, ordinata ſint bene &c.

colligun-tur. 866 *P. Hadrianus Lyræus S. I. edidit Apophthegmata ſacra* S. Ignatii, *ſive cæleſtis prudentiæ Aphoriſmos, tribus commentariis ad effermandos mores illuſtratos: ubi ex iis, quæ habet lib.* 1. *ad quintum, pro quo Maffeium, Orlandinum, Ribadeneiram citat, apophthegma*, Plus ajebat plerumque latere periculi in minutis peccatis contemnendis, quam in maximis, *dictus ſcriptor pag.* 54. *oſtendit, quantam* S. Ignatius *curam geſſerit minimorum. Merito itaque maximum in minimis fuiſſe illum dixeris, ſive ejus dicta, ſive facta expenderis. Lib.* 2. *pag.* 186. *profert hoc apophthegma:* Amore naturalis ſcientiæ exſtinctum ibat ſpiritum ſuum nonnemo: cum a decennio vita functus Ignatius, ſe homini viſendum præbuit, dicens: Minus de ſcientia; plus de virtute: ſive minus litterarum, & plus ſpiritus. *Ex Bartolo lib.* 5. *num.* 8. *ubi res pluribus narratur. Lyræus ibidem ex R. A. P. N. Goſwini Nickel epiſtola prima ad univerſam Societatem*, Foriter & hoc dixiſſe fertur, *inquit*, Societatis operarios altero tantum pede terræ inſiſtere, altero ad iter ſuſcipiendum ſublevato eſſe debere.

B *Laudatus Lyræus ſub initium ſui libri*, in anteloquio, *ut vocat, quædam* S. Ignarii *profert prout è vetuſtis Mſs. codicibus ea nactum ſe affirmat*, dicta ſane præclara, *inquit*, ac ſingularia documenta, longe digniſſima, quæ omnium aſcearum auribus inſonent, atque oculis obverſentur. Quapropter & ſtatim a principio his metris, doctiore manu fuerunt illigata:

Hæc documenta ſuis Ignatius edit alumnis,
Ut methodo parva, commoda magna ferant.
C Nulli, vel minimo, quamvis ratione, repugnes:
Cedere te potius, quam ſuperare juvet.
Obſequium ſtudeas præſtare per omnia cæcum:
Judicriumque libens ſubjice cuique tuum.
Non vitia aſpicias aliena, & vita recondas:
Sed propria inviſas, atque patere velis.
Quidquid agas, dicas, mediteris, proſpice primum,
Proximo an expediat, complaceatque Deo.
Sit ſua ſpiritui libertas ſemper, & illam
Nec perſona potens, cauta vel ulla gravet.
Nec facili jungas tibi conſuetudine cunctos,
Spiritus & ratio quemlibet ante probent.
Exerce aſſiduo pia (mente & corpore) facta:
Sis populo demens; ſic ſapis ipſe Deo.
Fac matutino, veſpertinoque revolvas
Hæc ſtudio, & lectum dum petis, adde preces.

De auctore horum diſtichorum, quæ libello Exercitiorum olim præfigi ſolita erant, ut patet ex variis exemplaribus in Urbe impreſſis, *uti loquitur Lyræus, ibidem agitur ex Manareo: de quo vide dicenda infernus* §. 86. *par.* 1. *n.* 886.

867 *Subdo ex apographo Romanis* B. P. N. via-

ticum, quinque puncta memorabilia exituris continens, ex manuſcripto R. P. Petri Caniſii. 1. Recordare, frater, te miſſum a Chriſto peregrinum, ac illius procuratorem; factorem vocant. 2. Vide ut curam tui ipſius geras, neque cuſtodias, velut in periculis & hoſtibus verſans. 3. Peculiariter tuos refræna ſenſus, & in primis oculos continens. 4. Unum idemque tempus tibi conſerva, & æquabilis eſto in proſperis & adverſis; in lætis ac triſtibus liber a conturbationibus. 5. Meniem otioſam eſſe non ſine; ſed erige ad altiora, eum progrederis, vel tractas negotia; præſertim in menſa & colloquiis quietem, ſpiritum & pondus adbibe, ut nec deſit recte agendi intentio, nec providentia. *His Sancti dictis non addo facta ſeu vitam quotidianam ac domeſticam; quæ extat apud Maffeium lib.* 3. *cap.* 12.

D Auct. J. P. *Puncta 5. pro examinis.*

§. LXXXV. Nonnulla Sancti placita circa ſcholaſticos, magiſtros litterarum humaniorum, ac Præpoſitum Societatis Generalem; donum pacis procurandæ; ſtudium erigendorum in Germania ſeminariorum, ac propagandæ Hieroſolymis Societatis Jeſu.

E

Quæſtio ſcholaſtici cuiuſdam.

H*Abeo quoddam ſcriptum Hiſpanicum, hoc prænotatum titulo:* Apographum aliquorum quæſitorum, quæ Pater quidam Luſitanus Societatis propoſuit noſtro Patri Ignatio, ac reſponſionum ejus, extractum ex originali, quod dicti patris (*illius nempe, qui propoſuit*) manu ſcriptum eſt, ac manu P. Polanci correctum. *Scriptum hoc ex tabulario Romano tranſcripſit idem citatus Ignatianarum ibidem noviarum pro me eruderator, monens, eſſe ſatis longum, conſtare punctis ſedecim; atque excerpere ſe aliqua puncta cum reſponſionibus. Verſantur autem circa res, de quibus aliquis Societatis ſcholaſticus deſiderabat fieri certior, ſecundum id, quod videbatur Patri noſtro; ſicut habemus ex verbis, iſti documento prænotatis: cujus ego, miſſis aliis punctis, ſextum ac ſeptimum duntaxat delibo, ac Latine interpretor. Quæſitum ſextum*: Quibus in rebus ſeſe potiſſimum exercitabit, meditando ea, quæ magis faciant ad propoſitum noſtræ vocationis?

F

reſponſio 869 *Reſponſio*: Quia ſcholaſtici, attento ſtudiorum fine, non poſſunt longas inſtituere meditationes; præter exercitia virtutum, quæ ſunt, quotidiana Miſſæ auditio, hora una orationis, & examina conſcientiæ, confeſſio ac communio diebus octonis ſingulis; exercitare ſe poſſunt in quærenda Domini noſtri in rebus omnibus præſentia, videlicet in converſando cum aliquo, in eundo, videndo, guſtando, audiendo, intelligendo, & in omnibus, quæ fecerimus: eum verum ſit, quod divina ejus majeſtas in rebus omnibus ſit per præſentiam, potentiam & eſſentiam. Atque hic meditandi modus, qui Deum Dominum noſtrum invenit in rebus omnibus, eſt facilior illo, qui nos elevat ad res divinas magis abſtractas, cum labore nos ſiſtendo illis præſentes: & proferet bonum illud exercitium, nos diſponendo, magnas Domini viſitationes, tametſi bre-

A vi oratione contentas. Præter hoc, exercitare ſe
Auct. J. P. poteſt in offerendis Deo Domino noſtro ſæpius ſtudiis ſuis, eorumque laboribus; animum advertens, quod ob amorem ejus illos acceperimus, poſtpoſito guſtu noſtro, ut in re aliqua majeſtati ejus ſerviamus, eos adjuvando, pro quorum vita mortem obiit. Ec circa duo iſta exercitia poſſemus nos examinare.

S. Ignatius. 870 Hiſce exercitiis adjungi poteſt exercitium concionandi in collegiis: nam quoniam una ex præcipuis poſt bonam vitam dnibus, quæ proximum juvant (ad quod potiſſimum ordinatur Societas) eſt illa, quæ in concionando poſita eſt; reverendo Patri noſtro non exiguus videbatur fructus referendus, ſi ſcholaſtici ſeſe exercitarent in concionando, atque concionarentur diebus Dominicis ſuper illo, quod vellent, argumento, & ſi exercitii gratia, ne jacturam inferrent ſtudiis, qualibet veſpera duo vel tres in cœna dicerent illam Tonorum formam, quam edocti fuiſſent: ac principio illam uſui eſſe poſſe, qua utimur Romæ; quo fiat, ut per iſtius evolutionem, facilius aſſumatur alia, atque ex illa promatur vel augeatur,
B ſecundum conſuetudinem regionis. Magni ſunt hujus bonæ exercitationis progreſſus. *Quæſitum ſeptimum*: An in ſuis confeſſionibus deſcendet ad imperfectiones valde ſingulares: vel an majores dicet, ut confeſſio ſit brevis? *Reſponſio*: Ut ne quis in hac re decipiatur; obſervare poteſt, qua ex parte inimicus ipſum impugnet, & quo deducere eum velit, ut Deum Dominum noſtrum offendat. Quod ſi facilia ipſi reddiderit peccata mortalia, operam det, ut expendat vel minutiſſimas imperfectiones, ac de illis ſeſe accuſet in confeſſione. *Sin vero deduci ſeſe ſenſerit ad quamdam* perplexitatem, faciendæ peccatum, ubi non eſt; de minutiis haud confitebitur; ſed de peccatis dumtaxat venialibus, & quidem de illis, quæ ſunt majora. Quod ſi jam per Domini gratiam conſecutus ſit pacem cum Domino noſtro, breviter confiteatur de peccatis ſuis, non deſcendendo ad minima; ac confundendo ſe de illis in præſentia divina; ac conſiderando, objectum, cui repugnant peccata venialia, eſſe infinitum; ſed per ſummam Dei Domini noſtri bonitatem condonari aqua benedicta, percuſſione pectoris cum diſplicentia &c. *De ſcholaſticis tractam noſtræ Conſtitutiones par. 4. cap. 3. & ſeqq.*
C

Quanti ſocietati nostræ juventutem inſtituendi litteris humanioribus. 871 *Ribadeneira lib. 3. cap. 24. oſtendens, collegia cur habeat Societas ad inſtituendam juventutem, graviter & copioſe multiplices deſcribit fructus, qui ex hoc ſalutari labore in omnem quaquaversum rempublicam Chriſtianam diffundantur. Quæ ſi quis politioris è Societate litteraturæ profeſſor attente pervolvat, nec ille magnos inde ſibi ſtimulos ſubdi ſentiet, tam ut utiliſſimam atque homine Societatis digniſſimam hanc ſpartam magni faciat, quam ut ſtudioſe illam exornet! Enimvero ſanctus Pater noſter ſumme eam loco habuit. Etenim ut nihil dicam de Conſtitutionibus noſtris par. 4. cap. 7. audiatur Orlandinus lib. 6. num. 77. ubi occaſione noſtrorum Valentiæ*, Eorum, *ait*, qui ſe litteris perpolirent humanitatis, orationes & carmen ad ſe mittenda curabat. *Ita ille. Quorſum vero? ut ne videlicet frigus aut veternus obreperet eorum animis ad rem tantam comparandis. Quin imo eo uſque* S. Ignatii *in hac, qua de agimus, materia proceſſit vigilantia, ut, quamvis graviſſima negotiorum univerſa Societatis mole gravaretur, voluerit tamen etiamde hebdomadis etiam ſingulis de ſcholarum ſucceſſu ab earum magiſtris* D *edoceri, teſte Orlandino lib. 9. a num. 19. ubi inter res Meſſanenſes ita in rem noſtram ſcribit:* Inter hæc reſpondebant *opinioni* hominum, magiſtrorum collegii perſpectæ literæ, docendique ratio. Atque ut non modo exercitiæ jam humanitate diſciplinis gravioribus juventuti, quod anno antecedenti fieri cœptum eſt; verum etiam frequentiſſimæ puritiæ, Latinæque linguæ rudibus conſuleretur uberius, tributa eſt in ſcholas quinque omnis grammaticæ diſciplina: quarum doctores atque magiſtros, ut ſuperiorum etiam elaſſum, quo incitarentur ardentius, oportuit ex Ignatii præcripto ſingulos ſingulis ad eum hebdomadis de rebus ſuis accurate perſcribere. *Hinc accuratam Viri ſanctiſ erga labores literarios, quibus juvenilis etas informari ad humanitatem ſolet, induſtriam metire. Quod ſi quis ea, quæ de egregiis in Societate viris diu in hujus exercitatione palæſtræ verſatis, illuſtrata exemplis videre deſiderat, conſulat Bibliothecæ Scriptorum Societatis noſtræ indicem materiarum cap. 19. §. 19. P. Franciſcus Sacchinus edidit Protrepticon ad magiſtros ſcholarum inferiorum Societatis Jeſu, & Paræneſim* E *ad eoſdem. Denique Linekus varia ad præſent argumentum corradit par. 4. cap. 14. & ſeqq.*

a Societate requirit earum circa Generalem, & vult a ſui juvari. 872 *Vir ſanctus nonnulla etiam notavit, quæ a Societate circa Præpoſitum Generalem obſervari voluit; ſicut lego in ſchedula, monumentis noſtris Romanis inſerta, cui ſequens præmittitur titulus, qui ex Hiſpanico, uti & ipſius ſchedulæ contextus, ſic ſonant*: Totum manu noſtri Patris. De providentia, auctoritate, & cura, quas Societas habere debet circa Præpoſitum Generalem, Societas, aut perſonæ per eam deputatæ habebunt debitam providentiam, omni cum amore & charitate, de rebus externis, convenientibus aut neceſſariis Præpoſito Generali, ita ut illa judicet, prolpiciat ac determinet circa ejus victum, veſtitum, ſomnum, & modum proſcendi, plenam ad illud habena auctoritatem. Id quod non parum juvare poteſt in ſpiritu duabus de cauſis, Prima eſt, Quando Præpoſitus eſt talis, qualis ſperatur; magno ipſi erit ſolatio ac gaudio ſpirituali, quod rerum hujuſmodi curam non habeat, quærens ac deſiderans loco Chriſti Domini noſtri obedire in illia Societati. Secunda. Omnes Societatis ſubditi, hunc rerum ordinem F ſcientes, nullam habebunt occaſionem ad aliud quidpiam, quam ad ædificationem in omnibus, Id quod admodum convenit ad majorem unionem capitis cum membris ſuis. *Ita ſtatuebat ſanctus Pater circa res externas, quæ ſpectabant ad Præpoſiti noſtræ Societatis perſonam. Vide, ſi lubet, Conſtitutiones noſtras par. 9. cap. 4. His præterea è prædicta ſchedula adde nonnulla, ad perſonam* S. Ignatii *attinentia; quibus juvari as provehi a Societate in rebus externis atque internis deſiderat; & quæ* manu noſtri Patris, *ſicut iis præmittitur, ſunt ſcripta. Ea ex Hiſpanico ſic effero*: Quilibet die aliquo cogitana, orans ac celebrans, dicat mihi, vel ſcribat id, quod ſibi videtur ad gloriam divinam circa res interiores, quantum ad me, & quantum ad proximum: de exterioribus, quantum ad me, & ad proximum; de cura domus, ac ſoris &c. *Et ſubſcribuntur hæc nomina*: Laynez, Salmeron, Codacius, Domenechus, Elpidius &c.

873 *Exhibui ſuperius* §. 65, *ſanctum Patrem pacis amantem; nunc vero eum hic repræſente medium*

Provocatus inter Pontifices,

A *dium inter diſcordes pacificatorem: quæ dos inſignis ſuum quoque locum inter Sanctæ virtutes meretur. Orlandinus lib. 5. num. 27. inter ea, quæ ibidem ad ann. 1545. narrat, hæc habet:* Quamquam ſeſe naviter domi eum ſociis in omni pii muneris varietate verſabat, ſotis tamen non deerant perſæpe onera curæque pergrandeo, ſive quas principum virorum fides, ſive quas communis ultro caritas commendabat. Qualis illa, qua pacem ſtuduit concordiamque inter Joannem Luſitaniæ regem, Romanumque Pontificem conciliare. Ardua lane res, & implicata ſatis: in qua diu multumque ſudandum beato Viro fuit, graviter exacerbatis utrimque animis Michaelis Silvii, Viſcenſis epiſcopi, ejuſdemque Cardinalis cauſa: ut mira Deus providentia tamquam in ejus difficultates temporis pacificatorem præparans, tantam & apud Pontificem, & apud regem Ignatio auctoritatem feciſſe videretur.

ac regem Luſitaniæ ab Ignatio pax, uti & inter alios diſſidentes.

B 874 Is pro eo, quantum & cauſæ gravitas poſtulabat, ac ſa ſuamque familiam utrique debere Principi intelligebat, forti animo provinciam hanc parteſque ſuſcepit: &, piis precationibus Societati imperatis, poſt diuturnam contentionem, ſingulari Dei beneficio exitum pacis, qui ſatis utriquæ parti faceret, invenit, ſuæque induſtriæ ac laboris fructum, & multo magis in Deum fiduciæ conſtantiæque tulit, impetratis etiam a Pontifice, quæ Rex ſacro Quæſitorum tribunali poſtulabat. Nec minus lane feliciter ab Hiſpaniarum principe Philippo commiſſa ſibi pictatis negotia apud Pontificem explicavit. *Sanctus etiam Pater die* a. *Septembris anno* 1545. *teſtatur, ſe auctore ac præſente, dominum Portocarrerum reconciliatum eſſe domino Buſtamantio. Teſtimonii programma eſt maximam partem autographum* S. Ignatii; *cujus apographum habeo ex archivo noſtro Romano depromptum; uti & alterius epiſtolæ, quæ ibidem tota autographa eſt* S. Ignatii, *& quæ continet procurationem pacis inter dominum Franciſcum Laſo, & nobilem quemdam Hungarum. Huc pertinet compoſita a Sancto diſcordia inter Aſcanium Columnam, & Joannam Aragoniam conjuges: de qua re Orlandinus lib.* 13. *n.* 11. *ad an.* 1552. *ſic narrat:* Vargebat jam ad occaſum annus, cum exeundum ſibi tantiſper ex Urbe putavit Ignatius, dum Alcanium Columnam, & Joannam Aragoniam con-

C jugeſ, animis pariter & habitatione diſtractos, pro ea, qua apud utrumque auctoritate valebat, priſtinam in gratiam conciliaret. Exiit æget & valetudinarius beatus Pater, fœdoque imbribus cælo, cum Joanne Polanco, fratribuſque duobus. Adeo eum animorum ſalus & pericula ſtimulabant. Atque ut initium conciliandæ pacis ab uxore facilius duceret, ad eam ſe contulit in oppidum, quod Alvitium appellant, in Neapolitani regni finibus. Ubi vix triduo commoratus, cum facilem quoque vir ſaſe præberet, rem pene omnem ex ſententia tranſegit.

Profuſo per Germaniam ſeminario ex conſilio ipſius ſancti.

875 *Multum quoque conſilio ſua, quod Jaio ſuggeſſit de erigendis ſeminariis, profuit Germaniæ populis, & ſtatui apud eos clericali. Nam, Orlandino lib.* 5. *a num.* 31. *referente*, Prudentes Germaniæ paſtorea, animadverſa ubique luporum fraude atque rabie, qui in veſtimentis ovium, Domini caulis totis faucibus imminebant, intendarunt vigilias ſuas ad cuſtodiam ſibi crediti gregis, optimo Jaii uſi conſilio. Qui eis magno ere auctor fuit, ut, quoniam theologicæ litteræ vulgo ſordebant, cum ſacerdotium ipſum, propter quod illæ addiſcuntur, jaceret, eoque doctores, & cu- D riones, & concionatores Catholici deficerent; in Auct. ſua quiſque epiſcopus diœceſi collegia è teſtiſſimis J. P. adoleſcentibus inſtitueret, tenuiorum videlicet Catholicorum liberis, qui divinas litteras, ad everſenda nova opinionum commenta, ſcholarum more perdiſcerent, & in paſtores cuſtodeſque Chriſtianæ plebis ſuccreſcerent. Hoc conſilium decedenti ex Urbe Jaio peropportune ſuggeſſit Ignatius; quod epiſcopis illis utique adeo probatum eſt, ut ad id ſuſcipiendum & adhibendum patriſſimo animo Salisburgenſis, Ariſtetenſis, & Auguſtanus præſertim antiſtites inventi ſint. *Itaque Sanctus inter tot propria & domeſtica familiæ ſuæ negotia, ſic ſuarum ſatagebat rerum, ut alienarum, quibus Eccleſiæ bono aliquid accederes commodi, curam etiam cordi haberet.*

Domus Ignatio tot ad collegia Cypri, in Cypro, & Hieroſolymis erigendas ſ

876 *Familiæ ſuæ per vempublicam Chriſtianam propagandæ perſtudioſum exſtitiſſe* S. Ignatium, *abunde conſtat*: Conabatur *enim* Dei gratiam non negligere, ſed eos ipſos, quos habebat, in ea loca diſpergere ac diſtribuere, in quibus .. uberiores fructus ſperabantur; *ex Ribadeneira lib.* 3. *cap.* 10. *Et ſane bono ac ſedulo Viri ſancti conatui mirifice adſpiraſſe Dominum, conficitur ex tot collegiis, vivente etiamnum ſancto Patre, erectis; de quibus agit dictus auctor: cui adjunge documenta noſtra Romana, quæ ſuſcribuntur* Dichos y echos *&c. Nam inter illa, quæ ex relatione Ribadeneræ*, Circa *Sancti* gubernationem *ibidem memorantur num.* 98. *habemus, quod anno* 1554. *Petrus de Zarate acceperit Bullam quamdam Julii PP. III. in favorem rerum Hieroſolymitanarum; ubi inter alia fuerit aliqua clauſula, erigendi tria Societatis collegia; unum Hieroſolymis; alterum in Cypro; alterum denique Conſtantinopoli. Habeo in promptu ejus apographum epiſtolæ Hiſpanicæ, manu* S. Ignatii *ſubſcriptæ, & è tabulario Romano a P. Ignatio Pinia tranſcriptæ, quæ ſignatur* 12. *Junii* 1556. *& cujus epigrapho inſcribitur* Domino Petro de Zarate, ſanctiſſimi Sepulcri Chriſti Domini noſtri equiti, Bruxellis in aula ſuæ Majeſtatis. *Quod autem hæc epiſtola ſit tranſixa, & ſuperſint veſtigia ſigilli; patet, hanc ipſam miſſam fuiſſe; uti obſervat mox nominatus Pater. Cæterum tuto planum fit, quod ſanctus Pater voluerit renuntiare juri illi, quod a Julio PP. III. acquiſierat, erigendi Hieroſolymis collegium; quam tamen renuntiationem deſiderabant fieri coram notario nonnulli Religioſi.* E F

cujus ubi mi juri re nuntiave re nuit.

877 *At reſpondet ſanctus Pater, eſſe quamdam perſonam, quæ poſt ſuam mortem reliquit reditus ducaterum quingentorum pro collegia Societatis Jeſu ibidem loci; non credere ſe, quod ullus cum ratione deſideraturus ſit, ut illud jus deferatur, aut illi nuntius remittatur. Jus vero aliud, quod dant Bullæ Julii III. via confraternitatis ſancti Sepulcri, nunquam ſeſe procuraſſe, aut de eo tractaſſe; neque etiam poſt expeditas ac publicatas Bullas unquam ſe dicto domino promiſiſſe affirmat, quod ad actus tractus miſſurus eſſet collegium &c.* Ad hæc, neſciens, *ait*, quidnam aliquando Deus Dominus noſter ſit effecturus per inutilia hujus minimæ Societatis inſtrumenta; rationi ac Spiritui Dei Domini noſtri conſentaneum non videtur, admittendo in iſta Terra ſancta collegio portam occludere; &, etiamſi ego reipſa renuntiarem, non videtur, id validum fore, neque ligaturum deinceps Societatem; atque adeo mihi non videor poſſe, ſalva conſcientia, inſtituere renuntiationem hujuſmodi: tametſi videam, modice admodum res eſſa

A disposita, ut, tempore vitæ meæ, collegium ad
Auct. illas partes sit mittendum. Et facilius est, num-
J. P. quam mittere tale collegium; quam promissione se obstringere, illud non admittendi. *Videsne stabilem* S. Ignatii, *quantum in se erat, propagandæ Hierosolymis Societatis voluntatem?*

§. LXXXVI. Virtutes S. Ignatii, ac documenta ascetica, testimonio P. Oliverii Manarei confirmata.

Prænotatur nonnulla ponitur

ANno 1727. die XXI. *Novembris venerunt ad meas manus variæ, eaque non parvi pretii, de S. P. N.* Ignatio *documenta, ex instrumentis collegii nostri Lovaniensis prius transcribi curata, ac deinde mecum communicata a P. Ignatio Pinio, tunc ibidem loci sacræ theologiæ professore. Inter alia, prout adscripsimus invenio in eorum apographo,* Servatur in cubiculo R. P. Rectoris Societatis Jesu
B Lovanii scriptum autographum R. P. Oliverii Manarei, tenoris sequentis: Responsio ad quædam postulata de B. P. Nostri Ignatii virtutibus & documentis, a Nicolao Lancicio Romæ theologiæ studioso. *Magnum omnino ac celebre nomen in nostra Societate sibi fecit venerabilis servus Dei P. Nicolaus Lancicius, cujus Vitam auctiorem typis vulgavit noster Bobulaus Balbinus, Pragæ editam anno 1690. De libris ab eo vulgatis agitur in Bibliotheca Scriptorum nostrorum.*

gitur postulatum

879 *Cum autem dictus venerabilis Pater anno* 1601. *Romæ consecratus sit sacerdos, ex dicta Vita lib. 1. cap. 7. consequens est, ni Manarius ad ipsius postulata responderit seculo* XVI. *ad finem vergente. Cæterum Oliverii Manarei clarissimum quoque in Societate nomen est; cujus elogium contexuit P. Josephus Juvencius lib. 25. partis quintæ, Historiæ Societatis nostræ, pag.* 882. *Breve est illud, quod inde delibo:* Orbata est anno MDCXIV. provincia Belgica insigni viro P. Oliverio Manareo, primo & nonagesimo anno, quam natus; sexagesimo quarto, quam Societati addictus fuerat. *Admissum in Societatem fuisse a S. P. N. nec ita multo post*
C *collegio Romano, ac deinde Lauretano, quod constituit, præpositum fuisse; ad hæc, commissarii, Assistentis, Vicarii Societatis generalis, ac Austriæ, Germaniæ, & Belgii visitatoris munere perfunctum, ibidem invenies; &, quod ad virtutes spectat, pia animi tranquillitate atque opis divinæ fiducia præditum fuisse. Juvat hisce attexere sequens testimonium, ab illustrissimo Antverpiensi Guilielmo a Bergis de eo datum, ex apographo instrumenti, quod, uti eidem prænotatur apographo, exstat in cubiculo R. P. Rectoris Societatis Jesu Lovanii, estque* Testificatio R. P. Oliverii Manarei de B. P. N. Ignatii sanctimonia *&c. juvat, in quam, hisce attexere sequens testimonium, quod dicto instrumento subnectitur, his verbis expressum.*

ipsum

880 Ego infrascriptus Guilielmus episcopus Antverpiensis attestor, novisse me Romæ ab anno MDLXXV. revarendum patrem Oliverium Manart, Assistentem revetendi patris Everardi Mercuriani, quarti Generalis Societatis Jesu, & postmodum visitatorem & Provincialem in Belgio, habitumque semper pro viro pio, bono, prudenti, qui in Ecclesia Dei hilce in partibus verbo & exemplo maximum præstitit, & adhuc præstat, fructum; ideoque merito ipsi fidem adhibendam, In cujus rei evidens testimonium præsentibus no- D
meo meum manu propria subscripsi, & sigillo meo easdem communivi. Antverpiæ sub anno a nativitate Domini MDCXVIII. IV. Id. Aprilis. Guilielmus episcopus Antverpiensis.

ejusque ima firmus 18, quod hic dicitur.

881 *Quamquam vero quæ Manarius ad Lancicii postulata respondit*, majori ex parte pater Ribadeneira attigit; non tamen tam explicate omnia; *prout judicat in clausula responsionis suæ; at cum inde, tum quod narret non pauca in propria persona; tum denique, quod ejus tota narratio sit sincera ac genuina, & necdum alicubi, quantum scimus, prælo subdita, non sine merito in lucem hic prodita videatur. Porro hæc P. Manarei responsa in Urbem missa sunt: nam ex fide P. Ignatii Pinii, sicut eorum apographo subtexuit,* In cubiculo R. P. Rectoris collegii Lovaniensis Societatis Jesu servatur scriptum ejusdem P. Oliverii Manarei, hoc titulo: Notæ in puncta præcedentia in Urbem missa. *Quæ uncinis [ ] inclusa cernes, addita quidem erant ad margines exemplaris, illa puncta continentis; sed eodem charactere, juxta ea, quæ in exgrapho nostro notavit paullo ante memoratus Pinius. Quia vero instrumentum nobis est justo longius, quam ut unico paragrapho decurratur; ideo illud dispescuimus in tres partes: quarum en tibi, lector,* E

Pars Prima.

Manarii responsa ad Lancicii quæsita de famosa apostasiæ & exomologesi particulam 1 i

PEtia, frater charissime, quædam de B. P. nostro: ad quæ paucis respondebo, ut memoria præteritorum submINistrabit.

Primum. Ubi, & in quo sacello Christus apparens B. P. nostro, se propitium illi fore, promisit? Respondeo, me latere. Illud solum commemorari olim audivi, fuisse oratoriuoi seu sacellum non procul a via publica positum, inter Bononiam & Florentiam: nam ex via ad illud deflexerat, ob vicinitatem ac loci opportunitatem, ad orandum. *As vide, quæ dixi supra §. 26.*

Secundum. Quod attinet ad examen particulare, ab ipso mihi impositum; rea ita se habuit. Cum ex Urbe Lauretum profecturus, & primum colonias ducturus, ad B. P. nostrum adissem F
cum sociis, præsente patre Joanne Polanco secretario, ut benedictionem ipsius peteremus; ipsum fixius in vultu & oculis sum intuitus, prælagiens, me vix illum amplius revisurum in terris. Hanc immoderationem meam sapientissimus medicus sanare volens, banc medicinam applicuit, non ipso loco: quia (ut benignus erat, nolens, opinor, me coram aliis acriori, sicuti merebar, admonitione confundere) retinuit tantisper apud se patrem Polancum, dum ab eo recessissemus. Cum vero ad portam domus extremam fere pervenissemus, en, pater Polancus jubet me subsistere tantisper, dum mandatum Patria exponeret. Medicina ergo hæc fuit: Quia (inquit pater Polancus,) Pater noster animadvertit in hoc ultimo congressu, quod nimis fixe oculos in ipsius vultum conjectos tenuisti, quod argumentum est arrogantiæ; pro pœnitentia mandat, ut quotidie saltem semel in examine conscientiæ consideres, an in alicujus, cui reverentiam debeas, vultu oculos tuos diutius fixeris inter loquendum, & ut post examen recites orationem dominicam cum angelica; & quoties denique ad eum scribes (scribere autem debebam

ex

ex præſcripto regulæ ſingulis hebdomadibus referas, an perſolveris pœnitentiam, vel non. Hæc autem pœnitentia extracta eſt in decimum quintum menſem: quo evoluto, ſignificavit B. Pater, ut deinceps abſtinerem.

humilitate. 883 Tertium. De humilitate ejus hæc habeo, præter ea, quę patris Ribadeneirę hiſtoria continet. Annotatione digna mihi ſemper viſa ſunt 1°. Quod me novitium, & mei ſimiles admittebat imo invitabat perbenigne ad colloquium, & ad aſſidendum ad latus, modo in horto, modo alibi, ut uſus veniebat. 2°. Quod, dum ægrotarem, non gravatus ſit me invisere, & amanter paterneque lotari, offere os pyxidem manna refertam, dicens: En, Oliveri, manna, quod jamjam accepi a proregina Siciliæ. Illud ipſum tibi dono, ut recreeris, & eo utaris ex medici præſcripto. 3°. Quod, dum interdum ad ſuam mensam privatam me vocaret, nec dedignaretur cibum, quod & aliis facere ſolebat, ſubminiſtrare fuſcinula, ac pomum vel pyrum a ſe concinne decorticatum porrigere. 4°. Quod audiremus ſæpe ipſum de ſe inter loquendum, valde humiliter ac demiſſe interſerere epitheton humilitatis, V. G. miB ſera anima mea, me peccatorem, me pauperem, ſeo pauperem animam. 5°. Quod de Societate loquens vel ſcribens, ſimili moderatione uteretur: Hæc minima Societas, de hac minima Societate noſtra &c. 6°. Quod illam vel non laudabat, vel valde parce & ſobrie id faciebat. 7°. Quod, ut cubiculum habebat humile, ita ſupellectilem habuerit ſemper modicam, & ipſam ſemper tenuem. 8°. Quod virtutes ſuas ſtudioſe occultabat, & ſua arcana, devotiones, & exercitationes ſpirituales non manifeſtabat, nec ſciri volebat.

Exemplum eſto, quod P. Didacus de Guia, venerandus & ſanctus ſenex, non ſemel nobis dixerit: O ſi poſſem dicere de magiſtro Ignatio, quæ ſcio! O ſi os non eſſet mihi clauſum, quanta & quam magna vobis dicerem! Pater enim illi mandaverat in virtute ſanctæ obedientiæ, ne de rebus ſuis ſecretioribus quidquam diceret, quamdiu viveret; erat enim, vel paulo ante fuerat, ejus confeſſarius: mortuus autem ipſe eſt ante ipſum B. Patrem. 9°. Licet valetudinarius eſſet & debilis; cum poſſet paulo commodius in collegio habere, voluit tamen ex eleemoſynis in C domo profeſſa ſemper victitare.

884 Quartum. Propbetias ab ipſo pronuntiari numquam audivi, nec pronuntiatas alias ſcio, quam, *prophetiis,* quod P. noſter Laynez piæ memoriæ & alii referebant, videlicet patrem Simonem Rodriguez non moriturum, licet graviſſimo morbo decumberet, ea infirmitate; quod prædixit P. Fabro itineris comiti, dum Baſſanum, ægrotantem viſurus, iter faceret; quod & P. Ribadeneira habet. Item de collegio Pariſienſi audivi illum, dum in Urbe eſſem, dixiſſe (non enim audeo affirmare, quod ex ipſmet audiverim) collegium Pariſiense poſt Romanum (quod erat tunc pauperrimum) & Conimbricenſe, tunc bene fundatum, futurum in Societate præcipuum. Collegium porro Romanum poſtea domum habuit propriam, cum tunc non haberet niſi conductitiam; proventum autem ſolum habebat 500. coronatorum, quos pater noſter Franciſcus a Borgia ſub ingreſſum dederat: ſed ob grave æs alienum, cenſus ille vendi debuerat ad minuendum debita: jam autem ita eſt illi proſpectum, ut firma ſpe eſſe debeamus, eventurum de Pariſienſi, quod prædixit. Dixit denique P. Balduino ab Angelo, cum mitteretur ad initia collegii Neapolitani, quod perſecutiones quidem graves in collegio illo ſuſtineret: ſed ſecuturam paulo poſt tranquillitatem, & futurum illud collegium in Italia valde commodum, & ob fructum ſpiritualem celebre. (Audivi præterea, niſi me fallat memoria, a B. Ludovico Gonſale, quod, cum graviter ægrotum tempore Julii tertii invifferint aliquot ſenſores, lamentarenturque, quod ſi Deus illum auferret, ſicut ipſe exoptabat, Societatem tanto Patre orbatam in ſuis adhuc quaſi initiis, verſaturam in magno periculo, ne concideret: audivi, inquam, B. Patrem, ut benignum parentem, ut eos conſolaretur, & erigeret eorum animos, dixiſſe: Primi, ut ſpero, boni fuerunt; ſecundi erunt in Societate meliores; tertii his religioſæ diſciplinæ retentiores (*lege* retinentiores:) quod confido eventurum: quoniam luce clarius eſt, Societatem multo melius eſſe modo conſtitutam, quam umquam fuerit (non B. Patris & ſubſequentium Generalium vitio; nam quidquid boni habemus, a Deo per ipſum habemus;) ſed quia tunc nec perſonæ ſufficiebant, nec novitiatus erat bene conſtitutus, nec media ſuppetebant, nec regulæ denique erant recognitæ, & in ea obſervatione, ut nunc ſunt.)

885 Quintum. An apparuerit poſt mortem vel in vita, non memini me audiviſſe; niſi quod ex quodam ſacerdote domeſtico ſacellano Dominæ Johannæ Cajetanæ audivi, quod tempore congregationis quartæ, ſub tempus electionis Generalis, viderat ille B. P. noſtrum, apparentem ſibi cum altero quodam, affligaſſe, P. Claudium Aquaviva velle ſe habere ſucceſſorem: & hoc ipſum, ſi recte recolo, indicavit etiam fratri noſtro Ludovico Jappi. Alias circumſtantias non teneo. Melius ille poterit referre, ſicuti & de quadam matrona Florentina, quæ tum dicebatur ſimilem habuiſſe apperitionem. *E apparitionibus,*

Sextum. De P. Ludovico Gonſalez, quod dixerit, B. P. noſtrum ab ipſo fuiſſe vitium in oratione, ſeu ipſi apparuiſſe, non memini me audiſſe; ſicuti non audivi, apparuiſſe patri Coroclio Viſchaven.

886 Septimum. Quod ad Sacrum ejus attinet; videor obſervaſſe, quod paulo amplius, quam horam, ordinarie duraret; quoniam crebræ mentis elevationes & lacrymę cum impediebant atque cauſa erat, ut rarius celebraret, præſertim in publico. Accedebat impedimentum debilitatis non minimum: hinc per multos menſes fui ſolitus fere quotidie coram ipſo celebrare in ſacello privato. Ipſe tamen valde diligenter cavebat, ne Societatis ſacerdotes excederent mediam horam; &, quamdiu fui in Urbe, ſemper vidi ædituum, vel eum, qui Miſſæ miniſtrabat, clepſydram habere juxta altare poſitam, ut notaret & deferret eos, qui vel nimium excederent, vel nimis breves eſſent. *Miſſa celebrata, ac præfationem ab ipſo illi Barrioleum i* F

Quod attinet ad præfatiunculam, quæ præponitur libello Exercitiorum, cujus eſt initium (Hæc documenta &c. *Vide dicta ſuperius num. 865.*) compoſitam fuiſſe audivi a P. Andrea Fruſio: alii etiam dicunt a P. Fulvio Carduló; ſed recognitam a P. Joanne Polanco. Exercitia porro ipſa vidi impreſſa viveente B. P. noſtro; & hodie exſtat in hac provincia exemplum in Urbe impreſſum anno MDXLVIII. & P. Joannes Polanus in compendio rerum Societatis uſque ad annum MDL. refert, Exercitia, precatore duce de Gandia Doo Franciſco a Borgia, fuiſſe a Paulo III. approbata, & cum licentia ordinaria impreſſa. In examine porro a Prælatis quibuſdam facto de ipſis Exer-

Digitized by Google

A ercitia, mandato ejuſdem Pontificis, ne ſyllaba
AUCT. quidem ſuit mutata vel tublata. Examinatores au-
J. P. tem fuere Magiſter ſacri Palatii, Dominus Vice-
cancellarius, Cardinalis item de Burgos.

effigies S. I. grauii. 887 Octavum. De effigie B. Patris noſtri: pol-
lam adhuc vidi, quæ vere illum referat; nullam
tamen vidi melius repræſentantem, quam eam,
quæ nuper hic recognita eſt a nobis quinque, qui B.
Patrem olim vidimus: patribus, inquam, Fran-
ciſco Coſtero, Balduino ab Angelo, Eleutherio
Pontano, Henrico Sommalio, & a me.

Quod attinet ad illam, quæ in eo cœnaculo eſt
appenſa, in quo Pater noſter prandere ſolet; illa
nullo fere pacto illum repræſentat. Statua vero
illa facta ex gypſo, quæ ſolebat interdum exponi
in collegio Romano, tempore renovationis vo-
torum, de qua R. V. mentionem facit, multum
accedit ad B. Patris noſtri vultum. Cum die
quodam poſt prandium verſarer hora quietis po-
meridianæ cum P. noſtro Everardo Mercuriano &
Aſſiſtentibus, aliiſque aliquot ſenioribus; Fr. no-
ſter Ludovicus Jappi exploraturus, ſi forte memo-
B riam retinerem vultus Patris noſtri; cum illam
ipſam adaptaſſet ſtatuam in cubiculo janitoris, ut
adinſtar patris alicujus quieſcentis ſuper lectulo vi-
deretur amicta veſte talari, & cum pileo quadrato;
de induſtria me evocavit, dicens, nobilem quem-
dam me expectare prope portam. Deſcendi, ut
hominem convenirem. Ludovicus autem ait, ja-
ceere eum in cubiculo janitoris ob debilitatem.
Ingredior, & ex ipſo limine ſtatuam conſpicatus;
Ah (aio) Pater Ignatius, Pater Ignatius! Qua
inclamatione & admiratione argomentum fece-
runt & conjecturam, quod maxime omnium effi-
gies illa congrueret.

Sed, ut dixit mihi, tempore congregationis ul-
timæ, venerandus dominus Philippus Nerius piæ
memoriæ, præfectus Oratorii, quia vultus B. Pa-
tris illius ſupernaturali quodam ſplendore erat a-
perſus, nulla prorſus effigies effingi poteſt arte pi-
ctoria, quæ vere illum repræſentet. Et hæc quidem
ad poſtulata. (Pater Mutius Vitelleſchi erat mihi
ſocius, quando viſitavi dominum Philippum Ne-
rium: & ſcripſit ad me, ſe optime meminiſſe eorum,
quæ tum dixit beatus ille vir Philippus.)

C

Pars Secunda.

VEnio modo ad textum epiſtolæ veſtræ ca-
put, hoc eſt, ad ejus documenta & exem-
pla, quæ nobis reliquit.

Reſponſa Magiſtri de S. Ignatii officacia ſermonis, 888 Nonum. Admirandus erat in ſermone: nam ille gravis erat, non incitatus, non præ-
ceps, non inanis; ſed ſolidus & efficax, ac vi-
ri denique vere ſancti. Non audiebatur quidquam
illi excidere caſu & ex improviſo; ſed os illud
beatum ſemper ſeria & præmeditata proferebat.
Proinde ab ipſo nemo recedebat, niſi bene con-
ſolatus, inſtructus ſalutari conſilio, & conten-
tus, ſive obtineret, quod intendebat, ſive non;
quia beato Viro mira inerat dicendi gratia.

nitoris in ſcripto, 889 Decimum. Neque minus decori & nitoris
in ſermonibus ſcriptis ſervabat, præſertim quando
ad viros graves ſcribebat. Atque idem decorum a
filiis ſervari deſiderabat, & exigebat. Memini me
vidiſſe epiſtolam ad quemdam, qua ob litteras ad
ipſum ſcriptas gravi admonitione illum feriebat,
quod lituris & vitiis maculatas miſiſſet. Ego (in-
quit) hac nocte expedio circiter triginta epiſtolas,
quarum nulla eſt, quam ſemel & iterum non re-
cognoverim; quas autem manu mea ſcripſi, &
ſcribere ſoleos ad viros graves, & quibus deferre de- D
beo, bis aliquando ac etiam ter relcribo, ne lituris
aut vitiis eas aſpergam, vel inconcinne incongruen-
terque aliquid inferam. Harum litterarum exem-
plum vidi in quodam libello P. Franciſci Palmii,
bonæ memoriæ in collegio Bononienſi, in quo li-
bello aliquot litteræ B. Patris noſtri exſtabant.

Indifferentia ergo placita ſua petenda, 890 Undecimum. Reſignationem animi & in-
differentiam ut ipſe habebat adverſus Deum, ita
in hominibus Societatis ſimilem exoptabat erga
Superiores; quod intellexi ex variis, & ex uno fa-
cto meo cognovi poſtea P. Sebaſtiani Romæi re-
latione, placuiſſe nimirum beato Patri. Cum
me vocaſſet ad ſe anno MDLIII. & mihi propo-
neret tria loca, ad quorum aliquem deſignabat me
mittere; optaret autem (ut ajebat) ſe prius co-
gnoſcere propenſionem meam, moneretque pro-
inde, ut libere efferrem, quid, & quo me im-
pelli ſentirem: ego vero cum nullam prorſus
haberem inclinationem niſi ad parendum, cum
aliquoties animaſſet, ut exprimerem, vel aliquod
ſaltem darem indicium propenſionis, quam ſen-
tirem; ego autem ſemper reſponderem, quod non E
poſſem revera aliud dicere, quam vere me non
poſſe aliod in me animadvertere, aut ſentire,
quam me paratum eſſe ad omnem locum & ad
omnem obedientiam, etiamſi mihi moriendum ſo-
ret; ipſe me benigne dimiſit, & alicui poſtea
indicavit, placuiſſe illi in me hanc indifferentiam
& reſignationem, ſicut idem P. Romæus retulit
mihi aliquot poſt annis ex aliqua occaſione. Li-
benter tamen ſequebatur ſanctus Pater, ſalva re-
ſignatione & obedientia, ſubditorum propenſio-
nem, & gaudebat, quando ea ſe conformabat
cum ſua: dicebat etenim, quod ea ratione gu-
bernatio perſonarum melius caderet, eſſetque o-
mnium ſuaviſſima.

refrenanda ira, 891 Duodecimum. Cum initio adminiſtratio-
nis collegii Romani ſentirem in me revivilcere
paſſionem iræ veterem, quam ſubditus & non
Superior vix umquam ſenſeram, & extinctam,
quæ tantum erat conſopita, ducebam, afferret
autem illa mihi novam ex non expectata inordi-
natione moleſtiam; recurri ad B. Patrem pro con-
ſilio & auxilio. Ipſe animavit me ad pugnam, di-
cens, iram moderatam eſſe ad bene gubernan-
dum valde utilem, ſi ratione ac Dei timore tem- F
peretur; proinde tantum eorarem illam frænare
ac reprimere, ut non erumperet foras: de cæ-
tero non eſſem multum ſolicitus.

cavenda ab mali motûs perturbatione, non de recurſu ad Deum, 893 Decimum tertium. Audivi non ſemel Bea-
tam illam animam dixiſſe, exoptare ſe, ut ho-
mines Societatis ita comparati eſſent, ut adinſtar
angelorum ſe totos, & qua poſſent charitate ac
ſtudio, impenderent curandæ ſaluti & profectui
proximorum, & ut nihilominus ſervarent ſe o-
mnino immobiles ac conſtantes, nullam ob rem
incidentem turbando ſe ipſos: ſicuti angeli, in
quos nulla cadit paſſio aut perturbatio, licet nihil
omittant, quod poſſint & debeant ad auxilium &
profectum noſtrum ſpiritualem; ſerenitatem ta-
men ſummam in ſe ſervant ſemper, videntes faciem
Patris cæleſtis, ſemperque eo perfruentes ab que
ulla ſui inordinatione ſeu perturbatione.

893 Decimum quartum. Dicebat, nihil no-
bis eſſe agendum alicujus momenti; quin prius
per peculiarem recurſum ad Deum, & ſaltem bre-
vem mentis elevationem, a Deo conſilium im-
ploraremus, ſicuti a Patre optimo & ſapientiſſimo, collocando in eo totam noſtram fiduciam,

Quo

A Quo facto, & audito, quid in nobis locutus ſit Dominus, faciendum, quod docemur.

aquerſus alios cum arrogantia,

894 Decimum quintum. Cum quidam de noſtris, cujus nomen mihi excidit, quereretur apud ipſum, quod ab externis, qui eum crebro vocabant ad portam, impediretur a conjunctione interiore cum Deo, ac multum diſtraheretur animo; reſpondit: Qui ad te pro auxilio ſeu conſolatione ſpirituali accedunt, magna eos charitate excipe; ſed præmitte ſemper, poſtquam vocatus es, vel inter eundum, orationem aliquam jaculatoriam, rogans Deum, ut animam illam per ſe dignetur juvare; atque deinceps omnes cogitationes & ſermones tuos eo confer, ut accedentem juves in ſpiritu; & non diſtraheris inutiliter, ſed proficies magis. Quod ſi te non ita conjunctum eum Deo ſenſeris, ut ante, & ut in quiete, ne ſis propterea anxius; quia diſtractio illa non erit tibi detrimento, quæ propter Dei gloriam ſuſcipitur. Si accedant, ut referant nova, vel ut colloquantur de rebus non utilibus; prudenter ingere illis ſermonem de morte, de peccati enormitate, de Dei offenſione, de ju-

B dicio, de examine conſcientiæ, & confeſſione &c. & quotieſcumque ad te revertentur, de talibus age: qui juvari volent, redibunt ad te ut proficiant: ſi nolent juvari, ſinent te in pace, nec redibunt amplius aut moleſti erunt.

facilitas in bonorum ſpiritualium;

895 Decimum ſextum. Volebat, ut nos omnes frequenter lectitaremus libros ſpirituales; ſed cum affectu & devotione, tum ad accendendum affectum, & devotionem promovendam, tum ut prompti evaderemus ad promendos ſermones ſpirituales potius, quam ad doctrinam vel ſundendam vel oſtentandam: & exemplo nos quidem ſuo docebat. Nam in cubiculo ſuo ſecretiori ordinarie ſuper menſam alios libros non habebat, quam novum Teſtamentum, & Thomam de Kempis; quem ſolebat appellare perdicem librorum ſpiritualium.

munditiæ externæ, & domus, & veſtium.

896 Decimum ſeptimum. Commendata habebat valde, & commendata eſſe filius, præſertim Superioribus, volebat tria, quæ ad diſciplinam externam & ad decorum religioſum, valde pertinent; nimirum munditiem domus univerſæ ac veſtium, ſilentium, & denique clauſuram: quæ indicia eſſe dicebat in domo Religioſa, quod in ea vigeret bona diſciplina. Munditiei potro tam

C ſtudioſus erat, ut non raro viſitaret ipſemet cubicula, conſiderans, an lectuli eſſent concinne ſtrati; libri ſuper menſam bene compoſiti, cubiculum bene verſum: neque patiebatur quidquam apparere, quod non eſſet debito loco repoſitum, ut vittam nocturnam pone cervical, ut non appareret; ſcopas non alibi quam ſub lectica ſeu lecti ſulcro, vel in angulo aliquo obſcuro; candelabrum, calceos, ut non apparerent, niſi curioſius inſpicientibus. Silentium ita colebat, ut, extra horam quietis ſeu recreationis poſt cibum ſumptum, non pateretur colloquia haberi. Strepitum vocis ſive ſermonem altiorem ſi exaudiebat, aut ſtrepitum majorem æquo, vehementius ambulantis vel de gradibus deſcendentis; ſtatim aperto oſtio vocabat delinquentem, & officii monebat. Hinc frequens erat pœnitentia a Miniſtro injuncta, quod non uſi eſſemus voce baſſa ſeu depreſſa, aut quod immoderatius per ambulacra ambulaſſemus aut januas cubiculorum clauſiſſemus. Quod attinet ad clauſuram; non ferebat, ut porta maneret vel ad minimum tempus aperta, quando non erat neceſſarium; neque patiebatur claves ex oſtio ſerave pendere.

897 Decimum octavum. Ad bene converſandum cum proximis, dicebat, utendum eſſe arte diſcreta ac religioſa; ut ſcilicet initio accommodaremus ſermones & actiones ad ipſorum ingenium, vel ad ea, quæ tractant, quando ad eos accedimus: ac tandem perduceremus eos ad rem nobis propoſitam, id eſt, ad bonum animæ & ſalutis ipſorum.

898 Decimum nonum. Magnam curam habebat bonæ diſciplinæ, & ordinis conſtantis officiorum. Eam ob cauſam, quamvis occupatiſſimus alioqui eſſet, & valetudine male affecta, volebat tamen Miniſtrum domus quotidie ad ſe referre quidquid eo die alicujus momenti accidiſſet, & in diem ſequentem mandata accipere. Proinde œconomia & diſciplina pulchro ſemper ordine procedebat; & ejus exemplo uſus & regula ubique obtinuit, ut Miniſtrum Rector quotidie accerſat ad ſe.

ſubordinatio,

899 Vigeſimum. Magni faciebat valde ſubordinationem. Exemplo ſit: cum ſemel ex officio Rectoris præſens fratres noſtrus ſtudioſos ad portam diſponerem ac combinarem, ut debito ordine & E ſerie irent de more ad concionem, quæ habebatur in domo profeſſa; quidam pater fretus ſua prudentia & auctoritate, & B. Patris erga ſe benevolentia (cum forte adeſſet) mandavit uni ex ſtudioſis noſtris, ut, antequam egrederetur, iret purgatum calceos ſuos. Ego diſſimulans, mandavi abique mora, ut omnes procederent. Ille, quia viderat me audiſſe monitionem ſuam fratri factam, retulit Patri rem, ut acciderat. Sanctus autem Vir paterne illum docuit, habendam fuiſſe rationem ſubordinationis, & debuiſſe ſinere eum, qui præerat collegio, libere præſtare officium ſuum.

veterum conſuetudinum ſtudium;

900 Vigeſimum primum. Non ferebat etiam quidquam de novo induci in uſum, quamvis bonum eſſet, abſque ſuo, vel ejus, qui præerat, conſenſu. Hunc reſpectum videlicet habendum cenſebat erga Superiorem. P. Martinus Olavius, vir gravis, pius, & prudens, & doctiſſimus, virque illi charitſimus, licet ſuperinteudens eſſet collegii, quia præter morem mandaverat, ut lectio Breviarii Romani (quod a Cardinale ſanctæ Crucis, auctoritate Apoſtolica, fuerat confectum, & quo Societas ordinarie utebatur) legeretur ad menſam, quia ut plurimum contioebat hiſtoriam de Sancto occurrente, repreheſus eſt ab eo, F & reprehendi curavit publice inter cœnandum, miſſo, ad hoc officium illi præſtandum, quodam fratre ex domo profeſſa, cui nomen erat Antonius Rion, qui acer & lepidus erat in dandis publicis reprehenſionibus.

etiamſi bona eſſent, ſi ea non pro- bet Superior.

901 Hæc porro reprehenſio non tantum profuit ad diſciplinam melius ſervandam, ſed nos omnes, qui aderamus, valde ædificavit in Domino inſignis humilitas ac tranquillitas P. Olavii, viri ſalis. Non improbabat autem B. P. noſter rem ipſam, quia eam voluit retineri & continuari; continuataque fuit lectio tertia ejus lectionis, donec reformatum Martyrologium illi ſucceſſit: ſed reprehendebat ſanctus Pater, quod res bona non fuiſſet bene & debito ordine facta. Similiter P. Antonius Soldevilla ſecreta quædam conventicula invexerat in collegium, in quibus illi, qui in eis verſabantur, variis mortificationum generibus exercebantur noctu, poſtquam omnes incubuerant. Ego cum id ſubodoratus eſſem, finxi me affici ad hujuſmodi exercitationem, ac deſiderare, intereſſe conventui: gaviſi ſunt collegæ illi, quod a ſua parte Rectorem haberent, ſperan-

tes

A ten, quod hac occaſione & ejus exemplo uberior ſtaret exercitationis fructus. Interfui, explo-
AUCT. J. P. ravi ſingula; atque ut penitius omoia cernerem, me cum ipſis exercui. Die inſequenti rem detuli ad Patrem noſtrum. Ipſe juſſit illum patrem facere diſciplinam publicam, & confeſtim miſit eum Neapolim: nam quidam de eo ſodalitio Petrus Silvius theologiæ ſtudioſus, magnæ ſpei adoleſcens, inciderat in phreneſim, ob nimis aſſiduam rerum cæleſtium meditationem, ut credebatur; & parum abfuit, quin multi ſimiliter læderentur; ſed diſſipatione ſodalitii omnes mooiti ſunt, ut, Superiore vel patre ſpirituali non cooſcio, oibil aggrederentur aut ioducereot novi.

Pars Tertia.

VIgeſimum ſecundum. Noverat uti cum ſubditis magna moderatione, ac mira prudentia addebat illis animum, ubi oportebat. Quando ma-
Videbat Ed. dum mens erga ſubditos prudentia. miſit Lauretum, ut collegium ducerem, & præeſſem; daret autem ipſe mihi tantum inſtructioocs, quibus cognoſcerem, quomodo me gerere deberem
B cum domino gubernatore loci, & canonicis, aliiſque externis; petii quas regulas ſervarem; nam (aio) collegii Romani regulæ collegio illi non convenient, oiſi perpaucæ, ob loci ſancti & concurſus peregrinorum circumſtantias. Similiter quę ſunt domus profeſſæ, vix etiam ſervari poterunt. Ad hæc reſpondit. Oliveri, facias, ſicut tu vidiſti, & ut poteris. Petii de perſonis, quas adjungebat, quas in qoæ officia diſtribuerem. Iterum paucis verbis reſpondit: Para, Oliveri, veſtes ſecundum pannum, quem habes; ſed quomodo egeris & diſtribueris, doce.

905 Vigeſimum tertium. Accedit autem ſemel,
Volens aut egere de ſeipſo ſcripſit. ut aliquid contra mandatum ipſius litteris acceptum facerem. Significavi porro, me ita feciſſe, quod illum propoſuiſſem mihi præſeotem ob oculos, & viſus mihi fuiſſem audire ipſum dicentem: Fac, ſicut tu mente concepiſti: nam & ego, ſi coram eſſem, ut ſic faceres, mandarem. Ipſe vero rem ita eſt interpretatus, ot reſcriberet, me ex ipſius voluntate feciſſe: Homo dat, inquit, officium; ſed Dei eſt dare diſcretionem. Volo,
C ut da cætero abſque ſcrupulo agas, ut judicabis ex rerum circomſtantiis eſſe facieodum, oon obſtaotibus regulis & ordioationibus.

904 Vigeſimum quartum. Habuit ſemper magnam rationem ædificationis. Hioc cum eundum
Habebat oculo ædificationem. mihi eſſet Lauretum, in officium rectoratus mihi ſuccedens P. Sebaſtianus Romæus, illi valde charus ob virtutem & prudentiam, miſit mecum ad ſeptam eccleſias aliquot patres eum lagena vini & pane ad refocillandum vires, ſi opus eſſet. Id reſciſcens B. Pater, poſtquam Lauretum abiviſſem, dedit pœnitentiam omnibus, qui peregrinati fuerant, quod res, aiebat, eſſet mali exempli ac minime conveniens Societatis Religioſis. Addebat, quod argumantum id eſſet devotionis tenuioris, cum omnes peregrini belle valeremus; mandavitque, ut de cetero oihil hujuſmodi admitteretur.

905 Vigeſimum quintum. Huoe ſpiritum dicebat, ſe deſiderare in hominibus Societatis (ſi-
Verum devotionem in officiis charitatis, verbis interioribus, profectum abnegationis. cuti revera illi maxime proprium erat) ut non haberent minus devotionis io quibuſvis operibus charitatis, & officiis, qnam io oratiooa & meditatione; quandoquidem nihil facete omnino nos deceret, niſi pro amore & ſervitio Dei, & D ad ejus gloriam & honorem.

Vigeſimum ſextum. Quam vis (inquiebat) ob-
Verum devotionem in officiis charitatis, verbis interioribus, profectum abnegationis. lectare nos ſoleant omnia, quæ ſcotimus nos facere ad Dei gloriam & honorem; juvat tamen, ut impenſius etiam delectemur, quando ea oobis ab obedientia imperantur; quia tunc certi ſumus, quod ea rectiſſime tendant ad Dei bonoram & ſervitium.

Vigeſimum ſeptimum. De obedientia crebro inculcabat, quod ea, quæ ex ſola volontate profluit, non ſit perfecta, oiſi adjunctam habeat judicii ſubmiſſionem ac conformitatem; adeo nt, qui in Societate non conformat judicium ſuum cum judicio Superioris, altero tanium pede ſit io Societate, & hinc valde pronus ad caſum.

906 Vigeſimum octavum. Paupertatem adeo co-
paupertas. lebat in domo profeſſa, ut, cum ægroti nonnulli de eadem domo opus haberent quodam genere vini, quod in collegio habebamus, noo paſſus fuerit eam domum a nobia amphoram unam accipere, niſi tantumdem de ſuo redderet, quod aliquoties ſum expertus. Metiebatur porro perfectionem pauper-
E tatis in veſtitu, non ex panni vilitate, ſed ex duratione & mediocri bonitate. Propterea paſſus eſt me Rectore, ut pannus Romanenſis, quo uno tuoe utebamur magno diſpendio valetudinis & rei (quia attritus nulli uſui ſerviebat; integer vero tam gravis erat, ut nos conficeret) cum alio mutaretur: conſenſit, inquam, ut ex Flandria pannus nomine ultrafinus, qui mediocris eſt & durabilis, & attritus utilis ad refarciendum, peteretur; quod factum eſt, & deioceps mercator, quo utebamur, ipſo & ſimili ſuam officinam inſtruxit.

907 Vigeſimum nonum. Charitas fuit illi inſi-
obsitatibus erga eadem gens. gnis, & cum inſigni prudentia conjuocta: licet etenim ex eleemoſynia victitaret cum tota familia, reſciſcens tamen aliquando, perſonas honeſto loco natas in Urbe magna premi rei familiaris inopia, oec audere præ pudore eleemoſynam petere; ut neceſſitati & pudori Vir ſapientiſſimus conſulerer, ipſis committebat aliquid officii, ut ejus occaſiooe, tamquam laboris & induſtriæ mercedem, eleemoſynam bonam acciperent: ſic enim eleemoſynam, mercedis pallio conveſtitam, minore verecundia ab ipſo accipiebant. Novi duos val trea, quibus ſimiliter opitulatus eſt, & quemdam eorum accepiſ- F ſe non ſemel quioquagenos aureos.

908 Trigeſimum. Fiduciam in Deum habuie
magnam fiduciam Deum habebat in artibus. permagnam: propterea ubi uſuveniebat, nihil prætermittebat, quod neceſſarium judicabat, licet impenſæ forent magnæ & facultates pertenues. Rem declaro exemplo. Juſſerat Pater ſanctus, cum in collegio duodetrigiota eſſemus, ut pararentur cubicula & ſupellex omnis generis ad augendum numerum collegialium uſqua ad centeſimum, cum nulla eſſet vel domi vel io collegio pecunia, præter quioque coronatos, & illos non legitimi ponderis, quos P. Joannes Polancus, cui commiſſa erat cura pecuniaria, pro collegio & fabrica aſſervabat. Hos mihi dare voluit, afferens, ſe nihil præterea penitus habere domi repoſitum. Ego cernens multa exſtrui domi in collegio, (&) ad S. Balbinam, qoæ vinea eſt collegii, puduit ma eos accipere. Dedimus uterque operam, ut obſequeremur; ille colligendo pecuniam; ego ex mutuo paraodæ ſupellectili, ac ſuſtentando collegio. Venit ioterea B. Pater viſurus, quomodo collegium veoturis fratribus eſſet accommodatum. Vidit in eo paratum magoum cubicu-

A biculum, fulcris lectorum, ac ſedilibus menſiſque inſtructum: omnia ut perpendit, converſus ad patrem Polancum, dixit: Hem! magiſter Polance; ergo hic fratres noſtri collocabuntur? Ergo exponentur injuriis hiemis inſtantis? Ubi eſt tabulatum? Degent fratres immediate ſub tegulis & tecto?

cum ſolici ſuccuſſu

909 Atqui, reſpondit P. Polancus, non eſt, reverende Pater, pecunia; neque amplius mutuo invenimus. Fiat, reſpondit, Polance, tabulatum, nec ſine fratres hic dormiant: Deus providebit famulis ſuis. Erat autem domus conductitia; voluit tamen fieri. Paruit P. Polancus, quia urgebat Patris verbum, & experientia ſæpe docuerat, nihil ipſum temere mandare. Et, ecce, altero die, cum pater Polaneus concederet ad amicos & trapezitas, ut pecuniat mutuo vel ad intereſſe acciperet; quidam archidiaconus Hiſpanus ex Navarra, Mondragon nomine, mihi probe notus, occurrit, rogans patrem Polancum, ut quingentos aureos acciperet, reſtituendos paulatim quando egeret. Item quidam procurator Ordinis D. Hieronymi Luſitanus multo majorem ſummam attulit, ſimiliter depoſito, reſtituendam paula-

* *B tim; ſed ut liceret ea uti. Hæ autem ſummæ pecuniæ non ita diu poſtea piorum eleemoſynis reſtitutæ ſunt; & perſolutum, precibus & meritis, ut putavimus, B. Patria, omne æs alienum, & luccurſum omni neceſſitati præſenti.

ac ſubſidio.

910 Trigeſimum primum. Sub idem tempus P. Guido Roiletius, collegii Germanici (cujus P. noſter promotor vel potius author fuerat) rector, cum premeretur ære alieno gravi, ad Patrem accecſſit opem imploraturus: huic enim collegio, corraſis hinc inde eleemoſynis, B. Pater prnſpiciebat; licet domus profeſſa, quæ eleemoſynis vivit, valde numeroſa eſſet, & collegium magno etiam ære preſſum. Inſtabat autem tum die natalis Domini. Beatus igitur Pater noſter audiens Roiletium ex anguſtia cordia eauſam ſuam dicentem, ſubridens interrogavit: Habebunine, magiſter Guido, alumni Germanici aliquid recreationis diebus natalitiis? Ob Pater, inquit, vix panem habebunt; nam piſtor nihil amplius vult ſubminiſtrare. Bono (ait) eſto animo: Deus aderit. Eme interim alumnis aliquoc hædos, & aliquid præterea in recreationem adoleſcentum, & ſine Deum

C agere. Erectum & conſolatum dimiſit a ſe virum. Et, ecce, poſtridie Julius III. miſit Patri noſtro quingentos aureos, quos diſtribuit in collegium Romanum & Germanicum.

Vir erat magni conſilii, ac ſedulus in utraque examine conſcientiæ:

911 Trigeſimum ſecundum. Prudentia & conſilio valebat plurimum, mirabanturque paſſim omnes ejus promptitudinem & ſolertiam in dandis conſiliis ad omnia, quæ illi proponebantur, aut quæ in deliberatinnem veniebant, de rebus licet difficillimis quæſtio eſſet.

Trigeſimum tertium. Audivi ſæpe, & nominatim ex P. noſtro Laynez intellexi, ipſum valde fuiſſe ſedulum circa examen conſcientiæ, etiam particulare, ac contuliſſe diligenter examen eum examine, tempus cum tempore, hebdomadam cum hebdomada; tam videlicet ſtudioſus erat ſui profectus ſpiritualis. Semper fere erat in Deum intentus, licet aliud agere interdum videretur. Vidi illum perſæpe ambulantem in horto, & inter ambulandum greſſum figere aliquamdiu, & in cælum oculos attollere meditabundum. Addebat P. Laynez, ſæpe etiam in die ipſum lacrymari fuiſſe ſolitum, & habuiſſe tam liberum dominium in partem animæ inferiorem, ut vix motus naturales ſentiret.

912 Trigeſimum quartum. Cum Pariſiis ſemina jaceret futuræ Societatis, ut a Patribus fide dignis cognovi, diebus feſtis & dominicis ſolebat ſe conferre ad templum B. Virginis (quæ a Campis nomen habet) in ſuburbis ſancti Germani, locum abſtractum & ſolitarium, ſed devotum & olim celebrem, ut cum ſociis orationi vacaret, & ſacroſancto corpore Chriſti commodius ſe reficeret. Hæc traditio tam conſtans manſit inter noſtros, qui Lutetiæ agebant, ut ſæpe locum viſitaremus in memoriam Patris noſtri & ſociorum, & ut ſpiritum hauriremus in loco, in quo beati illi Patres ſpiritus primitias acceperant. Conferebant ſe nihilominus etiam noſtri interdum ad Montem Martyrum, ubi divus Diunyſius cum ſociis capite truncatus fuerat pro Chriſti teſtimonio. (*At de loco palæſtræ iſtius ſancti Martyris, diſpici altas poterit ad diem* IX. *Octobris.*) In eo templo vota caſtitatis & paupertatis Pater noſter cum ſociis Deo nuncupaverat, & hæc ſubinde renovabant. In altero illo templo ediderant vota Hieroſolymitanæ peregrinationis, & obedientiæ præſtandæ Pontifici circa miſſiones. Extra templum SS. Martyrum illorum, in ſodina quadam, ex qua ſaxa ad gypſum parandum eruuntur, audivi, B. P. noſtrum non ſemel pernoctaſſe in oratione. *Quæ de loco votorum Hieroſolymitanæ peregrinationis, & obedientiæ Pontifici præſtandæ circa miſſiones hæc affirmat Manareus, expendi ſuperius* §. 18.

Superiores valuiſſe compoſſe ſolicitos,

913 Trigeſimum quintum. Libenter habebat, ut Superiores locales eſſent importuni in eis, quæ judicabant, locis, quibus præerant, bene conſtituendis, eſſe neceſſaria vel valde utilia; V. G. in petendis pluribus perſonis, vel magis ſufficientibus: quia eam importunitatem tribuebat neceſſariæ providentiæ & ſolicitudini eorum, qui præerant. Excuſantibus ſe per verecundiam ac reverentiam, quod importunios agerent, animum ſubminiſtrabat, dicens, non eſſe timendum: quod ea inſtantia indicaret Superiorem attendere officio ſuo; ſolebatque vocare tales, angelos locorum, ut angelum Tiburtinum, angelum Senenſem &c. quod adinſtar angelorum inſtarent pro auxilio.

res divinas ubivi accurate; noſtroſque ad ita tractandas, ad iter ſtrictos.

914 Trigeſimum ſextum. Volebat ea, quæ in rebus præcipue divinis gerebantur, concinne & accurate geri: E. C. cum Officia hebdomadæ ſanctæ in templo noſtro celebrarentur, volebat, retento more noſtro, optime celebrari: proinde, antequam inchoarentur, advocabat ad ſe eos, qui operam eis dare debebant, & ſemel atque iterum audiebat, omnia diligenter conſiderando, ut corrigeret, ſiquid non ſatis apte geri videret.

Trigeſimum ſeptimum. Quando noſtros aliquo miſſurus erat, volebat, ut ad iter inſtructi cum galeria, ſcipionibus, palliolis ſibi ſe ſiſtereni pridie, ut cerneret, an aliquid iis deeſſet: quod ſæpe fieri vidi.

Hæc, chariſſime frater, a te invitatus, ex ſcrinio memoriæ deprompſi, quæ olim vel audivi vel notavi de B. Patris noſtri virtutibus & documentis; quæ etſi majori ex parte pater Ribadeneira attigit, non tamen tam explicate omnia. Velim hont ea conſulas, & condonea negligentiæ meæ innumera alia, quæ potuiſſem ac debuiſſem notare, quæ jam memoria penitus exciderunt: & ſancti Viri meritis tribuo, ac tuis precibus, quod hæc pauca memoria ſubminiſtrarit. Deus te ſervet incolumem, ac mei in precibus memorem. Oliverius Manareus.

Atque hæc quidem hactenus de Parentis noſtri

viro

D AUCT. J. P. *frequens in adeundo templo D. Virginis a Campis Pariſiis.*

E

F

A *virtutibus ac documentis: e quibus conficitur exi-*
AUCT. J. P. *mia ejus ſanctitas: quamquam, teſte P. Joanne Anſonio in noſtro apographo epiſtolæ, num. 618. citatæ*, his verbis clauſit ſermonem P. Hannibal (*de qua ibidem:*) In P. Ignatio maxima ſanctitas fuit diſſimulatio ſanctitatis. *At nunc a gratiis, quæ Virum faciebant Deo gratiſſimum, ad gratias gratis datas, quas appellant, pergrediamur.*

§. LXXXVII. Spiritus propheticus; notitia arcanorum.

Spiritu prophetico S *Piritu prophetico Patriarcham noſtrum a Deo donatum fuiſſe, multis argumentis probatur.* 1°. *Societas ab ipſo præcognita, antequam condita; ex §. 34.* 2°. *Antverpiæ prædixit, collegium Societatis Jeſu a Petro Quadrata fundandum Medinæ Campi, ex iis, quæ §. 16. dixi.* 3°. *Prædictionum ſeriem Ribadeneira lib. 5. cap. 11. contexit.* 4°. *Varia præuuntiavit Joanni Paſchali; ex breviore Ribadeneiræ Vita apud Quartemontium cap. 17.*
B *item ex Orlandino lib. 1. num. 32. atque ex hoc Commentario noſtro prævio §. 11. ut Maffeium lib. 3. cap. 14. non commemorem.* 5°. Agnetis, *quæ dicti Paſchalis mater fuit*, mortem Barcinone ſanctiſſime obiiam, Romæ Dei monitu præſenſit Ignatius; ut literæ Antonii Araozii, qui morienti viduæ affuerat, nihil ei ſuper illa re novi poſtmodum attulerint, *ex fide Maffei loco citato. Videri etiam poteſt Ribadeneira cap. 17. apud Quartemontium.* 6°. *Simonem Rodericum e morbo gravi evaſurum eſſe prædixit; ex P. Ribadeneira lib. 2. cap. 9. Vitaque ejus breviore cap. 17. & Maffeio mox deſignata.* 7°. *Michaeli Rodeſio prædixit filium &c. uti & condeudam inſuper a ſe familiam religioſam. Hunc noſtrum Commentarium §. 13. conſule.* 8°. *Duo quoque vaticinia edidit in patria ſua: de quibus dixi §. 19. De morte & anima Haſii agit Ribadeneira lib. 2. cap. 12. de Coduvii autem ex hac vita diſceſſu præfecto, lib. 3. cap. 1. & Maffeius lib. 3. cap. 14.*

ac perſpicientia cordium prædictus fuit S. Ignatius.
916 *Nam. Cognoſcit, Deo revelante, animi a ſocii ſuis in ſuſcepto vitæ propoſito fluctuationem; vide Ribadeneiram lib. 2. cap. 9. & Vitam breviorem ejus cap. 17. nec non Maffeium,*
C *loco ſuperius indicato.* 10. *Futurum præunciavit ſibi Romæ propitium Jeſum, ex famoſa apparitione, de qua ſuperius §. 26.* 11°. *Perſpicientia cordium valuit: etenim* Quidam, *ut loquitur Maffeius loco citato*, haud ita pridem io Societate verſatus, cum ex impoſito ſibi muocre tanta moleſtia afficeretetur, ut ſnmnum capere vix poſſet; ac de repetendo ſeculo cogitaret; Ignatius rem divinitus odoratus, adoleſcentem nocte intempeſtae lectulo vocari ad ſe juſſit, alioqui fratrum neceſſitatibus mirum in modum parcere ſolitus. Is cum animo valde perturbato veniſſet; ficta petſinna quæſivit ex eodem Ignatius, ſi quis hac vel illa tentatione ſolicitaretur, quidnam ei conſilii daturus eſſet? Ac pet nam ſermocinationem omnes illi obſtupeſcenti ſenſim ejus animi receſſus ac latebras patefecit ſimul, & perturbationes admirabili dexteritate ſedavit: eodemque caritatis officio erga alios quoque multos pari perſpicacitate perſunctus eſt: qui cum ſuos morbos propter inicitiam aperire non poſſent, ultro iis ipſemet ante medicinam, & genus ægritudinis, & cauſas detegebat.

917 *Duodecimo, Mortuo Fabro prædixit, alterum ipſius loco Fabrum a Deo dandum Societati, qui ejus res multo magis augeret & illuſtraret. Prædictioni reſpondit eventus in Francifco Borgia. Adi Ribadeneiram; lib. 3. cap. 11. ubi res exſtat.* 13°. Vir quidam pecunioſus, *ait Maffeius ſupra*, templi noſtri miſeratus anguſtias, ædem nobis ædificare voluit laxiorem. Sed cum is deſcriptionem quamdam ſuam ſequeretur, cum dignitate quidem illam & elegantia, verumtamen ad Religionis noſtræ ulus parum idoneam; Ignatius piam viri voluntatem utique accepit, egitque, ut debuit, gratias: rem vero ipſam animo fidenti rejecit: quod ſibi compertum eſſe diceret, non defuturum olim, qui templum noſtris muneribus accommodatum exſtrueret. Quarum duarum preſenſionum alteram Gregorii XIII. Pontificis ſummi, ſumma, ut dictum eſt, pietas atque benignitas; alteram Alexandri Farneſii Cardinalis ampliſſimi eximia religio, & regia plane magnificentia comprobavit. *Ita ille.* 14°. *Reſponſio admodum affirmata ad literas Laiuii circa difficultates in collegii Patavini fundatione occurrentes, ſuadet Sanctum boni eventus præſeſum fuiſſe. Vide Ribadeneiram lib. 3. cap. 6. ac Maffeium ſæpius nunc allegatum.* 15°. Petrus erat Ferrus Patavinus (*utimur verbis Orlandini lib. 6. num. 9.*) admodum pius, &, ſi cultum ſpectes externum, unus aliquis de populo: ſi vitam, Religioſus.

arcanorum
918 Hunc peſtilens febris, quæ tertium jam & ſexageſimum tenebat diem, ad extrema perduxerat. Nec in humanis artibus ſpes erat ulla. Acceſſit de more, ut eum viſeret, & confirmaret, Ignatius, omnique aſſevaratione prædixit, brevi eum a Dei Matre ſanandum. Nocte inſequente, cum totis ſenſibus vigilaret ægrotus, gravis ſe matrona, & ad aſpectum decora, ſpectandam præbuit, candido amictu, nobilique virginum ſtipata choro: quæ cum ex eo quæſiſſet, cupetetne convaleſcere, ſanitatique reſtitui; & ille protinus anouiſſet; expreſſam in papyro ſui oris effigiem ſimilem ejus, quæ ad Cryptæ Ferratæ, nono ab Urbe lapide, pie colitur, ægro dedit, eamque juſſit admoveri præcordiis. Qua illa ad pectus admota, ſomno eſt conſopitus. Deinde ex intervallo excitatus, liberum ſe ab omni morbo & vacuum ſenſit, haud dubius acceptæ
F ſalutis, & relegatæ febris; ſed inventæ penes ipſum icunculæ nulla mento. Nimirum ſic in ejus animo ſui ſpeciem aſpectus ille Dei Matris impreſſerat, ut effigie non egeret externa. Poſtridie reverſus Ignatius, hilari præter ſolitumore quaſi novi non ignarus eventi, Petrum, qui valeat, rogat. Cui cum ille, recte, reſpundiſſet; ſubjecit Ignatius: Nonne ego dixi fore, ut Dei Genitrix te ſanaret? Hoc ex ipſo Petro, jurejurando interpoſito, poſtea compertum: qui prædictionem illam ortam ex ſancti Patris precibus, quas ille Virginis ante genua pro ſua ſalute fuderat, intellexit. 16°. *In Hiſtoria Societatis noſtræ part. 5. lib. 9. num. 46. ad annum 1589. hæc habentur:*

ab ipſo
919 Joannes Milanus deceſſit, rerum domeſticarum jam dudum ab anno MDXLIX. adjutor: cui de perſeverantia aliquando ſua ſolicito in Dei famulatu, beatus Ignatius dixiſſe fertur: Eſto ſecurus; nam ſi ego in Societate perſevetabo, tu quoque perſevetabis. 17°. *P. Petrus Ribadeneira in Vita breviore apud Quartemontium cap. 17. tradit iſta:* Doctor Arrouita Barcinonenſis, vir honoratus, & nobilis, qui poſtea apud Philippum II. Hiſpaniarum regem pro ſua republica, le-

gatio-

A gatione fuoctus, B. Patre familiariter, ut mihi, *ait*, dixit, usus est. Hic eum ab Aracœli veniret, obviam Patri factus est eum litteris, a Domino Francisco Borgia, duce Gandiæ, ad se missis, qui tum regnum Catalaunicæ pro rege gubernabac, uxore etiam tum incolumi. Cum de hisce litteris inter se agerent; Novis, inquit Pater, harum litterarum auctorem Romam olim venturum, ut Societati præponatur. Quæ quidem res tum demum est perfecta, cum, uxore defuncta, nostræ Societatis institutum professus, posteaquam multos annos generalis per Hispaniam commissarius fuisset, tertius ei regendæ magister præpositus est anno MDLXV. postridie Kal. Jul., quo die Visitationis Mariæ virginis beatæ commemoratio celebratur. 18°. Affirmat idem Michael Arrouira, *inquit Ribadeneira capite designato*, se tum, cum esset admodum adolescens, & incertus de genere vitæ, matrimonio tandem statuisse conjungi.

præcogni-tarum, 920 Sed antequam Patri consilium aperuisset, quod sermonibus differri nolebat, eum præoccupavit Pater: &, Cogitas, inquit, uxorem. O B quantos suscipies gemitus! Quantis exercebere laboribus! Quæ prædictio profecto verissima fuit: &, sicut ille mihi privatim narravit, ita, præsente episcopo Barcinonensi, testimonio juratus asseruit. 19°. Uti P. Laynem sibi in administratione succesturum prædixerat, ita ipse, eo mortuo, ad gubernacula regendæ Societatis accessit; *prout Ribadeneira ibidem testatur*. 20. Patres, *sicuti addit*, Hieronymum Natalem, & Ludovicum Gonsalem de Camara, navigaturos in Hispaniam, jussit in navem Genuæ sine mora conscendere, asseruitque, secundis ventis usuros: quod & contigit, licet biems esset, maritimos cursus assuete præcludere. *De hac navigatione Orlandinus lib. 16. num. 38. etiam meminit.* 21. *Refert Franciscus Garcia lib. 6. cap. 2. quod quidam Religiosi in Hispania invitarint* S. Ignatium *ad sumendum in suo conventu cibum; ubi enuntiarit, duos ibi existere, quibus erat fixum, habitum religiosum deponere, & fugere e monasterio;*

longa et plurimis foetis 921 *Sed pœnitentia ductus, positis humi genibus, veniam eos petisse coram omnibus, & Superiori tradidisse instrumenta, ad fugam præparata.* 22. C *Ibidem etiam refert, Ribadeneira, duos in una infirmitate relapsus passo, tertium a Sancto prædictum fuisse.* 23. *Prænuntiavit etiam, Deum angustiis collegii Romani providentissime consulturum; teste Ribadeneira libro 5. cap. 9. Orlandinum lib. 15. num. 6. etiam consule.* 24. *Tempore magnæ inopiæ prædixit, collegium Germanicum felicioremfore postea ad statum emersurum; sicut habemus ex Ribadeneira lib. 4. cap. 6. Orlandino lib. 12. num 10. et suffragante.* 25. *Quid circa collegium Romanum, Parisiense, Neapolitanum, atque homines Societatis, P. Oliverius Manareus retulerit de sancto Patre, dictum est paragraphi 85. parte 1. responso quarto.* 260. *Apographum nostrum Originalis commentarii Lugdunensis* (*Vide superius num. 637.*) *iis, quæ narrat ex P. Hannibale Codretto, nonnulla subjungens, quæ ex ore P. Edmundi Augerii Leonardus Patornaus novitius excepit circa sanctum Patrem anno 1588. hæc narrat*: Memorabat idem P. Edmundus, prædixisse eum, sub Paulo IV. probandam esse Societatem, & ab ipsomet summo Pontifice exercendam: ad quem cum P. Laynez Vicarius Generalis tvisset, humanissime fuit exceptus; eum quo etiam familiarissime egit in intimo Pontificio cubiculo. Quare reversus P. D Laynez jussit, ut gratias Deo ostri agerent, quod AUCT. a summo Pontifice, præter spem, tam benevo- J. P. le ei et auditus. Cœperunt & nostri dubitare de prophetia Patris Ignatii: sed eam tamen exitus comprobavit. Cum enim post aliquot dies esset sæpius ad Pontificem reversus P. Laynez, nec admissus; tandem ubi opera unius Cardinalis adire datum esset, statim irato vultu Pontifex verbis animum abalienatum significantibus ipsum excepit. Cumque genibus advolutus audire peteret P. Laynez; respondit Pontifex: Dic. Cumque dixisset; hoc tantum retulit: Declarabimus. Postea vero viva voce declaravit, ut Præpositus Generalis esset tantum ad triennium; utque in domo professa haberetur chorus.

922 *Verus igitur* Ignatius *fuit vates. Sed regimen illud triennale abrogavit Pius PP. IV. uti constat ex decreto ejus de perpetuitate Præpositi Generalis Societatis nostræ, quod signatur die* XXII. *Junii anno* 1561. *& cujus ecgraphum asservo, ex Romano nostro tabulario ad me missum a sæpissime jam laudato Ignatianorum documentorum Romæ collectore, qui ex Ms. P. Natalis, appositi anno* 1558. *Specilegio Romano circa chorum inserit ista:* Urgebat Pauli IV. edictum, ut haberemus chorum. Itaque primum assuevimus canini privatim. Dein instituimus canere in choro Horas omnes canonicas Theatinicæ, ut jusserat Paulus, id est, absque modulatione ecclesiastica, contiocenti & uno tono vocis, tantum ut ultima syllaba quasi contraheretur. Et hic est chorus habitus in domo professa;) non in collegio. *Ne longius abeam; circa utramque superiorem Pontificis declarationem consuluisse Sacchinum Historiæ Societatis nostræ part. 1. lib. 2. num. 55. & seqq. De choro, post dicti Pontificis mortem intermisso, agitur ibidem lib 3. num. 30. quid tamen postea sit factum sub S. Pio V. tradit idem historicus part. 3. lib. 4. num. 144. ad annum* 1568. *At redeamus ad spiritum Sancti prophetieum.* 23. *Quod denique extremum obitus sui diem non ignoraris, habemus ex Vitæ Ribadeneiræ lib. 4. cap. 17. & ex breviore ejus apud Quartemontium cap. 11. Vide præterea, quæ circa hanc materiam exstant apud Ribadeneiram lib. 4. cap. 11. & apud Bartolum lib. 5. sub initium. Spiritui prophetico, e tot jam capitibus stabilito, adjunxit* F *singularis quidam Dei favor ornamentum externum, quo cœlestis apud homines in terris Sancti conversatio etiam cœlitus illustraretur.*

§. LXXVVIII. Vultus cælesti luce illustratus; apparitio; mirum in dæmones imperium.

Vultus cœlesti luce illustratus. NEque vero (*verba sunt Vitæ brevioris cap.* 17.) hujus B. Patris anima tantum cælesti luce, de qua diximus, illustrabatur; verum etiam aliquid ex ejus lucis plenitudine sic redundabat in corpus, ut etiam nonnulli os ejus luce refulgere, & ex eo radios emitti sæpe conspexerint. Hoc se vidisse Barcinone, confirmavit Elisabetha Roiella, cum Pater, ut supra meminimus, in gradibus altaris sederet inter puerorum greges. Hoc item Joanes Paschalis, filius Agnetis Paschalis; qui diu Patrem in eadem urbe Barcinonensi domi suæ benigne fovit. Idem Loyolæ multi notatunt, eum eo Lutetia rediisse,

A & ad hoſpitalem domum diverteſſet. Denique & Auct. J. P. Romæ, Beatus enim Philippus Nerius, ſpectatæ vir ſanctitatis, auctor Oratorii venerabilium ſacerdotum B. Mariæ Vallicellæ, qui urbi Romæ incredibiliter proſuit, & quem probe novi, B. P. Ignatio conjunctiſſimus erat; ad ejus conſilium in dubiis rebus confugere ſolitus: cujus &, cum angeretur animo, vel ſolo recreabatur aſpectu. Is ergo dictitabat, B. Ignatii caput quaſi cæleſtibus quibuſdam radiis coruſcare ſolitum, ac totum eſſe luminoſum.

ſplendor vultus 924 *Bulla canonizationis S. Patris ita rem exprimit.* Excellentem.. Famuli ſui ſanctitatem comprobari voluit etiam Altiſſimus ſupernaturali ſplendore vultus, quem, dum viveret, aliquando viderunt B. Philippus Nerius, & quondam Oliverius Manareus Flander, ejuſdem Societatis Religioſus. *Habeo ante me apographum exemplar, quod hunc præfert titulum*: Teſtificatio R. P. Oliverii Manarei de B. P. N. Ignatii ſanctimonia, a procuratore generali poſtulata MDXCVIII. in Urbem miſſa, antequam B pro canonizatione proceſſus fieret. *Exemplar porro illud accepi a P. Ignatio Pinio, cui idem Pater adſcripſit, illud exſtare in cubiculo R. P. Rectoris noſtræ Societatis Lovanii. Sic itaque in illo dictus R. P. Oliverius daponit*: Teſtor, *inquit*, ego infraſcriptus in conſpectu Domini, me ſanctum illum Virum probe noviſſe, læpeque cum ipſo tractaſſe de rebus tam privatis, quam collegii Romani, cui me præfecerat, atque ab ipſius congreſſu revertiſſe ſemper ſingulari ſpiritus dulcedine perfuſum, & ad ipſius obſervantiam, amoremque, tum ob ſermonis ſuavitatem, gravitatemque, tum ob devotos pietatis, quos jaciebat, igniculos, vehementer incenſum. In vultu admirabar hilaritatem & gratiam quamdam pene divinam, ſplendore quodam cæleſti illuſtratam, quæ ita me rapiebat *&c.*

illuſtratum fuiſſe 925 *Et paucis interjectis, poſtquam ſubdidiſſet, ſplendorem hunc, qui ex facie ſancti Viri emicabat, non a ſe dumtaxat conſideratum fuiſſe, ſed etiam a multis aliis cum domi, tum foris, atque imprimis a Philippo Nerio, Oratorii parente; ſic pergens*, Quem, *inquit*, cum anno MDXC. poſt multorum annorum intervallum reviſerem, & de B. P. noſtri imagine ſermo incidiſſet; Putaſne, inquit, Oliveri, effigiem, quæ apud vos eſt, beatum illum Virum vere referre? Non, inquam, domine Philippe; ſed quia Vir ſanctus, ut humilis erat, numquam, quoad vixit, ſe pingi eſt paſſus; fecit poſt mortem Societas, quod potuit, ut ipſum aliqua imagine in ſolatium poſteritatis repræſentaret. Sic cenſeo, ait ille: nam ejus vultus ſupernaturali quodam ſplendore ſic erat aſperſus, ut, etſi aliqua ejus ſpecies effingi queat, nulla tamen ars poſſit penicillo vultum eum ſplendore affectum, qualis erat, ad vivum exprimere.

perfecta teſtimonii ſtabilitur. 926 *Et mox alio eventu eamdem vultus illuſtrationem Manareus confirmans*, Adhuc, *inquit*, cum anno MDLXXX in Urbe viſitarem quemdam Prælatum ex morbo decumbentem, inveni aliquot Prælatos, qui officii cauſa illi aderant. Intererat etiam dominus Alexander Petronius, celebris medicus. Hic, cum de patre Ignatio ſermo incidiſſet, ad me converſus, dixit: Scio, Oliveri, de Patre Ignatio, quod forte numquam audiviſti: vix etiam alius de veſtro Ordine; quia numquam ad hoc ante cogitationes meas niſi ex occaſione convertí. *Sic ſatus Manareus, rem geſtam narrat ex ore dicti Petronii; quem concludit his verbis:* Pater.. Maſſejus meo tuaſu in hiſtoriam Vitæ ipſius retulit, licet ſtrictius quam rei D gravitas poſtularet. *De illa etiam agit Ribadeneira in Vita breviore cap. 17. Sed videtur operæ pretium eſſe, ipſum Petronii de re iſta in lucem proferre teſtimonium ex ejuſdem exemplo, prout ex archivo noſtro Romano illud tranſcribi curavit, atque huc miſit P. Ignatius Pinius. Ecce tibi illud.*

De vultu Sancti ſuaſo. 927 In Dei nomine. Amen. Anno a nativitate Domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſexto, indictione decima quarta, pontificatuſque ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri Sixti, divina providentia Papæ V. anno ſecundo; die vero XX. Novembris coram me notario publico, teſtibuſque infraſcriptis ad hæc ſpecialiter vocatis & rogatis, perſonaliter conſtitutus magnificus dominus Alexander Petronius, civis Romanus regionis Pineæ, artium & medicinæ doctor, ad petitionem & inſtantiam, ut aſſeruit RR. PP. clericorum venerabilis Societatis Jeſu, intuitu veritatis, & ut illa ſemper eluceſcat ad perpetuam rei memoriam, jurejurando, quod tactis ſacroſanctis Dei Scripturis, in manibus meis præſtitit, teſtatus eſt & declaravit, quod tempore pontificatus felicis recordationis Pauli Papæ IV. cum E ipſe habiteret in quadam domo, ſita Romæ ad plateam templi S. Salvatoris de Lauro, ad eum ægrotum R. P. Ignatius de Loyola, ſacerdos & fundator Societatis Jeſu, cum quo amicitiam contraxerat, aliquando viciſſim viſendi cauſa adiit, quamquam non opportuno tunc tempore, tamen pro familiaritate a domeſticis introductus, clauſis ſeneſtris ipſum in lecto quieſcentem invenit, & ex tenebris arbitratus, ipſum dominum Alexandrum dormire, ſuſpenſo gradu tacitus accedens, pulvino ſenſim aſſedit, cumque ipſum ſomno conſopitum vidiſſet, receſſit,

juratum dare teſtimonium, 928 Ac nihilominus ipſe dominus Alexander ex ſomno excitatus, & repente dominam Felicitatem uxorem vocitans, Quis novus hic ſplendor, quæ tanta, inquit, lux cubiculum replet? At illa ſimpliciter, id quod erat, feneſtras clauſas eſſe, & tantummodo P. Ignatium introiviſſe, reſpondet. Qua viſitatione ipſe dominus Alexander mirum in modum gavisus fuit, & paulo poſt omnino convaluit, & non dubio judicio Virí ſanctitatem interpretatus, ab illo die P. Ignatium tamquam mortali homine celſiorem magis magiſque ſuſpexit; & F ita, medio juramento, ut ſupra, teſtatus eſt omni meliori modo. Super quibus omnibus & ſingulis rogavit me notarium, ut publicum & publica conficerem inſtrumentum & inſtrumenta, ſubſtantia veritatis non mutata. Actum Romæ in domo ſolitæ habitationis dicti domini Alexandri regionis Pineæ, præſentibus ibidem, audientibus & intelligentibus, Franciſco Nicolao Groſſi de Mondovi, & Benedicto Paramento Mediolanenſi, teſtibus ad prædicta omnia & ſingula vocatis, adhibitis, atque rogatis, Apoſtolicus idem Sebaſtianus Crotius notarius rogatus ſubſcripſit. Et ego Sebaſtianus Crotius Romanus, publicus Dei gratia, Apoſtolica auctoritate notarius, quia de omnibus & ſingulis, aliena manu, ut ſupra, fideliter ſcriptis, rogatus fui, ideo præſens inſtrumentum ſubſcripſi & publicavi, ſignoque meo ſolito ſignavi, in præmiſſorum fidem & teſtimonium rogatus &c. *Haſtenus Petronius in ſuo jurato teſtimonio, publica fide firmato.*

929 *Inter Sancti apparitiones, inſignis imprimis eſt illa, quæ ipſo etiamnum inter mortales vivente, contigit, in Ribadeneiræ Vita breviore his a*

Quar-

A *Quartemontio cap. 16. terminis deſcripta*: P. Lennardus Keſſelius, natione Belga, vir in Societate noſtra ſenex, & ſanctus fuit, & omnium judicio talis. Eum ipſe Coloniæ novi, ubi prima collegii noſtri fundamenta jecit; quod damnda ſumma laude, & ſanctitatis gloria multis annis adminiſtravit. Hunc ergo magnum quoddam & inſitatum deſiderium cum teneret videndi, potiundique colloquio B. P. Ignatii, litteras ad eum dedit, quibus petebat, ut ſibi Colonia Romam pedibus ire liceret, plus trecentis milliaris Gallicis inde diſtantem; tantummodo ut in ejus aſpectum, ſanctiſſimoſque ſermones veniret. Reſpondit B. Pater, ejus præſentiam Coloniæ, propter aliorum utilitatem, neceſſariam eſſe; propterea ne de ſtatione decederet; Deum fortaſſe via magis facili & expedita ſui videndi copiam daturum. Igitur die quadam P. Leonardus Coloniæ vigilanti apparuit vivus adhuc & ſpirens beatus Ignatius, cum eoque ſatis longo ſermone diſſeruit. Poſt autem, viſione ſubtracta, hominem mirum in modum exultantem gaudio reliquit, quod ei rem tam expetitam conſequi tam admirabiliter contigiſſet. *De apparitionibus poſt Sancti obitum, dicetur poſtea inter miracula*.

Sanctus vivens apparet Colonie P. Leonardo Keſſelio.

B 930 Maxima pollebat poteſtate & auctoritate in dæmones; in quem etiam ingens odium conceperant, ut hoſtem infeſtiſſimum eum ioſectantes; quod & palam profitebantur, *inquit Ribadeneira apud Quartemontium cap. 18. ubi odium illud ex factis probatur. Itaque recte Eccleſia in Horis canonicis*: In dæmones mirum exercuit imperium. *Ribadeneira lib. 3. cap. 6. agit de hac materia. Quamquam autem de dæmoniaca dictum eſt obiter in hoc commentario §. 19. rem tamen hic deducimus ex Vita breviore apud Quartemontium cap. 18.* Cum Aſpeitiæ moraretur in hoſpitali domo, mulier quartum jam annum ſpiritu nequam agitata, ad eum propter famam ſanctitatis ejus adducta eſt, ut ſacris exorciſmis eam adigeret, proque ejus ſalute Deum obſecraret. Ille ſe ſacerdotii non eſſe decoratum inſigoibus, magna animi demiſſione reſpondit, nec exiſtere tanta in Deum ſua merita; ſupplici-ter tamen pro ea roganturum. Ut fidem ſuam liberavit, mulier ab infeſta dæmonis jactatione dimiſſa, omnique moleſtia liberata eſt. *Relatio conſiſtorialis habita coram Gregorio XV. ex proceſſibus inter miracula Sancti etiamnum viventis recenſet*, Quod Eleutherium Pontanum, *per* duos annos, & eo amplius, graviſſimis quibuſdam a diabolo tentationibus oppugnatum, ſuo aſpectu, & ſermone penitus ab illis liberaverit.

Imperium in dæmones, eorum odium in ;

C 931 *Teſtatiſſimum præterea eſt factum fugatorum ope ſancti Patris, etiamnum viventis, e noſtra domo Laurentana dæmonum, qui illam infeſtabant; quæ res tametſi narretur in Vita breviore Ribadeneiræ apud Quartemontium loco citato, Maffeium lib. 3. cap. 14. ac Bartolum lib. 5. num. 56. eam tamen malo hic ponere ex authentica teſtificatione ipſiuſmet patris Oliverii Manareæ, qui iſti domui tunc rector præerat. Res itaque geſta in Spicilegio noſtro Romano ita diſtincte ac graphice ipſius verbis narratur*: Primus teſtis Flandriæ R. P. Oliverius Manareus, presbyter Societatis Jeſu, annorum LXXXVI. incirca, examinatus in proceſſu remiſſoriali Flandriæ fol. XI. qui ſuper LIII. articulo, fol. XV II. dicit fol. XXIX. Interrogatus, an ipſe viderit Laureti viſibiliter aliqua de illis ſpectris, quæ dicuntur articulo XII. hujus capitis apparuiſſe, & collegium Societatis ibidem afflixiſſe, ac ludibrio vexaſſe; depoſuit;

rum ac quadam

Ut malignus ille ſpiritus multos cernebat Laureti a peccatis, laboribus & ſtudio Societatis ad meliorem vitæ rationem revocari, ita contra collegium exarſit vehementius, & ferocius, & multis modis vexavit. D AUCT. J. P.

932 In primis novitio cuidam Belgæ, conditione ſartori, cujus nomen excidit, qui exercebatur, in loco rejuncto abbatiæ, ſpiritualibus Exercitiis, in forma viri Æthiopis, veſtitu viridi repente apparuit (licut idem novitius retulit Deponenti, tunc Rectori dicti collegii, circa annum MDLV.) ac multis ſermonibus ipſum conatus ad inconſtantiam & detentionem permovere, proponendo carnis voluptates, quas habere poterat in hac mortali vita; contra vero incommoda, quæ in Societate paſſurus eſſet tota vita, ſi degeret inter viros melancholicos & ſcrupulosos; Præſtat, aiebat, juventutis florem hunc honeſtis recreationibus voluptatibuſque obleſtes potius, quam ut te jejuniis, triſtitiaque perpetua conficias. Sed nihil hoſtis nocuit, Deo opem miſiti ſun ferente. Tunc nefarius ille ſpiritus non ſuſtinens ſignum crucis, quod faciebat, & pii adoleſcentis piam increpationem: Non vis, inquit, ſequi conſilium? Hoc ergo tuum ſit in ſolatium. Quod dicens, inſufflavit in vultum ejus ſumum ſœtidum, qui cubiculum & aulam anteriorem ad ſecundum uſque diem tetro odore infecerit, quem ſœtorem notabiliter ſenſit Deponens cum multis aliis. *infeſtationes earum* E

933 Alteri item novitio cuidam, ex Sardinia oriundo, in forma & ſpecie divi Pauli Apoſtoli (apparuit) exhortans illum ad legendum pro Cicerone & Gentilium libris, Epiſtolas ſuas, ſpiritu Dei, & doctrina divina plenas: erat enim ille novitius grammaticæ ſtudiolus. Et cum nimium eſſet abundans in ſenſu ſuo, non manifeſtavit hanc tentationem patri ſuo ſpirituali, ſed ſibi fidens, arrem præbuit maligno ſpiritui obſequentem, ac, poſito Cicerone, lectione divi Pauli ſe tradidit, indicibilem ex ea capiens voluptatem, ac caeco majorem, quanto longius abibat a ſanctæ obedientiæ directione. Tandem inſtillavit ei hanc in corde ſuggeſtionem, quod, qui prius in domo paterna (erat ille Sardus) pane atro ac cibis vilibus alebatur, nunc carnibus vervecinis ac delicatioribus interdum cibis veleeratur: qui humo in nuda cubabat, nunc culcitra & bonis tegminibus uteretur; qui vix vilem lacernam habebat, bonam nunc togam interiorem & exteriorem haberet: atque hinc concluſit, Deo ſe gratius obſequium præſtaturum, ſi vitam eremiticam amplecteretur. *præſus mi* F

934 Tunc, cogitabat, licebit veſci radicibus, humi cubare, jejunare, orare, quando, & quamdiu voles, quod, Religioſus dum exiſtis, per Ordinis regulas tibi non licet, ſed Superiorum directionem in omnibus ſequi, & retinere debes. Et hanc quidem tentationem poſteriorem, pariter & priorem Superiori demum aperuit; verum tardius & non antequam proſtratus eſſet; proinde manifeſtatio illi parum profuit: nam die ſequenti ſummo mane, cum caſu porta pateret, omnibus domeſticis orationi matutinæ vacantibus, diſceſſit, poſitis veſtibus nigris melioribus, ac vili veſte domeſtica ſolum aſſumpta. Ita nimirum diabolus illum faſcinaverat, ut Miſſam audiens, dum ſacra Hoſtia a ſacerdote adoranda attollebatur, exiſtimaret ſe videre puerulum Jeſum (in aera ſcilicet interjecto diabolus eam ſpeciem pueri ad illudendum efformabat;) ita nempe proficiebat in pejus homo nimium ſibi confidens. Illo *in collegio*

A tandem agnito poſtea, defuncto beato Patre, malo ſuo, Romam venit, & ſupplex factus P. Jacobo Laynez tunc Generali, clementer admiſſus & receptus eſt, ac ſacriſtiæ adhibitus, ut Sacris inſerviret: ſed & iſthine vafer ſpiritus ſuis illuſionibus eum expulit.

AUCT. J. P.

Societatis Jeſu

935 Nec uni tamen vel alteri antiquus ſerpens illudere ſategit; ſed, cum cubiculum unum remotius præcipue infeſtaret, ſuſque deque, ut apparebat, omnem ſupellectilem confundando & evertendo; cum nihil tamen ſuo loco motum inveniretur. Sed nonnullis etiam fratribus orantibus, ſcabellum, cui innitebantur, pullare; nonnumquam ſupra caput ax tabulato ad inſtar feſis dormiturientis ſuſurrare audiebatur. Semel dum pranderetur, cuidam adoleſcenti XXIII. circiter annorum, Anglo latus dextrum tam vehementer percuſſit, ut exclamaverit, & retrorſum fere totus pallidus ioflexuſque ceciderit. Denique pleriſque dum in lectulis iacubuiſſent, repens ſuper tegminibus lectuli per totum fere corpus, inſtar catelli moleſtus fuit; unde multum fratres perterrebantur; ſed dabant o-

B peram teſtis & ſeniores tres vel quatuor, ut boni fratres non clamarent, ſed rem ſecreto tenerent, ne malum ad aures canonicorum & civium veniret, ac collegium a dæmonibus vaxari ſpargeretur. Propterea ſolebat teſtis in ambulacro ante cubicula inambulare aliquot horas noctis intempeſtæ, ut, ſiquis vexaretur, intelligeret, vel teſtem vel alterum patrem ſeniorem adeſſe ad opem ferendam.

Laurentius,

936 Dabantur ei Agnus Dei, cerei conſecrati, reliquiæ ſanctæ, exorciſmi adhibebantur, per totam domum fiebant Sacra, orationes ad Deum & ad beatam ſemper Virginem Mariam, ut opitulari dignaretur; monebant fratres, ut in beata Virgine Maria confiderent, præcipereotque maligno ſpiritui in virtute Dei & ſanctæ obedientiæ, ut, ſi quid vellet, adiret Rectorem, ſe ſubditos quieſcere ſineret. Accidit autem non ſemel, ut nequam ille ſpiritus, in virtute Dei & ſanctæ obedientiæ ad Rectorem miſſus, ad cubiculum Rectoris veniret, & fores pulſaret; ſed fuit moleſtior, eum ex febri gravi teſtis decumberet, & ſomnus receſſiſſet peritus per multos dies & noctes ab oculis teſtis; tandem ſemel cum nonnihil dormiturirent, importune pulſat fo-

C res cubiculi media nocte, monet teſtis, ut aperiat, exiſtimans aliquem ex fratribus aſſa; ſed pulſat iterum atque iterum; tum Deponens conjecturans, quod erat, hoc eſt, eſſe dæmonem, Aperi, ait, in nomine Domini, & exerce, quam habes a Deo in me, poteſtatem. Tum ille magno fragore & ſtrepitu januam cubiculi & feneſtras, quæ e regiona erant, aperuit tam vehementer, ut fractas putaverit. Deponens graviter tunc ægrotus pulſavit paratem, & ſacerdotem vicinum vocavit ad ſe, ut oſtium & feneſtras clauderet.

curbratio Monarei, qui eidem præeat,

937 Alio die cum, ut teſtis quieſceret, & periculum faceret, an conciliare ſomnum poſſet (ac) cum in cubiculum aliud inferius ſe contuliſſet, ſpiritus irruit, infirmario & ipſo teſte audientibus, & per totum caminum perrepentem percipientibus; cum jam Deponens meliuſcule haberet, & in ambulacro media nocte eſſet, & conſideret, percipit auribus in extrema parte collegii ſiva palatii canonicorum, quaſi terræ motum, & teſtum ea parte concuti; tunc ſurgit, & ambulat pauliſper; & ecce ſtrepitus ille verſus illum fertur; ipſe initio exhorreſcit; ſed, reſumpto continuo animo, ac muniens ſe ſigno crucis, tendit verſus refectorium, ubi fragor ille & motus eſſe apparebat, ut cerneret, quid eſſet. Ac- D cedit ad ipſum tenſim magis ac magis ſtrepitus, & tandem prodiit canis immanis niger, oculis horribilibus & inflammatis, & adverſus ipſum teſtem recta tendit; iterum ſe munit ſigno crucis, & conſiſtit. Tum ille ad latus ipſius dextrum percurrens, non tamen cum tangeus, ter, ſi recte recolit, adlatrabat latratu forti, ſed depreſſo, quemadmodum ſi eam vocem ex vaſe aliquo ediditſet, finit eum abire, neque amplius vidit quidquam.

938 Cernens malum non ceſſare, neque ſufficere aſperſiones aquæ benedictæ, exorciſmos, & ſacras preces, ſcripſit teſtis R°. Patri Ignatio, ut ante fecerat; ſed ille teſtem remiterat ad Sacra & pietatis memorata officia. Significavit autem, te ea omnia præſtitiſſe ex ritu ſanctæ Eccleſiæ, ut mandaverat, & nihilominus malum augeſcere; ipſum teſtem valde vereri, ne res foras erumperet, & ab adverſariis multa contra Societatem ſpargerentur. Tum beatus Vir alias literas dedit, quibus hortabatur fratres ad patientiam, & ut ipſum in Deo E collocarent: ſa progis oraturum, ſeque confidere, ipſos fratres Dei bonitate brevi liberandos. Acceptis lectiſque literis S. Patris, convocatis patribus & fratribus, eas continuo legit, juſſitque, ut bene ſperarent omnes de ſancti Patris precibus & meritis. Neque porro vana fides ſpeſque extitit, nam lectis literis, e veſtigio malum illud totum a Domino ſublatum eſt, neque ſpectra maleficiaque contra collegiales deinceps potuerunt: nec viſa nec audita ſunt amplius. Accidit autem illud anno MDLV. *His in noſtro apographo ſubjunguntur alii, qui hunc lectis Sancti litteris effectum attribuunt: nimirum:* Primus teſtis Toleti P. Petrus Ribadeneira Societatis Jeſu annorum LXXX. examinatus in proceſſu remiſſoriali Toletano, qui juxta XV. interrogatum *, & in 8. ratione fol. CLXXXVII. dicit; *&c.* Et tertius teſtis Curiæ R. P. Benedictus Percyra Valentinus, Societatis Jeſu profeſſus, annorum LXX. examinatus in proceſſu Curiæ fol. XX. qui ſuper LIII. articulo, & XII. illius miraculo fol. XXXIII. dicit: *&c.* Et XL. teſtis Curiæ R. P. Bartholomæus Riccius, presbyter Societatis Jeſu, annorum LXVIII. examinatus in proceſſu Curiæ fol. LXXIX, *&c.*

utrumque teſtimonii roborato, probatur.

* ad inſtrumentum.

F

§. LXXXIX. Miracula a Viro ſancto patrata fuiſſe, Ribadeneira non negavit.

Dotes

Quamquam Societatis Jeſu Fundator illo fuerit loco apud Eminentiſſimum Cardinalem Ludovicum Ludoviſium, ut eum a numero thaumaturgorum non eſſe ſegregandum dixerit: imo vero miraculorum omnium maximum fuiſſe miraculum Ignatium ipſum crediderit; ex dictis ſupra §. 55. num. 579, atque aliunde conſtet, Sanctum, per eum, qui facit mirabilia magna ſolus, feciſſe miracula; quæritur tamen hic, quid de iis ſenſerit Ribadeneira. Dico ergo, Ribadeneiram negaſſe unum unam, patrata a Sancto miracula fuiſſe. Dictum ſic probo. Chriſtianum Simonem Lubum Miſenum, hæreſeum Calvinianum, probe depexum P. Jacobus Gretſerus varus libris apologeticis adverſus iteratas ejus blaſphemias calumnias, quibus Vitam ſancti Patris a P. Petro Ribadeneira vulgatam impetit, in lucem editis. Et in Apologia quidem ſecunda, anno 1601. Ingolſtadii

ex-

A *excuſa, lib. 5. cap. 4. occaſione miraculorum* S. Ignatii, *de quibus refutationem omiſiſſe Greſerum ille calumniator objecerat, uti habemus e loco citato; occaſione, inquam, illa rogerit ei cat alogum miraculorum*, Quæ, *ait*, ad effigiem ejuſdem ſancti Patris nuper addita, & tam ſcriptura, quam pictura expreſſa ſunt. *Nec vero illa longe quæſita, ſed, uti P. Julius Nigronius in hiſtorica Diſputatione de* SS. Ignatio *& Cajetano, in reſponſione ad Caſtaldum §. 16. num. 58. notat*, ex ipſa Ribadeneiræ Vita, *nec non ex* tabula æneis typis depicta, opera ejuſdem Petri Ribadeneiræ. *Refero ea verbis laudati Greſeri, ab illis utique hic legenda, qui vel dictam Apologiam, vel hiſtoricam illam Diſputationem non habent in promptu. Audiatur itaque P. Greſerus.* I. Graviter ægrotanti ſanctus Petrus apparens ſanitatem reddit. II. Septem diebus in perpetua ecſtaſi perſiſtit. Sæpe ioter orandum a ſeoſibus abſtrahitur.

miracula nova ſupra vigint.

940 III. Maximarum rerum ſcientia momento pene temporis divinitus ei ioſunditur. IV. Aliquoties a terra ſublimis miro ſplendore radiat. Matre cum puero Jeſu adveniente, caſtitatis dono

B ornatur. V. Senator Venetus cæleſti juſſu admonitus, in publico eubantem noctu conquirit, & in domum ſuam addueit. VI. Quemdam, qui ſe præ deſperatione ſuſpenderat, ad dolendum de peccatis ſuſcitat. VII. Mulierem arido a multia annis brathio, ipſiua abluentem pannos ſanat; ab altera dæmonum ſpectra fugat. VIII. Morbo caduco a multis annis laborantem ſuo contactu ſanat. IX. Diuturnam a femioa tabem precibus abigit. X. Moribundos a morte revocat. XI. Multos energumenos a dæmonibus; ægros ab incurabilibus morbis liberat. XII. Dum febri quotidiana laborans ſæpe in campo concionatur, ejus verba ultra trecentos paſſus diſtincte audiuntur. XIII. Multa futura prædicit; multa occulta & abſentia divinitus cognoſcit. XIV. Obſcurum ejus ægrotantis cubiculum divinus ſplendor illuſtrat. XV. A Deo Patre cum ſociis commendatum Jeſus in tutelam recipit. XVI. Animam B. Hoſii luce clariſſima circumfuſam, cælum intrantem videt. XVII. Judæum obſtinato animo Chriſtiana ſacra reſpuentem tribus tantum verbis repente convertit.

C *a Turello ſuſſorum, ſynopſis ex Ribadeneira.*

941 XVIII. In SS. Euchariſtia Jeſum aliquoties vidit: cæleſtes Sanctorum choros intuetur. XIX. Ejus facies divino lumine ſplendens ſæpe a diverſis cernitur. XX. Cæleſtes ſæpenumero voces ſacrificans audit. Multa de SS. Trinitatis myſterio, Deo revelante, cognoſcit. XXI. Orans, ſacrificans, iter faciens, gravibus de rebus differens, Chriſtum ac B. Virginem ſæpiſſime videt. XXII. Dæmonem ad ſe tentandum venientem frequenter baculo per contemptum abigit. XXIII. Suæ ſplendore faciei graviter ægrotantem ſanat, & cubiculum obſcurum illuſtrat. XXIV. Dæmonea ſæpe Laureti apparentes, poſt multa remedia fruſtra ab aliis ſuſcepta, per epiſtolam fugat. XXV. Quidam incendium illi per injuriam imprecatus, ſubito ipſe incendio extinguitur. Duorum mortem ei intentantium unus repente obrigeſcit; alter divina voce terretur. XXVI. Multis ſe poſt mortem ſæpe oſtendit, eodemque, quo obiit, temporis momento, magna coſtucens gloria apparet. XXVII. Corpus illius effoſſum multis luminibus fulget. Cæleſtis harmoniæ concentus ſæpe audiuntur. XXVIII. Multas in partu a vitæ diſcrimine; multos a peſtilentia, & gravibus morbis, tentationibuſque eripit. XXIX. Dæmoniacos liberat. Cæcis viſum, ſurdis auditum, moribundis ſalutem reddit. *Hæc ibi Greſerus.*

942 *Conſequens ergo eſt, ut is inania ſibi fingat* D *ſomnia, qui adſtruere audet, Petrum Ribadeneiram* AUCT. J. P. *negaſſe, quod miracula fecerit ſanctus Pater. Itaue vero, an hæc & in publicam orbis lucem protulerit, & tamen eum miracula feciſſe, Ribadeneira negaverit, uti vult Joannes Baptiſta Caſtaldus? At ipſius in hac re falſam opinionem, dudum pene mane commentum, recte refutat Julius Nigronius in Diſputatione hiſtorica modo citata, num. 57. ita differens*: Ut igitur cognoſcatur, .. non negatam Ignatio ab Ribadeneira miraculorum effectionem; neve hæc opinio Caſtaldi (criminationem nullo modo dicam) quem in legendo Ribadeneira oculus fefelliſſe videtur, hæreat in lectoribus ipſius epiſtolæ; illos hortor, ut attente legant caput ultimum primæ Vitæ (*anno* 1572. *editæ*:) ac primum illa verba pag. 208. „ Sed dicat aliquis: „ Si hæc vera ſunt, ut profecto ſunt, quid cauſæ eſt, quamobrem illius ſanctitas minus eſt „ teſtata miraculis, &, ut multorum Sanctorum, „ vita ſignis declarata, virtutumque operationi- „ bus eſt inſignita „? His auctor loquitur per proſopopœiam, & ſub aliena perſona, non ex propria ſententia id ſcilcitatur. Deinde conſiderandæ E ſunt illæ duæ voces, MINUS TESTATA; quæ non negant omnia miracula, ſed multitudinem miraculorum.

Uude conficitur, falſum eſſe.

quod juxta illum ea Ribadeneiræ ſcripta ſolum ſecuta non fecerit.

943 Tum interrogatio eſt de ſignis, quæ grandia illa miracula deſignant, quæ faciebant Apoſtoli, dicta quoque prodigia, eujuſmodi erant excitationes mortuorum, ſanationes repentinæ cæcorum & claudorum, toco ſpectante populo, quibus vulgus exiſtimat contineri mentiuram ſanctitatis. Paulo poſt, pag. 209. hæc habet: „ Mihi vero tantum abeſt, ut ad vitam Ignatii illuſtrandam, miracula deeſſe videantur, ut multa, eaque præſtantiſſima judicem in media lu- „ ce verſari „. His dictis, recenſet, quæ ſibi miracula videantur, non imperitæ plebis, ſed prudentum judicin. Non longe a finc capitis curſim recenſet miracula, etiam ad vulgi opinionem, narrata in hiſtoriæ decurſu. „ Itaque, inquit, quæ „ narrata a nobis ſupra ſunt, quamquam ſine „ miraculo fieri multa non potuerunt, ut toc die- „ rum jejunatio, viribus nihil omnino deſtitutis: F „ octo dierum raptus, & a ſenſibus deſtitutio: „ toc tantæque rerum divinarum illuſtrationes; „ P. Simonis periculoſe laborantis ſanatio, & „ ſanitatis futuræ prædictio: dæmonis expulſio „ naturæ viam modumque exſuperans „ &c. Subjicit quoque ſanitates multis patribus reſtitutas, multaſque prædictiones rerum futurarum, quas fuiſſe veras probavit eventus. Eadem omnino verba ſcripta leguntur in ſecunda editione anni 1586. pag. mihi 335. 337. 344. in qua ſanitatea & prædictiones, quod eas ſuis locis narraſſet, in compendium redegit, (ne) de integro cum lectoris moleſtia repeteret. Nec dubito, ſi totum caput legiſſet Caſtaldus, quin aliter de miraculorum effectione ſenſiſſet atque ſcripſiſſet. *Hæc Nigronius de Ribadeneiræ ſententia circa* S. P. Ignatii *miracula. Abſit itaque, ut Ribadeneiræ quis imputet illam falſitatem, quaſi dixerit, nulla a* S. Ignatio *miracula eſſe patrata; quandoquidem duplex miraculorum genus clare ac diſerte ei attribuit.*

944 *Quid pluribus opus eſt? Audiatur iterum Ribadeneira in Vita breviore apud Quartemontium cap.* 18. *ubi modi, quem in narrandis Sancti noſtri miraculis obſervavit, rationem reddens, ita fatur*: Quia, *ait*, poſtremo quinti

quæ opinio convellitur ex ſententia Ribadeneiræ

AUCT. J. P.

A libri capite de miraculis breviter egimus, quaſi nulla feciſſet, aut ad demonſtrandam ejus ſanctitatem neceſſaria non eſſent; ſtatui nunc ea paullo fuſius exponere, non omnia quidem (res enim omnis in longum excurreret) ſed partem dumtaxat eorum, quæ Deus efficere per Servum ſuum dignatus eſt. Quamvis enim cum anno MDLXXII. primum Vitam ejus Latine ſcriberem, alia nonnulla miracula ab eo facta noviſſem; tamen adeo mihi certa & explorata non erant, ut in vulgus edenda, mihi perſuaderem. Poſtea vero quæſtionibus de eius in Divos relatione publice habitis, gravibus & idoneis teſtibus fuerunt comprobata. Enimvero Deus, ut Servum ſuum extollat in terris, tam frequentibus eum io dies miraculis dignatur, ut mearum partium eſſe ducam, litteris hic mandare nonnulla *&c. Quæ vel umbra in hoc Ribadeneiræ textu, quæ miraculorum effectionem Sancto abjudices? Imo vero quam perſpicua potius notitiæ lux oſtendit, miracula nonnulla præluxiſſe Ribadeneiræ, & jam tum ei cognita fuiſſe, cum primum Vitam ejus Latine ſcriberet?*

adverſus obtrectatores.

B 945 *Interea tamen neotericus quidam ſciolus ac ſordium convaſator, in ſuo Dictionario hiſtorico & critico, tamquam ex tripode pronuntiat, Ribadeneiram agnoviſſe bona fide, quod ſanctus ſuus Ignatius non habuerit donum miraculorum &c. Quidquid ſit, inquit ejuſdem Dictionarii male feriatus rapſodiator, retractavit ſe in novo libro &c. Itaque illud impudens, cui erat parum, miracula ſancti Patris convellere, niſi etiam in ſuis ad hunc locum notis peſtiferum impietatis & blaſphemiæ toxicum propinaſſet lectoribus, ſuam evomendo bilem adverſus hunc Sanctum, tamquam in errorem, emotæ mentis hominem, inſenſatum, & phanatiſmo perditum. Ita loqui ſolent crucis Chriſti ac Sanctorum hoſtes; quorum idolum propria opinio eſt, & quibus nulla eſt religio præter fanaticum enthuſiaſmum, quo in ſacratiſſima quæque monumenta impie debachantur. At nos Ribadeneiræ fidem adverſus obtrectatores hujuſmodi vindicemus.*

ex Ribadeneiræ fide.

946 *In Examine Matritenſi ejuſdem patris Ribadeneiræ de vita & miraculis* S. Ignatii, *anno* 1595. *habito, atque una cum aliis documentis Romanis ad me miſſo; inter alia in eodem a ſe quæſita, & interpoſita juramenti religione a ſe reſponſa, ad Interrogatorium quartum*, An res miraculoſæ, quæ de

C prædicto Patre Ignatio in libro Vitæ ejus narrantur, ſint adeo certæ & comprobatæ, quemadmodum ſonant: vel an ſint relatæ cum aliqua exaggeratione, & amplificatione, ita ut ſint minoris certitudinis & veritatis. *Ad Interrogatorium, inquam, quartum P. Ribadeneira ſic reſpondit*, Quod, quamvis omnia contenta in dicto libro Vitæ, quam ipſe teſtis ſcripſit, Patris Ignatii, continent judicio ipſius teſtis eam veritatem & approbationem, quam in proxime præcedenti interrogatione declaravit; judicat nihilominus, res miraculoſas & ſupernaturales, quæ in dicto libro narrantur, habere minorem dubitationem, & magnam certitudinem veritatis; eo quod eas acceperit ipſe teſtis a perſonis omni fide dignis, eaſque ſcripſerit adhibita omni ſimplicitate & ſinceritate: in quem finem ipſe teſtis vult declarare, quemadmodum ex iis nonnullas acceperit.

947 In primo libro Vitæ Patris Ignatii cap. 6. di-

ex variis

citur, quod, cum ipſe Pater eſſet Manreſæ ſcrupulis vexatus, permanſit abſque cibo & potu ab uno die Dominico uſque ad ſubſequentem diem Dominicum, petens a Domino noſtro, ut ipſum liberaret a terribili illa tempeſtate, quam patiebatur, & D quod eodem ipſo tempore ſe flagellis ter quotidie verberaret, ſeptemque horas in oratione peragaret, aliaſque aſperitates ſuſciperet; nec tamen ei vires corporales debilitarentur. Quæ omnia cum ſuis circumſtantiis bene perſpecta, videntur ipſi teſti miraculoſa. Narravit autem ea ipſemet P. Ignatius patri Ludovico Gonzalez de Camara, eum per annum, antequam ipſe P. Ignatius obiret, precibus Societatis inductus, eidem patri Ludovico narraret, quæ ipſi P. Ignatio contigerant; idque ad noſtrum exemplum. Et ipſe teſtis aſſerit, ſe habere ſcripta, quæ tuoc fuerunt coolcripta, quibus veritas hæc comprobatur.

948 Quod ipſemet Pater Ignatius fuerit in exſtaſi per octo dies in eodem oppido Manreſæ, ut habetur in primo libro ejus Vitæ cap. 7. dixerat ipſi teſti Romæ anno MDXLIV. Iſabella Roſel, domina quædam Barcinonenſis valde Chriſtiana & devota, quæ quidem adjuvit & ſuſtentavit Patrem Ignatium, quo tempore ſtudiis Barchinone vacabat: ac deinde venit in Urbem, ut illum videret, eſſetque ſub illius obedientia. Quod cum aſſequi non potuiſſet, Barchinonem rediit, factaque eſt ſanctimonialis, & in monaſterio ſancte obiit. Hæc domina narravit ipſi teſti id, quod ſcripſit de hujuſmodi raptu & extaſi octo dierum. Narravit autem eo modo, quo ibi ſcribitur, ſubjungens, quod ii ipſi, qui Manreſæ ipſi Patri etiam noctu adfuerant, quamdiu in illo raptu manſerat, eidem dominæ eodem modo eadem retulerunt.

que dicta ſunt

E

949 Similiter cum ipſe teſtis anno MDLXXIV. ex Urbe rediret in Hiſpaniam, & Barchinonem tranſiret, invenit in ea civitate hominem quemdam, nomine Joannem Paſqualem, ſenem & valde bonum Chriſtianum, & ut talem habitum in illa civitate univerſa; quem, eo quod eſſet ex oppido Manreſæ, & filius cujuſdam Agnetis Paſqualis, quæ fuit mulier valde pia, & Patri Ignatio devota, quem domi ſuæ Manreſæ exceperat, & curam ejus geſſerat; interrogavit, an recordaretur, quod dictus Pater Ignatius fuiſſet Manreſæ per octo dies raptus, & tamquam mortuus: qui reſpondit: Imo optime recordor: eram ego tunc natus ſexdecim vel decem & ſeptem annos: & inveni illum eo modo, eucurrique ad matrem meam, dixique illi: Magiſter obiit, ſanctus ille.

in Examine Matritenſi anno 1595.

F

§. XC. Reliquæ pro miraculis S. Ignatii a Ribadeneira aſſertis vindiciæ.

IN eodem juridico Examine Matritenſi ſic proſequitur Ribadeneira: Quod Pater æternus, ejuſque dilectus Filius crucem bajulans apparuit Patri Ignatio in ipſo urbis Romæ ingreſſu, narravit nobis Pater magiſter Laynez patribus & fratribus, qui tunc Romæ eramus, & in exhortatione quadam, eum nobis explicaret examen generale Patris Igoatii, noſtrumque inſtitutum: cui exhortationi ego interfui: idque audivi eodem modo, quo ſcripſi. Ipſe etiamme Pater Ignatius interrogatus, dum viveret, de nonnullis circumſtantiis, quæ in hac admirabili viſione intervenerant, remiſit reſponſum ad præfatum patrem Laynez; cui dicebat, ſe id narraſſe, dum geſtum fuit, eodem modo, quo geſtum erat. Et ideo Pater Ignatius mentionem facit hujus viſionis in ſcripto quodam: quod poſt ipſius obitum inven-

Miracula a Ribadeneira relata.

tum

A tum eſt propria ejus manu conſcriptum: cujus exemplum ex ipſo autographo deſcriptum habet ipſe teſtis.

qua nitantur auctoritate,

951 Quod ſanum reddiderit ſuis precibus patrem Simonem Rodriguez, ejus ſocium, cum ad mortem uſque infirmaretur Baſſani, fueritque illi certo ſignificatum, quod Pater Simon non moreretur ex ea infirmitate, dixit hic teſtis, patrem Laynez ſibi id narraſſe. Id quod ipſe pater Laynez refert ſcripto quodam de anno MDXLVII. Bononia ad magiſtrum Polancum, manu patris magiſtri Salmeronis conſcripto, & ipſius patris Laynez manu ſubſcripto: ipſumque autographum habet ipſemet teſtis, qui aſſerit, ipſum patrem Simonem agnoviſſe, prædicaſſe, & narraſſe multis hoc beneficium, quod a Domino acceperat, mediante Patre Ignatio, prout refert in nono capitulo ſecundi libri.

Ipſemet Rivadeneira

952 Quod ſanum eodem modo reddiderit Stephanum Baroelum, qui Societatem ingreſſus fuerat menſe Julio anni MDXLI. & poſt dies paucos in morbum inciderat, & ad ultimum uſque ſpiritum decumbebat; aperit ipſe teſtis, ſe ſcire, eo quod,

B cum Pater Ignatius ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebraturus ad S. Petri in Monte aureo pergeret, Deumque deprecaturus pro dicti Stephani Baroeli infirmi incolumitate, ipſum Patrem Ignatium comitatus fuerit, ejuſque Miſſæ celebrationi miniſtraverit. Qui quidem Pater Ignatius Miſſæ Sacro peracto, redditiſque de more gratiis, dixit ipſi teſti: Non morietur hac vice Stephanus. Quod ita evenit: fuitque publica vox domi, quod Patris Ignatii precibus continuo melius habuerit infirmus; prout refertur in quinto libro cap. xi. ejus Vitæ. Pater etiam Laynez in ſcripto illo dato Bononiæ mentionem hujus rei facit tamquam miraculoſæ: atque ipſemet Stephanus id agnovit; vixitque multos annos ſacerdos in Societate, obiitque ante annos paucos.

in Examine Mantuano

953 Quod viderit cælum ingredi animam baccalaurei Hozes, qui Patavii obiit, cum Pater Ignatius longiſſime diſtaret in regno Neapolitano, ipſemet Pater Ignatius id narravit Patri Ludovico Gonzales da Camara, & Pater Laynez hujus rei meminit in eo ſcripto, quod Bononia miſit ad P. Polancum.

Quod ſimiliter viderit animam patris Joannis

C Codurii, qui primus è ſuis ſociis Romæ obiit anno MDXLI. XXIX. Auguſti, S. Joanni Decollato ſacro, & quemadmodum ſubſtiterit ad Pontem Sixti, cum pro eo Miſſam celebraturus ad S. Petri in Monte aureo pergeret, pater Joannes Baptiſta Viola, qui Patrem ipſum Ignatium tunc comitabatur, id narravit ipſi teſti eodem modo, quo illud ſcripſit lib. 3. cap. 1. ejus hiſtoriæ. Narravit autem Genuæ anno MDLXX.

juvidite

954 Cum pater magiſter Laynez Venetiis ageret de negotio capiendæ poſſeſſionis prioratus della Madalena, quem bonæ memoriæ Paulus PP.III. collegio Societatis Patavino annexuerat; inveniretque maximam contradictionem, diffidens, quod poſſet vincere magnas difficultates, quæ ſe offerebant; ſcripſit ad Patrem Ignatium, negotium illud oullum habere remedium aliud, quam a Deo: ad quod impetrandum, ut ſua Reverentia celebraret unum Sacrum: quod Pater Ignatius præſtitit; ſcripſitque ad patrem Laynez: Celebravi Sacrum Miſſæ, quemadmodum petiiſti: na ſis ſollicitus de negotio iſto, & habeas illud pro expediro. Octavo poſt die, ex quo litteræ illæ fuerunt conſcriptæ, fuit negotium concluſum tanta uoiformitate ſenatus Veneti, ut in admirationem venerint viri experti in illa republica, prout refertur cap. 6. lib. 3. ejus hiſtoriæ. Id quod ipſe teſtis novit ex relatione ſibi facta per ipſummet patrem Laynez, quem ipſe teſtis comitatus eſt per dies aliquot, dum Venetiis negotium hoc ageret. A AUCT. J. P.

adſſerit.

955 Quod ſanum reddiderit Pater Ignatius illum dæmoniacum, qui erat in domo Societatis, & vocabatur Matthæus, qui poſtea Ordinem Camaldulenſem fuit ingreſſus, aſſerit ipſe teſtis, ſe ſcire, eo quod cognoverit dictum Matthæum ante & poſtquam a dæmone vexaretur. Et dum vexabatur, vidit illum & audivit loquentem, habebatque ejus curam, ac novit, quod Pater Ignatius illum in ſuum cubiculum advocaverit, oſtiumque clauſerit: unde idem Matthæus incolumis fuit egreſſus, ut refertur lib. 5. hiſtoriæ cap. 6. *Quæ cum ita ſint; quanam veri ſpecie affirmari poteſt, Ribadeneiram, Societatis noſtræ Auctori vim miraculorum effectricem a Deo communicatam abjudiaſſe?*

956 Etiamvero illa confirmatur 1°. *Ex Relatione ea cauſa canonizationis* S. Ignatii *coram Gregorio PP. XV. ut videre eſt inferius paragraphi* 101. *parte tertia.* 2°. *Ex Bartolo lib. 4. aam.* 40. *è cujus editione anni* 1651. *diſco, illuſtriſſimam dominum Nicolaum Zambeccarium, Advocatum, uti appellant, conſiſtorialem, coram dicto Pontifice, in publico conſiſtorio ſuum impoſaſſe libello ſupplici pro canonizatione, dicendo, miracula in aliis referri ſupra ducenta. Præter morem hic citavi illam, quæ eſt in promptu, Bartoli editionem; quia apud Launum ejus interpretem inter verba alia prædicti D. Zambeccarii, quæ profert in fine libri 4. ea non tavenio.* 3°. *Ex centum miraculis, a* S. Ignatio *qua vivo qua mortuo patratis, & lib. 5. apud Bartolam editis.* 4°. *Ex noſtra omnis generis miraculorum (adde etiam beneficiorum) collectione, quæ in Gloria Sancti poſthuma prodacetur ex Ribadeneiræ in Vita breviore, aliuſque monumentis, tam type editis, quam manu ſcriptis, & ad hæc uſque tempora deductis. Atque hæc ſunt plus quam ſatis ad vindicandam miraculorum, qua Deus ſuum Famulum cum vivum tum mortuum honorare dignatus eſt, efficientiam.* E *Vis effectrix miraculorum aliunde confirmatur.* F

§. XCI. Vita prima ex ore S. Ignatii excepta & ſcripta a P. Ludovico Conſalvo a Camara S. I. Perpinianus Vitam ejuſdem Sancti conſcribere meditatus; Didacus Paiva Andradius quid & quando ſcripſerit.

Quis P. Ludovicus Conſalvus fuerit.

PRimus inter *Actorum* S. Ignatii *ſcriptores nomen egregie commendavit ſuum P. Ludovicus Conſalvus; ſive, prout in Hiſtoria Societatis ad annum* 1545. *num.* 45. *vocatur,* Ludovicus Conſalvius a Camara; *quo anno noſtræ Societati adlectus fuiſſe, ibidem ſcribitur,* prætoris *usque* Materiæ inſulæ filius, vir claro loco natus, nec ingenio minus, doctrinæque varietate nobilis, Græcis Hebraicisque litteris eruditus; ut qui Pariſiis præſtantiſſimis doctoribus operam dederat. *Hic porro Ludovicus geſta fauſtiſſimo Parentis noſtri ex animo ejus elicuit, atque ex ore itidem ejus ſcribendo excepit, & ultimo*

A *ultimo quidem vitæ ejus biennio. Quod, quo modo*
AUCT. *contigerit, diſces ex præfatione in iſta Acta, qua eſt*
J. P. *patris Natalis, viri in Societate notiſſimi, è tabulario Romano ejuſdem Societatis tranſcribi curata, huc-*
que miſſa a P. Ignatio Pinio; qui apographo noſtro
adſcribit, præfationem illam limatam eſſe ſecundis
curis ab ipſo Natali, manu propria; ſibi, inquit,
nota ex aliis ipſius ſcriptis. Quæ præfatio cum alium
habeat auctorem, quam habeant ipſa Acta, quibus
ea præfigitur, videtur non importunus hic offerri lo-
cus, eam producendi. Sic ergo ſonat: Audieram ego, & alii patres, a Patre noſtro Ignatio, tria ipſum expetiſſe a Deo conſequi beneficia, antequam ex hac vita diſcederet. Primum, ut Societatis Inſtitutum a Sede Apoſtolica confirmaretur. Secundum, ut ſimiliter Exercitia ſpiritualia. Tertium, ut conſcriberet Conſtitutiones.

P. Natalis 958 Id cum ego meminiſſem, & viderem, eum eſſe conſecutum omnia; verebar, ne è nobis ad meliorem vitam vocaretur. Cum autem ſcirem, ſolitos eſſe ſanctos patres, inſtituti alicujus monaſtici auctores, poſteris, vice teſtamenti, ea moni-
B ta dare, quibus ad virtutis perfectionem juvari poſſe confiderent: tempus obſervabam, quo poſſem commode idem a P. Ignatio poſtulare. Contigit anno MDLI. cum ſimul eſſemus, ut diceret P. Ignatius: Nunc ego altior cælo eram; paſſus (opinor) mentis aliquam extaſim, vel raptum, ut frequenter ſolebat. Venerabundus ſciſcitor: Quid iſtuc rei eſt, Pater? Ille ad alia divertere ſermonem. Illud igitur ego opportunum tempus exiſtimans, peto a Patre atque obtecro, ut nobis vellet exponere, quemadmodum ab initio ſuæ converſionis illum Dominus gubernaſſet, ut nobis illa expoſitio eſſe poſſet loco teſtamenti, & paternæ inſtitutionis. Nam cum ſis (inquam) tria illa conſecutus, Pater, quæ ante obitum tuum videre deſideraſti, veremur, ne ad cælum ſis evocandus.

ab ſanct. Pa-
tre eandem
impetravit. 959 Excuſabat Pater ſuas occupationes; non poſſe eo animum ſe, vel tempus applicare. Et tamen, Celebrate (inquit) tres Miſſas de hac re, Polancus, Pontius, & tu: & ex oratione ad me referte, quid cenſeatis. Idem (inquam) Pater, cenſebimus, quod nunc. Addidit ſuaviſſime: Agite,
C quod dico. Celebravimus: retulimus idem: pollicitus eſt, ſe facturum. Anno ſequenti eum rurſum ex Sicilia redtiſſem mittendus in Hiſpaniam: interrogavi Patrem, ſi quid egiſſet. Nihil, inquit. Redions ex Hiſpania anno MDLIV. rurſum rogo. Non attigerat. Ibi vero, neſcio quo ductus animo, conſtanter certe dixi Patri: Sunt ferme quatuor anni, quibus obſecro non meo ſolum, ſed aliorum patrum nomine, ut nobis explices, Pater, quemadmodum Dominus te inſtituerit ab initio tuæ converſionis: id confidere nos, fore nobis & Societati utile in primis. Verum cum videam, te illud non præſtare, hoc audeo confirmare; ſi id facias, quod tantopere deſideramus, eo beneficio nos uſuros ſtudioſe: ſi non facias, propterea non futuros animo debiliori, ſed tam confidenti in Domino, quam ſi omnia ſcripſiſſes.

ut res ſuas
geſtas di-
ctarit. 960 Nihil reſpondit Pater, ſed (eodem, ut opinor, die) advocato ad ſe patre Ludovico Gonzalez, incipit ipſi narrare, quæ ille pater, ut eſt excellenti memoria, poſtea ſcribebat. Ea ſunt Acta P. Ignatii, quæ circumferuntur. Fuit autem P. Ludovicus in prima congregatione generali electior, & in eadem electus Aſſiſtens Præpoſiti Generalis Patris Laynez. Fuit poſtea inſtitutor in litteris, & Chriſtianis moribus regis Portugaliæ Sebaſtiani, inſigni religione & virtute pater. Sripſit P. Gonzalez partim Hiſpanice, partim Italice, ut aderant præſto amanuenſes. Vertit Latine P. Annibal de Codretto, doctus admodum & pius pater. Uterque adhuc vivit, & auctor & interpres. *Ita P. Natalis: cujus dictis nos iſta addimus,* D

961 *Et memoratus quidem auctor Ludovicus Con-* *quas Conſ*
ſalvus obiit anno 1575. *ex Hiſtoria Societatis noſtræ* *ſalvus ord*
par. 4. *lib.* 3. *a num.* 183. *ubi datur ejus elogium.* *cepit; Col*
Quæ autem in illo huc ſpectant, ſunt iſta: Percarus olim vixit ſancto Parenti Societatis Ignatio: & ſub eo aliquamdiu Romanæ profeſſorum domui miniſter præfuit, diligens ejus virtutum obſervator idem & imitator: ex cujus etiam ore multa de ejus vita excepta in commentatios retulit. *Res iſta confirmatur ex apographis noſtris Romanis, quæ notantur excerpta è libro Memoriali dicti patris Ludovici Conſalvi, paginarum* 200. *in folio; in eujus præfatione dicit, ſe a Septembri* MDLIV. *quo a* S. Ignatio *factus eſt miniſter domus profeſſæ Romanæ, uſque ad* XXIII. *Octobris* MDLV. *ejus dicta, fa-* E *cta, exempla annotaſſe. Quod vero id non fecerit perfunctorie, illud argumento eſt, quod Joannes III. Luſitaniæ rex*, Ludovico Gonſali (qui Joanni principi, filio ſuo, a confeſſionibus fuerat) in Urbem proficiſcenti mandat, ut omnia Ignatii dicta, factaque curioſe obſervet, & ad ſe diligenter perſcribat *&c. ex Ribadeneira lib.* 4. *cap.* 17. P. Annibal Godrettus. vir fuit in omni politioris literaturæ genere, tribuſque linguis, Latina, Græca, & Hebraica, atque in morum cumprimis facilitate pariter, & gravitate admirandus: *ſicut inter plures alias ejus laudes ducitur in Bibliotheca Scriptorum Societatis Joſu, anno* 1599. *uti ibidem notatur, mortui. Celeberrimum vero fuit in Societate P. Hieronymi Natalis nomen, ex Ordinis noſtri Hiſtoria; in cujus par.* 4. *lib.* 8. *num.* 24. *ſcribitur è vita excuſſiſſe anno* 1580. *& egregie laudatur num.* 25. *& ſequentibus. Pontii, qui in dicta præfatione occurrit, cognomento Gogordani, geſta deſcribunt Orlandinus & Sacchinus in Hiſtoria Societatis.*

962 *Jam vero quod Ludovici Conſalvi ſcripta,* *Ribadenei-*
ra autem
ante oculos
habuit.
ſuper quibus dictus P. Natalis ſuam præfationem F
condidit, præ oculis habuerit Ribadeneira, neque
habuerit ſegniter, illa utpote ſecutus; liquet ex ejus
præfatione Vitæ Ignatianæ prævia ad fratres Societatis Joſu, ubi magno cum candore, Deinde ea dicemus, *inquit*, quæ aſſidua multorum annorum flagitatione victus, & omnium fere patrum contentione, ipſemet Pater de vita a ſe ante acta, P. Ludovico Gonzali aperuit: idque eo anno, qui ejus mortem antecoſſit, meditato, magnoque conſilio fecit .. Quæ ille accurate diligenterque ex Ignatii ore excepit, & totidem ferme verbis perſcripſit. Eaque omnia, quemadmodum tunc quidem ſcripta ſunt, apud me habeo. *Ceterum ipſum Conſalvi exemplum* partim Hiſpanice, partim Italice, ut aderant præſto, *juxta dicta*, amanuenſes *exaratum, patuit P. Ignatio Pinio, qui de eo ſic teſtatur*: Scriptum hoc originale præ manibus habeo. Illi præfixus eſt manu P. Natalis hic titulus: Acta P. Ignatii, ut primum ſcripſit P. Ludovicus Gonzales, excipiens ex ore ipſius Patris. *Ad hæc, in primigenio iſto exemplari diligenter verſatus idem Pinius, bene multas inde notas prompſit pro Latina ejus interpretatione: ſicut videbitur ſuo loco,*

963 *Ve-*

A Recenſentur variæ editiones.

963 *Verum laudatus mox Pater miſit huc etiam præfationem ipſius auctoris P. Ludovici Conſalvi, quam Actis præfixam reperiſſe ſe ſcribit in quodam exemplari Hiſpanico; unde ipſam, Hiſpanice conſcriptam, indeque tranſcriptam accepi, Latinitate donavi, Actisque Conſalvianis en verſione Codretii Latine redditis præfixi, ac præle ſubjeci una cum ipſis Actis. Ceterum de hac ra paucis, lector benigne, te monitum vola. Præfationis auctor idem, qui Actorum, Conſalvus, eximias ſcriptæ a ſe, Sanctæ dictatæ, Vitæ dotes commendat ex variis ejuſdem notitiis, quas & in ſua eadem præfatione commemorat ipſemet, & nobis obſervandas relinquit. 1°. Magnus in dicta Vita eſt ſcribendi candor, nec minor narrandi ſinceritas. 2°. Accurate expreſſa notatio temporis, quo ſcribere cæpit auctor, & qua deſiit. Cæpit utique a menſe Septembri anno 1553. anno autem 1554. ſcriptio intermiſſa; reſumpta, die 1x. Martii anno 1555. & poſtea alio menſe, anno eodem; quo demum ad finem vergente, ipſa quoque finem habuit; medio utique anno cum uno circiter menſe, antequam Pater ſanctus vivere deſiit, abſoluta. 3°. Res narratæ, ac narrandi modus ſumma cum fide ſunt expreſſa, ex verbis auctoris Conſalvi num. 3. in præfatione citatis. 4°. Vita illa poteſt ac debet accipi tamquam ultima optimi Parentis noſtri voluntas, amoris pignus ac teſtamentum. 5°. Non vulgare ipſo ſibi pretium facit, quia prima; quia authentica; quia ab ipſa Sancto dictata.*

B

ab quas Vitæ Conſalvianæ typis datur.

964 *Quæ cum ita ſint, erunt, ni faller, non pauci, qui mecum ſentiant, Vitam illam, tot titulis venerabilem, è tenebris, in quibus delituerat hactenus, in lucem proferre merito debere: non ideo, quod res multas contineat, quas non habeat Ribadeneira, cum ejus ipſa ſit aliquouſque compendium: ſed quia altera alterum juvat, Conſalviana nimirum Ribadeneirianam confirmando; hæc vero illuſtranda illam, & pluribus notitiis amplificande, ac locupletando documentis. Ad hæc, Conſalviana ſubſervit ad roborandæ quædam dicta ſuperius in noſtro Commentario prævio: ubi ejuſdem rationem habuimus. Ceterum hoc titulo præmittatur:* Acta quædam B. Patris noſtri Igoatii de Loynla, primarii ſecundum Deum inſtitutoris Societatis Jeſu. *Apographo noſtro hæc adſcribit P. Ignatius Pinius:* Hoc exemplar Latinum Actorum recognovit P. Na-
C talis, & quædam ſcriptionis vitia in eo correxit manu propria. *At vero ſi quis vel malevolus vel imperitus Viro ſancto, cetera modeſtiſſimo ac ſuarum verum cuſtodi maxime taciturno, labeculam affricet vanitatis, quaſi vero exorari tandem ſeſe ſit paſſus, ut ſui animi arcana ex intimis cordis penetralibus prodicta cum bene multis magnique laudibus, ad ſe inde profecturis, panderet; expendat is, quæ de iſte argumento Ribadeneira inſerit prologo ſuo ad fratres Societatis Jeſu; ubi habebit affatim, cur illud factum æqui bonique conſulat ac laudet. Accedit eo, quod dictata ſub finem vitæ ſimplici illa ac brevi narratione, pro reliquis conſulendum monueris non P. Jacobum Eguiam, qui intime cum norat è ſacris confeſſionibus; ſed P. Hieronymum Natalem, cui per temporum intervalla aliquantulum aperuerat animum; perſuadere utique, ſicuti credere par eſt, hoc factum conatus, nihil occultare ſe; omniaque reduci ad id, quod & ibi dixerat ipſe, ac dicere poterat Natalis. Atque illud eſt, quod dicitur, humilitatem tegere ſub humilitate, vel ipſa nimirum circa fugam humilitatis, apud alios exiſtimationis vitata; prout obſervat Bouhourſius lib. 6. Vitæ.*

965 *In Hiſtoria Societatis noſtræ par. 2. lib. 2.* D
num. 163. ad ann. 1558. ponitur alius, qui Vitam ſancti Conditoris noſtri literis mandare cogitaverit. Citemus verba: Petrus Perpiniacus in admirationem cunctos rapiebat cum ceteris eloquentiæ partibus, tum actionis præcipue dignitate &c. Qui utinam, quod & ipſe hoc tempore meditabatur, & Michael Turrianus auctor erat, B. Ignatii vitam & Societatis hiſtoriam conſcripſiſſet! AUCT. J. P.

Petrus Perpiniacus in primo hujus ſcribere Vitam S. Ignatii.

966 *De S. Ignatio ac Societate noſtra optime ſuit meritus Didacus Paiva Andradius Luſitanus, quem ſuperius in Commentario hoc citavi; & qui inter Orthodoxarum explicationum libros decem, quos publici juris fecit, primum inſcripſit, De origine Societatis Jeſu, ac Martini Kemnitii, qui ejuſdem Societatis inſtitutum impudentibus calumniis exagitarat, audaciam retudit; cui etiam libro Ignatiana vitæ ſeriem intexuit. De ejuſdem ſcriptoris antiquitate ſtatue ex eo, quod fol. 11. editionis Venetæ anni 1592. qua utor, referat:* Ex *Savildi primis filius ac commilitonibus hodie* quatuor adhuc vivunt ſuperſtites, Jacobus ſcilicet Laioes, hujus ſanctiſſimæ Societatis Præpoſitus Generalis dignitſſimus, E atque de Dei Eccleſia, bonorum omnium judicio, optime meritus; Alphonſus Salmeronius, Simon Rodericus, & Nicolaus Bouadilha. *Cum autem è vita exceſſerit Lainius anno 1565. ſequitur, ut poſt hunc annum illa non ſcripſerit Paiva; proinde de antiquiſſimis, qui Ignatii geſta literis prodidere, auctoribus accenſendus. Plura dabit de eo Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hiſpana Scriptorum, qui poſt ann. 1500. claruere, tom. 1. pag. 235. Guilielmum Eyſengrenium, falſum videlicet in eo, quod laudatum auctorem crediderit fuiſſe Societatis Jeſu, corrigit Bibliotheca Scriptorum noſtræ Societatis pag. 177. cujus ille quidem amicus fuit & propugnator, non vero alumnus; uti ibidem invenies.*

Antiquitatis indoles roborandæ annotandus Didacus Paiva.

§. XCII. Vita a P. Petro Ribadeneira ſcripta.

Ribadeneira ſcripſit Vitam S. Ignatii.

H*ujus Vitæ auctor in Catalogo Scriptorum Societatis, quem vulgavit, pag. 225. editionis ſecundæ anni 1613. ita de ſe fatur:* Petrus Ribadeoeira, natione Hiſpanus, patria Toletanus, omnium totius Societatis Jeſu minimus atque indigniſſimus filius, anno ſalutis MDXL. die XVIII. menſis Septembris, ad Societatem noſtram tuoc naſcentem, & nondum a Sede Apoſtolica confirmatam, Romæ ſingulari Dei beneficio puer adductus ſum, & a B. P. N. Ignatio admiſſus, & multis ac magnis perfunctus laboribus, ſcripſi hactenus de Vita B. P. N. Ignatii, Societatis auctoria, tum Latine tum Hiſpanice libros v. Alteram item ejuſdem B. P. Vitam breviorem, ſed multis ac novis miraculis illuſtratam &c. *Ita vir modeſtus de ſe parce, plura P. Joſephus Juvencius Hiſtoriæ Societatis Jeſu lib. 25. par. 5. §. 11. ubi de eo ad annum Chriſti* MDCXI. *quo obiit, hæc memorat:* Cum puer operam litteris daret, floreretque ioter ſuos æquales nobilitate geoeris & ingenii gloria, contigit, ot Cardinalis Alexander Farneſius ad Carolum V. a Paulo III. miſſus, Toletum accederet. Adoleſcentis eximia delectatus indole, Romam rediens, eum ſibi comitem adſcivit. Ibi cum Ribadeneira præter Societatis domum iret, introgreſſus videndi ſtudio, incidit in S. Ignatium: F

Ribadeneira ſibi ſcribere ſe Vitam S. Ignatii teſtimonio.

cujus

A cujus ſermone ac primo congreſſu mirifice captus,
AUCT. J. P. ſtatuit ei ſe totum ac Societati, quæ nooo poſt die confirmanda per ſummum Pontificem eras, dedere. Nec dubitavit Ignatius, divina colluſtratus luce, complecti juvenem & ſuis addere. Spem beati Patris non fefellit: ac perceptis ſumma celeritate philoſophorum ac theologorum placitis, præcipuam ad dicendum indolem, cum pari ad agendum prudentia conjunctam oſtendit.

Jam ex ſcriptoribus ejus elogio ejus.

968 Quamobrem ad graviſſima negotia gerenda primum a S. Ignatio, deinde a Lainio & Borgia, ſucceſſoribus Ignatii, adhibitus, collocandæ io Belgio Societati perutilem navavit operam: Tuſciæ ac Siciliæ provincias gubernavit: eamdem Siciliam ac poſtea Inſubriam, hoc viſitatoris, illam commiſſarii appellatione oroatus, inſpexit. Bis officio Aſſiſtentis functus, primum Italiæ, deinde Hiſpaniæ: bis generali coogregationi ioterfuit.. Hiſtoriam Hiſpanæ Societatis ſcribere parantem mors intercepit anno ætatis octogeſimo quinto, x. Cal. Octob. Madriti, *Omnium autem ſanctæ Parentis noſtri filiorum, qui ſupererant, antiquiſſimus fuit, ex Vitæ brevioris Ignatianæ, interprete Quortemonio, anno* 1612. *Ipris Flandrorum impreſſæ, præfatione ad lectorem. Viri elogium ex ejus humilitate, pietate, ratione gubernandi, & ſcribendi, apud citatum Juvencium contexitur. Summam erga* S. Ignatium, *diu ac penitus a ſe introſpectum, venerationem in terris non niſi cum morte depoſuit. Etenim* oratus a patribus, qui morieotis lectum eircumſtabant, ut cooſolari mœreotes, ac pia precatione proſequi ne gravaretur; digitum io effigiem S. Ignatii, quia vox defecerat, intendeos, ionuit poſtulandum ab eo, quod quærebant; *prout legere eſt loco citato. Porro his adde Bibliotbecam Scriptorum Societatis Jeſu, ubi inter alia ſic ſcribitur:* Funus ejus multi proceres, multi Religioſi celebraruot, & manibus ejus oicula, reverentiæ cauſa fixerunt. Tanta certe fuit virtutis ejos exiſtimatio, ut Fr. Franciſcus Tamaius, vir graviſſimus ex familia S. Franciſci de Paula, ſacræ Inquiſitionis qualificator, de illo, quod olim de S. Bonaventura S. Thomas, uſurparet, Sinamus Sanctum laborare pro Sancto; cum feliciter approbaret, quam poſtremo Ribadeoeira cooſcripſit, Narrationem geſtorum in negotio canonizationis S. Ignatii, ulque ad ejus beatificationem! *è quo libello dabo plurima* §. 97. *num.* 1014. *ac deinceps.* Anoo *autem* MDCXXXIII. caput ejus inventum eſt, *ſicut memorat Bibliotheca citata*, tam integrum, atque ſincerum, ac ſi tum primum obiiſſet; ut, qui eum, dum io vivis erat, cognoverant, jam etiam ex vultu agnoſcerent: ea propter decentiorem in locum ſublatum eſt. Ambroſius Machon, archiepiſcopus Calaritanus, io Appendice defenſionis ſaoctitatis B. Luciferi, vocat Petrum Ribadeoeiram ſaoctitate conſpicuum.

Aſſignantur fontes

969 *Ceterum omnibus egregii biographi dotibus Ribadeneira adeodum excelluit. Fuit enim rerum, quas ſcripſit, ſcientiſſimus; documentorum, unde ſcriberet, inſtructiſſimus; veritatis tenaciſſimus in materia & forma ſcribendi; in rerum autem delectu, ſi quis alius, accuratus; cujus omnibus magnum ſuperaddit auctoritatis pondus, integritas vitæ plane ſingularis.* Quooiam, *ait in egregia illa ſua ad Vitam Ignatianam, quam edimus, præfatione*, hiſtoriæ prima lex veritas eſt, hoc in primis profiteor, me nihil ioexploratum ſcripturum; ſed res mihi notas, certas, teſtataſque literis proditurum. Ea enim in medio afferemus, quæ nos ipſi aut in Ignatio vidimus, aut ex ipſo aliquando audivimus. Si quidem taota erga me Pater misericordiarum benignitate ulus eſt, ut me puerum, ac vix quatuordecim anpos oatum, nollo meo merito (nondum Societate noſtra a Paulo III. Pont. Max. confirmata) ad cognitionem Ignatii, atque ad eam familiaritatem adduceret, ut ab ejus latere non diſcederem; ſed domi, foris, omnibus io rebus illi præſto eſſem, ejuſque dicta, facta, vultum, motus obſervarem.. Propter hanc igitur diuturoam cooſuetudioem & familiaritatem, non ſolum exteriora & aperta cum multis, verum etiam interiora, & recondita quædam Ignatii cum paucis, ex ipſo ſæpe cognovimus.

, quibus fuam Petrus hauſit Ribadeneira,

970 *Præter propriam, eoque adeo ſingularem vitæ ac morum* S. Ignatii *perſpicientiam, almo mox Ribadeneira aſſignat fontem, quo uſus eſt, nimirum Ludovicum Conſalvum. Alium denique ibidem indicans fontem*, Poſtremo, *ait*, ea etiam narrabimus, quæ a R. P. Jacobo Layne, Societatis noſtræ Præpoſito Generali, vel ſermone, vel ſcripto accepimus: qui propter arctiſſimam conjunctionem, & lummam eum Ignatio ſocietatem in perfereodis pro Chriſto & ejus Eccleſia immenſis prope laboribus, ipſis illis primis initiis, cum eſſet tempore ex ſociis fere primus ex decem, amore ompium cariſſimus filius, multa vidit, multa notavit, eaque in quotidiano ſermone, optaoti mihi ſæpe oarravit. Ex iis igitur fontibus hæc ooſtra manarunt. *De rerum delectu ibidem ſic teſtatur:* Quæ vero incertis, *inquit*, auctoribus, aut oon ſatis locupletibus dici poteraot, ea ne ſcribenda quidem putavimus. Eſt eoim perſuaſum nobis, eum io omni re mentiri turpe eſſe, tum vero io Sanctorum Vita refereoda turpiſſimum. Nam oeque Deus, ad gloriam ſuam illuſtrandam, mendaciis noſtris indiget: neque primam & ſummam veritatem falſis narrationibus & commentitiis hooorare velle, fas eſt. *Ex dictis perſpicuum eſt, hiſtoricum noſtrum, inſignibus inſtructum documentorum atque animi præſidiis, ad ſcribendum acceſſiſſe.*

Auctoritas ejuſdem ſcriptoris

971 *Verum hæc illuſtrare ac confirmare placet ex dicti Patris Examine, anno* 1595. *Matriti juridice inſtituto, præſertim quia ibi rem teſtatur interpoſita juramenti religione. Ibi ergo ponitur* Interrogatorium patris Gaſparis de Pedroſa, procuratoris geoeralis Societatis Jeſu in hac curia, ad examinandum patrem Petrum de Ribadeneyra, ejuſdem Societatis, circa vitam, virtutes, & ſanctitatem Patris Igoatii de Loyola, ejuſdem Societatis fundatoris, *in varia diſtributum puncta; è quibus primo illa, quæ hunc ſpectant.* I^mo. Io primis, An cognoverit præfatum Patrem Ignatium: quamdiu & quibus de rebus eum eo egerit? a. Item an ſit ipſemet teſtis, qui librum Vitæ Patris Ignatii Latine & Hiſpanice ſub nomine patris Petri de Ribadeoeyra editum conſcripſerit? 3°. Ao quæ io eo libro eontioeotur de vita & moribus dicti Patria Ignatii, ſint vera, & quibus rationibus adducitur, ut vera eſſe credat..?

confirmatur ex aliis in Examine Matritenſi.

972 Io oppido Madridii (*verba damus Examinis*) die XXXI. Julii MDXCV. coram illuſtriſſimo & reverendiſſimo Domino D. Camillo Caetano patriarcha Alexaodrino, Nuntio ſuæ Saoctitatis in his regnis, & in præſentia notarii infraſcripti, pater Gaſpar de Pedroſa, procurator generalis Soeietatis Jeſu, produxit io teſtem ad comprobationem eorum, quæ in ſuprapoſitis interrogationibus

A bus continentur, patrem Petrum de Ribadeneyra prædictæ Societatis, a quo ſua Dominatio illuſtriſſima juſjurandum excepit in forma juris; quod, cum ille recte ac plene proculiſſet, manu ad pectus, ut ſacerdotem decet, appoſita promiſit, te verum dicturum circa ea, quæ noſſet, & de quibus interrogaretur. Et ſua Dominatio illuſtriſſima mandavit, ut D. Doctor Paulus Beni, ejus Auditor, in præſentia mei, ejus infraſcripti notarii, excipiat examen ac depoſitionem prædicti patris Petri de Ribadeneyra; ſicque providit & mandavit præſentibus teſtibus Ferdinando de Monte mayor, & Alvaro Prieto, ſuæ Dominationis illuſtriſſimæ familiaribus, in præſentia mei Franciſci de Luna notarii: & poſt præmiſſa, in eodem oppido Madridii, die v. Auguſti MDXCV. coram prædicto D. Doctore Paulo Beni, Auditore ſupradicti illuſtriſſimi ac reverendiſſimi domini Patriarchæ ac Nuntii, comparuit præſens dictus P. Petrus de Ribadeneyra, habitator collegii Societatis hujus prædicti oppidi: & cum eſſet interrogatus ſub debito juramenti per eum præſtiti, ut ſupra dictum eſt, dixit & declaravit coram

B prædicto D. Auditore, quæ ſequuntur:

In quo interrogatur de S. Ignatio,

973 Ad primam interrogationem dixit, ſe cognoviſſe Patrem Ignatium, fundatorem Societatis Jeſu, & eum eo egiſſe valde familiariter per aliquot annos. Cum enim ipſe teſtis decimum quartum ætatis ſuæ annum ageret inexplerum, eſſetque in urbe Roma, Dominus noſter dignatus fuit, ut ipſe ingrederetur domum & ſocietatem ipſiuſmet Patris Ignatii, anno Domini MDXL. die XVIII. Septembris, ac denique ſupervixit ipſe Pater Ignatius XVI. fere annos: è quibus ipſe teſtis egit cum eo diverſis temporibus per octo fere annos valde intime: quippe qui in illius cubiculo dormiebat, in eoque illi inſerviebat, in Miſſæ Sacrificio celebrando adjuvabat, & inſcribendo; ipſum comitabatur, cum domo egrederetur: iter etiam quoddam cum illo peregit: tractavit multa, & gravia negotia cum ipſo, dum teſtis ipſe jam eſſet vir: & cum eſſet adhuc juvenis, vidit illum ſimilia tractantem. Anno denique MDLV. fuit ab eodem Patre Ignatio miſſus in Flandriam ad Regem Catholicum D. Philippum ob negotia gravia, & ad exponendas iis, qui de Societate

C erant, in dominiis illis, Conſtitutiones, quas ipſe Pater Ignatius conſcripſerat ad tectam Societatis gubernationem.

Ex Vita a se ſcripta,

974 Ad ſecundam interrogationem dixit, ſe conſcripſiſſe librum Vitæ Patris Ignatii, editum ſub nomine P. Petri de Ribadeneyra, Latine & Hiſpaniece: quem conſcripſit mandato Patris Franciſci Borgia Generalis Societatis, qui ipſi teſti id injunxit, judicans ipſum habere notitiam neceſſariam ad illam conſcribendam. (*De hac ſcribendi provincia, a S. Franciſco Borgia ei impoſita, agit etiam in ſua, de qua ſuperius, præfatione.*) Ad tertiam interrogationem dixit, nihil eſſe in prædicto libro Vitæ P. Ignatii, quam ipſe teſtis conſcripſit, quod noverit eſſe falſum: ſaltem non recordatur, ſe ſcripſiſſe falſum quidpiam, ſciens, quod eſſet falſum: imo credit, ac pro certo habet, omnia a ſe in præfato libro relata, moraliter loquendo, eſſe vera: propterea quæ adhibuit magnam diligentiam ac curam in cuſtodienda integra veritate, & in conſcribendis iis, quæ vidit, & audivit ab ipſomet Patre Ignatio: vel quæ ipſe de ſe narravit, vel alii viri graves de illo. 2°. Credit etiam veritatem hujus ſuæ hiſtoriæ: quia antequam imprimeretur, fuit recognita & examinata D
mandato P. Franciſci Borgia, Generalis Præpoſiti, per viros Societatis graviſſimos, quorum non- AUCT.
nulli valde familiares fuerant ipſi Patri Ignatio. J. P.

975 Tertio. Eo quod, cum liber ille editus *fide dignum patri*
fuerit viventibus adhuc multis patribus, & anti- *calculo*
quiotibus, & magis intimis Patris noſtri Ignatii, ac inter eos tribus ex primis ejus decem ſociis, neſcit quempiam illorum quidpiam falſi notaſſe eorum, quæ in dicto libro continentur. 4°. Quia, cum liber hic Neapoli Latine editus fuerit, lectus ad menſam omnium patrum congregationis generalis, quæ Romæ anno MDLXXIII. habita fuit, Pater Everardus Mercurianus, qui in eo electus fuit Præpoſitus Generalis, mandavit patri Jacobo Ximenez (qui adhuc vivit, fuitque procurator generalis, & ſecretarius Societatis Romæ) ut nomine ipſius patris Everardi quæreret a ſingulis patribus congregationis prædictæ, quidnam ipſis videretur de libro illo, & an aliquid eſſet emendandum: quoniam ipſe teſtis deſiderans, ut liber ederetur correctus, emendatis defectibus, ſi qui erant, per viros graves, quales erant in congregatione E
illa, petivit a prædicto Patre Generali, ut ita fieret.

976 Cum autem ipſe pater Ximenez feciſſet, *approbata,*
quod Pater Generalis illi mandaverat, nullus omnino pater ex congregatis fuit, qui de hac hiſtoriæ veritate dubitaret, nec difficultatem ullam in re alicujus momenti moveret: ut videri poteſt ex ſcripto, & cenſura, quam tunc manu propria adhibuit præfatus pater Ximenez: quod ſcriptum ipſe pater Ribadeneyra teſtis apud ſe habet. Eſt autem advertendum, quod inter patres illos congregatos erant multi, qui diu, & valde familiariter egerant cum Patre Ignatio, V. G. pater Salmeron, & P. Nicolaus Bobadilla, qui fuerunt ex decem primis Patris Ignatii ſociis, nec non pater Hieronymus Domenech, Joannes de Polanco, qui fuit ſecretarius, & tamquam pedes & manus Patris Ignatii per novem annos; Hieronymus Natalis, qui fuit ejus commiſſarius, & vicarius generalis; doctor Chriſtophorus de Madrid, qui fuit Aſſiſtens Societatis, cum eſſet pater Generalis pater Jacobus Laynez, ac ipſemet pater Everardus Generalis; qui omnes jam vita functi ſunt. Pater etiam Benedictus Palmius, & pater Oliverius Manareus, qui adhuc ſuperſunt; ſuntque vi- F
ri ſatis graves, & noti. *Quæ cum ita ſe habeant; quænam, amabo, Vita fide digna eſt, atque in pretio habenda, ſi hæc non eſt? Ad majus tamen jam dictis addendum pondus, ſubdo ſequentia.*

977 *Miſit ad me Roma P. Ignatius Pinius apographum hoc titulo:* P. Petri Ribadeneiræ capita quædam de miraculis bonæ memoriæ P. N. Ignatii; *ubi hæc in rem noſtram Ribadeneira affirmat:* Quæ a me de P. N. virtutibus & ſanctiſſima vita deſcripta ſunt, quoniam evulgata ſunt viventibus adhuc multis graviſſimis atque probatiſſimis Patribus Societatis, qui cum Ignatio familiariſſime vixerunt, Salmerone, Bobadilla, Simone, Polanco, Natali, Strada, Araoz, Ludovico Gonzalez, doctore Torres, P. Madridio, aliiſque multis; & ut omnes librum meum de Ignatii vita legerunt, & probarunt, quæ in ea referuntur: non tamquam unius authoris teſtimonium accipienda ſunt, ſed quaſi commune totius Societatis noſtræ judicium, & multorum omni exceptione majorum teſtium corroboratio. Quod item dicendum eſt de aliis multis ex Societate, qui Patris noſtri

non ut communi quaſi teſtes Societatis judicio vulgata,

con-

A Auct. J. P. confuetudine uſi ſunt, & vera eſſe, quæ in libello de ejus vita continentur, ſuo teſtimonio confirmavérunt &c.

plenè falsa facta dicit.

978 *P. Joannes Rhò in ſuo Achate, inoptia quarta, ſuo adverſario rectè imputata, teſtatur, ſe habere Nicolai Lancicii chirographum rite obſignatum, ab eo, dum Societatem Lithuaniæ moderaretur, cum juramento editum anno, uti indidem habemus, 1638. VII. Idus Octobris: e quo inſtrumento dictus Rhò producit ſequentia:* Porro ſciendum eſt, R. P. Petrum Ribadeneiram expreſſo juramento confirmaſſe omnia prorſus, quæ ſcripſit in tribus Vitis S. Ignatii: quarum prima edita eſt Neapoli in octavo, MDLXXII. ex typographia Joſephi Cacichii, ſubſcripta a Duſimo vicario generali, & Joanne Francisco Lombardo. Secunda copioſior multo, edita eſt ab eodem, anno MDLXXXVI. impreſſa Madriti

** an Gonzalii ?* apud viduam Alphonſi Egomezii *, & poſtea pluribus in locis recuſa, & variis linguis reddita,

Tertia Hiſpanice in folio edita eſt ab eodem, anno MDCIV. impreſſa Madriti per Ludovicum Sanchel (*imo* Sanchez); & iterum anno MDCVI. recuſa, & poſtea reddita Latine ex Hiſpanico, & di-

B ſtributa in capita a Gaſpare Quartemontio, cum Græca interpretatione è regione appicta, & impreſſa Auguſtæ Vindelicorum anno MDCXVI. quæ deinde poſita eſt XXXI. Julii in poſteriore editione Vitarum Sanctorum Laurentii Surii, impreſſarum Coloniæ an. MDCXVIII. ſumptibus Joannis Kieps, & Hermanni Milli. Præſtitit autem Ribadeneira ſuum juramentum confirmativum rerum in Vita S. Ignatii ſcriptarum, juridice examinatus primum anno MDXCV. auctoritate Camilli Cajetani patriarchæ Alexandrini, Nuntii Apoſtolici apud regem Hiſpaniarum: deinde anno MDCVI. in Octobri jam octogenarius, auctoritate Apoſtolica examinatus in proceſſu canonizationis S. Ignatii, coram Bernardo de Sandoval & Rojas, S. R. E. Cardinali, & archiepiſcopo Toletano, & coram Melchiore de Soria, epiſcopo Trojano, commiſſario Apoſtolico deſignato auctoritate Sedis Apoſtolicæ, deſignatis auctoritate Sedis Apoſtolicæ per Paulum V. a ſacris Romanæ Rotæ Auditoribus. *Occaſione Vitarum, de quibus actum, adde* 1°. *Quod Vitam Latine a ſe editam, Ribadeneira Hiſpanice*

C *dem verterit & auxerit; uti infra num.* 985. *dicam.* 2°. *Anno* 1583. *occupabatur ſcribenda Vita Latina altera; ex Vita, quam edimus, lib.* 4. *cap.* 18. *in fine.*

Obſervatio brevis de auctoris ipſius ſtylo.

979 *Ut de auctoris ſtylo breviter quædam hiſce ſuperaddamus; Joſephus Juvencius, peritiſſimus terſæ atque emunctæ latinitatis auctor & judex, loco citato ſic ſtatuit:* Sane in ejus ſcriptis lucet nativus quidam candor, & eloquens abſque pigmentis & ſuco ſimplicitas, aureo nota ævo, ignota fere noſtro: cujus hoc inter cetera vitium eſt, ut ii ſcriptores vigeant, qui vel oſtendunt aliena vitia, vel virtutes tegunt; ſermone juxta & ſilentio flagitioſi. *Ita Juvencius. At reliquum nunc eſt, ut obſervationes quaſdam in Vitam a Ribadeneira vulgatam propoſamus atque expendamus.*

§. XCIII. Notæ in Vitam a Ribadeneira vulgatam; ejuſdem vindiciæ; res geſtæ Sancti a Maffeio & Orlandino editæ.

P. Oliverius Manareus.

IN apographis noſtris documentorum collegii Societatis Jeſu Lovanienſis, *de rebus ſanctiſſimi Patris noſtri, a P. Ignatio Pinio mecum communicatis, invenio, ibidem in cubiculo R. P. Rectoris ſervari ſequens R. P. Oliverii Manarei autographum:* Notæ in libros de B. P. N. Ignatii, a P. Petro Ribadeneira conſcriptos; *hoc exordio:* A pleriſque tempore congregationis tertiæ, nominatim a P. Petro Caniſio notabatur, quod omnis multa hiſtoriæ ioterſerta eſſent, a Vita B. P. N. Ignatii ſuſcepta, aliena. Item non probabatur, quod tam multorum collegiorum initia, & progreſſus deſcriberentur *&c. Et mox*, in Latina porro editione, *inquit*, poſtrema anni MDLXXXVII. & in Hiſpanica anni MDXCV. multo plura ſuot adjecta, quæ videntur commodius inferi poſſe, aliqua quidem hiſtoriæ communi Societatis, alia vero alicui apologiæ vel operi, quo Societatis inſtitutum explicetur. *Idem vero Manareus, in libri* 2. *cap.* 18. *ſcribens:* Quæ toto hoc, *ait*, capite afferuntur de divina intentione & conſilio, nimis magnam & prolixam habent digreſſionem, & ea videntur magis pertinere ad hiſtoriam communem Societatis, quam ad peculiarem B. P. N. Forte hoc loco convenientius poneretur ſummarium eorumdem, quod in fine libri IV. attexitur. Similiter quæ cap. XIX. ejuſdem libri ponuntur, magis ſpectare videntur ad eamdem Societatis hiſtoriam: neque dubito, auctorem fuiſſe ea ad cum uſum aſſervaturum, ſi contcribendam cogitaſſet. E

nouvelle in Ribadeneiræ Vitæ corpus.

981 *Et eidem obſervationi inhæret, quando paulo poſt circa caput* 21. *ejuſdem libri hæc monet:* Continet bullam Julii III. cum ſua explicatione. Hanc putarem potius reponendam in hiſtoria generali Societatis, vel in aliquo opere, quo res Societatis explicentur. Habuit tamen hic labor boni patris Ribadeneiræ magnam his præteritis annis utilitatem: ſed magis oblectaret, & afficeret ſimplex & brevis de Vita & actionibus B. P. N. narratio. Idem judicium faciendum puto de Conſtitutione Gregoriana, & de toto cap. XXIV. lib. ejuſdem. *Idem cenſet circa ea, quæ libri* 4. *cap.* 7. *de Xaverio dicuntur:* Rejici poſſent, *inquit*, ad ipſius hiſtoriam, retento hic brevi ſummario. Cap. XIV. tota hiſtoria Cæſarauguſtana magis congrueret hiſtoriæ Societatis, paucis hic retentis. *Has notas, uti & plures alias ibidem adjectas ſic concludis Manareus:* Hæc habui, chariſſime frater, quæ, ut tibi obſequerer, collegi ex Vita conſcripta a P. Ribadeneira, digna meo judicio conſideratione... Ora, quæſo, pro me. Bruxellis XXIV. Februarii MDC. Oliverius Manareus. F

obſervationibus ſuperius ex ea ad Lancicium directis;

982 *Chariſſimus ille frater ſuus Nicolaus Lancicius:* nam, *uti in noſtro apographo adſcripſit P. Ignatius Pinius*, immediate adjunctum eſt Reſponſioni ad Lancicium miſſæ; *quam dedi ſuperius* §. 86. *Res hæc certius confirmatur ex litteris originalibus, & totis autographis P. Oliverii Manarei, Bruxellis XXV. Februarii anno eodem* 1600. *datis, quas ut tales ex tabulario Romano Societatis noſtræ ſua manu tranſcripſit, & ad me miſit idem P. Ignatius Pinius. In illis igitur litteris*, Notavi, *inquit Manareus*, quædam *de Vita ſancti Patris noſtri a Ribadeneira conſcripta ſermo eſt*) quæ iodex adjunctus complectitur: *de quo idem P. Pinius, ad dictæ epiſtolæ calcem ita me docet:* INDICEM, de quo initio meminit Manareus, huic epiſtolæ hic adjunctum reperio: *addiſque, eumdem eſſe, quem Lovanii pro me deſcribendum curaverat: exemplum autem Romanum non eſſe ſcriptum ipſa manu Manarei, ſed tantum ab illo ſubſcriptum; in cujus indicis fronte inſcriptum ſit:* Al F. Lancicio; *atque adeo*

A *adeo index iſte, ſeu notarum elenchus a Manareo ad Lancicium fuit miſſus. Nunc ad notas illas, modo ex Manarei placitis propoſitas, reſpondeo ipſis Petri Ribadeneiræ verbis in prologo ad fratres Societatis Jeſu; ubi ita ſcribit:*

ad quæ reſpondetur ex ipſo Ribadeneira:

983 De inſtituto autem noſtro, & omni ſcribendi ratione, paucis accipite. Ego cum initio propoſuiſſem, Ignatii tantummodo Vitam conſcribere, & præclara illius exempla hominum memoriæ commendare: poſtea tamen animo plus etiam aliquanto ſuſcepi. Nam quod viderem ab optimis viris, noſtrique amantiſſimis deſiderari, & Societatis noſtræ ortus atque progreſſus cognitionem requiri; illud etiam attingere decrevi, breviterque explicare, Societatem quam longe Ignatius lateque propagaverit, nonnullaque complecti eorum, quæ in univerſa Societate, dum ille viveret, ſcriptione digna mihi viſa ſunt. Quæ quidem quoniam illo vel duce geſta, vel defenſore propulſata, vel moderatore conſtituta ſunt, implicata mihi cum ejus vita, connexaque ita videbantur, ut ſejungi commode ſeorſumque non poſ-

B ſent. Neque mihi tamen hoc propoſitum eſt, omnia ut perſequar: ſed ut pauca quædam deligam, quæ vel illuſtriora ſunt, vel Societatis quaſi curſum declarant, & quæ, niſi nunc recenti memoria literis conſignata ſint, oblivione forſitan obruantur. De eorum patrum vita, qui primi Ignatii filii, ac locii fuerunt, & vivo Ignatio mortui ſunt; de nonnullis præterea, qui pro Chriſti fide amplificanda ſanguinem profuderunt, ſingulatim mentionem faciemus: de illis, quia nos genuerunt in Chriſto; de his, quia mortem naturæ debitam, pro Chriſto potiſſimum reddiderunt. De iis, qui adhuc vivunt, parce loquemur; de mortuis paulo plenius.

Itaque congeriei rationem ita ſcribendæ Vitæ S. Ignatii

984 *Æqui ergo boniquæ conſulamus, quod Ribadeneira ſic ſcripſerit. 1°. Quia ſuggeſſit Ordini recenter nato armamentarium ad juſtam ac neceſſariam ſui defenſionem adverſus impugnatores. 2°. Quia ſic Ordinis notitiam longe lateque propagavit, dando ſingularem de illo ideam. 3°. Quia rebus iſtis Vitæ admixtis, quæ eidem adeſſe vel abeſſe poterant, manebat Vita eadem in ſubſtantia. 4. Quia tametſi magis oblectaret, & afficeret ſimplex & brevis de vita & actionibus B. P. N. narratio, uti ſupra dicebat Manareus;* laborem tamen *P. Ribadeneiræ etiam laudat, ut qui habuerit* magnam his præteritis, *uti dicebat*, unnis utilitatem. *5°. Quia Ribadeneiræ laborem laudibus ſummis proſequitur P. Ludovicus Granatenſis, vir toto orbe celeberrimus, occaſione Vitæ Hiſpanicæ* S. Ignatii, *quam poſt primam Latinam Ribadeneira edidit. Ex epiſtola itaque Hiſpanica anno 1584. ad illum a Ludovico Granatenſi data, & dictæ Vitæ præfixa, hæc ſic reddo:* In noſtra lingua non vidi huc uſque librum ſcriptum majore cum prudentia, majore eloquentia, majore ſpiritus teſtificatione ac doctrinæ in hiſtoria, nec non majore cum temperamento in laudando ſuo inſtituto, ſine præjudicio omnium Ordinum (imo potius magna omnium, & inſtitutorum ipſorum cum laude;) nec magis diſcretas ac concludentes rationes ad defendendos & approbandos ſnos, ex omnibus, qui in ſimilibus vel diſſimilibus materis ſcripti ſunt.

C

quam laudat Ludovicus Granatenſis.

985 *Et ex alterius epiſtolæ fragmento, quod ibidem ſequitur, ab eodem Ludovico ad Ribadeneiram Hiſpano idiomate ſcriptæ, hæc verto Latine:* Nihil in ſcriptura eſt, quod mihi diſpliceat; ſed omnia me ædificant, atque animum explent: vellem-

D que ex una parte, ne memoria exciderent; & ex alia, ut ea prorſus deleret oblivio, ut ſæpe eumdem librum legerem illo cum guſtu, quem habui prima, qua eum legi, vice. *Tanti fecit vir ille Vitam ſancti Patris a Ribadeneira ſcriptam. Quod autem Vitam primus a ſe Latine editam in Hiſpanicum converterit, & auxerit, diſcimus ex ejus dedicatione, ſeu epiſtola proſphonetica ad Cardinalem & archiepiſcopum Toletanum Gaſparem de Quiroga, quæ penitur ante ſæpe dictam Vitam, & ſignatur Matriti data anno 1583.* AUCT. J. P.

986 *Vita ſanctiſſimi noſtri Parentis, quam Ribadeneira concinnarit, maledicorum calumniis impetita fuit. Præter illa, quæ ſuperius in initio paragraphi 89. dicebam de Chriſtiano Lubo; P. Jacobus Greiſerus libris quinque apologeticis, anno Domini 1599. editis, eam defendit contra ejuſdem rabulæ calumnias; qui anno 1604. fuit tertio libris quinque ab eodem auctore dedulatus, pro defenſione ſancti Fundatoris noſtri. Alios ejuſdem furfuris infrunitos gerrones non moramur, quorum ſordes colligere, & ineptias caſtigare non eſt noſtri fori, ſed illorum, qui apologias ſcribunt.*

Vita malevolo dicto impetita; ſed a Greiſero defenſa.

E

987 *Ribadeneiræ in hac ſparta ſucceſſit P. Joannes Petrus Maffeius, quam a R. A. P. N. Everardo Mercuriano, quarto noſtræ Societatis Præpoſito Generali, ſibi delatam, non minore orationis nitore, quam rerum fide exſequitur: ſed illo, antequam auctor in vulgus edidiſſet ſuas lucubrationes, è vivis erepto, eas P. Claudio Aquaviva, Præpoſito Generali, dedicavit Romæ Kal. Januariis anno 1585. ſicut habemus è præfatione, ob eodem ſcriptore iſti Vitæ præmiſſa: quæ quidem Vita tametſi brevis, ſubſidium tamen meo Commentario attulit non præuſitandum. Addixit ſe Societati Jeſu Maffeius anno 1565. & in ea obiit anno 1603. uti ſcribunt in Bibliothecis Societatis noſtræ. P. Nicolaus Orlandinus Hiſtoriæ Societatis parti primæ intexens illa, quæ ſub generalatu* S. Ignatii *geſta ſunt, plurima ſparſim ipſius facta per dictæ Hiſtoriæ decurſum inter miſcet: quanta vero cum auctoritate ac fide, ſive ſcriptoris religionem, prudentiam, & accurationem conſideret, ſive monumentorum auxilia, quibus uſus eſt; docebis præfatio P. Franciſci Sacchini, patribus fratribuſque Societatis Jeſu inſcripta.*

Vitam Ignatii ſolum conſcripſit Maffeius; cui addit Orlandinus.

F

§. XCIV. Vitæ ab aliis vulgatæ; monumenta noſtra Romana Mss.

Pater Jacobus Bidermannus vet a ſancto Parente geſtas è compendio Hiſpanico Ribadeneiræ Monachii edidit anno 1612. deinde vero, ſecundum ea, quæ tradit Bibliotheca Scriptorum Societatis, Dilingæ editione quinta auctius in tres libros diſtinctos, anno 1621. ac, nova recenſione facta, Romæ 1634. eamque ultimam typis Plantinianis anno 1635. recuſam fuiſſe, colligo cum ex approbationibus anno 1633. Romæ datis, eidemque appoſitis, tum ex præfatione ad lectorem, eodem anno 1633. Romæ ſignata: in qua auctor pretium ejus operæ, *inquit*, fuiſſe, viſus eſt lector judicare, cui in paucis annis libellus hic debuit plus ſexies recudi. Interea loci, eum Ignatio decernendi honores publici eſſent, inſtitit Romana Curia vitam ejus omnem recognoſcere: quam & gravi ejus judicio comprobatam tabulis demum publicis conſignavit. Quæ tabulæ, quo majus habere pondus ad omnes debent, eo plus fidei mea ſe narratio ſpe-

Datur notitia Vitæ a Bidermanno & Bembino edita.

AUCT. J. P.

A ravit inventuram, ſi cum iiſdem & ipſa congrue-
re monſtraretur. Ea propter negotium dedere
præſides, ut conferrem. Ubi contuli, tanta cog-
nitione hujus cum illis concordia apparuit, ut ple-
raque mea narratio, ex ipſis tabulis deprompta
fuiſſe, neque, præter ſtyli methodique diſcri-
men, ulla re alia differre videretur. *Curæ etiam
fuit auctori*, ut, *præter Sancti virtutes*, nova quæ-
dam ejus miracula memoraret, quæ, quod non
dudum evenere, Actis illis tabuliſque inferri ne-
quiverant. Ceterum nec ipſa mihi, *inquit*, ex
vulgi rumoribus hauſta, ſed omnino talia, quæ
legitima auctoritate recenſa firmataque, ſuſpicio-
ni locum non relinquant. *Paulus Bombinus San-
cti Vitam Italice, ſuppreſſo nomine, publici juris
fecit anno* 1615. *ex Bibliotheca Scriptorum Societatis
noſtræ*.

aquam aliorum a Bidermanno petita?

989 *Ceterum iis, quæ de Sancti Vita recognita,
& tabulis publicis conſignata dicebat mox Bider-
manus, deſignari cruſeo Vitam illam ac miraculæ ſan-
cti* Ignatii, *ex authenticis, uti præfert libri titu-
lus, deſumpta proceſſibus, Relationibus Rotæ, ac
Rituum congregatione, pro ejus canonizatione habi-*
B *tis, quæ Italice in lucem data ibidem ponitur juſſu
R. A. P. N. Mutii Vitelleſci, Societatis noſtræ Præ-
poſiti Generalis. Contigiſſe vero id ſub ipſum tem-
pus, quo ſolemnes Cælitum honores Sancto decreti
ſunt, patet ex approbationibus, Romæ x. Martii
anno* 1622. *ſignatis, nec non editioni ejus tertiæ,
quam ante me habeo, & quæ Neapoli anno* 1627.
prodiit, adjunctis,

pri & Gloria S. Ignatii.

990 Gloriam S. Ignatii Societatis Jeſu funda-
toris *anno* 1622. *in lucem datam fuiſſe a P. Nicolao
Lancicio, refertur in Bibliotheca ſcriptorum noſtro-
rum; additurque ibidem, opus hoc Joannis Euſebio
Nierembergio materiam ſuggeſſiſſe & modum, ſimi-
li titulo cum multa acceſſione ſcribendi Vitam* S. Igna-
tii *Hiſpanice. Ceterum inter Opuſcula ſpiritualia,
a Lancicio duobus tomis edita, illud, quod eſt deci-
mum octavum tomi ſecundi, inſcribitur* Gloria S.
Ignatii: *ubi præter Vitæ compendium & miracula,
Sancti gloriam deducit ex S. Franciſco Xaverio,
S. Thereſia, S. Philippo Nerio, ac S. Carolo Bor-
romæo*.

Vita PP. Andreæ Lucæ.

991 *P. Andreas Lucas de Arcones anno* 1633. *edi-
dit Hiſpanice Vitam S. P. N.* Ignatii *locupletatam;*
C *ſicut in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu videre
datur: quam noſter P. Franciſcus de Smit in lin-
guam Flandrobelgicam tranſtulit, anno* 1654. *Ant-
verpiæ vulgatam; & quæ apud me eſt. In præfa-
tione ad lectorem §. 2. Vitæ ſcriptor recenſet auctio-
res, qui de Sancto ſcripſerunt, & è quibus hiſtoria
iſtius Vitæ deprompta fuit; ſed præcipuum auctio-
rem, è quo maxime ſingularia hiſtoriæ ſuæ facta
extraxiſſe ſe ſignificat, juridicos affirmat eſſe pro-
ceſſus & informationes, quæ ad Sancti canoniza-
tionem habita fuerunt, & quæ ibidem commemo-
rantur.*

Euſebii Nierembergii, Danielis Bartolii.

992 *Vitam ſancti Patriarchæ noſtri literis etiam
prodidit P. Joannes Euſebius Nieremberg; quem
Joannes Rho in ſuo Achate defendit contra Pſeudo-
Conſtantinum, uti eum vocat, a pag.* 196. *Exem-
plum Vitæ, quod habemus, anno* 1631. *Caſaraugu-
ſtæ editum eſt. P. Daniel Bartolus de Vita & inſti-
tuto* S. Ignatii *libros quinque egregie elaboravit,
Romæ anno* 1650. *typis cuſos; auctos vero, ac re-
cuſos ibidem anno* 1659. *P. Ludovicus Janinus lati-
nitate donavit, anno* 1665. *Lugduni impreſſos.* Hoc
tamen haud mihi aſſumam, *inquit auctor in præ-
fatione*, ut veteribus de illo teſtimoniis interſeram
aliquid minoris auctoritatis ac ponderis; nempe D
omnia ex primis hauſturus fontibus, ex quibus
habuimus, quæcumque a primis Societatis fontis
in lucem data ſunt; ab receptioribus vero nihil.
Ex primis dixi & antiquiſſimis, Petri Fabri, Ja-
cobi Lainii, Simonis Rodericii, Petri Ribade-
neiræ, Joannis Polanci, Ludovici Gonzales,
Hieronymi Natalis, Oliverii Manarei, Jacobi
Mironis, Edmundi Augerii, Hanoibalis Codret-
ti, Jacobi Guſmani, & ejuſdmodi virorum, tan-
torum ac talium manuſcriptis, qui vitam cum il-
lo aliquamdiu egerunt; ex litteris item in multa
ipſiſque volumina compactis; ex iiſdemque au-
ctoritatibus, quæ ab quioque & ſeptuaginta ſu-
pra ſexcentos juratæ ſunt teſtibus, cum de illo eſt
actum in ſacra diptycha referendo. *Enimvero Bar-
tolus, diligentiſſimus rerum Ignatianarum ſcruta-
tor & eruderator, ſingulari titulo inter recentiores
ſcriptores de noſtro Patreate meritus eſt. Sed erunt,
uti ſuſpicor, qui majorem in ipſius Latino interpre-
te ſcribendi perſpicuitatem deſiderent. Illius verſio-
ni, qua uſus ſum, hic illic nonnulla intra uncinos
[ ] contenta interſerui. Sed demus veniam lenili
venæ, de qua meminit in voto, ad* S. Ignatium *de-
fecto, ac Vitæ a ſe verſæ prævio*.

E

Boubours ſe ſe gerat circa hoc argumentum Incuriosum.

993 *P. Dominicus Boubours anno* 1679. *Vitam
ſancti Parentis linqua Gallica concinnavit, ac Gal-
liarum reginæ dedicavit; uſus, uti affirmat in ſua
præfatione, Ribadeneira, Maffeio, Bartolo, Actis
canonizationis* S. Ignatii, *ac Bullis omnibus ad ejus
inſtitutum ſpectantibus. Addit, variis in locis ſe
recurriſſe ad Hiſteriam Societatis, ab Orlandino
ſcriptam, nec non ad hiſtoriam provinciæ Luſita-
niæ, a Balthaſſare Tellez compoſitam Luſitanice:
è libro item Virorum illuſtrium, quem Euſebius
Nierembergius in lucem edidit, novas aliquas no-
titias hauſiſſe ſeſe affirmat: neque inutilia ſibi fuiſ-
ſe ipſa quoque varia Vitæ Sancti compendia fate-
tur. Eodem etiam anno* S. Ignatii *geſta Gallice vul-
gavit P. Jacobus Ceret, ſub titulo Quinti angeli
Apocalypſeos*.

Quid dicam de P. Aloyſio Caruglio, qui geſta S.
Ignatii *Italice legenda publicavit ſub nomine Vigilii
Nolarci? In promptu habeo editionem ejus, anno*
1680. *Venetiis editam. uti & poſteriorem, quæ eſt
quarta, & anno* 1687. *ibidem prodiit. Ex editione
Veneta anni* 1680. *collectum eſt Compendium Vitæ* S. F
Igoatii, *anno* 1681. *Viennæ Auſtriæ excuſum*.

P. Franciſcus Garcia anno 1685. *Vitam Hiſpa-
nicam typis commiſit ex Ribadeneira, ſicut in ſuo
prologo refert, Maffeio, Orlandino, Andreæ Lucæ,
Euſebio (Nieremberginm intelligo) ac Bartolo; nec
non è chartis Mſs. Laini, Salmeronis, Polanci, Ri-
badeneiræ ac Ludovici Conſalvi: è pauciis item, quæ
Sanctus notavit circa favores a Domino ſibi conce-
ſſos; denique è proceſſibus ad ipſius canonizationem
formatis, quas chartas originales, & authenticas,
uti eas vocat, invenuſſe ſe teſtatur in archivo col-
legii Imperialis Societatis Jeſu Matriti, ac penes
ſe ſuiſſe. Præterea notum legendiſtam, qui Aſtorum
Ignatianorum ſyllogen operi ſuo Gallico de Vitis
Sanctorum, ad diem hujus menſis* XXXI. *inſerui,
è Ribadeneira, Maffeio, ac Boubourſio collectam.
Noviſſime vero P. Carolus Linæ anno* 1717. *Ima-
ginem virtutis ac ſanctimoniæ ſanctis Patris exhi-
buit; de qua re etiam dixi §. 0. num.* 616. *Liber
inſcribitur R. A. P. N. Michaeli Angelo Tamburi-
no, piæ memoriæ, ac dividitur in quatuor par-
tes. Prima docet, qualem ſe in Dei ac Sanctorum
ejus cultu exhibuerit* S. Ignatius: *ſecunda, qua-*

ſem

A lem erga ſe: tertia, qualem erga ſuos: quarta; qualem erga externos.

Datur autem de documentis noſtris Romanis.

994 *Locus ſeſe hic offert ſuggerendi brevem notitiam de monumentis Romanis, toties citatis, ac deinde porro citandis. Eorum ſedulus ac laborioſus eruderator in decurſu hujus Commentarii prævii identidem nominatur. Indefeſſam Viri operam, ac mirificam diligentiam, ex ſingulari ſanctum Parentem noſtrum apud mortales illuſtrandi deſiderio ſuſceptam, meritis laudibus proſequi ſuperſedeo. Unde vero illa documenta deprompta ſint, ſcribit in litteris, Romæ ad me datis die* IV. *Martii, anni proxime elapſi* 1730. *in hæc verba*: Quæ ad R^am. V^am. de S. P. N. Ignatio mocumenta miſi, omnia tranſcripſi ipſe, vel tranſcribi juſſi meo in cubiculo, ex archivo ſeu tabulario domus hujus profeſſæ Romanæ, ſeu potius Societatis apud PP. Secretarium & archiviſtam. Quæ ſpectant ad ſepulturam & translationes corporis, accepi ex archivo patris procuratoris generalis. Tranſcripta cum inſtrumentis contuli non tantum diligenter, ſed ſcrupuloſe. Poſtquam dubia mea de quibuſdam verbis, ac ipſis litteris ſeu apicibus io margioe adſcripta legeris; intelliges, quantum tuæ B ſecuritati ſtuduerim. Sicubi errarim, homo ſui, minus accuratus non ſui. Novi hypercriticam moroſitatem noſtrorum temporum. *Haſtenus ille. De Spicilegio Romano, ejuſdem collectoris opera ad me poſtea ſubmiſſo, memini ſuperius in hoc Commentario, paragrapho* 15. *in principio*.

§. XCV. Prima ſepultura, & tranſlationes corporis S. Ignatii.

Documenta huic inſtituto accommodata debemus P. Ignatio Pinio, qui ea collegit Romæ ex archivo Patris procuratoris generalis Societatis Jeſu, ſecundum ea, quæ jamjam dicta ſunt. Cum autem neceſſe non habeamus, plura præfari, nonnisi ſuper argumento, quod præ manibus habemus, è manuſcriptæ collectionis, atque ipſius collectoris verbis, hic illic eidem ab ipſo intermixtis, nunc ſubnectimus; monito tamen prius lectore, citari a dicto collectore editionem primam Bartoli Italicam.

C Prima ſepultura anno MDLVI. I. Auguſti.

Tempus; exſequiæ, depoſitio, concurſus, cunctatio

ROtulus Remiſſoriæ in cauſa canonizatioois B. Ignatii, ſic habet „. Poſtera die, quæ fuit prima Auguſti, exequiæ ab ejus filiis, tunc Romæ degentibus, magoa doloris & pietatis ſignificatione, ſub veſperas, in eccleſia B. Mariæ de Strada ejuſdem domus profeſſæ, cum maximo populi concurſu, iunt celebratæ. Quibus completis, ejus corpos, ioclufum in quadam arca lignea, per eoſdem filios fuit depoſitum in quodam ſeparato ſepulcro, noviter in capella majori ejuſdem eccleſiæ a cornu Evangelii in terra ad hoc conſtructo, donec deliberareot, an in celebriori loco poſtea repooendum eſſet. Huic ſepulcro magnum lapidem, quandocumque amovendum, impoſuerunt „.

In prima corporis ſepultura.

996 In Proceſſu Romano legitur: „ D. Alexander de Cancellariis, annorum LXXI. dicit (dicta Italice ita ſonant Latine:) P. Igoatius obiit Romæ in domo, quæ erat ad S. Mariam de Strada; eumque ieio obiiſſe anno MDLVI. ac recordor, quod eo die, quo itur ad S. Petrum in Vinculis, jam erat mortuus, eumque vidi mortuum, & efferi ad ſepulcrum „. Hic autem dies eſt 1. Auguſti. D Auct. J. P.

Idem teſtis in eodem Proceſſu: „ Et quando ſepulcro fuit impoſitus, ingenti eſt honore affectus: interfuere quippe omnes urbis Romæ familiæ religioſæ, ac tantus illuc hominum concurſus fuit, ut eſſet ſtupori. Multi quoque in templo concurſabant, ad oſculandas ei manus; tantaque oobilium ſeminarum, aliorumque confluebat multitudo, ut templum non niſi ad horam primam noctis claudi potuerit. Sepultus autem fuit in eodem templo, quod dicebatur ſanctæ Mariæ de Strada, ad latus Evangelii, altaris majoris „. Conſonant Ribadeneira l. 4. cap. 16. & Bartoli lib. 4. §. 38. pag. 620.

Prima translatio anno MDLXVIII. XXXI. Julii.

E

Translatio hæc cur, a quo, & quomodo facta ſit.

ROtulus Remiſſoriæ in cauſa canonizationis B. Ignatii hæc teſtatur: „ Corpus dicti P. Ignatii maoſit in dicto ſepulcro uſque ad annum MDLXVIII. quo anno, die XXXI. Julii, propter templi novi fundamenta facienda, reverenter translatum fuit ab A. R. P. Franciſco Borgia, tunc Præpoſito Generali, & aliis filiis ejuſdem P. Ignatii, ad aliam templi partem, ex qua poſtea facta eſt ſacriſtia, qua ounc ipſi filii utuotur in dicta domo profeſſa „.

Io Proceſſu Rnmano habetur: „ P. Franciſcus Gomez, Religioſus Societatis Jeſu, dixit, ſe oon cognoviſſe P. Ignatiom de Loyola; tamen, ipſum sranſferendo ex una ſepultura ad aliam, in aono ſexageſimo ſeptimo, vel ſexageſimo octavo, parum plus vel minus, in civitate Roma, vidit illius corpus ipſe teſtis: quæ translatio fuit facta valde de nocte: vidit ipſe teſtis, quod illi omnes, qui præſentes erani, illud venerabantur, deo culando ejus veſtimenta, & procurando aceipere ex illis veſtimentis, & corpore, aliquas reliquias, donec advenit præceptum, quod illa reſtituerent.„

Alius teſtis in eodem Proceſſu: „ Corpus P. Ignatii manſit in dicto ſepulcro oſque ad annum MDLXVIII. quo anno, die XXXI. Julii, propter templi oovi fundamenta facienda, reverenter translatum fuit ab A. R. P. Franciſco Borgia, tunc Præpoſito Generali, ad aliam templi partem, ex qua poſtea facta eſt Sacriſtia „. Idem teſtatur P. Chriſtophorus Clavius qui huic translationi interfuit (verba illius dabo ad translationem ſecundam:) & P. Bartoli de vita S. Ignatii lib. 4. §. 39. pag. 620. F

Secunda translatio anno MDLXXXVII. die XIX. Novembris.

Translatio a ſuo loco ad aliud.

ROtulus Remiſſoriæ in cauſa canonizationis B. Igoatii, hæc habet: „ Et poſtmodum, perfecta fabrica templi nominis Jeſu, prope ſupradictam eccleſiam ſanctæ Mariæ, & dictam domum profeſſam, per illuſtriſſimum & reverendiſſimum D. Alexaodrum Cardinalem Farneſium eidem Societati magnifice conſtructi, A. R. P. Claudius Aquaviva, Præpoſitus Generalis, & alii filii ejuſdem Patris Ignatii, ac procuratores omnium fere provinciarum Societatis, qui tunc ad congregationem dictorum procuratorum ad Urbem, venerant, die XIX. menſis Novembris an-

ni MDLXXXVII. ſupradictum corpus a dicta ſacriſtia in dictum templum pie & reverenter tranſtulerunt, illudque in arca plumbea, prope altare majus a cornu Evangelii, in terra poſuerunt, ubi hodie magno populi concurſu pie colitur.

A AUCT. J. P.

ſuperpoſitis corpori epitaphio.

Supra quod marmoreum lapidem nigrum collocarunt, in quo tale epitaphium legitur:

D. O. M.
IGNATIO SOCIETATIS JESU FUNDATORI.
OBDORMIVIT IN DOMINO
ANNO ÆTATIS SUÆ SEXAGESIMO QUINTO:
CONFIRMATI A SEDE APOSTOLICA ORDINIS DECIMO SEXTO:
SALUTIS HUMANÆ MDLVI.
PRIDIE KAL. AUGUSTI.
EJUS IN CHRISTO FILII, PARENTI OPTIMO POSUERUNT.

P. Claviî deſcriptio tranſlationis confirmatorum; poſt & aliorum de piorum ſuper corpus ſuperpoſita.

999 In Proceſſu P. Chriſtophorus Claviua ſic fatur (verba Italica reddo Latine:) „ Dum templum ædificabatur novum, corpus translatum fuit in ſacrarium; è quo fuit poſtremo translatum prope altare majus, ad cornu Evangelii, ubi eſt hoc tempore: & iſtis translationibus ego interfui „.

B Epiſtola P. Joſephi da Fano S. I. ſcripta Florentia Romam ad P. Hieronymum Bencium S. I. XXI. Martii MDXCVIII. ex Italico autographo a me Latine reddita: „ Reverende in Chriſto pater. Pax Chriſti &c. Ut ad R^m. V^a. literas reſpondeam: de planeta illa vetuſta & fere conſumpta, quam pater Baltalar Sebatini menſibus elapſis invenit in domo profeſſa, quadam in arcula, in qua ego ſcripta quædam noſtra repoſueram; R^a. V^a. ſignificabit R. P. N. Generali, quod, ut nunc recordor, dum Roma diſcederem, dictam planetam ſervarim in theca intra eamdem arculam: illamque putabam a me etiamnum relictam in ſacrario. Atque hiſce literis fidem R^m. V^a. facio, quod eo tempore, quo benedicti Patris noſtri Ignatii corpus detegebatur coram noſtro P. Generali, & Aſſiſteotibus, aliiſque; ego, ut præfectus templi, acceperim prædictam planetam, quæ ſupra corpua ipſios erat. Hæc autem planeta, licet longo tempore fuiſſet ſub terra io capſa lignea, &, quantum audivi, corpua illud a Tiberi, qui ſemel ſupra illud exundaverat, paſſum fuiſſet; illa tameo fuerat conſervata eo modo, quo illam vidi.

C *nec non calceus Sanctiſſimi & oſſibus ac cineribus arcæ impoſitis,*

1000 Memini etiam, quod inſuper conſervarim calceos, qui valde boni erant: quos videor dediſſe, cum Patris vice-Præpoſiti facultate, patri Fraociſco Rodriguez, vel patri Alphonſo Saochez, qui cupiebat illos in Hiſpaniam mittere. Addo item, ſi oon ab re eſt, quod magno meo cum ſolatio guſtuque ſpirituali adjutor ego fuerim in accipiendis oſſibus iſtis & cineribus benedicti P. N. Ignatii, ut imponerentur arcæ plumbeæ: nec tunc fœtorem ſenſi ullum, nec quidquam ſnm averſatus, etſi natura, in videndia corporibua hominum mortuia, horrore quodam afficiar.

ac translatis cum ſuppoſitione priuata.

1001 Dumque corpus benedicti P. N. Ignatii translatum fuit prope altare majua, tempore congregationis PP. procuratorum, accerſiti etiam fuerunt omnes alii noſtri Romæ exiſtentes, factaque fuit ſupplicatio intra templum, januia clauſis; & ad me ſpectabat facere Officium: cumque hærerem dubius, an in fine pſalmorum dicendum mihi eſſet REQUIEM ÆTERNAM, an GLORIA PATRI; etſi monitus fuerim a nemine, dixi tono altiori GLORIA PATRI &c. omoeſque mihi ſimiliter reſponderunt tono altiori, & alacriore: ac poſtmodum mihi dixere patres, quod, ſi recitaſſem REQUIEM ÆTEANAM, nemo mibi fuiſſet reſponſurus. Atque hoc eſt, quod pro reſponſione mihi occurrit &c. „ D

Translatio hac alia teſtimoniis confirmatur.

1002 Liber manuſcriptus noſtri Antonii Preſutti, qui ſervatur io archivio domus profeſſæ Societatis Jeſu Romæ, hæc habet Italice: „ Anno MDLXXXVII. die XIX. Novembris, S. Pontiano Papæ & martyri ſacra, corpus S. Ignatii translatum fuit ſolemniſſime in templum novum ac ſumptuoſum domua profeſſæ, quod ædificari juſſerat Alexander Cardinalis Farneſiua. Fuit collocatum intra arcam plumbeam in ſepulcro ad dexteram altaris majoris; ſepulcro impoſitus lapis planus, & in pariete marmor nigrum ſplendena, cui inſculpta eſt hæc inſcriptio: D. O. M. IGNATIO SOCIETATIS JESU FUNDATORI, &c. ut dictum eſt ſupra. Porro Antonius Preſuttua ingreſſus fuerat Societatem Romæ anno MDLXXXIII. ibique habitavit in collegio Romano anoia plurimia: imo, ut puto, toto reliquo Vitæ tempore:) ibi mortuus eſt, ut conſtat ex catalogis collegii Romani: ut non dubitem, quin hanc translationem viderit. Hanc tranalationem teſtatur etiam Mutius Vitelleſcua, Generalis Societatis Jeſu, ut patebit ad tranalatiooem quartam. E

P. Bartoli de vita S. Ignatii lib. 4. §. 39. pag. 621. „ Abſoluta fabrica oovi templi nominiJeſu, opere magnificeotiæ regiæ Cardinalia Alexandri Farneſii, P. Claudius Aquaviva Generalis, præſentibus omnium provinciarum procuratoribus, aliiſque patribus Romæ degentibus, XIX. Novembris MDLXXXVII. in illam lacrum corpua tranſtulit, collocavitque io ſacello majore, ad dexterum latus altaris: ac ei ſuperimpoſitus fuit lapia cum brevi hac inſcriptione: IGNATIO SOCIETATIS JESU FUNDATORI. In ſecunda hac translatione reaetiam contigit admirabilis: nimirum, quod, dum beata illa oſſa eſſent in ſacrario, prope quod accepta fuerant, coocurrentibus illuc multia patribus ad ea videnda ac veneranda, eorum nonnullia apparuerint omnino conſperſa ſtellis magnitudinis aurei Veneti * valde ſplendentibus ac vividis. „

* zecchino. *Eſt pseudo major ducato Hungarico.*

Translatio tertia anno MDCXIII. die XXVIII. Februarii. F

Translatio I. ſub Mutio Vitelleſco.

LIber, io quo notata ſuot nomina ſepultorum in templo domua profeſſæ Societatis Jeſu Romæ, ab anno MDLXXVIII. habet Italice, quæ reddo Latine: „ XXVIII. Februarii MDCXIII. corpus N. S. P. Ignatii ab altari majore, ubi ad cornu Evangelii erat in capta plumbea, fuit translatum, & impoſitum capiæ marmoreæ ſculptiæ: (cinerea autem reliqui, quos dicta capſa continere oon poterat, caplulæ cypreſſioæ:) atque collocatum fuit ſub altari, iu cruce templi ad dexteram altaria majoris ſitq, io ſacello Sabellorum, præſente R. P. N. Mutio Vitelleſco Generali, PP. Aſſiſtentibus, P. Secretario, & cæteris PP. ac fratribus domus. „

qui erant PP. Aſſiſtentibus S. I. ſub eum tempus.

1003 Liber qui Italice inſcribitur, Inventariom omnium rerum ſacrarii domus profeſſæ Societatis Jeſu Romæ, factum a P. Joſepho da Fano, præfecto templi anno MDCIV. hæc habet, quæ Latine vero: „ Die XXVIII. Februarii MDCXIII. facta eſt translatio corporis S. P. N. Ignatii è tuo ſe-

A ſepulcro, ſito apud altare majus ad cornu Evangelii, ubi erat in capſa plumbea, comitantibus omnibus noſtris patribus & fratribus in ſupplicatione nocturna cum intorticiis & candelis. P. N. Generalis Mutius Vitelleſcus, & PP. Aſſiſtentes geſtarunt ſacrum ipſius corpus impoſitum capſæ è marmore candido, varii coloris marmoribus inter ſe artificioſe mixtis diſtincto: illudque collocarunt ſub altari, quod eſt in cruce templi prope ſacellum beatiſſimæ Virginis, capſa plumbo liquefacto clauſa, ut aperiri non poſſit. Et quia ſacri cineres dicta capſa marmorea contineri non poterant, reſiduum eorumdem cinerum fuit impoſitum capſulæ cypreſſinæ, atque hæc juxta ſupradictam capſam marmoream collocata fuit.„

Alia de illa translatione teſtimonia.

1004 Liber manuſcriptus noſtri Antonii Preſutti, qui ſervatur in archivio domus profeſſæ Societatis Jeſu Romæ, habet Italice, quæ ita ſonant Latine: Die XXVIII. Februarii, anni MDCXXII. translatum fuit corpus S. Ignatii ex loco depoſitionis, qui erat ad dexteram altaris majoris. Fuit portatum ad conclavia P. Generalis: deinde noctu delatum cum ſupplicatione ad ſacellum ſuum,

B quod ſitum eſt ad dexteram crucis templi „. Antonius Preſutti tunc habitabat in collegio Romano, in quo & mortuus eſt MDCXXIX. XXV. Martii: patent hæc ex illius temporis catalogis collegii Romani. Nec dubium eſſe poteſt, quin ſupplicationis in hac translatione factæ, ſi non pars, ſaltem ſpectator fuerit. Totius Societatis Jeſu teſtimonium vide ad quintam translationem. Sed & ipſe Pater Mutius Vitelleſcus Generalis tum translationem hanc tertiam, tum deinde quartam anno MDCXXXVII. a ſe factam fuiſſe, teſtatur verbis jamjam citandis.

Translatio quarta anno MDCXXXVII. XXIII. Julii.

Ex teſtimonio hujus translationis confirmatur 1. ſepultura, & translatio 2. & 3.

TEſtimonium P. Mutii Vitelleſci, quo etiam confirmantur hactenus dicta de prima ſepultura, & translatione ſecunda ac tertia: „ Mutius Vitelleſcus Societatis Jeſu Præpoſitus Generalis. Corpus S. P. N. Ignatii Societatis Jeſu Fundatoris, quod ab exceſſu beatiſſimæ ejus animæ pridie Kal. Auguſti MDLVI. in vetere templo ſanC ctæ Mariæ de Strata annis XXXI. jacuerat: indeque MDLXXXVII. ad novam nominis Jeſu ædem a Præpoſito tum Generali Claudio Aquaviva, præceſſore noſtro, translatum, in dextero latere aræ maximæ annis XXXV. quieverat: annis deinde XV. ſub ara ad dexterum templi brachium S. Ignatio dedicata latuerat, in eamdem a nobis, tanto bonore atque lætitia indigois, tranſportatum anno Societati univerſæ ſauſtiſſimo MDCXX I. pridie Kal. Martias, XII. aote dies quam isa Gregorio XV. Pontifice maximo rite inter Cælites adſcriberetur: Nos denique MDCXXXVII. ænea præclari operis arcula inclulum; & ſub ara eadem, ſed æneo item metallo magnificentius fabrefacta, atque undique aſpectui pervia, ut ipſis quoque oculis ſacrolanctum ejus depoſitum adorari poſſet, humillimo obſequio, & in complexu Societatis univerſæ X. Kal. Auguſti collocavimus: ſupplicIter flagitantes ab ipſo beatiſſimo Parente noſtro, ut qui pietatis ſuæ curam omni populo Dei ubique præſtendit (quod de Priocipe Apoſtolorum Petro dixit olim Romæ S. Gregorius) tanto magis nobis alumnis ſuis opem ſuam dignaoter impendat, apud quos in ſacro dormitionis thoro eadem, qua præD fedit, carne requieſcit. In quorum fidem hoc io- AUCT. ciuarei monumentum noſtra manu ſubſcriptum, & J. P. ſigillo noſtro obſignatum poſteris in partem felicitatis tantæ venturis ponimus anno ſalutis MDCXXXXVII. X. Kal. Auguſti Romæ. Mutius Vitelleſcus. Vincentius Guinifius ſecretarius. Teſtimonium huic geminum inclulum eſt ipſi arculæ æneæ una cum corpore S. Ignatii.„

Aliud ſupradictorum teſtimonium de tranſpoſitione corporis &c.

1005 Liber qui inſcribitur: Inventarium omnium rerum ſacrarii domus profeſſæ Societatis Jeſu Romæ, hæc addit Italice, quæ Latine transfero: „ Die XXIII. Julii MDCXXXVII. corpus S. P. N. Ignatii è capſa marmorea tranſpoſitum fuit in capſam æneam inauratam, factam ſumptibus domioæ Franciſcæ Giatrini, extructumque eſt æneum altare delintatum a D. Petro di Cortona: eaque occaſione altare dicti Sancti, & S. Franciſci Xaverii conſecratum fuit ab illuſtriſſimo D. Jnanne Baptiſta Altiera Viceſgerente; ac functioni prædictæ interfuere P. N. Generalis Mutius Vitelleſcus, omneſque patres domus profeſſæ & collegii.„ Vide etiam teſtimonium totius Societatis, mox exhibendum.

E

Quinta translatio anno MDCXCV. die XXIX. Auguſti.

Totius Societatis de hac translatione teſtimonium.

TOtius Societatis Jeſu teſtimonium extat in Satello S. Ignatii ad latus Evangelii marmori ioſculptum:

S. IGNATIO DE LOYOLA,
ANNO MDLVI. E VIVIS SUBLATO,
A GREGORIO XV. PONT. MAX.
ANNO MDCXXII. SANCTORUM FASTIS
ADSCRIPTO,
FUNDATORI SUO,
PRIMO PRÆPOSITO GENERALI, PATRI
OPTIMO,
POST TRANSLATUM EODEM ANNO
AD HANC ARAM
CONDITUMQUE DEINDE ÆNEA IN
ARCA SACRUM CORPUS,
SACELLUM MUNIFICENTIA
SPLENDIDE EXCITATUM,
AD PERENNIS OBSEQUII MONUMENTUM
SOCIETAS JESU D. D. D. AN. MDCXCV. F

Inſcriptionis hujus autographum manu P. Procuratoris generalis J. I.

1006 P. Petrus Franciſcus Orta, tunc procurator generalis Societatis Jeſu, in domo profeſſa Romana ejuſdem Societatis, primo libro Miſcellaneorum fol. 123. ſua manu ſcripſit Italice, quæ ſic ſonant Latine: „ Die XXIX. Auguſti MDCXCV. Hodie, die lunæ, hora XIX. eum dimidia, translata fuit urna, in qua eſt corpus S. P. N. ad altare majus, ſub dicti altaris mentam, ut novi ſacelli ædificationi initium dari poſſet. Ad faciendam hanc translationem, facultas habita fuit ab illuſtriſſimo Domino Vicelgerente, per decretum datum VIII. Auguſti. In translatione fuit facta ſupplicatio. Præcedebant fratres cum pallio & cereis accenſis: deinde ſcholaſtici eum ſuperpelliceo & cereis accenſis: poſtea ſaterdotes, pariter cum ſuperpellicco & cereis accenſis. Cantabatur; LAUDATE DOMINUM OMNES GENTES, &, ISTA CONFESSOR.

Diſtincte & accurate deſcribuntur.

1007 In ſupplicatione ferebatur urna. Ut ferretur, bene fuerat illigata funibus, coopertis holoſerico Damaſceno coloria rubri: quatuor erant veſtes ingentes tranſverſum, & tres in longitudi-

A nem. Ferebatur a decem fratribus, & a patribus
Auct. J. P. decem ſuperpellicco indutis. Pondus majus fratres ſuſtentabant humeris: ſacerdotes juvabani ad ſuſtentandam arcam manibus. Sacerdotes qui juvabant, erant P. Generalis, PP. Aſſiſtentes Franciæ & Luſitaniæ, P. procurator generalis, P. vice-Præpoſitus, P. Rector novitiatus, P. Rector collegii Germanici, aliique tres patres. Poſt urnam veniebat P. Philippus Grimaldi præfectus templi cum ſuperpelliceo & ſtola, qui repoſita urna, recitavit orationem. Adfuerunt pauci quidam nobiles, & alii.„

Translatio ſexta anno MDCXCIX. die VII. Octobris.

Quo in hac ſexta & ultima tranſlatione fuerit geſta ex relatione diſtributa proveneri, quæ dicta

IDem P. Petrus Franciſcus Orta, procurator tunc generalis Societatis Jeſu, & in domo profeſſa Romana habitans, in primo libro Micellaneorum fol. 188. ſua manu ſcripſit Italice, quæ do Latine: „ VII. Octobris MDCXCIX. die Mercurii. Cum proximo ſabbato ſacellum novum S. P. N. Ignatii ſit aperiendum die S. Franciſco Borgiæ ſacra; hodie hora XX. cum dimidia fuit translata urna ænea inaurata, cum reliquiis S. Patris in ea contentis, ab altari majore ad novum ſacellum in hoc norem Sancti extructum. Supplicatio inchoata fuit a ſacrario, eundo ad altare majus. Primi incedebant fratres cum pallio, deinde ſcholaſtici cum toga ſibi propria *, tum ſacerdotes chlamydati. Succedebant ſacerdotes XII. cum ſuperpelliceis & intorticiis accenſis: poſtea decem patres, qui juvare debebant in ferenda urna, id eſt, quinque patres Aſſiſtentes, P. Secretarius, P. procurator generalis, P. Provincialis, P. vice-Præpoſitus, & P. Rector collegii Romani: ſubſequebatur P. Generalis cum pluviali albo, tum Eminentiſſimus Cardinalis Colloredo, qui functioni intereſſe voluit. Poſtquam pervenerunt ad aram majorem, ubi jam diſpoſita erat urna cum duobus veſtibus in longitudinem, quatuor vero in latitudinem, ſerico rubro veſtitis, P. Noſter intonuit, LATA CONFESSOR, proceſſitque ſupplicatio.

* Italice poſtone.

graphice memorantur.

1909 Pondus urnæ gravius ſuſtentavere fratres, patres ſupra dicti cum ſuperpelliceo, & ſine intorticio ad ſuſtentandum juvabant. Eminentiſſimus Cardinalis Colloredo voluit & ipſe dextrum humerum uni è veſtibus longioribus ſupponere. Facta eſt circuitus per templum, atque urna deinde ad altare novum eſt delata. Collocata fuit urna in plano ſupremo dicti altaris infra ejuſdem menſam, & finitus canius hymni TE DEUM: poſt quem Pater noſter dixit orationem de Sancto, atque ita functio abſoluta fuit. Facta eſt autem functio portis templi clauſis: quo effici non potuit, quin ingens adfuerit numerus nobilium. Urnam multi cinxere convictores & alumni ſeminarii Romani cum facibus accenſis. Eminentiſſimus Cardinalis Colloredo, ſuſis ad altare precibus, diſceſſit, comitantibus obſequii cauſa P. noſtro Generali aliiſque patribus.

D

§. XCVI. Breves in tranſlationem ſecundam ac tertiam obſervationes pro identitate, ſtabili poſſeſſione, ac perpetua præſentia corporis S. Ignatii Romæ. Corpus venerabilis ſervi Dei Roberti Cardinalis Bellarmini in ſepulcrum Sancti delatum.

IDem, *qui ſuperiorum tranſlationum collector, harum quoque obſervationum auctor eſt P. Ignatius Pinius: è cujus autographo hæc tranſcribo, quæ notavit ad dicta circa tranſlationem ſecundam ac tertiam*: P. Joſephus da Fano ibi dicit: „ Licet, quantum audivi, corpus illud a Tiberi, qui ſemel ſupra illud exundaverat, paſſum fuiſſet, tamen „ &c. Si, quod audivit, verum eſt: hæc exundatio vel fuit ea, quæ contigit anno MDLVII. die XIV. Septembris, vel quæ anno MDLXXII. die XXXI. Decembris. Philippus Maria Bonini in ſuo Tevere incatenato, lib. I. cap. VIII. Tiberis exundationes enumerans, eam, quæ contigit anno MDLVII. XIV. Septembris, ad ſanctam Mariam ſupra Minervam die XV. exitiſſe palmorum XIV. probat ex lapide ad illam altitudinem ibidem elevato in fronte templi, cum hac inſcriptione: M. D. LVII. DIE XV. SEPTEMBRIS.

Corpus tamen &c. ; & quid à Tiberi fuit paſſum, patuit ex ſequentibus.

E

Hue Tyber advenit, Paulus dum quartus in anno
Terno ejus Rector maximus orbis erat.

De ea, quæ anno MDLXXII. die ultimo Decembris contigit, notat, S. Pium V. tunc Pontificem dediſſe archiepiſcopo cuidam agnum Dei cereum, & injunxiſſe, ut injiceret in Tiberim, quo loco maxime intumeſcebat: eo facto, fluvium ſtatim detumuiſſe, & ſuo ſe alveo continuiſſe. Si ab alterutra harum exundationum paſſum fuerit corpus S. Ignatii, non multum videtur fuiſſe paſſum, cum eſſet ſepultum in terra, ſub pavimento templi lapideo loculo incluſum.

F

ab aliis vel eo Tiberis exundationibus nihil omnino paſſum fuit.

1013 Nihil vero paſſum fuiſſe ab exundationibus, quæ duas jam dictas aut præceſſerunt, aut ſubſecutæ ſunt, demonſtratur facile. Nam exundationem anni MDLVII. apud Boninum citatum, proxime præceſſit illa, quæ accidit anno MDXXX. die VIII. Octobris, Clemente VII. Pontifice. At S. Ignatius vixit uſque ad annum MDLVI. Exundationem anni MDLXXII, proxime ſecuta eſt, apud Boninum ibidem, illa quæ contigit anno MDLXXXIX. die X. Novembris ſub Sixto V. Sed biennio ante, nempe MDLXXXVII. corpus impoſitum fuerat arcæ plumbeæ. Anno autem MDCXXII. ex arca plumbea tranſpoſitum fuit in marmoream, plumbo liquefacto elauſam, & collocatum ſub altari. Anno MDCXXXVII. ex eadem arca plumbea poſitum fuit in æneam, & rurſus ſub altari collocatum. In hac arca ænea ſemper deinde manſit; in hac tranſlatum fuit anno MDCXCV. & relatum anno MDCXCIX. ad ſacellum eidem Sancto magnifice extructum. Arca autem illa ænea optime undique clauſa conſpicitur: ita ut, licet ſupra corpus ea inclinſum exundaret Tiberis, nihil pati corpus ab eo poſſet. Sed de his fortaſſe plus latis.

Nec vero eſt, quod aliquem moveat Hiſtoriæ Sa-

cre-

A *cietatis noſtræ parte* 3. *lib.* 4. *num.* 143. *Sacchini locus de aquis Tiberis*: Nam attente conſideratis Sacchini verbis, comperi, *ex P. Ignatius Pinius in Spicilegio Romano*, Non fuiſſe proprie exundationem, ſed tantum fluxum ſubterraneum, qui pervenire non potuit, uſque ad corpus S. Ignatii, etſi tunc extitiſſet in ea parte templi, in qua jacta erant fundamenta: id quod eſt improbabile; cum conſtet, fuiſſe alio translatum AD FACIENDA fundamenta templi novi, adeoque antequam illa fieri inciperent ex ea parte, in qua ſepultum fuerat. Nec refert, quod primus lapis fundamentorum poſitus fuerit XXVI. JUNII, & corpus S. Ignatii tantum ſit ablatum XXXI. JULII. Nam tanti templi fundamenta longum tempus exigunt; nec uno tempore UNDIQUE fuiſſe inchoata; ſed ex ea parte, qua erat ſepulcrum corpus S. Ignatii, non inchoata fuiſſe, antequam illud inde eſſet ablatum, ex dictis patet. Vide inſtrumenta, quæ primo tranſmiſi: *ſub quorum finem hæc addit*:

1014 Notanda ad translationem tertiam anno
B MDCXXII. Cum corpus S. P. Ignatii anno MDCXXII. die XXVIII. Februarii, e ſepulcro in dextero latere, ſeu ad cornu Evangelii aræ maximæ, translatum fuiſſet ſub aram ſancto Ignatio dedicatam: in dictum S. Ignatii ſepulcrum eodem anno MDCXXII. die VII. Septembris illatum fuit corpus Cardinalis Bellarmini, qui anno præcedente eo die defunctus fuerat, & in ſepulcro communi ſepultus. Teſtatur id liber, in quo notata ſunt nomina ſepultorum in templo domus profeſſæ Romanæ, ab anno MDLXXVIII. item Fuligattus in Vita Bellarmini lib. 7. cap. 4. Alegambe & Sotuellus in Bibliotheca Scriptorum, verbo Robertus Bellarminus. Porro ſepulcrum iſtud, prius S. Ignatii, deinde Bellarmini, eſt proxime parietem templi in ipſa terra ſub pavimento: tegitur lapide grandiori: in pariete erectum marmor lævigatum ac ſplendens, cui inſculpta legitur hæc Inſcriptio:

Corpus Cardinalis Bellarmini in ſepulcrum S. Ignatii tranſlatum.

ROBERTO
CARD. BELLARMINO
POLITIANO E SOC. IESU,
MARCELLI II. P. M.
SORORIS FILIO,
ODOARDUS
C CARD. FARNESIUS
SUI ERGA VIRUM, QUEM
PATRIS LOCO SEMPER COLUIT,
AMORIS NUMQUAM MORITURI
MONUMENTUM POS.
OBDORMIVIT IN DOMINO
ANNO SAL. MDCXXI,
ÆT. SUÆ LXXIX.

Hujus monumenti ornatus, qui ſupra & circum dictam inſcriptionem ſpectatur, additus fuit ab eodem Cardinale Odoardo. „ Anno Domini MDCXXIII. inquit noſter Antonius Preſutti, qui tunc habitabat in collegio Romano, in ſuo libro Italico, qui ſervatur in archivio domus profeſſæ, Cardinalis Odoardus Farneſius erigi juſſit pulcherrimum monumentum ad dexteram altaris majoris, tribus ſtatuis ſpectabile: unu Cardinalis Bellarmini, altera repræſentante Eccleſiam, tertia repræſentante Sapientiam.„ Statuæ repræſentanti Eccleſiam ſuperimpoſita legitur hæc inſcriptio: Dilexi decorem domus tuæ. Pſal. XXV. Statuæ repræſentanti Sapientiam; hæc: Superborum colla virtute calcavi. Eccl. XXIV.

§. XCVII. Acta pro canonizatione S. Ignatii ſub Clemente PP. VIII. cultus publicus Romæ inchoatus.

D AUCT. J. P.

VIx Patriarcha noſter e vivis exceſſerat, *quia* *Poſt varios collectos proceſſus, Societas deſiderio pervenit ad canonizationem.*
mox cogitatum fuerit de inſtituendo quodam apparatu, at ſterneretur ipſi paulatim via ad pabulum in Eccleſia cultum: nam inter collectanea noſtra Romana invenio notari hunc ſtatulum: Proceſſus varii collecti ab anno MDLVI. uſque ad MDLXIX. *Item hunc, quo ejuſdem rei continuatio indicatur*: Proceſſus varii collecti ab anno LXXXVII. uſque ad XCVIII. inclusive. *Hunc denique, quo longius in hoc negotio ducimur*: Proceſſus varii collecti ab anno MDXCIX. uſque ad MDC. inclusive. *In indice autem rerum contentarum in variis proceſſibus, Roma etiam huc miſſo diſcimus, quam multi in cauſa Ignatiana ac varii proceſſus fuerint* E *formati, quando ibidem notantur proceſſus Montis ferrati, Mirandulanus duplex, Barcinonenſis duplex, Complutenſis & Toloſanus, Aſperthenſis, Italicus, Belgicus, Burgenſis, duplex Majoricenſis. Aliorum habetur mentio in Relatione facta Paulo PP. V. de qua inferius* §. 99. *Interea temporis quamquam Societas noſtra univerſa maximo haberet in votis, ut Fundatori ſuo honores ſacri a Sede Apoſtolica decernerentur, primam tamen collatis impenſe omnium ſtudiis ferre illud negotium & obnixe tractari cæpit in quinta congregatione generali, quæ eſt protracta a die 22. Novembris* 1593. *ad* XVIII. *Januarii* 1594. *quando ibidem* propoſitum fuit plurium & provinciarum & particularium nomine, ut ſanctæ memoriæ Ignatii, Societatis noſtræ Fundatoris, canonizatio a ſancta Sede Apoſtolica petatur. Congregatio vero decrevit *&c. Sicut habetur ex decreto ejus* 71. *cujus decreti dies & annus diſtincte notantur in mox citata Relatione, in qua lego iſta fol.* 2. Societas Jeſu Romæ ad ſua negotia peragenda generaliter congregata die XIII. Januarii MDXCIV. inter alia decrevit, ut a Sede Apoſtolica illius (*de* F S. Ignatio *agitur*) canonizatio peteretur.

1014 *Rem hanc debito modo ac forma per proceſſus inſtructam cordi habuere Eccleſiæ principes ſeculares, perſonæ item eccleſiaſticæ ac civiles, degustato atque auctoritate inſignes; in illud maxime ſtudium incumbentes, ut ſuis commendationibus, votis ac precibus faciles ad Sedis Apoſtolicæ tribunal aditus huic cauſæ patefacerent. Rem audiamus ex Petri Ribadeneiræ Narratione geſtorum in negotio canonizationis S. Ignatii, uſque ad ejus beatificationem: cujus Gallica verſio ex idiomate Hiſpanico, auctore noſtro P. Antonio de Balinghem, Tornaci anno* 1610. *edito, in manibus meis eſt; e qua poſthac hæc multa delibabo, in compendium contracta. Philippus itaque rex Catholicus, hujus nominis ſecundus, audito prius ſuo ſuper hac re Concilio, eam impenſiſſime promovit & arſit. Literas ejus ad Romanum Pontificem datas die* VI. *Auguſti anno* 1594. *habet ibidem a pag.* 9. *Quod ſcripſerit etiam ad Cardinales Aldobrandinum, Decam, Avilam, & Guevaram, dicitur pag.* 11. *Alia ejuſdem regis ad ſanctiſſimum Patrem die* XIX. *Julii* 1597. *auctore a pag.* 12. *ad Oratorem autem ejus Romæ ducem Sueſſenſem a pag.* 13. *eodem die & anno date. Subditur pag.* 15. *Suffragantibus primo cuncta, alia perſonarum, dignitatum & auctoritatum fulgentibus.*

A 15. *exemplar litterarum, quas imperatrix Maria*
AUCT. J. P. *ad Chriſti Vicarium direxit die* VIII. *Auguſti eodem anno* 1597. *Litteris hiſce regis Catholici atque imperatricis, ſororis ejus, Clementi PP. VIII. ab ipſius Oratore redditis, una etiam ab illo in manus ſanctiſſimi Domini traditus fuit libellus ſupplex Philippi II, imperatricis, ac Societatis Jeſu, qui ibidem producitur a pag.* 17.

negotium illud promovetur.

1015 *Nec vero irrita fuerunt preces: nam Sanctitas ſua remiſit hoc negotium ad congregationem Rituum; cui ex parte Societatis exhibitum fuit compendium, ac dein alia prolixior narratio virtutum ac miraculorum ſancti Patris noſtri, nec non inquiſitionum in Hiſpania formatarum juſſu illuſtriſſimi ac reverendiſſimi Domini Patriarchæ Camilli Caetani. Omnibus itaque viſis, examinatis, ac re iſta diligenter agitata, decrevit Congregatio, quod ſua Sanctitas poſſet expedire remiſſoriales, & mandare, ut fierent inquiſitiones neceſſariæ ad canonizationem; ſecundum ea, quæ in citata Narratione referuntur a pag.* 23. *Nec vero dumtaxat rex Catholicus, & imperatrix, ejus ſoror, ſæpe ſcripſiſſe dicuntur pag.* 24. *ad ſuam* B *Sanctitatem, ut hoc negotium expediret; ſed litteris quoque eam interpellarunt imperator Rudolphus, rex Chriſtianiſſimus Henricus IV. Sigiſmundus rex Poloniæ, aliique pii principes Chriſtiani; præſertim domus Auſtriacæ, ac Bavariæ; regna Caſtellæ, Aragoniæ, Valentiæ, Cataloniæ, & eorum proreget ac gubernatores; item provincia Biſcaina (ſeu potius Cantabrica,) in qua Sanctus natales auras hauſerat; eccleſia inſuper Toletana, Hiſpalenſis, Granatenſis, & earum archiepiſcopi; quibus accedunt epiſcopi Cordubenſis, Segovienſis, Valliſoletanus ac Guadicienſis. Quid, quod concilium Tarraconenſe anno* 1602. *urgentiſſime inſtiterit apud eumdem Chriſti Vicarium Clementem VIII. pro felici iſtius negotii ſucceſſu; uti patet ex ejusdem concilii litteris, venerationi erga Sanctum plenis, ac dicto mox anno ad Clementem datis, quas habes ibid. a pag.* 26. *Hactenus itaque indeciſa cauſa beatificationis pendebat in Romano tribunali; ſed divina providentia præter exſpectationem facto quodam plane ſingulari eam promovit.*

Ex litteris quidam teſtis.

1016 *Anno quippe* 1599. *die* XXXI. *Julii Romæ apud noſtros mire modo inchoatus eſt Sanctis cultus: de qua re Orlandinus lib.* 16. *num.* 136. *Bartolus lib.* 4. C *Vitæ* S. Ignatii, *num.* 40. *ac Joſephus Juvencius Hiſtoriæ Societatis Jeſu lib.* 15. *part.* 5. *num.* 43. *Cum autem apud me habeam fragmentum epiſtolæ patris Alphonſi Agazari, tunc vice-Præpoſiti domus profeſſæ Romanæ, ac teſtis oculati, quod pro me ibidem excerpſit ac tranſcripſit P. Ignatius Pinus; cumque ſingularia circa illud factum vos doceat adjuncta, quæ apud citatos auctores non invenio, facere non poſſum, quin illud ex Italico hic reddam. Sic ergo ſonat:* Cardinalis Baronius recta perrexit ad ſepulcrum noſtri beati Patris, & Cardinalis Bellarminus eum eſſ ſecutus, atque ambo, flexis ibi genibus, ſatis diu orationi vacarunt; dumque aſſurgerent, Cardinalis Baronius lele proſtravit humi, ac pavimentum ſepulturæ oſculatus eſt, atque exhibita poſtea ſanctiſſimo Sacramento reverentia repetierunt (Profeſſorum) domum: eratque frequens populus in templo .. Nonnulli exemplum hoc ſecuti immediate poſt ivere, ut hoc idem facerent: & ab externis flores ſepulcro inperſi fuera.... Quando aderat tempus exhortationis .., & jam ex aula eramus egreſſuri, Cardinalis Baronius, ſublatus ad imaginem Patris Ignatii oculis, obtutum in ea fixit, dicens, ſuturum bene, ſi ſepulcro ejus ſuperimpooeretur; va- D ritique probabat exemplis, id oon eſſe inconcinnum. Atque ad me converſus, dixit: Pater vice-Prepoſite debes aliquam a me inire gratiam: idque fiet, ſi jubeas confici meis ſumptibus pulcrum limbum inauratum, qui obeat picturam iſtam, ac deinde eam exponi in templo ſupra ſepulturam S. Ignatii. Mone me: nam ego volo ſumptus ferre.

eamatur;

1017 Tunc ſubjunxit Cardinalis Bellarminus; ſuarum hoc eſſe partium: ſe pro expenſis ſoluturum. Dixit Baronius: Ego id volo facere. Et ſic procedimus ad templum, atque initium impoſitum eſt exhortationi, quæ per horam bene magnam duravit, pulcraque admodum fuit, & noſtri beati Patris Ignatii laudibus plena, aſſumpto hoc themate: Amavit eum Dominus, & ornavit eum, ſtolam gloriæ induit eum, & ad portas paradiſi coronavit eum .. Finita exhortatione, preces breviter peractæ ſunt; deinde Cardinales ſe contulerunt ad ſepulturam, & ibi denuo flexerunt genua: ac Cardinalis Baronius iterum inclinavit ſe ad oſculandos iſtos lateres. Poſtea ubi aſſurrexiſſent, dixit Cardinalis Baronius, mirari ſe valde, quod illud ſepulcrum eſſet adeo ſpoliatum, omnique lanĉitatis ornamento privatum. Reſponſum eſt ſuit, varia præterito tempore anathemata oblata fuiſſe pro favoribus, ad intercceſſionem Patris Ignatii obtentis; ſed noſtrum Patrem Generalem numquam voluiſſe permittere, ut appenderentur ſepulcro. Quæſivit ex me Cardinalis, ubinam illa anathemata eſſent depoſita, Reſpondi, nonnulla aſſervari in ſacello Sanctorum ſub ara majore. Injunxit mihi, ut ſtatim ea jubarem afferri: quin imo & ipſemet perrexit ad Sanctos, ut ea auferret. Cum autem illa manu teneret, dixit: Ego ipſe volo ea appendere ſepulcro. Et dic Patri Generali, quod id fecerim ego: certum enim mihi eſt, acquieſcet. E

annuendo Cardinali Baronio

1018 Juſſitque afferri ſcalas, ut ea ſublime appenderet. Et ſic factum. Poſtea dixit, valde ſibi conſentaneum videri, ut ibi adeſſet imago Patris Ignatii; atque eadem auctoritate mandavit, ut illa, quæ erat in aula, deorſum deferretur, fixum habens, inde non abicedere, donee propriis manibus eam ibi poſuiſſet; limbos poſtea confectum iri... Id, quod non minorem admirationem, quam conſolationem attulit patribus noſtris omnibus ac fratribus, fuit, videre illum bonum ſenem, indumentis pontificalibus veſtitum (induti quippe erant ſuperpelliceo *, pallio *, & epomide *) conſcendere ſcalas uſque ad faſtigium, imaginem Patris Ignatii ſecum ferentem. Et quantumvis ego viribus omnibus hoc impedire conatus ſim, dubitans, an non eſſet lapſurus, aut inforſuuium ſibi illaturus; ipſe tamen ſervore illo concitatus, omnino voluit aſcendere, donec propriis ipſe manibus picturam iſtam limbo ſepulcri ſuperimpoſuerit, interrogans nos, qui deorſum tenendis ſcalis eramus occupati, an pictura eſſet recta, an non; & an eſſet in medio. Mox ubi deſcenderat, ego dixiſſe mihi videor, dubitare me, an illud placiturum eſſet Patri Generali. Ipſe vero iterum reſpoſuit: Dic Patri, quod id fecerim ego meis manibus: & inſuper dicam Patri id, quod ego hodie hic feci. Et inſtructis denuo precibus, oculos in cælum ſuſtulit magno cum ſuſpirio; ac deinde inclinavit ſe, ut oſculum daret ſepulcro. Erectus in pedes atque ad omnes patres ac fratres convertus, dixit illis: Anno ſequente volo moneri octo ante diebus;

F

*Ital. ruochetto *Ital. mantello *Ital. mozzetta.*

A bus: & ego hic ante ſepulcrum ſternam tapetem, ac volo, ut agamus feſtum ſolenne ac publicum, apertis valvis. Dumque tranſiret, affectu paterno, voce, ac capite ſalutabat, ſibique congratulabatur cum omnibus...

Inſperis cultum publicum Romæ,

1019 In aula voluit Cardinalis Baronius, ut P. Valquez minutatim referret, quo modo contigiſſet ſuum miraculum. Cumque dixiſſet Cardinalis Bellarminus, illud fieri potuiſſe per cauſam naturalem; Baronius, re audita, iterum iteratumque ac ſæpius dixit, manifeſtum eſſe miraculum. Hæc occaſione ei multa referebantur, quæ contigerant Romæ & alibi. Deinde diſceſſerunt. Promiſit autem Cardinalis Baronius, ventutum ſe poſtridie mane (*erat vero tunc dies Dominica*,) ut ſacram Synaxim porrigeret fratribus noſtris. Simul atque templum fuit apertum poſt exhortationem, fama jam tum dicta, concurrit frequens populus: ac plurimi recta iverunt ad ſepulcrum, ut orarent, & lapidibus iſtis oſcula figerent. Iſto tempore matutino ad ortum ſolis domina ducissa Sueſſenſis miſit tria candelabra argentea, altitudine proceritatem hominis æquantia; nulloque aut ſacriſtis

B aut ulli alteri facto verbo, ad ſepulcrum Patris Ignatii apponi ea juſſit, una cum triplici magna face eiſdem ſuperimpoſita & accenſa.. Totoque die hodierno concurſus exſtitit ſtationis inſtar, ad illud ſanctum corpus.

quem eximit ducissa Sueſſonſis,

1020 Ad horam undecimam Cardinalis compatuit; & mox orandi cauſa ad templum ſe contulit; ubi una quaſi hora permanſit. Poſtea incepit Miſſam; qua finita, Cardinalis manu ſua ſacras epulas diſtribuit quadringentis circiter perſonis: & ego, multo cum ſolatio meo, tenebam patenam, dum Cardinalis Euchariſtiam porrigeret, qui concioni etiam intereſſe volebat: ſed dum viderem illum defeſſum & ſudore perfuſum, auctor ei fui, ut ibidem non permaneret. Uxor Oratoris Hiſpani ubi mature ad ſepulcrum acceſſiſſet, præcandi cauſa, adductis etiam omnibus ſuis liberis ac fœmineo comitatu, ut communicaret corpori Domini è manu Cardinalis, patri Baſtidæ dixit (conquerens quod tanta cum feſtinatione de improviſo celebrata fuiſſet iſto anno felix memoria tranſitus beati Patris Ignatii,) velle ſe ſolam anno ſequente ſepulcrum illud rali modo ornare, ut ne vel ipſe quidem Pater Generalis illud recognoſceret; ac

C velle ſe nunc incipere flores conficere, aliaque texere hunc in finem ornamenta ad compenſandam negligentiam hujus anni...

atque ingens concurſus populi,

1021 Videtur benedictus Deus hoc anno ſingulatem exciraſſe devotionem erga hunc ſanctum Servum ſuum, quæ mihi indicium ſuggerit, quod rem aliquam ſingularem etiam deſideret atque extraordinariam; ſicut ſingularis (&) inexſpectata contra voluntatem multorum, & præter voluntatem omnium, contigit tota iſta rei ſeries, quam ſupra narravi R. V. At manifeſte perſpicitur, Deum ita voluiſſe. Et ſi noſter Pater Generalis ipſemet cum patribus Aſſiſtentibus, & ſimul V. R. quæ optimas ob rationes contrarium concluſerunt, adfuiſſent hic præſentes, non potuiſſent nec voluiſſent reſiſtere ſuptadictis.. Hoc tempore matutino, ubi dictum eſſet Cardinali Baronio, illa candelabra ac faces miſſa fuiſſe a ducissa Sueſſenſi, reſpondit: Non ita eſt; ſed Deus ea miſit ad honorandum Servum ſuum. Dum Cardinalis diſtribuebat Chriſti corpus, id quod accidit immediate ante concionem, totum templum erat plenum populo: è quo multi ibant, etiam tempore concionis, ad ſepulcrum, ut ibidem orationem inſtituerent, atque ulcula darent. Hic mihi deſuit ſcriptor, ſed non materia &c. *Hæc ſunt, quæ ex patris Agazzari literis huc tranſtuli. P. Franciſcus Garcia in Vita* S. Ignatii *lib. 4. cap. 18. ex literis P. Bartholomæi Perez Aſſiſtentis provinciarum Hiſpaniæ, ad P. Petrum Ribadeneiram die* 2. *Auguſti* 1599. *datis, etiam deſcribit factum Bellarmini & Baronii. OrLandinus lib. 16. in fine*: Illud animadvertum eſt, *inquit*, clarum divinæ voluntatis indicium, quod, cum Claudius Aquaviva Præpoſitus Genetalis è Tuiculano ſcripſiſſet, vetuiſſetque certas ob cauſas quidquam in hoc genere attentari; cum tanta diligentia Genetalis Præpoſiti litteræ reddi ſoleant, illæ pattim oblivione unius è Romani collegu fratribus, partim focordia muſionis, qui juſſus ad domum profeſſorum relinquere, in Tuiculanum retulit, numquam ad Alſonſum Agazarium domus profeſſæ præſidem, ad quem mittebantur, perlatæ ſunt. Quas ſi recepiſſet in tempote, totam tem haud dubie diſturbaſſet. *Hæc ille.*

E *rem ita diſponente Deo, ut cultui non fuerit diſturbatus.*

1022 *Nec prætermittam, producere excerptum quoddam ex literis Italicis P. Bernardini Roſignoli, datis Romæ* 2. *Auguſti* 1599. *ſecundum noſtra apographa Romana, inter quæ invento ſequentia, è quibus diſcimus, divinam providentiam ſingulari quodam modo invigilaſſe negotio beatificationis* S. Ignatii. *Audi verba*: Videmus *in eo* agere Deum via extraordinaria: cujus rei argumentum eſt, præter caſum P. Valchel (*lege* Valquez, *ex num.* 1019.) caſus alius Auditoris cujuſdam Eminentiſſimi Cardinalis, qui offenſus hac vocula JURE DEBET, contra ſcribere aggreſſus eſt: ac repente ſentire cœpit dolorem capitis, qui iſdem ſemper, quibus ſcriptum, gradibus crevit: adeo ut, dum ſcriptum Cardinali ſuo offeretet, præ doloris intolerabilis magnitudine linqui animo videretur. Domum reverſus, ad lectum ſe recepit, cum alvi profluvio. Tum vero Auditor bonus errorem ſuum agnovit, compunctuſque, ac ſancto ſe Patri commendans, melius habere incepit: reliquias quæti juſſit, & modo recte valet. Jam nunc Cardinali ſuo ſemel atque iterum dici juſſit contrarium illius, quod ſcripſerat.

Juvencius loco ſupra citato poſtquam egiſſet de facto ſuperiore Baronii, ſubjungit: Nec iis contentus, eodem die ſub veſperam populum è ſuperiore loco alloquens in æde ſacta Oratorii, ſermonem intulit de Ignatio, & ad ejus venetationem omnes cohortatus eſt: demum in ſacra Rituum congregatione, quæ triduo poſt, nempe III. Nonas Iextil. anno MDXCIX. habebatur, palam quid egiſſet prædicavit, ſuumque factum veteribus exemplis & recentibus confirmavit. *Tantum autem abſuit, ut hoc Baronii factum a Cardinalibus fuerit improbatum; ut potius auctoritas tanti Viri moverit purpuratos Patres, conſtitumque fuerit protinus decretum, eodem auctore hæc referente, in iſta verba*: Sacrorum Rituum congregationem, eum juſtas poſtulationes non ſemel a Societate propoſitas, perlectis conſideratiſque ejus rationibus, inter quas multa numerabantur miracula, & præclata fama ſanctitatis Ignatii proponebatur, conſideraſſet: itemque adeo ſanctæ & ab tot Pontificibus approbatæ Religionis, quæ per totum terrarum orbem tanto eum fructu, doctrinæ evangelicæ ſemen, atque etiam proprium ſanguinem ſpargens, univerſæ Eccleſiæ doctrina & exemplis magnas aſſert utilitates, fuiſſe eum fundatorem animadverteret:

F

A AUCT. J. P.

Auct. J. P.

A teret: oec non magnatum ac principum & populorum, maximeque ipſius cunctæ Societatis reſpiceret preces; cenſuiſſe, ſi Pontifici videretur, pontificio in Hiſpania Nuntio, unique archiepiſcopo, & tribus quatuorve epiſcopis earum terrarum, ubi natus eſſet ætatemque egiſſet Ignatius, dandum negotium, idemque illuſtriſſimo Romæ Vicario permittendum, ut generatim de vita, ſanctitate, famaque miraculorum ejus cognoſcerent: quo deinde referretur ad Pontificem, & cauſa canonizationis inchoaretur. *Hæc ibi. Sed pergamus ad annos ſequentes.*

Cæſar Cardinalis Baronius anno 1603.

1023 *P. Ignatius Pinius inter alia, quæ in Spicilegio Romano hunc tranſmiſit, infraſcripta ſe teſtatur invenisse in archivo noſtro, illa videlicet, quæ Cardinalis Baronius dixit in exhortatione, quam habuit in templo noſtro, tempore orationis horarum quadraginta antecineralium*, hoc, *uti indidem habetur*, anno MDC. *Italica, quæ ante me habeo, continent quamdam cultus, anno 1599. a Baronio inchoati innovationem; ſic ea interpretor*: Quando hunc video apparatum, & tantum hiſce diebus concurſum, ſentio in me excitari magnum affectum laudandi Deum; quoniam mihi apparet, quod, ſicut templa idolis dedicata antiquitus cum ſacris Chriſtianorum cæremoniis ſolebant conſecrari vero Deo, ita tempus bacchanalium, quod dedicatum eſſe ſolebat dæmoni, nunc harum quadraginta horarum devotione conſecretur Domino Deo noſtro. Magna ratio laudandi ac benedicendi Deum. Ad hoc conducit admodum zelus horum patrum Societatis, qui ioveotionum ſpiritualium divites ita procurant ſalutem animarum: concurrit pietas & adjumentum horum dominorum congregationis: juvat elegantia hujus ornatus, hæc lumina, hæc pompa; ſed horum omnium radix eſt ſub terra; eam non videmus. Videmus frondes horum ornamentorum; videmus fructum, qui eſt animarum ſalus; videmus ramos, qui ſunt congregatio; videmus cruocum, qui eſt hæc ſancta Societas: verumenimvero radix abſcondita eſt ſub terra. Et quænam eſt hæc radix, ſi non beatus Pater Ignatius, qui opportune admodum hic ſub terra ſepultus eſt? &c. *Obiter hæc indicare liceat, quod ſolennes quadraginta horarum preces, quæ ultimo bacchanalium triduo quotannis inſtituuntur in eccleſiis Societatis Jeſu, antiquorem habeant* S. Ignatium, *teſte Bouhourſio lib. 5. Vitæ; qua autem occaſione, ibidem invenies. Quænam vero ubi ad beatificationis progreſſum actuata ſint, dabit Ribadeneiræ Narratio ſupra allegata. Nam a pag. 16. profertur epiſtola regis Catholici Philippi III. ad Clementem VIII. alia ejuſdem regis ad Ducem Sneſſenſem, ſuum Romæ Oratorem, data die* III. *Maii* 1602. *occurret a pag. 48. alia rurſum ejuſdem regis ad eumdem* XXVII. *Auguſti an.* 1603. *a pag. 50. quam ibidem a pag. 52. ſubſequitur alia ejuſdem monarchæ ad Ducem Scalonenſem, ſuum tunc Romæ loco Ducis Sueſſenſis Oratorem, die* XXIV. *Maii anno* 1604.

§. XCVIII. Beatificatio promota atque obtenta ſub Paulo PP. V. Decretum ſacræ congregationis Rituum,

Clementem VIII. Martio menſe anni 1605. *mortuum excepit Leo XI. cui non obſtitit breviſſima pontificatus duratio, quin promiſerit (ex fide prædictæ Narrationis pag. 58.) dare epiſtolam remiſſorialem pro canonizatione S. Ignatii; ſed morte præventus nihil eo contulit, ſecundum ea, quæ ibidem referuntur, præter bonam voluntatem. Huic ſucceſſit Paulus V. menſe Maio ejuſdem anni* 1605. *cui divina providentia felices haſce partes reſervabat. Nam a Societate inſtructus fuit idem ſanctiſſimus Chriſti Vicarius de ſtatu iſtius negotii, nec non de conatibus ad ejus ſucceſſum adhibitis, ſupplicatumque ipſi fuit, ut juberet expediri litteras compulſoriales, ac remiſſoriales ad faciendas inquiſitiones ac diligentiam neceſſariam in hac cauſa. Annuit ſua Sanctitas: & ideo denominavit ac deputavit ejuſdem cauſæ judices, dominos Alexandrum Ludovicium, Alfonſum Manzanedum de Quiñones, & Joannem Baptiſtam Pamphilium, Rotæ Auditores; qui ſuas remiſſoriales miſerunt ad DD. archiepiſcopos, epiſcopos, ac prælatos locorum, in quibus inſtituendæ erant inquiſitiones pro dicta canonizatione, ſecundum dictam Narrationem pag. 59.*

Paulus V. judices hujus cauſæ deſignat

1025 *Remiſſoriales porro fuere numero ſex pro provinciis Hiſpaniæ, nimirum pro provincia Toletana denominatus fuit Eminentiſſimus dominus Bernardus de Rojas & Sandoval, Cardinalis & archiepiſcopus Toletanus; cui adjuncti fuit epiſcopus Segovienſis; quamquam poſtea, ut id fieret commodius, ſubſtitutus ei fuerit D. Melchior Soria, epiſcopus Trojanus. In regno Valentiæ D. Joannes de Ribera patriarcha Antiochenus, & archiepiſcopus Valentinus: cui adjunctus epiſcopus Chimerbenſis, Ordinis S. Franciſci. In provincia Caſtellæ D. Alfonſus Mantique, archiepiſcopus Burgenſis; cui adjunctus D. Alfonſus Henriquez epiſcopus Sidonienſis, & Religioſus Ordinis beatæ Mariæ Virginis de Mercede. In eadem provincia D. Antonius Vanegas epiſcopus Pampilonenſis; cui adjunctus idem epiſcopus Sidonienſis. In principatu Cataloniæ epiſcopus Barcinonenſis, & epiſcopus Vicenſis. In inſula Majoricenſi, quæ ſpectat ad provinciam Aragoniæ, D. Alfonſus Laſo, autea archiepiſcopus Calaritanus in Sardinia, tum vero epiſcopus Majoricenſis; cui adjunctus fuit ille, qui primaria dignitate iſtius eccleſiæ præfulgebat; de quibus citatum opuſculum a pag. 60. è quo hæc prompſi. Epiſtola remiſſorialis ad archiepiſcopum Toletanum ſequitur ibid. a pag. 61. & ſignatur anno* 1606. XXVII. *Maii.*

aperiuntur in Hiſpaniam literæ remiſſoriales

1026 *Remiſſorialis aperta fuit primo illa, quæ dirigebatur ad epiſcopos Barcinonenſem & Vicenſem, quia prior aliis advenit, oblata die* X. *Aprilis anni* 1606. *dominis illis pro tribunali ſedentibus in eccleſia collegiata S. Annæ, quæ eſt canonicorum regularium Barcinonenſium, bene admodum ornata, ac plena perſonarum, quæ præ ceteris magis fulgebant, tam eccleſiaſticarum, quam ſecularium totius urbis; in qua eodem die inchoata fuerat congregatio provincialis provinciæ Aragoniæ Societatis noſtræ; & patres ejuſdem omnes huic actui admodum ſolenni interfuere; ſecundum ea, quæ ibi narrantur a pag. 80. Rebus Barcinone peractis, prædicti præſules ſe contulerunt Maureſam, ut & ibidem, & in Monte ſerrato geſta inquirerent; pag. 81. Quænam geſta fuerint Matriti, ubi tunc habitabat Petrus Ribadeneira, hujus Narrationis auctor, die* IV. *Septembris anno* 1606. *habes ibid. pag. 82. de actis die* 2. *Octobris ejuſdem anni, circa remiſſorialem apud patriarcham atque archiepiſcopum Valentinum, agitur a pag. 83. qui deinde Gandiam profectus cauſæ S. Ignatii ſeſe impendit; reque peracta, Dominica quarta poſt Paſcha anni* 1607. *ibidem ad concionem*

& aperiuntur ibidem ſuæ quoque præfatæ

dixit

A *dixit in laudem Sancti ac Societatis ; in facello item , in quo beati Patris imago erat , per dies novem ſesa ad aram ; quorum poſtremo magnæ populi multitudini ſacram communionem impertiit manu ſua ; beatoque Viro crucem pretioſam obtulit , quo uſus fuerat tempore Sacri .*

cum ſolemnitate .

1027 *Longior ſim , ſi ſingillatim memorem res geſtas ab archiepiſcopo Burgenſi , die* XXVII. *Octobris anni* 1606. *Quænam cum ab urbe Pampilonenſi* XX. *Decembris eodem anno* 1606. *tum a præſidiario milite arces , quæ* Ignatio *melioris vitæ occaſionem dederat , ſub Navarræ provego domino Joanne de Cardona in negotio remiſſarialis , D. Antonio Vanegat epiſcopo Pampilonenſi , atque Sidonienſi præſuli oblatæ , peractæ fuerint , ibidem invenies a pag.* 88. *quænam vero Majoricæ , pag.* 90. *Idem auctor ibidem incipit referre ea , quæ ſubſecuta ſunt poſt octo illas inquiſitiones ſeu proceſſus , nimirum Barcinonenſem , Manreſanum , Matritenſem , Valentinum , Gandienſem , Burgenſem , Pampilonenſem , ac Majoricenſem clauſos , ac Præſulum , qui ea confecerant , ſigillo munitos ,* B *approbatos ac Romam miſſos , ſacroque tribunali trium Auditorum Rotæ , judicum delegatorum in hac cauſa per Paulum V. præſentatos una cum proceſſu Romæ formato , aliiſque aliunde ex Italia & Belgio miſſis , quo remiſſoriales directæ fuerant ; ac deinde ſubjungit , exactum admodum omnium illarum inquiſitionum ac proceſſuum ſummæ cum accuratione confectum fuiſſe Romæ compendium , quod dictis Rotæ Auditoribus in manus conſignatum fuerit ad faciliorem ac certiorem veritatis hujus cauſæ indagationem. Ceterum quod ſub Clemente VIII. præſtiterant ſuis literis reges Hiſpaniæ , uti ſupra dixi ; idem ſub Paulo V. præſtare viſum eſt Philippo III. cujus ad iſtum ſummum Pontificem litteræ dantur in Narratione a pag.* 92. *expeditæ die* VII. *Martii* 1609. *Præceſſerat Margarita Hiſpaniæ regina die* XVI. *Februarii* 1609. *a pag.* 94. *dicti autem regis ad ſuum Romæ legatum marchionem de Aitona , die* XII. *Maii eodem anno* 1609. *a pag.* 96.

Societas interim obitum beatificationem :

1028 *Videns autem , ſecundum ea , quæ ſequuntur a pag.* 98. *Societas Jeſu , ſancti Fundatoris ſui canonizationem tam cito non obtentum iri , quam ei erat in votis , propter extraordinariam diligentiam ,* C *quam ſancta Sedes Apoſtolica in negotio tanti momenti adhibet ; & quia in proceſſu , ſervatis certis temporibus , ſecundum morem ſuum & ſtylum , ſuo cum pondere ac maturitate , ne ubi ſupra ; videns , inquam , hac ita ſe habere Societas , decrevit ſupplicare ſuæ Sanctitati , placeret ei mandare , ut , quod ſpectat ad canonizationem , acceleraretur ; utque interim appellatione Beatorum beatum noſtrum Patrem* Ignatium *honorare non gravaretur , ac permitteret toti , quaquaverſum ſe per orbem terrarum extendit , Societati , recitare Officium & Miſſam in honorem ejus . Votis reſpondit felix ſucceſſus eo modo & ordine , qui in ſequenti inſtrumento ex originali de hac re decreto ſacræ congregationis Rituum , manu P. Ignatii Pinii tranſcripto , continentur his verbis :*

cujus dei gratiam

1029 Dominus epiſcopus Oſtienſis , ſacri Collegii Decanus , S. R. E. Cardinalis Pinellus , congregationis ſacrorum Rituum præpoſitus . Univerſis & ſingulis præſentes inſpecturis , lecturis , & audituris , ſalutem in Domino ſempiternam . Cum ob excellentiam , & ſanctitatem vitæ bonæ memoriæ Ignatii de Loyola , fundatoris Societatis Jeſu , quæ non ſine maxima totius reip. Chriſtianæ utilitate , & incremento per univerſum orbem diffuſa , & dilatata eſt , atque ob miraculorum coruſcationem , quæ omnipotens & miſericors Deus præter conſuetum naturæ uſum , ejuſdem Ignatii meritis & intereeſſione , tam dum viveret , quam poſt ejus felicem in Domino obdormitionem operari dignatus eſt , & quotidie in dies adhuc operari non dedignatur , omnes pene reges & principes Catholici , ac nonnulla metropolitanarum & cathedralium eccleſiarum capitula , & multæ civitates , atque ejuſdem Societatis Jeſu univerſus Ordo , iteratis precibus , & per literas , & in voce , ac in ſcriptis Sanctiſſimo D. N. Papæ Paulo V. humiliter ſupplicaverint , & apud illuſtriſſimos & reverendiſſimos dominos Cardinales præpoſitos in ſacra Rituum congregatione ſæpe ſæpius inſiterint , ut ad conſervandam , & augendam populorum devotionem , quæ maxime , & ubique in toto orbe terrarum diffuſa eſt , erga ipſum bonæ memoriæ Ignatium de Loyola ob innumeras ejus meritis receptas a Deo gratias , cum proceſſus de puritate fidei , morum excellentia , ſanctitate vitæ , & miraculorum coruſcatione , ejuſdem bonæ memoriæ Ignatii , auctoritate Apoſtolica confecti eſſent , & in eadem ſacra congregatione prælentati , ad Dei gloriam , & Catholicæ Eccleſiæ augmentum , Sanctitas ſua dignaretur committere , & ordinare procedi ad ulteriora in canonixatione dictæ bonæ memoriæ Ignatii de Loyola , & interim donec effectualiter ad prædictam canonizationem deveniatur , & dictus Ignatius in numerum Sanctorum referatur , Beatus nuncupari poſſit , & debeat ; atque de eo , veluti de Beato , Miſſa , atque Officium recitari valeat ſicut de uno confeſſore non pontifice , tam in Urbe , ubi ejus corpus ſepultum eſt , quam ubique a patribus , clericis , & Religioſis ipſius congregationis Societatis Jeſu , quam ipſe Ignatius vivens inſtituit , & ſuodavit :

D AUCT. J. P.

E

1030 Et cum idem Sanctiſſimus D. N. literas , proceſſus , & ſcripturas omnes prædictas ad eamdem ſacram Rituum congregationem remiſerit , ut mature omnibus examinatis , quid de inſtantiis , & petitionibus prædictis ſacra Rituum congregatio ſentiret , Sanctitati ſuæ referret : Tandem eadem ſacra Rituum congregatio , vilo compendio , ſive ſummario geſtorum vitæ , & miraculorum ipſius Ignatii , per manus ſingulorum DD. Cardinalium ejuſdem congregationis tranſmiſſo , & audita relatione illuſtriſſimi & reverendiſſimi D. Cardinalis Pamphilii , cui particulariter hoc negotium diligenter videndum , & examinandum ab eadem ſacra congregatione commiſſum fuerat , in plena congregatione facta in ædibus noſtræ ſolitæ reſidentiæ , in qua una nobiſcum interfuerunt illuſtriſſimi & reverendiſſimi DD. Antonius Maria epiſcopus Prænestinus Gallus , Franciſcus Maria tituli ſanctæ Mariæ in Ara cæli de Monte , Robertus tituli ſanctæ Mariæ in Via Bellarminus , Hieronymus tituli S. Blaſii de Annulo Pamphilius , Joannes Garzias tituli ſanctorum Quatuor Coronatorum Millious , Joannes Baptiſta tituli S. Sixti Lenus presbyteri ; Andreas tituli S. Angeli in foro piſcium Perettus , Joannes Baptiſta S. Mariæ in Cosmedin Detus , & Aloyſius S. Agathæ Capponus diaconi S. R. E. Cardinales , congregationis ſacrorum Rituum præpoſiti , matureque diſcuſſis & examinatis omnibus diſcutiendis & examinandis , omnes ſupradicti illuſtriſſimi & reverendiſſimi DD. Cardinales cenſuerunt , & declaraverunt (ſi Sanctiſſimo D. N. ita placuerit ,) ut ipſe bonæ memo-

F

ex ipſo originali autographo

riæ

A ria Ignatius de Loyola, fundator Societatis Jeſu,
AUCT. J. P. in poſterum Beatus nuncupari poſſit, & valeat, deque ipſo, tamquam de Beato Officium, & Miſſa, ſicut de uno confeſſore non Pontifice ab omnibus presbyteris, clericis, & Religioſis dictæ Societatis Jeſu, in eorum eccleſiis & locis tantum, libere & licite in die ejus felicis obdormitionis in Domino pridie Kalendas Auguſti recitari poſſit & valeat, & in Urbe dicta die in eccleſia Societatis Jeſu tantum, ubi ejus venerabile corpus requieſcit, omnes ſacerdotes tam regulares cujuſcumque Ordinis, quam ſeculares pro eorum devotione de eodem Miſſam celebrare poſſint & valeant.

Hic prodigia.

1031 Et idem Sanctiſſimus D. N. Paulus Papa quintus, audita de præmiſſis omnibus relatione, Sanctitati ſuæ a nobis facta, ſententiam congregationis approbavit, & laudavit, ac indulſit & conceſſit, ut dictus Ignatius de Loyola in poſterum Beatus nuncupari poſſit & valeat, & de eo in omnibus eccleſiis, & locis Societatis Jeſu ab ipſis presbyteris, & clericis ejuſdem Societa-
B tis tantum, Officium & Miſſa de communi unius confeſſoris non pontificis, libera & licite in die ejus felicis obdormitionis in Domino pridie Kalendas Auguſti reciiari, & celebrari poſſit & valeat, & in Urbe dicta die in eccleſia Societatis Jeſu tantum, ubi dicti beati Ignatii corpus requieſcit, omnes presbyteri tam ſeculares, quam regulares Miſſam in honorem ipſius beati Ignatii, pro eorum devotione celebrare libere & licita poſſint & valeant, conceſſit & indulſit.

In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium, præſentes per infraſcriptum ajuſdem congregationis ſecretarium fieri juſſimus, & manu noſtra propria ſubſcripſimus, noſtrique ſoliti ſigilli impreſſione muniri fecimus. Romæ die XXVII. Julii, anno a Nativitate Domini milleſimo ſexcenteſimo nono, pontificatus vero prælibati Sanctiſſimi in Chriſto Patris & D. N. D. Pauli divina providentia Papæ quinti anno quinto. Ego Dominicus epiſcopus Oſtienſis Cardinalis Pinellus. *Et apponitur ſigillum ejuſdem Cardinalis, ut & hæc ſubſcripsit*: J. P. Mucantius ſecretarius congregationis.

C

§. XCIX. Publica Urbis & orbis lætitia in dicta beatificatione; eadem cælitus prodigiis comprobata; Breve Pauli PP. V. quo beati Officium ac Miſſa extenditur ad totam Societatem; geſta ſub laudato Pontifice pro canonizatione.

Signa lætitiæ ob beatificationem Ignatii.

PUblicam orbis Catholici lætitiam ob collatos Viro tam cumulate de ſe merito honores ſacros, *exprimit P. Joſephus Juvencius Hiſtoriæ Societatis Jeſu lib. 15. part. 5. §. 7. ubi ſic fatur*: Ea felix appellatio, tot regum ac principum, tot populorum expetita votis, cum primum Pauli V. lummi Pontificis oraculo edita eſt; tunc, veluti ruptis aggeribus, effudit ſe mortalium publica pietas erga Hominem ſaluti publicæ natum, & omnibus lætitiæ argumentis, omnibus monumentis gloriæ, beatum nomen proſequi urbes, regna, provinciæ certaverunt. Roma, princeps D urbium, ceteris præluxit. Exemplum ſecuta Neapolis, quidquid pompæ ac celebritatis excogitari potuit exprompſit. Prorax, urbanæ cohortes, nobilium turmæ, religioſi Ordines, civium innumerabilis multitudo templa Societatis impleverunt. Sub veſperam arſit tota civitas innocuis ignibus, qui adiiti feneſtris domorum, ſparſi per compita, in pegmatis theatriſque collocati, varia ſpectacula dedere gratulanti populo, & ſomnos ac noctem procul expulerunt. Suas partes poſtridie pelagus obiit, concurrenteſque frontibus inimicis amicas rates, & fictæ ludentis in æquore placido Martis pericula exhibuit. Siluerunt tetricæ lites ac triſte forum diebus multis: auditæ tantum lunt plaudentes in lyceo Muſæ, & litterariis muneribus publica gaudia certatim ornare geſtientes. Auxit lætitiam confluens e vicinis oppidis pagiſque turba, cum donariis & anathematis, quæ paſſim aris ac tholis appenſa, præclaram de B. Ignatio populi exiſtimationem, & memores acceptorum ab eo beneficiorum animos teſtabantur.

1033 Par in aliis Europæ urbibus lætitiæ ſigni- E
ficatio, par pompa. Ignatii vita, virtutes, res *per Europ. pro congrua diffuſa.*
præclare geſtæ hic aulæis intextæ, illic productæ in ſcenam; alibi ſymbolis ingenioſis adumbratæ; in æs ac marmor inciſæ, in vexillis auro & oſtro micantibus depictæ patuerunt. Longum ſit referre arcus triumphales erectos, obeliſcos, machinas exoticis figuris ornatas, trophæa, pyramides; feſtos abeuntium in omnes formas varietate mira ignium ludos; illuſtres pietatis, ingenii, doctrinæque partus editos in Luſitania, Hiſpania, Gallia, Belgio, Germania, Polonia; nullum ut elementum, nullus hominum ordo, nulla pars orbis vel remotiſſima, in communi gaudio ceſſaverit. India, Sina, Japonia, Peruvia, Mexicum, Philippinæ, obſequii ſui tarditatem (nam diploma Pontificium niſi anno ſequente, illuc delatum non eſt) magnificentia ſpectaculorum & ſplendore compenſare ſtuduerunt, ac nativas opes, aurum, uniones, gemmas, in eo colendo bene collocatas putaverunt, a cujus filiis & alumnis cæleſtis regni gazas & ſpem beatæ immortalitatis acceperant. *Verum ea inter ſolas homines non ſtetit lætitia.* F

1034 Mortalium *enim* ſtudia, *ſeſte Juvencio mox* *miracula comprobata ex eo*
deſignato, cælum comprobavit prodigiis inuſitatis, & quæ ſparſa fuerant præteritis annis miracula, in hunc veluti collecta fluxerunt. Fabri compluribus in locis dum extemporales machinas incautius properant, e tabulatis ſublimibus aut ſcalis prolapſi, Ignatio, cujus gloriæ ſerviebant, quaſi manum ſupponente, non incolumes modo, ſed valentiores ad opus redierunt. Adoleſcens Neapolitanus alimenta factitiis ignibus parabat: manum improviſa flamma fœde violavit: admoto B. Patri chirographo ſanam recepit. Matrona Neapolitana moriuam, ut putabat obſtetrix, prolem eniti non poterat. Vir prolis & conjugis periculo mæſtus opem divinam, Ignatio ſequeſtro & interprete, ſuppliciter exſolvit, mæror ac defatigatio ſomnum attulit: in eo videre viſus eſt Ignatium Deo ſupplicantem pro puero, ne æternum periret. Simul auribus inſonat vagitus puerilis. Surgit, infantem, ſalva conjuge, prorupiſſe cernit. Sacro confeſtim lavacro tinctus, mortalem uno die clauſit vitam, idcirco exoratam, ut immortalem ac ſempiternam viveret.

1035 Donaverdæ cum jam reſtituta religio pri-
ſtinum

A ſtinum decus recuperaſſet, matrona prægnans, comitiali morbo repente correpta eſt. Obſtetricea vocatæ & matrem & fœtum deſperaverant. Curritur ad noſtros: mulier interim moritur. Maritus datas a patribus S. Ignatii reliquias uxoria e collo ſuſpendit: infans manum ex utero proferi ac baptizatur. Oeniponte, femina intempeſtivos ejicere ſolebat fœtus: votum concipit, ſi virilem edat maturo partu lobolem, fore, ut Ignatii nomen illi ponat: edidit; impoſuit. Tarraconæ, Nanceii, Avenione, Valentiæ, Ilerdæ, Majoricæ, Madriti, Limæ, ad Ignatii nomen & ſacros cinerea, morbi, febres, vulnera diffugerunt. Multis reſtituta oculorum, aurium, vocis, pedum uſura. Potoſinus civis toto jam quadriennio pedibus niti non poterat, neque greſſum vel unum moliri, niſi gemino bacillo ſuſtentatus. Is audita tripudiantis populi, & Ignatium ſalutantis beatum alacritate: Egone, inquit, ſuſpirans unus hic jacebo conſtrictus, exultante civitate! Sentit media in voce firmari pedes, unum ſcipionem projicit, mox alterum; denique in collegium, ut noſtros miraculi faceret certiores, advolavit. *Hæc ibi. De reliquis, quæ ſubduntur, videbitur in Gloria Sancti poſthuma.*

mortalium in hac re ſenatus.

B

Producitur Pauli V. Breve beatificationis.

1036 *At nunc Roma nos revocat, amplificando deinceps novi Beati cultui intenta; nam in promptu habeo Pauli V. Breve beatificationis* S. Ignatii, *ex originali Romano tranſumptum, quo Officium ejus ac Miſſa extenditur ad totam Societatem. Signatur die* 13. *Decembris anno* 1609. *& ſic habet*: Paulus PP. V. Ad perpetuam rei memoriam. In lege Principis Apoſtolorum, nullis licet noſtris ſuffragantibus meritis, a Domino conſtituti, piis fidelium votis, quibus virtutum Dominus in ſervis ſuis honorificatur, libenter annuimus, & Apoſtolica auctoritate indulgemus, prout in Domino conſpicimus expedire. Sane dilectorum filiorum Claudii Aquavivæ, Præpoſiti Generalis, ac omnium Religioſorum Societatis Jeſu nomine nobis nuper expoſitum fuit, quod bonæ memoriæ Ignatius de Loyola, prædictæ Societatis Jeſu Fundator, multis & eximiis virtutum, & gratiarum, ac miraculorum donis a Domino illuſtratus fuit,

C & ideo magna eſt erga ejus nomen & memoriam Chriſti fidelium devotio.

Ipſum ad ſupplicationem Societatis, Catholicorum principum &c.

1037 Quapropter non ſolum univerſa Societas prædicta, ſed etiam omnes fere cariſſimi in Chriſto filii noſtri reges, & dilecti filii nobiles viri principes Catholici, nec non nonnulla metropolitanarum, & cathedralium eccleſiarum capitula, multarumque civitatum communitates, & homines nobis iteratis precibus humiliter ſupplicari fecerunt, ut, donec canonizationis honorem, quem dicto Ignatio, ob ejus excellentia merita aliquando divina adſpirante gratia habitum iri ſperant, ab Apoſtolica ſede impetrent, eumdem Ignatium Beatum vocari, ac de eodem Officium, & Miſſam, tam in Urbe, ubi ejus corpus ſepultum eſſe aſſeritur, quam ubique a presbyteris, clericis, & aliis Religioſis ipſius Societatis, tamquam de uno confeſſore non pontifice recitari poſſet.

cultū Beati publicum in Officio & Miſſa extendit ad totam Societatem.

1038 Quare nos, re prius per venerabiles fratres noſtros S. R. E. Cardinales ſacris Ritibus præfectos, quibus eam examinandam mandavimus, mature diſcuſſa, de eorumdem Cardinalium conſilio, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, ut ipſe bonæ memoriæ Ignatius de Loyola, prædictæ Societatis Fundator, impoſterum Beatus nuncupari, deque ipſo tamquam de Beato in omnibus eccleſiis, & locis ejuſdem Societatis Jeſu ab ipſis presbyteris, & clericis dictæ Societatis tantum, Officium & Miſſa de communi unius confeſſoris non pontificis, in die ejus obdormitionis in Domino, die ultima Julii recitari, & celebrari poſſit, & valeat; & præterea in eadem Urbe, dicta die, in Eccleſia Societatis Jeſu tantum, ubi dicti beati Ignatii corpus, ut præfertur, requieſcere aſſeritur, omnes presbyteri tam ſeculares, quam regulares Miſſam in honorem ipſius beati Ignatii pro eorum devotione celebrare libere & licite poſſint & valeant, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium perpetuo concedimus & indulgemus.

D

AUCT. J. P.

non obſtantibus &c.

1039 Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac dictæ Societatis, & juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis manu alicujus notarii publici vel ſecretarii ipſius Societatis ſubſcriptis, ac perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ, ſeu etiam ejuſdem Societatis ſigillo munitis, eadem ubique fides adhibeatur, quæ ipſis

E præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris, die III. Decembris MDCIX. pontificatus noſtri anno quinto. S. Cobellutius. *A tergo eſt ſigillum in cera Hiſpanica rubra.*

Datur notitia veritatis rerum.

1040 *Ac ſic quidem ſe habebat ad hanc uſque annum veneratio publica Parentis noſtri; quæ vero poſt dictum annum* 1609. *ad promovendam ejus canonizationem geſta ſint, nunc exponam. Apographa noſtra Romana, a ſæpe laudato collectore ad me directa, ſuppeditant exemplum Mt. hoc titulo prænotatum*: Propoſitiones firmatæ ſuper canonizatione B. P. Ignatii per Rotæ Auditores. *Apponitur vero dies hebdomadæ ac menſis, nec non annus, quibus ſingulæ propoſitionum claſſes ab iſtis Dominis probatæ ſunt. Extenditur tempus a die* XXIX. *Octobris* 1611. *uſque ad* 2. *Januarii, anni* 1615. *quem ibi noviſſimum notatum lego. Unde conſequens eſt, ut poſt ſolennem Beati appellationem, Officium ac Miſſam de eodem Societati indulta, perrexerit ipſa non ſegniter allaborare promovendæ ſolenni ipſius canonizationi. Jam vero, quid præterea in favorem hujus cauſæ a Curia Romana præſtitum fuerit, diſco e noſtro codice manu exarato; qui inſcribitur*: Relatio Franciſci Sacrati, archiepiſcopi Damaſceni, Alphonſi Manzanedi de Quiñones, Jo. Baptiſtæ Pamphilii, Rotæ Auditorum, facta Sanctiſſimo D. N. Paulo Papæ V. ſuper vita & miraculis B. P. Ignatii, Societatis Jeſu Fundatoris, ſuper illius canonizationis formatis, extracta. *Circa quam Relationem, ex iis, quæ ibi ſunt fol.* 3. *verſo, ac fol.* 4. *obſerva* 1°. *Alexandro Ludoviſio, (qui ſuperius primo inter Rotæ Auditores loco nominabatur) ad eccleſiam Bononienſem aſſumpto, poſtea ſubrogatum fuiſſe Franciſcum Sacratum, archiepiſcopum Damaſcenum.* 2°. *Authenticam iſtam Relationem eſſe Romæ, & in fine ſubſcribi a tribus prædictis illius auctoribus; ex ſchedis Romis, a P. Pinio miſſis.*

F

quæ ad manuductionem Beati canonizationis ſpectant.

104 *Nunc pauca quædam ex dicta Relatione extrabo, ad qualemqualem rerum in ea geſtarum cognitionem. Præmiſſis itaque iis, quæ ad maturam hujus cauſæ inſtructionem præceſſerant, ſuæ Sanctitati relaturi Auditores Rotæ prædicti, eam perſpicuitatis cauſa dividunt in tres partes. Ac in prima quidem agitur de validita-*

AUCT. J. P.

A *to & legalitate, uti appellant, proceſſuum, aut florilate Apoſtolica factorum; ac ſingulatim, de proceſſibus remiſſorialibus Mutinenſi, Majoricenſi, Burgenſi, Valentino, Barcinonenſi, Pampilonenſi, Toletano, Juvenacenſi, compulſoriali Matritenſi; ac de proceſſu Romano per eos facto. In ſecunda parte dicitur de ſanctitate & excellentia vitæ, eximiis fidei, ſpei, charitatis, prudentiæ, juſtitiæ, fortitudinis & temperantiæ operibus, nec non aliis argumentis ac communi fama probatæ; inter quæ loco poſtremo adducitur honor ille publicus, qui per litteras Apoſtolicas beatificationis die* XII. *Decembris anno* 1609. *indultus fuit. Pars tertia eſt de miraculis ſelectis, ac judicio probatis, numero decem. Poſt ea prædicti Auditores Rotæ, ſuæ Relationi finem imponentes*, Ex quibus omnibus, *inquiunt*, concluſimus, cauſam iſtam eſſe in ſtatu, ut poſſit Sanctitas Veſtra, ſi quo ieſcumque ſibi placuerit, ſolemniter Beatum iſtum canonizare, & inter Sanctos referre in forma Eccleſiæ conſueta.

Roma ſunt acta.

1042 *Hic fuit cauſæ canonizationis, quæ de agimus, ſtatus ad diem* VII. *Martii, anni* 1617. *quibus dicta Relatio innectitur; prout habemus e dicendis numero proximo, nec non e paragraphi* 101. *parte* 2. *num.* 1080. *In Documentorum autem, quæ exhibero oportuit, enumeratione Italica, apographis noſtris Romanis ab eorum collectore inſerta, notantur, ſuis ſecundum ſtylum Curiæ, terminis expreſſa*, Originalia informativa cum multis aliis ſcripturis, Originalia informativa Gandiæ; originalia remiſſorialia Bruxellenſia, Florentina, & Mutinenſia; Majoricenſe, Barcinonenſe, Valentinum, Gandicnſe, Toletanum, Burgienſe, Pampilonenſe, Juvenacenſe, Molshemicum, originale compulſoriale Matritenſe. *Subduntur illa Latine:* Broliardus, *uti vocatur*, omnium actorum, cum ſua copia; Rotulus remiſſorialis in pergameno, Relatio DD. Auditorum pro ſummo Pontifice. Habuit ſummus Pontifex VII. Martii MDCXVII. Regeſtum Caulæ. Pars I. Regeſtum Caulæ. Pars II. *Hæc ibi. Quibus adde duos faſces litterarum a principibus ad ſummum Pontificem, & ad congregationem, poſt beatificationem datarum. Item duos faſciculos litterarum ex Hiſpania ſuper validitate proceſſuum;*

B *ſecundum dictum noſtrum apographum.* Brolardus (*Italice breglardo*) *hic eſt regeſtum ſeu tabulæ publicæ geſtorum in cauſa canonizationis.*

C

§. C. Litteræ Ludovici XIII. Francorum regis, pro Beati canonizatione; Gregorii XV. ad illas reſponſoriæ.

IN documentis noſtris Romanis notantur iſta, ex ſcripto Italico excerpta: Rex Chriſtianiſſimus cum promotionem canonizationis B. Ignatii ſuſcepiſſet, ex eo tempore beatum Patrem accepit in patronum & tutelarem, maxime ad regnum ſuum ab hæreſi perpurgandum. Cumqua pro canonizatione B. Ignatii jam exaraſſet litteras ad Paulum V. audita ejus morte, alias miſit propria manu ſcriptas, ad ejus ſucceſſorem Gregorium XV. *quæ ex Gallico Latine redditæ ſic ſonant:*

Poſt variias ſui cauſæ canonizatio nis obſtacula ſuperatas,

Ludovicus 13. *Rex Gallia optime erga Societatem affectus,*

1043 Beatiſſime Pater. Quandoquidem rerum agendarum primordia a nulla re felicius capiuntur, quam ab ea actione, quę in divinam gloriam tendit: fuæ, opinor, Sanctitati erit gratiſſimum, ut in hoc ſuæ adminiſtrationis Eccleſiæ ingreſſu, prima, quæ fit a me, petitio, ſit illius operis, quod non minus paterorum ſuam pietatem illuſtret, quam intimum devotionis ſeotum augeat, quem Deus animo meo inſpirare dignatur. Prima mea inſtitutio tum rerum fidei, tum etiam bonorum morum, a patribus Societatis Jeſu manavit: ipſi hactenus ſummo meo bono, & conſolatione arcana meæ conſcientiæ gubernarunt; cupioque etiam perficere, ut omnis illorum Ordo benevolentiæ meæ fructus, affectuſque ſentiat. Quare cum didiciſſem, proceſſum canonizationis B. Ignatii, qui dux & auctor eſt illorum Societatis, jam eſſe perfectum, nec reſtare aliud ad tanti operis abſolutionem, quam voluntatem ſuæ Sanctitatis, ſupplicandum ipſi putavi, quod equidem omni animi affectu, & deſiderio facio, ut velit publico ipſum teſtimonio declarare, & referre in Sanctorum numerum, quos ſancta mater Eccleſia ſolenni honore proſequitur.

D

Summus hoc perficere loco habet ac petit,

1044 Qui favor, quæve gratiæ evenire mihi poſſint, quantumvis multæ, atque magnæ; minime tamen æquare ſimul poterunt illam animi conſolationem, quam hæc una res mihi allatura eſt; quæ præter eas benedictiones, quas me confido percepturum, omnem ſuam gubernationem magna & eximia felicitate complebit, Divina providentia, quæ afflat hominum voluntates, animique motus regit, permittente factum eſt, ut hactenus bunc ſenſum devotionis ab aliquot annis alte in animo meo impreſſum, non declararem, cum etiam ſuæ Sanctitati reſervaret tam celebrem actionem, mihi vero eam felicitatem, ut poſſem ejuſmodi petitionem ipſi offerre, quam primogenito Eccleſiæ filio dignam judicabit. Hic titulus laudis & gloriæ non minus pie in animo meo inſculptus, quam juſte olim poſſeſſus a majoribus meis, eum acres mihi ſtimulos addit ad Catholicæ religionis amplificationem, atque extinctionem hæreſeos, tum eo me incendit vehementius ad prædictam canonizationem petendam, quod certa ſpe mihi polliceor hujus Beati interceſſionem, atque apud Deum gratiam, præſidium mihi fore potentiſſimum, atque adjumentum ad ea præſtanda, quorum cauſa ipſe a Deo miſſus in hunc orbem fuit, & in quibus hic religioſus Ordo cum tanta omnium utilitate elaborat.

E

F

ut Ignatius inter Sanctos referatur.

1045 Meum regnum hoc divinitus confectum eſt bonum, & illuſtrem benedictionem, quod tantus hic Servus Dei ad Pariſienſem urbem meam venerit, ad eruditionem capeſſendam; quod eodem in loco pios ſibi commilitones adjunxerit; quod in templo Montis Martyrum [Galliæ Apoſtolo religioſa conſecrato] fundamenta Societatis ſuæ initiaque poſuerit. Magna ſpes me tenet fore, ut oove benedictiones, & a Deo ſingularia dona mihi obveniant, ſi ſua Sanctitas hoc det & concedat, ut ad meum poſtulatum in numerum Sanctorum quam primum referatur. Quod ut primum eſt, quod ipſi deferendum putavi, ſic oro ipſam, & obteſtor, ut eumdem locum obtineat in iis ſanctis & laudatis actionibus, quæ a ſua Pontificia gubernatione expectantur: quam gubernationem ſummo omnium Creatori Deo caram & acceptam eſſe precor, ad ipſius honorem & gloriam, ad ædificationem Eccleſiæ, & ad totius Chriſtiani nominis bonum, & propagationem. Pariſiis 24. Februarii MDXXI. Ludovicus. *Notat P. Ignatius Pinius, ea, quæ ſupra uncinis incluſa ſunt, non exſtare in ſuo exemplo Gallico: deinde pro die* 24. *in Gallico haberi* 14.

1046 *Hactenus pathetica regis Chriſtianiſſimi lite-*

A *litteræ; quas Gallice edidit P. Dominicus Bouhoursius ad calcem ſuæ Vitæ Ignatianæ. Subdit P. Ignatius Pius, regis litteris adjunctas fuiſſe ad eumdem Sanctiſſimum epiſtolas Cardinalium de la Rochefoucault ,, & de Retz; reſpondiſſe Pontificem litteris datis Romæ XXII. Martii 1621. (quarum hic, ait, exemplar exſtat;) & laudaſſe inſignem regis pietatem, ac deſiderium cultus divini amplificandi: ſed cum canonizatio Sanctorum inter actiones Pontificum Romanorum ſemper præcipuum quemdam locum habuerit, in qua proceſſerint, prout Spiritus ſanctus ipſos deduxit, non poſſe ſe de ea ſtatuere ſine ſumma conſideratione. Cæterum gratiſſimum ſibi fore, ſi poſſit regi ſatisfacere: & ſperare ſe, fore, ut Deus id ſuggerat, quod & ad divinam gloriam, & regiæ pietatis ſolatium conducat. Deinde cum regis Orator ſingulis audientiis ſuæ Sanctitati memoriam revocaret regiæ petitionis & gratiæ, quam rex ſummam duceret; Pontifex, re mature interim expenſa ac Domino commeadata XXX. Aprilis Oratori edixit, velle ſe, ut ad canonizationem procederetur, idque ſuo nomine regi ſignificaret. Poſtea inſtitit Orator, ut quantocius*

B *negotium de more remitteretur ad congregationem Rituum, & in eam adſcriberetur illuſtriſſimus Cardinalis Sacrati, qui rem eam tractarat, cum eſſet Rotæ Auditor: atrum ne annuus Pontifex; ut patet ex eorum litteris Cardinalis Ludoviſii, XII. Maii 1521. datis, alteris ad Oratorem Galliæ, alteris ad P. Generalem Societatis Jeſu. Ita per Dei gratiam cœptum eſt XXIX. Maii tractari de re rota in prædicta congregatione. Sic ille.*

1047 *Epiſtolam præterea dederat die XXVI. Februarii anno 1621. ad Gregorium XV. dominus de Modene, qua regis Galliæ nomine petit canonizationem* B. Ignatii. *Italica eſt, & varias propoſit rationes, quæ ad hoc moveant regem prædictum. Reſponſoria Gregorii XV. ad præcedentem ex ecgrapho tranſcripta in meis manibus verſatur, apographis Romams inſerta, hujus tenoris:* Dilecto filio, nobili viro, domino de Modene Gregorius PP. XV. Dilecte fili, nobilis vir, ſalutem &c. Legimus jam dudum perlibenter literas nobilitatis tuæ, quibus cauſas diſerte enumerabas, quæ Chriſtianiſſimi regis animum impellunt ad petendos B. Ignatio Loyolæ cæleſtes honores. Sane non mediocrem nobis lætitiæ occaſionem obtuliſti: in iis enim graphice expreſſum regium animum aſpezimus, qui ſe temere S. Ludovici regna poſſidere exiſtimaret, niſi ejus quoque pietatem imitaretur. Revera maximo non ſolum Galliæ, ſed totius Europæ bono regnaturum ſpes eſt adoleſcentem, quem tam anxia Catholicæ religionis amplificandæ cura ſolicitat. Nos quidem, qui tantæ virtuti divinitus adjungi felicitatem exoptamus, ejus quoque voluntati ſemper gratificaturi libentiſſime ſumus; tum ipſa Societas Jeſu, quæ Chriſtianæ reipublicæ fines in novos uſque orbes propagavit, digna eſt, ut tanti regis ſuffragatio & potens & gratiola apud Nos ea in cauſa habeatur.

1048 Sed enimvero non ignorat nobilitas tua, homines ſanctitate præcipuos, quos virtus cælo intuliſſe creditur, aris templiſque non prius colendos eſſe, quam re diutius penſitata, & Spiritu ſancto dictante ad id decernendum Pontifices maximi impellamur: tanta enim in re divino imperio, non humanæ auctoritati obſequi debemus, qui vicariam Deo operam in Apoſtolicæ dignitatis faſtigio præſtamus. Quod igitur in nobis eſt, ſuppliciter demiſſeque ipſum orabimus, ut ſuam nobis ſententiam patefaciat, atque id nos D decernere ſuadeat, quod ſit & Catholicæ religioni ſalutare, & Chriſtianiſſimæ etiam majeſtati AUCT. J. P. gratiſſimum. Nobilitatem vero tuam, quæ tanto ſtudio Sanctorum virorum gloriæ ſuffragatur, ſuis quoque laudibus proſequimur, ſperantes, auctoritatem, qua apud eorum regem flores, virtutibus tutiſſimum perfugium, & certiſſimum veræ pietatis præſidium in Gallia ſore. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem &c. die XXV. Septembris MDCXXI. pontificatus noſtri anno I. &c.

§. CI. Relatio facta Gregorio PP. XV. ſuper vita, ſanctitate, actis canonizationis, ac miraculis S. Ignatii.

Pars prima, quæ eſt de virtutibus.

A *Dhuc hæc ita erant; cum tandem eo devenit* B. Ignatii, *ſolemnibus Sanctorum faſtis per* E *Sedis Apoſtolicæ oraculum annumerandi, negotium, ut nunc dicendum ſuperſit de Relatione iſtius cauſæ; quæ typis edita, hoc titulo præno atur:* Relatio facta in conſiſtorio ſecreto coram S. D. N. Gregorio Papa XV. a Franciſco Maria epiſcopo Portuenſi S. R. E. Card. a Moore, die XIX. Januarii MDCXXII. ſuper vita, ſanctitate, actis canonizationis, & miraculis beati Ignatii, Fundatoris Societatis Jeſu. *Textus autem dictæ Relationis his verbis exprimitur:*

1050 Beatiſſime Pater. Cum inimicus homo ſuperiori ſeculo in agro Eccleſiæ bene ſubacto, & præparato ſuperſeminaſſet zizania, & in Germania blaſphemia Lutheri lingua, & in Anglia inaudita Henrici ſævitia omnem religionis, & perfectioris vitæ poſſeſſionem, omnemque obſervantiam erga Chriſti Vicarium ſubducere, atque extinguere conaretur: ineffabilis Dei bonitas, & miſericordia, quæ præteritis ſeculis contra ſubnaſcentes hæreſiarchas deſtinavit Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Cyrillum, Hieronymum, Auguſtinum, Bernardum, Franciſcum, Dominicum, cæteroſque ſanctitate viros illuſtres; ſupremis hiſce temporibus excitavit ſpiritum Ignatii Loyolæ, qui ex medio honorum curſu, atque a ſeculari, terrenaque militia admirabili quadam ratione vocatus, ita ſe divino imperio regendum, formandumque permiſit, ut tandem nova Religione hujus ſanctæ Sedis auctoritate fundata, quæ gentilibus convertendis, hæreticis ad fidei veritatem revocandis, Romani Pontificis poteſtati tuendæ, ex inſtituto ſe totam impendit; vitam admirabili ſanctitate traductam pio in Domino concluſerit exitu, multiſque poſt obitum ipſum ſit miraculis illuſtratus.

1051 De hoc Viro, Sanctitatis Veſtræ juſſu coram ampliſſimo Senatu verba facturus, totiuſque cauſæ ſtatum, ejuſdem inſtitutæ canonizationis merita, & ſacræ congregationis Rituum ſententiam relaturus; tria mihi breviter explicanda propoſui. Primo, hujus Servi Dei vitam actionelque ſanctitate præſtabiles, & excellentes. Secundo, res in hac cauſa geſtas. Tertio, miracula a Deo per ejus interceſſionem exhibita: ut ſi priora duo Sanctitas veſtra approbatione digna judicaverit, & poſtremam partem recenſendam decreverit, rogatis de more ſiogulorum reveren-

A AUCT. J. P.

diſſimorum Dominorum meorum ſententiis, id, quod ad Dei gloriam & Catholicæ fidei propagationem magis expedire judicabit, ſtatuere ex animi ſententia poſſit.

narratur Sancti adoleſc., vita ſecularis, conuerſio.

1052 Natus eſt, Beatiſſime Pater, Ignatius Loyola in ea Hiſpaniæ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, in oppido Alpeytbiæ Pampilonenſis diœceſis anno MCDXCI. ex Bertramo Loyola, & Maria Sanchez nobilibus, Catholicis, & piis parentibus, qui ſimili pietate filium educandum curarunt. Adoleſcens factus, cum eſſet eximia & animi & corporis indole, miſſus fuit in Ferdinandi regis Catholici curiam: ubi cum inter honorarios pueros aliquamdiu manſiſſet, ad Antonium Manricum Najarentinum ducem, proregem Navarræ, Pampilonæ in urbe illius regni nobili ac principe agentem, ſeſe contulit, ac rei militari operam dare cœpit. Cumque ab exercitu Gallorum urbs illa obſideretur, ipſi Ignatio, qui inter ceteros milites ſe receperat in arcem, eamque defendendam ſuſceperat, ante alios dimicanti, lapis ex muro vi bombardæ excuſſus lævam læſit tibiam, dexteram vero adeo confregit, ut

B ſemivivus corruerit. Quorum vulnerum acerbam, gravem, & diututnam curationem adeo patienter tulit, ut in omnium domeſticorum admiratione eſſet. Cum autem Dei beneficio aliquantulum doloribus levari cœpiſſet, ac periculum avaſiſſet mortis, lecto affixus, fallendi temporis cauſa, juſſit ſibi dari aliquem librum ex profanis, quos legere conſueverat: qui cum domi reperti non eſſent, duo ei libri Hiſpanice ſcripti traditi ſunt, quorum alter Chriſti Domini, alter Sanctorum vitam continebat. Eorum lectione tam ardenter incenſus fuit, ut decreverit in poſterum vitam commutare, Chriſti, Sanctorumque veſtigia ſequi, & Hieroſolymam proficiſci, ut ſacra illa loca veneraretur, fideles in ſpiritu promoveret, infideles vero ad Evangelium adduceret.

peccſſus e patrima do. mo; geſta in Monte ſerrato, ac Manreſa;

1053 Curatis ergo vulneribus, patriam, parentes, res omnes fluxas, & caducas, repugnante Martino Garzia ejus germano, reliquit; & Chriſto deinceps militaturus ad monaſterium Montis ſerrati perrexit; ibique generali confeſſione peracta, gladio & pugione in templo ejuſdem monaſterii ſuſpenſis, tunica talari alpera indutus, fune præcinctus,

C capite nudo, baculum manu tenens, totam eam noctem, cui dies feſtus Angelicæ ſalutationis illuxit, pervigil ante aram ſanctiſſimæ Virginis, modo ſtans, modo geuuflexus; & peccatorum præteritorum veoiam petens, divino cultui ſeſe conſecravit. Inde Minoriſſam, oppidum vicinum petiit, atque ad hoſpitale ſanctæ Luciæ divertit; ibique, & io quodam ſpecu ad littus fluvii per campum Minoriſſanum decurrentis faciens dignos fructus pœnitentiæ, pauperem atque alperam vitam tranſegit inter egeotes & ſordidos homines, quibus etiam humillimis ioſerviebat obſequiis.

Roma, Hieroſolyma, in Hiſpania, Parisiis, & in patria.

1054 Cum igitur eo loco aliquamdiu ſe io hac pœniteotiæ, virtutumque palæſtra exercuiſſet, iode Romam nobilis peregrinus venit anno MDXXIII. ubi ipſo Paſchatis die ab Adriano Pontifice ſexto, Sanctitatis Veſtræ jam deceſſore, Apoſtolica benedictiooe luſcepta, Venetias primum, deinde Hieroſolymam contendit. Cumque poſt perluſtrata loca ſacra, ibi permanere, & animarum ſaluti operam navare vetitus fuiſſet, rediit in Hiſpaniam: ubi, quo melius in ſpiritu proximis poſſet utilitatem afferre, triginta jam natus annos, primo Barcinone grammaticæ, deinde Compluti philoſophiæ, ac theologiæ per annum & dimidium ſtuduit: tum demum Pariſiis D omnia illa ſtudia repetiit, ex eleemoſynis victitans, & officia charitatis, humilitatis, ac pœnitentiæ non intermittens. Pariſiis locios ejuſdem propoſiti collegit; atque una eum ipſis hujuſmodi votum nuncupavit, ut, abſolutis ſtudiis, & rebus contemptis omnibus, Hieroſolymam peterent, ibique ſe animarum ſaluti traderent totos: quod ſi per annum navigandi ſe non offerret occaſio, vel Hieroſolymis permanere prohiberentur, illo voto jam abſoluti, Romam irent, & ſuam ipſorum operam ſummo Pontifici ad auxilium ſpirituale proximi deferrent. Verum, cum ex ſtudiorum laboribus & vigiliis gravem ſtomachi morbum Pariſiis contraxiſſet, juſſu medicorum, & ex ſociorum conſilio in patriam rediit anoo MDXXXV. ibique per tres menſes in hoſpitali Magdalenæ oſtiatim victum emendicans, & pauperibus inſerviens, tempus ſedulo tradnxit.

Sacerdotio initiatur; vota, opera ſummo Pontifici oblata, & preces inſtituta &c.

1055 Quo tranſacto, cum convaluiſſet, Veoetias, quo locii ex compoſito venire debebant, E etiam ipſe profectus, io ea urbe ad ſacerdotium promoveri voluit; & paupertatis caſtitatilque io manibus Veralli archiepiſcopi Roſſanenſis, nuntii Apoſtolici, qui deinde Cardinalis fuit, votum emiſit. Sed elapſo jam anno inter eos condicto, & navigatione in Palæſtinam, propter pacem ioter Turcas ac Veoetos per id tempus ſublatam, ioterclufa, Romam cum ſociis venit initio anni MDXXXIII. ubi a Quirino Garzonio, Romano cive, in quadam e jufdem Garzonii villa ſnb monte Pincio receptus boſpitio, ſuam operam ſummo Pontifici ad proximi ſalutem obtulit paratiſſimam. Hic mendicando, & pie ac laudabiliter vivendo, Societatem Jeſu ad fidei defenſionem, propagationemque, atque ad fructum animarum inſtituit, bujuſque ſanctæ Sedis auctoritate coofirmandam curavit. Quamquam vero in ea Societate tria vota ſolemnia fecit; ad illa tamen, quæ cum aliis Religionibus communia ſunt, quartum adjunxit, quo peculiarem polliceretur obedientiam ſummo Pootifici in miſſionibus abſque viatico, etiam ad Turcas, obeundis, atque io doctrina Chriſtiana pueris tradenda. Exinde Conſtitutiones ejuſdem Societatis condidit: ac poſtea Præpoſitus Generalis electus, eam ſummam cum prudentia, probita- F tiſque laude moderatus eſt: ac demum poſt multos labores n ſummo Pontifice Apoſtolica benedictione cum plenaria fuorum peccatorum indulgeotia ſuſcepta, Jeſum appellans, Romæ pie obdormivit in Domino pridie Kalendas Auguſti MOLVI.

Laudatur Sanctus a fide,

1056 Hunc virum, quem prælegerat Dominus, ut eorum dux foret, qui portarent ejus ſanctiſſimum nomen coram gentibus & populis, & rebelles hæreticos ad unitatem fidei revocareot, ſuique in terris Vicarii auctoritatem defenderent, Spiritus ſanctus omnium virtutum genere decoravit, ut bene animadverterunt RR. PP. ſacri Palatii veſtri Apoſtolici cauſarum Auditores delegati, in eorum Relatione; quam ipſam Rituum ſacra congregatio jam amplexa comprobavit. Decoravit illum, ut a capite primum exordiar, magnitudine & excellentia Fidei. Nam cum in iis libris, quos ſupra commemoravimus, legiſſet magnalia, quæ fecit Deus cum Sanctis illis, credidit eadem ſecum eſſe facturum, ſi eorum Sanctorum ipſe veſtigiis inſiſteret. Ideo relictis omnibus ſecutus eſt Jeſum. Cernitur item hujus Viri fides excellens ex magna, quam in Deo collocaverat, confidentia: hac enim ioſtructus, humiliter

A liter ac patienter pertulit labores multos, ſuperavitque maximas difficultates, & res adverſas, quæ illi acciderunt in eorum executione, quæ pro Dei gloria, & ſalute animarum aggreſſus eſt.

plurimis argumentis probata.

1057 Sunt præterea ejuſdem fidei argumenta permulta, quæ ſummatim recenſebo. A paupere ac laboriosa vita, quam a principio ſuæ converſionis, in Dei gloriam & proximorum auxilium inſtituerat, numquam deſtitit; ſed perſeveravit, ſuperatis omnibus, qui obſtabant, obicibus, atque ex formula inſtituti huic ſanctæ Sedi oblata, ſolemnibus votis rite nuncupatis confirmavit. Fidei ſacroſanctæ myſteria tanta cum firmitudine credebat, ut dicere ſoleret: tametſi non extarent Scripturæ monumenta, quibus edocemur; ſe tamen ſtatuiſſe, ac velle pro illa mori ex iis ſolum, quæ ſibi Dominus noſter impertitus erat, & patefecerat Minoriſſæ. Magno ſtudio ac diligentia hæreticorum, ſchiſmaticorum, Maurorum ac Judæorum converſioni navavit operam. Indis, barbaris, aliiſque nationibus, quæ penitus Deum non noverant, per Franciſcum Xaverium, & alios ſuos ſocios, juſ-

B ſu Romani Pontificis eo miſſos, fidem & Evangelium annuntiavit: ſanam & Catholicam doctrinam ſemper docuit & retinuit. Novas opiniones haud unquam admiſit, & in theologia ſcholaſtica doctrinam Doctoris Angelici ſecutus eſt.

Ejus,

1058 Perfecta rerum temporalium, a quibus ſe penitus abdicavit, contemptio, aſpera pœnitentiæ opera, quæ fecit, magna de ſe ipſo diffidentia in omnibus rebus ſuis, animi egregia magnitudo, qua res miras, ardualque pro Dei gloria & animarum ſalute auſus, aggreſſus, & perfecutus eſt: lætitia & jucunditas, quam percipiebat ex laboribus, incommodis, ignominiis & perſecutionibus, quas pro Chriſto & juſtitia patiebatur: ſuaviſſima mortis meditatio, in qua verſabatur aſſidue, ſatis luperque teſtantur, qua ſpe hominem illum ornaſſet & communiſſet Spiritus ſanctus.

charitas ejus

1059 Quam ardenter diligeret proximum propter Deum, hæc plane demonſtrant. Aſſiduum obſequium, quod pauperibus & egrotis exhibuit in hoſpitalibus, iis inſerviens magna cum humilitate & charitate, omnibus in rebus quantumvis abjectis; eorumdemque non modo corpora curans, verum etiam ulcera lingens & plagas. Eleemoſynarum diſtributio, quas a piis hominibus ſuo ipſe ſtudio cor-

C rogabat. Quotidie quippe & ſui & pauperum cauſa oſtiatim mendicabat; eleemoſynaſque collectas pauperibus hoſpitalis, in quo degebat, aliis egenis hominibus ejus civitatis, in qua morabatur, ſic erogabat, ut majorem partem ac meliorem tribueret pauperibus, etiam cum lacrymis ex pietate manantibus; minorem autem, pejoremque ſibi retineret: etenim eleemoſynam dare, cum ipſe indigeas maxime, ſummum eſt ſignum amoris, & erga proximum miſericordiæ. Charitas eximia, quam erga ægrotos, aliosque ejus civitatis calamitoſos homines exhibebat, eos nimirum inviſens, adjuvans, conſolans, cum adverſa valetudine, aliove miſeriæ genere laborarent. Maxima cura, & ſtudium, quod jam inde a principio ſuæ converſionis in eo poſuit, ut rudes & pueri doctrinam Chriſtianam perdiſcerent. Magnus animarum, quo tenebatur, zelus: nullum enim earum cauſa laborem, nullas incommoditates, nullas vigilias, aut corporis dolores afflictationeſque recuſabat. Nominatim vero hic zelus, & ſalutis alienæ procurandæ ſtudium fecit, ut ad eos juvandos, qui dura ſervitute Hieroſolymis premebantur, in Palæſtinam peregre pertexe-

rit, & poſt abſolata Pariſiis ſtudia, profectionem D illam voverit, ſeque cum ſocius ſuis illuc iturum AUCT. esſe pollicitus ſit. J. P.

1060 Eorum, qui detinentur in carcere, viſitatio, ſublevatioque, quam inſtituit, & exercuit accurate: diſſidentium reconciliatio, quam impenſe procuravit: ſalubria, quæ proximis conſilia dedit, ac ſpiritualia Exercitia ab eo compoſita, atque in librum relata: aliæ demum induſtriæ, quibus omnes, quos potuit, verbo & exemplo ſuæ vitæ ad pœnitentiam, & viam ſalutis pertrahere contendit. Quin ut melius in ſpiritu proximum juvare poſſet, natus jam annos triginta litteras didicit, & in eumdem finem ſocios ejuſdem propoſiti collegit, unaque cum illis votum Pariſiis emiſit, & ſuam operam ſummo Pontifici obtulit, ut ſupra dictum eſt. Huc pertinet, quod in patria inſtitutionem confraternitatis ſanctiſſimi Sacramenti mirabiliter adjuvit, curavitque, ut in meridie daretur ſignum æris campano; quo exaudito omnes Deum orarent pro iis, qui vel mortifero tenerentur peccato, vel igne purgatorio cruciarentur, utque ludus aboleretur alearum: & vita, mores que incolarum ad Chri- E ſtianæ diſciplinæ normam reformarentur. Huc etiam pertinet, quod, ob eamdem cauſam, ipſam Jeſu Societatem inſtituit, & per univerſum terrarum orbem miſſionibus, domorum, collegiorum, & eccleſiarum erectionibus, conſtructionibuſque latiſſime propagavit: quod hic Romæ præter ſcholas grammaticæ & humanarum literarum, quas gratis aperuit, collegium Germanorum, orphanorum, & catechumenorum domos, ſanctæ Marthæ, ac divæ Catharinæ monaſteria, aliaque pia loca (de quibus in dicta Relatione Auditorum Rotæ relatum eſt excitari curavit.

ergo præd. eum;

1061 Quod Sacramentum pœnitentiæ, & Eu- *quo ex malitia capitibus fundatur.*
charistiæ ſedulo adminiſtravit, atque ad illa omnes hortatus eſt, ac tum eorumdem Sacramentorum, cum etiam Miſſarum, concionum, & ſacrarum interplis lectionum frequentiam introduxit. Declarat denique hunc amorem in proximum, injuriarum remiſſio, & oratio pro inimicis. Graviter enim flagellatus Barcinone, ac pene ad mortem uſque deductus, dum defendit acerrime gloriam Dei, procuratque proximorum ſalutem, non modo nihil eſt conqueſtus; ſed Deo gratias egit, percuſſoribus pepercit, & domi- F nicum præceptum adimpleos pro illis oravit. Tantumque exinde crevit in eo charitas, ut, recuperata ſanitate, non dubitaverit ad idem opus charitatis redire, & vitam ſuam pro fratribus ponere, nihil proficientibus diſſuaſionibus domeſticorum, quibus ita reſpondebat: Quid mihi optabilius, quam mori pro Chriſto, & ſalute proximi mei? qui profecto eſt altiſſimus gradus charitatis ſecundum ſanctum Bonaventuram.

Amore ma-ximo in Deum fuit.

1062 Deum autem ipſum quantopere diligeret, patet ex ſumma illa cura & diligentia, qua ſtuduit propter Deum proximo in ſpiritualibus ac temporalibus ſemper benefacere, & ex maxima vigilantia, qua curavit cor ſuum mundum cuſtodire: a ſua enim converſione nullum in eo deprehenſum eſt dictum factumve, quod cenſeri poſſet eſſe peccatum mortale. Sæpius quolibet die maxima diſquiſitione conſcientiam ſuam examinabat, non ſolum de gravibus culpis, ſed etiam de erratis in quotidiana meditatione; quod eſt efficax ſignum roboratæ jam Charitatis. Neque vero tantummodo cuſtodivit cor, ſuum ab iis,

A quæ ſunt contra dilectionem, ſed etiam a ſe ipſo
Auct. J. P. amorem omnium rerum, quæ Deus non ſunt, prærſus abjecit, atque in eumdem tranſtulit Deum, omnemque affectionem ad Dei dilectionem referre conatus eſt. Patet etiam ex rerum divinarum meditatione, qua utebatur aſſidua: & pia quadam precatione, quam in Exercitiorum libello poſuit, & ſæpe adhibebat, cum ſe ad divinum amorem excitabat. Precatioois hujus initium eſt, SUSCIPE DOMINE UNIVERSAM LIBERTATEM MEAM, &c. Hanc in Deum charitatem adeo puram in ſuo corde aluit, retinuitque, ut etiam ſui ipſius amorem a ſe prorſus amandarit. Dixit enim aliquando, ſe, ſi optio daretur, velle potius vivere cum incertitudine beatitudinis, & interim ſervire Deo, quam cum certitudine tunc obire; & judicare ſibi magis durum, & pœnale futurum, audire blaſphemias in Domioi nomen, quam pœnas inferni pati, ſi umquam ad inferos detruderetur a Deo.

divinæ gloriæ deſiderio totus ardens.

B 1063 Io quo amoris argumeoto Martyrum ac multorum renovavit exempla Sanctorum, qui lui penitus obliti, de divina gloria tantummodn laborabant. Tanto denique erga Deum amore flagrabat, nt tota die illum exquireret, & oibil aliud cogitaret, oihil aliud loqueretur, oihil aliud cuperet, quam placere Deo, & illius obtemperare voluntati: itaque illi ſe totum committebat, illum omnino ſequi decreverat, etiamſi toto cælo, terraque privaretur. Omnes ſuas cogitationes, verba, opera, in Deum tamquam io finem referebat; ad Deum, ac Dei gloriam, boonremque deſtinabat: atque hoc veluti ſymbolum, AD MAJOREM DEI GLORIAM, in ore ſemper habebat. Ex his nimirum oriebatur illud magnum gaudium ſpirituale, qun hic Dei Servus plane repletus ac refectus erat, illa ſerenitas, quam ſemper in vultu præferebat; illa pax interior animi, & illa poteſtas ac ditio, quam in ſuos motus & perturbationes obtinebat. Vere quippe ait Propheta: Pax multa diligentibus legem tuam.

Alia ejus virtutes, ornate prudentia;

C 1064 Prudentia in eo fuit rara admodum & excellens. In oegotiis enim ad Dei honorem peragendis, prius quidem omnia Deo commendabat, deinde lolerti habita conſultatione, rationibuſque ad examen vocatis, congruentia ad optatum finem conſequeodum adhibebat præſidia: adeoque contingeotia mala facile declinabat.

juſtitia ex pœnitentia;

1065 Ejus erga Deum & homines juſtitiam ſatis commendant charitas in proximum lupra jam expoſita, & pœnitentia, qua ſe confecit io Manre ſerratn, Minoriſſæ & Barcinone. Quibus in locis cilicio veſtitus, & catena ſeu cingulo ferreo ad nudam carnem præcinctus, humi & ſuper aſſeribus dormiens, cum calceis abſque ſoleis, vel cum calceis perforatis, ſæpe etiam nudis pedibus incedens, flagellis præterea ferreis, & aliis ſe pœnitentiæ ſuppliciis afflictans, hominumque conſuetudinem fugiens, aſperam quidem, ſed meditationibus rerum cæleſtium vitam egit ſuaviſſimam: his enim voluntariis pœnis offenſo jam Deo ſatisfacere ſe putabat.

religionis erga Deum, obſervantiæ votorum, gratæ erga hoos meritos animi.

1066 Commendat etiam ejus juſtitiam ſpiritus devotio & religio, qua Deo reddidit debitum cultum & honorem. Nam præter ea, quæ dicta jam ſunt de ejus in Deum charitate; abundantia lacrymarum præditus, & orationi maxime deditus fuit; cui a tempore ſuæ converſionis vacavit aſſidue; ſacrificium Miſſæ, & divina Officia audivit quotidie, & poſtquam ſacerdos eſt factus (dum per valetudinem ei licuit) quotidie Miſſam celebravit, divinumque recitavit Officium; ſacramentum Pœniteotiæ, & Euchariſtiæ, dum laicus eſſet, frequentavit, eccleſias & pia loca, Palæſtinæ præſertim & Hieroſolymæ, peregrini habitu, nudiſque pedibus Juſtravit, corrogata ſtipe victitaos, & cibis emendicatis. Eccleſiarum munditiem & reſtitutionem, ſacrarumque reliquiarum veneratinnem ſedulo procuravit; erga B. Virginem Mariam, angelos, & Sanctos omnes inſigni devotinne ac pietate affectus fuit; vota paupertatis, caſtitatis & obedientiæ perpetuæ per eum in Societate emiſſa perfecte Deo reddidit. Commendant deoique ejus juſtitiam gratitudo, quam erga ſuos & Societatis benefactores ſemper oſtendit; & pura veritas, quæ ex ejus nre fine ulla fallacia, fuco, fictione, aut obſcuritate procedebat: commendat puritas & ſimplicitas cordis, qua omnia bonam in partem ſemper accipiebat.

animi magnitudo in ſuis præliis;

D 1067 Animi magnitudn in eo fuit præclara: quia in novæ vitæ aggreſſione gravibus mali dæmonis tentationibus oppugnatus reſtitit imperterritus, & eas forti animo luperavit. A pœnitentia, ab obſequio erga ægrotos, a ſtudiis literarum, ab operibus charitatis, quæ cœperat, non receſſit propter morbos inde contractos; aut propter labores, quos ſubire; aut propter difficultates, quas vincere oportuit; nec propter irriſiones, injurias & contumelias ſibi illatas; led in illis conſtanter utique ad optatum finem perſeveravit. Et quoniam commotionum ſuarum & perturbationum, ut diximus, dominatum nbtinuit perfectiſſimum, dici jure poteſt fortior expugnatore urbium, teſte Salomone io Proverb. cap. 16.

ejus patientia;

1068 Admirabilem ejus patientiam, & manſuetudinem demonſtrant multi & ingentes labores, quos libenter, alacriterque pro Dei gloria & hnnore pertulit: demonſtrant irriſiones, opprnbria, confuſiones, injuriæ & perſecutinnes, quas magna cum tolerantia, & manſuetudine ad Dei retinendum nbſequium perpeſſus eſt: demoſtrat lætitia, qua fruebatur, cum aliquid adverſus ſnam ipſius perſonam & bonorem inferri cernebat: demonſtrat ipſa gratiarum actio, quam referebat in maledicentes & contumeliolos: declarant opera pia & beneficia, quæ in illos conferebat; a quibus fuiſſet injuriis appetitus: quæ omnia copioſo ſermone in ſupradicta Relatione Auditorum Rotæ contineotur.

jejunia,

1069 Jejunium adeo cnluit, ut eo tempore, quo fuit Minoriſſæ, & Barcinone, per totam jejunans hebdomadam, diebus exceptis Dominicis, ſoln pane veſceretur, & aquam biberet. Propter continuatas oratinnes, & abſtinentias, ſemel in capella de Villadordia, & iterum in ſupradicto ſpecu debilis, macilentus, ac fere ſine viribus inventus eſt. Taota demum erat ejus abſtinentia, & pœnitentia, ut ex debilitate incideric in gravem morbum: ex quo ſane etiam obiiſſet, niſi quædam mulier Barcinonenſis illius ſuſcepiſſet curam: quam tamen ipſe multa cum difficultate demum admittebat, his verbis: Sinite me pati hæc levia, ut ſalvetur anima mea.

caſtitate,

1070 Caſtitatis fuit adeo diligens cuſtos in ſe & in aliis; ut io Conſtitutionibus Societatis dixerit, illam eſſe ſuis tam perfecte ſervandam, ut eniti debeant corporis mentisque munditia angelicam puritatem imitari.

profunda humilitate;

1071 Ejus profundæ humilitatis hæc non obſcura indicia recenſentur. Dum ſe ad novæ vitæ genus accingebat, nnluit ſuum audire germanum, ſibi

A ſibi familiæ nobilitatem, opes, ipſius Servi Dei in militia ſtrenuitatem, & futuram inde gloriam repræſentatem; ſed ſtatim atque ex morbo, & vulnere convaluit, ſeculo nuntium remiſit. In patriam valetudinis cauſa redieos, cum ſe a quodam cognitum jam eſſe animadvertiſſet, timeos honorem, quem & germanum, & incolas Aſpeythiæ ſibi exhibituros eſſe intelligebat, noluit cum eo, a quo cognitus fuerat, via recta Aſpeythiam proficiſci; ſed per montes & lemitas obliquas ſolus illuc acceſſit; & nobile palatium cum vilitate humilis hoſpitalis libentiſſime commutavit: nulliſque precibus adduci potuit, ut domum paternam iogrederetur. Nobilitatem familiæ, quantum poterat, occultabat; colloquium & conſuetudinem illorum, a quibus agnoſci poſſet, evitabat. Quod ſi aliquando alicubi agnolceretur ab aliquo, ad illum locum amplius non redibat.

fulgor ſupernaturalis,

1072 Neque vero vanam ſolum mundi gloriam, ſed etiam ſeipſum egregia magnanimitate contempſit. A primo enim die ſuæ ſpiritualis militiæ, vili atque abjectis veſte indutus, in hoſpitalibus cum pauperibus ac mendicis habitavit; mendicaos ac
B vivens cum ipſis, eademque menſa, potu, & lecto utens, illis demum inſervieos, ut ſupra de ejus charitate in proximum eſt declaratum. Eamdem inanem gloriam, & mundaos laudes non ſolum fugiebat, ſed, ſi aliquid aliquando contra ſuum honorem fieri animadverteret, id ipſi arridebat maxime, ut dictum ſuit ſupra, dum de ejus patientia ageretur. Societatem Jeſu, quam inſtituit, inter omnes aliaa Religiones minimam haberi, & dici voluit; & cum illius Præpoſitus Generalis ſuiſſet ipſe renuntiatus, id muoeris ſubire tamdiu reculavit, quoad ejus ei confeſſarius, ut demandatum reciperet officium, imperavit. Sed elapſo decennio perſiſtens in eadem humilitate, illo ſe magiſtratu abdicare ſummopere ſtuduit, affirmans, ſe non habere dotes ad illum adminiſtrandum idoneas. Poſt illud muous receptum, ut eos, quos in Conſtitutionibus ad humilitatem hortabatur verbo, firmaret etiam exemplo, primum quidem in coquinæ miniſteriia aliquot verſatus eſt dies; tum docere aggreſſus eſt pueros, & rudes doctrioam Chriſtianam, juxta eas, quas condi-
C derat, leges & Conſtitutionea.

æqua animi tranquillitas in virtutem.

1073 Virtutes ſuas, & viſiones, quas habebat, cæleſtes, diligenter occultabat; ſemperque inter loquendum admiſcebat aliqua verba, quæ indicia eſſent humilitatis: qualia fuerunt illa, Miſerum me: miſeram animam meam. Quin ſolitus erat dicere, ſe, ſi aliquid eſſet periturus a Deo in hora mortis ſuæ, id nominatim eſſe petiturum, ut ſepeliri ſe permitteret in ſimo, quoniam ſimus eſſet; addebatque ſæpiſſime, ſe omnium domeſticorum, præterquam ſui ipſius, vel exemplo, vel conſuetudine ædificari; & in quadam epiſtola ſcripſit, ſe nullo cum homine vel ſceleſtiſſimo de rebus agere ſpiritualibus, quin commodum ab eo reciperet aliquod.

Sanctitas Ignatii teſtibus 677.

1074 Hæc ſunt, Pater Beatiſſime, quæ de vita, & virtutibus ſervi Dei Igoatii depoſuerunt ſexcenti & ſeptuaginta quinque teſtes, in proceſſibus hujus canonizatioois rite & recte examinati; & quorum cauſa tidem Auditores Rotæ judicaruni, etiam congregatione Rituum ſubſcribeote, ſatis eſſe probatam hujus Hominis ſanctitatem. Quibus tamen rebus tum illi, tum etiam nos ad majorem comprobationem cenſuimus eſſe adjungendam magnam rerum ſpiritualium cognitionem, quam hic Dei Servus habuit in peragendis, componendiſque D
ſuis Exercitiis ſpiritualibus, quæ ſuot apprime ſa- AUCT.
lubria, pietate, ac ſanctitate plena, atque ad ſpi- J. P.
ritualem profectum maxime utilia, ut ex ſeotentia Inquiſitoris Urbis, & ſacri Palatii Magiſtri teſtatur Julius Papa Tertius, S. Væ. prædeceſſor, in litteris confirmationis eorum Exercitiorum.

miracula varia alia argumentis ſtabilita.

1075 Accedit fulgor ille ſupernaturalis, qui in ejus facie relucebat, dum viveret; quem viderunt B. Philippus Nerius, & P. Oliverius Manareus: accedit ejus electio, qua eum Dominus ſegregavit a ceteris, ut eſſet auctor & parens hujus Societatis: accedit felix ejuſdem obitus ſupra jam expoſitus, & immediatus populi concurſus ad ejus corpus: acceduni celebres exequiæ, honorabilis ſepultura, veneratio, & continuata frequeotia, non ſolum ad ejus ſepulcrum, ſed etiam ad cubiculum, io quo ægrotus ad melioris vitæ rationem vocatus divinius eſt, & ad ſpecum, atque ad alia loca, in quibus pœnitentiam egit: accedit præclarum & uniforme teſtimonium, quod de ſanctitate ejus vitæ dederunt in ſuis hiſtoriis & libris magni viri, & ſcriptores nobiles, qui in ſupradicta relatiooe ordine recenſentur, & numero: ac- E
cedit celebris fama ſanctitatis, & virtutum hujus Servi Dei ab iiſdem teſtibus, quos ſupra diximus, comprobata: quæ cum duraverit usque ad mortem, immo etiam io morte, & poſt mortem magis aucta fuerit, & ubique locorum magnopere augeatur, ad canooizationem peragendam conducit plurimum: accedit denique beatificatio ejuſdem Servi Dei ſuperioribus annis ab hac ſancta Sede conceſſa cum Officio & Miſſa de communi unius confeſſoris non pontificis.

Atque hæc de vita, actionibus, & excellentia Servi Dei Ignatii dicenda fuerunt. Nunc de actis canonizatioois breviter explicandum erit.

Pars II. De actis canonizationis.

Acta canonizationis

CUm fama ſanctitatis, & miraculorum ſervi Dei Ignatii in diverſis mundi partibus in dies increbreſceret; P. Gaſpar Petrola, hujus Societatis in regnis Hiſpaniarum procurator, conſcius decreti facti ab uoiverſa Societate de canonizatione petenda, die xxa. Julii MDXCV. ne memoria hujuimodi geſtorum temporis injuria deleretur, pe- F
tiit, & obtinuit a Camillo Caetano, patriarcha Alexandrino, Clementis VIII. Sanctitatis Veſtræ prædeceſſoris, & hujus Sedis apud Regem Hiſpaniarum nuntio, ut teſtes ad perpetuam rei memoriam examinarentur, utque ad eos ea amina dos varii in diverſis illorum regnorum partibus darentur judices. Qui oominatim in oppidis Aſpeythiæ & Aſcoythiæ, Pampilonenſis diœceſis, in quibus hic Dei Servus natus, & educatus fuerat, decreti, datique ſunt hi: Dominicus Martinez de Aſſurdui, collegiatæ eccleſiæ S. Michaelis de Ognate, & Didacus Morus de Alva, canooicus ſimilis eccleſiæ de Victoria, & eorum quilibet. In urbe autem & diœceſi Barcinonenſi, epiſcopus Barcinonenſis, ſive ejus Officialis: & in civitate ac diœceſi Vicenſi, illius epiſcopus, ſeu ejus Officialis. Hi Judices tres proceſſus ſuper vitæ ſanctitate, ac miraculis hujus Servi Dei inſtituerunt, illoſque ſubſcriptos, clauſos, & obſignatos dicto Nuntio miſerunt: qui eos recepit, aperuit, vidit, illorumque exempla authentica eidem patri Gaſpari petenti conceſſit.

1077 Hæc exempla P. Præpoſitus Generalis di-

ctæ

A ctæ Societatis eidem Clementi detulit una cum li-
AUCT. teris Philippi II. claræ memoriæ, & Philippi III.
J. P. Catholicorum regum, imperatricis, reginæ Hiſ-
ſub Clemente VIII. paniarum, multorumque epiſcoporum, ac popu-
lorum; adjecto præterea ſupplici libello ipſius So-
cietatis oratricis, quo petebat, ut ad habendos,
faciendoſque majores in dicta canonizatione pro-
greſſus, literæ remiſſoriales, & compulſoriales
concederentur. Ac placuit quidem eidem Cle-
menti per peculiare reſcriptum cauſam hanc dictæ
congregationi Rituum examinandam committe-
re: quæ, viſis dictis proceſſibus, cenſuit ſatisfa-
ciendum eſſe dictæ petitioni, ſi ita eidem Clemen-
ti placuiſſet: ſed ille morte interceptus nihil in ea
re conſtituere poruit,

ſe Paulo V. 1078 Promoto autem ad regimen univerſalis
Eccleſiæ Paulo ſel. rec. Papa V. S^tis V^o. item præ-
deceſſore, eum preces ejuſdem Societatis & ſupra-
dictorum principum, quibus etiam Henrici IV.
Galliæ regis Chriſtianiſſimi poſtulatum acceſſit;
apud ipſum non modo perſeverarent, verum etiam
augerentur: cumque fama eadem ſanctitatis, &
B miraculorum continuatio majora quotidie caperet
incrementa; placuit eidem Paulo tribus Rotæ Au-
ditoribus, videlicet S^ni. V^o. dum Rotæ Auditoris
officio ſungeretur, Ildefonſo Manzanedo, & Jo-
anni Baptiſtæ Pamphilio in mandatis dare, ut cau-
ſam hujuſmodi in ſtatu, & terminis, in quibus re-
pericbatur, reaſſumentes, conjunctimque proce-
dentes, acta omnia, & probationes expenderent,
aliaſque, ſi opus eſſet, per ſe, vel per alios de no-
vo reciperent, & ſuper his ſuum ipſorum judicium
interponerent: ut, ſi ex eo conſtaret, inquiſitio-
nes, probationes, ac proceſſus hujuſmodi legiti-
me eſſe factos, cauſamque ſufficienter eſſe inſtru-
ctam; ea Sanctiſſimus exequi poſſet, quæ ſanctо-
rum Patrum dogmata, & ſacrorum canonum po-
ſtulant inſtituta. Auditores ſupra commemorati,
viſis & diligenter diſcuſſis proceſſibus coram eis
exhibitis, cenſuerunt, cum illis debere conjungi
proceſſus auctoritate Apoſtolica conficiendos; &
propterea concedendas eſſe, quemadmodum con-
ceſſæ ſunt, eidem Societati litteras remiſſoriales,
ſuis articolis, & interrogatoriis a ſe formatis in-
C ſtructas, ad nonnullos archiepiſcopos, & epiſco-
pos ab ipſis ſublegatos, & in diverſis mundi parti-
bus conſtitutos, ac etiam litteras compulſoriales
generales ad extrabenda jura. Interim autem ipſi
ſuper eiſdem articulis in hac Curia multos ſane te-
ſtes examinarunt.

ſummatim 1079 Archiepiſcopi, & epiſcopi ſubdelegati cum
teſtes diligenter, ſicut acceperant in mandatis,
examinaſſent, jura extraxiſſent, & juridicos pro-
ceſſus confeciſſent; Romam eos ad dictos Rotæ
Auditores tranſmiſerunt: qui cum eos aperuiſſent,
juſſu ejuſdem Pauli prædeceſſoris miſerunt ad hanc
congregationem, ut eum ipſa vidiſſet, & perpen-
diſſet ea, quæ in re videnda, & perpendenda judi-
caret, ſuper petitam beatificationem, ſuam ſen-
tentiam diceret: quam quidem poſtea dixit.

renouſum- 1080 Denique cum preces dictæ Societatis, &
mas; ſupplicationes ſupradictorum, aliorumque præter-
ea principum, & prælatorum, & populorum ſuper
dicta canonizatione apud eumdem prædeceſſorem
fierent quotidie auctiores; ei placuit de novo man-
dare eiſdem Rotæ Auditoribus, ut probationes, &
proceſſus jam confectos viderent, & expenderent:
teſtes examinatos, ſi ita judicarent, repeterent,
& alios de novo ſuper fama ſanctitatis, & ſuper mi-
raculis; ac in ſpecie ſuper omnium, quæ diximus,
veritate inducendos, quoad opus eſſet; & ad cau- D
telam, in Curia & extra, per ſe ipſos, & alios exa-
minarent; & id quod ipſis videretur, de more re-
ferrent. Prædicti vero Manzanedus, & Pamphi-
lius, ac Franciſcus Sacratus, archiepiſcopus Da-
maſcenus, in locum S^tis. V^o. ad eccleſiam Bono-
nienſem aſſumptæ, ſubrogatus (quem S^tus. V^s. ob
nota merita Cardinalem creavit) examinatis prius
per ſe ipſos in hac Curia, & per alios judices ab eis
ſubdelegatos extra Curiam, aliis teſtibus ſuper
præmiſſis; & extractis ex archivio dictæ Societa-
tis nonoullis juribus, ad dictam cauſam conducen-
tibus, in pluribus congregationibus inter eos ha-
bitis; dictos proceſſus viderunc, & examinarunt,
& cum illos jurtdicc, & legitime confectos, pro-
bationeſque rite ac recte peractas, & ſanctitatem,
ac miracula ſatis ſuperque probata cognoviſſent,
& cauſam juxta canonicas ſanctiones ita inſtru-
ctam eſſe judicaſſent, ut tuto poſſet ad ulteriora
procedi: die VII. Martii MDCXVII. eidem Paulo præ-
deceſſori, eorum Relationem tribus capitibus di-
ſtinctam fecerunt, & in ſcriptis etiam obtulerunt. E

deinde alio; ſub Gregorio XV. ſol- 1081 Interveniente vero obitu ejuſdem Pauli,
ſta. prædeceſſoris V^o. S. & aſſumpta S. V^a. ad ſum-
mum Apoſtolatus apicem, venere litteræ Ludovici
XIII. Galliæ regis Chriſtianiſſimi, inſtantiſſime
ſupplicantis, & a S. V^a. devotiſſime poſtulantis,
ut dignaretur ulterius procedere ad ejuſdem Servi
Dei canonizationem, & eam quamprimum ad ef-
fectum perduceret: cujus poſtulato ſæpius iterato
benigne annuens S. V. ſupradictam Relationem
ſuperioribus menſibus ad dictam congregationem
diſcutiandam remiſit. Mox etiam utriuſque Ba-
variæ dux Maximilianus, ac paulo poſt Ferdinan-
dus, Romanorum rex, in Imperatorem electus,
ſummis votis, maximiſque precibus idem flagita-
runt; eorumque poſtulationes Sanctitas item Ve-
ſtra paterne ſuſcepit.

Nos varo, Beatiſſime Pater, accepta dicta Re-
latione, & S. V^a. voluntate percepta, habitis ſu-
per dicta Relatione pluribus ſeſſionibus, in qui-
bus dictorum Auditorum concluſiones accurate,
ac diligenter examinavimus, unanimi conſenſu
eenſuimus, omnes ſupradictos proceſſus fuiſſe &
eſſe validos, legitimos & legales. F

Rurſus cenſuimus, probationes in illis proceſſi-
bus comprehenſas ſuper ſanctitate, excellentia fi-
dei, & præclaris miraculis ſervi Dei Ignatii, fuiſſe
legitimas & ſufficientes. Quæ ſi Sanctitas Veſtra
ea eſſe ſtatuat, ut ad canonizationem ſufficere vi-
deantur; quæ ſuperſunt tertio loco dicenda de mi-
raculis, ſummatim & breviſſime perſequar.

Pars III. De miraculis.

IN proceſſibus io hac cauſa factis aliqua miracu-
la meritis Servi Dei Ignatii adhuc viventis re-
cenſentur.

Quod Lyſſano, qui ob perditam litem laqueo ſe *Miracula a Tanſio vi-* ſuſpenderat, & mortuus ab omnibus judicabatur, *vente pro-* tantum vitæ ſpatium ſuis precibus a Deo impetra- *rata.*
verit, ut ad vitam redieos, tum de illo peccato, tum
de aliis dolere potuerit, & eadem confiteri.

Quod quemdam nomine Baſtidam, a multis jam
annis morbo caduco laborantem, ſuis precibus, &
benedictione repente ſanaverit.

Quod Joanni Baptiſtæ coco manum uſtulatam,
& prorſus ad manualia opera inutilem, ſuis preci-
bus integram & ſanam ſequenti die reſtituerit.

Quod Eleutherium Pontanum per duos annos,
& eo

A & eo amplius graviſſimis quibuſdam a diabolo tentationibus oppugnatum, luo alpectu, & ſermone penitus ab illis liberaverit.

Quod collegium Lauretanum ab apparitionibus nocturnis, & frequentibus dæmonis infeſtationibus, ſuis precibus & epiſtola reddiderit liberum.

Quod cubiculum Alexandri Petronii medici infirmi in lecto decumbentis obſcurum, & ob clauſas penitus feneſtras tenebroſum, ſupernaturali ſplendore ſuæ faciei illuſtrarit; & quædam alia ſimiliter admirabilia præſtiterit.

Miracula poſt obitum in fractio cognita.

1083 Quibus conſulto omiſſis, illuſtriora tantum edita poſt felicem ejus tranſitum (quæ potiſſimum in canonizatione extiguntur) ab Auditoribus Rotæ primo, & deinde a ſacra Rituum congregatione ſelecta, & comprobata, brevitate, quanta maxima potero, recenſebo.

I. Iſabella Rebelles Barcinonenſis ſanctimonialis in monaſterio S. Eliſabeth, ejus regulæ, quæ ab Obſervantia nomen accepit, annos nata fere LXVII. dum aliquid operis in alto loco molitur an. MDCI. repente tam gravi caſu ad terram collapſa eſt, ut totum os coxendicis, ſeu femoris, quod maximum

B eſt in humano corpore, confractum fuerit. Vocati medicus & chirurgus omnia medicamenta, quæ illorum ars poſtulabat, ſumma diligentia per quadraginta dies, & eo amplius adhibuerunt; ſed eventu plane irrito: quin dolor & febris, quæ ex dicta confractione ſupervenerant, non ceſſabant; & coxendix, totaque tibia adhuc tumens & immobilis erat, immo alia graviora ſymptomata acceſſerant, nempe vehementes, & pene lethales anxietates: denique valetudo eo devenerat, ut ægrota apud omnes eſſet citra ullam ſpem ſalutis, quæ ſaltem naturalibus remedus parari poſſet, & eadem die moritura crederetur. Humanis adeo deſtituta præſidiis ad divina confugit remedia: nec fruſtra: nam pia cum religione efflagitata, impetrataque reliquia ſervi Dei Ignatii, ad ejus conſpectum recreata, illam ſuper coxendicem, ubi erat os confractum, ſublatis faſciis, medicamentiſque, & recitata Dominica, atque Angelica precatione, & dicto Servo Dei invocato, devote applicuit; ſtatimque ſanata eſt: coxendicem ac tibiam prius tumeotem, atque immobilem, expedite, ac ſine dolore movere cœpit; & veſtes petiit, ut iis induta ſurgeret, & ambularet. Quod ei moniales haud

C permiſerunt, ratæ (licet falſo) ipſam eſſe nimis imbecillem propter eam infirmitatem. Sed die proxime conſecuta veſtes accepit, ſurrexit, & libere, perfecteque ambulavit ſine ullo dolore & tumore; coxendicem ac tibiam ſurſum, & quaquaverſus jactavit, contorſitque; & in poſterum, etiam in lunationibus & temporum mutationibus ſic ambulare perrexit.

periculoſo febri,

1084 II. Quod in Joanne Leyda Majoricenſi, pannorum paratore, annum ætatis agente trigeſimum primum, editum eſt miraculum, eximium ſane videtur, & memorandum. Is anno MDCV. in valde acutam, & periculoſam febrem incidit: augebat periculum maxima ſtomachi naufea, ſic prorſus, ut juſculi ſorbitiunculas, omnemque omnino reſpueret cibum. Poſt diem a morbo duodecimum, vel tertium decimum, tam male habuit, ut medicus dixerit, illum eſſe valde periculoſum, niſi illa hora ejus vena aperiretur: Joannes tamen, cum ſero eſſet, venam ſibi incidi illo die non eſt paſſus: interim ſe Deo per merita famuli Dei Ignatii impenſe commendabat; id quod etiam faciebat Anna ejus uxor. Nec eorum ſpes vana fuit. Nocte ſequenti ſomno exſuſcitatus, magno ſplendore circumfuſum totum cubiculum vidit, & uxorem in- D AUCT. clamans, Nonne, inquit, vides, me a B. Ignatio J. P. eſſe ſanatum? Negavit quidquam ſe videre uxor: & virum hallucinari arbitrata, illum è lecto ſurgere volentem prohibuit: ſed illucſcente die Joannes Ianus, & valens è lecto ſine alicujus auxilio ſurrexit, veſtibus ſe toduit, domumque egreſſus, templum Societatis expedite adiit: & in gratiarum actionem, rite animo per confeſſionem expiato, Miſſæ ſacrificio interfuit, religioſe, ac pie ſacra ſe Communione refecit; poſtea domum rediit, ſemperque bene ſe habuit.

Iathale vulnus ſemiaperti reſtituitur.

1085 III. Aliud miraculum haud minus inſigne interceſſione Servi Dei factum relplenduit in perſona Hieronymi Honuphrii Etrulchi, pueri decennis, incolæ oppidi Gandiæ, Valentinæ diœceſis. Is cum anno MDCI. lethale in ſupercilio prope tempora vulous accepiſſet, propter quod totius oculi tumor, & vehemens febris acceſſerant; parentes ejus Petrum Manarem chirurgum ad curam ejus pueri vocarunt, qui per meniem integrum medicamenta ex artis præſcripto adhibuit; ſed omnia eventu irrito. Etenim vulnus non ſolum non E ſolidabatur, ſed adeo latum & profundum erat, ut inferendum eſſet linamentum digitale; tantaque ſanie & putredine fluebat, ut chirurgus ipſe latis miraretur, certoque crederet, os aliquod intus eſſe confractum. Quoniam autem inſpectio & apertio vulneris, quæ omnino neceſſaria judicabantur, ipſi Petro plena periculi videbatur; ut ſuæ conſcientiæ & exiſtimationi conſuleret, die Lunæ veſperi, poſt adhibita ſolita medicamenta, juſſit vocari, & mane proximo conſecuturo adeſſe Joannem Baptiſtam Cuevas, alterum chirurgum, ut ambo communicatis conſiliis, illi vulneri in pejus quotidie ruenti medicinam pararent. Convenerunt hora ſtatuta coram infirmo: & facta per dictum Petrum relatione curationis adhibitæ, remotis faſciis, quibus vulnus erat opertum, & obligatum, præter omnem expectationem, meritis Servi Dei, cui mater pueri, voto jam facto, illum commendaverat, vulnus illud penitus obductum, elauſum & ſolidatum invenerunt: quod interceſſioni Servi Dei uterque pareos, & ipſi chirurgi tribuerunt, pariterque Deum mirabilem in Sanctis ſuis prædicarunt.

Hydropiſis, F

1086 IV. Miraculum præterea, quod eodem anno contigit in Magdalena Talavera, idem oppidum incolente, juſtam etiam habet admirationem. Hæc cum per tres annos gravibus laboraſſet obſtructionibus, quæ illam jam effecerant hydropiſim, quam confirmatam appellant, ejuſque ventrem adeo tumentem & inflatum reddiderant, ut ſe de loco ad locum movere non poſſet, niſi permoleſte; nec ulli prorſus operi faciendo eſſet idonea: videns remedia a duobus medicis adhibita ſibi nihil profuiſſe, neque ab ipſis medicis pro inſanabili jam eſſe relictam, ad divina ſubſidia perfugium habuit: ac ſub initium menſis Aprilis votum Deo fecit, promiſitque, ſe, ſi per interceſſionem ſervi Dei Ignatii priſtinam valetudinem recuperaret, quotidie ſemel orationem Dominicam, atque Angelicam ſalutationem recitaturam. Voto nuncupato, eximio pietatis ſenſu, imaginem Servi Dei ventri maxime tumenti, atque inflato admovet; ſtatimque melius ſe habuit, depulſusque eſt morbus obſtructionis, & hydropiſis; ita prorſus, ut & intra tres vel quatuor dies detumuerit venter, & ſemper bene ſe habuerit uſque ad annum

A oum MDCVI. quo tempore ex morbo pleuritidis
AUCT. mortua eſt.
J. P. 1087 V. Valetudo etiam Ferdinandi Precel de
febres peſtilentes, Mendoza, meritis Servi Dei comparata, valde ejus ſanctitatem illuſtrat. Is cum die XXIX. Septembris MDCIII. in febrim iocidiſſet tertianam, quæ mox io duplicem, deinde in peſtilentem una cum quodam mentis ſtupore, & extraordioariis horroribus, ex humorum abundantia, & virium naturalium defectu accidentibus, degeneraverat, multis purgationibus incaſſum adhibitis, vis morbi adeo aucta erat, ut a medicis deſtitutus in ſupremo jam mortis diſcrimine verſaretur. Interim tamen ipſe rite confeſſus, & Communione inſtructus, ſacrum Oleum, quo eſt perunctus, efflagitavit. Quibus ita perfectis, die tertia Decembris manibus teoens imaginem Servi Dei, quam è collo penſilem geſtabat, ad eum clamavit, & ex toto corde ad ſalutem obtineodam ſe illi commendavit: extempio convaleſcere cœpit, morboque liberatus eſt; & die XIII. ejuſdem menſis ſanus io ſumma byemis vi mootes perfrigidos equitaos, Valentiam, quæ itinere oovem dierum Vallifoleto diſtat, profe-
B ctus eſt.
paralyſis, 1088 VI. In Anna Barzellooa in eodem oppido habitante, valde perſpicuum effulſit aliquando miraculum. Erat hæc fere ſexagenaria; totoque jam biennii ſpatio, & eo amplius, morbo paralyſis tam graviter vexata fuerat, ut immobilis eſſet ad omoe opus laboris, & gradus aſtendere, aut ex iiſdem deſcendere non poſſet, niſi ſcipionibus innixa: quorum tamen beneficio potius reptabat, & ſui corporis membra ſeeum trahebat, quam incederet. Cum ita ſe haberet, & admota medicamenta nihil profeciſſeot; ecce tibi novus apoplexiæ in altero latere morbus accedit: propter quem omnino impoteos atque immobilis effecta, in lecto decubuit, in quo ſe commovere non poterat. Et quoniam ex acerrimis doloribus nullam neque noctur-
C næ, neque diornæ quietis partem per octo dies capere potuerat; valde debilis atque imbecillis effecta jam fuerat. Humanis itaque remediis ſe omnino deſtitutam iotelligens, atque ad divinam npem receptum eſſe quærendum ceroens; ad capellam Servi Dei, in eccleſia tollegii ſupradictæ Societatis poſitam, auxilio Margaritæ ſororis ſuæ, & adminiculis ſcipionum adjuta, intra ſpatium duarum horarum acceſſit, ibique ardeoter effuodens preces, voto ſe adſtrinxit, & pollicita eſt, ſi per Servi Dei merita nptatam recuperaret ſanitatem, unam ſe novemdialem in illius hoonrem facturam eſſe; euraturamque præterea, ut ſemel Miſſæ ſacrificium nfferretur; ſeque, præeunte Confeſſione, ſanctiſſimam Euchariſtiam ſumpturam; cereamque imaginem in accepti beneficii mnnumeotum in eodem ſacello ſulpenſuram. Voto ſic ouocupato, illico melius habere ſe cœpit: genu, quod prnrſus erat immobile, ſtatim flectit, inſtitutam nrationem abtolvit: ſiogulari quodam voluptatis ſenſu perfuſa ſurgit; & domum lætabuoda regreditur gradu expedito; intoque illn die ac oocte inſequenti, inchoata valetudo ita eſt aucta, ut jam illuceſcente mane, ſana omninn ad collegium accurrerit expeditiſſime, gratias Deo & illius ſervo Ignatio redditura.
cæcitas, 1089 VII. Joanoæ qunque Claræ, & Nogueræ viduæ Majoricenſi, annos natæ LVI. circiter, cæcitate laboranti, videndi facultatem reddidit Servus Dei. Hæc toto biennio gravi morbo oculorum laboraverat, & in fine primi anni viſum alterius oculi omoino ac prorſus amiſerat: altero vero per- D parum videbat. Cum adbibita medicameota nullum ei fructum attuliſſent, immo potius in deteriorem eam conjeciſſent ſtatum; ſic, inquam, ut alterius oculi viſu privata jam eſſet, humanis diffida præſidiis, ad divioa ſe convertit. Cum ergo primum ipſa per ſe ter Dominicam, Angelicamque recitaſſet orationem, & eadem deinde a fratre, domeſticiſque ſuis flexo genu retitari juſſiſſet, fruſtulum oſſis, & quamdam ſubſcriptionem Servi Dei ſuper oculos imponi ſibi voluit. Quod ubi factum eſt, ceſſavit ſtatim dolor oculnrum, cœpitque videre. Tum recitatis iterum ter iiſdem precationibus, & oculis rurſus impoſitis reliquiis, melius vidit; omnique oculorum vitio, ac cæcitate prorſus eſt liberata.
acerbi ac diuturni capitis dolores, 1090 VIII. Bartholomæus Cooteſti, civis Majoricenſis chirurgus, annum agens LXII. haud minus in hujus imploratione Servi Dei beneficium eſt expertus. Is adeo acerbis, & diutornis capitis doloribus opprimebatur, ut præ nimio dolore ſæpe ad terram allideretur. Acceſſit io oculorum altero tam gravis opbtbalmiæ morbus, id eſt inflammatio oculorum, ut alterum etiam per quemdam E quaſi conſenſum divexaret, & efficeret, ut oe tenuiſſimum quidem lucis radium perferre, aut quidquam edere, aut aliquantulum quieſcere poſſet; ob idque in tenebroſo cubiculo conditus, inde noo egrediebatur. Quod ſi aliquid cibi demum ſumere cogebatur, alienæ id miniſterio manus ſumendum erat. Humana remedia fuerunt adhibita plurima & multiplicia; ſed omnia incaſſum, morbo ſemper in deterius ruente. Eo denique deventum eſt, ut Bartholomæus ex intolerando dolore non dubitaret affirmare, futurum, ut ſi viveret quidam paſtor chirurgus, ſibi oculum erui, & radicitus extirpari juſſurus eſſet. In hoc ſtatu poſitus, auditis miraculis multis, quæ Servi Dei interceſſione fiebant, magna ſpe concepta, & erga illum eximia religione incenſus, anno MDXCVII. juſſit ad ſe afferri illius ſubſcriptionem, eodemque temporis puncto, quo fuit ea reliquia ad illum delata, bene ſe habuit; capitis & oculnrum ceſſavit dolor, viſum recuperavit, & lucis ſplendorem, quem antea adeo averſabatur, ſine ulla offenſione luſtinuit. Surrexit demum è lecto, & cibum petens comedit, quievitque magoo cum voluptatis enſu. Atque ut intelligeretur tam ſubitam curationem divinæ virtuti, atque interceſ- F ſioni Servi Dei tribuendam eſſe, bis terve ſacra reliquia è cubiculo ejuldem ægroti exportata, illico dolor aote ſublatus rediit; eademque in cubiculum reducta, illico morbus diceſſit. Quo facto admonitus Bartholomæus, ſacram reliquiam apud ſe retinuit. Atque ita intra tres vel quatuor dies ita perfecte ſanatus eſt, quaſi numquam ægrotaſſet.
dolor capitis comes, 1091 IX. Non multo poſt in eadem urbe, in perſona Columnæ Cortei, & Vich, aliud interceſſione Servi Dei perſimile miraculum accidit: quæ capitis dolore adeo vexabatur, ut neque die, neque nocte quieſceret. Supervenit per duos, vel tres menſes in uno oculorum tantus cruciatus, ut nec palpebram attollere, nec lumen videre poſſet. Denique cæca prorſus evaſit. Quin erat adeo vehemeos dolor, ut noonullis nocibus ipſemet oculus è capite ſibi exiiſſe videretur, & propterea vocaret maritum, ut oculum ſun loco reponeret. Cum in humanis remediis, quorum plurima fuerunt adhibita, nullam amplius pooeret ſpem, morbo ſemper incrementa capiente; anno MDXCIX. certior facta eſt de miraculo jam facto per interceſſionem, & reli-

quiam

A quiam Servi Dei in perſona ejuſdem Bartholomæi Conteſti, qui ſimili morbo laboraverat. Quo audito, miſit qui eam reliquiam ad ſe deferrent: qua allata, & ſuper oculos (prævia Servi Dei invocatione ac precatione) impoſita, palpebra, quæ prius per chirurgos aperiri non poterat, confeſſim ultro ac per ſe cœpit aperiri: ceſſavit dolor: lucis ſplendorem pertulit: atque intra tres dies paulatim viſum omnino recuperavit, & perfecte convaluit.

Tumor ac duritiei mammillæ ſuſpenditur.

1092 X. Poſtremo loco Relationem concludit ſpectabile miraculum, inceſſione Servi Dei editum in perſona D. Joannæ de Aragona, & Pignatellæ, ducifſæ Terranovæ, viduæ relictæ D. Caroli de Aragona, ducis Caſtri Vetrani in regno Siciliæ, annos agentis XXXV. Hæc dum eſſet Neapoli apud Hectorem ducem Montis leonis ejus germanum an. MDXCIX. quatuor jam menſes vehementiſſimo dolore cruciabatur, ex tumore & duritie alterius mammillæ, in parte ſuperiori. Remedia adhibita fuerunt a medicis, & chirurgia præſtantiſſimis dictæ civitatis quamplurima, ſed nullo cum fructu. Dolore igitur magis magiſque crescente,

B ægrota eo demum redacta eſt, ut neque pedes, neque brachia movere poſſet, quin ſibi viſcera transfigi quodammodo viderentur. Cum ergo ad opem ſervi Dei Ignatii confugere decreviſſet, petiit, impetravitque illius imaginem ab Hieronyma Columna ejus matre: quam religioſe venerata, impenſius ſe illi commendat. Mane facta ſunt hæc: veſperi ejuſdem diei ipſa Joanna ſana ſine tumore, ſine duritie, & ſine ullo doloris ſenſu reperta eſt.

Canoniſatio hujus Relationis.

1093 Hæc ſunt, Beatiſſime Pater, quæ ex legitimis actis hujus cauſæ dicenda fuerunt de vita, & moribus ſervi Dei Ignatii, deque miraculis illius interceſſione jam factis. Quibus copioſius in multis congregationibus perpenſis, atque diſcuſſis, Cardinales congregationis ſacrorum Rituum in eam ſententiam unanimes veſierunt, & ita decreverunt: poſſe Sanctitatem Veſtram (ſi ei placuerit) ad ulteriora procedere, & canonizationem ſervi Dei Ignatii, Fundatoris Societatis Jeſu, juxta ſacros Romanæ Eccleſiæ ritus perficere, & ſolemniter celebrare, & ipſum Ignatium inter Sanctos referre.

C §. CII. S. Iſidoro proximus in canonizatione S. Ignatii; elogium ejus; dies iſtius ſolennitatis; ſententiæ Cardinalium circa eam prolatæ.

Secundo loco B. Iſidorus canonizandus ob varias rationes.

SÆpe nominatus documentorum noſtrorum Romanorum compilator, ſcriptum ibi ſe reperiſſe affirmat Italicum, ſic ſonans Latine: Rationes aliquot, cur B. Ignatio non ſit præferenda canonizatio niſi B. Iſidori. Traditæ fuere Cardinali Farneſio, & Cardinali Sourdis, ut eas exhiberent ſuæ Sanctitati. 1°. Rex Chriſtianiſſimus a Sanctitate ſua obtinuit, ut B. Ignatius canonizaretur primus poſt B. Iſidorum; atque id expectavit hactenus ſua majeſtas. Itaque, ſi jam ſecus fieret, neſcitur, quomodo id acciperet. 2°. Hæc Sanctitatis ſuæ voluntas & promiſſio facta regi Chriſtianiſſimo, totum per orbem vulgata eſt, eamque executioni mandandam omnes expectant: ita ut, ſi fiat mutatio, admirationis cauſam ſit præbitura. Et præterquam quod afflictura ſit omnes B. Ignatio devotos, non vacabit periculo exiſtimationis illius

D Beati aliqua ex parte imminuendæ. 3°. B. Ignatius eſt B. Teresiæ antiquior tempore: antiquior ipſius Religio: expeditio remiſſoriarum in ordine ad canonizationem antiquior: antiquior inſuper beatificatio: denique expeditio proceſſuum in Rota ac Ritibus antiquior eſt. Non videtur ergo poſtponendus in canonizatione. 4°. Res jam tamdiu ante ſtabilitæ mutari modo nequeunt, niſi ad tempus notabile differatur canonizatio B. Iſidori; hinc autem fiet, ut multo diutius differatur canonizatio B. Ignatii non ſine iis incommodis, quæ quiſque facile perſpicit: propterea quod jam facti ſint apparatus &c. *Ex dictis quarto loco, videtur actum fuiſſe, ut S. Teresia præferretur omnibus.* AUCT. J. P.

1095 *Idem, qui ſupra, notitiarum Romanarum de* S. Ignatio *collector iſta ex alio ſcripto Italico deprompta tranſcribit*: Sanctitas ſua variorum principum precibus & propria devotione mota, accedente judicio congregationis ſacrorum Rituum, decrevit inter Sanctos referre quinque Beatos ſimul, hoc ordine: B. Iſidorum ad preces regis Catholici, quia jam tum a felicis recordationis Paulo V. id E publicatum erat, & quia vixerat abhinc annis quingentis; B. Ignatium Societatis Jeſu Fundatorem, B. Xaverium, Indiarum & Japoniæ apoſtolum, ob devotionem ſuam peculiarem: B. Teresiam, & B. Philippum fundatorem Oratorii. Ac propterea de more tria indixit conſiſtoria. Primum ſecretum EE. DD. Cardinalium, qui conſenſu maximo dixere pergendum. Alterum publicum, quale dari ſolet principibus; in quo canonizatio B. Iſidori petebatur a rege Hiſpaniæ, B. Ignatii ab Imperatore, rege Galliæ, rege Hiſpaniæ, eccleſiis Hiſpaniæ, aliiſque principibus: B. Xaverii ab Indiis & patribus Societatis: reſponſumque nomine ſuæ Sanctitatis in commendationem Beatorum, utque fierent preces ad Deum pro re tam ardua. Tertium ſemipublicum omnium EE. DD. Cardinalium, patriarcharum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, protonotariorum, qui Romæ erant, quod fere totum reſolvebatur in laudes Societatis, a B. Ignatio fundatæ. Alia tria habita fuere pro B. Teresia, & B. Philippo, de quibus hic non agitur. In tertio conſiſtorio ſtabilitum fuit, canonizationem celebrandam XII. Martii, feſto S. Gregorii, ſabba- F to Ad ſitientes. *Profero ſequentia ſuper hac re documenta, e Romano Societatis Jeſu tabulario etiam eruta, & a ſæpe citato P. Ignatio Pinio huc tranſmiſſa.* *Tria habita conſiſtoria.*

1096 Romæ apud S. Petrum die Mercurii XVI. Februarii MDCXXII. fuit conſiſtorium ſemipublicum, in quo ſanctiſſimus dominus noſter Gregor. XV. interfuit cum RR. DD. S. R. E. Cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, & epiſcopis, qui poſt ſubſellia prædictorum RR. DD. Cardinalium ſedebant. Fuerunt inſuper protonotarii de numero, & Rotæ Auditores. Adfuit quoque fiſci procurator, & R. D. Ciampolus, ſuæ Sanctitatis ſecretarius, una cum cubiculi magiſtro & pincernis, ceteris dimiſſis. Et idem Sanctiſſimus mitra aurea, & pluviali rubro ornatus, ſedit in ſimplici conſueta ſede conſiſtoriali, a Cardinalibus diaconis, & protonotariis, cruce præeunte, deductus; & gravi ac pia oratione egit de canonizationibus Sanctorum, & inſimul Eccleſiæ authoritatem demonſtravit; & beatorum Iſidori agricolæ, Ignatii Loyolæ, Fundatoris Societatis Jeſu, ac Franciſci Xaverii ejuſdem Societatis, de quibus nunc erat agendum, vitas, mores ac miracula enarravit, juſſitque, ut ſententiæ dicerentur. Unde RR. DD. Car- *Determinatur ejus canonizatio:*

AUCT. J. P.

A DD. Cardinales ordine; primum de canonizandis prædictis Beatis protulerunt vota; quibus dicentibus, patriarchæ, archiepiſcopi, & epiſcopi, omneſque reliqui detecto capite ſtabant. Deinde iidem patriarchæ, archiepiſcopi, & epiſcopi dixerunt, approbaruntque. Poſtremo idem affirmarunt ſacri Palatii Auditores. Quibus peractis, procurator fiſci petiit, ut ſua Sanctitas mandaret protonotariis acta hæc omnia ut adnotarent, ſervarentque de more. Interim autem eadem ſua Sanctitas, poſtquam cenſuit hujuſmodi Beatos in Sanctorum numerum eſſe referendos die XII. Martii proxime futuri, hortata eſt omnes, ut jejuniis, eleemoſynis, & orationibus pro divina faocti Spiritus gratia ſupplicarent. *Hæc ubi præmiſſa, ſubjungitur ibidem*, BB. Ignatii ac Xaverii laudatio die XXVII. Januarii MDCXXII. *Verum, his prætermiſſis, pergo ad Gregorii PP. XV. propoſitionem ac rogationem ſententiarum de canonizatione* B. Ignatii, *nec non Cardinalium, aliorumque antiſtitum circa illam ſuffragia; ſecundum noſtra excerpta e tabulario Romano deſumpta; in quibus dictus Pontifex de* B. Ignatio *ſic fatur:*

Laudatur in Pontifice, ac rogatur ab illo ſententia Cardinalium.

B 1097 Merito ab hac ſancta Apoſtolica Sede honores ei debentur, qui pro ea defendenda, ac propugnanda, ſe, familiamque ſuam ſanctiſſime devovit. Intelligitis, opinor, fratres dilectiſſimi, de quo loquamur. Nobis profecto videtur accommodari poſſe B. Ignatio illud præconium, quod de Joſue Scriptura commemorat: Fuit magnus ſecundum nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum, expugnare inſurgentes hoſtes (Eccleſiaſtici XLVI.) ut conſequeretur hereditatem Iſrael. Nam & igne charitatis in Deum exarſit Ignatius: & ignem illum in eos, qui prædeſtinati ſunt a Deo, indefinenter immiſit; & hoſtes eodem ipſo tempore adverſus electos Dei inſurgentes, ſacra militia conſcripta, & contrariis armis inſtructa, expugnare cœpit, & quotidie Deo duce, magno Eccleſiæ bono, expugnat: ut propterea ſicut ille beatæ patriæ hereditatem conſecutus eſt meritis ſuis, ita definitione noſtra id declarari, æquum eſſe judicemus. Perſuadet hoc nobis ejus vita per virtutes admirabiles, & generi humano ſalutares perpetuo tradu&ta, & miraculis, ante ac poſt mortem editis, divinitus illuſtrata. Gratum tamen nobis erit, ſi quod vos, fratres, ſuper hac re ſentitis, in præſcotia referatis.

C 1098 *Suffragia S. R. E. Cardinalium, in ſupradictis noſtris contenta Romanis excerptis, ſunt hæc:*

Suffragia Cardinalis a Monte.

Fraocilci Mariæ Cardinalis a Monte: Ignatius Loyola ab humana ad cæleſtem militiam a Deo vocatus, præter innumeras ejus virtutum laudes, laboreſque immenſos, pro divini nominis gloria ſuſceptos, ad optatumque fioem perductos, Catholicam fidem, ac religionem, quam humani generis hoſtis hæreſes ſuſcitando labefactare tentabat, Societatem ampliſſimam omnique virtutum genere florentem, ac ornatam inſtituendo, Deo juvante, erexit, & mirandum in modum amplificavit. Unde ex tot tamque ſtrenuis Catholicæ Eccleſiæ militibus ad totum Chriſtianum orbem innumera Catholicæ fidei ad jumenta, & ornamenta accedare, & in dies accrescere conſpiciuntur. Jure igitur merito tamquam lucernam in ſanctorum hominum conſpectu ardentem, per Sanctitatem Veſtram in Sanctorum numerum cooptari poſſe cenſeo.

Cardinalis Bandini.

Cardinalis Bandini: Magna ac mira ſunt, quæ geſſit Ignatius, dum viveret; ſed multa etiam alia, & fortaſſe majora quotidie gerere dicendus eſt. Nam quotquot cæleſtia doctrinæ ſemina ubique terrarum Societas ab ipſo inſtituta ſpargit; quot ethnicos aut hæreticos ab erroribus avocat, quot gymnaſia ad ſapientiam promovendam alit, Ignatio ſunt accepta ferenda, non tantum quia hæc docuit, ſed quia vivens etiam opere complevit. Qui igitur non ſolum præteritis, ſed futuris etiam in dies illuſtrioribus clareſcit meritis, dignus ſane eſt, ut ad majorem Dei gloriam, ut verbis Ignatii otar, quæ ſemper in ore habebat, in album Sanctorum, ſi Sanctitati Veſtræ videbitur, referatur. D

Cardinalis Peretti.

Cardinalis Peretti: Cum admirabile Ignatii Loyolæ in Sedem Apoſtolicam ſtudium exiterit, jure optimo Sancti appellationem ab ea vindicare ſibi videtur. Etenim compluribus editis egregiæ probitatis exemplis, eam demum Societatem inſtituit, quæ hujus ſanctæ Sedis obſequiis, perpetuis ſefe votis obſtringeret.

Cardinalis Gymnaſii.

1099 Cardinalis Gymnaſii: Beato Ignatio lux maxima fuit a Deo: nam omiſſis, quæ de ejus vita laudabili, & miraculis probata dicuntur, in fundatione Societatis ei magis lucere viſa eſt, cum ex ipſa tot doctores eximii, martyres, confeſſores oriantur, per quos fides Chriſti in univerſum mundum prædicatur, verum lumen, quod ex luce luceat. Hæc mihi ſola ratio ſufficiens videtur, ut Deo carus Servus judicetur. E

Cardinalis Millini.

Cardinalis Millini: Beatiſſime Pater. Beatus Ignatius Loyola non eis tantum virtutibus, quæ ad vitam recte inſtituendam ac fugienda vitia pertinent, prædicandus eſt; verum etiam uti magnæ illius Societatis author, quæ in univerſo mundo fidei Catholicæ propagatrix, Martyrum fœcunda mater, & virtutum omnium ſpeculum, & exemplar jure poteſt appellari; ſuaviſſima ſanctitatis fragrantia, & miraculorum ſplendore replevit orbem terrarum. Juſtum itaque judico, & expedire Eccleſiæ Dei exiſtimo, ut a Sanctitate Veſtra inter Sanctos referatur.

Cardinalis Madrutii.

Cardinalis Madrutii: Admiror ſanctitatem vitæ B. Ignatii Urbi & orbi probatiſſimam, ejuſque eximiam fidem, oh quam puto meruiſſe eligi Fundatorem tantæ Religionis, ad propagationem ejuſdem fidei ex animo incumbentis, ad cujus etiam fidei decus, in Sanctorum numerum videtur adſcribendus.

Cardinalis Lantes.

Cardinalis Lantes: Beatiſſime Pater. Cum ea, quæ de B. Ignatii vita, admirabili exemplo tradu&ta, tam in ſecreto, quam in publico conſiſtorio in medium allata ſunt, veris probationibus innitantur, zelus, & ſalutis alienæ ſtudium, qua laude in primis B. Ignatius floruit, poſtulare mihi videntur, ut cum Sanctitas Veſtra ex illorum numero eſſe decernat, quos Chriſtiana pietas quotidianis honoribus veneratur. Quem enim tamquam ducem Marcellus II. ad Catholicam fidem tuendam conficere hellatores juſſit, ut iis poſtea ipſe, aliique ſummi Pontifices uterentur, eumdem aliquando decet, ſublato ſanctitatis vexillo, in Eccleſiæ militantis caſtris, & in conferti&imo nationum omnium theatro triumphare. F

Cardinalis Borgiæ.

Cardinalis Borgiæ: Cum Ignatius a Loyola eximiis ſuis virtutibus, ac Religione Societatis ad fidei propagationem, ac Catholicæ Eccleſiæ defenſionem inſtituta, maximum eidem Eccleſiæ attulerit præſidium, & ornamentum; æquiſſimum eſt, ut Sanctitas Veſtra, vicarius Chriſti, eos Ignatio decernat honores, quibus viri inſignes de eadem Chriſti ſponſa optime meriti decorantur.

Cardinalis Ubaldini.

1100 Cardinalis Ubaldini: Quotquot ſunt ubique

A que terrarum Societatis Jeſu in hanc ſanctam Sedem, & Catholicam religionem egregia merita; tot profecto habemus B. Ignatii Loyolæ miracula, tot argumenta ſanctitatis: quam rite, legitimeque probatam, dum Chriſtianus orbis agnoſcit univerſus, Gallia præſertim ipſa jam dudum in preces effuſa, tantam Hiſpani viri virtutem admirata, atque opem experta, merito S. V^a. Eccleſiæ triumphanti illum debet adſcribere, qui militanti tot bellatorum millia tam felicitet adſcripſit.

Cardinalis Sabelli. Cardinalis Sabelli: Beatum Ignatium, magnum fructuoſiſſimæ in Chriſtiana republica Societatis Fundatorem, religioſiſſimum cultorem hujus ſanctæ Sedis, cui ſe ſuoſque ſolemni voto perpetuis obedientiæ vinculis mancipavit, clarum ob res geſtas celſiores manu mortali, qui eccleſiaſtici agri vineam aſperis, ſibi tamen luaviſſimis laboribus coluit, glorioſis ſudoribus irrigavit, atque a pullulantibus hæreticorum ſpinis pro viribus expurgatam, heroicis virtutum exemplis, & ſanctiſſimis inſtitutionibus fœcundavit, quique cum induiſſet Jeſum Chriſtum, ejuſque nomen cordi altius inſculptum geſtaret, actotum undique Jeſum

B factis, dictiſque ſpiraret, ejuſdem etiam ſacratiſſimi nominis charactere egregiam, quam inſtituit familiam, voluit eſſe condecoratam, juſſitque ipſius filios non minus Jeſu dare, quam ab eo nomen accipere, ut eſſent hoc etiam nomine Domino noſtro Jeſu mutuis nexibus obligati; hunc, inquam, terrena ſorte longe majorem, digniſſimum cenſeo, cui a Sanctitate Veſtra cæleſtes tandem honores decernantur, ut ita in dies magis magiſque militanti Eccleſiæ cæleſtium bellatorum auxiliaris numerus augeatur.

Cardinalis Bentivoli. Cardinalis Bentivoli: Beatiſſime Pater. Cum ex Ignatiana familia tot excellentes viri in omni virtutum genere apud univerſas Chriſtiani orbis nationes prodierint, dubitandum non erat, quin earumdem omnium virtutum ſingulare quoddam exemplum ſuis alumnis perpetuo imitandum, ipſe Parens tantæ familiæ B. Ignatius Loyola in ſe ipſo præbuiſſet. Id quod cum abunde pateat ex iis, quæ relata ſunt de illius vita, & miraculis, idcirco præclare actum iri eum univerſa Chriſtiana republica, & præcipue cum hac ſancta Sede Apoſtolica exiſtimaverim, ſi Beatitudo Veſtra nunc eum in ordinem Sanctorum cooptare decreverit. Nec

C dubito, quin præſertim rex Chriſtianiſſimus, qui ſummis precibus hoc a Veſtra Beatitudine flagitavit, ſummas etiam gratias illi de hoc, tamquam acceptobeneficio, quamprimum redditurus ſit.

Cardinalis Sfortiæ. Cardinalis Sfortiæ: Ignatius Societatis Jeſu Fundator, de Chriſti Eccleſia univerſa, & iſta ſancta Sede tum luis, tum ſuorum in Chriſto filiorum laboribus ita bene meritus eſt, ut nihil aptius fieri poſſe cenſeam, quam publicum illi cultum exhiberi.

§. CIII. Reliqua purpuratorum Patrum ſuper B. Ignatii canonizatione ſuffragia.

Cardinalis Barberini. CArdinalis Barberini: Eat inficias nemo, Dei munere nobis eſſe datum B. Ignatium tempore, quo contra debacchantes hæreſes, & in hujus ſanctæ Sedis perduelles propugnaculum excitaret, ex quo non ipſe ſolum, ſed ejus inſtituti viri religioſi jugiter, & fortiter dimicarent. Ejus nomen apud omnes populos celebre ob ea, quæ mirabiliter ſupra vires humanas patravit, & vitam ſanctiſſime peractam: dignus habitus eſt in Audi- D Auct. torio ſacri Palatii, & per patres a ſacris Ritibus, J. P. ut ei radiato capite Sanctorum cultus deferatur; quorum deliberationi merito Veſtræ Sanctitatis accedet authoritas. Fuerunt orbi Chriſtiano ſuſcepti ab eo pro fide Catholica labores maxime ſalutares; eum additi honores non minus glorioſi.

Cardinalis Aldobrandini. Cardinalis Aldobrandini: Ex quo B. Ignatius Loyola vocatus ab aula & ſeculari militia, Deo imperatori nomen dedit, inſignis in Eccleſia religioſi Ordinis dux ipſe fuit, & in eodem tam pie ſancteque ad exitum uſque militavit, ut vivens virtutum operibus, & multis poſt obitum miraculis, Deo authore, Sanctitatis famam comprobaverit. Itaque cenſeo, poſſe Sanctitatem Veſtram in Sanctorum numero illum collocare.

Cardinalis Eſtenſis. Cardinalis Eſtenſis: Vitæ innocentia, miræ prolis partus, & miracula B. Ignatii merentur, ut Sanctitas Veſtra illum addat numero Sanctorum.

Cardinalis Philonardi. 1102 Cardinalis Philonardi: Undique reſplendent ceriæ & indubitatæ probationes, B. Ignatii de Loyola, celeberrimæ Societatis Jeſu primi inſtitutoris, inſignem ſanctitatem, pietatem, & il- E luſtre cunctis ordinibus virtutum ſplendeſcentium exemplum, ejuſque miracula tam in vita, quam poſt mortem, rite recteque probantes. Ultra illas, in actis hujus canonizationis legitime & ordine redactas, aliæ etiam extant probationes, & teſtes luce meridiana clariores. Teſtis eſt inſignis ab ipſo Beato inſtituta Religio, ſanctiſſimis legibus exornata, & per univerſum orbem longe lateque cum divini cultus augmento diffuſa; quæ ſicut ſol, ſplendore ſuo, etiam qui lurem oderunt, velint nolint, ſemper colluſtrat. Teſtes ſunt non tantum fideles, ſed etiam infideles, qui hujus Beati opera, ut errantes oves ad Catholicæ Eccleſiæ regionem ſunt revocati. Non obſcura ſunt teſtimonis, tot inſignia ab hoc Beato fundata cœnobia, erecta collegia, ædificata ſeminaria, & ampla ad cultum divinum munificentiſſime conſtructa templa; teſtis denique locupletiſſimus non ſolum Urbs hæc, in qua Deus per hunc Servum tot miracula operari dignatus eſt, & ubi glorioſiſſimi Petrus & Paulus Apoſtoli, ei propitium fore Deum ipſum, eidem Beato promiſerunt, & ubi ejus corpus requieſcit; ſed orbis univerſus; & præclariſſime teſtatur etiam orbis novus, in quo nomen Domi- F ni, opera hujus Beati, & per ejus filios illius gentibus allatum eſt. Unde ex his omnibus juſtiſſime cenſeo, Sanctitatem Veſtram debere devenire ad canonizationem hujus Beati, & omnium veneration illum exponere, & ab omnibus debere honorari, quem honorat Deus in cælo, ad conſolationem fidelium illam expoſcentium, ad confuſionem hæreticorum, ad gloriam & honorem ipſius Dei.

Cardinalis Veralli. 1103 Cardinalis Veralli: Cum multa ſint, quæ per proceſſus juridice fabricatos, & per ſacram Rituum congregationem approbata fuerunt, miracula de B. Ignatio Loyola, Societatis Jeſu Fundatore, ut in conſeſſum Cælitum adſcribatur: humilitas tamen & charitas meo judicio multis a Deo miraculis illuſtrata, eum Virum cælo dignſſimum reddiderunt. Sane qui ædificium tantæ celſitudinis extollere debebat, merito de fundamento cogitavit humilitatis, per quam, quo magis ſe ſuaſque virtutes occultabat, eo manifeſtiorem illum reddebat Deus. Nam Alexander Petronius vir fide dignus, dum in lecto derumbebat infirmus in

A obſcuro ac tenebroſo cubiculo, vidit Ignatium divinis ſplendoribus tota facie coruſcantem. Huic
AUCT. J. P. humilitati tantam charitatem adjunxit, ut inter perpetuos labores ac moleſtias dicere eum Apoſtolo poſſet: Quis ſeparabit nos a charitate Chriſti, tribulatio, an anguſtia, an fames, an periculum, an perſecutio, an gladius? Veſtrum eſt nunc, Beatiſſime Pater, efficere, ut, qui ſe humiliavit, exaltetur, & qui tot labores ex charitate ſuſcepit, ut mundo Deum propitiorem redderet, ſupremis honoribus canonizationis honoribus compenſetur.

Cardinalis Camporei. Cardinalis Camporei: Beatiſſime Pater. Quod Ignatius Loyola a terrena ad ſacram militiam fuerit evocatus, quod vitam admirabili ſanctitate traduxerit, quod innumeros pene hæreticos ad fidei veritatem revocaverit, maximum quidem Dei in eum dilectionis argumentum eſt: verum quod fundatam exigais principiis ampliſſimam Societatem tam brevi in remotiſſimas quaſque provincias propagaverit, eaſque Chriſtianæ fidei lumine illuſtraverit, non abſque ſpeciali cæleſtis gratiæ favore, & inſignis cujuſdam cum divinitate communionis merito eveniſſe cenſendum eſt. Triumphantium
B igitur Sanctorum honoribus illum prosequendum eſſe exiſtimo.

Cardinalis Valerii. 1104 Cardinalis Valerii: Beatiſſime Pater. Cum proceſſus & acta ſuper ſanctitate & miraculis ſervi Dei Ignatii Loyolæ jam fuerint Sanctitatis Veſtræ prudentia diligenter indagata, primum in ſacra Rota, ac deinde in congregatione ſacrorum Rituum, cui ego quoque interfui, ibique patrum unanimi conſenſu decretum emanaverit, dignißimum eſſe, qui (ſi Sanctitati Veſtræ placuerit) ſolemni ritu Sanctorum numero adſcribatur: reliquum eſt, ut, quod ego alias cenſui, nunc etiam ſine ulla hæſitatione cenſeam, beatum ſcilicet Ignatium, Societatis Jeſu Fundatorem, de republica Chriſtiana, & de hac ſancta Sede optime meritum, pro Eccleſiæ Dei ſplendore, regum, nationum, populorumque inſigni admodum devotione, poſſe hodierna die in Sanctorum Confeſſorum ordinem ſolemniter referri.

Cardinalis Lenii. Cardinalis Lenii: Quanta virtutum excellentia, & morum ſanctitate B. Ignatius vitam duxerit, teſtatum plane fuit: ſupereſt jam, ut a Sanctitate Veſtra in Sanctorum numerum nomine &
C cultu coopteatur.

Cardinalis Rivarolæ. Cardinalis Rivarolæ: Inter eximiam charitatem in proximum, Beatiſſime Pater, & aſſiduum orandi ſtudium fulget in B. Ignatio zelus propagandæ religionis, quæ noſtris temporibus tot clariſſimorum in Chriſto filiorum ſanctimonia coruſcat. Hunc divinis honoribus dignum eſſe cenſeo.

Cardinalis de Trejo. Cardinalis de Trejo: Ignatium a Loyola, Societatis parentem, uberrimos in agro Domini virtutum omnium tuliſſe fructus, & ſacra Rituum congregatio, & experientia quotidiana teſtatur. Cum autem arboris cujuſque præſtantia juxta Salvatoris noſtri ſententiam, cognoſcatur ex fructibus, non poſſunt hujuſmodi eximiæ ſanctitatis fructus niſi ſancta ex arbore manaſſe: ac propterea dignum eſſe judico prædictum Ignatium, ut a Sanctitate Veſtra Sanctorum numero adſcribatur.

Cardinalis Sacrati. 1105 Cardinalis Sacrati: Beatiſſime Pater. Si homines qui privatis virtutibus ornati ſibi ac Deo vacarunt, cæleſtibus honoribus digni ab hac ſancta Sede habiti ſunt; quanto magis hoc tribuendum videtur iis, qui præter privatas virtutes, in communem aliorum utilitatem intenti, mortales ſane quam plurimos ad Dei cultum famulatumque traduxerunt? Hujuſmodi fuiſſe B. Ignatium, de
D quo verba fecit Sanctitas Veſtra, oſtendunt ex una quidem parte heroicæ illius virtutes atque miracula, quibus eum divina bonitas vivum mortuumque decoravit; ex altera vero ejuſdem vitæ conſilium, quam ab ipſo converſionis initio totam in Dei gloriam mortalium que ſalutem Homo hominum bono natus perpetuo direxit, inſtituta propteres piorum doctorumque virorum Societate, eaque per univerſum terrarum orbem celeritate incredibili propagata, qua inſurgentibus adverſus Dei Eccleſiam hæreticis obſiſti, eoſque profligari, idolorum fana, ac dæmonum cultum everti, corruptos Chriſtianorum mores corrigi, opportuno ſane ſubſidio, quotidie videmus. Quare B. Ignatium in Sanctor. numerum merito referendum eſſe cenſeo.

Cardinalis Gozzadini. Cardinalis Gozzadini: Cum B. Ignatius pro defendenda, & propaganda Sedis Apoſtolicæ auctoritate ſe, ſuamque familiam ſummo Pontifici devoverit, & ante Deum magnas virtutes operatus fuerit, & de omni corde ſuo laudaverit Dominum, & in vita, & poſt mortem multis claruerit miraculis, ut ex proceſſibus ſuper ejus canonizatione
E factis conſtat; merito debentur ei publici honores, & inter Sanctos connumerandus videtur.

Cardinalis Pignatelli. Cardinalis Pignatelli: Igne charitatis non ficte mirifice exarſit, Pater Beatiſſime, Pater Ignatius, quod & Ignatii nomen indicat, & ejus vitæ actiones omnes teſtantur, Conſilium Sanctitatis Veſtræ, illum computandi inter filios & Sanctos Dei, probandum & laudandum cenſeo.

Cardinalis Gherardi. Cardinalis Gherardi: Deus noſter, Beatiſſime Pater, qui, ut ignis conſumens eſt, ignem miſſurus in mundum venerat, Ignatium Eccleſiæ luæ dedit. Nam ſi cuncta, quæ ignis invaſerit, vertuntur in ignem; profecto Societas Ignatii non alia ratione dicta fuit Societas Jeſu, niſi quod Jeſus Ignatium in ſe verterat. Hujus pia & docta ſoboles pietate Catholicos fovet, doctrina urit hæreticos. Hæc eſt ignea columna, quæ, ubi Lutbero Catholicæ veritatis ſol occidit, tunc primum apparuit, mox in Indico deſerto præluxit. Hujus parens Ignatius, ſi miraculis ſpectemus, fulget; ſi virtutes, cum extiterit vilus eſt, rectis in orbem ſuum, id eſt, in cælum evolavit. Hoc ipſum ego veluti divinum oraculum afferendæ Ignatii Sanctitati accipiens, eum inter Sanctos a Sanctitate Ve-
F ſtra merito referendum eſſe cenſeo.

Cardinalis Sourdis. 1106 Cardinalis Sourdis: Vir ſapiens profert de theſauro ſuo nova & vetera: theſauri enim Eccleſiæ ſunt Sancti, quorum merita velut in gazophylacio multis profutura reſervantur. Ignatius non ſibi ſoli natus, ſed, ut aliis prodeſſet, Societatem ſuam minimam vocavit; ſed maximum numero, & virtute evectum demonſtravit. Qui licet natus in Hiſpania, Societatis tamen ejus ortum habuit Lutetiæ, ubi literis operam dedit, ſociosque ſibi aſcivit, ipſeque in monte martyrii S. Dionyſii unctus eſt oleo lætitiæ, ſpiritumque adoptionis filiorum Dei accepit, præcinctuſque eſt virtute ad bellum. Juſto igitur titulo primogenitus veſter Ludovicus rex Chriſtianiſſimus ſpecialem ſe protectorem Societatis ubique terrarum oſtendit, Ignatiumque ſibi ac regni in cælia patronum jungere cupit, ac inſtantiſſime poſtulat a Sanctitate Veſtra, ut anno ſua converſione centeſimo Sancti nuncupationem oraculo ſacro Sanctitatis tuæ ſortiatur, quem Hiſpania mundo dedit, Gallia Eccleſiæ, Roma cælo.

Cardinalis Ludoviſii: Quos ſanctitatis titulos beato

A beato Ignatio Loyolæ ſupplices Regum literæ, aſ-
Cardinalis Ludovisii. ſiduæ populorum preces, ac totius fere Chriſtianæ reipublicæ vota jam diu poſtulant, ei tribuendos eſſe quamprimum exiſtimo, Beatiſſime Pater, ob Apoſtolici imperii fines propagatos, ob Societatem Jeſu inſtitutam, divini cultus incremento & hæreticæ impietatis oppreſſione celebertimam, ob vitæ ſanctimoniam utrique terrarum orbi ſalutarem.

§. CIV. Suffragia archiepiſcoporum, & epiſcoporum; Gregorii XV. reſponſio, decretum, & ſententia.

Quæ in hoc titulo deſignamus, ſequenti ordine ac forma in ſæpe dictis noſtris Romanis documentis exſtant. Ac primo occurrunt ſuffragia archiepiſcoporum & epiſcoporum.

Archiep. Rhodienſis, Archiepiſcopi Rhodienſis: Equidem Ignatium Loyolam, Beatiſſime Pater, jam pridem inter Sanctos referendum eſſe cenſeo, & exopto: hoc
B pro pietate in ipſum mea, & in Societatem Jeſu, cujus ipſe Fundator eſt, obſervantia; illud pro meritis, & miraculis. Nam ipſum hæreſum expugnatorem, idololatriæ deſtructorem, iſtius auguſtiſſimæ Petri Sedis propugnatorem, heroem Chriſti laudatiſſimum Urbs & orbis agnoſcit.

Epiſc. Bellicaſtrenſis, Epiſcopi Bellicaſtrenſis: Ferax gratæque Deo Ignatii proles, Beatiſſime Pater, ardentem tanti Patris in Chriſtum amorem, mundi contemptum, vitæque ſanctitatem miraculis comprobatam, clare demonſtrat. Quare Sanctitatis Veſtræ partes eſſe exiſtimo, illum ad aras fidelibus venerandum proponere, ut tamquam lucidiſſima virtutum fax ex edito loco mortalibus viam perfectionis oſtendat.

Epiſc. Vercellenſis, Jacobi epiſcopi Vercellenſis: Hic debet & gloriam habere cum Chriſto, qui mala toleravit propter Chriſtum, quique optavit pro aliena ſalute anathema eſſe a Deo, apud quem nullum tale eſt ſacrificium, quale eſt zelus animarum.

Brugnatenſis, D. Franciſci Muttini epiſcopi Brugnatenſis: Beati Ignatii converſio, Beatiſſime Pater, a Principis Apoſtolorum apparitione ſingulariter exordium cepit; argumentum videlicet Apoſtolici in-
C ſtituti, a tanto Patriarcha poſtea profecturi: proinde cum illum ſibi Apoſtolus delegerit ſuæ authoritatis amplificatorem, æquum eſt ab eadem Apoſtolica Sede, eum ipſo & illum habere ſedem in cælo, declarari.

Adurenſis, D. Sebaſtiani Buthillerii epiſcopi Adurenſis: Jure etiam optimo Ludovicum XIII. regem Chriſtianiſſimum Eccleſiæ primogenitum, interceſſorem nactus eſt B. Ignatius, qui univerſum terrarum orbem virtutum ſplendore, perennibuſque ſuis ac ſuorum, pro reipublicæ Chriſtianæ ſalute excubantium laboribus, & vigiliis debitorem ſibi fecit.

Volaterrani, 1108 D. Lucæ Alemanni olim epiſcopi Volaterrani: Ignatium, quem potius Ignitum dicerem ob eximiam, qua exarſit, charitatem in Deum & proximum, Societas Jeſu patrem, & fundatorem agnoſcit. Huic Societati quantum debeat reſpublica Chriſtiana, nemo eſt qui neſciat: æque nota eſt omnibus hujus viri ſanctitas, nec non rerum omnium terrenarum contemptus, ſed præcipue ſui ipſius abnegatio; quare digniſſimum cenſeo, qui inter Sanctos referatur, dummodo placitum accedat Sanctitatis Veſtræ. A AUCT. J. P.

Balneoregienſis, D. Bovii epiſcopi Balneoregienſis: B. Ignatium Loynlam vitæ innocentia, & miraculis præſtantem, dum nobiliſſimam Societatem ab illo fundatam intuetur, magno Patriarchæ Jacob non abſimilem dicere audeo, quando in B. Ignatio munus illi ſimile videtur impletum, quod ſenerat Jacob a Domino promiſſum, ut ſcilicet illius ſemen ſuper ſtellas cæli, & maris arenam excreſceret: tot enim doctores, tot Martyres magna illius Societas peperit, paritque in dies, ut perpetuum videatur eſſe beati Fundatoris miraculum. Illum itaque Sanctis a Sanctitate Veſtra cenſeo connumerandum.

Cabellinen. epiſc. 1109 D. Octavii epiſcopi Cabellinenſis: Et B. Ignatio canonizationis honorem deberi exiſtimo: ſiquidem ejus vitæ innocentia, pietas, puritas, ac inſignes aliæ virtutes, quibus elucet, nec non mira ejus geſta ſanctitatem indicantia non immerito id expoſcunt, maxime vero, quia fuit lux mundi, lux, inquam, fulgens nunc in cælis, fulgens & in terris. Fulſit dum vixit, cum ſplendore vultus ſui obſcurum, & tenebroſum cubiculum refulſit. Effulſit immo exarſit charitatis igne Ignatius, amplius effulget, & fulgebit perpetuo in ejus prole; eum parens is fuerit clariſſimæ Societatis, E
qua evangelicam lucem, atque Dei cultum in dies magis adauget. Quare & illum augendum honoribus, & tamquam emicans ſydus, ſeu lampadem ardentem, & lucentem in ſublimi Eccleſiæ candelabro, ut luceat omnibus, conſtituendum, ac proinde in Sanctorum catalogo (ſi Sanctitati Veſtræ placitum erit) adſcribendum arbitror.

Tagaſtenſis, Fratris Joannis Vincentii Spinulæ, epiſcopi Tagaſtenſis, & ſacriſtæ SS. Domini Noſtri: Non eſt quod pluribus laudabilem B. Ignatii vitæ normam recenſere contendam. Si etenim optimus ille uvæ racemus Hebræis argumentum extitit, ut ejuſdem vitem afferuerint in terra promiſſionis propaginatam; ita & ego tantam ſentiens ex hoc illuſtriſſimæ Societatis Jeſu racemo gratiarum divinarumque virtutum dulcedinem ubique diffuſam, ejuſdem racemi vitem jure ac merito cæleſtem & myſticam, promiſſam terræ beatitudinem arbitror attigiſſe, & Sanctorum cœtui adſcribi debere.

Reſponſio, decretum, & ſententia Gregorii PP. XV. 1110 *Sanctiſſimi Dom. N. Gregor. XV. reſponſio, decretum & ſententia ibidem etiam dantur. Et reſponſio quidem ſic habet*: Audivimus, quid vos, fratres dilectiſſimi, veſtris ſuffragiis ſentiatis; F
nec dubitamus, quin vobis hujuſmodi mentem injecerit Deus, cui gratias agimus immortales, quod tam liberaliter illos remuneretur, qui ei omnibus viribus deſerviunt. Itaque ut vos ſenſiſtis, & nos quoque ſentimus; ac propterea implorata divina ope, diem duodecimum meſis Martii, qui dies D. Gregorio ſacer eſt, huic negotio, quod omnium maximum eſt, decernimus. Vos interim, fratres, iteratis precibus, jejuniis, eleemoſynis, aliiſque ſupplicibus votis Deum orate, ut nobis propitius ac miſericors adſit, ne aliquid contra ejus honorem Eccleſiæ ſuæ ſanctæ proponamus.

Decretum autem Sanctiſſimi his verbis conſtat: Bene habet, fratres dilectiſſimi. Unanimis iſte conſenſus veſter magno enmulavit nos gaudio, confirmavitque in ſuſcepta ſententia de hoc Beatorum pari definita D. Gregorii die in Sanctorum numerum referendo. Quare agite nobiſcum gratias pro eo, quod hactenus geſtum eſt, immortali Deo, qui tribuit Sanctis ſuis per nos in terris ali-

A quid ejus honoris, quem illis longe majorem ac perennorem largitur in cœlo; ac ſimul veſtris precibus, eleemoſynis, jejuniis, aliiſque ſupplicationibus, cœli fores aſſidue pulſate, ut Deus ac Dominus noſter in eo, quod ſupereſt, voluntatem ſuam nobis aperiat, atque Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, quod optimum eſt, clementer oſtendat. AUCT. J. P.

Sententia vero ejuſdem Sanctiſſimi Domini hoc tenore verborum pronuntiata eſt: Ad honorem ſanctæ & individuæ Trinitatis, & exaltationem fidei Catholicæ, ac Chriſtianæ religionis augmentum, authoritate ejuſdem Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & noſtra, de fratrum noſtrorum conſilio, decernimus & definimus, bonæ memoriæ Iſidorum agricolam de Matrito, Ignatium Loyolam, Societatis Jeſu Fundatorem, Franciſcum Xaverium, Tereſiam a Jeſu de Avila, Carmelitarum diſcalceatorum fundatricem, & Philippum Nerium, congregationis Oratorii de Urbe Fundatorem, Sanctos eſſe, & Sanctorum catalogo adſcribendos, ipſoſque & quemlibet eorum, catalogo hujuſmodi adſcribimus, ſtatuentes, ut ab univerſali Eccleſia anno quolibet, in B die felicis tranſitus eorum, feſtum ipſorum, & Officium, ſcilicet Iſidori, Ignatii, Franciſci, & Philippi, ſicut pro uno confeſſore non pontifice, & Tereſiæ, ſicut pro una virgine non martyre, devote & ſolemniter celebretur.

Inſuper eadem authoritate omnibus vere pœnitentibus, & confeſſis, qui annis ſingulis eodem die feſto ad ſepulturas eorumdem devote acceſſerint, unum annum & quadraginta dies, accedentibus vero annis ſingulis infra octavas dicti feſti ad ſepulturas, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis miſericorditer relaxamus.

CIII *His ſubditur inſtructa iſtorum actorum fides*: Fidem facimus & atteſtamur, qualiter Sanctiſſimus Dom. Noſter Gregorius divina providentia Papa XV. die Mercurii XVI. menſis Februarii MDCXXII. in conſiſtorio Semipublico, habito in palatio Apoſtolico ſancti Petri in aula Apoſtolorum ante ſacellum ſuæ Sanctitatis, habito prius brevi ſermone ad illuſtriſſimos, & reverendiſſimos dominos Cardinales, patriarchas, archiepiſcopos, & epiſcopos ſuper inſtituta canonizatione beatorum Iſidori, agricolæ de Matrito, & C Ignatii Loyolæ, Fundatoris Societatis Jeſu, & Franciſci Xaverii è dicta Societate, & requiſitis ſuper ea ſuffragiis illuſtriſſimorum, & reverendiſſimorum dominorum Cardinalium, patriarcharum, archiepiſcoporum, & epiſcoporum, illiſque ad favorem canonizationis receptis, communi omnium conſenſu decrevit dictos beatos Iſidorum, Ignatium, & Franciſcum, Deo adjuvante, in numerum Sanctorum referre die XII. menſis Martii, qui divo Gregorio ſacer eſt. In quorum fidem præſentem ſubſcripſimus, & ſigillo noſtro munivimus. Datum Romæ hoc die XVIII. Februarii MDCXXII. Stephanus Saulius protonotarius Apoſtolicus, deputatus & rogatus &c. *Et infra apponitur* Locus ✠ ſigilli. *Juridica iſtorum actorum fides.*

CIIII *Ex narratione vivus Italicis apparatus & ſolemnitatis notanda hæc P. Ignatius Pinius ſuggerit*. 1°. Cardinalem Farneſium alioſque dixiſſe, numquam eo actione hujuſmodi, templum S. Petri æque pulchre exornatum fuiſſe. 2°. Die canonizationis domus profeſſa Societatis Jeſu Romæ eleemoſynam panis candidi elargita eſt ingenti multitudini pauperum, qui ex tota Urbe confluxerant, Die Martis, id eſt XV. Martii, celebrata fuit ſolennitas in templo domus profeſſæ Romæ: quæ illa hebdomada bis eleemoſynam dedit pauperibus omnibus. 3°. Sabbato, id eſt die Octava canonizationis, mane ad templum domus profeſſæ venit collegium Germanicum, comitante collegio Anglicano, ut ex manibus R. A. P. N. Generalis acciperet vexillum ſuum, agnoſcendo S. Ignatium ut ſuum Fundatorem: a prandio novitiatus ad S. Andreæ, ut ſuum quoque vexillum acciperet; comitabantur pauperes plus tria millia, quibus omnibus data fuit eleemoſyna. *ſolemnitatis notatu.* D

CV *Coronidis loco hiſce, quæ de canonizatione Sancti in medium prodnxi, altexo ex noſtris monumentis Romanis hæc verba, quæ Gregorius XV. in Brevi, quo Carolo a Lotharingia epiſcopo Virdunenſi conceſſit facultatem renuntiandi epiſcopali dignitati, dicit, juntque ſequentia*: Quod felix igitur fauſtumque ſit tibi & univerſæ Eccleſiæ. Ito cum bona noſtra venia, quo cupis, & da nomen in iſtam militiam Societatis Jeſu, cujus tam inſignia trophæa extant hæreſum profligatarum, nec minus auguſta monumenta defenſæ & exaltatæ fidei Chriſtianæ. Sane nos erga iſtum Ordinem quo affectu eſſemus, magnifice nuper declaravimus orbi univerſo per celebrem canonizationem duorum ex ea ſanctiſſimorum hominum Ignatii & Franciſci Xaverii, quorum heroica facinora in utroque mundo imperio Chriſti ſubjugando mirabiles ſucceſſus habuerunt. In iſtis caſtris clypeo fidei munitus & gladio armatus charitatis, majorem, tu fili, fortitudinem oſtendes ea, quam principes illuſtriſſimæ tuæ familiæ famoſiſſimis expeditionibus probarunt &c. Romæ XXII. Aprilis MDCXXII. *ac Gregorii de ſanctitate ſententia.* E

§. CV. Indulgentiæ, Collecta pro Miſſa Pontificia, Bulla canonizationis; propagatio cultus in Hiſpania; eadem alibi petita.

Gregorius XV. die XI. Martii anno 1622. conceſſit indulgentias plenarias die, quo a nobis celebraretur feſtum canonizationis beatorum Ignatii *& Franciſci Xaverii, ex fide documentorum Romæ acceptorum; ubi Bullam authenticam haberi, teſtatur P. Ignatius Pinius; qui etiam Collectam pro Miſſa Pontificia* SS. Ignatii *& Franciſci hanc fuiſſe affirmat orationem; quam quotidie recitari per totam Societatem poſt Litanias omnium Sanctorum, addit ſibi conſtare.* ORATIO. Deus, qui glorificantes te glorificas, & in Sanctorum tuorum honoribus honoraris: concede propitius, ut qui beatorum tuorum Ignatii, & Franciſci gloriſa merita colimus, eorum pia patrocinia ſentiamus, Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, &c. SECRETA. Adſint, Domine Deus, oblationibus noſtris ſanctorum tuorum Ignatii & Franciſci benigna ſuffragia: ut ſacroſancta myſteria, in quibus omnis ſanctitatis fontem conſtituiſti, nos quoque in veritate ſanctificent. Per Dominum noſtrum, &c. POSTCOMMUNIO. Laudis Hoſtia Domine, quam pro ſanctis tuis Ignatio, & Francisco gratias agentes obtulimus, ad perpetuam nos majeſtatis tuæ laudationem eorum interceſſione perducat. Per Dominum noſtrum &c. *Idem Gregorius PP. XV. indulgentiam plenariam perpetuam conceſſit pro eccleſiis Societatis Jeſu in eorum feſto. Bulla* (cu- *Indulgentiæ; Collecta Pontificia.* F

jus

A *jus ex originali apographum habeo inter documenta Romana) ſignatur die* VIII. *Junii* 1622. *& inter literas Apoſtolicas, noſtro Inſtituto adjectas, inſerta eſt pag.* 24. *editionis Antverpienſis anni* 1665.

a cujus fœcundo exemplo facta fuit Bulla canonizationis.

1115 *In prædictis documentis Romanis aſſignatur Urbani VIII. Bulla originalis canonizationis* S. Ignatii *&c. data anno* 1623. VIII. *Idus Auguſti, cum ſubſcriptionibus ejuſdem Pontificis & Cardinalium. Exemplum habeo, Roma impreſſum typis reverendæ Camera Apoſtolica, anno* 1626. *Exſtat etiam hæc Bulla inter Litteras Apoſtolicas, in favorem Societatis latas, & Antverpiæ editas anno* 1635. *a pag.* 319. *Item apud Cherubinum in Bullario tom.* 4. *editionis Romanæ anni* 1632. *a pag.* 191. *Porro fuit illa ab Urbano PP. VIII. Gregorii XV. ſucceſſore expedita, quia ab ipſo Gregorio, obitu ei ſuperveniente, non fuerat confecta. Vide dictam Bullam* §. 48. *Quæ de geſtis pro canonizatione, de Sancti item vita, virtutibus ac miraculis in illa memorantur, cognoſces ex Relatione conſiſtoriali, quam dedi* §. 101.

Propagatio cultus

1116 *Nunc expedienda ſunt ea, quæ poſtmodum per varia temporum intervalla circa extenſionem venerationis publicæ* S. Ignatii *contigere, in illis Romani archivi Societatis noſtræ aſſervata documentis,*

B *è quibus res Ignatianas ibi egregie illuſtravit eorum collector. Accipe ergo inſtrumenta, ipſius manu indidem partim citata, partim tranſcripta. Inter illa igitur nominatur* originale decretum illuſtriſſimi ac reverendiſſimi patriarchæ & archiepiſcopi Hiſpalenſis, Didaci de Guzman, XXVIII. Junii MDCXXVIII. ut feſtum S. Ignatii celebretur ritu duplici, cum oratione propria: Deus qui glorificantes. In primo nocturno lectiones: Laudemus viros glorioſos. In Miſſa etiam ſecreta, & poſtcommunio propria: Adſint Domine Deus. Laudis hoſtia, domine.

Originale decretum Eminentiſſimi domini Auguſtini Spinulæ, S. R. E. Cardinalis, titulo SS. Coſmæ & Damiani, archiepiſcopi Granatenſis, XXVI. Julii MDXXVIII. ut idem feſtum celebretur ritu duplici, cum tribus orationibus propriis, ut ſupra. *Et mox deſignatur.*

Decretum illuſtriſſimi ac reverendiſſimi domini epiſcopi Conchenſis Henrici Pimentel, XXVI. Julii MDCXXVIII. ut idem feſtum celebretur ritu duplici, cum Oratione: Deus qui glorificantes. Lection. primi nocturni: Laudemus viros glorioſos.

C In Miſſa tres orationes propriæ, ut ſupra. Die XXX. ponitur in Martyrologio ad Primam: Romæ natalis B. Ignatii, Hiſpani Cantabri, presbyteri & confeſſoris, Societatis Jeſu Fundatoris, qui, terrena militia relicta, ad cæleſtem quamdam militiam inſtituendam mirabiliter vocatus, zelo animarum flagrans, maximis laboribus cruciſque perfunctus, ac ſui inſtituti ſociis, Apoſtolica benedictione accepta, in univerſum orbem ad majorem Dei gloriam miſſis, tandem multis editis miraculis, Jeſum appellans, in eo obdormivit.

in Hiſpania.

1117 Illuſtriſſimi ac reverendiſſimi D. Martini Terrer, archiepiſcopi Cæſarauguſtani, decretum de eodem feſto celebrando ritu duplici, cum tribus orationibus propriis, ut ſupra. Decretum datum eſt XIV. Julii MDCXXXI. Nota. Archiepiſcopi Hiſpalenſis, Granatenſis, Cæſarauguſtanus dicunt in illis decretis, omnia feſta Sanctorum Hiſpaniæ celebrari ritu duplici. *Sed quamquam id, quantum ad* Ignatium *attinet, pio erga eum ſtudio ſit factum; non permiſſum tamen eſſe, in ſacris hujuſmodi ritibus præverire decreta Sedis Apoſtolicæ. Roma aſſerit: nam* anno MDCXLI. XI. Maii declaravit S. congregatio Rituum, id non licere. Verba declarationis ſunt: Octavianus Ragius protonotarius &c. Noveritis, infraſcripta die, pro parte & ad inſtantiam reverendi cleri regni Aragoniæ principalis .. exhibitum fuiſſe decretum Sac. congregationis Rituum, tenoris ſequentis, videlicet: Eminentiſſimi & reverendiſſimi DD. in eccleſia Cæſarauguſtana ex decreto reverendiſſimi Domini tunc archiepiſcopi, ab anno MDCXXI. recitatur Officium S. Ignatii, Fundatoris Societatis Jeſu, ſub ritu duplici, ad cujus exemplum idem fit in omnibus eccleſiis regni Aragoniæ. Sed quia videtur contra declarationes hujus Sac. congregationis per Sanctiſſimum Dominum N. approbatas, & in principio Breviarii appoſitas, ſupplicatur declarari, an liceat, & liceret prædictum Officium S. Ignatii ſub ritu duplici recitari. Pro clero regni Aragonum. Sacra Rituum congregatio reſpondit, non licuiſſe, nec licere ullo ritu in caſu propoſito recitari Officium S. Ignatii. Die XI. Maii MDCXLI. Epiſcopus Oſtienſis, Cardinalis Pius, Julius Cincius ſecretarius. Tum prædictus protonotarius urget prædicti reſponſi executionem. Datum Romæ anno MDCXLI. die XXV. Maii &c.

D AUCT. J. P.

E *Ea item refertur Omiſſa primo & Auctiora.*

1118 *Ad Germaniam pertinent epiſtolæ duæ. Altera* Leopoldi archiducis data Oeniponti XI. Septembris MDCXXVIII. qua a Pontifice petit S. Ignatium Calendario inſeri cum Officio proprio. *Altera* epiſtola originalis ſereniſſimæ Claudiæ, data Oeniponti MDCXLIV. ad Eminentiſſimum Cardinalem Roſſetti, qua flagitat Officium S. Ignatii.

E Gallia deſignatur originalis libellus ſupplex Præpoſiti & canonicorum inſignis eccleſiæ collegiatæ & parochialis S. Deſiderii Avenione, quo Pontifici exponunt, quod ex fundatione ab epiſcopo approbata, teneantur ſingulis annis celebrare ſolemniter Officia SS. Ignatii & Franciſci Xaverii: ea vero Officia celebrari in dicta eccleſia iiſdem ritibus ac cæremoniis, quoad exteriorem pompam, quibus celebratur Paſcha, Pentecoſte &c. tamen ſub ritu ſemiduplici juxta rubricas. Id autem videri inconveniens. Supplicant ergo pro ritu duplici utriuſque Officii. Adſunt ſubſcriptiones Præpoſiti & canonicorum, ſed annus deeſt.

§. CVI. Officia Sancti propria.

F *Decretum de Officio Sancti in Kalendario, & Breviario recitando.*

Maximum veneratio publica S. Ignatii *cepit incrementum ex iis, quæ annis* 1644. 1646. *& 1667. circa cultum ipſius eccleſiaſticum Romæ peracta ſunt. Quæ eam vero ea ſint, docent inſtrumenta, quæ cum ſint iidemmet a nobis memoratus archivi noſtri Romani ſcrutator: ecujus chirographo ea huc tranſcribimus, nimirum* originale decretum, ut Officium S. Ignatii in Kalendario & Breviario Romano apponatur XXXI. Julii, ſub ritu ſemiduplici de præcepto; *his verbis tranſcriptum:* Supplicationibus presbyterorum Societatis Jeſu, Sedi Apoſtolicæ a pluribus annis, etiam per ſupremos reipublicæ Chriſtianæ principes, humiliter porrectis, de Officio S. Ignatii confeſſoriis, Fundatoris ejuſdem Societatis, in Kalendario, & Breviario Romano, prædicta auctoritate apponendo, a Sanctiſſimo D. N. Innocentio Papa X. ad examen ſacræ Rituum congregationis remiſſis, die XXIX. Octobris MDCXLIV. referente Eminentiſſimo & reverendiſſimo domino Aloyſio, tituli S. Laurentii in Lucina Priore presbyterorum, S. R. E. Cardinale Capponio nuncupato, cenſuit (ſi ſanctiſſimo D. N. placuerit) Officium prædictum de commuſi

A muni confeſſoria non pontificis, præter lectiones
AUCT. J. P. ſecundi Nocturni, & orationem proprias a ſe approbandas, in Kalendario, & Breviario Romano ſub ritu ſemiduplici eſſe apponendum, ab omnibus Chriſti fidelibus deinceps, quiad Horas canonicas tenentur, die XXXI. Julii, juxta ejuſdem Breviarii rubricas, ex præcepto recitandum. Quam ſacræ congregationis ſententiam ſibi relatam, Sanctitas ſua laudavit, & approbavit, & ſic, ut præponitur, fieri mandavit. P. Epiſcopus Portuenſis Card. Creſcentius. C. Paulutius Sac. congregationis Rituum ſecretarius.

Lectiones 2. Nocturni et oratio propria,

1120 *Ad ann.* 1646. *pertinet* originale Officium cum lectionibus ſecundi Nocturni & oratione propriis. *Decreti egregium ſic ſonat*: Societatis Jeſu. Cum ſacra Rituum congregatio die XXIX. Octobris MDCXLIV. per decretum a Sanctiſſimo approbatum mandaverit, Officium S. Ignatii, Fundatoris Societatis Jeſu, in Kalendario, & Breviario Romano de communi confeſſoris non pontificis præter orationem, & lectiones proprias ſecundi Nocturni, a ſe approbandas antequam Breviario inſerantur, ſub ritu ſemiduplici eſſe apponendum, & ab omnibus Chriſti fidelibus, qui
B ad Horas canonicas tenentur, die XXX. (*imo* XXXI.) Julii juxta ejuſdem Breviarii rubricas ex præcepto recitandum; ideo reviſas, & mature examinatas infraſcriptas lectiones ſecundi Nocturni, & orationem in die feſti S. Ignatii juxta rubricas Breviarii, & Miſſalis Romani reſpective, ut ſupra recitandas, Eminentiſſimi patres, ſacræ Rituum congregationi præpoſiti approbarunt, & imprimi poſſe, nec non inferi in Breviario Romano conceſſerunt. Die XXI. Aprilis MDCXLVI.

prout fuerunt Romæ an. 1646. recenſæ.

1121 *Ex fide illius, qui hæc tranſcripſit, ſubdo iſta obſervanda.* Lectiones primi Nocturni, ex Scriptura occurrente. Hic ſequuntur lectiones ſecundi Nocturni, & oratio, prout & fuerunt excuſæ Romæ MDCXLVI. & etiamnum habentur in Breviario. In lectione tamen V. manuſcripta habetur: EUMQUE Paulus tertius primo recepit. Paulo poſt: ad prædicandum Indis Evangelium S. XAVERIO (omiſſo, Franciſco.) Lectione VI. Sanctus Philippus (omiſſo Nerius,) aliique conſpexere. In exemplari excuſo MDCXLVI. Romæ, typis reverendæ Cameræ Apoſtolicæ, omnia hæc
C habentur, ut nunc in Breviario. De tertii Nocturni lectionibus nihil habetur in Ms. originali: adeoque eraot tuoc de communi confeſſoris non pont. Io exemplari impreſſo MDCXLVI. habetur: In tertio Noct. Evangelium: Sint lumbi veſtri præcincti: Homilia S. Gregorii Papæ de communi conf. non pontif. Miſſa, Os juſti: prima oratio, ut ſupra. Secreta, & poſtcomm. de communi. Poſt lectiones & orationem proprias, ſequuntur in originali hæ ſubſcriptiones: A. Cardinalis Capponius. M. Gallius ſac. Rit. congregationis ſecretarius.

Officium tabellæ Mediolanenſis, extra orationes, antiphonas,

1122 *Veniamus ad ann.* 1647. *Officium Mediolanenſe de* S. Ignatio, *tunc typis Mediolani editum, horum documentorum collector cum facultate extraxit ex archivo Romano, ubi erat duplicatum, atque huc miſit. Sequentis eſt tenoris*: Officium S. Ignatii, Fundatoris Societatis Jeſu, confeſſoris ſacerdotis, in diem 31. Auguſti translatum, non ſolemne; juſſu Eminentiſſimi & reverendiſſimi D. D. Cæſaris Cardinalis Montii, S. Mediolanenſis eccleſiæ archiepiſcopi, Kalendario Ambroſiano recens additum. Omnia de communi unius conf. ſac. præter ſequentia. ORATIO PRIMA. Deus, qui B. Ignatium confeſſorem, gloriæ tuæ propagatorem eximium Societatis Jeſu Fundatorem effeciſti; concede propitius, ut, eo intercedente, cæleſtis gloriæ tuæ participes eſſe mereamur. Per Dominum noſtrum, &c. ORATIO SECUNDA. Deus, qui glorificantes te glorificas, & in Sanctorum tuorum honoribus honoraris, concede, ut qui B. Ignatii confeſſoris tui glorioſa merita colimus, ejus pia apud te patrocinia ſentiamus. Per Dominum noſtrum &c. ANTIPHONA AD CANTIC. MAGNIF. ET BENEDICT. Quicumque glorificabit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. PSALLENDA. Regi autem ſeculorum immortali, inviſibili, ſoli Deo honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Gloria. Regi autem.

et lectiones;

1123 LECTIO III. Ignatius Loyola Cantaber, nobiliſſimis parentibus natus, pueritiam in domo paterna, adoleſcentiam in aula Ferdinandi Catholici regis tranſegit: mox miles, & dux Pompeiopolim fortiſſime defendens, murali pila, exceſſoque ab ea lapide graviter læditur. Dum curatur, lectis Sanctorum Vitis, apparente ſibi primo S. Petro, deinde beata Virgine, tremente
E cubiculo ad meliora convertitur. Minoreſſæ, poſt expiatam in Monte ferrato conſcientiam, ſacco indutus, catena cinctus, humi cubans, lacrymis, jejuniis, flagellis, vigiliis prope enectus aſpertimum ſanctimoniæ depoſuit tirocinium. Tanta inter hæc cæleſtium voluptatum abundantia, ut eam commorationem, ſuam primitivam exinde vocaret Eccleſiam. Ibi homo litterarum rudis, divina illuſtratione, librum ſcripſit Exercitiorum. Ibi delineationem Societatis Jeſu cælitus accepit, eamque poſt difficillimam Hieroſolymitanam peregrinationem, & laborioſa litterarum ſtudia Pariſiis inceptam, Romæ condidit, probante Paulo III. qui viſa Inſtituti formula, Digitum Dei ibi eſſe pronuntiavit.

propriam,

1124 Socios quaqnaverſum ad prædicandum dimiſit, interque reliquos Franciſcum Xaverium, novum Indiarum apoſtolum, in Orientem. Scholas ubique gentium ad Chriſtianæ juventutis eruditionem gratis aperuit; frequentem Sacramentorum uſum revocavit in mores. Romæ plura publica domicilia fundavit. Superos ſæpius vidit. Jeſum ſibi patrocinium illis verbis ſpondentem
F prope Urbem audivit: Ego vobis Romæ propitius ero. Miraculis multis viveus; pluribus, ac majoribus clarnit poſt mortem; cujus diem prænovit, & Apoſtolica benedictione munitus, Jeſum invocans in cælum migravit; centum amplius Societatis domibus, & omnigenarum virtutum exemplis magnis, atque admirabilibus relictis, pridie Kalen. Auguſti anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi ſexti, quiotum ipſe ſupra ſexageſimum agens, Paulus V. Beatorum albo adſcripſit, Gregorius XV. Sanctorum honoribus eoli juſſit, Innocentius X. Romano addidit Kalendario.

Indulgentia & Officium in collegio Rom. translata.

1125 *Habetur etiam in noſtris monumentis Romanis* originalis translatio indulgentiæ, & recitatio Officii S. Ignatii pro collegio Romano: *de quibus hæc notantur*: Reperitur in Regiſtro R. P. D. Bernardini Roccii, olim ſacræ Rituum congregationis ſecretarii, die XIII. Julii MDCLII. decretum tenoris infrapoſiti, videlicet: Romana. Cum PP. Societatis Jeſu eccleſiæ S. Ignatii collegii Romani de Urbe obtinuerint a Sanctiſſimo D. N. translationem indulgentiæ conceſſæ per felicis re-

cor-

A cordationis Gregorium XV. in die feſto ipſius Sancti ad Dominicam immediate ſequentem; ſupplicarunt ſacræ Rituum congregationi, quatenus dignaretur ſibi etiam impertiri licentiam recitandi ipſa die Dominica Officium ejuſdem ſancti Fundatoris Societatis, & titularis eccleſiæ, ſub ritu duplici. Et eadem ſacra congregatio benigne concedi poſſe cenſuit, ſi Sanctiſſimo Domino Noſtro placuerit. Quod decretum tunc licet ſub ſel. rec. Innocentio X. non expeditum, deinde Sanctiſſimus D. N. Alexander divina providentia Papa ſeptimus approbavit, & expediri mandavit. Die XVI. Menſis Junii MDCLV. Carolus epiſcopus Oſtien. Card. Medices. Pan^cus. Maria Phœbeus ſac. Rit. congregationis ſecretarius. *Pergamus ulterius.*

Feſtum S. Ignatii ſub ritu duplici.

5126 Originale mandatum Clementis IX. de feſto S. Ignatii celebrando ſub ritu duplici *his terminis tranſcripſit harum rerum collector*: Urbis & orbis. Sanctiſſimus Dominus Noſter Clemens nonus, ut cultum S. Ignatii, Societatis Jeſu Fundatoris, de univerſali Eccleſia adeo bene merentis, bbique terrarum augerer, mandavit, ut ejus feſtum, quod

B ſub ritu ſemiduplici ad hanc uſque diem celebratum eſt, ſub duplici celebretur. Ideoque præcipit, ut omnes tam ſeculares, quam regulares cujuſcumque ſexus, qui ad Horas canonicas tenentur, eas in poſterum ſub prædicto ritu recitent, & ſub eodem, Romano Calendario apponatur. Hac die XXVII. Septembris MDCLVII. M. epiſcopus Portuenſis Cardinalis Ginettus. Bernardus Caſalius ſac. Rit. congregationis ſecret. *Juxta hoc mandatum, fuit factum decretum* XI. *Octobris ejuſdem anni; nam in apographis noſtris Romæ collectis affirmatur, ibidem exſtare* Clementis IX. decretum de Officio S. Ignatii ſub ritu dupliei ubique in perpetuum recitando, datum VI. Octobris MDCLXVII. *Huc ſpectat ſequens P. Ignatii Pinii obſervatio*: R. A. P. N. Generalis Joannes Paulus Oliva in litteris encyclicis ad noſtros datis XV. Octob. MDCLXVII. poſtquam collatum hoc a Clemente IX. in nos beneficium narraſſet, ſubjecit: Auxit beneficium conferendi modus, quo non ad preces noſtras (quamvis ſupplicem libellum de eo obtuliſſem;) ſed ob eximia merita ſancti Patris de Eccleſia Dei, & ob ſingularem venerationem, qua ſoa Sanctitas

C ipſum colit, voluit hanc gratiam expediri.

§. CVII. Indultum peculiare circa recitationem Officii S. Ignatii; ejus olim conclavia, nunc facella domeſtica Romæ; & ſacra ibidem ipſius lipſana.

Privilegii circa recitationem Officii S. Ignatii, Aſſiſtentiæ Hiſpaniæ.

C*Lemens PP. X. R. A. P. Præpoſito Societatis Jeſu id petente, circa Officis ſanctis Patris noſtri recitationem, ſingulari Aſſiſtentiam Hiſpaniæ indulto dignatus eſt: de qua re hoc extat decretum typis editum:* Societatis Jeſu. Sanctiſſimus D. N. Clemens X. humiliter ſupplicante R. P. Joanne Paulo Oliva, Præpoſito Generali Societatis Jeſu, benigne conceſſit, ut provinciæ ejuſdem Societatis, ad Hiſpaniæ Aſſiſtentiam pertinentes, ſingulæque earumdem provinciarum, & Aſſiſtentiæ perſonæ, ſemel in hebdomada, die non impedita feſto duplici aut ſemiduplici, Miſſam, & Officium de ſancto Ignatio, Societatis Fundatore, & parente celebrare, & recitare licite, & libere valeant ſub ritu ſemiduplici, exceptis tamen Adventu, & Quadrageſima. Die V. Januarii MDCLXXIII. F. M. epiſc. Portuenſis Card. Braneatius. Bernardinus Caſalius ſac. Rit. congr. ſecr.

D AUCT. J. P.

1128 *Idem Sanctiſſimus Dominus prædictum favorem poſtea extendit ad Aſſiſtentiam Germaniæ, prout ex hoc impreſſe decreto conſtat*: Germaniæ Societatis Jeſu. Cum alias die V. Januarii MDCLXXIII. Sanctiſſimus Dominus Noſter Clemens decimus indulſerit, ut provinciæ Societatis Jeſu ad Hiſpaniæ Aſſiſtentiam pertinentes, ſingulæque earum provinciarum, & Aſſiſtentiæ perſonæ ſemel in hebdomada, die non impedita feſto duplici, aut ſemiduplici, Miſſam, & Officium de ſancto Ignatio, Societatis Jeſu Fundatore, & parente celebrare, & recitare licite, & libere valeant ſub ritu ſemiduplici, exceptis tamen Adventu, & Quadrageſima: Nunc vero eadem Sanctitas ſua, ſupplicante procuratore generali præfatæ Societatis, prædictam gratiam benigne extendendo conceſſit, ut etiam provinciæ Societatis Jeſu, ad Germaniæ Aſſiſtentiam pertinentes, ſingulæque earum provinciarum, & Aſſiſtentiæ perſonæ, Officium & Miſſam de dicto Sancto, ut ſupra, recitare, & E celebrare poſſint, & valeant. Hac die XXIX. Januarii MDCLXXVI. V. Cardinalis Carpineus. Bernardinus Caſalius ſac. Rit. congr. ſecr.

& Germaniæ conceſſum.

Conclavia Sancti, nunc ſacella inſeriori deſcripta;

1129 *Ad ſacella domeſtica, olim conclavia* S. Ignatii, *quod attinet, ut & ſacra ipſius lipſana: do, quæ de iis accepi Romæ a P. Ignatio Pinio:* S. Ignatius tria ibi habuit parva conclavia. Hæc, dum deinde diu poſt ipſius mortem ædificata fuit domus profeſſa nova, fuere ſervata, novæ fabricæ incluſa. Fuerunt etiam, neſcio quando, mutata in ſacella. In duobus illorum ſacellorum eſt altare: tertium, eſt ſacrarium. Ipſæ januæ ſunt eædem, quas S. Ignatius aperiebat & claudebat, ut januis illis inſcriptum legitur. Innocentius XI. die IX. Aprilis MDCLXXXVI. conceſſit „ Indulgentiam plenariam omnibus & ſingulis presbyteris, qui ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium in Circumciſionis Domini N. J. C., SS. Ignatii Societatis Jeſu Fundatoris, & Franciſci Xaverii, ac S. Franciſci Borgiæ, nec non Aſſumptionis B. Mariæ Virginis immaculatæ feſtis diebus, in aliqua ex capellis in domo profeſſa dictæ F Societatis de Urbe exiſtentibus, quæ olim cubicula ejuſdem S. Ignatii fuerunt, & in quibus Miſſa de Sedis Apoſtolicæ licentia celebrari poteſt, devote celebraverint, & ibi pro Chriſtianorum principum &c. „ Item„ Omnibus Chriſti fidelibus, viris dumtaxat, vere pœnitentibus & confeſſis, qui ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in una ex dictis capellis, & in prædictis feſtis diebus ſumpſerint, & ibi, ut ſupra, oraverint „. Verba ſunt Pontificis, quæ deſcripſi ex Brevi. Benedictus XIII. anno MDCCXXVII. feſto S. Joſephi, quo ibi Sacrum fecit, elargitus eſt Indulgentiam perpetuam ſeptem annorum, & totidem quarantenarum cuilibet facienti Sacrum vel communicanti in his ſacellis: ut patet ex tabella Italica ad ſacellorum ingreſſum appenſa.

ſacra ibi dem ipſius lipſana;

1130 In quarto conclavi his ſacellis proximo, inter multas Sanctorum reliquias, in primis omnium Societatis Jeſu Sanctorum ac Beatorum, etiam trium Martyrum Japonenſium, ſervatur dens S. Ignatii, Fundatoris Societatis Jeſu: para non parva de veſte ſacerdotali, qua indutus S. Ignatius ſacrificabat, & tumulatus eſt. Vide epiſtolam P. Joſephi da Fano, ſupra ad translatio-

nem

A nem ſecundam. Coloris eſt aurei (ſeu mali aurei,) nec hactenus corrupta, imo ſplendor quaſi nova. Item pars major thoracis, ſanguine verberationum conſperſi, quo ſe ſanctus Ignatius induebat, ne eruantæ guttæ in ſubucula cerocentur, Coloris eſt ſubnigri.

AUCT. J. P.

concurſus & ſuſcriptiones.

1131 Conclavia ſeu ſacella iſta S. Ignatii celebrantur frequenti concurſu ibi celebrantium. Die autem feſto S. Ignatii concurſus eſt populi Romani frequentiſſimus & perpetuus. In tabella Latina, ad ſacellorum ingreſſum appenſa, habetur inter alia:

S. Franciſcus Borgia hic deceſſit,
S. Franciſcus Saleſius hic orabat frequens.

In uno ex ſacellis, olim conclavibus S. Ignatii, prope feneſtram extat pictura, quæ exhibet S. Ignatium ſacrificantem, flammulis capiti imminentibus, & ei apparentes tres Perſonas SS. Trinitatis. Picturæ hæc addita eſt inſcriptio, ad latus proximum feneſtræ:

Hic S. Ignatius rem Divinam faciebat,
SS. Trinitatis Perſonis et
ſæpenumero apparentibus.

B Inter prædictam picturam & altare, ſeu ad latus picturæ, quod a feneſtra recedit, legitur hæc inſcriptio.

Hoc in loco ſecundum Sacrum
celebravit S. Carolus
Card. Borromeus.

In fundo altaris, ſeu contra parietem, qui altari perpendicularis eſt, habetur pictura exhibens Deiparam, cum puero Jeſu, & S. Joanne Baptiſta. Picturæ ſubjicitur hæc epigraphe:

Hic ante hanc ipſam
Deiparæ Virg. effigiem S. Ignatius
& ſacrificabat & orabat.

In altero ex prædictis ſacellis, olim conclavibus, S. Ignatii, extant ſequentes inſcriptiones:

Hic S. Ignatius Soc. Conſtitutiones
conſcribens, videt Deiparam, eas
cælitus approbantem.

Hic S. Ignatio Conſtitutiones Societatis
ſcribenti ſæpius divinæ Perſonæ
apparent, eumque miris
luminibus illuſtrant.

C Hic S. Ignatio oranti Spiritus ſanctus
ſpecie ignis ut olim Apoſtolis
apparuit.

Hic quieti ſe dabat S. Ignatius: ubi etiam
P. Jacobus Lainez II. Gen. Societatis
Feliciter expiravit.

§. CVIII. Cranium S. Ignatii in ſacrario domus profeſſæ Societatis Jeſu Romæ; an & quid apud PP. Camaldulenſes prope Tuſculum in Latio?

Cranium S. Ignatii

P. *Ignatius Pinius in Spicilegio Romano*, Habemus, *inquit*, hic in ſacrario cranium S. P. Ignatii in theca cylindrica argentea, circumligata vittis tericis rubris, ſigillatis ſex locis ſigillo præpoſiti Generalis Societatis Jeſu. Thecæ huic argenteæ inſculpta eſt hæc inſcriptio litteris majuſculis; *quæ ex Italico originali a me Latine reddita ſic ſonat*: In hoc vaſe eſt TOTUM CRANIUM capitis *In Italico eſt* TUTTA LA COCCIA della teſta) B. P. Ignatii, ibi poſitum ab admodum reverendo Patre Claudio Aquaviva, Præpoſito Generali Societatis Jeſu XXX. Julii MDCX. *Et nox pergens idem ſpicilegus*, Hanc thecam ego, *inquit*, tractavi manibus, ex eaque exſcripſi prædictam inſcriptionem. Exponitur publicæ venerationi feſto Circumciſionis, omnibus feſtis Sanctorum & Beatorum Societatis &c., in buſto argenteo. D

offervatur Romæ apud noſtros in domo profeſſa.

1133 *Veritatem porro hujus ſacri depoſiti confirmat ex libro manuſcripto Italico, cui titulus*: Inventarium omnium rerum ſacrarii domus profeſſæ Societatis Jeſu Romæ, factum a P. Joſepho da Fano, præfecto (*jubinellige* templi,) MDCIV. *Annis autem ſequentibus eidem inſtrumento addita fuiſſe ea, quæ ſacræ iſti ſupellectili acceſſerunt, habeo ex dicta collectore, ibidem notata ea affirmante, quæ ex ſermone Italico in Latinum converto*: MDCX. die XXX. Julii CAPUT N. B. Patris Ignatii poſitum in argento: Fecit (*id eſt, argenteum buſtum fieri juſſit*) domina Hortenſia Borgheſe, quod valet ſcutis DCC. *Ex his ſua huic ſacro depoſita ſtat veritas; & totius quidem craſii ſanctis Patris apud noſtros patres domus Profeſſæ Romanæ exiſtentia probatur. Quod ſi ita eſt, quidnam jam erit reliquum PP. eremitis Camaldulenſibus Tuſculanis in Latio? Rem expendamus.* E

Teſtimonium tuæ

1134 *Dicto ſpicilegii collectori operam navavit R. P. Joannes Baptiſta Toſi, Rector collegii Tuſculani S. I. per quem petiiſſe ſe ſcripſit nomine noſtro idem P. ſpicilegus* 1°. *exemplum teſtimonii authentici de reliquiis* S. P. Ignatii, *quas habent RR. PP. Camaldulenſes Tuſculani*. 2°. *An iſtæ reliquiæ ſint in primo ſtatu; vel e contrario, an paſſæ ſint ab incendio, ut fert fama. Prædictus R. P. Rector, una cum litteris, datis Tuſculi* XVII. *Decembris* 1729. *Romam miſit ſequens ſcriptum, exaratum alia manu, nempe alicujus R. Patris Camaldulenſis, niſi multum fallor, inquit idem, qui ſupra, ſpicilegii collector, quod ex Italico ſic ſonat*: Notitiæ cranii S. Ignatii Loyolæ, quod conſervatur in templo S. Romualdi patrum Camaldulenſium. Anno MDCVII. eremo PP. Camaldulenſium in ſilva Tuſculana a Pontifice Paulo V. fabricari cœpta, ipſius cognata, Franciſci Burgheſii, Papæ fratris, uxor, domina Hortenſia a ſancta Cruce, ædificavit intra eccleſiam parrum pulcherrimum quoddam ſacellum, plurimis Sanctorum reliquiis illud adornans; quas inter etiam ibi fuit cranium S. Ignatii, patribus Jeſuitis in hujuſce permutationem accipientibus caput S. Ignatii martyris, epiſcopi Antiochiæ. Quod ſacellum fuit ædificatum anno MDCXIII. ibique poſitæ reliquiæ ſupradictæ. Anno ſequente MDCXII. (*imo* 1614. *ex Bulla Pontificis inferius danda*) fuit expedita Bulla de non extrahendis dictis ſanctia reliquiis, cum conſuetis pœnis &c. F

notitia variæ

1135 At ſummo noſtro cum infortunio anno MDCXLVII. menſe Aprili, hora Matutini, inventa fuere ſupradictum ſacellum & gazophylacium reliquiarum ardere tota & conflagrare, ita ut ne reſciri quidem potuerit modus, quo id contigerit, & origo tam magni incendii. Fragmenta, & oſſa, quæ ſupermanſerunt, poſita fuere ſubter altare ejuſdem ſacelli. Verum digitus S. Antonii abbatis, & exigua quædam particula oſſis cranii S. Ignatii Loyolæ fuerunt relervata, & impoſita duobus parvis hierothecis argenteis, paulo majoris altitudinis quam unius palmi, conſervanturque in ſupradictorum PP. Camaldulenſium ſacrario. Porro anno MDCCIII. in viſitatione ge-

nc-

A nerali Tuſculana, ab illuſtriſſimo domino de Aſte, epiſcopo Hydruntioo, atque Apoſtolico viſitatore inſtituta, fuerunt viſitatæ ſupradictæ reliquiæ, cum omnibus aliis in ſacrario exiſtentibus; &, repertis teſtimoniis earum authenticis, denuo confirmatæ, ac publicæ veneration expoſitæ fuerunt: ſicut etiam fieri uſus in feſtis primæ claſſis, quando celebrat Superior. Sed aliarum reliquiarum, quarum intercidit ac petiit authentica, approbatio facta ooo fuit, quæ ſuſpenſæ fuere. Hoc contigit die XIII. Maii MDCCIII. *Ad hæc, a prædicto viſitatore Apoſtolico relictas fuiſſe ſuper tabella reliquiarum a ſe ſubſcriptarum haſce voces; quas Latine ſic reddo*, Reliquiæ S. Ignatii Loyolæ, conſiſtentes in una particula cranii ejuſdem Sancti, *teſtatur laudatus collegii Tuſculani Rector in litteris, die* XVII. *Decembris* 1729. *ad R. P. Horatium Olivieri, S. I. Italiæ Aſſiſtentem datis; addens, obſervaſſe ſe ipſanum illud valde ſpectabile referre colorem cineris; idque ſignum eſſe evidens, quod ex igne illud ſit reliquum.*

B *circa partem ſinistram crepuit;*

1136 *His non acquievit P. Ignatius Pinius; ſed poſtea iterum petiit per dictum R. P. Rectorem collegii Tuſculani* 1°. *Quis ſcripſiſſet notitias, ab ipſo miſſas,* 2°. *exemplum teſtimonii authentici, quod dicebatur fuiſſe inventum anno* MDCCIII. *ad hæc quæſita, accepiſſe ſe literas binas; alteras R. P. Rectoris; alteras domni Pauli eremitæ Camaldulenſis; quem etiam ſcripſiſſe notitias ſuperius datas, ex characteris identitate affirmat. Ceterum ex literis dicti domni eremitæ, die* XXVII. *Januarii* 1730. *e Camaldulo Tuſculano datis extrabo hæc. Significat itaque, ſe in Ms. quodam inventario ſupellectilis ſacræ, quæ in earum ſacriſtia aſſervatur, invenſſe notam & catalogum omnium ſanctarum reliquiarum eccleſiæ iſtius; atque inter illas, etiam haſce S. Ignatii, cum ipſiſſima hac inſcriptione, quæ ex Italico Latine dicit*: Una reliquia valde magna B. Ignatii Loyolæ. *Sed quia, inquit, in viſitatione Apoſtolica, hic facta* XXIII. *Maii* 1703. *ab illuſtriſſimo de Aſte, non fuit manifeſtata hujuſmodi notitia anno* 1616. *ſcripta, forte quia non lecta ab ullo ex patribus ibidem commorantibus tempore ſupradictæ viſitationis Apoſtolicæ; ideo neceſſarium*

C *fuit, inſtructionem petere a quodam ſene octogenario eremita Camaldulenſi Tuſculano, P. Simone Macevatenſi, profeſſo Montis coronæ anno* 1644. *ſimul atque conflagraverat ſacrarium reliquiarum: qui teſtatus eſt, in combuſto iſto ſacrario exſtitiſſe digitum S. Antonii abbatis, hanc S. Ignatii, & multas alias, ab incendio ſuperſtites & exemptas. An porro teſtimonium iſtius patris juridice factum fuerit, ac via notariali, fatetur ſe neſcire; ſed credit, fuiſſe ſimplicem quamdam fidem oretenus factam, ſecluſa alia forma. Atque hæc quidem ex ſatis recenti teſtificatione prædicti domni Pauli.*

quod fortaſſe aſſervari

1137 *Aliam die* III. *Junii* 1700. *ſignatam olim Roma huc miſit noſter R. P. Ignatius Diertens S. I. Aſſiſtens Germaniæ; in qua Fr. Cerbonius Bononienſis, eremita Camaldulenſis Montis coronæ, fidem fecit, ſe, dum ſacræ eremi Tuſculanæ eſſet Prior anno* 1672. *viſitaſſe ſacrarium dictæ ſacræ eremi, & in ſpecie, ſacrarum reliquiarum, imo etiam ſacrorum cinerum reliquiarum combuſtarum in ſacello aut ſacrario domnæ Hortenſiæ a ſancta Cruce; qui cineres ceſſervabantur in quibuſdam vaſis vitreis, in dicto ſacrario exiſtentibus; hos inter cineres fuiſſe aliquas partes fragmentorum reliquiarum, quæ combuſtæ non erant in dicto incendio memorati ſacelli & hueregazophylacii; eas reliquiarum partes fuiſſe involutas chartis, adſcripto nomine Sancti iſtius, cujus erant reliquiæ: atque inter alias ibi a ſe repertas fuiſſe ex cranio glorioſi patriarchæ S. Ignatii, & unum digitum S. Antonii abbatis: eas, quia erant reliquiæ adeo inſignes, curaſſe, ligari in cryſtallo, & pene ſe habuiſſe; ſeque, ſuperveniente poſtea ſcrupulo propter excommunicationem papalem Pauli PP. V. confignaſſe illas reverendo admodum patri Benedicto Macevatenſi viſitatori; deinde eas in argento ligatas fuiſſe; & aſſervari una cum aliis reliquiis authenticis in ſacriſtia dictæ eremi Tuſculanæ.*

D AUCTR J. P.

1138 *Ex papalis autem excommunicationis apographo illa extrabo*: Paulus V. ad futuram rei memoriam. Cum, ſicut nuper exponi nobis fecit dilecta in Chriſto filia, nobilis mulier, Hortenſia a S. Cruce, dilecti filii nobilis viri Francilci Burgheſii, noſtri ſecundum carnem germani fratris, coojux, ipſa pio devotionis affectu adducta, in eccleſia eremi S. Romualdi Camaldulenſis Ordinis, Tuſculanæ diœceſ. uoam capellam in honorem S. Crucis ſuis ſumptibus extrui, & ornari, ac io ea complures Sanctorum & Sanctarum reliquias collocari, E ac decenter ſervari curaverit: Nos, ne ſacræ reliquiæ hujuſmodi progreſſu temporis inde amoveri, & extrahi contingat, providere volentes, ſupplicationibus, ejuſdem Hortenſiæ nomioe, nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, oe de cetero quiſquam quavis auctoritate fungens, reliquias prædictas aut aliquam earum partem quovis prætextu aut quæſito colore, cauſa, ratione, aut occaſione e dicta capella extrahere aut aſportare, vel, ut extrahantur aut aſportentur, permittere, ſub excommunicationis latæ ſententiæ incurrenda pœna audeat ſeu præſumat, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium interdicimus & prohibemus. Non oſtantibus &c. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris, die XX. Februarii MDCXIV. pontificatus noſtri anno nono. S. Cobellutius.

inter alia ſacra ſupellectilia

hæc

1139 *Exſtat a tergo hujus prædicti apographi ſequens teſtimonium, de ejuſdem apographi veritate*: Nos infraſcripti teſtamur, quod deſcripſerimus prædictum Breve, in tabula marmorea inſcriptum, & collocatum in ingreſſu dictæ capellæ S. Crucis. Item teſtamur, nos vidiſſe inventarium ſeu catalogum reliquiarum, quæ in F prædicta capella conſervantur, ſcriptum in pergameno, atque inter cetera nomina contineri hæc verba: DE CAPITA PARS NOTABILIS SCILICET CRANIUM S. IGNATII FUNDATORIS SOCIETATIS JESU; die III. Junii MDCC. Ignatius Diertins, Aſſiſtens Germaniæ Societatis Jeſu. Jacobus de la Fontaine, Societatis Jeſu presbyter. Philippus Amyot d'Inville, Societatis Jeſu presbyter.

apud PP. Camaldulenſes prope Tuſculum.

1140 *Falſa imprimis ſunt, quæ de prima origine cranii hujus ad PP. Camaldulenſes prope Tuſculum delati dicebantur ſuperius num.* 1134. *Nam laudatus ſpicilegus ſic ſcribit*: Habemus hic in ſacrario domus profeſſæ, ex parte CAPUT S. IGNATII MARTYRIS EPISCOPI ANTIOCHENI, illudque publicæ veoerationi exponimus 1. Februarii, cum Officio & Miſſa ritu duplici: ſed id non aceepimus circa annum MDCVII. nec pro cranio S. Ignatii de Loyola, nec a domina Hortenſia ſanctæ Crueis, aut alio Romæ: verum jam ab anoo MDXCVIII. aut paulo poſt, ſine ulla commutatione cum aliis reliquiis, a domina Maria Manriquez de Pernſtain, vidua domini Wratislai de Pernſtain, cancellarii Bohemiæ, quæ illud anno MDLXXII. XIV. Junii per maritum ſuum obtinuerat ab archiepiſcopo Pragenſi, & abbate Oſſecenſi; ac VIII. Aprilis MDXCVIII. tradi-

Falſa eſt prima origo, qua diſtur crania ceſſe dicta tum.

dit

AUCT. J. P.

A dit patri Melchiori Trivinio, rectori collegii Pragenſis, ut illud R. A. Patri noſtro conſignaret curaret pro eccleſia domus profeſſæ noſtræ Romanæ. Probantur hæc ex teſtimoniis archiepiſcopi Pragenſis, & epiſcopi Cremonenſis, Pragæ datis. Excerpo paucula:

Nos Antonius .. archiepiſcopus Pragenſis .. Notum facimus .. univerſis, nos cum R. patre D. Balthazaro abbate Oſſecenſe diligenter revidiſſe Sanctorum reliquias a prima fundatione ejus monaſterii ibidem continue in maxima veneratione habitas, .. & ex illis ad devotam inſtantiam illuſtris & magnifici domini D. Wratislai a Pernſtain, S. C. majeſtatis camerarii, & regni Boemiæ ſupremi cancellarii &c., qua nos nomine illuſtris dominæ D. Mariæ Manricæ &c. dilectiſſimæ conthoralis ſuæ requiſivit, dono dediſſe & obtuliſſe imaginem capitis laminæ deauratæ, in qua S. Ignatii, Antiochenæ eccleſiæ poſt divum Petrum Apoſtolum, tertii epiſcopi & maryris .. capitis fruſtum .. incluſum eſt. .. In cujus feſtivitate hæ ſanctæ Reliquiæ ſemper ad altare majus in monaſterio Offecenſe expoſitæ fuerunt .. Datum Pragæ .. die XV. menſis Junii
B anno a Chriſto nato MDLXXII.

Cæſar Specianus .. epiſcopus Cremonenſis .. ac S. D. N. Clementis PP. VIII. ad S. Cæſaream majeſtatem .. Nuntius .. Noveritis, quod hodie illuſtriſſima domina D. Maria Manriquez de Perneſtain, relicta vidua quondam illuſtriſſimi domini Wratislai de Perneſtain .., medio juramento, tactis ſacris Scripturis præſtito, retulerit, le dono dediſſe reverendo in Chriſto patri Melchiori Trivinio, Societatis Jeſu presbytero, & collegii Pragenſis ejuſdem Societatis rectori, caput ſancti Ignatii in argento conditum, ad hoc, ut illud reverendiſſimo Patri dictæ Societatis Generali, pro eccleſia domus profeſſæ ejuſdem Societatis de Urbe .. conſignari curaret, idemque caput illud ipſum eſſe, quod nos non ita pridem .. in ejuſdem illuſtriſſimæ dominæ capella .. viſitavimus, & poſt diligentem deluper factam inquiſitionem approbavimus. Quod ut ita eſſe ubique conſtet, & ab omnibus Chriſti fidelibus dictum ſanctum caput in debita veneratione & honore habeatur, &c. Datum Pragæ .. die VIII. menſis Aprilis MDXCVIII.
C &c. *Hæc ſpicilegium: e quibus plane ſequitur, ut cranium* S. Ignatii *fundatoris noſtri, aut ejuſdem cranii pars via permutationis ad PP. Camalduleuſes prope Tuſculum aon pervenerit.*

Alia quædã circa illud ſacrum prægnas expendũtur.

1141 *Aliud fundamentum pro iſtius apud ipſos lipſanı poſſeſſione, eſt inſcriptio illuſtriſſimi viſitatoris Apoſtolici, de qua dicebam; ſed miror, inquit dicti Spicilegii auctor,* quod teſtimonium authenticum de reliquiis S. P. Ignatii, quod aſſeritur iovenium MDCCIII. non fuerit communicatum: cum illud diſerte flagitarim. *Præſens autem controverſiæ patrocinari non poteſt decretum Pauli PP.V. ſupra allatum; quia nullus in eo determinate Sanctus exprimitur. Ad hæc, lipſanum illud ſacrum nunc vocatur* cranium; *aunc* una reliquia valde magna B. Ignatii Loynlæ; *nunc* ex cranio; *ſicut ex dictis patet; nunc* de capite pars notabilis ſcilicet cranium S. Ignatii, Fundatoris Societatis Jeſu; *prout ibidem videre eſt: at quo pacto intelligi poteſt, quod* cranium *noſtri Sanctis totum, vel maxima ejuſdem* cranii *pars, vel ſaltem pars notabilis aato incendium ſacrarii Camalduleuſis prope Tuſculum, aut poſt illud, apud iſtos PP. Camalduleaſes umquam fuerit; cum illud* cranium totum *exſtiterit apud nos Romæ, probe ſigillatum, & jam tum ab aano* 1610. *a R. A. P. N. Claudio Aquaviva, Præpoſito Generali Societatis Jeſu, vaſi impoſitum; hodieque ibidem exſtet, uti dixi ſupra, ex teſtimonio illius, qui thecam tractavit manibus &c.; atque adeo quomodo ſubſiſtunt, quæ occaſione hujus pignoris ſacri apud Camalduleuſes, ut volunt, Tuſculanos, de eorum ſacrarii incendio, quod contigerit anno* 1647. *ſuperius dicebamur?* D

1142 *Quæ tametſi ſint hujuſmodi, ut ſuſpicionem mihi moveant, an depoſitum illud ſacrum, quod apud prædictos patres ſub nomine* S. Ignatii Loyolæ *publicæ veneratiani exponitur, ac pro tali habetur, forte non ſit cujuſdam alterius Sancti; quia tamen alia via, quam ea, quæ ſuperius rejecta eſt, pars aliqua, vel iſtius* cranii, *vel alterius oſſis* S. P. N. Ignatii *illuc fortaſſis aliunde pervenire potuit; per me non ſtabit, quo minus pium illud pignus, quod bona fide poſſidere ſe cenſent iſti religioſi patres, poſſidere pergant, ac piæ aliorum veneratiani colendum porrigere, eo utique ſemper religionis fructu, ut Deus in* S. Ignatio *noſtro ibidem loci ſinguli quadam ac ſtabili mentis affectione honoretur.* E

quod tamen reliquatur in ſua poſſeſſione.

§. CIX. Alia ſacra lipſana Romæ, in Hiſpania, Gallia, Coloniæ Agrippinæ.

PRoſequam, relicta Roma, ſacras alibi luſtremus reliquias S. Ignatii, *paucula circa Romanas reſidua præmitto. P. Daniel Papebrochius in ſua Mora, uti eam vocat, Romana Ms. inter ea, quæ ſub finem anni* 1660. *notavit circa noſtrum tirocinium ibidem ad S. Andreæ, meminit de duobus quadratis reliquiariis,* in quorum uno S. P. N. Ignatii diſciplina erat, noſtris Belgicis ſimillima, ſed manubrio grandiori: in altera, ſcripta ejus manu epiſtola, & induſii fruſtum. *Ceterum via quidquam amplius Romæ jam ſupereſſe eViri ſanctis veſtibus, alio usquam jam dudum venerationis ergo tranſmiſſis, conſtat e teſtimonio noſtri Joannis Baptiſtæ Vanaes apud Rhò in ineptia ſeptima num.* 26. *ubi Idibus Januarii anno* 1643. *Romæ fidem facit, ſe veſtes omnes, quæ ex illis, quibus olim uſus fuit* S. P. N. Ignatius, F ad nos, *aut*, pervenerunt, in hac domo profeſſa Romana ab uſque anno XCVI. luperioris ſeculi, ſæpius vidiſſe, ac tractaſſe: ab iſtis vero proximis XX. habuiſſe ſub *ſua* cuſtodia .. Jam vero vix ex illis quidquam domi ſupereſſe *addit*; cum alio venerationis gratia, ut Sancti reliquiæ, afportatæ fuerint. Dimidia tantum caſula, unuſque mihi ſuperfuit lineus thorax; *de cujus notione & uſu ſupra dixi num.* 1130. *in fine.*

Alia Sanctõ in Urbe relicta quæ,

1144 *Litteras patentes* S. Ignatii, *quibus P. Franciſcum Borgiam facit commiſſarium generalem in Hiſpaniis & Indiis, produxi ſuperius* §. 81. *num.* 837. *ex earum apographo; in quo inſuper notatur, quod earum originale a noſtra R. A. Patre Generali datum fuerit P. Petro Hieronymo Cordova Romæ menſe Martio* 1665. *ut illud offerretur domino marchioni de Alcanices, & Oropeſa, heredi domus Loyolanæ. Epiſtolæ vero* S. Ignatii *ad P. Natalem commiſſarium in Hiſpania & Luſitania, Romæ* VII. *Januarii* 1554. *ſignata, originale exemplar a Patre noſtro Joanne Paulo Oliva datum fuit prædicto P. Petro Hieronymo Cordova, provinciæ Caſtellanæ præſidi, die* XXIX. *Decembris* 1665. *ex fide monumentorum noſtrorum*

item in Hiſpania,

Ro

A *Romanorum.*

Loyola præſertim; uti & alibi;

1145 *Sed ſingularem proſus honorem apud Hiſpanos meritò ſibi vendicat* S. Ignatii *digitus, qui Loyolæ aſſervatur: de quo plura referam poſt Vitam Sancti a Ribadeneira editam, in Gloria ipſius poſthuma ex loco natali. De ſpoluca Mauroſana, aliiſque locis in iſtius nominis oppido aut prope illud,* S. Ignatii *cauſa in veneratione habitis, conſule Gloriam ipſius poſthumam ex commoratione Mauroſana. Superius §. 63. a num. 690. dictam fuiſſe de imagine Deiparæ Virginis, quæ a* S. Ignatio *donata P. Arozio, poſtea tranſiit ad patres noſtros Cæſarauguſtanos. Apud Bartolam lib. 1. n. 28. occaſione rerum a Sancto Barcinone geſtarum agitur de ejus cilicio, quod multos, prout additur, ægrotos ibidem ſanavit.*

In Gallia

1146 *Noſter P. Balduinus Willot in epiſtola ad P. Heribertum Roſweydum, quam dabat Montibus die* XXII. *Aprilis anno* 1623. Audiviſtiſne, *inquit,* R. P. Generalem noſtrum miſiſſe Regi Franciæ digitum S. Ignatii; qui Toloſæ templum Societati ædificat, & S. Ignatio dedicatum voluit? *Accepi Romæ ex archivo Societatis apographum originalis*

B *approbationis reliquiarum quarumdam* S. Ignatii, *factam Augi (vulgo Eu) in Normannia, una cum narratione celebritatis, qua ibidem fuerunt delatæ ad templum Societatis Jeſu, die* XXX. *Junii* 1626. *Ex inſtrumento hæc ſuper re confecto, hæc contrabo: Nicolaus Loci S. Stephani (Gallice* de la Place de de ſainct Eſtienne) *abbatiæ Dominæ noſtræ Augenſis abbas, Ordinis S. Auguſtini, diœceſis Rotomagenſis, a conſiliis & eleemoſynis reginæ matri regis, vicarius generalis illuſtriſſimi ac reverendiſſimi Franciſci, archiepiſcopi Rotomagenſis, Normanniæ primatis, expoſuit, quomodo a Rectore aliiſque patribus collegii Augenſis ſibi fueris exhibitum, quod antea deputaſſent P. Chriſtophorum le Jeau procuratorem, ut a prædicto epiſcopo peteret approbationem reliquiarum* S. Ignatii, *Fundatoris Societatis Jeſu, quas reverendiſſimus P. Mutius Vitelleſcus, Generalis ejuſdem Societatis, miſerat celſiſſimæ principi dominæ Catharinæ de Cleves, duci Gaiſiæ viduæ, Comiti Augenſi, & quas ipſa conſignarat reverendo patri Pelletier, abbati abbatiæ Fulcardimontenſis (Gallice* de Foucarmont,) *ut exiguo poſt tempore illas deferret ad templum, quod novum ædificari*

C *juſſerat collegio Augenſi: ne quis deinde in dubium revocare poſſet translationem dictarum reliquiarum, eaque ut publica veneratione affici poſſent.*

Solenni cum approbatione.

1147 *Quod archiepiſcopus Rotomagenſis rei totius cognitionem ſibi commiſerit, usi & reliquiarum approbationem, ut excipiantur eo honore ac reverentia, quæ tanti Sancti memoria debentur. Itaque ſe hodie* XXX. *Julii* 1626. *convocaſſe clerum quatuor parœciarum, & PP. Capuccinos ad templum prædictæ abbatiæ divæ Virginis Augenſis: in quam cum etiam patres Societatis Jeſu ia corpore, quod vocant, veniſſent indutí ſuperpelliceis & deducti a P. Rectore, qui geſtabat vexillum S. Ignatii & S. Franciſci Xaverii, una cum tota gymnaſio ſuo, hora circiter octava vel decima matutina, ſe cum canonicis Regularibus ejuſdem abbatiæ univerſoque clero, ex eodem templo proceſſionaliter obviam roſſe dictis reliquiis, uſque ad medium ſuburbii de Mathomeſnil iſtius urbis Augenſis; ubi dictas reliquias decore, quem ibi expoſui, cum apparatu ac comitatu, uti & hierotheca cryſtallina, cui erant incluſa, ornatu depoſitas, ac decore tectas, deinde vero a Natale Comitere, Loci-Dei (Gallice* Lieudieu,) *abbatiæ abbate, Ordinis Ciſtercienſis, detectas fuiſſe ſignificat, fruſtum nempe oſſis, quod videtur eſſe ex parte extrema la-*

teris; ad confirmandum hujus ſacri pignoris veritatem, datam ſibi fuiſſe reſcriptum dicti patris Generalis, die XVIII. *Decembris* 1625. *Romæ ſigillatum, ſimul cum literis ab ipſa Italice exaratis ad dictam dominam Ducilſam, & die* XXIX. *Novembris anni* 1625. *prædicti notatis: quibus publice, alta voce, ac verbatim per decanum Augenſem legi juſſis ac lectis, teſtatur, ſe dictas reliquias accepiſſe è manu dicti domini abbatis Loci-Dei, & exciuiſſe populum, ut honorem ac reverentiam illis deferret, ſecundum conſuetudinem & uſum matris noſtræ ſanctæ Eccleſiæ; ſeque, poſtquam eas cum omni clero ac populo veneratus eſſet, ac ſuis manibus illas tenuiſſet, ſuccepiſſe cantare hymnum* Te Deum, *& eodem ordine, quo venerat, ad dictam urbem rediſſe, dictaſque reliquias detuliſſe ad templum noſtri collegii, de quo ſupra, atque depoſuiſſe in manibus dicti P. Rectoris, ac permiſiſſe, ut exponerentur publicæ veneration, ut veriſſimæ* S. Ignatii Loyolæ *reliquiæ.*

Varia eadem ſuos

1148 *De thelauro ſacro patrum Societatis Jeſu Coloniæ agens Ægidius Gelenius in libro ſuo de Coloniæ Agrippinenſis magnitudine lib. 3. ſyntagmate 46. §. 3. num. 11. Fundatoris noſtri reliquias hoc*

E *ordine receuſet:* Prima, eaque nobiliſſima eſt TOGA ſancti Viri integra, ſi unam demas manicam, quæ cum primum allata eſt, pietatis & veneration is gratia inter ſocios diviſa eſt; ſi item demas limbum interiorem, qui collum proxime ambivit, quem ſereniſſimus Wilhelmus Bavariæ dux.. impetravit, cum in antiquo collegio annn... diverſaretur Coloniæ; tantus exinde collegii benefactor, ut in numerum fundatorum venire poſſit. Porro de toga prædicta Coloniam allata ſupereſt teſtimonium manu h. m. P. Leonardi Keſſelii, primi rectoris collegii Colonienſis, exaratum hiſce verbis: Anno MDLIII. in Novembri Rev. in Chriſto P. Bernardus Oliverius attulit nobis Roma tunicam P. Ignatii de Loyola ſanctæ memoriæ, primi Præpoſiti Generalis Societatis Jeſu, & ejuſdem Societatis Fundatoris. Una abſciſſa eſt manica ex quorumdam patrum devotione, & diviſa in multas partes die SS. Martyrum Fabiani & Sebaſtiani anni MDLXVI. Leonardus Keſſelius „.

Coloniæ adſcripta:

1149 Eadem toga nuper argenteæ exquiſitæ ar-

F tis ciſtæ ſericoque rubenti incluſa eſt, quæ religioſe in ara S. Ignatii ſervatur. Reliqua de Sancto eodem lipſana ſunt pars interulæ cum cineribus, capſulæ gemmis exornatæ incluſa. Ohex cubiculi, & particula ex plumbea ciſta, in qua S. corpus quievit. Hæc R. P. Joannes Zieglerus Roma rediens Coloniam attulit. Sed rurſum nobiliſſimæ reliquiæ S. ſunt quaterna chirographa S. Ignatii, quorum bina incluſa thecis inauratis continuo per urbem circumferuntur ad parturientes feminas, quarum in ea neceſſitate tam frequens eſt patronus, ut dies XXXI. Julii pene in feſtum Ignatii ſacrum abierit tacito uſu eorum, qui beneficii in ſe collati memoriam non depoſuerunt. Harum reliquiarum, videlicet S. Ignatii, quædam ſtatuæ argenteæ includuntur.

vitia quæ nonnulla obſervantur.

1150 *Obſervo* 1°. *In Mſs. qua ad nos de* S. Ignatio *Colonia fuere miſſa, argui falſitatis id, quod referebat ſupra Gelenius de abſciſſa una manica; ſed*

dorum eſt, Gelenio impunare falſitatem in re, quam adeo perſpicuo, diſerto, ac gravi teſtimonio roborat. 2°. *Ad quatuor autographa, de quibus ſupra Gelenius, quod attinet; invenio in citatis Mſs. idem docere hiſtoriam & annuas literas collegii; at non niſi duo anno* 1729. *reperta eſſe.* 3°. *Ibidem aſſe..matur,*

A *tur, PP. Cartuſianos Colonienſes integrum exemplar litterarum ſancti Patris noſtri habere.*
AUCT. J. P.

§. CX. Sacra lipſana in Germania, ac Belgio,

Pileolus Monachii, uti & Auguſtæ Vindelicorum,

Monachii apud FF. Minores aſſervatur pileolus S. Ignatii; *prout conſtat è teſtimonio inde huc miſſo, quod ſic ſonat:* In conventu Fratrum Minorum, Ordinis S. Franciſci Reform. Monachii Bavariæ conſervatur capitegium S. Ignatii de Loyola, Fundatoris inclytæ Societatis Jeſu, quod, uti traditio archivalis dictæ provinciæ FF. Minorum exhibet, a SS. D. N. Paulo V. ſummo Pontifice, illuſtriſſimo domino Julio Cæſari Grivellio, baroni de Gudo, ſereniſſimi Ducis Guilhelmi, uti & poſtea ſereniſſimi Electoris Maximiliani camerario, ac præfecto in Tolz, donatum fuit, dum dictus dominus haro legationem apud Sedem Apoſtolicam, a ſereniſſima domo Bavarica ſibi commiſſa, ſungebatur: qui poſtea circa annum MDCXXIV. quo conventus FF. Minorum
B Tolzii erigebatur, prædictum capitegium iiſdem Fratribus dono dedit; unde Monachium translatum, ibique in magna veneratione adhuc, uſque ad hodiernum diem, innumeris ægrotis, præſertim infantibus, catalepſi ſeu phreneſi laborantibus, imo etiam adultis, dolore capitis affectis, devote applicatur cum ingenti fructu, ita quidem, ut fere ſemper, præſertim circa infantes phreneticos, experientia habeatur, quod poſt applicationem hujus ſanctuarii, vel ſtatim, vel paulo poſt ab infirmitate curentur, aut ſuavi & leni morte ad meliorem vitam tranſcribantur. *P. Papebrochius noſter in ſuo Itinere Romano Mſs. ſupellectili templi noſtri Auguſtani quadratum accenſet pileolum, quo uſus fuit* S. Ignatius. *Nunc in Belgium perveniamus.*

in collegio S. J. Lovanienſi eſt chirographum ſ. Ignatii, in doſſo item, cum teſtimonio

1152 *Lovanii apud noſtros, in cubiculo R. P. Rectoris ſervatur induſium ſeu interula linea* S. Ignatii, *ſecundum ea, quæ lego in apographis documentorum collegii Lovanienſis, a P. Ignatio Pinio anno 1727. mecum communicatis: quæ etiam teſtantur, ibidem ſervari literas patentes, manu propria a* S. Ignatio *ſubſcriptas Romæ Idibus Januarii anno 1550. Eas tibi iſtius chirographi effigies ari inciſum.*
C

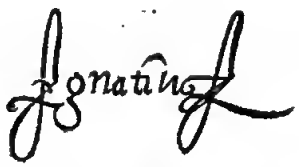

De interula illa linea & literis patentibus (de quibus diſerte meminit Hiſtoria Mſ. collegii Lovanienſis Societatis Jeſu jam ab anno 1556. ibi folio verſo:) exſtat ibidem in membrana teſtimonium R. P. Oliverii Manarei, per Belgicam viſitatoris, datum Lovanii XVIII. Novembris 1602. Sic habet: Oliverius Manareus, Societatis Jeſu per Belgicam viſitator, omnibus hæc viſuris, lecturis pariter, & audituris ſalutem in Domino. Cum certitudo rerum ſacrarum multum habeat momenti ad augendam erga eas fidelium veneration- D nem, ac devotionem; cumque lapſu temporum obſcurari pleraque omnia & dubia reddi videamus, quæ prius erant clariſſima atque certiſſima; viſum eſt, certa aliqua teſtificatione efficere, ut opportuno remedio uno eodemque & oblivioni occurratur, & devotionis affectui conſulatur.

parvis Oliverii Manarei

1153 Quare cum compertum nobis ſit, in Lovanienſi Societatis noſtræ collegio aſſervari lineam interulam B. P. N. Ignatii de Loyola, Societatis noſtræ poſt Deum primi parentis, quam bonæ memoriæ R. P. Bernardus Oliverius, primus hujus Belgicæ provinciæ deſignatus Provincialis præpoſitus, in Belgium Roma veniens ſecum obſervantiæ & venerationis ergo olim attulerat, & in qua Deo devotæ perſonæ filo hyſſino rubro ipſius B. P. noſtri nomen acu pinxerant: operæ pretium putavi ad ſoturam apud poſteros rei memoriam, & ad devotionis augmentum, hiſce litteris publicum ejus rei fidem facere, & atteſtari, hanc eſſe interulam illam, quam, quod B. P. N. Ignatium ea uſum ſciret, ſupradictus Rev. P. Bernardus Oliverius, venerationis E ſtudio ſecum Roma diſcedens in Belgicam tranſtulit.

quo fidem facit de ſuperius quæ ſub verſione.

1154 Harum item tenore atteſtamur, litteras illas patentes, quæ in eadem collegio aſſervantur, datas Romæ Idibus Januarii MDL. ſignatas IGNATIUS, eſſe ab eodem R. P. noſtro manu propria ſubſcriptas .. In harum rerum fidem hiſce manu noſtra ſubſcripſimus ... Datum Lovanii XVIII. Novembris anno MDCII. Infra habetur: Oliverius Manareus, qui ſupra, teſtor, me noviſſe memoratum patrem Bernardum Oliverium, rectorem collegii Romani, tempore B. Patris noſtri Ignatii, illique fuiſſe ob virtutem valde carum, ut illi merito ſit credendum de ſupradicta interula. Cætera teſtor nomine proprio.

Reliquiæ ſanguinis eidem in templo aſſervatur, primo fuere Gandavi,

1155 *Lovanii in templo Societatis Jeſu colitur pars oſſis* S. Ignatii, *ejuſque cineres, de quibus hæc teſtimonia authentica ſervare in cubiculo R. P. Rectoris ibidem, lego in apographis ſupra citatis. Ex illis autem excerpo ſequentia:* Ego infraſcriptus Societatis Jeſu ſacerdos in fide ſacerdotii affirmo & teſtor, a P. Jacobo Raſſengbiem, Societatis ejuſdem ſacerdote, fuiſſe religioſe aſſervatum aliquod reliquiarium; cujus forma & magnitudo hic in margine expreſſa eſt .. Inſuper audiviſſe me, dictum patrem Jacobum de Raſſenghiem affirmantem, quod ſupra deſcriptum reliquiarium accepiſſet a ſuo nepote, excellentiſſimo principe de Mſmmines, affirmante, ſibi illud Romæ pro ſingulari munere datum fuiſſe a P. Generali Societatis Jeſu Mutio Vitelleſco. In quorum fidem hiſce ſubſcripſi manu mea Gandavi XXVIII. Decembris MDCLXII. Melchior van Delft. F

ab illuſtriſſimo Auctore

1156 *Sequitur ibidem teſtimonium Rectoris collegii Societatis Jeſu Gandenſis, in quo fidem facit, ſe* accepiſſe ſupra memoratum reliquiarium, relictum a P. Jacobo de Raſſenghiem ſupradicto, cum XXVII. Decemb. MDCLXII. moreretur in dicto noſtro collegio Gandenſi, & P. Melchiorem van Delft in manibus, *ait*, meis verbaliter depoſuiſſe eadem, quæ ſupra ſcripto teſtatus eſt. Actum in collegio Gandenſi, & ſignatum manu noſtra, & officii noſtri ſigillo munitum die XXVIII. Decembris MDCLXII. *Et ſubſcribitur*: G. Heſius, *quantum aſſequi licet ex nomine, non ſatis clare expreſſo; & colligitur ex ſequentibus. Facie verſa habetur teſti-*

A *teſtimonium illuſtriſſimi Antverpienſis, quo approbat reliquias*, datum Antverpiæ.. die XXVII. Sept. MDCLXIII, Fr. Ambroſius epiſc. Antverp.

deinde ab illuſtriſſimo Mechlinienſi approbatio, & ab uno e noſtris templo Lovanienſi dat.

1157 *Hæc ita confirmat & extendit illuſtriſſimus Mechlinienſis:* Cum a P. Guilielmo Heſio, Soc. Jeſu presbytero, exhibitæ eſſent quædam reliquiæ S. P. Ignatii, Fundatoris dictæ Societatis.. & inſuper eſſent nobis oſtenſa teſtimonia ſufficientia & ſignata, atque etiam literæ.. epiſcopi Antverpienſis dictarum reliquiarum approbativæ... Nos quoque.. eaſdem S. Ignatii reliquias, ut in diœceſi etiam noſtra ad venerationem publicam exponi poſſint, tenore præſentium approbamus & confirmamus. Et inſuper ad majorem Dei per S. Ignatium gloriam, & fidelium devotionem promovendam, omnibus, qui feſto S. Ignatii die, & omnibus per octavam, dictas ejus reliquias ibi, ubi expoſitæ, erunt, pie venerati fuerint, quoties id fecerint XL. dierum indulgentiam gratioſe in Domino elargimur. Datum Mechliniæ.. die VI.

B Octobris MDCLXIII. Andreas archiep. Mechlinienſis. *Hæſce denique reliquias* cum prona facultate R. P. Franciſci de Cleyn, prnvinciæ Flandrobelgicæ Societatis Jeſu Præpoſiti Provincialis *applicas* templo novo collegii Societatis Jeſu Lovanii, *ibidem exponendas ad cultum publicum & perpetuum*, nec alio ſine mandato Præpoſiti Provincialis pro tempore exiſtentis, ad rerum exigentiam transferendum; *& ſubſcribitur* Julii die XXIII. MDCLXIV. Guilielmus Heſius S. I.

Reliquiæ Bruxellas ex Hiſpania.

1158 *Bruxellas delatam fuiſſe ex Hiſpania partem ſacci, quo indutus ſanctus Pater pœnitentiam agebat, liquet ex authentico teſtimonio noſtri collegii Bruxellenſis; in quo inter alia, a me inde deſumpta, infraſcriptus Societatis Jeſu ſacerdos ſic loquitur*: Aſſero atque affirmo R. P. Petrum de Ribadeneyra, Societatis Jeſu ſacerdotem, mihi Matriti in Hiſpania (dum peractis iſthic negotiis, in Belgium iter pararem menſe Septembri MDXCV.) dediſſe partem ſacci, quo B. P. N. Ignatius de Loyola.. indutus, pœnitentiam agebat: qui, recedente prædicto R. P. N. ex Hiſpania, Barcinone relictus, atque ſterquilinio mulorum injectus, ibique multo tempore neglectus jacens, tantum abC fuit, ut computreſceret, ut etiam integer permanſerit. Unde tandem erutus, atque a ſordibus elutus, & ex arbore ſiccandus ſuſpenſus, & in partes deinde conſciſſus, variiſque ſuit diſtributus. Ex ea autem parte, quæ prædicto P. de Ribadeneyra data fuit, idem pater recedenti mihi.. chariſſimi pignoris partem.. dono dedit: quam ego mecum in Belgium deferens, collegio Societatis Jeſu Bruxellæ dedi. Et quoniam prædicta omnia ita ex ore prædicti patris Ribadeneyra accepi, atque in rei veritate ita ſe habent, in prædictorum omnium & ſingulorum fidem ita ſe habentium, præſens hoc teſtimonium manu propria ſcripſi & ſubſignavi.. Datum Bruxellæ x. Februarii MDCIV. Jacobus de Zeelandre.

& ex Urbe delatæ quas inter velo quem candela,

1159 *Aliud præterea ſacrum depoſitum Bruxellas Roma detulit ſpectatæ celebritatis pater e Societate noſtra. Rem intellige ex authentico noſtri collegii Bruxellenſis teſtimonio, quod, quia breve eſt, totum huc tranſcribo*: Franciſcus Coſterus, Societatis Jeſu presbyter & doctor theologus, has viſuris ſeu lecturis ſalutem in Domino. Cum nulla re alia poſteritati melius conſulatur, quam ut rerum geſtarum, & ut actæ in veritate ſunt, teſtimonia relinquantur; Hinc eſt, quod pro vero, certo atque indubitato aſſero, me anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto, Roma Coloniam, inde Bruxellam detuliſſe, ibique D AUGT. domui ſeu reſidentiæ Societatis dediſſe reliquum J. P. candelulæ omnium gratiarum, qua B. P. N. Ignatius de Loyola moriens animam Deo reddidit. Quod ut poſteritati conſtet, haſce manu aliena fideliter ſcriptas, in fidem & teſtimonium præmiſſorum, propria manu ſubſcripſi & ſubſignavi, atque ſigillo Societatis noſtræ conſueto muniri curavi. Datum Bruxellæ XXVII. Maii, anni MDCL. Franciſcus Coſterus Societatis Jeſu ſacerdos. *Reliquum porro illud dictæ candelulæ in veneratione ibidem permanſit apud noſtros, ad ſolatium usque eorum, quibus e vita migrare ibidem loci contingeret, incluſum candelabro, media ſui parte vitreo ac pellucido, ut extrinſecus venerabile hoc monumentum videri queat. Quid plura? Rem ipſam exhibeo ſcalpro expreſſam, ſecundum delineationem inde huc miſſam, quæ tamen ad minorem formam contracta* E *eſt hoc, quo cernis modo:*

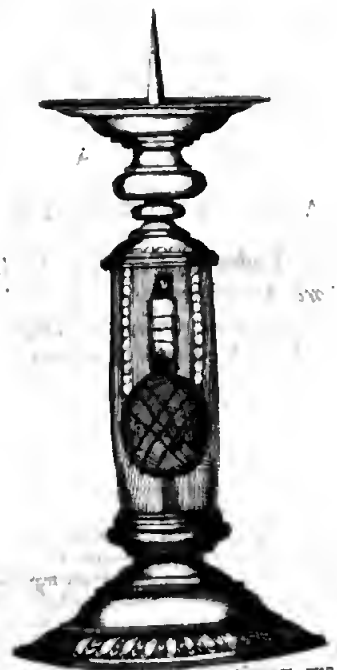

D Reliquum candelæ [illegible] gratiarum, qua B P N IGNATIVS DE LOYOLA, moriens, animam DEO reddidit. Et quam P. Franciſcus Coſterus, Roma Coloniæ allatam, Anno 1565.

cujus uſus &c. deſcribitur.

1160 *Porro de candelabri ornatu atque uſu hæc accepi*: Candelabrum ipſum quoad ſupremam & infimam partem eſt ex argento deaurato: media pars eſt ex cryſtallo, cui reliquum candelæ impoſitum eſt. Candela vero filo aureo obducta, affixa eſt panno ſerico albi & rubri coloris auro intertexto, ac variis ornato margaritis. Ex adverſa parte candelæ, eidem panno ſerico appoſita eſt hæc inſcriptio in pergameno: RELIQUUM CANDELÆ &c. Infima pars candelæ colore viridi obducta eſt. Hoc candelabrum aſſervatur in infirmaria collegii Bruxellenſis: illi imponitur cereus benedictus, ſi quis periculoſe ægrotet, atque ita candelabrum a ſacerdote adminiſtrante Sacramentum extremæ Unctionis traditur in

manum infirmi, qui illud manu tenet, ſi quidem per vires poſſit. Idem fit, quando in extremo agone agit animam.

AUCT. J. P.

De domo Profeſſa Antverpienſi, collegio Rutamundenſi,

1161 *Domus noſtra profeſſa Antverpienſis, ſacrarum reliquiarum dives, tres habet de ſancto Patre noſtro particulas, legitime approbatas ac publica veneration expoſitas; uti patet ex inſtrumento, die* XXVI. *Auguſti* 1684. *ſubſignato a R. P. Ludovico de Camargo, ejuſdem domus profeſſe præpoſite. De ſacris lipſanis* S. Ignatii *apud PP. noſtros Ruræmundæ habeo teſtimonium, die* XXX. *Decembris, anno* 1653. *notatum, quo Ordinarius eas approbat.*

In provincia Gallobelgica,

1162 *In provincia noſtra Gallobelgica exſtant hæc ſacra lipſana, teſte Rayſſio in Gazophylacio Belgico; unum ex Duaci in majore templo* Manuale, *uti ſcribit pag.* 480. S. Ignatii ſigillum, una cum parte veſtis ipſius in argentea tabula viiro recluſum, parturientibus mulieribus remedium præſtantiſſimum, variiſque hoc in periculo miraculis illuſtre. *Inſulit vero eſſe refert pag.* 492. *perelegantem, magnam atque ex argento affabre elaboratam effigiem; qui* tam præclarus ornatus capillos, a
B hiaique ex oſſibus ejuſdem Sancti reliquias continet. *At ſiſtamus hic, & noſtro ſimul Commentario Vitæ Ignatianæ prævio metam ponamus. En tibi nunc igitur, lector benigne, Sancti*

A C T A

ANTIQUISSIMA,

A P. Ludovico Conſalvo S. I. ex ore Sancti excepta; & a P. Hannibale Codretto, ejuſdem S. I., in Latinum converſa a.

a

b

PRÆFATIO b SCRIPTORIS.

C JEſus Maria. Anno MDLIII. die quodam Veneris mane, IV. Auguſti, pridie Dominæ noſtræ Ad nives, dum Pater eſſet in horto juxta domum vel cubiculum, quod dicitur Ducis, cœpi ego reddere illi rationem aliquorum negotiorum ſingularium animæ meæ, interque alia dixi ei de vana gloria. Pater hoc mihi dabat pro medela, ut ſæpius in Deum refectrem omnia mea, emittendo ſedulo, ut quidquid in me iovenirem boni, id illi offerrem, agnoſcens hoc eſſe ipſius, dantque ipſi de eo gratias. Atque iſta in re ita mecum loquebatur, ut moltum mihi præberet ſolatii, aden ut a lacrymis temperare non poſſem. Et ſic mihi oarravit Pater, quomodo per biennium cum iſto vitio fuiſſet conflictatus; ita quidem, ut, quando navem conſcendebat Barcinone Hieroſolymam vertus, dicere non auderet ulli, ſe Hieroſolymam cogitare. Atque ita in quibuſdam aliis rebus ſingulatibus iſtiulmodi. Et addebat inſuper, quantum paeis circa hanc rem poſtea ſenſiſſet in anima ſua. Uoa alierave dehinc hora ivimus ad menſam; dumque magiſter Polancus & ego eſſemus occupati comedendo cum illo, dixit Pater noſter, quod magiſter Natalis, alique Societatis ſæpius petierint a ſe rei quidpiam, & quod numquam aliquid circa illud determinarit; ſed quod, poſtquam fuiſſet locutus mecum, & in cubicolo ſeſe collegiſſet ſuo, adeo pie fuerit affectus ac propenſus, ad illud exſequendum (eo loquebatur modo, qui oſtenderet, Deum magnam ſibi dediſſe in hoc efficiendo claritatem) ut prorſus ſe eo determinarit (Res erat in eo ſita, ut declararet, quidquid in anima ſua fuiſſet tranſactum hactenus:) fixumque habuerit, eum futurum me, cui res illas eſſet revelaturus. D

Hujus Vitæ ſcriptor præfatur,

2 Erat tum temporis Pater admodum infirmus, nec conſuetus umquam uoum ſibi vitæ diem poliiceri: ſed potius, qoando dicebat aliquis: Ego faciam illud intra dies quindecim, aut intra dies octo; Pater quaſi attonitus ſemper dicebat: Quomodo; & cogitas vivere tamdiu; Nihilominus iſta vice dixit, ſperare ſe, fore ut viveret tres aut quatuor menſes, ad rem abſolvendam. Altero die ſciſcitanti mihi ab eo, quandonam vellet, ut inciperemus; reſpondit, ut moriam ſibi refricarem diebus ſingulis (quot vero diebus, non recordor:) donec ad hoc coactus eſſet opportunitatem: quam cum non haberet partim propter occupationes; in eo fui, ut illam in memoriam ſibi revocarem diebus Dominicis ſingulis. Et ſic menſe Septembri proximo (quo die, non recordor) Pater me vocavit, ac cœpit mihi dicere totam ſuam vitam, liberiorem etiam vivendi licentiam in juveotote, clare & diſtincte, cum adjunctis omnibus, quæ rem circumſtant: ac poſtea me vocavit eodem menſe tribus aut quatuor vicibus, & hiſtoriam perduxit uſque ad commorationem Manreſanam per dies aliquot; uti ſpectatur ſcriptum diverſo charactere. *ſummodo ſenſim Pater ſe ſuas de ſuccis patefaceret;* E

& re vera diverſi vicibus accepta

3 In modo narrandi, quem ſervat Pater, idem obtinet, quod omoibus ſolet in rebus: qui eſt adeo clarus, ot quidquid eſt præteritum, ſiſtere homini præſens videatur. Atque adeo non erat neceſſe, aliquid ipſum interrogare: nam quidquid intererat reſciri, meminerat Pater dicere. Veni ego ſtatim immediate, ut ſcriberem, non prænionito Patre, primo per puncta manu mea, & poſtea diffuſius, prout ſcriptum exſtat. Laboravi, nullam ut ponerem vocem, præter illas, quas audivi a Patre. Et quantum quidem ad res attinet; in quo vereor, ne ſim lapſus, illud eſt, quod, ne a Patris deviarem vocibus, haud potuerim bene explicare vim nonnullarum ex illis. F Et ſic hæc ſcripſi, ſicut ſupra dictum eſt, uſque in Septembri MDLIII. Et debinc, donec venie P. Natalis die XVIII. Octobris anni MDLIV. Pater ſemper ſe excuſavit propter aliquas infirmitates, ac diverſa negotia, quæ occurrebant, mihi dicens: Ubi abſolutum fuerit tale negotium, redde me memorem: quo abſoluto, memorem eum reddidi. Et dicebat ille: Nunc ſumus in alio iſto: ubi abſolutum fuerit, memorem me redde.

4 Verum ubi veniſſet P. Natalis, valde lætus ob rem inchoatam, ut Patri eſſem importuna, mihi mandavit, dicens mihi ſæpius, quod nulla in re plus boni poſſem præſtare Societati, quam illud faciendo; quodque hoc eſſet vere fundare Societatem. Et ſic ipſemet ſæpe locutus eſt cum Patre. Dixit mihi Pater, ut memorem ſe redderem, ubi abſolutum eſſet negotium fundationis collegii *e*. Quod poſtquam eſſet abſolutum, & expeditum negotium Preſte-Joannis *d*, ac diſceſſiſſet curſor; incipimus proſequi hiſtoriam die nona Martii anno MDLV. Mox cœpit periclitari de vita Julius PP., & vigelima tertia obiit. Pater autem rem perrexit differre, donec novus ſucce- *ſibi eas dilaverit;* c d

A ceſſiſſet Papa: qui ſicut ſtatim etiam in morbum ineidit, & è vita diſceſſit, rem extraxit Pater uſque ad creationem Pauli Papæ; quæ, ingruentibus magnis ealoribus, & occupationibus multis, progreſſum non habuit, uſque ad diem XXI. Septembris, quando cœptum eſt agi de me in Hiſpaniam mittendo. Idcireo valde urſi Patrem, ut compleret id, quod mihi promiſerat. Atque ita illud nunc indixic ad XXII. Septembris mane, in turri Rubra. Ego autem, dicto Saero, adivi eum, petiturus, num eſſet tempus.

an ero ejus illac ſcribæ ſequi, ac ſimeon imponenti ambos.

5 Reſpondit mihi, ut irem, ſe exſpectaturus in turri Rubra, ut, quaodo ibidem adeſſet, adeſſem & ego. Intellexi, diu mihi illic exſpectandum eſſe; dumque in portieu quadam me detinerem cum aliquo fraire, negotii quidpiam a me percunctante, venit Pater, & teprehendit me, quia obedientiam prætergreſſus, illic non exſpectaveram: & nihil voluic facere iſto die. Deinde valde apud ipſum inſtamus. Et ita rediit ad turrim Robram, dictabatque ambulando, uti ſemper dictarat. Ego, ut vultum ejus intuerer, paululum ſemper appropinquabam, dicente mihi Paire, Obſerva regulam: & dum ego aliqua vice id negligens accederem, atque in idem bis aut tertio eſſem relapſus, dixit hoc mihi, & abiit. Et tandem poſtea venit, ut in eadem turri faceret finem dictandi id, quod ſcriptum eſt. Sed quandoquidem ego jam diu ſtabam in procinctu itinetis (dies quippe diſceſſui prævius, fuit poſtremus, quo Pater mecum locutus eſt de iſta materia) non potui omnia ad longum ſcribere Romæ. Et quia non habebam Genuæ amanuenſem Hiſpanum, dictavi Italice id, quod mecum Roma afferebam per puncta ſcriptum, a juſque ſcriptioni finem impoſui menſe Decembri anni MDLV. Genuæ.

B

ANNOTATA.

a *De biſce Actis, eorumque auctore, & interprete, dixi ſupra in Commentario prævio §. 91.*

b *Quæ ſpectant ad hanc præfationem, a me verſam ex Hiſpanico, dabit ibidem Commentarius num. 963.*

c *Intelligo hæc de collegio Romano. Ad menſem & annum, qui ſuperius notantur, conformiter Orlandinus lib. 15. num. 2. ad an. 1555. hæc refert:* Decimo Kal. Aprilis moritur Julius anno pontificatus ſui quinto: quanto cum Societatis incommodo, quam alienu tempore, ſenſit ſociorum in Urbe collegium, cui annuum vectigal aſſignarat: ſed ceſtimonium publici diplomatis nondum dederat.

C

d *Hiſpanice* de el Preſta, *al.* Preſte-Juan; *id eſt, Presbyter Joannes, ſeu Preſte Jannes. Vide Ribadeneiram lib. 4. cap. 13. Apud Orlandinum lib. 15. num. 105. ad marginem* Pretejannem *invenies, quo nomine ibid. num. 104. in ſive deſignatur Claudius rex Æthiopiæ, ad quem ſcribit* S. Ignatius VII. *Kal. Martias anno 1555. ac proin conſentit ratio temporis cum noſtro hoc textu. Lexicon autem univerſale anno 1677. Baſileæ excuſum, ad vocem* Pretioſi Johannia ſeu presbyteri Johannis *affirmat, imperium ejus ubi fuerit, non ſatis conſtare; doctioribus tamen in Aſia fuiſſe verſus Tartariam; ab aliis male Abaſſinorum imperatorem Presbyterum Joannem vocatum; eo autem tempore, quo Luſitani Indiam detegebant, per Europam increbuiſſe Presbyteri Joannis nomen, quo tamen ipſe eſſet loco, ignoratum: inde accidiſſe, ut, cum Petrus Coillanus audiviſſet, in Æthiopia eſſe imperatorem Chriſtianum potentiſſimum, crediderit, ipſum eſſe, qui Presbyter Joannes dicetur; ab eoque primo Abaſſinorum imperatorem ſic appellari cœpiſſe; errore dein in omnes ſparſo.*

A A. LUDOVICO CONSALVO.

CAPUT I.

Vita militaris, vulnus in propugnatione Pampelonenſi, ſanatio; lectio ſacra, apparitio; donum caſtitatis, deſiderium itineris Hieroſolymitani ac vitæ perfectioris.

Ignatius militarem vitam profeſſus, a b

AD annum uſque vigeſimum ſextum *b* * fuit hujus mundi vanitatibus deditus; præcipue vero armorum exercitio delectabatur, magno & inani deſiderio ductus honoris comparandi. Itaque cum in arce eſſet Pampelonica, quam Galli oppugnabant, unuſque eſſet omnium conſenſus, ut ſe dederent ea conditione, ut inculumes abire ſinerentur (vere enim ſe tueri non poterant) *c* tam multas apud præfectum rationes protulit, ut nihilominus illi perſuaſerit, contra quam omnes alii nobiles ſentitenc, arcem ab hoſtibus * eſſe defendendam. Tantum vero illi erat animi, ut ipſe ſuo ſenſu atque animoſitate cæteris nobilibus animos adferret. Ubi dies advenit, qua pugna expectabatur futura, uni nobilium, cum quo ſæpe armis contenderat *d*, confeſſionem criminum fecit, ac ille viciſſim ipſe *e*. Perſtitic autem conſtantiſſima depugnans, etiam poſt dirutos muros, quoaduſque ictu bombardæ una illi tibia omnis confracta eſt.

* *In originali additur: de ſua ætate: & ſuam ætatis.*

c

E

* *ab hoſtibus non eſt in Hiſpanico.*

d

e

graviſſimo vulnere ſo propugnatione Pampelonenſi,

2 Et quoniam inter utramque tibiam globus perlatus eſt, altera quoque tibiarum vulnus graviſſimum accepit. Quo factum, ut, illo cadente, cæteri quoque, qui in arce erant, ſe Gallis dederent. Qui ubi arce potiti ſunt, bene atque humaniter eum habuerunt tractaruntque. Et poſt XII. vel XV. dies Pampelonæ exactos (eodem in babitaculo, quod ante habuerat, cum tamen ab optimis Francici exercitus medicis curaretur eo toto tempore *,) in Loyolæ domum intra lectiçam delatus eſt *. Ibi cum eſſet ac peſſime haberet, voeati multis ex locis medici chirurgique cenſuerunt, tibiam rurſus eſſe disjungendam, ut, quæ male coaluerant oſſa, ſuis locis reponerentur, aſſerentes ob id, quod male poſita fuiſſent primum, auc quod in itinere disjuncta eſſent, extra loca eſſe, & ita curari non poſſe. Itaque hanc excarnificationem rurſus in corpore ſuo fieri paſſus eſt, in qua, ſicut in aliis omnibus, quas ante ſuſtinuerat vel poſtea eſt perpeſſus, nullum umquam verbum protulit, vel ſignum aliud doloris edidit, quam quod pugnos vehementer conſtringebat.

* *Hæc non habentur in Hiſpanico.*

* *Hiſpanice: in Herradura. i. e. cum detorſerunt.*

F

3 Interim valetudo illi ſemper in deteriora abibat, nec eibum ſumere poterat, reliquaque aderant ſymptomata, quæ lecuturam mortem indicare ſolenc. Et cum ad D. Joannis feſtum diem ventum eſſet, quia de ejus ſalute pauca ſpes mediis erat, conſilium illi datum eſt, ut delicta confiteretur. Acceptis igitur Sacramentis pridie diei, qui beatis Apoſtolis Petro & Paulo ſacer eſt, ad veſperam dixere medici; ſi uſque ad medium noctis nihil illo melius eveniret, poſſe illum pro mortuo haberi. Solebat autem erga B. Petrum devoto eſſe animo; atque ita Dei clementia factum eſt, ut illa ipſa media nocte melius habere inciperet, tantaque fierent convaleſcentiæ incrementa,

valetudine in deterius vergente, ſed dum melius habere.

A. LUDOVICO CONSALVO.

A ut aliquot poſt diebus judicatum ſit, eum extra omne mortis eſſe periculum.

4 Cum vero jam ſolidari oſſa atque compingi alia aliis iociperent, os unum, ſub genu relictum, alterum ſuperabat; quo fiebat, ut brevior eſſet tibia, & os velut in tumulum exurgens, locum aſpectu fœdum redderet. Quod ipſe non ferens, cum in ſeculo manere animo deſtinaret, quæſivit ex chirurgis, poſſetne os illud excidi. Illi quidem poſſe dixerunt, ſed dolores fore graviores, quam omnes alii * præceſſiſſent, propterea quod jam ſana illic eſſent omnia, & ſpatio opus foret, ut excideretur. Statuit nihilominus martyrium illud, quo ſuæ voluntati ſatisfaceret, ſubire: tametſi admirante & obſtupeſcente majore natu fratre, atque afferente, numquam ſibi tantum fore animi, ut eum dolorem experiri vellet; quem tamen æger ſuſtinuit conſueta ſibi patientia.

5 Carne abſciſſa atque oſſe, quod ſuperemi- B nebat, adhibita ſunt remedia, ne tibia ita brevis relinqueretur. Adhibitæ ad id unctiones & machinæ, quibus continue multorum dierum aſſiduo gravique dolore protendebatur tibia. Sed ei tandem Dominus ſalutem contulit, itaque incolumis evaſit; ut ad cætera validus, id tantum male haberet, quod non facile in tibiam inſiſteret: qua ex re decumbere in lecto cogebatur. Et cum eſſet inanium librorum mendaciumque lectioni deditiſſimus *, qui ſumi de egregiis illuſtrium virorum geſtis inſcripti; ubi le incolumem ſenſit, nonnullos ex iis fallendi temporis gratia ſibi dari poposcit. At in ea domo nullus ejus generis liber inventus eſt: quare illi is datus fuit, cui Vita Chriſti eſt titulus, & alter, qui Flos Sanctorum inſcribitur, atque hi patria lingua *.

6 Horum igitur lectione frequenti affectum ſibi nonnullum comparavit *f* erga res eas, quæ illic ſcriptæ habebantur. Nonnumquam etiam ab horum lectione animum ad eas res cogitandas transferebat, quas ſuperiori tempore legerat; non- C numquam ad inania illa animi ſenſa, quæ ante cogitare erat ſolitus, multaque hujuſmodi, prout illi ſeſe obtuliſſent *g*. Ex his una erat cogitatio, quæ præ cæteris ita ejus cor occuparat, ut ſtatim in eam velut immerſus & abſorptus, duas, tres, quatuorque horas, quod nec ipſe perciperet, illa detineretur. Ea vero erat, quidnam potiſſimum in obſequium illuſtris feminæ acturus eſſet, qua ratione ad eam urbem, in qua ipſa erat, proficiſci poſſet, quibus verbis alloqueretur eam, quos jocos & ſales * adhiberet, quod ſpecimen bellicæ exercitationis in ejus gratiam ederet. Ita autem vi hujus cogitationis rapiebatur, ut ne id quidem videret, quantum res illa, quam conſequi optabat, ſupra ipſius vires eſſet, cum quidem illuſtris admodum & præcipuæ nobilitatis eſſet mulier *h*.

7 Adcrat interim divina miſericordia, quæ ex lectione recenti his cogitationibus alias ſubjiciebat. Cum enim Vitam Chriſti Domini noſtri ac Sanctorum legeret, tum apud ſe cogitabat, ſecumque ita colligebat: Quid ſi ego hoc agerem, quod fecit B. Franciſcus? Quid ſi hoc, quod B. Dominicus? Atque ita multa animo tractabat, ſemperque ſibi ipſi res difficiles ac graves proponebat: quod dum faceret, facilitatem ad eas conſequendas ſentire ipſe in ſe ſibi videbatur, nulla alia ratione ſibi propoſita, quam quod ipſe apud ſe ita colligeret: S. Dominicus hoc fecit, faciam igitur & ego: fecit hoc B. Franciſcus, faciam igitur & ego. Perſtabant autem hæ cogitationes D ſatis diu, ac deinde, rebus aliis interpoſitis, inania illa & ſecularia ſuccedebant, quæ & ipſa longo temporis ſpatio protrahebantur. Diu iſta cogitationum ſucceſſio illum detinuit; & hæc de Deo, illa de ſeculo animum ejus eo uſque occupabat, donec ipſe præ laſſitudine abjiceret, animumque ad alia converteret.

8 Sed in his cogitationibus hoc diſcrimen erat, quod, cum ſecularibus intenderet, magna voluptate capiebatur; at ubi feſſus deſtitiſſet, mæſtum ſe atque aridum ſentiebat: cum vero de profectione Hieroſolymitica, deque herbis tantum comedendis, aliiſque hujuſmodi rigoribus ſectandis, quibus uſos viros ſanctos animadvertebat, cogitaret; non tunc ſolum cum ea animo verſabat, voluptatem animo capiebat, ſed ubi etiam depoſuiſſet, lætum ſe inveniebat. Ipſe tamen diſcrimen hoc nec animadvertebat, nec æſtimabat: donec apertis quodam die mentis ejus oculis, mirari cœpit diſcrimen hoc, ipſa rei experientia intelligens, ex uno cogitationum genere ſibi mæſtitiam, ex altero lætitiam relinqui. Atque hæc prima fuit ratiocinatio, quam de rebus divinis colligebat. E

9 Poſt autem cum in ſpiritualia Exercitia fuiſſet ingreſſus, hinc primum illuſtrari cœpit ad intelligendum, quod de ſpirituum diverſitate ſuos docuit. Hunc in modum cum ſpiritus diverſos, quibus agitabatur, Dei unum, alterum dæmonis, paulatim agnoviſſet, nec modicum lumen ſpirituale ex illa piorum librorum lectione ſibi comparaſſet; cœpit magis ſerio de vita ante a ſe acta cogitare, atque illud etiam perpendere, quantum pœnitentiæ indigeret, ut contracta per eam crimina expiaret. Quæ quidem in cogitatione pia illa deſideria de imitandis ſanctis viris ſeſe illi offerebant, nulla majore ratiocinatione, quam quod ſibi, divina adjuvante gratia, promitteret, id, quod illi feciſſent, ſe quoque facturum. Sed nihil amplius, ſtatim ubi convaluiſſet, agere optabat, quam Hieroſolymam proficiſci, flagellationibus ac jejuniis tam multis adhibitis, quam multa in tam magno animo & Spiritu Dei accenſo pœnitentiæ deſiderium imperaret *i*.

10 His deſideriis cogitationes illæ inanes pau- F latim imminuebantur, & oblivioni tradebantur. Quæ quidem deſideria non mediocriter confirmata fuerunt hujuſmodi viſione. Nocte quadam vigilans, manifeſte vidit imaginem beatiſſimæ Matris Dei cum ſancto puero Jeſu, cujus aſpectu notabili ſpatio conſolationem recepit abundantiſſimam, tantumque vitæ anteactæ faſtidium eum cepit, præcipue vero earum rerum, quæ ad carnis libidinem pertinent *, ut exceſſiſſe ex animo ejus ſpecies omnes, quas conceperat, ipſe ſibi ſentire videretur. Ab ea vero hora uſque ad illud tempus Auguſti anni MDLV. quo hæc ſcripta ſunt, ne minimum umquam quidem conſenſum libidini adhibuit. Ex quo exiſtimari poteſt, rem illam divinitus contigiſſe, tametſi id ipſe affirmare non audebat, nec quidquam aliud dicere, quam confirmare, quod dictum eſt. Sed ejus frater, cæterique omnes, qui in domo erant, facile agnoverunt ex iis, quæ extrinſecus apparebant, quanta in animo mutatio contigiſſet.

11 Interim ipſe de nulla re ſolicitus, lectionem continuabat, & quæ animo ſancte propoſuerat, aſſidue conſervabat. Quod vero tempus domeſticorum conſuetudini dabat, id totum in res divinas

ex Hiſpanico ſuppli, quæ.

ſuſtinet amputatiõ carnis ſuæ; ſollicitus ſe ſanandi

ex Hiſpanico Secularium fabularumque librorum lectioni admodum deditus.

H ſpanicè de la vida de los Santos ea Romance, dum conva-leſceret.

f

g

Hiſpanicè los mocos

h

ſit fructum quæ ea conſequenda

ac eam in-ſtructionē

ad diſcretionem diverſos ſpiritus.

i

Sanctimonia vita deſideria confirmat viſio cum dono caſtitatis.

Hiſpanicè ſe tentum habuit: de coitu de carne. i. e. ſuæ carnales.

Fructuoſa lecta deſcribit,

A vinas impendebat. Qua in re illorum animos non parum adjuvabat. Horum librorum lectione eum plurimum delectaretur, venit illi in mentem, ut nonnulla ex iis excerperet, & veluti in compendium exſcriberet, quæ in vita Chriſti & Sanctorum magis eſſent præcipua. Itaque magoa eum diligentia (jam enim paulatim e lecto ſurgere incipiebat) librum ſcribere aggreſſus eſt, in quo trecenta erant ſnlia in quartum complicata. Verba Chriſti in eo ſcripta erant colore rubro, beatæ autem Virginis cæruleo; charta ipſa diligenter perpolita, ductis etiam ad regulam lineis; characteres optimi: nnrat enim literas perbelle depingere. Dum hunc librum conficeret, partim ſcribendo, partim orando tempus enntumebat. Nulla vero illi major tunc erat conſolatio, quam in cælum & ſtellas intueri, id quod ſæpe ac diu faciebat, propterea quod ex eo magnum quemdam in ſe conatum, ut Deo ſerviret, ſentiebat. Sæpe animi propoſitum recolebat, optans jam eſſe ſanus omnino, ut iter ingrederetur,

Hieroſolymam ire conſtituit, ac perfectionem vitæ meditatur.

B 12 Cumque agitaret animo, quidnam facturus eſſet reverſus ab Hieroſolymis, ut in pœnitentia vitam ſemper ageret; occurrebat illi ea cogitatio, ut Carthuſiam Hiſpalenſem ingrederetur, nihil indicans, quis eſſet, ut minoris eum facerent, ibique nihil umquam niſi herbas comederet. Sed, recurrente pœnitentiarum memoria, quas per mundum proficiſcens ſubire deſiderabat, deſiderium refrænabat intrandæ Carthuſiæ, metuens, ne conceptum adverſum ſe odium exercere non poſſet. Servo tamen cuidam domeſtico Burgos proficiſcenti mandavit, ut de Carthuſianorum inſtituto & regula inquireret. Quod de eo relatum eſt, placuit: ſed animum non multum adhibuit, tum ob eam rationem, quæ ante dicta eſt, tum quod totus erat in profectione, quæ brevi erat futura, cum de illo altero non niſi poſt reditum agendum eſſet. Itaque cum non nihil jam virium recuperaſſet, viſum illi eſt, tempus eſſe abeundi; & ad fratrem, Domine (inquit) Dux Najaræ, ut noſti, non igoorat, me convaluiſſe: bonum erit, ut eum adeam. (Erat tum Dux in oppido Navaretæ.) At

C frater, qui ſuſpicabatur, & alii nonnulli ex domeſticis, magnam aliquam mutationem illum moliri, primum eum in unum quoddam, deinde in alterum cubiculum ducit, & graviſſime conteſtans atque adjurans rogat, ne ſe eat perditum; ſed videat, quantum de eo ſpei homioes conceperint, quamque le illuſtrem rebus gerendis poſſit redd.re, multaque hujuſmodi alia; quæ omnia eo ſpectabant, ut a pio illum inſtituto avocaret. Quibus ita reſpondit, ut nihil a vero diſcedens (de hoc enim magoa illi jam tum erat religio,) ſeſe a fratre extricarit.

ANNOTATA.

a *Hujus Vitæ auctor ſcripſit partim Italice, partim Hiſpanice, prout amanuenſes aderant; cum ex Commentario prævio §. 91. num. 960. tum ex ipſiuſmet auctoris verbis in fine præfationis ad hanc Vitam; cujus inicipit originale Hiſpanice; uti monet P. Ignatius Pinius; cujus ſunt, quas vides, notationes ex collatione textus Latini cum originali Hiſpanico & Italico factæ; quibus ego addidi interpretationem Latinam.*

b *Annum hunc ætatis* S. Ignatii *ne connectas cum oppugnatione Pampelonenſi, cum ea acciderit anno 1521. ille vero natus ſit anno 1491. ſed locum hunc ita interpretemur, quaſi dicat ſanctus Pater, ſe uſque ad annum ætatis 26. vanitatibus mundi in otio vacaſſe; quibus deinde acceſſerit negotium exercitationum vitæ militaris uſque ad obſidionem Pampelonenſem.*

c *In Hiſpanico eſt*: Salvas las vidas, por ver claramente quo no le podian defender. *Latine*: Salvis vitis, quia videbant clare, quod ſe non poſſant defendere.

d *Hiſpanice*: Con uno de aquellos ſus compañeros en las armas. *Id eſt*, cum uno iſtorum ſuorum commilitonum.

e *Has quatuor voces non eſſe in Hiſpanico, obſervat P. Ignatius Pinius. Utilis autem eſt talis confeſſio, etſi non ſacramentalis, ob inſignem actum humilitatis, qui in eadem exercetur.*

f *Hiſpanice*: Alguo tiempo todo ſe afficionava. *Id eſt*: Aliquo tempore totus fuit affectus.

g *Hiſpanice*: Y de muchas coſas vanas que ſe le ofrecian, una tenia. *Id eſt*: Et ex multis rebus vanis, quæ ei ſe offerebant, habebat unam.

h *Hiſpanice*: Non era eondeſa, ni duqueſa, mas era ſu eſtado mas alto que ninguno deſtas. *Id eſt*: Non erat comitiſſa, nec ducilla; ſed erat ejus ſtatus ſublimior, quam ullus earum.

i *Hiſpanice*: Quantas un animo generoſo encendido de Dios ſuele deſear hazer. *Id eſt*: Quantas animus generoſus a Deo incenſus deſiderare ſolet facere.

CAPUT II.

Diſceſſus e patria; geſta in Monte ſerrato, ac Manreſa.

ABiit igitur mulæ inſidens, atque ab eo die, quo a patrio ſolo digreſſus eſt, eorpus ſemper ſingulis noctibus flagellavit. Alter ejus frater comitari eum voluit Onatam uſque; cui in itinere perſuaſit, ut vigiliam unam haberet * ad beatiſſimæ Virginis ædem, quæ ab Araoeuz nomen habet. In eadem ipſe nocte illa cum oraſſet, ut novas ad iter vires ſibi compararet, Oſinatæ fratre relicto in fororis, quam tum inviſebat, domo, Navarretam profectus eſt. Et eum in memoriam illi veniſſet, paucos ei nummos * in domo Ducis deberi; viſum eſt illi, eos exigere; quod & fecit, ſcripta ad thefaurarium ſchedula: juſſit autem in quibuſdam illos diſtribui, erga quos obligatione quadam ſe obſtrictum ſentiebat: nonnullos tamen in inſtauratione *a* imaginis cujuſdam beatiſſimæ Virginis, quæ male erat compoſita, inſumpſit. Poſt hæc, dimiſſis duobus famulis, quos ſecum habebat, ſolus mula vectus Navarreta abſceſſit ad Montem ſerratum, [qui eſt mons in citeriori Hiſpania, in ea regione, quæ hoc tempore dicitur Catalonia *.]

Diſcedit e patria.

* *Hiſpanice* eaque quiſpiam ſedem tenet; *i. e.* ut velimus habere.

F * *Hiſpanice*: ducados.

a

* *Hæc non habentur in Hiſpanico.*

14 In hoc itioere quæ res illi contigit, eommodum erit recenſere, ut intelligatur, quemadmodum Deus animam hanc dirigeret, cæcam adhuc, licet magnis deſideriis inflammatam Deo ſervien di in iis quæ noſſet. Quamobrem magnas pœnitentias apud ſe ſtatuebat, non tam jam ſatisfacieodi cauſa pro ſuis criminibus inductus, quam ut Deo gratificaretur. Imo vero, ait, etſi a peccatis anteactis vehementer abhorreret, tamen tam vivax fuiſſe deſiderium, res magnas pro Chriſto agendi, ut, licet non judicaret peccata ſua ſibi eſſe dimiſſa, tamen in iis pœnitentiis, quas ſubire proponebat apud ſe, non multum illorum recordaretur. In eo tantum erat ejus cogitatio, cum meminiſſet pœni-

optima conſilii deſiderii, Deo ſervienti, ac placuit.

A. LUDOVICO CONSALVO.

A rentiæ alicujus, qua ſe viri ſancti affeciſſent, ut eadem ipſe atque etiam majorem ſibi ſumeret. Atque in hoc erat tota ejus conſolatio, nulla ratione habita interioris alicujus rei; cum necdum ſciret, quid humilitas eſſet, aut charitas, aut patientia, aut diſcretio, quæ bis virtutibus modum ſtatuit; ſed illud unum videret, ut grandia hujuſmodi geſta exterius ederet, quia ea viri ſancti edidiſſent in Dei gloriam, nulla alia adductus particulari circumſtantia.

qui caſum quendam refert perſequitur — 15 Igitur dum iter ſuum proſequitur, Sara- * *Hiſpanice aſid ſuer Cavallero.* cenus quidam * eum ſequitur, qui mulo inſidebat. Cumque una Inquendo pergerent, inciderunt in ſermonem de beatiſſima Virgine: & Saracenus quidem bene ſibi videri dixit, Virginem ſine hominis opere concepiſſe; quod varo a partu virgo perſtitiſſet; id ſe noo poſſe credere: a qua quidem opinione nullis rationibus, quas illi plurimas Peregrinus protulit, abduci potuit. Interim Morua *b* tanta velocitate præceſſit, ut eum jam non videret Peregrinut. Qui animadvertens, quod actum erat, moveri mæſtitia quadam animum ſenſit, quod

B ſuo munere non ſibi videretur functus, ſimul & indignatione adverſus illum, cum judicaret, id male a ſe eſſe factum, ut Saracenum de beatiſſima Virgine talia dicere permiſiſſet, ac proinde debere ſe honoris ſui * cauſa reverti. Itaque deſidariis ſe ſe agi ſentiebat, ut Morum quæreret, & pugionum ictibus conſoderet *c*, propter ea, quæ in beatiſſimam Virginam dixerat.

b — ** clarius dicitur: Deiparæ* — *c*

bene ſuaſit ſub virgine permanſit, — 16 Cumque hujuſmodi cogitationum pugna diutius eum habuiſſet; tandem dubius remanſit, nec definire potuit, quid ei ex obligatione faciendum aſſet. Saracenus, qui eum præceſſerat, iturum ſa dixerat in quemdam locum, non multum a regia ſejunctum. Feſſus igitur illa examinatione, cum, quid certi ſtatueret, non inveniret, decrevit mulæ habenas permittere; cumque ad bivium ventum eſſet, ſi ad locum, ubi Saracenus erat, mula diverteret, illum quæreret & pugione confoderet

** Hiſpanice y ſe dexa de pugnalada* *: ſi via regia illa inced. ret, illum miſſum faceret. Cumque ita feciſſet, ut decreverat, accidit

C Dei clementia, ut, etiamſi locus paulo amplius quam XXX. aut XL. paſſibus a regio itinere abeſſet, &, quæ ad illum via ducebat, lata admodum & facilis; mula tamen, ea dimiſſa, regium iter ſequeretur. Ubi in pagum quemdam magnum delatus eſt, antequam ad Montem ſerratum perveniret, placuit ibi veſtem emere, quam Hieroſolymam proficiſcens eſſet geſtaturus. Itaque telam emit ex ea, qua ſacci conficiuntur, non admodum textam, & multis aculeis aſperam, ac ſtatim vaſtem ſibi ex ea uſque ad pedes demiſſam fieri præcipit. Emit etiam calceos ſparto contextos; ſed ex iis omniſi alterum tulit, atque hunc non cæremoniæ gratia, ſed propterea quod alteram ex tibiis colligatam geſtabat faſcia & male affectam, ita ut ſingulis noctibus, tamaſi mula ferretur, ea intumeſceret. Quamobram pedem hunc caleeo indui, vilum ei eſt oportere. Baculum etiam peregrinorum inſigne, quem bordonem vocant, ſibi comparavit, & cucurbitulam *d*; quæ omnia mulæ impoſuit ſellæ alligata.

d

Aſſa in Monte ſerrato; — 17 Hoc modo itar proſequitur in Montem ſerratum, animo, quod ſemper ſolebat, res magnas verſans, quas amore Dei eſſet acturus. Et cum mentem rebus iis refertam haberet, quæ

** Hiſpanice : Amadis* — ab Amadeo * de Gaula *e* conſcripre, & ab ejus generis ſcriptoribus, nonnullæ illis ſimiles ei occurrebaot. Itaque ſtatuit, ad arma ſua (ut inter milites dicitur) vigiliaa agere * tota nocte una D neque ſedens neque jacens, ſed viciſſim ſtans, & flexuagenua, ante altare Dominæ noſtræ Montis ſerrati, ubi veſtimenta ſua deponere ſtatuerat, & Chriſti arma induere. Ex hoc loco abſcedens ea cogitat, quæ ſemper, nimirum quæ apud animum ſuum propoſita habebat. Cum ad Montem ſarratum pervenit, ſuſa oratione aeceptoque confeſſarii *f* conſenſu, confeſſionem criminum edidit generalam, idque ſcripto; quæ ad tret diea producta eſt. Convenit illi cum confeſſario, ut mulam abduci juberet *g*, enſis vero & pugio in templo ad altare beatiſſimæ Matris Dei collocarentur. Fuit vero hic, cui primo omnium hominum animi ſui propoſitum aperuit, nulli anim confeſſario ante id tempus pateſecerat.

** velar ſus armas* — *f* — *g*

nocte, oratione mendico veſtitus, Manree ſum ſe confert.

18 Pridie Annuntiationis beatiſſimæ Mariæ anno MDXXII. noctu, quam ſecretiſſime potuit, mendicum quemdam adiit, ſeque ſuis exuens veſtibus, eas illi donavit; ipſe vero optato illo ſuo veſtimento ſe induit, & in genua ut proeumberet ante altare beatiſſimæ Dei Genitricis, proſectus eſt, ac modo ſic, modo reetns, baculum ſuum manu geſtans, noctem omnem tranſegit. Advenante die, ſumpta ſacra Euchariſtia, abiit, na agnoſceretur. Ibat autem non recto itinere, quod Barcinonem ducit, in quo multi ei occurriſſent, qui eum cognoviſſent & honore affeciſſent; ſed deflexo, quo in oppidum quoddam, quod Manreſa dicitur, delatus eſt, ubi moram facere ſtatuebat dies aliquot in hoſpitali, & noonulla etiam annotare in libro illo ſuo, quem magna cum cuſtodia & conſolatione ſecum ferebat. Cum jam a Monte ſarrato una leuca abaſſet, vir quidam eum affecutus aſt, qui magna celeritate eum ſequebatur, & eum percontatus eſt, dediſſetne veſtimenta quædam pauperi cuidam, ſicut panper ipſe affirmabat. Cui reſpondit, dediſſe ſe; tum vero illi ex mandici commiseratione lacrymę oculis uborte ſunt, quod eum vexari cognovit, propterea quod furto habuiſſe veſtimenta illa putaretur. Licet autem hominum æſtimationem maxime fugeret, facere tamen non potuit, ut diu Manreſæ eſſet, quin magna de illo prædicarentur, naſcenta fama ex eo, quod in Monte ſerrato actum erat, atque ita augeſcente, ut plura jam dicerent, quam rea haberet, reliquiſſe eum F tam magnos redditus, & bujuſmodi alia.

ubi pauperem & aegrotum videt, ſecum agit; & divitiis, cum tentatus ſuerat, vincit.

19 Manreſæ quotidie eleemoſynis conquiſitis victitabat, carne abſtinebat, nec vinum bibebat, tameſi dediſſent. Dominicit diebus non jejunabat: ſi pauxillum vini dabatur, bibebat. Et quontam circa cæſariem fuerat admodum curioſus, quæ eo tempore geſtabatur, & illi erat non daformis; ſtatuit ita naturæ ſuæ permittere, ut neque peſteret, neque incideret, nequa re ulla, val die vel nocte operiret. Eamdem ob cauſam nec pedum ungues, oec manuum præſcindebat: nam & io his nimis curioſe egerat. Cum in hoc hoſpitali ageret; contigit ſæpe, ut clara luce rem quamdam in aere juxta ſe cerneret, ex qua, quoniam erat pulcherrima, magnam animo capiebae voluptatem & conſolationem. Non facile ſpeciem diſcernebat, ut ſciret, quidnam aſſet, aut ex quo conſtaret; ſed nonnihil ſerpentis ſpeciem præ ſe ferre illi videbatnr, quaſi oculis (licet oculi non eſſent) reſplendens. Plurimum hujus rei aſpectn oblectabatur, & quo ſæpius, eo majori conſolatione aſpiciebat; quæ cum ex ejua oculia avaneſceret, ægre ferebat.

20 Ad

A 20 Ad hoc uſque tempus ſemper in eodem ſer-
Integris ac gaudentis. me ſtatu interno perſtitetat, magna quadam æqua-
litate lætitiæ, ſine ulla cognitiona rerum ſpiritua-
lium internarum. Quo tempora viſio illa durabat
(durabat autem dies nnn paucos) vel paulo anta
quam inciperet, vehemens illum cogitatio invaſit
& vexavit, obverſante ob oculos mentis difficul-
tate ejus vitæ, quam inſtituerat, quaſi id ſibi au-
diret dici intrinſecus: Qui fieri poterit, ut hoc
genus vitæ per LXX. annos, quibus victurus es,
perferas? Quod illa ab hoſte profectum intelli-
gens, interna quoque hac reſponſione repulit:
Poteſne, n miſer, unius horæ vitam polliceri?
Hoc modn victa tentatio eſt, & ipſe ſe quietum
ſenſit. Atque hæc prima fuit tentatin poſt id,
quod anta dictum eſt. Contigit autem hoc, cum
in eccleſiam ingrederetur, in qua quotidie Miſſæ
majoria ſacrificio intererat, & Veſperis & Com-
platorio: quibus in rebus magnam capiebat con-
ſolatinnem. Ex more habebat, ut in audienda
Miſſa, paſſionis hiſtoriam legeret, perdurante
ſemper in ejus animo illa ſua æqualitate.

Additamentis auctetur.

B at Sed poſt eam tentatinnem, quam modo re-
tulimus, magnas in animo varietates experiri cœ-
pit, & modn ita gaſtu omni deſtitui, ut neque in
recitandis precibus, neque in audiendo Sacro, ne-
que in alia oratione quidquam ſuavitatis percipe-
ret; modo vero prorſus contra, atque ita repente
multum affici, ut ablata illi omnis mæſtitia deſo-
latioque videretur, tamquam ſi quis chlamydem
ab humeris alicui auferret. Quæ cum animadver-
ait, mirari cœpit has varietates, quas ante exper-
tus non fuerat, & dicera apud ſe: Quænam hæc
vita eſt nova, quam nunc ingredimur? Hoc tem-
pore conſuetudine utebatur aliquarum ſpiritua-
lium perſonarum, quæ fidem illi habebant, & li-
benter cum illo verſabantur, propterea quod, etſi
rerum ſpiritualium minus eſſet peritus, ejus ta-
men ſermo fervorem maximum præ ſe ferebat, &
deſiderium progrediendi in via Dei. Erat Manre-
ſæ mulier quædam ætate grandis, & jam multo
tempore obſequio Dei addicta, multiſque in locis
Hiſpaniæ hinc nomine cognita, ut etiam rex Ca-
tholicus eam ſemel evocaſſet, ut quædam ſua con-
ſilia ei communia faceret. Mulier hæc agens qua-
dam die cum novo Chriſti Milite, dixit ei: O uti-
nam Dominus meus Jeſus Chriſtus tibi velit appa-
rere die aliqua! Cui ille, attonitus ejus dicto, rem
C eam ita craſſo modn accipiens, Et qunmodo (in-
quit) appareret Chriſtus mihi? Numquam autem
ab incepio more deſiſtebat confitandi communi-
candique ſingulis Dominicis diebus.

ac ſcrupu-
lis.

aa Qua in re laboris plurimum ſuſtinuit, ſcru-
pulorum anxietate vexatus. Nam etſi ax ſcripto
ſatiſque diligenter in Monte ſerrato generalem
Confeſſionem feciſſet, tamen quædam ſibi videba-
tur nonnumquam non confeſſus, quod quidem
non mediocriter illum affligebat. Licet enim illud
confiteretur, numquam tamen ex eo animus ejus
quieſcebat. Hinc cœpit viros ſpirituales quærere,
a quibus remedium acciperet; ſed nihil tamen
proficiebat. Tandem doctor quidam ſpiritui de-
ditus, qui ibi in maximn templo concionabatur,
eum in Confeſſione admonuit, ut ſcriberet, quid-
quid meminiſſe poſſet. Quod ita fecit. Ac ubi
confeſſus eſſet, recutrebant ſcrupuli, & qnædam
in dies minutiora. Hoc modo vehementer ange-
batur, non ignorans, ſcrupulos illos plurimum
ſibi nocera, & utile fore, ſi eos abjicere poſſet: ve-
rum hoc conſequi non poterat. Nonnumquam
veniebat in mentem, utile fore, ſi mandatum a D
confeſſario * acciperet in nomine Domini Jeſu, ne A. Lu-
quid confiteretur rerum prætaritarum; atque hoc DOVICO
optabat a confeſſarin ſibi juberi; ſed ipſe dicere CON-
confeſſario non audebat. SALVO.

* Hic in exemplari recipit chara-ctes alienos, Hiſpaniæ tamen ſer-vatos.

ANNOTATA.

a *Hiſpanice:* Para que ſe concertaſſe y ornaſſe muy bien. *i. e.* ut bene admodum inſtauraretur & ornatetur.

b *P. Natalis, uti obſervat Pinius, ſæpe pro* Morus *poſuit* Saracenus: *hic & iterum infra, inquit, vel non advertit, vel neglexit. Addo ego,* ut Morus *hic eſſe Hiſpaniciſmum pro* Maurus.

c *Hiſpanice tantum habetur:* Y darle de puñaladas, *i. e.* Et pugionum ictus ei dare.

d *Hiſpanicum tantum habet:* Comprando un Bordon y una calabacita. *Latine:* Emendo baculum peregrinatorium, & cucurbitulam.

a *Liber ille unus eſt ex hiſtoricis fabuloſis, ad oblectandum, & cum lepore ac ſalibus detinendum lectorem inventis; Hiſpanice* libros de cavalleria, *Gallice* Romans. *Dictionarium Gallicum Trevultianum ad vocem* Roman *obſervat, hiſtoriam Amadiſis de Gaule voluminibus viginti quatuor compoſitam fuiſſe.* E

f *Confeſſarii iſtius notitiam dat Commentar. prævius §. 4. num. 34.*

g *Hiſpanice:* Que mandaſſe recoger la mula: *quod ſignificat, illum mulam donaſſe confeſſario, ſeu monaſterio.*

CAPUT III.

Scrupuli; cæleſtes favores; iter Barcinonenſe.

AT confeſſarina, illo etiam nihil dicente, ei *Confeſſio ſcrupulorū augetur.*
præcepit, ut nihil confiteretur ex præteritis
rebus, niſi quod occurreret admodum clarum &
manifeſtum. Verum quoniam illa omnia habebat
pro manifeſtis, nihil illum hoc mandato juvit.
Atque ita ſemper in anguſtia erat. Eo tempore
habitabat in cellula, quam illi in ſuo monaſterio
patres Dominicani commodaverant, & inſtitutum
ſibi morem orandi ſeptem boras per diem flexis ge-
nibus proſequebatur, ſurgens aſſidua ad mediam F
noctem; nec flagellationea intermittebat, quas
ter in dies ſingulis ſibi infligebat magnn cum rigo-
re, nec alia exercitia: ſed nihil bonm ſcrupu-
los depellebat, licet multis anteactis jam menſi-
bus eum affligebant. Quodam vero die cum eſſet
valde ab his afflictus, orationi ſe dedidit; in cu-
jus fervore accenſus clamare ad Deum cœpit ma-
gnis vocibus: Succurre, Domine, mihi, quia
nullum in hominibus remedium, neque in ulla
creatura invenio: quod ſi me putatem invenire
poſſe, nullus labor mihi magnus eſſet. Oſtande
tu, Domine, ubi inventus ſim: egn vero, et-
iamſi catulum ſequi oporteret, nt ab eo remedium
accipiam, non recuſo id facere.

ad extrema addufus.

a4 Cum his cogitationibus agitaretut, tenta-
batur ſæpe graviter magno cum impetu, ut magnn
ex foramine, quod in cellula erat, ſeſe dejiceret.
Nec aberat ſntamen ab eo loco, ubi preces ſunde-
bat. Sed cum videret, eſſe peccatum, ſe ipſum
occidere, rurſus clamabat: Domine, nnn faciam,
quod te offendat. His & illis verbis ſæpius repeten-
dis, venit illi in mentem hiſtoria viri cujuſdam

ſan-

A. Ludovico Consalvo.

A ſanctì; qui, ut neſcio quid a Deo impetraret, quod vehementer optabat, dies multos ſine cibo egit, quoadusque id eſt conſequutus. Cumque in hac cogitatione diutius fuiſſet, ſtatuit tandem idem facere, neque comeſturum ſe, neque bibiturum, apud ſe afferens, donec ei Deus proſpexiſſet, aut ſe prorſus morti vicinum conſpiceret: nam ſi ſe ad ad vitæ extremum redactum vidiſſet, ut, niſi comederet, eſſet moriturus, tum ſtatuebat panem petere & comedere.

a Deo tandem ita liberatur.

25 Hoc die Dominico factum eſt poſt Communionem, neque tota hebdomada quidquam in na immiſit; non intermiſſis interim pœnitentiæ officiis conſuetis, ut divina Officia adiret, ut ſuis horis genibus flexis oraret, ut media nocte ſurgeret &c. At ubi dies Dominicus inſequans advenit, qua erat illi pro ſuo more Confeſſio facienda; cum omnia, quæ ageret, etiam minutiſſima ſolitus eſſet ſuo confeſſario aperire, illud etiam indicavit, quod ea ſeptimana nihil comediſſet. Quare confeſſarius eum infringere illud jejunium præcepit. Ipſe vero etſi vires ſibi ſufficere adhuc ſentiret, tamen paruit confeſſario, eoque die & ſequenti liberum ſe a ſcrupulis ſenſit; die vero tertio, qui

B

Martis erat, cum ad orationem ſtaret *, venit illi in mentem peccatorum, atque ita, unum tamquam ex altero naſceretur, a peccato in peccatum alapſi temporis ejus cogitatio trahebatur, judicans, ea rurſus ſibi eſſe confitenda. Poſt has autem cogitationes tædium quoddam illum cepit vitæ, quam agebat, non ſine impulſu, ut eam dimitteret. Hæc cum ita eſſent, placuit Deo, ut tamquam è ſomno excitatus, ex illis malis emergeret. Cum enim nonnihil jam experientiæ ſibi comparaſſet ad diverſitatem ſpirituum dignoſcendam; ex iis lectionibus, quas a Deo acceperat, animadvertere incepit, quibus mediis ille ſpiritus eum invaſiſſet: atque ita cum magna alacritate * decrevit, nihil le umquam ex anteactis in Confeſſione dicturum. Sic deinceps liber a ſcrupulis poſt eum diem fuit, pro certo habens, Dominum noſtrum pro ſua miſericordia eum liberare voluiſſe.

* Hiſpanice: eſtando en oracion, i. e. cum in oratione eſſet.

* Hiſpanice: claridad

cursum affidue erat contemplatus.

26 Præter horas ſeptem, quas in precas impendebat, adjuvandis etiam animabus occupabatur nonnullorum, qui eum adibant. Quidquid erat reliquum diei, cogitationibus de Deo tribuebat

C

ex iis, quæ die illo vel legiſſet vel meditatus fuiſſet. Sed cum ſe lecto committebat, ſæpe illi illuſtrationes permagnæ, & ſpirituales conſolationes ingentes immittebantur, ut multum ejus temporis, quod ſomno deſtinaverat, quod longum non erat, eriperent. Hac de re cum ipſe aliquando cogitaret, perpendit, ſibi tantum remporis eſſe conſtitutum, ut cum Deo ageret, & præter id, totum etiam diem reliquum; ac proinde dubitare cœpit, eſſentne illuſtrationes illæ a bono Spiritu; tandemque ſtatuit apud ſe, ſatius eſſe, illis rejectis conſtitutum tempus ſomno tribuere: quod & fecit.

Modus agendi circa abſtinentiam a carnibus, & familiaritas cum Deo.

* Hiſpanice: ſe le representò delante carne para comer.

27 Rurſus cum in eo firmitar perſiſteret, ut carna abſtineret, neque ullo modo mutandum id ſibi cogitaret; contigit die quadam mane poſtquam ſurraxiſſet, carnem ei præſentem fieri ad eſum apram *, quaſi eam corporis oculis cerneret (cum quidem nullum prorſus carnis deſiderium in eo præceſſiſſet:) ſimul etiam voluntatis magnum quemdam aſſenſum in ſe experiri ac ſentire, ut poſtica carne veſceretur. Licat autem propoſiti ſui prioris memor eſſet, tamen in eo dubitare non poterat, quin ſibi comedendam eſſe carnem definiret. Cum hoc confeſſario retuliſſet, admonuit, ut videret, eſſetne hæc tentatio: at ille expendens *, quod contigerat, dubitara de eo nihil poterat. Eo tempore ita Deus cum illo agebat, atqua cum puero diſcalus, cum eum erudit. Sive autem ob ejus ruditatem (ut ipſe loquitur *) eraſſumque ingenium ita ſentiret *, ſiva quod alium non haberet, a qun doceretur, ſive ob ſtabilem voluntatem ſerviendi Deo, quam Deus ipſe ei immiſerat; (quæ quidem ſine ampliore luce eſſe non poterat, ut in divino obſequio progrederetur *:) clare tamen judicabat, ſemperque judicavit, ita Deum ſecum egiſſe (ob meliorem finem *;) immo vero ſi hac in re dubitaret, exiſtimaret, divinam ſe majeſtatem offendere. Ejus autem, quod dicitur, nonnulla confirmatio ex iis quinque capitibus, quæ ſubjiciemus, ſumi poteſt.

D

* Hiſpanice: el confeſſor le dexo que miraſe por ventura ſi era aquello ceguedad: mas al examinando lo bien

* Parum abeſt inclusa, non ſunt in Hiſpanico.

* Hiſpanice: eſto fuele

* Inclusa omnia non habentur in Hiſpanico.

* Neque hæc ſunt in Hiſpanico.

28 Primum enim magna devotione afficiebatur erga ſanctiſſimam Trinitatem, & diebus ſingulis ad trea Perſonas diſtincte preces fundebat: cumque etiam ad ſanctiſſimam Trinitatem funderet; objiciebatur ejus animo, qunmodo quadruplices preces ad Trinitatem dirigeret, Verum hæc cogitatio parum aut omnino nihil illi negotii faceſſebat. Quadam vero die cum in gradibus ejuſdem monaſtarii preces Horarias beatiſſimæ Virginis recitarat, cœpit ejus intellectus elevari, quaſi ſanctiſſimam Trinitatem triplicia plectri ſeu pullatilis clavicordii tabellæ ſpecie * cerneret, atque hoc cum tam multis lacrymis ac ſuſpiriis, ut ſibi ipſe ab his temperare non poſſet. Cumque en die ſupplicationem comitaretur, quæ ab eo templo prodibat, nunquam cohibere ſe a lacrymis potuic uſque ad prandium, neque a prandio aliud loqui poterat quam de ſanctiſſima Trinitate, idque multis adhibitis collationibus ſeu ſimilitudinibus, multumque diverſis, magno etiam cum gaudio & conſolatione. Ex quo illi in totam vitam ea relicta eſt impreſſio, ut cum ad ſanctiſſimam Trinitatem orationem faceret, magnam ſentiret devotionem.

E

* Hiſpanice: en figura de tres teclas

29 Alio tempore objectus eſt ejus menti magna cum ſpiritus alacritate modus, quo mundum Deus condidit. Sibi autem videra videbatur rem quamdam albam, ex qua nonnulli radii agrediebantur, & ex qua Deus lumen emittebat. Ipſe tamen neque hæc ſatis explicare poterat, neque meminiſſe earum illuſtrationum, quas tum in ejus animum Deus imprimebat.

Viſiones circa mundi creationem, Euchariſtiam, & Chriſti humanitatem.

Adhuc Manreſæ cum eſſet (fuit autem ibi anno ferme toto;) ibique etiam poſtquam conſolationes a Deo cœpit percipere, & fructum perſpexit, quem adjuvandis aliorum animis proferebat, ab

F

externis * illis rigoribus deſtitit, quibus ante utebatur; jamque ungues præcidebat & crines. Sed ibi adhuc cum eſſet in templo ejuſdem monaſtarii, & Sacro intereſſet, vidit quadam die internis oculis, dum corpus Domini elevaratur, quoſdam ſamquam radios albos ex alto demiſſos. Quamquam autem non poſſet tam longo intervallo temporis hoc meminiſſe * & explicare; tamen id quod clare vidit, illud eſt, quemadmodum in eo ſanctiſſimo Sacramento erat Dominus noſter Jeſus Chriſtus.

* Hiſpanice: exmedmos

* Hiſpanice: remano eſt: bien explicar. i. e. bien explicarg

Sæpe & diu videbat oculis internis Chriſti humanitatem, cum orationi vacaret: figura autem, quam ſibi cernere videbatur, erat tamquam corpus album, neque magnum neque parvum; ſed non cernebat membrorum diſtinctionem. Hoc vidit Manreſæ pluries; ac, ſi vicies aut quadragies diceret, non auderet affirmare, ſe mentiri. Semel * vidit, cum eſſet Hierololymis, rurſus etiam

cum

cum eir ea Patavium ambularet. Beatiſſimam etiam Virginem Mariam vidit eadem forma ſine ulla membrorum diſtinctione. His viſis haud mediocriter tum confirmatus eſt, ut ſæpe etiam id cogitaret, quod etſi nulla Scriptura myſteria illa fidei doceret, tamen ipſe, ob ea ipſa, quæ viderat, ſtatueret, ſibi pro his eſſe moriendum.

30 Ibat die quadam pro ſua devotione in eccleſiam (credo D. Pauli titulo nuncupatam) quæ paulo amplius quam mille paſſibus a Manreſa diſtat. Eſt autem via, quæ eo ducit, fluvio vicina. Cumque ita incederet ſuis devotionibus intentus, conſedit vultu ad flumen converſo, quod profunde ſerebatur. Interea dum illue ſederet, mentis ejus oculi aperti ſunt, non ita, ut viſionem aliquam videret, ſed ut multa intelligeret cognoſceretque ſpiritualia, ſicut quæ ad fidei myſteria literarumque peritiam pertinent; atque hoc tanta cum illuſtratione, ut ab eo * res omnes novæ viderentur. Neque clare tradi ſingula, quæ tum intellexit, poſſunt, tametſi plurima fuerint, ſed illud tantum, quod magna quadam claritate mens ejus fuit illuſtrata, atque eo modo, ut, ſi omnia auxilia, quæ toto vitæ ſuæ curriculo ad ſexageſimum ſecundum annum & amplius a Deo accepit, in unum colligantur, & quæcumque ſcivit, non videatur ex illis omnibus tantum eſſe conſequutus, quantum uno illo tempore.

31 Hinc fuit ejus intellectus adeo illuſtratus, atque ſi alius factus fuiſſet homo, aliumque eſſet intellectum ſortitus. Hæc res cum ſatis diu duraſſet, ante crucem, quæ ibi erat, genua flexit ad gratias agendas. Ibi ſe ei obtulit vilum illud, quod ſæpe apparuerat, ſed numquam cognoverat, quid eſſet: illud dico, quod ſupra dictum eſt, pulcherrimum & multis tamquam oculis reſplendens, quod ſe ejus oculis objicere ſolebat. Sed ante crucem facile perſpexit, rem eam non ita ſpecioſo colore eſſe ac ſolebat: clareque admodum cognovit, magno cum aſſenſu voluntatis, illum eſſe dæmonem. Itaque poſtea, quantumcumque magno tempore ſæpius ei appareret, ſemper tamen baculo, quem geſtare mos erat ſolitus, a ſe abigebat.

32 Manreſæ cum decumberet ex febri graviſſima, ut mors inſtare videretur, ipſeque manifeſte judicaret, animam ſtatim emigraturam; ſubiit animum ejus cogitatio, quod juſtus eſſet. In qua tantum laborabat, ut nihil aliud, quam illi repugnaret, poſitis ſibi ob oculos peccatis propriis: ſed ne ſic quidem ſuperare cogitationem poterat; quæ quidem multo illum affligebat magis, quam ipſa febris, propter conatum, quem ad ſuperandum adhibebat. Et cum jam levius nonnihil de febre habuiſſet, & ab extremo illo vitæ termino aliquantum abſceſſiſſet, vociferari cœpit ad nobiles quaſdam matronas, quæ inviſendi ejus gratia eo venerant, ut pro eo amore, quo Deum diligerent, cum alias in mortis articulo ſum poſitum cernerent, magnis vocibus clamarent: O peccator, &, Memento eorum, quibus Deum offendiſti.

33 Alio tempore cum in Italiam Valentia navigarat, vi tempeſtatis clavus confractus eſt, eoque res devenit, ut ejus aliorumque judicio mortem evadere naturaliter non poſſent. Tunc igitur ſe ipſum * diſcutiens ac præparans morti venturæ, non poterat timore ullo ſuorum criminum affici vel condemnationis: ſed interim magna confuſione ac dolore tenebatur, quod exiſtimaret, ſe non bene uſum eſſe donis iis & gratiis, quas ei dominus communicaverat. Rurſus alio tempore anno MDL. graviſſima ægritudine laboravit, quam & ipſe, & multi alii ultimam illi fore judicabant. Tunc autem, cum de morte cogitabat, tanta conſolatione ſpirituali afficiebatur in eo, quod eſſet moriturus, ut totus in lacrymis liqueſceret. Atque hoc illi ita continuum factum eſt, ut æque a mortis cogitatione animum avocaret, ac tantum ejus conſolationis ſentiret.

34 Adveniente * hyeme incidit in vehementem ægritudinem; a qua ut curaretur, eum civitas in domum * ejus poſuit, qui pater erat cujusdam Ferreræ, qui poſtea in Balthaſaris Fariæ famulatum venit: ubi ſumma cura atque diligentia curatus eſt. Et quoniam multæ jam nobiles & primariæ matronæ devotione erga eum erant affectæ, vigilatum circa eum nocte veniebant. Ubi convaluit, vires tamen ejus imbecilles admodum, & gravis illi dolor ſtomachi relictus eſt. Itaque tum ob hanc cauſam, tum ob frigus hibernum, quod erat maximum, egerunt apud illum, ut veſtes indueret & calceos, atque caput operiret. Accepit ergo exiguas duas veſtes coactus, coloris cæſii, ex panno admodum craſſo, & ejuſdem coloris quaſi ſemipileum. Optaverat autem jam pridem eo tempore de rebus tractare ſpiritualibus, & aliquos nanciſci, qui earum eſſent capaces. Tempus interim adventabat, quo ipſe Hieroſolymitanam profectionem aggredi inſtituerat.

35 Igitur initio anni MDXXIII. Barcinonem verſus diceſſit, ut navem conſcenderet. Etſi autem aliqui ſe illi offerrent comites, non admiſit tamen, ſed ſolus proficiſci voluit, propterea quod plurimum in eo ponebat, ut ſolum Deum pro refugio haberet. Quo factum eſt, ut nonnullis, qui vehementius inſtarent (neque enim linguam Italicam aut Latinam noverat,) ut ſocium quemdam ſibi aſſumeret, prolatis commodis, quæ inde percipere poſſet, eoque multum collaudato, ipſe reſponderit, tametſi filius aut frater eſſet ducis Cardonæ, ſe tamen eum comitem non habiturum, propterea quod tres virtutes habere cuperet, fidem, charitatem, ac ſpem: quod ſi ſocium duceret, cum fame laboraret, auxilium ab eo expectaret, & ſi cadere eum contingeret, operam ſuam ei conferret ad ſurgendum; atque his rationibus de eo conſideret, & erga illum afficeretur: ſe vero fiduciam hanc & ſpem & affectionem in uno Deo reponere velle. Hoc vero, quod ita dicebat, animo quoque ſentiebat. Eam ob cauſam non modo ſolus navim conſcendere optabat, ſed etiam ſine ullo viatico. Cumque de vectura agere cœpiſſet, obtinuit a navarcho, ut gratis veheretur, quandoquidem nummi ei non erant; ſed ea lege, ut nautici panis, quem bis-coctum vocant, tantum in navim inſereret, quantum ipſe in navigando poſſet conſumere in ſui alimoniam; ſecus autem ſe nullo modo eum admiſſurum.

36 Cum igitur de eo pane quærendo agere vellet, magnis ſcrupulis agitari cœpit. Hæccine illa ſpes eſt ac fides in Deum, qua tibi non defuturum eum certo tenebas? atque hoc tanta vi ac efficacia, ut vehementer illum vexarent. Tandem incertus, quid ageret (utrimque enim rationes videbat probabiles) rem in confeſſarii judicio ſtatuit relinquere. Cui quidem primum aperuit quanto profectionis deſiderio teneretur, & ejus ſequendi, quod in majorem Dei gloriam foret: deinde cauſas oſtendit, quibus ipſe in dubitationem veniſſet, an viaticum eſſet ſecum delaturus.

Con-

A

* Hiſpaniæ addit: y lo dieron buena confirmacion ſiempre de la fe

Infigni illuſtratione

B

* ea Hiſpanice illi

C

Ægre contra vanam gloriam ſe armat,

quam & in naufragio expulit.

* Hiſpaniæ addit: bien

D

A. LUDOVICO CONSALVO.

Poſt morbi criſim ſuborta tumoris veſtitura.

* Hic eſt ſtomachus ſenſu originali, lingua Hiſpanica, & noſtra, domo

E

Diſcedit Barcinone, in Italiam navigaturus: ſed ejus admiſſe ipſe & ſui vitandi.

F

ex judicio patris confeſſarii admittit, numquam relinquere ſe ſolicitant.

A. LUDOVICO GONSALVO.

A Confeſſarii judicium fuit, ut peteret, quod erat neceſſarium, idque ſecum navi imponeret. Igitur cum id a nobili quadam femina peteret, rogavit illa, quo eſſet profecturus. Subſtitit ille nonnihil hæſitans, an ei aperiret, neque amplius tandem ei dicere auſus eſt, quam in Italiam & Romam velle venire. Cui illa admirans ac velut attonita, Romam? (inquit:) atqui ii, qui eo ſe conferunt, neſcio quales redeunt. Significabat autem bis verbis mulier, Romæ paulo meliores redire, quod fere eo proficiſcerentur, non propter pietatem ac devotionem. Mulieri ne detegeret profectionem ſuam in Urbem ſanctam Hieruſalem, in cauſa fuit inanis gloriæ metus, quo vehementer affligebatur, ut ne locum quidem, quo ortus eſſet, neque familiam auderet indicare. Pane accepto, navem conſcendit. Sed cum adhuc illi ſupereſſent nummi quioque vel ſex (quo blancas *a* Hiſpani appellant) ex iis, quos oſtiatim mendicando acceperat, quo modo ipſe victitare ſolebat; eos juxta navis ſtationem reliquit ſcamno ſuperpoſitos.

a

B

Magna ſerv tus ergo perſonas ſpirituales affecta.

37 Barcinone egerat dies paulo plures quam viginti, priuſquam navim ingrederetur. Quo tempore, ſicut ei moris erat, ſpirituales perſonas omnes inveſtigabat, tametſi in eremitoriis longe ab urbe morarentur, ut cum illis ageret. Sed neque illic, neque Manreſæ, quamdiu ibi fuit, quemquam offendere potuit, qui tantum eum promoveret, quantum optabat. Una mulier viſa eſt illi penitus in rerum ſpiritualium arcana ingreſſa, quæ ipſi dixerat, rogare ſe, ut Chriſtus Jeſus illi appareret. Itaque poſtquam Barcinone abſceſſit, anxietatem illam depoſuit quærendi ſpirituales perſonas,

ANNOTATA.

a Monetæ minutioris argenteæ, vel æris & argenti mixtæ eſt ſpecies, teſte Cangio in Gloſſario.

CAPUT IV.

Adventus Romam, Venetias, Hieroſolymam, atque ad loca ſacra.

C

Vehemens ventus celeritatem Cajetam devehit, facereque prohibet ad quæ ſe poſthac i

a

INter navigandum vento uſi ſunt vehementi a puppi, quo factum eſt, ut intra dies quinque & noctes, Barcinone Cajetam *a* applicarent, quamvis non ſine magno omnium metu ob gravem tempeſtatem. Regionem illam omnem peſtis timor obtinebat: nihilominus tamen ipſe, ubi è navi deſcendit, Romam verſus pergere cœpit. Addiderunt ſe illi comites ex iis, qui in navi eadem fuerant, mater una cum filia, quam ducebat mater monachi habitu *b*, & quidam adoleſcens; nam & hi mendicando victum quæritabant, qua ex cauſa ipſum ſunt ſecuti. Ubi in pagum quemdam venere, multos maximum ignem circumſtantes offenderunt; qui cibum eis dederunt, & plurimum vini, invitantes ipſos ſtudioſe, ut facile appareret, illis id ſeſe facere, ut eos calefacerent. Poſt hæc ita eos ſe junxerunt: matrem cum filia in ſuperiore cellula conſtituerunt; peregrinum & adoleſcentem in ſtabulo. Media nocte ſenſit ipſe, in ſuperiore domus parte clamores edi maximos. Cumque ſurrexiſſet, ut inſpiceret, quidnam id rei eſſet, invenit in atrio matrem cum filia, utramque lugentem & querentem, quod vim illis inferre quidam voluiſſent. Ex hac re tantus illum invaſit impetus, ut vociferari inciperet: Hoccine ferendum eſt? aliaſque hujuſmodi querimonias, quas tanta efficacia proferebat, ut omnes obſtupeſcerent; neque ullus tamen fuit, qui ei nocere auſus ſit. Puer * jam aufugerat, tres it una iter ea hora, etſi nox eſſet, ingreſſi ſunt.

b

D

* *Clavius, adoleſcens impetus involvum civitatis e deinde Ro mam ingredi ſunt*

39 Juxta erat civitas, ad quam cum pervenisſent, claulam offenderunt. Itaque noctem illam in templo quodam egerunt aquis permadente; ac ne mane quidem ingreſſus in civitatem illis permiſſus eſt. Extra autem nihil eleemoſynæ reperiebant, tametſi ad pagum quemdam profecti fuiſſent, qui haud longe inde abeſſe videbatur. Ibi Peregrinus ſubſtitit, ultra progredi præ debilitate non valens. Mater & filia Romam petiere. Eo die magna hominum multitudo ex civitate ſimul egreſſa eſt: & certior factus Peregrinus, Dominam urbis * in his * adventare, obviam ei factus aperit, ex ſola debilitate male ſe habere; itaque rogare ſe, ut in urbem ingredi permitteretur, quo ren.edium quærere liceat. Hoc vero illa facile conceſſit. Ipſe vero mendicare aggreſſus, ſat multos quadrantes ſeu quatrinos conquiſivit: ex quibus recreatis viribus, iter ſuum poſt dies duos proſequutus eſt, & Romam pervenit ad diem Dominicam Palmarum.

* *Hiſpond. ex; de la tierra. i. e, terremoti.* * *in his non eſt in Hiſpanico;*

E

40 Ibi qui eum alloquebantur, ſcientes ei nummos non eſſe ad Hierololymitanam profectionem luſcipiendam, cœperunt hanc ei diſſuadere, multis rationibus confirmantes, fieri non poſſe, ut ſine pecuniis eo navigaret. At ipſe magna quadam certitudine apud animum ſuum tenebatur, ut dubitare non poſſet, quin modum eſſet rationemque inventurus, qua illuc proficiſceretur. Itaque octavo * a feſto Reſurrectionis die *c*, accepta ab Adriano VI. benedictione, Roma diſceſſit Venetias verſus, Habebat interim ſex ſeptemve aureos nummos, quos ei dederant, ut haberet, unde nautæ perſolveret Venetiis Hieruſalem uſque; ipſe vero acceperat victus nonnihil metu, quem ei incuſſerant, non poſſe eum ſecus eo pervenire. At die tertio, quo Roma exiiſſet, cœpit agnoſcere, id ex diffidentia profectum fuiſſe, doluitque, quod accepiſſet, & cogitabat num eos eſſet dimiſſurus. Tandem tamen decrevit, largiter impendere in eos, qui ſe obtuliſſent, qui ut plurimum mendici erant. Atque id ita fecit, ut eum Venetias veniſſet, nihil amplius quam paucos quatrinos *d* haberet, qui in eam noctem ei fuerunt neceſſarii.

unde pergit Petrus a ut alios ſuppra diſſuadentibus a tendat Hieroſolymam.

* *ex Hiſpanico addi, vel nono*

c

F

d

41 In hoc itinere Venetias uſque propter cuſtodias, quæ peſtilentiæ metu poſitæ erant, ſemper in porticibus excubabat: & ſemel contigit, ut ſurgenti mane occurrens homo in fugam te daret magno cum terrore, ob id nimirum, quod perquam pallidum eum & valde exanguem vidiſſet. Hunc in modum iter proſequens Chiozam *e* pervenit cum nonnullis, qui ſe in ſocios adjunxerant. Ibi didicit, ingreſſum in Venetias non fore concedendum. Itaque ſocii Patavium pergunt, ut inde chirographum acciperent, quo ſe valere teſtarentur, nec peſte eſſe infectos. Abiit & ipſe cum illis: ſed quoniam celeriter admodum incedebant, ſequi eos non poterat, deſertus ab iis ſub noctem in campo quodam ampliſſimo: in quo Chriſtus ei apparuit ea forma, qua, ut diximus antea, ſolitus erat, plurimumque eum corroboravit & confirmavit. Hac conſolatione animatus, poſtridie mane, nullo confecto chirographo (quod ſocii feciſſe creduntur) ad portas Patavinas pervenit, & in-

In itinere Venetio vadunt ſocii, & urbem ingrediuntur i

e

A & ingreſſus eſt, nihil interim cuſtodiis interrogantibus; quod idem & in exeundo ei contigit. Quam rem plurimum admirati ſunt ſocii, qui chirographum acceperant, ut Venetias ingredi poſſent, quod nec accipere ipſe curavit.

ubi pernoctavit

42 Cum Venetias ventum eſſet, acceſſere cuſtodes in naviculam, & ſciſcitati ſingulos, quotquot in ipſa erant, ſoli ipſi nihil prorſus dixerunt. Venetiis vectum emendicabat, & dormiebat in

* *Hiſpanice ex la plaza*

platea * D. Marci; neque umquam domum legati imperatoris adire voluit; neque peculiarem aliquam diligentiam adhibebat quærendis nummis, quibus Hieroſolymam navigaret; & tamen certiſſimum apud ſe habebat, Deum illi modum exhibiturum, quo illuc perveniret. Quare ita confirmabatur, ut nullis rationibus, quaſcumque objicerent, induci in dubitationem poſſet. Quadam die iocidit in hominem Hiſpanum divitem, qui ex eo interrogabat, quo proficiſci vellet; & agnita ejus intentione, duxit illum in domum ſuam ad prandendum, ubi & dies aliquot eum habuit, dum diſceſſus pararetur. Is mos erat Peregrino jam inde a Manreſa, ut menſæ cum aliis aſſidens

B numquam loqueretur, niſi reſpondendi gratia breviter; ſed audiebat, quæ dicerentur, & nonnulla ſubnotabat, quorum occaſione, ſumpto jam cibo, de Deo loqueretur.

& optimi exempli virum decet, modo non avertatur ab ſtinere Hieroſolymam.

43 Qua ex re vir ille probus & univerſa ejus domus ita erga eum erant affecti, ut retinere voluerint & cogere, ut apud ſe maneret: idemque ille vir, qui ei hoſpitium præbebat, ingreſſum ei ad Venetiarum Ducem dederit. Quem ut Dux vidit, juſſit in eam navem admitti, qua prætores præfectique in Cyprum erant vehendi. Multi eo anno Venetias ſe contulerant peregrini, ut Hieroſolymam profiſciſcerentur: ſed major pars retroceſſerat ob recentem Rhodi *f* caſum, quæ a Turcis fuerat occupata. Supererant tamen in pe-

f

* *Hiſpanice: peleſtina*

regrinorum * navi numero XIII. (hæc autem prior ſolvebat:) octo vero aut novem prætoricam navim expectabant. Et cum tempus advenifſet, ut ea ſolveret, ecce febris gravifſima Peregrinum invaſit, a qua, cum eum dies aliquot male habuiſſet, liberatus eſt. Navis eo die erat ſolutura, quo medicamenium ſumpſerat, & rogantibus domeſticis, utrum poſſet navem ingredi, medicus reſpondit, poſſe quidem, ſed ita, ſi ibi ſepeliri vellet. Ipſe nihilominus ingreſſus eſt, &

C ea die diſceſſit, tantumque evomuit, ut levius illum habuerit; omninoque convaleſcere cœpit. In ea navi quædam turpia committebantur, quæ ipſe magna ſeveritate reprehendebat.

Peleſtinus quia reprehendebat vitia, non bene apparitoribus pretium reddebat.

44 Hiſpani, qui in eadem navi erant, eum admonebant, ne id faceret, propterea quod agerent reliqui de eo relinquendo in inſula quadam: ſed ventus ita flavit, ut brevi Cyprum pervenirent; ubi ea navi relicta, ad alium portum, quem Salinas vocant, leucas decem inde diſtantem profecti ſunt. Ingreſſus in navem peregrinorum, nihilo magis viatici quidquam intulit, quam quod in alteram, ſpem nimirum, quam in Deum conceperat. Toto illo tempore læpe ei apparuit Dominus, magnamque conſolationem conatumque adferebat. Videbatur autem ſibi videre rem quamdam rotundam, tamquam ex auro, & magnam, quæ ſe illi præſentem faceret. Inde venerunt Stapham *g*, & cum afinis inſidentes (ut moris eſt)

g

Hieroſolymam verſus pergerent, duobus ab urbe paſſuum millibus, Hiſpanus quidam, vir, ut vi-

* *Hiſpanice: Manoel*

debatur, nobilis, nomine Didacus Nugnes *, ma-

gna cum devotione dixit ad peregrinos omnes: quandoquidem paulo poſt eo venturi erant, unde ſancta Civitas proſpici poſſet, pium fore ac bonum, ut ſinguli ſuas præpararent confeſſiones, & ſilentio incederet.

D A. LUDOVICO CONSALVO *ſanctam Civitatem ostentat*

45 Ea res cum omnibus probata fuiſſet, ſinguli ſe collegerunt, & paulo antequam in eum locum veniſſent, unde Civitas conſpicitur, ex aſinis deſcenderunt, propterea quod monachos cum cruce ſe expectantes aſpexerunt. Conſpecta Civitate, magna contolatione Peregrinus affectus eſt, &, prout alii dixerunt, communis fuit omnibus hilaritas quædam, quæ non videbatur carnalis *. Eam-

* *Hiſpanice: nauſeabat.*

dem quoque devotionem ſenſit ſemper in locis ſanctis invitendis. Firmiter autem conſtituerat, ut Hieroſolymis remanaret, ut loca illa ſancta ſemper inviſeret, & animabus prodeſſet; atque hanc ob cauſam literas ad Guardianum habebat, quibus ei commendabatur. Quas eum redderet, ſui quoque animi inſtitutum illi aperuit, quod ibi pro animi ſui devotione remanſurus eſſet. Cauſam autem alteram non indicavit, ob adjuvandas animas: hanc enim nemini aperiebat; illam autem alteram ſæpe patefecerat. Guardianus reſpondit,

E non videre ſe, qui fieri poſſet, ut remaneret: domum enim tanta inopia laborare, ut ne ſuos quidem alere poſſet; ideoque animatum ſe eſſe *, nonnullos in Occidentem cum peregrinis mittere. Peregrinus ſe nolle aliud dixit, quam ut confeſſionem ejus audiret, cum eam facturus accederet. Hoc modo fieri poſſe Guardianus aſſeruit: ſed exſpectaret Provincialis adventum (Credo autem, hunc ſupremum hujus Ordinis illis in regionibus fuiſſe) & tamen apud Bethlehem erat.

* *Hiſpanice: que eſtava determinado*

46 Hac pollicitatione id * quaſi ſecurus Peregrinus cœpit literas Barcionem conſcribere ad ſpirituales perſonas. Jam duas ſcripſerat, & alteras ſcribebat; eum pridie, quam diſcedendum eſſet, accerſitum eum veniunt, Provincialis (jam enim redierat) & Guardiani omnes. Tunc Provincialis benigne cum alloquutus explicat, audiſſe ſe de ejus inſtituto pio, quo manere in locis illis ſanctis decreverat, deque ea re diligenter cogitaſſe: multos enim eodem deſiderio raptos, alios mortem obiiſſe, alios captos fuiſſe; ſuæ Religioni deinde obligationem relinqui, captivos redimendi: quamobrem ad iter ſe pararet, poſtridie cum peregrinis ſuſcipiendum. Ad hæc Peregrinus reſpondit, hoc propoſitum ſibi eſſe firmiſſimum,

*ſed probabile tunc in ea * id non habetur in Hiſpanico.*

F nec putare ſe ulla ex cauſa dimiſſurum, quin exequeretur; illudque modeſte inſinuavit, tametſi Provinciali minime videretur, ſi tamen ejus præceptum peccato eum non obſtringeret, ſe non prætermiſſurum metu aliquo, quin animi propoſitum ſequeretur. Provincialis authoritatem ſibi eſſe dixit a Sede Apoſtolica, ut amandaret retinendos, quos amandandos & retinendos exiſtimaret, utque eitam excommunicaret, qui parere nollent, quando ab ipſo amandarentur; ſe vero ea de re ita ſentire, quod remanere eum non expediret.

longum mihi ſcribere, ſi velim, quibus locis quadam ſacra viſitaſſe dicat.

47 Cumque Pontificia diplomata ei oſtendere vellet, quibus excommunicandi authoritas continebatur; dixit, nihil eſſe opus; ſe enim eis credere, & quando ipſis ita videbatur, eamque authoritatem habebant, eis pariturum. Poſt hæc eo reverſus, ubi ante erat, magno captus eſt deſiderio, ut Oliveti montem iterum inviſeret priuſquam diſcederet, quandoquidem non ſerebat Dei voluntas, ut in ſanctis illis locis commoraretur. In eo monte petra quædam eſt, è qua Dominus

noſter

A. LUDOVICO CONSALVO.

A noſter in cælos aſcendit, in qua ejus veſtigia nunc etiam cernuntur impreſſa: atque hoc erat, quod iterum videre cupiebat. Itaque nemine admonito, neque ullo accepto duce (eſt autem res periculi plena, ſi quem Turca aliquis tamquam dux non comitatur) ſeipſum clam aliis ſubtrahens, ſolus montem Oliveti petit, & cum ei nollent ingreſſum cuſtodes permittere, eulit ellum eis ex calamario protulit ac dedit. Facta autem oratione, magna cum conſolatione, animum ſubit deſiderium eundi in Bethphage; ubi cum eſſet, rurſus ei occurrit, non latis ſe diſpexiſſe in Oliveti monte, qua in parte eſſet pes dexter, & qua ſiniſter. Reverſus igitur eo, forfices, ut credo, quas gerebat, cuſtodibus dedit, ut ſe ingredi permitterent.

Ut ideo monachorum opera videretur.

48 Poſteaquam in monaſterio reſcitum eſt, illum ita abiiſſe ſine duce, diligentiam adhibuerunt monachi in eo quærendo. Deſcendens igitur ex Oliveti monte, incidit in Chriſtianum, unum ex iis, qui a cingulo nuncupantur, qui in monaſterio miniſtrabat. Hic vehementer irati hominis vultum præ ſe ferens, ingenti baculo, quaſi percuſſurus, ei minabatur, & ad eum accedens brachio firmiter apprehendit. Se vero ipſe duci facile permittebat: ſed nihilominus bonus ille vir ſemel correptum numquam dimiſit; a quo interea dum duceretur ita comprehenſus, magnam in eo itinere conſolationem a Domino accepit, cum quidem ſibi aſpicere videretur Chriſtum ſemper ſupra ſe incedentem. Atque hoc continuate perduravit magna cum abundantia, donec ad monaſterium rediit.

B

ANNOTATA.

a *Urbs eſt regni Neapolitani in provincia Terræ laboris.*

b *In Hiſpanico eſt*: en habitos de muchachor: *id eſt*, in veſtimentis juvenis.

c *Ribadeneira lib.* 1. *cap.* 10. *ponit*, octavo poſt Dominicæ Reſurrectionis die abeuntem *&c. Præmiſerat*, *Romam venuſſe ad diem Dominicum Palmarum; quo ſi illud* octavo poſt *referas*, *videatur Sanctus ibidem tantum manſiſſe uſque ad diem Dominicæ Reſurrectionis*: *ſed* & poſt *refer ad diem Paſchæ*; *adeo ut Sanctus non diſceſſerit in ipſo feſto*, *ſed octavo poſt illud die*, vel (*ut ex Hiſpanico ſupra in margine notatur*) nono: *dicit enim Ribadeneira apud Quartemontium cap.* 4. Romæ cum ad dies quindecim ſubſiſteret *&c. poſt Dominicam Palmarum*, *qua ibidem dixerat*, *ipſam Romam perveniſſe.*

C

d *Italice* quattrini; *eſtque parva moneta valoris ſexageſimæ partis Lyræ*; *vide Vocabulariam academiæ Cruſcanæ.*

e *Vocatur Foſſa Clodia apud Ribadeneiram lib.* 1. *cap.* 10.

f *Capta quippe eſt iſta inſula anno* 1522. *die Natali Domini.*

g *Hiſpanice eſt* Jaſa, *teſte P. Ignatio Pinio, quam putat eſſe* Joppen. *Iſtius patris opinio confirmatur ex Baudrando tomo* 2. *parte altera*, in *qua nova nomina locorum veteribus præponuntur*: *nam ibi occurrit* Jaffo vel Jaffa, Joppe, urbs exciſa Terræ ſanctæ. *De qua videri poſſunt plura apud Franciſcum Quareſmium in Terræ ſanctæ elucidatione tom* 2. *lib.* 4. *peregrinatione* 1. *cap.* 1. *modus autem*, *quo peregrini excipiuntur in Sancta civitate*, & *iterum ex ea dimittantur ad propria*, *traditur peregrinatione ſecunda*, *cap.* 1.

D

CAPUT V.

Adventus in Apuliam, Venetias, Ferrariam, ac Genuam; captus pro ſpeculatore, contemnitur tamquam demens; ſtudia Barcinone ac Compluti.

Mire modo ſervantur occulta quæ ſanctum vehunt, & tempeſtant.

POſtridie ejus diei inde abierunt, & Cyprum perlati peregrini, in diverſas naves diſperſi ſunt. Erant in eo portu naves tres aut quatuor, quibus Venetias iter erat; una Turcarum, altera admodum exigua, tertia dives admodum & firma opulenti hominis Veneti. Hujus navarchum rogaverunt nonnulli ex peregrinis, ut Peregrinum veheret: at ille ubi reſcivit nummos ei non eſſe, noluit; tametſi illum multis rogantibus, ac Peregrinum collaudantibus: quibus & reſpondit, ut, ſi ſanctus eſſet Peregrinus, ita transfretaret, ſicut B. Jacobus, aut quid ſimile. A navarcho minoris facile iidem impetrarunt, quod volebant. Die quadam mane ſolverunt favente vento: ſed ad veſperum ſuperveniens tempeſtas naves in diverſa diſtraxit: & magna illa eidem inſulæ Cypro alliſa periit; quæ Turcarum erat, & ipſa cum vectoribus omnibus periit. Exigua vero illa, etſi diu cum tempeſtate luctata eſt, tamen Apuliæ quoddam littus appulit. Erat id tempus byemis, ingentia frigora, & nives decidebant; neque aliud veſtium habebat Peregrinus, quam femoralia ad genua uſque ex craſſa quadam tela, & calceos, tibiis interim prorſus nudis, præterea thoracem ex nigra tela apertum, & ad humeros multis ſectionibus proſciſſum, & veſtem perexiguam pili modici.

E

50 Dimidiato Januario anno MDXXIV. Venetias pervenit: partem alteram ejus menſis, & totum Novembrem & Decembrem in navi egerat a Cypro. Venetiis unum ex his offendit, qui eum in domos ſuas receperant, priuſquam Hieroſolymam proficiſceretur. Is ei XV. vel XVI. Julios a nummos in eleemoſynam largitus eſt, & nonnihil panni, quod ipſe complicatum ſtomacho impoſuit, ob frigoris, quod tum vigebat, vehementiam. Peregrinus poſteaquam didicit, Dei eſſe voluntatem, ut Hieroſolymis non remaneret, rediens ſemper apud ſe cogitabat, quid agendum. Tandem ea illi ſententia probabatur magis, magiſque eo ferebatur, ut aliquamdiu literis operam daret, quo animabus poſſet opem ferre; eamque ob cauſam Barcinonem ire ſtatuebat. Itaque Venetiis Genuam rurſus profectus eſt: & cum eſſet Ferrariæ, oraretque in maximo templo, eleemoſynam ab eo mendicus petit; cui marcheſum, quod quinque aut ſex quadrantes valet, porrexit; rurſum alter poſt illum, cui nummulum dedit nonnihil amplius valentem: poſt hos ſuccedit tertius, & cum nihil jam amplius minutioris monetæ, ſed Julios tantum nummos haberet, dat unum ex his, Mendici ut eum viderunt eleemoſynas ita largientem, nihil aliud quam confluebant; atque hoc modo, quidquid habuit nummorum, impendit. Tandem multis una adventantibus eamdem ob cauſam, reſpondit ipſe, ut ſibi ignoſcerent, jam enim ſibi nihil eſſe reliquum.

qui anno 1529. *Pii nonias apoſtolici; imo denique Pontifex, Pertorio nomen, mor ſuos diſtribuit pauperibus.*

F

51 Ita Ferratia diſcedit, Genuam petiturus. Occurrerunt in eo itinere milites nonnulli Hiſpani, qui ea nocte humane eum tractarunt, nec parum ſunt admirati, quod ea via iter ageret, quoniam

In via Genuenſi pro ſpeculatore capitur.

A niam neceſſe eret, ut per media utrorumque caſtra, Gellorum & Imperialium, tranſiret: rogarunt que, ut omiſſa regia via, aliam ſequeretur tutiorem, quam ipſi indicabant. Non ſecurus illorum conſilium recta proficiſcitur, & in oppidum ipsidie mœnibus cinctum. Ibi eum cuſtodes correpium, tamquam ſpeculatorem in domunculem haud longe a porta injiciunt, &, ut moris eſt in hujuſmodi ſuſpicionibus, ſciſcitari ex eo pleraque cœperunt. Ille ad ſingula, quæ rogaretur, nihil ſe eorum noſſe reſpondit. Quare illi veſtibus exutum & calceis, omni ex parte ſcrutati ſunt, ſi quas forte literas ferret. At ubi nihil ex eo reſciverunt, ad præfectum militum ducunt; neque impetrare potuit, ut veſte ſua tegeretur, ſed thorace tentum & femoralibus.

*& affectus ſtupido agendi modo, * Hiſpan. repræſentacion, i.e. repræſentatio.*

52 Cum in hunc modum pergeret, ei ſeſe obtulit capti & ducti Chriſti recordatio *, tametſi ea non fuit viſio ſicut cæteræ. Ductus autem eſt per vias tres ejus oppidi, eaſque magnas, abſque ulla mæſtitia, immo cum gaudio & conſolatione. Mos erat Peregrino, quemcumque alloquereter, per VOS id facere, nullo addito nomine vel dominationis vel reverentiæ, devote conſipiens hac ſimplicitate uſos Apoſtolos ac Chriſtum ipſum. Interea igitur dum ita per vias illas queereter, venit illi in mentem bonum fore, ut omiſſa ea conſuetudine, dominationis vocabulo præfectum tunc honoraret; neque id ſine aliquo metu ſuppliciorum, quibus afficere eum poſſent. Verum ubi agnovit, eſſe tentationem; Quandoquidem (inquit) ita eſt, ego neque dominationis eum appellabo nomine, neque ante eum honoris gratia flectam genu, neque pileolum è capite auferam.

ad præfectū ducitur, & pro demente habetur.

53 Ventum eum eſt in præfecti palatium, pauliſper in eula demiſſiori dimittitur: tum paulo poſt eum præfectus alloquitur: ipſe nullo civilitatis genere exhibito, pauca quædam verba reſpondit, ſatis longo etiam intervallo diſtincta. Ex his præfectus pro demente eum habuit, & ad eos, qui adduxerant, Hic vir (inquit) eſt expers ſenſus, date ei, quod ſuum eſt, & foras eum ejicite. Egredienti è palatio occurrit Hiſpenus quidam; qui, ita ut eras; duxit eum domum ſuam, & jentaculum ei dedit, & quidquid in eam noctem illi erat neceſſarium. Mane iter proſequenti uſque ad veſperum, conſpectus eſt a duobus militibus a turri quadam, & captus ductuſque eſt ad ducem militum Gallum. Hic inter cætere rogat, unde ſit Peregrino vero reſpondente, ſe eſſe è provincia Guipuſcoa; & Ego, inquit Dux, non longe inde ſum; ſtatimque juſſit illum deduci, & cœnam ei apponi, ec bene tractari. Alia quadam minoris momenti in eo itinere illi evenerunt. Tandem ubi Genuam pervenit, agnitus eſt a Cantabro quodam nomine Portundo, qui alias eum erat alloquutus, cum eſſet in familia regis Catholici. Hujus opere in navem admiſſus eſt, quæ Barcinonem petebat; in que parum abſuit, quin ab Andrea Dorie *b*, tum Francorum partes ſequente, caperetur; navim enim perſequutus eſt.

b

*ſtudioſi exercitiorum, & * Hiſp. communicò ſu inclinacion de eſtudiar*

54 Barcinone contulit inſtitutum animi * cum Iſabella Roſella, *c* matrona primaria & in primis pia, & cum Ardebalo quodam grammatico ludi magiſtro: uterque probavit vehementer; & hic gratia ſe eum docturum, illa miniſtraturam omnia vitæ ſubſidia promiſit. Erat Manreſæ monachus (opinor è S. Bernardi familia) ſpiritualis admodum: cum hoc optabat Peregrinus commorari, quo ſpiritu magis proficeret, & animabus prodeſſet. Itaque accepit oblatam conditionem, ſi modo Manreſæ non inveniret, quod ſperabat. Eo deinde profectus, monachum offendit mortem obiiſſe. Quare Barcinonem reverſus cœpit in literas diligenter incumbere; ſed ejus propoſito multum illud obſtabat, quod, cum lectiones memoriæ mandare conaretur (id quod in grammaticis principiis neceſſarium eſt) novæ illi intellectiones rerum ſpiritualium novique guſtus infundebantur, atque hoc ita abunde, ut capere memoria nihil poſſet, neque illud a ſe rejicere, tametſi plurimum reluctaretur.

D A. Ludovico Conſalvo.

rerum præſtitum dona mens impendit per alias ſpecies.

55 Cum igitur ſæpe apud ſe cogitaret: Ego cum ad orandum me compono, & Miſſæ interſum, tam efficaces non experior intellectiones; agnovit paulatim, genus id eſſe tentationis. Itaque, oratione facta, rogat doctorem ſuum, ut pauca verba ex ſe audiat in templo beatiſſimæ Mariæ e Mari nuncupato, quod ab ipſius doctoris domo non longe aberat; & poſtquam conſediſſet, fideliter aperit, quidquid ipſe animo experiretur, & quam parum eo uſque eam ob cauſam profeciſſet. Verum, inquit, polliceor, me non defuturum ſcholæ tuæ, quin hoſce duos annos te audiam, ſi modo Barcinone panem & aquam invenire poſſim, quibus alar. Hac profeſſione magne cum efficacia emiſſa, numquam deinceps eam tentationem experturus eſt. Dolor è ſtomacho, qui eum Manreſæ corripuerat, & cujus cauſa calceos induerat, jam diſceſſerat, & jam inde ex eo tempore, quo Hieroſolymam digreſſus fuerat, bene ex ſtomacho habuerat. Itaque cum Barcinone operam literis daret, deſiderium illum cepit redeundi ad antea acta et pœnitentias. Facto igitur in ſoleis calceorum foramine, in dies magis magiſque eos frangebat, donec jam nihil ſupereſſet aliud, quam operimentum ſuperius.

E

Explorat paralium.

56 Poſt exactos in literarum ſtudio annos duos, quibus ajebant plurimum profeciſſe, magiſter ejus idoneum eum dicebat, ut philoſophiæ ſtudia (Artes vulgo vocant) aggrederetur, eaque de cauſa, ut Complutum peteret, hortebatur. At ipſe profectus ſui experimentum prius a doctore quodam theologo ſumi voluit. Qui eum idem conſilium dediſſet, abieciſſe Peregrinus Complutum ſolus, tametſi jam tum ſocios eliquot (ut opinor) haberet. Compluti cœpit mendicare, & eleemoſynis victitare: nec poſtea vel XII. dies, quam hoc vitæ genus fuerat ſequutus, presbyter quidem, & cum eo nonnulli, conſpecto eo, quod eleemoſynam peteret, ludibrio eum habere & contumeliis efficere cœperunt, quæ in eos conjici ſolent, qui eum ſani ſunt, mendicant tamen. Hæc cum audiret qui novo hoſpitali * præerat, ejus, ut videbatur miſertus, ad ſe vocatum ducit in noſodochium *, ibique ei & cellam, & quidquid præterea opus habebat, præbuit.

quanum profeciſſet & Complutum cogitat:

F

** Hiſp. abdoro de la tertaana *Hiſp. hoſpital*

57 Annus agebatur vigeſimus quartus ſupra MD. cum Barcinonem pervenit Quadrageſimæ tempore. Fuit * autem ibi annos duos. Quare ad MDXXVI. Complutum venit: ibi egit * annum unum ac dimidiatum, quo tempore ſtudium ſuum impendit in terminos & Summulas Soti, Alberti Phyſicam, & Magiſtrum ſententiarum. Exercebatur etiam dandis Exercitiis ſpiritualibus, & docendæ doctrinæ Chriſtianæ. Ex quibus rebus proſectus colligebatur ad Dei gloriam; ſiquidem plerique in magnam rerum ſpirituelium cognitionem & guſtum perducti ſunt: alii tamen tentationibus varis tenebantur, qualis illa, qui ſibi flagella in-

*quo perunt ais an.et cum ſtudio. * Hiſpan. eſtudio * Hiſpan. quaſi*

A. Ludovico Consalvo.

A fligere non poterat, quasi ab aliquo manus ejus retinerentur. Ex his aliisque hujusmodi rebus rumores in populo creabantur; sed præcipue ex concursu hominum frequentissimo eo convenientium, ubi Christianam institutionem tradebat. Ubi primum Complutum adiit, continuo illi intercessit tum Didaco Guya [a] d, qui in fratris typographi domo commorabatur, neque ei quidquam eorum deerat, quæ sunt ad vitam necessaria. Itaque elemolynam in alendos pauperes etiam conferebat, & habebat domi tres peregrinos socios [b]. Quadam die venit ad eum Peregrinus petens elemolynam, ut necessitatibus nonnullorum prospiceret. Didacus sibi nummos non esse affirmat; scrinium tamen aperit, ex quo lecti ornamenta varii coloris, candelabra, & alia nonnulla ejus generis attriperet: quæ omnia linteo complicata Peregrinus humeris suis imposuit, & pauperibus opem laturus abiit.

[a] *Hisp.* dom Diego de Guia d

[b] *Hisp.* los tres compañeros del Peregrino.

58 Compluti, sicut dixeram, magni rumores excitati fuerant ex iis, quæ ibi fiebant, totaque oppido aliis alia dicentibus, ut Toletum quoque ad Inquisitores res perveniret. Qui cum venissent Complutum, hospes eorum peregrinorum [a] admonuit, quod ipse locique ejus ab eis lagati e, & (ut opinor) Illuminati f vocarentur, quodque carnificinam de ipsis facturi essent. Et inquisitione statim habita in eorum vitam, cum illam unam ob causam Complutum venissent, ne accersitis quidem illis Toletum redierunt, re tota relicta Vicario Figueroa, qui nunc cum Imperatore agit: Ja post aliquot dies vocatis ad se dixit, inquisitum esse in vitam ipsorum, & causam omnem esse perscriptam ab Inquisitoribus, sed nullum errorem neque in doctrina, neque in vitæ ratione esse inventum, quare posse illos agere, quæ prius, citra impedimentum: sed rum Religiosi non essent, sibi non bene videri, quod uno omnes habitu uterentur, satiusque fore, atque se illis præcipere, ut Peregrinus & Artiaga nigris vestibus, Calistus & Cæteres leonatis uterentur, Joannicus Gallus adolescena, ita, ut erat, remaneret.

Rumores fidem coram Sanctis gentibus ut cessarent.

[a] Ex *Hisp.* Peregrinis.

e

f

B

59 Peregrinus se, quæ videbantur [a], facturos respondet: Verum interim, inquit, nescio quid fructus adferant hæ inquisitiones, cum cuidam ante aliquot dies sacerdos quidam Sacramentum porrigere noluerit, quia octavo quoque die communicabat, & mihi quoque dabat gravate & difficulter. Nos id scire vellemus, ullamne hæresim in nobis deprehenderit. Non, inquit Figueroa; nam si deprehendissent, vos combussissent. Et te (inquit Peregrinus) combussissent, si hæreseos convincerentia. Tinguntur vestes, ut eis præceptum fuerat. Hinc ad xv. vel xx. dies jubet Figueroa Peregrinum non nudis ingredi pedibus: ipse vero calceamenta induit, ut erat in hujusmodi rebus facile obsequens, cum ei præciperentur. Quarto post mense rursum in eos inquisitionem idem Figueroa exercet, ac præter consuetas causas, credo inde occasione sumpta, quod mulier quædam conditionis non contemnendæ & viro nupta, singulari devotione erga Peregrinum tenebatur, & diluculo operta (ut fit Compluti) in Hospitale veniebat, eoque ingressa, aperimento sublato, ad Peregrinum ibat. Sed ne tum quidem quidquam reperium est, nec accersitus Peregrinus, re expensa, neque illi quidquam dictum,

qui jubetur ejus esse tollit pedibus.

[a] Ex *Hisp.* quæ jubebantur

C

ANNOTATA.

D

a *Nummus est argenteus in Italia notissimus, æquivalens decimæ partis unius scuti Romani.*

b *Fuit is celeberrimus sæculo 16. archithalassus; de quo plura auctores.*

c *Maffeius lib. 1. Vitæ* S. Ignatii, *cap. 16. & Orlandinus lib. 1. num. 33. & lib. 5. num. 14. ita etiam illud exprimunt; uti & brevior Vita apud Quartemontium cap. 4. Sed inter monumenta nostra Romana exstat apographum epistolæ* S. Ignatii *autographæ, ad archidiaconum Cuyador, Venetiis 1536. die* XII. *Februarii Barcinonem datæ; ad cujus marginem notat P. Ignatius Panius, bis a* S. Ignatio *scribi* Roler, *non* Rosel, *Gaetia lib. 2. cap. 1. Vitæ scribit* Roses.

d *In Complutensi suis perfugium* S. Ignatio *ad lucrandas miserorum calamitates, ex nostro Commentario prævio §. 134. num. 134. Ex Orlandino autem lib. 4. num. 97. primus quasi rector collegiorum, præficitur sociis Parisiensibus; lib. 16. n. 91. sunt ejus elogium ac mors. Sancto Patri a confessionibus fuisse, ibi invenies: unde etiam dicta in Commentario prævio §. 53. num. 358.*

Volunt dicere, uti opinor, interpres incantati, fascinati, aut quid simile.

Detectam fuisse in Hispania anno 1623. ac præcipue in diœcesibus Hispalensi & Guadixana, seitam Illuminatorum (Hispanice los Alumbrados) habemus ex Analibus Baronianorum Continuatione per Henricum Spondanum, ad dictum annum, num. 7. quorum fordes ibidem describit.

E

F

CAPUT VI.

Carceres Compluti ac Salmantica.

In carcerem conjicitur [a] *Hisp.* hospitale

QUatuor rursus mensibus elapsis, cum jam in domunculam extra nosocomium [a] habitabat, die quadam ad januam ejus apparitor adstat, & eum vocans, Veni (inquit) metum; & conjecto eo in carcerem, jussit inde non egredi, donec aliud juberetur. Erat tum tempus æstatis; & quoniam laxiore utebatur carcere, plerique ad eum conveniebant, quibus æque, ac si liber esset, Christianas institutiones explicabat, & tradebat Exercitia. Patroni opera aut procuratoris numquam uti voluit, etsi se offerrent non pauci. Meminit vero singillatim dominæ Terelæ a Cardenia, quæ quemdam misit ad eum invisendum, sæpeque illi obtulit, educturam se eum inde: at ipse nihil horum admisit, illud etiam [a] dicens: Cujus amore huc ingressus sum? ja inde me educet, si ei visum fuerit. Decem & septem jam dies egerat in carcere, cum necdum sciret, qua de causa eo fuisset conjectus; neque quidquam ex eo scisciati erant. Tum autem venit Figueroa in carcerem, multaque ex eo quæsivit, & in his illud etiam, juberetne sabbatum custodiri, ludens [b];

[a] *Hispan.* siempre, de sempre

61 Præterea, an non nosset mulieres duas, matrem & filiam. Has dixit ossa. Tum ille instans; nec de discessu illarum quidquam nota, priusquam abirent? Non, inquit Peregrinus, per jusjurandum illud sanctum, cui me obstrinxi. Tum Vicarius manu in humeros ejus conjecta, remquam gauderet; Atqui ista, inquit, est causa, cur huc conjectus es. Inter eos, qui plerumque

[b] Hoc non est de Hispanibus, sed nostri.

A que Peregrinum ſectabantur, erant mater & filia, vidua utraque: filia vero juvenis admodum & formoſa. Hæ in rebus ſpiritualibus magnos progreſſus feceranț, præcipue filia; ita ut, etiamſi loco nobili eſſent oriæ, tamen pedeſtres iviſſent ad inviſendum Veronicam, quæ eſt in urbe Jaen *a*, ac neſcio, an etiam victum emeodicando, & ſolæ: ex qua re magnus rumor Compluti ortus eſt. Doctor Giruellus *b*, qui earum quamdam curam gerebat, putavit, a Peregrino ad id fuiſſe inductas, ob idque claudi eum carcere curaverat. Vinctus ut audivit, quæ a Vicario dicta fuerant, inquit ad eum: Viſne de hac re loquar paulo latius? Loquere, inquit ille. Tum vinctus; Sæpe (inquit) hæ mulieres inſtiterunt apud me, quod proficiſci vellem per orbem univerſum, miniſtrare pauperibus modo in his, modo in illis oœſodochiis *. Ego vero ſemper hoc illis diſſuaſi, propterea quod cernerem filiam ea ætate, & formoſam; afferens, ſi inviſendorum pauperum deſiderio tenerentur, poſſe id Compluti præſtare, & comitari ſanctum Sacramentum. Figueroa his ita oltro citroque jactatis, una cum notario abiit, ſcriptum deferens, quidquid actum fuerat.

B

a Segobiæ *c* tum agebat Caliſtus ſocius Peregrini: qui accepto, quod vinctus eſſet, tametſi recens ex gravi infirmitate convaluerat, ſtatim venit ad eum, unaque cum eo, carcere ſe inclusit. Ac ipſe monuit; ſatius eſſe, ut Vicarium adiret; qui benigne eum excepit, ac præmonuit, miſſurum ſe eum in carcerem, propterea quod neceſſe eſſet vinctum * eſſe, donec mulieres illæ redirent, quo dijudicaretur, an conformia dicerent cum iis, quæ diceret Peregrinus. Dies aliquot Caliſtus in carcere fuit: ſed cernens Peregrinus, detrimento id fieri ejus valetudinis (necdum enim omnino convaluerat) opera doctoris cujuſdam ſibi amiciſſimi eum educi curavit. Ab eo die, quo in carcerem conjectus Peregrinus, ad eum uſque, quo eductus eſt, numerati ſunt dies XLII. Quibus tranſactis, cum jam mulieres illæ rediiſſent, notarius carcerem adiit, ot ſententiam *d* ei legeret, qua liber abire permittebatur, & jubebantur iiſdem veſtibus indui, quibus & reliqui ſcholaſtici uterentur, & prohibebantur loqui de rebus fidei ante quatuor abhinc annos, cum ampliorem operam ſtudiis navaſſent, quandoquidem literarum parum eſſent periti. Re autem vera, Peregrinus ſociis quidem erat peritior; verum id non admodum fundate *: quod & ipſe ante omnia dicere ſolitus erat, antequam examinaretur.

C

63 Audita hac ſententia, ſubſtitit nonnihil Peregrinus, hæſitaos, quid acturus eſſet, quoniam videbantur illi viam præcludere ad adjuvandas animas, idque non alia prolata cauſa, quam quod non amplius ſtuduiſſet literis. Tandem ſtatuit ad Fonſecam Toletanum archiepiſcopum proficiſci, remque omnem ejus judicio aut arbitrio committere. Diſceſſit Compluto, & archiepiſcopum Valliſoleti reperit. Re autem fideliter illi narrata, dixit, tametſi in ejus ditione jam non eſſet, neque jam ſenteotiæ illi ſubjaceret, tamen ea de re acturum ſe, quod ipſe ſtatueret. Archiepiſcopus benigne eum excepit, & cum intellexiſſet, Salmanticam eum velle proficiſci, dixit, ſibi illic eſſe amicos & collegium, oblatiſque ei omnibus officiis, inter exeuodum quatuor ei coronatos aureos dari juſſit.

64 Cum Salmanticam veniſſet, & in templo oraret, aggrovit eum mulier quædam devota (jam enim quatuor ſocii multo ante illic manere cœperant) & de oomine eum rogavit, ac eo duxit, ubi ſocii habitabant. Compluri cum lata eſt illi ſententia, ut ſcholaſticorum veſtibus indueretur, reſpondit Peregrinus: Tamen * juſſiſtis, ut veſtes tingeremus, ita fecimus: verum quod non * jubetis, præſtare non poſſumus; quia nobis non eſt unde emamus. Ob id Vicarius veſtes illis comparavit & pileos, cæteraque ſcholaſticorum more. His induti veſtibus Compluto diſceſſerunt. Salmanticæ confeſſionem faciebat monacho Dominicano in collegio S. Stephani *, & poſt x. vel XII. dies, quam veniſſent, dixit ad eum confeſſarius: Vellent hujus monaſterij monachi te alloqui. At ille, In nomine Domini, inquit. Rurſum confeſſarius: Bonum fuerit, in die Dominico hue pranſum venias; ſed illud te moneo, ex te eos multa quæſituros. Dominico igitur die venit una cum Caliſto: & poſtquam pranſi ſunt, is, qui cæteris præerat, abeunte Priore, confeſſario & altero, ut puto, monacho aſſumpto, Peregrinum in ſacellum quoddam ducit, & commemorans affabiliter, quam bona eſſent, quæ de ejus vita & moribus audiſſet, ut qui Apoſtolorum more circuiret, dixit ſibi gratum fore, de hiſce rebus ſingulatim magis ac particulatim audire. Ac primum rogat, in quo ſtudii genere operam dediſſet. Peregrinus eum ſe eſſe dixit, qui inter ſocios eſſet doctiſſimus *, ſimul etiam manifeſte aperuit, quam parum ſtuduiſſet, & quam infirmo fundamento.

D

65 Quid igitur eſt, quod concionamini, inquit mooachus. Nos, inquit Peregrinus, non concionamur; ſed familiariter tantum loquimur cum aliquibus de rebus divinis, quemadmodum, ſumpto prandio, cum iis, qui nos vocant. Et de quibus (inquit ille) divinis rebus? hoc enim eſt, quod ſcire vellemus. Modo, inquit Peregrinus, unam, modo alteram virtutem commendamus, aut vitium hoc aut illud vituperamus. Tunc monachus: Vos docti noo eſtis, & loquimini tamen de virtutibus & viiiis. Atqui de his nemo loqui poteſt, niſi aut doctrioa inſtructus, aut Spiritu ſancto. Vos a doctrina non habetis: ſequitur igitur, ut a Spiritu ſancto. Atque hoc eſt de Spiritu ſancto, quod ſcire vellemus. Hic Peregrinus nonnihil ſubſtitit, cum rationem illam colligendi non admodum probaret: & poſt aliquantulum ſilentium dixit, nihil eſſe opus de his plura loquerentur. Tum urgens monachus: Et nunc, ioquit, cum tam multi errores Eraſmi & aliorum prodierunt, qui muodo impoſuere, non vis ea, quæ dicitis, patefacere?

E

F

66 Cui Peregrinus: Ego, pater, nihil amplius, quam quod dixi, ſum dicturus, niſi coram Majoribus meis, qui me obligare poſſunt, ut id faciam. Ante hæc rogarat monachus, cur Caliſtus eo habitu incederet: geſtabat enim ſagum breve, grandem galerum in capite, in manu baculum, ocreatus ad medias tibias; & quoniam procerus erat ſtatura, eo videbatur deformior. Peregrinus exponit, quemadmodum Compluti vincti fuerant, & juſſum illis fuerat, ut ſcholaſticorum more indurentur, ſocius autem ille per æſtivum tempus veſtem ſuam pauperi cuidam presbytero dederat. Hic monachus, velut ſubmurmurans & indicans, id ſibi non placere, Charitas (inquit) a ſe ipſo incipit. Sed ut redeamus ad rei ſuſceptæ narrationem, cernens monachus, nihil ſe aliud a Peregrino audire poſſe, quam quod dixerat; Igitur, inquit, hic maneas: nam facile efficiemus, ut dicas omnia. Ita monachi omnes cum quadam feſtinatione diſcedunt:

* Hiſp. hoſpitales

* Hiſp. tenuem eſt: ut in illo maneret Peregrinus

* Hiſp. porque a la verdad el Peregrino era el que ſabia mas, y ellos eran con poco fundamento.

a Audita ſententia, quæ vocabat ſuo dicti juvenis animas, diſcedit Caliſtolutum;

b ſolo Salmanticam; ubique interrogatus

* Hiſp. quo mayha ſtudiado *i. e.* qui plus ſtuduit

d de doctrina

* Hiſp. no. * Hiſpan. quando * Hiſpan. agnera *i. e.* jam nunc.

* Hiſpan. Juan

D. Ludovico Conſalvo.

A. LUDOVICO GONSALVO.

A ipso interim quærente, an vellent eum in ſacello manere, an alibi. In ſacello, inquit Proprior; & clauſis omnibus januis monaſterii, egerunt de his rebus (ut videtur) cum judicibus. Interim tres dies ambo, Peregrinus & ejus ſocius, in monaſterio egerunt, priuſquam quidquam illis judicum nomine diceretur, cibum cum monachis in refectorio ſumentes, ac fere ſemper eorum cella monachis erat referta, qui eos invitebant: quibus Peregrinus de iis, quæ ſolitus erat, ſemper loquebatur. Ex quo inter monachos orta quædam quaſi diviſio, multis oſtendentibus, bene ſe erga illos eſſe affectos.

carceri eum in municipalibus ac catena; & uterque expeditur.

67 Poſt tres dies advenit notarius, eoſque in carcerem duxit. Non fuerunt autem in inferiorem carcetem cum criminoſis conjecti; ſed in ſuperius quoddam habitaculum; ubi plurimæ erant ſordes tum ob veruſtatem, tum quod illud non incoleretur. Vincti ſunt autem eadem catena ambo, altero uterque pede: longa erat catena x. vel xii. palmos, religata ad alterem media in celle conſtitutum. Quod ſi alteri ad agendum aliquid ſecedendum B erat, neceſſe erat comitari & alterum. Noctem eam egerunt pervigiles. Die vero ſequenti, ubi inter eives relcitum eſt, eos eſſe vinctos, miſſum eſt, ubi dormirent, cæteraque neceſſaria abunde miniſtrata. Venientibus autem plerique, ut eos inviſerent, Peregrinus more ſuo de divinis rebus ſermones habebat. Baccalaureus Frias utrumque ſeorſum examinavit; cui Peregrinus chartas ſuas omnes tradidit (erant autem in his conſcripta Exercitia,) ut expenderet, num illic omnia recte haberent: & cum rogaſſet, num ſocios alios haberent, & ubi eſſent, ipſique indicaſſent; miſit qui Cacerem & Artiagam ſocios in carcerem adducerent, Joannicum autem relinquerent, qui poſtea monachus factus eſt. Hos duos non ſupra cum duobus ſociis, ſed infra cum vulgo nexorum collocarunt. Peregrinus ne hic quidem patronum adhibere voluit, neque procuratorem.

Sanctus deinde judicibus quatuor circa varia quæſita reſpondet,

68 Et aliquot poſt diebus vocatus eſt in conſpectum quatuor judicum, trium doctorum, & baccalaurei Frias; ii enim omnes Exercitia inſpexerant. Rogarunt autem multa ex eo, non ſolum de Exercitiis, ſed etiam de theologia, ut de Trinitate, de ſanctiſſimo Sacramento, quonam modo C eos erticulos intelligeret. Ipſe ante omnia proteſtatus eſt *, deinde juſſus a judicibus, ita de his dixit, ut non haberent, quod reſpondereot. Baccalaureus Frias, qui ſe cæteris acriorem oſtenderat, in his rebus nonnihil etiam rogavit, quod ad jus Pontificium ſeu Canonicum pertinebat. Cogebatur ad omnia reſpondere: ipſe tamen præfabetur ſemper, neſcire ſe, quid ea de re Doctores dicerent. Juſſus deinde eſt, ut primum mandatum Decalogi explanaret, ſicut ſolitus erat: quod ubi ogreſſus eſt, tam multa dixit, tamque diu eos detinuit, de primo præcepto agens, ut voluntatem ademerit, quidquam præterea rogandi. Antea dum loquerensur de Exereitiis, plurimum in eo inſtiteront, quod eſt in eorum initio, quando nimirum cogitatio eſt peccatum mortale, aut quando veniale; propterea quod, eum non eſſet doctrina imbutus, de ea quæſtione definiebat. At ipſe: Verumne ſit, an ſecus, vos ipſi videritis; quod ſi verum non eſt, condemnate. Tandem ipſi, re nulla damnata, abierunt.

* *Ex Hiſp. more ſuo præfatus eſt.*

69 Inter eos, qui eum alloquuturi ad carcerem ventebant, venit aliquando Franciſcus a Mendoza *e*, qui nunc Cardinalis eſt Burgenſis *f*. Venit autem cum baccalaureo Frias: & roganti familiariter, ut haberet, & num moleſte carcerem ferret; Reſpondebo, inquit, quod hodie nobili feminæ reſpondi, quæ verba quædam commiſeretionem teſtantia proferebam, eo quod vinctum me cerneret; Hoc ipſo (inquam) doces, te non deſiderare vincula pro amore Jeſu Chriſti; eum tibi tantum malum carcer videatur. Atqui hoc ego confirmo, non tam multas eſſe in tota Salmatica compedes, manicaſve, & cetenas, quin ego plures pro Dei amore deſiderem. Contigit eo tempore, ut nexi omnes è carcere effugerent: & duo illi, & ſocii, qui cum iis erant, mane ſoli januis apertis in carcere inventi ſunt. Quæ res frequenti civium rumore magna cum ædificatione in civitate audita eſt, datumque oh id illis eſt univerſum palatium, quod juxta erat, ut pro carcere haberent.

e f

D Offendit, magna ſe tenere deſiderio vincula plurima.

Pertur bat eum ſententia, & innocens doctrina declaratur: quis tamen videbat.

70 Poſt xxii. dies, quam capti fuerant, vocati ſunt, ut ſententiam audirent, quæ de ipſis ferenda erat. Fuit autem hujuſmodi: nullum in eorum vita neque doctrina errorem eſſe deprehenſum: itaque poſſe eos ea facere, quæ prius ſolebant, in tradenda Chriſtiana doctrina, & colloquiis de divinis rebus habendis: hac tamen lege, ut, quoad annos quatuor amplius in literarum ſtudium impendiſſent, numquam definirent, quidquam eſſe mortale vel veniale peccatum. Lecta hac ſententia, judices magnam præ ſe tulerunt benevolentiam, ut qui vellent eam admitti. Peregrinus facturum quidem ſe, quæ ea continehentur, reſpondit; eam tamen non acceptare, quandoquidem, nulla re damneta, os ei præcluderetur, ne in eo, quod poſſet, proximos juvaret. Quamquam autem D. Frias plurimum inſtaret, qui benevolum erga eos affectum præ ſe ferebat; nihil tamen amplius dixit Peregrinus, quam ſe facturum, quod jubebatur, quamdiu in Salmantica juriſdictione eſſet. Educti ſtatim ſunt de carcere, ubi hæc tranſacta fuerunt. Ipſe vero, re Deo commendata, cogitare cœpit, quid eſſet acturus: difficile enim ei videbatur, ut Salmanticæ maneret, cum ad proximos adjuvandos iter ſibi ea ratione præcluſum æſtimaret, ſublata facultate definiendi, quidnam veniale, quid mortale eſſet peccatum.

E

F ea ſibi præclauſi aditus ad juvandos proximos, Pariſios mittit, & Hiſp. relinquit.

71 Quare ſtatuit Lutetiam Pariſiorum adire ſtudiorum gratia. Cum Peregrinus Barcinone deliberaret, an eſſet literis operam daturus, & quamdiu; omnis ejus cogitatio erat, utrum, poſtquam ſtuduiſſet literis, Religionem aliquam ingrederetur, an hoc modo per orbem vagaretur *. Et cum in mentem veniebat de ſubeunda Religione, ſtatim ſubibat deſiderium, ut in aliquam intraret, quæ diſſolutior eſſet, & minus inſtitutum ſuum ſervans: ſic enim exiſtimabat, ut amplius pateretur, & ſperabat fieri poſſe, ut ejus inſtituti reliquos adjuvaret, dante Deo non modicam fiduciam, quod, quidquid in eum injuriarum & contumeliæ auderent, ipſe facile ferret. Quo tempore Salmanticæ agebat, non deerant eadem deſideria juvendarum animarum, & ſtudendi in eum finem, & nonnullos ejuſdem propoſiti congregandi, & eos retinendi conſervandique, quos jam habebat.

* *Hiſp. mutavit.*

re cum ſuis eis communicat.

72 Cum itaque Lutetiam proficiſci ſtatuiſſet, convenit ei cum iis, quos jam collegerat, ut eum ipſi illic, ubi erant, expectarent; ſe vero abiturum, ut videret, ſi quem modum inveniret, ut vacare ipſi literis poſſent. Non pauci, atque hi præcipuæ authoritatis, inſtiterunt, ne diceederet; ſed hoc contequi nullo modo potuerunt: immo vero decimo quinto aut vigeſimo die, quem de

A de carcere exiſſet, ſolus diſceſſit, libris aliquot aſello impoſitis. Poſtquam Barcinonem venit, plerique omnes profectionem illi in Galliam diſſuadebant, propter ingentia bella, quæ tum gerebantur. Tum quidam multa crudelitatis exempla ei referebant, ac inter cætera, Hiſpanos a Gallis verubus transfigi. Sed nulla umquam ex his timoris ratio ejus animum occupavit.

ANNOTATA.

a *Latine dicitur* Giennium, *eſtque Bæticæ in Hiſpania urbs.*

b Cirolius *vocatur a Maffeio lib.* 1. *cap.* 17.

c Segoviam *invenio duplicem; alteram quidem, quæ oppidum eſt in Hiſpania Bætica; alteram in Caſtella veteri urbem. Hanc, non illam hic cenſeo intelligendam ex narrationis adjunctis.*

d *De iſta ſententia memini ſuperius in Commentario prævio §.* 14. *num.* 135.

e *Is poſtea in eadem urbe Salmanticenſi bene mereri de* S. Ignatio *ac noſtra Societate voluit, collegium ibidem ædificando; ſed cur rem non perfecerit, vide* B *Ribadeneiram lib.* 3. *cap.* 16. *è quo etiam habes lib.* 4. *cap.* 4. *quantum ille fideret hominibus Societatis. Plura de eo invenies apud Alphonſum Ciaconium in Hiſtoriis Pontificum Romanorum & Cardinalium tom.* 3. *a columna* 690.

f *Ex archidiacono enim Toletano primum epiſcopus Caurienſis, deinde Cardinalis fuit. Rexit etiam epiſcopus Burgenſem, & archiepiſcopus Valentinam eccleſias. Hæc & plura apud Ciaconium loco mox citato.*

CAPUT VII.

Studia Lutetiæ Pariſiorum, & alia ibidem geſta.

Pariſiis repetit ſtudia humaniora in collegio Montis acuti

ITaque Lutetiam abiit pedes ac ſolus, & plus minus ad Februarium eo pervenit, anno, ut ipſe computat, vigeſimo octavo ſupra milleſimum quingenteſimum. Cum eſſet ipſo in carcere Compluti, natos eſt princeps Hiſpaniarum: ex quo indicio poſſunt omnes anni etiam præteriti ſupputari. Pariſiis habitavit cum Hiſpanis quibuſdam, & C prælectiones humanioris literaturæ, quæ in collegio Montis acuti fiebant, audiebat. Quoniam enim feſtinanter fuerat ad altiora ſtudia promotus, ad hæc inferiora rediit, cum perſpexiſſet, plurimum ſe fundamentis deſtitui. Itaqua una cum pueris ſtudebat Pariſienſi more. Cum primum Lutetiam venit, mercator ei xxv. nummos coronatos aureos numeravit ob chirographum Barcinona miſſum. Hos cuidam Hiſpano, ex iis, cum quibus habitabat, cuſtodiendos dedit: ille vero paulo poſt in ſuum uſum illos inſumpſit, nequa, unde redderet, habebat. Quo factum eſt, ut, tranſacta Quadrageſima, nihil ampliua Peregrino eſſet reliquum, tum ob id, quod diximus, tum quod ipſe, ſi quid erat reliquum, expenderat. Coactus ipitur eſt ex mendicatione victum quærera, imo & domum, in qua erat, relinquere.

ſed inde ob ſuorum ſibi factum, ad ſecundam habitationem

74 Admiſſus deinde in xenodochium D. Jacobi a ultra templum Innocentium. Quæ res ejus ſtudia non parum impediebat, propterea quod longo intervallo aberat xenodochium a collegio; & erat præterea neceſſe, veſperi ante ſalutationem angelicam redira, alioqui non ſuiſſet ingreſſus; nec mane ante lucem licebat egredi. Quare lectionibus ſuis vacare & adeſſe commodo non poterat. Erat & alterum impedimentum, petendas eſſe eleemoſynas, quibus aleretur. Jam quinius ferme annus agebatur, cum dolorem ſtomachi nullum ſenſiſſet, atque ita cœpit pœnitentiis gravioribus ac abſtinentiis ſeſe affligere. Poſt aliquantum temporia hac vitæ ratione exactum, ut in hoſpitali habitaret & victum emendicaret, animadvertena, quod parum in literarum ſtudio proficeret, cogitare cœpit, quid ageret: & cerneos, nonnullos eſſe, qui in collegiis ſervirent prælectoribus, & tamen iis tempus ad ſtudendum ſuppetere, ſtatuit quærere aliquem, cui eadem ratione famularetur. A

A. Ludovico Consalvo.

75 Conſiderabat autem apud ſe ac proponebat in hunc modum, idque non ſine conſolatione: Fingam animo (ajebat ipſe ſibi) magiſtrum eſſe Chriſtum, & ſcholaſticorum uni Petri, alteri Joannis, cæteraque Apoſtolorum nomina aliis imponam. Tum ſi quidquam mibi magiſter præceperit, putabo Chriſtum præcipere; cum alius juſſerit, axiſtimabo B, Patrum jubere. Magnam adbibuit diligantiam, ut herum inveniret, deque ea re etiam Caſtro baccalaureo, & monacho cui- E dam Carthuſiano, qui multos noverat magiſtros, atque aliis loquutus eſt: neque umquam fieri potuit, ut inveniret.

& ſupiam reſedit;

in Flandriã & Angliam excurrit ſubſidii cauſa.

76 Tandem omni remedio deſtitutus, ab Hiſpano quodam monacho admonitus eſt, ſatius fore, ut quotannis in Flandriam proficiſceretur, & duorum menſium diſpendio alimentum anni totius compararet. Hoc conſilium, cum Deo rem commendaſſet, probavit; & eo uſus adferebat quotannis è Flandria, unde utcumque viveret. Semel quoque in Britanniam *, quæ Anglia eſt, tranſiit, pluſque inde eleemoſynæ detulit, quam annis ſuperioribus attuliſſet.

**Hiſp. tantum habetur.* a Inglaterra.

Tribus Lutetiæ Pariſiorum ſtudioſis per Exercitia valde movet,

77 Reverſus primum è Flandria cœpit conſuetudinibus & colloquiis ſpiritualibus impenſius intendere, eodemque ferme tempore tribus Exercitia tradebat, Peraltæ, baccalaureo Caſtro, qui habitabat Sorbonam, & cuidam Cantabro, qui in collegio D. Barbaræ commorabatur, Amatori nomine. Hi magnas in vita mutationes fecerunt, ac ſtatim, quidquid habebant, etiam libros, in pauperes aroga verunt: ipſi vero è mendicato vivere cœperant & habitare in hoſpitali B. Jacobi, ubi F Peregrinus ante habitaverat, & unde fuerat egreſſus ob eas, quas diximus, cauſas. Magnos in Univerſitata Pariſienſi hæc res ſtrepitus exeita vit, propterea quod priores illi duo viri erant maxime celabres: quos ſtatim Hiſpani alii oppugnare aggreſſi ſunt; & cum perſuadere nullis rationibus potuiſſent, ut ad Univerſitatem redirent, multi manu armata xenodocbium adierunt, indeque eos eduxerunt, vel extraxerunt potius.

in invidiã & infamiã pervenium vocatur.

78 Adductis illia in Univerſitatem, convenit inter utroſque, ut hi ſtudiorum ſuorum curſum abſolverent, tum demum, quod animo ſtatuiſſent, proſequerentur. Baccalaureut a Caſtro poſtea in Hiſpeniam profectus eſt, & apud Burgenſes concionatus aliquamdiu, poſt Valentiæ Carthuſianorum inſtituto ſe addixit. Peralta iter ingreſſus Hiaroſolymam pedes & peregrini modo, hoc habitu captus eſt in Italia a duce quodam militum ejus cognato, qui rationem invenit, qua ad Pontificem ſummum, eum perduxit, obtinuitque, ut ei præciperet in Hiſpaniam redire. Hæc vero non ita ſtatim facta ſunt; ſed aliquot poſt annia. Rumorea ingentea Pariſiis exorti ſunt adverſus Peregrinum, maxime inter Hiſpanos, & a magiſtro

A. Ludovico Consalvo.

A noſtro de Govea, qui ajebat, eum ad inſaniam tedegiſſe Amatorem, qui in ejus collegio manebat. Is ita ſtatuit ac dixit, cum primum in collegium B. Barbaræ veniret, eum publice vapulaturum, quod Pariſienſes Aulam dare dicunt, tamquam ſcholaſticorum ſeductorem.

Demonem ſibi ab alio daturum ſe ſtatuiſſe ſtomachoſo ſtatim tempore fuit.

79 Is qui ejus nummos conſumpſerat Hiſpanus, neque perſolverat, iter in Hiſpaniam aggreſſus eſt; & cum Rotomagi navim expectat, interea incidit in ægritudinem: quod cum Peregrinus reſciſſet, ejus inviſendi & adjuvandi deſiderio captus eſt, ſperans etiam hac animorum conjunctione eo illum deducere, ut, relicto mundo, totum ſe Dei obſequio dicaret. Quod quidem * ut conſequeretur optabat, & illas leucas, quibus Rotomagum Lutetia diſtat, pedeſtri itinere conficere abſque ullo cibo & potu, & nudis pedibus. Cumque ob id praret, magno ſe timore corripi ſentiebat, donec in D. Dominici templum ingrediens, ſtatuit eo modo proficiſci. Jam ablceſſerat metus ille, quo verebatur, ne id eſſet Deum tentare: cum, ecce, poſtridie mane inter iurgendum tantus eum metus apprehendit, ut ne indui quidem veſtibus ſibi videretur poſſe. In eo conflictu domo

** Hic loch per charac. quorun. ſingna ſtudito.*

B atque adeo ex Urbe egreditur ante lucis ortum, metu perdurante ad tres ulque leucas a Lutetia. In

b quo loco pagus eſt, quem Argentail *b* incolæ vocant, ubi & veſtis Domini noſtri haberi dicitur. Poſtquam inde digreſſus eſt magno cum labore ſpirituali, & in editiorem locum pervenit, cœpit metus ille dilabi, & magna quædam conſolatio ejus animum occupavit, conatuſque ſpirituales, tanta cum lætitia, ut clamare cœperit per agros illos & cum Deo loqui. Quievit ea nocte cum mendico quodam in hoſpitali, confectis eo die XIV. leucis; perendie tugurio ſtramineo ad noctem exceptus eſt; tertio die Rotomagum pervenit pedes, ut dictum eſt, nullo cibo nulloque potu ſumpto quemadmodum ſtatuerat. Conſolationem ægroto & auxilium attulit, ut navi imponeretur, quæ in Hiſpaniam navigatura erat, eique litteras ad ſocios, qui Salmanticæ erant, dedit, Caliſtum, Cæceres, & Artiagam.

Et narrat, quem exitum habuerint primi ſui ſocii.

80 Atque ut de his ſociis, quis eorum exitus fuerit, ſemel dicamus: cum eſſet Peregrinus Lutetiæ, ſæpe ad eos literas dabat, ſicut conveneras

C inter ipſos, quibus ſignificabat, quam parum ſpei foret reliquum, ut poſſet eos Lutetiam evocare ſtudiorum gratia. Egit tamen per literas

f apud D. Leonoram de Maſcarenhas *e*, ut Caliſto literis ad Luſitanorum regem opem ferret, ut burſam unam acciperet (burſiam vocant certum ſubſidium in annos ſingulos *:) ex iis quas rex ipſe Luſitanus nonnullis Pariſiis conſtitueras. D. Leonora Caliſto mulam dedit & nummos, ut in aulam Luſitani regis ſe conferret; & eo quidem profectus eſt, ſed Lutetiam non venit, imo vero in Hiſpaniam reverſus abut in Indiam Imperatoris eum ſpirituali quadam ſemina: deinde in Hiſpaniam rediens, rurſum Indiam petiit, unde & dives rediit poſtea in Hiſpaniam; quæ res admirationi fuit Salmanticæ omnibus qui ante eum noverant. Cæceres, Segobia repetita, quod erat illi patrium ſolum, eo modo vitam agere cœpit, ut prioris

** Potuit ubi ſi omnia ſunt bolonerie in originali.*

g Non habetur in originali.

propoſiti (& vitæ *g*) oblitus eſſe videretur. Attiaga primum factus eſt Commendator: dein cum jam eſſet Romæ Societas, datus eſt ei epiſcopatus in India. Scripſit hic bis quidem ad Peregrinum, ut eum epiſcopatum alicui è Societate daret. Verum ubi ei reſponſum eſt, id non eſſe faciendum, abiit in Indiam Imperatoris, factus epiſcopus, ibique rato admodum eventu mortuus D eſt. Accidit enim, eo ægrotante, ut, conjectis ad refrigerandum in aquam duobus aquæ vaſculis *, altero ejus, quam ei medicus imperaverat; altero aquæ, veneno, quod Solimannum vocant, infectæ; is, qui ei potum porrigebat, errore laplus, venenatam potionem afferret, qua hauſta, vivendi finem fecit *d*.

** Ex originali, duobus aquæ ingenis*

d Conſulit fama ſua, e

81 Reverſus Peregrinus Lutetiam, multos illic rumores de ſe offendit ob baccalaureum a Caſtro, & Peraltam, ſeque ab Inquiſitore *e* fuiſſe accerſitum didicit. Neque vero dubius expectare voluit; ſed Inquiſitorem adiens, cui nomen magiſter noſter Ori, è familia Dominicana; Audivi, inquit, me a te quæſitum fuiſſe: adſum igitur, ad quodcumque volueris paratus. Interim eum rogavit, ut, quidquid eſſet facturus, brevi abſolveret; nam ſtatuiſſe ſe ad D. Remigii feſtum, quod inſtabat, curſum Artium ingredi: quare optare ſe, ut ante illud tempus omnia tranſigerentur, quæ ſecum eſſent agenda, quo tum ſuis ſtudiis commodius poſſet incumbere. Inquiſitor verum quidem eſſe dixit, quod de eo quædam ei relata fuiſſent: cæterum abire eum liberum permiſit, eoque deinceps accerſivit.

E

ut ſtudia pluſ. ſocii applicatos, cum ſuis ſocii ſe conſocietatem cum Fabro & Xaverio.

82 Ad D. Remigii feſtum, quæ prima dies eſt Octobris, curſum auſpicatus eſt, præceptore M. Joanne Pegna, eo animo, ut, quos habebat ejus propoſiti, Deo ut ſervire vellent, eos foveret ac coolervaret: alios tamen non quæreret adjungendos, quo facilius io ſtudia poſſet operam ſuam impendere. Poſteaquam cœpit philoſophicis lectionibus intereſſe, iiſdem cœpit laborare tentationibus, quibus cum Barcinonc daret operam grammaticis: quotieſque audiebat magiſtrum prælegentem, tam multis interturbabatur ſpiritualibus rebus, ut audire attente non poſſet. Animadvertens igitur, parum ſe ſtudendo promovere, præceptorem adiens pollicetur, ſe ei auditorem fore toto curſu, dum panis & aqua quærenti non deeſſet, quibus ali poſſit. Hac pollicitatione facta, devotiones illæ intempeſtivæ omnes ablceſſerunt, ipſeque ſtudia ſua quiete proſequutus eſt. Eo tempore conſuetudo illi erat cum M. Petro Fabro & M. Franciſco Xavier, quos deinde ad Dei obſequium adduxit, traditis utrique Exercitiis. Quo tempore in cutlu erat, eum ut ante, non perſequebantur. Quare doctor Fragus quadam ei die mirati ſe dixit, quod ita quietum illum ſinerent, nec quiſquam eſſet moleſtus. Cui iple: Hoc, inquit, ideo fit, quia de rebus divinis cum nemine loquor. Verum, abſoluto curſu, redibimus ad conſuetum morem,

F

Apprehenſionem ac toſſu ſi libri ſubortam vincit.

83 Interea dum hi loquerentur, monachus D. Fragum adiit, rogans, ut ſuam illi operam accommodaret in domo invenienda: in qua enim erat, multos mortuos eſſe, ac ſe putare ex peſte id ita eveniſſe; tum enim graſſari peſtis Pariſiis incipiebat. Doctor Fragus ac Peregrinus domum illam inviſere voluerunt, adducta muliere, quæ dignoſcendi ejus morbi admodum erat perita. Hæc vero domum ingreſſa afferit vere peſtem eſſe. Peregrinus quoque in domum intrare voluit, & inventum illic jacentem ægrum ubi conſolatus eſt atque animavit nonnihil, admota etiam manu ad ægri plagam, luus ablceſſit. Tum illi manus dolere cœpit, ipſeque peſte correptus ſibi videbatur; erarque ea apprehenſio tam vehemens, ut vincere & abjicere non poſſet: donec magno impetu digitis in os immiſſis ac diu revolutis, Si tu (inquit) peſtem habes in manu,

ha-

habebis & in ore. Hoc facto, ſimul eum imaginatio illa reliquit, & dolor, quem ante in manu ſenſerat, ceſſavit.

ſed ab aliis ideo vitaretur: hanc lauream ſuſcepit & morbum contraxit;

84 Sed in Barbaranum collegium, ubi tum habitabat, fugientibus eum cunctis, non eſt permiſſus ingredi, cum ſciſſent in illam domum peſte infectam eum fuiſſe ingreſſum: quare dies aliquot extra collegium coactus eſt commorari. Moris eſt Pariſiis iis, qui philoſophicis ſtudiis incumbunt, ut baccalaureatum accepturi, petram, ut vocant, tertio jam anno accipiant: quod qui valde pauperes ſunt, facere non poſſunt, propterea quod coronatum * unum aureum in id impendi neceſſe eſt. Dubitante igitur Peregrino vehementer, an & ipſe eſſet accepturus, rem arbitrio permiſit præceptoris. Qui cum ei conſilium dediſſet, ut acciperet; accepit quidem, ſed non ſine obmurmuratione quorumdam, præcipue * Hiſpani cujuſdam, qui illud factum ſubnotavit. Quo tempore Pariſiis erat; jam peſſime habebat ex ſtomacho, & vigeſimo quinto * quoque die dolor ſtomachi graviſſimus ad horam unam eum occupabat, qui & febrem adferebat. Quadam vero die dolor is ſtomachi ad xvi. vel xvii. horas illum tenuit. Jam tum curſum * abſolverat, & annos aliquot in ſtudium theologicum inſumpſerat, ſocioſque congregarat.

* *Italice; jam ſcudo*

* *Et Italice, ſalteam*

* *In origin. poſt aſs, &c.*

* *ex orig. addo, Aſſcium*

ſolum patrium repetit, diſſuaſionis autore rebus circa profeſſionem Hieroſolymitanam.

85 Creſcente autem in dies morbo, & nullis remediis (tametſi multa adhiberentur juvantibus, ſolum id medici dixerunt remedii ſupereſſe, ut lo-lum ſibi patrium repeteret; nativo illo aere juvari poſſe, non re alia. Idem & ſocii ſuadebaot, vehementer etiam inſtantes, ut id faceret. Inſtitutum per id tempus jam illis erat omnibus, quid acturi eſſent, nempe ut Venetias primum, deinde Hieroſolymam peterent, ubi vitæ omne tempus in juvandas animas impenderent: quod ſi Hieroſolymis manere non ſinerentur, tum Romam redirent, ſeque ſummo Pontifici, Chriſti vicario, offerrent, ut ipſorum opera ita uteretur, ſicut ad Dei gloriam animarumque commodum fore arbitraretur. Illud etiam inter ipſos convenerat, ut annum unum naves Venetiis expectarent, quibus Hieroſolymam peterent: quod ſi eo anno nullæ forent, ſoluti eſſent eo voto adeundæ Hieroſolymæ, & ad ſummum Pontificem ſe conferrent. Paruit tandem Peregrinus ſociorum conſilio, ut etiam ſociorum Hiſpanorum negotia, quæ in Hiſpania habebant tranſigenda, ipſe poſſet conficere. Convenit inter eos, ut recuperata valetudine, ipſe ad peragenda eorum negotia ſe conferret, deinde Venetias rediret, ibique eos expectaret.

Antequam Pariſiis diſcedat, Exercitia ejus ſpiritualia approbantur.

86 Diceſſit ipſe Lutetia anno xxxv. ſocii vero inde diceſſuri erant xxxvi. die Converſionis B. Pauli (ita enim ex pacto inter eos conſtitutum fuerat;) ſed bellorum cauſa prævenire illud tempus coacti ſunt, & mense Novembri anno xxxvi. Lutetia migrare. In ipſo profectionis procinctu Peregrinus, audito, quod ad Inquiſitorem eſſet nomen ejus delatum, & videns, ſe ab Inquiſitore non advocari; eum ipſe adiit, &, quod audierat, enarravit: addens etiam, ſibi ſocios eſſe, ſe in procinctu eſſe, ut in Hiſpaniam proficiſceretur, rogare eum, ut ſententiam ferret. Inquiſitor accuſatum eum quidem fatetur fuiſſe, ſed in ea accuſatione nihil ſe cernere, quod alicujus eſſet momenti; tantum velle ſe ſcripta ejus inſpicere (hæc erant Exercitia:) quæ cum vidiſſet, probavit plurimum, ac Peregrinum oravit, ut exemplar ei daret, quod & fecit. Interim inſtat Peregrinus, ut cauſa ad finem perducatur, & ſententia feratur. Quod cum inquiſitor detrectaret, notarium ipſe cum teſtibus in ejus domum adduxit, a. Ludeque his omnibus teſtimonium ſcripto accepit *f*. DOVICO CONSALVO. *f*

ANNOTATA.

a *Differui de ſitu iſtius xenodochii in Comm. prævio §. 15. quem vide a num. 150.*

b *Imo* Argenteuil, *Latine Argentolium*; *quod* Jeſu Chriſti D. N. veſte inconſutili celebre *dicitur apud Baudrandum.*

c *De hac femina clariſſima, & de* Ignatio *optime merita videri poteſt Ribadeneira lib. 1. cap. 14. lib. 4. cap. 16. lib. 5. cap. 2.*

d *Conſuli poſſunt, quæ de primis ſanctis Patris ſocius dixi in Commentario num. 62.*

e Quamquam enim, *inquit Bouhourſius in Vita Gallica* S. Ignatii *lib. 2.* inquiſitionis tribunal numquam in Gallia fuerit ſtabilitum eo modo, quo eſt in Hiſpania, & in Italia; apud nos *tamen, an*, plurimorum annorum ſpatio fuere Inquiſitores a Papa delegati, ad puritatem fidei ibidem conſervandam, populoſque continendos in obedientia Eccleſiæ *&c.*

f *Commentarius noſter prævius num. 185. exhibet teſtimonium fratris Thomæ Laurentii &c., generalis Inquiſitoris, anno 1536. ſignatum Pariſiis, de probitate & doctrina* S. Ignatii; *cui teſtimonio interſeritur aliud alterius item generalis Inquiſitoris in regno Franciæ.*

CAPUT VIII.

Adventus in patriam, virtutes ibi exercitæ; iter in ulteriorem Hiſpaniam; deinde in Italiam; famoſa ibidem apparitio, ac geſta.

In patriam ubi pervenit diverſis ad hoſpitale;

POſt hæc equum exiguum, quem ei ſocii emerant, ipſe conſcendit, atque in patriam terram proficiſci cœpit, jamque in via multo habere melius. Ubi in provinciam Guipuſcoæ, patriam ſcilicet ſuam *a*, venit; omiſſo communi itinere, viam fecit per montes, quod iter minus frequens eſt. Progreſſus in ea nonnihil, vidit armatos homines duos contra ſe F tendentes (& male alioquin locus ille audit ſicariorum nomine) qui ipſum prætergreſſi aliquantulum, ac deinde converſi, illum feſtinanter ſequebantur. Et timuit quidem nonnihil; ſed tamen illos compellans, didicit, eos eſſe fratris ſui famulos, illi obviam ab eo miſſos. Bajona *b* enim (urbs eſt in Gallia) admonitus *b* frater ejus fuerat, eum venire, ut credibile eſt: nam & illic Peregrinus a nonnullis fuerat agnitus. Et illi duo præceſſerunt. Ipſe autem iter proſequens inceptum, paulo anteqnam in oppidum ingrederetur, in presbyteras incidit obviam illi venientes: qui vehementer inſtiterunt, ut in fratris domum eum deducerent, quod tamen efficere non potuerunt. Abiit igitur in hoſpitalem domum publicam, & hora deinde opportuna per oppidum *c* eleemoſynam quæſivit. *c*

& apud ſuos popularem magnos fructus facit, ſollendo obſtaculo,

88 In hoſpitale multi ejus inviſendi gratia veniebant, cum quibus de divinis rebus colloquens, non exiguum Dei gratia fructum collegis. Cum primum venit, ſtatuit doctrinam Chriſtianam quotidie pueros docere: cui obſtabat

A. Ludovico Consalvo.

Astabat frater, afferens, neminem venturum; ac ille, Mihi, inquit, satis est unus. Sed ubi docendi initium fecit, multi assidue confluebant, ipse ejus frater convenichat. Præter hoc Dominicis etiam diebus & festis conciones habebat ad populum magno cum fructu, accedentibus etiam a multis passuum millibus ad eum audiendum. Dedit quoque operam, ut abusus quidam tollerentur, ac Dei gratia effectum est, ut aliquibus prospiceretur. Nam ludum (ut exempli gratia hoc dicamus) obtinuit suis adhortationibus ut prætor vetaret, idque cum executione. Correxit & vitium quoddam ingens ex patria nrum consuetudine. Moria erat in regione, ut puellæ semper aperto capite sint, nec velentur, donec nubant: sed sacerdotum*, aliorumque concubiorum, æque ac si uxores essent, fidem servant. Quare hæ quoque caput obvelabant: adeoque res publice & citra pudorem fiebat, ut non vererentur concubinæ ipsæ palam dicere ac confiteri, hujus vel illius causa caput operuisse, vulgoque pro talibus haberentur & agnoscerentur.

† Ex orig. sed multæ, sunt * orig. quæ illis,

B

89 Ex qua perversa consuetudine mala pleraque * oriebantur. Peregrinus igitur persuasit gubernatori, ut legem ferret, qua feminæ publice plecterentur, quæcumque alicujus nomine caput velarent, nisi ejus uxores essent. Hoc modo aboleri cepit abusus hujusmodi. Curavit etiam & effecit, ut pauperibus publice & ordinarie prospiceretur, utque ter in die, sicut Romæ fit, ad salutationem angelicam signum campanæ pulsu daretur, populusque oraret, mane nimirum, meridie, ac vesperi. Etsi autem initio boc haberet, incidit tamen postea in ægritudinem valde gravem. Ex qua postquam convaluit, statuit sibi esse abeundum, ut susceptæ sociorum negotia conficeret. Statuerat autem pedes ac sine nummis proficisci: quam rem, ut sibi pudori futuram, frater ægerrime ferebat. Itaque hoc illi condonandum putavit tandem sub vesperum, ut ad fines usque provinciæ vehereretur, fratre & cognatis aliis comitatus.

Ibi usus bonos inde quædo. * In orig. multis. Ita bene hæc sententia interpretari possunt plectique populis.

C

90 At ubi provinciam egressus est, ex equo descendit, nulloque accepto viatico Pampelonem e petiit, inde Almazanum f, patris Laynez patriam, inde Siguensam, & Toletum, ac deinde Toleto Valentiam. His vero omnibus locis unde socii orti sunt, nihil accipere unquam ab eorum cognatis parentibusve voluit, etsi offerrent plurima, &, ut acciperet, vehementer rogarent. Valentiæ baccalaureum a Castro est alloquutus g jam Carthusianum. Cum vero navim conscensurus esset Valentiæ, ut Genuam navigaret, dissuadebant it, qui ei bene volebant, asserentes, Barbarossam b in mari esse cum multis triremibus. Sed tametsi pleraque illi dicerent, quæ metum possent meritu incutere, numquam tamen eo adduxerunt, ut dubitaret.

Iter per Hispaniam, navigato Genuam versus; e f g b

tempestas, abertatis in Italia sum quo cum vita discrimine.

91 Ingressus igitur navim quamdam magnam, in eam tempestatem incidit, de qua ante facta est mentio, cum eum dictum est ter in mortis periculum venisse. Et in eo itinere multa passus est; maxime vero in eo, quod nunc referam. Cum a via die quadam abertasset, iter sequebatur, quod erat fluvio proximum. Et via quidem sublimis erat, fluvius autem multo inferior, dejectus demissuque ferebatur: & quanto magis progrediebatur, tanto iter in angustum magis tendebat; eoque ventum est, ut neque progredi, neque retrocedere posset. Itaque cœpit manibus pedibusque incedere, magnoque cum metu sic diu incessit, propterea quod, quoties movebatur, in flumen casurus sibi videbatur. Atque hic maximus fuit omnium laborum corporalium, quos umquam expertus est. Evasit tamen tandem; & ecce Bononiam intraturus e ponticulo labitur, sicqua aqua & luto madidus infectusque, risum spectantibus, qui erant non pauci, exhibuit.

D

92 a Bononiæ ab ingressu ad egressum eleemosynam quærens, etsi urbem totam percurrisset, ne quadrantem quidem accepit. Aliquamdiu æger Bononiæ decubuit. Inde Venetias profectus est eodem semper modo. Ibi tum tradendis Exercitiis, aliisque spiritualibus consuetudinibus vacabat. Præcipui quibus tradidit, fuere Petrus Contarenus, Galpar a Doctis, Rozes* Hispanus, & Hispanus alter Hozes, cui magna erat cum Peregrino consuetudo, & cum Episcopo Cattino*: & tametsi affici se sentiebat ad Exercitia, tamen id non exequebatur. Tandem suscipere statuit, & post tertium aut quartum diem, quam cœperat, mentem suam Peregrino aperuit, veritum se, ne in Exercitiis tradendis prava aliqua doctrina eum imbueret; ita enim erat a quodam persuasus, ut sibi caveret: eaque de causa libros quosdam secum attulisse, quorum remedio uteretur, si forte ei vellet imponere. Hic in Exercitiis plurimum profecit, ac tandem vitæ rationem sequutus est, quam Peregrinus instituerat, primusque etiam hic fuit, qui mortuus est.

Bononiæ e. gressus Venetias; Exercitia tradidit

* In orig. Rocas

* Ab Prætore Madritensi habetur: Sepulveda

E

93 Venetiis quoque alia in Peregrinum mota est persecutio, plerisque asserentibus, statuam ejus seu imaginem igne fuisse crematam in Hispania, & apud Parisios. Eo vero res processit, ut in judicium venerit: sed causam obtinuit Peregrinus, lataque est in ejus favorem sententia. Venetias novem socii venerunt initio anni MDXXXVIII. & in urbe distributi sunt in varia xenodochia, ut ægrotis inservirent. Post duos aut tres menses, omnes Romam sunt profecti, ut a summo Pontifice benedictionem acciperent Hierololymam profecturi. Peregrinus tamen Romam non ast profectus, propter D. Ortiz & Cardinalem Theatinum i recens creatum. Socii Roma redeuntes chirographa attulerunt ducentorum vel trecentorum nummorum aureorum * coronatorum, qui in eleemosynam eis dati fuerant ob institutam * Hierosolymitanam profectionem. Ipsi vero non nisi per chirographa accipere voluerant; & eum navigare Hierosolymam non potuissent, illis, qui dederant, redderunt. Eodem autem modo Venetias redierunt, qun Romam fuerant profecti, pedites nimirum & mendicando, in tres distributi partes, ut semper essent diversarum nationum. Qui noo erant presbyteri, Venetiis promoti fuerunt ad sacerdotium, accepta facultate a Nuntio, qui tum erat Venetiis; qui etiam postea vocatus est Cardinalis Verallus. Promoti sunt sub titulo paupertatis, & editis votis paupertatis & castitatis.

persecutionem patitur, sciens Romæ missos ejus defendatium Venetiis.

* Ital. tanto è dicitur a scudi

* Ex orig. ad institutum endam

F

94 Eo anno non transibant naves in Orientem ob ruptum fœdus inter Venetos & Turcas. Itaque cum viderent, spem transitus differri, dispersi sunt in varia loca ditionis Venetæ eo animo, ut annum unum, sicut ante proposuerant, expectarent; quo transacto, nisi navigandi potestas fieret, Romam redirent. Peregrino forte Vicentia obtigit, comites ejus fuerunt Faber & Laynez. Ibi domum quamdam offenderunt extra civitatem, in qua neque porta erat, neque fenestræ ullæ. In ea habitabant; dormiebant autem super modico stramine, quod ipsimet attulerant. Duo e tribus quotidie bis urbem intrabant ad quæ-

Inservituſſe itineri in Oriente, divulsumve fœdus inter Venetos & Turcas.

ge-

A rendas eleemoſynas, mane ac veſperi; tamque parum adferebant, ut vix alendis illis ſufficeret. Cibus erat ordinarius, parum panis cocti, ſi modo habuiſſent; quem ſi coquebat, quem domi remanere contingeret. Hoc modo quadraginta dies tranſegerunt, nulli alii rei intendentes quam orationi.

Concionat, viſitationes ejuſdem, pro more de facto ſanitati reſtituendo.

95 Poſt dies quadraginta venit magiſter Joannes Coduri; & quatuor hi ſtatuerunt initium facere concionandi, eodemque die & hora eadem in plateis diverſis omnes concionari cœperunt, editu prius clamore ingenti, & pileo manu agitato, ut populum advocarent. Hæ conciones, frequentes rumores in civitate excitaverunt, ac multos civas ad devotionem induxerunt: jamque ipſis victui neceſſaria copinſius miniſtrahantur. Dum eſſet Viaentiæ, multæ illi ſpirituales viſiones oſtenſæ ſunt, multaque & quaſi ordinariæ conſolatinnes immiſſæ: præcipue vero Venetiis, cum ad ſuſcipiendum presbyterii munus, Miſſamque celebrandam ſeſe præpararet. Et in illis omnibus profectionibus magnas accepit viſitationes ſupra naturam ex iis, quas

B accipere erat ſolitus, cum eſſet Manreſæ. Cum adhuc eſſet Venetiis, didicit, unum e ſociis Baſſani ad mortem ax ægritudine laborare, ipſe etiam tum febre occupatus: & tamen iter ingreſſus eſt, adenqua caleriter incedebat, ut Faber, ejus ſocius, eum ſequi non poſſet. In illa autem profectinna certitudinem a Deo accepit, & Fabro indicavit, quod ſocius ex ægritudine non eſſet moriturus. Ut Baſſanum venerunt, plurimum conſnlationis æger accepit, & non multo poſt æger convaluit. Poſt hæc Vicentiam nmnes raverſi ſunt, ibique deeem ſimul aliquamdiu ſunt immorati, circumeuntibus nonnullis vicina oppida ad eleemoſynam cnnquirendam.

Romam ap. partitione verſantur in agro Romano.

96 Revnlutn anno, cum nulla ratio iniri poſſet navigandi Hieroſnlymam, Romam iter inſtituunt, etiam Peregrinus. Nam ii duo, de quibus nonnihil dubitabat, benevolos ſe erga ſocios oſtenderant primum, cum en fuerant profecti. Romam petierunt in tres quatuorve partes diſtributi. Peregrino comes Faber & Laynez: & in hoc ſtinare ſingulares Dei viſitationes expertus eſt. Statuerat autem, poſt acceptum ſacerdotii gradum, ad unum annum differre primi Sacrificii k nhlationem, ut interim ad id ſe compararet, rogaretque beatiſſimam Virginem, ut eum cum filio

C ſuo poneret. Cum vero quadam die, aliquot ante paſſuum millibus quam Romam intraret, templum quoddam ingreſſus oraret, ita animum ſuum moveri mutarique ſenſit, tamque manifeſta vidit, quod eum Deus Pater cum Chriſto Filin ſuo poneret, ut de en dubitare non auderet, quin eum Deus Pater cum Filio ſno poneret.

k In proceſſu hi verſi: collocare dignantur.

l Hic incipit character alius, ſermone Italico. m ex orig. quidquid dicit Laynezius, verum eſt.

Egn m, qui bęc ſcripſi, dixi Peregrinn, cum mihi narraret hoc, alia quædam particulatim hac de re a Laynezin raferri. Tum ille: Quidquid, inquit m, hac de re Laynezius dixerit, hoc verum fuerit; nam egn ita particulatim non memini: ſed (addidit:) Cum illa narrarem, certo ſcio, me nihil niſi verum narraſſe. Hæc ille de hac ſua viſione; quæ mihi aliis quoque de rebus nnnnullis dixit, fidem a ſa narratorum ad Laynezium referens l.

l

Prædicit adverſa Romæ evenire?

97 Sed licet ſingularis illa viſitatio fuerit; tamen ubi Romam adventarent, dixit ſocin, videre ſe ſeneſtras clauſas; ſignificans, multa eos illic adverſa habituros. Dixit etiam; Neceſſe eſt, ut caute admodum agamus, neque conſuetudinas incamus cum mulieribus, niſi eſſent admodum illuſtres. Huc pertinet, quod Romæ magiſter Franciſcus confeſſionem feminæ excipiebat, eamque nonnumquam invitebat, ut eam de rebus ſpiritualibus inſtitueret; quæ deinde inventa eſt gravida: placuit tamen Deo, ut ſceleris author deprehenderetnr. Idem accidit Joanni Coduri, cujus ſpiritualis filia cum viro quodam fuerit deprehenſa.

In Monte Caſſino tradit Exercitia uni & Romæ; pauca opera pia.

98 Roma abceſſit aliquando Peregrinus in Caſſinum montem, ut doctori Ortiz traderet Exercitia, & quadraginta dies ibi egit n. Quo tempore vidit quadam die baccalaureum Hozes intrantem in cælum; qua in viſione multas effudit lacrymas, & magna ſpiritus cnnſnlatione fuit affectus. Hoc vere adeo clare intuitus eſt, ut, ſi contrarium diceret, mendacium ſibi dicere videretur. A Caſſino monta adduxit ſecum Franciſcum a Strada. Reverſus Romam, adjuvandis animabus operas dabat, cum adhuc in vinea o habitarent: & diverſis eodem tempore Exercitia tradebat, quorum unus ad Sixti pontam, alter ad D. Marię Majoris habitabat. Cœperunt deinde illos perſequi. Primus omnium Michael mnleſtus fuit, &

E male de Peregrinn prædicabat; qui eum ante gubernatorem in jus vocat, ejuſdem Michaelis una epiſtola prius oſtenſa gubernatori, qua plurimum Peregrinum commendabat. Michaelem gubernator examinat; idque effectum eſt tandem, ut Michaelem Roma exulem denuntiaret. Poſt hunc Mindarra & Barrara ſecuti ſunt, afferentes Peregrinum & ſocios ex Hiſpania, Lutetia, Venetiis fugatos fuiſſe; tandem tamen, gubernatnre Legatoque præſentibus (erat anim tum Romæ Legatus) uterque confeſſus eſt, nihil ſa habere, quod de illis male poſſent loqni, nequa quod ad doctrinam ſpectaret, neque quod ad vitam. Legatus præcipit, litem hanc ſilentin ſupprimi. Peregrinus obſtat, affereus velle ſe, ut lata ſententia de re tnta definatur. Non placuit hoc Legato atque gubernatnri, ac ne iis quidem, qui ante Peregrino faverant. Aliquot poſt menſibus Pontifex Romam rediit; quem, cum eſſet Tuſculi, adiit, prolatiſque ei rationibus aliquot, effecit, ut compos fieret ejus, quod petebat. Itaqua præcipit Papa ſententiam ferri, quæ in favorem Peregrini & ſociorum lata eſt. Romæ Peregrini & ſocionum opera, facta ſunt opera quædam pia, ut Catechumenorum, S. Marthæ, & Orphanorum. Cætera F magiſter Natalis p narrara poterit.

o Narrat quædam Sanctus dicta ſua Eucharia, unionem cum Deo.

99 Ego poſt bæc narrata, rogavi Peregrinum de Exercitiis, & Conſtitutionibus, ut intelligerem, quonam modo conſcripſiſſet. Reſpondit, Exercitia non ſimul nmnia fuiſſe compoſita, ſed ut quæque obſervarat, ſibi profuiſſe, ita ſcripto annntaſſe, quod axiſtimarat, aliis quoque poſſe eſſe utilia: qualis eſt illa ratio examinandæ conſcientiæ, adbibitis lineis illis, & hujuſmodi alia. Electionum ratinnem particulatim aſſeruit, elicuiſſe ſe ex illa ſpirituum varietate, quam ſenſit tum, cum in Loynla æger ex tibia decumberet. De Conſtitutionibus dixit, ſe veſperi reſponſurum. Eodem die antequam cænaret, me accerſit. Eo tunc erat aſpectu, qui ſatis præ ſe ferret, haminem magis collectum intra ſe, quam ordinario mnre. Adbibuit autem proteſtationem quamdam, cujus ſumma in eo ferme erat, ut oſtenderet, qua intentione & ſimplicitate iſta narraſſet, afferens, certo ſe ſcire, nihil amplins commemorara, quam res haberet: & quod ſæpe Dominum offenderat, poſtquam ei ſarvire cœperat; numquam tamen in peccatum mortale conſenſe-

rat,

A. LUDOVICO CONSALVO.

A rar, imo ſemper ei devotio acreverat, hoc eſt, facilitas Deum inveniendi, quam tunc etiam haberet plus quam in omni vita ſua; & quotieſcumque, & quacumque hora vellet, poſſet Deum invenire, multaque tunc etiam acciperet viſiones, illas præſertim, de quibus aote dictum eſt, de videodo Chriſto tamquam ſole, quodque hoc ei ſæpe contiogeret, cum de rebus magoi momenti loqueretur; & ea res io confirmatiooem illum induceret.

viſiones, dum condent Conſtitutiones, P

too Cumque etiam ſacrificium Miſſæ celebraret, ſæpe viſiones ei cootingerent; valde quoque frequenter, cum Conſtitutiones conderet *p*. Atque hoc ſe poſſe tunc affirmare dicebat facilius, propterea quod ſcribebat quotidie, quæ io animo ejus fierent, & tunc ſcripta inveniebat. Itaque faſciculum mihi oſtendit ſatis grandem ex ſcripturis colligatum, quarum mihi bonam partem legit. Major pars viſiones erant, quas io confirmationem nonnullarum ex Conſtitutionibus viderat. His aliquando Deum Patrem, noonumquam tres Perſonas Trinitatis, aliquando beatiſſimam Mariam, modo intercedeotem, modo confirmantem cerne-

B bat. Particulatim de duabus dixit, in quarum determinatione quadraginta dies *q* contumpſit, & quidem quotidie celebraos Miſſæ oblationem, idque quotidie cum largis lacrymis. Agebatur autem io iis de eo, an templum redditus eſſet habi-

** Ex origine iis juxta*

turum, & an Societas uti * illis poſſet.

ac rationem in iis condendis a ſe ſervatam. r

101 Ratio, quam obſervabat in condendis Conſtitutionibus, ea erat, ut quotidie Miſſam diceret, & Deo proponeret ſeu offerret punctum quod tractaret, atque in id oraret: ſemper *r* autem & Miſſa & oratio cum lacrymis fiebaot. Optabam ego chartas illas omoes Conſtitutiooum legere: eumque rogavi, ut eas tantiſper mihi permitteret habendas: ipſe vero ooluit.

ANNOTATA.

a *De Sancti patria Commentarium prævium vide* §. 1. *a num.* 8. *ubi & de ratione temporis hujus itineris ibidem* §. 18. *a num.* 183. *de adventu autem* §. 19. *num.* 187.

b *Notiſſima Galliæ in Aquitania urbs eſt, in Cantabriæ confiniis ſita.*

c *Videlicet Aſpeitiæ: de qua Commentarius.* D

e *Urbs Hiſpaniæ notiſſima, regni Navarræ caput, ac ſedes regia; de cujus arcis propugnatione dixi in Commentario* §. 3.

f *Oppidum eſt Hiſpaniæ in Caſtella veteri juxta fluvium Durium, Soriam inter & Segontiam. Ceterum nomina locorum, quæ in textu ſuperiore ſequuntur, obvia ſunt ex mappis geographicis.*

g *Et de inſtituenda quidem Societate Jeſu; ſecundum dicta in Commentario* §. 20.

h *Indicatur Barbaroſſa II. Cheredin fratris in Algeriæ regno ſucceſſor, apud ſcriptores notiſſimus.*

i *Vocatur Joannes Petrus Caraffa; Theatinus dictus a Theatino epiſcopatu; qui deinde creatus Pontifex, dictus eſt Paulus IV. Vide Ribadeneiram lib.* 2. *cap.* 6.

k *Noſter Commentarius* §. 25. *a num.* 259. *docet, ubi & quando ſanctus Vir ſuas primitias ſacras celebraverit; quamdiu item ad has ſeſe præparaverit.*

l *In Commentario noſtro prævio paragrapho* 26, *veritas hujus apparitionis confirmatur, ejuſque locus elucidatur.*

E

m *Seceſſus ille occaſionem dedit fabuloſæ ſancti Patris apud monachos Benedictinos Albanetanæ inſtitutioni, in Commentario prævio confutatæ* §. 27.

n *Per vineam, quæ hic tangitur, intelligo vineam Quirini Garzoni; de qua Ribadeneira lib.* 2. *cap.* 13. *quæ fuit prima Patrum noſtrorum Romæ ſedes; vide Orlandinum lib.* 2. *num.* 41.

o *De iſto patre, ejuſque præfatione in hæc Acta Conſalviana, lectorem inſtruet Comm. prævius* §. 91.

p *Conſtitutiones itaque non compoſuit S. P. N. in ſeceſſu Albanetano ſub directione monachorum Ordinis S. Benedicti, ſecundum dicta in Comm. præv.* §. 27. *tunc quippe nondum erat ſacerdos, ex* §. 25.

q *Mirabilium* S. Ignatii *affectionum, dum condebat Conſtitutiones tempore iſtorum quadraginta dierum, ſpecimen dedi in Comm. prævio* §. 42.

r SEMPER; *ex obſervatione P. Ignatii Pinii,* moraliter loquendo: nam in Ephemeride ipſius S. Ignatii manu ſcripta, quandoque habetur SINE LACRYMIS. *Ceterum de dono lacrymarum ac delicus cœleſtibus ex Sancti Diario ſeu Ephemeride, dicitur in noſtro Commentario* §. 61.

C

A

VITA ALTERA,

Auctore R.P. Petro Ribadeneira, S. Ignatii ſynchrono ac familiari conſcripta:

Ex editionibus Plantiniana anni MDLXXXVII. *& Colonienſi anni* MDCII. *hic recuſa.*

D

A. PETRO RIBADENEIRA.

PROLOGUS AUCTORIS AD LECTOREM.

Quando auctor, quamvis in hujus libri editione occuparis;

CAndido Lectori Petrus Ribadeneira ſalutem in Chriſto. Libellum hunc de vita Ignatii Loiolæ, Societatis noſtræ parentis, ante annos quindecim, juſſu patris noſtri Franciſci Borgiæ, Præpoſiti tunc Generalis, Latine conſcripſi. In eo ſcribendo tria mihi potiſſimum

B ſervanda propoſui. Primum, ne quid dubii affirmarem pro certo, ne quid incerti pro explorato. Alterum, ne copia rerum, quæ in tam feraci argumento, multæ, magnæ, & variæ ſe offerebant, lectorem onerarem: ſed potius habito delectu, ex tot, tantiſque virtutum exemplis, quædam illuſtriora tantum excerperem, & vel ad permovendos animos ad pietatem, vel ad Societatis noſtræ quaſi curſum explicandum, aptiora. Tertium fuit, ne inani ſtyli affectatione res propoſitas amplificarem, & hederam (quod aiunt) quaſi vino minus vendibili ſuſpenderem. Hæc in libelli hujus confectione tunc ſecutus ſum: aſſecutuſne ſim, neſcio. Ex hoc certe meo conſilio factum eſt, ut nonnulla prætermitterem, quæ incerta mihi, certa aliis videbantur; quædam etiam ſilentio prætererem, quod ſimilitudinem & cognationem quamdam habere videbantur cum aliis, quæ a me narrabantur in hiſtoria. Denique dum brevis eſſe laboro, & orationis copiam fugio, in obſcuritatem fortaſſe incidi: & res quaſdam, dum verbis ornare nolo, breviter perſtrinxi, & attigi potius, quam explicavi.

C

quam cum Petro ea quidem recognoſcere,

2 Quocirca, cum P. N. Claudii Aquavivæ juſſu, ac voluntate libellum hunc recognoſcerem, & typis rurſum mandare vellem, multa mihi neceſſario addenda judicavi. Primum nova quædam, quæ poſt libellum excuſum, graviſſimi viri, & Ignatio valde familiares, & ante Societatem condiram intimi neceſſarii, quaſi teſtes oculati de ipſo Ignatio nobis retulerunt. Tum alia, quæ dubia antea mihi erant, & diligenti poſtea inquiſitione inveſtigata, certa eſſe comperi. Deinde etiam nonnulla dicta, factaque Ignatii adjeci, quæ ad ſanctiſſimæ vitæ pertinent diſciplinam, & ad præſtantem alios gubernandi prudentiam. Ut Societatis videlicet filii (quos potiſſimum meus hic labor ſpectat) in hoc veluti ſpeculum intueantur: & optimi atque ſapientiſſimi magiſtri, & parentis ſui expreſſum habeant, quod imitentur, ante oculos poſitum omnium virtutum exemplum. Multa tamen reliqui & preſſi, ne prolixus forte & moleſtus eſſem. Atque hunc Latinum librum recudendi, augendique laborem eo libentius ſuſcepi, quod hæc eadem Hiſpanice etiam pridem ſcripſi, atque in vulgus emiſi, & in noſtrorum hominum manibus ſunt, & (quæ Dei benignitas eſt) cum fructu, ut audio, voluptateque leguntur: ex quo Latine etiam ſcribenda videbantur, & cum reliquis aliarum nationum patribus communicanda, quæ ad omnes pertinent: quo eorum latius pateat utilitas.

dum tantum non ſed eo vulgato, do ſuſtinuiſſe.

3 Suns enim multa (ni fallor) in hoc libello, quæ non ſolum ad virtutem, ſuique profectum noſtros, ſed etiam ad alios prudenter inſtituendos, magnopere juvare poſſint. Nam profecto Ignatius noſter cum ceterarum omnium virtutum, tum vero ſpiritalis ac divinæ prudentiæ laude maxime excellit, eaque non magis in Conſtitutionibus, regulis, decretis, reſponſis, quam in factis illius eminet. Præterea, cur hunc laborem ſubirem, illa etiam cauſa fuit, quod viderem, præclaros nonnullos noſtra tempeſtate ſcriptores multa de Ignatio noſtro, & Hiſpanice, & Latine memoriæ prodidiſſe, erudite quidem atque eleganter; ſed quæ ingenium auctorum ac pietatem magis indicent, quam incredibile noſtrorum deſiderium expleant, & incenſam rei omnes Ignatii audiendi ſitim reſtinguant. Cujus ego Viri hiſtoriam, quoniam a puero ſanctiſſimæ ipſius vitæ ſpectator atque admirator fui, plenioremac majori rerum fide ſcribere potero, illumque ſuis coloribus exprimere. Hæc te, candide lector, in hac noſtra recognitione admonitum volui: tu pro tuo candore, boni conſule, & vale in Chriſto.

E

PROLOGUS AUCTORIS AD FRATRES S.J.

F

CAriſſimis in Chriſto fratribus Societatis Jeſu, Petrus Ribadeneira ſalutem. Vitam Ignatii Loiolæ, noſtræ Societatis auctoris, omnium nunc noſtrum parentis optimi, ſcribere inſtituo. Magna certe provincia, tantum excellentium virtutum ſplendorem verbis non obſcurare, & parem rebus ſcriptionem afferre! Sed in hoc tamen onere ferendo, multa me ſane conſolantur. Primum, quod illud ego non mea ſponte ſuſcepi: ſed illius voluntate adductus, cujus apud me auctoritas eſt, ſicut debet eſſe, graviſſima. Nam R. P. Franciſcus Borgia, Societatis noſtræ Præpoſitus Generalis, hoc mihi onus impoſuit: cujus ego vocem, Chriſti vocem putare, ejuſque nutus intueri, ſumma religione, atque obſervantia debeo. Deinde, quod ad Deum, qui mirabilis in Sanctis ſuis eſt, & fons atque origo ſanctitatis omnis, ex hoc meo labore laudis aliquid perventurum confido.

Præfatur auctor meum nullo,

5 Ille eſt enim, qui religioſa omnia inſtituta ſtabilivit: & viam arctam, & portam anguſtam eſſe ad

A se ad beatitudinem docuit: & ne labore, aut perveniendi difficultate deterriti, animos deponeremus, ipsemet, qui & ostium, & via est, dux eo iam noster esse dignatus est: & suo exemplo, tum compendiariam, & tectam, tum vero facilem viam, atque expeditam nobis efficere. Ille admirabili providentia omnibus propemodum seculis, atque ætatibus, divinos quosdam viros, quasi cælestes faces, in terras misit: ut singulari evangelicæ disciplinæ, & Christianæ perfectionis ardore flagrantes, ignem illum, quem mittere ipse in terram venit, excitent, & inflammatis vocibus atque exemplis, extingui non sinant. Ille Ignatium donavit nobis. Quare de Ignatio quæ a nobis dicentur, a Deo profecta, in Deum omnia referantur: tujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Quod Sancti ipsi agnoscunt, & testantur, cum ante illius throni coronas suas capitibus detractas reverenter deponunt.

A. PETRO RIBADENEIRA, *quæ in assumto ferebando*

Ejus Ignatiana encomia

6 Huc accedit, cum aliorum, quos permultos esse intelligo, tum vero omnium vestrum, B fratres, incensum quoddam hæc audiendi legendique studium: cui ego quidem tam honesto præsertim ac pio satisfacere pro mea parte vehementer cupio. Quis enim cum extremis iis, calamitosissimisque temporibus, hanc Societatem, Dei Opt. Max. beneficio constitutam, & tam longe lateque disseminatam, atque brevissimo tempore, toto propemodum terrarum orbe propagatam intelligat, non jure ejus ortum, initia, progressiones requirat? Atque hæc quidem ratio, fratres, cum ceteris nobis communis est: illa præcipua, ut quem ducem sequimur, ejus quoque virtutem imitemur. Ut enim illustrium familiarum alumni, suos quique duces sibi ante oculos ponunt, ut ad eorum normam, vitam omnem suam, & actiones dirigant: sic nos Ignatium, ducem nobis divinitus datum, & sacræ militiæ nostræ antesignanum, & principem proponere nobis debemus: & eminentem illius omnium virtutum formam, moribus si minus expressa, certe, quoad possumus, adumbrare. Erit C etiam fortasse noster hic vobis non solum utilis, sed etiam non injucundus labor. Nam qui alicujus vestigia persequi cupiunt, vitæ quoque illius explicatione delectantur: & cum voluptate audimus, quæ cum fructu imitamur.

Solatia sibi fiat.

7 Quod illa, quæ extremo loco a me posita, non extreme apud me debet esse, grati videlicet animi pietas, & jucunda quædam ejus Viri recordatio, qui me in Christo genuit, aluit, educavit: cujus ego piis lacrymis ac precibus meam vitam & salutem acceptam ferre plane debeo? Quamobrem illius vitæ memoriam, jam prope senescentem, eo etiam ab oblivione hominum vendicare conabor, ut, quoniam parem beneficii gratiam referre nequeo, referam certe, quantam maximam possum. Erit igitur meus hic scribendi labor, Deo, ut spero, non ingratus: Ignatio ipsi debitus: vobis, fratres, forsitan fructuosus: alienis minime, ut opinor, molestus: mihi quidem, etsi propter corporis imbecillitatem gravis, propter officium tamen pietatis jucundus: quem spero equidem hac tractarum rerum compensatione leviorem futurum.

8 Et quoniam historiæ prima lex veritas est, hoc in primis profiteor, me nihil inexplorati scripturum: sed res mihi notas, certas, testataque literis proditurum. Ea enim in medium afferemus, quæ nos ipsi aut in Ignatio vidimus, aut ex ipso aliquando audivimus. Siquidem tanta erga me Pater misericordiarum benignitate usus est, ut me puerum, ac vix quatuordecim annos natum, nullo meo merito (nondum Societatis nostra a Paulo III. Pont. Max. confirmata) ad cognitionem Ignatii, atque ad eam familiaritatem adduceret, ut ab ejus latere non discederem: sed domi, foris, omnibus in rebus illi præsto essem; ejusque dicta, facta, vultum, motus observarem, magno certe cum animi fructu, magna cum admiratione. Quæ quidem tanto in me quotidie magis augebatur, quanto & Ignatii virtus in singulos dies magis enitebat, & mihi ejus splendorem, atque progredientis, perspicere magis licebat. Propter hanc igitur diuturnam consuetudinem & familiaritatem, non solum exteriora & aperta cum multis, verum etiam interiora & recondita quædam Ignatii cum paucis ex ipso sæpe cognovimus. D

Deinde propterea, quæ ipsemet vidi, vel ab eo audivit,

varios affectus quos sensit,

9 Deinde ea dicemus, quæ assidua multorum aponorum flagitatione victus, & omnium fere patrum contentione, ipsemet Pater, de vita a se E ante acta, P. Ludovico Gonzali *a* aperuit: idque eo animo, qui ejus mortem antecessit, meditato, magnoque consilio fecit. Nam ex quo nostra primum Societas est instituta, & clarissimi omnium virtutum radii, quibus Deum animam servi sui Ignatii collustraverat, erumpere, atque splendere cœperunt: magno desiderio omnes ejus filii affecti sumus, ea cognoscendi, quæ ad vitam Patris nostri moresque pertinebant. Quibus videlicet cum rationibus Deus evocasset, quibus initiis, mediis, profectibus purgasset, illuminasset, perfecisset, Æquum enim, & tationi consentaneum videbatur, eos, qui spirituatia hujus ædificii lapides essent, scire atque omnino intelligere, quibus fundamentis hoc ipsum ædificium niteretur, & ejus potissimum Patris vestigiis insistere, quem cælestis doctrinæ magistrum, atque hujus viæ ducem a Deo accepissent.

a Ribadeneira.

10 Neque vero fieri poterat, ut probe imitaremur, quæ plene nobis cognita non essent. Quamobrem, summa diligentia res omnes Ignatii investigavimus, & ex eo ipso præteritæ vitæ rationes tantopere audire cupivimus, postulavimus, efflagitavimus: ipse vero continuis precibus, & ardenti nostrorum studio cessit tandem, & se vinci passus est. Neque enim quæ servis suis Deus confert beneficia, ipsis soli a confert, sed ad multorum etiam utilitatem: & quamvis illi ipsi, qui accipiunt, occultent sæpe quæ accipiunt, & silentii & humilitatis velo tegant: Deus tamen illos interdum movet, & ad proferendum impellit. Ex quo cum beatus Franciscus sacra stigmata, quibus mirabiliter fuerat insignitus, occultare primum quidem vellet, postea tamen dubitare cœpit, eane prodere Deo gratius futurum esset. Quod cum in consultationem sanctus Pater adduxisset, & ex sociis suis quæsivisset, num illustrationem quamdam, quam a Deo acceperat, patefacere deberet, an dissimulare, ac silentio premere: quidam ex sociis respondit, quod a D. Bonaventura iis verbis memoriæ proditum est: Fratet, non solum propter te, sed etiam propter alios, scias tibi ostendi aliquando sacramenta divina: timendum propterea jure videtur, ne si, quod pluribus profuturum accepisti, celaveris; pro talento abscondito reprehensibilis judiceris. F

a quibus

suam,

11 Hæc igitur causa fuit, cur permulti sanctissimi viri ea promerent, & in hominum utilitatem

A tem proferrent, quæ occulte, in ſecreto cordis, atque intimis animi ſenſibus a Deo acceperant, Immo vero plurimi hæc ipſa conſcripſerunt, & liquidas puriſſimaſque animi voluptates, ſpiritus ſuavitates, divina plane, & quæ omnem ſenſum exſuperant, ſolatia, quibus benigniſſimus Dominus eos excitabat, ſuſtentabat, inebriabat, & in ſe (ut ita dicam) transformabat, literis etiam conſignarint. Quæ omnia in tenebris certe jacerent, niſi illi ipſi in lucem protuliſſent: & niſi Deus, qui tam liberalis erga illos fuit, ſumma etiam in nos benignitate, Sanctos ſuos permoviſſet, ut, quæ in tenebris acceperant, in lumine dicerent, & quæ in aure audiſſent, prædicarent ſuper tecta. Quamobrem hanc Ignatio etiam noſtro mentem injecit, nuctorque fuit, ut de ſe ipſe ea narraret Ludoviço Gonſalvo, quæ ille accurate diligenterque ex Ignatii ore excepit, & totidem ferme verbis perſcripſit. Eaque omnia, quemadmodum tunc quidem ſcripta fuere, apud me habeo.

quam de Ignatio conſtat,

B 12 Poſtremo ea etiam narrabimus, quæ a R. P. Jacobo Layne, Societatis noſtræ Præpoſito Generali, vel ſermone, vel ſcripto accepimus: qui propter arctiſſimam conjunctionem, & ſummam cum Ignatio ſocietatem, in perferendis pro Chriſto & ejus Eccleſia immenſis prope laboribus, ipſis illis primis initiis, cum eſſet tempore ex ſociis fere primus ex decem, amore omnium cariſſimus filius, multa vidit, multa notavit, eaque in quotidiano ſermone optanti mihi ſæpe narravit. Ex iis igitur fontibus hæc noſtra manarunt.

hiſtoriam hauſit, ſe dictis rebus incertis aut fabuloſis.

13 Quæ vero incertis auctoribus, aut non ſatis locupletibus dici poterant, ea ne ſcribenda quidem putavimus. Eſt enim perſuaſum nobis, cum in omni re mentiri turpe eſſe, tum vero in Sanctorum vita referenda turpiſſimum. Nam neque Deus, ad gloriam ſuam illuſtrandam, mendaciis noſtris indiget: neque primam & ſummam veritatem, falſis narrationibus & commentitiis honorare velle fas eſt. Atque hoc etiam ſpe aggredior majore ad ſcribendum, quia non de antiquiſſimi alicujus viri ſanctitate mihi agendum eſt, in quo veritati quidquam affingere liceat, nemine propter vetuſtatem jam refellente: ſed hæc iis cognoſcenda proferimus, quorum permulti conjunctiſſime cum eo ipſo, de quo loquimur, familiariſſimeque vixerunt: C ut ſuminum virum iis, qui illum non viderunt, eorum quibus ille notiſſimus fuit, vivorum & præſentium teſtimonio commendemus.

æque omni ſcribendi ratione

14 De inſtituto autem noſtro & omni ſcribendi ratione, paucis accipite. Ego cum initio propoſuiſſem, Ignatii tantummodo vitam conſcribere, & præclara illius exempla hominum memoriæ commendare, poſtea tamen animo plus etiam aliquanto ſuſcepi. Nam quod viderem, ab optimis viris noſtrique amantiſſimis deſiderari, & Societatis noſtræ ortus atque progreſſus cognitionem requiri, illud etiam attingere decrevi, breviterque explicare, Societatem quam longe Ignatius, lateque propagaverit, nonnullaque complecti eorum, quæ in univerſa Societate, dum ille viveret, ſcriptione digna mihi viſa ſunt. Quæ quidem, quoniam illo vel duce geſta, vel deſeoſore propulſata, vel moderatore conſtituta ſunt, implicata mihi cum ejus vita, connexaque ita videbantur, ut ſejungi commode, ſecernique non poſſent. Neque mihi tameo hoc propoſitum eſt, omnia ut perſequar: ſed ut pauca quædam deligam, quæ vel illuſtriora ſunt, vel Societatis quaſi curſum declarant: & quæ, niſi nunc recenti memoria, literis conſignata ſint, oblivione forſitan obruantur. D

15 De eorum patrum vita, qui primi Ignatii filii, ac ſocii fuerunt, & vivo Ignatio mortui ſunt; de nonnullis præterea, qui pro Chriſti fide amplificanda, ſanguinem profuderunt, ſingulatim mentionem faciemus: de illis, quia nos genuerunt in Chriſto: de his, quia mortem naturæ debitam pro Chriſto potiſſimum reddiderunt. De iis, qui adhuc vivunt, parce loquemur, de mortuis pauſo plenius. Ante mortem, ait Sapiens, ne laudaveris hominem quemquam: quaſi dicat, landa poſt vitam, magnifica poſt conſummationem. Reliquum eſt, fratres, ut Deum precemur, noſtris ut cœptis adſpiret, & hos libros quinque, quaſi minuta quinque, pie a nobis ad Eccleſiæ ſanctæ ædificationem, in ejus gazophylacium oblata, benigne ad gloriam ſuam, atque ad hominum ſalutem utiliterque ſuſcipiat.

A. PETRO RIBADENEIRA. *ſcribens in ſenectute,*

ac ſeorum precibus ſe commendat.

16 Vos vero, fratres, pro fraterna & mutua caritate noſtra, vehementer obtecro, ut a Deo impetretis, ut mihi tribuat ſummum hoc beneficium, ut Ignatii morum ſanctitatem aliqua ſaltem ex parte poſſim imitari. Cujus quidem ſi in ſe deprimendo conſtantia; in caſtigando ſeveritas; in periculis fortitudo; in turbulentis rebus tranquillitas; in lætia moderatio; in omnibus pax & gaudium in Spiritu ſancto: ſi denique lectiſſimus virtutum ejuſdem omnium comitatus aſſidue nobis ante oculos verſabitur, rectiſſimam habebimus regulam atque certiſſimam, ad quam non ſolum mores noſtros, vitamque conformare, ſed etiam verum germanumque noſtræ vocationis ſpiritum examinare poſſimus: cujus ſolida effigies, & expreſſa in illius vita plane conſpicitur. E

ANNOTATA.

a *Iſtam Vitam huic præmiſi ſuperius; de cujus pretio agit Commentarius noſter prævius §. 91.*

ANTIQUA VITÆ APUD RIBADENEIRAM PARTITIO.

Præfatio ad lectorem.
Præfatio ad Religioſos Societatis Jeſu.
Vitæ Ignatii Loiolæ LIBER PRIMUS. F
Ortus Ignatii, & vita, antequam a ſeculi vanitate converteretur. Caput primum.
Qua ratione a ſeculi vanitate ad Deum converſus ſit. Caput II.
Ex patria in Montem ſerratum proficiſcitur. Caput III.
In Serrato monte veſtitum mutat. Capot IV.
De vita ab eo Manreſæ inſtituta. Caput V.
Scrupulis angitur, & probatur a Deo. Caput VI.
Poſt tentationes illuſtratur. Caput VII.
De Exercitiorum ſpiritalium libro. Caput VIII.
In gravem morbum incidit. Caput IX.
Navigat Hieroſolymam. Caput X.
Hieroſolymis loca ſancta perluſtrat. Caput XI.
Revertitur in Hiſpaniam. Caput XII.
Studia litterarum aggreditur. Caput XIII.
Compluri in carcerem conjicitur & abſolvitur. Caput XIV.
Salmanticæ rurſus comprehenditur, & liberatur. Caput XV.
In Pariſienſem academiam ſtudiorum cauſa contendit. Caput XVI.
Vitæ Ignatii Loiolæ LIBER SECUNDUS.

A Studiorum illius labor & fructus. Caput I.
A. Pe- Ex caritatis officiis in invidiam vocatur. Caput II.
TRO RI- Virgarum periculo liberatur. Caput III.
BADE- Quos ſocios ſibi aſciverit. Caput IV.
NEIRA. Lutetia in Hiſpaniam, inde in Italiam diſcedit. Caput V.
Venetiis accuſatur & innocens declaratur. Cap. VI.
Socii Lutetia in Italiam ad Ignatium veniunt. Caput VII.
In Veneta ditione paſſim operantur. Caput VIII.
Æger Ignatius adventu ſuo Simonem curat ægrotum. Caput IX.
Academias Italiæ inter ſe diſtribuunt & adeunt. Caput X.
Ignatio Dominus Jeſus apparet: & unde Societatis nomen inditum ſit. Caput XI.
Urbem ingreditur: in Caſinate monte animam ſocii cælum intrantem videt. Caput XII.
Romæ ſimul omnes de Societate conſtituenda deliberant. Caput XIII.
B Magna Romæ in noſtros tempeſtas exoritur & ſedatur. Caput XIV.
Ignatius ſociique partim in Urbe, partim foris Eccleſiæ navant operam. Caput XV.
Magiſter Franciſcus Xavier & magiſter Simon in Indiam deſtinantur. Caput XVI.
Societas a Paulo III. Pontifice maximo confirmatur. Caput XVII.
Dei in Societate inſtituenda conſilium exquiritur. Caput XVIII.
De fidei Chriſtianæ apud Indos propagatione. Caput XIX.
Vitæ Ignatii Loiolæ LIBER TERTIUS.
Ignatius Præpoſitus Generalis eligitur. Caput I.
Ignatii generalatus initia. Caput II.
Franciſcus Xavier in Indiam proficiſcitur; Simon in Luſitania remanet. Caput III.
Alfonſus Salmeron & Paſchaſius Broetus in Hiberniam legantur. Caput VI.
De collegiis Conimbricenſi & Gocnſi, ac Romana domo. Caput V.
Patavinum collegium. Caput VI.
Confirmatur denuo a Pontifice maximo Societas, & augendi numeri fit poteſtas. Caput VII.
C Collegium Complutenſe. Caput VIII.
Ignatius in Urbe pietatis opera inſtituenda curat. Caput IX.
Variis locis collegia inſtituuntur. Caput X.
De morte Petri Fabri. Caput XI.
Univerſi Ordinis Cartuſienſis erga Societatem caritat & benevolentia. Caput XII.
Ignatius beneficiens malefacta recipit. Caput XIII.
Ignatius Societatem feminarum cura liberas. Caput XIV.
Ne ad eccleſiaſticos honores aditus noſtris hominibus pateat, Ignatius ſumma vi apud Pontificem nititur. Caput XV.
Varia collegia. Caput XVI.
Magiſtri generalis Ordinis Prædicatorum de Societate publicum teſtimonium. Caput XVII.
In varias Africæ regiones penetrant noſtri. Caput XVIII.
Sicilia Societatem complectitur. Caput XIX.
Noſtri in Braſiliam navigant, & pro Chriſto Antonius Criminalis occidiur. Caput XX.
A Julio III. Pontifice maximo Societas confirmatur. Caput XXI.
Societatis Jeſu inſtitutum & forma deſcribitur. Caput XXII.
Nova Gregorii XIII. conſtitutio, & inſtituti Societatis Jeſu confirmatio. Caput XXIII. D
Collegia cur habeat Societas ad inſtituendam juventutem. Caput XXIV.
Vitæ Ignatii Loiolæ LIBER QUARTUS.
Abdicare ſe generalatu conantem Ignatium, ſocii prohibent. Caput I.
Conſtitutiones ab Ignatio præſcribuntur. Caput II.
Romani collegii inſtitutio. Caput III.
Collegia aliquot in Hiſpania noſtri inſtituunt: ab archiepiſcopo Toletano vexantur. Caput IV.
Provincialis in Italia declaratur Laines: Viennæ moritur Jaius. Caput V.
Collegii Germanici inſtituendi initium & cauſæ. Caput VI.
Franciſci Xavier obitus. Caput VII.
Corſica luſtratur a noſtris. Caput VIII.
In Exercitia ſpiritalia inquiritur. In Hiſpania diſtribuuntur provinciæ. Caput IX.
Varia collegia. Caput X.
Sorbonenſis collegii in Societatem decretum. Caput XI.
Petrus Correa & Joannes Soſa a barbaris trucidantur. Caput XII. E
Joannes Nugnes Æthiopiæ patriarcha creatur, & in Indiam mittitur. Caput XIII.
Cæſarauguſtæ ſeditione ab adverſariis concitata, noſtri urbe cedunt: mox honorifice revocantur. Caput XIV.
In Belgas noſtris patefit aditus. Variis collegiis Societas augetur. Caput XV.
Ignatius obdormit in Domino. Caput XVI.
De Ignatio viri graviſſimi quid ſenſerint. Caput XVII.
De ſtatura corporis ejus. Caput XVIII.
Vitæ Ignatii Loiolæ LIBER QUINTUS.
Præfatio.
De orationis gratia & familiaritate cum Deo. Caput I.
De caritate illius erga proximos. Caput II.
De humilitate. Caput III.
De obedientia quid ſenſerit. Caput IV.
De mortificatis affectibus. Caput V.
De modeſtia atque efficacia ſermonis. Caput VI.
Severitatem quo modo eum benignitate temperaverit. Caput VII.
De commiſeratione. Caput VIII. F
De magnitudine animi. Caput IX.
De rerum ſpiritalium prudentia. Caput X.
De prudentia rerum gerendarum. Caput XI.
De vigilantia & ſolicitudine. Caput XII.
De miraculis per eum factis. Caput XIII.

Atque hæc quidem eſt antiqua Vitæ a Ribadeneira edita partitio: nova vero noſtra ſic ſe habet.

CAPUT I.

Natalis S. Ignatii; vita in ſeculo acta; ad meliorem converſio.

IGnatius *a* Loiola, Societatis Jeſu auctor atque inſtitutor, nobili loco *b* natus eſt, in ea Hiſpaniæ atque Cantabriæ parte, quæ Guipuzcoa, vel *c* Provincia vulgo dicitur, anno humanæ ſalutis MCDXCI, *d*, Innocentio VIII. Pont. Max. Frederico III. Cæſare auguſto, Ferdinando atque Iſabella Catholicis Hiſpaniarum Regibus. Patrem *e* habuit Beltranum Loiolæ dominum, Loioleæ familiæ perantiquæ atque illuſtris caput. Matrem vero Marinam Sonem æque nobilem feminam, LIBER I. CAP. I. *Inclyti parentes, fratres, ac ſorores, educatio* *a b c d e*

A minam, quæ filias quinque genuit, filios octo: ex quibus *f* Ignatium poſtremum felici partu enixa eſt. Qui puerili ætate tranſacta, in curiam Ferdinandi regis a parentibus miſſus eſt. Adoleſcentiam *g* autem ingreſſus, & bellica gloria, & fratrum æmulatione commotus, in eo multum operæ poſuit, ut rei militaris *h* laude eſſet illuſtris.

f

g

h Eo præpoſitionis Pompelonenſi ſe ſtrenue geſſit, ac graviter læſus *i*

18 Anno igitur Domini MDXXI. cum Pompeiopolitanam arcem Galli oppugnarent *i* vehementius, (eſt autem Pompeiopolis civitas regni Navarræ caput) ipſique duces, re deſperata, deditionem cogitarent; ejus potiſſimum opera factum eſt, ut res differretur, & acrius reſiſteretur ab Hiſpanis. Sed cum omnes ad oppugnationem machinas Galli admoviſſent, & tormentis continenter mœnia verberarent, ænea pila bombardæ in eam muri partem, qua Ignatius propugnabat, impacta crus ejus dextrum penitus confregit, atque comminuit: ſiniſtrum vero lapis de muro vi globi labefactato excuſſus, graviter vulneravit. Ignatio proſtrato, reliqui omnes, qui illius virtute nitebantur, ſpe defenſionis abjecta, deditionem B Gallis fecerunt, a quibus captus Ignatius & in caſtra deductus, humaniter acceptus eſt, atque a medicis diligenter curatus.

i

ad ſuos dimittitur, & poſt graviſſimas anxietates ſanatur.

19 Poſt aliquot dies liberaliter etiam ad ſuos dimiſſus, lecticariorum humeris in patriam revectus eſt. Ibi cum vulnus, dextri præſertim cruris, in dies ingraveſceret, accerſiti ſunt denuo medici & chirurgi, qui tibiam rurſus eſſe diſjungendam cenſuerunt: ut quæ oſſa, ſive aliorum medicorum incuria, minus apte coagmentata, ſive itineris agitatione luxata fuerant, ſuis locis reſtituta coaleſcerent. Quam excarnificationem ita pertulit, ut neque ingemiſceret, neque vultum mutaret, neque ullum infirmioris animi ſignum ederet: quod & antea & poſtea ſemper in reliquis corporis cruciameotis, quæ paſſus eſt, fortiter præſtitit. Invaleſcebat interim morbus quotidie magis, eoque jam proceſſerat, ut ab extremo vitæ periculo non multum abeſſe videretur.

In extremo vitæ diſcrimen adductus, convaleſcit i

C 20 Itaque admonitus, peccatorum ſuorum confeſſionem fecit, Sacramentorumque armis ſe præmunivit pridie illius diei, qui beatiſſimis Apoſtolis Petro & Paulo ſacer eſt. Cum igitur res jam ad ſummum vitæ diſcrimen adducta eſſet, mortemque imminere judicarent medici, ſi ad mediam uſque noctem nihil melius eveniret: ea ipſa hora vis morbi remitti aperte cœpit: quod non abſque divinæ providentiæ conſilio, divo Petro deprecatore, factum credimus, quem præcipua quadam Ignatius religione ſemper coluerat, quemque adeſſe, ſanitatemque adferre, ſibi videre viſus eſt *k*. Depulſo mortis periculo, oſſa ſolidari jam cœperant, & arctius conſtringi: duo tameo ſupererant incommoda; alterum efficiebat os ſub genu relictum, quod extra prominebat fœdius; alterum tibiæ contractæ brevitas, quæ & recte illum incedere & pedibus firmiter conſiſtere prohibebat.

k

novo tormenta ſubitura, ut elegantia corporis conſulat.

21 Quibus incommodis ut mederetur, cum elegantiæ eſſet habituſque corporis ſtudioſiſſimus, atque inſtitutum militaria vitæ curſum proſequi ſtatuiſſet; ex medicis primum quæſivit, poſſetne os illud, quod deformiter eminebat, excidi. Poſſe quidem affirmarunt, ſed graviſſimo tamen dolore, & omnium, quos in curatione toleraſſet, maximo. Verum ille nihilominus, ut ſuæ voluntati ſatisfaceret, & (quod me audiente narravit) ut habiles atque elegantes urbanas ocreas geſtare poſſet, ſecari os juſſit; neque a propoſito abduci potuit, ligarique ſe omnino vetuit, eademque conſtantia animi firmitate cruciatum illum pertulit, qua ſuperiores vicerat. Atque hoc remedio deformitas oſſis tro Riſublata eſt. Tibiæ contractio aliquantulum curata eſt, cum aliis medicamentis, tum machinis quibuſdam, quibus magno multorum dierum dolore, continenter ejus brevitas protendebatur, eoque tamen uſque adeo produci potuit, quin altera brevior aliquanto relinqueretur. D A. Peiro Rapeteira.

22 Interea cum in lecto jacere cogeretur, effecque in profanis libris legendis multum temporis collocare ſolitus, aliquem ejuſmodi librum ſibi ad manum dari juſſit, ut ejus lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus, domi ejuſmodi eſſe libros, duos Hiſpanica lingua ſcriptos accepit, ne prorſus otioſus eſſet; quorum alter Chriſti Salvatoris noſtri *l*, alter Sanctorum vitas continebat. Atque horum quidem librorum lectione, ſenſim ejus animus immutari, & imitandi, quæ legebat, ſtudio quodam affici videbatur. Sed quoniam antea cæ vitæ conſuetudo corroborata erat, inanium rurſus cogitationum concurſu obruebatur, ne enaſceE rent illa tum primum excepta pietatis ſemina. Aderat tamen militi ſuo divina miſericordia, & conſopitam virtutem exſuſcitabat interdum, ludicriſque & fallacibus cogitationibus veras ſolidaſque cogitationes ex recenti lectione rurſus objiciebat. Quibus commotus ejus animus ad Chriſti & Sanctorum imitationem tam vehementer accendebatur, ut nullis difficultatibus (quæ multæ occurrebant) ab eo propoſito deterreretur.

Cap. 11. *Electionis facta ad gratiæ mutationem mora.*

l

& omnium rerum cogitationum viciſſitudine non diſtrahebatur i

23 In hac contrariarum cogitationum viciſſitudine, diſtrahebatur in varias ſeotentias, & ancipiti deliberandi cura huc atque illuc impellebatur: cum mundus apud ſe retinere Ignatium conaretur, Chriſtus vero ad ſe illum vocaret, & traheret. Erat tameo illud in hac cogitationum varietate diſcrimen, quod fluxæ illæ & vaoæ principia habebant læta, exitus amaros. Nam præſentes cum aderant, ſuaviter quidem ſenſibus blandiebantur, ſed recedentes, quaſi aculeo quodam infixo, mentem aridam & ſibimet diſplicentem relinquebant. At vero illæ cogitationes de Deo, de Hieroſolymitana profectione, de vitæ aſperitate ſectanda, de virtutis dignitate complectenF da, non ſolum dum aderant, jucunditatis pleniſſimæ erant; verum etiam abeuntes præclara relinquebant ſuæ lucis & ſuæ vitalis impreſſa veſtigia. In quod diſcrimeo a ſe multis quidem diebus præteritum & incognitum, quodam die divinitus illuſtratus, animum intendere cœpit, & tum demum intelligere, quantum inter utraſque cogitationes intereſſet. Quam comparationem cogitationum cum cogitationibus, & ſpiritus cum ſpiritu contentionem, primam omnium ratiocinationem fuiſſe perhibebat earum, quas plurimas poſtea de divinis rebus Ignatius habuit.

unde ſpiritus ſui ſignorum diſcernendorum ſum in eo proficuit.

24 Ex qua, uſu deinceps uberiore ſpiritualium rerum aucta, omnium, quas in Exercitiis tradidit, de ſpirituum diverſitate, præceptionum rivuli profluxerunt. Etenim animadvertit primum duos eſſe ſpiritus, Dei & mundi, non ſolum diverſos, ſed penitus etiam inter ſeſe pugnantes; tum diligenter obſervavit utriuſque ſpiritus proprietates. Qua ex obſervatione, divino munere & lux conſecuta in ratione eſt ad ejuſmodi ſpiritus diſcernendos ac dijudicandos *m*, & vis quæm dam in voluntate excellens ad ea, quæ mundus ſuggerit, conſtanter repudianda; ea vero appetenda & ſuſcipienda, quæ Dei ſpiritus propo-

A nit ac ſuadet. Quæ principia in omnem poſtea vi-
A. PETRO RIBADENEIRA. tam diligentiſſime ſervavit. In hunc igitur modum ab oculis depulſa caligine, cum proceſſus aliquos jam effeciſſet, & aſſidua piorum librorum lectione diuturnaque conſideratione divinarum rerum, quas animo conceperat, ſe adverſus omnes diaboli impetus obfirmaſſet; cœpit ſerio & graviter mutandæ vitæ cogitationem ſuſcipere, in mentem revocare peccatorum ſuorum maculas, ac ſecum expendere, quibus illas ſuppliciis deleret. Quod cum pia cogitatione verſaret, & ſancta illa æmulandi Chriſtum, & ſanctos viros deſideria animo recurrerent, ad omnes difficultates perrumpendas ſatis ea ſe cogitatione munitum eſſe exiſtimabat: in Deo omnia potero: dat velle, dabit & perficere.

Vitam commutare cogitat,

25 Cum igitur vitam commutare deliberatum ipſi jam eſſet atque conſtitutum, de nocte (ut ſolebat) ſurrexit è cubili ad orationem aliquando, anxia illa atque ancipiti deliberandi cura liberatus, ut ſeſe perpetuum Deo atque ſuaviſſimum ſacrificium offerret. Dum autem ante imaginem immaculatæ Virginis Mariæ in genua procumbit, & ſerventes atque humili fiducia mixtas preces benigniſſimo atque dulciſſimo Filio per puriſſimam Matrem offert, ſeque ſpondet, vanitatis caſtris contemptis, in ajus poteſtate fore, ejus ſigna fortiter atque perſeveranter ſequuturum, ſub illo imperatore omnino meriturum: ecce tibi, terræ motu derepente facto, domus tota contremiſcit, fragor ingens exauditur, cubiculum, ubi Ignatius erat, a fundamentis concutitur. Itaque, quemadmodum locus, in quo Apoſtoli orabant, divinitus contremuit; & carcer, ubi Paulus & Silas vincti de nocte in oratione vigilabant, terræ motu concuſſus eſt, eoque ſigno declaravit Dominus & ſervorum ſuorum virtutem, & orationis efficacitatem; ſic nunc, Ignatio orante, & cubiculo contremiſcente, voluit fortaſſe idem Dominus oſtendere Ignatii preces ſibi gratas, & ad impetrandum efficaces; vel certe, quod in aliis hiſtoriis Sanctorum legimus, dæmon jam victus ab Ignatio atque ſuperatus aufugit, & frendens ac fremens non obſcura diritatis atque indignationis ſuæ dedit ſigna.

ac pias deſideriis inflammatus, viſu cœleſti roboratur.

26 Hæc geſta ſunt. Certi tamen ab Ignatio nihil aliud conſtitutum eſt, niſi ut Hierololymam, ubi convaluiſſet, proficiſceretur, ſeque prius flagellis, jejuniis & id genus aſperitatibus generoſa quadam indignatione conficeret. Atque his deſideriis tam incenſis cogitationes illæ ſordidæ & inanes paulatim refrigeſcebant. Sed hæc illius deſideria excitata jam & confirmata, multo quam antea inflammavit ardentius præclara quædam atque admirabilis viſio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clariſſima beatiſſimæ virginis Mariæ, una cum ſancto puero Jeſu ſpecies objecta eſt: qua aliquamdiu permanente mirifice recreatus eſt, & divina quadam voluptate perfuſus. Unde tantum eum præteritæ vitæ tædium cepit, maximeque earum rerum, quæ cum obſcœna delectatione conjunctæ ſunt, ut omnium impudicarum rerum imagines ex animo ejus effluere omnino viderentur. Et ſane veram fuiſſe viſionem ac fructuoſam, res ipſa comprobavit, cum ab ea hora ad extremum uſque ſpiritum, caſtitatis integritatem divino beneficio con'ervaverit.

rebus ſolidis ac Sanctorum geſtis vacat.

27 Hæc meditantem, & res maximas animo molientem, frater ejus, reliquique domeſtici, ſui factum eſſe diſſimilem, non magno negotio deprehenderunt. Quamvis enim animi ſui ſenſum nulli detegeret, vultus tamen ſatis, illo tacente, loquebatur: cum præſertim accederet jugis precatio, frequenſque lectio, non jam ſermones ludicri cum familiaribus, ſed de divinis rebus, pietatis gravitatiſque plena colloquia, multa & diligens ſcriptio. Scribebat enim pulcherrima quæque ac maxime inſignia Chriſti, B. Virginis, aliorumque Sanctorum, tum verba, tum facta, & in librum perpolitum, atque elegantem, memoriæ cauſa, quam optimis litterarum notis referebat; & quidem aureis litteris Chriſti, puniceis B. Virginis, variis coloribus reliquorum Sanctorum exempla. Sed quamquam ex hiſce occupationibus magnam ipſe voluptatem caperet, illa tamen erat maxima, quam ex fixo cæli ſtellarumque omnium percipiebat aſpectu, quod quidem & ſæpe, & diu faciebat, quod ſe vehementer accendi ad Deo ſervicndum, cæleſtium orbium contemplatione ſentiret: quod non eo ſolum tempore, ſed in omni poſtea vita ſervavit. Audivimus enim ſæpe illum, extrema etiam ſenectute, cum in cælum, qua liber circumſpectus erat, oculos ſuſtuliſſet, eoſque aliquantiſper fixos habuiſſet, obortis præ lætitia lacrymis, dicentem: Heu quam ſordet terra, cum cælum aſpicio! Hoc eodem tempore in piis exercitationibus, quas diximus, verſanti, & animum ad majora paranti, illa etiam cogitatio ſubiit, quidnam Hieroſolymis rediens, potiſſimum facturus eſſet. Exquirebat enim optimum vitæ ſtatum, in quo totum ſe, omnibus rebus poſthabitis, collocaret, & ſumma parſimonia, atque auſteritate victus maceraret.

ANNOTATA,

a *Circa Sancti nomen nonnulla dabit Commentarius noſter prævius ad hanc Vitam §. 1. ubi actum de inepto quodam hujus nominis in* Enneconem *transformatore, qui vult, illud Sancto noſtro accidiſſe ex abbate Synonymo Benedictino; ſed non probat: nam præter ea, quæ ibi diximus, obſerva, nomen* Enneconis *diu ante iſtum abbatem ſynonymum, fuiſſe notum in regno Navarræ; cum Stephanus de Garibay in Compendio hiſtoriali Hiſpaniæ tom. 3. lib. 22. cap. 1. afferat Latinam donationem, quam facit rex* Enneco Xemenones, *qua notatur æra octingenteſima octuageſima, id eſt, anno æræ vulgaris 842. abbas vero eſſe Enneco floruerit dumtaxat ſeculo* XI. *ſecundum dicta apud nos die 1. Junii, in Commentario ejus prævio, qui ibidem datur a pag. 107.*

b *Quæ natales ſpectant, ſuggeret Commentarius hujus Vitæ prævius §. 2.*

c *Perſuaſum habeo, legendum eſſe*, quæ Guipuzcoa provincia vulgo dicitur, *conformiter ad Vitam Ribadeneiræ Hiſpanicam Matritenſem anni 1594. quæ lib. 1. cap. 1. ſic habet*: Que ſe llama la provincia de Guipuzcoa.

d *De anno natali, & erroribus contra eum commiſſis, conſuli poteſt Commentarius §. 2. n. 13.*

e *Parentes, fratres, ſorores, ac ſeriem genealogicam familiæ Loyolanæ præmiſimus ibidem num. 14. & ſeqq.*

f *An ex filiis tantum, an vero ex prolibus omnibus* Ignatius *fuit poſtremus? At vide ibidem n. 15.*

g *An adoleſcentiam Arevali tranſegit? Conſule ibid. num. 20.*

h *Vitam Sancti militarem expendit Commentarius noſter §. 3. ubi etiam diſſeritur, an aliquod publicum in ea munus geſſerit,*

i *Ob-*

A i *Obſidio Pampelonenſis accipit majorem lucem ex dictis ibidem num.* 25.

k *Maffeus lib.* 1. *cap.* 2. Per quietem, *inquit*, videre ſibi viſus eſt eumdem Apoſtolum, optatam ſibi valetudinem divinitus afferentem. *Orlandinus lib.* 2. *num.* 10. Apoſtolus ipſe ex accepto vulnere graviter ægrotanti, per quietem medari viſus eſt *Ort. Ribadeneira in Vita parva apud Quartemontium cap.* 1. Apoſtolorum Princeps cælitus ad eum miſſus, EIQUE VISUS EST (*in Hiſpanico Ribadeneiræ textu eſt*, le apareció; *id eſt*, ei apparuit;) quaſi opitulaturus eumque curaturus. *Inter alias vero apparitiones, quibus ſanctus Pater noſter ſpectabilem ſe præbuit venerabili ſervo Dei P. Julio Mancinelli S. J., uti videre eſt in ejus Vita lib.* 3. *cap.* 10. *ſua refertur, dies* XXVIII. *Junii anni* 1602. *inuenta, in qua Sanctus noſter* illi præcepit, haberet ſemper in veneratione diem illum, memoria ſuæ converſionis candidum; cum & ipſe ſibi infirmo Apoſtolorum Princeps ſanctus apparuit Petrus.

l *Vita Chriſti, quam legit* Ignatius, *a quo ſcripta ſeratur, habes in Compendiario* §. 4.

m *Regulas de diſcernendis ſpiritibus tradit S. Pater in Exercitiis ſpiritualibus.*

B

CAPUT II.

Profectio in Montem ſerratum; ibidem geſta; vita Manreſa inſtituta; ſcrupuli.

CAP. II. Fraus nata diaboli ſpecie ſanctæ ſororis cum a propoſito revocare ſatagunt.

SAnitate utcumque recuperata, ſpecie quidem ducis Najaræ invitendi (quocum magna erat Loiolæ familiæ, vetuſque conjunctio;) ſed revera, ut egrederetur de domo & cognatione ſua, profectionem parat Ignatius. Quem Martinus Garſia, frater natu maximus & familiæ caput, rem odoratus, ſevocatum in interius cubiculum rogat & obteſtatur, ne ſe ſuoique omnes perditum eat, etiam atque etiam cogitet, quam directum ad gloriam iter ſit ingreſſus, quas res geſſerit, qua ipe & animi & ingenii ſit. Omnia, inquit, in te magna ſunt; ingenium, judicium, animus, nobilitas, gratia principum, civium benevolentia, rei militaris uſus, prudentia: ad hæc florens ac firma ætas, magna exſpectatio omnium: C ſiccine tot ſpes, tam ſolidas, tam florentes everteres? omnium exſpectationem falles? familiam noſtram tot ornamentis, quæ tibi cœptam viam inſiſtenti ſunt propoſita, ſpoliabis? Etſi ego ætate, tu tamen auctoritate major es. Vide, quæſo, ne quid in te admittas, quod non ſolum ſperatum nobis, noſtræque familiæ decus adimat, ſed etiam ignominiæ notas inurat.

Paternam domum deſerens, ac magnos corporis affectiones motus agitans.

59 Ad hæc Ignatius breviter: ſe ſui majorumque ſuorum eſſe memorem; daturum operam, ne ab illis degeneraſſe, aut familiæ ſuæ ſplendorem obſcuraſſe videatur. Quibus verbis non tam placavit animum fratris, quam illum ab ſe excuſſit, atque itineri le dedit. In hoc igitur itinere, quod ab beatæ Virginis ædem in Monte ſerrato fecit, duobus ab ſe famulis dimiſſis, ſingulis ſe noctibus verberibus graviter afficiebat: quod quidem ab eo die, qui initium profectionis fuit, ſemper in itinere ſervavit. Et ut intelligamus, quibus Deus quaſi gradibus in milita ſuo rerum divinarum cognitionem, animique virtutem auxerit, hoc ille tempore, minime ſane inveſtigabat, quid cariſs, quid humilitas, quid patientia, quid ſui contemptio, quæ cujuſque virtutis vis & natura eſſet, quibus finibus temperantiæ modum circumſcriberet, quid rstio, quid ſpiritus lis prudentia poſtulsret: ſed id complexus, quod optimum tunc videbatur, & præſenti ſtatui maxime congruebat, totus in eo erat, ut res maximas, & nisxime arduas, quæ poſitæ ſuntin corporis afflictationa, perficeret: idqae hac ratione ductus decernebat, quod ad hanc normam ſancti viri (quos ſibi ad imitandum propoluerat) ſe conformaſſent. Nam jam tum ita Deus regebat Ignatium, ut id ſemper ſpectaret, id quæreret, quod ad maximam Dei gloriam fore judicaret, idque antiquiſſimum ſemper haboit. Illa tamen acceſſio jam facta erat, ut in iis corporis acerbitatibus confectandis, non tam peccatorum ſuorum, quam Deo placendi rationem duceret. Itaque deteſtabatur ille quidem præteritæ vitæ crimina, in iis tamen pœnis, quas ad illa diluenda ſponte ſubibat, tam erat accenſus, & Deo gratificandi ſtudio quodam inflammatus, ut illas cum ſuſciperet, non tam peccata quam Dei honorem atque gloriam ſibi poneret ante oculos.

D A. PETRO RIBADENEIRA.

30 Pergentem cœpto itioere Ignatium, & recta Montem ſerratum verſus progredientem, Saracenus quidam, ſive Maurus aſſecutus eſt. (Erant per id tempus in Hiſpania Tarraconenſi adhuc aliqui ex antiquis ejus gentis reliquiis,) Cum una irent, incidit (ut fit) illis ſermo de virginitate beatæ virginis Mariæ, quam cum in conceptu Filii concederet Maurus, a partu negaret, ad eamque rem naturales rationes aliquot adferret, neque ad vetatem flecti poſſet ab Ignatio, celeriter præceſſit, ſolumque Ignatium reliquit, hærentem diu, multumque dubitantem, utrum ab ſe pietas Chriſtiana exigeret, ut Maurum conlequeretur & pugione confoderet, quod de beatiſſima & immaculata Virgine coram ſe ignominioſe locutus fuiſſet. Homo quippe militaris, & fallaci veri honoris imitatione olim delulus, dedecori ſibi eſſe ducebat, ſi quid a religionis Chriſtianæ inimico, ſe audiente, de inviolata ſacroſanctæ Virginis integritate impune detraheretur.

Pauis Mauri cum ſerratum; in eum ſtimuli, E.

31 Quæ quidem cogitatio in ſpeciem pia, diu multumque rudem tunc Chriſti militem torſit, in eamque deliberationem tandem induxit, ut ubi ad biviom (unde e via publica ad oppidum vicinum Maurus declinarat,) conſtitiſſet, habenas mulæ, qua vahebatur, permitteret, &, ſi ad locum, ubi Maurus erat, diverteret, quæſitum illum atqua inventum interficeret; ſin recta perageret, omitteret. Atque ita divina providentia factum eſt, ut jumentum, lata facilique via præterminſſa, ſuum iter ſequeretur. Ut omnes intelligant, quibus initiis quibuſque progreſſibus Deus militem ſuum ad extrema perduceret. Nam, ut ait D. Auguſtinus, animæ virtutis capaces ac ferules præmittunt læpe vitia, quibus hoc ipſum indicent, eui virtuti ſint potiſſimum accommodatæ, ſi fuerint præceptis exculiæ. Unde & Moyſes interficiens Ægyptium, adhuc inultus, vitioſa quidem, ſed magnæ fertilitatis ſigna fundebat.

Sabarum ſuccis coſum purpla, plarum divus provi, dentia modo datur.

F

32 Cum igitur non longe a Monte ſerrato abeſſet, in pagum quemdam pervenit, ubi eum veſtitum emit, quem Hieroſolymam proficiſcens geſtare decreverat, talarem videlicet, ex cannabina tela alpera & aculeata, in modum ſacci tunicam, pro militari balteo funem, calceos ex ſparto contextos, baculum peregrinantis inſigne,

Veſtitum peregrinum ſibi comparat, ac vetus conſtantia edita.

A & ad aquæ ipſum cucurbitulam. Quoniam vero
A. PETRO RIBADENEIRA. carois ſuæ imbecillitatem extimeſcens, ſibi ipſe diffidebat (quamvis & divino viſo erectior, & Deo placendi ſtudio, multo jam eſſet confirmatior) ſpes ſuas in beatiſſimæ Virginis patrocinio defigens, caſtitatis votum in hoc itinere ſeſe obſtrinxit, eamque perpetuam Chriſto, & caſtiſſimæ atque puriſſimæ ejus Matri, fervens ſpiritu conſecravit: cujus beneficio eam prorſus integram (ut paulo ante dictum eſt) ſemper obtinuit. Tantum & devotionis ardor, & pium ipſius Virginis patrocinium apud Deum valet.

CAP. IV. *Inſpirato conſilio gravatam, veſtes dat pauperi,* *b*

33 Ut venit in ſerratum Montem (is locus Deo Genitrici dicatus itinere unius diei Barcinone diſtat, eſtque peregregia Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis cauſa eo confluentium concurſu maxime celebris:) ibi optimo confeſſario *b* totius vitæ ſuæ crimina per triduum ex ſcripto confeſſus eſt, illique hominum omnium primo animi ſui propoſitum aperuit; jumentum reliquit, gladium pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatiſſimæ Matris Dei appendi juſſit. Pridie vero ejus diei, qui hominibus, Verbo Dei incarnato, ſalutis initium attulit, anni MDXXII. ooctis tenebris
B tectus, quam occultiſſime potuit, ad mendicum quemdam pannoſumque hominem adit: ſuas veſtes ſibi detractas illi dono dat: ipſe vero optato illo ſuo veſtimento induitur, & ad ſacram divinæ Matris aram conſiſtit.

peculiaes ejus coram Divæ Mariæ ſacrarium;

34 Cum autem in profanis libris legiſſet ritum, quo novi milites olim inaugurabantur, ut ejus ritus imaginem quamdam ſpiritualiter in ſe repræſentaret, novis contra diabolum armis accinctus, partim ſtans, partim in genua procumbens, totam noctem illam coram ſacratiſſimæ Dei Genitricis imagine, inſomnem duxit, ſe illi commendans, ſua flagitia deflens, meliora animo concipiens, ac, ne a quopiam agnoſci poſſet, mane ante lucem (non quidem recto itinere, quod Barcinonem ducit, ſed deflexo,) in oppidum Minoreſſam, quæ hodie Manreſa dicitur, & a Monte ſerrato novem paſſuum millibus diſtat, feſtinus divertit *e*, vili tegumento *d* ex tela (ut diximus) tectus, baculo armatus, funę præcinctus, nudo capite & pede altero. Nam alterum quod ex receoti vulnere infirmum haberet adhuc, &
C crus faſciis convolutum ſingulis noctibus intumeſceret, calceo adverſus cæli ſalique injuriam muniendum ſibi exiſtimavit.

e d

Indeque diſcedit, tredecim menſibus ſuis ſecularibus peſſimis:

35 Vix a Monte ſerrato tria paſſuum millia proceſſerat, cum illum inuſitato gaudio expletum, & novi habitus lætitia geſtientem homo quidam curriculo conſecutus, percontari cœpit, dediſſetne dono veſtes ſuas egeno cuidam, quem hoc ipſum affirmantem præter in viocula conjeciſſet, furto ab eo ſublatas arbitratus. His auditis, Ignatius vultum vocemque mutavit, & lacrymas etiam profudit, illud apud ſe etiam atque etiam cogitans, ne potuiſſe quidem ſe ſine damno alterius & injuria benefacere. Ex quo periculo ut immerentem hominem eriperet, veſtes ſe dediſſe confeſſus eſt: neque tamen quiſnam, unde, cujas eſſet, interrogatus, aliud reſpondit: cum hæc ad miſeri hominis liberationem nihil pertingerent.

CAP. V. *Manreſa divertit ad xenodochii;* *e*

36 Manreſam *e* ubi pervenit, in xenodochio mendicorum hominum pedem primo fixit, ibi ſeſe ad ſtrenue ſecum, & cum diabolo decertandum comparavit: nihilque prius habuit, quam ut genus ſuum, præteritamque vitæ rationem occultaret, & omnibus ignotus deliteſceret. Veſtitus is erat, quem ſupra diximus: ſed quod in ca- D
pillo curando comendoque, & reliquo corpore exornando curioſior in ſeculo fuerat, ut nimium cultum diligenti neglectu compenſaret, cæſariem, quam pro illius ſeculi more elegantem habebat, ſolutam & impexam reliquit: caput diu noctuque ſemper nudum habuit: ungues & barbam excrescere per incuriam ſivit: ter ſe præterea diebus ſingulis acriter verberabat, ſeptem horas in oratione, fixis humi genibus ponebat: idque magno ſtudio & ardenti. Miſſæ ſacrificio, Velperarumque & Completorii precationibus intererat, ex eaque re magnam capiebat animo voluptatem.

obi abjecto & aſſumto vivit;

37 Cogebat quotidie ſtipem, aqua & pane vitam tolerabat, carnibus vinoque ſemper abſtinens, omnibus diebus, præterquam Dominico, jejunans, humi cubitans, noctis maximam partem vigilans, ſingulis diebus Dominicis peccata ſua confeſſione eluens, & ſacræ Synaxis præſidio ſeſe confirmans: tam impenſe corpus ſuum in ſervitutem redigens, ut quidquid oblectationem ullam corpori poſſet adferre, ſtudioſe refugeret. Quocirca cum eſſet maximis viribus, & corporis firmitate præſtans, brevi vigor omnis ejus e- E
marcuit, & hac vitæ acerbitate non mediocriter debilitatus eſt. His rebus fiebat, ut hominum animos in ſe converteret & alliceret, qui plurimi cum ad eum venirent, in illiuſque ſe familiaritatem inſinuare cuperent, multo etiam magis ejus ſermonibus inflammabantur. Nam etſi rerum adhuc erat ſpiritalium rudis, & parum in virtutum exercitatione verſatus: iis tamen erat facibus divini amoris incenſus, ut facile, quod intus continebat, ſe foras efferret.

cum aliorum ædificatione, tum ac ſuo.

38 Itaque ejus ardens de divinis rebus ſermo, ac vehemens ad virtutem cohortatio, cum ſanctæ vitæ exemplo conjuncta, animos hominum & Deo conciliare, & ſibi ipſi benevolentia devincire, atque etiam admiratione ſuſpendere, Spiritu ſancto juvante, facile poterat. Cum eo præſertim accederet pervulgata jam ejus nobilitatis opinio, quæ rumoribus aucta, ſupra veritatem etiam (ut mos eſt) multorum ſermone celebrabatur. Permanarat enim rumore nuntio, quod in ſerrato Monte, remotis arbitris, Ignatius fecerat, & quamvis ipſe lucernam ſub modio abſcondaret, Dominus tamen eam ſuper candelabrum ponebat, ut luceret omnibus. F

CAP. VI. *Diaboli ad tent. anti*

39 In hanc palæſtram noſter miles ingreſſus, quatuor jam menſes pugnando traxerat, callidita-tem dæmonis, quicum pugnam inierat, cogitationeſque prorſus ignorans. Tenebat enim eumdem tenorem vitæ, & in æquabili conſcientiæ tranquillitate perſtabat. Nondum tentationum aculeos exeruerat ſatanas, nondum terrores, minaſque ſuas tironi Chriſti intentaverat: nondum depulſis tenebris, rurſus conſolationis lumen redierat, nondum denique commutationes rerum, & ſpiritalis hominis afflicti & læti, jacentis & exultantis viciſſitudines converſioneſque perſpexerat; cum illum die quodam, ſitu ſqualoreque confectum, & in xenodochio verſantem aggreſſus eſt: Et quid tu in his ſordibus, inquit, in hoc pædore jaces? quid vilibus veſtibus, & obſoletis ſordidatus incedis? & quid cum abjectis hominibus ſedens, generis tui nobilitatem obſcuras?

fortiter reſiſtit;

40 Sed Ignatius confeſtim ſe mendicis ſocium propiorem adjunxit, & familiarius etiam verſari inter eos cœpit, atque hoc ejus facto diabolus repulſus eſt. Alio item die, cum feſſus valde eſſet,

A ſet, illam etiam cogitationem permoleſtam paſſus eſt. Qui (inquit) fieri poteſt, ut duram hanc & feram agreſtium hominum vitam ſeptuaginta annos, ad quos victurus es, perferas? Cui ille: Numquid tu mihi unius horæ ſpatium certum præſtabis? vitæ enim momenta non in tua, ſed in Domini ſunt poteſtate: & LXX. anni laborum ac pœnitentiæ quid ſunt cum æternitate collati? Atque his duobus tantum telis aperte intentatis, per univerſam vitam appetitus ejus animus eſt, ut a cœpto vivendi curſu pedem referret. Quod, cum ejus omnis vita laborum, periculorum, moleſtiarum, vexationum pleniſſima fuerit, (ut ex iis, quæ fecit paſſuſque eſt, facile apparet;) perſpicuum eſt divinæ erga Ignatium benignitatis argumentum, qua illum Dominus prævenit in benedictionibus dulcedinis.

omnis quæque ſpiritibus agitatur i

41 Illud tamen novi, ab hac tentatione, ejus animo accidit, quod magnas interdum permutationes contrariaque quaſi ſpirituum impulſus ſentire cœpit. Nam oranti aliquando illi, & in piis exercitationibus religioſe verſanti, exareſcebat repente nonnumquam animus, & in eas anguſtias B incidebat, ut ſe explicare vix poſſet: ſibique diſpliceret, & divini ſpiritus ſuavitatem minime ſentiret. Rurſus tanta, tam copioſa divinæ conſolationis vis affluebat, ut in ejus luce, præcedentis mœſtitiæ caligo ne appareret quidem. Quod ille diterimen varietatemque attendens, admirabundus & rei novitate perculſus, Quid hoc, inquit, rei? quam nos viam ingredimur? quod militiæ genus arripimus?

ſcrupulis conſcientiæ torqueri,

42 Sed interim ita ſcrupulorum ſtimulis pungi, & peccatorum ſuorum conſcientia torqueri cœpit, ut lacrymans dies cum noctibus jungeret, ſemper anxius ſemperque ſollicitus. Etſi enim quam accuratiſſime omnia præteritæ vitæ crimina fuerat confeſſus: illa tamen ſemper cura exſtimulabatur, Num hoc confeſſus ſum? num illud bene explicavi? num ſatis aperte quæ ad rem pertinebant adjeci? num aliquid vel affinxi vel omiſi? quibus quidem aculeis adeo vexabatur, ut nuſquam acquieſceret, nullis orationibus, vigiliis, jejuniis, flagellis denique levaretur: ſed mœrore proſtratus, & quadam acerbiſſimi doloris carnificina exanimatus & confectus jaceret. Ad ſacratiſſimam Euchariſtiam de more, quaſi ad ſacram anchoram confugiebat: ſed cum ori jam admoveretur panis vivificus, ſcrupulorum vi & ſubito quaſi ventorum concurſu abreptus, ſurgebat, & lacrymis ſe gemitibuſque penitus dabat, & ad Dominum clamabat: Domine vim patior, reſponde pro me: &, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Occurrebat quidem unum illi remedium, idque præſentiſſimum, ſi ſpiritalis pater, cui conſcientiam ſuam & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo ſe pectoque animo eſſe juberet, & Domini noſtri Jeſu Chriſti nomine mandaret, ne exactæ vitæ peccata amplius confiteretur. Sed tamen, ne a ſe profecta medicina ſanitatem non faceret, ſed dolorem augerec, ſpiritali hoc patri dicere non audebat.

in extremas angoſtias

43 Cum igitur aliquamdio hanc mentis vexationem pertuliſſet, quodam die tam graviter dolenterque ab iis ſcrupulorum tormentis eſt habitus, ut, omni ſolatio deſtitutus, ſe totum orationi traderet, & fidei fervore ſuccenſus, clara magnaque etiam voce clamaret: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Domine, vim patior, reſponde pro me: ſuccurre Domine, ſubveni Domine, emitte manum tuam de alto Domine, miſericordia mea, refugium meum, liberator meus, protector meus, in te ſpero, quia nullam ab hominibus, nullam a creata ulla natura pacem aut requiem invenio. Attende, & fac: illumina faciem tuam ſuper ſervum tuum: oſtende mihi viam, in qua ambulem, quia Deus meus es tu. Quod ſi vel catulum præceptorem mihi, & perturbatæ mentis pacificatorem dederis, ego vero non recuſo: libenter illum ducem, illum vitæ magiſtrum, te auctore, ſequar.

D A. PETRO RADERIO.

cum ſuggeſtione deſperationis a ſe ſummæ auſuratus

44 Inter hæc rurſus vehementiſſima hominem cogitatio invadebat, ut ex cellula, ubi erat (nam ex hoſpitali pauperum domi in Dominicanorum cœnobium emigrarat) ſeſe præcipitem daret. Sed ille: Nun faciam, non te offendam Domine: quia tu es Deus meus, fortitudo mea: quare me repuliſti, & quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus, dum dicitur mihi quotidie, ubi eſt Deus tuus? In has voces erumpenti, & præ dolore gementi venit in mentem cujuſdam ſancti viri, qui, ut neſcio quid a Deo impetraret, tam diu cibo abſtinuit, donec illud conſequeretur. Ad cujus imitationem, ſtatuit non prius cibum ullum aut potum capere E (niſi ſorte mors illi immineret) quam optatam mentis tranquillitatem inveniret. Quocirca ſeptem integros dies ita jejunus fuit, nihil ut omnino guſtaret, cum tamen interea, vel de quotidiana precatione (cui ſeptenas flexis genibus horas vacabat) vel de verberationibus, quas ternas in dies ſingulos uſurpabat, vel de aliis uſitatis inſtituti ipſius officiis nihil idcirco remitteret. Et cum ſe viribus adhuc integris, minimeque debilitatum videret, & progredi longius vellet, prohibitus a confeſſario eſt ac vehementer deterritus; juſſuſque cibum capere, cum die Dominico ſuo more illi peccata ſua, & quid etiam feciſſet, indicaſſet.

ſed ab eo tandem modo liberatur.

45 Paruit confeſſario, neganti abſolutionem ſe daturum, ni cibum ſumeret, & hortanti, ut peccata ſua, de Dei benignitate confiſus, ab illo ſibi remiſſa pie crederet, ne repugnare Deo velle videretur, eoque ſe die & proximo liberum ſenſit: certo vero poſt die oppugnatus iterum eſt, ſed oppugnationis finis fuit, ut disjectis tenebris, quas rebus clariſſimis diabolus obducere conabatur, & reddita divina luce, quaſi apertis oculis, e ſomno excitatus, magna animi claritate conſtantiaque F ante actæ vitæ memoriam oblivione obruere, & obducta peccatorum vulnera amplius in confeſſione non refricare deceneret: tantamque mentis tranquillitatem & ſpirituum diſcretionem, atque ſcrupuloſarum mentium curandarum gratiam a Deo eſt conſecutus, ut nemo fere hac ægritudine affectus, ſanitatem *g* ab Ignatio non inveniret. Neque enim ſibi ſolum probabatur, ſed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cum omnes milites ſuos, tum eos maxime, qui reliquorum duces futuri ſunt: humiles & probatos conſolatur, ut poſſint & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt.

ANNOTATA.

a *Iter ſancti Patris in Montem ſerratum, locique deſcriptionem &c. habes in Commentario* §. 4. *num.* 29. *& ſeqq.*

b *Notitia major iſtius confeſſarii occurrit in Commentario a num.* 34.

c *Brevi tempore* Ignatius *ibi eſt moratus, ex Commentario num.* 36.

d *In-*

A. PETRO RIBADENEIRA.

A d *Indumenti, contra nonnullorum somnia, tapis habebatur in Commentario num. 38. & seqq.*

e *Manresæ notio est in Commentario §. 5. num. 43. & modus accessus ac discessus Viri sancti. Vide ibid. num. 45. & seqq.*

f *Non itaque varia, quæ Sanctus fecit Minoressæ, omnia apud PP. Dominicanos fecit; uti innuere videtur inscriptio; de qua Commentarius §. 4. n. 43.*

g *De scrupulis dignoscendis nonnulla notavit Sanctus in libello Exercitiorum.*

CAPUT III.

Divinæ illustrationes; Exercitiorum spiritualium liber; gravis morbus.

C. VII. *Mira afficitur erga SS. Trinitatem;*

CUm igitur Dei misericordia ex tentationum angustiis emersisset, & tamen idcirco de summa animi contentione ad virtutum omnium veram in se imaginem exprimendam nihil omnino remitteret: placuit remuneratori bonorum omnium Deo, servum suum divinis consolationi-
B bus mulcere, & mentem illius cælestium mysteriorum cognitionibus illustrare, ut secundum multitudinem dolorum, quos in corde suo pertulerat, consolationes Domini lætificarent animam ejus. Ergo quamvis jam inde a principio tractaret Deus Ignatium (ut ipse dicere solitus est) præceptoris more, tenerum pueri animum informantis: post prima tamen tentationum rudimenta plenius illum erudivit. Ex quo cum magna erga tres
a sanctissimæ Trinitatis Personas devotione *a* teneretur, singulisque suas preces, statasque quotidie persolveret, die quadam in scalarum gradibus templi Dominicanorum consistens, & horarias B. Virgini preces recitans, cœpit ita in Deum intellectu ferri, quasi sanctissimam Trinitatem specie quadam visibili id significante exterius, quod interius percipiebat, cerneret, ea divinæ consolationis magnitudine & copia, ut sibi a suspiriis, fletuque etiam inter ipsas publicas supplicationes, quas deinde prosequutus est, ad prandium usque temperare nequiverit, aut vero a prandio aliud omnino vel cogitare vel loqui, quam de sanctissima Trinitate, tanta tamque varia rationum, si-
C militudinum atque exemplorum copia, ut admirationi omnibus audientibus esset.

de qua vel tum librum conscripsit.

47 Quæ res ita in ejus mente hoc ineffabile mysterium interipsit, ac veluti impressit, ut illo ipso tempore, homo legendi scribendique tantum sciens, de eo librum scribere sit aggressus, & ad totam vitam insculptæ illius veritatis vestigia extarent. Semper enim cum ad sanctissimam Trinitatem orationem funderet, (quod frequenter & diu faciebat) eximiam divinæ consolationis suæ vitam percipiebat, & aliquando quidem singularem quamdam in Deum Patrem, totius divinitatis fontem, & reliquarum Personarum originem, atque principium, devotionem sensit: deinceps etiam in Filium: postremo in Spiritum sanctum, singillatim se singulis Personis commendans & tradens, & simul ex omnibus, quasi ex uno atque eodem gratiarum omnium plenissimo fonte, virtutes omnes abundanter hauriens.

Objicitur ei modus exercitiorum mundi, usus humanitatis Christi, & Deiparæ,

48 Alio item tempore, magna cum spiritus alacritate modus ejus menti objectus est, quo mundum Deus condidit: quem longo post intervallo, cum hæc eadem ipsemet Pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse. In templo etiam ejusdem monasterii, cum rei divinæ venerabundus interesset, & corpus Domini adorandum populo proponeretur, mentis oculis quodam die clare vidit augusto illo atque tremendo Sacramento Dominum Jesum Christum, verum Deum atque hominem verissime contineri. Sæpissime orationi intentus & diu quidem Christi Redemptoris nostri humanitatem interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresæ tantum, sed post etiam Hierosolymis, & non longe ab urbe Patavio, & alias sæpe, Quibus quidem visis, ita in fide ac spiritu confirmatus & cælesti lumine completus est, ut sæpe hæc secum reputans, illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent, aut certe si sacra Scriptura (quod fieri non potest) intercidisset, sibi tamen ita esse certa penitusque infixa, ut ex illis tantum, quæ viderat, nun dubitaret, & recte ea intelligere & aliis tradere, & pro illorum defensione etiam mortem oppetere.

non non alia quædā mentis illustrationis insignia.

49 Egressus die quodam Manresa ad templum, quod ab oppido mille passibus abest, divinarum rerum contemplatione suspensus, paululum consedit in via, quam fluvius præterlabitur, faciemque convertit ad flumen: ibi mentis ei oculi aperti atque illuminati sunt, non ita quidem, ut speciem aliquam aut in sensus cadentem imaginem videret, sed ut permulta, tum quæ ad fidei mysteria pertinent, tum quæ ad scientiarum cognitionem, optime intelligeret; tanta tamque clara luce, ut ab eo res ipsæ novo quodam lumine cernerentur. (Porro hæc mentis illustratio usque adeo copiosa fuit atque excellens, ut ipsemet Ignatius negaret, reliquas omnes illuminationes atque divina adjumenta, quæ per totam vitam ad annum LXII ætatis suæ a Deo accepisset, in unum coacervata, cum hac una posse conferri: seque quidquid alias vel studio, vel labore, vel supernaturali lumine didicisset, minus esse, quam quantum tunc quidem accepit. *b*.) Quæ res cum sixum hominem hærentemque diu tenuisset, ad crucem, quæ juxta erat, genu flexo procubuit, ut Deo Opt. Max. pro hoc tanto beneficio gratias ageret.

b

Illa sinarum quamdiu abolitione insuperfecta.

50 Ante vero quam hujusmodi visis illuminarecur, cum in hospitali domo adhuc ageret, & alias frequenter, sese illi clara luce pulchra quædam species objecerat, quam non satis discernere poterat, aut quid esset, ex quo esset, ex quove constaret, internoscere: nisi quod serpentis nonnullam formam præ se ferre videbatur, multis quasi oculis resplendens, cujus præsentis quantum aspectu recreari videbatur, tantumdem ex discessu doloris ac mœstitiæ sentiebat. Hoc igitur visum sæpissime ipsi ante oculos versatum, numquam tamen cognitum, illi se ad crucem istam jacenti rursus objecit: sed divino jam lumine plenus & ante crucem procumbens, facile perspexit, rem illam non ea esse pulchritudine atque splendore, quo se illi antea offerebat, aperteque cognovit, illum esse dæmonem. Ex quo, longo etiam post tempore sæpius illi apparuit, non in via tantummodo, sed Lutetiæ etiam Parisiorum & Romæ, non jam luce coruscus, sed aspectu deformis, & abjectus, ita ut baculo, quem gestare manu solitus erat, facile illum ab se abigeret.

Restasem habes per ostiarium.

51 Porro Manresæ cum adhuc versaretur, iis, quas diximus, occupationibus tam ardenter deditus, accidit, ut die quodam Sabbati, sub horam Completorii, a sonibus sic destitueretur, ut

a piis

A a piis quibuſdam viris & mulieribus repertus, pro mortuo haberetur; & niſi cordis tenuem palpitationem quidam deprehendiſſent, ſepulturæ procul dubio mandaviſſent. Manſit autem in hac extaſi e five abſtractione a ſenſibus, ad alterum usque diem ſabbati ſequentis hebdomadæ: quo die, hora Completorii quaſi è ſomno excitatus, multis, qui eum obſervabant, præſentibus, oculos aperuit, ſacratiſſimum Jeſu omen ingeminans. Atque hujus quidem rei qui teſtes fuerunt, iidem illi auctores ſunt: nam ipſe Ignatius hoc tam inſigne Domini beneficium mirifice occultavit, & (quod ego quidem ſciam) aperuit nemini.

Ribadeneira docet ſupervixiſſe, cui ita Deus apparuit cum ſocio Petro.

52 Incredibilia cuipiam fortaſſe hæc videbuntur, & ſupra ordinem rationis atque curſum, in eo potiſſimum viro, qui tiro & rudis omnino miles Chriſti adhuc erat, qui vix nomen dederat, vix militari ſacramento ſe obſtrinxerat, vix ab hoſtium caſtris ad Chriſti domini noſtri ſigna tranſfugerat. Sed ut hæc magna profecto, præclara, admirabilia Dei dona eſſe in confeſſio apud omnes ſapientes eſt; ita incredibilia videri non debent, B niſi iis forte, qui dona Spiritus ſancti, & inæſtimabiles benignitatis divinæ theſauros, ne per ſomnium quidem audiverunt; qui neque lumen cæli viderunt umquam, neque divinarum illuſtrationum participes facti ſunt: qui nullam umquam voluptatem liquidam & ſolidam animorum eſſe putant: ſed omnes voluptates corporis ſenſu definiunt, eaſque undequaque conquirunt & capiant, & novas ſemper veteribus addunt, turpiſſimas illas quidem, & honeſtati contrarias, & homine ipſo indignas. Qui hac quidem in re audiendi non ſunt. Animalis homo (inquit Apoſtolus) non percipit ea, quæ Dei ſunt, neque enim poteſt: cæcus enim de coloribus non judicat.

In illuſtrationibus tamen fallacia ſunt cavenda.

53 Alii ſunt tamen viri eruditi, & in monumentis Sanctorum verſati, qui ſciant hujuſmodi illuſtrationes Dei, extraordinarias quidem eſſe; ſed concedi tamen ſolitas nonnumquam iis, qui eximio & præcipuo quodam jure a Deo eliguntur & tractantur. In quibus magna io primis cautio adhibenda eſt, ne fallamur. Aliqui enim ſunt, qui falſa perſuaſione decepti, exiſtimant, Dei eſſe dona, quæ ſatanæ transfiguranti ſe in angelum lucis præſtigiæ ſunt. Alii, quorum animus eſt C mobilis, & facilis levitate, vel occulta ſuperbia cordis, vel atra bili, vel capitis imbecillitate obſcuratus, putant ſe ea videre atque audire, quæ revera neque audiunt, neque vident. Quæ quamvis ita ſint, tamen negare non poſſumus, in Dei Eccleſia veras eſſe atque divinas revelationes, quibus amicos ſuos & familiares aliquando Deus benigne ſuaviterque permulcet.

Oſtendit auctor, Ignatium

54 Quod ſi in illorum ſervorum numero, cum quibus Deus ſe ita communicat, & pleniori manu tanta bona largitur, Ignatius fuit, nemini ſane mirum videri debet. Nam quamquam tiro, multum tamen jam tunc virtute proceſſerat, & erat ab ipſomet Deo electus, ut innumerabilium filiorum pater, & ſacræ hujus militiæ antefignanus & princeps eſſet, ut exercitum ductarer, acies inſtrueret, & ſigna cum humani generis hoſte ſtrenue fortiterque conferret. Quod abſque dubio præſtabilius eſt, majuſque Dei donum, quam rectum abditarum intelligentias accipere. Certe quidem ſi attente conſideremus, quis fuerit Ignatius, & quid effecerit, facile intelligemus, illum neque viribus naturæ, neque propriæ induſtriæ artibus rem tantam aggredi ac perficere potuiſſe, ſed cæleſti quodam ac peculiari Dei dono indiguiſſe, D ut, quod videmus, opus efficeret. Nam qui fieri A. PE-poteſt, ut homo militaris, illitteratus, vanitatis vile mancipium, delectum haberet, milites TRO RIconſcriberet, Societatem cogeret, Religionem NERA. hanc inſtitueret, & breviſſimo tempore per univerſum terrarum orbem propagaret, ac ſumma prudentia regeret, & adverſariorum impetus propulſaret, tantoque fructus ad Dei gloriam, ſuis ex laboribus colligeret, niſi Deus ipſe ſuo illum ornaſſet ſpiritu, prudentia inſtruxiſſet, virtute armaſſet?

55 Quam ideam, quodve exemplar habuit pro- *vertit ac mi-ri modis*
poſitum, ex quo hujus Societatis exemplum duceret? Quo in libro legit illius regulas, conſtitutiones *d*, documenta? Unde ſpeciem formamque Societatis accepit: quæ quidem ut in iis, quæ Religionem continent, una eademque cum reliquis Religionibus eſt, ita ab illis diſjuncta atque diſtincta in multis, quæ noſtris temporibus congruentia, & præſenti Eccleſiæ ſtatui ſunt neceſſaria? Accepit nimirum ab eo, qui hæc ſolus dare potuit, qui ex lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ, vocatque ea, quæ non ſunt, tamquam ea, quæ ſunt; qui ad ſubjiciendam & proſternendam ſeculi hujus vanitatem, duodecim piſcatores elegit, ut patefacta Evangelii luce, tenebræ errorum, vitiorumque omnium, ab animis hominum depulſæ, penitus evaneſcerent.

56 Hac enim ratione, ſe rerum omnium Do- *a Deo præ-*
minum veriſſime oſtendit, & ut rebus omnibus *quibus illuſtra-*
vim ſuam largitur atque naturam, ita nomen cui- *tionum fuiſſe.*
que atque pretium imponit, ut tanti quæque res ſit, quanti eam Deus æſtimat. Neque enim Deus, principibus hujus ſeculi eſt ſimilis, qui miniſtros quidem eligunt, ſed bonos miniſtros efficere non poſſunt: ipſe vero eligit miniſtros novi Teſtamenti, & ſua electione idoneos facit, & ad omnia, quæ vult, habiles atque inſtructos. Quapropter cum effectus divinæ virtutis, & tam multas (res, & admirabiles videamus in Ignatio, eæque aperiæ, expoſitæ, oculiſque omnium ita ſubjectæ ſint, ut negari non poſſint (niſi ab eo, qui neget ſolem meridie lucere) & majora Ignatio dare cogamur: demus etiam illi hæc, quæ minoria ſunt, intelligamuſque, omnea illos perfectæ vitæ radios, ex hac divinarum illuſtrationum luce, & quaſi ex copioſiſſimo cæleſtis gratiæ fonte, tot rivulos profluxiſſe. Quas quidem illuſtrationes partim narravimus, partim deinceps narraturi ſumus.

57 Hoc eodem tempore, Exercitiorum ſpiri- C. VIII.
talium librum (quem appellant) ex accurata eo- *Exercitia ſpiritualia in Societatem Jeſu aliaſque Religiones mirifice influxere.*
rum, quæ ſibi contigerant, obſervatione conſcripſit *e*. Quorum Exercitiorum uſus, quantum adjumenti *f* Chriſtianæ reip. in omnem partem attulerit, ſatis conſtat. Nam ut pauca ex multis de illorum uſu, atque utilitate dicamus, primo illis *e f*
ipſis Societatis noſtræ inſtitutiooem acceptam ferre debemus. Omnes enim ferme primos illos patres *g*, quos inſtituendæ Societatis adjutores, & *g*
ſocios habuit Ignatius, per Exercitia ad perfectionis ſtudium, mundique deſpicientiam excitavit. Qui poſtea conſecuti ſunt, & in Societatem jam ſtabilitam ingreſſi, viri vel doctrina, vel ingenio, vel nobilitate, vel aliis naturæ fortunæque ornamentis inſignes, maxima ex parte Exercitiis hujuſmodi, ad hoc vitæ genus complectendum adducti ſunt. Neque vero tantum hoc beneficium Religionis noſtræ ſolum modo proprium eſt: ſed etiam commune cum ceteris. Meditandi enim

hujuſ-

A hujuſmodi ratio cœnobia multa reſerſit: multos
A. PETRO RIBADENEIRA. Religioſos viros labantes, in ſuſcepto vitæ conſilio confirmavit: ſolutos, vagoſque vinculis diſciplinæ ſeverioris adſtrinxit.

Homo vere in omnes homines genitus;

58 Non tamen Religionum ſpatiis eorum fructus circumſcribitur: omne enim hominum genus, ſtatum, officium, ætatem, vitæque rationem comprehendunt. Nam & viri tum Eccleſiæ, tum ſeculi principes, & infimi homines; docti, indocti; mariti, cœlibes; juvenes ætate, ac ſenes; Deo jam dicati, & omnino liberi; in hanc Exercitiorum meditationem ingreſſi, multum vel in perditæ vitæ emendatione vel in bonæ incremento progreſſionis fecerunt. Et quod dignum magis admiratione eſt, multi viri eruditione florentes, & ſapientia omnium conſenſione principes; poſt tot doctrinæ ſuæ laudes, docendo ac diſceptando partas, diſcipuli Ignatii facti ſunt: & ab ea, quæ inflat, ſcientia, ad ſalutarem ſapientiam cæleſtemque traducti. Nam quod in hac ſpiritali propriæ cognitionis ſchola diſcimus, non ſolum ad excolendum intellectum pertinet, ſed ad inflammandam etiam voluntatem: itaque non tam cognitione, quam actione perficitur: ac finem habet, non ipſam ſcientiam, ſed operationem. Ex quo, hæc cognitio non ſubtiles, & argutos, atque acres diſputatores efficit; ſed fortes, efficaces, atque ardentes effectores: eoque vehementer permovet, atque ad bene beateque vivendum impellit. Hæc enim cæleſtis eſt ſapientia, quæ ædificat, ungit, inflammat: illa alia ſæpenumero inflat, exſiccat, hominem ventoſum reddit, atque inanem.

Illæ poſſeſſionum utilitas.

59 Sed eum eorum utilitas quam latiſſime pateat, tum in iis ſolet elucere potiſſimum, qui de vitæ genere deligendo conſultant, idque conſtituere ex divina voluntate cupiunt; ne (quod pleriſque contingit) certo aliquo curſu vivendi implicentur, priuſquam quid rectiſſimum ſibique maxime conducibile ſit, judicare potuerint. Neque enim omnia omnibus conveniunt: neque idem vitæ genus in omnes quadrat, ſed alia aliis congruunt, atque apta ſunt magis. Quid autem cuique magis expediat, ille ſolus novit, qui nos immeritos in gloriam ſuam ereavit, & ſanguine ſuo, immortali & ſempiterna beatitudine dignos effecit. Quamobrem vitæ genus cuique ſincere, C conſiderate, attenteque eligendum eſt, magnilque & aſſiduis precibus Dominus eſt invocandus, ut auctore illo ac duce, illud genus vivendi quiſque eligat, quod optimum ſit cuique atque aptiſſimum. Nunc autem ſecus fit. Plerique enim mortales, vel libidine quadam obcæcati, vel utilitatis ſpecie decepti, vel parentum, amicorumve exemplo inducti, vel aliis denique rationibus minus idoneis impulſi, ætate imbecilla, cum neque vis animi, neque conſilium adhuc viget, præcipitanter ac temere ſeſe projiciunt, genereque vitæ eo implicantur, cujus ſtatim eos ſera capit pœnitentia: erroris enim ſui pœnas, per totam vitam, incredibilibus quidem, ſed inutilibus lacrymis pendunt. Et merito quidem. Nam cum reliqua negotia diligentiſſime inquirant, diſcutiant, & in utramque partem diſpiciant, & conferant: ſummum ſui ipſorum negotium *b*, quod in vitæ genere eligendo poſitum, & negotiorum omnium eſt maximum, ſupine atque oſcitanter tractant, imprudenterque; &, ut ſors aut libido tulit, curſum quemdam vivendi arripiunt, quem neque tenere jucunde, neque deſerere honeſte poſſunt. Quod certe non eveniret, ſi in genere vitæ eligendo Dei voluntatem ante oculos propoſitam haberent, finem ſuum ultimum ſpectarent, eoque conſilia dirigerent, unde omnia certa, rectaque pendet deliberatio. Denique ſi rerum naturam non perverterent, ſed ſequerentur potius, fine ut fine utentes, mediis tamquam iis, quæ ad finem referuntur. D

qui deliberare de eligendo vitæ ſtatu.

60 Ad quod quidem Dei in primis gratia nobis opus eſt, quam oratione, meditatione, ſolitudine etiam, & a reliquis negotiis vacatione facilius conſequemur. Animus enim liber, & ab alienis curis vacuus, vacabit ſibi liberius, dabitque operam, ut, ſi quid inſidet affectus, quod ſincerum de rebus judicium poſſit corrumpere, id totum reſcindat, & amputet, præſtetque ſe dignum Deo, quo præeunte & prælucente menti noſtræ, nihil erit non rectum, utile nobis atque ſalutare: ſine Deo autem omnia noſtra conſilia cæca, præpoſtera, & perverſa ſint neceſſe eſt. Quæ eum ita ſint, non tamen idcirco defuerunt adverſarii *i*, *i* qui hanc rem tum ratione, tum perpetua experientia comprobatam elevare conati ſint. Sed in nihilum eorum conatus reciderunt, ſimul atque Apoſtolica Sedes, poſt diligentem inveſtigationem, Exercitiis ſerio examinatis, adverſariis ſeſe oppoſuit, & ſua auctoritate eorum uſum non modo permiſit, verum etiam collaudavit, ac ſuaſit. Quod ex literis Apoſtolicis *k* Pauli III. Pontificis Maximi conſtat, quas anno MDXLVII. ſcribi juſſit, quibus communitus Exercitiorum liber, poſtea typis excuſus, in lucem editus eſt. E *k*

Gravi morbo S. noſtus corripitur. CAP. IX.

61 Cum in ea vitæ ratione, quam ſupra diximus, verſaretur, accedebat illi ſæpiſſime, ubi ſe noctu quieti dederat, ut illuſtrationes magnæ, & ſpiritales conſolationes mirificæ quædam ejus animo immitterentur. Quæ cum de exiguo, & ſomno deſtinato tempore multum eriperent, & noctes hominem cogerent fere inſomnes traducere, diligentius id animadvertens, dubitare apud ſe cœpit, quo ex fonte caderent. Rebus omnibus prudenter diſcuſſis, ſtatuit tandem rejectis illis, ſatius omnino eſſe, conſtitutum tempus ſomno tribuere. Ex magnis tamen laboribus, & perpetua animi contentione in morbum gravem incidit. Ægrotanti ſuppeditabat omnia perliberaliter Manreſæ magiſtratus, & matronæ honeſtiſſimæ officioſe miniſtrabant. Usque adeo vero vis morbi invaluit, ut mors inſtare ipſi videretur. Paranti ſe ad F mortem ea cogitatio ſubiit, ſe juſſum eſſe; cui cum ſumma vi repugnare conaretur, peccata præteritæ vitæ in memoriam uſque revocans, & nihil tamen proficeret, cruciabatur miris modis, ſic ut vim morbi intimis viſceribus graſſantem, levem præ ea moleſtia duceret, quam ex conatu ad reſiſtendum adhibito ſentiebat.

ſe dolitque omnia tulum ſibi reſtituere ſ celebrior ob aſperitat tes.

62 Cum meliuſcule paulo habuiſſet, & ab extremo illo vitæ periculo non nihil receſſiſſe videretur, vociferari palam cœpit, & nonnullos, qui officii gratia eo venerant, compellare, conteſtarique, ut cum ſe rurſus in extremis laborantem cernerent, magnis vocibus clamarent: O miſer peccator, o infelix, etiam atque etiam cogita, quibus te iceleribus obſtrinxeris, quibus vitiis Dei in te iram provocaveris. Ubi aliquantulum convaluit, ſtatim ad conſuetas pœnitentias & eamdem vitæ aſperitatem rediit, in morbumque de integro incidit: quod & tertio fecit, cum indefeſſo ſtudio, & obfirmato animo ſeipſum pervincere, & labores viribus majores repetere, perferreque adniteretur.

Sed

A Sed tamen experientia doctus, & ſtomachi graviſſimo eoque frequenti dolore exagitatus, & rigidi cæli hiemali aſperitate commotus, piorum hominum conſiliis obtemperare coactus eſt, & ex panno admodum craſſo, coloris cæſii exiguas duas veſtes, & quaſi ſemipileum ejuſdem panni, ad ſe contegendum accipere.

ANNOTATA.

a *Sanctum quam tenerrime ſub extremos vitæ annos affectum fuiſſe erga SS. Trinitatem, habes in Commentario §. 61.*

b *Hæc, quia uncinis [ ] incluſa, ſuſpicor ab auctore addita hoc fuiſſe poſt primam Vitæ editionem.*

c Ecſtaſis *illa confirmatur ex Commentario noſtro §. 89. n. 948. & ſeq. adde Proceſſum Minoreſſanum, ubi* De raptu multorum dierum pag. 6. art. 6. pag. 22. ad 6um, *teſte noſtro Judice Ms. rerum contentarum in variis Proceſſibus, una cum aliis monumentis Roma huc miſſo.*

d *Et tamen Conſtitutiones ſuas a monachis Benedictinis accepiſſe* S. Ignatium *quidam volunt; ſed in Commentario noſtro refutantur §. 27.*

B

e *Scriptori ſuo librum Exercitiorum vindicat Commentarius §. 6. ac 7.*

f *Fructus Exercitiorum tempore vitæ* S. Ignatii, *elucidat Commentarius §. 8. Quæ huc ſpectant, ac poſt Sancti mortem contigere, dabit Gloria ejus poſthuma.*

g *Locus hic amplificatur in Commentario n. 78. At circa novem primorum Sancti ſociorum Exercitia, ex documentis Romanis hæc adde, quæ notantur excerpta è libro Memoriali P. Ludovici Conſalvi, paginarum 100. in ſolio, pag. 257. ex Hiſpanico a me reddita, & a dicto P. Conſalvo ex ore ſancti Patris audita:* Omnes primi patres fecerunt Exercitia accurate & reſtricte; & is, qui minus abſtinentiæ fecit, triduum traduxit ſine ullo cibi aut potus uſu, excepto Simone, qui, quia non intermittebat ſua ſtudia, & non erat bona admodum valetudine, non reliquit domum ſuam, nec quidquam ex his extremis exſequebatur; præter illud, quod Pater traderet ipſi meditationes &c. Faber Exercitia peregit in ſuburbio S. Jacobi, in quadam domo ad manum ſiniſtram, quo tempore plauſtra

C premebant impune fluvium Sequanam, quia erat congelatus. *Reliqua dabit Orlandinus lib. 1. n. 81.*

h *Hoc quanti merito fecerit P. Leonardus Leſſius, non obſcure indicavit, quando edidit Diſputationem de ſtatu vitæ deligendo, & Religionis ingreſſu, quæ ſtromibus 12. comprehenſam.*

i *Irritet contra librum Exercitiorum conatus, ejuſdemque vindicias & elogia dat Commentarius §. 9. & 10.*

k *Adiſis Commentarium continua citatum.*

CAPUT IV.

Iter Hieroſolymitanum; perluſtratio locorum ſanctorum; reditus in Hiſpaniam; ſtudia litterarum Barcinone.

CAP. X. *S. Ignatius ſola Dei providentia immediate ductus Hieroſol.*

ANnum unum plus minus Manreſæ tranſegit, in ea quam diximus vitæ aſperitate, quo elapſo, tempus interim appetebat, quo profectionem Hieroſolymitanam aggredi ſtatuerat. Ergo Barcinonem *a* verſus Manreſa diſceſſit, & quidem ſolus; ſic enim peregrinari decreverat. Quamvis enim eſſent, qui ſe illi ultro comites offerrent, quique illum hortarentur, ac urgerent vehementius, ut aliquem vel Latine, vel Italice ſcientem, quaſi viæ ducem, ac ſermonis interpretem, ſibi adſciſceret: nullum tamen admiſit, ea maxime ratione adductus, quod ſpes omnes ſuas in Deo poſitas habere cuperet. Quod ſi viæ ſocium ſecum haberet, verebatur, ne præſtans illa in Deum fiducia, in ſocium derivata, minueretur. Neque vero ſociorum auxilium excludebat tantum, ſed etiam ſollicitam viatici omnis curam: ne quid eſſevideretur, quod ſpem ſuam infringeret, & animum ad cæleſtia properantem in ſuo curſu redderet tardiorem. Erat Barcinone myoparo, erat & navis oneraria in Italiam parata; voluit igitur in myoparonem concendere, quia breviorem fore trajectum ſperabat: ſed quo minus id faceret, hæc cauſa fuit.

A

A. PETRO RIBADENEIRA.

64 Primaria quædam atque honeſtiſſima matrona Iſabella Rotella *b*, in templo quodam *c* eruditum virum de ſuperiore loco ad populum verba facientem, attente aliquando audiebat. Quæ oculos in reliquam concionem forte intendens, Ignatium in ſpſia altaris gradibus cum pueris conſidentem aſpexit: eumque, rei novitate, & hominis aſpectu commota, attentius cœpit intueri. Vidit enim (ſicut ipſamet Romæ mihi narravit) caput Ignatii circumquaque fulgere, & clariſſimos quaſi radios emittere, ſeque interius admoneri, ac veluti ſtimulis quibuſdam urgeri vehementius, hominem ut accerſeret, atque alloqueretur. Diſſimulavit tunc quidem Iſabella, pro loco & tempore; ſed concione expedita, ſimul atque domum rediit, viro ſuo æque atque ipſa nobili, ſed cæco, rem, quæ ſibi in templo eveniſſet, totam narravit; rogavitque maritum, ut hominem è veſtigio conquiri juberet, & ad ſe adduci.

matrona vocatur quædam Barcinone vulgo ejus rodorum ſuſpicata, b c

E

65 Adductus Ignatius apud illos pranſus eſt: remota menſa, de Deo, de virtutibus, de beata vita ſermonem inſtituit; omneſque, qui aſtabant, mirabiliter ad pietatem inflammavit. Ex Ignatio tunc reſcitum eſt, ipſum commodam in Italiam navigandi tempeſtatem præſtolari. Quo etiam epiſcopus, ſanguine cum nobiliſſimo illo viro conjunctus, navigabat. Itaque ſanctitatis Ignatii admiratione capti, ipſum rogant, cum epiſcopo ut navem conſcendat, myoparonem relinquat, in quem libellos etiam conjecerat. Quod ita factum eſt. Porro in ipſo Barcinonis conſpectu, myoparo naufragio periit, fluctibuſque baufti eſt. A navis autem navarcho, ea lege admiſſus eſt, ſi panis nautici, quantum ſibi ad victum ea in navigatione opus eſſet, in navim inferret: aliter admitti poſſe negabat. Cœpit igitur de pane illo quærendo Ignatius agere; ſed cum hoc ejus propoſito repugnare videretur, ſimul graviter angi cœpit, & ſecum: Hæccine eſt illa tam ſtabilis, tam ſecura fiducia, nihil a Deo tibi defuturum? Numquid ille panem non poterit dare, & parare menſam peregrino ſuo?

benigne eum excipit, & de navi ipſi proſpicit;

F

66 Exquibus ſpinoſis cogitationibus cum exire ipſe per ſe non poſſet, ad confeſſarium, ut in ejuſmodi ſolebat rebus, cauſſas defert in utramque partem dubitandi: quanto, quam incenſo perfectionis ardeat deſiderio, exponit, idque pro viribus, quod Deo gratiſſimum ſit, amplectendi: illi deinde rem totam permittit, ejuſque judicium ſecutus, panes in navim impoſuit. Sed

ea lege in illam admiſſus, ut victum conferat.

cum

A. PETRO RIBADENEIRA.

A cum pauculi oboli ex iis, quos oſtiatim emendicarat, ipſi navim aſcenſuro ſupereſſent, illos in publico juxta navium ſtationem reliquit, ne quid amplius viatici, quam quod neceſſarium omnino videbatur, ſecum ferret. Tantum in eo inerat perfectionis ſtudium, & tam incenſus paupertatis amor. Hoc tempore inanis gloriæ aculeis plurimum exſtimulabatur, ſic ut neque patriam, neque genus ſuum retegere anderet, multo vero minus, quo iter ſuum dirigeret, ne ſorte bona hominum de ſe opinione intumeſceret.

Multa paſſus Romam perveniens; ac Pontifice bene ei precante;

67 Sed redeo ad navigationem in Italiam, qua navigatione, magna fœdaque tempeſtate jactatus, quinque diarum ſpatio Barcinone Cajetam *d* applicuit. Gravis ille, & peſtilens annus Italiæ fuit. Sæviebat enim multis locis peſtilentia: quapropter ſumma cautio adhibebatur a cuſtodibus oppidorum, ne quis advena admitteretur. Ex quo Romam proficiſcens, multa in itinere paſſus eſt gravia & permoleſta. Nam oppidorum ingreſſu ſæpe arcebatur; & ita erat fame, macieque debilitatus, ut ſubſiſteret aliquando, & longius progredi præ corporis imbecillitate non poſſet. Romam tamen ad diem Dominicum Palmarum an. MDXXIII. venit, ſacra urbis loca pie obivit: benedictionemque ſummi Pontificis Adriani VI. reverenter accepit.

d

B

pecuniam pro viatico datam abjicit;

68 Cum autem plerique illum a profectione Hieroſolymitanæ conſilio deterrerent; fieriquе poſſe negarent, ut abſque pecunia eo perveniret, neque tamen infractum ejus animum, & in Deo defixum, longa periculorum enumeratione a ſententia dimovere potuiſſent, ſex ſeptemve aureis coronatis octavo poſt Dominicæ reſurrectionis die e abeuntem donaverunt, quos Ignatius, eorum, quæ audierat, metu victus, accepit, ut nauli ſolvendo eſſet. Sed paulo poſt, eum a diffidentia, & humano timore id profectum agnoſceret, & conſcientia morderetur, non quaſi culpa eſſet pecuniam accipere, ſed quaſi deſiderio id ſuo repugnaret, & de propoſito, perfectiſſimam paupertatem omnibus in rebus ſequendi, remittere aliquid videretur, ſe ineuſaos & damnans, & de projicienda pecunia ſecum ipſe cogitans, deorevit tandem in obvios pauperes & mendicos illam conferre; quod quidem cumulate perfecit.

e

C

In itinere Roma Venetias verſus multa aſpera patitur.

69 Io hoc itinere, quod Roma Venetias habuit, multa aſpera & acerba pertulit. Propter graſſantis enim peſtis metum, vel in porticibus excubare, vel pernoctare ſub dio cogebatur. Et viatores exſanguem illum, ac luridum intuiti, ſummaque macie confectum, ſe in fugam aliquando dabant. Alii vero, qui ſe in via illi ſocios adjunxerant, lentius præ virium tenuitate ambulantem ſub noctem deſeruerunt. Sed qui dixit: Non te deſeram, neque derelinquam, ille deſertum inviſit Ignatium, abjectum ſuſcepit, & complexus eſt. Namque obtulit ſe illi nocte, poſtquam relictus eſt, proxima, Chriſtus in latiſſimo quodam campo, a Foſſa Clodia *f* pergenti Patavium: plurimumque aſpectu ſuo recreavit ejus animum: & ad graviora perferenda roboravit, & ita ejus iter direxit, ut Patavinæ urbis cuſtodiæ ingredientem egredientemve illum nihil omnino ramorarentur, aut interpellarent, & adium Venetiarum perfacilem haberet. Publicis quippe exploratoribus omnia excuticoribus, intactus ipſe ſolus prætermiſſus eſt: cum tamen deſertores illi ſocii laboris multum ſubierint, ut liberum in eam urbem ingreſſum invenirent,

f

D

pergit ad eum Deus confirmat

70 Legatum Caroli V. Imperatoris, ac Hiſpaniarum regis convenire numquam voluit. De pecunia, qua Hieroſolymam navigaret, minime laborabat, certiſſima ſpe nixus, Deum expeditam ſibi navigationem daturum, ut ſanctorum locorum conſpectu aliquando frueretur. Atque cum multi multa contra adferrent, & peregrinorum bona pars, recenti miſerabilique Rhodi expugnatione exterrita, retroceſſiſſet, ejus tamen ſenſibus inſitum erat, etiamſi una tantum navicula eo curſum dirigeret, ſe illo anno Hieroſolymam perventurum.

ejus navis tu a ſenatu honore habetur; & ab Hiſpano autem temnetur;

71 Venetiis dum moraretur, vetere ſuo inſtituto ſtipem cogebas: in platea divi Marci noctes agebas. Sed ex ſenatorio ordine quidam *g* noctu domi ſuæ cum eſſet, excitari ſe repente hujuſmodi vocibus ſenſit: Tune, inquit, ut mollibus veſtibus domi tuæ ſis; ſervus meus ſeminudus in porticu jaceat? tu ſo lecto pretioſo molliter dormias; ille dura cubet humo? Quibus ſtimulis concitatus ſenator, ſurgit confeſtim, foras proruit, per incerta vagatur, humi cubantem offendit Ignatium, domum ea nocte perducit, & liberaliter tractat. Deinde ne in honore haberetur, ab eo Ignatius diſceſſit, & ad hominem Hiſpanum, ejus rogatu, diverſit. Ducem Venetiarum Andream Gritum Hiſpaniæ allocutus, facile impetravit, ut in prætoria navi, qua ejus ioſulæ præfectus tranſmittebat, io Cyprum uſque gratuito tranſportaretur. Prætoria porro navis idoneam navigandi tempeſtatem expectabat, cum altera, qua peregrini vehebantur, è portu prius ſolviſſet.

g

E

cum eum febribus gravi cum vitæ periculo.

72 Operientem navim, & conſcendere parantem, graviſſima ſubito febris illum corripuit: & cum dies aliquot afflixiſſet, tandem diſceſſit: ſed illud incommode cecidit, ut ſolvendi tempus in eum diem incurreret, quo pharmacum a medico præſcriptum ſumpſerat, qui eo quidem die extra magnum vitæ diſcrimen Ignatium navim poſſe aſcendere negabat. Sed ille ſapientioris, divinique medici conſilio doctus, eo ipſo die, bauſto confeſtim. Atque ita accidit, ut cum multum maris jactatione evomuiſſet, magnam is dies principio morbi levationem, deinde etiam ſanitatem integram adferret. Cum autem quorumdam flagitia graviter ferret, & magna ſpiritus & orationis libertate acrius inſectaretur: neque ab aliis vectoribus aliquod ei exitium timentibus, reprimi ullo modo poſſet: conſilium ceperunt nautæ, ut illum in inſula quadam deſerta & vaſta exponerent. Sed eum navis ad deſtinatum locum peoe eſſet appulſa, ſubito vehementique vento repulſi, perpetrare mediatum facinus nequivere. Itaque brevi Cyprum attigit: nacſtuſque peregrinorum navim, io eam tranſcendit: nihilo plus viatici ſecum inferens, quam in priorem intulerat, veriſſimam nimirum ſpem in Deum: qui ſæpe Ignatio toto navigationis tempore ſeſe oſtendit, illumque incredibili conſolatione permulſit, ac ſuſtentavit, & in portum a ſe ſoties tam vehementer optatum tandem invexit.

CAP. XI. *Ignatius navigat Cyprum, Joppem, Hieroſolymam, ubi ſuum deſiderio ſibi votum omnibus i*

73 Decima quarta die menſis Julii, anni Domini MDXXIII. (ſicut io commentariolo quodam, ejus ipſius manu ſcripto, invenio) Venetiis ſolvit. Quod hujus menſis reliquum erat, & totum menſem Auguſti in navigatione conſumpſit. Itaque pridie Kal. Septembr. Joppem *h* navis appulſa eſt. Quarto vero die Septembris ſub meridiem in Sanctam civitatem ingreſſus eſt. Nam vel ex hac tam diligenti dierum obſervatione, & curio-

h

ſa

A ſa annotatione temporis facile conjici poteſt, quanta Ignatii jam tum eſſet in Deum pietas, quanta in conſilius factiſque omnibus meditatio. Hieroſolymam igitur cum primum venit, admirabilem in ipſo Sanctæ civitatis aſpectu conſolationem percepit, quam conſtantem, quamdiu in ea urbe fuit, perpetuamque ſemper habuit. Deliberatum erat Ignatio Hieroſolymis remanere, & ſacris locis, qui ex impreſſis Chriſti Domini noſtri veſtigiis miram redolent pietatem, ceteriſque colendis viſendiſque reliquum vitæ traducere, proximorumque ſaluti pro ſua virili deſervire. Cujus propoſiti alteram de manſione partem (nam alteram de ſalute animarum curanda, nulli hominum aperiebat) D. Franciſci Hieroſolymitaoi cœnobii præfecto indicavit, & in eam rem commendatitias litteras, quas adferebat, reddidit: ac oe ipſis inopia forte laborantibus oneri eſſet, oihil ſe aliud velle dixit, quam ut ſuorum peocatorum confeſſiooem audirent.

Sed male vigeret rubor ?

74 A quo bene ſperare juſſus eſt, ac tamen in
B advectum miniſtri Provincialis rejecta. Qui cum paulo poſt rediiſſet, hortatus eſt Ignatium, in Italiam ut reverteretur, ne pio quidem, ſed præcipitei conſilio deceptus, io ea mortis vel ſervitutis pericula incideret, in quæ permulti alii, ſimili pietatis ſpecie adducti, incurriſſent. Sed cum Ignatii animus periculorum magnitudine ab incœpto deterreri haud poſſet, ſeque (oiſi conſcientia forte, aut religione aliqua impediretue,) in ſententia permanturum, omnino præ ſe ferret; Provincialis miniſter ab Apoſtolica ſede poteſtatem ſe habere dixit, amandandi aut retinendi, quos amandandos aut retinendos exiſtimaret: ſacris præterea interdicendi eis, qui ſibi non obtemperareot. Diſcederet proinde bono ac libenti animo, quandoquidem facile poterat in animum inducere, Dei hanc eſſe voluntatem, quam ipſe loci, rerumque naturæ gnarus, amice, fraterneque declarabat; ne tradita ſibi poteſtate contra voluntatem ſuam uti cogeretur. Quibus verbis fidem habuit, conſiliumque Dei, alio ipſum vocantis, ſecutus, ſe dicto audientem fore dixit.

Per ſalia ſe ſenſus Deus loquitur.

quam veliſſet loca quædam ſanctiora peregriſſus.

75 Cum de reditu cogitaret, magno reviſendi
C montam Oliveti deſiderio incenſus (in cujus lapide quodam Chriſti ſalvatoris noſtri aſcendeotis in cœlum, pedum veſtigia cernuotur impreſſa) clanculum ſe a ſociis ſubduxit, ſoluſque, nullo duce, nullo comite, nullo Turca cuſtode (quæ res periculoſiſſima eſt) in mootem advolavit. Et cum ei aliud nihil ſuppeteret, gladiolum ſcriptorium, ut admitteretur, cuſtodi pro mercede dedit: atque eximia lætitia perfuſus, in Bethphage properavit: ſed ſtatim in Oliveti montem recurrit, ut qua in parte pedis dextri veſtigium, qua ſiniſtri eſſet, diligentius animadverteret, forſiceſque ex theca detractas, ut rurſus admitteretur, cuſtodi dedit. Sed redeuntem gaudioque maxime exultantem Chriſtianus quidam, a Franciſcanis ad eum perquirendum miſſus, Ignatium invaſit, multa minitans, ac truci vultu frendens, quod ſe in tantum diſcrimen objeciſſet, brachioque apprahenſo ad cœnobium uſque perraxit. Ipſe vero facile duci ſe paſſus eſt, magnamque in eo itinere, atque ſingularem a Domino conſolationem accepit, cum ita correptus brachio, & impulſus, Chriſtum, ſemper ſupra ſe aſtantem, atque incedentem, & in cœnobium uſque ſibi veluti præeuntem aſpiceret.

C. XII. 76 Poſteaquam intellexit, divinam non eſſe voluotatem, ut Hieroſolymis remaneret, ad reditum ſe accinxit, quo io reditu oonnulla illi memoratu digna acciderunt. Erat hiems maxima, D rigidum, ac nivoſum cælum, neque ille veſtimenti plus habebat, quam femoralia ex craſſa quadam tela ad genua uſque demiſſa, & thoracem ex nigra tela, multis a tergo locis inciſum; perexiguam veſtem, eamque attritam & vilem. In inſula Cypro tres naves ceperit, quarum prima Turcarum erat, altera locupletis potenciſque hominis Veneti ingens ac valida, & adverſus maris, ventorumque impetus ſatis, ut videbatur, armata atque inſtructa: in quam, ut Ignatium admitteret, cum peregrini cogarent navarchum, hominemque collaudarent: Si Sanctus eſt, inquit ille, navi non indiget; ſuper undas feratur. Itaque in tertiam conſcendit, parvam, & juncturis male coagmentatam. Eodem die, ſecundo vento uses ſimul è portu ſolveount: ſed exorta graviſſima tempeſtate, navis ea, quæ Turcas vehebat, una cum veſtoribus periit. Veneta ſcopulo illiſa, naufragium, ſalvis hominibus, fecit. Exigua illa & minime ſtabilis, in qua Ignatius erat, ægre quidem, ſed tamen portum quemdam Apuliæ tenuit.

A. PETRO RIBADENEIRA. *Mira quædam in ejus rudera.*

E *Venuit Ferrariam profectus è Iade Genuæ portu.*

77 Inde Venetias ſalva pervenit, duobus, & eo amplius menſibus in ea navigatione conſumptis. In eu urbe oonnihil recreatur. Quindecim ſexdecimve nummos argenteos hoſpitis ejuſdem ſui liberalitate, & ad fovendum ſtomachum frigoris vi debilitatum, panni aliquantulum accipit: inde Hiſpaniam verſus diſcedit. Ferrariæ dum orat in templo, ab illo (ut fit) etiam mendicus quidam eleemoſynam petiit: Ignatius benigne das: ejus, qui acceperat, admonitu, reliqui egeni, qui pro tampli foribus aſtabant, certatim ad Ignatium confluunt: quibus ille quotquot habuit nummos, ad unum elargitur: atque è templo exiens (mendicis omnibus magnis illum vocibus ſanctum inclamantibus) mendicare ipſe è veſtigio incipit panem, quo eo ipſo die veſceretur. Ferraria Genuam profectus eſt: ſed cum bello atroci inter Hiſpaniarum Galliarumque reges Gallia Ciſalpina omnis arderet, admonitus eſt, ut de via deflecteree, ne a militibus exceptus pœnas acerbiſſimas darez, quas multi antea dederaot. Ipſe vero, qui Dominum habebat ducem, firma in eum fiducia ſeptus, ire perrexit.

qua in itinere vulgus tractatur a militibus.

F 78 Aliquantulum progreſſus, io militum Hiſpanorum poteſtatem venit. Qui exploratorem ex habitu & ſpecie rati, primo quidem verbis hominem mulcent: deinde diligenter excutiunt, omneſque partes corporis petulantins etiam perſcrutantur. Cum eorum nihil, quæ ſuſpicabantur, inveniſſent, veſte ſpoliatum ad præfectum adducunt. Atque ante id tempus quidem, ut ruſticanus & agreſtis haberetur, omnes, quos alloquabatur viros etiam principes, inurbane erat ſolitus, & contra communem aliorum morem compellare. Sed dum ducitur ad præfectum, nova quadam formidine correpius, dubitare cœpit, num expediret, ſuam illam conſuetudinem intermittere, & alium loquendi urbaniorem modum, & communi uſus propioram uſurpare, ac ducem illum alloqui, quam alios ſolebat, honorificentius; ne ille forte contemptum ſe putans, acerba in ipſum ſupplicia conſtitueret.

ex modo audiendi ab eorum duce pro ſtulto habitur.

79 Hanc tameo cogitatiooem ab humano metu profectam intelligens, ita repulit, ut eam ipſam oh cauſam, nullum plaoe honorem duci habere deceroeret: quod & fecit. Namque ex illo dux, cujas ſit, quærit? Ille vero tacet: unde veniat? ſilet: nomeo ſciſcitatur: nihil reſpondet: deoique ad interrogationes varias multi-

A pliceſque ſuis in terram oculis, animo in cælum, tacitus perleverat, ad unam illam; Eſne explanator? tantum inquit, Non tum: ne juſtam in juriæ cauſam dediſſe videretur. Tunc dux ira percitus, milites graviſſimis verbis corripere, ſtultitiam accuſare, quod inſanum hominem ad ſe adduxiſſent, & ſimul præcipere, ut eum amoveant, & abire permittant. Hic milites ducis increpatione irritati, pugnis hominem & calcibus tundunt, variiſque contumeliis indignum in modum afficiunt. Narrabat ipſemet poſtea mirabilem quamdam ſe id temporis conſolationem accepiſſe, cum ejus ignominiæ veniret in mentem, qua Chriſtus redemptor noſter ab Herode, & ab ejus militibus affectus eſt. Poſt hanc deriſionem, & per ora hominum traductionem, non deſuit multi ſuo Deus. Nam Hiſpanus quidam communi humanitate ductus, jejunum adhuc fatigatumque Ignatium, ac peſſime acceptum refecit. Qui poſtridie iter ſuum proſequens, a Gallis ſpeculatoribus ex turri excubias agentibus, captus iterum eſt, ad ducemque perductus; a quo perhumaniter acceptus ac dimiſſus eſt: Genuamque pervenit: & inde opera Roderici Portundi, hominis Cantabri, Hiſpanicarum triremium præfecti, ſibi quondam in Catholici regis Ferdinandi curia noti, in navim aſcendit; & Barcinonem non abique periculo renavigavit.

A. PETRAU RADENEIA.

B

C. XIII. *Barcinone incipit literarum ſtudia anno ætatis 33.* f

80 In Hiſpaniam eo conſilio rediit, ut operam ſtudiis litterarum daret, ad eamque rem Barcinonem *a* commodam ſedem ſibi & maxime opportunam delegerat. Nam ſacris Hieroſolymæ locis excluſus, iste in omnes partes verſare cœpit, & quid ageret, potiſſimum quærere, quod Deo eſſet quam gratiſſimum. Cum omnia ſecum diligentius reputaſſet, denique ſtatuit, quo proximis ejus operæ utilior eſſet, ad ſpiritus divini unctionem, litterarum quoque cognitionem adjungere. Quamobrem cum femina quadam k primaria, & de ipſo optime merita, & cum ludimagiſtro quodam, nomine Ardebalo, viro probo, & ad omnem pietatem propenſo, tuum hoc conſilium communicavit: quo utrique probato, altera ſumptus, operam ſuam alter, & induſtriam eſt pollicitus. Cœpit igitur anno noſtræ ſalutis MDXXIV. grandis jam natu (annum enim agebat XXXIII.) ſtudia non ætati, ſed ſpiritui ſuo convenientia exercere, primaque grammatices rudimenta devorare.

k

C

quorum fructum vero modo demon ea natura reparare, ſed fruſtra.

81 Sed cum neque exilium, ſpinoſarumque rerum ſubtilitas, neque inuſitati ſtudii labor ulla ejus animum moleſtia afficeret; perturbabat tamen illuſtrationum, quas inter ea ipſa ſtudia percipiebat, tum magnitudo, tum crebritas. Nam cum nominum, & verborum memoriæ mandare inflexiones vellet, tanto ſplendore animus illuſtrabatur ad res divinas intelligendas, ut novi edilcere nihil poſſet: & ſi quid antea eſſet memoriæ traditum, id totum facile effluere. Neque omni ſtudio, animique contentione poterat aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas hujuſmodi cogitationes abigere. Cujus rei novitate perculſus, Quid hoc, inquit, rei? Cum oramus, cum confitemur, & ſuperſubſtantialem panem accipimus, cum vigilamus, cum nos verberibus cædimus, cum ſpiritalia omnia ac divina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam vehementes ſe nobis illuſtrationes offerunt: cum puerilia agimus, & de Deo propter Deum non cogitamus, tum ſpeciosæ noſtræ mentis imagines, & cæleſtes illuſtrationes occurrunt. Agnoſco, agnoſco importuniſſimi hoſtis calliditatem: agnoſco veteratoris doſ. & oſtutiam. Cujus conatibus ne occurreret, & conſilium diaboli ſeſa ſtudia malitiole avocantis eloderet, præceptorem ſuum, in templum, cui ſanctæ Mariæ a Mari cognomen eſt, ut veniat, rogat. Illi dæmonis tentamenta narrat: ſuam in duos proximos annos aſſiduitatem pollicetur, ſe a lectionibus non abſuturum (panis modo ſibi & aqua ad victum ſuppetat) fidem ſuam obſtringit. Ac ſimul ſeſe ad pedes abjicit, ab eo etiam atque etiam petit, ut ſe pro puero habeat, verberibus graviter accipiat, ſicubi minus attentum, aut diligentem eſſe deprehenderit. Atque hac tam vehementi ejus animi contentione, diaboli fraus repulſa eſt, & pax tum illi divinitus reddita.

D

82 In hac ſtudiorum paleſtra verſanti, pii quidam, ac docti viri conſilium dederunt, ut Eraſmi Roterodami, qui eo tempore bonæ latinitatis auctor habebatur, libellum De milite Chriſtiano legeret, ut ſermonis ſcilicet elegantiam cum pietate conjungeret. Cujus conſilii confeſſarius etiam ad reliquos auctor acceſſit. Quod cum Ignatius ſimpliciter feciſſet, obſervavit, illius libelli lectione refrigeſcere in ſe ſpiritum Dei, & devotionis ſenſim ardorem reſtingui. Quare animo adverſa, librum de manibus omnino abjecit, & ita eſt averſatus, ut nec ipſe amplius legerit illius auctoris libros, & paſſim in Societate noſtra legi vetuerit. Thomæ de Kempis De imitatione Chriſti libello k plurimum tum utebatur, illiusque lectionem valde ſemper probavit, atque ea illius libri ſpiritum & doctrinam hauſit, tam avide arripuit, tam perfecte in ſe expreſſit, ut (multorum judicio) Ignatii vita ſolida quædam, eminens, ac viva eſſet imago eorum præceptorum omnium, quæ aureo illo libello continentur.

Lectionem Eraſmi Roterodami abſtinet, uterque Thomæ a Kempis.

E

k

83 Barcinonem poſtquam reverſus, valentiori ſtomacho fuit, quam Manreſæ fuerat: quocirca ſeriores pœnitentias, propter ſtomachi imbecillitatem, ac itineris difficultatem intermiſſas, repetere ſtatuit; cœpitque calceorum ſolas pectorare, & paulatim magis magisque diſcindere, ita, ut ineunte hieme diſſolutis jam ac fractis ſolcis, plenis omnino nudis, pedibus ſuperne tantum tectis, ad vitandam oſtentationem, incederet. Barcinone duos annos operam Ardebalo diligenter dedit; tantumque in Latinæ linguæ cognitione profecerat, ut præceptori aptus jam ad graviora ſtudia videretur. Cujus judicio cum alii nonnulli eruditi viri aſſentirentur, illumque omnes ad philoſophiæ ſtudium capeſſendum hortarentur; ipſe tamen, qui ad reliquas diſciplinas optima jacere latinitatis fundamenta cupiebat, non prius illorum conſilio paruit, quam doctor quidam, præſtanſque theologus, cognito quantum in litteris profeciſſet, ceterorum ſententiam probavit, & ut commodius philoſophiæ ſtudiis vacaret, ad Complutenſem academiam ut proficiſceretur, ſuaſit, quod & fecit anno Domini MDXXVI.

Aliorum conſilio ad philoſophiæ ſtudia purgit.

F

ANNOTATA.

a *Barcinonenſi in tranſitu tentata fuit Sancti patientia, ex Commentario* §. 11.

b *De expreſſione hujus nominis conſule annotata noſtra ad cap.* 5. *Vitæ Conſalvianæ lit.* c.

c *Garſias loco non citato aliud* S. *Juſti vocat.*

d *De hoc loco agitur in annotatis ad Vitæ a Conſalvo conſcriptæ caput* 4. *lit.* a.

e *Ibidem lit.* c *expoſui haud locum.*

f *Vocatur in dicta Vita num.* 41. Chioza.

A g *Nomen ei fuit* Marcus Antonius Trevisanus, *ex Bartolo lib. 1. n. 23.*

h *Nonnulla io dictis annotatis præmisi lit. g.*

i *Studia, habitationem, res gestas, ac prædictas Barcinone, illustrat Commentarius §. 81. Sospenso autem tempus pœnitentiæ impetratum miro modo, an miraculoso, §. 13.*

k *Nimirum* Elisabetha Rosella, *ex Vita brevior. Ribadeneira cap. 6. seu* Roser. *Vide supra lit. b.*

l *Libellum hunc quanti fecerit sanctus Pater, id. colligitur ex Commentario §. 62.*

CAPUT V.

Acta Compluti & Salmanticæ; profectio Parisios.

a C. XIV. b *Complutum alcomo fruits ac pias operibus vacat 1*

COmplutum *a* ingredienti Martinus Olavius *b* puer occurrit, eleemosynamque primus omnium est impartitus, is qui longo post tempore, ætate jam confirmata, excelleoti doctrina, magnaque auctoritate præstans, Societatem nostram est ingressus. Io eo oppido ad hospitalem pauperum domum divertit, ostiatim ex more panem io

B victum mendicat. Id dum aliquando facit, a sacerdote quodam irridetur: ab aliis etiam otiosis hominibus præteriens contumeliis afficitur. Sed novi Altozanæ nosodochii moderator id graviter ferens, Ignatium ad se vocatum, in nosodochium suum perduxit. Ibi commodiore loco habitus, animum cum ad Logices, ac philosophiæ studium contulit, tum vero ad pietatem religiosè colendam, & proximorum salutem studiosè procurandam. Nam & egenos, fameque pressos, conquisitis undique eleemosynis alens, & Exercitationibus spi-

c ritualibus *c* ad pietatem informare multos, & Christianæ doctrinæ rudimenta populo rudi explicare aggressus est tanto tamque insigni fructu, ut universa illa civitas commota post ejus ingressum videretur. Quam rem humani generis hostis non ferens, conceptum in ipsum odium decrcyit effundere.

Inquiritur in ejus ac sociorum vitam 2

85 Erant id temporis Ignatio socii tres, qui hominis vita permoti, sese illi ejus vitæ sectatores adjunxerant, eodem panno vestiti; quibus quidam Gallus adolescens comes accesserat. Quos propterea a panni similitudine ensayalados *d* vulgo His-

d C panico vocabulo appellabant. Itaque tum horum societate, tum hominum ad audiendum Ignatium concursu, tum vero coalescuta extrema utilitate excitati multi, multa, ut fit, pro sua quisque opinione loquebantur, variaque, & supra veritatem etiam aucta in utramque partem spargebantur in vulgus. Rem ad Inquisitores fidei Toletum rumor pertulit: rei novitate commoti, ut oscenti malo (si quod esset) occurraot, Complutum veniunt: quid doceat, quid agat Ignatius, quemadmodum vivat, diligentissime inquirunt. Cum autem omnia ex ordine, tum illius verba, tum facta rectæ fidei, pietatique consentanea reperissent, ne appellato quidem illo, rem integram archiepiscopi

e vicario, qui tum Joanoes Figueroa *e* erat, relioquunt, ipsi Toletum revertuntur. Interjectis aliquot diebus, vicarius Ignatio, sociisque ad se vocatis dixit, inquisitum esse diligenter in eorum vitam atque mores, totamque inquisitionem, & causam accurate esse perscriptam: nullum tameo errorem in doctrina, nullum in vitæ ratione vitium inveoiri. Quocirca posse illos pro suo arbi-

trio agere, citraque impedimentum ullum in proximorum salutem incumbere. Illud tamen sibi D
haud placere, quod uno omoes vestitu, cum Religiosi non essent, uterentur: satius fore, idque se A. PETRO RIBADENEIRA.
velle, atque etiam præcipere, ut socii duo nigris vestibus, duo alii rufis ioduereotur, Gallus adolescens suum habitum retineret. Ignatius, facturos se, quæ jubebantur, respoudit: quod & fecerunt. Post paucos item dies vicarius Ignatium nudis pedibus vetat incedere: ipse vero calceamenta induit, ut erat in hujusmodi rebus, cum præciperentur, facile obsequens.

86 Aliquot menses effluxeraot, cum denuo in *Iosuus in carcerem amandatur 2*
ejus vitam inquiritur: sed post maguam inquisitionem, tum etiam intactus relinquitur. Neque tamen idcirco quieto esse illi in posterum licuit. Etenim in eorum numero, qui multum io pietate Ignatii consiliis profecerant, duæ feminæ *f* erant f
viduæ, mater & filia, nobiles & honestæ, filia etiam ætate florens, & forma. Quæ pio quidem, sed noo secundum scientiam desiderio permotæ, primum quidem Ignatio improbaute, postea vero etiam nescieote, solæ suis pedibus, & in speciem mendicæ, longam peregrinatioouem religionis causa susceperant. Quæ res Ignatio maguam immerito conflavit invidiam. Nam ad eum jam extra xe- g
nodochium habitantem, ac nihil tale suspicantem apparitor vicarii venit; facile sequentem, in carcerem ducit. Æstivum tempus tunc erat, carcereque liberiori utebatur: quocirca frequentes ad eum auditor es confluebant, quibus Christianas ipse institutiones enucleabat, spiritalesque Exercitationes nihilo quam antea remissius tradebat. Illustribus nonnullis viris atque feminis (in iis Teresiæ de Cardenas, genere & pietate præstanti, & Leonoræ Mascarentæ, Philippi Hispaniarum priocipis postea moderatrici) sua ad illum liberandum studia profitentibus remisit, neque illorum auctoritatem interponi, neque ullum omnino patrooum aut advocatum adesse sibi apud judicem passus est, Nam cum nullius sibi conscius esset culpæ, defensionem necessariam non putabat, & simul optabat multa pro Christo subire incommoda, & ab ecclesiasticis magistratibus dirigi, quibus obedientem semper se, ac facilem præbuit. Unus ex sociis Segoviæ id temporis erat, nondum plane ex gravi morbo confirmatus. Qui eum in vincula conjectum Ignatium accepisset, propere Complutum venit: in eumdem se carcerem ultro inclusit: F
Ignatii monitu, vicario se sistit: illius jussu in carcerem reducitur. Sed paulo post Ignatii cura eximitur, de imbecilla illius valetudine magis, quam de sua incolumitate sollicit.

87 Septimum decimum jam diem in carcere *Interrogatus respondet; ac sententiam audit 2*
Ignatius agebat, cum nihil ipse vel sciret, vel conjectura assequi posset, quam ob rem esset in custodiam a judicibus traditus. Tunc Figueroa in carcerem ad eum venit, multa de homine scilicitatur, inter alia, caspe, quas dixi, matrem, ac filiam nosset? Annuit Ignatius. Tum vicarius: Ecquid illis profectionis auctor, aut conscius, antequam obireot, fuisti? Nihil certe mious: immo hoc tibi affirmo, percursationes ejusmodi in universum illis diffuasisse me, ne filia ea ætate ac forma in cujusquam petulantiam incurreret. Posse illas iotra domesticos parietes, non minus pietati vacare, quam foris, & quidem tutius, ac liberius. Cui judex arridens, Atqui istæc ipsa, inquit, est causa, cur comprehensus sis. Duo & quadraginta dies abierant ab eo die, quo in carcerem primum mis-

A fus eſt: tum reverſis jam mulieribus, & interrogatis, publicus vicarii ſcriba Ignatium convenit: judicis ſententiam legit. Ea ſententia tria continebantur. Primum, Ignatium, ſocioſque priſtinos, A. PETRO RIBADENEIRA. integros, atque innocentes videri. Alterum, ut idem habitus illis, qui reliquis ſcholaſticis, idemque veſtitus eſſet. Poſtremum, ut, quoniam eſſent in ſacris litteris rudes (quod conſulto ipſemet non obſcure præ ſe ferebat Ignatius) ne ad populum de ſacrolanctis Chriſtianæ religionis arcanis, ad quatuor proximos annos, loquantur, quibus quidem cognitionem rerum majorem ſibi paraviſſent.

quæ quia Sacerdos impedimento ſalutis animæ, dicit poſtea.

86 Ea ſententia audita, reſpondit judici de ea parte, quæ ad veſtitum pertinebat, Ignatius: Cum nos juſſiſtis veſtes noſtras inficere, non gravate obtemperavimus, quia facile erat eidem panno alium colorem inducere: nunc vero, cum pretioſum habitum, & minime egenis convenientem impetatis, obedire non poſſumus: neque enim id præſtare in noſtra eſt poteſtate. Itaque judex veſtes illis, pileos, ceteraque ſcholaſticorum mote emi a le juſſit. Sed Ignatius poſt ſententiam nonnihil hæſitavit, quod eurſum ſuum impediri, aditumque ſibi B ad ſalutem proximorum intercludi cerneret. Itaque ſtatuit ad Toletanum archiepiſcopum Alfonſum Fonſecam, Pintiæ *b* commorantem, ſe conferre; ejuſque judicio ſtare: ad quem eum in modum, quem diximus, indutus cum ſocio diceſſit. Illum benigne exceptum archiepiſcopus fovit, & ſua ſponte ad Salmanticenſem academiam propenſum viatico juvit, ſuamque & ſuorum operam atque omne genus officii humaniſſime detulit.

b

C. XV. *Salmanticæ in cauſſa FF. Prædicatorum multi rem ſuſcipiunt.*

89 Salmanticæ cœpis (ut conſueverat) populi animos ad Chriſti imitationem acuere. Ex more tr lapius confitebatur pio cuidam, & religioſo ex Dominicana familia viro, qui in doctiſſimo illo D. Stephani conventu commorabatur. Haud ita multo poſt quam Salmanticam venit, confeſſarius Ignatio ſignificat, ſui cœnobii fratres, magno ipſium alloquendi audiendique deſiderio teneri. Cum ſe præſto eſſe reſpondiſſet, ad prandium in diem Dominicum invitat, ſimulque ut ſeſe præmuniret, præmonet; velle illos multa de ipſo ſciſcitari, multa cognoſcere. Ad condictum diem Ignatius cum ſocio venit: pranſi, in ſacellum ipſi, confeſſarius, fratres præterea duo conveniunt, quorum alter cœnobium pro Priore gubernabat, C Is blande Ignatium intuitus, ac benevole, Gaudeo, inquit, eum tam multa de tua virtute ac moribus paſſim prædicari audio, teque eum eſſe, qui non tibi ſolum, ſed aliorum etiam ſaluti ſervias, & Apoſtolicum in morem circumiens, populos doceas. Neque hoc præcipuum mihi, ſed commune etiam cum reliquis noſtris gaudium eſt. Quod quo ſolidius gaudeamus, cupimus his de rebus ſigillatim aliqua ex te ſæpe audire, imprimiſque in quo ſtudii genere evigilaveris, quibus in litteris verſatus ſis,

ad quæ reſpondet,

90 Cum ſimpliciter candideque id, quod erat, Ignatius reſpondiſſet; Quid eſt ergo, inquit, quod tam tenui doctrina præditi, ac primis vix litteris imbuti, concionamini? Nos vero, Ignatius inquit, non concionamur, ſed interdum, cum res fert, de divinis rebus familiariter loquimur. Et ille, De quibuſnam, inquit, divinis rebus? hoc enim eſt, quod maxime ſcire avemus. Tunc Ignatius: Nos aliquando, pater, de virtutis dignitate, ac turpitudine vitiorum loquimur: eos, qui nos audiunt, ad virtutes hortamur, a vitiis abducimus. Vos, Prioris vicarius inquit, indocti eſtis, ut vos ipſi profitemini; de virtutibus tamen, & vitiis ſermonem habetis: atqui de his quidem verba recte facere nemo ſane poteſt, niſi aut doctrina labore parta, aut divinitus infuſa: id vobis doctrina non præſtat: Spiritus ergo ſanctus. Atque hoc eſt de Spiritu ſancto, quod ſcire cupimus. Hic aliquantiſper Ignatius hæſit, novo illo genere argumentandi commotus. D

eadem ſui modi agens ad:

91 Poſt aliquantulum vero ſilentium, cum ſe collegiſſet, Sit, inquit, ſatis: nihil enim eſt opus, ut ultra progrediamur. Cum verbo de Spiritu ſancto vicarius premeret, & vehementer ad reſpondendum Ignatium urgeret, elicere ab ipſo illud tantum potuit: Ego, pater, nihil quidem amplius dicam, niſi id forte jubeant, qui ſuperiores ſint, & mecum agere ſuo jure poſſint. Cum toc mundum, vicarius inquit, errores infeſtent, tot novæ peſtes quotidie exiſtant; quæ doceas, explicare non vis? Atqui facile efficiemus, omnia ut dicas. Hic inquit, manetote. Remanent Ignatius & ſocius in ſacello. Illi feſtinanter abeunt, Omnes cœnobii fores oculudi jubent, in cubiculum homines abducunt; tres ipſos dies eos retinent in cœnobio: qui quidem dies Ignatio fuere lætiſſimi. Cum monachis cibum una capiebant: E ubi Ignatius erat, eo multi ex ipſis ad illum audiendum ventitabant: cubiculum ſera ſemper erat auditoribus refertum, quibus ipſe audaſtet, palamque de divinis rebus ex more loquebatur, multique ſuum inſtitutum, ac docendi rationem probabat. Quocirca diſſenſio quodammodo inter illos facta eſt, cum alii probarent, alii vero improbarent ejus doctrinam.

deinde judicio epiſcopi eo vocato defertur, & examini paratur.

92 Interea Religioſi patres, temporum calamitatibus admoniti, & Ignatii de divinis rebus loquendi vi ac libertate, hominum ad eum concurſu, rumore denique ipſo (qui aliquid veritati ſemper affingit) commoti, ne quid ſorte mali ſubeſſet, rem deferunt ad epiſcopi vicarium. Vicarii apparitor poſt triduum in cœnobium venit: Ignatium, ſociumque comprehendit: in carcerem contradit, non quidem in inferiorem eum facinoroſis hominibus, ſed in ſuperiorem quamdam a communi habitatione ſejunctum, male materiatum, pervetuſtum, repletum ſordibus, fœtore tetrum, atque eadem catena duodecim, tredecimve palmorum longitudine, altero utrumque pedes conligat, atque ita conſtringit, ut alter alteri ſemper adeſſe cogeretur. In hunc modum noctem illam pervigiles, oranteſque traducunt. Poſtridie, ubi reſcitum eſt, eos in cuſtodia eſſe, lectorum ſtragula, cibos, reliqua vitæ neceſſaria abunde ſuppeditarunt pii viri, quorum magnus numerus, audiendi cauſa, ad Ignatium concurrebat. Ille vero morem ſuum illum retinebat virtutes ornandi, accuſandi vitia, excitandi omnes ad humanarum rerum deſpicientiam. Baccalaureus quidam Frias, epiſcopi vicarius, ad eos in carcerem venit: utrumque ſeparatim interrogat; illi Ignatius ſcripta ſua, hoc eſt, Exercitationum ſpiritualium librum *i* ad examinandum tradit: duos *i* (præter eum, qui ſecum erat) ſocios ſibi eſſe monet: locum, ubi ſint, indicat. F

poſtea ad quatuor judices i quos examinandus Exercitia &c.

93 Socii illi, vicarii juſſu, in inferiorem carcerem detruduntur, ubi reliquæ cuſtodiæ aſſervabantur, quo ab Ignatio parietibus disjuncti eſſent. In hac item jactatione, & oblata ſibi tempeſtate, nullum innocentiæ ſuæ deſenlorem adhibuit. Præterierant aliquot jam dies, eum ad judices quatuor, viros eruditos, & graves, Ignatius adducitur. In iis tres doctores fuerunt, Iſido-

Digitized by Google

A fidorus, Paravigna, Frias; quartus is, qui eſt a me nominatus baccalaureus Frias, quem pro epiſcopo fuiſſe jam diximus. Hi omnes traditum Exercitationum librum legerant, & curioſius etiam expenderant. Productum ad ſe Ignatium multa rogant, multa non modo de libro illo, ſed de abſtruſis, reconditiſque theologiæ quæſtionibus, de inexplicabilibus ſanctiſſimæ Trinitatis, Incarnationis, atque Euchariſtiæ myſteriis, & id genus aliis percontantur. Ad quæ Ignatius (ſe imeruditum modeſte præfatus) tam docte graviterque reſpondit, ut magis admirationi eſſet, quam reprehenſioni locus.

Prohibuit ad tempus, ab eo docere diſcrimen inter peccatum mortale ac veniale.

94 Deinde epiſcopi vicarius quæſtionem ex jure canonico enodandam Ignatio propoluit: quam ille (cum ſe prius ignorare Doctorum de ea re ſententias dixiſſet) ita diſſolvit, ut ſcopum ipſum attingeret. Demque juſſus eſt, primum Decalogi præceptum, ut populis ſolebat, exponere. Ille vero tam multa, tam exquiſita in eam rem diſſeruit, ut omnem illi ultra interrogandi cupiditatem abjicerent. Unum erat, quod judices non ſatis probare videbantur: quod initio fere Exercitationum

B ſpiritualium poſitum, eam doctrinam continet, qua docemur, cogitationem, quæ peccatum veniale ſit, ab ea cogitatione, quæ ſit mortifera, vere ſecernere. Id vitio propterea vertebant Ignatio, non quod falſum eſſet, ſed quod, eum minus eſſet doctrina excultus, ea conſtitueret, quæ diſcerni abſque magna doctrina non poſſunt. Ad quod Ignatius tantum: Verane ſint, an falſa, quæ ſcripſi, veſtri judicii eſt (ego enim meum non interpono:) ſi vera ſunt, probate; ſi falſa, rejicite. Illi tamen nullo modo improbare auſi ſunt.

Ignatius carcerem & fori labores, & gravioris pœnæ deſiderat: k

95 Multi, ut ſupra diximus, ad Ignatium, videndi audiendique gratia, conveniebant; ex quorum numero Franciſcus Mendoſius k (is qui Burgenſis Epiſcopus, & S. R. E. Cardinalis poſtea exceſſit è vita) vicem illius dolens, ab eo familiariter aliquando quæſivit, dolenterne ferret carcerem illum, ac vincula. Cui Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer eſſe? At vero non tam multæ Salmanticæ compedes ſunt, non tot catenæ, quin ego plures pro Chriſto cupiam. Atque etiam ſeratæ quædam fœminæ, ſanctitatis Ignatii opinione commotæ, & privatis ejus colloquiis ad

C pietatem aliquando incenſæ, ad ipſum in carcere incluſum epiſtolam ſcripſerunt; in qua & ejus injurias dolebant, & eos, qui Ignatium in periculum illud diſcrimenque conjeceranr, graviter accuſabant: ad quas Ignatius reſcripſit, oppido ſe mirari, illas, quibus crucis Chriſti myſterium notum ac pertractatum eſſe oportebat, immenſos gloriæ theſauros in cruce incluſos penitus ignorare: ſe quidem gaudio exultare, & majora & graviora propter Dominum ſuum patiendi, perferendique cupiditate vehementer ardere. Idque graviſſimis verbis atque ardentibus ſcripſit, prorſus ut illas & puderet ſui, & Ignatium imitandi patiendique propter Chriſtum inflammatum quoddam deſiderium inceſſerat. Dum io cuſtodia Ignatii ſocii tenerentur, accidit, ut reliqui vincti, præterquam illi, aperto carcere fuga omnes evaderent. Itaque ſocii poſtero die mane ſoli patentibus foribus reperti ſunt. Idque tum apud judices, tum apud populum, multum admirationis habuit: quocirca è carcere emiſſi ſunt, & in amplam domum traducti.

96 Secundo & viceſimo die, ex quo capti fuerant; accerſiti ſunt a judicibus, ut ſententiam, quæ in eos ferebatur, audirent. Hujus ſententiæ ſumma erat, vitam atque doctrinam Ignatii, ſociorumque integram, nullaque omnino labe aſperſam videri: liberum illis eſſe, pro ſua conſuetudine, populum docere, deque omnibus rebus divinis colloqui: illud unum caverent, ne, quid mortale peccatum, quid veniale eſſet, definirent, niſi quatuor adhuc annos in litterarum ſtudio poſuiſſent. Quam ſententiam tamdiu ſervaturum ſe dixit Ignatius, quamdiu in illorum juriſdictione, ac poteſtate eſſet. Neque enim eſſe æquum, ut, nullo vitio in vita deprehenſo, nullo errore in doctrina, januam ſibi ad animarum utilitatem obſtruerent, ac loquendi libere facultatem æriperent: ſe ſui juris eſſe, ſuæque vitæ rationibus conſulturum.

97 Ex quo primum Ignatius animum ad ſtudia C. XVI. *Diſcedit Salmanticâ Barcinonem,* contulit, magna deliberatione ſollicitari cœpit, utrumne, decurſo ſtudiorum curriculo, Religionem aliquam ingredi, an liber atque expeditus ad ſalutem animarum vagari, aliosque ſibi ejuſdem propoſiti ſocios deberet adjungere. Quæ ſane conſultatio valde ejus animum ſollicitum habuit, Quod ſi religio complectenda eſſet, ea demum ſequenda videbatur, quæ labefactata eſſet, ac plane diſſoluta, in qua videlicet multa pati, multa ab hominibus, ſevatiorem diſciplinam recuſantibus, perferre cogeretur. Sed in hac deliberatione multo in eam partem ejus animus erat propenſior, ut ſocios cogeret, quo liberius pleniuſque omnes ſuas curas commodis proximorum conſeraret. Quæ ſententia, quia melior, vicit. Itaque hanc animum etiam tunc habuit, cum ferrea

E illa catena devinctus erat; ex qua ſimul atque expeditus fuit, Salmanticæque tantum impedimentum objici ſuis conſiliis vidit, alio ſibi emigrandum exiſtimavit, Quod & fecit, multis optimis atque clariſſimis viris repugnantibus, moleſteque ejus diſceſſum ferentibus.

98 Re igitur cum ſociis communicata, & com- *Indefeſſus Lutetiam Pariſiorum.* poſita, ſolus aſellum libris onuſtum agens, in viam ſe Barcinonem verſus dedit, ut Lutetiam Pariſiorum ſtudiorum gratia ſeſe conferret. Barcinonem ubi pervenit, omnes ejus neceſſarii ac familiares, cognito ejus animo, vehementer profectionem illi Pariſienſem diſſuaſerunt. Erat ſumma hiems, bellum inter Hiſpanos Galloſque ingens & ſævum, iter infeſtum ac periculoſum, multa crudelitatis F exempla, eaque recens, ac hoſtiliter a militibus in viatores exprompta proferebantur. Hæc omnia tamen conſtantem Ignatii animum, ac divino concitatum impulſu, retardare non potuerunt. Quapropter viæ ſe commiſit, Deoque duce, ita pedibus iter illud confecit, ut menſe Februario ineunte *l*, anni milleſimi quingenteſimi vigeſimi octavi, Lutetiam Pariſiorum ſanus incolumiſque pervenerit. *l*

ANNOTATA.

a *Res Complutenſes illuſtrat Commentarius prævius* §. 14.

b *De eo agit Orlandinus locis variis in Indice ad Hiſtoriam Societatis aſſignatis.*

c *Prima adverſus Exercitiorum ſpiritualium librum perſecutio fuit Complutenſis, ex Commentario* §. 9. *num.* 85.

d *In Vita breviore* los del ſayal: *Latine apud Quartemontium cap.* 6. tunicatorum ſocietas.

e *Recurres infra cum quibuſdam adjunctis, num.* 160.

D A. PETRO RIBADENEIRA, *fontaria de Sanctimoniales: hunc tamen definit prohibitos peccatorum mortalis ac venialis.*

A *f Bartolus lib. 1. num. 33. eas nominat.*

A. PETRO RIBADENEIRA, *g Cauſæ Complutenſis exordium, progreſſus ac finis indicatur in Commentario §. 14. num. 135.*

h Id eſt Vallitoleti.

i Libri hujus perſecutio ſecunda, fuit Salmanticenſis prima, ex Commentario §. 9. n. 85.

k De Franciſco Mendoza *videri poteſt auctor hujus Vitæ lib. 3. cap. 16. ac lib. 4. cap. 4. plura de eo dantur apud Alphonſum Ciaconium in Vitis Pontificum & Cardinalium tom. 3. a col. 690.*

l Die prima ſecunda iſtius menſis, ex epiſtola S. Ignatii in Commentario §. 15. num. 140.

CAPUT VI.

Studia Lutetiæ Pariſiorum, officia caritatis in invidiam vocata.

LIB. II. CAP. 1. *Rebus temporalium angustiis extersatio ſtudiorum progressu,*

INgreſſus Lutetiam Ignatius, cogitationes ſuas eo potiſſimum contulit, ut ratiopem aliquam inveniret, quo eorum, quæ ad vitam neceſſaria ſunt, cura liberatus, in ſtudiis ingenuarum artium ſedulo verſaretur. Quæ res ſecus longe accidit: magnam enim in illa ſtudiorum tractatione moleſtiam & difficultatem luſtinuit. Principio, quamdam pecuniæ ſummam dono ſibi ex Hiſpania miſſam, accepit, eamque contubernali cuidam ſuo ſervandam tradidit: in uſus ille ſuos commodumque convertit: ſolvendo poſtea non fuit; itaque Ignatio periit, qui in eas anguſtias adductus eſt, ut in hoſpitalem D. Jacobi *a* domum divertere, & oſtiatim quæritare victum quotidie cogeretur. Quod tametſi uſitatum ipſi erat, & per ſe jucundum: multum tamen impedimenti ſtudiorum progreſſibus adferebat. Jam illud permoleſtum, quod a gymnaſio, ubi diſcebat, tam procul aberat. Nam cum explicationes a præceptoribus hieme ante lucem haberentur, in noctem producerentur veſpertinæ, ipſe cum ſole domo exire (ut xenodochii leges ſervaret,) cum ſole redire cogebatur. Cum igitur inchoata ſtudia minime ſibi ex ſententia procederent, magnoque labore exiguum fructum caperet, eam tandem rationem excogitavit, ut herum ſibi aliquem quæreret, eruditum in primis virum, cui ipſe deſerviret, ut quod a domeſticis miniſteriis daretur temporis, id totum in litterarum meditatione conſumeret. Quem ſi inveniſſet, ſtatuerat illum Chriſti loco habere, in cnodiſcipulis vero Apoſtolos ipſos cernere, & Chriſtum ipſum ſibi, ſanctiſſimumque diſcipulorum illius cœtum pia cogitatione repræſentare. Quæ ejus cæleſtis veluti pictura quædam & conformatio in communi vitæ conſuetudine, & religioſa fratrum inter ſe communicatione, magnopere a Patre noſtro commendabatur, utpote quæ ad retinendam in Superiores obſervantiam, fraternam erga pares caritatem, valeret plurimum. Herum magna diligentia multorum conquiſitum, invenire non potuit.

conſilium clam ſuſcipit in Belgas b

100 Quare ubi hæc non ſucceſſit, aliam viam commodiorem inivit. Re Domino in oratione diligenter commendata, conſilium religioſi cujuſdam viri ſequutus, in Belgas *b* annis ſingulis ire conſtituit, ut ab Hiſpanis mercatoribus, hominibus copioſis, qui in illa provincia negotiabantur, aliquid pecuniæ in ſumptus corrogaret, & paucorum dierum jactura, ſtudiorum omnium perturbationem redimeret. Hac via, tantum quotannis mercatorum liberalitate pecuniæ referebat, quantum ad vitam ſufficeret frugaliter ſuſtentandam. Primo & altero anno in Belgicam Galliam profectus eſt, tertio etiam in Angliam excurrit. Poſt triennium vero, eundi ac redeundi cura liberatus eſt, Nam mercatores ipſi ſuapte ſponte pecuniam mittebant Ignatio in annos ſingulos, quæ ad eam addita, quæ ex Hiſpania ſubminiſtrabatur, neque tenuis omnino erat, neque uſque adeo anguſta, ut ad illum parce modiceque viventem, atque ad alterum etiam ſocium alendum non ſufficeret. Atque hunc in modum Ignatius vitam tolerabat.

Diabuli fraudibus, ac morbis impeditur ſtudiorum progreſſus,

101 Sed non inopiæ ſolum incommodis illius affecta ſtudia ſuot, alia etiam extiterunt impedimenta. Nam diabolus, qui ſibi ab Ignatio timebat vehementer, incitatum illius in litterarum ſtudia curſum averſere moliebatur. Quamobrem philoſophiæ curriculum ingredienti, eadem illi impedimenta ex cogitationum ſpiritalium importuna copia intulit, quæ Barcinone objecerat in rudimentis grammatices verſanti. Sed fallaces illas imagines facile depulit, & callidi boſtis impetum, eadem ratione, qua ſuperiorem illum, refutavit ac fregit. Morbis etiam ſub ſtudiorum finem, graviſſime eſt conflictatus. Nam etſi initio aliquanto melius illi a ſtomacho fuit; poſtea tameo voluntaria corporis vexatio, & pœnæ (quas aliqua ex parte vel remiſſas auxit, vel ioterdum etiam intermiſſas Lutetiæ revocavit) ſtudiorum labor, animi gravis ac perpetua contentio, cælum ipſum Pariſienſe ipſi inſalubre & adverſum, ita Ignatium affixerunt, ut quo perditæ valetudini parceret, ſtudiorum curſum interrumpere cogeretur. Atque bis tamen tot incommodis oppreſſus, tantum in litteris profecit, ut fructus mioime pœnitendus videretur.

Repetitis ſtudiis Latinis, & Lutetiæ magiſtrorum in philoſophia obitis

102 In Hiſpania, quorumdam conſilio inductus, & animas citius juvandi deſiderio quodam incitatus, minus explicatas ſtudiorum ſuorum rationes habuit. Nam & Logicæ, philoſophiæ, theologiæque ſtudia uno tempore complexus eſt: quæ præpropera feſtinatio magnam illi moram intulit. Quapropter ut tarditatæ curſum corrigeret, Lutetiæ primum in montis Acuti *c* gymnaſio, le bonis latinitatis præceptoribus reformandum tradidit, in eoque ſtudio bienoium fere conſumpſit; deinde ſatis jam Latina lingua promptus, philoſophiæ curſum anoo MDXXIX. eſt ingreſſus; quem feliciter ſane confecit. Quare lauream magiſtralem *d* eſt adeptus, cum ſevere de ejus ſcientia periculum eſſet factum, lapideo (ut vulgo vocant) examine, quod omnium in illa academia ſolet eſſe graviſſimum. Id, magiſtro ſuo auctore, non ad futilem oſtentationem Ignatius, ſed ad eruditionis teſtimonium fieri permiſit: cum animo verſaret, multa ob inopiam doctrinæ Compluti & Salmanticæ ad proximorum ſalutem ſibi objecta fuiſſe impedimenta.

c

d

ſtudet theologiæ; dein illud ex ſuis incommodis

103 Spatio philoſophiæ emenſo, reliquum tempus, ad annum trigeſimum quintum exeuntem, ſacræ theologiæ *e* tribuit; parque ſuſcepto labori fructus, Dei benigoitate, reſpondit. Illud ſane, quoniam res admonet, ſilentio nuo præteribo; ex his tot tantiſque difficultatibus, quibus Ignatii ſtudia implicata fuere, eam curam natam eſſe, quam de nobis providus pater ſuſcipiebat. Preſſus eſt magna ipſe inopia: at vero cupiebat, diligenterque curabat, ut dum in ſtudiis litterarum verſarentur, ita noſtris ad uius vitæ neceſſarios effet proviſum, ut ablque ulla victus quærendi ſollicitudine viverent. Ajebat enim, in ſumma mendicitate, ſapientiæ ſtudium haud facile poſſe conſiſtere, atque animi cultum anxia illa

e

f

A illa cura alendi corporis impediri. Ex quo his noſtram Societatem inſtitutis temperavit, ut collegiis noſtris communiter habere ea bona liceret, quæ paupertati nullo detrimento, ſcientiæ comparandæ magno eſſent adjumento. Vexatus eſt ille cæleſtium rerum haud opportunis imaginibus. Ne vero iſtiuſmodi rebus ab exercitiis avocarentur litterariis, voluit, ſtudiorum tempore & meditationes, & ipſas proximum juvandi occupationes noſtris eſſe moderatas.

ſuccurrere incommodis

104 Debilitarunt eum morbi, & idcirco filiorum ſuorum valetudini diligentiſſime, dum vixit, per ſe conſuluit, &, ut idem ſemper fieret, eſſentque ſcholaſticorum noſtrorum conatus ex intermiſſione diuturni, in conſtitutionibus providit. Perturbate initio diſciplinas multas uno tempore complexus eſt. Quod ne nobis eveniret, ſapienter cavit, ut noſtrorum ſtudia nihil haberent aut præpoſterum, aut mutilum & conciſum; ſed recte omnia, atque ordine fierent: in eo enim, in quo paſſus eſt ipſe, & tentatus, didicit eis, qui tentantur, auxiliari. Itaque hac ipſa de re loquens Ignatius, percupere ſe dicebat aliquem ex ſtudioſorum numero nancifci, qui tot tantiſque difficultatibus, incommodiſque
B conſtrictus, atque ipſe fuiſſet, tanta contentione, parem annorum numerum in ſtudiis litterarum poſuiſſet. Et merito quidem id dicebat, ipſe enim ſtuduit magna in primis paupertate preſſus, eaque voluntaria, atque ſpontanea omnino, & nullo modo ab obedientia profecta; tum multis morbis, diuturniſque confectus; deinde neque honores neque dignitates ſpectans, neque ullum omnino præmium humanum, quod attrahere homines ſolet, atque ad labores perferendos animare; nulla præterea voluptatis, quam ex ſtudiis caperet, invitatus illecebra, quæ magnum invitamentum mortalibus eſt laborum.

ſuorum filiorum,

105 Imo vero & ſuapte natura, & propter ætatem jam maturam, & ad diſciplinas addiſcendas minus idoneam, & propter deguſtatam ſpiritus ſuavitatem, a ſtudiis litterarum abhorrebat. Habuit denique toto ſtudiorum tempore occupationes multas, perſecutiones permoleſtas, magnas atque innumerabiles curas, quæ ſtudiorum illius curſum vel impedirent, vel retardarent. Et tamen tot rebus adverſis, tantis implicatus moleſtiis, duodecim annos
C litteris navavit operam aſſidue atque ſtrenue, ſeipſum frangens, divinæ voluntati per omnia obſequens, ſuamque ſubjiciens. Atque ut id faceret contentius, omnia, quæ impedimento ipſi eſſe poterant, ſtudioſe ſummovebat. Quocirca Lutetiæ inter Ignatium philoſophiæ curſum ingreſſum, Fabrumque convenerat, ut ipſo ſtudendi tempore de rebus ſpiritalibus ne loquerentur, propterea quod in ejuſmodi rerum colloquium ſi forte incidiſſent, ita Ignatius divini amoris quaſi æſtu quodam atque impetu abripiebatur, ut cætera oblitus, longius ſermocinando proveheretur, tempuſque conſumeret, atque id totum de ſtudendi ratione atque utilitate detraheretur. Eadem de cauſa, ab Exercitationibus ſpiritalibus tradendis, aliiſque piis occupationibus hoc ipſo philoſophici ſtudii tempore abſtinuit, ne alienis diſtractus negotiis, remiſſior in ſtudeodi propoſito, atque ſegnior eſſet.

ſuffus sanctæ gratiæ,

106 Quo tempore cum magna tranquillitate uteretur, nemine ipſum tunc perſequente, quidam ipſius familiaris ad Ignatium: Nonne (inquit) vides, quanta rerum viciſſitudo, quanta voluntatum commutatio facta ſit? Qui te paulo antea deprimebant, exſtinctumque cupiebant, ii nunc extollunt, & laudibus in cælum ferunt; quid hoc rei eſt? Ad quem Ignatius: Ex iſtis (ait) vinculis ſine me expediam, exſpecta dum curſum philoſophiæ confician, & tuoc cauſam hujus tranquillitatis intelliges. Me enim tacente, tacent; quieſcente, quieſcunt: ubi me commoveo, invidiæ continuo tempeſtas exoritur, ejuſque quaſi fluctibus exagitor. Evenit, quod eventurum prædixit, & deeurio philoſophiæ ſpatio, ubi ſete ad homines juvandos tranſtulit, & contentius agere cœpit, odii & invidiæ aculei, qui excuſſi videbantur, denuo in ipſum emiſſi ſunt, ſicut paulo poſt explicabo. Quæ dicta ſint, ut robur Ignatii, & animi in ſtudiis contentio magis eluceat.

D A. PETEO RIBADENEIRA.

107 Studiorum tempore, non ſtudiis ſolum dabat operam, ſed etiam commovendis vitæ exemplo ſcholaſticorum animis, & conſilio monitiſque ad Chriſtum adducendis. Nam & antequam philoſophiæ ſtudium aggrederetur, nonnullos honeſtos juvenes, ingenio & doctrina præſtantes, ita inflammavit, ut continuo rebus omnibus ſe abdicarent. In ipſo autem philoſophiæ curſu, ab hac (ut diximus) juvandi alios occupatione, quaſi minus propria & ſtudiis apta, fere abſtinebat. Curſu vero peracto, optimos quoſque, & ad cultum cæleſtis doctrinæ appoſitiſſimos adoleſcentes ita ad hanc perfectionis diſciplinam incitavit, ut in ejus ex Lutetia diſceſſu, plurimi ejus familiares, rebus omnibus nuntium remitterent, & in ſacræ Religionis portum ſete conferrent. Nempe uſque eo divini amoris ardore iocenſus erat Ignatii animus, ut quocumque accederet, quo ipſe ardebat igne, hominum mentes facile accenderet. Semper tamen virtutis illius comes erat invidia.

CAP. 11. *Quæ proximus ad perfectionem vitam pertinuit,*

E

verbe in illum concitantur,

108 Ex quo magnæ Lutetiæ tempeſtates in illum ſunt concitatæ. Nam cum Ignatii opera Hiſpani quidam eam morum vitæque mutationem feciſſent, ut omnia bona ſua pauperibus largirentur, ſtipem ipſi oſtiatim togarent, &, ſuis domibus relictis, in divi Jacobi hoſpitali domo diverſarentur; ejus rei fama ſenſim ſpargi primum cœpta eſt: deinde hominum ſermonibus ita percrebuit, ut omnem academiam Pariſienſem pervaderet, & variis in utramque partem opinionibus oppleret. Hiſpani quidem certe nonnulli, homines nobiles, & eum hiſce Ignatii jam tum diſcipulis amicitia neceſſitudineque conjuncti, hoc factum illorum moleſtiſſime tulerunt. Quamobrem ad eos celeriter veniunt; homines, domum ſuam ut redeant, hortantur; contendunt precibus, urgent minis, omnia miſcent; perſuadere tamen non poſſunt. Tum vero ira pereiti, armati multi, homines vi abſtrahunt, in eam oppidi partem, in qua academia eſt, pertrahunt; id tandem extorquent, ſuis ut ſtudiis finem imponant, animo ſuo deinceps obſequantur.

F

ſpiritu ſe obvio loquiſſe ſeori geneſi i

109 Cum autem ejuſmodi conſiliorum auctor Ignatius haberetur, in ſumma offenſione apud multos erat. In iis Petrus Ortizius, eruditionis laude floreos, rei novitate fortaſſe permotus eſt, ut ejus doctrinam, de qua tam multa in utramque partem jactari audiebat, examinandam, interiuſque etiam perſpiciendam curaret. Itaque accuſatus eſt apud fidei Inquiſitorem Ignatius. Quod ſimulatque ille intellexit, nulla mora interpoſita, ultro ipſi judici ſe ſiſtit. Erat tum erat eruditus quidam gravisque doctor, Matthæus Ori, ex Dominicana familia theologus. Huic Ignatius, quid audierit, narrat; ſe, ſive verum id ſit, ſive quid ipſe aliud velit, præſto eſſe, ut ſui rationem

A nem reddat. Judex tranquillo animo hominem eſ-
A. PE- ſe jubet; ejus quidem nomen ad ſe delatum; ni-
TRO RI- hil tamen ſibi videri cur timeat. Alias item eum,
BADS- ſtudiis jam confectis, iter illi inſtaret in Hiſpa-
NEIRA. niam neceſſarium, renuntiatum eſt Ignatio, in-
quiſitum criminoſe in ejus vitam eſſe, rem ad fi-
dei Inquiſitorem delatam. Quod ille audiens, ni-
hil ſibi cunctandum ratus, judicem ipſum con-
venit: illud etiam atque etiam orat, cauſam uti
cognoſcat, prnque veritate ſententiam ferat: ſe
quidem nnn eſſe jam ſolum, ſed habere ſocios,
de quorum fama, atque axiſtimatione laboret;
nnn eſſe integrum ſibi, rem tantam negligere,
& proficiſcentem in Hiſpaniam, falſos inaneſque
rumnres de ſe.e diſſipatns relinquere.

qui Barreiria ejus ſpiritualia approbat:

110 Negat judex, crimen ullum in accuſatinne
eſſe, qund Igoatin ſit extimeſcendum; vana quæ-
dam, atque inania, homioum vel errore vel im-
probitate jactata, eontioeri ait; quæ, quod falſa
iplemet intelligeret, ſe oe Ignatium quidem appel-
laſſe: cupere tamen ſe Exercitationum ſpiritaltum
B ejus librum legere. Quem cum legiſſet, ita proba-
vit, ut ejus deicribendi peteret ſibi fieri poteſta-
tem. De cauſa tamen judicanda, cum aut procra-
ſtinare Ignatio, aut diſſimulare videretur, ne veri-
tas mendacii tenebris demerſa jaceret, publicum
ſcribam ad judicem adducit: teſtes vocari jubet:
poſtulat ſuæ innocentiæ teſtimonium. Quod judex
veritati dedit: in tabulas ſcriba retulit: Ignatius
ſcriptum accepit, ut contra falſi criminis infami-
am, ſi quando opus eſſet, hac videlicet teſtifica-
tione uteretur. Auctores habeo ex noſtra Societate
idoneos atque graves, qui Ignatii factum quoddam
referunt, ad rem, qua de agimus, maxime perti-
nens; quod quidem ego, tametſi in alia libelli hu-
jus editione præterii, propterea quod Ignatius ip-
ſe in narratinne de vita ſua illud prætermiſit, ta-
men ſcribendum nunc putavi. Eſt enim Ignatii
moribus cnoſooum, ejuſque animi ſnrtitudoi, at-
que prudentiæ valde cnnſentaneum.

Sanctus Parisiis abſens ac ignore ſuſpectus, ſuâ famâ tuetur.

111 Narrant igitur it patres, en ipſo tempo-
re, quo Ignatius nudis pedibus, jejunus, tan-
to charitatis ardore incenſus, Rotomagum *f* pro-
fectus eſt, ut eum hominem, qui pecunia ipſum
fraudaverat, jacentem in lecto erigeret, atque
afflictum recrearet (quemadmodum libm v. dicam)
C apud fidei Quæſitorem tunc accuſatum, falſoſque
rumores per totam academiam Pariſienſem diſſi-
patns, multumque de i'lius bona exiſtimatione a-
pud imperitos fuiſſe detractum. Alii enim ipſum
ex conſcientia fugiſſe affirmabant; alii vanam il-
lam hnmmis ſanctitatis ſpeciem atque oſtentatio-
nem erupiſſe tandem, & in nihilum recidiſſe,
nimiaque omnia atque extrema tum ſuſpicinſa eſ-
ſe, tum periculoſa: alii alia prn ſuo quiſque ſen-
ſu atque affectu loquebantur. Ea amicus quidam
ad Ignatium ſcripſit, & ipſum de omnibus, quæ
vulgo jactabantur, peramanter certiorem fecit.
Accepit amici litteras Ignatius Rotomagi, in pla-
tea forte conſiſtens, atque e veſtigio, publico
ſcriba cnram teſtibus accito, litteras, quas a ta-
bellario acceperat, oſtendit, docetque hominem,
ſimul atque eas legiſſet, neque in hoſpitium re-
verſum, neque cum ullo mortalium locutum,
ſeſe in viam dare, & Lutetiam Pariſiorum regre-
di ſtatuiſſe. Atque hujuſce rei teſtimonium a ſcri-
ba petit, quo ipſo, & teſtibus protequentibus,
Rotomago egreſſus eſt. Lutetiam ingreſſus, ni-
hil prius habuit, quam recta ad fidei Inquiſitorem
pergere: illi fideliter ſimpliciterque exponit, quid
Rotomagi amicorum litteris cognoviſſet, quid ad D
falſam illam depellendam ſuſpicionem feciſſet; ſe-
que (ait) totum in ejus poteſtate fore,

ANNOTATA.

a *De domo hac Commentarius* §. 15. *a num.* 150.

b *In Commentario* §. 16. *dictum eſt de adventu Sancti Antverpiam, ac vaticinio ibidem ab ipſo edito &c. Ad illa, quæ de hoſpitio ipſius Brugis retuli; addi poteſt, quod ibidem etiamnum oſtendatur domus, ad quam Sanctus, ut fama fert, digreſſus ſit.*

c *Hujus loci occaſione natam quamdam calumniam, Sanctio ejuſque ſociis indigniſſimam; ejuſque confutationem habes in Commentario* §. 15. *num.* 142. *& ſeqq.*

d *Teſtimonium magiſterii in Artibus dat Commentarius* §. 17. *num.* 173. *de Licentia vero ejus ibidem. Vide etiam numerum* 168. *& ſeqq.*

e *Commentarium conſule* §. 18. *num.* 174. *& ſeqq.*

f *Urbs eſt Galliæ nobiſſima* (*vulgo* Rouen,) E
ac Normanniæ primaria.

CAPUT VII.

Liberatio a publica virgarum infamia; ſocii Sancto adjuncti; reditus in Hiſpaniam.

CAP. VII. *Ignatius condiſcipulos ad pietatem hortatur.*

EX ſuorum condiſcipulorum numero Ignatius multis perſuaſit, ut familiaritates, voluptatum puntius illecebra, quam conjunctione ſtudiorum atque virtutis conciliatas, dirimerent; diebus feſtis pietati ſedulo ac religioni vacarent, & confeſſionis atque Euchariſtiæ ſacramenta rite ſuſciperent. Quapropter accidebat, ut a conſtitutis litterarum ſcholis interdum per illos dies abeſſent *a*. Quod Ignatii præceptor moleſte ferens, & diſcipulos dilabi, ſe deſeri, aliter quam par erat, interpretatus, Ignatium monuit, ſua ut curaret, aliena relinqueret, diſcipulos ſuos in nullam fraudem deduceret, oiſi ſibi fraudi eſſe, ac vim ſuam experiri vellet. Ignatius vero, ne tertio quidem admonitus, a propoſito deſiſtit. Ma- F
giſter igitur, cum Jacnbo Goveann (qui gymnaſio præſidebat) re communicata, minas illius nomioe jactare cœpit, ac verberum terrorem intentare: ſed nihil minis Ignatius commotus eſt. Quare Goveano moderatori magiſtar, unum Ignatium eſſe dicit, qui inani nelcio qua ſimulatione ſanctitatis, optimum illius gymnaſii ſtatum ac diſciplinam pervertat: ſe non ſemel atque iterum commonuiſſe hominem, minas precibus miſcuiſſe; uſque adeo tamen adverſus omnia obduruiſſe, ut neque illius, neqna ſuam auctoritatem veritus, tantillum de pertinaci ſententia decederet.

a

Infami virgarum ſupplicio addicitur *b*

113 His dictis, irritatum jam tum Goveanum propter Hiſpanum quemdam, Amatorem *b* nomine, qui, ſun gymnaſio relicto, nudus nudum Chriſtum ſuerat, auctore Ignatin, ſecutus, & ſua ſponte ſatis ineenſum, ardentius etiam Ignatii magiſter inflammavit, ut de illo, quaſi de communis ntii perturbatnre, pœnas ſumere decerneret. Jubet igitur, ubi primum Ignatius venerit, obſerari gymnaſii fores, ſignum dari, hominem corripi, virgas expediri. Quæ res cum eman aſſet, & ad amicorum Ignatii aures eſſat perlata, admo-

nitus

A nitus ab illis eſt, ſibi ut caveret. Ipſe vero expletus gaudio, præclaram occaſionem de ſe triumphandi prætermittendam non putavit. In illud ipſum gymnaſium, ubi cruciatus ſibi, atque ignominia parabatur, pedes convertit. Hic caro Ignatii metu exalbeſcere, trepidare, detrectare imperium. Sed ille, Itane adverſus ſtimulum calces? Ego te, inquit, aſine, litteras docebo: & ſimul propere gymnaſium ingreditur.

ejus quidem agonem ex ſui contemptu eſſe aviſus,

114 Occluduntur januæ, ad verberandum ſignum datur, virgis præceptores armantur, in cognitionem diſcipuli omnes conveniunt. Tum vero duæ res inter ſe quidem contrariæ, eodem tamen ſpectantes, agitare Ignatii animum cœperunt, & varias in partes diſtrahere. Nam Dei caritas, ſummum pro Chriſto patiendi ferendique ignominiam deſiderium, in eam partem illum impellebat, ut ſeſe verberibus, & paratæ infamiæ ultro objiceret. Ex altera porro parte, proximorum amor urgebat, & inclinatum jam animum ſuo pondere illa revocabant: Quid illis fiet, qui nunc primum Dei viam ſunt ingreſſi? Quam multi ab inſtituta via deſciſcent? Illorumne ego jacturam in meo lucro ponam? Quam turpe præterea eſt, atque nomine Chriſtiano indignum, Chriſtianum hominem in Chri-

B ſtianorum conventu virgis cædi, quod Chriſtum ſequatur, quod alios ad Chriſtum adducat? Haud ita; ſed Dei amor Dei amorem vincat, quo victus ille vincat, atque exardeſcat magis: mea utilitas fratrum utilitati cedat: deſiderio nunc quidem adverſa patiendi, & volontate; re, ubi ſine detrimento alicujus fiat, Deo ſerviamus.

pro gloria nomen Dei illud a ſe gnaliter.

115 Hæc ſecum; & ſimul ad Goveanum moderatorem in cubiculo adhuc commorantem adit: facti ſui conſilium exponit; ſibi quidem, nihil accidere in vita poſſe jucundius, quam verbera pro Chriſto experiri, qui carcerem etiam & vincula experſus eſſet: ſe tamen puſillorum imbecillitati timere; illorum, non ſui rationem ducere. Quid multa? Prehenſa manu Goveanus *c*, ad cœnationem Ignatium adducit, hic repente ſe, omnibus inſpectantibus, illi ad pedes abjicit: lacrymis veniam petit: ſe nimia credulum; illum virum ſanctum clamat, qui non intentati cruciatus terrore, ſed Dei tantum honore tangatur. Hoc facto, & improbi perculſi atque afflicti, & probi erecti, & ad virtutem ardentius inflammati ſunt: & Ignatii verbo-

C rum vis, & animi robur magis enituit, & omnes didicerunt, quam opportune liberet Dominus ſperantes in ſe *d*. Quanta autem ex intentato hoc ſupplicio emolumenta in Dei Eccleſiam redundarint, alio loco hujus hiſtoriæ dicam.

CAP. IV. *Primis Ignatii ſociis alio delapſis,*

116 Cum primum ad ſtudia litterarum animum adjecit, eo ſemper inclinavit Ignatius, ut aliquos commilitones, conſiliorumque ſuorum ſocios ſibi aggregaret. Ex quo jam inde ab eo tempore, quo in Hiſpania tam varie eſt graviterque exagitatus, comites illos habuit, qui ſe in illius ſocietatem dederant. Quæ tamen recens conglutinata, Ignatii diſjunctione & ab Hiſpania diſceſſu facile divulſa eſt. Nam cum Ignatius Lutetiæ tot anguſtiis premeretur, eos de rerum ſuarum ſtatu certiores fecit, ex quo facile intelligerent, quam exigua ſpes Lutetiæ ipſos alendi oſtenderetur. Quamobrem alius alio dilapſi ſunt. Cum igitur ad philoſophiæ ſtudia Lutetiæ animum Ignatius appulit, Petrus Faber, Franciſcuſque Xavier, in collegio divæ Barbaræ, non modo ſtudiorum, verum etiam ejuſdem cubiculi ſocii erant, curſumque philoſophiæ jam fere peregerant. In idem contubernium, vitæque ſocietatem admiſſus Ignatius eſt, qui juvenes illos, indole ac doctrina excellentes, devincire paulatim ſibi officius cœpit.

D A. PETRO RADERA adjungit ſibi Petrum Fabrum ſpiritualibus Exercitiis exercendum *i*

117 Fabrum in primis ſibi maxime obſtrinxit, cujus opera in auditis lectionibus repetendis multum utebatur. Ex quo factum eſt ejus in Ariſtotelica atque naturali doctrina diſcipulus: in ſpiritali ac divina magiſter: brevique hominem ita vitæ admiratione permovit, ut ſua ſtudia cum Ignatii ſtudiis, voluntatem cum voluntate conjungeret. Neque tamen ſubito in illo demerendo, vim omnem ſuam Ignatius profundit; ſed paulatim, pedetentimque progreſſus eſt. Namque illum docuit, primum conſcientiam ſuam quotidie examinare: tum totius vitæ crimina generali confeſſione eluere: deinde, octavo quoque die, ſacratiſſimam Euchariſtiam percipere. Denique cum quatuor jam annos in hac vivendi ratione conſumpſiſſet, ejuſque rei maturitas eſſe videretur, magno Deo ſervjendi deſiderio flagrantem Fabrum, Exercitationibus ſpiritalibus *e* perpolivit. Qui tantum ex illis fructus cepit, ut tum demum ſe reſpiraſſe, atque ex magna anteactæ vitæ jactatione, conquieviſſe diceret. Ante exercitationes enim illas, ipſemet Faber ſcribit, nullam ſibi ſecuritatem fuiſſe, Quibus adductus, ad Ignatium ſeſe totum contulit.

e

E *Præceptis Xaverium, Laineum, Salmeronem, Rodericii, Bobadillæ, vota ſe obſtringunt;*

118 Franciſcus Xavier, etſi conſuetudine familiaris, animo tamen in principio alienior fuit; ſed ipſe tandem vim ſpiritus loquentis in Ignatio ſuſtinere minime potuit, Jacobus Laines adoleſcens, confecto philoſophiæ curſu, Lutetiam ex complutenſi academia, cum Alfonſo Salmerone, item adoleſcentulo, venerat, tum ſtudendi, tum etiam Ignatii inquirendi videndique cauſa. Quem vitæ integritate ac parſimonia plurimum jam tum Complutj hominum ſermone celebrari audierat: in eumque ipſum primum omnium Lutetiæ incidit, eſtque illi haud multo poſt familiaritate adjunctus; & eodem tempore, quo Petrus Faber, una etiam cum Salmerone, Exercitationibus ſpiritalibus eruditus, Atque in hunc modum additi etiam Ignatio ſunt Simon Rodericus, & Nicolaus Bobadilla. Qui omnes numero ſeptem, confecto Philoſophiæ curſu laureaque magiſtrali *f* inſigniti, anno MDXXXIV. die Aſſumptioni beatæ Mariæ Virginis ſacro, ad

f

ædem beatæ Mariæ, quæ Mons Martyrum vulgo dicitur, & ab urbe Lutetia non procul abeſt, una

F omnes convenerunt. Ibi ritè, confeſſione facta, atque ſacra Synaxi percepta, voto ſe obſtrinxerunt rebus omnibus (excepto viatico) ad conditam diem renuntiandi, procurandæ proximorum ſalutis, Hieroſolymam navigandi; tdque præſtituto tempore, atque ea conditione, ut ſi intra præſcriptum anni tempus eo navigare, aut in ſacris locis poſtea vivere non licerat, Romam reverterentur: Romano, ſummoque Pontifici ſeſe ad pedes abjicerent, ut ad ſuum arbitrium, ipſis in ſalutem animarum uteretur *g*. Atque hoc votum duobus ſequentibus annis, eadem ipſa die, cæremonia, & loco confirmarunt.

g

quibus adjecti alteri tres, cujuſdem propoſiti ſocii, h i

119 Sed tum quidem tres alii, Claudius Jaius, Joannes Codurius, Paſchaſius Broetus *h*, ejuſdem propoſiti ſocii, ad ſeptem *i* jam primos acceſſerant. Ex quibus quidem rebus a noſtris patribus tunc geſtis, quartum votum ſolemne, quod profeſſi noſtri edunt, de obedientia Pontifici Max. in miſſionibus præſtanda, & renovatio item votorum ſimplicium, quæ a noſtris ante profeſſionem uſurpatur, ortum habuerunt. Interea, ita collectus ſpiritus paulatim dilaberetur, illos ſic Ignatius

A. PETRO RIBADENEIRA.

A tius inſtruxerat & communierat, ut eorum ſtudia neque concideren, neque langueſcerent, oratione in primis meditationeque rerum divinarum, crebra peccatorum confeſſione, atque ſacratiſſimi Domini noſtri Jeſu Chriſti corporis ſumptionne, tractatione ipſa litterarum, quæ quoniam ſacræ erant, & in Deum jam tum referebantur, magnum piciati etiam adjumentum adſerebant; ardenti le Deo conſecrandi deſiderio, paupertatis voto jam edicto, & in annos ſingulos renovato, frequenti ac pene quotidiano congreſſu, concordiſſimæ vitæ conſuetudine, rerumque omnium, atque animorum communicatione. Solebant etiam, veteri Sanctorum more, alii apud alios cœnitare, & ſpiritalibus colloquiis ſeſe ad ſeculi contemptum, rerumque divinarum ſtudium incitare. Quibus rebus factum eſt, ut toto illo tempore, quo Lutetiæ, ut inſtituta ſtudia abſolverent, remanſerunt, non modo nulla de illorum ardenti voluntate deceſſio, verum etiam magna in dies acceſſio fieret.

CAP. V. *Rebus ſuis ſocii commendat, peſtilit,*

B

120 Interim Ignatius graviſſimis ſtomachi doloribus conficiebatur: quare cum rebus omnibus tentatis, nullum morbo remedium invenirat, meditorum conſilio, ſocinmque cohortatione, in Hiſpaniam eſt redire & coactus, atque experiri, num loci mutatio, nativique ſoli ſalubritas, vel ſanitatem poſſet, vel morbi certe levationem aliquam adferre. Quod Ignatius eo libentius fecit, quod ex ſociis nonnulli ea negotia habebant in Hiſpania, quæ ſi ipſe expediviſſet, magna illos cura ac moleſtia liberaſſet. Itaque anno MDXXXV. Ignatius ſociique res ita inter ſe componunt, ut ipſe in patriam revertatur, ex morbo confirmatus, ſociorum negotia diligenter agat; Venetias tum proficiſcatur: ſocii vero, uſque ad diem octavum ante Kalendas Februarias MDXXXVII. Lutetiæ in ſtudio literarum ſint, eoque ipſo die Venetias verſus decedant, ut ſeſe cum Ignatio conjungant.

redit in Hiſpaniam; ponis apud ſuos tradit exercitia Chriſtiana, &

121 Ignatius igitur, jumento propter ſummam illius imbecillitatem a ſociis coempto, iter in Hiſpaniam ingreditur: in patriamque firmior paulo, quam Lutetia diſceſſerat, venit; ubi obviam illi ſacerdotes omnes proceſſerunt. Ut vero ad fratrem ſuum diverteret, addnci nulla ratione potuit; ſed in publica hoſpitalique domo diverſatus eſt, ſtipemque colligere oſtiatim cepit (multum fratre repugnante) & Chriſtianæ fidei rudimenta pueros docere. A cujus quidem explicatione frater natu major ut Ignatium averteret, futuram auditorum paucitatem obtendit. Sed Ignatius, vel unum modo puerum ſibi inſtar omnium fore, dixit: nihilque vel voluntatem fratris, vel prudentiam veritus, eam ipſam inſtitutionem fidei tradere aggreſſus eſt, ad quam deinde frater etiam ipſe ventitabat, magnaque hominum copia confluebat.

C

ad concionem dicit cum egregio ſui contemptu,

122 Ad conciones vero, quas ſingulis diebus Dominicis, feriiſque nonnullis, magno audientium fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius provinciæ locis fiebat concurſus, ut præ multitudine, ipſe in agris concionari, & auditores arbores complere cogerentur. In prima autem concione, quam Azpeitiæ habuit, magna totius nobilitatis ac populi multitudine audiente, dixiſſe fertur Ignatius quiddam, quod hic ſubjiciam, tum, ut quanto ſtudio, & ſuæ mortificationi atque contemptui, & alienæ famæ, atque exiſtimationi conſulerer; tum vero ut intelligamus, quantum inter Dei vias & ſeculi interſit, & quam diverſum atque omnino contrarium iter ſequantur illi, qui Deo duce atque auctore vivunt, ab aliis, qui carni & ſanguini ſerviunt, & per omne genus flagitii voluntantur. Quod videre etiam eſt in beatiſſimi patris Auguſtini Confeſſionum libro, in quo amariſſime deflet adoleſcentiæ ſuæ errata; & pro magno atque graviſſimo ſcelere enumerat, quod puer letit; hnic exemplo ſimile, quod Ignatius de ſe narravit, ſuntque Sanctorum hiſtoriæ ſimilibus exemplis paſſim refertæ.

D

123 Dixit itaque Ignatius in concione, ſe quidem in patriam reduiſſe, cum alias ob cauſas, tum vero potiſſimum, ut, quos populos depravatis moribus olim graviter adoleſcens offenderat, aliqua melioris vitæ commutatione, ſi poſſet, ædificaret, & præteritæ vitæ maculas lacrymis tergeret, culpaque contractas, benefactis palam expiaret, quo pœnitentiæ ſuæ iidem teſtes eſſent, qui ſolutæ atque profligatæ vitæ antea fuiſſent. Præcipue vero ſe diu multumque in magno dolore atque mœrore fuiſſe aiebat, & acerbiſſimis conſcientiæ ſtimulis exagitatum, quod adoleſcens una cum aliis adoleſcentibus in hortum cujuſdam civis ſimul intraſſet, & fructuum aliquam nullam copiam furtim abſtuliſſet, magno domini damno. Qui quod furti auctorem noſceret, ſalla ſuſpicione deceptus, hominem quemdam in cuſtodiam tradi curaſſet, ac pecuniæ certa ſumma mulctari: itaque nulla ſua culpa, nullo merito, & fama & bonis illum miſerum ſpoliatum fuiſſe. Ego, inquit, ſum reus: ille innocens eſt; ego deliqui, ego erravi; ille pœnas haud debitas luit: hominemque ipſum, qui in concione forte aderat, proprio nomine appellans, etiam atque etiam rogat, ſibi ut ignoſcat. Se quidem publice voluiſſe bonæ illius exiſtimationi (ut par erat) ſatisfacere: & ut jacturam bonorum, quam ſua cauſa fecerat, etiam relarciret, &, quantum poſſet, compenſaret, habere ſe dixit poſſeſſiones duas, quas illi dono, omnibus audientibus, dedit.

E

culpæ poſſe ſe occurrere famæ,

124 Quibus quidem operibus, & vitæ exemplo, prudentiaque tantum apud illos homines profecit, ut errores multos corrigeret; vitia, quæ in ſacerdotum etiam mores irrepſerant, & longa jam conſuetudine honeſtatis nomen obſederant, emendare non deſtitit: multaque conſtituit, quæ ad hominum mores conformandos, pietatemque augendam pertinerent. In his ſeveræ leges fuerunt ejus opera latæ a magiſtratibus, de alea, de concubinatu ſacerdotum. Nam cum patrio more virgines, quoad viro traderentur, capite aperto eſſent, peſſimo exemplo multæ, cum apud clericos turpiter viverent, perinde caput obnubeant, ac ſi legitimo eis matrimonio junctæ fuiſſent: quibus fidem, quaſi maritis, præſtabant. Quod nefarium inſtitutum ut ſacrilegum, funditus tollendum curavit: & ut egenis, mendicisque hominibus ſumptus ad vitam tolerandam ſuppeditaretur, providit: atque etiam ut ter in die, mane, meridie, veſperi, populus ad orandum, campanæ pulſu admoneretur, Deoque maxime pro illis ſupplicaretur, qui mortifero aliquo peccato obſtricti tenerentur. Quibus rebus, aliiſque id genus conſtitutis, relevatus morbo, quo in patria etiam impeditus eſt, ad negotia ſociorum gerenda deceſſit.

F

& aliorum ibidem ædificatio, ſua cultus.

Ad vetus domicilium Hiſpaniæ locum; inde in Italiam navigat.

125 Sed cum pedibus, & abſque ulla prorſus pecunia ire vellet, alia Ignatio eum fratre contentio renovatur. Ille enim, qui ſibi eſſe ignominiæ duxerat, fratrem ſuum ad pauperes potius, quam ad ſe divertiſſe, abjectum deſpectumque ſumma fuit contemptione, mendicato etiam in oculis ſuis vixiſſe, ut huic dedecori mederetur,

&

A ſi obſcurati honoris (ut minus prudentibus rerum æſtimatoribus videri poterat) damnum refaſcirent; illud vehementiſſime pugnabat, ut eques, ac bene nummatus, comitatuſque diſcederet. Quem ut leniret Ignatius; quo minus ſa proficiſcentem frater reliquique neceſſarii proſequerentur, haud multum laboravit. Cum digreſſi comites eſſent, ſineſque illius provinciæ ipſe exceſſiſſet, equum reliquis, pedibus, pecuniſque vacuus, Pompeiopolim primum venit: tum Almazanum *m*, Segunſum, Tuleum peragravit, ut negotia ſibi data ab ſociis ageret. Quibus cum illorum parentibus ita tranſactis, ut ne obolum quidem ab illis, ultro etiam pecuniam liberaliter offerentibus, acciperet; denique Valentiam *n* venit. Ibi amicis contradicentibus atque diſſuadentibus navigationem (quod Æ nobarbus, nobilis Turcarum archipyrata, validæ eluſſe Tyrrhenum cum forte obſidere dicaretur) nihil periculi magnitudine commotus, navim conſcendit. Ea navigatio gravis fuit ac periculoſa: malo enim navis diſjecto, multiſque armamentis vi tempeſtatis vel amiſſis vel labefactatis, ſpei nihil eſſe ad ſalutem videbatur: ex quo

B ad mortem ſe omnes parant.

m ſumma cum periculo Bononiam venit.

126 Ex quibus Ignatius ſe diligenter excutiens, animumque ſuum pertentans atque explorans, timere nullo modo poterat. Pungebatur tamen acri doloris morſu, quod non ſatis divinis donis hactenus reſpondiſſet: quod tot beneficiis tam plena manu a Deo in ſe collatis, minus ſtrenue gnaviterque uſus eſſet, vel in ſuam, vel in proximorum utilitatem. Perfunctus eo periculo, placatiſque fluctibus, Genuam venit; inde Bononiam maximo graviſſimoque vitæ diſcrimine. Cum enim ſolus per Alpium radices iter faceret, a via aberravit, in eaſque anguſtias aliquando incidit, ut edito præruptoque loco, amne depreſſo, rapidiſſimoque ſubterlabente, neque progredi, neque regredi poſſet, cum, quacumque ſe verteret, mirandæ altitudinis præcipitium, atque horribilis imminentis caſus formido ubique occurreret. Sed bene longum viæ ſpatium manibus, pedibuſque reptans confecit, & Dei miſericordia tandem evaſit. In ipſo Bononiæ urbis ingreſſu, ex ponticulo lugneo in foſſam cecidit, ex qua cum cœno oblitus, ſordibuſque fœdatus emerſiſſet, riſum ſpectantibus movit: atque ita urbem ingreſſus, totamque obambulans, eleemoſynam petens, qui ſeruncium aut panis fruſtulum ſibi daret; invenit neminem. Quod in tam opulenta, tamque celebri ac benigna civitate permirum eſt: ſed probat ſuos interdum Dominus. Illic tamen morbum contraxit, quem paulo poſt depulit, ſeque eo, quo venerat, modo Venetias contulit. Ibi veteres ſocios, ut inter ipſos convenerat, opperitur,

C

ANNOTATA.

a *Hæc expendis Commentarius contra Bulæum, qui Sanctum contra leges ſcholaſticas peccaſſe vult, uti videre eſt ibidem §. 16. num. 159.*

b *De Amatore, atque aliis duobus, quibus tunc Vir ſanctus Exercitia tradidit, agit Commentarius ibid. num. 158, uti & de ſupplicio, quod hic narratur.*

c *Govеanus magna deinde S. Ignatium ac filios ejus benevolentia proſecutus fuit; ex Commentario num. 160.*

d *Virgil. re vera exceptum fuiſſe Sanctum; hæreticus quidam tradit; ſed de hac, & aliis in præſenti argumento falſitatibus convenitur in Commentario num. 160.*

D

A. PETRO RIBADENEIRA.

e *Fabri & ſociorum in Exercitiis obeundis rigorem pete ex annotatis ad cap. 3. lit. g.*

f *Licentiam ac magiſterium eorum in Artibus confirmat ac determinat Commentarius; quem vide §. 17. a num. 168.*

g *Quæ ſpectant ad hæc vota, explanavi in Commentario; ubi etiam de uno, an duobus eorum locis differat §. 18. a num. 177.*

h *De tribus biſce ſociis meminit Commentarius §. 23. num. 232.*

i *Denarium primorum patrum numerum inepte arrodit quidam heterodoxus; ibidem num. 233. ſed melior ad dictum numerum alluſio ibidem datur.*

k *Reditum illum, Sancti in patriam adventum, ibidem præclara ab eo geſtu, ac vaticinia ſuggerit Commentarius §. 19.*

l Frater natu maximus familiæ princeps vocatur apud Quartemontium cap. 8. fuit itaque germanus frater S. Ignatii; non autem fratris ex ſorore nepos; nec Bertramus, ſed Martinus Garzia, ex Commentario §. 19. num. 189. ubi alia nonnulla notantur.

E

m *Videri poſſunt de his locis notatu ad caput 8. Vitæ Conſalviana lit. e, f.*

n *De colloquio circa inſtituendam Societatem habito in ditione Valentina, agit Commentarius §. 20.*

CAPUT VIII.

Accuſationes Venetiis; adventus ſociorum; labores in Veneta ditione.

CAP. VI. *Venetiis ea ſalutem proximi impendit.*

NEque tamen hoc tempore otioſus Ignatius fuit: nam ſolita vigilantia & caritate in ſalutem proximorum incumbebat. Quapropter nonnullos ad Chriſti Domini noſtri ſequenda conſilia permovit. In hoc numero ponuntur fratres germani duo, Jacobus *a*, Stephanuſque Guia, homines honeſti, ætateque provecti; qui Hieroſolymis redeuntes, in Ignatium, cujus familiarga Complui fuerant, Venetiis incideruns, & ſanctiſſime in Societate poſtea mortui ſunt. In his etiam numeratur quidam Hozius Hiſpanus, vir eruditus ac probus, qui multum quidem Ignatii virtute atque doctrina capiebatur; haud tamen audebat tutum ſe illi penituſque committere; quod multa de eo audiviſſet, vel malitioſe ab improbis conficta, vel imprudenter ab imperitis credita. Sed hæſitantem hominem Ignatius denique perpulit, ut ad Exercitationes ſpirituales faciendas ſe inclinaret, dubitanter quidem primo ac timide, poſtea vero ultro etiam ac fidenter. Nam cum initio, ne quid ſibi ab Ignatio veneni inſtillaretur, multos ſecum libros in cubiculo comportaviſſet, ad quorum normam, dictorum illius veritatem exigeret; & ſi quid erroris eſſet infuſum, hac veluti præſenti medicina ſanaret: poſtea tamen ſocietatem eum illo, animumque conjunxit, & ad reliquos ſocios adnumeratus eſt.

a

F

128 Venetiis etiam cum Joanne Petro Caraffa, qui poſtea Paulus IV. Pontifex maximus appellatus eſt, conſuetudinem *b* habuit. Qui, epiſcopatu Theatino relicto, ad Cajetanum *c* Vicentinum, Bonifacium Pedemontanum, & Paulum Romanum, homines nobiles ac pios, ſe ſocium adjunxerat.

cum Card. aula Theatino diſſociatum contendit,

b c

A rai, A quibus originem eorum hominum Ordo traA. Patro Rabadeneira, xit, qui Theatini vulgo dicti sunt: quod Theatinus (ut diximus) episcopus, illius vitæ institutum complexus esset. A quibus, vulgi errore, falsa Theatinorum in nos est appellatio, cognomenque transfusum. Nam eum Ordo uterque, noster & illorum, clericorum Regularium sint, eodemque ferme tempore nati, neque habitu valde dissimiles; populus rudis externa specie deceptus, alienum nomen nostris imposuit, Romæ primum; unde in alias deinde urbes influxit, & in remotas etiam provincias penetravit.

nobiles Venetos ad virtutem juvat, et falsa excutiatur. 129 Aliquos etiam nobiles Venetos, patritioque virgo Exercitationibus spiritalibus excoluit, & multum consilio ad virtutem persequendam juvit. Sed quidam vel malevolentia suffusi, vel falla persuasione decepti, sparserunt, fugitivum illum esse, in Hispania non semel vinctum in custodia fuisse: igni tradita combustaque ipsius statua, profugisse: ne Parisiis quidem licuisse homini vivere: ex qua etiam ut be fugiens, suæ saluti consuluisset. Demum eo processum est, ut res in judicium sit adducta: diligenterque in ejus vitam atque mores inquisitum. Et quoniam mendacio res tota nitebatur, facila concidit. Nam Ignatius non jam suæ, verum sociorum famæ prospiciens, ne indefensa veritas opprimeretur, ab Hieronymo Verallo, qui apud Venetos Legati summi Pontificis munere fungebatur, ut rem totam diligenter pervestigatam & cognitam sua sententia declararet, omni studio contendit, atque impetravit. Sententiæ autem, qua Ignatii integritas a Legato per judicem ipsum ordinarium patefacta est, apud nos extat exemplar *d*.

C. VII. Socii Parisiis Venetias proficiscuntur, 130 Dum Ignatius Venetiis socios præstolatur, grave bellum in Gallia subito exarsit. Namque Carolus V. Romanorum imperator, magno exercitu, per Insubrum fines Galliam invasit. Quamobrem nostri, qui profectioni suæ eum diem, qui dies Conversioni divi Pauli est consecratus, anni MDXXXVII. constituerant, bellico tumultu eum prævenire sunt coacti, & decima quinta die mensis Novembris MDXXXVI. Lutetia excedere. Iter *e* autem in hunc fere modum instituerunt. Omnes scriptorum suorum quisque sarcinula onusti, vestitu vili abjectoque, pedibus iter faciebant. Qui sacerdotes erant (erant autem tres, Petrus Faber, Claudius Jaius, Paschasius Broetus) rem divinam quotidie faciebant: sex reliqui adversus graves longæ molestæque viæ difficultates, panis cœlestis virtute sese communiebant. Ingredientibus diversorium, egredientibusque orationis prima erat cura. In ipsa via orationi meditatio, meditationi sermo de divinis rebus succedebat: cibus frugalis, sobriusque. In rebus decernendis, plurium sententiis stabatur, idque summa concordia.

hiemis varietas, atque adversa. 131 Quotidianas pluvias per Galliam pertulerunt, hiemalem asperitatem per Germaniam. Læti tamen, atque alacres insuetum durumque laborem obibant: & Deo duce, multis (quod in tam longis itineribus advenia præsertim ignotis, atque egenis hominibus usu fere venire solet) maximisque periculis liberati sunt. Porro, eo ipso die, quo Lutetia exierunt, nonnulli habitum, incessum, numerum nostrorum patrum admirantes, de rustico quodam, qui prætereuntes illos curiosius forte intuebatur, familiariter quæsierunt, quinam illi homines essent? & ille, nescio quo afflatu, Gallice; Aliquam, inquit, provinciam reformaturi discedunt. Venetias ad octavum *f* diem Januarii, anni MDXXXVII. pervenerunt, ubi eum Ignatio ipsos (ut inter se convenerat) exspectante, & cum alio sacerdote, quem ad Ignatium sese adjunxisse jam diximus, peralacriter se conjunxerunt.

Laborum tolerandorum facilitas; Xaverius hortatur de se imitando. 132 Et quoniam Romam eundi, benedictionemque ad professionem Hierosolymitanam a Pontifice maximo petendi, nondum tempus maturum videbatur, interea rebus omnibus intermissis, quinque ex illis, xenodochium divorum Joannis & Pauli, in xenodochium quod vocant Incurabilium, totidem, ad pauperum ægrotantium curam, concedunt. Ubi dum singulari caritate ac diligentia, vilissima quæque munera obeunt, dum afflictos recreant, quibuscumque possunt rebus, magnam probitatis ac religionis existimationem adepti sunt. Sed cum reliquorum omnium, tum vero magistri Francisci Xaviat incensa caritas, & plena lui, perfectaque victoria maxime tum quidem animi; qui non contentus ea sedulo præstare, quæ sordidissima erant, ut horrorem, quem sentiebat, perfectius vinceret, sanios etiam ulcera interdum lingebat. Tale illius principium: nec progressus dissimilis, aut finis fuit. Ab illis tum patribus probationum Societatis fundamenta jaciebantur.

proficiscuntur Romam missores; 133 Ad mediam Quadragesimam Romam proficiscuntur *g*: Ignatius tamen Venetiis da industria remanlit *h*. Profectionis autem is modus erat. Terni simul ibant; sacerdos unus, Laici duo; Galli, Hispanique semper mixti. Sacerdotes Missam faciebant quotidie, alii communicabant. Jejunabant (quod Quadragesimæ tempus esset) diebus singulis; idque tantum in cibum sumebant, quod ex elaemosyna suppeditabatur; quæ usque adeo tenuis erat, ut non raro panis tantum cibus, aqua illis potus esset. Quapropter multis magnisque laboribus ac molestiis perfuncti in hoc itinere patres nostri sunt: acciditque, ut die quodam Dominico, cum frustulum tantum panis mane sumpsissent, nudis pedibus, maximis & perpetuis imbribus, octo & viginti passuum millia conficerent, tanta aquarum inundantium copia, ut interdum etiam tantum pectore extarent. Pergebant tamen alacres, summaque lætitia animi gestientes, Davidis Psalmos cantillabant. Atque etiam magister Joannes Codurius, qui pedes habebat scabie aspersos, eo ipso die sanatus est.

sed ferunta obedientia ipsis Deo, ob Ognem. 134 Multa patres eo itinere divinæ erga se providentiæ argumenta senserunt; & tam solidis atque eximiis voluptatibus a Deo affecti sunt, ut laborum magnitudinem æxæquarent, vel etiam vincerent. Romæ tum erat doctor Petrus Ortizius a Carolo Cæsare in Urbem missus, ut Catharinæ Angliæ reginæ, imperatoris amitæ, adversus Henricum VIII. qui, illa legitima vivenia uxore, aliam duxerat *i*, apud summum Pontificem matrimonii violati causam ageret. Hic contra opinionem *k* illorum, divino actus impulsu, patres urbem ingressos, summa benevolentia complexus est, ad summumque Pontificem adduxit.

Ex Pontifice boniquo habentur. Pontifex veterrimi fœderis. 135 Nostrorum aspectu plurimum Pontifex exhilaratus est *l*, voluitque, ut ea ipsa die, qua ad se primum adierant, coram se de proposita quæstione theologica disputarent. Præterea ad sexaginta nummos aureos in viaticum illorum contulit: suamque benedictionem, ac Hierosolymam abeundi facultatem benignissime est impertitus. Illia etiam, qui sacris initiati non erant, nomine & titulo paupertatis voluntariæ, & sufficientia litteraturæ, liberaliter facta est, sacros Ordines suscipiendi potestas *m*: alii etiam, Hispa-

ni præſertim, pro ſua quiſque facultate, pecuniam in ſumptus itineris ſuppeditarunt: itaque ſumma coacta decem ſupra ducentos ducatorum: quæ pecunia fine veſturæ periculo, Venetiis a mercatoribus eſt curata. Neque anim noſtri, quouſque in navim aſcenderent, quidquam illius attingere voluerunt: ſed mendici omnino & vacui, quoque modo vaſerant, Venetias ad ſua illa xenodochia reverſi ſunt. Paulo poſt ad pedes Hieronymi Veralli, Roſſanenſis tum archiepiſcopi, Sedis Apoſtolicæ apud Venetos Legati, poſtea vero etiam S.R.E. Cardinalis, paupertatis, caſtitatiſque votis pie ſuſcaptis, ſacris ſunt initiati, ſacerdotiique dignitatem ipſo die divi Joannis Baptiſtæ, Ignatius *n*, & reliqui ſex *o*, ab epiſcopo Arbenſi ſunt conſecuti. Quo quidem die in ipſa conſecratione, permagnam, atque adeo ſingularem tum epiſcopus, tum ipſi, animi ſenſerunt jucunditatem.

a 9

C. VIII. *A navigatione Hieroſolymitana paulisper,*

125 Dum ſe patres ad navigationem parant, navigandi ſpes omnis ſublata eſt. Nam cum eo ipſo tempore, Veneti contra Turcarum tyrannum, cum ſummo Pontifice & Carolo Cæſare conſpiraſſent, ſtrato claſſibus mari, Hieroſolymitana peregrinorum navigatio conquieverat. Quod quidem multis ante annis numquam acciderat: neque ex illo tempore uſque ad annum Domini MDLXX. poſtea accidit. Deus enim, qui omnia ſapientiſſime moderatur ac regit, aliquid majus, atque amplius quam quod noſtri patres molebantur, ipſis neque cogitantibus, neque ſcientibus, cogitabat. Quocirca admirabili plane ac divina providentia inſtitutum Hieroſolymam noſtrorum curſum interrupit, alioque deflexit. Ergo noſtri, poſtquam navigandi eo anno nihil ſpei oſtendi viderent, ad præſtandam voti religionem, & fidam ſuam liberandam, integrum annum nihilominus exſpectare conſtituunt: ſed ut liberiore animo, & ab aliis occupationibus vacuo, ad ſacra Miſſæ peragenda ſe compararent, alio ſibi ſecedendum exiſtimarunt.

Ita variis divinæ Providentiæ locis perveniunt:

137 Quamobrem Ignatius, Faber, Laines, Vicetiam; Franciſcus Xavier, & Salmeron in Montem Celeſium: Joannes Codurius, & Hozius (quem noſtris jam adnumeratum diximus) Tarviſium: Claudius Jajus, & Simon Baffa Naum: Paſchaſius, & Bobadilla Veronam concedunt. In ditione Venetorum omnes verſantur, neque ex illorum finibus uſquam excedunt. Ignatius igitur ſociique extra oppidum Vicetiam, ædiculam *p* humilem ac ruinoſam reperiunt, foribus revulſis, feneſtris ſublatis, ventis circumflantibus perviam. In hac domicilium ſuum collocant; palearum aliquantula copia comportata humum ad cubandum ſternunt. Bis quotidie oppidum, ad victum quæritandum, ingrediuntur, quem tenuiſſimum referebant: vix enim panis, quantum ad vitam tolerandam ſatis eſſet, habebant; cui ſi olei, aut butyri paululum acceſſiſſet (quod tamen rariſſimum erat) id vero in deliciis numerabant. Ex tribus unus domi remanebat, ad panem durum mucidumque aqua macerandum ac percoquendum. Is fere Ignatius erat, qui ex oculis, propter maximam profluentium lacrymarum vim, graviſſime tum laborabat. Quod ab eleemoſyna procuranda dabatur temporis, id totum nrationi meditationique divinarum rerum tribuebatur.

Plenius commentor.

138 In hac vitæ ratione quadraginta dies poſuerunt: quibus exactis, Joannes Codurius ad illos Vicetiam venit: communi tum conſilio ad concionandum aggredi ſtatuunt. Eodem igitur die, eademque hora in quatuor diverſis urbis plateis clara primum magnaque voce clamare incipiunt: homines pileis manu oſtenſis ac circumactis convocant, & ad concionem audiendam invitant. Congregata tum populi multitudine, verba faciunt de vitiorum fœditate, de virtutis pulchritudine, de mundi contemptu, de divini in nos amoris magnitudine, de reliquis rebus, quæ ad peccati ſervitutem declinandam, ad bonam beatamque vitam perſequendam conducunt. Sermo illorum indiſertus quidem erat atque impolitus, &, quod Italici ſermonis rudes tum eſſent, ex plurimarum linguarum commixtione conflatus; at pius & eruditus, & quaſi malleus conterens petras. Quare ex inconditis quidem verbis magna tamen morum emendatio eſt conſequuta.

D A. PETRO RIBADENEIRA.

E

F

ANNOTATA.

a *De eo annotata ad Vitæ Conſalviana caput 5. lit. d.*

b *Inde videtur nata fabella, quod ſanctus Pater peſtem admiſit in Ordinem Theatinorum; ex dictis in Commentario §. 21. num. 218.*

c *Quod a S. Cajetano Thienæo Theatinus accenſeri petierit ſanctus Pater, multis refutatur eodem §. 21, & 22.*

d *Illud exhibet Commentarius §. 25. num. 255.*

e *Diſceſſus ſociorum S. Ignatii, ac via habita fuit varie in Commentario §. 23. numer. 234, & 236.*

f *Circa diem, quo Venetias pervenerint, quædam ſuppeditat Commentarius ibid. num. 237.*

g *Profectionis iſtius tempore victoria ſui ab uno e ſociis edita, occurrit in Commentario num. 239.*

h *Cur ibi remanſerit, diſcutit Commentarius num. 240. & ſeqq.*

i *Annam videlicet Boleviam; cujus & infames nuptiæ, & tragicus exitus apud hiſtoricos obvia ſunt.*

k *Opinio illa fundamento non caret; ex Commentario num. 243.*

l *De gratioſa patrum apud Pontificem admiſſione ſe inſtruet Commentarius §. 24.*

m *Poteſtatis hujus, uti & diſpenſationis in ætate Salmeronis inſtrumentum exhibetur in Commentario a num. 247.*

n *Falli hujus teſtimonium circa S. Ignatium dat Commentarius; quem vide a num. 249.*

o *De ſex iſtorum teſtimoniis adiri poteſt Commentarius num. 231.*

p In agri ſuburbani deſerto, ſemiruto, ventiſque pervio tugurinlo quadraginta diebus morati: quo in loco patres e Capuccinorum familia ſibi poſtea domum ædificarunt; *ex Ribadeneira apud Quartemontium cap. 8. Ex Carnolio autem cap. 23. habemus, locum hunc fuiſſe partem antiqui monaſterii patrum congregationis S. Hieronymi Peſulenſium &c. ac patres Capuccinos in veneratione habere cubiculum quoddam*, S. Ignatii *dictum, per traditionem, e veteri Ms. confirmatam, quod Sanctus ibi habitaverit: ubi & iſti legantur verſus:*

Hunc venerare locum: fuit hîc Ignatius hoſpes:
Sanctus, qui toto grandior orbe fuit

A. PETRO RIBADENEIRA.

CAPUT IX.

Spcius à S. Ignatio curatus; luſtrate academiæ; apparitio Domini Jeſu; ingreſſus in Urbem; mora Sancti in Monte Cæſino.

C. IX. *S. Ignatius miro modo Simonem Rodericum ſanat Baſſani;*

DUm in his operibus verſatur Ignatius, atque omnibus animi corporiſque viribus in Dei gloriam ſuique ludibrium incumbit, Vicetiæ fractus laboribus in febrim incidit. Pater item Laines morbo tentatus eſt: eodemque ipſo tempore Simon etiam Rodericus Baſſani (quod oppidum a Vicetia itinere fere unius diei abeſt) graviter affectus erat. Cum autem Simonis morbus ingraveſceret, letaliſque videretur; ea de re nuntium Ignatius accepit; atque a veſtigio, & quidem eo ipſo tempore febre laborans (Laine ægrotante in pauperum xenodochio relicto) pedibus ſe itineri una cum Petro Fabro Baſſanum verſus dedit eo ardore animi, ea pedum celeritate, ut Faber antecedentem Ignatium & longo intervallo præeuntem aſſequi vix poſſet. Cum aliquantulum proceſſiſſent, e via paululum Ignatius deflectit, preces Deo pro Simonis ſalute fundit, certior a Deo fit de futura hominis ſanitate. Ex oratione porro ſurgens Fabro dicit: Non eſt, Petre, quod nunc quidem de Simonis incolumitate tam anxie laboremus: neque enim hic morbus, qui illum graviter vexat, etiam extinguet. Ad Simonem cum veniſſet, in lecto jacentem ægritudiniſque vi pene conſumptum, hominem amplexus: Nihil eſt, inquit, Simon, quod timeas, ſanabere: atque ita convaluit. Et hoc quidem Ignatii factum Petrus Faber illius itineris comes, ubi Vicetiam rediit, Patri Laini, Laines mihi ita narravit, quemadmodum a me expoſitum eſt. Pater autem Simon quamdiu vixit, & agnovit, & prædicavit hoc beneficium.

ubi Antonius eremitæ degebat;

140 Baſſani erat Antonius quidam, natione Italus, qui in edito colle extra oppidum, ubi templum quoddam ſancti Viti eſt, & jucundiſſimus amœnam vallem fluminis Meduaci *a* irriganti prolpectus, ſolitariam vitam colebat. Erat autem Antonius vir ſenex & grandævus, priſcæ ſeveritatis, illitteratus quidem, ſed candidus & inſigni ſanctitatis opinione, qui moribus & etiam ipſo aſpectu magnum illum Antoninm nobis aut Hilarionem aliquem referebat. Novi ego ipſe poſtea hominem. Hic Antonius cum Ignatium nihil eximium præ ſe ferentem haud magnifaceret, imo vero in corde ſuo imperfectum duceret, orationi aliquando impenſe deditus, ipſum per ſpeciem, Domino demonſtrante, virum excelſum atque admirabilem eſſe cognovit, & ad multorum ſalutem de cælo demiſſum: cœpitque illum pudere ſui, ſeque ac ſuum judicium graviter reprehendere, ſicut ipſemet poſtea faſſus eſt,

quem, ut quidam e ſocii Ignatii non ſine offenſione, ut refert coſta ſpondet.

141 Antonii igitur vitæ admiratione captus quidam ex patribus decem, Baſſani eum eſſet & una Ignatius, fluctuare cœpit & addubitare, ſoretne Deo gratius ac ſibi utilius, inceptum vitæ curſum perſequi, an ad Antonium ſeſe transferre, & contemplatinni vacantem, cæleſtem vitam & ab ſtrepitu hominum curiſque vacuam traducere. Quarum cogitationum aculeis cum diutius pungeretur, domo egreſſus aliquando, ad Antonium ire conſtituit, ut cum illo videlicet conſilia communicaret. Progredienti, vir quidam terrifico aſpectu, vultu minaci armatus occurrit, diſtricto gladio in via conſiſtens. Hominis aſpectu perculſus pater reſiſtit primum; deinde ut ſe collegit, ire perrexit; ſed ille minitabundus & ferox impetum facit, &, ut erat gladio vagina educto, ipſum inſequitur. In pedes ſe noſter quantum potuit, conjecit, & pavens fuga ſuæ ſaluti cœpit conſulere. Fugientem illum armatus homo aliquamdiu perſequutus eſt, videntibus incolis & mirantibus noſtrum fugientem ac trepidantem; inſequentem alterum non videntibus. Tandem rei novitate anxius, metu exanimatus, diuturno curſu & fatigatione anhelans, domum, ubi Ignatius erat, feſtinus irrumpit. Ad quem ſtatim Ignatius, Itane N. *b*, inquit, vacillas? Modicæ fidei, quare dubitaſti? Quæ divinæ voluntatis ſignificatio omnem dubitationem patri ſuſtulit, & obſuſam animo caliginem diſpulit. Hoc ipſe qui vidit, qui paſſus eſt; ſibi eveniſſe narravit.

b

C. X. *Patres in ac domum ſe dividunt,*

142 Poſt leves illos noſtrorum patrum excurſus, Vicetiam omnes ad Ignatium convenerunt: quæ civitas magnopera illius, ſociorumque vita & doctrina fuerat permota. Quocirca in qua civitate tres pane tantum & aqua vitam initio vix tolerabant, & a vicinis pagis victum mendicare cogebantur, ea demum undecim in unum congregatis omnia neceſſaria abunde ſuppeditavit. Fecerant novi lacerdotes primum Sacrum, præter unum Ignatium. In hoc conventu, ubi Hieroſolymam navigandi ſpem extrahi longius vident, illuſtres aliquos ac celebres Italiæ academias & ſtudioſorum hominum maxime refertas, obire conſtituunt; ſi quem forte Deus ex tot ingenioſis adoleſcentibus, quibus illæ abundant, excitare, & ad idem vitæ inſtitutum dignaretur adducere. Hieme igitur ineunte, provinciis ita ſortiti ſunt, ut Ignatius, Faber ac Laines primarii ſocii, Romam ipſam adeant; Salmeron & Paſchaſius Senas; Franciſcus Xavier & Bobadilla Bononiam proficiſcantur; Claudio Jaio ac Simoni Ferraria; Patavium Joanni Codurio & Hozio obtigit,

ſalutem proximi curant,

143 Qua in provincia præter eam curam, quæ cuique maxima & propria erat, animum luum perpurgandi atque ex illo non ſolum amputandi cupiditatum ramos, ſed etiam radicum fibras evellendi; connitebantur, quantum poterant, ut proximorum etiam ſalutem cum ſua ſalute conjungerent, & omnibus illos modis ad divinarum rerum ſtudium accenderent. Adminiſtrandi porro provinciam hæc ratio erat. Alternis hebdomadis utrique ſocio in alterum poteſtas erat: oſtiatim victum emendicabant; in publicis plateis concionabantur. Ante concionem, qui parebat, ſcamnum ex officina aliqua commodatum pro ſuggeſtu concionaturi ſocii pedibus ſubjiciebat; voce plæroque ad verbum Dei audiendum, populum evocabat. In concione nihil petebatur: nihil poſt a circumfuſa multitudine accipiebatur, ne ultro quidem oblatum. Si quem nacti eſſent cæleſtis doctrinæ cupidiorem, eum vero libentiſſime privatim informabant, &, ut res dabatur, etiam perpoliebant,

mercando apoſtolici laboris,

144 Multorum confeſſiones audiebant; pueris rudibuſque hominibus tradebant Chriſtianæ fidei inſtitutiones: ægrotis afflictiſque pauperibus in xenodochiis decumbentibus (ubi per majores occupationes licebat) ſedulo miniſtrabant. Denique nihil prætermittebant, quod ad augendam Chriſti gloriam faceret, & bene de hominibus

mc-

merendum. Quibus rebus Chriſti bonus odor ubique fuerunt, multique ſingularem ex illorum conſuetudine fructum perceperunt. Atque ex tenui illo, exiguoque principio, Societatis noſtræ & nomen innotuit & fama percrebuit, & fructus propagatus per Italiam atque amplificatus eſt. Illud non omittem: Patavii noſtri in carcerem ab epiſcopi Vicario conjecti ſunt catenisque conſtricti. In quo quidem carcere, noctem unam tam læte hilareque traduxerunt, ut Horzius erumpentem præ gestienti animi lætitia riſum tenere vix poſſet. Poſtridie vero re perſpecta melius & cognita, ab eodem judice liberati ſunt, & deinceps ſemper filiorum loco habiti. Et hæc quidem ſocii reliqui. Jam ad ea, quæ in ſua profectione & provinciæ adminiſtratione Ignatius fecit, tranſeamus.

CAP. XI. *Quando ſanctus Vir ſe præparare ad primitias celebrandi ſacrificii cœperit.*

145 Sacerdotio igitur jam decoratus, integrum e anni ſpatium ad ſe præparandum, animumque magis colligendum ſumpſit, ut auguſtiſſimum Jeſu Chriſti Domini noſtri corpus, vivem veramque pro peccatis noſtris hoſtiam, purius Deo Patri, primum offerret in odorem ſuavitatis. Quo tempore, toto pectore in divinarum rerum commentationem incumbebat, & beatiſſimam Virginem Deique Matrem diu noctuque obſecrabat; ut ipſum apud Filium ſuum in gratia poneret: & quæ cæli eſſet janua & ſingularis Dei hominumque conciliatrix, ipſa ſibi aditum ad Filium aperiret, ut a Filio agnitus, Filium ipſe agnoſceret, & inveniret. Itaque toto hoc tempore mirabiles illuſtrationes habuit, Venetiis, Vicetiæ, aliis in urbibus, in via: ut reſtitutus ſibi in eum ſtatum videretur, quem Manreſæ habuiſſet, ubi ſupra modum (ut diximus) illuſtratus eſt. Etenim Lutetiæ, ſtudiorum tempore neque tam inſignes, neque tam multas de divinis rebus notiones accepit. Porro in toto itinere, quod ad provinciam ſuam obeundam, una cum Fabro, Laineque Romam verſus inſtituerat, ſingulariter a Deo & illuminabatur, & confirmabatur, quotidieque, ſociis Sacre facientibus, corpore Dominico reficiebatur, mirificaſque, & plane cæleſtes animi voluptates percipiebat.

Transeunt animi ſanctiſſimi viſiones in agro Romano:

146 Accidit autem, eum ad Urbem appropinquarent, ut in templum deſertum & ſolum ingreſſus oraret ardentius. Ibi mutatum prorſus eor ejus eſt; oculique mentis clariſſima luce colluſtrati ita ſunt, ut perſpicue videret, quomodo Deus pater Deo Filio crucem geſtanti Ignatium ſocioſq; peramanter commendabat, in ejuſque dexteram invictam, & patrocinium tradebat. Quos eum benigniſſimus Jeſus in ſe recepiſſet, blando, placidoque vultu, ut erat cum cruce, ad Ignatium converſus, Ego (inquit) vobis Romæ propitius ero. Qua quidem admirabili divinaque viſione d mirum in modum recreatus Ignatius & confirmatus eſt; Fabroque poſt orationem, & Laini: Quid nobis, inquit, Romæ futurum ſit, plane ignoro: in crucemne Deus nos, an in rotam agi velit: hoc tamen mihi compertum eſt atque exploratum, quicumque nos exitus manet, Jeſum Chriſtum nobis fore propitium. Remque totam, quem viderat, ſociis patefecit, ut & animum illis & ſtimulos adderet. Quo etiam factum eſt, ut, eum poſtea de Societate inſtituenda, inter Ignatium ſocioſque conſtaret, nomen tamen quæreretur, quo inſignita & notata a Chriſti Vicario confirmaretur; Ignatius a reliquia ſociis impetraverit, ut ſibi integrum eſſet, ad arbitrium ſuum, Societati quod vellet, nomen imponere. Quod omnibus probantibus & libentiſſimis fecit.

147 Et tum præclaro illo viſo, tum aliis divinis illuſtrationibus multis magniſque ita Dominus Jeſus ejus in mente ſacratiſſimum ſuum nomen impreſſit, penituſque infixit, ut ejus ex nomine Societati nomen imponeret, tam clara ac firma luce colluſtratus, & uſque eo pro certo habens, id Deum velle, ut ab hac mente ſe dimoveri numquam poſſe diceret. Quodque volentibus ſociis, ac conſentientibus fecit, id repugnantibus ac diſſentientibus omnino feciſſet, propter divini luminis claritatem. Itaque Societatem Jeſu appellari e volut; ut, qui huc vocati fuerint, non ſe in Ignatii Ordinem aliquem adſcriptos, ſed in Societatem Filii Dei Jeſu Chriſti Domini noſtri vocatos agnoſcant: ſub illo ſummo imperatore mereant, ejus ſigna ſequantur, crucem ſuam cupide tollant, & in auctorem fidei & conſummatorem Jeſum aſpiciant, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta. Et ne defatigentur animis deficientes, certum illis eſt que perſuaſum ſit, ducem ſuum ſibi præſto eſſe: illum non Ignatio ſolum & ſociis, ut videmus hactenus fuiſſe, ſed ſibi quoque futurum ſemper propitium ſperent, ſiquidem ſe veros Societatis filios exhibeant, & patrum ſuorum imitatores.

148 Quæ de admirabili hoc viſo, & ſuaviſſima atque amabili promiſſione hactenus dixi, qua Chriſtus redemptor noſter pollicitus eſt Ignatio, ſe illi Romæ fore propitium, pater Jacobus Laines, cum eſſet Societatis noſtræ Præpoſitus Generalis, & Romæ in conventu quodam omnium noſtrum (cui ego quoque interfui) verba faceret, in hunc ipſum modum narravit, quo a me perſcripta ſunt. Et ipſe Ignatius dum viveret, de hac ipſa cæleſti illuſtratione quædam interrogatus, Quæritis (inquit) ex Jacobo Laine; cui cum geſta res eſt, vere rem totam fideliterque narravi. Porro in Commentariolo f quodam & Diario (in quod, dum conſtitutiones ſcriberet, affectus in oratione ſuos & ſpiritales quaſi guſtus Ignatius manu ſua quotidie referebat) ſcriptum reperi: Talem (inquit) hodie affectum ſenſi, qualem cum æternus Pater me Filio ſuo commendavit. Atque hæc quidem da clariſſima atque divina illuſtratione ſigillatim explicare volui, & veluti digito fontes, unde hauſta ſunt, oſtendere, propterea quod eximia ſit, & ad ſpe erigendos filios Ignatii atque roborandos maxime accommodata. Poſſem equidem in ſimilibus beneficiis, quæ Deus in Ignatium contulit, ut eum erudiret & cæleſtium rerum ſplendore illuſtraret, quæ mee hæc hiſtoria complectitur, hoc idem præſtare, & quos auctores habeam, nominatim referre; ſed, ne longior ſim, facere prætermitto.

enjus miſſionis veritas confirmatur.

f

C. XII. *Fabri, Lainii atque Ignatii in Urbe accuratio.*

149 Romam ingreſſus, omnia colluſtrare animo attente cœpit, omnia circumſpicere: in primiſque ad omnes diaboli impetus ſuſtinendos ſeſe enmparara. Proſpexit enim, magnam ſibi ſuiſque impendere tempeſtatem. Quapropter ſociis aliquando, Clauſos omnes, inquit, aditus video: magna quædam periculoſi temporis procella nobis parata eſt; ſed Jeſu nitimur; ille nobis propitius erit. Paulo poſt, explorata ſocionum Ignatii doctrina, juſſi a ſummo Pontifice ſunt publice ſacras Litteras profiteri. In Sapientiæ igitur gymnaſio Faber reconditos multiplicesque Scripturæ ſacræ ſenſus enucleabat: Laines ejus theologiæ quæſtiones explicabat, quæ via ac ratione plus utitur: uterque erudite & graviter ſuo munere fungebatur. Ignatii commovendi homines, & ad cæleſtia rapiendi cura erat.

150 Quocirca D. Ortizium (cujus ſupra mentionem

tionem fecimus,) virum graviſſimum eruditiſſimumque magno conſilio aggreſſus eſt. Quem a ſe olim alienum, poſtea minus abhorrentem, ita ſibi devinxit, & conſuetudine obligavit, ut homo id ætatis, maximaque exiſtimatione negotium publicum gerens, erudiri ſe ab Ignatio cuperet, Exercitationumque ſpiritalium doctrinam, iis rebus omnibus antiquiorem duceret: quibus ſe omnino expoſiendum dedere, ad Ignatii arbitrium conſtituit. Sed ut liberior eſſet, magiſque ab interpellatoribus vacuit, Roma in montem Caſinatem, locum in primis divi Benedicti vita & ſepultura nobilitatum, & ipſa loci religione ac ſolitudine ad divinam contemplationem maxime appoſitum, aliquantiſper ſecedendum *g* ſibi exiſtimavit; ibi per quadraginta dies ab Ignatio eruditus eſt, eoſque progreſſus fecit in cæleſti doctrina, veraque cognitione ſui, ut novam quamdam theologiam, & ſibi hactenus inauditam, ſe profiteretur didiciſſe, eamque longe anteferre ei eruditioni, quam ſummo tot annorum ſtudio ſibi peperiſſet. Permultum quippe dicebat intereſſe, commentari, ut alios doceas; & meditari, ut ipſe facias: quod illud mentem illuminet; hoc etiam voluntatem inflammet. Quapropter magnum ab Ignatio beneficium ſe accepiſſe ſemper judicavit, & præ ſe etiam tulit: & ut gratiam referret, ſummus poſtea Societatis & amicus & defenſor fuit.

A. PETRO RIBADENEIRA. *Quo tempore Patris mortem Coſmo Ignatius ſubiret Eremitis.*

g *Secuſſus ille occaſionem dedit commento, de quo in notis ad caput 8. Vitæ Conſalvianæ lit. m.*

151 Dum in monte Caſinate Ignatius eſt, Hozius (eni Patavium una cum Joanne Codurio provinciam obtigiſſe diximus) exceſſit e vita, conſummatuque in brevi, explevit tempora multa *b*. Qui cum vivus, nigellus eſſet ac deformis, tantum decoris ejus mortui ori, ſplendoriſque additum eſt, ut animum Codurius ſattare illius non poſſet alpectu, nullum intuendi illum finem faceret, magna animi lætitia lacrymarumque abundantia. Hujus mortem multo ante Ignatii animus divinabat, qui etiam in monte Caſinate, ubi divus Benedictus vidit Germani Capuani epiſcopi animam in ſphæra ignea ab angelis in cælum ferri, ipſe & animam illius clariſſima luce circumfuſam, in cælumque penetrantem vidi, & animam Hozii eſſe cognovit. Deinde etiam cum rei ſacræ daret operam *i*, & in generali confeſſione (quæ ante Miſſam præmittitur) ad illa verba perveniſſet, ET OMNIBUS SANCTIS, magnum Sanctorum numerum fulgentem gloria, ante oculos poſitum vidit: inter quos & Hozius aderat, ſplendidiore, quam reliqui, habitu, gloriaque multo illuſtriore, non quod ſanctior ille cæteris, aut beatior eſſet: ſed quod Deus gloriam hominis, per inſigniorem hanc formam, compertam Ignatio (ut ipſemet referebat,) teſtatamque eſſe voluiſſet. Qua ex re, tanta animi lætitia completus ejus animus eſt, ut per multos dies ſuaviſſimum ex recordatione fletum reprimere non poſſet.

videt ſacili animum ejus cœleſtem.

b

i

C

ANNOTATA.

a Meduacus *vel* Medoacus *duplex eſt, major utique ac minor. De utroque diſſerit Leander Albertus inter ea, quæ habet in Marchia Tarviſina, pag. 730. editionis Colonienſis Latinæ anni 1566.*

b *Simonem Rodericum fuiſſe, vel ejus ſocium Baſſani (qui fuit Jajus ex cap. 8.) ſuſpicio eſt apud Bartolum lib. 2. numer. 34. Bouhourſius autem lib. 2. ſub finem determinat ſolum Rodericum.*

c *Imo integrum annum cum dimidio, ſecundum Commentarium §. 25. num. 259. & ſeqq.* D

d *Eam confirmat atque illuſtrat Commentarius §. 26.*

e *De hac re dixi ibid. §. 32.*

f *De eo Commentarius §. 26. a num. 267.*

g *Secuſſus ille occaſionem dedit commento, de quo in notis ad caput 8. Vitæ Conſalvianæ lit. m.*

h *Laudatur ab Orlandino lib. 2. numer. 36. De obitu mentio fit in Commentario §. 27. num. 277.*

i *Videlicet* audiendo Miſſam, *non* celebrando, *cum tunc uendum eſſet ſacerdos ſanctus Pater; ſecundum Commentarium 25. num. 261.*

CAPUT X.

Deliberatio de conſtituenda Societate; magna Romæ tempeſtas; Ignatii ac ſociorum tum intra tum extra eam labores; S. Franciſcus ac Simon Roderiticus in Indias deſtinati. E

CAP. XIII. *Ex Patrum concionibus Romæ inducta Sacramentorum frequentia.*

COmmotis populis, apud quos vixerant, & civitatibus ad pietatem incitatis, ad mediam Quadrageſimam anno MDXXXVIII. Romam patres omnes ad Ignatium convenium: in domum vineamque Quirini Garzonii, pii viri, quæ non procul a ſanctiſſimæ Trinitatis Minimorum cœnobio ſita *a* eſt, divertunt: ibi magna egeſtate, pane in diem quæſito, vivunt: concionari deinde incipiunt: Ignatius Hiſpanice in templo beatæ Mariæ Montis ferrati dicato; Faber in divi Laurentii in Damaſo; Laines in Salvatoria ad Lanrum; Salmeron in divæ Luciæ; Claudius in divi Ludovici; Simon in divi Angeli ad forum Piſcarium; Bobadilla in divi Celſi. His concionibus effectum eſt, ut populus longo intervallo ad confeſſionis atque Euchariſtiæ Sacramenta pie frequentanda *b* moveretur. Ex quo priſca illa, & ſanctiſſima ſæpius peccata confitendi & communicandi conſuetudo, tot jam ſeculis intermiſſa, tum primum in Urbe revocari cœpta eſt.

a

b

F

Deliberatio de conſtituenda Societate.

153 Præterea Hieroſolymitanæ profectionis ſpe dejecti, pecuniæ eam ſummam, quam in viaticum acceperant, ei, a quo acceperant, integram reſtituunt. Et cum diceſſus, ſummi Pontificis juſſu, varias in partes nonnullis inſtaret, de Societate etiam coeunda inter ſe, vitaque in poſterum conſtituenda deliberant: decernuntque imprimis omnium conſenſu, in orationes, meditationes, ac Sacrificia ſolito ferventius incumbere, & gratiam ab illo recta & ſancta ſtatuendi efflagitare, qui nulli denegat ſpiritum bonum petenti, ſed dat omnibus affluenter, nulli improperans. Interdiu proximorum ſaluti impigre navabant operam; noctu orationi & conſultationi vacabant.

Habita prius ab eis

154 Prima igitur conſultationis nocte, quæſitum eſt, num, cum digreſſi a ſe invicem eſſent, & in varias disjunctasque regiones a ſummo Pontifice miſſi, ita inter ſe devincti, & mutua caritate colligati, in uno corpore eſſe deberent, ut alii aliorum curam gererent, & nulla quantalibet corporum ſejunctio, neque mutuæ curæ, neque

A que ſollicitudinis, nedum amoris ſejunctionem efficeret. Communi omnium conſenſu decretum eſt, agnoſcendum eſſe Dei beneficium, qui homines ea tam diverſis provinciis, moribus, ingeniis, conditionibus in unum corpus, ſummamque animorum conſenſionem conſpirare voluiſſet: neque ejus conjunctionem mirabiliter conſentientem disjungendam eſſe, aut unitatem diſcindendam, cujus virtus robuſtior ſemper eſt ad capeſſenda ardua & perſequenda, & adverſa omnia ſuſtinenda & propulſanda. Secundo loco propoſitum eſt, an paupertatis & caſtitatis perpetuæ votis, coram Sedis Apoſtolicæ Legato, a ſe Venetiis jam tum nuncupatis, expediret, tertium obedientiæ perpetuæ addere; & aliquem eligere, qui totius Societatis caput eſſet & parens. In hoc nodo expediendo diu multumque laboratum eſt. Denique nonnulla ſunt illis excogitata & ſuſcepta ad faciliorem propoſitæ difficultatis explicationem.

de rebus agendis

B 155 Primum fuit, nihil de ſumma orandi Dominum precandique contentione remitterent: ſed in hoc unum toto pectore incumberent, ut gaudium & pacem in Spiritu ſancto inveniret in obedientia, &, quantum in ſe eſſet, voluntatem haberent ad parendum, quam ad imperandum propenſiorem. Alterum, ne inter ſe hac de re colloquerentur, ne quis conſilio fortaſſe cujuſquam aut perſuaſione, in alteruram partem penderet. Tertium, ut cogitatione ſe quiſque ab hac congregatione revocaret, & quaſi alienum omnino hominem duceret, ut affectibus, qui incorrupte de rebus judicare non ſinunt, ſepoſitis, ſincera omnia deliberatio eſſet. Ad extremum, multis rationibus, quas enumerare longum eſſet, maximeque ut pro ſuo modulo ſimiles eſſent capiti Chriſto, qui, ne obedientiam perderet, perdidit vitam, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, & eam virtutem retinarent, quæ præcipua in ſtatu Religionis, ac maxima eſt: ſequerenturque omnino Spiritus ſancti afflatum, ad perfectionem ipſos, & omnibus numeris abſolutam tui victoriam excitantem: omnes una mente, uno ore decreverunt, retinendam in primis in Societate obedientiam *d* eſſe: & aliquem eligendum, qui univerſæ C Societati præpoſitus eſſet, cui omnes judicia, voluntateſque ſuas ſubmitterent.

d

confulto. ejus mandato.

156 Hac eadem ratione alia multa ſunt per tres menſes ſummo ſtudio a patribus conſtituta, & maxima animorum conſenſione definita: cujuſmodi ſunt, quæ ſequuntur. Quicumque profitebuntur, votum expreſſum obedientiæ nuncupent, quo ſeſe, ad quaſcumque provincias fidelium infidelium ve mittantur *e*, paratos ſummo Pontifici oſtendant. Dimiſſione autem nihil vel per ſe, vel per alium, cum eodem Pontifice agant. Pueros rudimenta fidei Chriſtianæ doceant *f*. Qui in Societatem adſcribi voluerint, Exercitationibus ſpiritualibus, peregrinatione, xenodochiis probentur. Præpoſitus Generalis perpetuus *g* eſto. In conſiliis, ac deliberationibus, major ſententiarum *b* pars eſto ſuperior: & alia id genus nonnulla. Ex quibus extitit formula Inſtituti Societatis aa, quam poſtea ſibi propoſitam ſummus Pontifex comprobavit.

e

f

g

b

C. XIV. *Calumnia infamie ejus & ſe ſparſa*

157 Dum a patribus hæc geruntur, gravis illa, & multo ante ab Ignatio provila, tempeſtas exorta eſt. Nam cum frater quidam, Auguſtinus Pedemontanus, ea Auguſtiniana familia in Urbe concionaretur, & Lutheranæ doctrinæ venenum occulte populo infunderet, agnitus a noſtris patribus, publicis concionibus refutatus eſt. Cujus amici quidam Hiſpani (quos nominare *i* non eſt neceſſe) opibus atque auctoritate confiſi, pro Auguſtiniano viciſſim, accuſationem adverſus Ignatium ſocioſque ſuſcipiunt, miniſtro ad eam rem adhibito, Michaele *k* quodam Hiſpano, in quem Lutetiæ multa Ignatii, magnaque merita extiterant. Ergo iniquiſſimos rumores, cum de reliquis ſociis, tum vero de Ignatio maxime diſſipant: in Hiſpania illum, Lutetiæ Pariſiorum, denique Venetiis damnatum hæreſeos fuiſſe: facinorosum & perditum omnino hominem eſſe, qui divina, & humana omnia jura perverſat: in Exercitationes *l* præterea ſpirituales, in ſocios ipſos crimina multa conjiciunt.

D A. PETRO RIBADENEIRA.

i

k

l

Vir ſanctus juridice diluit vitia

158 Atque iis fluctibus animoſe fortiterque Ignatius reſtitit, & judicio rem perſequutus eſt, ac veritatem illuſtrandam patefaciendamque curavit. Cum enim ipſum Societatis jugulum peti animadverteret, & id agi a communi omnium ſalutis hoſte, ut appropinquantem jam, & prope maturum Religionis noſtræ partum aut præfocaret, aut infamia aliqua pollueret; omni contentione contra E ejus conatum ſibi enitendum putavit. Itaque reteſtia dolis, Michael ille a judice damnatus, in exiliumque miſſus eſt: alii vero accuſatores, auctoritate principes, primum multum de accuſatione remittere, tum etiam trepidare, poſtremo accuſationem in laudem vertere; idque coram Cardinale Neapolitano, ſummi Pontificis tum Legato, & coram Urbis gubernatore. Qui ſatis illorum confeſſione factum eſſe veritati judicantes, controverſiam ſilentio dirimi voluerunt. Quod quidem ſociis, amiciſque probantibus, ſolus Ignatius minus probavit; ne quid ex oppreſſa veritate dedecoris aliquando in Societatem erumperet. Nempe refrigerato judicio, reique geſtæ memoria ſenescente, cum de accuſatione conſtaret, de abſolutione taceretur, facile ſuſpicaturos homines, datum hoc gratiæ, atque hominum ſtudiis, pro Ignatio ſocioque tantum, ut veritas lateret in tenebris, & ſilentio tegeretur.

non abſtinens ab incepto ſed rem apud Pontificem urget

159 Quæ cauſa fuit, ut nullius auctoritate neque potentia permotus, ne ſociorum quidem voluntate, aut amicorum conſilio, ne minimum quidem de ſua ſententia dimoveri ſe Ignatius pateretur; ſed in ea hæreret, & maxime inſiſteret, F ut in judicium res adducta, judicum ſententia omnino declararetur; vir ſibi ipſi inglorius, Chriſto autem fratribuſque honoratiſſimus. Qui quamdiu de ſe tantum agebatur, nullius patrocinio uti ad ſui defenſionem voluit: ubi Dei gloriam, aliorumque ſalutem in fraudem adduci vidit, omnes & mentis & corporis nervos intendit, ut, depulſa caligine, lumen ſe veritatis oſtenderet. Quocirca, cum judices a ſententia ferenda alienos animadverteret, ad ipſum Pontificem Maximum Ignatius Tuſculum adit: rem ordine Latino ſermone exponit: quoties in vinculis, quoties in cuſtodia fuerit, & quibus de cauſis, candide integreque aperit: quantum divinis rebus impedimentum injiceretur, oſtendit, ſi ea res ſilentio ſopita conſemptaque jaceret, rationes, quibus adductus rei exitum cupiat, breviter enumerat. Quas cum Pontifex probaſſet, judici mandat, ut rem maturet, & pro veritate ſententiam pronuntiet: quod & fecit.

In judicii hac ad hanc rem deputati mente Deus providentia

160 In hoc autem judicio illud divinitus cecidit, quod, qui in Hiſpania, Lutetiæ, Venetiis vitæ Ignatii judices fuerant, ii uno eodemque tempore ex iis ipſis locis, alius alia de cauſa in

A Urbem convenerant, & producti teſtes, omnes præ-
A. Pe- clarum illius virtutis atq; innocentiæ teſtimonium
TRO RI- dederunt. Venerat enim ex Hiſpania Joannes Fi-
BADE- gueroa, is qui Compluti vicarius generalis archie-
NEIRA. piſcopi Toletani, Ignatium in carcerem conjecerat, & ejus integritate cognita, liberarat: qui ad amplissimum dignitatis gradum poſtea evectus, regii conſilii præſes in Hiſpania anno MDLXV. mortuus
m eſt. Venerat ex Gallia D. Matthæus Ori m, ex Dominicanis, ut diximus, familia theologus, apud quem fidei Inquiſitorem Ignatius Lutetiæ accuſatus eſt. Venerat D. Gaſpar de Doctis, cujus judicio fuerat Venetiis abſolutus Ignatius, & adverſus calumniatores defenſus, cum is ea in urbe Hieronymi Veralli, Legati ſummi Pontificis, judex ordinarius eſſet: ii fuerunt virtutis Ignatii teſtes. Exemplum autem ſententiæ, qua Ignatius ſocique ſunt abſoluti, quoniam alias ante id tempus latas complectitur, ad verbum addendum exiſtimavimus.

B 161 B. Converſivus, electus Britovorienſis, *Judicis ſententia Ignatii cum ſocii* Vicecamerarius almæ Urbis, ejuſque diſtrictus generalis gubernator n. Univerſis, & ſingulis, ad quos præſentes noſtræ litteræ pervenerint, ſalutem in Domino. Cum reipub. Chriſtianæ multam interſit, ut eos, qui in agro dominico, vitæ exemplo & doctrina plurimos ædificant in ſalutem; & nem illos, qui e converſo potius ſuperſeminare videu- P coeuntur * zizania, publice notos eſſe: & nonnulli rumores ſparſi eſſent, & delationes ad nos factæ de dogmatibus & converſatione vitæ, & ſpiritalibus Exercitiis, quæ aliis conferunt, venerabilium virorum dominorum Ignatii de Loiola, & ſociorum, videlicet Petri Fabri, Claudii Jaii, Paſchaſii Broet, Didaci Lainez, Franciſci Xavier, Alfonſi Salmeronis, Simonis Roderici, Joannis Codurii, & Nicolai de Bobadilla, magiſtrorum Pariſienſium, presbyterorum ſeculariam, Pampilonenſis, Gebennenſis, Segantinenſis, Toletanenſis, Vicenſis, Ebredunenſis, & Palentinenſis, reſpective diœceſis. Quæ quidem eorum dogmata, & Exercitia a quibuſdam dicebantur erronea, ſuperſtitioſa, & a Chriſtiana doctrina nonnihil abhorrentia.

C 162 Nos pro officii noſtri debito ac ſpeciali et- *Inquirit* iam mandato ſanctiſſimi Domini noſtri Papæ, circa hæc diligenter animadvertentes, quæ vita ſint ad pleniorem earum cognitionem opportuna, inquiſivimus, ſi forte, de quibus prædicti culpabantur, vera eſſe deprehenderemus. Quocirca examinatis primum quibuſdam obloquioribus contra ipſos; & conſideratis partim publicis teſtimoniis, partim ſententiis de Hiſpania, Pariſiis, Venetiis, Vicetia, Bononia, Ferraria & Senis, quæ in prædictorum venerabilium virorum D. Ignatii, & ſociorum favorem, adverſus eorum criminatores prolatæ fuerunt, & ad hæc examinatis judicialiter nonnullis teſtibus, & moribus, & doctrina, & diligitate omni exceptione majoribus; tandem omnem murmurationem & obloquutionem, & rumores contra eos ſparſos, nulla veritate ſubnixos fuiſſe, comperimus,

163 Quamobrem noſtrarum eſſe partium judi- *declaratur* cavimus, pronuntiare, & declarare, ſicut pronuntiamus, & declaramus, prædictum Dominum Ignatium, & ſocios, ex prædictis delationibus & futuris, non ſolum nullam infamiæ notam, ſive de jure, ſive de facto incurriſſe: verum potius, majorem vitæ atque doctrinæ ſanæ claritatem retuliſſe: cum certe videremus *, adverſarios vana & penitus a veritate aliena objeciſſe: & contra, optimos Viros optimum pro illis exhi- * vilipen- buiſſe teſtimonium. Hanc igitur ſententiam & pro- D nuntiationem noſtram, ut publicum eis teſtimonium ſit contra omnes adverſarios veritatis, & in ſerenationem omnium, quicumque ſiniſtram illam de eis ſuſpicionem, præſertim talium delatorum & criminatorum, conceperint, faciendam duximus: monentes inſuper & exhortantes in Domino, ac rogantes univerſos & ſingulos fideles, ut dictos venerabiles viros, dominum Ignatium & ſocios habeant & teneant pro talibus, quos nos eſſe comperimus, & Catholicis, omni prorſus ſuſcipione ceſſante. Ita tamen, quatenus in eodem vitæ & doctrinæ tenore, Deo adjuvante (quod ſperamus) permanſerint. Datum Romæ, in ædibus noſtris, die decimo octavo (Novembris) o milleſimi quingenteſimi trigeſimi octavi. B. Gubernator, qui ſupra. Ratilius Furius ſecretarius p.

o
p

164 Porro Auguſtinus illa Pedemontanus, qui *eum fautores vero miſere vitam eloquium.* hujus omnis acculationis fons & origo fuit, poſita larva, aperte publiceque Lutheranus poſtea factus eſt q. Accuſatorum autem is fuit exitus, ut noſtris tacentibus, & pro ipſis orantibus, illorum ſe & vita proderet, & doctrina: quæ uſque adeo tetra fuit ac deteſtabilis, ut alterius ſtatua Romæ exuſta ſit, cum ſe ipſe fuga ab jacendio eripuiſſet: altar perpetuo carceri propter hæreſim addictus, qui ſemen ſub vitæ finem reſipuit, & ſuam vitam, erroreſque damnans, Romæ ita mortuus eſt, ut aeternum hominis ſpiritum quidam ex noſtris patribus exciperet.

q
F
r

165 Fallæ accuſationis procellam magna tran- C. XV. *Tempeſtas illa concitata ſuſcitavit ſuſcitationem eius ecclesiæ Romanæ* quillitas eſt conſecuta: & quæ a diabolo ad obſcurandam veritatem fuerant comparata, ea (ut omnibus in rebus, quæ quidem divino patrocinio nituntur, fieri ſolet) ad illam magis illuſtrandam valuerunt. Quamobrem ſummi viri multi a Pontifice Maximo nonnullos ex noſtris petunt, alios alio: eos Pontifex libenter concedit. Miſi igitur ſunt, magiſter Paſchaſius Senas, ut virginum ſacratarum quoddam cœnobium reformaret: quod & præſtitit, & vitæ integritate, manſuetudine, & inſigni Chriſtianæ ſimplicitatis candore, multorum in Deum excitavit ſtudia. Brixiam magiſter Claudius Jaius, qui morum ſuavitate, omnique genere virtutis, illius civitatis animos ſibi E obligavit, Chriſtoque conjunxit. Cum Ennio Philonardo Verulano, Cardinala ſancti Angeli, Parmam, Placentiamque magiſter Petrus Faber & magiſter Jacobus Lainez; qui in iis urbibus permagnos ex ſuis laboribus fructus collegerunt, & non paucos tum viros, tum egregiæ indolis adoleſcentes ad Societatem adjunxerunt. In Calabriam vero profectus eſt magiſter Nicolaus Bobadilla, ubi populos quoſdam rudes atque agreſtes plurimum ad pietatem excoluit.

166 Neque vero ii, qui Romæ remanſerant, *Roma vere magnum omnia tempore ſuſtinet.* otioſi fuerunt: nam cum frumenti caritas in orbe tanta eſſet, ut multi aut fame interirent, aut viribus conſumpti in plateis paſſim jacerent: patres, ut huic malo, quoad ejus fieri poſſet, mederentur, pecuniam undique corrogare, panem conquirere, herbas in pulmentum concidere, mendicorum hominum quantam maximam poterant turbam cogere, domum perducere, pedes abluere, inedia confectos cibo reficere, ulceroſos curare, rudes docere, nullam denique officium prætermittere, quod tum ad corporis, tum ad animi curationem pertineret: accidit que aliquando, ut tota domus its compleretur, ut conquiſitos, & medus ex plateis abrep-

A tos egenos homines vix caperet, cum recenti quadringentive, in ſtrato humi fœno jacerent. Quæ res, magna populum admiratione affecit, & ad ſimile ſtudium aliorum pietatem excitavit. Multi enim viri clariſſimi, & in his nonnulli Cardinales, hoc exemplo permoti, ſtrenue operam navarunt, ne annonæ inopia pauperes opprimerentur. Itaque tria millia egenorum hominum variis in locis alebant. Ad noſtros præterea nonnulli, iique præclari tum adoleſcentes, tum viri adjuncti ſunt.

C. XVI. Decretis pro unico Judice

167 Lutetiæ Pariſiorum doctorem quemdam theologum, Jacobum Goveanum nomine, fuiſſe diximus, cum, qui collegii divæ Barbaræ moderator, injuſta indignatione commotus, virgarum ſupplicium in Ignatium primo conſtituit; veritate deinde, hominiſque innocentia placatus, paratum ſupplicium in honorem ac reverentiam vertit. Is erat vir pius & gravis, & cum Ignatio, benevolentia ex errore illo parta, conjunctiſſimus. Qui magno Dei gloriæ deſiderio affectus & Ignatii ſociorumque æque ſocienſam voluntatem, & ſenſus in hominum ſalutem conſentientes exploratos habens, ſcripſit ad

B Ignatium, magnum oſtium in Orientis India aperiri eſſe; latiſſimum ipſi ſociiſque patere campum, ſi qui forte regiones illas petere vellent: cupere ſe ſcire, quid ſentiat; quo animo ipſe, quo ſocii ſint. Ad hæc Ignatius, ſe ſuoſque in Pontificis Maximi poteſtate eſſe: illius ſe imperium, illius nutum intueri: quovis terrarum a Chriſti Vicario mittantur, non detrectaturos imperium.

a Jurat in Lusitania pugnantis

168 Hac reſponſione ab Ignatio Goveanus accepta, Joannem III. Luſitaniæ regem ſuum, tota de re certiorem facit. Rex non tam imperii propagandi, quam Chriſtiani nominis amplificandi, & Indorum ſalutis percupidus, Petro Maſcarenio, ſuo apud ſummum Pontificem Oratori mandat, de hac re uti cum Ignatio agat: illius ad Goveanum, Goveani ad ſe epiſtolas mittat: a ſummo Pontifice, ſi non plures, ſex minimum impetret: denique det operam, ut, quo rem conficiat, neque labori neque ſumptui parcat. Functus eſt Orator officio ſuo diligenter: Ignatium alloquitur: regis litteras oſtendit. Porro ab Ignatio illud accipit, ſe ſuoſque haud ſui juris eſſe: ſummi eſſe Pontificis imperare: ſuum, ſociorumque parere: duos quidem impetrare, non ſore, ut ſibi videbatur, laboriosum; plures autem,

C perdifficile. Cum autem regis legatus inſtaret, & vehementius Ignatium urgeret, ut ex decem ſociis, ſex ut minimum, ex regia voluntate eam provinciam acciperent, Ignatius ſereno placidoque vultu, iis fere verbis reſpondit: Si ex decem, ad unam provinciam ſex auferas, quid, Jeſu bone, reliquo terrarum orbi relinques?

de duobus a Pontifice eſſuc iro juſſis

169 In ſumma, rogatus Pontifex, jubet, ut ex patribus duo, ad arbitrium Ignatii, proficiſcantur in Indiam: electique ſunt ad hanc provinciam Magiſter Simon Rodericus, & Magiſter Nicolaus Bobadilla, Simon quartana tum febri laborabat, navique in Luſitaniam vectus eſt. Ex Calabria Nicolaus in Urbem accerſitus eſt, qui egeſtate aſſiduiſque laboribus confectus, ex cruce præterea graviter laborans, eo ipſo tempore venit, quo Petrus Orator diſceſſum in Luſitaniam parabat. Qui cum neque profectionis tempus differre, neque ſine altero ex noſtris comite omnino abire vellet, & magiſter Bobadilla morbo impeditus conſequi Legatum non poſſet: felici forte magiſter Franciſcus Xavier in ejus locum hac ratione ſuffectus eſt. Jacebat Ignatius ægrotus, & Franciſco ad ſe vocato, Non te, inquit, Franciſce, clam eſt, duobus ex nobis proficiſcendum, D
ſummi Pontificis juſſu, in Indiam eſſe: Bobadilæ autem huic muneri deſtinato, in præſenti per morbum ire non licere, neque Oratori, propter feſtinationem exſpectare. Tuum hoc, Franciſce, munus; tua hæc provincia eſt. A. PETRO RODERICO ADESTINATUS.

170 Tum ille peracriter, Ecce ego præſto ſum. Itaque poſtridie cum Oratore diſceſſit: cum ad ſalutandos amicos, complectendos fratres, vilem tunicam reſarciendam, paucularum horarum tempus habuiſſet. Atque eo animo, eoque vultu diceſſit, ut jam tum Dei providentiam ſapientiſſime ſuaviſſimeque omnia diſponentis, & Franciſcum ad tam glorioſos labores vocantis, conjicere facile poſſet. Atque eo tempore Ignatius, Societate nondum conſtituta, tametſi parentis tenebat locum, ut qui filios illos in Chriſto genuerat, non tamen Prepoſitus erat, ut Dei nomine jubere poſſet. Ex quo virtus obedientiæ & caritatis ardor in Franciſco magis enituit. Illud addam, quod de patre magiſtro Jacobo Laine aliquoties audivi. Multo antea, dum iter per Italiam peregrinantes facerent Jacobus & Franciſcus, ſiebat non raro, ut E
Franciſcus ex ſomno expergefactus Jacobum excitaret, & diceret: Quam ſum, Deus bone, defatigatus! Scis, quid mihi, frater, in quiete acciderit? Somniabam, me Indum, Æthiopemve humeris ſuſtuliſſe, & aliquamdiu geſtaſſe, ſed uſque adeo gravem, ut ſuo me pondere pene opprimeret: itaque ſeſſus valde ſum. Huic affine eſt, quod a magiſtro Hieronymo Domenech accepi, qui magnam cum Franciſco Bononiæ conſuetudinem habuit. Is affirmabat, Franciſcum jam ab eo tempore, de rebus Indicis, deque illarum gentium ad fidem converſione, libentiſſime loqui ſolitum eſſe: quaſi hanc ſibi provinciam aliquando obventuram, animus præſagiret, ejuſque rei incenſum præ ſe tuliſſe cupiditatem.

divina providentia eorum ab Ignatio ſubſtituitur Xaverius.

ANNOTATA.

a Haud ita procul ab æde ſanctiſſimæ Trinitatis in Clivo, qui mons Pincius nominatur; *ait Orlandinus lib. 2. num. 41. Cardinalis Dominicus de Cupis, hujus Quirini Garzonis auxilio, inire Societatis fuit reconciliatus; uti habes ibid. num. 49. & apud Ribadeneiram lib. 5. cap. 6.* F

b Sacramentorum frequentia ab ipſo incrementum accepit; *ex Officio ejus eccleſiaſtico.*

c *Quæ huc ſpectant, dat Commentarius §. 27. num. 280. & ſeqq.*

d *De voto obedientiæ Commentarius §. 28. num. 288.*

e *Determinationes circa miſſiones illas ſunt loco mox citato, num. 280.*

f *De eruditione illa puerorum ac rudium tractatur ibidem num. 290. uti & de Exercitiis ſpiritualibus admittendorum in Societatem &c.*

g *Ibidem num. 291. profertur documentum de perpetuitate Præpoſiti Generalis.*

h *De prærogativa pluralitatis ſuffragiorum ibid. 292.*

i *Nomina eorum* Petrus de Caſtilla, Mudarra, & Barreria neſcio quia, *ait Orlandinus lib. 2. num. 47. ubi hanc hiſtoriam narrat.*

k *Hunc ſycophantam pluribus depingis Orlandinus lib. 1. num. 86. & lib. 2. num. 27.*

l *Quinta hæc eſt, eaque teterrima perſecutio adverſus Exercitia; ex Commentario §. 9.*

m *Laudatur in Bibliotheca Scriptorum Ordinis*

FP.

A *FF. Prædicatorum tom. 2. pag. 162.*

A. PETRO RIBADENEIRA. n *Sententiam hanc P. Ignatius Pinius contulit Romæ cum originali, monens,* B. *ſignificare* Benedictus, *quod nomen expreſſum habeatur in involucro originalis. Pro* Converſivus *legit* Converſinus; *pro* Britovorienſis *ſcribit* Britonorienſis; *addens*, Britonorium *ſeu* Britinorium *eſſe epiſcopalem civitatem in Romandiola. Addo ego de dicti loci præſulibus agi apud Ughellum Italiæ ſacræ tom. 2. a col. 630. Porro lectiones, quas ad marginem ſententiæ appoſitas vides, accepi a laudato collatore.*

o *Menſis ille ſuppeditatur ex mox dicto collatore; qui extat etiam apud Orlandinum lib. 2. n. 52. ac Bartolum lib. 2. n. 43.*

p *De exemplis hujus ſententiæ alio miſſis meminit mox citatus Orlandinus.* Sunt hic (*Romæ*) *ait P. Ignatius Pinius*, quinque exempla, omnia originalia, data eodem die, ſubſcripta ub eodem gubernatore, ejuſque ſecretario, & munita ſigillo. *Videri etiam poſſunt ea, quæ ad S.* Ignatium *ſcribit Indiarum Apoſtolus in epiſt. 2. apud Poſſinum, Ulyſſipone data v. Non. Julii 1540.*

B q *De his, uti & de exitu accuſatorum agit Orlandinus lib. 2. n. 53.*

r P. Avegnaleda, *ex Carnolio cap. 14.*

ſ *Quos inter fuit Margarita Auſtriaca; cujus ad Sanctum epiſtola datur in Commentario §. 29. n. 299.*

CAPUT XI.

Confirmata a Paulo PP. III. Societas; mirum Dei in eadem conſtituenda conſilium.

C. XVII. *Sanctus impetrat a Pontifice Societatis inſtituti laudem,* a

SEd quoniam ſuos, & ſociorum labores atque conſilia pro ſalutu proximorum ſuſcepta, ita demum & Deo grata & proximis utilia fore ſperabat Ignatius, ſi ea ſummus Pontifex ſua auctoritate atque judicio comprobaſſet; Paulo III. Pont. Max. per Gaſparum Cootarenum *a* Cardinalem, propoſitum ſuum & ſociorum ſignificavit: ſe ſuoſque, ipſius Pontificis ſucceſſorumque obedientiæ ſe penitus totoſque devoviſſe: labores omnes ſuos proximorum ſaluti, curaſque conſecraſſe: optare ſe, ac ſummis votis expetere, ut, quibus ipſi a Deo agrum Domini colendi deſideriis
C acceſſi eſſent, ea una cum ipſorum vita ne extinguerentur; ſed in aliorum exemplum adoleſcerent, ſi quos forte Deus ſui imitatores excitare dignaretur. Quorum quidem Religio, Clericorum Regularium eſſet; inſtitutum vero, ut ſummo Pontifici ad nutum præſto eſſent, & omnino ad eam normam vitam ſuam dirigerent, quæ multo ante meditata, & a te eſſet conſtituta. Quod quidem Pontifex tertio Septembris Tiburi *b* libenter audivit, atque laudavit anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono.

b

Deinde, fruſtra in contrario ſe oppomentibus tribus Cardinalibus, c

172 Poſtea vero Ignatio ejuſmodi inſtituti confirmationem ſcriptam poſtulante, negotium a Pontifice Maximo tribus Cardinalibus datum eſt. Qui, ne res conficeretur, magnopere pugnabant: præcipuo vero Bartholomæus Guidiccionius *c* Cardinalis, vir pius quidem atque eruditus; ſed qui tantam Religionum multitudinem, quanta nunc quidem in Dei Eccleſia cernitur, minus probaret: conciliorum Lateranenſis ac Lugdunenſis decretis fortaſſe permotus, quibus nimirum novarum Religionum multiplicatio prohibetur: aut certe propter quarumdam lapſam fluxamque diſciplinam, quam in priſtinum ſtatum revocandam D cenſebat potius, quam novas Religiones inſtituendas: atque de ea re librum dicitur ſcripſiſſe. Quapropter cum id ſentiret, acriter noſtris reſtitit, & Societatis confirmationi unus omnium acerrime repugnavit, ulliique nooculli conatus cum illo ſuos conjunxerunt; ut, quo res exagitata eſſet vehementius, & magis lente probata, eo teſtatior, utque illuſtrior Dei voluntas exiſteret, per Vicarium ſuum hoc inſtitutum confirmantis. Namque victa omnis invidia eſt, & interceſſio omnis ſublatu Ignatii continuis ad Deum lacrymis precibuſque: qui etiam aliquot Miſſarum millia per ſe & ſuos Deo offerre conſtituit, ad ſelicem tantæ rei exitum impetraodum.

ſed in Ignatii favorem mutata.

173 Ex quo cum reliquorum Cardinalium, tum vero Guidiccionii cor ita immutatum eſt, ut adjutor ex adverſario rupente exiſteret; & ille novarum Religionum tam acer paulo ante inſectator, Societatis fine perecpto, ſummopere ejus inſtitutum laudaret. Sic enim animo commotus aſt, ut aliquando etiam diceret: Novas religioaes non probo: hanc tamen non probare non audeo. Sic enim interius afficior, eos motus unimi divinitus ſentio *d*, ut quo me humana ratio E non ducit, eo voluntas inclinet; & affectu quodammodo invitus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo illu ipſa Societatis inſtitutum Pontifici commendavit. Pontifex cum formula *e* quadam comprehenſum perſegiſſet, vehemanter probavit, & Pontificio aſflatu Spiritum Dei hit eſſe dixit, ſeque non tenues fructus ſperare, nequn exiguas ex tam exiguo tennique principio utilitates in Dei Eccleſiam perventuras.

d

e

Abſoluta ipſa confirmatione, cum aliquot ad rempus teſtificationibus.

174 Confirmata eſt igitur Societas anno MDXL. v. Kalend. Octobris: definite tamen & caute: iis enim tunc finibus profeſſorum noſtrorum numerus circumſcriptus eſt, ut ſexaginta non excederet. Quod divinitus etiam factum eſſe credimus, ut media primis, uxtrema mediis congruerent. Nam hæc Societas nondum nata, in auctore ſuo Ignatio, primum probata eſt in Hiſpania; deinde jam edita in lucem, in Italiu Galliaque graviter oppugnata, unte hanc ſummi Pontificis confirmationem: qui, ut pedetentim progrederetur, & ipſa ſua confirmatioue Societatem etiam magis probaret, certum numerum adjecie. Ex quo hæc ejus confirmatio, ad annum MDXLIII. F probatio quædam fuit: quo quidem anno, ubi Domino cooperante, & ſermonem noſtrorum virtute ſua confirmante, ſucceſſus is fuit, qui ſperabatur, ub eodem Pontifice numeri illa definitio ſublata eſt. Deinde vero ub anno MDXLIII. ud annum MDL. vegetior factu eſt ac robuſtior, & a Julio III. aliiſque Pontificibus confirmata, & multis magniſque privilegiis aucta, & vehementius ſtabilita, ut ſuo loco dicam.

C. XVIII. *Providentia Dei in condenda Societate ipſa elucet.*

175 Et quoniam huc perventum eſt, & de inſtitutione Societatis utque confirmatione egimus, non erit (ut arbitror) abs re, ſi, quod Dei fuerit, in hac ipſa Societatis confirmatione conſilium, pro modulo noſtro inveſtigemus. Ille enim Ignatium Eccleſiæ ſuæ labanti, ſingulari quadam providentia, auxilio miſit, ut & ſe, & filios ſuos murum pro domo Dei inſultantium boſtium furori objiceret. Atqua ut hoc Dei Opt. Max. propoſitum magis elucear, neceſſarium eſt, quo in ſtatu Eccleſia ſancta fuerit, quo tempore Ignatius vixit, diligenter conſideremus. Ex hoc enim melius intelligemus, quanta fuerit hujus auxilii

Digitized by Google

A xilii neceſſitas: ex neceſſitate etiam Dei conſilium magis apparebit. Qui quidem quaſi pater quidam familias vigilantiſſimus, numquam non operarios conducit in vineam ſuam; ſed tunc maxime, cum illa magis incolta videtur, atque deſerta. Et tamquam rex regum, & dominus dominantium omnium potentiſſimus atque ſapientiſſimus, regnum Eccleſiæ ſuæ ampliſſimum munire non ceſſat: & ſacras Religiones in eo, veluti munitiſſima quædam propugnacula collocare, atque fortiſſimorum militum præſidiis cingere, & armis, commeatu, rebuſque ad defenſionem neceſſariis inſtruere: ne vitiorum, hæreſum atque errorum monſtra hoſtiliter irrumpant, bellumque virtuti atque veritati impune indicant, & de ſanctiſſima religione noſtra triumphare videantur.

ne vinſdem ſim,

176 Nihil temere facit Deus, nihil fortuito. Nam ſi ſolium arboris abſque illius nutu non cadit; ſi omnes capillos capitis noſtri habet numeratos; & ſua ipſius providentia attingit a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter; quanto magis in Religionum & ſacrorum Ordinum inſtitu-
B tionibus (quæ longe nobiliora nimirum atque excellentiora ipſius opera ſunt) hanc ſuam admirabilem providentiam Deus prodere, atque illuſtrius debet proferre? Et ut certius aliquid colligere, & minus dubiis conjecturis Dei conſilium aſſequi poſſimus, ponamus ante oculos finem, cujus gratia Societas eſt inſtituta; qui quidem is eſt, quem præſens Catholicæ Eccleſiæ tempus requirebat.

qui verſatur in defendendo & amplificando orthodoxa fide;

177 Eſt igitur Societas Jeſu, ut in confirmationis Apoſtolicæ litteris continetur, ad defenſionem ac propagationem fidei potiſſimum inſtituta. Fides ab hæreticis defenditur, apud ethnicos propagatur. Videamus ergo, quid opus noſtris temporibus fuit, vel fidem Catholicam ab hæreticorum oppugnatione defendere, vel eam inter gentes amplificare: ex iis enim duobus capitibus, divinæ providentiæ conſilium fortaſſe licebit conjicere. Nam hoc ipſo tempore, quo Ignatius lucem hanc hauſit; innumerabiles, eaſque atrociſſimas calamitates Dei Eccleſia ab infidelibus, atque ab hæreticis perpeſſa eſt, vehementerque debilitata, atque diminuta. Et tamen (quæ Dei inſponſam ſuam benignitas eſt) ad reparandas has tantas ruinas, & damna reſarcienda, quæ patitur in Euro-
C pa, novum Dominus mundum, atque hactenus incognitum mirabiliter patefecit, in quo ſe latius funderet lumen fidei, & innumeras atque latiſſimas provincias peragraret. Mitto nunc quas ſtrages ediderit, quas Chriſtianorum provincias Ottomanorum imperium ab anno ferme MCCC. quo cœpit, uſque ad annum Domini MCDXCI. quo Ignatius in lucem editus eſt, occupaverit, quas nationes ſubegerit, quæ regna ſubjugaverit; in quibus ſcilicet, vel extincta, vel certe majorem in modum afflicta & labefactata eſt Chriſti religio, & ſpurca ſetraque Mahometis ſecta inducta.

cujus ruinæ, illi præſertim, quæ per Lutherum eſt invecta, oppoſuit Deus Ignatium i f g b i k l m n o p q r

178 Exquo primum certe Ignatius lucis hujus uſuram accepit, religionis noſtræ lumen magna ex parte obſcuratum eſt in inferiori Pannonia, occiſo ejus rege Ludovico *f*: in Dalmatia item, & Illyrico. Amiſimus Rhodum *g*, fidei propugnaculum, atque hoſtium terrorem, Chion inſulam *h*, Cypri regnum, Coronem *k*, Methonem *l*, Neapolim *m*, Malvaſiam *n*, Naupactum *o*, Guletam *p*, Tripolim *q*, Bugiam *r*, aliſque plurima loca munitiſſima, a Chriſtianis olim expugnata, ut in illis Chriſti fides efflorefceret. Quid dicam de hæreſeon, atque errorum portentis, quæ noſtro inſelici ſeculo exiterunt? Quot provincias everterunt; quot regna afflixerunt; quot Catholico-
D rum reſpublicas devaſtaruot; quas calamitates non importarunt; quibus malis univerſam Eccleſiam non affecerunt, vexaruot, perdiderunt? An- A. Pe-
no humanæ ſaluris MCDLXXXIII. natus eſt in Saxo- TAO Ri-
nia, ſuperioris Germaniæ provincia, humani ge- BADE-
neris pernicies, ac certiſſima peſtis Martinus Lu- NEIRA.
therus. Anno vero MDXVII. in condonationes peccatorum, ac remiſſiones a Romano Pontifice conceſſas, impie debacchari cœpit. Furiis autem illum agitantibus, anno MDXXI. palam Catholicæ Eccleſiæ per ſummum ſcelus bellum indixit. Quo ipſo anno Deus in Pompelopolitana arce Ignatium vulneravit, ut ſanaret, & ex vanitatis vili mancipio ducem fortem efficeret, & Luthero tamquam acrem Eccleſiæ ſuæ propugnatorem opponeret. Hoc divinæ bonitatis proprium eſt. Hæc eſt certiſſima ratio divini conſilii. Numquam Eccleſiam ſuam deſerit Deus; ſed ubi maxime oppugnatur, fortiſſimos excitat defenſores.

qui alios aliis temporibus viros excitavit.

179 Sic Simoni Mago Simonem Petrum Apoſtolorum principem, Ario Athanaſium, Neſtorio
E Cyrillum; Joviniano, Vigilantio, Elvidio Hieronymum; Mani & Pelagio Auguſtinum; aliis hæreſiarchis, atque fidei hoſtibus, alios clariſſimos defenſores opponit. Ex quo prudenter eſt ab eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſcriptoribus animadverſum, quo die Pelagius in Anglia natus eſt, ut tenebras errorum mundo offunderet: eodem ipſo die, Eccleſiæ lumen Auguſtinum in Africa emicuiſſe, ut impii ac neſarii hominis caliginem depelleret, & univerſam Eccleſiam luce ſua colluſtraret. Quo tempore Albigenſes, aliique perverſæ doctrinæ magiſtri, importunius Eccleſiæ paeem turbabant, & ſuccreſcentes ſpinæ vitiorum ſemen a cæleſti ſatore ſparſum maligne ſuffocabant, duo illa mundi lumina atque ornamenta, Dominicus & Franciſcus quaſi de cælo lapſi ſunt, ut per ſe, & per filios ſuos hæreticorum frænarent impetum, errorum radices evellerent, vitia tollerent, mores compooerent, denique univerſum terrarum orbem admirabili vita atque doctrina illuminarent, atque ad Dei amorem accenderent: quemadmodum a ſanctiſſimis illis patribus factum fuiſſe legimus, & ab optimis eorum filiis quotidie fieri videmus. Reli-
F giones eæ, quæ Militares, vocantur, iis temporibus conſtituæ ſunt, quibus ſancta Eccleſia armis infidelium mirum in modum divexata, atque oppreſſa, virtute etiam Chriſtianorum militum erat defendenda & vindicanda in libertatem.

Id quod obtinet potiſſimum in Societate civis Lutherum,

180 Quod item de reliquis eſt ſacris Religionibus intelligendum, & de ea potiſſimum, qua de agimus, Jeſu Societate. Nam cum Martinus Lutherus monachus, una cum ſuæ Religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorem exuiſſet, & ſacrilegas atque inceſtas nuptias cum virgine Deo ſacrata impudentiſſime celebraſſet, ſignum in Eccleſiam Catholicam ſuſtulit, bellum Chriſti Vicario indixit, milites conſcripſit, denique omnes gentes diris clamoribus & horrendis blaſphemiis ad arma concitavit. Sequuti Lutherum è veſtigio ſunt homines profani, perditi, ſeipſos amantes, ſuperbi, elati, & rerum novarum cupidi. In iis, magno numero poetæ leves, oratores garruli, grammatici fuerunt arrogantes, qui verſibus, cantilenis, rhythmis, comœdiis, declamationibus, & magiſtrum ſuum Lutherum miris laudibus extulerunt; & in traditiones, cæremonias, dignitates eccleſiaſticas atrociſſime invecti ſunt.

181 Ma-

A. PETRI RIBADENEIRA. ejusque affectat. corruptissimos.

A 181 Magnus deinde grex sese Luthero adjunxit sacerdotum monachorumque: qui, quod infirmis oculis clarissimam Religionum, in quibus vivebant, lucem ferre non possent, ut licentius libidini frena laxarent, & in turpissimarum voluptatum cœno volutarentur, ipsarum Religionum claustra reliquerunt. Et ne dubitari posset, quid eos ad tantam insaniam impelleret, quasi clibanus igne succensus æstuarunt; & tamquam equi admissarii ad voluptatem incitati, ad Lutheri orationem adhinnierunt, uxores duxerunt; mulierculas deceptas, & virgines etiam Deo dicatas per summum scelus constupraverunt: & quidem tam impudenter, tam sceleste, ut in nuptiis cujusdam illorum, Missam etiam composuerint (si sacratissimæ rei nomen, in tam immanem quadrare potest insaniam) execrationibus & blasphemiis refertissimam, in qua incestos & sœdifragos, atque impuros sacerdotes collaudant, sanctos vocant, a Deo illuminatos prædicant, quod, excusso continentiæ jugo, uxorum adhærerent amplexibus; & ceteros, ut idem faciant, adhortantur. Nempe hæretici, cum vita factisque sint detestabiles, tum vero ipsa peccandi

B licentia incredibili, atque impudicitia longe etiam detestabiliores.

grassatur;

182 Isti itaque nefarii atque perditissimi apostatæ cœperunt libertatem prædicare, ut homines peccati servos efficerent: annuntiare voce Christum crucifixum, re autem vera Antichristum: denique persuadere fidelibus, ut pœnitentiam, crucem, veram Christi imitationem abjicerent, & per omne flagitii ac turpitudinis genus agerentur præcipites. Erat hoc ipso tempore iis vitiis contaminatus, iis morbis confectus mundus, ac tam incurabilibus saucius vulneribus, ut multi hanc doctrinam facile admitterent, & venenum haurirent suaviter, & tamquam medicamentum salutare aliis etiam propinarent. Fuerunt in iis è fæce reipub. sutores, cerdones, tinctores, lanii, homines facinorosi, & vulgo infames, & publice damnati, & ignominiæ notis insigniti, qui novi hujus evangelii, novi magistri atque concionatores extiterunt. Quos enim alios hujusmodi doctrina haberet doctores?

qui mulierib. impudentium gregi;

183 Imo vero eo progressa est quarumdam mulierculatum garrularum atque impudentium audacia, ut absterita illa, quæ illis innata & propria

C est feminarum, verecundia, & neglecto Apostoli Pauli præcepto, mulierem domi suæ in silentio discere jubentis, & in Ecclesia loqui prohibentis, in suggestum ascenderent, verbum Dei explicarent, in concione de sacra Scriptura differerent, doctissimos theologos ad certamen provocarent, assertiones aniles, & thetes, seu potius deliramenta quædam publice defendenda proponerent: ut verum sit illud D. Hieronymi: Quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilia fabri: sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant: scribimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alii adducti supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris Litteris philosophantur: alii discunt (proh pudor!) a feminis, quod viros doceant; & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imo audacia emisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Hæc ille.

184 Cœpit contagione serpere hoc venenum, & diffundere se quotidie latius Babylonicum hoc incendium, ac vires acquirere magnorum quorum-

D dam principum studiis: qui quidem, vel propter ambitionem atque improbam cupiditatem, & ex bonis ecclesiasticis magnum, quem sperabant, quæstum; vel ad alendas atque sustentandas, quas cum aliis gerebant, inimicitias: vel aliis turbidioribus animi motibus obcæcati, perditorum concionatorum insanias sua potentia atque benevolentia auxerunt: illique colore ac prætextu quodam religionis, ad suas ipsorum libidines facilius consequendas, per summum scelus abusi sunt. Et quoniam Deus mala nostra gravitar punire decreverat, aliis malis majoribus & magis perniciosis nos involvi permisit, & omnium pene maximo, quod (est) hæresis. Itaque & cruenta exiterunt hoc ipso tempore inter Christianos principes bella, quæ hæresum atque errorum sunt faces, & altum dormientibus pastoribus, & mutis canibus, rapaces lupi tantam stragem (quantam proh dolor videmus!) in Christi ovile ediderunt, consequutaque sunt innumerabiles atque graviſſimæ calamitates ex novo hoc evangelio, quæ universam Christianam rempub. acerbissime afflixerunt, atque deformarunt; ex quibus nonnullas referam: omnes enim percensere, esset infinitum.

E

185 Principio, omnes pene errores, atque pestilentes hæreles, quæ ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio hactenus extiterunt, jam diu sepultas ab inferis revocarunt: vix enim ex omnium præteritorum seculorum memoria, nulla fuit vel opinio tam absurda, vel blasphemia tam impia, vel doctrina tam perniciosa, vel dogma tam insanum, quod infelicissimo nostro tempore non revixerit, & a Luthero ejusque discipulis ab orco excitatum non sit. In sanctissimam Trinitatem, in Christi Domini nostri divinitatem, in Spiritus sancti personam, in beatissimam Matrem, atque immaculatam virginem Mariam, in purissimas angelorum mentes, in Sanctos, in animas, quæ purgatorii igne expiantur, impuro ore perbacchati sunt, in ipso denique inferno, quod mentirentur ac blasphemarent, invenerunt. Nullum est in Dei Ecclesia Sacramentum, quod non pervertant: nulla sacra cæremonia, quam non irrideant: nulla Apostolica traditio, quam non convellant: nulla divinæ Scripturæ pars, quam vel non excludans, vel ineptis ac perniciosis translationibus, annotationibus, interpretationibus non depravent & corrumpant.

F

186 Quid dicam de sacrosanctis conciliis, Spiritu sancto auctore atque inspiratore celebratis? Quid de sanctissimorum Pontificum decretis, publice a Lutbero igne consumptis? Quid de doctissimorum atque beatissimorum patrum monumentis, qui cælestis vitæ exemplo, atque admirabili doctrina universam Dei Ecclesiam illuminarunt, & ad Christi servatoris nostri imitationem inflammarunt: quæ tamquam antidota & medicamenta salutaria, & eorum venenatis erroribus omnino contraria, impostores isti mutilant, lacerant, depravant? Mitto quæ dicunt & faciunt, contra summum Romani Pontificis, Christi in terris vicarii, ac Petri successoris potestatem. Nam veluti latrones ac terrimi parricidæ, leges an magistratus odio prosequuntur: sic omnes semper hæretici Romanum Pontificem judicem pavent, ac perhorrescunt. In summa, nihil est tam sanctum, quod non profanent: nihil tam firmum, quod non labefactare conentur: nihil tam certum, tam fixum, tam omnium seculorum, nationum, patrum consensione in Ecclesia Catholica

A ſtica receptum atque ſtabilitum, quod in dubium non vocent, quod non infirment, quod non convellant.

atque hæreſis per varia ſectarum capita propagata;

187 Et quoniam veritas una ſemper eſt, falſitates multæ ſunt, & ſibi adverſantes atque contrariæ, tot ex Lutheri quaſi ex Lernæa Hydra capita extiterunt, tot ſectæ atque hæreſes prodierunt, ut eas enumerare omnes, ſit perdifficile. Nam vel ex una Anabaptiſtarum ſecta, 12. aliæ ſectæ emerſerunt, tam inter ſe pugnantes, ut quibus in urbibus illæ aliæque ſimiles peſtes graſſantur, vix domum invenias, ubi quod maritus credit, credat uxor; & quod paterfamilias amplectitur, filius ac famulus ſequantur: & quidem tanta inconſtantia, ut in ea ſolum ſint conſtantiſſimi, cæpto omnique venio mutabiliores. Gerunt præterea inter ſe graviſſimas inimicitias, & plus quam Vatiniano odio ſe invicem proſequuntur: eo tantum conveniunt, ut Catholicis omnibus bellum inferant, ut Chriſti Eccleſiam junctis viribus pertinaciter oppugnent, & tamquam Samſonis vulpes, ſegetes Catholicorum incendant.

cujus luctuoſiſſima tragœdia ſupra.

B 188 Neque verò ſatis iis fuit, pernicioſos errores excitaviſſe, & pluſquam Cimmerias offudiſſe tenebras mortalibus, eorumque animas peſtilenti doctrina perdidiſſe; ſed in corpora etiam graſſati immaniter ſunt, & infinitis pene Catholicis vitam hanc mortalem violenter ſripuerunt, quod æternam auferre non potuiſſent. Sanctiſſimi epiſcopi, monachi religioſiſſimi, ſacerdotes ſacroſancti, virgines honeſtiſſimæ, atque etiam Deo dicatæ, pueri innocentes, ſenes ætate & canitie venerandi ab iis mactati ſunt: & quidem tam atrociter, tam truculenter ac dire, ut nova atque exquiſita tormenta excogitarent, & omnium tyrannorum, de quibus fortiſſimi atque beatiſſimi martyres olim triumpharunt, ſævitiam etiam atque immanitatem vincerent. Legat, qui volet, noſtrorum temporum hiſtorias, quas innumerabilibus reperiet refertas inauditæ crudelitatis exemplis. Quot virgines caſtiſſimæ, quibus ab hæreticis vis eſt illata, quod fidem Catholicam nollent ejurare, mammillis deinde intra arcarum vel torculorum feras compreſſis, miſerrima lentaque morte perierunt! Quot ſacrarum familiarum viri & ſacerdotes hæreticorum truculentam barbariem experti

C ſunt! Alii vivi in terram defoſſi, alii de turribus præcipites dejecti, alii excoriati: alii elixi, aut vivi aſſi; alii cranio clavis transfixi; alii in os injecto pulvere tormentario, atque incenſo combuſti, atque ita miſerrima fruſta diſcerpti. Quoties ex Catholicorum adhuc ſpirantium ventribus diſcriſſis, atque inter ipſa gementium piorum viſcera injecto hordeo, equis ipſis inſolens pabulum

vivis calentibus.

horreſcentibus, cibus eſt propoſitus?

189 Quoties mulierum prægnantium & viventium uteri ſecti, eorumque ob oculos palpitantes fœtus extracti, ſaxis illiſi, aut in igcem injecti, aut verubus alligati, leoto igne toſti ſunt? Quis credat uſque aden hæreticos furiis agitari, omniſque ſenſus, atque humanitatis expertes, ut ſacerdotibus, Deique inviolatis miniſtris, oares atque aures præciderint, eiique ſuorum equorum frena ornarint; & quaſi in publica geſtarint lætitia, magna pompa, feritate, triumpho? Quis religioſiſſimis atque ſanctiſſimis ſenibus pudenda membra amputaſſe, coxiſſe, in os ingeſſiſſe, manducare eos incredibili impuritate atque violentia coegiſſe? Hæc tamen & alia iis pejora, a Calviniſtis in Gallia, noſtra ætate perpetrata ſunt. Quod ſi hæc perditorum hominum feritas atque inſania in homines tantum ſæviret, noſtro tantum ſanguine ſuam ſatiabilem rabiem exſaturaret; graviter quidem, ſed minus tamen eſſet dolendum. Sed, proh nefas! Deo, Divis, ſacris omnibus bellum inferi, cælum terræ miſcet, & gigantium more pugnat cum Deo. Templa, in Divorum honorem Deo dicata, profana fecerunt: calices, vaſa, veſtes ſacras, baptiſmi aquam, ſacræ Unctionis oleum, ſanctorum virorum oſſa polluerunt, violarunt, diſſiparunt. Quis poſſit narratione complecti, aut enumerando percenſere templa incenſa, & ſolo æquata; monaſteria virorum & feminarum direpta atque everſa; ſacrarum rerum omnium inſtrumenta proculcata, atque per ſummam ignominiam irrita, beatiſſimorum virorum atque in cælo cum Deo jam regnantium reliquias diſjectas & conculcatas?

ſuprafatorum:

190 Quo furore ac rabie SS. epiſcoporum corpora Irenæi, Hilarii, Martini, Aniani, Thomæ Cantuarienſis, Bonaventuræ, & aliorum exuſſerunt, in cineres redegerunt, in flumen præcipitarunt, Divorum imagines demoliti ſunt, cruces etiam, & Chriſti in cruce pendentis ſimulacrum flam-

E mis tradiderunt? Sed quod omnem impietatem infinitis partibus ſuperat, & vel dæmon ipſe cogitare perhorreſceret, illud eſt, quod auguſtiſſimam atque divinam Hoſtiam, in qua veriſſimum Domini noſtri Jeſu Chriſti corpus continetur (o immenſa bonitas, o clementia, & patientia Dei infinita!) ſæpenumero indigniſſime tractarunt. Quis eſt tam ſtupidus, qui hic non excitetur; tam a ratione atque humanitate alienus, qui hæc non ſentiat; quis, qui vel ſciotillam habet fidei, cujus ad hæc mens non ſtupeat, lingua hæreat, ſenſus non deficiat? Neque vero exiſtimare debemus, ideirco Deum hæc pati, & ad graviſſimas injurias ſuas diſſimulare & connivere, quod in ſceleſtiſſimos atque flagitioſiſſimos homines animadvertere non poſſit.

Deo ob ejuſdem longanimitatis ſæculi hoc non poniſſe.

191 Non eſt hic, non eſt defectus potentiæ, ſed bonitatis exceſſus: non habet Deus manus ad vindictam invalidas, ſed ad ignoſcendum faciles: probat fidem noſtram, dat infinitæ clementiæ ſuæ certa argumenta, exſpectat ut corrigat; præſtolatur peccatores, ut ſanet; ut vel pœnitentia emendentur, vel pertinacia & obſtinati animi pervica-

F cia tardius quidem, ſed gravius puniatur. Solet enim Deus tarditatem, ſupplicii gravitate compenſare. Hic enim, quem tam impie ac nefarie ab hæreticis noſtri temporis accipi atque tractari videmus, ille idem eſt Dominus, qui Ozam percuſſit & occidit, quod incaute ac minus reverenter arcam Teſtamenti tetigiſſet, quæ tameo figura tantum erat divini hujus Sacramenti. Ille eſt, qui quinquaginta Bethſamitarum millia interfecit, quod eamdem arcam curioſius aſpexiſſent. Ille eſt, qui omnibus ſeculis atque ætatibus, & noſtris etiam temporibus, clariſſimis miraculis, in omnibus pene orbis terrarum provinciis atque regionibus variſſimam corporis ſui præſentiam, & divinitatis tremendam majeſtatem ſæpenumero teſtatus eſt. Ille eſt, qui Judæos, qui minus pios Chriſtianos juſtiſſimis graviſſimiſque pœnis non ſemel affecit, quod ſe indigne atque irreverenter in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento tractaſſent. Et quod in illos præſtitit, præſtare utique poſſet in hæreticos, qui Judæos perfidia, & lepidos Chriſtianos impietate vincunt. Sed tamen diſſimulat Deus & patienter agit, propter ea, quas diximus, cauſas, & propter alias nobis occultas, immenſæ vero illius ſapientiæ notiſſimas.

AN-

A. PETRO RIBADENEIRA.

ANNOTATA.

a *Res ejus geſtas dat Ciaconius tom. 3. a col.* 678.

b *Urbs eſt Latii in Italia.*

c *Facta & ſcripta ejus memorantur apud Ciacconium tom. 3. a col. 670.*

d *Apparitionem interveniſſe vult Ugbellus; de qua Commentarius §. 29. num. 308.*

e *Formula Inſtituti inſerta eſt literis Apoſtolicis Pauli III. ac Julii III. de qua Commentarius §. 28. num. 291.*

f *De Ludovico, Hungaria rege, agunt Annal. eccl. Raynaldi tom. 20. ubi ad annum 1526. a num. 63. de miſera ejus clade ac morte.*

g *Tempus habes ſupra in annotatis ad caput 4. Actorum antiquiſſimorum lit. f.*

h *In Aſia ac mari Ægeo & Icario*

i *In Aſia ac mari Mediterraneo.*

k *Urbs eſt Peloponneſi in Meſſenia.*

l *Ibidem ſita eſt* Methone:

m *Per hanc* Neapolim *intelligo urbem Peloponneſi maritimam ad ſinum Argolicum, vulgo* Napoli di Romania.

n *Urbs eſt maritima Peloponneſi, ad dicti ſinus initia.*

o *Italis* Lepanto, *in ſinu Corinthiaco, Turcarum clade memorabilis.*

p *Gallis* la Goulette *; arx eſt inter mare Mediterraneum & lacum Tunetanum.*

q *Notiſſima urbs eſt Africæ in ora Mediterranei maris.*

r *In regno Algeriano.*

ſ *De Ordinibus monaſticis, religioſis ac militaribus exſtat Hiſtoria P. Hippolyti Helyot.*

CAPUT XII.

Alia, in Societate inſtituenda divinæ providentiæ argumenta.

Quanto ſua digna vel ſa per barbaries ea Germania,

C ET quamquam iis, quæ retulimus, reliqua minora ſunt, quid dicam tamen de furtis, latrociniis, prædationibus, rapinis, incendiis, cædibus, quibus per ſummam injuriam atque tyrannidem ſatanæ miniſtri infinitam hominum multitudinem diverarunt? Quid loquar de conjurationibus, rebellionibus, tumultibus, diſſenſionibus, perturbationibus, civium diſcordiis, quæ ſimulatque hæreſum peſtis exorta eſt, pacatiſſimas provincias, & florentiſſima regna pervagatæ ſunt? In Germania, Luthero auctore atque impulſore, ruſtici contra dominos ſuos arma ceperunt; tantaque eſt contentione pugnatum, ut ruſticorum centum millia occiſione ſint occiſa; tantæ ſtrages factæ, ut in tota provincia Franconia ſupra 100. caſtella, & Religioſorum hominum monaſteria funditus ſint everſa. Helvetiorum Cantones (quos vocant) Catholici, pro avita religione, parva manu cum Cantonibus hæreticis, collatis ſignis dimicarunt, eoque & numero & militum virtute fretos, tribus prælis fuderunt, ac profligarunt, & Zuinglium, eorum magiſtrum atque erroris ducem concremarunt. Magna pars ſtatuum Imperii a Carolo V. imperatore defecit, delectum habuit, milites conſcripſit, exercitum innumerabilem conflavit, ut illum opprimeret, & de univerſa Germania deturbaret, ſed vera religio, cujus cauſa agebatur, Deo duce atque auctore, gloriolam de potentiſſimis hoſtibus victoriam reportavit. D

193 Quid reſidui eſt in omni calamitate, quod olim Gallia, florens quondam Franciæ regnum perpeſſum non ſit? Quam diuturna & cruenta bella ſæpe geſta; quantum ſanguinis eſt effuſum, quoties inter Catholicos & hæreticos, & quanta contentione eſt decertatum, victoria ſemper ad veram religionem inclinante? Quoties homines perditiſſimi ac heſſrii in reges Franciæ Franciſcum II. Carolum IX. Henricum III. conſpirarunt, ut patriæ parentes trucidarent, nobiliſſimum atque potentiſſimum regnum vaſtarent, Catholicam religionem delerent? Quod niſi Deus piorum atque integerrimorum hominum (qui in Gallia adhuc ſunt innumerabiles) vota, preces, lacrymas reſpiciens, impiorum hoſtium conſilia retexiſſet, conatus repreſſiſſet, impetus retardaſſet; actum eſſet de regno illo Chriſtianiſſimo: in quo tanta fuit, & tam E aperta atque nefaria Hugonotorum rebellatio, ut ſint, qui ad ſempiternam eorum ignominiam literis prodiderint, eos Ludovicum Borbonium Condæum regem coronaſſe, monetamque auream illum impreſſiſſe, in qua hæc erat inſcriptio: Ludovicus XIII. Dei gratia Francorum rex, primus Chriſtianus. Quæ inſcriptio arrogantiſſima eſt, & in omnes Chriſtianiſſimos Franciæ reges injuriosa.

194 Neque iis contenti, ut nihil ad ſummam improbitatem deeſſet, oratores etiam ſuos Byzantium miſerunt ad Turcarum imperatorem, ut teterrimum illum Chriſtiani nominis hoſtem, ad movenda arma in Galliam, Hiſpaniam, Germaniam tollicitarent, & auxilia ſua pollicerentur, & ſpem rei bene gerendæ oſtenderent, inteſtinis diſcordiis, atque tumultibus, illis in regnis, ipſorum opera excitatis: ut hac ratione potentiſſimorum regnorum ſtatum perturbarent, & Catholicam religionem, ſi poſſent, exſtinguerent. Sed ea eſt cordatorum hominum de iſtiuſmodi monſtris exiſtimatio, ut vel ipſe Turca eorum legationem audire contempſerit, quod diceret, Hugonotos tam eſſe abjectos atque deſpicatos, ut indignum ſit, ſupremum orbis terræ imperatorem cum eis ulla vel amicitia jungi, vel fœdere, qui F in Deum impii, in regem ſuum rebelles, perfidioſi in reliquos ſint. *Implorata etiam ad hoc Turcæ opes.*

195 Denique communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores in Catholicam etiam atque probatiſſimam feminam Mariam Angliæ reginam conſpirarunt, & in ducem præterea Allobrogum Philibertum, quod ex Valle Engronia hæreticos exſtirpaſſet, ne illorum malum per ditiones ſuas latius ſerperet: & in alios permultos principes moliti ſunt inſidias, ut illos de medio tollerent. In quorum numero eſt Scotiæ rex, quem occidere hæretici conati ſunt: reginam vero ejus matrem ceperunt, & conjecerunt in cuſtodiam, quod Catholica eſſet, eamque Angliæ reginæ Eliſabethæ, ipſius odio flagranti, in poteſtatem tradiderunt. Quæ Eliſabetha eum ſemina ſit, Anglicanæ Eccleſiæ univerſæ ſupremum ac ſpiritale caput ſe dici & haberi vult: & ſerendis diſcordiis, auxiliis ferendis, ſumptibus ſubminiſtrandis, callide & aſtute bellum adverſus alios reges alit, auget, inflammat: in Catholicos vero ſui regni tam implacabili immanitate, atque feritate ſævit, ut omnis barbaria ab ea ſuperata videatur. *Item in Anglia.*

196 Quis ignorat, quo in luctu jaceat, quan-

A so in mœrore ſit, quibus & quam diuturnis calamitatibus ſit oppreſſa, floreus quondam & felicissima Germaniæ inferioris provincia? quæ tam graves & acerbæ ſunt, ut ad regna etiam alia longe poſita pervadant, quæ exſanguia, exinanita, exhauſta ſunt, populorum victu, vectigalium nervis, æraria ſanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione conſumptis. Quantum eſt humani ſanguinis, ex quo primum Lutherus claſſicum cecinit, religionis ergo per omnes Chriſtianorum provincias effuſum? Quot depopulationes agrorum, direptiones urbium, oppidorum everſiones, templorum incendia, cœnobiorum ſpoliationes, populorum ſtrages, clades provinciarum, regnorum excidia ſuns conſecuta? In ipſo undecim annorum ſpatio, apud gravem ſcriptorem legi, in Gallia & Flandria, quingenta, & eo amplius hominum millia in bello cæſa; Apud alterum vero uno tantummodo anno, qui ſuis ſalutis noſtræ MDLXVII. in ſola Gallia ſupra 600. monaſteria incenſa atque everſa, & quinque ſacerdotum, miniſtrorumque Dei millia, a ſanguinariis iſtis novi evangelii conſionatoribus, per ſummam crudelitatem fuiſſe mactata.

Germaniæ inferioris.

B

quotidiſque ſcelerum exemplis.

malitiæ provinciis.

197 Silentio præterea permultas alias provincias gravi hæreticorum motu conquaſſatas atque afflictas. Non dicam quas regiones infecerint, quibus in regnis Catholicam religionem vel deleverint, vel labefactaverint hæ furiæ atque peſtes. Neque commemorabo ſuperiorem, atque inferiorem Pannoniam, Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, Daciam, Sueciam, Norvegiam, Hiberniam, aliaſque innumerabiles ad Septemtrionem provincias miſerabiliter profligatas, atque convulſas, ne modum excedat oratio, Unum tantum rei geſtæ exemplum referam, quo melius, quæ dicta haſtenus ſunt, intelligantur. Monaſterium civitas eſt, provinciæ Weſtfaliæ metropolis nobiliſſima: ex ea hæretici Anabaptiſtæ, ſacerdotes omnes monachos, equites honeſtiſſimos, atque prudentiſſimos quoſque cives Catholicos ſibi adverſantes violenter ejecerunt, domos diripuerunt, bona compilarunt. Tum furorem

C quemdam, hominem ſcilicet deſpicatiſſimum atque contemptum, regem creant, diadema ejus pompa, atque ſolennitate omni, quæ in verorum regum coronatione adhiberi ſolet, capiti illius imponunt. Hic ex juſtitiæ ſuper terram appellatur: uxores plurimas ducit: ex iis unam præcipuam, quaſi reginam ceteris honoratiorem elegit, cum qua concionari, & officio ſacerdotis fungi aggreditur: duodetriginta inſanos, atque fanaticos concionatores, & tamquam apoſtolos (ſic enim nominabat) varias in regiones ad diſſeminandum impurum ſuum evangelium mittit.

Iterumque afflictis,

198 Quid multa? finis hujus fabulæ tragicus fuit ac luctuoſus. Rex enim uxorem ſuam in medio foro ſecuri percuti juſſit, quod muliebriter deflereret ac lamentaretur miſerias atque calamitates, quas civitas illa a Catholicorum exercitu eam obſidentium patiebatur. Ipſa autem Rex, capta civitate, atrociſſimis tormentis prius dilaniatus, extremo tandem ſupplicio, impietatis atque dementiæ ſuæ pœnas juſtiſſimas dedit. Satiſne multa mala ſuns hæc? Nonne fructus novi evangelii uberes ſunt atque copioſi? Non tamen hic finis eſt. Nam præter alia infinita damna, quæ exitioſa iſta prodigia in orbem terrarum invexerunt, illud certe haud minimum eſt, quod ipſam naturam corruperunt, & laudabiles atque probatiſſimas quarumdam nationum mores ita perverterunt, atque in pejus commutarunt, ut multi, qui antea honeſti erant, temperati, ac pene frigidi, ex iſtorum doctrina flagitioſiſſimi atque profligatiſſimi ſint, & quibuſdam libidinis facibus inflammati. Qui fidelitate, ac modeſtia olim præſtabant, infideles nunc ſunt, & in fraudem ſemper intenti. Qui virtute atque animi fortitudine, cum hoſte manum conſerere, pedem conferre, & fortiſſime pugnando vel occumbere, vel vincere ſoliti erant, jam hoſti terga vertere, fugere, &, abjectis armis, trepidare didicerunt. Ubi doctrinæ ſtudium ac ſapientiæ floruit, nunc ſumma litterarum eſt ignoratio. Neque mirum ſane; ſemper enim veram religionem, quaſi comites quædam, potentia & ſapientia ſequuntur: ſublata autem illa, quæ domina & gubernatrix eſt, hæ quaſi ancillæ dominam ſuam abeuntem proſequuntur.

D

A. PETRO RIBADENEIRA.

Claſſicum profanum inconante Luthero.

199 Ut igitur me ipſe colligam, & orationem meam contraham; hi ſunt ex infinito pene numero aliquot fructus, qui ex hæreticorum doctrina, quaſi ex radice pullularunt: mala enim arbor fructus bonos non facit, & ex turbido atque peſtilenti fonte, ſalubris atque dulcis aqua non fluit. Hæreticorum enim ſpiritus, licentiæ, blaſphemiæ, maledicentiæ, tyrannidis, erudelitatis, ſuperbiæ ſpiritus eſt, Eſt enim ſatanæ ſpiritus, a quo inſtigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus vero Lutheri ceteris tetrior fuit, atque deteſtabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atque impietatem longe ſuperat. Quod ut manifeſtum fiat, & ſole lucidius conſtet, ipſemet Lutherus non dubitavit ſcribere, ſibi diabolum de facie notum eſſe: de nocte ſæpe apparuiſſe, cum eo modios ſalis comediſſe, atque etiam diſputaſſe, & ſophiſticas, atque in ſpeciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiviſſe, cum contra alia vera & ſolida & antiqua ſanctiſſimæ noſtræ fidei dogmata, tum vero maxime contra veritatem ſacroſanctæ Euchariſtiæ, ejuſque cultum atque venerationem. Ut perſpicue nimirum & certo intelligamus, diſcipulorum Lutheri in auguſtiſſimum atque omnium excellentiſſimum Sacramentum, quas ſupra attigimus, injurias & contumelias, quaſi rivulos ex Lutheri fonte fluxiſſe.

E

Ab his Calvinum, & Hugonotos Hiſpanias regno.

200 Quamquam ſi, quod res eſt, proferre volumus, peſtilentem hunc Lutheri ſpiritum, Calviniſtarum, atque Hugonotorum ſpiritus, impietate, violentia, truculentia, & omni immanitate ſuperat: & non ſolum in Catholicos, veramque religionem, ſed in univerſas ipſas provincias, & reſpublicas, regna, in omne denique hominum genus, perniciofiſſimus & calamitoſiſſimus eſt, dicique vere poteſt orbis terrarum incendium. Atque hæc tanta, quæ aliæ nationes hæreſeon labe infectæ experiuntur mala, & pacis, atque integræ religionis bona, quibus Hiſpania per Dei gratiam fruitur, vehementer nos excitare atque commovere debent, ut & magni faciamus hoc tantum Dei beneficium, & gratias pro eo maximas illi atque immortales agamus. Utrumque facient libentius, atque expeditius, quicumque ex Hiſpania in alias provincias egreſſi, eas regiones obierunt ac perluſtrarunt, quas effrænatus hæreticorum furor depopulatur & affligit. Poterunt ii minori ſane negotio hæreſum infinita mala pro rei atrocitate expendere, eaque cum pace noſtra, & publici ſtatus tranquillitate conferre. Debemus etiam enniti, quantum poſſumus, & dare operam, ut vitia noſtra corrigamus, ne ſingulare donum fidei noſtris peccatis perdamus, quod aliæ nationes ſuis peccatis perdideruns: &

F

A. PETRO RADEMERO.

A dica noſteſque Deum noſtris placare atque fatigare precibus, ut Philippum regem Catholicum incolumem feliciſſimumq; quam diutiſſime tueatur: qui pro ſua avita atque eximia pietate, ſumma prudentia, incredibili vigilantia, maxima inter omnes, qui unquàm fuerunt, reges potentia, ſe murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit.

mirifice ſe-pato ab hæreſeos peſte

202 Quod quidem præſtat non ſolum armis invictis, & conſiliis ſalutaribus, ſed etiam iis ſacrorum patrum excubiis, qui fidei Catholicæ ſeoatui præſunt, & in perenni quadam vigilia ſedentes, hæreticorum furorem ab noſtris cervicibus, & certiſſimam peſtem ab Hiſpaniæ finibus avertunt. Quod quidem ſanctiſſimæ fidei tribunal, ad conſervationem atque defenſionem ipſius fidei, Deus Opt. Max. admirabili providentia, in Caſtellæ ac Legionis regnis inſtituit anno ab ortu Domini MCDLXXXI. in Aragonia vero, Valentia, Cataloaia, anno MCDLXXXIII. quo ipſo
B anno Martinus Lutherus in lucem editus eſt. Ut vel ex hac ipſa tam opportuni temporis conjunctione, Dei conſilium fiat manifeſtum, fidei tribunal, hoſtibus fidei antidotum veneno providentiſſime opponendis. Nam tametſi cum primum hoc fidei ſanctiſſimæ concilium eſt inſtitutum, exiſtimabant homines futurorum inſcii atque improvidi, propterea ſolum inſtitui, ut per illud Hiſpania Judæorum atque Saracenorum ſpurcis ſuperſtitionibus repurgaretur: Deus tamen, qui immutabili præſcientia ſua, præterita, præſentia, futura, ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatiſſimos atque peſtilentiſſimos noſtrie temporibus hæreticos exorituros proſpiciens, ſanctiſſimæ fidei ſenatum in Hiſpania conſtituit ad arcendas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates,

pæ divinæ ſapientiæ.

202 Sed hæc obiter dicta ſint; nos ad propoſitum revertamur: & cauſas divini conſilii in Societatis inſtitutione atque confirmatione inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quaſi furia quædam exitialis, cum ſceleratorum atque perditorum manu ex orco emerſit, ut Catholicæ Eccleſiæ ſtatum labefactaret atque convelleret, & tertiam ſtellarum partem, ceu draco quidam eadens de cælo, in ruinam ſecum traheret: eodem ipſo tempore Deus, qui Eccleſiæ
C ſuæ curam vel maximam habet, alterum Virum excitavit Luthero diſſimilem, penituſque contrarium, Eccleſiæ defenſorem, acerrimum hæreticorum hoſtem, Chriſti imperii amplificatorem. Quod vero Luthero ejuſque filiis decretum erat, cum reliqua omnia divina & humana jura pervertere, tum maxime in ſacras Religiones impetum facere, & apoſtolicos viros ſanctiſſime in eis viventes evertere, ſi poſſet, atque exſtinguere: ut illis quaſi paſtoribus atque canibus e medio ſublatis, ipſe tamquam lupus ſanguinolentus ac ferus, oves Chriſti raperet impunius atque diſpergeret; incredibili Dei providentia factum eſt, ut nova hæc Societas ad defenſionem ipſius fidei potiſſimum inſtitueretur.

oppoſuit ſenatum ſuum ad defenſionem fidei.

203 Hujus Ordinis inſtitutum eſt, alios reliquarum Religionum fortiſſimos duces ac milites, ſtrenue pro fide & Chriſti gloria dimicantes juvare, & laborantibus opem atque auxilium ferre. Ubi vero aliorum præſidia deſunt, milites ſuos armatos mittere, qui hoſtem longius progredi non ſinant, furioſum ejus impetum frangant, & prædam ex cruentis faucibus eripiant. Hoc præſtat Societas iis in regionibus atque provinciis potiſſimum, quæ hæreticorum armis & aſtu periculoſius infeſtantur: in quibus videli- D cet, quod Religioſi alii, qui eas vita & doctrina illuſtrabant, vel omnino defecerint, vel pauci admodum (& ii quidem proſtrati, debilitati & confecti) reliqui ſint, neceſſario Societas hanc provinciam cepit, ut tantas Eccleſiæ ruinas pro ſua tenuitate relarciret, & hæreticos hoſtiliter irrumpentes comprimeret, ne exultare in mendacio, & imprudentibus atque ſimplicibus triumphum agere de veritate atque religione videantur. Porro qua ratione hoc Societas præſtet, & quo fructu, in nonnullis hujus hiſtoriæ libris ſummatim legere deinceps licebit.

ANNOTATA,

a *Auctoribus, qui citantur in aliis ad hoc caput editionibus, addo Florimondum Ræmondum; qui in Hiſtoria de ortu, progreſſu ac ruina hæreſeon ſui ſeculi, tragicas earum ſcenas pathetice exhibet.* E

CAPUT XIII.

Orthodoxa fides apud Indos propagata.

ETh æc quidem ad coercendos atque frænandos hæreticos pertinent, & ad ſanctiſſimæ noſtræ fidei confervationem. Jam quæ ad ajuſmet fidei propagationem atque amplificationem attinent (quæ tane onn eſt minus vel neceſſaria, vel admirabilis) hoc capite, ſi placet, perſequamur. In quo quidem propagationem ſi oculos intendas, magna te admiratio capiet, infinitam ſapientiam Dei, atque providentiam hac in re perſpicientem: magna rurſus grati animi pietas, inexhauſtos illius miſericordiæ theſauros conſiderantem. Nam mihi quidem certe pro miraculo eſt novi orbis patefactio ab noſtrie hominibus inventi; idemque dubio procul judicabit, qui attente apud ſe expenderit primum, quot ſecula fluxerint, ex quo primum contrahendarum rerum uſus eſſe cœpit inter gentes, commerciumque ex navigandi facilitate, & commeandi in alias provincias opportunitate: deinde quam curioſe clariſſimi olim reges, atque potentiſſimi, provincias atque regiones occultas indagaverint, eaſque ſub imperio ſubjiciendas curaverint: tum quam incenſo ſtudio, atque exquiſita diligentia viri litteratiſſimi, & coſmographi præſtantiſſimi, in eam curam incubuerint, ut orbie terrarum omnes partes percenſerent, dividerent, diſtinguerent, nobiliqua depictas atque expreſſas ante oculos ponerent. Poſtremo mortalium inſatiabilem auri & argenti cupiditatem, atque opum immenſam ſitim, qua inflammatus, Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes,

Ca. XIX. Mirabilis Dei providentia.

in dengtde novo orbe; de quo vetus apud antiquos e

205 Hæc, inquam, ſi quis recte apud ſe atque diligenter conſiderat, admirabitur profecto arcanum Dei conſilium, qui rem tantam tamdiu occultavit, & noſtro ſeculo provincias innumerabiles, regna potentiſſima, reſp. nobiliſſimas, maria immenſa, regiones inauditas, oras terrarum latiſſimas, orbem denique quodammodo alterum nobis patefecit, pleniſſimum, refertiſſimum auri, argenti, gemmarum, aromatum, odoramentorum, rerum omnium incredibili copia cumulatiſſimum. Tanta enim eſt rerum ad nos ex novis

A regionibus advectarum via, varietas, pulchritudo, ſalubritas, pretium, ut omnium fidem excedat. Atque magis admirabitur, ſi quis veſtigia novi orbis, & quaſi indicia quædam apud veteres Scriptores legat, Nam & in Platone ſub Atlantis nomine, aliqua (licet obſcura) illius ſit mentio; & aperte apud tragicum Senecam, illis verſibus: Venient annis ſecula ſeris, Quibus Oceanus, vincula rerum Laxet, & ingens pateat tellus; Typhilque novos detegat orbes, Nec ſit terris ultima Thule. Quibus quaſi ſpiritu poetico afflatus futura pronuntiaſſe, quibuſdam viſus eſt: Et Carthaginenſes incognitarum regionum notitiam aliquam habuerunt, & inſulam quamdam remotam, deſertam, fertilem invenerunt: & Phocenſes Gadium incolæ, ea freto Herculeo egreſſi, vento Euro ſecundiſſime navigantes, ad novas terras appulſi ſunt, quemadmodum ab Ariſtotele memoriæ proditum eſt. Et Strabo ex Heraclide Pontico narrat, Eudoxium quemdam ex Gadibus in Indiam

B navigantem, in Æthiopiam perveniſſe. Neque deſunt, qui ſcribant, in India, quæ ad Occidentem eſt, Auguſti Cæſaris effigiem in auri venis repertam, & Romam, ad comprobandam rei veritatem, ſummo Pontifici miſſam fuiſſe.

206 Deus ſi-dei orbidoque ſi vifuris in eo reperiendis.

206 Sed hæc atque alia ejuſdem generis argumenta, levia atque incerta ſunt. Illud certiſſimum, Deum (cujus judicia ſunt occulta, cujus conſilia nulla ratione poſſunt inveſtigari:) hoc tantum miraculum noſtris temporibus reſervaſſe. Tum quod Chriſtiani imperii fines Turcarum potentia, atque tyrannis impendio quotidie magis contrahebat: tum quod hæreticorum furor Catholicam religionem magis ac magis in dies devaſtabat: tum quod hoc maximum beneficium Hiſpaniæ proprium voluit eſſe, ut ex ea videlicet primi illi explorandi novas provincias auctores prodirent: & invictis potentiſſimorum atque feliciſſimorum Caſtellæ ac Portugalliæ regum armis, novus hic orbis nobis innotelceret, & Chriſti jugum domitus ſubiret.

Navigationis in Indiam orientalem

207 Qui navigationem in Indiam, quæ Orientem ſolem ſpectat, primus tentavit Henricus *a*, Joannis primi, Portugalliæ regis, filius fuiſſe dicitur. Qui vir eum eruditus eſſet, & motus cæli, & planetarum curſus, & geographiæ ſcientia præ-

C ſtans, totum ſe rerum naturalium ſtudio dedit, & multam in exquirendis atque inveſtigandis naturæ arcanis operam poſuit. Qua ex indagatione paulatim ſenſimque in eam opinionem adductus eſt, ut ex Luſitania in Indium navigari poſſe crederet. Ad faciendum ejus rei periculum, naves ornatiſſimas ſuis ſumptibus miſit, & homines peritos, qui Africæ oras explorarunt, maria Atlantici inſulas nonnullas incognitas repererunt, fidem Chriſti annunciarunt indigenis. Denique Henrici opera & induſtria Madera *b* inſula, & aliquot aliæ notæ noſtris hominibus eſſa cœperunt: multique populi ad oras ejus maris in Occidentali Æthiopia degentes, Chriſtiana religione exculti ſunt. Hoc autem præclarum incœptum, & tanti principis excellentia digniſſimum (in quo ad mortem uſque perſeveravit, & vitam Henricus omnem conſumpſit,) Joannes poſtea II. Emmanuel, & Joannes

c III *c*, Luſitaniæ reges feliciſſime proſequuti ſunt: & claſſes ſuas fortiſſimis plenas militibus, rebuſque omnibus ad navigandum inſtructas, in Braſiliam *d*, Angolam, Congum, Monomotapam, *e* Guineam, Æthiopiam *e*. Sinum Perſicum, Dio, *f* Calicut, Goam, Malacam, Sinas, Japonem *f*, aliaſque remotiſſimas provincias, ingenti auſu ac felicitate miſerunt. Quæ quidem oceani immenſitatem novia atque inuſitatis navigationibus tranſmiſerunt: ad gentes immanes, & barbaras penetrarunt, eaſque vel conſuetudine ac benevolentia ad amicitiam allexerunt, vel virtute & armis ſubegerunt, maximæ Dei benignitate.

orige ac progreſſus ſ

208 Nam Luſitanos Deus ita roboravit, atque cæleſti gratia protexit & communivit, ut ipſi ſæpenumero parva manu innumerabiles barbarorum copias ſunderent: & prædicationi Evangelii obſtructam atque intereluſam ferro ac virtute viam aperirent, & populos incultos & cæcos ad Evangelii ſplendorem adducerent. Itaque magno, inuſitato, atque inaudito miraculo, domi noſtræ Japonios generis nobilitate imprimis illuſtres juvenes vidimus, qui ſacri baptiſmatis lœti fonte, & Chriſtianis ſacris initiati, patrias ſedes, amicorum familiaritates, parentum conſuetudinem, & civium ſuorum, quibuſcum ſanguine ac neceſſitudine ſunt conjuncti, benevolentiam Chriſti amori poſthabentes, ex Japone in Hiſpaniam uſque, anno ſalutis noſtræ MDLXXXIV. E navigarunt, immenſis perfuncti laboribus atque periculis. Hi enim ſequuti Societatis Jeſu patres, a quibus ad fidem & omnem probitatem ab infantia ſunt educati, Romam ipſam, quaſi ad noſtræ religionis arcem profecti ſunt, ut ſummum in ea Pontificem, Chriſti Vicarium, Petri ſucceſſorem, coram agnoſcerent, colerent, venerarentur: atque ſuo, & Bungi, & Arimæ, & Fiungi regum conſanguineorum ſuorum nomine, quaſi primitiæ Japonenſium Chriſtianorum (qui ſana ſunt innumerabiles ab Ignatii diſcipulis ad fidem converſi) debitæ obedientiæ munus offerrent.

ac gentes ad fidem atque ad Chriſti Vicarium adductæ.

209 Quos Gregorius XIII. Pontifex Max. prudentiſſimus, admirabili benevolentia complexus, omnique humanitatis atque pietatis officio, ingenti totius Urbis congratulatione proſequutus eſt. Exiſtimavit enim ſanctiſſimus Paſtor, ad magnam Dei gloriam, atque adeo ad ſuam pertinere (neque id injuria) ſe Pontifice, Chriſtianum imperium, non aliis quam orbis terrarum finibus, circumſcriptum: & ad novas & incognitas nationes, & ex omnium hominum memoria hactenus inauditas, ſic diffuſum ac propagatum, F ut per immenſos marium atque terrarum tractus, oves illæ, quæ non erant in hoc ovili, paſtorem ſuum quærerent, vocem ejus audirent, & in illo omnium paſtorum principem adorarent, fieretque unum ovile & unus paſtor. Hæc ad Orientis ſolis pertinent Indiam.

In Indiam occidentalem navigatum ſ

210 Ad occaſum vero Ferdinandus atque Eliſabetha, Caſtellæ reges clariſſimi, Chriſtophoro Columbo Ligure duce, claſſes ſuas ad conquirendas, ſuoque imperio ſubjiciendas novas provincias miſerunt. Et Carolus V. Cæſar auguſtus, eorum ex filia nepos, & Philippus Caroli filius, præclara majorum cœpta vehementius auxerunt: & uſq; adeo Hiſpanici imperii fines propagarunt, ut terra nuper reperta, & magna ex parte invictis Caſtellanorum armis perdomita (ſi per oram maritimam, ſinuoſos anfractus circumlegatur) novem mille leucas colligat, ut a nonnullis peritis ſcriptoribus litteris traditum eſt. Et tamen circuitus orbis, atq; ambitus ſeptem millia tantum, & quingentas leucas continet, ſi Ptolomæo credimus; ſi Alphragano, etiam pauciores; ſi Fernelio, paulo plures. Neoterici vero aſtrorum curioſi inveſtigatores, & navigandi peritiſſimi, 6360. leucas tantummodo numerant, cuilibet cæli gradui 53. paſſuum millibus in terra attributis, hoc eſt

A. PETRO RIBADENEIRA.

A 12. ferme leucis, ſi quælibet leuca communis Caſtellana, tria paſſuum millia comprehendat. Acciditque noſtro ſeculo alterum miraculum, novum item plane atque inauditum, quodque nihil minus habeat vel admirationis, vel ſtuporis, quam quod paulo antea de legatione Japonica diximus. Navis enim e claſſe Caſtellæ regum, Joanne Sebaſtiano Cano Cantabro gubernatore, univerſum orbis terrarum ambitum circumlegit, & incolumis Hiſpalim (unde ſolverat) reverſa, merito ſane Victoria appellata eſt,

plurimis pientibus corruptiſſimam.

a11 Ut Dei Opt. Max. maximum in nos beneficium agnoſcas, qui quidem, ut tanti boni auctor effectorque ſint, ſic in ipſum laus omnis, atque excellentiſſimi operis gloria eſt omnino referenda. Ipſe enim rem maturavit, opportunitatem invenit, Catholicos reges permovit, ut profligato jam, ſeu potius conſecto diuturno, *g* gravi, periculoſo bello Granatenſi *g*, & ſerviutis ignominioſæ & acerbiſſimæ (quam pccc, *b* ferme annos *b* Hiſpanæ nationes pertulerant) jugo B depulſo, & Chriſtiani nominis dignitate in priſtinum ſplendorem quaſi poſtliminio reſtituta, aliis bellicis curis expediti, rem tantam animo concíperent, ſpe aggrederentur, ſumma felicitate enníficerent. Adde, quod ad pateſaciendum novum hunc orbem, atque armis ſubigendum, eos adminiſtros adhibuit Deus, quorum ſive pauciatem, ſive animi virtutes, atque ſortunæ ornamenta conſideres, intelliges profecto, non humanis viribus, ſed ſummi atque ſapientiſſimi moderatoris voluntate, tot tantaſque provincias ad Hiſpanum imperium aggregatas. Quod multo etiam magis eminet, atque extat illuſtrius ex ipſo curſu, atque ex uberrimo atque copioſiſſimo fructu, quem ad mortalium ſalutem Deus ipſe immortalis collegit.

divina providentia.

a12 Quis enim poſſet enumerando percenſere nationes multitudine innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, impietate idololatras, natura cæcas, vitiis omnibus corruptiſſimas, ab omni humanitatis ſenſu tam abhorrentes, ut innocentes mactarent filios, & quaſi pretinſas victimas diis ſuis offerrent? denique quæ dæmonem ipſum pro Deo colerent, cum illo ſæpe familiariter loquerentur, ad ejus arbitrium viverent: ita eſſe ab errore ad veritatem; ab umbra mortis ad vitæ C lucem; a miſerrima ſervitute ad glorioſam animorum libertatem revocatas, ut Chriſtum Deum ac Dominum noſtrum, redemptorem agnoſcerent, feritatem exuerent, idola comminuerent, templa diabolo dicata vel everterent, vel in veri Dei cultum converterent, & vitam dignam homine, dignam fide, dignam Chriſtiano pectore vivere inciperent? Quę tamen omnia noſtro ſeculo Catholicorum regum opera divinitus effecta ſunt.

crucis trophæum

a13 Hoc igitur tempore tam opportuno, tam neceſſario, admirabili ac plane divino conſilio, Deus noſtrum elegit Ignatium, ut crucis trophæum in diſjunctiſſimas terras atque provincias inferret, & gentes infinitas, agreſtes, ac barbaras, depulſis ignorantiæ, atque infidelitatis tenebris, Evangelii clariſſima luce, per filios ſuos colluſtraret: ut Luiberi, falſi prophetæ, ac veri impoſtoris diſcipuli, dentibus ſuis frendeant & tabeſcant, quod, quando ipſi apud nos tam furioſe debacchantur, & divina atque humana jura omnia violant, ſana diripiunt, monaſteria incendunt, cruces Chriſti demoliuntur, Sacramenta evertunt, a beatiſſimo Romano Pontifice ſe ſegregant, ac deficiunt: eodem ipſo tempore in aliis longe plurimis atque maximis regionibus, nova templa vero Deo ædificantur, crucis vexillum in omnium populorum ſalutem extollitur, ſacroſancta virent Sacramenta, Pontifex Romanus Chriſti Vicarius agnoſcitur, & adoratur, denique hæc ipſa Catholica religio, quam ipſi tantopere exſtinctam cupiunt, ab ortu ſolis ad occaſum, ab Aquilone ad mare prædicatur, viget, efflorescit, Et Deus ipſe, qui in Europa tam multas, tamque acerbas ab hæreticis continenter perſert contumelias atque opprobria, in novo orbe, hoc ipſo tempore multa, magna, teſtata, admirabilia opera perfecit. Conſtatque ad præſentiam Chriſti Domini noſtri corporis in templis collocati, dæmones obmutuiſſe, aufugiſſe, neque deinceps apparuiſſe, aut cum idololatris (ut ſolebant) fuiſſe locutos: plurimoque mortales variis atque inſanabilibus morbis oppreſſos, ſanctiſſimæ crucis contactu, aquæ ſacræ aſperſione, piacularibus granis admotis, ab omni ægritudine liberatos.

D

per Ignatii tumbam, poſtquam aliis emnia miſſa.

a14 Alios, quod irreverenter minuſque honeſte in eccleſia, ubi Euchariſtia erat, ſe geſſiſſent, multis incommodis, iiſque graviſſimis a Deo fuiſſe affectos: multaque alia litteris conſignata ſunt, quæ Deus effecit, tum ut hæreticos noſtri temporis (ſi ullam adhuc habent partem ſenſus,) ad ſaniorem mentem revocaret, tum ut gentes cæcas ad veri luminis cognitionem adduceret. Ea, quod infinita pene ſint, neque hujus narrationis propria, ſilentio prætermitto: ex utriuſque Indiæ hiſtoriis *i* petat licebit, ſi *i* quis ejuſmodi rerum uberiorem cognitionem deſiderat. Quamquam autem Deus Opt. Max. alias fortiſſimorum militum copias, ad præclariſſimam hanc Indorum expeditionem antea miſit, & in eam ſanctiſſimi multi viri aliorum Ordinum, omnibus viribus, totoque pectore incumbunt; tamen tam late patet hic campus, tam ſpatioſa, deſerta, inculta vinea hæc eſt, tam horrida aſpectu, feris frementibus plena, vitiorum monſtris efferata, ut pluribus adhuc cultoribus indigeat. Adde, quod militibus aut obſeſſis, aut acriter præliantibus, nova auxilia magnos animos addunt, magno ſæpe adjumento ſunt. Quæ quidem de India ad Occidentem, quæ Caſtellæ regibus paret, potiſſimum dicta ſint: in qua magna ſcilicet ſacrorum hominum vis eſt, eas regiones excolentium.

E

F

Auctor ell; memorat.

a15 Nam in Orientali India minor eſt operariorum copia, tum quod Luſitanorum navigatio longior eſt ac periculoſior: tum quod bellum cum multis, variis, potentiſſimis regibus continenter gerendum ſit, anceps, dubium, ac innumeris plenum difficultatibus: tum quod ea de cauſa Luſitaniæ reges a mari remota, atque terræ intima loca imperio ſuo nondum ſubjecerint, nec tot ſacrorum hominum conventus conſtituerint, quod ad inumerabiles populos a tenebris infidelitatis ad fidei lumen traducendos, ſunt neceſſarii. Quamobrem in Braſilia, inſulis Moluceis *k*, Japone, aliisque latiſſimis atque remotiſſimis Orientis regionibus, nulli ferme ex aliis regionibus homines ſunt, qui propagandæ fidei Chriſtianæ proviaciam, & animarum procurationem ſuſceperint, præterquam Ignatii filii. Quem quidem Ignatium, admirabili providentia Deus (ut diximus) peropportuno tempore elegit, atque Eccleſiæ ſuæ acrem defenſorem conſtituit. Neque poterit ſane quiſquam de divino conſilio dubitare, qui Societatis ab ipſo Ignatio per univerſum terrarum orbem diſſeminatæ fructus atque

k

utili-

A utilitates prudenter expenderit : quique ardens quoddam atque iucenſum , vitam pro Chriſto profundendi & ſanguinem, noſtrorum deſiderium perſpexerit : & vel aſſiduas, ut in longinquas & barbaras nationes mittantur, preces; vel alacrem , cum ſponte a præpoſitis mittuntur , obediantiam , quo mortem pro fidei amplificatione appetendi præclaram occaſionem nanciſcantur. Non enim ſatis habent, vita & doctrina aut furentibus hæreticis ſeſe objicere, aut mortificationem D. N. Jeſu Chriſti ſemper in corpore ſuo circumferre, ut infideles ſalutem ac vitam conſequantur: ſed eum intelligant, nullum magnificentius atque illuſtrius ab hominibus Evangelio tribui poſſe teſtimonium, quam ſi pro illius veritate ſanguinem ipſum profundant, omni ratione faciendum ſibi putant, ut pro illo vitam potiſſimum reddant,qui vitam ſuam

B pro nobis omnibus in cruce obtulit Patri.

mortes & felicitas virorum.

216 Septuaginta ſeptem patres ac fratres noſtri (quod ego quidem ſciam) ab hæreticis & gentilibus pro Chriſti fide interempti ſunt ad annum uſque MDLXXXV. quo hæc ſcribimus. Ex iis XXIV. variis in locis, ac temporibus ab infidelibus, vel Mahumetanis, vel gentilibus, exquiſitis tormentorum generibus occiſi ſunt. Quorum dux ac

l princeps pater Antonius Criminalis *l* fuit, qui a Badegis, ad Cauri promontorium orans , & in genua procumbens, oculis ac manibus ſublatis in cælum, telis tranſfixus eſt anno ſalutis noſtræ MDXLIX. Quo eodem anno & loco pater Alfonſus Mendez capite cæſus, martyrii gloriam eſt aſſecutus. In Braſilia provincia Petrus Correa, &

m Joannes Soſa *m*, noſtræ Societatis fratres, anno MDLIV. a Caribæis , hominibus feris ac barbaris , ſagittis orantes confixi ac perempti ſunt. Eodem ipſo anno, alius ex noſtris patribus in orientis ſolis India, primum quidam ſemiuſtus, poſtea etiam veneno ſublatus eſt. Apud Molucas vero inſulas , anno Domini MDLVIII. a Mahumetanis P. Alfonſus a Caſtro *n* tractus, raptatus per aſpera loca, ac

n præcipitatus eſt. Quid dicam de patre Gonſalvo

o Sylveira *o*, viro cum genere, tum ſanctitate nobiliſſimo? Qui cum Monomotapæ regem ad Chriſti fidem convertiſſet, illius prævaricantis juſſu, & perverſorum hominum conſiliis inducti, Domini noſtri Jeſu Chriſti in cruce pendentis effigiem manibus tenens; fune in collum ejus injecto ſtrangulatus, & crudeliſſimo mortis genere (quam ipſemet prædixerat) necatus eſt anno MDLXI. P. Franciſcus Lopes, & alii duo fratres noſtri *p* Cochino

p Goam iter habentes, a Mauris, Chriſtiani nominis inimiciſſimis, intercepti, telis tranſverberati perierunt anno Domini MDLXVII *q*.

q quibus locis Indiæ pro vera fide fuerint perempti.

217 In ea occiduæ Indiæ parte, quæ Florida nuncupatur, tres patres, Societatis Jeſu filii , Petrus Martines, Baptiſta Segura, Ludovicus Quiros, ac ſex alii fratres ad prædicandum Chriſti fidem in eas oras profecti, a ſanguinariis illis hominibus trucidati ſunt. Atque omnium noviſſimi anno MDLXXXIII. in Salettiana *r* regione, quæ a Goa civitate atque inſula freto tantum disjuncta eſt ,

r quinque alii eamdem martyrii palmam ſunt adepti. In quorum numero fuit P. Rodolphus Aquaviva, ducis Atrii, Claudii Aquavivæ , Societatis noſtræ Præpoſiti Generalis fratris filius , & Cardinalis Aquavivæ germanus frater.

218 Alii LIII. hæreticorum odio & crudelitate felices evaſerunt, & ſummam erga ſe divini amoris benevolentiam experti ſunt: nam unus & quinquaginta , quod ad Catholicam , Apoſtolicam, atque Romanam fidem gentibus nuntiandam navigarent, capti ab hæreticis, atque dire interfecti ſunt. Horum omnium anteſignanus P. Ignatius Azebedo fuit, vir non tam majorum ſanguine , quam ſuo pro Chriſto fuſo clariſſimus. Qui cum in provinciam Braſiliam navigaret, ut in ea præpoſiti Provincialis, & præconis evangelici munere fungeretur, a piratis Gallis Calviniſtis, duce Jacobo Soria, capitus, odio ſanctiſſimæ fidei Catholicæ ipſe atque alii XXXVIII. Societatis filii, ejuſdem propoſiti ſocii & piratis comites, non uno mortis genere , ſed uno tamen ſpiritu omnes ablumpti ſunt anno MDLXX. Quos pari fide, conſtantia & felicitate, inſequenti anno imitati ſunt XII. alii, qui, P. Petro Diaz duce, eum eamdem navigationem & eaniam ſuſcepiſſent , a Joanne Claudio Hugonoto Gallo , extremo ſupplicio affecti ſunt. Nec ſane defuerunt fortiſſimi milites, qui quod Catholicam fidem mordicus tenerent , acriter defenderent, ſapienter docerent, ab ipſis hæreticis, quos ſaltare cupiebant, mirum in modum prius excruciati, atque immaniſſimis tormentis dilacerati, beatiſſimo exitu glorioſam de perfida victoriam reportarunt. Ejuſmodi fuerunt clariſſimi Chriſti martyres Edmundus Campianus, & Thomas Cottamus Angli, Societatis Jeſu illuſtriſſimi filii, qui anno MDLXXXI. , & MDLXXXII. pro Apoſtolica atque Romana fide, ab Elitabetha Angliæ regina atrociter mactati ſunt.

Deus, qui martyrii laurea honestavit,

219 Quamobrem , quis non admiretur conſilium Dei? Quis non ſuſpiciat illius providentiam? Quis immenſam erga martiales eam tatem non redamet, infinitam benignitatem gratiſſimi animi pietate non colat, laudibus efferat, obſequiis veneretur; qui minimæ huic Societati & martyrum præſidia dedit, & ornamenta ? Nimirum ut hoc etiam argumento intelligamus, familiam Ignatii, familiam Dei eſſe: non ſecus atque reliquos ſacrorum hominum cœtus, quos in Catholica Eccleſia alii ſanctiſſimi patriarchæ divinitus inſtituerunt ac fundarunt. Qui quidem religioſi cœtus viris abundant perfectiſſimis, qui omnibus tormentis corpora ſua objecerunt, læti denique atque alacres, ſe dilaniari atque occidi pro Chriſti nomine paſſi ſunt: neque hoc præteritis tantummodo ſeculis , ſed etiam noſtro. Teſtes ſunt ſtrenui Chriſti athlatæ Carmeliani, qui propterea quod unum eccleſiæ Catholicæ, ac ſupremum caput Vicarium Chriſti eſſe defenderent, ab Henrico octavo Angliæ rege raptati, ſuſpenſi, exenterati , membratim diſſecti, elixi, in ſtipitem ad ignominiam (quæ vera ipſis gloria fuit) ſempiternam ſublati ſunt.

non ſecus atque aliæ Ordines de causa?

220 Teſtes ſunt etiam multi alii ſanctiſſimorum Dominici, Franciſci & aliorum beatorum virorum filii, qui eamdem coronam noſtra ætate ſunt adepti in Gallia furore hæreticorum, qui novi ſunt Neroues, Domitiani, Maximini. Benedictus igitur Deus, & glorioſus in ſecula, qui munitiſſima Religionum propugnacula in Eccleſia ſua excitavit; atque ejuſmodi militum in eis præſidia conſtituit, qui acerrime dimicantes occumbunt: & de impietate, vitæ innocentia ; de hæreſi, fidei integritate ; de morte, cervicibus datis; denique de teterrimis hoſtibus, ſuſo pro Evangelio ac veritate ſanguine, ampliſſime atque honeſtiſſime triumphant! Neque enim fieri poteſt, quin iis ducibus, ac fortiſſimis militibus, ſancta Eccleſia omnes contra ſe perfidia atque feritate inſtructas acies quod ſemper hactenus fecit) profliget ac diſſipet, atque hoſtes ſuos audacia elatos retun-

A dat, & tumore inflatos comprimas: & vel obſtr. Pa- matos, & in pravitate ſua pertinaces deſpiciat, vel TRORI- humiles, ſuumque errorem agnoſcentes, benigne BADE- ſuſcipiat.
NEIRA.

ANNOTATA.

a *De eo Maffejus Hiſtoriarum Indicarum lib. 1. a pl. 3. editionis Venetæ anni* 1589.

b *Oceani Atlantici inſula.*

c *De eo infra lib. 2. cap. 16. lib. 3. cap. 5. lib. 4. cap. 17.*

d *Maffejus ſupra citatus de ea tractat lib. 2. fol. 26. de Braſilorum autem crudelitate lib. 13. fol. 254.*

e *Regiones ſunt Africæ; de quibus geographi; de Henrico autem Alfonſi regis Congi filio, in Luſitaniam, indeque Romam miſſo religionis ergo, ſcribit Maffejus lib. 3. fol. 82. De Guinea agit lib. 1. fol. 4.*

f *Aſiæ loca ſunt; circa quæ, præter geographos, de Dio videri poteſt Maffejus lib. 4. fol.* B *59. de Malaca &c. lib. 1. fol. 14. de regno Sinarum lib. 6. ab initio; de Japonia lib. 12. a fol. 265.*

g *Mariana de rebus Hiſpaniæ lib. 25. cap. 1. & ſeqq. bellum illud memoriæ prodidit, ſub Ferdinando & Iſabella per annos decem extractum. Breve eſt illud ſub finem dicti libri*: Obita a regibus atque luſtrata urbe Granata, Mauri ſub Chriſtianum imperium Superis auctoribus, auſpicato, in æternum, ea in Hiſpaniæ parte concederunt, ſalutis anno MCDXCII. octavo Idus Januarii, qui dies Veneris fuit *&c. Et ſic Maurico in Hiſpania jugo finis impoſitus.*

h *Cæpit illud jugum ineunte ſeculo VIII. annus diſcutitur in Tractatu de Liturgia Mozarabica, qui tomo VI. menſis Julii præfigitur, cap. 4. §. 1. a num. 169.*

i *Conſuli poſſunt Maffejus locis variis, & Mariana lib. 26. cap. 3. cap. 17. & ſeqq.*

C k *Sunt inſulæ Aſiæ in oceano Indico: de quibus Turſellinus Vitæ S. Franciſci Xaverii lib. 3. cap. 1.*

l *Plura de eo inferius lib. 3. cap. 20. P. Philippus Alegambe in Moribus illuſtribus &c. geſta ac cædem deſcribit; quem vide a pag. 5.*

m *Adi infra libri 4. caput 12. & Alegambium modo citatum, a pag. 12.*

n *Exhibetur apud Alegambium pag. 18.*

o *Al.* Conſalvus Silveria: *de quo Alegambius a pag. 22. Paiva Orthodoxarum explicationum lib. 1, a fol. 22. verſo.*

p *Horum ac ſequentium e S. J. vita ac mort eſt apud Alegambium; cujus vide indicem nominum.*

q *Annum* 1568. *ſignat idem ſcriptor.*

r *Ea deſcribitur a b. Alegambio pag. 116.*

D

CAPUT XIV.

Electio Ignatii in Præpoſitum Generalem; ipſius ac patrum profeſſio; Sancti regimen; S. Franciſci Xaverii in Indiam, & aliorum alio profectio.

SOcietate a Paulo III. Pont. Max. confirmata, nihil patres prius habuerunt, quam ut Præpoſitum erearent cum, qui univerſæ Societati præeſſet, cujuſque ſpiritu ac prudentia omnia, tum Romæ, tum foris adminiſtrarentur. Societatis autem ſtatus ejuſmodi tum ferme erat: Franciſcus Xavier, & Simon Roderieus in Luſitania, Petrus Faber ad convenium imperialem Vormacienſem cum D. Ortizio profectus, in Germania; Jacobus Laines Parmæ erat; Brixiæ Claudius Jajus; Senis Paſchaſius; in Calabria Nicolaus Bobadilla; ipſe Ignatius, Salmeron, & Joannes Codurius Romæ remanſerant. Lutetiæ E præterea juvenes aliquot, qui animum ad Societatem appulerant, jam tum in litterarum ſtudiis verſabantur, Roma ab Ignatio hanc ipſam ob cauſam miſſi. In ipſa vero Urbe, duodecim fere ad patres acceſſerant; habitabamuſque arcte ſane, & peranguſte, exadverſum veteris templi in conducta domo, male materiata, & ruinoſa, quæ ad novi templi ædificationem ſublata eſt. Et quod ego ex exiguo illorum eram numero, qui Romæ tunc commorabantur in Societate, & ab Ignatii latere (ut dixi) non diſcedebam, conſequentes res non quaſi auditor, ſed ut ſpectator, & præſens, ac certiſſimus teſtis deinceps narrabo. Hoc igitur rerum ſtatu, evocati ſunt Romam, qui ex decem patribus in Italia erant: omneſque ſub Quadrageſimam anni MDXLI. venerunt, præter unum Nicolaum Bobadillam, quem Biſiniani *a* fructuoſe laborantem, ſummi Pontificis imperium retinuit. Diutius autem res differri non potuit, quod idem Pontifex paulo poſt, aliquot alios ex patribus varias in provincias F dimittere ſtatuiſſet. Per Quadrageſimæ ergo tempus Ignatios, Laines, Salmeron, Claudius, Paſchaſius, & Codurius, ad Præpoſiti Generalis electionem conveniunt: rebus agitatis, ſtatuunt, ut triduum in oratione ponant, ſilentium hac de re inter ſe ſerveut, tum ſuum quiſque ſuffragium manu ſua ſcriptum *b* adferat, quo ſcitus cujuſque, ac voluntas declaretur. Poſt triduum rurſus coeunt: ſuffragia ſua cum abſentium patrum ſuffragiis, quæ illi aut ſcripta reliquerant, aut poſtea miſerant, conjungunt: poſt tertium item diem, omnibus omnium *c* cum præſentium, tum abſentium ſenſentiis Ignatius Præpoſitus Generalis renuntiatur.

222 Hic ille, eum ad parendum magis, quam ad imperandum, ſe ex animo paratum oſtendiſſet, ad ſocios, Ego fratres, inquit, neque hoc munere dignus ſum; neque vere idoneus, qui alios regam: nam, qui me ipſe regere neſcio, alios quomodo regam? Quod ergo vere ſincereque coram Deo ac Domino noſtro dum confidero; dum præteritæ vitæ meæ perverſos habitus, & præſentis peccata, & miſerias multas diligen-

LIB. III. CAP. I. *expetit Spiritus ſanctus.*

refert auctor, Sanctum Hunc eſſe electum Præpoſitum Generalem.

ter

A ter mecum ipſe reputo, facere non poſſum, ut, quod vos mihi onus imponitis, in me recipiam. Quare id vos, quæſo, boni conſulite, & de integro, per tres alios quatuorve dies, rem totam Deo commendate ardentius, ut divino illius afflatu ac impulſu, in patrem eum potiſſimum ex omnibus eligamus, qui optime omnium Societatem ſit univerſam gubernaturus. Patres principio quidem Ignatio adverſantur; ſed acquieſcere tandem coacti, tempus ad denuo deliberandum ſumunt. Quatriduo interpoſito, rurſus cooveniunt; ſed eadem animorum conſenſione Ignatius Præpoſitus Generalis eligitur. Tum ille, ne aut omnibus unus obſiſteret, aut, quod ſibi non ſatis conveniens judicabat, munus ſuſciperet; Ego, inquit, meo confeſſario rem totam permitto: ego illi totius vitæ meæ crimina aperiam: illi animi mei morbos, corporiſque ægritudines exponam: quibus auditis, ſi ille tamen Chriſti Domini noſtri nomine, vel mandaverit mihi, vel conſilium dederit, ut tantum onus ſubeam, tunc denique obtemperabo.

fruſtra re-clamantem.

B 223 Hic reliqui obſtrepere, ac reclamare, & ſatis eſſe exploratam Dei voluntatem, dicere; Ignatiumque urgere, ne diutius humilitatis objectu rem producat, ne Deo repugnare videatur. Cum autem de ſententia ille dimoveri non poſſet, tandem, ut id fiat, quod volebat, inviti decernunt. In cœnobio D. Petri, quod in Monte aureo fratrum Minorum eſt, triduum omnino fuit, in hanc rem unam toto pectore incumbens. Et quidem nondum condita Societate, ejuſdem cœnobii F. Theodoſio *d*, viro ſanctitate ac prudentia ſingulari, confeſſus eſt. Poſt confeſſionem igitur, ipſo lætiſſimæ Reſurrectionis Jeſu Chriſti die, confeſſarium Ignatius, quid videatur, rogat: ille videri ſibi ait, Ignatium Spiritui ſancto reſiſtere. Tum Ignatius hominem obſecrat, attentius uti rem totam expendat, & Deo eommendet, ac tum demum ad reliquos ſocios, quid ſentiat, referat. Fecit ille, quod rogabatur. Patribus refert, ſibi videri omnino, ut Ignatius Societatis gubernationem accipiat: ille, maxima omnium gratulatione, ſe facturum dicit *e*.

d

e Edit ſolemnem profeſſionem,

C 224 Sextam feriam a Paſcha proximam ad x. Kalend. Maii conſtituunt, quo die & ſeptem Urbis inſigniora templa, & illorum ſtationes obeant, & in divi Pauli, a turba vacuo & peropportuno loco, ſinguli profeſſionem ſuam emittant: quod & factum in hunc modum eſt. Ad divi Pauli *f* cum perveniſſent, & peccata ſua confeſſi invicem breviter eſſent: Ignatius in ſacello beatæ Mariæ *g* (in quo ſacratiſſimum Jeſu Chriſti corpus tum aſſervabatur) rem ſacram facit: cum ad perceptionem Dominici corporis ventum eſt, altera illud manu in patena teneos, altera profeſſionis formulam *h*, ad ſuos converſus, vota ſua iis verbis clara voce pronuntiavit: Ego Ignatius da Loiola promitto omnipotenti Deo, & ſummo Pontifici, ejus in terris Vicario, coram ejus virgine Matre, & tota cæleſti curia, ac in præſentia Societatis, perpetuam paupertatem, caſtitatem, & obedientiam, juxta formam vivendi in Bulla Societatis Domini noſtri Jeſu, & in ejus Conſtitutionibus declaratis, ſeu declarandis contentam. Inſuper promitto ſpecialem obedientiam ſummo Pontifici circa miſſiones in Bulla contentas. Rurſus promitto, me curaturum, ut pueri erudiantur in rudimentis fidei, juxta eamdem Bullam, & Conſtitutiones.

f

g

h

225 Percepto ab Ignatio Domini noſtri Jeſu Chriſti corpore & ſanguine, quinque patres alii ante ſumptionem Dominici corporis, nullo ordine antiquitatis ſervato, profeſſionem ſuam emiſerunt, cujus formula ſic habet: Ego N. promitto omnipotenti Deo, coram ejus virgine Matre, & tota cæleſti curia, ac in præſentia Societatis, & tibi, reverende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, caſtitatem & obedientiam, juxta formam viveodi in Bulla Societatis Domini Jeſu, & in ejus Conſtitutionibus declaratis ſeu declarandis contentam. Inſuper promitto ſpecialem obedientiam ſummo Pontifici circa miſſiones in Bulla contentas. Rurſus promitto, ma obediturum circa eruditionem puerorum in rudimentis fiuei juxta eamdem Bullam. Re divina confecta, ſacriſque illius templi locis pie lancteque obitis, ad aram maximam, ſub qua beatiſſimorum Petri & Pauli Apoſtolorum principum oſſa condita ſuot, patres conſiſtunt: ibi mutuo lete, amanterque complectuntur: animos ſuos magis devinciunt: & ſumma devotione, ac pietatis ardore, profluentibus lacrymis Deo Opt. Max. gratias aguni, quod, quæ ipſe inchoaſſet, dignatus eſſet perficere: quodque diem illum videre ipſis licuiſſet, quo le holocauſtum in odorem ſuavitatis admittere, & ex tot provinciis collectos homines in unum corpus coaleſcere voluiſſet.

D

A. PETRO RABADENEIRA. *ait & patres alii quinque*

E

226 Porro magiſter Joannes Codurius eo die ſingularem quamdam atque eximiam devotionem ſenſit, & utique adeo vehementem Dei conſolationem, ut illam, quo minus efferveſceret, & foras erumperet, nulla ratione cohibere poſſet. Itaque illum per vias ambulantem audiebamus *i* magnis vocibus complentem cælum, & ad Dominum ſic clamantem, ut præ affectus magnitudine dirumpi omnino videretur: quaſi le ex cuſtodia hac brevi educendum, animo præfagiret. Nam hoc ipſo anno, qui primus ex decem poſt Ignatium profeſſionem emiſerat, primus omnium ad IV. Kalend. Septembris deceſſit e vita. Hic pater in Provincia, oppido Sein, ipſo natali die D. Joannis Baptiſtæ natus, ipſo mortis ejus die, eademque ætate qua ille, mortuus eſt; tum ipſo quoque B. Joannis natali die, ſacerdotii dignitatem adeptus fuiſſet. Vir fuit in audiendis confeſſionibus apprime exercitatus, tractandiſque proximorum animis, & ad pietatem promovendis efficax, prudentiaque ſingulari: ex qua re magnam apud ſummos viros auctoritatem erat conſequutus. Ejus mortui anima cælum intrare cuidam precanti conſpecta eſt, clariſſima gloriæ circumfuſa luce, angelorumque permixta choris, quod Ignatius ad Fabrum ſcripſit. Qua vero hora mortuus eſt, ipſemet Ignatius, qui ad D. Petri Montorii pro illo ſacrificaturus pergebat, in ponte Xyſti, repente quaſi horrore quodam perfuſus reſtitit, & ad comitem ſuum Baptiſtam Violæum *k*, qui adhuc vivit, converſus, Joannes (inquit) Codurius jam vita exceſſit.

e quibus Codurius primus hanc te obiit, Ignatio, qui aberat, mortem ſuo ejus ſpiritu ſuo.

i

F

k

227 Præpoſiti Generalis munere ſuſcepto, ea Ignatius cœpit graviter conſtituere, quæ tum ad univerſæ Societatis adminiſtrationem, tum etiam ad domeſticam diſciplinam pertinarent. Atque ut quo alrius afeenderat, eo ſe gereret ſubmiſſius, exemploque ſuo omnes ad veræ humilitatis ſtudium provocaret, cuſinam ſtatim eſt ingreſſus: in eaque permultos dies, & coquum agere, & alia villia miniſteria domeſtica obire cœpit, tam accurate ac ſerio, ut quaſi novitius aliquis, ſui tantum profectus caula facere videretur. Et quoniam per occupationes (quæ maſtæ quotidie & magnæ illi occurrebant) libera atque integre e-

Miſcet ſua profectura negotia cæleſtibus, & ex oratione & ex poenitentia doctrina Chriſtiana.

julmo-

A juſmodi officiis vacare non poterat; ita tempora
A. PETRO RIBADENEIRA. dividebat, ut & negotiis gravioribus adeſſet, & cu-
linæ tamen non deeſſet. Deiode Chriſtianæ doctri-
næ rudimenta tradere exorſus eſt, & pueros inſti-
tuere, quod in templo noſtro, per ſex & quadra-
ginta dies continenter fecit: plurimique ad eum au-
diendum veniebant quotidie, neque tam pueri
quam viri, & feminæ, indocti, doctique. Et cum
pia potius quam docta diceret, & impolitis atque
improprtiis verbis uteretur: illa tamen rudia, &
inculta verba fortia erant, ac robuſta, audientium-
que animos movebant non ad inanem plauſum, at-
que admirationem; ſed ad fletum, & vitiorum
deteſtationem ſalutarem.

quæ ſumma ſtrenuitas fuit.

318 Itaque eum finem dicendi feciſſet Igna-
ius, permulti ſe ad ſacerdotum pedes gemebundi
advolvebant, ita commutati animis, doloreque
commoti, ut præ lacrymis & ſingultibus vix poſſent
peccata ſua confiteri. Quod P. Laines, qui tum con-
feſſionibus audiendis operam dabat, mihi ſæpe af-
B firmavit. Neque mihi tamen hoc novum aut admi-
rabile videtur, eum ea, quæ tum vidi, memoria
repeto. Namque memini, ea energia Ignatium,
atque ſpiritus fervore verba facere ſolitum, ut fla-
grare caritate ipſe, & ardentes divini amoris faces
quodammodo jaculari videretur: ut etiam, illo
tacente, vultus ipſe, & totius oris inflammatio
incendere facile auditores poſſet, eorumque ani-
mos quocumque vellet, impellere.

loquentis per eum ſpiritus Dei.

319 Atque ut Dei in illo loquentis virtus, ſi-
mulque Ignatii humilitas, ſuique contemptus ma-
gis eluceat, illud non prætermittam. Hoc ego tem-
pore puer eram, repetebamque poſtridie, quæ pri-
die Ignatius docuiſſet. Cum autem (timerem,) ne
præclaræ ſententiæ, & ad mores hominum pietate
confirmandos maxime utiles (nimis) contortæ fe-
rentur, obſcurarenturque verborum improprietate,
Ignatium monui, ut curam aliquam in expoli-
enda oratione poneret. Et ille, qua erat humilitate,
& incredibili modeſtia præditus, blande ac ſuaviter, Bene (inquit) mones; obſerva (amabo) dili-
genter me dicentem; & quidquid vitioſum vide-
C bitur, notato, ut me corrigas. Feci poſtridie, Igna-
tius quod juſſerat; calamo notare cœpi linguæ Ita-
licæ etrata, Porro tam multa occurrebant, ut
non partem aliquam, ſed totam orationem Hiſpa-
nismis perpurgandam judicarem. Itaque emenda-
tione deſperata, annotare deſii, &, quid acciditſet,
ad Ignatium retuli. Tum ille, qua ſolebat vultus
hilaritate, Quid (inquit,) Petre, faciemus Deo?
Quaſi diceret; Nemo poteſt aliquid accipere, niſi
ei datum fuerit deſuper: ego autem a bonorum
omnium largitore, non plus, quam quod vides,
accepi: conteram tamen in ejus laudem hoc quid-
quid eſt; quod, ut Deo redderem, ab ipſo acce-
pi. Itaque ſermo ejus & prædicatio ejus non in
perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in o-
ſtenſione ſpiritus & virtutis. Neque enim regnum
Dei in ſermone eſt, ſed in virtute.

C. III. *S. Franciſcus Xaverius in Indiam tendit, Rodericus in Luſitania manet:*

530 Hoc eodem anno MDXLI. VII. Aprilis, ma-
giſter Franciſcus Xavier ex portu Ulyſſipponen-
ſi in prætoria navi, qua Martinus Alfonſus So-
ſa prætor vehebatur, feliciter in Indiam *m* ſolvit.
Magiſter autem Simon in Luſitania remanſit: re-
manendi autem cauſa ejuſmodi fuit. Dum ido-
neam in Indiam navigandi tempeſtatem ambo ex-
ſpectant, ne otioſi interim eſſent, pro ſua con-
ſuetudine, homines ad veræ pietatis ſtudium ex-
citare incipiunt, & in his præcipuam Luſitaniæ
nobilitatem: & vitæ exemplo, piiſque monitis
plurimum profecerunt. Qua de cauſa ex aulicis D
viri nobiliſſimi regem ipſum docent, quanta in
hominibus virtus ac prudentia ſit: monentque
ſecum cogitet, num in Luſitania utiliores ejuſmo-
di homines, quam in India futuri ſint. Quod
naſtri ſubodorati, ad Ignatium ſcribunt, quid
præſentiant: vereri ſe, ne regis auctoritate,
contra ſummi Pontificis mandata, in Luſitania
diutius hærera cogantur. Ignatius cum id egiſſet,
ne Pontifex rem totam intelligeret, eamque Pon-
tifex regi liberam reliquiſſet, eos per epiſtolas
certiores facit, rem totam a Pontifice in regem
rejectam eſſe: itaqua regi per omnia obtempe-
rent: nulla prioris mandati religione moveantur.
Sibi tamen (ſi rex forte ſcire velit, quid ipſe
ſentiat) videri, ut Franciſcus in Indiam proſi-
ciſcatur: Simon in Luſitania remaneat: quod u-
tique conſilium rex probavit. Hæc ſunt diſſemi-
natæ in Luſitania, & remotiſſimis Indiæ regioni-
bus, noſtræ Societatis exordia.

C. IV. *Salmeron, et Broetus in Hiberniam miſſi.*

231 Hoc item anno, magiſter Alfonſus Salme-
ron, & magiſter Paſchaſius Broetus, cum peram-
pla poteſtate, Nuntii Apoſtolici *a* a ſummo Pon-
tifice in Hiberniam miſſi ſunt. Qua poteſtate caſte,
prudenterque uſi ſunt, ſuoque munere functi dili-
genter, rudes illos, & incultos populos regis An-
E gliæ potentia, & vicinitate labantes, in vera re-
ligione retinere ſtuduerunt: fidei Chriſtianæ dog-
mata imperitis explicarunt: pecuniam neque exe-
gerunt unquam, neque ſponte oblatam acceper-
unt: ſi quid mulctæ nomine imperaſſent, id to-
tum egenis tribuebatur, ipſi nihil penitus attinge-
bant. Atque hac ſobrietate vitæ, & moderatione
in ea provincia aliquamdiu verſati, in Galliam
redierunt, quod aditum veritati clauſum, & inſi-
dias a perditis quibuſdam hominibus ſibi fieri com-
periſſent, qui eorum vitam pretio Anglis merca-
toribus addixerant, ut eos Henrici VIII. Angliæ
regis traderent poteſtati, cujus ipſi, dum eo navi-
garent, manus divinitus effugerant.

ſed indirecti vocantur ſi; Faber in Hiſpaniam tendit.

233 Certior factus de periculo ſummus Pon-
tifex juſſerat quidem, ut illi ſe in Scotiam *o*
transferrent, cum eadem poteſtate: ſed eum il-
la provincia peſſime advarſus Sedem Apoſto-
licam jam tum affecta eſſet, animique nobilium
ab illius reverentia abalienati, inopportunum
tempus ratus Pontifex, homines ad ſe revocavit.
Itaque Lutetia iter in Italiam ſuis ipſi pedibus,
tenuique pecunia, Apoſtolici Nuntii ſunt ingreſ-
ſi. Et cum bellum in Hiſpaniam Gallia inſtrueret,
quaſi ſpeculatores Lugduni intercepti, in vincu-
la conjiciuntur: a Cardinalibus Turnonenſi *p* de-
inde, & Gaddio *q* agniti, educuntur, & viatico equiſque benigne donati, Romam ad Igna-
tium remittuntur. Interea Faber cum D. Ortizio
in Hiſpaniam hoc ipſo anno MDXLI. eſt profectus:
in cujus locum Nicolaus Bobadilla, profeſſione
adita, in Germaniam, Pont. Max. juſſu miſſus
eſt. Et ut ex iis, quæ diximus, perſpici poteſt,
ex quo a ſummo Pontifice confirmata noſtra So-
cietas eſt, vix anno vertente, in Italiam, Galli-
am, Hiſpaniam, Germaniam, Indiam, atque
Hiberniam diſſeminatam illam videre licet.

ANNOTATA.

a *Calabriæ civitate; de qua Leander Albertus pag.* 340. *editionis Latinæ Colonienſis anni* 1566. *Hæreo Breve Pii IV. quo Bobadilla eo miſſus eſt, Cardinale Bembo roganie aliquem e Societate.*

b *Suſ.*

A b *Suffragia ex eorum autographis dedi in Commentario* §. 35.

c *Ads Commentarium* §. 34. *a num.* 350. *ubi id expenditur.*

d *Ita ut etiam vocatur ab Orlandino lib.* 3. *num.* 8. *ſed in Vita Hiſpanica Matritenſi anni* 1594. *lib.* 3. *cap.* 1. *& apud Quartemontium cap.* 9. Theophilus. *An forte fuit binominis?*

e *Notulam dat Commentarius num.* 365. *de die admiſſi generaliter.*

f *Hujus aditi ſacræ Benedictinæ occaſione quidam conflavit commiſſarium, qui exceperit patrum vota; ſed refellitur in commentario* §. 36. *num.* 370. *& ex inſcriptione non danda.*

g Hoc ſacellum beatæ Mariæ (*inquit P. Ignatius Pinius*) ſitum erat inter altare majus & confeſſionem S. Pauli; non recta linea, ſed oblique verſus latus Evangelii altaris majoris, ante duas columnas ex ſerie illarum, quæ ad altare majus parallelæ ſunt. Locus hic paſſim notus eſt, & advenis oſtenditur. In hoc ſacello erat pictura beatæ Mariæ, Jeſum parvulum brachio geſtantis. Eidem ſa-
B cello verſus latus epiſtolæ altaris majoris, reſpondebat aliud ſacellum, in quo erat Chriſti e cruce pendentis ſculpta effigies, quæ ad S. Birgittam locuta fertur. Neutrum ex his ſacellis extat hoc tempore: ſed ædificatis retrorſus, ex utroque latere altaris majoris, duobus ſacellis novis pulchrioribus, prædicta Chriſti effigies, & pictura beatæ Mariæ translatæ ſunt ad illud, quod eſt ad latus Evangelii, & in illo ſacello religioſe ſervantur; non in ipſo altari, vel pariete, ut ſemper videri poſſint; ſed in ſacelli fundo valvis clauſo, quæ valvæ aperiuntur, ut illa Chriſti effigies & pictura B. Mariæ, ſtatis temporibus publice oſtendantur ad venerationem. Infra valvas porta eſt; quam ingreſſus, ſpectavi & deveneratus ſum prædictam Chriſti effigiem ac picturam. Antequam ingrederer hanc portam, in ſacelli pariete poſt altare ad cornu epiſtolæ vidi marmor ſatis venuſtum; cui ſuperne inſculptum eſt caput S. Ignatii: infra vero hæc verba inſculpta leguntur grandiuſculis litteris:

D. O. M.

C IN HAC SACROSANCTA BASILICA ET ANTA HANC BEATISSIMÆ VIRGINIS ICONEM S. IGNATIUS LOYOLA, SOCIETATIS JESU INSTITUTOR, SOLEMNIA PROFESSORUM SOCIETATIS VOTA ADIDIT, ET EADEM A SOCIIS RITE NUNCUPATA EXCEPIT ANNO DOMINI MDXLI. X. KAL. MAII. ABBAS ET MONACHI BENEDICTINI S. PAULI CONGREGATIONIS CASINENSIS POSTERIS MONIMENTUM PP.

h *Ex autographis ſubſcriptionibus eodem* §. 36. *tranſcribit Commentarius formulas profeſſionis patrum.*

i *Ribadeneira apud Quartemontium cap.* 9. Anno, *inquit*, MDXLI. X. Kal. Maii urbis Romæ celebriora templa & ſtationes adivit (*Sanctus*) patribus comitatus, ac tribus fratribus; e quibus unus eram; atque in æde B. Pauli rem divinam fecit. *Deinde agit de votis ſub eam factis; magnam itaque fidem meritus.*

k *Orlandinus lib.* 3. *num.* an. *ſcribit* Vinla.

l Timetem *ſubſtitui in textu pro* dubitarem; *favente Vita Hiſpanica Matritenſi anni* 1594. *in qua legitur* temiendo.

m *Cum poteſtate Nuntii Apoſtolici; quæ etiam Roderico data fuerat; ex documentis noſtris Romanis.*

n *Apographum litterarum Apoſtolicarum Pauli PP. III. de hac re exemplum exſtat inter dicta mox documenta; & ſignatur* anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo, quinto Nonas Julii.

o *Litterarum Pauli PP. III. ad illos in regnum Scotiæ appulſos exemplum, quod habeo, notatur* die XXVII. Martii MDXLII.

p *Non* Turonenſi, *prout erat in textu. Geſta ejus dat Ciaconius tom.* 3. *col.* 506. *& ſeqq.*

q *De quo ibidem col.* 480.

D A. PETRO RIBADENEIRA.

CAPUT XV.

Varia Societatis collegia; ejuſdem amplior a Sede Apoſtolica confirmatio.

HOc rerum ſtatu, Joannes III. Luſitaniæ rex, ut Indorum ſaluti conſuleret, miſſo ad Indos Franciſco Xavier, alios ex noſtris, qua ratione in annos ſingulos poſſet mittere, cogitavit, collegiumque noſtræ Societati decrevit omnium primus inſtituere, quod illius propagandæ in Luſitania quaſi ſeminarium eſſet. Quare ad celebrem Conimbricenſem academiam a ſe fundatam, noſtrum quoque collegium adjecit: cujus collegii propagatio, & ſoboles, origo reliquorum in Luſitania collegiorum eſt. Ad quod quidem conſtituendum, Ignatius ex noſtris, qui & Romæ erant, & Lutetiæ, in Luſitaniam adoleſcentes aliquot, virosque probatiſſimos, anno MDXLI. & MDXLII. ad Simonem miſit. Mittebantur autem noſtri id temporis ab Ignatio (ut obiter hoc quoque dicamus) in remotiſſimas etiam terras, in hunc fere modum. CAP. V. *Ad collegium Conimbricenſe mittuntur noſtri.* E

234 Pedibus ſuis peregrinabantur, non uno omnes habitu, ſed ſemper vili: mendicato vivebant: in hoſpitali pauperum domo, ubi ejus erat copia, dormiebant. Si quando vel victus ex eleemoſyna deeſſet, vel lectus, tenui aliqua pecuniola ſe ſuſtentabant, in eum ipſum finem reſervata. In plateis pro loco & tempore concionabantur: hortabantur quoſcumque nacti erant, ad deteſtationem vitiorum, ad confeſſionem, orationemque, & veræ pietatis cultum: egredientes hoſpitium armabat orario: ingredientes excipiebat. Diebus Dominicis, qui ſacerdotes non erant, aut læpius etiam, confitebantur & communicabant: inter ipſos ſumma pax, ſumma concordia; &, quod mirabilius eſt, in magnis laboribus magna alacritas, animuſque ſemper lætus, & præ laborandi pro Chriſto, patiendique deſiderio, ne de ipſis quidem longiſſimi itineris moleſtiis aut periculis cogitans. Imbecillus qui maxime in ambulando erat, antecedebat alios, ut, quod ille poterat, ad id ſe valentiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in via occurrebant, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quo noſtri, ſi quid in via accidiſſet, ſeſe reciperent; illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & ſervabatur diligenter, ut ſi quis forte morbo aliquo impeditus, perſequi iter non poſſet, pro morbi conditione, ad breve quidem tempus, reliqui omnes conſiſterent: ſin diuturnior fore videretur, unus certe remaneret, qui ad ægrotum ſublevandum videretur aptiſſimus. Hunc in modum illis initiis noſtri Roma mittebantur ab Ignatio & Lutetiam, & in Hiſpaniam: hoc modo in Luſitaniam uſque profecti ſunt, qui collegii Conimbricenſis fundamenta jecerunt: qui *Quibus in miſſionibus obſervarent modum, narratur.* F

beni-

benigne a rege accepti, dum Conimbricæ res futuro collegio parantur, Ulyſſippone aliquamdiu commorati, domus ſancti Antonii initium etiam fecerunt.

A. PETRO RIBADENEIRA. *Collegium Goanum!*

235 Sed etiam in India, ſimulatque Franciſci Xavier virtus & prudentia tractari ab hominibus illis, & agnoſci cœpta eſt, uberes protulit ex ſe fructus, ut ſuo loco dicam. Anno enim ſtatim MDXLII. Goa, quæ civitas regia eſt, & Indicarum omnium, quæ Luſitano regi parent, metropolis, collegium quod ad alendos gentilium filios ad Chriſti fidem converſos, atque educandos, Luſitanorum liberalitate jam ipſum fuerat informatum, noſtris datum eſt: ut eorum ipſorum puerorum ad pietatem informandorum curam ſuſciperent, & venientes ſuos ex Luſitania fratres excipient, & accolas Societatem ingredi volentes probarent: effeique collegium illud Chriſtianæ fidei hoſtibus quaſi propugaculum quoddam oppoſitum. Multum ex humili ducta principio duo hæc collegia, Conimbricenſe & Goenſe creverunt. Nam ad ducentos Conimbricenſe ex noſtris continet: Goenſe ad CXX. & in utroque diſciplinæ omnes ingenuæ, quæ quidem a theologo non ſint alienæ, explicantur: & quidquid apud Indos a noſtris geſtum eſt; quidquid apud Japonios, Sinas, Perſas, Æthiopes, & alias innumerabiles nationes, veri Dei ignoratione cæcas effectum; ex his duobus collegiis profectum eſt maxime. Ex quo intelligimus, collegiorum, quæ in univerſa Societate conſtituta hactenus ſunt, primum omnium tenere locum Conimbricenſe, regis Luſitaniæ munificentia jam tum informatum, poſtea vero etiam perfectum.

β

Domus Romana, reliquæ Societatis parens, populo infigni ornatur!

236 Collegiorum dico; nam Romana domus reliquæ Societatis parens eſt: ex qua, ut matrice quadam civitate, Ignatii opera & conſilio, coloniæ deductæ in diverſas terras, & propagatæ ſunt. Quæ quidem domus Romana cum ipſa Societate nata eſt: ſiquidem exeunte anno MDVI. templum beatæ Mariæ (ut vocant) de Strata, Petri Codacii *a* induſtria & beneficio nobis additum eſt. Hoc autem templum humile tunc fuit ac perexiguum; ſed eum confluentes ad verbum Dei populos propter ejus anguſtias non caperet, multis poſtea addicamentis auctum

a

C eſt, atque diverſis temporibus varias in formas commutatum: donec anno MDLXVIII. Alexander Farneſius Cardinalis, Pauli III. ſapientiſſimi Pontificis nepos, ac S. R. E. Vicecancellarius, princeps excellenti auctoritate, eximiaque prudentia, qui Societatem noſtram ab ipſo ejus exordio ſingulari patrocinio complexus eſt, ut bene mereretur de ſuis civibus, atque adeo de univerſa Eccleſia Dei, & avi ſui Pontificis Max. maximum in Ordinem noſtrum beneficium immortalitati conſecraret, & præſtantem ſuam in nos beneficentiam teſtatam relinqueret, templum *b* amplum, magnificum, pulcherrimum, a fundamentis excitare conſtituit, regio ſumptu, opere præclaro, ſtructura mirabili, in quo mortuos concederetur. Et quidem merito, ut quoniam Farneſiorum familia, Societatis noſtræ conſtituendæ princeps fuit; ipſe, qui e juſdem familiæ decus ac lumen eſt, in eo templo, atque in ea profeſſorum domo, quæ ipſius Societatis caput ac parens eſt, principem locum obtineat.

b

Templum ac domus S. Andreæ!

237 Anno vero MDXLIII. templum ſancti Andreæ peropportunum ac propinquum, opera ac ſtudio Philippi Archinti *c*, Salutiarum epiſcopi, ac ſummi Pontificis tunc in alma Urbe vicarii, & de univerſa Societate optime meriti, ipſius Pontificis ſummi decreto adjunctum eſt. Nam Philippus juſſu Pontificis Maximi cum obiret Urbis omnes eccleſias, ac luſtraret, ut earum ſarta tecta tueretur, & ea, quæ ad cultum earum, atque ornatum pertinerent, in D. Andreæ templum incidit, curam quidem animarum habens, ſed a paſtore ſuo deſertum, & feminæ coſtodiæ commiſſum. Cujus rei indignitate permotus Pontifex, ejuſdem Philippi moniu, illud noſtris decrevit adjungere, qui in vicino beatæ Mariæ templo, omni pietatis officio Romanum populum ad bene beateque vivendum excitabant. Paucis poſt diebus, huic Pontificis decreto reclamatum a multis eſt. Sed Archintus, vir prudens, atque acris animi magnique, eorum conatibus vehementer reſtitit, & veriſſimis graviſſimiſque rationibus perſuaſit Pontifici, ratum uti ſuum decretum haberat, noſtriſque in tradita jam poſſeſſione permanere liceret. Itaque hoc ipſo in templo D. Andreæ domus, quam incolimus, anno MDXLIII. ædificari cœpta eſt *d*. Porro animarum cura utriuſque templi, S. Mariæ de Strata, & S. Andreæ, ne impedimento noſtris eſſet, auctoritate Pontificis cum redditibus in eccleſiam S. Marci vicinam ac percelebrem translata eſt.

D

d

E

C. VI. *Collegii Patavini ortus ordo*

238 Per idem tempus, Repub. Venetæ poſtulante, anno MDXLII. miſſus a ſummo Pontifice Venetias eſt P. Jacobus Lainez, ut pietatis quædam opera promoveret: qui cum ſtrenue ſuo fungeretur munere, in Andream Lipomanum, eccleſiæ ſanctiſſimæ Trinitatis Priorem, virum patritium ac religioſum incidit, ad eumque ipſius rogatu divertit. Qui domeſtica conſuetudine, mores Jacobi ingeniumque perſpiciens, & Societatis noſtræ inſtitutum intelligens, ita permotus eſt, ut de extruendo Patavino collegio, ſtatim cum Jacobo ageret. Habebat enim Patavii etiam prioratum divæ Magdalenæ, Ordinis hoſpitalis ſanctæ Mariæ Teutonicorum, olim in expeditione Chriſtianorum contra Turcas a Germanis conſtitutum: quem in collegii Societatis inſtitutionem conferre decrevit: & dum res a ſummo Pontifice impetratur, aliquot ex noſtris alere, ut non ſolum futuri beneficii ſpe, ſed præſentis etiam utilitate frueretur. Itaque Roma miſſi Patavium ab Ignatio ſunt anno MDXLIII. qui cum Joanne Polanco, & Andrea Fruſio, jam tum in Patavina academia ſtudiis litterarum operam danibus, ſeſe conjungerent, & collegii fundamenta ponerent.

F

ac difficultates eversa illud Lainii industria removas.

239 Anno deinde MDXLVI. impetratus a Paulo III. Pontifice Maximo prioratus eſt, ac Sedis Apoſtolicæ auctoritate, collegii uſibus in perpetuum conſecratus. Sed anno MDXLVIII. noſtris, ut in poſſeſſionem mitterentur, a ſenatu Veneto petentibus, quidam, ſanguine Priori Andreæ maximo conjunctus *e*, vehementer obſtabat: & ut erat ſenatoria dignitate, & opibus inter ſuos præſtans, facile Jacobo Laini, & Alfonſo Salmeroni rem curantibus, adveris, ignotiſque hominibus & pauperibus negotium exhibebat. Accidit etiam, ut aliquando in ſenatum ingreſſi, ut ſuæ poſtulationis rationem exponerent, pene exſibilarentur: quod illo patrum conſeſſu, homines ſpecie habituque contemnendi, indigni viderentur. Sed ſilentio tandem impetrato, cauſaque ab Jacobo perorata, magna omnium conſurrectio facta eſt, & perhonorifica compellatio: cum in homine prudentiam, & dicendi vim, modeſtiamque admirarentur. Sed cum difficultates perrumpere noſtri non poſſent, neque adverſarii potentiſſimi conſiliis obſiſtere, ad Ignatium Lainez ſcripſit, quo loco res eſſet; petiitque, ut ad illam conficiendam, felicemque exitum a Domino impetrandum,

e

ſacra-

A ſacratiſſimum Miſſæ ſacrificium offerre Deo dignaretur.

ex prædictis, & ſequentibus notat.

240 Fecit Ignatius, quod rogabatur, ipſo die natali beatæ Mariæ; Jacoboque reſcripſit; *f* Feci, quod rogaſti: ſitto bono animo, nec te hæc res ſollicitum habeat, ſed confectam puta. Nec fefellit eventus. Octavo poſt Sacrificium die, frequens ſenatus ea de re habitus eſt, & omnibus omnium fere ſententiis poſſeſſio noſtris adjudicata. Permirus autem illius reipub. peritis videbatur, & inuſitatus, tantus frequentiſſimi ſenatus, pro peregrinis adverſus civem conſenſus. Atque ut ejuſmodi eventus Deo, non hominibus tribueretur, quo die relatum ad ſenatum de hac re eſt, probatiſſimi ſenatores, qui noſtras partes agebant, eo die in ſenatum non venerunt: ne quid homines ſibi de divina laude decerperent, & nos non hominibus, ſed Deo niti diſceremus: qui etiam ſalutaria effecit, quæ in perniciem ab adverſariis parabantur. Nam cum jactata de nobis, qui in collegio Patavino eramus, multa ab adverſariis eſſent, ut nos in periculi ſuſpicionem adducerent, ſenatus decreto in noſtram vitam inquiſitum diligenter eſt; eaque ab (iis,) quibus B mendatum erat, inventa & ſcripta ſunt ad ſenatum, quæ nos ſuſpicione liberarent, & Societatem noſtram probitatis teſtimonio commendarent.

Societatis noſtri in Belgicam ſint ingreſſi.

241 Eodem anno MDXLI. in Galliam Belgicam noſtri, non tam ſua voluntate, quam neceſſitate quadam ſunt ingreſſi: nam cum bellum inter Carolum V. imperatorem, & Franciſcum Galliarum regem repente exarſiſſet, Hiſpani omnes, Flandriaque, qui in Gallia verſabantur, Gallia excedere juſſi ſunt: quo tempore, quindecim ſexdecimve de Societate, partim Itali, partim Hiſpani, Lutetiæ Pariſiorum litteris dabamus operam. Ex quibus, ut regio edicto ſatisfieret, Italis Lutetiæ remanentibus, Hiſpani in Belgicam, amicam provinciam, *g* duce Hieronymo Domeneco, ac moderatore, profecti, & ſtudia litterarum in Lovanienſi academia ſumus proſequuti. Ibi vero tantum exemplo a noſtris, & Franciſci Stradæ Latinis concionibus effectum eſt, ut multi ſtudioſi egregiique adoleſcentes, & viri doctrina atque auctoritate nobiles, noſtrum inſtitutum avide arriperent: quos magiſter C Petrus Faber ab Hiſpania reverſus, ex ſuperiore Germania in inferiorem deſcendens, ſuis conſiliis poſtea confirmavit. Et hæc quidem propagatæ in provincia Belgica Societatis ſemen & origo eſt *b*.

b

C. VII. *Confirmatur non modo Societas, & roboratur conſtitutio admittendorum.*

242 Animadvertens igitur Ignatius, non modo præclaros adoleſcentes ad Societatem animum adjicere, verum etiam viros graves atque eruditos, collegiaque, in quibus alerentur, inſtitui, magnum fructum a ſuis edi: neque tamen ſibi per ſummi Pontificis decretum licere, omnes, qui a Deo vocarentur, in Societatem profeſſione edita cooptare; a Chriſti Vicario contendit, ut Societatem ipſam denuo confirmare dignaretur, dilatareque contractum illum ac brevem numerum, quem in prima Societatis approbatione, noſtris admittendis circumſcripſerat. Quod utique Pontifex (ſicut dictum eſt) anno MDXLIII. pridie Idus Martias, magna voluntate fecit: cum patres noſtros, vita, doctrinaque ſua, uberes Eccleſiæ Chriſti fructus tuliſſe intelligeret, uberiores etiam laturos ſperaret. Ex quo tempore, magnum Societas noſtras incrementum cepit. Interea, cum ſemen illud, quod Petrus Faber ac Jacobus Laines in Parmenſi ſolo ſparſerant, feliciter adoleſceret, multique eſſent ſacerdotes, illorum ſtudio diſcipuli, ſocii voluntate, qui, quod illi plantarant, ipſi rigarent atque excolerent, & D Parmæ magna pietatis acceſſio quotidie fieret: inimicus homo per concionatorem quemdam hæreticum zizania ſuperſeminare conatus eſt: qui multa impia, atque hæretica ex ſuggeſto jactavit: & ſacerdotes illos, quorum vitam, doctrinamque obſtare ſibi intelligebat, falſi criminis invidia onerare aggreſſus eſt.

A. PRIMO RABBA. NEIRA.

243 Itaque gravis in illos (quamvis præſus innoxios) quos Contemplantes vocabant, tempeſtas coorta eſt, quæ in noſtrum etiam nomen erupit. Nam etſi illi benevolentia tantum noſtri erant, & imitatione magis, quam profeſſione: in nos tamen quaſi in auctores conferebatur culpa, aut nobiſcum certe communicabatur. Ignatius igitur curavit in primis, ut ſummus Pontifex, quod Parmæ geſtum erat, intelligeret. Qua re permotus (ut par erat,) graviter Pontifex, & aliis contagionibus malorum admonitus, quæ in nonnullis Italiæ civitatibus ſerpere quotidie magis nuntiabantur; ex univerſo Cardinalium collegio ſex omnino delegit, qui ſumma cum poteſtate in hæreticos inquirerent, & in perenni quadam vigilia adverſus eccleſiæ hoſtes eſſent. Quod præclarum inventum, non Urbi ſolum, ſed Italiæ E etiam univerſæ exitii ſalutare. Illud etiam acriter pugnavit Ignatius, ut, quæ in ſacerdotes illos conjiciebantur, ea judicio excuterentur, ac proferrentur in lucem, ne qua ex ſilentio infamiæ nota illorum vitæ, noſtroque nomini inureretur: quod, multis repugnantibus atque obſtrepentibus, tandem vicit. Ergo alii, ſententia pronuntiata a Ludovico Milanchio, protonotario Apoſtolico, ac Vicelegato, omni criminis ſuſpicione liberati ſunt.

ſuſpicionem veniæ ſentiunt.

244 Ex eorum numero, quos Roma ab Ignatio, anno MDXLI. ad Conimbricenſe collegium conſtituendum miſſos fuiſſe diximus, Franciſcus Villanova fuit. Qui cum ex longi itineris laboribus incommoda uteretur valetudine, medicorum conſilio, & patrum noſtrorum voluntate, ut cælum mutaret, Complutum venit. Ubi utcumque ex morbo confirmatus, ſedem Ignatii juſſu fixit; & homo natu grandis, ac grammatices ſtudium aggreſſus, verborum inflexiones atque nominum meditari cœpit, & puerilia rudimenta ſtudioſe devorare. Quo in labore duos annos poſuit, ſumma inopia & tolerantia, rerumque humanarum contemptione; ſed pari vel hominum admiratione, vel fructu. Nam homo litterarum rudis, conditione humilis, ignotus nomine, doctiſſimos graviſſimoſque viros, in nobiliſſima academia conſuetudine ita ſibi devinxit, ut ſpiritum hominis, prudentiamque admirati, ad illum de rebus ſuis referrent; illum ſibi magiſtrum exercendæ pietatis adſciſcerent, illum ducem ſequerentur; pluſque illi auctoritatis apud bonos adderet virtutis opinio, quam inopia admeret doctrinæ.

C. VIII. *Collegii Complutenſis exordia.*

245 Adjuncti ſunt paulo poſt tres alii, quorum exemplo commoti ſcholaſtici nonnulli, ad noſtrum inſtitutum Societatis, animum applicuerunt. Qui quidem moleſtiis perfuncti ſunt multis, & rei novitate, & falſi criminis ſuſpicione commotis. Qua ſuſpicione noſtri, cognita veritate, publico M. Velæ, academiæ rectoris, teſtimonio liberati ſunt; reſque cum aliorum benignitate, tum vero doctoris Vergaræ in primis, canonici Conchenſis, ſtudio ac beneficentia eo progreſſa eſt, ut commodum numeroſumque collegium Complui habeamus. Ex quo longum ſane eſſet enumerare, quot vel maximis ingeniis adoleſcentes, præſtantique ſcientiæ ac virtutis ſpe, vel viri ſapientiæ

ac progreſſus.

A. PETRO RIBADENEIRA.

tiæ prudantiæque laude clari, Societatem noſtram ſint ingreſſi: ut mihi quidem Complutenſe collegium, principium conſtituendæ propagandæque in Hiſpaniarum provinciis Societatis, & quaſi ſeminarium præcipuum fuiſſe videatur *i*.

ANNOTATA,

a De ejus erga Societatem meritis, ac grato erga ipſum Ignatii animo agit Comm. §. 65.

b De eo, ac primo ejus lapide meminit Sacchinus part. 3. lib. 4. num. 142. & 143. Vide etiam Ciaconium tom. 3. col. 560.

c Meminit de eo Ughellus Italiæ ſacræ tom. 1. col. 142.

d Sacchinus paullo ante citatus ſcribit de ædificationis progreſſu, ad an. 1568. num. 140.

e Erat quippe ejus frater, ex mox dicendis.

f In archivio noſtro Romano eſt epiſtola S. Ignatii tota autographa ad Laynum Venetiis commorantem Hiſpanice ſcripta; & cujus apographa hæc verſa: Ego hoc die Dominæ noſtræ natali celebravi, Miſſam applicans magnifico domino Joanni, ut .. recenter naſceretur in ſpiritu, divina majeſtate juſtum ac rectum ai danta judicium in eo, quod prætendere videtur: illud quippe non obtineus, ſicut ego ſine dubitatione mihi perſuadeo, & in cælo & in terra non parum perdet. Id quod cum mihi dolet in quolibet, prout debet, proximo, tum multo magis, quia eſt frater domini noſtri Prioris *&c.*

g Vir in Societate notiſſimus; ad quam acceſſit Parmæ non ſine difficultate, ex Orlandino lib. 2. num. 77. Roma accepi apographum teſtimonium Vicarii generalis Parmenſis, quod D. Joannes Hieronymus Domenec, canonicus Valentinenſis, ſua ſponte, nec deceptus adhæſerit Petro Fabro, & Jacobo Laynez. *Signatur*: Datum Parmæ in epiſcopali palatio, die XXVII. menſis Januarii MDXL. Marcellus Vicarius. Ch^s. de Turra notarius. *Inter alia autem, quæ laudatus vir obtivit, munia, præfuit provinciæ Siculæ anno 1553. ex Orlandino lib. 13. num. 19.*

h Res noſtras Lovanienſes memorat Orlandinus lib. 4. num. 37. & ſeqq. Videri etiam poteſt lib. 3. num. 75.

i Idem auctor de iſtius collegii exordio ſcribit ad an. 1541. lib. 4. num. 54. Viros in illo inſignes laudavi in Commentario §. 14. num. 232.

CAPUT XVI.

Pia Romæ opera; varia collegia; obitus P. Petri Fabri.

C. IX. *Sanctus urget Decretalem Innocentii I.*

SEd non modo domeſticarum rerum & univerſæ Societatis ſolicitudinem gerebat Ignatius; varum etiam curæ & cogitationis ſuæ, quam poterat, partem, in externorum utilitates derivabat. Quamobrem multa, quæ conſuetudine inoleverant vitia, abolenda; multa in Urbe inſtituenda curavit, quæ cum hominum eſſent ſalute conjuncta: illud in primis, ut Decretalis Innocentii III. hominum vitæ maxime neceſſaria & ſalutaris, inſtauraretur *a*: qua nimirum cavetur, ne medici corpori curando manum prius admovaant, quam ægrotantis anima confeſſione curata ſit: mitigata tamen illius decreti ſeveritate, eaqua moderatione adhibita, ut uno atque altero die medicus ægris adeſſe poſſit; tertio vero nullo modo, niſi prius confeſſi ſint. Quod quidem decretum ſanctiſſimus Pius quintus, ſui pontificatus initio, ſeverioribus etiam legibus in perpetuum ſanxit. D

Judæorum ſalus.

247 Præterea cum in Urbe tanta Judæorum eſſet turba, nullus tamen locus erat, quo ſe reciperent ii, ſi qui forte, quod ſuper cor eorum adhuc poſitum eſt, Dei miſericordia ſublato velamine, ad Chriſti lucem ſeſe converterent; nulli doctores certi, qui illos ad Eccleſiæ gremium venientes erudirent, nulli reditus ad ſublevandam eorum inopiam conſtituti. Ergo ne tantus periret fructus, eos ex noſtris anguſtiis, domi noſtræ aliquot annos ſuſtentare, erudire, & in certo genere vitæ collocare non dubitavit Ignatius: multique ex Judæis vel aaritate noſtrorum allecti, vel exemplo ſuorum commoti, ad Chriſtum converſi ſunt: in quorum numero etiam fuerunt Judæorum primarii, qui ad Chriſtianam fidem amplificandam, momenti plurimum attulerunt. Vehementer enim revincebant Judæos, oſtendentes per Scripturas, eſſe Chriſtum Jeſum, Verum nc hæc utilitas exigui temporis eſſet, in eam rem diligentiam ſuam navavit Ignatius, ut locus in Urbe conſtitueretur, qui Catechumenis recipiendis eſſet, ſuſtentandiſque accommodatus: quod magnis laboribus tandem perfecit. E

Impetrat conſilia.

248 Et quo mollior illis ad Chriſtum via aſſet, a Paulo III. Pont. Max. impetravit, ne quid ſuarum rerum amitterent, neve detrimento Chriſti fides iis eſſet, qui Chriſtum ſalvatorem agnoſcerent: imo vero Judæorum liberis, ad Chriſtum contra parentum voluntatem venientibus, bona ipſorum omnia integra omnino eſſent: & quæ ab illis uſuria fuiſſent parta, quorum juſti domini ignorarentur, atque idcirco per manus Eccleſiæ eſſent in pios uſus convertenda, Judæis ipſis ad ſanctiſſimam religionam converſis, in ſuſcepti baptiſmatis gratiam tribuerentur. Ad quæ illud etiam dainceps a Julio III. ac Paulo IV. præclare additum eſt, ut ſingulæ Italiæ Judæorum ſynagogæ, certam pecuniæ ſummam ad eos alendos, qui ex Judaica perfidia evadunt, huic Catechumenorum domui quotannis impendant: multaque alia ad illos vel invitandos, vel in Chriſti fide retinendos, ſapientiſſime conſtituta ſunt. Ex quo magnus aditus apertus eſt ad illius generis ſalutem, multique ſa ex reliquiis & ſæca illa Iſrael ad Chriſtum adjunxerunt. F

uti & mulierum impudicarum.

249 Ad hæc, magna Romæ mulierecularum earum viſebatur multitudo, quæ ex proſtituta pudicitia quæſtum faciebaot (major enim per id tempus, morum in Urbe licentia, quæ ſanctiſſimorum Pontificum vigilantia, ſeveris poſtea legibus compreſſa eſt) & Urbs ipſa meretriciis ſordibus obſoleſcebat: erantque iſtiuſmodi mulierecularum nonnullæ, quæ divino inſtinctu cuperent aliquando ſa ex impura illa flagitiorum voragine in portum ſalutis recipera. Ad quas alendas, divæ Magdalenæ (Converſarum vulgo appellant) cœnobium eſt inſtitutum. Sed ea tamen lege venientes admittuntur, ſi perpetuæ ſe religioni conſacrent, & illius limen eo animo ingrediantur, ut ex illo pedem nuſquam efferre conſtituant. Quo minus late patant ejus cœnobii fructus: nam permultæ ax iis nuptæ ſunt, quæ hoc perfugio excludantur; quibus tamen locus aliquis dandus eſt, quo ſe tenipiant, dum maritis reconciliantur, ut a vitæ honeſtate, quam petunt, ubſit periculum.

mendatur ad i

250 Porro aliæ amergere quidem ex fæcibus illis vellent; ſed non continuo ſe diuturnæ pœ-

niten-

A nitentiæ dedere: neque ſi ut peſſima fugiant parate ſunt, ſectari idcirco optima concupiſcunt: quibus receptum ad tempus dari cœnobii illius leges non ſinunt. Ignatius igitur, ut omnium ſaluti conſuleret, & ne qua eſſet, quæ victus quærendi difficultatem ſuæ turpitudini prætexeret, locum peropportunum inſtituendum curavit, quod omnium eſſet commune perfugium. Cum igitur hoc ſuum laudabile & præſtantis operis conſilium principibus multis viris, ac feminis communicaſſet, quorum auctoritate ac benignitate conficeretur; operam ſuam illi quidem ſunt facultateſque polliciti, ſi quis inveniretur, qui ejus rei perficiendæ princeps & auctor eſſe vellet. Volebat enim quiſque glorioſi operis comitem ſe potius aliorum præbere, quam ducem. Sed eum hac recuſatione diem ex die duci videret Ignatius, & pium opus impediri; ut omnem diabolo eximendi tempus occaſionem præcideret, hanc rationem excogitavit.

de cœnobio S. Marthæ.

251 Ex area quadam noſtra, quæ Romæ ante templum noſtrum eſt, Petrus Codacius, domus noſtræ procurator, eo ipſo tempore effodiendos curaverat ingentes lapides ex antiquæ Urbis ruinis. Tum Ignatius Codacio ait: Vendito lapides, Petre, ſummamque ex eis centum aureorum mihi conficito. Fecit ille, in magna noſtrorum inopia, quod fuerat juſſus. Hanc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium contulit. Si nemo eſt (inquit,) qui anteire velit, me ducem ſequatur. Sublecuti ſunt reliqui: & ita in æde divæ Marthæ opus eximium ineboatum eſt, & perfactum; ſodalitaſque inſtituta, cui a Gratia beatæ Mariæ nomen eſt inditum. In hoc autem divæ Marthæ cœnobium, mulierculas a turpi quæſtu abductas ipſemet ſæpenumero, ne perirent, vel in matronæ alicujus honeſtæ domum, inſtituendas ad virtutis ſtudium, id ætatis vir, & Generalis Præpoſitus deducebat. Quo in genere, Leonoræ Oloriæ (ea Joannis Vegæ Cæſarei apud Pontificem legati erat uxor) pietas atque benignitas in primis enituit. Cum autem Ignatio objicaretur, in curandis hujuſmodi mulierculis male operam poni, quippe quæ in vitiis jam occalluiſſent, facileque reverterentur ad vomitum ſuum: Minime ſane, inquit Ignatius: ſed ſi omnibus meæ vitæ curis atque laboribus id poſſim efficere, ut vel unam noſtem peccato vacuam præterire iſtarum aliqua valit; omnes ego quidem nervos contendam, ut vel illo tam exiguo tempore Deus ac Dominus noſter non offendatur, etiamſi ſciam, illam ſtatim ad ingenium redituram.

pro orphanorum ac puellis periclitantibus etiam ſollicitus.

252 Orphanorum etiam ſolitudini ut conſuleretur, multum laboravit: itaque ejus etiam opera, duæ habitationes in Urbe ſunt conſtitutæ, in quibus pueri & puellæ parentum orbati præſidio, ac vitæ commodis deſtituti, a periculis eripiuntur ætatis, & ab inopiæ moleſtiis, & ſeparatim moribus, doctrina, artibus inſtituuntur. Illud etiam excogitavit, in lubrico verſanti virginum pudicitiæ qua ratione ſuccurreret: ne videlicet puellaris caſtitas, aut matrum turpitudine incuriave defloreſceret, aut paupertate. Quamobrem præclarum, omnique laude dignum cœnobium conſtructum eſt S. Catharinæ, ut vulgo vocant, De Fonariis; in quod, tamquam in aylum arcemque transferuntur adoleſcentulæ, quæ in periculo pudicitiæ verſantur. Et hæc quidem Ignatius Romæ, & alia id genus nonnulla, ad proximorum ſalutem effecit.

253 In iis autem operibus conſtituendis hanc ſervabat rationem. Conſilium ſuum cum certis hominibus, gravibus, prudentibus, & ad omnem caritatem propenſis, communicabat; e quibus Jacobus Creſcentius, nobilis Romanus, intimus Ignatii amicus, & ad omnem pietatem ſemper propenſus: Franciſcus item Vanutius, Pontificis ſummi eleemoſynarius: Laurentius Caſtellus, aliique nonnulli præſtabant: quibus conſiliariis Ignatius, adjutoribuſque uſus eſt. Rebus inter ipſos agitatis, compoſitiſque, opus ipſum primariis viris, locupletibus, benignis proponebatur, quorum opibus, atque auctoritate niteretur: in primiſque aliquis S. R. E. Cardinalis deligebatur, qui ad patrocinium ejus operis ſuſcipiendum videretur aptiſſimus. Conſtituta deinde ſodalitate, ſanctis legibus, totius gubernationis ordine, rationeque præſcripta; eum jam ſuam operam minus eſſe neceſſariam intelligeret, vigiliam ſuarum aliis tradebat Ignatius, ſeque ſenſim ad alia æque utilia inchoanda convertebat. Neque enim otioſa eſſe illius caritas poterat, ſed ſemper novum aliquid meditabatur, hominibus ſalutare.

Exponitur modus, quo Sanctus adjuvabat.

254 Dum hæc Romæ Ignatius ageret, totus in Dei gloriam intentus, Deus ejus gerebat curam, & rei Societatis propagabat, movebatque hominum animos, noſtrorum patrum integritate, ac caritatis ſtudio excitatos, ut eos aut expeterent benevole, aut accerſitos ſtudiole retinerent, & apud ſe certis in ſedibus collocarent. Et quamvis omnibus, qui petebant, ſatisfieri, in tanta noſtrorum paucitate non poterat: conabatur tamen Ignatius Dei gratiam non oegligere; ſed eos ipſos, quos habebat, in ea loca diſpergere ac diſtribuere, in quibus vel propter ipſorum locorum opportunitatem ac naturam, vel propter civium ingenium, & in noſtros benevolentiam, oberiores fructus ſperabantur. Cum igitur Hieronymus Domenecus, civis Valentinus, non ſolum ſe (quod multo antea fecerat) ſed ſua omnia etiam Societati conſecrare, & collegium ex ſuis redditibus Valentiæ inchoare ſtatuiſſet; Ignatius illius civitatis amplitudinem & nobilitatem, ac gymnaſii celebritatem ſecum reputans, & vicinorum oppidorum ac pagorum copiam, ad quos excurſiones facere noſtri poſſent, & apud illos utiliter aliquando verſari, Jacobum Mironem (qui Lutetia Pariſiorum anno MDXLI. Conimbricam vanerat, & ejus civitatis collegio aliquamdiu præfuerat,) alioſque nonnullos anno MDXLIV. Valentiam deſtinavit, ut Valentini collegii ponerent fundamenta. Quod illi quidem fideliter præſtiterunt. Anno vero MDXLV. diplomate a ſummo Pontifice impetrato, certis reditibus conſtitutum eſt collegium illud, quod & copioſo optimorum juvenum in Societatem ingredientium proventu, & ipſorum civium fructu, hactenus Dei benignitate ſemper floruit.

Cap. X. Collegium Valentinum & Valliſoletanum,

E

F

ac Gandiense.

255 Eodem tempore Petrus Faber, & Antonius Araoz, in comitata Mariæ, Joannis III. Luſitaniæ regis, filiæ (quæ Philippo Hiſpaniarum principi nupſerat) regis juſſu, ex Luſitania in Caſtellam profecti ſunt: & Pinciæ commorantes, ejus collegii prima fundamenta jecerunt. Quod initio quidem tenue ac peranguſtum, ita poſtea amplificatum eſt, ut propter ejus oppidi magnitudinem ac frequentiam, & eos, qui percipiuntur fructus, ad collegium domus etiam profeſſorum addita ſit. Sed etiam in oppido Gandiæ, Valentiæ vicino, ſoli amœnitate præſtanti, hoc ipſo tempore collegium nobis inchoatum eſt: quod ejus oppidi dux D. Franciſcus Borgia, eximia Societatis opinione, ac benevolentia incita-

A. PETRO RIBADANEIRA.

A tus, a fundamentis erexit, & idoneo loco, & ad populi commoditatem, & domesticam nostrorum quietem ac relaxationem peropportuno, perpetuis fructibus stabilivit, temploque exornavit: missique sunt Roma ab Ignatio anno MDXLV. ex nostris quinque, qui cum aliis in Hispania se conjungerent, & primi Gandiense collegium habitarent.

C. XL. *P. Petri Fabri quæ-dam, obscura.*

256 Gandiensis collegii suasor in primis, atque adjutor extitit magister Petrus Faber, qui Romæ anno MDXLVI. Kalend. Augusti, quo die beati Petri Apostolorum principis Vincula celebrantur, ex hac vita migravit ad Dominum. Vir plane admirabilis, qui in Allobrogibus, pago Vilareio diœcesis Gebennensis, anno MDVI. humili loco natus est, parentibus quidem agricolis, sed piis; quorum ille vestigiis insistens, tanta jam inde ab ineunte ætate religionis indicia præbuit, ut singulariter a Deo electus esse videretur. Nam & septimo ætatis anno eximios quoldam ad pietatem sensit instinctus, & duodecimo, conservandæ castitatis præclaro quodam incensus studio, ejusdem
B votum in sacro emisit, & tam ardenti in sapientiæ studium incitatus est desiderio, ut contra voluntatem suam pater, a pastoritia illum cura, pecorisque custodia, ad litterarum ludum traducere cogeretur. Quo in ludo, optimæ indolis, excellentisque ingenii specimen edidit: grammaticisque mediocriter eruditus, Lutetiam Parisiorum, undevigesimum annum agens, profectus est.

progressus in philosophiæ accessus ad Ignatium, expeditus.

257 Ibi post philosophiæ curriculum feliciter ementum, magistrali laurea insignitus, cum magnis scrupulorum stimulis conficeretur, & vel in desertum locum se abdere, radicibusque victitare, vel alia æque gravia, ad eum depellendum angorem, sibi proponeret; neque tamen ulla in re ejus animus acquiesceret; in Ignatium incidit (quemadmodum diximus) a quo liberatus omnino, & ad ejus vitæ cursum, quem postea socii omnes sunt ingressi, primus adductus est. Confectis studiis, in Italiam dux reliquorum venit. Roma deinde Parmam primum, tum in Germaniam a summo Pontifice missus est, postea etiam cum D. Ortizio in Hispaniam; haud ita multo
C post revocatus iterum est in Germaniam. Qua in provincia insigni doctrina, vitæ gravitate, atque prudentia, Catholicorum principum animos mirifice sibi obligavit. Pergratus ille fuit Alberto
b Cardinali Maguntino *b*, apud quem diutius habitavit, Psalmosque Davidicos in schola theologica Maguntiæ est interpretatus: gratus Othoni
c Cardinali Augustano *c*, episcopo tunc Spirensi, multisque magnatibus, principibusque Catholicis.

Hæreticorum furorem vehementer repressit P. Petrus Faber in Germania.

258 Hæreticorum furorem vehementer repressit, ac cum illorum antesignanis & magistris, in primisque cum Bucero, sæpenumero est congressus, tam acriter ac fortiter, ut (nisi illi obduruissent) fidem, quam ipse profitebatur, facile illis probare potuisset. Admirabilem pro hæresiarchis, totaque Germania orandi spiritum a Domino acceperat, sentiebatque, ac vero aperte etiam prædicabat, Catholicam religionem tunc integritati, atque pristino splendori tum demum restituendam, cum quorumdam bonorum sanguine,
d Dei ira primum esset placata. Ex Germania *d*, Petrum Canisium, hominis fama excitatum, atque ipsum videndi desiderio Maguntiam Colonia profectum, Christo lucrifecit, Societatique primum
e adjunxit *e*. Hospitem suum Maguntinum, Carthusianum effecit. Coloniæ multas sæpe concionea Latinas habuit, non solum in sacrorum hominum conventibus, sed etiam in tota academia, easque D mira & gravi pietate conditas. In templo vero D. Ursulæ, locum sacrum (quem verissime Aueam cameram vocant) beatissimarum Virginum ossibus atque reliquiis refertissimum, ac cælestem quemdam odorem spirantem, humi abjectus diu multumque venerabatur. Ubi inter sacrificandum, sicut alias sæpe, illustres divinis de rebus cognitiones accepit.

Contemnit calumnias & maledicta progressus Dei, magna in veneratione habitus,

259 Infracto semper pectore perversorum hominum calumnias, furiosorum minas, obstrepentium maledicta contempsit: denique nostræ Societatis bonum odorem ubique sparsit: eique in nobilissimam illam & religiosissimam olim provinciam, viam aperuit, in qua ipse seminavit cum lacrymis, quæ posteri cum exultatione meterent. Ejus exemplo permoti monachi Cartusiani, in publico conventu, universam nostram Societatem, omnium bonorum operum, meritorumque suorum fecere participem *f*. In Belgica deinceps pro- *f*
vincia, Lusitania, Castella, Hispania tota, omnibus, quibuscum vixit, venerationi fuit, Postremo dum ex Hispania, ut Tridentino concilio adsit, a Pontifice Maximo accersitus, anni E
tempore gravissimo Urbem ingreditur, celeriter in morbum incidit, brevique extinctus est *g*. *g*
Sed ejus jacturam Jacobus Lainez, atque Alfonsus Salmeron resarcierunt, in eodem concilio *h* *h*
Pontificis Mas. nomine jam tum commorantes.

Alia ejus dotes ex epistola,

260 Fuit Faber omnino vir maxime pius, eruditus, spirituum discretione excellens, sanitatum dono ornatus, orandi meditandique assiduitate præstans *i*: tantæ vero abstinentiæ, ut aliquando *i*
sex totos dies *k* cibi potusque nihil sumpserit. Obedientiæ in primis cultor & tenax, sui contemptor egregius, Dei gloriæ, hominumque salutis cupidissimus: familiari, quotidianoque sermone ad permovendos animos in primis efficax: gravitate morum, & suavitate quadam solida venerabilis, Divinis illustrationibus mirifice abundabat. Id tum ex libello quodam liquet, quem quasi commentarium de ejusmodi rebus scripsit: tum ex iis litteris, quas ex Germania anno MDXLII. Venetias ad P. Jacobum Lainem eodem spiritu, & caritate & con- *k*
suetudine sibi conjunctissimum, quasi ad alterum F
se, fraterne misit. Quarum litterarum particulam, in qua de se loquitur, ut plenius hoc intelligatur, adscribendam duximus: Utinam (inquit) tibi, frater carissime, explicare possem, quæ & quanta bona, ex quo abs te Placentia digressus sum, usque ad hunc diem, & animam meam intraverint, & in ea permanserint; quæ cognoverim, quæ senserim in iis, quæ ad Deum, quæque ad sacratissimam ejus Matrem pertinant, & ad beatissimos tum angelos, tum animas, quæ vel in cælo, vel in purgatorio sunt. Interiora vero mea quid referam; elevationes & depressiones meas, introitus in me, & exitus ex me; quomodo didicerim mundare corpus, & animam, & spiritum; purificare cor meum, &, rejectis impedimentis, præparare, ut divinarum gratiarum liquores recipiat, retineat, conservet: petendo ad omnia hæc diversa dona, quærendo, pulsando?

quem dederit ad P. Lainium, memorantur,

261 De iis vero, quæ ad proximum spectant, non minus multa possent dici, in quibus Dominus Deus modos mihi & vias dedit, veritates ostendit & vitas, ut illum cognoscam, illi de bonis congaudeam, de malis compatiar in Christo, illum amem, illum feram, illum patiar, & illi compatiar, pro illo gratias & agam, & petam, & veniam ac remissionem quæram, & excusatio-

nes

A nes inveniam, & coram Deo, & Sanctis ejus bona de illo, ac pro illo loquar. In summa, Jacobe, frater carissime, numquam ego, non dicam factis aut verbis exsequi; sed neque cogitatione possim comprehendere, quæ beneficia in me Deus meus contulit, & conferre paratus est, meas contritiones alligans, sanans omnes meas infirmitates, delens meas iniquitates: ipsi gloria. Amen: ipsi laus, ipsi honor, & benedictio ab omni creatura. Ego quidem dico, Amen: sed & tu etiam (obsecro) de hoc fratre tuo illum laudato, illi benedicito, quod ego de universa Societate, & de misericordia Domini tam abundanti, hactenus super illam effusa, facere quotidie non desisto. Hæc ille.

Ipsius in morte jactura refarcienda prædixerat ab Ignatio per Franc. Borgiam.

262 Cum vero ex nostris nonnulli tanti patris obitu mærerent, cujus vita plurimum Societati contulisse, plura adhuc conferre posse videretur, ad illos Ignatius: Nihil est, inquit, quod doleamus: sarciet enim hanc nobis jacturam Dominus, alterumque pro hoc Societati Fabrum dabit, qui ejus res multo etiam magis & augeat, & illustret. Quod quidem ita certe factum est. Nam dux
B Gandiæ D. Franciscus Borgia, collegium nostris Gandiæ exædificasse non contentus, se ipsum lapidem vivum Christo, in spiritalis ædificii structuram, offerre constituit. Itaque ad Ignatium scripsit, statuisse nuntium se mundo remittere, & nudum Christum, nudum in Societate sequi: profes-
l sionemque *l* post mortem Fabri primus omnium e-
m misit *m*: ut ei suffectus, ejusque locum subiisse omnino videretur. Quantum vero incrementi, insigni sanctitate non minus quam nobilitate, hujus viri exemplo & cura res Societatis acceperint, nemo est qui ignoret: cum tot ejus opera collegia constituta, tot adolescentes eximia indole, tot matura gravitate senes, tot viros vel sanguine, vel doctrina clarissimos, ejus exemplo commotos, in Societate videamus. Et hæc quidem antequam Præpositus esset Generalis.

ANNOTATA.

a *Obiisse id curavit Sanctus, ex Commentario §. 36. a num. 374.*

C b *De Alberto Brandeburgensi, primam Magdeburgensi, deinde Moguntino archiep., Ciaconius tom. 3. col. 413.*

c *Summo Societatis æstimatori: usi videsis ibidem a col. 693.*

d *Inferioribus nempe, seu Belgis; qualis fuit Canisius, Neomagi natus.*

e *Anno 1543. secundum Commentarium §. 37.*

f *De hac re pluribus capite proxime sequente.*

g *Concilio itaque Tridentino haud interfuit. Vide Commentarium §. 41. num. 423.*

h *Monita illis a Sancto data, quando eo se primum contulero, anno 1545. habeo inter documenta nostra Romana: in quibus scribitur, ea haberi in libro* de Recuerdos, *seu* Memoriali *P. Polanci ac P. Ribadeneiræ pag. 104. & seqq. At videsis Orlandinum lib. 5. a num. 23.*

i *Excelluit in tradendis Exercitiis spiritualibus. Vide Commentarium §. 8. num. 76.*

k *Hoc confirmatur ex Orlandino citato supra in annotat. ad cap. 3. lit. g.*

l *Apographum professionis ex archivo nostro Romano, P. Ignatius Pinius huc misit, quæ exscripta, inquit,* manu patris Polanci: ipsa autem professio authentica est exarata cifris, & sic missa S. Ignatio soli: nempe ne posset innotescere aliis;

cum S. Franciscus Borgia necdum mutasset ue-
D stes, nec negotia familiæ expedisset. A. PE-

m *Die S. Ignatii mart. prima Febr. anno 1548. se-* TRO RI-
cundum apographum Romanum, de quo jamjam di- BADE-
xi: sed in nostri sancti Patris Vita Matritensi anni NEIRA.
1594. lib. 3. cap. 11. nec non in Vita S. Francisci Borgiæ, ibidem loci, eadem anno atque auctore edita lib. 5. cap. 17. signatur annus 1547.

CAPUT XVII.

PP. Cartusiani mirifice erga Societatem affecti; malefacta pro benefactis S. Ignatio repensa; Societas a cura seminarum liberata; aditus ad honores ecclesiasticos pracusus.

ET quoniam de præclaro Ordinis Cartusien- C. XVII.
sis erga Societatem studio atque benevolentia *Affectus PP. Cartusianorum erga Societatem.*
mentionem fecimus, non erit abs re, sigillatim
ea referre, quæ ad sanctissimi Ordinis de Socie-
E tate existimationem, atque testimonium pertinent. Nam qui hæc leget, intelliget profecto, quam suavem probitatis, ac sanctimoniæ odorem, nostri patres ab ipso Societatis initio ubique sparserint, quantamque sui admirationem excitaverint: & eorum filii dabunt operam, ut optimorum parentum vestigiis insistant: & universa Societas gratissimam se exhibere conabitur religiosis patribus Cartusiensibus, a quibus se tot caritatis atque fraternitatis vinculis obstrictam videt, eosque pro
a sua tenuitate, quam simillimo munere remunerari. Tanta igitur P. Petri Fabri erat morum gravitas, & vitæ integritas, ut omnes ad sui admi-
b rationem alliceret: ex quo Colnnienses patres Cartusianos *a* ita cepit, ut sponte sua cum reverendissimo P. Petro de Sardis *b*, magnæ Cartusiæ supremo, Generalique Priore agerent, & in publico conventu, qui anno Domini MDXLIV. habitus est, curarent, ut Ordo Cartusiensis cum universa Societate sanctissimam quamdam amicitiam contraheret, nosque in partem bonorum suo-
F rum omnium, & quasi hereditatis admitteret. Quod quidem factum est summa animorum consensione, & maxima patrum illorum benevolentia, sicut ex iis litteris, quas hic subjiciam, manifestum fiet:

Liquet ex litteris eorum publicis.

264 Frater Petrus, humilis prior majoris Cartusiæ, ceteriqne definitores capituli generalis, Ordinis Cartusiensis, reverendo in Christo Patri, ac devotis viris dominis Ignatio Præposito, suisque fratribus novæ Societatis nominis Jesu, ubilibet locorum constitutis, salutem, quam præparavit Deus diligentibus se. Audita fama odorifera, fratres in Domino dilectissimi, de vestra exemplari conversatione, salutari doctrina, & voluntaria paupertate, ceterisque virtutibus, quibus in tenebris nostri deplorandi seculi refulgentes, perhibemini homines in via perditionis errantes ad arctam viam salutis revocare, vacillantes stabilire, stantesque ad proficiendum in virtutibus stimulare, & magnum in Domino Ecclesiæ Catholicæ fructum afferre: gavisi sumus in Domino, gratias illi agentes, quod in tanta desolatæ Ecclesiæ suæ calamitate, qua premimur, excitare dignatus est, & mittere novos operarios in vineam suam, recordatus misericordiæ suæ. In quo quidem sancto opere, cupientes vobis pro nostro

A modulo cooperari, fraternitatem veſtram obſe-
A. PE-TRO RIBADENEIRA. cramus, per caritatem ejus, qui pro nobis non dubitavit animam ſuam ponere, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ſed in ſancto propoſito perleverantes, in omnibus exhibeatis vos, ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, non deficientes inter labores, pericula & perſecutiones, quæ omnibus pie vivere volentibus occurrere ſolent: tempore enim ſuo metetis non deficientes. Et nos, fratres, ſi quid poterimus apud Dominum, divinis Sacrificiis, orationibus, abſtinentiis, ceteriſque piis exercitiis, quorum omnium vobis & ſucceſſoribus veſtris, in vita pariter & poſt mortem, ſingularem concedimus participationem, veſtris piis conatibus libenter cooperabimur in Domino, poſtulantes, ut nos viciſſim in orationum & bonorum participatione commendatos ſuſcipere dignemini. Datis Cartuſiæ ſub ſigillo noſtro, anno Domini MDXLIV. feria V. poſt Dominicam Cantate. Sedente noſtro capitulo generali. SIGILLETUR.

B Pater Prior Cartuſiæ.

C. XIII. *Mulier impudica quædam ſubducta, tamen per reducitur ſummos; ſed fruſtra.*

265 Firmata hunc in modum Societate, magnæ & turbulentæ procellæ ad eam labefactandam ſunt excitatæ. Romæ quidam uxorem marito eripuerat: hanc Ignatius a conſuetudine illius in D. Marthæ nuper inſtitutam domum transferendam curavit. Hoc factum ille, quod mulierem miſere deperiret, ægerrime tulit: & ut erat vir *c* acer ac ferox, & in ipſum ſanctæ Marthæ cœnobium furere nocturnis lapidationibus cœpit, & in noſtros iniquis criminationibus debacchari: multaque in vulgus ſpargere, quæ non ſolum falſa eſſent, ſed dictu etiam turpiſſima. Eoque proceſſit (gratia fortaſſe, qua valebat plurimum, & auctoritate fretus,) ut Ignatii nomen publice inſectaretur, & lacerarei: & ea noſtris per ſe, & ſuos coram objiceret, quæ honeſte audiri non poſſent. Famoſos præterea libellos confecit, & vulgo jactavit, quibus multa nefaria, & impura, multa impia, & ſcelerata continebantur: ut noſtris vix in publicum prodire, vix cum hominibus de ipſorum ſalute agere liceret: ita aut conviciis ab improbiſſimo quoque, aut maledictis excipiebantur. Neque imperitorum modo pervaſerat animos hæc infamia, ſed virorum etiam principum, & ipſius Pontificis Maximi aures oppleverat. Cui quidem infamiæ ut obviam
C iret Ignatius, eamque patientia & diſſimulatione glicentem diutius corroborari non ſineret, a ſummo Pontifice impetravit, ut res tota optimis, integerrimiſque judicibus mandaretur, & nominatim da his criminationibus quæreretur, quæ ab illo maledice eſſent in noſtros jactatæ. Commiſſa res eſt Franciſco Michaelio almæ Urbis gubernatori, & Philippo Archinto, ejuſdem Urbis Vicario. Illi diligentiſſime inquirunt, ac pericrutantur omnia: denique ſententiam anno Domini MDXLVI. ad III Idus Auguſti pronuntiant; noſtros non ſolum infamia liberant, ſed laudibus etiam ornant; calumniatori illi ſilentium indicunt, pœnia propoſitis ejus petulantiam coercent; in hominem gravius non animadvertunt, & quidem Ignatio ipſo deprecatore. Ille tamen Ignatii, noſtrique nominis olim exagitator, ubi cæcus ille ioſani amoris ardor refrixit, & moribus curatus eſt, palinodiam cecinit: medicum amare cœpit, quem oderat, & beneficiis eos afficere, quos contumeliis affecerat, tam officiole ac prolixe, ut præteritam culpam præſenti benevolentia redemiſſe videatur.

266 Non minor, atque haud ſcio, an (non) ſavior procella, ex Catechumenorum exſtructa domo in Ignatium noſtroſque commota eſt. Illam libido peperit, hanc ambitio, quæ præceps æque ac demens eſt. Nam ſacerdos *d* quidam illius loci curam gerens, quod ſibi adverſarium exiſtimaret Ignatium, vel in illa certe cura adminiſtranda, ejus conſilia videret ſuis præferri; invidiæ ſtimulis incitatus, ita exarſit, ut falſis illum odioſiſque criminationibus in invidiam vocare, noſtroſque inſamiæ labe aſpergere conaretur. Nam & hæreſis calumniam, & auditarum confeſſionum ſacratiſſima jura violata, & alia, quæ honeſte dici non poſſunt, non eſt verecundatus objicere? & Ignatium ipſum vivum flammis cremandum jactare. Sed quia divini amoris ille flammis ardebat, languentem hunc miſeri hominis impetum, & debilitatum, ne repellendum quidem putavit; ſed in ſilentio, & ſpe pro illo Deum precari conſtituit, qui quidem ſervis ſuis tacentibus, pro ipſis pugnare ſolet. Quare hanc injuriam eſſe inultam non eſt paſſus: a Judicibus enim damnatus eſt, & a divinis perpetuo ſuſpenſus, beneficiis E que omnibus privatus & officiis, carceri *e* in perpetuum addictus, propter crimina, quæ artificio quodam ſimulationis aliquamdiu tecta, dies tandem patefecit,

d *Alia procella ortum ejus Societatis.*

e

267 Eodem ferme tempora tentata Societas alia ratione eſt. Nam ſeminæ nonnullæ, pietatis retinendæ ſtudio, & perfectionis deſiderio flagrantes, a ſummo Pontifice impetrarunt, ſibi ut liceret ſub obedientia noſtræ Societatis vivere, & votis ſe Religionis obligare; idque deinceps fecerunt. In harum numero erat Iſabella Roſella; quæ cum eſſet matrona honeſtiſſima, & optime de Ignatio merita, ejus viſendi deſiderio ex Hiſpania uſque Romam venerat: &, ceteris rebus pro nihilo habitis, illius prudentiæ ſe regendam tradere omnino decreverat. Cujus animo Ignatius vehementer alioquin gratificari cupiens, non potuit tamen hac in re non omni ratione reſiſtere; cum perſpiceret, pium quidem eſſe illius deſiderium, ſed nobis periocommodum & valde ab inſtituto Societatis alienum. Quam ejus ſententiam, a certa ratione profectam, ipſa deinde experientia comprobavit. Mirum enim eſt, trium mulierc ularum gubernatio, quantum illi moleſtiæ, & occupationis, paucis diebus attulerit. F

C. XIV. *Quam Sanctus Pater hanc curam ſemper horruerit.*

268 Ergo Pontificem Maximum docet *f*, quanto ea res impedimento Societati ſit futura: orat, obſecratque Pontificem, ut ſe præſenti moleſtia, Societatem metu perpetuo liberet: neque permittat noſtros homines, aliis in rebus magnis, utilibus, neceſſariis occupatos, hac mulierum cura minus neceſſaria implicari. Quod utique Pontifex, rationes Ignatii probans, Societati dedit: litteraſque Apoſtolicas ſcribi juſſit, quibus noſtri in perpetuum ab onere monialium eximuntur, & quarumcumque mulierum cura ſub obedientia noſtrorum in communi, vel alias vivere volentium, anno MDXLVII. XIII. Kalend. Junii. Quo non contentus Ignatius, ut locum hunc maxime periculoſum communiret, omneſque aditus obſtrueret, illud etiam anno MDXLIX. ab eodem Paulo III. impetravit, ne curam monialium, ſeu Religioſarum quarumlibet perſonarum recipere teneamur per litteras Apoſtolicas impetratas, vel in poſterum impetrandas: niſi de indulto illo, & Ordine noſtro expreſſam facientes mentionem. Totidem enim verba Pontificii diplomatis *g* ſunt: lapienterque etiam in Conſtitutionibus Societatem ab ea feminarum cura removit Ignatius, ho-

f *interpellatio hunc finem Pontifici facta auctoritate.*

g

neſta

A nesta illa quidem, sed nostris occupationibus adversa, minusque ab aliis defensa. Ut vero se ab hoc onere suavius eximeret, ad Isabellam Rosellam, cui multis ejus beneficiis devinctus erat Ignatius, epistolam scripsit Hispanice, quam totidem verbis referam:

ac datis de eorum litteris

269 Venerabili (inquit) D. Isabellæ Rosellæ, matri ac sorori in Christo Domino nostro. Cum vere atque ex animo cupiam studio tuo ad majorem Dei gloriam obsequi, teque in obedientia mea permanentem, ad salutem animæ tuæ perfectionemque dirigere: qua tamen ratione id faciam, haud equidem invenio. Nam & vires me deficiunt, continuis morbis affectum, & tempus, multis magnisque occupationibus distractum atque implicatum, quas rejicere aut prætermittere, cum mei officii propriæ sint, haud sane possum, citra meæ salutis dispendium, ejusque servitutis, quam Christo Domino, ejusque Vicario debeo. Illa præterea ratio exstimulat conscientiam meam ac vehementer urget, quod video, & vere atque ex animo coram Domino judico, peculiarem hanc seminarum curam ac præcipuam, quæ votis nuncupatis sub obedientia nostrorum vivant, huic minimæ Societati nullo modo convenire. Quod, & cautas quamobrem ita sentio, Beatissimo Romano Pontifici, aliquot ante mensibus explicavi.

B

ad summi optimi de se mentem

270 Quocirca, ad majorem Dei gloriam fore judico (quando mihi per obedientiam licet) hanc provinciam deponere, quam ejusdem obedientiæ præcepto susceperam. Ta igitur non pro spiritali filia sub obedientia mea viventem deinceps habebo, sed tamquam bonam piamque matrem, qualem te mihi semper præstitisti, omni officio ac pietate colam, ad majorem Dei ac Domini nostri gloriam. Quam unam intuens atque spectans, & sempiternæ ejus bonitatis laudem & cultum uberiorem tantummodo ante oculos propositum habens, quantum possum & debeo, hanc curam depono (salva semper obedientia) tequa committo ac prorsus reliquo prudentissimo judicio, obedientiæ, ac voluntati Sanctissimi D. N. Papæ, orans interim Dominum, ut anima tua in ipso Deo totius consolationis, & veræ pacis auctore, pacem habeat, & divinæ dulcedinis abundantia ad majorem ejus gloriam perfruatur. Romæ Kalend. Octobr. MDXLVI. Hæc ille *b*. Qui etiam Ferrariæ, ut nostri curam sacrarum sororum ejus monasterii, quod mater Ducis fundaverat, ad tempus susciperent, ipsi Duci obnixe postulanti negavit. Et Proctæ quemdam ex nostris, qui lacrymis seminarum pene conflictus, & obedientia victus, persimilem curam acceperat, ubi reservit Ignatius, deponere jussit.

C

b

C. XV. Io amovet de episcopatu Tergestino

271 His sedatis tempestatibus, alia gravissima in Societatem commota est: eo periculosior, quo occultior, & blandior, & minus vulgo formidabilis. Nam Ferdinandus Romanorum rex, ut hæreticorum pestem magis quotidie suas in provincias infinentem reprimeret, probatissimos quosque viros atque doctissimos conquirebat, qui pastores ecclesiis destitutis præponerentur. Ex quo magistro Claudio Jaio *i*, de cujus integritate, atque doctrina magnam habebat opinionem, Tergestinæ ecclesiæ episcopatum detulit. Quem cum ille constanter repudiasset, ad summum Pontificem de illius statu ecclesiæ, & impendente (ni celeriter obsisteretur) a lupis irruentibus vastitate, diligentissime scripsit: & simul addidit, voluisse quidem se Claudium Jaium pastorem ei ecclesiæ præficere, propter hominis insignem probitatem, cum pari eruditione conjunctam; verum illum obstinato animo recusasse: petitque a Pontifice summa contentione, ut Claudium pro imperio cogeret episcopatum suscipere, cui ipse persuadere sua auctoritate non potuisset. Regis voluntatem complexus est Pontifex, Claudiumque summo S. R. E. Cardinalium consensu episcopum creare constituit.

i

272 Id ubi cognovit Ignatius, confestim omnes nervos intendere decrevit, quo minus id fieret. Itaque aliis rebus frustra tentatis, ipsum Pontificem Maximum fidenter alloquitur: quamobrem Claudium, episcopum fieri non expediat, rationes multas exponit: supplex rogat Pontificem, & obtestatur, ut, qui omnium pastor est, omnibus consulat, & aliorum vulnera sine aliorum vulneribus curare studeat. Vereri se, ait, ne conatus Societatis, & labores atque ad id tempus per Christi misericordiam ejus Ecclesiæ haud infructuosi, ad nihilum recidant: & radicibus paupertatis atque abjectionis, quibus nitebantur, exarescentibus, inutiles atque inanes fiant. Magnam impendere ruinam ipsi Societati, magnum esse periculum, ne, quod caritas & humilitas coagmentarunt, cupiditas ambitioque dissolvant: & nonnulli, qui nomen suum in Societate Christo dederunt, ut rerum humanarum vinculis expediti, paupertatis, sutique contemptus quasi gradibus quibusdam facilius ad cælum ascenderent, pedem referant, & ab incepto desistant. Contra multi honorum, quos in alio cernant, specie delusi, spemque adipiscendi similes dignitates commoti, cupiant animum ad Societatem adjungere: quibus nimirum, non contemptus vanitatis, sed vanitas ipsa suadet ingressum.

a P. Claudio Jaio.

D

A. PETRO RIBADENEIRA.

E

273 Timendum præterea esse, ne hic episcopatus non uno Claudio Jaio, sed multis Societatem privet, ejusque statum labefactet, atque convellat: secuturos enim alios, & facturos exemplo, quod sine exemplo non fecissent. Neque idcirco (inquit) hæc disputo, ut aut honores ipsos improbem, aut Religiosos permultos, qui honoribus pie sanctequc, & magna cum Ecclesiæ utilitate funguntur: sed illud contendo, Pater Beatissime, aliam esse ceterarum Religionum conditionem, ac nostrg. Illas diuturnitate jam, longoque usu corroboratas, cuilibet oneri ferendo esse: nostram nascentem adhuc, & infirmam, graviori pondere oppressum iri: illas in militantis Ecclesiæ exercitu, quasi stationarias cohortes, & certos ordines ducere, & proprio loco, stabilique posse consistere: nostros homines quasi vehtes, ad subita belli ministeria promptos, huc illucque discurrere, atque ob id ipsum, ab omni ejusmodi munere vacuos, liberosque esse oportere. Quis enim dubitet, quin, si non tam ipsius Societatis utilitatem, quæ tamen ab Ecclesiæ utilitate sejuncta non est, sed aliorum salutem spectare velimus, uberiores perceptura sit fructus Christi Ecclesia ex nostris non episcopis, quam episcopis? Nam qui episcopus est, etsi majorem auctoritatem habet ac potestatem, certis tamen locorum finibus continetur, & suis est tantum parendis ovibus addictus.

fundus Petrus

F

274 Fieri autem potest, ac sæpe fit, ut a suis *absolvi solemnis* non recipiatur; neque tamen alio se transferre, neque alias oves curare possit. Si vero liber sit, & nulla certa administratione impeditus, illum in una civitate cum persequentur, fugiet in aliam, & mundi universi incola, omnibus se episcopis ministrum, omnibus populis præbebit servum. Adde Societatis existimationem & famam,

A. PETRO RIBADENEIRA.

quæ in hac cauſa agitur. Nam ut alios permoveas, & ad virtutem impellas, permagni refert, quam opinionem, quibus perſuadere velis, de te habeant: ut exploratum illis nimirum ſit, te non ipſorum bona, ſed ipſos quærere; non opes, non honores, non titulos concupiſcere; ſed Chriſti dumtexat gloriam, & ipſorum ſalutem omni ſtudio & labore conquirere: quod homines ægre adduci poterunt de nobis ut credant, ſi ipſis noſtræ Societatis, ac ſarvoris initiis, dignitatis inſignibus nos videant ornatos. Neque vero id adſcribent obedientiæ, & caritati, ſed ambitioni potius, & cupiditati; deponentque opinionem eam, quam de nobis conceptam habent, quæque in primis ad proximorum ſalutem Chriſti operariis eſt neceſſaria. Ea autem jactura tanta eſt, ut unius epiſcopatus fructu compenſari non poſſit.

apud Pontificem, & apud Deum, ac regis Pedro eadem.

275 Iis rationibus, aliiſque permultis Pontificem Ignatius permovere conatus eſt, nti Claudium privatum vivere ſineret. A quo tamen illud tantum in præſentia obtinuit, res ut Deo amplius commendaretur, ſe attentius deliberaturum.

B

Igoatius igitur, & Sacrificia omnium patrum, qui Romæ tum erant, Deo quotidie offerri juſſit; & aſſiduas fratrum preces, ut imminens diſcrimen a Societate depelleret: & ipſe lacrymis, orationibusque ſe penitus dedit: & huc illuc dies noctuſque curſans, Cardinalium omnium pene domos obivit, eoſque docuit, quantum ineſſet in hac re periculi. Itaque tantum preces ejus & lacrymæ apud Deum valuerunt, tantum apud homines prudens ſollicitudo potuit & induſtria, ut res, quæ certa omnino & conſtituta videbatur, longius proferretur, daretureque ipſi tempus ſcribendi ad regem Ferdinandum. Qui rationibus Ignatii edoctus, cum ſine magno Societatis incommodo, quod volebat, fieri non poſſe animadverterat, ut erat optimus ac religioſiſſimus princeps, noſtrique amantiſſimus, paſſus non eſt, noſtro nos malo aliis bono eſſa. Quamobrem Oratori ſuo mandat, ea cauſa uti deſiſtat: atque hunc in modum periculum tunc evaſimus.

C

Quid in Romanorum Pontifice egerit

276 Deinceps etiam cum epiſcopatus & cardinalatus noſtris hominibus deferrentur, ſemper reſtitit Ignatius, & omnibus viribus contra pugnavit. Nam anno ſalutis noſtræ MDLI. Julius III. Pont. Max. Caroli Cæſaris rogatu, Franciſcum Borgiam (qui Chriſti paupertatem ſeculi divitiis præferens, noſtram Religionem nuper fuerat ingreſſus) in S. R. E. Cardinalium ſeoatum ſtatuit cooptare. Quod ubi pro certo Ignatius audivit, incertus ipſe de Domini voluntate, animi dubius & anxius, rem totam explorare, ac precibus perveſtigara conſtituit. Mandat igitur omnia omnium domeſticorum Sacrificia, preceſque in eum finem triduo ipſo referri. Ipſe vero ceteris curis abdicatis, in cubiculum ſe abdit, in hanc unam rem ſumma animi contentione incumbit, habenas piis lacrymis laxat; & incenſis deſideriis, atque inflammatis affectibus, diu noctuque Deum ſuppliciter orat, obſecratque uti voluntatis ſuæ ipſi lumen oſtendat; quo illuſtratus vel de hoc negotio nihil ſaboret, vel certe, quantum in ſe eſt, det operam, ne tranſigatur.

ejus Fratris Borgiam;

277 Primo igitur die ita dubius fuit atque anceps, ut neutram in partem potius propenderet: proximo, eam in partem inclinavit, ut rem, quoad ejus fieri poſſet, impediret. Tertio vero tanta luce divinitus complectus eſt, ut clariſſime atque manifeſtiſſima intelligeret, ex Dei voluntate, nihil ſibi prætermittendum eſſe, ut rem totam diſturbaret, atque excluderet. Quod & fecit, & Pontifici Julio perſuaſit, ut ampliſſimam illam Cardinalatus dignitatem Franciſco quidem volenti offerret, ſed vim recuſanti non afferret. Sic enim futurum, ut Carolo imperatori honeſta petenti ſatisfaceret, & tamen Franciſcum in ſuſcepto propoſito perſeverantem non perturbaret, atque affligeret. Dixitque mihi ipſemet Ignatius, tanto ſe fuiſſe tunc cælaſti ſplendore perfuſum, tanta firmitate roboratum, ut nullius potentia abduci potuiſſet ab illo rem deliberatam & jam propemodum conſectam diſjiciendi conſilio.

D

Petrum Caniſium,

278 Anno item MDLIII. Ferdinandus Romanorum rex, Petrum Caniſium, virum modeſtiæ atque ſapientiæ laude in noſtra Societate præſtantem, acremque fidei Catholicæ adverſus hæreticos defenſorem, optavit creari epiſcopum Viennenſem. Videbat enim, eum in ipſa civitate Vienna, tum per univerſam Auſtriam hæreſeon peſtem impune graſſari: & paſtore ſanctiſſimo atque vigilante opus eſſa, qui a Chriſti grege luporum paſſim ſævientium rabiem areceret. Cum igitur a Pontifice Julio III. hoc rex Ferdinandus ſummis precibus contenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium rejecit, ut, ſi ille probaret, quod rex petebat, id ipſe concederet. Negavit Ignatius, id ex uſu atque commodo Societatis fieri poſſe. Adhibitæ ſunt omnes machinæ ad expugnandum illius animum, ſed fruſtra: manſit enim ſemper in ſententia, nec ſe ab illa ullis rationibus deduci paſſus eſt.

E

ac Jacobum Laynium e & poſtmodum Generalem.

279 Denique anno MDLV. Octobris menſe ineunte, graviſſimis auctoribus intellexit Ignatius, Paulum IV. Pont. Max. ſtatuiſſe habere atque deliberatum, Jacobum Laioam ad purpuratorum Patrum numerum omnino aggregare. Qua de re cum ſermonem haberemus, dixit tunc Ignatius mihi: Niſi Deus obſtet, & ſuo conſilio & paterna providentia rem impediat, brevi Jacobus erit Cardinalis. Sed ſi hoc quidem fiat, ita certe fiet, ut omnes intelligant, quam gravate atque repugnanter Societas noſtras ejuſmodi honores atque dignitates accipiat. Exemplum autem Ignatii omnes, qui illum poſtea conſequuti ſunt, Præpoſiti Generales diligentur imitati ſunt, dederuntque operam, ne qua ad ambitionem feneſtra Societati aperiretur. Quin etiam illud impetravit a ſummo Pontifice & in Conſtitutionibus ſuis diligenter cavit Ignatius, ne cui dignitatem ullam extra Societatem liceat admittere, ſine Præpoſiti Generalis facultate. Quam ille quidem numquam dabit, niſi ſummi Pontificis obedientiæ jure compulſus; ejuſque rei profeſſi noſtri voto quodam peculiari ſe obſtringunt. Et quoniam ad conſervandam Societatem res, qua de agimus, magni ponderis eſt, & nonnulli fortaſſe in ea erunt ſententia, ut exiſtiment, gratius Deo futurum, & ſanctæ ejus Eccleſiæ fructuoſius, ſi Societas noſtra (ubi confirmata fuerit ac robuſta) epiſcopatus aut dignitates admittat, quam ſi in ſancta humilitate (ut hactenus fecit) & humili paupertate vivat: addam etiam alia, quæ ad uberiorem hujuſce rei explicationem pertinent.

F

Fulvio inter Cardinalem Cervinum & P. Olavium

280 Marcellus Cervinus, S. R. E. Cardinalis, titulo ſanctæ Crucis, is qui poſtea Pontifex Maximus creatus, Marcellus II. appellatus, brevi bonis omnibus lugentibus Eccleſiæ Chriſti ereptus eſt: is, inquam, vir vitæ gravitate, eximiaque prudentia excellens, hac ipſa de re cum D. Olavio (de quo in hoc libello mentionem fecimus) aliquando agens, diſputanſque, num commode faceret Societas noſtra, atque e republica

Chri-

A Christiana, ecclesiasticas dignitates atque episcopatus rejiciens, multas in contrariam partem rationes afferebat. Sentiebat enim Cardinalis, Societatem nostram, si sanctos episcopos Ecclesiæ Dei suppeditaret, tanto utiliorem rem facturam, quam nunc facit, dum egregios confessarios, concionatores, ac doctores illi subministrat, quanto episcopus simplici sacerdoti potestate atque auctoritate præstat & antecellit.

de hoc argumento disputatione, res decidetur sola auctoritate S. Ignatii.

281 Cum autem Olavius Cardinalis rationes refelleret, ac verissime doceret, nulla re Societatem nostram sanctæ Ecclesiæ tam posse prodesse, quam si in incorrupta sui instituti integritate atque abjectione se quam diutissime conservet (sic enim diuturnius, lecurius, atque efficacius suam operam illi navare poterit;) Cardinalis nihilominus tamen in sua sententia persisteret; subjecit Olavius: Non rationibus tantum, illustrissime Domine, tecum agam, sed etiam auctoritate. Magister quippe Societatis nostræ ac parens Ignatius utilius hoc judicat, & maxime probat: nec solum nostra referre putat, sed multo etiam magis Ecclesiæ Dei. Tunc Cardinalis, Nunc credo, inquit, B Olavi, & manus do: plus enim apud me, in hac quidem causa, momenti habet Ignatii auctoritas, quam omnes rationes: idque ipsa ratio manifeste docet. Probabile enim est, Ignatium, qui Societatem vestram tam opportuno tempore, & Dei Ecclesiæ necessario divinitus instituit, felicissime propagavit, prudentissime hactenus gubernavit; ejus, qui illum unum ad tam eximium opus elegit, voluntatem Dei potius habere compertam, quam nos, qui sæpe hallucinamur, & media in luce non videmus. Quis anim, qui Ignatium ad fundandam Religionem vestram, amplificandam, atque administrandam, tanta a Domino gratia atque spiritu donatum videat, non etiam intelligat, illum ipsum cælesti lumine collustratum, certissimam rationem accepisse, in qua nimirum Deus velit, ut se ad ejus obsequium Societas vestra exerceat & perpetuo conservet? Quapropter vestris quidem potissimum in rebus unus Ignatius omnium mihi rationum instar est.

qui suspicionis ambitionis a Societate amovet.

282 Ipsa vero Ignatius quo tempore primum C Urbem ingressus est, Aguilaris marchionem, Oratorem tunc Caroli Cæsaris apud Rom. Pont., tum officii gratia convenit, tum ut sui instituti rationem redderet. Cum autem mutuo colloquerentur, significavit in sermone Marchio atque innuit, Ignatium multis in suspicionem occultæ ambitionis venisse, quasi splendida sanctitatis specie tenebras oculis intuentium offunderet, & ad honores insidiose obreperat, captaretque paupertatis simulatæ atque humilitatis quasi esca aliquam dignitatem. Tum Ignatius nihil omnino verbo respondit, sed facto. Confestim enim eadem vultus gravitate caput aperit; signo crucis se munit; se nullam extra Societatem dignitatem, ne oblatam quidem, admissurum, voto se obstringit, nisi a Christi Vicario ita compellatur, ut tergiversari, repudiareque illam sibi citra peccatum non liceat. Atque hoc facto expurgavit tunc suspicionem atque dimovit. Alias item hoc idem coram Cardinale quodam eadem suspicione laborante fecit, ut fallitati aditus omnes obstrueret, & tam certo gravique testimonio, eorum hominum, qui ex se alios ferme metiuntur, fallacis suspicionis calumniam depelleret.

ANNOTATA.

D

AD PETRO RIBADENEIRA.

a *Ego de illis in Commentario* §. 37. *litteras S. Ignatii gratiarum actorias eodem protuli num.* 387. *De PP. Cartusianis Parisinis memini num.* 396.

b *Imo vero* Petro de Leydis, *ex fide Theophili Raynaudi in libro, quem inscribit* Trinitas Patriarcharum, *anno* 1647. *Lugduni edito; ubi præclare decreti, de quo hic Vita, pag.* 605. Præfigitur, *inquit*, decreto nomen Petri Præfecti Generalis Cartusiæ, tunc, anno scilicet MDXLIV. sedentis ad clavum, absque prænomine (*discrem* cognomine,) Hoc Ribadeneyra lib. 3. Vitæ S. Ignatii cap. 12. & Orlandinus tom. 1. Histor. Societatis (*lib.* 4. *num.* 106.) accipiunt de Petro Sarda; sed perperam. Nam Petrus Sarda electus est in Generalem anno MDLIII. tanto post decreti confectionem. Qui vero eo anno MDXLIV. præerat Cartusiæ, erat Petrus de Leydis: qui promotus in Generalem MDXL. excessit e Vita anno MDXLV. Itaque is ipse est, cui decretum est adscribendum.

c *Nominatur in sententia, quam dedi in Commentario cum notis* §. 38.

E

d *Nomen exprimit sententia contra eum lata, quam dedi ibid. num.* 401.

e *Carcer ille mutatus in perpetuum exsilium; ex Comm. ibidem.*

f *Date ad eum memoriali; quod habes in Comm.* §. 42. *a num.* 413.

g *Exstat in Instituto impresso.*

h *Secutum deinde Breve, quod profert Comm. a num.* 416.

i *His, quæ hic de Jaje, & mox de aliis narrantur, adde dicta in Comm.* §. 39.

F

CAPUT XVIII.

Varia Societatis collegia; ejusdem elogium a Magistro Generali Ordinis FF. Prædicatorum datum; nostri Africam, Siciliam ac Brasiliam ingressi.

HIs Societas difficultatibus opera Ignatii, & laboribus expedita, feliciter in dies procedebat, & numero & fructu, & novis semper collegiis augebatur. Nam præter collegium Barcinonense, quod a piis quibusdam viris propter D. Araoz, aliquamdiu in ea urbe commorantem, fuit inchoatum; præter Bononiense, quod anno MDXLVI. initium accepit; Cæsaraugustam nostri anno MDXLVII. accersiti sunt a primariis quibusdam viris, io primisque a Joanne Gonzales, regni Aragoniæ conservatore. Illi vero, quæ pietatis opera Societas suo ex instituto administrare solet, in iis se exercere, & civitatem opibus, nobilitate, & auctoritate præstantem, ad omnem virtutem commovere instituerunt, multaque, ut suo loco dicam, passi sunt. Quamobrem Ignatius, ut crescentem suam familiam communicata cum aliis cura melius gubernaret, & Societatem in ordinem certum paulatim redigeret, collegia in Hispania partiri, provinciasque designare constituit, & magistrum Simonem, quem a principio nostris omnibus in Lusitania præfecerat, eo in regno Pro-

C. XVI. *Crescente in Hispania Societate, ejus filius Pater dividit ibi provincias.*

vin-

A vincialem præpoſitum eſſe voluit: in reliqua Hiſpania D. Antonium Araoz.

A. PETRO RIBADENEIRA. *Initia collegii Salmanticenſis.*

284 Qua in Provincia, hoc ipſo pene tempore, collegium Salmanticæ eſt inchoatum, quod tenue quidem principium habuit (ut reliqua fere,) ſed progreſſus felices. Nam Franciſcus Mendoza, epiſcopus tunc Corienſis, ac S. R. E. Cardinalis, Ignatii vita, & noſtrorum hominum fructu commotus, in academia illa collegium nobis ædificare conſtituit: quod etſi variis occupationibus impeditus diſtulit primum, deinde etiam morte interceptus non perfecit, ejus tamen voluntatem tunc complexus Ignatius, D. Michaelem Torrenſem, paulo ante in Hiſpaniam miſſum, cum duobus ſociis Salmanticam anno MDXLVIII. ire juſſit. Ubi in peranguſta domo, eaque conducta habitare primum cœpit, & civium atque ſcholaſticorum juvenum animos ad pietatem tum factis, tum verbis excitare. Tam multa autem a principio, ea in civitate de nobis jactata, per viros etiam doctrina ac religionis profeſſione inſignes, publice ac privatim, in ſermonibus, & in concionibus diſſeminata ſunt, ut noſtrum nomen luſpectum vulgo eſſet, & inviſum: & non modo infimi homines, qui aliorum fere opinione ducuntur; ſed viri etiam, vel nobilitate, vel litteris, & rerum uſu atque auctoritate præſtantes a noſtrorum hominum conſuetudine abhorrerent, & perſpicua etiam atque honeſta in ſuſpicionem vocarent.

B

cum perſequutione: A

285. Sed eorum, qui eo tempore adverſati nobis ſunt, dux omnium fuit & princeps, vir quidam *a* tum Religionis profeſſione, tum ſapientiæ laude clarus, epiſcopatuque depoſiti admiratione venerabilis. Qui ut ſe canem aerem, ac vigilantem Dominico præberet gregi, adlatrare eos cœpit, quos lupos arbitrabatur, noſtrumque inſtitutum graviter inſectari: cujus auctoritatem multi, ac judicium ſequebantur. Verum, procedente tempore, emerſit veritas, omniſque falſus rumor celeriter (ut ſolet) defluxit, & noſtrorum patrum vita, atque operibus, & Franciſci Stradæ maxime concionibus, obloquendi omnis licentia compreſſa eſt: atque ita exagitatione illa Societatis cognitio crevit, ut noſtri, qui intacti ſi fuiſſent & quieti, diu forte in tenebris latuiſſent; exagitati, in cognitionem hominum brevi venerint, & magnopere civitatem illam commoverint. Nam præter eos, qui noſtrorum opera & conſilio ſacrarum Religionum inſtituta, in nobiliſſima academia ſecuti ſunt (quorum magnus eſt numerus) huic collegio potiſſimum, & Complutenſi propagationem noſtræ Societatis in Hiſpania acceptam ferre debemus.

C

C. XVII. *ſed Generalis Ordinis Prædicatorum, Sanctorum laudat.*

286 Sed illud minime prætereundum videtur, quod occaſione hujus collegii factum eſt. Nam cum vir graviſſimus atque doctiſſimus Franciſcus Romæus, Ordinis Prædicatorum Magiſter Generalis, ex ſua familia in Eccleſia Chriſti ſanctitate, doctrina, numero, fructuque clariſſima, eſſe aliquot intellexiſſet, qui Salmanticæ noſtri inſtituti ignoratione, homines publice hortarentur, ut ſuſpectam haberent novitatem, ac noſtros vitarent: eos ut errore liberares, omneſque qui ad ejus obedientiam pertinebant, cautiores redderet: patentes litteras Ignatio dedit, quibus ſi opus eſſet, uteretur: in quibus & Societatem præclare ſua auctoritate commendat, & ſuis, ut eam complectantur, noſtroſque commilitonum loco habeant, graviſſime præcipit. Quarum litterarum exemplum, ut magis pateat, quantum optimi viri memoriæ debeamus, & ſanctiſſimæ ejus Religioni, idque perſolvere ſtudeamus, hoc loco duximus adſcribendum:

D

publicæ lectionis.

287 Univerſis in Chriſto venerabilibus patribus, & fratribus Ordinis Prædicatorum, ubique ſerrarum conſtitutis, frater Franciſcus Romæus a Caſtillone, ſacræ theologiæ profeſſor, ac totius dicti Ordinis humilis Generalis Magiſter, & ſervus, ſalutem, & Spiritus ſancti conſolationem. Pateat vobis, qualiter hoc calamitoſo tempore, quo religio Chriſtiana hæreticorum telis impetitur, malorumque Chriſtianorum perverſis moribus labefactatur, novus Ordo presbyterorum regularium ſub titulo nominis Jeſu de Urbe, quaſi præſidiaria manus, Dei benignitate ſubmiſſus eſt: quem ob ingentes fructus, quos lectionibus, & concionibus publicis, privatorum adhortationibus, confeſſionum audientia, ceteriſque ſacris exercitiis, ac ſanctorum morum exemplis in Eccleſia facit, ſanctiſſimus in Chriſto pater, & dominus noſter Paulus Papa III. approbavit, & confirmavit. Quod ideo vobis ſignificatum voluimus, ne E. hujus inſtituti novitate teductus quiſpiam veſtrum, commilitones ſuos ad eumdem ſcopum tendentes, & a Deo ſibi ſuppetias miſſos, per errorem fortaſſis oppugnet, eorumque detrahat inſtitutis, quorum fructibus gratulari, & pios actus æmulari debuerat. Credimus quidem, vos omnes, utpote cæleſti ſponſo dilectos & amicos, varietati, qua ſponſa illius amicitur, non detracturos; ſed eam potius caritate, quæ congaudet veritati, complexuros & exoſculaturos.

ad ſuos decreta, cum præcipio obedientiæ.

288 Attamen ne officio noſtro deſimus, omneſque (ut) motus præveniamus, vobis omnibus, & ſingulis præfatis fratribus præſentium tenore mandamus, & auctoritate noſtri officii in virtute Spiritus ſancti & ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis arbitrio noſtro ruandis, præcipimus, ne dicto Ordini per Apoſtolicam Sedem approbato, & confirmato, aut ejus inſtitutis ullo modo detrahere, aut de eo obloqui audeatis, tam in publicis lectionibus, ſermonibus, & congreſſibus, quam in privatis veſtris colloquiis; quin potius aum, (ne presbyteros ejus, tamquam veſtros commilitones, juvare, & contra impugnantes protegere, & tueri ſtudeatis. In quorum F fidem & robur, has fieri, & noſtri officii ſigillo muniri juſſimus. Datum Romæ decima Decembris anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo. Frater Franciſcus Romæus, Magiſter Ordinis Prædicatorum, aſſumptionis noſtræ anno ccc. &c.

Decretum ſuum Minorita in favorem ſocietatis.

289 Hactenus ille, cujus in Societatem animi propenſionem ac benevolentiam decimo ſeptimo poſt anno, univerſus divi Franciſci Minorum Ordo de Obſervantia, Eccleſiæ & ipſe lumen, ac ornamentum, inſigni caritate imitatus eſt, cum in generali conventu Valliſoleti anno MDLXV. habito, inter alia præclara decreta, hoc quoque de nobis adjecit: Præterea, cum Ordo noſter fratrum Minorum exiſtat, atque in humilitata præcipua & caritate fundatus, noverint fratres omnes ubique terrarum diſperſi, Religioſos cujuſvis Religionis cum omni humilitate & humanitate tractare, tum maxime eos, qui de Societate Jeſu fuerint, quos diligere & honorare debeat, eoſque ad actus litterarios, ad Sanctorum noſtrorum celebrationem, alioſque publicos actus, ad quos Religioſi convenire ſolent, cum caritate invitare, & ſuſcipere, nec eis quiſquam

no-

A noſtrum publice vel occulte audeat detrahere.

C. XVIII. *Duo a Societate in Africa,*

290 Hoc præterea anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo, noſtri in interioria, atque exteriora Africæ oras penetrarunt. Nam ex Luſitania in Mauritaniam ad Chriſtianos captivos redimendos, miſſi ſunt P. Joannes Nugnetius, is qui Æthiopiæ patriarcha poſtea Goæ mortuus eſt, & P. Ludovicus Gonzalez a Camarâ *b*; qui in commiſſo ſibi munere egregiam operam poſuerunt magna ſua patientia & vigilantia, nec minori miſerorum hominum ſalute. Multos enim labantes in fide confirmarunt, lapſos revocarunt, afflictos ac mœrentes conſolati ſunt; viros, feminas, pueros, puellas conquiſito pretio a crudeli ſervitute redemerunt; ſuoque officio diligenter perfuncti, in Luſitaniam reverterunt.

b

quatuor in Congo,

291 In Congum vero, extremæ occidentalis Æthiopiæ regnum, quatuor ex noſtris navigarunt. Nam eum Emmanuel, Luſitaniæ rex, Chriſti nomen amplificari cuperet, homines certos atque ad eam rem idoneos miſit, qui Evangelii lumen in maritimas Africæ regiones inferrent. Quod quidem multis in locis factum eſt, & cæleſtis doctrinæ

B ſemen in Congi etiam ſolo ſparſum. Illud tamen poſtea cultorum vel perverſitate, vel inopia exaruit; donec a Joanne III. Luſitaniæ rege, Emmanuelis pietate atque hereditate filio, anno MDXLVIII. eo noſtri miſſi ſunt, ut oppreſſum illud fidei ſemen (ſi quid adhuc ſupereſſet) excitarent, & deſerta atque inculta excolerent: quod illi quidem initio feliciter præſtiterunt. Rex enim ipſe Congi baptiſma ſuſcepit, & plurimi alii ejus exemplum ſecuti ſunt. Poſtea vero cum illorum mores noſtri ad fidem exigerent, ipſi autem fidem ad libidinem ſuam detorquerent, & barbarus rex vitam Chriſtiano homine indignam non ſolum ipſe profiteretur, ſed alios eodem etiam vel exemplo invitaret vel imperio cogeret, noſtri, ne porcis margaritas projicerent, a quibus diſtrumperentur, & poſt cognitionem retrorſum converſis, ab eo, quod illis traditum erat, ſancto mandato, poſteriora prioribus deteriora fierent, alio ſe tranſtulerunt. Multi enim, ut ait Paulus, bonam conſcientiam repellentes, circa fidem naufragaverunt.

C

alii in Angola.

292 Nec meliorem ſane exitum habuit noſtrorum in Angolam profectio. Nam eum Angolæ rex in magno ſe Chriſtianæ fidei deſiderio eſſe oſtendiſſet, ejus precibus adductus rex Luſitaniæ, aliquot ad illum ex noſtris mittendos curavit: quibus Oratorem ſuum eum magnis ad ipſum regem muneribus adjunxit, quo benignius reciperentur. Qui lane ut a barbaro rege ſuſcepti quidem primo humaniter ſunt, poſtea vero miſſis a rege Luſitano muneribus, pecuniaque conſumpta, in carcerem conjecti, ubi cum regin legato, magno ſuæ patientiæ fructu, multos annos aſſervati ſunt. Itaque quamvis noſtri ex hac miſſione homines illos barbaros ad humanitatem, & Chriſtianam manſuetudinem non traduxerint, patientiæ tamen & fortitudinis ſuæ fructum vel maximum perceperunt: & pro Chriſto adverſa multa patiendo, moriendique deſiderio merita ſua emularunt.

C. XIX. *Sicilia Societatem complexa*

293 Eodem etiam tempore Sicilia inſula Societatem noſtram amplexa eſt, in quam Jacobus l'Hoſtius Flander, vir ſingularis modeſtiæ, ac doctrinæ, noſtrum nomen primus invexit. Hic Agrigentum ut mitteretur, Rodolphus Pius Carpenſis *c*, S. R. E. Cardinalis, noſtræque Societatis protector, atque Agrigentinus epiſcopus ab Ignatio impetravit. Subſecutus illum eſt Hieronymus Domenecus, quem anno MDXLVII. Joannes Vega Sicilienſis regni prorex, ex Urbe ab eodem Ignatio ſecum adduxit, ut ejus opera, & conſilio in piarum rerum adminiſtratione uteretur: quod quidem large, prolixeque admodum fecit. Nam parum fore arbitratus, oppida mœnibus ac præſidio cingere, itinera ſublatis latrociniis aperire, ſecuritatem in illo regno, ac fidem conſtituere: quos gubernabat, eorum animos virtute, ac pietate impleri voluit, & a divini nominis propagatione auſpicari: ut ſuperiora illa hoc ſtabili fundamento conſtituta, ſplendidiora multo eſſent, atque firmiora. Et quoniam Romæ magnam habuerat cum Ignatio conſuetudinem, & noſtrorum mores perſpexerat, atque inſtitutum, eam ad rem illos delegit, quos ſuo propoſito congruentes, ſibique uſui fore arbitrabatur.

D A. PE-TRO RI-BADE-NEIRA.

294 Atque ut fructus eſſet diuturnior, Meſſanenſem magiſtratum ſua auctoritate permovit, noſtros ut expecteret, atque acceſſeret, &, fundato collegio, in domicilio certo apud ſe collocaret. Illa vero civitas & nobilis & opuleota & ſacrarum Religionum in primis cultrix, graviſſimi, E atque ſapientiſſimi principia judicium ſecuta, digere eos cœpit, quos nondum viderat, cupere, quoa illius teſtimonio utiles ſibi futuros ſperabat. Itaque anno MDXLVIII. Summi Pontificis imperio, & Ignatii voluntate, ad quos & prorex Vega de hac ipſa re, & Meſſanenſis civitas ſcripſerat, profecti ſunt Meſſanam magiſter Hieronymus Natalis Hiſpanus, Andreas Freſius Gallus, Petrus Canſius Germanus *d*, Benedictus Palmius Italus, aliique nonnulli ex varia item nationibus mixti, ut novum collegium conſtituerent, & optimarum artium ludum aperirent. Quod in opportuno civitatis loco, æde D. Nicolai, domo Magiſtratus benignitate commode inſtructa, feliciter lane præſtiterunt. Auctus poſtea noſtrorum numerus eſt, primaque in Societate probationis domus Meſſanæ inſtituta.

auditorium Meſſanæ fo

d

Panormitanum, Pecorariæ ac Tabernenſe.

295 Sed & Panormitana civitas, ejuſdem Vegæ conſilio atque auctoritate, & Meſſanenſis collegii fructu incitata, eum ſua amplitudine, ſoli fertilitate, hominum ſplendore ac frequentia, reliquas Siciliæ urbes vincat, paſſa non eſt, ſe F in pietatis ſtudio ab ulla ſuperari. Quamobrem a Paulo III. Pontifice Max. & ab Ignatio per litteras petit, ut ad ſuam juventutem litteris ac moribus inſtituendam, & civium animos pietate imbuendos, ex noſtris aliquos eo mittant. Ignatius ergo anno MDXLIX. duodecim Panormum miſit, e quibus erant Nicolaus Lanojus Flander, Paulus Achilles Italus, & alii lecti viri itidem diverſarum nationum. Eis mandat, ut cum Jacobo Laine (qui in ea provincia ipſius Ignatii gerebat vices, & Alexandri Farnefii Cardinalis & archiepiſcopi Montis regalis rogatu, in ejus diœceſi, ad componendas inveteratas quorumdam eccleſiaſticorum diſcordias, viſitatoris munere fungebatur,) & cum Hieronymo Domeneco ſeſe conjungant, & Panormitani collegii fundamenta ponant: quod & factum eſt magno hominum concurſu, magna civium benevolentia. Porro hæc duo collegia, Mamertinum, ac Panormitanum, annuis certiſque fructibus Caroli quinti imperatoris benignitate, & ipſarum civitatum liberalitate fundata ſunt. Reliqua præterea, quæ in Sicilia habemus, collegia, ab his duobus exordium ac progreſſum acceperunt. Sed ille maximus atque uberrimus fructus eſt, qui ex iis duobus collegiis in univerſum Siciliæ regnum pervenit, quod Joannes Vega multa eorum patrum, qui in hiſce collegiis verſabantur,

A tur, vel conſilio vel miniſterio inſtituit, multa perfecit, quæ ad veræ pietatis cultum augendum, ac hominum ſalutem pertinebant. Eodem anno MDXLIX. Venetias noſtri aſciti, & ab Andrea Lipomano, qui Patavinum collegium fundaverat, in certis ſedibus collocati ſunt. Tiburtinum etiam collegium ortum hoc tempore habuit a noſtris eo profectis, ut ipſam civitatem pacarent, & cum alia vicina civitate graviter diſſidentem reconciliarent.

A. PETRO RIBADENEIRA.

Res a noſtris geſtæ in Germania.

296 In Germania præterea cœperunt noſtri majori cum utilitate verſari. Nam Guilielmus Bavariæ dux clariſſimus, avitæque, & Catholicæ religionis in Germania præſidium, & ornamentum, noſtros accerſivit, ut Ingolſtadii ſacras Literas profiterentur. Miſſique ad Ducem ſunt ab Ignatio Alfonſus Salmeron, Petrus Caniſius, Claudius Jajus, qui in illa academia aliquot annis antea docuerat, & magna fuerat cum laude verſatus. Hos patres Guilielmus dux peramanter complexus eſt, ac ſupremo ſuo cancellario, Leonardo Eckio, viro noſtri cupidiſſimo, ſtudiose commendavit. Itaque Alfonſus divi Pauli Epiſtolas, Claudius Pſalmos Davidis explicare aggreſſus eſt, Caniſius Magiſtrum Sententiarum, unuſquiſque erudite & graviter, magnaque hominum admiratione ſuo fungebatur munere. Quo ex tempore academia illa reviteſcere ac celebrior eſſe cœpit, & theologiæ ſtudia, quæ hæreticorum impetu convulſa atque proſtrata jacebant, excitata ſunt. Vicini epiſcopi ſpe erecti, Catholici animati, furor hæreticorum compreſſus, multa paſſim in Dei laudem effecta. Quibus Guilielmus commotus, collegium Societati ædificare conſtituit; ſed morte interceptus, quod præclare cogitaverat, non perfecit. Et Alberto filio pietate, prudentia, animi magnitudine ſui quam ſimillimo, rem integram reliquit. Qui optimi patris veſtigiis inſiſtens, Catholicæ religioni acerrimum ſeſe in Germania propugnatorem ſemper præbuit. Et quamvis ſui principatus initio graviſſimis diſtrictus negotiis, in longum collegii fundationem diſtulit (ex quo Alfonſus Salmeron in Italiam rediit, Claudius Viennam profectus eſt, Caniſius eum Nicolao Gaudano Ingolſtadii ad tempus remanſit;) poſtea tamen, ita hanc moram diligentia, & præclara beneficentia compenſavit, ut non ſolum Ingolſtadii noſtros, ſed etiam Monachii apud ſe habere voluerit, & in domicilio certo collocaverit.

C. xx. de in Braſilia.

297 Dum hæc in Europa geruntur, in Braſiliam provinciam vaſtiſſimam, & cæli quidem ſalubritate lætiſſimam, ſed Anthropophagorum feritate horribilem, & omnis humanitatis expertem, anno MDXLIX. regis Luſitani voluntate, noſtri primum navigarunt. Ubi in hunc uſque diem, magna cum patientia & caritatis laude atque indigenarum utilitate perſeverant. Multi enim variis monſtroſiſſimiſque idolorum figmentis ſuperſtitionibuſque abjectis, unius Dei, verique lumen aſpexerunt: multi cum infidelitate, immanitatem etiam, & crudelem illam devorandi homines naturam exuerunt, & ad manſuetudinem, atque humanitatem traducti ſunt. Uxorum vero multitudinem ſacratiſſimis evangelici connubii legibus aſtrinxerunt, & impuras nuptias vagamque libidinem Chriſtiana honeſtate commutarunt.

P. Antonius Criminalis.

298 Hoc item anno MDXLIX. P. Antonius Criminalis Parmenſis, in India a fidei hoſtibus occiſus eſt. Qui honeſtis parentibus ortus, in ipſo adoleſcentiæ flore ſe Deo ſacravit, & Societatem eſt ingreſſus, miſſuſque anno MDXLII. Roma ab Ignatio in Luſitaniam, omnibus, quibuſcum vixit, raræ modeſtiæ, ac ſingularis probitatis exemplo fuit. In Indiam deinde ad gentium illarum ſalutem, inter primos mittitur: cognitaque ejus virtute ac prudentia ab ipſo Franciſco Xavier in eo tractu collocatur, qui olim Cori, nunc Comorini promontorium appellatur, reliquiſque noſtris præficitur. Ubi propter continua vicinorum regum bella, propter idololatrarum ſacerdotum infeſtum odium, & victus cultuſque inopiam, incommoda multa pertulit, & in illuſtranda Chriſti gloria, ac propaganda maximos labores tulit. Cum igitur in Menancor regis proviocia verſaretur, & quoa Chriſto per fidem genuerat, Catholicæ doctrinæ lacte nutriret, magnæ militum copiæ Bilnagæ regis, ad illam provinciam devaſtandam, & Chriſti in ea fidem exſtinguendam, hoſtiliter ſunt ingreſſæ. Quarum repentino adventu nuntiato, Antonius ubi eo ipſo die ſacrificaverat, in templum primo confugit, ut Deo oves ſuas commendaret: tum ad littus egreſſus, in Luſitanorum naves, quæ in ſtatione erant, Chriſtianas feminas, parvuloſque earum filios compulit (in quas tamen ipſe, ut ceteris omiſſis conſcenderet, ſeque periculo eriperet, nullis precibus adduci a Luſitanis antea potuerat.)

pro fide Catholica in India occiſus.

299 Dum igitur ſut oblitus Chriſtianorum ſaluti conſulit, reditu ad naves intercluſo, adventantibus Badeghis hoſtibus (ſic enim appellantur) atque irruentibus, obviam procedit intrepidus, flexis genibus, expanſis manibus, oculis in cælum fixis mortem exſpectans, & ſe ceu bonus paſtor, offerens Deo pro ovibus ſuis. Ita repertus, a prima & ſecunda hoſtium acie intactus relinquitur, a tertia vero fariſſia haſtisque transfigitur, &, capita abſciſſo, ſpoliati corpus in arce ſuſpenditur. Fuit vir ſui contemptor, divini honoris ſtudio flagrans, obedientiæ in primis cultor, orationis aſſiduitate ac virtute præſtans, cui ipſe Franciſcus Xavier probatiſſimæ vitæ teſtimonium dabat, ejuique ſimiles optabat eſſe omnes, qui in Indiam ex noſtris mitterentur. Ego vero, qui anno MDXLII. Lutetiam Roma proficiſcens, bonam itineris partem eum illo confeci, frequenterque adjutus ab eo, & ſublevatus ſum, ſingularem in Antonio virtutem agnovi, & ſæpenumero caritatem illius, ac pietatis ſtudium meum ipſe ſum admiratus: ut mirum non ſit, ex tali principio talem exitum extitiſſe.

ANNOTATA.

a *Melchior Canus; de quo Commentarius* §. 9. *num.* 89.

b *Illuſtratur in Commentario* §. 91.

c *Ejus geſta dat Cracovius tom.* 3 *a col.* 619.

d *Vide annotata ad cap.* 16. *lit.* d.

e *Ea, quæ hic dicuntur, elucidat Commentarius* §. 46.

CAPUT XIX.

Societas a Julio PP. III. confirmata, Inſtituti idea.

INterim mortuo Paulo III. *a*, Pontifice Max., qui primus Societatem ſua auctoritate confirmarat, multiſque privilegiis (quæ commemorare CA. XXI. *a*

A rare longum eſſet) ac magnis ornaret, Julius III. *Julii PP 3. diploma, quo confirmat Societatem;* ſuccedit anno MDL. a quo Ignatius poſtulavit, ut ratum haberet, quod Paulus fecerat, cujus ipſe ſucceſſor eſſet, noſtrumque Inſtitutum ſtabiliret, & quædam etiam, quæ in eo videri poterant obſcuriora, apertius explanaret. Quod utique Pontifex, cum e re publica Chriſtiana eſſe intelligeret, libentiſſimo animo fecit, pontificiumque diploma ſcribi juſſit, quo approbatio ejuſmodi, confirmatioque continetur. Quod ego diploma, quoniam Pauli III. confirmationem, & multa ejus privilegia Societati conceſſa breviter perſtringit, & plenius quam alia, ipſius Inſtitutum, diſtinctiuſque comprehendit, ſubjicere hoc loco opportunum judicavi. Sic igitur habet:

profertur; præmiſſa ſumma literarum Pauli; 301 Julius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Expoſcit debitum paſtoralis officii, cui nos, licet immeritos, prætulit divina Majeſtas, ut fideles quoslibet, præſertim Religioſos, in via mandatorum Domini, ad illius honorem & gloriam, & proximorum ſpiritualem profectum deambulantes, paternis confoveamus affectibus: ut fideles ipſi, dextera Domini ſibi aſſiſtente propitia, æternæ ſalutis præmium ferventius exqui-
B rant, & in eorum pio propoſito confoveantur. Dudum ſiquidem per felicis recordationis Paulum Papam tertium, prædeceſſorem noſtrum, accepto, quod dilecti filii Ignatius de Lojola, & Petrus Faber, ac Jacobus Laines, nec non Claudius Jajus, & Paſchaſius Broet, ac Franciſcus Xavier, nec non Alfonſus Salmeron, & Simon Rodericus, ac Joannes Coduri, & Nicolaus de Bobadilla, presbyteri Pampilonen., Gebennen., Seguntin., Toletan., Viſen., Ebredunen. & Palentin. civitatum, & dioc. reſpective, in Artibus magiſtri, in univerſitate Pariſien. graduati, & in theologicis ſtudiis per plurea annos exercitati, Spiritu ſancto afflati, jam dudum e diverſis mundi regionibus decedentes, in unum convenerant, & exemplaris ac Religioſæ vitæ ſocii effecti, abdicatis hujus ſeculi illecebris, eorum vitam perpetuo Domini noſtri Jeſu Chriſti, atque ſuo, & ſucceſſorum ſuorum Romanorum Pontificum ſervitio dedicaverant, & jam pluribus annis verbum Dei prædicando, & fideles privatim ad pias meditationes, beneque ac beate vivendum excitando, hoſpitalibus inſerviendo, pueros & alios rudes ſalubria dogmata ad Chri-
C ſtiani hominis inſtitutionem neceſſaria docendo, ac denique omnia caritatis officia, quæ ad animarum ædificationem pertinebant, ubique terrarum, ubi peregrinati fuerant, quiſque juxta traditam ſibi ab ipſo Spiritu ſancto gratiam, multa cum laude obeundo, laudabiliter in vinea Domini ſe exercuerant, eorum Inſtitutum, ſub quadam vivendi formula ab ipſis edita, evangelicæ veritati, & ſanctorum patrum ſanctionibus conformi, ut vinculum caritatis & unio in ipſis quidem ſociis, & aliis, qui prædictum vellent Inſtitutum ſequi, conſervarentur, approbavit, & confirmavit, & benedixit; ipſoſque ſocios (quorum numerum non ultra ſexaginta eſſe tunc voluit) ſub ſua, & Apoſtolicæ Sedis protectione ſuſcepit, illiſque condendi Conſtitutiones, & ſtatuta quæcunque ad ipſius ſic inſtitutæ & confirmatæ Societatis confirmationem, & felicem progreſſum, licentiam conceſſit per quaſdam.

de Inſtituto Societatis; 302 Cumque poſtmodum progreſſu temporis, Spiritu ſancto cooperante, ex Societate prædicta ſpiritualem animarum fructum creſcere, & multos, qui Inſtitutum prædictum ſequi vellent, in Pariſienſi, & aliis generalium ſtudiorum Univerſitatibus, ſtudere intellexiſſet idem prædeceſſor, D Ignatii & aliorum ſociorum prædictorum piam A. Pe-vitam & doctrinam attendendo, eidem Societati, TRO. RI-ut quoſcumque alios idoneos, & juxta ſuas Con- BADE-ſtitutiones probatos, libere admittere poſſent, con- NEIRA. ceſſit. Et nihilominus, ut coadjutores, tam presbyteros, qui in ſpiritualibus, quam laicos, qui in temporalibus, & domeſticis officiis eos adjuvarent (qui quidem coadjutores peractis probationibus, juxta Conſtitutiones Societatis hujuſmodi requiſitis, ad majorem devotionem ſuam, & meritum, etiam tria vota, paupertatis videlicet, caſtitatis, & obedientiæ poſſent emittere; non ſolemnia; ſed quibus, pro eo tempore, quo Præpoſitus Generalis Societatis prædictæ eis, in miniſterio ſpirituali, vel temporali, utendum judicaret, aſtringerentur: quique omnium bonorum operum, quæ in dicta Societate fierent, ac meritorum omnium participes fierent, perinde ut qui ſolemnem profeſſionem in eadem Societate emiſiſſent,) E poſſent aſſumere, & alias gratias ac privilegia ad fovendam, & adjuvandam in iis, quæ ad Dei honorem, & animarum ſalutem pertinebant, Societatem prædictam, de benignitate Apoſtolica conceſſit.

atque obla-ta confirma-tio Inſtituti & formula. Ejuſdem vota ac finis; 303 Ut autem prædicta omnia, prius ab eodem prædeceſſore conceſſa, magis confirmentur, & ſimul omnia, quæ ad Inſtitutum Societatis prædictæ pertinent, eildem in litteris aliarum ſummam continentibus comprehendantur: & ut aliqua obſcurius dicta, & quæ ſcrupulum ac dubitationem poſſent injicere, per nos exactius explicentur: nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut formulam, qua prædictæ Societatis Inſtitutum exactius & diſtinctius, quam antea, edocente experientia ac uſu rerum expreſſum, eodem tamen ſpiritu comprehenditur, confirmare dignaremur, cujus tenor ſequitur, & eſt talis: Quicumque in Societate noſtra, quam Jeſu nomine inſigniri cupimus, vult ſub crucis vexillo Deo militare, & ſoli Domino, ac Eccleſiæ ſponſæ, ſub Romano Pontifice, Chriſti in terris Vicario ſervire, poſt ſolemne perpetuæ caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ votum, proponat ſibi in animo, ſe partem eſſe Societatis, ad hoc potiſſimum inſtitutæ, ut ad fidei defenſionem, & propagationem, F & profectum animarum in vita & doctrina Chriſtiana, per publicas prædicationes, lectiones, & aliud quodcumque verbi Dei miniſterium, ac ſpiritualia Exercitia, puerorum ac rudium in Chriſtianiſmo inſtitutionem, Chriſti fidelium in confeſſionibus audiendis, ac ceteris Sacramentis adminiſtrandis, ſpiritualem conſolationem præcipue intendat: & nihilominus ad diffidentium reconciliationem, & eorum, qui in carceribus vel in hoſpitalibus inveniuntur, piam ſubventionem & miniſterium, ac reliqua caritatis opera, proue ad Dei gloriam, & commune bonum expedire viſum erit, exequenda gratis omnino, & nullo, pro ſuo in prædictis omnibus labore, ſtipendio accepto, ſe utilem exhibeat: curetque primo Deum, deinde hujus ſui Inſtituti rationem, quæ via quædam eſt ad illum, quoad vixerit, ante oculos habere, & finem hunc ſibi a Deo propoſitum tota viribus aſſequi, unuſquiſque tamen ſecundum gratiam ſibi a Spiritu ſancto ſubminiſtratam, & vocationis ſuæ proprium gradum.

officiorum diſtributio conſultio ac declaratio Conſtitutionum; 304 Ideoque, ne quis forte zelo uratur, ſed non ſecundum ſcientiam, proprii cujuſque gradus judicium, & officiorum diſcretio, ac diſtributio tota ſit in manu Præpoſiti Generalis, ſeu Prælati, per nos quocunque tempore eligendi,

vel

A. Petro Ribadeneira.

vel eorum, quos ipſe ſibi ea cum auctoritate ſubſtituerit, ut congruus ordo ſervetur, in omni bene inſtituta communitate neceſſarius. Qui quidem Præpoſitus, de conſilio conſociorum Conſtitutiones ad conſtructionem hujus propoſiti nobis finis conducentes condendi, majorum ſuffragiorum parte ſemper ſtatuendi jus habente, & quæ dubia eſſe poterunt in noſtro Inſtituto hac formula comprehenſo, declarandi auctoritatem habeat. Conſilium vero neceſſario convocando ad condendas, vel immutandas Conſtitutiones, & alia graviora, ut alienare vel diſſolvere domos, ac collegia ſemel erecta, intelligatur eſſe major pars totius profeſſæ Societatis (juxta Conſtitutionum noſtrarum declarationem) quæ ſine magno incommodo poteſt a Præpoſito Generali convocari. In aliis, quæ non ita magni momenti ſunt, idem Præpoſitus adjutus, quatenus ipſe opportunum judicabit, fratrum ſuorum conſilio, per ſeipſum ordinandi, & jubendi, quæ ad Dei gloriam & commune bonum pertinere in Domino videbuntur, jus totum habeat, prout in Conſtitutionibus eiſdem explicabitur.

B

Eorum ſpeciale obedientiæ ſummo Pontifici.

305 Quicumque autem in hac Societate profeſſionem emiſerint, non ſolum in primis profeſſionis ſuæ ſoribus intelligant, ſed, quoad vixerint, memores ſint, Societatem hanc univerſam, & ſingulos, qui in ea profitentur, ſub ſanctiſſimi Domini noſtri Pauli Papæ tertii, & aliorum Romanorum Pontificum ſucceſſorum ejus fideli obedientia Deo militare. Et quamvis Evangelio doceamur, & fide ortbodoxa cognoſcamus, ac firmiter teneamus, omnes Chriſti fideles Romano Pontifici, tamquam capiti, ac Jeſu Chriſti Vicario ſubeſſe: ob devotionem tamen majorem, ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ, & majorem voluntatum noſtrarum abnegationem, & certiorem ſancti Spiritus directionem, ſummopere conducere judicavimus, ſingulos nos, & quicumque eamdem in poſterum profeſſionem emiſerint, ultra illud commune trium votorum vinculum ſpeciali ad hoc voto adſtringi, ut quidquid modernus, & alii Romani Pontifices, pro tempore exiſtentes juſſerint ad profectum animarum, & fidei propagationem pertinens, & ad qualeumque provincias nos mittere voluerint, ſine ulla tergiverſatione, aut excuſatione, illico, quantum in nobis fuerit (ſive nos ad Turcas, ſive ad quoſcumque alios infideles, etiam in partibus, quas Indias vocant; ſive ad quoſcumque hæreticos, ſchiſmaticos, ſeu etiam ad quoſvis fideles, mittendos cenſuerint) exſequi teneamur.

C

Circa miſſiones, quæ procurandæ non ſunt.

306 Quamobrem qui ad nos acceſſuri ſunt, antequam huic oneri humeros ſupponant, diu multumque meditentur, an tantum pecuniæ ſpiritualis in bonis habeant, ut turrim hanc juxta conſilium Dominicum poſſint conſummare, hoc eſt, an Spiritus ſanctus, qui illos impellit, tantum illis gratiæ polliceatur, ut hujus vocationis pondus, illo adjuvante, ſe laturos ſperent: & poſtquam, Domino inſpirante, huic Jeſu Chriſti militiæ nomen dederint, die noctuque ſuccincti lumbos, & ad tam grandis debiti ſolutionem prompti eſſe debebunt. Ne qua autem poſſit eſſe inter nos miſſionum aut provinciarum hujuſmodi ambitio vel detrectatio; intelligant ſinguli, ſibi per ſe, vel alium, de hujuſmodi miſſionibus quidquam cum Romano Pontifice non eſſe curandum, ſe omnem hanc curam Deo, & ipſi Pontifici tamquam ejus Vicario, & Societatis Præpoſito dimittendam: cui quidem (ſicut ceteris) de ſui ipſius miſſione in alterutram partem, niſi de Societatis conſilio, eum dicto Pontifice curandum erit.

D

Obedientia præſtanda Præpoſito Generali ejusdem ſocietatis, poteſtas, gubernatio.

307 Voveant etiam ſinguli, ſe in omnibus, quæ ad regulæ hujus noſtræ obſervationem faciunt, Societatis Præpoſito (qui ad hoc munus quam fieri poſſit idoneus, ad plura vota, prout in Conſtitutionibus declarabitur, eligetur) obedientes fore. Ille autem omnem eam auctoritatem & poteſtatem habeat ſupra Societatem, quæ ad bonam ejuſdem Societatis adminiſtrationem, correctionem, & gubernationem utilis erit. Jubeat autem ea, quæ ad conſtructionem propoſiti ſibi a Deo, & a Societate finis cognoverit eſſe opportuna, & in prælatione ſua benignitatis, ac manſuetudinis, caritatiſque Chriſti, Petri, Paulique formulæ ſemper ſit memor; & tam ipſe, quam conſilium prædictum ad normam hanc aſſidue ſpectent. Singuli vero ſubditorum, tum propter ingentes Ordinis utilitates, tum propter numquam ſatis laudatum humilitatis aſſiduum exercitium, non ſolum Præpoſito in omnibus ad Inſtitutum Societatis pertinentibus parere ſemper teneatur; ſed in illo Chriſtum veluti præſentem agnoſcant, &, quantum decet, venerentur.

E

Eorum paupertas circa domus profeſſas.

308 Cum autem experti fuerimus jucundiorem, puriorem, & ad proximi ædificationem aptiorem eſſe vitam, ab omni avaritiæ contagione quam remotiſſimam, & evangelicæ paupertati quam ſimillimam; eumque ſciamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſervis ſuis regnum Dei ſolum inquirentibus, neceſſaria ad victum & veſtitum eſſe ſubminiſtraturum: ſic voveant ſinguli & univerſi perpetuam paupertatem, ut non ſolum privatim, ſed neque etiam communiter poſſint profeſſi, vel ulla eorum domus, aut eccleſiæ ad aliquos proventus, reditus, poſſeſſiones, ſed nec ad ulla bona ſtabilia (præter ea, quæ opportuna ernet ad uſum proprium, & habitationem) retinenda, jus aliquod civile acquirere, rebus ſibi ex caritate donatis ad neceſſarium vitæ uſum contenti.

De collegiis eorum reditibus, ac gubernatione.

309 Quia tamen domus, quas Dominus dederit, ad operandum in vinea ipſius, & non ad ſcholaſtica ſtudia exercenda deſtinandæ erunt: cum valde opportunum fore alioqui videatur, ut ex juvenibus ad pietatem propenſis, & ad litterarum ſtudia tractanda idoneis, operarii eidem vineæ Domini parentur, qui Societatis noſtræ, etiam profeſſæ, velut quoddam ſeminarium exiſtant: poſſit profeſſa Societas ad ſtudiorum commoditatem, ſcholarium habere collegia, ubi eumque ad ea conſtruenda & dotanda, ex devotione aliqui movebuntur: quæ ſimul atque conſtructa & dotata fuerint (non tamen ex bonis, quorum collatio ad Sedem Apoſtolicam pertinet) ex nunc auctoritate Apoſtolica erigi ſupplicamus, ſeu pro erectis haberi: quæ collegia poſſint habere reditus, cenſus, ſeu poſſeſſiones, uſibus & neceſſitatibus ſtudentium applicandas, retenta penes Præpoſitum, vel Societatem omnimoda gubernatione, ſeu ſuperintendentia ſuper dicta collegia, & prædictos ſtudentes, quod ad rectorum ſeu gubernatorum, ac ſtudentium electionem, ac eorumdem admiſſionem, emiſſionem, receptionem, excluſionem, ſtatutorum ordinationem, & circa ſtudentium inſtructionem, eruditionem, ædificationem, ac correctionem, victus, veſtituſque, & aliarum rerum neceſſariarum eis miniſtrandarum modum, atque aliam omnimodam gubernationem, regimen, ac curam, ut neque ſtudentes dictis bonis abuti, neque Societas profeſſa in proprios uſus convertere poſſit, ſed ſtudentium neceſſitati ſubvenire.

F

310 Qui

de ſcholaſtic. recipiendis. Officii divini modo recitandi. ac coadjutoribus.

A 310 Qui quidem ſtudentes, ingenii, & morum indole tales eſſe debebunt, ut merito ſperetur, poſt abſoluta ſtudia ad Societatis fonſtinnes idoneos fore: & ſic demum poſt cognitum in ſpiritu & litteris eorum profectum, & poſt ſufficientem probationem, in Societatem noſtram admitti poſſint. Socii autem omnes cum presbyteri eſſe debeant, ad dicendum Officium ſecundum communem eccleſiæ ritum, ſed privatim, & non communiter, vel in choro teneantur: & in iis, quæ ad victum, & veſtitum, & cetera exteriora pertinent, honeſtorum ſacerdotum communem & approbatum ulum ſequentur: ut quod inde pro cujuſque neceſſitate, vel ſpiritualis profectus deſiderio ſubtractum fuerit, ex devotione, & non ex obligatione, rationabile obſequium corporis Deo, prout expediet, offeratur. Hæc ſunt, quæ ſub præfati Domini noſtri Pauli, & Sedis Apoſtolicæ beneplacito, de noſtra profeſſione, typo quodam explicare potuimus, quod nunc fecimus, ut ſummatim informaremus tum illos, qui nos de noſtro vitæ Inſtituto interrogant, tum etiam poſteros noſtros, ſi quos (Deo volente) imitatores unquam habebimus hujus vitæ: quam cum multas magnaſque habere annexas difficultates, fuerimus experti, opportunum judicavimus, etiam ſtatuere, ne quis ad profeſſionem in hac Societate emittendam, niſi diuturnis & diligentiſſimis probationibus (prout in Conſtitutionibus declarabitur) ejus vita & doctrina exploratæ fuerit, recipiatur: quia revera, hoc Inſtitutum omnino humiles, & prudentes in Chriſto, & in Chriſtianæ vitæ puritate ac litteris conſpicuos exigit. Immo & ii, qui in coadjutores tam in ſpiritualibus, quam in corporalibus, & in ſcholares admittentur, quorum utrique poſt ſufficientes probationes, & tempus in Conſtitutionibus expreſſum, vota ſua, ad devotionem, & meritum majus, non quidem ſolemnia (præter aliquos, qui de licentia Præpoſiti Generalis, propter ipſorum devotionem, & perſonarum qualitatem, tria vota hujuſmodi ſolemnia facere poterunt) ſed quibus teneantur, quamdiu Præpoſitus Generalis in Societate eos retinendos eſſe B cenſuerit, emittere debeant, prout in Conſtitutionibus latius explicabitur, non niſi diligenter examinati, & idonei reperti, ad eumdem finem Societatis, admittantur ad hanc Jeſu Chriſti militiam, qui tenuibus cœptis noſtris favere dignetur ad gloriam Dei Patris, cui ſoli ſit ſemper decus & honor in ſecula. Amen.

Approbat. eor. & confirmatur Societatis Inſtitutum, ac privilegia.

311 Quapropter conſiderantes, nihil, quod pium ſanctumque non ſit, in dicta Societate, ejuſque laudabilibus Inſtitutis, ac exemplari Ignatii, & aliorum ſociorum prædictorum vita & moribus repperiri, eaque omnia ad ſuorum, & aliorum Chriſti fidelium animarum ſalutem, & fidei exaltationem tendere, locios ac illorum coadjutores prædictos, & ipſius Societatis ſcholares a quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis a jure vel ab homine quavis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutos fore cenſentes, illoſque ſub noſtra, & Apoſtolicæ Sedis protectione ſuſcipientes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium, erectionem, & inſtitutionem Societatis; ac extenſionem numeri illius ſociorum, ac receptionis, & admiſſionis coadjutorum, ac omnia & ſingula privilegia, immunitates, exemptiones, D libertates, & concedendi, & alterandi ſtatuta, & A. Pe-ordinationes, ac alia quævis indulta eiſdem, So-TRO RA-cietati, & illius Præpoſito, per prædeceſſorem no-BADE-ſtrum, & Sedem hujuſmodi ſub quibuſcumque te-NEIRA. noribus, & formis conceſſa, & confirmata, ac deluper confectas tam ſub plumbo, quam in forma Brevis litteras, & in eis contenta, ac deinde ſecuta quæcumque, perpetuo approbamus, & confirmamus, ac eis perpetuæ firmitatis robur adjicimus, ſupplentes omnes & ſingulos tam juris, quam facti defectus, ſi qui inter venerint, in eiſdem; eaque omnia & ſingula perpetuæ & inconcuſſæ firmitatis robur obtinere, & inviolabiliter obſervari debere, & ſic per quoſcumque judices & commiſſarios quavis auctoritate fungentes (ſublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate) judicari, interpretari, atque decida debere, nec non quidquid ſecus ſuper his per quoſcumque quavis auctoritate, ſcienter vel ignoF ranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus, & declaramus.

Judices, ipſi aſſiſtib.

312 Quocirca univerſis & ſingulis venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, ac dilectis filiis, abbatibus, prioribus, & aliis perſonis in dignitate eccleſiaſtica conſtitutis, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ipſi, & eorum quilibet per ſe, vel alium, ſeu alios, præfatis Præpoſito, & Societati in præmiſſis, efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant auctoritate noſtra ſingulas prædictas, & præſentes litteras plenum effectum ſortiri, ac ab omnibus inviolabiliter obſervari: non permittentes quemquam contra illarum tenorem, quomodolibet indebite moleſtari, contradictores quoslibet & rebelles per cenſuras eccleſiaſticas, & alia juris opportuna remedia (appellatione poſtpoſita) compeſcendo, ac cenſuras prædictas, legitimis ſuper his habendis ſervatis proceſſibus, etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachii ſecularis.

Non obſtantibus &c.

313 Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac omnibus illis, & ſingulis, quæ in litteris prædictis eum prædeceſſor noſter voluit non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque: aut ſi aliquibus communiter, vel F diviſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per litteras Apoſtolica non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujuſmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ abſolutionis, ſuſceptionis, approbationis, confirmationis, adjectionis, ſuppletionis, decreti, declarationis, & mandati infringere, vel ei auſu temeratio contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli, Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ, apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo, duodecimo Kalendas Auguſti, pontificatus noſtri anno primo. F. de Mendoza. Fed. Cardinalis Cæſius.

ANNOTATA.

a *Anno* 1549. *die* 10. *Novembris.*

A. PETRO RIBADENEIRA.

CAPUT XX.

Plenior Inſtituti ac formæ Societatis Jeſu deſcriptio.

C. XXII, dulter non nullo præſens.

EX Pontificio hoc diplomate manifeſtum eſſe arbitror, quis ſit hujus Societatis finis, quod Inſtitutum. Sed quoniam breviter illud potius attiogitur, quam explicatur: credo equidem non-oullorum ſitim eſſe incenſam, & ex his, quæ de hoc Inſtituto intellexerunt, reliqua intelligendi cupiditate inflammatam. Quorum ego pio deſiderio pro mea parte obſequi conabor: & quæ ſummatim perſtricta ſunt, ea enucleatius paulo, atque uberius explicare. Etenim pertinet hoc quoque ad Ignatii (cujus vitam ſcribimus) laudem, intelligere homines, quibus hanc Societatem temperaverit Inſtitutis,

B

proprius finem ac media Societatis,

315 Societas ergo Jeſu, hoc nomine *a* a ſummis Pontificibus inſignita, Religio Clericorum & eſt & appellatur a concilio Tridentino *b*, Ejus vita occque in ſola contemplatione, neque in ſola actione, ſed in utraque ſimul poſita eſt. Finis *c* quo ſpectat, & quo actiones omnes ſuas refert, ſuæ eſt, & alienæ ſalutis ac perfectionis cura. Hanc perfectionem, quæ maxime caritate conſtat, in rebus omnibus propoſitam habet: ad ejus normam, & ſuos & externos dirigit. Reliqua, quæ finis cauſa quæruntur *d*, huic fini conſentiunt: omnia enim ferè pietatis officia, quæ huc conferunt, diligenter exequitur. Nam aſſidue concionatur, pueros rudesque recte credendi regula inſtituit, virtutes operandi, fugiendi vitia, præceptis erudit: orandi cum voce, tum mente certam rationem docet: ad pium frequentemque Sacramentorum uſum hortatur: ægrotos inviſit & conſolatur: morientes in angore poſitos confirmat: vinctos in cuſtodia, pauperes in xenodochio, miſeros ubique & calamitoſos ſublevare ſtudet: odia exſtingui, & ſublatis diſſidiis, inimicorum animos benevolentia conglutinari: denique cuncta pietatis opera inſtitui, augeri, conſervari. Quæ quidem omnia domibus ac collegiis noſtris communia ſunt,

a

b

c

d

C

quibus ſuperaddit ea, quæ collegii proprio ſunt.

316 Collegiorum vero (in quibus quidem noſtri docent) illa ſunt propria: litterarum ſtudia exercere ſedulo, & diſciplinas omnes, quæ quidem homini theologo neceſſariæ ſunt, pro cujuſque collegii facultate diligenter explicare: jungere cum pietate doctrinam: formare adoleſcentiæ mores, & mollem ætatem ac lubricam ad omnem virtutem fingere. Hæc non apud Catholicos tantum, atque integros populos conatur efficere, ſed multo etiam libentius apud barbaros, & hæreticos: tum quod ſunt ab omni ope deſerti ac deſtituti; tum vero quod hæc Societas, quemadmodum in Pontificii diplomate dicitur, ad defenſionem ac propagationem fidei eſt potiſſimum inſtituta. Ex quibus ipſius Societatis perfectio atque præſtantia, reliquarumque Religionum, quæ idem habent Inſtitutum, facile elucet. Religionis enim excellentia atque perfectio ex perfectione finis dependet: eſtque illa Religio perfectior, quæ perfectiorem finem, & ea, quæ finis gratia ſumuntur, aptiora habet, & ad finem conſequendum magis accommodata.

317 In iis muneribus, quæ diximus, ad proximorum ſalutem Societas ita ſe exercet, ut omnia gratis omnino exequatur, nihilque pro confeſſionibus audiendis, concionibus, lectionibus, Miſſis, reliquiſque ſuis functionibus accipiat. Neque tamen ignorat, dignum quidem eſſe operarium mercede ſua, æquumque, ut, qui altario ſervit, de altario vivat, & propterea ſacrarum Religionum filiis, eleemoſynas hoc nomine debitas a populo eſſe; ſed hoc tempore, quo ſacerdotes quidem male propter cupiditatem audiunt, & Sacramentorum adminiſtratio ab hæreticis nundinatio appellatur & quæſtus; ut amputet occaſionem eorum, qui volunt occaſionem, aliorum conſuetudine laudata, ipſa Paolum in hac parte imitatur, atque Evangelium ſine ſumptu ponit, & ne ejus gloria evacuetur, gratis tribuit, quod gratis accepit.

D

Societas gratis dat, quod gratis accepit; &c.

318 Ex eadem item cauſa factum eſt, ut in victu atque veſtitu communem quamdam vivendi rationem ſequatur; parcam quidam & ſobriam, moderatam tamen, & quæ vitæ ſuſtentandæ ſufficiat. Itaque habitum quidem peculiarem nullum habet, ſed communem cum ſacerdotibus earum regionum, in quibus vivit: in quo tamen & honeſtatis, & paupertatis ratio maxime eluceat. Quod quidem factum eſt, tum quod hæc Societas clericorum eſt Religio (ut diximus) non monachorum: tum vero quod hæreticis atque aliis hominibus perditis, & ſno & temporum vitio valde ab habitu monachali abhorrentibus (ad quos potiſſimum io rectam viam revocandos eſt inſtituta) plus ſe prodeſſe poſſe hac ratione arbitratur. Ex aſperiores in victu atque veſtitu leges, corporiſque caſtigationes ordinarias ſuis homioibus nullas imponit, ad quas ratione ſui inſtituti æque omnes adſtringantur: quo ad ipſam venientium omni hominum generi, naturæ, valetudini, ætati, commodis quædam, & æquabilis vivendi ratio propoſita ſit, quam ſuſcipere & tenere omnes poſſint. Atque ob eam etiam cauſam, quod plures habet ac majores difficultates hoc Inſtitutum, illiuſque ſunt onera interna graviora, quam in ſpeciem videntur. Noo tamen aſperitates ejuſmodi aſpernatur, aut abjicit, quas io aliis Religionibus ſuſpicit, & ſanctiſſime inſtitutas videt: ſed ubi neceſſitas poſcit, aut utilitas, eas Præpoſiti vel ſuſcipiendas præſcribunt, vel, ut ſuſcipiantur, probant. Quod tam ſtudioſe ſæpe fit ne ſerventer, ut per Dei gratiam fræno potius hac io re noſtri, quam calcaribus indigeant.

Cur item in victu ac veſtitu communem quamdam &c. ſed quæ ut vivendi regula &c.

E

F

319 Iis tantiſque occupationibus propriis hæc Societas diſtenta, chorum, ubi Horæ canonicæ decantentur, ordinarie non habet. Neque enim ad conſtituendam Religionem, chorus requiritur neceſſario. Poſſunt enim Religiones inſtitui ad varios fines, & ad varia miſericordiæ & pietatis opera exercenda; quibus qui ſedulo ſtudent, etiamſi a choro vacent, quam alii, qui choro diſtringuntur, Religioſi nihilo minus ſint. Itaque ordo divi Dominici principio chorum videtur non habuiſſe, cum, impetrata ſui Ordinis confirmatione, in varias provincias atque orbis terrarum partes, ad prædicandum Domini noſtri Jeſu Chriſti Evangelium, omnes ſuos diſcipulos a ſanctiſſimo hoc Patriarcha miſſos eſſe legamus. Quo tempore cum paoci eſſent, & diſperſi, & docendis populis vehementer occupati, veriſimile eſt, chorum frequentare non potuiſſe. Neque tamen dicemus, Ordinem illum ſanctiſſimum, Religionem tunc propterea non fuiſſe, quando maxime ejus Religio floruit, & vita & doctrina, & miraculis Dei Eccleſiam tantopere illuſtravit. D. etiam Gregorius in concilio Romano ſevere ſanxit, ne diaconi, quos ad prædicationis officium, &

ac chorum non habeat;

elec-

A eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat, cantores eligantur. Quod videlicet (ut graviſſimi laoſti patres interpretantur) nobilius ſit, homines verbo & doctrina, quam cantu ad Deum excitare.

eorum alia ſuarum.

320 Quamobrem quorum eſt docere populum, ac doctrina paſcere, & ad cæleſtia inflammare, ii cantibus inſiſtere non debent, ne, dum illis occupantur, ab utilioribus abſtrahantur. Neque ſi canon ille jam obſolevit, minus tamen verum eſt, quod in canone continetur, nec minorem vim habet illa ratio: Qui præſtantioribus, & magis neceſſariis diſtringuntur, eos & chorus, & minus neceſſariis officiis vacuos liberoſque eſſe oportere. Itaque videmus, initio naſcentis Eccleſiæ, Apoſtolos curam viduas alendi ad ſeptem Diaconos rejeciſſe, ne a verbi Dei prædicatione, quæ gravior ac magis neceſſaria erat, ſancta quidem illa, ſed minus neceſſaria occupatione implicati, ullo modo retardarentur. Non eſt (in-

B quiunt) bonum, relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Quocirca in reliquis Religionibus (iis etiam, quæ ex Inſtituto chorum habent) publici profeſſores, ſcholaſtici, concionatores, & quotidiana domeſticorum, vel graviorum munerum adminiſtratione occupati, liberiorem a choro vacationem habent, ut a choro ſcilicet expediti, munus ſuum quiſque pro dignitate tueatur. Quod eo etiam magis ei Religioni licebit, quæ chorum non habet ex Inſtituto.

ſeregno.

321 In hac autem Societate, qui aut ſcholaſticus, aut publicus profeſſor, aut concionator, aut confeſſarius, aut coadjutor temporalis non ſit, aut denique majoribus miniſteriis ſuo ex Inſtituto non vacet, reperies profecto ocmiaem. Ex quo cum multæ aliæ eccleſiæ, ac Religiones, divitis laudibus publica celebrandis, ſanctiſſime ſuo ex Inſtituto conſecratæ ſint, e quibus petere quivis poſſit hoc ad excitandum animum, & pietate inflammandum adjumentum, & utrumque hæc Societas com-

C plecti nequeat, in eam partem, quæ minus culta ab aliis, & magis neceſſaria, variaque & multiplex eſt, incumbendum ſibi omni ratione putat. In qua tractanda atque excolenda, ut intenta ſemper ſit, ne nihil remittat, cetera, quæ per ſe honeſta quidem ſunt & præclara, ſed hoc ejus Inſtituto alienа, neceſſario prætermittit, aliiſque concedit: imitaturque in hac etiam parte Paulum Apoſtolum, qui de ſe dicit: Non miſit me Dominus baptizare, ſed evangelizare. Non quod præclarum non ſit, & ad ſalutem neceſſarium, baptizare (ſi quidem Baptiſmus janua Sacramentorum omnium eſt, & neceſſarius ad ſalutem) ſed quod multi eſſent alii, qui baptizandi officio fungi poſſent: paucі vero qui prædicatoris evangelici perſonam pro dignitate ſuſtinerent. Multiformis eſt gratia Dei, & varia atque innumera Spiritus ſancti dona. Neque in bello minus utiles ſunt exploratores, qui hoſtium conſilia inveſtigant, quam milites, qui manum cum hoſte conſerunt: neque minus proſunt, qui cuniculis actis oppoſitas munitiones diſjiciunt, quam qui in illas jam everſas impetum faciunt.

qua ſua ſuturo conſeruntur.

322 Æqua etiam pars eſt deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter dividunt: paremque prophetandi gratiam a Deo acceperunt Eldad & Medad, duo ex ſeptuaginta ſenibus, quos elegit Moyſes, tametſi remanſerunt in caſtris, quam ſexaginta octo alii, qui ſtabant ante tabernaculum: ut is qui manducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non judicet: ſed omnes laudent omnium Dominum, qui dona ſua diſtribuit prout vult. Exiſtimatque Societas, ſe, tot laboribus atque operis fructuoſe in animarum ſalutem occupatam, precibus etiam ac Miſſis, quas jugiter facit, etiamſi chorum non habeat, plene populo ſatisfacere, & acceptas ab eo eleemoſynas pro ſua tenuitate retribuere.

D A. Petro Ribadeira.

Adminiſtrandum donum, genera, munera.

323 Et quoniam ad ea, quæ commemoravimus munera recte atque ex ordine præſtanda, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris eſt neceſſaria, commoditas præterea oraturæ, & ad agendum cum hominibus dexteritas, bonaque apud ipſos hominis æſtimatio; neque facinorosos hæc Societas admittit, neque jure ipſo, ſive canonico ſive civili infames, neque eos, quos inconſtantes in ſua vocatione, & leves aut inutiles omnino ſibi, atque ineptos futuros putat. Nullum vero qui alterius cujuſvis religionis habitum ſuſceperit (cujus enim, ut in qua vocatione quiſque vocatus eſt, in ea permaneat: & ut reliqui ſacrorum hominum conventus omnes, fructu, &, quæ in Chriſto Jeſu ſit, gloria floreant) eos eatenus recipit, quos a Deo intelligit ad ſuum E Inſtitutum vocatos. Horum quatuor ſunt genera. Primum doctorum hominum eſt, qui divino Spiritu tacti, quam adepti ſunt eruditionem ac ſcientiæ laudem, Deo conſecrare copiunt, & in hac Societate ad ſpiritalem aliorum utilitatem conferre. Alterum eſt eorum, qui cum vitæ inculpatæ & ſufficientis doctrinæ ſint, ut profeſſos ipſos in ſpiritualibus rebus adjuvent, in Societatem admittuntur. Tertium genus conſtat iis adoleſcentibus, quos bona ſpe animi & ingenii præditos admittit, eam doctrinam ut addiſcant & comparent, quæ ad alios juvandos eſt neceſſaria. Poſtremum eos homines continet, qui Martha ſorte contenti, domeſtica miniſteria curant (ut alii iis expediti, ſpiritalia liberius exerceant) quos propterea coadjutores temporales vocat. Hi omnes, quicumque admittuntur, duos annos in novitiatu ſunt, intra quos votum nullum ex Inſtituto edere coguntur, ſed ſe ipſi ac Religionem probant.

quod in Societate

324 Hoc autem probationis tempus, quod productius, quam in reliquis Religionibus, ac prolixius eſt, magnam affert utilitatem iis, qui probantur, & ipſi etiam Societati. Nam cum in ſubſidium humanæ fragilitatis, ſpatium probationis ſit F inſtitutum, ut Innocentii tertii verbis utar, & non ſolum in favorem converſi, ſed etiam monaſterii a ſanctis patribus inſtitutum, ut & ille hujus aſperitates, & hoc mores illius valeat experiri: hoc biennii ſpatio, noſtri novitii diligentius rem totam expendunt, ac lentius Inſtitutum probant, verſantes diu, quid ferre recuſent, quid valeant humeri (ne impetu quodam animi potius quam ratione, aut Dei ſpiritu impulſi, onus tollant, quod ferre non poſſit:) & Societas viciſſim illos etiam probat, & intus, & in cute noſcere ſtudet: ne hominibus ſeſe inutilibus oneret, eoſque minus probatos admittat, quos paulo poſt dimitti neceſſe ſit. Eſtque omnino & rationi conſentaneum, & ſanctorum patrum doctrinæ conveniens, & ab ipſa etiam antiqua conſuetudine non alienum (quæ varia olim, & multiplex in Eccleſia Dei fuit) ut eo diutius atque attentius Religionis Inſtitutum quiſque perpendat, antequam illud aggrediatur, & capiat, quo gravius ipſum & præclarius eſt: & ut Religio etiam eo magis perfectos habeat, atque exploratos illos, qui veniunt ad ſe, quo ejus Inſtitutum arduum magis atque excellentius eſt. Quamobrem duorum

annorum ſpatium, ad probandos novitios ſuos, Sedes Apoſtolica Societati dedit.

A. Patio Ribadeneira. *gravibus de cauſis dotes dotis ſuæ.*

325 Quo toto tempore, omnibus in rebus proprii Inſtituti accurate probantur, & orandi, tum voce tum mente aſſiduo uſu exercentur, variiſque retionibus, quæ pertinent ad exſtirpandas pravas animi cupiditates, & mortificanda membra, quæ ſunt ſuper terram, ut quidem ait Apoſtolus, & humilitatis officiis ſurſum deorſum verſantur. Probationis enim tempore, præfecti atque novitiorum magiſtri, eorum vocationem diligenter explorant & dijudicant: &, ut illi ipſi eam intelligant, & confirment, magnopere laborant; in ſingulorum ingenium ac facultates ſtudioſe inquirunt; quas cum habent compertas, in ſuo quemque loco & gradu conſtituunt, nihil ſupra vires præſcribunt, ſed illas potius ſublevant, & gratiæ Dei & naturæ ſerviant. Porro cum multa iis tradunt, quæ ad confirmandos eorum animos pertinent, & ad regulam Inſtituti proprii, normamque revocandos, tum vero quatuor illa, quæ ex Ignatii diſciplina atque exemplo, quaſi dogmata præcipua,

B & præceptorum reliquorum tamquam fontes ſunt. Primum eſt, ut Deum in rebus omnibus invenire ſtudeant. Alterum, illud unum propoſitum habeant, ut omnia ad majorem Dei gloriam fiant. Tertium, obedientiam mordicus teneant, ſummamque in ea colenda religionem conſtituant. Poſtremum eſt, ut aliud nihil ex hoc mundo quærant, quam quod quæſivit Chriſtus, ut ſicut ille venit animas ſalvas facere, pro iis pati, ac mortem oppetere, ita ipſi animas Chriſto lucrifacere, omni ratione nitantur: pro eis labori ſe, ac morti alacres etiam objiciant: opprobria & contumelias, ſi inferantur, non ſolum æquo, ſed etiam libenti atque hilari animo propter Chriſtum excipiant; ſi non inferantur, cupide appetant, nullam tamen dantes ipſi cauſam vel occaſionem maledicti. Quod ſi quis conſiliis Præpoſitorum, ac monitis, aut Societatis Inſtitutis, vel pertinaciter repugnet, vel non ſatis ſe accommodat, a Societate dimittitur.

C Illud enim antiquiſſimum huic Societati eſt, ut quo puram ſe ac ſinceram tueatur, quidquid vitioſum ac corruptum eſt, præcidat, neque quemquam retineat, quem ex Inſtituto retinere non debet.

ANNOTATA.

a *De eo multa Commentarius* §. 32. & 33. *quem tu conſule.*

b *Verba ſeſſ.* 25. *de Regularibus cap.* 16, *jam tranſcripſeram: ſed omitto, quia obvia.*

c *Finem Societatis exponit Commentarius* §. 30, *num.* 311.

d *Media ibidem invenies a num.* 313.

CAPUT XXI.

Ejuſdem deſcriptionis proſecutio.

Ratio voti ſimplicis, et diſſimilis a Societate.

BIennio igitur expleto, primi generis illi, quos commemoravimus, ab eruditione ſatis inſtructi, ſi ad doctrinam, virtutem quoque ac probitatem adjecerint, & ſe Societati probaverint, poſſunt profeſſionem emittere: ſi probata ſatis eorum virtus non videatur, amplius exploratur. Sed tunc quidem illi ipſi, & ii etiam, qui ſecundo genere continentur, ac ſpirituales coadjutores vocantur: ſcholaſtici præterea, ac temporales coadjutores, votis ſe perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ poſt novitiatum obſtringunt. Quæ quidem vota ſimplicia, non ſolemnia ſunt; quibus nimirum ita aſtringuntur, ut liberum tamen Societati ante profeſſionem ſit, quos non probat dimittere, ac dimiſſos ab omni votorum obligatione abſolvere. Quocirca in hujuſmodi votis, pollicitatio quædam eſt, voluntaria & libera, ac ſimplex offerentis promiſſio, qua, qui vovet, quantum in ſe eſt, in perpetuum ſe tradit Religioni, Qui quidem, re tota per biennium (ut diximus) explorata & perſpecta, teneri ſponte vult, & vivere ac mori hac conditione in Societate: quod certe ante ingreſſum cum liber ſit, ſuique juris ac dominus, re minus explorata utique facere potuiſſet, Societatis vero tametſi nulla E eſt obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab votis illorum pendeat; illa tamen maxima eſt atque firmiſſima, quam Conſtitutiones ipſius Societatis, ac leges imponunt: quæ nimirum ſancte vetant, temere quemquam, aut inconſiderate dimitti, aut propter morbum, quem Societati ſerviens contraxit, aut propter cauſas, quæ ſanari aliter poſſunt.

Dotis ſuæ ſocio ſuo ſanctæ amicæ hæreſeos.

327 Dimittendi autem cauſæ præcipuæ (ut uno verbo dicam) ad duas rediguntur: cum aut illi ipſi, qui dimittitur, aut Societati expedit hominem dimitti; tunc enim illum retineri, contrarium eſſet caritati, cui omnia ſervire debent. Et quidem cum neceſſario dimittitur, tam conſiderate, tam caute, tam benevole ac dolenter faciendum eſſe Conſtitutiones jubent, ut nihil ad ſummam moderationem, religioſamque prudentiam prætermiſſum eſſe videatur. Atque ut hoc quam conſideratiſſime fiat, ſolus Præpoſitus Generalis poteſtatem habet, eos ab Societate dimittendi, qui hujuſmodi votis poſt biennium obligati ſunt, Quocirca non eſt in eorum, qui regunt, poteſtate, quemquam pro ſuo arbitratu a Societate dimittere, ſed præſcripto ac lege vivitur: & F ſi qua in re moderatos ſe illi præbent, ac benignos, in hac (ut par eſt) quam maxime. Nam præterquam quod Chriſtiana caritas hanc moderationem poſtulat, Societatis ipſius rationes vehementer exigunt, atque adeo flagitant, ne inconſulte aut facile, erroribus jam, & magnis ejus multorum annorum laboribus & ſumptibus exculti ac perpoliti homines dimittantur, quos lente, magnoque judicio, rudes atque impolitos admiſit. Inconſultum enim eſſet, in ſerendo ſtrenue laborare, metendi maturam frugem, percipiendique fructus tempus negligere. Sed cum Societatis excellens finis ſit, ac proinde innumeris plenus difficultatibus, probatos viros, atque exercitatos omnino deſiderat, ut ſine offenſione obtineatur. Quæ cauſa eſt, neminem ut cenſeas ad profeſſionem admittendum, cujus virtus ac doctrina multis experimentis ac diuturnis perſpecta antea non ſit: ne videlicet ſui, onus ſupra vires tollant, eoque opprimantur, atque exitio iis ſint, quibus ſaluti eſſe debuerant. At dum probantur, dum inſtituuntur, ne vagi omnino ſint, & liberi, votorum hujuſmodi (ut diximus) religione vinciuntur, & pedetentim, gradatimque ab imis aſcendunt ad ſumma.

æquitati conſtitutæ,

328 Eſt igitur hæc retio nova quidem, ſed in hac parte novo Inſtituto conveniens, ſcholaſticis ſalutaris, Societati neceſſaria, perutilis Eccleſiæ Dei. Nam ſcholaſtici votorum merito ac fructu gaudeant; & firmiores in ſua vocatione, iis obligati

A gati reddantur. Et Societas votis ejuſmodi veluti obſidibus acceptis, minus de eorum voluntate conſtantiaque dubitabit; neque metuet, ne populus oleum, ipſa varo operam perdat, & utrique beneficium apud eos ponant, qui ipſorum benignitate atque opera bonas artes adepti, ubi reſarcendæ gratiæ tempus advenerit, ad ſeculum redituri ſint. Quod profecto ſi fieres, iniquum eſſet, neque minus injuſtum, quam ſi quis bonis eccleſiaſticis locupletatus, & Chriſti patrimonio divas, ſtivam manu tenens, poſt targum reſpiceret, ſtatumque eccleſiaſticum deſerens, negotiis rurſus hujus ſeculi ſe implicaret. Quod ne quando fieri poſſit, ſacris canonibus cautum eſt, ut ſiquis ad regimen eccleſiæ parochialis aſſumptus, ad ſacerdotium intra annum propter ſtudium non promoveatur, ſubdiaconatum tamen ſuſcipiat, votoque
B ſe aſtringat. Quod utique votum, quaſi fidejuſſor quidam eſt Eccleſiæ Dei, ejus, qui voto ſe obſtringit, futuræ conſtantiæ, ne, quemadmodum Pontifex ait, ſicut a multis, de Chriſti patrimonio ſublimatis olim factum eſſe dignoſcitur, a ſtatu retroceedere valeat clericali. Eccleſia vero Chriſti magno eorum apoſtatarum numero hac ratione liberatur, qui a Societate egreſſi, ſuis votis obligati perpetuo exiſterent, neque aliam vivendi rationem ſuſcipere tuto poſſent: ſicuti aliarum Religionum apoſtatis accidere, ipſa experientia docet.

ſine ulla 329 Neque vero ei ulla fit injuria, qui dimittitur, quandoquidem volens, ac ſciens hanc legem ſubiit, cum admiſſus eſt; ac liber omnino, ſuique juris relinquitur, cum dimittitur; & meliori conditione plerumque egreditur, quam ingreſſus eſt. Neque dimittitur, niſi propter ipſius, aut propter univerſæ Societatis bonum: cujus (quoniam multorum commune bonum eſt) major ſane ratio, quam cujuſcumque boni privati habenda eſt. Ut animi majus bonum minori bono præponitur; ita communis utilitas ſpeciali utilitati præfertur. Quod ſi Religiones omnes poſſunt, & ſolant profeſſos etiam tuos, qui inſanabiles videntur, & curationem non admittunt, e cœtu ſuo pellere; eum tamen ſic ejecti, profeſſionem ſuam, quoad poſſunt, præſtare teneantur; nulli ſane mirum videri debet, ſi Societas eos ab ſe dimittit, qui profeſſionem nullam ſuſceperunt, ſed vota tantum ſimplicia ediderunt, quorum, cum dimittuntur, vinculis exſoluti, liberam, quocumque velint, abeundi habent poteſtatem.

ejus ſpem deponit. 330 Neque vero ſi is, qui Societatem ingreditur, ipſi Societati ſeſe committit & credit, ſperans, ſe nullo unquam tempore ab illa dimittendum, niſi magna quadam ratione; par eſt, ut Societas illi ipſi ita confidat, ut nullam illius perſeverantiæ atque ſtabilitatis exigat cautionem. Non enim partes pares ſunt. Neque tamen ſi recte perpendas, minor aut infirmior eſt cautio (ut paulo ante diximus) quam filii ſuis præſtat Societas ex Inſtituto, ea, quam ab illis accipit ex voto. Et iis quidem utilitatibus novum hoc Inſtitutum firmatur. Neque tamen ita novum eſt, ut non multa ejus veſtigia in ſeminariis antiquis clericorum habeamus, quemadmodum in nonnullis Toletanis conciliis, aliiſque videre eſt, quæ huc adducere, & alias rationes afferre, nimis longum eſſet, & a noſtro inſtituto alienum, minimeque neceſſarium. Nam quod caput eſt, cum univerſum Societatis Inſtitutum, tum varo potiſſimum hæc ajus pars, multorum ſummorum Pontificum judicio atque inſtitutione, & ſacroſancta œcumenici Tridentini; concilii auctoritate comprobatur.

331 Ut ergo ad quatuor illa hominum genera, quæ in Societatem admittuntur, revertamur; primi illi, qui eruditione ſunt conſpicui, ad profeſſionem quatuor votorum admittuntur: ſecundi, in coadjutorum ſpiritualium formatorum gradum; per tria illa vota ſimiliter publica, ſed ſimplicia, in Superioris manibus emiſſa, adſciscuntur: eodemque modo, qui ad domeſtica munia obeunda ſunt admiſſi, certum ſuum temporalium coadjutorum formatorum gradum & ipſi conſequuntur: utrique autem formati coadjutores, nullius poſtea hereditariæ ſucceſſionis ſunt capaces, ut in Conſtitutiona Gregorii XIII. (quam paulo poſt ſubjiciam) videre eſt. Spirituales coadjutores, quaſi ſubſidiarii milites adjuvant profeſſos & ſublevant, & ad omnes excurſiones parati ſunt. Temporales vero coadjutores, reliquos domeſticarum rerum cura levant. Scholaſtici litteras diſcunt, & cum ſpiritu, quem in novitiatu hauſerunt, doctrinam conjungunt, totoque ſtudiorum tempore, ita litterarum diſciplinis vacant, ut piatatem teneant, ſuique mortificationem non omittant: immo vero in multis ſe profeſſorum & coadjutorum ſpiritualium muneribus exercent (pro facultate cujuſque & ingenio, ut conſuetudine bene agendi paratiores ſint, & tamquam exercitatiores, ad illorum miniſteria ſuo tempore obeunda.

332 Hoc in collegiis fit: habet enim Societas domos & collegia, quæ ita diſtinguuntur. Domus aut probationis ſunt, in quibus eo, quo diximus modo, ad Religionis diſciplinam conformantur novitii: aut profeſſorum, in quibus ſcilicet, qui novitiatus, ac ſtudiorum laboribus perfuncti ſunt, confeſſionibus, prædicationibus, aliiſque pietatis miniſteriis, ad proximorum utilitatem ſe exercent. Collegia ſcholaſticorum ſunt: in iis, quamvis nonnulla profeſſorum uſurpentur munia, propria tamen illorum ſunt, quæcumque pertinent ad diſcendas vel docendas eas diſciplinas, quæ ad profeſſorum miniſteria recte obeunda ſunt neceſſariæ. Domus profeſſorum reditus nullos habere poſſunt (ne ad ædificationem quidem tampli, aut cultum ajus, ac ornatum,) nec poſſeſſiones ullas, privatim vel in communi: nec jus petendi ullas perpetuas eleemoſynas, ſed quotidianis vivunt.

& eorum bonis: 333 Domibus probationis & collegiis bona in commune habere licet, ut & novitii oneri ne ſint populis, antequam uſui eſſe incipiant, & ſcholaſtici victum quærendi ſollicitudine expediti, liberius in rerum cognitionem incumbant. Ejuſmodi autem reditus, vel a civitatibus publice conſtituuntur, vel privatim a primariis viris ac copioſis, qui facultates ſuas recte ſe collocare hac ratione putant, & præclare de hominibus mereri, ut xxiv. capita dicam. Collegiorum bona profeſſa Societas adminiſtrat: ax quibus tamen ad ipſam nulla pervanire potaſt utilitas, ſed in victu ſcholaſticorum, & veſtitu penitus conſummuntur. Ita fit, ut quorum eſt fructus, ii ſubſint imperio, neque bonis abutendi habeant facultatem: qui præſunt, ax ſuis laboribus utilitatem nullam propriam percipiant, ſed eam in certos uſus fratrum ſuorum, præſtitutoſque convertant. Scholaſtici ſtudiis confectis ad incudem rurſus revocantur, ac veluti excoquuntur, ut in profeſſorum, aut ſpiritualium coadjutorum formatorum adſciſeantur numerum.

334 At vero profeſſis magna eſt in primis auctoritas, & jus Societatem gubernandi. Ex illis Aſſiſtentes, Provinciales, Commiſſarii, Viſitatores creantur, & Præpoſitus ipſe Generalis. Ex quo etiam convenit, ut ſpectatæ virtutis ac eru-

Pars præcipua Societatis ſunt profeſſi.

A. PETRO RIBADENEIRA.

ditionis laude, rerumque uſu præſtent, cum omnibus tamen æqualiter (ut faciunt) vivant, & humilitate ac modeſtia exæquent, quæ poterant videri inæqualia. Edunt autem profeſſi ſolemnia vota tria, ceterarum Religionum more, paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ (iis enim tribus votis, vis Religionis & natura continetur) adjunt quartum peculiare, ac proprium Societatis, de obedientia ad miſſiones Romano Pontifici fideliter præſtanda. Quod quidem his temporibus luctuoſis ac perditis, quibus ſacroſanctæ Sedis auctoritas ab hæreticis acerrime impugnatur, divinum plane inventum fuit. Nam præter alias utilitates, quas continet multas & magnas, quæ in ipſa Inſtituti formula tanguntur, certe arctius adſtringit, quod hæretici laxare ſtudent,

335 Sed ut non ſolum in præſens optime Societas gubernetur, verum etiam in poſterum, & cupiditati atque ambitioni, Religioſi ſtatus certiſſimis peſtibus, quantum in ipſa eſt, occurratur; alia vota ſimplicia profeſſi emittunt, promittuntque, ſe non conſenſuros, ut Conſtitutiones de paupertate, quæ nunc eſt in Societate, immutentur, niſi forte ut magis illam contrahant & arctent, nullam in Societate dignitatem, neque aperte neque occulte quæſituros: ſi quem vero ambiiſſe ſciverint, fideliter produturos: extra Societatem vero, nullam admiſſuros dignitatem, niſi ejus, qui præcipere poſſit, obedientia compellantur.

Quæ etiam omittant vota quædam ſimplicia.

336 Gubernationis porro forma & ratio hæc eſt. Univerſæ Societati cum ſumma poteſtate præeſt Præpoſitus unus Generalis. Is Præpoſitorum Provincialium ſuffragio adlegitur, & duorum præterea profeſſorum, qui in congregatione provinciali electi, una cum Provinciali ex ſingulis provinciis ad generalem conventum veniunt; perpetuuſque eſt, ac maximam inter omnes habet auctoritatem. Ipſe ex cognitione rerum omnium & perſonarum Societatis, quam baber permagnam, rectores collegiorum, domorum præpoſitos conſtituit; Provinciales, Viſitatores, ac Commiſſarios creat. Quæ ratio commodiſſima eſt, & ad pacem, modeſtiam, humilitatemque conſervandam aptiſſima; tollit enim ac reſcindit perturbationes animorum, diſſenſiones, invidias, odia, quæ Prælatorum electiones fere conſequuntur eas, quæ ex multorum pendent judicio ac voluntate. Præpoſitus item Generalis per ſe, vel per ſuos Provinciales, collegia moderatur: facultates a Sede Apoſtolica Societati datas, & privilegia ſuis diſpenſat, eorum uſum adſtringit, relaxat, concedit, revocat: admittendi in Societatem, atque ab ea dimittendi, in profeſſorum numerum cooptandi, conventus generales (quibus ipſe præeſt) indicendi, ac peragendi, pleniſſimam poteſtatem habet: denique ad ejus arbitrium judiciumque, ſumma omnium rerum, conſiliorumque redit.

Ratio Societatis in ſe,

quæ ad ejus Præpoſiti Generalis ſpectant;

337 Qua poteſtate ne ille forte abutatur, præter eam curam, quæ in optimo Generali Præpoſito eligendo, atque ad id munus aptiſſimo adhibetur (quæ ſumma eſt, parique religione ſervatur) quorum ſuffragio Præpoſitus Generalis creatur, ab eiſdem quatuor ſpectantiſſimi patres eliguntur, qui Aſſiſtentes appellantur, ſuntque Præpoſito Generali a conſilio. Illi victum ejus ac veſtitum moderantur *a*, labores definiunt, de erratis in humilitate admonent: ad eamque rem Admonitor (ſic enim vocatur) ab ipſa Societate eſt conſtitutus. Si quid graviusaccidat, ſi acerbus ille plus æquo ac vinlentus, ſi bonorum collegiorum profuſus aut præpoſterus diſtributor ſortaſſe ſit, ſi doctrina depravatus, vel moribus (homines enim ſumus) congregationem generalem (quæ, quoniam univerſam Societatem repræſentat, ipſo etiam Præpoſito Generali ſuperior eſt) indicendi penes Aſſiſtentes jus eſt, in qua veritas earum rerum, & pondus examinatur, & pro modo culpæ, pœna imponitur. Privari enim generalatu Præpoſitus generalis poteſt, ſi res exigat, & gravioribus etiam ſupplicijs affici,

a Conſtit. 6. part. 7. c. 3. §. 1.

338 Ex quo Societatis gubernatio, cum proxime ad monarchiam accedat, multum etiam habet ariſtocratiæ. Vitato enim, quod vitioſum eſſe poteſt, id quod in utroque genere eſt optimum, Societas ſumpſit. Nam unum eſſe in gubernatione principem, præclarum quidem eſt, & ad conſervationem firmum: ſed ſi ille ſit moderatus & ſapiens: verumtamen periculoſum eſt, ne bonore elatus, libidinem ſuam, non rationem ſequatur, &, quod traditum eſt ad ſalutem, in perniciem multorum convertat. Et ut hoc quidem abſit, utque maxime ſapiens ſit, omnia certe ſcite unus non poteſt, ac propterea ibi ſalus populi, ubi conſilia multa. Quod enim quiſque præ aliis ſcit, id in commune confert. At vero illud ſubeſt in multitudine periculi, ne quot capita, tot ſint ſententiæ, & illud unum, quo maxime hominum conventus ac conſociatio continetur, diſtractum in varia diſſolvatur. Quæ pericula in utroque genere ut vitaret, & unitatem hæc Societas a monarchia accepit, & ab optimatibus conſilium, & ita utrumque temperavit, ut Præpoſitus Generalis & præſit omnibus, & ipſe quodammodo ſubſit, ejuſque Aſſiſtentes, conſiliarii, non judices ſint.

Quid & ad modum gubernationis, quo ex duobus ſit miſtus.

339 Hæc eſt inſtituti Societatis hujus ſpecies quædam, ac gubernationis forma, quam Ignatius expreſſit, ac nobis reliquit. Quæ quidem, ut ex ſuperioribus liquet, quamquam multa cum reliquis Religionibus conjuncta atque communia, nonnulla tamen propria habet ac ſingularia. Nam cum hæc Societas Religio ſit, ea habeat neceſſe eſt, quæ ceteræ habent Religiones, & quæ ita propria Religionis ſunt, ut ab ea divelli, diſtrahique non poſſunt. Ea autem ſunt vota tria, paupertatis, caſtitatis, ac obedientiæ, in quibus vis ac natura Religionis poſita eſt, &, quæ ſi abſint, Religio eſſe, dicive non poſſit. Sed cum etiam Religio clericorum ſic (quemadmodum Tridentina ſynodus teſtatur) a Religionibus omnibus monaſticis differat oportet in iis quidem, quibus illæ a clero diſtant, diffidentque. Et quamvis Religiones omnes eodem ſpectent, & ad perfectionem Evangelicam tamquam in unum eumdemque finem ultimum referantur; unaquæque tamen finem ſuum præcipuum ac peculiarem habet, quem reſpicit ac ſequitur. Qui finis cum alius alibi ſit, etiam ea, quæ ad finem illum diriguntur, diverſa, diverſis in Religionibus ſint, neceſſe eſt. Pendent enim ex extremo media; & ex fine, ea quæ finis gratia quæruntur. Neque ulla Religio reperiri poteſt, quæ tantam habeat cum ulla alia Religione ſimilitudinem & affinitatem, ut non multa etiam habeat diſſimilia, & propria. Nam ſi nihil omnino inter utramque interſit, non duæ ſimiles, ſed una, eademque ſit Religio, Habet præterea Religio quælibet ſua privilegia, & juris communis diſpenſationes, quas Chriſti in terris Vicarius, quaſi ipſius juris communis auctor, interpres, ac diſpenſator ſua auctoritate facit, ad utilitatem atque ornamentum Eccleſiæ ſanctæ. Quæ quidem admirabili hac varietate circumamicta eſt,

Sua cuique religioni ſumi præ cæteris poſſe.

&

A & tamquam caſtra Dei, habet plurimas atque invictas armatorum militum acies, in eommune quidem fortiſſime dimicantium, ſed non eiſdem omnes, ſed ſingulas aptis, ſuis, propriiſque armis ntentium. Quæ quidem armorum genera tam inter ſe differunt, quam milites, qui armis utuntur. Denique Deus, qui ſapientiſſime omnia gubernat, ad morbi naturam, medieinam aeeommodat, & protemporum varietate, ad Eccleſiam ſuam vel excolendam, vel illuſtrandam varias Religiones præfinitis a ſe ætatibus mittit.

ANNOTATA.

a *Præſcriptum ſanctli P. N. dat Comment.* §. 85. *num.* 872.

CAPUT XXII.

Inſtitutum Societatis Jeſu a Gregorio PP XIII. confirmatur,

B CAP. XXIII. *Auctor de Conſtitutione Gregor. XIII. pro Societate, omnibus præfatur,*

CUm hæc ſcripſiſſem, & publicare ac prælo mandare vellem, nova Conſtitutio felicis recordationis Gregorii XIII. in manus meas venit: in qua cum univerſum Societatis Inſtitutum declarat, omoiaque ejus privilegia, conſtitutiones, atque ſtatuta approbat, & denuo coafirmst: sum vero præcipua quędam ex iis, quæ a me in proximo capite explicata ſunt, ita definit & ſtatuit, ut rem totam, qua de agimus, maxime illuſtret. Atque etiam excommunieatioois latę ſententię anathemate eos conſtringit, qui iis contraria dixerint, docucrint ve; & temerariam quorumdam frænat audaciam, qui de hoc Inſtituto, & de aliis Apoſtolieis ejuſdem Gregorii litteris, illud ſimiliter confirmantibus, detrahere auſi ſuot: omoeſque illorum aſſertiones huic Cnnſtitutioni repugnantes, falſas & temcrarias eſſe pronuntiat. Nam cum hæc Religio, Jeſu Societas ſit, effugere certe calumnias non poteſt, quas quidem ipſe Dominus Jeſus, & omnes aliæ Religiones, quæ Societates item Jeſu, ae vera membra ſunt, nuſquam non pertulerunt. Id quod ſacri Ordines divi Dominici, ac divi Franciſci abunde teſtan-

C tur, qui graviſſime initio ab improbis exagitati ſunt, atque omnibus machinis pertinaciter oppugnati: ſed Deus, qui & inſtitutor ſanctarum Religionum, & propugoator eſt, Vicarios ſuos, Pontifices Maximos divinitus permovit, ut illarum protectionem atque defenſionem ſuſciperent, & clariſſimos atque ſanctiſſimos Doctores Thomam Aquioatem, & Bonaventuram, eo ipſo tempore providentiſſime illis auxilio miſit, ut hoſtium conatus retardarent, calumnias obtererent, audaciam frangerent atque contunderent, & doctrinæ cælcſtis ſplendore, offuſam animis caliginem diſcuterent. Sed ut hæc omnia lector magis etiam perſpiciat, partem ipſius Sanctiſſimi Domini noſtri Conſtitutionis hic ſubjiciendam exiſtimavi.

illam producit: in qua laudatur Ignatius

341 Gregorius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Aſcendente Domino & Salvatore noſtro in naviculam, ecce motus magnus factus eſt in mari; ipſe autem a diſcipulis rogatus, ventis imperavit, & facta eſt tranquillitas, quam nos in Petri navicula collocati, turbinibus excitatis, ab eodem Domino aſſiduis precibus poſtulantes, noſtram interea operam & laborem in frangendis procelloſis fluctibus impendere non deſiſtimus; cumque tanti laboris ſocios, & validos remiges divina nobis providentia præparaverit, eorum opera in ſuperandis ſævientis pelagi tempeſtaD sibus nos maxime ſublevat, qui pro communi fluctuantium animarum ſalute propria commoda nihili pendunt, ſeque ad omnia diſcrimina exponunt. In quo cum aliarum Religionum ſtudia, tum Societatis Jeſu aſſiduus pro Chriſto labor, nec non utique ad finem perſeverantia, promptam ſe oſtendit; cumque prolem Catholicæ Religioni valde proficuam, & ad omnia pericula pro univerſali Eccleſia ſubeunda paratam procreaverit, aliam atque aliam a prima non degenerem, præſtante gratia Dei, quotidie ſubſtituit, ut nobis eorum alumni per multipliees probationum gradus altius proveeti, ſemper præſto ſint: quos in rebus arduis ſuſcipiendis fructuoſos operarios adhiſeamus: eos autem, ue firmiorem nobis opem ad prædicta navare poſſint, ab omni non modo injuria, ſed etiam calumnia ſtudemus intactos conſervare.

TRO RABANEIRA.

342 Quod ut a nobis effieiatur, ipſius Inſti- *a fine ac medio.*
tuta tamquam fundamenta ejus præſidii, quod Catholicæ Religioni impendunt, immota atque inconcuſſa, aliorum etiam Romanorum Pontificum exemplo, debemus Apoſtolica auctoritate tueri, quorum felic. recor. Paulus III. & Julius etiam III. Conſtitutiones, & laudabile dictæ So- E
cietatis Ioſtiiutum confirmarunt; Pauluſque idem eam ipſam ab omni quorumcumque Ordinariorum juriſdictione exemit: quo Inſtituto per Paulum IV. examinato, & a ſynodo Tridentina eommendato, Pius V. item prædeceſſor noſter, Societatem ipſam Ordinem eſſe mendieantem declaravit. Quæ omnia non immerito ab eis ſunt conceſſa ob egregias virtutes, & dona Societati antedictæ divinitus elargita, eujus præcipuus finis Catholicę eſt religionis defenſio ac propagatio, animarumque in Chriſtiana vita & doctrina profectus. Gratiæ quoque ejus vocationis eſt proprium, diverſa orbia terrarum loca ex Romani Pontificis, ſeu Præpoſiti Generalis ejuſdem Societatis directione peragrare, vitamque in quavis mundi parte agere, ubi ſalvandarum ſua opera animarum copioſior proventus ad Dei gloriam ſperetur. Ad quem finem Spiritus ſanctus b. me. Ignatii Loiolæ, Societatis ipſius Inſtitutoris, ejuſque ſociorum excitator, media quoque prædicationum ae eujuſcumque mioiſterii verbi Dei doctrinæque Chriſtianæ, & F
ſpiritualium Exercitiorum, aliorum item caritatis operum, & Sacramentorum adminiſtrationis, ae præcipue Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, horumque frequentioris uſus accommodavit.

nec non a longo proh ſublimi amentia

343 Ad quæ ſufficieoter & pro dignitate præſtanda, difficultates ſuperandas, periculaque adeunda, quibus dictæ Societatis Religioſi in hujuſmodi diſcurſionibus & miniſteriis exponuntur, neceſſe eſt, ut ipſi talia obituri, magno virtutis & devotionis præſidio muniantur, quod illis gratia in primis omniporentis Dei, ſimulque educasio ipſa, longa item in Societate probatio, nec non regularum & Conſtitutionum obſervantia præſtare noſcuntur. Quibus Conſtitutionibus, ut tanta ponant rudimenta virtutis, ad quam aluntur, ſtatutum eſt, ut novitii in Societate biennio probentur; quo expleto, ſi ipſi perſeverare voluerint, & Societati fuerit ab eis ſatisfactum (quoniam Societas ipſa non ſolis novitiis, & profeſſis, ut reliqui regulares Ordines, conſtat) tria ſubſtantialia vota ſimplicia (niſi quis interdum ad profeſſionem, vel gradum coadjutorum formatorum admittendus videretur) pauperratis, caſtitatis, & obedientiæ, in eadem Societate ex Apoſtolico indulto, ae juxta vivendi formulam, in eiſdem Conſtitutionibus expreſſam, emittunt, ac

ſe-

A ſecundum illas promittuot ſe eamdem Societatem ingreſſuros, hoc eſt, ulteriorem aliquem illius gradum, prout Præpoſito videbitur Generali.

A. PETRO RIBADENEIRA.

344 Quibus votis emiſſis, novitii eſſe deſinunt, & in Societatis corpus, qui litteris operam dederint vel daturi ſunt, ut ſcholares approbati. alii vero aut coadjutores temporales nondum formati cooptantur, ac quantum eſt ex parte ipſorum, perpetuo; ex parte vero Societatis, juxta Apoſtolica indulta, & Conſtitutiones prædictas, tamdiu obligati ſunt, quamdiu Præpoſitus Generalis eos in Societate retinendos eſſe cenſuerit. Quod ad Societatis conſervationem maxime eſſe neceſſarium, idque ab illius exordio proviſum, & poſt experimento comprobatum eſt: idque initio ingreſſus illis explicite manifeſtatur, atque ipſi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (ſi quos dimittere oporteat) multo eſt commodior, ut liberi potius, quam votis obligati dimittantur, aliiſque juſtis & rationabilibus de cauſis. Coadjutores temporales

B noo formati, qui non ad ſtudia litterarum, ſed ad domeſtica munia curanda deſtinantur, poſt aliquot annos, quibus Generali Præpoſito, & Societati ſatisfecerint, per tria item paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ vota, licet publica, & in manibus Superioris emiſſa, non tamen ſolemnia; ſed tum ex Conſtitutionum præſcripto, tum ex voventis & admittentis intentione ſimplicia exiſtunt, in coadjutorum temporalium formatorum gradum admittuotur. Scholares vero, ſtudiis in Societate abſolutis, ante quam profeſſi, vel coadjutores ſpirituales formati fiant, non ſolum tertium adhuc ulterioris probationis annum, in devotionis & humilitatis exercitiis impendunt, ut ſi qua fortaſſe in re, harum virtutum fervor per litterarum occupationem intepuerit, per earumdem virtutum frequentiorem exercitationem ardentioremque divini auxilii invocationem recaleſcat; ſed etiam in verbi Dei ſacrarum & ſcholaſticarum lectionum, pœnitentiæque & Euchariſtiæ Sacramentorum Societatis miniſteriis tamdiu probantur, quamdiu Præpoſito Generali videtur, nec antequam ipſi Præpoſito ſint plane perſpecti, eique in omnibus ſatisfecerint, ad hujuſmodi gradus promoventur.

C

De Profeſſis quatuor ac trium votorum, & coadjutoribus ſpiritualibus.

345 Qui enim ad profeſſionem quatuor votorum admittendi ſunt, eos juxta Conſtitutiones eaſdem, & Apoſtolica decreta & indulta viros omnino humiles ac prudentes in Chriſto, & in vitæ puritate ac litteris conſpicuos, diuturnilque ac diligentiſſimis experimentis probatos, atque ſacerdotes, & in miniſteriis hujuſmodi prius diu multumque verſatos, vocatio hæc requirit, utpote quos ardua maneant miniſteria. Quo fit, ut non omnes ad eamdem profeſſionem idonei eſſe, nec tales ſine longa exercitatione atque experimento fieri, aut etiam cognoſci poſſint. Quapropter Societatis corpus in ſua membra & gradus idem Ignatius divino inſtinctu ita duxit diſponeodum, ut præter eos, quos Præpoſitus Generalis ad profeſſionem quatuor votorum idoneos eſſe cenſuerit, & oonnullos, quos interdum ad profeſſionem trium admittere poteſt, reliqui etiam ſacerdotes, quorum vita & doctrina in Societate diu probata eſſet, ac Præpoſito Generali perſpecta, & de ipſius licentia in coadjutorum ſpiritualium formatorum gradum, per tria illa vota ſimiliter publica, ſed ſimplicia, in ſuperioris manibus emiſſa admitterentur. Quibus emiſſis, tam hi qui ſpirituales, quam qui temporales coadjutores formati fuerint, certum in Societate gradum habent, funtque omnis hereditariæ ſucceſſionis incapaces, nihil omnino proprii juxta Conſtitutiones eaſdem habere poſſunt. Nec propter D emiſſa hujuſmodi vota publica, aut per mortem ab inteſtato in illorum, ſicuti nec in profeſſorum bonis, domus ulla aut eccleſia vel collegium dictæ Societatis ſuccedere poteſt.

Quibus votis emiſſis, alteruter e pluribus in Societate gradum obtinet.

346 Qui vero quatuor votorum profeſſi futuri ſunt, in tribus illis ſolemnibus ſubſtantialibus votis quartum ſimiliter ſolemne addunt ſpecialis Summo Pontifici obedientiæ circa miſſiones præſtandæ ob certiorem Spiritus ſancti in miſſionibus ipſis directionem, ac majorem ipſorum mittendorum Sedi Apoſtolicæ obedientiam, majoremque devotiooem, humilitatem, mortificationem, ac voluotatum abnegatiunem. Poſt emiſſam vero profeſſiooem ſive quatuor, ſive trium votorum, profeſſi ad paupertatis, quæ regularis Inſtituti murus eſt & propugnaculum, perfectionem tuendam, omnemque ambitionis occaſionem excludendam, nonnulla alia ſimplicia vota emittunt: quibus promittunt, ſe numquam quacumque ratiooe acturos vel conſenſuros, ot, quæ in Conſtitutionibus E Societatis circa paupertatem ordinata ſunt, immutentur, niſi quando ex juſta rerum exigentium cauſa paupertas magis reſtringenda videretur: oeque prætenſuros, ne indirecte quidem, ut io aliquam prælationem vel dignitatem iotra vel extra Societatem eligantur: nec extra Societatem in ſui electionem, quantum in eis fuerit, conſenſuros, niſi coacti obedientia ejus, qui id ipſis poſſit ſub pœna peccatt præcipere. Item Socirtati vel ejus Præpoſito manifeſtaturos, ſi quem ſciant aliquid hujuſmodi moliri.

Post quartum ſolemne, & alia ſimplicia profeſſorum confirmatio.

347 Porro non ſolum profeſſi, & coadjutores formati, ſed ex aliis, quicumque abſoluto probationis biennio, prædicta tria ſubſtantialia vota etiam ſimplicia emiſerint, ſi abſque expreſſa licentia a Societate diſcedant, etiamſi prætextu melioris frugis, & tranſitus ad alium quemcumque Ordinem (Carthuſienſium dumtaxat exceptis) id faciant, apoſtaſiæ & excommunicationis ex Apoſtolicæ Sedis decreto pœnas incurrunt, a quibus non niſi a Summo Pontifice, vel a Generali Præpoſito abſolvi poſſunt. Inique enim cum Societate ipſa ageretur, ſi viris multo labore ad ardua miniſteria eruditis, cum religionis Catholicæ & hujus Sedis detrimento privaretur; præſertim cum Societatis Conſtitutiones, & privilegia, quæ ſupradicta continent, in ſeparata, antequam ad novitiorum convictum admittantur, habitatione eis maturius conſideranda tradantur. Biennio novitiatus completo, & emiſſis votis ſimplicibus, una eſt omnibus omnino vivendi & obediendi ratio: debent enim omnes in omnibus obedire, & in commuoi vivere, non ſecus alii, atque ipſi profeſſi & coadjutores formati, idque in domibus quidem probationum & collegiis ex reditibus; in domibus vero profeſſorum, quæ nullos omnino reditus habere poſſunt, ex eleemoſynis tantum. Et licet, qui ad gradus profeſſorum, & coadjutorum formatorum nondum pervenerunt, bonorum ſuorum jus atque dominium tum alias ob juſtas cauſas, tum etiam, ut majorem Societas habeat libertatem, illos, ſi opus fuerit, cum minori offenſiooe dimittendi, ad tempus Generalis Præpoſiti judicio præſcribendum valeaot retiooere, ut in pauperes tandem ſeu alios pios uſus pro ipſorum devotione diſtribuant juxta evangelicum conſilium ac promiſſionem, quam initio novitiatus faciunt; interim tamen, quantum ad illorum ulum, religioſam paupertatem ſervant, nec ulla re tamquam propria, & ſine Superioris facultate uti poſſunt.

De votis ſimplicibus aliorum, eorumque obligatione ac pœnis.

348

A 348 Et quamvis ii omnes, qui poſt biennium novitiatus dicta tria vota ſimplicia, ut præfertur, emiſerint, ac in corpus Societatis cooptati, illiuſque meritorum, & privilegiorum non ſecus atque ipſi profeſſi participes effecti, quique quantum in eis eſt, & profeſſionem emittere parati, ſi ipſe Præpoſitus Generalis id prædictæ Societatis Inſtituto congruere judicaverit, & in perpetuum Dei ſervitio votis ſimplicibus conſecrati, ſe ſua ſorte, prout laudabile Societatis Inſtitutum exigit, contenti, vere, & proprie Religioſi exiſtant; &, ſi a Societate deficiant, excommunicationis & aliis apoſtatarum pœnis ſint ſubjecti: tamen cum non ita pridem intellexiſſemus, nonnullorum animos, qui pii alioqui & utiles operarii exiſtebant, ſollicitari interdum & affligi, quaſi non eſſent Religioſi, eo quod non eſſent profeſſi: nec etiam deeſſe, qui Religionis prætextu, transfigurante ſe in angelum lucis ſatana, non ſolum ea occaſione inquieti exiſterent; ſed etiam aliorum pacem & vocationem diſturbare, eoſque in fraudem & defectionem deducere conarentur; unde fructuoſa hæc Religio graviſſima potuiſſet accipere detrimenta: idcirco cum divina providentia pro temporum neceſſitate, varia & ſalutaria Ordinum inſtituta in Eccleſia ſua produxerit, novitque ſubinde in ea naſcentibus morbis nova remedia; ac viſque emergentibus hoſtium impugnationibus, nova regularium Ordinum auxilia excitarit; & cuique illorum, juxta cujuslibet peculiaris gratiæ vocationem, peculiares quaſdam notas, propria inſignia, ac opportuna ad finem, quem intendit, media ſuggeſſerit, & nunc maxime (ut feliciſſimi toto orbe fructuſſus teſtantur) mirificos in agro dominico fructus prædicto Societatis Jeſu inſtituto proferat, quæ Societas (quemadmodum & alia naſcentium regularium Ordinum exordia) in ſpiritu contradictionis impugnatur: eumque ipſi Ordines Romanorum Pontificum propterea Conſtitutionibus eircommuniri conſueverint: cujus rei ſanctorum Dominici & Franciſci præclariſſimi Ordines exempla abunde ſuppeditarunt:

B

C 349 Ita nos, licet aliàs Inſtitutum prædictum, privilegia & Conſtitutiones ipſius Societatis confirmaverimus & declaraverimus, motu proprio, ſtatuentes eos, qui biennio novitiatus peracto, tria vota tametſi ſimplicia emiſerunt, eſſe vere, & proprie Religioſos; cum præcepto, nequis hæc in dubium revocare audeat, ac cum irritante, & aliis decretis, prout in noſtris ſuper hoc confectis litteris plenius continetur: Quis tamen non deſuit temeraria quorumdam audacia, qui poſt declarationem, decretum, præceptum, & interdictum noſtrum hujuſmodi non ſolum multa ex prædictis, & fortaſſe alia ad Societatis Inſtitutum, ac vivendi formam ſpectantia labefactare, ſed & ipſa Apoſtolica decreta, ac præcepta, publice & ex cathedra, uſu temerario impugnare, mentemque noſtram perverſe interpretari non erubeſcunt; diſputantes, & prædicta in dubium revocantes; omniaque ex aliorum regularium Ordinum communibus rationibus, formis, ac ſtatutis metientes, Societatis Inſtitutum, peculiares Conſtitutiones, ac vim votorum ſimplicium illius, a Sede Apoſtolica, in eadem Societatis Religione probata admiſſorum, penitus ignorantes, ac nonnulla jure antiquo, quæ poſt illud ſucceſſu temporum hujus Sedis auctoritate, approbatione, & confirmatione, ac peculiaribus privilegiis, ſancita, & roborata eſſe dignoſcuntur, perperam interpretantes, convellere nituntur.

D 350 Hæc Pontifex; & infrà: Nos univerſalis Eccleſiæ utilitati, quam ex invitato & inconculſo dictæ Societatis Inſtituto, & Religioſæ ſobolis educatione ſentimus, & majorem in dies ſperamus, proſpicientes, & præterea ejuſdem Societatis indemnitati, paci, quieti, & incremento conſulere volentes, motu ſimili, & ex certa ſcientia noſtra, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine laudabile ipſius Societatis Inſtitutum, &, quæ illud concernunt, præmiſſa omnia, & ſingula, prædictaque illius ac quæcumque alia privilegia, facultates, exemptiones, immunitates, gratias, & indulta, a prædictis prædeceſſoribus noſtris, & a nobis etiam per communicationem conceſſa; Conſtitutiones quoque, ac ſtatuta, & decreta qualiscumque, ac ſi ad verbum præſentibus inſererentur, pro expreſſis habentes, tenore præſentium approbamus & confirmamus, ſupplentes omnes juris & facti defectus, ſi qui intervenerint in prædictis Conſtitutionibus & ſtatutis. Ad hæc, dictam Societatem firmo Sedis hujus præſidio communire volentes, hac noſtra perpetua Conſtitutione, motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus ſtatuimus atque E decernimus, tria vota hujuſmodi, etſi ſimplicia, ex hujus Sedis inſtitutione, ac noſtra etiam declaratione & confirmatione eſſe vere ſubſtantialia Religionis vota, ac in dicta Societate tamquam in Religione approbata, per Sedem eamdem admiſſa fuiſſe, & eſſe, ac per nos admitti, nec in illis a quoquam præter nos, & Sedem hujuſmodi diſpenſari, nec ea ullo alio modo quam per legitimam dimiſſionem a Societate ceſſare poſſe, & non modo eos, qui in coadjutorum formatorum, ſive ſpiritualium, ſive temporalium gradus & miniſteria, ut præfertur, admittuntur; ſed & ſcholares ipſos ac ſuprædictos alios omnes, & quoſcumque, qui in ipſam Societatem admiſſi, biennio probationis a quolibet eorum peracto, tria vota ſubſtantialia prædicta, tametſi ſimplicia, emiſerint, aut emittent in futurum, vere & proprie Religioſos fuiſſe, & eſſe, ac fore, & ubique ſemper & ab omnibus cenſeri & nominari debere, non ſecus atque ipſos tum Societatis, tum quorumvis aliorum Regularium Ordinum profeſſos, luiſque Præ- F poſitis in omnibus & per omnia obedire, & huic Sedi immediate ſubjectos, & a quorumvis Ordinariorum, & delegatorum, ſeu aliorum judicum jurisdictione omnino exemptos, prout nos etiam vigore præſentium eximimus.

351 Denique ut omnium Societatis privilegiorum juxta Generalis Præpoſiti diſpoſitionem ſint participes, ita quoque excommunicationis majoris latæ ſententiæ, & aliis apoſtatarum pœnis, ſiqui a Societate deficiant, ſubjacere, ſe tamquam veros apoſtatas puniri poſſe, nec a quoquam, niſi per nos, & Sedem prædictam, aut Generalem Præpoſitum ab eiſdem pœnis abſolvi, nec ante hujuſmodi abſolutionem, & a Societate dimiſſionem, matrimonium contrahere, quin imo eos omnes ad contrahendum inhabiles, ac contractus hujuſmodi nullos, & irritos eſſe, prout irritos facimus, & annullamus: & (ut contradicentium audacia coerceatur,) præmiſſas omnes & quaſvis alias illis ſimiles aſſertiones contra dictæ Societatis Inſtitutum, vel quomodolibet in illius præjudicium pronuntiatas, aut ſcriptas, falſas omnino & temerarias eſſe, & cenſeri debere. Præcipimus igitur in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, nec non inhabilitatis ad quævis officia, & beneficia ſecularia, & quorumvis Ordinum regularia, eo ipſo abſque

alia

A alia declaratione incurrendis, quarum abſolutionem nobis, & ſucceſſoribus noſtris relevamus, ne quis, cujuſcumque ſtatus, gradus, & præeminentiæ exiſtat, dictæ Societatis Inſtitutum, Conſtitutiones, vel etiam præſentes, aut quemvis earum, vel ſupradictorum omnium articulum, vel aliud quid ſupradicta concernens, quovis diſputandi, vel etiam veritatis indagandæ quæſito colore, directe vel indirecta impugnare, vel eis contradicere audeant; diſtrictius inhibentes, ne quis ſive extra ſive intra dictam Societatem, niſi de illius Generalis, aut inferiorum Præpoſitorum licentia, notationes, declarationes, gloſſas, vel ſcholia ulla ſuper præmiſſis facere, vel ea, niſi quantum verba ipſa ſonant, interpretari, aut de eis diſceptare, ſeu ſcrupulum cuiquam injicere, vel in controverſiam aut dubium revocare audeat quoquo modo; nec gloſſat, aut interpretationes ſive impreſſas, ſeu ſcriptas ad id pertineotes, legere, docere, aliiſque tradere, vendere, vel apud ſe retinere præſumat: ſi quid vero dubii de eiſdem oriri contigerit, ad Sedem prædictam, vel ad Generalem Præpoſitum dictæ Societatis, aut ad

B eos, quibus id ipſe commiſerit, referatur.

quæ ab omnibus obſervari mandat præſentibus.

352 Sicque in præmiſſis omnibus & ſingulis per quoſcumque judices & Commiſſarios etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales in quavis cauſa & inſtantia, ſublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari & definiri debere, nec non irritum & inane, quidquid ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari: mandantes univerſis & ſingulis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, & ceteris eccleſiarum & locorum etiam Regularium Prælatis per univerſum orbem conſtitutis, ut præſentes litteras in ſuis quiſque eccleſiis, provinciis, civitatibus, diœceſibus & juriſdictionibus ab omnibus inviolate obſervari, quo etiam Præpoſitum ac perſonas Societatis hujuſmodi defendant, eoſque præmiſſis omnibus & ſingulis pacifice frui faciant, & gaudere, non permittentes ipſos per quoſcumque quomodolibet moleſtari, contradictores per cenſuras eccleſiaſticas, & alia juris & facti remedia

C opportuna, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis.

non obſtantibus &c.

353 Non obſtantibus recol. mem. Bonifacii Papæ VIII, quæ incipit, QUOD VOTUM, & aliis Apoſtolicis conſtitutionibus, ac etiam aliorum Ordinum, juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, privilegiis quoque, indulti & litteris Apoſtolicis quibuſcumque hujuſmodi Ordinibus, Univerſitatibus, locis vel perſonis per quoſcumque Romanos Pontifices, prædeceſſores noſtros, ac nos, & Sedem prædictam etiam motu proprio & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, & cum quibuſvis irritativis, annullativis, caſſativis, revocativis, modificativis, præſervativis, exceptivis, declarativis, mentis atteſtativis, ac derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus & inſolitis clauſulis irritantibuſque, & aliis decretis in genere, vel in ſpecie, ac aliis quomodolibet etiam pluries conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi in eis caveatur expreſſe, quod illis nullatenus, aut non niſi ſub certis modo & forma in illis expreſſis derogari poſſit, pro illorum ſufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa mentio habeoda, ſeu aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores hujuſmodi præfeotibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis alias in ſuo roboré permaniuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus contrariis quibuſcumque: aut ſi aliquibus communiter vel diviſim ab eadem ſii Sede indulium, quod interdiei, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem.

D

Conſtitutio hæc cum omnibus communicatoribus temporibus fidei.

354 Præſentia autem Conſtitutionis & gratiæ communicatioonem omnibus aliis, qui ſua privilegia eum ipſa Societate copioſe participant, participareque poterunt quomodolibet in futurum, fieri omnino prohibemus. Ceterum volumus, ut præſentium tranſſumptis etiam impreſſis, manu ſecretarii dictæ Societatis, vel notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Præpoſiti Generalis ejuſdem Societatis, vel alterius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem omnino fides habeatur in judicio, & extra illud, quæ litteris ipſis originalibus haberetur, ſi eſſeot exhibitæ vel

E oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, ſuppletioois, decretorum, ſtatuti, præcepti, interdicti, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei aoſu temerario contraire: ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omoipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MDLXXXIV. octavo Kalend. Junii, anno Pontificatus noſtri tertio decimo. M. Card. S. Stephani. Cæſar Glorierius. A. de Alexiis. Regiſtrata apud Cæſarem ſecretarium.

CAPUT XXIII.

De collegiis, quæ habet Societas Jeſu, ad inſtituendam juventutem.

F C. XXIV. *Societas habet iſta collegia.*

INter alia munia & miniſteria, in quibus ad Dei obſequium, Eccleſiæque ſanctæ utilitatem, hæc Societas, auctore Ignatio, atque inſtitutore, ſe exercet, unum (ut diximus) idque io primis utile collegiorum eſt, in quibus ad pietatem atque ad doctrinam adoleſcentes conformantur. Quod docendi muous ſunt nonnulli; & quidem viri graves ac prudentes, qui ex ea parte, quæ pueros attingit, & prima grammatices continet rudimenta, tamquam novum, & a Religioſa gravitate alienum, minus probant, cauſaſque petunt, quamobrem Ignatius collegia inſtituit, & ludum litterarium pueris aperiri juſſit, ſuoſque ea occupatione diſtineri, quæ laborioſa ac permoleſta eſt, & abjecta in ſpeciem videtur, & non ſatis propria Religionis. Horum ego quæſtioni, Deo adjutore, reſpondebo, rationeique aperiam, quibus id, quod fit, recte ac ſapienter fieri intelligatur. Suot igitur collegia noſtra ipſius Societatis quaſi ſeminaria, io quibus ſcilicet noſtri ſcholaſtici, poſtquam in virtutis ſtudio, ac domandis pravis animi affectioonibus, biennium novitii poſuerunt, ad pietatem litteras etiam adjungunt, ut pro meoſura gratiæ ſibi a Domino traditæ, utiles eſſe ejus Eccleſiæ aliquando poſſint,

A ſunt. Sed ejuſmodi collegia ita ſunt Societatis ſeminaria (ut diximus,) ut in eis noſtri interdum litteras non doceant alios; ſed ipſi addiſcant. Plerumque tamen ita inſtituuntur, ut noſtri ſcientias omnes profiteantur ac doceant, theologo quidem neceſſarias, & a primis grammatices principiis, tamquam ab incunabulis incipientes, ad ſummum ſacræ theologiæ faſtigium, auditores ſuos gradatim ſenſimque perducant. Non tamen omnia hæc collegia æqualia & paria ſunt, neque in omnibus omnes, ſed in quibuſdam omnes, in omnibus quædam, in aliis aliæ facultates ac diſciplinæ explicantur. In omnibus tamen aut in pleriſque omnium, pueri grammaticorum præceptis ac primis litteris inſtituuntur. Et hanc quidem partem tamquam puerilem, & gravitati Religioſæ ac tranquillitati haud ſatis congruentem, nonnulli reprehendunt.

ut deplorat ſua ætate ſtudium ſtatim ut quis literas ſcire cœperit, ad ſcholas ſtatim mitti.

356 Multæ ſunt igitur cauſæ, eæque graviſſimæ, quæ Ignatium ad conſtituendum hujuſmodi ſcholas impulerunt; ſed illa vel maxima, quæ ex propria vocatione, ac præſenti Eccleſiæ ſtatu pendet. Nam videmus (neque ſine ingenti animi dolore) quam ſit ea lamentoſa, & perdita noſtrorum temporum conditio: quanta breyi tempore rerum omnium ſit facta converſio: quanta ruina, pernicies, ac bonorum omnium ſtrages ſit ſecuta. Maximam enim orbis terrarum partem, aut infideles occupant, aut hæretici; & quæ nobis reliqua pars eſt, in qua quidem, doctrina ſincera atque Catholica adhuc vigeat (quæ eſt ſane perexigua) ea tamen moribus eſt inquinatiſſima, vitiisque uſque eo contaminata, ut timendum ſit, ne corrupti ac perditi mores viam (ut ſolent) erroribus etiam atque hæreſibus aperiant: & hoc quantulumcumque eſt, quod nobis reſtat in Europa, eodem labefactatum motu concidat. Multi, inquit Apoſtolus, repellentes bonam conſcientiam, naufragaverunt circa fidem. Et alibi: Radix omnium malorum eſt cupiditas; quam quidam appetentes, erraverunt a fide. Perverſa igitur vita perverſam doctrinam parit. Cor enim a vitiis occupatum, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærit ſemper ac ſequitur, non quæ vera, ſed quæ blanda ac ſuavis ſit, & quæ jucunda præbeat, in jucunda rejiciat: & voluntas
C per ſe cæca, & perturbationum tenebris cæcata magis lumen veritatis obſcurat, aciemque intellectus perſtringit, ac hebetat, & ſecum impetu quodam rapit mentem, facileque perſuadet, eam ut doctrinam & fidem abjiciat, quæ tamquam parens quædam, cuſtoſque virtutis, ut bonorum conſcientiæ blanditur ſemper, ſic malorum ſceleribus graviter adverſatur. Obſtandum igitur principiis eſt, & arbor in radice ſananda. Quod quo commodius fiat, danda eſt opera, ut exſtinctis vitiis, radicitusque evulſis, virtutum omnium fructus efflorescant. Ut autem hoc aſſequamur, nihil facilius, præſtantius, divinius, recta & accurata puerorum inſtitutione reperiemus; ut videlicet cum lacte nutricia virtutem ſugant, Dei timorem imbibant, eoſque mores ab incunabulis diſcant, quibus robuſta ætate victuri, & reſpublicam adminiſtraturi ſunt.

quæ omnia ſit obſervanda

357 Hoc ſpectavêrunt, hoc ſibi propoſuerunt omnibus ſeculis, nationibus, regnis, quicumque de optima republica leges ſcripſerunt. Hæc ferme eſt ſumma præceptorum omnium. Huc referuntur, in hoc conſumuntur dicta, facta, ſcripta pene omnia, quæcumque apud auctores omnes, virosque ſapientiſſimos legimus, ad conſtituendam præclaram quamdam civilis guberna-
tionis formam. Nam ut qui inſeritur ſurculus coaleſcat, & quæ plantatur arbor, radices agat, tenella ſit oportet: citius enim frangas quam corrigas, quæ in pravum indurueruut. Adeo (inquit ille) a teneris aſſueſcere, multum eſt. Et quidam alius: Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem Teſta diu. Et illud Philoſophi: Non parum differt a juventute, ſic vel ſic aſſuefieri, ſed multum. Quem imitatus poeta quidam ait: Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu Moribus inſtituas. Et paulo ante: Nil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangat, Intra quæ puer eſt, procul hinc, procul inde puellæ Lenonum, & cantus pernoctantis parraſiti. Maxima debetur puero reverentia, ſi quid Turpe paras, nec te pueri contempſeris annos, Sed peccaturo obſtet tibi filius infans. Sed longe illuſtrius atque ſapientius hoc idem Spiritus ſanctus per Salomonem teſtatur: Proverbium eſt, inquit, Adoleſcens juxta viam ſuam ambulans, etiam dum ſenuerit, non recedet ab ea. Et Salomone antiquior dixit Job: Oſſa ejus implebuntur vitiis adoleſcentiæ ſuæ. Plato quidem nihil ſibi videri ſcribit, in quo magis ſit elaborandum, quam ut filii a teneris (ut ita dicam) unguiculis recte inſtituantur.

358 Et beatus Auguſtinus majorem etiam curam adhibendam eſſe præcipit in educatione, quam in procreatione liberorum. Magis (inquit) cogita, quomodo nutrias, qui nati ſunt, quam ut naſcantur: non enim jam felicitas eſt, habere filios, ſed bonos habere. Et idem ille ipſe Plato in libris, quos de Republica & de Legibus conſcripſit, nihil accuratius præcipit, quam optimam ac diligentem puerorum inſtitutionem, ex qua una ſalus pendet reipublicæ: atque optimis legibus ſcriptis, optimos magiſtratus præfert, quaſi legibus inanimatis leges animatas. Nam lex ſcripta, ſi magiſtratum nullum habeat, qui ad obtemperandum legi civet pro ſuo jure cogat, etiamſi vel maxime ſalutaris ac præclara ſit, tamen lex mortua, jacetque neceſſe eſt: optimus autem magiſtratus, tametſi lege ſcripta careat, ipſe tamen ſit lex. Quantum igitur quæ vita prædita ſunt non viventibus, & animata inanimatis præſtant, tantum optimus reipublicæ gubernator, quaſi lex viva, legi in ea inciſæ antecellit, quæ per ſe quidem mortua eſt. Addit Plato, magiſtratus optimos haud poſſe fieri, niſi cives viri ſint optimi; ex quibus magiſtratus creantur: viros porro nunquam fore tales, niſi adoleſcentes, puerique tales ſint. Ex pueris enim viri exiſtunt, qui reſpublicam, ibi ferme moribus atque opinionibus gerunt, quibus a puero imbuti ſunt. Hinc fit, ut niſi rectam puerorum educationem in republica ſapienter adminiſtranda quaſi fundamentum jeceris, quidquid ædificii ſuperſtruxeris, corruat neceſſe ſit.

ad bonum animum.

359 Platonem ſecutus Plutarchus, philoſophus prudentiſſimus, atque Trajani principis quondam præceptor, aureum libellum De liberorum educatione ſcripſit, in quo rem totam accuratiſſime perſequitur. Cujus hæc ipſa verba ſunt: Sicut infantium membra, ſimul ac nati ſunt, formari, componique debent, ut recta minimeque obliqua fiant; ita puerorum mores principio, apte concinneque fingere convenit. Illa namque novella ætas, ad fingendum facilis & tenera eſt, & ipſorum animis, dum molles adhuc extant, diſciplinæ melius inſtillantur; difficilius autem, quæ dura ſunt, molliuntur. Quemadmodum enim ſigilla mollibus imprimuntur ceris, ita & doctrinæ,

varierum ſcriptorum

dum

D A. Pe-
TRO Ri-
BADE-
NEIRA.

E

F

A dum puerilis animus eſt, inſculpuntur. Aptiſſime igitur divinus ille Plato nutrices admoniſſe videtur, ut ne fricolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, ſtultitia & corruptis imbuant moribus. Pulcbre igitur Phocylides poeta monuit: Dum teneri eſt gnatus, generoſos inſtrue mores. Hæc ille, & paulo poſt: Maximum omnium (inquit) longeque primarium dicturus accedo. Inquirendi filiis præceptores, quorum vita nullis obnoxia crimjnibus, irreprehenſi mores, & optimum experimentum. Honeſtatis anim fontem ſimul ac radicem eſſe liquet, legitimam conſequi diſciplinam. At veluti coloni ſepes arbuſculis circumponunt; ita & æquiſſimi præceptores conſona pueris inſtituta, & admonitiones inferunt, unde rectiſſima morum genera pullulent. Nunc vero reſpuendi, ſtomachandique nonnulli ſunt genitores, qui priuſquam ullam ex præceptoribus experientiam ſumpſerunt, hominibus aliquando improbis, impetitiſque ac ignorationis inſignis, liberos commen-

B dant. Hæc Plutarchus,

360 Docet præterea, nihil eſſe in rebus humanis, quo tanti æſtimandum ſit; neque opes, copias, genus, gloriam, honores, formam, ſanitatem, robur, ceteraque, quæ in bonis numerantur, ulla ratione eſſe cum exquiſita liberorum educatione comparanda: eos vero paterna appellatione indignos, qui plus ſtudii atque temporis ponunt in comparandis pecuniis, quam in filiis, quibus pecunias relinquunt, ad virtutem effingendis. Neque hoc aliud eſſe ait, quam magnam calceorum ſolliciatatem habere, pedem vero ipſum parvi pendere: eſſa autem perridiculum atque abſurdum, liberos, ſi læva manu cibos capiant, objurgare, & graviter reprehendere; diſtortis vero atque pravis ſi moribus ſint, patienter ferre. Eamdem cum Plutarcho ſententiam habet B. Chryſoſtomus iis verbis: Magnum habemus pretioſumque depoſitum, filios; ingenti illos ſervemus cura; atque omnia faciamus, ne ſur id nobis aſtutus auferat. At vero nunc contra penitus facimus. Nam ut fundus quidem ſit optimus, cuncta molimur, eumque fideli viro magno cum ſtudio tradimus, & agaſonem, atque mu-

C lionem, procuratoremque ac diſpenſatorem, qui nobis magna benevolentia afficiatur, inquirimus: ceterum quod nobis cariſſimum omnium eſt, omnino negligimus, neque curamus, quo pacto filium noſtrum fideli cuidam viro permittamus, qui ipſius mores ac conſervare pudicitiam poſſit. Et certe nulla nobis poſſeſſio, nullus fundus æque nobis gratus atque carus eſſe debet: quippe hæc omnia filiis quæruntur. Igitur major nobis poſſeſſionum cura eſt, quam eorum, quorum illæ gratia comparantur: quod profecto abſurdiſſimum atque ſtolidiſſimum eſt. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cetera omnia ſecundo loco quæramus. Nam ſi quidem illi improbi fuerint, nihil iis pecuniæ proderunt: ſin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Hactenus Chryſoſtomus.

361 Xenophon quidem philoſophus, & hiſtoricus excellens, docet Cyrum Perſarum legibus educatum, qui eorum habebant in partes quatuor diſtributum, quarum una erat puerorum, altera puberum, tertia virorum, qui perfectam ætatem jam agunt, quarta vero eorum, qui ſunt ameriti. Et præerant cuique harum partium, duodecim principes. Hi vero, inquit, pueris præſunt, qui ſelecti ex ſenioribus, eos videantur reddituri quam optimos. Et leges, ſtudia atque eas exercitationes puerorum diligentiſſime perſequitur, D quæ ahique admiratione legi non poſſunt. Idem ille ipſe Xenophon alibi tradit, Lycurgum pro ſervis pædagogis, quos privatim pueris ſuis quiſque præficit, virum præeſſe illis voluiſſe ex eorum numero, qui rempublicam gerunt; qui quoniam pueros moderaretur, Fædonomus appellabatur. Deinde ejus officium atque inſtituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum inſtitutum Ariſtoteles vehementer laudat, docetque ejus, qui civitatem legibus conſtituere velit, primam ac maximam curam eſſe oportere in erudienda juventute; qua ſublata, pereat reſpublica neceſſe eſt: negatque, ubi pueri educantur, pictas tabulas, in quibus aliquid inſit turpitudinis, aut imagines nudas deorum collocandas, aut comœdias laicivas, illis præſentibus, exhibendas. Et merito ſane. Multi enim ad perpetuas inferorum tenebras damnantur, quorum peſſima vita ex mala educatione ortum habuit, atque ex parentum incuria; quibus præſtandum certe eſt, E quidquid in re tanti momenti per imprudentiam, aut ſocordiam deliquerunt.

36a Philippus Macedonum rex, nato Alexandro filio, epiſtolam ſcripſit ad hunc ipſum Ariſtotelem, qui ſapientiæ lauda ea tempeſtate florebat; in qua minus ſe gaudere ais, quod regni heredem ſuſcepiſſet, quam quod eo tempore ſuſcepiſſet, quo tantus vivebat philoſophus, cujus curæ Alexander recte committi poſſet: rogatque vehementer Ariſtotelem, ut filium formandum, atque in omni genere virtutis atque officii erudiendum ſuſcipiat. Neque enim tanti eſt regem eſſe, quam ſapientem ac præſtantem regem eſſe. Poeta quidam Græcus, Beatus (inquit) eſt, qui beatus eſt in liberis inſtituendis; ſignificans cetera, quæ in humanis bona exiſtimantur, non tanti eſſa momenti ad veram felicitatem. Romanæ eloquentiæ parentis illa verba ſunt: Nullum munus reipublicæ afferri majus, meliuſve poſſa, quam ſi doceamus atque erudiamus juventutem, iis præſertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapſa eſt, ut omnibus opibus refrænanda atque coercenda ſit. Et Quintilianus, ut perfectum & omnibus ſuis numeris abſolutum oratorem fingat, ab ipſis incunabulis præcepta tradere aggreditur, & magnam curam adhiberi vult in ipſa nutrice deligenda; cujus etiam mores & verba diligenter ſpectari jubet. Hieronymus, ea ſanctitate atque auctoritate vir, inter maximas occupationes atque graviſſimas, quibus diſtringebatur aſſidue, puellam inſtituendi curam ſuſcepit: itaque ad Gaudentium epiſtolam optimis refertam præceptis ſcripſit de Pacatulæ infantulæ educatione, & alteram ad Lætam de inſtitutione filiæ, qua carpetim breviterque perſtringit, quidquid de hoc argumento uſpiam eſt: & multa minuta, & pene puerilia gravi ſſime perſequitur, quæ abſque admiratione legi non poſſunt propter ſummam, quam maximus vir in minimis rebus exigit, curam. In hac igitur epiſtola ita ait; Magiſter probæ ætatis & vitæ atque eruditionis eſt eligendus: nec puto erubeſcat vir doctus, id facere in propinqua vel nobili virgine, quod Ariſtoteles fecit in Philippi filio, ut ipſe librariorum vilitate initia traderet litterarum.

363 Non ſunt contemnenda quaſi parva, ſine quibus magna conſtare non poſſunt. Ipſe elementorum ſonus, & prima inſtitutio præceptorum, aliter de erudito, aliter de ruſtico ore profertur. Et poſt paululum: Difficulter aratur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchy-

lia

A lia quis ſio priſtinum candorem revocet? Recens teſta diu & ſaporem retinet, & odorem, quo primum imbuta eſt. Græca narrat hiſtoria, Alexaodrum, potentiſſimum regem, orbiſque domitorem, & in moribus, in inceſſu, Leonidis pædagogi ſui non potuiſſe carere vitiis, quibus parvulus fuit iafectus. Et infra: Legi quondam in ſcholis puer, Ægre reprehendas, quod ſinia conſueſcere. Hæc Hieronymus. Cum Sancta quædam femioa vehementius oraret Domioum, ut Eccleſiam ſuam deformatam & obſitam reformaret, ac priſtino ſplendori reſtitueret; quæſitum ex ea eſt, quanam ratione, ex malo quodam corrupto penitus & putrido, poſſent mala & ad aſpectum pulchra, & ad guſtum ſuavia procreari? Audivitque tandem, id nulla alia ratione fieri poſſe, niſi corrupti mali incorrupta & integra adhuc ſemina, terræ molli ac ſubactæ mandarentur, ex quibus malus naſceretur, quæ ex ſe optima & ſuaviſſima mala proferret. Neque ſecus eſſe faciendum in Eccleſiæ reparatione: itaque ut ea, quæ
B vel aruaruot, vel infecta fuot, ravireſcant, io ſemina eſſe excitaoda, atque ſananda. An ſine cauſa factum putamus, ut ea Virgo, quæ Dei Patris ſponſa, Filii mater, atque Spiritus ſancti templum futura erat, triennis Dei templo præſentaretur? Aut Joannes Baptiſta præcurior, vox, tuba Domini noſtri, a prima ætate ſe in deſertum abderet uſque ad diem oſteoſionia ſuæ? Aut alii Sancti permulti, qui vitæ exemplo prælucere aliis, atque anteire debebant in Dei Eccleſia, a puero expreſſæ præbere inciperent ſanctitatis documenta? Quorum ex numero ſunt Nicolaus & Hildefonſus, ſanctiſſimi epiſcopi: Benedictus, & Dominicus, clariſſimarum Religionum inſtitotores: Thomas Aquinas ſacræ theologiæ decus: Ludovicus Franciæ rex, regum ſpecimen, & a ii noo pauci: qui ſuo exemplo nos docent, quantum habeat ad virtutem ponderis, ſancta ac diligens a teneris educatio.

364 Prudeotiſſime D. Baſilina animadvertit; D. Paulum, cum laudare vellet Timotheum diſcipulum, ad alias laudes hanc etiam adjeciſſe, quod ab infaotia ſacras Litteras noſſet. Hærent enim
C tenacius (ut D. Thomas ſcriptum reliquit) & perfectius conſervantur, quæ ex illa ætate memoriæ commendantur. Quæ item cauſa fuit, ut ſanctiſſimi Apoſtoli (quimadmodum a D. Dionyſio Areopagita præclare traditom eſt) inſtituerint, ut infantes baptiſmi aqua tingerentur, & cæleſtis gratiæ ſplendorem reciperent: ut puri videlicet, ſancti, & omnia erroris fœditatiſque experies, ab obedientiam veri ſummique Dei ab ipſo matris utero educarentur, pietatemque cum lacte nutricis ſugerent, & renati io Chriſto, nihil aliud ſapereot ac diſcerent, quam Chriſtum, quem ſimul atque editi in lucem, ac ſuſcepti ſuiſſent, per Baptiſmi ſacramentum ioduiſſent. Crudeliſſimi imperatores, qui Chriſti Eccleſiam omoi diritate atque immanitate divexarunt, ut religionem noſtram funditus delerent, atque ex aoimis hominum fidem Domioi noſtri Jeſu Chriſti, veramque pietatem radicitus revellerent, eam rationem inierunt, ut molles puerorum animos perverterent, & Chriſti odio imbuerent. Nam Maximinus imperator, tyrannorum omnium teterrimus, cum omnibus tormentorum ac mortis generibus nihil adverſus Chriſti fidem profeciſſet, aſtu & calliditate perficere cogitavit, quæ violentia & crudelitate efficere fruſtra tentaverat. Librum enim conſcribi juſſit (ut ab Euſebio Cæſarieoſi litteris proditum eſt) cui Acta Pilati titulus fuit, infinita mendacia, & D
deteſtabiles in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum A. Pecontumeliaa contioentem: præcipitque, ut præ- TRO RIceptores omnes, ac puerorum magiſtri, diſcipu- BADENEIRA.
lis illum ſuis explicarent, & ipſi diſcipuli memoriter addiſcerent: ut videlicet pueri impietatem a prima infantia combiberent, & depravati Chriſti odio, & ſenſim peſtifera opinione ioſecti, Chriſtiaoos homines per totam vitam deteſtarentur; quos execrabiles, ac peſtileotes eſſe, a teneris diſciciſſent.

365 Hoc nefarium impietatis exemplum ſecuti *Ea corruptela jam pervenerat ad Sinenſes hoc tempore.*
ſunt noſtra tempeſtate hæretici Lutherani in Germania, & Hugonoti in Gallia, ut errorea ſuoa longe lateque diſſemioarent, & in hominum animis infigerent. Multa enim & ſolata oratione, & aſtricta numeris, ab oratoribus poetiſque eruditis illia quidem, ſed impiis, contra ſummum Pooti- ficem, atque eccleſiaſticos homines, & recepta Eccleſiæ dogmata, eleganter, facete, falſeque conſcripta io vulgus emiterunt, quæ in ſcholia pueri diſcerent, ut dulciter veneoum haurireot, & in totam vitam ſervarent, quæ ineunte ætate credenda, & ſervanda in animum induxiſſent. Almirallus certe Coliniua (quem perduellionis, & divinæ atque humanæ majeſtatis læſæ reum, & omoibus probris notatum, Carolus nonus Franciæ rex ioterfici juſſit,) ut in Galliam hæreſea ioveheret, ac certiſſimam peſtem in regnum florentiſſimum inferret, multis in civitatibus illius regoi atque oppidis, puellarum magiſtras, ac puerorum magiſtros ſui ſimillimos conſtituit, hoc eſt, hæreticos & peſtileotes, ut illorum aoimos corrumperent, & cereoa, & in omnem partem ſequacea fiogereot ad impietatem. Qua in re taotum (ut audio) curæ, ſtudiique ponebat, inſtigaote, & oleum camino addente generia humani hoſte, ut vix credibile videatur. Quod ſi ſatanæ miniſtri ad noſtram peroiciem ita iovigilant; quid cauſæ eſt, quo minus Dei miniſtri pro ſua virili connitantur, omneſque induſtriæ atque ingenii oervos ad ſalutem multorum intendant?

366 Hoc idem ſibi propoſuerunt, atque ſpe- *Eccleſiæ patres in puerorum*
ctaverunt ſanctiſſimi patres noſtri, qui io con- F
ciliia multis, præclara & ſalutaria de inſtitutione puerorum decreta ediderunt. Nam & magiſtros moribus atque eruditione ſpectatos ſcholis præfici jubent, qui juventutem ioſtituaot; & ſtipendia eis conſtitui; & quod docere debeant, præſcribunt: quamque viam tenere, ut diſcipuli ſanctiſſimæ fidei noſtræ inſtructi rudimentis, ad expreſſam virtutis effigiem, & certiſſimam bene vivendi regulam conformeotur. Et io cathedralibus eccleſiis Scholaſtici nomen & dignitas eſt inſtituta, ut bonore atque utilitate invitatus (quæ ferme homines ſequuntur) non deeſſet, qui in hoc maxime utili atque neceſſario docendi munere ſe exerceret. In canonibus, qui ſextæ ſynodi nomioe (quæ ſexta eſt univerſalis, & tertia Conſtantinopolitana) in quibuſdam exemplaribus circumferuntur, præcipitur, ut clerici ſcholas aperiant, & filios fidelium admittant, & cum caritate edoceaot, nihilque pro ſuo labore vel petaot, vel accipiant, niſi ſi quid forte pareotes ipſi ſua ſponte offerant: memores illorum Daoieliaverborum: Qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

367 Denique huc ſpectant ſeminaria, quæ *ac maxime ſeminaria clericorum inſtituta.*
noviſſime concilium Tridentinum in cathedralibus eccleſiis inſtitui jubet, in quibus, qui clerici futuri ſunt, Eccleſiæque Dei miniſtri, ad reli-

A. PETRO RIBADENEIRA.

A ginnem ac Dei cultum omnemque pietatem a pueris inſtituantur, iiſque moribus & diſciplinis ornentur, quæ ſacerdotes, veroſque Dei miniſtros decent, Et quod tantopere referat in re omnium utiliſſima maximam diligentiam adhiberi, quales eſſe debeant in ſeminarium admittendi, quas artes diſcere, ac totam gubernationis formam diligentiſſime ſarrolaocta ſynodus præſcribit. Accedit eodem, Religionum ſacrarum omnium exemplum, quæ ad novitios ſuos probandos formandoſque tempus, & lorum, & modum deſignant: quod nimirum intelligant, vix fieri poſſe, ut ex malo novitio bonus profeſſus exiſtat, Quemadmodum ex diſſoluto ac perdito adoleſcente, boneſtus ſacerdos & gravis, aut utilis reipub. civis, ſapienſque gubernator vix ullus evadet. Eſt enim rara avis in terris, nigroque ſimillima cygno. Nam quæ ſeminaverit homo in adoleſcentia ſua, eadem metet in ſenectute.

Hinc invaluerunt inſtitutionem ſanctæ Societatis, & ejus propinquorum.

B 368 Ut ad propoſitum igitur revertamur, hæc cauſa eſt, quamobrem Societas noſtra, hoc pueros docendi, inſtituendique munus ſuſcepit. Quod quidem neque novum, neque Religione indignum, neque vile abjectumve dici debet; ſed perantiquum, & in ſanctiſſimis ſacrorum Ordinum inſtitutis uſitatum, & laudabile in primis, atque honorificum. Nam ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio, eximii atque excellentes vita & doctrina viri deligebantur, ut catecheſim, & fidei noſtræ rudimenta populis traderent: & Alexandriæ (auctore Euſebio Cæſarienſi) ſchola ea de cauſa inſtituta eſt, cui præfuerunt Pantænus, præclarus philoſophus, & Clemens Alexandrinus, vir eruditiſſimus, Origenis præceptor; & ipſemet Origenes Clementi ſucceſſit, & ſocium ſibi ad eam rem aſcivit Heraclam, virum ſapientiſſimum. Et Protogenes vir ſanctitate & miraculis clariſſimus, ludum aperuit ſcribendi, pueroſque, hac quaſi eſca, ad Chriſti cognitionem atque amorem pellexit, ut auctor eſt Theodoretus, ſemperque hoc etiam grammaticam docendi munus, in laudatiſſimis Eccleſiæ Dei officiis habitum eſt. Quod ut perſpicuum magis fiat, referam quod D. Baſilius, monachorum in oriente lux, inſtitutor & pater, de hac re tradit. Is igitur quærit, numquid conveniat, ut inter fratres magiſter ſit puerorum ſecularium? Cui quæſtioni ita reſpondet: Cum Apoſtolus dixerit: Patres nolite ad iracundiam provocare filios veſtros; ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini, ſi qui eos adducunt, hac mente adducunt, & qui ſuſcipiunt, tales ſunt, qui pleniſſime confidant, poſſe ſe, qui ſibi adducantur, in diſciplina & correptione Domini educare: ſervetur quod præceptum eſt a Domino, qui dixit: Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim regnum cælorum. Remoto autem hujuſmodi propoſito ac ſpe, hoc neque Deo gratum, neque ex decoro aut utilitate noſtra eſſe exiſtimo. Hæc ille.

C

Quid de ecclesiis & monachis.

369 Atque hoc quod divus ſcribit Baſilius, uſu poſtea receptum eſt. Nam & in eccleſiis, & cœnobiis gymnaſia litteraria habebantur, ut ex ſextæ ſynodi univerſalis canonibus, qui (ut diximus) circumferuntur, manifeſtum eſt: quo facultas datur laicis, ad ſcholas in templis monaſteriiſque conſtitutas ventitandi. Et idem ipſe Baſilius, non ſolum pueros, ſed puellas etiam admittendas, & ſeparatim inſtituendas docet, & ritu ceræ earum animos confeſtim ab ipſo initio omni rerum bonarum fingi exercitatione. Quod præclarum inventum imitatus eſt D. Benedictus, monarchorum & ipſe in Occidente parens, qui pueros in cœnobiis educabat, ioformabatque ad pietatem (in eum ferme modum quo Societas noſtra quibuſdam in collegiis ſeparatim nunc facit,) Sic Placidum & Maurum puerulos a Benedicto receptos legimus, & in omni genere virtutum excultos atque perfectos. Quæ conſuetudo diu poſtea tenuit. Nam D. Gregorius, Anglos pueros magna diligentia conquiri jubebat, & in ſui Ordinis cœnobiis alı atque educari. Et D. Thomas Aquinas longo poſt tempore, in Caſſinenſi monaſterio a puero inſtitutus eſt. Neque vero pueros fingebant monachi ſancti Benedicti ad omnem tantummodo virtutis laudem; ſed etiam diſciplinis, & omni ſcientiarum genere inſtruebant. Nam & in Germania, & in Gallia, & in Anglia, magna cum laude doruerunt, auctore & principe hujus inſtituti venerabili Beda, qui ante annos DCCC. in Anglia docuit, & ſcholæ præfuit: in cujus locum poſtea ſucceſſit Albinus, Caroli magni præceptor, & in locum Albini, Rabanus, abbas Fuldenſis, qui poſtea etiam archiepiſcopus fuit Magontinus. Et monachi ſancti Benedicti, collegia (quemadmodum nunc nos habemus) habuerunt, in quibus docebant ſcilicet, quæ nunc nos docemus, ut videre eſt apud Joannem Trithemium, monachum & abbatem ejuſdem Ordinis, qui rem totam diligentiſſime perſequitur. Atque ea re tantopere floruit Ordo D. Benedicti, & ſanctiſſimis doctiſſimiſque viris abundavit, quorum doctrina univerſam Eccleſiam illuſtravit, inflammavit vita.

D

E

Hujc monachi fructuoſe inſerviunt.

370 F. Joannes Vercellenſis, qui Ordinis Dominicani ſextus fuit magiſter Generalis, in conventu quodam totius Ordinis ſtatuit, ut Religioſi fratres ex ſua familia ubique deſignarentur, qui pueros inſtituerent, ac docerent, confeſſiones eorum audirent: quod etiam in conventu generali, anno MCCLI. Mettis habito, antea decretum fuerat, atque librum & ſtatuta quædam Ordo ille ſanctiſſimus conſcripſit ad eam rem pertinentia, ex qua mirificus percipiebatur fructus, eiomnino ſimilis, quem nunc in Societate videmus. Ticini etiam publicum gymnaſium in conventu S. Auguſtini collocatum eſt, a cujus Ordinis viris diſciplinæ omnes tradebantur: ut quidam ejuſdem Ordinis monachus ſcriptum reliquit. Et in Belgio uſque adhuc nonnullos ſacrorum hominum conventus videmus, in quibus viget ſcholarum puerilium diſciplina. Quæ cum ita ſint, quis rem antiquiſſimam novam exiſtimabit, aut a Religionis uſu diſcrepantem, quam ii viri, qui Religiones nobis pepererunt, ſuo exemplo confirmarunt? An feliciora forte ſunt noſtra tempora, quam in quibus illi vixerunt? An hoc pueros docendi munus minus eſt nunc neceſſarium, quam olim fuit? Nihil minus. An conjunctius fortaſſe ac congruentius profeſſioni monachi eſt, qui plangentis habet officium, non docentis, quam ejus Societatis inſtituto, quam Deus calamitoſiſſimis hiſce temporibus labenti Eccleſiæ ſuæ auxilio miſit, & ad hoc opus mirabiliter vocavit?

F

CAPUT XXIV.

Reliqua ejuſdem argumenti commoda expenduntur.

ITaque videmus cum ex reliquis Societatis miniſteriis multa & magna in Dei Eccleſiam emolu-

A molumenta redundare, tum ex ſcholarum noſtrarum uſu, plurima & maxima. Nam ut omittam diſcipulorum noſtrorum in litteris progreſſus haud ſane pœnitendos: & de eo tantum loquar, quod omnium eſt maximum: hac certe docendi ratione in octo provinciis, quas in regnis hæreſi contaminatis Societas noſtra habet, Francicas nimirum duas, Aquitanicam, Belgicam, Rhenanam, Suevicam, Auſtriacam, Polonicam, incredibiles commoditates & fructus eſt conſecuta: ſiquidem eorum, qui in Catholica adhuc fide perſeverant filii, factæ veræ Apoſtolicæque doctrinæ a noſtris outriti, & ipſi veritatem fidei retinuerunt, & parentes ſuos, ne ab ea diſcederent, ſuo exemplo, & ingenito amore confirmarunt: & innumerabiles hæreticorum filii hac eadem ratione, & per filios parentes ab errore revocati ſunt. In aliis vero provinciis integris atque ſinceris, magna in primis puerilium emendatio morum conſecuta eſt. Sunt enim pueri, quam antea, domi tractabiliores, parentibus obſequentes magis, modeſti ergo æquales, erga ma-
B jores natu reverentes, Dei cognitione imbuti, timore ſolliciti, amore incenſi. Civitas fuit, quæ cum pueros haberet intractabiles ac contumaces, ad illorum frænandam audaciam & licentiam coercendam, multis rebus fruſtra tentatis, Societatis demum collegium inſtituit, idque felici ſucceſſu. Nam blandam noſtrorum magiſtrorum pueri ſequentes manum, & Chriſtianæ diſciplinæ præceptis inſtructi, magno cives ſuos admiratione aſſecerunt, & præclaro exemplo docuerunt, quantum valeat a teneris unguiculis ad virtutem, Deique timorem conſueſcere.

Ex ſcholarum uſu

Quota in Eccleſiam redundent commoda.

372 Sed alium etiam fructum Dei Eccleſia ex noſtris collegiis percepit. Habet enim multos, bonos, doctos, graves miniſtros, in noſtris ſcholis educatos, atque ab ineunte ætate eccleſiaſticis officiis inſtructos, & ad omnem propenſos pietatem. Et ipſi ſacrarum Religionum conventus utilitates maximas ex noſtris ſcholis ceperunt. Ex quibus permulti diſcipuli noſtri, carnis abditatis illecebris, mundique omni vanitate rejecta, ad ſanctiſſimas Religiones, quaſi in portum confugerunt, tanto evangelicæ perfectionis
C deſiderio atque amore inflammati, ſic in orandi, ſuique vincendi ſtudio exercitati, ut novitiorum magiſtri, ad illos ſua ſponte incitatos atque currentes confirmandos, fræno potius, quam calcaribus indigeant. Neque tamen adhuc perſpicitur, quam late pateant harum ſcholarum fructus; efferent ſe aliquando, & per omnes partes brevi ſe latius fundent, ac tunc demum intelligent homines, quid boni iis in ſcholis lateat, cum hæc ſemina adoleverint: & ſanctiſſimos epiſcopos Eccleſiæ Dei, optimos atque ſapientiſſimos gubernatores Chriſtianæ reipublicæ ſuppeditabunt.

Cur autem ad perfectionem evangelicam

373 Dicat aliquis; Unde iſte tantus & tam eximius ex ſcholis veſtræ Societatis fructus? Nonne aliis etiam in ſcholis præceptores ſunt modeſti, probi, eruditi, vigilantes, & ſtrenue ſuo ſungentes munere? Sunt ſane permulti; non inficior; ſed tamen egregii hujus atque ubarioris fructus, quem ſcholæ Societatis præ ceteris afferunt, multæ ſunt cauſæ. Quarum prima eſt ac præcipua, Dei voluntas, quæ, ut Societatem ad hoc opus elegit, ita gratia ſua illam proſequitur, ut munus, quod ejus inductu ſuſcepit, laudabiliter expleat. Deinde etiam alia luunt, quæ huc conducunt. Nam ut diſcipuli in virtute proficiant, ea adhibentur a noſtris, quibus virtus ipſa generatur, conſervatur, augeſcit. Ea ſunt, matutina oratio, ad petendum a Deo gratiam, ne in peccatum labare: oratio etiam veſpertina, diligenſque commemoratio eorum, quæ eo die cogitaveris, dixeris, feceris; ut culpas, quas admiſeris, dolore ac fletu diluas: quotidiana, attenta, ac devota Miſſæ auditio: frequens atque humilis peccatorum confeſſio apud ſacerdotem: &, ſi per ætatem liceat, & magna ſuſdeat devotio, & confeſſarii etiam conſilium accedat, reverens Domini noſtri Jeſu Chriſti corporis & pia ſuſceptio: rudimentorum Chriſtianæ fidei traditio atque explicatio, quibus ad bene beateque vivendum pueri alimentur atque acceodantur. Magna præterea cura adhibetur, cum omnibus puerorum vitiis inveſtigandis, cognoſcendis, emendandis; tum vero iis præcipue, quæ illi ætati inſita & ingenita quodammodo ſunt.

D A. Pa-
TAO RI-
BADE-
NEIRA.

374 Ad quæ evellenda atque extirpanda, ſyndici, quaſi communis boni defenſores ac patroni creantur, decurionesque curioſi, pueris in decurias diſtributis, præficiuntur: qui mores ſingulorum diligenter obſervent, &, ſi quid perperam a quoquam dictum, factumve ſit, deferant ad præceptores. Adde honoris gradus, quibus qui virtute modeſtiaque magis excellunt, ceteris antecferuntur, & tamquam in medio ponuntur in exemplum. Sodalitates præterea conſtituuntur, in quas admittitur atque cooptatur nemo, niſi ſtudioſus atque probatus, idque magno delectu. Iis autem cum congregantur, virtutum omnium proponuntur exempla, mutuoque ſe juvant, & ad omnem probitatis laudem impellunt. Sunt-
E que ſua ſingulis diſtributa munia, onera, officia, quibus obeundis implicantur: & in hac exercitatione, tamquam in umbra meditantur quodammodo ea, quæ ætate jam confirmata, poſtea in repub. præſtaturi ſunt.

in gymnaſiis noſtris

375 Illud præterea cavetur diligentiſſime, ne quem librum diſcipuli legant, quantumvis eruditum atque elegantem, qui illibatam puerorum caſtitatem, atque animorum integritatem poſſit corrumpere *a*: ex lectionum enim levium & turpium amorum turpificatus animus, earum rerum, quas legit, ſenſim affectu tingitur, & libidine
F tandem inceſſus, ea incipit appetere, quæ antea neſciebat. Quamobrem ſanctiſſimi quique atque graviſſimi viri, libellos omnes de amoribus, de levitate, atque corruptione morum, tamquam inimicos virtuti, & perniciem, peſtemque adoleſcentiæ deteſtantur, & a rebuſpublicis bene conſtitutis arcent, eorumque uſu pueris interdicunt. Serpit enim veneoum contagione, & blande eporum vi ſua enecat hominem. Quod cum Societas noſtra animadverteret, videretque innumerorum auctorum libros, ad fingendam poliendamque linguam propter ſummam elegantiam eſſe aptiſſimos, propter laſciviam autem eum elegantia conjunctam moribus eſſe pernicioſos; dedit operam, fecitque prudentiſſime, ut libros illos caſtigaret; & amputatis iis, quæ moribus pernicioſa videbantur, ea retineret, quæ linguam acuere atque expolire poſſent. Hiſce igitur rationibus, maxime vero optimo vitæ exemplo, quod præceptores noſtri, tamquam Deo penitus dicati homines, ipſis præbere ſtudeor, puerorum fingunrur animi, & ad ſanctiſſimam diſciplinam conformantur. Et hæc quidem ad mores formandos.

cum civis mores,

376 Ad eruditionem vero augendam, non deſunt alia etiam adjumenta doctrinæ. Ex quo plus noſtris in ſcholis videmus brevi tempore pueros

rum circa eruditionem,

A. PETRO RIBADENEIRA.

A proficere, majoreſque in litteris progreſſus facere, quam longo tempore in aliis; idque accidere tum propter modum, quo utuntur, tum propter magiſtrorum aſſiduitatem ac vigilantiam. Nam alibi, unus ferme magiſter multos ordines dutit, & diſcipulis infimis, mediocribus, ſummis, ſuam operam ſimul impendit, quibus ſingulis ſatisfacere vix poteſt. At vero in Societate diſtinctos habemus diſcipulos, & in ſuas claſſes ordineſque diviſos, ſingulisque claſſibus ſinguli præceptores præficiuntur. Nam tametſi non omnia collegia ſint æqualia, ſed in nonnullis plures, in aliis pauciores ſunt præceptores; in quibuſdam majores ſcientiæ traduntur, in aliis minores tantum: in aliis omnes diſciplinæ, in nonnullis aliquæ explicantur, pro cujuſque collegii inſtitutione & copia, ut dictum eſt; tamen omnia ferme collegia tres minimum habent grammatices præceptores ad erudiendam juventutem, alia etiam quinque, alia vero plures. Et quoniam hæc cura laboriosa pro Chriſti tantum amore ſuſcipitur, in illumque omnia noſtrorum ſtudia in inſtituendis pueris, laboreſque referuntur: multa excogitantur, multæque exercitationes adhibentur, ad illorum animos magis etiam excitandos, diſputationes videlicet aſſiduæ, contentiones ingeniorum variæ, præmia iis propoſita, qui ceteris præſtant, & ingenii atque induſtriæ laude antecellunt. Hæ enim prærogativæ & virtutis quaſi teſtimonia, magnopere commovent ſcholaſticorum animos, & vel dormientes excitant, vel excitatos & ſua ſponte currentes incitant magis, atque impelluot,

varie affigemur ſenſibus;

377 Nam ut pœna & ignominia, quaſi fræno quodam a malo coercent; ita honos, lauſque ad decus virtutis, & gloriam mirabiliter accendunt: veriſſimeque ait Cicero: Honos alit artes, omneſque incenduntur ad ſtudia gloria, jacentque ea ſemper, quæ apud quoſque improbantur. Et poeta quidam: Laudataque virtus Creſcit, & immenſum gloria calcar habet. Et Quintilianus noſter, exercitatiſſimus ac peritiſſimus pueros erudiendi magiſter, magnam vim ad acuendum alendumque juventutem hac honoraria (ut ita dicamus) præmia habere docet. Pueri enim non ratione (quæ illi ætati infirma adhuc eſt atque imbecilla) ſed affectibus plerumque feruntur. Et ambitio ipſa, atque immoderatus honoris appetitus quamvis in vitio ſit, in virtutem tamen interdum ducit: multaque facinora & fœda evitantur, quod illis ſit turpitudo conjuncta; multa præclare fiunt, quod honori atque laudi futura ſint. Atque hæ quidem potiſſimæ ſunt cauſæ, & magiſtrorum inprimis cura, ſtudium, opera, quamobrem tantus ex noſtris ſcholis, quantum videmus, fructus colligitur. Nam quod præceptores noſtri moleſtiis multis carent, & negotiis, ſollicitudinibuſque familiæ alendæ, quibus irretiti ſunt alii, ipſi liberi ſunt, plus temporis in hac puerorum inſtitutione ponunt, & in illam ſeculi vinculis expediti, toto (ut dicitur) pectore incumbunt.

Deo plus honoris labo ris impendi te,

378 Prolequitur autem Dominus gratia ſua noſtrorum conatus pro ipſius gloria ſuſceptos: & qui dedit velle, dat & perficere. Ipſe enim fons eſt, ex quo omne datum optimum, ac donum perfectum derivatur: cui maxime, imo ſoli, fructus omnis, qui ex ſcholis noſtris proficiſcitur, tamquam bonorum omnium auctori, tribuendus eſt. Qui etiam pro ſua benignitate graviſſimos patres, & in Societate noſtra peregregios ita permovit, & rei magnitudine atque utilitate incendit aliquando, ut in hac pueros docendi, inſtituendique palæſtra, ſe diu exercuerint, & operam ſuam atque induſtriam optime hac una in re poſitam eſſe exiſtimarint. Quos imitati ſunt alii etiam patres graves, ingenioſi, eruditi, & ad quævis majora munera habiles, qui cum hoc docendi genus deguſtaſſent, rem non vulgi trutina, ſed prudentium ſtatera ponderantes, elegerunt, petiverunt, impetraverunt a Superioribus, magnique beneficii loco duxerunt, in hac exercitatione vitam omnem traducere, & in ea conſenescere, quod videlicet ſperarent, uberiorem ex ea fructus ſe poſſe colligere ad Dei gloriam, quam ex quovis alio Societatis miniſterio, quamvis præſtanti, ſpecioſo, præclaro.

pro cujus amore ſe ſuipſum ſecundum vivo

379 Magnam nimirum vim amor Dei habet, in omnes partes verſat agitque animum ejus, quem vere ſortiuntur poſſidet: & ita luce ſua complet, atque iis facibus incendit, ut omnia tamquam ſtercora arbitretur, ut Chriſtum lucrifaciat: & quidquid in mundo nobis blanditur, quidquid uſquam eſt vel auctoritatis, vel honoris, & gloriæ, id totum pro nihilo ducat, ut vel minima re Deo placere, & ejus nomen amplificare poſſit. Docet hoc ſuo nos exemplo B. Gregorius Nazianzenus cognomento Theologus, quo doctore D. Hieronymus ſacras Litteras didiciſſe gloriatur: qui cum Apoſtata Iulianus omnium philoſophorum, oratorum, æque poetarum lectione Chriſtianis interdixiſſet, ne eloquentia, verborumque elegantia noſtris deeſſet, animum ad ſcribendum verſus omnis generis appulit, comœdiaſque ac tragœdias de rebus honeſtiſſimis, & ad mores recte inſtituendos aptiſſimas edidit, tanta gravitate, oratu, atque elegantia, ut Chriſtiani pueri nihil amplius deſiderarent, neque profanos auctores requirerent. Atque hoc idem fit etiam illuſtrius Gregorii magni ſummi Pontificis, & ſanctiſſimi Doctoris exemplo, de quo Joannes Diaconus memoriæ prodidit, illum ad inſtaurandum cantum eccleſiaſticum, & animos hominum ex cantu ad pietatem magis excitandum, ædes duas Romæ ædificaſſe, ad D. Petrum alteram, alteram ad D. Joannem Lateranenſem: in quibus puerorum cœtus cantabant. Intererat autem ejus neotibus ipſe ſummus Pontifex, ac veluti præſidebat, flagellumque manu tenens, errantes pueros corrigebat, magna auctoritate atque gravitate. Addit autem Joannes Diaconus, ſuo adhuc tempore extitiſſe domum illam ad D. Joannem, quam Gregorius ædificarat, & in ea lectulum oſſeodi ſolitum, in quo beatiſſimus Pontifex cantillans jacebat, flagellum item & Antiphonarum librum, quibus otebatur.

ſanctorum virorum exemplo,

380 Quem igitur non ſummopere commoveat hoc tam rarum atque inauditum divini amoris exemplum? Quem non admiratione afficiat? Quæ enim vel gravitas, vel perſonæ dignitas, Pontificeis maximi majeſtati æqualis? Ubinam vel occupationes plures, quam in ſummo pontificatu; vel negotia graviora? Omnia tamen Dei amor vincebat. An minus fortaſſe reipublicæ intereſt, pueros bonis moribus, ac litteris imbui, quam modulis inſtitui? An Deo gratiores ſunt concentus muſici, quam animi moderati, pietateque flagrantes: & ſuavior vocum modulatio, quam laudabilium morum harmonia? Haud ita. Major enim & melior actionum, quam ſonorum concentus eſt. Per caritatem quippe, vitæque ſanctitatem homo vivum Dei templum efficitur: muſica vero Deus in viſibili templo laudatur. Neque minorem ſane adfert admirationem, quod beatus Hieronymus in epiſtola illa (cujus ſupra mentio-

A tionem fecimus) ad Lætam de filiæ educatione ſcribit. Nam hortans Lætam, ut filiam Paulam Roma Bethlehem uſque ad Euſtochium amitam, & Paulam aviam mittat, a quibus ab infantia ad ſanctitatem omneque genus virtutis educaretur, tandem hæc verba ſubjecit: Ipſe ſi Paulam miſeris, & magiſtrum, & nutritium ipſoadeo, geſtabo humeris, balbutientia ſenex verba formabo, multo gloriofior mundi philoſopho, qui non regem Macedonum Babylonio perfurum veneno, ſed ancillam & ſponſam Chriſti erudiam, regnis cæleſtibus inferendam. Hactenus ille.

modis nihilo.

381 Quid hoc exemplo admirabilius? Quid fortius? Quid ſanctius? Nam ſi divus Hieronymus univerſæ lumen atque ornamentum eccleſiæ, ad quem tamquam ad oraculum, ex omnibus ferme orbis terrarum partibus, doctores, epiſcopi, ipſi denique ſummi Pontifices quæſtiones ſuas explicandas deferebant, infantulæ ſe magiſtrum & nutritium pollicetur; ſi ſumma ſua gravitate, ætate, auctoritate, ſapientia indignum non ducit, infantulam geſtare humeris, & balB butientia verba formare, immo vero utilius & gloriofius operam ſuam ſe poſiturum arbitratur in puellulæ educatione, quam poſuit Ariſtoteles in Alexandri Macedonum regis inſtitutione: quis erit tam rerum rudis atque imperitus, qui hominibus Religioſis, & Deo in perpetuum conſecratis indignum putet, eos pueros erudire, qui cæremoniarum, canonici, parochi, epiſcopi, rerumpublicarum gubernatores fuiſſe ſunt? Quandoquidem certiſſimum eſt, hæc omnia officiorum munera obituros aliquando, qui nunc pueri ſcholas frequentant, eoſque in ſenectute tales ſe exhibituros, quales fuerint in adoleſcentia. Sed ut finem dicendi faciam, hæ ſunt potiſſimum cauſæ, quamobrem Societas noſtra ludum aperit, & collegia inſtituit.

In collegiis gratis docetur: eorum fundatores.

382 In iis autem collegiis nullum omnino a diſcipulis ſtipendium accipiunt præceptores, ſed gratis & abſque ulla mercede docent: quod in reliquis etiam Societatis ſit miniſteriis, quemadmodum dictum eſt. Vivunt autem non ex quotidianis eleemoſynis (hoc enim proprium eſt domorum profeſſarum;) ſed ex reditibus. Nam ut ſcholaſtiC ci uni ſapientiæ ſtudio diligentius navent operam, & præcipiores in puerorum eruditionem ſtrenue incumbant, aliis moleſtiis ſint expediti neceſſe eſt, maximeque earum conquirendarum rerum ſollicitudine, ſine quibus vita tranſigi non poteſt; ne n victu videlicet, ac veſtitu pendeant, & in ſui alendi curas diſtracti, a docendi curſu, & laboriofa contentione retardentur. Friget enim ſapientiæ ſtudium in ſumma mendicitate, & minor alios inſtituendi cura, majori vivendi cura plerumque obruitur. Reditus porro hujuſmodi collegiorum fundatores conſtituunt, aliique homines liberales ac benefici, qui recte ſuas facultates collocare ſe putant, iis Dei miniſtris alendis, qui ejus gloriam amplificaturi, & pro ſua virili in rem maxime utilem labores ſuos collaturi ſunt. Et merito quidem. Omnes enim eleemoſynæ noſtræ Deum ſpectare debent, ejuſque majorem gloriam intueri: major autem Dei gloria in animarum, quam in corporum ſalute videtur poſita. Ex quo eleemoſynæ eæ, quæ ad eos Dei miniſtros procreandos, ſuſtentandoſque referuntur, qui ſe totos proximorum utilitatibus ex inſtituto dedicarunt, & ſalutem animarum procurant, gratiores Deo procul dubio ſunt iis, quibus corporum tantum neceſſitati, atque indigentiæ ſubvenitur.

383 Pertinet etiam ad omnes fructus hic, univerſamque rempublicam complectitur, & idcireo privatis commodis eſt præferendus: præſertim cum ſolidior ac certior ſit. Præcidunrur enim (ut diximus) morborum radices hac puerorum inſtitutione, & mala, antequam eveniant, præcaventur: idque nunc quidem propter noſtrorum temporum calamitates, ſi umquam alias, ſummopere certa eſt neceſſarium. Quod cum viri multi præſtanti prudentia, copiis, opibuſque abundantes, & Dei gloriæ cupidi ſapienter animadverterent, ad collegia Societati exædificanda, ſtabilieodaque animum adjecerunt. D

A. Pe-TRO RIBADENEIRA. pecunia fructuoſe a bene meritis huc collocata ſ

384 Collegium Romanum *b*, quod primum locum non tempore, ſed dignitate atque utilitate inter univerſæ noſtræ Societatis collegia obtinet, beatiſſimus Romanus Pontifex Gregorius XIII. ſumma benevolentia, atque liberalitate fundavit. Atque alterum in Japonenſi inſula a nobis remotiſſima inchoavit. Tanto enim Catholicæ religionis conſervandæ atque amplificandæ ſtudio in eo ſua ſanctiſſimus hic Pontifex fuit, ut in omnibus pene provinciis hæreſi contaminatis, ſeminaria paſſim ædificaverit, ad retinendam vel reſtituendam fidei Catholicæ integritatem. Et ut illam etiam longe lateque propagaret, & in regiones diſjunctiſſimas diffunderet, idem præſtitit in Japone, ad alendos atque inſtituendos Japonios adoleſcentes, ad Chriſti fidem nuper converſos. Societati præterea noſtræ collegium inſtituit, ut noſtri operarii, qui ad meſſem illam copioſiſſimam & jam maturam & albeſcentem demetendam proficiſcuntur, ſine ſumptu illorum, apud quos ponunt Evangelium, vivant, & alios Japonios in Societatem ingreſſos habeant ſucceſſores. Quod quidem præclarum incœptum S. D. N. Xyſtus quintus benigniſſime proſecutus eſt, & Gregorii (cui ipſe ſucceſſit) beneficentiam ſua liberalitate cumulavit, & perpetuis reditibus ſtabilivit, Japonioſque Oratores (de quibus ſupra mentionem fecimus) ampliſſimis muneribus atque honoribus auxit & ornavit; eoſque Sedis Apoſtolicæ & tantæ Urbis religionis, majeſtatis, magnificentiæ admiratione affectos, lætos in patriam alacreſque dimiſit.

quos beatiſſ. gregorio ornatos Greg. XIII. Sixto PP. V. cum laudat. *b*

Plurimum collegiis, eorumque fundatoribus,

385 Lauretanum item collegium atque Avenionenſe duo alii Pontifices Maximi inſtituerunt. Panormitanum vero Carolus V. imperator: Vienenſe, Pragenſe, atque Oenipontanum ejus Germanus frater Ferdinandus item imperator: Conimbricenſe, Goenſa, Ulyſſipponenſe, Eborenſe, & in inſulis Madera & Tercera (quas vocant) in India etiam, Japone, Braſilia, Joannes tertius, Sebaſtianus, & Henricus Luſitaniæ reges, multa alia non minori pietate quam magnificentia Societati collegia fundarunt. Stephanus Bartorius, Poloniæ rex, Claudiopolitanum in Tranſylvania collegium, Rigenſe in Livonia, Poloſcenſe in Moſcoviæ finibus noſtris erexit; Halenſe Magdalena Ferdinandi imperatoris filia; Græcenſe Carolus archidux Auſtriæ, ejus frater; Ingolſtadienſe, & Monachienſe, Bavariæ dux Albertus; Camberii (quæ civitas Allobrogum caput eſt) & Taurini (quæ ſedes eſt principibus Pedemontanis) Philibertus princeps & Sabaudiæ dux; Florentiæ vero, ac Ferrariæ, & Mantuæ, & Parmæ, & Nivernii, & Guiſii, & Arci Duces, ſuis in ditionibus collegia conſtituerunt, aliique permulti principes ſeculares idem præſtiterunt. F

eorum principum pium conſilium laudatur.

386 Et ut ad eccleſiaſticos veniamus, Alexander Farneſius, S.R.E. Cardinalis, Monteregali in Sici-

A Sicilia; Otho Truchſes Cardinalis, epiſcopus Auguſtanus, Dilingæ in Germania; Cardinalis Turnonenſis, Turnoni in Gallia; Card. Carolus Lotharingus, Ponte Moſſoni in Lotharingia; Card. Olius, Brunsbergæ in Polonia; Mediolani Carolus Borromæus, Card. & archiepiſcopus Mediolanenſis; Fulvius Corneus Card. Peruſiæ, & noviſſime Gaſpar Quiroga Card. & archiepiſcopus Toletanus, Toleti, ac Talabricæ; Moguntiæ vero, & Treveria, illarum civitatum archiepiſcopi, qui iidem laici Imperii ſunt Electores, collegia noſtris ædificarunt. Et in Hiſpania Petrus Guerrerius, archiepiſcopus Granatenſis, Granatæ: & Franciſcus Blancus archiepiſcopus Compoſtellanus, Compoſtellæ: & item Malacæ, ubi prius fuerat epiſcopus: Murcianum item, Placentinum, Legionenſe, illarum civitatum fundarunt epiſcopi. Omitto reliquos brevitatis cauſa.

A. PETRO RIBADENEIRA.

Jam ſeculorum catalogus ponitur.

387 Quin civitates nonnullæ publice ſuis ipſæ ſumptibus in commune collegia fundarunt, qualia pleraque ſunt, quæ habemus in Sicilia. Neque pauca vel exilia ſunt, quæ a privatis quidem hominibus, ſed familiæ ſplendore, opibus ac pietate nobiliſſimis fundata habemus collegia. Ejuſmodi eſt collegium Complutenſe, quod D. Maria Mendoſia, Mondejaris Marchionis filia, pietate etiam ac religione, quam ſanguine illuſtrior, inſigni Societatis noſtræ, & Complutenſis academiæ beneficio fundavit. Bareinonenſe item, quod perpetuis reditibus firmavit D. Maria Manrique de Lara, Najaræ ducis filia, tum generis nobilitate, tum eximiæ virtutis, atque integerrimæ vitæ exemplo clariſſima, Collegium etiam Villagarziæ, quod D. Magdalena Ulloa, Ludovici Quixadæ, viri belli pacisque artibus ſpectatiſſimi, ejus oppidi domini conjunx, præſtanti liberalitate a fundamentis ædificavit. Neque vero hoc uno collegio ſatis ſuæ pietati ſe feciſſe arbitrata, alterum etiam in Urbe Ovetenſi adjecit: ut ipſa facultates ſuas (quas habet copioſas) in Dei gloria amplificanda conſumeret, & ex Ovetenſi illo collegio, doctrinæ Chriſtianæ ſplendor ſe latius funderet, & ad aſpera atque inculta illius regionis loca penetraret. In hoc etiam numero ponitur collegium Villarretanum a Joanne Pacheco, viro egregia in Deum religione excellentique prudentia, erectum atque ædificatum. Aliique permulti ſunt collegiorum noſtrorum fundatores, ex pietate & præclaro de re Chriſtiana bene merendi ſtudio nobiles; ſed non omnia ſigillatim perſequenda ſunt, ne nimium crescat oratio.

ergo quam ſit gratiſſimus

388 Porro autem quamvis collegiorum fundatores a Deo potiſſimum ſuæ benignitatis ac beneficentiæ præmia exſpectent, Societas tamen quibuſcumque poteſt rebus oſtendit, quam gratum habeat hoc, quod a fundatoribus accepit, beneficium. Itaque illis gratificari, obſequi, atque ſatisfacere ſtudet quam maxime poteſt, & accepti beneficii memoriam in perpetuum conſervare. Illos meritorum omnium ſuorum participes facit, plurimas Miſſas hebdomadibus, menſibus, atque annis ſingulis, pro ipſis conſtituit. Quo vero tempore collegii poſſeſſio traditur, tria per univerſam Societatem, quam longe lateque diffuſa eſt, ſinguli ſacerdotes Miſſarum ſacrificia pro Fundatore offerunt Deo; tria item ſimul atque illum e vita exceſſiſſe cognitum eſt: quo ipſo tempore, qui ſacerdotes non ſunt, precationes certas ſtatasque perſolvunt, ac Deum pro illo deprecantur. Aliaque *c* ſunt præterea diligenter (& magna, ut par eſt, religione ſervantur) ad memoriam accepti beneficii declarandam, & grati animi pietatem.

exhibo ſocietas.

389 Quamobrem omnes, qui in hac Societate verſantur, fundatoribus deprecatores apud Deum ſunt. Quorum precea, quod Deo in perpetuum ſint conſecrati, probæque vitæ ac famæ, veriſimile eſt plus promereri apud Deum, magiſque eſſe ad impetrandum efficaces, quam aliorum, qui ejuſmodi non ſunt. Adde, quod Societas ab aliis eſt Miſſarum obligationibus libera, utpote que eleemoſynas nullas accipit ad Miſſas celebrandas: atque ideo fit, ut ſolutior ſit & ditior quodammodo, atque locupletior, pluraque in bona habens, quæ in fundatorum, atque hominum de ſe bene meritorum ulum conferre poſſit. Multa ergo eis tribuit, propterea quod multa ſe eis debere agnoſcit, & multa habet, unde referat gratiam. Quod quamquam ita eſt, optime ſcit tamen, fundatores ſuos non ea maxime cauſa moveri ad fundanda collegia, quod gratam ſe illis atqua accepti beneficii memorem Societas præbeat: ſed quod plane intelligunt, accuratam puerorum inſtitutionem apprime eſſe neceſſariam, magnoſque ex ea fructus in Dei Eccleſiam redundare. Et idcirco hunc docendi laborem acceptum eſſe Deo Optimo Maximo, a quo ipſi integram ſuæ benignitatis, plenamque mereedem exſpectant.

ANNOTATA.

a *Curam Sancti in hac re, dabit Commentarius* §. 75. *num.* 762.

b *Circa collegia ac fundatores, vide indices Hiſtoriæ S. I.*

c *Conſule Commentarium* §. 65. *num.* 667.

CAPUT XXV.

Voluntas deponendi regimen Societatis; ejuſdem Conſtitutiones; collegium Romanum, & alia quædam in Hiſpania; noſtri ab archiepiſcopo Toletano ibidem vexati; provincialatus Lainii; mors Faii.

COnfirmata igitur a Julio III. Pontifice Maximo rurſum Societate, & ipſo rerum ſucceſſu firmius ſtabilita, anno MDL. primarios omnes patres, qui commodo Societatis venire poterant, Romam Ignatius ex variis provinciis ad ſe convocavit *a*: quibus in unum congregatis, epiſtolam *b* manu ſua Hiſpanice ſcriptam, in hæc verba miſit: Cariſſimis in Domino fratribus Societatis Jeſu, ſalutem. Quod mihi de officii mei ratione, ſine perturbatione ulla interiori aut exteriori ſæpenumero conſideranti viſum eſt, id ſcribam: aperiamque coram Creatore, ac Domino meo, qui me judicaturus eſt, quod ad majorem laudem ipſius, & gloriam futurum intelligo. Equidem me ipſe circumſpiciens, ob peccata mea multa nimis, imperfectiones multas, atque animi & corporis ægritudines, ſæpiſſime judicavi, & vere atque ex animo judico, me infinitis partibus

LIB. IV, CAP. I. *Ignatius vult deponere Societatis regimen, datoque in hunc ſenſum*

a

b

A tibus abeſſe ab eo gradu, qui ad ſuſtinendum hoc regendæ Societatis munus, ejus mihi voluntate impoſitum, eſt neceſſarius. Quocirca maximopere deſidero, & a vobis quæro, ut tota re diligenter expenſa, a vobis eligatur alius, qui melius quam ego, vel minus certe male hoc munus gerat, & univerſam Societatem adminiſtret. Neque vero ut meliori hæc provincia deferatur, tantum peto; verum etiam, ut pari, & æquali.

ad patres epiſtola.

391 Quod quidem ut rite atque ex ordine fiat; ego in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, uoius Dei, ac creatoris mei, depono Generalatum ſimpliciter & abſolute, neque abdico hoc officio, & privo; petoque, & omnibus animæ meæ viribus obtecro profeſſos omnes, quoſque profeſſi ſibi adjungere ad hanc deliberationem volent, ut hoc meum tam juſtum deſiderium admittant, & piæ oblationi ſuffragentur. Quod ſi, quorum eſt judicium ferre de hac mea poſtulatione, minime

B inter ſe conſentient, per caritatem, & reverentiam Chriſti Jeſu illos ipſos rogo, atque oro, ut precibus ſerio incumbant, Deoque hanc rem accuratiſſime commendent, ut in omnibus, & per omnia ſanctiſſima ejus voluntas fiat, idque omnino, quod ad ejus gloriam, & communem animarum ſalutem, ac Societatis bonum magis pertinebit. Illud etiam quæſo, ut meam hanc petitionem, atque obſecrationem, optimam in partem accipiant.

ſed ut ipſius voluntati reſtringamus noſtros ſine ea cauſa deſiderium.

392 Perlecta hæc epiſtola, patres, qui convenerant, omnes uno ore laudare factum Ignatii, ac voluntatem: admirari ejus humilitatem, qui cum maxime in gubernatione excellat, ſe tamen minime idoneum ad gubernandum judicet. Negant tamen ſe, quod poſtulat, ſalva conſcientia, poſſe facere; neque ipſo vivo, Præpoſitum alium Generalem experiri, idque Ignatio renuntiari jubent, ipſum eſſe Societatis Parentem, ipſum magiſtrum omnium, ac ducem, atque a Deo electum, ut hujus ſpiritalis ædificii quaſi ſapiens architectus fundamentum poneret, ſuper quod ipſi, reliquique ejus filii, tamquam vivi lapides ſuperædificati ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu, creſcant in templum ſanctum in Domino. Nullo modo ipſis eſſe committendum, ut hujus tanti beneficii aut ignari reperiantur, aut

c ingrati *c*. Eodem tempore graviſſimum in morbum incidit, & cum ſe expeditum iri ex hujus

C mortalitatis vinculis ſperaret, ſic affriebatur animo, ut præ lætitia fluentea ubertim lacrymas cohibere non poſſet, cogereturque & ſuorum precibus, & medicorum ſevera admonitione animum alio transferre, & minus diu de ſuo deſiderio, ac ſpe, minuſque ſæpe cogitare.

CAP. II. *Scribit Ch. ſtianos,*

393 Ignatius ergo ſpe illa dejectus, onus, quod ſuſtinebat, deponendi, & novo morbo liberatus, quod Deum velle intelligebat, ad Societatem gubernandam, & inchoata perficienda, ſe totum convertit, in primiſque ut certis illam vinciret le-

d gibus, iiſdem patribus Conſtitutiones *d* a ſe conſcriptas oſtendit, ac diſcutiendas tradidit: quas ipſe compulſus eſt precibus totius Societatis per-

e ſcribere. Extat Commentarius *e* ejus ipſius manu ſcriptus, in arcula quadam poſt ejus mortem repertus, in quem, dum Conſtitutiones ſcriberet, aſſiduas Dei beneficia illuſtrationeſque eas, quibus a Deo perfundebatur, & memoriæ, & deliberationis cauſa, quaſi in ephemeridem referebat. Quo ex ſcripto plane perſpicitur Ignatii virtus, & divinæ erga illum largitatis plenitudo, ponduſque ipſarum Conſtitutionum, & auctoritas. Omittam reliqua: de una paupertate dicam, Quadraginta continuos dies Deo Opt. Max. ſacri- D
ficavit & divinis precationibus ſolito ſe dedit ar- A. Pe-
dentius, ob id unum, ut ſtatueret, expediretne TRO Ri-
noſtris profeſſarum domorum eccleſiis reditus ali- BAOE-
quos eſſe, ad ipſarum eccleſiarum vel fabricatio- NEIRA.
nem, vel cultum & ornatum. Et ut ego quinem exiſtimo, ut ſuperiora illa, quæ dixi, illuſtriora fierent; & divina dona, quæ Ignatius humilitatis ſtudio intra ſe occultabat, in lucem exirent, & foras ad noſtram utilitatem proferrentur, Deus ipſe afflatu illum ſuo, inſtinctuque ineitavit, ut quid illis quadraginta diebus in matutina oratione, quid in præparatione ad Miſſæ ſacrificium, quid in ipſo ſacrificio, quid poſt, ſibi acciditſet, breviter planeque conſcriberet.

quanta cum ſedulitate, & præparatione animi, ac ſenſu pietatis.

394 In eo videre eſt, illi quanta fuerit ſui examinandi, & conſcientiæ perſcrutandæ cura, quam intenſa & accurata oratio, quanta lacrymarum, & continua pene effuſio: quam ſæpe conſolationis magnitudo redundaret etiam in corpus, & vox, intercluſo ſpiritu hæreret, ac fari non poſſet: & totius corporis venæ, ſenſibiliter (ut ita dicam) commoverentur. Illic cernitur, quam aſſiduis ejus mens, atque eximiis de ſanctiſſima Trinitate illuſtrationibus implerentur, de divina eſſentia, de proceſſione, de proprietate divina- E
rum Perſonarum, & operatione; deque ſacratiſſimo illo myſterio, tum occultis intelligentiis, tum externis doceretur imaginibus. Neque vero breves illæ erant, aut fugaces, ſed prolixæ interdum, ac diuturnæ, & quæ in cubiculo, in menſa, domi, foris illum comitarentur, & ſuæ magnitudinis æſtu quodam abſorberent. Singula perſequi non eſt neceſſarium; hoc attingendum fuit, ut intelligamus, quo loco Conſtitutiones noſtras habere, qua veneratione ſuſcipere, quo ſtudio curaque obſervare debeamus. Quamquam Ignatius, qua erat animi modeſtia præditus, poſt tot cognitiones ſupernaturales, & divinæ voluntatis teſtimonia, ſibi non ſumpſit, ut Conſtitutiones firmæ eſſent ac ratæ, donec univerſa Societas tuo eas judicio comprobaret. Quod quidem Romæ anno MDLVIII. ipſo mortuo, factum eſt in publico univerſalique Societatis conventu: in quo Conſtitutiones omnes, ut fuerant ab ipſo conſcriptæ, magna veneratione ſuſceptæ ſunt, & ſumma omnium pa- F
trum conſenſione ac voluntate confirmatæ.

395 Ex eorum numero, quos hoc anno ab I- C. III.
gnatio evocatos, Romam veniſſe diximus, Fran- *Col'egii Romani prima mordia,*
ciſcus Borgia dux Gandiæ fuit, qui quidem Societatis tertius fuit Præpoſitus Generalis. Is eum intelligeret, quantaa commoditates collegium Societatis in ea Urbe, quæ caput orbis terrarum eſt, eſſet allaturum: minimeque decere exiſtimaret, eam, quæ Societatem prima omnium complexa eſt, & ex qua univerſa Societas gubernatur, co fructu carere, quem multæ aliæ civitates ex noſtrorum opera atque eruditione perciperent, ignatii hortatu atque conſilio collegium Romæ inſtituendum curavit; cujus initium factum eſt anno Domini MDLI. XVIII. Februarii, ad radices Capitolii, peranguſtis ædibus. Quo tempore fuerunt in collegio quatuordecim, quibus præerat Rector P. Joannes Pelletarius Gallus: ad hunc enim fere onerum alendum, pecuniam tunc Franciſcus ſuppeditaverat. Deinde menſe Septembri, duplicato pene numero, in ampliorem domum noſtri commigrarunt. Et tunc quidem tres tantum linguas, Hebraicam, Græcam, Latinam, atque rhetoricam, noſtri præceptores ſuis auditoribus explicabant, non ſine magna ludimagiſtrorum

Ur-

A Urbis offenſione, & ea indignatione, ut diſcipulo-
A. PETRO RIBADENEIRA, rum ſuorum ſtipati caterva, in ſcholas noſtras aliquando irrumperent, & noſtris præceptoribus docentibus obſtreperent, atque intemperantius inſultarent: donec anno MDLII. XXVIII. Octobris, in æde D. Euſtachii, maxima Cardinalium, epiſcoporum, eruditiſſimorumque virorum, atque ſtudioſorum frequentia, orationes habitæ a noſtris ac diſputationes ſunt, quibus illorum inſolentia compreſſa eſt.

propoſuit. 396 Multo vero magis cum anno MDLIII. a noſtris theſes propoſitæ publice ſunt, non ſolum de rhetorica, & tribus linguis, ut fieri ſuperioribus annis conſuevarat; ſed etiam de univerſa philoſophia, ac theologia. Quæ quidem diſciplinæ tum primum in hoc collegio tradi cœperunt: cui tum præerat D. Martinus Olavius, vir excellentis doctrinæ, atque integritatis opinione nobilis, qui multum per id tempus collegium Romanum illuſtravit. Crevit hoc anno noſtrorum numerus ad ſexaginta: ſequenti vero ad centum, quos cum domus capere commode non poſſet, in latiores ædes anno MOLVI. immigrarunt. In iis per annos ferme quatuor habitarunt, donec anno MDLX. Pii IV. *f* Pont. Max. auctoritate & bortatu, nobiliſſima atque integerrima femina Victoriæ Tolfia, Pauli IV. Pont. Max. ſororis filia, nec exſpectantibus nobis, nec opinantibus, ſedem tamen collegio certam in Urbe quærentibus, locum commodum, amplum, ſalubrem, ac maxime celebrem præſtanti liberalitate donavit. Quem, nihil minus quam de nobis cogitans, in pium uſum, ex viri Camilli Urſini, Guardiæ marchionis, teſtamento paraverat, multiſque ædibus Pauli IV. Pont. Max. imperio, ac poteſtate conjunctis, in inſulam omnino redegerat: in quibus & ipſius Victoriæ domus eſt, & ea, quam ipſe Paulus IV. émit, & multis annis, Cardinalis cum eſſet, habitavit.

f

numerus. 397 Hoc in loco vehementer multiplicatus eſt noſtrorum numerus: fuit enim nonnumquam ducentorum & viginti, iſque conflatus ex omnibus
C pene Chriſtiani orbis provinciis. Eodem enim tempore, ex ſexdecim, aut eo amplius diverſiſſimis nationibus fratres noſtri in hoc collegio ſæpe reperiuntur, linguis quidem inter ſe, ac ſermone diſtincti, ſed ſumma concordia animorum, fraternoque amore ſociati. Quos divina benignitas in magna etiam annonæ caritate, ſupra hominum fidem, ſed non ſupra fiduciam ac ſpem Ignatii, hactenus ſuſtentavit. Ab hoc autem collegio reliqua fluxerunt, quæ in Italia, Germania, Bohemia, Polonia, Flandria, Gallia conſtructa collegia ſunt. Quæ cauſa fuit, ut Ignatius (cujus cogitationes omnes & vigiliæ in hominum ſaluta conſumebantur) tantopere de hoc collegio laboraret: cujus utilitates non ad unam aliquam civitatem, ſed ad multas nobiliſſimaſque provincias, ad nationes etiam hæreticos erroribus depravatas, maxima pertinere judicaret.

ædificium erexit suis. 398 Quod quidem cum re ipſa beatiſſimus Pontifex Gregorius XIII. *g* experius eſſet, videretque latiſſime patere collegii Romani fructus, & ad ſeminarium Romanum, & ad Germanicum, & Anglicanum, aliaque collegia diverſarum nationum a ſe ædificata corroboranda atque augenda eſſe neceſſarios; opus & paſtore vigilantiſſimo, & principe liberaliſſimo dignum aggreſſus eſt, collegiumque Romanum fundare, amplificare, atque ſtabilire conſtituit, magnifico in primis atque ſumptuoſo ædificio, & redditibus magnis atque perpetuis: ut in eo ex omnibus nationibus magnus noſtrorum ſcholaſticorum ſtatur numerus, ad propagandam Catholicam religionem, & reliqua ſeminaria ſuenda & conſervanda. Atque ut hoc ejus ſapientiſſimum in fundando Romano collegio conſilium magis eluceret, ſub primo fundamenti lapide hæc verba incidi juſſit: GREGORIUS PONT. MAX. COLLEGIUM SOCIETATIS JESU, OMNIUM NATIONUM SEMINARIUM, PRO SUA IN CHRISTIANAM RELIGIONEM ET OBOINEM ILLUM PIETATE, A FUNDAMENTIS EXTRUXIT ET DOTAVIT ANNO SALUTIS MILLESIMO QUINGENTESIMO OCTUAGESIMO SECUNDO, PONTIFICATUS SUI DECIMO, ROMÆ. D

399 Jactis Romani collegii fundamentis, diſ- CAP. IV. *Collegium Oguiense in Hiſpania, Borgia, Mochymaco.*
ceſſit Franciſcus Borgia ex urbe, atque in Hiſpaniam rediit: ibi ditionem ſuam filio natu maximo cedit: ſecularem cultum exuit: in Cantabriam remotam Hiſpaniæ partem, ſe recipit: ſacris initiatus concionatur: oſtiatim mendicat, magna hominum admiratione. Ejus rei fama atque exemplo commoti nobiliſſimi quidam viri, ad illum veniunt, & ſe ad noſtram Societatem adjungunt. Ognatenſe præterea collegium ab eodem patre habitari E
cœpit, cui Petrus Araoz poſſeſſiones quaſdam ſuas, & fructus antea legaverat. Burgenſe eodem item tempore eſt inchoatum: nam eum Franciſcus Mendoza Cardinalis, creatus ejus civitatis epiſcopus, ad diœceſim ſuam perluſtrandam, & verbum ſalutis ovibus miniſtrandum, duos ex noſtris ab Ignatio impetraſſet: illi, impoſito ſibi munere expleto, præclaram collegii inſtituendi occaſionem dederunt, quod Franciſcus Strada multum deinde ſuis concionibus illuſtravit. Methymnenſi etiam collegio Rodericus Duegnas, vir copioſus, & pius initium attulit: qui Petri Fabri, & Antonii Araoz familiari ſermone permotus, ad ſuam, & ad publicam ejus civitatis utilitatem, aliquot ex noſtris expetivit. Auxit vero civium ſtudium, noſtrorum præſentia, & in plateis habitæ coneiones. Itaque anno MOLI. noſtri ad conſtituendum collegium Methymnam primum miſſi ſunt: quod poſtea Petrus Quadratus *h*, ejuſque uxor Franciſca *h*
Manſon, opibus ac religione præſtantes, exædificarunt, & certis redditibus ſtabilierunt.

400 Sed ut lætis adverſa ſuccederent, & So- F *Gravis in Hiſpania ab archiep. Toletano excitata tempeſtas.*
cietas numquam non exerceretur utiliter, ſub idem tempus gravis in Hiſpania, ab archiepiſcopo Toletano Joanne Siliteo procella in noſtros eſt excitata. Hic aliter quam res eſt, de Societatis Inſtituto ſentiens, ſacerdotes omnes, qui Exercitationibus ſpiritualibus eruditi a noſtris erant, confeſſiones audire Toleti vetuit: Compluti vero, ubi ſolum in ejus diœceſi tunc commorabantur, publicis edictis populum a noſtris Sacramenta percipere prohibuit: qui ſecus facerent, his ſacris interdixit. Neque ut ſententiam mutaret, adduci prius potuit, quam archiepiſcopi factum contra ſummi Pontificis auctoritatem (de cujus voluntate diplomatis ipſis Pontificiis conſtabat) eſſe judicans regium concilium, noſtrum nobis Inſtitutum voluit liberum eſſe. Et Pontifex ipſe maximus Julius III. certior de re factus ab Ignatio, graviter ad archiepiſcopum ſcripſit, mirari ſe, & moleſte ferre, quod ſuſceptam, & probatam a Sede Apoſtolica Societatem, minus ipſe probaret, & in omnibus pene Chriſtiani orbis provinciis magna cum utilitate verſantem, meritoque proinde ab optimo quoque expetitam, ſolus ipſe repudiaret, ac rejiceret. Quibus litteris, & regio edicto factum eſt, ut archiepiſcopus decreta ſua revocaret, noſtrique ſuam facultatem

inte-

A integram eſſe permitteret.

Ignatii de eo prædictio.

401 Cum primum autem hanc ab archiepiſcopo Toletano in Societatem commotam tempeſtatem Ignatius audivit, blando ac tranquilliſſimo, ut ſolebat ſemper, vultu, mihi dixit: In magnæ felicitatis parte hæc nobis adverſitas eſt numeranda, cum nulla noſtra culpa contracta ſit. Eſt enim evidens argumentum, quod Dominus noſter magnos fructus faciet Toleti per Societatem. Nam illud compertum eſt, ibi noſtros uberiores fructus atque ſuaviores attuliſſe, ubi graviora paſſi ſunt. Atque etiam illud adjecit: Archiepiſcopus ſenex eſt, Societas juvenis; itaque naturaliter plus vivet Societas, quam archiepiſcopus. Porro quam vera fuerint Ignatii verba, quæ Toleti poſtea conſecuta ſunt, atque in præſens fiunt, facile oſtendunt. Idque ab ipſa ſtatim archiepiſcopi Silicei morte manifeſte cognitum eſt. Nam cum, illo moriuo, noſtri Toletum accerſiti primum ſunt, & ad habitandum certum in nobiliſſima atque ampliſſima civitate domicilium ingreſſi, in his ædibus habitaverunt, quas archiepiſcopus ipſe Silicius exædificaverat in clericorum uſum, & inſtruxerat. Notatumque eſt a multis, & animadverſum, omnes magni illius archiepiſcopi adverſus Societatem conatus, eo demum recidiſſe, ut domum illis ædificaſſe videretur, quos bono ſortaſſe zelo, ſed non ſecundum ſcientiam, ſuis ipſorum domibus cupiebat ejectos.

Cap. V. Patres in Italia collegii profitentur pro conſiliis P. Latius.

402 Et hæc quidem in Hiſpania. In Italia vero eodem anno MOLI. collegium Florentinum, Leonoræ ducis benignitate, initium habuit. Neapolitanum item, ac Ferrarienſe. Et ad Neapolitanum quidem collocandum ac ſtabiliendum, magnum adjumentum attulit magiſter Alfonſus Salmeron, ob eam ipſam rem ab Ignatio Neapolim miſſus. Ferrarienſe vero inchoavit Hercules II*i*, Ferrariæ dux, qui & Nicolao Bobadilla, & Claudio Jajo familiariter uſus fuerat, naſcentemque fovera Societatem: ad quem Paſchaſius Broet, conſtituendi collegii cauſa, ab Ignatio tunc miſſus eſt. Quibus quidem collegiis, relictiſque per Italiam factis, præfecit Ignatius, & Præpoſitum Provincialem conſtituit magiſtrum Jacobum Lainem, qui ſub annum MOL. exeuntem redierat ex Africa: ubi Chriſtianis militibus egregiam oavavit operam in eo hello, quod duce Joanne Vega Siciliæ prorege, adverſus Chriſtiani nominis hoſtes, expugnato Aphrodiſio, feliciter geſtum eſt. Ad cujus capti jam oppidi defenſionem, animandus milites, qui in præſidio erant, & in pietate juvandos, profectus Hieronymus Natalis, evaſit ex naufragio divinitus, ſocio navigationis Iſidoro Sbrando in fluctibus exſtincto, anno MDLI.

Studiorum Viennam averſitas, ibidem reviviſcit.

403 Sed etiam in Germania, eodem tempore Societas erevit. Nam Ferdinandus k Romanorum Rex, ut Viennenſis academiæ ſtudia inſtauraret, & hæreticorum paſſim graſſantium furorem compeſceret, Claudium Jajum ad ſe accerſivit, & aliquot theologiæ profeſſores ab Ignatio poſtulavit: qui Viennam eodem anno MDLI. profecti, apud Dominicanos ſunt in ſepoſita monaſterii parte diverſati: poſtea vero, ne Religioſis patribus impedimento eſſent, in Carmelitarum cœnobium relictum, ac ruinoſum, præfectis ejus Ordinis libentiſſimis, commigrarunt. In hoc Collegio anno MDLII., VI. Auguſti, ipſo dominicæ Transfigurationis die, P. Claudius Jajus, Ignatii ſocius unus ex primis decem, natione Allobrox exceſſit e vita: vir de Chriſtiana religione optime meritus, quam in Italia, Bavaria, Suevia, Auſtria, Germania tota, magnis ſuis laboribus amplificare non deſtitit.

404 In comitiis potiſſimum Auguſtanis peregregiam Catholicæ religioni atque Societati navavit operam, tanta hominum approbatione, ut præteritorum laborum pro Germaniæ ſalute ſuſceptorum fructus haud pœnitendos enitegiſſe videretur. Nomen, originem, progreſſum Societatis & Inſtitutum ſic explicavit, & Germanorum animis inſixit, ut auctoritatem noſtris & fidem conciliaverit. Invitatus eſt a Saxoniæ ducis Oratoribus, ut in Saxoniam ſeſe conferret, ac de religione cum eorum magiſtris diſceptaret; ſed a Ferdinando Romanorum rege ad collegium Viennæ conſtituendum (ut diximus) evocatus, profectioem illam diſtulit. Fuit vir mitiſſimo præditus ingenio, & naturæ jucunditate quadam, religioſa gravitate condita: paupertatis amore inſignis; orandi aſſiduitate excellens, temporis parcus, & tenax; animi modeſtia atque humilitate eximius. Tergeſtinum epiſcopatum tam graviter firmiterque repudiavit, ut multos dies in continuo pene luctu jaceret, quod illum effugere te poſſe diffideret: ſed illo metu liberatus, ad priſtinam rediit jucunditatem.

A. PETRO RIBADENEIRA. *Maximum nomini ſui commendat ſuum.*

ANNOTATA.

a *De conventu patrum in Urbem, agit Commentarius* §. 41. *num.* 427.

b *Præter hanc epiſtolam, dedit aliam ad P. Laium; de qua Commentarius* §. 42. *num.* 437.

c *Factum ſingulare P. Andreæ Oviedi narratur ibid. num.* 438.

d *Mirabiles* Ignatii *ſenſus in illis condendis dedi in Commentario ibid. num.* 431. *& ſeqq. eorumque pretium ibid. num.* 434. *& ſeqq.*

e *De eo meminit Commentarius noſter* §. 26. *num.* 268.

f *De ejus erga Societatem benevolentia, collegii Romani laudibus, certaque ei attributa ſede, agit Sacchinus lib.* 4.

g *Paterna ejus erga nos merita diſces ex Hiſtoria Societatis.*

h *Et quidem ex prædictione Sancti, de qua Commentarius* §. 16. *num.* 156.

i *Ducis Ferrarienſis litterarum meminit in Commentario* §. 43. *num.* 446.

k *Hujus religioſiſſimi Principis litteras protuli in Commentario* §. 44.

CAPUT XXVI.

Collegium Germanicum; obitus & elogium S. Franciſci Xaverii.

Cap. VI. Collegii Germanici, a

NEque vero de Germaniæ ſalute in Germania ſolum noſtri laborabant, ſed etiam in Italia: quorum opera collegium Germanicum *a* a Julio tertio, Pont. Max., Romæ eodem anno MOLII. inſtitutum eſt. Quod utique collegium etſi Societatis noſtræ proprium non eſt, tamen quod a Societate gubernatur, ac pendet multiplex ejus utilitas, ea ex parte in noſtris numero. Ejus initium ejuſmodi fuit. Erat Ignatius cum ad curandas prin virili parte omnes vitiolas Chriſtianæ reipublicæ partes intentus, tum vero ad eam, quæ maxime laborabat, Germaniæ provinciam. Illi igitur de medicina cogitanti, Joannes Moronus

S. R.

A. PETRO RIBADENEIRA.

A S. R. E. Cardinalis, vir prudentiæ laude excellens, hanc unam propoſuit, quam cognitis atque exploratis Germanicis rebus ex legatione Apoſtolica, qua functus in Germania fuerat, magnam vim habituram ſperabat: auctorque in primis fuit Germanici collegii in Urbe conſtituendi. Etenim animadvertit, quod inſcitia quorundam ſacerdotum in Germania & vita non ſatis probata perditum & profligatum fuerat, doctorum ac paſtorum erudita probitate reſtituendum: eſſe autem percommodum, doctores ac paſtores Germanorum Germanos eſſe: ſic enim fore, ut ejuſdem nationis legibus, moribus, natura inter ſe atque amore devincti, facilius in eorum animos influant, & materna lingua inſtructi, vim majorem ad perſuadendum habeant.

Initium;

406 Ejuſmodi porro magiſtrorum ea in provincia inopiam ſummam eſſe, eamque fieri quotidie majorem, iis, qui ſuperſunt, paulatim deficientibus: hæreticorum vero magnum eſſe numerum, & nova ſemper prole copioſiorem. Ex quo conſilium ſalubrius excogitari nullum potuit, quam ſeminarium inſtitui, quo, antequam omnino exarſeſceret, ſtirps ipſa excitaretur in ſemine: & præclari juvenes, ingenii ac virtutis ſpe commendati, ab ea ætate, quæ flexibilis eſt moribus, litteris, atque inſtitutis Catholicis ad omnem pietatem informarentur. Hoc ſeminarium in Germania ſane fieri vix poterat: nam ut maxime integrum locum, atque incorruptum eligas, inter veoenatos tamen hæreticorum morſus, facilis contagio eſſet: neque uſpiam a callidis hoſtibus ſatis tuta adoleſcentia. Extra Germaniam vero, neque locus ad eam rem aptior, neque academia commodior, neque civitas, quam Romana, opportunior eſſe potuit: in qua nimirum doctrinæ Catholicæ integritas, loci ipſius ſanctitas, hominum in Urbem confluentium multitudo, ac devotio, religionis avitæ atque Apoſtolicæ reverentia, benefica ſummorum Pontificum, ac prolixa liberalitas, procreare in ipſis adoleſcentibus pietatem, atque alere, & a fraude hæreticorum facile poſſunt avertere.

confirmatur, ac diſſeminat

407 Hæc maxime fuit ratio inſtituendi Germanici collegii, initia primum, ut diximus, a Cardinale Moronn, cum Ignatio deinde, aliiſque graviſſimis viris communicata, a Julio III. Pont. Max. ac univerſo Cardinalium ſenatu ſuſcepta, & confirmata. Atque ut certo res ac ſtabili fundamento niteratur, in victum illorum & cultum ſummus Pontifex pecuniam de ſuo promiſſam quotannis benigne perſolvit: ejuſque exemplum Cardinalet omnes, pro ſua quiſque facultate, cupide ſunt ſecuti. Quo ipſi Germani adoleſcentes rerum ad vitam neceſſariarum moleſtia liberati, de pietate tantummodo, ac doctrina cogitarent. Data igitur Ignatio cura eſt, juvenes ex omnibus Germaniæ partibus ad eam rem evocandi, moderandique. Quam ille provinciam, tum rei magnitudine, tum Pontificis Max. permotus imperio, libentiſſime ſuſcepit. Spectatos viros collegio præpoſuit, optimis illud legibus temperavit; & ut Germani idoneos haberent in noſtro collegio Romano præceptores, magna cura perfecit. Illud nequaquam ſuſcepit, ut rationes pecuniarias noſtri attingerent; aut iis, quæ ad ſumptus pertinent, vel exigendis vel diſtribuendis implicarentur.

quod afflictis temporibus Ignatius ſuſtentavit,

408 Mortuo tamen Julio III. in eo bello, quod ad Urbem poſtea geſtum eſt, cum videret Ignatius, propter aononæ caritatem, bellicoſque tumultus collegium Germanicum periclitari; ne præclarum opus ac neceſſarium omnino diſſolveretur, partem ipſorum juvenum id volentium in varia Societatis collegia dimiſit, in quibus, dum nimbus ille tranſiret, commodius alerentur: partem Romæ retinuit, & conquiſitis pecuniis magno ſuo labore ſuſtentavit, ſuamque obligavit fidem; quam pulchre Dominus liberavit, debitis ad nummum poſtea perſolutis.

meliora de eo vaticinatur.

409 Quo ipſo tantæ inopiæ tempore palam dixit Ignatius, quod alias ſæpe dixerat, diem illum aliquando futurum, cum Germanicum collegium, non modo nullis rei familiaris premeretur angustiis, ſed etiam abundaret rebus oeceſſariis, atque affluere. Et cum Otho Truchſes, S. R. E. Cardinalis, epiſcopus Auguſtanus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, atque eximius Germanici collegii patronus, principio ſubvereri videretur difficultates, quæ in illo conſtituendo multæ & magnæ aliæ ex aliis ſubinde naſcebantur, ipſum bono animo eſſe Ignatius juſſit, & in Deo bene ſperare. Addidique, ſi provinciam Cardinalis recuſaret, ſe illam Dei benignitate confiſum, magna animi alacritate ſuſcepturum, depoſitumq; ab aliis onus ſubiturum. Neque Ignatium fefellit ſpes. Deus enim, ut impulſor præclariſſimi operis atque auctor fuit, ſic adjutor ejuſdem, fautorque eſſe non deſtitit. Nam Gregorium XIII. Pon. Max. ſapientiſſimum, afflatu ſuo, inſtinctuque divino permovit, ut collapſum pene collegium Germanicum erigeret, augeret, & in domo certa magnis proventibus atque perpetuis ſtabiliret, & de nobiliſſima atque ampliſſima Germanica narione bene mereretur; & omnes animi nervos contenderet, & Catholicam religionem ea in provincia vel conſervaret, vel reſtitueret, quam alii Gregorii ſanctiſſimi Pontifices luce Evangelica illuſtraſſent, amplificaſſent, & muneribus ampliſſimis Imperii ornata, longe aliis orbis terrarum provinciis prætuliſſent.

CAP. VII. S. Francisci Xaverii natalis, studia, labores.

410 Eodem anno P. Franciſcus Xavier, profectus ex India ad illuſtrandos Evangelii ſplendore Sinarum populus, in ipſo primo aditu illius provinciæ deceſſit e vita. Hic Pater natione Hiſpanus, in extremis Navarræ Vaſconum finibus, qui Galloa attingunt, nobili loco natus eſt, liberaliterque a parentibus educatus. Poſt primæ ætatis incunabula atque doctrinæ, ſtudiorum cauſa Lutetiam Pariſiorum ſe contulit, tantumque in eruditione profecit, ut Ariſtotelicam philoſophiam publice profiteretur. Quo tempore in Ignatium iiſdem ſtudiis vacantem incidit: & ad utiliorem philoſophiam traductus, voluntatem ſuam cum illo ſocietatemque conjunxit. In Italiam poſtea cum reliquis ſociis venit & multis laboribus, in mendicitate ac peregrinatione pro hominum inſtitutione, ac ſalute mira patientia & caritate ſuſcepiis, anno MDXL. io Luſitaniam ab Ignatio, ut in Indiam navigaret, quo ſupra diximus modo, miſſus eſt. Quo in itinere, cum non procul a patria tranſiret, ejulque conſanguinei, atque neceſſarii, minime devii eſſent, ut eos ſalutaodi gratia paululum de via declinaret, adduci non potuit. Ex Luſitania, in qua ſe illis populis valde probaverat, ſeptimo (ut diximus) Aprilis, anni MDXLI. in navim Martini Alfonſi Soſæ prætoris, cum duobus ſociis, Paulo Italo, & Franciſco Manſilla Luſitano conſcendit. Qua in navigatione & longa & periculoſa ita ſe geſſit, ut ægris operam luam, ſanis doctrinam impertiret, noſtris navigationis normam relinqueret, omnibus denique admirationi atque exemplo eſſet. In Mozambico (quod Praſium promontorium olim nomen habuit) ſex menſes claſſiariis multis, nautiſque

A ſiſque egrotantibus operam ſuam diligenter dedit.

Goa.

411 Melindam, Saraceorum oppidum, ac Melindenſis regni caput, prætervectus, & Zocotoram (quam veteres Dioſcuriadam appellarunt) ſterilem inſulam Chriſtianorum & alperam, atque in eis ſuæ virtutis relinquens impreſſa veſtigia, tandem VI. Maii MDXLII. Goam appulit, atque in pauperum hoſpitalem domum primum diverſit, in qua egenorum animis, corporibuſque euraodis tempus traducebat. Mane hominum ad ſe venientium confeſſiones audiebat, pomeridianis horis eorum, qui in vinculis & carcere erant: tum pueros Chriſtianis inſtitutionibus imbuebat, Dominicis diebus elephantiaſi etiam, fœdoque & tetro morbo laboraotes extra urbem poſitos inviſebat, & eorum dolorem ſua caritate mitigabat.

In ora Pi. ſcaria, & alibi.

412 Quibus rebus univerſa Goenſi civitate commota, in eum Iodiæ tractum, qui Piſcaria vulgo a margaritarum piſcatu, vel Commorini promontorium appellatur, deincaps contendit. Ibi magnam hominum vim ab infidelitatis tenebris ad Chriſti lucem convertit, & lacte integræ

B doctrinæ nutrivit, &, a quibus in poſterum etiam alerentur, præceptores reliquit, conſtitutis in eo tractu eccleſiis ſupra quadraginta. In Macaſar deinde profectus, duos reges, & ingentem cum eis populi multitudinem, ad Chriſti fidem perduxit. In urbe Malaca in primis nobili deinceps aliquamdiu fuit, ſui omnino ſimilis; ex qua in Molucas inſulas delatus, in ipſo Moluco oppido innumeros pene infantes baptizavit; reliquos ita docuit, ut feminæ, mares, pueri, ſenes, divinæ legis præcepta paſſim cantitarent: & piſcator in mari, colonus in agro, Chriſtianæ fidei decantarent rudimenta. Ipſe vero, præter occupationes, quibus interdiu aſſiduis diſtringebatur, ac perpetuis, de nocte tintinnabulo populum vicatim excitabat, & voce monebat, ut animis, quæ in purgatorio expiantur, ſuis opem precibus ferrent. Poſtbac ſeptem in Amboino pagos Chriſtianorum nomine potius, quam re, circumluſtravit, & ad veræ pietatis formam inſtituit.

In inſula Mori.

413 Cum autem intelleXiſſet, in inſula Mori, Moluco proxima, magnam indigenarum copiam

C eſſe, quorum majores olim Chriſti baptiſma ſuſcepiſſeot, &, mortuis iis, a quibus fuerant initiati ſacris myſteriis, deſerti ab omnibus remanſiſſent, atque ex eo tempore propter truculentam ipſorum hominum barbariem, & certum vitæ periculum, ad illos accedere auſum fuiſſe neminem; eo Franciſcus ire conſtituit: tum ut eorum, tum ut ſuæ ſaluti conſuleret. Namque judicabat, magnam eſſe illorum ſpiritalem, atqua adeo extremam neceſſitatem, cui ipſe ſubveoire atque opitulari deberet, etiamſi vita ei eſſet in ea re ponenda. Illud enim meditabatur attentius Domini verbum: Qui amat animam ſuam, perdet eam; & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. Quem Evangelii locum legentibus apertum videri, experientibus affirmabat obſcurum. Eſt autem inſula illa aſpera, horrida, rebus ad vitam neceſſariis plane deſtituta; fremitu, & horribili fragore remugiens; maximis terræ motibus, iiſque pene quotidianis contremiſcens. Indigenarum porro non mores hominum, ſed monſtra quædam ferarum immanium, quibus nimirum nullus ludus jucundior eſt, quam cædes hominum, & trucidatio. Si alienis nequeunt mortem inferre, non mariti uxoribus parcunt, non parentes filiis, non filii parentibus: eoſque ipſos ſenio jam confectos filii interficiunt, eiſque veſcuntur, & in eum uſum ſibi viciſſim accommodant. D

414 Cum autem plurimi ejus amici in apertum ipſum judicarent ſe conjicere vitæ diſcrimen, & propterea precibus illum, & lacrymis retinere conarentur, in ejuſque vita multorum ſalutem repoſitam eſſe dicerent: ille tamen, qui ſummum in Deo præſidium ſuæ vitæ conſtitutum arbitrabatur, & ſua morte multorum vitæ prodeſſe optabat, ab inſtituto curſu revocari noo potuit. Varia antidoti genera, quibus ſi opus eſſet, uteretur, amicis eildem offerentibus (nam etiam venenis homines illi utuntur) ne quid de excellenti illa ſua in Deum ſpe amitteret, eadem animi virtute remiſit. Eo profectus inſulam peragravit, incolas, vel feras potius belluas inviſit, Chriſti fide colluſtravit, doctrina manſuefecit, admirabili ſecuritate meotis, & tranquillitate. Sciebat enim, ſe Deoeſſe curæ, apud quem omnes capilli capitis noſtri oumerati ſunt. Qua de cauſa illam non inſulam Mori (ut vulgo) ſed inſulam Spei appellandam eſſe dicebat: in qua tam copioſas a Deo, eximiaſque conſolationes accepit, ut maximos corporis labores non ſolum mitigarent, verum etiam exhaurirent: negabatque, hominem in E ea inſula vivere poſſe diutius, quio conſolatoriis lacrymis oculos amitteret.

Gentilis quidam conſcientia ſtimulis punctus.

415 Dum io iis verſatur inſulis, Japonius quidam, Aoger nomine, illum ut quæreret, Malacam venit. Hic vir prudens atque honeſtus, magnis pungebatur conſcientiæ ſtimulis ex recordatione peccatorum, quæ admiſerat in juventute. Rebus multis tentatis ad eam depellendam moleſtiam, Bonziis (ſic enim ſapientes & ſacerdotes ſuos appellant) conſultis, cum nuſquam acquieſceret, Luſitanorum quorumdam monitu, quibuſcum rem communicaverat, ut Franciſcum quæreret, in Indiam venit. Ea enim erat de Fraociſco Luſitanorum exiſtimatio, ut, quod ille non perficeret, a nullo alio mortalium fieri poſſe crederent. Et Aoger quidem ipſe, etſi gentilis, & a veri Dei cognitione cultuque alienus, tameo illum Luſitanis habuit, & tanto ſcrupulum illum & conſcientiæ cruciatum depellendi deſiderio ineenſus eſt, ut illum neque longæ navigationis labores ac pericula, neque alienæ & contrariæ fidei profeſſio, neque ignotiſſimi hominis perquirendi difficultas a ſuſcepto conſilio retardarent. Quod eum mecum ipſe attente conſidero, magna ſane F verecundia afficior. Perpendo enim, quod homo cæcus & infidelis fecit, ut ſalutem animæ ſuæ conſequeretur; & multorum Chriſtianorum in re omnium maxima, maximam deploro negligentiam. Neque minor me capit admiratio, cogitantem Dei providentiæ ac prædeſtinationis occulta conſilia: qui ad illuminandas ſplendore fidei gentes illas innumerabiles, & Japonem univerſam illuſtraodam, Japonio homine itidem cæco adminiſtro uſus eſt.

Longo itinere ad Xaverium confugit, & fit Catholicus.

416 Itaque Anger Malacam appulit, ut a Franciſco, tamquam a ſapientiſſimo ac cæleſti medico, animæ ſuæ obtineret medicinam. Franciſcum ad Molucas inſulas profectum audit: itaque in Japonem revertitur. Appropinquaotem illum, & patriam ſpectantem tempeſtas ſubito exorta Malacam refert: ibi Franciſcum ex Molueia redeuntem offeodit: fit Chriſtianus in Goenſi collegio, & Paulus appellatur. A quo maxime, & Chriſtiano jam, & in noſtram Societatem admiſſo, & viro peracuto, ac prudeoti, & Japponenſium ſectarum perito, didicit Franciſcus, Japoocenſes inſulas multas oumero eſſe: eam vero, quæ priocipem te-

A. PETRO RIBADANEIRA.

vitæ pro ſalute animarum prodigus, mira fecit.

net

A. PETRO RIBADENEIRA.

A net locum, ſua magnitudine ac celebritate in primis nobilem, & hominum ipſorum ingeniis, cultu, doctrina, ſectarum diverſitate, ſacerdotum frequentia, atque varietate præſtantem. Japonios vere uſque adeo dociles eſſe, & rationi obſequentes, ut facile eam religionem ſequantur, quam neque a ratione abhorrentem videant, neque ab ejus, qui illam profitetur, moribus diſcrepantem.

conjungit ſub comitatu viri ſanctiſſimi pergit in Japoniam;

417 Quæ cum ſermonibus Luſitanorum, & amicorum valde congruerent, in Japonem navigare conſtituit: & Paulo ipſo, duobuſque etiam Japoniis ejus famulis Chriſtianis, ac nonnullis præterea ſociis comitatus, eo penetravit, ſuperatis magnis & navigationis periculis, & gentilium inſidiis. Inſula magna parte peragrata, Meaco urbe maxima atque ampliſſima adita, hominibus plus minus MD. Cangoximæ, Bungi, Amangutii converſis ad Chriſti fidem, ſociis ad novellas plantas excolendas, regendaſque eccleſias ab ſe jam conſtitutas relictis, in Indiam revertitur: inde nova auxilia in

B Japonem noſtris mittit. Ipſe vero, quod intellexiſſet, Japonios omnem diſciplinam ac religionem a Sinis (quorum eſt latiſſima provincia) quondam eſſe mutuatos, & inſtituta vivendi accepiſſe: tum ut ipſis Sinis Evangelium afferret, tum ut illa quaſi arce expugnata, victiſque ipſis ducibus atque errorum magiſtris, faciliùs Japonii ſub Chriſti jugum mitterentur, in ipſam Sinam proficiſcitur, nullo ex noſtris ſocio, duobus tantum pueris Sinis comitantibus. Cum in inſulam Sancianum, Sinæ proximam, perveniſſet, & aditus in Sinam ſibi baud quaquam pateret, per Sinarum leges (quibus cavetur, ne quis peregrinus eo ingrediatur: neve quis Sina advenam inferat, aut admittat: qui ſecus fecerit, vel neci deditur, vel ſervituti addicitur) ipſe tamen piper, quod ex eleemolyna acceperat, & aureis coronatis trecentis æſtimabatur, Sinæ cuidam ſe daturum eſt pollicitus, ſi ille in oppidum Cantonem, quod Sinarum primum occurrit, de nocte ipſum quam occultiſſime inferret, atque in aliqua urbis platea collocaret. Atque illum hæc parantem remunerari Dominus voluit, voluntatem ejus metiens, rem integram aliis ex Societate,

C qui poſtea eo ſunt ingreſſi, ſervans.

Inde vero Sinam conſcendit: in cujus viciniam ingreſſus obit.

418 Nam pridie Kalend. Decembris in navi cum adhuc eſſet, morbo oppreſſus, intra cubiculum obleratum, cibi omnis expers, totum diem ſe continuit, ſuſpiriis crebro ductis identidem repetens: Fili David, miſerere mei, tam clara voce, ut a nautis etiam, vectoribuſque exaudiretur. Poſtridie, brevi ſe ex hac vita migraturum ſignificans, in præaltam rupem, & alteram ſe deportari juſſit: ubi ad mediam noctem ſequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac luviſſime, de hujus mortalitatis ergaſtulo feliciter evolavit ad Dominum 2. Decemb. MDLII. Et hæc quidem de ejus obitu ſic ad Ignatium ex India tunc ſcripta ſunt. Ii tamen, qui morienti adfuerunt, & vita functum humarunt, Franciſcum ad XIII. Kalend. Decemb. in morbum incidiſſe, poſtea narraverunt, & in inſulæ portuſque Sanciani humili quadam atque ſtraminea caſa ſanctiſſimam (ut diximus) animam efflaſſe a. Decembris. Neque mirum in tanta terrarum ac nationum diverſitate, initio quædam minus fuiſſe comperta.

Vita ejus

419 Fuit vir admirabilis, neque Chriſtianis tantum, ſed ipſis etiam gentibus venerabilis: virgo proriſus, & impollutus: humilitatis ſtudioſiſſimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirifice tamen occultabat: victus, cultuſque tenuiſſimi: amictu utebatur vili, victum oſtiatim mendicabat. Si quid ipſi ab amicis mitteretur, in D egenorum uſus conferebat quam poterat occultiſſime. Semel in die capiebat cibum, carnibus raro veſcebatur, vinum vix bibebat, niſi forte apud amicos invitatus: tunc enim appoſitis epulis nullo delectu utebatur. Inſigni erga proximos (erat) caritate, quibus ut ſubveniret, ac præſto eſſet, nullis parcebat laboribus: in facinoroſis hominibus ad meliorem frugem revocandis, dexteritate ſingulari. Si quem aut flagitioſo amore irretitum eſſe intelligerat, aut perditum, artificio quodam mirifico, in ejus ſe inſinuabat familiaritatem: deinde conſuetudine jam implicato, ultro ſe etiam ad prandium offerebat: cum intimus eſſet, concubinas illi detrahebat, & pellices. Quod ſi plures haberet, & una ſimul omnes non poſſet, ita tractabat hominem, ut gradatim, ſenſimque omnes abjiceret: accidit que aliquando, ut octo cuidam concubinas ademerit.

vere apoſtolica alacritate;

420 Admirabilis prudentia, ac ſermonis jucunditate: in adverſis infractus omnino, ac robuſtus: in divina providentia ſemper defixus, E cujus fidueia, & alieno tempore navigabat, & vitam ſuam magnis objiciebat periculis, a quibus ſæpenumero ereptus eſt. Ter naufragium fecit, duos aliquando, trelve dies jactatus undis, in tabula ſervatus eſt: diu poſtea in ſilvis abditus, manus ſe inſequentium barbarorum, & crudelitatem vitavit: alias arbore rectus, in eaque pernoctans, mortem a gentilibus ſibi paratam evaſit. In ſummis ſæpe moleſtiis Deum precabatur, ut dura ſemper duris ſuccederent, neque ſibi laborea umquam minueret, ſed potius augeret. Orationis ſpiritu excellens, in qua totas frequenter ponebat noctes, eaſque coram ſanctiſſimo Domini noſtri Jeſu Chriſti corpore, cum poterat, vel coram imagine Crucifixi inſomnes traducebat. Si naturæ imbecillitate opprimeretur, ſæpe vel ſaxum capiti, vel cervical durum ſubjiciebat, atque ita humi cubans, levem capiebat ſomnum, & brevem, quem frequenter tamen interrumpebat gemitu. Conſolationibus divinis mirifice ab- F undabat. Solum cum ſe putabat eſſe, manu pectori admota, ſublatis in cælum oculis ad Deum ſæpe clamabat: Satis eſt Domine, ſatis eſt.

lacrymarum

421 In Japone vero luis pedibus iter faciens ita accipiebatur interdum, ut vepribus ſe induere- *rivum* tur, in lapides offenderet, pedes laceraret, ſine dolore, ſine ſenſu: tanta erat divini æſtus magnitudo. Orantem illum diabolus graviter aliquando verberavit: ſed non idcirco orationem intermiſit. Obedientiæ ſtudioſiſſimus fuit: cui virtuti ſi negabat ullam terrarum longitudinem obſtare, ullam maris immenſitatem. Erga epiſcopos, & ſacra aliqua dignitate ornatos homines reverentiſſimus: eoſque colendos omni officii atque obſequii genere docebat. Addam illud: qui Chriſti fidem in ipſa inſula Japone primus ſuſcepit, Japonius quidam fuit ex oppido Cangoxima, qui non ſolum in Baptiſmo nomen Chriſto dedit, ſed in noſtra etiam Societate, cujus ſe votis devinxit & novo miraculo, homo Japonius, Chriſtianus, & Religioſus, a Franciſco Xavier miſſus ad Ignatium, Romam venit anno MDLIV. eo videlicet conſilio, ut Romanæ Eccleſiæ perſpecta majeſtate, & cognitis Chriſtianorum inſtitutis, in patriam reverteretur, & ſuis civibus a le viſa renuntiaret. Cum Bernardo ergo (ſic enim vocabatur) magna mihi Romæ conſuetudo fuit: cujus ego exemplis ad virtutem inflammabar, quippe qui primitivos illos Chriſtianos vita ſua mihi re-

A repræſentaret. Narrabat is mihi de Franciſco tria. Primum, ſeptem ſe menſes cum illo una in eodem cubiculo fuiſſe, & in levi, perexiguoque ſomno, quem Franciſcus capiebat, gemitus ſæpe illius, & voces, Jeſu nomen ſubinde uſurpantia, audiviſſe: atque de ipſo Franciſco non numquam quæſiviſſe, quid ſuſpiraret tam crebro, quid gemeret? Illumque ſibi reſpondiſſe, nihil ſe ſcire, nihil omnino ſentire. Alterum, in magna diſceptatione cum Bonziis, & gravi altercatione, multis quæſtionibus, iiſque diverſiſſimis a multis ipſi Franciſco propoſitis, frequentiſſima (cum ipſe quoque Bernardus adeſſet) ita illum omnibus una reſponſione ſatisfeciſſe, ut omnibus omnes dubitationes ſcrupuloſque eximeret: idque multo etiam evidentius atque illuſtrius, quam ſi ſingulatim cuique reſpondiſſet.

B 412 Tertium, permultos variis morbis oppreſſos, ſuis oculis ſe viditſe, qui ad Franciſcum deportati, confeſtim ab illo vel crucis ſigno, vel aquæ ſacræ aſperſione ſaoabantur. Quapropter Japoniis illum, quaſi aliquem de cælo lapſum, ac ſupra hominem ajebat vilum. Neque mirum: multis enim claruit miraculis & in vita, & poſt mortem, quibus in hodiernum uſque diem illuſtratur. Morbos omnis generis ab humanis corporibus depulit: energumenos liberavit, illuminavit cæcos, mortuos denique vitæ reſtituit. Prophetiæ dono maxime excelluit: multa occulta pateſecit, plurima longe poſita vidit, eaque populis accidiſſe nuntiavit, quæ, repetitis atque enumeratis diebus, compertum eſt in eum ipſum diem incidiſſe, quo fuerant ab ipſo procul poſito, divinitus cognita, atque aliis declarata.

mira eius miracolorum ac prophetiæ donum.

413 Ejus mortui corpus integrum, ac ſolidum, domeſticis, ſacriſque veſtibus, quibus utebatur, obvolutum, a Luſitanis mercatoribus, qui morienti adfuerant, calce conſectum, & humi conditum eſt, ut exeſa vi calcis oſſa, in Indiam deportarent. Sic enim illa piorum ſuffragia ſpectans, & pie de reſurrectione cogitans fieri juſſerat. Poſt tres menſes ſarcophago effuſo, veſtes integræ omnino reperiuntur: corpus ſolidum proſus, atque incorruptum, naturali colore, ac vivido, humida carne, ac ſuccoſa: nihil teteri odoris, aut fœdi. Rei miraculo permoti mercatores, corpus, ut erat, in navim imponunt: Malacam, magnis periculis liberati, inſuvata celeritate perveniunt: ibi duodecim alios item menſes aſſervatur, eadem prorſus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius civitatis concurſu in noſtri collegii templo collocatur, & conditur. Magnaque eſt univerſi populi erga illum veneratio, magna de ſanctitate ejus opinio. Miracula illius, & in vita, & poſt mortem edita enumerare, nimis longum eſſet, & ab noſtro inſtituto alienum. Neque enim huic narrationi propoſitum eſt, ut quæ in India per Franciſcum geſta ſunt, ea omnia perſequar: ſunt enim multa, magna, teſtata, & quæ juſto volumine explicari, non peranguſte coarctari debent. Typis excuſus prodiit libellus de ejus vita, & de rebus Japonenſibus; ſed brevis, & qui magis commentarius ſit, quam plena hiſtoria, quæ ampla ſane erit, ſi totam Franciſci vitam complectatur, & ea, quæ multis & graviſſimis teſtibus comprobata, & in publicas tabulas, juſſu Joannis III. Luſitaniæ regis, relata ſunt, diligenter perſequatur. Quædam tamen breviter fuerunt noſtro more perſtringenda *b*.

& mira incorrupti corporis integritas rei confirmatur.

b

ANNOTATA.

a De collegio Germanico Commentarius §. 42. num. 440.

b Acta & miracula ſpectant ad diem 111. Decembris.

D A. PETRO RIBADENEIRA.

CAPUT XXVII.

Luſtrata a noſtris Corſica; Exercitia ſpiritualia ad fidei Quæſitores delata; collegia ac diſtributa in Hiſpania provincia; varia collegia; collegii Sorbonenſis contra Societatem decretum.

E

MUtinæ collegium *a* per idem tempus inchoatum eſt: Peruſiæ item, rectore Everardo Mercuriano *b*, viro gravi ac prudenti, qui anno Domini MDXLVIII. & philoſophicis & theologicis diſciplinis eruditus, & politioribus litteris excultus, & in tractandis jam tum hominum animis laudabiliter verſatus, Lutetiæ Pariſiorum Societatem noſtram ingreſſus eſt. In Peruſina autem civitate Jacobus Laines fuerat paulo ante concionatus, qui, reſpublica Genuenſi poſtulante, Genuam deinceps profectus eſt, vehementerque civitatem illam commovit, & omni genere doctrinæ atque virtutis, ad pietatis ſtudium excitavit. Quæ cauſa fuit, ut eadem reſp. a ſummo Pontifice magnis precibus peteret, ut ex noſtris aliquot in Corſicam e mitteret, qui populos illos incultos ac rudes, multiſque propterea vitiis contaminatos obirent, ac docerent. Miſſi ſunt duo cum magna ſummi Pontificis poteſtate, qua ad multorum ſalutem uſi ſunt, ea abſtinentia, atque integritate vitæ, ut homines cum multum verbo, plus tamen exemplo moverent. Multum illi in peragranda inſula laborarunt, in controverſiis componendis, vitiis tollendis (quæ innumera in conjugium illorum, ac nuptias irrepſerant) reficiendis ædibus ſacris, atque ornandis: commonendis ſacerdotibus, & ad tuendum ſacerdotale munus cohortandis; audiendis peccatorum confeſſionibus: in concionibus denique, & omni pietatis officio, multum ſtudii operæque poſuerunt.

CA. VIII. *Regens reſp. Genuenſis duos e noſtris in Corſicam miſſit* *a* *b*

a

F

425 Sed hunc illorum curſum diabolus impedire conatus eſt. Nam anno proximo MDLIII. Religioſi quidam, & ſacerdotes (quibus ſorte ſeverior diſciplina odioſa erat) multa contra illos tum falſa, tum acerba Romam pertulerunt, ac diſſiparunt, & iniquis criminationibus Cardinalium ac principum aures compleverunt. Quibus ne occurreret Ignatius, Sebaſtianum Romæum in Corſicam miſit, a quo bravi multa præclara teſtimonia, atque graviſſima ſunt allata: quæ guberoator Corſicæ reliquique magiſtratus, ac civitates veritati innocentiæque noſtrorum libentiſſime tribuerunt: eaque Romam ad Pontificem Max. viroſque clariſſimos ſcripſerunt, quæ propter ſummam laudem, audira noſtri non poſſent ſine verecundia.

quorum fructus per calumnias retardatus eſt.

CAP. IX. *Exercitia ſpiritualia traduntur in Hiſpania* *d*

426 In Hiſpania eodem anno MDLIII. & probabatur Societas, & augebatur. Nam Exercitiorum ſpiritualium *d* ratio (quorum uſus florebat in Hiſpania, & uberrimos Chriſti Eccleſiæ fructus

A. PATRIBUS RIBADENEIRA.

adferebat) eodem tempore graviter agitata est; & a bonis illis quidem viris, sed rerum nostrarum rudibus, multa contra libellum illum scripta ac notata sunt, & ad fidei Inquisitores delata. Sed veritas tandem omnes tenebras dispulit, & cum suis se viribus defendit, tum vero sacrosanctæ Sedis auctoritate, adversariorum impetus facile propullavit, ac fregit. Itaque suum cursum Societas tenuit. Namque Eborense collegium ab Henrico Cardinale, Emmanuelis Lusitaniæ regis filio, & Joannis regis sanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam ejus religionem, & in Societatem benevolentiam, eodem tempore est inchoatum: & ita deinceps amplificatum, & nova academia & certis reditibus ornatum ac perfectum, ut permagno auditorum numero, ac frequentia disciplinæ in eo omnes tradantur. In Conimbricensi vero, ad novitios probe institu-
B endos, & ad normam Societatis erudiendos, domus probationis est instituta. Ulyssippone etiam, & professorum domus instituta, & collegium, superiore anno informatum, novis lectionibus locupletatum est. Abulense præterea collegium eodem anno MDLIII. initium habuit.

collegia Iudi erecta.

427 Iis adde Cordubense: cui quidem P. Antonii a Corduba introitus in Societatem principium dedit. Is enim Laurentii Figueroæ, comitis Feriæ & Plieghi marchionis filius, postquam nostrum institutum complexus est, nihil habuit antiquius, quam res nostras, quibus ignotæ erant, notas efficere: & per suos, copiis & clientelis facile principes, Cordubæ Societatem collocare. Ad eam rem cum Magistratu transigendam, Franciscus Villanova cum socio, Cordubam profectus est. Qua in urbe erat opibus, atque auctoritate præstans D. Joannes a Corduba, Cordubensis ecclesiæ decanus, & in nostros tunc quidem non optime affectus. Hic ubi nostros Cordubam venisse audit, indagandi, explorandique cupiditate perquisitos, domum ad se invitat, cogit, hospitio excipit: curiose atque assidue, furtim etiam observat, excutit diligenter: admiratione vitæ nostrorum se ipse colligit: consuetudine
C illorum, ac sermonibus capitur: veritate comperta, amare eos incipit, quos odisse antea videbatur. Intra paucos dies, ædes, in quibus ipse habitabat, amplas in primis & magnificas nostris donat: multam præterea vestem pretiosam, vasa aurea, atque argentea ad Dei cultum non pauca; annuos fructus ad victum cultumque constituit tam studiose & ardenter, ut se neque dormire, neque vigilare posse diceret, neque aliud, quam de collegio nostro cogitare. Itaque quod dixi, brevi effecit, magnamque apud omnes ea voluntatis erga nos, & vitæ ipsius mutatio admirationem habuit. Neque enim ille, quo esset antea in nos animo tulerat obscure; neque ignorari poterat, quod faciebat, propter hominis dignitatem.

provinciæ quæque distributæ.

428 Atque ad hæc quidem conficienda non parum contulit magister Hieronymus Natalis, quem Ignatius hoc ipso anno commissarium generalem in Hispaniam misit, ut nostris Constitutiones se perscriptas promulgaret, ordinem collegiorum atque disciplinam inspiceret, eaque quo gubernarentur commodius, in plures quam antea provincias distribueret: quod & fecit; & Castellæ Antonium Araoz, Bæticæ Michaelem Torrensem, Aragoniæ Franciscum Stradam, Lusitaniæ Jacobum Mironem (ut fuerat jussus) Provinciales constituit *e*. Omnibus vero præfecit, & commissarium generalem in universa Hispania insti-
e

tuit *f* P. Franciscum Borgiam; cujus erat apud D
omnes magna in primis auctoritas. *f*

429 Hunc in modum res in Hispania compositæ mirificum progressum habuerunt. Nam Cordubensis collegii exemplo fructuque invitati Hispalenses multi cives, nostros expetiverunt. Itaque insequenti anno MDLIV. Hispalense collegium P. Francisci Borgiæ eam in urbem adventu & concionibus est informatum. CAP. X. *Collegium Hispalense, Granatense, Conimbricense.*

Granatense præterea institutum est, ad quod stabiliendum multum juvit Petrus Guerrerius, ejus urbis archiepiscopus, qui in concilio Tridentino, ex Jacobi Lainis & Alfonsi Salmeronis sermonibus nostrum institutum probaverat, & patrum illorum vita atque eruditione commotus, nostris omnino favebat: instituti vero jam collegii amplificator idem semper dum vixit, ac denique fundator fuit. Placentinus etiam episcopus D. Gutterius Carvajalius, Tridenti eorumdem patrum consuetudine, in reliquam Societatem bene animatus rediit in Hispaniam, & Placentiæ collegium a fundamentis præclare magnificeque con-
struxit, & annuis proventibus confirmavit.

In hac serie atque ordine pono Conchense col- E
legium, quod hoc item anno, Francisci Villanovæ consilio, Petrus de Pnteo, Conchensis canonicus, ad valetudinem nostrorum, qui Compluti commorabantur, æstivis caloribus tuendam, tunc quidem inchoavit, postea vero auxit, ac perfecit Petrus Marchina Conchensis & ipse canonicus; Ignatii, dum viveret, postea vero universæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorum vero multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, ut ad nostrum institutum aptius formarentur, Bartholomæo Bustamantio moderatore, novitiorum domus Simancæ est constituta.

In Italia vero Genuæ esse, Lauretanum: Societas in Sicilia.

430 In Italia porro Genuense collegium P. Jacobi Laini opera collocatum est: in quod cum aliorum civium, tum vero maxime Pauli Doriæ, insignia extant liberalitatis officia, & benevolentiæ.

Lauretanum vero, Rodulphi Pii Carpensis Cardinalis, & Lauretanæ domus præfectoris consilio conditum est. Qui quidem ad conservandum cultum sacratissimi loci, & fovendam peregrinorum eo confluentium pietatem, ratus suis laboribus aliquid nostros posse conferre, impetratos ab Ignatio aliquot primum Lauretum misit: quorum fructus, ubi nihilo spe minor fuit, postea collegium nostris Pontifex Max. Apostolica auctoritate confirmavit. F

Sed etiam in Sicilia per idem tempus Societas crevit. Nam & Syracusani collegii posita sunt fundamenta a Suero Vega, Joannis Vegæ proregis filio, ejus urbis gubernatore, & in oppido Montis regii sumptibus Alexandri Farnesii Cardinalis, ejus urbis archiepiscopi, coemptis domibus, novoque templo ædificato, domicilium nostris constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hieronymo Domeneco Provinciali, in provinciæ formam redacta.

431 Hæc in Italia, Hispaniaque. In Gallia ve- CAP. XI. *Societas duobus in Gallia collegiis dotata.*
ro eodem anno MDLIV. Societas nostra certas sedes habere cœpit. Nam quamvis ab ipso primo ejus exordio, aliqui ex nostris semper fuerint, qui in academia Lutetiana operam studiis litterarum darent: privatim tamen illi, & nullo certo loco, nullo suo collegio ea in urbe commorabantur. Donec D. Guilhelmus a Prato, Claromontanus episcopus, qui nostrum Tridenti institutum cognorat, & patribus Jacobo Laine, Alfonso Sal-
me-

A merone, Claudio Jajo familiariter uſus fuerat, collegia nobis duo ædificare conſtituit: alterum in ſua diœceſi Biglioni, Lutetiæ alterum *g*, quod & fecit. Ad quæ collegia, & res noſtras in Gallia gubernandas, magiſtrum Paſchaſium Broetum Provincialem præpoſitum Ignatius fecit. Sed noſtris a rege petentibus, Societatem ut admitteret, ejuſque filios regni jure donaret, res ad Pariſienſem ſenatum rejecta eſt. Senatus (quod ea res ad religionem ſpectaret) Facultati theologicæ mandat, Inſtitutum noſtrum ut examinet, Pontificia diplomata diligenter inſpiciat: denique quid videatur, ad ipſum referat.

non admittitur a ſed edito contra eam a Sorbona decreto

432 Erat id temporis inter doctores theologos quidam auctoritate princeps, noſtris offenſus, quod adoleſcentem quemdam ſanguine ſibi conjunctum, ipſo repugnante, in Societatem recepiſſent. Erant alii religioſi doctores, qui ſuis rationibus ducti, minus noſtræ cauſæ favebant; nonnulli, qui de re tota nihil laborabant: multi, qui popularibus opinionibus, ac pervulgatis contra Societatem rumoribus occupati, acriter noſtræ Religioni propter religionem ipſam adverſabantur. Ii ergo judices conveniunt, conſultant inter ſe, decretum illud demum ſcribunt, quo theo-

b B logiæ Facultas, quid de Societatis Inſtituto ſentiat, aperte declarat: ei decreto omnino perſimile, quod eadem theologiæ Facultas, in Religionem B. Dominici, ipſo ejus principio traditur ſcripſiſſe. Eſt enim ſeverum, & grave, ac peracerbum, & quod a legentibus, ejuſque ſententias cum re ipſa conferentibus, omnino incognita atque inexplorata veritate, factum eſſe judicetur *b*.

magiſtratibus eam urbe

433 Quo decreto facto, magnis fluctibus Lutetiæ, & turbulentis jactati ſunt noſtri: nam receoti negotio, a ſcholaſticis in gymnaſiis, a monachis in concionibus, a populo in circulis concidebantur; a ſeoatu in curia, ab ipſo denique epiſcopo, magnas in templis moleſtias perferebant. Quo Romam allato, optimi quique atque doctiſſimi Societatis patres, in ea erant ſententia, ut decreto reſpondendum dicerent, ne qui forte veritatis ignari, iofignis Facultatis auctoritate, & graviſſimo de nobis præjudicio commoti, a veritate alienas opiniones acciperent. Ne-

f C que vero eſſe timendum, ne Facultas, veritatis banc defenſionem & juſtam, & neceſſariam, non optimam in partem acciperet. Nam quæ ejus eſt modeſtia, ac veritatis amor, ſi rem, uti eſt, cognitam haberet, antiquaret certe ſuum illud ipſa decretum, atque induceret: quod non odio, ſed veri ignoratione feciſſet.

quibus ſervientibus,

434 Verum patribus ita ſentieotibus, æquiſſimo animo Ignatius, & vultu, ut ſolebat, hilari, Pacem, inquit, meam do vobis: Pacem, ait Dominus, relinquo vobis. Neque ſcribendum eſt, inquit, quidquam, neque faciendum, ex quo vel odium, vel acerbitatis aliquid oaſcatur. Neque vero vos theologiæ Facultatis conturbet auctoritas, quæ quamquam magna eſt, illa tamen nihil valebit contra veritatem: quæ premitur quidem ſæpe, ſed numquam opprimitur. Aliud minuſque periculoſum, ſi opus ſit (quod equidem non ſpero) huic vulneri medicamentum adhibebimus. Ergo noſtris mandat, ut ab omnibus principibus, epiſcopis, magiſtratibus, rebuſpublicis, academiis, civitatibus, apud quas verſabantur, vitæ ſuæ teſtimonium petant: teſtimonia perſcripta, & obſignata ad ſe mitti curent, ut ea, ſi opus ſit, Pariſienſi decreto objiciat, & paucorum hominum ſeotentiis, judicium orbis terrarum & approbationem opponat.

D

435 Fit quod Ignatius imperavit: ex omnibus fere provinciis, in quibus noſtra Societas eſt, omnium pene magiſtratuum litteræ brevi ad ipſum perferuotur, omnes ſui judicii, firmum, grave, præclarum noſtris teſtimonium dant. Iis teſtimoniis Ignatius tamen non utitur, quod videret, decretum ipſum concidiſſe ſua ſponte, atque ita evanuiſſe intra paucos dies, ut ejus vix oumen extaret. Falſitas enim cadit ipſa per ſe. Porro in Hiſpania, quod Sorbonenſe decretum contra ſacroſanctam Sedis Apoſtolicæ effet auctoritatem, a qua Religio noſtra probata & confirmata eſt, fidei Quæſitores illud tamquam falſum, & quod pias aures offeoderet, ſuo decreto legi prohibuerunt *i*. Atque illud etiam confecutum *b* eſt, ut cum ante decretum Societas noſtra nullum collegium haberet in Gallia, poſt decretum, intra aonum, duo habuerit.

A. PETRO RIBADENEIRA. *Prudentior ac ſedatus ſo genus Ignatius,*

E

ANNOTATA.

a *De hoc & aliis frequentibus collegiis Orlandinus; cujus indicem vide.*

b *Quarto deinde Præpoſito Generali.*

c *Quæ huc pertinent, dabit Orlandinus lib. 13. a num. 12.*

d *Eorum impugnationes ac vindiciæ ſunt in Commentario §. 9. & 10.*

e *Epiſtolæ Sancti ſuper ea re ad P. Natalem, in Hiſpania ac Luſitania Commiſſarium datæ, apographum habeo. Signatur Romæ ſeptima Januar. 1554.*

f *Litteræ patentes produxi in Comm. §. 81.*

g Fundavit autem tria; Pariſienſe, Billiomenſe, Manriacenſe; & ſic quidem duo in ſua diœceſi, *inquit Manareus in ſuis ad hanc Vitam notis; de quibus dixi in Comment. §. 93. Litterat iſtiut Illuſtriſſimi ad* S. Ignatium *ibid. dedi §. 43.*

h *Plura Commentarius §. 47. & 48.*

i *Quæ ex eo excerpſi, habes ibidem §. 48, num. 510.*

F

CAPUT XXVIII.

Duo e Societate Evangelii præcones a barbaris interempti, alter Æthiopia patriarcha creatus; ſeditio Caſarauguſtana in laudem Societatis converſa; varia collegia.

Cap. 1. *Petrus Cotrea* 1 *a*

QUo tempore Societas iis modis exercebatur in Gallia, eodem, pro Chriſto ſanguinem in Braſilia fundebat. Nam Petrus Cotrea, & Joannes Soſa *a* Luſitani, Societatis filii, ad Evangelium Ibiragiaria populis prædicaodum profecti, *a* Carigis, feris hominibus ac barbaris, ſagittis transfixi, & geoibus flexis oranes, interfecti ſunt. Erat Petrus vir nobilis, & fortis, qui in Braſilia, antequam Societatem eſſet ingreſſus, Chriſtiani nominis amplificandi ſtudio quodam incitatus, ot a Chriſtianis vim barbarorum averteret, barbaris ipſis, quæ poterat, damna inferebat: Societati deinde noſtræ, in Braſilia omnium ſe primus adjunait: & ut præteritæ vitæ culpas redimeret, & illatum illis populis damnum,

A. PETRO RIBADENEIRA.

A quoad poſſet, refareiret, vitam ſuam Braſiliorum ſaluti, laboreſque dicavit. Itaque annos quinque, quos poſtea vixit, eximia humilitate, obedientia, perfectioniſque deſiderio, prudenter in ipſorum utilitate, ſtrenueque conſumpſit: multumque & vitæ exemplo, & Braſilicæ linguæ cognitione, & rerum uſu profecit: quoad exeunte anno MDLIV., quo ſupra diximus modo, necatus eſt.

de Joanne Soſa obiter tractatur.

437 Alter Joannes Soſa & ipſe inter primos, qui noſtrorum ea in provincia inſtitutum ſecuti ſunt, ſimplex, & rectus, excellentique pœnitentiæ, humilitatis, & earitatis virtute præditus, a foco, & culina, in qua fratribus miniſtrabat, ad iam glorioſum exitum aſſumptus eſt. Res autem noſtræ ita ſunt apud populos illos amplificatæ, ut in pagis oppidiſque Salvatoris, ſancti Vincentii, Paratiningæ, Portus ſecuri, Spiritus ſancti, Illeos, Pernambuci, & aliis nonnullis domicilia habeamus: ad quæ conſtituenda, & noſtros moderandos, Emmanuelem Nobregam Ignatius præpoſitum Provincialem ereavit *b*.

b

B CAP. XIII. *Joannes Nugnes*

438 Fiebant hæc in Braſilia, cum Joannes Nugnes patriarcha Æthiopiæ deſignatur. Ejus rei ratio fuit hujuſmodi. Sunt Æthiopes inter Chriſtianos veteres in primis, qui partim a beato Matthæo Apoſtolo, partim ab Eunucho Candacis reginæ Æthiopum, a Philippo baptizato, Chriſti fidem acceperunt. Sed Moyſis legem vel primi illi retinuerunt, vel abjectam repetiverunt eorum poſteri, & Chriſtianæ fidei ſinceritatem Judaicis cæremoniis inquinarunt. Nam & baptizantur, & circumciduntur, & Judaiſmum cum Chriſtiana religione ita confundunt, ut eum utrique eſſe velint, neque Chriſtiani, neque Judæi plane ſint. Et a Patriarcha Alexandrino, variis neotericorum Græcorum erroribus infecto, credendi regulam petunt,

gentes de gentis

439 Propter longinquitatem porro terrarum, & interſuſas barbarorum nationes, jam pridem nullo commercio cum noſtris hominibus, aut communicatione jungebantur: donec Luſitani navigatione in Æthiopiam delati, ad regem (Preſte Jannem vocant) pervenerunt, eumque conſuetudine, & præclaris rebus geſtis ita demeruerunt, ut adium

e

C in Æthiopiam ſuis aperirent, & commercii locum darent. Quibus rebus permotus David, Æthiopiæ rex, Emmanuelis Luſitaniæ regis (qui clariſſimis victoriis Chriſtianam religionem ad Orientem magnopere amplificavit) amicitiam appetit: ad Clementem VII. Pont. Max. per Luſitanos homines ſcribit, agnoſcere ſe Romanum Epiſcopum univerſalis Eccleſiæ paſtorem: optare idcirco atque omnibus precibus ab ipſo petere, ut, qui omnium magiſter eſt, eos in Æthiopiam doctores mittat, a quibus ipſi ad rectam ſinceræ fidei normam inſtituantur. Regem ipſum Luſitaniæ rogat, ut ſuam auctoritatem apud Pontificem interponat.

creatur Æthiopiæ patriarcha.

440 Acta res eſt a Luſitano rege diligenter ſane: ſed perturbatione temporum impedita, & ad Julium III. uſque protracta. Qui rei magnitudine adductus, & Joannis tertii Luſitaniæ regis, qui patri Emmanueli non magis in regno, quam in amplificandæ religionis ſtudio jam ſucceſſerat, precibus, Joannem Nugnem Luſitanum (eum, quem ſuperioribus annis in Mauritania Chriſtianis captivis redimendis operam navaſſe diximus) Æthiopiæ patriarcham cum ſumma poteſtate conſtituit: Andream Oviedum Caſtellanum, Melchioremque Carnerium Luſitanum, epiſcopos creat, & patriarchæ adjutores, & ſucceſſores adjungit. Quos honores Societas poſtquam humiliter modeſteque repudiavit, accipere demum coacta: & quidem magna ipſius Societatis commendatione, quod, ampliſſimis honoribus repudiatis, eos tamen diceret Pontifex Societatem accipere, qui præter labores pro Chriſto, capitiſque pericula, nihil haberent ſplendoris aut fructus, quo allicere ad ſe homines poſſent: patriarchæ, & ſociis epiſcopis, novem alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Luſitanos, Caſtellanos. Quos omnes Joannes idem optimus rex perbenigne complexus, eum aliis munerihus, tum veſtibus ſacris, iiſque omnibus, quæ ad pontificium cultum, & cæremonias pertinent, regio impetu donatos, cum magna elaſſe in Indiam miſit, ut inde ad Claudium regem, Davidis jam mortui ſucceſſorem, in Æthiopiam trajiceerent.

D

E

C. XIV. Tempeſtas

441 Sub idem tempus, Cæſarauguſtæ gravis in noſtroa tempeſtaa concitatur. Eam, quod omnium, quibus ad hunc diem Societas defuncta eſt, maximam judico, exitu vero etiam lætiſſimam, paulo latius explicabo. In urbe enim Hiſpaniæ nobiliſſima, atque ampliſſima, cognita jam multis, & probata Societate, per viros profeſſionne Religioſos geſta res eſt, Cæſarauguſtæ igitur ædes amici quidam ſuo & civitatis etiam ære noſtris emerunt, ad collegium Societati conſtituendum. Magnus eo concurſus fieri cæpit civium, qui ex conſuetudine noſtrorum egregium fructum pereipere videbantur. Permoleſtum hoc aeeidit manaehis Auguſtiniania (qui per id tempua laxiua vivebant, nunc vero obſervantiores ſui inſtituti ſunt) tametſi eorum cœnobium a domo illa noſtra longius aheſſet, Curio item D. Magdalenæ graviter admodum tulit, noſtros ſuæ paræciæ eſſe vicinos. Archiepiſcopus autem Cæſarauguſtanus, vir profeſſione religionis, genere, auctoritate elartiſſimus, minus nobis propitius axiſtimabatur: cujus poteſtaa, quam habebas ampliſſimam, ſuo ad omnia arbitratu ejus vicarius utebatur. Qui quidem propter curionem (quem diximus) D. Magdalenæ, qnocum non ſolum amicitia, ſed ſanguine etiam eſſe conjunctus vulgo credebatur, a nobia erat alienior.

F

graviſſima

442a Ergo Auguſtiniani illi patres noſtros illa in civitate eſſe graviter dolent. Vicarius doloris ſocius adjungitur. Aliquorum Ordinum viri Religioſi ſollicitati cum illis ſeſe conjungunt: denique communi conſilio contra noſtros conſpirant: cauſa honeſta quæritur: optima viſa eſt ſacelli inſtitutio, quæ in parte quadam ædium parabatur a noſtris, ut eo videlicet uterentur tantiſper, dum novum illis templum Deus ædificaret. Hoc ſacellum adverſarii inſtitui poſſe negant, quod intra certos fines (cannas vocant) illud contineri diceront, & ipſorum privilegiis a Sede Apoſtolica impetratis noſtros exeludi. Re diligenter inveſtigata, compertum aſt ſacello nihil obſtare. Nam & noſtra privilegia poſterius impetrata illorum privilegiis derogabant: & revera longius domus noſtra diſtabat, quam ut limitibus illia ac finibus comprehenderetur. Itaque ratione ubi nequeunt, da poſſeſſione noſtros vi & poteſtaia deturbare contendunt. Noſtri archiepiſcopum adeunt, oratorium aperiendi facultatem petunt, privilegia Apoſtolica, quibus id fieri liceat, oſtendunt, ſacellum ornant atque inſtituunt: proregem ae primam nobilitatem invitane.

443 Paratis omnibus, ut ipſo ſacroſanctum my-

A myſterium peragendi articulo, Auguſtinianus quidam monachus, Auguſtinianorum conſervator, quod contra privilegium ſuorum eſſet, ne in facello Sacrum faciant, noſtris interdicit. Viris piis, Deum timentibus, prudentibus, litteratis, ea de re conſultis, viſum eſt, & prohibitionem ejuſmodi eſſe inanem ac nullam, & multis aliis de cauſis haud pertimeſcendam. Cum ergo noſtri in incepto perſeverarent, archiepiſcopi vicarius edictum proponi, & noſtris valvis affigi jubet, quo omnibus curionibus ac illius civitatis vicariis mandat, ne ſuos noſtro in ſacello Miſſam, aut divina Officia audire permittant, excommunicationis pœnam in rebelles atque inobedientes ferant. In ſumma, eo demum progreſſa reſeſt, ut noſtris diras omnes atque execrationes publice imprecarentur: in numero impiorum ac ſceleratorum eos haberent: ab iis omnes decederent: aditum eorum, ſermonemque B defugerent. Nam & Sacrificiis populo interdictum eſt, ſi quis aditu noſtris aut congreſſione jungeretur: & homines nobiliſtimi atque ampliſſimi, quod vicarii decreto non ſtetiſſent, ejecti de templis, atque exturbati ſunt. Quibus quidem in templis omnibus fere concionatores noſtrorum nomen dilacerarunt: archiepiſcopus ſua poteſtate damnavit: omnes omnium Ordinum conventus, ſacerdotum item cœtus, publice anathematizarunt eo ritu, atque iis cæremoniis, quæ in hujuſmodi rebus adhiberi ſolent graviſſimæ. Interdictum etiam publicatum eſt, quod tam diu vim obtineret, quamdiu noſtri in illa eſſent civitate.

444 Quibus rebus fiebat, ut vulgus noſtros quaſi piacula quædam diffugeret, atque exterminatos ex ſua civitate cuperet, quos tot diris execrationibus videbat notatos. Præſertim cum adverſarii iovidiæ flammam veotilarent, & rudibus atque imperitis religionem objicerent, ſi quis forte ſermone noſtros, & eommuni ſalutatione non indignos exiſtimaret adbuc. Denique deteſtationem noſtrorum proſcribunt, publice in eippis, ac urbis triviis proponunt: expingunt noſtros ea ſpecie, atque habitu, agnoſci ut facile C poſſent. Error quo omnis abſit, ipſorum nomina adſcribunt: cacodæmones horribili forma ipſos raptantes adpingunt, flammas ſubjiciunt, probroſas appellationes addunt, plura etiam affingunt, quam fieri ſolent in perditiſſimos eccleſiaſticæ diſciplinæ eontemptores. Immo vero longius proveeta eſt impudens ac eæca quorumdam temeritas, atque eo uſque prolapſa, ut Petrum Auguſtinum, Oſcenſem epiſcopum, virum nobilitate atque virtute eximium, civem Cæſarauguſtanum, eodem babitu, atque forma expingerent, quod noſtrorum effet conſervator. Noſtri domi ſe continere, pueri eatervatim irruere, januam, tecta & feneſtras ſaxis impetere: omnia elamoribus repiere. Si quem vero domo exire gravis aliqua cauſa compulſſet, illum quaſi monſtrum aliquod iovilum inſequebatur puerorum turba inſultaotium.

445 Et bæc quidem vulgo: quæ tamen hominibus prudentibus, & ſuo momeoto res æſtimantibus, gravia videbantur, & Chriſtianis moribus indigna. Intelligebant enim, ex nullo ſuo peccato conſtatam aſſe noſtria invidiam: neque tamen aut contra archiepiſcopi oitti auctoritatem audebant, aut furenti ſe multitudioi objicere, aut Religiotos viros ſui officii admonere, & concitatæ leditionis coarguere. Erat eoim tumultus ſeditioſæ plebis, & imperiti vulgi clamoribus conciiatus, non cordatorum vtrorum ac nobilium in noſtros conſpiratio, aut in Societatis noſtræ per- D nictem conſenſus. Nam nobiliſſimi quique viri A. PE-atque graviſſimi a nobis ſtabant. Quamobrem, TRO RI-eum ad ædes noſtras magna manu perditi bomi- BADE-nes aliquando catervatim irruereot, rumorque NEIRA increbuiſſet, noſtros in diſcrimine verſari, iſque ad multos nobiles atque egregios eives, qui pilæ palmariæ lulum vel exercebant, vel ſpectabant, effet perlatus, repente illi, ludo relicto, nonnulli etiam leminudi, ut erant, domum noſtram armati convolarunt, ut noſtros & ab injuria defenderent, ac periculo eriperent, & auctoritate, atque armis etiam, ſi opus eſſet, imperiiæ plebis clamores atque imperium ledarent, vimque operarum, vi depellerent.

446 Ergo cum armatam noſtri in ſe civitatem videreot, & io contentionem, atque diſcrimeo adduci, connivere archiepiſcopum, ardere ejus vicarium, monachos inſtare, vulgus urgere, turbari omnia, ac miſceri, neque Pontificia auctoritate, quam Sedis Apoſtolicæ Legatus, neque E regiam, quam ſevere interpoſueeat ſereniſſima Joanna Caroli V. filia, Hiſpaniarum gubernatrix, oeque olla ratione tantam tempeſtatem ſedari, aut mitigari potuiſſe: quod divum Gregorium Nazianzenum Conſtantinopoli, minori cauſa feciſſe legimus, in tanta rerum perturbatione facere ipſi ſtatuerunt: & ea urbe decedere, quam nulla quidem ſua culpa, ſed pi optee ſe tamen videbant turbatam. Ergo in ſenatum veniunt: eum unus ſuo & ſociorum nomine alloquitur: docet noſtros civium rogatu, & patrum ſuorum juſſu Cæſarauguſtam veniſſe: in ea tot annos ita eſſe verſatos, ut, quantum in ipſis fuerit, offenderint neminem: pro Societatis inſtituto curaſſe ſe, ne pietatis ullum officium ab ipſis, aut obſequium deſideraretur. Negligenter quidem, & mions ſtrenue ſe laboraſſe (quod & agnoſcerent, & dolerent;) ſed bona eerte fide, ac voluntate, magnoque ſalutis illorum deſiderio. Quoniam vero neque omnium una mens ſit, neque idem de rebus judicium, boc ſuum ſtudium probare ſe multis noo potuiſſe, quorum opeea tanti motus ſint eoneitati: rem eum io lo- F cum veniſſe, quem vident: ſibi oefas eſſe, id committere, ut propter ſe diſcordia, aut perturbatio ulla in civitate ſit.

447 Non eſt, inquit, diſſenſionis Deus, ſed pacis. Si propter eos orta eſt tempeſtas, tollite nos, & mittite io mare. Quod io nobis eſt, pacem eum omnibus habere volumus, pacem ioquirimus, pacem perſequimur: quam ubicumque gentium, Deo duce, nos conſecuturos, & facultatem pro Chriſto laborandi, nobis non defuturam ſperamus. En ædium veſtrarum elaves, urbe hac cedimus, ne qua radix amaritudioiis ſurſum germioans, caritasem impediat, & per illam inquinentur multi: loci enim perexigua jactura eſt, permagna caritatis: quam ne amittamus, libenter civitatem amittimus. Neque tamen (niſi noſtra nos fallit opinio) veſtram omoium in nos benevolentiam amittemus: quam tam benignam, tam paratam experti ſæpe ſumus, eamque & agnoſcimus, & grata memoria conſervabimus. Et quoniam ad remunerandum, nobis nihil aliud ſuppetit, Deum aſſidue precabimur, ut cujus in nos caritatis ipſe auctor fuit, ejus vobis fructum quam cumulatiſſime retribuat. Nobis ſtat abire. A vobis, qui publicam perſonam geritis, etiam atque etiam petimus, ut quæ noſtra culpa contracta ſunt in veſtra ſalute procuranda, nobis ignoſcatis: conſilium noſtrum probetis, ac per-

A ſuaſum habeatis, mutare nos ſolum, non voluntatem. Quæ quidem, ubi placatis fluctibus licebit uti (quod brevi futurum in eo confidimus, qui poſt tempeſtatem tranquillum facit) nihilo minus quam hactenus fuit, veſtris commodis obſequens erit.

A. PETRO RIBADENEIRA. *ejus testimonium refertur.*

448 Ad hæc Magiſtratus, ſibi & perturbationem civitatis moleſtam eſſe, & noſtrorum voluntatem gratam: palam eſſe, quorum opera plebs tumultuetur, noſtros velle ſui ſimiles eſſe: ut quorum manſio civitati plurimum utilitatis attulerit, eorum ex urbe diſceſſus non minus admirationis adferat. Conſervaturos ſe hujus beneficii memoriam, & haud ita multo poſt teſtificaturos, quod fuerit ipſorum de noſtris judicium. Dimiſſo ſenatu, domum noſtram ſenatores aliquot veniunt, noſtram paupertatem adſpiciunt: quæ de abundantia noſtrorum, ac deliciis acceperant, eorum falſitatem re comprobant: quidam etiam, quod auditis fidem habuiſſent, ſuæ facilitatis, erroriſque veniam lacrymis petunt: ſupellectilem ſcribunt, proficiſcentes noſtros proſequuntur, pecuniam offerunt, gratias noſtri agunt, & repudiant. In oppidum Pedrolam, quod
B in ducis Villæ formoſæ ditione eſt, ſe recipiunt. Porro Jona præcipitato de navi, ſtetit mare a ſervore ſuo. Hoc enim facto, nonnihil adverſarii mitigantur, multum de contentione remittunt, amici Societatis animos ſumunt; qui noſtros vexandi vel auctores fuerant, vel miniſtri, cum pœnæ metu, tum vero conſcientiæ angore cruciantur, quod intelligerent, ſe longius progreſſos, quam æquitatis & religionis ratio patiebatur. Ad ſummam (quoniam poſteriora conſilia, ut eſt in proverbio, ſapientiora ſunt) archiepiſcopus ſua ipſe decreta refigit, & mutat: quam noſtri habeant a Sede Apoſtolica facultatem, in templis promulgari jubet. Per eertum hominem noſtri evocantur: venientibus Magiſtratus vult obviam procedere. Quod cum appropinquantibus renuntiatum eſſet, viros quoſdam pernobiles, ſuique amantiſſimos (per quos res agebatur) noſtri multis, & ſupplicibus verbis rogant, obſecrantque, ne ſe tanto pudore afficiant, & præterita exignominia gaudium quod ceperint, præſentis honoris dolore commutent.

Societati honorificentiſſimus;

449 Ubi ne tertio quidem recuſantes, quidquam proficiunt (quod illi publicas contumelias, publico honoris teſtimonio obliterandas dicerent)
C obedientiæ jure compulſi ad urbem accedunt. Fiunt eis obviam ad portam omnes Magiſtratus, ſenatus, & ex præcipua nobilitate viri clariſſimi, magna hominum vis, ipſe denique archiepiſcopi vicarius. Eos in multas paratas cogunt aſcendere: cives facile primi latus eorum cingunt: celeberrima atque frequentiſſima via domum deducunt, in qua a prorege, fideique Inquiſitore exſpectabantur. A Petro Auguſtino Oſcenſi epiſcopo (quem & Auguſtinum a Caſtello, virum gravem, doctum ac prudentem, in iis rebus præcipuos Societas propugnatores habuit) Miſſæ ſacrificio pontificali ritu peracto, ſumma bonorum lætitia, ſuis ſedibus poſtliminio reſtituuntur. Hic tempeſtatis Cæſarauguſtanæ finis: quo ex tempore, magnum hoc collegium incrementum accepit, & tam propenſum totius civitatis ſtudium, & erga ſe benevolentiam ſemper deinceps expertum eſt: ut crebritate ac magnitudine beneficiorum, nobiliſſimi cives teſtari velle viderentur, non ſua culpa, ſed vulgi, fluctus illos tunc fuiſſe excitatos. Conſecuta porro tranquillitas votis Ignatii atque verbis reſpondit. Nam ſimul atque procelloſum illum in nos turbinem D
commotum audivit, gaudio exultavit: & ſingulari quadam cum lætitia ſignificavit, tanto uberiores atque ſuaviores fructus Cæſarauguſtæ Societatem noſtram producturam, quanto per patientiam & malorum tolerantiam, altiores egiſſet radices.

C. XV. *quæ variis quoque locis collegia constituit.*

450 Reditus noſtrorum in Cæſarauguſtanam urbem, eam in Hiſpania de nobis ſuſpicionem compreſſit, quam exitus moverat. Itaque a tempeſtate & procella illa, & quidem tam turbulenta, non ſolum imminuta non eſt de Societate bonorum opinio, verum etiam aucta, & confirmata: ex quo collegia nonnulla per id tempus conſtituta ſunt, Murciæ in primis D. Stephani Almeidæ, ejus urbis, novæque Carthaginis epiſcopi: in Monte regio (quod oppidum eſt in Gallæcia) ejus ipſius oppidi Comitis beneficentia: Ocaniæ Ludovici Calatajudii benignitate: in oppido præterea Montilla inſtitutum collegium eſt ab optima atque clariſſima Catharina Fernandez a Corduba, Pliegbi marchione, quæ tanta benevolen- E
tia Societatem complexa eſt, ut ejus tuendæ atque ornandæ proprias partes ſibi deſumpſiſſe videretur. Itaque præter hoc collegium, quod ſuis ſumptibus ædificavit, & Cordubenſe, quod ejus opera atque auctoritate inchoatum eſt, in oppido etiam Marcheoæ integerrima femina D. Maria a Toleto, ejus filia, Arcis dux, matrem imitata, præclarum nobis collegium conſtituit.

ANNOTATA.

a *Videſis Alegambium ſupra citatum a pag.* 12.
b *De eo Orlandinus lib.* 9. *num.* 85.
c *De eo dixi ſupra in annotatis ad Præfationem Actorum antiquiſſimorum lit.* d.

CAPUT XXIX.

Societas in variis provinciis propagata; S. Ignatii obitus.

F

Societas in Belgio,

IN Belgica vero provincia, Germaniaque, ereſcebat Societas, & fundebat ſe quotidie latius, Nam jam inde ab illo noſtro diſceſſu Pariſienſi, de quo ſupra commemoravimus, ſemper aliqui ex Societate Galliam Belgicam coluerunt; qui & Lovanii Adriano ab Adriano, & Coloniæ Agrippinæ, Leonardo Keſſelio rectore, litterarum ſtudia, ac pietatis exercebant officia, multique animos ad noſtrorum inſtitutum applicarunt, Civibus vero Tornacenſibus per Bernardum Oliverium, & Quintinum Karlat *a* nota eſſe Societas cœpit: multique vel noſtris ſe adjungere, vel noſtros apud ſe habere cupiebant, non ſine magno hæreticorum dolore, quorum venenum multis locis jam tum ſparſum, longius in dies progrediebatur. Quod Ignatius animadvertens, Petrum Ribadeneiram eo miſit, ut Conſtitutiones noſtris communicaret; &, quod nulla Religio per illius provinciæ leges, ahique regis conceſſu, novas in ea ſedes obtinere poteſt, cum Philippo rege de Societate in ea regione conſtituenda tranſigeret *b*. Ille vero, multis licet repugnantibus, Societatis approbationem a rege, & collegia ædificandi poteſtatem impetravit, clariſſimi principis Gomezii Figueroæ, Feriæ ducis ſtudio atque auctoritate. Qua facultate expedita

a

b

A noſtris patuit via, impedimentis, quæ obiiciebantur, ſublatis. Ei provinciæ Ignatius Bernardum Oliverium Provincialem præfecit: qui tamen morte interceptus, munus illud ſuum ſuſtinere non potuit.

In Germania ſuperiori, Italia inferiori, Italia propagatur.

452 Et hæc quidem in Germania inferiori: in ſuperiori vero propagata Societas eſt. Nam hoc ipſo tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam magiſter Alfonſus Salmeron Societatis nomen primus invexit; & Ingolſtadienſe *c* collegium auctius factum eſt; & Pragæ *d* (quæ urbs totius Bohemiæ regia eſt) Ferdinandus Romanorum rex, Viennenſis collegii fructu permotus, collegium noſtris conſtituit, ut Huſſitas, Wicleſſitas, & alios hæreticos, qui regnum Bohemiæ depopulantur, ſuis laboribus propulſarent, & Societatis exercitiis, ad Catholicæ fidei veritatem converterent. Ejus collegii fundamenta poſuit Petrus Canisius, quem Ignatius in Germania præpoſitum Provincialem inſtituit. Porro in Italia Senia collegium inchoatum eſt, Franciſci Mendozæ Cardinalis opera; cujus rogatu, Ignatius quatuor ex noſtris in eam urbem miſit, ut civitatem luctu & mœrore conſectam conſolarentur, & belli ruinis proſtratam, piis laboribus recrearent. Vibonæ etiam (quod oppidum eſt in Sicilia) Iſabella Vega, Joannis Vegæ proregis filia, Vibonenſis dux, præclarum nobis ædificavit collegium, & certis ſundis ſtabilivit. Germanus enim ejus frater Ferdinandus Vega, Catanam (quam civitatem pro patre gubernabat) noſtros accerſivit: eoſque patris auctoritate, & benignitate civium, in certo domicilio collocavit. Tanta enim fuit patris Vegæ, & filiorum ejus pietas, & in Societatem benevolentia, ut inter ſe de ea augenda certarent.

C. xvi. Sanctus ob gaudia delibata, mortiſque præmium,

453 Hic erat Societatis ſtatus, cum Ignatius annis gravis, morbis ſæpe vexatus, perturbatione temporum, & novis Eccleſiæ calamitatibus mœrens, evolandi ad Chriſtum deſiderio languens, petere a Domino vehementius cœpit, ut educeret de cuſtodia animam ſuam, ad confitendum nomini ejus. Nam etſi corporis infirmitatem animi robore ſuſtentabat, & magna patientia, conſtantiaque, peregrinationis ſuæ moleſtias perferebat; tam incenſo tamen Deum videndi, & eo fruendi tenebatur deſiderio, ut de ſua migratione (ut ſupra demonſtravimus) non poſſet præ gaudio ſine lacrymis cogitare. Cum autem in Urbe caſtra eſſent, & propter bellum, C quod gerebatur inter Paulum IV. Pont. Max. & Hiſpaniarum regem Philippum, armorum ſtrepitus exaudirentur, & tumultu ac trepidatione plena eſſent omnia; in vineam ſeceſſit paulo remotiorem, ubi ſibique intetpellatione, tantum malum liberius deflerer. Ibi cæli gravitate, caloribus maximis, ſolito cœpit habere deterius: cognovitque, velocem ſore tabernaculi ſui depoſitionem. Paucis certe ante menſibus ad Leonoram Maſcateniam ipſemet Ignatius epiſtolam ſcripſit, in qua illud erat: Hæc eſt poſtrema epiſtola, quam ad te ſcribam: rogabo Dominum pro te in cælo brevi (ut ſpero) ardentius. Ex vinea domum revertitur, quo ipſo tempore multi ex noſtris ægrotabant graviter.

Poſtea hoſtiam ſumit Pontifex,

454 Ignatius igitur, eum nudiuſtertius ſanctiſſimum Chriſti corpus antes ſuſcepiſſet, ac nihil ineſſe perſenſit ſuſpicarentur medici, 111. Kalend. Auguſti, hora a meridie tertia, Joanni Polanco, (quo in omni genere vel ſcribendarum litterarum, vel negotiorum, novem annos fuerat uſus) ad ſe vocato, ac nihil minus ſuſpicanti, ſolus ſoli, maxima animi tranquillitate, inſtare ex hac vita ait ſuæ migrationis diem. Ei mandat, uti Pontificem Max. conveniat: benedictionem ab ipſo, & peccatorum indulgentiam petat, qua confirmatior ex hac vita, lætiorque diſcedat: ſe, ſi, ut ſperat, Domini miſericordia in montem ſanctum ejus venerit, non commiſſurum, ut eam curam Deum pro Pontifice deprecandi intermittat, quam in carne poſitus, & de ſe ipſo ſollicitus, diligenter ſanctequc coluerit. Benedictionem ſuam libentiſſime impertitus eſt Pontifex cum magna amoris ac doloris ſignificatione. Sed quod neque morbus gravia videbatur, neque ullum acciti medici nuntiabant vitæ periculum; ipſe autem Pater de ſua conſuetudine nihil immutaverat, & familiariter de negotio quodam conficiendo, ea ipſa nocte cum noſtris ægerat (quamquam Ignatii verba ipſos habebane ſollicitos,) ut conſultius tamen aliquid facerent, poſterum diem patres exſpectare conſtituunt.

D A. Pamatao Rabadeira.

E

Frater ſuis cum eſſet Harennæ, obdormit in Domino,

455 Qui ubi illuxit, ſuaviſſime illum animam agentem offendunt: accurrunt, julculum potrigunt; negat, ſumendi tempus eſſe, & manibus junctis, oculis in cælum defixis, Jeſum corde, Jeſum ore implorans, placido vultu ſanctiſſime migravit ad Dominum pridie Kalendas Auguſti MDLVI. hora poſt ſolis ortum prima *e*: vir vere humilis; qui cum obitum ſuum præſciret, neque Vicarium Generalem creare, neque filios ſuos accerſere, neque monere, neque hortari voluit, neque benedicere: ut illi ſpes omnes ſuas in Deo conſtitutas haberent, ab illo penderent, ipſum nihil fuiſſe, nihil eſſe arbitrarentur. Quod quamvis pugnare videatur cum quorumdam aliarum Religionum Fundatorum factis, qui ſub mortem filios ſuos ad ſe vocarunt, & ad omne genus virtutis cohortati ſunt; haud tamen pugnat cum Spiritu divino, qui illos ad ejuſmodi exempla edenda permovit. Diverſa ergo ac diſſimilia Sanctorum geſta, non adverſa atque contraria inter ſe ſunt. Deus enim, qui illos inſtinctu ſuo incitavit, ut caritatis ſuæ affectum erga filios ſuos demonſtrarent, idem afflatu etiam ſuo Ignatium impulit, ut humilitatis ſtudio paternum affectum ſilentio premeret: ut in illis magis caritas, in Ignatio humilitas magis eluceret.

F

Suo illos patrocinio corroborat Vir Eccleſiæ utiliſſimus.

456 Cujus tamen mortui, vel vere potius viventis, patrocinium filii ejus omnes ſenſerunt. Nam ejus ex obitu, ſuaviſſimus quidam in univerſa Societate doloris ſenſus eſt conſecutus, lacrymæ cum lætitia, deſiderium ſpei plenum, vigor ſpiritus paſſim excitatus: ſic ut omnes ubique laborandi pro Chriſto, patiendique gravia & difficilia novo quodam deſiderio ardere viderentur. Vir etiam (quod facile judicari poſſit) Dei munere ac providentia, iis temporibus datus Eccleſiæ, ad reſiſtendum conatibus hæreticorum. Itaque eo ipſo tempore, quo Lutherus per ſummum ſcelus ab Sedis Apoſtolicæ obedientia deſcivit, & funeſtum Catholicæ Eccleſiæ bellum indixit; Dominus noſter (ut ſupra demonſtratum eſt) fortiſſimum hunc ducem excitavit, atque neſariis ejus conatibus oppoſuit, ut exercitum per univerſum orbem terrarum conſcriberet, atque eos milites cogeret, qui novo ac ſalutari voto ſummi Pontificis obedientiæ ſe obſtringerent, & vita atque doctrina Lutheranorum impetus propulſarent. Nam illi quidem pœnitentiam oppugnant, Sanctorum invocationem e medio tollunt, ſacroſanctæ Eccleſiæ Sacramenta ſubvertunt, delaue imagines Sanctorum, reliquias illorum & beatiſſima

A. PETRI RIBADENEIRA.

Elogium ejus ac ſepulturæ.

A ſimâ oſſa diſjiciunt ac perſequuntur, evertunt templa, indulgentias peccatorum irrident, fidelium animas, quæ igne purgatorio expiantur, piorum ſuffragiis privant; denique quaſi furiæ quædam cælum terræ miſcent, &, quantum in eis eſt, juſtitiam, pacem, Chriſtianam omnem religionem exſtinctam cupiunt.

457 Ignatius vero ejuſque filii iis omnino contraria, dictis, factis perſeveranter docent: hortanturque omnes ad dignos pœnitentiæ fructus, ad orationem, ac rerum divinarum jugem meditationem, ad pium frequentemque Sacramentorum uſum, ad honorem Sanctorum imaginibus, ac reliquiis habendum, & tum ſe ipſos, tum alios juvandos condonationibus peccatorum ac indulgentiis, quæ ex locupletiſſimo meritorum Jeſu Chriſti D. N. & Sanctorum theſauro in Eccleſia recondito, per ejus Vicarium diſpenſantur. Denique omnia ejus conſilia & ſtudia, vel ad conſervandam, vel ad revocandam per ſe & ſuos fidei Catholicæ ſinceritatem ſpectaſſe, compertum eſt. Ejus corpus Kalend. Auguſti, in templo noſtro, ad dexteram aræ maximæ, humili
f B tumulo conditum eſt *f*. Mortuus eſt ætatis ſuæ anno LXV. poſt converſionem vero ſuam XXXV. Quod omne tempus in ſumma paupertate traduxit; in pœnitentiis, peregrinatione, ſtudiis literarum, perſecutionibus, carcere, vinculis, laboribus maximis, quos pro Chriſti amore, & animi excellenti virtute ſuſcepit, & admirabili conſtantia pervicit: Societatis vero a Sede Apoſtolica confirmatæ anno XVI. quam toto propemodum tertarum orbe propagatam vidit. Duodecim provincias conſtitutas reliquit, Luſitaniæ, Caſtellæ, Bæticæ, Aragoniæ, Italiæ, Neapolis, Siciliæ, Germaniæ tum ſuperioris, tum inferioris, Galliæ, Braſiliæ, & Indiæ, quæ ad Orientem eſt: in iis noſtrorum vel collegia, vel domicilia fere centum,

ANNOTATA.

a *Ita etiam hoc nomen ſcribit Orlandinus lib. 13. num. 23. ſed more, uti ſuſpicor Italorum; quibus* cha *eſt* Ka. *Certe in noſtro Ms. Romano*
C Dichos y echos *ſcribitur* Charlat; *Ceterum de illo viro Commentarius meminit* §. 83, *num.* 855.

b *Acta pro Societate Belgica habes ibid.* §. 49.

c *Res noſtræ Ingolſtadienſes illuſtrantur ibidem* §. 48.

d *Geſta circa hoc collegium, dat Comm.* §. 45.

e *De morbo Sancti ac morte &c. inſtruet te Comm.* §. 50. *&* 51.

f *De ſepultura ibid.* §. 52. *num.* 551.

CAPUT XXX.

Graviſſimorum virorum de S. Ignatio judicia; habitudo corporis.

CAP. XVII. *Magnificus de S. Ignatio ſonjus probatus et dictis et factis.*

QUo tempore Ignatius ſanctiſſime migravit e vita, Jacobus Lainez æger Romæ jacebat, ut de ejus vita medici diffiderent. Mortuo igitur Ignatio, ingreſſi ſunt Jacobi cubiculum ex primis patribus aliqui, ut illum invilerent, & Ignatii obitum celarent, ne ex eo videlicet gravior aliqua mæſtitia amantiſſimos filius afficeretur. Ex vultu tamen (qui index eſt animi) facile Iacobus conjecit, quod Patres illi occultabant. Itaque ad eos converſus: Eſtne mortuus (inquit) D ſanctus Pater; eſtne mortuus? Ubi mortuum audivit, ſublatis illico manibus, oculos in cælum conjecit, & ſe Ignatio ardentiſſime commendavit. Et ſimul: Te, Pater æterne (inquit) ſupplex ego, humilis atque abjectus bonuncio, oro atque obſecro, ut qui nobis Ignatium ſervum tuum, patrem, magiſtrum ac ducem dediſti, & minimæ hujus Societatis fidelem miniſtrum atque inſtitutorem, quique hodie puriſſimam illius animam ex miſeræ carnis ergaſtulo miſericorditer collegiſti, ejus precibus me quoque ex vinculis hujus mortalitatis eripiat, ut indignus filius ſanctiſſimum Patrem ſequar, & cum illo una (ut ſpero) te fruar in perpetuum. Sed res ſecus longe accidit. Nam ſtatim meliuſcule habuit, & redditus eſt ſanitati: quam Ignatius illi a Deo impetraſſe creditus eſt, ut pro ipſo Societatem gubernaret. Quod multo ante ipſe Ignatius Jacobo futurum prædixerat.

459 Nec mirum ſane. Jacobum Lainem in *PP. Jacobi Lainii, Petri Fabri,* eo articulo temporis, Ignatio ſe ita commendaſſe, de cujus adhuc vivi ſanctitate tam præclaram habebat exiſtimationem. Memini enim, cum E de principiis, propagatione, & fructu noſtræ Religionis, deque Dei benignitate, qui tam liberaliter Societatem ornaſſet, anxiſſet, ab innumerabilibus & maximis periculis defendiſſet, familiariter loqueremur, ſæpiſſime Jacobum mihi dicere ſolitum: Quid mirum, Petre? Complacuit ſibi Dominus in anima ſervi ſui Ignatii. Quod ſcilicet aiebat, ſignificans nimirum, copiolam hanc gratiam a Domino propter Ignatium in filios ejus derivari. Idem pater Jacobus, quo tempore ad concilium Tridentinum a Paulo tertio, Pontifice Maximo, primum miſſus eſt, vehementer nixatur, & cum nonnullis graviſſimis viris, & auctoritate ac dignitate clariſſimis egit, ut Ignatius ad concilium mitteretur: non ut cum hæreticis diſputaret, aut controverſias de religione quæſtiones differeret: ſed (ut mihi ipſemet pater Jacobus dicebat) ut concilium ipſum precibus apud Deum, & eximia apud homines prudentia ſuſtineret. Ille idem pater Lainez magni ſemper fecit Petrum Fabrum, eumque quaſi cæleſtem quemdam ac vere ſpiritalem magiſtrum, & F ad regendas, atque ex ſcrupulorum anguſtiis explicandas animas, apprime eruditum ſuſpiciebat. Et merito quidem. Sed tamen aiebat Jacobus mihi, talem quidem eſſe Fabrum, ſi per ſe, ac ſeorſim ſpectaretur; ſed tamen, ſi cum Ignatio componeretur, balbutientem puerulum ſibi videri, præſene ſapientiſſimo. In quo certe nulla Fabro fiebat injuria. Ipſe enim Faber hoc & agnoſcebat & prædicabat; & Ignatium tamquam patrem ac magiſtrum ſuum, de interioribus animi ſui motibus ac difficultatibus conſulebat, & interrogabat: ab illius ore, tamquam infans ab uberibus matris pendebat: illum quaſi perfectiſſimum omnium virtutum exemplar omnibus proponebat, ſi qui ab ipſo conſilium peterent de perfectione conſequenda. Monebat enim omnes, & ferio ac graviter hortabatur, ut, ſi celeriter & compendio (ut ita dicam) perfectæ vitæ excellentiam aſſequi cuperent, unum Ignatium ſibi ante oculos ponerent, in illum intuerentur, illum imitarentur. Sic enim brevi futurum, ut omnes perfectæ virtutis numeros explerent.

460 Et quoniam, quod iſtorum patrum de Ignatio eſſet judicium dicere cœpi, alios etiam teſtes addam graviſſimos atque certiſſimos. Clau- *Claudii Jaii, Simonis Rodericii,*

dius

A dius Jaius (vivente adhuc Ignatio) acerbiſſimo ſtomachi dolore in itinere correptus eſt; & cum nulla medicina, nullum præſens adeſſet remedium, Deum rogare cœpit, ut per merita ſervi ſui Ignatii, ipſum moleſtia illa liberaret, & ſimul atque preces fudit, liberatus eſt. Hoc idem Nicolao Bobadillæ accidit. Hic cum ardentiſſima febri repente aliquando æſtuaret, Ignatio jam mortuo ſeſe commendans, ſtatim morbo levatus eſt. Simoni Roderico vitam precibus Ignatii prorogatam ſupra ſcripſimus. Itaque eam de Ignatio habebat opinionem Simon, quam de vitæ ſuæ parente habere par erat. Franciſcus Borgia, Societatis noſtræ tertius Præpoſitus Generalis, atque illuſtre humilitatis & totius ſanctitatis exemplum, vim verborum Ignatii admiratus, Loquebatur (aiebat mihi) tamquam poteſtatem habens. Longum eſſet perſequi ceteros, ac recenſere, quid optimi quique atque ſapientiſſimi totius Societatis patres, qui vel vitam cum morte commutarunt, vel ſuperſtites adhuc ſunt, & intimam conſuetudinem habuerunt cum Ignatio, de ejus

B ſanctitate ſenſerunt ac prædicarunt.

de S. Franciſci Xaverii.

461 Unum certe Franciſcum Xaverium (ut alios omittam) prætierire non debeo, virum omnino apoſtolicum, & ad illuſtrandas lucæ Evangelii tot barbaros ac feras gentes a Deo miſſum, & miraculorum numero & magnitudine admirabilem. Bernardus igitur ille Japonius (de quo ſupra mentionem fecimus) narrabat mihi, a Franciſco Xaverio, cum de Ignatio loqueretur, ſæpe ſe eas voces audiviſſe: Magnus Sanctus eſt, Bernarde, Pater Ignatius, magnus omnino Sanctus. Quaſi Sanctum certe Franciſcus ipſe venerabatur Ignatium. Itaque epiſtolas in genua procumbens præ reverentia ad illum ſæpe ſcribebat: conſilium petebat, & documenta ad Indorum converſionem: & quibuſdam in litteris ait, ſe quidem hęc ab Ignatio petere, ne, ſi id facere prætermittat, graviter a Deo puniatur, propterea quod ſpiritu illo, & lucę conſilii ſanctiſſimi Patris ſui ac magiſtri, ad tot gentium ſalutem non eſſet uſus. Contra vero omnium tempeſtatum vim, & periculorum incurſus, nomine ſe atque Ignatii intereeſſione muniebat: appendebatque collo quaſi ſcu-

C tum firmiſſimum Ignatii nomen, manu ipſius Ignatii ſcriptum *a*, & ſuæ profeſſionis vota.

a Addit auctorem Marcellum 2. PP. Joannem 3. Luſitaniæ reges, Quiroga Card. b

462 Et ne teſtes domeſticos tantum proferre videas (quamquam ii certiores ſunt) paucos aliquot exteros *b* adducam locupletiſſimos, atque auctoritate ſingulari. Marcellus ſecundus, Pont. Max., Ignatii ſemper cupidiſſimus, tanti ſemper fecit & cum aliis de rebus, tum de pertinentibus ad Societatem judicium, ut in iis quidem plus apud ſe ponderis habere diceret ſolam Ignatii auctoritatem, quam omnes in contrarium rationes, ut libro tertio demonſtratum eſt. Joannes tertius Luſitaniæ rex eximius, & iis virtutibus, quæ regis propriæ ſunt, cumulatiſſimus, qui ab ipſo initio Societatem & ornavit munificentiſſime, & defendit acerrime, magnam curam adhibuit, ut res omnes Societatis cognoſceret, & erga Ignatium ſtudium ſuum teſtaretur. Itaque

b Ludovico Gonſali *c* (qui Joanni principi filio ſuo a confeſſionibus fuerat) in Urbem proficiſcenti mandat, ut omnia Ignatii dicta factaque curioſe obſervet, & ad ſe diligenter perſcribat *c* & quid de toto homine ipſi videatur, ipſum regem certiorem faciat. Fecit Ludovicus quod fuerat juſſus, & poſt exquiſitam rerum omnium perveſtigationem (ut ab ipſomet accepi) ſcribit regi; ſe quidem circumſpexiſſe omnia, & diligentiſſime Ignatium obſervaſſe, prout rex juſſerat, & ita virtutum illius magnitudine atque excellentia captum eſſe, ut vel aſpectus tantummodo ipſius, & oris compoſitio, ac corporis motus vehementer ipſum Ludovicum ad Dei amorem inflammaret. Quocirca vel ex ſolo Ignatii intuitu, permultum ad virtutem ſe capere adjumenti. Gaſpar Quiroga *d*, qui vivit adhuc, S. R. E. Cardinalis, archiepiſcopus Toletanus, & fidei ſupremi conſilii præſes, ſumma fuit amicitia cum Ignatio, neceſſitudineque conjunctus, multaque cum illo Romæ, & gravia tractavit negotia. Is laudandi Ignatium finem non facit, a religione, ſanctitate, atque prudentia, ceteriſque præclariſſimis virtutibus: tantam vero animi, vultuique conſtantiam, & tam æquabilem ac perpetuum tenorem in omni vita, quantus in Ignatio fuit, ſe in nullo mortalium vidiſſe affirmat. Multi principes viri, & tum Eccleſiaſtica, tum ſeculari dignitate præſtantes, ad Societatem poſt Ignatii obitum litteras ſcripſerunt: in quibus & mortuum patrem laudabant, & viventes ac mœrentes filios conſolabantur. E

Joannem Regem Siculiæ proregem

463 Ex iis unus Joannes Vega fuit, qui tunc quidem pro Philippo rege Siciliam gubernabat, poſtea vero regii conſilii præſes, in Hiſpania deceſſit e vita. Is (ut diximus) Romæ legatus Caroli V. cæſaris apud Pontificem Maximum cum eſſet, magnam cum Ignatio contraxerat familiaritatem, ſummaque benevolentia illum deinceps proſecutus eſt. Mortuo igitur Ignatio, ad Jacobum Lainem, Vicarium jam tunc Generalem, litteras ſcripſit, quarum caput unum de Hiſpano ſermone in Latinum translatum hic ſubjiciam, quod tanto viro dignum, & a noſtro propoſito non alienum eſſe judicavi. Triduo (inquit) aut quatriduo antequam mihi reddita eſt epiſtola, quam pater Polancus tuo nomine de beati Patris Ignatii obitu ad me miſit, nuntiatum erat nobis, illum e vita migraſſe, ſed obſcure: Itaque magno tenebamur deſiderio, omnia certius cognoſcendi, & intelligendi, quis fuiſſet ſanctiſſimi Viri exitus, quis ſtatus ſit ſanctæ veſtræ Societatis ac Religionis. Non enim dubitabam (quod in hac epiſtola vidi, & in ea etiam, quæ ad patrem Hieronymum *e* ſcripta eſt) quin & illius vitam finis glorioſus clauſiſſet, & vox veſtramque Sodalitatem divina protectio provehat. Sed tamen permagnam ex hac exacta & diligenti rerum geſtarum narratione conſolationem atque ædificationem accepi, quæ tamen cum certo quodam doloris ſenſu fuit conjuncta. Non enim poſſumus non dolere eorum obitum ac jacturam, quos in hac vita dileximus.

e F

cujus proferetur epiſtola

464 Benedictus Deus, qui ſervum hunc ſuum e cuſtodia corporis eductum ad ſe vocavit eo tempore, quod ipſi opportunius judicavit: quique illum ita inſtruxit, & gratia ſua communivit, ut tot ſuæ virtutis monumenta, tot ſanctitatis trophæa relinquceret, quæ nulla conſomet vetuſtas, non dies, non aer, non aqua corrumpet, nulla vis labefactabit atque conficiet; quemadmodum alia videmus diruta & abſumpta, quæ vanitate & ambitione fuerant conſtituta. Ego vero mecum ipſe cogito, qua pompa, quo triumpho, in cœlo a beatiſſimis illis mentibus exceptus is ſit, qui tot clariſſimas victorias de gentibus immanitate barbaria, multitudine infinitis reportavit; qui vel per ſe, vel per milites ſuos, lumen fidei ac religionis iis populis ac nationibus invexit, qui ſedebant in tenebris ac umbra mortis: qui mortalium plurimorum infidelitatem vicit, ferocitatem emollivit, ignorantiam depulit, perditam vitam profligavit. Itaque merito ſane atque jure optimo,

illi-

illius vexillum apud vexilla ſancti Dominici, ac D. Franciſci, & aliorum Sanctorum in cælo collocabitur, quos Deus elegit, ut non ſolum carnis illecebras, & mundi blandimenta ipſi vincerent, ſed vincere alios docerent, & innumerabiles animas ab inferno liberarent.

A Petro Ribadeneira.

de Teſtibus ad Latinum ſcripſit:

465 Quam ſincera porro erit iſta Ignatii gloria! quam ſine aliorum Sanctorum invidia iſte triumphus! quam diſpar, quam diſſimilis, quam contrarius ſpeciebus, ſed fallacibus hujus mundi triumphis, quos fugaces & breves, miſeria & invidia pleniſſimos videmus, ac reipub. vehementer pernicioſos. Quæ omnia magnam nobis conſolationem afferre debent, & triſtitiam, quam ex morte Ignatii pro naturæ noſtræ imbecillitate cepimus, vel mitigare vel tollere: noſtroſque animos mœrore perculſos excitare, atque ſpe erigere, ut confidamus, illum jam regnantem, & vere viventem cum Deo, neque ſuæ Religionis, neque amicorum oblitum, manum nobis porrecturum, filiis ſuis promptius etiam opem laturum; denique eos apud Deum habiturum commendatiſſimos, qui Deum ipſum in Ignatio agnoverunt ac venerati ſunt. Hæc ille.

B

Judicium Joannis Avilæ.

f

466 Joannes Avila, vir excellenti virtute, prudentia, doctrina, & cum in univerſa Hiſpania, tum potiſſimum in Bætica provincia (quam verbo Dei illuſtravit) notiſſimus *f*, cum Patrem Ignatium cum ſociis in mundum a Deo miſſum primum audivit, ejuſque propoſitum atque inſtitutum intellexit, ſe quidem dixit, hoc idem, quod ille afferebat, jam diu animo concepiſſe, & magno labore atque ſtudio conquiſiviſſe atque indagaſſe; ſed perveſtigare tamen, atque deprehendere haud potuiſſe. Itaque eveniſſe ſibi aiebat, quod puero ad radicem montis agenti, qui onus aliquod magni ponderis diu multumque verſat, & in faſtigium montis toto conatu ſubvehere molitur, neque tamen præ virium infirmitate poteſt: quod onus ſi vir aliquis, corporis mole & robore gigas, ſuſtulerit, minimo negotio transferet ſeilicet quo volet, & in eacumine montis collocabit. Atque hac ſimilitudine, pro ſua modeſtia, vir excellens, ſe quidem puſillum, Ignatium vero gigantem nominabat.

g

C

467 Statura fuit modica *g*, vel potius brevi, eum ejus fratres procera fuerint, & quæ juſtam excederet: facie honeſta, fronte lata, atque exporrecta: depreſſis vi lacrymarum oculis: palpebris contractis, corrugatiſque: auribus mediocribus: naſo & a ſummo eminentiore, & ab imo diductiore: colore vivido, ac temperato: calvitio, totoque ore venerabilis. Vultus illi jucunde gravis, & ſevere jucundus; quique tranquillitate quadam ac ſerenitate exhilararet intuentes, gravitate componeret. Ex altero crure nonnihil claudicabat, ſed honeſte, & quod ambulandi moderatione tegeretur. Callolos pedes, & nuditate crebriſque itineribus axaſperatos habuit: & crus alterum ex vulnere (ut diximus) imbecillum ſemper, ac tenerum, ut vel levem contactum abſque dolore non ferret. Quo magis mirandum eſt, tantum terrarum pedibus illum obire potuiſſe.

Caput XVIII. *Habitudo corporis,*

& infirmitas, victus & veſtitus;

468 Principio maximis fuit viribus, proſperaque valetudine; quam jejuniorum, pœnitentiæque magnitudine afflixit, & perdidit. Itaque ſæpe morbo tentatus eſt, maximeque ſtomachi dolore per omnem vitam graviſſimo, inedia & vacuitate contracto. Fuit enim tenuiſſimis vulgariſque victus, & ita ſobrius, ut tres interdum dies, integram aliquando hebdomadam omni cibo potuque caruerit. Guſtatum ita amiſerat, ut nullam fere ex cibo delectationem perciperet. Quapropter egregii medici negabant, illum naturaliter ea corporis affectione tamdiu potuiſſe vivere. Veſtitus ejus vilis, & neglectus, ſed mundus: cultus ipſe ſine cultu. Nam quod de ſanctiſſimis viris Nicolao, ac Bernardo memoriæ proditum eſt, paupertas ſemper ei placuit, ſordes numquam.

D

effigies.

469 Et quoniam ſtaturam Ignatii atque oris & totius corporis habitum conſtitutionemque deſcripſimus, non erit alienum propoſito noſtro, illud etiam adjicere: nullam nos habere imaginem *h*, quæ ipſum ad vivum referat: quod non oblivione tamen aut incuria factum eſt. Sed cum Ignatius neque pictam, neque fictam imaginem ſuam pati poſſet, neque quidpiam quod vanitatem haberet, aut vanitatis umbram; ut hoc fieri permitteret, qui ab ipſo petere auderet, ex omnibus noſtris inventus eſt nemo. Ignatio inſcio, aliqua ad eam rem tentata ſunt; ſed fruſtra. Itaque imagines ejus, quæ circumferuntur, ex quadam ductæ ſunt poſt ipſius mortem effictæ. Quarum tamen omnium (meo quidem judicio) proxime ad veritatem accedit, ea, quam Ildefonſus Sanctius, Philippi II. regis pictor (qui exprimendis ad vivum rebus maxime excellit) me præſente & commonente, ex prototypo Romano, Mantuæ Carpetanorum depinxit hoc ipſo anno ſalutis noſtræ MDLXXXV.

h

E

F

ANNOTATA.

a *Plura circa Sancti apud ſuos veneratione collegi in Comm.* §. 53.

b *Externos Sancti præcones protuli ibid.* §. 55.

c *De eo dixi ibidem* §. 91.

d *Hujus de* S. Ignatio *teſtimonium exſtat ibidem* §. 56.

e Domenecum *intelligo; qui provinciæ Siculæ anno* 1553. *præfuit, ex annotatis ſupra ad cap.* 15. *in.* g.

f *Ejus elogium ac ſcripta dat Nicolaus Antonius inter Scriptores Hiſpaniæ.*

g *Ea, quæ huc ſpectant, ſupplet Commentarius* §. 57.

h *De imagine differui ibidem a num.* 595.

CAPUT XXXI.

Oratio ac familiaritas cum Deo.

Lib. V. Præf. *Neceſſitas ab auctore præmiſſa circa Sanctorum vitas ſcribi.*

HActenus de vita Ignatii, & morte diximus, quæ nobis ad continuationem quamdam hiſtoriæ, ſeriemque contexendam pertinere viſa ſunt. Nunc operæ pretium me facturum arbitror, ſi aliqua de ejus virtutibus ſeparatim dixero. Quamquam enim in iis, quæ de Ignatio explicata a nobis ſunt, omnium virtutum illius eminent inſignia, & probatiſſimi integerrimique animi lumen elucet: interdum tamen ipſa recte facta, aliarum rerum narratione obſcurantur: & ut maxime appareant, implicata tamen eum aliis & conjuncta minus delectant & permovent, & agendi veriſſimam rationem docent, quam eum ſeorſum ſpectantur; neque pondere ſolum, ſed numero etiam lectorem excitant. Tenuia vero quædam cur recenſuerim, dicerem, niſi Religioſis hominibus, & Parentem noſtrum Ignatium imitandi cupidiſſimis, hæc ſcriberem. Quibus perſuaſum nimirum eſt, parva non eſſe, ſine quibus major conſtare

A ſtare nequeunt: & in perfectionis acquirendæ ſtudio, Qui ſpernit modica, paulatim decidere: contraque, juxta Chriſti Domini noſtri ſententiam, Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelem eſſe. Et quoniam vos ego, fratres, intueor, vos mens hic, qualiſcumque eſt, conatus ſpectat; commemorandis Ignatii virtutibus, illum ordinem ſequar, quem Ignatius ipſe in Conſtitutionibus tenuit, cum perfectam Præpoſiti Generalis formam deſcriberet. Nam nihil minus quam de ſe cogitans, ſuis coloribus ſe mihi videtur pinxiſſe. Neque tamen omnia perſequar, quæ mihi comperta ſunt; ſed pauca quædam ex multis excerpam, quæ vel illuſtriora, vel ad exemplum commodiora videbuntur. Sic enim & brevitati, & lectorum utilitati ſerviam.

CAP. I. *Laudatur a deum oratio pueri,*

473 Ut igitur de ea, quæ primo loco in Conſtitutionibus ponitur, devotionis virtute dicamus, quæ Deo hominem jungit, & ex perenni illo divinitatis fonte haurit, quæ in alios effundat: ſingularem quamdam orationis *a* gratiam Ignatius habuit.

B Ex quo primum divina luce illuſtratus eſt, & a ſeculi vanitate ad Deum converſus, omnes contendit nervos, ut jugiter cum Deo ac familiariter verſaretur, & in oratione totus omnino eſſet. Sacris initiatus, cum recitandis horariis precibus, divinoque Officio perſolvendo occuparetur, tanta divinæ conſolationis copia perfundebatur, tanta lacrymarum affluentia, ut in ſingulis pene verbis hærere, ac preces interrumpere, & in Pſalmis legendis multum diei tempus ponere cogeretur. *b* Ergo præ lacrymis *b* excæcatus ferme eſt: Qua de cauſa ſocii, ut omittere divinum Officium Ignatio liceret, a ſummo Pontifice impetrarunt *c*. In rebus gravioribus, etiamſi rationes probabiles multas haberet, nihil tamen conſuevit prius conſtituere, quam rem Domino in oratione commendaſſet. Hoc tamen ſtudioſius faciebat, cum ſcribebat Conſtitutiones *d* ac regulas Societatis.

a Ejus varia ſpecies.

b Ejus lacrymæ.

c Ejus oratio impetrata.

d Ejus oratio dum condit regulas, ſæpe varia.

472 Conſcripſerat aliquando regulas quaſdam Ignatius, ad modeſtiam religioſam, & totius corporis motum decorumque pertinentes. Eas ut promulgaret, Romanæ domus Miniſtro juſſit: ceſſavit ille aliquantulum, ac fuit negligentior. Et mihi Ignatius hæc ipſa de re agens, Ego, inquit, in

C meditandis regulis, ſcribendiſque diutius laboro: Miniſtri autem, ut obſerventur, remiſſiores ſunt, quaſi parvum mihi conſtent. Certe vel haſce, quas publicare juſſi, anteaquam perſcriberem, ſepies & eo amplius orationem Domino, & lacrymas fudi. Quid de Conſtitutionibus, aliiſque majoris momenti regulis credere par eſt? Hæc ipſas regulas poſtea domi noſtræ promulgare P. Jacobum Lainem Ignatius juſſit, & ad obſervationem earum noſtros adhortari: atque exhortationi Jacobi patres fratreſque, qui domi erant, antiqui & novi, ut ad unum omnes intereſſent, præcepit. Quod novum admodum atque inſolens fuit. Dum concio fit a Jacobo, ingens exauditur fragor, domus tota concutitur, tectum, ſub quo ea ipſa hora conſidere in horto primarii patres a cœna conſueverant, (erat enim Auguſtus menſis, & calores maximi) repente concidit: quos ſine dubio ruina oppreſſiſſet, niſi præter morem, conſuetudinemque in concione illos adeſſe Ignatius voluiſſet. Qui tectum collapſum videns, Deo, quod omnes domeſticos ſervaſſet, gratias egit: Mihique videtur (inquit) Deus hoc facto ſignificare voluiſſe, iſtiuſmodi regulas ſibi eſſe non ingratas.

473 In Conſtitutionibus ſcribendis, aliiſque magni momenti rebus ſtatuendis, Deum ſemper (ut diximus) conſulebat. Conſulendi autem modus hic erat. Exuebat imprimis ſe omni affectu, qui tollit ſincerum de rebus judicium, abdicabatque a ſe omnem prænſionem animi: deinde auxilium Domini, ac gratiam vera videndi ac perſequendi petebat: tum rationes utraque ex parte conſiderabat perattente & graviter, earumque momentum ac pondus æſtimabat, atque inter ſe etiam componebat. Poſtremo recurrebat ad Deum iterum; & quæ cogitaſſet atque invenieſſet, ejus in conſpectu ponebat, ut ipſe confirmaret, quæ in ipſo operatus eſſet.

D A. PETRO RADENEIRA. *Quem tutus orandi modum tenuerit.*

474 Patrem Jacobum Lainem, qui omnium Sanctorum vitas, ortus omnium Ordinum, progreſſionesque legerat, ſciſcitatus eſt aliquando Ignatius, quod ejus eſſet de regulis illorum patrum, conſtitutionibuſque judicium, qui auctores ipſarum Religionum atque parentes exiterunt: num ſcilicet, quæ litteris mandaſſent, poſteriſque ſuis tradidiſſent, ea omnia per revelationem acceſſiſſent; an ex his ſuo ſenſu quædam, judicioque ſtatuiſſent? Cui Jacobus propius fidei eſſe reſpon-

E dit, graviſſima quæque & maxima inſtituti ejuſque quaſi fundamenta a Deo, qui omnium Religionum fons eſt, patribus illis tradita fuiſſe divinitus: reliqua, quæ minora ſunt, & naturam ipſam Religionis proprie non attingunt, Deum prudentiæ eorum, qui leges condiderunt, judicioque reliquiſſe. Sicuti etiam feciſſe videmus cum paſtoribus, ac principibus Eccleſiæ, in iis quidem, quæ ad ejus pertinent gubernationem. Tunc Ignatius: Tecum plane ſentio. Ex quo conjicere licet, quæ propria ſunt, ac præcipua noſtræ Societatis firmamenta, ea Ignatium divinitus accepiſſe: cum vero de re aliqua leviori deliberabat, in qua divinam lucem non haberet, P. Lainem ſciſcitatum fuiſſe, ut videlicet illius conſilium exquireret, & apud ſe ſtatueret, utrum poſſet pariter rem illam præſcribere abſque Dei revelatione, atque alias cæleſti lumine collustratus ſcripſiſſet. *Quæſtio circa Ordinum conditores ab eo propoſita Lainio.*

475 In horas ſingulas ſeſe colligebat, & a reliquis animum in Deum avocabat, conſcientiamque ſuam diſcutiebat diligentiſſime. Quod ſi negotium intercederet gravius, vel occupatio aliqua tanta, quæ piæ conſuetudini impedimentum adferret; proxima hora, vel certe primo quoque tempore, interpoſitam moram compenſabat. Non tamen externarum rerum occupatione uſque adeo diſtringebatur Ignatius, ut devotionis illius curſus retardaretur. Vidimus frequenter illum ex tenuiſſimis rebus ad Deum, qui in minimis etiam maximus eſt, aſcendentem: ex plantulæ, frondis, floris, fructus unius aſpectu, ex vermiculi alicujus, aut beſtiolæ conſideratione, ſupra cælos attollentem ſe, & ad ea, quæ a ſenſibus remota ſunt, penetrantem, capientemque e ſingulis utiliſſima documenta, ad totius informationem vitæ. Atque hoc familiare noſtris optabat eſſe, ut Deum in rebus omnibus præſentem cernerent, & mentes ſuas non in oratione tantum ad cœleſtia attollerent; ſed univerſas res, atque actiones ſingulas in Deum referrent: neque minorem devotionis ſpiritum in actione, quam in ipſa meditatione ſentirent. Et hanc quidem orandi conſuetudinem aſſiduam, cum in aliis, tum vero in hominibus pie occupatis, tamquam magis expeditam probabat. *animi ad Deum,*

476 Tam ferventer orabat, ut ex intenſione animi, morbum aliquando contraheret. Anno vero MDL. quod ipſo Chriſti Domini noſtri die natali, duo Sacra continenter feciſſet, in extremum vitæ diſcrimen adductus eſt. Neque vero *orationis fervor, attentio, frequentia, progreſſus & donum lacrymarum*

in

A. PETRO RIBADENEIRA.

A in ſacrificio Miſſæ ſolum ita intendebat animum, ſed in minimis etiam rebus, quæ ad Deum pertinerent. Cum menſæ benedicebat, cum, confecto prandio, gratias Deo agebat, in reliquis damum rebus, ita levocabat animum, ſeſeque colligebat, ut Deum veluti præſantem cernere videretur; ſemperq; ante orationem præparabat animam ſuam, & quaſi in cubiculum cordis intrabat, & ita mens inflammabatur interior, ut facies etiam accenderetur, & tota (quod ſæpe animadvertimus) quodammodo igneſceret. Deum ſæpiſſime alloquens ex intimo corde dicebat: Quid ego, Domine, extra te volo, aut quid velim? Et quoniam voluntatem ſuam ad divinam voluntatem accommodabat, idem volebat omnino, quod Deus; idem nolebat: in omnibus rara quadam illum conſolatione, atque æquabili mulcebat Dominus. Præſentem diem cum heſterno conferens, & cum profectu profectum, longius ſe quotidie progreſſum, & ardentioribus
B inflammatum ſtudiis in dies reperiebat: ut ſuum illum, quem Manreſæ habuit, ſtatum (quemque primitivam ſuam Eccleſiam ſtudiorum tempore ſolitus eſt appellare) extrema jam ætate, prima fuiſſe rudimenta diceret: & ea quotidie in ſe Deum expolira, quorum Manreſæ lineamenta duxiſſet. Cum in ſingulis precationibus uberrime fleret, & continua lacrymarum fluxio lætitiam ſpiritui aximiam, magnam corpori debilitationem adferret, & ſuavitatem ſpiritus potiorem longe corporis ſanitate duceret, vereretur que, ne, ſi lacrymas cohiberet, aliquid de excellenti illa conſolatione, & ſpiritali fructu detraheretur; ratioue tandem, conſilioque medicorum victus, a Deo petiit, ut liceret ſibi lacrymis imperare. Cujus rei tantam a Deo facultatem accepit, ut lacrymas ad arbitrium ſuum regeret, & illarum habenas vel adduceret, cum vellet, vel remitteret, tam conſtanti & æquabili divinæ conſolationis gratia, ut cum areſcerent lacrymæ, devotionis tamen vireret fructus, & cohibitus ſtatus circumfluentem viſitationis divinæ copiam nihil omnino reprimeret.

deſiderium quite cœleſtis, impetum in animi affectionis, contemplatio.

C 477 Ardenti deſiderio tenebatur, ex hoc carcere & vinculis evolandi ad Chriſtum *f*, ut quoties de morte ſua cogitaret, temperare ſibi a lacrymis præ lætitia non poſſet. Diffinlvi enim, & eſſe eum Chriſto, multo magis melius ſibi exiſtimabat. Neque vero, ut ſummum ſuum bonum conſequeretur tantum, & in beatiſſima illa viſione conquieſceret, Chriſti videndi deſiderio flagrabat: ſed (quemadmodum amici expetere præſentiam amicus ſolet) ut jucundiſſimo, multoque feliciſſimo illius perfrueretur aſpectu. Atque ex hoc ſortaſſe moriendi deſiderio, jugique meditatione mortis, admiratio illa naſcebatur, quam Ignatio cujulvis hominis ſermo movebat, qui ſe poſt tres quatuorve menſes aliquid factu-
f rum dicerent: cui (ſi quem nactus eſſet ejuſmodi) tacita quadam, benevolaque reprehenſione admirans, aiebat, Jeſu bone! tam diu te victurum putas? Dum ægrotaret, admonitus a medico, ne ſe angoribus daret, neve triſtioribus rebus occuparetur: cogitare attente ſecum cœpit, num res tam nova & acerba ſibi poſſet accidere, quæ ſe moleſtia aliqua afficeret, & perpetuam animi ſecuritatem perturbaret. Hæc cogitanti, illud (quod maxime infidebat animo) ſolum occurrit: ſi quo modo Societas noſtra diſſolveretur. Progreſſus eſt longius, &, ut ſe excuteret ac diligentius pertentaret, quæſivit ex ſe, quam diuturna hæc moleſtia futura eſſet: ſtatuebatque, ſi hoc nulla ſua culpa eveniſſet, poſt quartam horæ partem, quam in oratione poſuiſſet, ſeſeque collegiſſet, ſe, ſi D quid ex ea re ecpiſſet moleſtiæ, facile depoſiturum, etiamſi univerſa (inquit) Societas deleatur, & tamquam ſal aqua diſſolvatur. In divinis rebus P. Jacobo Laini aliquoties dixit, habere ſe paſſive magis, quam active: qui ſupremus gradus ab iis traditur ac perfectiſſimus, qui de contemplandi ratione ſcripſerunt. Itaque Areopagita Dionyſius, de magiſtro ſuo Hierotheo loquens, Erat (inquit) patiens divina.

Non ouis in oratione interturbatur.

478 Obſervavit aliquoties illum idem P. Jacobus orantem in hunc modum. Aſcendebat in ſolarium, unde libere in cælum poſſet ſuſpicere: ibi aliquantiſper corpore immotus, fixis in cælum oculis ſtabat: tum genu flexo, Deum adorabat: deinde capite aperto, in ſcabello humili ſedebat, propter corporis imbecillitatem: continuo lacrymarum rivuli profluebant: idque ſuaviter, moderateque & ſine ullo vel ſingultu, vel ſtrepitu, vel corporis motu. Nullus quaotuſvis ſtrepitus (ſi nulla ejus E culpa accideret) Ignatium obturbabat orantem: leviſſimus interpellabat, ſi vitari diligentia poſſet. Ita non ſtrepitus, ſed negligentiæ culpa, quam ſuſtinere ſibi videbatur, moleſta erat precanti. Orantem in cubiculo Ignatium, oſtio clauſo, importune janitor interpellavit aliquando: eus ſemel atque iterum pullanti nihil reſpondit Ignatius. Cum moleſtus eſſe pergeret, & perſeveranter obtunderet, oſtium aperuit, &, Quid (inquit) tibi vis? Cui janitor: En, inquit, Pater, litteræ, quas qui reddidit, tua ex patria allatas dicit, ſimulque litteras in manus Ignatio tradit: qui, reclulo oſtio, litteras in lucentem caminum (erat enim hiems) eremandas conjecit, & continuo ad intermiſſam orationem rediit.

deſectus ſuos deflet & erat pro veniam ad principium.

479 Deſectus ſuos, culpaſque quantumvis levas agnoſcens, deſleoique dicebat, cupere ſe, ut pro pœna ſibi Dominus abundantis illius conſolationis copiam adimeret, quo cautior, ſollicitiorque eſſet; ſed tantam miſericordiam Dei in ſe eſſe, gratiæque ſuavitatem, ut quo plus ipſe deficeret, atque amendationem hac ratinne percuperet, eo Dominus liberalior in ipſum eſſet, & F dulcedinis ſuæ theſauros largius effuoderet. Itaque dicebat, perſuaderi ſibi non poſſe, hæc duo ſimul coojuncta, in ullo hominum tam valde reperiri, quam in ſe: ut in Deum videlicet æque quis eſſet ingratus, & a Deo tam multa tamqun magna beneficia quotidie acciperet. Propter magnam ſuam imbecillitatem, donatum ſe a Deo gratia devotionis dicebat, & ad nullam rem, ingraveſcente jam ætate, & corpore graviter affecto, idoneum, niſi ut uni Deo vacaret, & devotioni ſaſa penitus daret. Illam in primis conſuetudinem tenuit, ut reges, eoſque principes, ex quorum felici gubernatione univerſæ tranquillitas pendet Eccleſiæ, diligentiſſime Deo, aſſidueque commendaret. Id, quæ mox ſubjiciam, exempla demonſtrant. Anno Domini MDLV. XXI. die Martii, eum Julius III. Pont. Max., co morbo affectus eſſet, quo etiam exſtinctus eſt, orationes pro ſalute Pontificis domi inſtituens Ignatius, dixit, ſe quidem pro Pontifice, antequam ægrotaret, ſemel quotidie preces cum lacrymis Deo fundera ſolitum eſſe: poſt morbum vero, ſamel atque iterum id ſe in dies ſingulos præſtiiiſſe. Leonora Maſcarenia, ſemina primaria atque clariſſima, & de Ignatio ipſo optime merita, Ignatium per litteras rogavit, ut Philippum II. Hiſpaniarum regem, quem ipſa educavit a puero atque eduxit, ſuis precibus apud Deum haberet com-

men-

A mendatiſſimum. Cui reſpondit Ignatius, ſe quidem pro Philippo adhuc Hiſpaniarum principe ſemel oraſſe quotidie: poſtquam vero Carolus pater onus in illum rejecerat, & tot regnorum clavum tenere, & gubernacula tractare cœperat, ad quotidianas ſtatasque preces, alteras etiam ſe diebus ſingulis addidiſſe.

Sanctis de orationis ac mortificationis judicium.

480 Illud etiam minime prætereundum videtur, quod, quamvis ipſe tam excellenti eſſet orationis ſpiritu ornatus, pluris tamen interdum facere videbatur ſpiritum mortificationis, quam ſpiritum orationis, etſi ita connexi ii ſpiritus, jugatique inter ſe ſint, ut ſejungi, diſtrahique difficulter poſſint. Ex quo, cum Religioſum quemdam virum ut laudarei quidam ex noſtris patribus, Ignatio diceret, Vir eſt multæ orationis: Ignatius, voce commutata, Vir eſt (inquit) multæ mortificationis. Eam porro mortificationem intelligebat, non modo, quæ in corporis afflictatione poſita eſt; ſed multo etiam magis, quæ in propriæ voluntatis ac judicii expugnatione conſiſtit. Quocirca in hominibus poniſſimum bono-

B ratia, atque ſplendidis, ſui contemptum, omnique faſtus, exiſtimationis, atque excellentiæ conculcationem, ac victoriam, corporis macerationi longa anteferebat: quod videlicet ſit difficilius ſpiritum comprimere, quam carnem affligere. Quamquam rebellis caro ſæpe affligenda eſt, ut ſpiritus comprimatur.

Ut & de his, qui maximum gerunt.

481 Qui prolixiori oratione utuntur, & multas horas in rerum divinarum meditatione colloeant, iis magnopere cavendum eſſe ſentiebat, ne præfracti nimis ac duri fiant, & in proprio ſenſu pertinaces: neve ex re omnium fructuoſiſſima, & Dei communicatione præſtanti vitium ipſi contrahant, fiatque ſua ipſis culpa venenum, quod præſens animæ eſt omnium morborum medicina. Solent enim quidam difficili admodum ingenio eſſe, & in propoſito obfirmati: ad quorum naturam, ſi orandi ſtudium nudum acceſſerit, &

g meditandi tantum quædam aſſiduitas, abſque mortificatione, ſuique vincendi cura *g*, ita capite exſiccantur interdum atque obdureſcunt, ut dimoveri de ſententia, flectique non poſſint. Sunt rurſus qui, quidquid in oratione ſentiunt, ſibi a

C Deo immiſſum putent, ſenſumque ſuum, ſenſum eſſe Dei, a quo diſcedere nefas ſit: itaque & ſentiendi regulam & agendi, ſenſum quem habent in oratione, certiſſimam ſtatuentes, ad eam omnes vitæ actiones dirigunt. In quo falluntur ſæpe. Ipſi enim non raro judicium ſequuntur ſuum, atque animi impetum pro inſtinctu divino habent; vitiumque naturæ ſpeciosa quidem, ſed falſa excuſatione tegunt; prolabunturque frequenter in maximos errores, quibus orationi, rei præclariſſimæ, ac mortalibus utiliſſimæ, infamiam inferunt apud imperitos, exiſtimantes, rei id eſſe, non perſonæ vitium. Neque enim ad ſenſum noſtrum (quantumvis pius videatur ac divinus) detorquere, quæ certa ſunt; ſed contra, ſenſus cogitationeſque noſtras (tamquam dubias & fallaces) ad rectiſſimam fidei & ſanctorum patrum normam, atque exploratiſſimam debemus exigere. Non enim dubiis perſpicua tolli, ſed illuſtrari perſpicuis dubia & confirmari par eſt.

ANNOTATA.

a *Dono orationis adde dicta in Commentario a §. 60.*

b *Plura, quæ huc pertinent, dedi ibid. §. 61.*

c *Diſpenſationis inſtrumentum exſtat ibid. §. 57. a num. 593.*

d *Mirabiles ſenſus tunc habitos dat Commentarius §. 42.*

e *Quæ eo pertinent, illuſtrantur ibid. §. 60. a num. 616.*

f *Adde, quæ de Jeſu mediatore dixi ibid. §. 63. num. 644.*

g *Victoria, qua homo ſe ipſum vincit, magni ſiebat ab* Ignatio, *ex Commentario §. 74. a num. 755. & §. 75.*

D A. PETRO RIBADENEIRA.

CAPUT XXXII.

Caritas erga proximos; animi ſubmiſſio.

Cap. 11. *Locus frigidiſſimo ſe immergit, ut libidinoſum furorem ſ*

E X iis, quæ hactenus diximus, facile elucet, quibus divini amoris facibus arderet Ignatius; quo erga proximos fraternæ dilectionis igne eſſet inflammatus. Ubique enim luæ caritatis argumenta, & cæleſtis incendii certa veſtigia relinquebat: cum ejus omnia conſilia, ſtudia, labores in Dei gloriam, & hominum ſalutem referrentur, & in eo conſumerentur, ut vitia radicitus a Chriſtiana republica revellerentur, virtutes inſererentur, conſervarentur, augerentur. Sed hoc iis exemplis fiet magis perſpicuum, quæ hic apponam, Lutetiæ cum quidam pelliceis amore nefario teneretur, neque ab illo Ignatius hominem poſſet ulla omnino ratione divellere, aliquando reſcivit, illum extra oppidum iturum, eo fortaſſe, ubi turpes ejus deliciæ erant. Ignatius igitur in lacum frigidiſſimum, viæ, qua tranſiturus erat, adjacentem ſeſe conjicit, corporeque gelidis aquis immerſo, capite tantum extans, ad illum jam appropinquantem, Perge, inquit, miſer, perge ad tuas fœtidiſſimas voluptates: impendentem capiti tuo ruinam non vides? inſtantem peſtem non perhorreſcis? Hic ego pro te tamdiu me macerabo, donec juſtiſſimum Dei furorem in te paratum avertam. Exterritus homo, & hoc tam inſigni caritatis exemplo perculſus, reſtitit, pedem refert, familiaritatem illam ſcelere copulatam ſtatim diſcindit.

F

Perrexit ad omnia pro animarum ſalute.

483 Dicebat ſe, ſi quid ad animarum ſalutem pertineret, paratiſſimum eſſe, nudis pedibus, eorpibuſque onuſtum per plateas incedere: nullum denique recuſare habitum, aut ridiculum ac probrolum veſtimenti genus, quod eſſe utile hominibus poſſet: quod re ipſa comprobavit, ſi quando ſeſe occaſio obtulit. Ætate jam affecta nominatim rogatus, ut moribundum hominem juvaret, tametſi corpore erat morbis fracto, peneque conſumpto, eſſentque permulti, qui labora illum levare poſſent: tamen operam ſuam ei, qui peteret, negandam non exiſtimavit. Ergo totam noctem homini adfuit, in extrema illa pugna, & ancipiti contentione dimicanti. Religioſe, ſanctæque morem illum retinuit, ut nulli malum pro malo redderet, ſed vinceret in bono malum, & malefacta benefactis non tantum exæquaret, ſed etiam obrueret. Qus de cauſa cum ſæpius appetitus eſſet a multis, & ad juſtam indignationem provocatus, ne minimam quidem commoti animi ſignificationem dedit, neque eos, a quibus graviter eſt laceſſitus, vel leviter, eum facile poſſet, eſt ultus: quod quidem iis exemplis, quæ mox ſubjiciam, planum fiet.

484 Romæ anno MDXLVI. Religioſus quidam

A. PETRO RIBADENEIRA. *malum bono compenſas, tum ergà invidum,*

A eruditus, ex amico inimicus factus, invidia exſtimulante, graviter in Ignatium exarſit: qui etiam jactare cœpit, omnes noſtræ Societatis homines, qui in Hiſpania eſſent, a Perpiniano Hiſpalim uſque, igni le traditurum: idque Ignatio, qui ſuis verbis renuntiaret, miſit. Cui Ignatius per eumdem ſcripto ita reſpondit: Tu quidem quotquot noſtri in Hiſpania ſunt, cremandos te curaturum dicis: ego vero id dico, & opto, ut & tu caritate flagres, & amici tui, ac neceſſarii, non ſolum qui in Hiſpania, ſed qui in univerſo orbe terrarum ſunt, Spiritus ſancti igne inflammentur, & ardeant: ut perfectionis culmen adepti, divinam gloriam augeant magis, & illuſtrent. Quod ſi quid, contra me (bone pater) habes, judices Romæ ſunt, gubernator & vicarius, qui nunc, ſummi Pontificis imperio, res noſtras cognoſcunt, ut lententiam de illis ferant: ad illos reſeras, quæſo, antequam ſententiam pronuntient, ut ego, ſi quid debeo, ſolus exſolvam, & corpore meo potius ſatisfaciam (quod mihi quidem erit jucundiſſimum) quam alii, qui in Hiſpania ſunt, nulla ſua culpa, pœnas indebitas pendant. Romæ apud S. Mariam

B de Strata x. Auguſti MDXLVI.

tum ergo fraudatori benefici,

485 Lutetiæ contubernalem Ignatii quemdam fuiſſe diximus, qui commiſſa ſibi pecunia Ignatium defraudavit, & in eas anguſtias hominem conjecit, ut magno ſtudiorum ſuorum incommodo, quotidie mendicare cogeretur. Huic igitur pecuniæ fraudatori gratiam hunc in modum Ignatius retulit. In Hiſpaniam ille Lutetia diſcedens, dum opportunam Rotomagi navigationem expectat, in morbum periculoſum incidit; qui usque adeo mitem Ignatium, ac ſingulari prædium caritate eſſe intelligebat, ut ad illum de ſua adverſa valetudine amice ſcriberet; &, quaſi eſſet beneficio a le aliquo affectus, opem ab illo ſibi auxiliumque poſtularet. Oblatam occaſionem Ignatii caritas avide arripuit, ut libenter ſe impenderet, ac ſuperimpenderetur ipſe, pro anima illius, & carbones ignis non quidem vindictæ, ſed divinæ caritatis in caput ejus congereret. Rotomagum quærendi juvandique hominis cauſa confeſtim ire ſtatuit, & magna ſpiritus alacritate, ac

C robore animi, tridui iter, nudis pedibus, atque ita jejunus percurrit, ut ne aquam quidem guſtaret. Porro in hac Ignatii deliberatione, & Rotomagenſi profectione, eximia quædam acciderunt. Quorum aliqua, brevitatis ſtudio in priori editione prætermiſſa, nunc exponam. Primum illud: deliberanti Ignatio profectionem, & eum in modum, quem diximus, Rotomagum abire ſtatuenti, magnus repente metus, magnaque eſt injecta religio, quaſi hoc eſſet teotare Deum. Sed cum in templo divi Dominici ſerveotius oraſſet, Deumque eſſet precatus, ut vias ſuas dirigeret, timore illo atque anxietate liberatus eſt: & anno divini ſpiritus robore, mirum in modum animatus.

magna cum victoria ſui ex divina gratia.

486 Alterum eſt, quod eo ipſo, quo profectus eſt die, cum e lecto ſurgeret, & ſe in viam dare vellet, tanto ſubito horrore correptus eſt, ut neque ſatis pedibus conſiſtere, neque veſtimenta ioduere poſſe videretur: ſed hanc petculſi animi trepidationem divina virtute vicit, & ante lucem ex urbe Pariſienſi egreſſus eſt: ſic tamen, ut tres ipſas leucas ad oppidum Argenteuil uſque, tam lente atque gravate conficeret, ac ſi pedes haberet plumbeos. Sed hæc tentatio, & totius corporis gravitas eateous duravit, quoad, ſuperata quodam collis jugo, & aſpero adcenſo, in planum atque ſpatioſum campum tandem evaſit: ubi mirifice a Dominn recreatus eſt, & tanta, tamque nova & ſubita luce perfuſus, & ſpiritus ardore incenſus, ut omni prorſus moleſtia, corporiſque gravitate depulſa, quaſi cervus quidam, per latam illam plaoitiem ſic curreret, ut volare magis, quam ambulare; magis rapi, quam ſe movere videretur. Deumque ſuaviſſime alloquebatur, & tam validis clamoribus, ex vulnerato amore enrda, interpellabat, ut ſatis liqueret, Deum ipſum, a qun ita tractabatur, illius profectionis Ignatio fuiſſe auctorem. Et quamvis dæmno impedira vnluit hanc prnſectionem, & vano metu diſcutere; Deus tamen & Ignatium ad repugnandum illius conatibus virtute ſua communivit, & victoriæ præmiis etiam in hac vita benigniſſime affecit. Rotomagi debilitatum hominem offendit, jacentem erigit, confirmatumque jam, ad primos illos ſuos ſuccios in Hiſpaniam cum literis commendatitiis mittit, infidelitatem ſuam deteſtantem, admirantem Ignarii caritatem, gratias Deo agentem, quod in terris is vir eſſet, ſibiqua eum oſtendiſſet, qui beneficiis maleficia ulciſceretur, officia cum offenſa certaret.

D

E *De eterno quodam, ac ſuis bene merente;*

487 Lutetiæ item Pariſiorum quidam uſque adeo in Ignatium concitatus, ut ſcalas jam ad eum occidendum aſcendoret, vncem audit dicentem ſibi: Infelix, quid facis? qua voce perterrefactus, a propoſito deſtitit. Hic autem exſuſcitator ejus acculationis poſtea fuit, quæ contra Ignatium, ejuſque ſocios Romæ primum conflata eſt. Quem ut beneficiis vinceret, ipſis Societatis inimicis deprecantibus, in Societatem admiſit. Neque tamen in ſancto propoſito ille diu permanſit. Quoniam adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentum collocabunt *a*. Quo minus eſt mirandum, *a* ita in ſuos *b* fuiſſe benevolum, qui alienorum etiam *b* fuerit amantiſſimus. Nam cum frater quidam graviſſime agitatus, tentationi incontinentiæ ſuccubuiſſet, & Deum, fontem aquæ vivæ, relinquere, & ad ciſternas diſſipatas, quæ continere non valeot aquam, redire omnino ſtatuiſſet, neque hujus morbi ſeri vulneris cauſas aperire vellet: Ignatius peccatum aliquod in ſeculo admiſſum eaulam arbitratus, quod explicare frater verecundia prohiberetur, ipſum convenit, & vitam ſuam, quam degiſ-

F ſet in vanitate ſenſus ſui, familiariſſime expoſuit, ut illum ſui minus puderet, & de Deo ſentire in bonitate diſceret. Eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam. Alias item, cum ex primis novem ſociis moleſtiſſima tentatione quidam, periculoſiſſimaque laboraret, & en res effet adducta, ut non multum ab extrema pernicie abeſſe videretur; tres integros dies nihil omnino guſtans, lacrymiſque Deum pro illo aſſidue orans, hominem in Societate ſervavit.

Deo alibi mire modo cuique agenti.

488 Acerbior item exſtitit alius quidam pater, impeto quodam animi abreptus in Ignatium, ac contumacior: pro qua in Miſſa oraos Ignatius inſtantius, & magnam vim lacrymarum profundens, clamabat ad Dominum: Ignoſce Domine: parce Domine. Cui Dominus: Sine me, ego enim pro te vindictam ſumam: ego (ni reſipiſcat) ultor exiſtam. Accidit autem poſtea, ut ille pater in templo quodam, Sanctorum reliquias aliquando venerabundus iotueretur: & inter beatiſſima oſſa, quaſi hominis aſpectum videret, truci vultu flagellum inteotaotis, niſi Ignatio paruiſſet. Quod ille ipſe Ignatio, Ignatius mihi narravit. Eo viſo, quamquam bnmo tumorem compreſſit, animoſque ſubmiſit, multis tamen poſtea, magnitque moleſtiis affectus eſt, ut veriſſimum ſuiſſe coo-

ſta-

A ſtaret, quod Ignatio fuerat a Deo ſignificatum.

Grata beneficiorum memoria. *e*

489 Ex multis virtutibus, quæ in vita illius eminent, jucundiſſima fuit acceptorum beneficiorum memoria, atque remuneratio *e*. Fuit enim non in Deum tantum, ſed etiam in homines propter Deum re ipſa animóque gratiſſimus. Nam cum Societatis per univerſum orbem terrarum propagatæ unum ſit corpus, coagmentatum ex diverſis membris, & divina caritate conglutinatum, cujus corporis ipſe caput erat, quidquid beneficii in ſingula ejus corporis membra ubivis gentium conferebatur, id rorum ad univerſum corpus pertinere judicabat, ſuique muneris eſſe ducebat, id pro ſua virili remunerari, & parem, quoad poſſet, gratiam referre: præſertim naſcentis Societatis initio, quando neque tam nota eret hominibus, neque tam probata quam nunc eſt, nec ex ſuis in noſtros beneficiis, ullam remunerationem, niſi a Deo ſperare homines poterant. Multa ſunt, eaque præclara, quæ a me afferri poſſunt ad virtutem hanc Ignatii declarandam, & grati animi pieratem: ſed ea pro meo inſtituto ſummatim attingam. In omnes de Societate benemeritos ſin-

B gulare ejus erat ſtudium ac benevolantia: in majores major. Quos noſtrorum orationibus ubique eſſe voluit quam commendatiſſimos, de felici noſtrarum rerum ſucceſſu ſingulatim faciebat certiores: invitabat, inviſebat, conſilio, opera, reque juvabat per ſe & ſuos. Denique multa faciebat, ſibi alioquin inſuavia, atque etiam moleſta, eam unam ob cauſam, ut illis gratificaretur. Et quamvis plura præſtarer, quam acciperer, & beneficia accepta gratiſſima viciſſitudine exæquaret beneficiis, atque interdum etiam vincerer; tamen datorum immemor, memor aecceptorum, in rependenda gratia numquam ſatis ſibi feciſſe videbatur.

d *Ut omnes ſpecta.*

490 Ut pacem *d* cum omnibus cariratemque conſervaret, a litibus, quantum licuit, & plus etiam forſaſſe quam per alios licuit, atque ab omni contentione forenſi maxime abhorruit: multa mulaisde jure ſuo concedebat, immo vero injuriam ſæpe accipiebat, fraudemque patiebatur, ne litigare cogeretur. Dicebat enim, non ſolum hoa liberale eſſe, & Chriſtiano homine dignum, verum etiam fructuoſum: quod rerum temporalium jacturam, ſi quam pro ejus amore feceris, ſoleat

C Dominus abundanter compenſara. Itaque cum refectorium Romanæ domus eſſet obſcurum, neque vicinus in medio communique pariete feneſtram ſine ullo ſuo detrimento aperiri pateretur, quamquam jus noſtrum erat perſpicuum; ne tamen Ignatius judicio conteoderet, ac in ipſo Societatis naſcentis initio litigioſus videretur, cæco potius ae perobſcuro trielinio octa aut eo amplius annos uſus eſt, nullumque verbum cum homine commutavit: donec empta ea illius domo, quæ cœnaculi luminibus officiebat, impedimentum ſublatum eſt *e*.

e

CAP. III. *Subjiciens omnia Deo; documenta horum S. Franc. Xav. alliſque ſua:* *f*

491 Mirum ſane eſt, quam ardenter ae cupide Ignatius humilitatem *f*, ab ipſo ſuæ converſionis initio, ramquam virtutum nmnium marrem ae fundamentum complexus ſit. Iraque viliſſimo habitu ae ſaminudus incedebat, & tamquam mendicus eum mendicis hoſpitabatur: ignotus, abjectus, contemptus vivebat: lucem, bonorem, hominumque æſtimationem fugiebat: laeſſitus injuriis, calumniis oppugnatus, carcere & cateenis pro Chriſto vexatus, incredibili lætitia replebarur, ur tota ejus in vita videre eſt. Cui ſane vitæ doctrina etiam illius de humilitatis virtute, omni ex parte reſpondet. Summa ſpectantibus ab imis cenſebat incipiendum, ne alta ſaperent, ſed D humilibus ennſentirent. Itaque quos alio primum A. PE-
mittebat ad vineam Domini ſuis laboribus exeo- TRO RI-
lendam, eos ſic inſtituebat, ut humilitate ac con- BADE-
temptione ſui, viam ſibi ad ardua atque excelſa NEIRA.
munirent: quod rum demum reliquum ædificium ſtare poſſe diceret, ſi (in) humilitatis aſſer fundamento conſtitutum. Sic Franciſcum Xavier, & Simonem mittens in Luſitaniam, monuit, ut oſtiatim mendicarent, perque contemptionem ac deſpicientiam ſui, aditum ſibi ad fructum animarum, & Dei gloriam patefacerent. Alfonſum Salmeronem, Patchaſiumque Broetum in Hiberniam proficiſcentes, ac Sedis Apoſtolicæ nomine, Nuntiorum perſonam ſuſtinerent, ut dictum eſt, pueros erudire, & Chriſtianæ vitæ documenta rudibus populis tradere juſſit. Et Jacobum Lainem atque eumdem Salmeronem a Paulo III. Pont. Max. ad concilium Tridentinum deſtinatos, ut ſententias ſuas in theatro illo orbis terrarum graviſſimo atque eruditiſſimo dicereur, ita inſtituit, ac commoneſecit Ignatius, ur initio xenodochia E
obirent, miſeris hominibus ægrotantibus inſervirent, egenorum haberent curam, pueros Chriſtianis inſtitutis prius imbuerent, & rum demum vocati juſſique majora capeſſerent, & ad ſententias dicendas aggrederemur. Quod ita, ut juſſit, factum eſt, & tam felici, quam ſcimus, ſucceſſu.

amat paupertatem, damnum habet vanam gloriam: *g*

492 Paupertatem *g* matrem noſtram vocabat: ignominioſumque affirmabat eſſe atque indignum, ſi Religioſi homines aut pecunioſi eſſent, aut haberantur. Illud Dei miſericordia eſt conſequutus, ut per multos annos antequam e vita decederet, nullam inanis gloriæ cognitionem habuerit. Immo vero ulique adeo erat divina luce perfuſus, ſuique perfecte cognitor atque contemptor, ut nullum ſe vitium diceret minus extimeſcere, quam vanitatis & gloriæ inanisque ex ignoratinne plerumque, & cæco amore ſui ortum habet, & vel cedros ipſas Libani ſolet evertare. Obſervavi aliquoties ego illum, cum de propagatione Societatis, vel fructu, in ſermone familiari mentio incidiſſet, vel de alia re qua cumque, quæ cum virtute illius, ae laude implicata videretur, colligentem ſtatim ſe, oborriſque lacrymis pudore quodam ſuffundi. Cum P. Laines a quodam ex noſtris audiviſſet, in rute- F
lam Ignatium archangeln a Den datum: ipſummet Patrem, verumne eſſet, familiariter interrogavit: a quo verbis reſponſum nullum aecepit; ſed vultue mutatione, ae rubore oris. Sic enim eſt verecundatus (ur verbis Latinis otar), ſic expavit, ut virgo ſoler caſtiſſima, a viris ſola deprehenſa. Idemque ſæpe accidit, ur de iis rogatus, quæ cum ejus laude conjuncta eſſeot, non alter quam verecundia ſilentioqua reſponderet.

ſe deprimit mirifice:

493 Illum dicentem audivi, domeſticos omnes exemplo ſibi ad virtutem, atque incitamento eſſe, neque quemquam præter ſe unum, ſibi diſplicere. Mihi aliquando dixit, illud ſibi a Den petendum eſſe, ut ejus ipſius mortui cadaver volucribus & ferris laniandum abjiceretur. Nam eum ego, inquit, ſterquilinium & deteſtabilis omnino ſim, quid aliud meis criminibus dignum expetam? Ubi perſpicua res non eſſet, atque evidens, facile aliorum judicium ſequebatur, & ſe, cum Superior eſſet, inferioribus exæquabat. Ludibrio omnibus ſe cupiebat eſſe: &, ſi animo indulgere ſuo vnluiſſet, nudus, deſpicatus, & oppletus ſordibus, ur inianus haberetur, per vicos ambulaſſet. Sed bune humiliatis affectum, proximorum utilitas reprimebat, & caritas: cui ut

A. PETRO RIBADENEIRA

A fructuoſius deſerviret, auctoritatis etiam ſuæ, ne perſonæ rationem habuit. De rebus ſuis raro loquebatur, idque magna aliqua cauſa exeitatus; vel ad ſanandos eorum animos, & mœrore liberandos, qui ab ipſo conſilium peterent, ac medicinam; vel ad acuendos ſocios, & adverſus omnes difficultates ſuo exemplo confirmandos, idque parce, & naſcentis Societatis initio: qua jam conſtituta, mira taciturnitate ſua omnia contexit.

demiſſe de ſe ferre, to adminiſtranda Legatione,

494 Sed ejus humilitas cum in multis aliis ſe oſtendit, quæ narrata a nobis ſuot, tum maxime in illa honoris fuga elucet, & dignitatis recuſatione, quam ſumma omnium conſenſione electus, ne vel Præpoſitus Generalis eſſet, adhibuit, vel eum jam eſſet, ut honorem deponeret. Quod certe eo admirabilius eſt, quod Ignatius tam graviter & aſſeveranter ſe ex animo, & coram Deo, non eſſe idoneum ad regendum alios, teſtatus eſt, longiſſimeque ab iis virtutibus abeſſe, quæ in eo, qui ceteris præſit, neceſſariæ ſunt. Cum tamen conſtet, omnibus virtutibus ita illum ſuiſſe cumulatum, ut qui ad alios gubernandos acceſſerint, eum iis præclare agatur, ſi ſint eas virtutes, quas ille, conſequuti. Et quoniam obedientia humilitatis filia eſt, & cuſtos religioſarum omnium ac regina virtutum, illique Ignatius in Societate primas deferebat; ut arbitror, non erit inutile, quid de obedientia ille ſenſerit, hoc loco expoſuere,

B

ANNOTATA.

a *Locum de caritate erga proximum declarat Commentarius* §. 64.

b *Benevolentiæ huic adde dicta ibid.* §. 79. *num.* 805, *&* §. 80.

c *Gratus Sancti animus pluribus confirmatur ibid.* §. 64. *&* 65.

d *Amor pacis ſtabilitur ibid.* §. 65. *& ſequente.*

e *Hoc factum cum ſuis adjunctis retuli ibid.* §. 66.

f *Hanc exemplis & documentis illuſtravi ibid,* §. 67.

C g *Quæ de paupertate hic obiter, pluribus ibid,* §. 71. *&* 72.

CAPUT XXXIII.

Perfecta obedientiæ exempla & documenta a Sancto data; imperium in animi affectus.

CAP. IV. *a Excellens obedientia S. Ignatii.*

PErfectæ obedientiæ Ignatii haud multa ſane habemus exempla *a*; neque enim obtempetare aliis Societatis Præpoſitis poterat, qui Societatis ipſius auctor, &, quoad vixit, primus Præpoſitus Generalis fuit. Illa tamen aperte oſtendunt, quam excellenter omnet obedientiæ expleſſet numeros Ignatius, ſi aliorum ſubditus fuiſſet imperio. Paruit confeſſario ſuo ſemper in rebus graviſſimis. Dedit operam, quantum ſalva conſcientia potuit, ut munus Præpoſiti Generalis aut non ſuſciperet, aut ſuſceptum deponeret. Summo Pontifici *b* obſequentiſſimum ſemper ſe præbuit, & in rebus arduis ac periculi pleniſſimis iidem ſe præbuiſſet. Admirabilem nobis de obedientiæ virtute atque præſtantia doctrinam *c* reliquit. Denique multis argumentis docuit, hanc præclariſſimam virtutem maxime ſibi cordi eſſe, & intimis cujusque ſenſibus inſitam penitus, atque infixam,

b

496 Optabat filios ſuos cum omnibus virtutibus excellere, tum maxime obedientia, in eamque omnem operam ſtudiumque conferre. Hanc enim ajebat præclariſſimam eſſe virtutem ac nobiliſſimam, omni victima, ſacrificioque præſtantiorem, humilitatis filiam, nutricem caritatis, juſtitiæ comitem, Religioſarum omnium virtutum ducem ac magiſtram, inimicam propriæ voluntatis, fraternæ benevolentiæ, & concordiæ matrem, tranquillitatis portum, & ſecuræ mentis juge convivium. Dicebatque, ut nonnullæ Religiones, aliæ aliis rebus Societati præſtant, ſic optare ſe, ut hæc Societas obedientiæ virtute ceteris anteeellere niteretur. Ejus porro dignitate atque præſtantiam ſic explicabat. Quemadmodum in hominum vita duæ ſunt hominibus propoſitæ ad beatitudinem viæ, altera pervulgata & communis, quæ divinis præceptis ſervandis continetur: altera illorum tantum, qui Chriſti conſilia toto pectore complectuntur, quæ via Religionis eſt; ſic in ipſa Religione duo ſunt obedientiæ genera, quorum alterum imperfectum eſt, alterum perfectum, & omnibus abſolutum numeris, in quo vis obedientiæ elucet, hominiſque Religioſi virtus maxime apparet. Imperfecta obedientia male oculata eſt; perfecta, ſapienter cæca: illa judicium ſuum de imperatis rebus ſibi ſervat; hæc judicium proprium non habet: illa in alteram propendet partem, hæc in neutram potius movetur; illa mandatis paret, judicio repugnante; hæc judicium judicio, voluntatem Superiorum ſuorum ſubjicit voluntati.

D *ſuaſque, ac eorum ſuos præſumat,*

E

497 Quocirca docebat Ignatius, eam obedientiam imperfectam eſſe, quæ præter executionem non habet voluntatis & judicii conſenſum. Nam obedientia, quæ in executione ſolum poſita eſt, obedientiæ non meretur nomen: quæ vero ad actionem voluntatem adjungit, efficitque, ut ille, qui obedit, id ipſum velit, quod qui jubet, nondum perfecta eſt, ſi eo non progredatur, ut id ipſum non ſolum velit, ſed etiam ſentiat, quod Superior ſentit; & quod jubetur, bene juberi exiſtimat: ſic, ut præter executionem, ſit ejuſdem voluntatis & ſententiæ inter eum qui jubet, & qui obedit, conſenſio. Hæc obedientia rectiſſima eſt, & omnibus expleta numeris, maximeque exeellens, qua veluti captivamus intellectum in obſequium obedientiæ, & id rectum credimus, quodcumque ſit a Superioribus noſtris præſcriptum: neque rationes præſcripti exquirimus, aut ſequimur, ſed obedieatiam avide arripimus, nulla alia de cauſa, niſi quia obedientia eſt. Tunc mortui nobis ſumus, ut Deo vivamus: neque in ullam partem impetu animi, atqoe inclinatione ferimur, ſed indifferentes ſumus, & ut mare, nullo vento movente, tranquilliſſimi. Nam illi alii, quorum vel voluntas obmurmurat, vel ratio obſtrepit, obedientiæque contradicit, nondum ſunt illud conſecuti, quod Dominus in Evangelio ait: Niſi granum frumenti eadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. Iſti enim adhuc moriuntur, nec dum plane mortui ſunt: & quia cæci non ſunt, peccatum interdum habent: & videntes cæci fiuot.

F *inſtruit,*

498 Affirmabatque Ignatius, eos, qui voluntate tantum obediunt, ratione repugnante, unum tantummodo in Religione pedem habere, atque in magna plerumque incommoda incidere, & graviſſimis perturbatæ conſcientiæ moleſtiis implicari, multumque ab eo ſpiritu degenerare, quem

quam ſint penes perfectiſſimi

in

A in ipſo Religionis ingreſſu primum habuiſſent; qui niſi ſtudiose teneatur, labitur ſenſim, & effluit. Quapropter omni contentione elaborandum eſſe dicebat, ut id, quod ſequimur, aſſequamur; & perfectionis viam ingreſſi, perveniamus ad id, quod in Religione perfectiſſimum eſt. Id adipiſci haud fore difficile, iis rationibus. Prima, ſi nos Deo totos penituſque commiſerimus, & divinæ illius providentiæ, univerſum orbem terrarum gubernanti, habuerimus fidem: qua unicuique dat gratiam ſecundum menſuram donationis Chriſti: & Superiori, ut regat, inferiori, ut obediat, facultatem tribuit. Altera, ſi vocationis noſtræ ductum ſequemur, ac ſpiritum; &, non quis ſit, ſed cujus perſonam gerat, quicumque tandem ſit, qui nos regit, perſpexerimus. Tertia, ſi falſacibus argumentis, quæ contra obedientiam objiciuntur, prudenter exeluſis, ea exquiremus diligenter, quæ ſunt veriſſima, & pro Superioris facto voluntate. Quarta, ſi eorum exempla, qui in ſimplici perfectaque obedientia,
B præter ceteros excelluerunt, ante oculos ſemper habuerimus, maximeque illius, qui propter nos Patri factus eſt obediens uſque ad mortem; mortem autem crucis. Si denique oratione inſtructi, humilitate ornati fuerimus, neque opinionibus inflati, neque amoris proprii, neque exiſtimationis (quæ veræ obedientiæ peſtes ſunt) cupidi, ſed demiſſe de nobis ſentientes, noſtrique judicii atque ingenii ignoſcentes infirmitatem, non plus ſapiamus, quam oportet; ſed ſapiamus ad ſobrietatem.

circa iſtam virtutem i ſuaſa ſuper illo

499 Hæc ſunt Ignatii præcipua quædam de virtute obedientiæ præcepta, quibus erudiebat ſuos, & ad omnem præclariſſimæ virtutis excellentiam ſpleodoremque conformabat. Sed quoniam uno nano antequam moreretur, hac ipſa de re quid ſentiret, expreſſit, illud minime prætermittendum videtur. Nam admirabili illa de obedientia atque divina epiſtola non contentus, quam ad fratres noſtros Luſitanos ſcripſit, ſcribæ, qui exciperet, ad ſe accerſito *d*, Scribe, inquit, quid ego de obedientia ſentiam, ut hoc ipſum teſtatum Societati relinquam: undecimque breviſſimis capitibus rem uoiverſam complexus eſt, quæ ego de Hiſpanico ſermone in Latinum ad verbum peoa
C converſa, hic attexam, ut res utiliſſima, maximeque Religioſis hominibus neceſſaria, exore tanti viri planius intelligatur. Sic igitur habeot:

1 In ingreſſu Religionis, vel poſt ingreſſum, reſignatus (hoc eſt, propria exutus, atque ab aliena pendens voluntate) omnino eſſe debeo in conſpectu Dei, ac Domini noſtri, ejuſque qui loco Dei mihi præeſt.

2 Optare debeo, ut ille me gubernet, ac regat, qui abnegationi mei proprii judicii, & intellectus invigilat.

3 In quibus rebus peccatum non eſt, in iis omnibus voluntatem illius ſequi, non meam debeo.

4 Tres ſunt obedientiæ gradus: primus eſt, eum fit obedientia, propterea quod aliquid in virtute ſanctæ obedientiæ præcipitur: & hic quidem bonus eſt. Alter, eum fit, quod ſimplicieter mandatur; & melior eſt. Tertius eſt, cum obedientiam prævenimus; & id facimus, ad quod Superiorem propenſum cernimus, tametſi nihil ille præcipiat: & hic quidem ceteris longe perfectior eſt.

5 Non debeo cogitare, qui me gubernat, ſummuſne, an medius, an infimus ſit; ſed devotionem meam omnem in obedientia collocare, & illud magni pendere, quod loco Dei Domini noſtri præſidet. Nam perſonarum ſi diſtinguas gradus, perit obedientiæ vis.

D

6 Si quando tempus inciderit, quo mihi videatur a Superiore meo quid præcipi, quod contra conſcientiam meam ſit; Superiori vero aliud videatur; illi potius, quam mihi credam, ſiquidem aperta ratio non repugnat. Quod ſi hoc in animum inducere non poſſum; ac certe meum judicium, ſenſumque relinquam, & ad unius, aut duorum, triumve judicium rem totam rejiciam; ut, quod ab illis judicatum ſit, id ſequar. Hoc ſi reculo, longiſſime a perfectione ablum, & ab iis virtutum officiis, quæ veri Religioſi ſunt maxime propria.

A. PE-TRO RE-BADE-NEIRA. *ſub finem anni*

7 Denique meus eſſe non debeo, ſed ejus, qui me creavit, quique illius locum tenet, ut me duci tractarique inſtar molliſſimæ ceræ ſinam, quæ ſequitur fingentis manum. Ut in ſcribendis, accipiendiſve litteris & contra, in colloquio eum fratribus, aut ſilentio, id mihi ſalutare credam, quod juſſus fuero; devotionemque meam in eo, quod præcipitur, totam conſtituam.

8 Ita me inſtituam, quaſi corpus mortuum, quod neque voluntatem neque ſenſum habet. Secundo, non alter quam parvulam quamdam ſta- E
tuam, quam quoquoversum velis, haud repugnantem vertas. Tertio, talem me fingam ac præſtabo, qualis baculus in manu ſenis eſt, ut me ad arbitrium ſuum utatur, ibique ponat, ubi eum adjuvare maxime poſſim: ſic ego paratus ad omnia ſim, ad quæ mea opera Religio uti velit, nihilque reculem, quod ſit imperatum.

9 Neque petere, neque rogare, multo minus flagitare debeo a Superiore, ut me aliquo potiſſimum mittat, ut in hoc potius, quam in illo munere exerceat; ſed cogitationes meas ſive deſideria ſimpliciter exponere, atque ad illius pedes abjicere, ut ille conſtituat, atque imperet; ego, quod ab illo conſtitutum fuerit, atque imperatum, id optimum putem.

10 In rebus tamen levibus ac bonis facultas peti poteſt, ut ad Stationes Urbis obeundas, ad ſpiritales gratias petendas, & his ſimilia: dum eo tamen animo ſis, ut, quod conceſſum negatumve ſit, id optimum credas.

11 In his præterea, quæ ad paupertatem ſpectant, nihil mentem ducam: ſed ita me comparem, ut quarum rerum uſum habeo, earum ma F
veſtitu cultuque ornatum, quaſi ſtatuam, exiſtimem, quæ ornatum detrahenti nihil omnino aut reſiſtit, aut repugnat. Hæc ille *e*.

e deprompta, ut eam doceat mitia inſtruendos nobis.

501 Neque vero noſtrorum tantum obedientiam ad hoc exemplum exigebat; verum etiam aliarum Religionum homines, ſi qui forte da obedientia Superioribus præſtanda conſilium ab Ignatio peterent. Ipſe varo expletæ hujus cumulatæque obedientiæ magiſter, mordicus illam retinebat. Nam quo tempore, Societate nondum conſtituta, ſpes omnia Hieroſolymam navigandi noſtris patribus erepta eſt, P. Jacobus Laines Ignatio dixit, habere in votis ſe in Indiam, ad ſalutem ſilveſtrium illorum hominum atque efferatorum profiſciſci. Cui Ignatius: Aſt ego, inquit, nequaquam. Cauſam rogatus, Nimirum, quia eum obedientiæ voto ſimus obſtricti, ſummoque Pontifici integros nos ad ejus voluntatem obtulerimus, ut, quocumque terrarum velit, ſuo nos arbitrio mittat, indifferentes eſſe debemus, ne medii, & in neutram potius partem pendere. Immo vero, ſi me hoc tuum deſiderium teneret, in contrariam partem flectere conarer animum, ut in ea æquabilitate tandem ſtatuque conſiſterem, qui ad obtinendam perfectam obedientiam aſt ne-

A ceſſarius. Cum vero Præpoſitus eſſet Genenalis, a-
A. PETRO RIBADENEIRA. liquoties dixit: Si ſummus Pontifex imperaret, ut oſtio Tiberino ſcaphum, vel navigium, quodcumque primum ioveniſſet, clavo, malo, velis, remis, ceteriſque armamentis ſpoliatum conſcenderet, & ita abſque ullo commeatu mare traiiceret, te id non ſolum æquo ſed etiam libenti animo facturum. Cum autem quidam ſummus vir, hunc illius animum admiraus, Ignatio diceret: Quæ iſtæc eſſet prudentia? Reſpondit Ignatius: Prudentia, domine, non tam eſt parentis, quam imperantis.

CAP. V. *Domitas habebat animi affectus.*

502 Appetitus omnes ſic Ignatius Dei gratia, ſtudio laboreque pervicerat, & obedientes rationi effecerat, ut non quidem *evaſiſſet*, & abſque omni animi affectione eſſet (hoc enim hominis naturæ eſt alienum:) ſed certe, ut ab omni commotione animi, motuque turbulento vacuus videretur. Eratque id conſecutus, ut, cum calidus natura, corporiſque conſtitutione biliioſus eſſet; propter ſummam tamen lenitatem, quam in omni ſermone, vitæque conſuetudine adhibebat, frigidus ipſis medicis, lentuſque potius videretur. Sed eo, quod in
B interiori affectu vitioſum erat, edomito, actio, ubi opus erat, vigebat: neque animi ſumma moderatio vim efficiendi ulla ex parte minuebat. Vidimus perſæpe illum affabiliter, hilareque, & magna animi æquitate colloquentem cum ſuis, aecerſere aliquem, quem objurgare vellet: primoque illius aſpectu commutare vultum, ad ſeveritatem componere, & quaſi iratus eſſet, graviter hominem corripere, & caſtigare. Statim tamen atque ille exceſſerat, ne puncto quidem temporis interjecto, ad ſuam illam tranquillitatem, jucunditatemque ſermonis, ſereno vultu, explicata fronte, rediiſſe; perinde ac ſi numquam aut ille interveniſſet, aut quemquam ipſe objurgaſſet. Itaque apparebat nihil animo fuiſſe commotum; ſed ſeveram illam objurgatoris perſonam & ſuſcepiſſe eam vellet, & depoſuiſſe. Quod in reliquis ejus actionibus videre ſuit, ut ex illis perluceret moderatio animi, &
f tranquilliſſimus ſecuræ mentis ſtatus *f*.

Eumdem quis ſemper tenorem tenuerit ſanctus Ignatius.

503 Eumdem tenorem ſemper tenuit in rebus gerendis, & perpetuitatem in omni vita. Nam quamvis corpore aliter atque aliter affectus eſſet,
C & propter valetudinis varietatem ad res tractandas vel magis vel minus aptus; animo tamen idem ſemper erat: ut ad aliquid ab eo impetrandum, aut conficiendum, obſervare tempus & opportunitatem nihil eſſet neceſſe. Nam ſive illum ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio peracto, ſive prandio convenires, e lecto ſurgentem, aut aboratione, perinde erat: ſive res lætæ, ſive triſtiores eſſent: denique in nulla rerum diſſimilitudine ac varietate, varius ipſe, ſuique diſſimilis fuit. Quæ animi æquabilitas, perpetuaque conſtantia in corpus etiam (ut paulo ante diximus) redundabat. Cum in mensa, aut in ſermone aliquo familiari cum Ignatio una eſſemus: ſi cui noſtrum imprudenti verbum aliquod excidiſſet: ſi quid factum dictumve eſſet, quod minus probaret, ſtatim colligebat animum, fingebatque vultum ad ſeveritatem, ut vel ipſo Patris aſpectu admoneretur, qui deliquerat. Quod in rebus ſæpe leviſſimis feçit, quarum culpa propter tenuitatem, ſenſus noſtros, aciemque fugiebat. Neque enim ſolum apud ſe ipſe erat, ſed tuos etiam volebat eſſe.

504 A cuiſanguineorum moleſtiſſima cura negotiiſque longiſſime abſuit: & quaſi eſſet ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, ut Melchiſedech, vel omnino nuodo, & omnibus mortuus, quæ mundi ſunt, nihil quod ad eorum carnem pertineret & ſanguinem, ad ſe attinere ju-
D dicabat. Spiritum fovebat, quoad poterat, & ut *Quantum adverterit a negotiis conſanguineorum.* in virtute majores indies progreſſiones facerent, oratione, ſtudio, opera curabat: omniaque quæ in eos conferebat officia, veræ caritatis, ac religioſi ſpiritus moderatione definiebat. Quocirca cum ejus fratris neptem *g*, Loiolæ familiæ heredem, multi nobiles atque locupletes viri cuperent uxorem ducere: magni principes atque clariſſimi, quorum multa in Ignatium, Lojoleamque familiam beneficia extabant, per litteras rogarunt Ignatium, auctoritatem ſuam interponeret, & ad ſuos ſcriberet, cupere ſe, ut fratris neptis in honeſtiſſimo matrimonio collocaretur; & certo cuidam nobiliſſimo viro, & neceſſitudine & vicinitate conjuncto, opibuſque præſtanti nuberet, quem illi ipſi nominabant. Ad quos Ignatius reſcripſit, matrimonium illud ſua nihil intereſſe; ſe jam tot ante annos ſeculo mortuum, curis illius omnibus nuntium remiſiſſe: non eſſe æquum, id repetere, quod pridem omiſerat, & aliena ſeque indigna tractantem, induere iterum tunicam, quam exuerat, rurſus inquinare
E pedes, quos laverat. Sed præſtat ipſiulmet Ignatii epiſtolam, de hac ipſa re ad Ducem Najaræ ſcriptam apponere: ut tanti Patris verbis excitemur ad perfectionem, & admirabili exemplo magis etiam accendamur; ſic enim ait:

g

Confiat ex ejus epiſtola.

505 Literas tuas, XXI. Februarii ſcriptas, heri mihi reddidit D. Joannes Guevara. Nulla autem excuſatione utar, quamobrem ad te hactenus non ſcripſerim. Eſt enim illa maxime idonea, & per ſe manifeſta, quod, quicumque ſeculo renuntiant, ut Chriſtum perfectius ſequantur, omnia etiam quæ ſeculi ſunt, debent repudiare atque oblivi-ſci, ut cæleſtia ſtudioſius meditari, atque ardentius poſſint eoocupiicere. Itaque iſta urbanitatis officia fugiunt, ut, quæ Dei ſunt, impenſe curent. Sed ſi ulla mihi ſete obtuliſſet occaſio, tibi ad Dei gloriam ioſerviendi, eam vero libentiſſime arripuiſſem: & pro mea tenuitate etiam oſtendiſſem, quam me tibi, ac univerſæ familiæ tuæ obſtrictum putem: quotque & quam magnis majorum tuorum beneficiis me devinctum intelligam, Quod unum mihi reliquum ſuit, ut te Deo commendarem, præſtiti ſane hactenus, & præſtabo
F diligenter; Deumque precabor, ut te tuaque omnia quam feliciſſime conſervet, & ſingulari quadam gratiæ ſuæ protectione, ad ipſius nominis gloriam, tueatur ac gubernet. Quod ad matrimonium, de quo ad me ſcribis, attinet, illud certe ejuſmodi eſt, & a mea minima profeſſione uſque adeo alienum, ut ab eo, quaſi meis inſtitutis omnino contrario, ac vehementer repugnanti, mihi temperandum ſtatuam. Poſſum enim tibi omni aſſeveratione affirmare, totos decem undecimve annos, ad nullum ex Loiolea familia ne litteram quidem me ſcripſiſſe. Perſuaſi enim mihi, cum ſeculo univerſo nuntium remiſi, illam quoque propter Chriſtum me ſemel reliquiſſe; neque debere me eam repetere, aut ullo modo propriam exiſtimare, quam tam certo, tamque conſiderato judicio reliqui. Sed ſi tu tamen ad majorem Dei gloriam fore judicas, ut duæ iſtæ familiæ & dominatus in unum coeant, & conjungantur; & ad eum finem, quem omnes ſemper ante oculos debemus habere, in rem utriuſque futurum putas; Ozaciæ Dominum, & Martinum Garziam, conſanguineos meos, & ad te evocandos centeo, & cum iis ipſis tractigendum. Ab iis enim duobus, res illius quidem partis pen-

det,

A det, quod Joanni Guevaræ copioſius expoſui. Itaque rem totam ſapientiori tuo judicio relinquo: Deumque precor, ut nobis voluntatis ſuæ lumen oſtendat, eamque perfecte adimplendi, abundantem gratiam tribuat. Romæ XXVI. Auguſti MDLII.

Animo suo indulget.

506 Si ſenſum animi ſui, eamque voluptatem, atque adeo utilitatem, quam ex cantu magnam capiebat, ſequi, ſuoque indulgere genio voluiſſet (mirifice enim recreabatur ejus mens muſica, atque incitabatur in Deum) ſe chorum in Societate inſtituturum (me audiente) eſſe dicebat; ſed illud ſe prætermiſiſſe, quod Deo magiſtro atque auctore didiciſſet, præclarum quidem in choro canendi eſſe munus, atque ſanctiſſimum, ſed minime ad illud nos a Deo eſſe vocatos. Aliam noſtri inſtituti rationem, alia propria noſtræ Religionis eſſe munia.

ANNOTATA.

a *Exempla ac documenta dat Comment.* §. 68. & 69.

B b *De obſervantia erga Pontificem, præſides eccleſiaſticos ac ſeculares, ibid.* §. 70.

c *Ea eluces ex epiſtola Sanctis, & ex Conſtitutionibus. Vide ibid.* §. 69. *num.* 704. & §. 58. *num.* 602.

d *Sacchinus Hiſt. Soc. part.* 2. *lib.* 7., *num.* 28. advocato ad ſe, *ait*, P. Joanne Philippo Vito *&c.*

e *Ea* teſtamentum B. Ignatii appellabat *Ribadeneira*: *ibid. num.* 27.

f *Adde dicta in Comm.* § 74. *a num.* 732.

g Erat ei proneptis ex fratre virgo, quæ deinde Joanni Borgiæ nupſit, hodie Philippi regis apud Cæſarem Legato. De hac in matrimonio collocanda *&c. ait Maffejus lib.* 3. *cap.* 1.

CAPUT XXXIV.

Moderatio & efficacia ſermonis; ſeveritas benignitate temperata.

C

Cap. VI. *Loquitur moderate ac prudenter;*

SI is, qui in verbo non offendit, perfectus eſt vir, potens etiam freno circumducere totum corpus, ut beatus Jacobus ait; merito ſane in perfectis viris haberi Ignatius debet, qui linguæ ſuæ (quam nullus hominum domare poteſt) frænum injecit, maximeque excelluit moderatione verborum. Si quid audiret eorum, quæ ad iram vel ad turbidiorem aliquem motum incitare homines ſolent, ſtatim ſefe colligebat, jungebatque cum Deo: & quid reſponderet, accurate meditabatur. Ex quo illud conſequebatur, ut neque rationem inconſideratis ulla præcurreret, neque non retineret animi tranquillitatem. Quamquam hoc non in hujuſmodi rebus ſervavit ſolum, ſed perpetuum illi in omni ſermone fuit, ut nihil temere loqueretur, ſed cogitato & prudenter. Undecim annis antequam moreretur, amiciſſimo cuidam viro ac nobili ſuam operam in quodam negotio eſt pollicitus: poſtea ſe promiſiſſe pœnituit: & hæc de re, me præſente, agens, adjecit: Undecim duodecimve ſunt anni, ex quo non memini me ita verbo lapſum, neque quidpiam promiſiſſe, cujus poſtea me pœniteret.

abſtinens ab omni contumelioſo verbo, ac ſupervacuis laudis;

508 Conſtat, illum per triginta, & eo amplius annos, ne fatuum quidem aut ſtupidum appellaſſe quemquam, aliove contumelioſo verbo affeciſſe. Quod in objurgationibus ſæpe obſervavimus, ut ſermonis gravitate adjuncta, acerbitas tamen omnis abeſſet: neque verbo morderet quemquam, ſed rerum ſevera explicatione eum pungeret. Neque enim quemquam, cum aſperius etiam objurgaret, vocabat aut non obedientem, aut ſuperbum, aut ioertem, & pigrum: ſed quid cuique ineſſet vitii, rei explanatione oſtendebat. In laudando parcus fuit, in vituperando parciſſimus. Superlativis (ut vocant) vix utebatur nominibus. De aliis numquam detraxit: detrahentibus aures numquam patefecit. Alienorum vitia, etiam publica, & quæ in ore omnium verſarentur, in ſermone quotidiano ipſe non uſurpabat: & in illa ne alii incurrerent, cavebat. Si quid tamen aliis excidiſſet, ipſe vel elevabat, vel etiam exculabat factum, aut animum certe, & voluntatem. Quod ſi rei atrocitas excuſandi, minuendique omnes aditus præcluderet, eo perfugiebat: Nolite ante tempus judicare. Deus ſolus intuetur eor. Domino quiſque ſuo ſtat, aut cadit: eum graviſſime: Ego quidem certe hoc non feciſſem: ut illud Domini præceptum penitus in ejus animo inſediſſe videretur: Nolite judicare & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

D A. PETRO RIBADENEIRA.

509 De erratis vero domeſticorum, mirum ſilentium; neque, ſi quid minus decenter ab aliquo admiſſum eſſet, cuiquam aperiebat, niſi forte, ut emendaret: & tunc quidem tam modeſte ac manſuete, tam exiſtimationi illius, qui peccaverat, amice, ut, ſi unus teſtis ſatis eſſet ad remedium, duos non adhiberet: nudamque culpam poneret ante oculos, nulla adhibita contentione, aut reprehenſione verborum. Audivi ego ex ipſomet Patre, confeſſarium aliquando a ſe quæſitum, ut unam tantum culpam confiteretur. Ea erat, quod errasum cujuſdam tribus patribus aperuiſſet, cum duo ad remedium adhibendum ſufficerent: & tamen is erat, qui deliquerat, ut ono illo errato divulgato, nihil ejus exiſtimatio apud tertium illum patrem læderetur. Et ita loquebatur de omnibus, ut ſinguli bonam de ipſis opinionem illum habere intelligerent, ſeque illi cordi eſſe.

errata domeſticorum mire ſilentio premit.

E

510 Ejus autem ſermo, ſententiarum erat gravitate plenus, non verborum copia; ſimplexque potius, & aperta videbatur narratio, quam aut amplificatio, aut confirmatio rerum, & contentio. Res ut erant, referebat: auditoribus ut conſequentia cernerent, rerumque momenta ponderarent, ſuum judicium relinquebat. Atque huc in modum, magnam habebat ad perſuadendum vim ejus oratio: & tamen propenſionem animi ſui neutram in partem aperiebat. Illud erat in ſermone prudentiæ, quod, quæ gravia eſſent, & aliquid ponderis haberent, in iis multum hærebat, eaque, levibus prætermiſſis, narratione ipſa ponderabat. Tanta ejus erat in ſermone gravitas atque efficacitas, ut non tam humana videretur, quam divina: quocumque enim volebat, impellebat homines, non verborum olla vel copia vel elegantia, ſed vi ſententiarum ac pondere. Pervicaces ac ferreos etiam emolliebat, flexibileſque ad omnia reddebat & tractabiles, ſuoque imperio ſic obedientes, ut ſe ipſi, ſuamque mutationem ſæpe mirarentur. Neque ſolum noſtri, ſed etiam alieni: neque gregarii tantummodo homines, atque infimæ notæ, ſed maximi etiam viri, ac præſtantiſſimi, ira cum eſſent aut aliis turbidioribus motibus concitati, ad lenitatem ejus ſermone, ac mentis tranquillitatem flectebantur. In certamen

Sermo ejus erat ſimplex ac gravis ad perſuadendum efficax.

vero

A vero diſputationem qua ſi quando cum illo deſcendiſſent, ſuperiorem in ipſo vim agnoſcantes, faciA. PETRO RIBADENEIRA. le illi concedebant, animoſque ſubmittebant, Domino verbis ejus danta virtutem.

Efficacia alia quæ in ſuperiori.

511 Quod quamvis multis exemplis illuſtrari poſſet, duo tamen in præſentia adduxiſſe ſufficiat. Quo tempore Romæ tam multa falſa in Ignatium a calumniatoribus, ſocioſque conjecta ſunt, Joannes Dominicus de Cuppis, S. R. E. Cardinalis, ſacrique Collegii decanus, Quirinum Garzonium, hominem nobilem, familiarem ſuum ac neceſſarium (qui Ignatium, ſocioſque hoſpitio benigne exceperat in vinea ſua apud cœnobium ſanctæ Trinitatis) ſevera monuit, ne ſe conſuetudine Ignatii implicari aut circumveniri pateretur: nihil eum illo, illiuſque ſocii haberet commune, ne ex eorum conjunctione aliquid dedecoris in ejus nomen, infamiæque redundaret. Quirinus contra, Ignatium, ſe, ſocioſque diligenB ter obſervaſſe ais, nihilque omnibus veſtigiis indagantem, in eorum vita deprehendere potuiſſe, quod ſanctitatem non ſaperet, quod non ad amuſſim quadraret eccleſiaſticæ diſciplinæ. Ad quem Cardinalis: Falleris, Quirine, falleris; nec mirum: neque enim tam multa tu de iſtis hominibus audire potuiſti, quam ad me perlata ſunt: qui ſpeciem quidem habent pietatis, ſed factis ejus abnegant veritatem. Lupum in ſpecie lupi facile vites: lupum autem ovilla pelle indutum, neque agnoſcas facila, neque declines. Perturbatus homo ad Ignatium venit: quidnam a Cardinale audierit, narrat: quid ſibi faciendum ſit, conſilium petis. Ignatius vero læto vultu hominis mœrorem abſtergit, & verbis bono animo eſſe jubet. Cardinalis, ait, errorem ſuum, optima ac mente & rerum ignoratione profectum, cognita veritate libenter deponet, offenſionemque in benevolentiam vertet. Neque exiſtimes tantum virum, Quirine, ſolum in ea eſſe ſententia, quæ tamen non propria ipſius eſt, ſed eorum qui vel malavolentia adducti, vel zelo ſorta Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, ea ſpargunt in vulC go, & in aures principum etiam inſtillant, quæ aut confinxerunt ipſi, aut conficta ab aliis vera putant. Quoniam ſimulata & falſa a ſinceris & veris ſecernere atque internoſcere, haud proprium illorum officium eſt. Orabimus Dominum: in ſilentio & ſpe erit fortitudo noſtra: nos tacebimus; ille pro nobis loquetur.

exemplis ostenditur.

512 Cum autem Cardinalis ea ſæpe repeteret, atque inculcatet Quirino, rogatus ab ipſo eſt, Ignatium ut alloquereiur, & ab ipſomet rationem dictorum, factorumque omnium repoſceret, & de certis atque exploratis ferret judicium. Neque enim ſapientis eſſe viri (qualis ipſe eſſet) inauditum quemquam & indefenſum condemnare. Audiam, inquit Cardinalis, ſi veniat ad me, & iſa tractabo, ut dignus eſt. In ſumma, dies dicitur; Ignatius ad Cardinalem venit: remotis arbitris, ipſo etiam Quirino pro foribus cubiculi exſpectante, duas ferme horas Cardinalis Ignatiuſque colloquuntur. Qui in colloquio tanta ſpiritus Domini, verborumque Ignatii vis fuit, ut ſi Cardinalis ad ejus pedes abjiceret, ſupplicaiter veniam peteret, abeuntem comiter benevoleque proſequereiur: eleemolynam panis, vinique certam, ipſi in hebdomadas ſingulas ſociiſque decerneret: quam etiam ad extremum uſque vitæ diem perliberaliter tribuit. Poſtremo ex inimico amicus, ex adverſario eximius repente patronus factus eſt. Quod Quirinus ex ipſo tum Cardinala, ego ex Quirino poſtea accepi: qui non ſine magna admiratione, & jucundiſſima recordatione, inter alia virtutis Ignatii documenta, hoc mihi ſolebat referre. D

dubitat.

513 Huic perſimile eſt illud: Compluti habitavit vir nobilitate atque dignitate excellens (cujus nomen de induſtria ſilentio prætereo) ſed idem moribus diſſolutis. Hujus ex vita, hominis ſcilicet eccleſiaſtica dignitate præſtantis, magna offenſio erat in populo. Multi forte præeuntem illum ſequebantur ruentem in præceps. Ignatius igitur ſub veſperam domum illius ingreditur, loquendi cum illo facultatem petit; quæ poſtquam facta eſt, in cubiculo, ſolus ſolum hominem aggreditur, ſuaviter ac fortiter admonet, arguit, obſecrat, increpat cum omni patientia, & a perditæ vitæ rationibus ad meliorem conatur mentem traducere. Hic homo principio furere & inſanire, & magnis clamoribus ſe exturbaturum Ignatium, & præcipitem ejecturum dicere. A quo imperterriE to, cum ſevaritate vultus & tranquillitate, ac veritatis robore premeretur, mitius agere cœpit: iracundiam deinde temperavit, vocis contentionem remiſit, aures clauſas aperuit veritati. Quid verbis opus eſt? Famuli, qui initio domini ſui clamores minaces ac iracundia plenos audierant (etenim Ignatii voces non exaudiabantur) illud unum exſpectabant, & in id parati erant, ut juſſi hominem abriperent, ac deturbarent, & in malam crucem abira permitterent. Sed ita Ignatii ſermone domini animum influxit; ſic illum conſtrinxit ac obligavit, ut ad cœnam etiam invitaret, ipſique famulis, aliiſque qui aderant, & in exteriori cubiculo rei exitum operiebantur, demirantibus, blande, amice, benevole ac reverenter Ignatium acciperet. Qui, quo plus hominem demereretur, cœnam etiam non recuſavit: qua exacta, quod pluvioſum eſſet ac tenebroſum cœlum, mulam, famuloſque cum facibus præſto eſſe dominus juſſit, ut Ignatium domum reduceF rent. Sed ille, mula rejecta, quos vitare nulla ratione potuit famulos, vix domo egreſſus declinavit, & per angiportum, & occultas vias digreſſus, præeuntes delufit: mirantesque quanam Ignatius evanuiſſet, ad dominum ſuum redire compulit: qui magna deinde benevolentia Ignatium proſequutus eſt.

Loquitur quidem parce.

514 Io communi conſuetudine, negotiiſque cum aliis contrahendis, parce loquebatur; & confiderate: prolixe, ac libenter utique ad finem audiebat, ſine interpellationa. Neque ex una in aliam rem fortuito, & caſu devolvebatur, ſed conſulto tranſibat, tranſitionemque præmunitiona mollichat. Viros graves, auctoritateque præſtantes, numquam auctores proferebat, niſi magnarum rerum, in quibus nihil aut dubitationis ineſſet, aut vanitatis. In depellendis moleſtiis, animique perturbationibus ledandia, ſermo illius familiaris valebat plurimum. Scimus, quamdam veniſſe ad Ignatium, qui adhuc vivit in Societate, ita perculſum animo, tam acerbo, eoque diuturno mœrora confectum, ut numquam reſpiraret, aut tranquilla menta conquieſceret. Et eum triſtitiam animi ſui aperuiſſet, uno Ignatii verbo in hodiernum diem omni moleſtia liberatum. Alium etiam in Societate ſuperſtitem novimus, qui inani quodam terrore corraptus, vel umbram ſuam formidabat. Cui Ignatius pauciſſimis verbis, & vanum metum ademit, & mentis ſecuritatem reſtituis.

515 Poſſem equidem alia hic exempla referre ma-

Sed apposite, ac ponderate;

A magis interiora ac propria, quibus conſtaret, quanta verborum ejus vis eſſet, ad animos hominum immutandos, tranquillandas conſcientias perturbatas, ægras ſanandas, afflictas conſolandas, roborandas, atque erigendas infirmas & abjectas: ſed malo tacere, ne de me loqui videar. Hoc eſt certiſſimum, tam excellenti a Deo Ignatium gratia fuiſſe donatum, ut non raro ad ſe venientium, paucis verbis, non ſolum præſentem morbum depelleret, ſed ſanaret in perpetuum, neque tantum ægritudinem animi, ſed ægritudinis etiam quaſi radices evelleret. Antequam Catechumenorum domus Romæ eſſet inſtituta, domi noſtræ erudiebantur, qui ex Hebræis ſacrum baptiſma petebant: in his quidam, Iſaac nomine, inſanire ita cœpit aliquando, & quaſi furiis agitari, ut e domo noſtra ſe proripere ſtatim vellet, & baptiſmi petitionem abjicere; neque aut tetineri a noſtris, verbis & blanditiis, aut ulla alia ratione poſſet ad ſanitatem revocari. Cui Ignatius ad ſe adducto, ſuſcepitque, illud tantum: Maneto nobiſcum, Iſaac, Quibus verbis placatus omnino ejus animus continuo eſt, ſibique reſtitutus, lætuſque domi in ſententia permanſit, baptiſmumque ſuſcepit.

B

Qui plenum ſit exemplo energumeni.

516 Energumenam quemdam ſermone ſuo liberavit, qui (ut arbitror) in ſanctiſſimo quodam cœnobio vivit adhuc, mihi familiariter notus, antequam a diabolo liberaretur, & poſt. Energumenus hic, de quo loquimur, juvenis quidam fuit Cantaber natione, Matthæus nomine, qui etiamſi noſter non fuit, cum noſtris tamen Romæ habitavit. Qui anno Domini MDXLI. quo tempore in cœnobium D. Petri de Montorio ſe recepit Ignatius, ut divinam voluntatem exquireret, deliberaretque, utrum onus Præpoſiti Generalis ſuſciperet, an rejiceret, a dæmone correptus eſt, graviterque vexatus. Nam & ſe vehementer collidebat, & tanto pondere veluti defigebat, ut octo aut decem homines robuſti illum humi jacentem vix loco dimovere poſſent. Et cum eſſet omnino litterarum rudis, & maternam tantum linguam C callens, variis tamen linguis tunc loquebatur expedite, ſcienterque. Præterea os primum inflabat, cui ſignum crucis a ſacerdote impreſſum, confeſtim tumoram ab ea parte depellebat: ſed ita, ut in inferiorem delcenderet, gutturque occuparet, quem idem cruels ſignum admatum veluti deprimebat: in pectus deinde, ſtomachum, ventrem defluebat. Nam omnes iſtæ corporis partes, alia alis ſuccedens, repente turgebant, tumore (quaſi crucis virtutem fugeret) delabente in inferiora membra. Hic igitur adoleſcens, quem ego tunc obſervavi aliquoties, vel dæmon potius in adoleſcente, cum a nobis auditet, Ignatium brevi domum rediturum, & ipſum ex obſeſſi hominis corpore exturbaturum, valide ſeſe diſcerpens clamabat: Ne mihi nominetis Ignatium, quem ego inimiciſſimum habeo, omniumque hoſtem infeſtiſſimam. Revertit domum Ignatius; quod, ipſo abſente acciditſſet, a nobis didicit; Matthæum accerſit, remotis arbitris alloquitur; quid dixerit, fecerit ve, mihi compertum non eſt. Juvenem certe illico ſibi redditum conſtat, & ab illa dæmonis tyrannide liberatum. Qui (ut puto) in ſanctiſſima Italiæ Camaldulenſi eremo adhuc vivit, & appellatur frater Baſilius.

Dæmon odium adverſus S. Ignatium.

517 Et quoniam de dæmonis in Ignatium odio (quem ipſe hoſtem ſinum omnium atrociſſimum nominabat) mentionem fecimus; non erit alienum, illud quoque, quod eſt perſimile, adſcribere. Paravii miles fuit quidam Italus natione, homo ſimpliciſſimus, qui Ignatium de facie non noverat, neque ejus (quod etiam) nomen audierat. Hunc dæmon invaſit: qui ſacris precationibus dum excantaretur aliquando, de Ignatio loqui cœpit, eumque ſuis coloribus pingere tam ſcite & apoſite, ut P. Laines (de quo hæc audivimus) vehementer miraretur: addebatque diabolus frendens ac ſtridens, Ignatium omnium, qui viverent, ſibi eſſe inimiciſſimum. Mortuo vero recens Ignatio, Drepani (quæ civitas eſt in Sicilia) puella quædam virgo, quæ a dæmone vexabatur, interrogata a quodam ſacerdote (multis magniſque viris præſentibus) Ignatiumne noſſet, & ubinam ille eſſet? Reſpondit, Ignatium inimicum ſuum, vita jam perfunctum, in cælo eſſe inter alios ſacrarum Religionum fundatores. Quæ tametſi, quod a dæmone profecta ſint, certam non habent fidem; tamen quoniam Dominus veritatem ab illo ſæpe exprimit invito, hæc, quæ & veritati, & E Ignatii moribus conſonant, non ſunt quaſi falſa repudianda. Nam homo habens dæmonium immundum, exclamavit voce magna dicens: Sine. Quid nobis & tibi, Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te, quod ſis ſanctus Dei. Et alibi: Exibant autem dæmonia a multis clamantia & dicentia; Quia tu es filius Dei. Voluit itaque Dominus, ut dæmon ipſum vel invitus agnoſceret, & Dei filium eſſe teſtatetut. Atque alia iis ſimilia legimus in ſanctorum virorum hiſtoriis, quæ ad eorum laudem pertinent.

D

A. PATRO RODACASA.

518 Ex multis, quæ admirabilia Ignatius habuit, illud equidem haud poſtremo loco numero, quod difficilem illam ſeveritatis cum lenitate conjunctionem *a* tam perfecte obtinuerit. Formidabilis contumacibus, in obſequentes mitiſſimus: ſponte tamen ſua ad lenitatem ſempet, quam ad ſevetitatem propenſior. Novitium quemdam vacillantem in propoſito, ollaſque Ægypti ſuſpirantem, ut ab ea mente deduceret, ac ſtruniprem redderet, humaniſſime aliquando eſt alloqnutus, ſed fruſtra: tum ut reliqui patres idem præſtarent, juſſit. Ad quorum voces cum aures illius obſurdeſcerent, & nihil animus leniſſimis admonitionibus, ſalubribuſque conſiliis flecteretur; renuntiatum eſt Ignatio, obſirmatum pertinacia illum eſſe, ac ſum- F mo mane poſtridie (nox enim erat) conſtituiſſe diſcedere. Tum Ignatius: Haud ita ſane: neque enim apud nos ille pernoctabit: hominemque dimitti continuo juſſit: ut cui inutilis benignitas extiterat, utilis, ejus exempla, ceteris eſſet ſeveritas.

C. VII. *Severitas*

a

b

519 Auctoritatem retinebat in primis omnium *& exempli,* virtutum exemplo, deinde maxime prudentiæ *rerum* opinione, & rerum gerendarum uſu: tum in rebus periculoſis, quæque vel exemplo inficiunt, vel contagione ſerpunt, ſeveritate, qua magna præcipue in eos utebatur, qui vel obſtinati & inſanabiles, vel cervicis in obedientia duræ, vel ſeditioſi, & fraternæ pacis, concordiæque perturbatores viderentur, vel opinionibus certe turgidi, atque inflati, & cedere neſcii. Hos omnes in Religione pernicioſos cenſebat eſſe. Quocirca neque illos, ſi tales ſciret, in Societatem admittebat: neque cognitos poſtea retinebat, ſi illis curandis nihil profeciſſet. Atque ut quiſque doctiſſimus erat, ac nobiliſſimus; ita ſolertiſſimus erat Ignatius, ſi quid in illo eſſet vitioſum, quod aut doctrinæ, aut generis opinione commendatum, ad alios manare, & corrumpere illorum integritatem poſſet. Illud etiam augebat auctoritatem, quod in levibus *b* erratis, gravia interdum

exem-

A exempla ſtatuebat. Nam & in nonnullos, qui ad
A. PETRO RIBADENEIRA. afflictam valetudinem ex morbo confirmandam, initio ipſo, pila palmaria in vinea luſerant, graviter animadvertit: & in quemdam novitium non ſacerdotem, manus interdum ſapone lavantem: & in alios etiam pro minimis delictis magnas nonnumquam pœnas conſtituit, ne videlicet ex minimis maxima fierent; &, ſi minus deformitate ac magnitudine nocerent, imitatione certe ſerperent, atque exemplo. Magnumque Religioni detrimentum inferri exiſtimabat, cum quarumlibet
c novarum c rerum inductione, tum vero illarum potiſſimum, quæ ipſum Religionis ſtatum immutare poſſunt, ſenſimque pervertere, & quidem maxime in ipſo Religionis initio.

cum benevolentia

580 Benevolentiam vero ſuorum multa Ignatio conciliabant: ipſa ejus ſapientiæ in primis opinio, qua imbuti hominum animi ad amandum impelluntur: deinde amor, qui naturaliter amorem procreat, & parit. Sentiebant enim omnes, ſe illi filios eſſe cariſſimos. Præterea, cum ſingulorum & animi & corporis faculatem noſſet, quantum quiſque oneris ferre poterat, tantum
B cuique imponebat, vel aliquanto etiam minus, ne ponderis magnitudine opprimerentur, ſed potius cum gaudio illud perferrent, & non gementes. Si quid porro ab illo noſtrorum aliquis peteret, quod negandum ſtatueret, negabat: ſed ſi rei ac perſonæ ratio poſceret, cur negaret, cauſas proferebat. Sin concederet, eaulas nihilominus addebat, cur negari poſſet: ut & qui non acciperet, minus ferret moleſte; &, qui acciperet, gratius, quod dabatur, haberet.

artificioſa conjunctio.

521 Cum maxime cuperet, ut indifferentes ſui eſſent, & in his rebus, quæ ad obedientiam pertinent, neutram in partem moverentur; explorabat tamen diligenter, acuteque perſpiciebat, quo quemque natura duceret, quam in partem cujuſque propenderet animus, & ad illius ſe, honeſta cupientis, inclinationem accommodabat: cum id intelligeret, laboriolum eſſe, quod natura ſit repugnante, neque violentum quidpiam eſſe diuturnum. Itaque in eo ſapientiæ illius ſplendor erat maximus, quod maxime disjuncta tam artificiole conjungeret, & indifferentiam cum propenſione cujuſque copularet: in alteroque exigendn elucebat ſeveritas, in altero præſtando e-
C minebat humanitas. Si quid a quopiam eſſet commiſſum, quod pœna expiandum judicaret, ſtudioſe dabat operam, ut, qui in culpa eſſet, culpam agnoſceret: eamque non verbis, ſed rerum pondere exaggerabat: tum ut pœnæ modum ipſe ſibi ſtatueret, qui deliquerat; da qua tamen pœna, ſi gravis videretur, multum detrahebat Ignatius: ita fiebat, ut, integra benevolentia, nihil tamen eſſet impunitum. Et certe admiratione dignum eſt, quod in hac parte & vidimus & obſervavimus, ut in tanta hominum multitudine, nemo fere ab Ignatio aut verbis caſtigatus, aut pœnitentia aliqua graviore affectus indignaretur: nemo in objurgantem, ira, vel aliqua perturbatione incitaretur, ſed in ſeipſum exardeſceret, quod deliquiſſet. Se ab errore revocantes æque complectebatur ac ſuſcipiebat, ac ſi nihil deliquiſſent: ut præſenti benevolentia illorum minueret verecundiam, & omnem erati memoriam ſempiterna oblivione deleret: nec vulneribus modo, ſed eicatricibus etiam mederetur.

D

ANNOTATA.

a *De ſeveritate Comm. a §. 76, de benignitate a §. 79.*

b *Quomodo ſanctus ſe hic gereret; dictum ibidem §. 77. num. 786.*

c *Novitates oderat; vide ibid. a num. 784.*

CAPUT XXXV.

Commiſeratio; animi magnitudo.

AD eamdem benignitatem pertinet ſympathia illa, & miſericordia, quam ex morbis ſuorum capiebat. Nam in eos præcipue, qui valetudinis imbecillitate tenerentur, aut gravius ægrotarent, eximia eras illius & caritas, & ſolicitudo a. Itaque jubebat, ſtatim ut aliquis in morbum incidiſſet, ad ſe referri: obſonatorem domus bis quotidie ſibi renuntiare, num præfecto infirmorum emiſſet, quæ ad illorum ipſe ulum poſtulaſſet. Quod ſi pecunia ad ſumptus non ſuppeteret, ſtanneas lances, vel quadras perpaucas, quæ in domeſtica ſupellectile forte reperiebantur, vendi primum, deinde lectorum ſtragula diſtrahi jubebat. Et cum præclaros adoleſcentes ſumma ingenii ſpe, doctrinæque præditos, aut laborum magnitudine debilitatos, aut etiam exſtinctos in ipſo Societatis noſtræ exordio animadverteret (quod ſpiritus quodam impetu longius noſtri progrederentur, quam moderationis & diuturnitatis ratio patiebatur) domum in remoto loco Romæ exædificandum curavit: in qua, qui litterarum ſtudiis invigilarent, interdum laxarent animum, & aliquid de ſumma illa ſtudendi, meditandique contentione remitterent. Sed cum inopia pecuniæ obſtaret, nonnullique id dicerent, vivendi tum quidem tempus eſſe, non laboriose ædificandi: numquam de ſententia deduci Ignatius potuit; pluris ſibi eſſe dicens, quam omnes theſauros, cujuſvis fratris ſalutem. Illudque addebat. Cum homo ægrotat, raro aliquid boni poteſt in aliorum utilitatem facere: quando vero ſanus eſt, poteſt multa bona facere.

C. VII. *Sollicitudo erga infirmos.*

a

E

F

plane ſingularis.

523 Cum graviſſime ipſe langueret, & ad illum ſublevandum, patrum, qui Romæ tum quidem eramus, precibus temporarium Vicarium admittere cogeretur: omnibus, quæ domeſticus Miniſter ad ſe referre ex præſcripta ſui officii regula deberet, in Vicarium rejectis, illa tamen excepit, quæ ad curam, ſalutemque eorum, qui ægra eſſent valetudine, pertinerent. Hæc enim ad ſe tum etiam referri volebat. Patrem Jacobum Lainem cum Ignatio iter una facientem, acerbiſſimus quidam dolor invaſit, quem ut levaret & mitigaret Ignatius, quem unicum ex eleemoſyna denarium acceperat, eo equum conduxit: in eum Lainem palliolo ſuo tenui attritoque involutum, impoſuit: & ut magis hominem animaret, ipſe, tanquam Elias alter, tanta animi alacritate, atque pedum velocitate antecedebat, ut Lainus præeuntem illum aquo vix conſequi poſſet.

ne vero perveret quis velobet eſſe obedientes.

524 Dicam quod ægrotanti mihi accidit. Cum de nocte ſanguis mihi ex brachio eſſet miſſus, cuſtodeique, qui excubias agerent, Ignatius appoſuiſſet, reliqui quieti ſe dediſſent, ad multam noctem, aliis dormientibus, bonus ſolicituſque pater vigilabat. Bis terve miſit, qui brachium explo-

A ploraret, eircumligatumne eſſet commode : ne forte, ſoluta vena, ſanguis effluereet, & ſubitum (quod nonnullis ovenis) interitum adferret. Mirabili Dei providentia factum eſſe dicebat, ut tot ipſe morbis eſſet obnoxius, ut ex ſuis doloribus aliorum dolores æſtimare diſceret. Et hoc quidem miſericordiæ erat, & benigoitatis. Illud tamen ſeveritatis, quod ægros volebat omnem ſui curam deponere; dicto audientes eſſe; patientes, tractabiles, mioime querulos, aut moroſos; cælum ad arbitrium ſuum non rantantes, neque ea de re medicum conſulentes: denique qui ſcirent, ſe Superioribus ſuis curæ eſſe, & nihil minus ſibi, quam de ſe, curandum. Qui ſecus facerent, in eos, ubi convaluiſſent, graviter animadvertebat *b*. Si quem vero cerneret difficili, immoderatoque ingenio, & propter contumaciam carnis, robuſtamque naturam, minus ſe ad ſpiritus, mortificationiſque legem accommodantem: illum vero, ut ſpiritus ſalvus fieret, facile patiebatur ſupra vires etiam aliquando laborare: &, ſi in morbum incidiſſet, haud ita gravate ferebat, adhibebatque eum medicinæ modum, quem & paternæ caritatis ratio, & illius ſpiritalis ſalutis poſcebat.

b

B

C. IX. *Fortitudo animi in morbis,*

c

525 Conſtantiam Ignatii, fortitudinem, magnitudinemque *c* animi multa declarant. Cum morbo ſæpe tentaretur, & doloribus torqueretur, nullum umquam gemitum edidit, nullum afflicti animi ſignum: ſed placide, ut remedia adhiberentur, admonebat: tulitque triduo aliquando ſedatiſſime dentium dolorem grs viſſimum, neque ullam tamen doloris ſignificationem dedit. Alias item, ad morbum, quo laborabat, eurandum, quidam ex noſtris lineum panniculum cervicibus Ignatii eircumponens, & conſuens, auriculam etiam illius iocaute perforavit, acuque trajecit. Ad quem Ignatius moderatiſſime illud tantum: Vide, inquit, frater, quid facias. Quamquam quid mirum, tam patienter illum Chriſtianæ jam militiæ ducem, acus tuliſſe vulnus, qui vanitatis adhuc miles, ſecari crus ſibi tam ſortiter pertulit?

ac in temporalis rei

526 Romæ anno MDXLIII. P. Petrus Codacius, magni vir animi, Chriſtique pſupertate dives, ae de univerſa Societate optime meritus (qui primis illis, difficillimiſque temporibus, ad ſublevandam Societatis noſtræ tum oalcentis iopiam, ſingulari Dei beneficio nobis donatus eſt) cum in conducta domo viveremus, extruere aliam, in qua nunc habitamus, eſt aggreſſus, magna potius divinæ providentiæ ſpe, quam præſenti pecunia fretus. Ad ædificationem cæmenta, calcem, reliquamque materiam comparavit. Sed cum ſolvere ereditoribus noo poſſet, illoſque diem ex die juberet exſpectare, miſſi tandem domum a magiſtratu apparitores ſunt, qui Codacium pignoribus ablatis coercerent, & in domeſticam ſupellectilem involarent. Ea erat tenuis ſaoe, ac peranguſta, quæque noſtram paupertatem latis per ſe indicaret. Miniſter domus cum ſatellitum turbam irrumpentem atpiceret, miſit repente, qui eurriculo Ignatium moneret de noſtræ domus exſpoliatione. Cui apud viros nobiles amiciſſimoſque ſedenti, qui miſſus erat, cum rem ordine in aurem inſuſurraſſet, nihil omnino commotus: Bene, inquit Ignatius, habet, ſat eſt, ſermonemque ſuum, quem ſuerat exorſus, pertexuit. Quo ſermone omni poſt horam confecto, placido vultu Ignatius ad amicos; An neſcitis, inquit, quem paulo ante nuntium acceperim? Quem? illi. Cum ram ſubridens aperuiſſet, & (quaſi nihil ad ſe pertineret) æquiſſimo eſſet animo: perturbantur illi, rem indignam dicunt, ſeque in omnem partem verſant, ut tam gravi malo remedium inveniant.

D

A. PETRO RIBADENEIRA *ſcripſit*,

527 Sed eadem tranquillitate Igoatius, eodemque vultu: Nihil eſt, inquit, opus. Nam ſi lectos auferent, terra nobis cubile erit: pauperes enim ſumus, & vitam pauperibus dignam agemus. Quod ſi ego præſens fuiſſem, nihil amplius ab illis certe poſtulaviſſem, quam ut ſcripta mihi quædam relinquerent, cetera ſuo arbitratu auferreot: id ſi negaſſent, næ ego haud magnopere contendiſſem. Quid plura? Hieronymus Stalla, homo nobilis, & vicinus & amicus noſter, ſuam auctoritatem interponit: res noſtras eodem loco futuras, ſuam fidem obligat: ſatellites nihil omnino de rebus noſtris attingunt. Poſtridie amicus Societatis quidam ſacræ theologiæ doctor, cui Hieronymus Arzius nomen fuit, hujus quidem rei omnis ignarus, ſed divino afflatus inſtinctu, Ignatium accerſit, ducentos aureos coronatos in manum Codacio dat: illis æs alienum diſſolvit, & hoc tam illuſtri exemplo diſcit, quam ſit extremis etiam rebus ac deſperatis, ſperandum in Domino.

E

cum ſumma in Dei fiducia:

528 Atque in hac firmiſſima in Deum ſpe, pecuoiæque deſpicientia, Ignatii altitudo animi multum excelluit. Erat enim voluntate, reque pauperrimus: animo, Deique fiducia opulentiſſimus. Quapropter nullum, qui ad inſtitutum noſtrum aptus, vocatuſque a Deo videretur, a Societate umquam excluſit propter noſtrarum rerum tenuitatem. Illudque frequenter ulurpabat: Nos quidem Deo ſerviamus: ille certiſſime reget nos, & nihil nobis deerit. Jactemus cogitatum noſtrum in Dominum, & ille nos enutriet. Speremus in Domino, & faciamus bonitatem, & paſcemur in divitiis ejus. Et cum quidam non ex exterois modo, ſed etiam ex domeſticis vehementer mirarentur, qua fretus ſpe, tam multos Ignatius, nullis certis reditibus fultus, Romæ haberet, quibus alendis magnæ facultates vix ſuffieerent, idque ſimilis riter ex ipſo quærerent: An neicitis (inquit) quaotas vires ſpes in Deum habeat? vel ignoratis, parum illi eſſe loci, ubi omnia abonde ſuppetant? Quæ explorata ſi eſſent, & manu tenerentur, ubi noſtra eſſet in Deum ſpes? Spes enim quæ videtur, non eſt ſpes. Nam quod quis videt, quid ſperat? Atque ita ſane evenit ſæpiſſime, ut noſtra paupertas ex ſpe contra ſpem ſuſtentaretur: ejuſque rei multa ſunt, eaque clariſſima exempla, quæ ſi perſequi omnia velim, longus nimis ſim: pauca tantum ſubjiciam, ex quibus ſimilia intelligantur. Quo tempore bellum inter Paulum IV. Pont. Max. & Philippum Regem Catholicum geſtum eſt, magna erat in Urbe annonæ caritas, & domi noſtræ rerum omnium penuria: itaque nonnulli ex noſtris ſuadebant Ignatio, ut familiam ſuam, quæ Romæ erat, divideret: & partem noſtrorum ad alia collegia, ubi commodius ali poſſent, amandaret. Ignatius vero hoc ipſo tempore Antonium Labacum, architectum apprime nobilem atque excellentem, qui filium habebat in Societate, ad ſe accerſiri jubet, eum eo, de ſolo eligendo ac deſignando, & duobus collegiis Romano & Germanico ædificandis agit diligenter; jubet, uti formam exemplarque delineet, rationes ſumptuum ſubducat, ac rem totam perſcribat. Atque hoc facto declaravit Ignatius, illa Dei opera altiſſimis fixa eſſe radicibus, & ſupra eam petram eſſe fundata, quæ neque imbrium vi, neq; fluminum exundatione & concurſu obrui poſſunt, neque ventorum impetu labefactari.

F

529

A. PETRO RIBADENEIRA. *qui modo mirabili ſuscepit noſtra ſæpe.*

529 Alias item, Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S. R. E. Cardinalibus propter obitum Pauli III. Pont. Max. in novi Pontificis electione occupatis, inopia noſtri premebantur: quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æſtimantes. Ignatius vero, eo ipſo tempore, familiam ſuam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis candidatos in Societatem admiſit, multis ejus animum admirantibus; quibus, quod conſecutum eſt, admiratione nove admirationem ademit. Nam hoc ipſo tempore cum aliquando Joannes Crucius, domeſticus obſonator, homo ſimpliciſſimus, & ſervens ſpiritu, ex divi Joanois Lateranenſis templo, veſperi domum reverteretur, ad amphitheatrum, quod vulgo Coloſſeum dicunt in hominem incidit, qui in manum illi centum nummos aureos ſilentio tradidit. Ejus aſpectu plurimum Joannes commotus eſt, & horrore quodam perfuſus: tradite enim homo pecunia, ex oculis mirantis ſubito evanuit. Alias etiam, dum idem item Joannes ſummo mane obſonatum it, obviam illi factus eſt quidam, qui marſupium aureis nummis plenum in manum dedit. Et quod nondum plane illuxiſſet, quis eſſet, agnoſci non potuit. Obſonator certe noſter, dæmonem ſuſpicatus, ejulque timens inſidias, in templum divæ Matiæ ſupra Minervam, quod proximum erat, ſe ſepente conjecit, precatuſque Deum eſt, ut ſe dolo & fraude omni liberaret. Pecuniam domum allatam, adulterinam nonnulli ſuſpicabantur; & a diabolo, ut nobis imponeret, præſtigiis quibuſdam edumbratam. Sed tamen vere, & recens, & aurea fuit: eaque debita ſolute ſunt. Eodem pene tempore, in alia noſtris difficultate verſantibus, dum io propatulo loco, apertam arculam tomento, & ſcrutis viliſſimis refertam, pater Joannes Polancus domi perlerutatur, & ſcripta quædam deligentius inquirit, racentes nummos aureos, ſulgenteſque in ea, caſu reperit, quibus ſubventum præſenti neceſſitati eſt. Nam illud divinæ quidem providentiæ ſignum, minus tamen miraodum eſt, in lummis rei familiaris anguſtiis fuiſſe, qui noſtræ neceſſitatis inlcii, pecuniam ultro offerreot, vel etiam benigne domum deferrent: qua ratione noſtram ſæpe ioopiam ſublevarunt.

Præſtitit, colligerum Romanum ex ſua in dignitia puriferum.

530 Atque hac quotidiana experientia Ignatius confirmatior, & indies ſingulari in Deum ſpe erectior evadebat, cum tot argumentis diſcerer, ſe, ſuoique illi curæ eſſe: & ubi majores rerum ad vitam neceſſariatum anguſtiæ timeri poterant, ibi divioam providentiam largius omnia ſuppeditare, & benignius ſibi præſto eſſe. Illud, propterea quod luit maxime inſigne, & Romæ noſtris omnibus vulgatiſſimum, addendum puto. Anno ſalutis noſtræ MDLV. XVI. Septembris, Joannes Polancus petuniam ad ſumptus collegii Rooiani neceſſarios, neque mutuam, neque fœneratitiam, neque ulla alia ratione diligentiſſime conquiſitam invenerat. Rem ad Ignatium placidiſſime detulit. Ille vero in cubiculum ſe abdidit, ocationi ſe dedit, Deum precatus eſt, ut præſenti ſubveniret inopiæ. Poſt orationem, Jacobum Lainem, Chriſtophorum Madridium, ipſum denique Polancum ad ſe vocat; ipſis, quid a Polanco acceperit, exponit; ſequerem totam Deo commendaſſe ait, & ſe quidem neque prophetam eſſe, neque filium prophetarum; ſed tamen pro certo habere, Deum rebus providentiſſime conſuluturum. Et ad Polancum converſus; Tu (inquit) Polance, io ſex proximos menſes collegii res curato, & illi ſumptus neceſſarios ſuppeditato: ego te iſtarum rerum cura poſtea liberabo. Permirum fuit; eo ipſo die, qui tamen jam vergebat to occaſum, duobus ex locis, ab hominibus noſtræ inopiæ atque difficultatis ignaris, ſponte pecunia miſſa eſt, qua ex illis tuoe anguſtiis exire licuit. Profectus ſum ego Octobri menſe primo in Germaoiam inferiorem, & menſe Martio inſequentis MDLVI. cum ſex menſium ſpatium ab Ignatio definium aut effluxiſſe jam, aut appetere videretur, Romam ad Martinum Olavium ſcripſi, me ut de rei exitu faceret certiorem. Ille vero reſcripſit, pridie ejus diei, quam e me litteras accepiſſet, magnam pecuniæ ſummam eleemoſynæ nomine Romam noſtris allatam, æs alienum pene diſſolutum: Polancum anxia illa rerum neceſſariarum cura liberatum, ſolutiore animo eſſe, res omnes fluere, & ſupra opinioocm omnium, quam umquam eniea, copioſius abuodare: itaque verbe Ignatii re ipſe & feliciſſimo ſucceſſu adeo eſſe comprobata, ut iple majora miracula non requireret, ad habendam fidem Ignatio: ſed cæleſte tantum lumen, quo illuſtratus mentis oculis videret, quæ corporeis oculis cernebat.

Animi mal. gerendo in rebus arduis.

531 Quid illud, quod ex ſuperiori narratione perſpici potuit, quod, antequam locios cogeret Ignatius, ſe deſertum ab omnibus, quam cujuſquam patrocinio defenſum, in tot, tantiſque contentionibus eſſe maluit? Socios autem cum haberet, conjectas in ſe calumnias judicio eſt perſecutus: hominumque vel imperitorom ignorantiam, vel perditorum amentiam, nihil contra veritatem valere paſſus eſt? Quorum alterum, robuſti fuit animi, magnæque conſtantiæ: alterum etiam caritatis, eximiæque prudeotiæ. Illud etiam præſtantis animi ſignum eſt, quod multi obſervarunt in Ignatio, Nam cum fracto corpore eſſet, morbiique confectus, & multis auxiliis neceſſario indigeret, ad tam multa, & magna negotia, tamque varia conficienda, quæ in conſtituenda Societate, ac propaganda, quotidie nova occurrebant: ſi tamen divinæ gloriæ ratio, aliorumque id poſceret major utilitas, libentiſſime laoe optimum quemque, ſibique maxime neceſſarium eb ſe dimittebat. Fecitque non ſemel, ut, quibus in Societatis adminiſtratione plurimum Romæ uteretur, eos ferme omnes, elium elio amandaret, ſoluique remaneret, qui tantam rerum molem luis humeris ſuſtineret. Infirmiſſima valetudine, affectaque jam ætate, ac propemodum extrema, ipſum ego Ignatium dicentem audivi, ſe quidem, ſi ex ulu Eccleſiæ Chriſti futurum eſſet, ut Roma vel in Hiſpaniam uſque ſuis pedibus iret, non modo æquo, ſed etiam libenti ac magno animo iter illud ſuſcepturum, &, ut ſperabat, etiam confecturum. Hoc, inquit, baculo innixus, pedes abibo. In adverſis ſuſtioendis, & magnis difficultatibus explicandis, ita erat excelſo enimo, & erecto, ut morbo ſæpe oppreſſus, ſi quis nodus exiſteret, ad quem expediendum, virtute illius eſſet ac prudentia opus, ſtatim quodammodo convaleſceret: &, animo corpus regente, ſanus fortiſque videretur. Ex quo illud jam noſtris tritum erat, quoties ex morbo decumberet, optandum eſſe, ut eliquid ejuſmodi exiſteret, ed quod explicandum Ignatius e lecto ſurgere, & morbum depellere cogeretur.

Aſſiduus adversis.

531 Adiit aliquando Ignatius ad ſalutandum principem *d* virum, noſtri ſtudioſum, a quo minus officioſe, quam par erat, exceptus eſt. Cauſam

d

A am Ignatius arbitratus eſt, quod minus ejus opera, ad res Societatis, atque patrocinio uteretur. Erat enim, aut videri volebat Societatis noſtræ percupidus, moleſteque ferebat, quod alios ad noſtram defenſionem, ſe prætermiſſo, potius adhiberemus. Tunc Ignatius mihi, Dicam (inquit) illi, & aperte dicam, me ante XXX. annos a Deo didiciſſe, ut eo iis efficiendis, quæ Dei ſunt, omnia auxilia conquiram: ſed ita, ut non in externis adjumentis ſpem meam, ſed in ipſo Deo bonorum omnium effectore, conſtitutam putem. Quod ſi inter hæc ſubſidia efficiendique inſtrumenta, ſe unum aſſe vult, libenter eo utemur: ſed ita demum, ſi intelligat nos ab uno Deo pendere, Deo non hominibus niti. Erat autem ut in rebus arduis ſuſcipiendis ſtrenuus, ita in ſuſceptis retinendis conſtantiſſimus, animique firmitate ſingularis: cujus conſtantiæ cauſæ multæ erant. Circumſpiciebat enim omnia attentiſſime, animoque colluſtrabat, antequam quidquam aggrederetur. B Orabat multum, flebat, gratiam flagitabat a Domino, cujus ſæpenumero divina luce perfuſus voluntatem intelligebat, neque ſe ab ea divelli ullo modo patiebatur. Præterea abhibebat eos in conſilium, quorum curæ commiſſa erant, eorumque exquirebat judicium, quibus illa potiſſimum eſſent cognita, atque explorata, quæ in deliberatione verſabantur. Atque hunc in modum prudenter ſuſceptum negotium, perſeveranter urgabat,

Domum ſuscipit.

533 Complures aliquamdiu habitavit in hoſpitali domo, quam vocant Altozanæ, quæ quidem domus, id temporis, lemuribus, nocturniſve larvis infamis vulgo ferebatur: eaque pars Ignatio ad habitandum data, quæ maxime putabatur infeſta. Ibi eum aliquando primis tenebris aſſet, horrore quodam perfuſus eſt, quaſi dæmonum truculentus aliquis, terrificuſque objiceretur aſpectus. Sed continuo ſe recepit, inanemque terrorem animadvertens, in genua procubuit, & magna animi voci ſque contentione appellare, provocareque dæmones cœpit: Si tradita, inquit, a Domino in me vobis poteſtas eſt, præſto ſum: C poteſtatem datam in me, nequa repugnantem, neque vero recuſantem convertite: ſin poteſtatem nullam habetis, quid miſeri atque imbecilles furitis, larvilque umbratilibus, trepidos puerorum territatis animos, & injecto vano terrore concutitis? An quibus re non poteſtis, falſa rerum imagine nocere vultis? Quæ ab animi firmitate dixit, ut tunc omnem metum depelleret, & in poſterum adverſus omnes diaboli impreſſiones ac terricula, multo etiam aſſet erectior.

qui eum volunt strangulare, ab eo vexantur.

534 Dormientem Ignatium ſtrangulare diabolum voluiſſe, Romæ anno Domini MDXLI. audivi. Guttur enim quaſi manu injecta ſtringere, præfocareque conatus eſt, tam fortiter, ut nullo conatu poſſet Ignatius Jeſu ſanctiſſimum nomen invocare. Sed cum nervos animi corporiſque omnes quantum maxime poſſet, intenderet, vim vi repellens, in ſuaviſſimam tandem vocem erupit, Jeſumque clamavit, qua voce diaboli conatus repulſus eſt. Porro ex contentione Ignatius (quod poſtea vidimus atque animadvertimus) per dies aliquot raucus omnino ac ſine voce fuit. Huic affine eſt, quod a Joanne Paulo, qui din comes Ignatii ſociuſque fuit, accepi. Dormiebat Joannes in cubiculo apud Ignatium proximo, & nocte intempeſta aliquando e ſomno excitatus, audire ſibi viſus eſt plagarum crepitum, & valentiſſimorum hominum ſtrepitum, quaſi Ignatium diverberantium, ipſiuſque Ignatii gemitus atque ſuſpiria. Ad Ignatium ſtatim accurrit, in lecto ſedentem offendit, ſtraguln ad pectus brachiis compreſſo, veluti erectum, atque invictum, & ad verbera excipiendo paratum. Cui Joannes: Quid hoc, inquit, rei eſt, Pater? quid audio? quid video? Ad quem Ignatius: Et quid, inquit, audiviſti? Cum narraſſet: Abi, inquam, dormi. Rediit in cubile Joannes: paulo poſt audivit rurſus graviter pulſari Ignatium, cædique. Ad ipſum recurrit, immotum reperit, ſed veluti ex magna luctæ animique contentione anhelantem, a quo demum lectum repetere, ſomno ſe dedere, neque amplius ſurgere juſſus eſt. Otioſum eſſet, perſequi ſingula, quæ ad robur Ignatii, magnitudinemque animi pertinent. Etenim vir ille fuit in magnis cogitandis excelſus, in aggrediandis ſtrenuus, in adverſis ſuſtinendis invictus, & perſeverans, nullis periculis animum ſubmittens: nulla hominum potentia, aut auctoritate, ab eo, quod rectiſſimum duceret, ſtatuque conſtantiæ E diſcedens,

D A. Pe-TRO RABADENEIRA.

ANNOTATA.

a *Hæc expenditur in Commentario* §. 80.

b *Exemplum protuli ibid.* §. 68. *num.* 699.

c *Ea confirmatur ibid.* §. 72. & 74.

d *Fuit marchio* de Sarſia (*apud Bartulum lib.* 4. *num.* 23. Sarria) *ex apographo* Dichos *y* ecbos *&c.*

CAPUT XXXVI.

Rerum ſpiritualium peritia.

CAP. X. *Pacatos perturbatas conſcientias;*

SIngulari conſcientias perturbatas tranquillandi gratia, ac prudentia fuit: uſque adeo, ut ſæpe, qui medicinam ab illo peteret, cum morbum ipſe ſuum explicare non poſſet, Ignatius tamen, quaſi intima & recondita illius cordis penetraſſet, quæ in ejus animo verſarentur, clare dilucideque exponeret. Deinde ſimili aliquo exemplo, quod ſibi accidiſſet, remedioque, quod expertus aſſet, breviter explicato, facile afflictis animis omnem mærorem, atque ægritudinem abſtergebat. Exempla multa ſunt, quæ brevitatis cauſa F prætermitto. Certa liquet, initio ita fuiſſe a Deo exercitum Ignatium, ac probatum, ut probari eum oportuit, qui tot filiorum parens, qui dux tot militum futurus aſſet.

ſæpenumero vitæ perditæ.

536 Lutetiæ quidam ſacerdos dignitate, profeſſione Religioſus, vita profanus ac perditus, Ignatio erat propter morum diſſimilitudinem maxime infeſtus. Ad quem ſanandum Ignatius, cum omnes ſibi aditus videret occluſos, hanc rationem excogitavit, Dominico quodam die, ad ſacratiſſimum Chriſti corpus ſumendum de more profectus, quod prope templum habitaret, ubi Euchariſtiam ſumere volebat, bene mane ad hominem divertit: rogavitque, ut quoniam confeſſarium alium non haberet ad manum, ſibi peccata ſua confiteri operam daret. Ille exhorruit primum Ignatii ingreſſu: deinde multo magis, quod id peteret, miratus eſt: poſtremo dedit invitus, quod honeſte negare non poterat. In confeſſione Ignatius poſtquam quotidiana & leviora narrata expoſuit, addidit, ſe etiam quædam præteritæ vitæ crimina, quorum ſtimulis maxime urgeretur, aperire velle, ut eorum recordatione,

A. PETRO RIBADENEIRA.

A ſalubri pudore ſuffuſus, veniam a Domino facilius impetraret. Hic cœpit delicta juventutis ſuæ, & ignorantias recenſere, tanto dolore ac gemitu, tam profuſis lacrymis, ut ſuo fletu flere hominem cogeret, vehementerque compungeret. Expendebat enim vero judicio, ac magno verborum & ſententiarum pondere exaggerabat, quanta Dei eſſet, quem offenderat, majeſtas, quanta viciſſim ſua ipſius vilitas atque abjectio: quanta illius in ſe liberalitas & munificentia, quanta ipſius ingrati animi oblivio, & in tam benigoum Dominum ſcelus; prorumpebatque Ignatius in lacrymas, & immenſum doloris ſenſum deficientibus verbis explicare non poterat.

ad frugem.

537 Quid multa? cum in vita præterita Ignatii, ſacerdos vitam ſuam præſentem expreſſam, qualeſque ſuis coloribus expictam cernerer, & alieno ex dolore, eoque graviſſimo, ſibi propter majorem cauſam vehementius etiam dolendum intelligeret; ita commotus eſt, atque animo commutatus, ut, quem prius deteſtabatur, admirari Ignatium inciperet, vitamque ſuam deteſtari, cujus ſordibus hactenus impenſe oblectabatur. Itaque, navigationis curſu in contraria mutato, vela vertit, ſunemque reduxit: ſpiritualibus Exercitationibus ab Ignatio eruditus, ſacris peregrinationibus ſeſe, ac pœnitentiæ aſperitatibus penitus dedit, viramque & ſacerdote, & Religioſo homine dignam, ira inſtituit, ac perfecutus eſt, ut ſui Ordinis viris admirationi æque eſſet atque exemplo. Certe ipſe quaſi ſalutis ſuæ auctorem Ignatium, ac vitæ parentem ſemper deinceps coluit, ac dilexit, idque aperte non deſtitit prædicare.

B

ac diſcipulum

538 Alias item erat Ignatius Lutetiæ aliquando, una cum aſſiduo quodam ejus comite, ac cæleſtis diſciplinæ diſcipulo (ex quo ipſo hæc audivimus) cum hominem reſpicit quemdam horridum ac luridum per viam publicam tranſeuntem, prægrandi ſaxo onuſtum, ac veluti gemantem ſub pondere. Divinitus colluſtratus (ſicut rei probavit eventus) derepente comitem ſuum ſimili ſe habitu induere, atque hominem ſubſequi jubet, facereque ſimulate, quidquid illum vere facientem videret: ſe enim e veſtigio utrumque conſecuturum. Extra civitatem homo ille egreditur, inſequitur Ignatii diſcipulus: in ſolitarium locum ſe confert: quo poſtquam ventum eſt, rogatus homo a noſtro, quid ſibi vellet? quid quæreret? Suſpendium, inquit, volo, & acerbiſſimam mihi mortem conciſcere. Crucior enim nimis, & triſtiſſimis rebus ac perditiſſimis ad reſtim adigor. Nulla enim erit requies, nullus laborum ac dolorum finis, niſi mors, quæ meta malorum eſt. Hanc mihi inferre ſtatui, & idcirco hue veni. Cum autem alter ſe in eadem cauſa eſſe diceret, multiſque vitam ſuam oblectam eſſe moleſtiis, ex quibus exire ipſi non licerer, niſi per mortem, Ignatius intervenit: & ad ſocium quaſi ad ignotum converſus, Quis, inquit, tu? Unde? quo? quid tibi vis? quorſum laxum, quorſum ſordidus atque incultus habitus?

C

ad ſenſum mortem revocat.

539 Hic ille titubare, hærere, & ſupra modum afflictum ſe ac perditum dicere, nullumque deſperatiſſimis rebus remedium eſſe, præter laqueum. Quem blande conſolatus Ignatius, ſenſim ſermonis ſuavitate eo pellexit, ut ſe conſilii ſui pœnitere diceret, &, ſero atque execrando mortis genere rejecto, ſpem ſuam magnam in Deo, vitæ ac ſalutis parente, atque certiſſimam collocare. Tunc ad hominem (cujus cauſa omnia ex compoſito fiebant) Quid, inquit, tibi videtur? Ego enim conſilium hujus boni viri (Ignatium indicans) ſequi decerno: quando hanc mortem, quam mihi inferre parabam, brevem quidem, ſed miſerrimam, altera ſempiterna & terribilima conſequetur. Neque enim hæc præſentium ærumnarum mors finis, ſed principium impendentium malorum, atque æternorum futura eſt. Quo exemplo animatus homo ille, & blandiſſimis verbis delinitus ab Ignatio & confirmatus, idem ſibi placere dixit: & a deteſtabili illa, diraque ſe occidendi voluntate diceſſit, Deo gratias agens, quod miſeriæ ſuæ ſocium inveniſſet, & communis calamitatis depulſorem.

D

Quam vitiet aſſeclarum magiſtror. falſidas ventas

540 Vituperabat gubernatores aliorum & magiſtros, qui in ſpiritali vita ceteros omnes ex ſe metirentur, & ad eamdem, quam utilem ipſi ſibi experirentur, vivendi orandive rationem revocarent. Hoc periculoſum valde dicebat eſſe, & hominis multiformis gratiæ Dei dona, variaque Spiritus ſancti diſtributiones ignorantis: neque latas divisiones gratiarum in eodem ſpiritu intelligentis. Unuſquiſque enim proprium donum habet ex Deo, unus quidem ſic, alius vero ſic. Ipſe vero quantum in Dei via quiſque profeciſſet, non fronte, ac vultu, ſed animo & fructu metiebatur: neque ex facilitate quadam & bonitate naturæ, ſed ex contentione, & ſui cujuſque victoria, virtutum momenta ponderabat: ſecernebatque acutiſſime naturæ motus, & gratiæ. Itaque adoleſcentem quemdam a ex noſtris, acri ingenio, & vehementi natura incitatum monens Ignatius, & ad pravos animi motus cohibendos paterne cohortans, Vince, ajebat, te, N. vince. Si enim te vicerit, ſplendidiorem, quam alii, qui mitiori ſunt ingenio, habebis in cælo coronam. Et cum hunc ipſum adoleſcentem Miniſter Romanæ domus, me coram, gravius accuſaret apud Ignatium, & quaſi minus quietum, morigerum ac tractabilem infectaretur: Ignarius non vulgi trutina, ſed veritate, & ſpiritalis prudentiæ ſtatera rem æſtimans, reſpondit Miniſtro: Mitius (quæſo) & blandius. Equidem iſtum ipſum, quem tu tam acriter reprehendendum putas, plus ego in Dei via paucis menſibus profeciſſe arbitror, quam duos illos integro anno. Nominavit autem duos, omnium ex fratribus candidiſſimos, & lenitate quadam ingenii, ac morum ſuavitate maxime amabiles. Ex quo apparet, non illum exteriorem tantum ſpeciem reſpexiſſe, ut de virtutis ſolido fructu judicaret, & blandam quamdam mollemque naturam, qua illi duo præſtabant; ſed rem totam perpendiſſe vera ratione, & conatu, ſtudio ſuique pervincendi labore definiſſe. Quæ nimirum in acriori natura perdomanda, majorem conatum, contentionemque deſiderant.

E

a

F

per doctrinam ſtimuli: libros ſuſpecte accedentes auertitur.

541 Simplicem hominem, & ſpiritu Dei atque amore plenum magis diligebat, quam eruditum, minuſque perfectum. Huic tamen, reliquiſque, qui vel naturæ, vel fortunæ muneribus antecellerent, majorem curam adhibebat, propter eam, quæ ab illis in multos redundare poteſt utilitas. Quæ Religiones, nullis propriis reditibus, ſed quotidianis eleemoſynis vivunt, eas dicebat neque perpetuas, neque in ſuo inſtituto permanentes eſſe poſſe, niſi aut vitæ aſperitate, aut inſigni aliqua utilitate, hominum benevolentiam in ſe allicerent, & benignitatem excirarent. Iſtæ enim duæ res hominum animos plurimum commovent, & vel admiratione, vel fructu ad liberaliter tribuendum invitant. Non temere quolibet utebatur; ſed magno delectu, quid cuique com-

A committeret, providebat: & gubernandi quidem alios, regendique, aut duram aliquam provinciam vix ulli tradebat, cujus ſpectata virtus, diuque probata antea non fuiſſet. Romæ tamen, ut pericliaretur ingenium, & vires aliquorum tentaret, eoſque paulatim ad majora exerceret, rudibus hominibus, atque inexercitatis in hoc genere officii, interdum eſt uſus. Illud diligentiſſime cavit, ne quid noſtris obreperet, quod candorem fidei quoquo modo inquinaret, & peregrinis omnino, aut novis opinionibus inficeret. Itaque cum timeret, ne ex Hebraicæ linguæ neceſſaria cognitione aliquid diſcerent, ex quo ad novas interpretationes perquirendas, novoſque ſacræ Scripturæ ſenſus delaberentur, ſtatuit, ut noſtri veterem, vulgatamque editionem, longo tot ſeculorum uſu comprobatam, omnino retinerent: & magno etiam ſtudio tuerentur. Quod concilium etiam Tridentinum ſuis poſtea decretis cavit & ſanxit. Adde eodem, quod malt au-
B ctoris, aut certe dubii, ac ſuſpecti, bonum etiam librum legi in Societate nolebat. Namque ajebat, dum mali auctoris bonus liber legitur, primo quidem placet ipſa liber, paulatim deinde, qui librum ſcribit: qui quidem probatus, blande in animos teneros, atque molles influit, & lectoribus jam benevolis, ſuique amantibus, doctrinam ſuam facile perſuadet: ut quidquid ſcriptum ab illo ſit, id etiam verum judicetur. Ita, quod infectum veneno eſt, id longiſſime etiam ſerpit, & dum principiis cauta non obſiſtitur, ægre vitantur extrema. Hoc de Eraſmo Roterodamo, hoc de aliis ejuſdem farinæ ſentiebat ſcriptoribus: idque multo antea, quam Apoſtolicæ Sedis cenſura notarentur. Oportet enim monachum (ut præclare ſcriptum eſt a divo Baſilio) hæreticum hominem averſari, genuinos, ac probatos libros legere: reprobatos & apocryphos penitus non contingere: nam Sermo eorum (ait Paulus) ut cancer ſerpit.

Magni faciebat uſſuetis ſui:

542 Eamdem etiam diligentiam adhibuit, ut ſtudiom orationis, ac mortificationis ex veritate in
C Societate (ut par eſt) æſtimaretur: ejuſque fructus, non falſis atque ſpecioſis titulis (qui imprudentium oculos plerumque excæcant) ſed ſpiritali profectu, & perfecta ſui cujuſque victoria, tamquam certiſſima regula definiretur: ut ex iis, quæ mox ſubjiciam, fiet manifeſtum. Anno Domini MDLIII. F. Reginaldus, Dominicanæ familiæ monachus, vir gravis, & vita, ætate, atque prudentia inter ſui Ordinis viros apprime nobilis, noſtrique perſtudioſus, Ignatium XXIII. Maii, officii gratia, Romæ convenit, & me ac P. Benedicto Palmio præſentibus, inter alia, Bononiæ in cœnobio feminarum ſuæ curæ commiſſo, virginem quamdam eſſe dixit admirabilem, & orationis virtute præſtantem: quæ ſæpenumero alienaretur a ſenſibus, atque extra ſe ita poneretur, ut neque admotum ignem, neque ſtimulos corpori adhibitos ſenſu perciperet: ad omnia denique mortuæ jaceret ſimilis, præterquam ad unam obedientiæ vocem. Excitabatur enim, ac veluti de leviſſimo ſomno expergefacta ſurgebat ab oratione, ſimul atque vocem præfectæ monaſterii ſe vocantis audiviſſet. Hæc eadem virgo, Domini noſtri Jeſu Chriſti cruciatus ferebatur imitari, & quos ille in corpore ſuo pro nobis dolores pertulit, ipſa ſuis doloribus ita repræſentabat interdum, ut in Chriſtum ipſum amore transformatam diceres. Nam ſtigmata habere in manibus videbatur, perfoſſum latus, caput veluti compunctum ſpinis atque tranſfixum, guttatim diſtillaot ac cruore madidum: &

id genus alia quædam; eaque bonus pater ſuis ipſe D
oculis ſe vidiſſe ajebat, ſuis tetigiſſe manibus, alte- A. Pe-
nia oculis atque manibus fidem negantem. TRO Ri-

543 Hæc cum narraſſet, ex Ignatio quæſivit BADE-
familiariter, quod ejus eſſet de iſtiſmodi rebus NEIRA.
judicium; quas ipſe non audebat vel probare o- *de eodem ceſſarius quid dixerit.*
mnino, vel improbare. Cui Ignatius illud tantum: Ex omnibus, inquit, quæ narraſti, pater, nihil minus habet dubitationis, quam illud promptæ obedientiæ ſignum. Reginaldo a nobis digreſſo, rogavi ego Ignatium ſolus ſolum, quæ ejus recondita eſſet de propoſita quæſtione ſententia? Et ille. Proprium, inquit, Dei eſt, Petre, animas hominum ſanctificare, in eas influere, ſuis eas donis complere: idque tam copioſe facit nonnomquam, ut animæ Dei gratia circumfluentis plenitudo in corpus etiam derivetur, emineatque foris, quod intus eſt, ſed id perrarum eſt. Dæmon vero, quoniam vim ipſam non habet in animam, ſimulatis rerum atque adumbratis imaginibus, mortalium mentes, vanitatis ſectatrices, & novitatis avidas, per corpus læpe deludit. Idque exemplis etiam mihi notis confirmavit. Virginem autem il- E
lam Bononienſem, quam admiratione ſtupefacti homines intuebantur, peſſimum exitum habuiſſe audio, ſumumque ex fulgore dediſſe.

de alterius vitæ falſa opinione ſanctitatis.

544 Atque illud quoque perſimile eſt. Anno opinor MDXLI. Martinus de ſancta Cruce (qui Conimbricenſis poſtea collegii Rector fuit, Romæque anno MDXLVII. feliciter obdormivit in Domino) vir tunc novitius Societatis, ac ſervens ſpiritu, cum ſermonem aliquando cum Ignatio haberet (cui ſermoni ego quoque intereram) incidit mentio de femina quadam, Magdalena de la Cruz nomine, quæ per id tempus Cordubæ in Hiſpania, & Religionis profeſſione, & opinione ſanctitatis omnium ore celebrabatur. Quam cum magnopere Martinus laudaret, eamque ſe vidiſſe, cum ea ſe collocutum diceret, ac multa contuliſſe, ex quibus ejus tum ſanctitas, tum prudentia eluceret: Ignatius graviter hominem objurgavit, quod feminam illam eo loco pooeret. quodque taoti faeeret exteriora quædam ſigna, & minime certa ſanctitatis indicia pro non dubiis acqua exploratis haberet: opinionemque illam deponere juſſit fallacem, homineque noſtræ Religionis indignam. Quod Ignatii judicium, aliquot F
annis poſt, rei exitus comprobavit. Illa enim, quæ ab ipſa infantia Deo ſacrata fuerat, quæ pœnitentiæ alperitata præclara, oratioois aſſiduitate excellens credebatur, prudentiæ laode ſingularis, a qua (tamquam futura præſentiret, & conſeia divinæ voluntatis, mente præſaga ventora prædiceret) reſponſa malti petebant: quæ denique omnium virtutum opinione florebat, & veluti de cælo delapſa virgo colebatur; certis veſtigiis deprehenſa tandem eſt, cognitumque eſt omoibus ac compertum, fraude diaboli atque artificio agregia illam homioibus impoſuiſſe, eamqoe deceptricem & levem, & falſa opinione, errore hominom, a puerilia commendatam, animum vultu, vitam parietibus, flagitia captioſis artibus dæmonis, præſtigiiſque texiſſe. Sed hæc obſtructio nec diuturna fuit, nec obducta ita, ut curioſis oculis tandem perſpici non poſſet. Ficta enim fucataqoe omoia celeriter decidunt.

545 Sacerdotem quemdam ex noſtris ad ſe (me *Non unio ſirmones cum throno alienos a noſtro inſtituto.*
coram) aecerſitum aeriter corripoit, quod cum oovitio de rebus ab noſtro alienis inſtituto loqueretur; exemplaque virtutum longe poſita potius quam domeſtica afferret; ejuſque hominis ſpi-

A ritum miraretur, & probaret maxime, cu us ſanA. Pxtroribandæsira ctitas peregrino ſervore, raptibus ac revelationibus potiſſimum conſtare videbatur. Quæ quidem omnia procul eſſe a novitiis debent, quorum animi teneri adhuc & molles, certis, germanis, & in propria cujuſque vocatione, atque inſtituto, legitimis opinionibus imbuendi ſunt; erroribuſque, qui fere incautis animis obrepunt, omni cura atque diligentia detractis, ad veras, ſolidas, atque expreſſas virtutes ſtudioſe effingendi atque efformandi. Nam quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem teſta diu. Quæque ſemi- *b* naverit tiro *b*, metet veteranus.

ANNOTATA.

B

a *Edmundum Augerium*, ex *Vita*, *auctore Nicolao Bailly*, *cap.* 3.

b *Qualis erga tirones Sanctus*, *docet Comm.* §. 82.

CAPUT XXXVII.

Alia in rebus ſpiritualibus S. Ignatii induſtria.

Bonos bene, malos male.

BOnos bene valere cupiebat, malos male, ut & illi integris ad Dei gloriam uterentur viribus, & iſti multiplicatis infirmitatibus accelerarent ad Dominum, vel levius certe remiſſiuſque illum offenderent, juxta illud Prophetæ, Conſere brachium peccatoris. Si quem ex iis, qui in ipſius poteſtate eſſent, præfractiorem effet nactus, quemque a recta obedientiæ regula perturbatio aliqua animi detorſiſſet (neque animirandum eſt, in tanta multitudine ejuſmodi aliquem reperiri:) cum hoc tam prudenter benevolentia, patientiaque certabat, ut vel mitigaretur omnino, & Ignatii caritati ſuccumberet, vel co tandem erumperet, ut ſuam ipſe contumaciam agnoſceret,
C aut inexcuſabilem certe efficeret. Dicebat, a diabolo ita hominem aliquando tentari, atque opprimi quodammodo, ut de mentis exiiſſe poteſtate videatur: & interdum naturæ adſcribi, morbo nonnumquam, quod tentationi eſſet tribuendum. Diabolum item, cum adoriri quempiam, exagitarcque infeſtius cupit, nocturnum tempus maxime obſervare, in quo ille, quem aggredi parat, e ſomno ſuſcitatur; ut experrecto fœda & impura ſtatim objiciat, antequam a Deo ſanctis cogitationibus occupetur. Perutile ſentiebat eſſe, cum quis gravius impugnatur, ſi ſemper aliquem habeat, a quo recta audiens ſuſtentetur ac ſulciatur: ut ubi oppugnantium dæmonum adeſt copia, ibi etiam oppugnantium non deſit multitudo: & conatus conatu, quaſi clavus clavo, repellatur. Proprium divinæ bonitatis ajebat eſſe, ea vehementius defendere, quæ a diabolo acrius oppugnantur: & firmius communire, quæ hoſtis demoliri conatus eſt: laboriſque, quem repugnando ceperis, magnitudinem, conſequentis conſolationis magnitudine compenſare.

remedia ad curandos morbos ſpirituales.

347 Sanandis morbis, qui iidem videbantur, omnino diverſis, interdum etiam adverſis & contrariis adhibebat medicinas. Nam alium blanda curabat, ac ſuaviter; dure alium, & ſevere: exitus tamen oſtendebat, ſemper eam curationem fuiſſe cuique adhibitam, quæ optima cuique eſſet, & accommodatiſſima. Atque hujus excellentis, divinæque prudentiæ ratio non una erat, neque ſimplex, ſed multiplex & varia. His vitiis curandis, quæ inveteraverant, penitusque in animis D
inſederant, efficax in primis fuit. Sic enim in omnes partes verſabat hominem, quem ſanare vellet: tam varia, multipliciaque remedia adhibebat, ut vix quidpiam eſſet tam inſitum, quod non evelleret. Modi autem, quibus utebatur, multi erant. In iis, crebra examinatio tui ipſius, de ea re, quam emendare quiſque vellet, idque ſtatis horis, & certis. Et ne examinatio memoria excideret, antequam cibum ſumeret, lectumve peteret, fido alicui, certoque homini renuntiare jubebat, an examinationem illam ex præſcripto feciſſet: obſervare alios, qui in eodem vitio ſint, illoſque admonere: obſervari ab aliis, & moneri: pœnam certam conſtituere, quam ſibi toties infligeret, quoties deliquiſſet. Ipſe vero E
Pater, initio ſuæ ad Deum converſionis cum ad riſum hominum aſpectu commoveretur, verberibus riſum depulit, quibus ſe toties ad numerum afficiebat, quoties vel leviter riſiſſet.

documenta.

548 Dicebat, innocentiam vitæ ac ſanctimoniam multum quidem per ſe valere, & ceteris rebus omnibus longe præcellere; ſed niſi cum prudentia, agendique cum hominibus modo ſit conjuncta, manocam fore atque infirmam, nec latis ad alios gubernandos idoneam: pluſque ſæpe exquiſitam prudentiam cum mediocri ſanctitate in gubernatione efficere, quam cum minori prudentia majorem ſanctitatem. Et hoc quidem, ſi de communi loquamur uſu ac lege. Nam privilegia Sanctorum extra ordinem ſunt. Poteſt enim Deus, & ſolet amicis atque electis ſuis beneficia magna ſæpe conferre, quæ tamquam extraordinaria, in communem reliquorum ordinem cogenda non ſunt. Præterea, non Dei tantummodo habendam eſſe rationem docebat, ſed etiam hominum propter Deum. Quod ſic explicabat: Ut quoniam in hac vita ſpectatorem non ſolum Deum habemus & agonnthetam, ſed etiam ſpectaculum facti ſumus mundo, & angelis, & hominibus: provideamus bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus: demuſque operam ac con- F
nitamur, ut Deo nos quidem primum ac præ ceteris omnibus probemus (de cujus vultu prodit verum judicium;) ſed deinceps etiam hominibus propter ipſum Deum, Nemini dantes ullam offenſionem, ut non vituperetur miniſterium noſtrum. Item non tantum id reſpiciendum, quod Dei zelus per ſe expoſcit, ſed hunc ipſum zelum ad proximorum utilitates exigendum ac conformandum. Quod tunc demum verus Dei zelus ac ſecundum ſcientiam ſit, ſi aliorum fructibus ſerviat, & ad Dei gloriam, fratrum etiam ſalutem adjungat: eamque in Deo ipſo intuens ac perquirens, Deum ipſum in ſe, (ut ita dicam) propter Deum in proximis aliquando relinquat. Miſericordiam (inquit) volo, & non ſacrificium: &, Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Ex quo multa facienda, multa fugienda ſunt, hominum non perverſo judicio, ut eorum ſaluti conſulamus. Ipſe autem Ignatius nonnulla ſe in noſtra Societate inſtituturum fuiſſe dicebat, Deum tantummodo ſpectantem: a quibus tamen abſtinebat, propter hunc, quem ad homines, Dei cauſa, habebat reſpectum.

adde exempla de ſervo ſcrupuloſo in perſolvendis Horis.

349 Patrem Cornelium Brughelmam, Flandrum, in recitandis divinis precibus anxie nimis laborantem, & totum ferme diem ſcrupuloſe col-

lo-

A locantem, hac ratione ſanavit Ignatius. Juſſit, ut preces ad horologium arenarium recitaret: & in eis univerſe recitandis non plus temporis poneret, quam quantum alii patres conſueverant: quo tempore conſumpto, ſi qua forte pars ad totum Officium divinum explendum deeſſet, eam ille eo die prætermitteret. Cornelius vero veritus, ne quam partem omittere cogeretur, dabat operam diligenter, ne ſibi tempus deeſſet. Vehementius enim angebatur, ſi quid omnino relinqueret, quam ſi quid minus (ut ſibi videbatur) attente ac devote pronuntiaret. Ita ſcrupulus minor majori ſcrupulo, quaſi clavus clavo, exemptus eſt.

novitio contra suæ societatis statum,

550 Adoleſcens quidam Germanus, noſtræ Societatis novitius, tam graviter aliquando vexatus eſt, ut de mentis conſtantia dejiceretur. Ad illum ſanandum nihil non tentatum ab Ignatio eſt; ſed nullo ſucceſſu. Sic enim confirmato erat animo, ut omnibus conſilus aures occluderet, omnibus machiis impenetrabilis reſiſteret. Sed

B miſerum adoleſcentem, fraudulenter circumventum ab veteratore humanique generis hoſte, atque irretitum videns, conatum diaboli ſuo Ignatius conatu, pertinaciam conſtantia, callidiatem caritate vincendam exiſtimavit. Rogat novitium, ut aliquot dies domi adhuc manear, ea conditione, ut Societatis omnibus ſolutus legibus, ſuo arbitratu vivat, dormiat, vigilet, edat, bibat, in otio denique, atque in negotio ad ſuam voluntatem ſit: idque ut ita fieret, Miniſtro domus præcepit. Accepit conditionem adoleſcens; ſe ſibi permiſit, libere cœpit vivere, quaſi exſolutus regularum vinculis, quibus ſe dolebat conſtrictum. Sed hac remiſſione animi, hac Ignatii benignitate, quaſi reſpiravit, atque ita immutatus eſt, ut illum ſui puderet, pigeretque, & pœnitentiæ ſuæ pœnitentiam agens, ab ejus Patris amplexibus detoceps nollet diſcedere, cujus tantam in ſe experiebatur caritatem.

ac Doctore Pariſienſi ad Exercitia ſpiritualia inducto, atque ſibi ſocium præbente.

C 551 Doctor erat quidam Lutetiæ egregius, quem Ignatius Chriſto cupiebat lucrifacere: multis rebus fruſtra tentatis, ipſum aliquando uno ſocio comitatus (a quo hæc accepimus) domi ſuæ convenit. Animum relaxantem, & ſeſe honeſto quodam luſu oblectantem offendit. Erat autem luſus globuſorum, qui ſuper menſam certa quadam ratione jaciuntur. Et ille, ut laxamento ſuo forte excuſationem prætexeret; Opportune, inquit, Ignati, advenis, ut una mecum ludas. Negavit Ignatius, ſe luſus illius conſuetudinem habere, aut artem. Ille inſtare, urgere, efflagitare, ut una ludat, animi cauſa. Cum moleſtus eſſe pergerer, & vim propemodum afferret: Ludam, ait Ignatius, tecum, ſed ſerio, atque ea conditione, ut, ſi vincar, aliquid tua cauſa faciam; ſin vincam, tu viciſſim facias mea. Placuit conditio, & ita convenit inter illos, ut victus triginta dies victoris juſſa faceret, & ad voluntatem illius honeſta imperantis ſe accommodaret. Luſit Ignatius, rudis, novus, inexpertus; neque enim globulos umquam in manus ſumpſerat, & ita luſit, ut doctorem ſurſum deorſum verſarat: neque umquam in menſa pateretur conſiſtere, vel unam manum lucrari. Ad quem Ignatii ſocius identidem dicebat: Domine doctor, digitus Dei eſt hic. Victus itaque eſt, deditque manus, & Ignatii voluntati ſe ad omnia ſubjecit. Ignatius vero hominem hortatus eſt, ut ſe ad tempus colligeret, & per triginta dies vacaret ſibi, Exercitationibus ſpiritualibus (aliis curis abjectis) ſe penitus dederet: quod & fecit, magna vitæ mutatione, hominumque admiratione.

552 Ferventes zelo religioſos, & diſſoluta omnia reformare cupientes ſic interdum reprimebat, ut diceret: illud in hujuſmodi rebus in primis cogitandum, quid a nobis Deus in judicio exigeret: quarumnam rerum rationem repoſcet, ut ad Dei judicium, non ad noſtrum ſenſum vitam inſtituamus. Exiget nimirum a nobis Deus vitam noſtræ vocationi conſentientem, & Religioſo homine ac privato dignam: ut vere contemptores mundi, ſpiritu ſerventes, orationi inſtantes ſimus, & noſtri inſtituti muneribus ſtrenue vacantes. Reliqua, quæ hinc non pertinent, neque in noſtra poteſtate ſunt, quibus Deus non commiſit, eorum ab iis rationem non poſcet. Quamvis etiam deſiderio divini honoris ardere, & precibus inſtare, &, ſi quando res ferat, homines, in quorum poteſtate illa ſunt, etiam urgere debeamus.

D A. PETRO RIBADENEIRA. *Religiosos plus æquo ferventes reprimit.*

553 Anno Domini MDLIV. venit Romam ex orientis ſolis India Andreas Fernandez Luſitanus, probatæ virtutis vir, a Franciſco Xavier ad Ignatium miſſus, ut eum de rerum indicarum ſtatu plenius doceret: oſtiumque magnum noſtris, ad

E multiarum gentium converſionem, apertum eſſe diceret, ſi qui ſorte Dei amore inflammati, ac divinæ gratiæ robore, ſuique contemptione muniti in eas oras proficiſcerentur. Fecit Andreas, a Franciſco quod fuerat juſſus, ſane diligenter; mandata expoſuit; auxilia, novoſque milites poſtulavit ab Ignatio: reſponſum tamen certum nullum retuli. Tum Andreas me adhibuit deprecatorem, orans, obſecranſque, ejus ut cauſam ſuſciperem, quam Deo ſore gratiſſimam ſperabat. Negotium ſuſcepi; egi cum Ignatio, qui, me audito, aliquantiſper ſeſe collegit, & gravi ſeveroque vultu hæc tantum: Non minus, inquit, Petre, opus eſt bonis operariis atque ſtrenuis, iis quidem calamitoſiſſimis temporibus, ad Chriſti fidem in Europa conſervandam, quam ad illam ſerendam in remotiſſimis illis regionibus. Atque utinam hæc Ignatii verba vera eſſe, non tam noſtro malo experiremur. Illa enim ex tempore, magnas Eccleſiæ Catholicæ ruinas videmus; multas provincias hæreticorum furore conquaſſatas: ſerpere quotidie magis contagionis venenum, &

F incorruptas atque integras etiam nationes inficere. Opprimat hanc flammam Domini miſericordia, & Babylonicum incendium, noſtris peccatis excitatum, vento roris gratiæ ſuæ flante, benigne reſtinguat.

Ecclesiam Europæam eorat calamitosis temporibus.

554 Atque ex iis tot tantiſque, quas Catholica Eccleſia patitur, calamitatibus ac ruinis, natum puto affectum illum pietatis in Ignatio, & incenſum ſanctæ Inquiſitionis tribunali omnibus in rebus obſequendi ſervicndique deſiderium. Nam cum animadverteret, avitam religionem, & Catholicam fidem, Chriſti ſanguine, & Apoſtolorum doctrina fundatam, a truculentis ſacrilegiſque fidei hoſtibus noſtra ætate, omnibus machinis pertinaciter oppugnari; & graviſſimos atque ſapientiſſimos viros, qui concilio ſupremo fidei præſunt, quaſi in vigilia quadam ſtare, luporum rabiem arcere, & ſanctiſſimæ fidei propugnationem ſuſcipere: dabat operam, ut ejus tribunalis auctoritatem, ad fidem ipſam tuendam apprime neceſſariam, quam maxime poſſet, per ſe & per ſuos conſervaret. Quamobrem, quæcumque ipſi negotia ſeſe offerebant, ad Inquiſitionis officium pertinentia, tametſi a ſummo Pontifice ea impetrare minimo negotio poterat; ſemper tamen ad ipſos fidei Quæſitores rejecit, per eoſque officii valuit, quemadmodum multis exemplis ex-

ex ejusdem miseritis motum ab. sequitur sorte inquisitionis.

A. Petro Ribadeneira. *vult ſoet eſſe adjutor, concordes, ſedulos, Deo coopera nantes.*

plicare non eſſet difficile, quæ brevitatis cauſa omitto.

555 Conſiderans varia, multiplicia, & graviſſima noſtri inſtituti miniſteria, & quam plena difficultatibus ac peticulis ſit cum hominibus omnis generis atque ordinis tractatio; illos ſentiebat ad Societatem noſtram minus habiles, qui non ſatis eſſent ſeculi officiis & negotiis idonei: illos vero aptos, & noſtro inſtituto congruentes, qui induſtria & dexteritate quadam etiam in ſeculo florere poſſent, aliiſque ingenii muneribus antecellere. Hæc enim illi ſive adjumenta naturæ, ſive ornamenta, a ſeculi vanitate ad Chriſti veritatem transferentes, utiliores Religioni noſtræ (quæ multum in actione etiam ſita eſt) atque accommodatiores plerumque exiſtunt. Idque ipſa experientia compertum eſt.

Ut nihil eſt, quod tranquillum religionis ſtatum magis labefactat atque evertat, quam diſcordia, ita nihil eſt, quod majorem Religioſis ipſis ornatum inuat, eoſque vulgo magis deſpectos reddat,
B quam ſi diſcordes inter ſe ſint, atque eſſe intelligantur. Nam caritas ſi abſit, quæ vita eſt Religionis, mortuæ virtutes omnes Religioſæ, ac ſine vita ſint, neceſſe eſt.

Coadjutorem quemdam ex noſtris, qui negligentior in re quapiam fuerat, me præſente, interrogavit Ignatius: Quid ſpectas, quid quæris in Religione? Quem ad finem actiones tuæ referuntur? Ille Deum ſe ſpectare reſpondit, Deum ſe habere finem, cujus cauſa omnia faceret. Tum Ignatius, Si Deus, inquit, propoſitus tibi finis eſt, graviter certe mulctaberis. Nam mundo ſervire ac vanitati indulgere, haud magnum ſane crimen eſt: Deum vero ſpectantem ſolicitare aliquid facere, atque ignava, intolerabile eſt. Maledictus, inquit, qui opus Dei facit negligenter.

Perpaucos, ac fortaſſe vix ullum eſſe dicebat, qui perfecte intelligat, quantum Deo volenti in eo operari, ipſe impedimento ſit: quantumque Deus in nobis efficeret, niſi a nobis ipſis impediretur.

Sancti de frequenti communione, ac per ſecutionibus rudium.

556 Inter commoditates, quas multas ac peregregias devotus auguſtiſſimum corpus Domini Jeſu percipiendi, ac frequens uſus ſecum affert, illam eſſe eximiam, quod digna communicantem ita virtute Sacramenti confirmat, ut ne in peccatum grave labatur; aut ſi humana imbecillitate victus cadat, brevi certe a peccato reſipiſcat.

C Tanti æſtimabat perſecutiones ac vincula, quibus pro Chriſto fuerat vexatus atque conſtrictus, & eo numero ponebat, ut aperte diceret, ſi quæ a Deo creata ſunt omnia, altera in patte ſtateræ collocarentur; in altera, carcer, catenæ, probra, vix illa omnia præ iſtis momentum ullum apud ſe habitura. Neque vero creatam ullam naturam poſſe lætitiam talem in anima procreare, quæ æquare poſſit gaudium illud Spiritus ſancti, & puriſſimam alacritatem, quam eorum mentibus infundit Dominus, qui multa magnaque pro ejus amore pertulerunt. Ex quo interrogatus a patre quodam, quænam eſſet compendioſiſſima ad perfectionem via? Reſpondit: Si multa adverſa, magnaque pro Chriſti amore patiare. Pete hanc gratiam a Deo. Nam cui Dominus hoc tribuit, multum tribuit: hoc enim uno beneficio, multa magnaque ejus continentur beneficia. Ipſa vero Pater, hanc eamdem gratiam & poſtulaſſe a Domino videtur, & impetraſſe. Nam cum reliqui ſocii ſeparati ab Ignatio eſſent, & quietiſſime ſæpe viverent, ſimul atque Ignatius ad eos veniebat, & cum ipſis agebat, tempeſtas aliqua contra omnes, & perſeautinnis procella repente excitabatur. Quod patet Jacobus Lainex ſæpiſſime obſervavit, & ſimul ex eo conjecturam ſe capere ajebat, quanta Ignatii vis animi atque conſtantia, quantum rurſus & quam implacabile dæmonis in Ignatium eſſet odium, atque invidia. D

Sed quoniam ſpiritalis prudentia *a* Ignatii, in *a*
Exercitiorum ſpiritualium, & in Conſtitutionum libris (de quibus antea diximus) maxime cernitur, e quibus peti poſſunt, quæ ad hunc locum pertinent: hæc omiſſa, quanta fuerit in illo rerum gerendarum prudentia, videamus.

ANNOTATA.

a *Hic adde effata aſcetica ex Comm. §. 84.*

CAPUT XXXVIII.

E

Prudentia in rebus gerendis, ac vigilantia.

MAgnitudo illius animi cum ſumma erat prudentia; conſtantia cum egregia quadam modeſtatione conjuncta. Nam etſi in rebus magnis & arduis ægre dvalli poterat ab eo, quod ſemel rectum judicaſſet, eratque acer & efficax in agendo, non tamen propterea aut nimias celeritates ſuſcipiebat, aut tarditates: ſed feſtinabat lente; opportunitateque temporum obſervata, res mutarabat, in omnibus excellenti temperatione utens. Ex quo vix ullus ajus labor irritus, vix ullum non perfectum opus, in magnis etiam atque operoſis, fuit. In rebus ſuſcipiendis ſæpiſſime videbatur nulla humana prudentia uti, ſed divina tantum niti providentia: in exequendis tamen, & ad finem perducendis, omnes vias tentabat, ut inchoata perficeret: ea tamen cautione, ut non in humanis ſubſidiis (quæ tamquam efficiendi inſtrumenta ſumuntur) ſed in Deo, bonorum omnium effectore, ſpem efficiendi defigeret: &, ut res cederet, lætiſſimus ſemper, tranquilliſſimoque animo eſſet. Multa inſtituebat, quo- F
rum conſilia (quod occulta eſſent) aut rationi patum conſentanea nonnullis, aut admirabilia cetera videbantur; ſed tamen eorum exitus exquiſitum ſpiritum, teconditamque prudentiam declarabant Ignatii: qui ante languorem adhibuiſſet medicinam, cuique futura tam ſolerter prævia fuiſſent, & præcauta. Atque hæc quidam admirebilis atque divina prudentia, qua omnibus in rebus utebatur Ignatius, ex copioſo illo ac cæleſti lumine derivabatur, quo ajus anima illuſtrata, non ſolum præſentia cernare, ſed etiam futura proſpicere videbatur. Apparet enim, illi Deum ab initio univerſæ Societatis progreſſum, curſumque divinitus oſtendiſſe: & quam ſuaves ac uberes fructus, ex arbore, quam ipſe Ignatius plantabat & rigabat, dante incrementum Domino, ſancta Eccleſia perceptura eſſet. Idque tum ex aliis multis, tum ex iis, quæ ſubjiciam, conjectare licet.

Cap. XXXVIII. *Ribadeneira graphice exponit Ignatii prudentiam.*

558 Anno Domini MDXL. cum Petrus Maſcarenas, Joannis tertii Luſitaniæ regis apud Pontificem Maximum legatus, Ignatium urgeret, ut ex decem ſociis, ſex in orientis ſolis Indiam, ad regis ſui voluntatem mitti pateretur: Ignatius (ut ſupra ſcripſimus) oratori reſpondit: Si ax- *addens ejus prædictiones de futuris,*

de-

A decem ſex auferas, quotam obſecro partem reliquo orbi terrarum relinques? Quaſi pro certo haberet, exiguum illud paucorum ſociorum ſemen ſpargendum brevi, & per univerſum terrarum orbem diſſeminandum. Anno item MDXLIX. mecum de Societatis noſtræ ſtatu atque incremento loquens, hæc eadem verba mihi dixit: Si decem annos vivemus, Petre, mirabilem Societatis quaſi curſum videbimus. Vivemus dico? immo vero ſi iu vives, videbis. Ego enim me tamdiu victurum non puto. Quod, ut dixit, ita certe factum eſt. Nam ipſe celerius vitæ laboribus defunctus eſt, & ſeptem tantum poſtea nondum integros vixit annos: & nos intra decem illos ab Ignatio definitos, mirificam Societatis augeſcentis propagationem, fructum, approbationem vidimus. Accedit eodem, quod, me audiente, anno Domini MDLV. dixit. Nam cum collegium noſtrum Romanum certas ſedes non haberet, ſed incertis, iiſque conductitiis ædibus vagaretur; & locus certus, & ad collegium in Urbe conſtituendum idoneus quæreretur: monuit quidam ejus familiaris Ignatium, ut ædes vicinorum profeſſæ domui proximas (quæ multæ erant atque amplæ) coemendas curaret; in quibus collegium ædificaretur: multaſque attulit commoditates, quas ea res habitura videbatur. Sed Ignatius totum illud ſpatium uni profeſſæ domui neceſſarium eſſe dixit. Cum ille inſtaret, & ingentem locum multarum domorum profeſſarum capacem, & collegiorum eſſe diceret: Ignatius, Nunc quidem, ait, ita videtur; ſed erit aliquando tempus, cum hæc una domus amplietur, & univerſum iſtum ambitum complexa, plus etiam ſoli requirat: cujuſque dixerim duos paſſus ad neceſſarios uſus adhuc defuturos, quam noum pedem ſuperfuturum.

de aliis. 559 Neque tamen mirum eſt, Ignatio Dominum præſignificaſſe felicem ſucceſſum ejus Religionis, quam ipſe, eodem Domino auctore, atque adjutore fundavit: quandoquidem multa alia ei prænonſtrata videmus, quæ longo poſt tempore futura erant. Anno Domini MDXXVII. quo tempore Ignatius egenus, abjectus, ac contemptus vivebat, quidam adoleſcens apprime nobilis & opioſus, Ignatium intuens nudis pedibus, & vili habitu incedentem, juvenili quadam levitate commotus, procaciter ipſum irridens atque inſultans; Ardeam, inquit, ego, & flammis incenſus coneidam, C niſi hic, qui flammis conflagret, dignus eſt. Quod audiens Ignatius, placido ad eum vultu, Cave (inquit) ne hoc ipſum, quod imprecaris, tibi eveniat. Pancis poſt diebus io tormentarium pulverem, qui ad publicam lætitiam paratus erat in turri domus nobilis ejuſdem adoleſcentis, ignis ſcintilla ſorte illapſa magnum repente exeitavit incendium, quo miſer adoleſcens, ambuſtus, ac ſemiuſtulatus eſt: ardoremqua nimium reſtinguere cupiens, in aquam ſe conjecit, mortemque fugiens, * io mortem iocidit, brevique conſumptus eſt *a*. Anno vero MDXLI. cum ægrotantis Stephani Baroeli, Itali, ac tunc novitii noſtri, ſalus eſſet a medicis omnibus deſperata, pro illo in divi Petri Montorii rem divinam Ignatius fecit: qua peracta, dum uterque domum redimus, mihi dixit: Non morietur nunc quidem Stephanus. Qui quidem Stephanus & vivit adhuc, & vitam ſuam Ignatio plane acceptam fert. Et anno MDXLIII. mihi ſecundo graviſſime ægrotanti, in morbum me tertio relapſurum prædixit. Anno item MDLX. mittens in Hiſpaniam Hieronymum Natalem, & Ludovicum Gonzalem ſumma hieme navigaturos, navim Genuæ ſtatim conſcendere juſſit, ac commodam ipſos navigationem, & ſecundum habituros curſum, Natali præſignificavit. Petri Jacobo Laini prænuntiavit, illum, ſe mortuo, futurum Societatis Præpoſitum Generalem; & alia iis ſimilia prædixit *b*, antequam evenirent; quæ omnia ita, ut dixit, conſecuta ſunt.

D A. PETRO RIBADENEIRA. *b*

560 Cum pietatis opera, quæ ad proximorum utilitatem pertinent, complecti omnia non poſſet, magno delectu, publica privatis; ea, quæ ad tempus fiunt, perpetuis; certa ſemper incertis præiuiit, & ſecura periculoſis: neque tam ſpectabat, quantæ res ipſæ eſſent, quam quantum ſpei ad eas conficiendas oſtenderetur. In hujuſmodi autem operibus beneficentiæ ac pietatis, libenti animo operam ſuam ſtudiumque ponebat, dum in ordinem redacta, legibuſque eſſent ac ratinne conſtituta: poſtea vigilia ſua aliis tradita, ſenſim ſubtrahebat ſe, & ad alia inſtituenda transferebat. Negabatque noſtris, hiſce finibus longius progrediendum: neque committendum, ut ſe iſtiuſmodi operum ordinaria adminiſtratione implicarent: quod a ſodalitatibus fere iis, collegiiſque gubernentur, quibus ſatisfacere (quod multorum ſint capitum) ſit perdifficile. Pulcherrimum arbitrabatur eſſe muous, noſtrique Societatis maxime proprium, verſandi eum hominibus familiariter, & agendi. Sed illud, quo plua habet utilitatis, ſi recte fiat, eo etiam plus periculi, ſi inepte. Nam ut moratus ſermo, & modeſti prudentiſque hominis aſſiduus uſus alios ad Chriſtum maxime allectat & invitat: ita præcipitis atque inconſiderati, a ſancto plerumque propoſito avereit: & offenſio contrahitur, ax quo quærebatur utilitas. Multas proinde cautiones cenſebat adhibendas, ut illud munus officii utiliter exerceretur: quas quidem exemplo magis tradebat, quam verbo. Eas enumerare omnes, longum nimis eſſet: nonnullas referre, commodum noſtris, utileque futurum puto.

Operum pietatis dectus, modus agendi cum hominibus.

E

561 Qui aliis igitur utilis eſſe cupit, in primis aiebat ſibi vacare debere: & ardere ipſum caritate, ſi alios velit incendere: ſuperare inanem metum: ambitionem tamquam peſtem fugere: voluptatis illecebras, omniaque carnis blandimenta aſpernari: & quidquid vitioſum eſt, a ſe repellere: ut omnibus turbidorum motuum radicibus evulſis, divinos ſatus, & in ſe aptius accipiat, & in alios utilius effundat.

aut non utiliter operetur, & naturam proprium ſuperet.

Cum omnia vitia declinanda eſſe, tum ea cui- F que potiſſimum, ad quæ proclivior cujuſque natura ſit: ab iis enim maximaa impendere ruinas, niſi diligenter ſibi quiſque caveat. Illis præcipue, quibus corporis conſtitutio biliioſa eſſet ac ferventior, magnopere cavendum cenſebat, ſi cum aliis iracundis item hominibus, & natura biliioſis verſarentur, facile enim diſſidia naſci. Proinde, qui talis eſt, anta ſe comparet, ac ſæpiſſime meditetur, qua ratione huic perienlo reſiſtat. Neque tamen in præfervida, vehementique natura refrænanda, ejuſmodi proviſione animi tiendum cenſebat ſolum, ſed io reliquis item vitiis debellandis. Multum enim cohibet, & quaſi vinculis quibuſdam exultantem oaturam conſtringit meditatio, & comparatio animi, & aſſidua accuratoque eorum, quæ cogitaveris, dixeris, egeris, commemoratio. Quod ſi ſocium habeas, quicum communicari hoc officii recte poſſit, ultro & citro, & ab illo moneri libere, & illum monere placide velis.

Qui ita in ſe fuerit conſtitutus, & intelligentia neceſſaria inſtructus, & ageodi modo, ad alios

tum

A. PETRO RADERIA.

A tum juvandos, tamquam in pulverem, aiebat, & ſolem poſſe deſcendere, Sed cogitandum tamen, ſe non cum perfectis hominibus, planeque ſapientibus vivere, ſed in medio nationis pravæ atque perverſæ: animumque ita ſuum debere conſtituere, ut neque ſcelerum ulla, & flagitiorum immanitate perturbetur, neque ulla hominum vel fatuitate vel fraude, ipſe non retineat vel cum prudentia columbæ ſimplicitatem, vel ſerpentis cum ſimplicitate prudentiam,

& cum arte quadam a-liena ſe in-ſinuandi;

565 Dicebat, quibus artibus diabolus ad perniciem hominum uteretur, iiſdem nobis utendum ad ſalutem. Nam ut ille cujuſque naturam explorans, & animi propenſionem pertentans, ad eam ſe attemperat; & ambitioſis ſplendida, utilia cupidis, voluptuoſis jucunda; piis, quæ ſpeciem habent pietatis, proponit; & non irrumpit ſubito, ſed ſenſim irrepit, & in animæ ſe familiaritatem inſinuat, penituſque tandem immergit: ſic ſpiritalis, ac peritus artifex, uniuſcujuſque naturæ convenienter ſe debet gerere: & in principio multa diſſimulare, in multis connivere, deinceps, paria benevolentia, ipſos, quibuſcum agit, iplorum armis expugnare. Ipſe vero in mores hominum, quibuſcum verſabatur, naturamque intrabat penitus, ſagacitate quadam non tam humana, quam divina. Nam vel ex uno congreſſu, aut uno ſermone, ita intimos illorum ſenſus perſpectos habebat, atque exploratos, ut modum ſalis cum eis comediſſe, illoſque intus & in cute noſſe videretur.

B

Quædam documenta circa mulieres, promiſſa, ſermones, concionatores;

563 Omnium quidem mulierum familiaritatem, etiam earum, quæ ſpirituales aut ſunt, aut videri volunt, vitandam eſſe dicebat: ſed earum maxime, quæ ætate, conditione, ſtatu periculoſiores ſunt. Quarum ex conſuetudine plerumque aut fumus ſequitur, aut flamma. De veſtimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri.

Factis liberaliorem, quam verbis eſſe oportere: ut quod in diem craſtinum promiſeris, id, ſi fieri poteſt, hodierno præſtes.

In omni ſermone, maximeque in pacificandis hominum animis ac reconciliandis, in controverſia rebus definiendis, tractandiſque divinis rebus, eam moderationem cautionemque adhibendam, ut nihil imprudenter excidat; ſed verbum quodcumque noſtrum cogitemus ad multorum aures

C perventurum,

Concionatoribus, & iis, qui de loco ſuperiore populum docent, ſcribendum diligenter, & multo ante meditandum, quam dicerent: nil temere afferendum: a novis, dubiiſque rebus abſtinendum: & modeſte hominum vitia caſtiganda potius, quam plauſibilia, & quæ aures delectant, perſequenda. Ipſe vero conciones ſuas in deteſtatione vitiorum conſumpſit, & in virtutum prædicatione: idque ſemper propoſitum habuit, ut prævaricatores ad cor redirent, & ſummum Dei, infinitumque in ſe amorem agnoſcerent.

564 Si quis quid petat, quod tuæ perſonæ indecorum judices, ab indignatione temperandum: & id curandum, ut & quod poſtulatur, neges; & amicum tamen cum, qui poſtulat, benevolumque dimittas.

& ut, quibus aliquid negatur, circa aulicos, paupertatem, & ortas conſolationes.

Religioſi hominis officium affirmabat eſſe, ab aulica vita (ad quam, tamquam ad ſirenum ſcopulos quidam adhæreſcunt) homines ad Chriſtum potius abducere, quam in illam quemquam inducere. Ipſe vero operam ſuam ad primeipum gratiam aucupandam, vel in eorum aulas intrandum petentibus reſpondebat: Ego quidem præſtantiorem Dominum nullum ſcio, quam eum, quem mihi ipſe delegi: ad hunc vos ſi applicare cupitis, libentiſſime meum omne ſtudium præſtabo. D

Pauperibus, & egenis eleemoſynam petentibus facile tribuebat ex noſtra paupertate, quod poterat. Si quis tamen apoſtata vel Religionis deſertor eſſet (quod diaboli conatibus adverſandum diceret, non infragandum) eum ne obolo quidem juvandum *e* putabat: niſi forte, ut ad ſanitatem rediret. Nam in hoc genere officii, & hujuſmodi perfugis ad Chriſti caſtra revocandis, magna voluntate, & ſuam & ſuorum collocabat induſtriam. *e*

Si quis otioſus ad illum veniret, quicum tempus inutiliter terendum eſſet, ubi ſemel illum atque iterum admiſerat, ſi congreſſum ille ſuum læpius requireret, quoties ventitabat, toties ipſe aut de morte, aut de extremo judicio, aut de ſempiterno ſupplicio impiis parato, ſermonem inſtituebat. Sic enim aiebat fieri, ut ille vel moleſtus eſſe deſineret; vel certe ſi perſeveraret, ejuſmodi ſermonibus aliquid in pietate proficeret.

565 Dicebat præterea, in rebus gerendis illud in primis tenendum, ut te rebus, non res tibi ſubmittas: hoc eſt, ut rei gerendæ, non tuæ commoditatis rationem ducas, negotiorumque utilitati diligenter ſervias, & tempori. Denique tam congruenter omnibus, ut omnes lucrifaciat, ſapientem hominum piſcatorem, Chriſtique miniſtrum ſe attemperare debere, ut omnia omnibus fiat, & non ſibi, ſed fratribus vivat in Chriſto. Si quid tamen efficere in hominum ſalutem cupiat, vel ſi quem ab exitio ſtudeat ad ſalutem revocare: ubi diligenter ſuo perfunctus ſit munere, quoquo modo res cedat, æquiſſime ſibi ſerendum ſtatuat. Neque ſi ille, ad quem juvandum incubuerit, reſpuat medicinam, demittat idcireo animum: angelorum tutelarium exemplo (nam & hac utebatur Ignatius ſimilitudine) qui, quos a Deo ſuæ fidei commiſſos acceperunt, monent quoad poſſunt, defendunt, regunt, urgent, ad bonum juvant: ſed ſi voluntatis libertate abutantur illi, & inobſequentes atque obſtinati ſint, propterea tamen nullo anguntur mærore, nulla afficiuntur moleſtia: Curavimus, inquiunt, Babylonem, & non eſt ſanata. E

Alia quæ-dam de re-bus gerendis monita.

Hæc, & iis ſimilia erant Ignatii documenta, quibus ſuos inſormabat, ut ad ſpiritales nundinas, animarumque copiolam mercaturam mitteret, ſed factis quam verbis illuſtrius. Neque enim (quod de Nazianzeno Gregorio ſcriptum legimus) diſcipulis aliquid imperabat, quod non prius ipſe feciſſet. Et cum ſingularis in eo prudentia fuerit, idem tamen ſentiebat in divinis rebus, qui nimis prudentes eſſe volunt, haud ſæpe magna præſtare. Numquam enim ſe ad ea, quæ pulcherrima ſunt, admovebit ia, qui eorum difficultates, & ancipities eventus ſcrupuloſe cogitat, aut anxie nimis reformidat. Unde & Sapiens, Prudentiæ tuæ, inquit, pone modum: neque enim decet, ſine modo eam virtutem eſſe, quæ reliquarum virtutum modus & menſura eſt. F

566 Mirifica in illo ſollicitudo ad res conficiendas, atque vigilantia fuit. Non enim ſolum efficiendi adjumenta excogitabat ſapientiſſime, ſed magna etiam efficacitate utebatur inventis: rem cœptam perſeveranter urgens: alios, quibus utebatur adminiſtria, rebus agendis indormire haud quaquam ſinens, ſad impigros reddens, atque attentos. Cum ad principem virum aliquando adire vellet, ejuſque conveniendi copia non fieret, quatuordecim horas jejunus expectavit, ne

C. XII. Summa vigilantia ſanctiPa trii.

bene

A bene gerendæ rei occaſio affineret, Conſtatque per triginta quatuor, & eo amplius annos, numquam illum quod in Dei gloriam facere ſtatuiſſet, propter ullas temporis cæliique injurias, ex præſtituta vel die, vel hora, in alium diem, aliamve horam rejeciſſe *d*.

ANNOTATA.

a *De hoc facto Commentarius* §. 24. *a num.* 235.

b *Alias prædictiones collegit Commentarius* §. 87.

c *Exemplum dedi ibid. in Chriſtophoro Lainio* §. 78. *num.* 790.

d *De conſtantia & æquabilitate animi ibidem* §. 75.

CAPUT XXXIX.

Miracula a S. Ignatio patrata.

B

C. XII. *Sanctitas non in miraculis,*

EXpoſita nobis hactenus eſt Ignatii vita: ex qua ſumere quiſque ad imitandum poſſit, quod cuique maxime convenit. Sed dicat aliquis, ſi hæc vera ſunt, ut profecto ſunt, quid cauſæ eſt, quamobrem illius ſanctitas minus eſt teſtata miraculis *a*; &, ut multorum Sanctorum vita, ſignis declarata, virtutumque operationibus inſignita? Cui ego: Quis cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? Ille enim eſt, qui facit mirabilia magna ſolus, propterea illius tantummodo infinita virtute fieri poſſunt, quæcumque aut naturæ vim aut modum excedunt. Et, ut ſolus ille hæc poteſt efficere, ita ille ſolus novit, quo loco, quo tempore miracula, & quorum precibus facienda ſint. Sed tamen neque omnes ſancti viri miraculis excelluerunt; neque qui illorum aut magnitudine præſtiterunt, aut copia, idcirco reliquos ſanctitate ſuperarunt. Non enim ſanctitas cujuſque ſignis, ſed caritate æſtimanda eſt. Quod docet D. Gregorius his verbis: Probatio ſanctitatis non eſt ſigna facere, ſed unumquemque, ut ſe, diligere: de Deo autem vera cognoſcere, de proximo vero meliora quam de

C ſemetipſo ſentire. Nam quia vera virtus in amore eſt, non autem in oſtentione miraculi, veritas demonſtrat, quæ ait: In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem. Qui enim non ait, in hoc cognoſcent, quia diſcipuli mei eſtis, ſi ſigna feceritis; ſed ait, ſi dilectionem habueritis ad invicem; apertæ indicat, quia veros Dei famulos non miracula, ſed ſola caritas probat.

ſed in dilectione conſiſtere,

568 Teſtimonium ergo ſuperni diſcipulatus eſt, donum fraternæ dilectionis. Et idcirco paulo antè idem ſanctiſſimus Doctor dixerat, *in hominibus caritatis humilitatem, non autem ſigna virtutum, eſſe venerandam.* Itaque & Joannes Baptiſta, quo inter natos mulierum major non ſurrexit, ſignum (ut ait Evangeliſta) fecit nullum: & permulti alii ſanctiſſimi viri, lumine Catholicæ Eccleſiæ, & ornamenta, in hominum ignoratione jacuiſſent, & tenebris, ſi miraculorum lux ad illorum gloriam illuſtrandam neceſſaria fuiſſet; quorum tamen vita & doctrina mundum univerſum illuminat. Et contra, in extremo die multi dicent: Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? & in nomine tuo dæmonia ejecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia numquam novi vos. Et ne illos ſorte mentiri credamus: ipſe Dominus (ut notat Auguſtinus) ait: Surgent pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi, divus Hieronymus ſic ait: Prophetare, & virtutes facere, dæmonia ejicere, interdum non ejus meriti eſt, qui operatur; ſed vel invocatione nominis Chriſti hoc agit; vel ob condemnationem eorum, qui vident & audiunt, conceditur, ut, licet homines deſpiciatur ſigna facientes, tamen Deum honorent, ad cujus invocationem fiunt miracula. Nam & Saul, & Balaam, & Caiphas prophetaverunt, neſcientes, quid dicerent: & Pharao & Nabuchodonoſor ſomniis futura cognoſcunt: & in Actibus Apoſtolorum, filii Sceuæ videbantur ejicere dæmonia. Sed & Judas Apoſtolus enim animo proditoris multa ſigna inter ceteros Apoſtolos feciſſe narratur. Certe ex Paulo conſtat, & prophetiæ donum, & omnis ſcientiæ cognitionem haberi, & montes transferri etiam ſine caritate poſſe. Non ergo ita exigenda miracula ſunt, quaſi ab illis ſanctimonia E cujuſque neceſſario pendeat; ſed ad veram rationem res tota revocanda. Nam etſi ſæpenumero Deus ſervorum ſuorum declarat ſanctitatem ſignis atque miraculis; non tamen id ſempiternum (ut diximus) eſt, neque neceſſarium.

rationibus & exemplis probat ſuo dicta;

569 Quæ enim miracula divi Auguſtini, quæ Chryſoſtomi, Athanaſiique legimus? quæ utriuſque Gregorii Nazianzeni, & Nyſſeni? ſane pauca: quibus tamen propterea non auderemus Gregorium illum anteponere, qui Thaumaturgus, hoc eſt, miraculorum patrator, appellatus eſt. Unde D. Auguſtinus ſcribens clero, ſenioribus, & univerſæ plebi eccleſiæ Hipponenſis, & docens, neminem poſſe Dei conſilium perſcrutari, quare in aliis locis miracula fiant, in aliis non fiant; poſtremo concludit: Sicut enim quod Apoſtolus dicit, Non omnes ſancti habent dona curationum, nec omnes habent dijudicationem ſpirituum: ita nec in omnibus memoriis Sanctorum iſta fieri voluit ille, qui dividit propria unicuique prout vult. Hæc dixerim, non ut miraculorum vim elevem, ſed ut prudens lector intelligat, rem totam Deo committendam, qui dona ſua unicuique diſtribuit, prout vult. Potuit ille, pro I ſua occulta ſapientia, noſtræ hoc imbecillitati dare, ne miracula umquam jactare poſſemus. Potuit utilitati, ut auctore inſtituti noſtri minus illuſtri, a Jeſu potius, quam ab illo, nomen traberemus: & noſtra nos appellatio ſacra moneret, ne ab illo oculos umquam dimoveremus: quem non ſolum, ut communem humani generis liberatorem ac principem, ſed etiam, ut præcipuum ducem colere, atque imitari debemus, minimam hanc Sodalitatem ſui nominis glorioſo titulo decorantem. Potuit hoc etiam tribuere temporibus, quibus hæc miracula neceſſaria non ſunt.

ea ſumma ſanctio non ſine haud deſuiſſe ejus laudi,

570 Mihi vero tantum abeſt, ut ad vitam Ignatii illuſtrandam, miracula deeſſe videantur; ut multa, eaque præſtantiſſima, judicem in media luce verſari. Quod item videri credo, non plebi imperitæ, res popolariter æſtimanti, ſed gravi cuivis homini, & certo judicio eas ponderanti. Nam ſive initia hujus Societatis, ſive inſtitutum ſpectemus, ſive propagationem, conſecutaſque ex ea utilitates, miracula certe oulla deſiderabimus: cum tam multa iis rebus miracula ineſſe deprehendamus, per quæ Deus, & hoc opus ſuum eſſe, & radicis naturam, ex trunco oſtendit, & fructu. Quid enim admirabilius, quam mili-

A. PETRO RIBADENEIRA.

A militarem hominem, ferro & caſtris aſſuetum, a ſpiritu Dei alienum, ita immutatum, ut non ſolum ipſe Chriſto militaret, ſed ſæræ militiæ antefignanus eſſet, & princeps? Quid inuſitatius, quam tot homines ingenio, ſtudio, ætate florentes, ab Ignatio egeno ac deſpicato, nulla magna vel litterarum ſcientia, vel ſermonis elegantia & copia, huc adduci potuiſſe, inſtitutum ut vitæ curſum ábrumperent, ſpes ſuas prodigerent, paupertatis, dedecoris, atque ignominiæ ſeſe telis objicerent, & tot laborum, periculorumque offerrent incurſibus? Illud vero & novum & mirum plane videatur, oeceſſe eſt, niſi ab eo factum intelligatur, cujus virtute, credentium multitudo erat cor unum, & anima una: Hiſpanos, Galloſque homines ita inter ſe conveniſſe, atque triſtiſſimo tempore, & inter ipſos Hiſpaniæ, Galliæque reges, bellis ioſeſtiſſimo, tam amice conſociatos fuiſſe, ut quorum antea tanta fuiſſet nationum, voluntatumque diſſenſio, tam ſingularis repente exiſteret ſtudiorum, animorumque conſenſio, uc diſſimilium morum tanta eſſet ſimilitudo, & vitæ concors atque perpetua conjunctio.

B

inſtituto. que, ac propagatione Societatis confiſtere;

571 Nam inſtitutum ipſum ſatis aperte auctorem ſuum indicat: quod neque ſubtilitate excogitari, neque prudentia humana conſtitui, neque induſtria gubernari tam ſapienter umquam potuiſſet, niſi ille, qui ſapientiæ omnis fons eſt, Ignatii mentem afflatu ſuo, inſtinctuque divino, & ad Societatem ſtabiliendam inſpiraſſet, & ad tam ſalutares leges, quibus ipſam temperavit, conſcribendas impuliſſet. Neque vero hoc dubitationem ullam habet, aut habere fas eſt, cum Inſtitutum ipſum, & a ſummis Pontificibus multis confirmatum, & ab œcumenico, ſacroque concilio Tridentino tam luculenter comprobatum videamus. Quod quidem cum finito tempore novitiatus, ut Superiores novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut e monaſterio eos ejiciant, juſſiſſent, ſtatim adjecit: Per hæc tamen ſancta ſynodus, non iotendit aliquid innovare, aut prohibere, quin Religio clericorum Societatis Jeſu, juxta pium eorum Inſtitutum, a ſancta Sede Apoſtolica approbatum, Domino, & ejus Eccleſiæ inſervire poſſint. Nam

C

quoid ego de propagatione dicam? quæ tanta eſt, ut & admirationem omnibus recte conſiderantibus moveat, & digitum Dei hic eſſe oſtendat, ſine quo nullo modo fieri res tanta potuiſſet? Etenim ab eo tempore, quo Societas a Paulo III. Pont. Max., anno MDXL. coofirmata primum eſt, pauci anni fluxerunt: quo quidem tempora, non ſolum per univerſa Chriſtiaoi orbis regna diſſemina. ta eſt, verum etiam his fioibus egreſſa, diſjunctiſſimas proviocias, regiones inculras, barbaras immaneſque nationes peragravit: & apud illas domicilia etiam conſtituit. Nam ot Hiberniam, Angliam, Scotiam, Cyprum, Alexandriam, Mauritaniam, Inſulas Fortunatas, ad Chriſtianam religionem pro virili portione dilatandam, a noſtris aditas præteream: ut de Italia, Sicilia, Sardinia; Corſica, Gallia, Hiſpania, ſuperiori atque inferiori Germania, nihil dicam: ut Auſtriam, Bohemiam, Poloniam, Lituaniam omittam (in quibus ita hæc Societas hactenus crevit, ut octodecim provincias, præter quatuor alias, ultra oceanum conſtitutas habeat:) certe videmus & in orientis ſolis Indiam penetraſſe noſtros, & in extremis regionibus apud Malacam (quæ Aurea Cherſoneſus eſt) Molucaſque inſulas, ſedes ſuas collocaſſe: & in Occidentis item Indiam, quæ Hiſpaniarum regi paret, eſſe delatos: & in Braſilia terra, latiſſima quidem atque ſaluhri, ſed hominum anthropophagorum feritate formidabili, magna paſſim cum utilitate verſari:

D

572 Nam in Japonem, vaſtiſſimam regionem, & permultis inſulis diſtinctam, noſtraque ætate primum a Luſitanis patefactam, & repertam noſtri omnium Chriſtiaoorum (quod quidem ex veterum ſcriptorum monumentis conſtet) primi luſtrarunt, & in potentiſſimum latiſſimumque Sinarum regnum, ut in illud unius verique Dei nomen invcherent, ſunt ingreſſi. Ad meridiem vero, Æthiopiam, Congum, Angolam, Monomotapam, aliaſque exterioris Africæ oras, remotiſſimaſque provincias obierunt, ac percurſa-ſunt. Et io hodiernum uſque diem, in illarum quibuſdam ita peregrinantur, & vivunt, ut neque maris interjecti immenſitas, neque terrarum aſperitas, neque vel ſilveſtris cultus, victuſque inopia, neque barbaras linguas, atque horridas intelligendi, diſcendique difficultas, neque indigenarum agreſtis natura, & truculenta, innataque crudelitas, neque intentata ſupplicia, ſociorumque ante oculos profuſus ſanguis, ab Evangelii prædicatione quidquam eos deterreat. Itaque tantus eſt ubique terrarum ex noſtrorum hominum conſuetudine atque uſu fructus conſecutus, ut minime pœnitendus videatur.

aut ex multiplici fructu,

E

in Indiis miris,

573 Nam ut de India primum loquar; certe, quibus non eſt narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati ſunt. Sciſſæ ſunt enim in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine: & quæ erae arida, eſt in ſtagnum, & ſitiens in fontes aquarum. Io cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orius eſt viror calami & junci. Et idolorum multitudine ſublata, atque illudentium dæmonum præſtigiis exſtinctis, onius jam Dei cultus effloreſcit: eruciſque trophæum in urbibus, in viis, in deſertis etiam, atque aſperis locis collocatum, dæmones aſpectu luo terret, homines recreat, pios conſolatur, impios ad ſalutem invitat. Deniqne habitantibus in regione umbræ mortis, veritatis lumen ortum eſt. Ac tot miracula, & tanta per Ignatii filios edita ſunt (quippe ad plantandam in novo atque inculto ſolo fidem apprime neceſſaria) ut neque majora, neque illuſtriora requiramus. Siquidem & dæmonia multa, Chriſti tantum nomine iovocato, ab humanis corporibus ejecta, illuminatos cœcos: leproſos mundatos: omni propemodum morborum genere multos mortales liberatos: mortuos denique conſtat revocatos ad vitam: fontes divinitus repertos ad Chriſtianorum ſitim ſedandam: & contra, arefactos amnes ad infidelium damnandam perfidiam. Apud Molucas vero inſulas, cum ab ea fide, veraque religione, quam ſemel ſuſceperant, ad ſuperſtitionem multi, atque impietatem defeciſſent, cælum & terram, omnemque creaturam armatam ſcimus contra inſenſatos; & ignitis lapidibus, fulgure, fulmine, ioniſu, turbine, & fragore ingenti perterrefactos infidelium animos: arbores radicitus revulſas: diſturbatas domos: animalia paſſim extincta: poſita flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim. Terram fructiferam io ſalſuginem, a malitia inhabitantium in ea.

F

574 Et quod omnium maximum, ac præſtantiſſimum eſt, multa (ut modeſtiſſime dicam) homioum millia, qui in ſumma barbarie, & feritate nati, atque educati ſunt, importuna illa morum feritate depoſita, jugum ſuave Chriſti ſubierunt: & Chriſtianæ diſcipli-

quæ ſunt ad miracula reportanda.

næ

A næ diſciplinæ legibus eruditi, ad manſuetudinem ſe, ac humanitati propiorem cultum revocarunt. Ut autem nemini dubium eſſe poſſit, hoc Dei opus eſſe, io memoriam revocemus illa verbera, igoominioſum illud ſupplicium, quod in collegio D. Barbaræ a Govcano doctore in Ignatium fuit conſtitutum; & intelligamus ex fervili, probroſaque illa ignominia, Ignatio magno ejus deſiderio flagranti parata, ſumma Dei Opt. Max. gloriam, cum incredibili innumerabilium populorum ſalute conjunctam divinitus effloruiſſe. Sed quid mirum, ſi Deus ſe in omnibus Deum oſtendit? Cujus etiam proprium inſuitæ bonitatis eſt, quo ſe quiſque propter ipſius amorem magis ſubmittit, atque abjicit, eo magis illum extollere, atque ornare. Quamobrem Deo Optimo Maximo maximas gratias agere omnes, & habere in commune debemus, qui præſentes Eccleſiæ Catholicæ ruinas ſua benignitate reſarcit: & noſtrum ex continuis illius calamitatibus dolorem, & luctum

B magna hac conſolatione levat: quod exeuotium hæreticorum jacturam, intraotium in Eccleſiam gentium reparat multitudine; eſtque hoc in tanto mærore ſolatii, quod plus nobis Dei bonitas adjecit, quam diaboli ademit invidia.

Mirabilia in Germania & Gallia, atque alibi

575 Sed ut ad ea veniamus, quæ collocata in omnium oculis ſunt: videmus certe & apud hæreticos, non parum per hujus Societatis homines, in fide, veraque doctrina profectum eſſe: & apud Catholicos multum, in religione, ac pietate. Nam & in Germania, & in Gallia, & in reliquis provinciis, quibus hæreſis, certiſſima peſtis animorum, liberius graſſatur, multi, nocte falſitatis depulſa, ſe ad veritatis lumen ab errore revocarunt: multos noſtrorum prædicatio & doctrina nutantes in fide confirmavit: labantes ſuſtinuit, jacentes erexit: devios, atque præcipites reduxit in viam: & a diluvii (quibus ſuffocabantur) aquis, in ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ (qua una ſalus continetur) arcam, fidemque traduxit. Et optimorum adoleſcentium, qui errorem eum ipſo nutricis lacte ſuxerunt, in noſtris collegiis inſtitutio, & ad pietatem informatio, majora nos etiam ſperare in poſterum jubet: & quotidiana Catholicorum cum hæreticis altercatio latis oſtendit, multis

C locis, illorum vel languere animos, vel debilitatos eſſe impetus, atque compreſſos.

contra hæreticos pro Eccleſia Catholica fuit facta.

576 Nec mirum ſane. Nam cum aliquorum Eccleſiaſticorum vel ignorantia, vel perverſitate, vel negligentia (eum enim dormirent homines, inimicus homo ſuperſeminavit zizania) non ſuis lacertis & viribus fortes illi hactenus fuerint: & dum quorumdam hominum vitam nobis objiciunt, dum inſcitiam exprobrant, dum funeſtas ſacrilegaſque faces, veris interdum criminationibus conjectas, in nos conjorquent, incautos ſimplicium animos, neſcientes diſcernere doctrinam a vita, fidem a perſona, poteſtatem a moribus, venenis ſuis infecerint: quid mirum eſt, ſi hoc tempore veritas, inculpatæ vitæ, exquiſitæque doctrinæ ſtipata ſtudiis, in falſitatis caſtra iovadere, & perrumpere importunam ejus audaciam, atque temeritatem valeat, quæ vel ſola & nuda, tantam ſemper vim & poteſtatem habet, ut facile ſe per ſeipſam defendat, & glorioſam reporter de hoſte victoriam? Cum præſertim, & qui dormiebant, ſint excitati: & qui vigilabant, facti ſint etiam acriores. Itaque hoc unum Eccleſiæ hoſtes propoſitum habent, ut iidem Jeſuitarum hoſtes ſint, & bellum adverſus eos gerant, quos bellum a ſe Catholicæ Eccleſiæ indictum, non ignave propulſare animadvertunt. Quorum inflam- D
matum in nos odium, non obſcurum arbitramur A. Pe-
divinæ in nos benevolentiæ ſignum: vituperatio- TRO RI-
nem, laudem; inſectationem, gloriam & trium- BADE-
phum noſtrum ducimus. Quos tamen diligimus, NEIRA.
ut proximos; amamus, ut noſtros aliquando fratres; ut pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati, & incontaminati Jeſu Chriſti conſpersos, benevolentia proſequimur. Prætermitto ea utilitates, quas Catholici integrique populi, filiorum Ignatii opera & induſtria perceperunt: tum quod ſint in promptu, & magis ſit animadverſione opus, quam explicatione: tum vero quod a me ſine pudore commemorari non poſſint, quæ in hoc genere divina bonitas per minimam hanc Societatem effecit. Ipſi ſoli (cujus ſunt, honor & gloria.

Divinæ virtutis ſigna, quæ ſunt intra ſeculum.

577 Et hæc quidem ad alienos. Quid illa, quæ ad domeſticos, hoc eſt, ad nos pertinent, & interiora quidem magis ſunt, non minus tamen certa divinæ virtutis ſunt ſigna? Primum (vobis, fratres, quibus hæc nota ſunt, loquor) quam multæ, quam variæ, quam eximiæ vocationes, ex omni pene natione in noſtra Societate E
ſunt eorum, qui ſingulari quodam divinoque afflatu excitati, omnium externarum rerum amputata vanitate, ad Chriſti crucem in hac Societate complectendam, addnéti ſunt? Quod item de reliquis ſanctiſſimis Religionibus credo. Deinde, quam præclara eſt illa, quæ apud nos floret, diſſimilium rerum ſimilitudo? Quam eximia hominum diſparium, & vel natura, vel fortuna, vel induſtria, & conſuetudine inæqualium æqualitas? Quam conſpirans, & plane conflatus inter ſe diverſarum nationum conſenſus? Quam copulata omnium inter ipſos caritatis benevolentia? Quid mirifica illa ſcientiæ & humilitatis, prudentiæ & obedientiæ, adoleſcentiæ conjunctio & caſtitatis? Gravitatis in ſuperioribus, comitatiſque ſocietas? quanta alienæ ſalutis cura? quantum publicæ utilitatis ſtudium? quanta ſollicitudo, ac procuratio? Quam læti peregre venientium noſtrorum fratrum congreſſus? quam jucundi eorumdem digreſſus abeuntium? ot ſive manendum in aliquo ſit loco diutius, ſive longe gentium abeundum, lætiſſimo ſemper animo ſint, & F
terrarum affectu, locorumque poſito, aorumque, quibuſcum vivunt, intemperato amore rejecto, Dei tantum gloriam, & ſalutem proximorum ſpectare videantur. Agnoſcamus Dei gratiam, fratres, & grati ſimus, atque hoſce mores in Societate hactenus fuiſſe gaudeamus, & futuros ſemper ſperemus: &, ut ſint, quantum poſſumus, animo connitamur.

ſuaque magna

578 Hæc mihi magna miracula, & certiſſima ſunt, quæ cum attentius conſidero, neque plura, neque majora ad virtutem Ignatii declarandam requiro. Nam ſi ex fructu arboc agnoſcitur, ut ait Dominus: ſi neque de ſpinis colligi uvæ poſſunt, neque de tribulis ficus: ſi fons de eodem foramine, dulcem ſimul, & amaram aquam manare nequit: certe fateamur neceſſe eſt, & truncum, ex quo tam ſuaves, tantique fructus percipiuntur, optimum, ac ſuaviſſimum eſſe, & fontem nobiliſſimum, ex quo commoda in Chriſti Eccleſiam tam multa redundarunt. Præſertim ſi attendamus, quibus temporibus hæc, & locis geſta, & a quibus perſonis ſint, quam acerbe præterea, & graviter impugnata. Geſta ſunt enim noſtris temporibus, hoc eſt, hæreſeon oumero, atrorumque novitate calamitoſis, morum levitate perditis, eccleſiaſticæ diſciplinæ perturbatione infeliciſſi-

A. PETRO RIBADENEIRA.

A ciſſimis. Ex quo hæc Societas odioſa hæreticis ſemper vita eſt: Catholicis quibuſdam minus interdum neceſſaria: nonnullis forte & ſuſpecta etiam, & invila. Geſta ſunt autem non in angulis, non in deſerto loco; ſed in omnium gentium oculis, in celeberrimis urbibus, clariſſimis academiis, in ore, atque luce hominum, vel potentia, & auctoritate, vel prudentia, & conſilio, vel doctrina, vitæque integritate ſina controverſia principum.

ac ſæpiſſima miracula;

579 Effecta ſunt autem ab Ignatio, primiſque ſociis illius, ac filiis. In quos ſi animum paulum intendas, magna te admiratio capiet perſpicientem, nihil illos ex ſe attuliſſe, quod intuentium poſſet in ſe oculos, ſua ſpecie convertere. Neque enim illi aut ſtirpis ac generis opinione commendati, aut amicorum copia fulti, aut excellentis doctrinæ præſidio ſubnixi, primum ad nos venerunt: ſed abjecti, pannoſi, obſcuri, & ad ſpeciem contemnendi, & ad ſenſum, cogitationemque viles. Quid de perſecutionibus dicam, graviſſimiſque tempeſtatibus, quas hæc Societas nondum nata, in Parente ſuo pertulit? ut vero exiit in lucem, ac primum emerſit, ab omni pene hominum genere, ad hunc uſque diem paſſa eſt? Quibus jactata procellis non hactenus eſt? quibus non telis appetita? ut mihi quidem (quod divus Hieronymus de Catholica Eccleſia ſcribit) perſecutionibus etiam creviſſe videatur. Ex quibus omnibus eam Deus eripuit, & victoriam dedit per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Accidit enim illi, quod reliquis fere ſanctiſſimis Religionibus uſu venit, quibus donatum eſt, ut in mundo preſſuram habeant, & una ſolum in Chriſtum credant, ſed etiam, ut pro illo patiantur.

B

quibus nulla alia S. Ignatii miracula comparanda eſſe, ait S. Auguſtinus

580 Sed ut modum huic meæ narrationi ponam, iis miraculis, magnis, conſpicuis, utiliſſimis, nulla alia Ignatii (meo quidem judicio) ſunt comparanda. Itaque quæ narrata ſupra a nobis ſunt, quamquam ſine miraculo fieri multa non potuerunt: & tot dierum jejunatio, viribus nihil omnino debilitatis; octo dierum raptus, & a ſenſibus deſtitutio: tot tantæque divinarum rerum illuſtrationes; P. Simonis periculoſe laborantis ſanatio, & ſanitatis futuræ prædictio: dæmonis expulſio, & alia quædam vim naturæ modumque exſuperant: & illa etiam, quæ addi poſſunt, quorumdam, qui vel magnis periculis, vel morbis graviſſimis expediti ac liberati ſunt, ad veſtium illius aliquando contactum: omnia hæc tamen quamquam magna, certa, atque admirabilia ſunt, ſuperioribus illis cum proximorum utilitate, & cum puriſſima atque ſanctiſſima Ignatii vita conjunctis, inferiora multis partibus judico, & minora miracula ad ſanctitatem Ignatii declarandam. Idque ſanctiſſimis Auguſtino atque Gregorio magno auctoribus. Ex quibus D. Auguſtinus ſic ait: Domini noſtri & Salvatoris Chriſti Jeſu miracula omnes quidam audientes & credentes movent, ſed alios atque alios aliter & aliter. Quidam enim corporalia ejus miracula ſtupentes, majora intueri non norunt. Quidam vero ea, quæ geſta audiunt in corporibus, nunc amplius in animis mirantur. Nemo ergo dubitet qui Chriſtianus eſt, etiam nunc mortuos ſuſcitari: ſed omnis homo habet oculos, quibus videre poteſt mortuos reſurgere ita, ut reſurrexit filius hujus viduæ, qui modo ex Evangelio recitatus eſt. Unde autem videant homines reſurgere mortuos in corde, non omnes habent, niſi qui jam reſurrexerunt in corde. Amplius eſt reſuſcitare ſemper

C

victurum, quam reſuſcitare iterum moriturum, Hæc Auguſtinus.

D

581 Gregorius vero Auguſtinum ſecutus in lib. Dialog., cum Petrus Diaconus dixiſſet; Quid alii ſentiant ignoro: ego autem præ cunctis miraculis hoc potius exiſtimo eſſe miraculum, quo ad vitam mortui redeunt, eorumque animæ ad carnem ex occulto revocantur; reſpondet Gregorius: Si viſibilia attendimus, ita neceſſe eſt, ut credamus: ſi vero inviſibilia penſamus, nimirum conſtat, quia majus eſt miraculum prædicationis verbo atqua orationis ſalutio peccatorem convertare, quam carne mortuum reſuſcitare. In iſto enim reſuſcitatur caro iterum moritura: in illo vero anima in æternum victura. Cum enim propono duos, in quo horum exiſtimas majoci factum virtute miraculum? Lazarum quippe, quem jam fidelem credimus fuiſſe, carne Dominus ſuſcitavit: Saulum vero reſuſcitavit in mente. Minus eſt ergo quempiam in carne ſuſcitare: niſi forte per vivificationem carnis, ad vitam reducatur mentis, ut ei hoc agatur per exterius miraculum, quatenus converſus interius vivificetur.

ex S. Gregorio.

E

582 Et homil. 29. tractans illa Domini verba: Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur, &c.; docenſque, ſanctam Eccleſiam quotidie ſpiritualiter facere, quod tunc per Apoſtolos corporaliter faciebat, ſubdit: Quæ nimirum miracula tanto majora ſunt, quanto ſpiritualia: tanto majora ſunt, quanto per hæc non corpora, ſed animæ ſuſcitantur. Nam corporalia illa miracula oſtendunt aliquando ſanctitatem, non autem faciunt. Hæc vero ſpiritualia, quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non oſtendunt, ſed faciunt. Illa habere & mali poſſunt: iſtis autem perfrui, niſi boni non poſſunt. Nolite ergo, fratres cariſſimi, amare ſigna, quæ ſunt cum reprobis hominibus communia: ſed hæc, quæ modo diximus, caritatis atque pietatis miracula amata, quæ tanto ſecuriora ſunt, quanto & occulta, & de quibus apud Dominum eo major fiet retributio, quo apud homines minor eſt gloria. Hactenus Gregorius.

probat;

583 Divus Eulogius martyr Cordubenſis, libro primo Memorialis Sanctorum, late proſequitur hanc quæſtionem, & reſpondens nonnullis tepidis ac mollibus Chriſtianis, qui Martyres non putabant eos, qui a Saracenis pro Chriſti fide eo tempore interfecti ſunt, propterea quod nulla edebant miracula, poſt multa ſic ait: Miracula denique dum aut propter fidem credentium, aut propter futuram credulitatem aſtantium Dei providentia operatur, non tam nos in eorum admiratione debemus ſtupere, quam provida compenſatione intueri, ſi eorumdem effectores ſignorum, expulſis vitiis, morum honeſtate præcellant: ſi ſeculo mortui, Deo vivant: ſi propter illam veram caritatem, quæ cuncta chariſmatum dona exſuperat, omnes affectiones mundi pro nihilo penſant: ſi acceptam virtutem non ad ſuam gloriam, ſed ad beneficium referunt collatoris: ſi attentis auribus cordis, veri magiſtri admonitione percepta, non quia dæmonia eis ſubjiciuntur, ſed quia nomina ſua ſcripta ſunt in cælis, exultant. Et idcirco hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorum auctoribus potius, quam ipſe ſignorum effectus eſt admirandus, & quod ſit magis prævium ſpecimen eundi ad regnum quærendum, non vero quod ſigniferos ac notabiles nos oſtentet. Quia ſanctitas & timor Domini, cultuſque regni cæleſtis non niſi ab idoneis & perfectis proçedunt. Signa vero atque prodigia & Sancti & repro-

quibus addit S. Eulogius mart. Cordubenſem.

F

A reprobi faciunt. Quæ nihil aliud, quam notitiam vanam etiam aliquando hominum conferunt. Hinc provenit, ut qui fuerit hominibus notus, niſi fuerit juſtus, ad æterna ſupplicia perveniat condemnandus. Ille autem, qui cæleſti gratia illuſtratus, ſub notitia ſui creatoris vixerit ſanctus, etſi mortalibus ſit ignotus, in futuris tamen Sanctorum gaudiis erit annumerandus. Huc uſque beatus Eulogius.

Auctoris epilogus.

584 Hæc habui maxime, quæ de Ignatii vita moribuſque conſcriberem: tum ne Parentis noſtri (quod in omnibus humanis rebus fere fit) paulatim memoria conſeneſceret, tum etiam ut in perpetuum haberent noſtri homines, unde omnium domeſtica peterent documenta virtutum. Quod ego ſi aſſequutus fuero, erit cur Deo gratulemur, auctori bonorum omnium; ſin minus, noſtros certe qualeſcumque labores, vobis, fratres cariſſimi, quorum præcipue gratia ſuſcepti ſunt, non ingratos fore confido. D A. PETAO RIEGO BADENEIRA.

ANNOTATA.

a *De miraculis, & hoc loco, Commentarius* §. 89.

GLORIA POSTHUMA,

EX VARIIS QUA SCRIPTIS

B QUA IMPRESSIS DOCUMENTIS. E

CAPUT I.

Gloria poſthuma e loco natali.

§. I. *Domus Loyolanæ idea; ſacellum ſancti Patris.*

Domus Loyolana ſitus.

Domus Loyolana idem e Mſ. exemplari, quod inde ad nos miſit R. P. Franciſcus de Baza, collegii noſtri ibidem Rector; cujus etiam benevolentia anno 1621. facilis nobis ad illud, ejuſque ſacrarium Ignatianum aditus patuit. Itaque e dicto exemplari delibo ſequentia. Guipuzcoa provincia, Ptolemæo Varduli, quamvis longe ab hujus auctoris, aliorumque veterum geographorum Cantabria ſita, una ex iis gentibus eſt, quæ Cantabriæ nomine cenſentur, & gloriantur; ac Septemtrionale Hiſpanici Oceani lutus claudic Olearſone promontorio, Vidaſſo fluvio, nobili magis, quam magno a Galliis diſjuncta. Hujus provinciæ umbilicum, & nobilem in primis locum tenet Azpeitia oppidum; cujus in tractu, qua vergit ad Occidentem, & Azcoitiam ſpectat, alterum in eadem provincia pari dignitate, & amplitudine oppidum, Loyolana domus eſt vetus cognominis familiæ, & gentilitia ſedes. Ejus autem ſitus talis eſt. Ab Azpeitia in Azcoitiam paſſuum circiter mille ſpatio modica planities excurrit, præaltis montibus hinc inde coarctata, quam Urola rivus præterlabitur, ferri fabricis frequentibus dives; unde & illi nomen. C

& fluvius, reique memoria fuiſſe ſervatur antiqua.

2 Hac in planitie, pari ferme Azpeitiam inter, & Azcoitiam intervallo, ut adiri utrimque juxta poſſit, velut toti late vicinæ dominatura, quadratæ turris in morem ſurgit, colli modico impoſita Loyola domus. Tota ædium altitudo pedes ſex, & quinquaginta non ſuperat: latitudo duobus pedibus major eſt. Quod materiam attinet, ad medium uſque quadratis quidem, ſed rudi opere lapidibus; inde coctis lateribus ad ſummum faſtigium conſtat. Turritam olim munitionem Loyolanis pro arce fuiſſe, fama proditum eſt (& qua lapideus eſt murus, eam habet craſſitiem, fidem ut adſtruat famæ:) ſed cum ſciſſi in factiones dynaſtæ turbis cuncta miſcerent, Henrici IV. Caſtellæ regis, juſſu turres hujuſmodi omnes, quæ frequentes in provincia occurrebant, ſolo æquatas fuiſſe: cum Loyolana gente mitius actum: nam & ut munitio ſtaret, quamquam magna ſui parte mulctata, &, ut inædificaretur, permiſſum. Accedit & illud veteris munitionis argumentum, quod in imo muro fiſſuræ apparent aliquot extrinſecus (namque intus obſtructæ ſunt) pedes quatuor & amplius longæ, duos tranſverſos digitos latæ: quæ fiſſuræ ab inferiori parte dilatantur in orbem mediocris globi tormentarii amplitudine: ut appareat, eas ad ejaculandi uſum fuiſſe aptatas. F

inſignibus familiæ Loyolanæ conſpicua,

3 Equidem extant etiamnum apud nos æneа tormenta minora quatuor, quæ cum ſacris ædibus, velut propria earum ſupellex, in noſtram conceſſere poteſtatem. Ejuſmodi autem fiſſuræ reperiuntur in utraque ædium facie, & quam Cæcias, & quam Africus perflat, ſingulæ. In ea vero, quæ in Caurum verſa nunc templo excipitur, olim viæ militari immineba, duæ. Atque hæc ita ſe habent in tribus ſacri monumenti frontibus, quæ conſpicuæ manent. Sed qua novis ædibus committitur, inductum parieti arenatum veteſtatis argumenta ſubmovit. Porro in obverſa Azpeitiæ fronte ad cornu novo ædificio incluſum fornix leviter turbinatus oſtium præbet: oſtio gentilitium Loyolarum ſtemma imminet rudi ſaxo expreſſum. Lupi ſunt duo in poſticos erecti, & exerta lingua penſili aheno ab utroque latere inhiantes. Non illud apice coronatur, non parmæ, aut ſcuti ſignram refert, ſimplicitate ipſa antiquitatem commendante.

Domus interior;

4 Jam interior domus, qualis nunc extat, in duas æquas tota diviſa eſt partes intergerino pariete, quarum altera Azpeitiam, altera Azcoitiam ſpectat. Subeuntibus ædes contra oſtium ſtatim occurrit ſacellum, quod olim ſtabulum fuiſſe,

A se, editumque in eo S. P. N. Ignatium, qualis-
Ex Mss. cumque traditio fert: nunc Virgini sine labe conceptæ dicatum, adorandum in sacra Eucharistia custodit illum, qui de Virgine nasci in stabulo dignatus est. Nostris cœmeterium præstat. A dextra scalæ longiori flexu mitigatæ ad superiora ducunt. Ubi ad primam cœnationem ventum, aula patet excipiendis confessionibus destinata, cujus ad extremum aperta in intergerino pariete fenestra transversim oblonga, ferreisque clathris firmata locum facit supplicandi ad aram, primo S. Borgiæ sacrificio, & calice, patenaque, quibus sacrificavit, conspicuis venerabilem.

adhuc ad ferrarium S. Ignatii, quod summo est ornamento.

5 Scalas omnes emensos excipit ad lævam sacristia, & secundum sacristiam secretius oratorium, aliquot sanctorum Martyrum corporibus, & pluribus reliquiis insignibus dives. Contra sacristiam apertum in sacræ domus parinta ostium a novis ædibus subeuntes admittit. Dextra sacellum
B est, cui ab antiquo præcipua semper veneratio stetit. Hic Ignatium decubuisse, ab accepto in propugnatione Pampelonensi vulnere saucium; hic depositam valetudinem, ferente opem Apostolorum Principe, recuperasse; hic ex fortuita piorum librorum lectione ad Christi, Sanctorumque sectanda vestigia exarsisse; hic Deiparæ Virginis cum Filio se conspiciendam præbentis visione recreatum fuisse; hic, ipso oraote, tremefactam domum, aut exauditæ orationis, aut victi, fugatique dæmonis signa dedisse, constanti fama tenemus. *Ad locorum ideam conducet schema ichnographicum; quod paullo post dabitur.*

Locus humili, sed vetusto tecto est depressus.

6 Hoc igitur præcipuæ venerationis sacellum, quod nunc pro templo est, totam eam occupat superioris tabulati partem, quæ Axpeitiam spectat, humili quidam tecto depressum, sed cultu quam potuit exquisitissimo ornatum. Totum pavimentum lævigatis marmoribus stratum, tectum & parietes variis picturis spectabiles sunt. Prægrandes trabes, quæ subtegulanæ contignationi
C excipiandæ tectum intersecant, opere anaglyphico, eodemque inaurato obductas, pretioseque per intervalla distinguunt æreæ lamellæ pictæ, & sacræ interdum Sanctorum reliquiæ, suis in loculis decenter collocatæ. Accessit hoc anno novum tecto, & singulare ornamentum, quod sive artis elegantiam, sive artificis liberalitatem spectes, minime prætermitti fas est.

sed exquisitissimus ornatus.

7 Hyacinthus Vieyra, egregius sculptor, & architectus Lusitanus, susceptis Romana peregrinatione, ad veneranda S. Ignatii cunabula divestit e via. Is, ut suam quoque ad sacelli ornatum conferret symbolam, artis suæ monumentum insigne posuit opera prorsus liberali. Quippe nulla mercede sres tabulas sculpsit, tecto affigendas, quæ duarum trabium interstitium occupent. Media, & major Ignatium exhibet ad populum Azpeitianum cum crucifixo concionantem. In altera discessurus ad Indos Xaverius fidei vexillum accipit ab Ignatio, genibus advolutus, & reluctantis pedes deosculatur, prælente, & rem mirante Lusitani regis Oratore. In altera Ignatius Borgiam, Gandiæ ducis babitu accedentem, procumbentemque in genua, amplexu excipit. Tabulas nectit limbus mira venustate circumductus, suisque mæandris, ac flexibus variæ cælaturæ, aliisque Societatis Sanctis locum facit.

D

§. II. *Ulterior sacelli notitia; Sancti lipsanotheca; collegium, ædes sacra.*

SEd omnium maxime vel pietatem excitat, vel *altare* oculos allicit sacrum bema, quod a reliquo sacello ferreis cancellis affabre factis, argenteisque secluditur. Tres aræ hic sunt, quarum quæ media, & princeps, S. Patri nostro dicata, tota ex argento ductili est; opus Danielis Gutierrii Visuonoi, nobilis in Hispania argyrocopi, qui etiam seliquis duabus aris ex eadem materia conficiendis allaborat. *Aræ jam dictæ schema, media dumtaxat sui parte secundum delineationem Loyolanam hic scalpro in æs inductum, sed ad minorem formam contractum, repræsentamus infernus.* Habet autem ara princeps, incluso frontali, argenti pondo quadringenta & amplius, præ- E ter candelabra, pulvillum, & reliquam altaris supellectilem, quæ quidem confici ex argento possit, argentea omnia. In medio cælestem panem servat tabernaculum, cujus in foribus jacentem super crucem Agnum tamquam occisum mirabundus adorat angelorum chorus; Pater de cælo æternus hostiam sibi complacitam benigno vultu despectat. Aoras Fides, & spes veloti custodiam agentes, obtinent, tabernaculi latera quatuor aliæ virtutes ambiunt, binc inde binæ. Supra tabernaculum Atlantes duo sustinere humeris videntur umbellam, quæ sacram S. Ignatii lipsanothecam pensili nube obductam continet.

bina sibi sunt.

9 Ad utrumque umbellæ latus binæ sunt areolæ. Ex bis quæ umbellam proxime attinguni, in altera Princeps Apostolorum Petrus decumbenti Ignatio sanitatem affert; in altera orantem sacratissima Virgo parvulum Filium manibus gestans, in suscepto perfectioris vitæ ardore confirmare videtur. Quæ bis succedunt duæ aliæ singula ostentant litterarum autographa, alterum S. Ignatii, S. Borgiæ alterum; quorum oras argentum gravat multa elegantia, nec minori pondere fu- F sum. Bini aligeri uncarpis pendentes medium tenent autographum argenteo margini inclusum; cujus in parte superiori nubes sacrosancto Jesu nomine, velut sole fulgenti gravida, radios circumquaque mittit, eidemque nubi suus cujusque epistolæ auctor insistit, duobus aliis aligeris palmas manu gestantibus medius. Omnes autem hæ figuræ integro sunt anaglypto.

ornamento

10 Quod supereat areolæ novis rursus encarpis supplevit Loyolæ artifex: nam autographa cum suo, quem dixi, ornatu pondo unciarum trecentarum viginti lex, Matrito misit pro sua in sacram hanc ædem pietate P. Josephus Caffani S. I. e provincia Toletana, ea lege, ut ne alibi reponerentur. Jam stereobata Ignatium etiam exhibet duobus in locis: hic cum Loyola discessurus, extremum fratri valediceret: ibi cum Jesum vidit, propitium se Romæ fore promittentem: Christi præterea Salvatoris, & Mariæ Deiparæ icones suum in eadem stereobata locum habent. Pro stylobatis tclamones sunt: parastadas, & zophorum varius aligerorum lusus exornat.

graphice repræsentatur.

11 At frontalis in area eminent inauratæ SS. Ignatii, Xaverii, & Borgiæ effigies. Medio S. Ignatio assistunt hinc inde Religio & Sapientia armata, ramum prætendens olivæ; subjecta est arx, Pampelonensem referens, multis circum tropæis

mi-

militaribus ornata. SS. Xaverium, & Borgiam ludentes ambiuot aligeri: fasciam implicat multiplex, pro ingenio artificis, tum aligerorum, sum serpentium foliorum nexus. Superioris fasciæ nodum in medio colligit sacrolanctum nomen Jesu, radiis illustratum. Multa præterea sunt, ac pretiosissima ornamenta aurea, argentea, gemmea a diversis donata, quorum indicem texere, longum esset.

Lipsanotheca ex argentissimo splendore elaborata

12 S. Paris N. lipsanotheca, ut rem continet omni pretio, & æstimatione majorem, sic reliquum qualiscumque opulentiæ splendorem absorbet quodammodo, & obscurat omnem. Illa quidem initio ænea fuit: deinde e multorum symbolis argentea est effecta, ex qua pretiosa anathemata complura inconcinne pendebant. Id neque ex dignitate visum, & sacram præterea reliquiam coacervata obruebant. Ergo ut redacta in ordinem, pretium thecæ & majestatem adderent, ex eorum consensu, qui donaria appenderant, deponuntur: aurum, & argentum funditur, colligatæ in monilia gemmæ solvuntur, aptanturque vel
B in orbem compositæ, vel in flosculos ab orbe protuberantes collectæ, vel per succrescentes intus ramos diffusæ. Sic ea demum coaluit theca, cujus hodie pretium mirari magis, quam indicare liceat. Est autem ex argento inaurato ad solis Eucharistici formam efficta; nisi quod sol non circinatur in orbem; sed paulo oblongior ovata specie exsurgit, radiorumque loco rosæ circum promicant multo gemmarum fulgore collucentes.

quædam divinum sanctissimi Patris, sanctissimæ fragmenta

13 Caudicem premit monile unum, cui centum ferme adamantes, & in his eximiæ magnitudinis tredecim, pretium faciunt, ex scientissimi artificis indicatione, aurea didrachma ter mille: donum excellentissimi Domini D. Joannis Francisci Manrique de Arana, supremi armorum ab Catholico rege præfecti; culmen Ignatius tenet cum toga, & pallio cælum suspiciens, sanctissimumque Jesu nomen gemmis confictum dextra tenens. At intra orbem aligeri duo aurei ramos, & ipsos aureos, gemmisque prægraves jactare manibus videntur, aut in altum dirigere, mediam sacram reliquiam velut obumbraturi. Hæc autem reliquia digitus est, qui ex annulo aureo,
C smaragdisque pretioso intra crystallinum cylindrum attollitur, ab interiori quidem parte omnihil exesus: sed ab exteriori satis integer, cum cuticula sua, & ungue. Odorem exhalare suavissimum experientia ipsa tenemus. Neque illum esse alcinitium, credimus, quod certi sumus, ab annis circiter quadraginta, quibus apud nos est, numquam fuisse inter odoramenta repositum. Quod si quando antea fuisset, debuisse certe multum de sua vi remisisse, cum tamen eamdem semper retinens, quamvis mutatis sæpius thecis, & crystallis, quibus inocludebatur.

qui quamdiu

14 Ceterum quemadmodum perlata ad nos tam insignis reliquia fuerit, operæ pretium erit cognoscere. Rem autem excepiam ab ejusore, qui negotio interfuit, ex ædis sacræ rationario, paucis expediam. Hic S. Ignatii P. N. digitus dono missus olim Roma fuerat ad Margaritam Austriacam, Hispaniarum reginam, Philippi III. conjugem: cui quantis nominibus obligata nostra Societas sit, exstructum Salmanticæ regia plane munificentia collegium tot clamat linguis, quot in dies paris utrique Orbi viros litteris, virtute, ac rerum gestarum gloria præstantes. Hinc Sinuessanæ docs cessit, regum dono, qui gratiosæ apud se Principi feminæ gratificari cum vellent, notam ejus in Societatem nostram benevolentiam, & insignem in S. Ignatium pietatem egregio hoc D
munere cumularunt. Hujus porro ducis filius Si- ex MSS.
nuessanus dux forte conscientiæ suæ arbitro utebatur P. Alfonso de Ygarza S. I., quo tempore cum excellentissimis Marchionibus Alcanizensibus, ut Societati Loyolana domo cederent, agebatur.

15 Cum autem Societatis totius votum id esset, ut vnde
patris Ygarzæ desideria privatim acuebat natalia communio soli, quod S. Parentis gentilis esset, & ipse Guipuzcoanus. Ergo dum aliæ ab aliis ad rem obtinendam admoventur machinæ, ipse cum Superis agendum ratus, eumdem S. Ignatium conciliare negotio opitulatorem novendiali oratione statuit: eamque in rem, qua erat apud Sinuessanum auctoritate, sacrum S. Parentis digitum orat, exoratque. Sed exacto novendio, ægre homini fieri, ut carissimum pignus ab se dimittat: rem trahere, & procrastinare: denique animum in id obfirmare, ut reliquiam tamdiu apud se retineat, quoad repetatur. Interea Dux iste moritur: neque ille, neque heredes verbum de reliquia ullum: sic ea relicta tunc
apud P. Ygarzam est, nullo rei conscio præter u- E
num P. Franciscum Salinas. Neque diu Ygarzæ licuit deposito apud se pretioso pignore frui: quippe quem haud multo post in collegio Imperiali Matritensi subita apoplexia rapuit.

illius parvi cassa.

16 Sed, ecce, dum ille fato suo fungitur, commodum ibi Visitatoris munus obibat e nostra provincia missus P. Petrus Hieronymus de Corduba, Sinuessanorum Ducum gentilis. Ad hunc autem P. Visitatorem sacræ reliquiæ indicium defert P. Salinas. Ille & muneris sui apud nostros potestate usus, & cognationis auctoritate apud Sinuessanum, sacrum pignus, injecta manu, vendicat sibi, Loyolanamque in domum, quam Societati jam tum addictam, ipse sibi delegerat, ut in ea extremum Religiosæ vitæ suæ actum perageret, quam primum fidum per hominem transmittit.

Ædes nova fabricæ ejusque descriptio

17 Nunc novam fabricam, cui velut palæ gemma, sacra ædes inclusa est, breviter expediemus. Ejus idem a Carolo Fontana, nobili architecto Romano, conceptam, ab eodemque & chartis delineatam, & typo expressam miserat reverendus admodum Pater noster Carolus de Novelle, S. I. Præpositus Generalis. Tota structura aquilam referet, expansis a- F
lis suspensam, cujus corpus templum magnificum sit; rostrum promineat in porticum; alæ in ædes expandantur; cauda vero desinat in triclinium, & alias communes cellas. Templum Ignatio dicandum, rotundum est tanta amplitudine, cavea ut diameter pedes habeat centum triginta & unum. A pavimento ad zophorum e nigro marmore, inde e vario surgit, utroque polito, nisi qua sculpturis asperatur. In medio postes ingentes octo concameratum fastigium sustinent stupendæ molis: quippe cujus diameter pedes septuaginta quinque, altitudo a pavimento ad tholum oumeret ferme ducentos.

magnificus ædificii, & mirandis me hic recensitis

18 Iidem autem postes totidem ostiis, quibus, præter præcipuum, adiri templum posset, ita objecti sunt, ut a media cavea cerni nullum possit. Jam ab utroque principis aræ cornu singulæ sacristiæ sunt, cum sua quæque turre campanaria. Templi latera cinguni binc sacra ædes templo sic adnexa, ut tamen medio compluvio separetur; inde palatium Loyolaoi dynastis cum suo in templum suggesto, ex pacta lege sufficiendum. His succedit nostrorum habitatio, quatuor habens fronies, quæ ut ab interiori, & præcipua, medils templo, & palatiiadis jungitur, sic interius per officinas publicas commit itur. At intra collegium advenarum oculos maxime rapis magnifica scalarum structura,

A quarum uſus in collegium, & ſacram ædem com-
EX MSS. munis eſt. Eæ aream occupant ſatis capacem, quæ circumituſ tota, ſacra domo, & collegio concluſam. Ab ima radice quatuor habent aditus, utrimque binos, ſibique contrarios, quibus in unam conſcenditur areolam, unde, facto divortio, averſi fornices ſinguli per horum diſcrimina adituum, in ſuam quiſque diſcedentes partem, ad primam concamerationem deducunt. Hinc rurſus, ut a pavimento, bini ab utraque parte fornices conniuntur in aliam aream, e qua duo item alii, ut ab inferiori, in averſa reflexi vix ſeſſos tandem deponunt in concameratione ſuperiori.

19 Hæc autem area ſuperior tam eſt capax, atque magnifica, ſcenæ ut tragicæ non abſimilem eſſe dicas. Quatuor in medio pilæ ad initia illarum ſcalarum, quas definere in ſuperiorem concamerationem dicebam, & in ſummis ſcalis aliæ quatuor, octo juſtæ magnitudinis ſtatuis locum faciunt. Muros ambiunt æquis interſtitiis podia duodecim, theatri in modum arcæ imminentia. Tectum vero uſto hemiſphærio clauditur, cujus umbilico affixus haud vulgari ſculptura flos inauratus totam ædificii venuſtatem colligere in ſeſe velle videtur. Hæc omnia rudi ſtylo deſcripta, ut melius ob oculos ponantur, ſubjectæ tabulæ efficient. D *repoſcat tantur.*

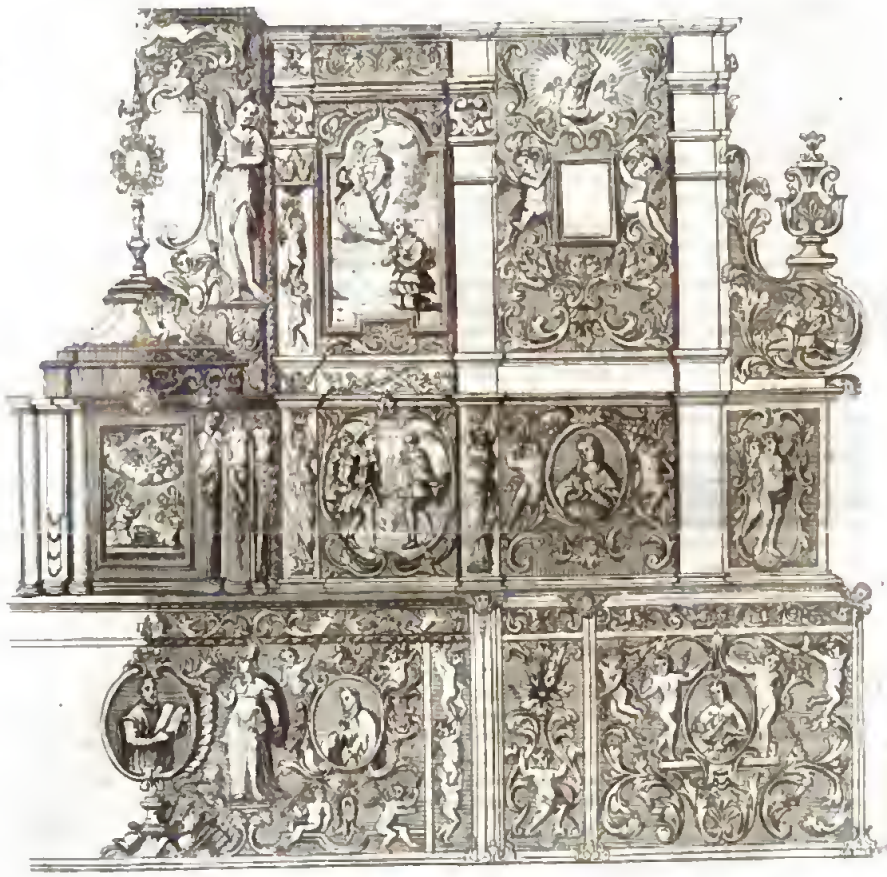

Tabula prima, quam hic vides, eſt aræ ex argento duĉtili elaboratæ; de qua dicebatur in exordio hujus paragraphi. Reliquæ quo ſpectent, ex dictis abunde liquet.

§. III. *Publica erga ſacrarium Loyolanum veneratio; miracula.*

P. Didacus Gamboa S. I. ad reverendum admodum Patrem noſtrum Mutium Vitelleſcum, *Præpoſitum Generalem, anno 1642. ſcribens iſta inducitur apud P. Joannem Rho in Acbate pag.* 22. Ut celeberrimum populorum concurſum undique ad hanc domum venerandam advolantium omittam, quamvis ſupra quindecim capitum millia cenſa ſint, alia plurima ſunt, quæ ſolemnitatem hanc illuſtriſſimam reddunt. Publice igitur edicitur tota in provincia, natalem ſanĉti Patris noſtri diem feſtum omnibus eſſe (nam is provinciæ patronus eſt,) atque ad ejus domum adeuntibus indulgentiam longe ampliſſimam ex eccleſiaſtica *Memorque turbæ ea-pere, quid ſint pro-fluus Sancti dies honore ſuo fuit.*

Tom 7 Iulii Pag 980
1

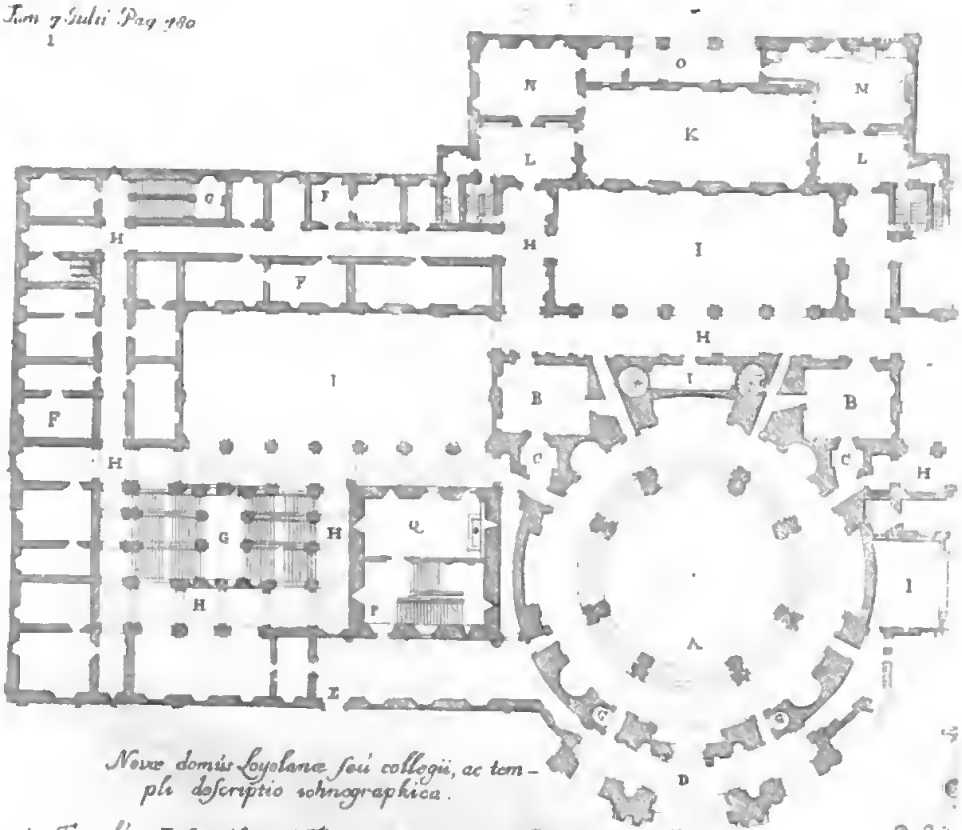

Novæ domûs Loyolanæ seú collegii, ac templi descriptio ichnographica.

A *Templum* B *Sacristiæ* C *Turres campanariæ.* D *Porticus* E *Cellæ ostiarii*
F *Cubicula* G *Gradus* H *Transitus* I *Areæ.* K *Triclinium.* L *Fontes* M *Cœlina*
N *Cellæ penuariæ.* O *Solarium, seú locus apricus, quo sol in hieme captari solet*
P *Solum primum sacræ domûs.* Q *Sacellum inferius* R *Ambulacrum in ostium cœlinum pro liberiore prospectu et aura.* S *Cellaria* T *Tribunæ, quas vocant, templi, seu suggesta, posterius in morem exstantia Litteras* R.S.T *vide in orthographia, hic adjecta.*

Novæ domûs Loyolanæ seú collegii, ac templi

NAPOLI

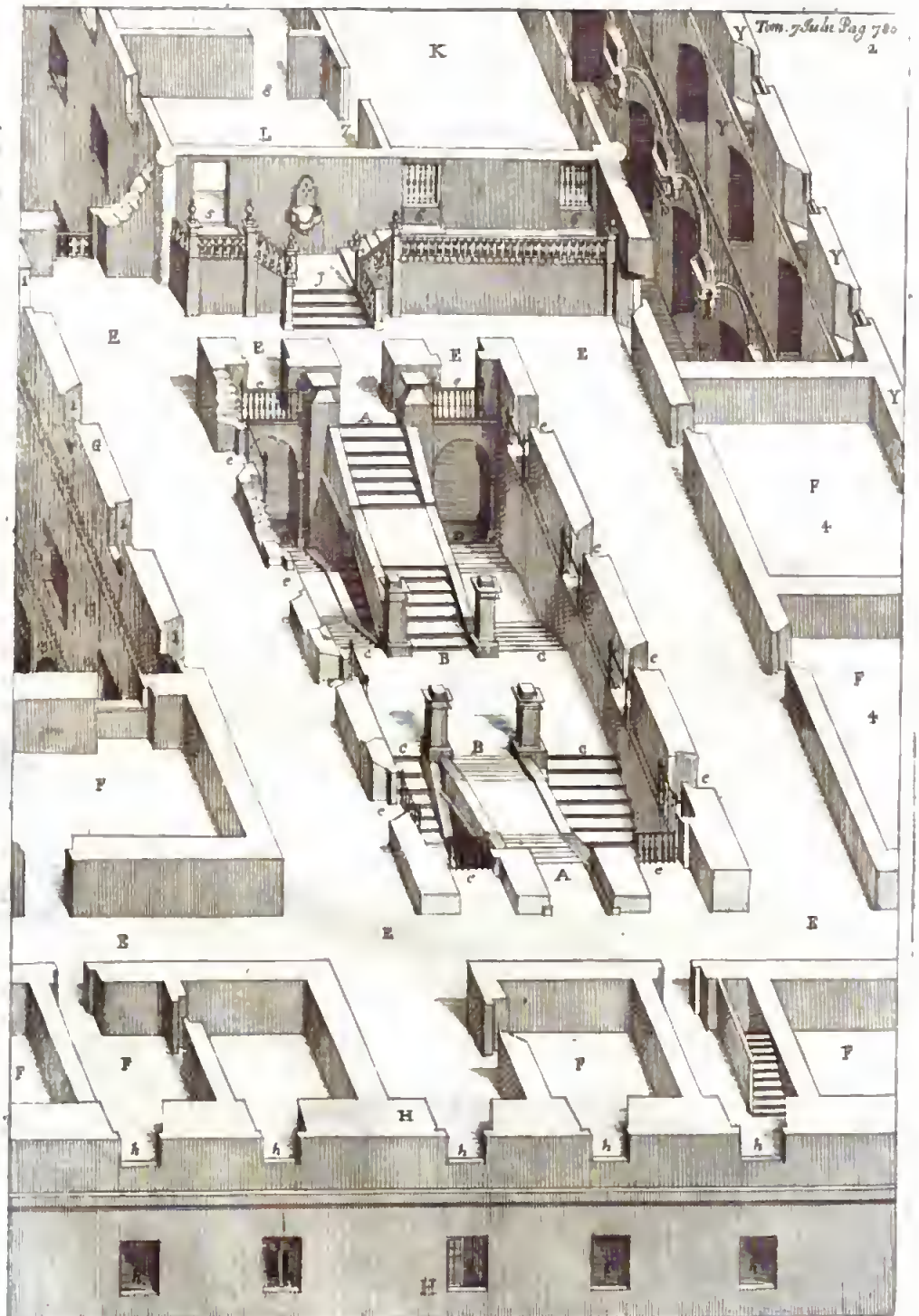

Scalæ, quibus ascenditur ad Sacrarium Loyolanum.

A Coemitas scalarum, seù statio in solo superiore collegu. B Arcola, cùi innititur trames scansorius. C Arcolæ Scalarum collateralium. D Pes dictarum scalarum in solo infra id, quod dictum est supra. E Mateæ vel transitus. eTribunæ, ut vocant. F Cubicula. G Paries, quà late patet ac divisit aream à transitu in trabis solis foratis fenestræ, num. 1 in solo superiore; num. 2 in solo secundo; et areus num 3. sunt soli primi seù terreæ. H Paries exterior, qua respicit partem mediam inter orientem ac meridiem Eiusdem fenestræ h, jet in eadem forma fenestræ soli inferioris I Paries ex adverso sacræ domus, seguendo frontispicium collegu, qua est orientem inter et septemtrionem. ubi cubicula num 4 K Arcola ducens è collegio ad sacram domum, quò intratur per portam num 5. et ad tribunas num. 6 ex adverso sacri sacelli. K Pavimentum ante sacram cameram L statio in summitate scalarium intra sacram domum. num 7 porta ad dictum pavimentum: num 8 parte ad [illegible] ristum

NAPOLI

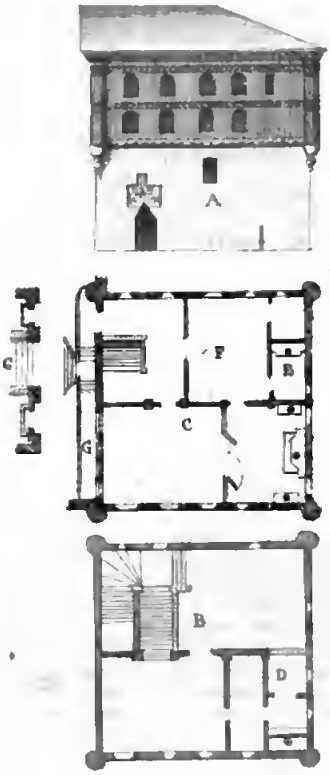

Antiqua domus Loyolana.
A *Elevatio domus.*
B *Planum secundum*
C *Planum tertium in quo sanctum sacellum,*
D *Antiquum domus sacellum.*
E *Hierogazophylacium.*
F *Sacristia sancti sacelli.*
G *Fenestræ binæ in sacræ cameræ pariete, unde ad altare prospectus patet*

descriptio orthographica

NAPOLI

Digitized by Google

A ſtica formula per octo conſequentes dies Deum ibi religioſe venerantibus eſſe propoſitam. Plerique pervigilium jejuni tranſigunt in provincia; & Aſpeythia oppidum, felix ejus patria, pio id jam uſu ac libera ſanctitati devotione. Civitas hæc, quæ ſancti civis ſui beatificationem & canonizationem celeberrimo cultu olim prosecuta eſt, hoc præcipue anno pietati erga patronum indulſit ſuum. Coactis enim e diſtantibus oppidis ſymphoniacorum nobiliſſimis, poſt veſpertinas laudes Deo in templo magnifice decantatas, Capitulum ad concinendum in Loyolano ſanctuario Completorium proceſſit; cum tam templum majus, quam Loyolæ ſacellum pretioſis peripetaſmatis, & altaria multo auro collucerent. Ubi advelperaſcit, feſto campanarum pulſu, ignibuſque ad feneſtras perque plateas ſuccenſis, laudes Viri ſancti undique perſonant. Hoc anno magnis omnia aucta ſunt incrementis.

Ipſo autem feſto Loyolæ ipſum, inſtructo agmine, in ſuo publice celebrati,

B 21 Itaque ſummo mane ob multitudinem confluentium vix liber per vias erat ingreſſus. Feſto itetum campani æris ſonitu, & muſicis organis undique concinentibus, inſtructo agmine ſrequentiſſimo ſecolarum pariter, ac peregrinorum, ac primæ quidem nobilitatis, qui ad celebritatem accurrerant, Loyolam itum eſt. Is fuit procedentis religioſi agminis ſplendor, ea ſpecies, ut regiæ aulæ aſſueti, nihil illius magnitudinis huic deeſſe affirmarent. Tum ex veteri more gentis, armata ſaltatio inſtituitur, rudibus & gladiis batuentium. Septuagenta hoc anno eo in ludo pugnarunt, qui rubeis ſæniis, albiſque calceis inſignes, nudos inter ſe fulgeotelque gladios admirabili corporum agilitate, armorumque tractandorum dexteritate agmina implicantes explicanteſque admiratiooi fuere.

alteque ſubliſtentia ſanctiſſimi ſigna exhibita, adoratio ſacra &c.

22 Viæ totæ lætis ac feſtis conviviis frequentatæ ſunt: (cum) quinque vicinis e provinciis publicum ad marcatum, quod Ignatii honori inſtitutum eſt, innumerabilis accurriſſet multitudo mortalium. Sequeoti die clerus pariter ac magiſtratus inſtructo agmine, comitantibus de mora feſtis choreis & muſicorum cantu, Loyolam venere. Ibi, quoniam ſuperius ſacellum ſrequentiam non capit, Sacrum ad januam domus factum eſt, parato ad hoc inſtructoque altari magnifica ſub umbella. Super illud Sancti ſimulacrum ſacrificantis habitu, quod circumſtatum eſt, reponunt.

C Is Jeſu nomen ſiniſtra ſuſtioet, indice dextera io illud iotento, quaſi eo in nomine glorietur. Hoc triumpho antiquam ſuam ad domum ab infinita multitudine deductum excipiunt ſocii, & Sacro aſſiſtunt. Habita ad frequentiſſimam coroam brevis concio a Didaco Gamboa. Abſoluto Sacro, conſti per vices ad ſacellum ſobiere, utque venerantium pietati eſt factum ſatis, rurſum inſtructum agmen Aſpeythiam rediit. Relictum eſt in Loyolano ſacello Ignatii cingulum affabre, ad exprimendum Jeſu nomen, implicatum; quod exinde Aſpeythiam poſt octo hoice feſtos dies refertur; ibique, donec Loyola collegium habeat, aſſervatur. Addita a prandio, ut moris eſt, taurorum veoatio, acceptique epulo a magiſtratu viri nobiles. Eadem ludorum celebritas conſequences dies habuit. Dominica die maximis imbribus nacti rivi, dejectique pontes, & Loyolanus reliquos inter, ſolitudinem fecerunc; ſed Transfiguratiooi ſacra die, & octava Ignatiaoi feſti ingens hominum vis per iovia montium capio circuitu, adfuit celeberrimo concurſu.

23 Neque exterior hæc pietatis ſignificatio interiori ac ſolidiori fructu caruit. Confeſſiones totius anteactæ vitæ auditæ plurimæ; quamquam totius anni hæc meſſis eſt; cum plerique eorum, qui ſacluarium Loyolanum ſive animi compoocendi, ſive opis poſcendæ cauſa frequentes adeont, ſolemni hoc more, animorum ooxas omnes hic depanant atque expicnt. Nec tardus io vota Deus eſt. Itaque noſtrus, qui Aſpeythiæ agunt, plerique rogant, ot Loyolano io ſacello ſalutarem Hoſtiam velint offerre io gratiarum actionem, quod votorum rei ſint. Non defuit hoc anno, ut & ſuperioribus ſcripſimus, ad ſacrarium Servi ſui adeuntibus Deus: ſenſere enim opem, reliquos inter, duo; quorum alter mali dæmonis inſtinctu ad deſperata conſilia propemodum adactus, cum religione voti ad inviſendum pie ſacellum audiendumque Sacrum obligaſſet, illico ſaniorem ſibi mentem, tranquillitatemque conſcientiæ redditam ſeoſit, venitque hoc anno Loyolam. Alter ſcrupulis miſerum io modum conflictatus, hic etiam pacem invenit. Alia curationum mira omittuntur. Omnia ſint ad Dei gloriam. *Hæc ibi, & ex oculato quidem teſte. Occaſione vero indulgentiarum, de quibus ſupra, ex notitiis Loyolanis ſubdimus, quod inter alia monumenta ad* S. Ignatium *pertinenta, ibidem aſſerventur* Bullæ Gregorii XV. duæ, expeditæ eodem anno, quo ſanctum Patrem in Sanctorum numerum retulit; quarum in altera concedit indulgeotias plenarias viſitaotibus S. Ignatii cameram in die ejuſdem Sancti; in altera extendit indulgentiam ad totam octavam.

Summus de- ous Loyolanæ venera- tio.

24 *Geterum quanta poſtmodum hujus ſacrarii fuerit per Hiſpaniam veneratio, quantus ad illud concurſus, quanta motio animorum; docent ea, quæ P. Franciſcus Garcia lib. 6. Vitæ* S. Ignatii *cap. ultimo ſcribit. Quin imo, uti teſtatur idem auctor*, non pauci extra Hiſpaniam veniunt, uc invilant ſanctam domum: & præteriis annis nonnulli Galli ceperunt pro ſacris reliquiis majorem pariem antiquorum laterum culinæ: & eorum pulveribus, nec non lcobe e ligois ſacelli abraſa, ubi cum pauxillo aquæ ſumuotur, multi infirmi ſanati ſunt a variis ioſirmitatibus. *Hæc in ſuis Garcia. Quibus ex P. Joannis Nadaſi Anno dierum memorabilium, ad diem* VIII. *Septembris adde iſta de P. Antonio Saviguaco*: Ante annos ſere tricenos, brschia, paralyſi omnia remedis ſuperante, diſſoluta geſtabat e collo. Eorum uſum, io omnem vitam, facilem & commodum recepit, voto Loyolam nuocupato ad ædem S. P. Ignatii,

beneficiis & miraculis

25 *In manibus meis verſatur fragmentum ex* litteris P. Joaonis Baptiſtæ Veracis (*de quo Bibliotheca Scriptorum noſtræ Societatis*) Mediolsno XXIX. Januarii MDCXLII. *datis: ubi poſtquam actum eſſet de* S. Ignatii *feſto, in Loyolano ſacello anno* 1641. *maxima cum ſolemnitate celebrato, populorum concurſu per totam octavam &c., ſubduntur iſta*: Menſe Julio quidam calculari morbo laborabat: vovit ſe viſitaturum ſacellum, ſi liberaretur; & confeſtim, emiſſo calculo, liberatus votum adimplevit. Quidam viri primarii præteritis menſibus viſitaverant ſacellum: cum de reditu ad patriam cogitarent, ſupervenit pluvis. Illi vero S. Patrem rogaverunt, ut ſerenum cælum adducaret. Obtinueruot. Porro in ſupradicta octava mulier partus doloribus affligebatur; jamque ad mortem proxima cenſebatur. Verum, applicata S. Patris ſubſcriptione, cum ad ſe rediiſſet, dixit, non vitæ deſiderio teneri, ſed cæli, ubi S. Pater degebat: ſolicitudinem ſuam eſſe, ut infans baptizaretur. Et extemplo brachiolum emiſit; completo baptiſmo uterque obiit. Puel-

D EX VARIIS. *Innumeri ad monorum fructus; Dei benefica eius bonitas ſubſequitur.*

E

F

A la ex alto ceciderat loco. Jam per multum tempus lecto affixa in neutrum latus movere ſe poterat, adempta ſpe reſurgendi: dic ſancti Patris pervigilio admonita ab amico, ut ſeſe ſancto Patri commendaret, obtemperavit; conſeſtimque perfecte incolumis ſurrexit, atque ad ſacellum venit gratias S. Patri agens immortales.

XXVARIIS,

confirmatur.

26 *Præter hæc, notitiæ Loyolanæ Mss., quas habemus, fidem faciunt, ibidem in collegio eſſe* teſtimonia duorum miraculorum, per merita S. Ignatii factorum: alterum *eſt* in Petro de Corta ab iſchidiaco morbo liberato, anno MDCLXXXIV. alterum in Ignatio de Gaxtanaondo, cui carpus aridus repente eſt ad ſanitatem reſtitutus ſub idem tempus. *In eodem Ms. documento notatur, quod ibidem ſit* informatio ſanitatis conceſſæ Angelæ de Eloſu Aſpeitienſi anno MDCVI. per contactum roſarii ſeu corollæ precatoriæ, qua uſus olim fuerat S. Ignatius. *Item* informationes authenticæ duorum miraculorum, quæ jam in lucem ab aliis edita ſunt; alterum Loyolanæ domus miraculoſe

B illuminatæ: alterum ſanati claudi Villaregienſis. *De primo agit Franciſcus Garcia loco ſupra deſignato. De ſecundo mox dicam.*

§. IV. *Alia miracula; Loyolana domus quomodo Societati Jeſu acquiſita.*

Nemo per quinquennium labetur

Miraculum illud, quo de mox loquebar, typis ſeorſim editum habeo Hiſpanice, Gallice, ac Flandrice. Henao etiam illud inſeruit Antiquitatum Cantabriæ libro 3. cap. 34. Ego autem ex noſtro exemplo Ms., quod ex Hiſpanico Latine redditum prænotatur, iſta extrabo: Inter prodigia .. locum habere ſingularem meretur id, quod hoc anno MDCXC. accidit XIII. Maii in ſacro Pentecoſtes pervigilio, ſecundum inquiſitiones accurate factas, & relationem a R. P. Petro Hieronymo de Corduba, Caſtellanæ provinciæ bis Præpoſito miſſam. Hunc in modum ſe res habuit.

debilitat ac diſtortis cruribus,

28 Baptiſta Garcia, filius Joannis Gareiæ, &

C Mariannæ de Echanis, qui Villam regalem, Guipuzcoæ oppidum incolunt, ab annis omnino quinque cruribus erat ita debilibus, ut niti neutro poſſet; ita diſtortis, ut ſuo ſingula quaſi junctа femori greſſum non facerent, ſed impedirent. Manibus igitur, ut poterat, uſus, reptabat humi, & corpuſculi molem magno labore promovebat ad parva etiam ſpatia locorum. Calamitas tam grandis, & allapſa fama de prodigiis, intercedente S. Ignatio in domo Loyolæ patratis, fecerant, ut & ipſe ab aliquot annis voveret novendiales in ſacro loco comprecationes facere. Cum tamen parentes hactenus habuiſſet ad juvandum promiſſi complementum tardiores, novis eos, & fortioribus precibus rogavit, ſinerent, facetentque tandem, ut votum exſequi ſuum poſſet. Et impetravit denique, cum etiam acceſſiſſet efflagitatio parochi, ut eo transferretur.

fert ex voto

29 Exorſus, quæ voverat, officia pietatis, per primos dies nihil in ſe immutationis perſenſit. Volebat ſcilicet Deus, ut antequam Sanctum ſuum ingenti honoraret miraculo, non modo patres Societatis in iſto collegio degentes, ſed etiam cæmentariæ & fabriles operæ prorepentem viderent manuum adminiculo ad altare miſerum, & ſuas coram Sancto effundentem ærumnas audirent. Et jam fecerat id Baptiſta per dies ſeptem continuos; cum octava luce ſenſit acutiſſimos do- D lores, quos vocibus, ſuſpiriis, lacrymis teſtabatur acerbiſſimis. His commotus, miſertuſque homuncionis patrum aliquis, animat jam puſillanimem, & an ſacras beati Ignatii reliquias honorare velit, interrogat. Cum affirmaſſet, eaſque magna animi teneritate eſſet veneratus, viſi ſunt nonnihil remittere cruciatus illi.

novum ibi patitur?

30 Ergo pater ad prehendaa cuidam in ſacro tribunali aures diſcedit: ſed finita necdum confeſſio erat, cum novas audit, majoreſque miſelli voces, ſe præ magnis, quos pati nequiret, doloribus mori exclamantis. Accurrit interrupto Sacramenti miniſterio pater, & an eum, ut jam in articulo mortis verſantem, ſacra donet abſolutione, ambigit. His nimirum paroxyſmis præludebatur curationi, naturæ vires plurimum excedenti. Cum igitur quaſi quiddam ſolatii quærens, aut ſulcimenti, veſtem patris apprehendiſſet, & hic manum jam pararet adjutricem porrigere, ecce gloriam Dei: Baptiſta ſentit ſibi genuum & tibiarum nervos firmari paulatim, & extendi adeo firmarique crura, E ut jam ſolum planta pedum tangeret.

ſanatur?

31 Cumque jam ſe conſiſtere pedibus perſentiſceret, ſtupore plenus, & lætitia, Sine, inquit, pater mi, ſine me ſolum progredi. Tum productia ad ſtatum uſque naturalem tibiis, cœpit ſine dolore, aut impedimento per ſacelli ambulare ſpatia, & ad aram Sancti greſſum dirigere, ejus beneficio tam prodigioſe reſtitutum. Poſt actas ibi Deo, & ſancto Thaumaturgo gratias, quales & tantum poſtulabat miraculum, & repentina gaudia exprimebant, iterum in pedes erectus, & magnas jam hominum, quos acciverat fama prodigii, turba circumdatus, campanis, & aliis in uſus illuc allatis tubis lætum lonantibus, teſtes rei mirabilis in ſe factæ plurimos habuit, non jam ambulans dumtaxat, ſed currens etiam, & præ magno gaudio identidem ſaltitans. Atque ita miraculi veritas, & ſeriesper teſtes plurimos, eoſque oculatos comprobata, brevi ad vicinas provincias dimanavit.

Hominem ſubſultus, pulveris nitrici non ſine ſi; membris captum,

32 *De ſubſultu vaſis, in quo erat pulvis nitratus, quem ignis corripuerat, Aſpeitiam concutiente, hominibus mirifice illæſis, ſcribit Henaus lib. 3. cap. 34. Alia quædam miracula notantur in Mss. notitiis Loyolanis, quæ ex Hiſpanico ſic reddo*: Puer quidam Aſpeitienſis dudum proſtratus fuerat in lecto, mutus, ſurdus, ac membria captus, toto corpore iners, & a medicis depoſitus & chirurgis. Venit ejus mater ad ſanctum ſacellum cum candela: & poſtquam accendiſſet eam in ara primaria lipſani ſacri (quod eſt S. Ignatii digitus) Sancto obtulit, quod, ſi illum ſanaret, veniret cum filio peractura ei novenam. Hoc facto, domum ſuam rediit, & invenit puerum omnino ſanum.. Puer illo prodigio ſanitati redditus levavit ſe lecto, & venit extemplo cum ſua matre adimpleturus novenam oblatam.

aliter greſſu privatus,

33 Dominicus de Yriondo, ætatis annorum unius ſupra triginta, oriundus ex oppido Azcoytienſi, & in præſentia incola Motricenſis, malignis infeſtus erat humoribus, qui a medio corpore inferius eum privabant facultate gradiendi, crurum ac femorum uſu prorſus impeditum. Vovit, nudis pedibus ſe venturum ad ſanctum ſacellum S. Ignatii. Et mox facto iſto voto, omnino ſe ſanum ſenſit. Venit nudis pedibus itinere quatuor leucarum per montes, ut votum impleret; & confeſſus eſt, & communicavit in ſancto ſacello.

34 No-

A 34 Notorium eſt Azpeitiæ, puerum quempiam, nomine Nicolaum de Orendain, luxatis genuum oſſibus, incedere non potuiſſe niſi baculo innixum, qui juvabat eum ſolummodo, ut cum difficultate graderetur: neque poterat aſcendere ad ſanctum ſacellum, niſi reptando manibus per gradus. Dixit illi puer ſacriſtiæ, ut in ſancto ſacello peteret a S. Ignatio, ut ſe ſanaret; utque lampadis ejus oleo, quod mirabilia patrabat, genua ungeret. Domum tulit oleum, illo ſeſe unxit; & noctu dormientem illum dolores genuum expergefecerunt; qui mox eum reliquere ſanum ac robuſtum. Non videtur S. Ignatius eum excitare voluiſſe niſi iſtis cum doloribus, ut obſervaret miraculoſum beneficium, quod ab ejus manu accipiebat. Factum iſtud magnam Azpeitiæ admirationem concitavit, propterea quod viderent, modo tam repentino, ſine remedio humano incedere, & inceſſiſſe ſemper puerum iſtum adeo robuſtum, & adeo ſanum a ſuis genibus luxatis. Qui in gratiarum actionem duas in ſancto ſacello novenas inſtituit S. Ignatio.

Item alter genibus luxatus,

B 35 Juvenis quidam, nobilis alicujus ex oppido Toloſano famulus, multis medicorum & chirurgorum remediis adhibitis, adeo impeditum ſe ſenſit ex uno crure male affecto, ut cum difficultate ac debilitate paucos poſſet paſſus conficere. Vovit, ſe Loyolam venturum, ſipſanum ſacrum S. Ignatii in ſacello ſancto venerandi gratia. Dumque herus ejus videret, non poſſe eum incedere pedibus, dixit illi, ut uni ex ſuis inſidens jumentis, eo equitaret. Verum juvenis hoc non admiſit, dicens, teneri ſe ex voto illuc ire pedibus, eo modo, quo poſſet. Incipiebat tam lente ſuam laboriolam peregrinationem, ut uniua horæ moras traheret in egrediendo Toloſa, & ingrediendo iter Loyolanum. Venit ægre ad locum quemdam, una leuca Toloſa diſſitum, & Loyola tribus: in quo ſenſit, ſe eſſe peculiari quodam robore ad conficiendas illas tres leucas; & quanto incedebat magis, tanto ſe ſentiebat magis agilem. Ex monte detexit ſanctam domum & collegium: flexit genua, ut S. Ignatium oratione interpellaret: & e veſtigio tantum ſenſit vigoris & agilitatis, ad proſequendum iter, ut curriculo accedens, in ſanctuarium ſeſe ingereret: ubi veneratus eſt reliquias S. Ignatii, & grates Sancto perſolvit de prodigii favore, quo eum proſecutus erat. *Atque hæc ibi. De ſingulari Azpeitienſium erga S. Ignatium, ex quo Beatis adſcriptus fuit, cultu, conſuli poteſt Henaus lib. 3. cap. 32.*

guidam ipſe ſuper crure incurabilis, ſeſpsitatur.

D EX VAR.

36 *Dicendum nunc ſupereſt, quo pacto domus antiqua Loyolana Societati Jeſu fit acquiſita. Rem, de qua documenta noſtra Mſſ. nos inſtruunt, contrahimus cum Franciſco Garcia lib. 1. cap. 4. Vitæ S. Ignatii. Anno itaque 1681. Mariæ Annæ Auſtriacæ Hiſpaniarum reginæ placuit, ut in domo Loyolana, quam marchiones de Alcañizes ſibi ceſſerant, fundaretur collegium Societatis Jeſu: cujus & ipſa voluit eſſe patrona, & filium ſuum Carolum II. Hiſpaniarum regem, ejuſque in corona Caſtellana ſucceſſores, regii patronatus heredes reliquere. Id quod ſua majeſtas acceptavit, mandando per decretum anno 1683. ut dicta fundatio annotaretur & inſereretur in regio patronatu. Atque in anteriore facultate, quam anno 1681. conceſſerat marchionibus de Alcañizes, ut a majoratu Loyolano ſejungerent domum terraſque adjacentes, ad collegii fundationem neceſſarias, mandaverat, ut in nova fabrica nullus deſtrueretur paries antiquæ domus, quo venerabilis antiquitas domus permaneret.*

A marchionibus de Alcañizes tranſit domus Loyolana ad Mariam Annam Auſtriacam, deinde ad Societatem.

E

37 *Factum vero primum novi ædificii lapidem fuiſſe die* XXVIII. *Martii anno* 1689. *diſcimus ex Mſ. inſtrumento, quod eſt in prompeu. Porro deſiderium erigendi Loyolæ collegium moverat noſtrum P. Joannem Barbianum, ut ea gratia locupleti ſuo patrimonio numisma remitteret. Videſis Henaum lib. 3. cap. 39. apud quem a cap. 37. invenies cumulate deductas ex inſtrumentis, quæ producit, notitias, ad antiquæ hujus ac venerabilis domus ceſſionem, donationemque ſpectantes.*

Primus novi ædificii lapis.

F

C

CAPUT II.

Gloria poſthuma S. Ignatii ex commoratione apud Manreſanos, ac Barcinonenſes,

§. I. *Spelunca, aliaque loca Manreſæ Sancto honorifica.*

Inſcriptio in honorem olim S. Lucæ;

R*Ibadeneira in Vita breviore cap.* 3. Joannes Baptiſta Cardona, *inquit*, doctor & epiſcopus Vicenſis (cujus in diœceſi Minoreſſa ſita eſt) & electus Dertuſenſis, Minoreſſæ in eccleſia B. Luciæ, antea valetudinario pauperum, ubi Societatis Jeſu auctor Ignatius pœnitentiæ duxit exordium, ad memoriam pœnitentiæ illius ſempiternam, lapideam pyramidem præclara cum inſcripcione erigendam curavit, *Quæ cum ibi, tum alibi in Vitis exſtat. Res alia* Sixto V. Rom. Pont. & Catholico rege Hiſpaniarum maximo Philippo II. *De celeberrima Sancti exſtaſi ab uno Sabbatho ad aliud, agens Ribadeneira lib. 1. cap. 7. illam*, Manreſæ cum adhuc verſaretur, acciſſe, *indefinite memorat. Locum vero Bartolus determinat lib. 1. num. 14. nimirum* ad S. Luciæ, in noſocomii perangusto conclavi, a *Sancto* ideo optato, quod exigua feneſtra in templum pateret, unde infirmi Sacro intererant. *Vicenſus (de quo in noſtro Commentario prævio §. 5. num. 49. diximus) agens pag. 17. de xenodochio S. Luciæ, portentoſum iſtum rapium aut exſtaſin octiduanam ibidem contigiſſe, affirmat; ac de ea inveniri teſtes auritos & oculatos multos in informationibus juridicis Barcinonenſibus anni* 1595. *&* 1606. Noſocomium vero ipſum Societati in collegium ceſſit, ægrotis intra oppidum commodius locatis, *ait Bartolus lib. 1. num.* 22.

magna in veneratione habetur locus ille, in quo contigit famoſus ſignati rapitus;

39 *Petrus Cantius, in Commentario prævio ſuperius §. 4. num.* 20. *allegatus, ſic ſcribebat*: Habet (*Manreſa*) Societas noſtra collegium, pauper quidem & humile, quod ad ædificium attinet; ſed præcipuo ſancti Patria noſtri monumento ſumme dives. Scilicet intra ipſos collegii parietes exſtat etiamnum integrum, & numquam hactenus variatum noſocomium illud . . in quo per octiduum totum de ſabbatho in ſabbathum paſſus eſt mirabilem illam exſtaſim. Solum locus iſte

A iſte, in quo ſic jacuit exanimis, verſus eſt in ſa-
BARC. cellum octo circiter pedibus longum, latum, & altum: nec alio vocatur nomine, quam RAPTUS S. IGNATII. Sacellum eſt teneritimæ devotionis. Ejus pavimentum ſtratum eſt ex lateribus coctis, iiſdem ſcilicet, in quibus jacuit ecſtaticus. Et ne calcantium pedibus paulatim altereotur, aut excaventur lateres, conteguntur tabulato ligneo: quod tamen attolli poſſit, & attollitur ſubinde, ut venerantium oculis & oſculis pateat.

templum ſtem Deipa a Sancto frequentatum; 40 *Luſtrandus nobis nunc locus ibidem alius, Vicenſus variis vicibus Sanctum fuiſſe in ſacello Domine noſtræ* de Villadordis, *ubi habuerit Chriſti, Mariæ, ac S. Petri, ut vult, apparitiones, pag. 17. num. 57. ſcribit conſtare ex proceſſibus anno* 1606. Quandoque, *ut Bartolus lib. 1. num. 11.* beatæ Virginis Villadordienſis ſacram ædem petens, ſeſquimilliari Manreſa diſſitam, texium propria manu ex aculeatis berbis addebat faſciculum, ad erodendam carnem, configendamque comparatum: qui Villadordii etiamnum honorifice aſſervatur. *Ibidem ad dexterum latus aræ majoris viſitur imago* S. Ignatii, *teſte Garcia, lib. 1. cap. 12. cum inſcriptione, quæ inter alia memorat, quod iſtam eccleſiam frequentaverit, ubi & ſingulares cœli favores acceperit. Inſcriptio autem ſignatur die* XIX. *Februarii* 1632. *Plura ibidem.*

B

pii & cubiculum, 41 *Ex Garcia lib. 1. cap. 11. diſcimus, Sanctum adverſa valetudine Maureſæ laborantem, in primo quidem morbo ex xenodochio S. Lucæ, in altero autem e conventu S. Dominici, in ædes viri nobilis ac divitis Andreæ de Amigant deductum fuiſſe, valetudinis curandæ gratia: cubiculo autem, in quo infirmus decubuerat, magnam eſſe conciliatam venerationem; nec non infirmos tres eo deductos, invocato* S. Ignatio, *integram recuperaſſe ſanitatem. Poſtquam vero ibi dictus auctor Amigantorum familiam laudaſſet a beneficentia erga Sanctum, ac Societatem ejus; a reverendo admodum Patre noſtro Joanne Paulo Oliva indultam eidem fuiſſe memorat communicationem omnium bonorum operum, quæ fiunt per totam Societatem. Addit præterea citatus ſcriptor, quod ipſemet Sanctus gratum ſeſe comprobarit: in cælo quidem, quando anno*

C 1635. *Joannes Amigantus repentina ac vehementi paralyſi correptus, Sancti a ſe convocati, ac ſibi apparentis patrocinio feliciter emerſit e ſua infirmitate: in terris vero, quando Præpoſitus Generalis electus, ad Amigantos ſcripſit &c.*

In quo ager decubuerat. 42 *P. Joannes Planus noſter in litteris ſuis, (quarum apographum collectioni monumentorum noſtrorum Romanorum inſeritur) ad R. A. P. N. Everardum Mercurianum datis*, Initio, *ait*, menſis Julii juſſu R. P. Petri Villalbæ Proviocialis, Manreſam duo patres profecti ſumus, ut ibi ſolita Societatis erga proximum officia exerceremus. Mirum certe, in ea civitate quam viva ſit Parentis noſtri memoria. Innumeri ſunt, qui eum ibi ſacco indutum, & eleemoſynam petentem viderunt. Vivit matrona, quæ Ignatium graviſſimo morbo laborantem excepit in domum ſuam. Vidimus cubiculum & cubile idem, in quo Ignatius ægrotus jacebat. Cauſa vero, quæ Ignatium ad domum iſtius adduxit, hæc fuit. Emigrarat Pater ex hoſpitali pauperum in cœnobium Dominicanorum; quod & Hiſtoria lib. 1. cap. 6. docet (modo vero cellula iſta deſtructa eſt propter domus reædificationem:) ibi in morbum incidit. Devotæ mulieres, quæ Ignatio miniſtrabant, ne aliis eſſent ſcandalo, domum Religioſorum monachorum ingrediendo, rogaverunt hominem pium & divitem, nomine Amigant, ut cubiculum D aliquod Ignatio domi ſuæ concederet, quouſque in priſtinam valetudinem eſſet reſtitutus. Etenim poterant illæ adire abſque ulla ſuſpicionis nota. Vir pius libenti animo concedit. Uxor hujus, quæ modo vidua eſt, narrat, intolentes quoſdam ludibrii cauſa ſolitos fuiſſe virum ſuum appellare Simonem Leproſum, eo quod Ignatium, qui in omnium ore ſanctus erat, velut alter Simon Jeſum recepiſſet: ipſam vero Martham, quæ ſatagebat circa frequens miniſterium Ignatii.

Locorum venerato res teſtimonio Ribadeneira: & Petri Gil de ſpeluncæ

43 *Ribadeneira in Vita breviore cap. 3. hæc ſatetur*: In animis Minoreſſanorum tanta vis amoris in Ignatium eſt impreſſa, ut, quamvis octoginta jam anni effluxerint; Minoreſſæ tamen exſtet etiamnum recens & jucunda memoria, hæreantque vitæ illius monumenta non pauca. Iocolæ enim & magna uſque hodie pietate frequentant ea loca, in quibus ille commorari & orare conſueverat, & ejus precibus divinam opem implorant. *R. P. Petrus Gil, ſeu Ægidius (de quo in Commentario prævio §. 13.) in epiſtola, menſe Decembri anno* 1605. *ad P. Petrum Ribadeneira ſcripta, teſte Vicuſo pag. 14. num. 44. hæc ipſi ſignificat, quæ ex* E *Hiſpanico ſic ſonant*: Manreiæ res mirabilis ſunt miracula, quæ contingunt, & devotio, qua civitas iſta tota, & loca vicina frequentant, quaſi continua cum ſtatione, ſpeluncam, in quam B. P. Ignatius ſe recipiebat *&c.*

de cujus publico & honorifico frequentatione. 44 *Vicenſus pag. 13. num. 42. expreſſis verbis enumerat ſeptem hujus ſpeluncæ publicas ac ſolennes viſitationes, ab anno* 1596. *uſque ad* 1616. *Ibid. num. 43. civitatem Maureſanam in ſua ad ſummum Pontificem epiſtola anno* 1610. (*quam dicit authenticam aſſervari in collegio Bethlehem Barcinonenſi*) *ſcribentem inducit; unde diſcimus*, conſervari ineceſſive in illa civitate per traditionem beati Patris memoriam ac venerationem erga unum ſacellum & unam ſpeluncam, quo dictus Pater ſecedebat ad orandum. Et tantum creſcit devotio in dies ſingulos, ut vix ſit infirmus, quin pro eo inſtituantur novenæ in dicta ſpelunca, & ponantur vota atque anathemata. Et perſonæ maxime inſignes veniunt, ut eam venerentur: excellentiſſimi Domini, dux, duciſſa Monteleonis, proreges Cataloniæ, ſua mater, duciſſa Terranovæ, ac filius ejus: quatuor ſimul epiſcopi, Vicenſis, Barcinonenſis, Solſonenſis, & Algerienſis: Inquiſi- F tores, Generalis S. Benedicti: adeo ut ſtatio continua & frequcotia perſeveret in dicta ſpelunca civitatis apud eos, qui prope, & qui procul abſunt. Quas res videmus oculis noſtris, & manibus noſtris contrectamus. *Hæc apud dictum Vicenſum, ex Hiſpanico hic verſa.*

novenalia proferuntur. 45 Eamdem frequentiam, *ſicut addit*, omnium, tamquam in ſupplicatione, ad loca adeo ſancta, ſublatis ab iis terra ac lapidibus pro reliquiis, ſcribit civitas in alia epiſtola diei XIX. Januarii, anni MDCII. ſacro concilio provinciali Terraconenſi: *quam is dicit* haberi io libro Proceſſuum canonizationis Sancti fol. 347. Conſequenter Mauritius Cardona citatus, *ait*, num. 17. qui fuit primus hujus ſpeluncæ dominus, affirmavit cum juramento, vidiſſe ſe diebus aliquot, plus mille perſonas ire ad eam viſitandam: ſeque a multis fuiſſe reprehenſum, quod ſe abdicaſſet tam ſancto ac devoto pignore; ſe, dominum ejuſdem exiſtentem, multa e rupibus ejus Valentiam, Cæſarauguſtam, Ilerdam *&c.* tuliſſe fruſta, quæ a ſe petebant, oſculabantur, ac pro reliquiis aſſervabant.

46 *Ceterum piiſſima hæc erga ſanctum hanc* ſpe-

A *Confirmatur cultus Sancti apud Maorefanos propagatio.*

ſpeluncam veneratio, ac propagatio ad poſteros Maureſanos, colligitur & confirmatur ex iis, qua anno 1671. in ſuis literis ſcribit Cantus: Io oppido, *ajebat*, toto vix eſt platea, cujus incolæ non aliqua vel miracula, vel miraculis ſimilia Sancto tuo (nam ſuum eſſe volunt, & tuo gloriantur) accepta referunt, narrenique plenis buccis, & pleniore animorum ſenſu. Certe audiuntur paſſim matres, dum filiolos donum revocant, aut ad ſe accerſunt, Ignatiolos ſuos appellitare. Scilicet tantus amor, & veneratio eſt in Sanctum, ut ejuſdem nomine filios ſuos paſſim gaudeant vocari.

§. II. *Alia veneralionis ſpecimina, cæleſtes favores, ſpelunca Societati Jeſu data.*

Munus ſibi ab hoc gentibus perſonis hac ſpelunca

I *Illuſtriſſimus D. Lupercus de Arbizu, Maureſanæ collegii fundator, magnæ in pretio habuit ſacram illam ſpeluncam; prout eſt apud Vicenſum pag.* 12. *num.* 41. *ex litteris ejus ad R.*

B *A. P. N. datis die* 21. *Decembris anno* 1619. *Retulerat autem num.* 40. *illam fuiſſe veneratam ſereniſſimum D. Jeannem Auſtriacum, Cataloniæ proregem; annos epiſcopos Vicenſes, quando in viſitanda ſua diœceſi eo divertunt, ipſam revereri: multoſque longa temporis ſpatia orando in ea conſumere; & ſacerdotes non paucos venijſe ex remotis locis, ut in illo ſanctuario primitias ſuas celebrarent. Ad hæc*, uſus ferme in legem abiit, *teſte Bartolo leb.* 1. *num.* 22. *ſub finem*, ut qui Monſerratum ad Virginem adit, inſalutata Ignatii ſpecu, tribus diſſita leucis, non redeat: quod ſpatium a multis præ reverentia nudis pedibus obitur. Nec deeſt ſua pietati merces: ſoli enim ramenta peregrini, & de rupe aſſulas referunt, quibus efficaciſſimis utantur præſertim adverſus faſcinationes & veneficia.

Datur quas egregium ſpeluncæ dedit archiep. Burdegalenſis.

47 *Nec vero intra ſolos Hiſpaniæ limites ſtetit peregrinorum eo confluentium religio: nam Vicenſis pag.* 11. *num.* 35. *meminit actus publici, die* XVIII. *Octobris anno* 1609. *notati; unde conſtat, Eminentiſſimum dominum Franciſcum Cardinalem de Sourdis, archiepiſcopum Burdegalenſem, veniſſe e Gallia, ut ſanctam hanc ſpeluncam inviſeret. Quanta autem cum ſignificatione pietatis id*

C *fecerit, narrat Garcia lib.* 1. *cap.* 22. *videlicet ſtationes omnes Sancti præſentia honoratas adire voluit; xenodochium, ſacellum Rapius, fluvii Cardeneri margines; in ſpecu ad aram facie: ſingulari deinde cum pietatis teſtificatione oſculum dedit ſolo*, S. Ignatii *pedibus calcato, lacrymiſque & ſanguine rigato: oleum lampadis petiit, rupiſque pulveres ſumma cum veneratione accepit; atque ut de iſtoram ſacrorum pignorum vernata magis conſtaret, eorum certitudinem teſtimonio publico roborari voluit: centum denique pœnarum peccatis debitarum dies relaxavit iis, qui xenodochia ac ſpeluncæ ſanctuaria viſitarent, uti habemus ex citato auctore.*

Sacellum ſpeluncæ ſuperædificatum.

48 *Sacellum ſpeluncæ ſuperædificavit illuſtriſſimus Robuſtenus, epiſcopus Vicenſis, anno* 1623. *ex Garcia capite mox citato, ſub titulo* S. Ignatii *martyris, lapſu temporis in* S. Ignatii Loyolæ *nomen commutato. Annus autem ille confirmatur ex inſtrumento fabricæ prædicti ſacelli, die* XXXI. *Martii, anno* 1623. *confecto, notario Raphaele Tertes Minoreſſano, ad devotionem domini epiſcopi Robuſteri, ex Vicenſo pag.* 10. *num.* 33. *apud eum*

D *pag.* 9. *num.* 29. *juratus teſtis deponit, ſe obtuliſſe* 50. *ducatos ad ampliandum ſacellum; extatque Informatio Minoreſſana anni* 1606. *fol.* 43.

EX VAR-

Pretium ad ornatum collatum, indulgentiæ &c.

49 *Domina Anna de Aymeric, Comitiſſa de Puentes in Aragonia, Minoroſſa ex nobili Aymericorum familia oriunda, reliquit in ſuo teſtamento mille ſcuta, ad ornatum bajas ſanctæ ſpeluncæ: & D. Petrus de Oſorio, nobilis Hiſpanus, commiſſarius generalis Lombardiæ, ætatis* 70. *annorum, qui Barcinone ad eam venit pedes, legavit mille & ducentas libras, ad ejuſdem ornatum. Gregorius item PP. XV. eam jubilæa, die* XXVI. *Januarii anno* 1623. *ditavit, pro prima Dominica Octobris; quo die ibi celebratur feſtum, præter dies* XXX. *&* XXXI. *Julii: qua diſcimus ex Vicenſo pag.* 24. *& num.* 45. *De ornata, tabula, ejuſque epigraphe meminit Bartolus lib.* 1. *num.* 22. *Garcia vero de cubiculis ibidem loci exſtructis, ad excolendos eos, qui Exercitiorum ſpiritualium gratia illuc ſecedunt.*

50 *At nunc miracula quadam ſingulatim demus in fide Vicenſi, qui illa narrat:* nonnulla, E *inquam*; nam referre omnia, (*ſicut is quidem teſtatur pag.* 15. *num.* 48.) quæ inveniuntur de oleo lampadis; deque ſancta terra iſtius ſpeluncæ, quæ ordinarie in Catalonia & in omnibus locis datur infirmis, cum mirabilibus effectibus, infinita res eſſet. *Mox itaque a num.* 49. *hæc refert, ex Hiſpanico hic tranſlata*: Spes Tabernera, a malo lateris infirma, accepit unum iſtius ſanctæ ſpeluncæ lapillum, a ſuo filiolo ſibi datum; eumque oſculata, ſenſit prodere ſuavem quamdam fragrantiam: ac tam cito recuperavit ſalutem, ut illo eodem die potuerit prandere & cœnare cum ſuo marito. Juravit poſtea, quod lapidem manu tenens dixerit: Sancte glorioſe, per pœnitentiam, quam feciſti in iſta ſancta ſpelunca *&c.*

Malum lacrimarum.

51 Domina Beatrix de Joſa, filia domini Hieronymi de Joſa, convaluit a ſeptem ulceribus ſtrumarum, e quibus pus manavit multis annis, ſolummodo applicando illis pulveres ſpeluncæ. Obtulerunt argenteam lampadem pro lacello Sancti Barcinone: juravitque virgo, quod, quando Sanctum cum lacrymis rogabat in dicto ſacello, ut ſe curaret; imago Sancti oculos ad ſe converterit, ac notatu digna ſe affecerit conſolatione: grata Sancti monumenta erga illam familiam nobilem, a qua tot accepit beneficia, quando Barcinone ſtudebat, præſertim ab inſigni domina D. F Eliſabetha de Joſa, ipſius in ſpiritu diſciplinæ alumna.

cæcitas, dolor dentium ſuſpenſatur.

52 Margarita Capdepos vidua, multis annis cæca, dum eſſet annorum 90. facto dumtaxat voto viſendi iſtam ſanctam ſpeluncam, recuperavit viſum; tribuſque primis diebus non vidit niſi roſas. Et Mauritius Berran in Informatione Minoreſſana anni MDCVI. juravit, quod, dum acutum dentium molarium dolorem ſentiret ſine remedio, ingreſſus in ſanctam ſpeluncam, lapillo ex ea ori impoſito, in perpetuum curatus fuerit.

Neſcrit a perpetuando in ſpelunca ſalutem, paſſi.

53 Nonnulli, quibus ſubtraxerat manum Deus, voluerunt gravem contra illum offenſam committere in iſta ſancta ſpelunca; & non potuerunt, dum & numero eſſent ſeptem, & facilis cuilibet eſſet exſecutio, ſi per miraculum impedita non fuiſſet. Rem juramento confirmarunt quatuor teſtes, Franciſcus de Gaver nobilis, & Veguer; Mauritius Cardona (cui aggreſſores retarlerunt damnum, quod ei intulerunt, frangendo portam ſanctæ ſpeluncæ) Mauritius Gomar notarius,

&

A & Mauritius Asbert, doctor in jure; quibus
EB VAR. rem narrarunt aggreſſuret; *quos Bartolus lib. 1. num. 22. in fine, ponit octo fuiſſe.*

Sudor ſanguineus miraculoſus.

54 Miraculoſus fuit ſudor ſanguineus (prout teſtati ſunt doctores Bernardus Mas, & Stephanus Viñas medici: nec non canonici Jacobus Coromines, & Franciſcus Fadre) qui viſus eſt in pervigilio S. Ignatii anno MDCXVII. in quodam ſancto Crucifixo, lapidi inſculpto *&c. At rem geſtam dabo inferius inter miracula, quæ in Hiſpania contigere.*

Famam ſpelunca ejus ſalſitatis ad reginam Hiſp.

55 *Famam rerum mirabilium, quæ fiebant in illa ſpelunca, perveniſſe etiam ad aures Margaritæ Auſtriacæ, foreminiſſimæ Hiſpaniarum reginæ, argumento eſt inſtrumentum, cujus meminit Vicenſis pag. 11. num. 34. dir XIX. Decembris anno 1602. ſignatum, notario Raphaele Torres: unde eodem ibidem teſte Vicenſe*, conſtat, quod ad devotionem dominæ reginæ D. Margaritæ Auſtriacæ, decanus, judex eccleſiaſticus Manreſanus, juſſerit rumpi, & acceperit e rupibus iſtius ſanctæ ſpeluncæ duo ſegmina, quæ miſſa ſunt ſuæ majeſtati. *Et pag. 9. num. 27.* Andreas Sala notarius.. juravit.., quod ipſa tamquam conſiliarius adſtiterit, quando ex iſta ſpelunca fuerunt deſumpta fruſta rupis, quæ, tamquam reliquiæ, ad regi-
B nam dominam Margaritam Auſtriacam miſſa ſunt. *Obſerva obiter, Bartolum & Carcianum tam diſcordare in anno (ſignant enim annum 1603.) quam addere, quod prædicta Margarita Auſtriaca lapillum optarit ex iſta ſpelunca, imminente partu, ut Sanctum de more parturientibus faventem, ſibi quoque propitium redderet.*

se peregit Catalonia ſalſis ſtabiliter.

56 *Denique* excellentiſſimus Dominus D. Henr Pignatellus, dux Monteleonis, prorex Cataloniæ.. votum fecit *ſpeluncam* vilendi: quod complevit cum ſua uxore, matre, ſorore duciſſa Terranovæ, & eum ſuo ſobrino duce Terranovæ: quia ægrotus erat ab infirmitate, in qua a medicis depoſitus fuerat: & quia in ſua ſorore fecerat Sanctus aliud grande miraculum: *uti eſt apud Vicenſem pag. 9. nu. 28. ex Informatione Barcinonenſi anni 1606. Vide Commentarium meum prævium nu. 1092.*

Acquiritur Societati Jeſu ſpelunca.

57 *Quomodo autem venerabilis illa ſpelunca accefſerit noſtræ Societati, pag. 9. num. 17. tradit Vicenſis ex Informatione authentica Minoreſſana anni 1601. pag. 28. & in Barcinonenſi anni 1606. fol. 422. ubi Mauritius Cardona juratus deponit*, quod excellentiſſima marchioniſſa de Aytona in Serot petie-
C rit a te dictam ſpeluncam: quam ille & Catharina, uxor ejus, ipſi donarunt: & dicta marchioniſſa, aut ejus heredes patribus Societatis, qui hodie eam poſſident. *Hæc ibi, ex Hiſpanica hic verſa. Scribit vero Garcias donationem illam dictæ marchioniſſæ eſſe factam die XXVIII. Januarii, anno 1602. & Serot, locum ſeu oppidum ipſius fuiſſe, ex eodem auctore etiam habemus. De nova, eaque inſigni fundatione dicam infra cap. 4. §. 3. in fine.*

§. III. *Exercitia ſpiritualia poſt Sancti mortem laudata; uſus eorum in Societate, & apud varios Sanctos &c.*

AD S. Ignatii *apud Maureſanos* commemorationem *maxime ſpectant Exercitia ejus ſpiritualia; de quibus multa dixi in Commentario præ-*

vio §. 5. & ſeqq. quibus hæc addo pro gloria Sancti ex iiſdem poſthuma. Orlandinus lib. 16. num. 125. Longam, *inquit*, Ludovicus Strada, vir egregie doctus ac pius e familia S. Bernardi, ad ſocios Septimancenſes epiſtolam dedit Hiſpanice, quæ longo poſt tempore Italico ſermone edita Romæ eſt. *In editione Neapolitana anni 1605. notatur ſcripta 12. Februarii 1557. Summam ejus dat ibidem Orlandinus; ac num. 127.* Adjicit, *ait*, his Exercitationum ſpiritualium laudes, quas appellat novitiatum quemdam, toti humano generi inſtitutum *&c. S. Franciſcus Saleſius in Tractatu De amore Dei lib. 12. cap. 8. pag. 363. editionis Toloſanæ anni 1637. ita loquitur: quæ e Gallico reddita ſic ſonant:* Sancta methodus, antiquis Chriſtianis familiaris; ſed poſtea penè omnino intermiſſa: donec magnus Dei ſervus Ignatius de Loyola eam in uſum reduxit tempore patrum noſtrorum.

Ludovicus Strada ex S. Franciſcus Saleſius.

Item epiſcopus Bellicenſis.

59 *Illuſtriſſimus Joannes Petrus Camus, epiſcopus Bellicenſis, anno 1609. a dicto S. Franciſco Saleſio, juxta Sammarthanos in Gallia Chriſtiana, conſecratus.* Liber omnino aureus, *ait*, & omni gemma multo admodum pretioſior ac diviti-
E is: quo minoris valet, quidquid deſiderari in terra poteſt. O librum divinum ſingulari Dei cum lumine ſcriptum; quique adeo numquam ſatis laudari poſſit! Librum, qui abſcondit in ſe manna, medullam Libani, & ſinapi Evangelii! *Hæc dedimus ex Italico Carnolis cap. 6. qui citat Directionem ſpiritualem cap. 19. Alphonſus Rodriguez in Exercitio perfectionis & virtutum Chriſtianarum part. 1. tractatu 5. cap. 25. profert verba Pauli V. ex quibus die 23. Maii anno 1605. Pontifex iſte indulgentias plenarias largitur Religioſis, qui per decem dies ſeceſſerint ad obeunda Exercitia ſpiritualia &c. Alexander PP. VII. in litteris Apoſtolicis die 12. Octobris anno 1657.*

atque Alexander PP. VII. magnifice ſe ſuorum de Exercitiis.

60 Nos, *ait*, qui probe ſcimus, quantopere conducant Exercitia hujuſmodi dirigendis in viam Domini, & confirmandis in illa Chriſti fidelium mentibus; devotionem eorum, qui operi adeo pio & ſalutari vacaverint, cæleſtium Eccleſiæ theſaurorum elargitione magis incitare volentes.., omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus tam prædictæ Societatis, aut cujuſcumque alterius Ordinis & congregationis regularibus, quam aliis quibuslibet eccleſiaſticis & laicis, qui in domo memoratæ Societatis, Exercitia prædicta juxta laudabilem ejuſdem Societatis conſuetudinem, per octiduí ſpatium quandocumque peregerint, & F interea temporis vere pœnitentes & confeſſi, ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum ſumpſerint; quotiesid egerint, plenariam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam & remiſſionem miſericorditer in Domino concedimus. Præſentibus in perpetuum valituris. *Quid, quod Exercitia vel a jurato Catholicæ religionis ac Societatis hoſte probantur?*

Interdum quidam

61 *Exemplo ſit Gabriel Lermæus Calviniſta, apud Bartolam lib. 1. num. 18. qui vera falſis involvens, dum ſatyram voluit procudere, panegyrim eorum vel invitus edidit, ita ibi ardlatorans:* Quid hoc incantamenti eſt, quæ faſcinatio, qua Jeſuitæ homines dementant? Sua quidem illos extra frequentiam ædium in conclavia inductos, illic meridiana in nocte, luce omni excluſa, profundo mærore obruunt, triſtique horrore conſternant. Miſeri, quos ea ſors prehenderit! ut qui olim in antrum Trophonii deſcendebant; ſic dicant hi licet, ab ipſo

A ſo lumine, lætitiæ ac voluptatibus longum vale. Illuc enim homines ingreſſi, indidem ſtupitea prodeunt, ſtupidi, amentes; vitæ deliciis funditus mortui, unique in poſterum lacrymis ac triſtitiæ victuri. Iis caveis ſepulto nec datur videre, nec videri, niſi magorum illorum ab aliquo bis illuc quotidie ſubmiſſe voce, vultu attonito magica carmina inferente, quæ paucis in chartula lineis infelici tradit, ut iis apud ſe aſſidue verſandis gravius faſcinetur. Quas vero illic chimæras fingant, quas formene imagines, quæ vita ſomnient, quis latis enarret?

qui per vituperia, eorum vera laudamus.

62 Flent, exclamant, irrugiunt; velut jam fumo ignis iarcarei morderi ſibi oculos ſentiant, & anticipatis uranatur flammis. Jurant quotidie, ſe ita victuros, tanquam ſub noctem morituri, neque caduca hæc niſi puncto individuo tacturos. Cum autem inde ſe efferunt, quaſi liberati mundum hunc intuentur, ut ſi nunc primum in eum ſubirent. Intuentur vero non iiſdem, quibus antea oculis, ſed perinde ut ſcenam intarea vertiſſet, ſpectant illum, ut mare tempeſtatibus horrendum, & naufragiis infame; ubi navigare non ſit facilius, quam perire. Unda ad quemlibet ingreſſum videntur ſibi aut ellidi, aut tranſverſum ire. Quare in portum quantocius ſubducere ſeſe deliberant, tandemque monachiſmo ſe dicaſſ. Ad hæc Jeſuitæ, ſi forte quod habeant emoti jam cerebri caput, in hac illud fornace eliquatum recoquunt & reducunt, tamdiuque malleo contendunt, quoad edomitum, ſuum ed morem formamque redegerint. Ex molliore vivendi habitu ed durum; ex obediendi duritie ad docilitatem; ex pigro actuoſum; firmum & ſtabilem ex fluctuante efficiunt. *Ita infrunitus illæ nigra bile, quam eructat, lucem affundit Exercitiis.*

B

Uſus eorum, do Societate

63 *Maximi illa fiunt, & impenſe exigentur in noſtra Societate. Ut vero nihil dicam, quod, cum de ea conſtituenda* Ignatius *ac ceteri patres deliberarent, uti videre eſt apud Maffejum lib.* 2. *cap.* 9. *viſum fuerit, et ejuſdem* candidati cum aliis experimentis, tum vero præcipue ſpiritualibus Exercitationibus ... probarentur; *quodque mentſtruerant Exercitiorum uſum ve tironibus confirmarit poſtmodum* S. Ignatius; *ex Orlandino lib.* 7. *num.* 1. *quod denique in primo ac generali Examine cap.* 4. *inter alia experimenta ponatur* primum, in ſpiritualibus Exercitiis mentem unum plus minus verſari; *atque ie Conſtitutionibus noſtris part.* 4. *cap.* 8. *num.* 5. *fanciatur, ut noſtri* ad Exercitia ſpiritualia alita tradenda, poſtquam quilque ea in ſe fuerit expertus, aſſueſcant; & dein operam omnes, ut .. in hoc armorum ſpiritualium genere tractando (quod Dei gratia ad ipſius obſequium tantopere conferre cernitur) dexteritatem habere poſſint. *Ut, inquam, illa præterea; magnam ceram habuit Societas, ad poſt e bitum ſui Fundatoris promovendi apud externas perſonas. R. A. P. N. Claudius Aquaviva in epiſtola ad præſides provinciarum, Roma die* 34. *Auguſti* 1599. *data, quemlibet eorum* majorem in modum hortatur, ut omni ſtudio excitare atque accendere nitatur uſum hunc Exercitiorum non ſolum in noſtris, verum etiam in externis. *Et Paulo poſt*; Magnopere, *ait*, optarem, ut noſtri primum in ſe ipſis frequenter uſu illa excolenes, idoneos ſe magiſtros redderent, qui eadem poſtea cum fructu tradere ſecularibus poſſent. *Deſiderat etiam P. Claudius, et uſum Exercitiorum fidula confeſſariis noſtris commendent, ut pœnitentes, quos aptos ad hæc judicarint, eo inducant: atque adeo* neceſſe futurum *addit, ut locorum Superiores* promptos ſe liberaleſque in eos admittendos exhibeant, qui per Exercitia ſpiritualia juvari cupiunt *&c. ſuggeritque modum, plurimum etiam ad rem conducturum*, ſi procuretur, quoad ejus fieri poterit, ut in ſingulis collegiis ac domibus ſtata ſine aliquot cubicula, in hunc uſum Exercitiorum pro externis deſignata *&c.*

C

D

EX VAS.

64 *De S. Carolo Borromeo Bartolus lib.* 1. *num.* 18. *Vitæ* S. Ignatii *agens*, Junior, *inquit*, ad ſacram purpuram .. adlectus, Romæ in profeſſorum domum Societatis Jeſu recepit ſeſe, ut daret Exercitiis operam: quod ei deinceps, quamdiu vixit, ſemel quotannis ſolenne manſit, ac bis etiam, quoties licuit, Joanne Baptiſta Ribera, poſt vero Francisco Adorno, dicamne diſcipulis & admiratoribus, an, ut ipſe jubebat, animi ductoribus & magiſtris? Ex quo illud ipſius in ſynodo ſaluberrimum decretum, ne quis initiaretur ſacris, & facerdotes, niſi aliquot dies primis latiem Exercitiorum meditationibus purgatus. Reliquo dehinc anno ſanctus Archipræſul libellum terebat Exercitiorum, & contemplandi argumenta ex eo quotidie depromebat; ſentiebatque de illo ita magnifice, ut duci Mantuano Vincentio, bibliothecam ſuam locupletiſſimam monſtranti, Mihi quoque, dixerit, bibliotheca eſt parampla, ſed in libelli coacta epitomen, ex quo plura intelligo, quam poſſim ex ceteria omnibus diſcere; ſubdiditque hunc eſſe Exercitia S. Ignatii. Ex hoc illi Deus tanto digna magiſtro ac diſcipulo monita prælegebat. *Conſuleſis Joannem Petrum Gieſſanum in Vita laudati Cardinalis lib.* 1. *cap.* 3. *lib.* 2. *cap.* 16. *lib.* 3. *cap.* 2. *lib.* 8. *cap.* 5. *& a* 3. *Quam ſolicita vera Exercitiorum ſpiritualium uſum urſerit idem S. in ſes in promovendis ad Ordines ſacros, perſpicuum ex Actis eccleſiæ Mediolanenſis, a laudato Præſule conditis, tom.* 1. *pag.* 388. *editionis Lugdunenſis anni* 1683. *item pag.* 116. *&* 364. *tom.* 2. *pag.* 859.

S. Carolus Borromeus maximos Exercitiorum aſſimator.

E

65 *S. Franciſcus Saleſius Exercitia etiam obivit. Carolus Auguſtinus Saleſius in patrui ſui Vita lib.* 6. Pene reſpirabat, *inquis*, cum ad Quadrageſimales conciones Camberium proficiſci oportuit. Ivit autem mature, ut antequam intraret in negotia, parum otii ad collectiones animi haberet. Quamobrem ſpatio dierum octo, quo tempore hilaria ſunt, apud patres Societatis Jeſu Exercitiis religionis ſolitarius incubuit. *Quales ſeſe in præſenti argumento præſtiterunt Eminentiſſimus Carolus Georgius Radzivil, epiſcopus Vilnenſis; illuſtriſſimus Hannibal d'Aſſunta, archiepiſcopus Rbegienſis in Calabria; nec non illuſtriſſimus Ambroſius Ignatius Spinola, archiepiſcopus Hiſpalenſis; dabit Carnelius cap* 6.

F

Et etiam obivere V. Franciſcus Saleſius,

66 *De Seraphica matre Tereſia hæc accepimus:* Deo autem dante factum, ut quod quærebat, quam primum id in Societate inveniret: agere quippe primum cœpit cum quodam e noſtris, viro & apprime religioſo & prudenti .. Hic, quantum quidem auditu accepi, per ſolita orandi præcepta, quæ in Exercitiis B. P. N. præſcribuntur, eam exercuit, atſi non per omnia: *eſi loquitur interpres Latinus Vitæ a Franciſco de Ribera conſcriptæ.*

S. Tereſia,

67 *S. Maria Magdalena de Pazzis Exercitia ſummo in pretio habuit, ac diligenter promovit. De ea Vita ejus apud nos tom.* VI. *Maii, die* XXV. *ejuſdem menſis, a pag.* 298. *res illa ſic exponitur.* Anno .. MDXCIX. cum vidiſſet gloriam S. Joannis

de S. Maria Magdalena de Pazzis

Evan-

A Evangeliſtæ, & S. Ignatii confeſſoris, de cujus
EX VAR. Spiritu multa mirabilia dixit, voluit mente Novembri cum tribus aliis matribus facere Exercitia ejuſdem S. Ignatii, directore utens P. Virgilio Cepario. Fecit autem illa maxima ſua cum conſolatione, ſublimemque de ipſis conceptum formavit: &, dum vixit, ſæpius eadem dedit ſororibus, docens eas, quomodo in praxim deducenda eſſent lumina & inſpirationes, quas interea Dominus communicabat. Atque hinc poſtea invaluit uſus in iſto venerabili monaſterio, faciendi quotannis prædicta Exercitia ſpiritualia cum profectu non exiguo & incremento in ſpiritu, ac ſtudio orationis. *Hæc nobis ſufficiunt: videri interim de præſenti argumento poteſt Carnolius cap. 6.*

§. IV. *Uſus Exercitiorum apud Italos, ac Venetenſes in Britannia minore.*

B *Libellus Parmæ ab uno e noſtris huc ætate editus eſt.*

*L*ibellus Parmæ ab uno e noſtris huc ætate editus eſt. Spiritualia S. Ignatii Exercitia in provincia Veneta ſexui hominum utrique, magno animarum fructu, communicata anno MDCCI. *unde ſe juventa excerpo*. Et primo quidem Bononiæ in noſtro D. Luciæ collegio ſtructiſerum opus cœptum eſt extremis ipſis Bacchanalium diebus, quibus pium admodum & religioſum triduum P. Aloyſius Albicinus quinquagiota ſupra centum eorum adoleſcentium adhibuit, quos a Scholis piis vocant. Cleri pietas eluxit prima, quæ mox ſecuta eſt, Quadrageſimæ hebdomada. Octoginta circiter, quorum alii ſacerdotio, minoribus alii, ut ajunt, Ordinibus præditi, ſacria commentationibus octiduum integrum a P. Petro Conteſino exercita ſunt. Hos proxime ſecuti ſunt externi ſcholarum noſtrarum auditores facile ducenti, quos P. Franciſcus Bonardus triduana rerum æternarum meditatione occupavit. Hebdomadam vero, quam Paſſionis vocamus, nobilitas utriuſque ſexus præcipua, exemplo pietatis vere ſingularis nobilitavit. Sex integros ſpiritualibus Exercitiis dies viri ſeorſim ac feminæ dederunt. Præfuit illis in domeſtico Salvatoris ſacello P. Joſeph Philibertus Barberius; habuitque ſane, unde laboribus abunde gratularetur ſuis. Septuaginta *quippe* continenter numerati ſunt, in illique nonnulli, qui patritium ordinem excederent. Par in feminis ſtudium, numerus etiam major; eum ad nonageſimum plus ſemel pervenerit. Congruis ipſas commentationibus excoluit egregie in laterali eccleſiæ noſtræ atrio P. Aloyſius Maldonus, collegii Rector.

C *Quid Brixiæ, & in aliis Brogomenſibus &c.*

69 Brixiæ quoque cœptus lapſo proxime anno mos feliciter continuatus eſt. Excuſi ſunt tres dies ſacris Exercitationibus viri equites ac matronæ nobiles. Et quidem cum ſerius rei agendæ fama per urbem miſſa eſſet, ac domi facile timeretur, ne ſatis pro re numerus futurus eſſet; timorem exitus dejecit, ſuperavit exſpectationem. *Nam* centum ferme numeratæ ſunt ac prope omnes primariæ feminæ; totidem viri, equeſtres alii, alii proximi ab hoc ordinis. His P. Flaminius Lupus; illis præfuit P. Livius Pagellus, collegii nobilium moderator. Patrum ſtudium extendit *etiam* ſe in proximum agrum Bergomenſem; ubi P. Joannes Antonius Petrobellus in oppido Albino Quadrageſimalibus concionibus ſacram præmiſit decem dierum collectionem, qua clerum illum Ignatianis commentationibus excoluit. Hoc idem fecit in oppido Clinſone P. Marcus Fallardus, qui ſocia inſuper opera P. Hieronymi Zamperii quotidianas conciones diebus integris octo ſpiritualium Exercitationum cumulavit, viros ac feminas ſeorſum binis in templis excolens. Caſtilioneoſe collegium nec partibus deſuit, nec hominibus pepercit ſuis. P. Peregrinus Tolertus, collegii prorector, erectum nuper proximo in oppido Lonati Capuccinorum cœnobium ſpiritualibus commentationibus exercuit dies octo. *Reliqua porro, quæ tum ibi, tum aliis per provinciam Venetam locis egregie geſta ſunt apud Carpenſes, Faventiæ, Ferrariæ, Forolivii, Mantuæ, Maſſæ Lombardæ, Mirandulæ, Mutinæ; quibus adde domum probationis Novellarienſem, academiam Parmenſem, Placentinam, Papavinum, Ravennam, Regium, Arminenſe collegium ac Veronenſe; quæ recenſes citatus ſupra libellus.*

D

70 *In Solitudine ſacra noſtri Camilli Heliorei, de qua paulo poſt, §. 44. Neapolim habemus; ubi* io ſeptimana ſancta anno MDCLXIX. in domo profeſſa Societatis Jeſu tradita ſunt Exercitia ſpiritualia ſolita, ſuo tempore, eum inſolito accurſu nobilium, ſenatorum, & magno ſatis affluxu variorum Ordinum Religioſorum, ut loci ſat alias ampli ſpatium non potuerit omnes, illa poſtulantes, capere. Quin & in ſpectabili hac civitate inceptum eſt aliud ad ſtuporem amplius. Ante Sexageſimam nempe traduntur Exercitia in famoſis illis amplique carceribus, & coram venerabili Sacramento, uno in loco omnes incarcerati conveniunt. Maxima illic eum ædificatione mileri hi rei pœnitentiaa publicas ultro eligunt, & fit generalis communio; proceſſio item inſtituitur per ambitum carcerum. Unde per confeſſionem generalem &c. magni animorum motus, magna mutatio in miſeris reis videtur. Imo & in triremibus ulus Exercitiorum locum habere cœpit magoo eum fructu eorum, qui ad haſce damnati ſunt. Adoleſcentes, *ſicut ibidem dicitur*, coogregationis primariæ, erectæ in collegio Romano, omni anno per octiduum vacant Exercitiis; uti & qui educantur in ſeminario Romano, aſſique collegiis ſacræ Urbis, ſub directione patrum Societatis.

E *Quid ſiat Neapoli ac Romæ.*

F

71 *Ex iis, quæ P. Petrus Gallarati S. J. anno* 1729. *huc miſit Mediolano, iſta delibo*: Sancti Patris Ignatii cultus & veneratio Mediolani quam maxime increbuit, creſcitque in dies, ex quo ipiritualibus Exercitiis perageodis pateſacta eſt domus, quam Sinapriam vulgo appellant, corrupto vocabulo, cum Scena aurea ante vocaretur. Hæc parvo intervallo ab urbe diſtat, ſunque olim ſuburbanus receſſus ad delicias compoſitus, qui oobiles dominos pluries mutavit; donec ædium, ceteroquin ſplendidarum, inſtauratione diu neglecta, tranſiit in caupooam, quæ, confluente paſſim ad computandum populo, flagitiorum ſubinde omnium receptaculum evaſit: ut non ſolum eo oomioe infamis, verum etiam dæmonum infeſtatione & ſpectris horribilis ſit reddita; proindeque jam infrequens ac prope deſerta, luæ ipſius ruinæ derelicta poterat videri.

Notitia quadam diſtincta.

72 Omnium primi ad hunc ſacrum receſſum convenerunt anno MDCXCVI. duo ſupra viginti ſacerdotes, qui poſt expiatam ritu eccleſiaſtico, & luſtrati aqua reſpertam totam domum, præfixaſque in diverſis ejus partibus ſancti Ignatii imagines, exercere cœpti ſunt, tanta animorum quiete, & ab omnibus nocturnis terriculis immunitate ac ſecuritate, ut compertum fuerit, nihil amplius juris in ea domo eſſe dæmoni, ſed totum ceſſiſſe religioni ac pietati. Exinde alii poſt alios, non ſacerdotes

circa an; quæ apud Mediolanenſes,

A dotes modo, ſed omnium ordinum, etiam ſupremorum, cives confluxerunt tam cupide, tam frequenter, ut neceſſe fuerit amplificare conclavia, & totum ferme annum (extra ſummos æſtus ſcilicet, & ſumma frigora) huic ſpirituali culturæ impendere, diſtributis in hunc modum vicibus, ut quater, qui ſunt ordinis Eccleſiaſtici; quater nobiles & magnates viri; quater cauſidici & opulenti negotiatores; quater de promiſcuo populo, honeſti cetereoquin homines idoneique, exerceantur; quorum omnium numerus ad ſaxcentos quotannis accedit, major utique futurus, ſi plures caperet domus.

Et alibi ſæpe. 73 Neque vero Mediolani hæſit tantum Sinapriæ bonum; ſed univerſam hanc reginnem late pervagatum eſt, aliis quoque civitatibus hoc exemplo permotis ad ſimilem extruendam in agro ſuburbano ſolitariam domum, Exercitiis peragendis deſtinatam; ut nullum jam prope in tota noſtra provincia antlegium ſit, quod non hujuſmodi juvandorum proximorum efficaciſſimo inſtrumento feliciter utatur. Quin immo Madiolani etiam nobiles matronæ ſuum jam habent pro Exercitiorum faceſſu domicilium, perſonarum ſplendori ac decentiæ accommodatum, in quo decem dierum ſpatio penitus occluſæ, ad crates ferreas, monialium more, a noſtris in ſpiritu excoluntur.

De urbe Venetenſi in Britannia minore 74 *At ſacra hæc ſolitudo maxime utriuſque ſexus numero frequentatur in Venetenſi minoris Britanniæ urbe. In Vitis D. Ludovici Eudonis de Kerlivio, presbyteri nec non magni Vicarii diœceſis Venetenſis, P. Vincentii Huby S. J. ac Catharinæ de Francheville, anno* 1698. *ſimul editis, exponitur, quantum operæ contulerint ad rem ſaluti animarum adeo fructuoſam. Enimverò venerabilis pater Hubius duo apud Venetenſes ad hanc receſſum magna domicilia procuravit: quorum ſingula vocantur & eo amplius perſonas ſimul capere poſſint; ſacraque hujus generis aſceteria incredibili cum animarum fructu ipſe per ſe annis triginta direxit; ex elogio ejus, quod Menologio clarorum hominum noſtræ Societatis inſertum eſt. Noſter Camillus Hefforens in ſua Solitudine ſacra, dictæ urbis* C *Exercitia illuſtrat; e cujus interprete Latino part.* 1. §. 38. *hæc excerpo*: In eadem Sociatas Jeſu domum habet unica deſtinatam Exercitiis, ſemper patulam recipiendis, quotquot de regno ad eadem peragenda confluunt: quorum numerus tam eſt frequens, ut omni anno eorum numerentur aliquot centeni. Anno MDCLXV. acceſſit ille ad ſexcentos. Anno MDCLXI. numeratæ fuerunt perſonæ, omnis generis & conditionis homines, ultra octingentas & quadraginta; partim da ſtatu eccleſiaſtico epiſcopi, vicarii, canonici, parochi, concionatoras, miſſionarii, confeſſarii, regulares varinrum Ordinum magno numero: de ſtatu ſeculari, domini de parlamento, magiſtratus civitatis, marchiones, comites, barones, gubernatores, capitanei, judices, advocati, procuratores omnigenæ.

Frequentia augetur. 75 Accedunique a locis ad triginta & plures leucas diſſitis, modo tempora verno, modo in autumno, alii pro commoditate ſua, diverſa anni tempeſtate. Memorabilis porro eſt methodus, qua convocantur. Sub initium anni imprimitur index dierum ſtatutorum, quibus inchoantur Exercitia pro qualibet elaſſe: promulgatur illa a prædicatoribus e cathedra, a parochis ad aram, a confeſſariis pœnitentibus ſuis, præmittiturque fama impreſſis foliis per provincias. Viginti ſunt eorumdem vices; id eſt binæ omni menſe, excepto Octobri, qui vacat ob ferias autumnales. Duæ item ſeptimanæ vacant ratione occurrentium in iis primariorum feſtorum. Omnes de reliquo menſes frequentantur: unus quidem præ alieno, omnes tamen copioſe. A EX VAR.

§. IV. *Uſus Exercitiorum in ditione Subalpina, & adjunctis ei provinciis.*

Ædificium collegii Taurinenſis pro Exercitiis inſtitutum. E *Ex documentis, quæ R. P. Antonius Falletti, provinciæ Mediolanenſis S. J. præſes, ad nos mitti juſſit per P. Petrum Gallaratum, iſta contrabo*: In Subalpina ditione, & adjunctis provinciis, quæ ſubſunt regi Sardiniæ, maxime viget, floretque jam pridem Exercitiorum ſpiritualium, ut vocant, D. Ignatii uſus. Anno milleſimo lepringenteſimo duodecimo comes Silveſter Oliverius collegio Taurinenſi tranſcripſit ampliſſimum ædificium, egregio ſumptu ab ipſo excitatum, in eorum commodum atque uſum, qui ſpiritualibus Exercitiis animum iotendunt: ea tamen mente tranſcripſit, ut illud fas eſſet collegii patribus villæ loco habere, quando ſacræ locum exercitatinnes non obtinent. Ædes ſunt latiſſime patentes ad formam Religioſæ domus, extra urbem poſitæ ultra milliarium, qua parta occidentem ſpectat. Ad ſacellum, mediocris fere templi amplitudini accedens, ædificandum non modicam ſummam impendit abbas Emmanuel Philibertus Buneus, qui & adjecit ſupellectilem ſacram, & diverſi generis plurima ornamenta: idemque eertam legavit pecuniam, ut ſemper adeſſet ſacello ſacerdos, capellani nomine a P. Rectore collegii eligendus, qui & univerſo ædificio cuſtos addiceretur. Anno deinceps decimo ſeptimo comes Oliverius extra ædium ſepta ſacellum aliud extruxit, ne tum præſertim, cum ſacræ habentur exercitationes, circumpoſiti agri ruſticanæ gentes ſaltis diebus in ſacellum interius eſſent admittendæ.

Multi convictus incolunt Taurini. 77 Eſt Taurini antiquius collegio noſtro ſodalitium a D. Paulo nominatum, brevi intervallo a collegii clauſtris ſejunctum. A collegii primordiis noſtro utitur ſacerdota ad confeſſiones præſertim excipiendas, fovendamque ſodalium ad F pia caritatis officia (plurima etenim ſodalitium illud complexum eſt) privatis, publicisque adhortationibus alacritatem. Sodalitium idem plurimam jam pridem adhibuerat operam, ad Exercitiorum ſpiritualium ſtudium, inter laicos præſertim & nobiles excitandum, promovendumque. Delectus ex ſodalibus unus, qui agmen conſcriberet optantium in ſacram ſolitudinem per octiduum recipere ſeſe, qui eo tempore rem domeſticam procuraret: denique nulla in re, ſeſe exercentibus deeſſet. Nec deſunt plurimi, qui hunc ſacrum receſſum expetunt enjuſque ordinis viti, præſertim ex civico, patricio, & eccleſiaſtico, ut major ſæpe adhibenda ſit induſtria in excludendis non paucis, quam io alliciendis. Labori vero par fructus, Deo opitulante, reſpondet.

In Subalpina regione. 78 Vetera jam conſuetudine Taurinenſes patres plurimis per univerſam Subalpinsm regionem poſitis in domibus. D. Ignatii meditationibus multos exercent. In ſingulari ædificio nuper commendato Taurinenſis collegii quadraginta, vel quinquaginta diverſorum ordinum viri facile ſexies vel ſepties quotannis colliguntur. Procul ab urbe aliis in domibus Taurinenſes patres ſexies pariter, val ſepties, aliquando etiam, ut arbitror,

A duodecies, ſingulis annis, ſimilia exhibuere po-
EG VAL. ſtulantibus officia. Decies certe vel duodecies quo-
libet anno id præſtant in ſacris gynæceis, partim
in urbe, partim extra urbem, Nobiles femi-
nas in remoto a turbis civitatis templo, diebus de-
cem Pentecoſtes feſtum præcedentibus mane & a
prandio ad horas plurimas in ſimile opus conve-
niunt, uno ex noſtris dirigente, Majorem hebr-
domadam in ſacris exercitationibus D. Ignatii
pari ratione traducunt in collegio ſuperiorum di-
ſciplinarum auditores, aliique etiam ætate gra-
ves fere ad quadringentos. Eo tempore per tridu-
um exercentur pariter inferiorum diſciplinarum
adoleſcentes facile ſupra quingentos. Quod etiam
in collegio nobilium fit ſeparatim a nobilibus in ſe-
minario agentibus, & ab externis diſcipulis eas
ſcholas frequentantibus, Selecti tamen e convi-
ctorum nobilium numero aliquando dies octo vo-
lentes implent. In ſeminario epiſcopi alumni cle-
rici ſub initium anni ſcholaſtici per triduum; ſub
finem Quadrageſimæ per octiduum excoluntur.

B *In collegio Montisregalis, vulgo Mondovi,*

79 Collegium Montisregalis, vulgo Mondo-
vi, domum habet urbi proximam, quæ quatu-
ordecim excipere poteſt D. Ignatii præceptis ex-
colendos, Duplex quoque anno ejus numeri cœ-
tus conſcribitur. Ad ædificium Exercitiis accom-
modatum, quod Plotii, atque aliud, quod Liſii
apellatur, excurrunt identidem ejuſdem collegii
patres. Bis fere vel ter ſacra gynæcea urbis Mon-
tisregalis eaſdem exercitationes a noſtris quotan-
nis expetunt. In ædibus ſodalitatum, virorum
nempe nobilium, atque diſcipulorum, hi triduo,
illi octiduo Quadrageſimæ tempore exercentur.
Intra Cherientem domum probationis, decem
ſingulis annis eidem operi incumbunt, Duplex in-
ſuper ſacrum ejuſdem urbis gynæceum. Nobilea
& honeſtæ mulieres in aliquo urbis templo non-
numquam ad Exercitia colliguntur. Extra domum
& civitatem identidem patres Exercitia tradunt.

Apud Alexandrinum collegio,

80 Alexandrinum collegium domum habet non
procul ab urbe, domini Chriſtophori Cairi ære æ-
dificatam, qui & proventum aliquem conſtituit,
ut, quot admitti poſſent, ad pias exercitationes exci-
perentur. Frequenter a noſtris hujus collegii exhi-
bentur Exercitia in ſeminario epiſcopi canonicis
C & parochis. Reditus ad quatuor ſupra viginti eo
tempore ſingulis annis alendos ſtatuit optimus an-
tea epiſcopus Alexandrinus, ad Taurinenſem de-
inde metropolitanam ſedem translatus, Franciſcus
Arboreus Gatinara. Illis alii ſe adjungunt de cle-
ro, qui numerum quadrageſimum complere con-
ſueverunt. Duæ diſcipulorum, qui noſtros audiunt,
ſodalitates triduo ſeparatim excoluntur; octo die-
rum habentur Exercitia in ſodalitio nobilium.

Nicienſi, Cuneenſi, Pinerolienſi,

81 Nicienſis collegii domus, non procul ab
urbe poſita, novem excipere poteſt, & ſingulis
annis excipit. In æde ſodalitii nobilium Exercitia
explicantur: diſcipulis vero, recepto more, per
triduum, Cuneenſi collegio eſt domus ab urbe re-
mota in diœceſi Toſſanenſi, quæ ſexdecim con-
tinere poteſt in religioſo receſſu verſantes. Ter
quoque anno pium munus a noſtris exhibetur.
Bis pari numero exercentium ſe operam iidem
commodant in oppido Boviſii. Bis pariter in Bray-
dæ, ſeu Bardaratenſi oppido, ubi triginta ſingu-
lis vicibus circiter conveniunt. Duobus præterea
in Cuneenſi urbe ſacrarum virginum gynæceis Ex-
ercitia proponuntur, & per triduum diſcipulis,
qui a noſtris erudiuntur. Intra ſepta Pinerolien-
ſis collegii coguntur quotannis ad D. Ignatii ex-
ercitationes, ut plurimum viginti. Sacræ virgi-
nes ſemel etiam excoluntur. Aliquando univerſo D
populo proponuntur Exercitia: aliquando nobili-
bus, ſeu honeſtis feminis: per triduum conſtan-
ter diſcipulis.

Vercellenſi, ac Taurinenſi.

82 In collegio pariter Vercellenſi colliguntur
circiter quindecim: id autem bis præſtatur an-
nis ſingulis. Exercitia ſemel traduntur in ſacello
ſodalitatis mercatorum & artificum: diſcipulis
per triduum, ſemel unoquoque triennio in templo
noſtro confertiſſimę omnium ordinum multitudini
D. Ignatii commentationes proponuntur diebus
novem Pentecoſtes feſtum præcedentibus. In ſemi-
nario epiſcopi expoſcunt fere quolibet anno ad eaſ-
dem exercitationes operam noſtram clerici ſexa-
ginta, Admodum frequenter idem munus patres
Deo dicatis virginibus præſtant, & excurrunt ad
ædificia ſacris exercitationibus deſtinata, quæ di-
verſis in locis excitata ſunt. In collegio Salutienſi
per triduum ſacris exercitationibus diſcipuli exco-
luntur. Ejuſdem collegii patres a ſacris virginibus
frequenter ad idem munus expetuntur. Inſuper E
frequentiſſime idem præſtant pluribus procul in
domibus huic operi deſtinatis; adeo ut etiam qua-
tuor ſupra decem cœtus hominum quotannis di-
verſo tempore ac loco edoceant ac moderentur.
Ex tam late itaque diffuſo, tamque fructuoſo ac ſtabili Exercitiorum, uti vidimus, uſu, magnus eorum poſt Deum auctori poſthuma accrevit gloria.

§. VI. *Sanctus apud Barcinonenſes poſt mortem glorioſus.*

Appendix 8. Ignatii

C*Ommoratio ſanctii Patris apud Barcinonenſes divinis favoribus inclaruit, ſecundum præmiſſa in Commentario prævio §. 11. & 12, quando degebat in vivis; ita tamen, ut gloria ejus, dum jam obierat, ſuperſtes ibidem manſerit. Res patet in Joanne Paſchale, de quo ibidem §. 13.* Solebat Joannes, *uti eſt apud Bartolum lib. 1, num. 31,* ab annis quadraginta, matutinis in templo majori cantibus adeſſe ad ſubterraneum S. Eulaliæ ſe-
pulcrum; ſitum ad aræ principis radices. Eo igi-
tur aliquando ſtato citius cum veniſſet, in aræ gra- F
dibus orabat, moram occupans bene longam in-
choandi de more ſacri Officii: & cum recenti
tunc conflictaretur caſu, illum, ſeque ac ſua Deo
& Ignatio commendabat, haud peidem ad Supe-
ros translato: Ex, o Pater, exclamans ajebat,
quam nimium vere mihi cuncta hæc prævidiſti,
(*Vide Commentarium prævium a num. 211.*) &
nunc rerum mearum ſtatum certo, cujuſmodi ſit,
e cælo vides, qui tanto ante in terra poſitus,
qualis eſſet futurus, adſpexeras. Da, ſi minus af-
flicto malorum ſolatium, at patientiam conſtan-
tem, ut in eam tandem, quam pollicitus es,
beatam ſalutem deſinant.

Sonus Paſchalis

84 Hæc & ſimilia oranti, en tibi velut ex lon-
ginquo muſicorum ſonus paulatim ad aures acci-
dere, eaſque concentu admirabili mulcere, tum ex
porta ſiniſtri ad aram lateris chorus totus prodire;
poſt hunc mentium beatarum pompa ingens; tum
clerus numeroſus, forma omnes inſigni ac plane
cæleſti. Hi templum ingreſſi, & prope altare hinc
atque hinc diſcreti, venerabili ſpecie ac divina vi-
rum medium excepere; qui ſacris veſtibus, ſto-
la, & chlamyde verendus, agmen illud claudebat.
Erat ante templum in tenebris quarta vix poſt hi-
bernæ noctis dimidium hora: verum ultimi hu-
jus ad ingreſſum ſic repente totum reſplenduit, ut

arde-

A ardere lucidiſſimis facibus videretur. Stetit hic ſacerdos ſupra monumentum S. Eulaliæ, ac diviniſſimam Euchariſtiam prona corporis inclinatione veneratus, ſumptoque de miniſtri manu thuribulo, fragrantiſſimo ſuffitu aram circum ſæpius vaporavit.

ſolio 85 Eo miniſterio perfunctum præire quaſi ad egreſſum facer chorus dextram verſus altaris portam, ubi Joannes ſplendore, ſymphonia, ritu novo hærebat attonitus, & ſtupens; cum fixo ſacerdotis in eum obtutu, & velut admirans, quod ab eo non agnoſceretur, nutu illum accivit, atque hic demum apertis oculis eſſe Ignatium agnovit; ſurgentique ad eum proſiluit. Excepit Sanctus vultu maxime hilari accedentem, quæſivitque familiariter, ecquid ſui memor, cum illius ipſe perpetuo meminiſſet: mœrorem ſolatua eſt, refrigeratis ſpebus, quas ipſi olim æternæ ſalutis fecerat.

apponitur & confirmatur. 86 Hic rogata Joannes venia complectendi, Sanctus adeunti manu bene precatus, ex oculis evanuit, totiſque viſi illius apparatus. Ad quæ, O Pater! Ah mi pater Ignati, ſuccamans Joannes, excivit aliquos e ſacerdotio, qui cum accurriſſent, B hominem extra ſe reperarunt, & effuſiſſime lugentem: cujus ab iis interrogatus rauſam, enarrati nunc viſua ſeriem iis omnem expoſuit: cujus una in poſterum quamdiu vixit, & quotiès adverſis preſſus eſt, vel ſola recordatione magnum ſenſit doloris levamen, *Veritas iſtius apparitionis confirmatur ex relatione ipſiuſmet Joannis Paſchalis, jurejurando firmata (de qua Commentarius prævius un. 11a.) tametſi factum ibi ipſe narret contractius,*

Imago S. Ignatii 87 *Heſpitie etiam* S. Ignatii, *quæ uſus eſt Barcinone, quando diſcendis linguæ Latinæ legibus dabat operam, ſingularem divina bonitas ſplenderem poſthumum impertit. Dictum comprobo ex litteris noſtri Franciſci Ignatii Pallares, die 12. Septembris anno 1699. ſignatis: etenim ex iis, quæ ibidem circa domum Agnetis Paſchalis, Joannis bononymi matris, ac cubiculum, quæ Sancto hoſpitium præbuere, ſecundum Commentarium prævium num. 110. memorat; diſcimus, in iſta domo ac Sancti cubiculo ſpectari parietes adeo copioſo ſanguine reſperſos, ut res moveat admirationem; ſanctuarium item illud hactenus quaſi ſemper ad uſus profanos adhibitum fuiſſe;* C *& poſt menſium octo contentiones illum procuraſſe, ut in re tabula collocaretur; cujus in effigie, ab ipſa huc miſſe ex Hiberniæ cubiculum ſplendore plenum, Sanctus a terra ſublatus, flexiſque genibus, ac dextera manu pectori admota orans, ac dicens:* O Dios mio &c. *Id eſt:* O Deus meus! ſi homines te noſcerent. *Apponitur Joannes Paſchalis clam extra oſtium cubiculi illa obſervans.*

maligno ſpiritus terribiliter 88 *A pauco autem tempore, prout ex prædicta epiſtola habemus, quo tabula iſta in cubiculo fuit poſita in modum altaris, cum ſua lampade noctu diuque ardente ex eleemoſyna, contigit, ut quidam adoleſcens a maligno ſpiritu obſeſſus fue-*

ris. Quando vero ſancti Patris imago, de qua dixi, quamque Pallareſius, poſthumum tabula eſſet D EX VAR. *picta, in lamella exprimi curavit, coram demoniaco ponebatur, rabiem incredibilem adverſus hanc imaginem movebat, ac majorem, quam adverſus varias alias ejuſdem Sancti imagines, furorem. Tamdiu autem res illa duravit, ut dies quadam exorciſtæ imperarint dæmoni, ut ederet cauſam, cur majorem rabiem, ac ſenſum magis ſingularem oſtenderet contra iconem hanc, quam contra varias alias* S. Ignatii *imagines. Dixi quidem ille reſtitit; ſed demum exorciſmis coactus, cauſam eſſe dixit: quod videret, illum jam in veneratione eſſe locum, qui, ut in præſumptione & oblivione maneret, & ipſe & infernus totus allaboraverat. Ad hæc, quæ Deus ipſi exhibebat multos magnoſque favores, quos* S. Ignatius *ſta illo cubiculo acceperat; Deo ac Virgine ſanctiſſima illis imperante, ut eos referret eadem modo, quo ipſi repræſentabantur.*

& cum 89 *In principio hoc non curavimus, inquit prædi-* E *ctus Pallareſius: ſed poſt conſultationem & examen, imperavimus, ut diceret id, quod Deus & Virgo ſanctiſſima jubebant ipſum eloqui: multumque reluctatus malignus ſpiritus, retulit multos ac magnos admodum favores, quos in dicto cubiculo acceperat* Ignatius, *cum in variis apparitionibus Chriſti Domini, ejuſque ſanctiſſimæ Matris, tum angelorum & Sanctorum. Hæc ea memorata ſuperius epiſtola exprompſi: quæ tamen, quatenus a dæmone profecta, non utantur certa fide: non tamen idcirco non tamquam falſa repudiari iſta debent; cum Dominus veritatem ex ipſe patre mendacii vel invito ſæpe exterqueat. Vide Ribadeneiram lib. 5. Vitæ cap. 6. & quæ dicam infra num. 161. Ex his interim conſicitur, commorationem Sancti viventis apud Barcinonenſes, peculiarem ei, poſtquam obierat, ſplendorem contuliſſe.*

ſtudium & cultus Sancti. 90 *His adjunge, quæ Petrus Canius (de quo Commentarius prævius num. 29.) e portu Barcinonenſi anno 1674. ſcribebat:* Inviſimus hic quamdam domum, & in ea cubiculum, quod ſancto Patri pro domicilio fuit, dum vir inter pueros F grammaticæs rudimentis operam dabat. Illam ſæpe conata eſt ſibi comparare Societas; ſed tradere recuſarunt ſemper fratres *quidam Religioſi*, qui domus domini ſunt, veriti ſortaſſe, ne illam in templum convertierent noſtri, atque adeo nimia vicinitate ſuo ipſorum templo officerent. Vidimus etiam, & vero manibus ipſi noſtris contrectavimus gladium, quem ipſe Sanctus pro converſionis ſuæ principio appendit ad aram Divæ Monſerratenſis, ac noſtri non ita pridem pro dono aſſecuti ſunt, ſervantque modo hic in ſacriſtia noſtra adinſtar theſauri, quovis dono pretioſioria. Aſſervantur ibidem culcitra, & tabulæ, in quibus ſanctus Pater decumbebat; in his quidem, dum recte valebat; in illa autem, dum ægrotabat periculoſe,

A Ex Ribadeneira, D

CAPUT III.

Gloria Sancti poſthuma ex miraculis.

§. I. *Miracula uſque ad annum Chriſti* MDC. *in Italia ac Sicilia patrata.*

Datur hic miracula ab an. 1561

DE *miraculis poſt Sancti obitum patratis mihi ferme eſt: nam circa ea, quæ vivens fecit, conſule noſtrum Commentarium previum paragrapho* 87, *ubi agitur de ſpiritu ejus prophetico, & notitia arcanorum:* §. 88. *ubi de vultu cæleſti luce illuſtrato, apparitione, ac miro in dæmones imperio;* §. 89. *&* 90. *ubi miracula a Ribadeneira aſſerta defenduntur; item* §. 101. *parte* 3. *Relationis conſiſtorialis Gregorio PP. XV. factæ; quibus ex* § 52. *adde apparitionem eodem, quo Vir ſanctus obiit, momente; ac proximo poſt mortem die puellam a ſtrumis ſanatam. De his ibi: de aliis vero, quæ deinde ad annum uſque* 1600. *contigere, miraculis nunc dicam, quæ in brevi Vita, auctore Ribadeneira, interprete Quartemontio edita, c.* 18. *& ſeqq. referuntur, incipiendo ab anno* 1561. *ita tamen omiſſis, quæ habentur in dicta Relatione conſiſtoriali.*

B

Puella Senis ab infeſtatione dæmonum,

92 Anno CIↃIↃLXI, novi Senis in Italia puellam admodum probam & ſimplicem, Jacobam Prati nomine, pediſſequam nobilis matronæ cujuſdam, quæ erat archiepiſcopi ejuſdem civitatis amita. In hanc admodum dæmones erant infeſti, ei ſe videndos variis figuris exhibebant, eam mira crudelitate cædebant. Duodecim annis in ea calamitate verſata eſt. Ut vero B. Patris imaginem geſtare cœpit, ſpiritus impuri quamvis oculis conſpicerentur, & hunc eſſe magnis clamoribus inimicum ſuum teſtarentur, imaginem abjicere juberent; eo tamen audaciæ numquam venerunt, ut ad eam vel accederent, aut attingerent,

per imagin. pii Sancti;

93 Verum cum objiceretur imago eorum adſpectibus, demittebant oculos, ajebantque rem adeo ſceleratam & impiam ſeſe videre non poſſe. Ac licet eos irritaret puella, licet ad ſe percutiendam voce laceſſeret, quamdiu tamen imaginem ſecum habuit, verberibus eam appetere numquam ſunt auſi. Cum autem curioſius experiri vellet, C an hic dæmonum timor ab imagine B. Patris, an aliunde proficiſceretur, eam ſepoſuit, & eeee continuo dæmones, in eam impetu facto, tanta atrocitate verberarunt, ut velut mortuam reliquerint. Hoc incommodo ſuo periclitata, ſtatuit in poſterum hanc imaginem numquam deponere, qua, velut clypeo, tuta eſſet, adeoque formidoloſa dæmonibus: qui eum illam ferire non poſſent, feriebant parietes cubiculi & ciſtas & qualos,

pii & alius Anconæ,

94 Nec illud abſimile, quod Anconæ anno CIↃIↃCXCIX. cuidam ludimagiſtro contigit. Hic auditis domi ſuæ lemuribus, qui principio cubiculum, eo abſente, verrebant, lectum componebant, lumen afferebant; poſtea vero omnia turbabant, imagine B. Patris in cubiculo collocata, nullum deinceps in eo ſenit incommodum, quamvis extra magnos excitarent ſtrepitus, januas feneſtraſque aperirent & clauderent, & quadam inter ſe colliſione tympanorum ſonitum imitarentur. Verum iiidem in locis etiam poſita B. Patris imagine cunctus fragor conquievit, omniſque terror abſceſſit.

95 Dum anno CIↃIↃXCVII. octavo Id. Jul. Romæ in æde ſacra dæmon adjuratur, P. Joannes Baptiſta Peruſcus lipſanothecam multis Divorum, atque inter ceteras etiam B. Patris reliquiis inſtructam ſinu geſtans, in eam Deo ſupplicaturus ingreditur. Hic in ipſo introitu diabolus, eo, quod ſecum pater gerebat, uri ſe magno clamore conqueritur. Saeris igitur exorciſmis adactus, ut dicat, quid ſit illud; confitetur eſſe reliquias B. Patris Ignatii, magni ſervi Dei, auctoris Societatis Jeſu: eum in cælo beatam vitam agere, jam quidem incognitum, ſed in terris brevi conſecrandum. Tum E P. Peruſcus lipſanotheeam accepit, qua collo miſeræ mulieris injecta, dæmon ululat, & reliquiis hujus Patris uri ſe vociferatur: denique a muliere abſcedit, Deo volente, ut tantum beneficium precibus B. Patris ferret acceptum.

ac femina Romæ per reliquias ejusdem;

96 In urbe inſulæ Balearicæ majoris, femina *alia in Maj. ſanata per reliquias* Catharina Roca nomine, duodecim pene annis quotidie fuit a dæmone vexata. Jam manus ejus & caput ad parietem allidebat, jam tollebat altius, atque ei tantam gravitatem ac pondus addebat, ut duo viri bene valentes & robuſti, junctis viribus, non poſſent vel unum digitum a terra ſuſtollere. Nonnumquam more furioſi canis latrabat; alias grunniebat ut ſus; a judicio frequenter & ſenſibus alienata in ore ſpumas agebat. Res erat commiſeratione digniſſima, tot quæſitis undique remediis non potuiſſe ſanari. Tandem anno MDXCVIII. præcipitante Auguſto menſe, ſacerdos quidam Joannes Pe * nomine, autographum *In Hiſp. eſt Pe.* B. P. Ignatii nomen capiti miſerrimæ mulieris impoſuit tum, eum ſenſibus eſſet deſtituta; illa vero furioſos & inuſitatos toto corpore atque ore præſertim geſtus egit: tum demum diabolus emigravit, liberamque ac ſanam reliquit. Illa porro ſeſe honeſte ſubduxit, Deoque precibus Ignatii F recuperatæ valetudinis gratias egit,

alia denuo; ſenis pueris magna a ſuſpitione a Judicio an. 604. Hiſp. Urna ubi Hiſpo. Getano

97 Montiſchala locus eſt in agro Senenſi. Ibi quamdam virginem, nomine Mnam *, filiam Gratiani Galæ *, maligni ſpiritus graviter affligebant, ei frequenter corporea & adſpectabili forma apparentes, illicienteſque in ſtuprum. Sed cum animadverterent, conſenſum ſe extorquere non poſſe, adeo crudeliter eam turuderunt, ut corpus tumore ac livore decoloratum relinquerent. Verum hoc eam malo Deus imaginis B. P. Ignatii applicatione liberavit.

Torquet a Mnam ſon cum ea pere miſere

98 Sed iſtud animadverſione eſt dignius, plaioremque facit, quam a Deo accepit, in dæmones poteſtatem. Eodem hoc anno MDC. Mutinæ, civitate Longobardiæ, contigit, quod hic exponam eo modo, quo ibi perſcriptum eſt, atque ad nos inde tranſmiſſum, preſſius tamen & brevius. Quatuor ſunt Mutinæ fœmores, juvenes, honeſtæ & nobiles; quarum una matrimonio juncta; tres reliquæ nubiles. Hæ cum alia item nubili puella, quam cognatione etiam attingebant, multis jam annis adeo ſævos & atroces atque aſſiduos inſultus immundorum ſpirituum ſuſtinebant, ut omnes ad commiſerationem moverent. Morbo con-

A continenter affligebantur, cui medici mederi non poterant, occ ejus naturam conjicere. In altiora loca nonnumquam deportabantur, ut inde præcipites agerentur: alias in ſecretiora domus cubicula includebantur, veſtis diſcindebatur, capilli ſpargebatur, corpus lacerabatur: cum pericula vitæ allidebantur ad terram, & uſque eo cædebantur, quoad domeſtici ſonitum verberum audientes, opitulaturi advolarent.

cum in animo ſede a diabolo diuexata,

99 Porro quamvis probæ virgines hæ fuiſſent, bene natæ boneſteque educatæ, in ſermone verecundæ, ab infernis tamen hiſce belluis obſcœnitatem verborum, horribilia in Deum maledicta, vaſtoſque ac terribiles ululatus cogebantur emittere. Non poterant ſine magna vi ad precandum accedere, nec ad Dei laudem verbum audire vel proloqui. Intereſſe ſacroſancto Sacrificio, graviſſimum prorſus & intolerabile illis erat, propterea quod dæmones quaſi defectas animo proſternebant, adeoque inſanos clamores edere compellebant, ut magna vi adhibita retineri vix poſſent. Cum ſe ad pedes ſacerdotis abjicerent, peccatorum confeſſionem iidem impediebant, cogeB bantque fœdum in modum, linguam exerere in Sacramenti ſacerdotiſque deſpectum. Sed quod illis graviſſimum fuit, indomitæ libidinis ſtimulo continenter miſeras agitabant: erant enim alioqui honeſtiſſimæ, ac domi nobiles, & earum aliquæ perpetuam Deo virginitatem voverant. Quin etiam ipſimet adjurati dæmones confeſſi ſunt, eo ſe machinas omnes contuliſſe, ut illis pudicitiam eriperent, atque in diſcrimen ſalutis animi corporiſque adducerent; ſed inanes ſuos conatus fuiſſe, propter uſum Sacramentorum, quibus acrius eo ſe tuebantur, quo gravius adirent periculum. Neque hæc tantorum malorum varietate contenti, ejus, quæ in matrimonio erat, filium, quatuor & decem menſes natum occiderunt, atque us gravius ejus animum vulnerarent, ei moriturum denuntiarunt eo ipſo die, quo poſtea magno matris & totius familiæ dolore defuncta eſt.

omnia remedia adhibebantur; ſed fruſtra.

100 O altam & reconditam rationem judiciorum Dei! Virgines hæ religioſæ & piæ remedium quæſiverant a rebus iis omnibus, quas eſſe noverant in uſu quotidiano Eccleſiæ, ut ab hac hoſtium generis humani tyrannide liberarentur. AdC hibuerant orationes, Sacrificia, exorciſmos, aquam Inſtralem, reliquias Divorum, cereraſque rationes & remedia, quæ in Eccleſiæ conſuetudine ſunt poſita. Uſæ diu fuerant opera ſacerdotum, & Religioſorum virtute & prudentia ſingulari, ut ab his tamquam bonis medicis curarentur. Sacram ædem Lauretanam frequentarant, ceteraque loca, quæ religioſa habentur, eaque præſertim, in quibus Deus ſolitus in dæmones poteſtatem oſtendere.

Deus S. I. gnatii meritis illum medelam reſervavit;

101 Sed hæc fruſtra tentata ſunt omnia. Scilicet Deus iſtam curationem majori gloriæ reſervabat Ignatii, cujus meritis & orationibus quatuor illæ ſorores, & his alia cognatione juncta, diuturnis tormentis liberatæ ſunt: & jam incolumitatem, nativum oris colorem, & mentis alacritatem recuperarunt. Stimulus ille libidinis vim ſuam perdidit, oratio facilis tam ea, quæ eſt in voce, quam quæ in ſola mente. Interſunt rei divinæ magna religione & animi voluptate. Modeſtia elucet in moribus: colloquia cum domeſticis, ut ſolebant, ſuavitate condita. Quocirca mirantur omnes, qui illas norunt, ſed multo magis, cum ante oculos ponunt viam & rationem, qua precibus B. Ignatii hia malis ereptæ ſunt: atque hæc eſt ejuſmodi.

102 Rector collegii Societatis Jeſu Mutinenſis miſeriam & calamitatem harum virginum cum inD auditſſet, re ex intimo animi ſenſu Deo commendata, divinitus admonitus (ut res ipſa monſtravit,) earum domum adiit, ſecum ferens impreſſam B. Patris imaginem, quam pietatis cauſa ſervabat. Ingreſſus eſt earum cubiculum eo tempora, quo ſacerdos dæmones adjurabat, nullique penitus imaginis mentionem fecit, affixit eam parieti atque orationi inſtitit. Tum ſubito tartarei ſpiritus inſanos clamores, horribiles edere ejulatus, Ignatii fundatoris Societatis adeſſe imaginem, qua ſummo cruciatu conficerentur. Nec a petulantibus quidem maledictis temperabant: nunc glabrionem, nunc claudum, nunc cæcutientem appellantes. Cur autem bis nominibus eum vocarent, fateri juſſi, reſponderunt, glabrum ſe nominaſſe propter calvitium & raram barbam; claudum vero propter tibiarum ex altero cruce ſuffracto inæqualitatem; poſtremo cæcutientem, propter uberrimum fletum, quo de ſenſu videndi periclitatus fuerat: querebanturque, hominem longinquum & aliengenam inde uſque ex Hiſpania veniſſe, ut ſe implacabiliter & vivus & mortuus perſequeretur. E

BADENEARA. cujus memoriæ,

ac reliquiis

103 Atque eo ipſo tempore multi tenebrarum principes confeſſi virtutem Ignatii, editiſque horrendis ululatibus, corpus unius ſororum egreſſi ſunt, ea humi afflicta ac velut mortua relicta. Ex eo die reliquæ ſorores, earumque mater & univerſa domus colendi B. Patris amore teneri cœperunt, ſpe concepta valetudinis optatiſſimæ recuperandæ, adeoque natalem ejus diem ſolemnem ac feſtum agendi, pridieque jejunandi voto ſe obſtrinxerunt. Huic amori conſecuta res nova incrementum dedit. Nam Auguſtinus Vivado, patet Societatis, per id tempus Roma Mutinam proficiſcens ad concionandum, tulit ſecum lipſanothecam, in qua reliquiæ B. Patris erant inter ceteras: quibus in cubiculo ſororum occulte collocatis, dæmones mox has Ignatii reliquias eſſe vociferati ſunt, atque addiderunt, unde & a quo eſſent allatæ. Intolerabiles autem inde cruciatus ſe perferre confitebantur, ſe eunctos ex iis corporibus ejuſdem ſupplicatione deturbandos, Deumque ſtatuiſſe nomen ejus in terris gloria illuſtrare. F

mine,

104 Alio quopiam die, præcipuas quidam dæmon, antequam egrederetur, illuſit quidem Ignatio, atque in eum maledicta congeſſit; ſed imminente diſceſſu, Deus eum magno ſuo pudore fateri, offis ejus particula ſe aduri, tertioque Sanctum appellare adegit: Sanctus, inquit, Ignatius, ſanctus Ignatius, ſanctus Ignatius me tua animi demiſſione, potentia, pietate, qua fuit in ſanctiſſimam Virginem, expellit. Alii cum celare vellent, ſe per Ignatium pelli, mallentque depulſionem hanc aliis Sanctis attribui, quos ſingulari cultu ſorores illæ proſequebantur, in egreſſu tamen ſe mentitos eſſe, fateri cogebantur, & Ignatium ornare gloria, ac dicere, ſolius ejus opera in hac ejectione Deum uti velle. Alias inſanos clamores edebant, atque exeuntes: Ubi eſt, inquiunt, Lucifer, poteſtas tua: quandoquidem chartæ fragmentum, Sacerdotis iſtius imagine conſignatum, nos ejicit, neque potes obſiſtere? Aliquando cum eſſent inani conatu toto die ſæpius adjurati, ſe non abituros eſſe dicebant, niſi ſubſidium invocaretur Ignatii, cumque ſacerdos diceret: Impero vobis per merita B. Ignatii, ut exeatis, illi, nulla interpoſita mora, præcipites rabie ac furore cedebant.

105 Ita ſubinde loquebantur: Ah, ah! Deus,

A itane vero nos gloria ſpolios, ut eam iſti Sacer-
ex Ri- doti claudo rugoſoque tribuas? Quam efficaciter
BADE- tem impreſſa B. Patris imago ejuſque reliquiæ ha-
NEIRA. bebant, eamdem & ipſius vitæ liber habere viſus
qui hæc exponunt, eſt. Cum enim ad ædes harum virginum depor-
modo, ubi- tatus eſſet ad eum legendum, & vel imponeretur
ramque. earum capiti vel pectori, vel aliquod capitulum
legeretur, tartareos ſpiritus cum ingenti torquebat,
tum ad abeundum, cedendumque Dei voluntati
compellebat, qui mirabilis eſt in Sanctis ſuis, dat-
que vim conculcandi leonem & draconem, deque
omnibus dæmonibus triumphandi. Ad duos men-
ſes duravit iſte conflictus, donec refereretur plena
victoria. Ut enim præclare D. Bernardus ait, agens
de duobus dæmonibus per ſanctum Malachiam ejec-
tis, iſtam moram & tarditatem non attulit inopia
poteſtatis, ſed ſtatutum Dei, ut omnibus fieret ini-
mici poteſtas apertior, & Sancti, qui eum exturba-
* al. 1568. bat, victoria clarior. Anno MDLXIX.* pridie Kal.
Aug. qui dies eſt B. Patri natalis, quo primum cor-
pus ejus translatum eſt, quidam Dei ſervus in ejus
ſepulcro duorum dierum ſpatio ſuaviſſimum con-
B centum & ſymphoniam continenter audivit.

Gravi in- 106 Romæ Druſilla Torſellina ægra morbo gra-
firmitate, vi, cum æſtu febrique jactaretur, ad eamque gra-
viſſimus capitis dolor accederet, multa remedia
quæſivit: in brachiis, in naribus, in capite inci-
dendas ſibi venas curavit. Sed his omnibus mor-
bi vis non modo non levabatur, ſed etiam gliſce-
bat in dies. Ubi vero fronti patriculam offis B.
Patris impoſuit, repentino convaluit,

gravis ar- 107 Alia mulier Olympia Norina tanto cru-
dor, ciatu doloris oculorum afflicta fuit, ut trium men-
ſium ſpatio videndi ſenſum amitteret. Adjunge-
batur inſuper continua febris & acerbus capitis
dolor, qui nullam partem neque diurnæ, neque
nocturnæ quietis eam capere patiebatur. Inter ho-
rum maxima cruciamenta morborum autographum
B. Patris nomen allatum, quo mox ad fron-
tem oculoſque applicato, protinus vidit, omni-
que febris & doloris moleſtia liberata eſt.

maligna 108 In eadem urbe anno MDXCVII. Hieronymus
febre, Gabrielli, puer nobilis, ſeptimum agens
ætatis annum, in malignam febrim incidit, &
lateris dolorem, exigua ſpe vitæ relicta; qui eo-
dem ſcripto ab Ignatio nomine recreatus, ex mor-
bo periculoque creptus eſt.

tuſſis, 109 Anno MDXCIX. Joanna Urſina, Cornelię
C Urſinæ, ducis Cæſi, filia, tanta tuſſi quatiebatur, ut reſpirare non poſſet, nedum lac ſugere. Dux mater eam Patri Ignatio commendavit, obſecravitque, ut ei priſtinam valetudinem impetraret: atque ut omnes noſſent, id beneficii ab ſe profectum, efficeret, ut in puella repentina mutatio facta videretur. Cum igitur filiola totam noctem diemque dimidiatum duxiſſet inſomnem, puncto temporis in ſomnum incidit: mox tuſſis depulſa eſt, & lac nutricis hauſit infantula. Dux autem beneficii memor ſepulcro Patris votivam tabulam imponendam curavit.

ſurditas, 110 Eodem anno Angela Ruggiera pene unius anni ſpatio inſolitum paſſa tinnitum in capite, antis dexteræ auditum perdiderat: cui ſimul atque aliquid reliquiarum B. Patris impoſuit, votumque nuncupavit, ſic extenuandi corpus inedia die ejus natali, ut cibos omnes, præter panem & aquam, exluderet, ſumendæque poſtridie SS. Euchariſtiæ, integram exinde ſanitatem recepit.

gravi la- 111 Rurſus eodem anno, die Lunæ, qui dies
bore fuit XIV. Kal. Aug. P. Michael Vaſquez, Religioſos Societatis Jeſu profeſſus, & ſtudiorum colle- D
gii Romani præfectus, tanta doloris acerbitate lateris & renum conflictatus eſt, ut frigidus toto corpore ſudor erumperet, & velut animam agens ſenſibuſque deſtitutus, moriturus putaretur. Multa remedia leniendo malo adhibebantur, ſed inani conatu: quinimmo quo plura medicamenta fiebant, tanto omnium judicio majora incrementa ſumebat. Igitur B. Patris reliquias afferendas ad ſe curavit, & magna religione atque ex intimo animi ſenſu eidem ſe commendans, ad eam partem, qua acrius torquebatur, admovit, & illinc omnis cedere dolor, aliaſque partes invadere, quaſi fugeret perſequentem: quas eum eædem illæ tangerent, ex illis etiam depellebatur: donec tandem undequaque abhibitis, ille in priſtinam valetudinem reſtitutus eſt: nam quarta vel quinta E poſt hora eruenta calculorum fragmenta, velut carnis particulis involuta, ſine ſenſu doloris ejecit.

ac renum dolore, 112 Sententia medicorum fuit, eum lapidem ſacrorum pignorum virtute fuiſſe confractum, & quoniam acutus erat, pupugiſſe meatus atque læſiſſe. Ægrotus, nulla inter jecta mora, repugnantibus multis ſurrexit e lectulo. Eam enim morbi depulſionem non humanam, ſed divinam eſſe judicavit, propterea abſolutam atque perfectam, nec ex eo quidquam eſſe metuendum. Eidem patri Michaeli Vaſquez cura mandata fuerat agendi cum purpuratis Patribus iis, qui Ritibus eccleſiaſticis præſunt, de Ignatio in numerum Divorum adſcribendo: ut videri poſſit Deus adeo ſubitom ei acutumque morbum immiſiſſe, ut ipſemet beneficium Patris expectus, impenſius ad ſtudium confecrationis ejus incumberet.

duali cum- 113 Rurſus alia matrona Romana cancro laborabat, qui per alteram ſerpebat mammam, adeoque gravis erat, ut judicio medicorum brevi moritura videretur. Ea ad B.P. ſepulcrum cum oraret, e veſtigio ſenſit e cœlo vim quamdam ad ſe manare, & paucis diebus, nulla facta medicina, lues illa depulſa eſt, nullo etiam remanente veſtigio. Et vir quidem ejus mulieris argenteam telam: mulier vero papillam item argenteam F innuratam ſepulcro donarunt, in memoriam accepti beneficii ſempiternam.

exſtinctio 114 Alia quædam Orientis Caſali prægnans, & cui nulla vitæ ſpes oſtendebatur, quod in utero fœtus eſſet exſtinctus; cum pectori chirographum B. Patris nomen appoſuiſſet, illico mortuum onus effudit, incolumiſque permanſit. Sed alia miracula edita Romæ prætermittamus, quorum pene infinita eſt copia; aliaſque provincias Italiæ percurramus.

morbo gra- 115 In agro Anconitano domus eſt divæ Mariæ Lauretanæ, in qua ſanctiſſima Virgo nata, æternumque Dei Verbum noſtram ſibi humanitatem induxit. Ibi puer natus annos ſex in graviſſimum morbum incidit, eumque jam medici deſperaverant: cum, porrecta illi particula tunicæ B. Ignatii, eoque ſuppliciter invocato, momento convaleſcit, neque vires priſtinas ulla ex parte deſiderat.

febri, 116 Mulier Recanati, quod oppidum milliario diſtat Lauretum, graviſſima febri exæſtuans, etiam ex ſtomacho cum vehementiſſime laboraret. B. Patri ſupplicavit: & mox febris remiſit, omniſque doloris acerbitas.

fluxu ſan- 117 Adoleſcens de vita periclitatus, magna
guinis, ſanguinis continenter e natibus fluente copia; at qui nullo remedio ſiſti poterat, eum reliquiæ Patris ſuo contactu repreſſerunt.

ulcere ma- 118 Mulieri extremo dolore cruciatæ mam-
millarum, mil-

Digitized by Google

A millarum, propter ulcus innatum, eædem adhibitæ reliquiæ ſaluti fuerunt.

calculo.

149 Eadem in urbe Horatius Leopardus, vir nobilis, anno MDXCIX. menſe Octobri, calculi oppreſſus doloribus, & obſtructis, obturatiſque meatibus illis, quibus humor a renibus & veſica profunditur, in ſummum vitæ diſcrimen incidit, & jam humana nulla remedia ſuppetebant. Igitur ſanctiſſimæ Virgini ſupplicavit, ut B. Ignatii meritis curaretur, ſimul Patris patrocinium imploravit: res mira, ipſo temporis momento micigatur doloris acerbitas, urinam effundit, modicoque intervallo granorum arenæ copiam, & lapidum fruſta; nec ullum denique remanſit morbi veſtigium.

palpitatio cordis, deficit vis ſpiritalis in utero tanta laborantes ſæpe.

150 Ibidem eodem anno & menſe Lucandia, Pompeii Georgii conjux, quam quintum jam mensem invaletudo graviſſima cordisque palpitatio jactarat, particulæ veſtis ejuſdem appoſitione ſanata eſt. Eadem mulier cum eſſet nonum menſem gravida, fluxiſſentque illi nec minus quam viginti ſanguinis libræ, ita debilitata eſt, ut quodammodo ſenſu amitteret; ſalutem tamen ſuam, ut potuit, B. Patri commendavit: quo facto, & fluxus ille ſanguinis ſtetit, & illa ad ſe rediit. Nec ita magno intervallo cum prorſus eniti non poſſet; rurſus, invocato Ignatio, exſtinctum ſine dolore fœtum amiſit incolumis.

B

Apparet mulieri animam agenti, eamque curat.

151 Maceratæ, quod oppidum tribus ferme milliariis a Laureto disjunctum eſt, menſe Novembri, anno MDXCIX. dominæ Eliſabethæ Moronæ, quæ ejuſdem urbis epiſcopi neptis eſt, animam agenti ſine ſpe longioris vitæ, Pater apparuit, eique valetudinem illico reſtitutum iri promiſit, ſimul juſſit eam a lecto ſurgere, Deoque pro reddita ſibi ſanitate gratias agere.

Peſtilentia febrium,

152 Notæ anno MDXCIX. menſe Novembri, Franciſcus Blaſius, vir nobilis, peſtilente febri vexatus, ad quam accedebant intolerabiles capitis & ſtomachi dolores, judicioque medicorum de vita periclitans: admonitus a matre Zenobia Tolfia, B. Patris officulum ad caput applicavit, eoque invocato, omni ſenſu doloris & incommodo liberatus eſt.

mortiferum pleuritidis, i. e. Alexii, Lupeti, vel Lycii.

153 Lecci *, civitate Apuliæ in regno Neapolitano, femina, Patientia nomine, dominæ Antoninæ Cubellæ famula, adeo crudeli lateris dolore correpta eſt, ut, deſperata vita, tantum non ei ſepulcrum effoderetur. Allata interim ſunt illi ſacra pignora B. Patris Ignatii: quibus applicitis, ſuavem in ſomnum incidit, quem ante capere nullo modo poterat: in quo & eumdam Patrem vidit veſte ſacerdotali indutum. Cui ille, Filia, inquit, a Deo opem peta: nam ex morbo ſanam ea faciet: qua voce audita, mox valens lætaque ſurrexit.

C

offenſum pueri genu ſuſpitat.

154 In eodem oppido puer trimulus, haronia Beglibonis filius, e ſinu nutricis fortuito excuſſus in terram, eo caſu dexterum crus graviter offendit; quem lapſum quia nutrix ſibi metuens parentes celaverat, adeo exulceratum eſt malum, ut puero ſemel & iterum, irrito quidem labore, crus fuerit incidendum. Porro cum tertiam inciſionem experiri periculoſum videretur, pater filio metuens, quem febri ac vulnere deficientem videbat, ad collegium Societatis confugit: reliquias B. Patris accepit, addiditque infanti. Interea chirurgi crus tertio reſcindere parati, puerum meliori loco deprehenderunt; qui paucis diebus, curato vulnere, omni eſt periculo liberatus.

155 Patar a Societate Natalis Maſuca, navigans in Siciliam, captus eſt a Turcis, ac, ſæva tempeſtate coorta, fluctibus abſorberi timuit; at fidem B. Patris obteſtatus, protinus hanc vocem audivit: Eſto ſecurus, nec enim hac tempeſtate mergeris, nec deveheris ad Turcas. Itaque tempeſtas ſedata, navigiaque Turcarum apud inſulam Lampaduſam a Chriſtianis erepta ſunt. Sic ille duplici piratarum & maris periculo ereptus portum tenuit.

D

EX RADEMEIRA. *Patrem ſe eripuiſſe a naufragio, ac Turcis liberat.*

156 Palermæ * urbe Siciliæ, Cuſmas Ferier, tertium agens ætatis annum, medici celeberrimi filius, tanta febri ac dyſenteria preſſus fuit, ut pater, ejus vitam deſperans, funebrem pompam appararet; ſed ei admoto veſtis ſacerdotalis, quæ B. Ignatii corpus attigerat, fruſtulo, repente morbo levari cœpit, &, patre domeſticique mirantibus ac exultantibus, eodem die nullas amplius ejus morbi reliquias ſenſit. Sed omittamus Italiam ac Siciliam, ad Hiſpaniamque veniamus.

** imo Panormi as & puerâ a febre & dyſenteria.*

§. II. *Miracula ad annum uſque* MDC. *in Hiſpania.*

E

Dolorem lateris.

ANno MDLXX. vel LXXI. Toleti, hiberno quodam die ſub noctem, feminam quamdam, nomine Vegam, a familia Alfonſi Villaregalis Duron, & Mariæ Torres, uxoris ejus, tantus lateris dolor invaſit, ut medici eadem nocte eam confiteri, ſacram Euchariſtiam percipere, teſtamentum facere juberent, ante lucem moriturum exiſtimantes. Hoc ut audivit vir honeſtus Joannes Meſa, Alfonſi Villaregalis amicus, ſupplex ad Deum acceſſit, & duo fragmenta, unum linei pileoli; alterum coril, quo ſtomachum P. Ignatius tegere, & ipſe Joannes Meſa ferre ſecum religioſe ſolebat, ad ægrotæ mulieris latus applicuit: eoque contactu morbum depulit. Et, Ah! inquit illa, Domina Joannes de Meſa, quid mecum actum eſt? quid eſt, quod mihi tam repente omnem dolorem abſterſit?

item lateris & calculi.

158 In urbe Burgenſi domina Franciſca Bernui, Religioſa profeſſa cœnobii S. Dorotheæ, ſingulari virtute mulier & admodum ſolitaria, magno cruciatu calculi pleuritidiſque confecta, patrocinio B. Patris adjuta, unius anni fera ſpatio pluſquam centum calculos majores minoreſve ſine ſenſu doloris ejecit.

F

ac fluxum ſanguinis

159 Anno vero MDXCIII. rupta quadam pectoris vena, ſanguis idem per os effluens fiſti non poterat; donec tandem ejus ſacci particula, quem Pater in Monteferrato primum induit, cum ſuum pauperi veſtitum daret, in ſinum recepta, repenta fluxus illa ſanguinis raprafſus eſt, & ipſa libera, incolumiſque permanſit.

offenſam valetudinem,

160 Domina Joanna Gangora * ſacra virgo a conventu de Huelgas, morbo languida, diplomata Sedis Apoſtolicæ quærebat, quo cœnobio ſibi licerat exire ad curandam valetudinem. Interim ad B. Ignatii patrocinium confugit, poſitaque ante oculos ipſius Patris imagine, priſtinas vires ita revocavit, ut litteris Apoſtolicæ Sedis nihil ſibi opus eſſe judicaret.

** al. Gongora*

afflictionis ſpiritus,

161 Maria Avala, e Franciſcana familia, gravibus animi moleſtiis torquebatur. Ei conſilium datum, ut ad B. Ignatium recurreret, propterea quod is eſſet, qui ægritudinem animi curare poſſet. Orationi igitur inſiſtans, Ignatii nomen oblita, dicebat: O ſancta Athanaſi, mihi divinam opem impetra, ut his, quæ patior malis, eripiar. Cum hæc diceret, hanc vocem audivit: Non Athanaſius vocatur; ſed Ignatius. Eſto animo ſacura: nam,

eo

A eo pro te Deum rogante, expetitam ſanitatem recipies: quod & factum eſt.

ex Ribadeneira. *variolas,*

132 Lanzarotus Ruffinus, natione Belga, variis laborans, a mediciſque deſperatus, chirographo B. P. accepto, ad perfectam valetudinem rediit, & ſurrexit e lecto, ſtupefactis medicis, atque iis omnibus, qui periculum noverant. Affectus eſt eodem beneficio dominus Lopes de Caſtro*, oepos dominæ Eleonoræ Gallo, antiſtitæ cœnobii S. Dorotheæ: de cujus vita cum medici Burgenſes & Vallioletani ſpem perdidiſſeot, ad B. Igoatium tamquam aſylum confugit, vovitque certam pecuniam egentibus ſe daturum: quo facto, priſtioam valetudinem recepit & confirmavit.

dolorum cruris,

133 Franciſcus Ortiz, paſtor eccleſiæ SS. Petri & Felicis, urbis Burgenſis, biennium acerbam vexationem pertulerat, ad crura junctaraſque defluente continenter humorum copia; ſed eumdem B. Patrem ſupplex adiit, & perfectam ejus incommodi levationem eſt conſecuins.

paſtum,

134 Sacerdos ex Auguſtioiaoa familia, vir gravis, & e conventu Burgenſi, prid. Id. Novemb. anno MDXCIX. in diœceſi Burgenſi confeſſionem

B audivit filiæ Joanois Gomez, pagani hominis, puellæ, duos & vigioti annos natæ, ardenti febri & peſte laborantis. Horiatus porro eſt illam, ut quanto poſſet maximo affectu ſe B. commendaret Ignatio, uoaque imagine ipſius ei in ſinum data, omois ſubito lues ac febria evaouit.

multoſque poſtea ſervat a

135 Cives plerique Burgenſes eadem lue correpti, haurientes aquam, in quam immerſum fuerat B. Patris officulum, ſupplicantes priſtinam firmitatem ſunt conſecuti. Ipſemet etiam Franciſcus Ortiz, paſtor eccleſiæ SS. Petri & Felicis, ejuſdem urbis, permultos hac ratione fuiſſe ſanatos, eiſque hoc potionis genus ſe propinaſſe teſtator: humanis eoim remediis deficientibus, ad divina confugit. Nec vero obſcurum id fuit; ſed tota urbe vulgatum. Quin Baccalaureus ipſe Saoctius Cantabranenſis, paſtor eccleſiæ S. Stephani, eodem beoeficio ſe uſum eſſe confirmat. Nsm contagione & acerrima tertiana vehemeoter afflictus, eam aquam hauſit, Ignatiumque precatus, melius habuit.

136 Eamdem bibit & Abel a Turre, eccleſiæ

C S. Stepbani, ejuſdem urbis, parochus, ſibi propioiama matre, cum eadem eſſet peſte eorreptus; ſtatimque epoco paculo liberatus eſt.

dolorem oculi,

137 Madriti P. Michael Garſes, Religioſus Societatis Jeſu profeſſus, ex oculo dextero laborabat, acutiſſimoque pungebatur dolore, copioſa acrique bumore eum obruente. Nec inciſione venæ, nec ullis remediis levabatur: quinimmo quo plura adhibebantur, eo magis ingraveſcere malum abſque ulla quietis intermiſſione videbatur. Tandem v. Id Sept. anno MDXCVI. cum in ſummo cruciatu dolorum ejus oculi fuiſſet a prima luce in veſperam, P. Bartholomæus Perez miſericordia motus, tradidit ei Ignatii oomen, ipſius auctoria manu conſcriptum, & ad oculum juſſit adjungi. Sperabat eoim lenitum iri dolorem, ut exploratum jam erat in multis, qui ad ejus opem confugeraot. Pater igitur Garſes humi genua poſuit, preces coocepit, oculum nomine cootigit tum, cum acerbiſſimus urgeret dolor, & eo ipto puncto temporis reſtituta ſanitate lætatus eſt. Cubitum diſceſſit, ſoporatus noctem tuaviter duxit, e lecto poſtridie mane ſurrexit, templum adiit, ſacras confeſſiones audivit. Omnes denique e collegio ſanum oculum vidimus, quem ſuperiori die plane cruentum videramus.

138 Gandiæ Franciſca Vignola, ætatis annum D agens decimum tertium, unius peoe anni ſpatio gra- *vitatem paullo,*
viter ex altera tibia laborarat, nec incedere oiſi claudicando poterat, idque admodum ægre, preſertim ſrigidiori cælo, quod valde adverſum & infeſtum erat. Kal. autem Januarii, quo die gratiſſima Circumciſioois Domini memoria ab Eccleſia celebratur, anno MDC. templum, quamvis difficulter, ad audiendum Saerum cum adiſſet, indeque domum rediſſet, vi doloris vehementer afflicta; bortante matre, ſalutem ſuam beato commeodavit Ignatio, ejuſque nacta cbirographom, tibiæ conjunxit: ſanata eſt: ambulavit, acſi nullum umquam perpeſſa fuiſſet incommodum. Ejus pater arte medendi eruditus, omneſque domeſtici factum in miraculorum loco oumeraverunt. Poſtridie ejus diei, mater & filia ad ſacram Societatis ædem, Deo beatoque Ignatio gratias acturæ, coovenerunt. Cereumque olcillum tholis ejus ſuſpeoderunt.

male affectum crus a

139 Nec huic diſſimile contigit eodem loco, men- ** In Hiſpanico eſt Herrera*
ſe Octobri, anno MDC. Joſephæ Borgiæ, Gaſpa- E
ria Ferrieræ* conjugi. Cum enim ampliua unum menſem male affecto crure loco ſe movere non poſſet, nec ullis medicameotis morbum depellere; Ignatii fidem imploravit ex animo, quinioque Dominicam oratiooem & Aogelicam ſalutationem in ejus bonorem recitavit. Id eum triduo continuaſſet, in lectuloque jacens, ac vim profundens lacrymarum, quod magnis cruciamentis premeretur, opem B. Viri expoſceret, repentinus eam ſomnus oppreſſit. Io ipſo autem ſopore Pater ei ſe videndum præbuit, lætoque & hilari vultu dixit, ſe ejus curandæ cauſſa veniſſe, ſacraque manu mali ſedem contingere viſus, morbum ſuſtulit. Experrecta mulier, ſanam ſe eſſe mirata eſt, ac mane templum Societatis petivit, imaginemque ceream obtulit, perpetuum accepti beneficii a B. Patre monumentom.

morbum eius meridiem,

140 Sed illud imprimis memorabile, quod acci- F
dit eodem loco, inſequentis aoni meoſe Novembri, virgini cuidam piæ, atque a ſeculi contoetudine abſtractæ, Jaſephæ Caſtellæ, annos natæ XI. Illa comitiali morbo laborabat, ejuſque taota vis erat, ut a ſede rationis præcipitem, ac ſeipſam dentibus unguibuſque laniantem, multi probibere vix poſſeot. Cum vero illa gravis agitatio conquieſceret, inſolitus dolor hærebat in corde: corpus erat adeo contritum & debile, ut ne inſequenti quidem die movere ſele aut aliquod opus ſuſcipere poſſet. Sed cum audiviſtet, quanta beneficia per id tempus, variis io locis, in bomioea Deus per Patrem collocaſſet, ea nocte, qua uſitatum malum recurrit, ſolitoque vehementius, ut noonihil rediit ad ſele, fiduciæ plena, ſupplex invocavit Ignatium, quinquieſque orationem Dominicam & Angelicam ſalutationem percurrit: & e veſtigio incolumem ſe depreheodit, dolore cordis & aliis cruciamentis ſolutam & liberam, quæ ceteroquin æque ac alias ab illa ſeoſuum alicnatione remaoſerant. Quies grata ſucceſſit, & tranquillam noctem (quod aotea oumquam) io ſomno traduxit. Ut porro diluxit, ſurrexitque e lectulo, ſoror & fratris uxor eam domi oberrantem præter ſolitum cum viderent, magnam in admirationem adductæ ſunt. At illa, Deſioite, ioquit, mirari; ſed gratias Deo mecom perſolvite, qui per B. Ignatium integras mibi vires, oullo mali veſtigio remanente, reſtituit.

dolorem ventriculum,

141 Octavo tamen vel decimo poſt die cru- delis adeo vis colici doloris eamdem ſubito corripuit, ut pena vitam extorſerit: ſed qua jam imbnta

A buta erat in Patrem pietate, illius protinus implorato auxilio, eadem, qua prius, facilitate dolor aufugit. Et illa quidem ad ſacram Societatis ædem, duplicia beneficii teſtes, binas æreas imagines deportavit: quicunque vero hæc cognoverunt, divinam bonitatem atque potentiam magnifice prædicavere.

febrim & anginam depellit.

142 His adjungamus & illud, quod Dena eodem in loco prid. Id. Decemb., anno ſuperiore ſeculari perfecit. Puella ſeptennis biduum febri agitata neque ſoporem ceperat, neque guttam aquæ libaverat, præfocante guttur angina; adeo ut deſperata jam vita parentes ſepulturam filiæ, magis quam medicinam cogitarent. Cum puellæ amita B. Ignatii imaginem conſpicata, (quam pater ejus, utpote faber, ad ſe delatam habebat domi, ligno includendæ gratia) accepit, atque in ſpem non dubiam erecta, ad puellæ caput admovit, opem ejus Sancti ſuppliciter obteſtari juſſit, ac novemdiales vovere ſupplicationes, ſi

B morbo relevaretur. Paret illa, & ſervata quartam boræ partem imagine, matrem vocat, B. Ignatii meritis incolumem ſe renuntiat, cibum poſtulat. Comedit igitur, bibit, & ea nocte uti vivens valenſque dormivit; poſtridie vero prima luce, ipſa & amita pariter ad collegium Societatis gratulatum iverunt, votivas novemdii ſupplicationes inchoarunt, imaginem ceream ſuſpenderunt.

§. III. *Miracula in Balearium inſularum majore, Germania, & India; quibus additur unum in Belgio anno* MDCX.

NUne, continente relicta, ad Baleares inſulas eurſum dirigamus: in quarum majore Deus anno MDXCVIII. magna & admirabilia per B. Ignatium patravit. Quid de mulieribus dicam, quæ inter extremas pariendi anguſtias deprehenſæ, præſentaneam mortem ſuam, fœtus vero etiam

Succurrit parturientibus,

C æternam jam jamque exſpectantes, tamen vel pia B. Patris Ignatii invocatione, vel nominis ejus imaginiſve applicatione feliciter enixæ ſunt? Multis ſane ejuſmodi probatæ fidei hiſtorias poſſem commemorare; ſed, ut ne in hoc argumento prolixus ſim, vel odioſus, una alterave perſtringenda me lectoremque expediam.

Ei quorum unus mirabile exemplum narratur

144 Hieronyma Rebaza in hac eadem inſula complures dies intolerabili parturiendi dolore, corporis debilitate, animique defectione de vita periclitata, lumptis variis fruſtra medicamentis, cum prolem in utero mortuam puraret, quod nullo motu cieretur, potentiſſima ei medicina ad eam expellendam, non ſine propoſito vitæ diſcrimine parabatur. Sed, ea repudiata, quia nimis erat anceps & dubia, cæleſtem ut ſecuriorem anteiulit: afferri ſibi rogavit ſcriptum illud nomeo Ignatii, quo tanta miracula in ea ipſa inſula Deus ediderat, Allatum eſt XIII. Kal. Novemb. anno MDXCVIII. & quarta poſt horæ parte filium vivum ſanumque peperit. Sed illud multo majorem admirationem movit omnibus, quod os infantis pueri medicinis redundaret, quas mater ſuperiori triduo lumpſerat. Obſtetrix eas exemit, & ex oculis ejulantis continuo fluxere lacrymæ, quæ junctis gaudio riſum fecerunt.

145 Huic miraculo præſens affuit Hieronyma Pi, quæ Raphaelis Pi matrimonium tenebat. Illa D decimum ſextum jam annum continua cruciamenta glandium in faucibus enatarum patiebatur, quibus nullum remedium invenerat. Eodem accedebat & illud: dens in ore vacillabat, quo magnis inter edendum afficiebatur moleſtiis. Ergo cum vidiſſet Hieronymam Rebazam jam admirabiliter per ſcbedulam, B. Patris nomine inſcriptam, periculo, in quo verſabatur, ereptam, idem & ipſa nomeo popoſcit; quod oſculata, religioſeque venerata, momento temporis evaneſcente glandium dolore, denique priorem firmitatem obtinenta, convaluit.

ex Rebaza.

Febrim duplicem tertianam.

146 Hinc ea mulier ejuſque vir tanta pietate fuerunt erga P. Ignatium, ut ad conferenda per ipſum majora in eos beneficia, Deus commoveri videretur. Nam poſtridie illius diei, qui dies fuit duodecimus Kal. Novemb., Joannes Pi, eorum filius, duplice tertiana conflictatus eſt, adeo vehemente & periculoſa, ut quarto die, cum peccata in aure ſacerdotis exoneraſſet, ſacriſque epulis animum refeciſſet, de ſede mentis deturbaretur. Erat ei lingua tumida, oculi depreſſi atque E turbati, ceteraque mortem præcurrentia ſigna comitabantur: quarto Kal. Novemb. hæc, quam diximus, ſcheda ægro admota, proque ejus ſalute cum lacrymis eſt a parentibus ſupplicatum. Et, ecce, ſubito febris remittere, æger ad mentem redire, vocem & oculorum claritatem recipere: & cum hæc fierent hora fere noctis octava, poſtridie prima luce ſanus & incolumis e lecto ſurgere. Ad eum interim venit medicus, quemque vel mortuum vel animam certe agere putabat, in pedibus conſiſtentem & carentem febri, valentemqua deprehendit.

Ophthalmiam ſanat.

147 Equus, quo quidam Bartholomæus Conſtantius chirurgus vehebatur, fortuito lapſu ſeſſorem ita humi afflixerat, ut capitis congelatto acerbam ei inſuper ophthalmiam gigneret, quæ nullam homini quietem ſomnumque ind. igeret: jamque alterius oculorum ſenſum perdiderat; alter ita erat imbecillis, ut lumen ſolis ſuſtinere non poſſet: adeoque morbi, quem inſanabilem medici judicabant, curationem abjeceraut. Cum ipſe feria quarta ſanctæ hebdomadæ, ſcriptum F flagitavit adferri ſibi omen Ignatii. Res mira, eo, qui deportabat, introeunte cubiculum, antequam propius ad eum accederet, repente immodicum capitis frigus abſceſſit, &, oculorum dolore mitigato, inuſitatam cepit animi voluptatem. Ut vero tam admirabilem ſanationem ab ea ſcriptura manaſſe perſpexit, pannos, quibus caput ejus ſovendi gratia involvebatur, abjecit; exclamavitque: Valeo, valeo; capitis atque oculorum dolore lum liber. Eodem die januas feneſtraſque cubiculi aperiendas curavit, quas ad arcendum lumen oculo moleſtum occluſerat. Poſtridie ſanus & alacer ad collegium Societatis contendit, ad gratias Deo agendas, a quo propter Ignatii merita iis incommodis eſſet ereptus, omnemque rei geſtæ ſeriem liberis ſuis narravit.

extremos poſt puerperium, editum

148 Sed ne prætermittamus Germaniam, Eberſperga locus eſt non procul a Monachio, quæ ducum Bavariæ ſedes eſt: ibi mulier parturiens, extremos biduum labores perpeſſa, eniti non potuit; atque ita demum elanguit, ut exhalatura potius animam, quam fœtum paritura videretur. Vir incredibiliter mœreos, patrem Societatis adivit, qui ibi tunc erat, conſilium opemque in rebus adverſis petiturus. Pater memor miraculorum, quæ Deus variis in locis per B. Ignatium

problema.

effe-

ex Ribadeneira.

A effeciſſet, & quidem in feminis, tali in re ac tempore conſtitutis, ejus opem pro muliere genibus nixus ardenter imploraſ. Quia porro nullas tum aliaa ejus reliquias habebat, quas ad eam mitteret, Regulas Societatis ab eo olim conſcriptas charta involvit, viroque tradidit, ut iis tamquam re ſacra conjugem religioſe contingeret: Deum auxilio futurum, fiduciam modo tam præclaro opere dignam conciperet. Re perfecta, quas longa conflictatio vires ademerat, mulier revocavit, filium inde peperit, velut in figuram pullaſcentia ovi contractum, vehementer obſtetrice mirante, ceteriſque feminis ejus artis nequaquam ignaris. Ceterum & mater & filius vitam incolumitatemque tenuerunt.

Exhibit mariis tempeſtatem, & in Miſſ. S. Mariæ de Regla.

149 Nec prætereunda ſunt illa, quæ alio ſub ſole apud Indos evenere. Anno MDXCVIII. menſe Septemb. navicula, S. Mariæ Regalis * nomine, Cartagenam ſolvit e portu SS. Trinitatis inſulæ Cubæ. Ea vehebatur Bartholomæus Loboguerrero, archiepiſcopus regni novæ Granatæ, cum eoque ejus rogatu Alfonſus Median & Franciſcus B Figueroa, patres Societatis, aliique complures ordinis eccleſiaſtici & civilis. Ita longa ſpatia prætervectis, & in conſpectu Jamaicæ conſtitutis, decimo Kal. Jan. concitata eſt adeo ſæva tempeſtas, ut omnes ob oculos certiſſimam ſibi mortem proponerent. Jam enim confractus erat major malus, aliuſque carcheſii, & antennarum lacerata vela, tanta violentia ventorum, ut nova reponi nullo modo paterentur. Tumentes fluctus tanto impetu ruebant in navim, ut ſub undis potius, quam in ſummis aquis fluctuare videretur, Navarchus, Dominicus Rodriguez nomine, jam clavum deſtituerat, ſecum reputans, nihil opis ſupereſſe in rebus humanis, niſi Deus e cælo mitteret.

Equeſtis invocatione ſedetur,

150 Cum rabies illa tempeſtatis unum diem tenuiſſet, & in horas invaleſceret, vectores omnes divinum numen placandum eſſe cenſuerunt. Hic patres Societatis memoria repetentes ea miracula, quæ Deus ederet eo tempore, rogata B. P. Ignatii; ejus auxilium ex intimo animi ſenſu flagitarunt, &, quantum potuerunt, voce contenderunt, ut archiepiſcopus idem ceterique præſtarent. Quod cum impenſe ab omnibus eſſet factum, violentiſſimus repente ventus deſecit, obſtupefactis omnibus, & incredibili voluptate perfuſis: qui cum ſe jam inter C mortuos reputarent, vitam ſibi modo reſtituiam videbant. Archiepiſcopus Loboguerrero vovit anniverſariam ejus diei feſti celebritatem, Sacrificiumque pontificali ritu, ſi quando Romanus Pontifex Ignatium in numerum Sanctorum adſcriberet. Item & ceteri, qui cum eo navigarunt, ſua quiſque vota concepere, ut ex iis quæſtionibus liquet, quæ de hoc miraculo primum Santeſæ, civitate novi Regni, archiepiſcopo domino Bartholomæo præſente, ſunt habitæ, deinde Cartagenæ, auctoritate Domini fratris Joannis Ladradæ, e Dominicana familia ejuſdem civitatis epiſcopi,

qui & ex ſua,

151 Sed non tum modo patres Alfonſus Median, & Franciſcus Figueroa, ceterique ejuſdem peregrinationis ſocii e periculis maria, & evidentiſſimo naufragio, precibus B. Patris emerſerunt: anno ſiquidem MDC, majori navigio, cui B.V. de Aranzazu inſigne erat, e novo Regno Granata renavigantes in Hiſpaniam, cum Babama ſolviſſent, acerrimis tempeſtatibus jactati ſunt. Nam procellæ magno impetu puppim feriebant; proram vero adverſi venti: præterea ſyrtibus periculoſiſſimis cingebantur. Hic rurſum P. Franciſco Figueroa reliquias B. Patris mari immergenti, opemque ejus ſuppliciter expoſcente, ſubito mare tranquillarum eſt. Sed ut manifeſtius adhuc D periculum ad Terceras inſulas incurrerunt, ita illuſtrius inibi Patris auxilium fuit. Etenim cum ventus ita ſub auroram invaluiſſet, ut navigium in adverſam plagam rejiceret, nautæ ceterique peregrini, mortem cernentes ob oculos, fixis ſolo genibus palam ſua peccata confeſſi ſunt, ac Dei miſericordiam imploraruni.

Familli pericnlo liberatur, 152 Cum, ecce, rupto majori velo, venit omnibus in mentem beneficium illud, quod in ſinu Bahameoſi per Ignatium ejuſque reliquias acceperiſſent. Itaque P. Franciſcus Figueroa flagitarunt, ut aliquid item reliquiarum ejus mari immergeret, ſeleque e manifeſto mortis periculo rurſus ereptum iret. Audiens dicto fuit pater, & momento temporis (O Dei bonitatem, ſuos honorare ſervos ornantis!) tempeſtas illa ſedata, lux, diſſipatis nubibus, cælo reddita. Hinc quotquot eo navigio vehebantur, incredibilem animi voluptatem ceeperunt, cum eſſent non periculo tantum, ſed etiam periculi metu liberati, ut illi patres ceterique, qui erant in eorum ſocietate, teſtantur. E Ne longum faciam, & alii permulti variis in locis ac regionibus ad Deum confugientes, Ignatiique præſidium implorantes, vel infeſtas animi libidines ſubjugarunt, vel animi tranquillitatem in dubiis, corporis valetudinem in morbis, ſecuritatem in periculis, robur in rebus adverſis ſunt conſecuti.

Puella eodem viro modo a cæcitate ſanata,

153 Unum ad extremum omninn recens omitti non debet. Idibus Jul. MDCX. Burburgi, non ignobili Flandriæ oppido, ope B. Ignatii patrocinium miraculum. Antonina Maſia, duodennis puella, D. Alexandri Maſii, J. U. Licentiati, urbis illius conſiliarii filia, cum ab ineunte ætate calculo fuiſſet obnoxia, eo denique devenerat, ut ipſos viginti ſeptem dies, reſtagnantem veſicæ humorem occluſis meatibus retinere cogeretur. Hinc corpus miſerandum in modum intumeſcere, febri æſtuare, omnis cibi appetentia in faſtidium verti, doloribus dies noctesque excruciari tantis, ut a tribus jam bene experientibus medicis deſperata, nihil niſi acerbam in horas ſingulas mortem exſpectaret. Aderat tum forte Societatis noſtræ e proximo S. Winnoci-Bergenſi collegio ſacerdos *, * P. Theodorus Roſ. mer qui cum moribundæ puellæ mentionem miraculorum B. Patris injeciſſet, ipſa protinus in ſpem patrocinii ejus erecta, votum concepit ſiquidem F ejus ope ſanitatem reciperet, pridia io maceratam jejunio, quotannis, die ejus natali, ſacra Confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria pie, dum viveret, obituram. Nonnullis deinde ægro lateri adhibitis B. Patris reliquiis, & pleramque inſequentis noctis partem acerbiſſimis conflictata doloribus, mane ſub horam tertiam parentes, quorum jacebat in cubili, repente inclamat, ſanam ſe, omniqus malo liberam eſſe; mox longa ſitu putreſcentem corporis ſentinam exhaurit, & quidem (quod mireris) ſine ullo doloris ſenſu, nullis, ut ante, calculis arenuliſve permixtam; ſimul febris remittit, inflatio detumeſcit, ſurgit, ambulat, cibum ſumit. Eodem die ad templum, Deo beatoque Ignatio gratias actura, ſe confert, cujus natali die quindecim poſt dies occurrente, S. Winnoci-Bergas ad templum Societatis voti rea contendit. Et hucuſque perſeverat incolumis. Res geſta mandato reverendiſſimi D. Jacobi Blaſæi, Audomarenſis epiſcopi, examinata, multorumque idoneorum teſtium ac trium imprimis medicorum juratis teſtimoniis confirmata, deinceps ad divini nominis gloriam ſervique ejus Ignatii, omnium ore celebratur: *approbata* XXVIII. *Julii* 1610.

§. IV.

A

§. IV. *Miracula per S. Ignatium edita ab anno* MDXCI. *ad* MDCXVI.

PARS PRIMA.

Sospitatæ puerperæ, abacti dæmones.

Parturientes sospitatæ, Dæmones fugati.

PAter Josephus Juvencius Historiæ Societatis Jesu lib. 15. part. 5. §. 9. *selegit quædam Sancti miracula, ad tria præcipue capita revocata. Ac primo quidem agit de ope, sensus ægre parturientibus allata. 2°. De abactis dæmonibus 3°. De sanatis morbis, retardata morte, variisque periculis propulsatis. A primo incipientem audiamus.* Valentianis in Belgio gravida mulier humi prolapsa, fœtum vel oppresserat vel debilitaverat anno

B MDC. Doloribus acerrimis per dimidium convulsa mensem, post appensam collo thecam reliquiarum B. Ignatii, lavata partu est: sed infans nullum, quo viveret, parturiebat, signum dabat: eidem admotæ sacræ reliquiæ motum reddiderunt, Baptismo expiatus diebus adhuc aliquot superstes fuit. Viennæ in Austria anno sequenti mulier, instante partu, jacebat sextum jam diem capta oculis, auribus, voce. Admovetur collo charta, nomen Ignatii, olim ab eo scriptum, gerens. Erigit se continuo, videt, audit, loquitur, ac puerum feliciter enititur.

Ipris.

155 Ipris, in Belgio, uxor asperos mariti mores non ferens, proli, quam utero gestabat, ac sibi male precata fuerat anno MDCIV. Vota temere concepta sæpe Deus ultor audit. Exactis mensibus, parturiebat ægre, nullis remediis partum adjuvantibus, Agnovit infelix diras preces, & mortem, quam sibi & fœtui conscivarat parricidiali voce, præstolabatur. Circumstabant feminæ complures e vicinia. Unam ex illis cogitatio subiit ac fiducia reliquiarum S. Ignatii, quas a suo fratre, Societatis sacerdote, acceperat. Eas collo parientis apponit: læta & sana partum reddidit: gratiæ

C Numini & S. Ignatio persolutæ; res publicis tabulis mandata. Mulier non obscuro loco nata mortuos fœtus quater enixa jam fuerat. Monachii, anno MDCX. Cum quintum parturiret, hydrope corripitur. Eo proles suffocata & viscеribus clausis hærens, certum parenti miserę minabatur exitium. Invisit S. sacellum, rediit sana; & onere ac periculo liberata,

Mons-Politiani, Barcinone, Avenione.

156 Josephus Avignanesius, Montis-Politiani primarius civis, cum optata careret prole, ac sterilem doleret uxorem, venit in templum Societatis ipsis Kalendis Januar. anni MDCXII. Alia omnia cogitanti subiit petere ab Ignatio filium. Petiit: obtinuit. Sed infans mortuus eductus est. Orat Ignatium mœstus parens. Revixit infans, & cum bis a Divo sibi concessum exclamans puer, votum ritu solvit.

Barcinone mulier eodem anno dolore partus exanimata credebatur. Imago B. Patris illi vires ad partum edendum attulit. Omnes in lætitiam effusos repentinus turbavit mœror, quod infans, qui vix emerserat, motus omnis ac sensus jacerat expers. Eamdem igitur imaginem imponunt puero, qui gemitu vitam sestatus, astantium lætitiam redintegravit.

Avenioneulem puerperam votum non dissimili periculo exemit. Prolem in ejus alvo arbitrati mortuam medici edixerant educendam per exsectum matris latus. Illa ferali edicto contenta, obortis lacrymis tristem sententiam deprecabatur: cum admonita de imprecando B. Ignatii patrocinio, concipit rite pias preces, & prolem vivam læta ejicit.

D ex Juvencio.

Xeres

157 Feminæ Xerensi (*in Hispania*) fecunditas sua gravis erat: nam decies jam abortum passa, infelices edebat fœtus, mortalis vitæ atque immortalis exsortes. Undecimam prælem Divo commendat, & Sacrum ad illius aram, imminente hora puerperii, faciendum curat. Ex voto plane cecidit, ut, ea ipsa hora, qua sacerdos faciebat ad Beati aram, mater incolumi vivus infans prodiret in lucem, & salutis fonte tinctus, vitam ad aliquot dies propagaret. *Hæc Juvencius de puerperis; ad infestationes dæmonum, Sanctis meritis expulsorum ac compressorum, nos ita pergens:*

Adolescens, qui se dæmoni devoverat.

158 Melitæ degebat anno MDCI. flagitiosus adolescens, aleæ deditus, & pravis ganeonum familiaritate implicatus. Sulcepta cum illis rixa,

E male mulctatus, & iræ impotens, orci dominum appellat vindicem injuriæ, sequs illi totum devovet. Adest enim vero vocatus prædo avernalis, qui nec vocatus, ad perniciem ubique nostram excubat; in oblatam ultro possessionem irruit, nec miserum adolescentem dies noctesque vexare destitit, ac suadere, uti daret se præcipitem ex editiore loco. Furentem & violentæ necis scelerata consilia palam agitantem sodales, adolescentis vicem miserati, arripiunt, & in collegium deducunt ad patres, qui suspensis e furentis collo, sancti Ignatii reliquiis, abegerunt infandum hospitem, & redditum bonæ menti juvenem sacra Confessionis remedio penitus sanaverunt.

Domus vellis quassa & lapidibus infestata.

159 Lemures infesti Religiosam eodem anno vexabant domum Avenione. In templo, in claustro, in triclinio, dirus lapidum imber depluebat interdiu: lucem excipiebat inquieta & turbida nox. Carnates aperiri occultis manibus fores, lectos everti, vasa disjici, supellectilem a suis depromi armariis, omnia tumultu cæco misceri. Mœsta & trepida familia Superos votis precibusque fatigabat. Ecce autem illo ipso die, quo propositum a sacerdote S. Ignatii simulacrum fuerat, in F æde nostra, istius cœnobii alumnus (scholas enim nostras studiorum causa frequentabat) cum uno e collegii patribus deplorabat domesticos tumultus, &, num quid occurreret remedii, quærebat. Cui sacerdos S. Patris imaginem in manus tradens, addit, solitum Ignatium, cum inter mortales degeret, mirum quoddam in tenebrarum potestates imperium exercere: proinde muniman hoc & propugnaculum suo conclavi prætendat, ac bono animo sit. Prætendit, ac somno benigne fruitur, quam a diebus multis non viderat. Ejus sodales, re comperta, effigiem amplo conclavi præfigunt, in quod omnes tamquam in arcem inclusi, nocturnos illos terrores procul in ultimas ædes abscessisse senserunt: quos demum abegerunt penitus, postquam sospitalem imaginem per totam domum suppliciter circumtulere.

mulier a diabolo vexata spuella misera filii confessarii meditatur, Sancti mox ultor exsultat.

160 Non procul Massilia, feminam diris vexabat modis tartari satelles improbus, & in occupata misari corporis possessione jam decem annos hærebat. Societatis sacerdos reliquiarum thecam probe clausam, in qua crines aliquot S. Ignatii delitescebant, mulieris collo interuit. Illa furere, vociferari, uri. Væ, væ, inquiebat, isti comæ.

Jussa

A Jussa declarare, cujus eomam dicerat; numquam potuit adduci, ut eam nominatim appellaret: per ambages tamen satis indicavit; neque nomen Ignatii pronuntiabatur, quin metu cohorresceret, procumberet in genua, & contra quam alias solebat, imperata dicto citius faceſſeret, Eddie dæmon tam inusitatæ formidinis & obedientiæ causam, ne scilicet graviſſime torqueretur, si hominem videretur condemnare.

ex Jussu Exorcizo,

Alius incola ejusdem tartari, Colonienſi puellæ necem sibi conscisicere meditanti, oblatus, & humana specie aspectabilis, cum vias deformis leti plurimas illi aperirat, coactus est prædam prope desponsam omittere, postquam virgini dedit unus e sociis epistolam, cujus in clausula nomen olim sunm Ignatius appoſuerat. Instare dæmon, ut inutilem abjiceret chartam, qua vexari se ac discruciari clamitabat: cumque tanto magis eam virgo retineret, elulus aufugit,

Præſica, ac dæmones ipſi præſtitum S. Ignatii cognomen.

165 Venefica nescio quid maleficii molita Bruntruti (*in Germania*) cum flammis addiceretur, confeſſa est, numquam se in cubiculum insacre pedem potuiſſe, ubi reliquiarum Ignatii theca servabatur.

B Ejus vim ipsi dæmones apertius testati sunt Optæ, quod Castellæ Novæ oppidum est. Ibi semina, iræ impotens, filiam satellitibus erebi tradiderat anno MDCIV. Pnffaffionem confestim duo dæmones adierunt. In ædem sacram collegii puella furens pertrahitur: adhibentur Ecclesiæ arma, sacri exorcismi, exuviæ Divorum insignium. In illis prosartur epistola, manu S. Ignatii exarata, quam cum virgo invita & din reluctans accepiſſet, dæmon se discessurum exacto mense promisit. Stetit promiſſis; visa est puella tristi jugo penitus erepta. Ecce autem paucis post mensem elapsum diebus, rursum furere ac bacchari. Reducitur in templum. Ibi cognitum est, erebi duos incolas diram possessionem inter sese fuisse partitos; ejectum quidem fuiſſa unum, ac potiſſimum Ignatii meritis, quia unus dumtaxat appellatus, & exire jussus erat: alterum a divo Xaverio pulsum iri. Cujus imago ut est allata, dæmon humi abjectus, quasi arcana vi raperetur, proceſſit, ac sacram effigiem deosculatus, Jam, inquit, jam excedo: vos quicumque hic adeſtis moneo (miserum me, qui prodeſſe vobis, & ista denuntiare, cogar!) moneo, inquam, ut impias fugiatis voces, ut sanctiorem vivendi viam ineatis, ne in abyſſum, in putrum, in stagnum sulphureum, veſtra vos scelera detrudant: tot enim sunt, tam horribiles illic pœnarum formæ, ut eat qui vel obiter luſtraſſet oculis, nemo unus peccaret. Hæc manu & voce contenta effatus, siluit, quodque moleſtiſſimum dæmonibus accidere solet, cervices conculcandas præbuit. Puella sudans, defecta viribus, linguam exertans, jacuit aliquandiu; ac paulo post valens & læta surrexit, cohorreſcenta, quæ aderat cum prætore civitatis ac religiosis compluribus, multitudine.

C

Præſicum magus ejusve vox poſſum eſt dæmon dare falſa.

16. Novellariæ (*in Italia*) languebat æger a medicis depoſitus, quem veneficorum infandis artibus de mentis corporisque sanitate deturbatum farabat fama. Horrendos edebat clamores; totum corpus incompoſito motu jactabat, ut nulla spes esſet sacri Olei, quod reſtabat unum, adhibendi. Aderat sacerdos e Societate. Is in genua provolutus, & Ignatii nomen, ab eo quondam epiſtolæ subjectum depromens, faceſſere dæmonem jubet. Continuo sibi reſtitutus æger quievit, oravit, inunctus est.

Pragensis mulier matrimonio juncta, ut negatam a natura prolem sufciperet, magicas ad artes confugerat. Concepit illa quidem numerosos fœtus; sed omnes non sine maximis doloribus, & graviſſimo vitæ periculo, mortuos ejiciebat. Atrociores anno MDCVII. dolores pertulit, nec tamen solitum cadaver poterat effundere. Muritura sacerdotem e noſtris arceſſit. Ille miseram primum hortatur, ut nefandas artes deteſtatur. Tum ejus oculis objicit in tabella descriptum Ignatii nomen, quod præpedita morbo lingua non valebat appellare. Oculis Ignatium & suspiritis infelix mater vocat. Vocatus adeſt. Infantis putridi deformis maſſa prorumpit e vivo viſcerum tumulo: nec ipta tantum præſanti libarata nece fuit; verum etiam id conſecuta, ut ſospites partus ipta ſospes deinceps ederet. D

Est inter collegii Colonienſis gaxas, vetus ac detrita S. Ignatii toga, quam P. Leonardus Keſſelius illuc Roma detulit. Ea cum sæpe alias periclitantibus adhibita, tum vero mulieri, quam malus dæmon tenebat obſeſſam, saluti fuit anno MDCX. Furebat prædo tartareus impune, instantemque sacris carminibus sacerdotem non audiebat. Ubi togam humeris feminæ sensit injectam, E obriguit, & noctu taciturnus evaſit.

Panormitanus adolescena animarum prædoni deditinnem scripto exaratam suo & sanguine fecerat. Reſipuit, infandamque rescidit pactionem. Sed ut difficilius ajicitur semel acceptus hostis, quam admittitur, retinebat poſſeſſionem antiquam dæmon, licet occultioribus modis, & juvenem ad immania scelera propellebat. Aquam ebibit sacris Ignatii reliquiis imbutam. Felici hauſtu scelerum imagines omnes deteriæ momento sunt.

Eamdem aquæ simili vim ineſſe adoleſcana Siculus, incendio libidinis æstuans expertus est. *Audiſti, lector, de vi tartarei hoſtis per* S. Ignatium *repreſſa; nunc ad alterum miraculorum caput, quod supra erat propoſitum, progrediamur.*

PARS SECUNDA.

Sanati morbi, depulſa pericula.

ANno MDC. mairona Seneaſis, diuturno victa morbo, jam funeris ordinem sui præſcripſerat, plangente familia. Vntum nuncupavit de argentea imagine ad Ignatii tumulum transmittenda. Eadem die convaluit, ac tumulum, quem aperiri sibi jam jusſerat, feliciter clauſit. F

Morbi a Sancto ſubventum Tumuli, Mortis ne, Cautiones,

Filiam cum proxima luctantem morte sanam recepit eadem arte Mutinenſis mater, & beneficii teſtem puellæ ſtatuam ex argento, Romam miſit.

Cum primum Carana imaginem B. Ignatii populo propoſitam aſpexit, anno MDCI. ſtatim ad sacram effigiem, quasi ad salutare signum, preces multorum & vota non irrita confluxerunt. In iis præcipue memoratur puella oculis capta, quibus admota felix imago clariſſimam lucem reſtituit, veteri caligine, quam nulla discutere multis annis remedia potuerant, momento depulſa.

Fecit animos iſte ſucceſſus alteri faminæ, quam axſtans a fronte immana ganglion misera deformabat: appreſſit imaginem beneficam: datumuit frons, ac ne veſtigium quidem priſtini tuberis apparuit. Hæ prodigiis excitata arga Ignatium pietas ad vicinas insulas brevi permanavit.

Alguarie e alibi.

164 Alguarenſe collegium est in Sardinia: hujus in templo ante beatam effigiem accenſa lampas erdebat, cui alendæ certam olei dotem matrona

A trona nobilis aſſignaverat. Accidit, ut ejus filiolam enatus e collo tumor, & fauces obſeſſas conſtringens, in vitæ periculum adduceret. Mater, flagitante filia, ſalutaris olei guttulas tres collo affudit: reſedit illico tumor axitialis: relictæ tantum ſunt guttarum notæ, teſtes miraculi.

Ejuſdem olei ſalutarem morbis gravibus, præſentemque medicinam variis in locis ægroti cumplures experti ſunt. Dominicus Grimaldus, quæ familia Ganuenſis magnam ab antiquitate commendationem habet, acri febre correptus, B. Patris reliquias illi objecit, eamque fugere compulit. Iis tamen amotis, cum febris rediret, repetitis & repoſitis ita fugata eſt, numquam ut reverſa ſit. Miſſa fuit Romam argentea tabula, votivum munus, index beneficii.

uel & Avenione.

165 Erat anno MDCI. ſacerdos Avenione, eruditione ſingulari, nec minori virtute præditus; ſed quam ſui obſcurabant nævi, & quidem ab eo ipſo, quem fœdabant, non obſervati. Nam ita uſuvenit, ut, quemadmodum oculus, quo cernuntur cuncta, ſe ipſe non cernit; ſic animus noſter ignoret vulgi lele; & quamvis in ſe poſſit intuari, ſæpe nolit. Is igitur gravi morbo correptus, vifus eſt virginem Deiparam videre minitantem, & expoſtulantem, quod ſua ſæpe monita negligeret; indignum eſſe, cui valetudo, quam poſtulabat, reſtitueretur. Adeſſe viſu pariter S. Ignatium ad Virginis provolutus pedes, patroni ſupplicantis ritu. Hic interfata Virgo ab ægroto ſciſcitatur, quam ſpem faceret vitæ melioris, ſi leto inſtanti eximeretur: cumque affirmaret æger, omnino fore ſibi curæ, ut ea gratia, ſiquidem in immerentem, certa in ingratum collata non eſſet, idemque pro cliente ſuo ſponſor Ignatius confirmaret, ratum ſupplicis votum habuit Deipara: & Inaae viſum non fuiſſe reddita momento ſalus declaravit. Beneficium prædicare non ceſſavit ſacerdos pius juxta & prudens: quod ut oſtenderet acceptum ſe referre S. Ignatio, ejus imaginem in templo Societatis Avenionenſi exſtare voluit, grati ac memoris animi perenne monumentum. *Breviter mox perſtringitur hic exemplum pueri Mutinenſis ex illapſa in fauces ſpina, a ſuffocatione liberati: at conſuli poſſunt, quæ dabo infra §. 5. part. 3.*

Plurima miracula edita ſunt Gandiæ, atque in agro ejus,

166 In urbe & agro Gandienſi duo & ſeptuaginta miracula locupletibus comprobata teſtibus in publicas tabulas eodem anno MDCI. relata ſunt: quorum fama permoti cives Manreſani, apud quos Ignatius tirocinium quodammodo vitæ ſanctioris poluerat, xenodochium annua ejuldem commoratione, ac præclaris virtutum exemplis veluti conſecratum, coemerunt, ac Societati utendum, cum vicino templo, poſſidendumque tradiderunt. Illorum adhuc nonnulli, quos vivax in eam uſque diem ſenectus procularat, edita quondam a B. Patre humilitatis, pœnitentiæ, & caritatis documenta renarrabant læti nepotibus: & quod ipſi præſtare non potuerunt Ignatio, ejus filiis in civitatem ſuam accipiendis, libentiſſime tribuerunt. Retuliſſe gratiam Ignatius tanto ampliorem credendus eſt, quanto vim e cælo bene de mortalibus merendi majorem obtinebat. Sed qui tam liberalis erat in externos, nequaquam in ſuos parcus axſtitit.

qui & Villagarciæ.

167 Infeſtum domui probationis Villagarcienſi (*in provincia Caſtellana Societatis Jeſu*) annum MDCI. morborum gravitas & multitudo faciebat, ut beati Patris beneficentia illuſtrior eluceret. Duodecim a noſtris, ibi fere jam depoſitos, ſacræ illius reliquiæ metu ac periculo liberarunt. Ipſe Rector domus, dum concionem pararet habendam in templo noſtro, quod ſplendidiſſimo apparatu curaverat exornandum, ad celebrandam diem S. Pareoti ſacram, repente diro apoſtemate oppreſſus, & in lectum dejectus eſt. Concionandi provinciam alteri demandare meditans, oravit S. Ignatium, ut in celebritate feſtæ lucis, voci ſuæ locum aliquem eſſe vellet. Hæc dicentem arctior ſolito ſomnus complectitur, quo diſcuſſo, maturuiſſe apoſtema deprehendit: nocte inſequenti ruptum penitus, ac perſanatum lenſit, paratafque Sancti laudes recentis prodigii prædicatione cumulavit.

Ex Juvencio.

168 Eo fuit illuſtrius beneficium Alphonſo Velæ, domeſtico Societatis adjutori collatum, quod non corpori, ſed animo graviter laboranti ſalus fuerit reſtituta. Verſabatur ille in collegio Biatienſi provinciæ Baticæ. Tædio ſenſim obrepente victus, de Societate deferenda cogitabat: neque jam aut amicorum precea, aut adhortationea prædidum ullaa audiebat. Inſtabat funeſta dies, quæ ovem perditam a ſacro divultam grege luporum inhiantium rabidis faucibus objiceret: cum ex amicis unus enixe ab illo flagitat, ut ne gravetur ante S. Patris imaginem, ſaltem oratione Dominica, illi commendara, quidquid animo agitaret. Morem gerit, magis ut obſequatur amico, quam quod inde quidquam expectaret auxilii. Sub noctem ingraveſcit mæror: ira, lacrymæ, miſta pudore deſperatio miſerum convellunt. Erumpit cubiculo, & in vicinum bortum, ubi conceptum dolorem liberius effunderet, evadit. Ibi S. Ignatii ſpecies improviſa oculis objicitur. Noctem dimovit circumfuſa lux, quæ micantem vultum facile aſpectabilem dabat. Compellat ore blando Velam, & quorſum a Societate ſua deficere velit, rogat. Offuſas menti tenebras paulatim depellit, eoque demum ſuadendo, minitando, pollirendo, perpellit, ut ſe in amantiſſimi Parentis poteſtate futurum, & in fide, quam pridam Chriſto dederat, manſurum ſancte promittat. Stetit promiſſis, nec Societatem, niſi cum vita, demiſit. Rem apud epiſcopi vicarium, collegii Rector, & ſacerdos e noſtris, qui Velæ a ſacris confeſſionibus erat, jurejurando teſtatam, ut exſtaret beneficii memoria, litteris conſignarunt.

Quidam a Societate diſſuaſus, mox modo ea vocatione confirmatur.

Tumor brachii, ulcera, puer mox ſuus ſaſpitatur.

169 Stola S. Patris, qua indutus divinam rem faciebat, a Præpoſito Generali donata Conimbricenſi collegio, præſentem ægrotanti ſacerdoti e noſtris opem tulit anno MDCII. Huic brachium ſic intumuerat, ut periculum eſſet, ne latens virus, & majoribus in dies gliſcens incrementis, brevi ad cor caputve profluereat, cum certiſſimo vitæ diſcrimine. Tumorem ae metum obvoluta brachio ſtola depulit. Incluſum fuit dulce pignus eleganti theca, ſimul cum epiſtola de virtute obedientiæ, quam S. Ignatius eamdem olim in urbem miſſam, ſua manu ſcripſerat.

Hieronymi Juſai, qui minori Balearia præfecturam multis annis geſſit, filiolam ſeptem ulcera, collo circumjecta, miſere cruciabant; jamque ſanies in pectus deſinebat, medicis deſperantibus. Mater Ignatium pro ſalute filiæ daprecata, pulverem e ſpelunca Manreſana ſumptum, ipſius collo ſamal iterumque aſperſit. Fugerunt ulcera, cicatricibus, quaſi ad memoriam prodigii, relictis.

Illud inſignius. Matrona Gandienſis antequam mortuum filiolum tumulo inferret, frigidis artubus imaginem S. Ignatii, poſt aliquot preces ſumma eum fiducia recitatas, impoluit. Revixit puer, & ad ſacellum S. Ignatii, cum matre, multiſque miraculi

A ex Juvencio.

ſpectatoribus, ipſe teſtis omni exceptione major, proceſſit.

Puella a cardiaco morbo ſit beatæ.

170 Eodem in oppido puellam quatuordecim annos oatam cardiacus vexabat morbus. Eo decies aliquando per diem unum conflictata, propius ab interitu abeſſe judicabatur. Beatum Ignatium voto pie nuncupato vocat: nec fruſtra. Jaceoti, & ſenſibus (tanta vis dolorum erat) deſtitutæ, ſe oſtendit S. Pater, altero quodam, ut apparebat, ſacerdote comitatus, ac ſanam eſſe juſſit. Illa exſurgens, parentes clamavit, ut veneraturi accurrerent; at Ignatius jam ex oculis abierat. Gratias igitur actura feſtinavit ad Societatis collegium, cujus in templo effigiem S. Ignatii conſpicata, illum ipſum eſſe, quem vidiſſet, a quo fuiſſet ſanata, confirmavit. Hia attoniti prodigiis Valentini & Barcinonenſes ſupplicandum Pontifici ceoſuerunt, ut debitos tam perſpicuæ ſanctitatis honores decernere dignaretur. Cataloniæ prorex, ac Barcinonia primores, communi conſenſu legatos miſere prætulibus, qoi Tarraconem ad concilium provinciale convencrant, oratum, ut idem

B a Pontifice flagitarent. Et aſſeoſcre patres, gratiſque proregi actis, litteras ea de re ad Clementem, concilii nomine, perſcripſerunt.

Præter peſtem in Europa, mutuos Mexicana moribunda ſibi ſuffragatur.

171 Noo Hiſpaniæ dumtaxat, ſed Europæ totius eadem exarlerant ſtudia, variis excitata porteotis, vix ut populus a publico temperaret cultu, & Romanæ Sedis ægre juſſa exſpectaret. Europam tranigreſſa Ignatii fama, & benefica virtus ultimas orbis partes eodem anno MDCII. pervaſit. Matrnos primaria io urbe Mexicana præter angioam, qua mortalea multi, faucibus obſtructis, de medio tollebantur, laterum dolore, ulcere ſub aurem putrido, & febri, ſic jacebat oppreſſa, ut quies tormentum, lectus ipſe, crux eſſet. Accitus ſacerdos Societatis allatam Igoatii effigiem moribuodæ oſtendit, ſimulque acceodit fiduciam recuperandæ ſalutis, eo deprecatore, cujus tot ac tanta ubique terrarum prodigia celebrareotur. Vix hora dimidia fluxerat, ſolutæ ſunt fauces, abiit febria, ſuia membria vigor acceſſit; ac ſtrsto vegeta & valena exſiliit, quæ modo oe alieois quidem manibus moveri, ſine vehementi totius corporis dolore poterat.

Puer & puella eidem loci virgo a medicis depoſitæ mutuo affectum alterius lavant.

C 172 Ejuſdem civitatis virginem, a medicis depoſitam ſaucti Patria imago ſervavit. Erat hæc effigies domi noſtræ, in æs iociſa; & iocluſa cryſtallo nitenti. Hanc puellæ pater jacturam dulciſſimæ filiolæ ægerrime ferens, capiti morientis impoſuit. Ecce autem, cunctis intuentibus (& aderaot bene multi) pretioſi cujuſdam liquoris guttas, tamquam totidem gemmulas, imago cœpit fuodere. Quibus delibutum ægrotantis caput, quaſi benigno rore, noxium expulit calorem, & vitam fugientem revocavit.

Acceſſit buic miraculo ſtatim aliud. In ea, quæ frequens lectum puellæ circumſtabat, turba mulier triſtem vomicam ægro celabat pectore. Excitata prælenti prodigio, ſalutari lympha tumidum latus fovit; ablceſſit abſceſſus, & io Ignatii laudes omnium lætitia & gratulatio prorupit.

In Philippinis quidam e ſublimi labitur nec mortuus.

173 In Philippinia, Zebuanæ inſulæ ſacerdos e ſublimi feneſtra decidena, & Ignatii opem implorans, ad terram, doloria expers & noxæ, corruit. Sed impreſſum in bumo ſubſidente ac paulum excavata, corporis veſtigium manſit. Ex quo licuit coojicere, illum immani obtercndum ſiniſſe lapſu, oiſi Numiois manus, Ignatii meritia invitata, labeoti ſe ſuppoiuiſſet.

Puella ſanata.

174 Aono MDCIII. virgo nobilis fœdis ulceribus ita cruciabatur in urbe S. Jacobi, provinciæ Peruanæ, nullam ut corporis movere partem ſine ſummo dolore poſſet. Remedia, quæ poterat, ipſa per ſeſe adhibuerat, manus oculoſque medentium, pudoris amore, fugiens. Sed ingraveſcente morbo, & urgente matre, cum vita certum in diſcrimeo veniret, coacta eſt chirurgum arceſſere. Tameo, priuſquam ille aeccderet, ioſtitit ſomnia precibua virgo apud S. Iguatium, quem ſuæ pndicitiæ cuſtodem inter Superos potiſſimum dclegerat, ut ulcera, quæ virilea deſiderarent manus, perſaoaret. Hæc agitaoti leois obrepit ſomnos; quo amoto, ulcera penitus omoia, oc veſtigio quidem ullius relicto, diffugiſſe videt.

D *In Peruvia fœda ulcera ſanantur, puerilis ſtamen rumpitur, fuditur.*

Aliam comitiali morbo jam novies tanto impetu dejectam, ut eſſet incertum, ao adhuc ſpiraret, oſculum imagini beati Patria appreſſum, erexit ac ſaoavit.

Scd corporum tamco morbi ſæpe animorum remedia fanitaſque ſoot. Quamobrem ægrotis oon expedit ſemper, ut iia, aut certe penius, releventur. Dedita pietati ſemina, graviſſimos non ſemel morbos Ignatii patrocinio depulerat, variiſque per eum affecta beneficiis, incredibili ejus in

E dica magia colendi ſtudio flagrabat. Evenit, ut audiendi ſenſu omnino privaretur; neque tonantis cæli fragores horrificos perſentiſcerct. Recurrit ad patrooum; opem Igoatii ſupplex imploravit. Mirum! feminæ preces eatenus accepit Saoctua, ut, quotiea io collegii templum ſubiret, expiandæ conſcientiæ cauſa, vel audiendæ concionis, tam acutum audiret, quam qoiſque vel maxime auritos; egreſſa templo ad priſtinam ſurditatem revolveretur.

PARS TERTIA.

Reliqua huc ſpectantia expediuntur.

Mulier Cazorlæ varia ſimplici malo.

CAzorlæ (*in provincia Batica*) uoa & eadem mulier triplici portento valet udinem ter afflictam reparavit. Natum illi primo in ſcapulis apoſtema pronam decumbere per duos menſes coegerat, ſomoi expertem, atque adeo cibi, quem oiſi diductia ferro dentibus capere oon poterat. Medieus, quamvis nondum eſſet maturum apoſtema, nihilomious, quoniam vita taotis doloribus par non eraa, illud aperiri novacula, & peſtem eximi juſſerat, aut igne ſaltem conſumi. Suavius remedium ipſa mulier excogitavit, & certius, Effigiem B. Ignatii applicuic humeris, applicuit laoguenti ſtomacho; ſomnum & cibum, apoſtemate diſſipato, cepit. Poſt paulo humore frigido cor invadente, vocem ac prope vitam perdiderat: nutu petiit eamdem imaginem, & cum ea vocem ac vitam recepit: denique vexata gravi capitis dolore ae vertigine, quindecim dies exegit ſemiaoimia, & ſui vix compos; verba male eohærentia effutiens, quo more phrenetici ſolent; nec obliti Patroni tamen cariſſimi eſt, cujus effigiem deoſculata, mentis pariter & corporis ſanitatem recuperavit. Medicus indignans, Quid iſta nos, inquit, mulier male ſolicitat, quæ tam facilem medicinam domi habet?

F

Alia Mutiæ e polypo ſanatur.

176 Mutioæ ſacram Deo virginem polypus dire cruciabat. Eſt caruncula naribus tonaſcena, & multiplicea, radicum inſtar, fibras diffuodens extra nares, ioſigni deformitate; ac ſæpe intra fauces, manifeſto vitæ periculo, propter occlu-

fos

A ſæ vocis & pabuli meatus. Acceſſerat etiam ad dolorem fœtor intolerabilis, ut nemo ſine cruciatu propius pedem ferret. Demum inter medicos conſtitutum fuerat, ut eandenti ferro naribus immiſſo peſtis exſtirparetur, quod unicum huic malo, cum inveterarit, remedium eſt. Hujus carnificinæ metu virginem exanimatam ſoror monet, ſancto ut Ignatio nuncupet votum. Pie nuncupat; manſuefcit dolor, laxantur fauces, polypus ofiduo non tono, ſponte ſua decidit.

Ferdinandum Maſcareniam, optime de Societate noſtra meritum, fuſus toto corpore dolor acutiſſimus macerabat Olliſſipone; intumuerant obſeptæ propemodum fauces, urebat ſanguinem febris: extrema omnia medici minabantur. Fefellit illos Ignatii nomen adſcriptum epiſtolæ. Hoc remedio jam conſalutatus æger ſubito eſt recreatus.

Recreatus ex Ordine Prædicatorum, edito voto,

177 Illud mirabilius, quod anno MDCVII. Limæ contigit. P. Alvarus de Molina, ex Ordine S. Dominici, vir probitate ac doctrina præſtans, ab annis octo tam læva conſtrictus erat paralyſi, ut trunco ſimilior, quam homini videretur, nec B poſſet movere pedem, manum tollere, aut vocem, quæ perciperetur, edere. Cum Vitam S. Ignatii, & ab eo edita miracula perlegiſſet, adductus eſt in magnam ſpem recuperandæ tam potenti patrocinio ſanitatis. Votum rite concepit, ſeque voti reum ſtatim ſenſit. Quippe vt. Id. Novemb. vocem audire viſus eſt, ſurgere jubentem & progredi. Surrexit. Vigebant firmi rectique in greſſum pedes: manus in geſtum expeditæ: lingua in vocem ſoluta. Vix ſibi credens ipſi, experitur: ambulat: ſurſum, deorſum per cœnobii ſcalas alacer it reditque. Convenerant omnes eo die in aulam ingentem, ubi placita theologica propugnabantur magno civium concurſu. Progreſſus ex aula unus quiſpiam e Religioſis, & P. Alvarum ſtrenue progredientem conſpicatus, obſtupuit: Evocat patres: circumſtant attoniti, ſcitantur: audiunt miraculum explicantem, quem nemo niſi ægre balbutientem hactenus viderat. Rumore ſtatim ſparſo, procurrit omnis ex aula cœtus, miraculum univerſi conclamant, & arcano impetu velut abrepti proſiliunt in templum, ubi miſtæ C concinentibus organis gratulantium voces gratias Deo ac B. Ignatio meritas perſolverunt.

a paralyſi reſtitutus;

178 Aderat ipſe P. Alvarus non jam devectus alienis manibus, ſed populi plauſu & gratulatione deductus; & ante majorem proſtratus aram, ingens publicæ pieque lætitiæ materia, cernebatur. Facti per Dominicanos de re tota noſtri certiores, actis pariter Deo gratiis, ad cœnobium, quo tota civitas erat effuſa, convolarunt. Quamvis tot inſignis miraculi teſtes eſſent, quot in ampliſſima urbe civea; illud ipſum tamen R. P. Bartholomæus Ayala, procurator generalis Dominicanorum in Peruvia, ſuo ac ſuorum chirographo confirmaeum & rite perſcriptum edidit v. Id. Novemb. Accepta quoque ſunt medicorum & civium aliquot præcipuorum teſtimonia, quæ miſſa Romam & per Europam diſſeminata B. Patris cultum & veneracionem auxerunt.

qui ibidem acceſſit alterius e Societate ſodalis ſanctio.

179 Acceſſit huic miraculo, tamquam cumulus, alterum proprium nobis ac domeſticum. Chriſtophorus Meſa, novitius Societatis, Oleo ſacro jam inunctus, animam agebat in tirocinio Limano, cum omnia gaudio recentis prodigii fremerent. Cauſam reſcivit, & ſtupentibus, qui moriturum Deo commendabant, exclamat, rogatque, ut ſibi fiat ſurgendi poteſtas; velle ſe una cum ceteris in templo hymnum ſolennem con-

cinere. Jam valebat, ereptus morti ac periculo. D
Febrim & morbi reliquias quinto poſt die penitus ex Ju-
expulit. Fama P. Alvari morbo admirabiliter libe- VENCIO.
rati Peruviam implevit: conſecuta famam eſt pietas indigenarum & fiducia: pietatem alia compenſarunt miracula, quorum pleraque eidem narrationi per Dominicanos editæ adſcripta legere eſt, & quorum numero & magnitudine attoniti Limani magnificentiſſimum S. Ignatio ſacellum ſumptu publico poluerunt.

180 Non leviora paſſim alibi patrata referuntur. *Surdus ac mutus infans; cruce ejuſdem reſtitutus Toloſæ.*
Surdum ac mutum infantem mater Toloſana fuderat. Iolanabile malum creverat cum ætate. Mœra parens puerum B. Ignatio dicat conſecratque. Ignatius viciſſim aurium ac linguæ uſuram clienti ſuo reddidit. Miraculum, poſito anathemate, voti rea mater, ad perennem memoriam, teſtatum voluit; illudque Toloſa longe lateque celebravit.

Depulſus in eadem urbe morbus eo plus admirationis habuit ac lætitiæ, quod ab annis viginti eivem dire torquebat. Lectitanti Vitam divi Ignatii ſubiit orare hunc in modum: Fac, o Beate, ſac, ut eorum e numero ſim, quos tui memores bene merendo facis. Vix ea: prægrandem calculum, peſtem tot annos viſceribus abditam, dolore nullo emiſit. *Miraculum, quod ſequitur hic, in puella Burburgenſi factum, habes ſupra §. 3. num. 153.* E

181 Nobilem Anglam profluvium ſanguinis a *ſluxus ſanguinis. Romam; vo-*
quadriennio vexabat. Venit in Galliam cum ma- *tum ibidem in-*
reito, religionis in exilio voluntario conſervandæ *ventum; ſpes &* cauſa. Ibi medicos experientiſſimos adhibuit; ſed *ſalus; & ca-*
nihilo felicioreа popularibus ſuis ſenſit. Humanis *ſus diffra-*
deſtituta mediciis, ad S. Ignatium feſto ejus die *ctus.*
recurrit in æda noſtra Rotomagi, & ſana rediit. Miratus conjux adeo repentinam medici cæleſtis opem, patres confeſtim de miraculo admonuit, illudque publico deinde monumento rite conſcripto memoriæ prodidit.

Carolitaoa* virgo, ex ædium faſtigio præceps *Caloriſ-*
in pavimentum lapſa, caput comminuerat. Me- *tana.*
dici & chirurgi actum eſſe de puella pronunciant. Imago divi Ignatii alligatur capiti confracto: deinde inungitur oleo, quo lampas ante Beati aram appenſa lucebat. Virgo ſe colligit, vivit, valetque. Medici adhuc illam vivere mirati, ſubeunt F
propere, & calvariam puellæ pridie diffractam, nunc ſanam & bene cohærentem nacti, miraculum magna voce conclamant.

182 Præſentem ejuſdem B. Patris opem unus *morbus peſtilens,*
e noſtris Bruntruti ſenſit anno MDCXIV. cui ad acerbiſſimos renum & lateris cruciatus, indicia morbi peſtilentis adjuncta, fecerant, ut noſtros ab ejus congreſſu medicus lecluderet. Hac ille deſtitutione perculſus, ſeque depoſitum putans, Ignatianæ veſtis brevem laciniam lateri admovet. Hujus contactu lateris dolor abigitur ad humeros, eodemque amuleto inde pulſus, alias atque aliaa quaſi latebras occupans, tandem toto corpore extruditur. Quatriduo poſt æger, medico ſtupente, incolumis exſilnit e lectulo.

183 Circa Compoſtellam anno MDCIV. arvis *Incendium* injecta ignis fuerat pro more. Sic enim ſteriles *vento vehe-*
herbæ exſtirpantur, campi pingueſcunt, & no- *menti diſſi-*
vas a calore, ſinum telluris effœtum ſubeunte, *patum.*
vires ducunt. Ignem vehemens ventus ultra modum, & deſtinatos ab agricolis fines, tulit: nec vicinis modo meſſibus, ſed pagis oppidoque cladem importabat. Concurritur undique: pro ſe quiſque trepidat; mox, ubi nulla induſtria ſuperare mali vim poteſt, clamor, preces, complo-ratio miſerabilis. Advolant patres. Unus icuncu-

A lam S. Ignatii projicit, qua flamma violentior ingruebat. Resedit illa subito ac detumuit; mox sua per vestigia se reflectens, penitus evanuit.

ex Juvencio. aliud, quo domus conflagravit; puteo aquo auctu ad extinguendas flammas.

184 Neque illud prætereundum, quod Setiæ (*in Campania Romana*) contigit anno MDCVIII. Pia virgo singulari studio B. Ignatium colere solita, precationi dabat operam in cubiculo sedens, cum ignis ædes intus invasit ex improviso. Cubiculum orantis flammarum globi, cum horrendo fragore, inundabant. Illa nequaquam exterrita, suum appellat Ignatium, ejusque nomen igneo torrenti opponit. Dicea, audivisse flammas beatum nomen. Vorticibus magno impetu retrorsis absistunt.

Prodigium hoc alio cumulatum est. Solicita circa puteum domesticum, sed exilem ac jejunum, familia trepidabat, ut flammas domaret aqua. Puella rursus ad patronum suum supplici prece redit. Continuo puteus tam ubere vena fluxit, ut incendio exstinguendo non tantum sufficerit, sed lympbas etiam limpidissimas postea dederit, ac perquam salubres, qui non nisi corruptas, & limo vermibusque infectas antea suggerebat. *At-*

B *que hæc quidem sunt miracula, quæ P. Josephus Juvencius ab anno 1591. usque ad 1516. memorat; quibus loco supra citato §. 7. præmiserat nonnulla alia, occasione beatificationis S. P. N. Ignatii; de qua agi in meo Commentario. Quædam ex illis ibidem tunc retuli §. 99. num. 1034. & sequente; quædam alio remisi. Sunt autem hæc:*

Quidam a Sancto contra sicarios defensus, monuitque a diuturno perbibendo abstinere;

185 Nobilem Hispanum, aurifodinæ præfectum, ignota sicariorum cohors invaserat. Equo deturbatum gladiis punctim eæsimque ferionr. Ille tot impar hostibus, unum Ignatii nomen sævientibus objecit. Adfuit Ignatius ipse, & clientem visus protegere, ictus hostium retudit, quorum inanis furor in Hispani veste lacerata stetit.

Dinantium, civitas Britanniæ Armoricæ, cœnobia virginum, quæ sanctæ Claræ institutæ sectantur, celebris est. Ex iis quædam cum diuturna ægritudine conflictaretur, casu incidit in S. Ignatii Vitam. Legit; miratur & virtutum exempla, & collata divinitus in hominem unum beneficia multa maxima. Hinc illius apud Deum gratiam & auctoritatem æstimans, venit in spem obtinendæ tanto Patrono valetudinis. Implorat opem; valet; gratiisque rite, cum omni virgi-

C num choro perlolutis, litteras miraculi testes Societati dedit.

quidā mortis reluctantes, donec confessus esset:

186 Accitus in Granatensi collegio, ad ægroti confessionem excipiendam, P. Andreas Zea, reperit miserum exiisse de potestate. Continuo positis humi genibus, a Deo per S. Ignatium enixe petiit, ut mentis sanitas tamdiu rediret ægro, dum confiteri peccata, & absolvi posset. Sibi statim restitutus æger deposuit noxarum onus, quo levatus, in pristinam insaniam recidit.

pulier devoti devota ad panitentiam traducit:

187 Collegii Mexicani Rector gravius ægrotantem feminam eodem, quo P. Andreas Zea, remedio curavit, nempe S. Ignatii potentissimo patrocinio. Illa se orco deviverat, cum in carcerem fuisset conjecta; & oblatam possessionem dæmon accepisse videbatur. Nam præter incompositos, quibus bacchabatur, motus; peregrino & erudito sermone proletaria mulier utebatur, aperiebat animorum arcana, subtiliter & acute de rebus abditissimis disputabat. Rector scriptum in charta nomen Ignatii ejus capiti admovit. Diu obluctata, demum quieta mansit octo dies, vitæ crimina confessione deterst, & in eum novissimis munita Sacramentis locum, ut spes est, excessit, quo aditus humani generis hostibus numquam patet. D

fugni la mort.

188 Viennæ in Austria familiam nocturna larva perturbabat, sæpe hominis vultum, alias alium induens: sæpe fingiens oculos, auribus immani murmure obstrepebat; vestes, stragula, supellectilem diffipabat; petebat obvios lapidibus, raptabat per humum, sublime tollebat. Translato funestos inter tumultus mense, dominus ædium ad nos venit, tentatia frustra remediis pluribus. Datur S. Ignatii effigies; affigitur eo maxime loco, ubi nocturnus fragor lævichat: non inde tantum, sed reliqua domo tumultus omnis, ac diræ lemurum præstigiæ in perpetuum exularunt.

§. V. *Miraculorum ab anno* MDLXVI. *usque ad prædictum annum* MDCXVI. *supplementum, & continuatio usque ad* MDCXXVIII. *ex centum miraculis a P. Daniele Bartolo excusis Vitæ S. Ignatii lib. V.* E

Quæ laudatus auctor pauca e pluribus, typo antea editis, miracula ibi seligit, ea se affirmat deprompsisse e Bulla Pontificia, e Relationibus Auditorum Rotæ, Actisque juridicis canonizationis; ut & e processibus peculiaribus, atque documentis publicis, qua multis in locis confecta sunt. E centum itaque Bartoli miraculis magnam quidem libabo partem; at prætermittam tamen ea, quæ vel aliunde jam dedi superius, vel dabo inferius ex instrumentis, ante concinnatis, quam Bartolus sua scripta concederet. De hac re, lector, monitum volui. Nunc ex P. Ludovici Janini interpretatione ea subdo, anno 1668. libello singulari Pragæ recusa, & a me hic nova partium divisione ac titulis distincta.

PARS PRIMA,

Puella mire ex aquis exempta; obtrectatores puniti; sanationes; apparitio. F

Pilla quædam

IVerat Maria Nateria anno MDCXVIII. die altero Pentecostes, Loano Araxium, veneratura B. Virginem a Carmelo: distant a se ii pagi duodecimo milliari, & Genuensium fluvio imminent. Redeuntis iter tempestas imbrium noctem unam & diem perpetua occlusit; resumit illud die Mercurii, littus maris legendo, quod terra interior, altiori luto tunc esset invia: præcedebat matrem, quæ una venerat, passibus fere quinque & viginti; eum nihil minus advertens, in alveum subit torrentis Antognani, tunc magno impetu in mare præcipitia: vociferatur a tergo mater, discrimen conspicata, sed monentis vocem, maris strepitus extinguit; infelix filia fluenta rapido intercepta, gressum ad matrem referre nisa est, sed, supplantata mox aquæ impetu fuga, dejicitur, & in mare abripitur. Hic morituram in oculis filiam, & frustra contuens, & gemens mater, beatam Virginem a Carmelo invocat,

quod

A quod facit etiam filia, cum fundo jam tertium emerſa, aquis ſupernataſſet, mortem vicinam operiens.

Deipara addicta, auſuque & Exactis ſupplicationi.

190 Erat hæc virgo, Deiparæ cultui mirifice addicta: tantum ſcire optaſſet, ſua obſequia Deiparæ gratia accidere; ita ut pridie confeſſario dicere auſa ſit, incitati magis affectus impetu, quam arrogantia, non videri ſibi a Dei Matre tantopere diligi, & foveri, quantum ipſa, ſuis apud illam obſequiis, eſſet promerita: in quo quam longe a vero abeſſet, Deipara io præſens oſtendit. Vix poposcerat ab ea auxilium, cum cœpit aquis innatare, vultu in cælum verſo, diſtentis brachiis, pedibus ita junctis, ut ſi forent arcte colligati: eoque ſitu, nulla vi, ſed ultro, quidquid hauſerat maris, revomit. Pergebat interea Deiparam urgens, & quod altius in mare videret le rapi, & quod morderent tunc animum, quæ de ſuis in eam meritis dixiſſe meminerat, rata ſe pœnam eorum luere: vocabat & alios in opem Beatos, quotquot in mentem ſuccurriſſent: B inter quos ſenſit magna ſe S. Ignatii fiducia erigi, quod fratres duos haberet in Societate, & ante lex dies per ſomnum vidiſſet a B. Virgine de Carmelo, & a S. Ignatio, ſe in mare prolapſam, ad terram ſubduci; quod quamquam illi tunc non aliud viſum, quam imago ſomni, (tamen) impreſſit verſus Ignatium mentem, pia confidentia imbutam. Quare hanc illi precationem concepit: O Beate Ignati! ſerva me: ſcis enim, me fratres in tuo Ordine habere duos. Dixerat, eratque intra mnra mille paſſus projecta; cum repente illi ex mente & oculis, mare, terra, mundus, adeoque præſens periculum evanuit, totamque hanc ſibi viſi pulcherrimi ſpecies abſtulit.

Videbatur

191 Videbatur ſibi candidiſſima nube cingi, uſque ab cælo circumfuſa, & lucem complexa longe gratiſſimam, qualis eſt, aiebat, ſolis proxime orituri, quam benigna ferebat oculus, etſi multo vehementiorem. Theatrum exhibebat ea nubes, ſtantibus angelis confertum, eleganti forma, ſplendore tam acuto, ut conoiverent ad eum nculi. In his duo hinc inde, quorum alter veſtem fulci caſtanei, alter maxima candidam tenebat, agnovitque in iis Carmelitarum habitum, quem multos jam annos ex voto geſtaverat. Suh hæc, videndi vim ſibi addi perſenſit, ut, qua erat lux major & denſior C in nube excellentiſſima, eam intenderet. Illic, ſed longis ſemotam ſpatiis, conſpicatur matronam, forma mirabili, cujus e ſinu lucia tam vivida manabat flumen, ut ab aſpectu oculos arceret. Orat ergo S. Ignatium, eos corroborarat, ad contuendam ſpectaculi tanti præſtantiam; cum, ecce tibi, derepente in editiori, ſupraque angelos, comparet Ignatius, apertis brachiis, ardenti vultu, conſpectu hilari; eamque pauliſper ſilendo contuitus, delabitur propius, ſic, ut commode poſſet oris lineamenta dilcernere. Hic autem Deipara, porrecta manu, monſtrare illi Ignatium digito, velut indicans eſſe, quem iovocarat, & jubens ſe illi commendare. At ipſa novo dolore ſecta, vocemque attollens: Ignoſce, n B. Ignatil ounc enim memini, ſanctitatem tuam laudantibus, obſtitiſſe ſæpe incredulam, & exprobraſſe fratri meo Antonio ingreſſum Ordinis, cujus fundator Sancti nomen ab Eccleſia non obtinuiſſet. Agnoſce igitur, infert Deipara, Sanctum eſſe, & ex iis, quos ſubſidio advocaſti, unum adveniſſa, teque illius gratia ſervandam.

192 Quam quidem ſalutem animæ puella interpretabatur, aliud quodlibet periculum oblita, & pro illa Ignatium inſtanter præcabatur; qui tametſi ſileret perpetuo, ſed aſpectus & oris explicata ſerenitas & arrſus quidam mirifice eam ſolabatur. Horas quatuor jam totas extra ſe poſitam hæc detinebant ſpectacula, quæ, ut ſe recepit, brevem ſe morulam putaſſe aſſeruit. Mater interea, filiæ mortem in momenta expectans, circumcurſabat ejulans, & implorans miſericordem alicujus manum, quæ opitularetur pereunti. Promiſit operam peritiſſimus e vicinia natator, & ſuam Deiparæ ſalutem commendans, mari, ſed magno cum labore (nam intumuerat) nec minori alea ſe dedit, natandoque perlatus, puellam brachio prehendit; cui tunc viſo penitus dilabente, redit maris, & periculi conſpectus idem, & horror, qui ante fuerat, auctuique acceſſu natatoris, quem eſſe dæmonem, vel inde certius conjecit, quod ab eo tenta, eum eo mox ſub aquas depreſſa eſt: ſed ab eo amiſſa, ſitum illico eumdem recepit, clamans, & Deo, parenti Virgini, S. Ignatio ſupplicans, ut ſe a poteſtate dæmonis eriperet. Natator expertus, quid poſſet, & videns contra utum naturæ aquis ſuperferri, invento felici, quaſi tabula foret, cœpit eam ad littus impellere, & ejecit denique in terram tam facili & tam celeri natatu, ut non ambigeret, miraculo factum. Multos inde n principio acciverat matris miſeræ clamor & lacrymæ, vel opem laturos, vel triſtem ſpectaturos caſum: inter quos Petrus Maria Torreus Ahenganus magnam viderat lucem puellæ imminere, & intermicare ex ea ſtellulas, ſive, ut apparebat, ſplendidas unionea, eſſeque id a Deo conjectans, qui ſalvam veller, quam pridem alioqui torrens & mare ſorhuiſſet, gemino inde milliari per certum hominem advocarat, quem dixi, natatoram, Thomam Marenum nomine. A quo in terram expoſita, genua ſtatim flexit, rogavitque aſtantes, ad agendas ſecum Deiparæ & ſancto Ignatio vitæ ſibi ſervntæ gratias.

& a ſubmerſione liberatur.

193 Fuit, ex ea qui quærerat, eequæ lux fuiſſet, quæ procul ex littore impendere illi cernebatur, & num aliquod vilum interim ſpectaſſet: at illa penitus omnia tacuit, veſtihutque, ut potuit, mutatis, ad S. Franciſci de Paula perducitur: ubi mater pro illa Deum precabatur. Ad matrem prima vox ejus fuit, quod ante laxtum diem in ſomnis viderat, exitum habuiſſe; intelligi volens a B. Virgine de Carmelo, & S. Ignatio ſe mari eductam. Pervagata vero tam evidentis miraculi novitate, patres Carmelitæ Lonnenſes de illa juridica interrogaodam judicarunt; quibus faſſa eſt quidem, liberatores ſuos fuiſſe B. Virginem de Carmeln, & S. Ignatium; ſpeciem tamen, quam viderat, omnino ſiloit, ſeu raligione ſcrupuloſiori non auſa, quam viderat, dicere, Dei Matrem, ſeu motu quodam inania gloriolæ: quamquam viris aliquot Religioſis eam aperuit, ſed ſecrete, fide ab iis ſancte prius petita & aecepta. Verum non diu poſt, nocte quadam oranti, ſuiſque liberatoribus, Mariæ & S. Ignatio gratias agenti, en adeſt iterum Dei Mater, eadam, qua auper, ſpecie; niſi quod ndſpectu ſevero, & digito minax: quibus inhoruit afflictiſſima, & longo fletu ac precibus inſtitit, ex ea cognoſcere, ecquam ſuam ob culpam, ajus minas & iram eſſet commerita. Cumque illa repenta ſe ſubducena, viſendam da cetero noo præberet; converſis ad Chriſtum precibus, idem trium horarum ſpatio, ex eo contendit exorare, dum mærore & labore fracta, faciem in manua inclinavit, tantiſper interquietura. Hic vero in-

A credibili gaudio impleri, & vocem audire ter ſibi hæc juſſa repetentem: Narra ingenue filia, quæcumque de Matre mea tibi monſtrata ſunt. Qua voce reſpirans, & minarum, quas extimuerat, edocta cauſam, ſimul eam fuiſſe Dei Matrem, quam viderat, imperata perfecit, & auctoritate legitima, quod pro teſtimonio dixerat, eſtque hic a nobis recenſitum, firmari voluit; ſuperaddita tamen, quæ mater, nator, & rei ſpectatores jurati addidere.

ex Bartolo.

Eorum ad vim S. Ignatium pbantaſmata

194 Concinnes habebat Arboſii, in comitatu Burgundiæ prope Doſam, ex Ordine religioſiſſimo vir quidam. Hic a doctore Gallabodo, virtute ac literis noto, vocatus ad prandium, indigna accepit, efferri ab eo Ignatii merita & ſanctimoniam; auſuſque infelix in Sanctos ludere, Jeſuitarum, inquit, Fundatoris eo lumma pertingit poteſtas, ut ſanet dolorem dentium, non plus ultra. Quæ vox ab homine tam pectatæ profeſſionis & habitus, livore ſacrilego expreſſa, offendit graviter convivas, & mæſto ſilentio excepta eſt: erat enim S. Ignatio addictiſſima illa domus. Accidit ea res die Lunæ, mediæ Quadrageſimæ proxima, quam ut concinnibus expleret, qui cœperat, vindictam ſceleris Deus in gratiam populi diſtulit. Sed altera a Paſcha die, ab eodem denuo invitatus, temeritatis impiæ pœnam luit. Manu pateram tenens, B ut biberet, improviſo inhorreſcit, vociferatur, dentes ſibi diſſilire, & os prorſus occludi, planeque poſt hæc, confixia veluti maxillis, verbum nullum miſit; ſed mugitu & fremitu, deſperabundi more, aſtantes exterruit: ſub hæc enim miſere abripi, furere, convelli, exagitari tam valida rabie, vix ut quinque aut ſex hominum manibus teneretur. Adhibentur, ſed fruſtra, medici; nam inductus a Deo morbus, expugnabilis hominibus non erat. Inter hos angores triduum ſuperſtes, eloquenter populo reverentiam Beatis debitam ſuo ſupplicio tuaſit, ac finem denique vivendi fecit, nec pœnitudinis aut alterius cujuſvis bonæ mentis indicium verbo alias dedit.

ſpurcitias fauſte.

195 Ante hunc, anno MDCX. luerat idem ſcelus in Hiſpania laicus alterius Ordinis. Hic prope Cordubam, cum in Societatis adjutorem incidiſſet, fœdis modis aggreſſus eſt illum, Societatem, maximeque S. Ignatium ludere, haud pridem Beatis adſcriptum. Convitiorum & ſarcaſmi ſatur, veſtes exuit, ſeque nudus in rivum C mulctrinæ mittit. At, ecce, dum natat, in quo erat expeditiſſimus, videt iterum adjutorem noſtrum, & O! inquit, tenerem hic Patrem veſtrum Ignatium: ego illum potarem tam liberaliter, ut impoſterum ſitiret numquam. Fuit hic ejus & verborum, & vitæ horrendus finis: ſubito enim, velut plumbeus, in ima deprimitur, & aquis præfocatur. *De exemplo quatuor Mutinenſium, quod ſubditur apud Bartolum, dixi ſupra §. 1.*

Puer a pod fulmine ſpoliatus,

196 Hieronymus, patre Onophrio Effraſchin, Gandiæ natus, latum vulnus ſupra cilium ad tempus alterum accepit. Vulneri acceſſit totius oris tumor & febris vehemens. Suſpicatus chirurgus ex puris copia, quam exſtiterat non poterat, latere aliquid in capite, conſenſione (*dicamus potius* repercuſſione,) ut ſæpe fit, vulneris ejuſdem læſi, cogitabat de terebranda calvaria, ut fiſtuloſum ſanei fluxum illo exitu purgares: quod cum eſſet audax & lubricum, adhiberi ſecum periiſſimum chirurgum volut. Adſunt, puerum inſpiciunt, vulnus nudant, ut undique exploreni, vixque cicatrix leviſſima comparet, ſanati vulneris exile veſtigium. Stupet chirurgus vulneris conſcius, putat ſocius ſe deluſum. Mater admodum læta & alacris, Doctoris Podalyrii opus, D ait, ſanatum ab S. Ignatio puerum: nam ſe audita oſſis terebratione exterritam, ad eum confugiſſe, votum pro puero nuncupaſſe, altare illius novem diebus adeundi, ad agendas, ſi eam concederet dignaretur, ſanationis obtentæ gratias.

ſanatis a percuſſione urinæ ope ratur.

197 Jacobum Mongiardinum Chienſem, quinque & viginti annorum juvenem, vehemens ſebris lecto affixerat. Sed ſuppreſſa jam quinque diebus urina ad extrema deduxit, cum ne violentis quidem remediis, mali pertinacia laxaretur. Cum ergo tumore, deliriis, aliiſque letalibus indiciis terreret medicos, chirurgo denique traditur, ad aperiendas ferro urinæ vias: ac nec a chirurgo ſuſcipitur, niſi pro mortuo, & ſanationis deſperatæ, in qua fas eſſet artem experiri. Explicata jam erant ferramenta & faſciæ, totuſque carnificinæ apparatus; cum adeſt officii gratia ægroto amicus e Societate ſacerdos, qui animæ primum injecta cura, inde pro corporis ſalute horiatur, ut S. Ignatium invocet. Paret æger quam poteſt piiſſime, hinc pater Beati ejuſ- E dem imaginem pectori admovet, atque bit illico obſtructa natura tam ſubito diſcuti, ut præfeſtina lectum omnem & tubitulum inundaret, ac paulo poſt non ab eo tantum, ſed alio quovis morbo ſanus conſurgeret. *Sequitur de Magdalena Talavera; ſed de ea dictum in Relatione conſiſtoriali, Commentarii prævii numero* 1086.

Cultum e Societate in ſpernentibus laudat.

198 Jacobus Tirius, patria Scotus, donis a natura non vulgaribus cumulatus, ad Societatem venerat adoleſcens. Probatus de more in tirocinio, tranſcriptus eſt in collegium Romanum, literis operam daturus. Illic dulci captum ſcientiæ poculo, pietatis colendæ deſeruit ſapor: tempus divinis ſacrum, examinandæ conſcientiæ, lectionis ſanctæ, incupletando ingenio totum dabat, quanto indies ſcientia ditior, tanto pietatis egentior. Neque illum prius ſenſus tetigit ullus contractæ ex eo imbecillitatis, quam cum urgeret neceſſitas ad exercendas vires virtutis arduæ, quibus pridem minui cœperat. Nam extra ſeculum agenti, & irritamenta vitiorum, mediocris prohibita intactum conſervat theſaurum divinæ charitatis, quamdiu nulla impugnationis obſtinatæ impreſſio quietum animum quatiat; at ſi valida pertinaxque inſtiterit, ſantiet plane tunc alio robore opus eſſe, ad ſuſtinandum boſtem & vincendum, quam F qua ſe platida ſtatin facile tuebatur. Quod juvenis, de quo hic ſermo eſt, nimis ſero advertit.

apparet, ac medetur.

199 Lactabat illum dulcis pace cacodæmon. Vigorem virtutis & animi ultro per ſæna libris ſtolide abſumentem, viribus acciſum, & prope attritum conſpicatus, nec repugnando ſatis parem, tormentum admovet miſero tentationis vehementiſſimæ, peneque adigit ad deditionem. Quod tamen eſſet adoleſcens mentis valde bonæ, divinam manum in auxilium poſcebat, atque, ut poterat, ſuſtentabat ſeſe. Hic ejus miſertus Ignatius (qui decennio ante obierat) cogitationibus ſuis male colluctanti, & tantum non victo, ſpectabilem ſe ſiſtit, ſeveritate paterna objicit, quod poſtpoſuiſſet virtutis ſtudium litteris; haudquaquam enim eo conſilio ex mundi nugis in Societatem evocatum, claudenſque hoc epiphonemate reprehenſionem. Plus, inquit, virtutis, litterarum minus ambiendum: moxque ex oculis receſſit. Quibus juvenis ab ſæva, qua diſtrahebatur, animi tempeſtate, liber (nec enim tantum correcturus errantem adveneras) ex eo tempore divinis addictiſſimus perſiſtis, eoque virtutis

A tutis pertigit, ut Germaniæ Aſſiſtans fieret, quo ſimul & munere, & vita deſuoctus eſt, Martii XXI. anno MDXCVII. Sed triduo ante, Antonio Menageo, cui poſtremum, ad mortem ſe comparans, confeſſus eſt, hoc, uti narravi, aperuit. *De apparitione Sancti, Keſſelii facta, ego in Commentario prævio num. 929. De Alvara Molina ſupra in Gloria poſthuma ex Juvencio.*

Alius in incendio ædium ſalutaris eſſe adeptus.

200 Anno hujus ſeculi primo, Februarii XXVI. Florentiæ ſubitus ignis cujuſdam ædes corripuit. Nox erat media, ventus prævalidus ſpargebat incendium in alias ædes: jamque ad Donatum Franciſcum Galligajum pertigerat. Ergo is, quidquid erat pretii alicujus, in tutum ejicere, poſt in edita ædium ſcandere, volaturus inde cum aqua & accitis febris, quo periculum propius vocaſſet. At, ecce, tecto ſeptem jam orgiis flamma ſuperior, tectum ipſum vivis inſtratum carbonibus, & impluenze a flatu & incendio favilla; quodque his terribilius; incuſſus impetu in os vapor,
B non opitulandi modo ſpem, ſed ſpirandi præcludens. Quare in genua provolutus, appreſſiſque in crucem pectori brachiis, tutelares ſuos Ignatium, & Xaverium largo fletu in auxilium advocat, ſpondens fore, ſi domum ab igne defendiſſent, numquam ſe divinæ majeſtatis offenſam admiſſurum. Sub quæ mox ſublimes in aere ambos videt, duabus inter ſe diſtantes ſexpedis: Ignatium vero hæc ſibi dicentem: Abi modo, voti compos futurus. Ad hæc flammæ graſſantes momento ſubſidere, recondi ædibus, quas corripuerant, tandemque abſumi, Donati domo, quam circum obſederat, undique illibata.

PARS SECUNDA.

Procurata pœnitentia; varii morbi, & arreptitia ſanata.

Mulier ſuæ pudicitiæ aſtruſus,

HIſpali, mulier ſeptimum jam annum conſueverat incubo, hominis ſpeciem induto, cujus denique horrore flagitii tacta, exoſaque amores belluinos, adit a noſtris ſacerdotem, cujus inſtructa & corroborata monitis, domum
C redit, Confeſſionem ſerio paratura. Reduenti occurrit eremita, qui defixo in eam obtutu, ſimilis miſerenti, quærit, unde is animi ejus mœror, cujus in fronte indicia legeret? Mulier arbitrata hunc eſſe, quem veſtis ſimulabat: Ecquid tibi, ait, curatio eſt, triſtis ſim an læta? Tua infert dæmon, cauſa id quæro, tuo enim bono ſtudeo, plusquam putes. Adſum Roma ounc recens, unde mecum theſauros porro efficaciſſimæ veniæ, ſub horam mortis obtinendæ. Felicem te potes pergendo, ut hactenus, tam eſſe nihilominus ſecura beatæ mortis & ſalutis, quam ipſe ſum, qui me tamen hac vita, quam vides, & habitu macero. Credis ſtulta, tuis te recte factis; non ſola Dei miſericordia ſervandam? pluriſque apud illum tuas lacrymas fore, quam ejus ſanguinem? Mitte, quæſo, nunc de ſacerdotibus & Confeſſione eſſe ſolicita: viveſis, ut maxime luhitum, tantum Dei confide bonitati, alia omnia arrogantia deputa. Senſit hic mulier, Deo mentem illius advertente, nec eſſe hunc hominem, qui noſſet, quæ uoi mortalium confeſſario explicarat; nec bonum genium, qui ſcelerata ſuaderet. Implorata Dei ope, jubet faceſſere, ajens, palam abunde ſibi factum, quemnam eremitæ larva contegeret. Ad quæ ille mutato ſtylo: Qui vero ego ſim, & ſcies, & longe aliter, quam reris, tenties. Tuas ego turpitudines vulgabo, & ſaxo præter infamiam, quæ te inde ſequetur, ut etiam viva comburaris. Quibus dictis, repente dilapſus eſt. D xxBARTOLO.

202 Metum inter & conſcientiæ lanienam confuſa & afflicta mulier, ad confeſſarium refugit, domum pergere non auſa. Intentari illi has minas a dæmone terrendi gratia, confeſſarius docuit, nec eſſe illas in ejus poteſtate; ſed ab eo id agi, ut meto illam everteret. Ceterum haud vane conjiciens, non hoc uno inſultu confectum iri negotium, ſanctis eam conſiliis armavit, ſtata illi edixit religionis officia, & S. Ignatii effigiem tradidit, vetans, illam umquam ab ſe amovere. His erectior facta, domum redit, abditque ſe conclavi ſola, ut vitam reſexat Confeſſione expiandam. At extemplo adeſt ejus neſandus amaſius, cubiculum tamen reveritus, ſubſiſtit in limine, deridens ſempiicem, quod fruſto chartulæ obarmata, ſe tutam ab eo crederet, jubentque eam abjicere, ni mallet experiri, læſa indigoatio quid poſſet. At illa hoc diligentius Sancti effigiem ſinu coocludere, ejuſque opem flagitare. Quare blanditiis agere impurus hoſtis aggreditur, rogat, per quidquid ſeptennio gratum illi feciſſet, chartam projiciat; nam per Ignatium, cujus impreſſam habebat imaginem, non licere ſibi conclavis ingreſſum, ut ad eam accederet propius. Hoc ſi ab ea impetraſſet, futurum ſe illi, nihilo quam ante, minus benevolum. Quæ cum ſurdis auribus nugaretur, horrendo tandem eum fragore abiceſſit. Poſtridie vero mutato ſchemate, anumque indutus, revertitur; ajebat, eodem ſe confeſſario cum illa uti, adeſſe ſe illius nomine: oranti enim pro illa confeſſario Deum, obſtitiſſe, vetuiſſeque de ea impoſterum apud ſe agi, quæ ſe commercio dæmonis tam deteſtabili temeraſſet; ejus eſſe damnationem ratam, & extra ſpem poſitam. Quamobrem, ſoror, concludebat anus, vive dum vivis, & hic genium cura: nam illic, quod expectes, nihil reſtat. *vocat te cibus a patrocinio ejus.* E

203 Verum ne hic quidem ſuus boſti vaſerrimo proceſſit ludus: divino inſtinctu & confeſſarii monitu verſatilem Proteum detegente, convitiis improbum abegit. Quibus io rabiem eſſeratus, avulſam ex ejus manibus ſancti Ignatii imaginem, in ignem conjecit; ſed intacta ex flammis in mulieris gremium confeſtim reſiluit: ex quo magnos animos illa ſumpſit, gnara, quanto & quam propitio interceſſore niteretur. Purgatis demum exomologeſi accurata criminibus, ad ſuſcipiendam poſtridie Eucbariſtiam adornabas ſeſe; cum nocte crudelem io modum, ab ſuo dæmone impugnata, infelix ſuccubuit. Non viſo aliquo pavendo proſtrata, nec vocis ullius perſuaſione, ſed alte præcordiis expreſſo immanis ſuæ impudicitiæ portento fiderata, cujus explendæ libidine concubinam dæmoni ſe dediſſet, horrore ſui & odio, divinam miſericordiam deſperavit, aptavit collo laqueum ſemel, iterum, tertio, nodis ſemper, quos nexuerat, corporis pondus ſalleatibus, ſic ut ſuſpendio non potuerit fauces elidere. Quod animadvertens, non aliunde quam a Deo, & præſide ſuo Ignatio proficiſci; repetita ſpe meliorum, ſummo mane, inſultum dæmonis & triſte facinus, quod ejus impulſu deſtinarat, confeſſura, in templum accurrit, riteque expiata, ſolidiorique firmata propoſito, cæleſti menſæ accubuit. Die inſequenti, ultimum denique ſe fiſtit pœnitenti dæmon, qualis tot annos *ac fruſtra domo poſt deſperationem ſerto ejiciebatur.*

ex Bartolo.

A nos ab ea videri ſolitus, forma ſcilicet juvenili, ſed irato ac triſti ſimilis, profeſſus illi, ut vocabat, ſceleratæ imagini, & conſcelerato ſacerdoti coactum ſe cedere, illaque relicta abire. Quæ ubi dixiſſet, horrendo fragore, amiſſæ prædæ dolorem teſtatus, receſſit.

Quadam febri hectica exhauſta.

20 Thomalam Bajonam, febri dudum hectica tabidam & exhauſtam, pronunciaverant medici, reſtitui, niſi miraculo, non poſſe: nocte etiam quadam, acceſſu doloris vehementi, & cordis palpitatione ad extrema redacta, commendabatur Deo, ut ſtatim obtura. Verum illi ſuccurrit interea, ut vitam ab S. Ignatio peteret, quam & ſine mora impetravit, mutato in placidiſſimum ſomnum agone, in quo luctabatur; ad diei exortum quievit: experrecta, nec febris nec morbi præteriti quidquam ſibi reſiduum comperit, præter lateris dolorem exiguum, qui deterius quoque eſt illitu olei, quod ante effigiem S. Ignatii Gandiæ ardebat: ubi hoc geſtum eſt anno hujus ſeculi primo.

B

alio e cercomate ore ſe curatur.

205 Hippolytam Bartholomaſiam, Mutinæ in S. Geminiani monialem, ditum carcinoma jam triennium exedebat, arroſoque intra nares palato & faucibus; vultuque deformato, graveolentiam exſpirabat tam tetram, ut ipſam ſe horreret. Medicos & chirurgos inexhauſti humoris malignitas, & pertinaciter hians plaga exhauſerat; in ferro & igne remedii nna ſpes: ex duobus enim ejuſmodi, quibus manum chirurgus commoderat, ægrotis, alterum, ajebat, interiſſe, alterum ſecando & urendo ſervatum. Aderat condictus curationi dies, cum ægrotantem ſoror miſerata, S. Ignatii potentem manum imploravit, ut & malum informe, & atrox mali remedium ab ea depellaret. Virginem adhibet Deo ſacram, per quam Deo promittit, ſe diem Sancti, præmiſſo jejunio, quotannis culturam, Sacrum curaturam illius bonori, & appenſuram argenteum anathema. Nec fuit pluribus agendum: impetratum tulit quidquid optaverat, pridie, quam eſſet ſecandum ulcus, ſub ferum dei, ex palato & faucibus erupit fruſtum carnis latum digitos

C quatuor, duritie cartilaginea, ſecumque morbum omnem ita penitus abſtulit, ut nec igne, nec ferro deinceps, nec alio medicamento eguerit.

Filiquæ ſemen ex pupi auro miraculoſe e duſtum.

206 Octavius, Benedicti Dandoli filius, Chienſis, octo annorum puer, ab colludentibus illuſus coævis, filiquæ ſemen auriculæ indidit. Sponderant illi per nares rediturum. Experturus digito primum, poſt etiam ſuſo, quam altiſſime valet, inſerit, intro que propellit. Sub noctem exoriri dolor, incrudeſcere dia inſequenti, chirurgi accurrere, volſellas, inſtrumentaque alia extricando grano admovere: quibus nihil effectum, niſi ut puer cruciatum non ferens, in deliquia laberetur. Extra ſpem igitur ſanationis deſtitutus, præter ſurditatem, quæ conſecuta eſt, acerbis identidem doloribus capitis torquebatur. Jam ſeptennium exibat ab ejus mali exordio, cum Societatis ineundæ cœpit puer deſiderio ardere, communicavitque hanc ſuam mentem cum patre luæ conſcientiæ arbitrio: qui ſurditatem intelligens votis ejus fine dubio obſtituram, ſuaſit eam rem S. Ignatio commendaret, quem ea domus venerabatur impenſius. Erat is haud pridem relatus inter Sanctos, ejuſque tunc feſti octiduum agebatur; paruit monenti juvenis magna voluntate, & pro more illius regionis, pauxillum goſſypii, quod S. Ignatii contigerat tabulam, auriculæ ingerit; ſed vix domum reverſus, tam ſævo capitis dolore cruciari, ut ex eo in deliri-

nm ſubiret. Quod familiares ſubveriti, ne de D goſſypii vitio aliquo naſceretur, detrahendum auribus putarunt; at, ecce, dum trahitur tot annia ſepultum ſiliquæ ſemen, goſſypium ſequitur, humore turgens, & parte altera germinans, ſecumque omnem capitis dolorem abſtrahit, facultate auditus impoſterum ſana & integra. *De mira, quæ hic ſubditur, dæmonum infeſtatione Lauretana vide Commentarium prævium num. 931.*

Puella lini qui ovum ſalica ſanatur;

207 Nec fuit minoris prodigii, puellæ annorum quindecim, eodem fere tempore ac loco reddita valetudo. Huic in Gandiæ comitatu, ex ſpectri cujuſdam objecti terrore, hæſit cordis ægrotatio tam fera, ut eam ab ſe, atque a ſenſibus abalienaret, cum horarum interdum quatuor & quinque deliquio; rabie interdum, morſu manus proprias appetentem. Ac principio quidem exercebat ſe quot hebdomadis mali furor, poſt iterum, ac tertio; demum ita crebro, ut decies octies diei unius ſpatio rediret, qualis fuit ſupremus ejus morbi dies. Videns (autem) luſtrica ejus mater, num- E quam illi fuiſſe deterius, S. Ignatium lacrymis & precibus convenit, cujus multa narrari prodigia audiebat, infeliciſſimam puellam, nullaque jam ſpe niſi cæleſti nixam, ejus commiſit bonitati. Quo puncto temporis cum jaceret collapſa, oculos aperit, aſſurgenſque admodum reverenter, jubet ſedes poni duobus patribus, quorum alter erat Ignacius; ab eo ſe ſibi redditam, ſe manu prehenſa erectam, ſe promiſſinne illius factam certiorem comitialis morbi numquam de cetero reverturi. Credita eſt primum animo exerrare; at Sancti vultum & habitum deſcribens, & valetudine impoſterum gaudens conſtanti & integra, viſi ac miraculi veritatem cumulate probavit.

uti & alii a lethi

208 Sub annum hujus ævi ſextum, vocatus eſt in Societatem Hieronymus Falconius Barcinonenſis, ſed compenditis domeſticis infatuatus parens Michael Baptiſta, obſtare non deſtitit, quoad negotium diſturbaſſet. Neutri tamen impune res fuit. Miſſus a patre Leridam juvenis, faucium inflammatione corripitur, quam ex linguæ tumore ac nigredine, letalem medici indicant & judicant, cum ex centum eo malo affectis ſolerent vix quatuor ſanari. Edoctus periculum pa- F rens, ſaſſuſque non diſſimulanter veram mali cauſam, indignum ſe clamat, qui vivo filio potiretur, quem rationibus terrenis familiæ, quam Chriſto ſervire maluiſſet; peccatum ab ſe vehementer dolet, poſcitque multis cum lacrymis ab S. Ignatio veniam, mira ſpondens, ſi ab interi uti filium vindicaſſet. Inde citato Leridam pervectus, incolumem offendit filium, & qua hora illum Sancto commendarat, eadem & febrim extinctam, & faucium æſtum. Cauſæ vero ignari medici, perite ſtatuerunt, non potuiſſe momento peſtilentem febrim conſtanter deſinere, ſtabulante introrſum mali origine; ſed hoc fore recidivi letalis præſagium. Viſa certe eſt beneficio exorato ſuſpendi morbi vis potius quam ſanari. Itaque duodecimo poſt die violenta febris accedere, ingravelcere decimo ſeptimo, tumere, ſpiritus via pituita obſtrui, denique medici affirmare, altera hora poſt mediam noctem acceſſione decumana periturum.

ſanatus tumore ſ

209 At pater, cui animo bærabat, ratas ſuiſſe, quas fuderat Barcinone, ad S. Ignatium preces, illas geminato affectu repetit, Societatis patres per nuntium rogat, ne graventur ejus chirographum ad ægrotum deferre; quod cum pernes privatum eſſet, diu reperiri non potuit. Ad-

eſt

A est interim prædictum a medicis supremum discrimen. Sine pulsu arteria, sudores frigidi, vicina mors, parens ultimum filio pie adprecatur, nunquam ab se postea revisendo, At, ecce, occurrit exeunti sacerdos e Societate, chirographum ferens tantopere antea requisitum, redeunt patri spes, redit ipse: S. Ignatii fiduciam filio facturus, hortatur, ab eo vitam petat, allatum ad hoc a patribus ejus chirographum; quod ubi patres dereexerunt, admoveruntque jacentis osculo, revivilcere puncto temporis vilus est, febris continuo abscessit, & cum ea quidquid exitium minabatur, ipseque haud diu post, lecto sanus & valens exsilit, verum doctus suo infortunio, in rebus divini obsequii melius sapere. *De Maria Bonnieria proxime hoc agatur; ut de illa dicam infra inter miracula Belgica.*

Mulier arreptitia.

219 Quantum sequenti prodigio gloriæ vera religio, tantum accepit dedecoris Calvini hæresis. Editum est anno MDCXXVII. Ostrogii, Poloniæ urbe, in luce totius populi: illic nobilem feminam, verum cum suis hæreticam, invaserat dæmon. Hujus indicia linguarum varietas, Latinæ, Germanicæ, Ruthenicæ, ac similium, quibus interrogata

B respondebat, etsi aliud numquam didicisset, præter maternum idioma; ad hæc maxime occulta pandere, narrare, quæ procul fiebant, vires prodere supra feminam haud paulo majores. Itum ab hæreticis in consilium sæpius, de illa ab hoste liberanda, sed eam provinciam aggredi cum illorum auderet nemo, Societatis patribus commissi debere statuerunt, rogarunteque Rectorem collegii, ut eam susciperet: at is primum ex iis audire voluit, num extra dubitationem posset dici eam a dæmone credere-rent, idque magno omnes consensu fassi sunt: quod autem, qui maxime instabat Rectori, Calviai esset tam insane tenax, ut malle se profiteretur in caem, aut porcum, quam in Papistam transformari, hunc deinde adortus, Vos, inquit, quibus ritus Ecclesiæ superstitio sunt, & exorcismi deliria, qui fit, ut nunc illa requiratis? fideæ, an necessitate? Vestros accersite prædicantes, qui mero Dei verbo tantopere tument: suum huc Evangelium

C applicent, quantum valent. Adsint quoque sacerdotes sebilmatici, experimini quid ii possint, ac tum demum nos adjutores succidaneos habetote; id enim æquum est, non agnosci modo, qui sint potentiores dæmonibus, verum etiam qui inferiores. Ad prædicantes quod attinet, respondeat hæretici, artem illos nescire curandi arreptitios exorcismis. Quæ res, si patribus ex animi sententia cederet, habituros se Romanam fidem longe alio loco, quam ante habuissent.

magno ab hæreticorum fudore.

211 Hinc domum subitur ad explorandum certius possessæ feminæ dæmonem, qui statim de facili compertus est: nam ut aqua lustrali, ex ritu Catholico, eam Rector aspergit, & de reliquiis S. Ignatii, clam ei aliquid applicuit, distorqueri mox, tremere, exclamare, se Ignatii ossibus cruciari. Quod autem Rectori hæreticorum sanatio, quam energumenæ effet antiquior, mandat ab iis proferri Calvini Institutiones, cum aliquot sectæ ejus libris, & dæmoni objici: quos ille, contra quam audacter expectarant, mirifice gratos & jucundos testari, excipere, diffuaviari: receptos vero ab Rectore, & inclusa lateoter S. Ignatii effigie, denuo porrectos, furendo, ululandoque refugere: coactusque fateri, quid in iis timeret, Quam tu, inquit, iis injecisti S. Ignatii imaginem? Quod ab hoste promptum ita confudit hæreticos, ut eorum unus, & invidiæ impotens, Belle vobis Papistis, ait, cum diabolo convenit, & eum ex pacto circumducitis, quo lubet. Movit stolida & vecors interpretatio cujusdam ex patribus ardorem, palamque compellat hæreticum, Agite, inquit, conditionem æquam fero: precator Deum, ut, si, quam profitemini, doctrina vera est, in me vrancat hic dæmon, & pro sua rabie cruciet: sin e contrario vera est certaque Catholica, idem subeat in vos veri hostis, & vel una hora vos torqueat. Excepta conditio meticuloso universorum silentio, & ab eorum nemine admissa. Tantum ab iis Rectori supplicatum enixe, si quid ipse valeret ad liberandam infelicem, ne id illi negaret.

D ex Bartolo.

& gloria Catholicæ religionis.

212 Promittit Rector se facturum, atque in eam rem jejunium tridui, largitionem in pauperes, flagellationes, & alia pietatis officia collegio indicit. Patre subinde uno arrepitiam revisente, ad cujus aspectum efferari semper dæmon & furere; contra, hæreticos adeuntes urbaniter alacriterque accipere, nominareque illos caros & amicos; sub hoc porro temporis, quædam vi & ultro locutus est dæmon, minime omittenda: 1°. Nempe Jesuitis Ostrogienses nullos

E fibi esse inimiciores, seque id agere, ut essent aliis exosi, ad eorum labores suo fructu privandos. 2°. Dein semel ab se tentatum, ignem collegio subdere, cœpisseque jam famulorum stationem corripere, sed restinctum prius, quam posset illum occultare. 3°. Tentasse pariter, patrum conclavia intrare, factumm quidquid valuisset mali; sed illinc a Matre Virgine, & Ignatio repulsum. Venerat conductus celebri exorcismo dies, Virginis Purgationi sacer, locus Societatis templum, hæreticis diu frustra nitentibus, ut domi eorum privatim haberetur: verum sectæ illorum debebatur hic in publicum pudor, & novum Catholicæ fidei, potestatis summæ adversus dæmones, trophæum. Victa mulier multorum manibus in templum indueitur, statuiturque ante aram B. Virginis, & S. Ignatii memoriæ positam, ubi rugitu horrifico populum, qui confertissimus ad spectaculum aderat, consternavit.

liberatur.

213 Vibrandis in hostem exoreismis præmisit Rector brevem ad omnes allocutionem, qua illis acerbum ob peccata dolorem commoveret; inde fletus unanim communis, pioque affectus, diversis multorum vocibus expressi, Compulsus dæmon effari, quis esset? cur eam feminam occupasset: diuque restitans, Rutheaum tandem

F se esse respondit, ab Ruthena saga in id corpus immissum, veneficio incantati fili, quo sertum floreum ligabatur, de more gentis a femina capiti ornando impositum. Adactus iterum efferre, cujus esset præcipue post Deum virtute pellendus: multa fremens ac frendens; denique Mariam & Ignatium contemptim nominavit. Quare horas duas exoreismis ardenter incumbitur coram S. Ignatii tabula, & cum beatissima Parente Virgine in opem vocatur; cui ne qua fieret alicujus flagitio mora, impetrandam gratiam inhibente, iterato populus admonetur de peccatorum venia serio petenda, iterandisque pro miserabili femina precibus. Quod factum a populo contentis vocibus cum esset, correptam violento impetu ex retinentium manibus, dæmon solo allidit, ac velut mortuam, sed penitus liberatam, & sanam reliquit. Paulo post enim a circumstantibus erecta, ante augustissimum Sacramentum perducitur, ubi cum universo populo præ gaudio lacrymans, ejurato Calvino, Catholicæ fidei nomen restituit. *Joannam Claram, Majoricensem viduam Relatio confisto-*

A *ſiſtorialis dedit ſupra in Commentario num.* 1083).

EXBARTOLO. 214 Ea tribus Luſitanis, Romam una profectis, Genuæ primus, Romæ alter, ut primum appulit, obiere: tertius Paulus Carvallius adjutor, jam quatriduum febriens, Senis ſubſiſtere cogitur, ad mortem, niſi S. Ignatius adfuiſſet, parandam potius, quam recuperandam ſanitatem: enimvero febris vehementer anhela, præſocati cordis angustiis maligoitatem exeruit, & intendente ſe ſub noctem malo, letalibus ſignis ſpem ſanationis mediis abſtulis, noſtris neceſſitatem injecit admonendi fratris, ut ad mortem vicinam in procinctu ſtaret. Verum is interea quærit, ſancti Ignatii num quod domi eſſet chirographum. Allatum, lecto ſe attollens, magna veneratione ſæpius oſculatur; fronti & pectori imponit, ad eum, qui id attulerat, Sanus ſum, inquit, & vitæ ſecurus: non vult P. Ignatius ſuum hunc filium nunc mori. Cui ille

B occaſionem commode hanc vertens, ad ſignificandum illi propinquum diſceſſum, At ſi ie, inquit, Pater Ignatius in cælo ſecum eſſe velit (quod abeſſe videtur propius) an non libenter iturus ſis? Tibi dico, ait, me ab eo ſanandum: nam ſi cæcam curavit ſeminam, quod unice noſtris ſoror eſſet, mihi filio ſuo vitam ſcilicet non ſervabit? Hac nova conſilii argumentandi forma, cordi chirographum apprimit, præſentiſſimum ſtatim morbi ſui antidotum; nam cum ante ab cibo abhorreſceret, eo nam jucunde & appetens ſumpſit, noctem ſolidam quievit, ac poſtridie valuit.

Febris morè potis,

Chiragra &c.

215 Majorcæ crudeli chiragra Spes Caſtillia tenebatur. Huic ad cruciatus aſſiduos, qui agram interquieſcere non ſinebant, accedebat ſua que menſibus doloris intenſio, tam interdum ægram interquieſcere non ſinebant, accedebat ſua que menſibus doloris intenſio, tam interdum acuta, ut deſectionem animi pateretur: jamque, altera manu capta, ejus uſum omnem amiſerat. Ad hæc ulcus pectori adnatum, carcinodem chirurgis & medicis minabatur, qui demum a curatione idcirco deſtiterant, quod & inutilem, &

C malo pejorem adverterant. Quare humani jam inops remedii, intereeſſorem apud Deum S. Ignatium adhibet, ſeque illi ex animo committit: ſpondens, ſi per eum ſanaretur, novemdiali ſe precatione veneraturam ipſius altare. Aderat tertius a promiſſo dies Auguſti anno MDCL. cum ſe chiragræ, ulceriſque expertem, ac perſanatam mirata eſt.

oculus excæcatus medelam accipiens.

216 Cbii Theodora, ſeptem circiter annorum, Græca, boæ papulis ſic deformata eſt, ut ei lævus effluerat oculus, unaque expectatio omnis remedii. Advenerant illuc recentes nuntii de S. Ignatio inter Sanctos adlecto, iſque Sancti honor publicis lætitiis colebatur. Hic deformitatem filiolæ iniquiſſimo ferens mater, ſpem animo cepit, novi hujus Sancti meritis emendatum iri. Pergit in Societatis templum, orat magno affectu, petit a patribus pauxillum goſſypii, quo ſineret tacta S. Ignatii tabula: domum redux, familiam convocat, jubet votis communibus ſecum poſcere, quod expetebatur, excæcato filiæ oculo goſſypium imponit, promittens S. Ignatio eereum, feſtique ipſius annuum celebrationem. Poſt quæ, annoto goſſypio, en, cernit oculum reſtitutum, & nihilo quam ante fuerat minus vegetum, & vivacem, audit filiolam conquerentem, quod ſibi tamdiu obſcuro tegmine preſſiſſet oculum, & prohibuiſſet a videndo; nempe cæcitatem, ut poterat, ſic pueriliter explicabat,

D

PARS TERTIA.

Infirmitates animi & corporis ſoſpitatæ; Sancti nomen mire a puſione editum; lemures abacti.

HAbent animi, ut & corpora, ægritudines ſuas; cæcutiunt, obmuteſcunt, ſurdeſcunt; febriunt, & intercluſis facultatum muneribus, jacent immobiles, prout ultro ſe vitiis & perturbationibus variis mancipant: atque haud paulo glorioſius eſt, & prodigii mirabilioris, revocare illos ad ſanum bonumque habitum, quam humores corporum diſſonos nativo tenorentui reddere, & membra perdita inſtaurare. Prorſus in hac parte, admiranda omnino & patravit Ignatius, & pergit etiam nunc patrare: Erat Romæ in obſequio Urſinorum miles, qui ex tibia confracta jacens, ſoſpitatorem optavit Ignatium; ejus ergo ſubſcriptum epiſtolæ nomen affectæ parti vix ap- E plicuerat, &, ecce, vi pharmaci, qua minus putavarat, ſed qua gravius dolebat, ictus eſt. Cœpit enim obortus magna copia lacrymis (a quo erat alieniſſimus,) præterita ſcelera deteſtari, Deoque ſupplicare, non jam comminuta tibiæ oſſa committeret, ſed vitæ impoſterum erecta greſſus ad ſalutem recta dirigeret. Gandiæ anno MDCLII. flagitioſiſſimam ſeminam adeo ſorbebat inveterata peccandi rabies, ut ne volens quidam poſſe videretur ab impuro divelli amaſio. Hæc S. Ignatii effigiem ad lectum appendere monita, repente ſic immutata eſt, ut exinde impurum exhorruerit eriminis ſocium, nec ejus conſpectum ferre deinceps potuerit. Ibidam alteri, qui nondum erat integre confeſſus letalia ſcelera, quinque in mentem revocavit, quæ ſua gravi omiſerat culpa. Quadam etiam Italiæ in urbe, ubi multi ex noſtris dant litteris operam, ſi quem manne nauſea vertiſſet ad repetenda Ægypti allia, moris fuit, ex S. Ignatii reliquiis ejus pectori apponere, ad ſtabiliendum vacillans propoſitum: quo ſalubri tactu revaleſcebat vocationis primæ vigor, & cœpto itinere pergebant. *Alfonſi Velæ hiſtoria, de qua hic Bartolus, videri poteſt ſupra §. 4. part. 2. ex Juvencio.* F

Tutor comitur animi morbos imitari, ac frimbus ad frugem converſi: alii in vocantur ne Religioſa ſe flabirent.

218 Joanni Parentio Mutinenſi, annorum duodecim puero, eruentæ exſcreationis labor, tabidæ febris & medicaminum diuturnus, biduum vitæ reliquerant, ut quidem medici divinabant, credebaturque quantocius animam acturus; eum a patruo ſuo Societatis ſacerdote inviſitur, docenturque votum Ignatio ad ſervandam vitam nuncupare. Ille, Promitto, inquit, beate Ignati, ſi per te incolumis evaſero, & Deo placuerit mentem Religioſæ vitæ mihi injicere, me Societatem imiturum: interea Romam ad ſepulchrum tuum beneficii monumentum ex argento miſſurum. Verborum hic fuit & mali finis. Moritur febris, redit corpori vigor, ſurgit paulo poſt, cum ſodalibus puaris luſurus. Eidem cum triennio poſt cœnanti ſpina faucibus tranſverſa intercluderet animum, mater intuens ſingultantem, remedio quo nullum habebat præſentius, ſuccurrit: fauces ſignat reliquias S. Ignatii: adoleſcens mente Ignatium invocat, moxque geſtiens exclamat: Mater, ſpinam S. Ignatius, & periculum abſtulit,

Puer a duobus diebus convalescit.

A lit: & abſtulerat revera; nec enim aut illam ejecerat, aut deglutierat juvenis; reperiri tamen, diligenter quærita, non potuit.

aut & ruſtica puella a pluvioſo &c.

219 Campi Gajani ruſtica puella in agro Mutinenſi, primum phrenitide, poſt mente quoque omnino capta eſt: atque ubi furor eam invaderet, egebat cuſtodia diligenti, ne manus aut ſibi aut aliis inferret. Hujus vicem dolens Mutinenſis matrona, uſaque prudenter intervallo, quo mali acceſſus relederat, hortatur, ut ſemel quotidie oratione Chriſti, & Virginis Salutatione S. Ignatii merita veneretur, ſeque ad hoc præſtandum, quamdiu viveret, voto apud Deum obſtringat: vovet illa, ſeu mater potius præſtituram ſe votum pro illa ſuſcipit: demum a matrona reliquiis S. Ignatii ſignata ita convaleſcit, ut nihil exinde phreneſeos, aut omnino mentis præterierit.

Puſio loqui noſcitur Ignatium, ſi vocari velit.

220 Gaſpar Mareſcanius, Catanzari paupe- B rum patronus, duobus filiis tutelarium civitatis indiderat nomina Fortunati, & Vitaliani: tertio, ſi hunc ſuſciperet, nomen ſervabat Irenæi, inter urbis præſides tertii. Cum autem uxore partui vicina, e noſtris adjutor ſorte domum intraſſet, illa tertium hunc partum ei plurimum commendavit, ut feliceem a Deo impetraret. Frater preces modeſte pollicitus, ſignificavit S. Ignatium in fortunandis partubus eſſe mirabilem; illum invocaret, ſponderetque ſe, ſi foret maſculus, Ignatii nomine dicturum, niſi quid ſecus forſitan decreviſſet. Promittit, paritque feliciter, & ex promiſſi fide infantem vocat Ignatium. Pater flocci pendens promiſſum conjugis, appellat Irenæum. Lis inter eos longa & pertinax, iſto pietati pugnante erga præſidem urbis Sanctum; illa promiſſæ in S. Ignatium fidei, neutro mutuis precibus aut rationibus invicem concedente, ac ne conveniente quidem in unam gemini nominis impoſitionem: cum in ea uterque primo loco Sanctum ſuum vellet nominari. Tandem igitur ad hoc devenitur, jocone, an majore inſtinctu dubium; infans ipſe litem decideret. Quare ad cum pater, Nunc demum, fili mi, dicito, ait, qui velis vocari? Nondum verba conari puſio cœperat, nec cœpit, niſi poſt aliquot menſes; mox tamen patri diſtincte reſpondit: Ignatius. Ira litem pro matre & S. Ignatio diremit. *Circa Ferdinandum Prætellum, & Joannam Pignatelliam, mitto lectorem ad Relationem conſiſtorialem ſupra citatam.* C

Lemuribus

221 Vincentio Callo, tormentorum muralium Melitæ libratori, filia erat circiter novennis. Hunc menſe integro ludos in ſomnis faciebant miri promiſſores, magnaſque illi ſpondebant divitias. Quod illa poſtridie narrabat parentibus, & promittentium habitum, ac lineamenta ſeorſum ſingulorum (erant enim iidem perpetuo) deſcribebat. Cœpere exinde poſt illum menſem interdin quoque ab ea videri unus primum, poſt duo, dein multi ſimul, & in iis etiam feminæ, quos probe illos eſſe meminerat, qui ſibi toties in ſomnis adſtiterant, & ſuo quiſque nomine notabantur Joannis, Bernardi, & ſimilium. Iis item, quibus antea, promiſſis lactabant ſimplicem, fore illam, ſi modo annueret, Melitæ totius ditiſſimam, provebendam in ſummos honores ejus familiam, habere ſe deſertis in templis auri copiam & gemmarum: hæc illi ab ſe omnia ſervari. Præter Spem (erat puellæ id nomen) domi hoſpites videbat, audiebatque nemo: quamquam ſe nimium aperte adeſſe indicabant, allatis puellæ munuſculis, qua pecuniarum, qua fructuum, & iſtiuſmodi aliis, quibus admittendis, vel adeuntium acceſſu, principio cautior, verſa, ne D deciperetur, paulatim denique aſſuevit; & ſecu- EXBAR-ram præſtabant, cum dicerent, quod ab ſe meruerat, nihil eſſe, ſe quoque, ut ipſam, Dei opus a Deo conditos, penes ſe thesauros ſubterraneos eſſe in templis S. Catharinæ de Turba, S. Sophiæ & S. Andreæ; id confectum iri perfacile, ſi eorum in altero gallina mactaretur alba, in alterum mel importaretur, in tertium piſcis. TOLO.

puella libratur

222 Pergebantque neſarii lemures conſpici, blandiri, afferre munera, etiam ſemel ficus menſe Januario recentes: imo ſæpius ruri menſam inſtruebant, accumbebant, cujus coram velut ſenſim abſumptis, haud ſecus, ac ipſa, edere videbantur. Poſtremo etiam ortam in ejus capite vomicam malagmate ſanarunt. Tenuitque biennium ſceleſta fabula, patre, quod filiæ nihil inde damni accideret, pro re jocoſa id habente perperam. Nam, ut ſibi quoque ſpectabiles fierent, cupivit, ac per filiam petiit; ſed triſtem repulſam ab iis tu- E lit, non poſſe quidem tunc ab eo videri, fortaſſis tamen ſub mortem videndos. Erat puellæ domi clericus frater, qui ſacerdoti ad aram quotidie miniſtrabat: ex tota familia hunc unum ferre non poterant, ubicumque is ſuperveniſſet fabulantibus cum puella, impuri ora diſtorquebant, & ſannis deformibus ſpernebant. Quibus indiciis, & quod puella jam adoleſcebat, ſuſpecta patri deinceps hæc amicitia eſſe cœpit, incertumque, an eſſent homines, qui videri nollent, an dæmones, qui vellent aſpici, quicumque ii forent, ſtatuit domo abigere, primoque ab arte, quam profitebatur, duc- ens exoreiſmos, catapultam multis glandibus egregie armat, tum filiam jubet, cum primum redirent, & cum ea in horto ſub arbore, ut conſueverant, ſederent, conditum ſibi ſignum dare.

libratur

223 Adſunt de more, ſed irati, vultuoſi, ac multum queruli de infenſo parentis animo, in tam beneficos & amantes, elavemque tendendæ catapultæ, quam ſuffurati fuerant, oſtendunt. Ex quo tandem pater liquido cognovit eſſe hos ſpiritus, reque ſacerdoti utcumque indicata, domum ab eo exoreiſmis, ſacriſque precibus expiandam curavit. Quod is dum obiret, inclamantes ſe lamentabiliter dæmones audiebat puella, F Heu! Spes heu! cernebatque cum impetu in ſupremam ædium partem procurrere, inde in hortum ſe dare præcipites. Ibat jam annus MDCIII. & Zurriccum in pagum, ubi hæc gerebantur, miſſus venit ex noſtris ſacerdos ad conciones majoris jejunii; huic puellæ parens totam ab ovo retexit hiſtoriam, & moleſtiſſimam exponit filiæ, domuſque infeſtationem.

per S. Ignatii imaginem.

224 Cui noſter ante omnia auctor eſt, ſacra Confeſſione tum animum parget, tum præcipue filia, quæ jam (annum) ætatis agebat undecimum. Huic vero deinde S. Ignatii effigie tradita, ſerio præcipit, eam lemuribus, uti compararent, confeſtim exhiberet, juberetque illos faceſſere, nihil ſecum illis in perpetuum eſſe velle. Fecit animoſe quod imperabatur: maligni ſpiritus ad primum imaginis conſpectum, horrendum fremere ac vociferari, dira omnia jactare, imprecarique Jeſuitis, & pejores diabolo dicere, fuga demum ſe tenebris condere: auſi tamen poſt paulum reditum tentare, longe alii videri voluerunt, nempe humanam exuti larvam, monſtroſa ſpecie, cornutis frontibus, ignem ore proflantes, quos illa denuo S. Ignatii ſubito prolata effigie ſic ab ſe abegit, ut numquam ſe illi, quamdiu vixit, ſpectandos dederint. Verum formis eorum

im-

A immanibus quaſi ſiderata, menſem unum infirma jacuit, ipſaque familia multis deinceps calamitatibus id peccatum luit.

ex BARTOLO. *Sulpit. Severus mentitus parva.*

225 Sub annum MDCXXVIII, Graffio cuidam, annorum tredecim puero, contractis, obduratiſque crurum nervis, carne ac ſuris oſſium tenua exſiccatis, etiam pedes tranſverſum in globum obtuſi ſunt: ita uſu eorum captus, genibus ſolis & manibus repebat, ſuas pone trahens inutiles tibias; ſic miſerabiliter affectum, Monachium in Noricis ex pago ſuo vicino perductus eſt. Illic egit ſex menſes mendicans: dum ejus miſertus, nelcioquis, narravit aliqua, non pridem ab S. Ignatio mirabiliter edita: ſuaſit, ad eum confugeret, exſpectatinnem movit lanitatis ab eo exorandæ. Aurem præbet monenti, ac ſtudium mendicus, maxime poſt quoddam de ao læti ſomnii omen, vovet ſe ſpatio hebdomadarum trium, quotidie altare S. Ignatii noſtro in templo aditurum, & recitaturum illic roſarium B. Virginis, incipitque ſtatim quod voverat exequi. Trahi ſe curat ad templi fores, inde manibus nitens, adreptat ad Sancti aliare, inſteurat votum, quod nuncupaverat, confitetur, lacræ menſæ accumbit, precatorium roſarium pie orans exſolvit, & ſentit interea revaleſcere ſibi crura, diſtendi nervos, redire & evolvi pedes. Experturus itaque an poſſet conſiſtere, orantis ibidem feminæ, ut aſſurgeret, manum rogat; ſed eo ſubſidio jam tum ſanus minime indigebat: conſtitit firmus, ſecure ac libare ambulavit, Deum laudans, & agens S. Ignatio gratias, magno populi ſpectatoris & teſtis concentu & applauſu. *Hanc narrationem excipit alia circa pedem inutilem Annæ Wolffieberin; ſed illam dabo infra ex apographo epiſcopalis confirmationis.*

B

Collegium S. J. Panormitanum

226 Regebat Panormi collegium anno MDLXXIV. Paulus Achilles, magnis vir dotibus & ſanctimonia, iſque tum per ſe eximie, tum per ſuos, converſioni animarum magnis progreſſibus incumbebat. Hæc damna rei ſuæ inferri pati non potuit Dei animarumque hoſtis, vindictam adornavit, qua nulla poterat (eſſe) deteſtabilior. Sagas quatuor meretrices inſtigat, ut ſe concordi nequitia luo quæque ab dæmone intra collegium importandas curent, omneſque flagitiorum artes expediant ad labefactandum alicujus pudorem. Nocte igitur quadam in collegii aream ſimul inferuntur, inde in ſummos gradus, qua porticuum aditus ad cubicula inducit. Illic occulta vi defiguntur, repellente magno impetu infames furias, quoties progredi conarentur: exſtimulabant illa Pegaſos ſuos amenti rabie, videbanturque illi ad perfringenda obſtacula conniti; verum ut olim prophetam Balaamum ſua docuit aſina; ſic ſceleroſas veneficas, vectores ſui capri docuerunt, majori ſe potentia retro agi, quam nec ungua tranſverſo valerent tranſilire, ſi vel unaquæque ſexcentis dæmonibus potentiſſimis inſideret. Ita deriſi ſpretique paredri, ſuas in proſtibula amicas reportarunt.

C

F.

Illuditur a ſagis.

227 Sed earum unam, ut forma, ſic turpitudine & impudentia ceteris præcellentem, indignatio inceſſit tentati fruſtra apud nos facinoris, cui nullum alibi impedimentum ejuſmodi obſtitiſſet: integratura nefarium crimen ſacrilegis apud noſtros Confeſſionibus, molitur cum iis falſa pietate amicitias in ſcelus faciles, ut cum denuo in collegium referretur, clandeſtinum illic receptorem in promptu offenderet. Verum ne hac quidem via quidquam egit. Quamobrem eamdem iterum aleam quatuor furiæ repetunt, revehunturque in collegium ab ſuis dæmonibus intempeſta nocte, penatraturæ in cubicula, ſi poſſent. Vix intra ſepta pervenerant, cum S. Ignatii occurſu, veluti fulguris, luce terribili ſplendentis, impuriſſimum ehoragium diſſipatur. Nec voca opus, nec manu fuit, ad indicendam fugam dæmonibus: primo Ignatii adſpectu exire præcipitant, & ſuas ſecum aſportant veneficas. Harum poſtea una ad frugem reducta, rem, ut a me narrata eſt, referebat, confirmabatque dicta minutim eorum recenſione, quæ in collegii atrio & ſcalis viderat. D

Manifeſta volutas

228 Admiſſis eſt Hiſpali adjutor laicus in Societatem. Ut vero ſolet bonum abſens quæri ardentius, quam partum ſervari, ſenſim intepuit prima illa in Deum pietas; ut neceſſe fuerit, juvenem ultra legitimum biennium probare, priuſquam votorum nuncupatione adſcriberetur in Ordinem: qua ille offenſus medicina tamquam injuria, retrorſum abiit, ſignificatione minime obſcura, Religionis ſolo quam leviter hæſiſſet. Sive autem familiarium oculos non ferens, ſeu lucri fame, Indiam petere decrevit, & jam eum navarcho tranſegerat, expectatque proxime conſcenſurus; cum, ecce, a tergo tranſverberatur pugione, manu tantum abeſt inimica, ſed ejus, quam numquam noverat: vultus enim, & habitus ſimilitudine erravit in eo homicida, capitalem falſo hunc eſſe arbitratus, quem repoſitum animo gerebat, inimicum. Adeſt extemplo confeſſarius cum chirurgo, plus ille neceſſitatis inventurus, quam hic ſpei: Confeſſionis, & Viatici ſacris myſteriis procuratur, tum ad medicationem venitur vulneris, cujus ubi locum & altitudinem exploravit chirurgus, facile intellexit, nihil ſibi, quod illic ageret, reſtare; ne tamen nihil egiſſe videretur, ut poſtmodum faſſus eſt, albumen plagæ illium adſtrinxit, & ſacerdotibus animandum ad mortem Chriſtiane obeundam reliquit. E

ſubitum diuturnæ tum.

229 Inter hæc infelix, nimis gnarus, ferrum longe alia vibratum manu, ab ea, quæ vulnus fecerat, totus erat in culpanda ſua, lugendaque volubilitate, cujus præter acerbiſſimum dolorem, & pœnitudinem, nullum caperet fructum jamjam moriturus. Se quidem, ſi vitam divinæ bonitatis miraculo retineret, jurabat illam Deo & Societati in perpetuum redditurum. Ad hæc, ſanctum Ignatium, quamvis ſerius agnitum, Patrem nihilominus appellans, mira polliceri ſervitutis æternæ obſequia, rediturum ſe domum mercenarii ac mancipii titulo, non filii jure; indignum ſe tam dulci nomine; flens, dolens, ſupplicans noctem illam traduxit, quæ illi ſuprema credebatur. Dedit Sanctus precanti aures propitias, flexuſque miſericordia, non vitam modo ſervavit morienti, ſed repentinam contulit ſanitatem. Mane de illa mortifera, alteque dorſo inſoſſa plaga, nihil comparuit præter inductam cicatricem, teſtem vulneris perſanati. Hac duplici animæ & corporis valetudine donatus, ex promiſſi fide, Societatem diuturnis tum precibus tum ſui experimentis repetitam, tandem obtinuit. *Bartholomæum Conteſtium, ac Columnam Cortei invenies in Relatione conſiſtoriali; Olympiam vero Marinam ſeu Norinam in iis, quæ dedi in Gloria poſthuma ex Ribadeneira §. 1. num. 107.*

Varia prodigia per Sancti chirographum edita

230 Sed adeo multa ſunt hoc ſolum chirographo prodigia divinitus edita, ut juſtum volumen poſſint conficere: nam puella cæca Valentiæ, lumen ejus attactu recepit; & quidam ibidem ex miniſtris aulæ primariis vertiginem diſcuſſit, quæ poſt lex menſium irritam medicationem, degenerabat

A rabat in apoplexiam; & Madritii, e Societate Joannes Rojas torminibus ſtomachi periclitari de vita ſolitus, illius tactu ſic valuit, ut ad Confeſſiones in templum ſtatim deſcenderet, & e noſtris item Martinus Gardius diuturnum dentium dolorem momento diſſipavit; & dominus Joannes de Aquilera, Toleti Cartuſianus, ex nervorum contractione crura altero captus; ac Michael Gloſius S. Martini prope Heſdinium abbas, ex Præmonſtratenſium Ordine, brachiorum & crurum paralyſi, ejuſdem remedii mirabilitate ſanitatem adepti ſunt.

aut & pluribus exinde in ſua ſpectantibus ſanitatis.

231 Verum ut alia taceam, quæ habentur in Actis, ad ſanctitatem Ignatii probandam conſectia, unum addam, exempli quam prodigii non minoris. Romæ ſacerdos e Societate, concionibus & fama notiſſimus, a nobis dilceſſit: abeundi cauſa ex iis fuit, quæ perſeverantis conſtantiæ jactura puniuntur. Hic anno ſeſquimilleſimo nono & nonageſimo, altero oculo graviter laborans, tandem amiſit; convenit illum officii gratia adjutor e Societate, qui S. Ignatii admoto chirographo mira confueverat patrare: optavit ægrotus hujus quoque beneficii fieri particeps, cæcoque oculo chirographum appreſſit, Sanctum rogans, ut lucem redderet. Sed eventu, rogantis commerita, non

B preces ſecuto, poſt amotum chirographum, altero etiam, quem ſanum habebat, oculo, cæcatum ſe comperit. Sancto, arbitror, id volente, ut ea cæcitas excæcati animi collyrium fieret,

PARS QUARTA,

Sanctus in variis aliis mentis ac corporis malis, ac maris tempeſtate ſoſpitator,

Præſtum a lapſu caput per Sancti effigiem rite dimigratur.

MIchael Hokolzerus, in collegio Sallianſi ædituus, campanariæ turris ex culmine in præceps ruit; & mirum, tam alto alliſu non fuiſſe ſubito extinctum, attrito tamen graviter corpore, capite ſaucio, & emortuis ſenſibus, in proximum lectum conjicitur. Chirurgi, ut caput hiare conſpiciunt tot ac tam letalibus fracturis, & ex valido afflicti cerebri recuſſu, convelli hominem ſæpius,

C pluſque vicies breviſſimo tempore epilepticis affectibus corripi, vitam illico deſperant. Sacro itaque oleo ungitur, magiſque de mortis, quam vitæ præſidiis illi proſpicitur. Succurrit nihilominus patri cuidam, ut S. Ignatio illum commendaret, cujus effigie capiti jacentis pie impoſita, cum domo univerſa, quæ tamquam morituro ſuis precibus aderat, eum a S. Ignatio petit, fuitque illico rata petitio. Redit ſenſuum uſus, monetur Sanctum invocare, interrogatur, num ejus imaginem agnoſcat? Egn vero, loquit, banc probe agnoſco, ſed alia ſpecie, ac multo illuſtrius illum vidi. Quonam autem modo, tametſi neſcitur; at ſcitur quam primum valuiſſe, nulloque impoſterum ruinæ illius ſenſu ſolita miniſteria integraſſe.

Morbus diuturnus a S. Ignatio apprecante ſanatur.

233 Reffredam Floſiam, Duaci in Belgio natam, morbi diuturnitas vix jam curabilem fecerat: cumque indormiſſet, duos videt in ſomnis Societatis cultu ſacerdotes, quorum alterum ſatis norat, Maximilianum Capellium, quo, dum is viveret, a Confeſſionibus uſa erat; alterum, qui eſſet, ignorabat. Maximilianus accedeos propius; Vides, ait, iſtum, qui mecum huc venit? Is eſt Pater Ignatius, proin, ſi quid eſt, quod a Deo velis, illo utere precatore, certoque quidvis impetrabis. Hic virgo pridem S. Ignatio imprimis addicta, reſpondit, ſe tantum optare temporis, quantum ad componendum negotium ſat foret, quod alioqui ſe tunc moriente peſſum ibat. Quæ dum diceret, attendebat defixis oculis, ecquid optatis Sanctus annueret. At is placido vultu, & ſilens annuit, manuqua bene adprecatus abiceſſit. Excitata virgo, talique ſomnio mire læta, multo effuſius gaviſa eſt, cum ſe voti compotem advertit; lecto enim ſurgens, inopino conſpectu familiares territavit, quoad recenſita miraculi ſerie, cum iis Deo & S. Ignatio laudes meritas perſolvit: ipſa non modo convaleſcens, ſed primis viribus redonata, domeſticas operas repetiit.

Sedatur per ejus imaginem ventus, ſtatur

234 Solverat navis S. Thomæ Philippinas verſus, magno militum & vectorum numero, inter quos nonnulli e Societate. Poſt duorum & ſexagiota dierum navigationem comparet terra, quam arbitrati ſunt nautæ Caput Spiritus ſancti eſſe. Hanc tempus, obortis nebulis, perobſcurum oculis etipit, inde maris torrente in incertum ab-

E repei, deferuntur in locum ſcopulis, præterquam a puppi circumſeptum, ax quibus navis duabus iiſdem, qua ſe induerat, faucibus, nulla velorum & venti diſpenſatione eximi potuit, pertinaci aura ſemper in ſcopulos ad certum naufragium repellente. Nox inter hæc ingruens in anchoris ad metum, in votis ad Deum exigitur: jamque illuxerat, cum tempeſtatis aucta violentia proximum exitium indicebat. Quare datur tormento ſignum ad revocandum navigium, quod plagæ explorandæ cauſa dimiſſum fuerat, ut poſſet naufragis ſubſidio eſſe. At hic navis prætori, Antonio Maldonato Riberæ, cogitatio incidit, ejus in cultum S. Ignatii præclariſſimo ſtudio mire quadrans, implorandi nimirum illius auxilii, tum ut atrox diſcrimen diſcuteret, tum quanta eſſet in cœlis gratia, palam incredulis faceret; pridie, ſiquidem de ſanctimonia illius, nondum videlicet Beatis adſcripti, altercatio fuerat, &, quantum ad aliquos, minus honorifica, quam deceret. Ut autem conſtaret gratiam, quæ poſtularetur, ejus beneficio daberi, rogavit, ut boris ante meridiem duabus, ventum qua vatebat apud Deum poteſtate mutaret, quo poſſent iis defuncti ſcopulis,

F portum tenere iocolumes. Supererant quatuor ad dictam decimam tantum boræ, quidam e patribus temoni S. Ignatii imaginem appendit, atque illa omnino, quam prætor ſtatuerat, decima tantum ventus remiſit, quantum definita opus ſnit ad explicandam navim ex illis faucibus, implicandam prorſus nautarum judicio in alios ſcopulos, ſi quavis alia venti menſura veheretur. Sic ſalvi, læti, & alacres portum brevi tractu optatum attigerunt.

gravi vulnere, ex patrocinio curatur.

235 Tranſibat Mediolano Philippus Lopeſius Villanovanus, ubi jurgatus cum quodam ſibi noto, etiam ad manus venit; ac dum colluctantur, detractum ille Philippo pugionem ſub ejus mamilla defigit inter nonam & octavam coſtam. Increvit vulneri febris ingens, pulſus duritie, & ſudor frigidus cum deliquio ſpirituum & ægro anhelitu. Chirurgus plagam palmi altitudine metitur, & tam ipſe cum perito ſodali, quam medicus ex communi examine, non plus ei vitæ boris quadraginta reſtare pronuntiant. Jam quidem peccat a expiarat apud ſacerdotem, quem primum neceſſitas obtulerat, ſed quod Caſtellanc non ſatis ca-

ex Bartolo.

A peret, ne quid reſideret animo ſcrupuli, ſacerdotem accivit e Societate; qui poſtquam audiit confitentem, plurimum luaſit, ut in patrocinio S. Ignatii vitam deponeret, peteretque ab eo ſervari, ſi re animæ futurum proſpiceret. Morem ſaucius geſſit, vovitque, te ad ejus ſepulchrum, ſi ſanus evaderet, donarium ex argento miſſurum. Quibus ita peractis, febris ponit, redit ſpirandi facilitas, vulnus poſtridie bolidem vix uno digito admittit; quod ſuſpicati medici ex tumore orium, futuri abſceſſus prænuntio, nova conſilia diſtulerunt, quoad clarioribus indiciis docerentur. Sed erat hæc conglutinatio, non tumor vulneris; quod intra quartum diem cum plane coiiſſet, ſeptimo ægrotus lecto ſe expedit, nono iter, quod cœperat, in Belgium repetit.

quibus adde pariter deſperata valetudini.

236 Fuit Stanislao Philippovizio, Varſaviæ proconſuli, quadrimus filius Hyacinthus vitæ ex morbis conclamatæ, cujus in momento mora expectabatur. Auctor fuit matri ſacerdos canonicus, ferendi puerum in Societatis templum, nuncupandique pro illo ad S. Ignatium voti. Paret pie

B ſuadenti mater, patre licet admodum repugnante, quod moriturum prius crederet filium, quam ad templi fores ventum eſſet. Verum longe ſecus, quam metuerat, evenit; tulit puerum mater, toto ſacri tempore coram S. Ignatii effigie ſuſtinuit brachiis, flens Sancti ſuffragio commendavit: peracta re ſacra, ſic ſanum deprehendit, ut impoſitus altari, per ſe io pedes conſiſteret, quod piæ matris acerbas lacrymas gratulatoriis mutavit. *Aanam Barzelloam dat Relatio conſiſtorialis: miracula vero Munebregæ facta proferam alibinde inferius inter Hiſpanica. Iſabella Rebelles, ſeu ut Bartolus, Roſelli; ac Joannes Leyda ſunt in dicta Relatione.*

Nobilis quidam Germanus amiſſis bonis pecuniis.

237 Michaelem Ludovicum, nobilem germanum, miſerat parens in Lotharingiam, ut Gallicam linguam in aula Ducis tondiſceret. At enim juvenis, præter linguam, mores didicit parum ſanos, inter quos ludendi vecors & impotens libido pene illi exitio fuit. Amiſſis enim ſoliorum ludo, quaſcumque habebat, pecuniis, ſoluſque ſecum jacturam ſuam dolens, verſabae animo, ſi dæmon pro fictis, ut vulgo facere dicebatur, veros ſibi ac notæ optimæ nummos daret,

C nullam ſe ab eo conditionem rejecturum. Hæc mente conceperat tantum, cum ei extemplo ſe ſiſtit æquævus juvenis præſtanti grataque ſpecie & cultu nobili, cujus tamen etſi elegantis multumque urbani aſpectu inhorruit, ſuſpicatus haud falſo, hunc eſſe dæmonem; at is ei arridens, & humerum palpans, Homo nihili, ait, quid te hic metuis? tibine adeo inſulſus videor, & ore deformis, ut faſtidio ſim. Age modo, videſis tantum argentum an velis. Familiari hoc affatu factus audacior infelix, Argentum? inquit, verum cujuſmodi? adulterinum, umbratile, meo nobili ſumptui indecorum? Perbonum dico, ſubinfert dæmon, ſincerum ac probatum. At ſcin' qua copia? quanta tibi luhium fuerit. En, & manum pecunia onerans, vide, examina, utere, ac ſi, qualem tibi ego illam præſto, probaveris, redi, ut de cetero condicamus.

Initio ſaltu cum daturo.

238 Hac inſtructus pecunia ſodales reviſit, ludo adhuc immerſos: ludum inſtaurat, jacturam refarcit, quam fecerat, nummis omnes exhauſit, redituque alacer, quo illum hoſtis opperiebatur: qui obviam mitero procedens, Sumne, inquit, jam vera, an non? nummi ecquid veri ac boni? Imo optimi, ait adoleſcens. Alterum tantum ntinam habeam. Alterum tantum? dic ſo- D des, velim, in promptu fuerit, ſubdit dæmon, ſed tu mihi viciſſim quid dabis? Excuſanti egeſtatem in præſens Michaeli: Deeſt tibi, urget cacodæmon, aliquid ſanguinis? non potes mihi quatuor ſtillas dare? prehenſaque ejus læva, oullo ſenſu doloris viſus eſt muſculum brachio eximere, & inde guttas ſanguinis aliqeot putamine glandis excipere, porrectaque charta & calamo. Scribe, ait, dictatque characteres omnino decem, quorum in hujus miraculi tabulis formam vide, ſunique maximam partem Græci, ſed nullum, quod quidem ſignificet, vocabulum componunt. Multo vero plures juſſit altera in charta ſcribere, prioribus ſimiles. Poſt hoc, Tua eſto, inquit, hæc chartula, eamque inferuit vulneri, ex quo ſeu duxerat, ſeu viſus erat muſculum ducere, idque momento ita copulavit, ut una ejus appareret cicatrix. Pergenque porro. Vi hujus chartulæ, quæcunque, ait, optaveris, a me feres; quodcumque juſſeris, im- E petratum & factum putabis, idque per ſolidos ſeptem annos; quibus expletis, meus futurus es: id enim hac altera in charta, quam penes me ſervo, tuo chirographo promittis. Placeine tibi conditio? Ad hæc altum ſuſpirans inconſultiſſimus juvenis, aſſenſit nihilominus, moxque dæmon ejus ſe oculis abſtulit. Poſtridie tamen bene matutinus ad eum revertit, ſuaſitque quarumdam precularum, quas conſueverat recitare, deinde morem omitteret: pios quoque ex eo libellos, quibus uſus fuerat, emunxit, ut poſſimus, ajens, frequentius invicem majori conſenſu & alacrius agere.

cujus tori mihi fuit elapſo.

239 Exin vaferrimus adoleſcenti diu noctuque adeſſe, famulari qualibet ſpecie, quacumque in re voluiſſet, docere illum maxime curioſa, ſed numquam non peſſima, novos ipſi quotidie flagitiorum modos ac figuras deſcribere. Jamque condicti ſeptennis bona pars fluxerat, attigeratque (ſanoum) ætatis vigeſimum, cum domum a patre revocatur, expectante ab aula filium liberaliter inſtitutum, nec generi ſuo indecorem. At heu! nihil eo turpius, nihil profligatius; pauci menſes tempori deerant, quo ſe dæmoni manciparat, & qua ejus impulſu, qua deteſtabilis conſcientiæ furiis ſe F ipſe deſperans, cœpit abſona quævis, & alieniſſima tentare, ſed ſemper ſceleratiſſima. Nam parentem utrumque veoero petiit; igne caſtrum paternum; etſi neutrum Deus licere dæmoni voluit, a quo ille magicum pulverem ad hoc acceperat: ut nec miſerum ſivit manus ſibi violentas inferre, bis enim io pectus laxata catapulta, ignis ultra ſomitem non tvit. Quæ poſtrema hominis rabies, calamitatis execrandæ, quam mente premebat, indicium fecit; ſororibus ſiquidem furioſo adſtantibus, ne idem tertio in ſe nefas tentaret, alteraque earum rogante cum lacrymis, unde illi tam demens & abominandum conſilium? quive illius aut mærur, aut timor tantus, cui non poſſet niſi morte occurri? brevi fore, reſpondit, quod tunc confectum voluerat: non eſſe penes ſe, ut ſecus faceret, aut ſecus viveret.

ad frugem meliorem reduci incipit.

240 Quibus mater ſummatim acceptis, reſcire ex eo particulatim ſingula voluit, nec ſine deliquio animi audivit. Sed cum eſſet Sclvvefeldianę hæreſeos, induxiſſetque in eam filium, ejus magis lamentabatur vicem, quam vera remedia requirebat, donec die quodam vidit coram, illum a dæmone corripi, retortoque in tergum corpore, in glomum revolvi, ut medium rumperet, accurreniſque tum Deo commendavit. tandem vero coacta Religioſis hominibus curandum tradidit, quorum

A rum illa faſtidio nauſeam ſimulans, brevi Eſtadium aufugit, ſceleratius, quam ante, victurus. Verum a germano Herbipolenſi canonico retractus, utroque vinculis adſtrictus, Molshemium ducitur, committiturque Societatis patribus, omni ope juvandus, quam tunc illie S. Ignatius ſe liberaliter impertiri multis prodigiis teſtabatur. Quare hinc cruenta beſtia proſpectans, doleaſque, prædam ſibi e faucibus abſtrahi; dici non poteſt, quot minis, quot ludis, quanto terrore, & artibus, eam aſſerere contendis: incerſabat juvenem leoni nigro nunc ſimilis, nunc alus feris, tamquam in fruſta diſcerpturus; quibus perterritus & vociferans miſer, in patrum brachia procurrebat, ac licet præter illum nemo ſpectra hæc cerneret, quandoque tamen rugitus, ac fremitus dæmonis etiam alios percellebat. Curationis
B fecit initium totius vitæ confeſſio feria, cui apparandæ, præmiſſæ ſunt aliquot ex primis Exercitiorum meditationes: ſed maligaus boſtis, a patribus & iis, quæcumque ſuggererens, tam averſum adoleſcenti animum injecit, ut eorum conſpectum pro ſupplicio odiſſet, ac, ſi mentem interdum applicaret meditationi, occinebat in aurem continuo dæmon, ne ſe iis cogitationibus maceraret.

ex dein ferio pœnitens,

241 Forma demum ſilveſtris hominis piſoſa reverſus, perpulit aliud ſyngraphum fingere priori convento geminum, & in obvium locum projicere, ut eo facile invento, reſtitutum a dæmone verum ſyngraphum putaretur, & pacta pro irritis diſſoluta, liberque imposterum dimitteretur a patribus. Subodoratus dolum famulus, qui perpetuo lateri hærebat, Rectorem monuit, & acri objurgatione adoleſcentem Rector ita confirmavit, ut confeſſionem denique pararet integre, ac rite obiret. At quanto ſuo cum ſudore? adusque ſubinde intercluſi animi defectum, ob ſimulacra formidabilia & inſultus feros, quibus illum exagitabat dæmon. Sed iteratis crebro exorciſmis, aqua luſtrali, & fervidis ad Deum precibus, confeſſioni finem, qui operabatur, impoſuit, ex quo mirifice refectus magnos ſibi animos addi ſenſit
C ad impugnationes dæmonis frangendas. Inde in ſacello S. Ignatii, imploratoque illius auxilio, execrationes ſacræ inſtituuntur in dæmonem, ut adigeretur inſertum manui detrahere ſyngrapbum, & alterum, quod ſibi retinuerat, reddere. Ad hoc dies dictus Octobris duodecimus, ad quem ſe juvenia cum ſponcaneis pœnis, cilicio, flagellatione, inedia armaſſet, Rector de S. Ignatio Sacrum fecit, juvenis teſtibus externorum & patrum plurimis, Catholicam fidam ſancte profeſſus eſt, ejuravitque pactum omna cum dæmone initum, utrumque ſua ſcriptum manu Rectori tradidis, a quo altari impoſitum, Deoque oblatum. Poſt hæc ſacra hoſtia confirmatus horrendum in modum expavit, & conſternatus, ac tremens, proclamavit, duos ſibi terribiles hinc inde ad latera dæmones adſtare.

mirabili modo recipit ſyngrapbum exorcismi dati.

242 Corroboratus adverſus hunc metum, peractaqua re ſacra, liberatus eſt a portentoſo illo ſpectro, abactis ab eo dæmonibus repetitione exercitiſmi, & S. Ignatii invocatione, qui lectus poſſimum fuerat ad vindicandam ſuo præſidio miſeri juvenis libertatem. Spectri porro, quo exterritus eſt, figura hæc erat: ſtabant utrimque ad latus altaris duo ſpecie caprorum ingentium dæmones, in poſterioribus arrecti pedes, anterioribus quique inter ungulas unum tenebat ex ſyngraphis, quæ ſacra imprecatinne repræſentare cogebantur. Iis ergo in fugam compulſis, cum ex charulæ quærerentur, ecce tibi ad pedes exorciſtæ brevior illa comparuit, quam juvenis manui D ex Bar-
inditam diximus, cujus agnitu lacrymans, & eo læ- tolo.
tior, quo lævam intuens, unde ſine ſenſu revulſa fuerat, animadvertit illam, quæ ab initio hæreret, productiorem cicatricem ſic evanuiſſe, vix ut ejus exile veſtigium cerneretur. Supererat alia neceſſario dæmoni extorquenda; inſtaurantur, quæcunque ad recipiendam priorem adhibitæ fuerant pœnæ, profeſſio fidei, ejuratio dæmonis, exorciſmi, S. Ignatii merita, & votivum de illo Sacrum, ac divini epuli ſumptio, ſub quæ grandis ciconiæ deformi corpore adeſt dæmon, minore tunc juvenis jam divinitus confirmati, quam exorciſtæ ſpectantis metu. Syngrapbum alterum roſtro beſtia ſuſtinebat, quod precibus ad S. Ignatium ardenter & crebro iteratis, velus ſibi excidere paſſa eſt, ſtatimque conſpici deſiit. Curinſius humi diu fruſtra quæſitum, in altari tandem comparuit eo ipſo loco, ubi ejurantis dæmonem juve- E
nis cbirographum fuerata facerdote repoſitum. Hinc Deo, Eccleſiæ, ac ſibi redditus adoleſcens, ſuæ poſt Deum liberatis ſancto Ignatio debitor, Chriſtiane deinceps vitam inſtituit.

Aliud ſimile ſyngra- phum non ob- ſervatum.

243 Noctu, cælo pluvio & obſcuro, Joannes Luzzanus Olbenſienſis, plauſtro vehebatur cum aliquot itineris ſociis, veneratque ad locum, Turriculæ nomine, præcipitem & anguſtum. Quare deflectens in prærupta plauſtrum, ruinam traxit in ſub jectum ſolum, altitudine hominum trium, Joannes cadens exclamavit: Ades S. Ignati! Quod auſem ſolutum alliſu vehementi plauſtrum Joannem operiret, obtritum comites putarunt, accurreruntque ad illum inde extrahendum; ſed præter improviſum metum, nibil ei acciderat: nam quem in auxilium vocarat, adſtiterat juvantis habitu, atque ipſas quoque in heri gratiam farvarat mulas.

mulier in partu ſalu- tata.

244 Fuit Victoria Delphina, Laurantii Altieri, nobiliſſimi Romani conjux. Ad hanc partui vicinam anno hujus ſeculi tertio vocatus eſt e noſtris ſacerdos, Confeſſionem auditurus, & adfuturus morienti: nam defectionis animæ crebræ, ſuſpirioſi anhelitus, & profluvia ſanguinis immodica mortem inſtare nuntiabant. Perfunctus officio confeſſarius, imaginem illi ſancti Ignatii protulit, adhortans plurimum ad ſalutem ab eo certa cum fiducia ſperandam: illa, imagine reverenter accepta, S. Ignatio vicem ſuam ex sotis præ- F
cordiis commendat. Sacerdos maritum afflictiſſimum conſolatur, qui, eo auctore, vovet de ſepulchro S. Ignatii iter pie adeundo, Eucbariſtia ſumenda, religioſo donario affigendo; quod votum ægrota ratum etiam babuit. Pergebant interea defectiones cordis, virium, ſanguinis etiam ad triginta libras, credebaturque obitus imminare, ac confidentior affirmabat confeſſarius, rem propterea in extrema deduci, ut eſſet miraculi avidemia clarior. Nec vero illum fefellit opinio; dum enim noſtri ex veteribus erga nos domus illuſtriſſimæ meritis, ægrotantis periculo ſoliciti, S. Ignatio ſupplicant, ſenſim illam invadit partus dolor, ceſſans animæ deliquia, vires inſtaurantur, intra horæ dimidium partum edit ſolito grandiorem & mortuum; ſed vivorum more præmiſſo capite effuſum, & contra quam virium & ſanguinis ferebat jactura: hinc uno ſe ex partu ægrota robuſtior & expeditior, quam ex ullo antea recepit. Quod miraculo factum, qui jacentem curarant, teſtati ſunt medici, Marſilius Cagnatus, & Angelus Victorius. Ipſa virtutis tota Roma perſpe-

A ex Bartolo. *vi & aliis*

ctæ, multas deinceps vitæ horas, quam S. Ignatio acceptam ferebat, ad ejus ſepulchrum quotidie orando expendit.

245 Mariam Hieronymi Berardi uxorem, Majorteę partus difficultas jam quatriduum eruciabat, & cum medicis obſtetrix actum de illa eenſuerat, quod vires jacenti deeſſent ad fœtum mortuum expellendum. Afferuntur ad illam Sanctorum reliquiæ, & in iis brachium S. Leonardi, ad emerendam illorum gratiam: ſed hanc Deus S. Ignatii gloriæ cedere voluit. Inferente ſermonem neſcio quo, de fortunatis ab S. Ignatio partubus, accerſuntur mox e collegio aliquæ illius reliquiæ; quas cum religioſo affectu ſibi impoſuiſſet parturiens, mortuam poſt paulum ejecit puellam, coaglobato & putri jam corpore: ex quo tamen utroque nihil plane accepit detrimenti.

PARS QUINTA.

B *Alii corporis ac mentis morbi; duo mortui infantes; fatalis lapſus; amor inſanus ſanitatem recipiunt.*

His addo jam,

MIrabilius aliud Carpentoracti in comitatu Vindalcino factum. Matronam nobilem diuturni jam partus torquebans dolores eum manifeſto vitæ diſcrimine. Agebatur dies S. Ignatii, quem canonicus, jacentis cognatus, pie veneraturus, collegii templum adiarat. Illuc forte oculos conjecit in votivam ex partu tabulam; viſus ſibi eſt doceri cælitus de ferendo cognatæ remedio; ad eam accurrit; jubet illi luo nomine inculcari, ut ſpem ſuam omnem in ſancti Ignatii precibus locaret. Morem geſſit ſuadenti, & peperit; ſed defor mem, monſtroſum, ſine ſenſu ac motu ſętum, nec ſatis liquido ſacri foatis capacem. Fore tamen haudquaquam mutilam S. Ignatii gratiam, confiſus

C canonicus, qui noſtrum in templum reverterat, ſed æque filio & matri liberalem, per ſa ae noſtros precando urgebat, ut beneficio materno infantis ſanitas cumulum adderet: cum adeſt lætus, qui domo nuntiat, ia ſperato reviviſcere infantem, & (incertum quo modo) pulcbellum evaſiſſe. Ita preces gratulatio excepit, & pit canonici adverſus S. Ignatium mire crevit religioſa fiducia. Foret mibi ſcriptu difficile, periculoſos partus numerare, quos S. Ignatius ſuo beneficio fortunavit; & parentes, quibus liberos impetravit, utrimque Deo magnifice Servi ſui gloriam propagante. Habent urbes quedam vel ab eo ſubſcripta litteris chirographa, vel ex ejus reliquiis aliquid, quod in occaſiones hujuſmodi fere perpętuo circumfertur cum manifeſto & prodigioſo divinæ opis auxilio, *Hæ ſequitur ſanatio Patientiæ Simoniæ; ſed adiſis quæ ſupra dedi ex Ribadeneira §. 1. num. 123.*

Sacerdos qui a ſocietate defecerat, poſt & obvius corpori ſuſpenſi reducitur.

247 Innas quidam ſacerdos Germanus, e Societate ad Travirenſis archiepiſcopi obſequium transfuga, peſte correptus eſt, licet ejus vitandæ gratia in arcem ſucceſſiſſet. Illic una ejus vicem dolente anicula, omoi, præter illam, ſubſidio, & acceſſu privatum ſubinde via morbi ſibi eripere, ſubinde reddere, objectareque miſero infeliciſſimum corporis & animæ ſtatum: cujus utrobique remedium deſperans, manum ſnomes jugulo violentam intendit, remque peregerat, niſi apicula cultrum inſano abſtuliſſet: prohibere tamen non valuit, quin ſe daret e feneſtra præceps D in ſubjectam ſaxorum congeriem. Illic gravi affectum & attritum caſu divina bonitas vitæ improbæ mortiſque ſceleratæ borrore perculit, auſuſque ad læſum & deſertum Patrem oculos tollere, S. Ignatio omni fide promiſit, ſi hoc defungeretur exitio, Romam ſe pedibus ad Franciſcum Borgiam iturom, deſertionis ſacrilegæ exoluturum pœnas, & repetiturum infimis precibus Societatem, ex qua fugerat; qua ſi indignus haberetur, ſervi ſaltem perpetui miniſterium domi patribus ea vaturum. Hanc promiſſionem cum lacrymis editam conſecuta eſt ſubita valetudo, cui nec de confracti corporis obtritu, nec de peſtilenti, qua necabatur lue, quidquam ſuperfuit, pauloque poſt Romam cum Franciſco Coſtero, ſoluturus, quod voverat, conſendit.

Cholica tormina, ac calculus,

248 Elizabetbam Calderoniam cholica tormina & calculi rabies ſic diſcruciabant, ut ſæpius anima deſtitueretur: caſſiſque jam medicaminibus, fere malis confecta putabatur. Huic ſoror, nomine Maria, S. Ignatii imaginem obtulit, ſuaſitque, ut ejus ia vocatione plurimum niteretur. Illa; O E beate Pater Ignati! qui tot, ac tantis Gandiæ ſplendes & clares miraculis, mihi quoque exorabilem te præbe: in te mea ſpes omnis recumbit. Voveo me, ſi convaluero, altare tuum novemdiali prece frequentaturam. Poſt quæ dicta, confeſtim dolore omni, quo tunc cruciabatur acerrimo, immunis, noctem totam tranquille dormivit, mane ablque ullo punctionis ſenſu, inopinato calculum ejecit e renibus, ſanaque ac vegeta in templum noſtrum venit, actura gratias, votique fidem præſtitura.

Aqua non bydrope contracta.

249 Agnes, Joanne Tibaldo Manreſæ nata, anno hujus ævi tertio, in dolii modum, ut teſtes loquuntur, hydrope turgebat. Hujus longa per annum & violenta, ſed inanis plane curatio, medicos adegit ab ea abſiſtere. Fuit, qui matri auctor eſſet, portandam juberet in ſpecum S. Ignatii, qui ſe tam facilem in audiendis precibus invocantium præſtaret. Paruit mater, & vicinas quinque ſibi ſocias adjunxit, quibus, flexo genu, puellæ ſalutem efflictim rogantibus, viſa eſt F inflatio paulatim diſcuti, mutari color, virtus & habitus membrorum reparari. Tum tandem haud multo poſt, priſtinam integre recuperavit ſanitatem. *Quæ proxime ſubjicit auctor de vicario Avenionenſi, compendio ſuperius §. 4. part. 2. perſtringit Juvencius. De Petro autem Ferro dixi in Commentario prævio a num. 9 27.*

Febris mira.

250 Peculiarem habet admirationem, quod anno hujus ævi quinto, in Hieronymo Maggio Neapoli actum eſt: huic febri continua, defectionibus, flatibus, hydrope ſimal implicito, triduum omnino medici aſſignabant, niſi citius illum rapentinus aliquis acceſſus extingueret. Quare hominum expers, appenſis ad pectus S. Ignatii lipſanis, medicam illius imploravit manum. Hæſerant appreſſa pectori horas fere tres lipſana, cum febri, flatibus, hydrope, morbis omnibus ſic abſolutus eſt, ut ne ullius quidem veſtigium ullum ſupereſſet. *Quæ bis ſuccedunt de Catharina Moraleſa in S. Jacobi urbe regni Cbilenſis, conſule §. 4. part. 2. num. 174. ubi in Peruvia factum ponitur.*

Surditas,

251 Cazorlæ, oppido Toletani Archiepiſcopi, virgo a teneris in perpetuum Deo ſacra, vitam in precibus & pœnis ſpontaneis ducebat; afficiebatur autem incredibiliter erga S. Ignatium, atque ad ejus effigiem quotidiana lege magnam partem religioſæ pietatis exigebat, & undecumque

A que urgeret neceſſitas, ſecurum in ea ſibi perfugium locarat. Accidit ergo, ut deperditam clavim diu fruſtè requireret, qua ſuas pecunias claudebat: quare noto patrocinio aſſueta, illam a S. Ignatio rogavit. Per noctem vero appellari ſe audiens nominatim, aperiis oculis videt Sanctum adſtare, vultu Beatorum lætitiam ſpirante: ex eo didicit, ubi clavis lateret, atque inſuper momenti non levis amiſſa lyngrapha. Sed hæc magis ad Sancti benevolentiam, quam ad rationes piæ Virginis ſpectarunt. Mirabiliua illud, quod paucis abhinc annis eidem evenit. Cum enim ſic obſurduiſſet, ut ne quidem clamores ſibi aſſidentium audiret, Dei quidem ad nutus valde morigera, ob hoc tamen ſolum ægre ferebat ſurditatem, quod conciones & confeſſarium audire non poſſet, quibus fere duobus omnis ejus conſolatio inerat.

B Quamobrem ſuſcepit depulſionem hujus incommodi apud S. Ignatium expedire, ſumptaque in manus ſacra illius effigie, teſtatur primum, quæ corpus attinent, nihil ſe facere, mutam, cæcam, ſurdam (eſſe,) uteumque Deo vilum foret; quæ animum tangerent, ita vero ſe tangi, ut erat ſurditas, quæ multum ei officeret: & proinde ex cordis intimo precatur, hoc ab ſe malum amoveri, eo ſaltem, ut aures ad divina liberas haberet, aliorum auditu facile caritaram. Sub quæ imaginem ſancto oſculo venerate, utrique appreſſit auriculæ. Utique illi mos erat, in templum ſe contulit. Ecce autem ipſo ab aditu, ſacerdotum vocem ſacris operantium explicatiſſime audire, dein confeſſarii etiam, poſtea concionatoris. Sed quod miraculi miraculum quoddam eſt, e templo egreſſa, ſurda, ut ante, nihil audire; ingreſſa auditum recipere, perpetua prodigii mirabilitate; hæc enim anno ſeculi tertio dum perſcriberentur, uoius jam anni continua experientia ea comprobarat.

Pejus mortuus vivus, 252 Die anni ejuſdem ſeptimo, Petrus Guijarrus, ex S. Jacobi novæ Cantabriæ, cohortem ſuorum militum Durangum in oppidum reducebat: ducebatur & Inda, partum ſuum gerens, anta dies viginti edium, ſed uſque adeo infirmum,

C ut poſt iter diei, Petrus morti proximum contuens ſacro ſonte abluerit. Non diu poſt, feliciter ſunctum, mater, maocipium barbarum, levatura ſe illo gondere, abjiciebat in viam publicam: milites ob reverentiam baptiſmi, ſubitaria humo volebant contegi: dux in pagum Correlem Morcilli deferri juſſit, ut ſacro tumulo conderetur: atque ad hoc matri colligari, ut vel ingratiis ſecum illum portaret, colligatuique eſt tam arcte (quod teſtes affirmant) ut ſi foret infans adhuc vivens, vel iis vinculis necari potuiſſet. Iojecit inter hæc duci Deus, ut flagitaret innocenti vitam ab S. Ignatio reddi, quem peculiari ſenſu pietatis colebat, idemque ut milites votis communibus faecreot, magna expectatione perſuaſit. Exacto in precibus & itinere illo die, Corralem devenitur: Indus, qui cadaver infantis filii matri alligarat, explicitum vinculis, ſepeliendum humi ſternit. Dux mortuum intuena, ab S. Ignatio etiam tum rogando non abſtitit: eumque ad cadaver proxime acceſſiſſet, repente infans reviviſcit, incredibili matris & ducis gaudio, qui feſtia propterea gratiis S. Ignatium celebravit.

& alter, 253 Sed dignum majoribus fuit, quod ſeculi hujus anno undecimo Manreſæ Sanctus vitam infanti utramqua contulit, temporariam & æternam. Natus fuerat poſt mortem, & ſeorſum interim abjectus, dum metri conſulitur ex eo partu pene morienti: a matre obſtetrix ad infantem reverſa liventem & mortuum, & baptiſmi (indigum) miſerata, poſitis genibus S. Ignatium obtecrat, per quidquid illi eſſet Manreſæ carum, ubi tot s Deo fuerat honis cumulatus, animem redderet infelici, ſd hoc ſaltem, ut Chriſti lavacro tingeretur. Quæ dum orat, videt infantem moveri, & oculos aperire; exclamantique eum iis, quæ illic adcrant, factum miraculum, vivantem gratulabunda ad matrem retulit. *De Religioſa Franciſcana, Burgi gravibus animi moleſtiis tarta, hic ſubditur; ſed de ea agi ſupra num.* 131. D' EXBARTOLO.

254 Anno autem ævi hujus vigeſimo, pridie S. Ignatii, Paula Sbarballia Joannis Oltramarii cognati ſeptimeſtrem filiolum inter brachia geſtabat. Orto imbris & turbioum ſubito conflictu, accurrit in ſuperiora coneta via, ut occluderet aquæ ſpecularia vitrea: in eorum uno difficilius laborans, ſurſum verſus cum dextro brachio corpus extra feneſtram exporrigit, infans pectore tenus præcinctus laxius, ſubſultans, in vicum decidit, altitudine ulnarum octo: mulier, puero cadente, Jeſum, & S. Ignatium inclamat, in quem impeoſiua afficiebatur, labiturque & ipſa in proximam aream. *mortis ac ſibi lapſum.* E

ac alia. 255 Ubi cum brevi animum recepiſſet; Vidi (ait ipſamet) his meis oculis S. Ignatium ad latus, qui mihi infantem, quem tenebam, in ulnis repoſuit, appreſſitque tam diu ſuſtinens, dum, quæ animo linquente exciderant, vires rediſſent. Erat Vir ſanctus in uſitata Societati veſte, palliatus, ætatis ſpecie virili, vultu, quem nullum, ubi hoc miraculum contigit, ſatis aſſimilaret apographum: inſans alacer, & feſtivus gerulæ corridens, pannus, quo fuerat involutus, in imo feneſtræ jacebat.

pueri orbis febri, 256 Mutinæ anno MDCV. Alberti Fontanæ filiolo ardens febris, eapiuſque ac ſocium tumor fic animæ viam obſtruxerat, ut niſi ægerrime ſpiritum ducera non poſſet, oedum nutricia lac ſugere. Lugebat mater jamjam præfocandum; matris cognata, Livia Fontana, ejus æque, ut infantis miſerta, in genua procidens, valetudinem puero ab S. Ignatio petiit, cujus mirifice patrocinio confidebat, tum ejus reliquiis, quas geſtabat in cruce argeotea, gutiur ejus figoavit, inflatione mox & febri, horæ non integræ ſpatio difflatis, puer ut umquam egregie valuit.

morbus, 257 Coloniæ Gerardus Otmar ſeſiua, ſacerdos e Societate, cum anno ſeculi duodecimo ex morbo periclitaretur, votum S. Ignatio nuncupavit, & ſacris ipſius lipſanis pectus & capui conſignavit, vitæ de cetero uſque adeo ſecurus, ut eum validiſſimis febribus per decem dies æſtuaret, numquam illi de morte dubitatio ſuccurrerit. Nocte porro bos dies conſecuta, ex inopineto deliquio refectus, eos crurum dolores expertus aſt, quibus in vita nihil paſſus eſſet crudelius, ratuſque id præter naturam eſſe, proximam ex eo ſaoationem expectavit. Inde abalienatus s ſeoſibus, paulo poſt ſenſit inhalari ſibi in os exilem flatum, ſed una immenſis animum inundere deliciis, argumento recepiæ ſanitatis: unde in cantum encharifticum Te DEUM erupit, feſtis lacrymis & pio ſingultu verba pene ſingula interpungens. *His adduntur ſanitates reddita Iſabellæ Morona, ac puellæ Burburgenſi; at de hæc ſupra §. 3. de illa vero brevijſime §. 1.* F

mulier in ſeno mortua capta, 258 Bazaini in Orientalibus Indiis Chriſtianam femina ethnica perdite deperibat, ſpe flagitii pronioris ſacrilege baptiſmum ſuſcipit, ſuſcipiturque domi a pia matrona, moribus ſecum imbuenda profeſſionis novæ ſanctimonia condignis: atenim ſcelerata ſenſim ſe prodidit, longe

A aliud ſpectare, quam precatorios globulos, & ſa-
EXBAR- crorum frequentationem, perflanteque, ob vio-
TOLO. latum baptiſma, flammam execrabilem diabolo, ameos, & teneri non ferens, in hortum ſe dejicit, ex quo retracta minabatur, ſe ignem ædibus ſubjecturam. Itaque matrona nequiſſimæ beſtiæ importunitati propemodum cedens, prius tamen rem omnem ſacerdoti noſtro aperuit, qui tatis intelligens, ſuas hic partes dæmonem agere, S. Ignatii reliquias matronæ dedit, quas inſanientis collo induceret. Dum ergo ſaltio rabioſius bacchatur, mioaretur & fureret, hera quaſi optato diſceſſui aſſentura, velle interim, ait, donare illam gemma ingentis pretii; & vittam ſericam ejus collo injecit, ex qua pendebant Sancti reliquiæ. Atque hic illuſtri, manifeſtoque portento, ad earum attactum graſſantis in venas libidinis incendium omne illico concidit: hæſit quaſi ſtupens miſera tantiſper, tum in fletus effuſa, crimen ſuum & mentem faſſa eſt contemerati baptiſmatis. Complexa pœnitentem matrona, cum lacrymis S. Ignatium agnoſcere docuit mutationis tam ſubitæ auctorem,
B ejuſque liplana gemmam eſſe, quam dare ſe dixerat; duxit e veſtigio in templum rogantem, ac inter eundum multis cum lacrymis ſacra liplana aſſiduo oculo venerantem. Inde animo apud ſacerdotem expurgato, illic penitus excidit, cujus inſanierat amore.

PARS SEXTA.

Ariditati orationis medetur Sanctus; infantem in cælum ſubducit; inſontem liberat; morbus & ambuſtam manum curat; mutat animos.

aridituin orationis;

SEnſit in cauſa admodum diſpari par ſancti Ignatii patrocinium alia matrona: agebat illa Catanzari non modo Chriſtianam vitam, ſed
C non vulgaribus ſtudiis virtutum exercitam, potiſſimum vero comemplatione cæleſtium; cui Deus viciſſim magnas reponebat animi voluptates. Factum nihilominus aliquando, ut hæc illi vena deliciarum areſceret, &, obtenebrata mente, precationis pabulum, alias jam dulce, pro ſupplicio haberet: ac tentabat quidem omni ratione teneritatem priorum ſenſuum, ſed fruſtra, revocare. Forte conjectis in ſanctum Ignatium oculis, quem in altari domeſtico colebat, ſupplex, ingentique affectu, præſenti ſuæ inopiæ ſubſidium ax eo petiit, qui tam celſo gradu familiaris apud Deum gratiæ fuiſſet: mox, tamquam aperto ſibi cælo, luce ſubito tam clara, tantoque ardore perfuſa eſt, ut duarum horarum ſpatio Dei amore tota difflueret, diei reliquum ſuaviſſimis in Deum animi motibus frueretur, quos multis poſtea identidem menſibus, ejus diei repetita memoria accendit.

infans in Sancti ſinum mittitur,

260 Cuenca eſt in novo regno Granatenſi. Illic nobilis matrona videns infantem filiolum in oculis morientem, ad S. Ignatium, cujus habebat depictam tabulam, converſa, moriturum ei filium obtulit, ut, ſi placitum Deo foret, ſervaret incolumem. En autem hic late ſplendero vultu Sanctus; & infantem verſus brachia pandere: vice verſa infans exporrigere ſe in ſancta D
brachia, velut in affectus mutuos enitens; & in eo conatu innocentem animam efflavit. Mater, luctu in jucundiſſimam conſolationem commutato, miris gaudiis proſecuta eſt filium, ab S. Ignatio extra ſalutis pericula inter Sanctos ſubductum.

liberatio inſontis;

261 In S. Ignatii (quæ una eſt de ſeptem comitiis ad Paranam Paraquariæ fluvium ſitis) noſtrorum curæ commiſſus juvenis calumniam paſſus eſt, ob quam ejectus e ſodalitate B. V. etiam carcere clauditur: cujus caſus dolorem non ferens, laqueo vitam finire decrevit; quod haud ſcio quo pacto interceptum miſero non proceſſit. Itaque de media nocte eamdem animo verſabat deſperationem; cum januæ rimas magna luce diſtendi advertit, ſuſpicaturque eſſe aliquem ex amicis, a quo vileretur. Erat vero is amicus S. Ignatius, qui ſe illi ſpectandum præbuit luce immenſa fulgens, oreque exporrecto & hilari, ut qui deſperantem erecturus veniſſet: tum ejus capiti manu blande impoſita, Eſto, ait, E
ſecurus, fili, nihil iſtic abs te peccatum eſt, brevique hinc liber dimitteris: quibus dictis receſſit. Adoleſcens ex magna commotione animi in clamorem erumpens, vicinos excivit, qui & carcerem deprehendere clauſum, & juvenem ubertim lacrymantem: paulo poſt, fidem fecit promiſſo: reſtitutæ inſonti poſt compertam innocentiam libertas.

luxatio narrabrarū,

262 Gaudianæ Mexici pago ſerva Inda, luxatis vertebris, jam biennium jacebat, ut præter gravem cruciatum, corpus, niſi admodum ægre, non poſſet luſtinere. Illac tranſieos e noſtris ſacerdos, vicemque infelicis dolens, ſanctum Ignatium illi medicum advocavit, quod jam nihil ſpei ab aliis reſtaret: tum Sancti fiducia illam erecturus, receniſoit illi prodigia, in vicinis ab eo patrata: deoique in illam, precationem recitavit, qua conſuevit orati Sanctus, ajuſque auxilium imploravit. Quo puncto temporis fic pertanata eſt, ut ſtatim ſurgaret, inambularet in oculis omnium, & in argumentum receptæ ſanitatis ſublatum in humeros onus bajularet. Verum redituris forte doloribus nimis ſtulte cavens, & ſovendo, quem receperat, vigori, cum a patris diſceſſu, calefacto balneo uti voluiſſet, vix illud F
ſubierat, & diro totius corporis cruciamento ſtatim capta, reportanda in lectum fuit, levitatem ſuam plurimum incutans, & beneficii accepti frigidam æſtimationem. Fleru ergo & precibus, tum facti veniam, tum amiſſi doni reſtitutionem enixe flagitans, orationes aliquot recitat, novoque ſtatim miraculo confeſtim, ut fuerat, ſana fit, & prudentius, quam fuerar, cauta.

uni & triplex aliud miraculum S. Ignatii illuſtrant,

263 Ibidem anno hujus ævi ſecundo, tribus una occaſione miraculis ſervi ſui gloriam illuſtravit Deus. Puellam, paucorum annorum, diuturnæ febres in ſupremum diſcrimen redegerant, & deſperaverant medici; parens ad noſtros accurrit mæſtiſſimus; petiit a iis, quam apud ſe habent, imaginem pictam S. Ignatii, flexis genibus ante Chriſtum de cruce pendentem: conceſſam fert domum, & Sanctum pro filiæ ſalute cum familiaribus precatus, illius capiti imaginem admovet: exin prodigioſus ſudor ex ſacra imagine guttatim fluere, gemmarum inſtar colore ſpectabili & magnitudine: ſtupere adſtantes rei novitate, in quibus muliar, grave, quo tumebat, apoſtema, intincto reverenter in ſacrum humorem digito, inungens, repente curata eſt. Puellam quoque ſacræ imaginis attactus, febris & periculi ſecuram efficit.

264 Romam venit Guilielmus Guardefordius, ſacer-

Accedunt bis febres ingravescentes.

A ſacerdos Anglus, anno MDXCV. Societatem, quam obtinuerat, ingreſſurus. Cupiens autem ſummopere die illo tirocinium inire, qui Auguſtino Anglorum apoſtolo ſacer eſt, diſſimulavit febrim, qua illo ipſo die correptus ardebat; ſed ea poſtridie ingraveſcens, vireſque proſternens, & alia edens triſtioris prognoſtici omina, jacentem graviter afflixit, vitæ metu tunc ſtatim perdendæ, cum ei primum grata eſſe cœpit. Tantiſper igitur ſe lecto attolens, ardenter inſtitit S. Ignatio, a quo, jam Patre, confidebat ſe tamquam filium aſpici, ne tam præmature bono illo orbari ſe fineret, quod ipſe tot annos, & tantis itineribus quæſitum, vix tandem poſſediſſet: differret morbum in aliud tempus, ne Societati attuliſſe cadaver videretur, & pene illi prius moriens, quam vivens, eam vixdum adeptus amitteret. Movit orantis gemitus ſanctum Patrem; nocte inſequenti ſpectabilem ſeſe illi exhibuit in eo cubilis latere, in quod converſus oraverat; adſtabant illi ſex de Societa-

B te: habitu erat uſitato cum ſuperiori veſte & bacillo, ut viventi moſ fuit: acceſſit ad lectulum propius, & perinde ut corvos & canes a cadavere abigeret, ita circum ſcipionem agebat. Inde paulum recedens, blando illum, & perquam benevolo aſpectu dignabatur. Acceſſit & de ſociis alius, ex quo æger (quem ſenſus recuperatæ ſanitatis alacrem fecerat) interrogavit, an poſſent & ipſi tantumdem præſtare? Ad quæ ille ſubridens, prehenſum humeria, a dextro in lævum convertit, ſtraguliſque compoſitis, innuit ut dormiret. Tunc vero alte in placidum, & multarum horarum depreſſus ſomnum, cum evigilaſſet, ita conſanuiſſe ſe comperit, ut die eodem lecto exiliret, & ſolita cum aliis miniſteria obiret.

Sanatæ poſt confeſſionem mox.

265 Hoc inter Superos beatus ſuum hunc filium beneficio affecit ſanctus Pater; hunc vero, qui ſequitur, ſuperſtea adhuc eumdem in finem. Coquum Romæ agebat in domo profeſſa Joannes Baptiſta, ſanctæ vir humilitatis, & ſui egregius domitor: hic miniſterii opportunitate, ad contemplandum æque, ut ad laborem uſus, ex illo, quem trahebat, igne, illos perpendere diſcebat damnatorum ignes ſempiternos, unaque letalis immanitatem culpæ, quæ tam atroces commeretur pœnas.

C His cogitationibus immerſus, & vitæ in ſeculo actæ horrore, extra ſas in ſui odium magno impetu raptus, manum injecit flammis ardentibus, totamque aduſſit: odoris graveolentiam domus miniſter illac fortuito tranſiens advertit, culinam ingreditur, cauſam rogat, cruciamenti violentia extorquente invito lacrymas, manum profert ambuſtam, ſuique jam errati conſcius, veniam de genibus petit. Defertur ea res ad ſanctum Patrem, ſpargitur tota domo, damnant multi, & cenſent dimitti oportere, qui ſe ſuapte inſipientia prorſus inutilem Societati effeciſſet. At perſpicacior Sancti mens, cenſuit gratia quam pœna digniorem. Bonam noctis partem pro illo precibus impendit, exoravitque quod petebat, adeo cumulate, ut poſtridie fratria manus comperuerit ſana, integra, vegeta, & qualia, antequam ureretur. *Quia hoc miraculum breviſſime tactum fuit in Relatione conſiſtoriali, ſuperius inducta, ideo illud, quamquam a vivente etiamnum inter mortales* S. Ignatio *editum, præter morem inter alia hic recudimus.*

Liberatio

266 Princeps Italia, ſereniſſima ex domo, poſtridie Calendas Novembris, anno MDCV. deprehenſa aſt poſſideri a dæmone. Sciquiannum eam tenuerat ignotis occupatam morbis, quos in atram bilem medici referebant: nam hebdomadas, & menſes jacebat amens, immobilis, elinguis, etiam D ad interrogata; nec videbatur noſſe adeuntes. Mul- EXSAR-tos dies aut cibum reſpuebat, aut exſpuebat ore te- TOLO. nus admiſſum, exlucca, exſanguis, inſtarque cadaveris; accedentes tamen invadebat furens, ſe ipſam quoque, niſi cura cuſtodum obſtitiſſet, in præceps datura, & conſciſſura vulneribus. Suſpicati ſunt ergo medici faſcinum, qui morbus credebatur, cum obſervaſſent ſuo omni labore cruciatus ægrotæ in caſſum augeri, corpuſque adeo defectum, vix poſſe naturæ viribus animam retinere. Parenti Duci ſuſpicionem ſuam aperuit: adhibetur e noſtris ſacerdos, qui exorciſmos in dæmonem torqueat, interpoſito S. Ignatii nomine: & hic demum ſe palam, veriſque indiciis dæmonet proferunt: ſe illic ſedem ingenti numero habere, obtinere corpus univerſum veneficiis obſtrictum, nihil omiſiſſe, quo illud perimerent; fuiſſeque plane rem confecturos, niſi eo ſibi tantopere exoto Ignatii nomine compellerentur ſe prodere. Poſt hoc ſibi viciſſim animos addere, & exſtimulare mutuo ad ſtandum in gra- E du, & vim quamlibet ſuſtinendam. Egit tamen hæc prima occulti hoſtis manifeſtatio, ut eſſet ægra immunis a febri, ſerenior animo, & tractabilior, cibumque admitteret, tametſi quam parciſſimum poterat, ſi eſſet ſacris precibus expiatus: quem a profano bello diſcernebat.

a dæmonio hus.

267 Eductis jam in campum hoſtibus, initur pugna, præmittitur a ſereniſſimia parentibus, ipſaque ægrota S. Ignatio votum adeundi Romæ illius ſepulcbri, ornandique piis donariis in euchariſticum liberationis. Unaquæque ſacrarum execrationum vibratio, adjuncta S. Ignatii invocatione, magno numero hoſtes expellebat. Jaſſi prodire qui laterent, & præſto eſſe ad linguam, vel pedes, imperatis parebant, ſigna dabant coacti diſceſſus, quæ injuncta fuiſſent: ab Jeſu, Maria, unoque Ignatio ſe pelli conclamabant, licet alios item Sanctos alii ſacerdotes in opem accerſerent. Fuit inter nefarios ſpiritus obſtinate potens, qui ne tanta vi urgeretur, poſſeſſam ad extrema redegit, & pertinaciter obluctatus, tandem in exitu tam deformi ſpecie exterruit, ut ejus deinde recordatione inhorreret. Dierum viginti conflictus hic fuit; & die conceptæ Deiparæ debellatum eſt denique, ſuaque eum turma reſiduus hoſtium, ſta- F tionem penitus liberam reliquit, morbiſque omnibus, quos conſciverant dæmones, abſoluiam. Decantatæ Deo ex ritu Eccleſiæ laudes, votaque in Sancti bonorem religioſe perſoluta.

mira ovium, in Tomentum poſſeſſione effecta.

268 Condomi, Valconiæ urbe, civis alioqui honeſtus, perinfenſo erat non modo in Societatem, ſed in ejus quoque Parentem odio, tantumque aberat, ut, quæ nomen decerent, honoremque Beati, Ignatio recens attributum, de illo loqueretur, ut paſſim potius ſimulationis illum fugillaret, & hiſtrionicæ pietatis, atque ad hoc ejus lectitare geſta, ut ea vel in hypocriſim maligne detorqueret, vel in malam hiſtorici fidem, pergeretque ex iis convitia & dicteria fingere. Spectabat hunc ſuum e cælo Ignatius inimicum velut phreneticum medicus, eique a Deo miſericordiam poſcebat. Nocte igitur (incertum dormientine, an vigilet) adſtitit beata verendus majeſtate, & choro ſtiparus Cæleſtium, tacens quidem, ſed per aliquam horæ partem ſpectandum ſe iſtena; ſub diceſſum vero tam blando illum intuitus eſt vultu, tam dulci amoris perfuio illecebra, ut hic ejus animum oculorum jactus configeret. Lecto deſilit, conturbatus, flens, fronte humum verrens, injuriarum veniam ab eo petit,

ſum-

EX BARTOLO.

A ſumptam ex abaco ejus Vitam ſuaviatur, rigatque lacrymis, ſancte pollicitus tum S. Ignatio, tum Societati æterna deinceps obſequia, & obſervantiam tanto ſanctiorem, quanto ipſe fuiſſet injurioſior.

& alterius ſacyris cum impetente mentione est? An Gerundæ in Catalonia?

269 Longe aliter ceſſit cuidam alteri, ſed Religioſo, cujuſcumque tandem Ordinis fuerit, indigno certe religioſa veſte. Is Girondæ *in Aragonia, ſeculi hujus anno undecimo, ſive invidus, ſive incredulus, ſatyram adverſus ſanctum Ignatium aggreſſus eſt ſcribere; cujus eum partam factam relegit, miratur ſuam manum, ſuo ab ingenio diverſam, contraria omnia dictanti ingenio vel malitiæ ſcripſiſſe. Nam præter laudes nihil relegebat, qui nihil præter probra manui ſuæ dictaverat. Errore igitur factum ſuo id putans, reſumpto ſtylo, quod conceperat mente, denuo contexit; at, ecce, tunc etiam dictanti ſcelerato manus propria Ignatii laudes pro convitiis reddidit: ac mirum, quantumvis furioſe incœpta incumbenti, non veniſſe in mentem, illam manus,

B invito ingenio, operam non poſſe errori attribui. Repetita ergo tertium rabie, eodem ſucceſſu daluſus eſt. Sed nihilominus ſtupido pariter, ſibique indignanti, dum ſacrilegium integrat, revulſus calamus in medium cubiculi diſſilit, ipſaque eadem occulta vi intorta ejus manus ingentem ipſimet colaphum impegit; quo tandem aliquando pudefactus & pavens, collegit ſeſe, ſtylumque & animum ergs S. Ignatium mutavit.

reſtituta ocius, curatione ceteris mora.

270 Raphael Valcanerius Majoricenſis, quadriennis, ægrotus deſtitutione virium interibat: cibi quatuor jam dies nihil admiſerat, fueratque ad ſupremam luctam ſacro oleo inunctus. Vocatus e Societate, qui eum juvaret, ut Chriſtiane moreretur, reliquias ſecum S. Ignatii attulit, & licet expertem rationis & ſtupentem, iis tamen ducta cruce ſignavit, commendavitque S. Ignatio. Quod ipſum & uxor præſtirit, ſpondens, ſi convaleſceret, ſe diem S. Ignatii feſto annuo culturam, daturamque tribus pauperibus prandium. Votum conceperat, & vires ſtatim redire; circumſpicere adſtantes, mentem recipere, mnveri; cum tamquam cadaver antea jaceret, febri denique poſita valere. His ſoror acceptis, msgnopere indidem remedium carcinomsti

C ſperavit, quo erodebatur jam per biennium. Suſcepit ex voto ſacellum S. Ignatii novemdiali cultu adeundum, illius imaginem, ab uno e noſtris patribus acceptam, parti affectæ appoſuit, & inde jam ſibi melius fieri advertens, paucos intra dies belliſſime valuit. *De Benedicto Lapeſio a latronibus defenſo hic ſequitur; at vide dicta §. 4. parte 3. num.* 185.

PARS SEPTIMA.

Anginæ, male affectis membris, juveni, qui ſe dæmoni mancipaverat; infirmitatibus, luporum rabiei ſubvenit Sanctus: bina ejus apparitio.

Ægrat puellam ab angina,

GAndiæ anno ſeculi primo Vicentiæ Cotziæ, ſeptenni puellæ, fauces interclauſerat angina, jamque triduo nihil cibi tranſmittens, non diu ſuperſuturæ credebatur. Afferturad eam imago S. Ignatii, quam ejus avus ſculptor coronide ornandam acceperat; docetur Sancti opem D rogare, ſeque ab eo, (uti & aliis Gandiæ contigerat) perſanandam. Erigitur in genua ſuorum brachiis: Pater & Ave recitato, iconem faucibus apprimit, ad hanc momento dolor ponit, inflatio reſidet, exſpirat inflammatio, cibum poſcit, ſumit, convaleſcit.

272 De Beatorum honoribus, S. Ignatio decretis, Potoſium nuntii venerant, & feſtis populi gaudiis ſolvebantur. Hinc triſtis Chriſtophoro Martinefio dolendi anſa, quod eorum in partem non veniret; erat enim membris jam quadriennium interceptis, ut, niſi fulcris alaribus, non poſſet inſiſtere. Conjecta itaque in Sanctum confidentia, effuſoque in eum animo, Itane, inquit, beatiſſime Patriarcha Ignati! communes inter lætitias, quæ tuo nomini celebrantur, ego doleam ſolus? & aliis omnibus bonori tuo choros ducentibus, unus ego non poſſim vel greſſum movere? Pios queſtus non ſprevit ſanctus Pater, eo ipſo temporis puncto vigorem membris infudit tam validum, ut fulcra projecerit, & die pro- E ximo ſubſequenti, omni ex parte conſanuerit.

membra,

pedes impeditos.

273 Huic plane conſimila hoc eodem anno ſeculi hujus nono, Majoricæ contigit. Dum enim apud nos, honores tunc recens beato Ignatio dicatos, proſequeretur communibus gaudiis gratulatio publica, mulier pedum uſu privata, iis tamen ingratiis adeſſe in templo ſtatuit. Dimovebat hanc ſoror ab imprudenti conſilio, immenſum objiciens populi concurſum, dejectum in a cooferta turba, & pedibus proterendam. Quibus nihil mota, domo, ut poterat, conatu difficili tandem exit, vixque in vico conſtiterat, & explicari mox pedum nodos, redire iis ſpiritus, & vires; ipta, fulcris alaribus procul a ſe abjectis, valens & alacris templum petit, Sancto gratias agit, epulo ſacro illius memoriam & beneficium celebrat.

Juvenis.

274 Michaelem Scbrammeum, annorum ſeptemdecim juvenam, ſtudiorum cauſa parens Herbipolim miſerat; ſed is, quod ſolent ſuo arbitrio permiſſi juvenes, in conſuetudinam ſe dedit perditorum, a quibus inter alia ſcelera etiam dæmonem pro magiſtro habere didicit. In hunc modum res tota geſta eſt. Dabat operam juri & inſigni mago ejus quidam amicus. Michaelem cum ſocio ejuſdem ætatis, magi domum perducit. Illic alacriter bibitur: inde magus ſuas F artes jactare; non fuit opus multa mangonia ad infatuanda capita ſtultorum juvenum, & proritandam curioſitatem, nova & mira factitandi, præſertim cum ſterili curiolo ſpes quoque utilis adderetur; ſuam enim quamdam extollebat radicem magus, quæ linguæ indita nihil non efficeret: jubendo quidem, ſi linguæ ineſſet, tangendo autem, digito inhærans, fores reſeraret, & ſcrinia; comminueret catenas: ſubterrancos theſauros in apertum extraheret; & thaumaturgiæ ſimilia ederat complura. Ceterum eam vili fore, dum taxat tantillum animi opus eſſa, ad ferendum ſemel dæmonis conſpectum, non ingrata ſpecia adfuturi, ad tradendam illi urbanitatis cauſa exiguo ſyngrapho animæ poteſtatem. Immenſum pretium axecrandus diaboli proxanetes, teruntii fecarat; ſed ſtolidi juvenes, præpotentis radicis ebrii deſiderio, nihil abnuere; ſed pactis addi voluere, animæ poteſtatem non ſe ulterius dæmoni tradere, quam dum ea radice uterentur; ubi lubitum foret, eam dæmoni abdicare, tunc ſe pacto ſolutos intelligi velle. Conteſtati hanc legem, magogitum porrigunt, ex quo ſtillas aliquot

A quot exprimit ſanguinis, dictatque novis diſcipulis formulam mancipationis, qua ſe dæmoni, ſuo & ſanguine & chirographo obſtringunt.

qui ſe

275 Poſt hæc bacillis quibuſdam inſtructus extra urbem ducit, in quadrivio conſiſtit, bumum circulo notat: ad characteres & carmina comparet in medio circulo improviſus dæmon, adoleſcentis vultu teneræ ætatis. Horrent ad nefanda ſpectacula novitii ſcelerum, certi, quod erat, cacodæmonem iis regi: pallent, ſilent, mutuo contuentes, circumſpiciunt ad fugam. At conſceleratus artifex ſui præſagus periculi, arcanis vinculis defixerat miſeros, ut nullo conatu valuerint ſe inde eximere, animavit inſuper adeo, ut inſerto quilque hacillorum ſuorum fuſcinulæ chirographo ſuo, ſe dæmoni dederet, medium circulum ſemper occupanti. Quibus ita peractis, diu colluctus eſt cum tyranno ſpiritu deteſtabilis magus, ſed ignota lingua, poſtea illorum mediis digitis, rima, ex qua ſanguinem preſſerat, tenui, promiſſam radicem nullo ſenſu doloris infixit. Cum ea in urbem ſe referunt, illic in ædi-

B bus ſceleratiſſimi præceptoris experimentum radicis & dare & capere, mira vere & ficta patrare, quæcunque illis convento prædicta ſueraot. Quævis fera admoto digito recludi, ſepultua infra duos palmos ducatus argenteus exilire de terra, &, ut ferrum magneti, admotæ manui adhærere; concha aquæ plena contactu dividi, attolli, & velut conglaciata ſublime pendere; catena, quam ſibi data opera circum adſtrinxerant, comminuta fruſtatim ad pedes concidere. Hac illi experientia, duplo, quam quæ agebant, incautati, vel decem, ſi tot ſuppeterent, animas, pro tam beata radice datas voluiſſent.

diabolo mancipatur,

276 Ioter hæc Michael patriam repetit, ubi pueriliter hæc oſteotans, palamque factitans, referandis præſertim feris & ſcriniis, vix furcam evaſit. Furti enim grandis eam ob rem ſulpectus (reus, an inſons) ægre ſe laqueo ſubduxit; nec minus diſcrimen ab ſociis adiit, qui ſe nactos theſauri latebras arbitrati, juvenem in ſylvam pelliciunt, minis urgent, & præſenti nece ad prodendam ſibi rbelaurorum maniſeſtariam radicem; quibus ipſe, quæ prima ſe obtulit, cum dediſſet, idcirco germanam putarunt, quod is eam tenens, oeſcio quid mirum incantato digito coram per-

C egiſſet. Ita ſe illorum manibus & morti eripuit. Ex his oculos ſenſim ad ſua damna advertere, fructum agnoſcere veoenatæ radicis, intelligere, quam exitiali amentia oppignoraſſet animam æternis ſuppliciis, & exitio corporis pluſquam probabili, ad paciſcendum de nugis eum dæmone, denique ſerio eogitare de reſcindendis ſeralibus conventis. Quæ cum amico ſacerdoti, viro probo, aperuiſſet, ab eo imprimis edactus eſt immanitatem culpæ & periculi, coi effet obnoxius: deinde plorimum confirmatus, ad ſerendum quidvis & ageodum, quo tyrannidis admiſſæ jugum excuteret. Poſtremo Molshemium ad patres Societatis deſtinatus, ut ope S. Igoatii jam iis in caſibus explorata, recuperaret a dæmone ſyngraphum, & pacta conventa reſcinderet. Domi apud nos egit dies duodecim, in jejunio, cilicio, aliaque ſimili afflictatione; & paranda tum vitæ omnis expiatione, tum fideli dæmonis ejuratione. Condicto in eam rem die ducitur juvenis in ſacellum S. Ignatii, ejuſque patrocinio creditur, aderant complures, inter quos ſuffraganeus Argentoratenſis. Rector collegii votivum S. Ignatio Sacrum facit; Michael fidem ſolenni ex formula profitetur, quam cum aggrediur legere, horrore inox tremere, & vocem Renuntio pronuntiaturus, ioterſtricta gula præfocari, quod ia, penes quem cura ejus erat, lateri aſſidens, cruce ſancta ſignatum, vocatn S. Ignatii nomine, ſibi reſtituit, pervicitque, invito dæmone, ut ejurationem ejus abſolveret, quam Rector exceptam Deo obtulit, ſacrnque altari impoſuit. Haudquaquam tamen comparebat aut dæmon, aut ſyngraphum. Quare inſtauratis per aliquot dies ſpontaneis pœnis, precationibus, confeſſatione, & Sacro S. Ignatii; ſolenni commendatinne, illius præſidium dæmonibus ineluctabile denuo juveni rogatur. D ex Bartolo.

277 Die itaque decimo tertio anni MDCXIII. Rector operans ſacris ad canonem venerat, cum excipitur a cunctis, qui aderant, ſtridor quidam velut præſtricti charta parietis: nihil tamen undevis dimiſſum conſpicitur. Sed vidit Michael a dextro altaris latere dæmonem, oſtentantem ſibi ſuo ſcriptum ſanguine ſyngraphum, quod et Herbipoli dederat, deinde, eo projecto, evaneſcentem. Hoc vero poſtmodum, peracto Sacro, ſub altaris mappa ſuperinre repertum eſt, actæque E Deo & S. Ignatio commnnes & lætæ ab omnibus gratiæ.

S. Ignatii ope liberatur.

278 Graſſabatur peſtilens morbus Paraquali anno ſeculi hujus quinto: depaſcebatur inter alias boneſti viri familiam oumeroſam, ex qua brevi jam duo perierant: jacebant alii qua ægroti, qua morti proximi. Patribus e Societate illuc forte appulſis, dum ea loca apoſtolicis excurſionibus obcunt, lacrymabilem domus ſuæ ſtatum exponit, & ab iis quidem conſolatinnem, quæ Chriſtianum decebat, accipit, ſed præterea S. Ignatii iconem, ut ejus familiarem ſuo patrocinio inerctur, eſſetque ſanis amuletum, & ægrotis ſalus. Magnam vir optimus Sancti fiduciam ſuis omnibus movet, jubet huic affectn præcipuo pro valetudine ſupplicent: faciunt, & quidem ex animo; redit poſtridie ad patres gaudio geſtiens: narrat, ex quo imago domum ſubierat, & familiares illius medicam imploraverant manum, omnes ad unum valuiſſe, etiam illos, qui in extremis eſſent.

Familia ſe morte peſtilentis,

279 Anno eodem in S. Jacobi urbe regni Chilenſis, monialis gingiva putris vermes & ſaniem mittebat cum intolerabili dentium cruciatu, quem nulla ſedabant, ſed nec levabant remedia. Nocte aliquando atrocius ſolito laborans, imaginem S. Ignatii ab una ex Religioſis ſororibus accepit, quam flens & flagitans aliquod iam ſævo dolori ſolatium, ori pie applicuit, eoque ita dolorem abſterſit, uc in miraculi argumentum dentes dentibus quaereet, cum abſque ſenſu peracerbo contingi antea mutuo ne leviter quidem ſuſtineret. Vila ſimplici ſeminæ res tanta, tam repentina curatio, ut ſuſpicata ſit, eſſe fortuitam potius, quam divinam, reputans nimis alienum, ut levi attactu imago bominis nondum inter Sanctos adlecti, cruciatus momento diſſipaſſet, quos nulla pharmaca domuiſſent. At enim incauta non diu anceps bæſit: vix ſuſpicioni attenderat, cum tormento dentium integrato, ineredulitatem ſuam & ſtoliditatem damnare didicit; quare peritam cum lacrymis veniam & ſanationem iteratam obtinuit. F

dentium cruciatus, ac pluviſis curatur.

Rochum Bondium, Siculum ſacerdotem, anno ſeculi volventis tertio, Vibonæ pleuritis opprimebat, accedenteque febri peraeuta, & excreatione ſanguinis copioſa, extra ſpem humani remedii jam depoſuerat. Potentiori ergo confiſus medico, ab S. Ignatio valetudinem petiit, ejus

effigie

A effigie impreſſam icunculam ori inſerui, tamquam præſentem morbo medicinam. Et vero, quantum ſperaverat, tantumdem pia fiducia evicit: cum enim indormiſſet, poſt brevem ſomnum experrectus, febri, ſputis cruentis, abſceſſu, dolore lateris caruit. ex Bartolo.

Lupi 280 Anno MDCXXVI. ſeda luporum eluvies montibus delapſa, valles aliquot Pedemontiorum fecerat inacceſſas, interque has vallem, quæ Lanzus dicitur. Numero ac rabie armati adoriebantur ioeautos magna ſtrage, nec ruri greges, nec homines, ab iis ſe ſatis tuebantur. Fuerat noo pridem in templo principe Meaanilis poſitum S. Ignatio ſacellum, illuc oppidani novemdialem ſupplicationem publice decernunt, & Sacrum ſolenne, ad avertendam ferarum infeſtationem, magnis & frequentibus damnis furentium. Supplicantium agmina procedere cœperant, cum ſtatim, quod expetierant, impetratum tulere; vi enim divina lupi turmatim abacti fugere, vitare occurrentes; puero vel agno, ſi forte obvii fuiſſeot, B reſilire velut exterriti: duobus ſolum, ad evidentiam miraculi, permiſſum ſævire. Alter puſillum in gregem incidens, cuſtode ſeptenni puella cum fratre annis duobus minori, omiſſis ovibus & puella, ferox puerum occupat, ſternit, roſtro huc illuc verſat & agitat, preſſo tamen ſemper & innocuo dente.

Longe puſſi. 281 Sed erat vicinia ſancti Ignatii uſque adeo ſecura, ut ſoror accurreret, lupam baculo cæderet, ac nihilo mitius ejulanti puero infeſtum auribus prenderent, amotumque a pueri corpore, in montem retruderet: audacior alter tugurium ſubiens, ex aliquot pueris illic hærentibus correptum collo quinquennem abſtulit, & in ſylvam refugit. Mater terram haud procul ſodiens, ad ejulatus fletumqua pueri accurrit; raptum videns, S. Ignatio ante omnia ſupplex advolvitur, poſt inſequitur montem verſus, qua lupus puerum tulerat, ſed nullis diu veſtigiis affecuta, inopinato audit inter ſaxa quædam, enmpellari ſe ab eo, Mater! adſum mater, & ſalvus. Narrat deinde, quo pacto foret derepente ab lupo dimiſſus, aliquamdiu fixis tuente oculis, exſuffante, ac demum in ſylvam ſe abdente. Comparatis C autem horæ articulis, cognovit mater dimiſſum tunc a bellua filium, cum eum S. Ignatii tutelæ crediderat.

quinquaginta peſtis ſanatæ. 282 Gifolæ & Turture, pagis vallis ejuſdem duobus, magna ſtrage animalium peſtis ſæviebat, parta damno ioſelicium ruſticorum. Huic ut occurrerent, ad S. Ignatium ſtudia convertunt, cujus in extermioandis lupis experti erant beneficentiam. Ex voto illi ſacram ædem deſignant in monte proximo, cui Baſtiæ nomen, conſtruendam, ex veteris caſtri congeſtis illic ruderibus. Nuncupato voto, ceſſat ſtrages, diffiatur peſtilitas, ægra ſanantur animalia, ſacellum exſtruitur; quod tanta ſtatim S. Ignatii veneratione, tanto frequentatur populorum concurſu, ut ex montis altero latere, nova opus fuerit ad ſacellum via, præter quod eminens e montis vertice, & ſubjectis late conſpicuum, tua quique ex domo, multi preces illuc cultumque mittebant. His Sanctus erga ſe tam pie religioſeque animatis paganorum affectibus non crebra modo reſpondit liberalitate, io ſupplicum gratiam; verum illic cunque ſe adſpectabilem præbuit.

duplex ſtatio apperta. 283 Paulæ, Thomæ Muſſani conjugi, filium ſanarat Ignatius, cum ab hernia tam male haberet, ut in uno chirurgi ferro remedium omne poſitum cenſeretur. Hæc recitatis, quas Sancto D voverat, precibus, ſi ſalvum ab eo filium exoraſſet, ut has ei offerret, ad montem oculos coovertit. Illic autem Sanctum editiori ſaxo conſpicit inſidentem, qua ejus altari locus fuerat deſignatus: erat veſtitus, ut ſolet hominum de Societate, ſed pulchrior atque ornatior, vultus cælum ſpectabat: aſſidebat haud procul, ſed paulo ioferior, eodem ornatu ſocius, ſed minus elegaoti. Agnovit Sanctum mulier, tum interiore afflatu monita, tum voluptate animo impreſſa, qua ſe ſenſit illico delibutam. Rem communicavit cum parocho Ceris (quæ curia eſt in confinio Mezanilis,) illius ſuaſu precationes in Sancti honorem, & ſacræ hoſtiæ ſumptionem ſervantius ſolito frequentavit; ſic enim parochus futurum confidebat, ut promereretur ſecundo idem viſum ſpectare, quo prioris fides certior conſtaret. Nec prudentem virum ſua cogitatio fefellit. Paula anni ejuſdem, Decembris vigeſimo, caſu neſcio quo vehamenter afflicta, cum ſe ſuaque Sancti præſidio ardenter commendaſſet, in ſacellum E oculos montem verſus reflectit, & videt ſecundo, eodemque in ſaxo S. Ignatium, qui aſpectus, mærorem, quo obruebatur, puncto temporis diſcuſſit, & miris animum exaggeravit deliciis. Hæc totis circum vulgata pagis & oppidis, magnos erga Sanctum pietatis motus excivera; quibus erevit in eum multis locis religio: ædificatæ aræ & ſacella; cultus, præmiſſo jejunio, dies ejus anoi verſarius feſta & ſolenni veneratiooa.

§. VI. *Miraculorum ac beneficiorum ſupplementum & continuatio uſque ad annum* MDCCXXX.

CLASSIS PRIMA. EX ITALIA.

Miraculorum collector Bartole proximus fuit in Italia P. Ludovicus Carnolus; e cujus editione quarta Vitæ ſancti Patris noſtri Venetiis anno 1687. vulgatæ, miracula quædam contraham, quæ & facta ſunt in Italia, & publica auctoritate munita. Pag. 482. illud occurrit: Anno MDLXXIII, *die* X. *Septembris, Julio Montalto facienti iter de improviſa boſtis ſclopeta armatus a tergo adeſt, fixum habens, de medio illum tollere, Julius memor* S. Ignatii, *oculis in cælum ſublatis, opem ejus implorat: atque eodem temporis puncto Sanctus in aere veſtitu ſacerdotali ſpectabilis, expanſis verſus illum brachiis venit, & animos ei addit. Interea temporis inimicus tribus vicibus tentat ſclepetum exonerare; ſingulis ſtrepitum laxatæ rotæ Julio audiente, & igne ſe innoxio circumdatum videnti. Donec poſtmodum miro modo incolumis evaſit. Ex authenticis actis curiæ epiſcopalis Forolivienſis &c. Valer. Brunaccemo vicario generali.* Vita Laroone, F

285 *Pag.* 463. *Anno* 1676. *Taurini Margaretæ Buggini, uxoris Petri Grivetti, intumuit & indurnit mammilla dextera tantis cum cruciatibus, ut mentem ejus a rationis ſede dimoverent. Chirurgus, adhibite ferro, diu hanc curationem continuavit, ſed fruſtra: id quod etiam accidit aliis duobus, hujus artis peritis. Quinque igitur in mammilla purulentis plagis miſera cervellebatur; donec ſuaſu comitiſſæ Laureæ Franciſcæ* mulier ab exulcerata mammilla.

A *Cifeæ Ferrariſ Beggiami, Sanctio addictiſſimæ, emplaſtris & unctionibus rejectis, in honorem Sancti inſtituit novenam: cujus finis miraculoſum ipſius mala finem attulit, nullo ejuſdem ſuperſtite veſtigio. Ex Decreto archiepiſcopi Taurinenſis* VI. *Februarii* MDCLXXVI.

monialis a paralyſi,

286 *Pag.* 476. *Soror Roſana Benedicta Viandoli, a puero jam tum Sancto devota, & aqua in ejus honorem benedicta, & ſacro lipſano e mortis faucibus oraptæ, in profeſto ejus ſemper jejunabat, feſtum vero habebat ſolenne etiam tunc, quando facta erat monialis in S. Stephani Ravennæ: ubi die* XXVI. *Auguſti* 1678. *letalis eam invaſit paralyſis. Patiebatur inſuper frequentia & diuturna animi deliquia: poſt quorum ultimum, dum veniſſet ad ejus manus ſacrum quoddam* Ignatii *pignus, oſculata illud eſt, & pectori adſtrinxit, ſe ei commendans. Sanctis autem aliis ei propoſitis, reſpondit, fiduciam ſeſe ſuam in Deo, in Deipara, atque in S. Ignatio collocaſſe: a quo, ſibi ſpectabili apparente, nocte diei* XXVIII. *Septembris ſanata eſt. Ex Proceſſu jurato in foro ar-*

B *chiepiſcopali Ravennate, & decreto Hieronymi Fabri, vicarii generalis.*

ſacerdos a peritonæi morbi exitu ſpe ſubſtitutus,

287 *Pater Paulus Caſatus, Societatis noſtræ ſacerdos, ex diſrupto ad umbilicum peritonæo, & anno quidem ætatis octogeſimo tertio, ita laborabat, ut inteſtinum erumperet, niſi extrinſecus intra ſua ſepta cohiberetur. Die* XVIII. *Decembris* 1699. *ex eo decumbit: remedia humana adhibet; ſed fruſtra: ad divina deinde confugit: Sancti patrocinium implorat, ſentique ad levem digiti tactum, dum manum applicat ad partem affectam, reſtitui inteſtinum in locum ſuum; Sancto acceptum referens, quod ſibi reliquum fuit factum vitæ ſpatium. Ex ejus Ms. teſtimonio Parmæ die* XVII. *Januarii anno* 1700.

monialis a dolore a variis malis, liberatur.

288 *Pag.* 474. *D. Barbara Chriſtina Maria, comitis Joannis Antonii Caſtelli, præſidis ſenatus Nicæenſis filia, ac monialis Annuntiatæ Salutienſis, vomitu ſanguinis una cum animi deliquiis, febri tertiana duplice & acuta, ſiti inextinguibili, ſumma reſpirandi difficultate, ac continuis vigiliis cruciata, viribus omnino amiſſis, & ſuccedente pleuritide, obtenebrato viſu, impedita lingua, anno* 1680. *ad aquiam pervenit. Quando in pervigilio S. Ignatii perſuaſum ei fuit,*

C *ut ſe ipſi commendaret, ſuperimpoſita ſibi imagine chartacea. Orat ergo Sanctum: ac deinde iterum eum invocat: quieſcit aliquantulum ſine ſomno: vocem audit prænuntiam ſanitatis; quam eodem inſtanti temporis adepta eſt. Ex ſententia illuſtriſſimi D. Lepori, epiſcopi Salutienſis, & Relationibus impreſſis.*

Invocatio adverſus calumniam defenſa.

289 *In documentis noſtri collegii Lovanienſis, quæ habemus, notatur, ibidem in cubiculo R. P. Rectoris reperiri ſcriptum, ſic ſonans:* Ex litteris P. Joannis Briſſelii Romæ VI. Junii MDCXXVI. Mirus caſus accidit Florentiæ XXIX. Maii. Adoleſcens quidam (*hic anonymus; ſed alibi dicitur Joannes Antonius Merlus*) infamaverat magiſtrum quemdam e noſtris Belizarium Taſſone turpi ſuſpicione. Res plane falſa erat; agebaturque etiam de honeſtate cujuſdam adoleſcentis e nobilioribus Florentinis. Quare actum fuit graviter cum infamatore; & cum adductus eſſet, ut errorem agnoſceret, coegerunt eum oſtrt, ut ad collegium ventret, &, ſcripto revocata calumnia, famam noſtram reſtitueret. Venit, ſed perinvitus, cum ſubterfugere honeſte non poſſet. Vocatus etiam fuerat pareos infamatoris, ut adeſſet palinodiæ: qui dum diutius tardat, relictus eſt infamator in

D cubiculo quodam ſolus, ubi miſere, neſcio quo furore, pectus ſibi duplici vulnere, non procul a corde confodit, & gulam prope ſecuit. Corruit exanimis, & paulo poſt deprehenditur a noſtris in ſuo ſanguine volutans ſine voce, & mortuo quam vivo ſimilior. Supervenit parens vulnerati, & filii miſera ſpecies conſternatus arguit noſtros filii perculſores. Et jam rumor totam urbem pervadit: jamque populus collegium vi rumpere & ſpoliare patabat, niſi, advocato fatellitio magiſtratus, vis prohibita fuiſſet. Ibi noſtri inopes conſilii, dum aliud non inveniunt, quo innocentiam ſuam adverſus tam atrocem calumniam, tam gravibus indiciis nixam tueantur; recurrunt ad ſanctum Parentem ſuum Ignatium: cui voto facto famam ſuorum commendant. Mira res! qui exanimis jacuerat ſine voce, loqui incipit, peccata confitetur, &, quod præcipuum erat, palam teſtatur, ſe ſibi, neſcio qua deperatione, manus intuliſſe: nullam ſibi a noſtris aut alio ullo vim adhibitam. Hæc coram idoneis teſtibus profeſſus, innocentiam Societatis abſolvit. *Tragœdiam hanc pro innocentia Societatis* E *egregie vindicat P. Joannes Rho in ſuo Achate adverſus pſeudo-Conſtantinum, quem vocat, a pag.* 158. *& a pag.* 169. *probat*, S. Ignatii *ope implorata rediſſe Merlo loquendi facultatem,*

Variæ gratiæ per pulv. ex Caſtello apud Vigilium ſanatæ &c.

290 *Sanctus Pater benignis etiam favoribus Viglevanenſes in ducatu Mediolanenſi dignatus eſt; prout liquet ex documentis Mſs. noſtris; quæ ad annos* 1695. 1696. *&* 1697. *referunt, quænam facta ſint circa infirmitatum ſanationem, expulſiones dæmonis, mulierem mirifice ex aquis ereptam, uti & filiam a laſione ſervatam poſt lapſum. In exemplari noſtro Ms. narratur liberatio cujuſdam energumeni, interceſſioni SS. Ignatii ac Franciſci Xaverii attributa, quæ contigit Placentiæ die* XXVI. *Decembris anno* 1697. *Factum confirmatur ex ſubſcriptionibus eorum, qui eidem ſeſe interfuiſſe teſtantur,*

oculi uſum puero reddit Ravennæ.

291 *Recens eſt factum illud apud Ravennates; quod ex editione Italica in compendium cogo. Pueruli cujuſdam annorum trium cum menſibus aliquot, oculus, die* X. *Januarii* MDCCXIX. *ex ſorbo cadente graviter affenſus eſt. Accurrunt mater, ac binæ ejus ſorores; quarum una ad portam demus digreſſa, vidit forte tranſeuntem celebrem urbis chirurgum, & ab eo petit remedium: qui* F *diligenter inſpecto oculo, matri atque aſſtantibus dixit, certum ſibi, quod, niſi Deus faciat miraculum, viſio eſſet perdita. Soror itaque matris, ac parvuli mater, dum nihil haberent ſpei in remediis humanis, ante S. Ignatii imaginem ſe proſternunt, & viva admodum cum fiducia patrocinium ejus implorant, edito voto, quod, ſi Sanctus parvuli oculum ſanaret, mater eum eſſet veſtitura habitu Sancti per annum circiter unum; ſoror vero matris ad aram Sancti in eccleſia S. Hieronymi patrum Societatis Jeſu, oblatura oculum argenteum. Et dum non eſſet ad manum aliquod ſacrum lipſanum, oculo offenſo applicuerunt imaginem Sancti. Puerulus, die tota in planctu ducta, & clauſa ſemper palpebra, (ita quidem, ut mater nullam in oculum læſum introducere potuerit remedii præſcripti partem;) tandem in ſomnum incidit, & placidiſſime dormivit tota nocte. Denique poſt multas quietiſſimi ſomni horas, evigilat parvulus, ac perfecte videt. Redux poſtridie chirurgus inſpicit puerulum, & oculum adeo perfecte ſanum invenit, ut integrum a læſo non diſtinguere-*

ret. Res geſta confirmatur ex hac approbatione: Vidit Jo. Dominicus Michelecius, parochialis SS.

Ni-

A Nicandri & Martiani in urbe Rector, & pro illuſtriſſimo & reverendiſſimo DD. Raymundo Ex variis. Ferretti, archiepiſcopo & principe, librorum imprimendorum cenſor, atque apprime approbat &c. Imprimatur. Ubaldus Lauterius Galliſinus, Vicarius generalis &c. Imprimator. F. Vicentius Martini, Ord. Præd. Vicarius S. Officii Rav.

Recuperatio infirmitatis. 292 *Anno* 1726, *die* VII *Auguſti* S. Ignatius *miraculo illuſtravit Faventiam: cujus Italica relatio ibidem anno* 1727. *impreſſa eſt; Latina Ordinarii approbatione eidem præmiſſa. P. Joſephus Roccbus Vulpius, rap.* 5. §. 2. *in iuitio memorandus, rem geſtam Latine deſcribens*, Julius Paſius, *ait*, lacerdos, annos natus ſex & triginta, cum menſem jam decimum lenta adeo tabe conſumptus eſſet, ut ne e lecto quidem per ſe, fractis omnino viribus, ſurgere valeret, verum multiplici ſemper famulorum miniſterio uti cogeretur, ad certiſſimum jam intetum properabat. Cum ſuperiore anno, qui fuit a Virginis partu MDCCXXVI. Quintilt menſe deterius adeo habere cœpit, ut in horas eum exſtinctum iri domeſtici putarent. Frequens enim ſanguinis vomitus morbo cetero ſupervenit; qui quoties accideret, in præſentiſſimum vitæ diſcrimen Julium B adducebat. Petierat ille nuper pro ſuo erga Societatem ſtudio, in eam admitti, quod cum proveſtam ob etatem infirmamque valetudinem non impetraſſet, illud tamen repetitis precibus a Michaele Angelo Tamburino, quartodecimo Societatis univerſæ Præpoſito, obtinuerat, ut, quando a medicis in extremo vitæ diſcrimine conſtitutus pronuntiaretur, tria, quæ vocant, Societatis ſimplicia vota emitteret, ut defuncti corpus Societatis veſte indutum, ſociorum communi ſepulcro inferri, animuſque communibus eorumdem ſuffragiis adjutus, quam citiſſime purgari valeret,

ſanus 293 Igitur circa finem Quintilis cum de ejus vita a medicis conclamaretur, habitus pro deplorato, tria illa emiſit vota. Verum cum pridie Kalend. Sextil. annuam ſancti Parentis Ignatii memoriam ſolenniter in tota Chriſtiana republica celebrari contigeret; ſeoſit ſibi Julius ea celebritate animos addi, ut ab Ignatio (cui ſeſe, quantum in ipſo, filium dedicaverat) vitam ſibi ac priſtinam valetudioem reſtitui & impenſe peteret, C & vehementer ſperaret. Itaque hac ſpe fretus, octiduum totam Ignatii ſe patrocioio compluribus adhibitis precibus commendavit. Porro die octava, quæ incidit in VII. Idus Sextil., duabus ante ſolis ortatum horis dum ſerventius orat, & ſperat, interiori voce moneri ſibi viſus eſt, quæ ei diceret, ſurgeret continuo quam expediſſime; cæleſti namque Ignatii ope ab omni prorſus morbo eſſe liberatum. Cæleſte illud monitum fuiſſe probavit eventus. Etenim tanus confirmatiſque viribus e lecto proſilit illico, domeſticiſque, funus procurantibus, ſtitit ſe ex improviſo attonitis, aç quod oculis iotuebantur, ceroere ſe adhuc dubitantibus,

Perveniet 294 Proximo autem mane ad collegii templum, Sacrum in gratiarum actionem ante Ignatii aram oblaturus perrexit: univerſa gratulaote urbe pro reſtituta ei tanto miraculo divinitus vita ac valetudine. Rem totam Cæſar Martinengus, collegii Faventini Societatis Jeſu Rector, qui interfuit, Romam datis litteris ad III. Idus Sextiles eodem anno ad Præpoſitum Generalem detulit; Julius- que ipſe poſtridie Kalendas Septembres altera epiſtola confirmavit; reſtitutæque valetudinis beneficio adhuc le frui, nuperrimis litteris Præpoſito eidem ſignificavit. Quibus ex litteris in tabulario Societatis Jeſu Romæ aſſervatis, quæ in D medium attulimus deſumpta ſunt: ut tam recenti miraculo ſancti Parentis noſtri Igoatii ex prodigiis in hanc uſque diem patratis gloria & beoeficeotia ſemper effulgeat. *Approbatio Ordinarii, de qua ſupra, ſic ſonat:*

cujus rei approbatio datur. 295 In Chriſti nomine. Amen. Die XXII. Martii MDCCXXVII. illuſtriſſimus & reverendiſſimus P. Thomas Cervioni, epiſcopus Faventinus, viſis juratis atteſtatiooibus illuſtriſſimi D. abbatis Julii Rondinini, Horatii Bartholomæi Traverſari, & Hilarii Spadæ, medicorum phyſicorum Faventiæ & Ravennæ reſpective; necnon viſis juratis pariter atteſtationibus illuſtriſſimi D. abbatis Julii Paſi, patritii Faventini, & plurium fide dignorum teſtium, ſuper longa, & dictorum DD. phyſicorum judiciis incurabili infirmitata, quam dictus D. abbas Julius Paſi paſſus eſt, & a qua, die ſeptima Auguſti MDCCXXVI. Octava feſtivitatis S. Ignatii Loyolæ, ab omoipotenti Deo, ad ioterceſſionem ejuſdem S. Ignatii, repentino miraculo liberatus fuit; aliiſque viſis videodis, & conſideratis conſiderandis, ac adhibitis etiam in conſilium pluribus theologis, aliiſque piis viris, E de miraculo prædicto conſtare declaravit, illudque ad majorem omnipotentis Dei gloriam, & S. Ignatii Loyolæ veoerationem publicandi licentiam concedendam eſſe, prout cooceſſit. Et ita &c., non taotum &c., ſed & omni &c. Fr. Thomas, epiſcopus Faventinus. Præſentibus in ædibus ſolitæ Reſidentiæ D. S. Illuſtriſſimæ & reverendiſſimæ DD. Philippo Laghio, & Ludovico Raffi ejus cubicularii teſtibus &c. *Et apponitur* Locus ✠ Sigilli: *ac ſubſcribitur*: Antonius Bartolus notarius, & cancellarius rogatus.

Favor subdans e Societate cobi- tanus. 296 *Anno* 1728. *verſus finem vergente, P. Jacobo Antonio Amici S. I., miſerrime affliclo, morti proximo, ac jam in manus Jeſu & Mariæ, ſpiritum commendanti, intime inter alia dicitur*: Sume aquam ſancti Patria tui Ignatii, & roſas meas, quas benedixiſti die ſecunda Pentecoſtes: & eris liber a morte imminente; non autem a toto malo; quia Deus ita vult. *Aquam una cum infuſis roſis ſumpſit: bibere eam potuit & loqui: reduces ſenſit in inſtanti vires: ſubito incedere valuit, & ſe conferre ad oratorium templo conjunctum, ut Deo, Deiparæ virgini, & S. Ignatio gratias ageret. Habes, lector,* F *rei compendium: quam pluribus exponit prædictus paſſer in litteris, ad R. A. P. N. Michaelem Angelum Tamburinum piæ memoriæ, die* IX. *Januarii anno* 1729. *Aretii datis; e quarum exemplo, Roma ad me miſſa, hæc ſummatim extraxi,*

CLASSIS SECUNDA. EX SICILIA.

Miraculum hoc poſt mortem illius, qui illud accepit, evenit. FAxtat *exemplar typis editum hoc titulo*: Relatio magni miraculi, patrocinio S. Ignatii, Societatis Jeſu fundatoris, editi, prius Panormi idiomate Italico impreſſa typis Jacobi Bua, & Petri Camagna. Imprimatur. Abbas Geloſius V. G. C. S. V. Impr. Dainnttus F. P.; deinde Græcit Latine reddita, & ibidem recuſa; ounc cum licentia Superiorum Pragæ, typis Univerſitatis Carolo-Ferdioaodeæ, in collegio Societatis Jeſu ad S. Clemeniem ao oo MDCLXIX. ex authentico proceſſu deſumpta illuſtriſſimi epiſcopi Syracuſani in Sicilia, Panormi impreſſa anno MDCLXVIII. *Subditur hæc rei narratio*: Etſi uoiverſa Dei opera iis fiot pleniſſima miraculis, quibus oullo umquam tem-

A tempore, ſuas mortalibus gratias deſit communicare: Mirabilia ejus a ſeculo: infrequentiora tamen quædam ſunt, quæ, quia clarius Dei digitum illuſtrant, inter ipſa mirabilia admiranda elucelcunt. His illud ſimile, tum ex ſe, tum ex cæleſti comite viſione eſt, quod patri Hieronymo Zuccaro, Societatis Jeſu, in collegio Sciclenſi, anno MDCLXV. commoranti, in lummam illius felicitatem evenit; quod quamvis ab eo uſque tempore, debitis cum ſolemnitatibus, pro aula illuſtriſſimi ac reverendiſſimi Syraculani in acta relatum ſit, ejus tamen manifeſtatio in hanc uſque horam dilata eſt, quando ejuldem patris mors ſecretum aperuit, in quo ex tribus gratiis, ſibi e cælo in uno miraculo factis, duas, dum viveret, latere voluit, quas ille multo acceptæ præferens ſanitati, duos annos, mentelque plures ſilentio luo piam illud ſcire cupientium curioſitatem ſuſpendit, avidumque calamum ab ejus narratione prohibuit. Quapropter cum ejus vita impoſiti ſilentii obligatione demortua, reique ſerie, quæ ad integritatem, rationabileſque hu-
B jus miraculi circumſtantias pertinebat, iotellecta, communi ſapientiorum lentu, ob eam, quam quilque habet, Deum benedicendi obligatiooem, inque grati animi ſignum ob particiſpatam ejus miſericordiam, in hac divinorum operum revelatione, eam luci publicæ deberi judicatum eſt: Etenim Sacramentum regis abſcondere bonum eſt: opera autem Dei revelare honorificum eſt.

P. Hieronymus Zuccaro ex infirmitate corporis ad cœlandum a Deitate ſubductus;

299 Peſſime igitur pater Hieronymus a pertinaci quadam apoplexiæ violentia, quæ dextro lateri ante ſex annos incubuerat, manu, brachioque ad omnia inutili relicto, babebatur; quæ quidem medicamentorum potentia, Liparenſiſque inſulæ balneis quinquies coacta, aliquot menſium inducias conceſſerat: nihilomius majori impetu priorem repetens effectum, vitæ perfectæque ſanitatis ſpem, & eum hac primum ſpiritus fervorem eripiebat: unde ille in Religioſarum virtutum exercitio (minus) promptus, & cæleſtis vocationis gratiæ correſpondendi (minus) cupidus efficiebatur: quam indiſpoſitionem ſæpe ex corporis infirmitate male cautorum attrahunt animæ; in qua etſi ipſi vacare culpa gravi videantur, attamen non niſi graviſſimum contendum eſt periculum, ne calor ille
C hoc languore retrigeſcat, qui ſupernaturalium virtutum naturam exigit pro ſui conſervatione. Sic iofirmitatis moleſtia, ſpiritus vigor enervatus, puſillanimitatique, a qua impugnabatur, cedens, v. Julii ſtatuit admodum reverendum Patrem Generalem de vitæ ſuæ ſtatu reddere certiorem; ut, ubi eum magno oneri, non ſubſidio Societati futurum cognoviſſet, poſſet, pro meliori judicio ſuo, uti privilegio, eumque nondum ſolenni profeſſione davinctum a Religioſis votis liberare.

ſed mire modo avertitur ab eo propoſito,

300 Sed Dominus ille, qui cum eſſet veritas & vita, ſimul fieri voluit paſtor & via, ut noſtram vivificaret mortalitatem, ovumque errantium ſemitas in ſalutis viam dirigeret, ſuaviſſima illi adfuit miſericordiæ ſuæ efficacia. Etenim dum ille calamum ſcripturus arriperet, ejus ſiniſtra manus, cujus ſolius uſu fruebatur, tali correpta eſt torpore, ut opus ſæpe reiteratum, nihilominus toto illius Dominicæ matutino tempore (v. Julii erat) quia fruſtra tentabat, differre cogeretur. At quia ab inordinata paſſione obtecebrati mentis oculi, Domini præſentiam, qui eum illuminaturus advenerat, primo cæleſtis ſuæ lucis radio non intuebantur, eodem rurſus die in ſplendorum claritate magnus luminum Pater adfuit, eodem pene tempore, quo juxta devo-
D tiſſimum civitatis illius morem, a multis abhinc annis de vita S. Ignatii eo veſpere in templo ad populum dicturus, ejus Vitam, a P. Daniele Bartoli deſcriptam, lecturus arriperet.

EX VISIONIS.

301 Nam dum ille ealu, ſiniſtra manu librum aperit, divinæ omnipotentiæ dextera, quæ in ſortitis hominum operibus manifeſtius æternorum conſiliorum abyſſum pandit, ante ejus oculos folio 440. legendam ſtitit caritatem & patientiam S. Ignatii in ſufferendo & in ſtabiliendis, in vocatione ſanctæ tentatis, dexteritatem; & in Parentis virtute, velut in lucidiſſimo ſpeculo, ſuum agnoſcens defectum, qui per vitæ imitationem filius ejus eſſe debebat, repente ſui pudore plenus, aperuit oculos, oppletuique lacrymis & multos affectibus compunctionis, centies implorans tepiditatis veniam, in Religioſæ diſciplinæ obſervantia exhibitæ, & præcipue exiguæ mortificationis, inordinatæ vitæ, ſalutiique temporalis amore, infirmitatis ſuæ tempore ſuſceptæ, ante ſancti Patris altare ſe ſtitit, firmiter ſtatuens, majori poſthac patientia
3 quamvis afflictionem, a qua ipſe, ſive illius mali E ratione, ſiva quacumque alia de cauſa foret exercendus etiam uſque ad mortem, in mortificationibus, injuriis, & infamia ſine querela ulla, aut edio doloris verbo ſuſtinere.

ex teſtimonio Vitæ S. Ignatii

propoſito confirmat,

302 Et elapſo caliditſimas inter lacrymas horæ ſpatio, comitantibus ardeotiſſimis propoſitis, ut efficaciſſimo remedio, ad eliquandam ſpiritus noſtri glaciem, inflammandamque cæleſtis medici clemeotiam, ad miſeriam noſtram ſublevandam, omnis triſtitiæ nebula ex corde fugata eſt; affligentium cogitationum quievit impetus; &, ut poſt planctum ac ſuſceptam propter Deum mæſtitiam evenire ſoler, interna Domini viſitatione facta eſt tranquillitas magna, limulque ab humore ſalio in pectus decidente liberatur, a quo magno ſui dolore (quod crudelis infirmitatis a vii. Maii reliduum erat) quotidiana ſanguinis per os egaſtione, in hanc uſque horam duriter vexabatur.

augut exercitia conſequitur.

303 Sed quia amplæ cordis oblationes, & ferventes deſideria, quæ tentationum prælia non ſuſtinent, parum grata Deo iunt, divina ejus providentia fuit, patrem Antonium Calaletti, qui pro vicino S. Ignatii feſto panegyrim adornabat, in morbum incidiſſe. Hinc pater Hieronymus, F ad eum in ſe laborem ſuſcipiendum rogatus, etſi ob dextrum brachium, quod adhuc immobile gerebat, ſe primo aliquantum difficilem præberet, recentibus tamen etiamnum æſtuans propoſitis, petitis annuit; dumque imparibus labori viribus in explicanda Sancti gloria deſudat, natura præterito laucia, præſentique impugnata morbo, novo mali pondere oppreſſa ſuccubuit; & iv. Auguſti, rupta pectoris vena, potentiſſimis fruſtra adhibitis medicinis, tantam ſanguinis copiam effudit, ut die tertia, languentibus extremum viribus, & tumido ob putridi ejectionem ſanguinis ſtomacho, graveolentia vel ipſi infirmo intolerabili, de ejus ſalute fuerit conclamatum. Solus eiborum intuitus extremam ereabat illi nauſeam, tantumque in pectore dolorem ſentiebat, ut nec inixam pectori manom valeret ſuſtinere.

ſo magno quod ſanitas firmatur;

304 Sequenti die, quæ fuit Sabbati & VIII. Auguſti, quæ, rupta vena ſole magis dilatante, ei ad undecim horarum ſpatio egerendum ex ore ſanguinem illuxerat, ut melius ad mortem, quam præſentem præſentiebat, ſe diſponeret, voluit cum patre Rectore generalem de tota vita confeſſionem inire, quam etiam mutuo pietatis

A ſent. perfecit, eumque, a quo teneræ compaſſionis affectu ad ſe ſancto Ignatio commendandum animabatur, ad ſecum gaudendum invitavit infirmus, ob ſingulare, quod adipiſcebatur beneficium in ſancta Societate moriendi, ob maximum ſcilicet, quod a Sancto ſperaret in vita, dicens; ſe ob plura alia beneficia, & favores toties divinæ miſericordiæ obligatum, quot guttas ſanguinis effudiſſet; jam vero agnoſcere ſe, ſuorum omnium impletam ſummam deſideriorum, quæ erat in Societate moriendi. Inde concepta in Sanctum fiducia, cujus ante oculos habebat imaginem, votum emiſit, quod, ſi forte divinæ benignitati vitæ ejus grata eſſet prolongatio, potius eligere vellet contractus, inutilis, plenuſque opprobriis & infamia, cum religioſa patientia in Societate permanere, quam foris in majoribus honoribus, conſtantiore ſanitate, aut quocumque lætioris vitæ genere ſupereſſe.

Primo vi ad extremæ dom. doctum;

305 Paulo poſt P. Rectore inde digreſſo, quadrantis horæ ſpatio quievit, & confeſtim (ut medicus eodem mane aliis patribus futurum prædixerat) nova mortali paralyſi opprimitur, quæ in ſiniſtrum latus decidens, indeque in dextrum decurrens, a planta pedis ad uſque verticem eum paralyticum effecit. Jam circa mediam duodecimam matutinam dies aſcenderat, quando in tali ſtatu repertus eſt in forma votorum Religioſorum Societatis recitanda balbutire; tuncque pallidus, & clauſis oculis, ſine pulſu ſenſibili, inſtar cadaveris, tam tenaciter os & dentes clauſerat, ut patri cuidam, inſtrumento quodam argenteo extrema tentanti, ut ſanctiſſimum ei Viaticum largiretur, impoſſibile fuerit vel dentes divaricare, vel dextræ manus digitos, quos ultima vis morbi occluſerat, explicare. Et quia elata ſæpius voce evocatus ſignum vitæ non edebat, quaſi pro mortuo habebatur.

B

ſed inſtaurato valetudinis dono, Sancto patrocinante;

306 Dumque de extrema Unctione ei celeriter elargienda a patribus agebatur, obſervatus ab omnibus fuit infirmus, quod dextrum brachium (tribus abhinc menſibus motu omni deſtitutum) elevaret, & quaſi aliquid ſtringeret, quod ori appoſitum tenere ſæpius oſculareturque pariter ſiniſtro brachio, ſtatim erectus in lecto reſedit, magniſque & diſtinctis vocibus exclamavit: Sanctus Ignatius: Sanctus Ignatius: Sanctus Ignatius me lanavit! O manifeſtam cæleſtis

C dexteræ potentiam! Videntibus & mirantibus omnibus, e vultu pallor diſparuit, e pectore evanuit tumor, revixerunt oculi, corroborati rediere pulſus, & ſenſus, membraque omnia, nullo vel in minima corporis parte relicto infirmitatis veſtigio, ab omni penitus malo liberantur; veſtem Religioſam, qui quaſi mortuus putabatur, expetiit, & poſt multa illi impreſſa amoris oſcula, ea ſe induit, velociterque in templum properavit, per quadrantis ſpatium ante altare S. Ignatii, facie in terram proſtratus, & altero quadrantis horæ ſpatio in gratiarum actione, comitantibus omnibus patribus, ad novum ſpectaculum attonitis, innixus genibus perſtitit.

cujus appoſitio

307 Deinde in cubiculum reverſus eſt, ubi patribus conſidentibus, cupientibuſque mira illa, quæ acciderant, intelligere, ipſe, petita prius licentia, in eorum medio genuflectens, cœpit recenſere, quemadmodum peracta Confeſſione generali, & patre Rectore e cubiculo digreſſo, moleſto quodam ſomno oppreſſus, & nova ſimul in omnibus membris apoplexis tactus fuerit, a qua dum omnium corporis ſenſuum uſu privatur, ecce lux nova deſuper mentis affulſit; ſiquidem e regione ſui, ex parte pedum, ſupra lectum vi- D dere ſibi viſus eſt ſanctum Ignatium, qui ex vultu, velut ex fonte luminis, cæleſtium ſplendorum radios emittebat; aſpectus illius erat antiquis illis Sancti imaginibus ſimilis, quæ etiamnum regali in ſolio impreſſæ circumferuntur, detecto capite, ornatu ſacerdotali, juxta imagunculam in membrana, quam pro conſolatione ſua gerebat in lecto moribundus, rubra caſula, aureoque ornatu; pie ſupra pectus inclinarat dexterum, in ſiniſtro palmi unius virgulam geſtabat, ſimulque vaſculum, in quo parvus calamus plumbus in quodam liquore mergebatur: qui cum pretioſiſſimo vaſi minime eſſet diſſimilis, neutrumque gemmæ aut terrenæ medicinæ æquiparari poſſet, clarum fiebat, vas & liquorem eſſe cæleſtem.

& ſermo;

308 Primo expavit intuitu moribundus, toto corpore tremens, cum S. Patrem gravi, ſeveroque vultu adſtantem vidit, & timore plenus allocutus Sanctum: Filium me, inquit, tuum eſſe memineris; & ſi tu me rejicis, in hoc extremo tranſitu quo me vertam? At repoſuit Sanctus: Pro filio non agno- E ſcebam, qui me ut Patrem non honorabat: qui incomparabili vocationis ſuæ dono non bene correſpondiſſet, dum propter exiguam infirmitatis tempore patientiam, vocationem amittendi ſeſe poſuit in diſcrimen. Veriſſimum id eſſe reſpondit cum lacrymis infirmus; ſed contritum jam eſſe, & pœnituiſſe, emiſſo prætereæ ante horam eo voto, quod ipſe S. Pater non ignorabat. Subriſit Sanctus, ſereno que vultu, Bono, inquit, animo eſto; omnemque per hoc ab ejus animo concepti doloris nebulam diſſipavit, interrogans, num Religioſorum votorum formulæ recordaretur, cum prompto animo ea renovandi? Quod dum ille lætus affirmat, juſſit illum ea renovare; omnique ſublata mora, orſus eſt Sanctus formulam: Omnipotens ſempiterne Deus: quam integram de verbo ad verbum ſuggerebat infirmo, cordique imprimebat; qua finita, Jam, inquit, te in filium ſuſcipio: ſcito vitæ tuæ terminum imminere; hodie hora tertia e vivis erit abeundum.

cum inſtaurato valetudinis;

309 Et qui fiet, replicuit infirmus, ut me, ſancte Pater, filium tuum ſine Sacramentis decedere ſinas? Non ſine Sacramentis, reſpondit Sanctus, ſiquidem pstri Rectori generaliter confeſſus es, & hoc ad ſalutem tuam ſatis erat, quamvis cum ſacro Viatico & extrema Unctione majo- F rem gratiam obtinuiſſes, & magna illius pœnæ pare, quæ in Purgatorio luenda manet, deleta fuiſſet. Deinde lætiore vultu aſſumpto, amœniſſimaque ad omne cor beandum gravitate, Ne, inquit, paveas, etenim ſi hujus adhuc te vitæ tenet deſiderium, ea tibi prolongabitur, dummodo in Societate ut filius eam impendas, juxta taleota ad gloriam Dei, proximorumque utilitatem laborando, bonorum propoſitorum tuorum, votique mihi adeo cari ſemper memor. Si vero hodie mortem præ vita hac elegeris, de æterna ſalute certus eris.

Atque ipſius infirmi reſpectu animum;

310 Magna equidem oblatio, quæ ſicut raro e cælo facta eſt, ſic rara eam ſolennitas comitatur, in qua non ſine gravi contrariarum rationum pondere mens poterat confundi in tanta cæleſtium gratiarum abyſſo, in qua propoſitarum conditionum merito fluctuabat electio. Sed infirmus jam corroboratus ſpiritu, prompte ſe filium obedientiæ eſſe reſpondit, æquali promptitudine in quamcumque harum duarum divinum inclinaret beneplacitum, nullam de ſe velle ſuſcipere deliberationem; ſed vitam æque ac mortem divinæ diſpoſi-

A diſpoſitioni ſe libere remittere, ut majori divinæ majeſtatis gloriæ & conveniret & placeret; motu cordis potius, quam linguæ oſtendans, ad quam ſublimis virtutis gradum velociter valeat pervenire, qui tepidi ſpiritus vilitatem deſerens, heroica ſe totum Deo redonet liberalitate.

qui & modus, quo eum ſanavit S. Ignatius;

315 Bene eſt, inquit Sanctus, adhuc modicum vivendum eſt, quia talis eſt divina voluntas; priſtinæ tibi ſanitas reſtituitur, ut eam in Societatis miniſteriis, ut meus verus filius, expendas. Et accepta ad dexteram virgula, ter caput leviter percuſſit, ter unam manum, terque alteram, ſimiliter & pedes; iis ictibus afflictionem, agoniamque, qua tenebatur, allevians. Repoſita in ſiniſtram virgula, e vaſculo eduxit calamum, cujus plumula, cæleſti illo liquore tincta, in quinque percuſſis partibus ſalutiferæ crucis ſignum efformavit, in ſingulis divina Prophetæ verba repetens: Ego percutiam, & ego ſanabo. Peracta unctione, cum de perfecta ſanitate certificavit, mandans, ut in gratiarum actionem tria Sacra offarret, primum ſanctiſſimæ Trinitati; ſecundum beatiſſimæ Virgini; tertium ad honorem ſuum:

B ſignificans per hoc, quæ gratiarum actio pro cæleſtibus favoribus ſit magis accepta, quia vel ipſi Cælites a divina miſericordia nobis impetrare nequeunt abſque potentiſſimo, promptiſſimoque auxilio benigniſſimæ ajus Genitricis.

addens duas, præter ſanitatem, gratias

312 Tres præterea virtutum actus infirmo patefecit, eb ipſo ægritudinis tempore exercitos, tamque divinæ liberalitati acceptos, ut ſingularibus cruciis gratiis eos voluerit remunerari, quarum minimam recuperatam ſanitatem fuiſſe, ſemper affirmavit, nec immerito; ſiquidem, ut poſt ejus mortem palam factum eſt, conceſſarum ſibi gratiarum hæc erat ſecunda, cum ab inhoneſtis tentationibus liberatum ſui, donec ultimus vitæ terminus eppropinquaret. Quæ gratia præter liberationem a moleſtiſſimo eo tormento ei quoque ſignum erulit, quod de vicina ejus morte promiſſum erat, quod poſtea ab ipſo immundo ſpiritu allatum fuit; nem confeſtim, habita licentie, cum rurſus extremis vitæ ſuæ diebus egreſſus eſt rebellis angelus, factus hac vice in ſui confuſionem cæli nuntius, iis ipſis laqueis, quos patri texenderat, involutus. Tertia gratia, lætiora, felicioraque fuerunt nova, quam quæ mortali homini umquam contingere poſſint, quibus de æterna ſua prædeſtinatione certus reddebatur.

C

plena ſingulares.

313 Et hi erant duo alii favores, qui dum P. Hieronymus viveret, non poterant, nec debebant publiceri. Interea advertit æger, S. Patrem ad cælum diponere reditum, quapropter apud eum pro paterna benedictione inſtitit; cujus cauſa lætiſſimo vultu Sanctus oſculandam ei dexteram potrexit, ad quam æger cum ore pertingere nequiret, anxius rogebat Sanctum, ut propius ad lectum eccedere dignaretur; cumque Sanctus erigere dexteram juſſiſſet, ſubito ad illius vocis imperium, e toto corpore fugata paralyſi, elevavit brachium, ſuaque manu dexteram Sancti ſtrinxit, humiliterque eam deoſculans, pretioſis illis verbis a Sancto benedictus fuit: Dominus te benedicat, & ab omni malo defendat, & perducat in vitam æternam.

Sanctitatis perfectio, publice plauſu excepta.

314 Viſione finita, & ſanctu Patriarcha cælum repetente, ſtatim felicis illius benedictionis effectus experiri cœpit, non ſolum ab omni malo, ſeu morbo, ſed a debilitate quoque, quæ poſt graviorem maxime infirmitatem remanere ſolet, integre liberatus, eadem momento robuſtas vires expertus & uſus, ut ſanus deambulando, orando de genibus, & longo tempore perlevrando, eodem die (erat enim vigilia S. Laurentii) jejunando, & in gratiarum actionem Sancto liberatori ſe publice in refectorio flagellando, diem totum tranſigendo cum proceribus, magnaque parte pupuli, qui ad diffuſam miraculi famam, privata prius multorum relatione, poſtea hore tertia, quando pro funere ſignum dandum erat, bombardarum, tubarumque clangore, gratulabundi accurrarant, comitante feſtivo campanarum omnium civitatis ſonitu, qui civium corda raplevit lætitia, eos ad Deum laudandum inflammens, qui mediente S. P. Ignatio, ſuæ devotiſſimæ patriæ ſic favebat: quæ etiam in multis aliis perſonis, ab eodem Sancto cæleſtibus favoribus ornata fuit hujus calabris occaſione miraculi, quos hic referre nou vacat; tum quia in authentico proceſſu, ex quo jam narratum miraculum extractum eſt, nou reperiuntur; tum ne attendenies ad diſtinctiones, ad meritum, particularitates, & numarum illorum, diutius hujus publicationem moremur.

D EX VARIIS,

315 Interea ax præſenci narratione ampliſſimum deſumimus argumentum, quam Cælitibus clientum ſuorum ſalus inhæreat animo; quantum beatiſſimæ Virgini, ob gratias a divina miſericordia nobis impetratas, obligemur; & quantum cavere quiſque debeat, non ſolum, ne Deum majoribus peccatis offendat, ſed ne levibus actum culpis celor ſpiritus intepeſcat; ſiquidem eum, ob infiniti amoris ſui magnitudinem, fervidum, & ab omni macula purum ex eorde noſtro exigit; quem Jeſu Chriſti ſanguine in dies magis & magis augere dignetur, ut omni eo fervore, quem mortalis hujus vitæ miſeria ſuſtinet, inflammetur, majorique ejus gloriæ conſecratus, perpetuum ardeat holocauſtum in beata æternitate.

E *docet non eſſe gratos ac fervidos.*

RELIQUA AD SICILIAM SPECTANTIA MIRACULA.

F *Regalbuti miſeris beneficus S. Ignatius;*

QUæ *Regalbuti in Sicilia patravit Thaumaturgus noſter, dignaſſima ſunt, ut eorum memoriam excipiant omnes anni conſequentes. Rerum hiſtoriam continet libellus Italicus, anno* 1668. *Panormi typis editus, cujus titulus Latine ſic ſonat:* Compendium eorum omnium, quæ divina majeſtes diguata eſt uperari in quadam imagine Patriarchæ S. Ignatii Loyolæ, Fundeturis Societatis Jeſu, in civitate Regalburenſi; eum additione multorum miraculorum, ibidem ab eudem patratorum, quæ deprompta ſunt ex tabulis ſuper hac re juridice formatis juſſu illuſtriſſimi ac reverendiſſimi domini F. Michaelis Angeli Buonadius, epiſcopi Catanenſis *&c. De imagine ipſa dicam infra: hic vero favores ac miracula conciſe memoro.*

317 *Anno* 1665. *die* 2. *Junii Antonia Marraro uſu pedum ac manuum privata, ſcipione uti-* reddendo *ta unum vix paſſum promovere poterat. Dicta vero per civitatem fama illius prodigii, quod in imagine* S. Ignatii *contigerat, eo adrepſit ſummo cum labore: alienis brachiis in locum, ubi illa erat, introducitur: Sanctum invocat: ſine difficultate imaginem tangit: eodem temporis puncto prorſus ſanatur, omni dolore liberatur, expedite progredi incipit, & ſumma cum agilitate*

EX VARIIS.

usum membrorum.

& oculorum.

ac gressum.

Incredulo punitur.

Alii Regalbutenſibus collat. ab Ignatio ſanant.

A *movet brachia, nulloque indiga ſuſtentaculo vel juvamine, domum redit. Prodigium huic ſimile contigit in Maria Sanctoro, a biennio omnium membrorum uſu privata; quæ poſtridie fanationis jam dictæ, ad imaginis locum ſe contulit, pedumque ac manuum uſum recepit, ab omni malo ſoſpitata.*

318 *Ejuſdem generis eſt prodigium ſequens. Joannæ Zapullæ viduæ confractus ex lapſu erat humerus dexter, & ita offenſus, ut domeſticis officiis fungi non poſſet, vel brachium attollere eo uſque, ut ſignum crucis formares. Duravit malum a Paſcha anni 1665. uſque ad Junium anni 1666. quando ad imaginem perfugium habuit: & quoniam ad imaginem ipſam, ob contractionem nervorum brachii offenſa manu, uti deſiderabat, pertingere non valebat, parietem certe, cui illa erat affixa, tetigit; & in illo oculi priſtinam valetudinem recuperavit.*

319 *Tribus hiſce adde Vitam Mariam Felicem, devenæ ætatis feminam, a cæcitate ſanatam. Sciens illa, omni ſe humano remedio deſtitui, B ſpem de S Ignatio concipit: ad eum accurrit; ante imaginem ſe proſternit: ejus opem implorat, ut ſacram ſaltem Hoſtiam, quando elevatur in Sacrificio Miſſæ, intuere poſſit. At voti compos eſt facta cum fœnore: nam pleno ac perfecto viſu donata diſceſſit.*

320 *Paucis poſt diebus Sancti benignitas ad annorum octo ſupra viginti juvenem, nomine Bartholomæum Marrettam, ſe extendit. Is ex quodam lapſu adeo male affectus fuerat, ut ſpatio annorum ſex, ſcipione, quo eum juvabat, ut pedibus inſiſteret, adjutus, vix ullum conficeret paſſum; ceterum ad omnem aliam operationem inhabilis. His accedebat malus filius papulis infectus adeo, ut non ſine ratione timeri poſſet ejus vitæ. Uxor ipſius, de infirmitate filii ſolicita, confugit ad S. Ignatium, & modico goſſypio, lampadis oleo, quæ ardebat, tuncto, domum redux parvulum ungit. Quo facto, pia mulier interius impelli ſe ſentit, ut remedium idem Bartholomæo applicet. Accedit itaque ad lectum decumbentis mariti; excitat eum ad fiduciam, medicinam illam offert, oblatam is lubens admittit; offenſas partes oleo ipſa ungit: deinde ad nocturnam quietem concedit. Mane ſub auroram evi-C gilat Bartholomæus, & perfecte ſe ſanatum ac valentem videt.*

321 *His ſubditur ibidem exemplum incredulæ mulieris: nam eodem die, quo Sancti imago ſanguine ſtillavit, prima, miraculi audito rumore, e vicinis accurrit ad locum illum Nicolina Zuppetto; ſed quamvis ſanguinem vidit, miraculoſum tamen eſſe non credidit: anſa etiam conſanguineam ſuam, in cujus domo res illa contigerat, arguere nimiæ credulitatis. Sed poſtridie obſtinatæ in non credendo voluntatis pœnas dedit, tremendo quodam facto ſingulari attonita; quod ibi pluribus exponitur; ac deinde credidit.*

322 *Ignatius vero lapſu temporis ſuos Regalbutenſes novit proſequi favoribus non ceſſavit, ſive per prodigioſam hanc, de qua dicebam, imaginem, ſive per alias duas; ſive aliquando etiam per oleum lampadis, ac ſolam ſui nominis invocationem. Facta quædam e pluribus, in citato ſupra compendio a pag. 34. producuntur, authentica videlicet ſola, prout ibidem habemus, ac legitimis depoſitionibus juridice probata. Ne vero ea nimis longo nos ducant, ſatis fuerit, illa deſignaſſe. Occurrunt itaque ibidem 1°. Febricitans puella priſtinæ valetudini reddita. 2°. Pag. 37. infans moribundus unico inſtanti ſanatus. 3°. pag. 39. dolor capitis ſubito curatus. 4°. pag. 42. partus felix, & ſine dolore. 5°. pag. 44. ubera a putredine præſervata, ac lacte repleta. 6°. pag. 46. alterius mulieris mammillæ apoſtemate infectæ, & in illo oculi reintegratæ. 7°. pag. 47. febri quartanæ prodigioſe finis impoſitus. 8°. pag. 49. malum frigoris, quo infirma cruciabatur, in ipſo acceſſu diſſipatum. 9°. pag. 50. apoſtema infantis depulſum. 10. pag. 51. parvula a papulis ſanata. 11°. pag. 53. eadem deinde moribunda, valetudini reſtituta. 12°. pag. 55. partus felix maſculi. 13°. pag. 56. idem a paralyſi ſoſpitatus. 14°. pag. 59. vas prodigioſe vino repletum: quibus ibidem a pag. 62. ſubditur publicum & authenticum documentum, die XVIII. Aprilis anno 1667. ſignatum, in quo de imagine prodigioſa, ac miraculis fit mentio, & Sanctus in patronum civitatis Regalbutenſis aſſumitur publica auctoritate. Illud exhibebo inferius cap. 4. §. 1. Veniamus ad alia Siciliæ loca.*

Mulier Trapani poſt varios infelices partus,

323 *Habemus ſcriptum hoc titulo:* Relatio duorum miraculorum, quæ Trepani in Sicilia, interceſſione S. Ignatii patrata ſunt anno MDCLXX. ac deinde examinata, & authentice approbata ſunt ab epiſcopo Mazarienſi (vulgo di Mazara;) in cujus diœceſi eſt Trepanum. *Hanc Italicæ impreſſam Panormi anno 1673. Roma ad ſe miſſam, ac Latine a ſe redditam P. Jacobus Schellebroot S. I. Antverpiam Gandavo direxit ad P. Danielem Papebrochium. Rei geſtæ ſummam inde excerpo:* Philippa Barnaba Trepani uxor Joſephi Guarnotta, poſt varios liberos infelici partu editos; quippe vel oculorum orbitate, vel uſus linguæ, vel alio defectu miſeros; xx. Julii MDCLXX. nono partui proxima, extremis doloribus ungi cœpit: qui majoribus ſemper auctis incrementis, abſque ſpe vitæ ulterioris, XXIV. ejuſdem menſis, ipſam ad mortis articulum redegerunt. In vanum laborabat medicorum induſtria; dum proles ventre latens, nulla matri vitæ ſigna, obſtetrici vero non obſcura daret indicia, quod jam exſtincta, putredine diffluere inciperet. Unde humanorum mediorum depoſita ſpe, inque unicam animæ ſalvandæ curam verſa, extremis Eccleſiæ Sacramentis, ad iter æternitatis munita fuit. E

non prodigus, ac improbando, patrocinium Sancti ſibi ſu liberos per;

324 Jamjam extremum ſpiritum redditura F ſanguine propiores circumflectebant; cum ex iis mulier quædam, hanc ſibi mentem, forte cælitus miſſam, ſentire viſa eſt, S. Ignatii imploranda opem eſſe. Quare poſt fuſas tacite, quanto potuit ardore, ad ipſum preces, ſpe plena ſe in pedes erexit, confidenter ad moribundam acceſſit; ac ſacrum numiſma, quod Sancti effigiem gerebat, mulieris decumbentis venæ admovit. Cum, ecce, illa ipſo temporis momento, quo tangebatur, ſibi reddita, ſimul eo corporis ac animi vigore reſtituta eſt, ut infelicem fœtum partu fortunato fuderit, ac ſeſe mortis periculo exemerit.

ſed mortuo ac cor in-pio reſtituto tamen ejus patrocinio

325 Jamque ſibi videri abunde beati potuiſſent, niſi proles mortua ac jam pene leniconfecta tabe, adhuc madentes ex priori angore oculos ad ſe abſtraxiſſet. Hanc obſtetrix contrectare cœpit, accurateque obſervare ſingula, num quis halitus, num quod intimis præcordiis latantis vitæ indicium deprehenderetur. At illius & aliorum, qui octo numero circumſtabant, & ſtudiose omnia inſpiciebant, commune judicium fuit, non niſi cadaver natt infantis inſpici eſſe; ac ne in dubium quidem admitti poſſe, ut ſacra luſtrali aqua tingeretur. Quæ cura dum per ſeſqui ho-

horam mulieres quaſdam teouiſſet, ut, applicitis variis qua fomentis, qua excitamentis, de vita periculum facerent; tunc, quæ ab ipſa deſperatione vigorem ſumit, fiducia in divinam opem, eamdem ac prius mulierem erexit; atque ut erat a nova ſpe, vultu animoque inflammata, ad alios, qui aderant, Provolvamur, inquit, in genua, ac iterato S. Ignatium invocemus. Dein libera voce, prolatis ad modum precantis verbis, quæ pietas accenſa & meotis ardor ſuggerebat, lurexit, & idem, quod ante, factum numina applicuit exanimo infantis eadaveri.

ſubito revi. veſcit,

326 Res mira! continuo illud movere ſe; moxque etiam blandos & renidentes aperire ocellos. Miraculum, miraculum conclamant omnes; ſimulque ingenti ſtupore perculſi, & piæ mentis teneritudine delibuti, prorupere in lacrymas præ lætitia. Suo deinde tempore de ſacro fonte levatum, ei, qui in lucem edito vitam cælitus obtinuerat, Sancto ſacrum eſſe voluerunt parentes, Ignatii nomine impoſito.

B *publice ba ptizatur, ac ſeſquo poſt anno vita defungitur.*

327 Biduo poſt ſolemniter deportatus fuit in templum patrum Societatis Jeſu: quo omnis ordinis, ſexus & ætatis concurſu facto, innumera hominum multitudo confluxit, videndi ſtudio prodigioſum infantem. In quo uterum præ altero potius obſtupeſcerent, hærebant attoniti omnes; an vitam miraculoſe acceptam, an vividam ſpirantemque aliquid ſupra reliquam domus lobolem, formam vultus, velutí e cælo donatam. Unum fuit, quod videri poſſit, non ſatis dignam fuiſſe terram hanc, qui iſtiuſmodi floſculo diu gloriaretur. Seſquianno poſt parvulus Ignatius innocuam exhalavit animam.

Prull eadem vita, ac deinde lequela defungitur;

328 *Anno* 1680. *menſe Julio, ſimile jam relato miraculo contigit: nam Roſalia, uxor Dominici Baroni, in civitate Bizuanſi, per triduum continuum graviſſimis partus doloribus diſcruciata tam cum periculo vitæ propriæ, quam prolis, implorato* S. Ignatii *patrocinio, mox cruciatibus liberatur, ſine dolore parit, & bello habet; ſed quia fœtus erat deforme monſtrum, frigidum, nigrum, ac nullum prætorea præferens vitæ ſignum, recurritur denuo ad* S. Ignatium; *annuit is votis, & mox partus ille infelix ſenſum, motum, ac vitam accipit, infantuli formam induit, baptiſmo abluitur; impoſito ei nomine* Ignatii. *At vero parvulus ille, dum eſſet ætatis anni unius cum dimidio, nullumque balbutiendo quidem, verbum prolocutus, rogabatur Sanctus, ut ederet novum miraculum: ac paucis poſt diebus, avia ac matre præſentibus, ſtabat infans ante imaginem* S. Ignatii, *ſolvit linguam, ac claris notis primas pronuntiavit voces,* S. Ignatius; *ac deinceps ſemper parrexit expedite loqui. Ex proceſſibus juridicis, ſententia illuſtriſſimi Syracuſani D. Franciſci Forteza, ac Relationibus excuſis, quæ apud Cornolium indicantur: e quo iſta contraxi cap.* 38.

C *uti & puella in alios lapſa ſimilem.*

329 *Relatu etiam dignißimum eſt illud, quod refert idem auctor cap.* 46. *in fine. cujus ea tibi compendium. Anno* 1683. *Franciſca, menſium novemdecim parvula, Joſephi Calogeri filia, Meſſanæ ex edito quindecim palmorum loco delapſa, adeo miſere erat affecta, ut pro ea, tamquam mortua planctus fieret: donec ſoror Catharina Galibaldi, Tertiaria S. Franciſci, quæ paule ante interfuerat concioni de* S. Ignatio, *dixit domeſticis illis, bono eſſent animo: etiamſi parvula mortua eſſet,* S. Ignatium *eam reſuſcitaturum, ſi illum cum fide invocarint. Factum id fuit: ad priſtinum illa rediit ſtatum; & cæpit ludere, & comedere. Poſtea obſervatum fuit, quod os cubiti dexteri motum eſſet ſuo loco; ſed, invocato* S. Ignatio, *ſolo digito tactum os in naturalem redüit locum, nullo ſigno doloris aut mali ab infante edito, nullo poſtea incommodo ſubſecuto. Pro vera veritate citantur proceſſus & ſententia archiepiſcopi Meſſanenſis D. Joſephi Cigala.*

D EX VARIIS.

330. *Prædictus auctor cap. citato ſub finem aliud mentorat prodigium; cujus hæc eſt ſumma: Anno* 1680. *menſe Novembri Dominicus Guerreri ad prædium, extra civitatem Bizuenſem ſitum, ſe contulit una cum duobus filiis Melchiore ac Blaſio. Illi inter ſe dum nugantur, Blaſius ex lapſu os coxendicis dexteræ in plura fruſtra diffregit. Dum vero alia non prodeſſent remedia, votum Sancto edidere parentes: læſus ex eorum voluntate cum aliquoties invocavit; in ſomnum incidit; nec multo poſt tempore convaluit, dicens, ſe a Sancto ſibi apparente ſanatum. Hæc in fida proceſſus & ſententiæ illuſtriſſimi Syracuſani D. Franciſci Forteza, quæ ibidem citantur. Alia quædam mirabilia apud Bizuenſes e lita notantur in exemplari Ms., quod habeo; quibus reforendis ſuperſedeo.*

Quidam ex lapſu labo rans curatur.

E

331 *Supereſt nobis inſpicienda Patria, Siciliæ oppidum, in valle, uti lego, Netina ſitum, vulgo Piazza; de qua Carvolius cap.* 47. *ſub finem ſcribit. Ex eo itaque habemus, confectum fuiſſe in forma authentica inſtrumentum plurimorum miraculorum, ibidem, Sancto bene favente, factorum, examinatorum, ac juridice approbatorum: e quorum multitudine manulla is ibidem colligit; quæ mihi ſufficerit, vester quaſi digito deſignaſſe. Anno itaque* 1682. *menſe Julio nobilis dominus Michael Trigona a maligna febri ad extrema deductus, ſanatur; uti & ejus parvulus Omphrius a mortali fluxu ac febri. Eodem anno ac tempore Franciſca Venetia curatur ab acerbo & violento morſu canis. Reliqua apud Carvolium videri poſſunt.*

Etiam alia Patriæ ſua.

CLASSIS III. EX HISPANIA: AC PRIMO EX ARAGONIA.

PRæter plurima, Sancto noſtro patrocinante, edita apud Hiſpanos miracula, egregie inclaruere ibidem Gloria ejus poſthuma ex miraculis Munebregenſibus; Matriti Hiſpanice excuſis, ac deinde Latine recuſis Lovanii anno 1623. hoc titule: Narratio miraculorum anno MDCXXIII. Aprili & Maio, Munebregæ Bilbilenſium ad imaginem S. P. Ignatii de Lovola, Societatis Jeſu Fundatoris, a Deo Optimo Maximo patratorum. *Textum accipe*: Munebrega, duobus circiter paſſuum millibus a Calatayudo, Calatayudenſium municipium eſt. Ibi labores ſuos, per Quadrageſimam conciones habendo, impenderat laudatus Societatis Jeſu pater Valerius Priquer. In meta laborum, altero a dominicæ Reſurrectionis die Paſchali, qui anno iſto milleſimo trecenteſimo tertio ſupra vigeſimum, in decimum & ſeptimum Aprilis tocidebat, etiam atque etiam obtecravit, ut imago S. Ignatii, quæ in ſacrario vitebatur, ad apertam lucem publice in ædem ſacram inferretur, ubi & ſacerdotes ad Sancti honorem Sacra diceret, populus audire, omnes & pie Sanctum vifendo colere, & preces offerre poſſent.

F *Imagine Sancti e ſacrario Munebregæ in ædem ſacram delata.*

Sanctæ obtecrationi Vicarius cum Clero ſuo prompta atque propenſa voluntate annuit. Quod bene verteret ſibi ſuiſque & parochiæ ſuæ, de-

A cantatis veſpertinis precibus, maxima populi frequentia, inſigni pompa, imaginem ſancti Patris Ignatii de Loyola in altari ſancti Blaſii collocavit, ac veluti conſecravit. Mox ſalutata eſt imago ſonoro cantu per antiphonam & collectam de Sancto Ignatio, deinde ad horæ ſpatium concionem de illius laudibus, mulrorum miraculorum ac beneficiorum, quæ divina bonitas ad invocationem ſancti Patris Ignatii præſtirit, narratione illuſtri pater Valerius exornavit.

DIVERSIS.

mulier claudа;

333 Inter hæc præſens erat Maria Gaſcon, ætatis annum agens quinquageſimum, Munebregæ nata, & marito junčta Hieronymo Ladron de Guevara; quæ altero pede ita fede claudicabat, ut vel paſſum unum progredi ſine alienis auxiliis non poſſet. Igitur S. Ignatio ſe commendans ſpopondit, ſi ſanitatem reſtauraret, elata voce publicaturam ſeſe miraculum. Ecce tibi e veſtigio ſanam te, corroboratamque tibiam tenſu & magnis clamoribus exiliens ſubito exclamavit: Miraculum, miraculum! & mox ſola ſine adminiculo accurrit ad ſacellum S. Ignatii, gratias relatura Deo & S. Ignatio, magna ſpectatorum admiratione ac plauſu; qui probe noverant, quam atrociter affectă tibiam eo mulier attuliſſet.

B

male affecto brachio infirmo; oculo ſ

334 Spectaculo huic Mariæ Galconiæ Maria Pariente, uxor Alfonſi Bueſſo, intererat, mancum geſtans aridumque brachium ſiniſtrum, cui curando cum remedia quæſiviſſet quamplurima, tantum abeſt, ut auxilium invenerit, magno damno, qui mederi debuiſſent, os brachii comminuerunt; unde & a medicis & a chirurgis, cum conclamatum eſſe judicarent, adempta ſalutis ſpe, depoſita eſt. Hac in deperatione adipiciens novum iſtud exemplum, ita Sanctum invocavit: Sancte Ignati, ſi me quoque ſanaveris, referam & ego tibi ſanitatis gratias. Vix hæc dixerat, cum ſenſit in brachio iſto ſiniſtro quamdam offium concuſſionem, & ſubitam ſalutem; unde elevata in altum voce: Sum & ego ſana, inquit, favore & meritis ſancti Ignatii: & agitavit brachium nullo dolore in omnem partem, non aliter ac ſi numquam antehac afflictum fuiſſet.

Intra ſemihoram Maria Santijus, uxor Paſchalis Bueno de la Muda, quæ adeo oculis caligabat,

C

ut vultus hominum nullos ex aſpectu agnoſceret, eodem in ſacello ad eamdem imaginem ſupplicabunda ait: Sancte Ignati, aut recupera mihi oculorum aciem, aut ſane fiat voluntas Dei. Quod ſi tamen per te oculos meos recuperavero, voveo curaturam me pro agendis gratiis, ut unum Miſſæ ſacrificium offeratur. Illico ſenſit unam oculorum vertiginem, poſt quam claro adipectu vidit perſpicue, & diſtincte agnovit, quotquot aderant coram ſpectatores, & in ſanitate, quam per Sanctum Ignatium adepta eſt, perleverat.

pertia ſum varii mi ferii certe,

335 Bernarda Benedid duos & triginta annos nata Munebregæ, & nupta Philippo Gomez, octennalibus varie torquebatur infirmitatibus, ulcus unum alebat in pulmonibus, aliud in brachio, non ſine diſtillatione catarrhorum in ſtomachum & pulmones: unde per certa temporum intervalla exulceratus ſtomachus, a carcinomate naufeabundus ſubvertebatur non ſine vomitu puris ac ſanguinis, ex quo tanta ſtomachi debilitatio oriebatur, ut toto lexennio nec cibum ullum, nec pharmaca in ventriculo retinuerit. Quidquid ſumebat, rejectandum erat; tum ſi quando vi facta coërcetur, quod ſumpſerat, retinere, illico per nares erumpebat. Si quid vero forte fortuna in ſtomacho reliquum reſideret, confeſtim in tantam ſanguinis copiam degenerabat, ut opus foret alternis menſibus bis terve ſanguinem minuere, D ne per abundantiam ſuffocaretur.

336 Accedebant inſuper crebra deliquia, anguſtiæ cordis & palpitationes; unde exhauſta & emaciata, vix oſſibus pelle ſola tectis hærebat, ulque adeo doloribus attrita, ut nec e loco movere, nec ab aliis moveri ſine gravi moleſtia poſſet. De tot vero morbis & doloribus conſulti mediciuæ ac chirurgiæ periti, crebro pronuntiaverant, nullam ab humana ope ſpem ſanitatis affulgere. Erat Bernardæ filiolus Philippus; is cum lacrymis matrem allocutus exclamavit: O utinam aliquis deportaret matrem in templum, ubi S. Ignatius tot præſtat miracula! Subjunxit maritus, auctorem ſe eſſe, ut Miſſarum novenam offerret. Reſpondit mulier; Ergone hinc me in ſepulcrum inferetis?

ma to vo. pris d. la quis, & palpitatio nibus ver dis,

337 His dictis ſupervenit pater Valerius Piques, & bono animo eſſe jubens, Fide, ait, Deo & Sancto. Deinde reliquias ſancti Ignatii adorandas obtulit, eas mulier magno pietatis ſenſu adoravit, obſecrando ſanctum Ignatium, ut a Deo ſalutem ſibi impetraret. Confeſtim in deliquium, ſudore prorumpente, incidit: unde ad ſe reverſa, erecto animo, Bene habeo, inquit, E & jam vado ad Sanctum. Jamque abiturirebat; ſed per ſemiboram in lecto detenta, tandem agendum fuit, ut ſe e manibus ſpectatorum proriperet. Proripuit ſe plenis virtbus valens & vegeta, & per gradus pedibus ſola deſcendit. Sed cum minime conſultum centerent domeſtici, ob pluviam iter pedeſtre concedere roganti, geſtatoria tella in templi limen illata, inde pedibus ſacellum adiit, gratias agit, orationes ſudit, domum redit. Domi ſanorum inſtar in cœna cibum ſumpſit, ſine ulla naufea vomituque retinuit. Poſtero die reverſa ad eccleſiam, Confeſſione expiata, ſacra Communione refecta, in hanc uſque diem integris ſtomachi viribus, & incolumi ſanitate fruitur.

ſuſpitatur S. Ignatio cognatus,

338 Paſchalis Cabrerixo Munebregenſis, duodecim jam ipſos annos a paralyſi diſſolutis pedibus progredi, niſi uno, ut minimum, ſcipione ſubnixus, non valebat; brachio deinde adeo flaccido, ut ad omnem uſum inutile eſſet; ad hæc comitiali morbo obnoxius magnas in anguſtias cordis crebro redigebatur. Ille, conſideratis S. Ignatii miraculis, deſiderio ſanitatis exardeſcens, F ipem piam adverſus Sanctum erexit, & cum pauper eſſet, eleemoſynam corrogavit, ſtipemque petendo regalem corraſit ad procurandum in altari Sancti Miſſæ ſacrificium, cui & ipſe interfuit, magna ſe pietate ac fiducia Sancto commendans.

Addit pedes & brachia expedita;

morbumque caducum;

339 Peracto Sacrificio cum ſcipioni de more innitens domum abiret, in ipſo templi limine ſe circumſpiciens, vidit ſanum ſe & jam a pedum calamitate incolumem, jam agilem. Igitur ſcipionem procula ſe abjecit, currieulo cucurrit. Nec pedibus modo valetudinem recuperatam accepit, verum & ſanum prorſus brachium deprehendit. In morbum vero caducum, & illas cordis anguſtias, ad hunc uſque diem relapſus eſt numquam. Quæ res toto municipio publice ita percrebuit, ut paſſim omnes, ſepoſitis rebus ſuis, ad eccleſiam advolarent, Cabrerizum jam perſanatum attoniti adpicerent; qui, gratiis Deo & Sancto rite peractis, ſcipionem reddiæ ſanitatis teſtem pro anathemate in ſacello appendit.

adnſtum brachium;

340 Maria Pardo, filiola Dominici Pardo, & Magdalenæ Ximeno Munebregæ, prope a biennio ignem ſapia, brachium ſiniſtrum adſuerat maxime circa cubitum: unde adeo ſiccati erant contractique nervi, ut omnem omnino brachio

A chio motum adimerent. Pater magiſter frater Petrus del Villar, ex Ordine ſancti Auguſtini ſacerdos, brachium unxit oleo lampadis, quæ coram S. Ignatio ardere ſolet; ex qua unctione puellula cepit bracbium nonnihil attollere; deinde cum mater iterum unxiſſet, Attolle, inquit, o puellula brachium. Jam filiola brachium attollebat, & ſtatim percepit mater ſtrepitum ac veluti fragorem oſſium; qualis eſſe ſolet, cum verte bræ luxantur aut brachia in longum violente protenduntur. Denique poſtquam diebus duobus tribuſve eodem oleo filiolam in bracbio unxiſſet, ſanam & iotegram redhibuit.

pedem purulentum;

341 Maria Corriz, uxor Petri Bueno Munebregenſis, in extremum periculum adducta pedis amputandi ob purulentum ulcus, quod malis ignibus inflammatum ſerpebat, Miſſam ad altare ſancti Ignatii celebrari juſſit, oleo lampadis ejus ſe

B unxit, ſanam ſe ſubito, & omni malo ac metu liberam ſenſit, (ac) ſcipionem, quo nixa adveoerat, ibi ad perpetuam memoriam collocavit.

ſuffocatum ictum, & de Vitoreſcana?

342 Maria Muñoz, Michaelis Marina uxor, Vitoetcana*, exſucca & exhauſta, & pede veluti exſiccato adeo (erat) debilitata, ut ſeſe loco movere non poſſet. Deſperatum erat a medicinæ peritis, & jam declaraverant, ſuem labemque remediis humanis eſſe potentiorem: nihilominus etſi deplorata, tamen deportata eſt Bellomontem ad celeberrimi nominis chirurgum. Hic morbum ut vidit, ſtatim edixit, nihil poſſe amplius artem manumque medicam; ſuadere ſe, ut ad ſanctum Ignatium recurreret, qui tot jam apud Munebreganos miraculis inclareſcebat; illam unam viam divinitus, eum nulla humanitus pateret ad recuperandam ſalutem, iniri poſſe ad invenienda ſanitatis præſidia. Conſilium chirurgi mulier pia ac prudens amplexa eſt, ſacellum ſancti Ignatii viſitavit: ibi eum Miſſam audiret, & ſe ſerventi pietate Sancto commendaret, in eodem momento ſe adſexit ſanatam, & ab immedicabili malo liberam: & pedibus domum regreſſa eſt.

ut ſede vulneratis

343 Vidua quædam Munebregæ paupercula dextro pede ſœde vulnerato, & utroque pede turgide inflato, ſine ſcipionum adminiculo nullquam progrediebatur. Hæc tuam afflictionem, &

C ſimul ingentia miracula, quæ per ſanctum Ignatium Deus operabatur, attente conſiderans, ſemet commendandi gratia ad ſanctum Ignatium procedit: ſincero cordis affectu ſeſe commendavit; & in eodem plane veſtigio tam plenam nacta eſt ſalutem, ut, relictis ibidem ſcipionibus, domum pedibus valens vigenſque repetierit, magnas Sancto gratias ob tam ſingulare beneficium referendo.

pectoris, & gangræna,

344 Agnes Cavallero, uxor Martini de Huerta Nuevalenſis, oculis capta adeo, ut nullum ſine duce paſſum faceret; inſuper altero labiorum ulcerola gangrena atrociter exeſo, auditis ſancti Ignatii miraculis, apud animum ſuum decrevit viſere ſacellum ſancti Ignatii Munebreganum, & ab illo opem malis ſuis expoſcere. Ergo ſacellum intravit, per dies tres orationem magoa fiducia & pietate produxit, unxit ſubinde labium & oculos oleo Ignatianæ lampadis: mox & labium & oculi integræ ſanitati reſtituti ſunt, & oculi ta-ne nunc tam acuta acie pollent, ut filo per acum prompte tranſmittendo ſufficiant.

ulcerosis pectus,

345 Antonius Franco, Caſtegionenſium incola ultra Caſtellæ Alarvam, domum redux, graves attulit febrea, non ſine carcinomate in exulcerato pectore; unde non mediocriter torquebatur. Luſtratus a medico, cum exitialis infirmitas videretur, hoc reſponſi accepit: Diſpone animæ D
tuæ, & domui tuæ: negabatque medicus, ſe EX VAR.
duodecim vitæ horarum ſecuritatem ex medicinæ prælagiis præſtare velle. Æger, ſpe medicorum amiſſa, cum, fama nuntiante, didiciſſet, miracula a Deo per invocationem ſancti Ignatii patrata Munebregæ; ungi pectus voluit oleo lampadis, quæ coram ſancto Ignatio in lacello ardebat. Unctua eſt, imploravit una cum adſtantibus magno pietatis ſenſu inclytum miraculorum gloria Ignatium, ſanitati redditus eſt. Jamque integris viribus, & plane incolumis, ac gratiæ hilaritatis plenus, contulit ſe ad lacellum ſancti Ignatii Munebreganum, agendarum gratiarum gratia.

deliquia & ſpaſmos;

346 Francilca Lolano, uxor Dominici Marco, incola Valtorrea, ob pectus duplici callo admodum turgido rigidoque afflictum, crebro in deliquia ſpatmoſque labebatur. Hanc fama percrebreſcens miraculorum ſancti Ignatii excitavit ad viſendum lacellum, Sanctumque invocandum. E
Mira devotione erigebatur, tametſi a triduo extremę Unctionis Sacramento munita jaceret. Commendavit ſe igitur ſpe firma, ſanamque valetudinem ſancto Ignatio in lacello ſuo Munebregano. Nec ſpes irrita fuit: mox enim ludor toto pectore erupit, & cum deinde novemdiali pietate lacellum ipſa frequentaſſet, ſanam ſe eſſe, tubercula pectoris detumuiſſe, pallidum ſudoris colorem in rubieundum ſanguineumque verſum eſſe, cum gaudio animadvertit. Novennalis fuerat invaletudo, quæ novemdiali oratione & pietatis officiis reſtaurata eſt, implorata ſancti Ignatii ope: cujus auxiliaribus remediis ſana & hilaria domum repetiit.

paralyſin,

347 Matthæus Pola brachium unum & pedem flaccida paralyſi diſſolutum, ad omnem motionem actionemve ineptum pendulumque trahebat. Is Munebregam verſus iter arripuit, ſpe ſubnixus recuperandarum per S. Ignatium virium, & ſanitatis reſtaurandæ. Eo ubi appulit, auſpicatus eſt novemdiale pietatis obſequium, unxit quotidie brachium ac pedem oleo ſacræ ibidem lampadis; octavo die ſanitatem ſimul ac robur tantum recuperavit, ut laboribus deinceps ferendis abunde ſufficeret. F

impeditam linguam,

348 Petrus Garcia, ſenex in quatuor & ſeptuaginta annos profectus, Tortueranus, linguam balebat tam impeditam, ut omnem articulatæ pronuntiationis uſum viamque intercluderet. Audivit narrationem miraculorum ſancti Ignatii apud Munebreganos; ſacellum adivit, magna ſe pietate Sancto commendavit, linguam lampadis oleo perunxit; elare diſtincteque locutus eſt.

recurvas manus,

349 Mulier quædam Biſbilenſis manibus tam recurvis, ut ad omne opus inutiles redderentur, & pedibus tam miſere affectis, ut nec ad erigendum ſe, nec ad ingeniculandum vires ſuppeditarent, commendavit ſe ex imo cordis affectu ac magna devotione ſancto Ignatio; nec alia remedia adhibuit, & plenam ſtatim ſanitatem accepit.

pedes inhabiles,

350 Vidua ejuſdem urbis filiam prope ſeptennem domi alebat, pedibus ad officia ſua adeo inhabilibus, ut gradibus nec aſcendendo nec deſcendendo umquam inambulare poſſet. Mater, auditis miraculis, cum animum induxiſſet ſuum, velle ſanctum Ignatium viduas domi clauſas lorere, iſtam precandi formulam pronuntiavit: O Ignati ſancte & glorioſe, no[n] decet [v]arum [m]e viduitatis, vias multas perambulare, [ad] ad viſitandum face[l]lum tuum [in]egan[t]: quidquid ibi tu pote[s] polleſque, bi[c] e[x]um tu [o]tes ac polles: beneficia, quæ ibi tu alias præ-

præ-

A præſtabis facile hic quoque filiæ meæ. O benedi-
EX VAR. cte, o Sancte, obſecro te, ut digneris illam ſanare. Non multo poſtquam talibus verbis oraverat, vidit oculis ſuis filiolam ſurſum deorſumque per gradus ambulantem eo plane modo, acſi numquam claudicaſſet.

caput rotæ vitare oportuit.

351 Filius D. Joannis Perez de Nueros ludebat ad rotam rhedæ, quæ paratis junctiſque mulis ſtabat primum, deinde procedendo puerum evertit ac ſolo affixit, rota vero a capite per mediam pueri faciem tranſeunte, & domina quadam, quæ id videbat, exclamante, O puer. S. Ignatius te liberet; in ipſo momento ad oculi ictum reſtiterunt mulæ, & rectorſum currum rotaſque egerunt. Eductus eſt e periculo puer nullo alio nocumento, quam veſtigiis clavorum rotæ in facie apparentibus.

graſſum claudum, opem S. Ignatii experto.

352 Quidam apud Bilbilanos S. Franciſci Religioſus longo temporis ſpatio claudicaverat. Decrevit malo remedium quærere viſitando Munebregenſium S. Ignatii ſacello. Senſim procedendo vix quartam leucæ partem maximis doloribus confecerat, ac de meta attingenda prope deſperabat: mox tamen ſeſe commendans S. Ignatio, eique ſuas Matutinas preces tecitans, conſeceranſque, ſenſit vires animoſque redire, & nova alacritate impelli ſe ad iter conficiendum. Inter progre-
B diendum vero, quanto magis ambulabat, tanto melius habebat: donec Munebregam appulit, ubi plena ſanitate recepta, gratias in ſacello ſuo S. Ignatio retulit, & ob recuperatam valetudinem alacer in ſuum monaſterium revertit.

ALIA IBIDEM MIRACULA.

Mortua vide ſe redonata puella.

PArdos municipium eſt quadraginta familiarum: ubi puella duodennis hæmorrhoide afflicta, tam copioſo ſanguinis profluvio exhauſta fuit, ut brevi tempore vitam amiſerit. Quatuor jam horas mortua & jacebat & frigebat. Per eaſdem illas quatuor horas mater afflictiſſima nil egit aliud, quã fide mirabili atque invicta conſtantia implorare opem S. Ignatii, rogare atque obſecrare, ut filiolam ſuam a morte ad vitam revocaret. Audivit matris preces S. Ignatius, filiola ad ſe, & ad vitam reverſa matrem appellat iſtis verbis: Mater, o mater, jam vivo, jam bene habeo, jam S. Ignatius
C ad vitam me revocavit, & mandavit, ut me iſtam ſacello ſuo Munebregæ. Nulla mora fuit, ſacello præſentata eſt. Poſtridie ad ovium cuſtodiam (nam pauperculam & paſtoritiam vitam agebat,) de more ſe contulit.

pueros inſpexit.

354 Medicus, qui apud Munebreganos domicilium habet, filiolum genuerat tres prope jam menſes oatum. Is offulas deglutieodo ſtrangulatus, fauces ſuas intercluſerat, &, quemadmodum pater ipſe, oculatus teſtis, affirmat, & juramento confirmat, plane vitam amiſerat, uſque adeo ut patri filiolum ſepulturæ mandari voluerit, niſi mater fide majori, & ardentiori pietate filiolum oleo Ignatianæ lampadis perungendo, & oblecrando S. Ignatium pro filii ſuſcitatione, filiolum Sancto obtuliſſet: unde in eodem temporis puncto puerulus ſibi redditus eſt, & plorare cœpit, & uſque nunc beneficium S. Ignatii in valetudine pueruli integra perſeverat.

Miracula quæ ipſa Munebregana imago.

355 Imago iſta, tot jam miraculis a Deo illuſtrata, imago eſt S. P. Ignatii de Loyola, quam a ſexdecim annis D. Licentiatus Rochus del Villar, canonicus Bilbilenſis, collocavit in ſacriſtia parochialis eccleſiæ Munebreganæ cum aliis fundato-
ribus Ordinum Religioſorum, inter imagines Car- D
dinalium, archiepiſcoporum, epiſcoporum, magiſtrorum S. Joannis, vicecancellarii, præfecti juſtitiæ Aragonicæ, ſenatorum, Auditorum majeſtatis regiæ, aliorumque illuſtrium hominum, qui e Munebregenſibus prodierunt. Quæ imago ſi eum aliis S. Ignatii imaginibus conferatur (ſicut accepimus e quodam ſacerdote, qui inde hanc in regiam Madritanam advenit) oſtentat neſcio quid ſupra vulgarem normam picturæ eminens atq; excellens.

prodigioſa liquorum ſudatio.

356 Primo die Veneris (quæ feria tunc in Aprilis lucem primam & vigeſimam incurrebat,) ex quo in altari ſolenniter poſita eſt, quantumcumque in ſicco loco bactenus ſedem habuiſſet, per horas quatuor a dextris ſudavit ſub brachio. Sudor vero, liquor erat quidem aqueo colore, non tameo omnino aquam dixiſſes; non etiam oleum; oec inſtar liquidi humoris fluebat, ſed guttatim majoribus guttis deſtillabat; quem ſi extergerent, continuo ſubſtillabaot aliæ atque aliæ guttæ ſuccedentes; quibus duas lineas mappulas abſtergendo imburas prorſus madefecerunt. Denuo E
quatuordecim poſt diebus, feria ſexta, quæ Maii menſis quinta erat, ſudor idem ſcaturiendo rediit & fluxit ad horas omnino duas. Illius ſudoris ſpectatores fuerunt & teſtes ſunt illuſtres in ordine eccleſiaſtico viri; inter quos pater magiſter reverendus Petrus del Villar, ex Ordine S. Auguſtini duo linteola eodem ſudore humectavit, Non multis inde diebus mulier oriunda Alarva, cum audiendo accepiſſet miracula S. Ignatii, exarſit magno ſanitatis deſiderio, optans liberari a moleſto & acerbo pectoris tumore. Hac ſpe plena Munebregam petiit, Sancti opem in ſacello imploravit, inter orandum aqua ſudoris inſtar a tumore profluxit, unde doloribus levari ſibi viſa eſt: deinde e duobus iſtis unum linteolum S. Ignatii ſudore imbutum pectori appreſſit, ex eo tumor in magnam aquæ copiam velut premendo expreſſam ſeſe diſſolvens reſedit ſtatim, & mulier humore tumoreque liberata ſanitatem integram S. Ignatio acceptam retulit.

Plurima alia ejuſdi miracula a concurſu &c.

357 Miracula alia ab iſtis longe plurima enntigerunt. Nec deſuot qui litteris teſtantur, ſupra centum, intra quatuor ſeptimanas, obveniſſe miracula; inter quæ, extra illa, quæ paulo ante numerata narrataque ſunt; computantur cæci quatuor, multi manci, paralytici, claudi, ſurdi, balbutientes: (adeo ut) longum eſſet vel numerando referre (eos,) qui ſanitatem per oleum lampadis ſancti Ignatii adepti ſunt: nec numeramus prope innumeros, qui quotidie per S. Ignatii invocationem, incolumitatem nanciſcuntur; cum vix dies abeat non aliquo miraculo illuſtris, & ſubinde tria quatuorve miraeula in unum diem concurrant. Hæc eſt illa nempe miraculorum tam excellentium tam frequentium celebratiſſima gloria, qua excitati accurrunt undequaque ad S. Ignatii ſacellum tot cæci, claudi, paralytici, muti, balbi, berniofi, quin & mulieres uberibus exulceratis, quibuſvis denique morbis doloribuſve tot oppreſſi homines, ut ſacellum numquam non ejuſmodi infirmis ſanitatis competitoribus refertum ſit. Confluunt quoque certatim ex municipiis oppidiſve ac tota Aragoniæ regione innumeri; ex omni vero vicinia publicæ ſupplicationes tanto ſtrepitu ac numero, ut ſi templum Munebreganum, quod non mediocrem populi multitudinem amhitu ſuo claudit, in ſextuplo eapacius ſpatium excreſceret, & capiendo non eſſet, & vero maxima populi frequentia, quæ locum

A cum in templo reperire non poſſet, foris redundaret. Eſtque communis omnium ſententia, ſanctuarium in univerſa Hiſpania nullum per hoſce dies cum ſacello S. Ignatii Munebregano in frequentia populi conferri poſſe. Quamobrem populus Munebreganorum S. Ignatium Patronum ſibi ſuique adlectum ſolenniter indigitaverunt, & de colendo feſto die Patrono ſuo votis ſeſe obſtrinxerunt. Malvendentes etiam & Villaroyani, aliique Bilbilani municipes ſacella dedicant, araſque conſecrant ſancto Ignatio de Loyóla, Societatis Jeſu Fundatori.

Gravia ac præclara omnium accuſatio.

358 Ante hæc omnia gravibus momentis ponderandæ ſunt ſam crebræ, tam præclaræ perditarum profligatæ vitæ animarum ad bonam frugem converſiones, quæ per hanc occaſionem extiterunt. Nam quis numeret aut æſtimet pro dignitate Confeſſiones generales, aliaſque expiationes, per quas deſperatæ ſalutis peccatores a deploratis animæ morbis ad ſanctæ vitæ certam ſpem erecti ſuat? Procul dubio hoc ipſiſſimum eſt, quod tot miraculis maxime ſpectat & exſpectat S. Ignatius; qui licet

B toto vitæ curſu ſemper ad opera omnia miſericordiæ incubuerit, peculiari tamen affectu ad ſpirituales infirmitates ſanandas operam pro virili navavit; cum probe noſſet, ſpiritualium morborum magis, quam corporalium curatione divinæ bonitatis a nobis gratiam imri. Nos interea ſancti Patris opem venerabundi imploremus omnes, ut per illius merita non corporis duntaxat, ſed & animi imprimis ſanitatem a Deo, & bona magis animi quam corporis, nobis omnibus profligatis, nanciſcamur. Amen.

Fides huius inſtrumenti.

359 Hæc fuor, quæ in hanc Narrationem referenda putavimus, ſicut ea ex legitimis notis atque tabulis notariorum quinque regionum & unius Pontificii, coram ſenatu Munebregano legitime tranſactis, ex aliis etiam aliorum fide dignorum auctorum litteris accepimus, quæ ia omm collecta Madriti publica auctoritate typis evulgata fuerunt ad Dei & S. Ignatii gloriam ſempiternam. Amen. Approbatio. Vidit. Datum Bruxellæ, XXIV. Julii, MDCXIII. (*imo* 1623.) Henricus Smeyers Librorum centor.

P. Alfonſus de Andrada S. J. librum ſcripſit Hiſpanice de veneratione ſacrarum imaginum, & origine ac miraculis imaginis Munebregaæ S. Ignatii, *anno* 1669. *Matritı vulgatum: ubi parte* 4. *cap.* 2. *&* 3. *tractat de mirabilibus in ipſa Sancta imagine*

C *factis; cap.* 3. *de primis ejuſdem miraculis; cap.* 4. *& ſequentibus proſequitur miracula; cap.* 10. *ea referri, quæ poſt annum* 1623. *contigere.*

Imago Deiparæ de Columna

360 *Præter hæc jam pridem typis edita, duo non edita huc miſit Roma die* X. *Martii anno* 1731. *P. Ignatius Pinius, ex inſtrumento notarii autographo, (quod utrumque poſtea ab eodem Patre Roma accepi) ibidem ex Hiſpanico Latine reddita, Primis titulus hic præfigitur:* Miraculum patratum Munebregæ in imaginibus pictis beatiſſimæ Virginis Mariæ Columnariæ (vulgo del Pilar) & S. Ignatii de Loyola, Societatis Jeſu Fundatoris, anno MDCCXXIII. *Sequitur.* Aliud miraculum, quod perpetuo patratur ab alia imagine S. P. N. Ignatii, quæ colitur in templo ejuidem oppidi, & fuit prototypoo præcedentis imaginis. *Utrumque dictus Pater accepit Romæ a R. P. Vincentio Joanne (Vicente Juan) Provinciali Aragoniæ S. J. Primum vero ſic ſonat:* Munebregæ (quod oppidum eſt diſtans a civitate Bilbilitana, vulgo Calatayud, tribus circiter leucis) die XXX. Martii anni MDCCXXIII. accidit in domo cujuſdam presbyteri, præfidis eccleſiæ parochialis illius oppidi, qui vocabatur dominus Dominicus Corteſius, quod ipſo abeunte Bilbilim, & conſobrino ejus D egreſſo ad eccleſiam, ancilla, quam habebant, EXVAL. cœpit verrere domum, in eaque aulam principalem, in qua erant inter alias plures duæ imagines egregie depictæ, mutuo ſeſe intuentes, utpote in parietibus adverſis collocatæ in thecis ligneis deauratis; quarum prima exprimebat beatiſſimam Virginem Columnatam, vulgo del Pilar, quæ Cæſarauguſtæ magna devotione colitur; altera S. Ignatium de Loyola modo, quo depictus a peregrino, in templo ejuſdem oppidi ſingulari veneratione habetur. Igitur ancilla cum verriſſet aulam, & pulverem excuſſiſſet ab omni ſupellectili, advertit duas illas imaginea quaſi madefactas aliqua humiditate; deterſit linteo: ſed, ecce, iterum madefieri cernit ac ſudorem emittere.

ſudorem emittit.

361 Ipſa rei novitate attonita, januam aulæ obſerat, vocat conſobrinum domini ſui, Emmanuelem Matthæum nomine, dicens: Veni, domine mi, & videbis novitatem miram, quæ domi accidit. Petit illico Emmanuel domum, tradit puella E ipſi clavem anuæ, quam obtecraverat, &, aperta aula, oſtendit illi imagines ſudantes. Miratur ipſe; ſed adhuc dubitans, detergit etiam linteo; cui ancilla inquit: Ne, domine, defatigeris tergendo imagines; nam & ego iemel & iterum deterſi; & continuo ſudorem emiſerunt; & nunc jam tertio emittunt. Emmanuel narratione ancillæ, & oculorum experientia certior factus de prodigio, admonuit dominum Joannem Ramos, presbyterum, & regentem illius parochiæ curam, cujus juſſu omnes eccleſiaſtici ſeculares, & Regulares aliqui graves, pluresque viri nobiles, aliique quam plurimi e plebe accurrerunt ad videndum ſudorem mirabilem utriuſque imaginis; & ubi ad prædictam aulam perveuerunt, ipſe presbyter Joannes, accenſo luminari, inſpexit diligenter ſimul cum aliis utramque imaginem; & viderunc totam imaginem B. Virginis, ipſiuſque columnam plenam guttis ſudoris, ita ut aliquo inſtrumento potuiſſent colligi: reliquum vero lintei, vel tabulæ, ubi erat pictura, ſiccum omino permanebat.

aut & ea, quæ eſt S. Ignatii;

362 Poſtea recognoſcantes imaginem ſancti Ignatii, viderunt perſpicue totum corpus, caput, faciem, manus, & calvariam, quam in altera (manu) habet, ſudare: quin & ipſum nomen Jeſu, quod F ſupra calvariam depictum eſt ad dexteram Sancti, mittebat quaſi rivulum ſudoris uſque ad calvariam, in qua ſiſtebat, quin ultra progederetur, Omoibus admirationi fuit tam inſigne miraculum. Nihilominus ut veritas magis pateſceret, adhibitus eſt dominus Joſephus Colas, presbyter, & peritus in arte pictoria; qui recognoſcens utramque imaginem, interrogavit dominum Philippum Mirtarie, an ſciret, quanto antea tempore depictæ eſſent. Hic autem reſpondit, ſe id neſcire; ſolum vero ſcire, reverendiſſimum D. magiſtrum D. Fr. Sebaſtianum Matthæo, abbatem regii monaſterii Claravallenſis beatiſſimæ Virginis, vulgo de Piedra, dum eſſet Cæſarauguſtæ ſenator deputatus pro regno Aragoniæ, emiſſe illas imagines anno MDCLXI. eaſque habuiſſe uſque ad mortem; & tunc reliquiſſe eas fratri ſuo Emmanueli Matthæo, in cujus obitu tranſierunt ad nepotem ſuum.

quam ſudorem prodiderunt eoſdem ſuiſſe,

363 Hac reſponſione habita, & aliis diligentiis adhibitis ad omnem fraudem, & dubium quodlibet pellendum, pronuntiavit dominus Joſephus Colas coram omnibus, ſe coram Deo, & juxta conſcientiam ſuam habere illum ſudorem utriuſque imaginis pro re ſupernaturali & miraculoſa, &

ut

A ut nullus eſſet locus dubitationi, omnes aliæ imagines, quæ in eadem aula erant, diligentiſſime inſpectæ ſunt, & nulla ejuſmodi humiditatem habebat, vel a ſole, vel a muro, in quo pendebat, vel a tempore. Addidit deinde dominus Joannes Ramos, Regans parochiæ, ſe ex eo tempore, quo vocatus fuit ad examinandum hoc miraculum, quod cœpit valde mane, nempe hora ſexta matutina, ſumpſiſſe clavem januæ, quam bene obſeravit, & quater rediſſe eo die in aulam, ac qualibet vice reperiſſe utramque imaginem ſudantem, & ſudorem abſtarſiſſe: & nihilominus adhuc hora ſexta veſpertina juxta horologium Hiſpanicum (in qua fiebat examen ab omnibus prædictis) ſudabant.

publice ac juridice probatur.

364 Quare omnibus vilum eſt, ſudorem illum miraculoſum eſſe; ideoque omnis clerus, & magiſtratus illius oppidi non ignobilis, decreverunt illas duas imagines transferre proceſſione ſolemni in templum principale (uti fecerunt) eiſque erigere capellam inſignem in dicto templo: interim tamen dum non erecta eſt, in capella ſancti Michaelis archangeli collocatæ ſunt. De quibus omnibus recepit teſtimonium authenticum Joannes Antonius Alagon, notarius publicus & regius, habitator oppidi de Alarba, in ipſo oppido Munebregæ, allegatis viginti ſex teſtibus, e quibus tres erant Religioſi graves Ordinum ſancti Dominici, S. Franciſci, & Carmeli; quatuordecim eccleſiaſtici ſeculares, & novem viri nobiles, aliis pluribus omiſſis, quos in teſtes adducere potuiſſet: & prædictum teſtimonium tranſcripſit ipſe notarius ex originali tuo die XXI. Februarii anno MDCCXXIX. in oppido de Alarba; & in ejus tranſcripto duo alii notarii publici & regii, nempe Joſephus de Algora, & Bartholomæus Romeo teſtantur, illum eſſe notarium publicum & regium regni Aragoniæ, cui fides ubicumque adhibenda ſit. *Hactenus miraculum primo loco notatum; aliud iſta narrat:*

Aſſu publice confirmatur,

365 Idem notarius præcedens, nempe Joannes Antonius Alagon, cui fidem adhibendam eſſe teſtantur etiam alii duo præcedentes, teſtimonio ſuo authentico refert, quod die XX. Februarii anno MDCCXXIX. Munebregæ convenerunt in aulam capitularem illius templi dominus Dominicus Cortes præſes, dominus Auguſtinus del Villar, dominus Joannes Ramos, dominus Ignatius Vicente, dominus Joannes Monteagudo, dominus Joſephus Colas, D. Thomas de Lobera, dominus Chriſtophorus Garcia, dominus D. Chriſtophorus Tres, & dominus Ignatius Cortes, omnes presbyteri & beneficiati ejuſdem eccleſiæ, qui juramento præſtito in verbo ſacerdotis, & per Deum & Evangelia aſſeruerunt, inter diverſas capellas illius eccleſiæ, dari unam ſumptuoſam, dicatam ſancto Ignatio de Loyola (ubi collocata eſt ejus imago mirabiliter depicta a quodam peregrino, communiter exiſtimato angelo) & in ea erectum eſſe altare, plurima & pretioſa ſupellectili ornatum, atque ad eam imaginem nihil umquam pulveris perveniſſe, nec ullam eſſe hominum memoriam, quod aliquando pervenerit; licet omnes aliæ capellæ, quin & ipſa ſancti Ignatii, & omnes ejus ornatus ſæpe ſæpius multo pulvere cooperiantur.

quod imago S. Ignatii Munebregæ olim vultum induerit,

366 Ad quam veritatem confirmandam narrarunt, quemdam ſacerdotem Societatis anno MDCCIII. veniſſe ex Valentia Munebregam, ad viſitandam eam ſanctam imaginem ſancti ſui Parentis (de cujus nomine non erant memores prædicti teſtes:) & quidem veniſſe eo tempore, quo fabrica in templo fiebat, atque adeo omnia pulvere reſperſa erant. Fecit ille Sacrum in capella ſancti Ignatii, & deinde in eadem gratias Deo agens, & ſimul orans, ac intuens imaginem ſancti Patris; auditus eſt a pluribus circumſtantibus exclamare devote, & prorumpere in hæc verba: Sancte Pater mi, quare te monſtras iratum contra me filium tuum, cum vultu tam ſevero & irato? Si non adimplevi obligationes filii tui, parce, Sancte mi: nam & ego in poſterum conabor eas exactius adimplere. Finita oratione, & ingreſſus in ſacriſtiam vocavit presbyteros eccleſiæ, & magiſtratum oppidi; eiſque ait: Summo gaudio affectus ſum ex viſione tam prodigioſæ imaginis ſancti Patris mei Ignatii, licet ſimul ſim quodam timore & ſtupore correptus, dum viderem ejus faciem, inter Sacrum faciendum & orationem, ex uno inſtanti in aliud mutatam; nunc triſtem, nunc iratam, nunc rubicundam; ita ut magnam mihi non ſolum veneration em, ſed etiam admirationem & ſtuporem ingeſſerit.

ac pulvere eo non inficiatur.

367 Rogo tamen vos, ne imaginem tam mirabilem habeatis expoſitam pulveri; ſed cryſtallum ipſi anteponite, ne pulvis ad eam perveniat; nam video omnia pulvere plena: & quidquid opus fuerit ad opponendam cryſtallum, ego libenter expendam. Egerunt omnes gratias patri illi Jeſuitæ addiderunt tamen, non opus eſſe cryſtallo ad impediendum pulverem, cum hic numquam imaginem ſancti Ignatii attigiſſet. Ex quo multo magis miratur Jeſuita: ſuadentibus illis, aſſumpſit propria manu linteum, eoque percurrens totam imaginem, quaſi abſterſurus pulverem, nec atomum quidem invenit: quod eo mirabilius fuit, quo magis omnia altaria, omnesque aliæ imagines, & ornamenta, etiam ipſius capellæ, pulvere conſperſa erant, ratione fabricæ, quæ tunc extruebatur. Non contenti ſuprapoſitæ teſtes hac experientia ad confirmandam ſuam aſſertionem de immunitate pulveris in ea imagine, juſſerunt prodire in medium quinque ſacerdotes, qui ibi aderant, quique ab anno MDCCIII. uſque ad annum MDCCXXIX. (ſuis quiſque temporibus) curam habuerunt de eccleſia illa, ejuſque ornatu & munditie; & omnes quinque ſub juramento affirmarunt, ſe toto eo tempore nihil umquam pulveris inveniſſe in prædicta imagine; quamvis ſæpius cum ſpeciali cura & diligentia illam inſpexerint. De quibus omnibus teſtimonium accepit prædictus Notarius die & anno ſupradictis. *P. Joannes Baptiſta Arbiga S. J. in ſua Hiſtoria MS. collegii noſtri Cæſarauguſtani de Munebregæus favoribus agit part. 2. decade 8. cap. 9. pag. 378. de Cæſarauguſtanis per chorographum Sancti, ibidem apud noſtros aſſervatum, part. 2. dec. 6. cap. 10. pag. 34. & alibi.*

EX CATALONIA, ALIISQUE HISPANIÆ LOCIS.

Crucifixi

DE *Mauroſa dixi ſuperius cap. 2. de miraculis, ibidem §. 2. ſub finem. Addo ſequentia. Eſt mihi in promptu Hiſpanica epiſtola, Matriti edita anno 1627. circa miraculum, quod in ſpelunca Mauroſana die XXX. Julii, anno dicto 1627. contigit. Extracta eſt epiſtola ex proceſſu, ad facti probationem formata, juſſu illuſtriſſimi Domini D. Petri Magarola, epiſcopi Vicenſis. Agunt inſuper de iſta prodigio Italica quidem Bartolus lib. 1. num. 22. & Carnolius cap. 15. Hiſpanice autem Garcia lib. 1. cap. 12.*

369.

Imago

369 *Bartoli vero interpres Latine illud ſic reddit:* Magnis *apud Mauresanos* honoribus colitur Chriſti affigies de cruce pendentis, palmi fere unius, ex petra, cui incila eſt, dimidio eminens. Hæc, dum Ignatius Manreſæ degeret, baſi impoſita, regiæ imminebat viæ Barcinonem ducenti, ad commeantium pietatem. Inde aliquot annis, haud ſcio quo caſu, dejecta, jacuit aliquamdiu: donec Thomas Fadreus canonicus ſublatam domi ſuæ habere voluit. Poſtea tamen veneratione majoris ſenſu quodam permotus, in ſpecu Ignatii fiſſæ rupis hiatu ad lævam altaris excepit, addens fore tempus, quo ſummis honoribus tota vicinia coleretur. Quod facile pro vaticinio a multis creditum, quibus canonici nota erat pietas ſingularis. Et cœpit eventus dicti fidem præſtare anno MDCXXVII. Dum enim pridie S. Ignatii, ſacri cantus in ſacello complentur, & ſtipant proximam Ignatii ſpecum, quotquot in eam ſubire potuerant; ecce tibi primum ex plaga lateris Crucifixi fluere ſanguis tam recens, & vegeti ruboris; deinde ex manibus capitiſque punctionibus, ut vivo ex corpore fluere videretur.

In ſpelunca Manreſana ſanguinem emiſit.

370 Nihil omiſſum eſt ad deprehendendam novi oſtenti cauſam; donec abſque ulla dubitatione compertum tandem eſt, fingi præter miraculum nullam poſſe; pro quo ſedecim teſtes (aſſumpti, juſſu illuſtriſſimi Vicenſis, *ex epiſtola ſuperius citata*) dixere juridice; ex quibus canonici duo (iſtius eccleſiæ, *ex dicta epiſtola*;) Doctores medici tres, jurisperitus unus: *additur in epiſtola*, reliquos eſſe incolas Manreſanos: ex iis teſtibus ſeptem affirmare cum juramento, quod D. Decanus Manreſanus admiſit, prælente e jus aſſeſſore D. Doctore Joanne Amigant; ac de mandato illuſtriſſimi epiſcopi, quod viderint.. liquorem, *de quo erat dictum*, tamquam ſanguinis effluere * e plagis ac capite Crucifici *&c. Et ſignatur epiſtola* Manreſæ XVII. Septembris MDCXXVII. Ludovicus Vidal; *qui tunc erat Rector noſtri collegii Manreſani. Et inferius:* P. Epiſcopus Vicenſis.

** In Hiſpaniæ oft Brollat.*

Varii favores ejus Majeſtatis.

371 *Hiſce ſubnectere juvat quoſdam favores, ex documentis noſtris Manreſanis MSS. contractos. Anno itaque 1632. menſe Julio invifit ſanctam ſpeluncam mercator quidam Gallus; qui, a præſentiſſimo ex tempeſtate periculo mortis liberatus, votum ediderat, iturum ſe peditem ab urbe Tarraconenſi, ac inviſurum Deiparam Montis ſerrati, & ſpeluncam* S. Ignatii, *ſi malum illud evaderet,*

C *Anno 1634. Manreſæ mulier quædam per dies ſeptem cum puerperio conflictata erat adeo miſere, ut proles extrahi nulla vi poſſet. Medicus pro deſperata tam habuit; mortua utique jam prole præ violentia, ubi ei remedio ſupereſſe dicens, quam ſacrum lipſanum* S. Ignatii. *Illud obtinuit, pie adhibuit, fœtum mox foras ejecit mortuum, & ipſa incolumis evaſit.*

Soror Beatrix Navarra; Religioſa ſanatur a paralyſi in brachio per reliquias S. Ignatii; *ſimul atque eas applicavit, brachio valens & ipſius uſu. Eodem autem anno 1634. cum infans cujuſdam notarii Manreſani, nomine Madriguera, utroque eſſet oculo cæcus, in octava* S. Ignatii *ad ſpeluncam deferre eum ſtatuunt, & Miſſam jubere fieri; & eodem die ludit in platea is, qui, quia antea non videbat, loco, quo collocabatur, ſe non movebat.*

Res mira in obſidione Fontarabiana.

372 *His addo ex literis P. Joannis Baptiſtæ van Hollant* S. J. *Bergis S. Winoci die* XVI. *Junii* 1641. *datis ad noſtrum P. Joannem Bollandum*, quod in obſidione Fontarabiæ contigit, & ego, *inquit*, habeo a præcipuis e Magiſtratu urbis Toloſæ in Hiſpania; quorum aliqui præſectos fuere. Illo, quo Galli Fontarabiam obſidebant, anno tuebatur munimentum aliquod cohors quædam ex provincia Guipuſcoa, S. Ignatio addictiſſima; cum, ecce, bomba (*globus eſt ingens e ferro fuſus, excavatuſque, ingeſto intus pulvere nitrico*) maxima jam accenſa ex alto mortem omnibus minabatur. Ex innato ſibi erga S. Patrem noſtrum affectu unanimiter clamitant omnes: S. Ignati, Patrone noſter adjuva nos. Mirum dictu: accenſa bomba exſtinguitur, unique ſupra pedem cadit, & neo lædit; omneſque ad gratias Sancto habendas excitat. Exſtructum in cathedrali eccleſia S. Marię Toloſæ viſitur altare S. Ignatio dedicatum: in perpetuam rei memoriam iſtic affixa hæret bomba.

D EX VAR.

373 *Miracula Gaudiæ, Valentiæ civitate, edita* *gratia Gaudia abſolvo*

habes ſuperius. Quibus hic ſupperaddo gratias, cuidam dominæ, erga Sanctum admodum pio affectæ conceſſas, in fide documentorum noſtrorum Hiſpanicorum MSS.; e quibus ſummatim illas delibo.

E *Anno 1707. domina illa paucorum menſium uterum ferens, graviſſimis in doloribus ad* S. Ignatium *confugiens, baculum, quo uſus ille fertur dum viveret, petiit, atque in eo remedium invenit, ac convaluit.*

Perſona eadem laborans continua febri per novemdecim menſium ſpatium, remedia omnia adhibet; ſed fruſtra. Deinde illis relictis, die quodam eſtavæ in noſtra eccleſia S. Ignatio *ſacræ, magna cum fiducia ſalutem ab eo petit, & in puncto temporis a febri liberatur.*

Anno 1711. eadem domina uſu ſenſuum privatur in quodam infelicis as periculoſo partu; ſed applicato ei quodam Sancti lipſano ſacro, mox ſine ullo dolore feliciter parit.

Anno eodem 1711. infans quidam ejuſdem feminæ a medicis erat depoſitus, vovet mater illum induere veſte Societatis, ſi Sanctus ipſi valetudinem reddat: quam mox redditam accepit. Cum idem infans poſt tempus aliquod ambuſſiſſet vultum, nulla ei medicina applicita rogat pro illo Sanctum; & curatur.

Anno 1713. matronam prædictam ad vitæ terminum deduxit febris peſtilens cum acuto dolore F *lateris; ſed edito ab ea vote, vis morbi cœpit in inſtanti mitigari, infirma levari, & aliquot poſt diebus perfecte ſanari.*

Anno 1712. die 2. Julii milites ſeptem in domum prædictæ dominæ irrumpunt, capere aut occidere maritum ejus volentes; ſed mira modo a S. Ignatio, *cujus illa patrocinium implorabat, liberatus dicitur.*

374 *Compoſtellæ die* XXIII. *Novembris anni* 1726 *Imago P. Ignatii mire ab incendio ſui penſus.*

excitato in ædibus D. Alexandri Franciſci de Chavarria bora octava veſpertina incendio, vorax flamma, obvias res alias depaſta, miro modo peperci imagini cuidam ſbariaceæ S. Ignatii: *quæ inter cineres ac ruinas ſola ſine margine ſuperſtes deinde reperta eſt. Hæc rei ſumma; cujus relationem pluribus deſcriptam, quam habeo, tamquam oculatis teſtibus conformem, atque adeo certam cenſet, ac ſuo nomine ſignat R. P. Antonius de Cavgas S. J. Rector collegii Compoſtellani, die* XXV. *Martii* 1729.

375 In ſcriniis Aſſiſtentiæ Hiſpaniæ, *teſte P.* *Viſus nuper liberi reſtitutus Corunnæ.*

Ignatio Pinio in noſtris monumentis Romanis, eſt comprobatio authentica miraculi, quo per S. Ignatii interceſſionem reſtitutus fuit viſus Dominicæ Gomez, quæ duobus annis cæca fuerat oculo ſiniſtro; octo vero menſibus utroque oculo, Corunnii

Digitized by Google

A runit oppido & portu Gallæciæ, anno MDCXCVII. Comprobatio ipſa eſt facta x. Junii MDCXCVIII. ibidem. *Miracula Loyolana dedi ſupra cap.* 1. §. 3.

EX VAR.

CLASSIS IV. EX SABAUDIA, AC GERMANIA.

Pebri liberantur agrotur ope S. Ignatii;

Documenta collegii S. J. Camberienſis ſic memorant: Dum R. P. Claudius Marius Dolanus, collegii hujus Camberienſis Rector eſſet ab anno MDCVIII. uſque ad MDCXVI. probavit cerſam ſancti Parentis noſtri Ignatii opem domeſticus auriga. Ardebat quotidiana febri; dum ipſo feſti pervigilio hortator ipſi noſter quidam fuit, ſanctum Patrem ut deprecatorem apud Deum adhiberet. Fecit eo auctore, nec vanæ cecidernnt preces: poſtridie enim, ægritudine depulſa, eſt ſo commodam valetudinem vindicatus.

B

quam ante ſenſit clariſſimus ſenator Camberienſis;

377 Dum hujus collegii regimeo haberet R. P. Franciſcus Bening ab ao. MDCXIX. uſque ad MDCXXIII. S. Ignatius Pareos noſter rem ad memoriam inſignem ſo clariſſimo ſenatore operatus eſt. Hic, qua die feſtum columus relationis in Sanctos ejuſdem ſancti Patris, cum podagra ſolito gravius conflictabatur. Jamque nullus doloris erat modus; cum recordatioone ſubiit tibiæ, quam S. Ignatius ab impacto globo afflictam habuerat. Rogavit igitur, ut, quam olim a S. Petro curationem accepiſſet, ſuo non negaret clienti. Audita mox ſunt viri ſupplicis vota: nam ſecundum illius preces, omnis repente abiit dolor.

ſervavit multa mulieri,

378 Vidua patri ſuo, mortuona incartum, ſed certe ſine motu ſenſuque jacenti, obtinuit vitam vel vigorem, precibus ad S. Ignatium pro ipſo fuſis, donec confiteretur, commuoiearet, ultimumque uogeretur. Plurimæ feminæ fœtus enitentes ſuos, præſens Sancti auxilium expertæ, natis feliciter liberis Ignatii nomeo iodideruot.

S. nonas reddita cuidam a Sanctitate ſua.

379 Viceſimo primo collegii hujus Rectore R. P. Franciſco du Four e ditione Sabaodica Evianenſi, ab anno MDCXXXIV. uſque ad MDCXXXVIII. inter beneficia, a propitia Dei manu tunc nobis derivata, non omittandum illod eſt, quod Melchiori du Faug, hujus collegii ſpirituali operario contigit aono MDCXXXVII. ipſo die S. Ignatii memoriæ ſacro. Cum ille prius Aveoione degeret, io pervigilioe exaltatæ Crucis anni præcedentis cœpit copioſum ex gutture ſputare ſanguioem; cui arcendo ſruſtra medicorum chirurgorumque artes laboraverunt. Eodem ſæpe incommodo afflictatus ad patrium aerem veoit, ſalutem quæſiturus ex obedientiæ mandato. Camberii cum eſſet, non deſtitit ea invaletudo miſerum torquere, atque ipſo veſpere, qui feſtum diem ſancti Patris noſtri Ignatii præcedit, ita effuſa emiſit ſanguinem, ut totus lectus, etiam ſpooda io eo innatare videretur. Unde ad vitæ exitum credebatur adductus, & extremo oleo iouogendus exiſtimabatur. Ipſe autem in tanto periculo conſtitutus, quo remedio uti poſſet prætientius ad eam arcendam calamitatem, quam precibus ardeotibus amicare numen per S. Ignatii merita, ut eo diſcrimine viodicaretur? Valuerunt orationes; ſic enim juvit boni Parentis patrocinium ſuum clientem, ut hora quarta maturioa feſtæ diei ſanum ſe ioſirmus omoioo, atque adeo valentem ſenſerit, ut cootinuo e lecto ſurgens, redditis gratiis ſuo ſoſpitatori, ad templum deſcanderit Sacrum facturus: atque ex eo tempore ſic vena effluens ſolidata eſt, us patri curato

C

deioceps pectus firmiſſimum conſtiterit ad habendas conciones, & alia miniſteria Societatis commode obeunda, licet laborioſis cooatibus opus eſſet,

D

380 Cum reſtitutus eſſet ad regendi muous & vigeſimus quartus hujus collegii Rector R. P. Franciſcus du Four ab anno MDCXLVI. plurimæ prægnantes mulieres ultro ſaſſæ ſuot, ſibi præſeos S. Igoatii præſidium adſuiſſe; inter ceteras quædam uxorata in Monte Æmiliaoo, cum ioſeliciter ſemper pareret, admonita a ooſtro, S. Ignatium invocaret, ab illo ſacras Saocti exuvias accepit, ut eas in partu ſibi applicaret. Hoc facto, ſœtum edidit integerrimum; quod oumquam ei hactenus evenerat. Crevit in dies magno parentum ſolatio, qui, ut gratitudine aliqua beneficium taotum compenſarent, ad tacel'um noſtrum ſaocto Patri conſecratum gratias relaturi noo tardarunt accedere.

S. Ignatius prægnantibus adeſt.

381 *Provinciæ variæ, quæ ad Aſſiſtentiam Germaniæ S. J. ſpectant, egregiam plane nobis navarunt operam in communicandis ſavoribus Ignatianis, qui reducuntur ad puerperas, præſtigias magicas ac ſpectra, nec non ad corporis infirmitates. Gratiarum vero collatarum inſtrumenta ſunt vel Sancti reliquiæ, vel conſecrata in ejus honorem aqua, vel ejus chirographum, vel imagines, vel ſola invocatio. At quia multa coacervare exempla non vacat; pauca e multis extrabo. Ac primo, ad provinciam Auſtriæ quod attinet; documenta Viennenſia Miſſ. ad annum* 1652. *ſic memorant*: Aula juniorum Archiducum ſalutem Leopoldi Ignatii, bimuli adhuc principis, ſancto noſtro debet Ignatio: cum enim ob tumorem totius corporis, putreſcentesque dentes, eo adductus eſſet, ut de ipſius ſalute a medicis conclamaretur: Auguſtiſſimi Parentes ultimam in D. Patriarcha medicinam repererunt; ooſtris anim eorum rogatu ad Divum preces fundeotibus, eadem nocte tumor avaouit, denteſque ſolidior earo eircumplexa eſt. Agnovare miraculum pii Parentes. Eo igitur iplo die, quo bieonium Prioceps expleverat, viſum eſt Cæſari, io privato aulæ ſacello ante ſacram Hoſtiam Deo, Divoque gratias dicere, diſtributis io boras diei totius iis omoibus, qui a parvulorum Archiducum obſequiis eſſent: quorum pars major pane cæleſti refecti ſunt.

Beneficia variis Villis.

E

in provincia

F

382 *Meritis hic etiam laudibus proſequimur diligentiam noſtræ provinciæ Bohemicæ ob monumenta multa & varia ad nos tranſmiſſa ex manuſcripta ejuſdem Hiſtoria, quam R. P. Joannes Miller S. J. concinnavit, lib.* 4. *a pag.* 1164. *ductu exordia ab anno* 1602. *ad* 1728. *Verum brevitatis cauſa paucula inde dumtaxat excerpo. Ad annum itaque* 1712. *lege ſequentia*: Tantam, per hanc provinciam in locis Catholicis aqua S. P. Ignatii nomine benedicta mirandis effectibus, quos experti ſunt incolæ, præſertim io locia, ad quæ patres miſſionarii tertiæ probatioois tempore mittuntur ad operandum, oacta eſt æſtimationem; ut qoaodoque per diem ſex, quandoque decem & plures urnæ fuerint ab iis benedictæ. Pagus integer teſtatus eſt, homioes montanos eſſe ſtrumis obnoxios; aqua hac hauſta nequaquam ſtrumas creſcere ultra; & ideo parvulis dari pro potu haoc aquam, ut communem evadant miſeriam. Eadem aqua ruricolæ agros conſpergunt, ut eos cooſervent a muribus, pruina & grandine immunes, dicuntque experientia conſtare, coocuſſas etiam grandine ſegetes nihilomious virtute aquæ dictæ maturuiſſe, ac io horrea ſua illatas eſſe.

Bohemia

383 *Ad annum vero* 1714. *ita ſcribitur*: Præter ingeotem copiam puerperarum a domiciliis ſiogulis & miſſionariis ootatam, lipſanis, aqua

vel

A vel icone Ignatiana feliciter adjutarum; ſingulare illud eſt, quod Oppolii puerpera, cum prolem inter ingentes dolores enixa non valeret, neque præſens ullum adeſſet remedium, occurrit parturienti, ſe chartaceam habere iconem S. P. Ignatii, cui ſe commendat, & complicatam imaginem deglutit: mox partum feliciter enititur, &, quod mirere, imaginem abſumptam recens natus infans pectori ſuo affixam in mundum affert. *Hæc ibi. Miris quibuſdam, per imaginem Sancti Peaga patratis, locum dabo infra; ubi de* S. Ignatii *imaginibus.*

Polonia. 384 *Provincia noſtra Polona ſuas quoque ad illuſtrandam S. Fundatoris noſtri gloriam poſthumam ſuppetias huc miſit, ex hiſtoria & litteris annuis variarum collegiorum acceptas. Breve ac recens eſt illud factum ex annuis collegii Breſtenſis:* Anno MDCCXXVI. menſe Julio, in quadam monialium S. Brigittæ villa excitatum fuit ingens incendium, jam quartam depaſcens domum. Anxio & trepidanti villæ adminiſtratori ſubito obortum B eſt conſilium, ut benedictam S. Ignatii aquam, quam domi habebat, exſtinguendo adhiberet incendio. Feſtinus itaque accurrit, & lagenam aquæ S. Ignatii in ardantes effundit flammas. Res mira! modica hæc unda totam compeſcuit flammam; cujus aſperſione exſtinctum incendium, nec ultra progreſſum.

Lituania &c. collata. 385 *Varia documenta gratiarum per merita* S. P. Ignatii *cœlitus hominibus collatarum, excerpta ex Annuis collegiorum provinciæ Lituaniæ & ordine chronologico, ab anno 1602. ad 1729. fedula & accurate relata, ac ad me miſſa præ manibus habeo; ſed dabit hanc mihi iſta provincia veniam, quod iis ſingillatim huc tranſcribendis ſuperſedeam, ne modum excedam. Ad hæc, provincia Germaniæ ſuperioris apparatum in hoc argumento bene longum atque operoſum ſuggeſſit a documentis ſuorum collegiorum. Nec tacuere provinciæ Rheni ſuperioris & inferioris. At finis non ſit, ſi omnia & ſingula perſequar.*

Proferuntur Ordinarii confirmatio 386 *Aſſervo ex impreſſa tranſcriptum.* Exemplar epiſcopalis confirmationis illuſtris miraculi ope S. P. Ignatii Societatis Jeſu Fundatoris, ad ejuſdem aram in templo Societatis Jeſu Monachii in reſtitutione claudæ virginis, anno MDCXXX. XXI. Julii, C inſpectante populo, patrati. Vitus Adamus, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Friſingenſis, &c. Univerſis has litteras viſuris ſalutem in Domino. Cum nuper divinæ bonitati placuerit, S. Ignatii confeſſoris nomen novo iterum decorare prodigio, idque paſſim in ore & prædicatione multorum verſaretur; Nos pro paſtoralis officii noſtri ſolicitudine, ne incerta pro certis juxta imperitæ plebeculæ morem venderentur: ſed ut ſua veritati fides conſtaret, illud ad Tridentini decreta concilii, auctoritata noſtra ordinaria recognoſci fecimus, ramque totam, ita ut ſequitur, conſtitutam comperimus. Anna Wolffcherin undevigintí annorum virgo, Daebovii parentibus tenuis quidem fortunæ, boni tamen nominis, nata, anta hac honeſtis addicta ſervitiis, circa feſtum D. Michaelis anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſimi octavi, ſive veneficio, ſive alio quodam infortunio, dextri pedis uſum amiſerat, ut miſere ingeniculans, & ſiniſtræ dumtaxat plantæ ægre nec niſi fulcri ope innixa, reperet verius quam ambularet, miſerabili omnibus eam intuentibus ſpectaculo. Atque ita ad quoſcumque labores inutilis reddita, in diverſis xenodochiis, noſocomiis, & prochotrophiis ſtipem quæſivit: donec poſtridie D. Georgii ſuperiore anno in Dachovienſe prochotrophium mi-

ſera civis ſuſcepta, illic uſque in undecimum Julii D proxime elapſi, hoc eſt quinque propemodum anni SEVAR. quaternionibus perſtitit. Intra quod tempus D. Jacobi ferus, anno præcedente, S. Ignatius ſele ipſi aſpectabilem præbuit, indutus caſula, & altera manu ſacroſanctum nomen Jeſu, altera librum tenens; quem Sanctum prius ipſi incognitum, cum nec e cultu, quo apparuit, noviſſet, re poſtridie contubernalibus narrata, omnibuſque S. Ignatium nominantibus, primam tum de illo auditionem accepit.

Deus miraculum Monachii fa-ctum. 387 Huic igitur miſeriam ſuam unius Sacri & cereorum pedum voto enixe commandavit. Cujus voti executionem eum integre prope anno, eo quod pauperi & ab aliena ope dependenti nulla Monachium ad aram Sancti perreptandi occaſio eſſet; denique aeriores ſibi ſtimulos, ad iter illud quibuſcumque auxiliis ſuſcipiendum, admoveri ſenſit. Itaque cum alia ex eadem pauperum tribu Barbara Schadlin, cujus dexterum brachium apoplexia debilitaverat, Dachovio Monachium verſus raptare inſtituit. Aliquoſenus progreſſa, fractis viribus neceſſario de meta aſſequenda deſperavit: quoad a quodam colono, frumenta ad forum ve- E hente, ambæ ex commiſeratione in currum ſublatæ, & in urbem devectæ ſunt. Tum ad templum D. Michaelis Anna, Barbara comite, perreptans ad S. Ignatii aram preces fudit, & calamitatis ſuæ hiſtoriam ædituis & patribus Societatis Jeſu explicavit, a quibus ad proſequendam recuperandæ ſanitatis ſpem animata, oleum e D. Ignatii lampade impetravit, eoque torpentes nervos inunxit. Poſtridie duodecimo Julii, in eodem Societatis Jeſu templo animum Confeſſioni purgavit, rei divinæ ad aram ſalutis ſuæ ſupplex accubuit: qua ad finem tendante, intrinſecus impelli ſibi vita eſt ad vires pedum tentandas, quæ tamen tanto non fuerunt, ut ipſa moliri ſele & erigere in pedes poſſet. Subſidium igitur a Barbara comite ſua poſtulavit; quæ ipſa quoque manca cum oneri ſublevando par non eſſet, mulier Monacenſis Urſula Kirmayrin, quæ itidem Sacro interfuit, luctantibus opem tulit, & attonitam gaudio Annam erexit. Illa gradiendi facultate recuperata, aliquantum extra ſe poſita, ubi animum recepit, ralicto illic pro anathemate ſuſtentaculo, ad ſummam aram ſuis jam pedibus abſque ullius adminiculo, recto corpore acceſſit, & ſacram Eucha- F riſtiam de manu ſacrificantis accepit. De priſtino malo primitus aliquis nervorum tremor remanſit, qui tamen libertatem ab inceſſu tamdiu deſito non prohibuit, niſi quod inuſitati greſſus frequentia aliquam cum laſſitudine recentem dolorem generaſſe videbatur, quem ipſum etiam poſtea crebrior Ignatiani olei uſus abſtarſit. Quam immedicabilis omnium judicio morbi, præter naturæ ordinem factam & authenticis teſtimoniis comprobatam euram, ad omnipotentis Dei gloriam, S. Ignatii bonorem & ægrorum ſolatium his ſcriptis publicamus, datis Friſingæ in epiſcopali reſidentia noſtra, die XVII. Auguſti, anno MDCXXXI. *Et infra notatur hujus apographi exemplar excuſum* Apud Cornelium Leyſſerium, Electoralem typographum, anno MDCXXXI.

Abeſſi de morte Trevirenſis. 388 *Littera annuæ noſtri collegii Trevirenſis inter ea, quæ habeo, ad annum* 1680. *referunt* pleniſſimam horroris, & indubie maximi portenti rem (ſi juratis teſtibus, non uni, ſed pluribus danda fides) quæ in eccleſia *ibidem* metropolitana aliquot conſequenter noctibus, cum terrore ac conſternatione civitatis ac patriæ univerſæ contigit: cuiqu: remedium tandem fuiſſe multi credunt re-

A liquias & imagines S. P. N. quas ab oſtiis & januis
EXVAR. paſſim ſuffixerunt patres noſtri rogatu canonicorum metropolitanorum. *Res ſumma, pluribus ibidem deſcripta, eſt; quod a ſpectris tumultuantibus terrifico fragore omnia ſua deque inverſi, ac fruſtatim frangi viderentur &c.*

389 *Apographis e noſtro collegio Tridentino acceptis inſeritur ſanitatis, a S. Ignatio quidam aſcetæ Urſulinarum virginum anno 1707. Occipienti collatæ relatio; qua ad invocationem Sancti aſcetria illa a diuturno ac purulento ulcere in mpmento ſoſpitata fuiſſe ſcribitur. Ex ejuſdem præterea collegii literis annuis ad annum 1726. diſcimus D. abbatem Muſcobium vulgo dictum, Oratorii Neriani Præpoſitum, adornanda S. P. N. panegyri occupatum, manumque ei jam imponentem ultimam, auditus organi, quam a Sancto petierat, in ſiniſtra aure reſtauratione conſecutum fuiſſe. Nonnullis interjectis ſequitur in dictis apographis prodigium interceſſione S. P. N.*
B *Ignatii Molfetæ in regno Neapolitano, confirmatum a reverendiſſimo D. epiſcopo Vigilienſi, in quadam Ordinis S. Benedicti moniali, cui priſtinus membrorum uſus reſtitutus eſt. Quod per tranſennam hoc additum ſit.*

Sanata miraculis Tridenti,

CLASSIS V. EX PROVINCIA BELGICA.

Flores S. Ignatii benefitii in Gallobelgio.

Gallobelgicam provinciam Vir ſanctus paternæ erga miſeros atque afflictos caritatis viſceribus complexus eſt. Cujus rei teſtes appello domos noſtras Duacenam, Betbunienſem, Armenterienſem, Malbodienſem ac Namurcenſem; e quarum documentis Ignatiana beneficentia confirmatur. Breve eſt illud ex hiſtoria collegii Duacenſis ad annum 1610. R. P. Ignatium tam in hac urbe, quam in vicinis locis miraculorum fama hoc anno celeberrimus fuit, cujus effigies paucis menſibus ſaluti fuit non paucis.

C 391 *Supereſt denique noſtra provincia Flandrobelgica, quam & Sanctus ſua præſentia vivus, & mortuus beneficiis ac miraculis illuſtravit. Beneficia notantur in inſtrumentis, quæ accepi e noſtris collegiis Gandenſi, Iprenſi, Trajectenſi ad Moſam; quæque bene multis faſtorum hujus noſtræ domus profeſſæ Antverpienſis locis referuntur. Addo collegii Lovanienſis hiſtoriam Ms. ad annum 1556. occaſione lineæ interulæ S. Ignatii (de qua Commentarius meus prævius §. 110. num. 1152.) ſic habet:* Cujus deinde contactus deſperatos ſubinde morbos ab ægris per eorum miraculum dilpulit. *Exemplo ſit, quod ibidem ad annum 1618. ſcribitur de virgine Religioſæ, Ordinis Annunciatarum, nomine Joanna Blaesberge ſublato morbo, quinid deſperationem jam ſæviebat, per interulam ſeu induſium ſancti Patris, inſtantiſſimis precibus a collegii Rectore petitum; quod infirma, ſummo cum veneratione amplexa, magna cum fiducia pectori appreſſit.*

Flandrobelgicum

vanis ſanabat

392 *Ad annum vero 1611. narratur, P. Joannem Boxhorn S. J. theologiæ ibidem ſtudioſum, ſed negotii alicujus gratia in Flandriam profectum, dum non procul abeſſet Bergis S. Winoci, & vehementi ſitis urgeretur, e villa proxima potum petiſſe, ac poculum incantatum tunoxie hauſiſſe, maſſu ejuſdem malefica ſub reliquiarum S. P. N. theca, quam e collo geſtabat, herente; quam eo ipſo ſacra ac fortior earum vis, ne ſtomacho nocęret, miro modo perterruerit.*

Inter ecgrapha noſtra e collegio Lovanienſi acceD pta notatur, ibidem in cubiculo R. P. Rectoris ſervari inſtrumentum authenticum alicujus miraculi, quod Lovanii contigit per interceſſionem SS. Ignatii & Xaverii, & cujus apographum ante me habeo, in Lucia de Ridder Mechlinienſi, per annos duodetriginta a ſpectris & lemuribus terribiliter exagitata Lovanii, Bruxellis ac Mechliniæ; ſed affixa ad parietem eorumdem Sanctorum imagine, fuſiſque ad eam precibus liberata. Res geſta a perilluſtri abbate S. Gertrudis, ſub cujus juriſdictione Lucia prædicta habitabat, & ab aliis inſignibus ac doctis viris examinata, atque habita fuiſſe pro certo ac claro beneficio ac miraculo, dicitur in ſcripto, quod lingua noſtra Belgica ſuper hac re confectum, & a teſtibus ac notario conſignatum eſt.

Habeo inſtrumentum lingua Gallica conſcriptum, quod memorat, Annam de Witte Mechlinienſem, annorum quatuordecim ſpatio miſere laborantem multis gravibus & miris admodum malis, anno demum E *1626. S. Ignatio patrocinante, ab iis liberatam fuiſſe,*

393 *Bergis S. Winoci die VIII. Januarii 1611, profecturP. Dominicus Schenckelius S. J. ad noſtrum P. Franciſcum Fleruntinum, tunc procuratorem provinciæ em Bruxellis, de cujuſdam fratris noſtri Gilberti Herman curata S. P. N. Ignatii beneficio tibia ſcribebat hæc:* Motus miraculis auditis, quę jo ultima B. P. noſtri Vitæ P. Ribadeneira tractat, ſingulis B. P. N. vigiliis jejunium ad panem & aquam vovit, ſi ejuldem beneficio a varicibus liberaretur. Nec irritum fuit votum: ſtatim enim ſuæ petitionis conſecutus eſt complementum: & qui non ſine inſigni dolore moleſtiaque ad templum noſtrum iverat, doloris expers paulo poſt abiyit: tibiam ſuam poſtridie mihi frater noſter oſtendit curatam, parvulo tantum reliclo foramine; quam ſine ſtupore aſpicere non potui; quia quali deploratam paucis diebus ante videram, & a medico noſtro audiveram; *ait dictus pater in literis ſua manu ſcriptis, e quibus iſta excerpſi,*

Anno 1625. Mechliniæ Maria Cochlearia in nervo F *tibiæ ab igne læſa fuit; ruptaque vena in dies ſanguinem emittebat. Ad hæc, ex nervorum contractione, una tibia deformiter præ alia remanebat brevior. Sed latice in honorem Sancti benedicto, brevi tempore & ſanavit ulcus, & tibiam reduxit ad priorem menſuram; ex publica ſententia archiepiſcopi Mechlinienſis, teſte Carnoloo cap. 46.*

Inter Literas annuas noſtri collegii Iprenſis inveniturmira ſanatio nobilis D. Petronillæ Franciſcæ Diſerinx, a veneficio, per invocationem S. Ignatii: etenim inſtituta ei a die 1. Junii 1668. novena, liberatur. Narratio facti Flandrica, quam præ oculis habeo, juratis teſtimoniis roboratur,

P. Petrus de Schot, præſtito in manibus conſulis ac ſcabinorum Burburgenſium juramento, teſtatur, fratrem ſuum anno 1636. a continua & vehemente febri, appenſis ægroti collo firma cum fiducia S. Ignatii reliquiis, ſoſpitatum fuiſſe: & cantatum deinde Sacrum ſolenne in gratiarum actionem; ex juridico originali inſtrumento, e quo hæc extraxi, & quod notatur die 2. Novembris 1656.

Recentiſſima ſunt duo alia beneficia, quæ in Literis annuis Miſſ. provinciæ Flandrobelgicæ notantur: & alterum quidem circa infantem, Antverpiæ ope S. P. N. ad baptiſmum perductum, ad an. 1727. alterum vero circa puerperam, ſine ſectione mortuo fœtu liberatam; ad annum 1728.

394 *Subjungo miraculo tria, quæ tumquam Miracula talium auctoritate publica Ordinariorum roborata ſunt.*

A *ſunt. Anno* 1658. *Burburgi ſequens contigit ; cujus authentica & originali approbatione, membrana inſcripta, & ab illuſtriſſimo D. Petro Pannetio, epiſcopo Audomarenſi data, excerpo iſta*: Inciderat toror Joanna Tereſia Dolicqua, Religioſa profeſſa tertii Ordinis S. Francisci conventus nuncupati Hoſpitalis S. Joannis Baptiſtæ oppidi Broucburgenſis, die (prout colligera licuit) decima menſis Julii anni MDCXXVIII. præteriti, in quoddam morbi genus (*tumorem nempe œſophagi, paulo ſupra orificium ſuperius ventriculi, naturamque inde ciborum faſtidium &c.*) *Inter graviſſima atque mala*, S. Ignatii *ope freta*, inſtat illa pro theca reliquiis referta, & maxime S. Ignatii capillis honorata, moræque impatiens, feſtinari avide rogat. Quam circa horam lextam veſpertinam ejuſdem dici acceptam, ſumma tum animi alacritate deoſculatur, colloque ſuo petit appendi: *adſtantesque voce, quæ potuit*, rogat, quatenus Deum unanimes orare velint, ut Sanctiſſimi ictius interceſſione liberari poſſit;

B in quem finem & ipſa ejuſdem opem & auxilium ſerio implorare non deſiſtit. Subſequuntur effectus, *ſicut pluribus ibidem dicitur*. Miratur adſtantes omnes tantæ rei metamorphoſim; porriguntque ſorbitiunculam; ſed melius triplum oblati ſumpſiſſet, die ſubſequenti bene mane optat ſurgere..

395 Surgit illa, &, omine adſtantium adjuvante, abique ulla prorſus difficultate induit ſe veſtibus; lectumque ſuum (ſi ei conceſſum fuiſſet) ſternere poſſe videbatur. Quod autem adeo repentina curatio miraculo tribuenda ſit, pluribus cenſemus rationibus: nempe quod poſt apertum œſophagi tumorem, nullum remanſerit ulcus: deinde quod poſt tot diecum morbum, in inſtanti ſint ipſi, ad quaſvis corporis obeundas functiones, neceſſariæ reſtituæ vires *&c.* His igitur rebus, earumque modo accurate examinatis atque perpenſis, ſimul viſis.. locupletiſſimis relationibus, maximeque attentis medici judicio, & DD. archidiaconorum ac Decani ſententiis... Declaramus curationem illam miraculo per merita S. I-

C gnatii obtento, acceptam eſſe referendam .. Datum Audomaropoli in palatio noſtro epiſcopali, anno Incarnationis Dominicæ MDCXLIX. Kal. Novembris. *Appenſum ſigillum, & ſignatur* Libertus Galer ſecrer.

396 *Anno* 1635. *die* XXVI. *Julii Antuerpiæ patratum eſt hoc miraculum, e cujus exemplari ibidem typis cuſa, iſta deſcribo*: Maria Bonnieria, Philippo Bonnierio & Anna Hondia, honeſtis civibus, Antverpiæ oata, cum annum circiter viceſimum ageret ætatis, gravi laborare cœpit lieois, uteri, jecoriſque obſtructione: ad quam depellendam cum multa ac varia eſſent adhibita medicamenta, neque illa omnino levaretur, ſed fiaret in dies imbecillior; obſtructionem in ſcirrhos degeneraſſe, arte humana iocurabiles, medici cenſuere. Biennium ægritudo tenuerat: ipſam vero ita & vires deſeccrant, & fregerat morbus, ut alterum deio biennium, minimum certe duos ac viginti menſes jacuerit lecto affixa. Quo omni tempore neque conſurgere ommino, nec ſtare pedibus, nedum inambulare per cubiculum potuit, ac ne veſtibus quidem ipſa ſeſe induere, ut plurimom nec pedem movere, nec attollere ad caput manus.

397 Interea frequenti corripiebatur animi defectione, adeoque diuturna, ut ſenas plerumque, denas ſæpe, quandoque vicenas, imo & quadragenas horas duraret. Intumuere præterea crura atque abdomen: manifeſtum hydropis prioiipium. Livenibus matulis corpus omne coaſpur-

D ſum: hypochondria dolor tam acerbus invaſit, ut ne leviſſimum quidem attactum, ſine ingenti ex VAR. ſenſu doloris & lipothymiæ periculo ferre poſſet. Erant genuum pedumque nervi contracti; palatum undique puſtulis exuleeratum ſac perforatum. Unus eam medicus pridem deſeruerat, dictitans (etſi eſt alioquin ſingulari prædius experientia) orhil a ſe infirmæ atferri opis poſſe. Alter, non tam ſuperandi quam leniendi mali gratia, varia experiri inſtituit. At fruſtra fuere omnia. Aliam e talo loſpitatritem manum ita inveterata poltebat ægritudo.

398 Quadriennium jam laboraverat, decubuerat fere biennium Maria: cum anno MDCXXXV. XXVI. Julii, viſis eam e Societate Jeſu lacerdos, cui illa jam a decem annis confiteri peccata conſueverat. Hic variis illam verbis ad tolerantiam hortatus, ait ſibi præſtantes quaſdam reliquias eſſe S. Ignatii de Loyola, Parentis ac Fundatoris Societatis ſeſu, quas ei ad dies aliquot contedere velit, ſi qua par eſſet pietate & recuperandæ valetudinis

E fiducia ſuſcipere eas velit. Eximio ſenſu perfuſa pietatis, actis patri gratiis, eas ægra reverenter in manus ſumit, ſpe tanta, ut cum moneret pater, eas le ad ipſius S. Ignatii, qui XXXI. Julii celebratur, natalem repertiurum, illa apud ſe ſtatueret, eas omnino non reddere, oiſi plenam adepta eſſet ſanitatem.

399 Abit Pater bene illi precatus. Ipſa ad collum ſibi appendere ſacram thecam conata, cum nelcio qua vi arcana cohiberi ſe ſenſerit, (ſortaſſis ut fiduciam difficultas intenderet) ſororem advocat: neque tamen eam paſſa eſt illas collo injicere, id a ſe fieri debere profeſſa, ſuperante imbecillitatem ſpe ſubſidii cæleſtis. Exinde ut ſancto munita amuleto eſt, vehementem toto corpore dolorem ſenſit. Nihil tamen eo imminuta fiducia eſt: adeoque amitæ ſe inviſenti, ac quærenti qui haberet, reſpondit ſe doloris quidem acerbitate pene enecari, brevi tamen S. Ignatii ope incolumen avaſuram.

400 Poſt ſecum ita Deum, ita Sanctum fere precata eſt; Mi Deus, ecce tot jam annis, quod ſanctiſſimæ tuæ placuit voluntati, id egi lecto affixa: tu meæ nunc quoque per ſancti Ignatii merita voluntati oblecunda. Et ſpondeo, fore ut majore deinceps ſtudio, tuo me obſequio devoveam. Tum ad S. Ignatium converſa, Sancte Pater, ait, tua ſæpenumero imago dæmones fugavit, fac, F quæſo, ut ſancti tui corporis reliquiæ eandem in depellenda a me ægritudine vim habeant. Quæ cum dixiſſet, ſenſim in ſuaviſſimum ſoporem reſolvitur, cum octo ipſos dies vix dormiſſet, & ſæpe alias moleſta vigilia, aut turbulentis inſomniis vexaretur. Poſt quinque circiter horas experrecta, ſanam ſe omnino comperit. Ne tamen ſororem (quæ in eodem cubiculo aliquot jam annis illi obſequium, cum poiceret, præſtitura decumbebat) excitaret, quieſcendum ſibi adhuc tantiſper exiſtimavit: actiſque Deo & S. Ignatio gratiis, iterum ſomno corripitur.

401 Ubi denuo experrecta vigilare ſororem animadverit (jam dies XXVII. Julii illoxerat) ſanam ſe eonclamat, veſtes poſtulat, induit, ac ſurgit nihil alienæ indigens opis. Deinde per gradus bene altos deſcendit; parantes, vix ſatis ſuis eredentes oculis, ſalutat. Aditur ad domum Societatis: narratur miraculum. Concurrunt vicini, qui deſperatam ejus ægritudinem norant. Medicus, ubi ejus illi mentio eſt facta, qua hora objiſſet, quærit, obſtopeſcit audito, quod geſtum erat, & manifeſtam Dei manum pronuntiat. Ipſa

A deinceps integris etiamnum eſt viribus, neque ullis poſtea uſa pharmacis, nec cibis, niſi quibus univerſa familia vescebatur.

Rei eximiæ certitudo ab illuſtriſſimo Archiepiſcopo approbatur.

402 Quoniam Dei Sanctorumque mirabilia opera (ſecus quam mortalium regum ſacramentum) revelare ac prædicare religioſum eſt ac laudabile; vitium eſt faciendum, ut res tota legitimis teſtimoniis probata, publica auctoritate, juxta concilii Tridentini decreta, confirmaretur, atque ad Dei, Sanctorumque honorem augendum, & populi inflammandam pietatem, publicaretur.

Reverendiſſimus Aotuerpienſium epiſcopus Gaſpar Nomius, primordia ſuæ ſedis (nam præcedente Dominica XXII. Julii erat ſplenniter inauguratus) gavisus hoc cæleſti beneficio illuſtrari, inque ſpem erectus ſore, ut deinceps & populi ſui erga Deum Divoſque religio, & Dei ac Sanctorum erga urbem diœceſimque univerſam favor conſtaret; ne quid tameo temere fieret hoc in genere, duos e canonicis eccleſiæ cathedralis, B viros graves & eruditos, Gaſparem Eſtrix Plebanum, & Aotonium Taſſis, huoc juris utriuſque, illum theologiæ, Licentiatos, jubet in rem totam ſedulo inquirere.

Jam quam verum miraculum.

403 Qui poſtquam XV. omnino teſtes audierę (plures citari non attinebat, cum eſſent alioquin fere innumeri!) retulerunt, omoino conſtare, quæ jam ſunt a nobis commemorata, Epiſcopus tandem habito theologorum aliorumque piorum virorum concilio, decrevit XV. die Novembris, poſſe ac debere eam curationem, invocata S. Ignatii ope ita ſubito factam, verum miraculum haberi ac publice prædicari. Vidit G. Eſtrix Pleb. lib. cenſor.

Ad majorem vero gloriæ Dei & Sancti ejus beneficii propagationem; die XXVI. Novembris, hora nona D *habenda ad concionem dicto, ac deinde ſolennis Miſſa* EX VAR. *in templo domus profeſſæ noſtræ, in gratiarum actionem decantanda denuntiaretur in impreſſo programmate.*

Aliud Ruremunde.

404 *Anno* 1637. *Ruremunda vidit aliud miraculum, quod illuſtriſſimus D. Jacobus a Caſtro pro tali habuit, ac approbavit publico ſuo teſtimonio, quod in lingua noſtra Belgica typis editum præ manibus habeo, uetum faciens, ſeſe intellexiſſe ex teſtificatione experti ſſimi D. Henrici Oome, doctoris medici, quod filiola ejus Joanna Clara menſe Novembri* 1637. *undecimo ætatis ſuæ menſe, ſana, & pro ratione ætatis, corpore recte conſtituto fuerit; ſed quod paulo poſt tempore, eo fuerit redacta maciei, ut pellis, conſumpta carne, oſſibus circumvolvi poſſet; & tametſi ex nulla cauſa naturali id oriretur, judicabat tamen dictus parens, ſuam prolem non poſſe ſupervivere ad octo dies. Suſpicatus itaque repentinam iſtiuſmodi maciemiam e malo quodam diabolico organo ducere, ad S. Ignatium habuit perfugium; ſacrum ſolenne, ſi filia convaleſceret, promiſit; fruſtulum reliquiarum Sancti, colla e jus appendit, & aquam, in honorem ejuſdem Sancti benedictam, cibo ac potui infantis admiſcuit. Quo facto, illa eadem mox die capu convaleſcere, & ad majorem in dies carnis plenitudinem promoveri; donec intra quatuordecim, ut ſummum, dies priſtinum ſtatum, imo meliorem, quam prius, corporis conſtitutionem recuperavit. Dictus igitur Illuſtriſſimus, re examinata*, Declaramus, *ait*, ſubitam cauſæ mali hujus depulſionem, & præcedentis conſtitutionis tam exiguo tempore reſtaurationem, adſcribenda eſſe miraculoſo beneficio ſancti Patris Ignatii, & pro miraculo habenda. Actum prima Februarii MDCXXXVIII. Jacobus epiſcopus Ruremundenſis.* E

CAPUT IV.

Gloria poſthuma ex imaginibus, ac patrocinio tutelari: ſingularis erga Sanctum veneratio. F

§. I. *Imago Munebregana, Guadianenſis, Antiquarienſis, Regalbutana, ac Crembſienſis.*

De imagine Munebregana.

QUam impenſe Sanctus præ animi in tenues umbras ſe colligentis modeſtia voluit ſe, dum viveret, depingi; tam ſedulo divinam diceres providentiam curaviſſe, ut pluribus in locis imagines ejus, jam vita functi, redderet glorioſas. Has inter egregie excellit Munebregana; de cujus miraculis ſermo nobis fuit ſupra inter prodigia Hiſpanica. Ferunt ea fuiſſe depicta ab angelo, ſub forma cujuſdam peregrini latente. Rem narrant P. Alfonſus Andradus part. 3. c. 1. P. Franciſcus Garcia lib. 6. c. 3. & P. Aloyſius Carvolius c. 42. qui imaginem præterea ibidem deſcribunt. *Anno* 1722. *die* XIII. *Aprilis venerabilem illam picturam honorare Munebregæ mihi lucuit.*

Guadianenſis.

406 *Civitas Guadianenſis, nova Biſcajæ in nova Hiſpania metropolis, imaginem habet* S. Ignatii *prodigiis clarave; quorum multa juridicis informationibus, alia publica civitatis fama eſſe roborata, teſtatur Garcia lib. 6. cap. 3. qui de ipſa imagine nonnulla locutus, profert unum pro multis, idque primum, aut, omnium aliorum, qua poſt acciderunt, miraculum ac mirabundo, ejuſdem applicatione ſubito ſanitatis reſtituta; cui prodigio aliud ſucceſſerit majus; ſiquid vivacitati, quod imagine ſublata a vultu moribundi, omnia ipſius ſymptomata ad Sanctii in eadem expreſſi vultum commigrarunt, imputa pallorem, debilitatem, oculorum confractionem, hominiſque jam jam animam exhalaturi ſpectaculum, eoſque, ut verè quidem ſuderis gutta, quæ erant in infirmi fronte, in vultu S. Ignatii impreſſæ fuerint: quin ipſæ etiam manus, & quidquid carnei in imagine videbatur, moribundi ſimilitudinem præ ſe tulerint, & ſic hodiedum perſeverent; uti habes loco citato. Carvolius cap. 42. pro rei veritate citat relationes excuſas, quæ e proceſſibus extracta ſint.*

Antiquarienſis.

407 *De prodigioſo ſudore imaginis Antiquarienſis in provincia Batica meminit Nierembergius in Vita* S. Ignatii, *cap. 36. pag. 101. editionis Caſaraugustanæ anni* 1631. *Exſtat inter apographa noſtra Ignatiana ſcriptum hoc titulo*, Copia epiſtolæ P. Joannis de Cafarubio Rectoris collegii Societatis Jeſu Antiquarienſis, ad P. procuratorem Matritenſem ſcriptæ anno MDCXX. ſuper miraculo facto per B. P. N. Ignatium; *ubi circa mirabilem illum ſudorem ita edifſerit:*

Quæ prodigioſo ſudore

408 Nolui V^a. R^a, quidquam de hac re nuntiare, niſi confecto informationis inſtrumento, quod

A quod ad reverendiſſimum D. epiſcopum Maſacenſem tranſmitto; ideoque rei ſeriem nunc R^m. V^a. perſcribo, quod pluribus ſuis litteris a me petiit. Res accidit ipſo D. Matthiæ feſto XXIV. Februarii. Celebrante nimirum Sacrum in capella vineæ noſtræ certo ſacerdote, uxor Philippi Muñoz, duæ ancillæ, & duo famuli adverterunt imaginem B. P. N. Ignatii aqueis guttis madere; nihilque aliud ſuſpicantes exiſtimarunt colonæ incuria accidiſſe, ut, dum ſacellum aqua aſpergeret, etiam imaginem madefeciſſet; ægre ferentes, quod, cum venuſta eſſet atque pulchra, tam male habita fuiſſet.

fuit 409 Poſtero die tranſivit illac cognatus ejus, qui nobis fundum vendiderat; petiitque ab inquilino, ut ſibi domum viſere liceret; quam ille non gravate illi oſtendit, ſimulque oſtium atque feneſtram capellæ aperuit (nam clauſa fuerant,) & erat B. P. N. Ignatii facies, manus, & veſtis, qua parte ea apparebat, aquæ limpidæ guttis conſperſa. Ægre item hoc tulit vir ille, expoſtulavitque,

B quod inquilinus tam negligenter atque inconſiderate ſacellum aſpergeret, ut etiam B. P. effigiem madefaceret. Cui reſpondit inquilinus, affirmavitque ſe a multis diebus ſacellum non conſperſiſſe. Tum alter: Et unde ergo iſta aqua? Simul tabulam deponunt, eamque ſiccam deprehendunt, conſcendunt ſuperius tabulatum, ſcrutanturque quoam via eo aqua pervaniſſet, & nullum iudicium deprehendere potuerunt. Jamque ſudariolis omnem humiditatem abſtergebant; cum adverunt Beati faciem alium atque alium induere colorem; nimirum palleſcere, poſtmodum erubeſcere: ſimulque facie, occipite, manibus atque veſte ſudare cœpit, atque liquorem emittere, ut confertim quaſi matutini roris guttulis conſperſa conſpiceretur. Itaque miraculum judicantes in genua ſe provolvunt ac preces fundunt, & poſtmodum abſterſa iterum imagine diſcedunt.

madefacta. 410 Aderant eo tempore omnino ſex perſonæ, quando digreſſæ obviis paſſim ruſticanis hominibus rei ſeriem divulgarunt, ex quibus ſub veſperum viginti & unus in ſacellum convenerunt, accenſiſque luminibus cum beati P. effigiem ſiccam reperiſſent, ea continuo iterum colorem mutare

C cœpit, & tanta quantitate liquorem emittere, ut exuberantes rivuli in terram defluerent. Quæ re in admirationem ducti etiam preces fuderunt, imaginemque poſtmodum ſiccaverunt: ſed cum iterum eodem modo madefacta fuiſſet Sancti effigies, conceptis voris conſtituerunt, ſe lampadem, quæ continuo arderet, ibi poni curaturos, & poſt octavam circiter noctis horam inde diſceſſerunt. Itaque magis adhuc res fama divulgata fuit. Die Jovis multus eo populus convenit; ſed imago non ſudavit. Die vero Veneris iterum eo convenerunt triginta & unus homines, quos vixdum loci anguſtia capere poterat, ſudavitque liquorem imago bis eodem modo atque die Mercurii præcedente fecerat. Poſtmodum amplius non ſudavit: nam eam in cubiculum meum detuli, atque coopertam huc uſque reſervavi, donec res magis divulgetur. Atque auditis legitimo modo atque ſecundum jura, viginti teſtibus, inſtrumentum fieri curavi. Per tria ex ſtrophiolis linteiſque, quibus abſterſa fuit aqua, miraculum perpetrarum eſt, carato repente infirmo, cui applicita fuerunt. Ita teſtes dixerunt & jurarunt.

Regalbutenſes cum approbatione Ordinarii honorantur. 411 *Duabus hiſce imaginibus adjungo tertiam, apud Regalbutenſes in Sicilia, miraculoſi ſanguinis effuſione, ac prodigus celeberrimam. De his quidem egi ſupra inter miraculorum notitias e Sicilia; de hac vero, uti & de ipſa imagine dicendum nunc eſt, ſecundum ea, quæ tradit libellus excuſus, quem ibidem citabam. Res geſtæ ſubſtantia habetur in teſtimonio, quod exſtat ad calcem prædicti libelli, & notatur datum.* In clariſſima urbe Caranæ die 18. Aprilis quintæ Indictionis MDCLXVII. Quamvis divi Ignatii Loyolæ ſanctimonia civium noſtrorum animos jam pridem ad ſingularem ſui cultum, & venerationem excitaverit; nuperrime tamen cum hanc noſtram Regalbuti civitatem præclaris ab ipſo auctam miraculis iolpexerimus, ita ut non ſolum cives noſtros ad ſe traxerit continuis io dies miraculis, ab illuſtriſſimo & reverendiſſimo noſtro Catanenſi epiſcopo rite & authentice approbatis, & typis impreſſis; ſed etiam vicinarum civitatum concurſu, ad veneratiooem, & gratias impetrandas a dicto ſancto Patriarcha Ignatio inſigni miraculo in noſtra civitate perperrato; cum 2. Junii quartæ Indictionis MDCLXVI. admiranda ejus imago papyracea ex digito indeis E dextræ manus ſanguinem effudit; viſum cæcia reſtituendo, paralyticos ſanando, & alia quam plurima miracula, & gratias largiendo, ad ſacroſanctam & miraculoſam imaginem recolendam omnium civium mirabiliter animos excitavit:

cum magiſtratus colocaſi, ſeruſtur in patronum aſſumitur. 412 Officii noſtri partes eſſe duximus in tutelarium Divum, & patronorum numerum, ſanctiſſimum Patriarcham Ignatium referre, ejuſque diem feſtum, omni pietatis ſignificatione quotannis celebrare, dictamque miraculoſiſſimam imaginem in theſauro noſtræ matricis eccleſiæ nunc conſervatam cum reliquiis ſancti Viti martyris, principalis noſtræ civitatis patroni, proceſſionaliter die feſto per civitatem deferre, ampliori deinceps noſtræ civitatis gloriæ ac emolumento futurum tanti Divi tutelam minime dubitantes, quem D. O. M. ad majorem ſui nominis gloriam, ubique terrarum propagandam fideliſſimum miniſtrum elegit, atque illius Religioſæ familiæ inſtitutorem. Egregiam curam & ſtudium in animarum ſalute procuranda, non modo cives noſtri periæpe ſunt experti; verum etiam univerſi orbis nationes in dies experiuntur. Hoc vero prius facta poteſtate ab illuſtriſſimo & reverendiſſimo Fr. Michaele Angelo Bonadies, epiſcopo Caraoenſi, nos Iacobus Roggeri, Aurelius Gualteri, Petrus Girardi, & Paulus Gerardi Spect. jurati, F & Vitus Palermo, prædictæ civitatis Sindacus, tam nomine proprio, quam totius populi peculiari inſtantia & petitione, ut in futurum appareat, & ad perpetuam rei memoriam, mandamus per acta noſtræ curiæ hunc præſentem actum fieri, perpetuo valituram ad gloriam, & laudem dicti ſancti Patriarchæ; & ad declarandum dictæ noſtræ civitatis erga Sanctum obſequium, hodie die decimo Aprilis quintæ Indict. MDCLXVII. feſtivo Domini noſtri Reſurrectionis die. Seribatur. Frater Michael Angelus epiſcopus Caranenſis.

Pragenſis imaginis ornamenta. 413 *Quarto loco occurrit imago Pragenſis; de qua excerpta e Ms. Hiſtoria provinciæ Bohemiæ S. J. quam num. 382. occaſione beneficiorum* S. Ignatii *citabam, referunt iſta:* Anno MDCLXXIV. icon eadem, quæ prius in presbyterio majoris aræ, in templo Salvatoris Societatis Jeſu Vetero-Pragæ, ad latus Epiſtolæ, non procul a presbyterii cancellis expoſita viſebatur, & colebatur, occaſione inſignium aliquot beneficiorum per eam obtentorum, inde translata & collocata eſt in latere facelli S. Ignatii, quod exſtat in eadem eccleſia: ut nimirum acceſſus ad eamdem iconem, & ad oſcula manui ejuſdem figenda, facilior red-

A deretur. Præter radium auro & gemmis divi-
ex var. tem, qui Sancti caput ambit, & pretioſum pariter a gemmis nomen Jeſu, a corde Sancti dependens, etiam manus ſiniſtra, quæ potiſſimam veneratioñem habet, radiis tota incincta eſt. Crevitque ab eo jam tempore mirum in modum devotio & accurſus matronarum præſertim partui vicinarum, quæ ad cetera eulius genera, diem præſertim x xxi. Julii, S. Patria onomaſticam, ſacra Confeſſione, & Communione celebriorem reddunt, & numiſmate, reliquias in ſe Sancti continente, ad collum appenſo, de felicitate partus ſibi paſſim gloriantur. Porro beneficia, quę huic imaginis veneratioñi anſam dederunt, præ ceteris habentur ex fide digna relatione, etiam typis impreſſa, ſequentia duo:

ex gratia

414 Erat perſona nobilis, animo a Societate Jeſu tam averſo, ut etiam ejus Fundatorem in publico convivio proſcindere, convitiſque laceſſere
B non vereretur. Accidit, Dei haud dubie diſpoſitione aut permiſſu, ut in periculum ſortunarum omnium ac honoris provolveretur, nec medium appareret, ex hoc labyrintho ſe extricandi. Succurrit memoria prioris temeritatis, perſonaque vindicem Dei manum agnoſcere cœpit. Hanc igitur ſibi iterum propitiam reddere, & præmiſſa doloris plena peccatorum Confeſſione, ſacraque Synaxi (illata m) Sancto in juriam ardentibus precibus deprecari ſtatuit; quod & fecit. Ecce autem, dum oſculo Sancti manni fixo, dilceſſum parat, duo præter extpectationem mira obtervat. Primo Sancti manum illam ſiniſtram videt, quamvis ardentiſſima æſtas eſſet, largo ſudore madentem: dein manum eamdem, dum ipſa ad ejus oſculum utcumque violenta corporis ultra cancellos protenſione ſeſe inflectit, ſuo loco moveri, & obviam ſibi extendi; quaſi Sanctus & deprecationem gratus acciperet, & veniam daret, & auxilium in neceſſitate polliceretur; quod & actutum experta perſona eſt, dum periculis omnibus exempta, hoc titulo ad novas grates reddendas obligatam ſe agnovit, atque proſeſſa eſt.

per eam ob-jecta.

415 Alterum erat, quod, dum alio tempore majoris oobilitatis perſona uterum gerens, ad partus felicitatem exorandam ſimili oculo Sancti ſiniſtram colere vellet; verum id ipſam gravidi-
C tatis ob cauſam, cancellis obſtantibus, præſtare gerrime valeret, pariter Sanctus eamdem manum, ſuo loco reſolutam extenderit, & perſonæ illi ad oſculi facilitatem præbuerit.

Quædam imago Crembſii mira in eam rem vindicta memorabilis.

416 *Quinta ſe offert imago Crembſii (oppidum eſt Auſtriæ inferioris) de qua in tranſmiſſis noſtri ibidem collegii monumentis lego mirum caſum, qui refertur ibidem ad annum* 1645. *Werrtamus, Stralefunda oriundus, ſupremus vigiliarum præfectus, quem Suecis Majorem vocant, octavo, qui feſtum S. Ignatii antecoſſit, die, iconem ejuſdem Sancti a pectore ad genua deorſum inter diras fædum deformemque in modum mutilavit. Sed octavo poſt die, qui Sancto erat ſacer, cum rurſum collegii noſtri aream inſanas inter voci ferationes obequitaſſet aliquantiſper, indeque digreſſus in proxima mœnia ſublimis evaſiſſet, aperas in reparandis foſſis occupatas, pro ſue munere ſpeculaturus; a tormenti glande, quod Cæſarei in oppoſita Crembſio Danubii inſula explo-ſerant, miſere dilaniatus procubuit; non caſu, ſed divina vindicta; eo maxime, quod excuſſus tormento globus non recto, uti notatum a pluribus eſſe ſcribitur, ſed ſinuoſo volatu; ac duos ſuſuper per obſtantes turres in ſacrilegum impegerit, eumque a pectore deorſum, qua parte nimirum S. Ignatium in effigie conſciderat, ſæde diſcerpſerit.* D *Imago porro illa poſtea in eccleſia ſuit publicæ veneratioñi expoſita, priſtina violationis veſtigia hodiedum exhibens, inter complura quæ hemata in honorem ſancti Patris oblata a clientibus ejus, tanto prodigio excitatis; ſicut habetur ex iis, quæ loco citato ſubſequuntur. Atque hæ quidem ſunt imagines, de quibus hic præ reliquis dicendum cenſui: in aliis præterea bene multis Viram ſanctum a Domino redditum ſuiſſe inter homines ſpectabilem, principibus autem tenebrarum horribilem, planum eſt tum ex dictis circa miracula; tum ex gloria poſthuma ex commoratione Barcinonenſi, ſupra cap. 2. §. 6.*

§. II. *Sanctus in variis Hiſpaniæ, Italiæque locis &c. patronus tutelaris.*

E F

*I*Niter *documenta e noſtro collegio Loyolano huc miſſa notatur, ibidem exſtare de Guipazcoanae S. Ignatii patronatu Decretum provinciæ perhonorificum, Et Aſpeitbienſes imprimis ejuſdem provinciæ incolæ apud P. Gabrielem de Henao Antiquitatum Cantabricarum tom. 2. lib. 3. cap. 32. religioſam admodum erga Sanctum ſuum populorem comprobant veneratioñem; ut videre ibidem datur in inſtrumento auctiſtitis Pampelonenſis D. Antonii Vanegas de Figueroa, ſignato in eadem urbe die* IX. *Julii anno* 1610. *ſed ad noſtrum propoſitum præcipue conducunt illa, quæ paullo poſt ibidem ab Aſpeitbienſibus moderatoribus pronuntiantur; nimirum quod oppidum Aſpeitbienſe, cujus id adeo intereſſ, acceperit in Patronum, protectorem & advocatum ſingularem* S. Ignatium de Loyola, *attentis multis ac magnis beneficiis, quæ illud oppidum accepit per ejus interceſſionem in vita & in morte &c. quæ dat aliud inſtrumentum ibidem. Comitia generalia Biſcaina anni* 1680. *magna cum conſenſione & applauſu* S. Ignatium *elegiſſe in ſingularem Patronum, protectorem & advocatum in cælis, habetur ex Garcia lib.* I. *cap.* 1. *Adde, quod* populus Munebreganorum S. Ignatium patronom ſibi ſuiſque adlectus ſolenniter indigitaverunt, & de colendo feſto die, Patrono ſuo votis ſe obſtrinxerunt; *ex narratione miraculorum Munebreganorum, de qua dixi ſupra num.* 357. F

Bononiæ, Bononiæ.

418 *Italia in hoc genere religionis erga Sanctum non mediocriter eluxit: nam Bononia Protectorius ſuis ſanctum Patrem accenſet: ſicut legere eſt apud Maſinium in Bononia perluſtrata ad diem* XXXI. *Julii. Factum exponit P. Auſtinus Macedo noſter in Divis tutelaribus urbis Chriſtianæ; ubi ſub titulo* Bononia *pag.* 148. Anno, *inquit*, MDCXXXIV. Antonio Barberino Cardinali Legato, lavente per urbem morbo peſtifero, & magnam incolarum ſtragem edente, ſanctiſſima Dei Mater laboranti populo, ejuique opem aſſiduis precibus poſtulanti opportuna ſubvenit, una cum beatis Ignatio de Loyola, & Franciſco Xaverio, ad quorum ſimul patrocinium confugerant cives, inſtituta omnium ordinum ſupplicatione ſolemni, templiſque decenter ornatis. Vix pauci abierant dies, cum depulſa prorſus lue peſtifera, integra urbi ſalus reſtituta eſt: quo effectum, ut communibus omnium votis Bononiæ Patroni delecti fuerint, & magni pretii periſtromata contexta, in quibus B. Virginis, Ignatii & Xaverii imagines

vile-

A viſebantur expreſſæ, cives a contagione liberantium. *Catalogus Sanctorum eccleſiæ Beneventanæ, a Mario de Vipera editus, ritu duplici* S. Ignatium *ſignat, cum una lectione propria; in qua datur ipſi locus inter urbis Beneventanæ patronos.*

ac Pontifi-cii.

419 *Forolivienſes noſtrum Sanctum Protectoris titulo venerantur. Rem geſtam refero ex inſtrumento Italico, quod Roma huc miſſum ita interpretor:* P. Rector Forolivienſis ſcribit, quod, anno MDCLL. devotorum eleemoſynis Romæ elaborari juſſo a P. Vincentio Buratti, teneriſſime erga ſanctum affecto, divite ac devoto buſto ajutidam Sancti argenteo, dictus pater recte ſe factorum centuerit, ſi illud portaſſet in ſupplicatione in pervigilio feſtæ lucis, omni, qua poterat, ſolennitate; ſicut factum eſt, interventantibus Magiſtratibus, ſonantibus omnibus civitatis campanis, & confluentibus admodum nobilitate ac populo. Felix, quem actio hæc ſacra habuit, exitus animos ei addidit, ut illam continuaret uſque ad annum MDCLXXXIX. quo obiit cum opinione magnæ ſanctitatis. Poſtquam deſecerat P. Buratti, patres ſemper perrexerunt

B idam facere uſque ad hodiernum diem; & accreſcere perrexit potios, quam minui numerus nobilium ſaces geſtantium. Ibidem etiam P. Antonius Maria Betti anno MDCCV. illam ſuſcepit provinciam, ut curaret eligi ſanctum Patrem civitatis Protectorem, qualis etiam erat S. Franciſcus Xaverius; & quamquam variæ occurrebant difficultates, ſuperavit tamen eas magna exiſtimatione, quam de ſe conciliverat ſuo indefeſſo labore; ſucceſſitque functio ſacra cum pleniſſima approbatione & concurſu. *Hæc ibi.*

Divinus Catanenſis re-vivit Anno

420 Authentica electio S. Ignatii in Patronum civitatis Catanenſis in Sicilia, *apud me eſt in collectione P. Ignatii Pinii e tabulario noſtro Romano: e cujus inſtrumento hæc deprimo:* Die 1°. Auguſti VII. Indictionis, milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo nono. Ex quo manus Domini tetigit nos, & io ſpiritu furoris ſui ex præruptis Ætnæ radicibus flammas eduxit ad devorandum; ad irritatam divini Numinis iram avertendam, qua nos affligendo, qua tutelaris concivis Agathæ patrocinium invocando, in cinere jacuimus, & cilicio, manuſque non ſemel ſupplices tetendimus: tulimus preces

C Deo, ſed non evacuavimus timorem.

aſſumit Sanctos in patronos tutelares,

421 Quoniam vero ad multitudinem malorum expellendam multiplicatio juvat interceſſorum, ad ſanctiſſimum Patriarcham Ignatium, Societatis Jeſu Fundatorem, confugere conſilium fuit.. *eumque* in tutelarium Sanctorum, ac patronorum numerum referre ſtatuimus: ut Agathæ concivi, magnæque Deiparæ adjunctus Ignatius*, in ſuniculo triplici divina trahatur ad nos commiſeratio, quam, ut firmiter apud nos perſeveret, Redemptoris crucifixi clavo (quem in ampliſſimo S. Nicolai de Arenis monaſterio veneramur,) & quidem maxime trabali clavo in patrocinium etiam adjicito, firmatam imploravimus.

* *I. adjungebo Ignatium*

qui ex publico inſtrumento conſtat.

422 Ideo hodie, habita prius facultate ab illuſtriſſimo & reverendiſſimo fratre Michaele Angelo Bonadies, epiſcopo noſtro Catanenſi, Nos don Antonius Sigona patritius, don N. N. N. N. N. ſenatores, don Hieronymus Aimundo N. S. Juliani ſindacus, tam nomine proprio, quam totius populi petitione, & conſenſu, ad declarandum noſtræ urbis arga ſanctum Patriarcham Ignatium obſequium, mandamus per acta noſtræ curiæ præſentem actum fieri perpetuo valiturum, quo in futurum appareat Catanenſium fiducia in S. Patriarcham Ignatium, ab eoque impenſum auxilium in tempore opportuno. Catanæ die primo D
Auguſti ſeptimæ Indictionis MDCLXIX. *Subditur:* EX VA-
Ex actis curiæ illuſtriſſimi ſenatus clariſſimæ urbis RIIS.
Catanæ extractum eſt cum ſigillo. Joſeph Intrigliolo S. Curiæ. Salva. *Et apponitur ſigillum civitatis Catanenſis.* Sindacus *idem ſonat quod* marchio; *ex teſtimonio P. Ignatii Pinii, qui hoc accepit a quodam patre Siculo.*

Patronus eſt apud Lycienſes,

423 *Ad hæc*, Sacra Rituum congregatio XXII. Januarii MDCLXXXIX. ſupplicante Capitulo Cathedralis, & Univerſitate civitatis Lycienſis (*in regno Neapolitano*, *vulgo* Lecce) approbavit electionem SS. Ignatii Loyolæ, & Francilci Xaverii, in Patronos minus principales, *inquit laudatus Pater; qui poſtea inſuper me docuit, quod* Univerſitas *hic non ſignificet ſtudium generale, quale eſt Pariſius, Lovanii, Bononiæ, Neapoli; verum Magiſtratum quemdam politicum, ſeu reſtores populi in rebus politicis, qui præter Magiſtratum regium reperiuntur Lycii.*

& Capuæ quoniam pro hi decreti

424 *Jam vero quid factum ſit apud Caputaquenſes* (*in dicto regno*, *vulgo* Capaccio) *dabit ſequens* Decretum illuſtriſſimi & Reverendiſſimi E
D. Petri de Matta & Haro, epiſcopi Caputaquenſis, de electione SS. Ignatii & Franciſci in Patronos totius diœceſis Caputaquenſis, *e tabulario Romano huc directum. Textum accipe:* Multorum precibus ad nos humiliter porrectis tam de cleris, quam de Univerſitatibus diœceſis Caputaquenſis, de adſciſcendis patronis, qui nobis ovibuſque noſtris in cælis patrocinentur, ſanctis Ignatio & Franciſco, quorum alter Societatis Jeſu eſt Fondator Ignatius de Loyola, alter Fundatoris ſocius, Franciſcus Xaverius, Indiarum apoſtolus, perſpecta communi in eos cleri, ac populi diœceſis prædictæ devotione, libenter aſſentimur, tum ad amplificandum templorum cultum, & ad majus auxilium promerendum; tum ad pietatem declarandam, qua dudum ipſe eorum ſanctimoniam ſum amplexus.

ab Ordinario ordinan-dum

425 Quocirca nos invocantes venerabile nomen ſanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, unius Dei Optimi Maximi, a quo tamquam a perenni fonte omne patrocinium, regimenque promanant, tenore præſentium conſtituimus, & decernimus prædictos ſanctos Ignatium & Franciſcum in Patronos totius noſtræ diœceſis eſſe adſcribendos: ac præcipimus noſtro reverendo Capitulo Cathedrali, aliiſque collegiatis, ac parochialibus eccleſiis, ut in dicta hac ordinatione quamprimum populus fraquentior fuerit, ſupplicationes publicas inſtituant, invocantes in litaniis Sanctorum proxime poſt alios confeſſores, horum præclara nomina: nec non die trigeſimo primo Julii, qui eſt Ignatio; die ſecundo Decembris, qui eſt Franciſco ſacer, recitent Officium ſub ritu duplici de communi confeſſorum non pontificum una cum octava juxta rubricas de patrono, & ſolemniter rem divinam faciant. Opportuno autem tempore inter Miſſarum ſolemnia populo promulgare meminerint hos dies celeberrimos pro cujuſcumque pia devotione feſtivos.

prodeuntur;

426 Hortamur tandem omnes noſtræ juriſdictioni ſubjectos, ut horum Sanctorum imagines exponant, & altaria erigenda, & conſecranda curent. Nos vero, ut populi frequentiam convocemus, iis, qui in hujuſmodi diebus feſtis ſacro intereruni, conſuetorum quadraginta dierum indulgentias impartimur. Quod cedat ad majorem Dei gloriam, animarumque ſalutem. *Subſcribitur:*

A tar: D. Petrus epiſcopus Caputaquenſis. *De Re-*
EX VA- *galbutenſibus conſule Decretum Cstanenſe anni*
RIIS. 1667. *quod produxi ſuperius cap.* 4. §. 1.

Patronus eſt Sanctus Ignatius Magnalib. ſibus contra lupos &c.

427 *In apographis collegii S. J. Lovanienſis aſ-*
ſeritur, ibidem in cubiculo R. P. Rectoris inveniri Exemplar litterarum reverendi P. Rectoris collegii Taurinenſis, sv. Junii MDCXXVI. *quibus peculiare quoddam inſtituta in honorem* S. Ignatii *publicæ veneralionis documentum contenetur*. Heri, *inquit*, me convenit Præpoſitus Mezanilenſis (locus eſt mille & quadraginta hominum numerans capita) vir ſancto Patri noſtro Ignatio devotiſſimus, cui etiam templum curavit excitari. Narrabat is, Mezanilam & loca adjacentia a lupis jam omnino a triennio mirum in modum fuiſſe divexata, adeo ut ingentem ſtragem ediderint *&c.* (*Vide ex Bartolo miracula ſupra data a n.* 280.) Nec modus erat illos abigendi & occidendi. Tandem bonus ſacerdos populum pru concione adhortatur, ut novenam agant S.P.N. Ignatio. Qua deinde finita, ne unus quidem uſpiam comparuit lupus. Ergo gratias acturi
B pro tam magno bono, ſupplicationem ſolennem cuncti ad templum inſtituunt. Tum e ſuggeſtu Præpoſitus: Quid, inquit, dabimus Viro huic ſancto pro tam inſigni & admiranda in nos beneficentia ac miraculo? Non exigo quotidianas fingulorum ad templum concurſationes, plures enim longius habitant: neque frequentia jejunia, plerique enim egeni ſunt ac laboribus victitantes: unum iſtud dumtaxat contendo, ut fidem veſtram univerſi Deo obſtringatis, fore ut, quicumqua in poſterum vobis naſcentur primogeniti, Ignatii omnes nomine inſigniantur, & ubi ad quintum ætatis annum pervenerint, eidem ſanctiſſimo Patrono iſthic celebrent novenam. Concionali acclamatione excepta exhortatio: acclamatumque unanimiter ab omnibus: Ita Deo, & Sanctiſſimo vovemus omnes, omnes. *Verbulo his addere liceat, quod Ludovicus XIII.* rex Chriſtianiſſimus cum promotionem canonizationis B. Ignatii ſuſcepiſſet, ex eo tempore beatum Patrem aeceperit in patronum & tutelarem, maxime ad regnum ſuum ab hæreſi perpurgandum; *ex Commentario prævio* §. 100.

C §. III. *Singularis erga Sanctum veneratio in Belgio, Germania, America.*

Singularis erga S. Ignatium cultus apud Belgas Namurci,

Documenta e collegio Namurcenſi S. J. huc miſſa ſic memorant: In eccleſia urbis principe & cathedrali, quotannis recurrente feſta S. Ignatii luce, primæ feſti Veſperæ cum feſtivo campanarum ſonitu, muſicoque concentu a Capituli decano celebrantur, ipſoque feſto die, ſummum a canonicis, Decano ad aram faciente, canitur Sacrum, cum bonorifica cathedratico clero præſenti diſtributione; idque ex pia cujuſdam olim in ea eccleſia canonici & ſcolaſtri fundatione anniverſaria in perpetuum. *Ad hæc, ex Literis annuis anni* 1706. *ibidem ſequentia notantur*: Sub ſancti Ignatii patrocinio ſtabilita eſt Namurci miſſio ruralis duorum e noſtris ſacerdotum, qui bini per novem continuos annuatim menſes, oppida & pagos Comitatus & diœceſis Namurcenſis obeunt, ad catecheſens, concionum & Confeſſionum ſacra miniſteria, aliaque pia opera, inſigni ruricolarum profectu & ſolatio. Quæ miſſio Ignatiana merito nuncupatur; eſtque fundata ex unius e primariis civibus pia caritate, & liberali in perpetuum dotatione. Nomen D huicce pio fundatori eſt Vincentius Boverius, hic nominari dignus, vir prope octogenarius, & ferri fabrorum mercatorum ſeu ferrariorum, uti vocant, etiamnum prætor emeritus; *anno nempe* 1729. *quo præſens documentum ſignatur Namurci ſcriptum eſſe*.

429 *In Notitiis ex Hiſtoria collegii Bethunienſis erutis atque huc miſſis, ad annum* 1626. In- *in Bethu-*
ſignis *notatur* duorum conjugum erga S. Ignatium, Parentem noſtrum, pietas & religio. Nam illi quotannis in æde primaria & collegiata S. Bartholomæi in hac urbe fundarunt Officium primæ elaſſis de S. Ignatio; nimirum cum utriſque Veſperis, Matutino, Sacro ſolemni, concione, & inſigni ſupplicatione totius eleri prædictæ eccleſiæ, per urbis præcipuas plateas: quem eum cereis ardentibus noſtra quoque ſcholarum juventus longo ingrediens agmine condecorat. Sacellaniam a S. Ignatio nominatam fundarunt etiam ibidem. Atque ut tum hoc beneficium, tum illa feſtivitas ad ſempiternum decus ſancti Patris conſiſterent, ipſi villam ruſticam cum aliquot fundis DD. Ca- E nonicis affectarunt, mutuo contractu pariter inito ac obſignato: ita ut illa ſolemnitas non niſi Dominica infra octavam a canonicis celebranda ſic; ne ſcilicet noſtri die proprio aliquod incommodum in ſuis functionibus patiantur.

430 *De ſingulari ſancti Parentis noſtri apud Germanos cultu quid dicam? Enumvero docu-* *apud Germanos Clagenfurtenſes,*
menta e provincia Auſtriæ huc miſſa, de Clagen-
furtenſibus ad annum 1700. *ſic memorant*: Sanctum Patriarchæ noſtri venerationem apud Clagenfurtenſes, & bis adjacentia rura, in magna bodieque celebritate verſari, argumento ſunt plurima, quæ ſincerum ejuſdem cultum, & divino quodam inſtinctu conceptam in Divum hunc fiduciam redolent. Etenim nobiles perinde ac cives, Ignatium ſibi maxime patronum deligunt. Imagines ipſius aut penicillo formatæ, aut arte chalcographi expreſſæ, in pleriſque domibus tam agreſtibus quam urbanis conſpiciuntur *&c. Ibidem inter res Gottſenſes, poſt ea, quæ referuntur ad annum* 1712. *lego*, quod *iſta civitas* jam anno MDCXL. in foro Traunig præ foribus collegii 37. pedes altam columnam, eique ſuperimpoſi- F tam ſtatuam divi Ignatii erexerit: cui ſubinde jamjam ruituræ anno MDCLXXXVII. e poſito marmore munifica manu aliam ſubſtituit illuſtriſſimus & reverendiſſimus dominus Comes Andreas de Portia Melitenſis Ordinis eques.

431 *Lincium quam pie erga* S. Ignatium *fue-* *& Lincii*
rit affectum, argumento ſunt ea, quæ in citatis *item in Bohemia.*
documentis occaſione novi templi, quod in honorem
ejuſdem Sancti ibidem erectum eſt, ad annum 1669. *dicuntur*: Ad augendam ſancti Fundatoris noſtri gloriam, & piorum, ac ejus cultui deditorum clientum fiduciam, inſtituta eſt a pluribus annis, novem, quæ ejus feſtum conſequuntur, diebus ad conciliandum S. Ignatii patrocinium ſolemnis devotio; quæ ab omnium Ordinum, & præcipue nobilitatis multitudine, quantum vix templum capere poteſt, frequentatur. Prima & ultima die habetur de Sancti laudibus ad populum concio. Singulis diebus coram venerabili Sacramento exquiſita muſica ſolemne Sacrum, & veſperi Litaniæ decantantur. Libelli pii, qui ſancti Patriarchæ cultum, variarumque virtutum exercitium edocent, magno numero in nobilitatem & populum diſtribuuntur. *Adde ex hiſtoria Ms. provinciæ Bohemiæ S. J. ad annum* 1722. *quod* Devo-

tio

A tio S. P. Ignatii honori per 12. conſequentes Mercurii dies, paucis abhinc annis in quibuſdam noſtris eccleſiis inchoata; nunc ſenſim etiam in aliis eccleſiis per provinciam cum notabili augmento propagetur.

Quid in cauſa patrias?

432 *At cur in Europa moveatur, quando ſingularis quædam ergo* S. Ignatium *veneratio publica novi orbis nos vocat? Nam civitas Guadalaxarenſis, nova Biſcaia in Hiſpania nova metropolis, adeo religioſe ſancto Patri eſt addicta, ut in omnibus neceſſitatibus recurrat ad patrocinium ejus, diem ei ſacrum obſervet tanquam feſtum, ad Veſperas ea Miſſam celebritatis ejus, omnes cives ſe conferant, ubi & Capitula duo, eccleſiaſticum videlicet & ſæculare, nec non judices æquo admoniſtri regii, qui tribunal ſeparatum conſtituunt, ex* Garcia *lib. 6. cap. 5.*

433 *Geminato hoc ſingulari quodam & forte hactenus inaudito exemplo: nam die 2. Novembris anno 1717. illuſtriſſimus D. Joſephus de la Puente & Peña, marchio de Villa Puente & Peña, eques Ordinis S. Jacobi, nobilis cubicularius ſuæ Majeſtatis &c., e Mexico ad viſendam Mauretanam Sancti ſpeluncam profectus, promiſit octoginta millia regiorum argenteorum nummorum (ochenta mil reales de ocho) ad ejus fundationem. Nec vero ſolis ſuis promiſſis deſtes: nam plus quam viginti millia dedit jam nunc; ex Hiſpaniis documentis collegii noſtri Mauretani, a R. P. Vincentio Joanne S. J., provinciæ Aragoniæ præſide ſubminiſtratis: dicturque laudati illuſtriſſimi domini ad viſendam ſpeluncam adventus contigiſſe ex voto, quod fecerit, quia Sanctus eum curaverit a gravi quadam infirmitate; prout indidem habemus. At nunc ad alia, quibus poſthuma* S. Ignatii *apud mortales fama ſumpſit incrementum, pergamus.*

D EX VARIIS, Affectus ſingularis ergo Sanctum.

CAPUT V.

B E

Gloria Sancti poſthuma ex ædibus ſacris, honore ſepulcri, apparitionibus.

§. I. *Templa Romæ, in Belgio, & alibi.*

Templum collegii S. P. Romæ.

TEmplum plane auguſtum collegii noſtri Romani, quod ob elegantiam ac venuſtatem meritò dicere Urbis ocellum, nomen gerit S. Ignatii, *& non mediocrem eidem celebritatis ſymbolam conferet. Primus porro ejuſdem templi lapis conſeratus & jactus eſt ab Eminentiſſimo Ludovico Cardinale Ludoviſio anno 1626. die 2. Auguſti. Exſtat hujus rei geſtæ narratio typis edita; in qua de ſtatuis, inſcriptionibus, verſibus ac numiſmatibus &c. ratio redditur. Hoc, quod inter alia ibi refertur, memoratu dignum. Sub prandium*, menſæ frugalitatem honeſtavit perpetuo concionatrium & viginti linguarum: quarum ſingulæ (ſi unam aut alteram excipias) ſingulos indigenas, & pronuntiatores patrios habuere; ut ne Japonia quidem, C in urbe Roma, deſideraverit oratorem ſuum. Concionis perpetuandæ materiam, & quaſi texendo ſacro pariſtromati filum præbuere ſacræ ſententiæ ex 17. 28. & 29. capite primi libri Paralipomenon; ubi rex Salomon inſtructum, apparatumque deſcribit, quo divini templi fabricam longe magnificentiſſimam inſtruebat; *ſtatu loquitur exemplar Latinum, de iſto apparatu anno* 1687. *Leodii excuſum. In perpetuam grati animi memoriam erga familiam immortalibus titulis de Societate meritam, hue transfero numiſma, quod cuſum in ære rubro ante me habeo; in altera quidem facie repræſentans effigiem* S. Ignatii, *Apoſtoli* 12. *Cor. cap. 3. verbis circumſcriptam; altera vero his notatum vocibus, quas videre eſt in hoc ectypo, ad prædicti numiſmatis imitationem in hac lamina, chalcographi manu repræſentato.* F

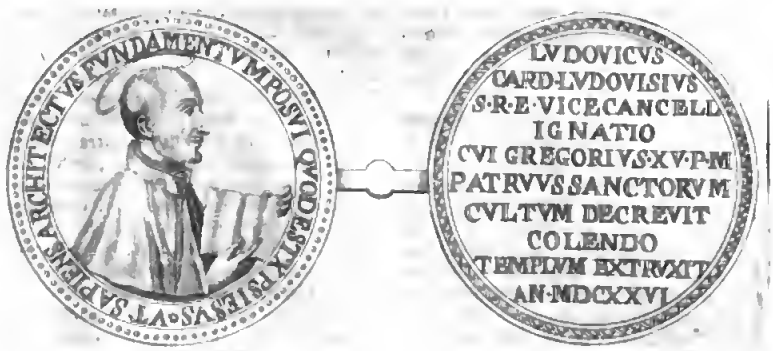

Ignatio *itaque, cui Gregorius XV. Pontifex Maximus, Cardinalis Ludoviſii patruus Sanctorum decreverat honores; Cardinalis idem deus eidem ſacrum inſtruxit; ac proinde non venuſte minus quam vere in uno e duobus numiſmatibus ſcribitur:* ALTER IGNATIUM ARIS ADMOVIT, ALTER ARAS IGNATIO.

Domus prof. ſeſſe ibid. Jeſu inſcript. prima, Ignatio ſacrum gloriæ cultum.

415 *Nihil attinet vocem fundis ædibus ſacris, quæ* S. Ignatii *nomine ſunt inſignitæ, operoſius immorari. Nudiuſtius in anno dierum memorabilium ad diem* XXXI. *Julii eorumdem catalogum texi. Quamquam vero inter ea non ſit templum domus profeſſorum Ro-*

A *Romæ, non utique* S. Ignatii, *ſed* Jeſu *omnini inſcriptum (vulgo* del Jeſu:) *ex iſto tamen loco non parva gloriæ poſthumæ accretio a filiis ejus in ipſum ſanctum illorum Parentem tranſiit. Exſtat quippe Romæ libellus ſupplex, ſeu Memoriale, ut vocant, Italicum, a P. Ignatio Pinio ibidem pro me tranſcriptam, quod populus Romanus D. Cardinali Henrico Caetano Camerario obtulit pro calice argenteo ſcutorum 30. cum quatuor facibus ſeu intorticiis, quem quotannis domo dat templo domus profeſſæ, ipſe confeſſionis die, incipiendo ab anno 1597. Etenim* pro orationibus, concionibus, lectionibus, in tot docendis diſcipulorum centuriis aſſiduitate, & laboribus innumerabilibus, quos continuato opere ſubeunt *in* hac Urbe patres domus Jeſu, *DD. Conſervatores Romani cenſent* convenire, ut aliqua grati animi teſſera erga eos exhibeatur. *Annuit die* XXIX. *Novembris* 1597. *memoratus D. Cardinalis. Quæ quidem conſuetuda tenuit uſque ad hodiernum diem: nam* Hieealix, *teſte P. Pinio*, eum

B *facibus* ſeu intorticiis quatuor, ſingulis annis adhuc offertur in templo noſtro a DD. conſervatoribus die conſecrationis; *cum gloria utique* S. Ignatii *perenni, ad quem, quidquid noſtri ibidem faciunt pro bono publico, tamquam ad primam poſt Deum ſcaturiginem referendum eſt.*

Templum domus profeſſæ Antverpiæ.

436 *Nec inditum relinquam templum hujus noſtræ domus profeſſæ Antverpienſis, quod anno* 1621. *elaboratum fuit; hoc titulo chronographico ſupra ipſius portam aureis litteris marmori inſcripto:* CHRISTO DEO, VIRGINI DEIPARÆ, BEATO IGNATIO LOIOLÆ, SOCIETATIS AUCTORI, SENATUS POPULUSQUE ANTVERPIANSIS PUBLICO ET PRIVATO ÆRE PONENDUM VOLUIT. *Opus enimvero ad gloriam Sancti poſthumam maxime memorabile; in quo atque materiam cum arte inter ſe de pretio certaſſe diceres: ſtabat quippe n ſolido ac politu candido marmore, tanta ſingularum partium ſymmetria, tam eleganti molis totius harmonia ſpectabilis, adeo exquiſitis & incomparabilibus manu Rubeniana pictis tabulis, per laqueata utriuſque porticus ſuperioris & inferioris hoc quotaliter appenſis, quaſi in aere pendentibus ac ſecundum Optices regulas ingenioſiſſime elaboratis diſtinctis, ut non minus Belgii delicium eſſe, quam*

C *omnium ſpectantium admiratio. Steterat vero apus hoc annis jam fere centum; donec anno* 1718. *die* XVIII. *Julii (heu!) fulmine tactum & incineres redactum; ac anno* 1719. *mutata quidem materia, ſed ſervata tamen priſtina forma, reſtauratum fuit.*

ex collegii Namurcen ſis

437 *Alterum Belgii noſtri decus eſt templum noſtrorum patrum Namurcenſium: de quo notitiæ ex collegii ibidem Annalibus deprompta ſic habent:* Namurci in primis ſuſpicitur Deo Servatori, ſub S. Ignatii nomine & invocatione ſtructum templum; quod ſive ſtructuram & artem, ſive materiem ſpectes, ſumptuoſum ſane & magnificum eſt: quippe e ſolido marmore, eoque egregie ſculpto & perpolito totum fere compactum: quo magnificentius vix reperire eſt. Primum lapidem anno MDCXXI. rite collocavit illuſtriſſimus D. Joannes Davinus, VI. Namurcenſium epiſcopus: illudque ex Ordinum patriæ liberali munificentia, & aliorum largitionibus tandem abſolutum anno MDCXLV. ſolemni ritu conſecravit illuſtriſſimus D. Engelbertus Desbois, VII. ejuſdem civitatis epiſcopus. *Hoc etiam ſpectat ſanctuarium Loyolanum; ſed de eo actum eſt ſupra, occaſione gloriæ poſthumæ n loco natali cap.* 1.

438 *Apparitiones plurimæ* S. Ignatii, *mortali jam vita functi, immortalem apud Cœlites gloriam illuſtrarunt. Numeraſum earum catalogum Nadaſius intexuit Anno ſuæ dierum memorabilium, ad hunc diem* XXXI. *Julii. Videri etiam poſſunt miracula Sancti, de quibus ſupra. Hoc memorabile, quod venerabili ſervo Dei Julio Mancinelle quinies vel ſexies videndum ſe exhibuerit, ſecundam ea, quæ ſcribuntur in iſtius venerabilis Patris Vita lib.* 3. *cap.* 10. e *qua ibidem inter alia habemus, prævideris* ſeptem annis ante, quam *in* Beatorum ab Eccleſia referretur numerum, ipſique revelatum fuerit, veneration futurum, tamquam magnum ſanctum. *Ad hæc, præſenſiſſe etiam ibidem dicitur translationem ejus per harmoniam cæleſtem, cujus ſuavitas tridae duraverit. Ea Hiſtoria Societatis Jeſu part.* 4. *lib.* 8. *num.* 210. *anima P. Balthaſaris Alvari in cœlos a* S. Ignatio *glorioſe aſſecta eſt. P. Matthias Tannerus Societatis Europææ part.* 1. *pag.* 270. *agens de P. Joanne Fernandez*: Quo tempore, *an*, ædificabatur Societati templum S. Antonii Vallifoleti, apparuit Patri S. Ignatius in ſummitate fabricæ, indicans, quanta cura & auxilio

E *adeſſet illi perficiendo, & inter reliqua paucis innuens caſum mirabilem, qui poſt quinque abhinc dies extra periculum eſſet eventurus; Ego, inquiens, impedio, ne ferrum culpidatum quempiam terræ allidat. Promiſſo reſpondit eventus; prout ibidem narratur. De apparitione Barcinonenſi Joanni Paſchali facta ego ſuperius cap.* 2. §. 6.

in quorum una mira ſtudio conſcripto.

439 *Mira eſt apparitio, quam lege in egrapho quodam litterarum noſtri P. Judoci Hagebaert, Antverpiæ* 2. *Novembris* 1643. *ad P. Ferdinandum del Plano datarum Gandavum; e quo ego eam deſcripſi, qui mox ſum dicturus. Sic vero in illo narratur*: Quia dubito, an R. V. audiverit, deſcribam viſionem mirabilem, quam ex Italia acceepit Rector Pariſienſis, inde Leodienſis, & nos. In quodam provinciæ Venetæ collegio Societatis noſtræ quidam ſpectatæ virtutis pater eum veſperi venerabile Sacramentum *in* templo ſalutaret, advertit duos e patribus noſtris ante ſummum altare ſub lampade alte inter ſe colloquentes. Exiſtimans eſſe magiſtros, monuit eſſe ſilentii tempus, atque ad cubicula recedendi

F quietis cauſa: cui alter illorum ſeveriore voce reſpondit: Tuum eſt dormire; noſtrum eſt vigilare vigilias gregis. Attonitus pater ad cubiculum ſe recepit; ſed vix ante oratorium flexerat, eum ab altero eorum, quos viderat in templo, pulſatur oſtium cubiculi; vocatur pater ad templum, & ſequitur, licet non abſque timore. Templum ingreſſus, videt S^tum. P. N. verſus ſummum altare medium inter 12. graviſſimos patres conſidentem judicis inſtar inter ſuos ſenatores, triſti atque auſtero vultu. Jubet accerſiri aliquem patrem, qui paſſim probatæ virtutis audiebat. Comparet hic, atque genua flectere juſſus, occulti criminis arguitur a S. P. N. dicente: Indignus es Societate mea? qui mos rei tog m lacerari imperat.

suos patres:

440 Idem factum aliis duobus. Sequenti die, qui hæc viderat, narravit P. Provinciali totam rei ſeriem: qui, re diligenter examinata, reperit vera eſſe, de quibus accuſabantur illi tres patres. P. Provincialis eos monuit, ut pœnitentiam agerent, ac ſerio ſe emendarent: qua monitione adeo ſunt exacerbati, ut a Societate dimiſſi ſine. *Hæc ibi; quæ ego deſumpſi e Ms. exemplari, quod aſſervatur in collegio noſtro Brugenſi: ubi & aliud ſervatur exemplar Gallicum hoc titulo, qui Latine ſic ſonat*: Extractum ejuſdam epiſtolæ, ad noſtrum R. P. Rectorem collegii Pariſienſis ab ali-

quo

A quo ex patribus noſtris, qui eſt confeſſarius Gallorum Melitæ, x. Aprilis MDCXLIII. datæ.

§. II. *Gloria ſepulcri S. Ignatii ex ſacello Romano.*

Promiſſa ſunt ea.

AT nunc nos invitat ſacellum, quod ſub R. A. P. N. Thyrſo Gonzalez, Societatis Jeſu Præpoſito Generali decimo tertio, Romæ erectum eſt, immortalia undique gloriæ Ignatianæ monumentum. Joſephus Rocchus Volpius in libello ſingulari de S. Ignatii gloria, quem Vitæ ſanctis Patris a Maffeio editæ, & novis a ſe typis recudi curatæ adjecit, cap. 1. de incomparabilis hujus operis apparatu ita diſſerit: Hoc, *ait*, clavum regenta, nobiliſſimum ac magnificentiſſimum Parenti optimo Ignatio Societas univerſa procuravit ſepulcrum, multaque impenſa atque opera tandem aliquando perfecit. Legaverat pridem ei parando Joannes Caſimirus Polonorum rex (is,
B cui Michael Koributius in regno ſucceſſit) magnam pecuniæ ſummam, quam, ut longo tempore multiplicaretur, apud mentarios deponi juſſerat. Hic enim juvenis in Societatem Jeſu Romæ eſt ingreſſus, ex qua Romanus purpura ornatus prodiit, quam regia mox chlamyde commutavit. Verum annos unum & viginti cum regnaſſet, ſponte regno ſe abdicavit, privatusque magis vitæ ſe rege beatus; diemque in Gallia demum obiit anno à Virginis partu MDCLXXI. Summæ, quam Caſimirus legaverat, a liberalitate duorum e Societate Jeſu pariter Cardinalium haud modica facta eſt acceſſio. Siquidem Joannes de Lugo Cardinalis, vir ſacræ doctrinæ laude celebratiſſimus, ac Joannes Everardus Nidardus pariter Cardinalis, in magnis adminiſtrandis negotiis ſingulari ſolertia ſpectariſſimus, quidquid pecuniæ & rei familiaris reſiduum ſibi morientibus fuerat, Pontificio ad hoc impetrato chirographo, divi Ignatii, Parentis ſui, quam magnificentiſſime ordinando ſepulcro uterque teſtamento legavere.

quo ante-ceſſore ſacelli ejus conſtructio-nem.

442 Potiſſimam tamen ſumptuum partem, quæ
C in nobiliſſimo atque ornatiſſimo caſtruendo ſacello collocata eſt, Societas Jeſu univerſa, in omni terrarum plaga degens, in publicum ac perenne grati animi teſtimonium erga optimum communemque Patrem, tam egregie de ſe merentem, libentiſſimo promptiſſimoque animo certatim adjecit. Itaque auri vis multa, argentique, utque æris facti infectique ad opus congregata. Conquiſita undique vetuſta marmora pretioſiſſima, peritiſſimi delecti artifices, univerſoque operi elaborando quidam e Societate, mathematicas diſciplinas, quæ præcipue architecturam ſpectant, probe callentes, præpoſiti. Cumque Sabellia gens, cujus antiquum altare ac ſacellum fuerat, dirui illud ægerrime ferret, nec, ut loco cederet ad novum pretioſius multo ac magnificentius adornandum, ullo jam pacto adduci poſſet; rogante demum Romanorum Imperatore Leopoldo Ignatio, ſancti Parentis Ignatii, ejuſque Societatis ſtudioſiſſimo, gentium omnium communibus votis denique acquiavit. Artifices plurimi permultos annos vaſtum opus urſere: donec anno poſt Chriſtum natum MDCXCIX. elaboratum atque perfectum ornatiſſime & elegantiſſime ſepulcrum, altare, ac ſacellum prodiere. Quorum, quantum rerum novitas intra Latini ſermonis fines arctari patietur, ſingillatim hic ornatum ac pretium exponam.

443 Itaque primum omnium ſacello in medio ſulcrum convexa aliquantum figura e ſolo hinc inde conſurgit antiquis marmoribus varie intextum: ſuper quod ſtylobatæ quatuor totidem ſuſtentandis columnis impoſiti. Fulcri pars ima ex albo nigroque veruſto; truncus e floride alabaſtrite; baſis vero ex antiquo flavo componitur. Fulcro qui innituntur ſtylobatæ, antiquo viridi conſtant ex marmore: ſingulorum vero frontes inaurato ex ære coruſcant, illuſtrisque Ignatii geſta egregio opere repræſentant. In prima enim, quæ ſeptemtrionali templi januæ proxima eſt, incendium Ignatii ope invocata ſubito exſtinctum cernitur; in altera dæmonium ex obſeſſi hominis corpore, ejuſdem patrocinio ejectum: lacram virginem ab humanitus inſanabili morbo liberatam exhibet tertia. Frons vero, quæ ſub Ignatii ſtatua in hoc ordine quarta eſt ac media, Ignatium in obſidione Pampelonenſi accepto vulnere graviter decumbentem, & a divo Petro ei apparente ſanatum oſtendit. Quinta beatos Ignatium ac Philippum Nerium amiciſſime amplexantes invicem refert. Claudorum, mutilorum, variiſque ex morbis ægrotantium multitudo, oleo, quo ante Ignatii aram aluntur lampades, inuncta ac priſtinæ valetudini reſtituta, in ſexta exhibetur. Septima denique captivos complures e carcere compedibuſque ſolutos miraculo repræſentat. Jam vero nobili hunc fulcro quadratum imminet albo nigroque ex orientali plaga marmore advecto, ad columnarum rotundas baſes quatuor ſuſtentandas. Æneæ ſunt iſtæ deauratæque undique: ac pone illas paraſtatarum baſes æneæ ſimiliter atque auro circumlitæ. Baſibus columnæ inſidens quatuor ex pretioſiſſimo illo lapide, quo Armeniam aliaſque in orientem ſolem ſitas regiones divites eſſe perhibent; dicique peculiari veluti ac nativo earum gentium vocabulo LAPIS LAZULI. Hujus pretium periti cum auro comparant: eſt enim cæruleo cujuſdam coloris nitidiſſimi ac vividiſſimi, ſuriique venis nonnullis adſpergitur, quæ intuentium oculos mirum in modum delectant. Columnarum ſine capitellis & baſibus longitudo Romanos palmos octo & viginti extenditur, inſertiſque æneis ductibus auro luris ſtriatæ ſunt.

D EX VAL. *Datur eadem deſcriptio.*

E

444 Paraſtatarum juxta columnas marmor ex
F nigro alboque inſperſis maculis admirabili naturæ lutu ac magiſterio diſtingnitur. Columnis ſuperimpoſita capitella fuſo ære elaborata, aureoque rectorio fulgida, altitudinis palmorum quatuor, unciarum duarum & ſemis: ita ut ſingularum altitudo columnarum cum capitellis ac baſibus ad quatuor & triginta palmos: latitudo vero dimidiæ, ubi craſſior eſt truncus, palmos tres atque uncias ſeptem conficiat. Quibus ex menſuris ſtudio hic appoſitis, qui architecturæ leges noverunt, ceteratum quoque partium quantitatem facile deprehendent. Supra capitella epiſtylium conſurgit e viridi antiquo lapide; deinde zophorus, ſive faſcia ex cæruleo columnarum, quam ornatus quidam æneus auro litus, Arabico opere diſtinctus, percurrit. Opus univerſum coronis magna, e viridi antiquo lapide dentatis, perficit, æneis roſis ac frondibus auro tectis, menſuliſque diſtincta. Coronidi varo inſident hinc atque illinc cæleſtes alati genii duo; interque frontis alas ſtatuarum acervus imminet, divinarum Perſonarum Ternarium ſanctiſſimum, cælectium inter geniorum turbas ſublimi conſidens ſolio, repræſentans. Quod opus cum hactenus ex marmorato fuiſſet, nuperrime, dum hæc ſcriberemus, Lunenſi ex marmore candidiſſimo perfectum eſt. Inter æterni

habitu ornatus.

Pa-

A Patris ac divini Verbi ſigna, columba excellitur,
EX VARIIS. divini Spiritus æqualis utrique cota, ex qua æneorum aureo tectorio fulgentium quædam veluti ſilva radiorum emittitur, qui ductu vario ounc in brevius, in longius modo ſpatium diſteoti, opus univerſum decore ingenti ac majeſtate colluſtrant.

eum marmo-reis. 445 Sious in altaris medio aperitur, quem nobilia ænearum frondium auro litarum ductu eleganter ornata extrinſecus undique coronis amplectitur. Supra eorooidem cæleſtium geniorum Lunenſi e marmore ſigna duo æneam parmam aureo tectorio nitidam ſuſtentantia, in cujus umbone ex cæruleo columnarum confecto auguſtiſſimum Jeſu nomeo montana ex cryſtallo coruſcat. Coronidis lineæ duæ in modum circuli inferne ſimul conjuguntur, intra quem alati genii cæleſtis æneum auro litum ſignum eminet. Ab utroque latere æneа pariter auro lita cęleſtium geniorum hinc & illinc ſigna duo, ſupra frontes e viridi antiquo marmora collocata, certis volutationibus implicitum copiæ cornu ad cereas faces ſuſtentandas manu gerentia. Hæc
B pariter ſigna æneam auro litam ſimul atque argenteam tabulam ſuſtentare ſe ſimulant, in qua illa Ignatio perfamiliaris ſententia; AD MAJOREM DEI GLORIAM uncialibus litteris deſcripta legitur. Sinus totius cavum, quod ſemicirculari ac fornicata ſuperne figura eſt, pretioſis marmoribus cæruleo atque alabaſtrite æneis auro litis ductibus ac frondibus diſtincto undique conveſtitur. Nubium quoque deaurato ex ære diſperſi globi, quibus cæleſtium geniorum argentea ſigna quinque ſuperimpoſita Superni ſinus fornix æneis deauratis frondentibus ramis quinque diſtinguitur.

cum parvis figuris. 446 Hæc inter media divi Ignatii ſtatua conſurgit perfecto oitens argento, ex quo fuſa eſt, altitudinis ſupra humanam, palmorum ſcilicet Romanorum tredecim. Sacerdotali hæc amictu veſtitur, pretioſis lapidibus, gemmis ac margaritis ornatiſſimo, ut illi aptari quam veriſſime poſſit: Omnis lapis pretioſus operimentum tuum. Nobilibus quoque diſtincto marmoribus fulcro, æneiſque auro litis oroatibus ſuſtentatur. Ceterum ſtatis tantum diebus, ſolemnioribus nempe, pro-
C ſtat hæc ſtatua: profeſtis enim tabula picta contegitur, in qua Ignatius ad Reparatoris noſtri Jeſu pedes in genua procumbens, cæleſti in gloria exhibetur cum vexillo, tamquam relati ex univerſo terrarum orbe triumphi inſigne. In ima tabula, terrarum orbis partes quatuor, Aſia, Africa, Europa, America ſuis quæque inſignibus, ac peculiaribus ornamentis, muliebri habitu depictæ, Ignatium ſuſpicientes, & bene merenti gratias agentes, & novum traoslati ad Superos auxilium imploranies. Quæ omnia quam ex merito de Ignatio prædicentur, Societatis Jeſu hiſtoriam legentibus iaiis conſtabit.

447 Jam vero altaris menſa æneo inaurato ſuſ-
ac ferme; tentaculo ambitur undique, quod raris lapidibus pretioſam, varioque oroatu affabre admodum atque eleganter diſtinctam urnam, in qua ſancti Parentis oſſa teguntur, mirabili opere concludit. Porro frons hæc altaris æneа auro lita certis aliquoties feſtis diebus pretioſiori altera contegitur, puriſſimo fuſa ex argento, quam Olympia Aldobrandina, Romana primaria ſemina, D. Ignatii ſtudioſiſſima, ejus oroando ſepulcro dono dedit. Argenteam quoque lampadam, cordis inſtar, ax quo flamma erumpit, ut diu noctuque ante urnam perpetuo arderet, teſtamento legavit. Supra aræ menſam eſt gradus ad candelabra aliaque ornamenta ſuſtentanda, mirabili ſane opere elaboratus. E- D
jus materies argentum, qua fuſum, qua in laminas malleo diſtentum. Sex autem in partes dividitur; in quarum ſingulis D. Ignatii prodigium aliquod elegantiſſime repræſentatur. Gradum æneі ornatus varii auro liti circumdant. Huic ſtatuus diebus crux imponitur pretioſiſſima, ex montana cryſtallo confecta, perraris diſtincta gemmis, æneoque deaurato fulcro, in quo Reparatoris noſtri Jeſu intra Deiparæ Matris ulnas demortuum corpus ſcitiſſime cælatum eſt. Tabellæ quoque tres, in quibus de more preces quædam ad Sacrificium deſcriptæ ſunt, auro gemmiſque ornatiſſimæ, ſulgeni. Gradus, per quos ad altare aſcenditur, purpureo e marmore æneis inauratis ductibus interſecantur. Solium vero, ſive ſummi gradus area, ſupra quam, dum ad aram faciuot, pedibus ſacerdoies conſiſtunt, ſectili opere pretioſis lapillis intexio componitur, adeo ornate ac varie, ut Phrygium aut Attalicum opus videatur.

448 Altaris latera ſtatuæ exornant iogentis magnitudinis egregiæque cælaturæ Lunenſi ex mar- E
e quibus more. Et latus quidem, quod ſeptamtrionali templi januæ proximum eſt, ſtatuarum quatuor acervum habet, in quo Chriſtiana Fides muliebri habitu, conſuetilque inſignita notis ſtans cernitur. Hujus ad lævum humerum alatus eſt geoius jaculum vibrans in ſibi ſubjectam feminam humi abjectam, conantemque homioem regiis ornatum inſignibus in genua procumbentem, ac ſacra fidei myſteria adoraotem ab eo cultu avertere. Quæ omnia Congi in Africa regem ab inanium deorum profano cultu ad veræ religionis ſequelam traductum per Ignatii ſocios, triumphatis divino ab amore hoſtibus, quoſcumque ad eum averiendum profaoa ſuſcitaverat ſuperſtitio, repræſentat. Alterum autem altaris latus Religionem exhibet ſtantem pariter mulieris habitu ac cultu, quali nimirum pingi fingive ſolet. Pedum altero furiales homines proterit & conenlcat, volumina præ manibus teneotes, quæ ab alato genio indigoantis ſpecie diſcerpuntur. Quod improbos recentiorum ſectarum anteſignanos auctoreſque, Lutherum præcipue, Calvinum, Zuinglium, F
atque alios eadem ex face homines, ſive hominum monſtra rectius dixeris, a Societatis Jeſu ab Ignatio conditæ hominibus impugnatos, magnamque partem debellatos peſſima cum eorum doctrina ſignificat. Atque hic narrandi locus eſt opportunus, quod prodigii ſimile habitum eſt; nonnullos ſcilicet ex artificibus, qui in ſacelli hujus opere tam vario deſudaverunt, cum antea Lutheri ſimiliſque farinæ hominum erroribus miſere a parentibus imbuti eſſeot, atque ad eam diem io aa ſecta ſecuti obfirmatique vixiſſent, mente ex improviſo, dum ſacelli opus urgeni, divina quadam virtute, mutata, errores omnes ejuraſſe, & intra ooicum Chriſti ovile, poſtquam diu aberraſſent, ineludi feliciter voluiſſe; eam illia Ignatio ob præſtitum ſibi officium cumulante mercedem.

illud marmoreum conſpice. 449 Pooe ſtatuas binis ex utroque latere ingentibus ſpecularibus orientali ex alabaſtrite achatis inſtar, varie æneis auro litis filis ornato, paries conveſtitur. Inter utrumque autem ſpeculare tabulæ duæ Lunenſi ex marmore, exſtantes oonnihil ſignilque aiperæ, quibus anaglyptico, ut vocaoi, opere Societas Jeſu a Paulo III. Pont. Max., anno a V. P. MDXL. ſolemoiter datis litteris approbata, & Igoatii nomen in Sanctorum indicem a Gregorio quintodecimo pariter Pont. Max recenſitum anno MDCXII. eleganti ſculptura exhibetur. Tabulas pretioſi marmoris cruſtæ,

Digitized by Google

NAPOLI

A ſtæ, deauratique æris ornamenta præclara circumdant. Porro ſacelli pavimentum, quod clathris cingitur, nobili verſo ex lapide, implexos Arabico opere flores referente contexitur. Clathri vero ſtylobatis octo diſtinguuntur; quorum fulcrum Perſico e lapide; baſis, faſcie, circulus & coronis antiquo e flevo, Parii lince interſecante, componitur. In ſingulorum vero frontibus nvatæ figuræ eſt ſpeculere cæruleo illo pretioſo ex lapide, Lazuli nuncupato, quod achatis eruſtæ, octo æneos auro tectos intra ductus, ambiunt. Hos inter ſtylobatas ænei clathri procurrunt, ſex in partes diviſi, elegenterque Arabico opere frondentes in ramos diſtincti. Singulorum longitudo Romanos palmos novem, altitudo tres ac ſemia. In medio ſingulis æneus alatus genius ſuperne inſidens; ſupra ſtylobatas alati pueri duo, luſu vario æneos lychnos ſuſtentantes. In lychnos ſingulos luceræ quatuor, præcipuas terrarum orbis regiones, trophæa alieque ſymbole, egregia cæletura referentes. Gradus, cui elathrorum circuitus omnis impoſitus, ex viridi antiquo marmore conſtat. Valvulæ demum ed facelli editum æneæ eleganti Arabico opere elaboratæ.

B

Diſcuſſa circa ſacelli latera dic.

450 Circa ſecelli latera oigricanti vetuſto e marmore portæ duæ: ſingula alati genii bini ſuperpoſiti Lunenſi e marmore, cæruleam pretioſiſſimem parmam, cui augnſtiſſimum Jeſu nomen, Societatis inſigne ee vexillum inſculpti ſuſtinent. Lychnorum utrimque duo auro argentoque ornata ſuſteotacula, ad quæ duo pariter alati genii argentei novæ ſtructuræ lampadas quatuor ſuſpenſas geſtant. Supra portas odea bina, ære, auro, varioque lapide, ornatiſſime Arabico opere elaborata. Ad ſacelli frontem paraſtatæ antiquo e flavo, inauratis epiſtyliis, baſi Lunenſi, fulcro ex Africo. Supra faſciam Arebici luſus deauratо ex ære alatis pariter æneis auro litis geniis diſtincti. Supra templi vero coronidem marmoratum partim auro litum, partim vero albo tectorio tantum, in quo variis e figuris luſus ornetuſque multiplex. Ex marmorato pariter fornicis letera undique conſtita, in quibus aliquot divi Ignatii præclara facta & prodigia expreſſa ſunt. Fornice in medio pictura Ignatium cæleſti gloria fulgentem ſuperorum inter civium plauſus oſtendit. Septemtrionalis templi januæ, quam ſacello proximem diximus, atrium mermoribus conveſtitum undique ac ſuperne marmorato auro litо ornatum. Io etrio fornice ſymbole quatuor, Ignatii oomen, ac divinam, qua ardebat, caritatem, immenſumque homines juvandi ardorem innuentia, cum ſacris ex Litteris erute inſcriptione; ſcilicet ed expreſſam tormenti bellici pilam: IGNE ME EXAMINASTI. Pſal. XVI. Ad volumen cum flammis: IGNEA LEX. Deut. XXXIII. Ad orbem iuter ignes: ET QUID VOLO, NISI UT ACCENDATUR? Luc. XII. Ad montem igni vomum: IN MEDITATIONE MEA EXARDESCIT IGNIS. Pſal. XXXVIII. *Ita Vulpius.*

C

D

EX EDI TIS.

451 *Ornamentis ſacelli jam expoſitis adjungo ipſius ectypon, e prototypo Romano hic æri incidi curatum, ad minorem tamen formam contractum; quo rem lectam tibi quaſi præſentem ſiſtas. Prototypo, quod dicebam, annotatur annus 1697. ejuſdemque deſcriptio cum Italico tum Latino ſermone jam pridem excuſa Romæ prodiit; quanam vero in ipſo opere, antequam perficeretur, mutata ſint vel addita poſt hoc, quod vides, ſchema; facile deprehendet is, qui cum eo contulerit recentiorem iſtam Vulpii deſcriptionem, atque adeo ſacellum repræſentantem eo in ſtatu, in quo nunc eſt. Porro in ſacelli aram, quæ in lamina ſeorſim exarata fuit, exſtat anonymi cujuſdam epigramma, anno 1697. Romæ typis editum. Operis autorem ſæpe dicti inventor eſt Andreas Puteus (vulgo Pozzo) Societatis noſtræ Religioſus, atque inter magni nominis pictores nomen meritus. Addamus hic per tranſeuntem, inter altare ſummum & ſacellum S. Igoetii, eſſe e marmore ſacellum divæ Virginis; in cujus altari ſpectabilis eſt imago S. Mariæ antiquæ, de Strata nuncupatæ, a qua nomen habuit templum noſtrum vetus. Ad ejus aram S. Igoatium & S. Franciſcum Borgiam in dicto jam templo Sacrum feciſſe; atque in templi Farneſiani ſacellum anno Jubilæi 1575. translatam, elegantioreve ſtructura exornatam, as beatiſſimæ Virginis Sanctorumque reliquiis anno 1696. conſecratam fuiſſe, docet inſcriptio, ad prædicti ſacelli ingreſſum marmore inſculpta; quam ſæpe laudatus rerum Ignatianarum eruderator Romæ tranſcripſit.*

E

F

CAPUT VI.

Gloria S. Ignatii poſthuma ex Societate Jeſu, quam inſtituit.

§. I. *Gloria ex SS. Tereſia, Philippo Nerio, Carolo Borromæo, & S. Maria Magdalena de Pazzis, in Societatis Fundatorem derivata.*

S. Tereſiæ dicta

Gloria Societatis Jeſu eſt gloria illius, qui in Chriſto Jeſu eam genuit; eaque eſt tanto major, quanto laudatiores ſunt perſonæ, qui eam laudibus efferunt. Prætereo elogia tot ac tanta, inter ſuffragia pro Sanctis canonizatione ab Eminentiſſimis Patribus, aliiſque Eccleſiæ præſulibus identidem repetita, qua protuli in Commentario prævio §. 102. & ſequentibus; de quatuor circa Societatem Sanctorum ſenſu, hic mihi ſermo eſt. P. Nicolaus Lancicius Opuſculorum ſpiritualium tom. 2. edidit opuſculum 18., quod inſcribitur Gloria S. Ignatii de Loiola, fundatoris Societatis Jeſu: *ubi cap. 19. oſtendit auctor, S. Tereſiam magnæ S. Ignatii gloriæ cauſam exſtitiſſe:* quia Societatis Jeſu per S. Ignatium inſtitutæ ſe filiem agnovit; ejuſque opera & in Confeſſionibus ſacris, & in ſpirituelium rerum magiſterio uſa eſt, & multe, Deo revelante, in commendetionem Societetis Jeſu cognovit. verboque ac ſcripto teſtata reliquit, præſertim in Vita ſua, quam juſſu cujuſdam inſignis theologi ex Ordine S. Dominici conſcripſit. Ex qua deinde Italice Romæ impreſſa enno MDCI. & eb archiepiſcopo Avenionenſi dedicate Clementi VIII. Pont. Mex., hoc loco ad verbum Latine reddita, quædam, *ait*, referentur.

455 *Illa ibi quamquam legi poſſunt, pauculа tamen inde excerpo, quа ibidem ſic exantur. Cap. 23. pag. 239.* Fuit propter majus bonum meum, ut ego cognoſcerem, & tractarem cum gente adeo ſancta, qualis eſt Societas Jeſu. *Hic ob-*

In laudem Societatis

A RX VARIIS. *ſervat Lancicius*, Antonium Kerbekium, Auguſtinianum, in Latina verſione Vitæ S. Tereſiæ, edita Moguntiæ anno MDCIII. typis Jo. Albini, omiſiſſe hæc, & fere omnia alia, quæ ſunt a S. Tereſia in commendationem Societatis Jeſu ſcripta. Cur autem omiſerit, non eſſe difficile divinare. *At pergamus*. *Pag.* 244. Perſonas *Societatis* ſanctas *vocat*. *Pag.* 246. *agens de ſuis confeſſariis*, qui, *ait*, quaſi ſemper fuerunt iſti benedicti homines Societatis Jeſu. *Cap.* 33. *pag.* 364. Conſolabat multum, quod ſcirem, in illo loco eſſe domum Societatis Jeſu. *Cap.* 38. *pag.* 421. *ſcribit magnas ac mirabiles res, quas vidit de Societate*: propter quod, *inquit*, habeo dictum Ordinem in magna veneratione *&c.*

Perperam in quadam editione operum ejus truncata ſunt.

454 *Hæc & plura ibidem; quorum fidem laudatus ſcriptor fortiter corroborat contra maligus vel invidos eorum obtrectatores. Quibus adde erutum a P. Ignatio Pinio Romæ e noſtro tabulario* Originale decretum Capituli generalis FF. Carmelitarum Diſcalceatorum, improbans impreſſionem mutilatam ſcriptorum S. Tereſiæ; *cujus Decreti apographum hoc majuſm ſic ſonat*: Accepimus, ſcripta S. Matris N. Tereſiæ edita, eſſe truncata quoad illa omnia, B quæ ſpectant Societatem Jeſu; ita ut cum & in manuſcriptis codicibus plerique, & in pleriſque exemplaribus pridem editis, ac in ipſomet S. Matris contextu originali, omnia illa, quæ notantur in libro, cui titulus, GLORIA S. IGNATII, exarata inveniantur; tamen in ea editione, de qua dictum eſt, omnia fuerint erasa. Hanc infidelitatem editionis non tam Societati Jeſu, quam S. Matri injuriolam, omnino improbamus, & a nobis non eſſe profectam teſtamur: quinimmo, ſi quis ex Ordine noſtro deprehenderetur, tale quid admiſiſſe, aut fieri curaſſe, impunitum non debere eſſe decernimus. Ipſam quoque editionem truncatam in uſu noſtrorum eſſe prohibemus, Propoſitionem hanc Capitulo noſtro generali propoſitam, & per acclamationem omnium approbatam teſtamur. Die VI. Maii MDCL. Fr. Franciſcus a S^mo. Sacramento Præpoſitus Generalis; *cujus & notatur apponi ſigillum*: *deinde ſubſcribitur* F. Joachimus a Jeſu Ma. Capituli generalis ſecretarius. *Maneat itaque, ex Seraphica Matre magnam gloriam in ſobolem Societatis Jeſu, atque adeo in* S. Ignatium, C *ejuſdem Parentem, derivatam eſſe*.

S. Philippus Nerius porro ad noviſſimo Societatem:

455 *De gloria* S. Ignatii *ex S. Philippo Nerio profecta agit Lancicius in dicto opuſculo ſpirituali, cap.* 20. *Et vere quam tenere vir ille ſanctiſſimus erga noſtrum Ordinem, ejuſque Parentem eſſet affectus, inde conſicitur, quod ante inſtitutum a ſe Congregationem Oratorii Romani, petierit ab illo recipi in Societatem. Audiatur Lancicius*: Ego lane, *inquit*, anno MDXCVI. hoc publice a Bellarmino, tunc noſtro Rectore in collegio Romano audivi. Immo & cauſam ei a S. Philippo narratam, tamquam ſibi valde caro, ob quam illum admittere ad Societatem noſtram noluit S. Ignatius. Hoc ipſum anno MDCXXX. R. P. Mutius Vitelleſcus, noſter Præpoſitus Generalis, mihi hoc ſciſcitanti dixit, ſe audiviſſe ſæpiſſime ex ore S. Philippi, quod petierit a noſtro P. Ignatio admitti ad noſtram Societatem. Poſtea cum Roma diceſſiſſem, & ejuſdem R. P. Mutii conceſſione ad inſtantiam provinciæ Bohemiæ illuc migraſſem, cupiens ad perpetuam rei memoriam hæc de re extare in archivio noſtro Romano teſtimonium R. P. Mutii; hoc ab illo petii XXII. Maii, anni MDCXXXVI. per litteras ad eum Olomucio datas, & id abeo obtinui per litteras ab eo ad me datas Roma XXVIII. Julii ejuſdem anni, ſubſcriptas ejus manu propria, & ſigillo D Præpoſiti Generalis obſignatas; quas pedes me habeo, & diligenter conſervo, præter aliud earum exemplar, quod Romæ in archivio Societatis conſervatur: *cujus exgraphum a P. Ignatio Pinio ibi pro me tranſcriptum ante oculos habeo*; *ubi tamen pro* Julii *notatur* Junii.

ejuſque P. Ignatii data & mentio ex eo prolata.

456 *De cæleſti ſplendore, quo S. Philippus vultum ſanctæ Patris noſtri redeuntem vidit, dictum in Commentario prævio* §. 88. *Certe* poſt mortem Ignatii *S. Philippus* ejus ſepulcrum adire, ibique orare ſolebat, & neceſſitatibus, quas P. Ignatio poſt ejus mortem commendabat, ſic a P. Ignatio ſolitum adjuvari, *ſcribit ibidem ac probat Lancicius*. Idem S. Philippus ex benevolo affectu erga P. N. Ignatium, & erga Societatem noſtram, poſt mortem ſui ultimi confeſſarii ſecularis ſacerdotis.. elegit e noſtra Societate confeſſarium P. Joannem Baptiſtam Peruſcum; *quin imo* etſi continuare ſuas Confeſſiones ordinarias coram eo non poſſet (frequentibus infirmitatibus corporis, & ætate octoginta annorum debilitatus) longe diſtante a domicilio Oratorii; ſolebat tamen per intervalla aliquoties in anno adire P. Peruſcum, eique ſuæ conſcientiæ ſtatum in Confeſſione aperire; *prout ibidem invenies* E

S. Carolus Borromæus pie cum ſpe obiit,

457 *Quantum vero in hac parte præſtiterit S. Carolus Borromæus, probatur ex Lancicio cap.* 21. *num* & S. Ignatium mortuum pie coluit, & ejus Exercitiorum libello & uſu ad miram illam, toti mundo perſpectam vitæ ſanctimoniam pervenit, operaque Societatis a S. Ignatio inſtitutæ, perpetuo, dum potuit, uſus eſt; ut multis argumentis, itque certiſſimis apparet ex rebus geſtis S. Caroli, editis ab ejus domeſticis Prælatis Joanne Petro Giuſſano, & Grattarolio, & aliis. *Quæ chronologice deducit laudatus Opuſculorum ſpiritualium auctor*, *De Exercitiis ſpiritualibus dixi ſupra cap.* 2. §. 3.

ac S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis

458 *Supereſt S. Maria Magdalena de Pazzis; de qua ex apographo noſtro Italico delibo iſta, Latino ſic a me reddita*: In quodam raptu, quem Sancta iſta habuit die XXVI. Decembris anno MDXCIX, poſtquam vidiſſet, quomodo ſibi complaceret Deus, ac delectaretur tantopere in anima S. Joannis Evangeliſtæ, ut alios Sanctos, ut ita loquar, in cælo habere non videretur; vidit, F quod ſimili modo ſeſe oblectaret in anima S. Ignatii, Fundatoris patrum Jeſuitarum. Dixit, quod ſpiritus iſtorum Sanctorum eſſet idem; quia totus eſt amare, & conducere ad amandum. Et ſubjunxit: Spiritus feliciſſimus, qui hodie regnat in terra, eſt ſpiritus S. Ignatii; quia ejus filii in conducendis ad Deum animabus id curant potiſſimum, notitiam ut ſuggerant, quam ſit Deo gratum, & quanti ſit momenti, attendere ad interna opera, & interne cum Deo tractare.

magni illi facit.

459 *Delibo, inquam, iſta ex apographo noſtro Italico, quod e ſcriptis monaſterii S. Mariæ Angelorum, & S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis accurate extractum fuiſſe teſtantur die* X. *Februarii anno* 1722. *tres ejuſdem monaſterii* (*quod Florentiæ eſt*) *Religioſæ eidem ſubſcriptæ. Illud P. Ignatius Pinius a P. Caſotti S. I. olim in variis collegiis Rectore, tunc autem loco reverendi patris provinciæ Romanæ præſidis accepit, ac Roma ad me miſit. Et mox ibidem ſequuntur*; Habet cauſam lætandi & gaudendi noſter pelicanus (*ita Sancta ſolebat nominare, in raptu præſertim, quamdam monaſterii tunc temporis Religioſam*) quia ad illud deducta eſt tempus aden deſidera-

tum,

A tum, quo videre licet in noſtra Religione germinare primitias ſpiritus S. Ignatii. *His adde, quæ dixi obiter in Commentario prævio §. 69. Latiſſimum laudis in* S. Ignatium *ab inſtituto a ſe Ordine derivatæ campum aperit P. Chriſtephorus Gomez in Elogiis Societatis Jeſu, ſeu Propugnaculo, ex ſummorum Pontificum, conciliorum, Cardinalium, antiſtitum; nec non Imperatorum, regum, principum, & aliorum virtute, religione, atque litteratura illuſtrium (etiam hæreticorum) teſtimoniis adverſus ejuſdem impugnatores conſtructo.*

§. II. *Gloria Sancti e beato exitu eorum, qui moriuntur in Societate Jeſu.*

Epiſcopum *Gloriæ poſthumæ* S. Ignatii *magnum accreſcit ſplendorie ornamentum ex gloria cœleſti, quæ poſt vitam in Societate Jeſu pie ac religioſe peractam, toti ipſius filius a Deo datur. Sed hanc, quæ inde in ſanctam Parentem noſtrum derivatur, ita ai eſt propria, ut aliis Ordinum Religioſorum canditoribus etiam ſit communis. Diſpiciendum vero hic, an noſtra Societas in hac re habeat quidpiam ſingulare. Inter monumenta Romana, quæ P. Ignatius Pinias mecum communicavit, exſtat ſcriptum hoc titula*: Quo fundamento nitatur vox illa communis ſalvandorum in Societate. *Rem proponamus, & per partes quidem cum hac quæſtione connexas.*

B

ejus hoc argumentum præmiſit, ex ſcilis

461 *Monumenta, quæ memorabam modo, ita nos edocent*: P. Gabriel Alvarez, rector collegii Majoricenſis, ſcriptum reliquit de F. Alfonſo Rodriguez, viro ſancto, & diuturno ejus collegii incola, quæ ſequuntur: Hic vir, *inquit*, in refectorio poſt cœnam, inter agendas de more gratias, vidit omnes præſentes fore ſalvos, nec illos dumtaxat, ſed omnes præterea, qui tunc erant in Societate, modo in illa perſevararent: qua notitia utebatur, quando aliquem de vocatione tentatum confirmare ſtudebat. Accidit id per Octobrem anno MDCXIX. Hæc habentur ex P. Gaſpare Huriado, profeſſore theologiæ Compluti, qui accepit per litteras datas Hiſpali x. Februarii MDCXXIX. a P. Jacobo Granado, viro fat nato: is vero acceperat ab alio Societatis homine probatæ virtutis, qui deſcripſerat ex exemplari P. Sebaſtiani Mendez, viri in Bætica notiſſimi, & ſæpius Rectoris: cui ea ſcripto tradiderat P. Ferdinandus Ponca, vir notiſſimus in tota Hiſpania geſto jam provincialatu per Bæticam & Aragoniam.

C

memorabilis fratris Alfonſi Rodriguez,

462 P. Didacus Monteras, Præpoſitus Olyſſipponenſis, quique in contemplatione a Deo extaſes patitur, audite F. Alfonſi revelatione de ſalvandis in Societate, dicere ſolitus eſt, aliam habitam recentiorem, ſequi noſſe, cui facta eſt. Suſpicio eſt, ipſummet eſſe; qui tamen pro humilitate ſua id clam habuit (*additur in ſcripto, quod citabam*, anno MDCXIV.) Aiuot, tres annos eſſe, ex quo hoc dixit. *Nadaſius laudat patrem illum Didacum in Anno dierum memorabilium, ad diem* XXVII. *Maii: de hiſce vero revelationibus agit idem ſcriptor in alio opuſculo, da quo mox dicam, cap.* 16. *num.* 21. *& ſeq.* Anno MDCXIV. *ficus refertur in iiſdem monumentis*. cum idem Alfonſus Rodriguez in gratiarum actione omnes domeſticos intuitus eſſet tamquam angelos Dei, exarſit deſiderio, eos videndi in cæ-

lo: cumque ea de re cum Deo ageret, ibidem inter egrediendum, reſponſum accepit, ſe voti compotem fore. Ita teſtatur P. Joſephus Ramus ex provincia Aragonenſi, confeſſarius ipſius fratris Alfonſi. D

ex vaRiis.

463 *P. Joannes Nadaſius, quem nominabam, in libro, quem inſcribit* Pretioſæ occupationes moriantium in Societate Jeſu, *cap.* 16. Credo, *ait*, jurato P. Vincentio Ficherello, Piſtorienſi collegii nuper Rectori: cui crederem etiam injurato. Is in litteris, ad me anno MDCLVII. XXVII. Aprilis datis, enucleate narrat, quomodo antequam Romæ anno MDCXX. XVII. Novembris Societatem ingrederetur, ad Julium Sanſedonium Groſſeti epiſcopum, virum ſapientia, ſcriptis, ætate, virtute, abdicatoque, ut æternitati quietus vacaret, epiſcopatu, dignum S. Philippo Nerio magiſtro diſcipulum, ductus, ab eo præclara de Societate audierit, impenſe hortante, ut perpetuus Deo gratias ageret, quod ab illo ad eam Societatem eſſet vocatus; de cujus Religioſis S. Philippus Nerius (quocum diu ſe, ac familiariter egiſſe gloriabatur) dicere ſolebat: FILII IGNATII, QUI PERSEVERANT IN SOCIETATE, SIC MORIUNTUR SANCTI; id eſt, obeunt mortem ſanctam. *Hæc ibi reſeruntur: quæ confirmantur ex apographo Italico (quod una cum citatis monumentis Romanis huc miſſum fuit,) ejuſdem P. Ficherelli juramento roborata.* E

ac S. Philippi Nerii

464 P. Matreſius Societatis Jeſu, *ea relatione ac fide dilectorum mox monumentorum*, narravit anno MDCVII. Barcinone in recreatione, quod Romæ de quadam ingreſſus ad B. P. Borgiam Marcus illius locius viturus, num quid opus eſſet, invenit oratorem valde lætum & lacrymis perfuſum præ gaudio. Igitur ſciſcitatus iterum ac tertio gaudii & lacrymarum cauſam, hoc reſponſum Julii: Scito, frater Marce, Deum impenſe amare Societatem, eique conceſſiſſe beneficium, quod olim Ordini S. Benedicti, nimirum ut trecentis primis annis, nemo, qui in ea ad mortem perſeveraverit, damnetur. Hæc P. Matreſius dicit, ſe accepiſſe ex ore fratris Marci. *In ſcripto*, Quo fundamento *&c. quod ſupra citabam, additur*: Nec dubitari poteſt de fide hujus integerrimi fratris. *In eodem ſcripta, anno 1607. quo P. Matreſius rem ſuperius dictam narraſſe, additur*: XVIII. Martii. F

propoſitur nitro prædilectio S. Fraſcifci Borgiæ,

465 *Prædilectio S. Franciſci Borgiæ confirmatur e ætatis monumentis noſtris Romanis. Verba accipe*: Cum P. Matreſius in quodam collegio Italiæ habitaret, vocatus fuit a quodam Capuccino, cujus erat magna opinio ſanctitatis, graviter tum decumbente, & morti proximo; qui ingredienti patri cellam, magna voce ecclamavit. Juſſi te, pater, hac hora vocari, ut nuntiem, quæ mihi Deus nuntiare mandavit; nimirum omnes, qui in Societate moriuntur, ad cælum eunt; ſed e mea Religione tametſi multi ſalvantur, damnantur aliqui. Cum aniam P. Matreſius temperare vellet, & ſtringere dicti illius univerſalitatem, & comparationis; reſpondit infirmus: Pater, res ſe habes, ut dixi: & Deus mihi mandat, ut dicam; & idcirco te vocari curavi: & paullo poſt cum ſanctitatis opinione mortuus eſt. Rem hanc narravit P. Matreſius P. Michaeli Carafa*, olim Præpoſito domus profeſſæ Valentinæ, & deſignato Viſitatori Sardiniæ: qui & relata initio a P. Matreſio in recreatione Barcinonenſi narrente audivit, & io collegio Complutenſi anno MDCXVIII. narravit. ac cujuſdam patris Capuccini ejus ſalutem quidam in de ſuiſſet te morientem

* al Carafa, & Tarſa

466 *Hæc ita confirmantur e ſcripto*. Quo fun-

A damento &c., *de quo ſupra*: Pater Antonius Beex var. quæ alia de tillus noſter in litteris datis ad patrem Alegambe xxi. Februarij MDCXXXII. Neapoli, teſtatur, ſe tunc temporis, cum id agebatur, fuiſſe candidatum Societatis, & familiariter in collegio verſari ſolitum fuiſſe cum patre Matreſio; qui cum rediret a viſendo Capuccino, & interrogaretur ab ipſo P. Beatillo, quidnam voluiſſet ab ipſo Capuccinus; reſpondit: Dixit mihi de noſtra Societate tam præclara, ut vere feliees nos reputare poſſimus, ſi illa ſunt vera. Idem pater Beatillus Barienſis addit in eadem epiſtola, ſe pridem horum fuiſſe oblitum; ſed cum anno MDCXXXI. recitares in Miſſa Evangelium de quinque talentis, de quo anno MDLXXXVII. eumdem Capuccipum concionantem in templo archiepiſcopali Barienſi ſecularis audierat, exſtaſim mentis ſe paſſum, & Capuccinum concionantem de talentis, & patrem Matreſium ab ipſo vocatum, & in reditu ſibi, quæ ſupra retulimus, narrantem, ſe vidiſſe ad finem uſque Evangelii &c. *Et continuo bis in Ms. noſtro ſubditur*: Hæc omnia pater Joannes Baptiſta Ru-
B beus Roma Mediolanum tranſmiſit ſummo ſtudio hinc inde collecta &c.; *de quo patre agis Bibliotheca Societatis ſub cognomine Italo* Roſſi.

confirmatur. 467 *Rem aliquantulum elucidemus. In prædicto ſcripto dicitur* P. Vincentius Matreſius in provincia Neapolitana, confeſſarius Ducis Monteleonis, proregis Barcinone &c. *Vir elogium inſernit Nadaſius Annæ dierum memorabilium ad diem* xxx. *Septembris, quo obiiſſe ibid. notatur anno* 1607. *ubi & hoc, quo de agimus, privilegium narrat, Capuccinus autem ille ibidem vocatur* Fr. Laurentius de Mola; *ac* Barii anno MDLXXXVII. *dicitur* obiiſſe eum bona opinione viri ſpiritualis; *ac proinde vaticinium ejus tunc deberet accidiſſe*. D *Scriptum vero, quod ſæpius jam memoravi*, Eras, *inquis*, prædictus pater Capuccinus de Mola, quod eſt oppidum non longe ab urbe Bario; ubi concionatus eſt aliquoties magno cum ſpiritu, cum eſſet vir ſanctæ opinionis, & definitor ſuæ provinciæ, & optimus concionator. In eadem decumbebat ægrotans, quando P. Vincentium Matreſium, egregium & ipſum concionatorem, tum in collegio Barienſi degentem, vocari ad ſe juſſit. *Sed nihil de iſte fratre Laurentio, nedum de prædictione ejus reperio cum in Annalibus PP. Capuccinorum apud Zachariam Boverium; tum apud R. P. Carolum de Arembergh in Floribus Seraphicis iſtius Ordinis, Elegium P. Antonii Beatilli intexitur Bibliotheca Societatis Jeſu*,

458 *Habes, lector, quo nitatur fundamento* Diſſertum *mirabilis illa, quæ circumfertur, de ſalvandorum in Societate Jeſu prærogativa; cujus veritati tantum tribues, quantum rationibus pro ea allatis deferendum eſſe cenſueris. Et vero erunt ſine dubio, qui pro re adeo paradoxa, dixeram pene incredibili, majora credibilitatis motiva requiram*. E *Quæ cum mihi non ſint in promptu, ſupereſt, ut me contineam intra ſolos ſimplices narrationis fines, relicta cuilibet in utramque partem ſentiendi pleniſſima libertate. Hoc interim longe certiſſimum eſt, unicuique e Societate ſedulo enitendum, ut digne ambulet vocatione, qua vocatus eſt; & ſatagendum, ut per bona opera certam ſuam vocationem & electionem faciat; quidquid ſit de tali gloria poſthuma, e beato exitu eorum, qui moriuntur in Societate Jeſu, in S. Ignatium ejuſdem Fundatorem derivata: cujus rebus geſtis, miraculis, ac gloriæ poſthumæ finem imponet*

AUCTARIUM

Circa beneficia patrocinio S. Ignatii attributa,

Ille, quæ ſuperius num. 484. *dixi de documentis e Polonia ſubmiſſis, hæc adde ex Hiſteria collegii Crofnenſis*: Anno MDCLXXII. perilluſtris reverendus Dominus Thomas Woytalcuiez, Præpoſitus Wieſopolienſis, pro ſolennitate S. Ignatii a noſtris invitatus, præſto adfuit, augendo honori divi Patris. In ejus abſentia, neptis ex ſorore illius, ipſo S. Ignatii die enixa eſt fœtum, vivum quidem, ſed præ nimia debilitate proxime fere moriturum. Nihilominus baptiſmus infantis prolongari debuit, ob abſentiam Præpoſiti, in cujus voto fuerat, infantem propria manu, ſacro abluere fonte. Interim inſtante majori debilitate, antequam is rediret, infans abſque baptiſmo e vita diſceſſit. Redux Præpoſitus, & morte infantis ſine baptiſmo ob ſui abſentiam nimium triſtis, accepto infantis corpuſculo, ſupec altare illud depoſuit, & injuncta præſentibus terna oratione Dominica ac ſalutatione angelica, flexis genibus reperenda, ipſe aliquantum orationi intentus, hoc affectu clara & diſtincta voce ſuppetias S. Ignatii imploravit: O ſancte Pater Ignati, ego propter honoris tui obſequium abſum; tuum eſt hanc animam mihi reſtituere; cui ob tuum obſequium ſalutare baptiſma non impendi. Vix ferventia complevit deſideria; en puer pridie emortuus, ope S. Ignatii vivere cœpit, manibuſque Præpoſiti baptizatus, ac nomine Ignatii inſignitus, cum ingenti parentum ſimulque Præpoſiti ſolacio, uberiores vixis annos.

Mortuus infans ad vitam redit. C

qui & hoc mo reſtitui tenus.

470 Anno MDCXCVII. ruſticanus homo coram F unn e noſtris faſſus eſt, ſe ante annos circiter ſex præ deſperatione laqueum ſibi injeciſſe. Sero id advertit conjux, præciſoque laqueo, ultra tres horas exanimem jacuiſſe vidit, confluento ad cadaver plurimo vicino ſpectatore. Triſtis mulier opem ſancti Ignatii implorare cœpit, ne animam illam æternum perire permitteret, quæ cum in corpore ageret, ſingulari affectu in S. Ignatium ferebatur. Sancta hæc dum continuat ſuſpiria, videt exanimem conjugem in terra reſpirare, tandem loqui & de integro convaleſcere. Vitæ meliori reſtitutus ruricola, narravit, ſe aliquoties vidiſſe S. Ignatium de anima ſua cum ſpiritibus immundis altercantem, eamque ſibi jure debito appropriantem, nitentibus contra malignis ſpiritibus. Tanto beneficio ad ſpecialem divi Ignatii cultum vixit animatus.

Alii a deo meoti ſuſcitantur

471 *Ex Litteris annuis collegii Bidgoſtienſis*: Anno MDCCXIX. admodum reverendus dominus Antonius Snicinski, parochus vicinus, per annos circiter octo, terrores ac inquietationes, variaſque immiſſiones a malo genio ſuit paſſus, adeo ut loquentem dæmonem, ſeſe inſeſtantem, diu noctuque audiret. Adhibebat ſolitos exorciſmos, ſed irrito eventu. Tandem lætalt correptus morbo, unum e noſtris invitavit, a quo in viam æternitatis diſponeretur, ſimulque petiit, ut corpus

A pus ſnum poſt fata, in templo collegii Bidgoſtienſis humaretur. Imo ardenter expetiit, ut vivus adhuc ad collegium Bidgoſtienſe deferretur, ibique extremum diem expectaret. Inſuper expoſuit invitato patri continuas dæmonis infeſtationes, qui pro remedio aquam S. Ignatii adhibere, ejuſque iconem cubiculo affigere ſuaſit, utpote et, qui virtutes horum, olim in ſocietate degens, didiciſſet. Aſperſa itaque ſæpius domus aqua S. Ignatii, imagn ejuſdem lecto affixa: ſtatimque evanuere dæmonis terriculamenta, ipſeque parochus ſanitati reſtitutus, ſanitatem ſuam, & ab infeſtationibus immunitatem S. Ignatio gratus attribuit.

Liberat.

472 *Ex literis annuis collegii Poſnanienſis:* Anno MDCCXXIX. Poſnaniæ domum militis præſidiarii, Leopoldi Stybel, malus genius longo tempore infeſtabat; imprimis totra quatuor ſeptimanas, quavis feria quinta, hora ante meridiem undecima; poſtea vero ſæpius, quatuor interdum vicibus intra hebdomadam. Ad initium infeſtationis, lenis quidam audiebatur ſtrepitus, quaſi hominis ſuſpenſo pede incedentis, tum cerberus infernalis in domeſticum ioſiliebat canem, eumque io gyrum rotabat, terræ allidebat, violentam vexationem latratu horribili incuſante cane. Tum infans duorum annorum magno ejulatu, violenta apprehenſione projiciebatur in terram, lacrymis & incondito clamore, nutuque digitorum demonſtrans invaſorem. Tandem & ipſe miles cum ſua conjuge, quibus tota domus ceu rota agitari videbatur, vertigine capitis in terram proſtrati, præ afflictione ac timore vix ſpirabant. Preſentibus opem a noſtris, loco remedii proviſa fuit aqua benedicta S. Ignatii; ſimulque imago S. Patris data, paſcentibus affigenda. Succeſſit feliciter remedium: cum enim tota domum aqua illa aſperſiſſent inquilini, ab inquieto hoſpite immunes erant. Sic facientibus contigerat, ut ſemel aqua S. Ignatii deeſſet; ſtatim igitur adfuit improviſus hoſpes, ſolitoque more miſeros incolas affecit moleſtiis. Quo periculo cautiores facti, ſi unum vas aquæ S. Ignatii deficeret, alterum procurabant, propria edocti experientia, toties ſe eſſe ab infeſtatione immunes, quoties domum aqua S. Ignatii aſpergerent, quod facere non deſtiterunt, S. Ignatium, ejuſque opem deprædicantes, & uſum præfatæ aquæ benedictæ. *Quibus e variis provinciis Poloniæ documentis acceſſuri varii alii favores circa ſalutem corporis, puerperia, ac machinas diabolicas.*

Beneficium Leopoldo archiduci præſtitum.

473 *Anno 1632. tempore belli Sueciei, infelix hoſtis Sereniſſimo Archiduci Leopoldo, Tyrolis domino, nuntiavit, ſe poſtero die, qui* S. Ignatio *erat ſacer, ſuam Serenitatem coram ſalutaturum. Sed, rebus jam conclamatis, cum Sereniſſimus* S. Ignatio *provinciam ſuam enixe commendaſſet; eadem nocte, & illo ipſo tempore matutino Weimarius, ve ac ſpe fruſtratus, quam celerrime diſcedere debuit, velociſſimo ſui regis, tunc in Franconia periclitantis, per curſores accitu avocatus. Laudatus Sereniſſimus Archidux in* D *epiſtola ad Sereniſſimam conjugem, die 1. Auguſti* EX VA- *1632. Nazaretæ data, & ex Italico Latine reddita,* RIIS. Grates, *inquit, æternas debemus Domino Deo, & S. Ignatio.*

Plurorum aliorum teſtimonia ſumma.

474 *Ceterum cum gratiæ, favores ac beneficia patrocinio Thaumaturgi noſtri adſcripta, & , qua ſe extendit Aſſiſtentia Germaniæ Societatis Jeſu, obtenta, adeo ſint crebra, ut ad certum numerum revocari nequeant; ut tamen aliquam gratioſæ, quæ apud Deum valet, potentiæ ideam ſuggeram, e nonnullorum collegiorum ad dictam Aſſiſtentiam ſpectantium inſtrumentis recenſeo hæc ſola beneficia, prout indidem ea a me extracta invenio, relictis aliis pluribus, quæ volens inde non excerpo. Primo itaque loco ſint liberati a morbis, mortis periculo, vel corporis incommodis. In provincia Lituana ac Polonica centum, In Auſtriaca centum & quinquaginta. In Bohemica centum. In provincia Germaniæ ſuperioris centum. In provinciis Rheni ſuperioris & inferioris triginta. Secundo loco veniant gratiæ puerperis indultæ. In Lituana ac Polonica provinciis ſexaginta. In Auſtriaca quinquaginta. In Bohemica trecentæ. In provincia Germaniæ ſuperioris* E *centum. In provincia utriuſque Rheni, quadraginta. Tertio loco reſervo ſancti patrocinium adverſus dæmonem, veneficia, lemures, ſpectra. In provincia Lituana ac Polonica quinquaginta. In Auſtriaca ſeptuaginta. In Bohemica quinquaginta, In provincia Germaniæ ſuperioris triginta. In provincia utriuſque Rheni quindecim. Summa, mille ducenta & quadraginta quinque. Quibus ſingulatim hic non addo Belgica. Jam vero ſi alia, quæ vel ſcripta non ſint, vel huc non miſſa, quæ tamen alibi credere par eſt magno numero contigiſſe, hiſce omnibus accenſerem, quonſque eorum ſumma excreſceret? Cum autem documenta Lituana legam deduci uſque ad an. 1729. Polonica ad an. item 1729. Auſtriaca ad 1727. Bohemica ad 1728. Germaniæ ſuperioris ad 1727. Rheni ſuperioris ad 1726. Rheni inferioris ad 1725. Flandrobelgica ad 1728. inde conficitur ſtabilis ad hæc uſque tempora Ignatiana beneficentiæ continuatio.*

Locuſta mi- remedio ce- ſſit in Luſitania.

475 *Epimetri loco ſint iſta. P. Franciſcus de Smit* F *S. J. Vitæ* S. Ignatii, *a noſtro item P. Andrea Luca Hiſpanice vulgatæ, & a ſe deinde Flandrobelgica lingua editæ appendicem adjunxit; in qua §. 3. a pag. 706. ex epiſtola R. P. Prioris Lunarejenſis (in diœceſi Conimbricenſi) Didaci Ruiz Cardoço ad R. P. Manuelem Facundes S. J. Rectorem collegii Conimbricenſis data die XVI. Julii 1637. ibi, inquam, narratur mirabilis locuſtarum omnes terræ fruges depaſcentium exactio, formato reliquiis S. Ignatii ſigno crucis. Et mox infecta illa animalia in terram concidiſſe tanquam venerabunda, deinde avolaſſe, ac unquam poſtea reverſa fuiſſe, indidem habemus. Adde votum ſupplicationis annuæ cum Sacro, ac cultu diei, quo res accidit,*

APPENDIX

Addendorum mutandorum & corrigendorum

AD OMNES SEPTEM TOMOS

DE ACTIS SANCTORUM JULII.

TOMO I. DIE PRIMA,

DE B. BARTHOLOMÆO VICENTINO.

3 QUam multa incerta, dubia & implexa de beato iſto Viro a poſterioris ævi ſcriptoribus male combinata ſint, ex noſtro Commentario a pag. 280 plane intelligitur, idemque pluribus confirmat eruditiſſimus Echardus in ſua Bibliotheca ſcriptorum Ordinis Prædicat. tom. 1. a pag. 254. ubi quod ex Marzario admiſit, de Bragantina ſeu Bregantina familia, alibunde probatum cupio. De Nemonicn, Nemoncio, Nemoſia, ſive Lemoncia, pro Limiſſa plura diſputat, ad ea euplicanda, quæ Papebrochius non reperat, tom. VII. Maii pag. 704. neque ego ſatis diſtincta inveneram, ut proinde ad ejus normam corrigi facile patiar, quæ de ea urbe a nobis dicta ſunt. Circa reliquas Beati dignitates, perſtat Commentarius; ex quo mentem noſtram iterum explicuimus in Reſponſione Gallica ad Obſervationes aliquas P. Matthæi Texte, quam ne hic referre cogamur, ſatis erit verbo indicare, nos a P. Matthæi titularibus placitis tantum abhorrere, quantum ad Echardum libenter accedimus.

EODEM TOMO ET DIE,

DE SANCTIS FELICE ET MODERATO,

C PAg. 288. lin. C, corrigendum monuit R. D. Le Beuf canonicus & ſuccentor eccl. Antiſſiodorenſis, alibi a nobis laudatus, quod mihi ſuggeſſerat de D. Bargedé, tamquam archidiacono; cum merus laicus fuerit, ſub titulo aſſeſſoris.

Eadem pag. lin. F. corrigi voluit, quod ſcripſerat de Mailly le chateau, eſſe diœceſeos Auguſtodunenſis, cum ad Antiſſiodorenſem pertineat: quodque ibi de S. Moderati reliquiis dicitur, meris eſſe mendacium.

Id demum adjecit, veroſimilius ſibi videri, utriuſque Sancti reliquias, quæ ad S. Germani depoſitæ olim fuerant, multarum aliarum ſortem ſubiiſſe, quod anno 1567. cum cæteris commixtæ fuerint.

Alia epiſtola latina ad me data MDCCXVIII. pluſcula de iiſdem Sanctis concervavit, non quæ ad ætatem, geſta aut martyrium ſpectarent, de quibus jam ſatis diximus nihil memoriæ proditum eſſe, ſed quæ ipſorum cultum paulo amplius illuſtrant, atque a confuſione non parum vendicant: Volneram, inquit, quæſitum veſtrum de S. Moderato quibuſdam annotatiooibus novis illuſtrare. Eapropter aliquibus epiſtolis rector eccleſiæ S. Moderati ad Coram, vexandus mihi fuit, ſed ex ejus reſponſia res non omninn eliquata prodit. Dicam tamen hac de re, quod fortaſſis gratum vobis erit. Certiſſimum eſt primo, omnia Kalendaria S. Germani Antiſſiod., diem v. Septembris vacuum repræſentare. In iis oulla mentin SS. Felicis & Moderati; verum ad diem 1, Julii habetur memoria de S. Moderato martyre, in aliquibus vero ad XVI. Junii nomen S. Felicis martyris, quæ quidem memoria pro S. Moderato his terminis concipitur; „ Octava S. Joannis VIII Lect.; Moderati martyris „IV. Lect. „ Ita in Kalendario Miſſalis XII. ſeculi, & in Kalendariis Breviariorum Mss., licet in textu eorumdem Breviariorum, nulla ſit lectio propria, ſed tantum oratio ſequens: „ Deus qui nos beati „Moderati martyris tui concedis natalitio perfrui, „ ejus nos tribue meritis adjuvari. „

Pergit R. D. Le Beuf: Quoad S. Felicem, ejus memoria non apparet in Miſſali XII. ſeculi ejuſdem eccleſiæ, neque io Proprio Sanctorum, nec in Kalendario. Ejus tamen nomen legitur in Kalendario unius Breviarii Ms. XIII. ſeculi, & io Kalendario unius Hymnarii ejuſdem ſeculi, XVI. Junii poſt oomina SS. Cyrici & Julittæ & ante oomina SS. Ferreoli & Ferrutii. Ex his videre eſt, cultum S. Felicis, quiſquis ille ſit, ſerius incepiſſe apud S. Germanum; cultum vero S. Moderati in eadem eccleſia multis ſeculis antiquiorem eſſe. Hericus revera IX. ſeculo meminit oon tantum eccleſiæ S. Moderati, translationis corporis ejus, ſed & cultus ejus apud S. Germanum, jam ævo ſuo antiquioris: at de S. Felice altum ſervat ſilentium, quin imn de eo ſilent omnes fere auctores, qui de baſilica S. Germani & ejus reliquiis ſcripſerunt.

Tria igitur ex Herico diſcimus de S. Moderato, 1°. ipſum fuiſſe puerum; 2°. martyrem; 3°. habuiſſe eccleſiam propriam, ubi jam colebatur, & ex qua in baſilicam S. Germani Antiſſiodorenſis delatum ſit corpus ejus. De pueritia Sancti vix dubitare quis poſſit, cum Hericus ejus tumulum viderit, ſuo tempore ad latus ſepulcri S. Germani collocatum. Circa martyrium quidem, nec tempus, nec modum, nec locum aſſerit; ſed martyrem fuiſſe clare indicat, neque aliter ſcripſiſſe putandus eſt, quam tunc communiter credebatur. Ego vero eccleſiam, ex qua ante tempora Heriei ſa-

eta

A cta fuerat translatio, semper existimavi cum Violæo nostro fuisse in illo pagulo ad amnem Coram, septem ab hinc leucis posito, qui SANCTI MODERATI nomen præfert in titulis XII. seculi & posterioribus. Alia consimilis nominis ecclesia, siqua exstitit, omnino ignota fuit supradicto Georgio Viole, Ludovico Noel canonico, & aliis Autissiodorensibus topographis.

Hæc præmitto, ut sentiatis, in quem stuporem inciderim, cum in prima responsione rectoria ecclesiæ S. Moderati ad Coram, legi, sanctum ecclesiæ patronum esse quidem sanctum Moderatum, verum talem Sanctum, ut confessorem colli, utpote qui ex opinione vulgi, circa fontem vicinum eremiticam vitam duxerit, hujus vero festum unicum celebrari XVI. Maii, & omnia legi & cantari de communi; neque ullas reliquias corporis ejus, aut tumuli, vel libros aut Kalendaria illic conservari. Institi ego, fultus auctoritate Herici; subodoransque aliquem ex parte populi errorem, scire volui, an non aliqua alia ibidem exstaret ecclesia sub invocatione cujusdam S. Manri. Respondit rector, superesse ab alia parte fluvii in sua parochia, vetustissimæ ecclesiæ rudera, in qua multi reperti fuerant sarcophagi lapidei, ac vulgo a senioribus pagi vocitatam fuisse LA CHAPELLE OU L'EGLISE DE SAINT MEU: locum vero baptismus appellari *Naully*. Addidit, imaginem dicti Sancti in quadam tabella supra majus altare ecclesiæ vici S. Moderati etiam nunc depictam videri, a parte Epistolæ, juxta imaginem S. Moderati, in qua repræsentatur ad modum juvenis, tunicella induti, dum *S.* Moderatus ab alia parte cernitur depictus ut eremita vel annosus senex: nomen latinum S. MEU se prorsus ignorare; nullum festum de eo celebrari, nec ullis titulis aut documentis se tantas posse tenebras illustrare.

Hoc responso satis edoctus, non hæsitavi, quin affererem, ecclesiam DE SAINT MEU, illam esse debere ecclesiam S. Mauri, quæ jam lexto labente seculo, axistebat in diœcesi Autissiodorensi sub nomine Cellæ Mauri, eoque magis quod vocabulum Cella locum designat ab eremita aliquo pridem habitatum. Item in charta quadam XII. seculi ioveni concessionem ecclesiæ Naaliaci & ecclesiæ S. Moderati factam cœnobio Molismensi, quod duas ecclesias designat, imo & duos pagulos aquis Coræ divisos. Rursus, fatentur antiqui de loco S. Moderati, se quondam audivisse de Naaliaco, quod fuisset parochia, sed postea ex Naaliaco & sancto Moderato unicam fuisse conflatam. Ex quibus momentis ansam erroris me suspicor detexisse, videlicet cultus S. Mauri translatione in ecclesiam S. Moderati, post destructam Naaliaci ecclesiam. Inde enim factum est, ut uterque Sanctus in tabellis depictus sit, unus ut eremita, alter ut juvenis, quod occasionem præbuit populis, sæpe unius nomen pro nomine alterius usurpandi, & ideam eremitæ a Mauro ad Moderatum, ideam vero juvenis a Moderato ad Maurum per inscitiam traducendi.

Hactenus Cl. Viri observationes & conjecturæ; ex quibus verosimillime consequi ostendit, quod die XVI. *Maii, qua colitur Sanctus quidam senior eremita, sub nomine* S. Moderati *in ecclesia S. Moderati, coli deberet S. Maurus eremita, quia ecclesiam Naaliaci suo nomine dicatam habuit; die vero* I. *Julii* S. Moderatus puer martyr *in ipso sui nominis vinculo & ipsissimet nominis ecclesia. Aliis, quas præterea addit, conjecturis supersedendum putavimus, quod hæc ad tollendam confusionem, de qua ægebamus, abunde sufficiant. De* S. Felice *tam multa non habuit quæ disputaret, ceterum ejus* D *cultum, saltem a seculo* XIII. *solidissime probavit ex variis plurium ecclesiarum Kalendariis in quibus partim cum Cyriaco & Julitta, Ferreolo ac Ferrutioconjungitur, referturque proinde, ut suo loco diximus, ad* 16. *Junii. Atque hæc de sanctis* Felice & Moderato *dicta sint satis.*

EODEM TOMO, DIE II. JULII.

DE S. JUVENALE PATRIARCHA HIEROSOLYMITANO

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. Sancti cultus, & elogia. P. B.

HUujus *Patriarchæ memoriam nullis unquam Fastis Occidentalis Ecclesia celebravit. Eminentissimus contra Annalium conditor ad annum* 454. *num.* 21. *eamdem acriter insectatur his verbis:* Videsigitur, in Juvenale nihil optimo dignum episcopo reperiri; & secundum parœmiam illam, in bello cervum, in pace se præstitisse leonem: qui malis artibus, meritisque scriptis *&c. Nihilominus tractatur apud recentiores non Catholicos modo, sed & heterodoxos. Papebrochius noster ante tomum* 3. *Maii in Historia chronologica patriarcharum Hierosolymitanorum etsi num.* 100. *Baronii, ut in Juvenalem plus justo iniqui, severitatem incusat, nihil affert tamen aut innuit, unde cultum* Juvenalis *aut sanctitatem eruas. Hinc factum existimo, ut ad diem* 2. *Julii fuerit inter Prætermissos relatus: neque enim sola Menologii Sirletiani, & hoc unica Ferrarii atque Castellani auctoritas sufficere videbatur ad sanctimoniam viri, tam atra passim calculo notati, tuta comprobandam. Nescio vero, quo casu acciderit, ut alia tunc temporis monumenta memoriæ serius occurrerint: nam si de Fastis Orientalibus cogitatum tunc fuisset, patuisset profecto, aut huic juxta suo locum inter Sanctos deberi; aut alios, qui jam habent in opere nostro, fexcentis non deberi. Quorum enim quemque eorum tot celebrant ecclesiastica monumenta, quos* Juvenalem *hunc nostrum?* E *Prætermissus hic fuit a. Jul.*

2 *Festum ejus in Oriente duplex est: alterum die* XVI. *Julii commune cum patribus, qui anno Christi* 451. *in Chalcedonensi concilio rem Catholicam defenderunt; de quo vide dicta mensis hujus tomo* IV. *pag.* 120. *alterum proprium, ejusque 20. nomine consignatum, die mensis ejusdem secundo; quo notatur in Menæis Græcorum excusis,* Μνήμη τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἰουβεναλίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Memoria sancti patris nostri Juvenalii, Hierosolymorum patriarchæ. *Eodem prorsus die ac modo refertur apud Maximum Cytherænum; in Synaxario Ruthenorum peculiari diœcesseos Kiovienſis, teste Georgio nostro David, a quo illud Latine versum accepimus; & in Martyrologio Arabico-Ægyptio, quod ad usus nostros interpretatus est Gratus Simonius, sæpe propterea in hoc opere memoratus. Alibi vero ad eumdem diem ac mensem eadem commemoratio exornata legitur elogius, quæ hic non pigebit adscribere.* F *nunc unde probetur ejus cultus ut Menæis magnis, &c.*

3 *Menologium Slavo-Rusſicum sic habet:* Item sanctis patris nostri Juvenalis, patriarchæ Hierosolymitani, qui tertius consecrator Hierosolymis fuit post Cyrillum. Sedebat annis XXXVIII. obiit anno CDLIV. sub Marciano & Pulcheria. *De chronologia ejus agemus infra. Menologium Cardinalis Sirletis* *Item in Menologio Slavo-Russico, Sirletiano, Medicæo, Vaticanis &*

A *leri ſolum hoc die* Juvenalem *enuntiat in hæc verba:*
AUCT. P. B. Die 2. (*Julii.*) Natalis beati patris noſtri Juvenalis, archiepiſcopi Hieroſolymitani. Hic fuit, Theodoſio minore imperatore, tertius poſt Cyrillum Hieroſolymarum epiſcopus, recta fide & pietate inſignis; qui cum Hieroſolymitanam eccleſiam triginta ſex annos rexiſſet, in pace requievit. *Menæa Mſs. bibliothecæ Mediolanenſis Ambroſianæ, conſonantibus, ut aſſeripſit Henſchenius noſter, bonis exemplaribus Mſs. quæ cum Ambroſiano textu Taurini contulit, ita ſonant:* Μνήμη τῶ πατρὸς ἡμῶν Ἰουβεναλίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἀριδείκτου καὶ θεοπόλου τῆς Χαλκηδόνος· ὃς τῇ συνόδῳ συνηγορήσας, καὶ τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα Μαρκιανὸν τῇ συνόδῳ καταδέξαι, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν παροικίαν χωρήσαι, καὶ κηδεῦσαι ἑαυτὸ τοιμίσιο τοιμένι, πρὸς Θεὸν μεθέστη. *Hoc eſt:* Commemoratio P. N. Juvenalii, patriarchæ Hieroſol. ſub Theodoſio juniore; qui interfuit Chalcedonenſi ſynodo, quam cum defendiſſet, & imperatorem religioſiſſimum Marcianum prudentia ſua recreaſſet, atque ad propriam reverſus diœceſim, recte paviſſet ovile
B ſibi creditum, ad Deum migravit.

in Synaxario Mſ. P. Sirmondi 4 *Diffuſiora ſunt hoc loco Synaxarium Mſ. membranum P. Sirmondi, eique conſona Menæa Mſs. P. Chiffletii, cum ita Sanctum hunc laudant:* Μνήμη τῶ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰουβεναλίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων.

Μνήμη γεραίρω τῶν Ἰουβεναλίου,

Οὗ μοῖρα θάλον ἡ Παλαιστίνη φέρη.

Οὗτος ἦν ὁ χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἀρχιεραπεύσας μετὰ Κύριλλον τρίτος Ἱεροσολύμων, ἡ φθάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ ἡ Λέοντος, παρὼν ἔτι ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ μετὰ τῶν διακοσίων πατέρων, διαλάμψας ἐν τοῖς δόγμασι μετὰ Κυρίλλου, τοῦ ἀνδρὸς πάσα Ἀλεξάνδρεια, ἡ τιμηθεὶς παρὰ τῶ βασιλέως Μαρκιανοῦ διὰ θεοσέβειαν. Καὶ ὅτι πῶμα ἔσται ἔχων ἐν τῇ Εὐδοξιακῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν τούτῳ λέγω, κεφαλὴν στεφανωσᾷ ἄμωμοι. Κτίσας ἢ αὐτὸς Βαλχίρης ὁ βασιλεὺς Μαρκιανὸς σὺν Πολχερίᾳ, Γοδοφάλιον ἱερόν, εἰ περὶ τῶ σώματος ἡ Θεομήτορος εἶδε, τοῦ ὑπνῶν. Ὁ ἢ φησι, ἀπὸ γραφῆς μὲν μὴ πιθάνως, ἀρχαίως ἢ λόγῳ καὶ ἀληθὲς φέρεται, ὅτι μετὰ τὸ κοιμηθῆναι αὐτὸν ἐν Ἁγίοις Ἀποστόλων, ὑπεσπάσθη ἀγγελικὴ ὑμνῳδία ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. μετὰ ἢ τοῦτο ἡμέρας,
C ἐπὶ τῆς μαθητῆς ἀπολιθόντος ἐκείνου τὸ σῶμα ἡ τὸ λείψανον ἀφ' ἑαυτοῦ. εἰ μὴ ἐντάφιον μόνον. Καὶ παρακάλεσε ἡ Πατριάρχῃ ὁ βασιλεὺς. Κύριε ἐὰν σοὶ μὴ

a forte βασιλεὺς ut ſanguerat

ἐπὶ ἐντάφιον δῶλα σὺ τὰ τίμια. Ὁ ἢ ἐγίνετο Ὁ ἢ ἅγιος Ἰουβεναλίος ἐπιτελέσας ἔτη λϐ', ἐν εἰρήνῃ ἐτελεύτησε. *Hoc eſt:*

& Menæis Mſs. P. Chiffletii, 5 Memoria S. P. N. Juvenalii, patriarchæ Hieroſolymorum.

Juvenalii celebro memoriam, ſacrum

Cujus ſepulcrum eſt in Palæſtina ſitum.

Hic erat temporibus Theodoſii junioris. Hieroſolymorum archiepiſcoparum geſſit poſt Cyrillum tertius: pervenitque uſque ad imperium Marciani & Leonis. Interfuit & ſynodo Epheſinæ cum ducentis patribus, doctrina præfulgens una cum Cyrillo, celeberrimo patriarcha Alexandrino; & ab imperatore Marciano propter ſapientiam honoratus. Atque hæc ita ſe habere, invenies in Hiſtoria Euthymiaca, libro tertio, capite quadrageſimo. Exſtructis autem Blachernis, imperator Marcianus cum Pulcheria Juvenalium rogavit de corpore Deiparæ, ſciretne, ubi poſitum eſſet. Reſpondit ille, ſe id quidem e ſcripto non didiciſſe: antiqua tamen & vera tradi fama, quod, poſtquam ſepultum illud fuiſſet a ſanctis Apoſtolis, audita etiam fuerit per triduum angelorum hy- D
moodia: poſt tertium vero diem, uno diſcipulorum abſente, apertum fuerit ſepulcrum, nec inventæ reliquiæ, præter ſolas faſcias ſepulcrales. Et oravit Patriarcham imperator, (dicens:) Vel ſepulcrum cum faſciis deſidero huc ut mittas. Quod & factum eſt. Sanctus autem Juvenalius, cum annos XXXVIII. ſediſſet, requievit in pace.

in Menologio Baſilii imperatoris 6 *Ab hoc poſtremo elogio illud parum differt, quod ad eumdem diem ei recitatur in Menologio Baſilii imperatoris; ut vide Julii noſtri tom. 1. pag. 687. ubi textus eſt Græcus, quem Latine ſic vertimus:* Et memoriam S.P.N. Juvenalii. Sanctus pater noſter Juvenalius præfuit quidem, imperante Theodoſio juniore, tertius poſt ſanctiſſimum Cyrillum factus Hieroſolymorum patriarcha; adfuitit vero & Epheſino ducentorum ſaoctorum patrum concilio, una cum celeberrimo Alexandriæ patriarcha Cyrillo, ſermone doctrinaque conſpicuus. Pertigit autem uſque ad quartam ſynodum, Chalcedone celebratam ſub imperio Marciani, qui eccleſiam E
in Blachernis erexit, & a quo rogatus, ubi conditum eſſet corpus immaculatum Dei Matris, ut illud per ſubmiſſos recipere atque in eccleſia jam dicta poſſet deponere; reſpondit, id ſe quidem ſcriptum non reperiſſe, ſed ex antiquo didiciſſe ſermone, illud ſurſum aſſumptum eſſe, ſolis faſciis ſepulcralibus in monumento relictis. Tunc mittens imperator accepit eas & in Blachernis depoſuit. Sanctus vero Juvenalius ad propriam reverſus eccleſiam, obdormivit in pace.

quorum antiquum conſenſu græco uſitatum. 7 *Habes hic ergo vel ex ſola ſupellectile noſtra tabulas duodecim eccleſiaſticas, omnes inter ſe diverſas, quibus hujus Patriarchæ, nominatim expreſſi, cultus anniverſarius per Orientem, Ægyptum, Septemtrionem comprobatur; præter alias haudquaquam pauciores, qua illum abſque nomine venerantur, tanquam unum ex ſanctis patribus, qui concilium Chalcedonenſe, imo & Epheſinum celebrarunt. Quis audeat, obſecro, tot abjicere teſtimonia; maxime cum ſingula ſingulorum non ſint hominum, aut privata, ſed eccleſiarum, & publica? Fatear equidem hæc inſtrumenta non ita ubertim pura eſſe omnia, quin eorum aliqua veris quandoque Sanctis viros minime ſanctos admiſcerint; ſed hoc & raro accidit, & non tanto conſenſu: & aſſignari poteſt cauſa, cur fiat. Nimirum eccleſiarum Orientalium diuturnæ factiones, errores, & F
ſchiſmata, nonnullos eorum primipilos apud infectas aſſeclarum eccleſias ita commendarunt, ut ab hoc, tanquam eccleſiaſtici juris veritatiſque acerrimi vindices, in Sanctorum album intruſi ſint. At hæc ratio nullo prorſus modo ad Juvenalem pertinet; quippe qui & ſchiſmatis Græci primordia tot ſeculis anteceſſerit, & in Romanæ Sedis communione obſervantia, quæ & vixerit ſemper & ſit mortuus. Eu quo id etiam ſequitur, ut cultus ejus in Oriente conſeri debeat antiquiſſimus; cum neque per ſchiſmaticos ſit introductus, neque ulla vel cauſa ſciatur, vel occaſio, ob quam a Catholicis non niſi diu demum poſt obitum Sancti videri poſſit ſuſceptus.*

a Elogio S. Juvenalii privato apud Nicephorum Calliſtum, Theophanem, 8 *Sed hoc a publicis elogiis privatæ diſſentiunt: Nicephoro enim Calliſto lib. 2. cap. 23. appellatur:* Ἰουβεναλίος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, μήνυμα ἢ ἐξ ὀνείρου ἔσχε. Juvenalibus Hierololymorum epiſcopus, magnus ille, divinoque afflatus numine Vir, *Sanctus Theophanes, ſeculo IX. non admodum provecto defunctus, in Chronographia ſua, Pariſiis edita, pag. 96. hujus obitum conſignat his verbis:* Τότε ἢ ἔτει Ἰουβενάλιος ὁ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐτελεύτησεν: Hoc anno Juvenalius SANCTISSIMUS epiſcopus Hieroſolymo-

rum

A tum mortuus eſt. *Scio, epiſcoporum ejuſmodi, præſertim in Actis conciliorum, non ſine argumentum Sanctitatis eorum, quibus eatione dignitatis epiſcopalis promiſcue tribuitur; verum & hoc ſcio, nemnem reperiſſe me in toto Theophanis opere, cui Sancti, nedum Sanctiſſimi titulum adſcribat, niſi quos vere ſanctos fuiſſe moribus & vitæ integritate agnoſcit Eccleſia; cum tamen ad ſingulas propemodum paginas epiſcopos, patriarchas, aut Pontifices Romanos commemoret. Non eſt hic ergo dignitatis ille titulus, ſed virtutis & meriti, & quidem eminentis. Mirari proinde deſinat Tillemontius tom. 15. pag. 207.* Sanctum *nuncupari a Bollando* Juvenalem, *quem ſanctus Theophanes tot ante ſeculis* Sanctiſſimum *appellaverit.*

Baſilium Seleucienſem. 9 *Sed mutemus, inquit, Nicephorus eſt, nec ſatis etiam antiquus Theophanes. Quaſi vero aliter de* Juvenale, *etiamnum ſuperſtite, æquales ejus ſenſerint! Audi Baſilium epiſcopum in Laudatione S. Stephani, quam cum aliis apaſcuiis Pariſiis anno 1656. Combefiſius Græce & Latine vulgavit, ita pronuntiantem:* Condignam illius (*S. Stephani protomartyris*) memoriæ atque laborum illuſtriumque certaminum exſtruere, qui nunc glorioſum ac ſpectabilem Jacobi thronum Juvenalis epiſcopus ornat; viro ſcilicet, in quo doctrina, mores, vita, puritas, claritas, ac pietas Jacobi ſoſpites ſunt; ut qui illius religionis imago accurata exiſtat. *Neſcio, quo argumento Tillemontius loco citato hæc dicta ſuſpicetur fuiſſe coram ipſo* Juvenale: *mihi enim occurrit in tota Laudatione, ubi id inanatur. Sed enim ſive præſentem, ſive abſentem, ita apud coætaneos eum laudare Baſilius non potuit, quin & impudentis mendacii & adulationis impiæ reum ſe palam apud omnes facere voluerit, ſi tot elogia cum illa opinione pugnaſſent, quam de notiſſimo tum* Juvenale *boni quique conceperant; atque adeo ſi talis hic eorum judicio fuiſſet, qualem auctores moderni faciunt. Hoc autem de auctore orthodoxo & celebri, ut fuit Baſilius iſte, abſurdum eſt fingere.*

Martianus imperator. 10 *Imperator quoque Marcianus, apud Labbeum Conciliorum tomo 4. cum ad monachos Alexandrinos col. 851. tum ad ſynodum in Paleſtina congregatam de Theodoſii, pſeudopatriarchæ Hieroſolymitani, tyrannide ſcribens, non dubitavit affirmare, quod cruentus iſtius parricidæ manus aſſugere potuiſſet* Juvenalis, *pro omnibus quæſitus ad necem, id & fidei ejus conſtantiæ, & peculiari erga illum ſanctiſſimæ Teinitatis favori proteſtionique manifeſte tribuendum eſſe*: Juvenalem quidem, *inquit loco priore*, ſanctiſſimum epiſcopum & ſanctæ Trinitas, &, ut res ipſa oſtendit, fidei conſtantia ſervavit. *Loco autem poſteriore*: Nam (*Theodoſius*) impietati ſuæ laxans habenas, invadit ſedem rer beati apoſtoli Jacobi: ratus, ſe eam tuto non habiturum, niſi eum, qui juxta ſanctos canones in ea pridem collocatus eſt, ſanctiſſimum epiſcopum Juvenalem de medio tolleret. Quare immiſit, qui eum interficerent. Cum autem prædicto viro potitus non eſſet propter ejus fidei ſtabilitatem, & ſanctæ Trinitatis opem ac favorem in eum, &c. *Quis, obſecro, ſanctiſſimæ Trinitatis peculiariter carum aſſerat, quem non ſimul credat virum eſſe integerrimum? Quis vero etiam talem non credat, niſi alia deeſſent omnia, quem ſibi importune ſupplicem toties ac properſequentibus ſe & calumniantibus orantem viderit? Vide infra num. 21. Nihil hic adde de ſingularibus ſanctiſſimi Euthymii ac diſcipulorum ejus erga hunc Patriarcham, & hujus viciſſim erga illos benevolentia, familiaritate, officiis; quamquam enim non levia ſunt hæc ſanctimonia ejus indicia; tamen alia jam prolata, eviden tioraque ſufficiunt.* P. B.

§. II. Sylloge geſtorum ejus.

S. Juvenalis epiſcopus Hieroſol. certa ea ab Chriſto 418.

ACta S. Juvenalis *ſeorſum fuiſſe ſcripta, non ſcimus: itaque ex variis monumentis petenda ſunt. Præcipua coreaſit Papebrochius in laudata Chronologia patriarcharum Hieroſolymitanorum a pag. xxvi. quia tamen aliqua prætermiſit, juvat hic ejus hiſtoriam, quanta fieri poterit brevitate retexere. Ar primo quidem quid aur epiſcopatum Hieroſolymitanum rgerit, ignoratur: nam quod in Geographia ſacra Caroli a S. Paulo, poſtremo edita, pag.* 304. *dicitur* Epheſinam antea rexiſſe eccleſiam, *error eſt; ut patebit, ſi locum Evagrii, ad margines ibi citatum, inſpexeris lib. 1. cap. 10. ubi de eccleſia Epheſina non agitur, ſed de ſynodo; cui certum eſt interfuiſſe* Juvenalem. *Porrò neque hoc ſatis conſtat, quo anno conſecratus fuerit Hieroſolymorum epiſcopus. Papebrochius id factum putat anno Chriſti* 418. *neque vidimus quidquam habeuus, quod ab hac ſententia cogat recedere; uti neque Tillemontius vidit tom. 15. pag. 867. Primum hunc fuiſſe ſedis iſtius patriarcham, idem cum aliis cenſet Tillemontius ibidem, pag.* 198. *alii tertium numerant poſt S. Cyrillum; ut aſſerit Papebrochius in Chronologia, pag.* 18. *num.* 8a. *his accedunt ſupra Menologium Slavo-Ruſſicum num.* 3. *Synaxarium Sirmondi ac Menæa Chiffletii num.* 4. *Menologium Baſilii imp. num.* 6. *Certe S. Cyrillum diu ante tempora* Juvenalis *acriter de primatu, ſeu jure metropolitico, cum Acacio Cæſarienſi contendiſſe, tradunt Theodorarus lib. 5. cap.* 26. *& Sozomenus lib.* 4. *cap.* 25. *in hujus vero ſententia perſtitiſſe Johannem, Cyrilli ſucceſſorem, non obſcure ſignificat S. Hieronymus in epiſtolis ad Pammachium & Theophilum adverſus eumdem Joannem: De his plura inferius.*

12 *Rogatu S. Euthymii Petrum Savaitæ converſis in Paleſtina Parembolarum epiſcopum* Juvenalia *conſecravit aliquamdiu ante, quam eccleſiam lauræ S. Euthymii dedicaret; ut apparet ex hujus ſancti abbatis Vita, tam ea, quam dedimus die* xx. *Januarii, pag.* 307. *quam alia ſinceriore (quam & nos modo Græcam habemus ex codice Vaticano) a monachis Benedictinis edita Pariſiis anno* 1688. *pag.* 29. *ubi & jam tum appellatur* Juvenalius Hieroſolymorum patriarcha: *Eccleſiam vero jam dictam deducavit, ut ibidem dicitur pag.* 31. *Menſe Maio, die* VII. *Indictione* XI. *hoc eſt, anno Chriſti* 428. *vel ſequenti. Comites tum ſecum adduxerat Paſſarionem, tunc chorepiſcopum & monachorum archimandritam, & Hoſychium presbyterum & eccleſiæ magiſtrum, inſignia luminaria, univerſoque orbi fulgentia, quæ una cum Patriarcha magnus Euthymius videre non potuit, quin ſpiritu exſultaret. Eadem occaſione Domitianum ac Dominum, ejuſdem Sancti diſcipulos, ordinavit diaconos, ibidem pag.* 32. *Eodem anno cum a Theodoſio imperatore ſubmiſſam ſibi & vim magnam pecuniarum in pauperes diſtribuendarum, & crucem auream lapidiſque pretioſis diſtinctam, ut in ſacro eam Calvariæ loco defigeret, acceperiſſet;* hæc dona vicario munere compenſaturus, dexteræ manus Martyrum principis Stephani reliquias per ſanctum Paſſarionem obtulit: *de quarum receptione mirabili vide, qui hæc narrat, Theophanem pag.* 74. *Dixi eodem anno: quia poſt dedicationem eccleſiæ S. Euthymii* ſanctus Paſſario non-

epiſcopum conſervat, & eccleſiæ S. Euthymii, eramque ſedi ſolidat P. Porphyrio

dum

A AUCT. P. E.

dum ſeptem menſium tempore expleto e vita exceſſit, *juxta Cyrillum in Vita S. Euthymii puriore, pag.* 32. *Duas ergo translationes confundens Baronius, hanc non recte diſtulit in annum Chriſti* 439. *Sed hæc alias.*

intereſſe dicitur Epheſino an. 431

13 *Anno Chriſti* 430. *epiſtolam ad eum de hæreſi Neſtorii dedit S. Cæleſtinus Papa I. tertio Idus Auguſti; nec multo poſt etiam S. Cyrillus Alexandrinus: utramque refert Labbe Conciliorum tom.* 3. *priorem col.* 396. *alteram vero col.* 385. *Deinde, indicta jam ſynodo Epheſina, antequam diſcederet, duos e diſcipulis S. Euthymii, Stephanum ſcilicet & Coſmam, eccleſiæ ſanctæ Reſurrectionis diaconos regatus ordinavit; ut narrat Cyrillus monachus in Vita memorata pag.* 41. *Epheſum vero ſe contulit anno Chriſti* 431 *non ut epiſcopus tantummodo Hieroſolymitanus, verum etiam ut epiſcoporum, qui profecti cum eo ſunt, Palæſtinorum (quorum unus erat Petrus ille, de quo ante meminimus) archiepiſcopus proprius* * *& metropolita, ut ibidem Cyrillus affirmat, nec obſcure etiam Nicephorus lib.* 14. *cap.* 34. *Epheſum, teſte Socrate lib.* 7. *cap.* 34. quinto poſt Pentecoſten die

* eſt ſaltem ubi ſupra verſ. 660

B advantavit. *In ſacroſancta ſynodo ſecundum a Cyrillo Alexandrino locum obtinuit, ut liquet Actione prima apud Labbeum tom.* 3. *col.* 445. *nonnunquam etiam primum, ut ibidem colliges ex ſubſcriptionibus col.* 654. *&* 767. *Ipſe quoque concilio initium dedit, ibidem col.* 466. *ipſe ab universa ſynodo delectus cum aliis ſex epiſcopis, imperatorem legatus adivit, col.* 782. *unde facile conjicias, quod fuerit patrum omnium de hoc Viro judicium. Latine doctum fuiſſe, palam fit ex Actione ſecunda, col.* 611. *Ex Actione quarta col.* 642. *accuſatur a quibuſdam, quaſi ſedem ibi Antiochenam Hieroſolymitanæ ſubditam eſſe contenderit, tum ex petitione prima ſobiſmaticorum, col.* 728. *quaſi antea non ſuos ordinaverit, &. in Phœnicem ſecundam & Arabiam protendere ſua jura ſtuduerit: denique ex epiſtola S. Leonis Papæ ad Maximum Antiochenum, quam idem Labbeus exhibet tom.* 4 *col.* 883. *quaſi in eadem hac ſynodo* ad obtinendum Palæſtinæ provinciæ principatum erediderit ſe poſſe ſufficere, & ioſolenies aulas per commentitia ſcripta firmare. *Verum hæc poſtea diſcutiemus.*

ubi ſe ſtrenue geſſit

14 *Ceterum quam ſtrenue in eodem concilio adverſus Neſtorium egerit, indicat odium aſſeclarum ejus antiſtitum Orientalium, quo non tantummodo S. Cyrillum Alexandrinum, ſed &* Juvenalem *cum ſeu aliis epiſcopatu dejectum pronuntiaverunt in conciliabulis Tarſenſi, & Antiocheno; excom-*

C *municatum vero in Anazarbico: quæ omnia poſt ſynodum Epheſinam, eodem anno Chriſti* 431. *coacta fuere: ut vide apud Baluzium in ſupplemento ad collectionem conciliorum Labbeanam col.* 939. *Poſt reditum Epheſinum uſque ad annum Chriſti* 449. *quid geſſerit, ignoramus, præter id, quod narratur a Cyrillo monacho in Vita S. Euthymii pag.* 42. Ceterum archiepiſcopus Juvenalis Stephanum Melitenenſem Jamniæ (*in Paleſtina prima*) epiſcopum ordinavit, Coſmamque Cappadocem presbyterum ordinatum, ſtaurophylacem, id eſt, Crucis cuſtodem conſtituit. *Iidem ambo hi ſunt, quos ante ſynodum diaconos ordinaverat, ut numero ſuperiore dictum eſt.*

15 *Interim quod per ea tempora non ſatis diſtinguerentur rationes* perſonæ & naturæ, *ex da-*

anno ſeu in concilio abſolo Epheſino an. 449.

mnatione hæreſeos Neſtorianæ, quæ duas ſtatuebat in Chriſto perſonas, nata eſt oppoſita Eutychetis negantis duas in Chriſto naturas. Hanc ſub finem anni 448. *damnavit in ſynodo quadam Conſtantinopolitana S. Flavianus ibidem amiſſes. At Eutychetes cauſam ſuam ad generale concilium deferri* D *poſtulans, uſque adeo, ut illud quamprimum indiceretur, inſtitit apud Theodoſium imperatorem, donec obtinuit. Indictum eſt ad Kalendas Auguſtas anni* 449. *in metropolim Epheſinam. Primatus in ea per litteras Theodoſii (quas vide Conciliorum tom.* 4. *col.* 109.) *Dioſcoro Alexandrino aſſignatus, & quidem ſoli: nam quod ibidem col.* 111. *Dioſcorus ait, ſynodi* auctoritatem ax æquo tribus datam eſſe, *ſibi ſcilicet,* Juvenali, *& Thalaſſio, id ex ipſis Theodoſii litteris falſum apparet: licet enim duos poſteriores nominatim exprimat, & ad* Juvenalem *quoque ejuſdem tenoris litteras ſeorſum dederit, nihil his tamen conferre videtur amplius, quam aliis, quos iiſdem adjungit per hanc phraſim ſatis late patentem:* Et omnis talis ſervans amator & æmulator orthodoxæ fidei. *Horum ergo auctoritas quantacumque hic fuit, ſubdita Dioſcoro fuit; in quem proinde non immerito potiſſima ſemper hujus latrocinii redundavit invidia; etſi partem ejus illi tulere non mi-* E *nimam, qui ſive imperitia ſua dumtaxat, ſive ejus (imo & Eutychetis) inſuper dolis metuve capti, nimis ſeſe faciles præbuere, tum ad illi ſtatim aſſentiendum, tum ad reliquos eodem auctoritate ſua atque exemplo inducendos, quos inter nemo diffitebitur, fuiſſe* Juvenalem.

16 *Hoc modo ipſi partim adſcribitur, quod Euſebio Dorylæenſi, fortiſſimo Eutychetis adverſario, ingreſſus in ſynodum permiſſus non fuerit, tom.* 4. *conciliorum col.* 145. *quod ipſum Eutychetem abſolvens, orthodoxum pronunciaverit, ibidem col.* 256. *quod idem præſtiterit monachis Eutychianis, ibid. col.* 282. *quod S. Flaviani epiſcopi Conſtantinopolitani, & Euſebii Dorylæenſis damnationem depoſitionemque configuaverit, ibidem col.* 305. *quod in eodem conciliabulo epiſcopis tergiverſantibus ipſe cum Dioſcoro puras chartas, incuſſo terrore, ſubſcribendas obtruſerit, ibidem col.* 114. *Hæc fere ſunt, quibus & nomini ſuo maculas illevit pœnitentia ſola delendas; & ab Eccleſiæ Diptychis fuit eraſus; ut eſt apud* F *S. Leonem Magnum epiſt.* 40. *ad Anatolium; neque vero ſic expunctus fuit, ut plures alii, qui in eadem iſta ſynodo ſuccubuerant, quoſque abſolvi facilius permiſit Leo; ſed ita, ut cauſam ejus ſolis ſibi Sedis Apoſtolicæ reſervaverit.* De his autem, *inquit S. Leo epiſt.* 65. *ad Anatolium*, qui in hac cauſa gravius peccavere, & ob hoc ſuperiorem ſibi locum in eodem infelici ſynodo vindicaruot, ut humiliorum fratrum ſimplicitatem arrogantiæ ſuæ præjudiciis aggravarent: ſi forte reſipiſcuot, & a facti ſui defenſione ceſſantes, in condemnationem proprii convertuntur erroris; horum ſi ſatisfactio talis accedit, quæ non refutanda videatur, maturioribus Apoſtolicæ Sedis conſiliis reſervetur; ut, examinatis omnibus atque perpenſis, de ipſis eorum actionibus quid conſtitui debeat, æſtimetur, *&c. Inter eos vero, qui in hac cauſa gravius peccavere, cenſeri etiam* Juvenalem, *ex epiſtola* 60. *ad Anatolium ſit admodum veriſimile.*

ubi ſe ſtrenue geſſit

ubi parum lucraverit famæ Pluſieſi refert eum

ſed hæc macula delata in concilio Chalcedonenſi anno 451

17 *Multo tamen hunc levius ibi peccaſſe, quam Dioſcorum, oſtendit anno* 451. *Chalcedonenſe concilium Actione prima; ad quam non ſolum admiſſus fuit, ſed & ordinem ſuum ac locum occupavit (tom.* 4. *Conciliorum col.* 80.) *& retinuit; cum ab ipſo ſtatim principio juſſu S. Leonis Magni per legatos expreſſo, & glorioſiſſimorum judicum & ampliſſimi ſenatus ſuum Dioſcorum deſerere coactus fuerit, & pro reo ſe gerere. Rogatus*

dein.

A *deinde* Juvenalis, *ut cæteri, quid de ſanctæ Flavianæ doctrina ſentirent, ibidem col.* 177. dixit: Conſona beatæ memoriæ Cyrilli & ſanctiſſimus epiſcopus Flavianus dixit. *Et* exurgens *cum epiſcopis Paleſtinis*, tranſit in alteram partem (*adverſantium Dioſcoro felices & latrocinio Epheſino*) Et clamaverunt orientales, & qui cum ipſis, reverendiſſimi epiſcopi: Deus bene adduxit te, Orthodoxe; bene veniſti. *In fine autem Actionis primæ cum judices & ſenatus conſuiſſent, ſi & imperatori ſic videretur, epiſcopatu exuendum eſſe Dioſcorum, & cum eo* Juvenalem *Hieroſolymorum, Thalaſſium Cæſareæ Cappadociæ, Euſebium Ancyræ, Euſtathium Berytæ, & Baſilium Seleuciæ Iſauriæ epiſcopos, qui principatum pſeudoſynodi Epheſinæ tenuerant*: Illyriciani reverendiſſimi epiſcopi dixerunt: Omnes arravimus; omnes veniam mereamur. Orientales, & qui cum ipſis, reverendiſſimi epiſcopi dixerunt: Multos annos ſenatui. Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, MISERERE

B NOBIS... Dioſcorum Chriſtus depoſuit: homicidam Chriſtus depoſuit; hæc juſta ſententia... *Quibus verbis non obſcure ſignificant, omnes miſericordia dignos eſſe, præter ſolum Dioſcorum.*

F. Pleryani doctrinam probando; S. Leonis epiſtolæ ſubſcribendo, damnab. Dioſcorum.

18 *Interea* nec Juvenali, nec *aliis modo dictis epiſcopis* (*ſi forte Euſtathium ſemel excipias*) *per miniſtros imperatorios* licuiſſe videtur intereſſe *Actionibus ſecundæ, tertiæ, & partim quartæ, tametſi jam ſubſcripſiſſent & depoſitionis damnationiſque Dioſcori col.* 458. *& Epiſtolæ S. Leonis Papæ ad Flavianum col.* 510. *Sed cum quam invita id ſynodo fieret, oſtendunt clamores ad calcem Actionis ſecundæ col.* 369. *ubi* reverendiſſimi epiſcopi clamaverunt: Pro patribus (Juvenale *& aliis ſupra*; *non tamen Dioſcoro*) petimus; patres ſynodo redite: conſentaneos Leoni ſynodo; patres ſynodo. Has voces imperatori; has preces catholico; has preces Auguſtæ. Omnes peccavimus; omnibus indulgeatur, *&c. Iterum Actione quarta, col.* 507. omnes reverendiſſimi epiſcopi clamaverunt: .... Patres ad ſynodum; concredentes ad ſynodum; qui ſubſcripſerunt, ad ſynodum; ... ipſi etiam quinque (*ſupra nominati*) epiſcopi fidei ſubſcripſerunt: ſicut Leo, ſic ſapiunt. *&c. Coſſera tam judices; ipſeque imperator: & intromiſſus in ſynodum cum reliquis quatuor* Juvenalis, *latiſſima antiſtitum omnium acclamatione ſuſceptus eſt, col.* 510.

C *Decretum fidei ſecundæ. Confirmatur ejus fides tres Paleſtinæ.*

19 *Quinimo Actione quinta cum placuiſſet, ut tota ſynodo quædam epiſcopi deſignarentur, qui expetitum ab imperatore decretum fidei conderent, delectus ad id cum primis* Juvenalis *fuit, col.* 560. *ſeſeque illi deinceps cum ſynodo univerſa ſubſcripſiſſe col.* 581. *Actio ſeptima in Maximi Antiocheni & Juvenalis noſtri cauſam ante infampta eſt. Contenderant illi nempe jam antea de certis epiſcopatuum ſuorum limitibus, & Sacras, hoc eſt, imperatoria reſcripta, pro ſe quiſque obtinuerant; ſed quibus nequaquam diremptæ lis eſſet. Occaſione igitur uſi ambo conventus Chalcedonenſis, Marcianæ imperatori controverſiam ſuam commendant: Marcianus eos ad judices ſuos remittit; quos aſſiſtere juſſerat concilio. Coram his incerta quædam capita epiſcopus uterque conſenſit, ut ſedes quidem Antiochenſis habeat duas Phœnicias & Arabiam; ſedes autem Hieroſolymorum habeat tres Paleſtinas. Hæc judicibus videbantur* ex conſenſu juſte diſpoſita: *ſed tamen ad ſynodum referenda*, quatenus, *ingratus*, & ex noſtro decreto, & ex veſtra ſententia, quæ fuerint placita, confirmentur. *Vix propoſita res patribus fuerat, cum a pluribus laudata, ab omnibus etiam Apoſtolicæ Sedis vicariis, probata eſt, & ſingulorum ſubſcriptione firmata; reſciſſis, quæ data prius de hoc negotio ad diſſidentes utrimque fuerant, litteris imperatoriis. Reliqua porro, quæ deinceps uſque ad finem concilii communi cum aliis patribus judicio definivit, cum ad inſtitutum noſtrum neceſſaria non ſint, hic non perſequor: ipſa, cujus intereſſet, adeat Acta concilii.*

D *Auct. P. B.*

20 *Ejuſdem concilii occaſione accerſitus ad imperatorem cum epiſcopus Paleſtinus patriarcha* Juvenalis, *rogatuſque de corpore ac ſepulchro Virginis Deiparæ ea reſpondiſſe dicitur & feciſſe, quæ paragrapho ſuperiore num.* 4. *& 6. ex Synaxario Sirmondi, Chriſtianis Menæis, & Menologio Baſilii Porphyrogeniti fuſius narrata ſunt; fuſius autem apud Nicephorum Calliſtum lib.* 2. *cap.* 23. *ac lib.* 15. *cap.* 14. *& S. Joannem Damaſcenum ſub finem Orationis ſecundæ, alias tertiæ, de B. Mariæ Aſſumptione; ubi omnia deſcribit ipſis verbis Hiſtoriæ, quam citat, Euthymiacæ: de qua re non eſt hujus loci multa diſſerere. Conſulat, cui viſum fuerit, eruditam ſuper ea Diſſertationem Lambecii, quam ſecundis curis limatam inſeruit Commentariis de bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, lib.* 8. *a pag.* 132. *ubi locum hunc pluribus illuſtratum inveniet, præſertim a pag.* 163.

Eadem Imperat. interrogatus ab imperatore de corpore ac tumulo Deiparæ.

E

21 *Sub finem anni* 451. *Hieroſolymam reverſus Chalcedone* Juvenalis, *agitatam ſeditione terribili Paleſtinam invenit, auctore Theodoſia monacho, ſupra quam dici poteſt, turbulento & crudeli. In edito Chalcedonenſis concilii, cui & ipſe cum turba monachorum ſui per omnia ſimilium interfuerat, monaſteria primum, deinde etiam urbes, atque imprimis Hieroſolymam, uſque adeo concitavit, ut, Evagrio teſte lib.* 2. *cap.* 5. *ipſum denique* Juvenalem *ſit auſus aggredi, & compellere, ſi poſſet, ut ſententiam ſuam retractaret, ac damnatos anathemate. At cum ejus fidem atque conſtantiam labefacere fruſtra tentaſſet, ſedem invaſit; quam ut recuperare aliquando* Juvenalis *poſſet, cluſis urbem, ipſumque in ea conquiri juſſit ad necem: ſed & hoc fruſtra: nam, ut ſupra ex Marciani imperatoris epiſtola, quæ ſcelera Theodoſii multa recenſet, obſervatum eſt,* Juvenalem ſanctiſſimum epiſcopum & ſancta Trinitas, &, ut res ipſa oſtendit, fidei conſtantia ſervavit. *Elapſus vero una cum Domno, patriarcha nuper Antiocheno, in eremum, ut ait Theophanes pag.* 92. *feceſſit; & forte ad S. Euthymium, ſuis partibus, quidquid moliretur eunuchorum pene omnium ſedulior Theodoſius, conſtanter addictiſſimum, ac Domni & ante obtentas & poſt amiſſas inſulas Antiochenas archimandritam: inde porro Conſtantinopolim, ut aſſerit Evagrius lib.* 2. *cap.* 5. *profectus eſt: ubi anno* 452. *Chriſtianæ caritatis exemplum dedit inſigne, dum ut meritas ab hoſtibus ac ſicariis ſuis, monachis, inquam, Theodoſianis, pœnas averteret, Marciani Pulcheriæque tot irritatam flagitiis clementiam precibus multis exorando permovit ad veniam: cujus rei teſtes ipſos habemus conjuges auguſtiſſimos, Marcianum tom.* 4. *Conciliorum col.* 861. *& Pulcheriam col.* 873.

Ejectus e ſede per Theodoſii monachum; injurias animi æquitate compenſat.

F

22 Cum vero peſtis illa, *inquit loco citato de Theodoſio Theophanes*, viginti menſes continuos (*hoc eſt a menſe Decembri anni* 451. *uſque ad Auguſtum anni* 453.) Hieroſolymitanam occupaſſet ſedem, Marcianus, re comperta, ipſum comprehendi juſſit: at ille fuga Sinæum in montem ſe recepit. Ipſo vero una cum ſacrilege ordinatis eliminato, Juvenalius in ſedem ſibi propriam eſt reſtitutus, non jam (*ut addit S. Leo Magnus in epiſto-*

reſtituitur anno 451. *per Marcianum imp.*

epiſtola 99. *ad Marcianum*) reſultante populo, *ut* AUCT. P. B. *cum a concilio Chalcedonenſi redierat*; ſed deſideran-
te. *Nec din diſtulit, quin trium Paleſtinarum an-*
tiſtites in ſynodum cogeret, ad ruinas Theodoſianæ fu-
roris inſtaurandas. Ad hanc ſynodum litteras dedit
Marcianus imperator, quas exhibet Labbeus Conci-
liorum tom. 4. col. 778. dedit & ipſa ſynodus ad archi-
mandritas & monachos Paleſtinos, ibid. col. 889. Quod
vero ait jam aſſignatus Evagrius, poſt *hunc* adven-
tum Juvenalis multa triſtia atque acerba contigiſ-
ſe; cum ex utraque parte fierent, quæcumque fu-
ror ipſis ſuggerebat, *fallor, ſi referri non debeat*
ante adventum ejus, quando de vi ſibi illata Theodo-
ſiani apud imperatorem conqueſti ſunt, & hic eis,
exoratus a Juvenale *tum adhuc apud ſe commorante,*
reſcripſit, ea nec juſſu ſuo acciditſſe, &, ne porro
accideret, proſpexiſſe jam ſeſe. Tametſi diffiten-
dum non ſit, etiam poſt adventum Juvenalis, *&*
imperatoris edictum, atque adeo utroque invito &
obnitente, commiſſi talia potuiſſe; cum hæreticæ ſe-
ditionis incendia reprimi quidem ſubito, ſed oppri-
mi ſimul atque exſtingui non ſoleant.

B *quid gratiæ ab id agit S. Leo PP. Theodoſio Imperatori conveniſſe.*

23 *Reſtimo* Juvenale *quantopere lætatus fuerit*
S. Leo Papa, prodit ipſe tum epiſtola proxime cita-
ta ad Marcianum, tum epiſt. 100. ad Julianum
epiſcopum Coenſem, datis die 11. Januarii anno
454. *tum epiſt. 110. qua ipſi Juvenali reſpondet*
ejuſdem anni die 17. Septembris: quas quidem epi-
ſtolas legere nemo poterit, quin fateatur, aliter tum
longe de hoc Epiſcopo ſenſiſſe Pontificem, quam mo-
derna paſſim ferat opinio. Auxit vero poſtea, imo
complevit Patriarchæ noſtri triumphum S. Euthymius,
cum Eudociam, Theodoſii junioris viduam, a Theo-
doſianis, quibus implicata dudum ac perniciioſa fue-
rat, partibus avulſam, ad ſuſcipiendam Juvenalis
communionem ita perpulit; ut ſanctam urbem con-
feſtim petierit, & Archiepiſcopo per Coſmam &
Anaſtaſium presbyteros conjuncta, Catholicæ Ec-
cleſiæ communicaverit: plurimoſque laicos & mo-
nachos, quos Theodoſius deceperat (*& illa ſe-*
veras impenſiſſime) ſuo exemplo in Catholicam
communionem reduxerit, *ut eſt in Vita S. Euthy-*
mii, pag. 66. Hoc autem contigiſſe videtur ſub finem
anni 455. *vel initia ſequentis potius, ut obſervat*
Tillemontius tom. 15. nota 66. in S. Leonem: quo fe-
re etiam tempore duos jam dictos Coſmæ ſtauropylacis
C *fratres & S. Euthymii diſcipulos ab eadem Auguſta*
commendatos, magnæ Reſurrectionis presbyteros, ut
ibidem dicitur, Juvenalis *ordinavit.*

quæ ad Juvenalem ſpectantia.

24 *Hæc præcipue ſunt, quæ, ſervata temporum*
ſerie, de Vita hoc ſancto digerenda putavimus: nam
epiſtolas duas anno 417. *ad illum deſtinatas, alteram*
a Leone Imperatore, habes tom. 4. Conciliorum col.
889. & 890. *alteram a S. Leone Papa, legere eſt in-*
ter hujus opera; ubi numeratur 119. *Obitum vero*
ejus anno 458. *recte conſignavit Papebrochius in Hi-*
ſtoria chronologica patriarcharum Hieroſolymitano-
rum pag. XXII*. *Diei obitus ac menſis idem eſſe poteſt,*
quem ſupra obſervatum in Faſtis oſtendimus, ſecun-
dus Julii; ſi, ut potuit, Anaſtaſius ei ſtatim ſuc-
ceſſerit: nam initium Julii, *quo hic in Vita S. Euthy-*
mii ſuffectus illi narratur, facile ultra primum &
ſecundum diem intelligi poteſt extenſum. Quod aſſerit
Baſilius epiſcopus Seleucienſis in Laudatione S. Ste-
phani, hujus protomartyris eccleſiam in ipſo martyrii
loco exſtruiſſe Juvenalem; *item hunc* celebrare cœ-
piſſe (*feſto peculiari*) gloriioſum ac ſalutarem Do-
mini Natalem, *neſcio ad quos epiſcopatus ejus annos*
referre debeat;

§. III. Accuſationes adverſus ipſum, & vindiciæ. D

Dilucidatur confuſio.

TAmetſi criminatores non fuiſſe Juvenalem
auctores orthodoxos & pios exiſtimem, ſi eo
ipſo videra licuiſſet omnia, quæ de publico ejus
cultu ſupra paragrapho primo corraſimus, teſtimo-
nia; ſintque hæc ipſa ſanctitatis ejus adverſus
obtrectationes quaslibet ſatis apud viros cordatos
luculenta defenſio; quia tamen impacta illi ſigil-
latim crimina graviſſimæ videri poſſunt auctori-
tatis obſcuris firmari; otioſum non erit ſingula
diſcutere. Hoc ut fiet commodius, univerſa redu-
ximus ad capita duo; ambitionem videlicet ejus,
& latrocinium Epheſinum: nam eo redeunt, quæ-
cumque objiciuntur; & ſuas utraque ſanæ epiſcopo
(*ne dicam Sancto*) *perquam indigna, niſi vindicem-*
ne; ro præſertim in loco, quem ſummus Pontifex
Chriſtus virtutum quidem ſuarum omnium exemplis,
ſed humilitatis tamen imprimis & manſuetudinis con-
ſecravit, E

de ambitione ejus conſpicuis.

26 *Ad primum quod attinet, inſatiabilem e-*
jus ajunt fuiſſe dominandi cupiditatem, quam o-
ſtenderit 1. cum adverſus Nicæni concilii canonem
ſeptimum antiſtitum omnium Hieroſolymitanorum
primus jus metropoliticum ſibi cœpit arrogare, epi-
ſcopos in Paleſtina conſecrando, ut Petrum illum,
de quo diximus num. 12. & antea dudum alios,
apud Labbeum Conciliorum tom. 3. col. 728. 2. Cum
in concilio Epheſino jus illud ſibi patrum ſuf-
fragiis ſtabilire conatus eſt, idque per inanem glo-
riæ cupidinem, teſte S. Cyrillo Alexandrino epiſt.
ad Gennadium presbyterum & archimandritam,
perque auſus inſolentes, ut loquitur S. Leo epiſt.
92. *Ad Maximum Antiochenum*, & per com-
mentitia ſcripta. 3. *Cum in eodem concilio Actione*
3. *col.* 642. *dicere non erubuit, ipſum patriar-*
cham Antiochenum eccleſiæ Hieroſolymitanæ obe-
dire, & apud ipſum judicari oportere: id quod in
pſeudoſynodo Epheſina ſubinde etiam affectaſſe vi-
detur, ubi ſecundus a Dioſcoro, Domnum Antio-
chenum antoceſſit, ibidem Actione 1. col. 318.
4. *Cum a ſacroſancta ſynodo Epheſina eodux in*
Paleſtinam, nihil de priori uſurpatione remiſit,
imo Stephanum ordinando epiſcopum Jamnienſem,
ut ſupra num. 14. notatum eſt. 5. *Cum rurſus in*
concilio Chalcedonenſi poſt multas contentiones tan- F
tum effecit, ut ſibi tres tandem Paleſtinæ ceſſerint,
& quidem ſynodi totius calculo confirmatæ; ut vi-
de ſupra num. 19. 21. Cum huic ſynodicæ confirma-
tioni tamquam legitimæ & abſolutæ ſemper adhæſit,
etiam poſtquam illam S. Leo caſſavit; ut aſſerit
Chriſtianus Lupus in Appendice ad ſynod. Chalcedon.
Action. 7. verſus finem; eodem referens hæc verba Li-
berati Carthaginenſis: cap. 13. Licet Sedes Apoſtoli-
ca nunc uſque contradicat, quod a ſynodo firma-
tum eſt, imperatoris patrocinio permanet quo-
dammodo.

quæ primus tranſcurſis non mavo politicum;

27 *Reſponderi poteſt ad 1. Ante* Juvenalem *jus*
illud ſibi arrogaſſe tres ejus deceſſores, juxta para-
graphum priorem num. 11. & inter eos quidem
anno 81. Synodi Conſtantinopolitanæ ad ſanctum
Damaſum Pontificem Relatio (*Conciliorum tom.*
2. *col.* 965.) *ſanctum* Cyrillum palam agnoſcit
metropolitam; *ut fatetur Lupus loco citato ante*
medium; *ubi etiam addit*: Atque ita & ejus ſuc-
ceſſor Joannes perrexit ſe in dignitate iſta oſtenta-
re. *Non igitur primus hoc fecit* Juvenalis. *Sed ne-*
que adverſari cenſebatur notiſſimo tum canoni Ni-
cæno, cum epiſcopos objectos ordinaret: Petrum
enim

A *enim epiſcopum conſecravit, regente Euthymio, cujus & ſanctitas & ſapientia pro miraculo erant. Hic-ne ſacroſanctum canonem violori ſiviſſet, atque adeo negaſſet? Hunc accuſas tamen, niſi* Juvenalem *excuſes. Epiſcopi alii, cum ſe ipſi fateantur* a pientiſſimo Hieroſolymitanorum epiſcopo olim ordinatos, *ſi contra iſtum canonem conſecratos fuiſſe ſe dicerent, profecto epiſcopos eſſe ſe negarent: ſic enim habet ejus Nicænæ ſynodi canon ſextus:* Illud autem eſt omnino manifeſtum, quod ſi quis abſque metropolitani ſententia factus ſit epiſcopus, eum magna ſynodus definivit non eſſe epiſcopum. *Non hoc ergo queruntur, qui & epiſcopos haberi ſe quam maxime volunt, & velle non poſſunt, niſi in ordinatione ſua violatum non fuiſſe ſeptimum canonem agnoſcant. Quidni igitur* Juvenalis, *cum hæc faceret, uti ſe crediderit jure ſuo, non a ſe temere primum uſurpato, ſed a deceſſoribus per manus accepto? Certe etiam Cyrillus monachus in Vita S. Euthymii pag. 70. cum omnes epiſcopatus ejus annos enumerans, eos ait* in patriarchatu, *ἐπὶ τῇ πατριαρχίᾳ, fuiſſe decurſos, manifeſto indicat, epiſcopatum Hieroſolymitanum jam tum fuiſſe diu patriarchicum, cum ad illum* Juvenalis *aſſumptus eſt.*

quæ illud in ſynodo Epheſina conatus ſimque ſit ſtabilire;

28 *Ad* tt. *reſponderi poteſt, prudentiſſimum fuiſſe Viri ſanctiſ conſilium, cum jurium ſuorum poſſeſſionem, bona utique fide ſaltem uſque a S. Cyrillo captam, & paſſim equitam quidem; ſed a quibuſdam tamen (maxime quibus fraudi videbatur eſſe & incommodo) controverſam incuſatamque, conatus eſt œcumenicæ ſynodi judicio defendere. Recte, inquis; niſi conatus id fuiſſet per inanem gloriam, malamque fidem ſeu ſcripta commentitia. Nimirum ita cenſuit ex animo S. Cyrillus patriarcha Alexandrinus, & in Epheſino concilio S. Cœleſtini Papæ vicarius ac præſes; & quæ ſic cenſuit, ſic Romam ſcripſit. Idem quoque poſtea loco in objectione citato cenſuit S. Leo; ſed ex ſola illa S. Cyrilli epiſtola, quam cum pro ſe adducat, manifeſte oſtendit, judicium illud ſuum abſolutum non eſſe, ſed poſito tantum Cyrilliano relationis veritate ſubnixum; quodque adeo ſubſiſtere nollet, niſi & illa ſubſiſteres. Quis vero relationem hanc dicat tam veram, quam ſinceram fuiſſe? Quis hominum fines & interna conſilia poteſt introſpicere? Quis neſcit, quam in ſimili judicio de intentione geſtiſque ſanctiſſimis S. Joannis Chryſoſtomi temere, inclementer, obſtinate, & tamen ſincere Cyrillus idem deliquerit? Quidni ergo idem hic poterit accidere; & quod* Juvenalis (*ut antea Chryſoſtomus*) *zelum credebat eſſe & juſtitiam, Cyrillus ambitionem interpretari; aut quæ ſcripta legitima putabat eſſe* Juvenalis, *ea Cyrillus commenticia, hoc eſt apocrypha, judicare? Sane aliter de* Juvenalis *intentione, inſtrumentis, & cauſa ſenſiſſe videntur Epheſini patres alii, quam Cyrillus: conjicitur id primum ex eo, quod horum in hoc re judicium ſynodalibus Actis Cyrillus non inſeruerit: ſecundo, quod idem adverſus* Juvenalem *Romanam Sedem interpellarit, ac, teſte ibidem Leone,* ſolicita precu multum popoſcerit, ut nulla illicitis conatibus præberetur aſſenſio. *Cur, enimvero, niſi ut patrum faventem* Juvenali *ſententiam, quam Epheſi non potuerat impedire, ſuſpenderet Romæ? Tertio, quod* Juvenalem, *ſoluto jam ſynodo, in priſtinæ poſſeſſionis uſu perſeverantem non modo toleraverit Cyrillus ipſe, cum eo conſtanter & palam communicando; ſed etiam amicum Gennadium archimandritam, quod illam tolerantiam damnaſſet, arguerit, non majorem, opitur,* Juvenali *facturus gratiam, ſi cauſam ejus ſynodus œcumenica non probaſſet, quam S. Chryſoſtomo, quem reprobaverat paucorum iniquiſſima* B *ſynodus, & æquior numeroſiorque reſtituerat. Unius ergo Cyrilli judicio judicium opponimus Epheſinæ ſynodi; imo & Chalcedonenſis, de qua mox.*

29 *Reſpondeo ad* III. *Locum ex Epheſinis Actis objectum, valde corruptum eſſe; ideoque a veteri ſcholiaſte, ὡς τὰ πλεονάσαντα ἐκ παλαιοῦ, propter conſtructionem & ſenſum male cohærentem, ad marginem ita reſtitui: Γυ-βερνήτου . . . ἀντὶ. Ἐχρῆν μὲν Ἰωάννου . . . ἐπισκοπεῖν Ἀντιοχείας, εὐδοκιμήσειν . . . σὺν τῷδε τῷ & Ἀποστολικῷ θρόνῳ συνεδρίοντα ἤμιν τῷ μεγάλῃ Ῥώμῃ, σὺ δὲ ἀποστολικῷ & Ἱεροκλήρων ἐκκλησίας λιβέλλ, τὸν ἀποκλείειν δὲ ἐπιχειρεῖν ἀνεψ δρομεῖν, ἀναπέμπειν, καὶ τιμᾶσθαι, παρ' ᾧ μάλιστα ἴδιος (δοκεῖ δὲ & Ῥώμη) εἶναι & Ἀντιοχίου θρόνου . . . διαδεχθεῖσι. Hoc eſt:* Juvenalius dixit: Oportebat quidem Joannem, epiſcopum Antiochiæ, conſideratis hac ſynodo & Apoſtolico, qui nobiſcum conſidet, magnæ Romæ throno, ad hunc una cum Apoſtolico eccleſiæ Hieroſolymitanæ concurrere, ieſeque de objectis purgare, huic obedire, hunc venerari, apud quem (thronum C nempe Romanum) præſertim mos eſt thronum Antiochenſium judicari. *Videt, hæc a* Juvenale *Antiochenſem eccleſiam non ſuæ ſubjici, ſed Romanæ. Et hunc quidem ſenſum adjuncto prorſus exigunt: agitur enim de contumacia, qua Joannes, non a* Juvenale *ſeorſum, ſed ab universa ſynodo per Cyrillum, Cœleſtini Pontificis loco ea præſidentem, comparere juſſus, noluerat. Jam vero, quod in latrocinali ſynodo ante Dominum Antiochenum ſederit* Juvenalis, *id hujus arrogantiæ aſcribi non debet, ſed imperatoris Theodoſii mandato, vel tyrannidi potius Dioſcori, qui Domno ibi decreverat æque ac Flaviano non modo locum ſuum non dare, verum etiam epiſcopatum prorſus (uti fecit) eripere. Adde, loco citato in quibuſdam exemplaribus Mſs. Domnum* Juvenali *præpoſitum legi, juxta Labbeum ibidem in margine, & Baluzium in Supplemento Labbei col.* 1161. *Unde nec Synodus Chalcedonenſis tom. 4. col.* 1115. *queritur de injuria hic Domno facta, ſed Flaviano.*

quæ & dici hoc loco patriarcha voluerit eſſe ſuperiorem.

30 *Ad* IV. *reſpondeo, hoc ipſum eſſe argumentum non ambitus iniqui, ſed juſtæ, ſuæ ſaltem opinione, poſſeſſionis; quam vel inde conjicias placuiſſe patribus Epheſinis. Ad* V. *reſpondeo, nihil ibi quoque vel inanis gloriæ vel ſiniſtræ cupiditatis apparere: jus ſuum propoſuit Maximo Antiochenus; hic ſuum oppoſuit: convenit tandem certis pactis inter ambos: rem deinde imperatori aperiunt: is remittit ad judices, qui omnia ex mutuo conſenſu juſte diſpoſita pronuntiant, referuntque ad ſynodum œcumenicam, tum Chalcedone collectam, patrum ſexcentorum & amplius diſcutiendo judicio. Probantur omnium animo ſuffragiis Actione* 7. *primus ſubſcribit ipſe Maximus Antiochenus: applaudit cum ceteris per vicarium ſuum Glycon Cæſareæ Paleſtinæ epiſcopus: quidem Deo gratias agunt in eo, quod duorum patrum contentio amicabili placito terminata eſt, & quidem aperte divina diſpenſatione jubente: nemo ambitionem odoratus eſt, nemo commentitia queſtus inſtrumenta: nemo canones objecit Nicænos:* magnificentiſſimi *que ac* glorioſiſſimi judices, *poſt epiſcoporum omnium aſſenſum exclamantes,* dixerunt: Et hoc opus fuit ſanctæ Trinitatis. *Quis vero hoc omnes dixerit vel ignoraſſe, quæ patres olim Nicæni ſtatuiſſent, vel cognita tam ſolenni concordique decreto, cujuſcumque domum ſpe atque obtentu boni, violaſ-*

quæ partes horum ſuum: hallucinatio tamen dem confirmari ſatis ſit,

A *ſe: Quod ſi aqua* Juvenalis *cauſa tot judicibus viſa tum fuit, quidni ipſimet pridem antea fueris ?*
AUCT. P. B. *Quidni ergo eam, uti talem, optimo fine, ſtudio maximo, ea denique, quam epiſcopus quiſque debet eccleſiæ ſuæ, fide conſtantiaque, abſque ulla arrogantis animi nota, perſequi potuerit, atque adeo debuerit ?*

pronuntiquæ damnaſſe, ob initam 4. poſtolus ſedis. 31 *Ad* VI. *denique, nego, Apoſtolicam Sedem iſti confirmationi contradixiſſe; nego ceſſatam illam a Leone Magno fuiſſe; nego hoc Leonem, illud Liberatum aſſerere. Et de Liberato quidem certa res eſt, ſoloſque requiris oculos, quibus locum ſtatuam inſpiciat: non enim aut hoc decretum, aut* Juvenalem, *aut eccleſiam Hieroſolymitanam ullo prorſus modo attingit; ſed eccleſiam Conſtantinopolitanam, ſed Anatolium, ſed ejuſdem Synodi canonem vigeſimum octavum, cui legati Apoſtolici neque aſſiſtere condendo voluerant, neque condito ſubſcribere. S. Leo ſi de confirmatione illa meminit uſpiam, id videri poteſt feciſſe potiſſimum in epiſtola ad Maximum Antiochenum data* IV. *Idus Junii anno* 453 *quando ex reverſis pridem Chalcedone legatis ſuis, quæ ibi geſta fuiſſent, intime didicerat omnia: at in ea nego, quidquam ſigillatim & abſolute a ſancte Pontifice abolerí. Cum enim non ſatis diſtincte queſtus apud eum fuiſſet Maximus, violata nunc eſſe, quæ Nicænis olim regulis ſtabilita in perpetuum fuerant, Antiochenſis eccleſiæ privilegia; reſcribit Leo:* Tanta apud me eſt Nicænorum canonum reverentia, ut ea, quæ ſunt a ſanctis patribus conſtituta, nec permiſerim, nec patiar aliqua novitate violari. ...Unde cum aliquid pro Antiochenæ eccleſiæ privilegiis dilectio tua agendum eſſe crediderit, propriis litteris ſtudeat explicare; ut nos conſultationi ſuæ ABSOLUTE & congrue reſpondere poſſimus. Nunc autem ad omnia GENERALITER pronuntiare ſufficiat, quod ſi quid a quoquam contra Nicænorum canonum ſtatuta in quacumque ſynodo vel tentatum eſt, vel ad tempus extortum, nihil præjudicii poteſt inviolabilibus inferre decretis, & facilius erit quarumlibet conſenſionum pacta diſſolvi, quam prædictorum cannum regulas ex ulla parte corrumpi.

& confirmationis ſtatuta 32 *Ex quibus patet primo, nihil in hac epiſtola ſigillatim a Leone, nihil* abſolute *decidi, ſed* generaliter *damtaxat & hypothetice*, Si quid contra Nicænorum canonum ſtatuta *&c. Patet ſecundo, cum certiſſima confirmationem* Juvenalis *dudum antea noviſſet Leo, ei viſum tum hanc non*
C *fuiſſe ſtatutis Nicænis contrariam: aliquin potuiſſet hanc ſaltem ac debuiſſet* abſolute *irritam caſſamque pronuntiare; ſicut irritum pridem abſolute pronuntiaverat ejuſdem ſynodi Chalcedonenſis canonem* 28. *qui eccleſiæ Conſtantinopolitanæ honorum ſecundæ ſedis tribuende, locum Alexandrinæ atque Antiochenſis eccleſiis per Nicænos canones aſſignatum eripuerat, uti & alias non paucis invexerat. Patet tertio, neque poſterius unquam conſuliſſe Leonem, in confirmatione jam dicta Nicænis placitis vim allatam fuiſſe: hæc enim ſpondet ſe paſſurum non eſſe aliqua novitate violari; cum interea poſt hanc tam diſertam ſponſionem verbum de confirmatis* Juvenali *Chalcedone Paleſtinis nullam fecerit, ne apud ipſum quidem* Juvenalem, *cui binas deinde litteras dedit, in quarum poſteriore cum alia ſibi diſplicentia minime diſſimules, hoc tamen caput nequaquam attingit: non ergo impedivit; non ergo credidit Nicænis legibus adverſari, non ergo irritavit: imo vero tacendo approbavit: non enim hic tacere potuit, niſi vel probando, vel connivendo. At enim ſi connivendo taciſſe dixerit, Leonem reum per ipſum agis Leonem:* Ad meum, *inquit epiſt.* 78. *ad Marcianum auguſtum*, tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum, quæ in ſynodo Nicæna ... ſunt conditæ, me (quod abſit) connivente, violentur.

D

33 *Et quæ, obſecro, fuiſſet illa ſanctiſſimi fortiſſimique Pontificis vel æquitas in agendo, vel in ſcribendo ſinceritas; ſi* Juvenalem *iniquo decreto gaudentem tam inuſitata conniventia paſſus eſſet eodem tempore, quo ad exterquendum Anatolio canonem ejuſdem ſynodi vigeſimum octavum tot graviſſimis ac toties iteratis epiſtolis ad Marcianum, ad Pulcheriam, ad epiſcopos Orientis omnes, ad ipſum imprimis Anatolium, imperium univerſum, univerſam, donec voti compos eſt factus, commovit Eccleſiam; idque ſolo, ut ubique inculcat, Nicænæ auctoritatis, cui nullam aliam ſive pactorum ſolemnium, ſive quantacumque poſtea ſynodi diſtitabat oppoſui poſſe, prepugnandæ ſtudio: quæ, inquam, æquitas illa fuiſſet, quæ ſinceritas, ſi* Juvenalis *confirmatione eamdem auctoritatem convelli judicaſſet? Senſit hujus argumenti vim inſenſus cum ceteris* Juvenali *Thomaſſinus, fruſtraque conatus eludere, huc tandem delabitur, Diſciplinæ eccleſ. part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 15. Rurſus id obſervari par eſt: quæ ſecere Hieroſolymitani epiſcopi, ut ſedis apoſtolicæ ſibi reſtitueretur honor, quo (*poſt everſam olim urbem*) exciderant, ea non ſolum venia, ſed etiam laude digna fuiſſe, ſi eccleſiæ ſuæ rebus magis, quam ſuis, ſtudebant ex animo. *Nimirum hoc ipſum eſt quod volumus; ſi modo cadere patiatur in* S. Juvenalem. *Nunc alterum accuſationum caput, ex latrocinio Epheſino ductum expendamus.*

E

Item dilocutur ea-ſa ſuſcepta poſtea in latrocinio Epheſino;

34 *Peccaſſe hic* Juvenalem, *& quidem graviter, ultro faſſi jam ſumus* §. 2. *num.* 16. *Sed & Sancti plures alii maximique peccavere non leviter: neque adeo hinc ſequitur, ut ex horum catalogo ſit expungendus. Sed intereſt tamen ſciri, tantane fueris hic ejus culpa, quantam aliqui faciunt; tum an venia dignus non fuerit, ſed epiſcopatu potius exuendus: accuſatur enim* 1. *a Theodoro epiſcopo Claudiopolis Conciliorum tom.* 4. *col.* 113.
F *quaſi hæreticus ibi fuerit; quod firmare videtur S. Leo epiſt.* 86. *ad Julianum Coenſem de* Juvenale *ſcribens*, quod contra ipſorum locorum ſanctorum teſtimonia, quibus totus mundus inſtruitur, ab Incarnationis Dominicæ veritate (*Epheſi*) deſciverit; *& ad ipſum* Juvenalem, *epiſt.* 111. Beatæ enim, *inquit*, memoriæ Flaviani condemnatio, & impiiſſimi Eutychis receptio, quid niſi Domini noſtri Jeſu Chriſti ſecundum carnem negatio fuit? *Accuſatur* 11. *ab ipſo Dioſcoro conciliorum tom.* 4. *col.* 111. *quaſi æqualem ibi ſecum poteſtatem habuerit; neque ipſi proinde minus, quæcumque iſtic geſta dicantur, ſim adſcribenda, quam ſibi: imo & Theodorus Claudiopolitanus ibidem col.* 113. *de Dioſcoro*, Juvenale, *& multitudine ſeditioſorum pronuntiat abſque diſcrimine:* In ſanguine noſtro ludebant hæretici iſti. *Accuſatur* 111. *quaſi tam ſuperbus poſt hæc manſerit, ut errores ſuos numquam agnoverit, numquam eorum (ut alii fecere) veniam poſtulaverit. Ita fere Tillemontius in S. Leone, art.* 111. *ubi & aſſerit, illum ſaltem exauctoratione dignum fuiſſe.*

35 *Reſpondeo ad* 1. *aliud eſſe a veritate deſciſcere, & Chriſtum ſecundum carnem negare; aliud, id per hæreſim facere, ſeu id faciendo hæreticum eſſe. Hæreticus non eſt, qui non eſt pertinax, qui judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittit & ſumme ejus Pontifici; quod ſemper feciſſe* Juvenalem, *patebit*

de hæreſi

ex

A *eu numero ſequente. Cum Eutyches abſolutioni, cum depoſitionis S. Flaviani ſubſcripſit, primum id fecit invitus, ut ibidem dicetur; deinde, antequam utriuſvis cauſam Eccleſia Catholica decidiſſet: nam nec S. Leonis epiſtolam ſynodicam, ſupprimente nequiter Dioſcoro, legerat (ut colliges ex Conciliorum tom. 4. col. 122.) neque ejuſdem aliam de hoc argumento ad Flavianum: cui deinde lectæ ſubſcripſit, & quidem ſatis diu ante Chalcedonenſe concilium; ut erus videtur ex epiſtola S. Leonis 70. ad Anatolium: poſtremo utrumque ita præſtitit, ut in ipſis ſubſcribendi formulis oſtendat, ſequi ſe voluiſſe ac tueri doctrinam Eccleſiæ in ſynodis Nicæna & Epheſina propoſitam. Vide ambas ſubſcriptiones ejus Concil. tom. 4. col. 256. & 305. Sic autem eum eu animo ſenſiſſe, ut ſcripſit, teſtatur S. Leo epiſt. 65. ad Anatolium, ubi vers nominis hanc ſynodum negat fuiſſe, in qua ma-*

B *levolantiam ſuam* Dioſcorus, IMPERITIAM autem Juvenalis oſtendit. *In epiſtola quoque 110. ad ipſum* Juvenalem *duo ſe doluiſſe ſignificat, timiditatem ejus in hac ſynodo nimiam, qua reſiſtendi hæreticis conſtantiam perdidiſſet; & myſteris, quod ab Eutyche ſubverſa non perſpexiſſet, iuſcutiam, quam ſic exaggerat*: Quam vis enim nulli facerdotum liceat naicira, quod prædicat; inexcuſabilior tamen eſt omnibus imperitis quilibet Jeroſolymis habitans Chriſtianus. *Imperitia vero, quantumvis inexcuſabilis, ſi malitia deſit & obſtinatio, conſiſtere non poteſt cum hæreſi, ut vulgo notum eſt: itaque hanc negant, qui accuſat illam.*

de fraude, violentia &c. 39 *Reſpondeo ad 11. falſum eſſe, quod loco citato Dioſcorus affirmat, juxta paragraphum præcedentem num. 15. Deinde ea ipſa ejus querela patet contrarium: queritur enim ibi, quod illum patres ſolum, quaſi ſolus omnia geſſerit, accuſent: facichant hoc ergo patres; atque adeo ſolum ipſum auctorem præ ceteris agnoſcebant malorum: ſicut & ipſi ſolo locum inter judices non dedere, ſed ſeparatum, ut reo. Quis autem id eos feciſſe dixit iniquè; niſi Dioſcorus? Quod ergo* Juvenalem *& alios epiſcopos Claudiapolitanus conſpuaſſe per omnia cum Dioſcoro dicit, ad illum eo putaſſe credibile eſt, quod adeſſe tyranno compulſi, ne untu*

C *quidem auſi eſſent, quæ ſpectabant, arguere. Facimus indignum, fateor; ſed quod & metus armorum & impediendi ſceleris deſperatio, tantum immiuit, ut, qui læſus ibi maxime fuerat, Euſebius Dorylaenſis unum in Chalcedonenſi concilio, col. 393. Dioſcorum potens, negaverit, a quoquam alio ſe læſum fuiſſe; cum neutiquam ignoraret, depoſitionis ſuæ alios ſubſcripſiſſe quam plurimos. Quos ille excuſat, nos cur accuſabimus? Conſonat Julianus epiſcopus Hypæpenſis, ibidem col. 424. & ſolum omnibus oppoenus Dioſcorum*, Ipſe, *inquit*, primus proſecutus eſt injuſtum judicium, & omnes cum neceſſitate ſecuti ſunt. *Omnes judices Epheſini latrocinii, præter ſolum Dioſcorum, hæc ibidem vicariorum Apoſtolicorum verba ſpectant*: Sed illis quidam Apoſtolica Sedes veniam præſtitit de iis, quæ ibi non voluntarie ſb eis geſta ſunt; qoi & hactenus permanſerunt obedientes ſanctiſſimo Archiepiſcopo Leoni, & omni ſancto & univerſali concilio: hujus gratia & in ſua communione eos, ſicut confideles, ſuſcepit. Hic autem (*Dioſcorus*) & hactenus permanſit glorians *&c. Quæ verba quanto gaudio deinde S. Leonem compleverint, prodit ipſe epiſt. 82. Idem denique ſanctiſſimus Pontifex epiſt. 93. ad Theodoritum ita de Dioſcoro ſcribit*: Dum trahit plurimos & impellit ad arroris aſſenſum, multiplici animam ſuam vulnere ſauciavit; ſolus ultra omnes, & per omnes, &

pro omnibus reus, qui cenſa reatus omnibus fuit. D

37 *Reſpondeo ad 111. atrociſſimam hanc eſſe calum-* AUCT. *niam. Quid? Errorei non agnovit ſuos, cum om-* P. B. *nes ac ſingulos coram ſententis & ultra patribus publica ſubſcriptione retraxiſſe? Cum Eutychetem, quem de lapſus ante abſolverat, condemnavit? Cum Flaviani doctrinam, quam ante rejecerat, reſciſſe judicio, pronuntiavit Catholicam, &c? Sed veniam non petiit. Nugæ. Hanc ſcilicet ſibi Leo tam ſolicite reſervaſſet, juxta num. 16. ut non petenti & ſuperbe quodammodo ſperneuti obtruderet? Quid ergo eſt illud epiſt. 110. ad* Juvenalem: Gaudeo, ta cæleſtam expetiſſe medicinam? *Quid illud in Chalcedonenſi ſynode tertes ejus, ſi non ore, ſaltem nomine repetitum*: Omnes peccavimus; omnes veniam poſtulamus: Omnes peccavimus; omnibus indulgaatur? *Alii ſupra num. 17. & 18. Ex his porro omnibus manifeſtum eſt*, Juvenalem, *quidquid ante notam Eccleſiæ definitionem imperite timideque, hoc eſt, non malitia, ſed humana fragilitate, peccaverat, luculente poſtea compenſaſſe tum in ipſo concilio jam dicto; tum paullo poſt illud, quando Hieroſolymam reverſus, & ejuſdem, ſed jam notæ damnatæque ſectæ ſolicitationibus, terroribus, armis appetitus, ea conſtantia reſtitit, ut & ſedem* E *amiſerit, & martyris, etſi non palmam, certe meritum tuliſſe videatur. Nimirum, ad exemplum S. Petri, præteritæ timiditatis & inconſtantiæ pudore ac pœnitentia timere jam nihil, præter ipſum timorem inconſtantiamque, didicerat. Et hunc privatus auctor epiſcopatu cenſebit indignum fuiſſe ac merito deturbandum? Immitem enimvero cenſuram, imo temerariam! Accuſat enim non* Juvenalem *tantummodo, ſed & Chalcedonenſe concilium univerſum, cujus ſuffragio dignus eſt habitus, cui non modo epiſcopatum, verum & jus in tres Paleſtinas patriarchicum confirmaret: accuſat S. Leonem, ut qui ejus poſt glorioſum euſilium reſtitutione tantopere exſultaverit: accuſat denique eccleſias omnes, quæ, ut paragrapho prime vidimus, Juvanalem non ſolum ut dignum auſiſtitem, ſed etiam ut ſanctum cultu ſupplice venerantur.*

TOMO II. JULII, DIE VI.

AD paginam 389. poſt num. 140. de S. Gedeleva reliquis Belliolanis adde ſequentia F *inſtrumenta*: Infraſcriptus canonicus cathedralis eccleſiæ S. Donatiani Brugenſis atteſtor, me hac XVI. die menſis Junii anni Domini MDCXL. dono dediſſe & per præſantas dare, ad requiſitionam & inſtantiam D. Gabrialia Jacquemyn presbyteri, R. adm. P. Fratri Gregorio Bergenſi, Ord. S. Frsncifci Capuccinorum presbytero ac concionatori particulam raliquisrum ſanctæ Virginis & Martyris Ghiſtellenſis, ſerico rubro involutam, & huic pyxidi incluſam, ac ſigillo meo munitam, quam inter alias reliquias a Rmo. Domino meo Dionyſio epiſcopo Brugenſi V. M. aceepi donatione inter vivos, teſtorque illam ab eodem Rmo. veram & certsm ſemper habitam, nam illam, dum viveret, meæ cuſtodiæ, ut capellano fidebae. Actum Brugis die & snno ut ſupra. Et erat ſignatum, Jacobus van Blootacker cum appenſione parvi ejus ſigilli.

Vicarii generalis epiſcopatus Ipreníis vacantia, univerſis has viſuris, lecturis, ſeu legi audituris, ſalutam in Domino. Permittimus ut reliquiæ, huic pyxidi incluſę, publico cultui expoaantur. In quo-

A rum fidem, has per Secretarium ſignari & vicariatus noſtri ſigno communiri fecimus. Datum Ipris in Vicariatu menſis Julii die IV. anni MDCXL. Et inferius erat ſubſignatum; de mandato DD. vicariorum, L. Blommaert ſecret.

Ego infraſcriptus teſtor ſub Juramento, me has reliquias ſanctæ Godelevæ virginis & martyris, de quibus hæc agit atteſtatio, & DD. Vicariorum permiſſio, ut publice cultui exponantur, ex pyxide, ubi incluſæ erant, ſumptas, propria manu, impoſuiſſe imagini ejuſdem V. & M. ex ligno deaurato in ſacello S. Mariæ Magdalenæ quieſcenti hic Bellioli XXIV. Julii anni MDCXL. Subſignatum F. Gregorius Bergenſis concionator Capuccinus.

AD APPENDICEM DIEI VI. Pag. 447.

DE BEATO HUGONE PEREGRINO.

B MUlta *de hoc* B. Hugone, *quemadmodum ſupra de SS. Felice & Moderata, ſatis operoſe indagavit Cl. D. Le Beuf canonicus ac ſuccentor eccl. Autiſſiodor euſis, videbarque dum ejus obſervationes cum Latina Beati Vita primum acciperem, multa conſecutos quæ jam dictis lucis aliquid afferrent; verum concepta ſpe plane fruſtratus ſum, nam diſcuſſis accuratiſſime omnibus, neque de ætate, neque de geſtis plus quidquam reperium eſt, quam a nobis in dicta appendice jam pridem datum ſit. Latinas iſtas lectiones ſeptem, quæ Vitam talem qualem continent, legi ac relegi ſæpius, ut vel bilum extunderem, quod narrationi jam datæ ſuperaddi poſſet, at præter verboſiſſimam orationem, usu huic magis quam aliis Sanctis conveuientem, nihil prorſus occurrit, quod ætatem aut geſta vel per umbram illuſtret. Minus etiam placet, quod beatum hunc* Hugonem *cum ſynonymo archiepiſcopo Rhemenſi, e ducibus Veromanduis confuderis D. Ludovicus Noel, in eamque ſententiam pertraxerit Marlotium in hiſtoria Rhemenſi tomo 1. pag. 616. & 611. Neque lucis quidquam affudit R. D. de Champs Verziacenſis archipresbyter in epiſtola a D. Le Beuf data, ea qua id corrigendum, quod ex Bargedæo dixeramus num. 6.* Sepulcrum ejus elevatum eſſe a terra ad latus circa altare majus, *nam archipresbyter ille loci parochus, fatetur, a quadraginta & amplius annis fruſtra quæſitum fuiſſe ſacrum corpus, licet terra ad multos pedes effoſſa fuerit. Altare* B. Hugoni C *in eccleſia dedicatum memorat, fierique de ipſo Officium 6. Julii, ea tamen, tuguri, quod plures ſub Hugonis nomine Sancti reperiantur, ac ſi de ſua dubitaret; ut facile intelligas, de communi Confeſſoris veneratione omnia, proculque abeſſe jam rejectas a nobis lectiones. Verbo dictum ſit, de Beato illa conſtantem cultum ſupereſſe; at præteres nihil præter populares traditiones, quæ ſeculo XV. ut notat Le Beuf, a verboſa aliqua ſcioli exornatæ fuerint.*

AD DIEM VII. JULII.

DE S. WOLFILAICO.

P*Oſtquam jam edita erant, quæ de hoc Sancto dedimus, dicta jam tomo ſecundo a pag. 478. ex S. Gregorii Turonenſi atque ex Vita S. Magnerici, miſit ad nos Luxemburgo XXIX. Octobris 1720. noſter P. Stephanus Pottt Annotationes aliquot ſive elucidationes Mſſ. in Vitam S.* Wolfilaici ſtyliteæ, abbatis Ordinis S. Benedicti, *olim, forte a ſeculo, compilatas,* opera & ſtudio R. P. D. Jacobi de Vaulx, religioſi Aureæ Vallis, *ſimul* D *cum rudi imagine ſtylitam aliquem referente, ſic delineata, ut eam hic exhiberi auſus non fuerim, non magis quam annotationes ipſas, pro Ordine Benedictino fruſtra decertantes, tum vero morales poſtiſſimum aut topographicas, ex quibus certe hiſtorici nihil, ſaltem ſatis ſolidi elicere mihi licuerit. Miracula, quæ annotatione V. ex altero S. Gregorii capite, Vitam ſubſequente deſcribit, in Acta non retuleram, quod ea omnia S. Martino forte potius quam S. Wolfilaico tribui videantur. Verbo dicam, tota ea ſcriptio nihil me magnopere docuit, quod hic typis dignum cenſere potuerim. Id notavi ex epiſtola Ampl. abbatis Caroli data an. 1688. ad Papebrochium, ſub* S. Wolfilaici *nomine & cultu exſtare eccleſiam parochialem, ſub patronatu & in vicinia cœnobii, ſeu deſerti, ut ipſe vocat, Aureæ Vallis. Hæc paucis nota, corrigenda ea, quæ tom VI. Julii pag. 171. num. 16. lin. 4. dicta ſunt, nempe*; Interim quidquid ad illum ſpectat, expendi poterit ad dictum diem E XXI. Octobris, *ubi legendum, quod* de eo hoc die omnia abunde expenſa ſint.

AD X. JULII.

DE RELIQUIIS S. ALEXANDRI M. FILII S. FELICITATIS.

QUamquam eo die multa diſputata ſint de glorioſæ matris ſanctorumque filiorum reliquiis, *acceſſit poſtmodum notitia alia a V. C. Joanne Friderico Schannat nobis ſuggeſta in Vindemia litteraria altera §. X. pag. 73. ubi narrationem producit, quam* exſtitiſſe *ait* ad calcem Mſ. codicis bibl. Moguntinæ, ex quo præcedens opuſculum deſumpſerat, *nempe, uti ſcriptum erat,* Vitam B. Lamberti, monaſterii Novi operis, juxta Hallas Saxonicas primi præpoſiti. *Qui titulo* Beatus *dici poſſit Lambertus iſte, ad IX. Februarii, quo obiit, poſteris noſtris examinandum relinquo. Ne* F *que vero de reliquiarum identitate lubet contendere; componat lector dictam narrationem cum noſtro Commentario, diſpiciatque, quid veriſimilius ſtatuendum ſit. Titulus eſt*; Translatio reliquiarum S. Alexandri martyris, ad idem Novi operis monaſterium juxta Hallas. *Sic porro habet inſtrumentum:*

Anno Incarnationis Dominicæ DCCCCLXII. ac- *Quo occaſione Otto imp. reliquias abſtulerit* cerſitus a Joanne Sanctæ Romanæ Sedis Antiſtite Otto Auguſtus, pro divinis reſtaurandis negotiis Romam veoit, ibique coronam imperialem de altari S. Petri Apoſtolorum principis accipere meruit, & exinde more ſuorum prædeceſſorum Rempublicam, quam variis fœdatam erroribus reperit, miſericorditer reſtauravit; habituque colloquio in monte ſancti Leonis, viduis & orphanis omnibuſque ad ſe venientibus injuſte oppreſſis legem dedit: quibus omnibus rite peractis, ad Saxoniam repedare ſtatuit. Peragratis igitur locis quam plurimis eadem Pennam, ad quam multa Sanctorum translata exſtiterant corpora, applicuit, ibique epiſcopus & comes de Marſi ſibi occurrerunt, & obſides de illa provincia imperatori adduxerunt, quos advenientes imperator cum miſericordia recepit, omnia enim ad votum, poſita de hoſte reipublicæ victoria, ſucceſſerat. Sedentibus autem illis & de multis rebus ſermones texentibus, interrogavit imperator epiſcopum, ſi aliqua

A liqua ſanctorum corpora in ſua requieſcerent eccleſia? Reſpondit epiſcopus quare interrogatis domine? Reſpondit imperator, quia deſiderium habeo alicujus Sancti corpus obtentum mecum transferre. Reſpondit epiſcopus, multos Sanctos in epiſcopio noſtro ſcimus, ſed de quo deſiderium habeatis ignoramus: ſi placuerit dignitati veſtræ, veniat aliquis mecum ex veſtris fidelibus, & ſi invenerit quod majeſtas veſtra deſiderat, cum gratia Dei accipiat: ſtatimque imperator miſit Dodonem presbyterum capellanum regium cum epiſcopo.

quos Magdeburgum detulerit,

Dodo venerabilis presbyter, illic diligenter perſcrutatis Sanctorum reliquiis, invenit ſanctam Felicitatem martyrem cum ſuis ſeptem Filiis jacentem, qua vita, agnovit ſibi deeſſe brachium, quod imperatori antea Romæ fuerat datum, quod quidem brachium qualiter obtinuerit, breviter reſtat

B referendum. Cum enim Otto imperator, recepta imperiali corona, per diverſas Romanæ urbis eccleſias cauta devotionis pergeret, ſecundum temporis revolutionem aderat feſtivitas S. martyris Clementis, unde & imperator ad audiendum Miſſarum ſolemnia ad ipſius eccleſiam perrexit, ibique Papam obvium ſibi habuit. Divinis autem peractis officiis, Papa imperatori brachium ſanctæ Felicitatis dedit, quod de eadem eccleſia Adeldagus venerabilis Hamaburgenſis epiſcopus receptum imperatori uſque ad S. Petrum perductum præſentavit. Redeundo autem ad narrationis noſtræ ſeriem, dictus Dodo presbyter, agnitis ſanctiſſimorum martyrum S. Felicitatis Filiorumque ejus reliquiis, magno repletus gaudio, eam de ſepulcro una cum corporibus ſanctorum Alexandri & Felicis filiorum ejus levatam, Pennam adduxit. Has reliquias cum quampluribus aliis idem piiſſimus Otto Magdeburgh ſolenniter adduxit, atque cum eiſdem eccleſiam metropolitanam ibidem v. kalendas Martii encæniavit.

unde corpus S. Alexandri

Tranſeurſis autem non paucis annorum curriculis, Adalgotus ſanctæ Magdeburgenſis eccleſiæ præſul devotiſſimus, divinum ampliare diſponens famulatum, Hallenſe monaſterium, ad Novum-Opus vocitatum, fundare cœpit, ſed immatura

C morte præoccupatus, ſucceſſori ſuo Ruodgero, conſimilis devotionis fervore accenſo, idipſum perficiendum reliquit. Eo igitur tempore, anno videlicet Dominicæ Incarnationis MCXXIII. Indict. II. decimo ſexto kalend. Januarii translata ſunt oſſa S. Alexandri martyris filii Felicitatis, & brachium S. Sergii martyris cum multis aliis reliquiis per dictum Ruodgerum antiſtitem ad dictum Halenſe monaſterium, reconditæque ſunt hujuſmodi reliquiæ B. Alexandri pariter cum coſta matris ejus videlicet ſanctæ Felicitatis, in tarcopbago arte incluſoria mirifice fabricato, quod in eccleſia Novi Operis imprætentiarum cernitur.

ad Novi operis monaſterium pervenerit.

Acta ſunt hæc anno Incarnationis Dominicæ MCXLVI. temporibus Cæleſtini Papæ II. & Lucii II. qui Eccleſiæ Romanæ præſulatum diebus & menſibus paucis gubernaverant, quibus ſucceſſit Eugenius III. diſcipulus S. Bernardi abbatis Claræ-vallenſis, qui una cum apoſtolicis Cæleſtino & Lucio, eccleſiæ Novi-Operis larga ſpiritualium donorum munia largitus eſt, regnante victoriosiſſimo Romanorum rege Conrado, aurigante enrum Magdeburgenſis eccleſiæ Frederico archiepiſcopo, cujus tempore oſſa majora exceptis minoribus beatiſſimi Alexandri recondita ſunt, caput integrum duobus dentibus abhærentibus excepto mento, pectus, brachia, ſcapulæ, ſpina dorſi, adhærentibus coſtis, femora, crura, quæ

imprætentiarum venerantur in monaſterio Novi- D
Operis, fideli populi Chriſtiani frequentia ad laudem, gloriam, & honorem ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen.

AD XI. JULII.

DE S. AMABILI VIRGINE, ROTHOMAGI IN PARTHENONE S. AMANDI.

Hujus Sanctæ notitiam acceptam refero ſæpius jam laudato D. Le Beuf, in epiſtola ſuperius nos ſemel citata. Porro de dicto parthenone agit Franciſcus Pommeraye in appendice ad hiſtoriam celebris abbatiæ S. Audoeni, eadem tomo anexa pag. 61. ubi Calviniſtarum œconomachorum ſtrages, latrocinia & abominationes enumerans domui iſti religioſæ illatas, ſic pergit auctor num. E
6. cujus verba ex Gallico Latina facio: Quod vero luctuoſam ſtragem non parum auxit, id fuit potiſſimum, quod ſacræ reliquiæ, ibidem depoſitæ, combuſtæ fuerint; atque alias inter ſacra oſſa S. Amabilis virginis, quæ eo loci ſingulari ſemper fuerant in veneratione, quamvis celebritatis origo non magis cognita ſit, quam natalea aut geſta Sanctæ, cujus memoria non niſi antiqua traditione conſervata fuerit, quæque conſtantiem quodammodo in ſegem apud ſanctimoniales iſtas tranſierit. Non ita pridem imago ejus ſpectabatur in S. Amandi, uti hodiedum aſſervata eſt, depicta inſtar filiæ regis, quemadmodum credita eſt regum Anglorum ſanguine progenita. Feſtivitas ejus recolebatur XI. Julii, ut ex veteſtis Breviariis Mss. manifeſtum eſt, invocabaturque in Litaniis quæ a pluribus ſeculis in ea abbatia canebantur. Ceterum tametſi id cœnobium pretioſis ſuis reliquiis ſpoliatum fuerit, nihilominus perſeveravit in eam Sanctam veneratio, pluribusad ejus patrocinium etiam hodia recurrentibus, quod non ra- F
ro ſibi valde propitium experiuntur.

DE S. LÆTO PUERO M. PRUVINI IN BRIEGIO SEU BRIA GALLIÆ DOM. II. JULII.

Sylloge de Cultu & Actis.

Ex menſe ſerius vetuſto

Ultimo loco hic ſubnectitur ſanctus Puer martyr, jam prætertus atque impoſterum omnino prætereundus, utpote in claſſicis aliuſve Martyrologiis uſquam ſignatus, niſi notitias aliquas ſubmiſiſſent Pruvinienſis eccleſiæ canonici, quas anno 1724. ad nos promovere curavit, namquam abſque elogio nobis nominandus noſter Joannes Harduinus, acceptas tunc primum per R. D. Bellote canonicum regularem Ord. S. Auguſtini, nescio cujus ſtudio collectas, certe tam inordinatas ac diſſolutas, at quid demum ex iis colligi poſſit, vix intelligas. De S. Læto (*Gall.* Lie) *meminerat quidem Caſtellanus, ſed ad diem* VII. *Julii, ut jam retrogradi integrum amplius non eſſet. Quid porro ad eum diem ſeligendam ipſum moverit, nec conjectura aſſequi licet; eumdem vero ipſum Sanctum ab eo indigitari, quo de hic loquimur, manifeſtiſſimum reddit ejus annuntiatio his verbis concepta*: Sabinis (*a Savins*) inter Pruvinum (*Pruvins*) & Sigiacum (*Segy*) ſancti Læti pueri, mira pulcritudine præditi, trucidati autem quod turpi deſiderio unius e ſuis conſanguineis conſentire renuiſſet. *Hinc factum, opinor,*

A *ut ipſum in judice* Martyrem caſtitatis *appellaris*.

adjicitur martyr caſtitatis

2 *Hoc quidem recte, nam pro caſtitate vitam poſuit, ſiquid certi ipſe ejus Legenda referatur: quod vero de uno ex conſanguineis aſſerit Caſtellanus, quaſi is puerum ad enorme crimen allicere conatus ſit, id Actis qualibuſcumque ad nos tranſmiſſis, conforme non eſt; in quibus nempe expreſſiſſime dicitur, ea cauſa puerum crudeliter maſtatum, ac tandem capite plexum, quod ſocios ſeu familiares, puta cognatos, ut volunt, abominanda patrantes corripere non deſineret. Ut ut eſt; nam ſingula iſtiuſmodi Actorum adjuncta ſcrupuloſius diſcutienda, nedum admittenda cenſeo; vere* Lætus *noſter* caſtitatis martyr *nuncupandus videtur. Id autem ex collectaneis ad nos miſſis præcipue conſtat, coli ſanctum Puerum ut vere martyrem in piſturis aliiſque ſacris monumentis, apud Sabinenſes & Pruvinenſes, præſertim a textoribus feſtivitatem ejus peculiari ſolennitate celebrantibus, non ſecunda Julii, quo die martyrii coronatum fert loci traditio, verum Dominica ſecunda Julii, ut nullus ſit dies determinandi, ad quem S. Lætus referri poſſit, quæ ratio nos impulit, ut hic ultimo loco adderemus, quæ de ipſo accepta diximus.*

B

pars brevi narratione ſpdi

3 *At enimvero variis traditionibus colligendis aut combinandis, diu fruſtra immoremur, dabimus hic primum, quæ brevi compendio hiſtorice de ipſo narrantur in hunc modum*: Lætus in Pruvinenſi territorio natus, ibidem gladio impiorum cæſus, martyrii palmam promeruit. In fide Chriſtiana a parentibus diligenter eruditus, pietate ac ſuavitate morum adhuc puer effulſit. Cum autem quidam ejus familiares blaſphema verba in Deum jactare ſoliti, rem alias deteſtabilem ſaccrent; Lætus divino zelo accenſus, ſæpe pravos eorum mores & infidelitatem libera voce redarguit. Sed hujuſmodi monita graviter ferentes, ipſius mortem nefarii illi moliuntur. In valle igitur natali pago vicina, cum iis aliquando occurriſſet, vix truculentas eorum manus evaſit, & fugiens, diverſis latebris pauliſper ab iis ſeſe occuluit. At repertus eſt tandem in proximo colle, ſuper arbore quadam inſidens, eumque affecutus perſecutor detrudit, & ſub eadem arbore caput ejus

C abſcidit. Sic Lætus noſter, ipſo perſuſus ſanguine, poſt extremam orationem factam, poſitis genibus glorioſe occubuit.

de miro ſepulcrum

4 Mox autem, quam pretioſa fuiſſet in conſpectu Domini mors beati Martyris, ingenti miraculo ac cæleſti teſtimonio comprobatum eſt: nam luce ineffabili ſplendeſcente, beati Læti cadaver ſe erexit (quod etiam de ſancto Dionyſio memoratur) ſuiſque manibus a corpore truncatum caput, ductu angelico vectitavit ad eccleſiam eidem Dionyſio dicatam. Porro illud contigiſſe die ſecunda Julii, circa annum MCLXIX, vulgaris fert traditio. Anno autem MCC. die Maii XVII. Henricus quidam epiſcopus cum S. Jacobi Pruvinenſis abbate, a Sede Apoſtolica delegatus, ſacrum beati Martyris corpus ſolenni pompa ſublatum, in pretioſo feretro reclusit, illudque etiamnum magna populi veneratione aſſervatur in ſacello, quod ibidem dictus prælul, ſub nomine ſanctæ Lætæ exſtructum, conſecravit: ubi multa Deus edidit miracula, prout fuſe in ipſius hiſtoria narratur.

Culcus apud Suſ.

5 *Elogii iſthus pars prior facile admitti poteſt, quin & illud ex collectaneis adjungi*: Lætus in pago territorii Pruvinenſis, quod Sabini caſtrum vocant, honeſtis juxta ac piis parentibus ortus, licet obſcuro genere fuit; artem quippe textoriam in paterna domo exercuiſſe creditur, ac tandem puer quatuordecim annorum illuſtrem martyrii coronam conſecutus eſt. *Utrum pater Perrinus dictus fuit, mater vero Egæa, non video, unde eruerit collector noſter, non magis quam quod impii perſecutores conſobrini ejus fuerint, Achinii nominati, ſæculo* XII. *adhuc pagani: neque item quod arbor, cui puer Sanctus inſederat, ejus ſanguinem effuderit, cujus ſuperſtis veſtigia &c. Adde, quæ in altera hiſtoriæ parte dicuntur de vectitatione capitis ad S. Dionyſii eccleſiam, martyri Puero triumphanti ultro apertam. Fuſior illa hiſtoria, tum de geſtis, tum de miraculis, non extanda, ſed huc mittenda erat. Placet clauſula his verbis concepta:* Capſa B. Læti, auro cælata, in cujus circuitu paſſio ejuſdem variis figuris exprimitur, pone majus altare conſpicitur nunc, in publicum omnium conſpectum propoſita ab aliquot annis.

D

& officii.

6 *Concludo quæ ad cultum ſpectant collecta ex Officio proprio, uti notatur, deſumpta in hunc modum:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui beatum Lætum martyrium ſub arbore ſubire voluiſti, concede propitius, ut nos pia devotione in hoc loco congregati, ejus meritis, arboris ſanctæ crucis fructus colligere, & ſub arbore illius, quem deſideramus, in hac vita ſedere mereamur, ut tandem ad cæleſtis vitæ gaudia vere læti pervenire poſſimus. Per Dominum. *Quodnam* Officium proprium *hic deſignet collector, perſpectum non habeo, niſi ſupra datum elogium lectionum vices ſuppleat. Accedat demum pars inſtrumenti, quo anno* MCDLV. Ludovicus de Meloduno, Senonenſis archiepiſcopus omnibus & ſingulis confratribus & conſororibus confratriæ ſeu confraternitatis S. Læti martyris, in domo Dei Pruvinenſi fundatæ, quadraginta dies de injunctis ſibi pœnitentiis miſericorditer in Domino relaxaſſe *dicitur. Utrum etiam hodie ſuperſit ſacellum in ipſo martyrii loco conſtructum, cujus veſtigia aliqua relicta etiamnum appareant, in chartis meis ſatis explicatum non invenio; neque aliud ſupereſt memoria dignum, quod hiſce adjiciendum cenſeam,*

E

F

AD DIEM DECIMAM SEPTIMAM JULII,

DE S. MARCELLINA VIRGINE.

Additur nova notitia.

ANno 1725. *Acta* S. Marcellinæ *Commentario meo illuſtraveram, eumque jam tomo* IV. *Julii a pag.* 831. *inſorueram, quando duo viri eruditi, videlicet Joſeph Sepomius a Laude & Alanus de Maculanis, eodem anno* 1725. *Mediolani de tumulo* S. Marcellinæ *virginis ediderunt Diſſertationem hiſtoricam, quæ poſt editionem memorati tomi noſtri ad manus meas pervenit. Duo auctores illi in ea Diſſertatione meritis laudibus extollunt pietatem ac munificentiam eminentiſſimi Cardinalis Benedicti Odeſcalci, archiepiſcopi Mediolanenſis, qui collabentem Ambroſianam baſilicam venuſte reſtauravit. Præterea in eodem opere ſua multa afferunt ad confirmandum verum locum tumuli, de quo numquam dubitavi, ut in præfato commentario meo licet videre.*

de tumulo S. Marcellinæ,

1 *Cum tamen curioſa quædam tradant de reliquiis ejuſdem Sanctæ, non ita pridem accurate examinatis, quæ antea referre non potui, ea huic menſis Julii ſupplemento inferenda eſſe exiſtimavi. Itaque laudati ſcriptores illi §. 3. Diſſertationis ſuæ de his ſacris exuviis habent ſequentia*: Qua regione imum Ambroſianum ſacellum orientem ex-

cipit

A cipit ſolem, prominebat Marcellinæ ſepulcrum e pavimento in altitudinem circa unciarum triginta, in latitudinem vero unciarum viginti a pariete, ut fatetur Puricellus, per Ambrolium antiquitus, cum baſilicam iſtam conſtrueret, circumjecto modice diſtans, quem tamen ex parte ſuperiores noſtri evertere, ut, curvato in arcum muro, patula pateſieret feneſtra, quam jam innuimus in ampliorem nuperrime formam extenſam.

qui eum cum inſcriptionibus

3 Nihil autem erat videre, niſi cæmentitium opus in triangularem figuram aſſurgens, cujus poſteriori in ſuperficie, ut ex ſupracitata viſitatione anni noni, ſeculi ultimo elapſi, hæc inſcriptio ferme vetuſtate exeſa legebatur: HIC JACET CORPUS S. MARCELLINÆ. Puricellus circa annum trigeſimum ſextum notati ſeculi, paulo longiorem aliam exſcripſit; HIC JACET S. MARCELLINA, SOROR S. AMBROSII. Nos autem hanc aliam vidimus: HIC JACET CORPUS S. MARCELLINÆ VIRGINIS, SORORIS S. AMBROSII. Cum nempe a ſubterranei aeris edacitate din ſe tueri nequiret lateribus calx ſuperinducta, eidemque commiſſi characteres, qui tumuli cuſtodiendi onus ſuſceperant, una ſimul cum arenato, e

B pigraphas ſemper reſtituere ſtuduerunt, mutatis additiſque perpaucis verbis, quæ abſconditi dignitatem theſauri clariori locutione teſtarentur. In apice illitus nigro colore hic alius titulus & Puricello & nobis in conſpectu fuit: VIRGO MARCELLINA, DIVI AMBROSII SOROR, ET A DEVO SIMPLICIANO HIC SEPULTA.

& picturis exhauſtam

4 Qua deinde idem ſepulcrum in occidentem obvertebatur, a ſanctorum Ambroſii, Protaſii & Gervaſii tumulo decem circiter paſſus procul poſitum excipiebat, ſextantis menſura ſuperinductum altare, eidem Virgini nuncupatum, cujus in fronte impreſſa triplex objiciebatur imago. Medium quæ lolum tenebat, lilium manu gerens procul dubio ejuſdem Heroinæ caſtiſſimos referebat vultus. Aliæ in utroque latere effictæ duorum ſpecies virorum exhibebant, quorum dexteræ liber inferebatur. Haud tamen arguere potuimus (culpane temporum an pictorum, ignotum manet) cuinam inſervitent exemplari. Cetera ſive penicillo diſtributa, ſive muralis artis labore compacta, adeo ſqualentia, tabida, corrupta, ut non niſi ab inimica vetuſtate acceptas injurias explicarent.

C

ignoratur quo eſt anno typo

5 Diruta de eminentiſſimi Principis noſtri mandato ara, XVI. Cal. Octobres anni MDCCXXII. in Veſperis, confractoque integumento cæmentitio, quo includebatur, arca ante oculos fuit ex vulgari & negligenter præparato lapide (vulgo ſaricio) longitudinis unciarum viginti quatuor, latitudinis quatuordecim, altitudinis vero quatuordecim cum dimidia, emenſa ſimul altitudine graviſſimi operculi ejuſdem materiæ, babentis intus & foris triangularem formam. Nulla ſuper eamdem nota, nullus titulus, nullum, quo muniretur, ſignum. Interetant huic operæ nomine ſecularis collegii D. Præpoſitus Reyna vicecomes, D. Canonicus Vandonus, & nomine collegii regularis Don Innocentius Gradignanus & Don Aſanus de Maculanis, ambo in hoc Ambroſiano cœnobio ſacræ theologicæ magiſtri, qui omnes, ut, undique ſnnibus circumvolutis, tota arcæ moles ſtatim firmeque colligaretur, enravero, appoſitis etiam utriuſque partis ſigillis, donec eadem veſtibus multoque conatu ac diligentia in Canonicorum ſacrarium translata, ut erat in votis utriuſque capituli, res integra, quemadmodum ſequenti mane evenit, ad purpuratum Præſulem deferretur.

D

6 Ut primum decimaſeptima noſturnæ tenebræ terris obductæ fuerunt, ipſemet de feliciſſimo exitu minime dubitans Princeps eminentiſſimus in rem præſentem ſe contulit. Inhærebant ejuſdem veſtigiis D. Gaſpar Reyna vicecomes præpoſitus hujus baſilicæ, & DD. Canonici Dominicus Madernus & Ambroſius Rozzonus. Cum his adfuere pariter D. Severinus a Porta hujus monaſterii & dictæ baſilicæ Ambroſianæ abbas, ac ſupra nominati duo ſacræ theologiæ magiſtri, D. Johannes Maria Macinagus S. T. D. cæremoniarum magiſter in templo metropolitano, honorarias vices apoſtolici notarii hac occaſione ſuſtinuit. Nec officium ſuum deſiderari paſſus eſt R. D. Paulus Bonomius in componendis coordinandiſque SS. corporum oſſibus peritiſſimus. Teſtes demum habuimus nobiles DD. Don Johannem a Porta, & Don Antonium Corbellam.

EX IMPRESSIS. & in quo ſtrato ejus corpus

7 Invocato itaque S. Spiritus auxilio, per duos ſabros haud modico niſu ſublatum fuit magni ponderis integumentum, occurritque primo aſpectu ſacra Marcellinæ calva, ceteraque ſubinde oſſa & exſpectatiſſimi cineres, quorum major portio quaſi in unum collecta, viſa eſt in ea parte E arcæ, in quam primitus conceſſum fuit impatientem moræ oculorum aciem defigere: ut enim & hodie penes aliquas religioſas familias moris eſt, & ut eruimus ex menſura ejuſdem arcæ, quæ reſpondere nequit emortuo adultæ ætatis corpori in longum protenſo, cum depoſitum fuerit virginale cadaver in modum ſedentis, hinc ſuperiora ejuſdem membra, annorum curſu dirupta compagine, ſubſedere quaſi in unum cumulum, cui ſuperſtabat venerabile caput.

reperta.

8 Effluentibus præ gaudio lacrymis, thure cremato debitas Deo grates egere ac præſentes coluere exuvias ſimul cum eminentiſſimo Paſtore, quotquot ibi ejuſdem vel ſruebantur conſortio, vel dignitati ſerviebant. Nec æra tacuere campana: nocte enim quamvis intempeſta, utraque templi turris totam urbem noſtræ ac communis felicitatis plano feſtivoque ſonitu admonuit, multis ſibi facile perſuadentibus, id contigiſſe cælitus, ut quo die urba noſtra Satyri votiva ſolennia peregerat, inclytæ ſororis lipſana, mercedem magnam nimis, aſſequi amplectique meruerit. Excepta inde una cum F cineribus oſſa partim credidere capſulis, partim lineis pannis collegere, omniaque ſtatim veſtiario condita & ſigillo Præſulis noſtri munita fuerunt, clave penes eumdem ſervata, donec ad diligentius ſingulatim partium judicium ex anatomicorum ſententia deveoiretur.

& in eo lipſanotheca translatum eſt.

9 Examen iſtud longe accuratiſſimum contigit Idibus Septembribus anno MDCCXXIII. in ſupra jam memorato canonicorum ſacrario. Aſſidebant D. Gaſpar Reyna vicecomes præpoſitus, Septimius a Laude archipreſbyter, & Dominicus Madernus canonicus capituli ſecularis, rocchetto & ſuper pellicio, ut in choro moris eſt tempore æſtivo, induti, quos opportuna ad hoc auctoritate muoierat purpuratus Hierarcha. Implebat cancellarii munus S. T. D. Decius Ferrarius, canonicus S. Mariæ Pedonis, unaque aderat ſupradictus R. D. Bonomius, qui ſacra oſſa ex noviſſimis arculis reciperet, ſubjiceretque peritorum diſquiſitioni, quorum duo in hoc negotio excellentiores a majori noſocomio hujus civitatis accerſiti ſunt, ſcilicet Paulus Antonius Raymundus de Carnellis, & Abundius Defendens Briuſcus, ambo chirurgiæ doctores.

Anno Chri. MDCCXXIII.

10 Te-

A EX IMPRESSIS. *eorum multis teſtibus*

10 Teſtes fuere nobiles DD. abbas Don Johannes Baptiſta Friſianus, & comes Don Antonius Varſius de Roſate. Circumſtabant DD. Carolus Franciſcus Marianus, Jobannes Antonius Carpanus & Ambroſius Rozzonus ex canonicis hujus baſilicæ, de capitulo autem monachorum Don Innocentius Gradignanus, Don Alanus de Maculanis ſactæ theologiæ magiſtri, Don Petrus Paulus Burronus tunc pro Priore, nunc viſitator ſecundus, & Don Laurentius de Georgiis moralis theologiæ lector. Prælecto per dictum D. canonicum Ferrarium diplomate delegationis, nec non interminatione ab Eminentiſſimo expedita gravioris anathematis ipſo facto incurrendi a quolibet ex præſentibus, qui autus ſuiſſet vel minimam barum reliquiarum portionem ſibi uſurpare, exploratum fuit ab iis, quibus, ut ſupra innuimus, hæc provincia demandata erat, num integra adhuc ſigna forent ferę veſtiarii impreſſa poſt primam viſitationem ſigillo Antiſtitis noſtri.

cum magna cautela

B 11 Cum igitur nihil vitii compertum fuiſſet, clava per eumdem Eminentiſſimum commiſſa D. Canonico Ferrario, apertum fuit repoſitorium, quod inſignem hanc Gemmam ſervabat. In fronte ſacrarii capax menſa, quæ excipiendæ Miſſarum conventualium ſupellectili deſervit, hac occaſione ſuſtinens in argenteis candelabris accenſas ceras, ſupra conſuetum tapete lineo ioducbatur. Altera pariter medium occupabat prægrandis tabula conſulto appoſita, boloſerico Damaſceno aureis tæniis deſcripto, obtecta, cui ſuperinducta erat poriſſima ex lino mappa, quæ tamen cocunte ad invicem, ope ſubtiliſſimi glutinis, multiplici candida papyro obducebatur, ut attentius, ſi quis ex imponendis lipſanis decidiſſet minuſculus etiam pulvis, religioſa avaritia colligeretur.

ac pietate

12 Statim ac in priori menſa collocavimus reſertas cæleſti theſauro capſulas, præmiſſa recitatione Antiphonæ de virgine & orationis propriæ de hac Heroide, eas ſupplici thure nobilis D. Præpoſitus Reyna vicecomes adolevit. Tranſtulimus deinde in aliam menſam, in qua, reverentia, qua par erat, dictus D. Bonomius ſingula caſtiſſimi corporis oſſa diſtribuit recto ordine, quo humanum plaſma efformatur, ſingula anatomicorum oculis & inquiſitioni ſubjiciens, ac ſuo
C peculiari diſtinguens vocabulo, antequam congruenti lodi aptaret. Hoc modo quamlibet partem propriis accommodatam locis, nerum ſolertiſſima acie ſcrutati ſunt periti; iterum uniuſcujuſque nomen pronuntiarunt, nec eon ex earumdem minutiſſimo cautoque examine, expenſa qualitate, quantitate, & comparatione, declaravere, eſſe unius dumtaaat & ejuſdem corporis oſſa, reſpectu etiam feminei ſexus, brevis ſtaturæ.

diſſonſa ſunt ſingula ſacri ea deorum oſſa,

13 Haud diſſimili exinde lege hæc io una tantum, de induſtria præparata, ex ligno capſa, tribus circiter cubitis oblonga, interius candido bombycino panno undique obtecta, ac ſtrata goſſypio, depoſuimus, adoravimus iterato thure, occluſimus ferrea clave, ac circumvnlutas ex albenti ſerico vittas quinque in locis archiepiſcopali ſtemmate obſignavimus. Cineres etiam, ceteraſque eailes particulas collegimus in arcula unius circiter cubiti, quam circumdedere ſimiles vittæ, eodem munitæ ſigillo, totumque ſubinde theſaurum commiſimus conditorio, quod plura alia Sanctorum lipſana tnetur. Quæcumque vero in hac ſecuoda viſitatione recognita fuere, examinata, ac ſuo quæque oomine, vernacula lingua ab anatomicis enuntiata, hic a nobis Latino D idiomate fideliter recenſentur.

quæ hic ex numerantur

14 Calva, ſeu caput integrum. Mandibula inferior intacta. Viginti octo dentes; ſcilicet quatuordecim ordinis ſuperioris, & totidem ioferioris. Tres vertebræ colli. Duæ elaviculæ. Duo oſſa poſteriora humerorum. Duæ ſcapulæ. Oſteroum. Coſtæ integræ ſexdecim, & in partes fractæ octo. Duodecim vertebræ, ſeu ſpondyli dorſi. Duo oſſa adjutoria brachiorum, ſive oſſa majora. Unum focile majus, altero deficiente. Duo focilia minora. Os ſacrum prorſus inviolatum, cujus vertebræ deſunt. Os pubis. Duo ilia ſeu iſchia. Duo oſſa coaendicum. Unum ſcutum genu; aliud deſideratur. Duæ tibiæ, & duo focilia crurum. Duo tali. Diverſa oſſa, quæ conſtituunt carpum & metacarpum manuum, cum pluribus articulis. Diverſa etiam oſſa tarſi & metatarſi pedum cum pluribus pariter articulis.

præter ulnerum particulas

15 Varia alia minuſcula fragmenta oſſeæ compaginis, in quæ etiam imminutæ credumur vertebræ, & oſſa non inventa. Notabilis portio cinerum ac pulveris, in qua dilcerountur plures particulæ tum oſſium, tum ligni, quæ levi digi- E torum attritu in pulviſculum attennantur. Hæc tamen fruſtula lignea argumento quidem eſſe poſſunt, ſuppoſitam fuiſſe humando corpori ſubtilem aliquam & in brevi menſura ſectam tabulam, non autem ex iſſibus formata jam quieviſſe in capſa, dum in lapideum tumulum induceretur: in majorem enim procul dubio pulveris & fragmionm copiam hæc materia abire debuiſſet.

cum pulvere ligneo miſtas,

16 Quæſivimus demum ab anatomicis, an habita examinis ratio nos certos reddere poſſet, femineum vere eſſe hoc corpus; qui faſſi ſunt, non adeo facili judicio rem banc poſſe ſtatui: in nonnullis enim oſſibus ſane indicium aliquod natura ioſculpſit. Sic claviculæ magis curvaotur in maſculis, ut eapeditiora ad motum ſint brachia, minus in feminis gratia venuſtatis. Os ilion latius patet, ſpinaque muliebris dorſi magis in latera protenditur, ut concepto fœtu tumena uterus inniteatur ſecuriua. Pariter os pubis ampliori in iſdem forma diſponitur, quam io maribos, ut puerperii promptius niſibus obſequatur. Aſt minuta oimium & vel acutiores oculos falleotia ſigna quis certo aſſequi poterit? Quis ſententiam ſuam impertertitus proferet, F ubi vix levibus cauſa agitur conjecturis, eruendis præſertim ex artubus a ſceleto expeditis, ac tredecim plus quam ſeculorum vitio & ſenio ſaltem aliqualiter attenoatis? Aden ut mirum videatur, ac non ſine divinæ providentiæ beneficio eveniſſe, ut fere omnes illibati hujus corporis partes infractæ inviolatæque in ſubterraneo humidoque hypogæo cooſervari potueruot.

& alia circa eamdem ſtatim dicenda omittenda ſunt.

17 *Laudati auctores paragrapho ſequenti inter alia agunt de quæſtione, in qua diſceptatur, utrum* S. Marcellina *Romæ, an Mediolani obierit. Nos in prædicto commentario noſtro num. 9. de controverſia illa breviter meminimus, & licet ea lis hactenus certo decidi non poſſit; tamen ibidem potiores judicavimus rationes Mediolanenſium, qui plerumque contendant, hanc ſanctam Virginem in urbe ſua mortuam eſſe. Denique iidem duo ſcripteres reliquis paragraphis probant antiquitatem ac certitudinem veri ſepulcri, quod nos ultro & libenter admiſimus. Quare diutius his immorari non oportet, nec opus eſt alia tranſcribere, præſertim cum hic tomus jam in ſatis magnam molem excreverit.*

A D.

A

AD XX. JULII.

DE S. MARINO PRESBYTERO CONFES. AUTISSIODORI IN GALLIA.

FORTE SEC. VII. *Hunc Caſtellanus in indice Martyrologii ſui univerſalis diaconum vocat, addita expreſſa nota omiſſionis, uti etiam revera in additionibus ejus præterminſſus eſt atque ac in Sauſſayo, neque in ullis foliis noſtris fontibus invenua uſquam ejus memoria. Catalogus Sanctorum Autiſſiodorenſium Ms. ipſum audet vocare* Sanctum, *at dubia manebat ejus ſanctitas, niſi ſubinde acceſſiſſes Kalendarium novum eccleſiæ Autiſſiodorenſis, in quo hoc die diſtincte colitur, tamquam mortuus ſeculo* VII. *nempe ſi verum eſt, eo uſque vitam produxiſſe S. Deſiderium epiſcopum, de quo Hericus in S. Germani miraculis ſcribit, quod* baſilicam SS. martyrum Gervaſii & Protaſii, per manus Marini Diaconi conſtrui juſſerit, ſuiſque donaverit rebus: quodque idem Marinus in eadem eccleſia requieſcat. *Addit autem Catalogus*, S. Marinum *a præfato ſancto epiſcopo ſuo Deſiderio ad ſacerdotium promotum eſſe; porro baſilicam, de qua dictum eſt, redactam hodie in prioratum cœnobio Moliſmenſi ſubditum.* D

VINDICIÆ BREVES

PRO HISPANICA S. JACOBI PRÆDICATIONE

CONTRA R. P. MICHAELEM A SANCTA MARIA, SACRÆ THEOLOGIÆ MAGISTRUM, EX ORDINE FF. EREMITARUM S. AUGUSTINI.

B E

§. I. Reſuſcitatæ hujus controverſiæ origo, progreſſus, ac materia explicantur. G. C.

Ex litteris R. D. Emmanuelis Pereira da Sylva Leal patescunt.

POſt Liturgiam Mozarabicam, præcedenti tome VI. *Julii præfixam, curioſe lectori indicavi, qua occaſione ex illuſtriſſimo ac excellentiſſimo D. Didaco de Mendeça Corte Real audiverim, quæſtionem de adventu* S. Jacobi *in Hiſpaniam inter ipſos Luſitanos & Hiſpanos agitari cœpiſſe. Deinde ex litteris doctiſſimi D. Emmanuelis Pereira da Sylva Leal ampliorem hujus controverſiæ notitiam nactus ſum, quam eruditis lectoribus libenter communicabo. Itaque clariſſimus ille juris utriuſque Doctor, qui etiam lucubrationibus hiſtoricis in orbe litterario notus eſt, Ulyſſippone ad me die* XVIII. *Junii anno* 1729. *poſt alia humanitatis officia de hac re ſic ſcripſit*: Quæſtio de adventu S. Jacobi Apoſtoli in has regiones, magna animorum contentione agitata fuit apud nos, confeſtim poſt erectam ioſtitutamque a fereniſſimo potentiſſimoque Rege noſtro Academiam, alumnis ejus in utramque ſententiam diviſis; & cum videam te cupidum ſciendi, quidquid apud eruditiſſimos eommilitones meos circa illam hue uſque actum, ab initio repetenda res eſt, & breviter omnia, quæ ad illam pertinent, enarranda.

Quomodo Auctor Luſitanus.

2 Simul ac Academiæ ſocii in unum convenere, illico unicuique peculiare munus miniſteriumque excellentiſſimi ceolores deſtinarunt, inter quos P. Michaeli de ſancta Maria Ordinis eremitarum S. Auguſtini, viro non vulgari eruditione prædito, obtigit noo exigua ſane provincia, ſcribendi ſcilicet de diſciplina & ritibus noſtrarum regionum peculiaribus; & P. Hieronymo Contador de Argote, viro pariter ſapientiſſimo, clerico regulari Theatino, parandi eommeotaria & monumenta in ooſtra lingua vernacula, ex quibus poſtea Latina hiſtoria primatialis eccleſiæ Bracarenſis formanda eſt. Primus ſuorum ſtudiorum progreſſus coram Academia exponens, diſciplinæ rituumque eccleſiaſticorum inſtitutionem in noſtris provinciis, ſicut & fidei promulgationem, Paulo gentium Apoſtolo ejuſque diſcipulis vendicavit; abſolute negans, S. Jacobum ad illas perveniſſe. Secundus e contrario Bracarenſem eccleſiam inſtitutam fundatamque a magno tonitrui Filio aſſeruit, dum io Gallæcia totaque Hiſpania verbum Dei diſſeminavit. Hinc natæ duæ diſſertationes, una Latina P. Michaelis, altera Luſitana P. Hieroovymi pro tuendo utroque aſſerio.

Ac Hiſpanorum.

3 *Deiu laudatus D. Emmanuel receuſet quaſdam Caſtellanas & Aragonas, qui ad defendendam* S. Jacobi *prædicationem in Hiſpania varias lucubrationes typis vulgaruut. Inter alios mihi uotus R. D. Joannes de Ferreras, vir eruditus, tunc Mateiti edidit Latine Diſſertationem apologeticam, qua adventum* S. Jacobi *in Hiſpaniam contra argumenta R. P. Michaelis tuetur. Ceteri autem Jacobei adventus vindices eamdem R. P. Michaelis Diſſertationem Latinam vernaculo idiomate paſſim impugnarunt. Porro de iſtis Hiſpanorum lucubrationibus judicium ferre nequeo: jam enim ab anno & amplius fruſtra Matritum ſcripſi, ut Hiſpanica & Latina hujus controverſiæ opuſcula oblato pretio obtinerem; ſed ne reſponſum quidem ullum recepi, licet alunde certo ſciam, litteras meas eo perveniſſe. At parum intereſt, me iis opuſculis carere, cum ſine eorum ope adverſarius fat facile refutari poſſit. Nunc narrationem noſtram proſequamur.* F

Agitari cœpit quæſtio.

4 *His omnibus adverſariis R. P. Michael acriter reſpondit edita Diſſertatione Luſitanica, cui titulus eſt* Voz da verdade, *id eſt* vox veritatis, *& qua priorem ſuam opinionem confirmare conatur. Cum ita utrimque ferveret diſputatio, R. P. Michael e virtis exceſſit, ut eximius D. Pereira da Sylva Leal teſtatur in iiſdem litteris, ubi ſimul prudentiſſimum Academiæ Regiæ conſilium expemit his verbis*: Anno MDCCXXVIII. in fine Aprilis obiit P. Michael; & ne quæſtio tanti momenti iodeciſa remaneret, Academiæ ceoſores collegæ ſuo reverendiſſimo P. Emmanueli Caetano de Souſa, clerico pariter regulari injunxeruot illam ad exa-

AUCT. G. C.

A examen revocare, ſenſum ſuum circa ipſam aperire, & quid ſibi probabilius videretur, diſſertatione Latina exponere. Id impigre præſtitit idem cenſor, ac ſocius Academicus laborioſiſſimus duobus magnæ molis voluminibus in folio, in quibus, ut audio, quidquid pro ſententia, S. Jacobi prædicationem aſſerente, cumulari poteſt, affatim invenitur congeſtum. Primus tomus jam typis excuſus eſt; ſecundus jam pene abſolutus, breviter typis mandabitur: eos, ſimul ac in publicum prodierint, ad te tranſmittam, ſicut omnia jam relata commentaria tranſmiſi. *Denique ibidem eruditiſſimus iſte Academiæ Regiæ ſocius meminit de ſuis lucubrationibus, quas deinde cum duplici R. P. Michaelis Diſſertatione liberaliter ad me tranſmiſit.*

eo tempore ipſo] ſeu inſcius ignoſſcui

5 *Sic anno 1728. ſeſe ea diſceptatio habebat, dum ego eodem tempore harum omnium rerum ignarus, ad diem* XXV. *Julii occurrentia* S. Jacobi Majoris *Acta more noſtro illuſtravi, adventum illius in Hiſpaniam aſſerui, atque ita inſciens me huic liti immiſcui. Abſoluto commentario meo, venit ad Muſeum noſtrum Antverpienſe ex Batavia redux excellentiſſimus D. Didacus Mendoça Corte Real, qui me de hac ingenua Luſitanorum Hiſpanarumque concertatione certiorem reddidit, ut tomo præcedente monui, & cui promiſi candidam ſententiæ meæ retractationem, vel aliquam adverſarii refutationem, ſi Diſſertationes R. P. Michaelis tempeſtive ad nos mitterentur, antequam tomus* VI. *Julii in lucem prodiret. Sed illa una cum aliis Academiæ Regiæ operibus poſt editum tomum noſtrum ſerius (neſcio quo caſu) ad manus meas pervenerunt.*

B

ea de re cum P. Jacobi in Hiſpania

6 *Interim miſi in Luſitaniam duplex commentarii mei exemplar, quod defenſoribus Jacobeæ prædicationis non diſplicuiſſe intelligo ex altera epiſtola eximii D. Emmanuelis Pereira da Sylva Leal, qui eodem anno* 1729. *die* XX. *Octobris ad me poſt alia ſinceri affectus indicia ſic ſcribit*: Reſerendus Pater D. Emmanuel Caetanus de Souſa ingentis molis commentarium de adventu S. Jacobi ad has provincias, in duos tomos diſtributum, uſque ad finem decurrentis anni vel ſequentis initium, Deo dante, evulgabit. Illud confeſtim tibi tranſmittam; in eo namque invenies,

C quidquid fere ſcripſiſti in tuo; & certe P. Souſam pluries audivi, poſt illud a me ſibi traditum & perlectum, magni facientem, quod in omnibus ſententiam tuam, ſuæ, typis jam mandatæ, conſonam repererit. *Id ipſum etiam intelligo ex impreſſo Academiæ Regiæ congreſſu, qui menſe Aprili anni* 1730. *habitus eſt, ubi R. P. Emmanuel Caetanus de Souſa accuratam ſtudiorum ſuorum rationem reddit, & commentarium meum nimiis laudibus extollit. Quid tamen de ille adverſarii prædicationis Jacobeæ judicem, ignoro, ac parum curo.*

quem R. P. Michael a ſeſſo hac via impugnaſſe dicitur

7 *Tandem poſt elapſos aliquot menſes ab edito tomo* VI. *Julii cum aliis litteralis Academiæ Regiæ monumentis accepi duas R. P. Michaelis Diſſertationes, quarum prima Latina, altera Luſitanice ſcripta eſt. Prior hunc titulum habet*: Diſſertatio hiſtorica de primo, potius unico, Evangelii prædicatore in Luſitania noſtra, totaque Hiſpania. *His verbis indicare voluit, ſolum S. Paulum Apoſtolum in Hiſpania prædicaſſe, ut ex decurſu operis patet. Alteri præfigitur magnificentior & clarior titulus, quem ex lingua Luſitanica ſic Latinum reddo*: Vox veritatis, quæ prolata ore antiquiſſimorum & ſanctiſſimorum Pontificum Romanorum, ſanctorum & veteſtiſſimorum Patrum Eccleſiæ, Martyrologiorum otriuſque eccleſiæ, Latinæ & Græcæ, recentiorum, ſed ſapientiſſimorum theologorum ac interpretum, partim expreſſe, partim per evidentia ratiocinia clamat, quod non fuerit Apoſtolus Jacobus Major, ſed S. Paulus, Apoſtolus major Jacobo, & unus e duobus principibus Apoſtolorum, qui Hiſpaniam primis Evangelii radiis illuſtravit. Proponit ac tuetur duas iſtas veritates contra recentiſſimos earum impugnatores F. Michael a ſancta Maria ex Ordine eremitarum S. Auguſtini, Magiſter ſacræ theologiæ, ſocius Academiæ Regiæ, quæ hiſtoriam ſacram & profanam Luſitaniæ examinat, deſignatus ad ſcribendum de diſciplina eccleſiaſtica & ritibus, & ad diſſolvenda dubia theologica, quæ in aliis negotiis academicis occurrunt.

D

in cujus titulo plana promittit, quam in decurſu probat.

8 *Lecto hoc ſolo titulo, facile quiſpiam crederet, plane de opinione noſtra actum eſſe: ſi enim ſummi Pontifices Romani, antiquiſſimi Eccleſiæ Patres, Martyrologi Latini & Græci, ſapientiſſimi theologi ac ſacræ Scripturæ interpretes una voce clamant, ſanctum Apoſtolum Paulum, excluſo* S. Jacobo Majore, *in Hiſpania primos Evangelii radios ſparſiſſe, nihil aliud nobis reſtat, niſi ſententiam noſtram retractare. Si magnificis librorum titulis terrerer, is certe metum mihi incuſſiſſet. Sed poſt pervolutam & attente expenſam utramque Diſſertationem comperi, quod promiſſor ille nihil tanto hiatu dignum protuleris. Quare non dubito, quin R. P. Emmanuel Caetanus de Souſa, qui has Diſſertationes ex profeſſo refellit, in Latina majoris molis apologia ſolide oſtenderit, reliquum R. P. Michaelis opus huic ſplendido titulo non reſpondere.*

E

Duo reſpondentur.

9 *At quid opus eſt tua brevi reſponſione, inquiet nonnemo, ſi R. P. Emmanuel Caetanus de Souſa Diſſertationes R. P. Michaelis Latino ingentis molis commentario refutaverit? Equidem fateor, reſponſionem meam non eſſe neceſſariam; attamen duæ potiſſimum rationes me impulerunt, ut ſaltem breviter reſponderem. Prima eſt, quod excellentiſſimo D. Didaco Mendoça Corte Real palinodiam aut apologiam promiſerim, ſicut tomo præcedente monui, ſi ſat temporis ſupereſſet, ut tomo* VI. *Julii ſententiam mutarem, vel argumenta R. P. Michaelis diſſolverem. Ne quis igitur ſilentium meum pro tacita retractatione forſan accipiat, opinionem R. P. Michaelis paucis refellendam eſſe exiſtimavi. Altera ratio eſt, quod in lectione primæ Diſſertationis obſervaverim, chronologiam noſtram ab adverſario non intelligi, quamvis eam contemptim rejiciat, & imperite impugnet, quemadmodum infra demonſtrabo, poſtquam hic nonnulla præmonuero.*

F

quo nullo ſenſu impugnavit.

10 *Imprimis R. P. Michael in diſſertatione Latina cap.* I. *populares ſuos de eæco erga patriam amore accuſat his verbis*: Secunda, eaque nobilis opinio, docet, ſanctum Jacobum, Zebedæi filium, & Joannis Theologi germanum fratrem, primum ante Paulum, & quemcumque alium Evangelii diſſeminatorem obiiſſe Hiſpaniam, eamque evangelica luce luſtraſſe. Hanc indubiam eſſe volunt omnes fere Hiſpani ſcriptores: cum tamen patriæ ſtudium interdum non tam de inveſtiganda veritate, quam de ornanda patria immodice laboret, ſuſpicari quis haud temere poterit, tot, tamque ſtrenuas Hiſpanorum in hanc curam vigilias patriæ potius, quam veritatis amore impendi. *Similia in Diſſertatione Luſitanica & alibi ſæpius repetit. Sed id de me ſuſpicari non poteras, qui Antverpiæ in Belgio natus atque educatus*

A catus ſum, & cujus nihil intereſt, ſive S. Paulus Apoſtolus, ſive S. Jacobus Major, ſive neuter, ſive uterque Hiſpaniam prima Evangelicæ veritatis luce illuminaverit. Omitto alios exteros, qui prædicationem S. Jacobi in Hiſpania paſſim admittunt, & quorum aliquos in Commentario meo part. 2. §. 20. aſſignavi.

ex Hiſpaniæ t. Jacobi prædicatione tanquam probabilior.

11 *Quod autem ait de Hiſpanis, qui hanc ſententiam noſtram* indubiam eſſe volunt, *ubi ſpectat ad me, qui prædicationem S. Jacobi in Hiſpania, non ut omnino certam, ſed tanquam veriſimiliorem defendo. Neque conſentio iis ſententiæ noſtræ defenſoribus, quos adverſarius in Diſſertatione Luſitanica §. 15. acriter refellit, & qui adventum S. Pauli in Hiſpaniam negant, ut prædicationem S. Jacobi in eadem provincia facilius tueantur: nam in Commentario meo de Actis S. Jacobi Majoris ad diem* XXV. *Julii probavi, recte intellectam utriuſque iſtius Apoſtoli prædicationem in Hiſpania inter ſe non pugnare. Nolo etiam contendere de quibuſdam recentioribus, quos R. P. Michael inter ſuos commilitones perperam numerat: nam ſi recentiores utriuſque partis fautores computandi ſint, adverſarios numero longe ſuperabunt, quod ipſoſmet non negaturos eſſe opinor.*

B

contra antiquos.

12 *At eruditum lectorem præmonitum velim circa veteres Eccleſiæ Patres, aliosque auctores, quos adverſarius pro ſua opinione tam confidenter allegat, Nemo ſibi perſuadeat, prædicationem S. Jacobi in Hiſpania ab his antiquis ſcriptoribus explicite negari, etiamſi fallax Diſſertationis Luſitanicæ titulus id innuere videatur; ſed prudens lector ſciat, hanc prædicationis Jacobeæ negationem ex fileutio veterum aut ambiguis illorum ſenſibus per varia ratiocinia (an ea legitima ſint, mox videbimus) ab ipſo R. P. Michaele dumtaxat inferri. Hoc ipſemet adverſarius fateri cogitur, dum cap. 1. Diſſertationis Latinæ opinionem ſuam ita proponit:* Tertia denique ſententia aſſerit, ſanctum Jacobum Apoſtolum prædictum numquam in Hiſpaniam contendiſſe, proindeque inibi Evangelium numquam diſſeminaſſe, primumque ſtatuit fidei præconem Paulum Apoſtolum, Doctoremque gentium, per quem lux veritatis Hiſpaniæ affulſit,

C

quas R. P. Michael ex SS. Patribus perperam deduxit;

13 Hujus aſſerti, non modo prout ſanctum Paulum Hiſpaniæ apoſtolum aſſeverat, ſed etiam quatenus negat Jacobi profectionem in noſtram Hiſpaniam, auctores & patroni ſunt antiquiſſimi & ſanctiſſimi Eccleſiæ Patres, Hippolytus martyr, Traſeas & Apollonius quoque martyres, Athanaſius, Cyrillus Hieroſolymitanus, Epiphanius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Gregorius Papa I. venerabilis Beda, Gregorius Papa VII. Ado Viennenſis, Iſidorus, necnon Clemens Alexandrinus, Theodoretus, Nicetas Paphlago, Menologium Græcorum, Martyrologium Romanum, Hieronymus Seripandus eremita Auguſtinianus S. R. E. presbyter Cardinalis, & ſacri concilii Tridentini præſes, in epiſtolam ad Romanos cap. 15. quos præclariſſimos quidem non ideo defenſoribus hujus ſententiæ accenſendos eſſe judico, quia ipſi prædicationem Hiſpanicam ſancto Jacobo expreſſe, & conceptis, ut aiunt, verbis abjudicent, ſed quia Paulinam ſic afferunt, ut Jacobeam ab eis excluſam conſequenter, nec obſcure nec inefficaciter, probari poſſit, quæ omnia in ſequentibus oſtendenda ſunt.

brevitur defenditur.

14 *Ex his patet, ſpecioſam illam antiquorum Patrum fericm, & totam ipſorum in hac quæſtione auctoritatem uiti conſequentiis, quas R. P. Michael ex eorum verbis, ſenſui ſuo accommodatis, deduxit. Libenter ſingulas adverſarii ratiocinationes diſcuterem, & non difficulter illegitimam illarum ſequelam detegerem; ſed cum pluribus Sanctis ſim debitor, diutius mihi hærere hic non licet in vindicanda Hiſpanica prædicatione* S. Jacobi Majoris, *cujus Acta ad diem* XXV. *Julii ſatis fuſo conatus ſum illuſtrare. Præterea nolo falcem mittere in alienam meſſem, quandoquidem R. P. Emmanuel Caetanus de Souſa copioſas Jacobeæ prædicationis vindicias jam paravit, ut ſupra indicavi. Quare Hiſpanis ulteriorem Patroni ſui defendendi curam relinquo, & ob rationes ſupradictas tantummodo præcipua adverſarii argumenta obviter diluam, ne videlicet priorem meam ſententiam videar tacite retractaſſe, & ne forte quiſpiam exemplo R. P. Michaelis ſyſtema noſtrum chronologicum de morte Chriſti ſub duobus Geminis conſulibus male intelligat, aut interpretetur.*

D

AUCT. G.C.

§. II. Argumentum de tempore diviſionis Apoſtolorum fruſtra nobis ab adverſario objicitur.

E

A Dverſarius in Diſſertatione Latina cap. 2. §. 2. ex variis antiquiſſimorum Patrum teſtimoniis probat, diviſionem Apoſtolorum anno duodecimo ab Aſcenſione Chriſti factam eſſe, & tunc Apoſtolos in ſuas provincias diſceſſiſſe. *In hac re R. P. Michael nobis amicam præſtat operam, cum eamdem ſententiam jam dudum ſecuti fuerimus, & non ita pridem litem operoſe ſtabiliverimus ad diem* XV. *Julii, qua diviſio Apoſtolorum in variis Martyrologiis celebratur. At hic amicus adverſarius ex ea traditione, quam nos libenter amplectimur, perperam concludit,* S. Jacobum Majorem *eodem anno duodecimo poſt Aſcenſionem Chriſti ab Herode occiſum eſſe, adeoque numquam potuiſſe in Hiſpaniam proficiſci. Nihilominus exiſtimat, hanc ſuam concluſionem adeo certam eſſe, ut majores noſtros, qui antecedens admittebant, & tamen conſequentiam negabant, de manifeſto errore & evidenti contradictione audacter accuſaret. Sed quam temere & infeliciter id fecerit, jam videbimus.*

R.P. Michaelis chronologia noſtra.

F

ex ipſis Hiſtoricis verbis,

16 *Primo R. P. Michael in præfata Diſſertatione Latina cap. 2. §. 3. citat Godefridum Henſchenium & Danielem Papebrochium, eoſque in Diatriba præliminari ad tomum 1. Aprilis pag.* XII. *num. 19. & 20. ita ſcribentes inducit:* Facta porro eſt diviſio Apoſtolorum anno æræ vulgatæ quadrageſimo, cum laberetur tunc poſt aſcenſionem Chriſti annus duodecimus, quod jam ſtatutæ chronologiæ (*quæ nempe mortem Chriſti collocat ſub duobus Geminis conſulibus anno* 29. *æræ vulgaris, ut antea ibidem probatur*) magnam addit confirmationem. Diſceſſit tunc S. Petrus, Apoſtolorum princeps ad principem orbis urbem Romanam, ibidem primam Eccleſiæ univerſæ cathedram collocavit; in qua teſtimonio omnium, ut infra ad ejus elogium dicetur, ſedit annos quinque & viginti, ſcilicet uſque ad annum LXV. quo eum martyrio coronatum infra demonſtramus. Tunc etiam S. Jacobus Apoſtolus, filius Zebedæi, & frater Joannis evangeliſtæ, potuit diceſſiſſe in Hiſpanias, ut communis Hiſpanorum traditio habet; ac potuit tam ipſe, quam S. Petrus, ob occurrentes cauſas circa annum XLIII. reverſus fuiſſe Hieroſolymam, quando Herodes Agrippa, ut affligeret quoſdam de Eccleſia, occidit

Ja-

A Jacobum, fratrem Joannis, gladio: videns autem quia placeret Judæis, apprehendit & Petrum, AUCT. G.C. volens poſt paſcha producere populo. Hæc anno XLIII. contigiſſe, infra in elogio S. Petri probamus. Cumque ſic potuerit S. Jacobus ad tertium uſque annum in Hiſpaniis ſubſtitiſſe, fit, ut etiam in hac parte, quæ aliis tam difficulter probatur, non laboremus. *Laudo caudorem adverſarii, quo allegat ipſa Majorum noſtrorum verba, ex quibus poſtmodum erroris convincetur.*

quo perpetuum Papebrochio tribuit, 17 *Interim hallucinatur, dum etiam Danieli Papebrochio attribuit hanc Diatribam, quam ſolus Godefridus Henſchenius compoſuit, ut ex initialibus nominis ac cognominis litteris G. H., ad marginem poſitis, colligere potuiſſet: nam ille nondum eo tempore admittebat opinionem Henſchenianam de morte Chriſti ſub duobus Geminis conſulibus, eo quod tunc necdum intelligeret, quomodo obſcuratio ſolis, quæ in Paſſione Domini contigit, & quæ a Phlegonte notata eſt, poſſet ad annum 29. referri. Hinc Papebrochius tomo V. Junii pag. 403. in Anamneſi ſua fetetur, quod inter alia perperam exiſtimaverit,* duodecim

B annos Apollonii, quibus ante diviſionem Apoſtoli manſerint Hieroſolymis, ſive (ut Henſchenius benigne interpretatur) in Syria, non eſſe magni faciendos; ſed potius tenendos duos, quos illa ſolus ſcripſerit, alii vero eum tranſcribentes auxerint perperam ad duodecim. *Deinde ibidem certiora edoctus, & de veritate chronologiæ Henſchenianæ convictus, priorem ſuam opinionem candide retractat his verbis:* Interim fateor ego in Henſcheuii magiſtri mei ſententia non vacillaturum me fuiſſe, ſi magnam illam ſolis obſcurationem, a Phlegonte notatam, ad annum XXIX. reduci poſſe tunc credidiſſem. *Papebrochius itaque tomo I. Aprilis nondum admiſerat traditionem Apollonii de duodecim annis, quos Apoſtoli ante diviſionem in Syria tranſegerint, etiamſi adverſarius illum tunc pro hac opinione alleget. Sed facilius ei hunc errorem condonabo, quam alios, quos occaſione hujus textus Henſchenianı poſtea commiſtis, & de quibus jam diſſerendum eſt.*

& quibus adverſarii chronologiæ noſtræ defenſ. err. poſſint, 18 *Imprimis R. P. Michael proxime citato cap.* 2. *Diſſertationis ſuæ Latinæ §. 3. poſt relata Henſchenii verba ſic ſcribit:* Hæc illi auctores pro poſſibilitate adventus ſancti Jacobi in Hiſpaniam. At in primis fatentur, hunc adventum aliis valde diffi-

C culter probari. *Id etiamnum fatemur, & ideo tomo* IV. *Julii pag.* 10. *& ſequentibus rejecimus varias opiniones, quæ diviſionem Apoſtolorum ante vel poſt duodecim iſtos annos collocant, & conſequenter ab anti uſſima traditione ſine ſufficienti cauſa recedunt. Propterea ad diem* XXV. *Julii in Commentario meo de Actis* S. Jacobi Majoris *part.* 2. §. XI. *num.* 432. *iterum ſic ſcripſi:* Non diffiteor, venerandæ Clementis Alexandrini & Apollonii auctoritate, quam tomo IV. Julii pag. 12. & 13. defendimus, urgeri poſſe Hiſpanos, quos miror nondum amplexos eſſe ſyſtema de morte Chriſti ſub duobus Geminis, quod Henſchenius noſter in Diatriba præliminari ante totum 1. Aprilis ſolide ſtabilivit, & Schelſtratius, Pagius, aliique eruditi nonnulli jam in ſcriptis ſuis ſequuntur. Porro hanc curam relinquo Hiſpanis: nobis enim hic laborandum non eſt, cum in noſtra ſententia iſtius difficultatibus nos facile expediamus.

quo non impugnat, 19 *Nunc audiamus præcipuum adverſarii vaticinium, quo ſententiam noſtram ita impugnat:* Deinde, *inquit,* cum immediate antea admiſerint traditionem Apollonii, in eaque legerint Domini præceptum de manſione Apoſtolorum intra fines Judaicæ gentis duodecim annos, non video, D qua veritatis ſpecie, & qua cohærentia dicant, potuiſſe ſanctum Jacobum tribus annis ante finitos vel inceptos illos duodecim in Hiſpania prædicare. Sic argumentor: Ergo non ſolum potuit, ſed & de facto ſanctus Jacobus tranſgreſſus eſt illud Chriſti præceptum. Patet conſequentia; quia præceptum erat, ne diſcederent ab illis finibus intra duodecim annos; at iſti dicunt, tribus annis ante duodecimum annum Jacobum diſceſſiſſe in regionem longinquam: ergo & potuit, & re ipſa tranſgreſſus eſt Jacobus præceptum Domini; quam vero abſurda ſit conſequentia, quæ ex ipſorum doctrina ſequitur, nemo non videt. *Quantam chronologiæ noſtræ ignorantiam R. P. Michael (vir cæteroquin doctus & in ſtudiis theologicis cum laude verſatus) in hac argumentatione prodat, jam oſtendemus.*

ut minuat 20 *Eruditus ille ſacræ theologiæ magiſter, tri-* *ta*
cis chronologicis minime aſſuetus, hoc loco pugnat cum umbris, quas ſibi adverſari imaginatur: numquam enim Henſchenius aſſeruit, S. Jacobum *tribus annis in Hiſpania prædicaſſe* ANTE finitos E
vel inceptos illos duodecim annos, quos Chriſtus juxta antiquam traditionem manſioni Apoſtolorum in Syria præſcripſerat. Nullus noſtrum dixit, S. Jacobum *diſceſſiſſe in Hiſpaniam* tribus annis ANTE duodecimum annum, *uſque ad quem Chriſtus Apoſtolos intra fines Judaicæ gentis remanere juſſerat. Imo Henſchenius diſerte affirmat, diviſionem Apoſtolorum factam eſſe* anno æræ vulgatæ quadrageſimo, eum laberetur tunc poſt Aſcenſionem Chriſti annus duodecimus. *Igitur* S. Jacobus *juxta Henſchenium non diſceſſit in Hiſpaniam* tribus annis ANTE duodecimum annum, *ut fingis adverſarius, ſed potius* poſt *duodecimum annum inchoatum, ſeu ipſo anno poſt Aſcenſionem duodecimo, qui cum quadrageſimo æræ vulgaris anno concurrit. Hæc ipſa Henſchenii verba adverſarius citat, & tamen andabatarum more claram ejus ſententiam cæcis ictibus fruſtra impetit. Ne quis exemplo tam illuſtris viri chronologiam noſtram incaute aut præcipitanter oppugnet, eam hic breviter explicabimus, & majoris claritatis cauſa annos illius ſuppeditabimus.*

ut illuſtretur ea noſtræ ex 21 *Primo Henſchenius oſtendit, Chriſtum pro* *poſitione*
redemptione generis humani incarnatum eſſe die F
XXV. *Martii in utero virgineo ſanctiſſimæ Mariæ, & XXV. Decembris natum, D. Lælio Balbo & C. Antiſtio Vetere conſulibus, & quinque integris annis eram vulgarem prævenit, quia Chriſtus juxta communiorem ſententiam triginta tres annos & menſes tres in hac vita manſit. Deinde eum antiquis Patribus ſtatuit, illum ſub Rubellio Gemino & Fuſo Gemino, quorum conſulatus in annum* 29. *vulgaris æræ incidit, die* XXV. *Martii, feria ſexta in Paraſceve cruci affixum eſſe, die* XXVII. *viſtorem a mortuis reſurrexiſſe, & poſt quadraginta dies, videntibus diſcipulis, ad cælos aſcendiſſe. Si jam ab Aſcenſione Chriſti, quæ juxta hanc chronotaxim anno* 29. *vulgaris æræ contigit, numeremus duodecim annos, quibus Apoſtoli juxta præceptum Domini in Syria manſerunt, ingrediemur annum vulgaris æræ quadrageſimum, ante cujus medium fluebat duodecimus iſtius præcepti annus, ut compertum apparebit.*

demonſtrat 22 *Quid ergo impedit, quo minus Apoſtoli il-* *ter,*
lo anno duodecimo, ſeu vulgaris æræ quadrageſimo in provincias ſibi deſtinatas abierint, & tunc etiam S. Jacobus *in Hiſpaniam diſceſſerit? Cum vero Herodes* S. Iacobum *anno* XLIII. *vel* XLIV. *dum-*

ta-

A tam ut occiderit, poſt diviſionem Apoſtolorum tres aut quatuor annis ſuperfuerint, quibus ſanctus iſte Apoſtolus in Hiſpania prædicare, & Hieroſolymam redire potuit, ut in Commentario de Actis S. Jacobi part. 1. §. 3. juſtius probavi. Quid igitur huc facit inepta adverſarii argumentatio de tranſgreſſione præcepti, quod S. Jacobus & alii Apoſtoli in noſtro ſyſtemate chronologico exacte obſervarunt, cum intra fines Judaica gentis duodecim annis incompletis manſerint, & tantum anno poſt Aſcenſionem Chriſti duodecimo, ſeu vulgaris æræ quadrageſimo per orbem terrarum diſperſi fuerint? Quænam eſt abſurda conſequentia, quæ ex hac doctrina ſequitur, & quam eb omnibus videri, adverſarius temere affirmat? At potius quanta ſit rerum chronologicarum ignorantia in tali oppugnatore, nemo non videt. Si chronologia noſtra ipſi diſplicebat, fundamentum illius, ſeu mortem Chriſti ſub duobus Geminis conſulibus collocatam, & anno vulgaris æræ vigeſimo nono affixam, evertere debuiſſet.

B 22 Ceterum ne quis hic importune contendat, duodecim antiquæ traditionis annos, commorationi Apoſtolorum in Syria præſcriptos, complete numerandos eſſe, legat ea, quibus collega mens Bonſchius in Tractatu de patriarchis Antiochenis ante tomum IV. Julii pag. 5. probavit, duodecim illos annos incomplete computari poſſe, & ubi ſextum Apollonii ac Clementis Alexandrini juxta mentem Henſchenii recte expoſui. Saltem in hac re nullum nobis negotium facſſere poteſt adverſarius, qui chronologicis aliorum argumentis conſtrictus, in Diſſertatione Luſitanica ſeu Voce variatis §. 10. reſpondet, duodecim illos Apollonii annos minoandos eſſe a tempore, quo Chriſtus cœpit prædicare. Si verum eſt hoc ipſius effugium, in noſtro ſyſtemate chronologico non tantum duodecim illos annos numerare poſſumus utrimque omnino completos, ſed etiam prædicationi Jacobeæ in Hiſpania longiorem moram adſcribere. At cum R. P. Michaeli ſolus, ut fallor, ad hanc reſponſionem confugerit, & una hirundo non faciat ver, ut habet proverbium, hoc loco dumtaxat ex conceſſis vel ad hominem, ut vulgo aiunt, argumenter, & poſtea novam hanc opinionem impugnabo.

C 23 Adverſarius ſyſtema noſtrum chronologicum, de quo hic pauca dixi, fuſe deductum ac antiquis teſtimoniis probatum præ oculis habuit in Diatriba Henſcheniana ante tomum 1. Aprilis, quam ipſemet citat, & nihilominus loco proxime citato contra nos cæco impetu ſic argumentari pergit: Cum autem viderent, ſe urgeri poſſe, quia Jacobus duodecimo illo anno Hieroſolymis & erat, & occiſus eſt, recurrunt ad divinationes omnibus ejus ſententiæ defenſoribus communes; nempe propter occurrentes, inquiunt, cauſas potuit Jacobus poſt tres commorationis ſuæ annos ex Hiſpania Hieroſolymam redire; quæ fuerint, aut eſſe potuerint cauſæ iſtæ, non indicant hi divinatuli; quas vero ſocii alii excogitarunt; ſupra ex Auguſtino expugnatæ ſunt. De ſententia S. Auguſtini, quam hic & alibi defenſoribus prædicationis Jacobeæ in Hiſpania frequenter objicit, poſtea ipſum conveniemus. Porro reliqua argumenta, quæ hoc loco contra nos addit, ex eadem chronologiæ noſtræ ignorantia procedunt, & ex ſuprædictis explodi poſſunt.

24 Imprimis falſum eſt, S. Jacobum Hieroſolymis fuiſſe & ab Herode occiſum eſſe duodecimo illo anno, noſque ex ea parte urgeri poſſe: nam in Commentario ad Acta S. Jacobi part. 1. §. 3. & alibi expreſſe diximus, martyrium ſancti in Julii Tom. VII.

ſtius Apoſtoli anno 43. vel 44. affigendum eſſe, adeoque id tribus ut minimum annis poſt annum illum duodecimum contigiſſe. Quomodo ergo hinc urgeri poſſumus? Quod autem ſubjungis de divinationibus ſeu conjecturis, ad quas hic recurrimus, nihil ad chronologiam aut rem pertinet. Etſi enim probabilem reditus Jacobi cauſam afferremus, opinio noſtra corruit, ſi S. Jacobus duodecimo poſt Aſcenſionem anno occiſus fuerit, cum veterem Apollonii & Clementis Alexandrini traditionem de duodecim annis, intra fines Judæorum tranſactis, admittamus. Igitur iſto martyrii Jacobei anno ab adverſario erat probandus, & conſequenter fundamentum opinionis noſtræ evertendum. D AUCT. G.C.

25 Præterea an non licet hiſtoricis ac ſacræ Scripturæ interpretibus conjecturas proponere, dum certas quarumdam actionum cauſas ignorant? Nonne præſtat generales alicujus rei geſtæ rationes indicare, ſilente præſertim tota antiquitate, quam peculiares ſine ullo fundamento aſſignare? Vereor, ne ipſi ſancti Patres ex talibus adverſarii principiis appellandi ſint divinaculi, dum incertas alicujus eventus cauſas allegant. Quicumque hanc R.P. Michaelis cenſuram approbant, & a nobis indubitatam Jacobei diſceſſus ex Hiſpania cauſam exigunt, hos rogatos volumus, ut nobis etiam dicant, cur S. Paulus tam cito Athenis diſceſſerit, cum ibi ſaltem aliquot ad fidem converſiſſet, & quidam Athenienſes poſt auditam ipſius prædicationem in Areopago dicerent, ſe illum de hac re iterum auditurus, ut cap. 17. Act. v. 32. narratur. Cur S. Paulus non diutius remanſit in illa celebri ac docta civitate, cujus exemplo & auctoritate gentes vicinarum regionum ad veritatem agnoſcendam facilius induci potuiſſent? Quare etiam Apoſtolus apud philoſophos Athenienſes, viros minime rudes aut barbaros, prædicatione ſua tunc tam parum profecit? Si in genere occurrentes cauſas aut alias conjecturas afferant, propria ſua ſenilia cognomen divinaculorum non effugient. E ſed in quæſtionibus dubiis.

26 Audiant interim S. Joannem Chryſoſtomum, qui homilia 39. in Acta Apoſtolorum has quæſtiones diſcuſſit, ac ibidem primo ſe ipſum iſta interrogat: Cur nam Paulus, eum ſe perſuaderit, ut & Athenienſes dixerint: Audiemus te iterum ſuper hac re; eumque pericula non eſſent, feſtinat relinquere Athenienſes? Tunc huic quæſtioni ita reſpondet: Fortaſſis ſciebat, ſe non magnum lucrum facturum; & alioquin etiam a Spiritu in Corinthum ducebatur: .. Athenienſes enim, quamvis novæ doctrinæ amatores eſſent, attamen non attendebant; neque enim hoc curabant, ſed ut ſemper haberent novi aliquid, quod fabularentur, ſtudebant. Niſi enim hic mos illorum fuiſſet, non dixiſſent; Novorum dæmoniorum annuntiator videtur hic eſſe. Sed hæc erant illis admodum obſcura. Attamen perſuaſit Dionyſio Areopagitæ & aliis quibuſdam: nam illi forſan, utpote vitæ moderatioris, ejus acceperunt ſermonem, alii vero non item. Itaque Paulus viſus eſt ſibi jam ſufficienter jactaſſe pietatis ſemina. F audiamus eum S. Chryſoſtomum

27 Si nos, mutatis rerum circumſtantiis, ſimiles conjecturas faceremus de diſceſſu S. Jacobi ex Hiſpania ad urbem Hieroſolymitanam, haud dubie ab adverſario ejuſque defenſoribus divinaculi vocaremur. At ſpero fore ut S. Chryſoſtomus divinaculus non annumeretur, etiamſi hic bis formulam dubitandi fortaſſis & forte adhibeat. Si R. P. Michaelis ſectatores admittant hanc S. Chryſoſtomi interpretationem, videant, quomodo eam conciliaturi ſint cum verbis S. Auguſtini ſtricte intellectis, quæ adverſarius infra Hiſpanis opponit, conjecturas proponere,

A *& de quibus paragrapho ſequente agemus, Quod*
AUCT. G.C. *ſi hæc S. Chryſoſtomi explicatio illis non placeat, ipſi meliorem ac certiorem Pauliniſ diſceſſus cauſam edidiſſent: nam ſi tantum conjecturas attulerint, inter divinaculos numerabuntur.*

quam exemplo adverſarii pro certa venditare ſuaſerit

28 *Nos interea iſtud divinaculorum cognomen nihil curamus, & malumus cum S. Chryſoſtomo, aliiſque viris doctis interdum timide conjecturas proponere, quam temere dubia pro certis venditare exemplo adverſarii, qui cap. 2. §. 3. ſic confidenter ſcribit*: Juxta laudatos Patres, Apoſtolorum divulſio a Judæa, & a ſe jovicem, facta non eſt ex præcepto Domini, niſi eo anno decimo ſecundo*; ſed initio ejus anni duodecimi Jacobus ab Herode fuit occiſus, UT OMNES DOCENT: plexus namque capite eſt ineunte anno ſecundo Claudii imperatoris, qui duodecimus annus erat ab Aſcenſione juxta veram chronologiam, OMNIBUS HISTORICIS PROBATAM: ergo Jacobus morte præpeditus nec in Hiſpaniam venit, nec venire potuit. *Hoc loco R. P. Michael iterum juxta*

B *erroneam ſuam hypotheſin argumentatur, & in craſſa chronologiæ noſtræ ignoratione perſeverat, ut ex ſupradictis colligi poteſt. At quomodo adverſarius tam certo aſſerere potuit* S. Jacobum *ab Herode occiſum fuiſſe ineunte anno duodecimo poſt Aſcenſionem Chriſti*, ut omnes docent, *quandoquidem Cornelius noſter a Lapide in Commentariis ad Acta Apoſtolorum cap. 12. refert ſex opiniones, quæ martyrio* S. Jacobi Majoris *diverſos annos aſſignant? Quæ fronte tam aſſeveranter pronuntiat de certo Jacobei martyrii anno, acſi omnes auctores illum probarent, cum tamen maxime de eo diſceptent?*

qui plures prædicti conſtituunt.

29 *Etiam non intelligo, quomodo adverſarius tam confidenter affirmet*, S. Jacobum *capite plexum eſſe*, ineunte anno ſecundo Claudii Imperatoris, *eumque annum cum duodecimo poſt Aſcenſionem Chriſti concurrere* juxta veram chronologiam, omnibus hiſtoricis probatam: *certe enim noverat, aut noſſe debuerat, annum ſecundum Claudii imperatoris cum anno duodecimo poſt Aſcenſionem Chriſti non componi ab Henſchenio, illiſque omnibus auctoribus, qui mortem Chriſti conſulatui duorum Geminorum & conſequenter anno vigeſimo octavo vulgaris æræ affigunt. Later alios conſulere potuiſſet eruditiſſimum Schelſtratum (hunc ipſemet in Diſſertatione Luſitanica pag. 86. inſi-*

C *gnem ſcriptorem appellat) qui in Antiquitate Eccleſiæ illuſtrata, tomo 1. integra Diſſertatione primæ chronologiam Henſchenianam variis teſtimoniis ac argumentis confirmat. Legere potuiſſet tomum ſecundum ejuſdem operis, ubi laudatus auctor Diſſert. 1. in Annalibus prædicationis Apoſtolicæ, martyrium* S. Jacobi Majoris *& captivitatem S. Petri anno decimo quinto poſt mortem Chriſti, & tertio Claudii imperatoris conſignat. Qua igitur confidentia R. P. Michael jactat, ſeſe ſecundum Claudii imperatoris annum ineuntem connectere cum duodecimo anno poſt Aſcenſionem Chriſti juxta veram chronologiam, OMNIBUS hiſtoricis probatam, niſi ſola ſua auctoritate ex hiſtoricorum catalogo expungat Antonium Capellum, Henſchenium cum ſocio, eminentiſſimum Norifium, utrumque Pagium, Emmanuelem Schelſtratium, Honoratum a ſancta Maria, aliiſque omnes eruditos, qui mortem Chriſti ſub duobus Geminis conſulibus collocandam cenſent?*

Adverſarius falſo ſibi effingit;

30 *Interim adverſarius opinioni ſuæ mordicus adhæret, & cap. 3. Diſſertationis Latinæ §. 3. de chronologia noſtra, quam non intelligit, cæce & contemptim ita pronuntiat*: De Bollandianis nihil eſt curandum, quia, ut ſupra vidimus, admi- D
tunt hanc Apollonii traditionem, & illa non obſtante, gloriatur a ſe inventam viam, qua firmetur traditio Hiſpanorum de prædicatione Jacobi in Hiſpania; quia nempe potuit in Hiſpaniam ire ANTE finitos illos duodecim annos: at hæc via longe ante hos auctores & inventa fuerat, & trita ab ſcriptoribus Hiſpanis, Quod ſi ad diem xxix. Junii contrarium dicunt, ſibi contradicunt; adeoque de illis, ut dixi, curandum non eſt. *In pauciſ hiſce lineis occurrunt varia falſa & abſona, quæ jam ſingillatim ac breviter ſunt detegenda.*

quaſi glorietur de inventa nova chronologia via,

31 *Etiamſi antiquam Apollonii traditionem admittamus, & ſimul Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem tueamur, eamque cum probabiliore chronologia facile conciliemus, unſquam tamen gloriamur, hanc viam a nobis primo inventam eſſe, quemadmodum adverſarius hoc loco perperam fingit. Potius ultro fatemur, ſanctos Eccleſiæ Patres, aliiſque antiquiſſimos ſcriptores nobis hanc viam præmonſtraſſe. Certe Henſchenius poſt enumeratos veteres hujus viæ duces, in jam ſæpe laudata Diatriba ante tomum 1. Aprilis pag. V. etiam recentiorem, qui ſibi præluxit, memo-* E
rat his verbis: Eamdem ſententiam nuper aſſecuit, ut ceteriorem & conſtantem Eccleſiæ Catholicæ traditionem, Antonius Capellus, Franciſcanus conventualis. *Nemini itaque R. P. Michael perſuadebit, nos de prima hujus viæ inventione gloriari, niſi ſimul probaverit, nos mente captos eſſe. Quod ſi forte velit, nos alicubi dixiſſe, quod Henſchenius, hanc viam ingreſſus, nonnulla hiſtoriæ & chronologiæ concilianda ſubſidia detexerit, ac diſſolverit aliquas difficultates chronologicas, quas alii nondum clare explicuerant, quænam hæc gloriatio eſt? Præterquam quod facile ſit juventus aliquid addere, meminerit adverſarius comparationis ſuæ, quam in Diſſertatione Luſitanica pag. 158. cum graviſſimis theologis inſtituit de pygmæo, qui humeris gigantis inſidens longius proſpicit, quam ipſe gigas. Si quis dicat, pygmæum plura, quam gigantem, vidiſſe, an propterea gloriatur, aut illum præfert giganti, ſine cujus ope vix quidquam vidiſſet? Hanc comparationem ſuam R. P. Michael applicet Henſchenio, qui gigantæis aliorum humeris impoſitus detegere potuit aliqua, quæ illi non viderunt, aut penitus introſpicere valuerunt.*

cum tertium ipſi libeat ſæculum,

32 *Jam ſæpius & pene ad naufeam explicuimus, quomodo prædicatio* S. Jacobi *in Hiſpania commode cum chronotaxi noſtra componi poſſit, Nihilominus videmur ſurdo canere, aut cæco lumen præ-* F
ferre: nam adverſarius aures unum obtinet, & hoc loco iterum craſſam chronologiæ noſtræ inſcitiam prodit, dum ibidem aſſerit, traditionem Hiſpanorum de adventu S. Jacobi *in Hiſpaniam a nobis firmari*; quia nempe potuit in Hiſpaniam ire ANTE finitos illos duodecim annos. *At quoties igitur dictum oportet, nos non affirmare, quod ſanctus iſte Apoſtolus ante, ſed poſt duodecim Apollonii annos in Hiſpaniam profectus fuerit? Jam ſæpe diximus, diviſionem Apoſtolorum factam eſſe anno poſt Aſcenſionem Chriſti duodecimo ſeu vulgaris æræ quadrageſimo, ut me crebrius eadem repetere pudeat. Digitis ſuis computare poterat adverſarius duodecim Apollonii annos, eſque incompleto numeratis ab anno vulgaris æræ vigeſimo nono, pervenisſet ad annum ejuſdem æræ quadrageſimum, quo diviſi ſunt Apoſtoli, & quo conſequenter juxta noſtram ſententiam* S. Jacobus *in Hiſpaniam diſceſſit. Cum autem* S. Jacobus *ſecundum noſtram chronotaxim anno 43. vel 44. vulgaris æræ occiſus fuerit, ex hoc computo facile colligiſſet, ſuſſi-*

A *ſufficiens tempus ſupereſſe, quo ſanctus Apoſtolus ille in Hiſpania prædicare, ac Hieroſolymam, ubi martyrio coronatus eſt, reverſi potuerit.*

Illam ab antiquis eruditam eſſe,

33 At hæc via, *inquit*, longe ante hos auctores & inventa fuerat, & trita ab ſcriptoribus Hiſpanis. *Viam hic noſtram intelligit, quæ diſceſſum S. Jacobi ſtatuit quidem* ante illos duodecim annos *ductos ab æra Mortis Chriſti vulgari; ſed non ante illos, ſi ducantur a conſulatu Geminorum. Imprimis igitur reſpondeo, viam illam tanto minus ab adverſario contemnendam fuiſſe, quanto magis ab aliis trita fuerat. Præterea ſcire cupio, an antiquos vel recentiores Hiſpanos deſeguet, dum viam illam ab Hiſpanis ſcriptoribus tritam affirmat. Si antiquos intelligat, manibus pedibuſque in ſententiam ipſius deſcendimus: non enim ignoramus, Idatium & Paulum Oroſium, veteres Hiſpanos, hunc viæ inſtitiſſe, & mortem Chriſti ſub Geminis conſulibus collocaſſe. Quod ſi recentiores Hiſpanos ſignificare velit, eos nobis aſſignari cupimus, & miramur, quod adverſarius illos tam operoſe urgeat traditione Apollonii, ſi illam nobiſcum admittant. Ceterum non tam contemptim ab*

B *ipſo rejicienda erat illa via, quam Tertullianus, Severus Sulpitius, S. Auguſtinus, Victorius Aquitanus, Proſper, & alii veteres auctores triverant, ut ex Diatriba Henſcheniana diſcere potuiſſet. Si vero ſcriptores iſti nondum ei ſufficiebant, conſulere poterat Schelſtratium tomo 1. Antiq. Eccleſ. diſſert. 1. & Honoratum a ſancta Maria in Reflexionibus Gallicis tomo 3. lib. 5. diſſert. 1. ubi plures antiqui ſententiæ noſtræ patroni recenſentur.*

& quæ nobis ipſis concredit armas,

34 *Denique R. P. Michael innuit, nos ad diem* XXIX. *Junii in Commentario ad Acta SS. Petri & Pauli contraria docuiſſe iis, quæ Henſchenius in Diatriba ſua ſtabiliverat.* Quod ſi ad diem XXIX. Junii, *ait*, contrarium dicunt, ſibi contradicunt, adeoque de illis, ut dixi, curandum non eſt. *At ſi adverſarius non cæcutiebat, hic oculis ſuis fidere debuiſſet, & legere ea, quæ Henſchenius, Papebrochius & Janningus ibidem ſcripſerunt. In Commentario ille, §. 2. invenirent hæc Henſchenii verba*: Fundamentum hujus diſſertationis jactum eſt in tractatu prælimini ad tomum primum Actorum Aprilis. *Tunc ibidem chronologiam ſuam, quam in Diatriba ante tomum 1. Aprilis probaverat, breviter repetit, & quibuſdam punctis hiſtoricis confirmat. Deinde §. 3. ejuſdem Commentarii diſſert candidam Papebrochii Anammeſim, qua priorem ſuam opinionem revocat, & chronotaxi Henſcheniana ſubſcribit, ut jam ſupra indicavimus.*

C

quæ ſingula refutantur.

35 *Poſtea §. IV. ibidem comparuiſſet, Janningum veſtigiis Henſchenii fideliter inſiſtere, & legiſſet ſequentia illius verba*: Sublato igitur poſt paſſionem ſuam in cælum Chriſto, anno vulgaris æræ XXIX. contulibus duobus Geminis, Petrus gerere ſupremum Pontificatum cœpit: Anno ſequenti XXX. exorta fuit perſecutio in diſcipulos; & Saulus, in Paulum tunc converſus, poſt tres annos venit Hieroſolymam videre Petrum, videlicet anno XXXIII. Scripſit ad Euſebium lib. 5. cap. 18. Apollonius, ſub annum CLXXXV. martyrio coronatus, tamquam ex veterum traditione, Chriſtum præceſſiſſe Apoſtolis ſuis, ne intra duodecim annos a ſua Paſſione diſcederent Hieroſolymis; ſumpta civitate primaria pro toto regione Palæſtinæ, vicinaque Syria, ſic ut per intervallu recurrerent Hieroſolymam. Duodecimus porro annus a Paſſione Domini, in noſtra ſententia eſt quadrageſimus vulgaris æræ. Illo igitur anno diviſi diſperſique fuerint Apoſtoli: *Quid ad comprobandam Henſcheni chronologiam accuratius dici potuit? Adverſario itaque aut ejus defenſoribus incumbit oſtendere, ubinam Bollandiani ad diem* XXIX. *Junii Henſchenio aut ſibi ipſis contradixerint.* D

AUCT. G.C.

§. III. Præcipuum adverſarii argumentum refellitur ac enervatur.

Præter alias ſcrupulos hic omiſſos.

SI ſequi vellem exemplum R. P. Michaelis, *de nova ipſius opinione poſſem dicere, eam non eſſe curandam, ſicut ille de male ſuſtellecta Bollandianorum chronologia ſuperius pronuntiavit. Potiori autem jure id facerem, quia ad diem* XXV. *Julii in Actis* S. Jacobi *jam pleraque ipſius argumenta diſſolvi, & aliquot effugia ei præclusi. Ne tamen videar hoc modo injuriam collegis meis illatam ulciſci, & contemptui contemptum rependere, volo omnia adverſarii argumenta tacitus præteriro. Attamen non volo etiam ſingulos ipſius ſcrupulos, ſeu potius leviores errores redarguere. Sic R. P. Michael in Appendice Diſſertationis ſuæ* E *Luſitanicæ pag.* 158. *perperam accuſat Hiſpanos, quaſi Beato, presbytero Libanenſi, temere titulum ſanctı tribuerint, ut opinioni ſuæ pondus adderent. Si adverſarius legiſſet ea, quæ Henſchenius noſter tomo* III. *Februarii pag.* 146. *& ſequentibus ad diem* XXIX. *ejuſdem menſis de hoc S. Beato edidit, tali ſcrupulo non laboraſſet, & falſam iſtam accuſationem adverſarius ſuis non impegiſſet. Neglectis etiam quibuſdam minoris momenti ratiunculis & ſophiſmatibus, præcipua R. P. Michaelis ratiocinia breviter convellere conabor, R. P. Emmanuelı Caetano de Souſa plenierem omnium argumentorum refutationem relicturus.*

ſruſtra adverſarius Hiſpanos abjicit verba S. Auguſtini,

37 *Adverſarius totis viribus impugnat populares & incertam quorumdam Hiſpanorum traditionem, juxta quam nonnulli aſſerunt, paucos Hiſpaniæ incolas ab Apoſtolo* Jacobo *ad Chriſtianam fidem adductos fuiſſe. Primo illis ſuſæcunde prædicationis aſſertoribus cap.* 2. *Diſſertationis Latinæ* §. 1. *opponit verba S. Auguſtini, qui apud nos tomo* 2. *editionis Lovanienſis pag.* 6, *in epiſtola ad Voluſianum poſt alia de Apoſtolis ſic ſcribit*: Numero exigui per mundum diſſeminantur, populos facilitate mirabili convertunt, inter inimicos augentur, perſecutionibus creſcunt, per afflictionum* F *anguſtias uſque ad terrarum extrema dilatantur. Tum R. P. Michael poſt hunc S. Auguſtini textum, quaſi jam parta victoria, gloriabundus interrogat*: Vides Auguſtinum defenſoribus iſtis Jacobeæ prædicationis inefficacis reſiſteutem, contradicentem, repugnantem?

quæ accommodate capiſi cori poſſunt;

38 *At illi defenſores præter alia, quæ ad eam facilitatem reſpective explicandam ſufficerent, rotunde reſpondere poſſunt, iſta S. Auguſtini verba accommode accipienda eſſe, ita ut Apoſtoli populos plerumque facilitate mirabili converterint, etiamſi id non ſemper & ubique contigerit. Sic certe exponendus eſt ipſe ſacræ Scripturæ textus, dum dicuntur Apoſtoli omnibus gentibus aut univerſæ creaturæ, quæ ſub cælo eſt, & ſine ulla exceptione ubique Evangelium prædicaſſe: nam interpretes conſentiunt, has ſimileſque ſacræ Scripturæ expreſſiones ſtricte intelligendas non eſſe, ſicut R. P. Michael cap.* 3. *Diſſert. Latinæ* §. 3. *ultro fatetur. Quamvis autem Apoſtoli plurimas gentes ad fidem Chriſtianam mirabiliter converterint, & præcipuas mundi regiones peragraverint; non tamen ubique*

A *eumdem prædicationis ſuæ fructum retulerunt, ut*
AUCT. G.C. *S. Chryſoſtomus homilia 75. alias 76. in Matthæum indicat his verbis*: Ubique prædicatum eſt, ſed non omnes crediderunt, neque receptum eſt ubique. *Unde in eadem homilia dixit, quod* gentes integræ *prædicationi Apoſtolorum reſtiterint.*

hunc exiguum fructum, quem S. Jacobus in Hiſp. ante feciſſe traditur,

39 *Quinimo ipſe S. Paulus aliquo modo tenuit, prædicationem ſuam non ſemper & ubique optatum ſucceſſum habuiſſe, dum epiſt. 2. ad Theſſalonicenſes cap. 3. ℣. 1. & 2. ita ſcribit*: De cetero, fratres, orate pro nobis, ut ſermo Dei currat, & clarificetur, ſicut & apud vos: & ut liberemur ab importunis & malis hominibus: non enim omnium eſt fides. *Cornelius a Lapide ad hunc Apoſtoli textum poſt alia ſic ait*: Nihil horum hic intendit Apoſtolus; tantum enim dat cauſam, cur aliqui ſint importuni & mali, quia ſcilicet non omnium eſt fides, non omnes habent fidem, non omnes credunt; ſed multi, audita etiam prædicatione fidei, nolunt credere, voluntque perſiſtere in ſua infidelitate, ac conſequenter in priſtina ſua malitia & vitæ improbitate: .... fides enim & lex Chriſtiana res
B excelſa, ardua, & heroica eſt, ad quam nemo pertingit, niſi ſuas concupiſcentias generoſe ſuperet, & heroice ſe ipſum vincat, ut mores Chriſtianos aſſumat; & hoc ſignificat hæc ſententia: NON OMNIUM EST FIDES, ſcilicet quod fides non eſt hominum animalium & carnalium, ſed eorum tantum, qui quaſi heroes ad rem tam arduam conniuntur, & gratiæ Dei cooperantur, vitamque ſpiritualem, imo angelicam ſectari contendunt. Adde Apoſtolum non loqui hic de hæreticis, qui ſemel fidem Chriſti ſuſceperunt, ſed poſtea ab ea apoſtatarunt; ſed de iofidelibus, judaizantibus & paganis, qui numquam Chriſti fidem ſuſceperant, ſed illam impedire & everterè omnibus modis nitebantur, qualis fuit Alexander Ærarius, ut fatetur ipſe Paulus 2. Timoth. 4. ℣. 14. Ita Chryſoſtomus, Theophylactus & alii.

ex integra interpretatione S. Chryſoſtomi

40 *Hæc Cornelii noſtri interpretatio confirmatur ex S. Chryſoſtomo, qui illa Apoſtoli verba*; Datus eſt mihi ſtimulus carnis, angelus ſatanæ, qui me colaphizet, *hom. 26. in epiſtolam 2. ad Corinthios cap. 12. ſic exponit*: Quænam ergo horum verborum ſententia eſt? Poſtquam, quiſnam tandem iſte ſtimulus, & quis angelus ſatanæ ſit, aperuimus, tum demum hoc etiam exponemus. Nonnulli ergo, eum dolorem quemdam capitis,
C quem diabolus ipſi conflaviſſet, intelligere cenſuerunt. Abſit autem, ut ita ſit; neque enim Pauli corpus diaboli manibus ac poteſtati addictum fuit; quippe cum diabolus ipſe vel Pauli dumtaxat juſſis atque imperiis cederet, eique Paulus & leges, & certos terminos præſcriberet, cum fornicatorem illum in carnis interitum ipſi traderet, nec eos ille tranſire auſus fuerit. Quid igitur his verbis ſibi vult? Satan Hebræorum lingua adverſarium ſonat, ac Scriptura tertio Regum libro adverſarios hoc nomine appellavit: nam de Salomone verba faciens ait; Non erat ſatan in diebus ipſius (hoc eſt adverſarius) qui bellum ipſi inferret, aut moleſtiam exhiberet. Quod ergo ait, hanc habet ſententiam: Deus prædicationem lætè ac feliciter progredi non permiſit, quo animos noſtros demitteret, verum adverſarios in nos impetum facere paſſus eſt: hoc enim ad deprimendum faſtum vim habebat, non item ad illum capitis dolorem propulſandum. Quocirca per angelum ſatanæ Alexandrum Ærarium, Hymenæum, Philetum, ac denique omnes, qui fidei doctrinæ adverſabantur, atque cum ipſo contendebant, ac bellum gerebant, eumque in vin- D
cula conjiciebant, cædebant, ac raptabant, intelligit; quod videlicet ea, quæ ſatanæ erant, perpetrarent. *Doctiſſimus Theodoretus, Cyri epiſcopus, ſimilem hujus Paulinæ locutionis interpretationem reddit.*

ex Athenis ante S. Pauli profectionem,

41 *Videtur etiam S. Paulus in ſuperſtitioſa civitate Athenienſi paucos ad fidem convertiſſe, quia poſt eruditam ipſius prædicationem in Actibus Apoſtolorum cap. 17. a ℣ 32. legimus ſequentia*: Cum audiſſent autem reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant; quidam vero dixerunt; audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exivit de medio eorum. Quidam vero viri adhærentes ei crediderunt, in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis. *Si hoc loco multi fuiſſent converſi, haud dubie ſcriptor Actuum id more ſuo expreſſiſſet. Adde, quod S. Chryſoſtomus ſupra §. 2. num. 26. veroſimilem hujus parvæ meſſis cauſam expreſſerit, etſi poſtmodum eccleſia Athenienſis fierentiſſima fuerit, ut Origenes lib. 3. contra Celſum teſtatur. Si igitur S. Paulus propter majorem cujuſdam gentis ſuperſtitionem, ſuperbiam, luxuriam, aliaque inveterata vitia interdum minus profecerit, quid obeſt, quo minus id etiam aliis Apoſtolis acciderit? Sane hodierni Chriſtianæ fidei prædicatores, qui in Oriente & Occidente inter infideles verſantur, quotidiana experientia diſcunt, propter corruptos mores unam nationem præ altera difficilius ac rarius ad evangelicam veritatem ample. lendam adduci.* E

præcipuæ Chriſtianorum Caſamæ in Ponto,

42 *Præterea Hiſpani illi, qui prædicationi* S. Jacobi *exiguum fructum tribuunt, opinionem ſuam probare poſſent exemplo, quod adverſarius quotannis ad diem* XVII. *Novembris in Breviario Romano præ oculis habebat, ubi de S. Gregorio Thaumaturgo, epiſcopo Neocæſarienſi, leguntur ſequentia*: Migraturus e vita cum quæſiſſet, quot in civitate Neocæſarienſi reliqui eſſent infideles, reſponſumque eſſet, tantum eſſe ſeptemdecim; Deo gratias agens, Totidem, inquit, erant fideles, cum cepi epiſcopatum. *Hoc loco R. P. Michael non poteſt recuſare teſtimonium Breviarii Romani, cum hæc narratio deſumpta ſit ex Actis S. Gregorii Thaumaturgi, quæ S. Gregorius Nyſſenus poſteritati reliquit, & in quibus circa finem plane ſimilia referuntur. Antea vero ſanctus ille ejuſdem vitæ ſcriptor narraverat, quemodo Phædimus, antiſtes Amaſenus, Gregorium Thaumaturgum ad epiſcopatum promovere voluerit,* illam ei civita- F
tem deſtinans atque attribuens, quam contigerae ad illa ipſa uſque tempora adeo ſimulacrorum errori deditam eſſe, ut cum infiniti eſſent, qui ipſam urbem & regionem circumjacentem incolerent, non plures, quam ſeptemdecim invenirentur, qui ſermonem fidei recepiſſent.

ubi ſermo S. Petrus Apoſtolus

43 *Eruditus adverſarius non ignorabat, Neocæſaream eſſe urbem Cappadociæ in Ponto Polemoniaco ſitam (unde nonnulli eam ſimpliciter in Ponto collocant) in qua S. Gregorius Thaumaturgus initio epiſcopatus ſui tantum ſeptemdecim Chriſtianos invenit. Haud dubie etiam noverat, ipſum Apoſtolorum principem Petrum incolis Ponti, Cappadociæ & conterminarum regionum Evangelium annuntiaſſe, ut Euſebius, Hieronymus, aliique tradunt, & confirmatur ex prima S. Petri epiſtola, quam cap. 1. ℣. 1. electis advenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ inſcribit. Sanctus Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum Manichæum cap. 89. aſſerit, hanc S. Petri epiſtolam* ad gentes *iſtarum provinciarum ſcriptam eſſe; Eſtius autem cum aliis probabiliter exiſti-*

mat,

A *mat, illam ab Apoſtolo Petro ad converſos harum regionum incolas, tum qui ex Judæis, tum qui ex ethnicis, Chriſtiani facti erant, directam fuiſſe.*

fidem præ-dicarunt. 44 *Hiſpani ex his antecedentibus non improbabiliter concludent, S. Petrum ſaltem in Coppadocia non magnum prædicationis ſuæ fructum retuliſſe, quandoquidem poſt ducentos fere annos, a prædicatione S. Petri elapſos, Neocæſareæ, quæ erat una ex præcipuis iſtarum regionum urbibus, cum pauci Chriſtianæ religionis cultores reperiebantur. Adverſarius aut illius defenſoret non dicant, numerum Chriſtianorum illis perſecutionibus diminutum eſſe: Hiſpani enim reſpondebunt, ſanguinem martyrum antiquitus fuiſſe ſemen Chriſtianorum, & Eccleſiam inter perſecutiones maxime extreviſſe, ut ex objecto S. Auguſtini textu eruitur, & innumeris aliorum Patrum teſtimoniis confirmari poſſet. Neque proficient dicendo,*

B *S. Petrum tantummodo obiter eas regiones percurriſſe, atque ideo tam paucos ibi ad fidem Chriſtianam converſos eſſe: nam S. Paulus non minori celeritate varias urbes ac provincias prædicando pertranſiit, & Hiſpanis id etiam aſſerere licebit de prædicatione S. Jacobi in Hiſpania, cui certum temporis ſpatium aſſignare non poſſunt. Saltem ea reſponſio nihil officit mihi, qui dumtaxat contendo, S. Jacobum veniſſe in Hiſpaniam, ſive uno, ſive duobus annis in ea prædicaverit. At, inquit, R. P. Michael in Diſſertatione Latina cap. 2. §. 1. has effugia Hiſpanis præcluſit, ubi eos aggreditur hoc ratiocinio:* Rejiciuntur inſuper adverſarii, quia, ut recte Eſtius ſupra, certe non viderur, Jacobum profecturum ex inſtinctu Spiritus ſancti (ſicut ex eodem inſtinctu Apoſtoli alii in ſuas ſinguli provincias abierunt) in Hiſpaniam, ubi præſciebat, nullum ab Apoſtolo fructum faciendum eſſe, & Apoſtolum ſine fructu Hieroſolymam rediturum: nulla enim ratio hujus diſparis diſpoſitionis aſſignari cum fundamento poteſt.

ex diverſis gentis motibus, 45 *Imprimis Hiſpani hunc ratiocinio opponere poſſent exemplum S. Pauli, qui Athenis cum exiguo animarum lucro prædicavit, quamvis alibi plurimos ad fidem adduxerit. Addere poſſem parvam prædicationis meſſem, quam S. Petrus in*

C *Ponto & Cappadocia collegit. Denique probabilem hujus diſcrepantiæ cauſam refundere poſſem in diverſam indolem nationum, quæ propter pervicaciorem ſuperſtitionem, luxuriam, ſuperbiam, aliaque flagitia ab evangelico jugo magis abhorrebant. Quod ſi adverſarius his reſponſionibus non acquieſcat, Hiſpani ex illo quærent, cur non tantum ex diverſis gentibus, ſed ex ſola natione Judaica interdum multi, interdum pauci ad fidem Chriſtianam converſi fuerint. Sic Petrus unica concione convertit tria circiter Judæorum millia, ut Act. 2. v. 41. legimus:* Qui ergo receperunt ſermonem ejus, baptizati ſunt; & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. *At Judæi, prædicante S. Stephano, ut Act. 7. v. 56. & ſequentibus narratur,* impetum fecerunt UNANIMITER in eum. Et lapidabant Stephanum invocantem & dicentem: Domine Jeſu ſuſcipe ſpiritum meum, *Hiſpani igitur non immerito adverſarium rogabunt, ut rationem hujus diſparis diſpoſitionis cum fundamento aſſignet.*

ex dictis ex ipſa S. Auguſtini ſententia 46 *Porro Hiſpani totum R. P. Michaelis & Eſtii ratiocinium evertere poſſunt argumento, quod S. Auguſtinus tomo 7. editionis Lovanienſis pag. 163. ſive lib. 1. cap. 8. contra Creſconium Grammaticum aliosque Donatiſtas ita profert:* Videte, quid de ipſo Domino Jeſu Chriſto, ejuſque ſervis prophetis & apoſtolis ſentiatis? nempe enim Dominus ipſe, Filius Dei, numquid cum ſolis D
diſcipulis vel turbis, qui in eum erediderunt, Auct.
an non etiam cum inimicis tentantibus, obtre- G.C.
ſtantibus, maledicentibus habuit de veritate ſermonem? Numquid eum etiam cum una muliere de quæſtione orationis contra opinionem vel hæreſim Samaritanorum piguit diſputare? Sed illam, inquis, credituram eſſe præſciebat. Quid toties adverſus Judæos, Phariſæos, Sadducæos, non ſolum minime credituros, verum etiam maxime contra dicturos & perſecuturos eorum in os eorum quam multa locutus eſt? Nonne ab eis ultro cum voluit, quod voluit, inquiſivit, ut eorum illos reſponſione convinceret? Nonne illis dolose tentando quærentibus, cum redarguti obmutiſcerent, ſine ulla ambiguitate reſpondit? Quod cum faceret, nullus ex his legitur ad eum lequendum fuiſſe converſus. Et utique noverat, quia præſcius erat, nihil ad eorum ſalutem, eum hæc ad eos vel in eos, vel adverſus eos diceret, profuturum. Sed nos fortaſſe huic firmavit exemplo, qui futuram fidem perfidiamve hominum præoſcire non valemus; ne ſi quando nimium duris nimiumque perverſis ſine fructu iſtutis eorum locuti fuerimus, deficiamus & deſiſtamus ab inſtantia prædicandi, cum inaniter piguerit laborare. E

probabiliter propugnari poſſet, 47 Quid, quod etiam ipſum diabolum, quem jam non ſolum Deus, ſed ne homines quidem dubitare poſſunt, nullo modo ad juſtitiam converſum iri, Filius Dei tamen inſidioſe tentantem & de Scripturis ſanctis quæſtionum laqueos opponentem, de Scripturis ſanctis reſpondendo convicit; nec judicavit indignum cum ſatana Chriſtus de divinis eloquiis habere colloquium? quid utique prævidens, niſi quod Judæis & diabolo oihil proderat, credituris gentibus profuturum? Prophetas etiam legimus miſſos ad homines tam inobedientes, ut Deus ipſe, qui propheras mittebat, de his, ad quos mittebat, prædiceret, quod verbis eorum obtemperaturi non eſſent. Omitto, quod prophetico ſpiritu, quo futura cernebant, etiam hoc utique noſſe potuiſſent, quod eorum verba contempturi fuerant, quibus ea tamen vehementi inſtantia non tacebant. *Deinde ſanctus Doctor ſententiam ſuam confirmat ex Actibus Apoſtolorum, variiſque exemplis oſtendit, infructuoſa hujuſmodi colloquia non tantum habita fuiſſe ab ipſo Domino Jeſu Chriſto,* qui ſe imitandum diſcipulis præbuit, *ſed etiam ab ejus ſervis ac imitatoribus, atque inter alia memorat ſupradictam concionem S. Pauli, qui in Areopago Athenienſi coram philoſophis Epicureis & Stoicis de fide Chriſtiana diſſeruit. Quomodo igitur S. Auguſtinus cum ſeipſo & S. Chryſoſtomo conciliabitur, niſi verba illius, ſupra Hiſpanis ab adverſario objecta, juxta interpretationem noſtram accommode intelligantur?* F

quomodo ea Hiſpanorum traditio 48 *Hactenus exercitii gratia, ut in ſcholis dici ſolet, argumentatus ſum ex principiis iſtorum auctorum, qui S. Jacobo exiguum prædicationis fructum in Hiſpania aſcribunt. Nunc ſtrictum adverſarii mucronem a me plane averto, & R. P. Michaeli omnem lædendi ſpem præcido. Certe opinio illa, qua nonnulli ſibi perſuadent, S. Jacobum in Hiſpania vix ullam ſementis ſuæ meſſem collegiſſe, non eſt antiqua & conſtans omnium Hiſpanorum traditio: nam excellentiſſimus D. Joannes Fernandez de Velaſco in Vindiciis Hiſpaniarum tutelaribus, quas pro adventu S. Jacobi contra eminentiſſimum Baronium Hiſpanice edidit, quaſque Erycius Puteanus Latinitate donavit, apud interpretem ſuum pag. 6. de hac opinio-*

A AUCT. G.C, *ne ſic ſcribit*: Tametſi, quod ad prædicationis effectum attinet & ſparſi Evangelii proventum, quorumdam auctorum opinio eſt, novem dumtaxat homines aliquos a gentili errore revocatos; revera tamen, ut Callixius Pontifex refert, plurimi fuere. *Deinde poſt allatas aliquot ſententiæ ſuæ rationes concludit, plures quam ſeptem aut duodecim (hanc numerum alii exprimunt) ab Apoſtolo* Jacobo *in Hiſpania ad fidem Chriſti addactos fuiſſe, & contrariam quorumdam auctorum expreſſionem pag. 7. ſic explicat*: Itaque ſcriptores, qui ſeptenarium ſive duodenarium numerum referunt, de præcipuis Apoſtoli diſcipulis intelligendi & ſectatoribus: hi enim viventis quocumque veſtigia ſecuti, mox in munus ettam exſtinctí ſucceedentes, Hiſpaniam repetierunt, facti a Petro epiſcopi, & velut ad relictum Evangelii opus miſſi, ut religionis colligerent ſatam a Magiſtro meſſem.

fit inverta ne inconſtans

49 *Ex his apparet, Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem ſolide propugnari poſſe, etſi ſingularis illa quorumdam traditio ſolido fundamento non niteatur. Quare miror, adverſarium in Diſſerta-*

B *tione Latina cap. 2. §. 1. tam operoſe argumentari contra incertam illam traditionem, de qua ipſemet ibidem ſic ſcribit*: Hæc a nullo antiquo patre aut ſcriptore tradita, nullo fide digno monumento reperta, a recentibus his pro contentione, non pro veritate, excogitata convincuntur & conficta. *Cur igitur tanto conatu hanc fabulam impugnat? Cur toties argumentum ſuum ex Auguſtino repetit, aeſi omnes Jacobeæ prædicationis aſſertores hoc unico argumento contriviſſet? Breviter ab Hiſpanis exigere debuiſſet, ut antiquitatem & concordiam hujus traditionis probarent,*

hæc a defenſoribus Jacobea prædicationis neceſſario admittenda

50 *Hæc importuna R. P. Michaelis confidentia me movit, ut ſuperius nimis fuſe oſtenderim, prædicationi* S. Jacobi *in Hiſpania nihil efficere illam populärem quorumdam Hiſpanorum traditionem, quam adverſarius tanto molimine impugnat: illa enim ſtante, objectus S. Auguſtini textus facile explicatur, & aliud adverſarii ratiocinium ex ipſis Auguſtini verbis refellitur, ut ex ſupradictis liquet. Ea autem corruente, corruit præcipuum R. P. Michaelis argumentum, quod contra Hiſpanos tam acriter urget, &* C *inconcuſſa ſtat Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatio, quam cum excellentiſſimo D. Joanne Fernandez de Velaſco contra deſcrepantem quoramdam auctorum opinionem tuemur. Cum itaque Hiſpani hujus traditionis defenſores ac oppugnatores de adventu* S. Jacobi *in Hiſpaniam inter ſe conſentiant, mihi non magis laborandum eſt de ea populari traditione, quam de alia, qua varii littorales Hiſpaniæ populi primum* S. Jacobi *appulſum ſibi vindicant, & de incerta primi hoſpitii prærogativa inter ſe diſceptant, ut in Actis* S. Jacobi *part. 2. §. XI. num. 433. & ſequentibus dixi: talibus enim diſſidiis aeſtum detrimentum infertur opinioni noſtræ, quia omnes illi concertatores ad aſſerendam Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem unanimiter conſpirant. Sic præciſo præcipui argumenti acervo, ad alia quædam R. P. Michaelis ratiocinia diſcutienda progredior,*

§. IV. Alia quædam R. P. Michaelis argumenta obiter diluuntur.

A *Dverſarius cap. 2. Diſſertationis Latinæ §. 1. hanc præfigit theſim*: Diviſio Apoſtolorum ex Hieroſolymis in remotas gentium provincias facta non eſt, niſi poſtquam glorioſus Jacobus D Major martyrio coronatus in cælum evolavit. *Si S. Jacobus ab Herode occiſus fuerit, antequam Apoſtoli per varias orbis partes diſpergerentur, manifeſte ſequitur, eum in Hiſpania non prædicaſſe. Quare R. P. Michael hanc propoſitionem ſuam primo probare nititur antiqua Apollonii traditione de jam ſæpe memoratis duodecim annis, quibus Chriſtus Apoſtolos in urbe Hieroſolymitana aut vicinis regionibus commorari jaſſerat, priuſquam ad remotas gentes abirent. Recte ibidem oſtendit, hos duodecim commorationis annos ab Alphonſo Salmerone noſtro, & aliis quibuſdam Jacobea prædicationis aſſertoribus admitti. Ceterum ipſi viderint, quomodo hos duodecim annos cum ſua ſententia ac chronologia concilient: nam traditio illa, quam libenter amplectimur, nobis nullum faceſſit negotium, ut §. 2. ſatis ſuperque demonſtravimus,*

R. P. Michaelis falſo aſſumens, diverſimode Apoſtolos & ſeſſum eſſe

poſtquam S. Jacobus martyrio affectus erat,

52 *Cum hic igitur fruſtra hæreatur non ſit, pergamus ad alteram adverſarii probationem, qua theſim ſuam confirmare conatur in hunc modum*: Probatur ſecundo eadem concluſio ex Act. Apoſtolorum cap. XII. ubi refertur, Petrum e vinculis ab angelo ſolutum, eodemque angelo ducente, in domum Joannis Marci perveniſſe, & ipſius domus familiæ vix præ gaudio & admiratione eredenti modum evaſionis ſuæ e carcere per angelum narraſſe, & quia inde ſtatim abiit in alium locum, prius eidem familiæ dixiſſe NUNTIATE JACOBO ET FRATRIBUS HÆC; ſed fratres iſti erant Apoſtoli; ergo Apoſtoli Hieroſolymis erant eo tempore, quo Jacobus Major occiſus eſt, & Petrus de carcere liberatus. *At quia ſatis prævidebat, ſubſumptam hujus ſyllogiſmi propoſitionem ab adverſariis ſuis libere negandam eſſe, probat eamdem verbis Tirini noſtri, qui voce* fratribus *apoſtolos ſignificari exiſtimavit. Deinde R. P. Michael ad illam Tirini interpretationem confirmandam congerit frivolas quaſdam rationculas, quæ eas hic morari non debent, ut eas vel levi oculo* E *percurrentibus apparebit,*

53 *Ne igitur hoc loco tempus inutiliter teram, rotunde ago minorem propoſiti ſyllogiſmi: nam ia Actibus Apoſtolorum & Epiſtolis Pauli per vocem* fratres *plerumque Chriſtiani vel alii ab Apoſtolis diverſi intelliguntur. Imo cap. XI. Act. v. 1. fratres & Apoſtoli ſic expreſſe diſtinguuntur.* Audierunt F autem Apoſtoli & fratres qui erant in Judæa; quoniam & gentes receperunt verbum Dei. *Sic etiam S. Paulus in epiſtola prima ad Corinthios cap. 15. v. 5. & 6. de apparitione Chriſti poſt reſurrectionem ſuam ſcribit hoc modo*: Visus eſt Cephæ, & poſt hoc undecim. Deinde viſus eſt plus quam quingentis fratribus ſimul: ex quibus multi manent uſque adhuc, quidam autem dormierunt. *Unde Bartholomæus Petrus Lintrenſis, Dominicanus ſacræ theologiæ doctor, in Commentariis ad Actus Apoſtolorum cap. 12. v. 17. hæc verba* Nuntiate Jacobo, & fratribus *diſerte explicat de ſolo Jacobo Minore, Hieroſolymitanæ eccleſiæ epiſcopo, &* fidelibus ſeu Chriſtianis Jeroſolymæ degentibus.

ut ex Barth. Petro Lintrenſi

54 *Quinimo eximius iſte Actuum interpres ex hoc ipſo textu, quem adverſarius nobis opponit, ſatis probabiliter colligit, reliquos Apoſtolos ante illam Herodis perſecutionem totoorbe diſperſos fuiſſe, & de hac re ibidem ita diſſerit*: Cur hic nulla fit mentio aliorum Apoſtolorum? Hæc reticentia ſignum eſt, nullum aliorum Apoſtolorum tunc fuiſſe Jeroſolymæ..... An igitur ante hoc tempus contigerat illa celebris, quæ commemoratur, Apoſtolorum diviſio? Ita videtur: nam alioqui omni-

& noſtra Cornelio a Lapide explicatur.

A omnino apparet, quod rex Herodes ad gratificandum Judæis non ſolum Petrum, ſed & alios Apoſtolos ſtuduiſſet tollere e medio, ſi eo uſque hæſiſſent Jeroſolymæ. *Cornelius noſter a Lapide cum Dyaceno iſto ſacræ theologiæ profeſſore conſenſit, tametſi aliam opinionis ſuæ rationem afferat, quando ad hæc verba* Nuntiate Jacobo *cap.* 12. *Act. ℣.* 17. *notat ſequentia:* Minori *videlicet Jacobo* (nam Major jam erat occiſus ℣. 1.) qui erat Epiſcopus Hieroſolymorum. Unde videtur, quod ceteri Apoſtoli jam abierant in ſuas provincias, ut dixi initio capitis: alioqui enim eis pariter ſuam liberationem nuntiari juſſiſſet Petrus. *Itaque adverſarius jure conqueri non poteſt ob negatum ſyllogiſmi ſui ſubſumptum, cum uno Tirino duos interpretes oppoſuerim, haud dubie plures inventurus, ſi mihi eos pervolvere ſuberet, aut vacaret. Nunc ad alia objecta pergamus.*

Cum ea propositione S. Chryſoſtomi verbis

55 *In Actis* S. Jacobi *ad diem* XXV. *Julii part.* 2. §. 12. *expoſui variis modis verba S. Pauli, quæ in epiſtola ad Romanos cap.* 15. ℣. 20. *exprimuntur hoc modo:* Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem. *Hic autem Apoſtoli textus recte intellectus prædicationi Jacobeæ in Hiſpania nequaquam officit. Nihilominus R. P. Michael cap.* 4. *Diſſertationis Latinæ* §. 2. *putat, ſe novam opinionis ſuæ demonſtrationem reperiſſe in S. Chryſoſtomo, qui juxta ipſum in Homilia* 29. *ad caput* 15. *epiſtolæ ad Romanos hæc Apoſtoli verba ſic exponit:* Sed neque ad eos abiit (*ſcilicet Apoſtolus Paulus*) qui prius fuerant edocti; uſque adeo ſcilicet abſtinuit, quo minus alienis ſe diſcipulis ingereret, gloriæque gratia, quod faciebat, faceret; ut & ſtudio eos MAXIMA voluerit docere, qui nondum audierant de Chriſto: non enim dicit; ubi nondum crediderant, ſed ubi nondum nominatus eſt Chriſtus: id quod plus eſt,

B

adverſarius male argumentatur

56 *Poſſem lectores ad memoratum commentarium meum de Actis* S. Iacobi *part.* 2. §. 12. *remittere, ubi ſimiles objectiones diſſolvi. Attamen hic abiter reſpondebo, ne quis decipiatur mutilato S. Chryſoſtomi textu, ex quo adverſarius ibidem ſic confidenter argumentatur:* Et quis rogo, non videt, ſanctum Chryſoſtomum, qui ſæpe alias docet, Paulum in Hiſpania prædicaviſſe, prædicationem in ea ſancti Jacobi hic apertiſſima inficiari? Primo namque ait: Paulus AD ILLOS NON ABIIT, QUI PRIUS FUERANT EDOCTI; ſed Paulus abiit ad Hiſpanos: ergo Hiſpani ab alio prius non fuerant edocti. *Sed hoc & ſequentia ipſius ratiocinia ultro corruunt, ſi integer S. Chryſoſtomi textus attente expendatur, ut jam breviter demonſtrabo.*

C

integer S. Chryſoſtomi textus datur,

57 *Imprimis hic majorem in adverſario fidelitatem requiro; quia immediate præcedentia & cum aliis connexa S. Chryſoſtomi verba ſtudioſe videtur ſuppreſſiſſe: nam Sanctus ille orator de his Apoſtoli verbis:* ITA VERO CERTANS EVANGELIZARE, UBI NON EST NOMINATUS CHRISTUS *hom.* 29. *ad cap.* 15 *ſic diſſerit:* Vide rurſus aliam hyperbolen, quod non ſolum toti populis Evangelium prædicavit ac perſuaſit, ſed quod neque ad eos abiit, qui prius fuerant edocti *&c. Cur R. P. Michael hanc* hyperbolen *omiſit? Nempe merito verebatur, ne adverſarii ipſius eum S. Chryſoſtomo dicerent, Apoſtolum hoc loco hyperbolice locutum eſſe. Præterea Chryſoſtomus in ipſo textu nobis objecto ſatis declarat, S. Paulum non ſemper prædicaſſe, ubi Chriſtus non erat nominatus, quando ibidem expreſſe dicit, quod Apoſtolus voluerit eos* MAXIME *(id eſt* præcipue *vel* plerumque *) docere, qui nondum audierant, de Chriſto. Itaque hunc S. Pauli locum rurſus interpretor, ſicuti eminentiſſimus Hugo de ſancto Charo in ſupraactio Commentario meo num.* 439. *eumdem explicat his verbis:* Prædicavit, ubi Chriſtus non erat nominatus, MAXIME, licet etiam aliis.

D Auct. G. C.

& argumentum ipſius adverſarii retorquetur.

58 *Jam vero proximum R. P. Michaelis ſyllogiſmum, mutata unica voce, qua vim argumenti non minuit, ſic in ipſum retorqueo:* Paulus ad illos non abiit, qui prius fuerant edocti; ſed Paulus abiit ad Romanos: ergo Romani ab alio Apoſtolo prius non fuerant edocti. *Major ab adverſario ponitur & admittitur; Minor eſt certiſſima; conſequentia autem videtur legitima, etſi conſequens ſit falſum. Denique tota argumentatio habet eamdem formam, in qua adverſarius ſuam inſtituit. Quoſcumque R. P. Michaelis diſcipulos aut ſectatores provoco, ut hunc nodum plane diſſolvant. Forte pervicaciores quidam mutuabuntur exemplum ſui magiſtri, qui ſimili fere argumento preſſus vana quæſivit effugia, & poſt alia frivola reſponſa confugit ad quamdam interpretationem* E *divi Thomæ, qui Lect.* 3. *ad caput* 15. *epiſtolæ ad Romanos dicit, quod Paulus non intenderit ad docendos Romanos* principaliter ire, quia reputabat eis ſufficere doctrinam Petri, qui primus inter Apoſtolos Romanis fidem prædicavit. *Deinde Angelicus doctor ſubdit, quod Apoſtolus tamen intenderit aliquam moram apud Romanos trahere, & poſtea eorum auxilio in Hiſpaniam proficiſci.*

Præterea ex divo Thoma,

59 *Quandoquidem R. P. Michael in hac cauſa ad S. Thomam appellat, libenter cum ipſo ibimus ad hunc judicem, qui Lect.* 2. *ad caput* 15. *ejuſdem epiſtolæ ad Romanos, ſuperius controverſa S. Pauli verba,* Ne ſuper alienum fundamentum ædificarem, *ſic explicat:* Poteſt autem alienum fundamentum dupliciter intelligi; uno modo doctrina hæretica, quæ eſt aliena a veræ fidei fundamento, & ſic hoc, quod dicit, NE, ponitur cauſaliter: ea enim intentione Apoſtolus voluit prædicare illis, qui nomen Chriſti non audierant, ne, ſi præventi eſſent a doctrina pſeudo-apoſtolorum, difficilius eſſet eos ad veritatem reducere ... Alio modo per alienum fundamentum poteſt intelligi doctrina veræ fidei ab aliis prædicata, &, ſic poteſt ſumi ly NE confecutiva: non enim vitavit Apoſtolus prædicare illis, quibus ante fuerat ab aliis prædicatum, ſicut ipſis Romanis ſpecialiter prædicavit, quos prius Petrus inſtruxerat: ſed eo prædicante illis, qui nihil de Chriſto audierant, confecutum eſt, ut non ædificaret ſuper alienum fundamentum, ſed ipſe jacerat prima fidei fundamenta. *Dicetes, Adverſarium hæc verba ſta dioſe ſubticuiſſe, ne nobis ſolutionem argumenti ſui ultro ſuppeditaret.*

F

quem ſibi ſoli vicem aſſumat,

60 *Etiamſi altera S. Thomæ interpretatio nihil R. P. Michaeli proſit, tamen ex ea novos ſpiritus ſumit, & poſt citatu Angelici doctoris verba tuo animoſe aggreditur hoc modo:* Hinc liquet, argumentum adverſariorum eſſe contra ipſos; quia Paulus Romam non ivit eo fine, ut Romanis prædicaret, quia Petrus Romanis prius prædicaverat; ſed primo ut a Romanis in Hiſpaniam deduceretur; ſecundo ut cum Romanis converſa conſolaretur. Ex his redarguitur para adverſa ſic: Quia Petrus Romæ jam prædicaverat, Paulus Romam non tetendit, ut ibi prædicarat; ſed Paulus in Hiſpaniam tetendit, ut in ea prædicaret: ergo Jacobus in Hiſpania non prædicaverat.

& ex ipſis S. Pauli verbis probatur,

61 *Verum præcipua illa profectionis Hiſpanicæ intentio non impediebat Apoſtolum, quo minus ulius ſimul fines præ oculis haberet, & Romanos in tranſ-*

Digitized by Google

A AUCT. G. C. *tranſitu aliquantiſper inſtrueret, ut ipſemet ad eos ſcribens cap. 1. ℣. 11. & ſequentibus ita indicat*: Deſidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos..... Nolo autem vos ignorare, fratres, quia ſæpe propoſui venire ad vos (& prohibitus ſum uſque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in vobis, ſicut & in ceteris gentibus ..... Ita (quod in me) promptum eſt & vobis, qui Romæ eſtis, evangelizare. *Ut alia conſectaria omittam, ex his S. Pauli verbis ſaltem ſequitur, quod ipſe deſideraverit interdum ſuper alienum fundamentum ædificare, & aliquando ob juſtas cauſas alienis diſcipulis ſe ſugerera, niſi urgentioribus Evangelii negotiis in Oriente detentus fuiſſet. Cur ergo adverſarius argumentatur ex duabus Apoſtoli intentionibus, & alias ſibi contrarias omittis?*

hunc Apoſtolum aliquando ſi dum Chriſti prædicaſſe, 62 *Præterea advertendum eſt, quod S. Paulus hoc loco non dicat, ſe hactenus Romam non veniſſe, ne ſuper alienum fundamentum ſeu præviam Petri doctrinam ædificaret; ſed tantum, ſe non potuiſſe citius Romam ire, quia uſque adhuc prohibitus erat propter majorem prædicandi neceſſitatem in iis regionibus, in quibus plerumque Chriſtus nondum fuerat annuntiatus, ut ipſemet ſatis declarat,*

B *quando in eadem epiſtola ad Romanos cap. 15. ℣. 19. ſcribit, quod evangelium Chriſti ab Jeruſalem per circuitum uſque ad Illyricum prædicaverit, ac deinde ℣. 20. & ſequentibus ita pergit*: Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus erat Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem; ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annuntiatum de eo videbunt, & qui non audierunt, intelligent. Propter quod & impediebar plurimum venire ad vos, & prohibitus ſum uſque adhuc. Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus annis; eum in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero, quod præteriens videam vos, & a vobis deducar illuc, ſi vobis primum ex parte fruitus fuero. *Franciſcus Macedo ex his Apoſtoli verbis recta colligit, quod S. Paulus tamdiu iter Italicum & Hiſpanicum diſtulerit, quia S. Petrus Romæ &* S. Jacobus *in Hiſpania prædicaverant, ut in commentario de Actis* S.

C Jacobi *part. 2. §. 12. num. 441. & 442. retulimus.*

ubi antea alii tamdiu annuntiaverint. 63 *Sed quid diutius da intentione Apoſtoli diſputamus, cum ipſa illius opera loquantur? Certa enim ſcimus, quod Paulus Romæ per duos annos Judæis & gentilibus Chriſtum prædicaverit, ut conſtat ex Actibus Apoſtolorum, ubi cap. 28. ℣. 30. & 31. legimus ſequentia*: Manſit autem biennio toto in ſuo conducto, & ſuſcipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens, quæ ſunt de Domino Jeſu Chriſto cum omni fiducia ſine prohibitione. *An igitur S. Paulus numquam ſuper alienum fundamentum ædificavit? An ſemper prædicavit, ubi Chriſtus non erat nominatus? Si id Romæ ab ipſa fatium eſt, cur in Hiſpania fieri non potuit? Quid R. P. Michael hujus argumenta reſponſurus fuiſſet, ignoro. Poſſem hic addere Antiochiam Syriæ, Galatiam, Aſiam, aliaſque urbes & provincias, in quibus S. Paulus Evangelium prædicavit, licet in iis Chriſtus antea fuiſſet annuntiatus; ſed ex dictis abunde liquet, ſupradicta Apoſtoli verba, quæ opinioni noſtræ objiciuntur, non tam ſtricte intelligi poſſe, quam adverſarii contendunt.*

64 *In Actis* S. Jacobi *part. 2. §. 6. prædicationem hujus Apoſtoli in Hiſpania confirmavi ex veteriſſima Officio Gothico, quod eccleſia Hiſpanica ab immemorabili tempore celebravit; in eo autem* D *præter alia legitur hymnus, ex quo excerpſeram ſequentes verſiculos, qui opinionem noſtram ſtabiliunt.*

Adverſarius impudenter corpus tantum hymnographum.

Magni deinde filii tonitrui
Adepti fulgent prece matris inclytæ,
Utrique vitæ culminis inſignia,
Regens Joannes dextra ſolus Aſiam,
Et leva Frater politus Hiſpaniam.

Si R. P. Michael eruditionis ſuæ conſulere valebat, debuiſſet hoc antiquum Jacobea prædicationis teſtimonium intactum relinquere, aut ſolidioribus argumentis impugnare: nam adeo frivola ſunt rationcula, quibus illud impetit, ut refutatione non mereantur. Attamen patienter audiamus unum alterumve illius ratiocinium, ne videamur ipſum prorſus contemnere, & ut juxta paræmiam, hic ex ungue leonem cognoſcamus.

ex quod ſuadet S. Joannem verbum Aſiam, 65 *Poſtquam adverſarius cap. 4. Diſſertationis ſuæ Latinæ §. 3. ineptas quaſdam de latere ſiniſtro cavillationes prapoſuiſſet, ibidem contra auctorem hujus hymni ſic vitilitigare pergit*: Præterea falſum eſt, quod ſolus Joannes Aſiam rexerit: in Aſia namque vaſtiſſima omnium orbis parte (ſi Americam excipias) etiam alii Apoſtoli prædicarunt: Thomas enim in India plures convertit; Philippus vero totam fere Scythiam: ergo non ſolus E Joannes Aſiam rexit. *Sed an bonus ille vir non noverat, hic ab hymnographo indicari Aſiam minorem, quæ in partitione provinciarum S. Joanni obtigit, & quæ plerumque in Actibus Apoſtolorum ac epiſtolis S. Pauli ſola voce* Aſia *ſine epitheto deſignatur. Hanc Aſia minor, ut pars a ſuo toto, ab Aſia latiſſime ſumpta diſtinguitur, & nec Indiam nec Scythiam comprehendit.*

quod nemo ſapiens Aſiam ubique totam deſignet, 66 *Si propter hanc expreſſionem carpendus ſit hymnographus noſter, etiam reprehenſionem merebitur S. Hieronymus (Euſebium, S. Gregorium Magnum, altoſque veteres brevitatis cauſa prætermitto) qui in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis cap. 9. in elogio S. Joannis inter alia de illa ſic ſcribit*: Sub Nerva principe redit Epheſum, ibique uſque ad Trajanum principem perſeverans totam Aſiæ fundavit rexitque eccleſias. *Ipſe autem Joannes ſatis clare indicat, has eccleſias in Aſia minori ſitas eſſe, dum in Apocalypſi cap. 1. ℣. 11. eas ita enumerat*: Mitte ſeptem eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ & Laodiciæ. *Quinimo videntur hæc adverſarii ratiocinio tacite reprehendi S. Lucas in Actibus Apoſtolorum, S. Paulus in ſuis epiſtolis, ac S. Joannes in Apocalypſi, ea quod agentes de Aſia minori eam ſine diſtinctione tantum* Aſiam F *appellent. Profecto R. P. Michael magis bonori ſuo conſuluiſſet, ſi ab hac criſi abſtinuiſſet.*

& eundem explodit, quia ſecundum a dextra facili collocat, 67 *Jam videamus, an felicius ſuccedat alterum ipſius ratiocinium, quod loco proxime citato contra eumdem hymnographum ita ſarcaſtice inſtituit*: Tandem quæro, inquit, quo jure egregius iſte hymni concinnator Jacobum in ſiniſtra (etiam præſcindendo ab eo, quod in malam partem accipiatur) loco certe minus nobili, minuſque digno ponat, cum e contra in Evangelio quoties de his duobus Apoſtolis fit mentio ſub propriis nominibus, Jacobus Joanni præponatur. *Tum poſt inutilem de majoris alterutrius ſanctitate diſputatiunculam ita concludis*: Quare politus ille vates pro ſuo arbitratu Joannem a dextris, Jacobum a ſiniſtris, ſedere fecit. *Tandem etiam vitioſum ſacri poetæ metrum carpit, ut hunc hymno omnem fidem abroget. At ſi propter vitia metri aut grammaticæ liceat negare antiquitatem quorumdam nomi-*

nomen-

A *mentorum, quæ ſæpius ab imperitis amanuenſibus tranſcripta ſunt, facile auctoribus ſuis abjudicabuntur plura opera, quæ tamen eruditi venerantur. Hoc certe eſt vadum in ſcirpo quærere, de quo R. P. Michael alibi adverſarios ſuos perperam accuſat. Verum jam quæſtioni ab ipſo propoſitæ directe reſpondeamus.*

cum tamen S. Chryſoſtomus illa dignoverit authentica.

58 *Hæc altera adverſarii argumentatio variis modis refutari poſſet; ſed ne inutiliter tempus perdamus, pro nobis abunde, ut ſpero, ea fuerit facta S. Chryſoſtomus, qui in Catena Græcorum Patrum ad Matthæum, a Balthaſare Corderio & Petro Poſſino collecta, tomo 1. pag. 134. de ordine Apoſtolorum obſervat ſequentia:* Præponit vero Patrum & Andream ceteris, quod ii primi omnium vocati eſſent. Deinde Jacobum quoque Joanni præponit, non dignitatis prærogativa, ſed ſimpliciter ordine ætatis. *Alterutter interpres has voces* ordine ætatis *ex ſenſu ſupplevit, ſicuti etiam diverſo charactere indicavit. Certe hanc fuiſſe mentem S. Chryſoſtomi patet ex Homilia 32. alias 33. in Matthæum, ubi in noviſſima editione Monteſalconiana tomo 7. pag. 363. ad hæc*

B *verba Evangeliſtæ Matthei cap. 10. v. 2.* Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus *circa nominum ordinem ſic notari jubet:* Viden', quomodo non ſecundum dignitatem ponat? Mihi namque videtur non aliis modo, ſed & fratre quoque ſuo, Joannem eſſe majorem. *Non erat igitur tantopere explodendas illa hymnographus, qui forte in S. Chryſoſtomo, aut aliis ſanctis Patribus legerat, Joannem dignitate fratri ſuo Jacobo antecedere, atque ideo illum a dextris collocarit.*

R. P. Michael tamen aſſerit,

69 *Tandem adverſarius contra ſolem loquitur, quando cap. 5. ejuſdem Diſſertationis Latinæ §. 2. aſſerit, quod traditio de Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatione* nihil aliud ſit, quam quædam vox & fama poſt ſeculum nonum orta & uſquequaque ſparſa a Caſtellanis occaſione ſumpta ex reliquiis ſancti Jacobi in Gallæcia ſepultis, & ex Hierololyma illuc aſportatis non multo antea; cui famæ, cujus proprium eſt facta æque atque infecta canere, poſt ſeculum decimum lubricipſere ſcriptores quidam ſine aliquo examine aut indagatione. *Quumo infra addit ſequentia:* Certum quoque eſt, poſt octo ſecula in Gallæciam translatum ejus (*videlicet* S. Jacobi *Apoſtoli*) corpus *fuiſſe. Si* certum eſt, *corpus* S. Jacobi Majoris *poſt octo ſecula in Gallæciam translatum fuiſſe, cur tam ſeram translationem nullis teſtimoniis confirmavit?*

C *reliquias S. Jacobi poſt octo ſecula in Gallæcia fuiſſe tranſlatas,*

70 *Nihilominus hoc debili fundamento nititur adverſarius, quando poſt alias falſas hypotheſes cap. 4. Diſſertationis Latinæ §. 2. adventum* S. Jacobi *in Hiſpaniam ita oppugnat:* Tempore, quo Hieronymus hæc ſcripſit, nondum beati Jacobi ſacræ reliquiæ in Hiſpaniam fuerant delatæ; ſed adhuc erant in Judæa; ergo ſi quisque Apoſtolorum in provincia Evangelii a ſe prædicati tunc requieſcebat, non Hiſpania, ſed Judæa fuerat provincia, in qua beatus Jacobus Evangelium juxta ſanctum Hieronymum prædicavit. *Variis modis hoc ratiocinium poſſem refellere, ſi mihi hic diutius hærere liberet. Sed R. P. Hieronymus Contador de Argote, clericus Regularis & academiæ Regiæ ſocius in Diſſertatione ſua Luſitanica ſolidis rationibus demonſtrat, corpus* S. Jacobi *ante tempora S. Hieronymi in Hiſpaniam translatum fuiſſe, Ne igitur operoſe actum agamus, nunc iſtam improbabilem hypotheſin, qua totum adverſarii argumentum ſuſtentatur, breviter evertemus.*

cui aſſertioni unica dilemma oppoſuimus.

71 *Qua verſimilitudinis ſpecie R. P. Michael affirmat, corpus hujus Apoſtoli* poſt octo ſecula *ex Oriente in Hiſpaniam translatum eſſe, quandoquidem Mauri ineunte ſeculo octavo Hiſpaniam invaſerunt? An Chriſtiani Orientales eo tempore hunc ſacrum the-* D AUCT. G. C. *ſaurum miſiſſent ad tam longinquam regionem, in qua furori aut ludibrio infidelium Maurorum periculoſe exponeretur? Tillemontius ſaltem magis caute divinavit, corpus* S. Jacobi *ſeculo ſeptimo Hieroſolymis in Hiſpaniam miſſum fuiſſe, ut Saracenorum, tunc Paleſtinam devaſtantium, furori ſubducereur. At ingratiam R. P. Michaelis hic repeto dilemma, quod tunc Tillemontio oppoſui in Actis* S. Jacobi *part. 1. §. 4. num. 43. ubi ſic argumentabar:* Si reliquiæ S. Jacobi Majoris uſque ad ſeculum VII. fuerint in Palæſtina, vel fuerunt ibi notæ, vel ignotæ. Si fuerint notæ, mirum eſt, Euſebium, Hieronymum, alioſque ſcriptores, dum de hoc S. Jacobo loquuntur, numquam de iis meminiſſe, præſertim cum aliorum Sanctorum reliquias & ſepulcra in Terra ſancta non raro aſſignent. Si vero fuerint ignotæ, quomodo Saracenorum perſecutioni ſubduci, & in Hiſpaniam ſeculo VII. transferri potuerunt. *Hoc dilemma ab utriuſque adverſarii ſectatoribus diſſolvi cupio. Præterea R. P. Michael,* qui E *aſſerit, reliquias illas ſeculo nono translatas eſſe, fidem abrogare debet antiquiſſimis Martyrologis, aliiſque ſanctis viris, qui ante ſeculum IX. ſeu ante repertas* S. Jacobi *reliquias, prædicationi Jacobeæ Hiſpaniam aſſignarunt. Jam videamus, quomodo adverſarius fruſtra conatus fuerit hæc veneranda antiquitatis teſtimonia eludere aut negare.*

§. V. Aliquot effugia adverſario occluduntur.

Adverſarius tum præſbyter affirmat, Hiſpanicæ S. Jacobi prædicationem

FRuſtra ſe expedire nititur R. P. Michael ineluctabili S. Hieronymi auctoritate, *quæ conſtrictus tenetur, ut paragrapho ſequente ſingillatim oſtendam. Fruſtra etiam tentat eludere teſtimonium S. Iſidori Hiſpalenſis, qui in libro De ortu & obita Patrum, Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem his affirmat:* nam adverſarius in Diſſertatione Latina cap. 4. §. 3. *hunc librum, quem nonnulli S. Iſidoro abjudicant, tamquam genuinum hujus Sancti fœtum agnoſcit, & ideo gratis ibidem aſſerit, utrumque iſtud teſtimonium huic opere* ab aliquo vel ſciolo, vel adverſæ ſententiæ ſtudioſo *additum & infertum fuiſſe. Tota autem hujus accuſationis probatio perperam eruitur ex ipſo S. Iſidoro, qui in eodem opere dicit, S. Paulum in Hiſpania prædicaſſe: hinc enim adverſarius more ſuo infert,* S. Jacobum *numquam in Hiſpaniam veniſſe. Sed in Actis* S. Jacobi & F *ſupra jam toties probavimus, illam utriuſque Apoſtoli prædicationem inter ſe conciliari poſſe, ut hoc loco eadem repetere tædeat. Quare potius diſcutiamus alterum R. P. Michaelis argumentum, quod circa eamdem materiam ſecundis curis, quæ melioris eſſe ſolent, in voce veritatis §. 13. pag. 100. excogitavit, ut autem vis & ſolutio iſtius argumenti clare intelligantur, res paulo altius repetenda eſt.*

Iſidori Hiſpalenſis teſtimonium S. Jacobi prædicationem affirmat.

73 Gregorius VII. *Papa anno Chriſti* 1074. *ad* *inſtantem Alphonſum Caſtellæ & Sanctium Aragoniæ reges dedit epiſtolam, in qua eos hortatur, ut Hiſpani in* celebrando Officio eccleſiaſtico recipiant ordinem Romanæ eccleſiæ, ſicut cetera regna Occidentis & Septemtrionis; & *in eo Officii eccleſiaſtici ordine ſervando ſequantur Eccleſiam Romanam, a qua ſciebant, ſe ſuſcepiſſe religionis exordium. Hanc Romani Pontificis epiſtolam in Actis* S. Jacobi *part. 2. §. 14. exhibuimus, & ibidem oſtendimus, eam Hiſpanicæ* S. Jacobi *prædicationi nullo modo obeſſe: Gregorius enim ab Hiſpanis tantummodo exi-*

git

A AUCT. G. C. *git debitam obedientiam, & ideo inter alia ad eos hæc ſcribit*: Quapropter, ut filios cariſſimos, vos adhortor & moneo, ut vos ſicut bonæ ſoboles, etſi poſt diuturnas ſciſſuras, demum rameo, ut matrem revera veſtram, Romanam Eccleſiam recognoſcatis. *Id autem facere debebat Hiſpania, ſicut cetera regna Occidentia & Septemtrionis, quæ omnia ab Eccleſia Romana ſuſceperant religionis exordium, quiſcumque demum in iis Evangelium prædicaſſet.*

poſt tempora S. Gregorii VII. Papæ, 74 *Attamen adverſarius ex illa Romani Pontificis apoſtola infert, Hiſpaniam* S. Jacobi *prædicationem poſt tempora Gregorii VII. ſru annum 1074. operibus S. Iſidori ab aliquo inſertam eſſe, & in Voce veritatis pag. 100. id Luſitanos probare conatus in hunc fere modum: Cum S. Iſidorus inter clariſſimos Eccleſiæ ſcriptores numeretur, & per antonomaſiam fuerit doctor Hiſpaniæ, memorati duo reges, eorumve ſubditi, & ſapientiſſimus Papa Gregorius non ignoraſſent prædicationem* S. Jacobi B *in Hiſpania, ſi illa eo tempore in ſcriptis S. Iſidori legebatur. Imo juxta adverſarium reges illi eorumque ſubditi non tacuiſſent; ſed potius reſpondiſſent, Pontificem in ea re falli, & ſeſe habere firmam traditionem, teſtimonio egregii doctoris Iſidori confirmatam, quod non ab Apoſtolo Paulo, ſed a Jacobo Majore, exordium religionis ſuſcepiſſent. Ita ille magis acute, quam vere argumentatur: nam præterquam quod talis Hiſpanorum reſponſio nihil ad rem pertinuiſſet, ut ex ſupradictis colligi poteſt, totum hoc adverſarii ratiocinium a veritate aberrat, quemadmodum jam demonſtrabo ex antiquis quibuſdam S. Iſidori codicibus, in quibus Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatio refertur.*

cum tamen teſtimonio iſtud de adventu S. Jacobi in Hiſpaniam 75 *Saltem laudo candorem R. P. Michaelis, quia loco proxime citato in margine notat, ab illuſtriſſimo Petro de Marca antiquum S. Iſidori codicem De ortu & obitu patrum citari, in quo Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatio legatur. Nihil vero non movere debet, quod adverſarius ibidem confidenter addat, Gregorium VII. Papam ac duos ſupradictos reges codice illo antiquiores eſſe. Laudo, inquam, hunc adverſarii candorem, etiamſi laudare non poſſim ejus aſtutiam, qua veriſimillimam iſtius codicis ætatem ſubtexuit, quam tamen illuſtriſſimus Petrus de Marca in epiſtola ad Henricum Valeſium data, & a nobis tomo* V. *Junii a pag.* 544. *cum animadverſionibus recuſa, ſic diſerte expreſſerat*: His adjungendum putavi teſtimonium C veteriſſimi codicis manuſcripti ex bibliotheca S. Germani Pariſienſis, in quo ille tractus Iſidori ante OCTINGENTOS ANNOS adſcriptus una cum aliis ejuſdem auctoris libris continetur ..... Nec diſſimulandum eſt, in eodem codice legi Hiſpaniam Jacobo Apoſtolo datam, eumque Hiſpanis fidem prædicaſſe: quæ vetuſti codicis auctoritas a quibuſdam conceptam ſuſpicionem eximere debet vitiatæ forſan loco in illo lectionis in prioribus editionibus ab aliquo Hiſpanarum partium ſtudioſo.

in Pariſienſi Ms. S. Iſidori codice, 76 *Cur, obſecro, R. P. Michael* octingentos annos *iſtius codicis ſan-Germanenſis ſuppreſſit? Nempe prræſpicax ille ſacræ theologiæ magiſter ſatis videbat, ſupradictam ſuam argumentationem judicio illuſtriſſimi Petri de Marca prorſus corruere: ſi enim iſte S. Iſidori codex, in quo Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatio exprimebatur, tunc octingentos ſcriptionis annos habebat, manifeſte ſequebatur, illum ante tempora Gregorii VII. ſeu annum Chriſti* 1074. *exſtiſſe, adeoque prædicationem* S. Jacobi *in Hiſpania poſt tempora Gregorii VII. non fuiſſe ei inſertam, quod adverſarius contendebat.* D *Certe majorem ſinceritatis laudem mereretur, ſi opinionem de tanta codicis illius antiquitate candide retuliſſet, eamque poſtea rotunde negaſſet. Sed tunc ego etiam aperte reſpondiſſem, me in hac materia pluris facere unicam aſſertionem illuſtriſſimi Petri de Marca, qui in antiquis hujuſmodi monumentis dignoſcendis exercitatiſſimus erat, quam centum negationes R. P. Michaelis, qui codicem iſtum numquam viderat.*

& alium Muſei noſtri, qui ab Gregorio VII. ſem eo vetuſtiorem. 77 *Confirmationi gratia biſce adjungo veterem Muſei noſtri codicem, ſignatum* ✠ *Ms.* 117. *de quo in Actis* S. Jacobi *num.* 384. *mentionem feci, & in quo poſt aliud ibidem relatum Jacobeæ prædicationis in Hiſpania teſtimonium, leguntur ſequentia*: Hii fuerunt Chriſti diſcipuli, prædicatores fidei, & doctores gentium, qui dum omnes unum eſſent, ſinguli tamen eorum propriis ceteriſque * locis in mundum ad prædicandum ſortes proprias acceperunt. Petrus namque Romam accepit; Andreas Achajam, Jacobus Spaniam, Thomas Indiam; Johannes Aſiam, Matheus Macedoniam; Philippus Galiam; Bartholomeus Lieaoniam; Simon Zelotes Egiptum; Mathias Judeam; Jacobus frater Domini Hieruſalem; Judas Meſopotaniam. Paulo autem cum ceteris Apoſtolis nulla ſors propria traditur, qui E ab omnibus gentibus magiſter & prædicator eligitur: nam ſicut Petro & reliquis circumciſionis apoſtolatus eſt datus, ita Paulo preputii in gentibus. *Hæc fideliter, nulla mutata littera, tranſcripſi ex membrano noſtro S. Iſidori codice, qui cum ſan-Germanenſi certare poteſt de antiquitate, & de quo certiſſime pronuntio, quod ætatem S. Gregorii VII. Pontificis longe ſuperet, ut ex oculata codicis noſtri inſpectione omnes eruditi & veterum characterum periti mecum judicabunt. Sic igitur adverſario præcluſus eſt exitus, quo oppoſitum ſibi S. Iſidori teſtimonium effugere conabatur.*

* forte cæteriſque

R. P. Michael nullis veriſimilibus rationibus ſpecie tenus perſuaderi aut ſentire.

78 *In Actis* S. Jacobi *part.* 2. §. 8. *retulimus verba S. Juliani præſulis Toletani, qui ſeculo ſeptimo floruit, & Jacobeam prædicationem in Hiſpania litteris mandavit. Sed adverſarius unica reſponſione hoc teſtimonium explodit, & more ſuo confidenter dicit, iſtud S. Juliani opuſculum eſſe ſuppoſititium, aut Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem ex ab impoſtore aliquo intextam fuiſſe, etiamſi illud ex bibliotheca Bavarica prodierit. At hoc modo R. P. Michael quamlibet veterum monumentorum auctoritatem facile eludet: ſi enim ipſi opponatur Martyrologium Autiſſiodorenſe, quod ante octingentos annos in Gallia Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem aſſeruit, tantummodo reſpondere debet, iſtud Martyrologium confictum aut interpolatum eſſe. Eadem facilitate negabit teſtimonium Martyrologii Blumiani, quod anno Chriſti* 772. *in Germania exaratum eſt, ut videre licet in iiſdem* S. Jacobi *Actis part.* 2. §. 9. *ubi de utroque illo Martyrologio plura diximus.* F

teſtimonii S. Juliani de Hiſpan. ex S. Jacobi prædicationi ab impoſtore hac confictum eſſe. 79 *Itaque adverſarius ſine ullo fundamento & contra omnem veri ſpeciem, non tantum in Hiſpania, ſed etiam in aliis regionibus ſibi fingere cogitur impoſtores, aut antiquis codicibus Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem perfide inſeruiſſe. Quid, obſecro, Gallos aut Germanos movere poterat, ut in gratiam Hiſpanorum ſimilia confingerent? Præterea oportet omnes illos adverſarum regionum impoſtores conſpiraſſe ad fingendam Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem, quæ nihil ad ipſos attinebat. Quid improbabilius aut ineptius excogitari poteſt? Nihilominus R. P. Michael ad abſonas*

A *fanas ejuſmodi aſſertiones debet recurrere, ut opinionem ſuam tueatur. Sed an ferio putabat, has exoticas ſuas imaginationes ab eruditis viris approbandas eſſe?*

80 *Non minus infeliciter adverſarius tentavit evadere auctoritatem S. Beati, aliorumque auctorum ſubæqualium, qui in ſcriptis ſuis de Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatione meminerunt: nihil enim amplam redarguendi materiam præbet, dum in Diſſertatione Latina cap. 5. §. 4. de ſcriptoribus illis ſic loquitur:* Opponunt ſecundo auctoritatem Beati presbyteri Libanienſis, Treculphi (*voluit dicere* Freculphi, *Lexovienſis in Gallia epiſcopi*) Notcheri &c. *Tum poſt recitatam quamdam ex S. Auguſtino ſententiam, quæ nihil ad rem facit, huic oppoſitioni ſic reſpondet:* At auctores hi poſt ſeculum decimum, & plures alii recentiores ſimpliciter & ſine ullo probationis genere de hac prædicatione locuti ſunt. *Nunc omnes hujus reſponſi hallucinationes ſingillatim ſunt detegendæ.*

Et falſo dicit, S. Beatum, Presbyterum, Heliterum

poſt ſeculi decimum floruiſſe

81 *Imprimis R. P. Michael fallit, aut fallitur, dum ad oppoſitos ſibi auctores reſpondet, illos poſt* ſeculum decimum *de Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatione locutos eſſe: nam S. Beatus, presbyter Libanienſis, ſeculo octavo ſcripſit, ut ex opere noſtro ad diem*

B XIX. *Februarii, tomo* III. *iſtius menſis pag.* 146. *& ſequentibus diſcere potuiſſet. Freculphus vera circa medium ſeculi noni obiit, ut eminentiſſimus Bellarminus in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis & alii bibliographi paſſim tradunt. Denique B. Notkerus, cognomento* Balbulus, *ante finem ſeculi noni Martyrologium ſuum abſolvit, ut apud nos tomo* I. *Aprilis pag.* 577. *poterat videre. Adde, quod ab adverſario hic omittantur auctor Martyrologii Gellonenſis & Walafridus Strabo, qui ante medium ſeculi noni floruerunt, & Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem diſerte affirmarunt. Qua igitur fronte aſſerere potuit, omnes hos auctores poſt* ſeculum decimum *de Jacobea prædicatione locutos fuiſſe?*

& ex aliorum opinione, ea adverſus S. Jacobi in Hiſpaniam veniſſe.

82 *Quaſi R. P. Michaeli non ſufficeret, hac reſponſione tam turpiter erraſſe, ibidem in margine aliorum errorem ſic addit:* Multi ex his auctoribus non affirmant, ſed referunt, eam prædicationem ſancti Jacobi affirmari ab altis, ut patet de Treculpho (*lege* Freculpho, *ut ſupra monui*) qui ait: DICITUR, QUOD SANCTUS JACOBUS &c. *Quis non putaret, ſaltem aliquos ex his auctoribus, cum* multi *ab adverſario appellentur, ſic de Hiſpanica* S. Jacobi *prædicatione ex aliorum fide locutos eſſe? At omnes ſupradicti auctores, ſi ſolum Notkerum excipias, ſine ulla reſtrictione aut ambiguitate Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem abſolute affirmant, Quomodo igitur, inquies, R. P. Michael verba Freculphi citavit? Fateor, me id ignorare: nam Freculphum pervolvens nihil ſimile inveni; quin potius tomulo* 2. *Chronicorum lib.* 2. *cap.* 4. *legi, quod Freculphus illo loco bis Hiſpanicam* S. Jacobi *prædi-*

C *cationem affirmate aſſeruerit. Quare adverſarium hic de fraude ſuſpectum habebimus, donec ejus defenſores oſtenderint, citata ab ipſo verba in Freculpho inveniri. Hinc haſtenus ſequitur, quod multi illi auctores vindicandi ſint ad unicum Notkerum, cujus mentem in Actis Jacobeis part.* 2, §. 10. *explicuimus.*

Non minus infeliciter auctoritati S. Beati

83 *Præterea adverſarius eodem cap.* 5. §. 4. *ad evertendam S. Beati auctoritatem in margine notat ſequentia:* Beatus, presbyter Libaoienſis, & alii ſicut de B. Jacobo in Hiſpania, ſic de B. Philippo in Gallia dicit prædicaſſe; quod cum ſit aperte falſum, patet, hos auctores ſibi ioexplorata ſcripſiſſe. *At non tam facile Gallicam S. Philippi prædicationem accuſaſſet de aperta falſitate, ſi legiſſet epiſtolam, quam illuſtriſſimus Petrus Marca ad Henricum Valeſium ſcripſit, & quam Papebrochius noſter tomo* V. *Junii a pag.* 544. *cum animadverſionibus ſuis iterum edidit: nam varia doctiſſimi iſtius præſulis argumenta Papebrochium ita moverunt, ut non diffiteretur, S. Philippum obiter in Gallia Evangelium annuntiaſſe, quemadmodum in Actis* S. Jacobi *part.* 2 §. 8. *rurſus monui. Itaque enervanda erant teſtimonia, quæ illuſtriſſimus Petrus de Marca pro Gallica S. Philippi prædicatione attulerat, priuſquam adverſarius illam tam contemptim rejiceret, & ea de cauſa S. Beato aliiſque fidem abrogaret.* D AUCT. G. C.

84 *Videtur ipſe R. P. Michael huic effugio diffidere, & propterea in Diſſertatione ſua Luſitanica* §. 14. *pag.* 106. *fatetur, Gallicam S. Philippi prædicationem non tam improbabilem eſſe, quam ſit Hiſpanica* S. Jacobi, *quia S. Philippus ſaltem Hieroſolyma diſceſſit ad prædicandum gentibus, adeoque Gallia potuit pars iſtius prædicationis fuiſſe. Proinde poſtmodum excogitavit alias quaſdam reſponſiones, quibus iſtud S. Beati teſtimonium convellere conatur. Hinc in Voce veritatis pag.* 158. *& ſequente dicit, ſcripta hujus viri pii (unus ſcrupuloſe a titulo* Sancti *abſtinet; ut ſupra §.* 3. *obiter obſervavi) tempore Antonii Poſſevini noſtri nondum fuiſſe typis vulgata. Cum autem poſtmodum præla ſubjecta fuerint, & Hiſpani curam editionis habuerint, ſine ullo ſcrupulo audaciter concludit, quod non temere judicari poſſit, Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationum iſti editioni fraudulenter ab aliquo fuiſſe inſertam.* varii modi dicendi.

E

85 *Verum hoc loco adverſarius nimis temere procedit: prius enim legere debuerat Nicolaum Antonium tomo* 1. *Bibliothecæ Hiſpanicæ, qui lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 41. *Commentarios in Apocalypſin S. Beato vindicas, ac variis locis manuſcriptos haberi demonſtrat. Præterea R. D. Joannes de Ferreras, primarius regiæ Matritenſis bibliothecæ cuſtos, in priori ſua Diſſertatione Latina de adventu* S. Jacobi *in Hiſpaniam num.* 23. *teſtatur, idem opus Ms. Matritii in bibliotheca regia conſervari, & ſub finem illius notari; quod Facundus ava* 1085, *id eſt anno Chriſti* 1047. *iſtud exſcripſerit. Quinimmo ipſe eruditiſſimus D. Joannes de Ferreras anno* 1721. *ſi recte recordor, mihi iſtud teſtimonium in eodem S. Beati opere Matritii oſtendit. Quapropter debuiſſet adverſarius per ſe aut amicos conſulere iſtud Ms. Matritenſe, aut alia a Nicolao Antonio aſſignata, antequam adeo temerarium judicium proferret.* dadmodum coarctatur.

F

86 *Denique R. P. Michael teſtimonia S. Iſidori, S. Juliani, venerabilis Bedæ, & S. Beati de adventu* S. Jacobi *in Hiſpaniam unico ſpiritu diffluere tentat. Unde in Voce veritatis pag.* 180. *notavi jubet, Hiſpanicam* S. Jacobi *prædicationem apud ipſos iiſdem pene verbis exprimi, quod eſt, inquit, manifeſtum fictionis indicium, & ex quo liquet, ſimiles illas expreſſiones in opera eorum perfide intruſas eſſe. His ſcriptoribus addere poteram Freculphum, Lexovienſem in Gallia epiſcopum, poſt cujus verba, in Actis Jacobeis part.* 2. §. 10. *allata, de illa ſimilitudine ſic judicavimus:* Videtur Freculphus hic præ oculis habuiſſe aliquem Iſidori Hiſpalenſis codicem, quia non tantum illius verba, ſed etiam opiniones de auctore epiſtolæ Catholicæ exſcripſit. *Idem de aliis dici poſſet, niſi S. Julianus & S. Beatus in ſuis expreſſionibus ab Iſidoro & inter ſe diſcreparent, ſicut facile videbis, qui in Actis Jacobeis part.* 2. §. 7. *& ſequentibus teſtimonia eorum inter ſe conferre voluerit.* & hunc aliaque eorum teſtimonia, quia ſimili phraſi utitur;

87 *Imo licet hæc teſtimonia ſibi ſimilia eſſent,* tan-

AUCT. G. C. quo argumento ſuſpectas reddit de interpolatione epiſtolas S. Petri & S. Jude.

tantummodo ſequeretur, unum auctorem ex altero ſua tranſcripſiſſe, & juniores ſcriptores verbis antiquiorum ſententiam ſuam confirmaſſe: ſi enim illa verborum ſimilitudo ſit manifeſtum fictionis indicium, ut adverſarius generaliter aſſerit, vereor, ne tali ratiocinio epiſtola ſecunda S. Petri, vel epiſtola Catholica S. Judæ, reddatur ſuſpecta de interpolatione, & conſequenter ſacra illarum auctoritas in dubium revocetur, quia non tantum ſimiles phraſes, ſed interdum eadem verba, in diverſis iſtis epiſtolis leguntur. Cum itaque hoc argumentum R. P. Michaelis nimium probet, juxta commune philoſophorum axioma, nihil probat. Quare ipſemet ſine dubio magis caute ſtricteque in hac materia locutus eſſet, ſi prævidiſſet, ex univerſali ſuo principio tam abſurda conſectaria deduci poſſe.

quæ ſimilis ſtyli, & ſubinde ſimilibus verbis ſcripſerit ubi, ut Eſtius

88 *Miror, adverſarium in parum diſcrepantibus iſtorum auctorum teſtimoniis dijudicandis non meminiſſe Eſtii ſui, qui in præfatione ad epiſtolam B. Judæ de ſimili duorum Apoſtolorum ſtylo ſcripſerat his verbis*: Convenit argumentum hujus epiſtolæ cum iis, quæ B. Petrus ſcribit in ſecunda epiſtola, præſertim capite ſecundo & initio tertii: nam quæ hic ſcribuntur adeo cum illis ſimilia ſunt, ut hujus auctor S. Judas ea non ſolum legiſſe videatur, verum etiam, partim contrahendo, partim extendendo, partim iiſdem vocibus & ſententiis utendo, imitatus fuiſſe. *Hoc certe loco laudabiliter ſecutus fuiſſet exemplum catiſſimi ſui Eſtii, quem alibi toties laudat, & de S. Juliano, ac S. Beata, aliiſque ſcriptoribus ſimile judicium tuliſſet. Saltem ab ipſo breviter indicanda fuerat hæc Eſtii opinio, ut quis ex memorata ſtyli ac verborum ſimilitudine, quam nimis generaliter* manifeſtum fictionis indicium vocaverat, *perperam de epiſtolis S. Petri & Judæ, ſimilibuſve ſacræ Scripturæ textibus argumentari poſſet.*

Sic Cornelius a Lapide, demonſtrandum.

89 *Similem explicationem invenire poterat apud noſtrum Cornelium a Lapide, qui in proœmio ad epiſtolam Judæ de eadem materia ſic judicat*: Nota, hanc epiſtolam valde ſimilem eſſe epiſtolæ ſecundæ S. Petri cap. 2. adeoque multas cum eo eaſdem vel pene eaſdem habere ſententias. Quare vel S. Petrus illas lumpſit ex S. Juda, ut ejus dicta confirmaret, uti vult Salmeron; vel certe Judas illas accepit ex S. Petro, ut volunt Baronius anno Chriſti LXVIII. Adamus Sasbout &c.. Porro ut videas S. Petri & S. Judæ harmoniam & conſonantiam, accipe eaſdem utriuſque ſeotentias per parallela digeſtas. *Tum Cornelius in Commentariis ſuis ad epiſtolas canonicas pag. 570. & ſequente ſubdit parallelum, in quo ex una parte ſententiæ S. Petri, & ex altera ſimiles S. Judæ expreſſiones repræſentantur. Si ſectatores R. P. Michaelis hæc attento expenderint, ob aliqualem ſtyli & verborum ſimilitudinem non facile tradent universalet criticæ regulas, ex quibus tam periculoſa conſectaria deducantur. Nunc ſupereſt, ut adverſario quoddam alterius generis effugium in chronologia præcludamus.*

R. P. Michael ab adverſario ad anguſtias redactus,

90 *Jam ſupra vidimus, quanto ardore R. P. Michael defenderit duodecim illos annos, quibus Apoſtoli intra fines Judaicæ gentis manere juſſi fuere, ut antiqua traditio teſtatur. Præterea adverſarius aſſerit, Chriſtum poſt trigeſimo tres ætatis ſuæ annos cruci affixum fuiſſe, & Apoſtolos per totum terrarum orbem diſperſos eſſe anno Claudii imperatoris ſecundo, quem cum quadrageſimo ſecundo Chriſti anno componit. Hinc R. D. Joannes de Ferreras ad hominem argumentatur, & recte contendit, ab adverſario non inveniri duodecim iſtos annos, quibus Apoſtoli poſt reſurrectionem* D *Chriſti intra fines Judaicos pernauſerint: nam juxta chronologiam adverſarii ab anno trigeſimo quarto, quo Chriſtus crucifixus eſt, uſque ad diviſionem Apoſtolorum ſeu annum Chriſti quadrageſimum ſecundum necdum novem anni effluxerant, ut calculum annorum ſubducenti apparebit.*

novem quorum effugio chronologicum,

91 *Duro huic modo R. P. Michaeli novum cuneum adhibendum cenſuit, & in Voce veritatis* §. 10. *pag. 74. Luſitanice reſpondet, R. D. Joannem de Ferreras falſo ſupponere, quod duodecim illi anni a morte Chriſti computandi ſint, & ibidem confidenter affirmat, duodecim iſtos annos ab anno trigeſimo primo, quo Chriſtus prædicare cœpit, ex antiqua traditione numerandos eſſe. Nova enimvero & hactenus omnibus eruditis ignota antiquæ iſtius traditionis interpretatio! Sed parum refertet, eam hactenus inauditam eſſe, niſi etiam foret falſa, ut mox demonſtrabimus. Nihilominus R. P. Michael loco proxime citato dicit, hanc explicationem ſuam maxime conformem eſſe Evangelio Matthæi, ubi cap. 10. ℣. 5. loquntur ſequentia.* Hos duodecim miſit Jeſus, præcipiens eis, E diceus: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis. *Itaque ex his verbis colligit, tunc præceptum de duodecim annis cœpiſſe.*

quod cum ſcriptura ſacra plane non videretur poſſe conciliari,

92 *Sed dum adverſarius ad ſummas angustias redactus hoc effugium excogitavit, & ſic ab una difficultate ſe expedire conatus eſt, in alteram multo majorem incidit: ſi enim tunc Chriſtus Apoſtolis præcepit, ne intra duodecim annos ad gentes abirent, aut civitates Samaritanorum intrarent; quomodo ſervarunt hoc præceptum Apoſtoli illi, qui non diu poſt martyrium S. Stephani, Saulo Eccleſiam perſequente, Samaritanis Evangelium prædicarunt? Quotlibet R. P. Michaelis defenſores rogatos volo, ut hanc novam ipſius opinionem concilient cum Actibus Apoſtolorum, ubi cap. 8. ℣. 14. & 25. hæc narrantur:* Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Jeroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem .... Et illi quidem teſtificati & locuti F verbum Domini, redibant Jeroſolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

dum non interim duo ſtim conciliis duplex Chriſti præceptum

93 *Nos in ſententia noſtra ſupraditum Matthæi textum cum proxime citatis Actibus Apoſtolorum facile conciliamus, quia cum pleriſque ſacræ Scripturæ interpretibus diſtinguimus duo Chriſti præcepta, quorum primo Apoſtolis prohibuit, ne ante glorioſam ſuam reſurrectionem gentibus aut Samaritanis Evangelium prædicarent. Alterum vero dedit poſt glorioſam ſuam reſurrectionem, & tunc Apoſtolis præcepit, ut Hieroſolyma diſcederent ad remotas nationes, ac docerent omnes, poſtquam videlicet adhuc duodecim annis manſiſſent intra regionis Judaicas, & præcipue Judæos ad fidem amplectendam patienter invitaſſent, quemadmodum habet antiqua Apollonii & Clementis Alexandrini traditio, quam R. P. Michael tam impenſe ſuetur.*

tum Cornelius a Lapide in

94 *Hinc Cornelius a Lapide in Commentariis ſuis ad caput 10. Matthæi ℣. 5. de hoc priore Chriſti præcepto ſic diſſerit*: Primum eſt hoc Chriſti præceptum, quod iple Apoſtolos mittens prædicatum, eis aſſignat lcilicet, ne gentes & Samaritanos adeant, ſed Judæos; cujus vera ratio erat, quod Chriſtus volebat primo ſuum adventum & Evangelium prædicari Judæis: hi enim erant filii regni, ac filii Abraham, Iſaac, Jacob, David &c. quibus a Deo promiſſus erat Meſſias, id eſt

Chri-

A Christus: alioqui enim Judæi contra Christum & Apostolos excipere potuissent ac dicere: Tu non es verus Messias, quia evangelizas gentibus & Samaritis. Messias enim nobis Judæis a prophetis promissus est, non gentibus. Hoc præceptum fuit temporarium dumtaxat; duravit enim solum toto tempore vitæ Christi: nam post passionem & resurrectionem tuam Christus misit Apostolos evangelizari gentibus per totum orbem.

& S. Hieronymus,

95 *Videtur etiam S. Hieronymus distinxisse hæc duo præcepta, quando in Commentariis ad cap.* 10. *Matthæi, in novissima editione Parisiensi tomo* 4. *part.* 1. *col.* 35. *sic scribit*: IN VIAM GENTIUM NE ABIERITIS, ET IN CIVITATES SAMARITANORUM NE INTRAVERITIS: SED TOTIUS ITE AD OVES; QUÆ PERIERUNT DOMUS ISRAEL. Non est contrarius locus iste ei præcepto, quod postea dicitur: EUNTES, DOCETE OMNES GENTES, BAPTIZANTES EOS IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI; quia hoc ante resurrectionem, illud post resurrectio-

B nem præceptum est. Et oportebat primum adventum Christi nuntiare Judæis, ne justam haberent excusationem, dicentes, ideo se Dominum rejecisse, quia ad gentes & Samaritanos Apostolos miserit.

chronologiam nostram fuisse tuetur.

96 *Ex dictis defensores R. P. Michaelis vident, memoratum Matthæi textum frustra ab ipso citari, ut probet, duodecim illos Apollonii annos ab anno trigesimo primo Christi sive ab exordio prædicationis ejus computandos esse. Deinde facile concludent, hanc ejus opinionem novam esse, quam eruditi viri hactenus ignoraverint, eique propterea aptari posse verba, quæ ipse ex Proœmio S. Hieronymi de Scriptoribus ecclesiasticis desumpsit, & cap.* 4. *Dissertationis Latinæ v.* 2. *contra adversarios suos ita profert*: Ego quid acturus, qui nullum prævium sequens, pessimum, ut dicitur, magistrum memet ipsum habeo. *Cæterum non præclusi adversario hoc effugium, quia opinioni nostræ incommodat: si enim hanc novam illius sententiam admitterem*, S. Jacobo *in Hispania longiorem moram tribuere possem, ut ex supradictis* §. 2. *liquet. Neque systema ipsius impugno, quia novum est; sed illud rejicio, quia falsum esse existimo. Nunc ad aliam, eamque ultimam lustrationem progrediamur,*

§. VI. Adversarius constringitur ineluctabili auctoritate S. Hieronymi, quam frustra tentat eludere.

C

Adversarius auctoritate S. Hieronymi constringitur.

IN gratiam *R. P. Michaelis hic breviter repetendum est argumentum, quod in Actis* S. Jacobi *part.* 2. §. 5. *contra adversarios sententiæ nostræ protuli ex S. Hieronymo, qui in Commentariis ad caput* 34. *Isaiæ post alia de Apostolis affirmat, quod* spiritus congregaverit eos, dederitque eis sortes atque divisorit, ut alius ad Indos, alius ad Hispanias, alius ad Illyricum, alius ad Græciam pergeret, & unusquisque in evangelii sui atque doctrinæ provincia requiesceret. *Ex his Hieronymi verbis cum eminentissimo Aguirrio deduxi, unum ex Apostolis in Hispania prædicasse, eumque diversum esse ab illo, qui Evangelium in Illyrico annuntiavit. Cum autem antiqua traditio, variis testimoniis suffulta, prædicationem Hispanicam* S. Jacobo Majori *attribuat, tandem probabilius concluси, hic ab Hieronymo* S. Jacobum, *tamquam determinatum Hispaniæ apostolum, implicite designari.*

D AUCT. G. C.

inter alia frivola effugia

98 *Adversarius in Dissertatione sua Latina cap.* 4. §. 2. *miris modis sese torquet, ut auctoritatem S. Hieronymi explicet aut infringat. Quamvis autem ibidem confidenter jactet, sibi plures argumenti nostri solutiones ad manum esse, variasque etiam offerat; pleraque tamen adeo violentæ sunt ac miseræ, ut vix responsum mereantur: nam duabus primis responsionibus fuit probare nititur, quod S. Hieronymus vel sibimetipsi contradixerit, vel illa expressione* alius ad Hispanias, alius ad Illyricum, *tacite indicaverit unicum & eumdem Apostolum Paulum, qui in Illyrico & Hispania Evangelium annuntiarit. Quinimo contendit, eamdem horum verborum explicationem dandam esse ab illis omnibus, qui prædicationem S. Pauli in Hispania admittunt. At profecto R. P. Michael vel ejus sectatores diu laborabunt, antequam viro cordato, & linguæ Latinæ utcumque perite persuadeant, nomine partitivo* alius *atque* alius *unicum & eumdem hominem significari. Porro ex infra dicendis patebit, ad hanc exoticam expositionem nobis recurrendum non esse.*

respondet, unum vocem S. Doctori pro altera excidisse,

99 *Interea patienter audiamus alias adversarii responsiones, inter quas ab ipso* tertia solutio *appellatur illa, quæ jam sequitur*: Si adversarii, *inquit*, legissent Hieronymum epistola tertia ad Augustinum, & est septuagesima quinta inter Augustinianas in nova editione monachorum sancti Benedicti, hæc non dicerent. Ibi namque sanctus doctor simpliciter, ut ait, & ingenue fatetur, se rerum, quas in mente coacervaverat, multitudine obrutum, eas amanuensi suo dictasse, nec ordinis, nec verborum interdum, nec sensuum memorem. Nihil ergo mirum, quod verbulum illud ALIUS & ALIUS Hieronymo excideriit non attendenti, proindeque neque intendenti diversitatem Apostolorum, in Illyrico & Hispania prædicantium. Quærunt ergo adversarii, ut in proverbio est, nodum in scirpo.

quæ responsionis genera quatuor S. Augustinus

100 *Sed si responsio ista nomen solutionis meretur, facile solvemus qualibet nobis opponenda sanctorum Patrum testimonia: semper enim respondere possumus, polygraphos illos viros, obrutos multitudine & diversitate rerum, quas in mente coacervaverunt, forte unum pro altero scripsisse aut amanuensibus dictasse. Sic S. Augustinus lib.* 2. *Retractationum cap.* 32. *errorem suum fatetur his verbis*: In primo ergo libro in eo quod positum est, Dominum seorsum duobus discipulis suam retulisse passionem, mendositas codicis nos fefellit: nam DUODECIM scriptum est, non DUOBUS. *Sic etiam sanctus Doctor eodem libro cap.* 62. *alterum errorem corrigit hoc modo*: Nomen hominis, qui hoc facere solebat, quasi certum posui, cum sit incertum, quia memoria me fefellit. Hoc autem Soranus medicinæ artis magister scripsit, regem Cyprium facere solere, sed nomen ejus proprium non expressit. *Plura hujusmodi afferri possent.*

F

aliorumque Patrum testimonia eludi possunt.

101 *Unde Hispani simili responsione superius sibi oppositam S. Augustini auctoritatem eludere potuissent: dum enim sanctus Doctor asseruit, populos* facilitate mirabili *ab Apostolis conversos esse, respondere poterant, istud nomen* facilitate *Augustino excidisse non attendenti, & forsan* charitate mirabili *legendum esse. Certe eodem fundamento, id est nullo, Hispani ille dicerent, ab Augustino vocem contrariam* facilitate *pro* difficul-

A tate *ſcriptam eſſe, quo R. P. Michael contendit, ob*
AUCT. *Hieronymo vocem* aliua *pro* idem *omanuenſi dictatam*
G.C. *fuiſſe. Neque adverſarius hunc evaſiſſet reſpondendo, magnum in hac re diſcrimen eſſe inter S. Auguſtinum & S. Hieronymum, cum illo ſcripſerit duos Retractationum libros, quibus ambiguas ſuas ſententias clarius explicuit, vel erroneas ingenue revocavit: nam ipſemet R. P. Michael in Diſſertatione ſua Luſitanica ſeu Voce veritatis §. 14. pag. 106. affirmat, quod viri docti ac prs recte demonſtrarint, S. Baſilium, S. Chryſoſtomum, S. Auguſtinum, aliosque in quibuſdam ſcriptis ſuis erraſſe. Si igitur exemplo adverſarii ſic argumenta diſſolvere liceat, nullo negotio quælibet contraria iſtorum Patrum teſtimonia eludemus.*

quare vult dicere, hoc ſua ſe non profiteri, aliud argumentum mihi opponit,

102 *Cum R. P. Michael ſatis præſentiret, hoc ſuum reſponſum, ſeu potius effugium, ab eruditis explodendum eſſe, voluit ei alterum reſponſionem addere, & ſimul fatalem nobis iſtum ibidem minotus eſt hoc modo*: Sit quarta ſolutio, & ſimul validiſſimum in adverſarios argumentum ex hoc ipſo Hieronymi loco ſic. Hieronymus hic ait: ALIUS (Apoſtolus) IN HISPANIA, prædicavit ſcilicet: ergo unicus Apoſtolus prædicavit in Hiſpania. Patet conſequentia; quia Hieronymus non dicit ALII,
B ſed ALIUS in numero ſingulari. Atqui juxta Hieronymum Paulus prædicavit in Hiſpania: ergo unus Paulus; ergo ex Apoſtolis ſolus Paulus prædicavit in Hiſpania: ergo juxta Hieronymum Jacobus in Hiſpania nullatenus prædicavit. *Adverſarius putavit, ſe hic ex principio Grammatico deduxiſſe demonſtrationem hiſtoricam, quæ vix certitudini mathematicæ cedat. At illam nunc paucis examinemus.*

quod in adverſarium eadem ſententia retorqueatur,

103 *Ne lectorem hic longiore diſputatione detineam, iiſdem fere verbis, & in ſimili proſus forma validiſſimum iſtud argumentum (ſic adverſario ſophiſma ſuum appellare placuit) contra ipſum R. P. Michaelem ita retorqueo*: Hieronymus hic ait; ALIUS (Apoſtolus) IN INDIA, prædicavit ſcilicet: ergo unicus Apoſtolus prædicavit in India. Patet conſequentia; quia Hieronymus non dicit ALII, ſed ALIUS in numero ſingulari. Atqui juxta Hieronymum Thomas prædicavit in India: ergo unus Thomas; ergo ex Apoſtolis ſolus Thomas prædicavit in India: ergo juxta Hieronymum Bartholomæus in India nullatenus prædicavit. *Eo ſimillimum ratiocinium, & tamen falſum: nam ipſemet Hieronymus in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum, aliique veteres auctores ex antiqua traditione referunt, Bartholomæum*
C *in India prædicaſſe.*

ex teſtimonio S. Hieronymi,

104 *Neſcio, quid defenſores R. P. Michaelis ad hanc retorſionem reſponſuri ſint: nequeunt enim negare prædicationem S. Thomæ in India, quam S. Hieronymus in epiſtola ad Marcellam de quinque quæſtionibus novi Teſtamenti tomo 4. noviſſimæ editionis Pariſienſis part. 1. col. 167. ſic exprimit*: Divina quippe natura .... in omnibus locis verſabatur, CUM THOMA IN INDIA, cum Petro Romæ, cum Paulo in Illyrico, cum Tito in Creta, cum Andrea in Achaia, cum ſingulis Apoſtolis & apoſtolicis viris in ſingulis cunctiſque regionibus. *Nemo poſſunt recuſare teſtimonium, de Indica S. Bartholomæi prædicatione, quod idem ſanctus Doctor in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum cap. 36. tomo 4. ejuſdem editionis Pariſienſis part. 2. col. 112. profert his verbis*: Pantænus Stoicæ ſectæ philoſophus .... tantæ prudentiæ & eruditionis, tam in Scripturis divinis, quam in ſeculari litteratura fuit, ut in Indiam quoque rogatus ab illius gentis legatis, a Demetrio Alexandriæ epiſcopo mitteretur; ubi reperit, Bar- D
tholomæum de duodecim Apoſtolis adventum Domini Jeſu juxta Matthæi Evangelium prædicaſſe, quod Hebraicis litteris ſcriptum, revertens Alexandriam, ſecum detulit. *Legi etiam poteſt Euſebius lib. 5. Hiſt. eccleſ. cap. 10. ubi eamdem Bartholomæi prædicationem fuſius ex veteri traditione narrat.*

& quod ipſemet per hoc deſtruit.

105 *Pluribus hoc loco urgere poſſem R. P. Michaelem, niſi ipſemet hoc ſuum* validiſſimum in adverſarios argumentum *poſtea deſtrueret, quando in Voce veritatis pag. 147. contendit, nomine partitivo* alius *interdum eleganter multos ſignificari. Id autem probat ex Salluſtio, qui in Bello Catilinario cap. 6. narrat, quomodo Aborigines Troianis immixti fuerint, & diſpari genere, diſſimili lingua, alius alio more viventes, ... facile coaluerint. Hinc infers vocem* aliua *aliquando uſurpari pro* alii, *& nomen iſtud ſingulare vim pluralis numeri habere. Denique ex eo concludit, apud Hieronymum nomine* alius *multos Apoſtolos, & eoſdem in diverſis provinciis, adeoque Paulum* E
in Græcia, Illyrico, ac Hiſpania indicari potuiſſe.

dum Gli ſobbiamo ancora

106 *Ex hoc adverſarii ratiocinio imprimis patet, quod ipſemet hoc loco diruat ſuam argumentationem, quam antea operoſe conſtruxerat, & quam tanti faciebat, ut eam pro validiſſimo in adverſarios ſuos telo haberet. Deinde non video, qua ratione R. P. Michael ex citatis Salluſtii verbis concludat, ab Hieronymo eoſdem Apoſtolos in diverſis provinciis deſignari. Salluſtius enim nomine partitivo* alius *non ſignificat eamdem nationem, quæ in variis urbibus commorabatur; ſed contra clare diſtinguit duos populos, qui diſſimili idiomate & diverſis moribus in eadem urbe Romana antiquitus vivebant. Etiamſi ergo gratis ſupponamus, S. Hieronymum ſimili loquendi modo uſum fuiſſe, tamenmodo ſequeretur, tali expreſſione ab ipſo indicari plures Apoſtolos, qui in eadem regione Evangelium annuntiarint.*

ex phraſi Salluſtiana,

107 *Præterea magnum eſt diſcrimen inter phraſim Salluſtii & S. Hieronymi, quia Salluſtius partitivo pluralis numeri* viventes *& verbo* coaluerint *ſatis oſtendit, ſe hic de pluribus agere. Dum etiam apud Virgilium legimus* pars *in fruſtra ſecant, & apud Livium* pars *in juveniles luſus verſi, pars veſcentes ſub* F
umbra, ex addito numero plurali ſtatim intelligimus, illos de multis loqui, eoſque magis attendere ad vocis ſignificationem, quam ad ipſam vocem ſingularis numeri, cum qua verbum aut adjectivum ſolet in numero concordare, ut Grammaticis notum eſt. Hieronymus autem nullo ſigno innuit, per vocem alius *plures a ſe denotari: ubique etenim in numero ſingulari ſcribit, Apoſtolos ad prædicandum Evangelium ita diſperſos fuiſſe*, ut alius ad Indos, alius ad Hiſpanias, alius ad Illyricum, alius ad Græciam pergeret, & unuſquiſque in Evangelii ſui atque doctrinæ provincia requieſceret.

quæ nihil opinioni ejus prodeſſe oſtendimus.

108 *Circa iſtam conſtructionum diſparitatem plura obſervari poſſent; ſed ne ſimilibus Grammaticæ minutiis cum tædio inhæreamus, liberaliter adverſario concedamus, ab Hieronymo per vocem* alius *plures Apoſtolos ſignificari potuiſſe. Si defenſores R. P. Michaelis inde inferant, alios Apoſtolos in India, alios in Illyrico, alios in Græcia ſemen evangelicum diſperſiſſe, eodem jure ego inde concludam, etiam alios Apoſtolos, videlicet Jacobum & Paulum, in Hiſpaniis prædicaſſe. At tunc delero cogentur titulum, quem R. P. Michael Diſſertationi ſuæ Latinæ ita præfixit*: Diſſertatio hiſtorica de primo, potius unico, Evange-

A angelii prædicatore in Luſitania noſtra, totaque Hiſpania. *Quod ſi contendant, in hoc eodem Hieronymi teſtimonio per vocem* alius *modo plures Apoſtolos, modo unicum deſignari, nemini frivolam illam exceptionem perſuadebunt, & eruditorum iudicia ſefe expauent.*

Eoſ Græcia Aſiatica prædicatores S. Joannis.

109 *Forſan hac occaſione curioſus quiſquam me interrogabit, quis ex Apoſtolis ad Græciam, quis ad Illyricum perrexerit. Quandoquidem S. Hieronymus in ſupradicto teſtimonio dicit, quod ſpiritus congregaverit Apoſtolos*, dederitque eis ſortes atque divilerit, *ſatis manifeſte indicat, ſe hoc loco agere de præcipuis regionibus, quæ Apoſtolis ſorte obtigerunt. Quapropter ex mente ejuſdem ſancti Doctoris reſpondeo, Græciam Aſiaticam S. Joanni obtigiſſe, eumque Epheſi in Ionia, quæ eſt Aſiæ minoris provincia, diu commoratum eſſe, ut ſancti Patres & antiqui ſcriptores paſſim teſtantur. Ne autem videar Joviam gratis in Gra-*

B *cia collocare, audi eumdem S. Hieronymum, qui in Commentariis ad Iſaiam lib. 18. cap. 66. ſive tomo 3. novissimæ editionis Pariſienſis col. 507. de hac re ſic ſcribit*: Græci autem, qui ſermone Hebraico appellantur JAVAN, Jonas ſignificant; unde & Græci Jones, & mare Jonium. *Sanctus Doctor in Commentariis ad caput 3. Sophoniæ prophetæ, ſive tomo proxime citato col. 1670. eamdem explicationem ſuam repetit his verbis*; Sciendum, quod alii e contrario aſſeram, pro COLUMAA ibi poſſe intelligi ἐναΐα id eſt GRÆCIAM, ut ſit ſenſus: A FACIE GLADII JONA id eſt, A FACIE GLADII GRÆCIÆ, Jona enim tam columbam, quam Græciam ſignificat. Unde & uſque hodie Græci Jones, & mare appellatur Jonium, & apud Hebræos permanet eorum vetus vocabulum.

& Illyricum luce ſumptum S. Andreæ trib. ſui poſſit,

110 *Ad alteram quæſtionem reſpondeo, Illyricum late ſumptum ſancto Andreæ præcipue aſſignatum fuiſſe: nam teſte Hieronymo S. Andreas in Achaja, & juxta Gregorium Nazianzenum oratione 25. in Epiro Chriſtum prædicavit. Græci vero in ſuis Menæis ad diem* XXX. *Novembris præter alias victimas gentes, quas S. Andreas Evangelica doctrina imbuit, ſorti ejuſdem Apoſtoli attribuunt* populos, qui Thraciam & Macedoniam incolunt, quique ad Iſtrum uſque extenduntur, Theſſaliam quoque & Græciam ſeu Helladen, & gentes

C ad Achiam uſque procurrentes. *Jam vero regiones illæ ad Illyricum late dictum pertinent, ut conſtat ex Sexto Rufo Feſto, qui in Breviario rerum geſtarum populi Romani omnes Illyrici provincias ita enumerat*: Habet Illyricus decem & ſeptem provincias, Noricorum duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Suaviam, Dalmatiam, Mœſiam, Daciarum duas; & in diœceſi Macedoniæ provinciæ ſunt ſeptem, Macedonia, Theſſalia, Achaja, Epiri duæ, Prævalis, Creta. *Hinc ſequitur, S. Andream præſertim prædicaſſe in Illyrico Orientali, cujus provincias & urbes Carolus a ſancto Paulo in Geographia ſacra a pag.* 184. *diſtincte recenſet. Propterea tamen non nego, in Illyrico aliiſque multis regionibus prædicaſſe S. Paulum, qui* effuſus eſt ſuper faciem univerſæ terræ, *ut S. Hieronymus de illa affirmat. Jam ad alia R. P. Michaelis effugia examinanda revertamur.*

tamen nulla fundamenta Hiſpania aſſignaretur S. Matthiæ

111 *Cum adverſarius ſatis videret, ſe violentis ſuis explicationibus nihil proficere, ac honorifice elabi non poſſe, aliam evadendi viam excogitavit. Quare tandem genuinum teſtimonii Hieronymiani ſenſum admittit, & ubilomuus ibidem Hiſpaniam S. Jacobi prædicationem ſic negare pergit*: Nam dato, inquit, & non conceſſo, quod Hieronymus voluerit per li ALIUS IN ILLYRICO, ALIUS IN HISPANIA diverſos Apoſtolos indicare, non ſequitur illum ALIUM, qui prædicavit in Hiſpania, fuiſſe Jacobum Zebedæi: cum enim de quolibet Apoſtolo vere dici poſſit ALIUS APOSTOLUS, nulla eſt major ratio, cur illud ALIUS potius determinetur ad Jacobum, quam ad alium Apoſtolum, verbi gratia Mathiam: nam & hic alius Apoſtolus eſt. *Tunc poſt futiles quaſdam ratiunculas ac falſas hypotheſes, quas hic refellere piget, ex his ſic concludit*: Unde ex Hieronymi auctoritate, cui adverſarii maxime fidunt, etiam intellecta, ut ipſi volunt, ſolum ſequitur, Jacobum in Hiſpaniam (*melius dixiſſes* in Hiſpania) nunquam prædicaſſe.

D AUCT. G. C.

in ridiculo contendo ad verſum.

112 *Henſchenius noſter die* XXIV. *Februarii Acta S. Mathiæ collegit, & in Commentario prævio §. 2. varias de prædicatione ejus opiniones retulit: nam Iſidorus & Freculphus Judæam, Nicetas Paphlago aliique Græci Æthiopiam, denique nonnulli Pontum Euxinum & Macedoniam apoſtolicis ipſius laboribus aſſignant. Sed hactenus neminem in mentem venit, niſi ſoli R. P. Michaelis, Hiſpaniam prædicationi S. Mathiæ attribuere. Quo igitur fundamento adverſarius hanc Hiſpanicam S. Mathiæ prædicationem viris eruditis obtrudere auſus eſt, cum nullus veterum aut recentiorum illam ſonnaverit? Interim ipſemet fatetur, apitionem de Hiſpanica S. Jacobi prædicatione apud incolas & exteros poſt ſeculum nonum invaluiſſe. Qua ergo confidentia hic aſſerit, non eſſe majorem rationem, cur in teſtimonio Hieronymiano vox illa* alius *ad Jacobum, quam ad Mathiam referatur? Si S. Paulo in prædicatione Hiſpanica alium Apoſtolum, a Jacobo diſtinctum, juxta mentem S. Hieronymi ſuperaddere volebat, ſaltem minus improbabiliter aſſignaſſet S. Petrum, qui etiam erat* alius Apoſtolus, *& cujus profectionem in Hiſpaniam Metaphraſtes & Galeſinius affirmant, ut apud Gaſparem Sanctium Tractatu* IV. *de prædicatione ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli in Hiſpania cap.* 2. *videre eſt.*

etiam tem. te certos apoſtolos aut, qui S. Paulo certam ſortem denegant.

113 *Sed quia R. P. Michael prævidebat, ſeſe Hiſpanicam S. Petri prædicationem (multo minus ea ſancto Mathiæ tribui poteſt) non facile eruditis perſuaſuram eſſe, veroſimiliter ab illa commemoranda abſtinuit, & ſtatim ad priorem ſuam opinionem ſtabiliendam relabitur. Unde ibidem rurſus contendit, ſolum S. Paulum ex Apoſtolis in Hiſpania prædicaſſe, & defenſoribus Jacobeæ* F *prædicationis inſultat hoc modo*: Ceterum adverſarii quidam non timentes, ſe a recte ſentientibus judicandos eſſe contentioſiſſimos, dicunt, ut a fide dignis audivi, Hieronymum cum dixit, Spiritum ſanctum Apoſtolis ſortes ſeu provincias ad prædicandum diviſiſſe, minime comprehendere Paulum voluiſſe, quia huic ooo aliqua determinata regio ſortito obtigit: ſed doctor gentium eum eſſet, effuſus eſt ſuper faciem univerſæ terræ: Hieronymus autem loquitur (inquiunt) de aſſignatione determinatarum provinciarum, quæ ſingulæ ſingulis Apoſtolis datæ ſunt: ergo illud ALIUS IN HISPANIA de Paulo intelligi nequit. *Tunc primo nobis applicat verba S. Auguſtini, quæ ſanctus Doctor lib. 2. contra Gaudentium cap. 5. ſic pronuntiat*: Puto, quod non in carne, ſed in ipſa mente cæcantur, qui contenduntur latere, quod cernitur. *Deinde inſtituit ratiocinium, quod non magis rem conficit, quam mox recitata S. Auguſtini ſententia, & quod partim ex ſupradictis refelli, partim rotunde negari poteſt.*

114 *Si* in ipſa mente cæcantur *illi, qui determinatam ſortem S. Paulo non attribuunt, haud*

A AUCT. G. C. *cum tamen S. Iſidorus & S. Beatus,* *dubio cæci fuerunt S. Iſidorus, S. Beatus, & Freculphus, qui poſterior phraſin præcedentium imitatus, poſt enumeratas ſingulorum Apoſtolorum ſortes tomulo 2. Chronicorum lib. 2. cap. 4. ita diſerte concludit.* Paulo autem cum ceteris Apoſtolis nulla ſors propria traditur, quia in omnibus gentibus magiſter & prædicator eligitur. *Propter hæc clara testimonia veterum ſcripterum teſtimonia ſuſpicor, et auſulam S. Juliani Toletani antiſtitis, quam adverſarius in Voce veritatis pag. 107. ſecutus exemplum Natalis Alexandri nobis pro carmine Leonino fruſtra obtrudit, ut in Actis S. Jacobi part. 2. §. 8. a num. 393. oſtendi, poſt affigatas Apoſtolis ſuas provincias ſic emendatius legendam eſſe:* Quilque ſua ſorte Chriſtum ſparſit; ſine ſorte vero per Paulum totus diſpergitur orbe.

aliquos veteres prædicationi ipſius Apoſtoli totum mundum aſſignaſſe;

115 *Quidquid ſit de hac mea correctionis ſuſpicione, quam eruditis codicum Mss. inveſtigatoribus examinandam dumtaxat propono, ex multis ſanctorum Patrum locutionibus colligo, ipſos nullam propriam prædicationis ſortem S. Paulo tribuiſſe: nam S. Gregorius Magnus Papa Romanus hom. 17. in Evangelia depingens extremum judicium, in quo Apoſtoli eum populis a ſe converſis comparebunt, inter alios de prædicatione S. Pauli ſic loquitur:* Ibi Petrus cum Judæa converſa, quam poſt ſe traxit, apparebit; ibi Paulus converſum, ut ita dicam, mundum ducens; ibi Andreas poſt ſe Achajam, ibi Joannes Aſiam, B Thomas Indiam in conſpectu ſui Judicis converſam ducet. *Hinc antiquus ſcriptor, quem Villalpandus noſter ſub nomine S. Remigii Rhemenſis edidit, in caput 2. epiſtolæ ad Romanos de S. Paulo ita ſcribit:* Cum reliqui Apoſtoli ſingulis in locis prædicaſſent, verbi gratia Andreas Achajam, Thomas Indiam, Matthæus Æthiopiam, ille omnibus gentibus & omnibus regnis prædicator extitit. *Hinc etiam Apoſtolus ille a Chryſoſtomo paſſim* magiſter *aut* prædicator orbis *appellatur. Denique ex variis S. Hieronymi phraſibus ſimilia deduci poſſunt.*

quam prædicationis ſortitudinem adverſarii aſſignabunt

116 *Quod ſi forte quis ex ſectatoribus R. P. Michaelis reſpondeat, Patres illos hic hyperbole uſos eſſe, ſaltem id nemo aſſerere poterit de Actibus Apoſtolorum, epiſtolis Pauli, aliiſque antiquis ſcriptoribus, quando hiſtorice narrant, S. Paulum in Cypro, Pamphilia, Piſidia, Lycaonia, Syria, Arabia, Galatia, Phrygia, Macedonia, Aſia, Græcia, Achaja, Illyrico, Italia & Hiſpania Chriſtianam doctrinam promulgaſſe. Jam ab adverſariis diſcere cupio, an S. Paulus omnes illas regiones pro ſorte ſua acceperit. Si affirmant, quænam igitur fuit ſors Petri, Andreæ,* C *Joannis, & Philippi, quibus variæ ex illis provinciis obtigerunt? Si cum adverſario dicant, Hiſpaniam fuiſſe ſortem S. Pauli; cur id potius de Hiſpania, quam de aliis provinciis jam enumeratis aſſerunt? Quapropter rotunde illam adverſariam aſſertionem negabimus, cum nullus ex ſanctis Patribus Hiſpaniam S. Paulo pro ſorte aſſignet, quamvis plures ex iis tradant, ipſum in Hiſpania prædicaſſe. Quod ſi ex Hiſpanica S. Pauli prædicatione inferant, ſortito illam provinciam ei obtigiſſe, idem dici poterit de omnibus ſupradictis regionibus, in quibus S. Paulus Chriſtum annuntiavit, atque ita mox propoſita difficultas recurret.*

cum R. P. Michaele de amplitudine horum Apoſtoli ſortis,

117 *His reſponſionibus præcluditur effugium R. P. Michaeli, qui loco proxime citato cum argumenti noſtri fruſtra eludere nititur his verbis:* Quod vero Apoſtolus (*nempe Paulus, de quo hic ſermo eſt*) etiam in aliis pluribus regionibus D prædicaverit, hinc ſolum ſequitur, ſortem Paulo datam fuiſſe latiorem ſeu ampliorem, quam ſortes ſingulis aliis Apoſtolis datæ, at Hiſpaniam Pauli ſorte datam conſtat ex unanimi conſenſu ſanctorum Patrum (*adverſarius hic prodit temerariam confidentiam, cum nullus ſanctorum Patrum de Paulina illa ſorte meminerit;*) ex quo potius ſequitur, Hiſpaniam non Jacobo, ſed Pauli ſorte obtigiſſe: nam Hieronymus non eamdem eaſdemque provincias duplici Apoſtolo diviſas aſſerit, ſed aliam vel alias huic, aliam alii.

magis ſe confirmatur.

118 *At R. P. Michael hic in fine nobis imprudenter ſuppeditat arma, quibus ipſemet vulneretur: ſi enim S. Hieronymus in hoc teſtimonio* non eamdem eaſdemve provincias duplici Apoſtolo diviſas aſſerit, ſed aliam vel alias huic, aliam alii, *quomodo adverſarius in Voce veritatis pag. 247. potuit S. Paulo Græciam, Illyricum, & Hiſpaniam pro ſorte propria aſſignare, cum illæ regiones etiam* E *aliis Apoſtolis ſortito obtigerint, ut ſancti Patres ac antiqui ſcriptores teſtantur? Si hoc loco* Hieronymus non eamdem eaſdemve provincias duplici Apoſtolo diviſas aſſerit, *quomodo idem ſanctus Doctor ſupra num. 104. laudatus S. Bartholomæo & S. Thomæ Indicam prædicationem adſcribit? Denique ex hac adverſarii clauſula ſequitur, ut Hieronymus totam illam Apoſtolorum diviſionem reſtrinxerit ad duos Apoſtolos, quorum unus ad Indiam, alter ad Græciam, Illyricum, & Hiſpaniam pervenit. Quis autem hanc conſequentiam admittet, ſi attente textum Hieronymi expenderis? Ex his concludo, ſanctum Doctorem hic dumtaxat generaliter egiſſe de præcipuis ac vaſtis regionibus, quæ Apoſtolis diſtributæ ſunt, ſive in iis unus ſive plures Apoſtoli Evangelium prædicaverint.*

Denique adverſarius preſſus verbis Evangelii,

119 *Nunc ſupereſt, ut R. P. Michaelem urgeamus altero S. Hieronymi teſtimonio, cujus fundamentum habemus in Evangelio Matthæi, qui cap.* 4. ℣. 18: *& ſequentibus de vocatione quorumdam Apoſtolorum ita ſcribit:* Ambulans autem Jeſus juxta mare Galilææ (*hoc apud Lucam cap.* 5. ℣. 1. ſtagnum Geneſareth, *& apud Joannem cap.* 6. ℣. 1. mare Tiberiadis *appellatur*) vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piſcatores) & ait illis: Venite poſt me, F & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuo, relictis retibus, ſecuti ſunt eum. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua, & vocavit eos. Illi autem ſtatim, relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum. *Marcus cap.* 1. ℣. 16. *& ſequentibus ſimilia eodem fere modo narrat.*

cum verbis S. Hieronymi conjungit.

120 *Evidenter ad hæc Evangeliſtarum verba alluſit S. Hieronymus, dum in Commentariis ad caput* 42. *Iſaiæ, tomo* 3. *editionis ſupradictæ col.* 319. *ſic ſcripſit:* Apoſtolos enim videns Jeſus in littore juxta mare Genezareth reficientes retia ſua, vocavit & miſit in magnum mare, ut de piſcatoribus piſcium faceret hominum piſcatores, qui de Jeruſalem uſque ad Illyricum & Hiſpanias Evangelium prædicarunt; capientes in brevi tempore ipſam quoque Romanæ urbis potentiam. *Cum Apoſtoli illi, quos Chriſtus vocavit* reficientes retia ſua, *fuerint* S. Jacobus *& S. Joannes, inde in Actis Jacobeis part.* 2. §. 3. *cum eminentiſſimo Aguirrio intuli, unum ex his duobus Apoſtolis judicio S. Hieronymi in Hiſpania prædicaſſe, ac tandem* S. Jacobum *Hiſpanicam prædicationem probabo.*

A *baſilissime adſcripſi, quia illam nemo S. Joanni aſſignaverit.*

minis modis ſe eorquet, ut ſuæ auctoritatem aſſerat;

121 *Conſtrictus hoc argumento R. P. Michael nodum iſtum ſolvere aut ſcindere conatur tali reſponſione*: Si diſcurſus hic aliquid valet, ſequitur, quod, ſicut adverſarii ex hoc Hieronymi loco inferunt, prædicaſſe Jacobum in Hiſpania, ita inferre debuiſſe (*lege* debuerint *vel* debuiſſent, *ut ſyntaxis exigit*) Joannem prædicaſſe de Hieruſalem uſque ad Illyricum; ſed hæc Joannis prædicatio falſo ex Hieronymo inferretur: ergo & illa Jacobi. Patet, quia auctores iſti volunt, illud QUA DE HIERUSALEM USQUE &c. referre ac ſignificare prædicationem filiorum Zebedæi, ergo ſi Hiſpania ab illis Jacobo aſſignatur, pars altera, nempe DE HIERUSALEM USQUE AD ILLYRICUM Joanni debuit aſſignari, quod tamen falſiſſimum eſt. Igitur doctor eloquentiſſimus, ut ſæpe alias ſolet, per ſynecdochen hic locutus (eſt,) ſumens partem pro toto, id eſt dicens de Jacobo & Joanne, quod de aliis tantum Apoſtolis verum habet.

Sed ſi omnes effugium invenitur,

122 *At unde adverſarius tam certo noverat, conſectarium illud de Illyrico S. Joannis prædicatione, quod ex proxime citatis S. Hieronymi verbis deduci poteſt*, falſiſſimum *eſſe, ut ſupra confidenter affirmat? Prius ſoliis rationibus probandum erat*, quod *S. Joannes* de Hieruſalem uſque
B ad Illyricum *prædicare non potuerit: nam falſitas hujus prædicationis non refte eruitur ex ſolo aliorum ſcriptorum ſilentio, cum ſaltem juxta teſtimonia veterum auctorum Apoſtolus illo ab urbe Hieroſolymitana ſemel atque iterum uſque ad civitatem Epheſinam pervenerit; & pleraſque ipſius expeditiones apoſtolicas ignoremus, ut apud Tillemontium in Actis S. Joannis tomo 1. Monumen. eccleſ. pag. 335. & ſequentibus videre eſt. Nec refert, quod S. Paulus quoque* ab Jeruſalem per circuitum uſque ad Illyricum *doctrinam evangelicam annuntiaverit, quia Paulus etiam Epheſi in Aſia minore, & in Achaja, aliiſque regionibus eandem docuit, ubi tamen poſtea S. Joannes, S. Andreas, & alii Apoſtoli Chriſtum prædicarunt.*

& quanto magis ſe expedire conatur,

123 *Quandoquidem S. Joannes ad Partbos aliaſque remotas gentes diſceſſit, ut in Actis Jacobeis part. 2. §. 5. num. 355. retuli, certe nullo modo eſt improbabile, illum Epheſo ad vicinores Illyrici provincias aliquando navigaſſe. Huic opinioni aliquod fundamentum præbet Euſebius in editione Valeſiana lib. 3. cap. 23. ubi ex Clemente Alexandrino recitat ſequentia*: Cum poſt obitum
C tyranni ex inſula Patmo Epheſum rediiſſet Joannes, ad finitimas quoque provincias rogatus ſe contulit, partium ut epiſcopos conſtitueret, partim ut eccleſias integras diſponeret ac formaret, partim etiam ut homines, ſibi a divino Spiritu indicatos, in clerum quemdam ſeu ſortem Domini ſeponeret. *Propter has congruentias & ſupradictum S. Hieronymi teſtimonium nobis ſit veroſimile, S. Joannem inter alias apoſtolicas excurſiones, quas haud dubie tempore diuturnioris ſuæ vitæ ſæpius fecit, nonnumquam ad Illyricum excurriſſe. Nimis ergo temere adverſarius aſſeruit, Illyricum S. Joannis prædicationem ex hoc poſteriori S. Hieronymi teſtimonio falſiſſime inferri.*

tanto evidentius veritati resistendo

124 *In hac ſententia non eſt recurrendum ad ſynecdochen: nihilominus R. P. Michaeli gratis ac liberaliter demus, S. Hieronymum ſynecdoche uſum fuiſſe. At numquam audivi, quod illa rhetoricæ figura poſſit excedere inviolabiles veritatis terminos, aut ſeſe extendere ultra limites, quos expreſſa rerum circumſtantia ei præfigunt. Quare notari velim, S. Hieronymum hic agere de illis Apoſtolis, quos Chriſtus* de piſcatoribus piſcium *fecit* hominum piſcatores, *& quos juxta ſtagnum* E *ſeu* mare Geneſareth *retibus ſuis occupatos invenit. Atqui ex Evangelio Matthæi & Marci ſcimus, Petrum, Andream, Jacobum & Joannem hos piſcatores fuiſſe. Ergo S. Hieronymus id nullo modo intellexit de Paulo, qui nec piſcator fuit, nec ita ad apoſtolatum vocatus eſt.*

conſtringi. tur.

125 *Itaque expreſſio S. Hieronymi, quæ adjunctis verbis* reficiuntes retia ſua *ad Jacobum & Joannem reſtringi videtur, tantummodo per ſynecdochen extendi poteſt ad quatuor illos piſcatores, quod facile concedemus: nam in ea hypotheſi ſatis commode intelligimus, quomodo quatuor iſti Apoſtoli Evangelium prædicaverint* de Jeruſalem uſque ad Illyricum & Hiſpanias; capientes in brevi temporis ipſam quoque Romanæ urbis potentiam: *cum Andreas in Illyrico, & Jacobus in Hiſpania doctrinam Chriſti annuntiaverint. Petrus vero Romæ docuit, & nil ſolicitus de magna imperatoris poteſtate, multos ex primoribus Romanis ad fidem Chriſtianam convertit, atque ita quodammodo cepit* in brevi tempore ipſam quoque Romanæ urbis potentiam, *quæ etiam juxta priorem noſtram ſententiam myſtico quodam ſenſu capta eſt a Joanne, ut in Actis* S. Jacobi *part.* F *2. §. 5. num. 354. explicui. Libenter diutius cum hoc illuſtri adverſario digladiarer; ſed jam me alio vocant Calites menſis Auguſti, quibus potius, quam genio meo, obtemperandum eſt. Quapropter R. P. Emmanueli Cætano de Souſa & Hiſpanis ulteriores S. Jacobi vindicias relinquo,*

INDEX HISTORICUS
IN SEPTIMUM TOMUM JULII.

A Chardus *abbas monaſterii S. Germani Autiſſiodorenſis* 289. b
Achilles (*Poulus*) *S. J. Rector collegii Panormitani ope S. Ignatii ſagax fugax* 812. b c d
Adam *primus abbas monaſterii beatæ Mariæ de Laucbembemio Ordinis Ciſtercienſis* 169. c
Adelais *filia Ludovici Pii imperatoris ex priori conjuge Ermengarde* 275. d
Adelgadus *præſul Hamburgenſis* 865. b
Adelinus *vel* Adelerinus *abbas S. Lupi Trecenſis* 52. a b
Adelgotus *præſul Magdeburgenſis* 865. b
Adelwoldus *vel* Æthelwoldus *epiſcopus Wintonienſis in Anglia* 317. a b 318. f
Adornus (*Franciſcus*) *S. J. ſpiritualia S. Ignatii exercitia tradidit S. Carolo Borromæo* 787. d
Adulfus *vel* Aldulfus *epiſcopus Roſſenſis* 159. d f
Adwinus *vel* Altwious *epiſcopus Lichfeldenſis in Anglia* 159. d f
Ægidius *vel* Gil (*Petrus*) *S. J. variis quæſtionibus Nicolai Lancicis reſpondet* 432. e 433
Ægidius *epiſcopus Mutinenſis laudat Societatem Jeſu* 504. a b
Ælfredus *rex Angliæ* 315. d 317. e f
Ælius *Ceſetianus Romanæ urbis præfectus* 20. d e f 22. c
Ælius *Dionyſius Romanæ urbis præfectus* 22. e f
Ælwardus *abbas Glaſtonienſis in Anglia* 316. f
Aetius *cum Attila confligit* 64. d 77. e
Afflitto (*Hannibal d'*) *archiepiſcopus Rbegienſis in Calabria obivit ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 787. f
Agatimbrus *præſul Metenſis* 305. a b
Agazzari (*Alfonſus*) *S. J. vice-præpoſitus domus profeſſæ Romanæ* 604. e
Agricola *forte altero nomine* Iulius, *præfectus Galliarum* 203. e f
Aguilleres (*Conſalvus*) *Brugis S. Ignatium hoſpitio excepit* 439. b
† Albani *martyris tumulum in Anglia veneratur S. Germanus Autiſſiodorenſis* 213. d 214. b c
Albergatus (*Nicolaus*) *S. R. E. Cardinalis* 335. c
Albertus *dux Bavariæ varias literas dedit ad S. Ignatium* 501. & 502. *Fundavit collegium Ingolſtadienſe & Monachienſe Societatis Jeſu* 733. f
Alboinus *rex Longobardorum* 51. e
Alcaotara (*Jacobus de*) *ex Ordine Franciſcano confeſſarius S. Ignatii de Loyola* 431. c
Albertus *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167. d
† Aldricus *epiſcopus Senonenſis* 227. c
Alexander III. *Papa S. Helenam Suecam in numerum Sanctorum retulit* 329. c e
Alexander VII. *Papa, dictus antea Fabius Chiſius* 179. a. *Obeuntibus ſpiritualia S. Ignotii Exercitia concedit indulgentias* 786. e
Alexander *Ciſtercienſis abbas, ordine nonus poſt S. Bernardum* 3. b
Alfonſus *rex Caſtellæ* 88. f
Almardus, Alnardus *vel* Alinardus *epiſcopus Lugdunenſis a Menardo Sanctius appellatur* 3. a
† Alodius *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 258. e f *An ſi idem cum Alogio vel Alodio archimandrita?* 211. a 255. e 280. b
Alpinus *epiſcopus Cathalaunicæ civitatis* 70. e 81. f
Altinck (*Joannes*) *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167. f
Aliovita (*Antonius*) *archiepiſcopus Florentinus* 504. f
Alvarez (*Gabriel*) *S. J. Rector collegii Majoricenſis* 851. b
† Amator *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 193. e f 195. b
† Ambroſius *epiſcopus Mediolanenſis* 157. f
Amicus (*Jacobus Antonius*) *S. J. anno* 1728. *jam moribundus interceſſione S. Ignatii prodigioſe ſanatur* 824. e f
Amigaot (*Andreas de*) *Manreſa S. Ignatium hoſpitio excepit* 784. b
† Anaſtaſius *presbyter, multa a Monothelitis paſſus eſt* 85. f 86
Aodoilette (*Petrus*) *abbas S. Lupi Trecenſis* 52. e
Andreas *epiſcopus Pragenſis* 228. f 229. a
Angelo (*Balduinus de*) *S. J. vacillans in ſua vocatione, in ea confirmatur familiari exemplo, quod S. Ignatius de ſe narrabat.* 563. a b c
† Aniaous *epiſcopus Aurelianenſis* 81. c, 83. b, 200. e, 257. b
† Aothimi *Acta fuerunt conjuncta cum Actis SS. Simplicii, Fauſtini, & Beatricis* 35. e f, 36. a
Antonelli (*Joannes Baptiſta*) *clam abſtulit aliquas B. Joannis Columbini reliquias* 343. e f
Antoninus *Pius imperator quamdiu regnarit?* 26. d
Antonius (*Nicolaus*) *ſcriptor Hiſpanus corrigitur* 410. f
† Apollinaris *Sidonius, epiſcopus Arvernorum, ſcribis S. Lupo Trecenſi* 54. b c d
Aquaviva (*Claudius*) *Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu* 473. e
Aquaviva (*Rodulphus*) *S. J. ab infidelibus occiſus in Salſettana regione* 697. c
Araozius (*Antonius*) *abitis ſpiritualibus S. Ignatii exercitiis, Societatis Jeſu adſcriptus* 424. b *Fuit præpoſitus provincialis in Hiſpania* 427. c
Arbieu (*Michael de*) *S. J. ſcripſit de nobili ſtirpe S. Ignatii Loyolæ* 411. d e
Arbizu (*Joannes Baptiſta*) *S. J. contexuit hiſtoriam Ms. collegii Cæſarauguſtani* 834. e f
Arbizu (*Lupercus de*) *fundavit collegium Manreſanum Societatis Jeſu* 785. a b
Arcbinius (*Philippus*) *Pontificis Romani in Urbe vicarius ſpiritualia S. Ignatii Exercitia approbavit* 426. f, 427. a
Arcones (*Andreas Lucas de*) *S. J. Hiſpanice edidit Vitam S. Ignatii* 598. e
Ardaricus *rex Gepidarum* 77. c, 79. f
Areſius (*Paulus*) *ex Ordine Theatinorum ad epiſcopatum Derthonenſem aſſumptus* 450. b
Argaizius (*Gregorius*) *ex Ordine S. Benedicti refellitur* 422. d e f, 444. c
Arias (*Alvarus*) *S. J. aſſerit, S. Ignatium divinitus cognoviſſe Societatem Jeſu a ſe fundandam* 475. a b
Aringhus (*Paulus*) *illuſtravit Romam ſubterraneam*

neam 130. e
Arnaldus *archiepiſcopus Narbonenſis* 129. c
Arnulfus *abbas Arulenſis* 136. e f
Arzius (*Hieronymus*) *amicus S. Ignatii gratum ejus animum expertus eſt* 535. a
Aſpertus *archiepiſcopus Mediolanenſis* 29. a
Aſſerius *epiſcopus Scireburnenſis in Anglia* 315. b d
Aſta *mater S. Olavi martyris* 90. e
Aſtridis, *regis Suecia filia, ab Olavo, ſancto Norvegiæ rege, uxor accipitur* 99. b c
Attila *dux Hunnorum urbi Trecenſi extrema minitatur* 64. d
† Auctor *epiſcopus Meteuſis* 79. f
Augerius (*Edmundus*) *S. J. teſtatur de prophetice S. Ignatii ſpiritu* 585. c d
Aunarius *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 122. e 280. e
Autiſſiodorenſes *aliquot epiſcopi ſanctitate inſignes* 280. & 281. c
Auxiliaris *præfectus Galliarum, & Urbis, aut præfectus prætorio per Italiam* 197. c
† Aventinus *presbyter & diſcipulus S. Lupi Trecenſis epiſcopi* 82. a
Avila (*Joannes*) *varios diſcipulos ad S. Ignatium miſit* 571. f. *Quanti faceret S. Ignatium* 750. b
† Avitus *præſul Viennenſis* 262. f
Avitus *antiſtes Arvernorum* 264. a. 266. a
Aymerie (*Anna de*) *comitiſſa Fuentes, munifica erga ſpeluncam Manreſanam S. Ignatii* 785. d
Azebedo (*Ignatius*) *S. J. cum triginta octo ſociis a Calviniſtis occiſus in mari* 697. d

B

Baechinius (*Benedictus*) *ſcriptis ſui antiſtites Ravennates illuſtravit* 181. f
Baccius (*Petrus Jacobus*) *Italice ſcripſit Vitam S. Philippi Nerii* 522. b
Bacle (*Nicolaus le*) *decanus Trecenſis* 53. b
Badius (*Raphael*) *nobis communicavit notitiam reliquiarum S. Marthæ, quæ apud Humiliatas moniales ſervantur* 12 a
Balæus (*Joannes*) *ſcriptor heterodoxus & mendax reprehenditur* 317. c d
Balduinus *archiepiſcopus Trevirenſis* 308. d
Bandurus (*Anſelmus*) *edidit numiſmata imperatorum Romanorum* 234. f
Barnabitæ *litteris teſtantur, quanti faceret S. Ignatium* 519. b c
Baronius (*Cæſar*) *S. R. E. cardinalis muſeum promovit canonizationem S. Ignatii* 604. & 605.
† Bartholomæus *Vicentinus ubi fuerit antiſtes* 854. b
Bartholomæus *Carruſianus Senenſis Vitam B. Petri Petroni, Italice a Joanne Columbino ſcriptam, Latine interpolavit* 339. b. 402. d e
Bartolus (*Daniel*) *S. J. Vitam S. Ignatii Italice conſcripſit* 598. c
Barzæus (*Gaſpar*) *S. J. miſſionarius in Perſia* 170. b
Baſilius *Macedo imperator reædificavit ædem S. Callinici martyris* 40. a
† Baſilius *præſul Cæſarienſis contexuit elogium S. Julittæ martyris* 143. b. c & *ſeqq.*
Battorius (*Stephanus*) *rex Poloniæ Societati Jeſu fundavit collegium Claudiopolitanum in Tranſilvania, Rigenſe in Livonia, & Poloſcenſe in finibus Moſcoviæ* 733. f
Baza (*Franciſcus de*) *S. J. Rector collegii Loyolani multa de S. Ignatio nobis ſubminiſtravit* 772. b
Beatillus (*Antonius*) *varia monumenta nobis communicavit* 16. e
Beatrix *aliqua ignota inter Sanctas Hiſpanas a Ferrario refertur* 3. c d
Belcarus (*Feus*) *Italice conſcripſit Acta B. Joannis Columbini* 335. c f. 336. a
Belfredellus (*Petrus*) *diſcipulus B. Joannis Columbini* 369. a f
Bellarminus (*Robertus*) *S. R. E. Cardinalis poſt mortem in vetus ſepulcrum S. Ignatii translatus* 603. b c
Benedictus I. *Papa an inter Sanctos referendus:* 169. f
Benedictus III. *Romanus Pontifex* 27. f. 28. d e 29. a
Benedictus XIII. *Papa Vincentium a Paule Beatus adſcripſit* 470. e
Benedictus *monachus Claudioceſtrenſis ſcripſit vitam S. Dubricii* 199. a b
Benenatus *epiſcopus Tuburbitanus in Africa* 146. b
Bening (*Franciſcus*) *S. J. Rector collegii Cambrienſis in Sabaudia* 836. a
Berganza (*Franciſcus de*) *ſcriptor Hiſpanus ex Ordine S. Benedicti refellitur* 462. a b c & *ſeqq.*
Beti (*Facius*) *diſcipulus B. Joannis Columbini* 383. a
Bettinus (*Antonius*) *epiſcopus Fulginas ex Ordine Jeſuatorum* 345. d
Beyerlinck (*Laurentius*) *ſcriptor Belga* 164. b c
Bidermannus (*Jacobus*) *S. J. Vitam S. Ignatii in compendium redegit* 397. f
Blaeneus (*Franciſcus*) *archiepiſcopus Compoſtellanus fundavit Compoſtellæ collegium Societatis Jeſu* 734. a
Blaſius (*Chriſtophorus*) *ex Ordine Dominicano ſuaſione B. Joannis Columbini artificum paupertatem ampleſtitur* 372. d 373. c
Bloſius (*Ludovicus*) *abbas Lætienſis Societatem Jeſu benevole affectu proſecutus eſt* 425. c *Allaboravit, ut Societas Jeſu in Belgium admitteretur* 507. d e f
Bobadilla (*Nicolaus*) *S. J. unus ex primis S. Ignatii ſociis* 441. d. *Recuſat epiſcopatum* 485. a b
Bodo *præſul Trecaſſinus* 52. b
Boethius (*Hector*) *ſcriptor Hiſtoriæ Scoticæ* 88. d
Boldettus (*Marcus Antonius*) *Italice edidit obſervationes ad cæmeteria Sanctorum martyrum* 34. d
Boleſius *vulgo* Bolueze (*Joannes*) *quoddam commentum edidit de origine Societatis Jeſu* 436. f. 437.
Bollandus (*Joannes*) *S. J. teſtatur de Antverpienſi S. Ignatii hoſpitio* 439. c. 475. b c
Bonaſede (*Joſephus*) *Italice ſcripſit de geſtis, miraculis, ac documentis B. Joannis Columbini* 336. d
Bonannius (*Philippus*) *ſcripſit de Ordinibus religioſis* 344. f
Boninſegnius (*Spinellus*) *tertius præſes generalis Ordinis Jeſuatici* 369. a e
† Borgia (*Franciſcus*) *S. J. librum Exercitiorum S. Ignatii de Loyola obtulit Paulo III. Papæ approbandum* 420. f. 421. e. 426. e. *Jubet Ribadeneiram ſcribere Vitam S. Ignatii* 655. b
† Borromæus (*Carolus*) *archiepiſcopus Mediolanenſis, & S. R. E. Cardinalis fundavit Mediolani collegium Societatis Jeſu* 734. a. *Sepius ſpiritualia S. Ignatii Exercitia obvrit* 787. d e. 850. c
Borromeus (*Fredericus*) *archiepiſcopus Mediolanenſis, & S. R. E. Cardinalis* 173. a
Boſſuinus (*Joannes*) *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167. f
Bouhours (*Dominicus*) *S. J. Vitam S. Ignatii Gallice conſcripſit* 598. e

Bour-

Bournaut (*Philippus de*) *Molismenſis abbas* 53. b
Bozius (*Thomas*) *librum edidit de ſignis Eccleſiæ* 432. f
Broetus (*Paſchaſius*) *S. J. unus ex primis S. Ignatii ſociis* 453. c. 700. d
Bromton (*Joannes*) *abbas Jornalenſis in Anglia* 318. e
Broniaco (*Joannes de*) *S. R. E. Cardinalis* 12. c
Brouwershaveo (*Adrianus Cornelius de*) *rector univerſitatis Lovanienſis de inſtituto Societatis Jeſu judicium ſuum declarat* 506. e
† Brynulphus *epiſcopus Scarenſis* 117. c. *Scripſit Vitam S. Helenæ Suecæ* 331. b c. 332. a
Buccius *vel* Butius *epiſcopus Tiſernas, amicus B. Joannis Columbini* 376. e 378. c. 394. a
Bucherius (*Ægidius*) *S. J. edidit antiquum Calendarium Romanæ Eccleſiæ* 130. b
Bulæus (*Cæſar Egaſſius*) *ſcripſit Hiſtoriam univerſitatis Pariſienſis* 419. f. *Huic operi varias inceptas inſernit* 437. f. 439. f. 440. a
Buonadiea (*Michael Angelus*) *epiſcopus Catanenſis* 827. f. 841. e. 843. c
Buren (*Gerardus de*) *abbas Felixwertenſis in Friſia* 367. e

C

† Cælestinus I. *Papa* 194. c. 195. c
Cælestinus II. *Papa* 865. e
Cærulideos (*Haraldus*) *rex Daniæ* 90. f
Cæſar-Auguſtani *inquiſitores condemnant decretum, quod Sorbona contra Societatem Jeſu tulerat* 307. a b
Caetanus (*Camillus*) *patriarcha Alexandrinus* 594. f
Cajetanus (*Conſtantinus*) *Benedictinus e congregatione Caſſinenſi ejuſdem Ordinis improbatus* 421. e f. 428. a. *Item a Luſitana Benedictinorum congregatione* 428. a b
Calculus (*Willelmus*) *monachus Gemmeticenſis ſcripſit hiſtoriam Normannorum* 94. c
Camera (*Ludovicus Conſalvus a*) S. J. *ſcripſit ſummatim Vitam S. Ignatii ex ore ipſiuſmet Sancti exceptam* 391. f. 392. a
Camargo (*Ludovicus*) S. J. *præpoſitus domus profeſſæ Antverpienſis* 634. a
† Camelianus *epiſcopus Trecenſis & S. Lupi ſucceſſor* 70. e. 80. a. 82. a
Campegius (*Ioannes*) *epiſcopus Bononienſis laudat Societatem Jeſu* 504. b c
Campianus (*Edmundus*) S. J. *ab hæreticis in Anglia occiſus* 697. e
Camus (*Ioannes Petrus*) *epiſcopus Belliconſis laudat ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 786. d e
Caoiſius (*Petrus*) S. J. *Germanorum apoſtolus & hæreticorum malleus* 424. d. *Peraëtis ſpiritualibus S. Ignatii Exercitiis, Societatem Jeſu ingreditur* 482. b
Cannicarus (*Thomas*) S. J. *infirmarius S. Ignatii, reſpondet variis quæſtionibus, ſibi circa mortem Sancti a P. Lancicio propoſitis* 511. *& ſeqq.*
Cant (*Petrus*) S. J. *in epiſtola deſcribit Montem Serratum* 414. d e f. *Varia narrat de gloria poſthuma S. Ignatii, quæ Manreſæ ſupereſt* 783. f. 784. a. 787. a. *Item de Barcinonenſi* 792. e f
Canus (*Melchior*) *ex Ordine Prædicatorum Societati Jeſu injurius* 426. e. 429. a. 472. c. 525. c. 556. a. 712. b. 714. f
Canutus, *cognomento Magnus, rex Daniæ* 102. f. 103.
Canutus *filius Suenonis, regis Daniæ* 93. a b
Capgravius (*Joannes*) *edidit Legendam Sanctorum Angliæ* 316. b c
Caraffa (*Joannes Petrus*) *poſtea ſub nomine Pauli IV. Romanus Pontifex* 455. b c d 654. d
Cardona (*Joannes Baptiſta*) *epiſcopus Vicenſis* 783. c
Cardona (*Joannes*) *prorex Navarræ* 413. f
Carneiro (*Antonius*) *abbas generalis congregationis Luſitanæ Benedictinorum* 422. c
Carnolius (*Aloyſius*) S. J. *ſcripſit Italice Vitam S. Ignatii Loyolæ* 409. f 508. c
Carolus *epiſcopus Novarienſis compoſuit hiſtoriam Mediolanenſem* 171. f. 173. b c
Carolus V. *imperator* 413. c. *Fundavit collegium Panormitanum S. J.* 733. f
Carolus Magous *Ludovici Pii pater, & Caroli Calvi avus* 222. b 223. d
Carolus *Calvus imperator* 29. a 198. c d e, 221. e
Carolus *rex Suecorum & Gothorum* 329. c
Carolus *archidux Auſtriæ fundavit collegium Græcenſe Societatis Jeſu* 733. f
Carrera (*Franciſcus*) *contexuit elogia ſanctorum Siculorum* 176. e
Cartuſiani *varii teſtantur, S. Ignatium prædixiſſe, condendam a ſe Societatem Jeſu* 447. *&* 448. *Naſcentem Societatem magna benevolentia affecerunt.* 482. & ſeqq. *Hinc mutua meritorum communicatio inter utrumque Ordinem* 482. e, 707
Carvajalius (*Guſterius*) *epiſcopus Placentinus fundavit collegium Societatis Jeſu Placentiæ in Hiſpania* 742. d e
Caſa-Nova (*Innocentius*) *ex ſuppreſſo Jeſuatorum Ordine uſque ad annum 1726. ſuperſunt* 351. e
Caſarubio (*Joannes de*) *S. J. Rector collegii Antiquarienſis* 840. f
† Caſſianus *epiſcopus Auguſtodunenſis ex tumulo S. Germanum Autiſſiodorenſem alloquitur* 217. c
Caſtaldus (*Joannes Baptiſta*) *contendit, S. Ignatium petiiſſe, ut in Ordinem Theatinorum admitteretur* 448. f
† Caſtrimanus *præſul Mediolanenſis* 171. b. 172. e 173. b
Caſtrius (*Lambertus*) S. J. *apud Cartuſianos Colonienſes ſepultus* 482. e
Caſtro (*Alfonſus a*) *S. J. ab infidelibus interfectus* 697. b
Caſtro (*Joannes de*) *Cartuſianus ex S. Ignatio diſcit, condendam S. J.* 447
Caſtro (*Jacobus a*) *epiſcopus Ruræmundenſis approbat miraculum interceſſione S. Ignatii patratum Ruræmundæ.* 840. d e
Catherinot (*Nicolaus*) *edidit Sanctuarium Biturienſe* 531. e
Cazorla (*Andreas*) *S. J. præpoſitus provincialis provinciæ Baticæ* 472. f
† Cenſurius *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 191. e 201. a 255. f
Ceparius (*Virgilius*) *S. J. direxit S. Mariam Magdalenam de Pazzis in obeundis ſpiritualibus S. Ignatii Exercitiis* 788. a
Cerda (*Melchior de la*) *putat, S. Ignatium adhuc infantem pronunciaſſe ſuum nomen* 409. f
Cerretana (*Blaſia*) *uxor B. Joannis Columbini* 355. a. *Beati mariti ſui ſepulcrum ornat* 398
Cervioni (*Thomas*) *epiſcopus Faventinus approbat recens miraculum interceſſione S. Ignatii patratum* 814. d e
Chailly (*Joannes de*) *abbas S. Lupi Trecenſis* 32. f
Chamerota (*Joannes*) S. J. *affirmat, S. Ignatio typum Societatis Jeſu, a ſe fundandæ, divinitus fuiſſe revelatum* 475. b
Charibertus *Pariſiorum rex Ingobergam legitimam con-*

conjugem repudiavit 865. f
Charlat (*Quintinus*) S. I. *non diu poſt ingreſſum Religionis conſtituitur a* S. *Ignatio rector collegii Romani* 572. c
Chelidonius *epiſcopus Veſontionenſis* 195. a. 196. c
Chlodoſvinda *regina Longobardorum* 51. c
Chriſtina *filia Hacomit, regis Norvegiæ* 88. f
† Chrothildia *regina Franciæ, Clodovei primi conjux* 185. c. 263.
Cifneros (*Garcias de*) *compoſuit quemdam librum Exercitiorum ſpiritualium.* 419. e. 420. b c. *Differt ab Exercitiis* S. *Ignatii de Loyola* 421. a b. 422. f
Clanones *vel* Channes (*Joannes*) *ex Ordine* S. *Benedicti fuit in Monte Serrato confeſſarius* S. *Ignatii de Loyola* 415. b c
Claudius (*Joannes*) *Hugonottus Gallus varios e Societate Jeſu occidit* 697. d
Clavius (*Chriſtophorus*) S. J. *teſtatur de tranſlatione corporis* S. *Ignatii* 600. b
Clemens IX. *Papa ſuppreſſit Ordinem Jeſuatorum* 345. a. 451. *Feſtum* S. *Ignatii ſub ritu duplici celebrari præcepit* 627. a b
Clemens X. *Papa concedit Aſſiſtentiæ Hiſpanicæ & Germanicæ Societatis Jeſu, ut Officium* S. *Ignatii ſingulis hebdomadis recitetur* 627. c d e
Clericorum *regularium Religio eſt Societas Jeſu* 471. a b
Cleven (*Catharina de*) *dux Guiſiæ accepit reliquias* S. *Ignatii* 631. b
Cleyn (*Franciſcus de*) S. J. *provincialis provinciæ Flandro-Belgicæ* 633. b
Clodoveus *rex Francorum interceſſiſſe* S. *Martiæ a gravi ægritudine ſanatus dicitur* 5. d. 6. b. 11. e.
Clotarius I. *Galliæ monarcha* 865. d f
Codrettus (*Hannibal*) S. J. *familiaris* S. *Ignatio multa de eo retulit* 527. d. *Latine reddidit Vitam ex ore ipſiuſmet ſancti Ignatii exceptam* 592. d
Codurius (*Joannes*) S. J. *inter primos* S. *Ignatii ſocios* 432. c. 699. e f
Cointerel (*Natalis*) *abbas Ordinis Ciſtercienſis in Normannia* 631. c d
Combefiſius (*Franciſcus*) *opera* S. *Maximi Græco-Latine edidit* 85. f
Conradus *avunculus Caroli Calvi* 273. c. 275. d
Conradus *rex Romanorum* 865. c
Conradus *abbas monaſterii Senonenſis* S. *Columbæ* 275. e
Conſalvus (*Ludovicus*) S. J. *Vitam* S. *Ignatii de Loyola ex ipſius Sancti narratione breviter conſcripſit* 416. c
Conſtantius *imperator Arianus* S. *Felicem Papam martyrio affici permiſit* 46. a b. 51. d e
Conſtantius, *ſcriptor Vitæ* S. *Germani Autiſſiodorenſis, quis fuerit?* 191. c d. 253. f. 256.
Conſtantini *quatuor iſtius nominis patriarchæ Conſtantinopolitani diſtinguuntur* 84.
Conſtantinus *Veglanenſis epiſcopus* 451. b
Contarenus S. *R. E. Cardinalis* S. *Ignatio per literas ſignificat, brevi approbandum eſſe inſtitutum Societatis Jeſu* 466. f. 467. a
†Corcodemi *Martyris mira revelatio* 207. c & ſeqq.
Cordova (*Petrus Hieronymus*) S. I. *provincialis provinciæ Caſtellanæ* 630. f
Coret (*Jacobus*) S. I. *Vitam* S. *Ignatii Loyolæ ſub quinto Apocalypſeos angelo adumbravit* 413. a. 598. e
Corneus (*Fulvius*) S. *R. E. Cardinalis fundavit collegium Peruſinum Societatis Jeſu* 734. a
Correa (*Petrus*) S. J. *ab infidelibus occiſus in Braſilia* 697. b. 743. f. 744. a
Corſettus (*Antonius*) *Ordinem Jeſuatorum contra adverſarios ſcriptis defendit* 351. a
Coſimus II. *dux Florentiæ* 505. c
Coſta (*Joannes*) *poſtea Legionenſis epiſcopus ſpiritualia* S. *Ignatii Exercitia contra calumniatores defendit* 427. c e
Coſterus (*Franciſcus*) S. J. *in riſum prapenſus ſalutare monitum a* S. *Ignatio accipit* 543. e f. *Deinde Bruxellas candelam, cum qua* S. *Ignatius animam Deo reddidit* 633. c d
Cottanus (*Thomas*) S. J. *in Anglia ab hæreticis trucidatus* 697. e
Couſinetus (*Jacobus*) *Vitam* S. *Lupi Trecenſis copioſiſſimis notis illuſtravit* 57. c
Criminalis (*Antonius*) S. J. *interficitur in India ab infidelibus* 525. e. 697. b
Cuellar (*Joannes*) *Antverpiæ* S. *Ignatium hoſpitio excepit* 439. e. 475. c
Cueva (*Bartholomæus a*) S. *R. E. Cardinalis quam tenero affectu dilexerit* S. *Ignatium* 519. d
† Cyrillus *ad ſedem Hieroſolymitanam promotus fuit ab Arianorum factione* 49. b

D

DAniel *epiſcopus Wentanus in Anglia* 159. d e f
Daniel (*Gabriel*) S. I. *hiſtericus Gallus* 413. a
Daventria (*Jacobus de*) *abbas Feltwvertenſis in Friſia* 167. e
Daventria (*Regnerus de*) *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167. f
Davinus (*Joannes*) *epiſcopus Namurcenſis* 846. c
Deiotarus *rex Paphlagoniæ* 39. c
Delis (*Margareta*) *Bononiæ videt* S. *Ignatium eodem tempore, quo ipſe Romæ mortuus eſt* 513. c d
Desboia (*Engelbertus*) *epiſcopus Namurcenſis* 846. c
Deſiderius *epiſcopus Viennenſis* 865. e
Deſiderius *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 265. d e
† Deſiderius *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 190. d
Diaz (*Petrus*) S. J. *cum ſociis a Calviniſtis occiſus* 697. d
Diceto (*Radulphus de*) *ſcriptor Anglus* 159. e
Dierrins (*Ignatius*) S. J. *ſpiritualia* S. *Ignatii Exercitia explanavit* 423. b
Dini (*Franciſcus*) *Acta* SS. *Floræ & Lucillæ, aliorumque martyrum defendit* 23. c. 19. e
† Dionyſius *Alexandrinus teſtatur, Philippum imperatorem Chriſtianis faviſſe* 134. a
Dockum (*Hermannus a*) *abbas Feltwvertenſis in Friſia* 167. f
Dnlanus (*Claudius Marius*) S. J. *Rector collegii Camberienſis in Sabaudia* 836. a
Domenec (*Antonius Vincentius*) *collegit monumenta de Sanctis Catalaunia* 137. a c. 138. d
Domenecus (*Hieronymus*) S. I. *Societatem Jeſu in Belgium induxit* 703. b 704. b
Dominicus *a Monticello, diſcipulus B. Joannis Columbini* 381. d. 382. c. 405. a
Dottin (*Gaſpar de*) *innocentiam* S. *Ignatii contra calumniatores publico ſcripto declarat* 458. a b c
Dunſtanus *abbas Glaſtonenſis in Anglia* 316. c f
† Dunſtanus *archiepiſcopus Cantuarienſis an a Dunſtano abbate Glaſtonenſi diſtinguendus ſit?* 316. f. 317. a
Durannus *abbas Solebienſis in Anglia* 296. d

E

EGgericus *abbas Feltwvertenſis in Friſia* 167. d
Eguia (*Jacobus & Stephanus de*) *fratres per ſpiritualia* S. *Ignatii Exercitia ad inſtitutum Socie-*

Societatis Jesu amplectendum inducti 424.b
Eguja (*Jacobus*) *S. J. fuit confessarius S. Ignatii* 512.b. *Quanti faceret sanctitatem Ignatii* 516.a b, 559.c
† Eligius *episcopus Noviomensis ecclesiam Deo consecravit sub titulo S. Lupi Trecensis* 53.c
† Elladius *episcopus Autissiodorensis* 207.f 208.f
Emma *regina Francorum* 286.f 287.e
† Enneco *ex Ordine S. Benedicti* 409.d e
Enriquez (*Leo*) *S. J. anno ætatis vigesimo tertio sacerdos consecratus statim jubetur agere præfectum spiritus in collegio Conimbricensi* 573.d
Eocharis *rex Alanorum* 216.f 259.e
Erardus (*Edmundus*) *S. Martini in arvis abbas* 53.b
Erbernus *archiepiscopus Turonensis an Sanctis sit adscribendus.* 171.a b
Ericus, *cognomento victoriosus, rex Sueciæ* 91.a
Ericus XIV. *rex Sueciæ* 113.d
† Ericus *est patronus ecclesiæ Upsaliensis* 88.c
Ermengarda *prior conjux Ludovici Pii imperatoris* 275.d
Ethelredus *rex Angliæ* 94.c
Ethelwolfus *Visi-Saxonum rex* 315.a
† Evaristus *Papa* 171.f 572.d
† Eucherius *episcopus Lugdunensis laudat S. Lupum Trecensem.* 54.a
Eugenius III. *Papa fuit discipulus S. Bernardi* 865.c
† Eupronius *episcopus Augustodunensis* 66.c
Eurardus *vel* Everardus *abbas S. Lupi Trecensis* 52.d
† Eusebius *Vercellensis* 170.d, 260.f, 261.a, 262.e f
† Eusebius *Romanus colitur die* XIV. *Augusti* 47.a
Eusebius *Nicomediensis rebaptizavit Constantium imperatorem Arianum* 46.a b
Eustachia *dicitur fuisse uxor S. Germani Autissiodorensis* 203.d
Eysengreoius (*Guilielmus*) *corrigitur* 593.c
Eystenus *archiepiscopus Nidrosiensis in Norvegia* 118.b c
Eyzo *abbas Feltwertensis in Frisia.* 167.d

F

FAber (*Petrus*) *S. J. primus S. Ignatii socius* 430.f 441.a 553.d, 454.b, 700.e f, 706. & 407.
Faber (*Carolus*) *varia nobis suggessit monumenta Provinciæ* 4.f
Facundes (*Manuel*) S. J. *Rector collegii Conimbricensis* 853.f
Falletti (*Antonius*) S. J. *Provincialis provinciæ Mediolanensis submisit varia de usu & fructu, quem Exercitia S. Ignatii habent in dictione Subalpina & vicinis provinciis* 789. & 790
Farnesius (*Odoardus*) *S. R. E. Cardinalis honorificum tumulum erigi jussit Cardinali Bellarmino* 603.b c
Farnesius (*Alexander*) *S. R. E. Cardinalis fundavit Societati Jesu collegium Monte Regali in Sicilia* 733.f 734.a 742.f
Faustinus *presbyter Luciferianus S. Felicem Papam falso accusat* 44.c d
Ferdinandus I. *imperator varias epistolas scribit ad S. Ignatium* 496. & leqq. *Fundavit diversa collegia* S. J. 733.f
Ferdinandus *rex Hispaniæ* 411.c, 413.c
† Ferrerius (*Vincentius*) *a quibusdam dicitur* S. J. *prænuntiasse* 475.d
Ferrerius (*Franciscus*) *in S. Ignatium & socios injurius publica sententia condemnatur* 485.d e f
Fichercllus (*Vincentius*) S. J. *Rector collegii Pisaurensis* 851.d
Florentius *Wigornensis historicus Anglus* 93.a c
Fonseca (*Alfonsus*) *archiepiscopus Toletanus* 672.b
Forjot (*Nicolaus*) *abbas S. Lupi Trecensis* 52.f 53.a
Fortezza (*Franciscus*) *antistes Syracusanus in Sicilia* 829.c d
Fortin (*Joanna*) *mater S. Guilielmi episcopi Briocensis* 121.c
Foscararius (*Ægidius*) *Magister sacri palatii spiritualia S. Ignatii Exercitia commendavit & approbavit* 426.f, 427.a
Fout (*Franciscus du*) S. J. *Rector collegii Camberiensis in Sabaudia* 836.b d
Franciscus *a Monticello, discipulus B. Joannis Colambini* 381.e, 382.e
Fraternus *episcopus Autissiodorensis* 255.c, a 80.a b
Fredericus *præsul Magdeburgensis* 865.c
Fredericus II. *rex Daniæ* 96.f
Fredericus III. *imperator* 411.c
Freminius *præsul Metensis* 305.b
Fronto *dicitur fuisse præsul Petragoricensis ecclesiæ* 11.d c
Frusius (*Andreas*) S. J. *spiritualia S. Ignatii Exercitia Latine vertit* 426.f, 523.c
Fulbertus *episcopus Carnotensis* 593.e
Fuxo (*de*) *Cardinalis, & legatus Avenionensis* 7.a

G

GAlba *imperator Romanus* 538.d
Gallarati (*Petrus*) S. J. *suggessit notitiam de Exercitiis S. Ignatii, quæ Mediolani obeuntur* 788.f, 789.a b
Gallonius (*Antonius*) *edidit Historiam sanctarum virginum Romanarum* 19.a
Gallorum *regum ac principum erga S. Germani Autissiodorensis reliquias veneratio & munificentia* 184.f, 186.a b
† Gallus *antistes Claromontanus* 266.a
Galterus *abbas Selebiensis in Anglia* 292.e
Gamans (*Joannes*) *officiosissimus operis nostri promotor & adjutor* 307.e
Ganus (*Christophorus*) *scripsit de gestis S. Joannis Columbini* 335.b
Garcia (*Martinus*) *frater S. Ignatii de Loyola* 414.c, 445.f
Garcia (*Franciscus*) S. J. *non ita pridem Hispanice edidit Vitam S. Ignatii Loyolæ* 410.a 598.f
Garibay (*Stephanus*) *historicus Hispanus* 410.d, 319.c
Galparis (*Nicolaus*) *Antverpiam attulit reliquias S. Hatebrandi* 563 & 564
† Genovefa *velum accepit a S. Germano episcopo Autissiodorensi* 74.d, 75.d, 221.f, 222.a b, 216.c
Gerardus I. *episcopus Cameracensis* 269.c
Gerardus *abbas S. Lupi Trecensis* 52.d
† Germanus *episcopus Parisiensis* 285.c
Germanus *abbas Selebiensis in Anglia* 301.e, 302.d e
Gervasius, *scriptor Anglus seculi* XII. 259.c
Gil *vel* Ægidius (*Petrus*) S. J. *variis quæstionibus Nicolai Lancicii respondet* 432.c, 433
Gillot (*Savinus*) *Rippatorii abbas* 53.b
Giron (*Franciscus*) S. J. *Rector collegii Salmanticensis* 419.d e
Gislo (*Jacobus*) *chronologiam rerum Septentrionalium ex aliis auctoribus collegit* 91.e
Gitro *invasor Angliæ fit Christianus* 328. & 329

Giuffanus (*Joannes Petrus*) *ſcripſit Vitam S. Caroli Borromæi* 787. e
Glaber (*Radulphus*) *hiſtoricus*, & *aliquando monachus Autiſſiodorenſis* 289. c. *Interceſſione S. Germani prodigioſe ſanatus eſt* 890. c d
Glandorpius (*Joannes*) *edidit Onomaſticon Romanum* 14. f
Godinus *Bracarenſis epiſcopus* 129. e
Gogordanus (*Pontius*) S. J. *Roma habitavit cum S. Ignatio* 592. b c
Gomez (*Chriſtophorus*) S. L. *collegit varia elogia de Societate Jeſu* 519. c
Gonzalez *de Mendoza* (*Petrus*) *archiepiſcopus Granatenſis conſcripſit Hiſtoriam Salicenſem* 19. b
Gonzalez (*Thyrſus*) *Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu magnificum ſacellum erexit Romæ S. Ignatio* 847.
Gordianus *imperator varias de Perſis victorias retulit* 132. f
Goveanus (*Jacobus*) *S. Ignatium magnis laudibus proſecutus eſt* 440. a b
Gramacius *præſul Metenſis* 305. b
Granatenſis (*Ludovicus*) *magni faciebat S. Ignatium* 519. a
Grave (*Joannes*) *abbas Frivvertenſis in Friſia* 167. e
† Gregorius *Papa teſtatur per brandea ſeu panuos, reliquiis ſanctorum admotos, miracula patrari* 33. f. 34. a
† Gregorius *Turonenſis meminit de baſilica S. Lupi Trecenſis epiſcopi* 51. c
Gregorius III. *Pontifex Romanus* 159. e
Gregorius XI. *Papa in honorem S. Martha ſumptuoſam aram erexit* 8. f. *Ordinem Jeſuatorum confirmavit* 347. b
Gregorius XIII. *Papa miſit ad reginam Hiſpaniæ corpus cujuſdam S. Beatricis* 35. d. *Nomen S. Joannis Columbini Martyrologio Romano inſeri juſſit* 334. e. 335. a. *Confirmat inſtitutum Societatis Jeſu* 723. & ſeqq. *Fundavit collegium Romanum ejuſdem Societatis* 733. d e
Gregorius XIV. *Papa cognomen Jeſu Societati noſtræ aſſervit* 473. d
Gregorius XV. *Papa Ignatium de Loyola ſolenniter numero Sanctorum adſcripſit* 623. & ſeqq.
Gretſerus (*Jacobus*) S. J. *Vitam S. Ignatii vindicavit a calumniis Lubi Miſeni hæretici* 519. e f. 588. f. 589. a 597. d
Grimkel *epiſcopus, quem S. Olavus rex ſecum ex Anglia in Norvegiam duxit* 96. b c d
Groenske (*Haraldus*) *pater S. Olavi martyris* 90. e f. 91. b
Gruterus (*Janus*) *edidit novemdecim ſcriptores Hiſtoriæ Auguſtæ* 15. b
Gualdricus *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 190. c
Gualla (*Jacobus*) *edidit Sanctuarium Papiæ* 135. e
Gudbrandus *avus maternus S. Olavi martyris* 92. f
Guelfaccius (*Thomas*) *a Joanne Columbino mirabiliter ad frugem reducitur* 371. a f
Guelfo *vel* Welfo *abbas Monaſterii Centulenſis S. Richarii, & Senonenſis S. Columbæ* 275. e
Guerrerius (*Petrus*) *archiepiſcopus Granatenſis fundavit Granatæ collegium Societatis Jeſu* 734. a. 748. d
Guerrois (*Nicolaus des*) *Gallice conſcripſit Hiſtoriam eccleſiaſticam præſertim diœceſis Trecenſis* 31. a. 51. a
Guidiccionius (*Bartholomæus*) *S. R. E. Cardinalis primum adverſatur inſtituto Societatis Jeſu approbando, & poſtea eidem mirifice favet* 468. b
Guido *abbas Ciſtercienſis & epiſcopus Rhemenſis* 129. c
Guilielmus *Malmesburienſis edidit catalogum abbatum Glaſtonienſium* 316. f
Guilielmus *Rameſienſis ſcripſit Vitam S. Neoti* 315. f
Guitherus *abbas monaſterii S. Lupi Trecenſis* 52. d e f
Guttamus (*Joannes*) S. J. *a Turcis captus ſolicitudine & cura paterna S. Ignatii liberatur* 569. a
Guzman (*Didacus de*) S. L. *teſtatur, quid S. Ignatius de nomine Jeſu, Societatis noſtræ indice, ſenſerit* 473. a b
Guzman (*Didacus de*) *archiepiſcopus Hiſpalenſis edidit decretum de feſto S. Ignatii celebrando* 625. b

H

HAco *rex Norvegiæ* 88. f. 96. b
Haeftenus (*Benedictus*) *ex Ordine S. Benedicti corrigitur* 461. f. 462.
Hammontanus (*Gerardus*) *Prior Cartuſiæ Colonienſis naſcenti Societati Jeſu impenſe favet* 482. b c. *Obit ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 482. d. *Petrus Faber & S. Ignatius ei pro beneficiis gratias agunt* 482. e f. 483. a b. *Reſponſoria ipſius epiſtola ad S. Ignatium* 483. c d
Haraldus, *frater S. Olavi, poſtea rex Norvegiæ* 110. d f. 111. 120.
Harduinus (*Joannes*) S. J. *nuper vulgavit Acta conciliorum* 39. e. *Suggeſſit notitiam de S. Lete puero martyre, qui in opere noſtro erat omiſſus* 865. f
Harphius (*Henricus*) *ſcripſit Theologiam myſticam* 483. d
Haute (*Bernardus van den*) S. J. *Rector Lovanienſis varia monumenta de S. Ignatio ſubminiſtravit* 521. f
Heftnreus (*Camillus*) S. J. *agit de fructu, qui per ſpiritualia S. Ignatii Exercitia fit Neapoli, & Venetiis in Britannia Minore* 788. d e. 789. c
Heldricus *abbas S. Germani Autiſſiodorenſis* 285. d. 287. c d
Helyneus (*Hippolytus*) *Gallice ſcripſit de Ordinibus religioſis & militaribus* 346. d
Hemmo *abbas Felvvertenſis in Friſia* 167. e
Henao (*Gabriel de*) *illuſtravit Antiquitates Cantabriæ* 410. b
Henricus *abbas Croylandenſis in Anglia* 319. c f
Henricus *epiſcopus Tricaſſinus* 52. d
Henricus IV. *rex Galliarum magnum Miſſarum numerum a Societate Jeſu poſt mortem pro beneficiis obtinuit* 536. f
Henricus VIII. *rex Angliæ* 315. a b
Henricus *comes Trecenſis* 61. a
Henricus *rex Luſitaniæ fundavit varia collegia Societatis Jeſu* 733. f
Henricus *Cardinalis fundavit collegium Eborenſe Societatis Jeſu in Luſitania* 742. a
Henricus L. *rex Angliæ* 296. d f
Henriquez (*Alfonſus*) *epiſcopus Sidonienſis* 606. e
Herbernus *vel* Heribertus, *archiepiſcopus Turonenſis an Sanctis adſcribendus?* 172. a b
Herbertus *abbas Selebienſis in Anglia* 296. f
Heriboldus *vel* Heribaldus *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 175. f. 278. b
† Hericus *metrice ſcripſit Vitam S. Germani Autiſſiodorenſis, & alia quædam* 192. a b
Heyden (*Henricus vander*) *abbas Villarienſis* 162. f. 163. 164. b c
Hidulphus *archiepiſcopus Trevirenſis* 168. c

Hie-

Hieronymus *ſecundus præſes generalis Ordinis Juſtitiæ* 385. a b
Higdenus (*Ranulphus*) *hiſtoricus Anglus* 198. b
† Hilarius *epiſcopus Arelatenſis* 195. a. 215. b
† Hiltebrandus *ſocius S. Bonifacii* 164. e
† Honoratus *abbas Lerinenſis, & poſtea archiepiſcopus Arelatenſis* 61. f. 70. f
Hormiſdas *Romanus Pontifex* 305. e f
Hoſius (*Jacobus*) *moritur, & S. Ignatius videt ejus animam ad cælum tendere* 459. d. 684. b c
Hoſpinianus (*Rodolphus*) *hæreticus craſſam prodit ignorantiam, quæ carpitur* 251. e f
Hoſtius (*Jacobus I*) S. J. *primus in Siciliam intravit* 545. b c
Hoyto *abbas Feltvvertenſi in Friſia* 167. d
Hrærekus *Heidmarchiæ regulus* 97. d e f. *Manſuetudo S. Olavi regis erga illum* 98.
Hucbertus *abbas monaſterii Aganuenſis* 278. f. 281. b c
Hugo *Flaviniacenſis ſcriptor ſeculi* XI. 51. f. *Laudat S. Lupum Trecenſem* 56. a b
Hugo *abbas Selebienſis in Anglia* 297. e. 299. a
Hugo *communiter cognominatus* abbas *a pluribus abbatiis, quas habebat* 275. e
Hugo *epiſcopus Antiſſiodorenſis* 186. d
Huylenbroucq (*Alphonſus*) S. J. *Societatem Jeſu adverſus famoſos quoſdam libellos vindicavit* 474. c

I

Jacobus *Philippus* Bergomenſis *ſcripſit ſupplementum Chronicorum* 345. d
Jaius (*Claudius*) S. J. *unus ex primis S. Ignatii ſociis* 453. e. 737. c. *Recuſat epiſcopatum Tergeſtinum* 487. b c d
Ianinus (*Ludovicus*) S. J. *Vitam S. Ignatii a Bartolo Italice ſcriptam Latinitate donavit* 598. e d
Jariſlaus *Ruſſiæ rex* 99. b
Jeſuatorum *Ordo quando inſtitutus* 345. b e
† Ignatius *martyr a S. Ignatio Loyola affectu peculiari ſuis honoratus* 533. f
Ignatius *abbas monaſterii Angelomontani in Helvetia* 32. b e
Imbertus *archiepiſcopus Arelatenſis* 6. c
Ingigerdis *vel* Ingris *S. Olavo, regi Norvegiæ deſponſata* 97. b *Sed dein negata* 99. a b
Ingoberga *regina Franciæ a Chariberto repudiata* 265. f
Ingulphus *abbas Croylandenſis in Anglia* 315. b. 318. a
Ingwaldus *epiſcopus Londinenſis* 159. d e f
Innocentii III. *Papæ decretum circa infirmos a S. Ignatio inſtauratum* 480. e f. 481. 704. e. *Etiam nuper a Benedicto XIII. renovatum* 481. e f
Innocentius IV. *Pontifex Romanus* 121. a d f. 154. f
Innocentius VIII. *Romanus Pontifex* 411. c
Joanna *regina Jeruſalem & Siciliæ &c.* 6. e
† Joannes *abbas Reomaenſis* 289. c
Joannes *epiſcopus Aretinus* 27. f. 28. d e. 29. a
Joannes *epiſcopus Antiſſiodorenſis* 289. b
Joannes II. *antiſtes Ravennas* 281. e
Joannes III. *rex Luſitaniæ primos patres e Societate Jeſu in Indiam mitti curat* 440. b c. *Quanti faceret S. Ignatium* 519. c d. *Fundavit varia collegia Societatis Jeſu* 733. f. *Omnia dicta & facta S. Ignatii notari jubet* 598. e
Joannes *Caſimirus rex Poloniæ* 847. a b
Joannes *rex Anglorum* 319. e
Joannes *patriarcha Conſtantinopolitanus* 306. a
Jolanda *uxor Frederici de Lotharingia, ducis Vaudemontii* 7. b e
Jonas *Arngrimus ſcriptor Islandus carpitur* 90. c. 102. e
Jonus *ex epiſcopo Stafangrenſi fit archiepiſcopus Nidroſienſis* 111. f
Iſabella *regina Hiſpaniæ* 411. e
Iſicius *epiſcopus Viennenſis* 261. f
Itto *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167. d
Judith *Bavarica ſecunda uxor Ludovici Pii imperatoris* 275. d
Julius *forte altero nomine* Agricola, *præfectus Galliarum* 202. d. 203. e f
Julius II. *Pontifex Romanus* 53. a
Julius III. *Papa Petrum Caniſium S. J. conſtituit adminiſtratorem epiſcopatus Viennenſis in Auſtria* 486. e d f. 487. *Romæ condit collegium Germanicum* 493. b. *Confirmavit Societatem Jeſu* 714. & ſeqq.
Juſtus *præſul Lugdunenſis* 60. d
† Juvenalis *patriarcha Hieroſolymitanus in variis eccleſiaſticis Græcorum faſtis colitur* 855. e f. 856. *Contra varias accuſationes defenditur* 860. & ſeqq.
Juvencius (*Joſephus*) *ſcripſit hiſtoriam Societatis Jeſu* 593. f. *Narrat quædam S. Ignatii miracula* 799. & ſeqq.

K

Kalkar (*Henricus*) *ſcripſit de ordine Carthuſianorum* 304. e. 88. a
Katilli (*Nicolaus cognomento Albus*) *archiepiſcopus Upſalienſis* 88. c
Keſſelius (*Leonardus*) S. J. *Rector Colonienſis, S. Ignatium adhuc vivum videre cupiens, miro modo ſit voti compos* 587. a
Koributius (*Michael*) *rex Poloniæ* 847. a b

L

Lainius (*Marcus*) *poſt peracta ſpiritualia S. Ignatii Exercitia ingreditur Societatem Jeſu, quam antea de hæreſi ſuſpectam habebat* 424. b c
Lancicius (*Nicolaus*) S. J. *multa de S. Ignatio curioſe inquiſivit* 430. f. 432. e f
Landricus *Comes Antiſſiodorenſis* 289. d
Laſo (*Alfonſus*) *epiſcopus Majoricenſis* 606. a
Laude (*Joſephus Septimius a*) *novam notitiam ſuggeſſit de reliquiis S. Marcellinæ* 866. f
Laurentius (*Thomas*) *ex ordine Prædicatorum honorificum de S. Ignatio & Petro Fabro teſtimonium perhibuit* 444. f. 445. a
Laynez (*Jacobus*) S. J. *tertius S. Ignatii ſocius* 441. b c. 702. e f. 737. b. *Recuſat dignitatem cardinalitiam* 487. c
Leo *a S. Thoma Benedictinus improbatus a Luſitana Benedictinorum congregatione* 422. a b
Leo IX. *Papa Chriſtum ſub ſpecie pauperis leproſi ſuſcepit* 364. f
Leo XI. *Papa Clementi VIII. ſucceſſit* 606. c
Lermæus (*Gabriel*) *Calviniſta laudat ſpiritualia S. Ignatii Exercitia, dum ea voluit vituperare* 786. f. 787. a b
Liberius *Papa in exſilium mittitur* 47. f
Lindanus (*Henricus*) S. J. *aliqua de cultu S. Helenæ Suecæ ſuppeditavit* 330. d e
Linek (*Carolus*) S. J. *ſcribit Vitam S. Ignatii ſub Imagine abſolutiſſimæ virtutis* 527. a. 598. f
Llanes (*Bernardus*) *ex ordine S. Dominici, Prior conventus Maureſani* 417. a
Loarsius (*Gaſpar*) S. J. *variis modis a S. Ignatio probatus* 571. f. *Interrogatus, quid de ea pro-

probatione ſentiret, acute reſpondet 571. f 572.a
Lodbroch (*Ragnar vel Ragnerus*) *rex Daniæ* 90 f
Loſtunga (*Thorarinus*) *poeta Islandus vel Norvegus* 110.b
Lopez (*Franciſcus*) *S. J. a Mauris interfectus* 697. e
Lopez *eſt cognomen familiæ Loyolanæ* 410.c
Lotharingus (*Fredericus de*) *dux Vaudemontius* 7. b e
Lotharingia (*Carolus a*) *epiſcopus Virdunenſis, accepta a Gregorio XV. Papa facultate, Societatem Jeſu ingreditur* 624. d e. *Fundavit collegium Societatis Jeſu Pontæ Moſſoni* 734. a
Lothaeius *Caroli Calvi filius* 223. d
Loyola (*Æmilianus*) *S. J. nepos ex fratre S. Ignatii de Loyola* 424. c
Lucius II. *Papa* 865. c
Ludolfus *Saxo ex Ordine Carthuſianorum collegit Vitam Chriſti, cujus lectione forſan converſus eſt S. Ignatius de Loyola* 414. b c
Ludovicus XI. *Franciæ rex ſupſanctæ S. Marthæ* 8. b e *munifice fieri juſſit*
Ludovicus *rex Germaniæ* 276. c 278. b
Ludovicus XIII. *rex Galliæ promovet canonizationem S. Ignatii* 610. & 611
Ludovicus *rex Hungariæ* 686. e 692. a
Ludovicus XII. *rex Galliæ* 53. a
Ludoviſius (*Ludovicus*) *S. R. E. Cardinalis quid ſenſerit de S. Ignatio* § 19. d. *Quam munificus erga ejus memoriam* 845. b e f
Lugo (*Joannes de*) *S. R. E. Cardinalis* 847. b
Lupus (*Chriſtianus*) *S. Felicem peeperam a Pontificatu Romano excludit* 50. b
Lyræus (*Hadrianus*) *S. J. edidit apophthegmata S. Ignatii* 575. a

M

Machon (*Ambroſius*) *archiepiſcopus Calaritanus impenſe laudat Petrum Ribadeneiram* 594. e
Maculanis (*Alanus de*) *novam notitiam ſubminiſtravit de reliquiis S. Marcellinæ* 866. f
Madera (*Joannes*) *conatur S. Ignatio religionem injicere, ut eum a victu mendicando avertat* 418. e f
Maffeus (*Joannes Petrus*) *S. J. elegantur ſcripſit Vitam S. Ignatii* 597. e
Magarola (*Petrus*) *epiſcopus Vicenſis* 814. f
Magdalena, *Ferdinandi imperatoris filia, fundavit collegium Halenſe Societatis Jeſu* 733. f
Magdalena *ſoror S. Ignatii litteras ab eo accepit de Communione menſtrua* 531. e
† Magnentia *& aliæ virgines* 261. e f 262. f, 263. a b
Maginus (*Joannes Antonius*) *edidit mappas geographicas Italiæ* 343. e
† Magnericus *præſul Trevirenſis* 308. e
Magnus, *cognomento Nudipes, rex Norvegiæ fugit ad inſulam Mannæ* 111. e f
Magnus (*Joannes*) *ſcripſit hiſtoriam Gothorum* 87. b, 90. a
Magnus, *filius S. Olavi, ſuccedit patri in regno Norvegiæ* 110. b c. *Prodigioſam ejus opem experitur* 119. e f. 120. a
Maihewius (*Eduardus*) *ſcripſit Trophæa Sanctorum Anglorum* 314. c 316. a
Malcolmus IV. *Scotiæ rex cum Malcolmo III. confundatur* 4. d e
Malderus (*Joannes*) *epiſcopus Antverpienſis* 161. d f, 162. f, 163. e
† Mamertini *converſio ab idololatria* 206. & 207.
† Mammes *vel* Mamas *martyr in Gallia celebris propter translatas eo reliquias* 268. a
Manareus (*Oliverius*) *S. J. teſtimonium reddit de ſanctitate Ignatii* 516. c. *Aliqua improbat circa modum Vitæ Ignatianæ longioris, quam Ribadeneira conſcripſit* 596. d e. *Multa de S. Ignatio litteris mandavit*, 443. 578. & ſeqq. *Faciem ſanctæ ſplendidam vidit* 586. b c
Mancinellus (*Julius*) *S. J. revelationem rei cujuſdam accepit a S. Ignatio* 537. a 661. a
Manricus (*Antonius*) *docuit S. Ignatium de Loyola artem militarem* 412. e 413. c
Manrique (*Alfonſus*) *archiepiſcopus Buegenſis* 606. e
Manrique *de Lara* (*Maria*) *ducis Najaræ filia, Barcinonenſe collegium Societatis Jeſu perpetuis reditibus firmavit* 734. b
Manſfeld (*Gebehardus a*) *elector Colonienſis* 483. e
† Marcellianus *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 207. f 208. f
Marcellinus *presbyter Lucifericanus ſamam S. Felicis Papæ turpiter proſcindit* 44. e d
Marcellus II. *Papa S. Ignatium benevolentiſſime excipit* 408. c d. *Quanti eum faceret* 518. e, 749. c
Marcellus *præfectus Galliarum* 197. c
Marchina (*Petrus*) *canonicus collegium Conchenſe Societatis Jeſu perfecit* 741. e
Marcus *epiſcopus Britanniæ* 198. b
Mareſcottus (*Ludovicus*) *precibus B. Joannis Columbini adhuc viventis ſubito ſanatur* 387. d e
Margarita *Auſtriaca inopiæ collegii Romani ſocietatis Jeſu ſuccurrit* 466. d. *Aliquando apud S. Ignatium o noxii expiare animum conſueverat. ibid.* e *Epiſtola ejuſdem ad S. Ignatium* ibid. f
† Mariæ *Ægyptiacæ Vita occaſionem converſioni B. Joannis Columbini præbuit* 356. e
Marinus *vel* Martinus *Pontifex Romanus* 317. d e
Martinengus (*Cæſar*) *S. J. Rector collegii Faventini* 814. e
Martioes (*Petrus*) *S. J. ab infidelibus trucidatus in America* 697. c
† Martinus *epiſcopus Turonenſis* 157. f 193. f, 194. c
Martinus V. *Pontifex Romanus Ordinem Jeſuatorum ruetur* 350. a b c
Marteſius (*Vincentius*) *S. J. mira aliqua narravit de morientibus in Societate Jeſu* 851. f, 852. a b
Matta *& Haro* (*Petrus*) *epiſcopus Caputaquenſis* 843. d e 844. a
† Mauritius *& alii martyres legionis Thebææ ubi quieſcant* 278. f 281. b
† Maximus *abbas multa a Monothelitis paſſus.* 85. f 86
Mayr (*Georgius*) *S. J. Vitam S. Ignatii Græce edidit* 531. b
Medicis (*Coſmus de*) *dux Florentiæ* 343. e
† Meletius *ad cathedram Antiochenam evectus ſuis ab Arianorum factione* 49. b
Meloduno (*Ludovicus de*) *archiepiſcopus Senonenſis* 866. e
† Memorii *& ſociorum martyrium* 64. e 78
Mendez (*Alfonſus*) *S. J. ab infidelibus interfectus in India* 697. b
Mendoſia (*Maria*) *marchionis Mondejaris filia, fundavit Compluteuſe collegium Societatis Jeſu* 734. b
Mendoza (*Franciſcus a*) *S. R. E. Cardinalis* 648 c 649. a b 673. b 674. a
Mercurianus (*Everardus*) *Præpoſitus Generalis Soci-*

Societatis Jesu 525. d
Mercurius (*Joannes Andreas*) *archiepiscopus Messanensis & S. R. E. Cardinalis* 505. e
Merovæus *rex Francorum* 77. e
Messenius (*Joannes*) *scripsit de antiquitatibus Suecicis* 331. e
Meursius (*Joannes*) *scripsit historiam Daniæ* 89. f
Michael *a sancta Maria, qui prædicationem S. Jacobi in Hispania nuper impugnavit, pluribus refellitur* 869. & seqq.
Michomer *discipulus S. Germani Autissiodorensis* 256. e f
Miller (*Joannes*) S. J. *varia collegit miracula & beneficia intercessione S. Ignatii præstita* 836. e
Mingella (*Antonius*) *discipulus B. Joannis Columbini* 369. a f
Minoritæ *in Bavaria habent reliquias S. Ignatii* 632. a b
Miona (*Emmanuel*) *sacerdos per spiritualia S. Ignatii Exercitia ad Societatem Jesu ampletendam inductus* 424. a. *Scripsit S. Ignatius ad eum epistolam, qua commendat Exercitia spiritualia* 524. c
Miræus (*Auberus*) *emendavit Fastos Belgicos & Burgundicos* 161. f
Miron (*Jacobus*) *spiritualibus S. Ignatii Exercitiis peractis, Societati Jesu se addixit* 424. c, *Fit provincialis Lusitaniæ* 742. c
Modoaldus *episcopus Trevirensis* 307. d
Mola (*Laurentius de*) *Capuccinus aliqua mira dixit de moriontibus in Societate Jesu* 851. f, 852. a b
Morales (*Jacobus de*) S. J. *Rector collegii Carthaginensis* 533. d
Morigia (*Paulus*) *scripsit Italice historiam Jesuatorum* 333. e 336. b c
Moronus (*Joannes*) *S. R. E. Cardinalis* 493. b
Mothier (*Simon*) S. J. *Martyrologium Romanum cum notis edidit* 131. e
Munsterus (*Sebastianus*) *cosmographiam suam Carolo V. imperatori dedicavit* 112. c

N

Nadasi (*Joannes*) S. J. *præter alia scripsit Annum dierum memorabilium Societatis Jesu* 412. a
Naja (*Martinus de la*) *rector collegii nostri Bilbilitani Actu SS. Floræ & Lucillæ Hispanice edidit* 30. f
Naironus (*Faustus*) *edidit Dissertationem de origine, nomine & religione Maronitarum* 306. d
Natalis (*Hieronymus*) S. J. *apologiam scripsit pro spiritualibus S. Ignatii Exercitiis* 426. d. *Fuit generalis commissarius Societatis Jesu in Hispania* 427. c. *Ob nimiam in suos subditos duritiem a S. Ignatio reprehensus* 567. e
Nemius (*Gaspar*) *episcopus Antverpiensis approbat miraculum intercessione S. Ignatii patratum Antverpiæ* 840. a
Nennius *scripsit historiam Britonum* 198. c. *Sæpe fabulas obtrudit.* *ibid.* c d e f
Neo *antistes Ravennas* 181. e
† Nerius (*Philippus*) *magni faciebat S. Ignatium* 520. f 521. a b. *Faciem S. Ignatii splendentem vidit* 586. c 850. c d
†† Nicasius & *Eutropia martyres* 79: f
Nicetius *episcopus Trevirensis meminit de ecclesia & miraculis S. Lupi Trecensis* 51. c d
Nichel (*Gosvinus*) *Præpositus Generalis Societatis Jesu* 573. e 575. b
Nicolaus I. *Pontifex Romanus* 531. e
Nidardus (*Joannes Everardus*) *S. R. E. Cardinalis* 847. b
Nierembergius (*Joannes Eusebius*) S. J. *Hispanice scripsit Vitam S. Ignatii Loyolæ* 409. f. 548. c
Nieto (*Laurentius*) *abbas Benedictinus Montis Serrati* 41 5. a b
Nigronius (*Julius*) S. J. *refellit fabulam, quæ asserit, S. Ignatium petiisse, ut in Ordinem Theatinorum admitteretur* 448. e f
Niguſanus (*Vincentius*) *episcopus Arbensis S. Ignatium sacris Ordinibus initiavit* 456. e f, 681. a
Nobilibus (*Romulus de*) *discipulus B. Joannis Columbini* 369. a f
Nordis (*Hermannus*) *abbas Feltwertensis in Frisia* 167. e
Nordis (*Joannes*) *abbas Feltwertensis in Frisia* 167. e
Noyelle (*Carolus de*) *Præpositus Generalis Societatis Jesu* 779. e
Nunnius (*Joannes*) S. J. *designatur patriarcha Æthiopiæ* 526. b c; 744 b c d

O

Odescalcus (*Benedictus*) *S. R. E. Cardinalis Mediolani basilicam Ambrosianam munifice restauravit* 866. f
Odilo *abbas Cluniacensis* 289. d e
Olahus (*Nicolaus*) *conscripsit gesta Attilæ ducis Hunnorum* 64. d f
Olai (*Ericus*) *decanus Upsalensis historiam Gothorum & Suecorum compilavit* 90. a
Olavius (*Martinus*) *qui puer S. Ignatio Complutum intranti primus eleemosynam dederat, postea Societatem Jesu ingressus est* 671. a b. *Scripsit apologiam pro Societate Jesu contra decretum Sorbonicum* 502. f 503. a
Olavus, *cognomento Pacifens, rex Norvegiæ* 111. b
Olavus *rex Sueciæ* 96. f. *Cum S. Olavo rege Norvegiæ pacem iure cogitur* 97. b
Oliva (*Paulus*) *Præpositus Generalis Societatis Jesu* 627. b c
Oliveri (*Horatius*) S. J. *Assistens Italiæ* 629. a
Ondulphus *abbas Feltwertensis in Frisia* 167. d
Optatianus *episcopus Trecensis* 77. c
Ordulfus *Saxoniæ dux* 119. e
Orta (*Petrus Franciscus*) *S. I. testatur de ultima translatione corporis S. Ignatii* 602. a b
Ortizius (*Petrus*) *nascenti Societati Jesu infensus, postea eamdem summam benevolentia prosecutus est* 455. b e
Osbrandus *abbas Feltwertensis in Frisia* 167. e
Osbrandus *alter abbas Feltwertensis in Frisia* 167. e
Osius *Cardinalis fundavit collegium Societatis Jesu Brunsbergæ in Polonia* 734. a
Osketulus *abbas Croylandensis in Anglia* 315. c 318. a
Osorio (*Petrus de*) *legavit mille ducentas libras ad ornandam spelunçam Manresanam S. Ignatii* 785. d
Ottar, *cognomento Niger, poeta Islandus* 92. a b, 93. e
Ortelius (*Hieronymus*) *S. J. ob imprudentem concionem punitus a S. Ignatio* 545. b c
Oviedus (*Andreas*) S. I. *magna simplicitate consentit, ut S. Ignatius officium Præpositi Generalis deponat* 493. a 525. f *Postea fit episcopus in Æthiopia* 526. b c

P

Pace (*Benedictus de*) *rabellio episcopi Tifernatis verbis B. Joannis Columbini mire modo convertitur* 376.c d
Pacheco (*Joannes*) *erexit Villaretanum collegium Societatis Jesu* 734.b
Pagaoelli (*Elias*) *abbas Selebiensis in Anglia* 299.a
Paiva (*Didacus*) *non fuit scriptor e Societate Jesu, ut perperam asserit Eysengrenius* 593.c
Pallares (*Franciscus Ignatius*) *S. J. scribit quædam de posthuma S. Ignatii gloria, quæ Barcinone supersit* 791.b c d e
Palma (*Franciscus*) S. J. *Rector collegii Benonicusis* 513.c d
Paocirolus (*Guido*) *edidit Notitiam dignitatum imperii* 15.b
Panvinius (*Onuphrius*) *Felicem Martyrem nec pro Papa, nec pro Saulle agnoscit* 45.c
Papinus (*Hieronymus*) *ex Ordine Prædicatorum reddit honorificum de Societate Jesu testimonium* 503. a b
Paschalis (*Joannes*) *habet miram visionem de S. Ignatio gloriosa, quem antea viventem noverat* 790.e f 791. a b. *Varia narrat de iis, quæ S. Ignatius Maresæ fecit* 417.d e f 430.b e
Paschalis (*Agnes*) *Maresæ S. Ignatium de Loyola magna benevolentia prosecuta est* 417.d e f 418. *S. Ignatius Hierosolymis ad eam scribit* 419.e
Pasius (*Julius*) *faserdas anno* 1726. *Faventiæ mirabiliter intercessione S. Ignatii sanatus* 824.a b e
† Patiens *antistes Lugdunensis* 191.e, 200.f
† Patricius *fuit discipulus S. Germani Autissiodorensis* 259.b e
Pauck (*Engelbertus*) *somniat, S. Ignatium de Loyola tertium S. Francisci Ordinem amplexum esse* 416.f
Paulinus *Pistorienſis discipulus B. Joannis Columbini* 380.a d
Paulis (*Laurentius de*) *S. J. procurator, & promotor in canonizatione S. Ignatii de Loyola* 410.b 432.b
Paulo (*Vincentius a*) *institutor Missionum apostolicarum Beatis adscriptus* 470.e
Paulus III. *Romanus Pontifex spiritualia S. Ignatii Exercitia approbavit* 427.b c. *Nascenti Societati Jesu multum favit* 489.& seqq. *Societatem Jesu in religiosum Ordinem erexit* 467.a b
Paulus IV. *Pontifex magni faciebat S. Ignatium* 508 d e. *Aliqua in Societate Jesu immutare voluit* 585.e d e
Paulus V. *Papa aliquos ex Jesuatis ad sacros Ordines promoveri permisit* 348.e d. *Officia ecclesiastico B. Joannem Columbinum coli permisit* 335.a *Quando Ecclesiam regere cœperit* 414.a
Payva *Andradius* (*Didacus*) *Societatem Jesu ab hæreticorum mendaciis & calumniis vindicavit* 475. f 476.a 493.d e. *Magni faciebat S. Ignatium* 519.b
† Pazzis (*Maria Magdalena de*) *spiritualia S. Ignatii Exercitia in magno pretio habuit, & diligenter promovit* 787.f. *Ea cum magno fructu obivit* 788. a *Quanti faceret Societatem Jesu* 850.e f
Pedroccius (*Thomas*) *spiritualibus S. Ignatii Exercitiis adversatur* 427.d
Pedrosa (*Gaspar de*) S. J. *juridice examinat Vitam S. Ignatii a Petro Ribadeneira scriptam* 594.& seqq.
Pegna (*Joannes*) *magister S. Ignatii in studiis philosophicis* 650.e
Pelagiana *hæresis a quibus in Britanniam sit invecta* 196.a b
Pelletarius (*Joannes*) S. J. *Rector collegii Ferrariensis* 503.a
Penudus *abbas Feltwertensis in Frisia* 167.d
† Peregrinus *primus Autissiodorensium episcopus* 207.e 208.e
Perez (*Bartholomæus*) S. J. *varia ex Petro Ribadeneira quæsivit circa mortem S. Ignatii* 513.a b
Perpinianus (*Petrus*) S. J. *Vitam S. Ignatii conscribere meditabatur* 593.d
Petrejus (*Theodorus*) *recenset scriptores ex Ordine Cartusianorum* 414.b
Petri *diversi antistites Ravennates distinguendi* 181.e f
Petronius (*Alexander*) *medicus Romanus testatur, se vidisse splendidam S. Ignatii faciem* 586.e d e
† Petrus *Damianus in rebus historicis non facit magnam fidem* 17.d f 18.a
† Petrus *Chrysologus magni faciebat reliquias S. Germani Autissiodorensis* 185.b 220.b
Petrus *Pistorienſis, discipulus B. Joannis Columbini* 380.a d
Petrus III. *episcopus Aretinus* 28.e f
Philibertus *princeps & Sabaudiæ dux fundavit collegium Camberiense & Taurinense Societatis Jesu* 733. f
Philippus II *rex Hispaniæ quando e vivis excesserit* 414.a
Philippus III *rex Hispaniæ* 413.f, *Quando gubernare cœperit* 414.a
Philippus *episcopus Briocensis* 121.a
Philippus *imperator Decium exercitui Romano præfecit* 133.e
Philippus *frater regis Castellæ Christinam, filiam regis Norvegiæ uxorem duxit* 88.f
Philippus *princeps Hispaniæ, postea secundus istius nominis rex scribit S. Ignatio* 494.b c
Piccolomini *de Aragona* (*Ascanius*) *archiepiscopus Senensis* 344.a
Piccolomineus (*Alphonsus*) *discipulus B. Joannis Columbini* 368.e 369.e
Piccolomineus (*Bartholomæus*) *discipulus B. Joannis Columbini* 368.c. 369.e
Piccolomineus (*Bindus*) *discipulus B. Joannis Columbini* 368.c 369.e
Pien (*Ignatius*) S. J. *multa monumenta submiſtravit de S. Ignatio Loyola* 417.a. *& sæpe alibi.*
Pignatelli (*Hector*) *prorex Catalaunia* 431.e
Pimeotel (*Henricus*) *episcopus Conchensis* 625.b
Pimiciola *soror S. Hilarii Arelatensis, & uxor S. Lupi Trecensis* 56.b, 61.a b
Pioehoo *vel* Pichon (*Oliverius*) *pater S. Guilielmi episcopi Briocensis* 121.e
Pinellus (*Dominicus*) *S. R. E. Cardinalis* 607. & 608
Pitseus (*Joannes*) *collegit scriptores Angles* 315.f 216.c
Pius II *Papa veneratus est reliquias B. Joannis Columbini* 333.f, 334.a. *Nomen suum civitati indit* 382.e
Pius IV. *Papa edidit decretum de perpetuitate Præpositi Generalis Societatis Jesu* 585.d
Pius (*Rodulphus*) *Carpensis Cardinalis Lauretanum Collegium S. J. condidit* 742.e
Placidia *imperatrix S. Germanum Autissiodorensem honorifice excipit* 219. a b. *Quanti fecerit reliquias S. Germani Autissiodorensis* 185.b d e 220

Placidus *abbas monaſterii Urſinenſis in Germania* 31.e f, 32.a b

Polancus (*Joannes*) S. J. *ſcribit litteras exequiis de morte S. Ignatii* 509. & 510. *Teſtatur, librum Exercitiorum a S. Ignatio de Loyola compoſitum eſſe* 420.d. *Conſtitutiones S. Ignatii ex idiomate Hiſpanico Latinas fecit* 523.d

Polus *S.R.E. Cardinalis exquirit judicium univerſitatis Lovanienſis circa Societatem Jeſu* 506.f

Polychronius *epiſcopus Babylonis* 132.f 133.a

Pommerayus (*Franciſcus*) *ſcripſit hiſtoriam archiepiſcoporum Rotomagenſium* 113.d

Ponce (*Ferdinandus*) S. J. *Provincialis provinciæ Beticæ* 851.e

Pontanus (*Eleutherius*) S. J. *diſcipulus S. Ignatii* 556.e. *Sermone S. Ignatii a tentationibus liberatur* 616.f 617.a

Poote (*Ludovicus de*) *cognomen Jeſu Societati noſtræ inditum mire exemplo confirmat* 473.f 474.a

Poppo *archiepiſcopus Trevirenſis* 307.f 308.d

Portia (*Andreas de*) *eques Ordinis Melitenſis columnam marmoream S. Ignatio erexit* 844.f

Potati (*Georgius*) *ex Ordine Jeſuatorum jam ſuppreſſo uſque ad annum* 1726. *vixit* 351.c

Poſtellus (*Guilielmus*) *e Societate Jeſu dimittitur* 562.e f 563.a b c d

Peato (*Guilielmus a*) *epiſcopus Claromontanus ſcribit ad S. Ignatium* 494.f 495. *Fundat duo collegia* S. J. 742.f 743.a

† Prifci *& ſociorum martyrum corpora S. Germano Antiſſiodorenſi revelata* 258.a b

Protaſius *archidiaconus Urgelitanus* 190.d

Puccius (*Robertus*) *præſul Piſtorienſis & S.R.E. Cardinalis ſpiritualia S. Ignatii Exercitia utiliter obivit* 425.c

Puccius (*Antonius*) *S. R. E. Cardinalis facultatem concedit, ut S. Ignatius ejuſque ſocii ad ſacros Ordines promoveantur* 456.b c d

Puente *& Peſia* (*Joſephus de la*) *manuſcus erga Manreſanam S. Ignatii ſpeluncam* 845.d

Pujol (*Antonius*) *archiepiſcopo Tarracenenſi a cæremoniis & confeſſionibus* 417.e. *Cum S. Ignatio de Loyola Barcinonem diſcedit.* 418.b

Pulchricomus (*Haraldus*) *primus totius Norvegiæ rex* 90.f 91.f

Pulchronius *diſcipulus S. Lupi Trecenſis* 56.b 70.e 81.e

Pungilupus (*Hermannus vel Armannus*) *auctor hæreſis Fraticellorum* 392.d 394.c

Puteo (*Petrus de*) *canonicus erigere cœpit collegium Conchenſe S. J.* 742.e

Q

QUadratus (*Petrus*) *fundat in Hiſpania collegium S. J. ſicut ei S. Ignatius diu ante conditam Societatem Antuerpiæ prædixerat* 459.c 475.c

Quartemontius (*Gaſpar*) S. J. *brevioremS. Ignatii Loyolæ Vitam, a Ribadeneira Hiſpanice ſcriptam, Latine reddidit* 410.c

Quiroga (*Gaſpar de*) *S. R. E. Cardinalis S. Ignatium impenſe laudat* 520.a b c d. *Fundavit collegium Toletanum S. J.* 734.a

Quiros (*Ludovicus*) S. J. *occiſus ab infidelibus in India Occidentali* 697.c

R

† RAdegundis *regina Galliæ reliquias S. Mammetis vel Mamantis martyris ex Oriente obtinuit* 268.a

Radulfus *rex Galliæ* 286.f

Radulphus *abbas S. Germani Antiſſiodorenſis* 184.e

Radaivil (*Carolus Georgius*) *epiſcopus Vilnenſis, & S. R. E. Cardinalis peregit ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 787.f

Ragioarius *eccleſiæ S. Lupi Trecenſis theſaurarius* 52.a b

Raguier (*Iacobus*) *epiſcopus Trecenſis* 53.a

Refuge (*Carolus de*) *monaſterii Colle abbas* 53.b

† Remigius *antiſtes Rhemenſis* 268.b

Remondus (*Florimundus*) *honorifice meminit de decem primis S. J. patribus* 453.f

Renatus *rex Jeruſalem & Siciliæ &c.* 6.d e f

Renzolius (*Aloyſius*) *Ordinis Jeſuatisi definitor* 335.d

Reyndo *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167.c

† Rheticius *epiſcopus Auguſtodunenſis* 193.f

Rho (*Joannes*) S. J. *refutat fabellam, quæ dicit, S. Ignatium expetiſſe Ordinem Theatinorum* 448.f

Rhodis (*Michael*) *Societatem Jeſu ingreditur juxta prophetiam S. Ignatii de Loyola* 434.c d

Ribadeneira (*Petrus*) *in Belgium miſſus a S. Ignatio, ut Societas Jeſu ibi admitteretur* 507. c d, 526.b. *Quale teſtimonium det de ſanctitate Ignatii* 516.& 517.a b c. *Vitam S. Ignatis Loyolæ* 601 *proſe conſcripſit* 409.a b 593.& ſeqq. *Mira S. Ignatii benevolentia ac manſuetudine uſitus, in Societate Jeſu perſeveravit* 517.f, 518.a b, 564.f 565.a, 571.e

Ribera (*Franciſcus de*) *ſcripſit Vitam S. Tereſiæ* 787.f

Ribera (*Joannes Baptiſta*) S. J. *ſpiritualia S. Ignatii Exercitia tradit S. Carolo Borromæo* 787.d

Ribera (*Joannes de*) *archiepiſcopus Valentinus & patriarcha Antiochenus* 606.e

Richardus *dux Burgundiæ* 286.f 287.e

Richardus II. *dux Normanniæ* 94.e

Richardus *Comes Rotomagenſis* 289.c

Ricordatus (*Petrus*) *ſcripſit hiſtoriam monaſticam* 29.b

Riera (*Petrus*) *S. L. fuit confeſſarius S. Ignatii* 512.b.e

Robertus L. *archiepiſcopus Rotomagenſis* 94.e f

Robertus *rex Galliæ* 287.e, 289.c

Robertus *Dux Burgundiæ* 289.f

Robuſter (*Franciſcus*) *epiſcopus Vicenſis invitat Manreſanam S. Ignatii ſpeluncam* 418.f 785.c

Rodericus (*Simon*) S. J. *unus ex primis S. Ignatii ſociis* 442.c 454.b c

Rodriguez (*Alfonſus*) *S. J. varias habuit viſiones* 851.b

Rognualdus *vel* Ragnualdus *Occidentalis Gothiæ comes, & amitus S. Olavi regis Norvegiæ* 97.a b

Rojas & Saodoval (*Bernardus*) *archiepiſcopus Toletanus & S. R. E. Cardinalis* 606.d e

Rolewinck (*Vernerus*) *edidit Faſciculum temporum* 288.e

Romæus (*Franciſcus*) *Magiſter generalis Ordinis Prædicatorum Societatem Jeſu laudat, ac ſuis commendat* 712.c d e

Romanus *præſul Metenſis* 305.b

Roſſi (*Joannes Baptiſta*) S. J. *copioſe & eleganter ſcripſit Acta B. Joannis Columbini* 336.d e

Roſtagnus *archiepiſcopus Avenionenſis* 6.c

Rovirola (*Raphael de*) *epiſcopus Barcinonenſis inviſit Manreſanam S. Ignatii ſpeluncam* 418.f

Rubeus (*Hieronymus*) *ſcripſit Vitam S. Petri Chryſologi* 288.c

Rudolphus *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167.e

Ruodgerus *præſul Magdeburgenſis* 865.e

Ru-

Ruricius *epiſcopus Lemovicenſis* 55.e

S

Sacchious (*Franciſcus*) *ſcripſit hiſtoriam Societatis Jeſu* 412.d. *Refellit fabulam, quæ dicitur S. Ignatium petiiſſe Ordinem Theatinorum* 448. e
† Saleſius (*Franciſcus*) *laudat ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 786.d. *Ea obit* 787.ef
Saleſius (*Carolus Auguſtinus*) *ſcripſit Vitam S. Franciſci Saleſii patrui ſui* 787.e
Salmeron (*Alfonſus*) *unus ex primis S. Ignatii ſociis* 441.cd. 709.de
Salomoo *rex an ſit damnatus, controvertitur* 407.de
Sanctis (*Bartolus vel Bartolucius de*) *diſcipulus B. Joannis Columbini* 376.f
Sanctis (*Blancus de*) *diſcipulus B. Joannis Columbini* 388.f 389.ab
Sandoval & Rojas (*Bernardus*) *S. R. E. Cardinalis* 596.b 606.de
Sancto Caſſiano (*Mathias de*) *S. Ignatium & ſocios infamia afficere nititur, & mendacii convinciur* 484.def 485.ab
Saturous *vel* Saturninus *diſcipulus S. Germani Autiſſiodorenſis an idem ſit cum Fraterno vel Faturno Sancti magiſtri ſucceſſore?* 170.ef
Saulius (*Hieronymus*) *archiepiſcopus Genuenſis reddit honorificum de Societate Jeſu teſtimonium* 504. de
Saxo *Grammaticus ſcripſit hiſtoriam Daniæ* 90.a
Scardeonius (*Bernardus*) *ſcripſit de antiquitate Patavinæ* 348.b, 350.d
Schaonat (*Joannes Fredericus*) *aliquam notitiam ſuggeſſit de S. Alexandro martyre, filio S. Felicitatis* 864.ef 865.
Schoone (*Laurentius van*) *S. J. provincialis provinciæ Flandro-Belgicæ* 414.d
Sebaſtianus *rex Luſitaniæ fundavit diverſa collegia Societatis Jeſu* 733.f
Seguier (*Dominicus*) *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 189.d
Segura (*Baptiſta.*) *S. J. ab infidelibus trucidatus in India Occidentali* 697.c
† Seraphia *martyrium ſubiit die* XXIX. *Julii, quamvis meuſe Septembri colatur* 4.d
Serra (*Joanna*) *Maureſa S. Ignatium de Loyola hoſpitio excepit* 418.b
† Servatius *epiſcopus Tungrenſis* 77.b
† Severus *epiſcopus Trevirenſis* 64.e, 70.e, 72.a 81.f 216.e
† Siagrius *vel* Syagrius *epiſcopus Auguſtodunenſis* 280.d 281.f
† Siardus *canonicus Præmonſtratenſis in Friſia* 166.f
Sigridis *regina Sueciæ* 91.ab
Siguardus *vel* Siguatua *poeta Islandus* 91.a 93.f 110.b
Siliceus (*Joannes*) *archiepiſcopus Toletanus* 426.a. *Perſequitur Societatem Jeſu* 525.f. S. *Ignatius eum excuſat; ac Societati amicum reddere conatur* 546.f 547.a, 736.ef. 737.ab
Siloe (*Joſephus*) *in Hiſtoria Theatinorum perperam aſſerit, S. Ignatium a B. Cajetano Thieneo petiiſſe, ut in Ordinem Theatinorum admitteretur* 450. e
Silveſter *epiſcopus Briocenſis* 221.b
Silvius (*Michael*) *Viſcenſis epiſcopus, & S. R. E. Cardinalis* 577.a
Simeon *Dunelmenſis hiſtoricus Anglus* 93.ae
† Simplicius *epiſcopus Auguſtodunenſis* 62.b 193.f. *Duplex hujus nominis antiſtes Auguſtodunenſis diſtinguendus videtur* 194.abc, 204.a
Sioko *abbas Felswertenſis in Friſia* 167.e
Siricius *Papa Romanus* 158.ad
Sixtus V. *Papa in feſto B. Joannis Columbini plenarias indulgentias conceſſit* 534.e. *Tentavit cognomen Jeſu a Societate noſtra auferre* 473.be *Auxit Collegium Romanum S. J.* 733.e
Skotkonung (*Olavus*) *rex Sveciæ* 91.e, 92.c, 95.f. 97.b. *Moritur* 110.ef
Smit (*Franciſcus de*) *S. J. Vitam S. Ignatii Flandrice edidit* 598.e
Societas Jeſu *liberator unero dirigendi ſanctimoniales* 488.f
Soria (*Melchior de*) *epiſcopus Trojanus* 596.b, 606.e
Soria (*Jacobus*) *dux pyratarum Calviniſtarum multos e S. J. occidi jubet* 697.d
Soſa (*Joannes*) *S. J. ab infidelibus interfectus in Braſilia* 697.b 743.f 744.a
Souciet (*Stephanus*) *S. J. de opere noſtro optime meritus* 57.c
Spedus (*Joannes*) *edidit Theatrum Britanniæ* 315.a
Spinola (*Ambroſius Ignatius*) *archiepiſcopus Hiſpalenſis peregit ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 737.f
Spioula (*Auguſtinus*) *archiepiſcopus Granatenſis & S. R. E. Cardinalis* 625.b
Spondanus (*Henricus*) *errat in aſſignando anno natali S. Ignatii Loyolæ* 411.d
Stephanus *diſcipulus B. Joannis Columbini* 376.f
Stephanus I. *præſul Upſalenſis in Sveciæ* 329.f
Stigius (*Otto*) *Nidroſienſem bibliothecam cremari curavit* 111.de
Strada (*Franciſcus*) *S. J. per ſpiritualia S. Ignatii Exercitia a profana militia, quam meditabatur, ad ſacram converſus* 414.b. *Lovanii habet conciones Latinas* 703.b
Strada (*Franciſcus*) *ex Ordine Ciſtercienſi laudat ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 786.d
Suarez (*Franciſcus*) *S. J. breviter oſtendit, Societatem Jeſu opportuno tempore inſtitutam eſſe* 468.cd
Sueno *Danorum rex* 91.e 92.f
Surius (*Laurentius*) *putat, S. Ignatium de Loyola fuiſſe ducem militum* 412.f
Syfrydus *abbas Felswertenſis in Friſia* 167.d
Sylveira (*Conſalvus*) *S. J. juſſu regis Monomotapæ ab infidelibus occiſus* 697.bc

T

Taiſali *vel* Tbaphaili *quales gentes?* 249.b
Talaſius *epiſcopus Andegavenſis* 66.e
Tamburinus (*Michael Angelus*) *Præpoſitus Generalis S. J.* 824.bf
Tapia (*Carolus de*) *ſcriptor Hiſpanus corrigitur* 410.f 412.b 413.c 422.de
Tapperus (*Ruardus*) *academiæ Lovanienſis cancellarius quotidie tres horas meditationibus piis impendebat* 425.d
Taurufius (*Franciſcus Maria*) *S. R. E. Cardinalis impenſe laudat S. Ignatium, cui morienti adfuerat* 520.ef
B. Tauſſioiaous (*Joannes*) *ſcripſit aliqua de geſtis B. Joannis Columbini* 335.c
Tedo *abbas Felswertenſis in Friſia* 167.e
† Teleſphorus *Papa* 172.f
† Tereſia *obivit ſpiritualia S. Ignatii Exercitia* 787.f. *Quanti faceret Societatem Jeſu* 849.cf 850.ab

Terret (*Martinus*) *archiepiſcopus Cæſarauguſtanus* 645.e
Teudechilda *regina Galliæ ab altera ejuſdem nomine diſtinguitur* 265.f
Theobaldus *Comes Campaniæ* 289.f
Theodeberga *uxor Lotharii Lotharingiæ regis* 281. b. e
Theodemirus *Calagurritanus epiſcopus* 129.e
Theodericus *Viſigothorum rex* 77. e
Theodorieus *rex Auſtraſiæ* 265.f
Theodoſius I. *imperator* 193.d
Theodoſius *junior imperator Menæis Græcorum inſeritur* 4.a, 129.b
Theodoſius *presbyter Gangrenſis* 85.f
Theodricus *monachus Nidroſienſis brevem hiſtoriam de regibus Norvegiæ conſcripſit* 89.b
Theophilus *imperator impius* 309.e f
† Thienæus (*Cajetanus*) *condidit Ordinem Theatinorum* 448.f *Falſo dicitur S. Ignatius petiiſſe, ut in hunc Ordinem reciperetur* 448.e f, 449. & ſeqq.
Thomas *archiepiſcopus Mediolanenſis* 172.d 173.a
Thoubeau (*Claudius Joachimus*) S. J. *nobis communicavit Mss. epiſtolas S. Ignatii* 488.f
† Tiburtii *martyris reliquiæ translatæ* 278.b e d. *Miracula in ea translatione patrata* 278.e f
Tillemontius *iniquus S. Felici Papæ carpitur* 47. e 48. b
Tiraquellus (*Andreas*) *erudite ſcripſit de nobilitate* 340. a
Toleto (*Joannes Alvarus de*) *Cardinalis Burgenſis ſpiritualia S. Ignatii Exercitia approbat* 426. f, 427. a
Tondutius (*Julius Cæſar*) *hiſtoriam ſcripſit civitatis Faventinæ* 155.a
Torano (*Joannes de*) *S. Ignatium & ſocios calumniatus, calumniæ convincitur & condemnatur* 485.c d
Torſæus (*Thormodus*) *Daniæ Norvegiæque regis hiſtoriographus* 90.e
Torres (*Bartholomæus*) *poſtea epiſcopus Conarienſis ſpiritualia S. Ignatii Exercitia adverſus accuſatores propugnavit* 427.e f, 428.
Torres (*Michael*) S. J. *vix anno poſt novitiatum elapſo ab Ignatio ſtatuitur viſitator cujuſdam provinciæ* 573.c
Torreita (*Guilielmus de*) *novit ingredi Societatem Jeſu, anno 1459. ſic dictam, diu antequam noſtra Societas conderetur* 474.e
Toſi (*Joannes Baptiſta*) S. J. *Rector collegii Tuſculani* 628.e
Trivinius (*Melchior*) S. J. *Rector collegii Pragenſis* 630.a b
† Tropbimus *unus ex ſeptuaginta diſcipulis* 171.d e
Truchſes (*Otto*) *epiſcopus Auguſtanus & S. R. E. Cardinalis fundavit collegium Dilingauum Societatis Jeſu* 734.a. *Quomodo affectus fuerit erga S. Ignatium* 529.d 520.f
Trygguinus (*Olavus*) *condidit urbem Nidroſienſem in Norvegia* 87.a
Turamini (*Honorius*) *abbas Aretini monaſterii varia nobis de SS. Flora & Lucilla ſubmiſit* 16.f
Turnonenſis *Cardinalis fundavit collegium Societatis Jeſu Turnoni in Gallia* 734.a
Turrianus (*Michael*) *S. J. ab Ignatio ad negotia quædam peragenda in Luſitaniam miſſus* 569.e
Tyo *abbas Feltwertenſis in Friſia* 167. d

U

Ugolinus *ex Ordine Minorum ad epiſcopatum Faventinum aſſumptus* 155. a
Ulhildis *filia S. Olavi regis Norvegiæ* 119.e
Ulloa (*Magdalena*) *fundavit diverſa collegia S. J. in Hiſpania* 734.b
Undalinus (*Petrus Claudius*) *ſcriptor rerum Norvegicarum* 87.b
† Urbani *martyris reliquiæ translatæ* 278.b e d
Urbanus II. *Papa a quibuſdam inulo beati decoratur* 2.b
Urbanus V. *Papa Ordinem Jeſuatorum approbavit* 347.b, 393.f
Urbanus VIII. *Papa ſuppreſſit & extinxit Jeſuitiſſas, quæ privata auctoritate congregationem inſtituerant* 489. b
† Urſus *antiſtes Ravennas* 381. e

V

Valentinianus I. *imperator* 196.e
Valentinianus III. *imperator* 195.a b 220.f
† Valerianus *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 207.f 208.f
Valkendorp (*Ericus*) *archiepiſcopus Nidroſienſis* 112. e
Vanegas de Figueroa (*Antonius*) *epiſcopus Pampelonenſis in Hiſpania* 414. a
Vannus *a Monticello diſcipulus B. Joannis Columbini* 375. a f
Vargas (*Alfonſus de*) *collegit Hiſpaniæ Vitas Martyrum, quorum reliquiæ in conventu Hortenſi ſervantur* 19. d
Varingi *vel* Waringi & Waregi *quales fuit?* 117.a b
Vedrianus (*Ludovicus*) *collegit monumenta Mutinenſia* 135.f
Vega (*Joannes de*) *prorex Siciliæ* 505.a. *Quanti faceret S. Ignatium* 749.e f 750.a
Vega (*Suerus*) *proregis filius Syracuſanum Societatis Jeſu collegium erexit in Sicilia* 742. f
Velati (*Joannes Baptiſta*) S. J. *reſpondet variis quæſtionibus a Lancicio circa S. Ignatium propoſitis* 521. & 522. *Ex coadjutore temporali fit concionator* 572.d e
Venuſtus (*Gabriel*) *S. J. ex ore S. Philippi Nerii audivit elogium de S. Ignatio* 521.a b
Verallus (*Hieronymus*) *legatus Pontificius apud Venetos concedit S. Ignatio, ſociisque facultatem ubivis celebrandi, prædicandi &c. in ditione Veneta* 457.c d e, 681.a
Vergara (*Alfonſus*) *canonicus Conchenſis ſpiritualia S. Ignatii Exercitia a calumniis vindicavit* 427. e d e
Veluntionenſe *concilium in cauſa Chelidonii epiſcopi* 64. b
Vicens (*Franciſcus*) *apologiam edidit pro Manreſana S. Ignatii ſpelunca* 418.b c
Vicente (*Joannes*) *S. J. Provincialis Aragoniæ varia inſtrumenta miſit de Manebregana S. Ignatii imagine* 833.o
Victoria (*Joannes Alphonſus*) *peraltis ſpiritualibus S. Ignatii Exercitiis, egregium ſe vincendi ſpecimen edit* 424.d e
Vido *epiſcopus Aſſiſienſis* 151.e
† Villa-nova (*Thomas de*) *archiepiſcopus Valentinus ſcribit ad S. Ignatium* 494.a
Villa-nova (*Franciſcus*) S. J. *nondum ſacerdos jubetur a S. Ignatio eſſe rector cujuſdam collegii* 573. d
Vincentius (*Franciſcus*) *pius ſocius B. Joannis Columbini* 359.b, 360.c
† Vincentius *epiſcopus Sanctonenſis* 60.d
Vincentius *frater S. Lupi Trecenſis* 59.e f
Vincentius (*Julianus*) *epiſtolam S. Ignatii de obedientia impugnare auſus eſt* 24.a b
Viole (*Georgius*) *ſcripſit Gallice Vitam S. Germani*

ai Autiſſiodorenſis 293. f
Vipera (*Marius de*) *putat, Beneventi eſſe reliquias & eccleſiæ S. Lupi Trecenſis* 53. f
Vipetcanus (*Joannes Antonius*) *epiſcopus Juvenacenſis* 556. c
Vishavæus (*Cornelius*) *peractis ſpiritualibus S. Ignatii Exercitiis ad ingrediendam Societatem Jeſu permotus eſt* 425. d
Vitalis (*Ordericus*) *ſcriptor ſeculi* XII. 315. c
Vitelleſcus (*Mutius*) *Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu* 413. d. *Teſtatur eam a S. Ignatio diviniùs fuiſſe præcognitam antequam inſtitueretur* 475. a
Vives (*Ludovicus*) *Brugis S. Ignatium convivio excipit* 439. b
Vizzanus (*Carolus*) *ſanctæ Officii Romani aſſeſſor, ſcribit ad vicarium generalem Conſentinum* 453. a b c
Vortigernus *rex Britonum* 198. b
Vortimerus, *Vortigerni filius, rex Britonum* 198. b
Vulpius (*Joſephus Roccbus*) S. J. *nuper Vitam S. Ignatii a Maffeio ſcriptam recudi juſſit, & quaddam auctarium addidit* 847. a

W

Walameris *Oſtro-Gothorum rex* 77. e, 79. f
Waldrada *pellex Lotharingiæ regis* 281. c
Walingfordus (*Joannes*) *ſcriptor Anglus* 93. c
Walſingamus (*Thomas*) *ſcriptor Anglus* 94. e
Warighemius [*Guilielmus*] S. J. *teſtatur de Antverpienſi S. Ignatii hoſpitio* 475. b c
Welfo *ſive* Guelfo *abbas monaſterii Contulenſis S. Rocharii, & Senonenſis S. Columbæ* 275. e
Wion (*Arnoldus*) *ex Ordine S. Benedicti refellitur* 422. f, 451. f, 462. a
Witmaoſtadius (*Philippus Jacobus*) *academicus Viennenſis in Auſtria aliquot capita decreti Sorbonici, contra Societatem Jeſu lati, eraſſit* 506. d
Wormius (*Olaus*) *faſtos Danicos litteris Runicis edidit* 88. d. *Etiam alia ſcripſit* 330. e

X

Xaverius (*Franciſcus*) S. J. *ſecundus S. Ignatii Socius* 441. b, 454. a, 728. c f, 739. & ſeqq. *Quanti faceret S. Ignatium* 515. c d e f, 749. b
Ximenius (*Jacobus*) S. J. *putat, S. Ignatium prædixiſſe, cognomen Jeſu numquam a Societate auferendum eſſe* 473. d
Xiſtus I. *Papa* 372. a, d

Y

Yepez (*Antonius de*) *Hiſpanice edidit Chronicon generale Ordinis S. Benedicti* 137. b *Conſet, S. Ignatium de Loyola librum Exercitiorum ferius compoſuiſſe* 419. c d
Yſunca (*Joannes de*) *Rector Palentinæ diœceſis Societatem Jeſu publico inſtrumento laudat* 505, d e f, 506. a

Z

Zannettus (*Auguſtinus*) *epiſcopus Sebaſtenus publicum teſtimonium reddit de utili labore S. Franciſci Xaverii & Bobadillæ* 497. b c
Zeelandre (*Jacobus de*) S. J. *accepit a Petro Ribadeneira reliquias S. Ignatii* 633. b c
† Zenobius *epiſcopus Florentinus* 135. b
Zeyno *abbas Feltwertenſis in Friſia* 169. c
Zuccaro (*Hieronymus*) S. J. *interceſſione S. Ignatii multa & mira beneficia obtinuit* 825. & ſeqq.
Zypæus (*Franciſcus*) *Juris-conſultus Belga* 164. b c

INDEX TOPOGRAPHICUS

A

Abundiacus, villa pagi Altiſſiodorenſis 271. a
Agdæ, tractus Norvegiæ 90. f
Aleſia, Alexia, Aliſia, olim urbs, nunc vicus in ducatu Burgundiæ 71. c
Aliſienſis tractus (*l' Auxois*) pars Burgundiæ in Gallia 215. e
Anciolina vallis in Dominio Florentino 388. f
Angelmontanum cœnobium in Helvetia. *S. Eugenius M.* 32. b
Antiquarienſis in Bætica S. *Ignatii imago* 840. f
Antverpia, ur. Belgii *dedit S. Ignatio Loyolæ bonſpatium & eleemoſynas* 439. a; *qui prophetiam ibi edidit* ibid. c
Aquapendens, ur. Hetruriæ 394. e
Arar, Araris (*la Saone*) fluv. Galliæ 215. e
Arcidoſſum opp. 378. d
Arelate, Arulæ opp. in Luſcinone 140. a
Arnus fluv. Italiæ 388. f
Arulenſe monaſt. in comitatu Ruſcinonenſi 139. b
Aſcianum in territorio Senenſi 385. b
Aſſum locus in Hetruria 382. b
Augvaldznefia, vulgo Aulſnes in Norvegia 101. a
Autricus mons (*vulgo Mont-artre*) juxta Autiſſiodorum 204. b
Azcoitia, opp. in Guipuzcoa Cantabriæ 777. c
Azpeitia, opp. in Guipuzcoa Cantabriæ 777. c

B

Biſcaia *a* Cantabria *diſtincta* 410. e
Bougeaille in Comitatu Burgundico 281. c
Brionenſes in Campania Gallica 71. e
Brugis urbe Flandriæ *hoſpitio excepit S. Ignatium Loyolæ* 439. b
Burburgum, opp. Flandriæ. *Miracula duo S. Ignatii Loyolæ* 798. c, 839. a
Bur-

Burgi, ur. Hiſpaniæ. *Miracula S. Ignatii Loyolæ* 795. e & ſeq.
Burgundia Mediana, Burgundiæ Ducatus 281. f

C

Cadacherium, opp. in Catalaunia 141. e
Cære civitas in Faliſcis. S. *Felix PP. II. & mart.* 46. c
Caieta, ur. regni Neapolitani 648. c
Cantabria, Hiſpaniæ provincia 777. b
Capdequera *vide* Cadacherium
Carteppa, ur. Mauritaniæ Cæſarienſis 179. e
Cingulum opp. Piceni 380. c
Columbarum opp. urbi Senenſ. ſubjectum 387. c
Cormtem inſula (*vulgo* Carmen) in præfectura nunc Stavangerleenſi Norvegiæ tot. a
Cornetum vel Cornuetum opp. Hetruriæ 390. b
Corſignanum, npp. Tuſciæ 382. c
† Colmæ & Damiani monaſt., poſt S. Marinia-ni e 805. f
Crempſium, opp. Auſtriæ inferioris, *Imago* S. *Ignatii* 842. c

D

Divio (*Dijon*) Ducatus Burgundiæ caput 281. d

E

Emet, regiuncula in ducatu Eboracenſi 304. e

F

Falconis-mons, opp. Galliæ in Campania 371. c
Feldwerth monaſt. *vid.* Oldekloofter
Ftvelingoa, pars Friſiæ. S *Hathebrandus* 161. b
† Floræ cœnobium in Aretina urbe 89. d

G

Giacom monaſt. in tractu Vaſtinenſis Galliæ 358. c
Gandia, Valentiæ civitas; *ubi miracula S. Ignatii Loyolæ* 796. d; *gratiæ* 833. e
Gangra, ur. Paphlagoniæ Mediterraneæ. S. *Callinicus M.* 39. c
Gatteenſis S. Laurentii eccleſia in Rnmandinla. *Translatæ eo reliquiæ B. Joannis Columbini* 343. b
Gorthene, parœcia & ſons S. Helenæ in Gothia 333. b
Gothlandia, inſula in mari Baltico 92. d
Guadianenſis civitas in nova Biſcaia *prodigioſa* S. *Ignatii imagine memorabilis* 840. c
Guipuzcoa, provincia Cantabriæ 777. b
Guleta arx inter mare Mediterraneum, & lacum Tunetanum 689. c

H

Halogiæ Aquilonaris præfectura Nidroſienſi ſatis vicina verſus Boream in Norvegia 99. e
Helena, ur. Galliæ in cnmitatu Ruſcinnenſi 239. b
Hordia, provincia verſus Aquilonem Nnrvegiæ 101. d
Hringiſacrum, npp. in mediterraneis Norvegiæ 97. a

I

Jafa *vid.* Jnppe
Jonquera, nppidulum in Catalaunia 141. a e
Joppe, ur. exciſa Terræ ſanctæ 644. c
Irſingum *vide* Urſinenſe mnnaſterium
Juliani cœnobium Autiſſiodori 279. d

L

Lacus Vulſinius in ditione Eccleſiæ 397. a
Latiſco mnns 66. b
Lindiſneſia, tractus Norvegiæ 90. f
Liſterleen, præfectura Norvegiæ 91. a
Loynla in Guipuzcoa Cantabriæ, *patria* S. *Ignatii* 4tn. c, 777. c
Luirſcogs Heithr, locus in Jutia 120. a

M

Mæria, vulgo Noordmeer & Sundmerland in Nnrvegia 99. f
Mandalsleen, præfectnra Norvegiæ 91. a
Manreſa, opp. agri Barcinonenſis; *quo divertit S. Ignatius Loyola* 417. c, *unica ibidem Sancti ſpelunca* ibid.; *ejus deſcriptio* ibid. e; *Exercitia ſpiritualia ibi compoſita* 419. a
Meduacus fluv. Italiæ duplex 684. c
Meleredeuſe cœnobium (*Moutier*) in pagn Antiſſiodorenſi 266. b
Metodorum (*Nanterre*) vicus Galliæ in agrn Pariſienſi 811. 812. f
Mons Alcinus in Italia 382. e
Mnns Minnris Jnvis in Sabaudia 878. f
Mons ſerratus in Catalnnia S. *Ignatio Loyola memorabilis* 414. d; *edis Deiparæ majeſtas* ibid. e; *loci ſitus ac natura* ibid.
Monticellum, oppid. Hetruriæ 382. b
Mortkaliæ ſaltus [*Bois de Moncbat*) in Comitatu Burgundico 281. c
Morvennicus pagus, *regiuncula montoſa & ſilveſtris varus partim locis attributus* 270. b
Munebrega Aragoniæ mnnicipium *miraculis S. Ignatii Loyolæ inclytum* 829. f. *Imago ejus miraculoſa* 832. c, 840. c
Muſciacas, vulgn Mauzac ſeu Mozac, locus in pago Ricomagenſi apud Arvernos 266. a

N

Nannetodnrum, Nemetodorum. *Vid.* Metodorum
Naupactum (*Italis Lepanto*) in ſinu Corinthiaco 689. c
Nedelesleen, præfectnra Norvegiæ 91. a
Neoti locus in Anglia 314. c
Nidroſia, urbs Norvegiæ primaria. S. *Olavus rex & martyr* 87. a

O

Oldekloofter, monaſterium in Friſia. *Abbas S. Hathebrandus* 161. b
Olearſn promnntorium Guipuzcoæ 777. b
Orba, opp. Helvetiæ 281. c
Oſcara fluv. (*Ouſebe*) in Ducatu Burgundiæ 281. d
Oſilia, inſula tn mari Gothlandicn 92. d
Oſtrenſis ſinus, (*vulgo Oſter fiord*) in Hordia ſeptemtrionali Norvegiæ 101. e

P

Pariſiis *geſta a S. Ignatio Loyola* 436. c & ſeqq. 440. & ſeqq.
Pauliacum, villa ruris Senonici 266. f
Petriolum, locus in Italia 382. c
Piatia opp. Siciliæ. *Miracula* S. *Ignatii Loyolæ* 829. a
Pons Lapideus, *al.* Lepidi Rnmæ 37. a
Portus Mantuanus, caſtrum in ſuburbio Mantuæ 401. f

Pra-

Pragæ *imago S. Ignatii* 841. f
Provinum in Brigio Galliæ. S. *Lotus puer M.* 865. f

Q

† QUiricus, locus in valle Orciæ 398. c

R

RAumarichia, præfectura in Uplandia Norvegiæ 97. d
Regalbutum, civitas Siciliæ. *Miracula S. Ignatii Loyolæ* 827. f. *Imago miraculosa* 841. c. *Sanctus ibi patronus* ibid. e

S

SÆla, insula Norvegiæ 95. a
Salinæ, opp. in comitatu Burgundico 281. c
† Salvatoris abbatia, pagus io Italia 395. e
Sanctonicus pagus, provincia Galliæ 281. f
Sautungsund, locus in Norvegia 95. b
Sciclense in Sicilia S. J. collegium *insigni miraculo honoratum a S. Ignatio* 824. f
Scodeva, Skodwe, opp. Westrogothiæ. S. *Helena M.* 389. c
Segovia in Hispania duplex 649. a
Sigruna, locus Sueciæ haud procul Stockholmia 91. b
Sognia, Aquilonaris Norvegiæ provincia 101. c
Stiklastadæ, opp. seu prædium in Norvegia 104. c

T

TArasco, ur. in Provincia. S. *Martha* 4. f
Tech, fluviolus Galliæ Narbonensis 239. b
Ternodurum castrum in Campania Gallica 258. c
Terranerum, municipium versus urbem Senensem 387. c
Thiphali, Scythica natio 149. b
Thonia, præfectura in mediterraneis haud procul Valdresia in Norvegia 102. a
Tifernum Tiberinum opp. io Umbria 378. b
Titanus mons io territorio Aretino 28. a
Trecæ, ur. Galliæ. S. *Lupus ep. conf.* 51. a
Trepanum, ur. Siciliæ. *Miraculum a S. Ignatio patratum* 828. c
Tuburbum duplex in Africa 146. b
Tullum in Lotharingia. *Patria S. Lupi ep. conf.* 59. a

V

VAldresia, provincia mediterranea Norvegiæ 101. c
Vallesperii territorium, *al.* Vallis Pyrri, tractus Ruscinonis 139. b, 140. b
Vallis felix, cœnobium in Bavaria inferiore 32. f
Vangium, (*vulgo* Vangs) ad orientem utriusque Hordiæ, sive Hotlandiæ io Norvegia 101. d
Vestfoldia, tractus Norvegiæ 90. f
Via Portuensis juxta ripam Tiberis *&c.* 32. b
Vidassus, fluv. Guipuzcoæ in Cantabria 777. b
Vika, tractus Norvegiæ 95. c
Vingulmarchia, pars Norvegiæ 90. f
Ulfsiunda *vide* Sautungsund
Versia, versus Aquilonem provincia in Norvegia 101. d
Uplandi, tractus Norvegiæ mediterraneæ 91. c
Urola rivus Guipuzcoæ in Cantabria 777. c
Urolium villa ad Sequanam 78. d
Utsinense monast. in Germania. S. *Eugenius M.* 31. c

W

WAringi *seu* Variogi, quinam sint 117. a

INDEX ONOMASTICUS

ALapæ, *opercula libri* 184. d
Antelucari, *lucem seu solis ortum præcurrere* 275. c
Archiclavus, *thesaurarius* 269. d
Ardica, *pars superior regia* 183. f
Armilla januæ, *forte annulus januæ &c.* 268. b
Astula, *fragmentum* 270. a
Barile, barillus, *amphora, cadus, vel dolium* 141. c
Brevis, *schedula* 286. d
Bareo, *nomen avis rapacis* 287. e
Barcones, *forte a* buta, *hoc est lagena* 287. e
Bustilla, bustula, buxtula, *pyxis seu capsula* 287. d
Cacabatus, *instar cacabi denigratus* 299. a
Cambutta, *baculus, scipio* 258. c
Capi, *falcones* 270. a
Carrucata terræ, *tantum agri, quantum uno aratro per annum coli potest* 296. f
Cati, catti, *feles* 140. b
Confalonerius, *vexillifer in exercitu; item dignitas civilis* 355. c d
Confecratio, *baptismus* 93. d
Delumbe, *debiliter, ex debilitate* 290. b
Diarsice, *per elationem* 81. d
Epilogus *pro epitome* 328. c
Freda, *ornamentum vel umbraculum quoddam* 265. e
Frigoritici, *febricitantes* 269. c
Gallicæ, *quoddam calceamenti genus* 393. b
Generositas, *nobilitas stemmatis;* 216. a
Glossochonium, *sepulcrum, aut loculus* 183. d
Hercia, *repagula &c.* 300. d
Inconfectum solum *quid sit* 205. f
Indifferenter, *sine dilatione* 272. e
Lichinum, *ellychnium* 304. d
Lista, *limbus* 141. d
Lyridæ, *quædam panis aut frixæ farinæ species* 329. b
Militissa, *matrona nobilis, ditionis domina* 329. f
Pallæ, *aulæa* 270. a
Parentela, *parentes* 75. f
Podium, *infimus chori locus, vel ambo* 206. b
Potestās, *magistratus* 205. e
Quattrioi, *nummi quidam parvi valoris* 644. c
Recluſa, *sanctimonialis solitaria* 302. e
Recullans, *retrogreda cogens* 302. a
Regia, *valvæ basilicæ* 183. f
Sanctimonialis, *femina aut virgo integra vita* 14. f
Scholastici, *literati* 292. c

Secretarium, *crypta* 278.c
Secretarius, *adituus* 321.e
Signum, *campana* 277.e
Siria, *provincia, ditio, territorium* 296.e
Sindacus, *marchio* 843.d
Stativa, *aqua non manans* 147.c
Subsecretarius, *sacrista secundarius* 292.e
Tigris, *culter major, ensis* 265.f
Treginerius, *auriga, mulio* 241.e
Typhus, *febris* 266.e
Typus, *morbus comitialis, aut similis convulsio* 68.b
Vanga, *ligo &c.* 304.a

INDEX MORALIS.

A

ABſtinentia *a cibis inuſitata S. Germani ep. Antiſſ.* 204. c d. *B. Joannis Columbini* 366. a. *Petri Fabri Soc. Jeſu* 441. a. *Vide* Jejunium
Acedia *cujuſdam in Societate coadjutoris a S. Ignatio ſevere caſtigata* 770.b
Adoleſcentia *pia S. Eudocimi* 311.b. *Item S. Neoti* 321.b.c
Adverſa. *Vide* Injuria.
Æditui *negligentiam non patitur S. Germanus ep.* 265.b
Ægrotans *B. Joannes Columbinus, domo clam fugit ad noſocomium pauperum, ut commodis domeſticorum obſequiis ita ſe fraudet* 360.e & ſeq. Ægrotantium *in Societate Jeſu cura quam tenera in S. Ignatio fuerit* 565.& ſeq.762.e
Ægrotos *inviſens S. Germanus ep. uno die totam ſanat familiam* 219.a *Vide* Miſericordia.
Ambitionem *præteritam inuſitato humilitatis exemplo expiat B. Joannes Columbinus* 366. d & ſeqq.
Amor divinus *ardentiſſimus in B. Joanne Columbino* 338. a. *Hinc feminudi corpus in aſpera hyeme æſtu fervebat vix tolerabili* 366.c. *Hinc Jeſum in ore ſemper habuit* 367.& ſeqq. *Hinc eumdem aliis innumeris inſpiravit* ibidem & ſeqq. *Idem ex illius ardore deliquium animi patitur, radiante interea vultu* 388.a. *Idem amor ardentiſſimus in S. Ignatio* 446.e f. 538.d & ſeq. 613.f. & ſeq. 751.f
Amore inſano *furens mulier, convertitur ope S. Ignatii* 817.f, & ſeq.
Angeli *Martyres ſolantur & fovent* 177. c, *puerum quinquennem docent, & mox vita functum in cælos deducunt* 264.e
Angina *ſtatim ſanata ope S. Ignatii* 797.a d. 801.a & ſeqq. 808.e, 820.c *Vide* Guttur
Anima *S. Amatoris ep. ſpecie columbæ a Sanctis concinentibus invecta cælo* 203. b. Animæ *inſepultorum nocturnis infeſtationibus exſequias exigunt* 211.c d. Animam *P. Horzii cælo inferri videt S. Ignatius, procul a morientis diſſitus* 653.d, 684. b c. *Animæ P. Codurii cælum item ab aliquo glorioſe ingredi viſa* 699. c. Animas *purgatorio detentas qua induſtria juverit S. Franciſcus Xaverius* 739. b
Animi *per diem collectio frequens a S. Ignatio ſuis commendata* 530.c, *ab ipſomet ſemper uſurpata* 751. f
Animi magnitudo *S. Ignatii in rebus arduis & adverſis* 150. & ſeqq. 614.c.S. *Franciſci Xaverii* 739.c d & ſeqq. *S. Ignatii* 764.e & ſeq.
Animi perturbatio *vitanda ſemper, ſi res parum ſuccedunt, & imitanda ſedulitas ac tranquillitas angelorum* 580.f. *Hac parte mirifice excelluit S. Ignatius* 749.d, 753.f, 763.b c d
Apparitiones *S. Martbæ V. prædones abſterrentis* 22. c. *S. Beatricis pacem Eccleſiæ inſtantem pronuntiantis* 36. c. *Chriſti, & S. Petri* 77.d *S. Stephani protomartyris eccleſiam ſuam Metenſem ejuſque epiſcopum protegentis* 78.a. *S. Olavi regis & M. nepotem arguentis ob curioſe inſpectas tactaſque reliquias ſuas* 111.e. *Chriſti Domini S. Olavum regem ad cælum invitantis* 215. c. *S. Olavi, ſacerdotem ſanantis fuſe mutilatum* 117. e f. *Suſpenſum innocentem ſuſtentantis* 118. f. *Filio ſuo victoriam pollicentis* 119.f: *Fratrem liberantis a carcere* 120.b: *Filio optionem offerentis vel beatæ ſtatim mortis, vel periculoſæ ſenectutis*, ibidem b d. *SS. Abdonis & Sennem MM. navigantes ad portum citiſſime appellentium* 141.a. *S. Rufini M. diſceptantes de obtinendo ejus corpore componentis* 152.f. *Chriſti veram ſuam effigiem oſtendentis* 183. a. *Plurium Sanctorum S. Mamertinum ad Chriſti fidem inducentium* 207. & ſeq. *S. Germani ep. egrum attactu ſanantis* 277.c. *S. Urbani M. paralyticum ſanantis* 279.e. *S. Tiburtii M.* ibidem. *Chriſti cum Sanctis moribundum epiſcopum conſolantis* 289. b. *S. Germani jubentis digitum ſuum transferri in Angliam* 295.c d, & ſeq.f. *Ejuſdem jubentis monachum vel melius vivere, vel brevi expectare pœnam inobedientiæ* 302. b. *S. Neoti Ælfredo regi victoriam pollicentis* 327. e & ſeq. *Chriſti gratias agentis B. Joanni Columbino* 364. *eumdem conſolantis poſt actum mortificationis heroicum* 380. f. *Ipſius Joannis Columbini adhuc viventis, ſed inde, ubi apparuit, procul abſentis* 384. b c. *Ejuſdem* 400. d, 402.b. *Chriſti Domini S. Ignatio dicentis*: Ego vobis Romæ propitius ero 459.f.& ſeqq. 683. *S. Ignatii, ſtatim poſt obitum glorioſi* 513. c: *Gratias agentis bene meritibus de Societate* 537.a b: *Arguentis aliquem, qui ſcientias magis, quam ſpiritum excolebat* 575. b. *Deiparæ Virginis moribundum ſanantis* 584. e. *S. Ignatii Romæ viventis & apparentis Coloniæ Agrippinæ* 587.a *Chriſti & Matris Virginis Matris S. Ignatio ſeſe exhibentium* 640. f, 641.& ſeq. a f, 643.c, 644.b, 654.a, 668.c. *Animæ P. Horzii cum inſigni gloria* 684. b c. *S. Ignatii cum glorioſo comitatu amicum familiariter conſolantis* 790. e & ſeq. *Moribundam ſanantis* 795.b c: *Ejuſdem cum B. V.* 801. b. *S. Petri S. Ignatium ſanantis* 659.b c. *S. Ignatii vacillantem in Societate confirmantis* 801.e. *Cardiacum morbum ſanantis* 802.a. *Ejuſdem cum B.V. Deipara ſubmerſam puellam ſoſpitantis* 805. c, *& ſæpius denuceps. Mirabilis eſt quæ narrantur* 826.& ſeq. *Item* 846.d
Apoplexia *ſanata per ebirographum S. Ignatii* 812 f. 825. & ſeqq.

Aqua

Aqua *in cerevisiem, hydromeli, vinum versa* 119. b
Aqua benedicta *demotur draco* 11. c. *Benedicta nomine S. Ignatii miros praestat effectus* 836. f, 840. d e, 853. a b
Ariditas *in oratione sublata, ope S. Ignatii* 818. c
Arma *deponi jubebat S. Amator ab ingredientibus ecclesiam* 202. f
Avaritiam *suam praeteritam quomode compensaverit B. Joannes Columbinus* 357. b, *imo quam insuetate supplicie sit ultus* 380. e
Austeritas *vitae. Vide* Mortificatio,

B

Baculus S. *Germani ep. subito crescens frondensque* 257. f. *Item alius ejusdem* 258. a
Beatificatio *solennis S. Ignatii pluribus ornata miraculis* 608. f & seq.
Benedictionem Apostolicam *& indulgentiam a summo Pontifice morti proximus postulat S. Ignatius* 747. d
Benedictionem *clericorum & monachorum occurrentium quanta reverentia palam expetere olim soliti Cambrenses in Anglia* 199. e. *Episcopalem expetit Praefectus Galliarum* 202. e
Bestiae *in Martyres emissae, eosdem defendunt* 138, b, 147. f
Blasphemiae *duorum Religiosorum in S. Ignatium ferali catastrophe punitae* 806. a c. *Alia per Sancti apparitionem benignissime emendata* 814. f. *Item alia non uno miraculo* 820. a. *Item alia, nec sine miraculis* 842. a b
Blasphemus *occupatus & suffocatus a demone* 36. e. *Alterius paena & feralis exitus* 68. c d f. *Alterius* 69. b c. *Alterius paenae miraculosae* 270. f
Brachium *avulsum sanatur ope S. Ignatii* 830. b. *Vide* Paralysis
Brandea *quid sint, & quantae virtutis* 33. f & seq.

C

Caecis *visus restitutus ope S. Olavi reg. M.* 108. e, 110. c, 111. c, 115. e, 116. a, 118. b. *Ope SS. Abdonis & Sennen MM.* 141. a. *Ope S. Terentii conf.* 155. e. *S. Germani ep.* 213. c, 266. d, 270. d, 273. e f. *Ope S. Helenae Suecae* 331. a. *B. Joannis Columbini* 400. e & seq. S. *Ignatii* 618 c f, 785. f, 794. b, 800. f 812. f, 823. f, 828. b, 830. c, 831. c, 832. e f, 835. f, 841. d e
Caeli *ac stellarum aspectu animabatur ad serviendum Deo S. Ignatius* 637. a, 660. d
Calamitates *variae per Sanctorum reliquias depulsae* 139. & 141. d
Calculo *laborantes subito sanati ope S. Ignatii* 781. f, 795. a e, 798. e 803. d, 816. e
Calvinianorum *sacrilegia Autissiodori* 187. b. *Eorumdem insigne dedecus occasione mulieris arreptitiae* 809.
Calumniae *in Jesuatorum congregationem jactatae, majorem illi splendorem afferunt* 392. & seq. *Uti & promptae in Exercitia Spiritualia S. Ignatii, eadem illustrarunt* 415. & seqq. & *in ipsum Societatem Jesu* 737. a, 744. & seqq. *In hanc atrocissima per S. Ignatium miraculo plane detersa* 823. c d
Calumniaturus *monachum, fit mutus illico* 300. f
Campanae *spontaneo sonitu reliquias Sanctorum honorantes* 141. a. *Annuntiantes adventum S. Germani ep.* 257., & *ad confluentum Officium invitantes sacerdotem* 268. f & seq.
Cancro *liberati ope S. Ignatii* 794. e, 808. b, 810. b, 820. c, 831. c
Candelae *ultro accensae in adventu reliquiarum S. Germani, quae saepius ante per admotam flammam accendi non potuerant* 261. b
Canonicatum *remisit S. Franciscus Xav.* 414. a b
Capitis dolores *gravissimi sanati ope S. Ignatii* 618. e, 622. b, 828. d
Captivi *plures liberati, invocato S. Germano ep.* 299. & seq. *Invocato S. Ignatio* 795. d. *Item alius* 818. d
Carceres *quos, quam din, quam patienter ac libenter sustinuerit innocens S. Ignatius* 646. f & seq. 648. a d, 671. d & seq. *Item ejus socii* 683. a
Carcinoma. *Vide* Cancer
Cardiacus *morbus subito sanatus ab apparente S. Ignatio* 802. a, 808. d
Caritas *in hostes vera S. Olavi regis & M.* 104. c. *S. Germani ep. in furem* 214. f. *B. Joannis Columbini erga petulantem irriserem* 371. *erga Senenses suos, a quibus damnatus exsilio fuerat injustissime,* 374. c. *Ejusdem exhortatio ad inimicos diligendos vehemens* 404. c. *S. Ignatii erga sibi infensos amor & beneficentia* 429. c, 431. e f, 455. e, 613. e, 614. e, 630. a b, 708. c d, 753. f & seq. 760.
Caritas *in proximum excellens S. Guilielmi ep.* 113. *S. Ignatii* 613. c, 641. e f, 753. & seq. *Vide* Misericordia. Zelus animarum.
Caritas fraterna *excellens in discipulis B. Joannis Columbini* 375. b c, 383. *Ipsis a moriente commendata* 396. b, 404. c. *In Societate Jesu ascense* 682. b, 699. d, 701. f, 736. b
Castitas *eximia S. Guilielmi ep. per impudicas mulieres non semel, sed frustra tentata* 112. d e. *Quantopere curae fuerit S. Ignatio* 555. c & seqq. 614. f, 660. c. Castitatem *perpetuam Deo vovet, assentiente conjuge, B. Joannes Columbinus* 358. c, *eamque assidua mortificatione tuetur* ibidem e & seqq. Castitatis *insigne donum acceptum referebat S. Ignatius Virgini Matri cum puero Jesu sibi apparenti* 636. f, 660. c & seq. *De ea periclitantibus puellis idem prospicit insigni caritate* 705. c
Catechizandi *studium in S. Ignatio cum fructu magno* 635. f & seq. 651. f & seq. 678. c, 700. a b
S. Catharinam V. M. *quam impense coluerit Ven. Catharina fundatrix Jesuatarum* 253. a, *ab eaque revelatur ei mors imminens* 353. c
Cellula *S. Germani ep. quam angusta & incommoda fuerit* 253. c d
Cervus *ad S. Neotum confugiens defenditur a canibus, & venator insequens fit monachus* 324. e. *Alii ultro se efferunt ejusdem Sancti obsequio* 324. b
Chiragra *sanata ope S. Ignatii* 810. b
Cholici doloris *exstinctio per S. Ignatium* 795. f, 816. e
Christiani *sub Diocletiano, tanquam infames, lege agere prohibui* 144. b c
Christi praesentia *sub speciebus Eucharisticis clare exhibita S. Ignatio* 640. f
Christi crucifixi *amore accensus B. Joannes Columbinus, eumdem alios infinitis praedicando agendoque communicat* 367. & seqq.
Christum *sub forma lepresi fovet B. Josaues Columbinus* 363. b
Ciliciorum *usus sub habitu saeculi quam pius ac frequens olim apud Pisanos* 379. e. Cilicium *perpetuo gestat S. Germanus ep.* 204. d
Claudi & *pedibus debiles restituti statim patrocinio S. Ignatii* 603. a, 782. c f, & seq. 820. d e, 827.

827. f & ſeq. 830. a, 831. f, 832. b e f, 837. e
Clementia *S. Olavi regis & M. erga inſidiatas vitæ ſuæ* 98. e d e : *erga reum capitis, quem & morti proximum rex idem contactu ſanat* 103. f : *erga ſubditas perfidos* 106. d e. *Vide* Caritas in hoſtes. Mansuetudo
Cogitationum *a bono & malo ſpirita proficiſcentium diſcrimen* 619. e f
Colloquia pia *quanti æſtimaverit B. Joannes Columbinus* 339. b c, 404. a : *quam in iis excelleus ipſe fuerit* 375. d e, 386. b, *nec ſine miraculo* 386. d o. *Ea nugis obturbari ægerrime ferebat* 387. b. *Eadem plurimum expetiit S. Ignatius* 641. e, 642. b, 643. b, 645. d, 647. e, 649. e, 651. f, 662. e, 667. f, 671. e, 672. 678. a
Colloquia *inutilia quam induſtrie vitaverit S. Ignatius* 772. d
Concionum *& ſacrarum lectionum frequentiam in templis reſtituit S. Ignatius* 613. e
Conjuges *ad mutuum amorem divinitus incitati* 565. *In votum perpetuæ caſtitatis conſentiunt* 358. e
Conſanguineorum *negotia temporalia abhorrebat S. Ignatius* 758. d
Conſcientiæ examen. *Vide* Examen conſcientiæ.
Conſcientias *alienas arte mirabili tractabat S. Ignatius* 765. e & ſeqq. *Vide* Scrupulus.
Contemplationis *ſublimis explicatio data a B. Joanne Columbino* 405.
Contemptus ſui *magnus in S. Ignatio* 755. f. *Vide* Humilitas.
Contractio *membrorum ſubito reſoluta ope S. Olavi regis & M.* 115. f. 120. e. *Ope S. Guilielmi ep.* 125. b. *S. Germani ep.* 210. d e, 217. e, 266. e f & ſeq. 268. c, 269. d, 277. a b d e. *SS. MM. Urbani &c.* 279. a b e. *S. Germani ep.* 302. d. *Ope S. Ignatii* 812. a, 813. a, 831. f
Contumeliis *grates rependit S. Ignatius* 429. e, 431. f, *iiſque lætatur* 645. a b f, 673. b c, 676. f & ſeq. 737. a, 744. & ſeqq. 754. & ſeq. 770. c
Contuſio *membrorum graviſſima momento ſublata patrocinio S. Ignatii* 782. a
Converſationem *cum externis qualem exegerit S. Ignatius in ſuis* 581. a d, 771. c d & ſeq.
Converſio *mira S. Germani ep. Autiſſ. a dignitate ſeculari ad clericatum* 202. f & ſeqq. *S. Martini ab idololatria ad fidem Chriſti & vitam monaſticam* 206. & ſeqq. *Adoleſcentis perditæ vitæ ad ſanctiſſimam ope B. Joannis Columbini* 371. a. *Item ruſtici per eamdem* 376. b. *Item ſenis cujuſdam per eumdem* ibidem c, *peccatoris obſtinati* 377. a
Cor *venerabilis Beatricis V. a Chriſto tranſfixum igneo jaculo* 3. c
Correctio. *Vide* Peccantes.
Cordis palpitatio *ſublata per reliquias S. Ignatii* 795. a, 830. d
Coſpora *Martyrum occulta, eorumdem indicio revelantur* 138. c, 209. b. *Poſt obitum Deo cuæ ſunt* 152.
Corpus *S. Olavi regis & M. cæleſti luce coruſcum* 108. f, *in ſepulcro incorruptum creſcentibus capillis & unguibus per annos plurimos* 109. e & ſeqq. ; *quod Lutherani tandem, ne cujuſquam oculis miraculum pateret amplius, terra obruerunt* 113. c. *Incorruptum quoque in ſepulcro repertum corpus S. Guilielmi ep.* 124. d e. *S. Petri ep.* 183. d. *S. Germani ep.* 276. a. *S. Eudocimi* 313. d. *B. Joannis Columbini* 343. a b. *S. Franc. Xaverii* 741. b. Corpus *S. Juliitæ M. inter ignes illæſum* 144. e. Corpus *S. Fabii M. truncatum merſumque ad littus emergit integrum* 179. c d
Crucifixi *Domini effigies lapidea in ſpelunca S. Ignatii Manreſana ſanguinem emittit* 835. a
Crucis ſigno *ſe identidem munire docetur S. Martinus adhuc etbnicus ab apparentibus ei Sanctis* 209. c e. *Eodem labantes eccleſiæ parietes ſuſtinet S. Germanus ep.* 257. e. *Eodem omiſſo, bibens, occupatur a dæmone* 264. e f. *Eadem morbos pellit S. Terentius conf.* 155. e. *S. Franc. Xaverius* 741. a. *Diabolam vero Ven. Catharina ſnudatrix Jeſuatarum* 353. c
Crus *graviter offenſum ſtatim ſanatur ope S. Ignatii* 795. c, 796. a, d e, 838. e

D

Dæmon *furtum fateri cogitur & reſtituere per S. Germanum ep.* 205. a. *Idem adverſus eumdem pugnat pro hæreticis* 212. c d e, 213. a. *In tentandis & falleudis hominibus quem ſervet modum, quæ tempora* 574. d. *Aſſumpta ſpecie S. Pauli Apoſtoli ſub obtenta piiſſimo Novitium Societatis Jeſu delufit ſatisfiuter* 587. e. *Qua ſpecie ſæpe luſerit S. Ignatium initio converſionis* 638. f, *donec, detecta fraude, eum ſubinde baculo abigebat* 641. b, 664. f. *Qua fraude virginem luſerit* 767. e d. Dæmoni *per ſyngraphum devotus, ad pœnitentiam adducitur, & recepta ſyngrapha, liberatur ope S. Ignatii* 814. c & ſeq. *Item alius* 820. f & ſeq. Dæmones, *magna hominum ſtrage edita, vincuntur a S. Germano ep.* 205. b c. *Iterum ab eodem poſt excitatam in eum tempeſtatem* 212. d e. *Eorumdem ab illo detectæ pulſæque illuſiones* 287. f. *Aufugiunt a cœnobio, cum primum in eo priſtinum paupertatis rigorem inſtaraſſet B. Joannes Columbinus* 385. f. *Mirum in eos imperium exercuit S. Ignatius* 587. & ſeqq. 664. f. *Hujus imago picta dæmonibus terribilis* 791. c, 792. b c e f & ſeqq. 799. f. *Item ejuſdem quælibet reliquiæ* 792. d o & ſeqq. *paſſim*. Dæmonis *incubi aſſueta per ſeptennium impuriſſimo commercio, liberatur, & convertitur ad pœnitentiam ope S. Ignatii, cujus habebat effigiem* 807. (*Vide* Imago.) *Illuſiones eorum inſuſtatas patitur puella; ſed eludit ope S. Ignatii* 811. c. Dæmones *divinæ gloriæ inſervire coacti* 216. d, 218. d, 454. e, 791. d e, 793. f, 802. b e, 808. a. *Inimiciſſimum ſibi eſſe dixerunt S. Ignatium* 761. e d. *Idem eis inſultat* 765. b. *Eorum unus ſuffocare tentans S. Ignatium, invocato Jeſu nomine, pellitur* 765. e. *Tentationes eorum quam graves aliquando ſint* 768. b c
Dæmoniaci *liberati ope S. Lupi ep. Trecenſis* 70. b. *S. Pulchronii ep. Virdun.* 70. e. *S. Alpini ep. Catalaun* ibid. SS. *Abdonis & Senuen MM.* 140. f. *S. Germani ep.* 205. 215. a, 218. c, 219. f, 264. f, 276. a b, 303. e. *S. Eudocimi* 312. b c, 314. b. *B. Joannis Columbini* 341. e f, 379. *S. Ignatii* 761. b, 791. & ſeq. 799. e f, & ſeq. 804. c, 809. 819. d e, 823. c
Decimas *quam liberaliter olim pependerint Cambrenſes* 199. e
Deiparam Virginem *devotiſſime colait Ordo Jeſuatorum* 349. c. *S. Ignatius* 532. e, 612. e, 614. d, 636. f, 637. e f, 638. a b d, 640. d e, 653. b c, 660. b c, 661. e f, 662. a b, 677. e f, 683. b, 699. c, 784. a
Delatoribus *alieni delicti non ſtatim credebat S. Ignatius* 560. ſ & ſeq.
Dentium dolor *ſanatus illico ope B. Joannis Columbini* 401. d e. *Ope S. Ignatii* 783. f, 797. d, 813. a, 824.

824. e f
Desperatione *misericordiæ Dei impulsa per diaboli dolum concubina, suspendere se frustra conatur; protegente S. Ignatio, eamque per pœnitentiam reducente ad Deum* 807.
Detractionis *ac temerariæ suspicionis funesta consectaria* 117. e f
Devotio S. *Ignatii in Deum a tempore conversionis semper accrevit* 654. a, 732. a b. *Vide* Oratio.
Diabolus. *Vide* Dæmon.
Dignitates ecclesiasticas *quanto studio declinaverit ab initio Societas Jesu* 486. & seq. 709. c & seqq.
Dilectione *ab alio superari fœdissimum est* 55. c. *Vide* Caritas.
Disciplina. *Vide* Religiosa disciplina.
Dissidium SS. *Pauli Apost. & Barnabæ de Joanne innocuum* 153. b
Dominicam diem *opere servili violantes puniti* 267. c. *Ejus religionem quam severe observaverit S. Olavus rex & M. Vide* Festum. 105. f
Draco *domitus aqua benedicta* 11. c
Duritia *in pauperes redarguta miraculo* 153. c

E

Ecclesiam *suam maxima liberalitate ditavit* S. *Germanus ep.* 259. a. Ecclesiam *suo nomine dicatam dirui non patitur* S. *Germanus ep.* 266. c. Ecclesiam *sputande, dormiende &c. turpari non sinit* S. *Germanus ep.* 290.
Ecclesiæ Romanæ *auctoritatem quanti fecerit B. Joannes Columbinus* 403. b
Ecclesiastico *fraude suum dilatans vicinus dominus punitur* 268. e. *In eo equos injuste pascens punitur divinitus* 266. e. Ecclesiastica bona *dirripientes puniti miraculis* 267. e, 268. e, 270. c, 271. b c, 286. f & seq. 297. d, 298. b c
Ecstases *in oratione mirabiles Ven. Catharinæ fundatricis Jesuatarum* 352. f & seq. *B. Joannis Columbini* 388. a. *S. Ignatii* 432. b, *toto officiduo continuo* 665. a. *Vide* Illustratio. Oratio.
Eleemosynæ S. *Lupi ep. Trecensis* 70. c. S. *Guilielmi ep.* 122. f & seq. *S. Germani, centuplo mox compensatæ* 218. f. *Alterius, miraculo probatæ* 399. d. S. *Ignatii* 446. a c. 638. e, 642. e f, 644. f, 646. d, 671. b, 686. f, 772. d. *Vide* Misericordia.
Energumenus. *Vide* Dæmoniacus.
Epilepsia *fanata ope S. Olavi regis & M.* 139. d. *ope SS. MM. Urbani &c.* 279. a. S. *Germani ep.* 296. d. S. *Ignatii* 446. e, 796. f, 802. d, 808. d, 830. f. *Vide* Morbus comitialis.
Episcopatus S. *Lupi Trecensis quam diuturnus, quam Sanctus* 54. c, & seq.
Episcopum *quanto deceat humilitas, quam assidua verbi Dei prædicatio* 67. c d
Episcopus *ex monacho factus* S. *Lupus Trecensis, nihil de prioris vitæ austeritate remittit* 56. b, 70. b
Episcoporum *& cleri auctoritas apud* S. *Olavum regem & M.* 96. b c
Erasmi Roterodami *libros, ut pietati noxios aversatur* S. *Ignatius* 670. d e
Erysipelas *gravissimum statim sanatum ope B. Joannis Columbini* 400. e d
Eucharistiæ sacrosanctæ *usus frequens male suggillatus a quibusdam in* S. *Ignatio* 436. a, 613. e, 646. b c. *Quanta fuerit ejus erga illud* SS. *Sacramentum devotio* 531. d. *Illud sumens Ven. Catharina fundatrix Jesuatarum, alio omni cibo abstinebat illo die* 353. a. *Eo non abstinendum, quamvis dulcedinem ejus minus percipiamus* 574. e
Examen conscientiæ *quam accurate instituere consueverit S. Ignatius* 583. c, 735. d
Exercitia spiritualia *S. Ignatii quid sint; quemodo obeunda; eorum emolumenta; & vindiciæ* 423. & seqq. *Quanto fervore ea primum susceperit P. Petrus Faber S. J.* 441. a, *aliique socii S. Ignatii* 667. b c, *& Sancti alii* 787., *ubi de illis multa dicuntur a pag.* 785. *ad* 790.
Exsilium *injustum, quanto gaudio exceperit B. Joannes Columbinus* 373.

F

Famæ *alienæ jacturam quam insigniter restituerit* S. *Ignatius* 678. d. *Idem subinde famæ suæ ac suorum adversus obtrectantes efficacissime consulit* 653. e, 675. e f & seq. 680. b, 685. b, & seq., 703. d, 708. c, 712. 741. f, 742. e
Febres *miraculo depulsæ per* S. *Germanum ep.* 215. c, 266. e, & seq. 269. e, & seq. c. *Per SS. Urbanum & Tiburtium MM.* 278. e, 279. d. *Per* S. *Germanum ep.* 302. d. *Per B. Joannem Columbinum* 375. c, 387. 400. f, & seq. *Per S. Ignatium* 609. a, 617. c, & seq. 749. a, 794. b f, 795. b, 797. a, 802. b, 810. a, 817. e f, 818. f, & seq. 828. e d, 829. e, 835. e, 836. a, 838. f.
Feminarum *cura spiritualis Societatem liberari curat* S. *Ignatius* 708. e. *Earum alloquium & aspectum fugit constanter* S. *Eudoxius* 311. e. *Cum iisdem, etiam Deo jubente, raro & graviter versandum esse, docet moriens B. Joannes Columbinus* 397. a. *Cum iis caute, etiam in rebus spiritualibus, agendum sacerdoti ex sententia* S. *Ignatii, per experientiam comprobata,* 653. e d, 772. b
Festos *Sanctorum dies ipsis eorum natalitius seu die obitus celebrare veteres consueverunt* 215. d. *Vide* Natalis.
Festum *violans per ancillam coactam laborare, duplici per miraculum pœna plectitur* 116. e. *Ob eamdem causam divinitus puniuntur alii* 153. f, 267. c, 304. a. *Vide* Dominica dies.
Fides *in Deum eximia* S. *Ignatii* 612. f & seq. 641. e f, 664. d. Fidei professio *dictata ante susceptum sacrum Viaticum a B. Joanne Columbino* 395.
Fiducia *in solo Deo collocata quantum boni afferat* 379. e f, 384. c, 387. d, 389. d, 403. c, 550. f & seq. 574. f, 582. f & seqq. 668. d e f & seq. d, 763. e, & seq.
Filii *carissimi mortem immaturam non dolere, sed gratiarum actione prosequitur B. Joannes Columbinus* 339. c d
Filii *in matrimonio sterili precibus obtenti. Vide* Sterilitas.
Fons *excitatus precibus* S. *Calliuici M.* 42. b. *Alius per merita* S. *Olavi regis & M. quosvis morbos expellens* 110. a. *Alius per merita* S. *Germani ep.* 270. e. *Alius per merita* S. *Julittæ M.* 144. f. Fons S. *Helenæ Suecicæ celeber miraculis in Zelandia Danica* 330. d
S. Francisci Xaverii *magna fiducia in sanctitate & reliquiis S. Ignatii etiam tum viventis* 749. b
Furea *comprehensi judicio S. Germani ep.* 268. f, 270. e d, Furtum *in juniore ætate a se commissum ultro palam facit* S. *Ignatius, & liberaliter damnum refarcit* 678. d. Furtum *dæmonis & coacta restitutio* 205. a. *Idem accidit hominis* S. *Germani jumentum furato* 214. e f. Furto *ablata per miraculum restituuntur, invocato* S. *Rufino M.* 153. c d. *Ope* S. *Germani*

ep. 205. a, 214. e f
Fures *ſacrilegi miraculo ſiſtuntur immobiles* 154. b, 214. e f, 270. c d, 271. e, 296. b, 785. f. *Furtum unius pomi*, S. *Germano oblatı, ſevere punitur* 263. d. Furtum *rei ad eccleſiam ſpectantis divinitus punitum* 267. e, 268. e, & ſeqq. *Etiam in brutis animalibus raptu virentibus* 269. e f.

G

GLobus tormentarius *neminem lædit, invocato S. Ignatio* 835. d
Gloriæ Dei *amplificandæ ardor eximius in B. Joanne Columbino* 367. & ſeqq. *Eumdem commendat diſcipulis morienti* 396. e. *in S. Ignatio* 538. d, 614. b, 661. d
Gloriam & honores *hominum fugit S. Terentius conf.* 156. e. S. *Hathebraudus ab.* 162. e, 167. b. *S. Germanus ep.* 214. f, 219. a, 271. f. *S. Eudocimus* 312. a. *S. Neotus* 321. f, 322. f. *B. Joannes Columbinus* 364. b c. *Idem exemplo mirabili* 366. d. *Quod imitari voluit diſcipulos ſuos* 369. & ſeqq., *maxime* 406. b. *S. Ignatius* 445. c, 446. f, 634. e, 638. e, 668. c
Gloriam vanam *quanto ſtudio ſuperaverit S. Ignatius* 641. e & ſeq. a, 662. c, 668. a, 670. e, 755. e
Gratum animum *erga benemeritos imprimis exhibere ſtuduit S. Ignatius* 534. f & ſeqq. 755. a. *Etiam jam cælo receptus* 537. a, 785. e
Gubernandi ratio *fortis & ſuavis in S. Ignatio* 557. & ſeqq. 580. e & ſeqq. 761. e & ſeq.
Gutturis tumor *periculoſus illico ſanatus ope B. Joannis Columbini* 400. c, & ſeq. d. *Ope S. Ignatii* 808. c. *Vide* Angina. Ulcera.
Gymnaſiorum *Societatis Jeſu utilitates publicæ* 726. & ſeqq.

H

HÆmorrhois *continuo ſanata ope S. Ignatii* 794. f, 795. f, 803. e
Hæreſeos *auctores olim Britannia pulſi* 216. f
Hæreſim *quanto ardore oppugnandam ſuſceperint SS. Germanus & Lupus epp.* 74. & ſeq. 211. e & ſeqq., *ideo a dæmonibus fruſtra vexati* 212. c
Hæretici *Sanctorum miracula manifeſta quantum oderint* 113. a b c. *Latrocinia ſua ſacrilega apud Norvegos, ipſimet poſtea deteſtati ſunt* 114. d e. *Eorum ſuperbia & invidia a SS. Germano & Lupo epp. glorioſe victa* 213. Hæreticis *Sanctos imploranibus aliquando miraculoſa beneficia conceduntur* 330. d. *Multos convertit S. Ignatius ante inſtitutam Societatem Jeſu* 440. d. *Ad eorum converſionem validior eſt morum ſanctitas, quam diſputatio* 480. c d. *Adverſus eorum conatus Eccleſiam ſemper Dei providentia per apoſtolicos viros defendit* 688. & ſeqq. *Eorumdem odia adverſus Societatem Jeſu naſcentem, & hujus adverſus illos conſtantia* 685. d & ſeq. *Illorum ſeculis proxime elapſis horrenda flagitia* 689. f & ſeqq.
Hernia *ſanata ope S. Guilielmi ep.* 125. e. *Ope S. Ignatii* 822. c
Homicidarum *illius in clientem innoxium reddit S. Ignatius* 804. b, 822. f
Horas canonicas *ſcrupuloſe recitantem quomodo emendaverit S. Ignatius* 768. f & ſeq.
Hoſpitalitas *inſignis S. Germani ep.* 204. e. *Quanta eam in alios fecerit idem Sanctus* 272.
Hoſpitia *viliora in itineribus deligebat S. Germanus ep.* 211. e d e, 215. a
Humilitas *eximia S. Sidonii Apollinaris ep.* 54. c d e. *Quantum in epiſcopo exigat S. Lupus* 67. c d. *Humilitas S. Guilielmi ep.* 123. c d e. S. *Germanus ep.* 217. e, 219. a, 271. f. *S. Eudocimus* 312. a. *S. Neotus* 321. f. *Ven. Catharinæ fundatricis Jeſuatarum* 352. f, & ſeq. *B. Joannis Columbini* 360. f & ſeqq. *maxime* 366. d & ſeq. & 380. e, & 395. b f & ſeq. *Item diſcipulorum ejus* 362. & ſeqq., *quorum unus per unum hujus virtutis actum heroicum ad magnam Sanctitatem evehitur* 370. *Ejuſdem ad eamdem amandam adhortatio* 406. & ſeq. S. *Ignatii* 492. d, 539. & ſeqq. 366. e, 579. a b, 615. a b c, 678. d, 680. d, 686. f 698. f & ſeq. a f, 700. b c, 734. f & ſeq. 752. e f, 755. e d e f, & ſeq.
Hydrops *miraculo ſanatus per S. Guilielmum ep.* 123. e f, 125. a. *Per S. Terentium conf.* 157. b. *Per S. Ignatium* 617. f, 816. e f

I

JEjunia *ſevera S. Lupi ep. Trecenſis* 70. b. *S. Germani ep.* 204. c d, 217. f. *Ven. Catharinæ fundatricis Jeſuatarum* 352. e & ſeq. *B. Joannis Columbini* 366. a. *S. Ignatii* 614. f, 640. a, 650. a b, 662. d, 663. e, 750. c
Jeſu *amor in S. Ignatio* 530. f
Jeſu nomen *uſitatiſſimum fuit B. Joanni Columbino* 337. f, 367. & ſeqq. *Hunc ipſe ejuſque ſectatores ex ore infantium & lactentium nomen accepere* Jeſuati 389. d. *Idem nomen quanti fecerit S. Ignatius* 983. d: *hic ejus invocatione dæmonem pellit* 765. e
Ignem *illæſa ſuſtinet puella ope S. Guilielmi ep.* 125. e. *Idem ex obedientia præſtitit Jeſuetus quidam* 350. d, 387. b. *Corpus S. Julittæ M. inter ignes illæſum* 144. e
Illuſio *dæmonis in moniali per eccſtaſes, ſtigmata Chriſti &c.* 767. c d e. *Vide* Dæmon.
Illuſtrationes *cæleſtes S. Ignatii in receſſu Manreſano & alibi* 640. & ſeqq. *maxime cum ſeſe ad presbyteratum & primitias præpararet* 652. a b, 654. a, 659. c, 660. b e, 664. & ſeq. 683. b, 684. b c
Imagines *ſeu effigies S. Ignatii miraculis frequentes* 617. f & ſeqq. *maxime Mauebregana* 829. & ſeqq. *Aliam chartaceam ante partum deglutit mulier, quæ deinde prolis editæ pectori affixa apparuit* 837. a. *Vide plura de variis imaginibus ejuſdem Sancti* 840. & ſeqq. *Ea quam ſint dæmonibus terribiles* 791. c & ſeqq. 804. d, 807. d, 811. f, 837. f & ſeq. d, 853. a b e. *Qui earum aliquam violavit, pœnas prodigioſas dedit* 842. c d. *Iſdem varii morbi depulſi* 795. f & ſeqq. *paſſim. Quædam earum fundunt liquorem ſalutarem* 802. c, 818. f, 832. e, 833. 840. & ſeqq., *& ſanguinem* 828. c, 841. c d e
Imprecatione *matris, filia occupatur a dæmonibus* 800. b
Impudicarum mulierum *converſioni quanto ardore, ſumptu, induſtria conſuluerit Romæ S. Ignatius* 704. f & ſeq. *Quædam poſt longum cum dæmone commercium mirabili ejuſdem Sancti ope ad pœnitentiam convertitur* 807. *uti & alia libidine furens* 817. f
Incendium *extinctum per reliquias S. Martbæ V.* 9. b. *S. Lupi ep. Trecenſis* 68. d e. *per imaginem S. Olavi regis & M.* 118. a, *per reliquias ejuſdem* 118. e. *Ope S. Urſi ep.* 138. c. *Ope S. Germani ep.* 213. e, 298. e. *Per icunculam S. Ignatii* 803. f & ſeq. *Per SS. Ignatium & Xaverium invocatos & apparentes* 807. a, *per aquam nomine S. Ignatii conſecratam* 837. a

Indulgentiam *peccatorum & benedictionem Apoſtolicam a ſummo Pontifice morti proximus petit S. Ignatius* 747. d
Infans *prædicit pœnam invaſoris iniqui & blaſphemi* 16. e. *Recens natus nomen Ignatii ſibi indendum diſerte pronuntiat* 811. b. *Alius in miraculoſo ejuſdem Sancti amplexu mortuus* 818. c d. *Alius diu mutus, pronuntiat primo nomen S. Ignatii, & dein expedite loquitur* 829. c. Infantium *patronus peculiaris S. Lupus ep. Trecenſis* 68. b c
Inimicitias *capitoles ad pacem redigit B. Joannes Columbinus* 377. b c
Inimicos *oratione & miracula juvat S. Callinicus M.* 42. a b. *Vide* Caritas
Iojuriarum *& invidiæ tolerantia eximia in S. Genovefa V.* 216. e. *In Ordine Jeſuatorum* 349. f & ſeqq. *maxime* 373. e, 404. c, 406. c. *In S. Ignatio* 537. & ſeq. 550. 613. b f, 670. a, 671. b, 770. c. *Vide* Patientia. Contumelia.
Innocens *ſuſpendio malitiatus conſervatur incolumis, invocato S. Olavo M.* 118. f; *alius, invocato S. Germano ep.* 301. b
Invaſoris *impii pœna ab infante pronuntiata* 35. e
Invidia *monachi plectitur divinitus perpetua cæcitate* 490. d
Inundatio *repreſſa ope S. Germani ep.* 296. d
Iram *mariti quomodo vicerit conjux B. Joannis Columbini & quanto fructu* 356. a d. *Vide* Manſuetudo.
Irridendum *omnibus quaſi fatuum ſeſe offert ex humilitate B. Joannes Colombinus* 367. a, *idem imperans diſcipulis ſuis* 369. b & ſeqq. *Similia quid ſenit S. Ignatius* 635. b. *Vide* Humilitas, Opprobria. Mundi contemptus.
Iter *quam pius exercitiis condire ſolitus fuerit B. Joannes Columbinus cum ſuis* 373. f, 376. b, 380. a, 384. d, 388. e. Itinera *perincommoda S. Ignatii cum ſpontanea & maxima egeſtate* 668. c, 673. e f, 679. a b c. *Sociorum ejus* 680. c e & ſeq. 701. e f
Judæi *multi Romæ ad Fidem converſi opera S. Ignatii* 704. d e
Judicia hominum *& obloquia flocci facit B. Joannes Columbinus* 360. a b & ſeqq. *Vide* Humilitas. Opprobria.
Juventutis *inſtitutio. Vide* Gymnaſia.

L

Lacrymarum donum *infigitur in S. Ignatio* 528. & ſeq. 614. e, 751. & ſeq. *Vide* Oratio.
Lapſus *in alto præcipites innoxii, ope S. Ignatii* 608. f, 802. c, 815. e, 817. d e, 823. e
Laterum dolores *illico ſanati ope S. Ignatii* 785. e 794. d, 795. b e, 802. b, 821. f, 835. e
Latro. *Vide* Homicida
Lectio *fortuita Vitarum Sanctorum mirifice converſa B. Joannem Columbinum* 337. d, 356. c. *S. Ignatium* 512. b, 636. 659. d & ſeq. *Item alium quemdam eadem lectio autantem in Societate Jeſu mirifice confirmat, & cæleſtibus favoribus cumulat* 823. b
Lecto *duriſſimo ſemper uſus S. Germanus ep. Auriſſ.* 204. d e, 215. a, 217. f. *Item B. Joannes Columbinus* 358. f, 363. d. S. *Ignatius* 430. d, 446. b, 791. f. *S. Franc. Xaverius* 740. e
Lemures. *Vide* Dæmon.
Leones *cuidam eremitæ familiares* 183. a b
Leproſum *ſuo lecto excipiens S. Ignatii ſocius, lepram contrahit; ſed poſtridie miraculo ſanatur* 454. f. *Sub forma leproſi teterrimi Chriſtum baſulas & fovet B. Joannes Columbinus* 363. b
Libros, *etiam non malos, auctoris mali legi vetat S. Ignatius* 767. a
Lingua *innocenti exſecta reſtituitur ope S. Olavi regis & M.* 115. e f
Lites *quanto impendio fugerit S. Ignatius* 755. b c
Litteras, *earumque ſtudioſos egregie fovit Carolus Calvus imp.* 121. f. *Vide* Studia.
Locuſtarum *agros depaſcentium exactio per reliquias S. Ignatii* 853. f
Luce *cæleſti fulget B. Joannes Columbinus in hac vita* 363. a, 375. e, 388. a. *S. Ignatius* 430. d, 446. f, 585. f & ſeq. 667. e
Lucri *cupiditas quam communis inter homines* 355. f. *Quomodo eam in ſe unus ſit B. Joannes Columbinus* 357. b
Luporum *dira graſſatio mirabiliter ſublato patrocinio S. Ignatii non ſine pluribus miraculis* 832. a b, 844. a
Lutheranæ *ſectæ quam fœda primordia* 689. f & ſeqq. Lutheranorum *rapinæ & ſacrilegia apud Norvegos* 112. d e
Luxatio *diuturna corporis ſtatim ſanatur ope S. Ignatii* 818. e, 828. a b, 829. c d

M

Medici *funeſtus interitus* 435. d e, 771. b c
Mammillarum *graviſſimi dolores & morbi ſanantur ope* S. *Ignatii* 619. a, 794. f, 822. f, 828. d
Manſuetudo *S. Guilielmi ep.* 123. f, *S. Ignatii* 537. b & ſeq. 564. f, 753. f, 763. b *V. de* Patientia. Caritas.
Maria Deipara. *Vide* Deipara.
Marmor, *ut cera mollis, digito cedit S. Germani ep.* 237. a
Martyrii *deſiderium in SS. Lucilla & Flora VV.* 24. b, *in Eugenio rege* ibidem d. *in S. Callinico* 41. c, *in S. Memorio diacono & ſociis* 78. c. *in S. Julitta* 144. d. *in S. Secunda V. M.* 147. e
Martyrum *ignotorum reliquiæ quanti faciendæ* 33. e & ſeq. Martyrum conſtantia *ſingularis inter tormenta* 41. d, f, & ſeq. Martyrum Acta *legenda & conſideranda perfectionem amantibus ex conſilio B. Joannis Columbini* 508. f
Medicis, *agente S. Ignatio, interdictum, ne ægros nondum peccata confeſſos tertio viſitent* 704. c d
Mendacium *quantopere vitandum* 180. f
Milites *non Chriſtianos in exercitu ſuo non ferebat S. Olavus rex & M.* 106. d
Militiam *profanam cum ſanctitate compoſuit S. Eudocimus* 311. e
Miracula *Sanctorum quantum oderint hæretici; quam pudde ea conentur eludere atque ſupprimere* 113. a b c. Miracula *adhuc vivens propemodum infinita patravit S. Germanus ep.* 204. & ſeqq. *Multa B. Joannes Columb.* 375. & ſeqq. *maxime* 387. *Multa S. Ignatius* 435. c d, 583. f, & ſeqq. 616. f. *S. Franc. Xaverius* 741. a b
Miracula *ſpiritualia potiora ſunt corporalibus* 272. a, 773. & ſeqq. *Illa aſſidua ſunt apud reliquias S. Germani ep.* 272. a. *& per S. Ignatium propemodum infinita* 773. & ſeqq. 781. 795. f, 798. e *& paſſim ſequentibus, maxime* 810. d, 825. 832. b
Miſericordia *Attilæ in mulierem pauperem* 65. b. S. *Lupi erga pauperes, captivos, ægrotos* 70. c d. S. *Olavi regis & M. erga reum moribundum* 103. f. S. *Guilielmi ep. erga pauperes* 122. f & ſeq. S. *Rufini M. jam cælo recepti erga pauperem duriter vexatam* 153. c. *Cambrenſium in Anglia mirabilis erga pauperes commiſeratio*

199. e. *S. Germani ep. erga pauperes & miseros* 213. c, 214. d f, 216. f, 217. c f, 218. f, 219. b, *ejusdem erga inclusos carcere reos, quos miraculo omnes liberat* 219. e, 299. & seq. *S. Eudocimi erga pauperes* 311. d. *B. Joannis Columbini erga pauperes* 337. f, 357. d, 358. f. *Erga ægros* 359. f, *& ipsum Christum sub forma leprosi latentem* 363. b. *Discipulorum ejus erga fratrem ægrotum* 375. b c, *ejusdem actus heroicus erga ulcerosum, quem lingendo sanat* 382. a. *S. Ignatii erga pauperes, cum & ipse pauperrimus esset* 435. a b c, 446. a e, 582. e *Sociorum ejus erga ægrotos* 454. e f. *S. Ignatii in pauperes* 613. c, 638. c, 644. f, 646. a, 772. d

Missæ Sacrificium *qua præparatione, quo modo celebraverit S. Ignatius, quæ ejus post illud recollectio* 526. f & seqq. *In eo permagni faciebat externum reverentiam* 529. f. *In eo frequentes ejus visiones cælestes* 654. *Primitias anno solido differt, ut ad eas se compararet* 683. b. Missæ Sacrificio celebrando *ultra horam insumebat S. Ignatius, & quibus ex causis* 579. f

Missam audiens *S. Ignatius legere solebat historiam Passionis Christi* 639. a

Modestia *vultus & morum singularis in S. Ignatio primum conversо* 417. e. *& deinceps* 556. c. *Ejus defectum graviter castigabat* 557. c. *Modestia primorum ejus sociorum* 680. c. *Ipsius S. Ignatii* 749. e d. Modestiæ regulas *a se præscriptas quanti fecerit S. Ignatius* 751. e

Monachos *quanti fecerit S. Guilielmus ep.* 123. c d

Monasticum *habitum olim episcopi plures gerebant* 195. e

Morbi *incommoda in deliciis habet Joannes Columbinus* 360. & seqq.

Morbus caducus. *Vide* Epilepsia.

Morbo comitiali *efficaciter opponitur patrocinium S. Lupi ep. Trecensis* 68. c, 69. b c. *Vide* Epilepsia.

Moribundis *subita restituta sanitas ope B. Joannis Columbini* 383. e, 387. d e, 401. b & seq. *BB. Virginis Deiparæ* 584. e. *S. Ignatii* 617. b & seq. 794. f, 795. b d, 796. a, 800. f, 802. b c, 803. c, 808. f, 810. f, 813. c d, 814. b, 816. f, 820. b, 823. b c, 824. a b e, 825. & seqq. 828. d, 830. c, 835. c, 836. c, 839. c. *S. Germani ep.* 303. a

Mors *instans revelata S. Olavo regi M.* 106. f. *S. Terentii conf.* 157. d. *S. Amatori ep.* 202. d. *S. Germani ep.* 217. b, 220. a. *S. Neoti* 325. d. *S. Ignatii* 747. c. *Huic ejusdem cogitatio tam dulcis erat, ut ab ea sæpe unimum avocaret, ne tantum ejus consolationis sentiret* 641. d, 735. b c, 752. b c

Mortificatio corporis *severa eluxit in venerabili Beatrice Virg.* 3. c. *In S. Lupo ep. Trecensi* 70. b. *In S. Germano ep. Autissiod.* 204. c & seqq. *In S. Neoto* 323. b. *In B. Joanne Columbino* 337. e. *In toto Ordine Jesuatorum* 347. d, 349. b, *& Jesuatarum* 352. b, *& harum fundatrice venerabili Catharina* 352. e & seq. *In B. Joanne Columbino* 358. e & seqq. *qui ex ejus assiduitate fit in dies corpore robustior, cum antea debilis esset* 366. b; *quique eodem discipulos suos cupere hortabatur severissime* 368. & seqq. *imo eamdem restituit apud Dominicanos Senenses* 372. *Ejusdem descriptio & stimuli* 405. d. *In S. Ignatio* 446. b, 555. b, 614. e, 637. e, 638. f, 645. c, 651. c, 662. d, 666. f, 750. e d, 792. b e

Mortificatio *animi & affectionum in S. Ignatio* 553. c & seqq. 614. e, 758. a b. *Vide* Victoria sui,

Mortificationem *voluntatis & judicii longe præferebat S. Ignatius mortificationi corporis* 755. a

Mortificationes *suas celare conatur S. Guilielmus ep.* 123. e. *Vide* Humilitas. Gloria.

Mortui *ad vitam revocati: ope S. Martheæ V.* 5. f, 21. d. *Ope S. Lupi ep. Trec.* 70. c. *Ope S. Guilielmi ep.* 125. e. *Ope S. Germani ep.* 216. d e, 257. c, 260. e, 301. f & seq. *Per appositam imaginem S. Ignatii* 801. f, 817. b c, 822. a b, 832. b e, 832. c d

Mortuum *fingens martyrus continuo invenitur* 288. a

Mortuum *asellum vitæ restituit S. Germanus ep.* 288 d. *Pisces mortuos S. Neotus* 324. a

Mulieres *ad constantiam virilem hortatur S. Juliita M.* 144. e

Mundi contemptum *verbo & exemplo efficacissime urget B. Joannes Columbinus* 366. & seqq. *maxime* 380. e, 395. f, 406. a, *nec sine fructu mirabili* 368. & seqq. *Item S. Ignatius* 755. c d

Munditiem externam *in se suisque requirebat S. Ignatius* 581. e, 750. d, *& maxime in ecclesiis* 614. d

Mutilatio *membrorum sanata ope S. Olavi regis & M.* 117. e f

Mutis reddita loquela ope S. Lupi ep. Trecensis 70. b, *ope S. Olavi reg. & M.* 111. c, 116. b. *S. Germani ep.* 217. b, 267. f, 277. a. *SS. MM. Urbani &c.* 279. a b c. *S. Germani ep.* 295. b. *S. Ignatii* 782. f, 803. d, 829. c, 831. f

N

NAtales dies *suos ignotos ipsi Sancti miraculo revelant* 309. b

Nitor. *Vides* Mundities.

Novas res, *tametsi pias, introduci nolebat S. Ignatius* 581. e f

Novitios *ad Religionem admittendi, atque excercendi ratio, quam servabat S. Ignatius* 570. & seqq.

O

OBedientia *cæca laudatur* 200. f. *Eadem miraculo insigni probatur apud Jesuatos* 350. d, *item alio magis etiam admirando* 387. b. Obedientia *perfecta, etiam judicii subjectionem exigit* 582. d. Obedientia *quanta fuerit S. Ignatius; quantu suos esse voluerit* 541. & seqq. 756. & seqq.

Oculorum *dolores acutissimi mox depulsi ope S. Ignatii* 796. e, 797. e, 810. c. *Vide* Cæci,

Officium ecclesiasticum *neglectum urgunt campanæ ultro sonantes* 268. f & seq. f

Oleum *in ardenti lampade diu non imminutum ope S. Germani ep.* 265. b

Oleum *salutare multis locis emanat meritis S. Germani ep.* 269. e

Oleo *consecrato dæmonum veneficia tollit S. Germanus ep.* 205. b e. *Eodem oculi & brachii usum amissum restituit* 210. b. *Eodem maris tempestatem sedat* 212. d. *Mutam eodem sanat* 217. b

Oleo lampadis *ardentis ad sepulcrum S. Eudocimi pelluntur morbi varii* 312. e. *Item oleo lampadis accensæ ad imaginem S. Ignatii* 800. f & seq. 803. e, 828. b e, 831. a, 832. f

Opprobria *& contemptum amabat B. Joannes Columbinus* 366. d & seqq. *Iisdem exercens pulam virgines fues* 369. & seqq. 406. c. *Vide* Contumelia. Mundi contemptus,

Orationis *studium eminens in S. Lupo ep.* 70. b. *S. Hasbebrando* 166. a. *In S. Neoto* 322. f. *In Ordine Jesuatorum* 347. d, 349. b. *In ea sublimis*

blimis a terra elevatur dum Ven. Catharina fundatrix Jeſuatarum 352.f. *In ea moriturus undique raditur cingitur B. Joannes Columbinus* 363.a. *uti & S. Ignatius* 430. d *qui & ſublatus in ea viſus eſt aliquoties ſeſquicubito a terra* 432. b. *In ea externam reverentiam permagni faciebat* 530. b *illi inſumebat quotidie ſeptem horas & amplius* 640.b e, 662.d. *In ea eceſtaſim patitur per totum octiduum continuatam* 665. a. *Plura de ejuſdem oratione* 751.& ſeqq.

Orationi *multum deditis cavendam eſſe monebat S. Ignatius judicii pertinaciam* 753.b c

Ornatus *corporis non decet virginem Deo devotam* 212.c

Orphanis *recte educandis quid contulerit Roma S. Ignatius* 705.c. *Vide* Miſericordia.

Oſſa *S. Ignatii apparent conſperſa ſtellis* 600. e

Otium *in Societate non ferebat S. Ignatius* 557.d *Vide* Acedia.

P

Panis *nomine S. Germani op. ſignatus, multis ſalutaris* 265.c. Pane *tantum bordeaceo veſtitur S. Germanus ep. Autiſſ.* 204.c d

Paralyſis *ſanata ope S. Lupi ep. Trecenſis* 70.b. *Ope S. Terentii conf.* 156.f & ſeq. *Ope S. Amatorii ep.* 203.c *S. Germani ep.* 220. c. *SS. MM. Urbani &c.* 279.c *S. Ignatii* 618. b. 781.e 803.b 813.a, 823.a, 825.& ſeqq. 828.d, 830.e 834. b e, 832.e f, 835.c, 841. d e

Paſſionem Chriſti *meditanti Ven. Catharinæ obſtrepunt dæmones, ſed fruſtra* 353.c

Patientia *injuriarum & contumeliæ in S. Guilielmo ep.* 123.f & ſeq.

Patientia *in adverſis eſt omnibus neceſſaria* 166. e d. *ea eluxit mirifice in S. Genovefa* 216.c. *In S. Joanne Colombino* 338.b. 361.e. *In ejus diſcipulis* 349.f & ſeqq. *maxime* 406. c. *In S. Ignatio* 431. b f, 537.& ſeq. 550. & ſeqq. 164.c *Virtutis hujus fructus uberrimus* 574.c 770.c

Patrimonium *ampliſſimum eccleſiæ donat S. Germanus ep.* 259. a

Pauperes *quanta caritate foverit S. Guilielmus ep.* 122.f & ſeqq. *Vide* Miſericordia. Duritia.

Paupertas *S. Germani ep.* 204.d e, 220.b, 259.a b. *Ea quanti ſit pretii, verbis factiſque docet B. Joannes Columbinus* 359. & ſeqq. *maxime* 361. & 405.f. *Viros primarios ad eamdem permovet* 368, & ſeqq. *Et conſobrinam ſuam non ſine miraculis* 386.e. *Ejuſdem quam ſevere ſtudioſus fuerit S. Ignatius, etiam inter conſanguineos id agre ferentes* 438.e, 445.e, 547.& ſeq. 638.e f 641.e & ſeq. 651.f, 652.f & ſeq. 667.f & ſeq. 678.b, 681.c 755.e *Qualem Societati præſcripſerit* 548, & ſeqq. *Eam in quibuſdam cœnobiis collapſam reſtituit B. Joannes Columbinus* 372. 377.d. *& quidem dæmones inde ſimul cum ingenti ſtrepitu per hoc abegit* 385.f

Peccantes *ſevere corrigebat S. Ignatius adhuc privatus, non ſine periculo ſuo* 642.d, 643.c, 668, f. *Vide* Religioſa diſciplina.

Peccatores, *invocato S. Eugenio M. ad pœnitentiam permoti* 32. e. *Obduratus quidam qua caritate converſus tandem ſit per B. Joannem Columbinum* 377. a. *Per S. Ignatium* 753.d 765.f & ſeq.

Peccatum mortale *numquam commiſit S. Ignatius ex quo primum converſus fuit* 653.f

Pecuniam *pro viatico oblatam renuit B. Joannes Columbinus, ne diffidere videatur divinæ providentiæ* 389. e. *S. Ignatius jam acceptam, eadem ea cauſa pauperibus totam diſtribuit* 642. e f. *Poſtea vero obtruſam recuſavit* 652.b c

Pedum dolores *ſublati ſubito ope B. Joannis Columbini* 401.c & ſeq. *Vide* Claudi.

Pelagianos *tam acriter quam feliciter expugnant SS. Germanus & Lupus epp.* 211.e & ſeq.

Peregrinatio *ſupplex S. Servatii ep. ad limina Apoſtolorum* 77.e. *S. Ignatii Romam & Hieroſolymam* 614.d 641.e & ſeqq. *S. Helenæ Sueciæ viduæ Hieroſolymam* 332.e

Perfectionis religioſæ *præcepta a B. Joanne Columbino data* 408.c

Perjuriorum *ultor ſingularis S. Germanus ep.* 265.a 269.c

Perſecutio *in B. Joannem Columbinum & Jeſuates a Senenſibus ſuſcitata, ultione divina punitur, donec poſtulatur ab innocentibus venia* 273. & ſeq. Perſecutionum *tolerantia excellit S. Guillielmus ep.* 124.a b. *Vide* Patientia.

Perſeverantia *in ſancta vocatione. Vide* Propoſitum. Vocatio.

Peſte afflati *ſanantur ope S. Ignatii* 796. b, 803.f 821.e 842.f

Peſtiferum *invaſit S. Ignatius, non ſine victoria ſui magna* 650.f

Peſtilentia *in armentis ceſſat, ope S. Ignatii* 822.e

Phrenefis *illico ſanata ope S. Ignatii* 811.a

Phthiſis *ſanata ope S. Ignatii* 446.d, 808.a 824 b. *Vide* Febris.

Piſces *ad vitam revocati precibus S. Neoti* 324.a

Planſtrum *contritum momento reſtituit S. Germanus ep.* 286.a

Pleuritis. *Vide* Laterum dolores.

Podagræ *dolor acutiſſimus momento ceſſat ope S. Ignatii* 836.b

Pœnitentiam *arbore & fructu mire prædicat B. Joannes Columbinus* 377.& ſeqq.

Pœnitentiæ *ſpatium ſuſpenſo cuidam & jam, ut creditur, mortuo obtinet S. Ignatius* 432. c. *Idem jam vita functus præſtat mente capto* 804. e. *Item alteri mortuo vel mortui ſimili* 836.b

Polypus *teterrimus ſanatur ope S. Ignatii* 802. f

Prædicatio *efficax B. Joannis Columbini* 372. & ſeqq. *Vide* Sermo.

Prædones *abſterriti apparitione S. Marthæ V.* 12. e. *Vide* Fures

Precibus *urbem ab hoſtili exercitu defendit S. Lupus ep. Trecenſis* 70. a

Principum *cum eccleſiaſticorum, tum ſecularium quam obſervans fuerit S. Ignatius* 545.& ſeqq.

Promiſſum *in vita implet poſt obitum S. Germanus ep.* 261.b

Prophetico ſpiritu *futura, abſentia, occulta cognoſcit S. Germanus ep.* 209.e 211.f, 214.e 217 b, 218.f. *S. Neotus* 325.b. *S. Helena Succica* 332.c. *B. Petrus Petronius* 340.c d. *B. Joannes Columbinus* 381.c d, 384. 387.e, 390.a, *S. Ignatius* 430.d, 434.b, 439.e 446. d e, 574. f, 584. & ſeq. 653.b, 882.b d, 699.f, 703.a 707.a 738 d, 748.d, 771.a b e

Propoſitum *ſanctioris vitæ mira conſtantia tenet B. Columbinus* 361. d, & ſeqq. *Qui ſecus faciunt, triſtes habent exitus* 393.b. *Eadem eluxit conſtantia in S. Ignatio* 662.f & ſeqq. *Vide* Vocatio.

Providentia Dei *mira erga ſperantes in ſe* 36.d, 379. e f 384.e, 387.d, 389.d, 574.f, 582. f & ſeq. 668.d e f & ſeq. d, 763.e & ſeq.

Prudentia *maxima S. Ignatii cum in rebus aliis tum in directione aliorum ſpirituali* 748.e f, 765.e & ſeqq. 770. *Vide* Gubernandi ratio.

Pſalterium *totum quotidie recitabat memoriter præter Horas Canonicas aliaſque preces S. Guilielmus ep.* 123.b c
Pudicitia, *Vide* Caſtitas, Virginitas,
Puellis *de caſtitate periclitantibus quomodo proſpexeris Romæ S. Ignatius* 705.c
Pueri *vix quinquennes olim a parentibus ad monaſteria deferebantur, per monachos pie educandi* 264.b
Puerperæ *deſperatæ vel feliciter enituntur, invocato S. Ignatio, vel certe earum proles baptiſmi gratiam conſequuntur* 608. f & ſeq. 631.f 634.a 781. f 794.f 795.b 797.c f, 799. a b c d, 800. d 811. b 815. f & ſeq. 828. d e, 829.b, 835.c e, 836.b d f, & ſeq. 842. b, 853. a
Puteus *aquas ſalubres dat pro corruptis, ope S. Ignatii* 804.a

R

Radii ſolis *veſtem ſuſtinent S. Hatbebrandi ab.* 166 e
Regiæ pietatis *exemplum in S. Olavo rege & M.* 98.a
Regulas *& ordinationes ſuas Superiorum localium prudentiæ vel moderandas, vel omnino aliquando omittendas permittebas S. Ignatius* 581.b
Religioſam diſciplinam *quanta conſtantia urſerit S. Hatbebrandus ab.* 166.a b. *S. Germanus apparent, eamdem urget minis perjnam ſeveris* 301. b. *S. Ignatius in eadem vindicanda ſeverus* 557. & ſeqq. 581.c
Religioſi *honorandi ſunt, etſi non omnes boni ſciantur eſſe* 302.b c
Reliquiæ *Sanctorum varias diraſque calamitates pellunt* 141.d, 263. & ſeqq. *Item morbos graviſſimos* 12. d. *Ut S. Eugenii M.* 32. d. *S. Lupi ep. Trecenſis* 51. d, 68.c, 69.b c, *S. Olavi regis & M.* 108. & ſeqq. *S. Guilielmi ep.* 124. e & ſeq. *SS. Abdonis & Sennen MM.* 140, c & ſeq. *S. Germani ep.* 264. & ſeqq. *S. Ignatii* 781. & ſeqq.
Reliquiæ *Sanctorum ſuaviſſime redolentes; & S. Martbæ V.* 7. e. *S. Olavi regis & M.* 109. d *S. Guilielmi ep.* 124. d e. *SS. Abdonis & Sennen MM.* 140. e. *S. Petri ep.* 183. e. *S. Germani ep.* 264. a. *S. Endocimi* 313. e. *S. Neoti* 316. a. *B. Joannis Columbini* 343. c, 397. a. *S. Ignatii* 779. c
Reliquias *Sanctorum olim Romani non dividebant; ſed earum loco rogantibus brandea mittebant* 33 f. Reliquias *S. Olavi regis & M. curioſe inſpiciens tangenſque ab apparente Sancto arguitur* 111 c. *Alius minus eas reverens punitur* 118.a Reliquiæ *S. Germani ep. Autiſſiod. quanti facta* 185. b & ſeq. 263. *Earum ex indiſcreta devotione violatio punita* 263.f. 291.d
Reliquiæ Martyrum agnotorum *quanti faciendæ* 33. e & ſeq.
Reliquiæ *SS. Floræ & Lucillæ moveri non poſſunt, niſi ad locum miracule deſignatum* 28.a. *Item SS. Memorii & ſociorum MM.* 79.c
Reliquiæ *S. Ignatii ſtellis conſperſa apparent* 600.a
Reliquiarum *thecam collo appenſam unquam deponit S. Germanus ep.* 204.c, 210. b. *Ejuſdem contactu cæcam ſanat* 213. c
Renum dolores *ſublati ope B. Joannis Columbini* 400.f *Ope S. Ignatii* 794.d a
Reſtitutio *injuſte ſpoliatorum extorta miraculis* 205 a, 214. e f, 286.f
Revelationem *cæleſtem temere evulgans punitur* 258.e f.
Revereotiam *in templo neceſſariam eſſe, demonſtratur miraculis* 890.a
Rex *ſimul & apoſtolus Norvegiæ fuit S. Olavus M.* 114. & ſeq.
Regem *ſuperbum ac durum acriter caſtigat S. Neotus, prædicens ei futura* 325. b & ſeqq.
Ritum *initio converſionis verberibus in ſeſe compeſcunt S. Ignatius* 768.d
Roſarii Mariani *uſum ſuis præcipit S. Ignatius* 532. e

S

Sacramentum *Pœnitentiæ & Euchariſtiæ uſum frequentem in Eccleſia reſtituit S. Ignatius* 613.e 684.e
Sacra utenſilia *uſibus profanis adhibentes puniti* 267. d a
Sacrilegium, *Vide* Fures, Hæretici.
Sanctitas *non in miraculis, ſed in Dei dilectione conſiſtit* 773. *Ejus externa tantum indicia, quantumvis mira, ſuſpecta erant S. Ignatio, nec temere* 767.c e
Sanctorum Acta *fortuito legens, mirifice convertitur B. Joannes Columbinus* 337.d, 356. c. *S. Ignatius* 612.b, 636. & ſeq. 659. d & ſeq. *Sacerdos quidam Societatis Jeſu, qui ſtatuerat eam deſerere tamquam inutilis ex infirmitate; quæ res eſt lectu digna* 825.& ſeqq.
Sanguinis fluxus *ſanatus ope B. Joannis Columbini* 401. c. *Vide* Hæmorrhoïs.
Scandala *principum quam conſtanter infectatus ſit S. Amator ep.* 202. c d
Scrupulis *ſupra modum vexatus S. Ignatius initio melioris vitæ* 639. c & ſeq. 663. *Nunc eſt peculiaris adverſus illos patronus* 781. d, 795 f, 798. a
Sepelire *mortuos jucundiſſimum fuit B. Joanni Columbino* 367.e
Sepeliri *vult in eccleſia ſua S. Germanus ep. peregre moriens* 220. a. *B. Joannes Columbinus in cœnobio S. Abundi loco vili* 395.f
Sepulcra *miraculis aſſidue clara: SS. Martini ep. Turonenſis, Germani Autiſſiodorenſis, Lupi Trecenſis* 51. d, 68. b c, 74. c. *S. Olavi reg. & Mart.* 87. d e, 109. & ſeqq. *S. Guilielmi ep.* 124. e & ſeq. *S. Ruffini M.* 153. e. *S. Germani ep. Autiſſ.* 263. a & ſeqq. *S. Endocimi* 313. a *B. Jo. Columbini* 398. & ſeqq. Sepulcra *Sanctorum certis locis Deus ipſe aſſignat* 258.
Sepulcra *Sanctorum religioſe viſitare conſueverat S. Germanus ep.* 213. d, 215. d, 217. c. Sepulcrum *S. Germani ep. quidam ex devotione indiſcreta violant puniuntur, ſed cum pœnitentia votum emittens liberatur* 263. f
Sepulturam *& preces per nocturnas infeſtationes enigmus umbræ inſepultorum* 211. c d
Sermonis *moderatio & efficacia in S. Ignatio* 759 & ſeqq.
Serpentes *ſolo imperio fugat S. Germanus ep.* 210. c d
Societas Jeſu *quam opportuno tempore inſtituta; ejus finis, & media ad illum* 468. & ſeqq. 688. & ſeqq. *Ejus inſtitutio diu ante S. Ignatio revelata divinitus* 474.f & ſeq. *Ejus Conſtitutiones quot inter divinas illuſtrationes conditæ ſint* 491. & ſeq. 735. c d e. 751. d e. *Quot ex ea vitam fidei canſa uſque ad annum Chriſti* 1585. *profuderint* 697. b. *Societatis fama honorque defenditur per Ordines Dominicanum*

num & FF. Minorum 712. *Inſtituti Societatis idea* 714. & ſeqq. *Tres ſacerdotes ejuſdem Societatis, ea indigni prænuntiantur ab apparente S. Ignatio, & ejiciuntur* 846. e f. *Ejuſdem Societatis elogia a Sanctis dictata* 849. & ſeqq.
Solitudinis *amor in S. Germano ep.* 204. f. *In S. Nesto* 312. f
Somoi *pariſſimus S. Germanus ep.* 204. e, 304. d *S. Ignatius* 662. d. *S. Franc. Xaverius* 740. e & ſeq.
Spes *in Deo eximia S. Ignatii* 613. b, 641. e f. 763. e & ſeq.
Sterilitas *mulierum ſublata divinitus* 165. 177. d, 399. e
Stomachi dolor *momento ſublatus per merita S. Ignatii adhuc viventis* 749. a. *Item per merita ejuſdem jam in cælis agentis* 813. a, 830. c, 837. a
Strumæ *miraculo ſanatæ ope S. Ignatii* 785. 836. f
Studia litterarum *impenſe fovit in aliis S. Lupus ep.* 55. c d
Studiis litterarum *ſic addictum in Societate Jeſu, ut virtutem ac ſpiritum negligeret, ſevere corripi apparens ei S. Ignatius* 806. d
Studiorum *cauſa confuetis mortificationibus & exercitiis apoſtolicis minus tantiſper indulſit S. Ignatius* 438. a. *ac motus in ſpeciem ſanctas tum illabentes, tamquam tentationes repellit* 645. d e, 650. e 670. e, 674. d
Stultus *propter Chriſtum videri voluit B. Joannes Columbinus* 367. a, *idem exigens a diſcipulis ſuis* 369. b & ſeqq.
Submerſa *filia mirabili modo ſoſpes evadit invocato S. Ignatio* 804. f & ſeq. *Item mulier* 823. e
Surdorum *ſanatio per miraculum ope S. Germani ep.* 266. c, 276. a, 277. e, *S. Imiterii* 306. f. *S. Ignatii* 782. f 794. c. *Sed modo prorſus mirabili* 802. a. d e, 803. d 816. f & ſeq. 832. e f. 838. a
Suſpenſus *ob falſum crimen, invocato S. Olavo, ſervatur incolumis* 318. f. *invocato S. Germano ep. alius* 301. b
Suſpenſio *& pro mortuo habite ſpatium pœnitentiæ precibus obtinet S. Ignatius* 432. c

T

TEmpeſtas *maris ſedata ſubito ope S. Guilielmi ep.* 125. e. *S. Germani ep.* 212. d e, 275. b *S. Ignatii* 795. d, 798. a c, 813. b
Tentatio *non ſtatim Superiori manifeſtata, quouſque deduxerit novitium Societatis Jeſu* 587. e
Tentationes *& phantaſmata carnalia quanta ſeveritate expugnaverit Ven. Catharina, fundatrix Jeſuatarum* 353. b
Teotationes *graves, quas recens converſus ſuſtinuit & vicit S. Ignatius* 639, 662. f & ſeq.
Teſtamentum *pium B. Joannis Columbini* 395
Thomæ Kempenſis *libellus De imitatione Chriſti maxime in pretio & familiariſſimus erat S. Ignatio* 331. a, 670. e
Tolerantia *in adverſis, omnibus neceſſaria* 166. c d
Tormenta *dira non ſenſit prorſus illæſus ruſticus, invocato S. Germano ep.* 300. e
SS. Trinitatem *ſingulari devotionis affectu proſequens eſt S. Ignatius* 528. & ſeq. 640. d e, 664. b

V

VArioli *ſeu papulæ ſanantur ope S. Ignatii* 828. b d
Venefica *prohibetur ingreſſu per reliquias S. Ignatii* 800. a. *Aliarum ſtrophæ eluduntur ope ejuſdem Sancti* 812. c
Veneficium *innoxium redditur per reliquias S. Ignatii* 838. e f
Verbum Dei *ejuſque miniſtros aſpernata civitas ultione divina concidit funditus* 381. c d
Verborum *quam parcus fuerit ad menſam S. Ignatius* 643. b
Veſtimenta *S. Lupi in ſepulcro pluribus ſeculis incorrupta* 52. c
Veſtitus *viliſſimus & incommodus S. Germani ep.* 204. d. *B. Joanni Columbini* 366. a. *S. Ignatii* 638. c 644. e 661. f. 662. b 669. d
Viaticum ſacrum *quam pie ſuſceperit B. Joannes Columbinus* 394. f
Victoria *obtenta per invocationem S. Olavi regis & M.* 116. c d, 118. c, 119. f & ſeq. *Alia inſignis reportata ſub auſpiciis SS. Germani & Lupi per ſolum cantum Allelujaticum* 214. a b. *Alia per invocationem S. Germani ep.* 276. f, 289. e *Ope S. Nesti* 318. e
Victoria ſui *heroica cujuſdam e ſociis S. Ignatii* 454. f. *Hanc illo Sanctus aſſidue commendabat ſuis* 553. f & ſeq. 766. e & ſeq. *Eadem ipſe clariſſimus* 662. f *uti & S. Franciſcus Xaverius ulcera lingens* 680. d. *S. Ignatius* 754. e 758. a b. *Vide* Mortificatio.
Vigiliæ *longæ & ſtatæ S. Lupi ep. Trecenſis* 70. b *S. Ignatii* 640. e. *Vide* Somous.
Vinum *miraculo obtentum ope S. Ignatii* 818. d
Virginitatis *amor in SS. Lucilla & Flora MM.* 23. e. *In S. Genovefa* 212. a b. *In S. Eudocima* 311. e. *In Ven. Catharina fundatrice Jeſuatarum* 353. b f. *Vide* Caſtitas.
Virtuti *minus quam litteris vacantem arguit apparens S. Ignatius* 575. b
Viſiones *mirabiles exhibitæ Mamertino ethnico* 207. & ſeq. *S. Ignatio* 640. e & ſeqq. *maxime* 653 a b, 654. a, 659. c 660. b e, 664. & ſeq. 683. b, 684. b. c. *Vide* Illuſtratio.
Vitam *brevem longiori, ſed periculoſæ, præferre divinitus docetur Magnus Norvegiæ rex* 120. c
Vocatio *Jacobi Sanchez ad Societatem Jeſu per vocem ex tabernacule Ven. Sacramenti prodeuntem* 474. f. & ſeq. Vocatio ad Religionem *quam ſolicite ſervanda* 166. c, 393. b. *Ea indignos nec ferebat S. Ignatius, neque dimiſſos viatico dignabatur* 561. e & ſeqq. *Idem in ea ex aliqua tentatione unlantes mirifice confirmabat* 564. & ſeq. 769. b Vocationem *ſuam ad Societatem Jeſu deſerens, ut ſolitudinem colat, oſtento divino redire cogitur* 682. c d. *Quid ad ſuos aliquot in ea confirmandos fecerit S. Ignatius* 754. e f, 769. a. *Mortuus idem vacillantem in Societate confirmat* 801. e, 810 e. *Alium ad eamdem reducit inſigni miraculo* 812. e. *Alium ejus deſerterem ſevere punit miraculo* 813. a, 816. c. *Alium confirmat apparens* 825
Voluntatis *divinæ in rebus agendis explorandæ modus a S. Ignatio præſcriptus* 574. b
Voluntatis *ſuæ cum divina conformatio mira in S. Ignatio* 751. c
Votum *in honorem Sanctorum Deo nuncupatum quantæ ſit efficaciæ, tote paſſim opere, ubi miracula narrantur, eluceſcit.*
Vulnus *attactu ſanguinis S. Olavi regis M. mox ſanatum* 108. d, *tactu halitei ejuſdem* 119. c.
Vulnus lethale *ſubito ſanatum ope S. Germani ep.* 301. d *S. Ignatii* 617. c. 803. c, 806. c, 812. e, 813. e f, 829. e, 831. b, 832. a

U

Ulcera *ſanata ope S. Joannis Columbini* 400. e f. *S. Ignatii* 513.d, 785.e 794.f, 801. d e, & ſeq. 818.f, 822.f, 828.d. 830. c, 831.a c d, 838.a
Ulcera *agroti teterrima lingendo ſanat B. Joannes Columbinus* 382. a
Umbræ *domum infeſtant, donec inſepulta corpora vite tumulantur* 211.c d,
Urbis *excidium precibus avertit S. Lupus ep.* 70.a
Urinæ detentio *ſanata ope S. Ignatii* 806.d
Uſtulata *manus ſanatur illico per chirographum S. Ignatii* 608. f. *Item alia ſanatur ejuſdem Sancti patrocinio* 819.c, 830.f
Uxorem *conſentientem relinquit S. Lupus ep. Trecaſis, & fit monachus* 69.a
Uxoris *importunitatem mira patientia conſtantiaque ſuperat B. Joannes Columbinus* 361. d

Z

Zelus *diſcretus & verus quis* 768.e f
Zelus animarum *in S. Lupo ep. Trecenſi* 54. b, 73.c. *In S. Olavo rege & M.* 96. & ſeqq. *In S. Germano ep.* 211.e & ſeqq. *In B. Joanne Columbino* 367. & ſeqq. *Actus huius zeli valde ſingularis erga peccatorum obſtinatorum* 377. a *In S. Ignatio* 534.a, 612. b, 613.c, 645.f & ſeqq. 673. d e, 678. c, *& in ſociis ejus* 681. c d & ſeqq. *In S. Ignatio* 704. & ſeq. *in S. Franciſco Xaverio* 738.f & ſeqq. *in S. Ignatio* 753. & ſeq. 765. b

FINIS.

Bol 1147645